Sir James Stuart Bart
Chief Justice of Lower Canada

K 35 LD Folio Vol B 28
LAW LIBRARY
McGILL UNIVERSITY LIBRARY
2165

h W Trentholm

BARTOLI
COMMENTARIA
IN PRIMAM CODICIS
partem, cum non paucis additionibus
D. Alexandri, & Petri Pauli Parisij nuper illustrata, accuratéque castigata: & in magnam Iurisprudentiæ vtilitatem recognita.

LVGDVNI,
M. D. LV.

Rubricæ primæ partis Codicis.

ACtiõibus emp-
ti & uendi. 192
Actione rerum amotarum. 207
Actionibus & obligationibus. 147
Acto.tuto.seu curato. 215
Ad senatusconsul.Macedo. 275
Ad senatusconsul.Velleia. eod.
Ad exhibendum. 143
Administratione tuto. 213
Aduocatis diuersorum iudic. 78
Aedilitijs actionibus. 193
Aliena.iudi.mut.cau.fac. 109
Ali.pupil.præstan. 214
An seruus ex suo facto. 152
Apostatis. 32
Arbitrium tutelæ. 114
Authoritate præstanda. 215
Assessoribus. 45

Commercijs & mercato. 193
Commodato. 173
Communi diuidundo. 141
Communia utriusque iudic. 142
Communium rerum alienat. 193
Condictione indebiti. 145
Condict.ob causam. 146
Condict.ob turpem causam. 147
Condictione furtiua. eod.
Condictione ex lege. eod.
Confirmando tutore. 209
Compensationibus. 181
Consortibus eiusdem litis. 143
Constituta pecunia. 154
Contrahenda emptione. 189
Contrario iudicio tutelæ. 315
Curatore furiosi. 216

Defensoribus ciuitatum. 45
Depositi. 187
Dilationibus. 123
Diuersis rescriptis. 44
Diuortijs. 203
Diuortio fac.apud quem libe. 207
Diuidenda tutela. 215
Dolo malo. 95
Donationibus ante nup. 198
Donatio.inter uirum & uxo. 205
Dotis promissione. 202
Dote cauta non nume. 205

Edendo. 45
Eo qui pro tuto.nego.gessit. 114
Episcopis & cleri. 29
Episcopali audientia. 31
Errore calculi. 77
Errore aduocatorum. 79
Etiam per procur.cau.resti. 106
Eunuchis. 190
Ex delict.defun. 153
Exercitoria uel instituto. 174
Ex quib.cau.infa.irrog. 80
Excusationibus tut.& temp.earum. 215
Excusatione ueteranorum. 216

Ferijs & dilationibus. 124
Fideiussoribus minorum. 98
Fide instrumentorum. 168
Fideiussoribus tutorum. 215
Filiofamilias minore. 98
Finium regundorum. 143
Formulis. 112
Fundo tali. 207

Hæreditate uel actio.uen. 190
Hæreditarijs actionibus. 152
Hæredibus tutorum. 215
Hæreticis & Manichæis. 31
His quæ ui metusue causa. 93
His qui potentiorum nomine. 90
His qui ad eccle.confug. 33
His qui ue.æta.impetra. 105

Incestis nuptijs. 199
In integ.resti.postula. 107
In integ.restit. 97
In ius uocando. 52
In litem iurando. 115
Inofficioso testamento. 128
Inofficiosis donationibus. 132
Inofficiosis dotibus. 133
In quibus cau.in integ. 103
In quibus cau.haben.tu. 213
In quibus cau.nul.fori. 218
Interdict.matri. 199
Iudæis & Cœlico. 32
Iudicio famil.ercis. 139
Iudicijs. 115
Iurisdict.om.iudi. 124
Iuris & facti ignor. 36
Iureiurando propter calum.dan. 112
Iure emphyteutico. 145
Iure dotium. 203

Lege Aquilia. 139
Legibus & consti.principum. 33
Legitima tutela. 209
Liberis alendis. 270
Litis contestatione. 121
Locato & conducto. 194

Magistratibus conue. 217
Mandatis principum. 36
Mandati. 188
Modo multarum. 45
Monopolijs. 193

Naturalibus liberis. 208
Nautico fœnore. 187
Ne fideiusso.do.dentur. 208
Ne filius pro patre. 151
Ne fiscus uel Respublica. 90
Negotijs gestis. 91
Ne liceat potentioribus. 89
Ne quis in sua causa. 120
Ne sanctum baptisma ite. 32
Ne tutor uel cura.uecti. 213
Non numerata pecunia. 177
Ne uxor pro marito. 151
Nouo Codice componendo. 2
Noua uecti.insti.non pos. 193
Noxalibus actionibus. 143
Nundinis. 193
Nuptijs. 198

Officio præfec.prætorio. 44
Officio præfec.urbis. eod.
Officio magistri officiorum. 44
Officio rectoris prouin. eod.
Officio præfecti uigilum. 55
Officio diuersorum iudicum. eod.
Officio eius qui uic.alte.gerit. eod.
Ordine iudiciorum. 112

Pactis conuentis. 205
Pactis inter empto.& uend. 192
Pactis. 52
Paganis & sacrific.eorum. 32
Patribus qui filios distra. 190
Pedaneis iudicibus. 120
Per quas perso.nob.acqui. 175
Periculo tuto.& cura. 213
Periculo & commodo rei uen. 192
Petitione hæreditatis. 133
Pignoratitia actione. 173
Plus petitionibus. 123
Plus ualere quod agitur. 172
Postulando. 77
Precibus Impera.offer. 40
Prædijs & alijs rebus mi. 216
Probationibus. 154
Procuratoribus. 81
Prohibita sequestratione. 145
Pro socio. 189

Quando decreto opus non est. 217
Quando libellus principi datus. 41
Quando ex facto tuto. 213
Quando fiscus uel priuatus. 152
Quando licet unicuique sine iud. 128
Quando impe.inter pupil.& uid. 125
Quando liceat ab emp.disced. 191
Quando mulier tute.offi.fun. 207
Quando tut.esse desinant. 210
Qui dare tuto.uel cura. 209
Qui & aduer.quos in integ. 105
Qui legitimam personam. 120
Qui numero liberorum. 216
Qui ætate se excusant. eo.
Qui numero tutelarum. eo.
Qui petant tut.uel cur. 209
Qui pro sua iurisdict. 120
Quibus ex causis maiores. 109
Quod cum eo qui in aliena. 174

Rebus alienis non alienan. 192
Rebus creditis & iureiuran. 143
Receptis arbitris. 110
Rei uendicatione. 135
Rei uxoriæ actione. 204
Religiosis & sumpti.fu. 143
Rem alie.geren. 192
Repud.& iud.de mo.subla. 206
Reputationibus quæ fiunt in iu. 106
Rescindenda uenditione. 190
Restitutione militum. 107
Rerum permutatione. 193

Sacrosanctis ecclesijs. 9
Satisdando. 111
Secundis nuptijs. 199
Seruitutibus & aqua. 138
Soluto matrimonio. 207
Sponsalibus. 197
Sportulis. 119
Statuis & imaginibus. 44
Suffragio. 145
Summa trinitate. 4
Suspectis tutoribus. 214
Si contra ius uel utili.publi. 42
Si certum petatur. 144
Si dos constante matrimo. 207
Si ex falsis allegationib. 216
Si maior factus. 217
Si mater indemnitatem promisit. 214
Si contra ma.uolun.da.sit tu. eo.
Si maior factus ratum hab. 106
Si minor se maio.dixe. 105
Si sæpius in i te.resti.postu. eo.
Sine censu uel reli. 191
Si quis igno.rem mi. 217
Si quis alteri uel sibi. 192
Si quacunque præditus pote. 199
Si rector prouinciæ. 197
Si secundo nupse.mulier. 201
Si seruus extero. 213
Si seruus expor.ueneat. 193
Si manci.ita uene.ne prosti. eod.
Si manci.ita fue.alie.ne ma. eo.
Si tutor uel cur.reipu.causa. 216
Si tutor non gesserit. 215
Si tutor uel cura.interue. 99
Si in communi eademque causa. eod.
Si aduer.rem iudicatam. eo.
Si aduersus uenditionem. 160
Si aduersus uendi.pig. 102
Si aduersus donationem. eo.
Si aduersus libertatem. eo.
Si aduersus transactionem. eo.
Si aduersus solutionem. eo.
Si aduersus dotem. eo.
Si aduersus delictum. 203
Si aduersus ususcapionem. eo.
Si aduersus fiscum. eo.
Si aduersus credi. eo.
Si minor se ab hæred.absti. eod.
Si ut omissam hære.uel bo.pos. eo.
Si ex pluribus tuto.uel cura. 213

Tempo.resti.in integ. 108
Testamentaria tutela. 208
Testibus. 162
Transactionibus. 62
Tutor.& cura.illustrium perso. 209
Tuto.& cur.qui satisde. 213

Vbi de crimine agi oporteat. 125
Vbi de possessione agi opor. 126
Vbi de fideicom.agi opor. eo.
Vbi conueniatur qui cer.lo. eo.
Vbi petatur tutores uel cur. 209
Vbi pupillus educari debeat. 214
Vbi in rem actio exer.potest. 126
Vbi de hæreditate agatur. 127
Vbi & apud quem. 106
Vbi causæ fiscales. 128
Vbi de ratiocinijs agi.opor. 127
Vbi causa status agi oportet. eo.
Vbi quis de curiali uel cohor.alia. 128
Vbi senato.uel clarissimi. 128
Vectigalibus. 193
Vsufruct.& habi. 136
Vsuris pupillaribus. 215
Vsuris. 183
Vt lite pendente. 41
Vt nemo inuitus agere cogatur. 121
Vt causæ post pubertatem. 214
Vt quæ desunt aduo.partium. 79
Vt omnes tam ciui.quàm militares. 45
Vt actiones ab hæredibus,&c. 150
Vt nemo priuatus. 90
Vt nemi.liceat sine iudi.autho. 90
Vxoribus militum. 207

FINIS.

De nouo Codice faciendo. Rubrica.

☞ *Inuocatio diuini nominis, in principio cuiuslibet operis, debet præcedere.*

Notarius Christianus conficiens instrumentum, inter Iudæos inuocat nomen Christi.

Codicis appellatione simpliciter prolati, uenit hic liber.

Genitiuus, quando significet id, quod est alterius.

Statutum quòd si quis dederit damnum in re alterius, uerificatur etiã ratiõe possessiõis, ex cõmuni usu loquẽdi.

Genitiuus, quòd regatur ex natura possessionis.

Iustinianus quòd non fuerit hæreticus.

Perpetuum, uel sempiternum, quòd duret in secula seculorum: & quòd nullum elementũ potest esse perpetuum.

RVbrica ista habetur diuersimodè. Vera rubrica est illa, quam dicam vobis legẽdo, & debet dici cõstitutio prima: aliàs liber primus: sed non bene stat. Diuiditur in duas partes per gl. sup verbo, de nouo. Tu potes diuidere rubricam istã, in tres partes. Primò ponitur quædam rubrica generalissima, ad omne opus faciẽdum: vt inuocatio Diuini nominis. Secũdò ponitur rubrica generalis ad totũ hunc librum. Tertiò ponitur rubrica specialis, ad hanc constitutionem. Secũda ibi: Codicis domini Iustiniani. Tertia ibi: de nouo Codice faciendo. Iterum hæc secunda pars diuiditur in tres partes: quia ponitur primò denominatio huius libri, cum adiectione Principis, tanquam causæ efficientis. Secundò ponitur causa materialis. Tertiò causa formalis. & lego rubricam totam, vt iuuenes intelligant. Secunda ibi: repetitæ prælectionis. Tertia ibi: incipit constitutio prima. In prima particula, nota † quòd in principio cuiuslibet operis debet præcedere inuocatio diuini nominis: vt habetur infrà de epi sco. & cler. l. Deo nobis. & de offi. præfect. præto. l. in nomine Domini. & l. j. & ij. infrà de vete. iure enucle. Ad istud opp. quãdo nomẽ Christi inuocatur, ab homine diuersæ sectę, videtur fieri in contemptum. j. de Iudæ. l. Iudæos. Sed cõstat quòd in hoc libro sunt leges diuersorũ Imperatorũ, qui fuerunt diuersæ sectæ: ergo inuocatio ista non bene ponitur. Gl. dicit super rubrica Digesti, quòd fuit factum à cõpilatoribus, qui erant Christiani: & etiam Iustinianus Christianus erat. †Et ex hoc habetis [a] qđ licet notarius Christianus conficiat instrumentũ [b] inter duos Iudæos, bene potest dicere: in nomine Domini nostri Iesu Christi: non attento qui fuerunt contrahentes. Venio ad secundã partẽ: & dicitur hic Codex domini Iustiniani. Contra: quia nomẽ generis nõ facit rẽ esse nominatam: vt no. j. de rerum permu. super rubrica. sed nomẽ Codicis est nomen generis: quia omnis liber potest dici codex: vt l. argentarius. §. ij. de eden. Respondeo, nomen Codicis simpliciter est nomen generis: sed cũ adiectione est nomẽ speciei electæ. Et ita hic dicit Codex domini Iustiniani. Et p hoc differt ab alijs codicibus. †Fateor qp si Codex simpliciter profertur, intelligitur de isto propter excellentiã: vt Insti. de iure natu. gen. & ciui. §. sed ius quidẽ ciuile. & gl. hoc sentit. Vlterius hic dicitur. Codex do. Iustinia. Cõtra: imò est Codex mei Bar. natura enim genitiui est significare † Illud quod est alterius: vt ff. man. l. seruũ Titij. de reli. & sumpt. fu. l. ij. in prin. Rñ. nam vt grammatici dicunt, genitiuus regitur quãdoq; ex natura causæ efficiẽtis: quandoq; ex natura causę materialis. Et hic sunt duo genitiui. vnde dico, qp vnus est ex natura causæ efficiẽtis: alius ex natura causæ materialis: quia dicitur repetitæ prælectionis. & hoc, quia cõstat de mẽte: vbi autem nõ apparet, regit ex natura eius quod est alterius: vt in cõtrarijs. Ideo si statutũ [c] diceret: si quis dederit damnũ in re alterius: nõ intelligit alterius ex natura causę efficientis: sed alterius vt significet dominiũ. Ita dicit text. nota. in d. l. ij. §. in locũ. de relig. †& ex vsu loquẽdi cõmuni verificatur etiã ex possessione [d] sola: vnde potest dici res alterius, hoc est, possidẽtis tantum. Ita text. probat in l. j. §. ait prætor. & l. seq. ff. nau. cau. stab. Pro hoc habes gl. no. satis in l. ij. circa princi. ff. de ori. iur. vbi dicitur qp fundus dicit coloni, & equus dicit ragatij: & ideo quidã boni grammatici dicebãt, qp genitiuus †regebatur ex natura possessionis. Sequitur in rubrica: sacratissimi. Cõtra: imò videtur qp hæreticus: quia dicit Spiritũ sanctũ solum à patre procedere: vt j. de sum. trini. & fide catho. l. ij. hoc autem est hęreticum: vt c. j. extra de sum. trini. & in symbolo dicitur, qui à patre filioq; pcedit. Gl. soluit. non dicitur sacratissimus, quia sanctus: sed quia tradit sacratissimas leges, vel qa fuit inuẽtor inuict⁹. Certè placet expositio gl. nec tamen †arbitror ipsum fuisse hęreticũ: quia licet diceret Spiritum sanctum procedere à patre, nõ tamẽ negauit à filio. & audiui qp dominus Iustinianus fuit positus in catalogo sanctorum. Sequitur: perpetui. Contra: imò nihil est in mũdo perpetuum: vt j. de serui. vrb. prædi. l. eum debere columnam. & in auth. de nõ alie. §. vt autẽ. Huius timore gl. exponit perpetui, id est gene ralis. & vide gl. circa hoc. †Demũ si vis scire, vtrũ aliquid possit esse perpetuũ [e], vel sempiternũ quod duret in secula seculorũ: debes scire qp nullum elementũ potest esse perpetuũ. Ita not. in d. l. eũ debere. & in authen. de nõ alie. §. vt autẽ. Ea verò quę non sunt elementa, vt anima, ista sunt sempiterna. Item actiones [f], quæ non introducuntur à Principe: quia non sunt elementatæ, possunt esse ppetuę. nõ tẽporales: vt Princeps introducit conuenire. tamẽ fateor qp iura incorporalia, si essent accessoria corporalib⁹, vt seruitutes quæ nõ possunt esse sine prædijs: vt l. j. cõmu. prædio. tunc sicut illud corporale elementum, nõ potest esse perpetuũ, ita nec illa iura: vt l. si aliena. §. j. de vsucap. Sequitur in rub. repetitę prælectionis. Contra quando ista constitutio fuit facta, nõ erat electio repetita. Nãm tũc lectio repetita. quando fuit facta emẽdatio secunda, de qua videbitis infrà titu. ij. Sol. Dicunt quidam hãc rubricam fuisse compositam post primam, & secundam emen-

substantialia requisita ad instrumẽta cõficiẽda, inter quæ nõ ponit inuocatio Diuini nominis. Dicit tamen Abb. in c. j. de fide instr. quod iuncto text. c. non licet. xxvj. q. vij. cum bona consuetudine, & antiqua, qp ponatur, dici posse si omittat, instrumẽtum publicũ nõ valere. Ex quo habes, qp si est de substantia, inter Iudæos debet inuocari: si verò non est de substãtia, nõ debere inuocari. Et ita inter cõsilia Ang. xciij. est copia vnius trãsactionis iuratæ, factæ inter Iudeos p notariũ Christianum, in qua non est nomẽ dñi. An autẽ omissio noĩs Papæ vel Imperatoris vitiet instrumẽtum, vltra Io. And. ĩ data vj. Abb. ĩ d. c. j. Ang. plenè cõsi. ccxcj. vnũ verbũ per Ro. consi. ccxcuij. Bald. consil. cxxx. lib. ij. per Abb. consi. liij. vbi etiã ponit an sufficiat parti allegãti cõsuetudinẽ esse, qp instrumẽta cõficiantur absq; nomine Papæ vel imperatoris producere decẽ instrumẽtæ absq; pdictis nominib⁹, & qp officialis loci scribat, vel fidẽ ptocolli faciat, ita seruari: vide ibi pulchrè. Quid autẽ de noie Dñi, & indictiõe, & q̃ sit indictio, & quare dicatur: vide Spe. in ti. de instr. edi. §. j. ver. post annos Dñi. & de omissione indictiõis vide Dy. consi. xxxiij. Ro. cõsi. ccxliij. & an literæ Papales fidem faciãt, si in earũ plica non sint anni Dñi: per eundẽ consil. ccxxxv.

APOMATES.

¶ Ideo si statutum vide ad hæc quæ posui in rub. ff. de oper. noui nuncia.

¶ Ex possessione. Cõtra doctrinã Bar. hic est tex. in l. j. §. j. de ser. corr. vbi appellatione serui corrupti, non venit seruus bona fide possessus: ergo genitiu⁹ casus includit solũ dñium, & nõ possessionem. Pro Barto. sunt iura infinita, de iure Canonico, vt est text. in c. pro illorum extra de præb. & vide Bar. in ru. de oper. noui nun. vide Benedi. de Plũbi. in l. is qui suis nũmis. ff. de manu. & Bar. i l. j. §. fi. ff. de pec.

APOMATES.

¶ Perpetuum. Et de illa dictione ppetuũ vide etiã glo. in c. reperiuntur. j. q. j.

☞ Itẽ actiones. Locus iste conueniẽtẽ

APOMATES.

¶ Et ex hoc habetis. Certè ista inductio non consonat: quia tempore quo Iustinianus edidit opus hoc: nulli ibi erãt cõditores legũ, aut canonum: vt sunt quãdo rogatur de instrumẽto notarius à parte. Præterea Iustinianus nõ dicitur inuocasse super re infidelium, sed in re sua. argu. l. j. §. omnia. ĩ. de vete. iure enucl. Et p hoc facit etiã dictio nostri: nõ enim potuisset hoc Iustinianus, respectu eorum cum ipsi nõ haberẽt dñm Christũ. & ita nec notarius, respectu Iudæorum. Præterea cõsidera ad qd fit ista inuocatio: & sic nunquid talis cõsideratio caderet respectu Iudæorũ. Præterea, cõsidera: & certè videtur qp nõ. Aut enim fit gratia venerationis: & hanc nõ adhibet Iudæ⁹ Christo. aut fit vt illa sequanẽ, que ponit gl. in auth. de hær. Falc. in prin. colla. j. & qd ad nos de his q̃ foris sunt. ij. q. j. c. multi.

¶ Conficiat instrumentum. Et cùm inuocatio diuini nominis sit de solennitate adeo qp eius omissio vitiet instrumẽtũ, vt in c. nõ obseruetis. in fin. xxvj. q. vij. Itẽ, cũ sit de consuetudine, quæ cõsuetudo multum attẽditur in instrumẽtis, vt c. cùm dilect⁹. de fide instr. Cuius etiã transgressor punitur. xj. dis. in his igitur. & si notarius inter Iudæos faciat instrumentum, debet inuocare nomen Dñi, cum ipse sit iudex chartularⁱ⁹ Iudæi, & ad ipsum adeuntes prorogant iurisdictionem suã, & loci. Bñ facit qđ dicit do. Ant. ĩ proœmio Decretaliũ. Bene facit gl. j. in auth. de armis. & ĩ l. in nomine Domini. C. de offic. præfect. præto. & de prædictis Raphą. alle. tex. in auth. vt præpo. nomẽ Impera. §. iperij. & Imo. in rub. de oper. noui nũc. Adde, altissimi præsidio semper inuocato, beatæq; Luciæ virginis, cuⁱ⁹ vigilia hodie celebrãt quod Alexã. in rubr. de oper. noui nuncia. tenet cõtrarium eius qđ hic dicit. & qđ inuocatio diuini nominis nõ sit de substãtialib⁹, tenet Bal. & Pau. de Cast. qui dicit ita seruari Pistorij. & hoc per gl. in l. generali. de tab. lib. x. vbi ponuntur

sensum meo iudicio nõ habet.exemplar nostrum scriptũ ita habet:Item actiones quæ inducuntur a Principe,quia non sunt elementatæ,possunt esse perpetuæ : vnum tamen fateor quòd iura,&c Alex.Losæus.

❧ Pro concordia.Aduerte quòd Bar.inuoluitur vitio contrarietatis, per domi.Ias. in titu.Insitu.de actio.§.omnium.circa iij.col.dum dicit in l.fina.C.de iudi.quòd licet a sententia compromissarij nõ liceat appellare, tamẽ à sententia arbitri iuris sic. Idem dicit idẽ tenere Bar.in l.j.C. de arbi. & in l.ij. in fi.illo eo.titu. Adde Bar.in j.§.interdũ.ff.à quib. appel.non lic. licet se remittat ad not.p eũ in l. nemo põt. ff. de lega.j. Contrarius al leg.in hac prima cõsti.Tu dic,si bene cũ sideretur Bar.nõ meretur argui de cõtradictiõe & potest saluari, vt etiam saluat Io.de Imo. & nouissimi : qa aut statutũ simpliciter loquitur de compromisso: & tũc possit saluari,vt dicit Bar.in d.l.fi. cũ simi. Aut statutũ ,procedit vlterius,disponendo : & tenet q omnino.stetur cõpromisso,sub pœna cõpromissi:& tũc etiã videatur tollere appellationem. Et ita loquat hic in hac j. constitutio.Et in hac sentẽtia videtur etiã residere ipse domi.Iason dum alleg. Imo. in d.l.j.colum.penul. & ita voluit innuere Barto. in l.j.in fin. ff.a quib. appel. non licet.

❧POMATES.

a ¶ Cogantur.De isto statuto vide q̃ posui ad Alex.in rubri. fol. matr.in j.col. & in l. se patris.in glo.fi. & ibi Mod.j.vnde libe. Rapha.Fulg.consil. lij. alias cliij. & Pan. consi.xxxj.colũ. j. in primo dub.in ij.vol. Feli.in procẽ.Decret. col.iij.in c.quæ in ecclesiarum.col.xv. ad fi.de const.& in c. ecclesia sanctæ Marie, col.xlij.eo.ti.& i c.fi. col.x.ver. fallit quartò.e.ti.& i e.licet. co. iij.in fi.de testa.& in c.exceptionẽ.col. xij. versi.idem dic.de exceptio.q in facto extra de exceptio.Bart. consi. cxvij.Barb.cõsi.xlij. col.ij.in j.volu. & in col xij.Fel.in c. sicut. col.j.de re iudi.& alij qd in simili p Barb. consi.xxxvj.col. xix. vo.ij.Pan.& ibi Fel. in rub.ix.de treug.& pace.in fi.Alex.in l.j. col.j.& col.iij.ff.de lega.j.& i l.j.§ lex Fal. col.j.ad leg. Falc.aliquid per Alex.in lex. facto.§.si qs rogat⁹. col.j ff.ad Trebel.& col.xiij & seq.& addita ad Anan.consil. xlviij.& lxxxix. Ancha.in c.canonũ statuta.col.lxxxij.de cõsti.& col.lxxxiij. & do.Alex.cõsi.lxxxij.

dationem:meritò hic dicitur.repetitę prælectiõis.Et hoc satis placet, prout refertur ad primas duas partes rubricæ quæ sunt generales : sed prout refert se ad vltimam partem,dico q illa facta fuit prior præsentis constitutionis, vel institutionis. Item opponitur,q vna tantum lectio fuit repetita,Glo.dicit q abundat istud præ.sicut dicimus,de dote prælegata,&c.

1 ☞ *Princeps qua necessitate adstringatur.*
2 *Pronomen hic hæc hoc, quòd sit demõstratiuum ad oculũ.*
3 *Quòd ista constitutio fuerit facta post secundam compilationem Codicis.*
4 *Priores ciuitatum habentes arbitrium super publica utilitate,an possunt statuere,q litigantes teneantur compromittere.*
5 *Dictio prius,q duobus modis in iure assumatur.*
6 *Statutum q litigantes compromittant , non habet locum, ubi est instrumentum habens executionem paratam.*
7 *Viri sufficientes debent proponi ad opus faciendum.*
8 *Laudes,& dignitates alicuius debent dici.*
9 *Vnum uerbũ potest exponi secundum duas expositiones.*
Consul ,& uir consularis,est quid diuersum.
10 *Doctoratus quòd sit dignitas.*
11 *Doctor,qui legit per uiginti annos,efficitur Comes.*
12 *Iudæi,& infames,q non possunt doctorari.*
13 *Contrarietates debent adiuuari per diuisiones.*
14 *Quando circa legẽ sunt intellectus,si iudicatur pro uno, sententia non est nulla.*
15 *Arbitrium si est datum in concernentibus publicam utilitatem , an ex uigore talis arbitrij , non possunt statuta corrigere.*
16 *Præfationes quæ sint resecandæ,& cuius utilitatis sint.*
17 *Imò,quando correctiuè,& quando implicatiuè ponatur.*
18 *Ex duobus instrumentis scriptis in una charta,primò scriptum præsumitur primò celebratum.*
19 *Ordo scripturæ quando attendatur.*
20 *Dic in lege clausa in corpore iuris,non requiritur,secus in priuilegio.*
21 *Constitutio rescripta ad certam personam quando faciat ius generale.*
22 *Lites citò dirimere, q pertineat ad utilitatem communẽ.*

LEX I.

Hæc quæ necessario.

Glo.j.hic diuidit hanc legẽ in quatuor partes, & bene,vt in ea habetis. Hic dicitur:hęc quæ necessariò. & sic innuit q Prĩceps hoc habebat necessariò facere.Cõtra:quia Princeps est solutus legibus:vt l. Princeps.ff.de legib.Sol.Quædam est ne-
1 cessitas †ex parte personæ:& ista nõ est in Principe, vt in cõtrario. & est quædam ex parte rei,quę indiget emendatione:vt hic. Simile in domo quæ cadit, quã ego dominus nõ habeo necesse reficere:tamẽ domus ipsa habet necessitatem reficiẽdi:vt not.in l.j.circa prin.ff.de impen. & in l.impẽsæ.e. titu.& de verb.sign.l.impensæ,&c. Secundò opp.& videtur q iste tex. cõtradicat sibiipsi:qa dicit,in pręsenti.& infrà dicit, cẽ fuimus;quod est pręteriti tẽporis. sic sumitur in l.verbum oportebit.ff.de verb.sign. Sol.vt in glo. Circa istam partem quæro, vtrũ ista cõstitutio fuerit facta post secundam emendationem Codicis, an ante. Hic in gl.sunt opi. quidam,q post. & exponũt hæc , scilicet iam correcta, quidam q ante. per vnã dispositionem innuitur.q fuit ante:per aliã quòd post. Pro primò facit hæc
2 litera, quæ dicit,hæc. Nam†hoc pronomẽ

col.iij.vol.j.Barb.in c.cũ omnes.col.ix.in prin.de consti.& Alex.cõsil.ccx.volu.ij. Ias.in l.veluti.§.hæc vox.quam legit cum l.si quis.§.prætor.in iiij.no.ff.de edend. alias de in ius vocan.& in l.ij.C.eo.& in l.qui se patris.colum.xxxj.post alios ibi infra vnde liber.& Alexan.in l.j.col.j infra vnde vir & vxor.& in cõsil.xxxvij. col.pe.vol.ij.vbi quærit,an tale statutum habeat locũ in legitimato super actu iurato.& in consi.lx. in iij.dubio.vo.ij.vbi quærit:an stante statuto,q inter cõtrahẽtes fiat cõpromissum illud habeat locũ in legitimato.& in secũda q̃rit:an habeat locũ in naturali,& spurio.& lxij.col.fi.e.volu.ij.vbi articulis iuris,vel res essent clare vel peteretur aio cãlũniandi,& do.Feli. in c.iter monasteriũ. col.xij.in versi.lxxx. limita.de re iu.& Alex.lxxij.col.iij.volu. iij.vbi dicit,et nõ habet locũ in cã appellatiõis.et Pau.de Castro.cõsi.lxxx.vbi & ipse ponit de hoc.s.de cã appellationis : an tale statutũ respiciat ordinem procedẽdi, vel decidendi.Et alia pulchra circa hoc vide Ro.cõsil.cccc.vbi dicit , q tale statutũ exorbitat à iure,et nõ comprehendit casum missum . & Ias.in l. fratris.infrà de, trãsa. vbi dicit,q tale statutũ non habet locũ in agnatis obst.exceptio litis finitę.& Soci.i iiij.vbi ponit,an tale statutum habeat locum:vbi ex forma statuti petit executio instrumenti guarenti giati.& xxxvij.colũ. vij.vbi ponit,an habeat locũ.vbi petẽti cõpromissum obstaret exceptio litis finitæ,seu impediẽs litis ingressum.& Bal.in c.cũ venissent. col.iij. de eo qui mit.in pos. causa rei ser.vbi ponit an cõprehẽdat cleric.& cõsi.v.in ij.parte.& an cõprehẽdat minorẽ , vide Bal.& ibi addidit in l.fi.j.de resti.in iure.

❧ P. PAV. P.

b ¶ Ad cõpromittẽdũ. Sequitur opi.Bar.hic Ale.in l.j.in xiiij.col. ad fi.cũ seq.ff.so.ma. Vide quæ habes in ver.statuta.de iudi.in ij.col.vbi multa circa hoc,an tale statutũ sit fauorabile vel odiosum.

c ¶ Quòd non.Cõtrariũ concludit Imo.in j.fol.ma.& ad plures quæstiões simules vide per Bar.in l.ambitiosa.de decret.ab ordi.fac.sed an statutũ de hoc sit.Bal.qd̃ sic in l.q se patris.in pe. col.§. fauorabile.vnde lib.& vide de hoc Bal.hic.

❧ P. PAV. P.

d ¶ Quòd cõpromittit,lædit.Vide Alex. late,in l.hæreditas.la j.ff.ad Trebel.

e ¶ In cõtrarium.Et an possit appellari

hic hæc hoc,est demonstratiuum ad oculum:vt l.nemo.§.j.de hære.instit. & no.in l. hoc articulo.& allegatur l.Mæuius.§.duobus.de lega.ij.Sed illud quod non est correctũ,demõstrari nõ posset:ergo innuit iã esse correctum.Secũdò facit pro hoc quod hic dicitur in prẽsenti.Item facit ,p hoc,donare illud,quod non est,nõ potest donari: vt l.in ædibus.in fi.ff.de donat. Item pro hoc facit q dicit:censuimus. Item in contrariũ facit rubrica de nouo Codice faciẽdo.Itẽ hoc quod dicit,corrigẽda.Itẽ prout dicit , resecauimus . quæ omnia denotant
3 præteritũ tẽpus.Et hæc vera. † Quod apparet per secundã cõstitutionem infrà positam.Ad ea quę allegãtur in contrarium, patet responsio clara. Venio ad vnum.hic dicitur q amputare prolixitatẽ litium,pertinet ad publicã vtilitatem. Hoc apparet in fine istius cõstitutionis.& infrà de iudi.
4 l.properandum.in prin.& §.j.† Super hoc quæro:priores huius ciuitatis habẽt potestatẽ super bono,& pacifico statu huius ciuitatis:sicut super publica vtilitate;vigore huius arbitrij faciũt statuta,quòd habẽtes adinuicẽ causas cogantur [a] ad cõpro- a
mittendũ [b].quęritur an valeat.& ostendo b
q non [c]:nam arbitrium datum super pu- c
blica vtilitate,intelligitur de publica vtilitate cõmuniũ,nõ de vtilitate priuatorũ:vt l.j.in prin.ff.de magist.cõue.& l.ij.in fi.ad municip.Sed hoc pertinet ad priuatã vtilitatem principaliter:secundariò ad publicam:vt l.si quis ingenuam.§.fi.ff.de capti. ergo &c.Secũdò arbitrium datum intelligitur sine læsiõe iuris alterius:vt l.ij.§.meritò.& §.si qs à principe.ff.ne quid in loco pub.& l.in fraudẽ.de test.mil.& de admini.tuto.l.impuberi.j.de emanci.liber.l.nec auus.sed per tale statutũ ius alterius lędit: ergo non valet.Et quod per tale statutum lædatur in alterius,est tex.in l.si minor.§.j. ff.de mino.vbi minor eoipso,q cõpromit- d
tit,lædit [d]. Præterea,vt glo.ibi dicit,eo ipso q auferẽ alicui beneficiũ appellãdi,lædit:vt ibi gl.dicit.sed per tale statutũ au- b
fertur beneficiũ appellandi:vt infrà de ar- e
bit.l.j.ergo &c. In cõtrariũ [e],q valeat tale statutũ,videtur casus hic:quia pertinet ad publicam vtilitatem,& pacificũ statũ huius ciuitatis:vt hic,in prin.& in fi.& l.properandũ.hoc puto verum:& ex solutione contrarariorum apparebit veritas. Nõ ob- c
stat primum contrariũ,qd̃ illud,quod,&c.
5 quia debes scire, † q prius,in iure nostro, assumit̃ altero de duob⁹ modis. Vno modo vt denotet quendã ordinem naturæ:vt si fit iniuria principaliter filio:& per cõsequẽtiã patri:vt l.j.§.j.ff.de iniu.istud prius non denotat ordinem temporis:quia eodẽ tẽpore fit iniuria vtriq;sed denotat quẽdã ordinẽ iuris.Secundo modo,dicit̃ aliquod prius,secundũ quendam ordinem intellectus faciẽtem,seu patientem:& huic intel- d
lectui finis est principiũ:et illud dicit̃ pri⁹, qd̃ est finaliter. Verbi gratia:Ego recipio te fideiussorẽ,antequã reus obligetur:postea e
obli

ab arbitris electis ex necessitate statu. vide Bar. hic. In cõtrariũ tenuit idẽ Bart. in l. j. in fi. à quibus app. nõ licet. & ibi vide quæ dixi p Bart. adde de arbitris electis ex forma statuti an sint meri iudices, vel arbitri, vel arbitra. Pe. de An. cõs. cclxx.

a ¶ Minor. læditur. Et an statutum de causis compromittendis liget minorẽ, Bald. cp sic in l. fi. de in integ. restit. & p Pe. de An. in c. canonũ statu. de cõsti. & cõsuluit Bartol. adde pulchrè Bal. consi. inci. pupillus. & ibi an valeat renũciatio de non petendo reductionẽ: & quid si statutũ denegat reclamari, est nu. cccxc. ij. lib. & p eũdẽ sup statuto Laudensi. consil. ccv j. iij. lib. p eũdẽ cõsil. cccxxxvij. j. libr. p Ro. pulchrè consil. xc. & ibi etiã qd si statutũ remouet reclamationẽ ꝙrelæ, appellationẽ, & similia. qualiter minori succurrat & cp statutum liget minores voluit Bal. cõsi. liij. j. lib. vbi dicit, cpsi statutũ disponit, cp missus in possessionem ibi ex primo decreto lucretur fruct⁹: ligabit & minorẽ in casu, quo cõtra ipsum põt fieri missio. & hoc no. ad scripta in l. si finita. §. Iulian⁹. de dã. infec.

b ¶ Paratã executionẽ instrumẽti. Et ad hoc vide Bar. & quæ ibi dixi in l. eleganter. in prin. ff. de cõdi. inde. Itẽ nõ posset peti tale cõpromissum, publicatis attestationibus. scdm Bal. no. in l. j. C. de transac. Adde Pet. de Anc. cõsil. clxxxiij. bal. cõsi. cliij. li. iiij. & cõs. clxxxiij. iij. li. cõsil. xxxvj. j. li. & consil. cxciij. iij. li. alias iiij.

c ¶ Sit dignitas. Dicit tñ tex. no. in l. j. C. de profess. q in vrb. Cõstantinopolit. & doctor, qui legit p xx. annos efficitur Comes. & no. hic & vide in proœmio Digestorũ. & p do. Abba. c. ppositi. de. p. ba. Et ad hęc dicta p Bar. vide vnum notabilẽ tex. in auth. vt lic. ma. & auiæ. §. reliquam. colla. viij.

d ¶ Tũc esset Comes. Et pro hoc tu alle. d. Ale. C. de decur. li. x. oẽs tñ doc. sunt nobiles, p l. puidẽdũ. j. de postu. Et qs debeat magis honorari an doctor vel miles: dicit Bal. in ru. de iust. & iu. circa fi. cp doc. legũ scientes deberent pferri: sed nõ doctorelli. ang. ãt i l. tribunus. ff. de re mil. dicit cp tpe belli, sunt magis honorãdi milites sed tpe pacis sũt magis honorãdi doc. ar. tex. ĩ §. fi. ĩ pœ. Instit. & no. cp hoc dictum ang. debet itelligi de militib⁹ militãtib⁹: nõ de militib⁹ nostri tpis, q nõ sunt armatæ militiæ, nec sunt vtiles tpe belli: & sic nõ habẽt priuilegia militũ: vt dixit Cy. in l. j. ĩ. de iur. & fac. igno. Et adde cp milites nostri tpis nõ habẽt aliqua priuilegia nisi qa honorantẽ in sedẽdo, & bibendo. nec etiã dignitas est in militib⁹: etiã si stãt in expeditione militiæ armatæ: vt est in proœmio huius libri. §. quibus. per doct. vide Io. de Imol. in c. j. de maio. & obed. de milite creato à Principe, vel à Papa qa licet sit posterior in tpe: tñ debet præferri militi creato ab inferiore, vl ab alio. & ita vĩ dicendũ in doct. & vide Bal. in l. j. in fi. q bo. ced pos. de militib⁹ à Principe creatis qa hodie licet sint ĩ exercitio militari: tñ aliqua retinẽt priuilegia. Et vide p Mod. ĩ l. j. ff. de re iu. Adde Ale. lati⁹ in ru. de vul. & pu. & cęte ris paribus ꝓcedit ãti quior sanguĩe, & no biliorvt voluit bal. ĩ l. nemini. p illũ text. j. de aduoc. diuer. iudi. & doctor primò licentiat⁹, postea doctorat⁹, præcedit medio tpe doctoratũ: vt voluit Ang. Are. in §. quædã, Instit. de actio. p text. in l. j. C. de cõsul. li. x. legista præcedit artistã, & canonista vtrũq; & doctor iuris vtriusq; ꝓcedit vtrũq; Theologus verò oẽs præterquã in beneficijs obtinẽdis, tunc purè canonista præfertur Theologo, secũdum Host. & Ioã. And. in c. j. de cõsang. & affi. nisi ecclesia. in qua bñficiũ obtinere curauit. idigeret Theologo: vt qa esset vicina hęreticis. Et hoc sequit⁹ Roma. consil. cccxxxiij. circa fi. Et an doctoratus possit ppter insufficiẽtiam literarũ auferri, & à quo vide Bal. consil. cccxxxiij. iij. lib. & an qui doctorari voluit ex priuilegio, & non obtinuit: possit redire ad ius cõe per eũdẽ, cõs. cccxxxvij.

c ¶ Doctorari. Quid ĩ Iudæis, vide l. gñaliter. ĩ fi. ff. de decur. & Bar. in d. l. fi. adde cp idẽ ĩ eo q nõ est legitimè nat⁹. p l. j. §. ĩ honoribus. ff. de mu. & hon. Ita dixit Gemi. & Pe. de Anc. in cle. ij. de magist. Adde secundũ Pau. de castr. hoc idẽ esse ĩ nutrito malis morib⁹. alle. l. medicos. de ꝓfes. & med. qa sunt ifames saltẽ infamia facti. De iudæis aũt cõsuluit Pe. de Anc. cõsi. cclxxij. cp stante statuto cp nullus eligat ad officia sub pœna. nisi sit fidelis, & deuot⁹ ecclesiæ Romanæ, cp si qs balotãdo ꝓcuret cp Iudæus eligat, nõ incidit in pœnam. ibi vide.

P. P A V. P.

f ¶ Superfluis præfationib⁹. Vide limitationes multas p Fel. ĩ proœmio Gre. ad fi.

g ¶ Leges certæ. Et p hoc vide cp dicit bar. i l. fi. §. pe. de cõd. ide.

h ¶ Item oppon. Et

---

obligatur reus: reus tenetur principaliter, fideiussor accessoriè: qa intellect⁹ prior iuris erat talis: vt l. stipulatus, de fideiuss. & l. generaliter. Si ergo aliqd fieret vniformiter ad duos fines, vtroq; respectu diceretur fieri pri⁹. Verbi gratia: mutuo tibi procuratori cõtẽplatiõe, ꝓcuratoris, & dñi, vterque principaliter obligat: vt l. si pupilli. §. j. cũ sua gl. ff. de neg. ges. & ff. qđ cũ eo. l. eũ qui. vel mutuo pecuniã animo cõstituẽdi duos reos: qlibet obligat principaliter: vt l. si nõ singuli. j. si cer. pet. & l. eãdẽ. in prin. ff. de duo. reis. Itẽ si idẽ actus geritur à duobus respectu diuersorũ finiũ: cõtemplatione cuiuslibet diceretur prius scdm suũ respectũ. Verbi gratia: emptor & vẽditor faciunt vnũ contractum emptor prius, vt habeat rẽ: venditor prius, vt habeat pretium. vnde scdm intellectum cuiuslibet dicitur fieri prius, vel nõ prius. Nũc ad propositũ si fit iniuria filio, lex imaginatur patrẽ & filiũ principaliter iniuriari: vt l. cũ qui nocentẽ. §. fi. ff. de iniur. nec dicit actio patris accessoria, ratione filij: vt l. j. §. vsq; adeò. de iniurijs. Ita in proposito licet secũdũ ordinẽ naturæ propter lites damnũ sit priuatorum principaliter: secũdario Reipublicæ: tamen secundum ordinem intellectus lex intelligit vtrunq; prius lædi: licet secundũ ordinem naturæ: secus ideo ad publicã vtilitatẽ pertinet. Nõ obstat secũdum, in quo dicitur, cp lædit⁹ ius alterius, &c. quia qñ lędit⁹ per aliquod statutũ factũ ex vigore alterius arbitrij lęderetur ius vnius partis ita cp nõ alterius: tunc fateor contrariũ. Ita loquũtur cõtraria. Sed qñ potest lædere actorẽ, sicut reum: neutra pars lædit⁹. Hic est tex. no. in l. de fideicõmiss. j. de trãsactio. Non obst. l. si minor xxv. annis filio. §. j. de minori. vbi dicit, cp eo tempore quo cõpromisit, lædit⁹: quia fateor in minore compromittẽte, qui vniuersaliter causam suam non agitabit diligenter: vnde ab initio minor lædit⁹ [a]: quia beneficiũ appellandi perdit, sed in duobus maioribus cõpromittentibus hoc non est. Et per hoc dico † quod suprà dictũ statutum, quanquam generaliter factũ, nõ porrigeretur ad eum qui haberet paratam [b] executionem instrumenti, vel testamenti: quia tunc ius suũ læderetur ita cp nõ alterius, vt de minoribus l. minor vigintiquinque annis, cui fideicõmissum. Per hoc etiam apparet respõsum ad illud, quod de appellatione dicitur. & hoc de isto principio. Sequitur, ideoq; incipit secũda particula. Videtur hic primò, quod ad quodlibet opus faciendum debẽt proponi viri † sufficientes ad illud: hoc autẽ in principe præsumit⁹: vt de officio præfecti prætorio. l. j. † Secũdò not. cp qs debet dicere laudes, & dignitates eorũ, de quib⁹ hic dicitur & in rub. Digestorum. Opp. hic: exponit exquæstor: id est, qui quæsturam dimisit. Contra, in l. petitionẽ. §. egredientẽ. de aduo. diuer. iud. Solu. Possumus dicere quod nomẽ dignitatis est: & cõcordat cũ illa. Vel possumus dicere. i. ille, qui quæsturam dimisit: & tunc possumus dicere, cp non est † incongruum vt vnũ verbum exponatur secundum duas expositiones. Oppo. j. de consul. l. j. Sol. Aliud est dicere consul: & intelligitur de eo, qui habet administrationem. Aliud, vir consularis. & intelligitur de eo qui dignitatẽ habet sine administratione. Quæro circa hæc: vtrum doctoratus sit dignitas [c]. hic videtur text. quòd sic ibi: Theophilum virum clarissimum, &c. In contrarium facit rubrica proœmij Digestorum vbi vides quòd nominat illustres doctores. quod not. & hoc modo potest responderi quòd vir erat clarissimus, quia Comes, nõ quia doctor. Solut. Dico † quòd doctoratus est dignitas. Casus est extra, de magistra. capi. quanto. Hoc etiã apparet: quia doctor habet iurisdictionem ordinariam in scholares, vt auth. habita. & in prima constitutione Digestorum. §. fin. sed habere istam iurisdictionem est dignitas. quod ex eo apparet: quia ab ea aliàs repellũtur infames: vt l. cùm prætor. ff. de iudi. Fateor tamen quòd non est illustris: vt in rubrica. ff. sed si legisset per † viginti annos: tunc esset Comes [d] sacri palatij, vel saltem clarissimus. Et ideo dico, cp infames, apostatæ † & similes, qui nõ sunt capaces non possunt doctorari [e]. Hoc etiam dico pro Iudæis: quia nõ possunt doctorari: quia non sunt capaces alicuius dignitatis: vt l. fina. infrà de Iudæ. licet de iure antiquo fortè aliud esset: vt ff. de decurio. l. generaliter. §. fina. Venio ad tertiam particulam quę incipit: quibus specialiter. Primò ponit tria præcepta, & conferentia ad ea. Secundò ponit quartũ præceptum. Tertiò ponit quintum. Quartò & vltimò remouet quandã dubitationem circa prædicta. Secũda ibi: colligẽtes. Tertia ibi: ita tñ. Quarta ibi: & si quæ earum, &c. Venio ad primã partẽ: & scribe casum in prima parte, Domine Imperator video cp vos hoc alijs cõmisistis: sed quã dedistis formã eis? Dicit Imperator: Nos præcipimus eis principaliter, cp ipsi cõponerent leges certas: & breui sermone & cõgruis subderẽt titulis. Capio secundũ illud scilicet, quod dixi breui sermone: & istud fiet resecatis superfluis, præfationibus [f]; & resecatis similibus, & resecatis legibus, à legib⁹, quæ in desuetudinẽ abierũt. Itẽ dicis cp debeãt fieri leges certæ [g]: quomodo poterunt fieri leges certæ? fient resecatis contrarijs, addẽdo, vel minuẽdo, vel mutando si opus fuerit. † Nota cp cõtrarietates debẽt adiuuari per diuisiones, & distinctiões, quod facit ad dicta testiũ: & eorũ dicta diuisionibus deberẽt adiuuari: vt extra de testib. c. cũ clamor. & plenè in l. inter stipulantẽ. ff. de verb. obli. Oppo. hic dicitur cp decẽ sapientibus, imò quinq;, sicut in cõstitutione sequẽti. Sol. gl. in secunda cõstitutione fuerũt quinq;: in ista prima fuerũt decem. Itẽ opponit [h]: dicitur hic certas. Contra d. l. dos à patre. & l. sequen. solu. matr. vbi est obscuritas. Respondeo, ad l. sequentem,

adde Bar.in l.q Ro-
mæ.§.duo fratres. ff.
de ver.ob.dixi in l.ij.
j.qũ puoc.nõ eſt ne-
ceſ.& idẽ ſequit Bal.
in cõſtit. huius tit.in
verſ.arma.& Bal.i l.
ij.& ideo dixit Ioan.
an.in nouel.in c.j. de
poſtu.præla.in vj.q
vbi ſunt cõtrariæ o-
pt.error iuris tali ca
ſu dicitur ꝓbabilis,
ſicut error facti.

POMATES.

a ¶ ff.mand.Vide Ro.
conſi.lxv.col.j. Pañ.
cõſi.ciij.col.j.ij.volu.
Ro.cõſi. xxxvij.in j.
col.in ij.dubio.verſi.
ſcdo qa.& Feli.in c.
j.col.xiiij.cum ſeq.de
cõſti.& Ro.cõſi. cc-
xvij.in ij.co.& vide
corroboratũ hoc di-
ctũ per pulchra exẽ-
pla p Barb.in c.cùm
M.colũ. xxx. & ſeq.
de cõſti.& in c. cum
oẽs. col.vij.eo.tit. & a
vide Alex.cõ.cvj.vo
lu.ij.col.ij.& col. iij.

b ¶ Imò ponit. De di-
ctione imò: adde bo-
num text.in l.cogni-
tio.de offi.eius cui mã.
eſt iuriſd.& facit ad
no. ꝓ Imo.in l.j.ff. de
re.iu.& per Bar.in l.
ſi ita ſcriptum. ff. de
hære.inſti.

c ¶ De ordi.No.ordinẽ
hic attendi,quod eſt
verũ ſi leges ponant
in eo.ti.ſecus ſi in di-
uerſis.no.gl.& Bart.
in l.iij.i prin. de cod.

POMATES.

d ¶ Et iſtud facit.Vide
Alexã.conſil.cxxij.in
iij.col.& vide q̃ po-
ſui in l.j.ff.ſol.ma.&
vide etiã Alex. cõſil.
cxij.in verſi. non ob.
vol.v.vbi limitat ni
ſi ita ꝑſumẽdo actũ,
de quo agit vitiaret:
qa tunc preſumeret:
quòd imò ſecũdum
in ordine eſſet prius
factum.et lxxxj. col.
ij.vol.ij.

e ¶ Pro caſu.Vide eun
dẽ Bar.in l.j. in prin.
ff.ſo.ma.Ibidẽ ſi repe
riunt duo inſtrumẽ-
ta in vna charta,ꝑſu
mitur primò celebra
tum,quod eſt primò
ſcriptum. Bene facit
l.ſi qs ex argẽtarijs.
§.ſi initiũ.ff.de eden.
& hoc expreſsè te-
net Bal. in l. de rebꝰ. c
C.de do. ante nu. &
Bal.hic in §.quibꝰ li-
mita ſingulariter p
Bal.& Imo. i l. cũ in d
teſtõ.de hær.inſti. Bñ e
facit ꝙ no. Bar.i l.ij.
§.priꝰ.i fi.ff.de vul.et
pup.&vide quę dixi
poſt Bar.in d.§. priꝰ.

f ¶ Et conſule. Sed an
valeant ſine data,&
ſimiliter i ſtatuto:vi
de Bar. in extrauag.
q̃ ſint rebelles. i ver.
data. & an ſtatutũ
debeat edi cũ die &
conſule:& an requi-
rat ſcripturã vide q̃
dixi in rub.ff.de ope.
noui nunc.

nihil ad propoſitum.ſed quantũ ad l.dos à patre.dicit gl.fallit,vbicũq; eſt opinio magiſtrorũ:& dicit bene. Impoſsibile em̃ eſt quòd lex fiat ita clarè,quòd dubitationem
14 nõ habeat. †Et propterea dixi aliàs,quòd vbi circa legem eſt opinio,licet aliquis iudicaret ſecundùm vnam opinio. non verã ſentẽtia valet:nec dicitur cõtinere expreſsum iuris errorẽ vt l.cũ platis.ff. de re iud. ſecũdùm vnam lect. Glo. quærit de duobus.dic vt in ea. Extra gl. quęro:datũ eſt arbitrium quibuſdã ſapientibus,ſuper aliquo negotio: vt ſup abũdantia, vel publica vtilitate:an huiꝰ arbitrij vigore poſsint corrigere ſtatutũ? Hic videtur text. quòd nõ, niſi ſpecialiter demãdetur. Bene dico
15 quòd ex vigore cuiuſcũq; arbitrij, †nõ poteſt quis ſtatuta iã facta corrigere,vel mutare:niſi hoc ſpecialiter ſit ꝓmiſſum:vt hic vel niſi ſuperueniat cauſa correctionis de nouo,quæ nõ erat:vel ignorabatur tẽpore ſtatuti cõditi. Textũ habes no. in l.ſi homi
a nem.ff.man. a In iſto §.omiſi duo cõtraria.

Opponitur,& videtur,ꝙ præfationes nõ debeant reſecari:vt l.j.ff.de orig.iur.hic di-
16 citur cõtrariũ:quare malè.Sol.contra†hic loquitur de præfationibꝰ ſuperfluis:vtiles verò præfatiões nõ ſunt reſecãdæ. Ita dicit gl.Sũt enim præfationes vtiles in ꝙbus nomen dñi inuocatur:vt no.in rub.huius cõſtitutionis.Item ſuntvtiles præfationes,ex quibus poteſt colligi mẽs cõſtituentis. De hoc habetis legẽ no.ff.de hęre.inſt.l.ſi. vbi dicitur, ꝙ ex iſtis præfationibus mens diſponẽtis colligit. Opp.hic dicit:imò,&c.
b imò,ponitur b pro &.Gl.opponit,quòd dicitio imò,ponatur correctiuè,nõ implicati-
17 uè.†de hęr.inſti.l.ſi ita ſcriptum.& de ma. teſt.l.Stichus.Gl.nõ ſoluit. Dic quòd quã doꝙ, dictio imò, adijcit cũ copulatiua &, vel etiã:tunc ponitur copulatiuè,vel implicatiuè:vt l.iuriſgẽtiũ.§.quinimo.ff.de pac. ſecundùm vnam lectu.Quandoq; ponitur ſimpliciter:& tunc aut proferẽ ab homine: & ponitur correctiuè: vt l.cõtraria. Aut à lege: & tũc aut eadẽ eſt ratio, vel maior in præſenti cauſa,quam in eo quod adijcitur, per dictionẽ imò:& ponit implicatiuè: vt l.iubemus.§.œconomus.de ſac.ſanc. eccle. Aut nõ eſt eadẽ ratio:& tũc ponit correcti uè:vt l.ſi vehẽda.in prin.& §.ij.ad l.Rhod. de iac.& l.ſi ita ſcriptum.& l.Stichus,imò Pamphilius.ff. de manu. teſta. Venio ad verbum,colligentes.dixi quòd in hac parte,&c. hic ponitur quartum præceptũ. ibi ita tamẽ.ponitur quintũ præceptũ. Nota hic de ordine c ꝙ priores in electione primò ponũtur:ſequentes poſtea. Et iſtud facit d in arg.imò colligit pro caſu e, ſi reperiũtur duo inſtrumẽta ſcripta in vna char-
18 ta,inſtrumentũ primò †ſcriptum præſumitur primò celebratũ, per iſtũ tex.tene menti. Opponitur.quòd reperio leges nouas poſtpoſitas.Nam in titu.de ſumma tri.ponũtur leges Iuſtiniani in alijs tit.inferioribus,reperiũtur aliæ leges aliorum Imperatorum antiquorum.Solue vt in glo. Opponitur,& videtur, quòd iſte ordo non ſit attendendus:vt l.nec enim.ff. de ſolu. Sol.
19 quando mens diſponentis †eſt certa, ordo nõ attenditur, vt ibi: ſed quãdo eſt dubia. inſpicitur ordo:vt hic. Iſta eſt ſol. Dixi in d.l.nec enim.& dixi in l.ij.§.prius.de vulga.& pupil. Opp.&
f videtur,quòd leges nõ valeant,ſinedie & cõſule f:vt infrà de
20 diuer.reſcrip.l.ſi qua.Sol.Priuilegia Imperialia,† quæ in corpore iuris nõ ſunt clauſa,requirunt diem&conſulem:vt lege contraria.ſecus in his quæ ſunt in corpore iuris clauſa:vt hic.

Et ſi quæ. Hic remouet vnum dubiũ.Opp.Inſti.de iure natu.§.ſed & quod principi.Sol.Gl.hic loqui
21 tur de † his quæ ſunt clauſa in corpore iuris:ibi ſecus. & hoc tenet Dy.in c.in argumentũ.de re.iur.lib.vj.do.Iac.Butdicebat aliquantulũ latius ſic.Aut eſt certũ,quòd Princeps voluit facere ius ſuũ generale:& eſt ius ſine dubio. Aut eſt dubium: & tũc aut nõ eſt clauſum in corpore,& nõ eſt ius generale:vt d.§.ſed & quod principi. Aut eſt clauſum in corpore iuris:& eſt ius generale:ſi tamen tenor eorũ hoc patiatur:vt hic,& l. non plures.j.de ſac.ſan.eccl.& de decur.l.neq; Dorotheum.

Hæc igitur. Hæc eſt vltima pars,ſecundùm gl.in qua Imperator,&c.vt dicit glo.j.huius conſti
22 tutionis. Nota quòd ad communem vtilitatem † pertinet,vt lites citius decidantur.quod facit ad ea quæ dixi ſuper ea conſtitutione.in prin.non habetis alia,&c.

De ſumma Trinitate. *Rubrica.*

1 ☞ *Relatiuum,quando ponatur declaratiuè,quando augmentatiuè,& quando reſtrictiuè.*
2 *Lex non debet eſſe ludibrio.*
3 *Verbum,uolo,quando inducat diſpoſitionem.*
4 *Relatiuum quis uel qui,eſt relatiuum ſubſtantiæ.*
5 *Religio,quando ſumatur:& quid nobis afferat.*
6 *Vſuræ,quomodo poſſunt de mente,& uoluntate iuris ciuilis exigi,& utintereſſe peti.nume.8.*
7 *Minus malum permittitur,ut euitetur maius.*
9 *Dementia alia uera,alia ficta.*
10 *Argumentum de periurio ad hæreticum,quando procedat.*
11 *Hæretici hodie ſunt infames,& repelluntur à teſtimonio.*
12 *Infames de facto,quando poſſunt teſtificari.*
13 *Hæretici qua pœna puniantur.*
14 *Statutum loci contractus,quo ad ſolennitatem eius attenditur.*
15 *Quo ad ordinationem litis inſpicitur locus iudicij.*
16 *Circa dubia quæ oriuntur tempore contractus,ſecundum naturam ipſius,inſpicitur locus contractus fallit in dote.nu.17.*
18 *Circa dubia quæ oriuntur poſt contractum,propter negligentiam,uel moram,quæ ſtatuta attendantur.*
19 *Statutum uiri,quo ad lucrum dotis inſpicitur.*
20 *Quando petitur reſtitutio ex læſione contingente in ipſo contractu,quod ſtatutum attendatur.*
Forenſis delinquens in loco ſecundùm quæ ſtatuta puniatur.
21 *Statutum quòd teſtamentum coram duobus teſtibus poßit fieri:an ualeat.nu.22.*
Et an comprehendat forenſem ibi teſtantem.nu.24.
23 *Solennitas publicandi teſtamentum,poteſt per ſtatutum minui,& mutari.*
25 *Statutum circa ea,quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis,comprehendit forenſes.*
26 *Statutum quòd filiusfamiliâs poßit teſtari,non comprehendit filiumfamiliâs ibi teſtantem.*
27 *Statutum ubi res eſt ſita ſeruari debet.*
28 *Statutum,& conſuetudo laicorum,quando liget clericos,& ſeruari debeat in curia epiſcopi.*
29 *Statuta quæ dicantur eſſe contra libertatem eccleſiæ.*
30 *Conſuetudo laicorum in his quæ pertinent ad proceſſum,ſeruatur in foro eccleſiaſtico.*
31 *Statutum,quòd teſtamenta inſinuentur,an liget clericos.*
32 *Statutum quando porrigat effectum extra territorium.*
33 *Statutum quòd filia fœmina non ſuccedat,cum ſit prohibitum,& odioſum,non trahitur ad bona alibi ſita.*
34 *Statutum permißiuum,quando habeat locum extra territorium.*
35 *Inſtrumenta confecta à notario extra territorium,quòd faciant ubicunque fidem.*
36 *Teſtamentum conditum coram quatuor teſtibus,ſecundùm diſpoſitionem ſtatuti loci, ualet etiam quo ad bona ſita extra territorium.*
37 *Lex poteſt facere,quòd quis decedat pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus.*
38 *Statutum habilitans perſonam,quando trahatur extra territorium.& nu.41.*
39 *Actus uoluntariæ iuriſdictionis,non poſſunt exerceri extra iuriſdictionem concedẽtis,quæ ſit inferior à priecipe.nu.40.*
41 *Additio hæreditatis,an porrigat effectum ſuum extra ciuitatem.& nu.43.*
42 *Conſuetudo Angliæ,quòd primogenitus ſuccedat in omnibus bonis,quando trahatur ad bona alibi ſita.*
44 *Statutum primitiuum quando porrigat effectum ſuum extra territorium:ubi ponit regulam cum fallentijs.*
45 *Delinquens in loco efficitur de iuriſdictione loci.*
46 *Si duo forenſes exiſtentes in exercitu Peruſino,in territorio Aretino delinquant, quòd poterunt puniri per poteſtatem Peruſij.*

Statutum

47 *Statutum punitiuum simpliciter loquēs, quando comprehendat ciuem delinquentem extra territorium, ad hoc ut posit contra eum procedi, & puniri secundum statuta suæ ciuitatis. & nu. 48.*
49 *Cautela in formanda inquisitione contra ciuem delinquentem extra territorium.*
50 *Pœna imposita quando extendat effectum suum extra territorium iudicantis.*
51 *Publicatio bonorum, an extendatur ad bona alibi sita. Et ad quē dominū pertineāt.*

LEX I.

a CVnctos populos. [a] Diuidē legē istā in tres partes: sed prima subdiuidit ī duas: qa prima p̄cipit fidē seruari declarādo eam implicitè: vsq; ibi: hoc est. &c. Ibi declarat eā explicitè. s. fides Trinitatis scdm apostolicā doctrinā, iā est seruāda & seruātes vocabūtur Christiani: nō seruātes vt demētes hæretici, & infames, & Deo, & à principe puniunt. h. d. Posito casu in terminis, & lecta litera, notabilia collige p te. Opp. primò: hic dicit, cūctos populos, &c. innuit, q̄ qdā sunt populi, q nō sunt sub imperio [b]. Nā relatiuū qsvel q vnitū gñalitati sine copula, habet restringere: vt ff. de le. iij. l. ea tamē adiectio. Sed lex dicit q̄ Imperator est dñs totī[9] mūdi: vt l. deprecatio. ff. ad l. Rho. de iact. Igit malè dicit hic. Pro solutiōe huī[9] †contrarij, oportet nos scire de natura huī[9] relatiui [c]: qa qñq; relatiuum adiūgitur qualitati, q̄ qualitas naturaliter ineſt cuilibet de genere: & tūc declaratiuè ponit: vt l. oēs populi. de iustit. & iur. Nā ibi ponit: Omnes, q regūtur, &c. q scilicet omnes, &c. Aliqn̄ relatiuū adijcit qualitati, quæ naturaliter nō ineſt cuilibet de populo: & tūc apponit cū copula: & ponit augmentatiuè, aut sine copula: & ponit restrictiuè: vt d. l. ea tamē. de leg. iij. & dixi in repeti. d. l. oēs populi. in prima opposi. Nūc ad p̄positū, aut verbū regit, hic positū intelligit prout de iure est: & tunc de iure regit oēs populos: & sic relatiuū ponitur declaratiuè: quos. s. oēs. Et hoc hic sic puto fuisse de mēte Imperatoris. Aut vis intelligere prout est de facto, & tunc [d], quia quidā de facto nō obediunt: & sic talis qualitas nō cōpetit omnibus de genere: tūc relatiuū ponitur restrictiuè. Et hoc secūdo modo intelligit hic Dy. p̄ duas rationes. Primò ne leges sint apud eos ludibrio: †quod esse nō debet. l. si prætor. de iud. & l. fi. ne quid in loc. publ. Secūda ratio est: non sunt digni legū laqueis innodari: vt j. de adul. l. quæ adulteriū. hoc nō multū placet: qa sequeret q̄ leges imperiales nō ligarēt Florentinos, & alios q nō obediunt Principi de facto. Secundò opp. dicit hic, volumus. ergo verbū volo, inducit dispositionē: vt no. in l. serui electione. in prin. ff. de leg. j. Huius timore addit hic Frā. Accur. & etiā præcipim[9]: imò eos q facere noluerint, subiugamus: vt hoc tit. & j. de hæreti. & Apostatis, & de Iudæis. Et hāc gl. quidā habēt. certè illa gl. nō fuit necessaria. Nā verbū volo, inducit dispositionē in legali dispositione: vt hic, & Insti. de iur. natu. §. sed quod principi. Ratio est, quia dat formā futuris negotijs: vt l. leges & cōstitutiōes. j. de legi. l. idē in vltimis volūtatibus, quæ disponūt de futuris. Huī[9] gratia est sciēdū de natura huius verbi volo vis: †vtrū inducat dispositionē. Circa quod debes scire, q̄ verbū volo [e], de se nihil est dicere, nisi ratiōe inuicē determinata. Aut ergo habet limitationē certā, & limitatā de præsenti. & inducit dispositionē: vt l. ij. ff. de opt. lega. & qa in incertis nō certis locus est coniecturis: vt l. cōtinuus. §. cū ita. ff. de ver. ob. Aut habet determinationē incertā, puta p̄ verbū infinitū: & tūc aut verbū volo, p̄fert in p̄nti, aut in futuro. Primo casu aut recipit determinationē ab actu, explicādo per aliū & inducit dispositionē: vt hic, & l. qm̄ indignū. C. de test. & l. oē verbū. §. j. cōm. de le. Nā si testator dicit volo talē esse hęrede: vel volo Titio dare cētū: inducit dispositionē. sic & ff. mā. l. j. Rō, qa ab ipso disponēte, nō erat aliud faciēdū, q̄ explicatio volūtatis, q̄ iā est facta. Aut recipit determinationē ab actu explicādo à seipso: & tūc aut talis actus nō p̄ficit sola volūtate & cōsensu: & nō inducit dispositionē: vt si dico, volo ascēdere arborē. nō ergo sequit, ego ascēdo: nisi sequat ascēsus: vt not. j. de cōtrah. em. l. ī vēdētis. Aut talis act[9] p̄ficit nuda volūtate: & tūc aut volūtate soli[9] loquētis, aut cōi volūtate, & cōsensu duorū. Prio casu: & tūc aut est act[9], q cōsueuit habere depēdētiā de futuro, vt vltimę volūtatis: et inducit dispositionē: vt l. Pāphilo. §. p̄positū. de le. iij. vbi dicit testator: vellē relinq̄re Seio p̄dia. cōstat q̄ ipse act[9] relinquēdi est explicād[9] ab ipso testatore: licet act[9] dādi sit explicād[9] ab hīde: tn̄ ibi inducit dispositionē. Idē credo ī legali dispositiōe eadē rōne. Si verò est act[9], q de sui natura nō cōsueuit habere depēdētiā de futuro: & tūc dispositionē nō inducit: vt no. in d. l. serui electiōe. in prin. Aut talis actus perficit cōmuni cōsensu duorū: & tūc cū ab vtroq; fuerit declaratū, per verbū volo, inducit dispositionē [f]: vt no. in d. l. in vēdētis. de cōtrah. emp. Ratio, qa illa verba debēt intelligi secūdū naturā cōtract[9]: vt l. si vno. ff. loc. & l. si stipulatus. ff. de vsur. sed natura emptiōis est vt nō pēdeat ex volūtate alterius: & dicta verba videtur proferri, vt nō habeāt dictā ostēsionē, & dependentiā, nisi clarificata volūtate vtriusq;: licet Petr. aliter ibi dicat, & malè: aut p̄ferunt in futuro: & tunc aut in vltima voluntate, & inducit dispositionē: vt d. l. Pamphilo. §. propositum. de lega. iij. Aut in alijs dispositionibus: & tunc secus vt no. in d. l. in vēdentis. Et prædicta vera, qn̄ proferunt in vim dispositionis: si verò in vim conditionis, nō est nostra materia. Tertiò opp. nam debet facere bonā grammaticā: vt l. Plautius. de aur. & arg. leg. cū falsa Latinitas vitiet rescriptū: vt de rescri, ad audiētiā. sed secūdū grāmaticā, si antecedens est qualitatis, debet subijci relatiuum qualitatis. hic verò antecedēs est qualitatis qa dicit tali: & tn̄ subijcit relatiuū substantię qa dicit quā: qđ †est relatiuū substātiæ: vt not. de sen. q̄ p eo qđ interest. in gl. quæ incipit, ex cōuētione. Huius timore exponit gl. quā, id est qualē. Videt ergo secūdū hoc q̄ omniū nō sit vna fides numero: sed similis in qualitate. Sed ecclesia ponit, q̄ vna sit ecclesia, & vna fides: imò potī[9] crederē, q̄ illud tali non apponat, vt significet qualificatiuè, sed demonstratiuè: vt pronomē illa. quasi dicant, sub illa volumus religione versari, &c. Vel forsan possumus dicere, q̄ aut assumimus fidē in abstracto: & vna est omniū credētiū. Aut p̄ut est ī qualibet alia: & tūc sicut sunt plura idiuidua, ita plures fides: sed similes. Ita voluit hic intelligere gl. sed qđ prī[9] dixi, magis placet. Quartò opp. hic dicit religiōe. & sic vī dicere, q̄ oēs sumus monachi, vel religiosi de qbus j. ti. p̄x. aut. ingressi. & extra. de reg. & trās. ad religio. qđ tn̄ nō est sic. Rndeo, religio pōt sumi largè, p̄ tota fide Christiana. & ita †sumit hic. Alio modo strictè: ita in contrario. Religio em̄ affert nobis curā cerimoniarū, & aliorū obseruandorū, quæ obseruāt Christiani. Quintò opp. cū fides præcipiat vsuras non exigi: tn̄ Iustinianus p̄misit, vt j. de vsur. p̄ totū. Sol. Dicunt quidā, q̄ per hāc legē, & p̄ ti. in aut. de ecc. ti. sit correct[9] tractatus totus de vsur. Vnde aliqui cōcedāt q̄ vsuræ sunt permissæ de iure ciuili. Ad istā rub. rndet, q̄ hic præcepit fidē seruari, & Euāgelicā doctrinā quo ad fidem. Sed certè hoc dicere q̄ vsura sit licita, pertinet ad fidē, & qui diceret q̄ nō esset licita pertinaciter, esset hęreticus. extra de vsur. c. j. §. fi. in cle. Alij dicūt, q̄ sacrę leges nō dicūt q̄ sunt prohibitæ [g]. Sed hoc est falsum: quia in Euāgelio Lucæ est dictū: Mutuum date, nihil inde sperantes. Dicebat dñs Iaco. but. & bene, †vt puto, q̄ de mente, & volūtate iuris ciuilis est, q̄ vsuræ possint exigi, secundum formā l. eos. j. de vsur. vt patet in c. nauiganti. extra de vsur. & §.

a 4

---

a Aduer. q̄ Barto. alī. cōtrarī[9] hic ī hac l. j. sed ī q̄ art. arguat de cōtradictiōe, & p saluatione Bar. vide cōcord. q̄ posui ad l. qui Romæ. in §. fin. ff. de verb. oblig.

P. PAV. P.

a ¶ Cunctos populos. Istā legē & ei[9] materiā repetit. d. Io. Bap. Caccialupus. Et iter cætera multa ponit ī materia vsurarū, an possit licitè fieri & ex aliqua cā p̄mitti.

b ¶ Sub imperio. Et an & quo intelligat, q̄ Imperator sit dominus mūdi vide Bar. & quæ ibi dixi post eū in l. j. §. per hāc. ff. de rei vend.

c ¶ Relati. Nota de dictione qs vel q. adde Bal. in l. cōcipim[9]. ī. de app. & Bar. in d. l. ea tn̄. & vide Ange. de Are. in tit. de actio. §. omnium. j. col. Adde Oldr. consil. cxxvj.

P. POMATES.

c ¶ De relatiuo qs vel q, quo ponit p̄ Barb. cōsil. xxxvij. i xviij. col. in ij. volu.

d ¶ Et tūc. In quo vide Inno. in c. qđ sup his de voto. & vide glo. no. lxiij. di. Adrianus el ij. q. dicit q̄ Gallia & Hispania nō subsunt Imperatori.

e ¶ Verbum volo. De materia huius verbi volo, vide q̄ no. Bal. in aut. ei q. in xx. col. j. de bo. auth. iud. ī q. an p̄ hęc verba volo te ire ī possessionē, interponat primū decretū. Et de vbo velle, vide Bal. in l. ī vēdētis. de cōrrah. emp. post gl. vide Bal. hic. Et de materia plenè per Ang. in c. ex literis. de spon.

P. POMATES.

e ¶ De verbo volo, q̄ sit introductoriū iuris noui, de q̄ sunt bonæ gl. ī cle. vnica. de offi. vic. & ī cle. vnica. de rerū p̄mu. in fi. in ver. volum[9]. Pan. cōsi. in j. col. ij. vol. & gl. in cle. fi. de reser. q̄ idē dicit, iy[9]bo statuimus. & q̄ ibi posui. De isto verbo volo, vide aliqd p̄ Feli. in c. humanū. col. ij. dis. j. & Barb. ī c. nā cōcupiscētiā. col. vī. de cōsti. Bal. in c. ad audires. col. ij. de rescri. & in c. sciscitatus. col. ij. eo. tit. Pan. in c. sedes. col. ij. & ibi addita, & ibi Fel. in viī. colu. ī. & etiā aliqd per Soc. cōsi. lxviij. & se.

f ¶ Dispositionē. Adde q̄ hoc idē referendo Bar. idē tenet Alexan. de Imo. cōsi. xv. col. j. in ij. volu.

f ¶ Dispositionem. Sed Ang. & Imo. vident tenere cōtrariū ī l. serui electiōe. hic allegat.

g ¶ Sūt p̄hibitæ. Vide

Bal.in l.improbum.& quod ibi dixi.ĩ.de inſa.& Ang.in quæſt. ſua Aſtenſis miſles.in fi.remittit ad Io.And.in cle.j.de vſur.per Bal.in l.j.C.de vſur.rei iud. gloſ.in l.ſocium qui in eo.ff.pro ſoc.& quod no.Inno.in l.inſulam.§.vſuras.ff.ſolu. matr. Vtrum autem hodierna cambia ſint licita.Bald.q̃ ſic in rub.C.de conſtitu.pecu. & in l.j.in princi.de vſur.rei iudi. & no.in c.in ciuitate.de vſur. An autem ſtatutum permittens vſuras teneat: vide Bal. in auth.ſed omnino. in vj.cõlum. infrà ne vxor pro mari.& in l. eos. §. ſuper. C. de vſur. Et an poſsim à te licitè capere pretium: vt pro te fideiubeam,& non computetur in ſortẽ. Dicit Bald.quod ſic, in l. antiquæ. in princi. ad Velleia.Et quare vſuræ fuerint prohibitæ:vide Bal.in rubrica.ĩ. de vſur. & ibi multum in materia. Et quòd dixi an ſtatutum valeat: vide Bald.in l.ij.ĩ.de vſur. & in l. cum allegas. in fi.& in authen.ad hæc.in ij.cõlum.eod. tit.& Inn.in c. quòd plerique.extra de immu.eccle.Et quod dixi, ſtatutum etiam a iuratum ſuper vſuris non valere:tenuit Paulũ de Leaza. & Stephan. & Petr. de Ancha. in Clemen.j. de vſur.per illũ text. & glo.ibi. & eſt gl. in l.eos.§.j. in verbo, conſuetudinẽ. & ibi Bal.de vſu.Fallit tamen in caſu.l. fina.§. præterea.ĩ.de de iure dot.Bal. videtur approbare ſtatutũ volens, quod ſoluatur ad rationem decem pro centenario. Et etiam non valet ſtatutum, q̃ vſurarius poſsit liberè teſtari, ſecundum Bald. in l. conſulta. C. de teſt. Sed quid de reditu, qui percipitur ex pecunia montis in ciuitate Florentiæ,vel Venetiarum an talis reditus ſit licitus. Vide per Cano. in capi.in ciuitate. extra de vſur. & diſputatum fuit,& determinatum contrario modo,per quoſdam Theologos:quorum vnus fuit de ordine predicatorum,& alius de ordine Eremitarum ſancti Auguſtini: vt refertur per ſcribentes in cap.conſuluit.de vſur.ibi per eximium & famoſum doctorem Laurentium de Rodulphis de Florentia : licet meo iudicio hæc materia non ſit bene declarata.Dominus Petr.de Ancha.tenuit illum reditum licitum ita ſimpliciter:vt refert Imo.& Ro.Pau.de Caſt.in l.ſi tibi decem.ff.de pac.dicunt,q̃ ſi mercatores ſua ſponte poſuerunt pecunias,vt inde haberent emolumentum, non eſt licitum: ſecus ſi coacte. Et ita determinat etiam beatus Thomas de Aquino ſecunda ſecundæ quæſtio.xlj. & ita tenet Salice.in authen.ad hæc.ĩ.de vſur. & firmat Iaco. Calde.in repeti.cap.nauiganti. de vſur.ſed quid ſi emo à te annuum reditum pro quinquaginta florenis in anno,pro pretio florenorum mille, quos tibi ſoluo:vtrũ iſte contractus ſit licitus.Bald.in titu.ſi de feud.vaſal.ab aliquo fuerit interpel. dixit,q̃ ibi eſt argu.q̃ ſic.Alij, ſecundum eum, dicunt q̃ iſte contractus non eſt ſine ſcrupulo vſurarum. & de hoc dicit ſe alibi diciſſe.Cui nunc addo quod dicit, q̃ appoſito pacto,quòd illa mille conuerterentur in emptionem prædiorum, iſte contractus iuſtior eſſet:& ſi venditor non vult emere, imputet ſibi.& conſidera ſuper iſta cautela : & cogita,ne per iſtas cogitationes lædas conſcientiam tuam ſecundum eum. Prædictis addo Bald.in l.hac edictali.§.is illud. in penul. colum. ĩ.de ſecun.nup.& ibi etiam de reditu.& Bald.hic.Et adde de iſto reditu & de pacto legis commiſſoriæ,& ſimilibus pulchras quæſtiones in l.j.de pact. pign. vide quæ dixi in l.inſulam.§.tj.ff.ſol.mat.

ADDE quod vſuræ ſint omnino prohibitæ : tenuit Angelus conſilio ccxix. & cclxxij.dominus Antonius de Prato veteri inter conſilia domini Alexand. xlix. iiij.volumi.vbi dicit quod non valet ſtatutum permittens vſuras : & quòd tempore beati Bernardini ipſe obtinuit,quòd Iudæis non poterat permitti, vt vſuræ extorquerentur à Chriſtianis.& idem tenet Petrus de ancha.quòd dominus temporalis non poſsit cum conſcientia permittere Iudæis fœnerari in ſuo dominio: eius conſilio. ccxliij. Paulus de Caſtro conſilio cccl.xxx. conſuluit ſimpliciter, quòd poſsint domini temporales permittere Iudæis fœnus exercere in terris ſuis. Idem conſuluit Alexander æquius : ſi tamen domini habent licentiam à ſummo Pontifice:eius conſilio.cvij.ij.volumine.An autem valeat ſtatutum quòd pro intereſſe creditoris,ſoluantur duo denarij pro libra:vide Baldum conſilio.clj.ij. libro.vnum tenuit Abb.conſilio xxxix.quòd non valet ſtatutum,quòd mulieri ſoluto matrimonio debeantur alimenta,donec dos ſoluatur:conſuluit Petrus de ancharano quòd teſtator non poteſt mandare hæredibus, vt ſoluant decem pro centenario vxori ſuæ, donec dos ſoluatur. eius conſilio.xcij. Et an licitũ ſit dare pecunias ad honeſtam partẽ lucri:vide Romа.conſilio ccccxij. Abbas conſilio. cxiij.Et an ſi conuenio ſi non ſolues mihi ad terminum,quòd poſsum pecunias accipere ſub vſuris,ſi nõ ſoluis, & illas accipio:an à te licitè recipere poſsim vide Romanum conſilio.cj. Et an ſi creditus pro creditore ſoluit vſuras, poſsit illas petere. Abb. conſilio ſeptimo ſecundo libro.Et an illud quod ſponte dat debitor creditori ſit vſura: vide Abba. conſilio.lx.ſecundo libro. Quando autem annui reditus ſint liciti : vide Romanum conſilio ccij. Oldra. conſilio ccvij.Baldum conſilio decimoſeptimo et cccxxxiiij.primo volumine. & conſilio cxviij. tertio volumine. Quid autem de reditibus montis Florentini.& Venetiarum. Vide Paulũ de Caſtro cõſilio decimonono. Quid de cambijs:vide Romanum conſilio. ccxxxviij. vbi pulchrè de materia vſurarum. Quid autem de eo, q̃ dat pecunias mercatori, cũ hoc quòd de damno non poſsit ſentire niſi ad computum decem pro centenario, ſimiliter nec de lucro : vide Abb. conſilio.lxxvij. primo libro.

ſinautem diſtulerint. in authen. de eccleſi. titu. ſed tamen non ſunt de poteſtate:quia cum Imperator ſit inferior, non potuit legem Dei tollere vt l. nam magiſtratus.ff. de arbit.ad Trebellia.l.ille à quo.§.tempeſtiuum. Et ſi dicatur, quare Imperator iuſtinianus,qui fuit catholicꝰ valde hoc permiſit.Ad hoc reſpondet gloſ. in Decretis. x.diſt.c.j. quod fecit vt euitarentur maiora mala : †vt rapinæ.Simile xxxiij.q.ij.c.ſi 7 quid verius.& iſta talis permiſsio non excuſat à peccato.Et ideo tenendum eſt vſuras nullo modo exigi vt vſuras, ſed vt intereſſe†ſecundũ præceptum iuris Canonici:vt gl dicit hic,& j.de act.emp.l.curabit. 8 & de vſur.l.ij.ff.de actio.emp.l.Iulianus.§. idem Papinianus.extra de vſur.c.conquęſtus.quicquid dicat Cyn.j.de vſur.authen. ad hæc. Item opp.dicitur hic: dementes. Contra.ff.de offi. præſi.l.diuus. Sol.quædam eſt dementia [a] vera, ſic†loquitur ibi: 9 quædam ficta,& impropria:vt hic,& l. Titia.de inoffic.teſta. Item opponitur,quòd non debeant puniri niſi à Deo : vt j.de iureiur.l.ij. Sol.dicit gl.periurium:de quo loquitur ibi : non punitur corporaliter : ſed alio modo ſic,vt hic,& l.pen.j.de indic. vi- 10 dui.tollen.† Tu dic,arg.de periurio ad hæreticum nõ procedere: niſi fortè diceretur periurium non eſſe peccatum:quia tũc eſſet hæreticus. Dic ergo aliud in hæretico: vt hic. Aliud in periurio:vt ibi.de quo dic plenè, vt ibi,per Cy. Item oppo. hic dicitur,quòd duo ſunt Petri apoſtoli.Solu. vt in gl. Nono oppò. dicitur hic,quòd hæretici ſunt infames. Contra:infames repellũtur à teſtimonio:vt l.iij.§.l.Iulia.ff.de teſti. Sed ego video quòd admittũtur:vt l.quoniam.j. de hæreti. ergo non ſunt infames. Timore huius contrarij,ſunt in gloſſ. quæ ſolutiões principales. Prima eſt quòd hic intellexit de infamia,quę infertur ipſo iure. Ad contraria reſpondet tribus modis. Secunda ſolutio eſt, quòd hic ſunt infames,ſcilicet per ſententiam,non ipſo iure. & ideo ante cõdemnationem poſsunt eſſe b teſts:[b] vt in lege contraria. Iſta vera. Alia ſolutio non eſt vera:quia contra hunc tex. Nam ſi bene inſpicitur,primò dat eis pœnam ipſo iure:quia vocantur hæretici : & erunt infames. Secundò puniẽtur à Deo. Tertiò punientur pœna imponenda per ſentẽtiam Principis. Apparet ergo quòd primò loquitur de pœna,quę infertur ipſo iure.Sed hanc ſolutionem quidam intelligunt de infamia facti,quæ infertur ipſo iure:vt eſt exemplum primæ partis.quidam de infamia iuris : & hoc intendit ſecunda & tertia ſolutio,quæ eſt verior. Breuiter 11 dicite,aut loquitur de iure nouo † & omnes hæretici ſunt infames, & etiam repelluntur à teſtimonio:vt in authentica. Gazaros infrà de hæreti. Aut de iure iſto:& ſunt infames de facto, non de iure, vt hic, ſecundùm Petrum & Cyn.de Iaco.Butr. quòd apparet ex cõtinuatione literæ,quæ dicit bonos vocari Chriſtianos:malos verò dementes,&c. Et ſic loquit ur de quadam infamia facti: & hæc non repellit quẽ à teſtimonio:quia habet ſolum duos effectus:vt infrà de infami.l.nullam.ff.de his qui notan.infami.l.j.in principio. Vnde hæretici ſecundũ iſta tempora non repellebantur à teſtimonio vigore huius.l.ſed per diſpoſitionem.l.quoniam.j.de hæreti. 12 † Habes ergo,quòd infames de facto poſsunt eſſe teſtes. Contra facit lex Caſsius. infrà de ſententia,cuius occaſione diſtingue. Aut queris de infamia iuris aut facti. ſi iuris : ſine dubio repelluntur à teſtimonio:

a ¶ Quædam eſt dementia.Demẽtia duplex:vide eundem Bal.in lege.quòd Nerua.ff.depoſiti.

b ¶ Eſſe teſtes.An infamis poſsit eſſe teſtis?Adde quòd indiſtinctè ad probandũ ingratitudinem infamis infamia facti non admittitur capitu.j.quot ſint neceſſa. ad proban.in vſibus feud.ibi:integræ opinionis.quam ibi ad hoc Bald.notat.Et ad hoc adde quæ habentur in lege tertia.alias eſt l.quarta incipiens diuus.§.lege Iulia.ff.de teſtib.Adde dum hic dicitur,quòd hæretici duplici pœna puniuntur: quia ſunt infames,& à Deo puniuntur. Quòd Baldus infert ad quæſtionẽ,quòd ſi aliquis commiſit inceſtum,vel adulterium cum conſanguinea vel nupta, & epiſcopus illum damnauerit ad carceres perpetuos,quòd nihilominus Poteſtas poterit ipſum facere decapitare quia crimen non bene punitum erat per ipſum. Et cum Baldo tranſit Paulus de Caſtro.qui dicit videndum,& Antonius de Butrio.in capitulo primo de officio ordina. & quòd Angelus aliàs Peruſij conſuluit,cùm quidam homicida pecuniariter fuiſſet cõdemnatus in loco delicti:quòd iudex domicilij poterat illum capitaliter condemnare. Pro quo facit quod conſuluit Roma.conſilio trecenteſimo vigeſimo quinto. quòd ſi Abbas monachum de crimine ſufficienter non punit,quòd Epiſcopus poteſt illum punire.An autem infamia priuet quem à publicis officijs:vide Paulum de Caſtro conſilio clxxxviij.& ccxxiij.Et qualiter probetur infamia:& an laicus admittatur ad accuſandum clericum de infamia:vide Federicũ conſilio vigeſimoquarto & ſcias quòd teſtis deponens de infamia tenetur reddere rationem dicti ſui,non interrogatus. Ita Innocen.in capitulo cùm oporteat.de accuſationibus. & Abbas in capitulo cauſam.de teſtibus.

b ¶ Nota tamen ſecundùm Bal.in l.penultima.C.de ſententia quæ ſine cer.quanti.quòd valet condemnatio,ſi eſt probatum per teſtes infames. Et vbi requirũtur teſtes omni exceptione maiores,infames infamia facti repelluntur:ſecundùm Baldum in l.optimam.in principio.de contrahen.& committen.ſtipulatio.Et de infame an poſsit eſſe teſtis,vide glo.& doct.in lege.cum lege.ff.de teſtibus.& ibi per Imo.Adde tamen ſingularem,quòd vnus teſtis infamis infamia facti,& alter bonæ famæ,plenè probant,ſecundùm Baldum in lege.ſi quis ex argentarijs. §.primo.ff.de edendo.

nio:

a ¶ In maiori hæreſi. Quæ pœnæ puniantur hæretici. & facit quod not. gloſſ. & doct. in l. apud Iulianum. §. j. de le. a. j. & in l. multum. ff. de verbo. oblig.

b ¶ Et primò quæro. Vtrum ſtatutum porrigatur ad non ſubditos intra territorium: vide vltra Barto. hic. Bald. in l. j. C. ne fil. pro pat. & Iacob. de Belui. in l. prima C. de emancip. liber. Et in hac materia, quòd ſtatutum ſit ſeruandum, an rei, an actoris, vel loci, in quo agitur iudicium, & maximè in delegato: vide glo. xij. diſtinc. illud. quã allegat Bald. in rub. infra. ne fil. pro patre. quam omnino vide in hac materia. & gl. & bal. in l. j. infrà que ſit longa conſu. & facit text & ibi Ange. in l. & ſi prætor. ff. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdict. & illam glo. in d. c. illud ibi ſequitur Archid. vide tamen Innoc. in c. fi. de fer. & in rubric. de conſue. & ibi per doct. in c. quod clericis. de foro compet. Quod facit etiã, an iudex appellationis ſeruet ſtatuta iudicis à quo. vt notat. in 13 prædictis locis. & videtur text. & ibi no. a in auẽ. vt cum de appel. cogno. circa prin. dicimus in fin. huius col. per Innocẽ. in rubri. de conſue. Bal. omnino i l. aduerſus. C. ſi aduer. rem iudi. in margine, quid ſi ſtatuto cauetur Bononiæ, quòd niſi inſtrumẽtum fuerit poſitum in memorialibus, non probet. Titius exiſtens Bononiæ promiſit centum Seio Mutinæ ſolutu-rum, nec in memorialibus fuit poſitum: an Mutinæ ex tali b inſtrumento poſſit probari: vide Petr. de Ancha. ca. canonum ſtatuta. ĩ xxiiij. char. in verſicul. ſequitur alia quæſtio.

b ¶ Primò quæro. Circa iſtam materiã ad de, quod forenſes venientes de nouo ad habitandum in alio quo loco, excuſan- c tur ab ignorantia ſtatutorum. Vide Roma. conſilio cccxcj. Barba. in capi. j. in j. ñota. extra. de offic. legat. An autem, & quando ſtatutum liget forenſes, vide Alexand. conſilio xvj. j. volumi. & conſi. xliij. in ij. volu. Item quòd forenſis reſtituatur in integrum ſi ignorauit ſtatuta: vide in repetitio. in verſicu. ſtatuta. in v. colũna. Item quod ſeruandum eſt ſtatutum loci, in quo petuntur bona & hæreditas, etiam ſi ſit forenſis ille, qui petit & quo ad bona alibi ſita, vide Ioan. de Anania conſilio. iiij. viſis ſtatutis, in tertio dubio. Item quod ſi quis eſſet de alio quo loco, quòd ſemel ciuitati fuerit ſubiectus, licet poſtea eximatur, tamẽ ſi poſt-pta extra, tamen ſeruabuntur in ea ſtatuta ciuitatis. Vide Barto. in l. fina. §. idem reſcripſerunt. ff. ad municip. Salic. hic. columna vltima. Item quòd non ligent forenſem, vide Paul. de Caſtro conſilio. xxxj. alias xxxij. incipien. circa primum. in prima parte nouorum. & eſt ccxxiij. in antiquis: etiam quòd forenſis veniat ad ſucceſſionem, vbi eſt ſtatutum. Aduerte tamen quòd Petrus de Ancharа. in capitu. canonum ſtatuta. de conſtitutio. in xvij. charta, quem allegat Alexand. pro ſe in dicto conſilio xliij. Dicit tamen contrarium, & atteſtatur quòd eſt communis opinio contra Bartol. hic. & quod contra eum conſuluit Bald. vt ibi per eum ideo aduerte. Item quod ſicut ſtatuta non ligant forenſes in præiudicialibus eodem modo non gaudent eorum beneficio. Alexand. conſilio cj. volumi. xxx. & conſilio. xliij. volumi. v. ad fin. Pau. de Caſtro in l. omnes populi. ad fin. ff. de iuſtit. & iure. cum alijs quæ addidi ad deciſionem ſuam vt habes ad ſtatuta lxvj. ſtatuto criminalium: vbi habes per Socin. conſilio ccxxxj. & cclij. & ccxlj. & Paul. de caſtro conſilio ccxlv. ad fin. & in l. ij. §. ſi in publico. ff. de noui oper. nunc. Item ad illud quod conſuluit Alexand. conſi. xliij. Vide latiſſimè Barba. conſi. lxxvj. volumi. iij. Corne. conſi. xcviij. volu. ij.

c ☙ P. P A V. P. ¶ Aut loquimur de ſtatuto. Quod inſpiciatur locus contractus, etiam in his quæ ſpectant ad deciſionem, vide Comen. conſilio cxl. incipien. Domini iudices. in j. dubio. & ibi etiam quantum ad iudicandum quæ ſint probationes legitimæ ad aliquid probandum, ſi in loco contractus erat aliqua probatio legitima, & in aliquo alio loco non eſſet legitima: vide ibi per eum. & melius per Modern. hic. Et concord. per Alexand. in l. ij. C. quem admo. teſta. aper. Et quia Bartol. hic obſcurè loquitur, vide eundem clarius in repetitio. l. ſiquis. in xj. col. verſic. ſed quæro quid in contractibus ibi idem tenent. ff. de leg. & clarius loquitur hic. Vide ad Bar. in l. ſi fundus. ff. de euict. Item quòd ſcriptura vel inſtrumentum factũ in alio quo loco, etiam ſecũdũ priuilegia & ſtatuta illius loci & vbique fidẽ faciat, vide Iaſ. in l. ſi nõ ſpeciali. in ij. nota. C. de teſta.

✦ POMATES. d ¶ Dicta l. ſi fundus. Vide Alexan. conſil. xxxvij. vol. ij. colũ. ij. & colũ. iiij. ad finem. ibi ponit vnũ dictũ circa hoc in ij. col. volu. ij. vbi loquitur in ciuitate. & ca. col. pen. volu. iij. vbi declarat qualiter intelligatur d. l. ſi fundus. & xxxvij. colum. volu. v. & iiij. col. j. eo. vol. v.

¶ In dote. Nota ſpeciale in dote, quod facit in quo loco debeat ſoluit gabella. De quo per Bal. in l. j. de contrahen. empt. f ¶ In locum certum. Adde nouiter, quòd ſtatutum attendatur an loci deſtinatæ ſolutionis, an verò contractus? Et vide de hoc latè per do. Maria. Soc. in ca. dilecti. de fo. compe. arti. iiij. princi. Et vide Alex. ſequentem Barto. hic in conſi. xxx. colũ. ij. ibi concord. in ij. volumi. I. T.

✦ P. P A V. P. g ¶ Multæ quæſtiones. Vide Cõmen. conſil. xxvj. inc. cum ſtatutũ Paduæ ſit. in prin. Vide latè ad Bart. in d. l. exigere dotem.

h ¶ Terræ viri. Not. q. ſeruatur ſtatutũ viri nõ vxoris. Bene facit i l. fina. ff. vnde libe. quod nota, de viro qui lucratur partem dimidiam. & benè etiam facit quod nota. in l. matre. C. de ſuis & legi. allega. in l. hæres per ſeruum. ff. de acquiren. hæredita. in penulti. quæſtione. ſtatuti Mediolaneñ. & quid in conſuetudine: vide not. per Innocen. in rubrica extra, de conſuetu. adde Bald. conſilio ccccvij. j. volumi. Sed quid ſi in loco originis mariti ſit vnum ſtatutum, aliud in loco domicilij: quod erit attendendum, vide Bald. conſilio ccxxix. j. lib. & conſil. cccxxviij. in fine iiij. volumi. vbi voluit, quòd ſi in loco originis ſit ſtatutum de dote lucranda, & in loco domicilij ſeruetur ius commune, quòd illud ſeruari debeat. Idem voluit dominus Alexand. quòd attendatur locus domicilij. eius conſilio cj. iij. volumi. Barba. verò fuit in opinio. quòd ſi Rheginus habitans Bononiæ vadit Rhegium ad contrahendum matrimonium, quòd attenditur locus originis & contractus. & dicit quòd hic eſt nouus caſus, ad quem doct. non aduertunt: quia ipſi loquuntur quando Rheginus habitans Florentiæ vadit Bononiam ad contrahendum matrimonium: quia tunc bene attenditur locus domicilij. Latius vide eius conſilium iiij. libro ſecundo. dicit ita tenuiſſe Abbatem antiquum in cap. j. de ſponſalibus. & Guliel. de monte Lauduno in Clemen. ſæpe. de verbo. ſignifi.

i POMATES. ¶ Ecce alia. Vide quæ poſui in d. l. exigere. & vide Alexand. conſilio c. volumine iij. vbi ponit, an dicta l. exigere. habeat locum quando mulier ignoraſſet ſtatutum domicilij, viri & de quo domicilio intelligatur: & quid ſi vir poſtea mutaſſet domicilium: & an videatur renunciatum dictæ legis exigere, ſi maritus promiſit reſtituere dotem in loco contractus & vbique locorum, & quid ſi mulier eſſet mortua, non in domicilio viri, ſed in ciuitate ſua vel alibi. & ad materiam talis ſtatuti, vide aliquid per Angelum conſilio clviij.

k ¶ Præſcribantur. Vide Petrum de Anchara. in capi. canonum ſtatuta. in xxiiij. charta. in verſicu. item quantum ad præſcriptionem. de conſtitution. ex oppoſito quid in materia executionis ſententiæ. Dic quod ſeruatur ſtatutum illius loci, non autem loci vbi fuit pronunciatum, ſecundum Bal. in l. prima. C. de exe

nio, vt l. iij. §. l. Iuli. infra, de teſti. niſi fortè in ſubſidium: & tunc cum tormentis: vt l. ſerui. cum gloſſ. ff. de teſti. & l. ob carmen. §. penultimo. eodem titul. Aut de infamia facti: & tunc non repellitur, ſed minus ei creditur: vt in hac gl. & no. ff. de Carb. edi. l. iij. §. cauſæ. poſſunt tamen intantum eſſe viles, & ignoti quòd eſſent neceſſaria tormẽta: vt in auth. de teſti. §. ſi verò. in prin. hoc in ciuilibus cauſis: Aut in cauſis criminalibus: & ibi non admittẽtur: quia debẽt eſſe probationes luce merediana clariores vt j. de pba. l. ſciãt. ſed iſtius teſtis fides vacillat. ergo &c. Illud probatur extra, de teſti. c. teſtimonium quod intelligo niſi in ſubſidium: ſicut dictum eſt de infamia iuris, & fac. l. qui vltimo. ff. de pœn. Quæritur, quæ ſit illa vindicta, quam ponit Princeps. †Reſpondeo: nota ſecundum vltramontanos, aut ſunt in maiori hæreſi [a]: & puniuntur ad mortem: vt infrà de hæreti. l. Arriani. & l. Manichæos. Aut ſunt in minori: & puniuntur alia minori pœna: vt eodem titu. l. quinque. ſed Bart. extra, de hære. c. penulti. ſimpliciter dicit: Aut quis docet hæreſim, & punitur ad mortem: aut eſt de diſcentibus: & tunc minori pœna: vt l. quicunque, ſed dic vt ibi. Nunc veniamus ad gloſſ. quæ dicit, quòd ſi Bonoñ. &c. cuius occaſione videnda ſunt duo. & primò, vtrum ſtatutum porrigatur extra territorium ad nõ ſubditos: ſecũdo vtrum effect⁹ ſtatuti porrigatur extra territorium ſtatuentium. Et primò quæro, [b] quid de contractibus. pone contractum celebratum per aliquem forẽſem in hac ciuitate: litigium ornatum eſt: & agitatur lis in loco originis contrahentis: cuius loci ſtatuta debeant ſeruari, vel ſpectari: quia illæ quæſtiones ſunt multum reuolutæ omiſsis alijs diſtinctiõibus, plenius quã doc. dicant: hic diſtingue, aut loquimur de ſtatuto: [c] aut de conſuetudine, quæ reſpiciunt ipſius contractus ſolennitatem, aut litis ordinationem, & aut de his quæ pertinent ad iuriſdictionem ex ipſo cõtractu euenientis executionis. Primò caſu in- 14 ſpicitur †locus cõtractus, vt l. ſi fundus. de euic. & l. ij. j. quemad. teſta. aper. Secundo caſu, aut quæris de his quæ pertinẽt ad 15 litis †ordinationem: & inſpicitur locus iudicij: vt ff. de teſta. l. iij. in fin. Aut de his quæ pertinent ad ipſius litis deciſionẽ: & tunc, & de his quę oriũtur ſecundũ ipſius contractus naturam tempore contractus: aut de his quæ oriuntur ex poſtfacto pro- 16 pter negligentiam vel moram. †Primo d caſu inſpicitur locus contractus, vt d. l. ſi d fundus. [d] in princip. & intelligo locum cõtractus, vbi eſt celebratus contractus: non de loco, in quem collata eſt ſolutio. Nam licet fundus debeat ſolui vbi eſt: tamẽ inſpicitur locus celebrati cõtractus: vt d. l. ſi fundus. & ita ſentit Dy. in l. cõtraxiſſe. ff. 17 de actio. & obliga. †Fallit in dote [e], vt ff. e de iudi. l. exigere. ppter rationem ibi poſ- 18 ſitam in text. †Secundo caſu: aut ſolutio f eſt collata in locum certum [f], aut in pluribus locis alternatiuè: ita quòd electio ſit actoris: aut in nullum locum: quia promiſſio fuit facta ſimpliciter. Primo caſu inſpicitur cõſuetudo, quę eſt in illo loco, in quẽ eſt collata ſolutio: vt ff. ſi cer. pe. l. vnum. in fi. & in l. in hac. de triti. & l. fi. exp̃liſſe. ff. de vſu. l. j. in prin. cum glo. Secundo & tertio caſu inſpicitur locus, vbi petitur: vt d. l. vinum. & de triti. l. fina. Ratio prædictorum eſt: quia ibi eſt contracta, negligentia ſeu mora. Ex prædictis poſſunt ſolui multæ g quæſtiones. [g] Statutum eſt. Aſsij, vbi eſt celebratus contractus dotis, & matrimonij quòd vir lucretur tertiam partem dõtis vxore moriente ſine liberis: in hac ve- g rò ciuitate Peruſij, vnde eſt vir ſtatutum 19 eſt: quòd vir lucretur dimidiam. quod ſpe h ctabitur? †Certè ſtatutum terræ viri: [h] vt i d. l. exigere. Ecce alia [i] hic eſt ſtatutũ, qđ k iura petendi debitũ præſcribãtur [k] decem h

a ¶ In maiori hæreſi. Quæ pœnæ puniantur hæretici. & facit quod not. gloſſ. & doct. in l. apud Iulianum. §. j. de le. a. j. & in l. multum. ff. de verbo. oblig.

b ¶ Et primò quæro. Vtrum ſtatutum porrigatur ad non ſubditos intra territorium: vide vltra Barto. hic. Bald. in l. j. C. ne fil. pro pat. & Iacob. de Belui. in l. prima C. de emancip. liber. Et in hac materia, quòd ſtatutum ſit ſeruandum, an rei, an actoris, vel loci, in quo agitur iudicium, & maximè in delegato: vide glo. xij. diſtinc. illud. quã allegat Bald. in rub. infra. ne fil. pro patre. quam omnino vide in hac materia. & gl. & bal. in l. j. infrà que ſit longa conſu. & facit text & ibi Ange. in l. & ſi prætor. ff. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdict. & illam glo. in d. c. illud ibi ſequitur Archid. vide tamen Innoc. in c. fi. de fer. & in rubric. de conſue. & ibi per doct. in c. quod clericis. de foro compet. Quod facit etiã, an iudex appellationis ſeruet ſtatuta iudicis à quo. vt notat. in prædictis locis. & videtur text. & ibi no. in auẽ. vt cum de appel. cogno. circa princi. dicimus in fin. huius col. per Innocẽ. in rubri. de conſue. Bal. omnino i l. aduerſus. C. ſi aduer. rem iudi. in margine, quid ſi ſtatuto cauetur Bononiæ, quòd niſi inſtrumẽtum fuerit poſitum in memorialibus, non probet. Titius exiſtens Bononiæ promiſit centum Seio Mutinæ ſolutu-rum, nec in memorialibus fuit poſitum: an Mutinæ ex tali inſtrumento poſſit probari: vide Petr. de Ancha. ca. canonum ſtatuta. ĩ xxiiij. char. in verſicul. ſequitur alia quæſtio.

b ¶ Primò quæro. Circa iſtam materiã ad de, quod forenſes venientes de nouo ad habitandum in alio quo loco, excuſantur ab ignorantia ſtatutorum. Vide Roma. conſilio cccxcj. Barba. in capi. j. in j. ñota. extra. de offic. legat. An autem, & quando ſtatutum liget forenſes, vide Alexand. conſilio xvj. j. volumi. & conſi. xliij. in ij. volu. Item quòd forenſis reſtituatur in integrum ſi ignorauit ſtatuta: vide in repetitio. in verſicu. ſtatuta. in v. colũna. Item quod ſeruandum eſt ſtatutum loci, in quo petuntur bona & hæreditas, etiam ſi ſit forenſis ille, qui petit & quo ad bona alibi ſita, vide Ioan. de Anania conſilio. iiij. viſis ſtatutis, in tertio dubio. Item quod ſi quis eſſet de alio quo loco, quòd ſemel ciuitati fuerit ſubiectus, licet poſtea eximatur, tamẽ ſi poſtpta extra, tamen ſeruabuntur in ea ſtatuta ciuitatis. Vide Barto. in l. fina. §. idem reſcripſerunt. ff. ad municip. Salic. hic. columna vltima. Item quòd non ligent forenſem, vide Paul. de Caſtro conſilio. xxxj. alias xxxij. incipien. circa primum. in prima parte nouorum. & eſt ccxxiij. in antiquis: etiam quòd forenſis veniat ad ſucceſſionem, vbi eſt ſtatutum. Aduerte tamen quòd Petrus de Ancharа. in capitu. canonum ſtatuta. de conſtitutio. in xvij. charta, quem allegat Alexand. pro ſe in dicto conſilio xliij. Dicit tamen contrarium, & atteſtatur quòd eſt communis opinio contra Bartol. hic. & quod contra eum conſuluit Bald. vt ibi per eum ideo aduerte. Item quod ſicut ſtatuta non ligant forenſes in præiudicialibus eodem modo non gaudent eorum beneficio. Alexand. conſilio cj. volumi. xxx. & conſilio. xliij. volumi. v. ad fin. Pau. de Caſtro in l. omnes populi. ad fin. ff. de iuſtit. & iure. cum alijs quæ addidi ad deciſionem ſuam vt habes ad ſtatuta lxvj. ſtatuto criminalium: vbi habes per Socin. conſilio ccxxxj. & cclij. & ccxlj. & Paul. de caſtro conſilio ccxlv. ad fin. & in l. ij. §. ſi in publico. ff. de noui oper. nunc. Item ad illud quod conſuluit Alexand. conſi. xliij. Vide latiſſimè Barba. conſi. lxxvj. volumi. iij. Corne. conſi. xcviij. volu. ij.

c ☙ P. P A V. P. ¶ Aut loquimur de ſtatuto. Quod inſpiciatur locus contractus, etiam in his quæ ſpectant ad deciſionem, vide Comen. conſilio cxl. incipien. Domini iudices. in j. dubio. & ibi etiam quantum ad iudicandum quæ ſint probationes legitimæ ad aliquid probandum, ſi in loco contractus erat aliqua probatio legitima, & in aliquo alio loco non eſſet legitima: vide ibi per eum. & melius per Modern. hic. Et concord. per Alexand. in l. ij. C. quem admo. teſta. aper. Et quia Bartol. hic obſcurè loquitur, vide eundem clarius in repetitio. l. ſiquis. in xj. col. verſic. ſed quæro quid in contractibus ibi idem tenent. ff. de leg. & clarius loquitur hic. Vide ad Bar. in l. ſi fundus. ff. de euict. Item quòd ſcriptura vel inſtrumentum factũ in alio quo loco, etiam ſecũdũ priuilegia & ſtatuta illius loci & vbique fidẽ faciat, vide Iaſ. in l. ſi nõ ſpeciali. in ij. nota. C. de teſta.

✦ POMATES. d ¶ Dicta l. ſi fundus. Vide Alexan. conſil. xxxvij. vol. ij. colũ. ij. & colũ. iiij. ad finem. ibi ponit vnũ dictũ circa hoc in ij. col. volu. ij. vbi loquitur in ciuitate. & ca. col. pen. volu. iij. vbi declarat qualiter intelligatur d. l. ſi fundus. & xxxvij. colum. volu. v. & iiij. col. j. eo. vol. v.

¶ In dote. Nota ſpeciale in dote, quod facit in quo loco debeat ſoluit gabella. De quo per Bal. in l. j. de contrahen. empt. f ¶ In locum certum. Adde nouiter, quòd ſtatutum attendatur an loci deſtinatæ ſolutionis, an verò contractus? Et vide de hoc latè per do. Maria. Soc. in ca. dilecti. de fo. compe. arti. iiij. princi. Et vide Alex. ſequentem Barto. hic in conſi. xxx. colũ. ij. ibi concord. in ij. volumi. I. T.

✦ P. P A V. P. g ¶ Multæ quæſtiones. Vide Cõmen. conſil. xxvj. inc. cum ſtatutũ Paduæ ſit. in prin. Vide latè ad Bart. in d. l. exigere dotem.

h ¶ Terræ viri. Not. q. ſeruatur ſtatutũ viri nõ vxoris. Bene facit i l. fina. ff. vnde libe. quod nota, de viro qui lucratur partem dimidiam. & benè etiam facit quod nota. in l. matre. C. de ſuis & legi. allega. in l. hæres per ſeruum. ff. de acquiren. hæredita. in penulti. quæſtione. ſtatuti Mediolaneñ. & quid in conſuetudine: vide not. per Innocen. in rubrica extra, de conſuetu. adde Bald. conſilio ccccvij. j. volumi. Sed quid ſi in loco originis mariti ſit vnum ſtatutum, aliud in loco domicilij: quod erit attendendum, vide Bald. conſilio ccxxix. j. lib. & conſil. cccxxviij. in fine iiij. volumi. vbi voluit, quòd ſi in loco originis ſit ſtatutum de dote lucranda, & in loco domicilij ſeruetur ius commune, quòd illud ſeruari debeat. Idem voluit dominus Alexand. quòd attendatur locus domicilij. eius conſilio cj. iij. volumi. Barba. verò fuit in opinio. quòd ſi Rheginus habitans Bononiæ vadit Rhegium ad contrahendum matrimonium, quòd attenditur locus originis & contractus. & dicit quòd hic eſt nouus caſus, ad quem doct. non aduertunt: quia ipſi loquuntur quando Rheginus habitans Florentiæ vadit Bononiam ad contrahendum matrimonium: quia tunc bene attenditur locus domicilij. Latius vide eius conſilium iiij. libro ſecundo. dicit ita tenuiſſe Abbatem antiquum in cap. j. de ſponſalibus. & Guliel. de monte Lauduno in Clemen. ſæpe. de verbo. ſignifi.

i POMATES. ¶ Ecce alia. Vide quæ poſui in d. l. exigere. & vide Alexand. conſilio c. volumine iij. vbi ponit, an dicta l. exigere. habeat locum quando mulier ignoraſſet ſtatutum domicilij, viri & de quo domicilio intelligatur: & quid ſi vir poſtea mutaſſet domicilium: & an videatur renunciatum dictæ legis exigere, ſi maritus promiſit reſtituere dotem in loco contractus & vbique locorum, & quid ſi mulier eſſet mortua, non in domicilio viri, ſed in ciuitate ſua vel alibi. & ad materiam talis ſtatuti, vide aliquid per Angelum conſilio clviij.

k ¶ Præſcribantur. Vide Petrum de Anchara. in capi. canonum ſtatuta. in xxiiij. charta. in verſicu. item quantum ad præſcriptionem. de conſtitution. ex oppoſito quid in materia executionis ſententiæ. Dic quod ſeruatur ſtatutum illius loci, non autem loci vbi fuit pronunciatum, ſecundum Bal. in l. prima. C. de exe

cu.rei iudi.Bald.hic.An autem ſtatutum volens,quòd contrahentes ſoluant gabellam,liget forenſes.Bald.quæ ſic in l.prima.ĩ.de contrahenda emptio.& de gabella vide Bald.in l.magis.§.illud.ff.de rebus eorum.Adde Baldum conſil.lxiiij. iij. libro.

a ❧P. PAV. P. ¶Illa negligentia. Contra hoc videtur vrgere illud q̃ vult Cõmen.conſil.lxxv. incipiẽ. Titius lucrauit.vbi ille tutor cõmiſit negligentiam in ciuitatem Lucæ adminiſtrando:& tamen non tenet ſecundùm ſtat. Lucæ quia teſtamentum erat factum Venetijs vbi non erat tale ſtatutũ. & q̃ attẽdatur locus in quo eſt cõmiſſa negligentia.& quod ſi debitor erat forenſis. qũo poſsit gaudere bñficio talis ſtatuti. & multa alia circa illud ſtatutũ vide per Cõmẽ.latè cõſi.clxxvij.incip.ſuppoſitum ſtatutum.per totum.

b ¶Iudicij. Sed an iudex vbi habet ius cõmune,& ſtatutũ poſſit ſeruare q̃ vult dixi incidẽter in l.ſi domum.ff.de furtis.per Bal.in auth.ſed nouo iure.ĩ.de ſer.fu. Facit quod dixi Bal.in l.j. ſi aduer.delic.& in l. in eum. C. de furtis. & ſi iurat ſeruare ſtatuta, vide Bald.in l. non eſt nouum. ff.de lega.

c ¶Inſpeximus locum cõtractus. Adde qd̃ vltra ea quæ.ſ. proxi.dicta ſunt Bald.in j.conſtitu.in verſic.de cauſis.dicit q̃ ſi quæſtio eſt de proceſſu in cauſa appellatiõis p̃ iudices appellationis,illud iusquod primus iudex debeat ſeruare: quia id q̃d debebat ſecundũ iuſtitiam cauſæ,& fori facere primus iudex: facere debet iudex appellationis,qa ei ſuccedit vt confirmator vel reformator:& iõ q̃d non eſt iniquum iudici,ſed æquum:ex quo non grauat partem,& ſic à non grauamĩe iniuſtè appellatur, in auth. vt cũ de ap.cog.in prin.ſaluo,quia ex nouis actis nouam poteſt facere ſententiam,& veterem etiam cuſtodire.l.finali.ff.quod cum eo.& vide Pet.de Anch.in c.canonum ſtatuta.in xxtij.char.in verſicul. item quantum ad ordinationem.

annis.modo quidam Florentinus mutuauit centum in curia Romana ſub pacto de reddendo. in ciuitate Peruſij: certè ſi tacuit per decem annos erit ibi locus ſtatuto: quia eſt contracta in illo negligentia.[a] Sed prædicta videntur contra gloſſ. quæ eſt.ff.de eo q̃d certo loco.l.ij.in princ. vbi videtur dici,q̃ non inſpiciat̃ locus cõtractus,ſed iudicij.certè illã gloſ.ibi reprehenditur.Sed hic Gul.ſaluat eam in hunc modũ:q̃ loquimur quando contractus tractat,de his quæ inſpiciunt quemlibet, ſecundùm contractum rei,& ex prouiſione contrahentium, & tunc inſpicitur locus cõtractus: vt d.l. ſi fundus. ſed in his quæ veniũt ex improuiſo,vt quando agitur ad reſoluendũ contractum: tunc inſpicitur locus iudicij[b],vt dicta glo. Ad quod facit ff.de ſol.l.qui res.verſi.diuerſum.Ita dicit ipſe.& iſta verba non habent ſaporem veritatis.nam regula iuris eſt q̃ inſpicit̃ conſuetudo loci.vbi cõtractum eſt: vt l.ſemp in ſtipulationibus.de reg.iu. Breuiter dicerẽ ſic, † Aut quis vult petere reſtõnem ex læſione contingente,in ipſo contractu tempore cõtractus: & inſpicimus locum cõtractus.[c] Aut ex læſione cõtingẽte poſt contractũ ex alijs negligẽtijs, vel mora,& inſpicimus locum vbi eſt illa mora contracta:vt ex prædictis apparet.& ſic ſi eſſet in loco iudicij,inſpicimus locum iudicij. & hoc modo illa gl.poſſet verũ dicere:alʒ eſt falſa.Secundò quæro.[d] quid de delictis.[e] ſi forẽſis delinquit hic:vtrum puniatur ſecundum ſtatutã huius ciuitatis. † Iſta qõ tãgitur per Cy.hic & j.quæ ſit lon.cõſue. l.j.dic latius.Aut illud: quid commiſit in hac ciuitate,eſt delictum de iure cõmuni: & punitur ſecundum ſtatuta,ſeu cõſuetudinem huius ciuitatis:vt.j. vbi decret.agi opor.authen.qua in prouincia.ff.de extra ord.cri.l.faccularij.§.j.& extra,de ſentent. excom.c.à nobis.el j.& ibi no.per gloſſ.& hoc tenet Dy.ff.de eccl.l.fi.§.pe. & Iac.de Are.& oẽs.Nec ob.l.j.vbi ſena.vel cla. & ibi no.per Cy.aut non erat delictum de iure communi:[f] & tunc aut ille forenſis ibi

a ❧P. PAV. P. ¶Tantam moram traxit.Alias autem excuſatur,vide Roma. conſilio cccxcj.

g tãtam moram traxit,[g] quod veriſimiliter debet ſcire ſtatutũ:& tunc idem. Pro hoc

h inducoʰ vbi de cri.agi opor.l.ij. & q̃d ibi no.in vlt.gl. Aut ibi non cõtraxit tantam moram:& tũc aut illud factum erat communiter per omnes ciuitates prohibitum, vt putat vt non extrahatur frumentum extra territorium,quod eſt communiter prohibitum per totam Italiam:& iſto caſu nõ

i licet allegare talẽ excuſationem[i]:vt ff.de pub.l.fi.§.licet quis.Aut non eſt ita generaliter[k] prohibitum:& nõ tenetur niſi fuerit ſciens:vt l.fi.ff.de decr.ab ordi.facie. & eſt hodie tex.de hoc extra de cõſti.c.vt animarum.li.vj.vbi ignorans non tenetur niſi ignorantia fuerit craſſa, & ſupina: Ter-

l tiò quæro,quid in teſtamẽto[l]:pone quod ſtatutum,vel conſuetudo eſt Venetijs, q̃d teſtamentũ valeat coram duobus, vel tribus teſtibus.quidam aduena fecit ibi teſtamentum: an valeat.Ex hoc themate, primò eſt videndum an conſuetudo vel ſtatutum valeat.ſecundò ſi valeat,an locum ha-

22 beat in forenſi.† Circa primum[m] paſſum

m Iaco.de Aret.qui de hac diſputauit ita determinauit:aut illa conſuetudo eſt ſine cõſenſu Principis,& non valet.eſt enim expreſsè prohibitum cum ad minus debeant eſſe quinq̃ teſtes in locis in quib⁹ nõ eſt legum peritia;vt.j.de teſta.l.fi.ergo tale ſtatutum,vel conſuetudo videtur mala & te-

n meraria;nã[n] propter timorem falſi,eſt inuentum,vt ſint ſeptem teſtes:vt j.de teſta. l.iubemus.j.de fideicom.l.fin.ſed ex obſeruantia talis ſtatuti,faciliter falſitas poterit ppetrari:vt C.de indic.vidui.tol.l.ij.in fin. Aut conſuetudo eſt de conſenſu Principis & valet,quaſi videatur hoc indixiſſe eò q̃ hoc ſcit.& patitur:vt ff.de his qui not. infa.l.quid ergo.§.j.& l.cum in plures.§. locator horrei.ff.loca.& ff.de exercit.l.prĩa. §.magiſtrum. & conſtat hoc ipſum Principem Venetijs indulgere potuiſſe,ex priuilegio ſpeciali:vt infra de teſtamẽ.l. ſi nõ ſpeciali,& ex tali conſuetudine inducitur priuilegium:vt ix.quæſt.iij.c.conqueſtus. & ita determinauit ipſe.Ego credo, quod

h ¶Induco. Forenſis ergo preſumitur habere ignorãtiam ſtatutorũ.& vide Alexand.conſil.c.colum. prima. volumi.iij.& quòd trahens morã præſumat̃ ſcire &c. vide domi.Alexand. conſil.xlj. colum.ſecunda volu.quinto.

i ¶Talẽ excuſationẽ. Pro hoc facit, quod dixit Bald.in rubric. de conſuetudin.recti feud. quod non licet ignorare generalesc̃ ſuetudines, ſicut nec generales leges allegat.Iacob.de areti.in hac quæſtione an extraneus ſi faciat contra conſuetudinem excuſetur. Et vide per Innocen.in rubri. de conſuetud.An autem in iure admittatur ignorantia ſtatutorum:dico quod in iure nouo admittitur.Caſus eſt ſingularis in l.qui cum vno.§.final.ff.de re mili. quòd hic bene videtur ſentire Bartol. & expreſsè Bald. in leg.data opera.in xj. colum.C. qui accuſ. & adde Bartol.in l. quod Neruа.ff.depoſit.& quod ſuprà dixi per Baldum nota. in l.antepenul.in fin. infrà de lega.& in l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iur.

❧P. PAV. P. K ¶Aut non eſt ita generaliter.Iſtud habet locum in delictis ad pœnam euitandam: ſed in contractibus ſecus.Et quia ſi forẽſis contrahit cum aliquo, ligatur: ſtatutum loci contractus nec poteſt propter ignorantiam ſe tueri. Vide Cõmen.conſil. xxvj.incipien. Cum ſtatutum Paduæ ſit in prima colum.

1 ¶Quid in teſtamento.Et quod ſtatutum ſeruetur in teſtamentis,vide Ioannem Andræ. in titul.de inſtrumen.edic.§.compendiosè.in verſicu.ſed quid ſi de conſuetudin. & Bald.contra Bartolum in lege ius ciuile.infra de iuſtitia & iure & quod not. dominus Antonius in capitu.ſecundo de proba.& Angelus.in l.qui teſtamento. ff. de teſtamen.Ludouic.& Baldus.in l.ſi non ſpeciali. C. de teſtamentis.

m ❧POMATES. ¶Circa primum.Vide domi. Felin.in capitu.ſecundo. colum.quarta de probatio.& Anchar.in capitu.canonum ſtatuta. colum.xlv.ad fi. & ſequen.de conſtitu.& Alexand.in l.ſi non ſpeciali.colum.ij.C.de teſtamen.vbi ponit de his duabus quæſtionibus.

n ¶Et temeraria. An valeat ſtatutum quod poſsit quis teſtari coram duobus teſtibus.per Bartolum in l.ſi non ſpeciali.de teſtament.& Imol.in l. teſtamenti. vide Petr.de anchar.in dicto capitulo canonum ſtatuta in vigeſima chart. in verſicul.ſed iuxta prædicta quæro.de conſtitutio.Sed an valet conſuetudo quod filius famil.poſsit teſtari, Bald. not. quod ſic,in authentic. ingreſſi.in princip.ſuprà de ſacro ſanctis eccleſijs.Sed an monachus poſsit teſtari, vide Bartol. infra eadem lege in tertia column.& Bald.in decimaquarta columnã.verſicu.vltrius quæro.

ADDE Oldra.conſilio ccxlviij. incipien. præſuppoſita conſuetudine Pariſienſi. vbi dicit,quod non valet teſtamentum,nec conſuetudo,quando teſtari poſsit citra formam legalem.Idem videtur voluiſſe Bald.conſilio clxiij.iij.lib.ſuper quodam teſtamento facto in Damaſco.Sed quid ſi ſit ſtatutum in ciuitate,quòd nulla mulier de illa ciuitate poſsit teſtari,niſi ſeruata certa forma & fuerit ibi nupta mulier alterius ciuitatis,vbi viget aliud ſtatutum, quòd non debebit teſtari illa mulier.vide Bald.conſi.ccccxxiij.ij.volu.

d ❧POMATES. ¶Secundò quæro.Vide Alexand.conſi.lxxxvj.in iij.colũ. volumi.iij.& Panor.in c.cùm contingat.col.iij.de foro competen. & non ab re Bellameram deci.ſua dcxlj.& opi.Barto.hic eſt communis:vt per Panor.in c.ſi. in j.col.in verſi.circa hoc quæritur.extra.de foro compe.vide etiam Feli.in c.ij.in ver.tertia concluſio.in iij.col.extra de conſtit.

e ❧P. PAV. P. ¶Quid de delictis.Vide Felin.in c.cognoſcentes.in iij. colũ. extra de conſtitutio.& ibi generaliter an & quando ignorantia ſtatuti habeat excuſationem.

f ¶Iure communi.An ſi ſtatutum damnat factum alias damnatum à iure: & ſi imponat nouam pœnam,an liget probabiliter ignorantem. Textus, videtur eſſe,& glo.in d.c.vt animarum.de conſtitutio.lib.vj.quòd non.ſed Barto.& Cy. vt refert Imol.in capitu.ij.de conſtitut.tenet contrarium per.l.vulgaris.§.ſi quis es.ff.de furt.& Ioan.de Ligna.concor.opinio.vt valeat,ſi pœna veniat,imponenda ipſo iure,procedat quod dicitur in d.c, vt animarum.ſed ſi venit inferenda per iudicem: tunc etiam poterit inferre pœnam ignoranti, ſi ſibi videbitur. Nam videtur eſſe iuſta cauſa,vt poſsit illam ponere, ex quo delinquens attentat factum damnatum.Sed Imol.in d.c.ij.ſe non firmat.Ego iſtis addo glo.in c.à nobis.el j.de ſent.excõ.De hac materia,ac ignorantia excuſet etiam in pœnis ſtatutorum:vide etiam p̃ Pet.de Anch.in d.c.canonum ſtatuta.in verſi.reſtat vlt. Sed Ioan.Andr.in additio. Specu.in titu.de conſtitutio.& Petrus de Anchar.in d.c. canonum. tenent etiam iſto caſu idem,quod tenet gloſſ.in dicto c.vt animarum.. contra Barto.hic.Sed Petr.tenet opin.Bart.& Bald.hic.& de materia per Specu

q a ✠P. P A V.P. ¶ Ego credo q̃ ſtatutū. Vide Are.in l.iĵ.in j.& ij.col.ff. de teſt.
b ¶ Ignorante. Adde q̃ no.dixit Bal.in auĉ.ſed oino.C.ne vxor p̃ mari.in vj.colū. q̃ priuilegiū cōceſſum loco,nō ſe extēdit ad eos,q̃ nō ſunt ſub p̃tectiōe loci. & iō incolæ q̃ nō ſubeūt munera i loco,tāq̃ aduenæ,nō gaudēt priuilegio i ciuib⁹ abdicatis.vel abñtatis à loco vide ibi.Ad q̃ facit qđ no.Bal.in ru.C.ſi à nō com̃pe.iud.& ibi an ciuis ortgiari⁹,ſi alibi ſibi cōſtituat domiciliū: liget ſtatuto origīs.
✠ POMATES.
c ¶ Prohibet.tex.i.l. ſi mihi & tibi.§.fi.i iij. col.& ſeq.ff.de leg.j.
d ¶ Ruſticis. Addē Bal. in.d.l.ſi non ſpeciali. & ibi ēt an extendat ad ciues.extra locum ſuū teſtātes.& Bald. & Bar.in d.l.j.C. de teſtamen.
e ¶ Videtur dicendū. Ad hoc vide not.per Bar. & doct.in l.q à latronib⁹.ff.de teſta. in medio.ix. col.ibi: ſed circa hoc dubitat &c.qđ ſi ſtatutū diſponit,q̃ filius fam̃il. poſsit facere teſtm̃: an forēſis poterit.Et de hac materia vide plenè per do.Petr. de Anchar.in c.canonū ſtatuta.in xix. chart. de cōſti.in ver. venio ad tertiū articul. vbi notabiliē diſtinguit in materia.& ibi etiā tāgit q̃ ſi priuilegiū eſt cōceſſum patriæ. vt valeat teſtm̃ cum duob⁹ teſtib⁹: nūqd p̃derit illud oib⁹, an ciuib⁹ tm̃? Vide ibi.
✠P. PAV. P.
f ¶ Ibi reſidētib⁹. Vide Comen. conſil.lxxv. vbi vult iſtud procedere,etiam ſi in loco vbi ſunt bona eſſet ſtatutū diuerſum circa modū adminiſtrā dum,puta in tutore dato. Vide per eum.
✠ POMATES.
g ¶ Dubitat. An ſtatutū poſſet legitimare ſibi nō ſubditū: vult Pañ.cōſil.lj.in ij. dubio.vol.ij. Ro. ccxxiiij.col.ij.in v̄.iij.principio.& vide q̃ addidi ad Pañ.in c.q̃ clericis.col.vij.in verſi.ij. ad p̃dicta. in addit.q̃ incipit,quid autē.& Anchar.in c.canonū ſtatuta. colū.xxx. ad fi.de cōſt.& co.xxxvj.& ſeq.in princ.& xlvij.et ſeq. et Barb. in c. ecclēſia ſanctæ Mariæ.col.vij.de cōſti.& ibi Felin.colū. xxix.in verſi.& adde etiā aliā rōnē.& are. Iiij.colū.ij. & lxxiij. col.iij.& ſeq.vbi dicit.q̃ ēt in q̃rētib⁹ p̃ceſsū,forēſes nō gaudent bñficio ſtatuti. & alex.xliiij.volu.v. vbi latè ſeq̃t Bartol.
h ¶ Diſponere. Per bar to.& doct. in l.j.§.fi. ff.de ventre inſpi.
i ☞Inſcripto exēplari in illis v̄bis,ſed perſona:ita lego:Sed p̃ſona vbiq̃ eſt vniformis:& q̃s nō p̃ōt diſponere,niſi circa p̃ſonā ſibi ſubditā. Sed cōtra &c.Alexā.Lo.

a ſtatutum,[2] & conſuetudo,valeant, etiam
b Principe ignorante:[b] nam ad hoc vt teſtamentum in ſcriptis factum proſit,requiritur publicatio.j.de teſta.l. publicati. & ff. quemadmo.teſt.aper.l.j.§.ſi quis ex ſignatoribus.vt ibi no.ſed illa ſolennitas publi-
23 candi,poteſt per ſtatutum &† conſuetudinem minui & mutari:vt l.iĵ.j. quemadmo. teſta.aper.ergo &c.Secundò:pater poteſt inter liberos cum duobus teſtib⁹ diſponere:vt l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto. j.de teſta.& j.fami.ercīſ.l.fin.Ita poteſt patria diſponere circa ſubditos:cum eius poteſtas æquiparetur poteſtati patris:vt l.veluti.ff.de iuſti.& iur.& ff.de ca.l.poſt limi nium.§.filius.Præterea,non reperitur p̃hibitum facere tale ſtatutum: ergo videt permiſſum:vt dicta.l.omnes populi. Non obſtat.l.fi.j.de teſtam.quia ibi conſuetudo pręterita limitatur: nō autem futura prohibetur.[c] Et ita videtur ſentire Cy.in d.l. dudum.de cōtrahen.empt.Non obſtat qđ dicitur,quòd eſt temeraria:quia imò vtilis & bona,& fauorabilis facta tam ratione teſtantis:ſicut iura ſtatuunt in militantibus, quàm etiam ratione eorū,quibus relinquitur:ſicut iura faciunt inter liberos,etiā ratione teſtium,ne à ſuis negotijs auocentur argu.ff.quemadmo.teſta.ape.l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. Circa ſecundùm, an talis
24 cōſuetudo trahatur ad forenſem.†Iacob. de Are.determinauit quòd non,per l.ſi nō ſpeciali.j.de teſt.de iure fiſ.l.ſed ſi accepto in fin. Præterea, licet ſit conceſſum ruſticis.[d] vt poſsint teſtamenta facere coram quinque teſtibus: tamen quibuslibet illic exiſtentibus non cōceditur hoc.arg. ff.de iure codicill.l.conficiuntur.§.j. Præterea, ſtatutum dicitur ius propriū ciuitatis: ergo nō trahitur ad extraneos,vt d.l.omnes populi.Mihi autem videtur dicendum[e], aut ſtatutum limitat perſonas ciuiū:& nō porrigitur ad forenſes.Sic intelligo.l. fin. de teſta.cōiūcta.d.l.conficiuntur.§.j. nam ibi loqtur ſpecialiter in ruſticis:nec rationes ibi poſitę habent locum in omnibus. Aut ſtatutum loquitur ſimpliciter, & indefinite:& habet locum in forenſibus ibi reſidentibus:[f] vt d.l.iĵ.quemadmod. teſta. aper. Et circa ea quæ ſunt de voluntaria
25 iuriſdictione,† ſtatutum continet forenſes:vt l.j.j.de emancip.lib.Pro hoc induco ſpecialiter.ff.de teſtamen.milí.l.fina.Præterea,ita eſt in contractibus:vt l.ſi fundus. de euict.vt ſuprà dictum eſt:ergo &c. Nec obſtat.l.ſi non ſpeciali.quia intelligo ſecūdùm iſtam diſtinctionem.Nec obſtat.l.ſed ſi accepto.quia loquitur in obſidibus, qui non ſunt ciues Romani,nec habent teſtamenti factionem: vt.l.obſides.ff. de teſta. ideo oportet qđ accepto vſu togę,habeantur vt ciues,vt poſsint facere teſtamentum ſecundùm conſuetudinem locorum,vt dictum eſt. An autem tale teſtamentum porrigatur ad bona alibi exiſtētia, vbi nō eſt conſuetudo infrà dicemus. Sed circa hoc dubitatur[g],quid ſi ſtatutum diſpo

K ¶ Si ſtatutum diſponit.Sequit̃ Pe.de Anch.in c.canonū ſtatuta.in ver.ex q̃ inferē ad ſtatutum &c.melius in ver.quid econuerſo,vtrum ſtatutum poſsit inhabilitare,& c.in xj.q.& in xxiij.char.in verſi.ſed circa perſonas.
l ✠P. P A V.P. ¶ Ligēt clericos.Et qū ſtatutum dicat eſſe cōtra libertatē eccleſiaſticā,vel an valeat ſtatutū puniēs illum q̃ mouet litē ſup̃ mrīmonio cōtra aliquam ſi ſuccūbat,vide Barba.cōſi. xxxj. vol.iij.Itē q̃ ſtatutū reqrens ſolēnitatem in actu,puta donationis ligēt clericos acq̃rentes à laicis, vide Barba.cōſi.lxv.volu. iiij.in tertio dubio:et ſi ſit ad pias cauſas. In cōtrariū facit qđ no.Ale.in l.illud.j.eo. titu.An aūt epiſcopi vtantur eius ſtatutis cōtra laicos,ſi ea contra ſe nō admittātur in ſua curia, vide q̃ nō:Inſtat xix. in terris autē iuris cōmunis q̃ clericus conueniatur à laico in foro eccleſię.vt poſsit ſtatutis faciētib⁹ cōtra laicos,vide Paul.de Elia.in vj.quæſ.Et de ſtatuto,q̃ fiat cōpromiſſum iter affines, an cōcernat deciſiua litis an ordinatiua.vide Bald.in l.j.in fi.C. quæ ſit lōga cōſuet. Itē ſtatutū, q̃ cauſa appellatiōis termine tur intra duos menſes,aliàs ſit appellatio deſerta, cōcernit ordinatiua litis,vide Peru.in c.ſi duob⁹.§. j.no.de ap. Et de ſtatuto cōpellēte ad cō promiſſum q̃ cōcernat ordinatiua litis, vide Pau.de Ca. cōſ. xlv.ad fi.Et de ſtatuto reqrente inſinuationē in donatione q̃ cōprehēdat forenſes, vide Barb.cōſi.ij. volu.iij.in vlti.char. Itē vide de materia qđ dicit.d.Ant. de Ana. in ſuo tracta.de inſinuatione in lvj.q.& ſequēti. an ſtatutum requirens inſinuationem liget eccleſias & perſonas eccleſiaſticas.Item vide Baldum in conſil.xx. volu.j.incipien. ſtatuto cauetur quod ſtatutum diſponens poſſe redimi per illos de parentela,non habet locum in feudalibus vel in emphyteuta eccleſiaſtica. Sed loquitur contra eccleſiam, non inter laicos.Et quod quantū ad laicos habētes bona in emphyteuſim vel feudum ab eccleſia valeat, vide Deci.in c.quæ in eccleſiarum. in iij.nota.de conſti.Item an leges generales laicorum ligēt clericos et eccleſiaſticas p̃ſonas vide Ale.conſi.ix. vol. v.j.colum. vide latè Barba.in repetitio.l. j.C.qui admit.in iiij. colum. cum multis ſequen.vbi ponit an illud qđ diſponit ibi q̃ bonorū poſſeſſ. agnoſci itra certū tp̃s

nit circa perſonam,vt quod filiusfamiliàs poſsit facere teſtamentum: forenſis filiusfamiliàs in illa ciuitate teſtatur:an valeat.
26 Dico†quòd nō:quia ſtatuta non poſſunt legitimare perſonam ſibi non ſubditam: nec circa ipſam perſonam aliquid diſponere:[h] vt ff.de tu.& cura.dat.ab his.l.j.in fin. & de tute.l.etiam.& ibi nota. Non obſtat quod ſuprà dictum eſt circa ſolennitatem. Nam ſolennitas actus pertinet ad iuriſdictionē eius,in cuius territorio agitur,ideo variatur ſecūdum diuerſitatem locorum: vt l.iĵ.in fi.ff.de teſta.& j.quemad. teſt.ap. l.iĵ.cum ſimi.ſed perſona vbicunq̃ eſt vniformis:[i] ibi eſt impediendo perſonā, vt ecce ſtatutum dicit, q̃ quis infirmus nō poteſt diſponere niſi circa perſonam ſibi ſubditam.Sed cōtra prædicta eſt.l.j.j.de emancipa.lib.vbi etiā perſona nō ſubdita legitimatur ſecundum formam ſtatuti? Reſpondeo,illud ſtatutum non legitimat directò perſonam:quia nō poteſt,ſed legitimationi ibi fiendę dat formā,& ſolennitatem:vt q̃ emancipatio fiat cū tali iudice.Cùm ergo reſpiciat ſolennitatem:trahitur ad forē
k ſes. Et ideo dico,ſi ſtatutū diſponit[k] impediendo perſonam, vt ecce ſtatutum dicit. Vir nō poteſt inſtituere vxorem ſuam. Certè ſi forenſis hic teſtabitur,nō impeditur inſtituere vxorē ſuā,per prædictas rationes.Hoc tenet Spe.in ti.de ſent.§.qualiter.verſi.itē pone quidā. Quartò quæro quid in his quæ nō ſunt cōtractus,neq̃ delicte,neq̃ vltimæ voluntates? Pone, quidā habet domum hic:& eſt quæſt.an poſsit alius eleuare? Breuiter cū eſt quæſtio de alio quo iure deſcendente ex re ipſa,debet ſer-
27 uari conſuetudo†vel ſtatutū loci, vbi eſt res:vt j.de ædi.priua.l.an in totū.ita intelligo l.vēditor.§.cōſtat.comm.præd. Quin tò quæro,vtrum ſtatuta,& conſuetudines
l laicorum ligent clericos[l],& debeāt ſeruari in curia epiſcopi? Videtur q̃ non:extra, de conſti.c.quę in eccleſiarum. & c.eccleſia ſanctæ Mariæ.q̃ tenet Cy.infrà,quę ſit
28 longa conſue.circa fin. †In hoc puncto mihi videtur,q̃ nos habemus authen. caſſa.infra titulo j.ex cuius intellectu declaratur iſte punctus.Dicit enim ibi, quòd non valeant ſtatuta laicorum contra libertatē eccleſiarum.& earum perſonas.A contrario ergo innuit,quòd ea quæ non ſunt cōtra libertatem eccleſiarum. & earum perſonas valeant.Hoc etiam dicit c.nouerit. extra,de ſenten.excom.ſed illa ſtatuta dicuntur eſſe contra libertatē eccleſię,† quę
29 ſunt contra priuilegia cōceſſa eccleſijs, & clericis,vel collegijs à papa vel à principe: vt no.p̃ Inn.in d.c.nouerit. Hoc p̃miſſo in hac q.ſic diſtīguerē:Aut ſtatuta ſunt directò ſup̃ eccleſijs,vel rebus eccl'ſticis: et nō valēt:qa nō p̃tinēt ad iuriſdictionem cōcedētis:vt extra,de cōſti.c.eccl'ia S.Mariæ.Aut ſtatuta ſunt facta ſimpl'r: & tunc aut redundāt cōtra ea,quæ ſunt cōceſſa eccleſijs,vl' clericis ī priuilegiū:et nō valēt:vt d.auĉ.caſſa.& c.nouerit.aut cōtra ea,q̃ cō-

& alia ibi dicta procedant in clericos. Item vide de materia Ioan. de Ana. consil. lij. vbi dicit valere testamentū ad pias causas contra formam statutorum laicorum disponen. non posse probari testamenta per testes. Item vide latè in rubrica. extrà de reb. eccle. non alien. in ij. & iij. dubio. An statutum prohibens alienationem in forenses, liget clericos. & an dicatur contra libertatem ecclesiasticam.

Itē quòd statuta laicorū non ligent clericos in minoribus cōstitutos, nec primæ tonsuræ, vide Deciū in ca. ecclesia sanctæ Mariæ. extrà de constitu. in ij. colum.

¶ POMATES.

a Ligāt clericos. Vide Barb. latè in rubri. de reb. eccle. non alie. & salua opi. Bar. vt per Bar. consi. liij. incip. præclarè scripsit Pfal. mista. ij. volu. vbi vide Pano. improbans istud dictum Bar. in c. qđ clericis. in j. nostabili. de foro competen. & in tertia quarta & quinta colum.

b ¶ Foro episcopali. Et hanc opi. q̄ statutum laicorum generaliter loquens, comprehendat clericos, si sit iustum, & honestum, videtur primò tenere dom. Anton. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de cōstitu. & in c. dilecti. de foro competen. postea tamen idem do. Anto. videtur tenere contrarium dum reprobat opin. Barto. hic & hæc opin. videtur tenere contra Barto. secundùm Imol. in d. ca. ecclesia. & hoc in decisorijs, sed in modo procedendi, tunc bene ligaret clericum agentem in foro seculari: vt per ea quæ statim hic subdit Bartol. & hanc opinio. contra Bartol. sequitur Ioan. de Ligna. in dicto c. ecclesia. respóndendo ad iura Bart. vt ibi per eos. Quid autem in consuetudine locorum, do. Ant. in d. c. ecclesia. videtur tenere, quòd liget clericos. postea tamen sentit contrarium, & bene secundum doctores ibi. & hæc omnia in rebus ecclesiarum, docto. idem dicunt in dicto c. ecclesia. nisi statutum, vel consuetudo, iniecisset vinculum ante clericatum: tunc ligabit in patrimonialibus. Fortius dixit do. Antoū. quòd etiam si statutum non iniecisset vinculum ante clericatum: si tantùm ius, de quo quæritur, est originatū principaliter à facto clerici: quod tunc etiam in decisorijs seruabitur statutum loci argu. l. si fundus. ff. de euict. Sed contrarium in hoc vltimo credit ibi Imo. contra do. Anto. per no. per domi. Cald. in sua quæstione quæ incipit, statutum ciuitatis. vbi dicit. quòd si statutum est in loco, quòd non possit probari contractus per testes, sed per instrumentū: quòd si clericus contrahit cum laico, & agatur contra eum in foro seculari, quòd poterit probari per duos testes. & vide Ioan. An. in regula, sine culpa. in mercurialibus. & latius per Imo. in d. c. ecclesia post do. Anton. Ex oppolito do. Anto. alleg. contra Barto. casum in c. fina. de vita & honesta. clerico. Et hanc materiam plenè examinat in c. quod clericis. de foro cōpet. & facit quod not. Barto. in l. si quis sub conditione. de conditio. institu. & contra Bartol. etiam videtur text. vt lite penden. c. ecclesia sanctæ Mariæ. ibi enim erat statutum generale de non alienando rem litigiosam: nec tendebat contra libertatem ecclesiæ: imò erat iuri communi conforme: & tamen non extenditur ad ecclesias, & earum bona: vt ibi. & etiam bene facit text. in dicto c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const, ex quibus infertur ad id quod voluit Math. Matheselanus. in suis dictis, dicto vj. c. xc. quòd si exter statutum dictans quòd cognati vsq; ad quartum gradum excludant fœminas: hoc statutum non comprehendit clericos vt eo vti possint prædicti docto. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de cōstitu. & in c. fin. de solu. & valet q̄ clerici non possunt vti statutis laicorū, etiā in fauorabilibus, nisi ea specialiter approbauerint. & hoc firmat Ioan. de Imol. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. sed, vt ipse refert, do. Anto. ibi videtur velle contrarium, videlicet quòd clerici possint vti. Adde quod not. docto. in c. j. de consuetu. Pet. de Ancha. in ca. canonum statuta. in vij. chart. in d. c. dicit etiam valere statutum, concedens prioritati fraternitatis laicorum, quòd possit petere & distribuere legata ad pias causas: quia est in fauorem piæ causæ, quòd concurrent cum episcopo. Sed ego reperio quòd Bald. in authen. omnes peregrini. C. commun. de succes. videtur tenere contrarium. & vide quod not. Barto. in l. j. in vlti. qō. j. ti. j. de statuto contra fauorem piæ causæ. Anto. de Butri. in ca. quod clericis. de foro compe. in statuto de successione, tenet idem, quòd includantur clerici ad eorum fauorem. Bald. hic in l. de quibus. in xiiij. quæstio. ff. de legib.

A D D E huic apostillæ Pau. de Castro. consil. ccxvij. in fi. an statuta generaliter loquentia comprehendant clericos: per eundem consilio clxxxj. vbi ponit an valeat statutum, quòd ecclesia, vel hospitale, non possit instituī. & consilio cccxxxvij. vbi ponit, an statutum excludens fœminas à successione comprehendat moniales: de hoc etiam per Petr. de Anchara. consil. cvij. & Bald. consil. cccxxx. iij. volum. & per eundem: an valeat statutum editum contra ingredientes monasteria. eius consil. ccxvj. iij. volumi. & per Abb. etiam, an statutum, de quo suprà, comprehendat moniales. eius. consil. cxj. ij. libro. An autem clericus litigans cum laico possit cogi, ad compromittendum ex forma statuti, vide Bald. consil. clxj. iij. volum. Et an clericus quo ad litis ordinationē subijciatur statutis laicorum. vide Ange. consi. clj. & ibi an valeat statutum quòd clericus agens non audiatur nisi satisfdet de parendo laico, & an valeat statutum Florentinum, quòd nulla persona cuiuscunque gradus existat, audeat aliquas ecclesias in ciuitate, vel comitatu existentes possessas, per suprà nominatas personas intrare, vel occupare, sine licentia dominorum priorum: vide Ange. consil. xxiiij. vbi dicit tale statutum commendabile. Abbas tamen consil. lxxxiiij. j. libro. videtur aliter sentire. Et an possit per laicos fieri statutum, propter quod reditus sui augeantur, & ecclesiæ alicuius minuantur: vt puta aliqua communitas habet molendina: aliquis etiam prælatus habet ibidem molendina: communitas facit statutum, per quod reditus suorum molendinorum augetur, & illius episcopi minuitur: vide per Pet. de Ancha. qui consuluit in regno Vngariæ. eius consilio xxij. xxxiij. & sequen. & cōsilio cliiij. vbi contra communitatem consuluit ipse, & quàm plures alij: licet communitas diceret id fecisse, ne victualia exirent ciuitatem. Contra rium & pro communitate consuluit Bald. inter eadem consilia, consi. xj. & vide per Bal. an statutum Lucanum quod prohibet fieri aliena. nisi seruata certa forma, comprehēdat legata facta ad pias causas, eius cōsi. ccccliiij. j. vol. Et an statutum Brixiæ, quo disponitur quòd nullus audeat in vita, nec in morte facere aliquam alienationem, per quam dominium, vel possessio de bonis sitis in distrīctu Brixiæ, in aliqđ collegiū, vel aliquā personam, quæ non sustineat onera communis Brixiæ, an tale statutum comprehendat ecclesias, vel pia loca: vide Bal. cō si. ccccxxj. iij. vol. Et an valeat statutū qđ alienatio non possit fieri in non subditos, tanquam cōtra libertatem. quod quidem statutum est Medio lani. & plus dicit. sive sit pſona ecclesiastica, siue non. Barb. eius consi. xiiij. ij. vo. refert do. Cardi. in c. perpendimus. de sen. excom. referre q̄ do. Franc. de Albergo. consuluit tale statutum valere, nec in ecclesiam posse fieri alienationem: quia domini rebus suis licitè legem ponere possunt. Et ita dicit voluisse Bald. in c. quæ in ecclesiarum. de constitu. refert etiam quod domi. Richar. de Sal. tempore suo, & do. Io. Archiepiscopi, & do. temporalis Mediolanen. conuocato collegio doctorum, & sapientibus ipsius dominij disputauit, & concluſit tale statutum valere. & idem consuluit dominus Signoro. consilio. xix. & ipse Cardi. consuluit super statuto Pistorij disponente, quòd donatio sit ipso iure nulla, nisi fuerit denunciata: quòd si facta sit donatio clerico per laicum, quòd clericus denunciare teneatur: & ipse Barba. consuluit, quod stante statuto Bonoñ. quòd finita locatione intelligatur reconductio facta, quòd tale statutum ligat personam ecclesiasticam. Et an statutum quòd non subeuntes munera in communi, sint incapaces ex testamento, comprehendat ecclesiam: vide Petr. de Anchar. consilio. lx. Et an valeat statutum, quòd mulier non possit testari pro anima, nisi ad computum decem pro centenario: vide Petr. de Anchar. consilio. xxiiij. & per eundem, an testator legando fundum ecclesiæ, cum hoc quòd soluat collectas, possit ecclesiam grauare. eius consilio ccxvij. & an stante statuto quòd res alienata possit relui ab illis de parentela, & ecclesia emerit vtile dominium alicuius rei emphyteuticæ: an illa res emphyteutica poterit relui ab illis de parentela, vide Bald. consilio. ccl. iij. volumi. & nota: quia rarò inuenies. Et ad materiam huius articuli, an statuta laicorum ligent clericos: vide Alexand. consilio. ccxxj. j. volumi. Et an statutum disponens quòd de emptione soluatur gabella, habeat locum si ematur ab ecclesia, vide Bal. consilio. xxxj. iij. volumi. & qualiter intelligatur statutum, quòd tale ius reddatur clericis in foro seculari, quod laicis in foro ecclesiastico: vide eundem Bald. consilio. xiiij. j. volumi. Et an statutum Perusinum dictans, quòd nullus natus de prole militari audeat per se, vel per alium recipere aliquam actionem cessam, quocunq; titulo inter viuos realem, vel personalem contra aliquam popularem personam: & si aliter factum fuerit talis cessio non valeat, & cedens puniatur: an comprehendat ecclesias: scilicet vt illa non possit cedere vigore dicti statuti. Federi. tenuit quod sic, eius consilio. lxxxv. quod vide. Et an valeat statutum laicorum disponens, quòd de omnibus bonis transferendis quocunq; titulo, siue inter viuos siue inter vltimas voluntates, etiam si sint hospitalia teneantur soluere duos denarios pro libra, pro reparatione alicuius pij loci, vide Abba. consilio. xxvj. j. lib. tenentem quòd non. Et an feuda ecclesiastica regulentur secundùm consuetudines feudorum: vide Petr. de Ancha. consilio. clxxiij. & iniquantum Alexan. in fine tenet, quòd statutum disponens quòd mulier non possit testari sine consensu duorum propinquorum. & hoc statutum non arctat, cùm vult testari ad pias causas.

c ¶ Offeratur libellus. Vide hanc quæstionem latè per domi. Petr. de Anchar. in c. canonum statuta. in xviij. chart. in versicu. etiam quærit Bald. si statuto cauetur, &c. & ibi ponit multas pulchras quæstiones in materia.

d ¶ P. P. A. V. P. ¶ Tale statutum. Circa istam materiam adde, an valeat consuetudo, quòd clerici non succedunt. Vide Pau. consi. ibi in vlt. colum. Item quòd non valeat statutum, quòd non possit fieri alienatio in clericum, vide Pau. consi. clxxxj. & quæ habes in Bertachin. in verbo, statuta. de contract. in iiij. colum. Quòd autem lex vel statutum disponens bona alicuius debere peruenire in aliquem valeat & sortiatur effectum. Ad hoc etiam ne ad pias causas relinqui possit, vide Panormi. consilio. lxiij. & ideo si litigetur super re ecclesiastica in foro seculari debent seruari statuta ecclesiastica, vide Comen. consilio. lxxxiij. Item quòd statutum laicorum possit denegare clericis sua priuilegia consil. ccclxxxij. in. iiij. colum. Barba. in repeti. l. cùm acutissimi. in. xxxiiij. colum. C. de fideicom. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. xxj. versi. quintò declaro extra de constit. & colum. xlij. in xij. qō. Ideo statutum Papien. denegat clericis priuilegia statutorum Papiens. nisi ipsi eis vtantur in sua curia. vide in statu. xix. & quòd id facere possint, vide Iason. in l. de quibus. in iij. colum. ff. de legibus. Areti. in l. iij. ff. de acquirend. hæredita.

e ¶ Exempla. Imo. & domi. Anton. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. dicit, quòd si statutum vult q̄ testamentum debeat firmari, vel fieri, cum certa solennitate vltra ius commune, aliter non valeat: quod si clericus testetur, q̄ non tenetur seruare dictam solennitatem. secus tamen putat si testamentum fieret à laico, licet relinquat clerico: quia tunc actus fit principaliter à laico, qui est subiectus statuto. Secus tamen dicit, secundùm Barto. hic, si testamentum, in quo fieret relictum ad pias causas: quia & ad talia non extenditur statutum. Facit quod habetur in capitu. cum tibi. extra, de testamen. secundum eum. Et de ista materia vide latius per Imol. in capitu. quòd clericis. de foro competen. & vide Bald. in l. omni innouatione. j. titu. j. & Petr. de Ancha. latè in d. c. canonum statuta. & not. Bald. in authenti. cassa. j. titu. primo. vbi omnino vide. Adde etiam quod statutum laicorum nō extēdit se ad actum pium, seu ecclesiasticum, secundùm Bal.

quia

in l.generali.in fi.j.titu.j. Adde tamen secundùm Bal.in l.si quis.in fin.de episco. & cleric.q̃ licet statutum non possit auferre alteri ius commune:tamen per statutum laicorum potest auferri pro tertio concessa per statutum. Item auferri priuilegium.quod nota.& adde quòd dicit Ioan.Andr.in capitu.fin.de immu.eccle. libro sexto.quòd non obstante statuto,quòd immobilia nõ possint alienari in forenses,seu in non supositos iurisdictioni, poterunt talia bona donari ecclesiæ: quia statutum inferioris nõ potest tollere priuilegium indultum ecclesiæ, per principem. Hanc opinionem tenet Bald.in d.l.generali.infra titu.j.& expresse sequitur Ab. Sicul. in ca.relatum. de testa.

¶ Quærit etiam Abba.in d.cap.relatum. statuto cauet, quòd mulier non possit testari,vel donare, sine cõsensu duorum proximorum.tenet Abbas q̃ nõ requiritur talis cõsensus ad pias causas, per illũ text. vbi tollitur solennitas iuris ciuilis. l. omnes populi. Adhoc etiam adducit illud dictum Ioann. And. in d.c.fi.not.per Bal. in auth. cassa.& adde prædict. text.not. in c.fina.& quod ibi not.Abb. post alios de reb.eccl. non alie. & in materia vide Bal.in l.j.in vj.colũ.j. de contrahend. emp: vbi etiam quærit,an statutum liget clericos ad solutionẽ gabellæ.Et nota tamen q̃ licet minor,vel prodigus,habẽs curatorem possit ingredi religionem absq̃ authoritate curatoris, & bona in monasterium trãsferre: tamẽ dicit,q̃ in aliam piã causam sine debitis solennitatibus non posset.l. si quis rem. §.voto. ff. de pollici. Ita dicit Ioan. andr. in c.in præsentia. de probat.& ibi sequitur domi.Ant. Et an statutum loquens q̃ detrahi possit de legatis certa portio,liget ecclesiam:vide Bald.in l.& in legatis.j.ad leg.Falcid. Quid si statuta laicorum sint confirmata per sedem apostolicam:vide Bald.in l.omnes populi. in vj. colum.ff.de iustit.& iure.

quia concessum est in priuilegium, vt valeant etiam cum duobus testibus.extra,de testa.c.relatum.quãtum verò ad alia†testamentum vitiatur;quia clericis non est concessum priuilegium,vt ipsi possint facere testamẽtũ,& ipsi possunt eo iure,quo possunt alij homines;& cõsuetudo seu statutum honestum est vt obuieẽt fraudibus[a], vt ponit de testamen. Host. in Summa,titu.de testa.§.qualiter.versi.sed cõtra. videtur dicere quòd in foro seculari seruant iura sua,in foro ecclesiastico secus. quod inquantum distinctioni præcedenti contradicit,non placet ex iuribus prædictis. Sextò videndum est,an statuta, vel consuetudines,porrigant effectum suum extra territorium,†quod examinãdum est per multas quæstiones:quia quædam statuta sunt prohibitoria nõ ratione pœnæ,sed ratione alterius solennitatis:quædam sunt permissiua:quædam prohibitiua. Circa primum sic dico:Aut statuta sunt prohibitiua rationе solennitatis alicuius actus;vt quia dicit statutum quòd non fiat testamentum, seu instrumentũ,nisi coram duobus notarijs, vel alia solennitate:tunc tale statutum nõ porrigitur extra territorium statuẽtis: qa in solennitatibus semper inspicimus locũ, vbi res agitur:vt suprà dictũ est tam circa contractus,quàm circa vltimas volũtates. Aut statutum est prohibitiuum in rem,& respectu rei; vt quia prohibet dominium rei alienari extra consortes:tunc vbicunq̃ fiat dispositio de tali re,nõ valet:quia talis dispositio afficit rem,& impedit dominiũ trãsferri:vt Instit.quib.alie.lic.in princ.& de fund.do.l.j.de rei vxo.act.l.j.§.cum lex. & no.in l.ea legẽ.de condit.ob cau. facit.l. an in totum. de ædi. pri. Aut statutum est prohibitium in personam: & tunc aut cõtinet prohibitionem fauorabilem:vt puta, ne minores decipiantur in confectione testamentorum,statuitur quòd minor. xxv. annis non possit facere testamentum. vel pone:statutum est,quòd vir non possit legare vxori, vel econtra: & hoc est factum ne mutuo amore se adinuicẽ spolient, vel decipiant;tunc talis prohibitio comprehẽdit etiam ciuem[b] illius ciuitatis,vbicunq̃ existentem in simili.& in eo,cui in suo iudicio bonis interdicitur,intelligitur generaliter.Nam illa interdictio, quæ est fauorabilis,ne sua bona pereant,extendit effectum suum vbicunq̃ sint bona[c]:vt hic,& de verbo.obliga.l.is cui bonis.de cura.fur. l.Iulianus.Eadem ratione,præterea ista interdictio specialis in isto actu,& ista æquiparatio interdictionis generalis,& specialis probatur ff.de castren.pecu.l.ex castrẽsi.in prin.& §.j.de admi.tuto.l.si duo.in fi. Aut statutum continet prohibitionẽ odiosam;& tunc non porrigitur extra territorium[d] statuentium;vt l.ex ea.in fi.ff.de postu.Et ideo dico,quòd statutum disponẽs, quòd filia fœmina[e] nõ succedat[f], cùm sit prohibitorium, & odiosum: vt l. maximum vitium.infrà de libe.præte.ad bona alibi sita non porrigit[g].†Et de ista distinctione,de prohibitione rationabili, fauorabili,& odiosa:facit extra de sentẽ.excõmuni.cap.si sententia.§.fi.lib.vj. †Septimò quæro:circa statuta permissoria: circa quod sunt duo videnda, scilicet an actus permissus possit exerceri extra territoriũ permittẽtis.Item si exercetur in ipso actu seu loco permisso:an habeat effectum extra territorium.& ista duo simul tractabimus. Aliquando enim statutum concedit, & permittit id,quod rationabiliter nõ cõpetit:nisi in his, in quibus specialiter priuilegium est concessum. Verbi gratia: per statutum ciuitatis,aliquis est effectus notarius[h]:nunquid possit cõficere instrumẽtum extra territorium ciuitatis illius? De hoc disputat Spec.in tit.de instru.edi.§.rest.ver.quid de his.Ego credo,q̃ extra territoriũ nõ poterit conficere instrumẽta.& idem in similibus quæstionibus,quæ fieri possunt in territorio.Nam actus†qui etiã spectant ad iurisdictionẽ volũtariam[i] qñ-

A D D E quod Abb.consil.lij.lib.ij.dicit,quòd dubitat de dictis Barto, hic ibi, do etiam.Et an statutum disponens,quòd mulier non possit testari,nisi certa forma seruata:an habeat locum, cum testatur ad pias causas: vide Bald.consilio cclix.ij.lib.

a ☙ POMATES.¶ Fraudibus. Vide Alexand.consi.cv.in iiij. volumi.in j.& iij.col. Pau.de Cast.in authen.causa quæ.j.titu.ij.Panormi.consi.cccxxxij.colũ.ij. volumi.j.& iij.colum.& consilio lij.eod.volu. Felin.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.in xxiiij.colum.de constitu.& in col.xxvij.& seq.vbi tangit de superioribus verbis Barto.& in c.ad nostram.in ij.colum.ver.not.primò de proba.Barba. consil. xiiij.in v.colum.in ij.volu:& consil.liij.& xix.colum.ij.volu.ij.& consil.lviij & xij.colum.ij.volu.iij.& Imo,consi.cxij.in ij.& penul.col.& Alexan.consi.cxj.col. ij.& seq.volumi.ij.Ancha.in c.canonum statuta.colũ.xxxviij.de consti.& vnum verbum eius etiam in c.possessor.colum.ix.de re iudic.& quatuor seq. Panor.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.in iij.notab.& Barb.consi.xij.colum.xix.& seq.volu. j.& aliquid duobus seq.in princip.& aliquid etiam consi.iiij.& sequẽ.volu.j. & in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.colum.iij.& viij.seq.& colum.viij.post Bald.ibi,& Alexan.consi.ccxj.volumi.ij.& Areti.lxix.& Soci.lv.colum.maximè prima.& ccxxx.in secundo dubio.

b ☙ P. PAV. P. ¶ Comprehendit etiam ciuem. Idem hoc tenet Salic.in ix.colũ. & consi.xxxix.incip.in proposita quæstione,nobilis & excelsi viri.Et Are.consi. lxxiij.in iij & iiij.col.Alex.latè consi.xlj.vol.v.vide etiam.Areti.consil.liij. colũ. ij.declarauí quomodo intelligatur.Barto.in hoc& præced.membro.

c ¶ Vbicunq̃ sint bona. Illud intelligit verum Petr. de Ancha.in c.canonum statuta.quando contraherent cum viro eiusdem territorij, non seruata solennitate statuti.secus si cum forensi existente extra territorium, qui non obligatur statuto. Et ita dixit determinasse disputando dũm Zacha.de Treuisio eius compatrem.ibi vide.Adde vt Barto.ibi quitur in hoc articulo non Alex.& primò quando statuta sunt prohibitiua,ratione solennitatis.Ang.consil.cc.super statuto Lucano:quo disponitur,quòd instrumenta non producantur in curia, nisi seruata certa solennitate:an illa confecta in alio loco habeant robur in dicta curia:Bald. consilio cccexxxij.lib. super statuto Parmæ quo disponitur. q̃ instrumenta confecta etiã per certum spatium extra Parmam non valeant,nisi sint duo nota. Quæro, cùm statutum est prohibitiuum in rem,vt de Bal.cõsil.cxl.incipien.statutum. ij.lib. vbi consuluit super statuto Eugubij,quo cauetur, qd nullus possit testari, nisi al uo iure cõmunitatis. & quidam Eugubinus Fani erat testatus,dixi ligari statuto: quia prohibitio est in rem. Quo verò ad statutum quod prohibet vxori legari:an sit fauorabile, vel odiosum:Roma. consuluit pro opin. eius consil.xxxix.iuper statuto Regio,prohibẽte legari vxori, si vir legat'vxori licet alibi,testetur, & alibi sint bona: tamen non debetur legatum. Bald.autem hic,& consil. cccxx. lib.j.tenet contrariũ quo verò ad statutũ excluſum fœminarũ an trahatur ad bona alibi sita; vide Bald. cõsi.ccxv.in li. Pau. de Cast.cõsi. cxxiiij. & consi.alle.ccccxx. & cõsi.ccxvj.lib. iij.

d ¶ Extra territorium. Vide Pet.de Ancha. in c.canonum statuta.in xxj.charta ☞ si.venio ad aliud mẽbrum.iuncto versic. sed circa personas.

e ¶ Filia fœmina. Vide Bal.in l.fi.ĩ. de in ius voc.& in l.certum.j. vnde cogn. Et dicit Bald.in l.inter filios. C.famil.ercisc, q̃ illud statutũ dicit esse contra ius,& naturalem æquitatẽ, q̃ illũ

f ☙ P. PAV. P. ¶ Non succedat. Vide latè. Alexand.consil.xvj.vbi etiam ponit an mobilia & actiones censeantur esse illius territorij in quo reperiuntur res vel debitores.Et de hoc dicto Barto.vide eundem consi.cxxvij.

g POMATES. ¶ Non porrigitur. Idem tenet Alexand.in consi. suo xvj.incip. viso titulo cõnis præmissæ.in j.volumi.in j.col.& in l.ij.colum.ij.ad fi.infrà de in ius voc.& in consi.cxxvij.col.j.c.vol.j.& consi.vij.col.ij.in ij.vol.& Ang.consi. ccx.& ad hæc vide quæ no.Bar.in l.ij.ĩ.de nup.vide etiam Io.de Ana.consi.lxix. & consi.lxxxix.& consi.xxvij.Barb.consi.iiij.col.ij.vol.j.& cõsi.xij.col.ij.& consi.xiij.colum.ij.vol.j.& cõsi.xvj.col.ij.& duabus seq.& cõsi.xxtij col.v.vide.in j.vol.& cõsi.xxxiij.col.xvj.vol.ij.& quasi per totũ cõsiliũ.& do.Art. de Putri. cõsi.xxvj.col.j.& Ro.cõsi.cxxix.& An.lxix.& lxxxix.& Ancha.in c.cano. statuta.colum.iij.ad fi.de consti.& colum.xciiij.alias xiiij.& Alex.cõsi. cxxvij. colũ. j.volu.j.& Caprã xlij.col.ij.& pulchrè Bell.Arc.xcij.colum.ij.& in cõsi.clxiij.col. iij.& Ias.in l.j.col.ij.ĩ.de succes.edi.& Alexan.consi.vij.colũ.ij.vol.ij,vbi ponit:qđ tale statutũ non excludit filias legitima.&c.& cxv.colum.ij.eo.vol.vbi loquit statutũ excludẽte matrem à successiõe filij.iure statuti.& do.Card.& Fel.in c. in statuto excludẽte matrem à successiõe filij.iure statuti.& do.Card.& Fel.in c. postulasti.col.ij.in ver.cum dicũt.de foro compe.& vide etiã Bar.cõsi.cclxv.in j. parte,vbi ponit,an statutum quo disponit,q̃ mater transiens ad secundas, non succedat aliquo modo filio,intelligatur etiã de transacto:an trahat ad bona alibi sita.in co.ver.in verbo & odiosum.Et q̃ talia statuta,licet valeãt,tamen odiosa vult etiam Soci.consi.lxxxiij.& Barb.xxxviij.in j.colu.volumi.ij.vbi similiter,Barto.hic in x.col.& Bal.vbi videtur dicere.& cõsi.clxxix.in v.parte.

h ¶ Infectus notarius. Et vide quod no.Bald.in repetit.C.de episco.& cleri.& ibi etiam an possit prorogari iurisdictio notarij.de quo etiam dixi in l.j.post Barto. ☞ Bal. per Cinum in l.si alter.de adop.

i ¶ Voluntariam. Et sic consuetudo dat fidem scripturæ huius contractus. Di-

cit Bald.q̄ extendit ꝙ vbiq; Ita dicit in l.exceptione. C.de probatio. contrarium videtur velle in rub.C.de fide inſtrumen.in pe.col.in ver.vj. ſupplementum. &c. vide tñ ipſum in ver.incip.ſeptimum ſupplementū & vlti.vbi alle.c.cū dilectus. de fi.inſtru.vbi videtur caſus.& ibi etiam ſubdit not.Bald.quòd ſi Græcus legat omnes libros Platonis,intelligitur de his qui apud Græcos intelliguntur. Platonis,licet apud Latinos non cenſeantur Platonis. & ibi etiã vide in vlti.colū.vbi declarat. & vide de hac materia Petr. de Anc.in c.canonū ſtatuta.in xxj. chart.in ver. venio ad tertiū articu.de conſtitu.

a ¶ A lege Municipali. Et an rõne rerū, quæ in territorio alicuius poſſidentur à forenſi b?, poſſit aliq̄d cõtra eos ſtatui. vide Pet. de Anc.canonum ſtatuta.de conſtit. xxiij. char.in ver. expreſsè tamen verſi.&c.

℣ P. P A V. P.

b ¶ Quòd ſufficiant quatuor. Vide Alex. cõſil.cxxv. colum.ij.

c ¶ Iaco.de Raue. Nota ſecundū iſtã opin. caſum in quo qs poteſt decedere pro parte teſtatus,& ꝓ parte iteſtatus. Alius eſt caſus in l.ſi arrogator.de adop.& in l.j. C.de ſecū.nupt. alius etiam not.per docto. in l.ſi quis. ff.de vul. & pup.alius in eo q ingrediū monaſteriū qui ſi ſolam medietatem bonorū teſtatus ſit,decederet pro parte inteſtatus,ſecundū Bald.in authē.ſi qua mulier in pen.col.Idē ad pias cauſas, ſecundū Bar.in l.j.in v.q. prin.ſ.titu .j. adde in materia.Spec.in titu. de ſentent.§.qualiter. verſi.debet.& veriſimiliter Pet.de Anch. in c.canonum ſtatuta.de conſtit.in xxij. char.in verſic.vlterius circa iſta ſtatuta. Adde q̄ opin.Iacob.de Rauen. ſequitur Bald.conſil.ccxv.lib.iij.

que cõceduntur ab alio inferiore à principe,nõ poſſunt exerceri extra territoriū.ff. de offic.proconſul.l.ij.quæ non eſt ad hoc. Facit de foro cõpe.c. Romana. verſic.nec clericos.lib.vj.& illam alleg.Spec. ꝓ caſu.

36 Credo† q̄ inſtrumẽta à tali notario confecta in territorio,vbicunq; extra territoriū faciant fidem.ſic emãcipatio facta coram eo,qui habet iuriſdictionẽ à lege municipali [a], habetur rata vbicunq;:vt j.de emancı.lib.l.j.& hoc ideo: q̄a hoc eſt magis ad ſolennitatẽ,quàm ad diſpoſitionem,vt infrà dicetur. Quandoq; ſtatuta ſunt permiſsiua,permittendo id quod de iure communi permittitur:ſed p ſtatutū tollitur obſtaculum qđ erat de iure cõmuni. Et iſtud pluribus modis cõtingit. Quandoq; tollitur obſtaculū ſolennitatis:vt puta per l.in teſtamento.requiritur q̄ ſint ſeptẽ teſtes. ſtatutū eſt q̄ ſufficiãt quatuor [b].certè hoc ſtatutum valet.Et ſi dubitetur vtrū teſtamentum factū intra territorium obſeruetur quo ad bona teſtatoris,quæ ſunt extra territoriū.Iſta quæſtio tractatur per multos,ſcilicet per Hubertū de bobio,& alios vltramõt.antiquos,quorū opi.refert Spe. de inſtru.edi.§.cõpendioſè.verſi.quid ſi de conſuetudine.nec ibi apparet quid veniat. poſtea ſuperuenit Iac.de Raue. [c] qui dixit q̄ inſtitutus habebit bona quæ ſunt intra territorium:bona verò quæ ſunt extra territorium habebunt venientes ab inteſtato:per legem,pupillo.ff. de tuto. & curat. da.ab his.& de admi.tu.l.Titiū.§. tutores. Nec ob.quòd deceſsit ꝓ parte teſtatus & pro parte inteſtat [g]:vt l.ius noſtrū.ff.de regu.iur.quia hoc facit diuerſitas conſuetudinum:ſicut hoc facit aliàs diuerſitas patrimonij:vt ff.de adopti.l.ſi arrogator.& quod ibi no.& ĩ hoc olim reſidebat Cy.ſuperuenit poſtea Guliel.de Cug.qui dicit

37 indiſtinctè teſtamentum† valere,& porrigi ad bona vbicunq; etiam ſi ſint extra territorium. Quod ꝓbat primò: q̄a ſtatutū operatur circa teſtamentū:quod ſi fuerit validum aditio tamẽ ex ipſo teſtamẽto porrigẽ ad omnia bona per quãdam conſequẽtiam:licet ſtatutum nõ poſsit diſponere de bonis directo, ſed p conſequentiam:vt lege iij.§.j.de leg.tuto.Prẽterea ſicut actio competẽs poteſt proponi alibi quàm ſit fundus:& ſic diſpoſitio alibi poteſt fieri quàm ſit res,vt infrà de præſcr.long.tẽ po.l.fi.Præterea acta facta corã vno iudice,faciũt fidẽ in alio: vt infrà de eden.l.is apud quem.de appellat.l.ne cauſas. & l.à proconſulibus.de teſta.l.fi.& de arbit.ne in arbitris.circa finẽ. Præterea dicit ipſe,quòd hic caſus eſt infrà de teſt.l. omniū.in fi.ſi faciat teſtamentū coram vno iudice,vbi minor requiritur ſolennitas:tamen ex eo adiri poterit hęreditas:quę aditio effectū habet in omni loco.& in hac opi.fuit poſtea Cy.& fecit addition ẽ in lect.ſuis,licet non plenè recitauerit opi.domi. Gul. & do.Iac.But.idem tenebat per l.ſi non ſpeciali.infrà de teſt. vbi videt caſus.& per l.ij.quemad.teſta.aper.iſta opi.mihi placet [d] rationes prædictas excepta prima ratione Guliel.quæ mihi diſplicet,vt infrà dicam. Ad prædictorum confirmationẽ induco l.fin.infrà de teſtamen.vbi teſtamentum factum in rure,coram quinque teſtibus,habet ſuum effectū vbicunque:licet in alio loco requireretur maior ſolennitas. Ad idem quòd teſtamentū factum in militia,porrigit ſuos effectus vbicunq; & circa ſolennitatẽ actus,de quo agitur, inſpicitur conſuetudo regionis:vt l.j.in fi.ff.de ven.inſpi. & illud tenerem. Prima autem ratio Guliel.non placet:quia verum eſt quòd directè non licet,ſed p quandam conſequentiam,quando iſtud, quod non licet directè,habet neceſſariam conſequentiam ad permiſſum:aliàs ſecus:vt l.ſi is qui duos.de libe.lega.& de his qui no. infa.l.athletas.§.ſiue autem.& no.per Dy.in l.prima.ff.de author.tuto.ſed ſi teſtamentū inde nõ ſequatur,neceſſe eſt quòd

38 habeat omnia bona. Ratio:q̄a ex legis poteſtate poteſt† qs decedere ꝓ parte teſtatus,& ꝓ parte inteſtatus:ſicut in milite:vt ff.de teſta.mil.l.ſi miles.& l.miles ita.§.j.Ad idẽ.j.de ſec.nupt. l.j.& qđ ibi no.Interdū verò reperiũt ſtatuta pmiſsiua, tollẽ-

39 tia obſtaculum qualitatis perſonæ:vt ecce,dicit ſtatutum† qđ filiusfa.poſsit facere teſtamentū.vel aliqua pſona de iure ꝓhibita,vel cõtinetur in ſtatuto,q̄ ſpuri [e] poſsit inſtitui:quę de iure cõmuni ſunt ꝓhibita,poſito ꝓ cõſtãti,q̄ talia ſtatuta valeãt, alibi dicã:modò de ipſorū valore nõ dicã. Quæritur,an talis

e pſona [c] extra territoriū poſsit inſtitui:& hæreditatẽ adire. Et

40 dico q̄ nõ:cū hoc cõcedat ab alio† iferiori à principe,licet ſpectet ad actū volũtariũ:tñ non põt exerceri extra iuriſdictionẽ cõcedẽtis:vt l.ij.ff.de offi.ꝓcõ.& leg.Pro hoc in auth.qb. mo. na.effi.ſui.§.filiũ verò.col.vij.vbi legitimatio filij,quæ fit p oblationẽ curię ciuitatis,nõ habet locũ niſi in patre offerẽte,& filio:nõ auo,vel inter alios.Ita in ꝓpoſito legitimatio facta p ſta-

f tutū [f] ciuitatis,nõ habet locum:niſi in ipſa ciuitate legitimãte.

g Sed inſurgit forte [g] dubiũ,& quotidianũ tale. Quidã ſic legitimatus facit teſtm̃ in ipſa ciuitate:vel idẽ hęres inſtituit,& hęreditatẽ adijt:an tale teſtamẽtũ valeat,vel talis aditio porriga-

41 tur ad bona,quæ ſunt in alia ciuitate. Et videt† q̄ ſic,p ea quæ dicta ſunt ĩ ſtatuto diſponẽte,circa ſolẽnitatẽ. Prẽterea, ad idẽ de emã.lib.l.j.nã emãcipatio ibi facta,habet effectū in omni loco:vt ſ.dictũ eſt in ꝑſona notarij. Prẽterea ſnĩa lata p iudicem, mãdat executiõi,p iudicẽ alterius territorij in bonis alibi poſitis:vt l.argẽtariũ.ĩ fi.de iudi.& l.à diuo.§.j.de re iud.& j.de iudi.l.,pperãdũ.§.ſinaũt reus.ita hoc teſtm̃ quod eſt quaſi ſententia:vt ff.de teſt.l.j.porrigat ad bona alibi poſita. Sed contra vr̃,q̄ nõ porrigat:vt l.pupillo.de tu.& cu.dat.ab his. & de excu.tu.l.nõ ſolũ.§.quæ in teſtamẽto.& ibi no.Prẽterea,ſimplex diſpoſitio,nõ intelligit niſi de bonis q̄ ſunt in territorio diſponẽtis:vt l.cũ vn?.§.is qui.ff.de bo.aut.iud.poſ.Pro hoc in d.authẽ.q.mo.na.effi.ſui.§.filiũ.vbi legitimatio intelligit fieri ſtricta.Pro hoc vr̃ expreſſum,extra q̄ filij ſint leg.c. p venerabilẽ. vbi legitimatio facta p Papã nõ trahit ad ea, quæ nõ ſunt ſuæ iuriſdictionis:vt ad hęreditatẽ.& ad alia tẽporalia,quę ſunt in territorio Imper.j.& ibi no.p Gul.glo.& doc.Modernos. Ad

h cõtraria rñdeo.nã aliud eſt ĩ diſpõne circa ſolẽnitatẽ act?. [h] quã

circa

d ¶ Mihi placet. Adde not.per Barto.in l.ſi non ſpeciali.maximè in verſicu.Item nota infrà.de teſta.

℣ P. P A V. P. ¶ Mihi placet.Idem tenet Comen. conſil.lxxv.incipiẽ. Titius Lucanus.vbi vult iſtud procedere etiam ſi in loco vbi ſunt bona eſſet ſtatutum diuerſum in modo adminiſtrando: puta in tutore, vt per eum. Item quòd attendatur inſtrumentum loci in quo eſt maior pars bonorum etiam quo ad bona alibi ſita, vide Ioan.de Anna.conſil.iiij.incipien.viſis ſtatutis.in iij.dubio.Item quòd non ſeruetur ſtatutum loci vbi petuntur bona quo ad forenſem, vide ſuprà in ij.char.ad Bar.Vide de iſta quæſtione latè Iaſ.hic.& vltra hic addita per eum vide aliqua addita per eundem in l.ſi arrogator.in xvij. colum. ff.de adop.& duabus ſequenti.col.latè. Poſtea tangit alium ſolennem articulum, quid ſi aliquis haberet duo domicilia,vnum ſcilicet originis in quo extaret ſtatutum,quòd maritus non poſſet relinquere vxori,& econtra: & in iſto domicilio haberet quam plura bona: habet etiam in alio domicilium habitationis, & ibidem alia bona: faceretque teſtamentum in loco habitationis,vbi non vigeret tale ſtatutum: & relinqueret aliqua bona vxori,quæ bona veniant in tali relicto,vt ibi per eum.

℣ P. P A V. ¶ Quæritur an talis perſona. Contra hoc facit capitu. cùm olim.& ibi Panor.in j.notabi.extra de cleric.coniuga.vide Aret.conſil.lxiij.col.ij. & conſi.lxxij.col.iij. & iiij.

f ¶ Per ſtatutum. Vide hic plenè Bald. in rubrica xiiij. columna. & quod poſt eum dico.

g ¶ Sed inſurgit fortè.Et inquantum Barto. allegat.§.territorium. videtur q̄ contradicat illi.§.quia dicit,iudex illius loci,cuius eſt territorium, habet ius terrendi,& non alius.Item quia dicit,quòd in territorio hoſtium debet ſeruari ius commune.l.qui à latronibus.in princ.ff.de teſtamen.

h ℣ P O M A T E S. ¶ Solennitatem actus. vide Bald. in l.& ſi contra. infrà de nupt. Et nota,quia ratio hæc poteſt eſſe, cum in hæreditatibus debeamus ſtare iure ciuili: quod ſpectat ad Imperatorem, non ad Papam. & ſic illa legitimatio quo ad quædam tenebat,& quo ad quædam non, quod nota. Item ad hoc facit quod not.Bartol.in l.qua in prouincia.ff.de ritu nupt.& Bald.in prima conſtitutio.C.& in terminis conſuluit Bald.Angel.& do.Pet,collegium Paduanum tenuerunt domi.de Ro.& adde quod not.Barto.in authen.ex complexu.in fine.infrà de inceſt.nupti.adde Bald. in l.eam quam, in x.columna.C.de fideicommiſsis.

circa legitimationem personæ ad actum. Respondeo: qa facta diuersitate locorũ, diuersificatur ratio solennitatis. Nam in militia requirunt̃ pauciores testes: qa per occupationẽ militarẽ nõ possunt homines haberi. ideo ibi statutũ est de pauciori numero testiũ. Potest etiam esse, ꝙ in vna ciuitate sunt homines magis legales, ꝙ in alia: ideo fiunt statuta diuersa. Ideo ista ratio solẽnitatis habet locũ in testamento forensis, sicut in ciue. Ideo ius voluit, ꝙ quantum ad solẽnitatẽ inspiciatur effectus eius ad omnẽ locũ. Nõ enim per hoc alteri ciuitati prꝫiudicatur: cũm ille actus vbiꝙ poterit celebrari: licet nõ cũ illa solennitate. Sed dispositio circa personã legitimãdã ad actũ faciendum nõ est huius naturæ, ideo nõ possum legitimare: nisi quãtum ad meipsum disponentẽ pertinet: nec porrigit extra meũ territoriũ: qa facerẽ alteri præiudiciũ. Nõ obst. l. j. de emanci. libe. & ꝙ supra dictũ est, de notario: quia ibi statutũ nõ disponit directo, circa actũ: sed circa solenitatẽ actus. Non enim statutum emãcipat filiũ: quia tũc nõ porrigeret ad forenses: sed pater filiũ emãcipat cum solẽnitate statuti. Item in notario. nõ enim adhibetur ipse ad disponẽdũ: sed ad solẽnizandum circa actũ ab alio dispositũ. vnde est eadem ratio, quæ supra dicta est in solennitate. Non obst. ꝙ suprà dictũ est de sententia: qa ibi iudex disponit super iure iam fundato, & formato: quod ius respiciebat personam vbiꝙ. Vt puta: cõdẽnat aliquẽ occasiõe procedẽtis obligationis, quæ ligat reũ obligatũ in omni loco: ideo mãdat̃ executioni per alium iudicem. Sed qñ ipse iudex de nouo inducit ius faciendo intra territorium: tũc nõ porrigitur extra territoriũ: vt suprà ꝓbatũ est. Sed posset dubitari
a de tali quẽstione: cõsuetudo est in Anglia[a], ꝙ primò genitus, succedit in omnibus bonis. Modo quidã hñs bona in Anglia, & in Italia decessit. quærit̃ quid iuris? Iac. de Raue. & Gul. de cu. tenent ꝙ de bonis exitẽtibus in Anglia iudicetur secũdũ cõsuetudinem illius loci: de alijs que sunt in Italia itẽ iuri cõmuni, vt diuidatur ĩter fratres ꝓ d. l. pupillo. de tut. & cur. dat. ab his. & qa certa forma est data in bonis ibi positis, vbiꝙ non extẽdatur, vt j. de iure fis. l. certa forma. ff. ad muni. l. cõstitutio. Idẽ tenet Cy. hic. Alij dicũt, ꝙ debet inspici locus vbi est adita hæreditas: & sic vbi quasi cõtractus est celebratus: vt d. l. apud Iulianũ. in fi. ff. ex quib. cau. in pos. ea. sicut in cõtractib⁹ inspi-
42 cimus locũ contractus: vt l. fi. fundus. de euict. † Mihi videtur, quod verba statuti, seu cõsuetudinis sunt diligẽter intuenda. Aut em̃ disponũt circa rẽ: vt per hæc verba bona decedẽtiũ veniant in primogenitũ: & tũc de omnibus bonis iudicabo secũdum cõsuetudinẽ & statutũ, vbi res sunt situatæ, quia ius afficit res ipsas, siue possideant̃ à ciue, siue ab aduena: vt l. rescripto. in fi. de mu. & hon. & l. an in totũ. de ædifi. priua. Aut verba statuti: seu cõsuetudinis disponũt circa personã: vt per hæc verba: primò genitus succedat: & tũc aut ille talis decedẽs nõ erat de Anglia, licet ibi hẽret possessiones: & tale statutũ ad eũ, & eius filios nõ porrigit̃: qa dispositio circa personas, nõ porrigit̃ ad forenses, vt dictum est ꝭ. in iij. q. in fi. Aut talis decedens erat Anglicus, & tũc filiꝰ primogenitus succederet in bonis, quæ sunt in Anglia, & in alijs succederet de iure cõi, secũdũ ꝙ dicũt dicti doc. qa siue dicatur hoc esse statutũ priuatiuũ filijs sequẽtibus: quia est odiosum nõ porrigitur ad bona alibi posita: vt ꝭ. probatũ est in vj. q. Siue dicas statutũ esse permissiuum tollẽdo obstaculũ: ne sequẽtes filij impediãt primogenitos: & idẽ, vt ꝭ. dictũ est. Ad hoc vt inspiciat̃, vtrũ dispositio sit in rẽ, vel in ꝑsonã. facit ff. de cõtrahẽ. emp. l. fi. in fi. Nec placet illorũ
43 opi. † q inspiciũt locũ aditiõis hæreditatis: quia aditio nõ põt se referre, nisi ĩquãtũ est delata hereditas: vt l. antiqui. ff. si pars hære. peti. l. si ex asse. & l. si ex semisse. ff. de acqui. hære. Sed nõ est delata nisi prædicto modo: vbi nemo ꝑcedit &c. sed cõtractus se extẽdũt quatenus volũtas cõtrahẽtis fuit, quæ fuisse ꝑsumitur secũdũ consuetudinẽ loci vbi res agitur: vt ꝭ. dictũ est. ergo &c. Octauo circa statuta punitiua, vel punitoria, hoc exa
44 minãdũ est ꝓ multas quæstiones. Primò an expressè † possint porrigere suũ effectũ extra territoriũ. Ad ꝙ dico, ꝙ aliquando vterꝙ, scilicet delinquẽs: & ille in quẽ delinquit. extra territoriũ est forẽsis, tũc regula est ꝙ statutũ ẽt si expressè caueat̃ ĩ eo nõ porrigitur ad eos: q extra territoriũ &c. vt l. fi. ff. de iur. om. iudi. qa statuta sunt ius propriũ ciuitatis. vt l. oẽs populi. ff. de iust. & iur. Itẽ regula fallit in ciuitatib⁹ cõfœderatis & colliga-
b tis inuicẽ, vt si statuto[b] perusij caueatur, & delinquẽs Assisij possit puniri hic, vt not. ff. de capti. & post li. reuer. l. non dubito. in fi. Idẽ puto, si ciuitas in cuius territorio delinquit̃, istud statutũ facere cõsensisset; eadẽ rõne aliquãdo extra territoriũ huius ciuitatis forẽsis offendit aliquẽ ciuẽ & cauetur aliquo statuto, ꝙ forẽsis hic possit puniri; anvaleat? & vr̃ sic: qa laicus offendẽs clericũ efficit̃ de foro ecclesiæ, vt j. de episc. & cle. aut. itẽ nulla cõitas. extra de fo. compe. c. cũ sit. Præterea ratione loci, in quo delic-
45 tũ cõmittit̃ qs efficit̃ † de illa iurisdictiõe, etiam si est forẽsis. ff. de offi. prꝫsi. l. iij. j. vbi de cri. agi opor. l. j. & in aut. qua in prouincia. Sed si delinquit in loco ciuitati subiecto, ꝭ. in persona ciuis sui: ergo &c. sed illa non faciunt: qa in clerico offenso est ratio: quia cõmittit̃ sacrilegiũ, ꝙ est crimen ecclesiasticũ ideo pertinet ad ecclesiã: vt d. c. cũ sit. Et istud ꝙ dicit ratione loci &c. in-
c telligo ratiõe rei immobilis[c], vt territorij: nõ rei mobilis, vel se mouẽtis. Dic ergo regulariter tale statutũ nõ valet: qa non põt disponere extra territoriũ suum, & in ꝓsonis sibi nõ sub-ditis. Fallit in capiẽtibus ex naufragio, qui possunt puniri à iudice personæ offẽsę. & sic cũ tale statutũ ꝓmaneat ad ꝑsonas eius iurisdictiõis poterit aduersus tales delinquẽtes extra territoriũ fieri statutũ. vt ff. de incen. rui. nau. l. ne qd. §. de his. & ibi no. per gl. licet Cy. eã nõ teneat ĩ d. aut. qua in ꝓuincia. in iij. q. Itẽ fallit in ciuitatibus fœderatis, vt ꝭ. dixi. Item fallit si iudex loci, vbi ciuis me offendit offensam nõ vindicat: tũc poterit fieri statutum cõtra offendẽtẽ ciuẽ extra territoriũ. ar. j. de iudæ. l. nullus. cũ sua glos. & xxij. q. ij. c. dñs noster. Pro hoc iduco Inn. extra de fo. cõp. c. postulasti. vbi tenet hoc statutũ expresse valere. Aliqñ ciuis delinquit extra territoriũ. de tali delicto extra commissio statutũ expresse loquit̃. Puto ꝙ tale statutũ valeat scilicet quia ratione originis potest puniri de delicto vbiꝙ cõmisso, vt l. j. j. vbi de cri. agi opor. cũ ergo tale delictũ sit de eius iurisdictiõe poterit de hoc facere statutũ ꝓ hoc facit l. fi. ff. de decre. ab ord. fac. Pro hoc optimè facit de eunuchis. l. ij, & ꝭ. de cõmer. & merca. l. mercatores. Sed iuxta prædicta põt dubitari exercitus huius ciuitatis est ꝭ. Aretiũ, vñ forẽsis occi-
46 dit ibi aliũ forẽsem: vtrũ poterit puniri † à ptãte huius ciuitatis, & vr̃ ꝙ nõ, etiã si expressè statuto sit cautũ: vt ꝭ. dictũ est. Cõtrariũ obseruat̃ de consuetudine. Probat̃ sic. territoriũ dr̃ à terrẽdo: vt j. de ver. sig. l. pupill⁹. §. territoriũ. sed dictus exercitus hui⁹ ciuitatis est ibi vt terreat & coerceat illũ locũ: merito delictũ ibi cõmissum poterit puniri à ptãte, qm̃ cõmissum in eius territorio. ita dicebat Mar. & Ia. bu. Itẽ q̃ro. qd si ĩ statuto hoc
47 nõ caueat̃ expr̃sè, sed simpl'r loquat̃ statutũ: † vtrũ porrigatur extra territoriũ. Ad eius iuestigationẽ pono qõnẽ antiqt⁹ tactã. Caueb̃ statuto ciuitatis Perusij, ꝙ ptãs de q̃libet homicidio possit ingrere, vl' ꝓcedere ꝑ accusationẽ vl' ingsitionẽ. alio statuto caueb̃: ꝙ ꝓ homicidio ponat̃ certa pœna. Accidit, ꝙ qdã Perusin⁹ delinqt extra territoriũ: quærit̃ vtrũ ptãs hui⁹ ciuitatis possit ingrere & punire scdm formã statuti: an solũ de iure cõi. Ista qõ fuit facta ꝑ Odo. & determinauit, ꝙ nõ possit ꝑ inquisitionẽ ꝓcedi: nec delinquẽs possit puniri scdm formã statuti: sed solũ de iure cõi. Cui⁹ opi. ponit Alb. de gã. ĩ fine sui libelli. postea do. Cy. disputauit istã qõnẽ ĩ ciuitate senarũ: et determinauit cõtrariũ tãgẽdo iura odo. licet de eis nulla fiat mẽtio. idcirco ei⁹ disputationẽ hic recito. multa iutilia reijciẽdo. Certũ ẽ ꝙ d. iure cõi ꝑt deliquẽs puniri ĩ loco domicilij vl' origis de delicto alibi cõmisso; vt j. vbi de cri. agi op. l. j. ff. de iter. & rel. l.

[a] In Anglia: Pet. de Anch. in c. canonum statuta. in xij. q. principali. in ver. quæro iuxta prædicta. de qstione tali. caueb̃ statuto Tuberti. &c. dicit quod Bal. in cõsi. inci. In noie dñi. Pũctus talis consuluit, quod nõ, adhibita distinctione, an in persona, an in rẽ seruent statuta loci, quo ad bona ibi sita: & ita dicit cõiter teneri. & ita tenet nunqꝫ: tamẽ inuenire potui suum consiliũ. Ex opposito etiã vide ꝙ not. Part. in vj. q. prin. & ibidẽ sequit̃ Bald & Flori. hic. sed vide etiã vltra Flor., quid consulendo tenuerit Io. Cald. in consil. posito sub rubri. de testa. in cõsi. xxxiiij. Adde quod Paul. de cast. videtur transire cũ opin. Car. cõsil. xxiiij. de qua qstione vide etiã Pet. de Anch. consil. clxij. vbi dicit, ꝙ stãte consuetudine gallicana, qđ oia bõa sint cõia inter vi. & vxo. & altero, decedẽte supstes succedat ĩ oĩb⁹ bonis, & ꝙ nõ succederet ĩ bonis alibi sitis: & si testator voluerit supuiuentẽ succedere: qa testator falsa causa ductus: videt̃ ad sic disponendũ: putans bona alibi sita cõprehendi vigore consuetudinis. latr̃ ibi vide.

[b] Statuto perusij. ad de q̃ dixi post Barto. in l. pupillus. §. territoriũ. de verb. signifi.

[c] Rei imobilis. Lautius & melius vt ꝓ Bal. in l. fi. de iur. om. iud. post Cyn. & per Angel. in l. hæres absens. §. si qs. ff. de iud.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Accuſationis tantum, Angel. in diſputatione ſua Bono. ſuæ ciuitatis &c. in prima quæſtio. tenet opinio. Cyn. & Bartoli quod poſsit vigore talis ſtatuti inquiri. Adde an poſsit inquiri de delicto alibi commiſſo. Baldus conſil. ccxxij. iij. libro.

b ¶ Suæ ciuitatis contrarium tenet glo. in cle. j. de ſo. cõpe. Adde vt per Bald. conſil. xxiij. lib. j. incipiẽ. Rodulph.

c ¶ Ciuitatis originis. ſed Ang. in ſua diſputa. Bono. ſuæ ciuitatis exbãnitus & c. in pen. q. cp quantũ etiã ad pœnã imponatur pœna ſtatuti contra Bartol.

✻ POMATES.

d ¶ Vbi deliquit, vide Paul. conſil. lj. col. pe. in ij. vol. Cepo. in cõſil. viij. colũ. ij. & Panor. in c. cũ cõtingat. colũ. ij. de ſo. cõpe. & Alex. conſil. iij. col. j. & ij. volu. j. & Paul. de Caſtr. conſil. lxxv. vbi ſequitur docto. Bart. hic inferius ad pulchrum caſum, de quo ibi per eum.

✻ P. PAV. P.

e ¶ Vltimo quæro. Vide Paul. de Caſt. cõſ. lxxxvj. Feli. in c. poſtulaſti. col. ij. & ſe. de for. competen. & aliqua ibi. columna vlt. & in c. fina. columna xij. eo. titu.

f ¶ Serua pœnę. Adde. l. qdã ſunt. ff. de pœn. & quid hic dicit de dãnato ad mortẽ, cp nõ põt cõtrahere, nec teſtari, vide qd not. Bal. poſt Bar. in l. j. j. tit. j. no. & Bar. ĩ rep. & Bar. in l. q vlti. & q ibi dixi. ff. de pœ. & qd dixi poſt Bar. in l. j. ff. de bo. dã. Et q d ſi decedat tẽpus ad appellandum per Imol. in l. qui à latronibus de teſta.

✻ POMATES.

g ¶ Publicata. Vide Cepol. in cõſ. xvij. co. x. cũ ſeq. & d. Ant. de. But. cõſil. lix. & lxij. & Imo. cõſil. xxxvj. co. viij. & colũ. ij. & Oldr. conſil. xvij. & omnino ad hęc Ang. Aret. in trac. maleficiorũ in gloſ. & eius bona publicamus. in ij. q. & ibi addita.

h ¶ Reputetur fiſcus. Quælibet ciuitas habet fiſcũ. Adde Bart. in l. item veniunt. ff. de petitio. hæredit. & in l. j. C. de hæred. vel actio. vendi.

relegatorũ. §. ſed & in eas. & §. ſi quis. Hoc pmiſſo videamus vtrũ poſsit pcedi p viã
a accuſatiõis tantũ [a], ſ. de iure cõi: an per viã inquiſitionis de iure munic. & videt, cp ſolũ per accuſationẽ de iure cõi inqſitio fiat ad vindictã publicam: vt in aut. de manda. prin. §. cp ſi delinquẽtes. colla. iij. & ad delictũ puniendũ nõ occultandũ, vt in aut. de armis. §. ſancimus. colla. vj. ſed iniuria non videt facta, niſi ĩ eo loco. vbi quis deliquerit, nõ in loco vnde oriũdus eſt, vt ff. de iuriſdi. om. iud. l. ſi quis id quod & l. ſi família. ergo iudex originis nõ poterit pcedere, vel ingrere. Præterea rectores ciuitatũ dicunt patres ſubiectorũ: vt d. §. ſancimus. & in aut. vt iudices ſine quoquo ſuffra. §. eos aũt. col. ij. ſed homo forẽſis offenſus extra territoriũ, nõ eſt ſubiectus illi iudici terræ originis offendẽtis, & ſic non eſt ei, tanq̃ pater merito de iniuria ei facta non põt pcedere. Ecõtra, cp poſsit pcedere: qa de iure cõi habet iuriſditionẽ: vt ſ. dictum eſt, ergo illa iuriſdictiõe poterit vti, cũ qualitate ſibi addita p ſtatutũ; qd pcedat per inquiſitionẽ: cũ qualitas de facili addat, vt l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. Præterea hoc probat rõne ppriã intereſſe. Nã rei publi. intereſt habere bonos ſubditos. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. j. §. fi. & in aut. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio. ſed homines boni efficiũt, ſi eis pœna imponat ex delicto, vt l. j. de iuſt. & iur. ibi nõ ſolũ bonos &c. Et de hoc qd expreſsè ſit ratio publicæ diſciplinæ, vt l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de pub. intereſt ergo ſua punire ſubditos: & ſic ſtatutũ ad eos extẽderet. Præterea eadẽ rãtio vr, ſiue per accuſationẽ, ſiue p inquiſitionẽ pcedat. Inquiſitio em ſuccedit loco accuſationis, ergo &c. Præterea pone qd Titius extra territoriũ incidit in l. ſi quis. j. de epiſ & cle. certũ eſt, cp iudex rõne originis poterit inquirere: ergo idẽ in pnõſito. Præterea ſtatutũ loquit generaliter: ergo &c. vt l. j. §. generaliter. de leg. præſtã. Propter quæ determinauit Cyn. cp iudex poſsit pcedere per inquiſitionẽ & denũciationẽ, ſicut per accuſationẽ: qd an ſit verũ infra dicã. Super alio vero pũcto. ſ. de cõdẽnatione: videt primò, cp debeat puniri ſecundũ legẽ loci, vbi delinqt: vt C. vbi ſena. vel clariſ. l. j. Præterea cõtractus & delicta æquiparant, vt ff. de iudi. l. tã ex cõtractibus. & l. qẽm. ſed in cõtractibus inſpicit locus cõtractus: vt ff. de euict. l. ſi fundus. & ſupra pbatũ eſt. ergo &c. Præterea ſupra circa principium huius tractatus dictũ eſt debere inſpici locũ delicti. ergo &c. Pro hoc eſt caſus extra de cõſti. c. vt aiarũ. §. j. li. vj. ex aduerſo cp poſsit puniri ſecundùm legem ciuitatis ſuæ, probatur ſic. lex & ſententia æquiparantur, vt ff. de manumiſ. l. ſeruus hac lege. Sed ſuũ ſubditũ poteſt ligare ſua ſentẽtia: ergo ſua lege. Præterea ſi aliquis delinquit in eccleſia quã cõſtat nõ eſſe de iuriſdictiõe ſeculari: tñ poterit à iudice ſeculari ſua lege puniri: vt j. de adul. aut. ſi qs. & j. l. j. Præterea hoc pbat expreſsè. j. de eunuch. l. ij. vbi ſubdit ligat etiã extra territoriũ. Ex qb⁹ Cy. determinauit ciuẽ ex delicto in alia ciuitate cõmiſſo poſſe in ſua
b ciuitate puniri, ſecũdũ legẽ ſuæ ciuitatis. b Et ſi dicat qũo por
rigit ſuũ effectũ extra territoriũ. (Rñdet ipe,) fateor cp extra territoriũ nõ põt ĩducere nouã obligatiõis ſubſtãtiã ſed bñ pt illi delicto, cp eſt de iure cõi addere nouã qualitatẽ, q̃ facili⁹ adijciat, cp ſubſtãtia, vt l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxalib. Nõ ob. c. vt aiarũ: qa illa deciſio proceſsit ex errore canoniſtarũ. vt ſpeciale ibi in ſnia excõicatiõis. hic eſt effectus ſuorũ verborũ. & prædicta ſunt ex verbis. Pet. ex repet. ſua. in L extra territo
48 riũ. ff. de iuriſ. om. iudi. † Mihi aũt vident verba ſtatuti diligẽter intuẽda. Aut exp̃ſsè diſponit de eo, qd ciuis facit etiã extra territoriũ. & tũc cõtra eũ pcedi poterit, & puniri. d. l. ij. de eunuch. & ſ. pxi. q. dixi. Aut limitatiuè, loq̃t de eo, qd fit itra territoriũ: & tũc nõ extẽdit ad ea, q̃ fierẽt extra. l. ſi vero. §. deviro. ff. ſol. mat. cũ ſimi. Aut ſtatutũ ſimpliciter loquit: & iſta eſt q̃ſtio noſtra. & de hoc caſu dicã. Aut q̃rit de modo pcedẽdi: &
c poſſet pcedi ſecundũ ſtatutũ ciuitatis originis: [c] quia ſtatuta q̃ reſpiciũt proceſſum ſeu litis ordinationẽ porrigunt ad oẽm litẽ, q̃ in ipſa ciuitate actitat: poſito qd ſit de eo, qd eſt extra ciuitatẽ actũ: vt l. iij. §. fi. ff. de teſtib. & Lij. in fin. quẽ admo. teſta. aper. & l. cũ clericis. in fi. j. de epiſ. & cle. ita ſupra dictũ eſt circa cõtract⁹. Pro hoc j. de cuſto. reo. l. j. in prin. Et ſic: in prio pũcto tenet opi. Cyn. qd poſſet per inqſitionẽ procedi. Aut q̃ris de modo puniẽdi & tnuc puniat vel de iure cõi: vel ſecũdũ ſta
d tutũ loci, vbi deliquit: [d] quia ſtatuta q̃ reſpiciũt litis deciſionẽ nõ porrigũtur ad ea, q̃ extra territoriũ ſunt cõmiſſa: ſed debet inſpici locus, vbi res eſt ſituata: vt ſupra dictũ eſt tam circa cõtractus, quã circa delicta. & hic eſt caſus in d. c. vt aiarũ. §. j. facit de bo. aut. iudi. poſ. l. cũ vnus. §. j. & in hoc teneo opi. Odof. & Alber. de gan. Sit ergo cautus iudex qñ format inqſitionẽ
49 vt in cõcluſione † inquiſitiõis dicat: ſup quibus oĩbus & ſingulis intẽdo pcedere: & inquirere ſecundũ formã huius ciuitatis, & eũ culpabilẽ punire, & condẽnare ſecũdũ formã iuris, & ſic procedendo ſe refert ad ſtatuta: in condẽnãdo ad ius cõe.
e Vltimò quæro [e] de effectu pœnę vtrum extẽdat ſuũ effectum extra territoriũ iudicatis: & omiſsis oĩb⁹ allegationib⁹ pono
50 qd mihi vr diſtinguẽdo † ſup diuerſis mẽbris. Aliqñ em repert pœna q̃ reſpicit pſonã: aliqñ q̃ reſpicit bona. Prio caſu aut pœna ĩpoſita reſpicit certi loci interdictũ, & nõ porrigit extra territoriũ iterdicti ex ptãte ſnĩæ: ſed bñ porrigit ad q̃dã loca p cõſequẽtiã & iuris diſpoſitionẽ: vt lege relegatorũ. §. j. & §. interdicere. & §. ſeq. de iterdic. & releg. Aut nõ reſpicit interdictũ certi loci, ſed certę artis: & tũc nõ porrigit extra territoriũ vt ff. de poſtul. l. ex ea. Aliqñ verò nõ reſpicit prĩcipalẽ iuriſdictionẽ loci nec artis, ſed diminutionẽ ſtat⁹: vt qñ qs efficit infamis: tũc dr ſtat⁹ ei⁹ minui: vel efficit ſeru⁹ pœnæ: & tũc etiã dr ſtat⁹ minui: vt ff. de var. & extraord. cognitio. l. cognitionũ. §. æſtimatio. & §. fi. Et prio caſu pœna ĩpoſita hic habet effectũ vbiq̃, vt l. ex ea cã. de poſtulã. vbi loq̃t de infamia. Idẽ dico i his q efficiunt ſerui pœnę p ſnĩam mr̃to magis. nã i his cõtingit diminutio ſtat⁹ ſolũ ex qualitate pœnæ; vt d. l. q vltio. de pœnis. & l. qdã. & j. de do. ĩter vi. & vxo. l. res. ibi, ex pœnæ qualitate. Si igit ex gñe pœnæ, nõ curo, vtrũ talis pœna ĩponat ex forma ſtatuti vel ex iure cõi. facit ad hoc. ff. de his q notant infa. l. ictus fuſtiũ. & qd ibi no. & crederẽ qd illa mulier q̃ fuit hic cõdẽnata ad ignẽ, & poſtea fuit recepta à familia, cp ſtatim fuit effecta
f ſerua pœnæ, [f] ẽt ſcdm iura hodierna, vt d. l. q vltio. & cp ibi no. de do. ĩter vi. & vxo. aut. ſed hodie. Nã poſt ſnĩam nõ debuit ſupuiuere, & iõ vbicũq; ſit dico cp eſt ſerua pœnæ, nec põt facere teſtm, nec cõtrahere, & ſil'ia facere. Et dico idẽ i excõicato: qa vbiq; dr excõicat⁹: vti iij. q. q ſqs. Iſte em pœnę q̃ reſpiciũt diminutionẽ ſtat⁹ ĩfligũt ĩ pſonã & ipſam pſonã ſequũt ſicut lepra leroſum. & facit. ff. de pe. le. qs ergo caſus. p ſocio. l. iij. ĩ prĩ. & cp i eis no. Scdo caſu qñ pœna reſpicit bona. pone, qdã eſt cõdẽnat⁹ ĩ ciuitate i publicatiõe bonorũ, habet q̃dã bona alibi, vtrũ
g illa eſſent publicata. [g] Gul. de Cug. hic. & ff. de capitis diminutiõe, l. ij. & tenet qd quelibet ciuitas habet bona ĩ territorio ſuo ſita; nã dicta bona ſunt quaſi vacãtia: vt j. de bo. vac. l. j. & re
h pellũt venientes ab iteſtato. & iõ cũ q̃libet ciuitas reputet fiſc⁹ [h] cuilibet accreſcẽt illa bõa put ſũt ĩ territorio: ar. ff. de vſuf. acc. l. idẽ Nerati⁹. ſcdo rñſo. Pro hoc j. de epi. & cle. l. ſi qs p̃sbyter. vbi partẽ bonorũ habet eccleſia: ptẽ curia, fiſcus, vel patronus. Facit de cẽſib⁹. l. forma. §. ſi verò qs agrũ. de tu. & cu. da. ab his. l. pu. & iuriſpe. §. cũ oriũd⁹. d exc. tu. & vr caſus d exc. tri. l. fi. de

bonis

bo.vocan.lege,ſi quando.ij.reſponſo.ſecundùm eũ. Alij dicũt quod Nico.Mata.in quadam ſua diſputatione dicit:aut iudex qui publicauit bona habet iuriſdictionẽ à lege cõmuni,& impoſuit pœnã ſecundũ ordinẽ iuris cõmunis:aut vtrunq; ſcilicet iuriſdictionẽ & pœnæ impoſitionẽ [a] habeat à lege municipali ſiue alterũ tantũ.Primo caſu talis pœna extẽditur ad patrimoniũ vbiq; poſitũ.ſed ĩcorporatio in poſſeſsionẽ fiſci fiet: & per illũ officialẽ in cui[9] territorio ſunt ſita bona:vt l.à diuo pio.§.j.de re iudi.& l.cũ vnus.C.j.de bo.auth.iud.poſ.& quod ibi no.& d.l.ſi quãdo.& l.fi.de bo.va.A ſimili ſicut quãdo plures ſunt tutores eiuſdẽ pupilli habẽtis patrimoniũ in diuerſis ciuitatibus ſeu prouincijs:vn[9] in vna ꝓuincia procurat quod reſtituãtur bona quę ſunt in alia:vt l.tutores.§.hęres.de admituto.Ita hic plures officiales in diuerſis ꝓuincijs repræſentant vnũ fiſcũ.In ſecũdo caſu qñ vtrũq; vel alterũ tantùm procedit à lege municipali:tũc publicatio non extenditur ad bona quæ nõ ſunt illi iuriſdictioni ſubiecta:vt j.qui da.tuto.poſ.l.neq;.cũ ſimi.Mihi in iſta quæſtio.videt dicendũ ꝙ ciuitas non põt ſibi publicare bona[b] ꝓpter delicta de iure cõmuni:vt C.de bo.va.l.j.& ibi no.Itẽ ciuitas de iure cõmuni nõ habet merũ imperiũ & cognitionẽ iſtorũ delictorũ grauiorũ:vt j.de defen.ciui.l.defenſor.Ille ergo ciuitates Italiæ quæ illã iuriſdictionẽ exercẽt, & quæ bona ſibi publicãt,hoc faciũt vel ex priuilegio eis conceſſo[c] ꝓ principẽ:vel ex cõſtõne antiqua quæ habet,vim cõſtituti priuilegij:vt l.j.§.duct[9] aquæ.de aqua quo.& æſtiua.& l.j.in fi.de aqua plu.arcẽ.Et ita dicit gl.in authẽ.de defen.ciui.§.iuſiurãdũ.in fi.mag.gl.& ſic ciuitates q̃ ſunt hodie in camera fiſcali poſſunt dici procuratores fiſci in rẽ ſuã in ipſa ciuitate. Nã ad ſui vtilitatẽ vtũtur iure fiſcali ex cõceſſiõe principis tacita vel expreſſa,vt dictũ eſt.† Hoc præmiſſo in quæſtiõe prędicedẽti[d] ſic dico:Aut iuriſdictiões ſunt ſeparatę,ſed burſa fiſcalis eſt vna in effectu ĩ vtroq; loco.aut ſunt ſeparatę iuriſdictiones & ſeparatæ burſæ fiſcales.Primo caſu,aut illa publicatio fit de iure cõmuni & bona vtriuſq; loci erunt publicata;vt l.ſi qñ.de bo.vac.& fiet executio per officialẽ illius loci vbi ſunt bona:vt ſuprà dictũ eſt.vnde dico ſi præſes,qui eſt in Marchia Anconitana[e] ꝓ eccleſia Romana publicaret de iure cõi bona alicuius:q; intelligerẽtur bona publicata quæ ille habet in ducatu;ſed in illis bonis fieret executio per ꝓcuratorẽ fiſci,q̃ eſt in ducatu.Aut publicatio fit ſecũdũ cõſtitutionẽ vel leges ſpeciales:& tũc aut illæ leges ſpeciales ſunt in vtroq; loco vbi ſũt omnia bona.Exẽplũ:plures iudices ſũt deputati ab vno Rege per diuerſa territoria regni;[f] vnus publicat ſcdm cõſtitutionẽ regalẽ:& tũc omnia bona quæ ſunt in regno,eſſent publicata eadẽ rõne & per eaſdẽ leges.aut dictæ leges ſpeciales nõ ſunt cões aq̃ vtrũq; locũ.Exẽplũ:in Marchia ſunt quædã cõſtitutiones,quę nõ ſunt in ducatu;tũc talis publicatio nõ extẽditur ad bona quæ ſunt extra locũ,ad quẽ ſe protendit conſtitutio:vt l.extra territoriũ.de iuriſ.om.iud.& c.vt animarũ.de cõſt.lib.vj.& j.qui da.tut.poſ.l.neq;.& de tuto.& cur.da.ab his.l.j.in fi.& l.pupillo.cũ ſimi. Secũdò,quãdo iuriſdictiões ſunt diſtinctæ: & burſæ fiſcales diſtinctę.Aut publicatio nõ fit de iure cõi:& tũc nõ extẽdit ad alia bona,etiã alibi ſita.per dictas leges.Aut fit de iure cõi:[g] & tũc ad oĩa bona etiã alibi poſita extẽdit.[g] tñ quælibet ciuitas habebit bona in ſuo territorio ſita,ſcdm q̃ dicebat Guli.de Cug.qd̃ ꝓbo,q̃libet ciuitas dicit procurator fiſci:vt ſ.oſtẽſum eſt.Sed ſi ꝓcurator eſſet fiſci,& ad vtilitatẽ fiſcalẽ,ad ei[9] officiũ ſpectaret ei[9] acceptatio & incorporatio dictorũ bonorũ in fiſcũ,vt dictũ eſt.ergo nũc ad eũ ptinet, & ad ei[9] vtilitatẽ.Pro hoc eſt caſus in d.l.fi.de aut.tu.& extra de fo.cõp.c.poſtulaſti.Nec placet,vt diſtinguas an iudex habeat iuriſdictionẽ à lege cõi vel à lege municipali:qa nõ curo vñ iuriſdictionẽ habeat;ſed hoc ſolum an pronũcietur ſuper eo quod de iure communi eſt diſpoſitum:an verò de nouo diſponat:vt dixi ſuprà.in vij.quæſtio.veræ.ſed inſurgit forte dubium,&c.

h *De ſacroſanctis eccleſijs*[h]. *Rubrica.*

Glo.continuat rubri.iſtam:ideo dic vt in ea habes &c.

1 *Collegio clericorum poteſt relinqui.*

2 *Relictum collegio non uitiatur.*

3 *Relicta ad pias cauſas quando ualeant,& debeãtur ex teſtamento defectiuo.& ibi de remedio ut legata ad pias cauſas conſeruentur.nu.4.*

4 *Stylus quòd ſit circa ordinem:& arbitriũ circa depoſitionem & in repeti.nu.3.*

5 *In relictis ad pias cauſas an requiratur ſolennitas.*

LEX. I.

HAbeat vnuſquiſque[i] Breuiter dicit:Collegio religioſorum ſeu eccleſiaſtico rũ poteſt relinqui,hoc dicit. Primò ponit dictum.Secũdò remouet vnam dubitationẽ,alias obiectionẽ propter fauorem eius cui relinquitur. Tertiò ponit rationẽ pro-

a ¶ Impoſitionem.Adde quòd Bal.in l.mercatores.infrà de commer.& merca.ponderat tex.ibi quòd Imperator poterit publicare bona mobilia ſita extra territorium.quia dicuntur reſpicere territorium.& de queſtione Barto.hic adde Bal.& Imo.in l.ſed ſi plures.§.à ſubſtituto.ff.de vulga.& pupilla.Ex hoc poteſt ampliari conſtitutio apoſtolica,qua dictat bona damnatorum debere diuidi in tres partes quarum vna ſit domini temporalis, alia officialium inquirentium:tertia in officij ſubſidium habẽs immobilia Ferrariæ fuit Florẽtinus & per inquiſitionem florentiæ damnatur. vide per diſputationem Ioan.Cald.quæ incipit præſuppoſito quòd cõſtitutio &c. per Petr. de Anch.in repe.ca.poſtulaſti. de foro competen.

b ¶ Publicare bona. Quomodo ciuitas hodie dicatur habere fiſcũ & poſsit publicare bona ſequitur hoc Bal.in l.j.infrà de hæred.vel act.ven.

c ☙ POMATES. ¶ Eis conceſſo.Vide ibi Alexand.conſi.cxj.in iij.colum.in princi.in iiij.volu.& in ij.col.& in conſili.vj.maximè in fi.volu.j.& Roma.conſil.lix.in ij.col.in v.dub.Panor.conſi.vj.in primo dub.vol.ij.conſi.xvij.colum.ij. ſecundo dub.eo.volu.Feli.in c.quæ in eccleſiarum.col.ij.de conſtitu.& in c.cum à nobis.colũ.iij.in verſi.tertiò not.de teſtib.& Barba.conſi.xj.col.viij.vol.j.& Ancha.in c.canonum ſtatuta.colum.liij.de conſtitu.& Aret.conſi.x.vbi pulchram quæſtionem ponit circa hanc materiam.

d ☙ P. PAV. P. ¶ In quæſtione præcedenti. Vide Imol.in l.ex facto la grande.colum.vlti.ff.de vulga.& pupilla.vbi etiam ponit quomodo,& pro qua parte legentur creditores condemnati.ſi fortè plura bona habet vnus fiſcus quàm alius.Et quòd ſi non veniret in confiſcatione niſi bona vnius territorij,vide latè Aretin.in tract.malefic.in verbo,& eius bona Publicanus.colum.ij.& Ange.ibi in addit.Vide Alex.conſi.xxxj.j.volu.Are.conſi.x.vbi ponunt quid de actio.latè Barba.circa opinionem Bar.hic conſi.lxx.vo.iiij.

e ☙ Marchia anconitana.Et in hac quæſt.adde quod not.per Dyn.Ray.& Bald. Ange.& Imol.in l.ſi pluribus.in fi.de lega.j.

f ¶ Territoria regni.Et quando contingit,ꝙ bona alterius loci non publicentur, an damnatus liberetur a debitis pro parte.Item an creditores agent contra fiſcũ Peruſinum ſi condẽnatus ibi habet bona publicata:an verò contra fiſcũ Florentinum,vbi etiam cõdẽnatus habebit bona publicata.vide Bal.in l.ij.infrà ad leg. Iuli.de vi.& latius per Imo.in l.ex facto.la j.in vlti.col.de hære.inſti.

g ¶ Extenditur.Pet.de Ancha.in c.canonum ſtatuta.in verſic.poſtremò.circa iſta tenet contrarium.quando ordo procedendi non eſſet de iure commu.per Cle.paſtor.de re iudica.vt quia vigore ſtatuti contumax habeatur pro confeſſo.

ꝏ Pro concordia aduerte,quòd teſtamentum non ſolenne,& maximè ratione numeri teſtium,an obſeruetur in pijs cauſis.gloſſ.quam ſequitur Bar.in hac l.j.tenet quod non in lect.Bald.tamen & docto.in l.j.ff.de leg.j.allegant ipſum fuiſſe contrarium ſecundùm do.Alex.de Imo.in hac l.j.in repet.in pe.& fi.col.Tu dic quod plures accommodari poſſent ſolutiones:vt patet ex dictis Bar.in d.proxi.ſeq.repeti.Tamen vnico verbo conſtringẽdo veritatem:dic.quod Bart.loquitur in hac lect.attenta diſpoſitione iuris ciuilis in repeti.verò proximè ſeq.concludenter ſaltem,licet videatur arguere ad partes.loquitur attenta diſpoſitione iuris canonici,cui in hoc eſt ſtandum:vt ipſe probat in diſt ſequen.repet.ſi videantur eius dicta & maximè in fi.colum.& in vltimis verbis.Adde ad ſpecialitatem Ludo.de Roma.in repe.authenti.ſimiliter.C.ad legem Falcidiam in ſpeciali.xviij circa vltimas voluntates.ſcias tamen quod quæſtio,de qua hic,ſtat ſola,quando ratione numeri teſtium teſtamentum improbatur.

h ꝏ De ſacroſanct. eccle.Dicit do.Philip.Decius remiſsiuè in l.j.in fi.j.colum.C. vnde vir & vxor quod leges omnes quæ habẽtur in hoc ti.& in tt.ſeq.ſunt ſublatæ de iure cano.ꝙ nota:quia mihi nõ videtur ita indiſtinctè verũ.Ale. Loſæus. ☙ P. PAV. P. De ſacroſanct.eccle. Adde circa iſtam materiam quod de iure iſto C.omnes eccleſiæ erant ſubiectæ Imperatori.ſiue de iure ſiue de facto.& circa illas leges condebat ſicut hodie Papa,Bal.Sali.Pau.de Caſt.Fulgo.in l.Iubemus nulla.infrà eo.titu.Vide Ange.conſi.xxix.in ij col.quem omnino vide & vide practicam Papien.in forma libelli,in acti.confeſſor.in ver.plena.Vide Bal. in c.j.§.ſi clericus.de pace tenen.

i ☙ P. P. A V. P. ¶ Habeat vuuſquiſque.Circa materiam huius leg.nota quòd quando ſuſtinetur inſtitutio principalis ad pias cauſas,ſuſtinentur etiam legata ad non pias cauſas in ea relicta.Vide Alexand.conſi.xlj circa medium.Item nota quòd ſi eſſet inſtitutus laicus,& eſſent facta legata in teſtamento minus ſolenni,non ſuſtinentur talia legis.Alexand.conſi.cccxx.in ij.colum.& conſilio ccclij. colum.penul.Vide ad Barto.in fin.huius legis pri.Nunquid autem teſtamentum factum in terris eccleſiæ cum quatuor teſtibus ſine parochiano valeat vide Alexand.conſi.cclxxxiiij.in penulti.colum.& de prædictis omnibus conſilio ccccxciiij.& de eo quod dicit eſt ſtatu.vide Iaſonem.in l.hac conſultiſsima.in principio.in ſecunda colum.C.de teſta.Item quod diſpoſitio facta fauore libertatis dicatur facta ſecundum pias cauſas,Alexã.conſil.ccccxliij in penul.colum.Item in materia,quando dicatur relicta ad pias cauſas,Alexan.conſi ccccccxiiij.& cõſi. lxix.Item quod relicta pro dote & filiæ & pauperi dicatur ad pias cauſas,vide Ioannem de Ana.conſilio lij. Nunquid autem valeat teſtamentum ad pias cauſas ſine hæredis inſtitutione:& an teſtamentum debeat eſſe factum coram duobus teſtibus,an verò ſufficiat probare per duos teſtes,vide domin.Franciſc.conſi.lxiiij.in vij.colum.& ſequen.& quod dicatur relictum piæ cauſæ,non ſolum illud quod relinquitur:directo,ſed illud quod per indirectum relinquitur puta ſi relinquatur alteri,vt poſtea reſtituat piæ cauſæ,vide dominum Franciſ.conſilió lxvij.vlti.colũ.Item nota quod illa dicitur pia cauſa,per quam releuatur anima vel animatum corpus,vide dominum Franciſc.conſi lxvij.in prin.Item quid ſi fiat diuisè,vide Mateſil.nota.clxxxij.Nunquid autem leg. tum factum pro pi-

ctura ſanctorum dicat ad pias cãs,vide Bart.& Alexã.in l.linea margaritarum ff.ad leg.Falc.Nunquid autem hoſpitale dicatur pia cauſa,& an & quando præ ſumatur ædificatum de volũtate epiſcopi,vide Cepo.cautel.ccxxxj.Nunquid au tem in teſta.ad pias cauſas requiratur rogitus teſtiũ,vide Rom.cõſi.xxxvj.Pau. de Caſt.cõſi.ccj.ad finẽ.Item quòd ſtatuta & generales diſpoſitiones tradant ad pias cãs, vide Paul. conſilio lxiij.ad finẽ. Quid autẽ ſi teſtator iter viuos dicit ſe vel le inſtituere talẽ piũ locum,vide Paul.de Ca.conſil. clxxxix.l. Itẽ an filiusfam. poſ ſit teſtari ad pias cau ſas.Item an valeat te ſtamẽtũ ad pias cau ſas:ĩ quo filius ſit p̃ teritus, licet ei aliqd ſit legatũ.vide Bar ba.in rep.l.cũ acutiſ ſimi.C. de fideicõ.in xlvij.col.Itẽ an teſta. inter liberos dicatur ad pias cãs, & quo modo,vide ad Bart. in l.hac cõſultiſſima §.ex ĩperfecto. C.de teſta,Itẽ an ſit magis fauẽdũ teſtamẽto ad pias cauſas,quàm te ſtamẽto iter liberos, vide oĩno quæ habes ad Bar.in l.ſi quis ad declinãdũ,C. de epiſ. & cle.Itẽ ꝙ quãdo re linquit ad pias cau ſas pro anima, vel ꝓ exoneratione,cõſciẽ tiæ,ꝙ tũc cõſeruent, etiã poſthumo igno rã.p̃terito: & ꝙ etiã tacita pupillaris ex cludat matrẽ. vide q̃ habes ad Bar.in aut. ex cauſa.in iij.col. C. de lib.præt. Itẽ ꝙ nõ poſſint reuocari quã do in teſtamẽto aſſe ruit teſtator ſe abſtu liſſe vel aſportaſſe vſuras vel aliquid in debitẽ,vide ad Bart. in l.ſi quis decedẽs.§. codicillis. de lega.iij. Barb.in rep.l. cũ acu tiſſimi. C. de fideic. & præſcri.in d.§.co dicillis.Itẽ circa iſtã materiã pię cauſæ,an ſit bonũ argumentũ de ea ad libertatem, & ecõtra.& quæ ea rum ſit fauorabilior.in l.ſi vnus.in ij.& iij.colum.C.de teſtamen.Item quid ſi in ſtituatur pia cauſa corã duob⁹ teſtib⁹,& fiãt legata laicis perſonis,quid fiet de ta libus legatis.& an accreſcant eccl'iæ,& qũo,vide Iaſ.in l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.in iij.col.in fi.cũ ſeq.C.de teſt.Itẽ ꝙ valeat inſtitutio vel legatum ad pias cãs corã teſtibus,etiã ſi extaret ſtatutũ laicorũ,ꝙ nõ valet teſtamẽtum, niſi per ſcripturã ꝓbaret,vide Io.de Ana.conſi.lvij.Itẽ an pupillus doli capax poſſit teſtari ad pias cauſas,& qd de mẽte capto vel ꝓdigo,vide Barb.in c.ij. de teſta. An pro relicto ad pias cãs poſſit agi corã iudice eccleſiaſtico cõtra hæredẽ laicũ, vide Barb.in c.relatũ.extrà de teſt.poſt prin.& poſtea in ſequenti col.Item an de iure ciuili ſit neceſſaria ſolẽnitas.teſtamentorum in relictis ad pias cãs. & poſtea in v.col.An mulier poſſit eſſe teſtis.& in iiij.col.an requiratur rogit⁹ teſtiũ in reli ctis ipſis.& in x.col.quæ dicantur relicta ad pias cãs.Et de hoc vltimo vide Iaſ. hic ꝓpe fi.& Barb.in c.tua nobis.in vlti.col.extrà de teſt.vt quid ſi relinquit ali cui ꝓ ſubſidio ſtudij dicat ad pias cãs:ſecus ſi relinquit ꝓ ſtudio legali. An autẽ relictũ ꝓ dote vel ꝓ alimentis dicatur piũ vel ad pias cãs,& qũo,vide Iaſ.in l.cũ ijs.§.ſi mulier.ff.de cõd.ind.An aũt relictũ oĩe ꝓ anima factũ dicat ad pias cãs, Bar.Bal.Imo.poſt alios in l.ſi qs Titio.poſt gloſſ.ff.de le.ij.ꝙ ſic.& aliter nõ dici tur ꝓprie ad pias cãs,licet eſſet piũ.vide Dec.cõſi.lxxij.col.ij.Itẽ ꝙ executio lega torũ ad pias cãs ptinet tã ad iudicẽ eccl'iaſticũ,q̃ ad ſeculare,vide Barb.cõſ.xlij. vol.iiij.in ij.dubio.Itẽ ꝙ exiſtẽs in extremis poſſit teſtari od pias cauſas,maximè tpe peſtis,vide Barb.cõſ.lxxxvij.vo.iiij.& cũ duob⁹ teſtibus & vna ſit fœmina.

pte rfauorem relinquẽtis.Secunda ibi, & nõ ſint caſſa.tertia ibi:nihil enim eſt.Tex. debeat,id eſt, expediat. vel ꝓprie: debeat ſcilicet à Principe,ſeu ab ipſa iuſtitia.No ta ergo ꝙ qs poteſt relinquere † collegio clericorũ. Secũdò nota ꝙ relictũ collegio 1 2 †non vitiatur tanquam relictum incertæ perſonæ videbitis in l.id quod pauperib⁹. infrà titu.j. Modò aduerte oppo. de l.is cui bonis.ff.de teſta.& infrà qui teſta.fac. poſ.l.furioſum.& l.pe.Sol.dicit glo.quòd hic dicitur,babeat vnuſquiſq̃,ſcilicet ha bilis [a] ad teſtandũ.& ſic nõ obſtant cõtra a ria. Generalitas ergo legis recipit limita tionẽ de habilitate:habes ĩ l.vt gradatim. §.& ſi lege,de mu.& hon.dicit ibi, ꝙ poſ ſint eſſe certi homines de conſilio,ſcilicet habiles. Secundò oppo.& videtur ꝙ ante hanc legẽ poterat relinqui collegio: vt l. omnibus ciuitatibus.ff.ad Treb.& l.ſi hæ res.§.vicis.de lega.j.glo.hic videtur fateri contrariũ.Tu dic clarius,verum eſt,ꝙ po terat relinqui collegio approbato, ſed tẽ b pore quo erat facta iſta lex erat dubiũ. [b] an collegiũ clericorũ eſſet approbatũ vel non.Nam tempore horũ Imperatorũ erãt cõtra eccleſiã magnę perſecutiones: ideo fuit facta hæc lex vt tolleret iſtud dubiũ. Item oppo.de l.hac conſultiſſima.§.j.de te ſta.& l.iubemus.eo.tit.vbi teſtamenta nõ facta ſollenniter irritãtur. Sol. Dicit gl.ꝙ relictũ eccleſiæ valet.nec poteſt irritari ea rõne: quia eccleſiæ relictũ: ſed ſi eſt in illa volũtate alius defectus, tũc illa diſpoſitio irritaretur.& alle.gl.multas leges,quę po nuntur de teſtamẽtis circa vltimas volun tates.& vide glo.tuam quã notata. † Ad 3 uerte: quandoq̃ teſtamẽta deficiunt pro pter defectum teſtiũ:tunc dicit glo. ꝙ non valent etiam in relictis ad pias cauſas. De iure verò canonico ſufficiũt duo teſtes: vt extra,de teſt.cap.relatum. & iſtud ſerua tur hodie. Quandoq̃ teſtamentum deficit ex cauſa præteri tionis,vel exhæredationis:& tunc glo.iſta tenet quòd etiam nõ valẽt relicta ac pias cauſas:niſi ſint illa relicta q̃ cõfirmant ꝓ aut.ex cã,j.de lib.p̃te.& hoc verũ.p l.ſi qs ad declinãdam.cir ca prin.j.ti.j.& ibi no.Quãdoq̃ teſtamẽtũ deficit:qa nõ eſt ſe cuta hæreditatis aditio:tũc etiã videt ꝙ relicta ad pias cãs non valeãt ſecũdũ generalitatẽ iſtius tituli.& qd innuit tex.in l.ge neraliter.j.e.Spe.in ti.de inſtr.edi.§.nũc aliqua.ver.ſed pone ꝙ ex eo.ponit de hac opi.nec ſe firmat.videt tn magis inclinare, ꝙ licet nõ adeat hæreditas legata ad pias cãsvaleãt.ꝙ tn nõ ꝓ 4 bat aliqua bona lege vel aliqua bona rõne.†Ego cũ aliàs de fa cto habẽ ſup hoc videre: dixi de iure tali reperiri remediũ, c qd alicui adĳcianť [c] bona teſtatorũ,legatorũ ad pias cãs cõſer uãdorũ gratia,ſecũdũ formã illi⁹ ti.Inſtit.de eo cui li.cau.bon. addi.§.liber.cũ ſua gl.& j.de manu.teſta.l.fi.ff.de fidel.li.l.iiij. Idẽ in ꝓpoſito'&c.ſed ſi hereditas eſſet omiſſa ex teſtõ & agni ta ab inteſtato:nõ eſſet dubiũ ꝙ deberent legata:per illũ titu. ſi qs omiſ.cau.teſta.j.& ff.& hoc puto verũ. Oppo.ad l.iſtam j.de Iudæ.l.j.& de hære.inſti.l.collegiũ.Glo.dicit,ꝙ hic loquit in collegĳs licitis.ibi loquit in illicitis:& dicit verũ. Quærit hic gl.de duabus qõ.Primò qd eſt dictũ ſtylus.gl.exponit qd dicit ſtylus:intelligo de teſtõ in ſcriptis ꝙ dicit arbitriũ:intel ligo ſine ſcriptis.Mihi videt,ꝙ hic velit aliud dicere.& dico ꝙ 5 hic appellat †ſtylus circa ordinẽ:arbitriũ reſpicit ſubſtãtiã diſ poſitionis. quaſi dicat,poſsit diſponere eo modo quo vult: & illud qd vult,habet librũ ſtylũ circa ordinẽ:liberũ arbitriũ cir ca diſpoſitionẽ:& poſsit relinquere illud qd vult:& eo ordine quo vul.& vide tex.qui hoc videtur innuere.& per hoc diſpu 6 tando poſſumus dicere,ꝙ in relictis †ad pias cãs nulla requira tur ius ſolẽnitas:nec ex pte pſone relinquẽtis nec ex pte ordi nis:nec ex virtute ſeu veritate ſubſtãtiæ ipſi⁹ diſpõnis:per iſta verba hic poſita.ꝙ probo:datũ eſt priuilegiũ militibus,ꝙ poſ ſint liberè teſtari quomodo velint:vt j.de teſta.mi.l.j. illa verba importãt ꝙ etiã ſi eſt inhabilis inhabilitate ciuili: & etiã ſi ceſſet ſolẽnitas teſtatorũ:& etiã ſi p̃tereat filius: ꝙ talia teſta mẽta valeãt,vt patet p oẽs leges,q̃ ſunt ĩ illo ti.de teſt.mi.ergo iſta in ꝓpoſito:hic dat libertas,ꝙ liber ſit ſtylus,& licitũ arbi triũ reliquẽdi ꝙ vult:ergo oẽs illa ſolẽnitates iurisvident euacuatę.Cõtra hoc vr.j.e.l.general'r.vbi dicit,ꝙ teſtm̃ ſit alia iu ris ratione irritũ. Reſpõde:verũ eſt, ꝙ ille defectus q vitiaret teſtm̃ militare:haberet vitiare illam diſpoſitionẽ.& illo modo intelligo ibi. Contra hoc facit j.e.aut.ſi qua mulier.dico ꝙ p illã aut.nõ eſt huic generalitati in aliquo derogatũ: qa legiti ma liberorũ nõ debet minui:ſicut nec per teſtamentum milita re minui debet hodie:vt videbitis in l.cũ ex.j.ti.j.dicam in aut. ex cauſa.& dixi alio anno in l.j.ſi quis à pa.fue.ma. licet diſpu d tando iſta opi.poſsit ſuſtineri [d]:tamen minimè ſunt mutanda, quæ interpretationẽ certã ſemper habuerũt:vt ff.de leg.l.mini mè.ideo tenetis opi.glo.quã dixi ſ.quæ cõmuniter tenetur.

a ¶ Habilis.Cõtrariũ tenet Bar.in l.j.in repe.poſt princ.& vide j.ea.l.in fin.ſed Bar. tamen idem tenet ꝙ hic,in l.j.§.nũciatio.de ope.no.nũ.& an verbũ quilibet,reci piat reſtrictionẽ de habilitate,vide ꝙ dixi poſt Bar.in d.l.ij.dever.ob.in margine.

b ¶ Erat dubiũ.Et no.,ꝓ his q̃ dixit Bar.in l.j.§.nũciatio.in iiij.col.de ope.no.nunc.

c ¶ Adĳcianť.Idẽ tenet Bar.in l.eã q̃.j.de fideic.licet contrariũ tenuit Bar.in repe.in iiij.& q.ſed vr tenendũ id qd tenet hic Bar'q̃: hic cõiter impugnat.& not. qa ta lis ſucceſsio videt anomala:vt no.glo.& ibi Bal.in l.ex teſtamento.C.de manu.te ſta.& de hoc hærede anomalo vide Bald.in l.hac edictali.in xj.col.de ſecun.nup. & in l.pro hæreditarĳs.in vltima col.de hære.actio.in l.eam quam.

d ¶ Suſtineri.Videlicet ꝙ hæc lex recipiat reſtrictionẽ de inhabilitate. contrarium tenet Barto,in repeti,idem quod hic tenet Bar.in l.j.§.nunciatio. de oper.no.nunc.

1 ☞ *Generalitas recipit limitationem de habilitate.*
2 *Collegio licito,& cuilibet de collegio poteſt relinqui.*
3 *Iudæo particulariter poteſt relinqui.*
4 *Conſtantinus fecit hanc legem,& fuit primus Imperator Chriſtianus.& nu.7.& ibi:quod fecit ordinare primum conſilium generale.& nu.32.*
5 *Lex quod debeat intelligi ſecundũ propriam ſignificationem: & quòd extenditur ut euitetur fraus,abſurditas,& cõtrarietas: & q̃ debet ꝓ diuiſionẽ adiuuari.*
6 *Verba priuilegij quòd debeant intelligi in eum caſum in quo ius aliter diſponit.& nume.12.& nu.54.*
8 *Fides Chriſtiana quòd incœpit tempore Conſtantini prædicari.*
9 *Caſus in terminis huius legis.*
10 *Religio circa Deum eſt maximum præceptũ,de iure diuino & humano.*
11 *Inhabilis ad teſtandum quòd teſtatur ad pias cauſas.& nu.15.*
13 *Verbum uniuerſale quando additur uerbo futuri temporis continentis extenſionem actus iam conceſſi q̃ non recipiat limitationem de habilitate.*
14 *Dictio geminata de eius natura eſt quòd omnia comprehendat.*
16 *Furioſus & mente captus,quòd non poſſint relinquere ad pias cauſas.*
17 *Diſpoſitio huius legis quòd tollat inhabilitatem inductam de iure ciuili ſolum.*
18 *Pupillus ad pias cauſas non teſtatur,nec obligatur tamen uoto.nu.19.*
20 *Filiusfamilias,ſeruus,uel monachus,quando poſſint teſtari ad pias cauſas.nume.23.& 24.& 25.*
21 *Priuilegium debet intelligi conceſſum,ſine alicuius iniuria.*
22 *Diſpoſitio huius legis quòd non habeat locum in prohibito teſtari,fauore alterius.*
26 *Damnatus ad mortem quòd non teſtatur ad pias cauſas,niſi cauſa cognita fuerit ſibi reſeruatum.nu.27.*
18 *Dubius de ſtatu ſuo,quòd poſſit teſtari ad pias cauſas.*

29 *Infamis quando possit testari in piam causam.*
30 *Vsurarius non testatur & ad piam causam,etiam beneficio huius legis nisi satisfactione præstita iuxta formam c.quanquam.de usur.*
31 *Testamentum illius quem constat manifestè decessisse in peccato mortali:non sustinetur etiam beneficio huius legis.*
32 *Dispositio istius legis quòd habeat locum in quocunque relicto,etiam particulari ad pias causas.*
33 *Quicquid fit pro salute animæ,dicitur ad pias causas.*
34 *Legatum factũ diuiti expressè amore Dei,quòd nõ ualeat ut relictũ ad pias causas.*
35 *Eleemosynam facere diuiti quando sit laudabile.*
36 *Relictum pro malè ablatis incertis,dicitur relictum ad pias causas.*
37 *Relicta pro malè ablatis certis,gaudent beneficio istius legis & quando possit detrahi.*
38 *Absoluere ab excommunicatione in mortis articulo quòd quilibet possit:licèt aliàs non possit nisi papa.*
39 *Constitutus in mortis articulo quis dicatur.*
40 *Dispositio huius legis an habeat locum in eo qui est in actu moriendi ciuiliter.*
41 *Testamentum ad pias causas conditum,per constitutum in articulo mortis,si euasit periculum an irritetur.*
42 *Testamentum conditum à sano,& sic non constituto in mortis articulo iuxta dispositionem huius legis,si subitò talis moriatur:an talis uoluntas gaudeat priuilegio huius legis.*
43 *Institutio hæredis facta in testamento condito iuxta dispositionem huius legis,quòd huius legis beneficio sustineatur.*
44 *Substitutio pupillaris,uel exemplaris,an sustentetur beneficio huius legis quãdo est facta in testamento,iuxta eius formam condito.*
45 *Hæres non conficiens inuentarium,in foro conscientiæ non tenetur ultra uires hæreditarias.*
46 *Ecclesia uel pauperes si instituantur,q̃ non teneatur ultra uires hæreditarias.*
47 *Sacerdos institutus hæres ratione affinitatis,uel amicitiæ tenetur insolidum.*
48 *Verbum licentia,quòd importat liberam uoluntatem.*
49 *Verbum iudicium,intelligitur,id est pro uoluntate.*
50 *Verbum plenum,uel liberum,importat liberam uoluntatem.*
51 *Verbum placebit,importat arbitrium boni uiri.*
52 *Arbitrio boni uiri debet intelligi dispositio testatoris ad pias causas super quantitate facta.*
53 *Testator quando testatur ad pias causas,committitur in libera eius uoluntate, circa modum & personas.*
54 *Testator testando ad pias causas,q̃ non possit minuere legitimam debitam filijs.& nu.55.nec parti nec patrono.& nu.56.nec falcidiam,nec Trebellianicã.& nu.57. Et quando quarta quæ debetur curialibus.nu.58.*
59 *Relictum ad pias causas non ualet,quando est præteritus posthumus ignoranter.*
60 *Legata facta ad pias causas in testamento,in quo scienter est præteritus,uel exhæredatus filius scienter ualent,& idem de fideicommisso.*
61 *Testamẽtũ,in quo sit institura pia causa,& filio nihil relictũ,nõ sustinetur ex dispositiõe huius legis:secus si filio aliquid relinquitur:licet nõ iure institutiõis.62.*
63 *Solennitas iuris ciuilis,quòd non habeat locum in relictis factis ad pias causas,à constituto in mortis articulo.nu.74.*
64 *Relicta ad pias causas in secretis mentis alienæ quòd ualeant:& si collata in alienam uoluntatem quando ualeant.*
65 *Relictum factum ad pias causas,quando ualeat,si in testamento non sit institutus hæres,uel adita hæreditas.& nume.66.*
67 *Votum est alicuius boni Deo facta promißio,uel pollicitatio.*
68 *Testamẽtũ factũ ad pias causas,an possit p eũ,qui miraculosè resurrexit reuocari.*
69 *Resurrectio duplex.*
70 *In testamento ad pias causas,quòd quis possit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus.*
71 *In testamẽto ad pias causas,q̃d possit substitui maiori directo,& cõpẽdiosè.& .72.*
75 *In testamẽto ad pias causas nõ requiritur solẽnitas testium,nec rogitus.& nu.76.*
77 *In testamentis ad pias causas,quod uerba renunciatiua sufficiant.*
78 *Relicta ad pias causas an efficiantur caduca propter non existentiam personarum.*
79 *Testamentum conditum non adhibita solennitate iuris ciuilis,quando dicatur testamentum,uel ultima uoluntas.*
80 *Dispositio huius legis,quod habeat locum in quacunq; dispositione facta ad pias causas:etiã in non cõstituto in mortis articulo:& lex in cõtrariũ facta non ualeret.*
81 *Canones in concernentibus peccatum præualent legibus.*
82 *Duci spiritu Dei,quomodo quis dicatur.*
83 *Relicta ad pias causas non obstante aliqua lege communi,uel municipali quod iudicentur secundum canones.*

HAbeat vnusquisq; Primò legã legem secundum doc.recitando apparatum.Secundò ostendam qualiter hoc procedat,vel nõ. Tertiò ponã intellectũ quẽ habeo in lege nostra.Quartò examinabo materiam legis nostræ,nihil extendẽdo &c.ad primũ breuiter h.d.Collegio catholico,& pio,potest in vltima volũtate relinqui.h.d.Primò ponit statutum suum.Secundò remouet dubium,aliàs obstaculum.Tertiò ponit rationem. Secũda ibi:& non sint cassa.Tertia ibi,nihil enim est.notabilia patẽt.

Opp.ad id quod dicit vnusquisq;.[Nam multi sunt q̃ nõ possunt testari:qui ponuntur per glo.ff.de testa.l.si quæramus.& illi nõ possunt in codicillis relinquere:vt l.ij.ff.de lega.ij.Solu.Vnusquisq; dicit,gl.scilicet habilis ad testandũ:& nõ obstant contraria.Nam † generalitas recipit limitationem,& habilitatẽ:[a] vt l.vt gradatim.§.& si.j.de mu.& hono.hęc prima glo. Secundò opp.quia ante hanc legem poterat relinqui collegio licito:vt ff.ad Tre.l.omnibus.de lega.j.l.si hæres.§.vicis.j.ad Trebe.l.ij.&.l.cum senatus.ff.de reb.dub.Solu. Dicit glo.fateor q̃ potest relinq collegijs, & etiam singulis personis:sed de ecclesijs h.d.quia de eis magis dubitatur. Tertiò opp.dicitur hic,q̃ non sunt cassa talia relicta:contra:imò talia relicta debent habere solẽnitatem aliàs sunt nulla:vt j.eo.l.generaliter.& authen.si qua mulier.Sol. Dicit gl.q̃ non debent esse cassa ob hoc q̃ nõ relinquuntur ecclesiæ:tamen omnes alię solennitates requiruntur in forma,& substãtia in forma,vt d.l.generali.in substãtia apparet per aliam legem quã gl.allegat &c.

Quartò oppo.j.de Iudæ.l.j.Solue vt gl. quia ibi in collegijs illicitis:hic verò in licitis.† Sed quãdo collegiũ est licitum,potest relinqui cuilibet de collegio:vt in l.cũ senatus.ff.de rebus dub.Fallit in collegio hæreticorum:quia illa secta est dãnata: vt j.de hæreticis.l.Manichæos.bene ergo poterat relinqui vni † Iudęo singulariter:qa eorum secta sustineturnon tamen faciunt collegium. Quintò oppo.dicitur hic q̃d iterum non redit arbitriũ.Contra:quia est ambulatoria voluntas vsq; ad mortem:vt l.rem legatam.ff.de adimẽ.leg.& ff.de donatione inter vir.& vxo.l.cũ hic status.§.ait oratio.Sol.Dicit glo.id nolle non potest,scilicet secuta morte. Nam vsq; ad mortem est ambulatoria. Sextò oppo.& magis homines debeant timere Deum & eum diligere vt ff.de iusti.& iure.l.ij.Sol.hic hyperbolice loquitur secundum doctores. Quæro, quæ est ratio huius dispositiõis.Dicit gl.fauore collegij,cui relinquitur: vt colligitur statim in prin.legis.Item fauore relinquẽtis:vt colligitur statim ex fi.ibi dum dicit:nihil est.Secundò quæritur, quid vult dicere stylus,& arbitriũ.Glo.dicit:stylus dicitur q̃n dispositio fit in scriptis.hic est intellectus glo.quẽ omnes doc. sequuntur. Venio ad secundum:& præmitto q̃ lec.glo.doc. est vera,& verissima,inquantum dicit,q̃ valeat relictum factũ à persona habili cum solennitate debita:sed inquantum vellet concludere,q̃ per personam inhabilem,& sine solennitate cõmuni,non posset relinqui:hoc ostendam non procedere. Et pro intellectu istorum [b] docto.præmitto,q̃ hæc est lex Imperatoris †Cõstãtini lata ad populũ,vt apparet ex superscriptione in libris antiquis. Vnde principaliter non solùm fuit facta in fauorẽ vniuersi populi,& priuilegiorũ,sed etiam personarũ ecclesiasticarum.Secundò præmitto,quod in rubri.nostra tractatur de tribus:scilicet de sacrosan.eccle.Item de rebus earũ. Item de priuilegijs earũ:vt ex ea patet.sed in hac lege nil disponit de ecclesijs,siue capiamus pro loco,siue pro personis enumeratis:cum enunciatur collegium ecclesiarũ esse approbatũ catholicum,& sanctũ.sed hocper hanc l.principaliter non disponitur. Itẽ hac lege nõ disponitur de rebus ecclesiarũ:prout res ecclesiarũ primò acquisitæ sunt,sed disponitur de iure,seu modo acquirendi.In modo ergo acquirẽdi debet esse aliquod priuilegium commune:vt congruat rubrica in secunda parte. Hoc etiã sentit gl.rubricæ,dum dicit:quibus omnibus:& ponitur aliquod singulare. Tertiò præmitto,q̃ † verba legis debent intelligi secũdùm propriam significationem:nec ad alia debẽt extẽdi:nisi resultaret fraus,& absurdus intellectus; vel

[a] POMATES. ¶ Et habilitatẽ.Vide de hoc Barba.cõsil.j.colũ.vt:j.volu.ij. & consi.lvj.colũ.xij. cum seq.in ij.volu.& Ro.cõsi.clxxx.col.ij. & consilio ccxiiij & Alexã.lxxx. col. pẽn. vol.j & cõsi.ciij.col. ij.vol.j.& facit tex.in l.j.in prin.ff.ad l.falc. & Bal.in c.j.colũ.iiij. de rescri.& gl.in l.ij. j.vbi de rõ.& Bar.in l.j.ff.de eo quod certo loco.Seue.in repet. l.oẽs populi.char.xxx viij colũ.ij.ff.de iustitia & iure.& vide etiam tex.& ibi Bart. in l.si infanti.col.iiij. in fi.j.de iure deli.& Jas.in l.quandiu.col. iij.j.qui admit.
P. PAV. P. ¶ Et habilitatẽ.Vide ad Barba.in l.j.§. nunciatio.ff. de noui oper.nuncia.
POMATES. ¶ Pro intellectu istorũ.Et posset sustineri hæc opi.Bar.quauis ab omnibus reprobetur per regulã qua cauetur q̃d lex generaliter loquens non recipit restrictionẽ de habilitate quãdo tractatur de fauore publico.l.si quis.i §.vtrũ.in ver.hi quoque.ff. ad Sylla. De quo quidẽ in casu nostro sine dubio tractatur etiã & principaliter.non solũ de fauore publico,sed etiã q̃ pl' est,de fauore aiæ: q̃ cũctis reb' est p̃ferẽda:vt l.fancim'.j.e.

[b] 1 a 2 a 1 b 2 b 3 4 5

POMATES.

a ¶ Iuris ciuilis. Vide Panor. conſil. xxxij. col.ij.vol.j.

b ¶ Venio ad quartũ. Et inquantũ Bart.voluit ꝙ qñ relinquit ꝑ vſu,ab eo q̃ laborat in extremis,ſufficit de iure ciuili quæcunque volũtas:licet iſta lectu.ſua ſit noua,tñ nõ eſt vera,nec in iudicijs,nec in ſcholis. & cõtra eũ cõſuluit Ang.in cõſi.incipi.in nomine Dei amen.in cã prædicta & alle. cõtra Bart.c.cũ eſſes. & c.relatũ.de teſt.& qñ ibi dicit,qđ ſecũdũ leges humanas teſtamentũ conditũ in extrema voluntate requirit ſeptem teſtes. Or vide ibi Ang. Et de his q̃ ſunt in extremis conſtituti,vide.Ab.in conſi.xj. Andre Barba.

c ¶ Furioſus.Adde qđ in ꝑdigo,cui ꝑ principẽ interdictũ eſt bonis,& datus curator an faciat teſtamentũ inter filios, & ſubſtituat pauperes valet teſtamẽtũ.vide Bald. qđ ſic,eius cõſil.cccxxxvj.j.libro.

d ¶ Secundò quæro,an habeat locum. Adde xvj.q.j.c.ſi qs laicus. xx.q.j. per totum.de re.ea.j.& fin.c.ad noſtrã.c.ſi quis.eo. titu. Andre.Barba.

POMATES.

¶ Vide do. Præpoſ. Philip.in repe.c.ſi pater.de teſt.in vj.in iij. co.& not.qđ per reſcriptũ ſpeciale j.de preci. Impe. offer. vide etiã Bar.cõſi. lvij. in j. volu. & Caprã lxxxv.& Iaſo.in l.licet.ſ.de teſtam. mili. & ibi Panor.in fi.& Alex.col.j.& Iaſo.in l.ſenũ. col.vij.C. qui teſt.fac.poſ. & in l.ſi frater.eo.titu.

P. PAV. P.

d ¶ Secundo quæro.Vide Barba.in c.ad hoc. in iij. col. & ſeq.extrà de teſta. Matheſi. not.clxxxij. vide ad Bart.in l. cũ in his.§. in annos.ff.de tranſa. Vide Alexand. cõſil. dcxv.& in præcedẽ.

niſi eſſet cõtrarietas.Itẽ ꝙ debeant aliqua ſub diuiſione adiuuari:vt ff.de leg.l.in ambi.& ſ.in prima cõſtitutioue.§.quib⁹. His ꝓmiſſis arguo ſic: Verba priuilegij † debent intelligi in eũ caſum,in quo ius commune aliter diſponebat;vt ff.ad muni.l.j. & ibi p iuriſcõſultũ reprehẽſa eſt ſentẽtia eorũ,q̃ intelligebãt ius cõe ſecundũ qđ priuilegiũ diſponebat;ſecũdũ lec.gl. hæc lex cõtra ius cõmune nihil inducebat ſpeciale,vel ſingulare;ergo nulla eſt hęc lex.Ad idem,quia lex debet eſſe ꝓlata in caſu dubij;vt l.qđ Labeo.ff.de Card.edic.ſed ſecũ dũ hãc lect.iſta lex eſt ꝓlata in caſu certi; ergo mala eſt lect.nec ꝙ dicit glo.prodeſt; quia de eccleſia magis dubitabat. & hoc falſum eſt,cũ omne collegiũ eccleſiaſticũ eſſet approbatũ hac lege vt hic apertè colligit.ergo caſus legis erat ꝙ collegio approbato poſſet relinqui;vt legibus.ſ.alle. ff.de colle.illi.l.j.Statim ergo & Imperator Cõſtãtinus approbauit fidẽ Chriſtianã,fuit certũ de iure, ꝙ collegio eccleſiaſtico poterat relinq. Vñ ſecundũ hãc lec.Imperator ſ̃ppl'o ſeruiuit de vẽto. Probat̃ ꝑ iſtas gl. & intellectus huius legis reſtrngit̃ vltra quam ſignificatio verborum importat,& ad hoc nulla lex vel rõ compellit,vt patet,ergo &c. Venio ad ſecundã & tertiã lec.quã intẽdo tenere & eſt cõgrua veritati.Breuiter h.d. Vnuſquiſq̃ in mortis articulo cõſtitutus,põt relinquere ad pias cauſas de bonis ſuis hoc quod optauit;aliquo defectu iuris ciuilis[a] circa ꝓſonã, diſpoſitionẽ,vel ordinẽ nõ obſtãte.h. d.tex.l. cũ toto eo quod dicturus ſum.Diuide l.in tres ptes,vt ſ. Antequã ponã caſum ĩ terminis,ꝓmitto† ꝙ Cõſtantinus autor huj⁹ legis fuit primus.Imperator Chriſtianus; vt j.de na.lib.l.diui.& ei⁹ †rẽpore incœpit ꝓdicari Chriſtiana fides in remiſſionẽ peccatorũ ꝑ Ieſum Chriſtum.In eodẽ tpe fuit coadunãtiũ illud generale cõciliũ vniuerſorũ ſanctorũ cccxviij. patrum vt ſ.titu.j. epiſtolavictor.& xvj.diſ.c.ſexta ſynodus. & c.vñ cõtingebat ꝙ multi relinquebant de bonis ſuis ꝓ anima ſua in remiſſionem peccatorũ amore Dei ad pias cauſas maximè ſanctis collegijs clericorum,& potiſsimè,dũ erãt in extremis cõſtituti:quæ volũtates caſſabunt̃ per varios defectus: & ſic piæ volũtates defunctorũ defraudabant̃, ꝙ dũ ad principis venit notitiã,ſe intromittẽs in fauorẽ populi,hãc legẽ condidit. Pone ergo †caſum hic: Propoſitũ fuit coram principe,& volũtates defunctorũ ad pias cauſas quæ factæ fuerãt,dũ eſſent tpe mortis in extremis caſſabant̃ per varios defect⁹, q̃ erãt cõtra ſalutẽ animarũ ſubditorũ ſuorũ quare ſupplicatũ fuit,ꝙ placeret ſuper hoc ꝓuidere.Imperator rñdet & ſtatuit.nos ꝓuidemus ꝙ vnuſqſq̃ decedẽs,hoc eſt,in actu decedẽdi exiltẽs,hẽat licentiã reliquẽdi ſacro collegio catholico,de bonis ſuis id qđ optauerit.hoc eſt ſtatutũ.Secũdò remouet obſtaculũ dicẽs,ꝙ dicta iudicia nõ ſint caſſa aliqua rõne,nec ex defectu ꝓſonæ; vt colligitur ex dictiõe vniuerſali,vnuſqſq̃,ſuprapoſita,nec ex defectu diſpõis;vt colligit̃ ex dicto vniuerſali.ſ.poſito,vt relinqueret qđ voluerit,&c. Sequit̃;nihil em̃.hic ponit̃ rõ. & dicũt quidã ꝙ Imperator hic loquit̃ hyperbolicè;ſed certè imò loquit̃ proprie. Vñ ad huj⁹ legis euidẽtiã ꝓmitto,ꝙ † de iure diuino & humano primũ & maximũ eſt præceptũ,religio circa Deũ: vt ff.de iuſtitia & iure.l.ij.& in Euãgelio. Dilige Deum tuũ ex toto corde tuo,ex tota anima tua,& oĩbus viribus tuis, & ex toto ſpũ tuo,& ex tota mẽte tua,& dilige ꝓximũ tuũ ſicut teipſum.Itẽ licet ſemp oĩs homo debeat habere religionem erga Deũ;tñ illo tpe plus,qñ eſt in mortis articulo cõſtitutus.nam poſtea nõ eſt locus pœnitẽtiæ. Hoc ꝓmiſſo dicit Imperator; cã quare ꝓdicta ſtatuimus eſt;quia prædicta relicta,& legata, inſpiciunt religionẽ erga Deũ, & ſic in extremis poſtq̃ aliud velle & nolle nõ põt nihil eſſe ꝙ magis debeat̃ oĩbus,quã ꝙ in hoc ſtylus,hoc ẽ,ordo ſit liber à ſolẽnitate iuris,& arbitriũ ſit licitũ,qđ iterũ nõ reddit.h.d.Et ꝑ hãc expoſitionẽ expone literam l.quia clari⁹,patebit in ſequẽtibus. Notabilia patẽt ꝑ ſe.

b Venio ad quartũ,[b] ſcilicet examinãdo materiã l.noſtræ. quã intẽdo examinare principaliter ꝑ ſex quæſtiones.& circa quã libet illarũ aliquos articulos facere.Primò, circa ꝓſonã relinquẽtis ibi:vnuſqſq̃.Secũdò, circa ꝓſonã eius,cui relinquit̃. ꝙ tangit̃ ibi;venerabili cõſilio.aliàs collegio.Tertiò,circa tẽpus quo relinq̃t̃.qđ tãgit̃ ibi:decedẽs.Quartò circa res,q̃ relinquũtur.ꝙ tangit̃ ibi bonorũ ſuorũ.Quintò,circa iſtã diſtinctionẽ, diſpoſitionẽ,ſeu voluntatẽ.qđ tangit̃ ibi:optauerit.Sextò,circa ordinẽ,& ſolẽnitatẽ relinquẽdi.qđ tãgit̃ ibi;liber ſit ſtylus. De perſona relinquẽtis tractaturi primò examinemus text. ibi:habeat vnuſquiſq̃.vtrũ hæc verba cõprehẽdãt etiã inhabi
11 les:†videt̃ ꝙ nõ:vt l.vt gradatim.§.&ſi lege.de mu.&ho.In cõtrariũ eſt veritas.nã iſta lex cõtinet priuilegiũ ipſorũ,qui ſunt
12 in mortis articulo,& ẽt eccleſiæ,ſed †verba priuilegij debent intelligi in caſu,in quo de iure cõi nõ diſponit̃: vt l.j.in fin.ad
13 muni.ergo &c. Præterea,qñ verbũ vnuerſale†addit̃ verbo futuri tpis cõtinẽtis extẽſionẽ actus,iam cõceſſi;tũc nõ recipit limitationẽ de habilitate:vt ff.de ope.no.nũ.l.j.§.itẽ nũciatio oĩbus.vbi iſta qualitas oĩbus dieb⁹ nõ reſtringit̃ ad iuriſdictionẽ aliàs iuridicos,ſed cõprehẽdit etiã dies feriatos.ſic ff.de tut. l.iij.§.quolibet loco.Ita dicit Iac.de Are.& Odof.in d.§.itẽ nũciatio oĩbus.Et per hoc rñdeo ad l.vt gradatim.§.& ſi lege.qa ibi cõtinet cõceſſionẽ alicui⁹ noui actus:vt hic verò cõceſſum vniuerſal'r ꝙ poſsit relinq̃,extẽdit̃ ꝑ hãc legẽ;ꝑterea hoc vĩ expreſſum in ſimili ff.de mili.teſt.l.j.§.j.cõiuncta l.iure militari, eo.ti.nã ibi l.j.cõcedit militib⁹ liberũ arbitriũ ꝙ poſsint teſtari;hæc aũt nõ recipit limitationẽ de habilitate;imò miles ſurdus,& mut⁹ poterit teſtari:vt l.iure militari.Præterea natura
14 dictarũ dictionũ geminatarũ†eſt oĩa cõprehẽdere:vt ff.ad Trebel.l.baliſta.facit de iure fiſci.l.ait diuus. §.j.ſed hic eſt dictio geminata:vnuſqſq̃.ergo &c.ff.de hæ.inſti.l.hoc articulo.Cõ
15 cludit̃ ergo ꝙ hoc†verbo cõprehẽdit̃ etiã inhabilis ad teſtandũ;nõ tñ intelligas de omni inhabilitate vt j.dicã.Itẽ quæ dicã hic & ibi,locũ habẽt in oĩbus,qui ſunt in mortis articulo vt dicã j.in iij.q.prin.prout de iure ciuili loquit̃,ſed de iure canonico,& etiã diuino.idẽ in quolibet diſponẽte ad pias cãs:vt dicã in vj.q.princi.in vltima.q.Hisviſis,ꝑ iſtius paſſus declaratiõe, de quo inhabili itelligit̃,facio multas qõnes. Primò an habeat locũ ĩ furioſo mẽte capto & ſilibus.Secõdo,an ĩ pupillo.Tertiò,an in filiofamilias,& ĩ ſeruo,& monacho & in c.minuto aliàs capto.Quartò,qđ in damnato ad mortẽ.Quintò,an in dubio de ſtatu ſuo.Sextò,an ĩ infami & vſurario.Primò,q̃ro an in caſu
c huj⁹ legis furioſus[c] & mẽte capt⁹,& ſimiles,poſsint relinq̃re; & vĩ ꝙ ſic;qa dicit vnuſqſq̃,& ſic cõprehẽdit ihabiles.Cõtra
16 riũ†eſt verũ.Nã ſecdm hãc interp̃tationẽ hęc lex iplicaret contradictionẽ in terminis.Nã hoc ꝓmittit vltimã volũtatẽ cõdere,put optauit:& ĩõ dr̃ liberũ ſit arbitriũ.in furioſo & mẽte capto nõ cadit rectavolũtas,nec arbitriũ,&c.,ꝑ hoc expreſsè vide
17 j.de te.mi.l.fi. † Prętera,vt dixi ĩ ſũmario:ꝑ iſta verba vĩ diſpẽſatũ cõtra oẽm ĩhabilitatẽ ĩductã,nõ iure nãli:ſed iure ciuili; ſed furioſus & mẽte capt⁹ ſunt hmõi.ſ.inhabiles de iure nãli q̃ ad diſpõnẽ,ꝙ patet:qa nõ nãliter obligãt̃:vt ff.de fide.l. Marcell⁹.& ibi no.ergo,&c.de re.iu.lã negotijs. niſi faceret eo tpe q̃ hẽret dilucida iterualla:vt l.furioſum.j. q̃ te.ſa.poſ. Ecce ergo prima declaratio:ꝙ hæc cõſtõ nõ diſpẽſat cũ ĩhabili ex defectu intellect⁹:& hoc ꝓbat̃ in ſi'i. Cõceſſa eſt militi licẽtia,& libera facultas teſtãdi,tñ hoc intelligit̃ ꝙ ſit libera ab oĩ ſolẽnitate iuris ciuilis,nõ gẽtiũ. vt d.l.fi.j.de te.mi.& ff.de te.mi.l.nec ꝙ em̃.§.ſi ſeruũ ꝓpriũ.nõ ergo põt miles iſtituere ſeruũ ꝓpriũ,cuius ſtatus eſt annihilatus,de iure gẽtiũ:qa ſeruit⁹ eſt cõſtituta à iure gẽtiũ:põt aũt inſtitui deportatus, in quo eſt defectus iu
d ris ciuili tantũ;vt l.nec ꝙ em̃.§.deportati. Secundò quæro[d] an habeat

habeat locũ in pupillo.dicũt qdã† qꝑ nõ,ꝓ d.l.fi.j.de te.mi.& ff. de test.l.q̃ ætate.qđ est ĩdubitãter verũ ĩ pupillo ifante,& ifantiæ ꝓximo.q nõ põt obligari naturaliter,cũ nõ intelligat:vt l. qđ pupill⁹.ff.de cõd.inde.no.plenè ff.de no.l.j.qa est inhabilis ex defectu itellect⁹:vt dixi in prẽce.q.Sed si est pupill⁹ ꝓxim⁹ pubertati,q põt naturaľr obligari,& tũc habet dubiũ. Tñ idẽ dico qđ nõ poterit disponere licet obligeť naturaľr cõtrahẽdo cũ alio:tñ nuda volũtate nõ obligať nisi † vouẽdo Deo:vt ff. de pol.l.ij.§.voto. ergo nõ valet dispositio ei⁹ facta ĩ vlti.volũtate:qa ex sui ꝓpria volũtate disponit illđ votũ.Nũqd ad hoc requiriť tutorũ authoritas:qa effect⁹ vltimæ volũtatis cõferť post mortẽ:& sic an tutorũ authoritas cõferať in tps finitæ tutelę;dic qꝑ nõ;licet fit ar.cõtra.C.de do.añ nup.l.qđ spõsæ.facit qđ no.ff.ad Tre.l.j.§.fuit quęsitũ.Itẽ qa istud disponere in vltimis volũtatib⁹ est donare:vt l.legatũ.ff.de le.ij.cui nõ authoratur tutor:vt l.j.§.ij.de tu.& ra.distr.Hoc etiã patet,qa hic est actus sapiẽtũ virorũ.Pupill⁹ eñ mortis cogitatione turbatus, nõ intelligeret seipsum vt l.fi.j.de te.mi.Pro hoc de sepul.c.licet.li.vj.vbi ĩpubes nõ põt sibi eligere sepulturã.Et hic sumas talẽ rõnẽ,qꝑ in illo actu vltimæ volũtatis,pupill⁹,etiã ꝓximus pubertati,nõ dicit habere intellectũ.Et hoc cadit sub pria regula,qa per hãc cũ isto nõ videť dispensatũ;quia in eo est defectus rõne intellectus. Tertiò quæro,quid de filiofa.seruo † & monacho,etiã itelligo de adulto & capace itellect⁹?Rñ.filiusfa.si habet castrẽse peculiũ,vel quasi:de isto iure cõi põt disponere:vt j.qui te.fa.pos.l.fi.Põt etiã habere peculiũ ꝓfectitiũ;& de isto nõ põt disponere,quia nõ suũ vt l.certũ.j.fa.erci.& hac lege dicit bonorũ suorũ &c.Et ꝓ hoc idẽ dico in monacho vel seruo,cũ nihil habeãt;& sic aliquo modo nõ pñt disponere:vt in auť.ingressi.Ista eñ ꝓhibitio magis est rõne rerũ,quã rõne psonarũ. Fallit vbi monach⁹ põt disponere:vt dicã j.eo.auť.si q̃ mulier.Itẽ põt habere peculiũ aduẽtitiũ;& istud est duplex; quia vel patri quæritur vsusfruct⁹,vel nõ.Primò casu de iure cõi filiusfa.nõ põt testari patre inuito,vel etiã volẽte:vt l.vlt.q testa.face.pos. Et hic est duplex rõ.Prima ratio.Nõ põt testari patre iuito,& hoc in fauorẽ patris,ne turpitudini dediti filij sentiãt tristẽ euentũ,&c.vt j.de bo.quæ lib.l.fi.§.filijs aũt.Cõtra hãc rõnẽ nõ videť dispensatũ per hanc l.quia nũquã priui legiũ cõcessum ꝓ † principẽ intelligiť cũ alterius iniuria;vt l. nec auus.de emã.lib.& l.ij.§.meritò.ff.ne qd in loco publi.Ne ergo fraudeť pater nõ poterit testari fili⁹,sine consensu patris: vt l.j.de testa.mi.ff.cõiũcta l.in fraudẽ.in prin.eo.ti. Ecce ergo alia limitatio;† qñ quis prohibetur testari propter fauorẽ alterius;tũc hac lege ex tali defectu nõ intelligiť dispẽsatũ. [a] Secũda ratio est,qꝑ filius nõ põt testari patre volẽte de tali peculio aduẽtitio:qa vltimæ volũtates nõ debẽt pẽdere ex alieno arbitrio:vt l.receptũ.ff.cõmu.pdi.Sed si posset ꝓpter patris cõsensum pẽderet ex alieno arbitrio,ergo &c.Ita no.per Cy.q test. fa.pos.l.senių.§.j. Cõtra hũc defectũ puto dispensatũ per hanc l.nã captatoria voluntas.q̃ pẽdet ex alieno arbitrio [b],valet ad pias causas:vt extra,de testa.e.cũ tibi.Cõcludiť ergo,qꝑ filiusfamilias † in mortis articulo cõstitut⁹ cõsentiẽte patre ꝓ modũ vltimæ volũtatis de aduẽtitio peculio disponere põt,[c] ꝓ hãc l. ꝓ hac extra,de sepul.c.licet.[d] in fi.li.vj.Põt etiã habere filiusfami.peculiũ aduẽtitũ,cui⁹ patri nõ quæriť vsusfructus:& de isto cõiter nõ põt testari:[e] vt l.pe.in fi.j.qui test.fa.pos.& l.q in potestate.ff.de test.& ad Treb.l.j.§.in filij.Sed in ꝓposito dico † ex beneficio hui⁹ legis qꝑ invltima volũtate poterit disponere [f] sine cõsensu patris.Si eñ fili⁹ viuẽs iter viuos põt absq̃ patris cõsensu donare:hac lege dispositũ est vt quicquid posit in quacũq̃ solẽnitate inter viuos facere,qꝑ in mortis articulo cõstitut⁹ posit liberè absq̃ alicuius solẽnitatis obseruatiõe illud idẽ facere.Et hoc est qđ dicit:liber sit stylus,& liberũ sit arbitriũ.& intelligo de reb⁹ suis,& quæ suæ durãt vsq̃ ad tps mortis:vt statĩ dicã. Vbicũq̃ aũt š.dixi.filiũ nõ posse testari intelligę † nisi q̃ ad sepulturã,vt ĩ d.c.licet.de sepul.li.vj.Itẽ pñt monachi.c.fi.j.e.& d.c.licet.Idẽ puto in seruo:& ĩ alio casu:vt j.de secũ.nu.l.ĩ qbus.scdm cõem modũ loquẽdi.Quartò q̃ro,qđ de his quę dãnanť ad mortẽ,an posint disponere [g] ad pias cãs ex priuilegio hui⁹ legis.Et cõstat qꝑ de iuť cõi nõ possunt:vt l.ei⁹ q.ĩ fi.ff.de te.Puto † aũt qꝑ nec ex bñficio hui⁹ legis pñt prio vt dixi ꝓ hãc legẽ eẽ dispẽsatũ ĩ defectu q eẽt de iure ciuili;sed

a ¶ Dispensatum.Et ex hoc dicit Bal.quod si statutũ dicit,mulierem non posse testari sine consensu propinquorum poterit tamen ad pias causas sine eorum consensu testari:secundum eum in l.generali.j.eo.pro cuius dicto facit l.iubemus nullam.& ibi ipse.no.j.eo.Adde Bal.consi.cclxix.

b ☞ POMATES. ¶ Alieno arbitrio.Vide Pa.cõsi.lxiij.col.vij.in fi.vo.j.

hic defect⁹ ẽ de iure gẽtiũ qđ nãle appellať qđ ꝓbo:iõ iste nõ ꝑt testari:qa efficiť seru⁹ vt d.l.ei⁹ q.ĩ fi.Seruit⁹ autẽ est cõstituta de iure gẽtiũ;vt l.iij.ff.de sta.ho.q ẽ cõtra.ergo &c.licet hoc casu ꝓ actũ iuris ciuilis sit inducta.s.ꝓ cõdẽnationẽ;tñ de iure gãtiũ [h] est ipa.Pro hoc ff.de te.mi.l.ex militari.Facit eo.ti.l.neq̃ eñ.§.sed si seruũ.ꝑterea hac l.ꝓmittiť,qꝑ decedẽs reliquat de bonis suis qꝑ optauit;& sic de bõis q sua erãt tpe mortis;sed iste postq̃ ẽ lata sñia,ꝓdit libertatẽ & oĩa bona sua añq̃ moriať,vt l.qđ ad statũ.& l.q vltio.ff.de pœ.ꝑterea,bona istorũ sunt alteri attributa,ꝓ auť.bona dãnatorũ. Si ergo itelligerẽ de bõis posse dispqnere; priuilegiũ tẽderet ĩ piudiciũ iuris alteri⁹. qđ eẽ nõ debet,vt ꝓbaťr ĩ pcedẽti qõne.nec ob.qꝑ donať posit iter viuos viuẽs,vt dixi ĩ fi.pcedẽtis qõnis,qa fateor:vt l.post cõtractũ.ff.de do.qñ illa donatio sumit vires tpe quo celebrať.sed hic dispõ sumit vires tpe mortis,q̃ desinẽt res esse suę.Quę rõ cessat in prẽcedẽti qõne.facit.ff.de do.cã mor.l.si qs.pdicta vera,† nisi in sñia fuerit reseruatũ sibi cã cognita;vt d.l.ex militari. Quĩtò q̃ro,qđ ĩ dubio de statu suo.rñdeo credo qꝑ † posit ex dispõne hui⁹ legis,si est in mortis articulo cõstitut⁹,de bõis suis disponere,vt ff.de te.mi.l.j.cõiũcta.l.ex militari.§. similes incert⁹.ff.e.ti.hic est eñ defect⁹ iuris ciuilis,in quo dispẽsatũ ẽ,Sextò q̃ro:qđ de ifame & vsurario: [i] an cũ eis ꝓ hãc legẽ videať dispẽsatũ.rñdeo:ifamis de iuť cõi ꝑt testari regťr:† vt j.de se.nu.l.j.fallit ĩ dãnato de crie famoso vt ff.de te.l.is cui.§.fi.& e.ti.l.cũ l.& ff.de te.l.ob carmẽ.In isto aũt casu,si vsq̃ ad mortẽ suã retinet bona sua: puto qꝑ posit dispõere ex dispõne hui⁹ legis,q remouet oẽ impedimẽtũ ciuile.si eñ posit ad pias cãs donare inter viuos vsq̃ ad vltimũ vitæ spm̃ siue exitũ;q̃re nõ posset relinquere ad pias causas;nõ video.nec huic legi cõtrariũ visum est fauore pię causæ,& religiõis quæ erga Deũ debeť,vt dictũ est. De vsurario verò,licet iure ciuili nõ videať prohibitũ quin possit facere testamẽtũ;tamẽ iure canonico est statutũ,qđ vsurariorũ testamentũ nullũ sit,nisi ꝓ [k] tas satisdatiõe:et aliter facta nõ valeãt, [k] secundũ formã c.quãquã.extra,de vsuris.li. vj.Dico † tibi,qꝑ si vsurarius seruat formã illi⁹ satisdatiõis gaudet priuilegio isti⁹ le-

c ¶ Disponere põt.cõ sil.ccxciij. & consil. ccxcviij.& do.Alex. in l.j.§.hoc autẽ.colũ. ij.ff.ad Treb.& Iac. in l.senium.col.iij.& iiij.& seq.j.qui testamen.face.pos.

d ¶ Ca.licet.De cuius intellectu vide Bald. ĩ l.seniũ.j.q te.fa.pos.

e ¶ Testari.Vide Roma . qui limitat hoc dictũ Bart.per tex.in l.cũ multa.j.de bo.q̃ lib.in d.l.pe.& fi.j.q̃ testa.face . pos . adde plenè per Paulum de Castro consi.ccj.

f ¶ Poterit disponere. Contrariũ tenet idẽ Bart.in l.qui in potestate.ff.de testamen.

☞ ¶ Pro cõcordia.Aduerte,qꝑ cõsensus patris nõ requiriť in testamẽto filiusfa.in bonis aduẽtitijs,vbi patri nõ qũritur vsus fructus.Ita Barto.in hac repe.versi. poteſt etiã habere filiusfa. vbi do.Alex.in apostil.alle.Bar.sibi contrariũ in l.qui in potestate.ff.de test. Tu dic. ipse Barto.sensit idẽ quid hic dũ specialiter loquitur in testamẽto ad pias causas,vt posit testari: et ita loquitur etiam Bart.hic,dũ dicit,ex beneficio hui⁹ legis, quæ loquiť ad pias causas. Adde de not. per ipsum do.Alexã. in l.seniũ.& in.l.fina. C.qui testa . fac.pos. vbi refert eandẽ contrarietatẽ.col.ij. Et si bene cõsyderẽtur ei⁹ dicta possent solui aliter scdm verba Ful. quæ ibi refert. Adde etiã ad cõsil.Paul.de Castr.cxcix.ad Bart. in lege Imperator.ad Treb.& ad materiã. l.filiusfa.ff.ad l Falc. & l.si q̃ram⁹.ff.de te.

g ¶ Possint disponere. Quid de eo qui est apud hostes.dicit do. Abb.in c.fin.in fi.de testa.credo qꝑ nõ possit disponere : qa seruus est nec pl⁹ dicit. cogita:& vide in l.q à latronibus.ff.de te. Et ex opposito facit quod no.Bal.in l.j.ad fi.š.ti.j.vide tamen quod no.Bal.in l.fi.in vlti.colum.si à nõ compe.iudi.vbi dicitur,quod si relinquit pro malè ablatis,valet.Et circa ista vide Arch.iij.q.ij.illud.& Ioan.An.in c.quãquã.de vsur.in vj.Adde quod Ioan.An. in addi.ad Spec.in titu.de instru.edi.in §.compendiosè ponit de Rege Henrico filio Federici,qui captus fuit à Bononiensibus & ibi fecit testamentum & mortuus est:quod eius testamentum non valebat.Et ita dicit tenuisse accursiũ:quia capta sunt capientium,& capti fiunt serui.& vide per Spec.vbi.š.& qꝑ deportatus pro malè ablatis posit testari,voluit Roma.consi.clxiij.

h ☞ POMATES. ¶ Iuregentium.Vide Panor.consil.lxij.col.iij.volu.j.

i ☞ POMATES. ¶ Vsurario.Et quid in excommunicato.vide Feder.consi. lxxiij.& consi.cxviij.

k ¶ Non valeãt.Cõtrariũ cõsuluit do.Ant.de But.inci.in nomine patris.ad primũ dubiũ &c.Idẽ cõsuluit Pet.de Anc.& per ipsos in rubri.extra,de testi.dę Decretalibus & Bald.hic in repe.& qꝑ nõ valet etiã de volũtate Episcopi,nisi præstita cautione.Sed Bal.no.in l.executorẽ.in ij.col.de execu.rei iudi. Adde quod Pau.de Cast.consil.cxlviij.tenet qꝑ testiñ vsurarij valeat,in quo pauperes sunt substituti: donec ꝓbeť qꝑ illis,q̃b⁹ erãt extortæ,intererat cautionẽ præstari:q̃a vsurę possent esse incertæ,& pauperib⁹ distribuẽdæ ꝓ al's rõnes.Idẽ cõsuluit Pet.de Anc.cõsi.

eeeexxx.vbi de Bar. hic mentionem facit. opi.tñ Bart.ſecut⁹ eſt Abb.conſi.j.lib.ij.

✠ POMATES.

a ¶ Eccliq, Vide Pañ. cõſil. xxxiij.in.j.col. vol.j.& d.An.de Bu. conſil.xxv.& conſil. xxix.col.fin.

b ¶ Collegio. Et adde Bald.in l.iubemus.in j.col.j.de teſta.

c ¶ Hominj locupleti. De iſta qõ.vide Bar. & q̃ ibi dixi poſt eũ in l.alio.in ij.col.j. de ali.& ciba.le.dicit tñ Bal.hic in lec.no.i repe.i ij.& v.col. q̃ reliquere cõſanguineo eſt qd piũ,ſi eſt pauper.Et idẽ dicit Abb. Sic ſi reliquit cõſanguineo religioſo; & alle. Bal.hic ita tenere. & hoc ſi amore Dei fiat. Idem dicit, ſi relinquat cõſanguineo paupi ſcdm Bal, hic quẽ ipſe alleg. & vide etiã Bal.i repe. & Ang.& Imo.i l. ſi ſtichũ.§.ſtipſo.de⁹b. obl.Cõtra hoc facit, qd voluit Alex.i l.ſi certis annis. i iiij. vel v.col.j.de pac. repreh̃dẽs Ang ibi volẽtẽ q̃ l.j.j̃.de fideic.nõ habeat locũ in alimẽtis relictis diuiti. Et hic adde etiã Bart.i l. ſi cui annua.ff.de annu.le.vbi tenet q̃ alimenta relicta paupẽri nõ ſint ad pias cãs. Adde q̃ legatũ locupleti dicat̃ ꝑ anima, Pe.de Anc.cõſil.xiiij. Bal.cõſi.cccl vj.ij.lib.

☞ Pro concordia. Aduerte q̃ i l.alio. ff.de ali.& ci.le.Bart.dicit q̃ quicquid relinquitur ꝑ anima, etiã diuiti videt̃ relictũ ad pias cãs:& per conſequens adde q̃ habet priuilegia piæ cauſæ: vt in detractiõe Falcidiæ &c.Cõtrarius allegat̃ in hac repeti. ver.ij.quæro, quid ſi relinquit̃ homini locupleti euidẽter,&c. Tu dic illud verbũ, homini locupleti euidẽter, dat ſolutionẽ. Aliã ſolu.dat Alber. in tra.gab.i v.patre. viij.prine.qõne.q̃ qñ legati diuiti quẽ credebat eſſe diuitẽ vel non erat ita diues vt exigit ſtatus ſuæ nobilitatis:& tunc procedant dicta in d.l. alio.aliàs ſecus. Sed melius & tutius ſecũdùm quod colligitur ex verbis Bart.in l.ſi quis annum. ff.de annuis lega. ſcilicet vt procedat prima opinio quando relictum de ſui natura erat fauorabile: vt in cauſa dotis, vel alimentorũ, per no.in l.ſi quis Titio.ff.de legatis.ij. vel etiam poſſet ſolui ex.not. per eum in l.ciuilib⁹.ff. de rebus gis.Si verò fecit teſtm̃ illa forma non ſeruata,& ſatiſdatione nõ præſtita.& in mortis articulo cõſtitut⁹,non valet ex diſpoſitione huius legis.& q̃ cõſtat ipſum in peccato mortali decedere;relicta ad pias cauſas per eũ nõ ſunt recipiẽda,nec ad relicta admittitur eccleſia: [a] vt extra de vſuris.c. quia in omnibus. vnde quicquid ipſe relinquit vel pio collegio,vel pio loco, non põt ad pias cauſas dici:qñ relinquẽs nõ ſit

31 in vnitate eccleſiæ.Idem dico† de quocũque quẽ conſtat notoriè in peccato mortali deceſsiſſe: vt quia interfectus in furto, vel ſeipm occidit,vel ſiliia:vt extra,de furtis.c.qui cũ fure.xxvij.q.v.c. placuit.cum in eorũ relictis non eſt locus priuilegijs, quæ à iure ciuili,vel canonico ſtatuuntur in relictis ad pias cãs,per hãc legem.& per aut̃.ſimiliter.ad legẽ Falcidiã.& per l.nulli.j.titu.j.& hæc circa perſonas relinquentium ſufficiunt:ex quibus clarè apparebit reſponſio ad omnia,quæ circa perſonas relinquentium quæri poſſunt. De perſona cui relinquitur videndũ eſt.& primò examinemus intellectũ literæ quæ dicit:Sanctiſsimo catholico,venerabilicq̃ cõcilio.di

b cit glo.collegio [b] ſiue monachorũ ſiue clericorũ.Hoc nõ videtur verũ.nam text.dicit:catholico cõcilio:ac ſi dicat,vniuerſali: vt no.ſ.titu.j.ſuper rubrica.& cõciliũ vni

32 uerſale primo fecit coadunare† Cõſtantinus Imperator,author huius legis:vt xvj. diſt.c.vj.ſynodus.vt ſ.dixi.Sed dico q̃ licet dicatur hic q̃ de vniuerſali cõcilio loquatur:tñ idem in quolibet collegio religioſo,& pio:vt dicit glo.& ſtatim probabo. Vnde pro eorũ declaratiõe quæro,qd ſi relinquatur ad aliã piam cauſamvenerabili collegio clericorũ.Secũdò,quid ſi relinquat̃ homini locupleti,cui detur amore Dei.Tertiò,quid ſi relinquatur pro reſtitutiõe alicui⁹ mali ablati, vel debiti.Super primo,ſi relinquatur ad aliam piã cauſam,videtur non habere locũ priuilegium huius:quia eſt contra ius cõmune:ergo nõ debet extendi:vt l.quod vero.& l. ius ſingulare.ff. de legi. In contrarium videtur hic glo.& no.j.eo.l.illud vbi dicit,q̃ debet extendi ad oẽm cauſam ſimilẽ:etiã ſi nulla eſſet prohibitionis extenſio. Sol. Dico q̃ iſta relicta catholico collegio,videnť priuilegiata fauore religionis, quæ eſt erga Deum: vt hic dicit tex.& c.dixi. Licet ergo in hac lege non nominet̃ Deus vel religio:tñ dico,q̃ propter hoc idem ſit. Perinde eſt ergo,ac ſi vni prouideretur,& alterius nomẽ ſcribat̃ in teſtamẽto:quo caſu illud cõceditur ei,cuius cauſa fit prouiſio. Nam ſi in teſtamẽto nominetur vnus, & alteri relinquatur:perinde eſt,ac ſi ille, cui relinquit̃,foret nominatus: & attenditur is,cui relinquitur,nõ qui nominatur:& attenditur principalis prouiſio nõ quod accedit:vt.ff.de lega.j.l. ſeruo legato.§. ſi teſtator.& de lega.iij.l. fideicommiſſa.§. interdum. Licet ergo hic nominetur concilium,perinde eſt,ac ſi diceret; habeat vnuſquiſq̃ licentiam relinquendi Deo, vel alteri piæ cauſæ,quæ reſpicit religionẽ: ergo bene dicit glo.hic de alijs collegijs clericorum;& bene dicit in l.illud j.eod. vbi non excluditur alia cauſa ſimilis; nam in cauſa ſimili in hoc caſu,non eſt extendere legem,ſed vnũ & idem ratione dicere.ſemper ergo apud Deũ fit cùm principaliter reſpicit illum.Iſta lex ergo hic ſic videtur ponere caſum.Sic dicim⁹ in interdicto vti poſſidetis poſito in ædibus:q̃ gratia exẽpli illud habet locũ in fundo:vt j.vti poſſidetis.l.vnica.& ibi not.per gl.& per doct.

33 latius.Dico autẽ † ad pias cauſas eſſe q̃cquid fit pro ſalute animæ: vt l.ſi quis Titio.de leg.ij.& ibi no.per gloſſ. Secundò quæro,quid ſi relinquat̃ homini locupleti [c] euidenter amore Dei. Videt̃ q̃ valeat, quaſi Deo legatũ:vt d.l.fideicõmiſſa.§.interdũ.de lega.iij.ſed Deo põt relinqui ſimpliciter:vt in aut̃.de eccle.titu.§. ſi quis in

34 nomine.ergo &c.Solut.puto † q̃ nõ vide d tur relictum ad pias cauſas [d] vt gaudeat ali quo priuilegio huius legis,vel alio conceſſo relicto ad pias cauſas: debet enim talis e largitio fieri pauperi, [e] & non diuiti: vt lxxxvj.diſt.c.non ſatis.& xij.quæſtio.ij.c. quiſquis epiſcopus.Et hoc videtur ſentire glo.infrà eo.l.illud.& facit. ff.de caſtrẽ.pecu.& l.ſi fortè.Pro hoc infrà de mẽdi.vali. l.i.lib.xj.Poteſt tamẽ aliquis eſſe diues indigens alicuius ſecundũ ſtatum ſuum: &

35 tunc etiam † eſt laudabile ei facere eleemoſynam:vt dicit ſanctus Thomas de Aquino in iiij.parte.quæ.xxxij.articulo vij. ſed dare euidẽter diuitibus,nõ eſt dare ad pias cauſas: vt ibidem dicit ſanctus Thomas: ſed ſi eis datur,magis videt̃ dari cauſa amicitiæ,vel cauſa cõſanguinitatis & præmij, & hiſtrionibus,& ſimilibus,quàm amore Dei:vt dicit glo.in dicta l.illud.& lxxxvj. diſt.c.donare.& c.ſequen.Sed ſi aliquis reliquerit diuiti,quem putabat inopẽ, quantum ad ſe rectè relinquit ad pias cauſas.xlij.diſt.c.quieſcamus.ſed ab illo diuite fortè

f legata eſſent auferenda, [f] & conuertenda in alium vſum:argu.ff.de vſufru. lega. legatum. Tertiò quæro,quid ſi aliquid re-

g linquat̃ pro reſtitutione malè ablati, [g] certi,vel incerti vel indebiti:an ſit locus priuilegio huius legis. Videt̃ quod non quia non relinquitur collegio,vel ad aliã piam cauſam.Econtra videtur q̃ ſic:quia magis relinquitur pro anima q̃ reſtituatur malè ablatum,quod eſt neceſsitatis:quã ſi aliqd relinquatur ſimpliciter,q̃ eſt voluntatis.ſi ꝑ anima ergo ad pias cauſas: vt dictum eſt. Solu. Dicendum eſt q̃ ſi quid relinquitur

36 pro malè † ablatis incertis,ita quod veniat diſtribuendũ inter pauperes:iſtud dicitur relictum ad pias cauſas:ſcilicet pro anima illius,cuius fuit:vt extra de homic. c. ſicut dignum.§.eos inſuper.& ibi not.per Bernar.Sed ſi reliquit quis debita,vt malè ablata certa illis perſonis,quibus debent̃ tũc non videretur propriè relictũ ad pias cauſas:proxima enim cauſa relicti eſt,quia debitũ eſt,nõ ipſas pias cauſas. Tunc em̃ propriè eſt relictũ ad pias cauſas, quãdo nulla neceſsitas ſubeſt:ſed ſolum ipſa religio & ipſa liberalitas erga Deũ.Et pro hoc facit in arg.ff.de dona.l.j.vnde verba iſti⁹ legis, ſecundũ propriam ſignificationem in hoc non haberent locum.Puto tamen q̃ iſtud extendatur in quibuſcunque relictis:vbi eſt eadem ratio:ſed in his eſt eadem ratio quam in his quæ relinquuntur ad pias cauſas, imò maior: quia abſolutè eſt neceſsitas,quod talia debita reſtituantur nõ

dubijs.vt quãdo ille diues erat rector alicuius eccleſiæ,q̃a videtur relictũ eccleſiæ, aliàs ſecus.

✠ POMATES.

d ¶ Ad pias cãs. Vide Alex.cõſi.cxxv. vol. j.& conſil.cxxvj.eo. vo.& Barb. cõſi.lvij.col.xvij. volu.j.& pulchrè & latè Bal. nouel.in tract.de doc te.in v.parte princ.in vj.char.in verſi.nunc me transfero p totũ.

e ¶ Fieri paupi. Quid ſi eſt diues:ſed nõ ſecundũ qualitatẽ ſuã, vide Bald.in repet.in viij.colum.

f ¶ Auferenda. Vide bal.q tenuit cõtrariũ in repe.in xviij.col.in verſi.diuitiæ.& dicit ibi etiam Bald. quid in filio ſpurio.

g ¶ Malè ablati. Vide Bal.i d.l.illud j.e.circa prin.vbi dicit etiã q̃ ſi relinquit̃ fraternitatib⁹,nõ eſt.pia cã vtrũ aũt executor relicti pij aut ícerti poſſit diſtribuere fraternitatibus: vide latè Bal.in l.id q̃ pupillis.in ix.col.j.ti.j.& qd ſi relinquat̃ hoſpitali,ad quod ſpectet iſtd relictũ dixi poſt Bart.in l.orphanotrophos.j̃.tit.j. Sed qd ſi relinquitur executori ꝑ ſolutiõe malè ablatorũ:an poſſet ſolucre debita ex contractu.vide Bald.in l.id qd pauperibus.in v. co.j.ti.j.Sed qd ſi teſtator relinqueret mille ꝑ malè ablatis,& ícertis ſoluẽda & nõ repiriť tot male ablata q̃ capiãt totã ſummã:vide Bald.in l.ſi qs ad declinãdã i v. col.de epi & cler. An autẽ relictũ pupillis pro malè ablatis poſſit diſtribui i vnũ tãtũ: vide Bal.hic. Et an ſup malè ablatis & incertis poſsit trã ſigi cũ eꝑo. Bal.in l. poſt deciſio.j̃. de fur. q̃ remittit ſe ad Pau. de Leaza. in cle.j.de pœn.& re.& no.Ange.in diſpu.Aſtenſis. Et qũo executor debeat iſta ícerta declarare vide Bal.in l.captatorias.C. de teſta. mil.& hic adde Bal. in aut̃.ſimiliter C.ad l.Falc.Adde an fraternitates dicantur loca pia:cõſi.clxxxj.Abb. cõſil. xxxj. & qd de collegio ꝑ Paul. de Caſt.cõſil. cclxxxix. & an poſsint legata pro malè ablatis in aliũ vſum cõuerti,ſi malè ablata nõ reperiunť tãta.vide Pau. de Ca.cõ.xliij.q̃ ſic.

ſic de alijs relictis ſimplicibus. Pręterea ſic probo. In omni diſpoſitiõe omne tacitũ ſubintelligitur, ſine quo talis diſpoſitio nõ poteſt habere effectũ: vt l. cui iuriſdictio. ff. de iuriſ. om. iudi. & l. ſi ſtipulatus fuero per te non fieri quò minus. ff. de ver. obli. quæ lex dicit, q̃ ſuperuacuũ eſt in diſpoſitiõe, q̃ illud exprimatur, cũ illud intelligat̃ vt l. veteres. de iti. actuq̃ pri. ff. ſed in ꝓpoſito: ſi talia malè ablata nõ liceret ſic relinqui: ergò nec alia ad pias cauſas: cũ illis nõ relictis decederet ī peccato mortali, & relicta ad pias cauſas non valerẽt, nec eccleſia reciperet:
37 vt dixi in vlt. q. præce. q. ergo hoc videt̃ permiſſum. Puto † igitur q̃ talia relicta gaudeãt priuilegio huiꝰ legis: non tamẽ per hoc dico q̃ habeant talia priuilegia eorũ q̃ relinquunt̃ ad pias cauſas: & ſic de eis poterit detrahi Falcidia: niſi ille cui relinquit̃ verè ꝓbaret ſibi debitũ aliunde, quã ex teſtamẽto: vt ff. de auro & argen. leg. l. qui vxori. ij. rñ. Et hæc ſufficiãt ſup perſonis, quibus relinquit̃. Super tẽpore quo relinquit̃ eſt videndũ, vt dixi, quo ad hoc vt gaudeãt bñficio huius cõſtitutionis, requirit̃ q̃ ſit in mortis articulo cõſtitutus. Videamus an iſta hic probent̃. Rñ. ſi ex eo qđ dicit hic, decedẽs. Iſtud em̃ participiũ ſignificat tps vitę, qđ eſt in actu moriẽdi: vt l. qui duos. §. j. ff. de manu. teſta. Facit ff. de lega. ij. l. cũ quis decedens. in prin. & l. Pãphilo. §. propoſitũ. & l. quidã decedẽs. ff. de admi. tu. in prin. Hoc etiã itellexiſſe apparet Imperatorẽ in tex. dũ dicit. Poſtq̃ iam aliud velle nõ poſſunt. Et ſic loquit̃ de eo, qui eſt in extremis, q̃ veriſimiliter nõ habet poteſtatẽ variãdi. Hoc etiã patet ibi, dũ dicit. Iterũ nõ redit arbitriũ. Hoc etiã perſuadet̃ rõne. Si certũ eſt, q̃ quis magis tenet̃ Deo, quã reipublicæ: vt l. ij. ff. de iuſti. & iure. vt ſ. dixi. Itẽ tenetur quis magis procurare ſalutẽ animæ: quã aliã rem: cũ anima pręferat̃ omnibus rebus: vt j. eo. l. ſancim⁹. ſed oĩs homo, qui eſt in hoſtili loco pro ſalute reipublicæ, põt liberè oĩ priuilegio militari teſtari: vt ff. de teſt. mi. l. j. multò magis ergo debet cõcedi ei, qui eſt in articulo mortis. & in pugna cũ peccatis & aduerſario nro, libera poteſtas diſponẽdi ad pias cauſas: vt in dicta pugna vincat, & animam nõ
38 perdat. Pro quo facit: q̃a in mortis articulo † q̃libet poſſet abſoluere ab excõicatiõe, licet aꝑs nõ poſſit niſi papa: vt extra de offi. ord. c. paſtoralis. §. j. eſt ergo hæc interpretatio æqua, vera, iuſta, & ſancta. Quęro circa hoc quatuor. Primò quæro q̃s dicatur in articulo mortis cõſtitutus. Secũdò, qđ ſi nõ eſt in actu moriẽdi naturaliter, ſed ciuiliter moriť ī mũdo: vt eſt ĩgrediẽs monaſteriũ. Tertiò, qđ ſi ab illo periculo euaſit, an teſtm̃ irritetur. Quartò, qđ ſi nullũ iſtabat periculũ, & ſubitò venit mors
39 poſt factũ teſtm̃. Super primo, qñ quis dicat̃ in articulo † mortis cõſtitut⁹, dico q̃ hoc verbũ habere põt latã ĩterpretationẽ: q̃a quilibet viuẽs põt dici in articulo mortis cõſtitutus. nã oẽs morimur: & ſicut aqua dilabimur. & ſic ſemp̃ poteſt dici decedẽs: quia ſemper de vita ſua minuitur. Sed alia eſt intẽtio: tũc em̃ dicit̃ ĩ articulo mortis cõſtitut⁹. q̃n eſt inſtãs periculũ mortis expectãtis de proximo: vt ſi eſt infirma valetudine detẽtus: vel ſi ſubeſt periculũ mortis ab hoſtibus, vel p̃donibus: vel hominib⁹ potẽtibus crudelitate, vel odio: aut incidit in tẽpeſtatẽ, vel ſimilib⁹. q̃ę oĩa ponũtur in l. ij. & ſeq. ff. de don. cau. mor. facit quod no. Ber. in d. c. paſtoralis. §. j. extra, de offi. ord. Secũ
40 dò quæro, quid, ſi eſt in actu moriẽdi ciuiliter † p ingreſſum monaſterij? Rñdeo: nõ eſt idẽ, p hanc legẽ, per regulã: q̃ ciuilis mors. & naturalis nõ æquiparãtur: vt j. de his q̃ ve. æta. impe. l. fi. & ff. de leg. ij. l. ſi ita quis. §. fi. Præterea. aut quis moriť ciuiliter, & neceſſariò quoad deportationẽ, vel dãnationẽ ī metallũ & habet locũ hæc lex: vt dixi ſ. in quarta quæſtio. primæ quæſtio. Aut moriť volũtariè, per ingreſſum monaſterij, & tũc ceſſat ratio huiꝰ legis quia aliud põt velle: & quia iterũ redit arbitriũ: nam hũc ingreſſum poteſt differre ſi vult, et pluries teſtari. ſed per auť. de mona. §. illud. id inducitur, q̃ ingrediẽs monaſteriũ diſponat de rebꝰ ſuis quomodo voluerit. quæ verba debent intelligi, nõ attẽtis ſolẽnitatibus iuris: alias verba nil operarentur. Præterea, verba ſic interpretãtur, quando cõceſſum eſt militibus, quod poſſint teſtari quomodo voluerint: vt ff. de teſta. mili. l. j. & ſeq. Tertiò quæro, quid ſi ab illo periculo euaſit,
41 an teſtamentum irritetur. † Videtur q̃ ſic: quia per iſtã legem requiritur q̃ ſit talis volũtas, poſtquam aliud velle non poteſt. ſed ſi euaſit: ergo aliud velle iam poteſt: ergo &c. Pro hoc facit id, quod dicimus de donatione cauſa mortis, quæ reuocat̃ reſtituta conualeſcẽtia: vt l. non omnis. ff. ſi a certũ pe. Contra: videtur q̃ non irritetur: quia tũc ſufficit q̃ fuerit iuſtus metus: ſed metus mortis eſt iuſtus metus, ſiue mors fuerit ſecuta, ſiue nõ vt ff. ad legem Aquil. b l. ſi quis fumo. §. fi. & ibi no. Sol. dico q̃ ſecuta conualeſcentia teſtamentum eſt nullum: non dico q̃ irritetur: ſed nũc apparet ipſum retro fuiſſe nullum: quia hęc lex requirit q̃ talis ſit decedens: at iſte conualeſcens apparet q̃ non fuit ille decedens: ergo &c. vt ff. de teſta. mili. l. fi. Et ſic hoc eſt de omnibus caſibus in quibus ex poſtfacto apparet quid fuiſſe actũ vt l. qui duos. ff. de rebus dubijs. l. qui res. ff. de ſolutio. In cõtrariũ dico, q̃ propter inſtans periculũ, quandoq̃ lex permittit q̃ pro anima fiat: quod tũc debet recipere ſuam perfectionem & cõſummationem: & tunc ſufficit inſtans metus, licet non ſequatur effectus: vt l. ſi quis fumo. §. fin. Quandoq̃ lex permittit quòd fiat pro anima: & tũc non perficitur, ſed pendet, ſicut voluntas vltima. Item, euẽtu non ſecuto, apparet retro nil valuiſſe. Quarò quæro, quid ſi ſanus animo, & robuſtus nõ imminẽte perí-
42 culo, de quo veriſimiliter ſuſpicetur, fecit teſtamentũ, † & ſtatim ſubitò mortuus eſt: an talis volũtas gaudeat priuilegio huius legis? Reſpondeo: non: quia dicit hic decedens: quod decedẽs importat cùm mortis inſtat periculum, vt dictum eſt. Item hoc quod eſt cauſa pietatis faciẽdi teſtamentum, ſecundũ formam huius legis, debet eſſe congruũ faciẽti: vt l. ij. ff. de conditione & demon. ſed hoc non erat cõgruum: ergo &c. Pro hoc caſus l. ſi alius. §. eſt alia. ver. quod ſi nullo. ff. quod vi aut clam, ſuper tempore hæc dixiſſe ſufficit. Super rebus quæ relinquũtur, videndum eſt hic tex. dicit, bonorum: quod intelligẽdum eſt ſuorum: de alienis autem non teſtatur: vt in auth. ingreſſi. j. eod. Et intelligo teſtari de ſuo ſi relinqueret pecuniam: licet eam non habeat in peculio: ſi tamẽ habeat tantũ quod valeat: vt l. propemodum. ff. de verbo. ſignifi. vel ſi grauat alium de re aliena: ſi tamẽ de ſuo tantundem reliquerit: vt ff. de legatis ſecundo. Imperator. per totam legem. Et pro declaratione iſtius legis quæro primò, an in hęredis inſtitutione ſit locus priuilegio huius legis. Secundò, an in ſubſtitutione pupillari. vel exẽplari. Tertiò, an ſi relinquitur vltra vires hæreditarias ad pias cauſas: & hæres non fecit inuẽtarium: an teneatur inſolidum? Quartò ſi pauperes, vel eccleſia inſtituãtur, & adeant abſque beneficio inuentarij, an teneantur inſolidum. Ad primum & an in hęredis inſtitutiõe ſit locus beneficio huius legis. Videtur q̃ nõ: q̃a hic intelligitur bonorũ ſuorũ, ſed hęreditas nõ eſt ſua. Nã donec viuit, hæreditas nõ eſt: vt l. j. ff. de hær. vẽdi. & ff.
43 ꝓ hęrede. l. ij. Cõtrariũ puto. † Nã hęreditas licet nõ ſit viuẽtis formaliter: tñ eſt eius cauſaliter. Nã ipſo moriẽte, qđ nũc eſt patrimoniũ, inciperet eſſe hæreditas: & ideo ꝓpria locutio dicit̃, ſi teſtator dicit: lego ptẽ hæreditatis meæ: vel ſimilia verba: vt ff. de leg. ij. l. cũ aũt, aꝑs ſi quis ſeruũ. & l. cũ pater. §. hæreditatẽ. & ad Tre. l. cogi. circa pricipiũ. ver. ſed ſi q̃s ita rogauerit. & l. ex facto. in prin. & l. mulier. §. fi. Sicut dicim⁹ in vſufructu, qui licet nõ ſit formaliter in bonis dñi: tñ eſt cauſaliter. Et hoc eſt qđ dixi ſ. proxi. q̃ valet ſi teſtator relinquerit rẽ, quã ꝓpter bona ſua poſſet habere cauſaliter, vt dicat̃ de bonis ſuis relinqui.
44 Secũdò q̃ro † an in ſubſtõne pupillari, vel exẽplari ſit locus priuilegio huiꝰ legis. Et videt̃ q̃ ſic. q̃a priuilegiũ datũ militibus porrigit̃ ad ſubſtitutionẽ pupillarẽ: vt j. de te. mi. l. in teſtamẽto. & ff. eo. ti. l. in fraudẽ. §. itẽ cauſa. cũ ſi. In cõtrariũ videt̃: quia per pupillarẽ ſubſtitutionẽ nõ ſuccedit̃ ſibi decẽdẽti, ſed
a pupillo, [a] qui remanet: vt Inſti. de pup. ſubſti. in prin. & ſic nõ habet bona: q̃a hæc lex requirit q̃ quis ſic decedẽs habeat bona, &c. Dico, q̃ quatenus pupillaris & exẽplaris extenderent̃ ad alia bona pupilli, vel demẽtis, nõ relicta ſibi per teſtatorẽ q̃ talis ſubſtitutio nõ gaudeat tali priuilegio. Sed quaten⁹ porrigit̃ ad bona defuncti: tũc ſec⁹. Pro hoc vī ff. de te. mi. l. miles. §. exhĩdato. Hoc ꝓbo rõne. Iſta lex cõcedit priuilegiũ teſtatori decedẽti diſponẽti ad pias cãs: & ſic reſpectu religiõis debitæ erga Deũ: ſed faciẽdo teſtm̃ filio diſponit rõne pietatis erga filiũ debitę: & ſic rõ legis ceſſat. Et ſi dicis, ergo decedit ꝓ parte
b teſtatus [b] & pro ꝑte inteſtatus. Põt dici q̃ teſtaret̃ ad pias cãs

a ¶ Sed pupillo. Bal. hic in repet. in ix. col. & in lec. in v. col. alter loquitur tenendo contrarium.

b ¶ Pro parte teſtat⁹. Nota ad pias cauſas poſsit quis decedere pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus. Bal. hic in antepe. cõlũ. reprehendit Bart. hic. j. ea. l. in v. q. prin.

a ¶ An teneatur inſolidũ. De hac quæſtione mihi videt̃ caſus, in auth.de ecc.ti.§. ſi aũt hæres.de quo per cano.in c.j.de do. & contu.in x.col.

b ¶ Solũ permittit. In foro conſcientiæ hæres non tenetur vltra vires hæreditarias.licet nõ fecerit inuẽtariũ:vide Bal.ĩ l. filiũ quẽ habẽtẽ.C. famil. erciſ. Angel. tñ in l.j. §.hæc. ſtipulatio.ff. ſi cui plus quam per legẽ Falcidiã. dixit ꝙ hoc erat verũ in aliquibus caſibus. regulariter tñ dixit ipſe, ego teneo cõtra Bar. Vide Bart.in rubrica de acqui. hære. & in l.gerit. eod. titu. licet ipſemet Ange.fuerit ſibi contrarius in d. rubri.& in d.l.j.& vide Bal.in l.fi. C.de iure delib. tenendo idẽ cum Bar.quod tamẽ intelligas vt voluit Bal. in l.ventre. ff. de acqui. hæte. Et vide quod not.Bal.in l.cũ à matre.in fine. C. de rei vendicatio.vbi dicit,ꝙ de iure canonẽ co non requiritur inuentarium. & quod de illo ture nõ detrahitur Falcidia. pro trebellianica voluit dicere in foro conſcientiæ.Adde primò in ver.ſuper rebus quæ relinquuntur. quod Roma.cõſi. ccxxxv. dicit nouam eſſe opinionem,ꝙ ſicut valet legatum libertatis factũ ſeruo alieno: vt l.Paulus. de fideicõ. lib.ita & eodem modo valeat legatũ factũ pio loco rei alienæ, quã teſtator putabat ſuã: ita vt hæres teneatur illã rem redimere, & præſtare eccleſiæ, vel iuſtã æſtimationem ſi dominus vẽdere noluit. Et ꝙ hęres in foro cõ ſcientiæ non teneatur vltra vires hæreditarias,tenuit Abb. conſilio lxtĩj.ĩj.lib.

c ¶ Si eccleſia,vel pauperes.Ad iſtam quæſtio.adde Bal.in l.fin. in prin.ĩ.de iure deliberan. & Bart.in l.j. ĩ.de acqui.hæredi. & Bar.in l.j.§.an bona. ff.de iure fiſ.Ange. in l.j.§. hæc ſtipulatio. ff.ſi cui plus quã per l.Fal.& vide quæ dixi poſt Barto.in d.§. an bona. & Bar. dubitauit,& tãgit hãc qõ.in aut̃.ſed cum teſtator.ĩ.ad legẽ Falc. & contra Bart.eſt gl. extra, de teſta.c.j.& Bald. idem tenet, vt antea, ſicut alienatio.ĩ.eo.ti.& in l.ſi.ĩ. de iure deli. tangunt cano.in c.j.de ſoluti. & vide Bart.in aut̃. ſi qua mulier.in fine. iĳ.col.ĩ.eo.clericus ve

iure fideicõmiſſi:vel veri⁹,nõ eſt incõueniẽs ꝙ hoc caſu pro ꝑte deceſſerit teſtatus: vt dicã j.in prin.ſeq.qõ. Tertiò quæro, qñ relinquit̃ vltra vires hęreditarias,& hęres
a nõ fecit inuẽtariũ:an teneat̃ inſolidũ, [a] & quo iure. Et vr̃ ꝙ ſic: ꝑ l.fi.§.j.de iure deli. & in aut̃.ſed cũ teſtator.j.ad l.fal.In cõtra-
b riũ vr̃ hæc lex quæ ſolũ ꝓmittit [b] ꝙ de bonis ſuis relinquat̃.Et hoc puto verũ. Tñ ca
45 noniſtæ tenẽt ꝙ in foro †conſciẽtiæ hæres nõ teneat̃ vltra vires hęreditarias, licet nõ fecerit inuẽtariũ:vt no.Hoſt.in ſumma de teſt.§.pe.ver.ſed quid ſi bona.Idẽ Io. An. in c.quanꝙ.extra,de vſu.li.vj. in nouella. Idem colligit̃ in multis ſummis. ratio põt eſſe:qa tale nõ eſt debitũ de iure naturali: ideo eccl'ia reſpuit.Et hoc verũ,ſiue teſtm̃ ſit ex priuilegio huius legis, ſiue ex ſolennitate de iure cõi.Quartò q̃ro,qd ſi eccl'ia
c vel pauperes [c] inſtituant̃,& adeãt abſq; be-
d neficio inuẽtarĳ [d] an etiã teneant̃ ĩſolidũ: & vr̃ ꝙ ſic licet poſſint reſtitui ad ꝓexẽplũ pupillorũ,vt ĩ aut̃.de hær.& fal.§.fi. Cõtra
e riũ dico. [e] †ad ſimilitudinẽ fiſci.q nõ tene-
46 tur vltra vires hæreditarias:vt ff.de iu.fiſ. l.j.§.an bona.& l.nõ pñt.Præterea, iura ciuilia nõt poſſunt obligare eccleſiã, & pia loca vltra vires hæreditarias: cũ talis obligatio non ſit de iure naturali,vt dictum eſt,& j.dicã.Præterea,in hærede extraneo nõ faciẽte inuẽtariũ ratio eſt:quia ꝑſumit̃ aſſumpſiſſe bona:vt in aut̃.de hær.& fal.§. ſancimus.q̃ rõ ceſſat in eccleſia, & in alĳs pĳs locis.Præterea,hoc vr̃ expreſſum.j.eo. auth.ſicut alienatio.vbi nihil põt eccleſia acquirere:ex quo ipſa onereť vltra quam
47 accipiat.Si tñ aliquis† ſacerdos inſtituat̃ hæres,rõne cõſanguinitatis, vel amicitiæ, nõ reſpectu religionis diuinæ:tũc eũ puto teneri inſolidũ:vt aut̃.de hære.& Fal.§.fi. ſed ſecus ſi amore Dei,vel pro anima ſua, vt dictũ eſt.& hæc de rebus quæ relinquũtur,dixiſſe ſufficiat. Circa ipſam diſpoſitionem ſeu voluntatem teſtatorũ aliquid videamus.Et quia tex.dicit hic,ꝙ optauerit relinquere: examinemus,an iſtud importet ipſius voluntatem liberã: an verò arbitriũ,boni viri.Et videť ꝙ importet liberam volũtatem propter verbũ licentiã
48 ſuprà poſitũ,quod †exponitur per Odof. id eſt,liberam voluntatem. Idem Innocẽ. de ſtatu mona.c.cũ monaſteriũ. circa finẽ. Pro hoc facit quod j.ſequit̃, nec ſint caſſa
49 iudicia.Nam hoc verbũ iudicio.† exponitur,id eſt volũtate.de fideic.liber.l. Thais. §.Lucius. Pro hoc facit quod j.ſequit̃,liber ſit ſtylus.Nam ex eo quod dicit, liber ſit: idẽ eſt ac ſi diceret,ꝙ ſit in tua volũtate:vt ff.de leg.iĳ.l.fideicõ.§. quanquã.ibi: plenũ arbitrium,&c.Hoc enim verbum plenum
50 †vel liberũ, [f] denotat liberã voluntatem, etiã ſi adĳciat̃ dictioni quæ importat arbitriũ boni viri:quia tm̃ eſt dicere ꝙ optauerit quantũ quod ſibi placebit,†vel qd̃ ſibi
51 videbit̃ ſed illud verbũ,placebit:importat arbitriũ boni viri: vt ff.de fideicom.libr.l. Thais.§.ſorore. & l. fideicõmiſſaria. Præterea.j.dicit arbitriũ.&c.Pro huius declaratiõe eſt ſcĩẽdũ,ꝙ circa diſpõnẽ voluntatis teſtãtis cõtingit ipſum primò diſponere circa q̃titatẽ ei⁹ qd̃ relinquit̃.Scdò circa modũ,ſ.vtrũ iure legati,vel fideicõ.vel iure inſtitutionis.Itẽ circa qualitatẽ,ſ. an purè,an ſub cõditione.An ipſe exprimat arbitriũ:an arbitrio alterius cõmittat̃. Dico
52 ergo †ꝙ circa q̃titatẽ ei⁹ ꝙ relinquit̃, non continetur ei⁹ libera volũtas,ſed arbitriũ. qd̃ patet ꝑ id qd̃ dicit:optauerit. qd̃ ſignificat arbitriũ boni viri:& nõ referť, niſi ad id ꝙ relinquit̃ & quantitatẽ ipſius. Sed cõtra hoc facit,quia opto,idẽ eſt ꝙ cupio; & cupio,idẽ eſt ꝙ volo:vt ff.de fideic.lib.l.rogo.aliàs gregẽ.ergo importat liberã volũtatẽ.Sol.Idem importat cupio,quod volo: quia vtrunq; requirit voluntatẽ; tñ aliter & aliter:qa verbũ volo,liberè: aliud ſecũdũ arbitriũ boni viri.Et eodẽ modo reſpõdetur ad l.qm̃ indignũ.j.de teſt.ff.mãdati. l.j.& probat̃.j.eo.l.ĩj.vbi vult, ꝙ iſta verba importẽt legitimũ ſenſum. Alia circa mo-
53 dum & qualitatẽ:dico ꝙ†cõmittunť in liberã volũtatẽ. Hoc eñ verbũ legitimũ.ſ. poſitũ,reſpicit verbum,relinquere. & hoc verbũ velle eorũ,ſecũdũ ꝑdictos liberã poteſtatis voluntatem importat; & ſic circa ipſum actũ habeat liberã poteſtatẽ. Idẽ ſi exponitur habeat licẽtiã.i.licitũ ſit relinquere.Nã cũ continet priuilegiũ, intelligi
54 †debet aliter quã de iure cõmuni: vt ff.de bonis lib.l.etiã.in princ. Probat̃ & not.in l.ſi quãdo.j.de inoff.teſt.Hoc probat̃ ex eo quod ſequitur:& nõ ſint caſſa iudicia. Itẽ pro hoc facit ꝙ j.ſequitur, liber ſit ſtylus.

Sed cõtra prædicta opp.ego intellexi,ſi vnuſquiſq;,etiã inhabilis. Sed quãdo ei q nõ põt teſtari,conceditur libera teſtamenti factio,intelligit̃ ſeruato ordine iuris; vt j.de inoffi.teſta.l.ſi quãdo.ergo in hoc intelligit̃ ꝙ in omnibus ſeruetur ordo.Sol. Quandoq; illa libera teſtamẽti factio cõceditur vni:& tunc ſi aliàs ille erat inhabilis intelligitur diſpenſatũ ſolũ de habilitate perſonæ,tamẽ ſeruet̃ talis ſolennitas vt dicam in lege ſi quando ſuprà allegata. Si verò aliàs erat habilis;tunc videtur remiſiſſe alias ſolennitates:vt no.in dicta lege ſi qñ.Si verò libera teſtamẽti factio cõ-
g ceditur pluribus, [g] quorũ quidam poſſunt eſſe habiles quidã inhabiles;tunc videtur diſpẽſatũ cũ inhabilitate ꝑſonæ & cũ ſolẽnitate,vt patet in priuilegio militis, vt ff. de teſt.mili.l.j. Et ita in l.ꝑſenti. cõceſſum eſt priuilegiũ cuilibet decedẽti. Hoc etiã eſt in mortis articulo cõſtituto. Iſtorũ quidam poſſunt eſſe habiles,quidã inhabiles: ideo videť diſpẽſatũ cũ ꝑſona,& etiã de ſolennitate. Circa prædicta primò quæro an priuilegium huius legis poſſit minuere partem alĳs debitam. Secundò,an relicta ad pias cauſas vitient̃ ex cauſa præteritionis vel exhæredationis. Tertiò,an in relictis ad pias cauſas valeat voluntas captatoria. Quartò,an valeat talis voluntas ſine hærede,vel ſi non adeatur hæreditas. Quintò an poſſit decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Sextò, an in prædictis maiori poſſit quis ſubſtituere compendioſè directo. Circa primũ dico quod priuilegio huius legis non poteſt quis plus relinquere; quàm prius
55 poſſet:†quoniam iſtud verbum quid optauerit;importat arbitrium boni viri,vt ſuprà dixi.& ideo non poſſet quis relinquere diminuendo legitimam filio debitam.

hoc

A D D E quod clericus non conficiens inuentarium, teneatur vltra vires hæreditarias:vt no.Per.de Ancha.in c. canonũ ſtatuta in vj.charta. de conſti.Et not.ꝙ relictũ mulieri.ſi ad melioris vitæ frugẽ peruenerit,dicit̃ ad pias cauſas ſecundũ Bald. per textum illum.l. imperialis. in princ.ĩ. de nuptĳs. Et vide Bald. hic de meretrice.Vtrũ autẽ incertitudo,vel qualitas vitiet relictum ad pias cauſas: vide not. per Cy.& Bald.in l.priuilegia.ĩ. eodẽ. & ꝙ not.Bart. in l.quidã. de rebus dubĳs, & Barto. in l. Titia. §. Seia.de au.& arg.le.

d ¶ Beneficio inuentarĳ. Vide Barba. in vlti.char.in c.j.de teſtamẽ.& infra de iure deliberan.

e ¶ Contrarium dico. Vide Paulum conſilio trigeſimoquarto. columna tertia. volumine primo. & conſilio lxxĳ.columna. quinta. in ſecundo dubio, volumine. ĳ.& vbi ponit etiam in ſuperioribus verbis Bartol. conſil.cĳ. columna tertia. eodẽ volumine.& Feli. in capit. eccleſia ſanctæ Mariæ. colũna. xxj. de conſtit.& Panor mi.in dicto cap.eccleſia.colum.v.ad finẽ. & in capitulo Raynaldus.columna tertia.in materia. colũ. antepenultima.de teſtamen. & Iaſon. in l.finali.§.finali.in vltima colum. infra de iure deliberandi. & Barba.in c.j. de teſta. Are.in l.ſi ſeruus pluriũ.§.ſi ante. ff. de legatis primo & in rubrica.ff.de acqui.hæredi.in vj.col.in verſic.iiĳ.adde.vbi dicit quod eccleſia non teneatur eſt cõmuniter & vide vnum verb. Feli. in c.paſtora.col. ĳ.de offi. delega.

f ¶ Plenũ vel liberũ, Vide Barto.in l.alio. ff.de ali. & cibo. leg.

g ¶ Conceditur pluribus. De verbo libere,adde ꝙ Bal.in c.j. extra de reſcrip.dixit ꝙ verbũ liberè. importat volũtatẽ munitã rationibus legalibus & ſolẽnitati. Vñ dixit ꝙ ꝓpter tale verbũ nõ poſſit appellari in cã momẽtaneæ poſſeſſionis nec poſt x.dies ad appellãdũ & dicit nõ obſtãte.l. j.de teſt. mili. qa re-

spondet ꝙ non seruata iuris solemnitate, ibi non veniebant in præiudicium alicuius. Sed circa hoc Salic. in rep. huius legis, vbi videtur omnia improbare dicta Bartoli, dicit ꝙ in d. l. j. de test. mili. probatur ꝙ illa verba videãtur remisisse iuris solennitatẽ. Nã ꝙ milites possint testari cũ sine solẽnitate inducta fuit, non per illam legem fi. sed per l. iure militari. cum multis simil. ff. de testa. mili. Vnde non est credendum Iurisconsultum aliquam superfluam legem fecisse. Et de isto verbo liberè, vide quæ habes post Barto. in l. si sic. de le. j. & per Moder. in cap. sanè. de excess. prælato. & vide Bald. in l. dotalem. ff. de testa. mili.

hoc etiam verum est de iure canonico, qñ quis vult pauperes instituere: & filios exhæredare: & pro consilio quærat aliũ quã Augustinum, vt no. j. tit. proxi. in l. si quis ad declinandam. xvij. q. iij. c. fi. Et est ratio: quia auferendo filio est facere contra officiũ pietatis, vt l. ij. ff. de inof. test. & sic contra pietatẽ nõ est piè relinquere. est em̃ cooperire. vnũ altare, et alterum discooperire, qd̃ nõ licet, vt j. qui po. in pig. ha. l. assiduis.

56 Et eadẽ rõne puto † ꝙ non possit minui debita portio patri vel patrono. vt j. eo. aut. si qua mulier. & ibi no. arg. ff. de inof. testa. l. nã & si parẽtibus. De falcidia verò, & trebellianica, dico ꝙ nõ † possit minui priuilegio huius legis, vt dixi sed minuit hodie per aut. similiter. j. ad l. Falc. Itẽ quarta quę

58 debet curialibus † bñficio huius legis non minuit priuilegio, sed per l. penul. j. e. quæ totaliter cessat in relictis, ad pias causas. Quę aũt sit ratio ꝙ hodie põt fieri hoc modo, patebit in iij. q. huius legis. Secundo quæro, an relicta ad pias causas vitient ex cã præteritionis, vel exhæredatiõis. Circa quod dic ꝙ quãdoqꝫ fit præteritio de filio,

59 quẽ se habere ignorabat, vel de posthumo cũ vxorẽ prægnãtẽ nescibat: & tũc † non valet relictũ ad pias causas, qa deficit volũtas defuncti. Non enim est verisimile, ꝙ sic reliquisset si sciuisset. vt l. si vnquã. j. de reuoc. dona. Si ergo reuocat donatio perfecta qd̃ est plus: ergo multò magis relicta &c. xvij. q. iij. c. fin. qd̃ etiã probatur. Nam in testamento militis sublata est omnis solennitas iuris ciuilis, & remanet solum in æquitate naturali & gẽtiũ, sed militis testamẽtum propter præteritionẽ de ignorãte factũ rũpit, vt j. de testa. mili. l. sicut certi. & l. si cum vel in vtero. & ff. de testa. tute. l. si quis. §. si quis cũ. nisi ea mẽte fuerit vt eius vellet filiũ p̃terire, sicut siue esset siue non esset, vt ff. de test. mili. l. q iure militari. quo casu voluntas adest. sed an valeat: dico idẽ qd̃ in eo dico qui præterijt sciẽter. Si verò quis præterijt sciens se habere talẽ, vel exhæredat: tũc quãdoqꝫ relicta ad pias causas sunt per modum legati, vel fideicõmissi:

60 & illa remanent † firma, etiã de iure cõmuni, per aut. ex causa. j. de lib. præte. quia solùm institutio vitiatur. Quandoqꝫ relinquitur ad pias causas iure institutionis: & tunc quandoque filius præteritur vel exhæredat, & nihil sibi relinquit: & † tunc il-

61 lud factũ est contra officiũ pietatis. vt l. ij. de inof. test. & ideo ecclesia admittit eum, nec ex eo vult aliquid acquirere, consilio

a Augustini [a], vt d. c. fi. xvij. q. iij. Sed huic obstat qd̃ test. militis admittit, licet filius prætereat de iure antiquo, licet in hoc sit hodie limitatũ, vt l. cũ lege. & aut. p̃sbyteros. j. ti. proxi. plenè in aut. ex causa. de lib. præte. Sed vt dixi ecclesia pietatis est mater, vt j. eo, decernimus, circa fi. & ideo non admittit pro se testamenta facta contra officiũ pietatis. Sed contra. quia ecclesia admittit eũ qui dedicat se & sua, licet habeat filios. Respõdeo. Principaliter dantur bona pro se, sed accessoriè ex cã: quia persona offertur: cuius personæ oblationẽ recipere est per se simpliciter pium. Item contra iniquitatẽ quæ insurgit ex oblatiõe bonorum prouidetur per aut. si qua mulier. j. e. Si verò ecclesiam aut aliũ pium locũ insti

b tuit [b]. & filio aliquid relinquit: nõ tñ iure

c institutionis [c] prout hodie requiritur: tũc

62 dico † ꝙ testamentũ non irritatur. qd̃ pro- e bo: qa hoc testamẽtum non est factũ cõtra officium pietatis. Nam de iure antiquo si habeat legitimã quoquo relicti titulo nõ subijciebatur querelæ, vt j. de inoffi. testa. l. cùm quæritur. & in aut. de triẽ. & semis. §. j. & si erat minus legitima supplebat, vt l. omnimodo. & l. scimus. §. repletionem. j. de inof. test. Si igit hodie est inductũ ꝙ habeat iure institutionis ista est mera solẽni-

63 tas iuris ciuilis: quæ est remota † in relictis factis ad pias causas qñ est facta in mortis articulo per hanc legẽ: ergo &c. Dico etiã ꝙ si lex expresse diceret ꝙ talis dispositio ad pias causas non valeret: ꝙ talis lex non valeret, & est nulla, vt dicã in vltima quæstione seq. super ordine. Tertiò quæro, an

d relictis ad pias causas valeat [d] voluntas ca

e ptatoria [e], qñ talis dispositio cõfertur in secretis mentis alienæ, vt ff. de hæred. instit. l. captatorias. & videtur ꝙ non valet. quod probatur in testamento militis, in quo cessat omnis solennitas iuris ciuilis j. de testa.

64 mili. l. captatorias. In contrariũ † est casus rotũdus extra de testa. cũ tibi. & ibi no. Et hoc videtur notari de iure ciuili ꝙ relictũ libertatis potest conferri in voluntatẽ alterius, vt ff. de fideic. lib. l. fideicõmissaria libertas. & hæc vera. Ad cõtrarium respon- f deo ꝙ licet aliqd cõferatur in alterius voluntatẽ; tñ ab illius voluntate intelligitur excl̃usus omnis dolus, vt l. creditor. §. Lucius. ff. mand. & adhuc talis volũtas debet esse regulata respectu iuris gẽtiũ vt patet in milite in cuius libera volũtate est posita libertas testãdi, vt l. j. de testa. mili. tamẽ regulæ iuris ciuilis remanẽt, vt ṡ. dixi circa prin. q. principalis. Nunc ad propositũ: voluntas captatoria, nisi ad pias causas nõ valet: quia in illis nulla regula iuris ciuilis limitat voluntatẽ, sed in relictis ad pias causas est regula iuris ciuilis, & gẽtiũ: sit ergo religio erga Deum, vt l. ij. ff. de iustit. & iu. Debemus ergo peccata nostra redimere eleemosynis, vt xiij. q. ij. ca. animæ defunctorũ. & de pœ. di. j. c. medicina. Vnde non põt hoc nõ velle: licet in alijs relictis secus, vt ibi no. Sed prędicta sunt vera: ꝙ si aliqd

f relinquatur arbitrio alterius [f] simpliciter nec dicatur ad quid: qa in dubio intelligit ad pias causas, vt d. c. cũ tibi. & ibi not. per Archi. qd̃ satis placet qñ dicit in arbitriũ. Nam bonus vir sic arbitratur, nisi causa ostenderet quare debeat aliter arbitrari, vt pro malè ablatis. Sed si diceret ad vo-

g luntatẽ talis [g] nec exprimeret ad pias causas; tunc remanet regula quòd voluntas

xiij. colum iiij. volumi. j. Panor. xxxj. colum. ij. vol. ij. consil. cx. in primo dubio eodem volumi. & Bartol. consilio v. & vj. Roma. consil. cccxvij. colum. iiij. & Car. cxxxiij. & Aret. xcij. colum. iij. & Iaſ. in l. captatorias. colum. fin. & ibi omnes. j. de testa. mili. Aret. omnino in l. ij. colum. j. in ij. notabili. vbi dicit ꝙ valeat statutum. vel consuetudo dictans quod dispositio captatoria valeat, quoties statutum vel consuetudo disponeret, quod ille in cuius voluntate dispositio ponitur tenetur illam declarare arbitrium boni viri. Vide plenè ad hæc omnino Imo. in l. captatorias. ff. de hære. instit. vbi latè prosequitur ꝙ valeat institutio. vel relictum captatorium: etiam in alijs quàm ad pias causas.

¶ Voluntas captatoria. Vide Bald. in l. captatorias. j. de testa. milit. q dat vnã bonã solutionẽ ad c. cum tibi. hic allega. & vide ibi etiã dñm meum. Et adde hic notata p Bart. & Imol. in l. captatoriæ. de lega. j. & ibi de intellectu l. fi. deicommissaria libertas. & latiꝰ p Imo. in l. illa institutio de hæredi. instit. Et ad capi. cũ tibi. vide Bar. in l. Theopompus. de do. præ. & in cõsilio qdã habẽs bona cõia. vide supra i apostillis. & Bal. i epistola. j. de fideicom. Ex opposito & quod valeat voluntas captatoria ad pias causas, cõsuluit Bar. in consil. incipiẽ. visa quadã petitione &c. & Bar. in cõsilio quõdam per Bal. in l. pe. in ij. col. de execu. rei iudi. & l. & in epistola, C. de fideicõ. & valeat tenet Bal. in l. j. ff. de leg. ij.

P. PAV. P,

¶ Arbitrio alterius. Vide Com. cõsil. cxx. ad fi. & meliꝰ in cõsi. xiij. in princ. inci. magister Ioannes.

P. PAV. P.

¶ Ad volũtatẽ talis. Cõtrarium in hoc tenet Ang. cõsil. ccx. incip. inter cætera. colũ. vlt. vide Com. consil. cvij. in princip. & ibi etiam dicit ꝙ quãdo relinquit aliquid alicui distribuẽdum vt sibi i secreto dixit nõ tenetur ad pias causas distribuere. Et idẽ tenet in consil. cxvij. incipiẽ. A. & in testamẽto. in secũdo dub. ad fi. Et ibi etiam ꝙ ad pias causas voluntas captatoria valet secũdum quod etiam dixit Bart. in l. Theopõpus. ff. de dote prælega. & per Iaſo. in l. captatorias in penulti. & vlt colum. C. de testamen. mili. Soc. in l. vtram. §. cũ quidã. colum. in. de reb. dubijs. Barbat. in dicto c. cum tibi. colũ. vij. & sequen.

P. PAV. P.

¶ Iure institutiõis. Vide Barb. in c. cùm esses. in xvj. & seq. col. extra de testa.

POMATES.

¶ Ad pias causas valeat. Vide Alex. consj.

POMATES.

¶ Instituit. Licet filius non habeat iure institutionis tamen fauore piæ causæ valet testamẽtum, vide Bal. hic in xxv j. col. Et cũ Ber. tenet Flo. hic, & Pet. de Anc. & Imol. in c. cũ esses. de testa. licet Sal. teneat cõtrarium. Et not. qa dicit Bal. simpliciter, ꝙ relicta ad pias causas i testamento imperfecto debeãtur: qa est perinde. ac si esset adiecta clausula codicillaris. l. in testamẽto. ff. de fideicõ. liberta. Ita notanter dicit Bald. in l. si mater. C. de test. manumiss. & adde qd̃ ad pias causas voluntas nutu facta. c. cum tibi. de testa. secundum Bal. in l. si post. j. de iuris & facti igno. facit quod not. l. iubemus. j. de testa. dicit etiam Bar. ibi ꝙ in codicillis valet: & est verum l. nutu. de leg. iij. quia in eis non instituitur hæres.

POMATES.

¶ Ad pias causas valeat. Vide Alex. consj.

☙ POMATES.

a ¶ Fideicōmissaria libertas. aduerte: quia Bar. hic videtur sentire q̄ datio libertatis non sit res pia: nisi relinquatur gratia animæ. de quo vide Ale. in l. captatorias. ī prī. in j. colū. circa mediū. j. de testamen. mili. & in l. si pecuniam. col. ij. & seq. j. de cōdi. ob cau. & Ias. in l. sivnus. col. ij. j. de testamen.

☙ POMATES.

b ¶ Sine hærede. Vide ad hoc pulchrè Barba. consil. viij colū. x. & sequen. volu. j. & Alexand. in l. Marcellus. col. iij. ad fin. ff. ad Treb. & Anna. cōsil. xxviij. colum. iiij. & Bal. xxxix. in v. parte. & Aret. lxiij. in secūdo dubio. colū. vj. & Alexan. iij. colum. v. volu. ij. Aret. in l. si filius qui patri. col. j. de vulga. & pupilla. & Ro. consi. cccxxviij. vbi distinguit.

c ¶ Aditur hæreditas. Vide Bartol. in l. eam quam. j. de fideicō. in ver. Titi. ñ & in ver. alium casum &c.

d ¶ Miraculosè resurrexit. Vide q̄d no. Barto. in l. nam ad ea. cū sequen. ff. de legi. Ante istam apostillā in ver. hodie not. per dictum §. si verò expresim &c. Et sic per ea quæ hic, & 3. proximè dicuntur, videtur concludere Bartolus, quòd relicta ad pias causas valeant hæreditate nō adita, neq; facta aditione bonorū. sed cōtrariū tenet Bar. in hac l. in lec. ordi. nō in repetitiōe. & in l. eā quā. infrà de fideicommis. sed Bart. in l. j. C. de bo. và. lib. x. sequitur idē q̄ hic, & istam opinio. videtur sequi Bal. et Imo. in l. j. in fi. ff. de lega. j. & per no. per Spec. in ti. de fide instru. §. cōpendiosè. ver. sed pone hæres. & ibi Ioan. Andr. in addi. sed contra Bal. hic in versic. iuxta hoc quæró. an executor. distinguendo aliter dicit quam Barto. de quo hic per eū. quē ad literam sequitur Ange. in l. prima. circa finē si quis omiss. cau. testa. Sed idē Ang. in l. qui filio §. j. ff. de hære. institu. tenet indictincte opinionem quam tenet Bald. in locis contrarijs, videlicet q̄ requiratur aditio: & ita dicit de facto fuisse determinatū. Et ita sequitur Bal. in d. l. qui filio. Sed idem Bal. in d. l. eam quam. videtur exigere aditionē. Sed Sa. hic in versicu. quæro in xiij. an hæredi. nō adita &c. multis captatoria non valet. Sed videtur etiam quod si exprimat ad pias causas, quod non valet si relinquitur in volūtate hæredis libera, vt ff. de fideic. lib. l. fideicōmissaria libertas [a] sed libertas est res pia: ergo &c. So. illa facit, p inquātū permittit libertatē relinq in volūtatē tertij, sed inquantū, phibet in volūtate heredis est cōtra. Dico aūt q̄ tūc, pcedit quādo libertas nō relinquitur pro anima: aliàs secus, vt dicto. c. cū tibi. Quartò quæro: an valeat talis volūtas sine hærede, [b] vel si non adeatur hæredi-
65 tas. Ad quod respondetur † q̄ quādoq; relinquitur certa res: & de alijs nihil disponitur: & tunc de iure cōmuni valet, vt codicillus, vt l. pamphilo. §. propositū. de lega. iij. Quādoq; relinquūtur omnia bona, nec hæres instituitur, vt si dico, omnia bona mea distribuātur inter pauperes per talem. dico q̄ testamētum valet, & ille executor est. j. ti. j. l. si quis ad declinādam. & extra de testamētis. c. cū tibi. & ibi per Inn. & Io. And. in eo. ti. c. Io. & Spec. de instru. edi. §. nūc verò aliqua. Vnde scias, q̄ talis executor positus ad eligēdum pauperes, an possit eligere aliquos in dictis reb[9], an debeat vniuersalis hæres eligere? Item an requiratur præsentia electi, dixi in quæstiōe quā disputaui, quæ incipit, filiū adultū &c. Si verò relinqueret omnia bona sua pauperib[9]: tūc ipsi pauperes essent instituti hæredes, vt ff. de hære. institu. l. his verbis. in prī. & ibi no. sed eo casu, quo alicui quis priuat[9] est institutus: & certa relicta sunt facta ad pias causas, si hæres institut[9] non adeat, & nō facit in fraudē: & sic non habet locū titulus, si quis omissa cau. test. an legata ad pias causas debeantē? Et videt q̄ nō quia nō valet testamentū ex quo nō
c aditur hæreditas [c], vt l. nemo. de testa. tut. de reg. iur. l. si nemo. & etiā relicta non valent, si hereditas nō adeatur, vt j. de manu. test. l. fi. & de fideicō. liber. l. j. & ff. de hære. insti. l. qui filio. §. j. in gl. liber. & loquūtur dicta iura in libertate quæ est fauorabilis & pia: & ideo ī libertate fuit ītroductū remediū, & cū libertate bona adijcerētur cōseruāda: vt insti. de eo cui liber. cau. bo. addic. Istā quæstionē tāgit Spe. ī ti. de test. §. nūc verò aliqua. ver. sed pone q̄ ex eo testa. & ibi recitat opi. nil tñ boni alle.
66 Mihi videt † q̄ in legatis ad pias causas, ad eorū cōfirmationē nō requirat aditio, vt in casu hui[9] legis: nec in aliquo alio: nā in eis cessat oīs solēnitas iuris ciuilis: vt §. dictū est, & j. dicetur, sed de iure naturali, vel gētiū, nō requiritur aditio q̄ patet in testamēto militis, in quo sublata est oīs solēnitas iuris ciuilis, vt patet. ff. de test. mi. l. miles ita. §. fi. Paul[9] Aposto. dicit ad Hebræos ix. ca. Vbi testamentū est, mors necesse est vt intercedat testatoris volūtas. testamētū aliàs nō est, nisi morte cōfirmetur: alioqn nō valet, donec viuit qui testatus est &c. Et quod dicit, nisi morte cōfirmetur: exponit gl. id est per mortē testatoris. No. q̄ dicit, mortē nō adijcit aditione hæreditatis: in tm̄ hoc est verū, q̄ ille qui relinquit ad pias causas, licet nollet eis deberi eo viuo, & licet possit mutare volūtatē: tñ eo mortuo in eadē voluntate confirmatur: & illa relicta sunt debita sicut si vo-
luisset dare aliquid in certū euētum. & ille veniisset. Et enim hoc relictum quædā pollicitatio facta intuitu mortis, si volūtatem non mutat: ergo &c. vt not. ff. de pollicitatio. l. secunda. Et hoc intelligitur ex diffi-
67 nitione voti. Et enim votum † alicuius boni Deo facta promissio, vel pollicitatio, vt patet in d. l. ij. Hoc enim est etiam verū de iure ciuili. Probo: quia iure nouo statuitur, q̄d in relictis ad pias causas cessat Falcidia, vt infrà ad legem Falcidiam. auf. similiter. & in corpore vnde sumit. sed vbi cessat Falcidia in testamento. necesse est quod propter hæreditatem non aditā non irritetur, vt dicit tex. in auf. de hær. & Fal. §. si verò expresim. & tunc quia aliàs lex esset iniusta, & contra publicam vtilitatē: quia hæredes vidētes se priuatos omni cōmodo cessarent adire, vt irritarentur testamenta: quæ seruare publicè interest, vt l. vel negare. ff. quemadmodum testamenta aperian. Et ideo de iure antiquo in libertate statutum est, vt bona adijciantur causa conseruādarū libertatum. hodie vero per dictum. §. si verò expresim prouidetur. vt valeat. Ex prædictis quæ dixi quod post mortem transit in votum, formo quæstionem talem. Pone quod testator qui multùm relinquit. decesit, deinde miraculosè
d resurrexit, [d] an possit testamentum reuo-
68 care? † maximè ad pias causas, videtur q̄ non, sicut nec votum. Dico sic, quod du-
69 plex est resurrectio. † Quidam enim resurrexit iterū moriturus, vt Lazarus: & testamentum eius per resurrectionem reuocatur, sicut per natiuitatem filij, quem non putauit sibi nasciturum, vt dictū est secundum Augu. xvij. q. iiij. capi. finali. Secundo modo, quidam resurrexit glorificatus, iterum non moriturus, sicut Christus. & sicut faciēt omnes in generali resurrectio-
e ne: tunc iste non posset reuocare, quoniam talis resurrectio non mutatur circa ista tēporalia. Dicitur enim in Euangelio Matthæi septimo. capitu. Cùm autem resurrexerint, nec nubent, nec nubentur, sed erūt sicut Angeli in cœlis. Item Apostolus in d. c. ad Hebræos. ix. dicit, testamentū Christi cōfirmatum per eius mortem. & loquebatur postquam resurrexit. Quintò quæro an in prędictis possit quis decedere pro
e parte testatus, & pro parte intestatus: [e] dic
70 quod sicut † dictum est in prædictis cessat omnis ciuilis solennitas, sed de naturali æquitate non est necesse, quod quis in totum decedat testatus, vt l. si miles. ff. de testamento. milit. ergo &c. Et ideo est aduertendum, aut aliquis fecit testamentum, & instituit quem in parte, & de alia non dixit: & in dubio videtur velle eum quem in parte instituit habere totum. Idem si esset facta institutio ad pias causas: quia ibi esset præsumpta volūtas. Aut apparet voluntas quod nolit eum habere in totum: & tunc procedit quoniam decesit pro parte testatus, & pro parte intestatus vt dicta l. si miles. infrà de testamen. militari. & f
ideo no. quod ecclesia, quæ instituta est ex tertia parte hoc acto quod amplius petere non possit, erit hæres pro illa parte tātùm
f & plus nō petet. Sextò quæro an maiori f possit substituere in p̄dictis directo. Videtur

tū latè dispu. & finaliter tenet contra opinio, Bar. hic, q̄ requiratur aditio. Et hoc sequitur Raph. in d. l. qui filio maximè in foro ciuili. Et ita etiā hoc tenet Imol. in d. l. qui filio. q̄ non, nisi adeatur hæreditas. Et adde q̄ Mod. Institu. de actio. in §. ex maleficijs. & ideo videt tenēdum id quod tenet Bald. in locis contrarijs: quia cōmuniter illud nō impugnatur si bene cōsideres. Et hoc tenet do. Flo. in d. l. eam quā. & ob seruat in practica. & adde Bal. ī l. j. aliàs. tj. si qs omis. cau. testa. & Ang. in d. l. ij. si qs omis. cau. testa. Adde tamē quòd existentia sui hæredis instituti confirmat legata ad pias causas, etiam ab alio hærede depēdentia. sicut in libertatibus. l. sed & si quis. de fideicommis. liber. & l. Stichū de manumis. testa. Ita notabi. dicit Angel. & Imol. in l. si filius qui patri de vulg. & pupil. Ad hoc facit quod not. Bar. in l. j. §. cui bona. ff. de iure fisci. & q̄d requiratur, tenet etiā Bald. l. id quòd pauperibus. in viij. col. & q̄ non requiratur. tenet dominus Abb. in ca. relatū. de testa. illū text. adde Bal. in l. fi. in prin. C. de test. manu. vbi remouent oēs solennitates iuris ciuilis. s. ad pias causas.

¶ Intestatus. Bal. hic in ante. co. cōtrariū tenet Adde q̄ no. Bald. ī. e. l. i ij. & iiij. q. prin. & vide etiā Bar. ī au. si qua mulier. in vj. q. j. e. vbi vult q̄ si ante ingressum qs instituit filios immediatè: de filia nihil dixit q̄ p ingressum monasterij alia pars acqrat monasterio p illā auf. fauore religionis. & vide Bal. in ix. colum. in ỹ. iij. quæro incidēter & Bal. etiā in lec. non in repetitiōe. in vl. co. Sed cū Bar. videt simpliciter transire hic. & maximè Imo. in c. cū oēs de test. Nō intelligas tamen q̄ hic propter hoc cessat ius accrescēdi: qa imò locū habet etiā in testamēto militis. vt nota. in l. j. j. de testa. mili.

☙ POMATES.

¶ Vide Alex. cōs. cv. in fi. vo. iij. Pan. cōs. iij. ij. col. vo. ij. & Ia. in l. hac cōsu. §. ex impfecto. co. iij. id fi. de te.

¶ An Maiori. An maiori ad piascās possit directo substitui. Et tene q̄ sic Bal. tñ hic ī xj. col. tenet cōtrariū & p Bal. ī l. extraneū in pe. col. j. de hær. isti.

a ¶ Articulo constitutus. Et pro hoc vide tex. in l. si pr. §. fi. ff. de fideic. liber. & ibi dixit Ang. no. casum pro opi. Bar. dum dicit, cū in extranea esset valetudine, &c.

b ✠ POMATES. ¶ Pias causas est inductū. Vide Alex. cōsi. cv. in iiij. col. vol. iij. & Pan. consi. xj. in j. dubio. col. ij. vol. j. & aliquid etiam per Alex. consi. xlj. col. ij. vo. j. & Arc. lxiij. in ij. dubio. col. vj. & lxviij. col. ij.

a ¶ Sint rogati. Et hoc ibi tenet Io. Andr. in d. c. relatū. pro hoc lex ditus. ff. de test. mil. dicit do. Abb. Sic. in ca. cū oēs. de testa. i prin. per illū tex. cp illo iure non est necesse vt testis se subscribat, vel cp sint rogati, non cp oēs sint masculi: qa ibi Papa vī se fundare sup iure diuino & statuto sanctorū patrū: scēm q nō reperit hæc diuersitas: & dicit cp hoc sentit apertissimē Bald. hic, in fin. cp putat valde not. dicit tñ Abb. qđ ille text. posset cauilari: qa ibi Papa intendit tollere legē ciuilē, respectu numeri testiū tātū: in alijs remanet ius ciuile illæsum. Et ita dicit se audiuisse, cp consuluerūt. In cōtrariū facit, cp papa ibi loquit generaliter Abb. & hāc opi. cū Bal. etiā sequitur in fine prædicti c. præfatus. do. Abb. & in d. c. tenet secūdam lect. videlicet, cp illud ca. deroget hodie iuri ciuili etiā quo ad forum seculare: qa lex humana cōtra diuinā est nulla. xxv. qō. j. sunt quidā. & alijs rationib⁹ gñalib⁹. & licet ibi do. Ant. teneat qđ etiā in relictis ad nō pias causas, sufficiunt duo testes sine presbytero: tñ ibi abbas p illū text. tenet, qđ in relictis ad pias causas tātū illud procedit: in alijs verò requirit presbyter, vel duo alij testes loco ipsi⁹ sequēdo Spec. de instru. edit. §. cōpēdio sē. versi. itē qđ per ius canonicum. Et adde, qđ dicit secūdū lectu ram ad d. c. tenet etiā Goff. & do. Ant. ibi, & quod not. glo. ij. q. iiij. §. j. & cp nō requirit cp testes sint rogati, tenet idē Abbas in ca. relatū. & de omni solennitate iuris ciuilis. per illū text. in relictis ad pias causas: refert tñ qđ Francisc. de Areti. consuluit testes debere esse rogatos: qa non debemus recedere à iure ciuili, nisi inquantū reperit expressum. Sed hoc nō obstāte. Abbas tenet id qđ §. per illum tex. do. Ant. & Imol. in d. c. cum esses. tenēt cp nō requirant rogati: & ponit ibi Imol. in duobus locis: & sequit ibi etiā hic Petr. de Ancha. Pro hoc facit: qa etiā inter liberos nō requiritur, vt cōcludit Bald. in auth. qđ sine. j. de testa. Ad

prædicta omnia vide Imo. in l. nemo potest. de leg. j. Item cp non debeat rogari, facit l. militis. de test. mili etiam iunctis no. in l. miles ita. ff. de testa. mili.

¶ Et nota aliud speciale in pia causa: qa l. licet. j. de pac. habet locū ad pias causas. & ibi est tex. cp valet pactum de futura successione deferenda ad pias causas. vt no. Bal. in l. fi. in vj. colum. C. de pact. Item dixit Bal. in l. j. in pe. colum. j. de inoffic. test. cp natiuitas postumi nō rumpit legata ad pias causas, nisi pro legitima: alius fuor, vt relictū pium solutū ex testō falso non reputat l. quāuis & ibi Bal. de fideicō. liber. qđ intellige vt ibi. & vide quod no. Bart. hic de foro conscientiæ. Adde Bal. cōs. lij. ij. vol. Pau. de cast. consil. ccj. & cclxiij. cū seq. Ang. consi. ccxxxiij. quem o'no vide Roma. tñ cōsil. cccvj. dicit cp testes dūt esse rogati i testamēto ad pias causas. Allegat Lapū ita tenere. allegat. xxx. p tex in c. relatū. el j. de test. i ỹ. cō uocatis. Pro quo ipse dicit facere: qa milites nō pñt validè testari extra cōflictum belli, nisi testes sint rogati. l. diu⁹. ỹ. quocatis. de testa. milit. Sed istē iudicio meo parū obstaret: imò facit, & cp si itelligerem⁹ hāc legē, ut qs testaē cū est in actu moriendi, licet: qa Bar. sequitur gñaliter. ideo cogita

✠ P. P A V. P.

d ¶ Secundò quæritur. Et cp duo testes ita sufficiūt ad reuocandum legata ad pias causas. sicut sufficiūt ad relinquendū, vide Alex. in consi. cix. inc. statutū accuratè. in ij. vol. in pe. col. & cōsi. cxlvj. ij. vol. col. vl. In cōtrariū Oldr. consil. cxix. inci. Titius condidit testm̄ refert eū Fel. in c. in præsentia. in xiiij. colū. extra de proba. in materia qñ priuilegiat⁹ vtit priuilegio contra priuilegiatū, vide Pau. cō. eciij. de quo supra dixi. Itē cp etiā de iure ciuili sufficiant duo testes nō solū de iure canonico tenuit Comē. consil. clxix. circa medium. Itē ad prædicta cp etiā si reuocetur testamētum primū qđ erat ad pias causas, valeat, vide Ioan. de Ana. consi. ccxvij. cuius obscurè loquitur. Sed latius circa prædicta vide Barba. i c. relatū. el j. colū. xij. & se. de test Et cp secūdū testm̄ primū tollat aliđ ad pias cās cū maiori numero testiū factū, vide Paul. de cast. cōs. cccl xv j. barb. cōs. xlij. col. iiij. co. ij. & vj.

✠ P O M A T E S.

e ¶ Puto cp sic. Vide Pan. cōsi. x. col. ij. in j. dubio, vol. j.

f ¶ Nō valeret. Nō valet statutū contra fauorē piæ cause. secuit Ant. de But. & Imol. in c. relatum. de testa.

7 1 tur † cp sic: qa hoc pōt facere miles, in quo cessat oīs solennitas iuris ciuilis, vt l. cēturio. de vul. & pup. & j. de testa. mili. l. in testamēto ergo &c. In contrariū vī cp ecclesia nō acceptat hoc etiā si instituant paupes res: vbi fit substitutio directa, si cōditio psonæ repugnet de iure ciuili: vt ī c. si pr. de test. li. vj. Sol. Dico cp si aliquis instituit primū, ita qđ eius institutio non respicit piam causam: tūc oportet eū esse hæredē de iure ciuili, cuius cōditio est: vt qui semel est hęres, in ppetuū nō desinat esse hęres. l. ei qui soluēdo. ff. de hære. insti. ideo eccl'ia cōstituit cp etiā pauperes vocent per fideicommissum. Aliàs oportet dicere cp in persona primi hērdis, nō seruent regulæ iuris ciuilis. Hoc aūt hīre p fideicōmissum, aut nihil, aut modicū p̄iudicat. In cām em̄ piā trāsit sine alia restitutione: vt j. e. l. fi. Itē non detrahitur Trebellianica secūdū opi. quā teneo. ff. ad Treb. Marcellus. §. qđ autē. Solū ergo hoc releuat, fortè in his q̄ notant in l. quia perinde. ff. e. Sed si poneres institutio
7 2 nem, † secundū qđ respiceret piā cām: tūc putarē cp possit substitui directò. & cōpendiosè: qa cessant regulæ iuris ciuilis, & stamus regulis iuris gētiū, vt dictū est: sed de iure gētiū licitū est: vt patet in iij. q. Circa ordinē verò, & solēnitatē relinquēdi quod tangit ibi: liber sit stylus, &c. videndū est. Et dico cp hæc verba hoc īportant. liber sit
7 3 stylus. † hoc est, liber sit ordo: vt j. de bo. vacāti. l. si qñ. la ij. li. x. & extra, de crimine falsi. c. quā graui. Hoc autem qđ dicit liber sit stylus. debet intelligi liber ab omni solēnitate iuris ciuilis: quia per hanc legem confertur priuilegium generaliter omnibus: & sic etiā ijs qui sunt inhabiles. Vnde per hanc concessionē liberā intelligitur solen
7 4 nitas † remissa: vt l. etiam. in prin. ff. de bo. lib. & j. de inof. testa. l. si quādo. & dixi ṡ. in prima parte q. Præterea, hoc esse æquū apparet, sicut in dispositione vltimæ volūtatis inter filios. sufficit cuiuscūq; volūtatis iudicīū: vt videbitis in l. fi. j. fami. ercis. & l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. j. de test. multò magis in testamēto, qđ p anima fit & respectu religionis diuinæ q̄ charior est quā sint filij. Præterea hoc de iure canonico est decretū expresse siue sit in articulo mortis cōstitutus siue non. vt statim dicā. Nec obst. prædictis j. e. l. gñali. vbi dicitur: dūmodo oī alia iuris rōne sit munitū: quia ibi loquit, qñ testator nō erat in mortis articulo cōstitutus: hic sec⁹: licet de iure canonico idē, si nō sit in mortis articulo constitutus vt statim dicā: vel si ītelligeres in cōstituto in mortis articulo: tūc exponerē oīno illa iura munitū rōne hoc est cp relictū sit rationabile: & non sit cōtra pietatē. hoc enim nulla ratione permittit, vt dicā: non aūt exponit iuris rōne, id est solēnitate, prout gl. facit. Ad declarationē præsentis articuli quæro, an in relicto ad pias causas requirat solennitas testium? Secundò, an in his sufficiant verba enuntiatiua?

Tertiò an requiratur cp subsit persona, eo tēpore quo pendet dies legati: & an efficiantur caduca. Quartò, an sine solennitate tali sit testamentum. Quintò an ea quæ supradicta sunt in eo qui fecit testamētū in mortis articulo sint vera in quolibet disponēte ad pias causas: etiā in non mortis articulo, ita cp si Imperator dispo-
7 5 neret cōtra, nō valeret. † Ad primū respondeo cp non requiratur solēnitas testiū in testamento eius qui est mortis articulo
a constitutus [a], sed hoc non est cōstitutum per hanc legē, sed per iura canonica: cum indistinctè in quolibet disponente ad pias
b causas sic inductū [b], vt non stetur solennitatibus iuris ciuilis. stetur autem iuri diuino, vel naturali, cp in ore duorū vel trium stat omne verbum, vt extra de testa. c. relatum. & c. cū esses. Et aduerte, dico cp dicta capitula non procedūt statuendo, sed declarando, cp lex ciuilis vel cōsuetudo, quæ specialiter loquitur cp in testamēto requiruntur septē testes vel quinq, non habeat locum in relictis ad pias causas, sed in illis ius naturale seruetur. Itē aduertendum cp
7 6 etiā non requiritur † cp sint rogati, [c] vt in
c d. c. relatum. circa finē dicitur. Secundò
d quæritur [d], an in prædictis sufficiāt verba
e enunciatiua. puto cp sic. [e] † Primò p casum
7 7 extra de succes. ab intest. c. fi. Secūdo per d
rationē: quia id permittitur militi, de quo minus videtur, vt j. de testa. milit. l. ex his.

Præterea ex hoc apparet: qa de iure naturali, vel gentiū sufficiūt verba enunciatiua. Tertiò quæro, an requirat cp subsit persona tempore quo cedit, vel pendet
7 8 dies legati, † vel efficiātur caduca. Istud tā git glos. in c. nos quidem. de testa. & ibi tenet quòd non efficiantur caduca. In contrarium induco tex. de le. iij. l. pater. §. Tusculanus. & ibi plenè hāc quæstionē examinaui. Quartò quæro, an talis voluntas facta sine solennitate ciuili sit testamē-
7 9 tum. In qua quæstione † dico, aut accipimus testamentum largè prout est testatio mentis, vt accipitur Institu. de testamen. in princi. & tunc potest dici testamentum propriè. Si verò dicis testamentum prout propriè diffinitur ff. de test. l. j. tūc propriè non dicitur testamētum, si deficiunt solennitates quas supra dixi. Et sic magis propriè appellatur vltima voluntas quā testamentū. no. j. eo. aut. si qua mulier. & in aut. de mona. §. illud. & j. de testa. l. hac consultissima. §. si quis autē. Quintò quæro, an ea quæ supradicta sunt in disponente ad pias causas ī mortis articulo sint vera etiā in quolibet disponente constituto in non mortis articulo: ita cp si Imperator dispo-
f neret cōtrariū nō valeret. [f] Respō. in dis-
8 0 positionib⁹ factis ad pias causas, † siue per cōstitutū in mortis articulo, siue nō, nulla requirit iuris ciuilis solēnitas, nec ī psona e
testatoris, nec in qualitate dispōnis, nec in ordine disponendi: dum tamen talis dis- f
positio non repugnet bonis moribus, seu pietati, vt ṡ. dictū est. & si Imperator etiam cōstitueret cōtrariū non valeret: & oēs le-

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Fuerint confirmatæ. Vide Bald. in l. generale. ĩ. e. vide tamen Bal. in l. licet. ĩ antepe. col. in verſic. ſuper & in hac l. & lect. & in repe. in fi.

P. PAV. P.

b ¶ Adita hæreditate. Vult Bart. legata deberi ad pias cauſas hereditate non adita vide Ias. in l. eam quam. col. iĳ. C. de fideicõ. dicens contrariã ſententiã eſſe veriorẽ & cõmunẽ. Et vide cũdem in l. hac cõſultiſsima. §. ex imperfecto. colũ. v. C. de teſta. Et alleg. Alex. in quibuſdã cõſilĳs. vide Bar. in qõ. ante ru. extra de teſt. in quæſtione vlti.

POMATES.

c ¶ Debent iudicari. Vide Alex. conſil. xv. in iĳ. col. volu. iiĳ. & Panor. conſil. xxvj. & cõſil. cvj. volumi. j. & Feder. de Senis conſi. ccxviĳ. & Anna. xxviĳ. colum. iiĳ. & lviĳ. & Car. c. vlti. in titul. de conſti.

P. PAV. P.

d ¶ Nemo apoſtolorũ. Iſtã l. repetit domi. Signo. de Homod. vbi multa adducit in materia. ibi vide.

e ¶ In eccleſijs fieri. Vtrum quis poſsit citari in eccleſia. vide in l. præſenti. C. de his qui ad eccl. confug. Et ad omnia iſta vide Barto. & quæ ibi dixi in l. actus. j. de fer.

ADDE an ſyndicatus b ruſticorum poſsit fieri in eccleſia, an poſsit dari tutori, an arbitratori, vide hic per Bal. & cõſi. eius ccccxiĳ. iiiĳ. lib. dicit tamẽ hoc dictum Bar. not. inquãtum dicit ꝙ dictũ teſtis trahitur ad locũ iuramẽti, quia ſi quis accuſat teſtẽ de falſo, debet deponere locum iuramenti, nec eſt neceſſe ꝙ ponat locũ depoſiti. hic tamẽ dicit nõ affirmari cui inquãtũ dicit ꝙ quis non põt capi authoritate iudicis ſecularis. Adde ꝙ nec eccleſiaſtici niſi ſit de crimĩnibus grauib⁹ & exceptuatis, vt voluit Roma. conſil. ccxxviĳ. pro quodã presbytero capto pro debito.

f ¶ Sunt nulla. Vide q̃ dixi poſt Bar. in l. dãni. §. Sabinj. ff. de dam no infecto.

g ¶ Nõ plures. Not. priuilegia conceſſa clerico vidẽtur cõceſſa eccleſiæ beneficiatæ. l. filio. de cõdi. & demõ. & de habita æqparatione ſerui, & monachi, & ibi Bal. ſubdit vnũ ſingulare dictũ ꝙ moriẽte monacho ante aditã hæreditatẽ monaſterium adire poterit. quod tenebat Imo. in ca. in præ

ges ſtatuẽtes contrariũ nõ eſſent ſeruãdæ. Qd̃ probo; qa leges factæ ſup rebus pertinẽtibus ad pia loca, vel pĳs actibus deputatis, non valẽt niſi authoritate eccl'iaſtica
1 fuerint cõfirmatæ [a], vt extra de cõſti. c. eccleſia ſanctæ Mariæ. ſic eſt ĩ ꝓpoſito. Præterea in his quæ ſpũalia ſunt, vel in quorũ
81 obſeruationẽ emergũt peccata iura† canonica præualẽt legibus, vt j. eo. l. priuilegia. & ibi no. & p̃ Io. an. de re. iud. c. iĳ. li. vj. Sed relicta ad pias cauſas reſpiciunt ſpiritualia & per ea conſequit̃ qs remiſsionẽ peccatorũ, vt dictũ eſt: ergo in eis præualẽt canones legibus. ſed de iure canonico hoc videtur expreſſum extra de teſt. c. cũ eſſes. & c. relatũ. In quibus licet ſpãliter exprimatur de numero teſtiũ: tñ generaliter dicit, ꝙ talia relicta non debent iudicari ſcd̃m leges humanas, ſed ſecũdum ſacros canones, & iura diuina, ſecundũ quæ oẽs ſolennitates ceſſant, vt ś. oſtẽſum eſt, & j. dicã. Præterea dicta Apoſtoli præualent in ſpũalibus dictis Imperatoris, vt j. de ſecũ. nup. l. j. & ibi no. & extra de ſecũ. nup. c. pe. Sed ab Apoſtolo habemus in multis locis ꝙ teſtamẽta ad pias cauſas nõ ſubiacẽt dictis ſolẽnitatibus iuris. ergo &c. Primò eñ h. d. Apoſtolus ad Galatas iĳ. c. fratres, ſecũdũ hominẽ dico tñ hominis cõfirmatũ teſtamentũ nemo ſpernit aut ſuperordinat. Et gl. magiſtri ſentẽtiarũ ſic exponit. Confirmatũ teſtamẽtũ morte teſtatoris nemo ſpernit, vt dicat non valet: cũ bene factum eſſe appareat: aut ſuperordinat aliquid, vt de rebus iſtis diſponat. ſed eſt &c. Ex his apparet cõfirmatũ teſtamẽtũ ſcilicet ꝙ duobus vel tribus teſtamẽtũ etiam confirmatũ eſt. Itẽ morte teſtatoris: nec dicit, adita hæreditate [b], vel alia iuris ſolẽnitate. Itẽ ex eo ꝙ dicit, nemo ſpernit apparet ꝙ nec Imperator põt illud annullare. Itẽ ex eo ꝙ glo. dicit ꝙ [c] eſt in authoritate canonũ apparet ꝙ oẽs illud debẽt obſeruare, ſiue in terris eccleſię, ſiue Imperĳ. Itẽ ex eo ꝙ dicit, nemo ſpernit, vt dicat nõ valere, cũ bene dictũ eſſe apparet ꝙ tollitur omnis exceptio iuris ciuilis. Et iterũ Apoſtolus ad Gala. v. ca. dicit Qui ſpiritu Dei ducitur non eſt ſub lege. ecce apparet ꝙ in his qui ſpiritu Dei ducti ad pias cãs relinquũt non habẽt locũ leges ſcriptæ. Et ſi dicas qũo ſcio ꝙ diſponit ad
82 pias cãs, & ſpiritu Dei ducat? Rñ. hoc† declarat ad Hebr. viĳ. vbi dicit: Qui ſpiritu Dei aguntur hi filĳ Dei ſunt. Dicit eñ gl. hanc ſniam not. ꝙ eſt differentia inter egi, & agi, ſeu duci. Egi dicit ille q̃ ex ſe aliqd facit; agi, ſeu duci, dicit ille q̃ non aliqd facit, ſed magis ſpiritu quodã; & ideo quocũque modo inſtigatione ſacerdotis, vel alterius ad pias cãs aliqd relinquit ſpiritu Dei agi dicit: & ſic nõ eſt ſub lege. Itẽ in authoritate ś. alleg. ad Hebræ. ix. c. Apoſto. dicit vbi teſtamẽtũ, neceſſe eſt vt mors interceſſerit teſtatoris: nec alicuius confirmationẽ requirit. Ex quibus cõcludo ꝙ nõ obſtãte aliqua lege cõmuni, municipali, vel impe-
83 riali facta, vel fienda: relicta: † ad pias cauſas debent iudicari [c] ſecundũ canones, & iura diuina & naturalia, ſeu gentiũ, & non ſecundum leges; ſecundum quod ſuprà dictum eſt &c.

1 ☞ *Qui contractus fieri poſsit in eccleſia.*

Iudicia eccleſiaſtica poſſunt in eccleſijs exerceri. nu. 2.

3 *Iudicia uerò ſecularia pertinentia ad uoluntariam iuriſdictionem ſic. nu. 3. concernentia uerò ad contentioſam non: & facta non tenent. nu. 4.*

5 *Dictum teſtis iurãtis extra eccleſiam, & deponentis in eccleſia q̃ ualeat: & etiã ſi iuret & deponat ĩ eccleſia.*

6 *Cognitio torturæ fit coram aduocatis: tortura uerò adhibetur ipſis abſentibus.*

ſentia. de probat. eſſet tamẽ videndum Bar. in l. is qui hæres. ff. de acqui. hære. per Bart. in l. j. §. cũ filius. ff. de vulg. & pu. limita tũ.

LEX II.

d NEmo Apoſtolorum [d] Iſta lex eſt breuis & habet plures lec. ideo non pono ſummariũ. Secundũ primam lec. dicit ꝙ corpora nõ debẽt ſepeliri in eccleſia: imò nec etiã in ciuitatibus vt l. iĳ. §. diuus. de ſepu. vio. ſed hodie clerici propter auaritiã ſepeliũt eos iuxta oculos. Secũdo modo legitur ꝙ homines ſeculares nõ debẽt ſedere in choro: quando dicitur officiũ. Tertio modo legitur, & eſt verior lectura, & dicit breuiter ꝙ in eccleſia nõ põt fieri contractus. ſecundũ quã no. ꝙ cõtractus non poteſt celebrari in eccleſijs. Iſtud poteſt intelligi duob⁹ modis. Vno modo in eccleſijs id eſt ſuper eccleſijs emendo, vel vendendo eccleſias: & tunc ſine dubio hæc lex eſt vera, vt j. l. proxi. Secundo poteſt intelligi ꝙ non valet cõtractus celebratus in eccleſijs: quia ſi cõtractus fit intra eccleſiã nõ valet. Pro hoc videtur tex. j. de ope. publ. l. baſilicã. de immu. eccl. c. decet. li. vj. In contrariũ videtur. j. de his qui in eccle. ma. l. j. & j. de his qui ad eccl. confu. l. præſenti. §. cũ autem. & in aut̃. qui. mo. na. effi. legi. §. qñcũq; verò. col. vj. Sol.
1 † Aut quæris de contractibus, aut de iudicijs. Primo caſu aut ille q̃ cõtrahit in eccleſijs nõ poteſt ſecurè exire eccleſiã: & valet cõtractus, vt d. l. præſenti. §. cũ aũt. Aut põt exire ſecurè: & tũc aut eſt contractus q̃ reſpicit pietatẽ: & poteſt cõtrahi in eccleſia, vt d. §. qñcunq; verò. in aut̃. qui. mo. natu. eff. legi. & j. de his qui in eccle. ma. l. j. & ij. Nec obſtat l. baſilicã. qa ſpeciale eſt in illa baſilica, hoc eſt in domo imperiali, de qua loquit̃ ibi: ſi verò ſunt alĳ cõtractus nõ reſpiciẽtes pietatẽ: vt emptio, vẽditio, & mercimonia: iſta non debẽt fieri in eccleſia. Et ſi qs facit peccat mortaliter: tñ facti cõtract⁹ valẽt, vt in d. c. decet. de immu. eccl. lib. vj. & ibi not. Si verò queris de iudicijs: & tunc iu-
2 dicia eccleſiaſtica† poſſunt in eccleſijs exerceri, vt d. c. decet. Iu-
3 dicia verò ſecularia, † quædã ſunt q̃ pertinẽt ad iuriſdictionem
e voluntariã: & iſta poſſunt in eccleſijs fieri [e], vt l. j. & ij. de his q̃
4 eccl. ma. Quædã cõcernũt iuriſdictionẽ† contentioſam; & hæc
f nõ poſſunt ĩ eccleſijs exerceri. & facto ipſo iure ſunt nulla [f], vt
5 d. c. decet. Quæro ergo iuxta hoc: an valeat† dictũ teſtis examinati in eccleſia. Rñ. ſi qdẽ teſtes iurauerũt in palatio, licet poſtea ſint examinati in eccleſia, hoc nõ p̃iudicat ſi extra eccleſiam iurãt: eo qa tũc videnť deponere cũ iuramento. eo loco quo iurãt vt l. ſi qñ. & qd̃ ibi no. j. de teſt. & qd̃ no. de offi. deleg. c. j. in cle. Si verò ipſi iurãt, & deponũt in eccleſia: hic põt eſſe dubiũ. Finaliter tñ putarẽ ꝙ valeret. Nã debetis ſcire ꝙ antequã teſtis recipiaťr primò p̃cedit quædã cognitio: an teſtis ſit recipiẽdus vel nõ, vt j. de teſti. aut̃. ſi teſtis productus dicaťr. & illa cognitio nõ debet fieri ĩ eccleſijs: qa ptinet ad actũ cõtẽtioſum. recipere aũt iuramẽtũ, vel dictũ teſtis, vt hic nõ eſt actus cõtẽtioſus, ſed magis eſt actus pius. Eſt eñ iuſiurãdũ q̃dã religio erga Deum, vt l. j. de iureiu. Pro hoc facit qd̃ dicũt doc. de aliquẽ torquẽdo
6 cognitio† debet fieri p̃ſentib⁹ aduocatis: tortura aũt ipſis abſentibus. Ita intelligiť. l. ſi poſtulauerit. §. qõni. ff. de adul. & de pub. iu. l. cuſtodia. & ꝙ no. p̃ gl. ij. ĩ l. legis virtus. ff. de legi. &c.

LEX III.

NEmo martyres. Quærit gl. qd ſi fuit hoc factũ. dicit gl. ꝙ non ſolũ valet cõtractus, ſed etiã extra ordinẽ puniť. Duas ergo pœnas habet diuer. legũ: qa puniť: & qa nõ valet cõtract⁹. hoc qualiter ꝓcedat dixi ĩ l. ſena. de ac. vbi vide plenè.

1 ☞ *Numerus clericorum taxatur ſecundum facultates eccleſiæ.*
2 *Priuilegia conceſſa clericis, intelliguntur conceſſa fauore eccleſiæ.*
3 *Numerus clericorum augeri poteſt auctis facultatibus eccleſiæ.*
4 *Clericus non renunciat priuilegijs ſuis.*
5 *Relictũ factũ clerico qñ eius cõtemplatione uel eccleſiæ factũ intelligatur. remißiuè.*

g NOn plures [g] No. ꝙ † numerus clericorum debet
1 taxari ſcd̃m facultatem eccleſiæ, in qua morantur. & habes rubricã ſpecialem in aut̃. vt deter. ſit nu. cle. colla. j. Secũdo no. & ꝓpetuo teneatis mẽti ꝙ priuilegia

quod dixi §.in princ. relinquẽte clerico:qa tũc nõ vĩ relictum ecclesiæ. Text.est bon⁹, vt §.in c.requisisti. de testa.benefacit l.si tutor petitus.§.quę à tutorib⁹.ff.de excu.tut. Et ita etiam limita l. annua.§. Titia.ff.de annu.leg. istam gl. singulr tene menti.

a ¶ Contẽplatione ecclesiæ.Et ista faciunt ꝙ si cõcedatur privilegiũ Potestati,intelligĩ cõcessum oĩbus qui ab illo sunt.Et vĩ text.in l.restituendæ. aliàs restitutus.cũ gl. j.de aduo.diuer.iudi. & ibi Bald.in l.j.j.de vxo.mi.& ꝙ etiã extendatur ad familiares,est text.ĩ c.licet.de priu.in vi.& similiter si ei prohibitũ vĩ,& domesticis suis l. pe. qđ met.cau.aliàs fieret fraus de persona ad personã, vt faciũt vsurarij q faciũt contractus cõcipi in persona filiorũ,vel amicorũ c.cũ to.& quod ibi no.de priuile.Contrariũ tenet Bal.in l.j. C.si rector puncie. & dixi in l.iĵ.ĩ.de poctis pign.Facit quod no.Bal.ĩ l.nõ dubiũ. j.de legi.& Bald.in l. j.& ĩ.j.tit.j.& habet in auc.habita.ĩ.ne filius ꝓ patre.Adde ꝙ privilegium datũ filio intelligitur contẽplatione pr̃is,& dicit Pau.de cast. ꝙ semel fuit quæstio de facto: qa cõcessum fuit privilegiũ Titio, vt ipse & filij possint esse de cõsilio populi: deinde fuerunt revocata oĩa privilegia excepto privilegio Titĩ: quærebat an esset revocatũ quo ad filios, Dicit ꝙ nõ,secũdum Iac.Butr.& an privilegiũ concessum pr̃i. & filĩs si extinguat quo ad patrẽ. extinguatur quo ad filios, vide Bal.in l.iĵ.ĩ.de liber.& eorum libe.

b ¶ Debitis scire. Vide Bal.in pace cõstãtiæ.verfic. imperialis maiestas.in iiĩ. colũ. Itẽ no.ꝙ ecclesiastice tpe expeditionis non excusantur ab angariĳs & perangariĳs.l. nullũ.& ibi Barto.ff. de cursu pub.lib.xij. Nũquid aũt ecclesia teneat ad cõstructionẽ vel refectionẽ murorũ, vide Jatè Pañ. consi.xxx.& ibi etiã ad pias causas reficiẽdũ ecclesia cogi possit.Nũqd aũt dedicãs bona sua ecclesiæ, & dedicãs seruitio ecclesiarũ,etiã ꝙ efficiant ecclĩastici excusentur à collectis, vide pañ. cõsi.iiij.Nunqd autẽ vleat, statutũ laicorũ ꝙ ecclesia acqrens

1 uilegia† cõcessa clericis ĩtelligunt cõcessa fauore ecclesiæ,non fauore personæ eorũ. Et vide tex.& gl.quæ colligit circa princ. &c. Quæro qđ si facultas ecclesię multũ excreuerat.Certè põt tũc addi† illi numero taxato,vt in c.cũ M.Ferrarien.& ca.ex parte epi.in gl.extra de cõsti.ĩ c.quãto. de cẽsi.vbi gl. Quæro an cleric⁹ possit renũciare priuilegĳs & immunitatib⁹ suis.Per istã legẽ habes expeditũ † ꝙ nõ:qa qs non põt renũciare priuilegĳs nõ inductis in fauorẽ suũ,sed hæc priuilegia sunt ĩducta in fauorẽ eccl'ię:ergo eis clericis nõ põt renũciare:cũ nõ sunt ĩducta in ei⁹ fauorẽ.extra de fo.cõp.si diligẽti. Quæro qñ relinquit aliqd clericis vtrũ videat relictũ contẽplatiõe psonę† vel cõtẽplatiõe eccl'iæ.Hic vĩ gl.sentire ꝙ vĩ relictũ cõtẽplatiõe eccl'ię. a dñs Cy.§.e.l.j.tractat.Ego expediã pleni⁹ in l.ij.de reb.dub.& dicã ĩ aut.Inĩam.j.ti.j.

☞ *Ecclesia debet soluere canonem ordinarium.*
Ecclesia tenetur ad tributum,& ad onera realia.
Collecta non potest imponi ecclesijs,nec clericis.
Tributum quid sit,& quod afficiat rem.
Cautela ut ecclesia teneatur ad tributum Eugubinorum.

DLacet. Eccl'ia nõ tenet, nisi ad ordiaria tributa. h.d.diuidit ꝓ gl. in septẽ partes. vide illã diuisionẽ per teipsum.

Not.ꝙ ecclesia † debeat soluere canonẽ ordinariũ,& nihil aliud. Opp.j.tit.j.aut. item nulla cõitas.dicit gl.ꝙ ista lex est hodie correcta:quia hodie nullũ canonẽ debet soluere.Et vide gl.sup verb.canonicã.

b Videte: debetis scire, ꝙ qđã sunt onera realia vt tributa: † & iste subit eccl'ia,etiã hodie,vt j.ti.j.l.de his.xj.q.j.c.si tributum.

c d Quædã sunt onera quæ imponunt psonæ pro reb⁹,vt collectæ,vt l.rescripto.§. fi.ff.de mu.& ho.& illę† nõ possunt impoi clericisvel ecclesijs:qa nõ sunt sub potestate laicorũ,sicut de iure non possunt ipo ni forẽsib⁹ habẽtibus prædia in territorio isto,vt d.l.rescripto.§.fi. Vt intelligas tu Perusinę quę sint tributa†quæ afficiũt rẽ: dico ,ppriè ꝙ sunt possessiões quę sunt inclusæ in territorio Perusino. nã cõmune istud debet habere tributũ,à quolibet possessore,s.tertiam partẽ.Item dicũtur tributa quæ habẽt reges annuatim:& illud tributũ soluit ecclesia ad quã trãsiret prædiũ ideo hodie de iure est factũ, ꝙ ciuitas ista fecit oĩa p̃dia istĩ⁹ ciuitatis sibi tributaria: & ideo oẽs ecclesiæ soluũt tributa de prædĳs quæ peruenĩũt ad ipsas:quia afficiunt rem.Hoc tangitur per Inno.extra.de foro cõpe.c.proposuisti. Et Eugubini fecerũt hoc multũ solenniter:quia ibi erant ecclesiæ,& monasteria multũ potentia, & quæ exhauriebant totũ patrimoniũ priuatorũ: ideo† prouiderũt & fecerunt ꝙ oẽs ciues, & forẽses donauerunt dñium omniũ prædiorum quæ habebant in cõmuni:& ideo ad quencunq; peruenĳat soluit tributum: & eis permittit alienare: & semper dicit saluo iure communis: & ideo ecclesia & omnes soluunt tributa.

☞ *Ecclesia non tenetur ad extraordinaria tributa.*
Ecclesia propter nõ solutũ tributũ non perdit dominum.
Ecclesia si nõ soluit cẽsum,cadit à feudo, uel emphyteusi.
Exceptio excõmunicationis potest opponi in foro ciuili.
Excommunicatio non potest dici exilium.
Pœna spiritualis & temporalis pro eodem facto imponi potest: & ideo percutiens clericum ultra pœnam temporalem,est etiam excommunicatus: & potest à iudice secular & ecclesiastico puniri.nu.7.
Priuilegium huius legis quòd porrigatur ad res de re nouo acquisitas.
Munerum publicorum quòd sint tres species.
Patrimoniale munus quod dicatur.& nu.11.& nu.13.
Priuilegium datũ prioribus nõ durat finito corũ officio.
Vectigalia sunt muncra realia.
Gabellam quis teneatur soluere,dominus mercantiæ pro salma,multo pro multo.
Munera extraordinaria quæ dicantur.
Munus personale quod dicatur.
Exemptus quòd nõ dicatur ille qui seruire habet per substitutum.
Onus patrmoniale quod dicatur.
Quis nõ põt habere duo publica officia publico salario.
Officium priorum uel antianorum,est publicum munus.
Scribere acta communis quòd nullus poßit,nisi deputatus ad id:& quando.nu.23.
Syndicatus communis est munus publicum.
Electus ad unum officium,non cogitur ad aliud. Et quid si ambo deferentur.
Si prohibetur continuatio officij per statutum, filius non poterit immediatè poni post mortẽ patris ad officium paternum.
Onus mistum quod dicatur.
Aestimum factum quando corrigi possit.
Onus mistum à mero quomodo cognoscatur.
Munera quis indicat.
Collecta à quibus imponatur.
Ciuibus & incolis imponuntur munera personalia, & mista,non clericis uel forensibus.
Statutum quòd quilibet habitans teneatur facere custodiam,uel soluere buletas:quando comprehendit clericos ucl forenses ibi habitantes.
Forenses quod teneantur ad collectas, quando facerent æstimum.
Clerici & ecclesiæ quòd teneantur ad collectas.
Fratres tertij ordinis tenentur ad collectas.
Clerici quando teneantur soluere collectas pro suis bonis patrimonialibus & paternis.
Forensis habens beneficium in loco,an efficiatur ciuis illius loci.
Matrimonium carnale mutat originem.
Tributa & gabellas fructuum quòd teneatur soluere conductor qui percipit fructus:non dominus qui percipit pecuniam:qui tamen tenetur soluere collectam.
Emphyteuta tenetur ad solutionem collectarum.
Aestimum patris prodest filio.
Cohæres qui est soluendo quando cogi possit pro cohærede ad solutionem collectarum.
Si comitatensis acquirit à ciue, allibratio fiet secundum conditionem possessoris.
Bannitus quando teneatur ad collectas.
Si aliquis habet patrem ciuem,& matrem comitatensem, an pro bonis paternis sit ciuis, & pro bonis maternis comitatensis.
Sententia quòd faciat forensem ciuem,uel Guelphum, uel Gebellinum.
Natus ĩ territorio an dicatur ciuis originarius.remißiuè.
Quis capi potest pro collectis non solutis: & etiam ratione muneris personalis.nu.50.
Debitor priuati quando capiatur.
Minor pro collectis capi potest personaliter.
Mulier ꝓ debito pecuniario nõ capitur,sed ꝓ psonali sic.
Fratres habitantes sub eodem tecto,an dicantur plures fumantes.
Hæreditas iacens tenetur ad collectas.
Statutũ ꝙ frater pro fratre capiatur quòd non ualeat.
Bãnũ pœnale an uitietur errore scriptoris, uel præconis.
Collecta quòd imponatur persolidum & libram: & quando per capita.
Si ex forma statuti quodlibet castrũ xxx.fumãtiũ debeat soluere cẽtũ,distributio istorũ cẽtũ fiet p æs et libram.
Ecclesia quando teneatur.
Immunitas à muneribus quando extendatur.
Statutum quòd omnes soluant aliquo modo non obstante: an tollat priuilegium.
Si statutũ redigit munus extraordi.an duret immunitas.
Collecta quæ non potest imponi clericis,quòd non imponatur eius mod. ordinarijs & jànuis.

de nouo à laico tenea tur soluere collectas, statuendo ꝙ ipsa prædia ex aut.sint obligata propriis collectis,vide Bald.in c.j. in iij.colũ.de alie. feu. Bart.in l.rescripto. §. fi.ff.de mu.& ho. & ibi etiam ꝙ collectæ non pñt imponi, nisi municipib⁹. An autẽ & qñ dñs indirectus teneatur soluere collectas, an vero possessor rerũ,vide Bart.cũ add.ibi ĩ l.j.C.de anno & tri.lib.x. Itẽ in materia collectarum vide multa ꝓ Alex.l. si se non obtulit.in v. col.& seq.ff.de re iudi. An autem ecclesia teneatur ad collectas de bõis de nouo acqsitis,vide Ang.consi. xxtiĩ.inci. in Christi noie.Itẽ vide de materia istorũ munerũ. & æstimo feudo Ro. cõsi.clxj.Et an eccl'ia vel clerici cogi possint,& quomodo vide pau.cõsi. cccexxij. in noua impressione nouorum.Et Petr.de Anch.cõsil.xcvj.inci. super dicto dubio. vi de Barb.consil. xxix. colũ.iiij.vbi ponit ad quę ecclesia teneat.Et qđ de colonis eccl'iæ. Et an valeat statutũ laicorũ. Itẽ de materia an & qñ eccl'ia teneatur ad collectas et onera imposita ꝓ pace cõstãtiæ,& similibus necessitatib⁹. Et qđ de bonis post onera ĩposita,quæ puenerũt in ecclesiã. Et qđ de pr̃imonialibus clericorũ:latè ꝓ Barba. cõsi.j.vol.iij. vbi etiã tenet contra opi.Abbatis i c.nõ metus.et in consil.suo.Itẽ ꝙ tenetur ad instructionẽ & restaurationẽ murorum ciuitatis, vbi est necessitas. Secus si ad ornamentũ. vide Barb. consil. xxv. vol.iij.vbi etiã qđ de ornamentis ecclesiæ.

¶ POMATES.

¶ Quædã sunt onera. Vide Pa.cõ.iij.vo. j.& cõs.vj.& cõsi.ix. eo vol.& cõsi.iiij.eo. & Pau.de ca.in l.iubemus.ĩ co.ti.pxi.& Pañ.cõsi.xiij.volu.ij. & cõsi.c.col.j.eo. vol. & q̃ scripsi in d.l.rescripto.§.sciẽdum. & Barto.consi.clxxv & Alexã.lxvij.colũ. iiij. vo.ij.& cxxxvj.colũ. iij.e.vol.& Feli.in ca. verũ.in fi.de fo.cõpe.

d ¶ Personæ.adde Bal. in l.neq; p'fe.j.de' hære.Isti.& Bar.ĩ l.j.j.de mulie.& ĩ quo loco. li.x.in fi.& vide q̃ dixi hic post Bal.& vis de Bald.in l.munerũ. §.patrimonium.ff. de mu.& ho.& Bal.i tit. de pa.Cõstũ.in verb. nos Romanorum.in vsi.seu.

Prima Bartoli super Codice.

¶ Et etiã ibi per Ange. Debet hæc esse additio, meo iudicio cũ Bar. fuerit Ang. antiquior vel voluit Bar. adducere And. de Baru. quẽ statim citat i sequẽti Alexãder Losæus.

Lacet Ecclesia nõ tenetur ad munera sordida vel extraordinaria, sed soluit ordinaria debita: ppter q̃ tñ nõ soluta res eccl'iæ non cõfiscat. & extorquens ab ecclesia munera sordida est excõicandus, & ad perpetuum exiliũ dãnandus. h. d. No. q̃ eccl'esia † nõ tenetur ad extraordinaria tributa. No. q̃ ecclesia, ppter cẽsum † vel tributũ nõ solutũ nõ perdit dñim, sed nec patit pœnã cõfiscatiõis. Et est ar. q̃ licet ecclesia nõ soluat cẽsum, nõ cadat à feudo, vel ab emphyteusi. qd nõ credo † verũ: qa in tributis ecclesia est priuilegiata, sed in feudo & emphyteusi nõ repit. Et ideo ppriã naturã emphyteusis et feudi seruabo in eccl'ia, sicut in priuato, vt no. j. e. aut. q rẽ. ĩ gl. Eccl'ia. ver. qd si vna ecclesia. qd no. No. pœnã excõicationis esse cognitã de iure ciuili: ergo exceptio † excõicatiõis põt opponi ĩ foro scl'ari. Et hoc no. j. de iu. & fac. ig. l. j. No. excõicationẽ nõ dici exiliũ; † cũ ponat vt diuersa, licet sil'ia sint, vt no. Insti. de capit. dimi. §. minor. No. p eodẽ facto ĩponi † pœnã spiritualẽ. s. excõicatiõis: & tẽporalẽ. s. exiliũ: & sic cõcurrit vtrũq; brachiũ ecclesiasticũ & seculare. Si peutiens clericũ licet soluat pœnã tñ nihilominus ibi ad Papã p absolutiõe excõicationis quã ĩcurrit scdm Pet. & pœna spiritualis ĩponit ab eo: tẽporalis à iudice seculari: cũ ciuilis pœna veniat ex lege. Et si qdã alio mõ delinqueret cõtra eccleſiã puta in eccl'ia: nã à iudice † seculari, & ab eo puniri põt. & idẽ in criminib⁹ eccl'iasticis: qa vterq; iudex est offensus scdm Guli. & ideo vterq; vindicat se sua lege. ar. ff. de iiu. l. eũ q. §. si nupta. & ĩ aut. de san. epis. §. siverò crimẽ. Erũt ergo necessaria duo iudicia. Nã scl'aris nõ facit executionẽ criminis, pcessus eccl'iasticis: nec ecõtra. De hoc dic vt not. extra de off. or. c. j. p Inn. Quæro vtrũ priuilegiũ isti⁹ legis porrigat ad nouas leges eccl'iasticas, & res de nouo quæsitas. Dic q̃ sic: † qa est priuilegiũ vniuersale, scdm Pe. & facit q̃ no. de fundo initr. l. Luci⁹. Itẽ: qa qd iudex cõcedit, vel statuit, extẽditur ad futura, vt j. e. l. sanci. Itẽ qa priuilegiũ indefinitè cõcessum extẽdit ad pñtia & futura, vt extra de priui. c. qa circa. qd qdã cõcedũt, si est in corpore iuris clausum: aliàs non. qd nõ placet Pet. Quæro, qd de datijs, vel gabellis, & collectis: vtrũ ecclesiæ vel eccl'iasticæ pſonæ teneant ad talia munera? Sed vt hũc articulũ, & cæteros declarare possim: altius tractatũ exordiar. Et primò quot sunt species munerũ publicorũ. Secũdò qualiter diffiniatur munus publicũ. Tertiò qs ĩponit. Quartò quib⁹ pſonis imponit. Quintò quib⁹ rebus. Sextò vidẽdũ est de immunitate munerũ. Munerũ publicorũ † tres sunt species. Reale seu patrimoniale, pſonale, & mistũ, vt l. munerũ. de mun. & ho. & videt j. de decu. l. vacuatis. li. x. & de vac. pub. mu. l. j. li. x. † Patrimoniale est q̃ nõ ĩponit nisi patrimonio seu reb⁹: ita q̃ res sunt immediatè cã ipositionis. Exẽplũ habem⁹. C. de susce. & arca. l. modios. & no. j. de anno. & tri. sup ru. li. x. Et do hãc regulã † q̃ omne mun⁹ q̃ ĩponit p noĩa quotæ, dicit munus merè patrimoniale vt decima q̃ imponit eccleſijs à Papa est onus patrimoniale ipsarũ eccleſiarũ. Nec em̃ ideo est pſonale, vel mistũ: qa fiat mẽtio pſonæ: qa pstatio in ipsam rẽ scripta est, vt ff. de iud. l. si fideic. §. j. de le. j. l. apud Iulianũ. §. hæres. de le. iij. l. q cõcubinã. §. qui hortos. cũ si. priuilegiũ † datũ prioríb⁹, vel pſidib⁹, nõ durat officio finito. de exc. tu. l. athletæ. in pri. & q̃ ibi no. Et p has rõnes dico de reb⁹ † q̃ pstant clericis p laicos, q̃ dicunt tributũ, & on⁹ reale. Facit qd no. s. de peti. hęr. l. si à pre vel à dño. §. fi. & j. de mu. patri. l. neq; vbi de hoc. & ar. eorũ q̃ no. ff. de ser. rusti. pd. l. ptoris. Sed an sorores tertij ordi. sint eccl'iasticæ: no. in c. j. extra de relig. do. ĩ cle. Et hoc etiã oĩa pdia q̃ sunt in cluso Peru. quæ rndẽt ĩ quartã partẽ fructuũ sunt tributaria. Sed qd si nõ sunt talia noĩa respectiua sed alia ĩ rẽ scripta puta binascũ seu belfortiaria terra soluat x. Resp. istud est on⁹ primoniale, vt j. de ipo. luc. de. l. j. §. res vero. Istorũ munerũ tributariorũ, q̃dã sunt ordiaria, q̃dã extraordiaria, vt hac l. ordiaria sunt q̃ habẽt certã annuã, vel similẽ pstationẽ, et sunt ĩposita p cõstitutionẽ supioris, vt tributa. † Vectigalia etiã sunt munera realia, & ordinaria. vt ff. de pub. l. Impera. Quis debet soluere gabellam? an mulio vel dñs mercantiæ? Dic † q̃ pro salma dñs, pro mulo mulio. ff. locati. l. cũ in plures. §. vehiculũ. Sed an rõne muli salma confiscetur, vel ecõtra? dic vt no. de nautico fœno. l. cũ proponas. p Cy. & vide de public. l. cotẽ. §. dñs. Quorũ sumptibus debẽt fieri expẽsę & opa publica, dic vt s. e. ti. l. ad instructionẽ. in aut. de mã. prin. §. deinde. ibi: q̃ valde. † Extraordinaria sunt q̃ nõ sunt ĩposita p cõstitutionẽ scriptã sed p motũ supioris iducunt: & certã formã nõ habẽt. Simile ff. de an. le. l. Seio. §. medico. extraordinariũ etiã & reale mun⁹ est, s. qd asini comitatiuo. rũ vadãt quolibet anno ad clusum p frumẽto publico: qa istud principal'r est onus rei: asinus em̃ portat sarcinã, nõ dñs. Onus etiã reale & extraordinariũ est, si Potestas accipit asinũ vt portet furẽ vel latronẽ ad furcas, vel frumẽtũ ad exercitũ. ff. de pigno. act. l. fi. ad finẽ. Itẽ alia est distinctio per quã aliud est inductum: qd quãdoq; ipsi subditi profitẽtur & taxãt sibi. & Imperator cõfirmat, vel Rex, vel alius dominus, j. de auro & argen. leg. l. fi. aliàs de anno. & trib. l. fi. li. x. † Personale est q̃ persona est immediata cã impositionis, & venit explicãdũ per factũ corporale ipsius personæ. Et eorũ quidã sumũt in se laborẽ, & honorẽ, vt decurionatus, qd est stipẽdiũ, & dignitas, & præsidatus & quodlibet officiũ iurisdictionis, saltẽ cũ habet sportulas vt insti. de act. §. tripli. Quædã habẽt in se laborẽ & dãnũ amissionis operarũ. Quædã etiã sunt onerosa & fœtida, aliàs sordida, vt ferre lapides, pro muralio publico. pro his enim vilibus ministerijs persona afflígitur, & vocant angariæ, vt l. neminẽ. j. e. Est etiã personale munus qd vnus de qualibet domo vadat ad exercitũ: qa personæ venit applicandũ hoc munus: pecunia redimi nõ valet l. illud. de excu. mu. lib. x. † Itẽ no. hic q̃ nõ dicitur exẽptus ille qui habet seruire per substitutũ, vt j. de decu. l. pe. li. x. & etiã ibi per Ange. [a] Est etiã personale munus si fiat statutũ q̃ pro quolibet fumãte seu foculario debeãt solui dño decẽ vel ciuitati. Nã pecunia pro capitibus à familijs seu personis magis quã pro re præstatur: sicut si imponeret̃ gabella tributorũ. nã onus capitis est ff. de cẽsi. l. fi. & no. de anno. & trib. l. fi. j. rñ. & l. cũ antea. j. de agric. & cẽsi. li. xj. Est ergo personale qd imponitur persona nulla habita contẽplatione patrimonij, siue istud onus cõsistat in faciẽdo, siue in dãdo. Onus patrimoniale est, q̃ imponitur matrimonio † nulla habita cõtẽplatione siue consistat in faciẽdo: vt in albergaria: vti in multis hospitibus: siue in dãdo: vt in x. siue xx. siue mistim: vt in equis stipendiatorũ alẽdis: vt j. de mu. patri. l. non vĩ. li. x. Sed an põt qs habere duo publica officia salario publico. dic q̃ nõ: † vt de ,pxi. mi. sacro. scri. l. hac parte, nisi fuerint annexa, vel vnita: vt ĩ aut. vt iud. sine quoquo suffra. §. illud tñ. & no. in l. comperimus. de ,pxi. sacro. scri: & in l. agẽtes. de ppo. agẽ. in re. & in l. is quidẽ. q mil. nõ pos. li. xij. & in §. nulla. in aut. de defen. ciui. in gl. Sed an priorũ, vel ancianorũ est publicũ † munus? Dic q̃ sic vt no. in l. fi. C. q mi. nõ pos. & de decu. l. vniuersos. li. x. Et nullus põt scribere, † nisi deputatus ad tale officiũ de iure fisci. l. in fraudẽ. §. quoties. de sportu. l. j. & no. in l. ij. de exe. & exacto. li. xij. in aut. de tabellio. §. nos. nisi fortè †, ppter absentiã, vel ĩpedimẽtũ principalis notarij aliqñ cõmittat: vt no. ĩ aut. de hæ. & Fal. §. siverò absunt. ibi tñ nõ erat de publico, sed volũtariè electo⁹ à pre. Ad de qd not. Gul. an syndicatus cõis sit munus publicũ. † Dic q̃ sic. Et ideo si qs ex hoc grauat, nõ renũciat: vt in aut. de defen. ciui. §. interim. sed appellat. j. de ap. l. ad scribatũ. & l. hi q ad ciuilia. Sec⁹ in syndico collegij, q nõ cogit. & adde illud. j. de ,pcu. l. j. p Iac. de Ra. Et adde illud q̃ no. de ,pxi. sacro. scri. l. in sacris. Et no. qd electo⁹ ad officiũ vnũ † iterim nõ cogit ad aliud. Et si simul deferant: qd iuris sit, dic vt no. j. quẽad. ci. mu. in d. li. x. & in Spe. in ti. de elec. §. oportet. ver. qd si electus. Sed pone: phibet numeratio, & cõtinuatio officij p statutũ: † mõ pater fuit tabellio: an filius poterit ibi poni imediatè post mortẽ patris. Dic q̃ nõ: qa dicit cõtinuatũ: qa sic fili⁹ habet ĩmediatè officiũ: vt j. de mu. & ho. nõ cõti. l. j. li. x. & ibi p And. de Baru. Nũc de misto onerevideam⁹. Mistũ onus † est, q̃ imponit personæ principal'r, rei secũdario. Vel verius qd ĩponit pſonę principaliter ,ppter rẽ: iõ p mistã rõnẽ rei, & pſonę: & sic neq; res tãtũ, neq; pſona tm̃, est imediata cã ipositionis sed vtrunq; simul. Simile no. in c. priui. pſonale. p Dy. de reg. iu. li. vj. & j. ad Velleia. in l. hæredes. p Cy. Exẽplũ ponũt doc. in collecta, q̃ imponitur iuxta æstimũ: puta ad rõnẽ xx. sol. p cẽtenario. De collecta habet̃ j. de indictio. l. j. li. x. ff. de mu. & hono. l. rescripto. §. fi. De æstimo habetur ff. ad muni. l. incola. Et de his in gl. & j. de cẽsi. & cẽsito. & peræquato. l. omne territoriũ. li. xj. vbi etiã gl. dicit

dicit,q̃ ꝑpter depauperatos de nouo fit æstimũ qđ secũdũ vul
28 gare Perusinorũ vocat catastrũ.qđ †catastrũ,cũ est factũ nõ po
test corrigi nisi cã cognita per cõpetẽtes officiales si est publi
catũ apud acta,& assignat illis desyderiũ. Apud acta verò non
publicatũ,nõ põt corrigi vt no.j.de oĩ agro deser.l.iura. lib.xj.
& de censi.l.j.& l.q grauatos.Sed qũo cognoscã merũ à misto:
29 †an ex forma iurisdictiõis an ex forma muneris? Rñdet:ex v=
troq;.Nã si dicit statutũ q̃ oẽs comitatiui soluãt collectas decẽ
solidorũ,ꝑ suo æstimo:munus mistũ est:qa ex forma sua nõ est
idictũ nisi subditis.ff.de mu.& ho.l.rescripto.§.fi.Ex qualitate
muneris:qa nõ est mun⁹ intrinsecũ ipsius rei,sed à re:vt fruct⁹
rei sic ff.de mu.& ho.l.rescripto.§.fi.& ex eo venit qa eo ipo q̃
appellat datiũ,vel collectas. Aliud verò appellat munus mistũ
impositũ nõ subditis:vt d.l.rescripto.§.fi.Et si qs amittere vult
rẽ,nõ tenet ad illud munus,qđ imponit̃ personæ ,p re:secundũ
Pet.hic alleg.de mu.& ho.l.munerũ.§.patrimoniũ.Circa secũ=
30 dum, quis † ista munera indicat. Rñdeo,vbi Papa,vel legatus
eius,aut imperator indicit,nõ potest superindici ; vt l.j.de su=
perindic.li.x.& istos modos tradidit.Circa tertiũ ad quos per
31 tinet †imponere collectas de iure cõi,sunt Reges.Itẽ duces,&
barones,in suo ducatu,& ciuitates non pedissequæ, quæ merũ
imperiũ præscripserũt:vt in aut.de defen.ciui.§.interim.in fin.
magnæ gl.& in aut.qui.mo.natura.effic.sui.§.si quis igitur ex
qualibet.coll.vij.Castra aũt & villę,nõ possunt imponere col=
lectas nec remittere in præiudiciũ superioris:vt no.j.de excu=
satio.mune.l.placet.li.x.sed pro suis debitis persoluẽdis.Circa
32 quartũ quibus imponant.Dico †q̃ psonalia, & mista ciuibus,
& incolis tm̃:vt d.l.rescripto.§.fi. Vnde si sit statutũ q̃ vnus de
qualibet domo debeat ire ad exercitiũ, vel facere custodiã de
nocte:nõ cõtinent clerici,vel forẽses:& idẽ in collecta buleta=
rum.Et hoc si istud verbũ simpliciter & sine adiũcto proferat.
33 Si autẽ diceret,q̃ quilibet habitãs † teneat facere custodiã, vel
soluere buletas:includunt clerici,& forẽses;tñ clerici non pñt
exigi ,ꝑpter priuilegiũ:nec forẽses de cõi iure.de excu.tut.l.nõ
tm̃.§.fi.qa nõ ligant tali statuto:cũ nõ sint suppositi iurisdictio
ni statuẽtiũ.de lib.cau.l.diui. Cõtrariũ tñ vr̃:quia habitãdo cõ=
sentit,et ,progat iurisdictionẽ:qa quasi efficit̃ ciuis quo ad hoc
arg.ff.de ver.si.l.ædificia. Si aũt nõ vult soluere,ibi nõ habitet,
vt l.incola.ff.ad munici. De collegijs simpliciter est dicendũ q̃
34 non tenent forẽses,nisi †fecerint æstimũ ; quia faciẽdo æstimũ
vident cõsentire,& se obligare.ar.ff.de fideiuss.tute.l.cũ ostẽdi
mus.§.fi.& qđ no.in d.l.incola.Nã q vult antecedẽs,vult & cõ
sequẽs,qđ includit̃ sub antecedẽti.Et q consentit in genere, vr̃
cõsentire in qualibet eius specie,vt l.j.j.de his q ſpõ.mu.suscip.
& l.ij.e.ti.& qđ no.j.de dona.l.cẽsualis.in d.l.rescripto.§.fi.per
Dy.de clericis ciuibus,an teneant ad collectã creatã,vr̃ q̃ non
35 pro †reb⁹ ecclesiæ j.ti.j.aut.itẽ nulla cõitas.Itẽ ꝑ statutũ:qa es=
sent tributaria. Vide hoc in aut.de mã.prin.§.sed etiã suscipiẽ=
tes.col.ij.et ibi gl.,ꝑ collectis.Nã sicut eccl'ia nõ teneat ad tribu
ta sic nec ad collectas q̃ succedũt loco tributorũ:cũ prædia sint
tributaria.ar.j.sine cen.vel reli.l.oẽs.& j.e.aut.sicut qđ nõ pla=
cet:qa ad certa tributa indicta teneat quicũq; sit aduena siue ec=
clesia.Sed postquã eccl'ia est dña ad extraordinaria indicta nõ
teneat,vt d.l.incola.Et vide Ia.Bu.j.de leg.l.ab administratiõe.
vbi dicit sic:q̃ licet statutũ dicat q̃ si cleric⁹ à collectis se excu
set,posset impunè offendi:ne reddat̃ ius.qđ licet nõ soluat col=
lectã:nihilomin⁹ debet ius ei reddi:qa nõ ipe se excusat.Sed tñ
Ia.dicit q̃ eccl'ia nõ teneat ad collectas de iure:dicit tñ q̃ sec⁹ est
de cõsuetudine Italiæ præterquã in ciuitate Romana.Et q̃ ec
clesia non teneat̃ ad collectas,do exẽplũ extra de immu.eccl.c.
non minus.Nec valet si dicas,statutũ dicit q̃ sint tributaria:qa
non ,ꝑpterea specificãt tributũ.Sicut dicimus in simili in opis
incertis,q̃ inspicit̃ tps declarationis,& indictiõis.ff.de ope.li=
ber.si qs hac.§.iudiciũ.& no.de cõdi.inde.l.si nõ sortẽ.§.liber=
tus.extra de priui.c.cũ & plantare.§.de cõfratribus. Sed quid
36 de fratrib⁹ tertij ordinis,vel gaudẽtib⁹.Dic q̃ † debẽt soluere,
vt l.cura.§.fi.ff.de mu.& ho.in gl.ord.Sed an clerici teneant̃ ,ꝑ
37 suis bonis pr̃imonialib⁹,vel paternis.†ar.q̃ nõ.j.de his qui.vt
indig.l.Polla.& ibi no.cõtrariũ q̃ sic,pr̃sertim de pr̃scriptiõe in
æstimo:qa adcũdo hr̃ditatẽ vr̃ cõtrahere cũ fisco creditore col
legiorũ sicut in alijs creditorib⁹,vt in §.hæres.insti.de obl.q̃ ex
quasi de.cõ.Itẽ qa bona ista adsunt, vt no.i Spe.de cle.cõiu.fa=
cit l.j.j.de impo.lucra.descri:li.x.Ego super ista qõne cõsului
& dixi,q̃ si res allibrata venit ad clericũ,q̃ cleric⁹ nõ tenet̃ solu=
uere collectas postea impositas.Primò:quia collecta est munus
extraordinariũ. Nã qđ nõ imponit̃ lege,senatusc.cõstitutioni=
bus principũ:extraordinariũ munus est,vt C.de bo.vac.l.j.li.x.
& de vac.mu.l.j.li.xj.Sed clerici nõ tenent̃ ad munera extraor
dinaria.Itẽ quia hic syndicus nõ est:ergo &c.Et no.in l.rescri=
38 pto.§.fin.Idẽ in gabella.†Sed nũquid ordo clericalis,vel bñfi=
ciũ ecclesiasticũ facit aliquẽ forensem ciuẽ illius loci.Dic q̃ nõ
vt j.de incol.l.ciues.li.x.qđ bene no.secus in mr̃imonio carnali
39 qa est tãtæ potẽtiæ†q̃ originẽ mutat,quo ad forũ & munera,
vt no.j.de mu.& in quo loco.l.j.li.x.Itẽ q̃ro quis teneat̃ soluere
40 collectas:an dñs,an conductor. Rñ.tributa†ex ipsis fructibus
& gabellis fructũ tenetur soluere conductor qui percipit fru=
ctus:nõ dñs q percipit pecuniã,vt no.j.de annonis & trib.l.j.li.
x.in gl.or.& de vsufr.l.si pẽdẽtes.§.si qs.& de admi.tu.l.si sine
hr̃de.§.lucr⁹.de agri.& cẽsi.l.iij.li.xj.Et vide ibi And.de Baru=
lo.Sed in collecta q̃ imponit̃ ꝑ æstimo,est sec⁹ : qa ista sequela
æstimi,& æstimũ loquit̃ in psonã dñi:& idẽ in dño & fructua=
41 rio.Sed qđ in emphyteuta? Dic†q̃ emphyteuta habet vel hr̃e
debet rẽ i ęstimo:et sic merito teneat̃ soluere collectas suas l.Lu
cius.§.idẽ rñdi.ff.ad muni.cõiũcta l.neq;.ff.de impẽ.in reb.do.
42 fac.†Sed an æstimũ pr̃is ,pdest filio? Dic q̃ sic : qa etiã filius vr̃
descriptus in libro patris,vt no.in l.ij.q æta.li.x.Sed qđ si sunt
duo cohæredes,& vnus nõ est soluẽdo,& alter soluẽdo:an põt
43 cogi soluere †vnus pro altero? dic vt no.in d.l.j.de anno.& tri=
bu.i gl.q̃ vr̃ dicere q̃ sic qđ est verũ ꝑ collectis testatoris : nõ ,ꝑ
facto ipsorũ hæredũ,vt j.de decu.l.licet i diuersa.li.x.& vide ff.
de exc.tu.l.si is q tres.§.fi.& l.tria onera qa nõ sunt correi.arg.
de euic.l.rẽ hr̃ditariã.& arg.j.e.cõia de leg.l.j.i fi.vr̃ etiã qđ per
collectã vnius fundi,nõ sint obligata oĩa bona,sed solũ illa res.
de pub.l.imperatores.& de prę.nauicu.l.ij.li.xj.Sed quid si co
mitatẽsis emit rẽ ciuis.qualiter ei allibrabit̃? Rñ.secundũ cõdi=
44 tionẽ†noui possessoris,de pub.l.licitatio.§.fi.de impo.luc.de.
l.j.li.x.& ibi ꝑ Andreã de Barulo.Et vide in aut.qui.mo.natu
45 ra.efficiũ.sui.§.si qs igit̃ ex qualibet.in glo.no.villas.†Quæro
an exbãniti teneant̃ ad collectas. Et dic q̃ sic, si ibi hñt æstimũ,
vel originẽ.ff.de pollici.l.de pollicitatio.§.nã & si tex.allegat
Ia.zafarin⁹ de Pisis,de excu.tut.§.pe.l.planè.la.j.nisi esset tale
bãnũ,q̃ reputaret ibi ,ꝑ hoste,& mortuo,qa ibi dr̃ annulat⁹ &
nudus.de ca.dimi.ꝑ totũ.& l.tutelas.§.pe.Sed an soluat maio=
res collectas:dic q̃ nõ de iure cõi,vt l.j.j.de apochis pu. Quili=
bet em̃ soluere debet ptẽ,scdm qualitatẽ & quãtitatẽ bonorũ,
sed al'r seruat̃ in regno ꝑ cõstitutionẽ regni.Sed pone qđ qs ha
bet patrẽ ciuẽ,matrẽ comitatẽsem:an solũ ,ꝑ bõis pr̃is sit ciuis.
46 & ,ꝑ†bõis mr̃is sit comitatẽsis. Vr̃ q̃ matrẽ sequat̃.ff.ad mu.l.
j.Dic cõtrariũ,q̃ illud ex priuilegio nisi eẽt naturalis vel spu=
rius. An igit̃ patrẽ sequat̃? Facit.j.de decu.l.null⁹.li.x. Sed nũ=
47 qđ snia†facit forẽsem ciuẽ? Dic qđ sic:qa snia & origo ambu=
lãt parib⁹ passib⁹.vt j.de decu.l.quotiescũq;.Pari rõne facit ali
quẽ Guelphũ,vel Gebellinũ:nõ quo ad veritatẽ,sed quo ad ef
fectũ,siue obsit,siue ,ꝑsit.Facit de mune.patri.l.nõ vr̃.li.x. Sed
48 an nat⁹†in territorio dicat̃ ei⁹ originarius.Dic vt no.j.de mu.
& ori.l.filios.al's ciuis originari⁹.Sed an ,ꝑ collectis nõ solutis
49 põt qs capi? Dic q̃ sic†pcedẽtibus monitionib⁹ saltẽ gñalib⁹
q̃ ꝑ pconẽ,vel edictũ dñt pcedere ad hoc vt soluturi possint se
præparare ad soluẽdũ,vt j.de indictio.li.x.de exacto.trib.l.ne=
mo carcerẽ.& ille q dat̃ inter nõ soluẽtes pr̃sumit̃ nõ soluisse.de
exact.trib.l.j.lib.x.quocũq; opponẽte non solũ fisco:& sic pro
batur negatiua nõ solutionis ꝑ libros cões,vt ff.de reb.eo.l.ma
gis puto.§.in primis.in verb.edi.rationes.de ,ꝑba.c.dolus.l.cũ
de indebito.Et facit ad hoc qđ no.Inn.extra de accu.c.sup his.
& declaratur.ff.de ver.obl.l.hoc iure.Et hæc vera,nisi probet
ꝑ instrumentũ,qđ si est amissum iterato debet refici.l.ij.de dis=
cus.li.x. Alias q per triẽniũ,vel decẽniũ soluit perpetuo oræ su
mit̃ soluisse,si hoc alleget.qđ est nota.Debitor verò priuati,nõ
capit̃ de iure cõi,nisi in condẽnationẽ bonis excussis.j.q bonis
cedere poss.l.j.& no.ff.de suspec.tuto.l.ij.§.tutores qui.in glo.
ordina.quam gloss.not.& facit ad l.Iul.pecul.sacrilegij.§.fina.
50 Ratione etiam muneris †personalis,quis capi potest infrà de
decurioni.l.generali.lib. decimo.& ibi vide Andr.de Barulo.
51 Sed nunquid minores possunt capi. Credo†quod sic:quia sta=

a ¶ Omni innouatiõe. Vtrum iudex ſeculariſ coram quo proponitur incidenter exceptio remittẽdi ad iudicem eccleſiaſticum, poſsit ſtatuere excipienti terminũ, intra quem in curia eccleſiaſtica habeat probare, Barto. no. in l. ij. de reg. iur. & in l. præſes. C. de appellat. & Bal. in d. l. quoties. tenuerunt ꝙ non. argu. c. perſona. & c. ex inſinuatione. de appel. & Imol. in d. c. innotuit. refert Ioan. an. & Anto. de But. videri ſentire ꝙ ſic, ſed dicit Innocẽ. hoc pendere expreſſe à q. vtrum cauſa vſurarũ poſsit diſcuti coram iudice ſeculari. De quo etiã vide per Pet. de Anch. in conſi. xxxi. per Lapum allegatiõe. lxx. inci. qdã corã iudice laico &c. vbi etiã habes late de dicto articulo vſurarũ. ſ. an coram ſeculari agi poſsit cauſa vſurarũ: non omitto qd de iure ciuili Digeſtorũ talis cã coram ſeculari agi poterit l. Titia. ff. Sol. matr. ſed hodie ſeruatur ius canonicum in hoc & in ſimili cã.

¶ Iuxta hoc quæro quid ſi corã arbitratore opponatur exceptio vſurarũ: an poſsit coram eo cognoſci qui ſup hoc fact⁹ fuit arbitrator à partib⁹: & in hoc Bal. in ca. i. §. ſimiliter in titul. de contro. inueſtit. in vſibus feud. didicit aut cõpromiſſum fuit in laicũ arbitratorẽ de vſur. præreritis: puta qa iã ſolutæ erant & valet tale cõpromiſſum: aut ſuper vſuris futuris, & non valet quia dolus præteriti põt remitti. non autẽ futurus. ar. l. ſi vnus. §. illud de pactis. ſed Ro. in d. l. Titia. ff. ſolu. matri. dicit ꝙ imò etiã ſuper præteritis non valet laudũ vſurariũ, cũ peccatũ contineat. arg. c. ii. extra, de arbi. ſed Abb. in c. continẽt. eo. ti. refert & ſequit dictũ Bald. & ſubdit ꝙ inquãtũ Bal. dicit valere compromiſſum ſuper vſuris præteritis, nõ procederet quando vſurarius fraude induxiſſet illũ, à quo vſuras, extorſit, ad cõpromittendum. arg. dicti. ca. ij. & hæc concedo vera. Non obſtat argu. Ro. quia Bald. non quærit an laudum valeat ſed an cõpromiſſum teneat. bene tamen fateor verum eſſe dictum Rom. vbi talis arbitrator ferret laudum iniquum: & peccatũ continens, ꝙ nullum eſſet: ſed nihil tutum ligat minorem filium famil. & oẽs. ff. de admi. tut. l. ſi ſine hærede. §. lucius. In muliere tñ licet obligetur ad munera alias
52 debita; nõ tñ capi põt pſonaliter † pro pecuniario debito, ſed pro ſeruitio perſonali ſic, vt l. omnes. de agri. & cẽſi. Sed pone ꝙ imponitur collecta pro focis, vel pro fumãtibus. An plures fratres ſtantes †
53 ſub eodẽ tecto dicantur fore plures fumãtes. Et dic vt no. in l. cũ ratio. §. ſi. de bo. dam. per Dy. & facit de excu. tu. l. ſi is qui. in fi. de teſta. tutel. l. duobus. Sed nũquid hæreditas ia-
54 cẽs † & bona vacantia, teneantur ad collectas? Dic ꝙ ſic l. debitor. de nego. geſt. non tamen incidũt in pœnam, ſi terminus præfigitur perſone. de in diem addic. l. prędia. Sed pone, vxor mea habet bona paraphernalia, an dicaſ habere fumãtes? Dic ꝙ nõ: quia eſt de familia mea vt l. j. §. ſi vir. ff. ad
55 ſyl. Sed an valeat ſtatutum, vt poſsit † capi frater pro fratre? Reſpondeo, vt nota. in fi. j. de decurio. in rub. & l. j. li. x. Sed pone ꝙ præco erat dũ nunciat indictionem collectæ: qa exprimit maiorẽ, vel minorẽ quantitatẽ: nũqd hoc nocet fiſco? Dic ꝙ nõ, vt l. fi. de ca. largi. li. x. Et idem dico in bannis pœnalibus, vt non vitiet error præconis,
56 vel ſcriptoris, † ſed ipſo iure reducãtur ad debitã quãtitatẽ, & ipſo iure inſit qd debetur. de fideiuſ. l. fi. Et idẽ dico ſi erratum ſit in termino maiori, vel minori, quam præfigat ſtatutũ. Nam ipſo iure reducitur ad debitũ terminũ ex quo eſt aliqs taxatus. arg. j. de iure delib. l. fi. §. ſed qa. In cõtrariũ facit qd̃ notatur. j. de teſta. l. ambiguitates. vbi dicitur ꝙ ſi aliqs abfuerit & errore tabellionis ibi fuit deſcriptus: ꝙ iſte eſt pro recepto ĩ numero male arbitratorũ, ſed ibi ideo: qa fuit omiſſa forma: & omiſsio formæ, & modi vitiat. de ver. ob. l. q Romę. §. Flauius. hic aũt nõ fuit omiſſa: qa ipſo iure videtur ineſſe. arg. de re iudi. l. iiij. §. ſi quis cõdẽnatus. de inof. teſta. l. ſancim⁹. in prin. Sed pone quod æſtimator, vel locator grauat aliquem: an põt petere errorẽ corrigi, vel amoueri grauamen? Dic qd̃ ſic: tñ cauſas quibus æſtimeẽ debet noĩatim exprimere. j. de præd. decu. l. j. lib. xj. Sed qualiter debet imponi collecta: vtrũ per capita
57 vel fumantes, an per ſolidũ. Et dic † qd̃ per ſolidũ vel libraã: qa imponit perſonæ cõtẽplatione pr̃imonij: ideo eſt on⁹ miſtũ perſonale? Et hoc verũ de collecta, ppriè ſumpto vocabulo, vt nota. in d. l. reſcripto. §. fi. ſed largo modo etiã quæ pro capite imponit dicit collecta. & qñ deſcẽdit à numero capitũ, tũc vadit p capita, q̃ ſubroganẽ loco primi muneris: & ideo eodẽ iure cẽſenẽ vt l. j. §. lucra. ff. de impo. luc. deſcrip. Vnde per ſtatutũ minus perſonale põt pecunia redimi, p iſta pecunia imponeret collecta p capita, in qua nõ cõtribuũt exẽpti à prima. ſeu à perſonalibus muner⁹, nec inhabiles. qd̃ no. & hoc teneo in l. iiij. §. actor. ff. de re iud. Sed dicit ſtatutum qui habet caſtrũ. xxx. fumãtiũ, vel ſupra, debeat ſolue-
58 re ciuitati quolibet anno cẽtũ, † q̃rit̃ qualiter iſti de caſtro iſta cẽtũ diſtribuant inter ſe. Rñ. p libraã & ſolidũ, ſicut cætera debita caſtri: p patrimoniali tñ portione nõ in capita quilibet cõferre debet. Sec⁹ ſi diceret vn⁹ de qualibet domo vadat ad exercitiũ aliasvilla ſoluat cẽtũ: qa iſta cẽtũ diuidunt̃ p focos. ſeu fumãtes ſicut on⁹ pricipale. Nã ille tenet̃ ad debitũ vel pœnã: q fecit eã incidere ff. de pec. leg. l. ſeruus habet. ver. qcquid ad le. Rho. de iactu. l. ij. §. cũ ĩ eodẽ. de ver. ob. l. ij. §. fin. de lib. cau. igit̃. cũ ſimi. j. de ſump. iniunc. mune. l. j. li. xj. Circa quintũ de rebus, dic quod oẽs tenẽtur ad tributa
59 excepta eccleſia: in qua † diſtinguitur, aut cœpit poſsidere prædiũ liberũ, aut tributariũ, aut dubitatur. Primo caſu nõ tenetur: qa ſemẽ ſanctorũ. Facit quod not. Inno. de fo. cõpe. c. verũ & ideo nõ tenetur ad pedagia, et huiuſmodi. licet ſint onera realia. qa res erat libera eccleſiæ. Secũdo caſu tenetur. vt no. j. ſine cenſu vel reli. l. omnes. Tertio caſu pro poſſeſſore eſt præſumẽdũ, attamen habes ꝙ præſumat̃ pro fiſco, vt no. in ſimili in l. j. de iure fiſci. li. x. Circa ſextũ
60 † de priuilegio, & immunitate, dic vt in l. ſordidorũ. de excuſ. mun. de extenſione de perſona ad perſonã, de extenſione vero de munere ad munus, dic ꝙ in gñali ſermone nõ intelligit mun⁹ reale, vt j. de mu. patri. l. iij. li. x. quia iſta ſunt magis præciſè debita quæ aliqua alia. Itẽ quæ perſonæ ſint immunes. dic vt plene. ſ. notaui. Sed pone quidam habent priuilegiũ, poſtea ſuperuenit gñale ſtatutũ, ꝙ oẽs ſoluãt aliquo nõ ſtãte:
61 † vtrũ videat̃ ſublatũ priuilegiũ. Et vr̃ ꝙ nõ, niſi ſit facta ſpãlis mẽtio de eo, vt legit̃ & no. j. de ſilẽtiarijs. l. decurionib⁹. li. xj. Itẽ gñalis cl̃a nõ obſtãte: firmat ſtatutũ cõtra ius ſtatuẽtiũ: nõ cõtra ius ptis, vlti. no. c. cũ aliqbus de ele. li. vj. Vltimò doc. q̃rũt qd ſi munus extraordinariũ redigat̃ in formã
62 ordinarij, an duret immunitas. † Tu dic ꝙ eſt caſus ꝙ non in l. j. de iudi. li. x. Pe. tenet cõtrariũ ꝙ nomẽ extraordinariũ apponit̃ hic ad declarationẽ nõ ad ſubſtãtiã: & tũc arguit de l. ſi cognatis. de reb. du. Sed ego dico ꝙ primo deſignat cãm finalẽ. Prope. facit c. fi. extra de priui li. vj. Sed an collecta q̃ nõ põt imponi clericis, poſsit impo-
63 ni eorũ molẽdinarijs, vel famulis † vel colonis. Dic ꝙ nõ: qa fieret fraus legi. extra de pri. c. q̃to. & ar. j. de poſtli. reuer. l. ab hoſtib⁹. ĩ fi. & ſic nõ ob. l. ædiles. ff. de via pu. illi tñ qui non portant habitũ, non debent cenſeri clerici. extra de pri. ca. ex parte nec poteſt reaſſumere habitum poſt delictum contractum. vt ibi dicitur. Bar.

1 ☞ *Si aliquid dubij emergit circa ſpiritualia, terminatur per iudicem eccleſiaſticum.*

2 *Cauſa vſuraria & matrimonialis terminari debet per epiſcopum ſi quæſtio non eſt ſuperfacto.*

a ¶ Omni innouatiõe[a].

No. ex hac l. & ꝑpetuo tene mẽti ꝙ qñ eſt aliqd dubij circa ea q̃ ſpũalia ſunt, debet determinari, per epiſcopũ. ibi vt ſi qd dubietatis, qd̃ no. bñ. † Et ſic
1 ea q̃ ſunt ſpũalia debẽt determinari p iudicẽ eccl̃iaſticũ. Simile habes extra q fil. ſint le. c. lator. & de ord. cog. c. tuã. de ſen. excõ. c. ſi iudex laicus. lib. vj. Et p hoc dicimus ꝙ exceptio vſuraria vel ſi incidit qõ mr̃imo-
b nij, debet de hoc cognoſci p dñm eccl̃m: [b] et ex hoc ſeq̃t ꝙ oẽs cãs trahẽt ad ſe hoc mõ: Si petis hr̃ditatẽ: qa fuit filius legitim⁹ talis: & ſic eſt queſtio de mr̃imonio: ideo tũc
c remittentur ad epiſcopũ. Ego dico ſic[c]: ꝙ quando

ad propoſitum Bal. De hoc articulo tenuit etiã Imo. in ca. innotuit. ad fi. de arbit.

A D D E ibi Eugubini. vt Petr. de Ancha. conſi. ccciiij.

b ¶ Epiſcopum. Circà hoc in quæſtione matrimonij melius videtur loqui Bal. in l. filiũ. ff. de hisqui ſunt ſui vel alie. iur.

c ¶ Ego dico ſic. Lap⁹ alleg. lvij. & ſequen. & alleg. lxxv. mouetur dicere, ꝙ in cauſa vſurarũ tm̃modo ĩ foro canonico tractari debeat & gaudeãt iurib⁹ canonicis, quæ multũ ſunt cõtra vſuras. Ego autẽ dico ꝙ aliter fieri debet, & poteſt ĩ foro ſeculari: qa cũ d: pacto agatur in cã vſurarũ: meritò etiã in foro ciuili ſeruabũt̃ iura canonica, ca. poſſeſſor. & ibi gl. or. de re. iur. in vj. & in c. fi. de præſcri. & in c. licet mulieres. de iureiurã. libr. vj. & Legiſtæ in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccle. Ex oppoſito dixi ĩ l. Titia. ff. ſo. mat. & ad materiam quæ ponitur in hac lege: ĩ illa didici multas limitationes iter quas vbi ſtatutũ diſponeret poſſe ſeculare tales admittere & ſecũ dũ eas iudicare: et ibi allega. alia multa. Et ratio, quod ego intelligo etiam de ſtatuto laicorum. Et idẽ in terminis tenet Rapha. in d. l. Titia. mouentur doctores ibidẽ allegati, cũ poſsit per ptes fieri ꝙ probatio imperfecta habeat̃ p perfecta, cap. tuis. extrà. de teſtibus. vbi caſus. & idẽ Innoc. in c. cũ cauſa. de teſtib. Et Bal. in l. fina. C. de teſtib. & Bald. in authẽ. ſi quis in aliquo. C. de ẽdend. Ita ergo põt fieri per ſtatutũ arg. gloſ. nota. in rub. C. de decre. decu. lib. x. plenè per Bart. in l. omnes populi. in vj. quæſtio. prin. fi. de iuſti. & iure. Contrariũ tamẽ videtur voluiſſe Federi. de Senis in cõſil. xcj. & Anto. de But. in c. cũ ſit generale. de fo. compe. vbi dicit nõ poſſe per ſtatutũ laicorum diſponi, ꝙ per famã ſuffiicit probare inſtrumẽtum eſſe vſurarium. Nor. quia ſi eſſemus in facto, cõſulerem⁹ ne vlterius ꝓcedatur. ¶ In fine. l. nota cautelã, per quã iudices eccleſiaſtici traherent ad ſe omnes cauſas, quas Bart. hic remouet. Et idẽ dicit Bart. in l. Titia. ff. ſol. matr. & Bart. in l. quoties. j. de iudi. & per eũdẽ in l. j. j. de iuriſ. omni.

iudi. Adde quod nō. Bar. hic & in locis præalle. dicit q̄ exceptionē vsurariā potest cognoscere iudex, si cōsistit in facto, nō in iure: quia gl. sentit cōtrariū in cle. dispendiosam. de iu. in gl. cū repetant. licet hi sup hoc referat opin. cū Bar. tamē. Paul. de Lea. in cle. j. de vsu. & plenè idē refert in d. l. Titia. & sic etiā cōsuluit recolēdæ memoriæ do. Gas. de Cal. & do. Pet. de Anch. licet aliter loqui videatur in lec. sua in d. cle. Cū Bar. ēt cō cordat gl. do. Ant. de But. in d. c. tuā. hic alle. & in c. cū sit gñale. de fo. cōp. Aduerte tñ: qa dixit Bal. in d. l. titia. q̄ istud est verum qū factū est abstractū ab omni spiritualitate: alʒ cognoscere debebit iudex ecclīastic⁹. Fa. c. quāto. extrā, de iudic. Et p hoc fortè posset attētari qđ dicit Imol. d. l. titia. q̄ qñ est q̄stio facti, an contractus sit intus de duplo sortis, vel non in fraudē vsurarū, cùm possit eadē dubietas an p probatiōes q̄ fierēt sint sufficiētes, an nō ad cōuincēdū de vsuraria prauitate: q̄ fortè hoc casu iudex ecclesiasticus habet cognoscere: & debebit. p cōiecturas cōtra ipsos p bari: vt i c. cū in diœcesi. extra, de vsur. & facit qđ no. in c. ex literis. extra, de iureiu. & i c. ad nostrā, de emp. & vēdi. Et si fortè iudex ecclesiasticus admitteret aliquas probationes, quas fortè nō admitteret alius iudex: ideo æquiⁿ vī q̄ ipse cognoscat. Quid aūt de exceptiōe periurij an possit cognoscere iudex secularis: recurre ad no. p Io. Andre. in c. cū Clericus. de fo. cōp. li. vj. Dixi in aut. sacramēta puberū. C. si aduer. vendi. de hæresi vī q̄ nullo modo possit se intromittere iudex secularis. c. vt inq̄sitionis. §. prohibemus. extra, de hæreti. in vj. Quid autem de exceptione excommunicationis: videtur dependere de his quæ dicta sunt de exceptione vsuraria, maximè per no. in c. pia. de exceptio. in vj. & in cap. licet. de senten. excommu. e. lib. & Bald. in l. j. iu fi. j. de iudi. Et adde etiam quæ subdit no. Bald. in d. l. Titia, q̄ licet iudex secularis non possit se intromittere, & cognoscere per viā contentiosam de causa spiritualis: tamen secus dicit, si de plano se velit informare, si aliter contentiosè in dubium non reuocatur. Facit quod not. Specu. in titu. de reconuentio. §. is versi. ij. & Bald. in authen. ei qui. in v. colum. de bon. autho. iud. poss. & adde dum dixi s. secundùm Inno. post Bald. & maximè ibi dum Imol. dicit, & per hoc fortè posset attentari &c. vbi in effectu vult tenere cōtra Bart. in d. l. Titia. cum cōcor. & pro eo videtur tex. in c. si iudex laicus. de senten. excom. in vj. vbi solum de facto dubitatur. & tamen, &c. An autē causa secularis ratione mādantis, possit & debeat cognosci in foro ecclesiastico. Dic q̄ sic. & videtur tex. in c. de prudentia. de do. inter vir. & vxo. & hoc tenendo illā opi. q̄ causa dotis sit secularis, licet in veritate possit pertinere ad forum ecclesiasticum. Pro quo est tex. de do. inter vir. cap. per vestras. cap. ex parte. de foro competen. de quo per Ange. & Imo. in l. j. ff. sol. matri. Et per hoc ratio: quia forum magis potēs trahit ad se minus. l. quæritur. ff. de statu homi. His adde Bald. in authen. ei qui. in v. colum. de bon. auth. iudic. possid. & Fede. de Sen. in consil. ccxl. Archi. xiij. circa princ. & c. quid dicam. & vide etiam Bald. in d. l. quoties. de iudi. j. & in auth. ad hæc. C. de iati. libe. tol. quę videtur variè loqui. & Lapus allegatione lv. & allegat. lxx. Sed an de causa vsuraria possit committi in arbitratorem, vide Bald. in cap. primo. §. si mulier. de controuer. inue. Et de hac materia, vide per. domi. Anto. & doct. in c. cùm sit generale. de foro cōpe. Et dum s. dixi de pecuniario, adde quod Bal. de pace Constā. dicit: de periurio potest cognoscere iudex laicus. Allegat Io. And. in c. licet. de iureiur. in vj. in nouella. & quia istud est crimen vtriusq; fori, in authen. de man. princ. §. si verò canonicum. & adde dum s. dixi, an de causa vsuraria possit compromitti i arbitratorē? Et illud in decimis, & alijs spiritualibus dicit Bald. de pace Constan. in ver. possessores. quod super illis in arbitratorē pōt cōpromitti, nō in arbitrū. alle. not. per Inno. in c. j. de rer. pmu. p Bal. in l. j. C. de cōfes. latè & latissimè de oibus p do. Lu. in d. l. Titia. Adde istis quod Bal. in l. j. in vl. col. de reb. credi. tenet, q̄ lite pendente corā seculari iup cōtractu possit recurrere ad curiam episcopi rōne iuramenti, vt faciat obseruari iuramētū. Et circa materiā de qua hic, p Bar. adde Pe. de Ancha. in clemē. dispendiosam. extra, de iud. vbi tenet & approbat omnia dicta per Bal. in l. quoties. C. de iudi. Et ad dicta p Bar. hic, adde Bal. in auth. ad hæc. C. de Lati. Iitol. Vide tamen ad materiam vsurarum, & spiritualium, quæ no. Bald. in l. j. in fi. de senten. quæ sine certa quantitate. Adde & secundum Bald. in authenti. ei qui. in v. colū. C. de bo. author. iudic. pos. prædicta fallunt vbi causa esset summaria, vel extraordinaria: quia secularis se intromittit, vel p cō fessionem p̄cederet. In alijs casibus teneo opin. Bart. p vera, & subdit ibi quòd sufficit p bare quasi possessionem, vbi nunquam causa est spiritualis. & ideo in possessorij: secularis se ītromittit. Adde an causa vsuraria debeat cognosci per iudicē ecclesiasticum, Paul. de Cast. consi. cccxxxiij. Pet. de Anch. consil. ccxxv. per Bal. cō sil. clxix. ij. lib. consil. cccix. iiij. vol. An arbiter possit cognoscere de causa vsuraria, vide Paul. de cas. consil. lxxxiij. Et q̄d de causa matrimoniali, rom. consil. ccxcix.

2 quandoq; † est quæstio super facto. Verbi gratia; Instrumentū debiti centum florenorū est clarū; tñ vna pars dicit, q̄ in veritate medietas fuit sors: alia medietas fuit promissa pro vsuris: nullū est dubiū circa spiritualia nisi circa facta: meritò pōt cognosci p iudicē secularē. Item de matrimonio [a] est quæstio, vtrū ille. despōsauerit vel nō: & pōt cognosci per iudicē secularē: sed vbi est dubiū, an cōtractus esset vsurarius vel nō: & cōtractus est clarus: vt quia emi frumētū ante tēpus: hic nō est dubiū de cōtractu, sed de pacto: scilicet vtrū iste cōtractus sit vsurarius: vel nō. Vel si inter Titiū & Bertā interuenerūt aliqua verba: dubitatur an ista verba fecerint matrimonium vel nō. Certe istud p̄tinet ad ecclesiam: qa respicit spiritualia: & non est dubiū de facto. & vide text. qui dicit, non absq; &c.

a

1 ☞ *Ecclesia tenetur ad refectionem uiarum publicarum. & nu. 3. ubi quomodo.*

2 *Ecclesia an teneatur ad cōstructionē murorū ciuitatis.*

AD instructiones.

1 Quæro, de quibus itinerib⁹ † loquitur. Dic q̄ de publicis. & ita intelligit gl. Quærit gl. [b] vtrū teneat̄ conferre eccles[ia] [c] ad faciēdos muros ciuitatis.

b c

1 † Glo. dicit q̄ nō. Iac. de Are. vī tenere cōtrariū p l. oēs. la. ij. j. de oper. publi. Nec obstat l. fi. de exact. tri. li. x. quia loquit̄ in sordidis muneribus. Quæro, an hodie ista lex sit correcta, per auth. itē nulla cōmunitas. j. titu. j. & aduerte hic: vos debetis scire, † q̄ refectio viæ quādoq; est onus [d] reale. Nam quilibet debet reficere viam ante domum suā: vt l. fi. ff. de via publi. & iti. re. tunc pertinet ad ecclesiā. Quandoq; est onus quod imponit̄ personæ pro rebus: vt pro faciēdo viam, vel pontem: & tunc non possit imponi ecclesijs: vt in dicta authen. item nulla communitas. Vnde ecclesia non debet soluere, nisi prædia essent tributaria, vt dixi j. eo. l. placet.

3 cī

d

1 ☞ *Scholaris matriculatus, qui non intrat, nec studet, nō gaudet priuilegio scholarium.*

2 *Matriculatus in aliqua arte, si illam non exercet, nō gaudet priuilegio.*

3 *Quis nō trāsit de uno collegio ad aliud, sine licētia, primi.*

e

QVi sub prætextu.

Qui officium diuinum solo nomine exercet, priuilegio clericorum [f] nō gaudet: sed debet eius loco alius subrogari. h. d. Nota ex lege ista arg. q̄ ille

f

1 qui est i matricula † scholariū, & nō itrat, g nec studet, nō debet gaudere priuilegio [g] scholariū. facit l. j. j. de collegiatis. li. xj. vbi est ista lex de verbo ad verbū. Facit etiam 2 q̄ ille, q̄ est in matricula † alicuius artis, & nō exercet illā artē, ñ gaudet priuilegio illius artis. [h] ff. de iure immu. l. semper. §. pe.

g h

3 Vltimò nota q̄ quādo aliquis trāsit † ad aliud collegiū, non p̄t trāsire sine eius consensu sub quo est. hoc est verū, nisi trāseat ad artiorem regulam, Et vide glos. quæ hoc dicit. & nota bene, &c.

a

1 ☞ *Ciuitas capit animalia priuatorum ad perferendum frumentum ad exercitum uel ad ciuitatem.*

2 *Iudex potest capere asinum priuati pro portando condemnatum ad furcas.*

3 *Pactum prelati quando noceat ecclesiæ.*

i

VBemus nullam. [i]

Breuiter dicit: Nauis ecclesiæ non excusatur ab onere ferendarum rerum vel personarum ex re publica: & illa, quæ subtrahitur, publicatur. hoc dicit. Nota ex lege ista arg. quòd commune istius ciuitatis [k] † potest capere animalia ad perferendum salmas causa mittendi frumentum ad exercitum: vel causa faciendi venire frumentum de Clusio. Fa-

b

c

k

C. de cursu pu. iud. xij. circa finem. In contrariū vide Salic. in l. neminem. j. eod. & Ful. tenet pro Bar. facit gl. in l. professio. C. de mun. patrimo. li. x. alias est in l. neq; professio. C. de exc. mun. patri. quæ sentit q̄ ista imponuntur personæ pro rebus.

d ✠ POMATES. ¶ Quandoq; est onus. Vide Alex. consi. lxvij. colū. ij. volu. ij. & col. iij. vbi reprobat Bar. in hoc de via.

e ¶ Qui sub prætextu. Vide Bar. in l. incola. in fin. ff. ad munic. vbi allegat hanc l.

f ✠ POMATES. ¶ Priuilegio clericorum. Vide vnum verbum. Alexan. in l. centurio. in ij. col. ad fi. ff. de vulga. & pupil. & cōsi. cvij. vol. iij. & Fel. in præc. Decreta. colū. xiij. & seq. & vide ad istā legem per Barba. in c. cū M. colū. xxxix. de consti. q̄ qui priuatur officio, intelligitur etiam priuatus beneficio, quod dabatur propter illud: & idem bene ecōtra, cōcesso officio videant̄ & data illi annexa. Et vide Bald. in c. cōstitutis. col. x. de rescri. & vide Ias. post alios in l. scriuirios. j. de testa. mili. & Alex. consi. lxxxij. colū. iij. volu. iij. vbi dicit q̄ ille qui alias exercuit artē mercatiorū, licet tūc diceret̄ mercarius: tñ nunc non dicitur, si non exercet. & ibi ideo infert quòd posset testificari pro mercarijs.

g ¶ Gaudere priuilegio. Adde Bal. in auth. habita. in vij. col. j. ne filius pro patre. & Bar. in l. sub prætextu. C. de suscepto. & arca. lib. xij.

h ¶ Illius artis. Vide quæ dixi in l. centurio. faciēdo vnā cōclusionē dū ibi disputaui, an priuilegia cōcessa militibus. Et aduerte, aut erant doct. actu & exercitio aut solo animo. Et allegaui istū tex. & Bar. hic, & vide ēt p Bart. in l. duos. §. j. de excu. tu. & in l. j. C. de colle. li. xj. & l. semper. §. diuus quoq; Pius. j. de iure immu. & expressè Bar. in l. medicos. C. de profes. & medi. lib. x.

i ¶ Iubemus nullā. Per hāc l. dicit Inn. in c. postulasti. de fo. compet. q̄ statuto, vel consuetudine ciuitatis, fieri pōt, q̄ bona cuiuscunq; communitatis propter offensam publicentur, & applicentur offensæ. Pro quo facit quod no. gl. mag. in authē. de defen. ciui. in §. nulla. super ver. iurisdictione. in. xij.

k ✠ POMATES. ¶ Ciuitatis. vide alle. p Barb. cōsi. iij. col. ix. vol. j & domi. Prepo. Alex. in c. omnes. ad finem. distin. j. Alexā. consi. clxxxix. col. vij. volu. ij. & vide are. aliter per Roma. consil. cccxxxvj. vbi dicit, per hanc legem. quod priuilegium quantumcunq; generale alicui etiam primo loco concessum ad priuatam vtilitatem nunquam id includit, cuius conclusione derogaretur publicæ

Prima Bartoli ſuper Codice.

vtſitati.& vide Barb.conſi.j.volu.iij.

a ¶ Quando iudex.Et ad hanc l.bene facit quod notat Bald.in l.fina.de conſtitu. princip.

b ¶ Non eſt bona.Vt eſt gloſſ.in l.filium quem habentem.infrà, fami.erciſcundæ.

c ¶ Præiudicare.Per do.Anto.pleniſsimè in c.j.de dolo & contu.& Bart.in l.aut facta. §. fin.de pœ.in vlt.col.Facit an etiã per ingratitudinẽ reuocetur donatio facta eccleſiæ. de quo per Spec.in tit.de donat.§.j.verſi. quid ſi. Barto.quem ſequitur do.Abb.in c.fi.de donatio.Hic adde duo verba per Bald.in l. meminerint .j. vnde vi.& dũ Bar.hic dicit,quòd in iure quærendo poteſt præiudicare prælatus:vide pro hoc capit.ſuam. extra, de pœnis. & quæ dixi poſt Saliceto.in l.j.infrà, qui admit ad bonorũ poſ.

✠ P. PAV. P.

d ¶ In iam quæſitis. Quid autem ſi prælatus non ſoluat canonem,vide Roma. ſingul. cclxix. incip. tu habes.alle.text.in c.j.§.j.de cap. Corradi.in vſib.feu.

e ¶ Capituli.Etiã ratum habeat capitulum, vel conuentus, quod factum eſt per prælatum. hoc caſu obligatur eccleſia, etiam in delictis: vt not.gloſ.in c.cùm dilectus. de ordi.cogn. in gl.iij.no.etiam gl. & ibi Bart.in l.ſi qs in tantam.infrà, vnde vi.

A D DE ſecũdũ Rau. de Caſtr.referentem Guili.de Cug. quod ſi maior pars capituli conſentiſſet,& minor contradixiſſet, adhuc non fieret præiudicium eccleſiæ.nõ obſtat l.quod maior ſecundũ ipſos: quia debet intelligi de his quæ tendunt ad vtilitatem,vel ſaltem nõ tendũt ad damnum: ſed quando actus tẽdit ad damnum, requiritur ꝙ omnes cõcordent:& contradictio vnius faceret ne videretur geſtum ab vniuerſita. quod dicit perpetuò mẽti tenendum.

f ¶ Licitè alienet, & accipiat.Adde quód Bal.de pace Conſtã. in ver.nõ intrãtibus. dicit hic determinatur q.gloſ.de gualdana,formata in l.nemi nem. nam gualdana Imperatorum nõ debet auferre res aliorum:quia debet emere,niſi fortè deficeret pecunia.l.ij.ff.ad legem Rho.de iac.vel niſi ruſtici adeò tenaces eſſent,ꝙ non vellẽt ei vendere victualia.Bal.alle.

g ✠ POMATES.¶ Ignorãte.Vide Alex,cõſi.lix.in j.vol.pen.col.Feli. in c.ad noſtram.col.iij.ver.vltimo.nota.de proba.

h ¶ Canonibus.In deciſionibus,q̃ authoritas preferat.ſcilicet legũ vel canonum. Et dic ꝙ dicta doctorũ eccleſiæ ſi fundãtur in nouo vel veteri teſtamẽto, præferũtur omnibus.Si verò fundantur tãtũ in dictis doctorũ.tũc ſtãdũ eſt deciſioni. Papæ vel Imperatoris:vt eſt glo.ſing.in c.de libellis.xx.diſt.quæ allega.tex.hoc probantem.xxxv.j.q.j.§.tria.alias eſt ca.vbi authoritas Hieronymi fuit prælata cuiuſcunq; conſilio.

i ✠ POMATES.¶ Canoni,vel econtra.Vide Panor.conſil.xciij.colũ.iiij.in iiij.dubio.volu.ij.& Feli.in c.j.de conſtitu.in iiij.char.in verſi.tertia declaratio & in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.col.xiij.& ſeq.eod.titu.& in c.in cauſis.no.ij.de teſtib. & in c.fraternitatis.col.ij.in prin.eo.tit.& in c.teſtimoniũ col.iij.eo.tit.& Barba. conſi.xũj.col.iij.volu.j.& Alex.conſi.clxvij.in fin.volu.ij.ꝙ autẽ non contradicit an ſeruet in foro canonico,vide Alexan.conſi.xcij.in fi.ij.vol.ii.j.& vide Alexan. conſil.xxxiiij.in iij.vol.& cõſi.lxiij.in iij.col.volu.iij.& cõſi.xcix.in ij.colum.eo. titu.& conſi.cv.in iij.colum.eo.titu.Ad hæc etiam vide Pau.de Caſtr.in authen. causam quæ infra,tit. proxi. colũ.ij.& Panor. cõſil.iij.colũ.iiij. quæſtione.xiij.volu. ij.& col.xviij.& conſil.xvij.col.iij.in ij.dubio.eo vol.ij. & xix. col.j. in fi.eo.volu.ij.

¶ Cui ſit ſtãdũ.Adde ꝙ not.Ioan.And. in nouel.in ca.ſi duobus.de app in vj.& glo.in cle.diſpendioſam.de iudi. & not. Archidia.ſing.in ca. ꝙ à patribus. lxxv. diſtin.dicit,ꝙ etiã in his quæ ſpectant ad forũ canonicũ:& ius canonicũ ſtatuit rigorẽ,ius ciuile æquitatẽ,ſtabimus iuri ciuili.Et per hoc ſi clericus iurat dare ſtra decẽ dies,etiam quo ad pœnã periurij intelligimus diẽ à media nocte,ſecundũ ius ciuile: vt not.in l.moræ.de fer.ſed ſecũdũ eccleſiam à veſperis, vt not. in d.l.moræ. quia æquius eſt ius ciuile in hoc. quod bene nota,quia facit ad multa in materia. Et an quo ad legitimationem prolis, & quo ad præſumendũ & probãdum matrimoniũ ſteté iuri ciuili vel canonico,vide Cyn.& Bal.in l.& ſi cõtra infrà,de nupt. Adde tamẽ ꝙ quoties dubitatur de aliquo in iure ciuili,ſtãdum eſt indiſtincte interpretationi iuris canonici.c. per venerabilem.hic alleg.& not.in c.licet ex ſuſcepto.de foro compet. & in l.quanquã infrà,ad legẽ Fal.conſiuncto c.Raynutius. extra. de teſta. Adde quod not.do.Anton. quem ſequitur Imol. in c.clerici.de iud.qđ ſi in cauſis miſerabilium perſonarũ, vel pauperum, canones contrariantur legibus,ſeruari debẽt canones,etiam foro ciuili.Et nunqd in cauſa eccleſiaſtica poſſunt leges allegari, vide Spe.de diſputa. §.porro.ver.ſed nunqd.Et de hoc Bal.in l.omni innouatione. & in l.iubemus nullã.in princi.ſ.e.Itẽ ꝙ quãuis vbi ius ciuile

---

cẽſit etiam quòd quãdo iudex [a] mittit aliquem ad furcas,quòd poſsit facere accipi aſinũ † ſuper quo portetur. Ad hoc ff.de pig.act.l.ſi.in ſi.Facit j.de naui.nõ excu.l. l.ij.li.xj.vbi eſt iſta lex de verbo ad verbũ. Opp.vides hic in ſi.qđ factũ prælati nocet † eccleſiæ:quia nauis publicatur. Cõtra.j. eo.l.iubemus.& auth.hoc ius porrectum. de reg.iur.c. delictum perſonæ.li.vj.Glo. dat tres ſolutiones.Prima eſt,delictũ prælati non nocet eccleſiæ regulariter.Fallit in caſibus iſtius legis,& quibuſdam aliis. vide gl.iſta ſolutio nõ eſt bona:[b] quia nõ ponit rationẽ ſpecialitatis.Soluit glo.aliter,quòd eccleſia habet regreſſum contra prælatum:& ſic nocet prælato non eccleſiæ,Iſta ſolutio non eſt perfecta.Quid em̃ ſi prælatus nihil habet proprij? Vnde glo. ſoluit tertio modo,quod prælatus poteſt facere conditionem eccleſiæ deteriorem delinquendo,vt hic:non contrahendo:vt in contrario.Iſta eſt bona ſolutio quãtum ad legem iubemus.& authẽ.hoc ius porrectum.ſed quãtũ ad c.delictum perſonæ.nõ eſt bona ſolu. † Ideo breuiter dic: Aut quæris vtrum prælatus poſsit præiudicare eccleſiæ contrahendo,aut aliud faciendo.Primo caſu nõ põt præiudicare,[c] niſi licitè cõtrahat:vt d.l.iubemus.& authen. hoc ius porrectum.Secũdo caſu,aut loquitur in quærendo:& poteſt præiudicare:vt in authen.de Neſtorianis.j.de hære.& in corpore vnde ſumitur.Aut in iam quæſitis [d]:& tunc aut negligendo:& poteſt eccleſiæ præiudicare:puta patiendo cõtra ſe preſcribi:vt in auth.quas actiones.j.e.Aut aliud faciendo:& tũc aut facit cum cõſenſu capituli:& poteſt ei præiudicare.Ita loquitur hæc lex.Aut ſine conſenſu capituli [e]:& tunc nõ poteſt præiudicare eccleſiæ:vt in d.c.delictũ perſonæ.Ita intelligũt illud capitulũ doctores. An autẽ factum procuratoris, vel tutoris, noceat domino vel pupillo:nõ eſt noſtra materia hic tractanda.Sed dic vt ſcripſi in l.j.§.ſi procu. ff.ſi qs ius di.non obtemp.Bar.

Eccleſia nec priuatus à muneribus incũbentibus propter principis expeditionem ſe excuſat.

Qui accipit gualdanam principis an licitè expediat.

NEminem. Ad euidẽtiam præmitte quæ dicuntur in glo.quæ differentia eſt inter angaria & perangaria, & plauſtra,& habes in gl.Et breuiter hoc dicit.A munerib⁹ incũbẽtibus † propter expeditionem,nec priuatus,nec eccleſia ſe excuſat, Opp.de l.pen.§.pe.ff.de mune. & hono.Sol.Fallit in quibuſdam perſonis quæ ab iſto munere excuſant. Gl.hic formal vnã quæſtionem vtrum † qui accipit gualdana principi: licitè alienet, & accipiat [f].Et arguit pro contra,vt videtis in glo.ſatis clarè.Finaliter quòd valeat,allegat duas leges,quas neſcires inducere,niſi ego inducam tibi.Allegat l.bñ à zenone. de quadri.præſcri.de iud.l.non aliàs.§.fin. de verb.ob.l.ſi ſtipulatus fuero.quæ leges ſimul iunctæ faciunt hoc modo,quod licet domino,& eius familiæ:vt l.non aliàs.de iud.& l.ſi ſtipulatus fuero.de ver.ob.Sed imperator poteſt licitè accipere:quoniam omnia principis eſſe intelliguntur: vt l. bene à zenone.de quadri.præſcri.ergo licet eius familiæ:tamẽ finaliter gl.determinat quod non licet.nota eam &c.

Confirmatio priuilegiorum quid operetur.

Si lex contradicit canoni,cui ſtandum.

Statutum,per quod reuocatur eleemoſyna,quæ ſolita ſit dari religioſis,quòd non ualeat.

PRiuilegia. Bona lex eſt. Diuidit. primò cõfirmat priuilegia eccleſiarũ, Scẽdo reuocat priuilegia in cõtrariũ cõceſſa,Tertiò principis eleemoſynas cõſuetas dari iubet.Secũda ibi oẽs. Tertia ibi:& quia & humanitatis.Expediamus per particulas. In prima quæro vtrum confirmatio † priuilegiorum aliquid operetur? Breuiter quandoq; confirmantur priuilegia inualida ex certa ſcientia principaliter Principis:tũc ſine dubio valẽt:vt l.adoptio nõ iure facta.cũ l.ſeq.ff. de adop. Quãdoq; confirmãtur principe ignorante [g]:& tũc nihil releuarẽt, nec cõfirmantur,vt extra,de confirma.vti.vel inuti.c.ij.& iij. Quãdoq; confirmantur priuilegia valida:& tũc nihil releuãt,niſi quia fiunt cauſa dubitationis tollẽdę:vt l. qui mutuã.in prin.ff.mãda.&.l.q̃ dubitationis.ff.de reg.iuris. In ſecũda parte habes,qđ leges ſuccũbũt canonibus [h],quia leges quæ ſunt contra canones,nõ valent. † Quæro ergo,quando lex cõtradicit canoni,vel contra [i] cui ſit ſtandũ [k].Glo.hic tangit,& videtur ꝙ ſit ſtandũ canoni,vt hic,cum ſimilibus allegatis per gloſſam.

Tu dic,Aut loquimur in ſpiritualibus, & pertinentibus,ad finẽ:& ſtamus canoni,vt hic,cum ſimilibus,cũ concordantijs poſitis in glo.& extra,de conſtituti.eccleſia ſanctæ Mariæ.Aut loquimur in temporalib⁹:[l] & tũc aut in terris ſubiectis eccleſiæ:& ſine dubio ſtamus Decretalibus Aut in terris ſubiectis imperio:& tũc aut

---

ſeruare

iure canonico,secundum adulterij vel incestus.Item vide Ioan.de Ana.consil.lxxx.in vlti.col.vbi voluit ꝙ si de iure ciuili sunt opiniones in aliquo passu & de iure canoni.non seruetur ius canonicum in terris Imperij.Et quod in materia peccati,vide in repertò.inverbo, Ius.vbi habes limitationem ad regulã,ad quã vide Comeñ. prædictũ in c.clerici.col.j.de iud.& vide & limita vt p Decium in c.ecclesia Sãctæ Mariæ.extra, de constitu.

POMATES. ¶ Seu cõsuetæ. Vide Panor.consil.ij. colũ. xix.vol. ij. & cõs.iiij. in primo dubio. eod. volu.& cõsil.xxxix. col.ij.in fi.ij. volu. & cõsil.lxv.col.j. vol.ij.

¶ Videtur ꝙ nõ.Nota.ꝙ statutũ de præstanda eleemosyna, non potest reuocari. bene facit ad nota.in l.Cæsar.ff. de public. iu.adde omnino not. per Bart.in l.oẽs populi.in iij.q.principali.& ibi per id quod retulit Imol. videtur tenere contrarium:licet aliqualiter fit diuersus casus: sed quo ad ecclesiam. Salic.in authẽ.cassa. in v.q.j. eo.tenet contra Bart. Vide quod no.Bart. in l.si qs curialis.ĩ fi. de epis.& cle.& cum Bar. transeũt moder. in c.fi.de reb.ecc.non alie.de hac quæ. vide Alex.in l. nõ ampli⁹. §.j.de lega.j. Sed Cy. tenet cõtra Bart.hic. Sed an valeat statutũ ꝙ ingrediens monastrium non succedat: ponit breuiter Bar.in l.fi.in ij. col.j. de pac.Et adde quod no.Bar.in l.de qbus. ff.de legi.& in l.filius fami.§. diui. de lega. j.Adde an valeat statutum ꝙ ingrediens monasteriũ &c.Bald.consilio.ccxvj.& quæ posui in l.cunctos populos.

¶ Cassa & irrita.Et quæ statuta dicantur cõtra libertatẽ ecclesiasticã:vide Pe.de anch.in cap.canonum statuta.in xvj.charta.in versi.quæro ergo.circa hoc.de cõstitu.ex proposito.& vide quod ad intellectũ & materiam huius auth.scribit.in l.fi.in ij.col.j.de sacrosan.ecc.& adde quod no. Bart.in l.de quibus. ff. de legi. & in l.filiusfa.§. diui.de lega.j.Sed quid si statutũ principaliter non disponit contra libertatem ecclesiæ.vel ecclesiasticarum personarum,sed per indirectũ. exẽplũ,ꝙ tantũ solui debeat pro molitura per euntes ad molẽdinũ.nã per statutum laicorũ non potest minui vtilitas prælatorum ecclesiarum,quam accipere consueuerunt ab ipsis per liberũ accessum ad eorũ molẽdina.talis enim libertas nõ potest statuto laicorum impediri indirectè subditos aggrauãdo. Ita no.cõcludit Petrus de Ancha.in consil.suo.clvj.quod incipit,in Christi nomine. eiusque gloriosæ matris Mariæ & beati Antonij.vbi optimis rationibus & expressis iuribus videtur muniri,&c.& idem etiam tenuit in consilio clxxxv.quod incipit,in Christi nomine amen.pro communitate quòd poterit tale statutum facere. & tene mente:quia habuit de facto dominus Alexand.semel in causa domini protonotarij. & ita determinauit.& vide Salic.hic,qui concludit quòd dicitur disponere per indirectum id,propter quod clerici reddantur timidiores.Et quòd statutum disponẽs quòd si clerici tale quid nõ fecerint,eorum consanguinei teneantur:? dicit esse contra libertatem ecclesiæ:vt per Barto.in lectu.antiqua.& Ange.in l.j.ff.de in ius vocan.& ibi vide contra per Alexan. Et non cessẽs videre per Petrum de Anchar.in c.canonum statuta.in xvj.char.in ver.& quærit Bald.vbi dicit quid si statuto cauetur, quòd idem ius reddatur clericis in curia seculari, quod redderetur laicis in curia ecclesiastica : pone quòd statuta militant fauorabilia vigentia in curia seculari potestas verò vult clericum gaudere,& ibi etiam quid super executione instrumentorum, vel alijs fauorabilibus includunt clericos. Adde de consilijs Petri de Anchara.plenius feci mentionem in l.cunctos populos.& ibi vide.

P. PAV. P. ¶ Cassa & irrita.Ista verò simul iuncta important ipso iure.Baldus de pace constantiæ in versicu.hoc quid nos.in j.colum.Ias.in l.nõ dubium.in x.notabili.C.de legi.

POMATES. ¶ Nisi in Italia,vbi magis.Pro hoc facit glo. singu in l.j.& quæ ibi scripsi.ĩ.de raptu virginum.in princip.in l.in verbo sponsam.scilicet quòd lex exprimens aliquem ratione frequentationis vsus,non intelligitur concludere alios casus habentes eã rationẽ.Barba.consilio primo.colum.vj. volumine.j.& consil.vj.colum.vij.& sequen.volumine j.consi.xix.colum. iij. eodẽ volumine,& consilio.xl.columna.ix.eodem volumi.& gloss.& ibi Barto.in l.si mater.§.hoc iure.ff.de exceptio.rei iudica.Barbat. consilio lxij.columna. xiij. & sequen.volumine.j.Felin.in c.quòd ad consultationẽ.colum.xvj.de re iudica.Barba.consi.xxi.j.colum.vij.volu.ij.& consi.xxvj.col.x.vol.ij.& consi.xxvij.colum. ij.volu.ij consi.j.colum. xxx.cum seq.eo.vol.ij. & consil.xxx.vj.colum.xxij, & seq.volu.ij.& consi.xlij.colũ.vij.volu.ij.& consi.iij.colũ.vij.volu.ij.& lxij. col.v.vol.ij.& lxvj.col.ij.volu.ij.& do.Anto.de Butri.consi.x.colum.ij.& consi. xxxij.j.in glos.præc.Grego.in verbo,commorantibus.& Pan.in capit.sane.colũ. ij.ff.de iudic.Barto.in l.j.§.j.ff. ad trebel. & Cardin. consilio cij. colum.iij.in princip. in gloss.in l.cum hæres.in verbo, post.ff. de libe.lega. & not. text.& ibi Alexand. in l.postulante.ff. ad Trebel.col.j.& Barba. c. translato. colũ. vij.de constitu.& ꝙ addit Feli.in c.pastoralis.in princip.de rescri.Bal.in cã crapũsla.de vit.& hon.clerico.Barb.in c.ad nostram. col.ij.in versi. modo.de emp.& cõpos. & doc.in c.fi.de rescrip.vbi voluit ꝙ ille text.licet loquat in pluribus actualibus personalibus, habeat locum in pluribus realibus:quia illud fuit dictum frequentationis gratia vsus. & glossa i verbo , iuramentum. & in ver.reus.c.ij.de cõfessio.in vj.gloss.in l. si mater. §. hoc iure. ff.de exceptio. rei iudica.& Baldus in c. ex conquestione. de restit.spolia.

¶ Contra libertatẽ. Et an nũcius missus pro executione talium statutorum debeat puniri, vide gloss.ij. q.j.c.legum.& quod not.Bald.in authent. causa quæ fit cũ monacho.j.ti.j.

¶ Ex opposito pro hoc dicto Inno.adde textum quem ibi põderant docto.in c.sane.de excess.præla.

POMATES. ¶ Quæ dicantur statuta contra libertatem eccle. Vide Alexan.consi.xvij.in vlti.colum.volu.iij.& Panor.consil.xxvj.volu.j.& consil. lxxij.eod.volu.& consil.lxxxiij.eo.volu.Feder. de Senis consil.lxxxv.& duobus seq.Paul.de castro in l.iubemus nullam.ĩ.eodem.& in authen.statuimus. colum. ij.j.titu.proximo.aliquid in simili per Felin.in c.quæ in ecclesiarum.columna xj. de constitu.& in c.ecclesia sanctæ Mariæ.colum.xxj.eodem titul.& colum. xviij.circa medium.de proba.& in c.literis.colũ.v.de præsumpt.& Cepo.consil. xv.& Bart consi.xxxvij. consi clxxx.& Barba.consi.iij.colũ.vij.vol.j.& consi.lxxiij.colum.xij.ad finem.eodem volu.& consi.xij .colum.xx.eodem volu.& consi.xiij.col.ij.eodem volumi.& consi.xx.colum.vij.eodem volumi.& consil. xxij.colum. xiij.eodem.& consil.xxvij.colum.xij.& sequen.eodem volumi.et Anto.de Butrio consilio xxvj.& consi.xlj.& Cardina.cxliij & Anchar.in c.canonum statuta.colum.xxvij de constitu.& colum.sequen.vbi ponit etiam de vltima q.Barto hic,& Alexan.consi.lix.colũ.ij.in prin.volumi.j.& Barba.in c.j.col. vij.de constit.Bal.in rub.de consti.col.x.& Anch.consi.xj.& tribus seq.& Alex. consil.xcij.vbi loquitur in statuto,cùm res non possit locari non vocato possessore , & alienari in non subditum.& clxvij.colum.j.volu.ij.& Anchara.xxv. vbi ponit an valeat statutum quòd mulier habens filios non possit relinquere, etiam pro anima , nisi certum quid.& Socin.lv.vbi ponit an decretum principis quòd bona non possint locari non subdito , comprehendat ecclesiasticas personas.

P. PAV. P. ¶ Contra libertatẽ.Adde quæ statuta dicantur contra libertatem ecclesiasticam , Fel.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.extra , de constitu.in xxv. col.Item ꝙ non valeãt statuta vel decreta,quę communiter per Italiam disponunt circa beneficia impetranda sine licentia principis , & qđ facientes ea seruari , sint ipso iure excommunicati , vide Panormita.consilio lxxxij. Et quando dicantur contra libertatem ecclesiasticam : & de quodam statuto puniente illum , qui super matrimonio litem mouet , vide Andre.Barba.consilio.xxxj.volumi.iij.

¶ Determinaui.An autem valeat statutum quòd clerici sint extra prohibitionem communis, Angel.tenuit ꝙ non, in l.filiusfa.§.diui.de legat.j. reprehendens Iac.Butri.qui contrarium tenuit in l.assiduis.C.qui po.in pign.habe.Io.de Imol. in d.§.diui.non decidit Alexand.ibi , Placet pulchra decisio Baldi in authenti. statuimus.post Iac.Butrig.de epis.& cle.& Pet.de Anchara.in c.canonum statuta.de constitu.in versi.quæro igitur circa hoc.iuncto text.quod not.dicit Bald.in l.si quis curialis.ĩ.de episco.& cleri.licet ipse aliter locutus sit hic , & per Bartol. in consi.inci.Priores habẽtes liberum arbitriũ.Adde quod Ang.cõsi.xlvij.voluit ꝙ stante statuto quòd declinans iurisdictionem sit extra protectionem commu-

nis.quod si quis clericus fuerit captus.& ad instantiam episcopi relaxatus:si ipse velit alium facere detineri,quod non debet audiri:licet non ipse episcopus id fecerit:quia de voluntate sua fecisse videtur.

a ✠ POMATES. ¶ Statuētes. Vide Barb.consi.xlj.col.xiij.& consi.xlij.colū.xvj.volu.j.& consi.lviij.col.iij.& vj.volu.j.& lxiij.colum.ij.eo.vol.& consi.xxv.co.fi.Imo. cōsil.xlij.col.v.in fi.volu.ij.Ant.de But.consil.xxv.col.fi.Imol.cōsi.cxxiij.in ij.co. Barba.cōsi.xxxij.col. iiij. & seq.volu.j. & Ro. cc lxxv.& text. & gl.in cap.cum ad verum. xcvj.disti.& Panor. in ca.clerici.in x.not. Ab.de iud.& Panor. in cap.licet ex suscepto.col.v.de rescript. Ana.consilio lxxx.ad fin. pulchrè Petr. de Anch. in c.canonum statuta,in iij.colū.in ver.secundo oppo.& colū.ix.& colū.x.ad fin.& seq.& Alexā. cōsi.lix.colū.ij.volu.j.Abb.in c.quid per nouale. in ij.nota. de ver.sig.& Aret.cōsi. xlviij.colū.ij.& seq. & Alex.xvj.co.j.volu.ij.& cxxj.colū.fin.in fi.& vbi ponit an sit seruāda qū non contradixit.& clxiij.volu.ij.& xxxv.colū.fi. vol.iij.& xlvj.col.ij. eo. & lxix.colū.pe.e. cōs.lj.col. & volu.v.

b ¶ Ingressi. Nunquid procedit in ingressis monasterium , vide Ancha. consil.lxviij. incipi. contra donationē.in ij.co. versic. sed istud. & amplia istam auth.per Petr. de Ancha.consi.cccxxv.incip.pro clarissimo.Et ad materiā huius auth.vide Felin. in ca.in præsentia. §. j.colū.ij.& iij.de probā.& col.v.& colū. xiiij.ad finē.& colū. xix. vsque ad fin.illius c.& aliquid in c.nūcius.colum.fi.de testib.& in cap.testimonium.co.x.versic. sexta conclusio.eod. tit.& Car.Flo.consi. xxviij.Panor.in cap. cum olim.ij.in vj.no. de priuilegijs , q̄ ingressum monasterij qs legitimat,sicut si offerret curiæ.Ita Alex.cōsil.xxxv.colū. fi.vo.iij.& Soci.cōsi. vj.vbi pulch. ponit.

✠ P. P A V. P.

b ¶ Ingressi.Istam authenticā repetit dominus Rosellus de Aretio.Itē circa istā materiā.ad quē debeant applicari bona ingredientis monasteriū mendicantium,qui sint incapaces & in particulari & in communi , vide Ro. singu.cccxl. incip.heri habui consulere.vbi dicit quod applicantur venientibus ab intestato. Sed singulariter limitat,nisi īgrediēs fuisset institut⁹ sub cōditione,si decederet sine liberis:quia debet tunc erogare ad pias causas. Allegat tex.in auth.de sanctiss. epis.& cle.in §.sed hoc p̄sente.in fine. Super quo tamē vltimo vide omnino que habes ad Barto.in l.fi.ff.de his quæ pœnæ nomi. Quid autem si dolo vel importunitate abbatis inducatur quis ad ingrediendū,quid fieri debeat de bonis suis, vide Cepol.cautel.ccxxix.Felin.in cap.in præsentia iu v. colum. extra.de probat.

1 *Ecclesiasticæ personæ possunt liberè eorum bona relinquere clericis,& pauperibus.*

2 *Dictio seu,quomodo ponatur,& de eius natura,remißiuè.*

Generali. Ecclesiasticæ personę possunt relī quere bona†sua liberè clericis, & pauperib⁹.h.d. Nota q̄ dixi in summario.Nota q̄ testamenta.per quæ relinquit p̄js locis,debent habere omnem iuris solennitatem.ibi:q̄ tamē sit omni iure,&c.Hoc dixi ś.eo.l.j.Nota quod hic dicit de dictione seu , † quæ ponitur alternatiuè sicut dictio vel:vt vides ex tex.Cōtra hoc facit tex.ff.de aur.& arg.le.l.si qs ita. & ibi dixi.plenius in l.si is qui ducētam.§. vtrū.de rebus dub. Vltimò nota quod monialis potest facere testamentum:sed quia per authē.ingressi corrigitur , ideo ponit authen.ingressi,&c.

Ingrediens monasteriū,quando p̄dat omnia sua bona.

Voto,quādo quis obliget nedum se,sed etiam sua bona.

Testari de alienis quando quis possit.

Dedicans se ecclesiæ aut capellæ seculari , quòd non dicatur religiosus:& potest sibi bona retinere . & nu.5. & testamentum condere.nu.6.

Hæreditas etiam damnosa dicitur hæreditas.

Ecclesia secularis,an habeat dominium rerum,& bonorū dedicantis se & sua.

Dominum transfertur in ecclesiam absque traditione.

Ingrediēs monasterium quando ex pacto possit sibi bona reseruare quo ad dominum.& quo ad administrationem:& an uitietur ingressus.nu.12.

Seruus domino permittente potest habere administrationem bonorum.

Dedicans se & sua,an illa dictio:sua,adijciatur superfluè.

Expressio eorum,quæ tacitè insunt,nil operatur: quando exprimuntur per eum modū,per quem tacitè insunt.

Copula & ,copulat per se:& principaliter.

Ingressus mōasterij si nō ualeat,an ualeat oblatio bonorū.

Monasterium quando teneatur ad debita ingressi.

Emphyteusis an transeat in monasterium per ingressum emphyteutæ.& nu.19.

Vsumfructum si habet ingrediens monasterium,quòd per ingressum nō finiatur,& transeat in ecclesiā,sed mor te ingredientis.& nu.21.

b c Ingressi. b Mōasteria c. Primò ponit antecedens,secūdò, sequitur cōsequēs. Tertiò,cōsequētiam ,p̄bat Opp. gl.videtur quòd malè facit quicūq; ingreditur ecclesiā,quia p̄dit omnia bona † sua. Huius timore gl.intelligit in eo qui intrat monasterium seculo renunciando.& faciē do'professionē tacitè,vel expressè.aliàs secus:vt in authentic.de monac. §.illud.& §. seq.vnde sumitur hic. Secundò opponi. ad idē de authen.vt nulli iudic.§. quia verò.posito infrà:de adul.authen. sed hodie. Sol.Ibi loquitur in adultera quæ in monasterio mittitur coacta,nec seculo renūciat. Tertiò opp.dicitur hic,se & sua dedicant.

2 Deo.Cōtra,per solū votū†res nō efficiunt ecclesiæ:sed personæ obligant.vnde videtur obstare quod habemus.ff. de polli.l.ij. in prin.Sol.Dicit glo.q̄ hic dicit se in hoc propriè stat,quia persona est statim obligata.in eo quod dicit sua stat impropriè:quia bona statim nō transeunt in ecclesiam . & vide glos.& innuit glo.tua , quod bona in continenti nō transeūt in ecclesiam . quod non placet mihi:nam cùm persona statim efficiatur ecclesiæ , & in eius potestatem transeat statim:eodem modo omnia bona sua quo ad proprietatem & dominium: vt l.si adoptauero.ff. de preca. Non obst.l.ij. depolli.quia ibi loquitur quando quis vouet vnam rem particularem,cuius per votū non transit dominium:sed persona obligatur.hic verò quādo quis vouit personā suam:quo casu trāsit persona & omnia bona:vt hic. Vlterius opp.ad fi.aut.ibi : ergo non testantur: vt pote nec domini rerum, &c. Contra : quia quandoq; quis testatur de alienis:vt j.de lega.l.cùm rē alienam. Rñ.fateor,dicit glos.q̄ ista ratio non

3 est necessaria. Tu dic,†quando aliquis non est dominus rerū , quia nō est in potestate sua,sed in potestate alterius:non potest testari,vt hic.secus si esset sui iuris: quia posset testari de alienis:non tamen in præiudicium domini. Contra hoc opp.de authē. si qua mulier.infrà,proxi.vbi monacha testatur.Sol.Illa auth. determinat istā & ibi videbimus. Expeditus de contrarijs: ve-

4 nio ad qō. †Quæro:dicitur hic , ingressi monasteria.quid si ingreditur capellā , vel ecclesiam secularem : & ibi dedicat se , & sua,renunciando seculo?Glo.dicit q̄ tunc c idē:quia eadē est ratio.Et hoc dicit in prima glo.& subdit postea in gloss.magna q̄ talis conuersus ecclesię secularis,nō posset sibi retinere aliquid proprium.& vide gl. & doc.sic pertranseunt,vt hic dicit glo. & idem no.in corpore vnde sumitur hęc aut.

5 †Puto q̄d contrariū sit verū. Nā cōuersus ecclesię secularis quāquā dedicet se & sua, non efficitur religiosus: sed remanet liber homo.Probo per rationē,& postea per casum.Ecce rationē per oblationem sui, quā quis facit in manibus secularis,non efficit religiosus:nec dicitur solēne votū religionis

c ¶ Monasteria. Ad materiā posset ōri. q̄d si testator reliqt alicui mulieri.si monasteriū nō intret:nunquid nō intrādo possit capere legatum? Bar.cōsuluit q̄ sic in cōsi.cl. incip.domina mea Paula fuit substituta pu. &c. post medi.j. col.ibi expedit? de cōtrarijs , venio ad q.&c.quid si ingredit mōasteriū, vel ecclesiā secularē. Et cū Bar.trāsit Bal. ī.l.pxi.vbi idem dis

cit in ingressu monasterium intra annum professionis.& Bald.hic in duobus locis. & in authen.si qua mulier.C.eo.& Bald.in cõsi.quidã obtulit se & oĩa.vide quæ dixi in l.iij.§.orphanotrophos.j.ti.j.in fi.pe.col.ibi,pro hoc est tex.& glo.xxvij.q.j.& c.secus in conuersis regulariter:vt ibi gloss.

a ¶ Nullum est c.propositum,de statu mona.prout Bart.adducit hic in versi.puto, ꝙ contrariũ. Credo ego,ꝙ voluerit addu cere c.porrectum. de regula.vbi Inn.tu videto.Alexã. Losæus.

b ¶ Sed circa illos. Vide Lu.Ro.in cõsil.cc xxxiiij. vbi disputatur si testamentũ rũpatur per ingressum religionis,& vide elegans cõsi.Bar.ccj.inci.quidã legauit, vel donauit aliquã rem monacho. cũ hoc ꝙ nõ quæraf.And.Bar.

☙ POMATES.

c ¶ Ecclesia secularis. Vide Pan.cõsil.liij.in j.dubio.vol.j.& cõsi. cv.col.ij.e.vol.j.

☙ P. PAV. P.

d ¶ Talis conuersi. An aũt tales q dedicãt se & sua ecclesiæ, & ꝙ ipsi non efficiãtur ecclesiasticæ personæ, gaudeant priuilegijs ecclesiasticorum,taliter ꝙ excusenf̃ à collectis &alijs muneribus,vide Abb.cõsil. liij.de quo habes ad Bar.in l.placet. ſ. eo. Et de materia oblatorũ vide Feli. in c.in præsentia.in ij. & iij. col.extra,de pb. Ab. d.consil.vbi ponit an pſolã oblationẽ trãsferaf̃ dñium in ecclesiam.Itẽ vide oĩno in materia Ro.cõsil.cc cij.& ccccxvj.vbi ponit an eccl'ia vel locus pius teneatur ad debita oblati: & etiã qũo fiãt istæ oblationes,& an trahant ad bona futura.Item an eoipso ꝙ se dedicat, dicãtur dedicata bona:& an possit bona retinere' vel reuocare vide Alex. cõs.lxxxj. j.vol.Et de oblatione in conuersis,vide Are.in l.cũ hæredes. §. fi.ff.de acquir.pos.vide Cur. cõsi.xxxj. aliàs xxj.colũ.j.& seq. Aliqua per Barb.in c.fi.col.viij. de succes. ab intestato.Vide qd̃ dicit Bald.de obl.cõ fug.consil.ccxl.ꝙ respectu bonorũ dicaf̃ mera donatio, quæ non possit reuocari vt ꝓ eũ. Et quomodo bona possint reuocari, vide ꝑ Abb. & alios in ca. quod à re.extra, de cle.cõiu. Item de oblatione,an possit quis offerre se & bona sua præsentia & futura , vide Barba.ꝙ sic consi.lix.volumi.ij.in iij.chart.& quæ habes ad Bar.in l.fi.col.vlt.ff. de pac.Et de materia oblatorum vidt multa per Marianum Soci.in tracta.obla. in lib.vij.& sequen.Item de bonis quæsitis monasterio tẽpore ingressus vel post, an remanere debeant primo monasterio,an debeant acquiri alteri,si in aliud trãsferatur,vel recedat ab eo,vide latè Barba.consil.xix.aliàs xx.volumi.iij.in secundo dubio.& in primodubio latè ponit quomodo acquisita per monachum vel prælatum vel episcopum ex fructibus vel pecunia ecclesiasticis. & quòd sic in dubio præsumuntur,& quædam alia in materia.

e ☙ P. P. A V. P. ¶ Ingreditur monasterium. Quid autem de iure Canonico,vide Barbat.in tracta.differentiarũ inter ius ciui. & Canoni.in vij. columna. An autem laici in traditione rerum suarum possint apponere cõditiones seu modos spirituales,vide Pan.in consi.lvij.in penul.colum.Et an vitietur ingressus per talem reseruationem,vide Panor.consilio cccix.vide in materia latè Areti. in l.j. §.sed si mihi.in ij.colum.& seq.ff.de verbo.obliga.Item in materia ista adde quòd licet effectualiter bona non acquirantur monasterio nisi post professionem expressam vel tacitam,tamen si nouitius moreretur intra annum probationis non aliter declarata eius voluntate , ꝙ tunc bona acquirãtur monasterio:vide latè disputatum istum casum:& ita cõclusum per dominum Phili. Perusinum in sua dispu.inci. ex nobilissima vrbe.in termino dubio.per totum.Itẽ circa materiã ingredientes religionem an magis ,esset studendum procreationi libero rũ quàm tali ingressui religionis,vt esset in filio vnico vnius regis. vide Bal.in l.si pater,§ in arrogationibus.ff.de adop. dicentem esse magis studendum procreationi ,ne regnũ pereat.Et quòd licet efficeretur monachus Papa posset secum dispẽsare vt caperet vxorem. Quod tamen declara vt per Iaſ. in l.fi. arrogator. in ij.col.circa mediũ. ff.de adop. Item non nullos effectus professionis,vide per Felin.in c.cùm deputati.in j.col.extra de iudic.Item quãdo fiũt reseruationes in ingressu,an vitietur ingressus, vide Barbo. in l.j.§.si stipulanti. ff.de verbo.oblig.

¶ Reseruat.Si in ingressu reseruat bona, an vitietur ingressus vel econtra ? Vnum adde quod tenet in fin. de condi.app. & per Imo.in l. vbi ita donatur.ff.de donat. causa mortis. & ꝙ retentio vitietur , & non vitiet:bene facit quod not. Baldus in l.si quenquam . infra titu.j.per Petrum de Anchar.in clementi. fina.de re.in fin. vbi tenet, quòd vitietur ingressus,sicut matrimonium,. vide Bald. in l.j.§.illo proculdubio. de Lati.lib. toll. vbi tenet quòd vitietur reseruatio: primò in l.j.§.penulti.de verbo.obligatio. & per Bartolum in cõsilio suo,incipien.in Christi nomine. In primis consyderandum est , vbi dicit debere consyderare formam verborum quando ingreditur. vide ibi per eum plenè. Adde Baldum consil.cxvj.

a nis.Ita no.per Inn.extra,de stat,mona. [a] c. propositum:vt mihi videt̃,ita incipit.ergo iste nõ est religiosus.Pro hoc est tex.& gl. xxvij.qõ.j.c.vt lex continentiæ. vbi dicit, ꝙ tales cõuersi nõ sunt religiosi : & ꝙ pñt cõtrahere matrimoniũ,& habere propria. Ita hoc anno cõsului adhærendo dicto cuiusdã Canonistæ. Cùm ergo remaneat liber:apparet ꝙ ꝑ pactũ sibi posset certa bona reseruare,nõ ob. qd̃ dicit gl. Sed circa

b illos [b] quæro,vtrũ possint facere testamen

6 tũ? Certè si apud eos remanet † aliqd proprĩũ,nõ est dubiũ ꝙ possint testari:quia casus est hic in l.gñali.sup qua posita est ista aut̃.quia lex illa nõ corrigit̃ per istã;nisi in monachis,seu religiosis,non in alijs ecclesiasticis personis,quæ remanent liberæ,& nõ transeũt in alicui [9] ptãtem.Sed si ponemus ꝙ apud talẽ cõuersum nõ remanserit aliquid rerum suarũ, quia dedicauerat se & sua:& tunc idem,ꝙ possit facere testamentũ:nõ in præiudiciũ ecclesiæ quæ habet res:sed in ꝑiudiciũ hæredis. Quid em̃ si hæres nõ esset ita stult [9],ꝙ vellet adire hæreditatẽ sine cõfectione inuẽtarij?nã hæreditas dicit̃ esse illa,quæ nõ habet ali-

7 qua bona:quia etiã hæreditas † dãnosa dicitur esse hæreditas vt l.hæreditatis appellatio.de verb.sig. Sed q̃ro circa hoc, vtrũ

c ecclesia secularis [c] habeat dominium † re-

8 rũ talis cõuersi [d] ?siquidẽ obtulit se & sua:

d & tradidit possessionẽ verè,& fictè constituẽdo se ecclesiæ nomine possidere, nõ est dubiũ,vt l.quædã.ff.de rei ven.& de acqr. pos.l.ꝙ meo.Sinautẽ nulla traditio interuenerit,est aduertẽdũ:Aut fuit simplexvotũ:& pervotũ transferr̃ dñium:vtnõ d.l.ij. ff.de polli.in prin.sed si esset oblatio,ita ꝙ transiret in speciẽ donationis : tũc ecclesia

9 habet priuilegiũ ꝙ in ea † transferr̃ dñium ex simplici donatiõe, nõ secuta traditiõe: vt l.fi.j. Quæro vlterius, quid de eo qui

e ingreditur monasteriũ [c] religiosorũ, & ex

f pacto reseruat [f] sibi aliqua bona:an valeat talis reseruatio,& vitietur ingressus vel econtra valeat ingressus,& vitiet̃ reseruatio.

10 Dubiũ est:†quia qd̃ monachus habeat ꝓprium,est cõtra substantiã religionis : vt extra,de sta.mona. c. cùm ad monasteriũ. Glo.hic tenet,ꝙ valeat ingressus,& vitietur reseruatio per leges.Et vide gloss.magnam post prin.cum ista concordat gl.in authen.de mona.§.illud.Contrarium determinat glos.in c.ij.extra,de sta.mona.in gl.magna.Alibi gl.distinguit,aut tale pactum apponitur incõtinẽti:& vitiatur ingressus.aut per interuallum:& reseruatio vitiatur:vt ff.de vsu.& habi.l.per seruum. §.j.& ibi gloss. Omissis multis,quæ possunt dici in ista materia:ista est veritas , secundũ quod mihi videtur: Verba quæ apponuntur in aliquo contractu debẽt intelligi secundũ naturã contractus:vt l.si vno. in princi.ff.loc.& l.damni infecti quidã.in prin.ff.de dam.infec.Ad propositũ debes scire,ꝙ monachus nõ põt habere ꝓprium verè:põt tñ habere quo ad administrationem de permissiõe Abb.vt d.c.ij.de statu

11 mona.sicut seruus † potest habere [g] cõniuẽ

g tibus oculis domini:vt l.iiij.in princi.ff.de manu. Vnde q̃n ista reseruatio fit simpliciter:reseruatis mihi talibus bonis:debet intelligi quo ad administrationem:& ꝙ Abbas patiatur me habere sicut dominus seruum.& ita obseruat consuetudo.Sed si ex

h presse verba sonarẽt, ꝙ dñium remaneret apud eum.Hic est aduertendũ [h] ,aut ponit̃ per modum conditionis ad ipsam oblatio

12 nẽ. Verbi gratia:dedico me † & mea,si mihi talis rei meæ dominium remaneat : & tunc ista conditio vitiaret ingressum:quia facit deficere voluntatem ingrediẽtis. Ita loquitur gl.in d.c.ij.de statu mona. Sed si non apponitur per modum cõditionis,sed per modum cuiusdam modi,vel pacti : tũc vitiatur modus seu pactũ.Ita intelligatur ista glo.per leges,quas allegat.Quærit gl. quando quis dedicat se & sua , vtrum sup-

13 perfluè adijciatur,sua. Videtur ꝙ sic:†quia expressio eorum quæ tacitè insunt,&c. vt l.nõ rectè.j.de fideiuſ.& ff.de leg.j.l.iij.Cõ f tra Dy.determinat:quia si exprimit̃ mea, habebit bona ex cõcessiõe expressa.Si verò nõ adijciaf̃,habebit ex cõcessione tacita:licet quidã distinguãt,vtrum præcedat me vel mea.Ego puto sic in hoc dicendũ, Quãdoq; qs dedicat se cum suis bonis:tũc

14 expressio bonorũ nil operaf̃:†quia exprimitur per eum modum, per quẽ, tacitè inest:& sic nil operaf̃:vt d.l.iij. & l. nõ rectè. Nam bona tacitè veniebant accessoriè. Ita modò cùm natura dictionis cũ, sit cõiungere accessoriè:vt l.j.& ij.ff.de pecu. lega. insti.de leg.§.si quis ancillas . & quod ibi no.Si verò quis dedicaret se & sua:& tũc verũ dicit gl.quod hic exprimitur per aliũ modum quàm tacitè inerat. Nã tacitè veniebant bona per quãdã cõsequẽtiã.hic verò exprimuntur bona per se & principali-

15 ter:†quia natura dictionis & est̃ copulare per se & principaliter:vt d.l.j.ij.& iij. de pec.leg. Hoc præmisso quæro,quid si in gressus non tenet:an valeat oblatio bono-

i rũ [i] ?Gl.dicit ꝙ nõ valebit oblatio bonorũ

16 †quia vbi nõ tenet expressum, nec tacitũ: vt ff.de ser.rusti.præd.l.item.in fi.Ita dicit And.Sicu.consi.iij.lib.ij.vbi refert sex opiniones.

g ¶ Habere.Et facit ad q no.in l.hos accusare.§.omnibus.de accusat.& adde in authen.de san.epis.§.sed hæc de præsenti.in ver.clerici.colum.ix.Vtrum autem dedicatio facta de se,& suis bonis,extendatur ad quærenda in futurũ,vide per Bart. in consi.quidam obtulit se,& oĩa.per do.Ant.in c.in præsentia.de ꝓb.aliquid per Lud.in l.si marito.in prin.ff.so.ma.qui dicit ꝙ præsentia tantum.in pen.colum.

h ☙ POMATES. ¶ Hic est aduertendum.Et de isto dubio vide plenè d.Ant.in c.fi.de cond.ap.vbi iterum alia dicit,ꝙ opi.Bart.hic posita nunq̃ sibi placuit: & in fine inclinat contra legistas,qui debent decidere suas leges de mente canonis. & vide c.ij.de sta.mona.vbi do.Ant.aliter loquitur.

i ¶ Oblatio bonorum.Sed quòd non valeat,tenet Bald.in l.per illum text. j. de

ingen.mantu.adde glo.in l.eum qui duas.& ibi in fine ponit vnum verbum Bal. infrà,de adulter.Et facit an quando ingressus ecclesiam ab ea discedit, debeat tunc etiam habere bona,quæ illi ecclesiæ contulit,vide gloss.& doct.in c.quod à sacerdote,de cleri.coniug.

POMATES. ¶ Vide Federi.de Senis consilio ccxxxij.& Barb.consi. xxvij.col.viij. volu. & Card.consi. xxj. & Bald.in prælu.feu. c. Iuuenij.

POMATES.
a ¶ Quidam, vt Cyn. Vide Lud. Roma.in cons.ccxcvij. cui accedunt bona ingredientis monasterium in capax.

P. PAV. P.
b ¶ Tenebatur. Vide Roma.consi.ccxcij.

POMASES.
c ¶ Vel delicto. Vide Paul.in consi.cij. volumi.j.& rom.cccxxvj.in ij.dub.vbi loquitur in eo qui se obtulit hospitali.

POMATES.
d ¶ Quærit gloss.Vide Alexã.consi.lxxxviij.in fin.volu iij.& quæ posui in d.§.ea lege.& Ancha. cõsil. clxv.& ij.volu. seq. vbi dicit quid si emphyteusis foret ecclesiastica,& si non trãsiret, vel si reuocaretur,saltem debet æstimari.

P. PAV. P.
e ¶ Transeat in ecclesiam.Vide Feli.in c. in præsentia. in pen. charta.de probat. in vij.qõ.Iaf. in l.ij. C. de iure emphyteu. versicu. decimosexto quæro. in colum. cij. Areti.in l.si ita quis. §.ea lege. ff. de verborum obli.Et quid in hospitali,an ipsum transeat emphyteusis,vide Alexan.consi.xc.in iiij.volumine repetito in j.volumi. consi.cxx.

f ¶ In ecclesiam. Bar. in d.l.si ita quis.§. ea lege videtur contrariari his quæ hic dicit:tamen intelligas, quòd hic fuit prohibitum non alienari in certam & limitatam ecclesiã: ibi verò in certum genus personarum.

P. PAV. P.
g ¶ Si ingressus. Vide Bald.in cap.clericus.si de feu.fuer.con trouer.Alexand.consil.cxxxix.volumi.ij. colum.ij.

h ¶ An duret. Vide Spec.de sta.mona. in versicu.quintò quæritur.vide Bald.post gloss.in authenti. excipitur. C. de bonis quæ liber. & Barto. post gloss.in authen. idem est eod.titu. & Cy.& Imol.in l.cùm filio.de leg.j.

glo.& innuit q; si bona essent concessa expressè,quòd valeret oblatio bonorũ: licet vitiaretur ingressus personæ.Et ita not.in corpore de noua.§.illud vñ sumit hic aut. Quidam [a] vt Cy.refert,pro solutione istiꝰ quæstionis,quòd veniat illud brocardum, vtrũ vitiato expresso,vitietur tacitũ.quod examino plenè in l.si fideiussor.ff.de leg.j. & hoc veritas est ista quantum ad istã qõ. Quãdoque quis obtulit se tantũ, ita quòd bona veniant accessoriè:tũc vitiato expresso vitiatur tacitum, quod est accessorium eius:vt hic dicit gl.& bene. Quãdoq; quis offert se cum suis:& idem in eadem rõne, quãdoq; qs.offert se & sua.Et hic aduertè aut ipse credit oblationem factã tenere: aut sciebat nõ tenere.Primo casu bona debet recuperare.quod probo per tres leges. Primo per l.nemo.circa princ.ff.de hęred. instí.& l.nec apud.& l.si pater.j.de hæred. inst,vbi si aliquis credit aliquẽ fratrem,vel filium,qui non est,cui relinquit bona: illa bona auferũtur ab eo cui sunt relicta. Hoc etiam probo per l.non omnis.ff.si cer.pet, vbi quis donat causa mortis, cõualescẽtia superueniente reuocat. Ita in proposito, ipse donabat causa mortis mundanæ,quia moriebatur mũdo:vt l.Deo nobis infra ti. j. Vnde cũ non sit mortuus, reuocat. Hoc etiam probo per ti.de cõdi.cau.da. cau.nõ se.nam non secuta causa propter quam dabatur,reuocatur datio.Si verò sciebat ingressum nõ tenere:tũc nõ reuocat,quia donare videtur vt l.j.de cõd.inde.de reg.iur. l.cuius per errorem. Quid sit tenebatur [b] iste ingressus ex contractu vel delicto [c], vtrum tenebitur monasterium vel ecclesia pro eo?gl.hic dicit quòd sic:†ad instar capite minuti:quia transit in potestatem parentis arrogatoris.& vide glo.Alibi gl.videtur distinguere,aut dixit,dedico me & mea omnia:& procedit ista gl.aut dedicauit se & certas res particulariter:& tũc etiam nõ tenetur.Ita no.in l.si peculiũ.§.sed & si dominus.de pecu.leg.sed ista glo. est verior. Illa enim distinctio non procedit, quando persona trãsit in potestatem alterius. Aduerte tamen,quòd ista gl.æquiparat eum, qui capite minuitur, & eum qui ingredit monasteriũ:an sit verum quod capite minuatur?dicã in aut.si qua mulier. Quæritꝰ glo.[d] quid si ingressus habeat possessionem precario,vel liuellario.hoc est,rẽ emphyteuticã.De istis rebus liuellarijs fit mẽtio hic,& in l.si finita.§.si de vectigalibus. & ibi dixi.de dã.infe.licet quandoque aliter accipiatur: tamen hic assumamus pro rebus emphyteuticis.An autẽ trãseant in ecclesiam?De hoc habemus text.in authẽ. de alie.& emphy.§.j.col.ix.vbi dicitur,qđ transeat†in ecclesiam [e], nisi dominus reuocet:sed si dominus vult,potest reuocare,vt dicit ibi text.Quæro iuxta hoc:quid si in instrumento emphyteusis est dictum expressè quod non trãseat in ecclesiam [f]? Respondeo. tunc non potest transire † ob expressam prohibitionem. & de hoc habes gloss.in lege,si ita quis.§.eadem de verb.oblig.& ibi dixi.

20 † Quæro quid si ingressus [g] monasteriũ habeat vsumfructũ: g an duret [h] post ingressum in vita ipsius? Gl.dicit q; sic arg.de h le.iij.l.peto.§.j.In cõtrariũ videt Insti.de vsufr.§.finitur. Petr. respõdet q; ius vsusfructus remanet apud ingredientem:cõmodus apud monasteriũ ideo nõ finitur. Istud nõ videtur bene dictum:cùm nullum ius remanere possit apud ingrediẽtem:vt d.c.cùm ad monasteriũ.dicit ipse,nõ est mirandũ de hoc: quia hoc quandoque accidit in filiofa.qui transfert ad patrẽ cõmodum hæreditatis,licet apud eum remaneat ius: vt l.cũ filio.de leg.j.Ego dico,quòd ibi ad patrem trãsit commodum & ius: apud filiũ remanet:solum rude nomen rei,vt ibi dixi.dicendũ

21 est ergo q; †ius vsusfructus trãsit in ecclesiã:tamẽ finitur morte ingredientis cuius cõtemplatione vsusfructus relictus fuit. Sicut dicimus,quando vsusfructus relinquitur contemplatione filij:vt j.de vsufr.l.fi.& ibi videbitis,&c.

1 *Ingredientes monasterium dedicant se,& sua.& nu.4.*
2 *Verbum semel propriè positum,potest poni & impropriè.*
3 *Dispositio huius authẽ.quòd non abroget sed deroget legi Codicis.*
5 *Bannum quòd quicunq; uenerit ad exercitũ,habeat unũ florenũ quolibet die,nõ cõprehẽdit illũ,q uenit ad exercitũ ut uisitet amicũ,uel ex alia causa quàm prælij.*
6 *Dedicare se & bona monasterio,quomodo.quis dicatur:& qualiter fiat dedicatio.*
7 *Professio in monasterio quod duobus modis fiat.*
8 *De substantia ingressus an sit dicere,renuncio seculo cum bonis.*
9 *Dedicans se ecclesiæ.seculari potest bona retinere, & testamentum condere.nu.12.*
10 *Monasterium dicitur illud,in quo morantes non habent proprium:& super hoc papa non potest dispensare.*
11 *Monasterium dicitur à monos,quod est unum:& sterio habitatio.*
13 *Hæreditas damnosa etiam dicitur hæreditas.*
14 *Dedicatio facta de se,& bonis ecclesiæ secularí,q; intelligatur de bonis præsentibus.*
15 *Bona ingredientis monasterium ipso iure in ipsum transeunt.*
16 *Impubes si ingrediatur monasterium,quòd ingressus non teneat.*
17 *Adultus ingreditur monasterium sine tutoris authoritate.*
18 *Minor xxv.annorum quòd non restituatur aduersus ingressum monasterij.*
19 *Si aliquis seductus ab Abbate ingrediatur monasterium quod non uitietur ingressus de iure Canonico,cui standum est:sed de iure ciuili sic.nu.20.*
21 *Mutatio uitæ est difficilis.*
22 *Dolus quando in omnem euentum est bonus,permittitur.*
23 *Credens fide digno excusatur.*
24 *Seruus sine consensu domini,an possit monasterium intrare,& effici monachus.*
25 *Vir & uxor quando unus sine licentia alterius possit monasterium intrare. & ibi de sponso & sponsa.*
26 *Officialis officio finito an ingredi possit monasterium.*
27 *Dominũ sine traditione in qualibet acquisitione uniuersali transfertur.*
28 *Dominium & possessio quòd transferantur in ecclesia sine apprehensione.*
29 *Si ingrediens monasteriũ sibi bona reseruauit pacto:an ingressus uitietur uel pactũ.*
30 *Quando quis de dicat se,& sua,istud uerbum sua:an superflue ponatur.*
31 *Natura coniunctionis cum,est coniungere accessorie.*
32 *Ingressus in monasterium si non teneat,quando teneat oblatio bonorum.*
33 *Monasterium an teneatur ad debita ingressi.*
34 *Monachus pro debito ante ingressum commisso non potest conueniri.*
35 *Monasteriũ qñ teneatur ex delicto,uel cõtractu p monachũ cõmisso post ingressum.*
36 *Emphyteusis uel libellus,quando transeat in monasterium per ingressum emphyteutæ,uel liuellarij.*
37 *Quid si ingrediens accepit emphyteusim pro se,& hærede suo primò,an tunc transeat in monasterium.*
38 *Si emphyteusis accipiatur ut Titio mortuo redeat ad concedentem: an Titio ingrediente monasterium talis emphyteusis in ipsum transeat.*
39 *Expressio eorum quæ tacitè insunt, facta eo modo quo insunt, nihil operatur. & etiam nu.30.circa finem.*
40 *Mors ciuilis æquiparatur naturali,quando per utrunq; idem effectus operatur.*
41 *Mors ciuilis nũquã æquiparatur naturali,nisi in casibus à iure expressis.*
42 *Vsusfructus quando transeat in monasterium.*
43 *Vsusfructus ingredientis monasterium finitur morte eius.*
44 *Feudum ingredientis monasterium,quando in ipsum monasterium transeat.*
45 *Ingrediens monasterium fratrum minorum,quando possit habere bona.remissiuè.*
46 *Filiusfamiliàs habens bona,si ingreditur monasteriũ:an in ipsum bona transeant.*
47 *Si filiofamiliàs pater emit libros:an libri ipso monasterium ingrediente transeant in monasterium.*
48 *Minor per ingressum in monasterium:an transferat bona in illud.*
49 *Vsusfructus quem habet pater in aduentitijs filij.an patre ingrediente monasterium finiatur,& in ipsum transeat.*
50 *Res prohibita alienari transit in monasterium:& quando possit reuocari.*
51 *Substitutus quòd admittatur,quando hæres ingreditur monasterium.*
52 *Monasterium habetur loco filiorum.Et quid si dicatur,sine liberis ex suo corpore natis.nu.53.Et quid si est substituta ecclesia.nu.54. Et quid si frater hæredis est substitutus,& filius quondam testatoris.nu.55.*
56 *Si ingressus monasterium moritur intra annum professionis an bona eius remaneant in monasterio.*

57 Bona ingressi,quòd ueniant in monasterium iure uniuersali,non iure hæreditario.
58 Ecclesia tenetur ad debita ingressi eatenus,quatenus ad eam peruenit.
59 Ecclesia necessariò non apprehendit bona ingressi,si hæres tenetur ingredi.
60 Dedicare,hoc uerbum quid importet.
61 Quando aliquis se dedicat monasterio,an requiratur factum Abbatis.
62 Non dominus quando testetur.
63 Ingressus monasterium quòd minuatur minima capitis diminutione.
64 Ingressus monasterium an desinat esse in patris potestate.
65 Ingressus monasterium an desinat esse miles,uel de magnatibus.& facit ad qõ.de sta tuto,de quo ibi.
66 Monachus an possit de consensu Abbatis donare causa mortis.
67 Casus huius authen.in terminis.
68 Testis ratio,quia sum uicinus uel consanguineus,concludit.
69 Consanguineus uel uicinus præsumitur iuris ꝫ præsumptione,scire facta uicini uel consanguinei

INgressi monasteria &c. Authẽ. ista sumpta est ex corpore Auth.de monachis.§.illud quoq;.col.j.& licet breuis in text. tñ vt ordo seruet summa eam sic: Ingressi monasteriũ dedicãt se & sua:ideo nõ testant.h.d. Et diuiditur in tres partes.Primò ponit vnũ dictũ affirmatiuum vsq; adver.iõ nec testant.secũdò ex dicto ponit vnã cõclusionẽ negatiuã vsq; ad ver.vtpote.tertiò cõclusionẽ rationis,vt j.di-
1 cã.Casum in terminis vt facilẽ ꝑ te pone.† No.primò ꝙ ingressi monasteriũ dedicãt se & sua.cõcor.in aut.de monachis.§. il-
2 lud.col.j.Secũdò no.ꝙ verbũ semel,positũ ꝓprie† etiã impropríe ponit.cõcor.l.ij.de offi.procõ:& leg.& l.iij.Not.ꝙ nõ dñs nõ testat.Pro hoc l.cõficiunt.§.si post.ff.de iure codi.His textualibus expeditis venio ad materiã hui⁹ aut.& cũ hæc aut. si ius nouissimũ:primò ꝓ eius declaratione quæro ad quid fuit sup lege Codicis situata.Glo.fi.l.C.rñdet ꝙ inq;tũ lex.C.loquit de monachis,hæc aut.corrigit eã.Inquãtũ aũt in alijs ꝑsonis lo
3 quit:eã nõ corrigit.† & sic ista aut.nõ abrogat legẽ.C.sed ei derogat:vt ff.de ver.sig.l.derogat.Hoc viso,ꝓ intellectu hui⁹ aut. & suæ materiæ:singula ei⁹ verba per se examinãdo ꝓcedã per cõtraria & qõnes.Et primò dicit hic,ingressi.Opp.cõtra hoc, & vr ꝙ ingressus monasteriũ nõ dedicet se & sua: vt in corpo-
4 re,de monachis.§.illud.Sol.glo.ꝙ hic loquit† de tali ingressu, ꝑ quẽ ingressum seculo renũciat.Quid em si aliquis ingrediatur monasteriũ cã orãdi,vel visitãdi amicũ: nõ vt monasterio obligetur? Certè nec talis se dedicat nec sua.Pro hoc l.nihil.ff. de cap.& postli.re.Et sic ista aut.debet intelligi de ingressu,q habet effectũ iuris:nõ aũt de simplici ingressu facto cã oblatio nis,vel visitatiõis,vel faciẽdi trãsitũ ad aliũ locũ:sed debet intelligi ꝙ ingrediat monasteriũ vt monach⁹ efficiat,vt extra de
5 reg.c.j.li.vj.Et hoc inducit ad q.sit ꝓconiũ,ꝙ qcũq; venerit† ad exercitũ,habeat quolibet die vnũ florenũ.Titius iuit ad exercitũ causa visitãdi amicũ suũ,vel causa vidẽdi gẽtẽ, vel prælia, vel causa trãsitus ad aliũ locũ,an debeat habere florenũ? Dico ꝙ nõ:quia debet intelligi ꝙ iuerit in exercitũ ex cã præsentando se capitaneo guerræ,vel cã parendi sibi. Circa hoc quærit
6 gl.qualiter fiat ista renũciatio.Resꝑõdeo† ꝙ duobus modis.s. tacitè,& expressè.Tacitè fieri dicitur:vt si dedicet se expessè seculo renũciãdo,ibiq; remaneat ingressus religionẽ: intelligo illũ,qui est monasterio obligat⁹,qđ nõ põt sua spõte recedere. Et ista obligatio fit per actũ professionis. Nã ante ꝓfessionẽ frater nõ dicit perfectè ingressus monasteriũ:nõ tñ ingreditur causa renũciãdi,sed aio experiẽdi. aut.sed neq; curialẽ.j.titu.j. Quærit gl.qualr fiat ista ꝓfessio,ex qua intelligo ingressum.
7 Rñdeo ꝙ fit duob⁹ † modis.s.expressè & tacitè;cui⁹ formã habetis.xx.q.ij.c.vidua.expressè fit ꝑ expressam professionẽ factã prælato regulę:& renũciãdo ꝓprijs & permittẽdo obediẽtiã:vt extra,de reg.c.j.li.vj.& tacitè fit ꝓfessio,seu ꝓsumptè:& his modis fit:si stet in monasterio per annũ:vt extra,de regu.c. statuimus.& c.ex parte.secũdũ determinationẽ vltimi capi.& quod ibi not. Eodẽ modo fit etiam per euidentia signa:vt assumẽdo intra annum habitum professorũ:vt in d.c. statuim⁹. vel si distribuat oĩa bona in pias causas, & postea intret religionẽ:vt in c.nõ solũ.circa mediũ.extra de regu. lib.vj. Et ibi per Archi.super iudicijs.& ꝑ Host.in sum.qui cleri.vel vouen. c.cùm ad monasteriũ.de sta.mona.& c.j.& c.cõsulti.aliàs cõstitutum.extra.de regula.& c.porrectum.in fine.& c.ad apostolicam.& d.c.statuimus. & in ca.iudicij. Quæro an ista verba
8 renuncio seculo cum bonis,† sint de substantia ingressus. Videtur ꝙ sic.Nam requirit expressè ꝙ seculo renunciet: vt in authentica,de monachis.§.si autem.& §.si verò relinquens.In contrarium facit:quia non refert quomodo quis exprimat voluntatem suam factis,vel verbis:vt l.de quibus.ff.de legi. & de his qui notan.infa.l.ignominiosa.Cy.quærit hic de quæstiõe: & refert opinio.Iac.de Rauẽ.qui tenet quòd non. & dicit esse differentiam inter ordinem mendicantium:de quo in c.nõ solum.& c.constitutionem.extra,de regulari.li.vj. Ego puto ꝙ talia verba nõ sint de substãtia.sufficit enim ꝙ quis dicat professus:vt omni suæ voluntati renũciet,& omnia in prælati voluntate reponat:vt xij.q.j.ca.nõ dicatis.& tenet Inn. & Host. extra,qui clerici vel vouentes.c.consuluit.& Spe.de statu mo. super rub.Sequitur in tex.monasteria. opponitur & videt ꝙ
9 ingressi monasteria habeãt proprium:vt in aut.de sanc.epis.§. presbyteros.& j.ti.j.l.sacrosanctæ.Sol.† Aut qs renũciauit seculo,& ingreditur aliquam ecclesiã secularẽ:& tunc potest habere propriũ & testari,vt in cõtrarijs.Ita soluit gl.quæ solutio probatur xxvij.q.j.c.vt lex.in gl.pe.& sic ingrediẽs ecclesiã secularẽ,in qua stantes possunt habere proprium in cõmuni, & speciali,nõ perdit bona:aliàs sic, vt hic. Quæro quod dicatur
10 monasteriũ. Resꝑõ.Illud,in quo † morãtes nõ habẽt propriũ: vt in aut.de mona.§.illud.& §.si verò. Adde ꝙ Papa super hoc nõ posset dispẽsare:vt extra,de sta.mo.c.cũ ad mõasteriũ.in fi.
11 Et dicit monasteriũ † à monos qđ est vnũ:& sterio qđ est habitatio,quasi vna habitatio.Dñt em monachi simul in vno loco cohabitare:vt in aut.de mona.§.cogitãdũ.& ĩ aut.de san.epis. §.in oĩbus.col.ix.& inde dicit monach⁹:vt j.tit.j.l. decernim⁹. & in corpore de mona.§.hinc autẽ.xvj.q.j.c.placuit.&c.si cupis.Quæro si aliquis ingreditur capellam,& ecclesiam secula-
12 rẽ,& ibi expressè dedicat se & sua:nũqd poterit testari. † Gl. dicit ꝙ nõ quia eadẽ ratio est:& hoc dicit gl.& subdit in glos. magna ꝙ talis cõuersus ecclesiæ seculari nõ potest sibi retinere ꝓpriũ.De quo no.ꝑ glo.in corpore,de mo. §.illud quoq;.in gl.in verbo,sed videt ꝙ etiã tenet Odof.quòd testari non possit,ex quo dedicauit se & sua.Pet.de bella perti.tenet cõtrariũ quia iste nõ vr dedicare bona sed personã: vt ff.de regu.iur.l. cũ principali.Sed ꝑsona põt habere propria sicut alij de ecclesia illa ergo,&c.Cy.tenet hic opinionẽ primã nihil allegando nisi arguẽdo à solito:qa sic quotidie fit ꝙ ingressi capellas dedicant se & sua.Ego teneo contrarium.Nã cõuersus secularis quãuis dedicet se & sua:tamen non efficitur religiosus,sed remanet liber homo.quod probo: quia per oblationẽ sui quam ipse fecit in manibus secularis,nõ efficitur religiosus: nec dicitur solenne votum religionis.Ita no.Innoc.in c.porrectum.de regulari.Ergo iste non est religiosus.Pro hoc tex.& gl.xxvij. q.j.c.vt lex.& ibi gl.quæ tenet quòd tales cõuersi non sunt religiosi:sed possunt contrahere matrimonium,& habere ꝓpria. Cùm ergo remanet liber,apparet quòd per pactum potest aliqua sibi seruare.Non obstat quod dicit hic glossa magna.& sic non est dubium quòd potest testari: si potest habere proprium.Casus est in lege,generali.supra eodem. vbi posita est hæc authentica quæ lex non est correcta per hanc authenticã, nisi in monachis,& religiosis. Cùm autem poneremus quòd nihil sibi remanserit,qa obtulit se & sua.Potest ergo facere testamentum:non in præiudicium ecclesiæ,sed hæredis:q si adi-
13 ret,solueret:quia appellatio hæreditatis † etiam damnosam hereditatẽ continet:vt l.hæreditas.ff.de regulis iuris.Credo etiã quòd dedicando se & sua,intelligitur de præsentibus tantùm:
14 vt libera facultas testandi in futurum nõ impediatur. † Sequi
15 tur in textu.ipso ingrediẽte.Ex hoc † sequitur quòd ipso iure bona per ingressum in monasterium trãseunt:nec aliud factũ hominis requiritur:vt supra in fine professionis.quod quomodo sit verum,infrà dicam.Sequitur in textu sequenti. quæro quid si impubes ingreditur monasteriũ:an valebit ingressus? Dic quòd sic:vt ff.de libe.cau.l.finali.vbi potest impubes omnem actum,in quo versatur eius vtilitas:vt Instit. stipulatio. §.pupillus.Sed ingrediendo monasterium vtilitatem animæ suæ procurat.ergo &c.vt infra eodem sancimus.In cõtrarium videtur facere:quia matrimoniũ spirituale contrahitur ad instar carnalis matrimonij:& licita est argumentatio de vno ad aliud:vt xxj.quæstione ij.& extra,de translatio.epis.per totũ. Sed in matrimonio carnali requirit pubertas:vt insti.de nup.

2 ¶ Text.adductus in ver.oppo.extr.gl. i l. ſi inter fratres.§. idē rñdit.nō ꝓbat intētū & inci.lex illa,ſi fratres. Puto ꝙ adduci debeat l.actiōe.§.publicatiōe.p ſoc. Annota quoq; hanc repetitionem non fore Bar.vt clarè conſtat ex ver.ideo in hoc ſequor.col.v. in princ. & ex alijs locis: vt etiā ꝓpēdit Tho. Diplo.in exēplarib' venetis.Alex. Loſæus.

ſn prī.& ff.de rit.nu.l.minorē.ergo,&c.Et
15 hæc ps † ſcilicet ꝙ nō valet,vī de iure verior.Ad l.fi.& de lib.cau.Rñ.ꝙ illd eſt verū,vbi eſt certū quod pupillus ſibi vtiliter exercet:ſed vbi eſt dubiū ſec⁹,vt ī caſu noſtro:pōt etiā eſſe quod exire vellet ꝓpter aſperitatē regulæ,quā ab initio nō cōſyderauit:cū nō haberet intellectū,nec diſcretionē:vt j.de falſa moneta.l.j.& ſic de iure noſtro ſine tutoris authoritate dedicare ſe non poteſt:vt in ca.j.eod.titu.de regula. lib.vj.qđ dic vt ibi. Quæro ꝙd de adulto habente curatorem:an ſine eius authoritate poſſit ingredi monaſteriū? Et videtur ꝙ nō:vt j.de in integ.reſtit.in l.ſi curatorē habēs.In contrariū videt j.de nup.l.in copulādis.Cy.hic arguit ꝓ & cōtra.
17 Sed hęc q̄rere fruſtra eſſet:ꝙa hodie eſt † determinatū ꝓ caſum qđ pōt,extra de reg.c.j.& eo.ti.c.j.lib.vj. Quæro ꝙd de filiofamiliàs,an ꝓſonā ſuā dedicare pōt.Dic vt j.ti.j.l. Deo nobis. Sed an bona:dic vt j.dicā. Quæro ꝙd ſi ſit minor viginti qn-
18 q̄ ānis:an poſſit reſtitui aduerſus ingreſſū.Doctor.dicūt † qđ nō duab⁹ rōnib⁹.Prīa ꝙa nō vī Ieſus,cū ſalutē animæ ſuæ ꝓcurauerit:& ſic nō debet reſtitui:vt l.nō videt.de in integ.reſti. ſecūda,ꝙa nō mutat ſtatū:& ſic reſtitui nō pōt.l.ſi ex cauſa.§. Papinianus.ff.de mino.ita refert hic Cyn.In cōtrariū vī qđ reſtitui poſſit,per c.ſignificaſti.extra,de regula.Sed ad illud ca. reſpōdet qđ loquit in exiſtente intra xiij.annū,q reſtitui pōt qđ ꝓbat:ꝙa in ſpiritualibus minor cenſet maior:vt not.in l.ait prætor.de min.& in c.ſi annū.extra,de iudic.lib.vj.& xv.qō. iij.c.certis de cauſis.in glo.regulare eſt,& De matrimonio eſt exp̄ſſum extra de reſti.ſpo.c.ex parte.Et hoc qđ nō reſtituat, firmat gl.Io.xx.q.j.c.illud.in fi.gl.magnæ. Quæro ꝙd ſi minor.vel etiā maior dolo fuit induct⁹ vt religionē ingrediat: puta quia Abbas eū ſubduceret blāditijs ei dicēdo ꝙ comederet carnes,& qđ multa faceret q̄ poſt ānū nō habet:nūqd pōt agere qđ reſcindat huiuſmodi ingreſſus doloſè factus? Et in hac
19 † qōne p̄mitto ſentētiā Canoniſtarū,cui nos ſtare oportet potius authoritate quā iure vt mihi vī:& vt exp̄ſſè habet extra, de cōuer.cōiug.c.dudū.eo.tit.c.veniēs.& c.ex parte.in fin.expreſſius.xxx.q.iij.c.cōſtituit.& xvj.q.ij.c.cōſtituit.Et dicūt ꝙ dolus.p quē quis eſt inuitatus ad religionis ingreſſum,eſt bonus dolus,& ſic p̄miſſus:vt ff.de dolo.l.j.§.dolū.& imputet fatuitati ſuæ qui credidit.& hæc eſt eorū ſnīa in dictis locis.Cōtra p̄dicta videt,qđ ingreſſus ipſo iure nō teneat:ꝙa dolus dās cām cōtractui bonæ fidei,reddit ipſum ipſo iure nullū:vt ff. de dolo.l.& elegāter.in prin.Sed in cōtractu q ſup ſpirituali celebratur,nedū par,imò maior debet interuenire bona fides. igit,&c.In cōtrariū videt:quia dolus tertij ꝓxenetæ nō vitiat cōtractū:vt no.in d.l.& elegāter.Abbas iſte habet loco eiuſdē proxenetæ inter Deū & religionē ingredientē.igitur,&c.Petrus tenet,qđ vitiet ingreſſus Ad argumētū propoſitū rñdet, qđ dolus non vitiatur.verum eſt de dolo tertij extranei:ſecus ſi ille tertius fuerit miniſter domini,vel contrahētiū.At in ꝓpoſito Abbas fuit miniſter Dei in hoc cōtractu:ergo dol⁹ ſu⁹
20 nocebit,& vitiabit cōtractū.Et hoc puto de iure noſtro veriſſimū.† qđ ſic oſtēdo.Aut iſte inductus per dolū ab Abbate,ab initio ſumpſit habitū nouitiorū nō faciēdo ꝓfeſsionē:nec aſsūptur⁹ aliter,niſi crederet ſibi ſeruari ea q̄ Abbas ſibi dicebat: & per ānū,& vltra ſibi ſeruauit:& nō pōt dici facta profeſsio tacita,vel cogi poſſe ad expreſſam faciēdā:quia iſte nō habuit animū ibi ſtandi aliter,niſi promiſſa ſibi ſeruarent:& Abbas ipſum tpe expletæ profeſsionis decepit ei blandiens,& promittēs quæ cōtra regulā erāt:quia ipſe aliter nō promiſiſſet. Et ideo cū ipſi contractui dolus dederit cauſam,eſt dicendū, ꝙ ipſo iure non teneat.Nec obſtat ratio Canoniſtarū,q̄ dicit, ꝙ dolus iſte,per quē quis ad ingreſſum religionis adducitur, eſt dolus bonus,& ſic permittitur:vt l.j.§.dolū.ff.de dolo.ꝙa hāc nego cū diſtinctiōe tali:quia qñq; quis inducit ad religionē in genere:vt ſi per dolū ſibi ſuadeat vt ſeculū dimittat,& religionē ingrediat nō dicēdo quā:& fateor quòd iſte eſt bonus dolus ꝙa quis p ipſum ad melius inuitat. Et ita intelligo, qđ Canoniſtæ loquūtur.Pone em ꝙ Titius erat fortis,& robuſtus,ad poſſendū quācūq; regulā,quāuis aſperā,obſeruare: tñ nolebat ſeculārē vitā dimittere. Certè ſi doloſè eū induco ad relinquēdū:bon⁹ dolus erit:nec ipſe poterit dici deceptus: ꝙa meliorem vitam aggreſſus eſt.vel pōt dici ꝙ hoc ſit potius quoddā cōſiliū ſibi p̄ſtitū quā dolus. Quandoque p dolū quis inducitur ad ingreſſum certæ religionis,fortè quia debilis,& nō aſſuetus vigilijs,& ieiunijs.& dico quod aut ipſe dolus cōmittit ab extraneo:& ſuæ fatuitati imputet:quia illi extraneo credidit de re ad eū nō pertinente. Aut ipſe dolus cōmittitur ab Abbate,vel p̄lato,cuius religionē ingredit:& tunc dico ꝙ iſte dolus eſt malus.Nam ex eo citius p̄nt ſequi mala:ꝙa fortè ille deceptus impotēs regulā apoſtatare cogeret,vel ipam ſal-
21 tem nō obſeruare.† Nō em facilis eſt vitę mutatio,ſed cū magno fit labore:vt in authē.de monachis.§.hinc autē nobis.col. j.Lex aūt,quę dicit bonū dolum permitti:loquit de illo qui in
22 oēm euentū † bon⁹ eſt:vt ſi captus ab hoſtib⁹ p dolū aufugiat: vt d.l.j.§.dolū.Nō obſtat illud quod Canoniſte dicūt:imputet ingrediens fatuitati ſuæ:ꝙa nulla eſt fatuitas,ſi credo illud qđ mihi ꝓmittit ab Abbate viro religioſo,& negotio,qđ ad eum
23 ſpectat,& de obſeruātia regulę.Excuſat em ille.q credit † fidę digno homini:vt not.in l.nec ſupina.in gl.ff.de iur.& fa.ignor. & l.j.§.de eo p quē factū erit.Concludo igit vt ſuprà,quod ab Abbate talis dol⁹ cōmiſſus ingreſſum vitiat ipſo iure. Quę-
24 ro,quid in ſeruo:† an ſine cōſenſu dñi poſſit ingredi monaſterium? Text.eſt qđ ſic.in authē.de monachis.§.ſancimus ergo. collatio.j.Nec monaſterium tenetur reddere domino prę̄miū ſerui:vt ibi not.in glo.Contrariū videtur de ſer.non ord.cap. ſi ſeruos. Quæro:quid de viro habente vxorem vel vxore
25 habente virū:an vnus inuito alio monaſteriū † ingredi poſſit,& de ſponſo per verba de futuro certum eſt ꝙ ſic:vt infrà, titu.j.l.Deo nobis.de ſponſo verò,vel ſpōſa de præſenti,idē: vt extra,de conuer.coniug.cap.ij.& cap.ex publico.& de ſpōſa.c.cōmiſſum.& de hoc expreſsè extra.de vo.c.j.li.vj.Si verò ſit ſecuta copula carnalis,tunc vni non licet inuito alio:vt dictis capitulis dicitur:ſed altero cōſentiente bñ pōt:vt extra,de cōuer.cōiuga.c.j.&c.cōiugatus.& xvij.q.ij.c.exire.de quo habet in authen.de nupt.§.p occaſionē.† Quæro,qđ de officiali
26 finito officio an poſsit ingredi monaſteriū de iure ciuili? Dic vt in l.officiales.& l.quiſquis.in authē.ſed neque infrà.ti.j.authen.de ſan.epi.§.ſed neque.Canoniſtæ latius extra.de oblig. ad ratio.vbi gloſſa magna. Sequit in tex.& ſua oppo.hic dicit ꝙ obligat ſe & ſua.contra per ſolū votum res nō efficiuntur eccleſiæ,ſed perſona obligatur:vt.ff.de pollicit.l.ij.in princip. Glo.ſoluit in eo quod dicit ſe,ſtat ꝓprię.in eo quod dicit ſua:ſtat impropriè:ꝙa bona ſtatim non ſequuntur eccleſiā. Hæc ſolu.nō videtur bona.Nam cū ſtatim perſona efficiatur eccleſiæ,& in eius poteſtatem tranſeat:eo modo omnia bona ſua quo ad proprietatem & dominium:vt ff.de preca.l.ſi adoptauero.Non obſtat l.ij.ff.de polli.quia loquitur quādo quis vouit vnam rē particularē,cuius dominium non tranſit p ſolū votum,ſed per oblationem.hic autem vouit perſonā ſuā quo caſu tranſit perſona ſua,& omnia bona,vt hic. Oppo.quòd ingrediens monaſterium bona ſua nō dedicet:vt in authen.vt nul.iudi.§.ſi verò.poſito infrà,de adulter.authē.ſed hodie.Sol. Ibi loquit in adultera,q̄ in monaſteriū ponit:& ibi capta mittitur:nec ſeculo renūciat.Hic loquitur in ingrediēte monaſteriū,& ſpōte profeſsionē faciēte.Ita ſentit gl.magna hic,in fi. Opp.extra gl.hic dicit,ꝙ trāsfert ſua in monaſteriū.cōtra regulariter dñiū ſine traditiōe nō trāſſert in aliū l.traditionib⁹. infrà,de pact.Iac.bñ ſoluit duob⁹ modis.Vno modo,ꝙ hic loquit in acquiſitione vniuerſali,in qua dñiū ſine traditiōe trāſfertur:vt.ff.pro ſocio.l.j.& ibi not.Secundo modo hic eſt ſpeciale in eccleſia ei⁹ fauore:vt l.inter diuinū.j.eo.tit.Quælibet
27 iſtarū ſol.eſt bona.Nā in qualibet vniuerſali † acqſitiōe trāſfert dñiū ſine traditiōe:vt d.l.j.ff.ꝓ ſocio.& l.cum hæredes.in prin.ff.de acq.poſ.& idē in patre arrogatore.qui videt vniuerſalis ſucceſſor,vt ff.de ado.l.ſi pater.Et ī fiſco q ꝓ publicationē
a vniuerſalē ſucceſſor eſt: [a] vt l.ſi iter frēs.§.idē rñdit.ff.ꝓ ſocio. Itē dico ī eccl'ia,q̄ vniuerſalit ingreſſo ſuccedit:ar.l.fi.ita qs.§. ea l.& ibi no.ff.de ver.ob.Sec⁹ ī particulari:vt d.l.traditiōib⁹ niſi ī caſib⁹.no.ī l.ſi ager.ff.de rei ven.Hoc ēt ꝓbat ex tex.auf. dū dicit:ipo īgreſſu,&c.quaſi nō reqrat res ſtati,hoc eſt tradi-

tio

tio:sed ipso iure dñiũ in eccl'ia trãsfert. Quæro:licet dñiũ bonorũ in ecclesia trãsferat sine alia traditiõe:qd de possessione:
28 †an eccl'ia possideat bona ingressi sine alia appĥẽsiõe. Vī q nõ: vt ff.de acq.pos.l.cũ hrdes.ī prin.& d.l.si inter frẽs.§.idẽ rndit.. & q no.ī l.h.ff.q cuius.vni.no.Inn.tenet oppositũ extra de ꝓba.c.ī pntia.Facit ff.de acq.pos.l.q vniuersas.& non firmat se. Sed hoc tenet gl.exp̃ssè xxiij.q.ij.c.si qua mulier.in vlt.q.nõ allegat cõtraria,vt j.dicã. in q. quo iure bona ingressi ptineãt ad ecclesiã. Quæro ergo,qd si ingrediẽs ex pacto aliqua bona sibi retinuit. Rñ.q pactũ nõ valet:sed ingressus remanet validus:ar.ff.de acqr.re.do.l.liber hõ.ī fi.& ff.de vsur.l.placuit.Ita
29 dicit hic gl.Circa hoc dubiũ gl.†& doc. variant, & diuersa loquunt:&,vt dixi, gl.tenet q ingressus valeat, sed pactũ vitiet. Idẽ tenet ī aut.de mon.coll.j.§.illud quoq;.sed.ff. de vsu & habi.l.ꝑ seruũ.§.j.distinguit sic:aut pactũ apponit tẽpore ingressus.& incõtinẽti : & vitiat vtrũq;.s.ingressus,& pactũ. Aut ex interuallo:& vitiat pactũ:sed ingressus remanet,extra de stat. mon.c.ij.Glo.mag.tenet q vitiet ingressus,& idẽ tenet in c.fi. extra de cõdi.appo. De hoc etiã q̃rit gl.licet se nõ firmet,extra q cle.vel vouẽtes.c.fi.& xxxij.q.ij.c.solet.Ia.de are.ff. de hęre. inst.ī l.si ita qs hæres excepto.sentit q vitiet ingressus.Gul.de Cu.hic tenet oppositũ q ingressus teneat reuocato pacto.Ia.de bel.in aut.de monac.in §.illud distinguit,q aut cõstat q aliqñ noluit esse:aut cõstat q nullo mõvoluit esse aliter:aut dubitat. Primo casu vitiat pactũ,& ingressus valet. Scdo vitiat vtrũq;. Iac.but.in lec.circa hãc aut.dicit sic. Aut hoc pactũ apponit ꝑ modũ cõditiõis:vt dedico me,si mihi liceat retiere mea: & tũc vitiat ingressus:qa tũc sub impossibili cõditione factũ: q̃ cõditio impossibilis vitiat in cõtractib9:vt inst.de inut.stipu.§.impossibilis.Aut nõ apponit ꝑ modũ cõditiõishoc pactũ,sed sim plr:qa dr:dedico me sine bonis meis:tũc aut statī facit dedicationẽ:& vitiat ingressus.aut exiteruallo:& tũc solũ pactũ vitiat vt gl.in d.l.ꝑ seruũ.§.j.Cy.tenet hic opi.hui9 gl. & qa, vt dixi, in hac q.gl.& doc.variãt,ideo in hoc sequor sniam cõmẽtoris aliq addito sic dicẽtis: Verba, q̃ ponunt in aliquo cõtractu, debẽt intelligi scdm naturã cõtract9 sup q̃ apponunt : vt ff.de dã.infec.l.dã.infec.§.qdã.ff.loc.l.si vno.in prin.Nũc ad ꝓpositũ,monach9 nõ põt habere ꝓpriũ,vt hic.& extra de sta.mon.c. cũ ad monasteriũ. tñ q̃ ad administrationẽ & vsum põt aliqd habere ex pmissiõe Abba.vt est tex.extra de sta.mon.c.ij.sicut seru9,q nihil habere põt : & tñ cõniuẽtib9 oculis dñi aliqd habet:vt ff.de manu.l.iiij.in prin. Vñ qñ reseruatio fieret simplr debet itelligi q̃ ad administrationẽ & vsum:vt d.c.ij.& q Abbas patiat eũ habere,sicut dñs patit,q̃ ęqparatio serui ad monachũ ꝓcedit,vt dicit Inn.ī c.cũ olim.extra de priui.& sic vtrũq; valet hoc casu.Sed si verba expresse sonarẽt q dñiũ rerũ remanet apud eũ:tũc hoc pactũ apponit ꝑ modũ cõditiõis ad ipsum ingressum : vt dedico me & mea,si dñium taliũ rerũ remaneat meũ.Et tũc aut cõstat q in oẽm euẽtũ voluit monach9 remanere:& vitiat pactũ,& ingressus tenet. Aut hoc nõ cõstat,vel est dubiũ:& tale pactũ vitiat ingressum:qa vī deficere volũtas ingrediẽtis:vt d.c.ij.de sta.mo. Aut tale pactũ nõ apponitur ꝑ modũ cõditiõis,sed ꝑ modũ,vel etiã simplicis pacti:& tũc modus vel pactũ vitiat,& remanet ingressus:vt hac gl.cũ si.de hoc ꝑ Arch. xxxij.q.j.cũ dicatis.& ꝑ Paul.de Leaza.extra de reg.c.eos q in
30 cle.Quęrit gl.qd si dicat se & sua:an ex supfluo†adiũciant sua determinat,& arguit q sic:cũ ex dedicatiõe psonæ oĩa bona facta sunt mona.nõ pñt ampli9 fieri ei9:vt ff.de acqui.pos.l. iij.§. ex plurib.Rñ.distinguẽdo.q si pcedat dictio me,supfluò adiũciat & mea:sed si pcedat dictio mea tũc erit effect9:qa habebit bona ex cõcessione exp̃ssa,nõ ex tacita:vt j.de pac.cõuẽ.l.fi.& dicit glo.q si pcedat dictio me,& sequat mea:habebit bona ex cõcessione exp̃ssa:vt de noua.l.cũ eĩ hæc sunt verba gl. Quis aũt posset esse effect9:vtrũ monasteriũ habeat bona ingressi ex cõcessiõe exp̃ssa,vel tacita,habetis ī q.seq.Tñ in qõne ꝓposita dico sic:Aut qs dedicat se cũ suis bonis:& tũc exp̃ssio bonorũ nihil operat:qa exprimitur ꝑ illũ modũ,qui tacitè inest:vt j.de
31 fideiuss.l.nõ rectè.& ff.de leg.j.l.iij.Natura eĩ cõiũctionis †cũ est cõiungere accessoriè,nõ principaliter.vt ff.de pecu. leg.l.j. & ij.& inst.de leg.§.si qs ancillas. Aut quis dedicat se & sua: & tũc verũ dicit glo. q hic ponit ꝑ aliũ modũ quã ꝑ eũ q tacitè inerat.Nã hoc modo exp̃sso,bona veniebãt ꝑ quãdã cõsequẽtiã:nũc veniũt principaliter:quia natura cõiũctiõis &,-st cõiũ gere pricipaliter:vt d.l.j.ij.& iij.ff.de pec.leg.Quærit gl.pone
32 q ex aliqua causa nõ teneat ingressus:qd erit de bonis† Resp. q nec oblatio bonorũ tenet:qa si nõvalet expressũ,s.ingressus nõ debet valere tacitum,s.dedicatio bonorũ:vt ff.de ser.rusti. ꝓdio.l.itẽ.in fi.hæc sunt verba gl.Gl.distinguit.aut ingressus, & rerũ oblatio nõ exp̃ssa volũtate veniebãt:& tũc vitiato ingressu reuocant bona,q̃ tacitè ad illũ veniebãt.& hoc ar.l.iij.§. q habet haustũ.ff.de seru.rust.p̃di.Aut expresse dedicauit bona:& tũc,nõ reuocant:vt l.fi.j.si re9 vel acc,mor.Ita dicit gl.in aut.de mona.§.illud quoq;.ita tenet gl.hoc disputãs de cler.cõ iug.c.q à te.de hoc xvij.q.iij.c.j.Gul.de Cug.in lect.huius aut. dicit:Aut iste,q ingredit monasteriũ,sciebat ingressũ nullũ,vel cãm.pp quã null9 erat:vt qa cõtradicẽte,& inuita vxore ingressus nõ tenet quo ad psonã:vt in aut.de mo.§.si verò relinquẽs. & de sanc.epis.§.monach9.aut ingrediẽs ignorabat ingressũ nõ tenere:imò ipm valere credebat:vt qa habebat vxorẽ,q̃ mortuã verisimiliter putabat,q̃ tñ viuebat:& tũc bona recuperat: vt ff.de cõdi.ob cau.l.j.ij.& iij.§.si liber.itẽ qa ingressus monasteriũ habet ꝑ mortuo:vt l.deo nobis.j.ti.j.& iõ sicut donãs cã mortis,nõ secuta causa:illud reuocare põt:vt ff.si cert.pet.l.nõ oĩs.in prin.& in ti.de dona.cau.mor.cũ si.sic reuocat hoc casu: cũ ingressus nõ teneat.Pro hoc alle.l.filiofa.j.de spõsa.& j.ti.ij.l. si legib9.Iac.bñ tenet idẽ,& Gul.eo mõ distinguẽdo.q ipse ꝑbat:alias monasteriũ habet loco filij in bonis ingressi.vt j.dicã. Sed si nõ tenet ingressus,nõ habet vt fili9:& sic bona nõ remanẽt apud monasteriũ.Nã si aliqs disponat ī aliquẽ credẽs ipm filiũ:si nõ est,nõ valet dispositio:vt j.de hęr.instit.l.si pr̃ cũ si.ita hic iste ingressus,qui eũ valere credebat,putabat monasteriũ filiũ suũ esse,cũ nõ sit:bona reuocari pñt. Si verò sciebat non tenere ingressũ.& tũc aut dedicauerat bona ꝑ modũ cõditiõis vt dedico me & mea:et tũc si ingressus nõvalet,vitiat dedicatio bonorũ:& ita recuperat:vt l.si militẽ.j.de cõdi.ob cau.aut simpliciter:& tũc,recuperat;ea nõ posset.Et circa hoc Iac.examinat hic illud,aut vitiato exp̃sso,vitiet et tacitũ.Dic plenè ꝑ eũdẽ Iac.de Bel.ī aut.de mo.§.ī qs aũt.vbi tenet q aut culpa,aut scia ingressi:& bõa remanẽt ipsi monasterio.aliàs Rofr.disputauit hãc q.& est.iiij.ī ordine qõnũ suarũ:tñ determinat idẽ q gl. ꝓdicta,s.aut dedicauit bona exp̃sè,& nõ reuocat.aut tacitè:& tũc sic.Cui9 sic referũt opi. Vltramõ.& nihil approbat cõmẽtator,quasi cũ opi.Gul.cõcor.& dicit sic;Qñ aliqs offert monasterio se tãtũ,ita q bona veniũt accessoriè;& tũc vitiato exp̃sso vitiat & tacitũ,q est ei9 necessariũ:vt d.g.hic.& bñ. Quãdoq; qs offert se cũ suis:& tũc idẽ eadẽ rõne:qa ista dictio cũ,coniũgit accessoriè:vt ś.d.,px.q.dixi. Qñ qs offert se et sua:et tũc aut ipe credebat oblationẽ de se factã tenere.al's valere,aut sciebat nõ tenere.Prio casu debet recuperare bona,ꝑ l.si pr̃.& l.nec apud.j.de hęr.instit.& ibi ꝑ ratiões Iac.& Gul.Scdo casu nõ recuperat bõa:qa donare vī,sicut soluẽs sciẽter idebitũ:vt ff.de cõdic.ind.l.j. Quærit gl.qd si ante ingressũ tenebat ex cõtractu
33 vel delicto:an monasteriũ teneat.Rñ.gl.† q sic,ad instar capitis minuti:vt ff.de ca.dimi.l.ij.in pri.& l.tutelas.§.si libertate.hęc sunt verb.gl.idẽ no.ī aut.si q̃ mulier.j.eo.ti.aliter not.in aut.de mo.in prin.in gl.sup verbo,mutatiõe.q̃ tenet.q ipse monach9 cõueniri possit.al'r no.c.ti.§.si qs ãt vbi dicit gl.q actiõe reali, al's hypo.vel alia,q̃ dat rõne possessiõis:cõueniri põt monasteriũ actiõe verò psonali ipe monach9 cõuenit.Hoc ẽt examinat gl.ī aut.qũo opor.epi.ī pri.coll'.vj.& tenet q ipse monac.cõueniri possit.alibi gl.distiguit:aut cõtulit ī monasteriũ oĩa bona sua vl'r,aut res singulares.Prio casu mõasteriũ teneat scdo nõ. Ita no.ī l.si pec.leget.§.j,ff.de pe.le.ia.bñ dicit,q ipse monach9 cõueniri debet,& ī psona sua libell9 cõcip.& dicit esse casum ī aut.cã q̃.j.tit.j.q̃ loquit ī mon.& Abb.debebit ipm defendere: q si nõ faciet,creditor mittet ī possessionẽ bonorũ q̃ ex psona ingressi puenerũt ad mõasteriũ:vt inst.de acqsi.ꝑ arro.ī fi.& ff. de pe.l.q pec.serui.cũ dist.gl.l.si pec.leget.c.ti.q̃ tenet idistũctę, q situe bõa trãsferãt singl'r:siue vniuersaliter,q semp mona.teneat:qa vniuersalis hrdis & succesio.loco habet. Vñ nõ refert qualiter qũo,& qñ res trãsferat,cũ ali9 suc.nõ appareat:vt j.de hæ.inst.l.q̃ties.& l.j.§.si ex fũd.& l.ex fcto.ff.e.ti.et q plene no. in l.ij.§.cũ ex cã ff.de iur.fis.Et ita dicit Iac.de Bel.ī aut.de mo. §.si qs aũt fortè semel vbi tenet q ipe mõa.teneat.& remaneat

a ¶ In verſicu. Quæro quid de ingrediente. Veneti codices ita habẽt: Circa hoc nõ inſiſto: contentus ſuperſcriptis per dñm Bar. in l. minoricarũ. ij. & iij. diſt. Ex quo clarè corroboratꝫ rep. nõ fore Bar. Ale. Lo.

obligatꝰ. Cy. hic recitat gl. ꝙ dicta doct. & nihil approbat. Gul. de Cug. in auꝺ. cã q̃ ſit cũ mon. j. ti. j. tenet, ꝙ ſi monaſteriũ vult tenere bona, ꝙ tũc teneaꝫ creditoribꝰ monachi rñdere. Sinaũt vellet ipa bona dimittere: tũc nõ teneꝫ, imò liberaꝫ, cũ non habeaꝫ loco hæredis, ſcdm eũ, vt j. dicã. Ego teneo hãc gl. & ꝓ hoc vide qd no. Dy. i c. delictũ. de re. iu. li. vj. Pro delicto aũt antè cõmiſſo puto ꝙ monachꝰ cõ
34 uenirí nõ poſſit: † cũ oĩs accuſatio ꝓ ingreſſum ſiue ipugnatio ſit remota: vt extra de vot. c. ſcripturæ. & xxxiij. q. ij. admonere. Poterit aũt monaſteriũ cõueníri, ſi aliqd ꝓuenit ad eũ, vt ſ. i cõtract. dixi. Et no. i d. c. deli. & dicã i ꝓxi. q. Quæro, qd ſi mo-
35 nachꝰ cõtraxit vel deliqt † poſt ingreſſum. gl. in l. ex pœnalibꝰ. ff. de re. iu. dicit, ꝙ eccl'ia nõ teneꝫ. Idẽ in d. auꝺ. cã q̃ ſit cũ mo. ꝙ tenet Gul. de Cug. & idẽ tenet idẽ Guli. in l. ij. §. ait p̃tor. ff. de cap. di. ꝙ itelligo iquãtũ eſt locupletior ad iſtar pupilli: vt ff. de poſi. l. j. §. an i pupillũ. Quærit gl. qd ſi ingreſſus monaſteriũ ha-
36 beat emphyteuſim, vel liuellũ: an trãſeat i eccleſiã. † Gl. dicit ꝙ ſic, ꝓ l. peto. §. j. ff. de le. ij. ff. de do. inter vi. & vx. l. ſed ſi mors. §. ij. Hęc ſunt verba gl. Ia. Bu. hic diſtĩguit, Aut debeat p̃ſtare ex illa re aliqd ꝓſonale: & tũc nõ trãſeat i mõaſteriũ, ſed redeat ad cõcedẽtẽ: qa cũ circa miſteria eccl'iaſtica ſit occupatꝰ illa p̃ſtare nõ põt: aut qa fortè habitꝰ repugnaret illi p̃ſtatiõi. Aut aliq̃ pecuniã debeat p̃ſtare: & tũc trãſeat in monaſteriũ: tũc poterit dare dño ꝓ illũ: vt ff. de ſta. ho. l. Arethuſa. ff. de cõd. iſti. l. j. §. fi. Cõcordat eĩ hãc gl. indiſtinctè dicẽs, ꝙ eſt caſus i auꝺ. de ali. & emphy. §. j. coll. ix. vbi dr̃, ꝙ trãſit i eccl'iã: niſi dñs reuocet. Sed ſi dñs vult põt reuocare. Ia. de bel. i §. j. dicit ꝙ ille. §. nihil facit. qa ille §. loqtur i oblatiõe exp̃ſſa, nõ tacita, q̃ fit ꝓ ingreſſum. Itẽ cõcedit electionẽ ordinatori, vt ibi patet. Cy. recitat ſimpl'r di ctũ Dy. & ſtat eo cõtẽtꝰ. Spe. i ti. de loc. §. nũc aliqua. ver. cxxij. vr̃ tenere ꝙ nõ trãſeat, niſi cõſentiat ille, cuiꝰ res eſt emphyteutica: qa nõ debet poſſe facere cãm emphyteutæ deteriorẽ, trãſferẽdo i ꝓſonã fauorabilẽ, vt i c. eccleſiã q̃ expelli põt, ſi cõtigat eã nõ ſoluere canonẽ: q̃ tñ nõ ſoluendo nõ priuareꝫ re: vt l. placet. ſ. e. ti. ibi: nulla trãslatiõe. &c. & xvj. q. j. c. placuit. & Io. an. extra de rel. do. c. cõſuluit. Sed ad hoc rñdeo ꝙ nõ ob. qa aut p̃diũ fuit adſcriptũ eccl'iæ: & tũc ꝓpter nõ ſolutũ canonẽ res nõ redit ad dñm. Ita loquũtꝫ dcta iura. Aut res eſt priuati, ſed trãſit i eccl'iã cũ illo iure: & tũc poterit reuerti ad dñm ꝓpter canonẽ nõ ſolutũ ꝓ eccleſiã. Hoc ꝓbaꝫ i l. fi. C. de exac. trib. li. x. Teneo igit' i hoc ſnĩam Inn. & Hoſt. extra de ꝓb. c. i p̃ſentia. q tenet ꝙ in eccleſiã trãſeat. Quęro ego circa hoc extra gl. eccl'ia, vel priuatꝰ cõcedit rẽ i emphyteuſim Titio ꝓ ſe, & hærede ſuo. Titiꝰ
37 ingrediꝫ monaſteriũ: q̃rit' † an talis res tranſeat in monaſteriũ. Et vr̃ ꝙ nõ: qa dicẽdo pro ſe, & hærede ſuo. h. d. reſpectu aliorũ hæredũ, q exiſtere p̃nt hr̃des dicto Titio. Nã prim⁹ denotat ordinẽ ad ſcdm: vt ff. de iu. l. ad perẽptoriũ. & ff. de hære. inſti. l. ſi qs ita hæres iſtituaꝫ. Sed vbi in eccleſiã trãsferuntꝫ bona ingreſſi, ꝓpetuò erũt apud eã: & ſic Titiꝰ nullũ aliũ hęredẽ habere poterit aliq̃ tpe: qa eccl'ia nũq̃ deficit. p̃terea cõcedẽs nõ ſolũ voluit ꝙ haberet Titiꝰ, ſed & primꝰ hęres ſuꝰ. Sed ſi Titiꝰ habuiſſet aliquẽ hæredẽ priuatũ, ille hæres vixiſſet p̃ſumptione iuris vſq̃ ad cẽtũ annos, ꝙ eſt lõgęua vita hoĩs: vt j. e. l. ſi. & not. i l. ij. §. ſi dubiteꝫ. ff. quẽad. teſt. ape. Et ſic vr̃ ꝙ ſaltẽ dicere debemus, ꝙ iſta emphyteuſis finiaꝫ apud eccleſiã ſpatio c. anno. ex volũtate cõcedẽtis, vt ſ. dixi. Pro hoc facit l. an vſusfr. ff. quẽad. vſufru. amit. Cõtrariũ puto verũ, ꝙ i eccleſiã trãſeat: & ꝓpetuò. Et primò qñ cõcedẽs cõceſſit Titio, & primo hæredi ſuo, potuit cõſiderare Titiũ poſſe habere primũ hęredẽ eccl'iã: imò debuit hoc ſcire, cũ lex hoc dicat; hic nõ amittit' ignorãtia iuris: & i lata culpã incidit, vt j. de leg. l. leges. & ff. de his q no. ĩfa. l. libero rũ. §. notanꝫ. Pręterea dicit meritò primo hęredi ſuo. Nã opari põt, niſi aliũ haberet hęredẽ: & ſic nõ fuit fruſtra poſitũ. Vñ nõ ob. ꝙ primũ dr̃ reſpectu ſecũdi: qa verũ eſt vbi aliũ priuatũ haberẽt hæredẽ. Pręterea nõ ſequit' ꝙ ꝓpetuò ſit apud eccleſiam. Quid eĩ ſi eccleſia canonẽ nõ ſoluit debitũ? Certè redire poterit ad cõcedẽtẽ, vt ſ. dixi. Quæro hic extra gl. qd ſi cõcedaꝫ res Titio pacto appoſito ꝙ ad cõcedentẽ redeat Titio mortuo: an
38 Titio ingreſſo monaſteriũ trãſeat † talis res i monaſteriũ? Et vr̃ ꝙ ad cõcedẽtẽ reuertaꝫ, quaſi cõditiõe exiſtẽte: qa pro mortuo reputaꝫ ingreſſus: vt j. ti. j. l. Deo nobis. Cõtrariũ dic qđ probo
39 ſic: Expreſsio eorũ † q̃ tacitè inſunt facta ꝓ eũ modũ, ꝓ quẽ inſunt, nihil operaꝫ: vt l. nõ rectè. j. de fideiuſ. & ſ. dixi. Sed video ꝙ in vſufructu hoc tacitè ineſt ꝙ morte finiaꝫ: vt inſti. de vſufr. §. finit'. & tamẽ in monaſteriũ trãſit, vt j. dicã. Et in caſu noſtro quãuis exprimaꝫ hoc in cõceſsione, cũ hoc in monaſteriũ trãſeat: nõ finit' talis cõceſsio: ſicut j. de vſur. dico. Nec ob. ꝙ talis ꝓ ingreſſum mortuus reputaꝫ: quia verũ quãtũ ad vitã ſeculareꝫ: vt in caſu illius l. Deo nobis. Nã mulier lucraꝫ ex pacto dona-
40 tionẽ ꝓpter nuptias; qa mors ciuilis † tũc æquiparaꝫ naturali, q̃ñ per vtrũq̃ idẽ importaꝫ effectꝰ: vt no. Dy. in l. ſi cõſtante. ff. ſolu. mat. Nec obſt. ſi dicaꝫ: imò idẽ eſt effectus vtriuſq̃ in caſu noſtro: qa ſicut dñiũ illius rei habere nõ põt poſt mortẽ naturalẽ obſtante pacto: ita nec poſt mortẽ ciuilẽ, cũ in monaſteriũ trãſeat: vt hic. Nã dico ꝙ talis, donec viuet, videt' fieri advſum, & ꝓ alimẽtis. Sed quo ad alimẽta iſte nõ cẽſeꝫ mortuꝰ: qa horũ eſt capax: vt ff. de capi. di. l. legatũ. & l. ſeruos ad cuſtodiã. ff. de ali. & ci. le. Igit' nõ dicit' mortuus quo ad hoc. Præterea dico ꝙ
41 mors ciuilis † nũquã æquiparaꝫ naturali, niſi in caſibus à iure permiſsis: vt eſt gl. no. xvj. q. j. c. placuit. & extra de reſcri. c. ſuſceptũ. lib. vj. Quęrit gl. qd ſi ingrediẽs habeat vſumfructũ, an
42 tranſeat † ad monaſteriũ: rñdet ꝙ ſic per easdẽ leges. Iac. bene intelligit hãc gl. qđ vſusfructꝰ remaneat huic donec viuat: qa inſeparabilis eſt à ꝓſona. Et pro hoc l. neceſſario. §. fi. de peri. & cõmo. rei vẽ. Vltramõ. ſatis in hoc probabiliter dicũt ſic: quod ius vſusfructus reſidet apud ingreſſum. Cõmodatis autẽ eius trãſit in monaſteriũ: ar. ff. de adul. l. ſi poſtulauerit. §. in ꝓprio. Nec obſt. ꝙ monachus nõ poteſt habere propriũ: quia verũ eſt q̃tũ ad ſui cõmodũ nõ monaſterij: ſicut filiusfa. qa de iure Digeſtorũ eſt immutatio ſcdm qđ habere poterat, & tamẽ remanebat apud eũ ius hæreditatis, ad cõmodũ patris: vt ff. de leg. j. l. cũ filio. Cy. recitat tñ vltramõ. nihil addẽdo. Glo. hic q̃rit, & nihil ſe firmat xix. c. iij. c. ſi qua mulier. Inn. i c. in p̃ſentia. tenet ꝙ trãſit i monaſteriũ. & ſic trãſi. cõcor. cũ hac gl. qđ etiã hic tenet cõmẽtator. Breuiter quęro circa hoc q̃ñ finiaꝫ vſusfr. talis. Et videt' ꝙ cẽtũ annis: qa tm̃ durat vſusfructꝰ ciuitati relictus: vt ff. de vſufr. l. an vſufr. & eccleſia & ciuitas æqparãtur, vt j. e.
43 l. fi. Ecõtra † videt' ꝙ ꝓ mortẽ ingreſsi finiaꝫ: ar. l. neceſſario. §. fi. ff. de peri. & cõmo. rei vẽ. & ff. de iure fiſci. l. Statius. & de lega. ij. l. cauſa pr̃. §. hæreditatẽ. & ff. de manumiſ. l. Caius. & de aſsign. lib. l. fi. ꝙ credo verũ: qa vſufr. acqſitus patri ꝓ filiũ finit' morte filij: vt j. de vſufr. l. fi. Sic dicã in monacho, ꝙ morte ipſiꝰ monachi finiaꝫ vſusfr. teneꝫ Inn. in d. c. in p̃ſentia. Sũ expeditꝰ de recitatiõe gl. huiꝰ auꝺ. & recitatiõibus. Quæro extra gl. qd ſi ingrediẽs monaſteriũ habeat feudũ: an i eccleſiã trãſeat. Hęc
44 gl. facit † ꝙ ſic: inquãtũ dicit de liuello & emphyteuſi. Iac. de Bel. in auꝺ. de alie. & emphy. colla. ix. tenet ꝙ eccleſia nõ ſuccedat in feudũ. & de vaſallo, q arma bellica depoſuit. c. j. & ſi de feu. fue. cõtro. c. j. §. qui clericꝰ. & ꝓ ea q no. in l. ſi ita quis. §. ea. l. ff. de verb. ob. Mar. Sili. diſtinguit: Aut eſt tale feudũ, ex quo debeat præſtare ſeruitiũ plenũ, vel nõ. Primo caſu nõ trãſeat. Secũdo de ſtatu homi. l. Arethu. In hoc teneo opinionẽ Inn. q dicit in c. in p̃ntia. ꝙ ſi ex feudo iſto debeat talia ſeruitia, quę à monaſterio poſsint honeſtè exhiberi ꝓ ſe, vel ꝓ aliũ ꝙ tũc trãſ-
45 eat i monaſteriũ: al's in dñm reuertaꝫ, &c. † Quæro qd de ĩgrediẽte regulã fratrũ minorũ, qui nõ p̃nt habere, ppriũ, nec in cõmuni nec in ſingulari. Inn. ponit in d. c. in p̃ntia. & ibi etiã Ioan. Spec. in ti. de ſtatu mona. ver. tertiò quærit'. Iac. but. ponit hic. Cy. hoc tãgit latius in l. Deo nobis. j. tit. gl. Io. an. xxviij. q. j. c. vt lex. in gl. ij. & ibi de hoc ꝓ archi. xix. q. iij. c. ga ingredien
a tib⁹ ª. Circa hoc nõ ſto cõtẽtꝰ: dico in libro Minoricarũ. ij. &
46 iij. diſt. Quid ſi filiusfa. ingrediaꝫ † monaſteriũ, qd erit de bonis. Rñdeo. Aut habebat bona caſtrẽſia: & certum eſt ꝙ illa in monaſteriũ trãsferre poſſet: quia de his poſſet liberè diſponere. Aut ꝓfectitia: & illa cõtra volũtatẽ patris alienare nõ põt: vt l. fi. §. filijs autẽ fa. j. de bo. quæ libe. Pet. videtur cõtradicere, ſcilicet quod aduẽtitia transferre põt in monaſteriũ. Ad §. filijs autẽ fami. rñdeo, quod ille §. obtinet vim alienationis inter viuos, ſed moriẽdo ſecus: vt l. Deo nobis. j. titu. j. Quæro quid
47 ſi filiusfa. exiſtẽs in ſtudio, cui pater liberos † emerat, intra religionẽ, quid erit de libris? Quidam dicũt ꝙ videtur eſſe quaſi caſtrenſia; ideo monaſteriũ habebit. j. eo. Alij dicũt ꝙ eſt verũ

in libris

in libris,qui dantur magistris,& doctoribus. Istis enim conce
ditur hoc habere in peculium:scholaribus nõ, vt j.de inof.test.
l.fina. Circa hoc patet sic dicendum: Quandoq; pater emit li
bros nomine filij, nec adhuc tradidit,nec donare dixit sibi: &
tunc non transeunt in monasteriũ: quia sunt proprij patris:vt
l.j.j.de castren.pecul.Nã tradendo,requiritur q̃ sit donatio:vt
l.ij.j.si quis alteri vel sibi. Quandoq; pater emit libros nomine
filij,& tradidit,vel dixit se filio velle donare: & isto casu si fi
lius erat iam aduocatus, vel doctor:tũc transeunt in monaste
rium:quia censentur esse castrense peculiũ. Militant enim ad
uocati:vt l.fori.j.de aduo.diuer.iudi. Aut ille filius erat adhuc
scholaris:& tunc non posset dici quasi castrense peculiũ: quia
non habebat aliquam earum dignitatum, quæ ponuntur in l.
fi.j.de inof.test.& isto casu nõ transeũt in monasterium. Et sic
transit opinio Petri. Quæro,quid si minor xxv.annis ingre
48 diatur monasterium,an transferat bona †in illud. Et videtur
q̃ nõ:quia minor nõ potest alienare sine decreto. Iac.de Aret.
dicit,q̃ est verum quòd non potest alienare sine decreto inter
viuos:moriendo sic.sed ingressi monasteriũ mortuis æquipa
rãtur,vt l.Deo nobis. ergo &c.Sed hæc ratio non videtur bo
na:quia minor posset alienare moriẽdo. hoc cõtingit per mor
tem naturalem,quæ de necessitate contingit,& peruenit.Sed
hic iste ingressus de voluntate procedit: dico tamẽ q̃ isto casu
minor alienare potest. Ratio est: qa facit illud quod quilibet
paterfa.faceret,si maior esset. Et hoc casu in istis spiritualibus
reputatur maior,vt ś.dixi.Hoc etiam probatur:quia alienatio
fit per illam legẽ,per quã põt facere minor sine decreto: quasi
non ipse,sed lex faciat:vt l.si quis in tantam.& quod ibi not.j.
vnde vi. hoc etiam probatur in ca.præsentia versicu. sed cum.
extra de proba.& ibi hoc etiã tenet Inn. Quæro,pater vsum
49 fructum in bonis aduẽtitijs filij:†ipse pater ingreditur mona
sterium. Glos.de bo.quæ libe.in auẽ.idẽ tenet q̃ talis vsusfru
ctus patri debeatur.Iac.But.distinguit in d.auẽ. Aut dicimus
q̃ per ingressum finiatur patria potestas: & tenet glo.quæ est
in l.si ex causa.§.Papinianus.ff.de min.vt finiatur vsusfructus
qui debetur ei ratione patriæ potestatis: vt l.cùm oportet.j.de
bo.quæ lib.Aut dicimus durare patriã potestatem:& tunc ta
lis vsusfruct.non finiatur.Et procedit dictum gl.quod Iacob.
prædictus dicit se verius putare.Ita dicit referẽs opi. Mar.Si
li.in dicta authen.idem. An autem patria potestas finiatur per
ingressum monasterij,j.dicam. Credo dictam gloss.dicere q̃ ve
rum,quod vsusfructus non finiatur per ea quę suprà dixi in q.
de vsufructuario,qui monasterium ingreditur. Quæro,quid
si est concessa res alicui cum pacto ne alicui alienet,& ingredi
50 tur monasteriũ: †an videatur alienata res, vt reuocari possit:
Gloss.de verbo.obliga. in l.si ita quis. §. ea lege. videtur dice
re quod transeat in monasterium tanquam in suum hęredem:
& non potest reuocari. sic dicit: Aut res fuit data inter viuos
pacto apposito: & tunc transit in monasterium, & reuocatur
per condictionem ob causam:vt l.ea lege.j.de condict.ob cau
sam.Si autẽ in vltima voluntate:tunc secus:quia vadit ad mo
nasterium,tãquam ad hæredem. Dy.in d.l.ea dicit, & melius,
quod aut ille dat monasterio non ingrediendo: tunc reuocari
posset.Aut ingrediendo:& reuocari nõ posset. Hoc tenet hic
Cy.pro quo facit authen.nisi rogati.j. ad Treb. Hoc tenet ex
presse Inno.in c.in præsentia.extra de proba. Quæro: Titius
est hæres institutus:& quandocunque decesserit, est ei substi
tutus Sempronius:an ingrediẽdo monasterium sit locus sub
51 stitutioni. Videtur quod sic:†quia pro mortuo reputatur:vt l.
deo nobis.infrà titul.j. & omnia pacta lucratiua dotis, & do
nationis propter nuptias altero mortuo etiam illo casu vendi
cant sibi locum, vt ibi dicitur. Quæro: quid si datus est sub
stitutus sub cõditione,si decesserit sine liberis, & ingreditur
52 monasterium:an habeatur loco filiorũ. Rñ.†sic:vt in authent.
de sanct.episco.§.nunc de præsenti. colla.ix.& auẽ. nisi rogati
infrà ad Treb.& extra de proba.c.in præsentia. Vel dic, quod
talis conditio dicitur tanquam contraria vitæ cõtemplatiuæ:
nõ autem quod monasterium habeatur loco filiorum, vt infrà
proxi.quæst. dicam. Quæro, quid si dictum sit, si decesserit
53 sine liberis ex suo corpore natis:†an tunc ingrediendo mona
sterium dicatur habere liberos ex suo corpore natos.In hoc re
perio contrarias sententias doctorum.Iaco.de Bel.in auth.de
sanct.epis.§.sed & hoc præsenti.disputãdo tenet quod substi
tutus admittatur & excludat monasteriũ.Hoc tenet Holti.&
Io.And.extra,de testa.ca.Raynutius.in gl.super verbo,sed vi
detur Dyn.in l.si ita quis.§.h.de legat.ij.tenet contrarium tali
ratione. Appellatione filiorũ intelligitur de natis:vt d.l.li ita
quis.§.fin.& ff.de condi.& demon.l.fideicommissum.Sed ex
pressio eorũ,quæ tacitè insunt,nihil operatur;vt l.iij.de legat.
j.& infrà,de fideius.l.non rectè. Ergo perinde est habẽdum,ac
si non esset expressum de se natis.Hoc autem nõ expressio,sine
dubio excludit substitutum;vt in auẽ.de sanct.episco. §. sed &
hoc pręsenti.& j.ad Treb.authen.nisi rogati.Richar. Malum.
idem tenet ratione tali:Illud fideicommissum seu cõditio re
probatur,& pro non adiecta habetur, nõ quod monasterium
habeatur loco filij:sed quia est impẽdimentum vitę cõtempla
tiuæ.Nam si viuẽs bona restituere cogeretur,si decesserit sine
liberis ex se natis.compelleretur ad cõtrahẽdum matrimoniũ
& remoueretur à voto religiõis,& castitatis: ideo Imperator
tale grauamen habuit pro non adiecto. Et hoc est quod dicit
tex.in d.§.sed & hoc præsenti.dum dicit tales conditiones in
ualidas pro non adiectas esse. Et ista conditio est multo plus
contraria vitæ contemplatiuæ,& castitati,& religioni. ergo
&c. Præterea concludendo hoc tenuit vltra prædicta per ra
tiones infrà scriptas.Illud quod relinquitur causa dotis,de ne
cessitate intelligitur pro matrimonio:vt ff.de iure do.l.iij.de
dona.ante nup.l.fina.si pro introitu monasterij nõ potest dari
dos:vt extra,de simo.c.non satis.& tamen ibi cõditio,seu cau
sa,restringitur aliquo ingrediente monasteriũ. Ita dico in hoc
casu:licet non possit dici impleta conditio ciuiliter,quod filij
dicantur ex se nati: tamen monasterium debet habere dicta
bona. Item etiam debet dici de eo quod relinquitur causa do
natiõis ante nuptias & d.§.sed & hoc de præsenti.præterea in
ter monachum & monasterium nõ dicitur cõtrahi matrimo
nium spirituale:cum solus Abbas dicatur spõsus:vt plenè no.
extra,de elect.quia propter.& ibi per Ber.& Innocẽ.Sed si fi
deicommissum relinquatur sub conditione si nupserit:nõ exi
titit.si ille grauatus monasterium ingrediatur.& tamen ad fi
deiçõmissum admittitur:vt d.§.sed hoc de præsenti. Apparet
ergo quod hæc est ratio:quia videtur defecisse conditio fidei
commissi ideo,quia tales conditiones pro non adiectis,& pro
non scriptis habentur,quasi vitæ contemplatiuæ contrarian
tur.Sed in casu proposito est huiusmodi.ergo.&c. Præterea si
aliquid relinquitur mulieri,& iniũgatur sibi grauamen si nu
pserit,non valet.Est ratio:quia propter hoc nuptiæ impedirẽ
tur:quia timore illius grauaminis itaret ne nuberet:vt l.hęres
meus.§.si.ff.de condi.& demon.multò magis non valet istud
fideicommissum,quod probet impedimentum vitæ contem
platiuæ,& religionis:quæ melior est longè,quàm vita actiua:
vt in corpore de monachis in prin.col.j.Et hanc partem tot ra
tionibus probatam puto veriorem. Quæro,quid si aliquis
est rogatus hæreditatem restituere cuidam ecclesiæ sub condi
tione,si decesserit sine liberis:an si ingrediatur monasteriũ,ha
54 beatur tunc †loco liberorum, seu renciatur tale grauamen.
tex.est quod non transit in monasterium.quando ingrediens
habet substitutam aliam ecclesiã:vt j.ad Treb.auth.nisi roga
ti.& in corpore vnde sumitur.Et est ratio quia vtraque nõ ha
bet per priuilegium:& sic esset priuilegium ecclesiæ substitu
tæ.Huius authoritatis ratio sumitur extra de proba.cap.licet
causam.quod firmat Bernar.per d.authẽ.alleg.extra,de prob.
ca.in præsentia.in vlti.glo. Quæro,quid si testator instituat
Titium filium suum hæredem,& rogauerit eũ restituere fra
tri ipsius Titij:& filio quondã testatoris sub conditione,si de
55 cesserit sine liberis:†an tunc monasteriũ excludat substitutũ:
Fran.Accur.dicit quod nõ:quia inconueniens est,quod filius
legitimus,& naturalis excludatur per legitimum tãtum,sicut
est ecclesia;vnde intelligitur authentic. illa solùm,quando est
rogatus restituere extraneo:secus si fratri eiusdem,vel filio te
statoris.licet videatur obstare dicto capitu.in præsentia.secun
dùm rationem ipsius. Quæro,quid si ingressus monasterium
moriatur intra tẽpus professiõis,an bona debeãt apud ipsum
56 monasteriũ remanere.†Cy.refert hic quosdã dicẽtes:Aut de
dicat se purè,aut sua sub cõditiõe,aut est dubiũ.In primis duo
bus casibus resp.per l.ij.ff.de in diem addic.In tertio casu dicit

quod ex quo decidit,vt neceſſarium ſibi videtur placere quod ſit monachus, & quod bona ſua ſint monaſterij: & hæc videtur ſua vltima voluntas: niſi expreſsè contrariũ aſſereret. Et hoc tenet Ia.de R a.& Pe.quia ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit:quia licet adhuc non valeat ingreſſus,nec per conſequens bonorum dedicatio: tamen per mortem videtur cõfirmari,ſicut donatio facta inter coniuges. Cy.dicit hoc ſibi videri contrariũ:quia excludimus veniẽtes ab inteſtato, ex quo dicimus quem monachum non eſſe. Pro hoc tamen induco ſimile.quod de ſtatu libero dicimus:quia pendente conditione libertatis, videtur vt ſeruus: & ſic pendente tempore probationis ſi moritur,debet nõ vt monachus iudicari. Pro hoc etiã quod not.xix.q.iij.c.nunc autem.vbi dicit,ꝙ ſi monachus intra annum profeſsionis,aliàs probatiõis moriatur,valet teſtamentum:quia tunc erat ſui iuris:arg.C.de ſen. paſ.l.fi. item nõ eſt adhuc monachus profeſsione non facta,vt ſ.dixi in j.q.Pro hoc facit tex.extra de ſenten.excom.c. regioſo.ij. reſpon.li.vj. vbi etiam videtur ꝙ monachus iſte eſt vt filius qui non peruenit ad lucem:vt C.de poſthu.hære.inſtit.in l.pe. Quæro, quid ſi ingreſſus monaſteriũ habeat præbendam:ſuperfluum eſt in dubium reuocare:quia caſus eſt expreſſus in cap. beneficium, extra de regula.libro vj. Quæro, quo iure pertineant ad monaſterium bona ingreſſi: gloſ. in authen. ſi qua mulier. in fin. primæ gloſſ.dicit, quod iure hæreditario quaſi mortui. argu. inſtitu.per quas perſonas nobis acqui.§.j. & ad l.iul. de vi.l.ij.

57 Ego teneo†oppoſitum.ſ.ꝙ non dicatur habere iure hæreditario quod patet:quia monachus adhuc poteſt cõueniri:vt ſ. dixi in aut.cauſa quæ fit cum monacho.j,tit.j. Sed pertinet ad eccleſiam iure acquiſitionis vniuerſalis: ſicut dicimus de bonis eius quẽ arrogamus:vt inſtit.de acquiſi.per arrog. per totum.

58 Ex hoc ſequitur,ꝙ eccleſia†nõ tenetur in totum vt hæres: ſed eatenus,quatenus ad eã peruenerit:vt l.in arrogatorẽ.ff.de pe

59 cu.vt ſ.dixi. Ex hoc etiam ſequitur †ꝙ eccleſia in poſſeſsionẽ non habet neceſſe intrare ſicut habet hæres:vt l,cũ hæredes.in prin.ff.de acqui.poſ. Sed acquiritur ei poſſeſsio ingreſſi,ſicut arrogatori:vt ff.de precario,l.ſi adoptauero. vt ſ.dixi. Sequit

60 in tex,dedicãt,hoc verbũ dedicant,interdũ importat†ſe Deo dedicare & transferre:vt in aut.hæc conſtitutio interpretatur priorẽ circa princ.colla.vj,interdũ eccleſiæ; vt l.ab agnato.ff. de cura.furio.& extra de religio.domi.capit.j.Tunc enim monachus dicitur ſe dedicare deo,quãdo profeſsionẽ facit.xxvij. q.j,c.virginibus.& c,ſi quis ſacro.Sequitur in tex.deo, Quæro:cùm illa dedicatio fiat deo, vt hic:an aliquod factũ Abba-

61 tis†debeat interuenire? Reſpon. vt ſ.dixi:ſi dedicatio fiat per actũ profeſsionis, in profeſsione expreſſa requiritur Abbatis factũ,qui vt miniſter dei recipiat profeſsionem.in profeſsione verò tacita præſumpta Abbatis factum non requiritur: quia cùm fiat per curſum temporis anni tranſgrediẽtis dedicat ſeipſum deo,& ſufficit ſine aliquo facto Abbatis. Facit qđ not. Inn.extra de regula.c.porrectum. & qui clerici vel vo, c.j. Sequitur in tex,nec ergo de his teſtantur. Opp.& videtur quod ingreſſi monaſteriũ teſtari poſsint: vt j.eo.aut, ſi qua mulier. Sol.Illa diſtinguit iſtã:quia hic loquitur quando ingreſſus nõ habet liberos: an autẽ illud dicatur teſtamentum vel diuiſio: dic vt ibi per glo.& doctores. Sequitur in textu:vt pote nec

62 domini rerum. Oppon.& videtur ꝙ†non dominus teſtatur: vt in aut.ſi qua mulier.j.eodem. Et ſoluit quòd hæc ratio quæ hic penitus eſt probabilis,nõ eſt neceſſaria; quia interdum nõ dominus teſtatur, vt in cõtrario;licet regulariter contra;vt ff. de iure codicillo,l. conficiuntur.§. ſi poſt. Oppo.extra gloſſ. videtur ꝙ nõ teſtetur;vt j.de leg.l.cùm rem alienam, & l. ſi res obligata.ff.de leg.j.Sol.Aut quis nõ eſt dominus,nec eſſe poteſt dominus; & ille non poteſt teſtari,Ita loquitur hæc auth. vbi non eſt dominus,tamen eſſe poteſt:tunc teſtatur,in præiudicium tamen hæredis,non veri domini:vt in cõtrarijs.Quæro,an ingreſſus monaſterium capite minuatur? Gl.dicit quòd ſic,in corpore de monacho. poſt principium. colla.j. Idem tenet.j.eodem.aut.ſi qua mulier. quod ſentit Guli.de Cug. in l. patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Tu dic ſecũ

63 dum dominum†Barto. quòd non minuatur media vel maxima capitis diminutione: quod patet,quia poteſt eſſe teſtis, & promoueri ad dignitatem; vt in aut.de mona.§. cogitandum. Et licet dicatur ſeruus vel monachus,non tamen poteſt vendi ſicut alij ſerui.minimam capitis diminutionẽ patitur,quia ſtatum mutat;vt j.proxi.dicam. Quæro, an ingreſſus monaſte-

64 rium deſinat†eſſe in poteſtate patris? Gloſ.elt de mino.l.ſi ex cauſa.§.Papinianus.dicit quod ſic: quia etiam tranſit in poteſtatem Abbatis.Idem not.in l.cùm Prętor.in fi.ff.de iudi.Iac. de Are.in l.Deo nobis.j.ti.j.& poſt eum quidam dicunt quòd tranſit in poteſtatem Abbatis quo ad obedientiam:ſicut dicimus in vxore reſpectu patris & viri:vt probatur in l.idonei.ff. de teſt.& inſti.de inuti.ſtipul.§.ſi quis alij. Sed his non obſtantibus dico quòd tranſit in poteſtatem Abbatis:vt not.in d.gl. Non obſt.arg.contrarium quòd retinet iura ſuorum: quia nõ eſt impoſsibile quòd remaneant iura ſuorum, & tamẽ non ſit in poteſtate: vt l.meminimus,& l. lege.j. de legit. hæredibus. quod etiam probatur,quia in alterius poteſtate: ergo non patris:vt l.ſicut eueniet.ff.de adult. hoc tenet Gul. in l. patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iu. Ad hoc facit xij.q.j.c. nõ dicatis.& de elec.c.ſi religioſus.lib.vj.Hoc firmat gl. Bar.extra de ætate & quali.c.indecorum.& per Cy.in aut.ſed epiſcopalis dignitas.j.tit.j. Quæro,nunquid ingreſſus monaſterium

65 deſinet eſſe miles,vel de magnatibus.†quod valet ad quæſtio. ſtatuto cauetur, quod nullus de magnatibus, vel de prole tali poſsit ingredi palatiũ ſub certa pœna. modo Titius factus eſt monachus.quæritur ſi ingrediatur palatiũ, an teneatur ad pœnã. Videtur ꝙ ſic: quia iudex ſecularis hoc ſtatuere poſsit ponendo legem rei ſuæ. Tamen hoc cõceſſo ꝙ ſtatuere poſsit,tamen dico quod talis nõ teneretur ad pœnam:quia per ingreſſum religionis deſinit eſſe de magnatibus. Ad hoc faciũt argumenta dicta.ſ.in proxima quæſtione:quia per ingreſſum monaſterij deſinit eſſe in poteſtate patris:& ſic iura agnatiõis admittit.Gloſſ.eſt hoc expreſsè dicens extra de ſtatu mona.c. ea quæ in tertia gl. Pro hoc facit quod habetur xxvij.q.ij.c. ſcripſit.& no.in c.j.extra de purg.cano.facit xxvij. q.j. nequaquã & ſic vt magnas puniri nõ poterit:poſito quòd non obſtet iũ dicis impedimentum.Pro hoc facit in x.colſ.de vaſal.mili.qui arma belli.depoſ.cap.miles.Et hoc etiam ſentit Iacob. de Bel. in corpore,de ſanct.epiſco.cap.ſi monachus.colla.nona.Quæro, hic dicitur quòd ingreſſi monaſterium nõ poſſunt teſtari:

66 ſed an poſsint mortis cauſa donare de cõſenſu Abbatis? †Et videtur ꝙ ſic; ſicut filiusfamilias de conſenſu ſui patris: vt ff. de do.cau.mor.l.tam is.§.filius. Io.dicit quod non poteſt:quia Abbas nõ eſt dominus,ſed adminiſtrator: ſed de cõſenſu collegij;vel capituli videtur quod poſsit:quia capitulum eſt quaſi dominus;vt l.iubemus.j.eo.ti.Et hoc eſt verũ in rebus mobilibus:ſed immobilia etiam totum collegium non poſſet diſtrahere,vel alienare:vt j.eo.l.iubemus.& in authen. hoc ius porrectum.& qui non poteſt alienare,nec alienationi conſentire: vt in regula iuris.& hoc quod donare poſsit mobilia,intelligitur quãdo donat bene merito,ad quod monaſterium tenetur: vt extra de teſtib.ca.relatum.el ij.in fi.&c.cum in officijs. Vel alienare non poteſt,niſi ſit euidens vtilitas vel neceſsitas:vt d. authen.hoc ius porrectum.& xij.q.ij.ſine exceptione.& extra de dona. capit. cæterum. Poſſet hic quæri de modis teſtandi ante ingreſſum religionis,vel poſt quo infrà eo.authen. ſi qua mulier. Item an filiusfa.contra voluntatem patris ingrediendo monaſterium,cauſam ingratitudinis cõmittat:& an ipſam iam cõmiſſam ingreſſus deleat.Et an monachus poſsit eſſe teſtis, arbiter iudex vel procurator quæ hic omitto: quia materiam noſtrã non propriè reſpiciũt. Vltimò aut.iſta poteſt intel

67 ligi ſecũdo modo:& caſum†pone ſic:Dñe Imperator,aliquis eſt ingreſſus monaſterium,vult facere profeſsionem, & teſtamentum: quæritur an poſsit? Imperator reſpond. quod non. quod probat arguendo ſic: Non dominus non teſtatur. Maior propoſitio quod nõ ſit dominus,probat:quia ingreſſi monaſterium ipſo ingreſſu dedicant ſe & ſua Deo:ergo non ſunt domini:& ſic non teſtantur. Et ſic ſecundum hanc lec. diuiditur aliter litera.& ſic: quia primò ponit antecedens. Secundò conſequens. Tertiò probat conſequentiam antecedentis. Primum eſt hic,nõ dominus non teſtatur. cõſequens eſt hic;ergo ingreſſus nõ teſtatur. Probatio conſequentiæ eſt hic: quia ingreſſus monaſterium dedicat ſe, & ſua. Ex hoc verò quòd ad hocvt probatio concludat,debet cõtinere maiorẽ propoſitionem

nem, & minorem, & casum propositionis. Quæro, quid in teste, qui reddendo causam seu rationem sui dicti, omittit ma-
68 iorem propositionem † & ponit minorem: an concludat? Et pono in terminis. Testis interrogatus, si Titius est dives, vel si est bonæ conditionis. Respondet quod sic. interrogatus de causa scientiæ dixit: quia ego sum suus vicinus, vel eius consanguineus: an ista probatio & ratio cõcludat. Videtur ꝙ nõ: vt in hac auth. vbi ponitur maior, quam testis omisit hic respondendo. Sed ego cõtrarium dico, ꝙ ista ratio cõcludit. hic enim testis ponit minorẽ, & omittit maiorem, tanquam per se notã. Et sic facit iurisconsultus alibi, scilicet in l.j.ff.si cer.pet. Forma
69 ergo rationem & probationem testis sic: Vicini, † & consanguinei sciunt conditionem vicinorum & consanguineorũ. & hoc à iure præsumit̃: quoniã maior per se est nota. Sed ego testis, sum suus vicinus, vel cõsanguineus: ergo &c. Maior probatur ff. vnde cogna. l. octaui. & j. de in integ. resti. mi. l. de tutela. vbi de vicinis & cõsanguineis probatur. ff. de fun. instr. l. si ita. §. fi. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filium. & extra de præsum. c. quosdam. & c. sequen. & de pur. can. c. constitutus. Sed contra fortiter oppo. Dictum testis debet concludere necessariò, vel præsumptione iuris tali, quæ ad cõdemnationem sufficit. quod apparet in probãdo dolum, vbi dolus nõ potest probari necessariò: vt l. dolum. j. de dolo. Sed quod vicinus. & cõsanguineus sciat, hæc est præsumptio iuris talis, quæ ad condemnationẽ sufficit, vt dictis legibus: ergo &c. Item opp. contra dictum testis debet concludere per aliquem sensum corporeum, vt per visum, tactum, & similia. vt j. de testi. l. testium. & ff. de test. l. qui testamento. §. j. & fi. & l. j. in princ. ff. de his quæ in test. delen. & per Inno. in c. cũ causam. extra de testi. Sed ista ratio si vnus est vicinus, vel consanguineus, non concludit per aliquẽ ex prædictis senibus: ergo non est bona ratio. Respon. dictum testis debet concludere per aliquem sensum: hoc concedo. Sed cùm dicitur, hic non redditur ratio per aliquem sensum corporeũ: hanc nego licet in hac oratione nõ exprimatur sensus corporeus: tamen exprimitur per iuris præsumptionẽ, per quam ad sensum corporeum deuenitur. Quare enim præsumit lex ꝙ vicinus sciat conditionẽ vicini, vel cõsanguineus consanguinei? Certè quia assidua conuersatione videt actus eius: vnde deducitur ad actũ corporeum. Hoc probant iura & capitula suprà allegata. Hic non sunt alia. Laus deo.

Repetitio huius authenti. fuit composita & compilata per dominum Barto. de Saxoferrato. Sed quia morte præuentus, eam repetere non potuit, postea repetijt excellentissimus doctor dominus Nicol. Alexandrin. de Perusio præfati domini Bartoli gener.

1 ☞ *Dispositio huius authentic. intelligitur secundùm dispositionem l. Deo nobis.*
2 *Dispositio huius auth. determinat dispositionem authenticæ ingressi.*
3 *Si aliquis non habens liberos, fecit testamentum, & extraneum hæredem instituit, & post intrauit monasterium: an per ingressum testamentum rumpatur.*
4 *Monasterium non habetur loco filij. & nu. 19.*
5 *Ingrediens monasterium quod non dicatur capite minutus maxima nec media capitis diminutione. & an minima. 6.*
7 *Ingressus monasterium non habetur pro mortuo quo ad omnia.*
8 *Si ingressus monasterium fecit testamentum inter filios ante ingressum: an testamentum per ingressum rumpatur.*
9 *Ingressus monasteriũ an possit testamentum antea factum reuocare? & nu. 11. & 14.*
10 *Hæres institutus in testamento condito, ab ingresso ante ingressum an habebit omnia bona statim: an uerò expectabit mortem naturalem ingredientis.*
12 *Fratres minores post factam professionem non possunt aliquid de rebus mundanis disponere.*
13 *Dispositio huius autho. non habet locum in fratribus minoribus.*
15 *Ecclesia, apud quam bona ingressi remanent, an illa habeat iure hæreditario.*
16 *Ecclesia quod non teneatur ut hæres pro debitis ingressi. sed eatenus quatenus ad eã peruenit.*
17 *Ecclesia ad hoc ut possideat bona ingressi, non habet necesse intrare possessionem ipsorum.*
18 *Si ingressus habeat parentes, quod ipsis debeatur legitima.*
20 *Diuisio quæ permittitur per hanc authenticam ingresso monasterium, an dicatur testamentum.*
21 *Si pater uult dare plus filijs, quàm possit, quantum sibi possit, & debeat retinere.*
22 *Legitima filio ingredientis non debetur, nisi post mortem naturalem patris ingressi.*
23 *Filij petunt legitimam in bonis patris ingressi monasterium per conditionem huius authentic.*
24 *Si ingressus moritur ante professionem, cuius erunt eius bona.*

a ¶ Si qua mulier. Sed pone quod maritus est ingressus monasterium, & vxor est antiqua: & sic eius non est habenda suspicio: iuxta not. in c. cum suis. de conuer. coniuga. qui maritus volens recognoscere bonam fidem facit vxori post ingressum monasterij confessionem de dote iam recepta: quæritur an illa confessio probet. Dic quod non, secundùm Specu. in titu. de stat. mona. ver. Ix. & vide Ludoui. in suis singu. in titu. de do. post di. resti. in v. sing. Et an possint causæ cõmitti monacho vel canonico regulari, vide quæ dixi post Bal. in l. cõperta j. de epis. & cler. Et in materia istius auth. nunquid clerici de fructibus suarum præbendarũ possint testari? Vide quod not. glossin. c. in præsentia. de offi. ordi. in vj. Vide pulchrè per Spec. in tit. de sta. mo. qui hanc materiam magistraliter examinat per lxix. q. & an de fructib⁹ vt dixi, præbẽdarum ꝓssint testari, vide Bald. in l. ij. j. titu. j. & no. j. tit. j. in l. sacrosanctæ Et quid si defuncto clerico ecclesia vult occupare bona, quia dicit, empta de bonis ecclesiæ. consanguinei verò si dicũt esse successores: quid iuris. vide Bal. in l. si qs presbyter infrà tit. j. & latè in auth. licẽtiã. j. tit. j. Et ad prædicta an testari possit clericus de fructib⁹ & aljs rebus mobilibus ecclesiæ, vel etiã donare, aut alio modo disponere, vide per Paulũ. de Leazar. in quæstio. quæ incipit: vtrum clericus.

a ¶ Si qua mulier. [a] Hęc lex diuiditur in duas ꝑtes principales. Primò quando ingrediens monasteriũ nõ habet liberos. Secundò quãdo liberos habet. Secunda ibi: sed persona. Item secũda subdiuiditur in tres partes: quia primò loquitur quãdo filijs vult relinquere quãtum minus potest. Secundò, quando filijs vult relinquere quantum plus potest. Tertiò, quando nihil vult disponere. Secunda ibi: sed si omnem. Tertia ibi: sed si post. Primò in terminis pone per te ipsum casum. litera est clara. Oppo. ad primam partem de l. Deo nobis. ĩ prin. j. tit. j. Sol. Hęc intel
1 ligitur † secundum illam, vt pacta nuptialia firma maneãt. Hoc probatur ex corpore vnde sumitur, & ex seq. scilicet authentico, de sanc. epis. §. si qua mulier. Secundò oppo. in authentica, vt nulli iudi. §. si verò quando. posito infrà de adulte. auth. sed hodie. Solutio. Ibi loquitur in ea, quæ ingreditur inuita; hic verò de ea, quæ ingreditur volens. Vltimò opp. de aut. ingressi.
2 Solutio. Illa authentica determinat † per istam: ideo cõueniẽter fuit posita hæc post illã: quia per ingressum licet certo modo testari. vt hic videtis. Veniamus ad quæstiones huius materiæ, circa hanc nostram auth. & prima gl. huj⁹ aut. loquitur de eo, qui ante ingressum fecit testamẽtum: aliæ gl. loquũtur de eo, qui ante ingressum nõ facit testamentum: sed nullo modo disposuit, vel disponit post ingressum. Quæro ergo primò, quid si aliquis non habens
b liberos [b] fecit testamentum, & extraneum hæredem instituit; & post ingreditur monasterium: an per ingressum rumpatur testamentum. † Dicunt quidam indistinctè
3 testamẽtum rumpi, per principium huius authenti. quæ dicit generaliter, bona non habẽtis liberos monasterio cõpetere. Ista opi. non videtur vera, per §. illud. in aut. de mona. col. prima vbi permittit ingrediẽti monasteriũ antè disponere. Vnde gl. distinguit. Aut ingrediẽs monasteriũ in testamẽto aliquid iure institutiõis monasterio relinquit: & testamẽtũ nõ rũpitur, Aut nihil monasterio relinquit: & testamentũ rũpit̃, quasi agnatiõe filij: cũ loco filij habeatur: vt in aut. de sanc. epi. §. sed & hoc præsenti. Præterea, dicit glo. cùm habens filios omnia eis dare nõ potest: vt in hac auth. multò minus extraneis. Ista opi. ponit̃ per glo. in d. §. illud. in aut. de mona. & in corpore vnde sumit̃ hęc aut. & xix. q. fi. c. si qua mu
c lier. vbi hæc aut. canoniza. [c] Hæc opinio
d nõ placet, nã nõ est verũ [d] ꝙ monasterium
4 habeatur loco † filij: nec hoc dicit̃ in §. sed & hoc præsenti. sed dicitur ibi; ꝙ illæ conditiones, si decesserit sine liberis: in ingrediente monasterium respuuntur: secundum Richar. Malũ. & bene dixi vobis, & ibi per doct. in auth. nisi j. ad Treb. Preter
e ea, si monasteriũ habeatur loco filij [e] sequeretur ꝙ monachus haberet monasteriũ in potestate: & etiam monasterium acquire-

b ¶ Non habẽs liberos. Si aliquis nõ habens liberos testamẽtum fecit, & extraneum hæredem instituit: postea ingreditur monasterium: an rumpatur testamentum per ingressum.

ADDE Ro. consil. cc. xxx. Fed. cõsi. clxj. sed latiꝰ ꝑ Ro. q tenet ꝙ per ingressum monasterij rũpatur testm̃.

☙ POMATES.

b ¶ Adde Ro. cõsi. cc. xxxvij. & Bal. cõsil. ix. in v. parte. & Ale. cxxxix. volu. j. col. j.

c ¶ Canoniza. An monasteriũ habeat loco filij: adde Bar. in l. hæredibus. §. j. ad Treb.

☙ POMATES.

d ¶ Nõ est verũ. Vide Fel. ĩ cã pssen. col. xix. ad finẽ. cũ sequen. de proh. & in col. xxvj.

☙ P. PAV. P.

e ¶ Loco filij. Quod clausula, habeatur loco filij, intelliga-

tur de filio anomalo,vide Bal.in c.j.§.donare qual.olim feu.pote. alien.Et quomodo illud intelligatur q̃ monaſterium ſuccedat loco filij vide Ant.de Butr. conſil. xxiij.in j.col.poſt prin.vide latè Bertach.in ver.mónaſterium ſuccedit.in ij.col.ad fi.& in princip.ſed. Vide Barb.in l.cũ acutiſſimi.in vij.char.C.de fideicom. Canoniſtæ in c.in præſentia.de proba.& vide Feli.poſt alios in v.char.verſicu.tertiò quero,Iaſ.hic ĩ v.col. limitãt tripliciter.Itẽ circa iſtã materiam iſtiꝰ authẽticæ adde q̃ ſi maritꝰ ĩgrediat mõaſteriũ de licẽtia vxoris, nõ põt poſtea facere confeſsionem de dote recepta. Spe.in tit.de ſta. mo. §.j.verſ.vij. Ro.ſing. ſuo.cx.inci. maritus.

a ¶ Quod non.Vide q̃ dixi in l.ſub cõditione.ff.de lib.& poſth. ¶ Tenet hic Bar. cũ glo.quòd monachus liberatur à patria poteſtate.licet Iac.But. hic cõtra Bar.& etiã cõtrariũ tenet Spec.ĩ ti.de tutore.§. ſinaũt tutor tenet Matheſi. plura adducẽdo ĩ tractatu ſuo de ſucceſſionibꝰ ab inteſtato. ĩ ij.char. idẽ tenet hic Cy.vt per oĩa emãcipatꝰ ſuccedat vt ſuꝰ & idẽ videt ſentire ĩ l.Gallus.§.& quid ſi rãtũ.de lib.& poſth. Sed ipſe dubitauit ĩ l.vẽtre.in vlti. col.de acq.hære.de quo etiã latè diſputãdo multũ dubitat Matheſi. in d.tract.in princ.& adde not.in d.l. ſi eã.

A D D E q̃ Spec.in tit. de ſta.mona.§.j. ver. xj. quærens an pater ingrediẽs retineat filios in poteſtate,ſe remittit ad tit. de tutore.& Io.and.videtur trãſire cũ Spe.qui allegat. Iaco. de Bel.in auth.de monachis in xiiij. quæſt. Paul. de Ca.videtur tenere q̃ liberet à patria poteſtate, in l. ſacroſctẽ. de epiſ.& cle.vbi dicit ex mẽte Inn. in c. indecorũ. de æta. & qualit. q̃ null' ordo liberat à patria poteſtate,excepto epiſcopali:& niſi quis trãſeat ad religionẽ : qa etiã illa liberat:vt dicit notare gloſ.in l. ſi ex cauſa. ff. de mino. & de epiſco. & cler. auth.verũ. ideo dicit ſe cõſuluiſſe cũ eſſet ſtatutũ q̃ filijſa.non obligarẽtur, & qdã presbyter ſe obligaſſet,q̃ patrẽ habebat, q̃ obligatio nõ valebat,quia ſtatutũ quia fauorabile cõprehẽdit etiã clericos,de quo etiã an ordo ſacerdotalis liberet à patria poteſtate,vide Bar.cõſi.lxj.incip. filiusfamilias presby.

b ¶ Volens ingredi.Aliquid per Imo.in l.filius à patre.§.j.de lib.& poſthu.

c ¶ Itẽ ſi præterierit.Vide iſtud dictũ Bart.allegatum per do.Abb.in c.quia nos.de teſt.vbi dicit, q̃ clericus non poterit teſtari de acquiſitis non intuitu eccleſiæ, & præterire patrem:licet pater poſsit petere legitimam. Sed Bart.de hoc non loquitur:ſed loquitur de intrante religionem.vide quæ ibi dixi.Andr.Barba.

d ❧ P. P A V. P. ¶ Vel exhæredauerit.Vide Barba.in c.quia nos.in colũ.iij.& ſeq.de teſta.extra.in c.cum omnes.in xvij.col.eo.tit.

e ¶ Poſsit reuocare.Addè Bart.in l.ſed & ſi mors.in prin.ff.de don.inter vir.& vxo. latè per Imol.poſt alios in l.j.de teſta.

f ❧ P. P A V. P. ¶ Expectabit.Vide oĩno Feli.in pe.& antepe. col.extra de ꝓb. vbi cõcludit q̃ etiã in j.caſu Bar.hic ſit expectã.mors natural.& ibi & in p̃cedẽti an & qñ rũpat teſtm̃ priꝰ factũ.Itẽ vide Alex.cõſi.xiij.in ij.vol.in j.& ij.col. cõcludẽtes q̃ ingreſſus religiõis minorũ tãtũ operat,quãtũ mors natural.vidè Are. poſt Bar.Bal.Imo.& Ang.in l.j.ff.de teſt.Iaſ.hic limitat tamẽ ſignanter Imo.in d. l.j.in vj.col.in prin.nõ procedere quãdo ingrediens aliud ſenſiſſet quod præſumi-

ret monacho.q̃d eſt abſurdũ. Vnde alij dicũt,Et iſta nõ eſt noua opinio.ſed approbatio primæ:videlicet q̃ extraneus nihil habeat:nã hæres debet habere illud q̃d defunctus habebat tpe mortis : vt l.fi.j.de edi.diui Adri. toll.ſed ingrediẽs monaſteriũ tpe mortis nihil habebat:q̃a oĩa ſunt monaſterij.ergo. &c.Hæc opi. nõ videt vera,ꝑ tex. in d.§.illud. in auth. de mona. vbi dicitur q̃ oĩa ſunt monaſterij,niſi de quibus aliter diſpoſuit ante ingreſſum.Fruſtra eñ permitteret Imperator ante ingreſſum diſponere vbi diſpoſitio vires nõ haberet. Vnde alij tenẽt opi.eorũ,qui probant teſtm̃ rũpi,per aliã rationẽ:quia ingrediẽs monaſteriũ capitè minuit:ergo teſtm̃ irritat:vt inſt. quibus mod.teſt.infir.§.non tantũ.& ff.de inſt.rupt.teſta.l.ſi quis filio exhæredato.§. irritũ. An hoc ſit verũ,examinemus. Primò videt q̃ ſit capite minutus maxima capitis diminutiõe:q̃a efficit ſeruus:vt no.in auth.cauſa quæ.j.tit.j.idẽ no. in l.cùm hæredes.§.fi.de acquir.poſ. In †contrariũ videt caſus in auth. de mona.in §.cogitandum. & iſtud eſt verũ, q̃ nõ minuit maxima capit. diminut.Nec obſt.q̃d dicitur q̃ eſt ſeruus: quia nõ eſt ſeruus,vt alij poſsit vendi.& ſimilia:ſed dicitur ſeruus propter ſpiritũ:vt ſic propter talẽ ſeruitutẽ ſtatus eius augeatur magis quàm minuatur. in auth. de mona.in principio. Et eodem modo non minuitur media capitis diminutiõe.Nam ciuitatem Romanã retinet : poteſt enim eſſe teſtis.d.§.cogitãdum. Item poteſt inſtitui, vt l.j.§. eod. poteſt etiam aſſumi ad prælaturam, & ad ſimilia. An autem minuatur minima capitis diminutione.Dominus Iacob.de but.dicebat q̃ non [a] quod apparet: quia retinet familiam:ſuccedit enim vt ſuus:vt l.deo nobis.§.j.j.tit. Sed hoc non placet:nã verè mutat familiã:vt no.in l.ex cauſa.§.nũc videndũ.ff.de minori.Nec obſt.q̃ ſuccedit vt ſuus:quia etiã emancipatus ſuccedit vt ſuus:vt l.lege.j.de leg.hęr.& tamẽ minuitur minima capitis †diminutione tamẽ ꝑ hoc nõ placet mihi q̃ dicit teſtamẽtũ rũpi.j.ꝑ d.§.illud.quia fruſtra lex permitteret añ ĩgreſſum diſponi,ſi diſpoſitio irritaret.Pręterea,qñ qs capite minuit virtuosè vt quia capit ab hoſtibꝰ præliãdo:licet ſeruus efficiat,tn̄ teſtm̃ nõ rũpit : vt l.lex cornelia.ff.de vul.& pu.Sed ille,q̃ efficit monachꝰ virtuosè,capite minuit, volẽs militare Deo vt in auth.de mona.ĩ prin. ergo &c.

a Quod apparet; quia retinet familiam;ſuccedit enim vt ſuus:vt l.deo nobis.§.j.j.tit. Sed hoc non placet:nã verè mutat familiã;vt no.in l.ex cauſa.§.nũc videndũ.ff.de minori.Nec obſt.q̃ ſuccedit vt ſuus;quia etiã emancipatus ſuccedit vt ſuus;vt l.lege.j.de leg.hęr.& tamẽ

6 minuitur minima capitis †diminutione tamẽ ꝑ hoc nõ placet mihi q̃ dicit teſtamẽtũ rũpi.j.ꝑ d.§.illud.quia fruſtra lex permitteret añ ĩgreſſum diſponi,ſi diſpoſitio irritaret.Pręterea,qñ qs capite minuit virtuosè vt quia capit ab hoſtibꝰ præliãdo:licet ſeruus efficiat,tn̄ teſtm̃ nõ rũpit : vt l.lex cornelia.ff.de vul.& pu.Sed ille,q̃ efficit monachꝰ virtuosè,capite minuit, volẽs militare Deo vt in auth.de mona.ĩ prin. ergo &c.

Præterea,tũc capitis diminutio rũpit teſtm̃, qñ qs mutat ſtatũ ſuũ in deterius vt qa ſui iuris,efficit in ptãte alteriꝰ,& trãſit in ſtatũ in quo eſt inteſtabilis omnimodo.ſecꝰ ſi mutaret ſtatũ in meliꝰ.Exemplũ. Filiꝰ in ptãte fecit teſtm̃ de caſtrẽſi, vel quaſi; poſtea emãcipatꝰ. licet per emãcipationẽ capite minuatur, ſine dubio tn̄ teſtm̃ nõ rũpit:q̃a mutat ſtatũ in melius : vt in auth.de mona.ĩ prin.Itẽ nõ eſt oĩno inteſtabilis:q̃a etiã poſt ingreſſum põt aliquo mõ ſic diſponere:vt hac auth.merito talis capitis diminutio teſtm̃ nõ rũpit.Facit ad hoc q̃ not.ff.de ſol.l. cũ q̃s. in prin. Vnde ſunt alij q̃ dicũt q̃d teſtm̃ omnino remanet firmũ. & hoc ꝑbãt:Teſtm̃ morte cõfirmat:vt ſ.e.l.j.& l.oĩm.j.de teſt. & ibi no.& de cõdi.inſti.l.ſi q̃s ita.ſed ingreſſus monaſterium habet ꝑ mortuo:vt l.deo nobis.j.ti.j.ergo &c.Iſta opi. nõ placet : † q̃a nõ habet ꝑ mortuo quo ad oĩa.q̃ patet q̃a adhuc põt conueniri:& in eũ dari libellus & ſnĩa ſcdm̃ ea quæ vidiſtis in auth.cauſa q̃ fit cũ monacho.j.tit.j.facit q̃ no.in auth.idẽ eſt.q̃ eſt poſita ſuper l.cũ oportet.j.de bo.q̃ libe.Quid dicemus? Volui videre Io.and.in c.in p̃ſentia.extra de ꝓb. vbi tãgit iſtũ paſsũ. Et recitat breuiſsimè duas opin.& nihil firmat, videlicet illas aut monaſterio aliq̃d reliq̃t,aut nõ.& q̃d irritat ꝑ capitis diminutionẽ.Arc.ſup̃ auth.iſta in decreto.nõ potuit videre, Dñs Ia. de Bel.in d.§.illud.in auth.de mona. videt dicere q̃ aut ingrediẽs monaſteriũ dedicauit bona ſua exp̃ſsè & tũc monaſteriũ nihil habebit.aut tacitè:& tũc aut fecit in teſtõ mẽtionẽ de monaſterio.aut nõ. Iſta opi.nõ placet ꝑ d.§.illud.vbi dr̃,q̃ ante ingreſſum licet diſponere:ſi nõ diſpoſuit bona cõpetũt monaſterio:etiã ſi nihil dixit. ergo innuit ex virtute illius dictiõis etiã, q̃ idẽ ſit:ſiue bona expreſsè dedicauerit ſiue nõ. Vñ alij,vt dñs Iac.Baldui.cuius opi.hic videt ſequi Odof. & hoc etiã ſequebat Ia.but.dñt ſic:aut ille,q̃ fecit teſtm̃.hoc fecit cogitãs de ingreſſu monaſterij,& tũc per ingreſſum monaſterij nõ rũpit:& hic eſt caſus in d.§.illud. Fruſtra enim permitteret diſponere, niſi valeret diſpoſitio. Aut fecit teſtamẽtum ſimpliciter nõ cogitãs ingredi monaſteriũ:& tũc ꝑ ingreſſum rũpit.tanc̃ꝑ nouã volũtatẽ.Cũ eñ oĩa bona ſua det expreſsè, vel tacitè monaſterio,videt reuocare primũ teſtm̃,ſi ſicut primũ tollitur per ſecundũ:vt l.ſancimus.j.de teſt. Gl.tn̄ in d.§.illud,volẽs,reſpondere,dicit q̃ ibi ꝑmittit diſponere.ſ.iter viuos,vel mortuos, faciẽdo teſtm̃,ſi monaſterio aliq̃d reliquit. q̃d mihi nõ placet, q̃a text.ibi dicit,q̃ licet diſponere quõ voluerit.per q̃ verba tollit oĩs ambiguitas in hoc,iudicio meo:nã tex.in l.j.ff.de teſt.mili. vbi dicit q̃ milites põt teſtari quõ voluerint.intelligit q̃ filios poſsit miles p̃terire,& exhęredare:& ſine legitimo numero teſtiũ.& põt decedere ꝑ parte teſtatꝰ,& ꝑ parte inteſtatus,& ſi-

b milia. Ex hoc dico q̃ volẽs ingredi [b] monaſteriũ,licet de monaſterio nullã fecerit mẽtionẽ in teſtõ, monaſteriũ nõ põt cõque

c ri:q̃a ĩpator ꝑmittit teſtari q̃uoluerit.Itẽ p̃terierit [c],vel ex

d hæredauerit [d] filiũ.nõ poterit rũpere teſtm̃:poterit tn̄ petere legitimã vigore hui[9] aut. Si eñ hoc ꝑmittit militi armatæ militiæ,q̃ pugnat pugna corporali;multò magis debet ꝑmitti cœleſtis patrię;ſiue militiæ vel q̃ pugnat pugna mẽtali & cõtẽplatiua.Iſtã partẽ ego puto verã:vel diſtinguamus an fecit teſtm̃ cõtẽplatiõe ingreſſus monaſterij,an ſimpl'r,vt ſ.dixi. Secũdò q̃ro.q̃d ſi inter filios fecit teſtm̃ ante ingreſſum,& monaſterio nihil relinq̃t:an ꝑ ingreſſum monaſterij, cui nihil reliq̃t teſtm̃

8 rũpat? Dicit gl.†videt teſtm̃ nõ rũpat:vt hic innuit à cõtrario ſenſu,dũ dicit antec̃ꝑ diſponat,&c.Cõtrariũ vr̃ dixiſſe gl.ſ.eo. dũ dicit,q̃ filijs nõ poſſet totũ relinq̃re. Sed certè teneo ĩ filijs, opi.quã ſ.tenui:q̃a ſi teſtm̃ fecit cõtẽplatiõe ingreſſus, quẽ debebat facere in monaſteriũ teſtm̃ nullo mõ poſſet rũpi. alꝰ per ingreſſum rũpat.q̃ opi.nõ multũ placet mihi. Nã dicere,q̃ monaſteriũ recipet aliquẽ in monachũ ꝓpter ſpẽ quã haberet de bonis ſuis,eſſet q̃dã ſpes ſimoniæ:vt extra de ſimo.c.non ſatis.

9 Iuxta hoc q̃ro, an poſtquã qs ingreſſus eſt monaſteriũ †teſtm̃

e ante factũ poſsit reuocare [e]. Vltramõtani hic vident dicere q̃ ſic:& nil allegãt. Antec̃ꝑ iſtã qõnẽ determinẽ,formo aliã:vt rũ hæres inſtitutꝰ in teſtamẽto habebit oĩa bona ſtatim:an expe-

f ctabitur [f] mors naturalis. Breuiter †puto ſic dicẽdũ : Q̃n̄q̃ iſta

10 mors ciuilis,q̃ introducit ꝑ ingreſſum monaſterij, habet oĩno quo ad bona eũdẽ effectũ,quę haberet mors naturalis:vt puta, ſi qs ingredit religionẽ fratrũ minorũ,q̃ nõ poſſunt habere aliquid,nec in ꝓprio nec ĩ cõmuni ; tũc puto q̃ hęres habebit oĩa

bona

tur sensisse, quando cogitauit de ingressu,& de eo fecit mentionem in testamento,& aliquid relinquẽdo,& reliquit extraneo: qui tunc statim institutus habebit non expectata morte,quia constat de mente secundum eum, quem vide & considera de veritate,quia dura est decisio:& contra videtur velle Pau. hic, & omnes alij.Item contra Barto.hic,dum vult quòd possit reuocare post ingressum. Tenet Abb.in c. in præsentia.extra de proba.in xj. char. & ibi ponit de j. dicto,an statim per ingressum confirmetur testamentum & alia in materia.

a ¶ Fratrum minorũ Dic q̃ ordo mendicantium est incapax bonorũ retentionis, tã in particulari quã invniuersali.d.clem. exiut, Sed cui bona istius ingrediẽtis applicẽtur.Inno. & Io. And. ponunt in c. in præsentia. de proba. Spec.in titu. de statu mona.§.j. versicu.ij. Bar.in trac.minoricarũ,in vlt. quæstione. vlti.li. Fede.de Senis in consi.xxvj. Bal.in authẽ.ingressi.ẽ.eod. Aliqui dicunt, quòd ecclesiæ Romanæ,eo q̃ habet fiscũ.Sed in hoc non insisto:quia dicit Io.And.in c.fin. de pœnts.in vj. papa absstulit istud ius succedẽdi alijs, q̃ ingrediuntẽ talia monasteria.Alij dicũt, q̃ venientibus ab intestato,per authenticam, bona damnatorũ.de bon.damna.Hoc verũ,nisi fuerit ista bona relicta ingredienti cũ conditione.si sine liberis decesserit: quia non applicãtur venientibus ab intestato, sed debent expẽdi ad pias causas. Casus est no. in auth. de san.epis.§. sed hoc præsenti.in fin.& ponit Ang in q.quę inci. nobilis qdã genere.in vlt.ver. & vide quæ not.Bar.per illa iura in l. apud Iulia. §.fi.de leg.j.& in l.ciuitatibus.de leg.j.& Iac.de Are.i l. deo nobis.in fi.j.tit.j.Et videtur dicere q̃ spectat ad ecclesiãromanã, q̃ est caput dicti ordinis. Tũc q̃ punit ad venientes.et ibi Cy.i fi.& Imo.in l.j. ff. de test. Adde Ro. cõs.xcvj.& celxvij. & Ange.consi.lxxx.

b ¶ Necesse.Adde Bar. in d.l. si adoptauero. & in l.quivniuersas. §.ij.de acquir.poss.

c ¶ Vt filius.Sed quid si statutũ dicit,quòd bona occidentis applicentur hæredibus occisi. quidam habens filium ingressus est monasteriũ : postea interfect? fuit an hæc pœna applicetur filio. vel monasterio. Fede.de Se. fuit sibi cõtrarius in consulendo. De quo Pe.de Anch. in capi. can.statuta,ver.procedo vlteri? statuto, in certis ciuitatibus,

bona incontinenti.argu.ad hoc j.ti.proxi. l.Deo nobis.in princip. Sed quando talis mors ciuilis non habet omnino eundem effectum : quia saltem in communi potest omnia bona tenere:tũc hæres institutus debet expectare mortem naturalem, & interim erit in pendenti.Poterit enim antè mori hæres quàm testator. argu. ad hoc.ff. de iure fisc.l.Statius Florus.j.de donatio. inter vi.& vxorem.l.res vxoris. Ex prædictis venio† ad determinationem præcedentis quęstionis,q̃ primo casu quando ingreditur religionem fratrũ minorum [a],nullo modo possit reuocari:quia sicut p̃ mortem testamentum confirmatur irreuocabiliter ex parte testatoris:vt ẽ.eo.l.j.ita per ingressum huius religionis. Item quia fratres minores non possunt post professionem facta† de rebus mundanis aliquid disponere:vt in c. exiui de paradiso.de verb. signi. in cle. vnde in eis puto istã auth. † quæ permittit post ingressum disponere,non habere locum. Secundo verò casu quando ingreditur aliam religionẽ, puto † q̃ possit reuocare testamentum,donec viuit. Text. videtur in fin. in d.l.res vxoris.j.de dona. inter vi.& vxo.& ff.de do.inter vi.& vxo. l. sed & si mors.§.j. Quæro, quando bona ingredientis remanent ecclesiæ, vtrum ecclesia †videatur habere iure hæreditario vel quo iure gl. dicit q̃ iure successiõis hæreditariæ quasi semimortui.Insti.per quas pers.not.acqui.§.fi. & j.ad l.Iul.de vi.l.ij. Ego puto q̃ nõ iure hæreditario.quod apparet:quia adhuc ipse monachus potest cõuenire:vt in auth.causa quę fit cũ monacho. sed pertinet ad ecclesiam iure acquisitionis naturalis : sicut dicimus de bonis eius, quem arrogamus:vt insti.de acqui.per arroga. per totum. Et ex hoc sequitur,quòd ecclesia nõ tenetur† in totum, sicut hæres: sed eatenus,quatenus ad eam peruenit : vt in dicto titulo,de acquisi. per arrog.& l.in arrog.ff.de pœnis.aliàs l.si peculium. ff.de pecu. Ex hoc sequitur, q̃ ecclesia non habet necesse [b] ad hoc vt possideat, intrare † possessionẽ sicut hæres:vt l.cum hęredes de acqui.possess.sed ei acquiritur possessio, quã habebat ingrediẽs sicut arrogatori:vt l.si adoptauero.ff.de preca. quam legem allegat gl.in decretis ad hoc, vbi est canonizata hæc auth.vt ẽ.dixi.& etiã videnẽ doct. moderni super hac authẽ.sentire. Sumus expediti de prima glo. venio ad aliam.dicitur hic: si persona liberos habens ingreditẽ monasterium,quæro,quid si habet parẽtes non liberos. Dicunt quidam † q̃ etiam parentibus debetur legitima:vt in auth.de san ctiss.episc.§.presbyteros.& j.titu.j.l.si quis presbyter.& arg.ff.de inoff.testa.l.nam & si parentibus. Azo dicit contra:cùm enim monasteriũ reputeẽ vt filius [c], excludit parentes. Contrariũ tenent multi doc.& hoc dicit Oldr.& ego puto verum.Nã non est verum † q̃ monasteriũ habeatur loco filij, vt ẽ.dixi. Itẽ ego video q̃ parentes possint agere querela inofficiosæ donatiõis:vt l. si

ADDE q̃ consilium Fede.nunc in stampa est xxxv.

d ¶ Ex imperfecto.Et adde quod notat Barto.in l.ij.de leg.j.

e ☙ POMATES. ¶ Ingressus.Vide Barto.consi.xiij.in princi.Gemi.in c.j.de regu.libro vj.Alexan.in l.si quis hæredem.in ver.ex glo.infra,de insti.& substi.& Pau.de Cast.in authen.ingressi.in prin.ẽ.eo.& aliquid per Feli.in c.nuper.in ver. & pondera . de testi. & d.Ale.in l. substitutione.col.pen.in fi. ff.de vulg.& pup.& Caprã. cõsil.lxxv.ad mediũ & Fel.in c.cũ deputati . colum.j.de iudi.& Aret.in d.l.in substitutione . col.pe. & Barba.consi.xxxviij.col.v.vol.ij.

¶ Legitimã. No.casum,in quo filius petit legitimã viuo patre. Et adde de hoc expresse text.in c.cũ simus,extra,de regu. Item his adde no.per Bar.in l.j.de testa.& illũ tex.in d.c.cum simus . allegat ad hoc not.hic Bal.ad fin.& contra Bart.hic tenet Abbas per dictũ ca. cùm simus.in fine in cap Raynutius.in fi. de testa . & hic adde text.in auth.nũc autẽ. cũ gloss.in ver.detrahantur infrà tit.j.qui cõcor.cum d.capi.cũ simus.per Bal.in c.si pater.in vlti.ce'ũ.de test.in vj. Et ad Bal. hic vide quę no.bar. in tractatu Minoric. in lib.iij.Et verũ post professionem ingressi,possit adiri hæreditas , non expectata morte, vide nota.in hac auth.& per Bar. in tractatu Minoric. Per Petr.de Anch.in cle.exiui de ver.sign. Reliqua vide q̃ Bart. in l.si cùm dotem.in fi.ff.solu.matrimo.

ADDE tã dict.Barto. hic quã apostillę spe. in ti.de testa.mo.versi. xlix.cũ plurib.seq.& plura q̃ vide per Ioã. An.in ru.ibi.vbi ponit quæstio. de viro. ducto ad patibulum cui iudex perpercit si in monasteriũ ingrederet . & si exiret,decapitaretur:si post tẽ pus vxor illũ repetat an debeat decapitari:& an cũ mulier petit aliquẽ in virũ,monasteriũ verò ĩ cõuersum:qs obtinere debeat:Item ponit q. de patre,q̃ filię relict cẽtũ si nuberet,et l.si monasteriũ ingrederet. Has & alias qõnes vide ibi,& in dicto tit.per ipsum.

☙ P. P. A V. P.

f ¶ Legitt.Vide Feli. in c.in pũtia Ias.hic.

☙ P. PAV. P.

g ¶ Intra annũ probationis: Vide Barb.in c.ij.de testa.colũ.j & seq.sn c.fi.in vij.col. de succes.ab intest.

---

1 ☞ *Prælatus cum toto capitulo non potest bona ecclesiæ alienare:potest tamen illa diuidere.nu.3.& nu.6.& nulli potest concedere ob beneficium collatum.nu.4,*

2 *Oeconomus dicitur,cui res ecclesiæ gubernãdæ mãdãtur.*

5 *Ecclesia est mater religionis & fidei.*

7 *Ecclesia & etiã minor possunt prouocare ad diuisionem, quando sibi expedit.*

8 *Prælatus quod possit diuiderel fructus,non proprietatem.*

9 *Prælatus quæ bona possit alienare pro remunerando illum,qui fecit seruitia ecclesiæ:& quomodo.*

10 *Annui reditus connumerantur inter immobilia.*

filius.de inof.do.ergo si iste omnia contulit monasterio,hãc donationem posset pater reuocare.Est enim hęc quædam donatio:hoc est,quędam liberalis concessio.Et hoc satis suadet æquitas. Venio ad aliã gl. quæro,nunquid hæc diuisio, quæ permittitur post ingressum sit testamentum. Dicit gl.† q̃ hoc prodest scire propter numerum testium:sed hoc non est verũ,cũ diuisio permittatur solùm inter liberos, inter quos numerus testiũ nõ requiritur:vt j.fami.ercis.l.fi. & l.hac cõsultissima.ẽ.ex imperfecto. [d] j.de test.Ita etiã dicit gl. Quid ergo dicemus? Dicunt quidam q̃ est testamẽtũ:alij dicũt q̃ nõ. Dicas quicquid vis. Puto q̃ sit vltima voluntas, quæ est testamentũ,vel quæ habet vim testamenti.succedit enim loco illius testamẽti,quod facere poterat ante ingressum:vt expresse colligitur ex corpore vnde sumitur hæc auth. Et hoc ĩtelligo.quãdo hãc diuisionẽ facit post ingressum,& post professionẽ factã. Nam antequã faciat professionẽ.non dicit ingressus [e] propriè monasteriũ.non enim ibi ingreditur animo remanẽdi,sed animo experiẽdi.arg.pro hoc j.tit.j.auth.sed neq̃ curialem.& ita obseruatur tota die de facto,&c. Quæro.qñ pater vult dare filijs quantum plus potest:quãtũ debet sibi retinere? Respõdet gl.† aut diuidit æqualiter:& debet sibi retinere virilem.Aut inæqualiter:& debet sibi retinere quantũ habet ille,cui plus concedit. Quod dic vt in glos.Et semper hoc intelligo,quando hoc facit post professionem factam:vt dixi.

Quæro,quando filij poterũt petere istã legitimam. [f] breuiter puto q̃ post mortem naturalẽ † patris.Interim enim ipse.habet potestatem diuidẽdi prout vult:vt ex hac auth.manifestè colligitur.Item portio legitima filio nõ debetur,nisi post mortem naturalẽ:vt lege prima.§.si impuberi.de col. bonorum. Item possibile est,q̃ iste filius moriatur antequam pater.ergo &c.argumentum.ff.de iure fisci.l.Statius.in fine.

Quæro,qua actione petent filij istam legitimam. Respon.cõdictiõe † ex lege. vt l.j.ff.de condictione ex lege. Vltimò quęro,quid si ingressus monasterium moriatur intra annũ probationis, [g] ante professionem factam, cui competunt ista bona.† Videtur q̃ non competant monasterio,sicut nec filijs. Nam filius,qui non venit ad lucem,non succedit:vt l.penulti.de posthu. hæred.instit. In contrarium videtur casus de suc.ab intest.c.vlti.& hoc relinquitur Canonistis.

a ☙P. PAV. P. ¶ Iubemus. Circa iſtam materiam,an & quando factum prælati noceat eccleſiæ, vide Angel.conſi.cclxxv.incip.quia omne datum optimum. Item an prælatus poſsit præiudicare eccleſiæ in quærendis, vide Roma. conſilio clxxxiij.Iaſo.in l.iij.§.fina.ff. iuod quiſq; iur.& quæ habes ad Barto. in l.qui autem.ff. de iſs quæ in fraud.credi. Et quomodo negligentia prælati noceat eccleſiæ, vt ſi negligenter permittat ſententiam contra ſe nõ diſcuſsis iuribus eccleſiæ,vide Feli.in c. accepimus.ij.& ſeq. colum. extra de fide inſtru. & ſi non ſoluatur canon per eccleſiam poſsit caducitatem remittere.vide Iaſo.in l.ſeruus.C. de pactis.Et quomodo ſol' prælatus poſsit præiudicare eccleſiæ præcipuè quando redditur ad ius commune,vide Feli. in c.penul.vlti. colũ. extra de præſcrip.Et q̃ non poſsit remittere ſolus prælatus eccleſiæ collegiatæ, vide Alexan. conſil. cvj.volu.iij.colũ.iiij. Itẽ q̃ prælatus præiudicet eccleſiæ non adimplendo conditionem, ſub qua erat relictum, & quid in modo, vide Felin. in c.j. in pe. colũ. de foro cõpe.vide ad Bar. in l. qui autem.ff. de iſs quæ in frau. cred.

b ¶ Eccleſiæ alienare.Et vide quę dixit Bal.in authen. ſi qua mulier. per iſtũ text. in vlti.colum. ſ.eod. Sed an poſsit eccleſiæ pecuniã mutuare,Bal. quòd ſic, in l. etiam.C. de fideicõ.

c ¶ Poteſt prouocare. Nota hic tres limitationes ad l.penulti.j. de præ.minor.q̃ minor nõ prouocat ad diuiſionem.Fallit vt hic. Item fallit quando eſſet aperta via minori per vnum ex maioribus:vt ſingu. dicit Bald.in l.j. in ij. col.ff.de rebus eo.alegando gl.ſing.in l. inter pupillos.ff. de admin.tut. Item fallit ſi illud quod veniret in communione eſſet ſibi damnoſum vt hic tenet Bar.Bal. & Cy. & docto.ſed contra Matheſi. tenet contrarium. nunquid autẽ minor poſsit prouocare, die q̃ ſic:vt in l.fina.& ibi no.infra eo.& l.j.§. ſi cõmu.ff.de re.eo. no. in d.l.pe.infrà de præ.iijs mino.& tũc op' eſt decreto: vt nota. ſ.in dictis locis, & per Matth.hic.Et qñ fratres volunt inuicẽ ſe diuidere, quis debet facere partem,& qs eligere, vide Bal. in l. ſuus quoque. in iiij.col.ff. de hære.inſtit.& Bart.in l.j. infrà de his qui ſe defer.lib.x.& vide quæ ibi dixi poſt eum.

d ¶ Diuidere fructus.Iſtud tenet Bald.in l.j.de re.eo.vbi de hoc alleg.d.l.ſingu.

e ¶ Connumerantur.Et credo tamen,vt dixi poſt Bar.in l.mouentium.de verb.ſignı.videtur tamen tex.ĩ.ea.l§.fin.q̃ vſusfructus computetur inter immobilia & quod vbi no.Bar.& vide q̃ no.Cy.in l.ſi.§.his illud.C.de ſecun.nup.

☙POMATES. ¶ Hoc declara vt per Bal.in c.j.de feu.cog. & vide Roma. conſil.cccj.& Alexand.conſi.ſuo ciĩ.in v.colum.ij.volumi.& Barba.in cap. cum M.colum.iiij.de conſtitu.& Are.conſil.xij.col.ij.verſi.his tamen. & Bal. in prælu. ſeu.colũ.iiij.& Ang. in l ſi conſtante. §. fi. ff. ſolu. matrimo. & ibi Alexand. in vlti. colum.

f ¶ Poteſt remoueri. vide quæ dixi poſt Bartol in authtn. ſed nouo iure.ĩ. de ſeruis fugitiuis.

☙P. PAV. P.

g ¶ Ad primũ Iſtud q̃ teneat p̃tiũ reddere limita vt p Barba. poſt alios in cap. ad noſtram. extra de reb.eccle.non aliena. Vide de materia huius pretij latè Felin. in c.cum cauſam. in vj colum.extra de reiud.& ibi etiam ponit de fructibus & melioramentis.& in vlti.co.ponit an poſsit eccleſiaſticos contractus approbare,ſi ſint vtiles.

h ¶ Pretium reddere. Et vtrum emptio rei eccleſiæ nõ ſubſecuta ſolennitate debeat reſtitui pretium, adde Baldũ.hic & in l. prædium.ĩ. de præd. minorum.

☙POMATES. ¶ Quid ſi dos eſt promiſſa,& nõ data,vide circa hoc Ang. in conſi.clviij. incipien. quidam nomine P. & in cõſil.xxxvj.& in conſi.clxxx. Paul. de Caſt.cõſil. cxxiij. Alexand.conſi.lxiij. incip. ſtantibus his. ad fin.volu.iiij. Pau. de Caſt. & Alexan. in l. ſi donatarius. §. fina.ff.de condict.ob cau.Bald.in l.fina.in j.col.C. de dotis promiſ.tenẽt omnes contra Bar.pro quorum opin.bene facit Sali. in l. ſi conſtante. C. de dona.ante nup.& text.in l.ſi cũ poſt. §. j.in verſ. habet dotẽ. & ibi gloſſ.de admi. tut. Cõfirmatur prętereа:quia ſtipulatio de dote lucranda,habet locũ in dote promiſſa tantum. l. ex morte. in fina. C. de pac.cõuẽ. quã alleg. Aret.in rub.ff. ſolut. mat.& tamen ſtipulatio debet ſtrictè intelligi.l. quoniã adſtringẽdæ. ff. de ver. ob.Facit l.fin. in fin. infra ſolu. matrimo. pro opinione tamen Bar.vide text.in l.de diuiſione.ff.ſolu. matrimo. vbi maritus, qui debet lucrari fructus rei in dotem traditæ non lucraretur: ſi dos non eſt tradita ſed tãtum promiſſa ergo &c. Vide etiam Mathe.notabi. xviij.in vij.charta. Et an tale ſtatutum habeat locum in dote præſumpta, pone,mulier tranſiuit ad ſecunda vota. lex præſumit quòd conſtitueret eam dotem ſecundo viro, quam primo conſtituerat, & hæc dicitur dos præſumpta,l.mulier.ff.de iure dotium.& per Barto.in q.incipien. mulier habens amplum.dicit q̃ ſic.Ita decidit Nicol.de Nea.in rub.ff. ſolu.matri.

ADDE ad quem pertineat facere diuiſionem,& capere partem,quando fratres diuidunt,Roma.conſi.ccccl xxj.

---

[a] IVbemus. Hæc lex diuiditur per gl. in tres partes,vt patet in ea. Prima pars breuiter hoc dicit: Prælat[o] cum toto capit.non †poteſt immobilia eccleſiæ alienare[b].hoc dicit iſtud prin.Nota q̃ œconomus dicit̃,cui res eccleſiæ †gubernandæ mandantur. Secundò nota q̃ prælatus eccleſiæ †poteſt prædia eccleſię diuiſione,quę fit gratia culturæ:vt diuidere cũ colono.Ibi de diuiſione,quę fit inter domi nos.arg.ff.de leg.ij.l.Caius.§.j. Et ſic concludit ex hoc q̃ prælatus eccleſiæ non poteſt diuidere cum alio. Alij dicunt, q̃ hæc lex intelligatur ſecundum illam, q̃ poteſt diuidere,ſi prouocetur: non tamen poteſt prouocare. Iſta ſolutio eſt vera in ſe: quia poteſt †diuidere ſi prouocetur: non tamen poteſt prouocare. Sed quòd poſſet prouocare, eſt contra hanc legem, quæ loquitur generaliter. Alij dicunt q̃ aliam eccleſiam poteſt prouocare[c]: priuatã nõ. Iſta ſolu. eſt contra generalitatem huius legis. Alij dicunt q̃ poteſt prouocare quandocũque ſibi expedit:& vide gl.& nota & tenemẽti illã ſol.quã oẽs tenent, q̃ eccleſia †& etiã minor poteſt prouocare ad diuiſionẽ quãdo ſibi expedit: quia habet ſociũ rixoſum,& cõtumelioſum.lex,ſi pupillorũ.loquitur qñ ſibi non expedit, quod in eccleſia procedit ſine dubio:nã eius impedimẽtũ eſt perpetuũ:ſed impedimentũ minoris eſt vſq; ad ætatẽ perfectã.arg.eius q̃ not.in l.niſi finita.de tu.& ra.diſt. Alij dicunt, q̃ põt diuidere fructus[d], nõ proprietatẽ †quę ſolutio eſt vera & notabilis in ſe:tñ præcedens eſt notabilior.Quæro vtrum eccleſia poſsit alienare remunerãdo eos, †qui fecerũt ſeruitia.tex.hic videtur velle q̃ ſic, à cõtrario ſenſu ibi:ad viciſſitudinẽ bñficij collati ergo.&c. Dic breuiter q̃ de rebus mobilibus põt ſine dubio.extra de teſt.c. rela. & ibi no.per Inno.de immobilibus verò ſi qdẽ eſt beneficiũ collatũ,tunc ſic. Ita tenet hic gl.& in aut.de ali.& emphy.circa prin. dũtamen interueniat ſolẽnitas, quæ ponit̃ in aut.hoc ius porrectũ.vel quæ requiritur de iure cano,vt ibi dicã. † Vltimò not. q̃ annui reditus cõnumerantur[e] inter immobilia. Simile in authen.de alim.& emphy. circa prin.& de non alie.circa prin.

1 ☞ *Facta contra legem,habentur pro infectis.*
2 *Prælatus alienans iniuſtè remouetur ab adminiſtratione.*
3 *Notarij,qui faciunt inſtrumenta illicita,ſunt ab officio remouendi.*

4 *Dictio imò quòd ponatur correctiuè.*
5 *Agentes & patientes pari pœna puniuntur.*
6 *Diſpoſitio huius §. an habeat etiam locum in muneribus. uel rebus promiſſis.*
7 *Statutum q̃ uir lucretur tertiã partẽ dotis uxore præcedẽte in matrimonio:an habeat locũ in dote promiſſa.*
8 *Oeconomus clerici, & etiam parochiani admittuntur ad uendicandum res eccleſiæ alienatas.*
9 *Oeconomus,qui alienauit,quando admittatur ad uendicandum alienata per ipſum.*
10 *Contra factum proprium quando quis uenire poſsit.*
11 *Oeconomus delinquens an priuetur ipſo iure,uel per ſententiam,ab adminiſtratione.*
12 *Lex ſi imponat pœnam alicui facto,quando dicatur eã imponere ipſo iure.uel requiratur ſententia.*
13 *Iudex qñ qs poſsit eſſe,& notarius: & ſic acta ſcribere.*
14 *In iuriſdictione uoluntaria quis poteſt eſſe notarius & iudex,& facere præceptum guarentigiæ.*
15 *In cauſis breuioribus quis poteſt eſſe Iudex, & notarius.*
16 *Vicarij qui ſunt per comitatum ſunt iudex,& notarius.*
17 *Bona delinquẽtium circa alienationem bonorum eccleſiæ applicantur fiſco.*

Sanè ſi hæc. Si alienatio fuerit facta contra hãc legem, h punitur accipiens, & concedens, & notarius ſcribens. hoc dixit vſque ad §. ſanè ſecundũ quod dixi in ſummario. Iſte §. habet tres partes:quia in prima ponit accipiẽtem:in ſecunda concedentem:in tertia notarium ſcribẽtem, & iudicem authorantẽ. Partes videbitis in ponendo caſum. Nota i
1 quòd quæ contra legem fiunt, † pro infectis habentur. Videbitis ĩ.de legi.l.non dubium. Secundò nota pœnam quæ imponitur emẽti cõtra interdicta huius l. Ter-
2 tiò not.q̃ prælatus,†qui alienauit iniuſtè:
f ab adminiſtratione poteſt remoueri[f]. Itẽ
3 not. quòd notarij qui faciũt inſtrumẽta† illicita,ſunt puniẽdi,& ab officio remouen-
g di. Ad primũ[g] opp.qđ nemo debet locupletari cum aliena iactura.vt l.nam hoc natura.de condi.indeb.de reg.iu.l.iure naturæ. Dicit gl.fateor q̃ de æquitate naturali
h eccleſia debet pretium reddere[h]. Hoc aũt an ſit verũ quod eccleſia teneatur pretium reddere:dic q̃ ſtatim dicam in authen. qui res.vbi glo.explicat melius quã hic.Secundo opp.ad §.œconomus. & ſunt diuerſæ literæ:quia habẽt aliqui,imò:,put eſt imò:vi
4 detur q̃ dictio imò ponatur †correctiuè:vt l.ſi ita ſcriptũ.de hæredi.inſti. de manũ.teſta.l.Stichus.imò dic, vt dixi ſ.in prima cõſtitutione.§.quibus. Et nota tu iuuenis ex
5 hoc principio q̃ agentes & patiẽtes † pari pœna puniuntur. Itẽ opp.de l.ſi eccleſiæ. j.titu. j. Solue vt ibi. Veniamus ad quæſtiones:& aduertatis:quia ſunt vtiles. Dicitur hic in prima parte,pretia quidẽ,vel munera, quæ eius gratia data, &c. quid ſi fue-
6 rint promiſſa †& nõ data:an eccleſia poterit petere illud pretiũ? Plac.q̃ nõ:qa quædã honeſtè retinentur quæ tamẽ inhoneſtè petũtur:vt l.j.§.j.ff. de varijs & extraordina.cognitio. Videtur gl.tenere cõtrariũ per authen.qui res iam dictas.vbi donata-

vide etiã addita ad Panormi.in c.cùm contingat.col.fi.de reſcri. Vide etiam Ang. conſi.cxvij.incip.præmitto.& etiam Iaſ.in l.ſi donatarius.§.fi. colum.pe. & ſeq. ff.de condi.ob cau. Vide plenè Feli.in rub.de ſponſa.col.ij.& vide Panor.in ca. ex publico.de conuer.coniuga.& vide Iaſ.in authen.præterea.colum.viij.in fin.j.vnde vir & vxor. Vide etiam aliquid circa materiã huius ſtatuti in l.ſi cũ dotẽ.§.fin. per Alex.ff.ſolu. mat. & per Panor.conſi.j. in j.vol. Pau.de Caſt. in l.Deo nobis.C. de epiſco.& cle.in fin.& conſi.lxxix.in ij.volu. & Feli.in ca.iij. loco. de præſcri.& Bar.cõſi.cxxviij. Barb. conſi.xl.colũ.x.& conſil. xlvj.col.xij.volu.ij.& Anch.in ca.canonum ſtatuta.de conſti.col. lxxxv.

P. PAV. P.

a ¶ Quid ſi dos. Circa iſtã materiã an ſtatutum loquens de dote data, habeat locũ in dote promiſſa, vide Angel.conſi.clj. incipiẽ. Quidã nomine P.& conſil. clxxviij. incipien. præmitto ad euidentiam. Alex.conſi.cliij.ad fi.& cõmunis cõcluſio videt cõtra Bart.hic: quia qui actionem habet, rem habere videtur &c.l. qui actionẽ habet. de reg.iur. tex.cum gloſ. & ibi Barto.& Bald. & Cuma.in l.ſi marito.§.ſi pater.ff.ſolu. mat.& ibi Ang.in §. dotis in auth.de nup. glo.in l.ſed hoc ita.ff. de re iudic. vbi vide Alex.conſil.incip.ſtatuto cõmunis.& in l. fin.C.de dot. promiſ. vide Math. notabil. lxxv. vide Pau.conſi.cxxiij. Vide Soc.in l.de diuiſion. in princ.ff.ſolu.matrimo. Et ideo ſtante ſtatuto q̃ exiſtẽtibus maſculis filia dotata non ſuccedat, habet locum in filia, cui eſt promiſſa vel legata dos. Barto.in l.Titio.§.Titio genero.ff.de condi.& demonſtra.in verſic.quæro ſtatutum eſt Alex.vt ibi addi.in conſil.cccl xxx. in v.colum. licet Barto.hic teneat q̃ vbi ſtatutum loquitur de dote, non habet locum in dote promiſſa. Contrarium tenuit ipſemet in conſilio cxxxj.incip. ſtatuto ciuitatis Eugubij. Et in conſi.incipien. ſtatuto ciuitatis communis Sardiani. Tex. & ibi Bal.& glo.in l.fin.C.de dote promiſſ.in l.ſi prædiorum.C.ad legem Falc.l. j.C.de dote cau.non nu.& definitio dotis, de qua in rub.ff.ſolu. matri. cum alijs ſupra allegatis. Contrariam tamen ſententiam cum Bartol.hic quando ſtatutum loquitur de dote data, ſequitur Paul.de caſtr.cum limitatione quadam & idem Pau.in l.ſi marito.§.ſi pater.ff.ſolu.matr.& And.de Iſer.in ca.j.de na. ſucceſ. feu. in xi.j.& xiij.colum.& in commen.conſti.regni, conſti.in aliquibus conſuetudinibus. vbi videtur velle non ſufficere dotem eſſe promiſſam, imò nec datã marito niſi expreſsè de conſenſu mulieris. vide Soci.in d.l.de diuiſione.in ij.notabil.ff. ſolu.matri. Alexan.in l.ſi donaturus.§.j.ff.de condi.ob cau. vbi etiam vide Iaſ.in iij.col. An autem ſtatutum loquẽs de dote reſtituẽda, habet locũ in dote data ſolũ vide Iaſo.in rub.ff.ſol.ma.in iiij.& ſeq.col. ponit quæſtionem Bar.hic. Item quod ſtatutum loquens de dote promiſſa, non habeat locũ in dote promiſſa per pactũ nudum: vide Barb.conſi.xvij.vol.iij.in j.& ij.col. Item q̃ ſtatutũ loquens de data dote procedat in dote promiſſa, ſaltem quãdo maritus eſt cõfeſſus habuiſſe dotem propter promiſsionem ſibi factam iuxta ea quæ notat in l.penulti.§.ſi vir. ff. ſol.ma. Vide Bar.in conſi.cxxxij.inci. ſtatuto ciuitatis Eugubij. Et ibi etiam quòd quando promiſſor eſt in mora habet ſtatutum, licet loquatur de dote data, vt etiã tenet Alex.conſi.lxij.in iij.vol.ad fi.in l.ſi donaturus.ff.de condi.ob cau.& Iaco. Pau.de ca.hic, qui dicit q̃ requiritur interpellatio, nec ſufficit mora irregularis ex eo quòd maritus ſuſtinuit onera matrimonij. Sufficeret tamen mora per lapſum diei, vt per Bar.in d.conſl.

b ¶ Promiſſa & non data. An ſtatutum loquens in dote data, verificetur in dote promiſſa. Bar.hic q̃ non. Sed Bar.contrarium conſuluit in conſi.incipi. Quæritur an ſtatutũ.quod ſequitur Bal.in l.fi.in ij.col. C.de do.promiſ. Si autem ſimpliciter diceretur: maritus lucretur dotem: tunc non eſt dubium q̃ verificatur in dote confeſſata: aliàs non. Glo.in l.ſi donaturus.§.fi.iuncto tex.ff.de condict.ob.cau. Et an tale lucrum maritus lucretur extantibus liberis cõmunibus: allegatur tex.q̃ non in auẽ.vt liceat ma.& auiæ.§.quia verò ex conſenſu.& §.quia verò quædam.col. viij. Contra quod eſt caſus in terminis in auth.ſed hodie.C.ad adul.in fin.ibi dotalem,&c.& adde quod in ſimili no.Bar.in l.nihil.ff.rer.amo. Et ad prædicta vide gl.in auth.de nupt.§.quia verò.& vide aliquid inſti.de actio.§.fuerat.in viij.char. in ver.& aduertas. Et adde q̃ An.in conſi.clxxix.tenet q̃ ſtatutum in dote data, habet locũ in dote promiſſa, ſi contractũ eſt matrimoniũ: quia tũc ſtatutum fuit factũ in remuneratione onerũ matrimonij:& vtrobiq; fit par mẽs,& ratio debet eſſe eadẽ diſpoſitio.l.adigere.§.quãuis.de iure pat.l.q̃ dictum. de pa.l.cum tale.§. falſam.cũ ibi no.de cõdi.& demõ. Et q̃ dos promiſſa ita appelleẽ dos, ſicut data probatur in rub.& per totũ.C.de dote cau.non nu.l.ſi mulier.§.ſi dos.ff.q̃ metus cau.& ff.de col.do.l.j.§.& ſi verò tantum ꝓmiſſa.& in l.filiæ dotẽ.j.de col. & iuxta no in diffi.dotis in l.j.ff.ſol.ma. ibi vide hic ſunt fundamẽta ſua ibi: nec ibi fa-

cit mentionem de doctoribus hic, nec alibi Pau.de ca.in l.ſi marito.ff.ſol.ma. vide tur ſimpliciter cum Bar.hic.& vide conſiliũ Bar.q̃ incipit, ſtatuto cauetur quod vir. vbi tenet q̃ ſi promittens fuit in mora habeat locũ ſtatutum: quia ad dãnum moroſi dos debet haberi pro ſoluta. l.Labeo ſcribit ſi bibliothecã.ff.de contrahen. emp.l.in executione.§.fi.de ver.obli. Itẽ ſequitur Bal.in l.fi.j.de do.promiſ. per illũ tex. iuncta gl. ibidem Pau.de Caſt.& Roge.in d.l.ſi donatur. Et hanc opi. tenet Ange. ꝓ illũ tex. cũ glo. in auẽ.de nup. Et ita cõſuluit Ange.in conſi. cxj. qa mora irregularis cõtrahitur in dote. l.fi.§.fi.de iur. dot. & q̃ ſecus ſit, ſi maritus ſit in mora tenet Bal.in l.ſi pater.C. de iure do. Et hoc idẽ cõcludit Nic. de Neap. in rub.ff.ſol.matri.& idẽ tenet Mar. & ſic Nic.tenet ar.l.fin.j.ad leg.Fal. cuius authoritas fuit excellẽs, & ſumma, ſecundũ Albe. vbi adhuc j.de iure do. opi. tñ Bal. ſeqt ibi Bart.& Ro.in l.ſi ab hoſtibus. §. ſi vir vxorem. ff. ſol.mat. Et an dictũ ſtatutum de dote lucranda habeat locũ ante traductionem vxoris ad domũ viri, vel ante cõſeruationẽ matrimonij, vide ꝓ Bar.in l.nihil. ff. re.amo. per Bald.in l. Deo nobis.j.de epiſc. & cle.& in l.nõ ſine j.de bo.q̃ lib.l. pleniſſimè per Sal.in l.cum te.j.de do.añ nup. per Ro.in d.§.ſi vir vxorẽ.in l.iij.§.j.ff.de condi.ob.cau. Et dicit q̃ eſt caſus in auẽ. vt ex actio. inſtant. do.§.fi.colla.vij.& no.in auẽ.de non eligen. ſecun. nub.§.pe.in gl. magna. aliàs eſſet melioris conditionis moroſus, contra l.non ſolum.de noxa.

c ¶ Admittatur ad rem vendicãdã. An poſsit quis venire cõtra factum ſuum, vide per Bar.in l.iuſiurãdum q̃ ex cõuẽtione.§.procurator.ff.de iureiu. vbi pleniſsimè.

d P. PAV. P. ¶ Quæro. Vide quæ ſcripſi in l.tranſactionis.C.de tranſact.

e ¶ An per ſententiam. Vide Bar.in d.l.Imperatores. Et pro limitatione iſtorum, ſi teſtator priuat aliquem per verba futuri temporis: vt ſi hæres fecerit tale quid, priuetur hæreditate,&c. inducitur priuatio ipſo iure. Ita no.dicit Bald.in l.j.C.de his quæ pœnæ nomine.in x.col.

¶ Item no. q̃ verbum careat, importat priuationẽ ipſo iure: vt eſt gl.& ibi Ang. in l.prouidendum.C.de poſtulando. Quid ſi per verba præſentis temporis vtrum intelligatur, ipſo iure, vide gl.in l.ſi quis intantã.circa mediũ.j.vnde vi. quæ dicit q̃ intelligitur,& eam ſequitur Bar.ibi.& Bar.in auẽ.qui ſemel.ad fi.C.quomodo & qñ iudex. Imo. verò format hoc dubium in c.ſi diligenti.de foro cõpe.& quia non vidit gl. illam vel Bar.in locis prælleg. dixi: puto quòd per ſententiam: quia in pœnis debet fieri ſtricta, alibi larga interpretatio,&c.

f P. PAV. P. ¶ Temporis. Vide de materia Ro.ſing.iij.ſcripſi in l.criminali.j.de iuriſdi.om.iudic. Et limita iſtud q̃ per verba futuri temporis non inducatur priuatio ipſo iure, niſi eſſent verba geminata, caſſa & irrita, vt ſcripſi ſuprà, in authen. caſſa. in prin.ſ.eo.titu.

g P. POMATES. ¶ Vt priuatus ſit. Et intellige.l.vtentem verbo præſentis tẽporis vel præteriti intelligitur ipſo iure. de quo vide Mathe.notab.cxij.incip. Notatur q̃ vbicũq; per legem. vbi multa adducit de ipſis dictionibus mox, ſtatim, omnimode, omnino, omnibus modis,& ſimilibus. Vide tamẽ tex. qui vtitur verbo futuri temporis:& intelligitur ipſo iure, in l.improbũ.j.ex qui. cau. infa. irrog. Et vide tex.& ibi gl.in l.j.C.ne lit.pen. & vide Ro.in ſing.ſuis tribus primis. Et vide tex.& in l.quoties.in verbo, ſpoliatur,& in verbo, ſeruatos iuncta gl. de dig. lib.xij.& vide gl.in verbo, meritum. in c.dilecta.de reſcri.& vide tex. in c.auditis. in verbo, irrita ipſo iure.& ibi gl.extra, de elect.in c.ſcriptũm. in verbo, priuari. in fi.& ibi gl.eo.tit.& tex.in auẽ.adhuc iuncta gl.in verbo, cadat. de vſur.& gloſſ. in verbo, cõdemnatũ. in c.reperiũtur. j.q.j.& in c.infamis. in verbo, irritũ. de reſt.ſpo. Vide etiã gl.in c.cũ Bar.in verbo irritãda. extra, de re iu.& in l.j. in verbo, cõfirmabitur. ff. de ſer.& Alex.in l.j.col.iiij.j.de eden.& gl.in l.j.j.de reſcin.ven. in verbo, irrita.& in l.cũ oĩa. ff. de mino.& l.q̃ dictũ. ff. de pac. Vide etiam Feli.in c.j.col.v. de reſcri.& Cep.conſi.xij.& Barb.conſi.xij.col.ij.volu.j.& cõſi.xxiiij.in iij.col.& vide gl.in l.ſi quis aduocatus. in verbo, arceantur.j.de poſtul.& Barba. conſi.xj.col. x.volu.ij.& col.xvj.& col.xij.& Anto.de But.conſi.iiij.& conſi.xxij.col.j.& Ro. ccxij.col.fi.& Feli.plenè in c.Rodulph.col.xvij.& vj.ſeq.de reſcript. Panor.in c.ij. in fi.& ibi ſcribentes, de fo.compe.& Cardi.conſi.cxxviij.in fi.& Panor.in c.ſi diligenti.col.vj.in fi.de foro competen. Anna.conſi.xxxiij.in primo dubio.& ibi addi. aliquid per Feli.in c.ij.col.ij.de reſcrip.& iij.& Panor.in c.ij.col.ij.in gloſſ.in c. ſi quis ex clericis. in verbo, ſit anathema. xxiij.diſtin.de vita & honeſt.cleri. in verbo, ſit anathema.& tex.in c.ne captandæ.de conceſ.præben.in vj. Feli.in cap.ex tenore.col.antepenul.de reſcrip.& Panormi.in c.nonnulli.§.ſunt & alij.col.iij.eodẽ titu.& in cap.quiſquis.col.iij.de elect.& Gemi.in cap.j.in fi.de iureiuran. in vj.& Pan.in c.cleri.xij.vel xiij.col.ne cle.vel mona.& Feli.in c.fi.in princ.de offic.delega-

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Scribere. Et an iudex poſsit ſcribere acta. & ex hoc dicit Imol. i c. cũ à nobis. cp licet credatur priuatę ſcripturæ, per ſubſcriptionẽ teſtium, vel cõparationẽ lrarũ. Falsit in lris iudicis, ac ẽt ita limita & intellige vt pulchrè p Bar. in l. ſeruꝰ cõis. la. j. de ſtipulatio. ſeruorum. Et faciũt, an citatio poſsit cõmitti notario, et ipſe idẽ poſsit ſcribere relationẽ, ppriã. de quo p dñm Ant. in c. j. de iudic. nec vr hoc poſſe tolerari i cauſis breuioribꝰ; p not. per Bar. hoc tenet Imo. in ca. j. Tu adde cp nota. Bart. & cp ibi dixi in l. ex ſnia. C. de teſta. b tute. Et ad hoc vide cp no. dicit Bar. i l. cõperimꝰ. in fin. C. de pxi. ſacro. ſcri. libr. xij. & Bal. in l. ſi cõſul. ff. de adoptio, cp no. Canoni. in cap. qm̃ extra de proba. dicit Bal. in auť. niſi breuiores. cp iſti iudices villarum, maximè i breuioribꝰ cauſis pñt eſſe iudices, & notarij. Ita dicit in d. auť. niſi breuiores. de ſen. ex breuic. reci. Cũ enim ſibi iudici crederetur, vt ibi dixi: credatur & eius ſcripturæ. & ita obſeruat cõſuetudo.

16 † Nã iſti vicarij, qui ſunt per comitatũ habent iuriſdictionẽ in cauſis modicis; et ipſi præcipiũt & ſcribũt. Tene mẽti: iſta enim quotidiana ſunt. Itẽ quæro, iſta bona cui applicantur. In gl. ſunt opinio. & finaliter

17 † tenet, qđ applicantur fiſco. & hoc placet. Qđ examina vt dixi i. l. agraria. de ter. mo & eſt eadẽ gl. quam nota & tene mẽti; & c

1 ☞ *Vſusfructus rei eccleſiaſticæ ad certum tempus, uel ad uitam recipientis poteſt alienari.*

2 *Pactum quòd res conceſſa in emphyteuſim, cum meliorամentis reuertatur ad eccleſiam, ualet.*

3 *Poſſeßio transfertur ex inutili contractu.*

Sanè ne omnis. Hic incipit tertia ps principalis legis, breuiter. h. d. Vſusfructꝰ rei eccleſiaſticæ ad certũ tẽpus, † vel ad vitam recipientis, põt concedi d hoc pacto, cp vſufructu finito reddatur res: alias tãtũdẽ reddatur. h. d. vſq; ad ſi. Nota caſum, in quo permittitur eccleſiæ cp alienet vſum fructum. Hoc anno allegaui hũc tex. p caſu in vna. q. tali. Eccleſia ſanctæ crucis de porta ſancti Petri cõceſsit caſalena quæ ſunt in emphyteuſim hoc pacto, cp liceat ibi ædificare e domũ. & ſubĝiciebať in inſtrumẽto: qđ caſalena cum domibus reuertanť ad eccleſiam. † Certè valet hoc pactũ: vt videbitis per hãc legẽ. Quæro vtrũ ex inutili cõtractu transferatur poſſeſsio. Tex. hic in fi. videtur velle qđ non. contrariũ † eſt veritas: vt l. j. §. ſi vir. de acqui. poſſ. Non obſtat qđ hic accipitur poſſeſsio pro re ipſa, ſeu proprietate rei: vt l. interdum. de verb. ſig. An autẽ ex inutili cõtractu trãsferatur poſſeſsio & dominiũ: dicemus in l. non dubium. j. de leg. Quærit gloſſ. dicitur hic: reliquit quomodo debet relinquere. Et dic vt i gl. & bñ. Vltimò ſcias, cp ſicut hæc lex habet tres partes. Prima eſt ꝓhibitoria. Secunda eſt punitoria. Tertia eſt pmiſſoria. Ita hic ponuntur multæ authenti. & primò debemus videre prohibitorias: ſecundò punitorias: tertiò permiſſorias. ideo incipiamus authen. hoc ius porrectum &c.

1 ☞ *Actio, id eſt, actus pius.*

2 *Res eccleſiarum poſſunt pignorari abſque traditione.*

3 *Sex caſus quibus res eccleſiæ prohibentur alienari.*

4 *Fructus quòd primò computentur in uſuras. & poſtea in ſortem.*

5 *Ordo ſcripturæ quòd attendatur quando mens eſt incerta: ſecus ſi certa.*

6 *Quarta centeſimæ quæ dicatur.*

7 *Authoritas ſuperioris ordinantis rectorem in eccleſia, requiritur in alienatione rerum eccleſiæ.*

8 *Authoritas Abbatis ſola ſufficit, quando alienatur res eccleſiæ ſibi ſubiectæ.*

9 *In alienatione rerum eccleſiæ omnes conſentire debent, & ſubſcribere.*

10 *Monachi præſentes debent conſentire in alienatione rerum eccleſiæ: & abſentes non uocantur.*

11 *Monachi iurant debitum ſubeſſe, ut alienatio teneat.*

12 *Creditor debet probare debitum conuerſum in utilitatem eccleſiæ. & nu. 14.*

13 *Quod pretiũ fuerit ſolutũ, pt. net ad iudicis ſolicitudinẽ.*

15 *Creditor fauore eccleſiæ cogitur rem eccleſiæ etiam mediocrem accipere in ſolutum.*

16 *Pro modico debito non debet uendi res magna.*

17 *Pecuniam fuiſſe conuerſam in utilitatem eccleſiæ, duobus modis probatur.*

18 *Conſuetudo, quæ eſt contra libertatem eccleſiæ, nõ ualet.*

19 *Solennitas huius auth. cp non requiratur in alienatione rerum eccleſiæ: ſed illa, quæ ponitur xij. q. ij. in ca. fin.*

20 *Nomina debitorum eccleſiæ quòd prius uendi debeant, quàm mobilia.*

21 *Creditor poteſt uendere rem eccleſiæ ſibi licitè pignoratam abſque ſolennitate.*

22 *Nomina debitorum quando computentur inter mobilia uel immobilia. remißiuè.*

23 *Diſpoſitio huius authenti. an habeat locum in creditore, quo ad probandum conuerſionẽ in utilitatem eccleſiæ.*

f # Hoc ius porrectum f.

Iſta auť. diuiditur in partes ſeptẽ. Primò legem extendit. Secundò prohibet alienationem ſimpliciter. tertiò permittit pignorationem in caſu neceſsitatis. quartò permittit venditionẽ, ſi creditor nõ reperiatur. qntò pmittit dationẽ inſolutũ ſi nõ reperit emptor. ſextò declarat q̃ res debeãt vẽdi. ſeptimò qs intelligať creditor. ſecunda ibi; vt nec. tertia ibi; in certis. quarta ibi; qđ ſi nolit. quinta ibi; emptor, ſexta ibi; ſi tñ. ſeptia ibi, & is creditor. notabilia patẽt p ſe. Op. ad j. partẽ; dr̃ hic, actio pia cõſtituit. Cõtra, actio eſt ius ꝓſequendi in iudicio &c. vt inſt. de act. ĩ princ. & ſic actio nõ

1 cõſtituiť. Hãc ſo. expone, actio. i. actꝰ † pius vt dicit gl. & bñ. Secũdò op. ad ſecundam partẽ, hic ꝓhibet obligari. Cõtra in auť. de nõ ali. in §. ſi aũt creditor. Sol. Dicit gl. nõ põt pignorari ſpecialiter, vt hic: ſed gñaliter ſic vt ibi. Pe. dicit, & melius iudicio meo cp poſsit pignorari: hoc eſt, obligari abſq

2 traditiõe, vt ĩ cõtrario: † ſed obligari & tradi creditori, hoc nõ põt fieri. ita loquiť hic. Op. & vr̃ cp ſit alius caſus, in quo perpetuo ꝓhibeť alienatio; vt in auť. de ali. & emp. §. ſanctiſsimas. So. gl. fateť cõtrariũ, † & põit ſex caſus in qbꝰ ĩdiſtinctè alienatio eſt ꝓhibita & vide gl. Venio ad iij. partẽ dr̃ hic cp debet cõputare fructꝰ in ſortẽ, & in vſuras. Contrà, imò principaliter, ſeu prius in

4 vſuras † poſtea ĩ ſortẽ; vt j. de pig. ac. l. j. et ij. & j. de ſo. l. j. Gl. hic fateť cõtrariũ: vt ſic nõ attẽdať ordo ſcripturę; licet in cõtrariũ faciat non ali. & habet locũ hoc in rebꝰ eccleſiaſticis. In re verò fiſci, eſſet ſecꝰ; qa non poſſet niſi habẽs authoritatẽ agẽdi à ciuitate: vt voluit Bar. in l. in prouinciali. §. j. ff. de ope. no. nun.

e ¶ Aedificare. Si autẽ pactũ nõ interueniſſet, melioramẽta ſpectarẽt ad emphyteutã: vt no. Bal. in rub. j. de iud. emphyt. circa princ. cum concordã.

✠ P. P A V. P.

f ¶ Hoc ius porrectũ. Circa matertã huius auť. vide Ale. cõſi. iij. in iij. vol. Quid autẽ ſi eſſet aliqs prælatus non habens capitulũ qualiter debeat ſolẽniter alienare, vide Ro. conſil. xxxvj. Qũ aũt in dubio pſumať contractus factus in vtilitatẽ eccłiæ: vide Bal. ĩ c. j. i iij. col. q feu. da. poſ. de quo etiã j. Itẽ an iſta auť. ſit canonizata, an & quãdo conſuetudo poſsit alterare ſolennitatẽ in alienatione rei eccłiaſticæ: vide p Feli. in c. cũ cãm. in iij. & ſe. co. extra, de re iudic. Deci. in ca. j. col. j. de conſue. Itẽ an ſubſiſtente maxima neceſsitate poſsit pĩlatus alienare bona eccłiæ ꝓhibita alienari ſine debitis ſolennitatibus: vide Pau. de Elea. in v. q. incip. in Chriſti noĩe. in iiij. col. in princi. & in pe. col. & poſtea in fi. illius q. vbi ponit cõcluſionẽ. Et an cõſuetudo poſsit altera re ſolẽnitates requiſitas in alienatione rei eccłiæ: vide latè Iaſ. in l. de qbꝰ. in xvij. & xviij. col. ff. de legib. Itẽ cp vbi interuenerunt debitæ ſolennitates, pſumať cõtractꝰ factus in vtilitatẽ eccłiæ qñ in teruenerũt debitæ ſolennitates: vide Iaſ. in c. j. in ij. col. & ſeq. qui feu. da. poſ. An autem cõtractꝰ alienationis factus cũ ſolennitatibus debitis ſit validus mero iure, ſi non ſubſit cã legitima, vide Fel. in c. quæ in ec-

5 ¶ Cauſis breuioribꝰ. Et iſtud tenet etiã do. Matheſi. in ſuis nota. in j. no. Et ita dicit limitari debere not. per Inn. in d. c. cũ à nobis. Qñ aũt dicať eſſe plenè ꝓbatũ in iſtis breuioribus cauſis: vide per eundẽ do. Mathe. in ij. nota. & dixi poſt Bar. ĩ auť. niſi breuio- e res. j. de ſen.

✠ POMATES.

c ¶ Breuioribus. Iſtã doctrinã Bart. reprobat Matheſi not. ſuo primo. & Barb. conſi. lix. col. vij. vol. j.

d ¶ Põt cõcedi. Et an iſte cõtractꝰ ſit notatus: vide Bald. in rub. C. de rerũ permu. Et dũ text. hic in fi. dicit, quod ab eccleſiaſticis perſonis poteſt vendi cari.

ADDE in ſimili text. in c. ſi qs presbyterorum, extra, de re. eccle.

5 ciat l.cũ pr̃.§.pe.ff.de leg.ij.Sed rñdeo,hic mẽs l. † eſt certa: ibi
mens teſtatoris incerta;vt l.nec em̃.ff.de ſol.& qd̃ ibi not. Alij
dicũt q̃ hic eſt ſpãle fauore eccleſiæ;vt prius cõputẽtur in ſor-
tẽ,q̃ in vſuras.tene primã.Procedo vlterius hic q̃ro qd eſt hoc
6 dictũ q̃ hic dr̃,vſq̃ ad quartã cẽteſimæ.Gl.dicit † vt ĩ fine anni
nõ habeat ꝓ vſuris,niſi inq̃tũ eſt quarta pars ſortis. Venio ad
7 quartã particulã.dr̃ hic:q̃ no.ex hac pte q̃ in alienatiõe rei ec-
cleſiæ regrit̃ †authoritas ſupioris,hoc eſt eius,q in dicta eccl'ia
8 ordinat rectorẽ.Et ꝓ hoc habes q̃ ſi eccl'ia ſubeſt vni Abbati,
9 †ſufficit authoritas illi⁹ Abbatis [a] ,nec regrit̃ authoritas Epi.
a Hoc tenet Io.an.in ti.de reb.ecc.nõ alie.c.hoc cõſultiſsimo. in
p vj.qd̃ tene mẽti,& nota.No.etiã aliud,q̃ debẽt cõſentire † oẽs
ꝑ modũ ſubſcriptionis.Circa iſtã ptẽ q̃ro:dr̃ hic,q̃ debet iurare
maior ps ibidẽ ſeruiẽtiũ:vtrũ regrit̃ cõſenſus oim familiariũ,et
oim cõuerſorũ,q ſunt in domo? Gl.vr̃ intelligere q̃ regrit̃ con
10 ſenſus ordinariorũ tm̃:hoc eſt,monachorũ. † Itẽ regrit̃ cõſen-
ſus p̃ſentiũ:nõ em̃ debẽt vocari abſentes.Ita tenet gl.hic,& in
corpore de alie.& emphy.vr̃ velle idẽ:& vide hãc glo.quã no.
Quęro vlteri⁹:dr̃ hic q̃ iurẽt debitũ exiſtere.Quid ſi ignorãt?
q̃ ſunt aliq̃ monachi ĩ domo q̃ hoc ignorãt.Gl.dt,q̃ illi iurare
11 nõ coguntur.Itẽ dt q̃ illud,q̃ hic dt.debẽt iurare ſubeſſe.†Nã de
12 bitũ:hoc eſt,ſolutũ nõ eẽ.Nã debitũ †cõuerſum eſſe ĩ vtilitatẽ
eccl'iæ creditor habet ꝓbare,vt hic,in fi.auth.& vide glo.c̃q̃ not.
Quæro:hic,p̃tiũ modis oib⁹ dãdo ꝓ debito:nũqd hoc dẽat fie
ri ꝓ emptorẽ,adeò q̃ ſi nõ appareat p̃tiũ ſolutũ creditori b⁹ eẽ,
13 †nõ valeat vẽditio.Doc.nr̃i ñ tãgũt.Inn.extra,de depo.c.j.itel
b ligit hãc auth.q̃ hoc ptinet ad ſolicitudinẽ iudicis [b] ,q̃ iterponit
authoritatẽ,et cõſenſum huic alienatiõi,ſicut itelligit̃ de reb.e.
l.magis puto.nõ paſsim.& §.ne tñ.Ad ſolicitudinẽ em̃ ẽptoris
nõ ſpectat ſed ſufficit q̃ ſoluat de ſupioris mandato.ſicut dici-
mus in eo q̃ ſoluit minori:vt l.ait p̃tor.§.pmittit̃.ff.de mi. tene
14 ergo †mẽti q̃ ſolũ in creditore repit̃,q̃ debet ꝓbare cõuerſum
in vtilitatẽ creditoris,vt in fi.huius auth.Quæro nunqd ſint aliq̃
caſus,in q̃bus pmittit̃ alienatio.gl.enumerat,& vide & not.eã.
Venio ad quintã partẽ.dicit̃ hic, q̃ inuito creditore dat̃ ſibi in
ſolutũ.Cõtra:aliud ꝓ alio ĩuito creditore ſolui nõ põt:vt l.ij.§.
15 j.ff.ſi cer.pe.& j.de ſol.auth.hoc niſi debitor.So.ſpãle.†eſt in ec
cleſia,q̃ cogit̃ creditor ad recipiẽdũ inuit⁹.Itẽ eſt aliud ſpãle,q̃
cogit̃ recipere rẽ mediocrẽ. Venio ad ſextã partẽ. Dicit̃ hic q̃
debet vẽdi res mediocris inſpecta illi⁹ qualitate,c̃q̃titate,et one
re.Quæro qd eſt hoc dictũ.Gl.intelligit q̃ pro modico debito
16 nõ vẽdit̃ †magna res.Simile no.de diſtra.pi.l.c̃q̃diu.qd̃ facit ad
qõnẽ de executoribus vltimarũ voluntatũ:an poſsint ꝓ modi
co debito vẽdere rẽ magni p̃tij q̃ dic vt dixi plenè in l.alio.de
ali.le. Venio ad vltimã ptẽ.dr̃ hic,q̃ ille itelligat̃ creditor,q ꝓ-
bat id q̃ credit cõuerſum in vtilitatẽ eccl'iæ.Quæro qualr̃ hoc
c ꝓbabit [c] .Gl.ponit hic duo remedia.Primò q̃ ꝓbabit ꝑ cõiectu
ras:vt qa Prelat⁹ eſt diligẽs,et eccl'ia tũc idigebat.ar.ad hoc.ff.
de exer.l.ſi.vide gl.iſtã no.valde.Gl.in auth.de ali.et emphy.§.ſi
verò qs.vñ ptim ſumit̃ iſta auth.vr̃ tenere cõtrariũ,q̃ iſtæ p̃ſum-
17 ptiones nõ ſufficiãt.Quid dicemus? † Vos debetis ſcire q̃ qñq̃
aliqs habet mãdatũ ad recipiẽdũ pecuniã ꝓ alio mutuo ad cer
tã cãm:tũc ſufficit q̃ ille,q̃ recipit,confiteat̃ ad illã cãm ſe rece-
piſſe,licet mẽtiat̃:vt ff.de exer.l.j.§.nõ ãt.ver.ſed & ſi ĩ p̃ſentis.
al's q̃ ſi ĩ p̃tijs.Qñq̃ habet mãdatũ gñale:tũc ñ ſufficit ei⁹ cõfeſ
ſio ad obligãdũ dñm:ſed reqrit̃ ꝓbatio ꝑ p̃ſumptiões. Ita loqt̃
d.l.j.de exer.Qñq̃ nullũ habet ab eo,cui⁹ noie pecuniã recipit
& tũc vr̃ q̃ reqrat̃,q̃ exp̃ſsè ꝓbet̃ pecuniã eſſe cõuerſam in ei⁹
vtilitatẽ:nec ſufficiat cõfeſsio recipiẽtis:vt ff.de ĩ rẽ ver.l.iij.§.
ſed ſi ſic accepit,& ff.ſi cer.pe.l.ciuitas.& ſic vr̃ q̃ melius dicat
gl.q̃ eſt ĩ corpore,c̃q̃ iſta.Scdm modũ ꝓbãdi dat gl.qa pecunia
mutuata fuit p̃lato toto ca.p̃ſente:ar.e.s.l.iubem⁹ nulli.§.ſane
oĩs.vide gl.iſtã & no.eã.Iſtud dictũ vr̃ cõtra hãc.l.iubem⁹ nul-
lã.ĩ prin.ver.ſcilẽter.ibi:nec ẽt ſi oẽs cũ religioſo,&c.Sol.Ibi lo
quit̃ ĩ alienãda re ĩmobili:hic verò ĩ pecunia mutuo accipiẽda.
Quærit gl.qd ſi eſt cõſuetudo in cõtrariũ,qa nõ ſeruant̃ iſtę ſo
lẽnitates.Dicit gl.q̃ iſta cõſuetudo valet.Idẽ tenet in l.de q̃b⁹.
circa fi.& l.ſeq.ff.de legi.Puto q̃ nõ valeat cõſuetudo q̃ eſt cõ
18 tra libertatẽ eccl'ię:†vt dixi.s.e.auth.caſſa.Nã cũ ſit cõceſſum ec
cleſijs ĩ priuilegiũ,vt nõ poſsint alienare ſine hac ſolẽnitate:cõ
ſuetudo,quæ eſſet cõtra libertatẽ eccl'iæ,vt dixi.s.eo.auth.caſſa.
19 Fateor †tñ q̃ iſta ſolẽnitas iſti⁹ auth.non eſt neceſſaria in aliena-

cleſiarum.in j.col.de conſti.Barba.conſi.xl.volu.j.

a ✠P. P A V. P. ¶ Abbatis.Vide Barb.in c.j.in j.& ij.col.de reb.ecc. nõ alie.Gl.
in cle.j.in verbo,pro primo.de reb.eccl.nõ alie.vbi Car.Imol.& Abb.Vide aliqd
per Bal.hic,& Alex.in apoſt.Pau.de Caſt.hic.Abb.in c.ſtatuimus.in j.col.extra,
de tranſac.poſt Inno.ibi vide Angelicã in verbo,alienatio.in ver.ſ.xiij.incip.qa dr̃

tione rerũ eccleſiæ:qa eccl'ia iſtud priuile-
giũ ſibi cõceſſum nõ acceptauit:ſed ſtatuit
aliã ſolẽnitatẽ,in alienatione rerũ q̃ ponit̃.
xij.q.ij.ſine exce.& habetis etiã hoc no.ex
tra,de reb.ec.nõ alie.c.j.lib.vj.Extra gl.vr̃ b
aliqd quærẽdũ.Primò quęro,qd ſi eccleſia
habet noĩa debitorũ:an prius debeãt vẽdi
q̃ immobilia? Videt q̃ nõ: qa vltimo loco
puenit̃ ad noĩa,vt l.à diuo.§.in vẽditione.
20 ff.de re iu.Cõtrariũ †eſt verũ:arg.l.magis
puto.§.ne aũt.de reb.eo.Et iſtud tenẽt do.
Non ob.§.in vẽditione.qa loquit̃ ibi qñ fit
executio ſniæ:quo caſu capi debẽt ea quæ
habẽt faciliorẽ expeditionẽ.Quæro:pone
q̃ eccleſia pignorauit fundũ, eo caſu quo
ſibi licet,vñ creditor ex.l.vult. vendere pi
gnus:vtrũ debebit ſeruare ſolẽnitatẽ huiꝰ
21 l.vel decretaliũ in vẽditione? †Rñ.nõ:imò
liberè poterit vendere,ſicut rẽ minoris,vel
alterius priuati.Tex.eſt no.in l.ſi pupillo-
d rũ [d] .§.j.de reb.eo.Quęro q̃n alienant̃ noĩa
debitorũ,vtrũ debeat ſeruari illa ſolẽnitas
quæ ponit̃ in hac auth.Iſta quæſtio vertitur
22 in hoc,an noĩa debitorũ † cõputẽtur inter c
mobilia,an inter immobilia. Gl. tangit in
auth.de nõ alie.in §.j.dicã in l.j.& ij.j.ſi ad-
e uer.tranſac.Quæro circa fi. [e] huius auth. dr̃ d
hic q̃ creditor debet probare cõuerſum in
23 vtilitatẽ eccleſiæ:vtrũ †hoc habeat locum
in quolibet creditore.Pet.intelligit ſtrictè e
in creditore fœneratitio tm̃,vt hic, & in l.
fi.ſi aduer.cre.Inn.videtur intelligere ſim
pliciter in quolibet creditore mutuãte. ſe-
cus ſi ex alio contractu efficeretur credi-
tor.Nec diſtinguit vtrũ fuerit creditor ex
contractu fœneratitio vel non: vt in d.c.j.
de depoſitio.&c.

SIcut alienatio. Iſta addi- f
dit ad le-
gem.C.&c.

f MVlto magis [f] Proptervnũ ·quodque ta g
le,& illud magis,&c.

1 *Prohibitus alienare in ſuos conſanguineos,an prohi-
beatur accipere.*

2 *Adminiſtrator quando palam & publicè poſsit emere de
bonis illius,cuius eſt adminiſtrator. & nu.3.*

4 *Prælatus alienat res eccleſiæ in cõiunctos ad tempus, non
tamen ad perpetuum.*

5 *Prælatus alienat res eccleſiæ in perpetuum in conſangui-
neos pauperes.*

g QVibuſcunque [g] Iſta re- ·ſpicit ſe
cundam partẽ legis prohibitoriã,
& eſt breuiſsima in ſe.No.mirabilẽ auth.q̃
in caſibus,in quibus alicui permittit̃ alie-
1 nare † ſuis conſanguineis,& ipſe ꝓhibetur
accipere.Cõtra hoc vr̃.j.de contrah.emp.l.
ipſe.Pet.dicit no.ſatis ibi loquit̃ in admini
ſtratore pupillive l adulti,cui ſperat̃ ĩ admi
niſtratiõe ſuccedere,cũ ipſe principalis fa-
ctus erat ætatis legitimæ:hic loquitur qñ
adminiſtrat bona eccleſiæ,q̃ nunc̃q̃ puenit
ad ętatẽ legitimã.Et ita gñaliter intelligit
in quocũc̃q̃ adminiſtratore eius,q̃ ad ætatẽ
legitimã nõ puenit,hoc licet ſit notabile in
ſe,tñ eſt cõtra opi.glo.noſtrarũ poſitarũ in
l.ſi emptione.§.fi.de cõtrahẽ. emp. Dicen-

¶ Solicitudinem iudi
cis. Adde q̃ eo caſu,
quo ꝓhibita eſt alie-
natio,eo caſu erit pro
hibita trãſactio.text.
eſt not.in l.nõ ſolũ.j.
de præd.minorũ.not.
Bar.poſt gl.ibi in l.j.
C.ſi aduer.trãſact.Et
adde q̃ iſtæ ſolẽnita-
tes nõ requirunt̃ ĩ vẽ
dicatione facta à mẽ-
dicãtib⁹, ſecũdũ Bal.
in auth.ſi qua mulier.
ĩ.eo. & hic, in penul.
col.ſed Abb.Sic. poſt
aliosin c.nulli.de reb.
eccl. non alie.tenet q̃
iſtæ ſolẽnitates req̃ſi-
tæ ĩ eccl'ia. habeãt lo-
cũ in oĩ loco pio.& ẽt
Bal.hic. Adde quid ſi
non fuit adhibita cog-
nitio, tñ. alienatio
fiat ex cã ꝓbabili:an vale-
at? Vide Fe.cõſ.cxlij.

¶ Probabit. Et ad
hoc vide Bar.in l.ciui-
tas.ff.ſi cer.pet.

¶ In l.ſi pupillorum.
Adde gl.& Bart.in l.à
diuo pio.§.in execu-
tione.ff.de re iudi.

✠P. P A V. P.
¶ Circa fin.Cautela
ad faciẽdum q̃ credi
tor nõ habeat neceſſe
ꝓbare verſum in vti
litatẽ eccleſiæ, vide ꝑ
Cepol.ccxxxvj.Et in
quib⁹ caſib⁹ requiratꝰ
hæc ꝓbatio,vide Ro.
conſ.ccccxlvj.

✠P. P A V. P.
¶ Multo magis. Nõ
procedit vbi eſt diuer
ſa ratio, vide Ro.cõſ.
ccccxxx.in fi.

✠P. P A V. P.
¶ Quibuſcunq̃.Cir
ca iſtã materiã q̃ iſtæ
formæ & ſolẽnitates
requiſitæ ĩ locationi-
bus rerũ eccl'iæ de cõ
ſuetudine nõ ſeruant̃
Spe.in tit.de locato.§.
nũc aliqua.in ver.vj.
Alex.cõſil.lxxix.inci.
circa primũ de quo q̃
rim?.ĩ ix.col.& eſt de
mẽte Bar.& Ful.ĩ au
thẽ.q ꝛẽ.ĩ.eo. Ange in
auth.de nõ alie.in §.ſci
re autẽ. Vide an talis
conſuetudo valeat a-
poſtillã factã.s.ĩ auth.
hoc ius porrectum.in
prin. Itẽ de ꝟitate ei⁹
q̃ hic no.an poſsit p̃-
lat⁹ ſuis cõſanguineis
infeudare vel dare in
emphyteuſim,vide la
tè Ia.in c.j.q ſeu. dare
poſ.ĩ v.& vj.col.in v.
fal. Vide do.Franc.in
trac.feu.ĩ ij.pte.q.vij.
Barb.cõſi.xvij.in iij.
pte.& in c.vt ſup. de
reb.eccl. non alie. vbi
Abb.tenuit cõtrariũ.
Et idem Abba.conſi.
iij.col.penul.

a ¶ Et prælatis. Et facit an prælati poſsint infeudare agnatis, gl. ſin. ſecundū Bald. in c. j. ſi de inueſti. Iis oriatur inter do. & vaſal. dicit, q̄ de iure non poteſt: licet de conſuetudine ſic. quæ præualet. Sed Bal. ibi dicit, q̄ etiā de iure poſſunt: q̄ñ agnati ſunt idonei: ſicut q̄ñ prælati ſunt executores pauperū, & poſſunt bona diſtribuere cōſanguineis, ſi ſint pauperes; alias ſecus, iuxta gl. in l. illud. j. eo. tit. Adde quod no. Bart. in l. cū quidā de lega. ij. vide Fed. in conſil. & latè per do. Abb. in c. vt ſuper. de re. ecc. non alie. qui tenet cōtra opi. legiſtarū. Et quod indiſtinctè prælatꝰ poſsit cōtrahere cum conſanguineo. ſecus in œconomo, & hic Bar. vide etiā Pe. de Ancha. in cle. j. de exceſſ. p̄la. adde an p̄latus poſsit dare cōſanguineis rē paruā in emphyteuſim, ſi primò iurauit non alienare incōſulto ſummo Pontifice, vide Fede. conſil. ccx. Et an poſsit cōſtituere vſumfructū ad vitam conſanguineo vide per eundē in cōſil. lij. & clxxxv.

POMATES.

b ¶ Cōſanguineis ſuis, Vide Panor. cōſi. xlj. in ij. & iij. col. volu. j. & Fed. de ſen. conſil. lij. & aliqua per Præpo. Alexan. in c. decenter. lxxxix. diſt. & Feli. in ca. ad audientiā. col. j. & ſeq. de reſcrip. & vide Bartol. conſi. xliij. col. iij. vol. ij. & Imol. in conſi. lxix. & Panor. in ca. vt ſuper & ibi Bart. col. pe. & ſeq. de re. eccl. nō alie. & Alexan. hic in apoſtil. & Pau. de Caſtr. ccxcv. & domi. Car. Alex. in c. j. in vj. col. ad fin. & ſequen. qui feu. dare poſſ. in principio.

POMATES. P. PAV. P.

c ¶ Si prælatꝰ. De hoc quomodo eccleſia teneatur emēti ab œconomo, & an debeat pretiū reſtituere, vide quæ ſcripſi. ſ. in l. iubemus. §. ſanè. in verſic. ad primum opponitur ad Bar.

d ¶ Fieri pluries. Vide per Cano. in ca. nulli. & in c. ad audientiā. de reb. eccl. non alie.

e ¶ Si quas. Vide hic p Bal. de materia renouationis, & aliqua p Cano. in c. j. de preca. & inquantum Bald. hic quærit, qd important hæc verba, cōcedo tibi in tertiā generationē. cum opi. Bal. tranſit Pe. de Ancha. in cle. j. de pœnis.

P. PAV. P.

f ¶ Perpetua. Vide Alexan. cōſi. lxxix. in iiij. & v. col. ad fi. vbi dicit q̄ ſolennitas huiꝰ authen. non ſeruatur de conſuetudine.

g ¶ Perpetuam. Quia Bart. alleg. cōtrarius: vide q̄ dixi. l. iuriſiurandi. §. lib. ff. de oper. li. e.

POMATES. ¶ Pro horum iurium declaratione, vide Alex. conſil. ix. volu. ij. col. ij. & cum. §. ſeq. & Panor. conſil. lxxiij. in ij. dub. volu. j. & vide quæ poſui ad gl. in l etiam. ff. ſol. mat. & Sozi. conſi. celxvj. col. xij. vbi declarat.

h POMATES. ¶ Sextæ partis penſionis. Vide Alex. conſi. lxxix. col. iij. in v. dub. vol. j. vbi limitat hoc non habere locum in feudo eccleſiæ: & ibi etiam ad fi. dicit quod diſpoſitio huius authen. non ſeruatur de conſuetudine.

dum eſt ergo, qd̄ ipſe adminiſtrator poteſt emere † palā, & bona fide de rebus eius, cuius bona adminiſtrat, fallit † in adminiſtratore eccleſiæ; vt hic videtis, Contra hoc vī in auſ. de ſan. epiſ. §. ſinautē eccleſijs. Gl. ſoluit, & eſt no. ſol. Quædā eſt alienatio perpetua; & iſta prohibeī fieri iſtis cōiunctis perſonis; ita loquitur hic, Quædam eſt cō ceſsio † ad tp̄s; & iſta nō prohibetur: vt lege cōtraria. q̄ tene mēti pro Abbatibus & Prelatis [a], q̄ tota die res emphyteuticas ad ſe reuerſas cōcedūt ſuis cōſanguineis. Nā ſi quidē conceſsit ad tempus vſq; ad ſecundam, vel tertiā generationē, valet: ſecus ſi cōcederet perpetuò, per hāc auſ. qd̄ not. & vide gl. Sunt tamē quidā † qui conſanguineis ſuis [b] pauperib⁹ poſſent cōcedere emphyteuſim perpetuā, vel feudū perpetuū. Ita not. dicit Iac. de Bel. in j. conſti. feud. in princ. & allegat quædā decreta, quæ vide.

¶ Dolus cum dolo quando compenſetur.

Quomodo ſuccurratur emptori rerum eccleſiæ, qui emit ſine ſolennitate.

Vires iam dictas. Vidimus auſ. prohibitorias, modò ſequitur videre auſ. punitorias. Oppo. dī hic q̄ emptor repetit ab œconomo, non ab eccleſia. In contrariū, dolus cū dolo debet compenſari. ff. de eo per quē fa. erit. l. iij. §. fin. & in l. ſi. in prin. & de dolo. l. ſi duo. Dicit gl. † certè hic dolus œconomi vendentis præponderat dolo emptoris. Et vide gl. intellige qd̄ præponderat dolo emptoris præſumpto. ex eo q̄ cōtra legē contrahit: vt l. quemadmodum. de agri. & cenſi. lib. xj. & in c. qui contra iura. extra, de reg. iu. lib. vj. Sed in veritate, iſte emptor erat in bona fide. ſ. ſciēs ſe nullam actionem habere contra eccleſiam, ſed cōtra œconomum. Ita tenet glo. in corpore vñ ſumit iſta auſ. & idē tenet gl. in ca. ad audientiam. extra: de reb. eccl. non alie. Quæro quid ſi prælatus [c] vel concedēs non habet aliqd; quia erat vnus de monachis: vtrum iſte emptor poſsit regredi cōtra eccleſiam † Glo. dicit quod ſic, ſi eccl'ia eſt locupletior. Et vide gl. no. valde. & eam tenent Canoniſtæ in d. c. ad audientiam. quod intellige verum, q̄ñ contrahēs erat bonæ fidei in veritate: aliàs nō haberet regreſſum cōtra eccleſiā, nec contra œconomum, vt ego ſuprà dixi: & ſecūdum hoc vidi fieri pluries [d]. cum quidam homines permutaſſent cum quadā eccleſia, non ſeruata forma iuris: & eccleſia poſt ea vendicaret ea quæ alienauit. Dixi quod debebat reſtituere; & ipſa idem quid accipit, ſi haberet: & ſic eſt locupletior. per hāc gl. quā tenemenți. Vltimò eſſet vidēdum quomodo procedunt contractus emphyteutici, qui quotidie fiunt ab eccleſijs: cum hic omnino prohibeātur. Dicā in auſ. qui rē. j. e. incōtinēti &c.

e Iquas [e] Hic īcipit Imperator ponere auſ. pmiſſorias. & ſic cadit ſup tertia pte legis, & ſunt difficiles auſ. iſtæ. & legam ſimul hāc auſ. & auſ. perpetua. quia ſibi inuicē cōtradicunt. Diuidit in partes duas. Primò loquitur q̄ñ ille, qui recipit domū ruinoſam in emphyteuſim, ſtatim vult ſoluere penſionem. Secundò quando prius vult reædificare, & poſtea ſoluere. Secūda ibi: aut prius eorū.

1 Diſpoſitio. §. emphyteuſim in authen. de non alie. q̄ corrigatur per hanc auth.
2 Verbum perpetua, quòd intelligatur donec penſio ſoluatur.
3 Emphyteuta nunquam præſcribit contra dominum directum.
4 Res eccleſiæ quando concedantur in emphyteuſim, cum diminutione penſionis: & uſque ad ſextam partem, & nu. 5.
6 Res eccleſiæ Conſtantinopolitanæ quòd propinquis ciuitatibus non poſsint alienari.

f Perpetua [f] Iſta auſ. diuidit in tres partes. Primò loquitur q̄ñ res eſt talis, qualis erat q̄ñ peruenit ad eccleſiam, & eſt fructifera. Secundò loquitur, q̄ñ reditus rei ſunt diminuti ob cladem. Tertiò loquitur q̄ñ res eſt cara & modicū fructifera: vt turris. Secūda ibi; at ſi ob cladē. Tertia ibi; q̄ ſi res. Op. dicit hic, q̄ datur in emphyteuſim perpetuam [g]. Contra in authen. de non alie. §. emphyteuſim. vbi nō permittit emphyteuſim, niſi in tres perſonas. ſ. accipiētē filios ſuos. & ſuos nepotes. huiꝰ timore ſunt hic opi.

g

1 Veritas eſt q̄ ille §. emphyteuſim. † corrigit p iſtā auſ. q̄ eſt de alie. & emphy. vñ ſumit iſta. & ſic hodie pmittit emphy. ppetua, ſcdm formā huiꝰ auſ. & debet itelligi † ppetua: hoc eſt, donec pēſio ſoluat. inſti. e. §. adeo. & j. e. auſ. q̄ rē. Sed ad hoc op. q̄a ſcdm hoc ius eccl'iæ minuet. nā poſsidendo xxx. an. p̄ſcribitur dñio eccl'iæ: vt j. e. auſ. quas actiōes. & iō q̄dā dñt, q̄ oī tpe xxx. an. eccl'ia trahat rē ab emphyteuta ne ille dicat ſe ſcripſiſſe. Tu
2 dic, q̄ † emphyteuta nūq̄ p̄ſcribit cōtra eū, quē recognoſcit in dñm directò: vt l. malè agit. de p̄ſcr. xxx. an. Scdo op. & iſtud cō trariū eſt multū difficile. Dicit in auſ. ſi quas. q̄ q̄ñ res ruinoſa cōcedit in emphy. fit diminutio mercedis. ſed in auſ. perpetua. ver. qd ſi ob cladē. dī contrariū, q̄ nulla debet fieri diminutio. Huiꝰ cōtrarij timore ſuntī gl. opi. Vna eſt, q̄ auſ. ppetua. determinet per auſ. ſi quas. vt qd̄ ibi dī, q̄ det verè pēſionē: determinetur ſcdm dictū huius auſ. aut ſoluere vult antè, aut pòſt. Nā iſta auſ. ī corpore, eſt poſt illā: licet in C. ſit poſita prior. Alij. dicūt q̄ iſta opi. erat Mar. Syl. q̄ hic loquit in domibus ruinoſis. auſ. ppetua. loq̄t in nō ruinoſis, ſed q̄ patiunt aliā cladē, vel aliū defectū: vt qa ſunt aliquæ domus pulcherrimæ, in qbus nullus vult habitare: qa dī q̄ per domū vadūt ſpūs de nocte, vel dī infortunata. Iſta opi. do. Mar. ſatis appropinquat veritati. Gl. tñ alibi dicit melius, & latius q̄ in aliqua pte iſtarū auſ. in auſ. de
4 nō ali. §. qaverò Leonis. ī l. j. vbi gl. diſtīguit pleniſsimè. Tu † tñ quātū ptinet ad intellectū iſtarū auſ. aduerte: q̄ñq; eccl'ia habet p̄dia, vel domos ruinoſas: & tūc loquit auſ. ſi quas. q̄ñq; habet p̄dia, vel domos nō ruinoſas: & tūc q̄ñq; vult in emphyteuſim cōcedere, ppter debitū īminēs: tūc debet cōcedere, p tāta mercede, quāta repit fctā ſubhaſtatiōe, ſcdm formā auſ. hoc ius porrectū. Q̄ñq; vult cōcedere ī emphyteuſim ppetuā, pp aliquā vtilitatē eccl'ię: & tūc ſi res eſt ī eodē ſtatu. ī quo erat q̄ñ puenit ad eccl'iā vel modicū pl⁹ vel modicū min⁹ excreuit quo ad fruct⁹
h p̄ot cōcedi ī emphyteu. facta diminutiōe ſextæ partis pēſiōis [h], ad plus vt hac auſ. ppetua. ī prin. ſeruata ſolēnitate q̄ hic dī. qd̄ intellige ſcdm auſ. q rē. j. e. in fi. & hic ī prin. Ratio quare fit iſta diminutio, eſt: qa q̄ñ res cōceditur colono ſimplr, fit diminutio pp ſterilitatē: vt j. lo. l. licet. ff. e. l. ſi vno. §. emphyteutæ verò nulla fit diminutio: vt j. de iu. emp. l. j. & iō fit illa diminutio pp caſum ſterilitatis, q̄ poſſet occurrere. Q̄ñq; res nō eſt ī eodē ſtatu in quo erat q̄ñ puenit ad eccl'iā: ſed eſt diminutiua, vel reditus diminuti ob aliquā cladē: vl' ppter peſtē aēris, vel ppter alium caſum: tūc p̄ot cōcedi ī emphy. p extāte pēſiōe, cōſiderato tpe, quo cōcedit abſq; alia diminutiōe. Ita loquit iſta pars ſcda huius auſ. ppetua. Ratio, qa cū fructus ſint modò diminuti ob aliquā peſtē: & eſt ſpes q̄ redeāt ad priſtinū ſtatū: iō ampli⁹ diminui nō debēt. Q̄ñq; eccl'ia habet rē p̄tioſam modici p̄tij: tūc loq tur finis huius auſ ippetua. Mō habetis ītellectū hui⁹ materiæ. Op. dī hic, ppetua q̄ñq; &c. Cōtra, iſta auſ. ſumit in corpore de ñ ali. ſed ibi nō pmittit alienatio ppetua. ergo &c. Sol. Dicas, q̄ iſtud nomē eſt additū ex auſ. de ali. & emph. Secūdò op. q̄ hoc ſit cōtra vtilitatē eccl'ię euidēter: qa fit diminutio mercedis ī ſe

xtam pa-

a ☞ P. P A V. P. ¶ Item sibi. Vide Barb. in c. j. extra, de rerum permu.
b ¶ Qui rẽ. Et adde ꝙ quatuor sunt casus, in quibus permittitur alienatio rei eccle-
sia licæ, q̃ no. xij. q. ij. in sum. & si in instrumẽto vẽditionis, quã facit eccl'ia, cõtinẽ
tur præcedẽtibus legitimis tractatibus &c. vide Bar. in auẽ. si quis in aliquo. Sed
pone ꝙ res eccl'iastica incidat in eccl'iasticũ, vel monasteriũ, & ipam retinuit p an
nũ: an dicat incorpo-
rari eccl'esiæ adeò qđ
nõ possit i emphyteu
sim dari vel alienari,
sine hac solẽnitate. an
ge. verò i l. si vacãtia.
i iiij. col. dicit: ꝙ pote
rit dari in emphyteu
sim, sine solẽnitate ni
si pri⁹ fuerit icorpora
ta p officiales ad hoc
deputatos. sequit̃ Ri-
char. ibi p illã. l. licet
Archi. tenuerit cõtra-
riũ in c. nisi. de re. eccl.
nõ ali. addẽ ꝙ no. pau.
de Elia. in cle. j. de hæ
re. in gl. alios adde, an
tractat⁹ p̃sumat̃ præ-
cessisse in alienatione
rei eccleſiasticæ: vide
Bal. cõs. cccxcix. li. iij.
☞ P. P A V. P.
b ¶ Qui rẽ. An autẽ so
lutio facta p tertium
excuset emphyteutã
quo minus cadat, vi-
de Ro. sing. lviij. inci. 1
si emphyt. Itẽ an em-
phyteuta eccleſię fini
ta gñatione pdat me
lioramẽta vide Paul.
de Cast. cõs. cxxxix.
in iij. vol. vbi p totũ
multa similia ponit i
materia melioramen
torũ. Vide ẽt Bal. ĩ c. 1
j. § si qs de manso. co.
iiij. de cõtiuer. inue-
sti. Et illud ꝙ dicitur
hic de emphyteuta ec
cleſiæ ꝙ habeat bñfi-
ciũ, limita sing. eccle-
sia citasset emphyteu
tam vt veniret ad sol
uendũ qa tũc sufficit 1
lapsus sex mẽsiũ, secũ
dum Ang. in addi. ad
Bar. in l. loco. C. de oi
agro deser. li. xj. Itẽ dũ
dicit̃ hic ꝙ si emphy-
teuta deteriorauit pri
uetur: qd si ex alio la
tere meliorauit? Vide
Mod. hic. in ij. char. vi
de ẽt Barb. cõs. xxx-
vj. col. viij. in ij. volu.
Adde ad ea q̃ addu-
cũt hic Mod. tex. ĩ l. si
negotia. in fi. & ꝙ ibi
dicit Bart. ff. de nego.
gest. Et cõtra dictum
Ang. in d. l. locorũ. vi
de Barb. in c. potuit. i
j. col. extra locati.
☞ P. P A V. P.
c ¶ Si vult dñs. Et sic
ꝓcedit ẽt hoc in eccle
sia. Idẽ Sali. ĩ l. fi. C. de 1
iur. emph. Imo. in c. fi.
in xxxij. col. extra, de
præscri. Alexã. consil.
dlxxxix. incipiẽ. visis
themate. Imò pl⁹ bal.
in l. fi. C. de reuo. doñ.
dixi: ꝙ vbicũq; lex di
cit ipo iure reuerti ad
dñm, intelligit̃ semp
si dñs voluerit, & pe
tierit. Sequit̃ Alex. cõ
sil. cccxiij. incipi. viso
themate. in vlt. col. vi
de ad Bar. in l. fi. C. de
iure emphy.
d ¶ An valeat. vtrũ aũt
si ipsa eccleſia nẽ sol- 3
uat canonẽ cadat à iu c
re suo, gl. hic ꝙ sic. &
Bal. in l. placet. ṡ. eod.

xtã ptẽ. So. dicit gl. bñ & rectè intelligẽdo. Ego fateor, ꝙ p̃lat⁹ põt cõcedere ĩ emphy. p maiori pẽsione si reperiret accipiẽtẽ: tñ
5 pmittit̃ ꝙ fiat † diminutio sextæ ptis: aliter non inueniret̃. Et hoc fit, ꝓpter sterilitatẽ, ꝓpter quã de cętero poterit fieri, vt ṡ. dixi. Ita sentit gl. & bñ. Op. in auẽ. de alie. & em
6 phy. §. j. Sol. Ibi spãle † est in reb. ecc. Cõstã tinopolitanæ, ꝓpinqs ciuitati, q̃ nõ pñt da ri aliquo mõ. Op. ad fi. huius auẽ. de alie. & emphy. §. sanctissimas. Sol. spãle est in reb. ecc. Hierosolymitanæ, de qua dicitur ibi. Modo circa istas auẽ. est videre quomodo eccleſiæ concedunt tota die sub pensione vnius denarij: nec seruant solennitates, de quibus dicitur statim dicam in authẽ. qui rem. hic vbi gl. tangit.

a **ITem sibi.** a Ista est alia auth. quę permittit rem eccl'ię alienare, seu permutare, &c.

☞ *Eccleſia pro re tributaria, quæ ad eam peruenit, tenetur ad tributum.*

ITem prædium. Opp. & videtur ꝙ eccleſia non sustineat onus fiscale: vt in auẽ. item nulla communitas. j. titu. Sol. gl. quæ est. ṡ. eo. auẽ. sicut alienatio dicit † ꝙ hoc intelligitur quãdo res erat obligata pro oneribus præteritis, antequã esset eccleſiæ. Tu dic tributa realia subire ec cleſiam, secundum ea quæ dixi in l. placet suprà eodem, &c.

1 ☞ *Emphyteuta eccleſiæ cessans in solutione canonis biẽnio, priuati uerò triennio, cadit à iure suo, & non tamen ipso iure, sed si dominus uult. nu. 3.*

2 *Colonus priuati ob non solutionem, quando cadat à iure.*

4 *Contractus emphyteutici in eccleſia celebrati forma non seruata, quando ualeant.*

5 *Si debet soluere unum denarium pro pensione rei emphyteuticæ, si non soluit, cadit à iure suo.*

6 *Res eccleſiæ solita concedi uno pretio, si concedatur pro minori, quòd conceßio non ualet.*

7 *Res eccleſiæ si concedatur in perpetuum, uel usque in tertiam generationem masculinã, & fœminimam, quòd conceßio non ualeat.*

8 *Consuetudo & præscriptio, quòd non extendatur ultra id quod agitur.*

9 *Res eccleſiæ quæ dicantur de mensa, remißiuè.*

b **VIrem.** b Ista auẽ. est vlti. seu pe. trãsposita ĩ hac l. quæ determinat vnũ dubiũ circa p̃missa in alijs auẽ. Cõtra hãc auẽ. opp. de iure emphy. l. ij. vbi habet trienniũ. Dicit gl. distigue tres casus. † aut est emphyteuta ec cl'iæ, et habet biẽniũ, vt hic. Aut est priuati 1
et habet triẽniũ, vt ibi. Aut est simplex † colon⁹ priuati. & habet biẽniũ vt l. q̃ro. §. iter locatorẽ. ff. lo. Vñ vltimũ est verũ, qñ est actũ vt nõ possit expelli: vt d. l. q̃ro. §. iter lo ca. Aut est simplex cõductor: & statim' cũ nõ soluit pẽsionẽ: põt expelli: vt l. iij. C. loc. Opp. eccl'ia nõ debet locupletari cũ aliena iactura: vt l. nã hoc natura. ff. de cõdi. inde. dicit gl. hoc cõtingit pp delictũ ptis. & bñ dixi ĩ auẽ. q res iã dictas. ṡ. eo. Quæro qñ qs nõ soluit pẽsionẽ, vtrũ cadat à iure suo ipo iure. † Certè hic est tex. ꝙ nõ sed ita demũ, si vult dñs c. & vid tex. ibi repelli p̃t. & qđ no. ĩ l. j. ĩ fi. cũ l. seq. si ager vecti vel emphy-

c ☞ POMATES. ¶ Dari in emphy. Vide Alex. consi. ix. in iij. vol. & vnũ ver-
bum Alex. in cõsi. j in j. col. in iiij. vol. & cõsi. v. col. iiij. in fi. vol. v. & Feli. in c. audi-
tis. col. vij. & maximè in seq. ver. cõsuetudo. de præscri. & adde Anna. cõsi. lxxxiiij.
& vide pro cõfirmatione tex. in c. possessiones. & ibi Barb. in ij. nota. de reb. ecc. nõ
alie. & Barb. in c. cũ super. col. vij. de offi. deleg. & Alex. consil. xxxvij. col. ij. vol. ij.

petaẽ. Quęrit gl. pone ꝙ aliqs accipit ab ec cl'ia ĩ ẽphyteusim rẽvalẽtẽ qnquagĩta p pẽ siõe vnĩ⁹ denarij p quolibet ãno q̃ro si nõ soluit vnũ denariũ p biẽniũ, an cadat à iure suo. gl. alle. p & cõtra: & nõ determinat ali qd. Antequã determinẽ istã qõnẽ, primò expedit videre qũo valeant isti contractus
4 † emphyteutici, q celebranẽ ab eccl'ijs, ñ ser c
uata forma istarũ auẽ. Ad ꝙ rñdeo breui-
ter, ꝙ auẽ. istæ loquanẽ qñ qs vellet ĩ ẽphy- f
teusim dare vel ĩ feudũ res q̃ sunt de mẽsa eccl'iæ seu mõasterij, nõ cõsuetas dari ĩ em-
phyteusim, vel ĩ feudũ. Si verò sunt res cõ-
suetæ dari ĩ emphyteusim vel in feudũ, tũc cessat forma istarũ auẽ. seu istorũ iuriũ. & p̃t liberè cõcedi ĩ feudũ, seu emphyteusim. tex. est extra, de feu. c. j. & x. co. epi. vl' Ab. c. j. habes ergo ꝙ isti cõtractus valẽt qa res g
nõ sunt de mẽsa: & sic ad illas res ꝓhibitio
5 se nõ extẽdit. † Nũc ad qõnẽ glo. dico qđ si qs omiserit soluere illã modi. pẽsionẽ per biẽniũ, cadit à iure suo. Et ita tenẽt omnes h
doc. nã ista auẽ. loqt̃ ĩ oĩb⁹ casib⁹ ĩ qb⁹ em-
phyteusis est ꝓmissa. Quęro iuxta p̃dicta, qd si eccl'ia cõsueuerat illã rẽ nõ dare ꝓ mi i
d nori pẽsiõe: & tũc dat ꝓ miori: an valeat d.
Vĩ ꝙ cõtractus valeat sed & eccl'ia posset
6 restitui: extra. de rest. ĩ ite. c. j. Cõtrariũ † vĩ qa scđm hoc ãnui redit⁹ alienãt. & minuũ-
tur. ꝙ nõ põt fieri vt ṡ. e. l. iubem⁹. in prĩ. & istud ego puto verũ, salua meliori delibe-
ratiõe. Nõ obst. c. j. de resti. ĩ inte. qa ibi loq
tur de locatiõe ad tp̃s modicũ. Vel si ĩtelli-
gas ĩ locatiõe ad tp̃s magnũ: ĩtelligas ꝙ fe-
cit ĩ casu licito: tñ fuit decepta eccl'ia. Dixi vobis mõ ĩ auẽ. ꝓpetua. ꝙ resp̃t ĩ emphyteu
sim cõcedi fctã diminutiõe sextæ ptis: tñ si iueniret eũ, q daret plus, nõ deberet facere illã diminutionẽ. Pone ergo, ꝙ cõcesit in ẽphyteusim fctã diminutiõe sextæ ptis: cũ potuisset sine diminutiõe si bñ ꝓquisiuisset certè poterit petere restõnẽ d. c. j. quæro, qd
e si res est cõsueta dari ĩ ẽphyteusim e vsq; ad
f tertiã gñationẽ f masculinã: et eccleſia dat
7 vsq; ad tertiã † gñationẽ masculinã & fœ-
mininãvl' qd si cõsueuit dare ĩ ẽphyteusim tpalẽ, & cõcesit ĩ ꝓpetuũ: an cõtractus iste valeat? dubito: tñ prĩa facie vĩ ꝙ ipso iure
g ñ teneat. Pro hoc vĩ casus g. x. col. de l. Cor
rad. c. j. §. pe. Hoc ꝓbo p rõnẽ emphyteusis perpetua nõ pmittit̃: nisi seruata auẽ. istarũ forma fallit ꝓpter cõsuetudinẽ. sed in istis
8 nõ est cõsuetudo. † ergo &c. Nã cõsuetu-
do et ꝓscriptio nõ extẽdit se vltra id ꝙ agi
h tur h vt ff. de iti. actuq; pri. l. j. §. iij. sed hic
ẽ cõsuetudo vt certo mõ deb: ergo alio mõ
9 dari nõ põt. † Quæro, q̃ res dicat̃ de mẽsa, & q̃ non. Dic vt extra, de reb. eccl. nõ alie. c. vt super. p Inn. Prædicta, quæ dixi, intel-
ligas salua meliori deliberatione. fortè dí-
cam infrà de iur. emphyteu. l. j. Hoc ideo dico, quia ista dubia non tangunt doct. in aliqua parte.

vbi consuluit in pul-
chro casu & ibi inuit ꝙ valeret saltẽ vsque ad tertiam generatio nem. & do. præpo. in ti. qui feud. da. pos. in prin. col. pe. in fi. vide etiam do. Alex. consi. clxxxvij. volu. ij. col. penul.

☞ P. P A V. P.
¶ In emphyteu. Vide Alex. cõsil. lvj. in ante pe. col.

¶ Gñationẽ. Bñ facit l. si quis aliã. ff. de sol. Bal. tenet cõtra. i auẽ. si quas ruinas. & ibi dixi. ṡ. eod. pro qua est tex. in §. neq;. ĩ auẽ. de nõ alie. Et ibi ẽt vide Bal. quid importet, et qualiter sumatur ter-
tia generatio.

¶ Videt̃ casus. Et ibi vide Bald. remissiuè loquẽtẽ. Bal. in l. ẽt in prin. ff. solu. ma. vide-
tur tenere quod Bart.

¶ Quod agit̃. Et qđ Bar. est cõtrarius, vi-
de q̃ dixi in l. iusiurã-
di. §. fi. lib. de oper. lib.

¶ Tyrãnidis. In auẽ. decernimus. facta tẽ-
pore tyrãnidis debẽt reuocari. adde Bart. in suo trac. de tyrãnide. facit ꝙ no. Barto. in l. omnes populi. in ij. q. princ. in prin. v. col. ff. de iusti. & iur. per Io. and. in cle. j. de baptis. Ex opp. adde ꝙ dixit Bal. de pace constan. in versicu. priuilegia oĩa per illũ text. ꝙ si bona rebelliũ tẽpore rebellionis alijs sint concessa ꝓsonis facta pace sunt reddẽda pri mis dñis: adeò ꝙ ipa pax non habet vim simplicis indulgẽtiæ sed restitutionis in in tegrum. tex. est ibi no. ꝙ tene menti. Bal.

¶ Et adde q̃ dixi ĩ l. creditor. j. de solu. Et an Papa, ppter rebel-
lionem perdat posses-
sionem papatus, vide Bal. in l. malè agitur. C. de præscript. xxx. ann. & dicit Bal. in l. fin. C. per quas perso-
nas. q licet subditus subtrahat obedientiã superiori: nõ præiudi-
cat. facit. l. fi. de acqui. pos. quæ not. & tene mentẽ. Sed numquid bannitus, cuius bona fuerunt alienata, si re-
stituat̃, & intelligat̃ etiã ad bona restitut⁹ vide Bar. in l. Gallus. §. & qd, si tñ. & ibi etiam per Moder. de liber. & posthumi.

1 ☞ *Facta tempore tyranni, uero domino superueniente cassantur.*

i **DEcernimus.** Istam legẽ habuistis in l. omni in
1 nouatione. ṡ. e. cassatis omnib⁹ fa- i
ctis tpe tyrãnidis i priuilegia eccleſiarum in omni suo robore perseuerẽt. h. d. Nota de verbo, funditus. † Nota quod

Prima Bartoli super Codice.

g ¶ Insinuatione. Limita hãc legẽ requirentẽ à quingẽtis aureis supra insinuationẽ non habere locum de iure Cano. valent donationes factæ ecclesiæ, ab alio quã ab Imperatore indistinctè, vsque ad oẽm summam absq; insinuatione: vt no. Hosti. & Io. an. in c. fi. de sol. & pro eis allego ca. sunt qui opes. xvj. q. iij. & Cle. j. in fin. de decimis. Et est ratio: quia sicut materia relictorum ad pias causas, censetur esse spiritualis: ita qđ leges disponũt sup illis nõ valent, nisi quatenus sint p canones approbatæ. c. relatum. de testa. & no. Bar. in l. cũctos populos. ẽ. ti. pro xi. ita etiã donationes inter viuos factæ in piã causam, vt ecclesijs. arg. c. fi. de reb. eccle. nõ alie. facit quod habet, xij. q. ij. xiij. q. v. per totũ. quid si donat Romanæ ecclesiæ, tenet indistinctè Bal. in auẽ. item à priuatis. j. de dona. quod requirit insinuatio, ẽt vltra quingentos aureos. tenet do. Abb. in c. relatũ. per illũ text. de testa. ex identitate ratiõis. & dicit quod Bar. hic tenet.

ADDE quod Bar. allegat Angel. in l. Stichum aut Pamphilũ ff. de verb. obl. qui dicit hic esse vnã gl. singularẽ, q donatio ad pias causas facta diuiti, nõ dicitur esse pia causa, & vide quę ibi not. Moder.

ADDE an donatio facta ecclesię, vel pio loco, insinuatione egeat. Pau. de Cast. cõsil. cxxxij. & ciij. p Abb. consi. ciij.

✍ POMATES.

b ¶ Quãdoq; prouidetur. Vide Alex. in l. ij. in col. ij. ff. de leg. j. & vide circa hoc tex. in l. pœnales. §. fi. & ibi gloss. & Bar. ff. ad legem Falci.

c ¶ Pauperibus centũ. Adde q; not. Bart. in l. absenti. in prin. ff. de dona. per Bal. in l. nec ambigitur. j. de dona. & hoc idẽ no. Io. and. in tit. de instru. edi. §. cõpẽdiosæ. afs. §. nũc aliqua. versicu. sed an pauperes. nisi cõsuetudo esset in cõtrarium quia valet. Ita potest intelligi text. & ibi p doct. in c. ij. de consue. per Ia. de Bel. in l. iubemus nullam. ẽ. eo.

ADDE an valeat donatio pauperib⁹: cum nullus sit q pro eis recipiat Bal. consil. cccl xxx. ij. lib. vnũ vide q cõsuluit Ro. consi. ccxcv. q valeat donatio facta absenti absq; nuncio, vel epistola, dummodo donatarius aliqualiter certificetur.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Præsens. Illud limita, procedere qñ aliqd ponerẽt in ecclesia: quia si postea vellẽt asportare, nõ possent. Vide Soc. in l. Pau. ff. de excep. Et sic aliud est in pmissiõe, aliud in traditiõe. Itẽ circa istã gl. vide q dicit Alex. in cõsi. cxxxj. vol. iiij. co. ij. de quodã partito i quadã vniuersitate i fauore cuiusdã abñtis q nõ põt se fundare i. eo. Itẽ q ista cõclusio nõ procedat in dote, vide Dec. cõsi. xxxv. in j. col.

e ✠ POMATES ¶ Seu pollicitatiõis. Limita vt p Alex. in l. ij. in ver. itẽ no. j. de pac. Vide etiã Pa. consi. lxiij. col. fi. vol. ij. & aliquid per Feli. in proœ. Decr. col. xij. & Ro. consi. clxxj. col. ij. & consi. cxcix. in fi. & consil. cxcv. & in simili, Bald. in v. parte. & Seue. in trac. de pac. v. q. & Pau. de Cast. consi. lxxiij. col.

f ¶ Episcopus potest vendicare. Adde Bar. in l. j. §. fi. in fi. ff. de ope. noui nun.

g ¶ Ignoret. Adde Bar. i l. si qñ. j. vñ vi. & Bal. hic, & i l. q indebitũ. ff. de cõdi. inde.

h ¶ Captiuorũ. Adde simile & o. ẽtimã gl. in l. q propter necessitatẽ. ff. de reg. iur. sed nũquid vendicet sibi locũ lex ista ẽt in captiuis, vel carceratis pro maleficio: vide q no. Bal. & Imo. & Mod. in l. q̃uis. & in l. seq. ff. so. mat. & est de hoc gl. in c. sacro rum. xij. q. ij. q̃ hoc not. decidit. quã sequit Bald. in l. illud. in prin. ẽ. e. & in d. l. q̃uis.

omnia facta tpe tyrãnidis superueniente iusto dño debent cassari, & irritari. q not. Sed Deus scit, qñ supuenit iustus dñs, &c.

☞ *Acta dicuntur, quæ fiunt coram iudice.*

Lex & statutũ, quãdo extẽdatur ad casus similes. & n. 3.

Donatio facta ecclesiæ vltra quingentos aureos, quòd ualeat sine insinuatione. & nu. 5.

Donatio facta pauperibus, quod requirat præsentiam alicuius stipulantis nomine ipsorum, uel eorum.

¶ Illud quod. Ecclesiæ & ciuitati põt donari vsq; ad quingentos aureos sine insinuatione[a]. h. d. Nota glo. super verbo, actorum aliàs actis, id est, scripturarum factarum †coram iudice. quam vide & no. Opp. & videtur quod lex debeat extendi ad casus similes; †vt l. non possunt. ff. de lega. & l. ius singulare. eo. ti. Gl. dicit qđ ista prohibitio, quæ fit in fine, prohibet descẽdi ad casus dissimiles: non ad similes. & vide gl. & tene mẽti. Contra illud dictũ opp. de eo quod habetis in l. j. de patri. q fi. dis. vbi etiam ad casum similem non extenditur, quando est prohibitũ. †Sol. ibi loquitur in statuto odioso: hic in statuto fauorabili. Et sic debet intelligi. ff. de legi. l. leges & quod no. de reg. iu. c. odi. lib. vj. Opp. de l. penul. j. de dona. Sol. Concedo quod hodie potest donari cuilibet, vsq; ad quingẽtos solidos, sine insinuatione. Sed tũc quæro, vtrum ecclesiæ poterit donari vsque ad octingentos. Quod videtur, nam si habebat †priuilegium in trecẽtis, scilicet vltra alios: ita eodem modo habeat hodie: vide gl. Pe. tenet contrarium; quia hoc nõ reperitur ergo: &c. Quid dicem⁹? Breuiter dico: dic quando lex prohibet aliquibus in plus, & alijs in minus per noia respectiua tũc eo ipso q augetur in persona vnius fit augmentũ in persona alterius respectiuè: & ita in diminutiõe: vt l. si ita. §. j. de liber. & posthu. & de hære. insti. l. clemẽs. Quãdoq; prouidetur[b] diuersis, per nomina simplicia significantia quantitatem vel rem: tunc ista prouisio plus cõtinens, non recipit augmentum, vel diminutionem extrinsecè: propter rem aliquam illis concessam: vt l. si alterius. ff. de hære. institu. Modò ad propositum, augmentũ & diminutio quæ sunt facta ecclesiæ, sunt facta per nomina simplicia non per nomina respectiua: significantia quantitatem: ideo nõ puto actum priuilegium ecclesiæ, per l. penult. §. fin. de donat. Bene autem puto †quod per eãdem legem in princ. valeat hodie donatio facta in ecclesiã indistinctè, sine aliqua insinuatione. Quærit glo. qd

c si aliqs existẽs i camera sua dixit: Dono pauperib⁹ cẽtũ[c]: vtrũ

6 ista donatio valeat? Gl. dicit q nõ. Circa q̃ dicerẽ †, vtrũ reqrat præsentia alicuius, q recipiat pro pauperibus aut eis cõceditur in vltima volũtate: & nõ reqrit præsentia: vt l. cũ pater. §. donatio. ff. de leg. ij. Aut eis cõcedit inter viuos: tũc aut cõstat, q qs voluit cõtractũ donatiõis celebrare: & tunc nõ valet, nisi sit ibi

d aliqs pẽsens[d]: vt hic in gl. Aut est dubiũ: & tũc valebit iure cu-

e iusdã voti, seu pollicitationis[e], vt sic sit obligat⁹ pſonaliter: vt l. ij. in prin. ff. de polli. & extra, de vo. & vo. redem. per totũ &c.

1 ☞ *Vasa sacra & uestes sacræ, non alienantur.*

2 *Actio in factum est subsidiaria, uel redacta in uarijs iuris articulis: & qui dicantur isti uarij articuli iuris. nu. 16.*

3 *Anima hominis cunctis rebus præferri debet.*

4 *Res sacra uendicatur: & sic pro ea datur rei uendicatio.*

5 *Res sacræ alienantur propter casum captiuitatis: nisi specialiter esset à concedente prohibitum. nu. 6.*

7 *Episcopus potest uendicare res ecclesiarum sibi subiectarum. & nu. 8.*

9 *Abbas maior potest agere pro rebus capellarum sibi subiectarum.*

10 *Rector ecclesiæ, si concurrit cum superiore in agendo, pro rebus ecclesiæ quòd præferatur ipsi superiori.*

11 *Episcopus agens pro rebus ecclesiæ sibi subiectis, debet agere nomine ipsius ecclesiæ.*

12 *Quilibet superior potest agere pro rebus subditorum.*

13 *Contra œconomum, qui alienauit res ecclesiæ, agitur, non contra ecclesiam.*

14 *Actiones plures competunt pro recuperatione rerum ecclesiæ.*

15 *Libellus alternatiuus admittit, qñ ignorat, an res sit mutata, uel cõsumpta, uel extet.*

17 *Res sacræ uendi possunt pro alimentis pauperum.*

18 *Lex communis extenditur ad lites pendentes: statuta & reformationes non, etiam si expreßè dicatur. nu. 19.*

¶ Sancimus. In prima parte prohibet alienationẽ. Secũdò cõceditur vẽditio in rebus exTantibus. Tertiò remouet exceptionẽ. Quartò cõcedit actionẽ re perẽpta. q ntò põit exceptionẽ à prio dicto. sextò & vltiò declarat ad q̃s cãs porrigit pñsconstõ. Scda ibi: sed ab his. Tertia ibi nulla eis. Quarta ibi: sinaũt. Quĩta ibi; excepta. Sex

1 ta ibi; hoc obtiet. breuit. h. d. † Vasa sacra, & vestes sacræ, nõ pñt alienari, vel pignorari, ptercq̃, p redẽptiõe captiuorũ: & à recipiẽte vẽdicãt oi exceptiõe remota. h. d. Not. q ista talia sic alic-

2 nari ñ pñt. †No. scdò q actio i factũ est subsidiaria, vel redacta

3 i varijs iuris articulis. No. tertiò, aias hoim †q buslibet rebus pferi. Op. dr hic, q p reb⁹ sacris cõpetit i rẽ act. Cõtra: rei vẽ. dat dño: & est in rẽ act. vt l. i rẽ actio. ff. de rei vẽ. sed res sacra in nul

4 lius bonis est: vt l. ij. ff. de re. di. ergo &c. So. Dicas † q res sacra vẽdicat adiecta cã de iu. cano. Sil'e dicim⁹ in l. j. §. p hãc. ff. de rei vẽ. Op. scdò i aut. de ali. et emph. §. sanctissimas. So. Dico, q pñt

5 alienari † pp casum captiuitatis. Fallit si spãliter eẽt †, phibitũ à

6 cõcedẽte: vt i cõtrario. Venio ad qõnes. dr, q eps põt[f] vẽdicare

f res istas. Quero cui⁹ eccl'ię sunt istæ res, q̃ pñt ab epo vẽdicari.

7 Dñt qdã q erãt res eccl'iæ epalis. hoc est verũ. † Vel meli⁹ ẽt si erãt res ecc. cuiusq̃ũq; sibi subiectæ: ipe habet vẽdicare p illa ecclesia. ar. de ali. & emph. §. & qm̃ cognouim⁹. & vide gl. & no.

8 eã rogo te. † Et sic eps põt agere p reb⁹ eccl'iarũ sibi subiecta-

9 rũ. Idẽ dicẽdũ est de abbate maiore, q põt agere p † rebus illarũ

10 capellarũ. Tñ est aduertẽdũ, q si cõcurreret rector illi⁹ † eccle. & supior, pferret ille rector, cui⁹ pricipal'r itereſt. ar. l. ij. §. fi. cũ l. se. ff. ad l. iul. de adul. Itẽ est aduertẽdũ, q iste eps cũ agit p pdi

11 cta capella, qđ debet agere noie illi⁹ capellæ † nõ suo noie: sicut dicim⁹ i cõiũcta pſona, q̃ agit p cõiũcta pſona. arg. l. sed & hæ.

12 circa prin. ff. de p cu. Sic ẽt qlibet † supior põt agere p reb⁹ subditorũ. tene mẽti. Scdò q̃ro: dr hic, q nullã habet actionẽ cõtra

13 eccl'iã. q̃ro nũqd † cõtra œconomũ possit habere actionẽ? Glo. dt q sic, qđ itellige vt dixi §. e. aut. q res iã dictas. Tertiò q̃ro. dr hic, q cõpetũt plures actiões i rẽ: cõdictio ex l. & i factũ actio. q̃

14 ro i qb⁹ casib⁹? † Gl. hic rñ. solẽniter, q in diuersis casib⁹ cõpetũt. Nã actio i rẽ cõpetit, si res extat. cõdictio ex i. ita. vl' sine cã qñ sunt cõflata vl' mutata. actio i factũ, qñ res oino ẽ extincta: &

g vidistis istas gl. Iuxta hoc quero, qd si actor ignoret[g] an res sit mutata, vl' cõsumpta, vl' extet? Rñ. tũc admittit libell⁹ alterna-

15 tiu⁹: qa peto † eũ cõdẽnari ad rẽ: vel ad ei⁹ materiã, si extet: vel ad estimationẽ. ar. l. j. §. qa aũt. ff. quo. le. Quæro: dr hic q actio i factũ est introducta i varijs iuris articulis. q sũt isti varij articuli.

16 † Gl. hic enumerat, & bñ. & tractat de hoc. ff. de pscr. verb. sup rub. Nos dicem⁹ i l. ex placito. j. de re. pmu. Et dr hic, q pro re-

h demptione captiuorũ[h] possunt vẽdi res sacræ. Nunquid pro alimen

a ¶ Sancimus. Vide d.An.in c.non minus.de iureiu.& q dicit per istum tex.A.B.
b ¶ Vt inter diuinū. Quæro hic in text.Codicis mei,qui habet multa:& adde hic quod dicit Guli.& Bal.per gl.paruā hic,q singularis successor præscribit contra ciuitatē spacio.x.vel xx.ann.an etiā in quatuor casib⁹ huius.l.quia hæc.l.loquitur in successore cum vitio,non in successore singulari q bene no.secū dū eos.Sed Bar. illā gl.aliter itelligit. j.ad fi.huius legis.
¶ Itē limita in pscri. huius l.tā in ecclesia quā in ciuitate, in re q̄ est pleni dñij : secus si quasi dñij,secūdum Bal.& Ange.in l.ij.in fi.j.ne rei domi.vel tē plo. q bene not. Item fallit in actionib⁹ personalib⁹,quæ præscribunt spatio dato à iure ciuili.Itē in actionibus q̄ claudunt semestri tpe:vt in redhibitoria & quāto minoris. Ista est glos.& ibi Abb.in c.cū causa.de emptio.& venditio.
¶ Ex opposito. Sed qd in vsucaptōe triēnali in rebus mobilibus? an sit aliqd mutatum i ecclesia quo ad bona mobilia ecclesiæ vsucapiēda,vide Bar.hic in princ.p Io.And.in c.j.de in teg.resti.in nouel.retigit Bald.l.ij.C.ne rei domi.vel tē.& Ange. in l.j.de anna. except. Itē quid in reb⁹ clericorum : an in præscriptione gaudeāt priuilegio ecclesiæ. d.Ant. in c.si diligēti.de præscript.concludit q sic allegat duas glo.in c. quanquam. de censibus.in vj. & xvj.quæstione j.in cap.possessiones.
P. P A V. P.
c ¶ Ciuitas. Et q ista dispositio pcedat etiā in villis & castris,vide Comē. cōsil.clvij. in ij.col.circa fin. vbi loquitur de quadā ciuitate. Videtiā quæ in l.Respublica.C.ex quibus causis ma. vide Alexand.latè in l.si finita.§.si de vectigalibus.in ij.& iij.colū. ff.de dam.infect.Item an dispositio huius legis habeat locū in fideicommisso vniuersali quia loquitur in legatis, & in hæreditate, vide Alex.consi. cxcix.ad finem.& cō si.ccxxiij.post princ. & consil.cccxc. ad fi. Paul.de Cast. consil. cxxxij. ad fi.Alex.& Moder. in l.j.& quoties.ff. ad Treb. Item an habeat locum alia pia causa præter ecclesiam, vide in apostil. prope fi.huius legis.
d ¶ Aequiparātur.Hoc voluit Bald.procedere non solum in casu isto,sed etiam in alijs vt ipse no. in l.fruct⁹. ff.sol.mat.& Imo ibi sentit contrarium.Et an q hic dicitur in ciuitate,habeat locum in castro siue villa,gl.& Bar.tenuerunt quod non in l.si finita.§.si de vectigalib.ff.de dam. infect. vbi vide Alex.in iij.col.cum seq.vbi plenè post doct.examinat, concludens quòd sic.Adde quòd Pau.de Cast.hic dicit,quòd dominium etiam hodie transit in ciuitatem absque traditione.
e ☙ P O M A T E S. ¶ Tempus.Vide autem an hoc locum haberet in rebus permutatis,vide Nico.de Neapo.in l.fi.j.de prædi.cur.lib.x.
f ☙ P O M A T E S. ¶ Venditis.Vide aliter per Alexan. consil.j.colum.xj.volu. v.Barba.consi.xliij.col.vij.vol.j.
g ¶ Venio ad apparatum.Et sic ecclesia habet dñiū absq; traditione.q est mirabile.Et sic istū casum adde alijs no.in l.pe.ad Treb.j.vbi trāsfertur ipso iure sine traditione dñium.Adde q licet ex titu.donationis transferatur dñiū in ecclesiā sine traditione:nō tñ trāsfertur possessio:vt no.gl.in c.ij.i gl.fi.ad fi.de cōsue.& q no. i l.cū hæredes.de acq. pos.& q habetur.j.ti. j.raptores. Fallit nisi consuetudo hoc induceret.c.ij. & ibi doct. de cōsuet.licet Archi. teferunt ibi doctores tenuerit q etiam sine consuetudine ex solo titulo donatiōis in ecclesiā transferatur dominium & possessio, per.d.c.ij.& malè.hoc tamen fallit in casu.l. si adoptauero. cū ibi not.ff.de precar. dixit tamen Ioan. Andr. in dicto c.ij.quem sequitur do.Anto. & doñi. Flo. quod licet in ecclesia ex solo titulo donationis transferatur dominium non tamē transfertur Publiciana:quia hoc nō est iure cautum : & sumus in exorbitantib⁹. Spe. in titu.de loca.§.nunc aliqua.versic.lix.facit quod habetur in regula,cuilibet.de reg.iur. lib.vj.& Imol.ibi dicit,hoc verum, si dominus non habet Publicianam:quia possidebat sine titulo & bona fide.Nam oportet q tunc ecclesia acquirat Publicianā ex traditione sibi facta cum titu.l.j.ff.de publi.& q habeturi c. Abbate sanè.de re iudic.in vj.secus si donās habuisset Publicianā: vt qa possidebat cum titulo,& bona fide:qa tunc ex solo cōtractu transibit Publiciana in ecclesiam,per regulā.l.claudius.de contrahend. emp.& quia istud videmus in legato.l.j.et ij.l.cum spōsus.§.j.& ibi per Bar.de pub.secūdum Imol.Et certè credo istā esse veriorē.& qñ trāsferat dominiū sine traditione vide q no.Bart.ī auc. ingressi.in ij.col.ī.eo. & vide Bar.hic in fi. Et ad id q.ī.dixi, q in ecclesiā transfertur dominium sine traditione,non tamen Publiciana, tenet Bald. l.quoties. de rei vendi.Et an priuilegium istius legis q trāseat dominiū in ecclesiā sine traditione habeat locū in vna eccl'ia magis q̄ i alia eccl'ia. dixi post Bal.in l. quoties.de rei vendi. Adde q ex donatio. trāsferatur dñiū in eccl'ia sine traditione, Oldr consi.cclxxix.

1 alimentis † pauperum possint vendi res sacræ. Glossa determinat quod sic. & bene. arg.l.illud.ſ.e.tene menti eam. Venio ad finem legis.dicit hic,q hæc lex extēdit ad lites pendentes. Contra in aut.vt cū de ap. cog.in prin. Gl.respondet q non extendit ad lites pendentes per appellationē:sed ad lites principales sic.& ideo est:quia sic est hic expressum:aliàs lex non extēditur ad præterita:vt l.cū lex.ff.de leg.& j.e.ti.l.le-
18 ges. Aduerte:qa dico † q licet lex imperialis & cōis possit ad pendentes lites exten-
19 di,† tñ statuta,& reformatiōes ciuitatum non possunt extendi ad lites pēdētes: etiā si hoc expresse dicat. Tex.est in aut.in medio litis non fie.fac.iusio.in princi. Et hoc ego pono in l.oēs populi.q tene mēti, &c.

Vase sacro conflato nihil sacri remanet.
Aestimatio uasis sacri fit respectu materiæ & formæ.

1 Præterea. Quæro vtrum vase sacro † conflato remaneat ibi aliquid sacri. Glo. videntur determinare quod nō:& bene. Secundò quæro:quomodo poterit vendi, cū æstimationem non recipiat:vt ff.de re.dui.l.intantum.§.sacræ. Dicit gl.fiet æstimatio † prout poterit fieri respectu materiæ, & formæ : non respectu illius qualitatis: quia sacra,&c.

Falcidia non detrahitur ex legato fiscio ecclesiæ.

a Sancimus. a Glo.præmittit ad euidētiā quædam,per quę faciliter hęc lex intelligitur.& breuiter dicit.Ecclesia habet immunitatem à lucratiuorum inscriptione. h.d.Sicut videtis hic ab ecclesia curata, nō detrahi suam portionem:ita hodie est generale statutū,q ab eccl'ia non detrahitur Falcidia:† vt j.ad l.fal.aut.si mulier,&c.

Præscriptio contra ecclesiam, & ciuitatem in quatuor casibus non currit,nisi centum annorum. Ecclesia & ciuitas æquiparantur.
3 *Tempus centum annorum dicitur longissimū tēpus uitæ.*
4 *Actio in rē,cōpetit eccleſiæ pro rebus inuasis & uēditis.*
5 *Dominium in ecclesiam absq; traditione transit.*
6 *Infinitas euitatur,& quando etiam.in nu.10.*
7 *Ius diuinum duobus modis soluitur.*
8 *Ius publicum multis modis soluitur.*
9 *Dispositio huius.l.quod habeat etiam locū pro rebus alicuius castri.*
11 *Imperator potest donare in immensum.*
12 *Rebus ecclesiæ ciuitatis,uel fiscalibus quanto tēpore præscribatur,remissiuè.*
13 *Seruus principis quanto tempore præscribatur.*
14 *Viæ publicæ & plateæ quòd nullo tēpore præscribātur.*
15 *Actio personalis & hypothecaria cum rei uendicatione, quòd concurrant fauore ecclesiæ.*
16 *Beneficium iuris communis,quòd non excludatur per ea, quæ inducuntur iure speciali.*
17 *Dominium ex solo contractu absque traditione speciali iure transfertur in ecclesiam & ciuitatem.*
18 *Ecclesia & ciuitas sunt priuilegiatæ in præscriptione & acquisitione dominij, & in actione in rem per hanc legem.*
19 *Statutum quòd uenditio uel alienatio non possit fieri in ecclesijs nec in personis non subiectis quòd non ualeat tanquam contrà libertatem ecclesiæ.*
20 *Statutum quòd non liceat alicui forensi uendere,ualet.*
21 *Dispositio huius legis an habeat locum cōtra tertios possessores.*
22 *Ecclesia & ciuitas si emit pretio non soluto quòd habeat dominium.*
23 *Possessio absque traditione quod non transferatur.*
24 *Si res uendatur duabus ecclesijs quod prima præferatur. licet secundæ fuerit res tradita.*

b Vt inter diuinum b.

Primò ponit statutū,in quo concedit priuilegium circa præscriptionem.Secundò,illud repilogat & declarat.Tertiò,concedit priuilegium circa actionem.Quartò.declarat ad quos casus hæc lex porrigatur.Secunda ibi:siue itaq;. Tertia ibi:in his autē.Quarta ibi : hæc aūt omnia.Breuiter hoc intēdit:ecclesia & ci-
c uitas c in rebus relictis iure hæreditario legatis donatis & venditis habet priuilegiū circa præscriptionem:& in dominij acquisitione habet personalem hypothecariam
1 & in rem actionem.h.d.hæc lex.† No.q in quatuor casibus contra ecclesiam & ciui-
2 tatem non currit præscriptio, nisi centum anno.† Secundò nota quod ecclesia & ci-
d uitas æquiparantur d.Item no.q centū an-
3 ni sunt longissimum vitæ † tempus e.Item
e nota q pro rebus inuasis & vēditis f com-
f petit ecclesiæ † actio in rem : & sic habet
4 † dominium absque traditione.q est mira-
5 bile.Item nota in fi.q infinitas † est euitan-
6 da.Vidistis de hoc in l.j.j. de sen. quæ pro
g eo quod interest.† Venio ad apparatum g. Et breuiter oppo.quòd ius diuinū dicit, q est factum à Deo:vt Euangelia,& similia: vt ſ.de sum.tri.l.j.sed hic aliter accipit q̄re-
7 malè gl.soluit. Dico † qđ ius diuinū assumitur duobus modis. Vno mō ab authore:vt in cōtrario. Alio mō ab effectu, seu materia,sup qua fit dispositio:ita loquit hic. Secūdò op.qđ ius publicum dicat illud,quod consistit in sacris,& sacerdotibus : vt l.j.§.
8 publicū ius.ff.de iust.& iur.† Respondeo, quod ius publicū potest accipi multis modis. Vno modo illud quod suā vtilitatem affert omnibus in publico. Ita loquitur cō trarium. Alio modo accipitur publicum, scilicet Imperij. Alio modo publicum, scilicet ciuitatis Romanę:vt l.eum qui.in gl. de verb.sign. Alio modo publicum cuiusli-
h bet ciuitatis,& municipij h:vt ff.de pub. l.sed & hi.§.j.& ita sumitur hic. Et ideo puto,quod lex habeat locū † pro rebus alicu-
9 i us castri,in quatuor casibus i hic positis. Item opponitur. dicitur hic, quòd infini-
k tas este uitanda k. Contra.in authē.de non
10 alie.§.finimus. Solu.hic ponitur † infinitas

a ¶ Sancimus. Vide d.An.in c.non minus.de iureiu.& q dicit per istum tex.A.B.
b ¶ Vt inter diuinū. Quæro hic in text.Codicis mei,qui habet multa:& adde hic quod dicit Guli.& Bal.per gl.paruā hic,q singularis successor præscribit contra ciuitatē spacio.x.vel xx.ann.an etiā in quatuor casib⁹ huius.l.quia hæc.l.loquitur in successore cum vitio,non in successore singulari q bene no.secū dū eos.Sed Bar. illā gl.aliter itelligit. j.ad fi.huius legis.
¶ Itē limita in pscri. huius l.tā in ecclesia quā in ciuitate, in re q̄ est pleni dñij : secus si quasi dñij,secūdum Bal.& Ange.in l.ij.in fi.j.ne rei domi.vel tē plo. q bene not. Item fallit in actionib⁹ personalib⁹,quæ præscribunt spatio dato à iure ciuili.Itē in actionibus q̄ claudunt semestri tpe:vt in redhibitoria & quāto minoris. Ista est glos.& ibi Abb.in c.cū causa.de emptio.& venditio.
¶ Ex opposito. Sed qd in vsucaptōe triēnali in rebus mobilibus? an sit aliqd mutatum i ecclesia quo ad bona mobilia ecclesiæ vsucapiēda,vide Bar.hic in princ.p Io.And.in c.j.de in teg.resti.in nouel.retigit Bald.l.ij.C.ne rei domi.vel tē.& Ange. in l.j.de anna. except. Itē quid in reb⁹ clericorum : an in præscriptione gaudeāt priuilegio ecclesiæ. d.Ant. in c.si diligēti.de præscript.concludit q sic allegat duas glo.in c. quanquam. de censibus.in vj. & xvj.quæstione j.in cap.possessiones.
P. P A V. P.
c ¶ Ciuitas. Et q ista dispositio pcedat etiā in villis & castris,vide Comē. cōsil.clvij. in ij.col.circa fin. vbi loquitur de quadā ciuitate. Videtiā quæ in l.Respublica.C.ex quibus causis ma. vide Alexand.latè in l.si finita.§.si de vectigalibus.in ij.& iij.colū. ff.de dam.infect.Item an dispositio huius legis habeat locū in fideicommisso vniuersali quia loquitur in legatis, & in hæreditate, vide Alex.consi. cxcix.ad finem.& cō si.ccxxiij.post princ. & consil.cccxc. ad fi. Paul.de Cast. consil. cxxxij. ad fi.Alex.& Moder. in l.j.& quoties.ff. ad Treb. Item an habeat locum alia pia causa præter ecclesiam, vide in apostil. prope fi.huius legis.
d ¶ Aequiparātur.Hoc voluit Bald.procedere non solum in casu isto,sed etiam in alijs vt ipse no. in l.fruct⁹. ff.sol.mat.& Imo ibi sentit contrarium.Et an q hic dicitur in ciuitate,habeat locum in castro siue villa,gl.& Bar.tenuerunt quod non in l.si finita.§.si de vectigalib.ff.de dam. infect. vbi vide Alex.in iij.col.cum seq.vbi plenè post doct.examinat, concludens quòd sic.Adde quòd Pau.de Cast.hic dicit,quòd dominium etiam hodie transit in ciuitatem absque traditione.
e ☙ P O M A T E S. ¶ Tempus.Vide autem an hoc locum haberet in rebus permutatis,vide Nico.de Neapo.in l.fi.j.de prædi.cur.lib.x.
f ☙ P O M A T E S. ¶ Venditis.Vide aliter per Alexan. consil.j.colum.xj.volu. v.Barba.consi.xliij.col.vij.vol.j.
g ¶ Venio ad apparatum.Et sic ecclesia habet dñiū absq; traditione.q est mirabile.Et sic istū casum adde alijs no.in l.pe.ad Treb.j.vbi trāsfertur ipso iure sine traditione dñium.Adde q licet ex titu.donationis transferatur dñiū in ecclesiā sine traditione:nō tñ trāsfertur possessio:vt no.gl.in c.ij.i gl.fi.ad fi.de cōsue.& q no. i l.cū hæredes.de acq. pos.& q habetur.j.ti. j.raptores. Fallit nisi consuetudo hoc induceret.c.ij. & ibi doct. de cōsuet.licet Archi. teferunt ibi doctores tenuerit q etiam sine consuetudine ex solo titulo donatiōis in ecclesiā transferatur dominium & possessio, per.d.c.ij.& malè.hoc tamen fallit in casu.l. si adoptauero. cū ibi not.ff.de precar. dixit tamen Ioan. Andr. in dicto c.ij.quem sequitur do.Anto. & doñi. Flo. quod licet in ecclesia ex solo titulo donationis transferatur dominium non tamē transfertur Publiciana:quia hoc nō est iure cautum : & sumus in exorbitantib⁹. Spe. in titu.de loca.§.nunc aliqua.versic.lix.facit quod habetur in regula,cuilibet.de reg.iur. lib.vj.& Imol.ibi dicit,hoc verum, si dominus non habet Publicianam:quia possidebat sine titulo & bona fide.Nam oportet q tunc ecclesia acquirat Publicianā ex traditione sibi facta cum titu.l.j.ff.de publi.& q habeturi c. Abbate sanè.de re iudic.in vj.secus si donās habuisset Publicianā: vt qa possidebat cum titulo,& bona fide:qa tunc ex solo cōtractu transibit Publiciana in ecclesiam,per regulā.l.claudius.de contrahend. emp.& quia istud videmus in legato.l.j.et ij.l.cum spōsus.§.j.& ibi per Bar.de pub.secūdum Imol.Et certè credo istā esse veriorē.& qñ trāsferat dominiū sine traditione vide q no.Bart.ī auc. ingressi.in ij.col.ī.eo. & vide Bar.hic in fi. Et ad id q.ī.dixi, q in ecclesiā transfertur dominium sine traditione,non tamen Publiciana, tenet Bald. l.quoties. de rei vendi.Et an priuilegium istius legis q trāseat dominiū in ecclesiā sine traditione habeat locū in vna eccl'ia magis q̄ i alia eccl'ia. dixi post Bal.in l. quoties.de rei vendi. Adde q ex donatio. trāsferatur dñiū in eccl'ia sine traditione, Oldr consi.cclxxix.
h ¶ Ciuitatis & municipij.Facit ad prædictam.l. Stichum. cum l.sequen. qui. ex cau.ma.& per Bal.hic:quem vide.
i ☙ P O M A T E S. ¶ Casibus vide in simili Alex.consi.j.in pe.col.vol.iij.& vide etiam ad hanc.l.Alex.consi.xxiij.col.pe.vol.v.vbi dicit quod contra Imperatorem etiam præscriptio centenaria requiritur.
k ¶ Infinitas est euitanda.Contrarium tenet Bar.in l.si finita.§.si de vectigalibus. circa prin.ff.de dam.infect.& quod no.in l.j.§.ex hoc edicto in ead.lege.
k ☙ P. P A V. P. ¶ Euitanda. De materia infinitatis, vide latissimè Alexand.

poſt Bar.in l.qui bona.§.fi.ff.de dam.infect,Feli.in c.licet.el.iij.col.vlti.extra, de teſta.declara tamen niſi eſſent illa verba,toties & quoties &c.Alex.conſi.cxlv.in ij. vol.licet Iaſon hic in v.vol.vj.col.dum loquitur de prorogationibus cõpromiſſorum velit contrarium.Vide Berta.in verbo,compromiſſum.

a ¶ Eſt obligata.Adde Bar.in l.j,commu.de leg.ſed Bar,tenet contrarium in l.j.in final.ff.de lega.j.vide licet quod concurrat actio in rem eum hypothecaria, pro eadẽ re: vide in l.rebus. & ibi per Bald.& in l.j. in vj.col.verſic. contra hoc.j.de iure dot. & quod ibi etiã Bal.

b ¶ Rebus concedentis.Et contra videtur Bartol.in l.j.C. commu.de legat.& ibidẽ Bal.quod pro relegata,non competat hypothecaria. Bar. autẽ in l.j.in fin.ff.de leg.j. dicit idem quod hic & ibi Paul.de Caſtr. idẽ.Ad l.neq; pignus reſpondit Bal.& fuit reſponſio Albert. de Salinis, ſecũdum eũ, Et an iſtud ſit verum veniet dicendum: & non poſsit agi hypothecaria pro iſta re,in qua habet dominium contra poſsidentem, & dicas quod ſic:qa dato quòd dominium ſit legatarij, non tamen poſſeſsio: vt patet reſponſio notabilis per gloſſ.in l.eum duobus.§.idẽ reſpondeo.l.ij.ff. pro ſoc. & hic. vnde nihil repugnat,q̃ poſſeſsio ipſi iure poſsit etiam hypothecari:nõ tñ proprietas rei, tanquam legatarij. Et ſi quis dubitat an poſſeſsio poſsit hypothecari, vide Bar.in l.elegan ter.in ij.col.in verſic. ſed contra hoc. ff. de pigno.actio.Pro hoc facit: quia videmus, quod res poteſt locari tam reſpectu poſſeſsionis quam proprietatis. Quæro, vtrum pro liberatione legata competat hypothecaria actio: & an poſſet agi hypothecaria : puta dico mihi aſsignari aliquam rem in cauſa pignoris, vel hypothecæ,donec fuero liberatus per hypothecam.Imo.in l.j. de legat. j. allegat vnam glo.in l.j.C.communia de leg.Addo aliã in §.noſtra,Inſtitu. de lega.& aliam in l.ij. C. cõmunia de lega. quæ allegat.l. j.§.ſi debitori.ff.vt in poſ.lega.quẽadmodũ pignus prætoriũ non poteſt adaptari, ita nec ciuile,ſcilicet hypothecaria.Cyn.& Bal.in l.j.communia delega.reprehendunt illam gl.& ex hoc propter generalitatem illius.l.& §.ſi debitori.non probat illud ad quod allegatur.Pro gl.facit alia ratio,quam adduco in l.j.C.communia de lega.quod ratio poteſt eſſe:quia per illam legem fuit inducta hypothecaria:qua plerunque teſtatores,vt ſuæ voluntates habeant effectum,adijciunt obligationẽ ſuper omnibus bonis.Vnde attenta dicta conſideratione dicti teſtatoris.l.prima. ita prouidetur.quæ conſideratio poteſt ita cadere in legato libertatis.ergo &c.Imol. in dicta l.j.ff.de lega.j.putat veram eſſe opi.dicta.l.gloſſ.quia probatur optimè in dicto.§.ſi debitori.quia ſi non poteſt ibi cadere pignus prætorium,quia lex arctat talem debitorem ad præſentandũ fideiuſſorẽ de implendo legato relicto pro liberatione: & ſicuti ibi non arctat,ita nec in caſu noſtro debet arctare, vt poſsit ad miſsionem in poſſeſsionẽ procedi.Mihi in puncto iuris placet opin.Bald.& Cy. in caſu noſtro.Nam grauior quidem eſt præſtatio fideiuſſoris, quam ſit ſola hypothecatio particularis.in l.filio.in verſicu.mediocri.vel le.no. ca.ideo non ſequitur ibi tex.voluit grauare hæredem ad præſtationẽ fideiuſſoris.ergo eadẽ ratione

propria,quæ eſt euitãda:ibi verò infinitas ſumitur pro quadam immenſitate,quæ tamen reducitur ad terminum, & menſurã ſecundum qualitatem perſonæ donantis:
11 tamen ibi dicitur †quòd Imperator poteſt in immenſum donare. Secundò oppo. ad idem.ff.de in litem iuran.l.videamus.§.iurare.Solutio.licet ibi pars iuret ĩ infinitũ, tamẽ reducitur ad finem,& ad terminum prætaxationis iudicis.Tertiò oppo.de l.ſi ita ſtipulatus fuero à Seio. de fideiuſſori. Solutio.Ibi verba ſtipulationis ſapiebant infinitatem; tamen reducuntur ad finitatem,& menſuram De hoc an infinitas euitetur,Cy.recitat.l.primam de ſenten.quæ pro eo quod intereſt.Ego pono in l.ſi finita.circa principium.aliàs.l.qui bona.§. fin. de dam. infect. Quartò oppo. dicitur hic, quòd habet locum præſcriptio centum annorum in rebus eccleſiæ,& ciuitatis. Contra.ff.de diuer.& tempor.præſcriptio.l.in omnibus.Gloſ.dat hic multas ſolutiones: nã q̃ ibi loquitur in rebus fiſcalibus: hic in rebus ciuitatis.Alij dicũt,quòd illa corrigitur per iſtam:qa in alijs caſibus loquitur.Alij dicunt,quòd hoc habet locum in quatuor caſibus tantùm: & habet locum in reb⁹ ciuitatis alicuius:nõ in rebus fiſcalibus.Quanto aũt tempore præſcribantur
12 res fiſcales,†gl.& doct.tractant.j.de quadri.præſcri.l.j.& dicta.l.in omnibus.de diuer.& tempo.præſcrip.& ibi dixi. Oppo. de fun.reipublicæ.l.eum.vbi pręſcribitur. xxx.annis.Solutio. Ibi loquitur in ſeruo
13 Principis.†hic loquitur in re ciuitatis.hęc eſt vera. Item oppo. de l.præſcriptio.j.de ope.pub.Solutio.Ibi loquitur in his rebus
14 quæ ſunt in publico vſu:vt via,†et platea, quæ nullo tempore pręſcribuntur. Venio ad finem legis.opp.res ſua nemini eſt obli
a gata: [a] vt l.neq; pignus.de re.iur.Cùm igitur pignus habeat actionẽ in rem,non poteſt habere hypothecariam. Item eodem modo oppo.perſonalis, & in rem non poſſunt competere pro eadem re, vt inſtit. de act.§.ſic itaq;. quomodo ergo concedũtur
15 hic iſtæ duæ actiones? Sol.Poſſumus † dicere q̃ hypothecaria competit in alijs re-
b bus concedentis [b] vel relinquẽtis, non in ipſa re,cuius quis habet dominium. Item perſonalis competit, quando quis noluit eligere actionẽ in rem,vt not.Inſti. de leg. §.ſed noſtra. Vel dic melius,quòd hic com

nec ad hypothecam:quia eſt falſum:quia non eſt vnde grauamen fiat.

c ¶ POMATES. ¶ Speciale eſt.Et eſt idem in iuribus incorporalibus:vt per Oldr.conſi.xiij.in ij.q.Et ad hoc vide Alex.conſi.j.col.ij.vol.v.vide etiam Panor. in c.cum iu.col.antepe.de conſti.in prin.

c ¶ P.PAV.P. ¶ Speciale eſt. Secus tamen eſt in principe: quia in communi non transfertur dominium ſine traditione.Bald.in c.j.in ij.colum.quid ſit inueſti. Sed ibi loquit in poſſeſsione,quæ nõ trãſfertur in principẽ.Secus ergo vult eſſe in domino.vide per eũ. Quid autẽ in conſtitutione principis, an per eũ trãsferatur dominiũ in aliũ ſine traditione,vide in l.Cæſar.ff.de publ.ad bar. Item limita iſtam regulam procedere in contractu, ſed ſecus eſſe in voto, vt ſi qs dedicet ſe & ſua eccleſiæ:vide Bartol.in authentic.ingreſsi.in ij.colum. ſupra eodẽ. & ibi Moder. in iij. col.Item limita iſtam regulam vt dominiũ transferatur ſine traditione in eccleſiam, vt per Alexand.in l.j. §. per procuratorem in pe.& antepe.col.ff. de acqui.poſ.Item an trãsferatur quaſi dominium & poſſeſsio, vide pacti.Papien.in forma libelli in actione reali:in verbo, iure dñij.in antepe. col. Itẽ q̃ iſta lex loquens de venditione habeat locũ in permutatiõe, vide Alex.in cõſi.dcj. in ix.col.& de publi. vide Moder.in §. ſed iſtæ.inſti.de actio.in x.col.Quid aũt ſi aliquis recognoſceret rẽ ab eccleſia, an tranſferatur in eã dñium, vide d.Frã.cõſil.xiij. in ix.col.Et intellige an transferatur ſine traditiõe ipſo iure,vide quæ habes in l.ſi rẽ alienã.ff.de ac.poſ. ad Bar.Itẽ p ſolã conſeſsionẽ trãsferat dominiũ in eccleſiã, vide quæ ſcripſi j.de iu, & fa.igno.Itẽ an iſta lex habeat locũ in alia pia cã,puta ſi iſtituant pauperes Chriſti,& dẽtur executores,vide Bar.ĩ xij. diſput.in ca.filiũ adultũ. Itẽ iſtud priuilegium nõ haberet locũ i clericis acqrẽtibus ſibi, nõ eccſiæ.vide Ange. cõſi.xlviij.in c. quidã Frãciſcus.Itẽ q̃ in ca

petit dominiũ de iure ſpeciali: & ideo non
16 †excludit beneficium iuris communis:vt l.in bello.§.ſi quis ſeruũ.ff.de cap. & poſt. re.& ideo competit etiam in ipſa re hypothecaria,& perſonalis,qñ cum rei vẽdicatione cõcurrũt.Iſta fuit opi. do. Alber. de Sali.quã ponit Cy.in l.j.C.commu. de leg. Op.rei venditæ non traditæ,non acquiritur dominiũ:vt l.ſi ager.ff.de rei ven.& l. traditionib⁹.j.de pac.ergo actio in rẽ non põt cõpetere.Huius timore dicunt quidã, q̃ hic dicitur de actione in rẽ,referatur tãtũ ad res legatas, & ita tenebat Azo. quæ opi.nõ eſt vera,q̃ text.q dicit,in oĩb⁹ &c.i. in ſupradictis. Dicẽdũ eſt ergo, q̃ ſpeciale
c eſt [c] in eccleſia & ciuitate, quod † ex ſolo
17 cõtractu,& ſine traditione transferat̃ dominium:& per cõſequens cõpetit actio in
18 rẽ.†Et ſic ſunt priuilegiatę ciuitates,& eccleſiæ,& q̃ hãc l.in trib⁹:ſcilicet in pręſcriptione,& acquiſitione dñij, ex dictis cauſis,& in actione in rẽ. Vide gl.& not.eã.& vide quod in iſtis quatuor caſib⁹ acquiri-
d tur dominiũ ſine traditiõe. [d] Ex hoc concludo:ſtatutũ eſt in ciuitate iſta q̃ vẽditio, vel alienatio nõ poteſt fieri in eccleſijs, & perſonis non ſubiectis,valet ne iſtud ſtatu-
e tum? Reſpondeo [e], non quia eſt contra li-
19 bertatem Eccleſiæ.Probo † quia illud eſt cõtra libertatẽ eccleſiæ,quod eſt cõtra priuilegia cõceſſa eccleſijs:vt in auẽ.caſſa.ſ.e. ſed hoc eſt cõceſſum eccl'ijs,vt poſsit emere,& ex ſola emptione etiã ſine traditiõe dominium acquiratur:vt patet hic.Ita determinauit do.Old.in publica diſputatio
20 ne:quod no.& tene mẽti. Statutũ aũt †qđ non liceret alicui forenſi vendere,iſtud bene valeret.Caſus eſt infra, non licere metro.l.j.lib.xj. Venio ad penul.gl. quæ eſt hic,quæ ponit aliquas quæſtiones bonas: dicitur hic q̃ iſta lex habet locum contra principales,& eius fideiuſſores, vel ſucceſ
21 ſores.Quæro ſi agatur contra alios. † Gl. dicit, quòd tunc repelletur Eccleſia præſcriptione minori. Et vide gloſſam ſuper verbo,moueatur.quæ multũ facit:& quid vult dicere hæc glo. Reſpondeo:quia vos ſcitis quòd petitio hæreditatis non datur contra titulo poſsidentem: vt l.regulariter. de petition. hæredita. & ideo eo ipſo quòd haberet aliquis bona hereditaria alio quo titulo, repelleret Eccleſiam agentem illa actione. Sed aliæ actiones, de qui-

ſu illius l.dicatur habere fortius ius ex cõtractu,quã vbi requiritur traditio,vide Are.in l.Pompo.§.quæſitum.in j.no.ff.de acqui.poſ.Item circa iſtam l.quæ ſolet allegari,q̃ quilibet præſumitur viuere vſq; ad c.an. adde q̃ ad tollendum hanc præſumptionem ſufficit vnus teſtis de viſu,vide Bal.in c.j.ad fi.qui feu,da.poſ.vide ad Bar.in l.ij.§.ſi dubitetur.ff.quemad.teſta.aper.

¶ Speciale eſt in eccleſia.An autem ex contractu procuratoris eccleſiæ,non interueniente traditione acquiratur dominium eccleſiæ,Ange.q̃ non in l.j.§.per procuratorem.ff.de acqui.poſ.Sed Alex.ibi contrarium tenet.

d. ¶ Sine traditione.Sed nunquid eodem modo acquiratur quaſi dominium: & ſic publiciana. Dic vt in prin.huius l.poſt Bar.

e ¶ Rñdeo,non.Statutũ q̃ alienatio nõ poſsit fieri de eccleſijs,vel pſonis non ſubiectis,nõ valet:& vide Ia.Bu.l.aſsiduis.j.q po.ĩ pi.ha.& ĩ c.fi.de immu.eccle.in vj.& qđ hẽ p doc,ĩ l.dudũ.C.de cõtra.emp.& oſtẽdit Ang.bñ loquens in cõſi.xlviij.ĩc.qdã Frã.p Bar.ĩ l.filiuſ.§.diui.ff.de leg.j.in iſtis terminis dixi poſt Bar.in l. cunctos populos,in.v.q.& Bal.hic ĩ iij.col.cõtra & Bar.in d.l.dudum.per Ang. & Imo.in d.§.diui.& ibi vide,qđ late dixi poſt Bar.ĩ v.quero ſi agit̃ contra alios &c.Sed Bal.& Gu.hic videt̃ indiſtincte tenere gl.& dixi.ĩ.i prin.huius l.ſed opi.

bus

Bar.mihi placet plus: ꝓ qua mihi vī caſus rectè intuēti, in aut. ibi poſita. & vide ibi Barto.in princ.

A DDE vltra Ange. d.cōſi.videndū Bald. cōſi.cxlvij.j.li.& cō ſil cxlvj.eo.lib. vj. de Pau.de Caſtr.hic.

a ¶ Non ſoluit. Adde Bal.hic,qui idē tenet in l.ſi ancillam. de actio.emp.

b ¶ Sine traditiōe.Fallit ſi eſſet cōſuetudo ꝙ trāsferatur: vt no. in c.ij.& ibi ꝓ Imol. de cōſue. Itē fallit in caſu ſing.no.ꝓ bar.in l.raptores.j.titu.j. & plenius de hoc xvj. qō.j.moderamine. & ꝙ dixi.ſ.in princ.huius legis,& per Bal. in l.licet.j. de acquir. poſ.& in l.j.ad fin.j. de rerū permut. Item fallit in caſu, de quo in.l.ſi fundum quē.ff. de fun.do.& ibi vide gl.q̄ ponit aliā fallē.

ADDE ꝙ in eccleſiā tranſeat fideicōmiſſum & poſſeſsio,etiā ſine verbo tradita,tenet Pat. de Caſt.conſil.cxxxiij.

⁂ POMATES.

c ¶ Quas actiōes. Ad iſtam vide Gemi.in c.Abbate ſane.ī prin. co.iij in fi.de re iudic. lib.vj. vide etiam ad iſtam l.Fed. in cōſil. cvj.col. pen.ad fin.& Roma.conſi. lx.colū. ij.in princ.

d ¶ Quas actiones. In auth.quas actiones,ī prin.Et not. ad hanc aut. ꝙ licet cōtra eccleſiā regulariter nō currat p̄ſcriptio niſi xl.anno.c.de quarta. de p̄ſcri. tū in actionibus p̄ſonalib⁹ p̄ſcribit ſecūdū diſpōnē iuris ciuilis.Idē in alijs actionib⁹,q̄ claudūt ſemeſtri anno vel biēnio,& quantò minoris, redhibitoria, actio de dolo, & in actionib⁹ p̄torijs, vel ſiſib⁹, iſta eſt gl.not. iuncto text.in c.cum cū.de emp.& vē. uā ibi multū no.do.Abbas ꝓ limitatiōe fere tot⁹ ti. de p̄ſcri.facit ꝙ not. Bald.in l.ij.C. ne rei do.vel temp.an iſta authē.corrigat in p̄ſcriptione triēnij.& dū ſ. q̄liui quid de rebus clericorum,vide Imo.in c. fin. ad fi.de p̄ſcri. Adde ꝙ etiā in p̄ſcriptione pauperū & eorū iurib⁹ nō p̄ſcribit minori ſpatio xl. an.ſecūm Bald.hic ꝓ tex.in aut.de eccle. tit.in §. ꝓ tēporalib⁹. & vide Bald. hic in princ.& gl.ſed an habētes cām ab eccleſia vel ciuitate, habeant hoc priuilegiū in præſcriptiōe dicit ꝙ nō, ſecūm Bal.& Ang.in l.ſicut.in pen.col. de p̄ſcri.xxx.an.& Bar.

bus hic loquitur,ſ.actio in rē, datur cōtra quēlibet poſſidentē:& ideo ille poſſidens eſt principalis ipſe.Idē in hypothecaria,in rem:vt l.de eo.ī fi.ff.ad exhi.vnde ſemp habet locū p̄ſcriptio,de qua loquit hæc lex. Quæro,q̄d ſi eccleſia emit,& pretiū donſoluit: a an habeat dñiū. Gl.ꝙ ſic: † qa hic
22 debet ītelligi,ꝙ in eo caſu eccleſia & ciuitas habēt dñium ſine traditione: quo caſu priuat⁹ haberet traditiōe facta.Et vide gl.
23 quæ dicit,& bñ. †Quærit gl.vtrū poſſeſſio transferatur ſine traditione b.Gl.dicit
b ꝙ nō;vt l.deniq;.ff.ex q.cau.ma.ꝙ no.& illis caſib⁹,in q bus dicit lex transferri dñiū poſſe ipſo iure;nō tñ trāsfertur poſſeſsio. Idē no.in l.cū duob⁹.§.idem reſpondit. ff. pro ſoc.& de pub.l.commiſſa. Quæro,q̄d ſi vni eccleſiæ rem vendidit:& pretiū ſoluit eccleſia.rem tñ venditor eccleſiæ, non ttadidit,& poſtea vēdidit & tradidit alij eccleſiæ;quæ eccleſia erit potior. Videtur q̄d ſecūda,cui erat facta traditio:vt l. quo-
24 ties j.de rei ven.†Cōtrariū eſt veritas: q̄a potior eſt prior propter dñium iam trāslatum:ꝙ eſt ſine traditione quæſitū. Iſta lex
c corrigitur per aut.quas actiones.c

1 *Eccleſia in præſcriptione non æquiparatur minori: & ibi de ratione.*

2 *Quæ præſcriptio obſtet eccleſiæ Romanæ, & alijs eccleſijs.*

3 *Priuilegiatus quando utatur priuilegio contra priuilegiatum.*

4 *Priuilegiatus contra eccleſiam quando utatur priuilegio.*

5 *Priuilegia quòd in dubio dicuntur conceſſa ad poſtulationem partis,*

6 *Priuilegia conceſſa per legem generalē, licet præſumantur conceſſa mera liberalitate Principis: tamen in cōtrarium poteſt admitti probatio, ſcilicet quo ad poſtulationem.nu.7.*

8 *Diſpoſitio huius auth. q̄ non ſit correcta in ciuitate.*

9 *Correctio legis quòd non inducatur ex identitate rationis.*

10 *Priuilegium quòd præſcriptio non currat niſi, centū annorum: ſi habet clauſulam, non obſtante. quòd ualeat. & nu.11.*

12 *Priuilegium q̄ contrà aliquē aliqua præſcriptio non currat: q̄ ualeat ſi habet clauſulam, non obſtante.*

13 *Eccleſia quando reſtituatur aduerſus præſcriptionem.*

14 *Eccleſia quando ſuccedit priuato, an in illis bonis habeat priuilegium huius authen. & ſic utatur hac præſcriptione.*

15 *Priuilegiatus in præſcriptione ſuccedens non priuilegiato quando utatur dicto priuilegio.*

d QVas actiones. d Cū in lege C. ſit dictū ꝙ actiones cōpetētes eccleſiæ durarēt ſpatio cētū annorū p iſtā aut. eſt reductū ad ſpatiū xl.anno. p̄ſcriptio verò triū vel x.anno. in ſuo robore pſeuerat ſed ſola Rom. eccleſia c gaudet ſpatio centū annorū. Oppo.in aut. vt cū de ap.cog.§.ſi verò liberi.& de ſan. epi. §.pe.So.dicit gl.fallit in illis duobus caſibus.& bñ dicit gl.Ratio,quia cū ad illā hęreditatē vocent de iure ſpāli cōtra ius cōmune eccleſiæ,meritò ſibi breui⁹ tempus ſtatuit.Scdò opp.eccleſia æquiparat minoribus:vt l.orphanotrophos.j.titu.j. ſed cōtra minores nō currūt p̄ſcriptiones † iſtæ: l.ſicut.j.de p̄ſcri.xxx.an.& l.j.& l.ij.& vlt. in quib.cau.in inte.reſti. nō eſt neceſ.Sol. Alij minores ſunt in minori ætate tpaliter qa ſupueniente maiore ætate finit minor ætas:ſed eccleſia habet loco minoris ppetuo meritò ne actiones eccleſiæ extēdant

e

ad infinitū,ſtatutū eſt hoc tp̄s. Ita vī velle gl.in ſiſi in l. niſi finita.ff.de tut.& rō.diſt. Ad qd facit q̄d no. de re. in inte.c.auditis. e & de p̄ſcri.c.ſi diligēti. Tertiò opp.ad iſtū finē ꝙ eccleſia Romana nō gaudeat p̄ſcriptione centū annorū:vt in aut.vbi hæc cō
2 ſtitutio ſumit p totā aut.col.vj.†Huius timore gl. q̄ eſt hic dicit ꝙ hæc clauſula hic poſita fuit Guarnerij.nec eſt vera clauſula:qa etiā in eccl'ia Romana currit pręſcriptio xl.ann.licet de iure canonico ſec⁹.& vide gl.vlt.Cōtrariū huius no.in rub.quæ hic allegat in gl.ſ.in aut.hæc conſtō innouat.Nā illa rub.nō facit mentionē de conſtitutionē q̄ p̄cedit in vol.aut.ſ.vt Romana eccl'ia,&c.ſed facit mētionē de cōſtōne iſta.Illa ergo conſtō,vt eccleſia Romana, &c. cū ſit ſpālis;non tollit per illum text. hæc cōſtō innouat,&c. Et hāc opi.tenent oēs doc.nr̄i &canonizata eſt.Et ſcdm hoc habes tria iura.Primò iſtud ius, fecūdū ꝙ cōtra eccleſiā currebat centū annorū p̄ſcriptio in quatuor caſib⁹ hic poſitis.hoc in a- f
liis nullū habebat ius circa p̄ſcriptionē.ſecundū ius aut.in illo ti.vt ecc.Ro.&c. col. ij.ſecūdū ꝙ p̄ſcriptionē centū annorū ſtatuit cōtra eccleſiā Romanā in oi caſu:licet hic loquat in quatuor caſibus tm. Tertiū ius eſt in aut.hæc cōſtō innouat cōſtit.&c. colla.viij.ſecūdū ꝙ in oi eccleſia, excepta Romana ſtatuit p̄ſcriptio xl.an. & ſic iſta lex ,put loquit in eccleſia, corrigit quo ad p̄ſcriptionē. Venio ad qōnes in glo.magna,q̄ro vtrū eccl'ia cōtra eccleſiā poſsit ſe tueri p̄ſcriptione xl.anno.Gloſ.dicit ꝙ ſic allegat ff.ex qb.cau.ma.l.fi.licet qdā dicāt cōtrariū.Iſta qō reſidet in hoc vtrū priuilegiatus poſsit vti priuilegio ſuo cōtra aliū priuilegiatū.Circa ꝙ Pet.ut Cy.refert ponit vnā diſtinctionē ſatis longā. Tu breuiter aſſume f in duobus verbis.Qñq; quę f
3 ritur † vtrū priuilegiatus poſsit vti priuilegio cōtra priuilegiatū eo caſu quo ab ipſo priuilegiato aduerſario ſuo priuilegiū cōſequit.& iſta nō eſt nr̄a materia:dixi vobis in l.fi.j.de fruc.& lit.expē. Qñq; qlibet eſt priuilegiatus principal'r:& tūc qñq; qs eſt priuilegiatus gñaliter in genere:ſed nō eſt in ea cā,de qua agit,ſed vnus tm eſt ibi priuilegiatus:& tuncvteť priuilegio ſuo contra aliū priuilegiatū. hic eſt caſus in l.vlti. ff.ex qb.cau.ma.& eſt caſus qōnis noſtræ. declarabo:licet vtraq; eccleſia ſit priuilegiata in genere:tñ in caſu, in quo agitur, eſt priuilegiata ſolum eccleſia illa, contra quam præſcribitur,non illa, quæ p̄ſcribit. Simile in duobus abſentibus;vt d.l.fi. Si verò vterq; eſt priuilegiatus reſpectu eiuſdem cauſæ quæ agitatur.hæc eſt vna regula infallibilis. Si q̄dē vn⁹ habet priuilegiū potentius altero:ille præfertur, qui habet potentius,Potentius autem poteſt eſſe,qa vnus certat de dāno,& alter de lucro: vel quia cauſæ cōcedēdi priuilegiū ſunt fauorabiliores:vt l.verū §.fi.cum l.ſeq.ff.de mino.Si verò cauſæ priuilegij ſunt pares,vel priuilegia ſunt paris potentiæ, & concurrūt ambo:qual'r admittantur:vt l. priuilegia.ff.de priui,cre.inter ſeipſos potior eſt cōditio poſsidētis:vt l.ſi ſeruū.§.de illo. de verbo.obliga.de regu.iur.c.in pari. lib.vj.

g Secundò quæro vtrū priuilegiatus g con-

in l.cū ſponſus.§.inve ctigalib⁹.ff.de publi.

⁂ P. PAV. P.

¶ Romana eccleſia. Quòd omnia priuilegia conceſſa Romanæ eccleſiæ habeaat locū ī alijs,vid tex.in l.oīa ī fi.de epi.& cle.

⁂ POMATES.

¶ Aſſume in duob⁹ verbis. Vide ad hoc Fcli.in c.in p̄ntia.col. iiij.in fi.& ſeq.& ī c. de quarta.col.xiij.de p̄ſcr.& Ro.cō.clxix. col.vj.& Alex.in l.j. §.ad muni.ff.ad l. fal Pañ.in c.fin.col.viij.* de iud.& Capra cōſi ij.col.j.ī ij. dubio primi dubij. & Capra. xxij.ī fi.& lxviij.col. penulti.& lxxxvj.& Pau.de Caſ. cccxvij. & Barb. xv.volu.ij. & xxxvij.colū. viij. eo.volu.

⁂ P. PAV. P.

¶ Aſſume. Vide Fel. in c.de quarta extra, de p̄ſcr.in xiij. col.& in ca.in p̄ntia.in xij. & ſeq.colū.extra, de ꝓba.Pau.de Ca.cō. cccxxxviij. in ij.colū. De quo habes ī l.inimicorū j.in qb.cau.ī inte.rēſt. nō eſt neceſ. ꝓ limitatione hui⁹ legis.& Pau.de Caſ.in cōſi.cccxvij.dū ponit an vniuerſitati cōtra vniuerſitatē det reſtitutio,vt ſcripſi ēt in lege Reſpublica.j. ex qb. cau. maio. Vide Pañ.in d.c. in p̄ntia.ī xiij.col.vbi refert dicta Bart. & ibi vide Deciū in octaua tij. ſup gl.fi.poſt Fel.ibi in xij.co.Vide Barb. conſi.xv.vol.ij.

g ¶ Vtrum priuilegiatus. Et an præſumat motu proprio,vel ad poſtulationem partis,adde Bar.in l.j.& ꝙ ibi dixi poſt eum. C.de pe.bo.ſubla.lib. x.& Barto.in l.iij.in princ.ff.ꝙ quiſq; iur. Et de hac clauſula, motu proprio, adde nota. maximè poſt Bart.in l.q̄dā cōſulebant de re iu. & no.ī l. ſi non ſpāli.j. de te. licet Bald. ibi de hoc nihil dicere videatur & in auth. hoc inter liberos.C. de teſt.& in l.ſi qs.in prin.teſt. de leg.iij.& vide glo. in ver.facta. & Imo. ſuper ca.in clem.ij.de offi.ord.Et an motus ꝓprius tollat nullitatem.& defectū intētionis,vide gl.ſing.in ver. directas ī cle.per lras. de p̄ben. & ibi Imo.an mot⁹ ꝓprius ampliet gratiā, vide ēt gl.ī ver.validā. & gl.fi.ī cle.ſi Roma.de p̄bend. Et an motus ꝓprius tollat inhabilitatē:& an iducat diſpenſationem, vide Imol. in cle.ij.de rer. ꝓmu.in notabilibus. Et an cōceſsio motu

ꝓprio ſit latiſsimè interpretanda. & vide Ant. & d.abb.in c.cū nostr. de cōcess.prb. vi.col. Item met' primo' firmet gratiā cōtra prāſumptā voluntatē præcedentis, vide latè in c.j.de fil. ꝓsby.in vj.& ī c.ſi ꝓpter.& ī c.quāuis. de reſcri.eo.li.q dicit, ꝙ vbi eſt motus proprius,non requīt ſpecialis prorogatio. Et qū mot' propri' tollat vitiū ſurreptiōis & etiā inhabilitatis, vide tex.gloſ.& doc. not.d.cle.ſi Roman'. de preb.& dicit bal. & Ang.ī l.ij.in prin. de quadri. præſcri.ꝙ motus ꝓpri' operat' idē qđ clauſula,non obſtāte.Itē operat,ꝙ valeat reſcriptū,ꝙ alias a pē nō poterat impetrari,ſecdm bal. in l...i ij.col.j.de ſen. reſcin non poſ. Et qū mot' proprius tollat vitiū ſurreptiōis, & firmet gratiam,vide Bal.in l.fi.j.de cri.ſacri.& dicit Bald.in l. imperialis.§.ſi miles. j.de nu.ꝙ motus propri' principis errātis nō facit valere priuilegiū.ar.l.quidā cōſulebā.de re iudi.Et qū præſumat' mot' proprius,vide ſin.Bal.in l.nec damnoſa. C.de precibus Impe.offe.

¶ Add clauſulā,motu proprio.vltra Fel. in c.cæterū.& in ca.ſi qñ.& ī c.ad aures.d reſcri.Pau.de ca.cōſi. cclxxx.& Ro.conſil. cccxxvij.& in quātū Bart.loquīt de eccleſia.Nouātulana,opp. & dicit no.perpetuò. adde qđ Bald.cōtra: quia illud priuilegiū eſt cōceſſum Deo,& cōtra Deū nō debet fieri retorcutio. & hoc dicit Pau.de Ca. eſſe tutius.

a ¶ In ciuitate. Et de præſcr.cōtra ciuitatē vide Bal.in l.ij.C.ne rei do.vel temp.in l. ij.C.cōia de vſucap. ⁂POMATES.

b ¶ Ex idētitate rationis. Vide Pañ.conſil. xxix.col.ij.in fi.volu. ij.& cōſi.cxj.in j.dubio.eo.vol. & Feli.in c.translato.de cōſtit. col.v.& ſe. Cep.cōſi. lxxij.colū.fi.& cōſil. lxxiiij.col.ij. & Bar. conſi.ij.col.fi.& Barba.conſil.xix.col.iiij. vol.j.Roma.conſi.cl. & Imo.cōſl.lxiij.& vide Alex.conſi.cxlj. colum.ij.volum.ij.& ſeq.col.v. & omnino Ancha. vbi declarat conſilio.xcij.& vide etiā Iſſin l.poſthu.j. de contra tab.col.vj. & ſequen. & Anna. xxvij. col.fi. & xxx. col.ij.& xiij.Ancha. in c.canonū ſtatuta. colū.xvij.de conſtit.

tra eccleſiam poſsit vti priuilegio.Hic autem videt † ꝙ ſic per tit.ff.qđ quiſq; iuris. 4
Cōtrariū determinat gl.qa iſtud non fuit cōceſſum eccleſiæ ad eius poſtulationem. Quis reuelauit hoc gl.ꝙ iſtud priuilegiū nō fuit cōceſſum eccleſiæ ad eius poſtulationē,ſed ꝓprio motu principis:cū de iure priuilegia intelligant † cōcedi in dubio 5
ad poſtulationē:vt extra,de cōceſ.pbē.c.j. ſi motu proprio.lib.vj. Rñdeo,priuilegia quę † cōcedunt ſtatuēdo legē & ius generale,intelligunt cōcedi ex liberalitate,nō 6
ad petitionē.hic eſt text.cū iſta gl.Sed priuilegia ſpecialia ī corpe iuris nō clauſa,in dubio intelligunt cōcedi ad poſtulationē: vt in cōtrario.& nō puto.ꝙ eccl'ia Nouātulana,q̄ habet priuilegiū ꝙ gaudeat ſpatio cētū annorū,in corpore iuris nō incluſum, ꝙ eodē iure ipſa contra alios vti debeat.qđ 7
nota.perpetuò. † Contra primū membrū poſſet admitti probatio in cōtrariū,ſi illud generale ius fuit factū ad poſtulationē & procurationē alterius.Ita videt ſentire gl. quā habuiſtis j.de fruc.& li.expen.l.fi.tene
menti.† Quæro,lex iſta eſt correcta in ec- 8
cleſia:vtrū ſit correcta ī ciuitate. [a] Io.ꝙ nō mutuat' &c. Pla.dicit ꝙ ſic:qa eadē eſt rō. vide gl.Vltramon.tenēt opi.Pla.iſta q̄ſtio voluit hic vtrū ex identitate rationis induc atur correctio legis. Breuiter dico ꝙ nō. Text.eſt in l.ſi verò.§.de viro.ſol.mat.j.de nup.l.ſi furioſi,no.ī l.tā is.§.j.ff.de do.cau. mor.Et ſic concludo opi.Ioā.eſſe veriorē. 9
Ex qua no.† ꝙ ex idētitate rationis nō inducit correctio legis.ꝙ illud qđ dicit.ff.de legi.l.nō poſſunt. ꝙ leges ex idētitate rationis [b] trahunt in ar.eſt verū qñ per hoc: contra aliquā legē ſcriptā non veniremus vt hic. Quæro,vtrū hodie poſsit concedi priuilegiū qđ nō currat p̄ſcriptio,niſi cētū 10
annorū.Gloſ.dicit qđ ſic:† qa res de facili redit ad ſuā naturā:vt fuit in eccleſia Nouātulana.Iſta ratio q̄ fit in glo.qa antiquę formæ reddit,nō eſt bona,qa in his q̄ ipſo iure tollunt,nō eſt dare regreſſum ad formā antiquā cū minori ſolennitate:vt ff.de
pac.l.ſi vnus.§.pactus.& ideo † dicūt doc. 11
mod.qđ in tali priuilegio deberet dici,nō obſtante tali lege:vt l.reſcripta.j.de preci. Imper.offer.et j.ſi cōtra ius vel vti.publi.l. fi. Itē quærit gl.an poſsit cōcedi priuilegiū in genere:qđ cōtra aliquē nō currat aliqua præſcriptio.Gloſ.dicit qđ non:vt ff.ſi quis cauti.l.ſed & ſi quis.§.quæſitū. Intel- 12
lige verū,† niſi fuerit dictum expreſsè nō obſtante tali lege:vt dictū eſt §.Quęrit gl. c
vtrum cōtra iſtas præſcriptiones [c] poſsit d
reſtitui eccleſia. [d] Glo.videtur velle quòd 13
ſic:tamē nō firmat.Quidā dicūt † qđ contra iſtas pręſcriptiones longas nō reſtituit eccleſia.extra,de præſcri.c.auditis. Alij qđ reſtituātur: ſed reſtitutio debet peti intra quadrienniū tantū.& iſtud tenebat domi. Pau.de Leaza.in cle.j.de reſti in integ
Quærit gl.quid ſi eccleſia ſucceſsit priua- e
to:[e] an vtatur iſta præſcriptione.Hic † in 14
glo.ſunt opi.vide glo.in princi.vel in paſſu quādo priuilegiatus in præſcri ne ſuccedit nō priuilegiato. Dic ba† breuiter:& iſtam quæſtionē intel 15
de priuilegio ex parte eius, cont præſcribit.Dicas ergo ſic:Aut pri

quod habet ſuccedens. eſt tale quod præſcriptionem extinguit, aut præſcriptionē differt,aut illā mutat.Si tollit:tūc non vtit
f ſuo priuilegio.Hic eſt caſus [f] in l.ſi fundū. de fun.do.Si differt:tunc vtit ſuo priuilegio.Caſus eſt in l.ſicut.de præſcri.xxx.an. Si verò mutat p̄ſcriptiōes: & hic eſt caſus noſtræ q̄onis.nā cōtra priuatū currit præſcriptio x.vel xx.an.cōtra eccleſiā & ſuccedētem eius priuilegio eſt xl.anno.vnde
nō tollit præſcriptio, nec differt,ſed ſem- c
per currit.ſed ſi alterat' in aliū modū, iſto caſu pro tpe præterito vtit iure priuati:p tēpore futuro iure eccl'iæ & ſic priuilegio ſuo. Vnde ſi ponas qđ priuatis currāt decē anni:et ſic eſt cōpleta media pars p̄ſcriptionis cōtra eccleſiam:alia media pars currit xx.an.vt j.de præſcri.lon.tēpo.aut'.ꝙ ſi qs quibuſdam.facit qđ not.in l.apud Iulia.§. Marcellus.ff.ex qui.cau.in poſ.eatur &c.

De Epiſcopis & clericis. *Rubrica.*

Continuatio patet.Vidiſtis ſ.de eccle- d
ſijs:ſequitur modò videre de rectoribus earum, &c.

1 ☞ *Priuilegium quod habēt filij clericorū,illud habeāt etiam mortuis parentibus remißiuè.*

LEX II.

g [g] Omnis. Per iſtā l.cū gl. videtur ꝙ priuilegium ꝙ habent filij clericorū,ꝙ † illud nō habent, niſi viuis parentibus. De hoc dicam j.de iniu.l.fi.& vide glo.quæ incipit, e
ante concepti.& notabis eam bene.

1 ☞ *Inuadens rem eccleſiæ poteſt à iudice eccleſiaſtico conueniri.*

2 *Collectæ quòd imponantur eccleſijs quando prædia ſunt tributaria.*

LEX III.

h [h] Tem nulla cōitas.

1 Nota hic caſum † ꝙ ille,q̄ inuadit rē eccleſiæ,poteſt cōueniri à iudice eccleſiaſtico. Et vide gl.ſup verbo, ab eccleſia.quæ incipit,hoc verū rōne. {De hoc plenè vide extra de fo.comp.c.cum ſit gñale.Hoc aūt intelligo verū qđ non poſ-
2 ſunt imponi collectę† niſi p̄dia ſint tribu- f
taria,tūc em̄ imponunt prædijs,nō pſonæ: vt dixi ſ.ti.j.l.placet.& videbitis j.l.proxi. & eſt iſta noua conſti.Fede.& no.bene eā.

1 ☞ *Clerici ꝓ prædijs tributarijs poſſūt cogi ad tributa.*

2 *Quòd hæc lex non corrigatur per auth.item nulla communitas.* g

1 [i] Eiis. Poſſunt ergo clerici pro prędijs tributarijs† cogi ad præſtanda tributa. Dicit glo. quòd hæc lex videt corrigi per
2 aut'.item nullam.quam modo legi. quod non † eſt verum:quia hic loquitur in prædijs tributarijs.& ſic onerib⁹ realibus: ſed authen.item nulla.in muneribus perſonalibus,ſeu quæ imponūtur perſonæ pro rebus,vt collectæ:vt l.j.§.fi.ff.de mune.& honori.&c.

[k] Fficiales. De hoc habent Canoniſtæ vnā h
rubri.extra,de obligat.ad ratio. hodie verò quādo officialis ſeu curialis efficitur clericus,ſeruatur alius ordo:vt in authenti.ſed neque, quam ibi vide,&c.

& Panor.in d.c.trāſlato.& Areti.conſil. xxvij.col.ij.ad fin.& ſeq.& Panor.in c.fi. col.iij.de reſcriptis.& Capram conſili.dccclxxxix. aliàs xcviij. col.pen. & Aret.clx. col.j.& clxiij.& Ias. in l.j.j.qui admit.col. viij.in fi.& in l.emācipata. eo.titu.col.pe.

⁂POMATES.

¶ Preſcriptiones.Vide Panor.cōſi.xxxij. in iij.dubio.volu.j.& Feli.in capi.j.col.v.in verſi.dum ſolenniter. & ſeq.col.de reſcrip. & Ro.conſil.cxxxij. col.iij.& ſeq.& conſi.clxvj. col.penul.& ccccvij.vbi ponit etiam quo tpe debeat peti iſta reſtitutio.& Alex.lxxxj.col.ij. volu.v.& Socin.cclxvj. colū. viij.& duabus ſequen.

¶ Reſtituī eccleſia. Sed circa iſtā materiā dubitatur an valeat priuilegium cōceſſum eccleſiæ ne ſibi poſsit obijci niſi præſcriptio centum annorum ab alia eccleſia:vide Bart.poſt glo.in l.ſi vnus.§.pactus.in fi.de pact.& quod notat Cy.hic ī vlti.qō. & Bartolus ſ.proxi.

¶ Succeſsit priuato. An priuilegiat⁹ ſuccedens non priuilegiato vtatur ſuo priuilegio,vide do.Anto.in c.quia V.de iudi.in verſic.venio ad vltimū. & ideo fiſc⁹ ſuccedēs priuatovtit iure priuati.ſed Bal. in rub.j.de priui.fiſci. & text.in l.cū quidā. §. fiſcus. de vſu.circa fi.limita.no.per Bar. hic ſecundū elegāter nota.in l.ſi filius.§.in hac.ver. omnino.vide de verb.obli.

⁂POMATES.

¶ Hic eſt caſus.Vide Alexā.in ſimili in l.procurator.j.de eden. & Panor.conſi. xiij. col.ij.vol.ij. & gemi. in c.j.§.j.in j.& ij.col. de iure patro.in vj.

¶ Omnis. In l.j.de epiſ.& cle.in prin.hāc l.volentē ꝙ conceſſa clericis intelligat' cōceſſa eorū liberis & miniſtris quæ multū facit pro no.ꝓ glo.in l.reſtituendæ. in verbo, priuatæ.j.de adquo.diuer. iu.intelligit Roge.in l.ſi finita.§. ſi de vectigalib⁹. An ibi in iij.colū.vbi refert Alex.habere locum in beneficijs,ſecus in priuilegijs.ff. de dam.infe.

¶ Item nulla communitas. Facit quod no.per Bar.in l.fin.& conſtit.prin.vbi propter delictum quis perdit priuilegium fiſci.

Si

a SI quis. [a] Punitur effectus, licet non sequatur effectus, hoc dicit. breuiter ista lex, & vide hic Cyn.

☞ Testis debet dicere veritatem pro utraque parte.

1 b SEd iudex. [b] No. tex. ibi quæ nouerint. & sic pro vtraq; parte debet dicere ve-
1 ritatem. De ista materia vide ibi Spec. de testib. §. se-quitur ver. quid de presbytero. & eo. titu. §. j. versic. item excipitur quòd est monachus &c.

1 ☞ Falsitas committitur nõ solũ dicendo falsum, sed etiam in tacendo quod est uerũ.
2 Notarius omittens ponere capitula & clausulas debitas in instrumento committit falsum.

1 c PResbyteri. No. q falsitas cõmittit nõ solum
3 in dicẽdo vel falsum, sed ẽt in tacendo [c] qd est verũ qd no. cõtra testes & notarios omittẽtes debita ponere capitula in instrĩs. Facit l. ea q cõmẽdãdi. §. fi. ff. de cõtrahẽ. emp. & j. sic cõtra ius vel vti. pu. l. pscriptiões. & no. j. pxi. aut. presbyter. quãvide hic &c.

PResbyteri. In hac aut. dicitur qualiter presbyteri puniãtur de falso. quod no. &c.

PResbyterum. Hodieverò aliæ ætates sunt cõstitutæ, vt extra de æta. & qualitate. c. fi. in clemen.

1 Iniuria illata clerico est crimen publicum ideo ab omnibus deducitur in iudiciũ, & etiam per iudicem ex officio pro tali iniuria procedi potest. nu. 2.
3 Officialis quando non est potens debet officium potentioris seu auxilium implorare.

1 SI quis in hoc [d] No. qd iniuria q̃ fit clericis vel ecclesiæ põt tãq; publicũ crimẽ ab oĩbus deduci in iudiciũ. Item no. q̃ de hoc põt ingri p officialẽ & eius officio nemine postu-
2 lãte. [d] Nõ etiã q̃ qñ officialis nõ est potens, debet potẽtioris
d officialis offm seu auxiliũ iplorare seu inuocare: vt hic videbi-
3 tis in fi. Sequit aut. sed nouo iure q̃ aliã pœnã ĩponit ecclesijs.

1 ☞ Litania non potest fieri sine oratione & cruce.

SEd nouo iure. Hæc aut. nõ summat, nec
1 aliqd dicit p doct. Ex qua no. q̃ litania nõ põt fieri sine oratione & cruce: p cõsequens debent interuenire clerici & sacerdotes.

1 ☞ Clerici debent ordinari in ecclesijs secundum quantitatem redituum.

1 e IN ecclesijs. Nota q̃ p magnitudine eccle-
1 siæ, [e] & secũdũ quãtitatẽ & mẽsurã reditus debẽt clerici ĩ ecclesijs ordinari. De hoc habes rubricã, vt determinat sit numerus clericorũ.

1 ☞ Pactum quòd liceat ingredi possessionem propria authoritate, quòd exerceatur etiam contra ecclesiam, si possessio ad eam transit.

SI quis. Nota tex. ibi veluti manu iniecta mox, &c.
1 hunc tex. ego allego cõtra Inno. ad qõnem; vtrũ pactũ q̃ liceat ingredi possessionẽ sua authoritate & posit exerceri, si possessio ad ecclesiã transit. Inno. dicit q̃ non in c. verũ extra, de foro compe. Ego dico cõtrarium in repetitione, quam feci in l. creditores. ĩ. de pig. &c.

VIsquis. Vide gl. quæ incipit: subrogatio. in fi. ibi: itẽ argu. quòd hæres aduocati &c. De hoc dic vt l. continuus. §. cum quis. de verb. obli. & ibi dixi plenè.

SI quis presbyter. Hanc legem vidistis ĩ. tit. j. l. sacrosancta. Sequit aut. nunc autem. quæ dicit idem quod aut. ingressi. ĩ. ti. j. & fuit ex eodem corpore sumpta, &c.

1 Sigillo episcopi creditur.
2 Clericis peregrinis nisi habeant testimonium sui Episcopi non creditur.

f SI qua per calumniã. [f] No. tex. ibi lris Epi.
1 q̃ creditur sigillo Epi
2 No. ẽt q̃ ñ creditur clericis pegrinis, nisi habeãt testimoniũ sui epi. q̃ est notãdũ p clericis deliquẽtib: vt gl. dicit. &c.

1 ☞ Si promitto ratum & firmam habiturum, si contraueuio, siue de iure siue de facto, quòd committatur stipulatio.

g ID quod pauperibus. [g] Hæc lex tractat materiam executionis vltimarũ volũtatũ. Vide tex. ibi: ratũ firmũq; cõsistit. Dicit gl. ratũ. ſ. de iure. firmũ. ſ. de facto. No. ista gl. q̃ sunt notãdę, & nescio eas alibi. Pone q̃ p̃mitto ratũ firmũq; habi-
1 turũ &c. tũc stipulatio cõmittit si veniã cõtra, de iure, siue de
h facto. Sed si p̃mitterẽ solũ ratũ habiturũ [h]; tunc veniendo cõ-

a ✠ P. PAV. P. ¶ Si quis. Vide Comen. consil. xcv. ad fi. Vide omnino quæ scripsi ad Bar. in l. si is qui cũ telo. C. ad l. Cor. de sicar. De pœna autem committentis fornicationem cum moniali vide Ió. de Ana. cõsi. j in vlti. colũ. in prin. Itẽ quo & qñ puniant conatus, vide trac. p Fel. quẽ habes post titu. de ap. vbi limitat.

b ¶ Sed iudex. Vide doc. in l. rj. de eden. vbi Bal. quærit an si testis volẽs iurare dicere veritatẽ pro vtraq; parte admittatur, & an ꝓbet: vt dicere q̃ non. & adde no. in c. fraternitatis. in gloss. fi. de testam. & dicit Bal. in l. psbyter. in j. col. j cod. q̃ ꝓtes pñt remittere. Quis autẽ debeat soluere expensas testiũ, vide Bal. in l. nimis graue. ĩ. de testi. Et de forma iuri testis vide Bal. in l. cõ paratiões. in rj. col. C. de fi. ĩstr. in l. si qs in hoc ỹ. Item no. q̃ ad hos pt ingri p officia lẽ & ei offõ nemine postulante, &c. & ẽt inuito accusatore, secũdũ Inn. ĩ c. qa circa fi. de iu. & pt re puniri qñ constat de crie.

ADDE qs debeat soluere expensas testiũ Ange. consi. ccxl.

✠ POMATES.

c ¶ In tacendo. Circa hoc vide vnũ no. verbũ Pañi cõs. xxxiij. col. volu. rj. vide etiã vnũ ver. Feli. ĩ c. dilecto. ĩ fi. de test. cog. & ĩ c. j. e. tit. & Alex. in l. argentarius. §. fi. ff. de edẽ. & Ias. post Barb. & alios in l. si pscriptiões ĩ rj. col. ĩ j not.

✠ POMATES.

d ¶ Postulãte. No. ergo q̃ propter immanitatẽ delicti, & sic q̃ in atrociorib: pt iudex ex offõ suo, & sic per ingsitionẽ ꝓcedere: licet alĩs regulariter secus. De q̃ vide Ange. de Are ĩ trac. malefi. in gl. hæc est q̃dã ingsitio & c. ĩ iij. col. & in rj col. ꝓcedenti.

✠ POMATES.

e ¶ Magnitudine ecclesiæ. Ad istã l. vide barba. cõsi. lvij. colũ. j & seq. vol. j. & ĩ c. cũ M. co. xxvij. de cõsti. & in c. pe. iij. no. eo. titu.

¶ Si qua p calũniã. adde q̃ P. de Ca. dicit hãc legẽ notãdã. q̃ si aliqs de longinquis ptib: veniẽs, portet instrm procur. in quo contineat q̃ talis cõstituat Titiũ ꝓcuratorem si ille se illũ asserat, & aduersarius neget: q̃ tũ nõ habet necesse se illũ esse probare. alle. pro hoc l. fi. de pact. cõuentis. De quo vide Specu. in ti. de edic. §. restat. ver. sed quid si producitur.

g ✠ P. PAV. P. Id q̃ pauperib. Adde q̃ licet multũ faueãt iura pauperib nõ tñ adeò fauẽdũ est, vt discedam à tramite iuris, sec. Io. de Ana. cõsil. lxviij. ĩ rj. col.

h ¶ Habiturũ. Sed cõtra has gl. est casus in l. hæc ita. ff. de sponsa. hoc dictum Barto. sequit no. Abb. Sicul. in c. Ray. de test. vbi etiã est tex. q̃ cõtraueniędo de facto facit incidere in pœnã. Ad idẽ l. nuda de cõtrahẽ. & cõmittẽ. stipu. & q̃ ibi habet.

i ¶ Cũ clericis. Et est hic casus q̃ qs debet citari de mãd. iu. fa. l. fi. j, de req. re. an. B.

k ¶ Manibus laici. De hoc no. in c. extra de iur. calum.

l ¶ Generaliter. Hanc aut. ponderauit Bal. hic in rj. & Bal. in l. sancimus. C. de verbo. sig. q̃ in arbitrarijs non habent locũ satisdationes de iudicio sisti, & iudicato solsuendo: prout in iudicijs. & non dantur.

m ✠ P. PAV. P. ¶ Actoris. Quid aũt si ista satisdatio petat in casu in quo de iure pstari debeat, vel ex forma alicuius statuti, & omittatur q̃ p hoc ꝓcessus nõ reddat nullus, vide Comẽ. cõ. cij. ĩ iij. dubio. & ibi ẽt q̃ debet peti añ litẽ cõtestatã vide Alex. latè cõ. xxxvij. col. j. in rj vo. Itẽ q̃ ista satisdatio pstari debeat etiã si actor possideat immobilia vide Alex. ĩ l. de die. §. q̃ mulier. ĩ fi. ff. q̃ sat. cog. Põdera ẽt Pau. de Cast. hic. Itẽ an iuratoria cautio admittat vbi pstãda est fideiusio ex forma statuti: & q̃dã alia vide p Alex. cõ. lvij. ĩ iij. vo. ĩ vl. co. & vbi pstãda est satisdatio ex forma statuti, puta ĩ forẽsi, si nõ pstet q̃ iudiciũ sit nullũ vide Are. ĩ c. rj. in iiij. vo. de acc. vbi ẽt ponit q̃ debet peti. Vide ẽt Barb. in cõ. v. in iij. vol. in vlt. col. qñ fuit postea pstita, q̃ ꝓcessus antea fact valideꝰ, vide oino de materia Are. in l. rj. ĩ prin. ĩ vj. co. ff. so. ma. & ibi alios moder. vbi habes qñ admittat iuratoria cautio & alia. Itẽ no. quod ista iuratoria cautio etiã releuat vbi petit satisdatio in cã recõuentionis, secm Angel. & Imolã in l. cũ nõ facile. ff. si cui p̃lus quã per leg. Falc. qd procedit in principali. Secus in procuratore secundũ doctri. Ange.

trà de facto, non cõmittitur stipulatio: vt l. procurator. ff. rem ratam haberi, &c.

1 ☞ Omnis iussus iudicis dicitur sententia interlocutoria.
2 Clerici de iure Canonico possunt iurare: non tamen in manibus laici.

i VUm clericis. [i] Not. q̃ oĩs
1 iussus iudicis dicit, sntia interlocutoria. Secũdò no. q̃ clerici nõ debẽt iura-
2 re: sed de iure canonico possunt iurare: lí-
k cet nõ in manibus laici. [k] Super hac lege habetis duas aut. vnam quæ incipit, sed hodie alteram, generaliter.

1 ☞ Clericus conuentus pro rebus ecclesiæ, nihil debet soluere nomine sportularum.
2 Episcopus conuentus pro rebus ecclesiæ, si non uult per se respondere, debet constituere actorem.
Inter actorem & syndicum de iure Canonico, non curatur de nomine.

SEd hodie. No. hic, q̃ clericus cõuẽtus p re-
1 bus ecclesiæ, nõ debet aliqd soluere noĩe sportularũ, q̃ est notãdũ p statutis hui ciuitatis: q̃ Epi, & alij rectores ecclesiarũ litigãtes, p reb ecclesię, nõ debẽt mittere decanũ. q̃ tene menti. Quæro, qñ eps
2 cõuenit pro reb ecclesiæ, & non vult respõdere p se, sed p aliũ, an debeat cõstituere actorẽ, vel syndicum. Dicit gl. q̃ actorẽ, nõ syndicũ: qa non est vniuersitas: vt dicit
3 gl. sed de iure canonico de noie istorũ nõ curatur: vt extra, de procurato. c. petitio.

1 ☞ Satisdatio actoris de qua in hac auth. de consuetudine non præstatur.
2 Iusta ignorantia excusat quẽ à condẽnatione expensarũ.
3 Iuramentum calumnie, excusat à temeritate præsumptæ calumniæ, non à temeritate.
4 In expensis quis non solum condemnatur propter calumniam, sed etiam propter temeritatem.

l GEneraliter. [l] Ista est bona
aut. licet vsus eã nõ seruet. Videas hanc aut. q̃ loqui-
m tur de satisdatione actoris [m]. & ita vidi postulari istã satisdationẽ: nec potuit obtineri: qm̃ glo. Insti. de satisd. §. sed hodie. dicit
1 q̃ ista satisdatiões de cõsuetudine nõ pstant. & dicit verum. Quæro circa legem

cit hãc legẽ notãdã. q̃ si aliqs de longinquis ptib veniẽs, portet instrm procur. in quo contineat q̃ talis cõstituat Titiũ ꝓcuratorem si ille se illũ asserat, & aduersarius neget: q̃ tũ nõ habet necesse se illũ esse probare. alle. pro hoc l. fi. de pact. cõuentis. De quo vide Specu. in ti. de edic. §. restat. ver. sed quid si producitur.

Pau.de caſt.& Mod. in l.filiusfa.ff.q ſatiſ. cog.Aduerte tamẽ q̃ Aret.i d.l.cũ nõ faci/le loquiť in cã recõuẽ tionis in actore ſtan/te ſtatuto q̃ forenſis teneať fideiubere:qa ſi petať calũniosè,de/bet reici. vide ibi. Vult tñ q̃ſtãte dicto ſtatuto nõ ſteť iura/toriæ cautiõi forẽſis niſi poſſideat ĩmobi 2
lia.Et ſi ſtatutum di/cat aliquẽ nõ audiri niſi p̃ſtita ſatiſdatio/ne an ſit dare reme/diũ q̃ nõ teneať.pre/ſtari,vide Ro.conſil. lxvij.ad fin.inci.Flo/rẽtina cõſtitutio. Itẽ latiſſimè de materia iuratoriæ cautiõis in xiiij.limitatio.ad re/gulã, q̃ hĩ q̃ vbi qs 4
nõ repit fideiuſſorẽ, ſteť cautioni iurato/riç.vide Iaſ.ĩ l.j.in pe. & vlt.col.ff.q ſatiſd. co ẽã.& ibi etiã ĩ iiij. col.ponit q̃ ĩ caſib⁹, in qb⁹ remittiť ſatiſ/datio, caueri debet cũ in hypotheca bo/norũ.Item an credať ſimplici iuramẽto ali cui⁹,q nõ repiat fide iuſſorem,adeò q̃ ad/mittať ſua iuratoria cautio,vide Iaſ.i auť. cui relictũ.circa vlti/mã col.C.de ind.vid. to.vbi aliqua alia po nit de iuratoria cau/tione. Itẽ adde q̃ ta/les & ſimiles cautio/nes præſtãdæ ſint ita demũ ſi petant,& pe ti dũt ante lit.cõteſt. Vide de vtroq; latè Iaſ.in l.vniuerſa.in j. & ij.col.C.de præci. Impe.offer.Et de pri/mo vide q̃ habes ad Bar.in l.de pupillo.§. qui procuratoris. ff. de ope.no.nun.

a ¶ Excuſeť.De iſta q. vide Bal.hic & Bar. in l.eũ quẽ temere.ff. de iu.& Bar.ĩ l.q ſo/lutũ.§.etiã.ff.de lega. ij.& Bart.in l.j.§.j.ff. ad turp.& Bart.in l. ꝓperãdũ.§.ſinaũt al/terutra.j.de iu.& an/ge.in auth.de iudic.§. oportet.facit qđ not. gl.in c.j.de ele.in vj. & vide Bal.ĩ auť.ſed hodie.in princi.

b ¶ Licere.De ĩtellectu hui⁹ authẽ.vide Bar. & doc.ĩ auť.hoc am/plius.j.de fidei.Quid ſi dati ſint plures exe cutores in teſtõ, an vno mortuo habeat locũ ius acreſcendi: vid Spe.in ti.de inſtr. edi.§.nũc aliq̃ ver.qd ſi ſint plures executo res.An ãt p̃lati eccle/ſiarũ teneant cõfice/re iuẽtariũ,& redde/re rõnẽ eꝓo.bal.dicit nõ repiri iure cautũ. Sed Pau.de ca.dicit, q̃ nõ fuit recordatus de l.ſiqs p̃ſbyter.ĩ fi. ĩ.eo.& no.ĩ c.ĩ lris.de pig.vbí hĩ q̃ bõa ip ſorũ ſunt hypotheca noſtrã,ſi in libello actor ſcribit, prout hic dicit:an ex tali ſcriptura aliqua actio oria/tur.Hic ſunt duæ gl.ex quib⁹ hoc colligit. Aut interuenit ſimplex ſcriptura ſine pro miſsione facta per ſtipulationẽ:& tũc oriť vel officiũ iudicis,vel cõdictio ex iſta auť. Aut interuenit ſtipulatio:& actori quęriť actio vtilis ex ſtipulatione,quę quęriť ſibi per officialẽ.qđ eſt notandũ.dixi in l.non quaſi in prin.ff.rem pupil.fal.fo. Quæro, vtrũ† quis ꝓpter iuſtã ignorantiã excuſeť ab [a] expẽſarũ cõdẽnatione.Et dicit q̃ ſic. Sed vtrũ iuramẽtũ calũniæ excuſet ab ex/penſis.Cy.tractat hic.Breuiter iſtud eſt ve rũ,iuramentũ calũniæ † excuſat à præſum pta calũnia,non autẽ excuſat à temeritate. Caſus eſt ĩ l.iij.§.ij.ff.de iureiurã. & ſi mu. ven.no.in poſ.miſſa.poſt princ.& l.j.§.j.ff. ad Turpil.Sed expẽſæ veniũt reficiendæ, nõ † ſolũ propter calũniã;ſed etiã ꝓpter te meritatẽ:vt l.eũ quẽ temere.ff.de iudic.& Inſtitu.de pœn.teme.litig.§.j.ergo &c.

b NVllilicere.[b] Iſta eſt bo/na lex. Si ad faciẽdã diſtributionẽ inter pau/peres,& captiuos,certus execu/tor eſt à teſtatore deputatus:ſibi ius agen/di,& exequendi cõpetit:aliàs hoc fieri de/bet per epiſcopũ eius loci:vel per officialẽ vbi fit executio talis per illũ epiſcopũ vel officialẽ ſeu poteſtatẽ ſecularẽ:vt hic,& l. hæreditas.ff.de petitio.hære.circa fi.vnde teſtator eſt:vel ibi moritur ſi extraneę na/tionis ſit.de qua executiõe rationẽ redde/re debet.hoc dicit hæc notabilis lex.

SIquenquam. Epiſco/pus non debet eligi per pecuniã,ſed meri tis.nec ille,q̃ appetit,ſed qui di/gnitatem aufugit.& contra facientes legi timè puniuntur.

ORphanotrophos. Hoſpitalarij æquiparantur tuto ribus,& curatoribus,tam in bo/nis hoſpitaliũ quã in bonis hoſpitãtiũ;nec tenentur reddere rationem.Hoc dicit tex. ibi:orphanotrophos.ſcilicet orphanorum hoſpitalium,vt in auť.de eccle.titu.§.fi.

1 ☞ *Clerici non debent trahi ad cauſam, extra prouin/ciam in qua degunt.*

Citatio quando poßit fieri extra territorium.

Succumbẽs q̃ teneatur ad omnes expenſas,quas quis fecit propter defectum ſuccumbentis,uel propter illam li/tem,quas aliàs facturus non eſſet.

OMnes. Nota q̃ clerici nõ de/bẽt trahi † ad cauſam extra ꝓuinciã,in qua degunt: vt hic,in princ. Secundò no.ex iſto §.ſi verò apparitor.q̃ citatio verbalis poſ/ſit fieri extra territoriũ citantis. Et ita de/terminat Cy.in quadã diſputatiõe quã fe/cit. Sed de hoc eſt caſus in cõtrariũ extra, de re iudi.in c.paſtoralis.in cle.Ad hãc de/cretalem dicit Cy.non eſt dare reſponſum ſed dicit,pertranſeat cum aliis erroribus Canoniſtarũ.Ego iſtam † q.tracto in l.j.§. j.ff.de requi.re.& dico ſic.Quædã territo/ria ſunt diſtincta,ſub vno tamen domino ſunt omnia;vt Imperiũ Romanum eſt di/uiſum per præſidatus:tũc vnus Prę/ſes po/teſt citare in prouincia alterius,quæ tñ eſt ſub eodẽ dño:ita loquiť hic. Quædã ſunt territoria,q̃ ſunt ſeparata, nec tñ ſub eodẽ dño:vt territoria Imperij & Papæ:& tunc nõ põt fieri citatio de vno territorio ad a/liud.Ita ſuſtineo illam decre. Vltimò not. ex hac l.in fi.quas expẽſas qs debet refice/re ſeu recipere.Certe† oẽs,quas fecit qs ꝓ/ c
3 pter defectũ aduerſarij,vel ꝓpter illã litem quas aliàs facturus non eſſet.Ita dicit text. ibi ipſorũ vitio &c.vidiſtis in l.non igno/ret.j.de fructi.& lit.expẽ.Sup iſta lege ha/betis multas auť.primò auť.cauſa &c.

CAuſa quæ fit. Iſta auth. corrigit legẽ C.in monacho. Ad declara tionẽ gl.habemus tractare, Pri/mò cõtra quẽ debet dari libell⁹, q̃n agitur contra monachũ.Secũdò,qs debet agitare iudiciũ:& in hoc veniret examinãdũ quis iurabit de calũnia.Tertiò,cõtra quẽ debet ferri ſnia.Quartò,cõtra quẽ fiet executio. Et omnia iſta tangit gl.iſta hic & vide ple nè extra de ſtatu mona.&c.

CLericus. Iſtud ẽ hodie cor/rectũ indiſtinctè. Cleric⁹ nõ poſſet corã iudice ſe/culari cõueniri:tiõ ſequiť auť.ſta/tuim⁹.in qua gl.q̃rit q̃ ſint ciuilia crimina, & q̃ eccleſiaſtica. Dic vt in ea habetis,&c.

STatuimus. Quærit glo. quæ ſunt cri/mina ciuilia,& quę eccleſiaſtica. & dic vt gl.& bene.

1 ☞ *Clerici ſunt in poteſtate parentum.*

2 *Clerici ſeculares de fructibus ſuæ præbendæ poſſunt da/re cui uolunt.*

SAcroſanctæ. Clerici li/cet ſint in poteſtate patris,de oĩbus quæ cle ricatus rõne lucraňt tanc̃ de qua ſi caſtrẽſibus poſſunt diſponere.h.d.& no
1 ta l.lex multum.† Et nota q̃ clerici ſunt
2 in ptãte parentũ,de iure ciuili.† Secundò nota q̃ clerici de fructibus ſuæ præbendæ poſſunt dare cui volunt.quod intellige de clericis ſecularibus:ſecus in monachis:qa illi acquirunt monaſterio.

LIcentiam. Iſta eſt bona au then.ſequiť au/then.presbyteros.Bal.

c OMnia.[c] nota quòd res ho/ſpitaliũ gaudẽt eo iu/re,quo res eccleſiarũ. Tene men ti.& iſta lex cõfirmat omnia pri uilegia conceſſa eccleſijs & clericis.

1 ☞ *Inſtitutio facta de captiuis,ſeu pauperibus ualet.*

2 *Epiſcopus,quando ſunt inſtituti pauperes,uel captiui,po/teſt uendere mobilia, uel immobilia & arbitrio ſuo diſtribuere.*

3 *Executor legitimus,ſiue teſtamentarius,habet actiones hæreditarias.*

4 *Executor teſtamentarius,quando pauperes ſunt inſtituti habetur loco hæredis.*

5 *Paupertas prodeſt.* c

6 *Legitima filiorum propter relicta ad pias cauſas non minuitur.*

SI quis ad declinan- d
d dã. Si inſtituant captiui,vel pau peres[d],valet iſtõ:& Eꝑs actiões hrẽditarias intẽtabit,& iter captiuos diſtri buet,et ẽt iter paupes hoc mõ:vt det illi ho ſpitali q̃ ſolũ eſt in ciuitate:& ſi ſunt plu/ra,det paupiori.h.d.& eſt vna bona & no.

lex

ta pro mala admini ſtratiõe:ergo tenen rõnẽ reddere,& inuẽ tariũ conficere.Et de h.d.gl.ĩ c.q̃liter et qñ iu.§.de accu.in glo.q̃ incipit,ſed qualiter.

POMATES.

¶ Omnia, Et iõ nõ poſſunt alienari ſine cã:ſicut nec bona ec/cleſiæ:vt ꝑ Pañ.in c. nulli.col.fi.de reb ec/cle.nõ alie. P.de anc. in cle. diſpendioſam. colũ.j.de iudic.Vide Alex.cõſi.ix.in ij.vo. ĩci.in Chriſti &c.vi/ſis dicto themate.& Pañ.conſi.xii.j.col.ij. eo.volu. & cõſil.ccij. col.iij.eo.vol. & ſeq. col.& plenè Feli.in c. j.di.iiij.col.iiij.ĩ fi. & ſe.de p̃ſcri.& Ant.de But.cõſi.xlj. & vide Bar.et q̃ ibi poſui in l.cõſtitutũ.ff.de teſta. mil.& Pañ.in c.cum ſit gñale.col.j.in iij. no.de fo.cõp. Et adđ vnũ, q̃ alꝰ obtinuit Baſignana,q̃ diſpo/ſitio ca.phibem⁹.ex/tra,de cẽſi.habet etiã locũ in hoſpitali.qđ ipſe cõſtruxit:nã im/poſitio cẽſus, de qua ibi,eſt q̃dã alienatio, vt ꝑ Pañ.in c.ꝓterea in j.not.& in c.ſigni/ficauit.in j.& iij.no. & in c.grauis.in fin. de cẽſi.habet ẽt locũ in hoſpitali, ſed ho/ſpitale non põt alie/nare ſine cã,ſicut nec eccleſia:vt ꝑ Pañ.in c.nulli col.fin.de reb. ecc.non alie.igiť &c. & vide gloſſ. & ibi Anc.in cle.diſpẽdio/ſam. de iudi.col.j.& addi.ad Anna.conſi. xxxix.& Alexã.cxx. volu.j.& Pañ.in c.ꝑ illorum. col.ij.extra, de præbẽ.& Barb.in c.nulli.colũ.j. de reb. eccle.non alie.Gemi. in c.j.col.ij.de eo qui mit.in poſ.lib.vj.ale. cõſi.iiij.vol.j.& Ca/pra.iiij.colum.iiij.& Alex.ix.col.j.volu.ij. Panor.& ibi addi.in c.ij.de conſuetudi.& Rom.ccccvij.vbi lo/quitur in materia re/ſtitutionis in integr. & ccccxl.vbi dicit quòd ſeruiens eccle/ſiæ &c.ca.cum ſerui. de præben.ita & ho/ſpitali.vnde etiã non ab re.Pau.de Caſtro conſi.ccxcix. & Bar/ba.xv.volu.iij.colũ.j. & v.

P. PAV. P.

¶ Omnia.Vide Ber tach.in verbo,Hoſpi/tali. vbi ſcripſi. Et quid in locis aliꝭ pꝭs.

¶ Pauperes.Et quã do relinquitur pau/peribus,an intelliga/tur de fratribus mi/noribus, an verò de monialibus,vide qđ habetur per Mod.in c.nimis graue.de ex/ceſ.præla.

a ¶ De ecclesiasticis ti. Sequitur etiam Bal. hic in l. ij. col. fallit nisi testator posuisset electionem secundū voluntatem alicuius serui. Ray. & Imo. in l. captatoriæ de lega. j. & ibi an possint eligi mendicantes.

b ¶ Episcopus intentat. Vide de hac materia latè per Spe. in titu. de instruc. edit. in §. nunc verò aliqua. versi. & scias.

☙ P. PAV. P.

c ¶ Loco hæredum. Et ideo tenētur de dolo & culpa. Bal. & Imo. in l. cū res. §. culpa. de leg. j. vide Mod. in §. ex maleficio. in glo. in ver. eos Insti. de actio ni. post Io. Fab. ibi q̄ explificat in pœna illius. §. qñ aliqd est relictum pīs locis.

d ¶ Loco hæredū. Vi de Barto. in l. hērditas. la ij. de hære. institu.

e ¶ In l. centurio. Et vi de Bar. in l. j. §. ti. j. in x. col. circa principiū.

☙ POMATES.

f ¶ Cum glo. sua. Vide Bald. in c. in pūtia. & Alex. consil. xxxij. in iij. volu. in l. pactū qđ dotali. col. ij. j. de pac. & Feli. in c. in pūtia. col. xx. in versi. quarto quæro. de pba. & Barto. consi. xxxij. & Barba. consil. xij. col. vij. vol. j & cō. xxix. colū. ij. eod. & consil. xxxij. col. j. eod. volu. & seq. & cōsil. xxxij. col. j. & col. vij. & cō sil. xcix. col. j. & ij. eod. vol. & aliqd in simi li. cōsi. lv. col. ix. & in seq. vol. ij. & glos. & ibi doc. i l. j. §. ad mu nicipiū. ff. ad l. fal. & Aret. cōsi. xij. co. j. & Cepo. xix. colū. ij. & xxij. ad fin. & xxvij. circa fi. & lxvj. colū. v. & lxxxv. vbi idē dicit in legitima pa rentū. & vide Barba. consi. xxxix. col. j. vo lu. iij. vbi dicit, q. in interpretanda mente testatoris est capien da semp coniectura, q̄ voluerit præferre filios piæ causæ.

☙ P. PAV. P.

f ¶ Legitima filiorū. Circa hoc, q̄ mēsurā debeat seruare, cū ha beat filios in faciēdo eleemosynas, vid Ro ma. in consi. cccl. xij. Vide Comē. cōsi. lv j. Tollitur tū Trebel hanica, vt ibi p eum & p Bar. i l. Marcel lus. in prin. ad Treb.

g ¶ Satisfacere credito ri. Fideiussor potest satisfacere creditori de bonis rei principa lis. Sed si fideiussor ē capt⁹, vel data est te nuta in bonis ei⁹: ad qđ agit cōtra debito rēdvid Bal. i l. ij. C. de sen. q̄ sine cer. quantt.

A D D E q̄ Paul. de Cast. dicit, se putare p istū tex. ibi eadē & pœna, q̄ si p̄ instituit filiū, & si decesserit sine liberis, vult bo na eē subiecta restō. q̄ si fili⁹ sine sui cul pa carcerat, q̄ bona poterūt vēdi in totū et i ptē, vt exeat carce tes: quia pater viuēs id faceret.

1 lex. † No. q̄ valet institutio facta de captiuis seu pauperibus. Secundò nota q̄ qñ sunt instituti captiui, seu pauperes, permittitur vēditio mobiliū, seu se mouētiū, non tñ immobiliū: sed debet cōuerti inter pauperes, p̄ annuos reditus: q̄ hodie videt correctum, vt statim dicemus. Itē qñ instituūtur paupes debet dari illi hospitali qđ est in ciuitate; vel si sunt plura, datur pauperiori. Cōtra hoc vī i auth. de ecc. tit. [a] §. si qs aūt pro redemptione. vbi cōmittit hoc indistinctè arbitrio Episcopi. Dicunt qdā, q̄ Lex ista restringit. §. illū. Alij dicūt † q̄ hęc corrigitur: vt indistincte sit arbiter Episcopus. & scdm hoc poterit mobilia, & immobilia vēdere: & poterit distribuere inter pauperes quoslibet: & nō attēto q̄ sit in ciuitate vnū hospitale, vel plura. Et istæ opi. tāguntur p̄ gl. in l. cōtraria. & hanc vltimā tenēt ep̄i de cōsuetudine. & sic ista lex hodie est correcta. Miror q̄ nec gl. nec doct. faciunt mentionē hic de hoc. itē not. q̄ ep̄s intētat [b] actiones hæreditarias, sicut hæres.

3 Et sicvī q̄ executor legitimus intentat actiones hæreditarias sicut hæres. Idē dico de executore dato à testatore, q̄ præfertur Episcopo: vt l. nulli. ś. c. Vnde isti executores † qñ pauperes sunt instituti, vel hæreditas est relicta ad aliquē pium locū, loco hæredum [c] habent. De hoc per Inno. extra, de testa. c. cū tibi. Tetigi in l. centurio. [d] ff. de vul. & pup. † Item no. ī hac l. qđ paupertas prodest. No. ēt in hac l. cū glos. sua [e] qđ ppter † relicta ad pias causas nō debet minui legitima filiorum. [f]

4 5 6

a ☞ *Legata facta pro redemptione captiuorum ualent: licet hæreditas non adeatur.*

b *Pro redimendo captiuum, quis potest de bonis captiui alienare.*

c *Fideiussor potest satisfacere creditori de bonis rei principalis.*

SI captiui. Nota hic casum in quo † valēt legata, licet ex testō nō adeat hæreditas. Dixi tibi ī l. eā quā. j. de fideic. & ibi addidi hūc casum, scdm Odo.

1 Itē no. casum, in quo † qs pōt cōtrahere super rebus alteri⁹ pro redimēdo eū. Facit g q̄ fideiussor possit satisfacere creditori [g] de bonis rei † principalis: vt l. si, procurator. §. ignorātes. ff. mand. facit j. vbi de crimi. agi oportet. aut. qua in prouincia. Dixi tibi in l. eadem §. Cato. ff. de verb. obli. 3

☞ *Testamenta filiorum ſa. quando retractentur per que relam. remißiuè.*

CVm lege. Testamēta clericorū facta super bonis eorū, tanquā castren si peculio querelæ inofficiosi nō subiacēt. h. d. Opp. in aut. vt cū de ap. cog. §. sancimus. vbi testamenta filiorū ſa. subiacēt retractationi. Dicunt quidam † q̄ ista iura hodie corrigunt. Ista habetis not. in aut. in testō. j. ad tertul. Alij dicūt, q̄ nō retractant p̄ q̄relā: sed p̄ cōdictionem ex l. ista. Ita no. ś. e. aut. p̄sbyteros. q̄ qdā legūt sup̄ ista l. Dicā tibi in aut. ex cā. j. de li. p̄te.

h ☙ P. PAV. P. ¶ Generaliter. Qñ intelligatur istud quod hic dicit in glo. qui vult Deū instituere & filiā exhæredare &c. vide do. Anto. de Butr. in consil. xxv. & in ij. col. prope fi. quia intelligit solū quo ad legitimā: vide latissimè Barb. in rep. l. cū acutissimi. in vij. char. & seq. C. de fideic. De illo dicto Augustini qñ intelligat, & qñ monasterū loco filij habeat. & vide etiā ad Bar. in aut. si qua mulier. ś. de sa. san. ecc. Cano. in ca. in pūtia. extra de pba. Itē q̄ excepta legitima magis priuilegiata sit pia cā quā filij, vide do. Frā. consi. xij. in ij. col. qui etiā ita intelligit illud dictū Aug. Et vide Alex. in l. pactum q̄ dotali. C. de pact. in iij. col. vbi latè tangit. & in consi. ccviij. incip. viso tex. in ij. col. in fi. vide latè Fel. in c. in pūtia. in ij. col. extra, de proba. vide Mod. in l. j. C. de sac. san. eccl. sup glo. j. in ij. charta. & in authen. si qua mulier. in ij. charta eo. titu. oīno Alexā. cōsi. ccccl xix. in j. ij. iij. iiij. & v. colum.

i ¶ Sacris ordinibus. Vide Bart. in l. legitimos. §. fi. de leg. tuto.

☙ P. PAV. P.

k ¶ Presbyteros. Circa istam materiā quēd presbyteri sacerdotes nō possint esse tutores, vide Frā. de Are. cōsi. xx. in v. col. ver. circa scdm Bart. ī cō sil. cxxxvij. inci. Pau. fili⁹ Gualterij. Batol. in l. legitimos. § fi. ff. de legi. tut. Quid aūt si tutor sit clericus, à quo iudice decernat an a seculari, an ab ec clesiastico an ab vtro que simul vide Bald. in l. gñ aliter ad fin. ś. eo. vide Deciū consi. xvj. ad finem.

l ¶ Præsumerent. Cōtrariū tenet hic Bald. vide eū. & alle. text. in l. ij. j. de offic. ciui. iu. qđ not. ad intellectum eorū q̄ habent in l. post legatum. §. his verò: de his qui. vt indig.

☙ P. PAV. P.

m ¶ Raptores. qūo aūt cōmittat iste raptus, vide q̄ scripsi in l. vnica. C. de raptu virgi,

n ¶ In isto casu. alios casus vide p̄ glo. in l. ij. de acquirē. poss. & Bal. in l. traditionib⁹. C. de pact. Qualiter aūt acqrat ipsa possessio, vide Bald. in l. j. in prin. de acqr. pos. Et ad hoc adde quæ no. Bar. post glo. & q̄ ibi dixi in l. fi. ad fin. ś. tit. j. vide quæ dixi post Bar. in l. si intra in fi. posi Barto. in l. j. circa diffinitionē possessionis corporalis. de acqui. pos. adde secundū Paul. de Cast. q̄ raptor cōtrahens cū rapta cū consensu parentū euitat pœnā legalem. de quo vide Bar. Bald. consi. lxxij.

☙ P. PAV. P.

o ¶ Ipso iure. Et sic potest lex possessionē transferre sine tra

SI quis in cōscribēdo. Licitū est vnicuiq; renūciare iuri suo. h. d. De hoc videbitis in l. si quis in conscribendo j. de pact.

1 ☞ *Causa cessante cessat effectus.*

h GEneraliter. [h] Omnes religiosi & clerici in sacris ordinibus [i] cōstituti habēt immunitatē à tutela vel cura, nisi sint vagātes, & à diuinis ministeriis desides. h. d. Not. text. ibi: cū ppter hoc ipsum. Et sic nota † q̄ cessante causa cessat effectus. De quo i l. ij. §. fi. cū l. seq. ff. de dona. & ibi per Dy. & ibi pleni⁹ dixi. & Cy. ponit hic multa bona. vide eundem.

i

1 ☞ *Dictio confestim, intelligitur intra quatuor menses.*

2 *Mater si non petit tutorem filio, intra quatuor menses, uidetur in mora.*

3 *Cautela, ut testes. qui inuiti deponere non tenentur, dicantur deponere.*

k RResbyteros. [k] Not. istū text. ad illud qđ dicit in l. ij. §. cōfestim. ff. ad Tertul. vbi dicit qđ mater debet petere tutorē filio cōfestim. Qualiter intelligat cōfestim. Certè hic vī † qđ intra quatuor mēses. Ego dixi tibi multa. & ibi allegaui hāc aut. & tene mēti ad id qđ dixi in aut. matri & auiæ. j. qñ mu. tut. offi. fun. pōt q̄ si mater est in mora petendi tutorē filio, cōsanguinei possunt petere post modicū tp̄s. † Et qñ dicitur esse ī mora: hic est text. in ar. qđ per quatuor mēses dicat esse in mora. Tertiò nota hūc tex. bene. Vos scitis qđ qdā sunt, q̄ admittunt in testes volētes, nō inuiti: vt l. lege Iul. ff. de testi. Vñ cū tales testes, pducunt, faciast † scribi in actis q̄ volentes testificant & deponūt: al's p̄sumerent [l] deponere inuiti. Textus est hic & ista fuit allegatio Bartoluti de Capua, qui factus fuit magn⁹ Comes: vt Cy. hic refert eum: & ego de facto obseruaui in ciuitate Pisarum.

1 2 3

1 ☞ *Captus si fugit, an habeatur pro confesso. remißiuè.*

2 *Possessio in casu huius legis transfertur absque traditione.*

3 *Auxilium etiam post actum dicitur præstari.*

m RAptores. [m] Nota text. in ver. sinautē, ibi: post legitimas pœnas. & iuri cognitas, p̄batiōes. Ex quo habes q̄ si aliquis fugit † & est captus, ppter illā fugam non habetur pro confesso. Tex. est hic. De hoc dixi in l. lege Corne. ff. ad Sylania. Dicā fortè in l. raptores. j. de rapt. virgi. vbi est idem tex. Item no. tex. in versi. sinautem diaconissa. ibi: plenam possessio

2 nē ex quo not. † q̄ in isto casu [n] trāsfertur

n possessio ipso iure, [o] sine traditiōe, & sine

o alicuius facto. quod non reperies alibi, nisi in casu isto. Item not, textum in versicu. pœnas. ibi: cæteros autem homines.

3 Ex quo habes † quòd aliquis præstat auxilium post actum, Nam de eo, qui præstat auxilia, in ipso actu dicitur. ś. quasi in principi. huius l. & sic quandoque datur auxiliū ante actum, quandoq; in ipso actu, quandoque post actum &c.

ditione aliqua ad quod vide concordãtias multas per Iaſ.in l.j.in v.col.C.commu.de leg.Barba.in c.per tuas.ad finem.extra de donatio.

a ☙ P. P. A V. P. ¶ Deo nobis. Circa quæſtionem quam proponit glo.hic. An per ingreſſum religionis purgetur vitiũ ingratitudinis præcedẽtis adde tex.q̃ ſic xix.q.vlti.c.nõ liceat.quem allegat Roma.ſingulari cccxc.inci.per gloſſ.in l.deo nobis. Item qũo & qualiter p ingreſſum religiõis patria ptãs tollat, vide Iaſo.de q̃ ſcripſi ad Barto.ſ.in aut.ſed eãlis dignitas.ſ.eo.Itẽ text.dicit q̃ pacta de lucranda dote, vẽdicãt ſibi locũ, adde idẽ eſſe ſtante ſtatuto q̃ maritus lueretur dotẽ mortua vxore qa ipſa ingrediẽte monaſteriũ lucrabit, ſecũdm Bal. & Pau.de Caſ.hic vide Iaſo.in l.ſi diſceſſerit. in ñ,col.i prin.ff.q ſatiſda.cogã. Vide etiã circa intellectũ huius legis Alexã.i l,ſi cum dotẽ.in prin.i vj.col. ff.ſolu.matri.

b ¶ Soluunt ſponſalia. Et dicit Bal.in l.iubemus.§. ſane.ſ. eo,q̃ ſi mulier nõ cõtradicit viro ingredienti, vt conſentire. Et ibi de ſpõſo ingreſſo monaſteriũ, an poſsit repeti,& qũo, vidt p Bal. in iij.col.ex oppoſito. Et ad intellectũ huius l.& quæ dicũtur an ſint vera, vide Imo.poſt glo.in l ſi cũ dotẽ.in prin.ff.ſo.ma.

☙ POMATES. ¶ Aequiparant.vide Alex.in cõſi.cxxxix. in ñ.vol.& an in generalibus ingrediens monaſteriũ amittat vſumfructum, vide Pan.i c.cũ cõtingat. de pigno.& vide ad hanc l.Feli.in rub.de ſponſa.col.v.& vide Alex.cõſi.cxxj. colũ. fi.vol.ñ. vbi dicit, q̃ ingrediens monaſterijũ efficiat legitim⁹.

d ¶ Modũ ſtatuere. vide l.j.§.cura,de offic. præfec.vrb.

e ¶ Nemo. Et adde id qđ hic habes qđ frequẽtia crimínis graviat delictũ: vidt q̃ habes in c.j.de cle.pcuſ.

f ¶ Debeat excarcerari. Et no.q̃ iſtud ſtatutũ non porrigit ad eũ, q̃ erat carceratus pro crimine falſi. Caſus eſt ibi,& ad hoc põderauit bar.ĩ l.Lucí⁹.in fi.ff.ad Turpil. ſeqt hic Ro.ĩ §.de viro.in ver.illã fallẽ.Itẽ facit glo.no.in l.Cor. §.mandatis.ff.de fac. & qđ no.Bar.in l.licitatio.§. qđ illicitẽ.ff. de pub.in prin.oppoſitionis.Sed q̃d ſi ſtatutũ q̃ carcerat⁹ per quinquẽniũ debeat offerri in feſto ſancti Herculani, & nullus reperiatur ſtetiſſe per quinquẽniũ. dixi poſt Bar.in l.iiij.§.prætor. ff.de dã.infec.in l.ſi q ex cõſenſu.& qa iſte text.eſt no.iõ vt q̃ dixi poſt Bar.in l.ſæpe. ff.de re iudica. Adde h q̃ Pau.de caſt.dicit notari hic q̃ qui occidit, occidat: etiã ſi ſtatutũ hoc diceret q̃ debet intelligi doloſe.& ita dicit pluries inuiſſe. Tu adde Bal.cõſi.cccxlviij.iij.li.

g ☙ POMATES. ¶ Et ſemel excarceratus eſt. Vide Barb.conſi.xlvij.col.xix. volu.j.& xxiij.conſi.lxiij.col.iij.eod.& conſi.xj.col.ix.volu.ij.& conſil.xviij.col. xviij.& ſeq.eo.vol.ij.& in c.ſi quando & in c.ſuper literis.de reſcri.& Iaſ.in l.nec dãnoſa j.de p̃ci.imper. offe.& vide gl.& ibi doct.in c.hoc veſtre xj.diſt.vbi dicit, qđ reiterãs crimen leue, põt deponi.et Feli.i c. at ſi clerici §.de adul. col.fi.de iud.et Barb. cõſi.xj.col.vij.volu j. & vide pulchrè ad iſtum text.per Panor. in ca.Cumana col.ij. in fi.de elect.

☙ P. PAV. P. ¶ Iuriſdictionẽ. De ſnĩa lata, limita vt p Feli.in c.cauſam quæ in pri.extra,de re iudi.Deciũ in cõſ.xxv. col.iiij.ad fi.

¶ Iuriſdictionis. Et q̃ iuriſdictio ſit eius effect⁹, cuius eſt prima, adde do.Mar.Soci.referẽtẽ bar.hic i c. ſigni.ar.vij.de for.cõ. & Iu.ro.ĩ ſuo ſin.xij.

☙ POMATES. ¶ Prorogatæ. Idem eſt in termino prorogato: qñ termini prorogatio fit cũ omnibus ſuis qualitatib⁹. Ita Bar.ĩ l.j.§.& poſt operis limita tamẽ vt per Fel.in c.cãm quę. extra,de re iud.

☙ P. P.A V. P. ¶ De creationibus. An forma huius legis debeat obſeruari ad vnguẽ in donatione curatoris furioſo, vide in conſil.cxxxix.

☙ P. P A V. P. ¶ Samaritanis. pro defenſione cuiuſdam inculpati de hære. vide Cepol.cau.clxx.

¶ Facere teſtũ. vide quæ not.Bart.in l.j.ſ. de fac.ſan.ec.& in terminis Bar.in l.ſi quæram⁹.de teſt.ĩ.fi. Bal. in l.ſi in.col.C.de ſec. nup. Adõ qđ ſit hẽdis & q̃liter p̃bẽt, Old, cõſil.ccxx, & cclxxj. Fede.cõſi.clxxxij.& conſil.cliij.& clvij.

☙ P. PAV. P. ¶ Teſtũ. Circa illud q̃ dicit hic, an teſtũ excõicati valeat, vide perutilẽ in Ru.de teſtã vj.in xvj.q.vbi etiã tangit an valeat ad pias cauſas.& nõ cõcludit ſed Barb.in c.ij.de teſt.poſt Imol. & pe.de Anch.videt cõcludere q̃ non valeat, quia nõ debet eccleſia recipere relictũ ab excõicato vel alĩs exiſtẽti in manifeſto peccato.c.cũ de volũtate de ſent.excõ.vbi Imo.& alij. Vide ad hoc Soc.in tract.obligati.in iij.lib.qui ſe remittit ad dicta per eum in tractatu communi.& vide etiam circa hunc articulum Iac.de Belui. in trac.de excõ.Et an poſsit inſtitui, vide Ioã.de Anan.conſil.

☞ Mors ciuilis & naturalis æquiparantur.

1 2 DEo nobis.[a] Per introitũ religionis ſoluuntur ſponſalia[b] ſine pœna arrharũ.Itẽ ingreſſus religiõis æquiparatur morti: & pacta de lucrando in caſum mortis, in illum caſum vẽdicãt ſibi locum.h.d.no.l. Not.quod mors † ciuilis & naturalis æquiparantur[c].

b

Hoc etiam. Religioſi ex teſtõ & ab inteſtato parentibus & agnatis atq̃ cognatis ſuccedunt ac ſi etiam eſſent ſeculares.h.d.

His ita. Iudæi, hæretici vel pagani Chriſtianos ſeruos habere non poſſunt: pœna hac l.ſtatuta.h.d.Et habemus rubricam j.ne manci.chri.Iudæus.

De epiſcopali audientia. Rubrica.

☞ Vendere quòd quis cogatur: & in uendendo quòd poſsit modus ſtatui.

LEX I.

NEgotiatores. Nota ex hac lege, q̃ quis cogit vẽdere: † & in vendendo modũ ſtatuere.[d] habetis etiã in l. annonã.ff.ad l.Iul.de anno.

1 *☞ Appellare q̃ non liceat ante ſententiam.*

LEX II.

SI clericus. Ille, q̃ ante diffinitiuã ſententiã appellat cauſa fruſtrandi iudiciũ, mulctabit.h.d. Not.qđ añ ſentẽtiam diffinitiuã nõ † licet appellare. Habuiſtis in l.pe.quo.appel.non re.&c.

1 *☞ Statutum quòd carcerati extrahãtur in die Veneris ſancti, non comprehendit ſemel excarceratum.*

LEX III.

NEmo.[e] Circa iſtã legẽ quæritur vtrũ iſta lex debeat intelligi q̃ captiui ex toto dimittant̃: an verò extra carcerẽ ponantur: vt de aere habeant. Rñ. q̃ debet intelligi q̃ ex toto dimittant̃: quia fauorabilius eſt extrahi,&c. ſed cõſuetudo interpretata eſt contra. Vltimò no.q̃ ſi ſtatutũ eſt in ciuitate, † q̃ qui reperitur in carcere pro maleficio in die Veneris ſancti, debeat excarcerari.[f] modo quidã fuit carceratus. & ſemel excarceratus eſt. Certè nõ debet iterum ex eadem cauſa excarcerari.[g] Caſus eſt hic in fi. Tene menti.

ADdictos. Iſtam legem habeo infrà de appella. Dic vt in ea. vt ibi.

SI qui ex. Bona lex ẽ. Cy. in hac lege tractat totã materiã prorogationis iuriſdictionis, de qua habuiſtis tactũ in l.j.ff.de iuriſdic.om.iudic. & plenius ff.de iudi.l.j.

1 *☞ Iudex, cuius iuriſdictio p partes prorogatur iudicat ſecũdũ terminos iuriſdictionis prorogatæ, quæ attẽdi tur circa appellationẽ admittẽdã, uel nõ admittendã.*

EPiſcopale. Iſta eſt bona lex multũ no. quod licet aliq̃ litigẽt cũ aliquo progãdo iuriſdictionẽ:[h] de ſententia lata ab illo iudice iudicatur ſicut de ſnĩa, quã dat ex vigore ꝓprie iuriſdictiõis vt ſi ab eo aliàs appellare non poſſet, nec modò poſsit. Non † ergo habet ſimilitudinem iuriſdictiõis[i] iudicis eorum, qui prorogant iuriſdictionem: ſed iudicatur ſecũdum vires & ſimilitudinem iuriſdictionis prorogatæ.[k] q̃ perpetuò tenẽ menti.

STatuimus. Iſtam aut.nõ approbat cõſuetudo, ſed ſtatuta circa hoc inducunt aliam formam iuramẽti ideo illam ſeruare,&c.

SI præſens. Hãc legẽ habetis de verbo ad verbum in l.in contractibus j.de nonu.pec.&c.

SI lenones. Iſta l.ſemp fuit interpretata q̃ debeat emãcipari filius, vel filia in caſu huius l.vt in glo.dicit.& ſemper ponitur exẽplum in l.minimè.ff. de leg.in caſu huius l.&c.

SI legibus. Iſtã.l.habuiſtis de verbo ad verbũ in l.vlti.j.de ſponſa.&c.

RÆſides. Defenſores ciuitatũ de iure cõi non habent nec merũ nec miſtũ imperiũ niſi ĩ cauſis pecuniarijs vſq̃ ad centũ aureos. hodie verò ſunt quędã ciuitates in Lõbardia & etiã in Tuſcia quæ habẽt ex priuilegio ab Imperio. quędam à Papa quædã ex iſta conſtõne de pace Conſtan. quædam ex vſurpatione,&c.

DE creatiõibus.[l] Hanc l. habetis de verbo ad verbũ j.de cura. furio.l.fin. Vide gl.ſup verbo, cõ ſcripto. quam vide & not.dixi in l.& ſi ad ſpecies.ff.rem pupil.ſal.fore. vbi eſt glo.

TAmdementis. Nota in fi. qđ non eſt addenda afflictio afflicto.&c.

SAncimus. Iſtã l.habetis de verbo ad verbum j.de annali excep. l. vt perfectius.&c.

De Hæreticis & Manichæis & Samaritis[m]. Rubrica.

LEX II.

OMnes. Intellige hãc l.vt gl. dicit q̃ eſt hæreticus, ſi pertinaciter credit. Et not.hũc tex.in fi.& intellige vt gl.&c.

1 *☞ Excõmunicatus ex cauſa hæreſis, uel ſi per annũ ſtat in excommunicatione, quòd eſt infamis.*

2 *Excommunicatus quando poſsit teſtamentum condere, & quando inſtrumenta conficere. nu. 3.*

REdentes. Iſta eſt bona aut. & ſic videt caſus quod excõicatus nõ ſit infamis: niſi

1 † qñ eſt excõicatus ex cauſa hęreſis,& ſteterit in excommunicatione per annum. Secundò hic videtur caſus: q̃ excõicatus

2 † põt facere teſtamẽtũ[n], niſi fuerit excõi-

n catus pro hæreſi,& in ea ſteterit per annũ.

Hic

æj.cp nō.Et ista opi. Bar.hic ē cōis scdm Feli.in c.cū volūtate. i fi.de sen.excō. Aret. in l.si ḡramus.col.pe. de test.col.vij.& vlt. Vide Bar.cōsil. cc xx vj.& Barb.vbi s.tāg git an ad pias cās va leat.& ponit ēt Bar ba.ī ciuistū de rer. permuta.

a ¶ Publica instra. Dixi post Bar.in l.eadē in fi.ff.ad l.Iul.repet. Sed an possit esse tes tis,vide Bar.in l.j. in repe.ī x. & xj.col. C. de hære.instit.

✠ P. P A V. P.

b ¶ Arriani.Adde ēt p limitatiōe Sali.ī c.fi. ad fi.C.sī cer. pe.quia licet text. vel statutū dicat loqui verū est quātū ad ei⁹ obseruā tiā,non aūt quātū ad ei⁹ cōpilationē. Et iō si de verborū statuti interpretatione agat debet attēdi tps quo fuit confectū.Vide q̄ scripsi in l. liberorū. ff.de leg.iij.

c ¶ Semp loqt̄.Seu sta tutū semp dicit loq. Pro q̄ facit tex.ī c.cū Marthæ.i ver.mosai ca.Lex clamat.de ce. miss.cp facit ad qō.de q̄ p Bart.in l.pecunia C.de condi.ob caus. quā refert Alex. in l. j.§.j.ff.de verb.oblig. ¶ Hoc tñ limitat p Bar.in l. certa forma C.de iure fis.lib.x.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Viridis est. Vide Comē.cōs.xxxv.inci. in noie Dñi, amē.an no stāte statuto post prī.& ī cōsil.cxix. añ fi.& alīs q̄ habes ad Bart.in l. cū lex.ff.de le. Et qūo intelligaī ista regula, vide Bar. in l. certa forma. C. de iure,fisci. lib.xj.

e ¶ Facit cp nō. Not.de cessiōe in nobilē,phi bita:& facit qđ not. Bal.in l.non dubium in v.col.j.de leg.

f ¶ Probationū facul tas. An ergo Iudæus possit esse testis,adde tex.j.q.vij.c.si hæreti cus,& extra,de test.c. Iudæ.Et ad istū tex. vide Bar.in l. cū mu lier.i fi.fo.ma.& vide aut.hic posita & vid Spe.in ti.de ꝛteste.§.j. ꝟ.itē cp Iudæ⁹ vel pa gan⁹.& ibi qd tī de ponit Iudæ⁹ p Iudæo nō valet cōtra Chri stianū: tñ si aliqd ibi p eo facit,bñ valet.

g ¶ Interdicta.Et sicvī qa acta pñt pbari p testes.de q̄ p Bart.& Bal.ī l.ne in arbitris. §.de arbit.

¶ In l.j.ne sanctū ba h ptisma.no.cp tpe ne cessitatis pōt cōferri baptisma, ēt ab hīti cis.Et de materia hu ius l. habes no.in c.j. extra,de cler.non ordi.mini.vbi vide mod.& glo.in §.sed illud.xxiiij.q.j.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Si quis. Vide omnino Fel.in c.cum nobis.col.iij. de præscri. post Abb,Vide Barba.consi.lxx.volu.iij.in vltimo dubio,

3 Hic etiā videtur casus† cp excōicatus pos= a sit cōficere publica instrumēta, [a] nisi fue= rit excōmunicatus pro hæresi, & steterit in ea per annum,vt s.dictum est &c.

1 ☞ *Imperator Federicus quòd fuerit destructus per hāc authen.*

SI verò. Per hanc authenticā fuit destructus Impe 1 rator Federic⁹:qa† Papa ppter istā aut. cōcessit Carolo regnū Sicilię:p quē adhuc detinet ēt hodie. Bar.

☞ *Lex semper loquitur.*

2 *Cōditio ex l.oritur ex statuto hodie condito.*

b ARriani. [b] Ista lex&oēsvsq; ad l.si qui orthodo xæ.nō leguntur : tamē ex hac l. ibi;semper p viridi obseruātia sunt valituręq; ar.hui⁹ l.dicebat do.Iac.Bu. cp lex semper† loquitur. [c] semper em̄ viri= dis est. [d] per hoc si est factū statutum vtrū c oriatur cōdictio ex lege:videtur cp nō : qa d l.j.ff.de cōdic.ex l.loquit in præsenti, quo ties obligatio lege noua introducta est.er go nō extenditur ad futura. In contrariū est veritas:† quia lex semp loquitur : ergo 2 adhuc hodie illa lex loquitur.cp sic de pñti loquitur.Faciūt ad hoc oēs aut. quæ inci= piūt,hodie.Nā de illo hodie, loquitur qñ legit. Facit l.iuris gētiū.§.fi. aliàs l. & suū. §.fi.ff.de pac.facit de pœnis l.hodie.

☞ *Statutum quòd nullus popularis cedat actionem nobi li cōprehendit cessionem factam per popularem foren si,qui postea cessit nobili.*

SI quis orthodoxæ. Ista lex est in arg. & facit ad q. statutū est ī ciuitate ista,cp null⁹ popularis cedat actionē nobili.mō qdā de ciuitate ista popularis cessit actionē cui= dam forensi.qđ nō est ,phibitum. ille forē= sis cessit eā nobili:an valeat.Ista lex †facit e cp nō [c]. Vult em̄ statutū huius ciuitatis,cp nullo modo perueniat ad nobiles actio ali cui⁹ popularis.Pro hoc facit j.de nat.lib.l. iij.Hoc tangitur per Iac.de Bel.in aut.vt dece.non fiant cōmu.eccle.re.circa fi.&c.

☞ *Facultas probationum non debet angustari.*

2 *Hæreticis quæ testimonia sint interdicta.*

QVoniam. Ista est valde no.l.No.† cp nō f debet angustari ,pbationū facul tas [f]. Quæro,qd est hoc dictū te stimonia iudiciaria .Duæ sunt opi.vna cp testimonia sup actis,quæ fiunt in iudicio, sunt eis interdicta: [g] alia testimonia super g contractibus† vltimis volūtatibus,& ma= 1 leficijs,& quasi contractibus nō sunt inter dicta.Ita videtur magis vera. Alij dicūt cp in iudicio nō possunt testificari vel depo= nere aliquo casu de mūdo:sed si ī cōtracti= bus,vel instrumētis,vel, testamētis scribe= rent testes,bene valeret cp non placet &c.

Ne sanctum baptisma reiteretur. Rub.

1 ☞ *Baptizari,quòd quis potest sub conditione,si non est baptizatus.*

LEX II.

SI quis. [h] Sed qūo fiet illud qđ tota die videmus, h qđ qñ puer tpe natiuitatis est in periculo, cp ita timet de morte eius,tunc baptizat ab obstetricibus,post= ea iterū baptizatur in ecclesia. Rñ.cp con= 1 silium est † cp cū secundo baptizat,bapti= zetur sub cōditione,si baptizatus non es, ego baptizo te in noie patris & filij & Spi ritus.s.& sic sub cōditiōe,ne incidat ī istā legē & ita obseruat vbicp quotidie,&c.

1 ☞ *Pœna reiterantis baptisma.*

2 *Cathecuminus dicitur ille,qui uult esse Christianus.*

3 *Statutum cp nullus efficiatur ciuis,nisi habitauerit in loco per certum tempus,non comprehendit illum,qui habi tauit intra illud tempus.*

4 *Religiosus an quis dicatur intra annum probationis.*

5 *Sacramenta quæ sunt quæ possunt reiterari,remissiue.*

NVlli. Opp.& vī cp debeat pu niri pœna† capita.vt s.l. 1 pxi.sol.Ibi iterauit baptisma in eo,q̄ erat iam baptizat⁹, sed ba= ptizādus: erat em̄ cathecuminus. Cathe= 2 cuminus† dicitur ille,qui vult esse Chri= stianus. Et est intra tēpus cuiusdā,pbatio nis : quia Christiani antecp eū baptizent, volūt videre de fide eius. Et sic est ar. ista lex ad statuta.Statutū est hic.cp null⁹ pos= 3 sit effici ciuis,nisi habitauerit per magnū tps citra.Ille† ergo q̄ est intra illud tps p= 4 bationis,nō habebit interim,nec tractabit vt ciuis. Est etiā argu.cp religiosus† intra i annū ,pbationis non dicatur religiosus [i]. Et hoc dico:qa est ar.sed de veritate iter= roga Canonistas. Vltimò de materia hui⁹ 5 ti.qualiter facta† possint reiterari,habetis rubricā extra de sacra.nō iter.vide ēt cp no ta.extra de sec.nup.c.iij.in gl. sacramenta. quia quædā reiterant̄.quædā nō.& quæ re iterant̄,nunc̄p reiterantur circa idem ; &c.

De apostatis. Rubrica.

Ista rubrica nō loquitur ,ppriè de apo= statis:quos nos appellamus quotidie apo= statas;scilicet de egredientibus religionē: sed loquitur de his qui fidē relinquunt:qa k illi propriè dicuntur apostatæ, [k] &c.

1 ☞ *De crimine hæresis contra defunctum potest procedi intra quinque annos.*

LEX I.

SI quis defun= ctum. [l] Ista lex allegat per 1 do.Richar.Malūb.in j.q. c̄p ipse disputauit de hoc:cp le= ges,& canones,q̄ dicūt,cp de crimie hære= 1 sis pōt cognosci post mortē;† debet itelli= gi intra qnquēniū.cp tene mēti ,ppter inq= sitores q̄ inquirūt ad mortē: & publicant bona;nescio tñ quid ipse determinet : sed ego habeo illam disputationem,&c.

1 ☞ *Deus semper parcit.*

HI qui. Nota tex.& signa ibi: nisi iussum fuisset &c. 1 hoc em̄ verū dicit gl. quantū ad pœnā mūdanā;sed quo ad Deū secus;quia† ille semper parcit &c.

m De Iudæis & Cœlicolis. [m] Rubrica.

Cœlicolæ sunt illi,qui adorant creatu= ram,vt solem & lunam &c.

1 ☞ *Collegium Iudæorum est reprobatum: & ipsi non po test relinqui.*

2 *Iudæo particulariter relinqui potest.*

i ¶ Religiosus. Facit qđ habetur in l.fi.§. quoties.de pub.vide p Bar.hic vide p P. de Ancha in regula, beneficium,in vj.

¶ Dicuntur apostatæ.& vide etiā quan dō q̄s dicat apostata vltra Bart.hic cp not. Bald.in l.iubemus.§. seruos.s.de episco.& cler.& an bona apo= statæ remaneāt mo nasterio, vide Bal.in l.Deo nobis.ad fi.de episco.& cler.

A D D E de apo= sta.Old.consil. xlvij. & clxxxiij.& ccj.in l.j.in prin.Idē dicas ī crimine læsæ maies= statis:vt ē gl.fin.in l. Manichæos.s. de hæ re.& vide cp dixi ī l. fi.ff.ad l.Iul.maie.Et vide Bar.in l.cōmis= sa.in fi.de pub In cō trarium facit c.ij. de rescrip.lib.vj.

✠ P O M A T E S.

1 ¶ Defunctū Ad istā l.vide pulchrē Feli.in c.cū nobis.col.iij. & duab⁹ seq.de præscr.

m ¶ De Iudæis.An Iu dæi possint posside re īmobilia:& an te neantur soluere deci mas,vide in c.mīmis graue.de excess.præla. adde tex.& cp ibi no. in c.de terris. de decis mis.Alex.de Imol.

✠ P. P A V. P.

m ¶ De Iudæis. Circa istā materiā adde pri mò an Iudæi sunt sub iurisdictione Pa pæ,& an possint fa cere testm̄, & confe quēter an in eis locū habeat dispositio ca. quāq̄ de vsur. in vj. vide d. Franc.cōsilio clviij.vid oīno Pau. de Leazar. de quo j. Itē an Iudæi possint cogi ad obseruantiā iuramēti,vide Rom. cōsi.clv.Pau.consi.c: Bal.in c.j.§. itē sacra= menta.de pace iura firmā.Barb.cōsi. xv. vol.j.col.ij.& seq. Itē qualiter puniant Iu dæi pignora vendēn tes sine debitis solen nitatibus, vide Ro. cōsi.cciij. vbi dicit cp cōiter factū.Itē cp re gulariter iter Iudæos & Christianos sint; permissi omnes con tractus,præter quam super mācipio Chri stiano,& cp Iudæus possit præscribere rē Christiani,vide Ro ma. consil. cccclxxx iiij.Item si Iudæus ha bens potestatem ven dēdi pignus post an num cōseruauit per multos ānos, postea perat vsuras omniū annorum, an possit; vide Paul.cōsi.ccxij. Item qui actus gene raliter sint permissi Iudæis,& q̄ phibiti;

vide Barba.in tract.de Gabella in ij.parte.in vlti.col.Nunquid aūt priuilegium exemptionis factum habitantibus in facti loco,extendatur ad Iudæos vide eun dem barba.in trac.de Gabellis,in vrj.parte.in xj.colum. Et ibi etiam multa alia

Prima Bartoli ſuper Codice.

ponit in materia, præſertim an & qñ Iudæi ſubiaceant legibus Chriſtianorum, & qũo contraueniẽtes puniri debeant. Itẽ ꝙ Iudæi non poſſunt eſſe doctores, nec habere dignitatẽ, vide Bar. in l. omnes. de decur. lib. x. Item nunquid à Iudæis poſſunt capi filij infantes vt baptizentur, vide Are. in l. multum. in pe. col. & ſeq. de ver. obli. Et ibi etiã an Chriſtianus poſsit relinquere aliquid Iudæo in teſtamẽto.

Et an Iudæus poſsit præſcribere rẽ Chriſtiani. Itẽ priuilegiũ ꝙ Iudæi poſsint retinere pro pignore res furtiuas nõ liget ſcholares, quorum aliqua res fuiſſet furto ſubtracta pignorata, vide Cremen. ſingu. lxxxiij. Item priuilegiũ ꝙ Iudæi poſsint mutare ſup rebus alienis, nõ intelligitur qñ ſciret alienas: vid Feli. in c. cãm quæ in ver. interpretatio priuilegij. in princ. extra de reſcrip. Itẽ quibus legib⁹ ſubijciant Iudæi, vide oĩno Fel. in c. j. in xj. col. extra, de conſtitu. Itẽ an & qñ Iudæus poſsit eſſe teſtis, vide latè Feli. in c. iudex. extra, de teſtib⁹ Item de materia Iudæorũ ꝙ dicentur ſubditi Romanæ eccleſiæ, vide latè Corſet. in c. grãdi. de ſupplẽ. negli. præla. in vj. charta. & ibi etiã an poſsint ad aliquod officiũ in curia Romana deputari. Item quid de Iudæo vel pagano publico vſurario, qui fecit teſtim̃, & q reputabat Chriſtian⁹, vid oĩno Pau. de Eliazar. in viij. q. ſua incip. in q. ꝙ totã. Vide Areti. de quo ſ. in princi. apoſtille. & Paul. de Eliaza. vbi ponit qſtio Iudę⁹ ſubſit legibus & canonibus noſtris. Item in materia an Iudæus poſsit eſſe rector vel ptãs vel aliud publicũ officiũ habere, vel eſſe tutor Chriſtiani & an poſsit contra Chriſtianũ præſcribere, vide latè Iaſo. in rubrica. ff. de iuſti. & iure. vbi etiam ponit an ad eius onus admittatur ad officia et alia. Itẽ i materia Iudæorũ & paganorũ an liceat cũ eis comedere, loq & verſari, vide Dec. in c. nouit. in iij. no. extra, de iudi. Item de Iudæis & multis alijs ſpecieb⁹ paganorũ. vide Dec. in c. j. col. viij. extra, de conſtu. vbi etiam ponit qua pœna puniat Iudæus cognoſcens carnaliter Chriſtianã: & an Iudæi ligentur legib⁹ & canonibus. Itẽ an Iudæi admittant in actib⁹ in qb⁹ requirit iuramẽtũ & an tũc iurare poſſint ſecũdũ legẽ ſuã, vide Barb. conſil. xv. vol. j. col. ij. & ſeq. Et ibi etiã an in Iudæis habeat locũ diſpoſitio c. quãuis. de pact. in vj. et ſimiles diſpoſitiones. Item in materia Iudæorũ, an eis ſeruentur iura cõmunia, quæ ſunt fundata in æquitate, vide quæ dicit Feli. in c. ij. de iud. in ij. col. & quæ dicit Iaſ. in l. qđ ſi Epheſi. ff. de eo quod certo loco. in fi. Quòd aũt inter Iudęos deferantur ſucceſsiones ſecũdũ legem Moſaicam, non autẽ ſecundũ legem ciuilem, vide Iaſ. in l. qui ſe patris. in vj. col. ad finem. C. vnde liber. Item an Iudæus committens ſtuprum cũ Chriſtiana puniatur pœna capitis de iure cõi, etiam ſi ſtatutũ imponat minorẽ pœnã pro adulterio vel ſtupro, an comprehẽdantur Iudæi: & andici poſsint fideles Romanæ eccleſiæ deuoti. & an poſsimus cũ eis interuenire: itẽ ipſi pro nobis extra ea quæ concernũt fidem, vide Barb. latè conſili. lxij. volu. iij, vbi etiam ꝙ poſsint eſſe ꝓcuratores Chriſtianorum.

¶ Quod Cornelia. Vide Bart. in l. cũ ſenatus. ff. de reb. dub.

¶ Iudices Chriſtiani. Quis ſit iudex Iudæorum: qd i Iudæo delinquente, coram quo iudice debeat puniri: vide q ſcripſi in l. ſi adulteriũ cum inceſtu. in iij. col. poſt Bar. ff. de adul. & cuius iuriſdictioni ſint ſubiecti, an Papę, vel Imperatoris, vide dominum Ant. in c. j. de conſtitu. An Iudæi debeãt vti lege Moſaica intra ſe, quam habuit Moyſes: vt habetur vij. di. Moyſes, videt dicendũ ꝙ nõ, p hãc l. q̃ dicit Romanorũ. De hoc tetigit Io. Cal. in conſi. xxx. ſub rub. de teſt. & cõſului, ꝙ Moſaica iter ſe. Secus ſi cum Chriſtiano: vt hic. & vide ibi latè per eum. Et an lex Moſaica attendatur in deciſionib⁹ cauſarũ, vide Imo. in l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. de ver. obli. vbi dicit, ꝙ nõ: niſi à lege noua ſit ſpãliter approbata, iuxta no. vide Dyn. in §. ista. & ibi etiam vide Ro. & vide doct. i c. fin. de conſue. & ibi Imol. in glo. ij. & ibi nõ dicitur derogatũ quo ad moralia. Imo. refert ſan. Tho. in qõ. cj. arti. ij. & iij. & idẽ ipſe. q. xcix. articu. iij. & iiij. & q. ciiij. artt. iij. Pro hoc vĩ text. in c. trãslato. de cõſti. & ibi Bald. Adde â quo puniẽdus ſit Iudæus delinquẽs. P. de anc. conſi. xiiij. Old. xxvj. & qualiter puniat cũ cognoſcit Chriſtianam, per Oldr. etiam conſi. cccxxxiij.

¶ Conuenire. Et ad hoc vide bal. poſt gl. & doct. in l. qđ fauore. in ij. colũ. j. de legi. Alex. de Imol.

¶ Contra te. Limita, vt colligit̃ ex dictis Bar. i l. j. §. nũ. de opere. nũ. vide Alex. in l. iij. i prin. in iij. fallẽtia ff. q. quiſq; iuris.

LEX I.

QVod Cornelia.[a] Collegium† Iudęorũ eſt reprobatũ: ſed nõ reprobatur quilibet Iudæus per ſe. De hoc an poſsit relinqui cuilibet† Iudęo. no. per Cy. in l. j. §. de ſacroſan. eccle. in iij. op. Quando ergo collegium eſt reprobatum, licet non poſsit relinqui collegio tamen quilibet poteſt capere per ſe, &c.

☞ *Iudices Chriſtiani quando adiri debeant à Iudæis ad ea quæ pertinent ad eorum ſuperſtitionem.*

IVdęi. Hęc eſt bona lex. breuiter dicit: Iudæi habent ea, quæ ſunt ciuiũ Romanorum: & corã iudicibus Chriſtianis debent litigare: & poſsunt ex eis arbitrium aſſumere. h. d. Opp. dicitur hic, ꝙ in cauſis quæ pertinẽt ad ſuperſtitionem † eorum debent adiri iudices Chriſtiani.[b] Contra. ſ. eo. l. Iudæis. & l. proxi. & j. ead. l. Iudęorum. Sol. intellige hic, ꝙ ea quę pertinent ad ſuperſtitionem eorum, veniebãt examinanda incidẽter in cauſa. Exemplũ: vtrũ matrimonium tenuerit, quod aliter eſt ſecundũ legẽ eorum, aliter ſecundũ legem noſtrã: vt dixi ſ. e. l. proxi. ſed in cauſis quæ ſpectant principaliter ad ſuperſtitionem, & fidem eorum, ipſimet cognoſcunt: vt in legibus contrarijs: &c.

☞ *Chriſtianus non poteſt ſtatuere pretiũ rebus Iudæorum: ſed ipſi inter ſe ſic.*

Populus ciuitatis poteſt ſtatuere ꝙ res uendantur certo pretio: ſed ſtatuere legem certis perſonis non. nu. 3.

NEmo. Iudæi non poſſunt ardari ad vendẽdas res proprias aliter quàm Chriſtiani. h. d. Ex hac l. no. † ꝙ Chriſtianus non poteſt ſtatuere pretium rebus Iudæorũ, ſed ipſimet Iudęi inter ſe ſic. hic eſt caſus, ,put habetis in litera vos. Sed quæro, an populus vnius † ciuitatis poſsit ſtatuere, ꝙ res vendant certo pretio. Rñd. qđ ſic faciendo legẽ generalẽ: vt l. fi. ad l. Iuliã. de anno. & in l. annonam. & de extraordina. crimi. l. j. §. cura carnis. de offic. præfect. vrb. ſed † ſtatuere legẽ certis perſonis tantum, vt Iudæis vel alijs: non poteſt: vt hic, & d. l. annonam.

☞ *Qui non eſt mecum, contra me eſt.*

COelicolarũ. No. hanc l. in fi. † quod qui nõ eſt mecum, cõtra me eſt: et qui ſunt Cœlicolę. dixi tibi in rubric.

☞ *Dies feriatus pro aliquo erit etiam contra ſe.*

DIe ſabbati. In die ſabbati, & alijs feſtiuitatibus Iudæorum ipſi non poſſunt conueniri, nec alios conuenire.[c] h. d. nota hãc legem. Nota quòd ſi aliquis dies eſt feriatus † quo ad te: vt nõ poſsis conueniri: debet eſſe feriatus contra[d] te, vt tu nõ poſsis cõuenire alios. Facit ad hoc quod videbitis in l. fi. j. de fruc. & lit. expen.

☞ *Ius ſibi dicere, quòd quis poſsit quando nõ poteſt eſſe ſibi conſultum ſuperioris authoritate.*

Repræſaliæ ſunt permiſsæ quando quis non reperit iuſtitiam inciuitate, contra quam repræſaliæ concedũtur.

Ciuitates Italiæ quæ ſuperiorẽ non recognoſcũt, poſſunt ſibi adinuicem bellum indicere.

Percutiens Peruſinum extra territorium Peruſinum, quando poſsit Peruſij puniri uigore ſtatuti, ut ſtatutum ualeat.

NVllus tanquam. Iſta eſt bona lex. vide gloſſ. quæ incip. ſed nunquid &c. Nota. quòd nullus poteſt ſibi ius dicere. Fallit † ſi authoritate ſuperioris non poteſt eſſe conſultum.[a] Per hanc legem dicitur quæ repræſaliæ† ſunt permiſſæ eo caſu, quo quis non repetit iuſtitiam in ciuitate, cõtra quã repræſaliæ conceduntur.[b] Item per hanc l. poſſumus dicere, quòd ciuitates Italiæ, quę non recognoſcunt ſuperiorem, quando faciunt † aliquid illicitum, poſſunt ſibi inuicem indicere bellum, ex quo ſuperioris copia non reperitur. Item per hanc l. formo q. in l. cunctos populos. vtrũ † valeat ſtatutum quòd ſi quis percuſsit Peruſinum, in quacunq; parte mundi poſsit hic puniri. Et determino quod non: niſi quando in loco delicti non reperiretur iuſtitia. Ita determino per hanc glo.

☞ *Iudæus quòd non poſsit doctorari.*

HAc valitura. Iudæi non poſſunt habere aliquem honorem, ſeu dignitatem. h. d. Et per hanc l. dico, quòd Iudæi † hic ſtudentes nõ poſſunt conuẽtuari, vel honorem doctoratus aſſumere: quoniam eſt dignitas. Præterea, doctores habent in ſcholares iuriſdictionem ordinariam, per authen. habita. Et ita dixi hoc anno, cùm quidam Iudæus vellet doctorari, &c.

De paganis. & ſacrificijs, & templis eorum. *Rubrica.*

☞ *Iudæis uel paganis nulla poteſt fieri uiolentia.*

Eccleſia indicit bellum contra Saracenos: quia detinent terram ſanctam.

Chriſtiani ſunt filij Abrahæ.

Eccleſia indicit bellum contra Turcas: quia aliter non poſſumus ire ad Saracenos.

LEX VI.

CHriſtianis. Iſta eſt bõa lex, & Roſ. eam etiam cõnumerat in ſuis libellis inter conſtitutiones quæ puniũt violentos.[c] Nota quòd Iudæis † vel paganis nulla poteſt fieri violẽtia.[e] Dices tu: quaſi liter eccleſia indicit bellum contra † Saracenos? Reſp. quia Saraceni detinent terram noſtram. Nam terra Hieruſalẽ eſt terra promiſsionis, quam promiſit Deus Abrahę & ſemini eius: & debita nobis: quia † ſumus filij Abrahæ ſecundùm Apoſtolum. Dices tu, & quare contra Turcas,

¶ Violentia. an autẽ

Iudæus trãſiẽs ad paganos puniatur, vide Old.cõſi.lj. & in conſi.lxxvij. vbi ponit an ſit licitum indicere bellum Saracenis, conſi.lxxxvij. vbi ponit an Princeps poſsit illis bona auferre. & conſi.xcj. vbi ponit an poſſint cõpelli ad ſoluendũ decimas. & vide etiam Ancha. in c. peccatum col.xiij. & ſeq. de reg. iur. in vj. & duabus ſeq. col. & aliquid etiam per Feli. in rubr. C. de Iudæ. & Saracenis.

a ¶ Cõtra Turcas. Et ad Bar. hic adde Inno. in c. ꝙ ſup. de voto. ad quẽ ſe remittit Bar. in l. hoſtes. de captiu. i te. Ex hoc not. p Bar. no. ꝙ ſum⁹ filij Abrahę: alibi aũt dicit, ꝙ oẽs ab adã. p ceſsimus, vt dicit gl. i l. vt vim. ff. de iuſti. & iu. Adde an Papa poſsit imponere decimã ꝙ indicẽdo bello Saracenis: & an debeãt expelli de ciuitatib⁹ chriſtianorũ. Old. conſi. lxxij.

☙ P. PAV. P.

b ¶ Cõfug. Adde pro extẽſione hui⁹ tituli ꝙ ſicut fugiẽs ad ſacerdotẽ deferẽtẽ corpus Chriſti. ſingulare eſt dictũ Hoſti. in c. ſacro. de ſentẽ. exc. refert Ale. in ru. ff. de ope. no. nun. in princ. col.vj. Vide Ro. ſingul. cccxxxv. Itẽ no. ꝙ officialis inſequẽs aliquẽ ꝓ delicto cõmiſſo extra eccleſiã, ſi aufugiat i eccleſiã, põt ab ea extrahi. vide Ale. cõſi. xxiij. in ij. vo. in viij. co. Itẽ vide i materia late barba. cõſil. xxxij. vol. iiij. vbi ponit an priuilegiũ huius tituli habeat locũ in domibus Canonicorũ, & quãtũ ſe extẽdũt, & qd de fure portãte ſe cũ rẽ furtiuã i tali domo. et q̃dã alia i mã.

c ¶ Si ſeruus. Vide in C. meo. & vide Are. in trac. malef. in ver. fama publ. in xi. col. in ver. aliquid de carce. & de captu.

☙ P. PAV. P.

d ¶ Conteſtari. Vide Iaſo. in l. ij. quã legit ſimul cũ ru. C. vt nemo priuatus. in l. nã & poſtea. in princ. ff. de iureiu. Alex. in d. l. ij. ſequitur Areti. in ope maleficiorũ. in v. cõparẽt dicti inquiſiti in termino defenſionis. co. iij. & Pau. de Caſtro. hic.

e ¶ Recipi accuſatio. Adde Bart. in l. j. §. j. ad vellei. & in l. j. ad Maced. Sed ſi indebitè vulnerat: tũc non relaxaẽ, ſecũdũ Bal. in aut. ſed oĩo. in vj. colũ. C. ne vxor pro marito. Alex.

f ¶ Eum impedit. Sed ego retuli Bal. tenere cõtrariũ in l. vbi paẽtũ. j. de trãſa. vbi vide poſt Bart. & in l. decuriones. C. de infa. & adde quod no. Bar. in l. j. §. accuſat⁹ ad Turpil. & adde Bal. in l. decuriones. vide eundem. in l. j. in iij. col. in verſi. & per prædicta. C. ſi a non compet. iudice.

g ¶ Securitatẽ. De quo vide Bal. & Ludo. qui fuerunt contrarij in l. ſed & ſi ſuſce

a cas[a], qui non tenent terram noſtram indicit eccleſia bellum. †Reſpon. quia nõ poſſumus aliter ire ad Saracenos. Cũ ergo cõmittant aliquid turbalẽtum ſeu turbulentum, & iuri contrariũ: quia non permittũt nos ire ad illos ideo eccleſia indicit eis bellum: aliàs non indiceret.

b *De his qui ad eccle. confu.*[b] *Rubrica.*

LEX. I.

VDæi. No. ꝙ Iudęi licet ſint in eccleſijs, nõ tamen habent priuilegium, ne poſsint capi pro debito vel edicto.

LEX II.

IDeli. Qui ſunt in eccleſijs, inuiti extrahi nõ poſſunt. h. d. Aliud ergo eſt in Chriſtianis, vt hic: aliud in Iudęis, vt ſ. l. proxi. Fallit in quibuſdã caſibus. quod dic vt in glo. huius legis.

1 ☞ *Occidens aliquem, qui licitè capi poßit, ſi ſe defendat, non punitur.*
2 *Iuſta exceptio impedit litem conteſtari: & quod accuſatio non recipiatur.*
3 *Occidens aliquem in caſu permiſſo, non poteſt accuſari.*
4 *Exceptio quod quis potuit occidi. impedit proceſſum.*

c I ſeruus.[c] Nota ꝙ quando aliquis licitè poteſt capi, ſi ille ſe defenderit, & in certamine occidit à familia, †occidens nõ venit puniendus, arg. huius l. Item no. hic, ꝙ iuſta †exceptio impedit litem conteſtari[d]: & ſic accuſatio non recipiatur, nec ſuper ea procedatur. vide text. ibi: nec conflandæ criminationis, &c. cum gl. ſua. Et ſic facit †ꝙ quando quis occidit aliquem in caſu permiſſo à ſtatuto, vel à lege in caſu. ſ. quãdo liceat ſe ſine iudice vindicare, ꝙ ſuper hoc non debet recipi accuſatio[e]. Et iſta exceptio ꝙ potuit occidi, op ponitur, †ad proceſſum, & eum impedit[f]. quod tene menti.

1 ☞ *Quis quando poßit petere ſecuritatem ab inimico ne offendatur remßiue.*

Enunciamus. Iſta lex phibet coadunationẽ, & hominũ cõuenticula fieri in eccleſijs. Quęro de intellectu iſtius ver. nã ſi qs aliquid. Gl. intelligit ſi aliqs vult facere coadunationẽ, vt abſtrahat aliquẽ ab eccleſia, non debet hoc facere: ſed cõtra eum debet ordinariè agere. Et ſecundũ hoc iſte verſi. nihil facit ad illã q. an qs poſsit petere ab inimico
g ſuo ſecuritatẽ[g]. Alio modo poteſt intelligi de eo, q timet ne ab eccleſia extrahatur, vel fiat ſibi iniuria, vt ipſe poſsit à iudice petere. vt ſibi caueatur idoneè ne offendatur. Et ſecundũ †hoc videtur caſus illius q.
1

perit. in fin. ff. de iudiç. an delegatus poſsit cogere partẽ alteri parti, ad cauendum. idoneè de nõ offen. vide Spec. in tit. de iud. de leg. §. ſequit videre porto hic fateor
h ¶ Dixi vobis. Et de hac q. vide per eundẽ Bar. in l. litibus. j. de agri. & cenſi. libro xj. & bene facit text. in l. di ſuper poſſeſsione. j. de trãſ. Et nunquid valeat illa promiſsio ſub pœna. vide Bar. & ibi dixi in l. non impoſsibile. ff. de pact. & no. quia ſi vult petere cautionẽ, debet petere ſuis expẽſis. gl. eſt ſingul. l. fi. C. de ero. mili. anno. quam ampliãdo practicat Bart. in l. j. ff. de rerum diui.

☙ POMATES.

i ¶ Præſenti. Pro extenſione huius l. vide Alex. cõſi. ix, in ij. vol. col. incipit i chriſti noie, &c. viſis dicthemate & vide Ol. cõſi. liiij. & ſeq. cõſi. cliij. Feli. in c. de iij. col. viij. de præſcrip. & Ro. cõſi. ccxcvij. & ccxxxiiij. vide etiam Car. in cle. j. in prin. de pœ. & remi. & limita vt ꝓ Alex. cõſi. xxiiij. co. vj. vo. ij. & Fel. in c. ego N. co. fi. de iureiur. vide etiã aliqd ꝓ Feli. i c. ex reſcripto. in fin. de iureiu. & i c. fi. de ſo. cõp. & i c. iij. de iud.

☙ P. PAV. P.

i ¶ Præſenti. vide Bar. in tract. de ciuita. in ij. q. vide latè de ma. Barba. conſil. xxxij. vol. iiij. Itẽ quæ perſonę excipiãt ab iſta l. de iu. ca. vide Bar. i trac. differẽti. iter iuris ciui. & ca. in iij. col.

k ¶ Citari. An & quãdo qs poſsit citari in eccleſia, vide Bart. in l. pleriſq;. ff. de in ius vo. ꝓ Bal. in l. ij. ſ. de ſacroſan. eccle. & ibi bar. Quid i hoſpitali vide Bal. i l. ſi qs ad declinãdã. i xvj. co. ſ. de epi. & cler. Et hic adde q̃ not. Bal. i l. ẽt. in iij. col. de excu. rei iud. Et vide ꝓ Ale. in l. ij. de ius voc. Adde an ſtãte ſtatuto, ꝙ debitor poſsit capi pro debito, an poterit capi i eccleſia. Paul. de Ca. hic referẽtẽ Alb. ꝙ ſic quẽ poſt quãvideris vide Old. cõſi. liiij. & ſeq. cõſi. cliij. & Ro. conſi. ccxxv. & ccxxxiiij.

1 ¶ In oſtio. Stantes in oſtio non poſſunt capi, adde text. xvij. q. iij. c. ſiquis iuuenis. & c. decet. de immu. ecc. in vj. & q̃ no. Io. and. in addi. Spec. in rubr. de immu. eccle.

m ¶ Reſtituat. vide ꝙ no. dicit Bar. in l. acquirit, §. igit. ff. de acq. rerũ do. & q̃ dixi poſt Bal. in l. ſi cui. §. ſacrilegium. de accuſ.

n ¶ Declarati. vide gl. hic, & Bal. in aut. ed q. in xiij. col. j. de bo. auth. iu. poſſi. in verſicu. ſecundo caſu.

¶ Vide etiã Bar. i extrau. ad reprimẽdũ in verſ. videbitur ad fi. & ꝙ dixi in l. j. de infa. & ꝙ not. in l. filius. de don. & adde ꝙ manu militari idẽ importat, ꝙ officium iudi. l. qui reſtituere. de rei vend. no. Bal. in aut. ſed omnino. C. ne vxor pro ma. & alleg. iſtum text.

an poſsit petere cautionẽ ab inimico ſuo ne offendatur. de quo plenè per Guliel. de Cug. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de of
h ficio. præſid. Dixi vobis[h]. ff. de damno infecto. l. qui bona. §. ſi quis iuxta &c.

1 ☞ *Quòd ſit melius regi iuſto Rege, quam iuſta lege ſcripta.*
2 *Priuilegium quod habet eccleſia, competit etiam finibus eccleſiæ.*
3 *Qui eſt in eccleſia, poteſt per nuncium citari.*
4 *De cogitatione quando quis puniatur.*
5 *Abſtractus de facto de eccleſia, poteſt petere quòd reſtituatur priſtinæ libertati.*

i Præſenti.[i] De eccleſia nullus debet vi extrahi: ſed debet ibi verbaliter citari[k]. h. d. vſq; ad §. cũ autẽ. Nota hãc l. primò ad q. de qua cõſueuerũt diſputare Theologi, videlicet qd ſit melius, vel regi iuſto Rege, vel iuſta lege ſcripta:
1 vt hic. videtur caſus ꝙ eſt melius regi †iuſto Rege, qui in ſingulis cauſis iudicat ſecundum æquitatẽ, quæ ſibi videtur: vt hic vides in prin. huius l. Not. ſecundò ꝙ priui
2 legium †quod habet eccleſia, cõpetit etiã finibus eccleſiæ, hoc eſt locis circunſtantibus ibi: ex his ergo locis, eorumq; finibus
l &c. & ſic, ſi ſtant in oſtio[l], non poſſunt capi. Tertiò not. ꝙ ille qui eſt †in eccleſia, po
3 teſt citari per nuncium. Not. etiam ꝙ hic
4 punitur †quis de cogitatione. quod dic vt in gl. Quæro, quid ſi aliquis de facto de ec
5 cleſia abſtrahatur? Reſpon. †& puto ꝙ de
m iure poſsit petere ꝙ reſtituatur[m] priſtinæ libertati. quia de ea de facto priuatus eſt. per titulum de libero homine exhibendo. Facit ad hoc illud quod dixi in quadã quęſtione, quam diſputaui, quæ incipit. Lapus &c.

1 ☞ *Secundum decretũ interponitur pro menſura debiti.*
2 *Diſcußio bonorum, & rerum quomodo fiat.*
3 *Executio ſententiæ an fiat contra fideiuſſorem remißiuè.*

Cùm autem. Citatus in eccleſia poteſt per ſe, vel ꝓ procuratorẽ cõparere: & ſi non comparet, proceditur contra eum, ad primũ, & ſecundum decretũ, & ad eorum inueſtigationẽ, ſecundum iuris ordinem. h. d. vſq; ad §. ſanè. No. ſecundum veram opinionẽ, ꝙ licet primum decretum fiat ſecundum iſta tempora in miſsionem omniũ bonorum tamẽ
1 †ſecũdum decretum fit pro mẽſura debiti
n declarati[n]. Secundò nota modum †diſcu-
2 tiendi ſeu diſcutionem faciendi de rebus, ꝙ relinquitur arbitrio iudicis: poteſt enim facere manu militari: & facere extrahi res vbicunq; ſint, & poteſt cõgere ad oſtendẽdum ſeu iurãdum ſi aliquid aliud habeat. Vltimò no. ex verſi. adijcientes. quod quidam dicunt, quod ibi caſus, eſt quod in fi-
3 deiuſſore †fit executio ſententiæ De quo dic plenè vt dixi in l. j. ff. iudicatum ſoluí. Tene hoc menti.

n ¶ Declarati. vide gl. hic, & Bal. in aut. ed q. in xiij. col. j. de bo. auth. iu. poſſi. in verſicu. ſecundo caſu.

¶ Vide etiã Bar. i extrau. ad reprimẽdũ in verſ. videbitur ad fi. & ꝙ dixi in l. j. de infa. & ꝙ not. in l. filius. de don. & adde ꝙ manu militari idẽ importat, ꝙ officium iudi. l. qui reſtituere. de rei vend. no. Bal. in aut. ſed omnino. C. ne vxor pro ma. & alleg. iſtum text.

Prima Bartoli ſuper Codice.

Bar.in l.ſi finita.§.Iulian⁹.ff.de dā. infect. in ij.co. ꝙ ad primū decretū nō pōt pueniri, niſi præcedat libellus.Hic eſt gloſ. ſing.qñ ſnia primi et ſecundi decreti dicit eſſe interlocutoria: & eā ꝙ ſingulari allegat Imo.l.qđ iuſsit in fi.ne.col.de re iud.

☞ P. P A V. P.

a ¶ Sanè. Vide q̄ ſcripſi poſt Bertachi. in verbo, Domeſticus. vbi etiā habes quid de colono.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Ius ſcriptū. Vide Panor. in c.cū ſpecialiter.in j.col. ad fi.& in c.ſeq. extra de ap.

c ¶ Hanc materiā. Adde Bal. in l.j. & in l. iuſtitia.ff.de iuſti.& iur.Et qđ not.in l. fi liusfa.de do.Contrariū vī not.Barto.in l. Quintus.ff.man.Faciunt etiā ad hoc no. per Barto.in l.ſi fideiuſſor.§.quædā.e. tit.

d ¶ Eſt cōtrariū. vide per gl. in l. de quib⁹. ff.de leg.vtrū aūt ſucceda in regno, ducatu,vel baronia, vide Bal. in l. Deo nobis. in v.col.de epiſco.& cler.Adde hic etiā in l.data opera. in vltimis verbis,ſeu in pe. col.C.qui accuſ. poſ. Adde etiā id, qđ no. Bal.in l.qui ſe patris. xj. col.ſ. vnde liberi.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Princeps.vide quo modo interpretatio ſpectet ad principē vel alios iudices. per Felin.in c.paſtoralis. poſt prin. de ſi.inſtr.

☞ P. P A V. P.

f ¶ Doctoris.In dubio tñ eſt ſtandū opinionibus doctorū, vbi lex vel ratio nō reſiſtit.ſecūdū Ang.in l. ſi idē cū eodē. i prin. ff.de iuriſ. om. iudic. vide etiā Comē. cōſ. clxxvj.in iij.col.poſt prin. vide i Bertach. in v̄bo, cōis opi. eſt.

☞ P. P A V. P.

g ¶ Relatiōibus. An literæ principis faciāt ius in alijs cauſis,& quid de inferiore à principe, vide Alex. cōſi.xcvij.in ij.co. in iij.vol.Pau.de Caſt. & mo.i l.j.ff. de cōſ. prin.vide q̄ habes in l.ſi.j.e. & in repertorio,in v̄bo, literæ: vide Iaſ.in l. ciuitas. in iiij.col.i prin.ff.ſi cer. pe.Et de epiſtola principis, ꝙ ſeruanda ſit eib⁹,vide bonū text. in l. ſi duas.§.j. ff. de excuſ. tuto. vide ad primū dictū Deciū in rubri. extra de reſcrip.& ibi Feli.

h ¶ Decretales,epiſtolæ. Sed nūquid ea q̄ tangunt beneficium Principis, pñt ꝑ aliū quā per principē dirimi, vide per Ioan.

a Sanè. [a] No.tex.in prin.§. q̄ dicunt perſonę domeſticę. De quo dicā vobis in l.etiam.j.de teſti. Et quæ dicātur cōiunctæ:dic vt in l.cū rem alienam.j. de leg.

De legibus, & conſtitutionibus principum. *Rubrica.*

Continua vt in gloſ. Quæro, in quo differt lex & conſtitutio ab edicto.Differentiam inter legē & cōſtitutionē quilibet veſtrū nouit,etiā pueri:ga lex eſt,quę ,pfert à populo interrogāte,vel alio interrogāte,ꝑ populo,q̄ populo præeſt.Cōſtitutio eſt prīcipis edictū.& licet alia edicta ponant pro priè,ꝑ edictis Prętorū:tñ in hac rubrica ponit pro omni lege quæ eſt ſiue vocatur edictalis: quia in ea ponitur hac edictali, vel hoc edicto:vt videbitis.j.eo.l.iij.&c.

1 ☞ *Ius ſcriptum præfertur æquitati non ſcriptæ: & ſolus Princeps poteſt aliud ſtatuere.*

2 *Præteritum ꝙ ponatur pro futuro, & nu.3. & ſic tēpus pro tempore ponitur.*

4 *Aequitas ſcripta præfertur iuri ſcripto.*

5 *Iudex in his quæ cōmittūtur eius arbitrio, debet æquitatē ſeruare:in his,quæ ſcripta ſunt, ſeruat deciſionē legis.*

6 *Princeps quando debeat adiri, quando ius non ſcriptum repugnat æquitati legis.*

7 *Interpretationē gñalē, & neceſſariā, & in ſcriptis redigēdā inter æqtatē & ius ſcriptū facit ſolus Princeps.*

8 *Interpretationem neceſſariam,non tamen generalem,licet in ſcriptis redigatur, facit quilibet iudex procedendo de ſimulibus ad ſimulia.*

9 *Interpretatio probabilis non eſt neceſſaria, & poteſt in ſcriptis redigi: & poteſt fieri à quolibet doctore.*

10 *Nullus cogitur ſtare opi.doctoris.*

11 *Princeps uidetur facere illam interpretationem, quæ fit ſuper conſuetudine.*

12 *Senatores poſſunt legem interpretari.*

13 *Differentiam inter ius ſcriptum, & æquitatem.*

LEX I.

Inter æquitatē.

Breuiter hoc intēdit ſcdm verā lect.quā intēdo tenere: Ius ſcriptū[b] †præfertur æqtati nō ſcriptę:& ſolus Princeps pōt aliud ſtatuere.h.d.ſecūdū veriorē lect.Not.ſummarium. †Not.ꝙ præteritū ponitur pro futuro, ſecundū vnum intellectū. Venio ad apparatū ſecundū iſtā lec.quæro exempla.gl.ponit ꝑ l. ,pſpexit. q & à quib. & ff. mand.l.inter cauſas.§.nō oia. Ad iſtā lect. opp.j.ad Maced.l.pe.vbi ſeruaf æquitas.dicit gl.ibi lati⁹ ponit æquitas, & ius ſcriptū quid vult dicere? ecce ius ſcriptū & æqtas nō cōtradicūt: imò ſemp cōpatiūtur.exemplū:nā ius ſcriptū loquebat tm̄ de filiof.recipiēte mutuū:& per æquitatē extendit ad nepotes;ideo nō cōtradicūt,ſed magis concordāt. Tu dicas:lex cōtraria loquit in æqtate ſcripta:& ſic nō cōtradicit p̄cedēti poſitioni,ſeu lecturę,Sol.Fateor ꝙ illa æqtas eſt redacta in ſcriptis poſtea ꝑ legū interpretatores:tñ ab initio nō erat redacta ſcriptis. & iſto reſpectu facta fuit iſta oppo. Ad idem opp.ff.ad Maced.l.ſed & l.Iulianus.§.mutui.So.gl.ibi æqtas ſcripta ponit ſtrictius & ius ſcriptū;vel verius in d.§.mutui.præponit rigor, nō æquitas. Opp.& vī ꝙ iſte text. ſibi cōtradicat in eo qđ dicit interpoſitā, in p̄terito. ſi em̄ interpretatio eſt iā facta;ad qđ adit Princeps? certè non video. Huius timore expone interpoſitā: id eſt,interponendā:& ſic †tēpus ꝑ tēpore ponit. Vel aliter dico,ꝙ erat antè interpretata in finib⁹ iuſtitię nō tñ redacta in ſcriptis:nec nobis manifeſta, & terminata.ideo Princeps adit; vt illā interpretationē nobis tradat,vel declaret.Op.j.de iud.l.placuit.So.Ibi loquit
4 de æquitate ſcripta, & iure ſcripto: quo † caſu p̄ferf æquitas. nec eſt neceſſe ꝙ adeat Princeps.hic verò loquit de æqtate nō ſcripta.modò habetis primā lect.expeditā. Ad iſtā lect.oppo. extra gl.& vī ꝙ ſemper æquitas debeat obſeruari:& ideo iurat quilibet officialis ſeruare æquitatē,ſecūdū ꝙ ſibiviſum fuerit:vt in aut.iuſiurā.ꝙ præſta.ab his.§. & ęquius.Solu.Illud in
5 telligo † ꝙ debet ſeruare æquitatē ī his q̄ ſuo arbitrio cōmittūtur:in his,quæ à lege ſunt deciſa debet legis deciſionē ſeruare. Ita dicit Inno.extra de cōſtitu.c.j.Ita debetis intelligere hanc
c materiā. [c] Secūdo modo legit de iure nō ſcripto,& de æquitate nō ſcripta. Verbi gratia:nos nō habemus leges,q̄ loquant de feudis:quęrit an monachus ſuccedit in feudo.de rigore ſic: quia filius ſuccedit patri licet monachus:vt l.Deo nobis.ſ.de
d epiſ.& cleri.De æquitate eſt cōtrariū; [d] qa nō pōt dño præſtare debita ſeruitia.præferf æqtas.& ita eſt determinatū.x.col.ſi de feu.fue.cōtrouer.c.j.§.q clericus,dices tu,iſtud nō eſt bonū exēplū,poſtęꝫ reperit determinatū:qa lege hoc eſt declaratū. Solu.Exēplū prædictum habebat locū antequā illa declaratio eſſet facta. Secūdū hoc habes in l.noſtra,ꝙ qñ ius nō ſcriptū
6 repugnat æqtati,debet adiri Princeps.† Hoc intellige verū, niſi habeamus ſimile ſecundū qđ illud dubiū pōt declarari.Et intelligo ſimile,ſcilicet legē vel cōſuetudinē:vt ff.de leg.l.nō poſſunt.& l.de qbus.in prin.tangā j.eo.l.cū de nouo. Tertio modo legit iſta lex in vtroq̄ ſcripto,ſcilicet iure & æqtate ſcriptis,ſecundū hanc lect.breuiter hoc dicit.Declarationē Principis,inter rigorē & æquitatē oēs debent ſeruare.hoc dicit lex iſta. & licet hæc lectu.ſit vera in ſe:nō tñ habet dubitationem.
e Oppo.innuit ꝙ ſolus Princeps [e] pōt interpretari inter æquitatē & ius ſcriptū.Cōtra:imò quilibet iudex procedēdo de ſimilib⁹ ad ſimilia:vt ff.eo.l.nō poſſunt.Itē quilibet doctor pōt dare ſuas interpretationes, & ſoiutiones contrariorū: vt j.de profeſſo.q in vrbe Conſtā.l.j.lib.xij.Sol.gl.no.& bene debes
7 ſcire,† ꝙ quędā eſt interpretatio gñalis,& neceſſaria,& in ſcriptis redigenda:& iſtā pōt facere ſolus Princeps:vt hic.quædā
8 eſt interp̄tatio † neceſſaria,& in ſcriptis redigēda,nō tñ eſt generalis:& iſtā pōt facere quilibet iudex,& ,pferre ſentētiā procedēdo dę ſimilibus ad ſimilia:vt d.l.nō pñt.licet iſta interpretatio ſit neceſſaria,& inter ipſas partes & in ſcriptis redigēda: tñ nō eſt generalis:vt l.nemo.j.de ſentētijs.Tertia eſt interpre
9 tatio ,pbabilis,† tñ nō eſt neceſſaria:& pōt i ſcriptis redigi:vt
10 interpretatio doc.qa nullus te cogit † ſtare opiniōi doct. [f] &
f de iſta etiā nō loquit hæc lex. Vlteri⁹ op.& de l.minime.& de l.ſi de interpretatione.ff.eo.Sol.Illa eſt interpretatio,quę fit ꝑ
11 cōſuetudinē † quā videt facere Princeps,qui cōſuetudinē approbat.& ſic cū iſta concordat. Itē oppo.de l.non ambigit.ff.
12 e.Sol.eodē modo ibi ſenatores † poſſunt interpretari legē:qa hoc vidētur facere Principis authoritate,vt dicemus j.eo.l.ſi.

Opp.de l.normā.j.de offic.p̄fec.præto.ori.Sol.eodē modo. Pro declaratiōe legis quæro,q̄ ſit differētia inter æquitatē &
13 ius.Reſpō.Ius ſcriptū,† ſeu rigor iuris dicit deciſio,q̄ fit ſecūdū regulas iuris ſcriptas.Aequitas verò dicit quædā facti conueniētia,ſeu conueniēs quoddā.Iſtud probat in l.nulla.ff.eo. ibi:nulla iuris ratio,aut æquitatis benignitas &c.Hoc etiā probatur in hac l.& l.placuit.j.de iudic.

1 ☞ *Epiſtolæ pontificis faciunt ius generale.*

2 *Impugnantes reſcripta Principis qualiter puniantur.*

LEX II.

g ¶ Væ ex relationibus. [g] Reſcriptū Principis non facit ius gñale:& q de eo dubitat,puniet.h.d.Diuidit in duas partes.Scda ibi:nec ab aliq̄.Op.j.e.l.ſi.So.Ibi Imperatur de tota cā cognouit:& diffinitiuè pronūciauit:hic ſecus: vt videbitis j.l.pxi.Secūdo opp.ſecūdū hoc decretales epiſtoh læ [h] q̄ ſunt in volumine Decretaliū,nō ſunt ius gñale.& ſic eſt
i cōtra xx.diſt.c.j.So.Ibi loquit de his q̄ redacta ſunt in corpore iuris.† Vel aſr:Papa de ſuis epiſtolis ſtatuit,ꝙ eſſet ius gñale. Imperator cōtrariū ſtatuit in ſuis legibus:vñ aliud in epiſtolis Papæ aliud in epiſtolis principis. Opp.ſ.in prima cōſtitutiōc, circa fi.Sol. Ibi loquit de his q̄ ſunt i corpore iuris redacta:hic

ſecus

And.per cano.in c. cum veniſſent.de iudic.& ꝙ habetur in c.cũ tempore.de arbi. in c.j.apud quem vel quos contro.feud.in vſibus feud. & adde ꝙ legatus de latere poteſt reſcriptum Papæ interpretari.Tex.eſt not.in c.j.circa medium de poſtula.do.Anto.in c.nouit.in d.capit.cum veniſſent.de iudic.& ibi de hoc per eos. Sed de interpretatione legis.vide j.e.l.humanum.& l.antepe.& ibi Bal.& doct.in l.fi. j.e.Et ad prędicta vide Bal.l.hi qui ad ciuilia.j.de appel.

a ¶ Leges.Adde quod not.Bar.in l.j. de conſtitu. princ.& de no. Co.cõpo.in fin.ff. ad Trebel.l.apud Iulianum.§.vtrum.& ibi per doc.& limita vt not.per Hoſt. & Ioã. Andr. in c. in cauſis. de re iud.videlicet de interlocutoria partibus præſentibus:qa tũc habeẽ ꝓ lege generali.Caſus eſt in l. fi.j.e. & vide ad hoc Do.de ſancto Ge. in c.j.ſuper j.gloſſ.extra de conſtitu.in vj.

b ¶ Digna vox.Et dicit Bal.in l.ſi equã.in xj.colũ.de ſer.ꝙ licet Princeps ſit ſolutus lege poſitiua:non tamẽ eſt ſolutus dictamine ratiõis naturalis:nec à lege naturæ qa eſt animal naturale. Et de hac materia vide in hac l. cõſultiſsima.§.ex imperfecto.& ibi bal. poſt gl.j.de teſta.

¶ Addi. nota. Et ad Bar.hic adde tu Ale. de Imo.in cõſi. j. col. 1
v.ver.& per hoc paret.i ij.vo. & ibi quã 2
do Princeps poſsit revocare priuilegium à ſe conceſſum.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Digna.Quomodo princeps ligeẽ legib⁹ vide latius Feli. in c. j.in viij.co. i ver.amplia quartò. extra de cõſtit.& duabus co. ſeq. Et de poteſtate Imperatoris, vide q̃ habes ad Bar.in l. de precatio.ff.ad legem 1
Rho.de iactu.in l.itẽ ſi verberatũ. ff. de rei vendi. Et quomodo dicat excedere fines et metas ſuas iuriſdictiõis, vide q̃ habes ad Bar. in d.l. deprecatio.Itẽ in qb⁹ actibus ſit ſolut⁹ legib⁹ vide Iaſ.l. ex imperfecto.C.de teſta.vbi iter alia dicit ꝙ act⁹ qui cõficiuntur per eum in priuatum eſt ſolutus legibus, vt per eum.

☞ P. P A V. P.

c ¶ Imperator. Adde circa hoc ꝙ Imperator & Papa ligẽtur pactis & cõtractib⁹ ea q̃ latiſsimè cumulat Barba.in cõſ.j. in ij.iij.& iiij.colũ. vbi multa dicit not.in xj. parte.Et vide Feli.in c.j.in princi.per iiij.col.de proba.Et ibi etiam ponit quando obliget ſucceſſorem.vide etiam Alex.in conſil.j.in ij. volu.in antepe.col.& pulchrè in conſi.vlti.in ix.col. Iaſo. in l.j.ff. de pact. vbi refert verba Ariſto.vult etiam Deum obligari pacto. Et ibi etam Abber. & latius Alber.in l.j.ff.de conſti.pecu. & vide Bal.in rub.de na.fœ.ꝙ Imperator qui fecit commune propter comitẽ nõ poſsit nec eius ſucceſſor ſine cauſa reuocare.Fides enim eſt dictorum conſtantia teſte Accur.vt refert Bal.in c.j.in j.col.de cap. Corr.in prælud. feud.Multa ad hoc ſingularia ponit Barba.in d.conſi.j. Vide etiam quæ ſcripſi in l.Cæſar.ff.de publica. Item an ſucceſſor in regno poſsit revocare alienata per defunctum,vide Paul. conſilio lxxiij.in v.colum.Item an princeps poſsit revocare priuilegium alicui conceſſum.Et quid ſi priuilegium trãſiuit in contractum, vide Are.in c.nouit.in iiij.col.in glo.in verbo,quanquã.extra de iudic. Et ibi quid ſi concedatur propter benemerita.an ſit irrenocabile & ꝙ poſsit reuocari, etiam ſi tranſiuit in contractum quãdo conceditur alicui iuriſdictio,vide ibi per eũ.Itẽ ꝙ quando cõceſsio immunitatis trãſiuit in contractũ, nõ poſsit reuocari per principem vel ciuitatẽ cõcedentẽ,vide Ant.de But.no.conſi.lix.per totum. vbi loquitur etiã qñ adeſſet iuramẽtũ,qa tũc magnũ dedecus eſt, venire cõtra fidẽ iuratã,vide etiã Bar.in l. ꝙ ſemel.ff.de decre.ab ordi.fac.ĩ l. oẽs populi. in ix.co.ff.de iuſti.& iu.de immunita.que tranſiuit in cõtractũ vel quaſi, vt nõ poſsit reuocari: & ibi Mod. Itẽ vide ad idẽ Ant.de But.cõſi. lxvj.in prin.q tñ videẽ velle ĩ ſupremo principe ꝙ poſsit cũ poſsit tollere ĩ ſuprema poteſtate ius alteri q̃ ſibi. Itẽ vide eũdẽ ꝙ nõ poſsit tolli in cõtractũ.cõſil.lxxiij.p totũ.Itẽ ꝙ priceps ligetur cõtractib⁹, & quomodo liget ſucceſſorẽ, vide Iaſ.in l. j.in pen.col.ff.de conſtitu.princ.Itẽ remiſsiuè quomodo priuilegiũ conceſſum ſubdito vel non ſubdito poſsit reuocari, vide & limita vt per Fel. in c.nouit.in vj.colũ. & tribus ſeq. extra de iudi. Item ꝙ princeps ligetur ex cõtractibus, nec poſsit reuocare:& ſimiliter i ſtatuto vl̃ priuilegio ꝙ trãſit in cõtractũ, vide Iaſ. in l. ſi pecunia.in vj.col.in prin. de condic.ob cau.Itẽ quomodo ĩmunitas conceſſa ſubdito vel nõ ſubdito poſsit reuocari,& quomodo trãſit i cõtractũ oneroſum,vide latè Barba.cõſi.xj.vol.iiij. Itẽ ꝙ tale decretum non poſsit reuocari, etiã ꝙ appellatiõe decreti ñ cõtineat tale decretũ,niſi fiat appoſita ꝙdba geminata oĩa & quęcũq; & ſi.barba.cõſ.xlviij.vol. iiij. Itẽ adde ꝙ licet princeps poſsit venire cõtra ꝓpriũ contractũ & fidẽ datã:iſtud tñ nunq̃ ꝓſumit̃ velle ſub ỹbis qs. tũcũq; gñ alib⁹ niſi ſpãliter exprimat,vide Ant. de But.cõſ.lix. añ fi.

d ¶ Nõ dubiũ.Et fallit regula hic data ĩ ſententia excõicationis: qa licet ſit cõtra legẽ data qa iniuſta: tñ ligat xj.q.iij.c.ſententia.Ita dicit Io. an. ſaluãdo gl.ſuã c.j. de of.ord.in vj.Itẽ adde gl.ſing.in verbo,inhibentes.cle.j.de iu.pa.vbi quoties lex vel cõſtitutio dat certã formã aliàs iuriſdictionẽ habenti,ſine decreto annullationis,ꝙ valet actus, licet forma nõ ſeruetur. Et annullatio actus ſit pœna,vide glo.in c.fi.de elec.in vj. & vide Io.de Imo. in l. ſi vero,§.de viro.ſol.mat.in tertio membro principali.& c.fi.de reſcrip. Bald. in l. nemo.de ſac.ſan.ecc.glo.in c.ij.de cõſti.aliqui alleg.Bar.in l.omnes populi.de iuſt. & iur.& conclude,ſi nullitas nõ eſt inducta odio agentis,non eſt pœna aut odiũ & tunc ſi venit poſt ius quæſitum eſt pœna ſi ante,ſecus.Andre.Barba.

e ¶ Infectis habẽtur.Sed an ſit nullũ ipſo iure, vide in l.vniuerſa.j. de præci. Imper. offe.& not.j.ad hoc vide omnino Bal.j.eo.l.humanum. & vide omnino quæ dixi in l.cum lex.ff.de fideiuſ.& ibi plenè per Imo.& vide in iij.col.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Vltimò nota. De hoc an lex ciuilis poſsit ſuper eo diſpo-

LEX III.

a Eges vt.[a] Diuidit̃ in duas partes. Secũda ibi interlocutionibus &c. In prima ponit qualiter ius generale cognoſcitur.In ſecũda ponit ꝙ interlocutiones Principis ius generale nõ ſunt & in j. pte ponit tex.vt cognoſcat̃ vtrũ ſit ius gñale vel nõ. Prima pars huius legis eſt clara. Ad ſecundã oppo.j.eo.l.fi.Solu.ibi Imperator pronunciauit diffinitiuè & de cauſa cognouit:vbi dicã.Contra in l.metũ.§.ſed ꝙ Prætor. ff.qđ met.cau. Sol.Illa eſt recepta corpore iuris. Item oppo.j. de conſti. pecu.l.ſi.ff.de iuris & fact. igno.l.pen.§.fi. Sol.eodem modo:quia ibi loquitur de his quæ ſunt recepta in corpore iuris.

☞ *Dignũ eſt Pricipẽ uiuere legibus:licet illis ſolutus ſit.*
Princeps tenetur ſeruare pacta inita cum ciuitatibus.

b Igna vox.[b] Quatuor facit. Primò ponit dictũ.Secundò rationẽ.Tertiò cõmendationẽ. Quartò indicat ſucceſſoribus.Secũda ibi:adeo. Tertia ibi:Et revera.Quarta ibi:& oraculo.Breuiter hoc dicit:Aequũ.& dignũ eſt principẽ legibus viuere, & quẽlibet habentẽ Imperium.hoc dicit. Oppo.quia in veritate Princeps eſt ſolutus legib⁹;vt ff.eo.l. Princeps.Solu. Fateor† ꝙ ipſe eſt ſolutus legibus:tamen æquũ & dignum eſt ꝙ legibus viuat.ita loquit̃ hic. Vnde ipſe ſubmittit ſe legibus de voluntate, non de neceſsitate. Ita debes ĩtelligere hãc legẽ. Quæro,qd ſi
c Imperator[c] fecit pactũ cũ aliqua ciuitate: vtrũ teneat̃ illud pactũ ſeruare? Videt̃ qđ nõ:quia eſt ſolutus legib⁹.ff.e.l. Princeps.
2 Cõtrarium †eſt veritas. Nã pacta ſunt de iure gentiũ:vt l.ex hoc.ff.de iuſti.& iu.Iura gentium ſunt immutabilia; vt inſtit. de iure naturali.§.ſed naturalia.Ita tenent ibi doctores.& Cy.hic refert,&c.

1 *Contractus qui fit contra legem,non ualet.*
2 *Facta contra ius habentur pro infectis.nu.13.ubi quando & nu.16.& nu.20.*
3 *Quando lex aliquid prohibet, licet ultra non procedat:ſi quid eſt,eſt nullum.*
4 *Iuramentũ interpoſitũ ſuper contractu inutili,eſt nullum.*

5 *Offendens legem expreſsè,& eius uerba facit cõtra legẽ.*
6 *Fraus legi fit quãdo quis nõ offendit uerba legis,ſed mẽtẽ.*
7 *Committere in legem dicitur,ſiue quis facit contra legem, ſiue faciat fraudem legis.*
8 *Lex quando recipiat interpretationem extenſiuam.*
9 *Lex generalis,& uerbum generale, quando recipiat reſtrictionem legis.*
10 *Recedere à uerbis legis quando quis poſsit.*
11 *Communis uſus loquẽdi præfertur propriæ ſignificationi.*
12 *Statutum ꝙ faciens ſanguinẽ in palatio puniatur, non comprehendit barbitonſorem phlebotomantem.*
14 *Deus nec lex poteſt facere quòd illud, quod eſt factum, non ſit factum.*
15 *Vbicunque aliquid poteſt fieri,nõ recurrimus ad fictionẽ.*
17 *Confirmatio quæ fit de nouo contra legem an habeat iuris effectum remiſsiuè.*
18 *Venditio liberi hominis non prohibetur,ſed dominij trãſlatio.*
19 *Meretrix,poſtquam eſt meretrix, aliquid recipiendo non facit contra ius.*
21 *Facta contra legem quando ualeant.*
22 *Si facto contra legem lex imponit pœnam, an illud factum teneat quando lex nihil dicit ſe de nullitate remiſsiuè.*
23 *Dictio ex,denotat cauſam proximam.*
24 *Dictio ob,denotat cauſam remotam, ſicut dictio propter.*
25 *Dominium ex inutili contractu quando transferatur.*
26 *Dolus ſi dat cauſam contractui,an contractus ſit nullus.*
27 *Mutuare filiofamil.nõ eſt prohibitũ:ſed repetere mutuũ.*
28 *Dominium ex contractu facto præter legem transfertur.*

d On dubiũ.[d] Primò ponit dictũ. Secũdò ponit effectũ dicti. Tertiò declarat effectũ. Quartò extẽdit dictũ ſuũ & effectũ. Quintò ponit vnã illationẽ ex prædictis. Secũda ibi:nec pœnas. Tertia ibi:nullum. Quarta ibi:quo ad oẽs. Quinta ibi:ſecũdũ prædictã. Breuiter hoc intendit: Ita incidit in pœnas legis,q facit cõtra mẽtẽ ſeruatis verbis, ſicut q facit cõtra mẽtẽ & verba.& qđ fit cõtra legẽ habetur ꝓ infecto,& qcquid ſequitur ex eo;vel
1 ob id:h.d.l.iſta.† Tu iuuenis no.ꝙ nõ valet cõtractus,qui fit cõtra legẽ. Item quæ con
2 tra†ius fiunt,pro infectis habenẽ[e]. Secun
e dò no.ꝙ quando lex †aliquid prohibet,li
3 cet nõ vltra procedat, illud, ꝙ fit cõtra le
f gẽ,eſt nullũ. Vltimò no.[f] ꝙiramentũ poſi
4 tũ ſuper cõtractu†inutili eſt nullũ. Primo circa legẽ noſtrã,quæro exẽpla, Gl.ponit exẽplũ per legẽ cõtra legẽ.& l.ſeq.ff.e. Pro cuius declaratione debes ſcire ꝙ tria ſunt.Nã quandoq; aliquis facit cõtra legẽ:
5 vt†quãdo legem offendit expreſsè,& eius verba qñq; aliquis facit fraudẽ legi,quãdo
6 †offendit mentẽ,ſed nõ verba. Exẽpla ponuntur in dictis legibus,& per Dy.in c.fi. de reg.iu.lib.vj. Eſt & tertiũ,ſcilicet cõmittere in legẽ:† & iſtud eſt generale ad prædicta duo:quia ſiue qs faciat contra legẽ,ſiue
7 in fraudẽ legis, cõmittit in legẽ. ita loqtur hic. Ad vnum tamen aduerte:quia in d.l.

nere,vide Alex. cõſi. lix.& q̃ ſcripſi i l.adi gere.§.fi.ff.de iu.pat.

a ¶ Significatioꝝ borũ Et iſta faciũt ad idꝙ dicit bal.i l.nõ intereſt j.qđ me.cau.ꝙ ſi ſta tutũ dicit non valet cõcordia,ſi recipiens eã det pecuniã:nãidẽ erit ſi terti⁹ det eo ſciẽ te.& ꝙ ſi aliqs eſt ꝓ mot⁹ per ſimoniã cõ miſsã à tertio eo ſciẽ te,idẽ iuris ſit ac ſi fe ciſſet quod no. Et fa ciũt ad q.fi.in cõtra ctu nõ ꝓt appõi pœ na vigore ſtatuti: & i inſtro dicat,ꝓmiſit noie intereſſe. vide de hoc bal.i l.cũ allegas in iij.col.C. de vſur.

b ¶ Significationi.Qđ cõis vſus loquẽdi p̃ ferat ꝓpriæ ſignifica tiõi,adde d.Fel.i gl.i ꝓœ.dec.col.ij.ỹ.ex q b⁹.vbi mꝛta cumfat.

c ¶ Alij ꝓuidẽdo.idẽ di cit Bar.i l.oẽs ppſi.in vj.q.principali.ff. de iuſt.& iu.Add tñ ꝙ in iſto caſu ꝓmiſſa. erit iqſitio iudice tñ executore ꝓhibita.ſe cũdũ Bal.i l. decurio nes.j.de infa.ꝓ gl.ibi & ad Bart. hic adde bal.idẽ tenẽtẽꝓ illã l. i l.gracch⁹.C.đ adul:

✠ P. P. A. V. P.

d ¶ Quæ fiũt.Circa il lud qđ dr̃ i iſto text. ꝙ ſi lex ꝓhibet fieri actũ.licet nõ ꝓcedat vlteri⁹ãnullãdo act⁹ nihilò min⁹ ſit null⁹: limita procedere qñ lex ꝓhibitiuè ꝓcedit. Sec⁹ ſi nõ ꝓmittẽdo, nõ tñ ẽt ꝓhibẽdo ex preſsè.Ita ꝓbat i l.fi. ꝓcta l.pcedẽti.C.de

contra legẽ.& l.ſeq. gl.ponit caſum, qñ fit fraus de cõtractu ad cõtractũ:qa vnũ agit, & aliud agi ſimulat.quod exemplũ nõ be ne cõgruit huic legi.Nã illud quod ſimula tè agit verè nõ agitur:vt l.emptor.de aqua plu.arc.& de reg.iur.l.imaginaria.& j. pl⁹ valere qđ agit.per totũ.Sed lex nr̃a loquit qñ aliqs verè agit. ſed hui⁹ legis authorita te ꝓ infecto habet.& ſic ſecũdum fictionẽ. Pone ergo exẽplũ, qñ fit fraus de re ad rẽ: vt d.l. cõtra legẽ. & l.ſeq. Opp. ad primã partẽ:dicit hic, ꝙ inſpicimus mentẽ legis. Contra: imò nõ licet recedere à verbis le gis:vt l.proſpexit.ff. qui & à quib. Huius timore ſunt hic in gl. opi.inter Io.& Plac. tñ qa gl. iſta loquit obfuſcatè, ꝓ huius de claratiõe diuido eã in partes quatuor.Prí ma pars loquit qñ verba habẽt vnũ intelle ctũ,& quis vult ea trahere ad aliũ.Secũda, qñ verbũ eſt gñale,& qs vult illud reſtrin gere. Tertia, qñ verbũ à lege ,platũ in vno caſu quis vult extendere ad alium caſum. Quarta pars redit ad ſecũdã, qñ quis vult verbũ gñale reſtringere.Secũda ibi:itẽvbi cũ ꝓverbũ gñaliter.Tertia ibi:qñꝙ ecõtra. Quarta ibi:ſed an verba legis.Secũdũ hoc iſta gl.tractat tria.nõ recito ordinẽ gl.Prí mò,an lex recipiat interpretationẽ extẽſiuã. Secũdò an recipiat interpretationẽ re ſtrictiuã. Tertiò an recipiat interpretatio nẽ declaratiuã ad ſenſum impropriũ. De vnoquoꝙ videamus breuiter : & primò an recipiat interpretationẽ extẽſiuã. Gl. hic vr̃ ꝙ ſic,circa mediũ ſui. Breuiter circa hoc dic:Aut vis extendere vigore alterius legis extẽdẽtis:& hoc potes facere ſine du bio. Ita loquit iſta gl. Aut vis extendere à teipſo : tũc ad caſum talẽ,ſine quo illud,qđ diſpoſitũ eſt p legẽ, non poſſet habere effe ctũ:& tũc licet extendere:vt l. ſi ſtipulatus fuero p te.de ver.ob.de iuriſdic.om. iudic. l.q iuriſdi. Aut ad aliũ caſum ſimilẽ:& tũc aut in illo alio caſu reperit legis diſpoſitio cõtraria:& nõ licet extẽdere.Ita habuiſtis no.in aut.quas actiões,ſ.de ſacroſan.ec. in l.ſi verò,§.de viro.ſol.ma.de teſt.mili.l.qđ cõſtitutũ.Si verò nõ reperit p legẽ diſpoſitũ cõtrariũ:tũc licet extẽdere ad ſimi lia:vt l.nõ pñt.ff.e.qđ intellige etiã in ſtatutis, & cõſuetudine. Tex.eſt in l.de quibus.in prin.ff.eo.& ibi videas,&c. Secũdò

e quęro,vtrũ liceat reſtringere verbũ gñale. Gl.hic in fi.†diſtin guit,ꝙ p aliã legẽ nõ põt reſtringi:alſ ſec⁹.Ita dicit gl. tua ſim pliciter in fi. Si em̃ iſtius gl.opi.eſſet vera videret ꝙ iſta lex nõ valeret aliqd:nã ſi mẽs eſt redacta in ſcriptis, & quis facit con tra mentẽ,facit contra verba redacta in ſcriptis vnde nõ põt ſe tueri prætextu verborũ. Et ideo aduerte qñ quis vult reſtrin gere legẽ per aliã legẽ:& poteſt.Ita loquitur glo.& bene, vt l. nõ eſt nouũ.& l.ſed & poſteriores.ff.e.Si verò qs vult reſtrin gere ꝓpter defectũ ratiõis,vel ꝓpter aliã ſuccedẽtẽ æqtatẽ ; & tũc ſi vult reſtringere ꝙ aliqs lucret:& nõ licet.Ita loquit l.ꝓ ſpexit.Si verò vult reſtringere ne aliqs lucret indebitè; & tũc licet:vt l.vt gradati.§.ſed ſi lege.ff.de mun.& hon.& l.j.de ſa croſ.ecc.ibi:habeat vnuſqſq.& ſic gñaliter reſtringit lra,ſ.ha bilis ne indebitè &c. Si verò vult reſtringere ne aliqs patiat dã nũ:& tũc põt.Ita loquit l.adigere.§.q̃uis de iure patro.in quo caſu ergo loquatur hæc l. declarabo ſtatim in ſequẽti mẽbro.

10 †Secundum dubiũ eſt,vtrũ poſsit recedi à verbis trahendo ea ad propriũ intellectũ.glo.dicit,ꝙ ſic:vt ſ.in prin.l.videte,quã do aliquis vult trahere verba ad impropriũ intellectũ per aliã legem,poteſt fieri.Ita loquitur hęc gl.Sed ſi de hoc aliam legẽ non habemus,regula eſt ꝙ ſtamus propriæ ſignificationi ver

a borũ [a] :vt l.j.§.ſi is q nauẽ.de exerc.de le.iij.l.nõ aliter. Fallit ſi alia apparet mẽs legis,quę colligit ex iſtis.Primò ſi ſenſus pro prius cõtinet iniquitatẽ;tũc intelligimus ſecũdũ impropriũ in

tellectũ:vt in l.ambigua.ff.de legi.& de exec.tut.l.ſcire opor tet.§.aliud.Et ſecũdò,quãdo rõ legis repugnat.Nam ratio le gis,mẽs legis eſt.l.cũ mulier.ff.ſol.mat.no.ꝓ gl.i l.cũ tale.§.fal ſam.ff.de codi.& demõ.ꝓ Dy.in c.q̃ cõtra.extra,de re.iu.& in

11 c.fi.lib.vj.† Tertiò colligit,ſi cõis vſus loquẽdi repugnat pro

b prie ſignificatiõi:[b] tũc mẽs legis eſt,ꝙ intelligam⁹ ſecũdũ cõ munẽ vſũ loquẽdi,licet ſit impropri⁹:vt l.librorũ.§.qđ tñ Caſ ſius.& ibi no.ff.de leg.iij.l.i vulgari.& l.vt Alphenus.de ver. ſig.& l.annicul⁹.e.ti.in iſtis ergo caſibus,ſi qs faceret cõtra mẽ tẽ legis,& nõ offenderet verba,icideret i legẽ:& idẽ ecõuerſo, ſi qs faceret cõtra verba,nõ cõtra mentẽ nõ incideret in legẽ. Pone exẽplũ.Statutũ erat Bononiæ,qcũꝙ extraxerit ſangui nẽ i palatio moriat.modo qdã barberi⁹ phlebotomauit aliquẽ in palatio,iſte incidit inverba,qa extraxit ſanguinẽ in palatio;

12 tñ nõ incidit in legẽ:† qa ſtatutũ ſic intellectũ cõtineret abſur dũ.Intelligat ergo,ſi qs extraxerit ſanguinẽ iniurioſe,nõ autẽ

c ſi extraxerit alij prouidẽdo.[c] Non enim debẽt verba legis ca ptari.ff.ad exhi.l.pe.quæ multũ facit ad p̃dicta. Venio ad aliã gl.hic dicunt duo. Priò ꝙ cõtract⁹ facti cõtra legẽ,ſunt inuti

13 les,& habent ꝓ infectis.& hoc ſcdo † primũ reſpicit valorẽ iu ris.ſcdm reſpicit ipſum factũ.Gl.ſignat cõtraria ad iſtã permi ſtim.& ego ſic eodẽ modo ſignabo. Opp.& ſcdm hãc gl.male ficia hñr ꝓ infectis:ergo nemo punietur.qđ eſt contra oia iura tractãtia de maleficijs.Sol. Dicit gl.hic loquit in his q̃ de iure ſortiunt effectũ vt pacta,& ſimilia.Iſta ſolu.nõ vr̃ vera;vt ſ.de ſacroſan.eccl.l.nemo martyres.cũ ſua gl.& l.iubem⁹.§.ſane.e. tit.vbi q cõtrahit cõtra legẽ,cõtractus nõ valet,& punit:ergo habet ꝓ facto cp̃tũ ad eũ puniẽdũ.& loquit de his ibi, q̃ de iure ſolent ſortiri effectũ. Propter quod vltramõ.dicũt,ꝙ habẽtur pro infectis cp̃tũ ad cõmodũ faciẽtis.Ita loquit hic.Sed cp̃tũ ad eius incõmodũ habent ꝓ factis.Ita loquunt cõtraria. Ita dicũt Vltramõ.verò diſtiguit extra,de reg.iur.c.q̃ cõtra ius.li.vj.& dicit,ꝙ hæc lex loquit in his,q̃ poſtꝙ facta ſunt , pñt reduci in priſtinũ ſtatũ. Cõtraria q̃ fiũt de maleficijs.loquunt in his quæ in ſtatũ priſtinũ reduci nõ poſſunt.Si enim hominẽ occidi,nõ põt reduci in priſtinũ ſtatũ;hæc ſolutio Dy.nõ eſt vera,ꝓ l.ne mo martyres.& l.iubem⁹.§.ſane.Licet em̃ vẽditio poſſet redu ci in priſtinũ ſtatũ:tñ nihilominus habet pro facta,cp̃tũ ad pu niẽdũ eũ.Iac.Bu.dicit aliter ſic; Delicta,q̃ de iure ſortiri nõ de bent effectum,nec in genere ſuo,nec in ſpecie,non poſſunt ha beri pro infectis:vt l.in bello.§.factæ.ff.de capt.& poſt reuer.l. denique.ex qui.cau.ma.Contractus vero qui in genere ſuo de iure dñt ſortiri effectũ habẽt in ſe duo. Vnum qđ eſt in iure,qđ ius ei aſsiſtit ꝓducẽdo ex eo obligationẽ,& actionẽ. Aliud qđ eſt facti:vt eſt ipſe aptus:& tũc habet aliqd facti in ſe,hoc eſt i pſum actũ cõtrahẽdi.Primũ.ſ.iuris effect⁹:põt hr̃i pro infecto. Ita loquit hic. Ipm factũ nõ põt haberi ꝓ infecto;vt i d.§.factę, & iõ ponit regula ipſius facti,ſicut in alijs maleficijs.Iſta ſunt verba dñi Iac.Butr.Iſta verba nullo modo mihi placẽt:lex em̃ iſta dicit,habeant ꝓ infectis.& ſic denotat infectionẽ,qa verè nõ põt lex facere,ꝙ illud,qđ eſt factũ,nõ ſit factũ;imò nec De⁹.

14 Caſus eſt in l.† verũ eſt.ff.de reg.iur. Vñ fictè hoc introducit.

15 per hãc l.†debes etiã ſcire aliud,ꝙ vbicũꝙ aliquid põt fieri,nõ recurrimus ad fictionẽ:vt l.qa ratio.ff.de cõd.inſtitu. Ad pro poſitũ,cõtractus in eo ꝙ ſunt iuris,pñt legẽ verè annullare,au ferendo ſibi illũ iuris effectũ.et ideo iſti cõtractus,q ſunt cõtra legẽ,quãtũ ad ius verè inutiles,ſeu nulli ſunt.quantũ verò ad aliud quod eſt facti,hñr ꝓ infectis fictè:qa verè nõ pñt haberi. Et ſi dicis,leges dicũt ꝙ fictio nõ fingit ſup facto;non eſt verũ. imò nũꝙ fingit,niſi ſup facto,ſ.aliquẽ eſſe mortuũ,vel nõ eſſe: aliqd eſſe factũ vel nõ eſſe factũ. Non obſtat lex deniq.& l.in bello.§.factæ.qa ibi rõ nõ fingit ſup facto:qa ibi ceſſat æquitas introducẽdi fictionẽ.† Modò ad ꝓpoſitũ,& teneo opi. Vltra mõ.cũ aliqua additione,ꝙ oia iſta hñr ꝓ infectis,quãtũ eſt ad cõ modũ faciẽtiũ:quãtũ ad incõmodũ facientiũ nõ habent pro in fectis;qa ceſſat æquitas:quare ipſa infectio debeat iduci;qa in veritate deliquerũt.Sed ſi ſubeſſet æquitas habeant ꝓ ifectis, etiã quo ad incõmodũ eorũ.Exẽplũ:Deliquit ſeruus vel filius iuſſu pr̃is,vel dñi,vel iudicis;rectè hñr ꝓ infectis cp̃tũ ad eũ pu niẽdũ;qa æqtas ſubeſt:vt l.liber homo.ff.ad l.Aquil.de re.iur. l.nõ vr̃.§.q iuſſu.Ita debes hic itelligere. Et iſtæ opi.redeũt ad

d illud qđ dr̃ de iuris effectu. Oppo.ꝙ ea,quæ fiunt [d] cõtra legẽ

habent

habẽt iuris effectũ:vt l.j.§.biduũ.ff.qñ ap.sit.Gl.dicit,ibi nõ fit cõtra legẽ,sed ꝓpter legẽ.Tu dic verí⁹;ibi lex ꝓcedit vltra cõ-
firmãdo:hic stetit ī finib⁹ ꝓhibitiõis. Itẽ opp.j.de cõtrac.iud.l. j.& de nup. & l.si cõtra.Sol.Dicit gl.ibi vr̃ ꝓhibitũ fieri, nõ ꝓ
17 hibitũ cõfirmari.& satis bñ dicit:Cõfirmatio †q̃ fit cõtra legẽ de nouo,nõ est cõtra legẽ:iõ habet iuris effectũ ꝙ dic quãtũ ad istũ pasũ:vt no.ꝑDy.de re.iu.c.nõ firmaẽ.li.vj.Op.de ti.de do lo,& ꝙ me.cã.ff.& de ti.ad Mace. Gl.dicit,certè quatũ ad effe ctũ ibi est iutile:qa cõpetit exceptio.Ista so.nõ est bona qa tex. hic,q̃ dicit ꝙ sunt iutiles ipso iure respicit effectũ finalẽ execu tiõis:Et iõ Pe.dicit,ꝙ isti cõtract⁹ nõ sunt cõtra ius. Truffa est. Ideo dicas scdm ꝙ dicit Dy. ī cõtrario Lex ꝓcedit vltra dãdo rõnẽ infirmitatis,iõ nõ infirmaẽ ipso iure:Hic lex stetit in fini bus ꝓhibitiõis.Itẽ op.de cõtrahẽ.emp.l.& liberi hois.dicit gl. ibi deliqt vterq;:hic null⁹.Nihil est dicere. Tu dic ꝙ cõtractus
18 emptiõis,& cõtract⁹ vẽditiõis ī libero hoie nõ est ꝓhibit⁹ †sed alienatio,hoc est dñij trãslatio,ista est ꝓhibita.Ita no. gl.in l.li ber hõ.la picola.in j.gl.pua.ff.de ver.obl.Opp.de l. Titio.ff.ad mu.dicit gl.ibi ī effectu nõ cõsequit̃:qa ab eo actio in factũ auf-ert̃ nihil est dicere:qa hec lex nõ respicit fi.executionẽ effect⁹, sed respicit ipm iuris effectũ. Dic ergo,ꝙ ibi seq̃t executio, eo ꝙ aliqua cã negotia gesit.ꝙ nõ fuit cõtra ius. nõ aũt executio cõseq̃t ex sua falsitate q̃ fecit, vt ibi dixi. Opp.de cõdi. ob tur. cau.l.idẽq.§.sed qd meretrici.Gl.dicit,ꝙ meretrix turpiter nõ
19 accipit.qdvult dicere:dico meretrix†postq̃ est meretrix nõ fa cit cõtra ius aliqd recipiẽdo:meritò distinc.valet. nec facit cõ-
a tra leg.Reassume ergo istã gl.breuiter sic[a] .Qñq̃†q̃rit̃ vtrũ il
20 lud ꝙ est factũ cõtra ius habeaẽ ꝓ infecto q̃tũ ad ipm factũ: & tũc aut q̃tũ ad cõmodũ faciẽtis,& habeẽ ꝓ infecto,vt hic. Aut q̃tũ ad cõmodũ.& tũc aut æqtas suadet ꝓ infecto haberi.& ha beẽ ꝓ infecto:vt l.nõ vr̃.§.q iussu.de re.iur.ad le.aql.l. liber hõ. Aut æqtas nõ suadet:& nõ hr̃ ꝓ ifecto.ita loquunt̃ oĩa iura cõ traria, q̃ loquũt̃ de maleficijs:vt l.nemo martyres.& l.iubem⁹.
21 de sa.san.ecc.Qñq̃ q̃rit̃,vtrũ facta†cõtra legẽ sint inutilia q̃ ad iuris effectũ,& tũc aut lex ꝓcedit vltra cõfirmãdo & valẽt: vt l.j.§.biduũ.qñ app.sit.de interdi.& rele.l.relegatorũ.§. ad tps. aut lex ꝓcedit vltra dãdo modũ ifirmãdi; & ifirmabit̃ illo mõ. ita loquit̃ ti.de do.& qd me.cã.& ti.ad mace.& ad velle.Qñq̃
b lex[b] vltra nõ ꝓcedit:& tũc est iutile ipo iure:& pinde acsi hoc exprimeret̃ ab ipsa lege,vt hac lege. Cõtra istã decisionẽ facit
c lex fi.j.de rep.Quęro:qd si lex[c] ꝓcedit vltra pœnã imponẽdo:
22 de nullitate aũt nihil†dicit.Istã q.tãgit Dy.hic,& dicit cõtra-ctũ valere.q̃ decisio vr̃ cõtra casum l.j.ff.de his,q̃ ꝑ nõ scrip.ha. Tu circa hoc dic vt dixi plenè in l.Prętor.§.j.ff.de op.no.nun. Venio ad secũdã gl.dr̃ hic,ꝙ nõ solũ est inutilis cõtract⁹ seu fa
23 ctũ cõtra legẽ:sed qcqd sequit̃ ex eo.vel ob id ex eo,&c.†no.ꝙ
d dictio[d] ex,habet denotare cãm ꝓximã:dictio ob,cãm remotã si
24 cut dictio†ꝓpter vt j.l.si seru⁹ extero.l.j.& l.ex eo tpe.ff.de pe cu.l.j.§.nũc videam⁹.de cõiũ.cũ emã.li. Mõ op.ff.de dolo.& l.
25 elegãter.circa prin.vbi ex inutili cõtractu trãsferẽ dñiũ. †Sol. gl.ideovr̃ inutile,qa habet actionẽ ad recuperãdã rẽ.Nõ est bo na so.qa hic loquit̃ de nullitate,seu inutilitate,respectu effect⁹
26 iuris ab ipso initio. Vltramõ.dicũt †ꝙ qñ dol⁹ dat cãm cõtra-ctui : cõtract⁹ est nullus:vt tractat Cy.j.de rescin.vẽ.l.ij.quorũ opi.cõiter doc.nr̃i reprobãt.ideo quãtũ ad illã legẽ dico, ꝙ ibi traditio dñij nõ sequit̃ ex iutili cõtractu:nã dñiũ acqrit̃ ex tra-ditiõe,& ex cã putatiua:vt ī toto ti.de cõd.ãde. Et si dicis.licet nõ sit ex inutili cõtractu,tñ est ob id:qa ꝓpter cõtractũ inutilẽ qs putat se teneri ad tradẽdũ. Cõcedo illud:& soluã statim dũ formabo opi.sup ver.ob id.Itẽ op.ff.de cõd.ob tur.cau.l.ij. vbi in pari cã turpitudinis potior est cõditio possidẽtis. Rñ. gl.ꝙ
e ibi repetit fisc⁹:& sic sol.gl.respicit finalẽ effectũ.Tu dic[e] vt ŝ. dixi,ꝙ trãslatio dñij nõ est illa cã q̃ est cõtra ius:licet sit ob id. Itẽ opp.de tit.ad Mace. nã licet mutueẽ filio cõtra ius:tñ in eũ trãsferẽ dñiũ.Gl.soluit ꝙ ibi deliqt, creditor mutuãdo:nõ fili⁹
27 accipiẽdo.†Tu dic breuiter,mutuare filiof.nõ est ꝓhibitũ.sed ab eo repetere est ꝓhibitũ.Vltimò op.circa istã ptẽ,& vr̃ ꝙ ex inutili cõtractu trãsferaẽ dñiũ : vt l.multũ.j.si qs alteri vel sibi. l.cõtract⁹.j.de fi.istr.& ibi not.Sol. Ibi cõtract⁹ sunt ꝑter legẽ. hic loquit̃ qñ sunt contra legẽ.scdm hoc dico id vno verbo:ex cõtractib⁹ q̃ sunt cõtra legẽ,nunq̃ trãsferẽ dñiũ:sed ex cã puta tiua,ꝓpter illũ cõtractũ bñ põt trãsferri dñiũ : vt l.& elegãter.

sent.ex breui.reci.Et ibi põderat solus Sal.sequũtur mo.hic in iij.charta.in j. limi-tatione.Sequit̃ Alex.quæ ipsi nõ allegãt cõsi.ccccxxiij. Vide latè Alex. egregiè lo-quẽtẽ & cõtrariũ tenẽtẽ in l.j.in ij.col.ff.de lib.& post.Iac.hic.Itẽ adde in materia ꝙ si statutũ vel lex denegat audiẽtiã,etiã ꝙ nõ ꝓcedat annullãdo, act⁹ tñ reddit̃ null⁹,vide Alex.cõs.xxxvij.in j.col.in ij.vol.Itẽ.ꝙ ista lex nõ ꝓcedat qñ lex impo

ff.de dolo. Venio ad vlti.gl.dr̃ hic,vt fide-iusso.cõtra.de põdijs:mino.l. & si is. Plures sol.dant̃ in gl.hic, & ibi.Illa est vera:qa ibi cõtract⁹ erat,phibit⁹ rõne,seu fauore mino rũ. Vñ ī tutore,vel fideiussore cessat rõ,phi bitionis. vñ q̃tũ ad eos nõ est cõtra ius me
f ritò teneẽ fideiussor[f] ..Op.de l.& elegãter. in prĩ.ff.de do. vbi ob inutilẽ cõtractũ trãs ferr̃ dñiũ.Rñ.tex.iste loquit̃ de his q̃ sequũ tur ob id accessoriè : ita ꝙ ꝑ se stare nõ pos-sunt:ex eo ꝙ dicit subsecutũ.sed translatio
a dñij ex cã putatiua põt stare ꝑ se : posito ꝙ ille inutilis cõtract⁹ præcessisset. ergo &c. Secundum hoc ergo reassume duo verba. Quãdoq̃ lex ꝓhibet cõtractũ respectiuè, b qñq̃ simpliciter.Primo casu dic illud ꝙ ob id secutũ est,si qdẽ respicit illud, cui⁹ respe ctu cõtractus est prohibit⁹,nõvalet secus si respiciat aliud:vt d.l.si is.de fac.san.ec.aut. qui res iã dictas. Secundò casu aut illud ꝙ c
stattutũ est ob id põt stare ꝑ se;aut nõ.Opp. ad idẽ de l.Barbarius Philip. de offi. præt. Gl.sol.ibi fuit error cõis. Opp.de l.stipula-tio ista.§.alteri.de ver.obl.Sol.ibi cõtract⁹ est ꝑter legẽ nõ cõtra legẽ. ideo valet ꝙ ob id sequit̃. Venio ad vlt. partẽ.dicit̃ hic ꝙ sa
g cramẽtum nõ cõfirmat cõtractũ[g] .cõtra j.si aduer.vẽ.aut̃.sacramẽta puberũ.Istã mate-riã explicaui plenius quã aliquis homo de mundo in l.si quis pro eo.ff.de fideiuss.

h Vod fauore.[h] Vos habe-tis glossatam istã l.hic,& ff.eo.l.nulla.per Cy. & per Dy.in c.ꝙ ob gratiã.de reg.iur. lib.vj. & si quis vellet insistere, staret per vnã lec-tionem.Pro declarãda ista lege debes scire ꝙ habes tres lectu. Prima loquitur quã-do aliqd est introductũ in fauorẽ alicuius d
à lege,ꝙ nõ debet redundare in eius læsio-
i nẽ,vt l.non eo[i] minus.de procu. Ad istam oppo.Instit.de autho.tut.§.neq̃. Itẽ oppo. de l.pridẽ.j.de quæst.Itẽ oppo.de l.Iudæis. l.die sabbati.s. de Iudæ. ꝙ solue vt hic ī gl. & ꝑ doct.& ego dixi s. Scd̃o modo põt le-

ex , & dictionẽ pros-pter,vide in l.j.§.ex incẽdio.ĩ.de incẽ.rui.nauf. & de dictione de,ponit etiã Bal.in l.de pecoribus.ad l.aquil.Et de differẽtia inter pro,& propter ponit Bald. in d.l.j. in fi.an seru⁹ ex suo.Et de oĩbus prædictis etiã de dictione ãd,vide Bald.in l.si ex anna.ĩ.de ac.emp.Adde de dictiõe de,Pau.de ca.hic & Bal.cõsil.cccxxxj.ij. vol.

e ¶ Tu dic.Contrarium videtur tenere Bar.in l.j.§.si vir.ff.de acquir.pos.

f ¶ Tenetur fideinssor.vtrũ vitiato principali, vitieẽ accessoriũ. Et vide in l. pacta quæ cõtra.ĩ.de pac.& ꝙ habeẽ in l.cũ lex.de fideiuss. & gl.in l.si patronus.ff. quæ in frau.pa.& in l.fi.ff.de cõsti.pe.& ibi dixi.Et de hoc brocardo per gloss. Cy.& Bart.in l.ij.ff. de iurisd.om.iudi.& vide ibi Cy.& Bal.in l.& si is.C.de prædi. mi. Et de ista materia vide Ang.in auth.vt cũ de ap.cogno.& Ang.in auth.hæc con-stitutio innouat consti.vbi ponit vnam pulchram q.quam omnino vide.

g ¶ Cõfirmat cõtractũ.An sacramentũ firmet cõtractũ:& de sacramento quæntũ ad istam l.vide no.Bar.& Bal.in l.j.ĩ.si aduer.vend.& in aut̃.ibi posita.in j. colũ.

h ☙ P. P A V. P. ¶ Quod fauore.Et ideo quãdo aliqd cõcedit̃ alicui in priuile-giũ nõ tollunt̃ sibi remedia cõia,& ꝙ aliàs videantur obstare regulæ iuris in l.in bello.§.si qs seruũ.ff.de cap.Bar.in l.fi.in vl.col.alias pe.C.de fac.san.ecc.& in l.j. ad fi.de leg.j.Vide ꝙ no.decidit Bar.in l.ij.§.si emancipatus.per illum tex.in fin. de bo.pos.contra tabu.& ꝙ per illã decisionem Bar.decidit,not. Comẽ.in consil. xvij.inci.Hieronymus.in ij.col.ad fi.& prin.seq.Vide do.Alex.in apostil.in d.§.si emancipatus. Item ad regulã huius legis ꝙ inducta in fauorem alicuius non de-beat operari in eius præiudiciũ,& ꝙ ita demũ in eius fauorẽ operentur, si cõmo-ditas illata per legẽ sibi placuerit:vide multa per Feli. in c. dilectus filius. el ij.in viij.cõclusione extra de rescrip.Item ꝙ quando odiũ venit in consequentiã fauo-ris,nõ procedat ista regula,vide do.Ant.cõs.xxxix.prope fi.Itẽ adde similiter ecõ tra ꝙ inducta in odiũ, seu præiudiciũ alicuius nõ operãtur in eius fauorẽ,qu⁹ mi nus possit cõpelli ad illud,à quo in eius odiũ repellitur,vide multa cumulata per Ias.ad hoc in rub.ff.de iust.& iu.in pe.col.Vide quæ dixi Alex.in apost.vide ad re-gulã huius l.& limitatio. Deciũ in c.intellexim⁹.col.ij.ad fi.& se.de iu.in ij.not.

i ¶ Læsionẽ.Et similiter ea quæ sunt inducta,in odiũ,nõ debẽt fauorẽ operari, Ad

Prima Bartoli super Codice.

de pulchra dicta iure habes in c.j. de cler.excom.vel depositio mini.

2 ☞ P. P A V. P. ¶ Leges. Vide circa materiā iuris legis. Mod. in Laubernus. C. de testa. Ange.cons. 6 circa principium. Paulus Castrensis. Paul. de Cast. cons. 1. circa princ. Sol. vide cons. Alex. cons. 66. vol. 1. in 2o. vbi dicit quod si verba possunt capi in præterito & in futuro, ibi intelligantur in futuro. Vide etiam de materia d. Fran. cons.

Ixxxv. Bar. cons. lxxxvj. Limita nisi nulla lex noua veniret ad litis cessationem legis antiquæ: quia tūc trahit ad præterita. Alex. cons. lxxxvj. in fi. vol. an si. co. Ista limita. nisi esset aliquod verisimile demonstrans tempus præteritum. Vide de Alex. cons. 1. col. ad fi. Ité not. q. si lex trahat ad præterita, nō respicit præterita finita ante latam legē. vel præscriptione vel solutione. Vide do. Fran. consil. cxxxvj. col. Ité nec ad ea de quibus pendet lis. Paul. de cast. cons. lxxxix. consil. cc. xcvj. Carnen. consil. clxx. de quibus etiā vide quæ scripsi in l. cautas. C. de transac. ad 3. limo.

a 1 b ¶ Lites futuras. De iste materia vide Angelum aud. vt est de appellat. q. & in aut. hoc consultissimo. aut ponit sibi vnū pulchrum q. quē. oino vide. & vide Pe. de anc. in c. canonum statuta. in x. char. in verſi. an leges trahāt ad futura.

2 c ¶ Ad decisionē causarū. An lex præcepiua q. nō fuit in vigore, vel in practica debeat observari, vide late Per. de anch. in c. canonum statuta, in x. char. in versicu. sed hic ouerro.

☞ P. P A V. P.

d ¶ Humanū. Nūquid nōt lex debeat p. proclama publicari. vide Alex. cons. ccccvj. ad fi. Ité an ad esse legis requiratur scriptura, vide late Fel. in rub. de constitu. v. & 19. col.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Leges. Nota propter mutationem iuris leges quæ dicuntur iniustæ. vide Alex. cons. xcviij. vol. 1. col. ad fi. vbi sufficit q. ex solo iuramento illius alterius contrahentis fiumini quod ipsi p. ignorantiam iuris. Ité nota q. sicut nō licet ignorare generales leges, ita nec consuetudines generales. secundum Bal. in rubri. de cōsuetu. recēt seu. Fel. in c. j. in prin. extra de re iud. & ad primum de errore iuris dubij vide omnino Feli. in d. c. in prin. extra de re iudi. in vi. col. Iaſ. in l. j. in vlt. col. ff. de transac. Item q. error iuris probabilis præsumatur ad exonerationem hæredis, sicut in facto alieno præsumitur error facti, vide Areti. omnino in l. quod in rerum. §. j. de leg. j. vbi etiam de errore iuris & dubio, q. æquiparatur errori in facto, vide pulchrè Feli. in c. de quarta. in vi. c. 1. de præscript. in limitatione ad 1. nunqj. de vsucap. Iaſ. in l. iuris ignorantia C. qui admit. Bar. to. in l. pe. §. ad examen. ff. de pub. iud. in pe. col.

f ¶ Vim legis. Et sic sententia lata cōtra sniam Principis, esset ipso iure nulla: sicut si esset lata cōtra legem, quod plenissimè examinat Imo. & alii in l. apud Iulia. §. verum. ad trebel. facit quod notant l. pe. §. de don. inter vir. Et licet etiā sententia Principis requirat executionē c. j. de cau. pos. & Cle. pastoralis de re iudi. Fallit. nisi iterum cōtra rebelles ecclesiæ. secundū Io. and. in c. cū olim. de re. iudi. in nouel. ar. g. filios tex. & Baldum ibi. Ité in proximo tenendum prin. in q. char. quod no. & vna

1 Leges. ᵃ Opp. de l. j. in prin. & §. fi. de iur. cal. † Sol. Quādoq; fit lex noua quæ pertinet ad litis ordinationē: & tunc

b respicit omnes lites futuras: ᵇ ☞☞ sint sup negotio præterito. ita loquitur lex cōtraria.

• Quādoq; lex respicit litis decisionem: & tūc nō respicit præterita, sed debet iudicari secundū præteritas leges. ita loquitur hic.

† Et ideo statuta correcta possunt allegari ad decisionē causarū, quæ ᶜ agitant sup facto præterito. Et ita debes intelligere gl. hic posita: & hoc etiam plenè examino in l. oēs populi. in illa quæstio. à quo tpe statuta ligēt: & vide gl. tuam, quam nota.

☞ *Omissio ordinis, qui est voluntarius, non vitiat.*

Statutum q. contra tā. dicit non posse dispensari, nisi seruata in eis solemnitate: si aliquid sit illa solemnitate nō seruatum, an valeat; remissiue.

d ¶ Humanum. ᵈ Lex hoc ordine debet fieri, q. primò examinetur: secundo scribatur: tertiò recitetur. h. d. Oppo. de omnibus legibus. & aut. quæ nō fuerūt factæ secūdū ordinē huius legis. Dicit hic gl. q. Imperator quādo fecit istā legē nō credebat amplius facere leges. Truffa est. Veritas est. q. iste ordo nō est necessitatis, sed voluntatis: ideo omissio † nō vitiat. Facit ad quæstionē nota dicit statutā, q. contra istud statutum nō possit dispensari: † nisi obseruata tali solēnitate. quid si est dispēsatū per consiliū nō seruata solēnitate, an valeat: hic videt tex. cū gl. q. sic. Istā q. dispurant hic dñs Cy. me audiente, & determinauit ipse. q. statutū nō valeret. Et incipit illa quæstio præcessit prima voluntas sequentibus derogatoria. &c. Ego dixi latius in l. omnes populi. in illa q. super quibus statuta nunt. Nō habetis hic alia &c.

☞ *Ignorare leges est lata culpa.*

Ignorare illud, quod omnes scire debent, est lata culpa.

e 1 2 ¶ Leges. ° Leges debēt ab omnibus sciri. h. d. No. ex hac lege q. ignorare † leges, est lata culpa. Nam ignorare illud quod † omnes scire debēt, est lata culpa. vt l. lata. de verbo. significa. ergo &c. vt hic. Et hoc tenet gl. in l. liberorum. §. notantur. de his qui not. infa. & Instit. de suspec. tut. §. suspectus. & est text. in l. regula. §. fina. de iuris & facti ignorantia. Dixi plene in repetitione l. quod Nerua. depositi. Hic non sunt alia, &c.

1 ☞ *Quando potest deciди de similibus ad similia, quam princeps est adeundus.*

Vm de nouo. ° Oppo. q. imò debeat iudicari de similib⁹ ad similia: vt ff. eo. l. non possunt. Dicit glo. f. illud est verum quādo Imperator nō esset præsens sed si presens esset, tunc de-

1 beat audiri, vt hic. Doct. † in hoc contradicunt hinc glo. dicētes q. vltimus recursus est ad Principem, quando simile non reperitur. Vnde istam opi. puto veram. argu. l. ampliorē. §. in refutatoria. de appel. l. j. de prec. Imp. offer. l. fi. & in cæteris distinctio t. ia bene dicit hic, & ff. de leg. l. non possunt. quam vide &c.

1 ☞ *Sententia diffinitiua Principis, & eius declaratio habet vim legis.*

2 *Solus imperator potest legem condere, & interpretari.*

3 *Populus Romanus, & senatus non possunt nouas legem condere.*

4 *Solus Papa Priuat Imperatorem.*

1 Imperialis. † Sentētia diffinitiua Principis, lata sup causa de qua cognouit. & eius declaratio habet vim legis. et eius est interpretari. cuius est condere. h. d. ista l. Vides q. sententia diffinitiua principis habet vim legis. † Secun-

f 2 dò notat † q. solus Imperator potest legem condere. & interpretari. Opp. ad primū. §. eod. l. fi. & l. ij. ad fin. Solu. Hic Imperator de causa cognouit: ibi non. Item opponitur & videtur quod imò: & alius quā Imperator potest legem condere, scilicet populus Romanus: vt Instit. de iure natur. §. lex. Item senatus: vt ff. eodē. l. non ambigitur. Sol. Dicunt quidam. Imperator solus potest: & nullus alius solus. Alij dicūt, q. illi faciunt Principis authoritate: & hoc magis placet. Sed an hodie populus romanus. & Senatus possit facere legē. Gl. dubitat hic. & in l. non ambigit. ff. eo. Bre-

3 ter dicebā ibi: ego credo † q. ppls Roma-

ius habet potestatem in ordine. & in casu. Alij autem dicunt. Imperator dicit. Iudicium. Imperium est

a ¶ Facere legem. Item tenet Ioan. de Lig. in c. ij. de constitu. sed domi. Anto. disputat an rectè Imperium fuerit acquisitum per populum Romanum, & per consequẽs rectè translatum in Imperatorem. Videtur dicere ꝙ non. & ibi per Imol. & etiam per eum in rub. de verb. obl. vide Bal. in l. ij. j. de adopt. & Pet. de anch. in c. canonũ statuta. in x. char. in versi. nonò quæro breuiter, &c. Alex.

b ¶ Solus Papa. Et ad hoc vide Bald. in l. nõ ambigitur. ff. eodem. & Bal. in c. j. si de inuesti. feud. lis ori. inter domi. & vasal. in vsib. feud.

nus & Senat⁹ nõ possunt facere legẽ [a]. Ratio est: postquã populus Ro. transtulit potestatẽ in Principẽ: adhuc apud eos remãsit potestas eligẽdi, & priuãdi: vt l. ij. §. exactis, de orig. iur. & illo tẽpore poterat populus Romanus condere legẽ, & etiã Senatus: sed hodie omnis potestas Imperij est abdicata ab eis. Ius enim eligendi habẽt principes de Alemania: & ius †priuãdi habet solus Papa [b]: vt extra de re iud. c. ad apostolicæ. & ibi not. lib. vj. Cũ enim nihil sit quod de Imperio remãserit eis, nõ video qũo possint legem condere. quod not. Et hanc rationem nullus facit, &c.

De mandatis principum. Rubrica.

☞ *De mandato Principis alicui non creditur, nisi ostendat publicum instrumentum.* 1

Nuncijs sedis apostolicæ, uel principis, non creditur, nisi habeant literas. 2

Notarius principis dicitur habere dignitatem. 3

Notariatus est officium. 4

LEX vnica.

c ¶ No. †quòd nõ creditur alicui ꝙ habeat mãdatum [d] principis, nisi ostẽdat publicum instrumentum. h.d. †Not. ꝙ non creditur nuncijs sedis apostolicæ vel principis, nisi habeant literas [e]. Vltimo not. ꝙ officiũ notariatus est dignitas. Et sic no. ꝙ infamis nõ potest esse notarius: vt l. j. j. de dignitatibus. †tamen hoc est verum in notario principalis. aliàs isti notarij dicuntur magis habere officium quã dignitatem. †Dixi tibi anno. in l. eadem. §. hac l. ff. ad l. Iuliam repe. &c.

d ¶ Mãdatũ. Vide Ange. consil. clxxx. incip. mãdatũ principis. Vide Ro. consi. lix. in ij. col. Limita tamẽ nisi princeps esset præsens Vide Fel. in c. quod si pro his. in rj. colum. in prin. de fide instr. Vide latè Feli. in c. cũ in iure. in rj. colũ. & seq. de offi. deleg. vbi etiã tangit an Cardinali crederetur. vide etiã ad regulã Barba. cõs. lxxxrj. in iij. vol. in prima colum.

1 ☞ *Agere quòd dicatur etiam qui excipit.*

2 *Exceptio nullitatis potest opponi: & opponitur post sententiam.*

3 *Exceptio peremptoria apposita ad executionem sententiæ, potest opponi post sententiam.*

4 *Exceptio ne quis exigatur, nisi quantum facere potest, opponitur post sententiam.*

5 *Exceptio quæ oritur post sententiam, uel in ipsa sententia, seu renouatur, ut exceptio Velleiani, potest opponi post sententiam.*

6 *Exceptio peremptoria, quæ habuit originem ante sententiam, quando ponit opponi post sententiam, ponit regulam cum fallentijs.*

7 *Miles ad opponendum exceptionem peremptoriam restituitur ipso iure: sed minores & absentes per restitutionem in integrum ex clausula generali.*

8 *Intellectus & practica huius legis.*

9 *Dispositio huius l. ꝙ non habeat locum in rustico.*

10 *Rusticus ad opponendas exceptiones peremptorias post sententiam, quòd restituatur ex clausula generali.*

11 *Dispositio huius legis quòd habeat locum nedum in milite reo: sed etiam in milite agente.*

12 *Dispositio huius legis, quòd non habeat locũ in exceptionibus dilatorijs.*

13 *Beneficia principum, quando sint latißimè interpretãda.*

14 *Dispositio huius legis an habeat locum in militibus nostri temporis.*

15 *Dispositio huius legis quod nõ habeat locum in milite cœlestis militiæ.*

e ¶ Habeant literas. per Bal. pulchrè, quem omnino vide in l. prohibitum. j. de iure fisci. lib. x. Inn. in c. cum olim. circa fi. de priuileg. Et vtrũ credatur legato de latere sine literis, vide ꝙ no. Bar. in l. iusiurandi. C. de test. & hic, & Ang. multum not. in consi. clxxxj. & quod not. Bar. in l. si qua per calumniam. in iij. col. de episc. & cler. & etiam in vlti. col. & quæ dixi in l. contrahitur. de pig. & per Bal. hic.

De iuris & facti ignorantia [f]. Rubrica.

Dictum est §. de legibus & senatusconsultis: verum quia sunt quidam, qui errãt in iure: ideo subditur Rubrica de iuris: verum quia quidã errant in facto: ideo ponitur de facti ignorantia: & sic habes de iuris & facti ignorantia.

f ☞ P. P A V. P.

LEX I.

g ¶ Quamuis. Iste titul. est mi'tũ fortis, & vtilis. Breuiter dicit: Licet militi post sententiã opponere [g] exceptionẽ peremptoriam. h.d. ista lex. No. ꝙ exceptio peremptoria hic potest opponi post sententiã.

h ¶ Contradicat. Defendendo potest referri ad actorem & reũ adde Bald. in l. j. cum glos. & dixi j. de test. & Bar. in l. j. in princ. ff. de excep. Idem not. quod vbi lex vel statutum remouet personam à potentia contrahendi, semper hæc exceptio potest opponi secundum Bald. in l. fi. C. ad Mace. Quid in exceptione pretij non soluti: vide Bal. in l. peremptorias. in iij. j. de sen. rescin. non posse.

h Opponitur ꝙ hæc lex sibi contradicat [h]: quia primò dicit agens. postea dicit, defensionib⁹ &c. Sic primò innuit, quod loquatur actori: postea ꝙ loquatur reo. Cuius timore dicit gl. agere. id est, defendere. Vel propriè, dicit gl. ꝙ ille, ꝙ excipit, ipse agit, non intelligatis istã gl. †quod ille, qui excipit, propriè agat: quia est cõtra tex. in l. j. j. de excep. sed vult gl. dicere, ꝙ agens non intelligitur propriè: sed exponatur, id est, defendens: quia potest etiã cõprehendere excipientem. Oppo. de l. peremptorias. j. senten. rescin. non posse. Solu. Dicit glos. regula est, ꝙ perẽptoriæ exceptiones non possunt opponi post sententiam. fallit in hac l. & in alijs quæ ponuntur in hac glo.

i ¶ Ista materia. Quando exceptio perẽptoria possit opponi post sententiam: adde aliũ casum de quo ꝙ Bar. in l. in fundo. in fin. ff. de rei vendi. Quid de exceptione diuisionis inter correos, vide Bald. in l. fi. j. de constri. pe. & in l. exceptionem. de proba. Barto. in l. si dubitetur. ff. de fideiuss.

i Pro declaranda ista materia [i] debes aduertere, quòd quædam sunt exceptiones, quę opponuntur contra ipsam sententiam: vt puta, ꝙ nulla: & ista †potest opponi post sentẽtiam, siue sit nulla ratione processus quia totũ iudicium fuit nullum: & ita loquuntur iura allegata hic in fine glossæ, si ue sit nulla ratiõe sui [k]: vt l. si præses. j. quo modo & quando iudex. de sent. l. j. de senten. quæ sine cer. quan. l. fi. quod intellige vt dixi in l. fi. j. si ex fal. instru. Quædã est exceptio, quæ opponitur ad executionem sententiæ: quia bene fateor sententiam bene latam, tamen opponitur contra executionem. Et in istis † casibus do regulam, quod talis exceptio semper potest oppo-

i ¶ Ista materia. An exceptio pretij nõ soluti, vel exceptio, quæ de euictione tenet actio &c. possint opponi in executiõe sententiæ, vide Paul. de Castr. consil. cxliij. in pen. & vlti. colũ. Item generaliter & quæ

k ¶ Ratione sui. Et iste exceptiones etiam possunt opponi post quadrimestre, vt

per Bar.in l.ab executore.j.quorum appel.non reci.Quid de exceptione æſtimationis ſortis,propter fructus:vide Bal.in d.l.peremptorias.in iiij.col.

a ¶ Poteſt opponi.Vide Bal.alias Bar.in l.ſi filius.ff.quod cũ eo. & omnino hic p Bal.& tex.& ibi Bal.in l.j.j.de reb.cred.Et generaliter de omnibus vide Bal.in l. exceptionem.de proba.& in l.ab executore,in ij.& iij.col. quorum app. non reci.

¶ Exceptio cõpenſationis poterit opponi poſt ſnĩam: cùm ſnĩa nõ impugnet l.ſi cũ miluti.§.j.de cõpẽ.l.ij.& ibi p Bal.ff. de cõpẽſ. in d.l. peremptorias. Sed qd ſi ſtatutũ, q cõtra inſtrumentum nulla poſsit opponi exceptio, nec contra ius executionis, niſi exceptio ſolutionis: vtrum poſsit opponi exceptio cõpenſationis.Iſte eſt paſſus dubius: in quo dicendũ eſt,q ſi ſtatutum ſimpliciter dicat,nõ poſſit opponi contra inſtrumentũ exceptionis ſolutiõis:tũc ſine dubio poterit opponi compẽſatio, cũ exceptio cõpenſationis nõ opponat cõtra inſtrm ſed cõtra eius executionẽ tm,p ea q̃ hic not.ſed ĩ terminis ſupra dictis vr̃ maius dubiũ. Ang.tñ conſuluit q poſsit opponi. Ita ipſe cõſil.cxix.qd incipit ĩ dei noie &c. viſis dictis &c. dicit ipſe, ſi quis vult compẽſare aduerſario nolente in cõpenſationẽ deducere qd petit cõpenſari : vr̃ recuſare ne ſibi ſoluat.l. Iul.de cõdi.indebi. Conſtat aũt q debitor parat ſoluere creditore recuſante,nullũ iudiciũ debet pati, vel moleſtiã, & debet officio iudicis abſolui: licet tẽpore iudicij accepti debuerit cõdẽnari:inſti.de perp.& tempo. act.in fi.p Bart.ĩ l.ita ſtipulatus. circa fi. de verb.obli.facit l. amplius nõ peti.ff. rẽ ra. hab.ergo &c. Et hæc ſunt ẏba ſua quo ad hoc no.& vide quod no.Bar.in d.l. amplius non peti. circa fin. Et hanc materiam plenè examinat in l.j. ff. qd vi aut clã.& Cy.in l. ita pudor.C.de adul. Sed tu etiã cõſidera: qa ſtatutũ propriè loquit in exceptiõe:ſed qñ allegat cõpẽſatio nõ ,ppriè dicat exceptio:vt no.Bar.in l.ij. ff.de except.& Bal.in l.ſi.ff.de eden.& vide bonũ tex.in l. ſi debitor.ff.q po. i pig.hab. Sed vtrũ ſtante prædicto ſtatuto poterit opponi exceptio ceſſionis bonorũ Ange. & bĩ,tenuit q nõ,in l.nemo carcerẽ.C. de exactoribus trib. lib. x.circa fin.l.Et qd de exceptiõe ſimulationis,dixi poſt Bart. in l.ſi ſub ſpẽ.j.de poſtul. Et adde etiã q exceptio excõicationis poteſt opponi poſt ſniam executã.vr̃ tex.in c.pia.ad fi.de excep.lib.vj.cũ gl. & ideo facit ad id quod dixit Bar.hic,& Bald.in l.peremptorias.C.ſen.reſcin.nõ poſ.& Bal.poſt Bar.in l. elegãter.§.ſi quis poſt.ff.de cõdi.inde.qui dicit idẽ eſſe in exceptione bãni,quæ eſt introducta odio agentis,l.ſed & ſi.§.ſed & ſi.ff.ad Maced. Sed quid ſi eſt ſtatutũ q bãnitus nõ audiatur,& reus cõuentus patiat bãnitũ contra ſe agere:& renũciauit exceptioni bãni: an poſsit Iac.de Are.in l.ſi.C.ad Maced.tenet q nõ,per gl. ibi,vbi filius nõ poteſt renunciare exceptioni Macedoniani introductæ in odiũ creditoris.Ita in caſu noſtro facit quod not.Bart.in l.inuitus.ff.de reg.iur.& vide Bal.in d.l.peremptorias.in j.colum.vbi tenet,q renunciari non poſsit exceptioni compenſationis:licet in cõtrariũ vr̃ tex.in d.c.pia.Tu ad hoc vltimum adde Bald.in l.eleganter. §. ſi quis poſt.de cõdi.inde.& q̃ dixi poſt Bart.in l. j.§.j.ad Trebe.Et qd dixi ſ.de excep.compen.adde qd Bald.in l.filium.in x.col.in ij. opp.j.fami.erci.dicit, q cõpẽſatio eſt ficta ſolutio.l.Iuli.j.de cõdi.inde. Quid de exceptione excuſionis vide Paul.de Caſt.in l.fin.ff.ſi cer.petatur.

¶ Et in materia hui⁹ legis limita d.l.peremptorias.in exceptiõe excõmunicatiõis vel bãni:qa poſt pñt opponi : imò iudex ex officio põt opponere in ca.pia.de excep.in vj.no.Bart.& Bal.in l.eleganter. §. ſi quis poſt.ff.de condi.inde. Ex quo ſumas regulam, q quælibet exceptio inducta in odiũ agentis põt opponi poſt ſniam.l.tã etſi.ff.ad Macedo. Et adde circa iſtam materiam vnũ notabile qd beneficiũ pacis põt opponi poſt ſententiam.Ita nota.concludit Bal.in l.ſi filiꝰ. ff.ſi cer.peta.quod eſt not.pro ſtatutis.

A D D E quòd exceptio inuẽtarij poteſt opponi poſt ſententiam:vt voluit Pet. de anc.conſi.vltt.

¶ Non puto veram. Sed ſalua gl.ſecundũ do.Franc. de Ramp. dũ gl.dicit reſponde quo ad effectũ nõ tñ per omnia:quia ruſticus poteſt reſtitui ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur:ſi non potuit cõſulere periores.et hoc videtur gloſ.tenuiſſe.

¶ Hic tangit. Adde glo.q̃ facit mentionẽ de iudice excõmunicato.Et adde quę no. Inno.in c.exceptionẽ. de excep.& Bal.in l. placet.ſ. de fac.eccle. vbi dicit hic eſſe glo. q exceptio excõmunicationis põt apponi etiã in noſtro foro & vide hic Bal.

¶ Noſtri tẽporis. Vide quæ not.Bart.in l. militẽ.de ,pcu.& Sali.in l.nõ prohibent. j.q accu.nõ poſ.Spec. & ibi Io.and.in ti.de accuſatore.Bart.in l. fi.j.de iuriſ.om.iudi.

¶ Cœleſtis militiæ. Adde q in militaribus actibus nõ præſumitur doctor militibus.Caſus eſt in l.quæ incipit,in ciuilibus.ff.de off.vicarij.& indiſtinctẽ tenet Bal.in proœ.ff.in fi.& pe.de An.in l.aduocati.j.de aduo.di.

¶ Nolo adire.An per iſta verba,nolo adire,inducatur repudiatio?Adde Bar.in l. ſuus.ff.de iure deliber.& vltra alios tex.adde l.Titius.cum decederet.in prin.iuncta glo.ff.de act.emp.quam ſing.not.

a ni[a] poſt ſentẽtiã.Hic eſt caſus in l.Neſennius.de re iudi. de fideiuſ.l. ſi fideiuſſores. §.idẽ rñdi.ſolu.mat.l. ex diuerſo.§.ſi. quæ lex allegat hic in gl. Exẽplũ pono in vna muliere.maritus eſt condemnatus in exe-
4 cutiõe. opponitur † exceptio ne exigatur niſi inquantũ facere põt. nã per iſtã exceptionẽ nõ impugnat ſententiã:ſed limitat executionẽ. Quædam ſunt exceptiones quæ opponũtur cõtra actionem primam.
5 Et in iſtis †debes aſſumere duo.ſi quidem aliqua iſtarũ exceptionũ oritur poſt ſentẽtiã,vel in ipſa ſnĩa oritur,ſeu renouat : tũc poteſt opponi poſt ſententiã.Ita loquitur. ff.de tranſac.l.poſt rẽ. & l.tametſi.in fi. ad Macedo.Declaro:mulier tuta Velleiano condẽnatur exceptione nõ oppoſita.Certe in ipa ſentẽtia mulier intercedit, & pro alio obligatur.meritò põt opponere exceptionẽ poſt ſnĩam:qa in ipſa ſnĩa oritur,& renouatur.facit l.iij. §.ſi ex cõuẽtione. ff.
6 de re iudic. †Si verò exceptio habuit originẽ ante ſnĩam:& tunc regula eſt, q non põt opponi poſt ſnĩam;vt l.peremptorias. ſen.reſcin.nõ poſ.Fallit in minore : qa petit reſtitutionẽ in integrũ, poſt ſnĩam põt opponere : vt l. minor vigintiqnq annis, omiſſam.ff.de min.Fallit in milite,q eſt reſtitutus ipſo iure,vt poſsit eam opponere: hic eſt caſus ſing.in l.noſtra. Fallit in Macedoniano odio creditoris:vt l.tametſi.ff. ad Maced.Fallit in alijs,qui reſtituunt ex clauſula generali,vel iuſta cauſa abſentię: vt l.ſi.de in integ.reſti. Eſt ergo differen-
7 tia inter milites, †& alios abſentes:qa miles reſtituit ipo iure:minores & alij abſentes haberẽt petere reſtitutionem in integ. vt poſsint exceptionẽ omiſſam opponere.Et ex hoc habes intellectũ †& practicã
8 huius legis : qa iſta exceptio non opponit cõtra exceptionẽ principaliter:ſed opponitur cõtra actionẽ primã; vt ſic iſta exceptione obiecta & ,pbata,ſnĩa prima reſcindatur,& noua ſentẽtia dabit : vt l.j.j.ſi adauer.lib.modò habetis intellectũ huius legis multum clarè. Prædicta vera,quando quis ageret actione iudicati : ſed ſi ageret prima actione,oẽs exceptiones,quæ prius poterãt obijci cõtra illã actionẽ, poterunt obijci modò:vt l.duob⁹.& ibi no. ff.de excep.rei iud. Quærit gl.vtrum iſta lex habeat locum in ruſtico,qui non tenetur ſcire iura:ſicut in milite. Glo.dicit quòd ſic.
9 Iſtam †glo.non puto veram[b], & doct.cõ-
b muniter eã reprobãt : nam iſta lex cõtinet ius ſingulare. Cũ ergo habeamus regulã iuris in contrariũ,ſ.peremptoriã poſt ſententiã opponi nõ poſſe;nõ eſt noſtrum legem iſtã extendere : vt l.ſi verò.§.de viro.
10 ff.ſol.mat. Fateor tamen q †ſi ruſticus haberet iuſtam rationem ignorantiæ, poſſet reſtitui ex clauſula gñali, ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur. Quæro:hic loquitur in milite reo:quid in milite actore? Glo.videtur dicere q non ſit idem. Et vide gloſ. magnam in principio,in eo quod dicit,qd facit pro milite,qui eſt reꝰ : innuit q ſecus ſit in actore. Pro hoc facit regula iuris,fa-
11 uorabiliores.Contrarium puto † q verba huius legis poſſunt intelligi ita in actore, ſicut in reo,ppter verbũ ageres : quod eſt hic,& j.dicit,allegationes cõpetentes &c. quod verbum congruit tam actori quàm reo.Nec obſtat q j.dicit,defenſionibus:qa etiam ex parte actoris dicitur defenſio illa replicatio,qua ſe defendit cõtra exceptionem:vt l.ij.ff.de exceptioni.Pro hoc facit: quia cùm iſtud priuilegium detur ratione militiæ,eadem ratio eſt,ſiue ſit actor . ſiue ſit reus. Quæro,vtrum iſta lex habeat lo-
12 cum † ſi omiſit exceptiones dilatorias.Gl.
c hic tangit:[c] nec explicat.Quidam dicunt q ſic,quia beneficia Principũ ſunt largiſſimè interpretanda:vt l.ſi.de conſti.princ. ſed hęc lex continet beneficium principis. ergo &c.Iſta ratio nõ placet.nam hæc lex continet priuilegium cõtractus cõmune: quæ priuilegia ſunt ſtrictè interpretanda, vt l.ſi quãdo.in prin.j.de inoffic.teſta.Nec
13 obſt.l.ſi.de conſti.prin.† quia ibi loquitur in beneficio,quod nõ eſt cõtra ius commune:vt puta ſi Imperator concedit alicui caſtrũ,vel feudũ.ſed hic loquitur in priuilegio quod eſt contra ius commune. Expe-
14 ditis glo.extra gloſ.quæro,† quid in mili- A
d tibus noſtri temporis:[d] vtrũ gaudeãt iſto priuilegio?Iaco.de Ra.diſtinguit,& Cyñ. hinc refert:& ideo dic, vt hic per eum.

Quæro,quid in militibus cœleſtis mili- b
e tiæ?[e] Videtur q idem:vt l.miles.in princ.
15 & ibi no.ff.de re iudi. Cõtrariũ † puto:qa iſta lex continet priuilegiũ contra ius cõmune:ideo non eſt noſtrum extendere:vt l.ſi verò.§.de viro.ſolu.mat.

1 ☞ *Repudio,& nolo adire,an idem ſint.*

LEX II.

Vmignorantia. Maiori repudiãti hæreditatẽ maternã, c prætextu ignorantię nõ ſubuenitur.h.d. Oppo.j.de repu.hære.l.fin.vbi intra triennium, licet adire hæreditatem repudiatã.Sol.Ibi loquitur in hæreditate. paterna;hic in materna.& hęc eſt vera ſol.

Cõtra iſtam oppo.de l.filij.§.j.ff.ad Ter. Sol.Ibi non repudiauit,ſed dixit,nõ adeo,
f ſeu nolo adire.[f] Ita dicit gl. Sed Pet.repre-
1 hẽdit iſtam ſol.dicit enim q licet de † ſub- d
tilitate grammatica aliud eſt dicere,repudio:aliud,nolo adire.tamen ſecundùm iuris diſpoſitionem illa verba idẽ importãt. Ego verò teneo gl.pro qua facit quod no. in l.ſerui electione.in prin.ff.de leg.j.& tamen illaverba,nolo adire,cum curſu anni. e

inducunt repudiationem:vt d.l.filij.§.j.ff.ad Tert. Alij dicunt quòd præterierat hic annus. Ista est diuinatio. Alij dicunt ad vtrũque contrarium,q̃ hic alius adiuerat:in contrarijs secus. Et istud continet etiam diuinationem.

1 ☞ *Dispositio l.fi.C.de repud.here.non habet locum in filio emancipato.*
2 *Hæreditas patris dicitur quasi debita filio.*
3 *Quando quis acquirit illud,quod est sibi quasi debitum,dicitur lucrari.*

LEX III.

SI emancipata. Iuris ignorãtia nõ excusat in lucro seu quasi lucro.h. d.Opp.de l.fi.j.de repu.here.Sol.Ibi loquit in filio in potestate:hic in emãcipato.Et vide istã gl.primã
a Innuit ista gl.[a] q̃ lex vlt.j.de repu.hære.nõ habet locũ in filio
1 emancipato.†Contrariũ videt ibi tenere gl.& ibi dicã. Dixi in l.nõnunq̃.de colla.bono.Pro mõ tene istã gl. Vel dic q̃ ibi loquit in eo,qui est exclusus tẽpore,hic in eo,qui est exclusus repudiatione.Opp.ff.de bo.pos.l.in bonorũ.Sol.ista intelligi tur secundũ illã;quia hic potuit consulere peritiores,& nõ cõ suluit.Cõtra hoc opp.iuris ignorãtia non nocet in dãnis:vt l. iuris ignorãtia,ff.e.sed hic ista filia certat de dãno vitando:q̃a
2 hæreditas patris†erat sibi debita:vt l.fi.§.pe.j.de codicil.l.si qs
b legatũ.in fi.ff.de fal.Gl.respõdet[b] valde not.dicit glo. dico q̃ nõ est debita verè,sed quasi debita.Tene mẽti istã gl.No. etiã
c aliud[c] q̃ qñ quis†acquirit illud,quod est sibi quasi debitũ di-
3 citur lucrari,[d] & iudicatur sicut de eo qui lucratur,sicut hic vi
d des q̃ no.Vltrò op.de l.j.§.sed videdũ.ff.de succes.edi.So. Fateor q̃ põt admitti ex alio capite tãq̃ cognata.& vide gl.&c.

1 ☞ *Diuisio facta cum hærede putatiuo,per ignorantiam non præiudicat.*
2 *Error præsumitur probando rem aliter se habere.*
3 *Testamentum non solenne quando habeatur pro falso & quo ad quid.*
4 *Obligatio aliqua an oriatur inter cohæredes,siue uerè,siue putatiue.*
5 *In dubio præsumitur pro testamento,nisi ex inspectione contrarium appareat.*

SI potest diuisionem. Primò ponit theoricã.Secdò ponit practicã.Secunda ibi:ostende igitur apud rectorẽ.&c.
1 †Diuisio facta cum hærede putatiuo p ignorantiã nõ præiudicat.h.d.No.primò quod dixi in summario,scilicet
2 q̃ diuisio &c.Secũdò no.q̃ probando aliter rẽ se habere,†error præsumitur.Oppo.ff.fami.ercis.l.cũ putarẽ.Sol. Dicit gl. ibi fuit facta diuisio p iudicẽ;hic extra iudiciũ.Istã cõmuniter tenent nostri doc.tamen Rich.Malũ.dicit idẽ in iudicio in ca su legis nostræ;quia hic fuit productũ testamẽtũ quod erat fal
3 sum,vel erat nõ solenne;†& non solenne testamentũ habetur pro falso vt l.iubem[o].j.de test.in fi.vnde sentẽtia retractat tan quam lata prætextu falsi instrumẽti:& q̃ solutũ est,repetitur: vt j.si ex fal.inst.l.fi.Ita dicit ipse, Certè inq̃tũ loquit, quando testamẽtum productũ erat falsum,ipse dicit verũ: sed quando alia ratione testamẽtum est nullũ,nõ puto q̃ verũ dicat. Nam testamentũ nõ solẽne habet p falso,quãtũ ad puniẽdũ notariũ nõ q̃tũ ad alia,vt d.l.iubemus.Op.j.de test.l.nõ dubiũ.§. fi.sol ue vt ibi.Op.ex testamẽto impfecto orit naturalis oblig.vt vi
e debitis plenè in l.cũ qs.j.e.ergo solutũ p ignorãtiã nõ reperit. hic dicit cõtra:quare malè.Gl.ponit duas so.[e] Pria est,†q̃ in-
4 ter cohæredes,nulla est obligatio:qa vn[o] cohæres nõ dãnat da re alteri. Vid ista sol.valde no.& credo q̃ sit verissima,licet gl. nõ teneat eã.Gl.reprehẽdit istã so.Nã qñ sunt verè cohæredes inter eos nascit obligatio ciuilis, & naturalis: ergo qñ testm̃ nõ est solẽne.orit naturalisobligatio.tñ nõ placet ista reph̃sio nã inter cohęredes debes cõsyderare duo.Primò est obligatio ex ipso testõ,& ista nulla est,etiã si testamentũ est validũ: quia
f qlibet capit à seipso suo iure,& nõ à cohęrede suo, [f] vt l.in singulis.ff.ad l.fal.& l.sed & si in cõdictiõe.§.fi.de hær.inst.& iõ p hęreditate cohęredes nõ hñt inuicẽ,ex testõ obligationẽ.Itẽ debes cõsyderare inter cohęredes quasi cõtrahi q̃ cõtract[o] orit ex cõione hr̃ditatis,ex quo orit obligatio ciuilis & natura.& iõ sunt pducte actiones inuicem fa.ercis.& cõi di.tñ ista cõio cessat,qñ testm̃ est nõ solẽne.& ideo ex isto quasi cõtractu nõ põt oriri naturalis obligatio,nec ex testõ,etiã si esset solenne, vt dictũ est.ergo naturalis obligatio est inter eos.& ista est ve ra.Vel aliter d.gl.hic errauit in facto, ibi errauit in iure. Bona so.est ista in se;tm̃ pcedẽs est magis subtilis. Quæro qua actiõe repit istd̃,q̃ est datũ cohr̃di.gl.dicit q̃ medietatẽ repetit rei vẽ
g dicatione.aliã medietatẽ p cõdictionẽ idebiti.& vid gl.† Vlti-

a ¶ Ista glo.Istam gloss.allegat pro sing.Pau.de Cast.in l.iuris ignorantia j.qui admit.vide quæ dixi in l.inter stipulantem.§.fina.ff.de verbo.obliga.& adde aliam glo.in l.si duo.ff.de acquirend.hæreditate.& eam ponderant docto. maximè Ange.& Imo.vide quæ dixi in l.in suis in fi.pe.col.ff.de libe.& posthu.

b ¶ Glo.rñdet.Pondera istam glo.quia probat q̃ filj[o] nõ adimplens voluntatẽ defuncti ad pias cãs priuat ltĩa:eo qa dr q̃ ẽ quasi lucrũ.sed p hoc priuat omni lucro: vt in §.si aũt.in auẽ. de eccle.titu.ergò vi de q̃ dixi in c.si hæredes. de testa.Ludo. Ro.in consil.cxxiij. vbi dicit q̃ est quasi debita:vide bal.in l. cũ mulier.ff.sol. mat. vbi ponit differentiã inter lucrum & quasi lucrum. An.Barb. ☙ P. P A V. P.

c ¶ No.etiã aliud. Vide Alex.cõs.cccl xxxiij.in ij.colũ.In contrariũ vide vnũ pulchrũ dictũ relatũ p Are.cõsil.ij.colũ.j. ad fi.Et gñaliter qs dicat titulus lucratiu[o] vid Bar.cũ addi.suis ĩ l.j.C.de impo.lucr. descr.li.x.Et de hr̃ditate pr̃is an sit d̃bita vel quasi debita filio, vide Areti. in l. si duo. col.ij.ff.de acqui.hære.Et de hæreditate patris,& de legitima an sit debita vł quasi debita filio vide Barb.in c.Ray. co.lv.& se.extra d̃ te. ☙ POMATES.

d ¶ Dicit lucrari.Et vide Ro.cõsil.cxxv. & Are.cõsil.ij. col.ij. & xvij.colũ.v. & Alex. xvij.col.ij.in fi.volu. iij.& cj.colũ. pe.eod. vol.vbi dicit,q̃ titulus hæreditatis dicit lucratiuus.& do.Soci.primo, ad fin.vbi pulchre ex hoc ifert. ☙ P. P A V. P.

e ¶ Duas solutiones. Vide Pau.de Castro cõsi.ccclxxj.ad finem. Bar.in trac. Minori. in v.col.vide Aret.in l.ex parte.ff.de acqr. hære.vbi etiã an iducat aliqua obligatio iter hr̃dẽ & testatorẽ.

f ¶ Cohærede suo.Pro hoc est tex. q̃ quãdo sunt duo cohæredes, q̃ quilibet capit à se, & nõ à cohærede.l.i testamẽto.& ibi multũ sing.põderat Ange.& Bald.ff.si quis omis.cau.testa. Nam testõr ibi dixit:si Titius hr̃s nõ erit,Mævius hæres esto.& sic mẽs testãtis ibi fuit, q̃ caperet à Titiõ,a lius y̰ à se accepisset.

g ¶ Põt induci. Adde qd̃ not.Bar.in l.tres fratres.ĩ pri.ff.d̃ pac.

h ¶ Perdit. Istis adde qd̃ Bal.ĩ l.j.ĩ xx.col. d̃ cõfes.dt:si cõfiteor aduersariũ meũ possidere, & ego possideo:nõ trãsfert in eũ possess.& idẽ Bal.hic.

i ¶ Nuda uolũtate.Et vid q̃ no Bal.in l.ad pb.in y̰ q̃ro si structũ. Cloc. Adde q̃ not.Cy.in l.non nu-

h dum ſola nuda uolũtate nõ perditur poſſeßio uerò ſic.
4 Cõfeßio extra iudiciũ falſa,ſiue à ſciẽte,ſiue ab ignorãte ſit facta,quãtũ ad trãslationẽ dominij nõ præiudicat.
5 Dñium nuda uolũtate transfertur in eccleſiã,& ciuitatẽ.
6 Ficta traditio non operatur translationem dominij fallit in eccleſia,& ciuitate.nu.7.
8 Confeßio extraiudicialis facta,quòd fundus meus ſit tuus, quòd proſit ad probationem.
9 Ex confeßione facta in ultima uoluntate,quòd transferatur dominium ſine traditione.
10 Confeßio falſa facta in iudicio quando præiudicet.
11 Cõfeßio erronea facta in iudicio ad hoc ut præiudicet quo ad probationem,non requirit cauſam.

CVm talis. Falsa cõfessio circa pprietatem rei nõ prę̃iudicat.hoc dicit. Duobus modis legitur. Vno modo in eo,qui confitetur falsum ignorãter.alio modo in eo,qui confitetur falsum scienter.Prima lect.tangitur in ij.glo. Alia d lect.tangitur in glo.vlti.Prima gl.est communis ad vtranq̃ lect. Opp.ff.de confes.l.
1 non fatetur.Solu.Dicit glo.†q̃ prout ista lex loquitur in errãte,potest intelligi duobus modis.Vno modo q̃ errauit in facto: alio modò q̃ errauit in iure. Si intelligas de errore facti,lex cõtraria nõ obstat.Si intelligas de errore iuris.Respõ.q̃ hic fuit erratum extra iudicium:ibi in iudicio. Secũ e do modo loquitur in sciente,& tunc opp. cõfessio facta à sciente præiudicat:vt l.tale pactum.in prin.ff.de pac.Sol. Cõfessio facta à sciẽte p̃iudicat in his quę possunt sola voluntate induci: vt pactum liberationis,quod sola potestate,seu voluntate põt
g induci.[g] Ita loquitur l.si tale pactum. Sed f
2 perdere dominium†quis non potest nuda volũtate:vt l.si quis vi.§.differentia.de acqui.pos.meritò falsa confessio scienti non præiudicat.secus in possessiõe quę sola vo
h lũtate perditur:[h] vt d.§.differentia. in fin. Gl.dicit,ibi loquitur in confessione liberationis,quæ sola voluntate potest induci.
3 Primò quæro,quæ istarũ lec.sit vera.† respondeo,vtraq̃:siue scienter siue ignoranter ista cõfessio fiat,non præiudicat: quoniam si partes vellent hoc facere expressa volũtate,q̃ illud quod erat paternum,esset g maternum;non possent. Quid si cõfiteor fundum esse tuum: an ista confessio mihi h præiudicet? Et videtur q̃ sic: quia partes possunt hoc inducere,q̃ fundus meus efficiatur tuus. Tamẽ pro isto declarando de-
4 betis aduertere;†quando ista confessio fit extra iudiciũ;tũc siue fiat à sciẽte, siue fiat i ab ignorãte,nõ præiudicat quãtum ad trãslationẽ dñij;quia nõ põt induci nuda vo-
i lũtate [i] ptiũ,absq̃ traditiõe; vt l.traditiõi-

dis.& in l.non epiſtolis.ff.de proba.Et ad limitationē eorū quæ hic habentur, vi/de quæ no.Bar.in l.cū teſtamentū.ad fi.ff.eo.vbi in his quæ ſolo conſenſu cōficiū/tur in hypothecaria &c.nocet ſola confeſsio,per do.Anto.in c.fin.de confeſ.Quid ſi confiteor fundum cenſualē eſſe,nūqd mihi plenē præiudicet in iure cenſus.Dic q̄ ſic,ſecundum Bal.in l.ſi certis an.ff.de pac.facit l.ſi cenſu alis.ibi Bal.ff.de do.

P. PAV. P.

a ¶ In iudicio. q̄ in iu/dicio valeat, dixit ēt Bar.in l.rura.C. de oī agro de ſer.lib.xj.

b ¶ Eſſet condēnatus. Adde text.& ibi not. Barto.in l.rura. de o/mni agro de ſer.li.xj.

c ¶ Tenēt doct. Adde gloſ.no.in l.j.in fin.de inter.actio.& Cyn.in l.generaliter.C.de nō/mine.pecu. ibi vide Bald.& do.Ant.etiā in c.fina. de confeſ.& quæ ibi dixi in l.nu/da.ff.de do. adde ta/men q̄ confeſsio ſine cauſa facit aliquam præſumptionē. Text. eſt no ſecundū intel/lectū gloſſ.in l.inſtru/menta.C. de probat. licet Specu. voluerit. q̄ faciat ſemiplenam probationē in titu.de confeſſ.§.nunc viden/dum verſic.ſed nun/quid ſemiplenam.

d ¶ Reuocari. Cautelā autē ad reuocādū er/rorē,vide per Bart.in l.de ætate.in fi. de in/terro.actio.Et in ma/teria vide quod not. ſcripſi poſt Bart.in l. ij.§. quod obſeruari. de iura.calū.& Bart. in l. poſt legatum.in princ.ff. de his quib. vt ind. & quod hic. dicit,q̄ error nō pōt reuocari ipſo iure ſed per reſtitutionē ſic.l. fideicōmiſſum. ff. de cōfeſ.hāc l.limitat in fi.lect. ſuæ.& vide p eū dē.& not.etiā q̄ tā pars,q̄ teſtis incōti/nēti pōt reuocare er/rorē ſuū.etiā circa p/bationē erroris.ſecus ſi ex iteruallo:vt not. Bald.in l.edita.ff de e/den.in xxxij. col.alle. Bart.in l.poſt legatū. de his quib.vt indig.

P. P A V. P.

d ¶ Reuocari. vid vnū caſum,quo confeſsio erronea nō poteſt re/uocari.per Ro.ſingu/lari cccj.incip.tu ha/bes.Item vide alium caſum in materia in ſingu.cccljxxv. incip. ſentētiā & diffinitio/nem erroris vide per Bald.in c.j. in j.colū. qui. mo. ſeu.amit.itē not.q̄ erroris reuoca/tio non permittatur, niſi reſectis expenſis: Bart.in l.iura.ad finē C.de omni agro de/ſer.lib.xj. Sequit Fe/lin.in c.ad audientiā. in pe.char.in ver.co/gitabam.extra,de re/ſcrip.vbi allegat alia ſimilia, prout etiam ſcripſi ad Barto. in l. nō ignorat.C.de fru/ctib.& lit.expen.An autē confeſsio tanq̄ erronea poſsit reuo/cari poſt lapſum ter/minū præcepti facti

5 bus.ff.de pac.de rei ven.l.ſi ager.† Fallit in eccleſia & ciuitate.ar.l.vl.§.de ſac.ſan.ecc. Sicut enim ſimplici donatione transfert dñium in eccleſia:ita hac ſimplici confeſ/ſione.Plus dico:ſi duo cōfiterent ex certa ſciētia,ſ.fundū meū eſſe tuū,& me tuo no/mine poſsidere;nō trāsfert dñium; † qa ſi 6 ctus titulus & ficta traditio non operatur trāslationē dñij:vt l.qui rē.§. eandē.C.loc. & ibi p doc.& l.ſi aliquā rem.de acqr.poſ. 7 †Fallit in eccleſia,vt dictū eſt: prodeſt ta/mē iſta cōfeſsio q̄tū ad probationē:†quia 8 fundus meus nō præſumit, donec probet contrariū.ar.l.Publia.in fi.ff.de po.de non nu.pe.l. generaliter. Cōtra prædicta facit 9 ff.de do.l.ex hac ſcriptura.† Solu. ibi fuit cōfeſsio i vltima volūtate, in qua trāsfert 10 dñium ſine traditiōe. Vlterius ſi iſta†con/feſsio eſſet facta in iudicio:ſi quidē ab er/rāte in iure p̄iudicaret: ab errante in facto non præiudicaret;ſed poteſt reuocari vſq̄ ad ſnīam,vt ff.de cōfeſ.l. non fatetur.& l. cùm falſa.§.e.& j.e.l.error.& no.hanc glo.

a Si verò cōfeſsio fieret in iudicio [a] à ſciēte, tūc perinde eſt ac ſi in rei vē. eſſet cōdem/

b natus. [b] Caſus eſt in l.certū.§.j.ff.de cōfeſ. qui caſus eſt notabilis multum. Quero,qñ iſta cōfeſsio fit in iudicio, vtrum requirat cām ad hoc vt probationē inducat. Breui 11 ter dico† q̄ non.Ita tenent doct. [c] ſicut em

c in libello,qui format in rei vēdicatiōe nō requiritur cauſa:eadem ratione,& in con/feſsione ſufficit,q̄ quis confiteatur fundū eſſe meum:& cauſa nō requirit: vt l. & an eadem.§.exceptiones.de excep.rei iudic.

I non tranſactionis.

Breuiter.h.d. Qui ſoluit indebitū, illud repetit,ſoluto prius eo quod debet. hoc dicit.Hic non ſunt alia.

1 *Creditor adhibitus in præparatorijs iudiciorū quando reuocetur.*

2 *Mulier,quæ confitendo errauit in præparatorijs iudicio/rum,quando iuuetur Velleiano, & quando beneficio huius legis.*

3 *Confeßio erronea facta in poſitionibus:reuocatur uſque ad ſententiam: & etiam poſt ſententiam, quādo eſſet facta perſuaſione aduerſarij.nume.8.*

4 *Error,quando eſt expreſſus in ſententia,poſt ſententiam reuocatur.*

5 *Ob delictum aduerſarij,qui falſas allegationes produxit, confeßio erronea poſt ſententiam reuocatur.*

6 *Item reuocatur in alia cauſa.*

7 *Item reuocatur propter iuſtam ignorantiam,ex clauſu/la generali.*

9 *Confeßio erronea facta circa deciſiua totius negotij,reuo/catur etiam beneficio huius legis.*

10 *Si uigore confeßionis erroneæ ſit factum præceptum à iu/dice,tale præceptum & confeßio reuocari poteſt.*

11 *Item reuocatur quando eius uigore eſſet factum præce/ptum guarentigiatum à notario.*

12 *Error adhibitus in iudicio,in omittendo,uſq; ad ſenten/tiam reuocatur.*

13 *Si poſt terminum datum ad producendas exceptiones ali/quid ad notitiam tui ſuperuenit, poterit poſt termi/num produci.*

14 *Error an probetur probando rem aliter ſe habere.*

Error facti.

Duas regulas po/nit:vnā affirmati uā aliā negatiuā. Affirmatiua ē iſta

d Error facti poteſt reuocari [d] ante latā ſen/tentiam:& ſic non nocet.Negatiua eſt.Er/ror facti poſt latam ſententiam non poteſt reuocari:& ſic ſentētia non poteſt reſcin/di.Alia regula eſt ibi:nā cauſa deciſa. &c.

Ad euidentiam noſtrarum gloſſ.debes ſcire:quod habes primam glo.magnā quæ eſt additio.& iſta reſpicit primam regulā. Item habes ſecundam gl.quæ eſt antiqua, & illa reſpicit ſecundam regulam.Item de/bes ſcire ad euidentiam,q̄ lex iſta legitur duob⁹ modis principaliter. Vno modo in errore facti adhibito in iudicio.Secūdo in adhibito extra iudicium.Item prima lect. ſubdiuiditur in quatuor. Primò quando eſt erratum in præparatorijs iudiciorum. Secundò quando eſt erratum in his, quæ ſunt deciſiua partis.Tertiò quando eſt er/ratū in his,quæ ſunt deciſiua totius.Quar/

1 tò quando eſt erratum in omittendo.† Pri/ma lectura eſt,quando eſt erratum in præ/paratorijs:vt puta in aliqua interrogatio/ne,quæ fit ante litem conteſta.per titu. de interrogato.actio. Ad iſtam oppo. ff.de interrogato.actio.l.de ætate.§. fina. Gl.ſol/uit q̄ ibi dixit falſum ex certa ſcientia:hic per errorem.Non videtur bona ratio:quia tex.ibi dixit maximè.& ſic implicat idem eſſe ſi ignoraret.Dic ergo q̄ ſi ponim⁹ ibi ignoraſſe,fuit talis ignorātia,quæ cadit in latam culpam. Item oppo.de l.ſi mulier in iure.ff.ad Velleia.vbi ſi mulier fuit con/

2 feſſa ſe hæredem,†quod pertinebat ad pre/parationem iudicij:vt ibi dicitur quod iu/uabitur Velleia.ergo innuit quòd de iure communi non iuuabatur.Dicit gloſſ.imò nō iuuatur:quia habet illud remedium, & etiam remedium huius legis. Vel dic q̄ an/te ſentētiam habet duplex remedium:mu/lier ſcilicet Velle.& huius.l.poſt ſententiā habet remedium Velleia.tantum. Tertiò opp.extra glo.de l.is qui ſe obtulit.de rei vendi.& l.qui ſe.de pe.hære.Solu.Ibi vult pœnitere ante lit.cōteſta.non poſt. ſimili/ter poſt litem conteſtatam non poſſet, niſi de errore doceret,per hanc l.Et hoc exami/

3 na vt dixi in l.non fatetur.circa prin.ff.de confeſsis. Secundo modo legitur, quan/do erratū eſt in his,quæ ſunt deciſiua par/tis:vt puta in aliqua poſitiōe. exemplum in l.cùm falſa.ſuprà eodem.agebat hypo/thecaria.inter alia fuit facta poſitio quòd res erat materna:& ille confeſſus eſt.† iſta confeſsio non decidit totam litem,ſed par/tem.iſto caſu admittitur reuocatio vſq̄ ad ſententiam.&c. Ad idem oppo.j. de er/ro.aduo.l.fin.Solue vt ibi;quia illud ideo, quia intra triduum fuit lata ſententia. Op/poni.de confeſsis.l.ſi is cum quo.Solu.Ibi loquitur in his litibus,quæ agebantur per inficiationem:ideo non admittitur reuoca/tio etiam ante ſentētiam:vt iſtę opi.ſunt in fi.glo.quæ reſpiciunt primam regulā. Ad iſtam eandem lec.oppo.& videtur q̄ poſt

4 ſentētiam poſsit reuocari talis†error:vt l. j.ff.de erro.calc.Solutio.Ibi erat expreſſus error in ſentētia:& ſic ſentētia nō valebat.

Opponi

in confeſſum,Bal.contra Bar.tenuit q̄ ſic.Refert cōmen.conſi.clx.in princ.Et ibi etiā q̄ non poſsit reuocari,ſi poſt factam primā cōfeſsionē,puta in inſtrumento poſtea in iudicio idem repeteret,& confiteretur.An autē reuocans cōfeſsionē tā/quā erronēā,debeat probare errorē,vide Fel.in c.prætereà.in j.col.extra,de teſti. cogen.Item q̄ confeſsio facta corā iudice incōpetenti poſsit reuocari abſq; eo q̄ probetur error vide Iaſo. in l. magiſtratus bus.in ij.col.in ij.limi/tatione.ff.de iur. om. iudi.& dixit ſe dixiſ/ſe hic.An autē confeſ/ſio facta ſuper crimi/ne poſsit reuocari & quō,vide Are. conſi. cxlvij. maxie.i j.col. Item p̄t error reuocari ēt p hēdē, vid Iaſi l. cū teſtū. ff.de fi.j.eo. Item quō i crialib⁹ poſ/ſit reuocari vel decla/rari vid Are.i c.cū di/lecti.in x.no.in pe.& vlti.col.de accu.Item in materia erroris q̄ tol/leret error, & q̄ qs potuiſſet de facili cer/tiorari:licet ſit ſecus in dubietate:vide Ia/ſo.in l.ſi per errorē in ij. col.in ij.nota. de iuriſd.om.iudic.Item circa reuocationē er/roris multa ponunt Iaſon & Moder. hic, & Iaſon.in l.j.ff.de er/rore calc. Item adde q̄ incontinēti poteſt reuocari confeſsio ēt non probato errore, niſi eſſet acceptata p partē aduerſam : qa deberet tūc probari errorem, vide Alex. in l.quicquid adſtrin/gendæ.in vlti. col.ff. de verbo.oblig.Vide eundem conſil. xlix. prin.& xcij.in v.vo. in pe.col. Vide Feli. in c.prætereà.in j.col. de teſti.cogen. Et ad/uerte q̄ Alexan.in d. conſi.xcij.præſuppo/nit q̄ poſsit reuocari cōfeſsio acceptata p bādo errorē. Sed Ro. cōſ.ccccxxxiij. ad fi. indiſtin.tenet q̄ non poſsit reuocari poſt/q̄ eſt acceptata,qua/ſi trāſiuerit in cōtra/ctū. Et Alex.in dictis locis pōt intelligi qñ incōtinēti reuocaret: qa tūc fit diſtinctio, d̄ qua p eū ſec⁹ ſi ex iteruallo. vide tñ oi/no Cep.cautela xcix. inci.confeſsio quædā vbi cōcurrētib⁹ duo/bus vult q̄ non poſ/ſit reuocari,ſ.q̄ ſit ac/ceptata. Item q̄ ſit ſta/tutus termin⁹ ad op/ponēdū cōtra ipſam confeſsionē vt p eū. qd aūt de cōfeſsione geminata, vide Ro. conſ.ccclvj.in ij.col. Iaſ.in d.l.j.ff. de erro. cal. Item qd de confeſ/ſiōe iurata,vide Ro. cō.cccxcj. Item an poſt cōcluſionē in cā poſ/ſit reuocari,vide Ro. i d.cōſ.ccccxxxiij.qd aūt qñ eſt dat⁹ termi/nus ad deliberādū.& qs deliberat⁹ facer an poſsit reuocari,vide Ro.i d.conſ.ccclvj. & conſ.ccccxcj.qui eſt contrari⁹:vide Felin c.cū venerabilis.ā ij.

Oppo.ad idē de l.fi.j.de re.cre.& ſi ex fal.inſtru.per totū.Sol.
5 Ibi ſpeciale propter delictū aduerſarij † qui falſa inſtrumenta vel falſas allegationes produxit. Oppo.j.ſi aduer.rem iudi.l. ij.Solu.vt in glo.Itē oppo.j.de furtis.l.fin.§.ſi autē.Glo.dicit, & bene,ibi reuocatur error in alia cauſa. Vnde ſicut ſententia
6 in alia cauſa nō p̄iudicabat:† ita nō impedit reuocationē erroris. Opp.ff.qñ actio de pecu.eſt annalis.l.j.§.fi.aliàs.l.ij.Solu. Dicit glo.ibi erat cōmunis error.Iſta ſol.ſatis placet.Vñ ille,
7 † qui errauit.habuit iuſtā cauſam ignorātię,ꝓpter quā potuit
a reſtitui etiā poſt ſentētiā ex clauſula gñali,[a] ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur.Dat gl.ibi aliā ſolu.ꝙ errauit perſuaſione aduerſarij.quæ ſol.etiā eſt multū no.Nam ſi poſitioni factę ab aduerſario tu reſpōderes:credo ꝙ etiā poſt ſentētiā potes illam reuocare per beneficiū reſtitutionis in integrū: nā fuiſti læſus quia credidiſti illi ponēti:ſecus ſi tua ſpōte cōfitearis,nō eo po
8 nēte.†Opp.de l.habebat.in prin.ff.de inſti.Gl.dicit,ibi nō no cet error in illa cauſa.Doc.dicūt ꝙ ibi eſt eadē cauſa.& eadem actio,ſed qualitas actionis mutatur,ſcilicet illa adiectio inſtitoria,&c.vnde dicūt ꝙ admittitur per teſtes ad probandū cōtrarium,ꝓ reſtitutionē in integrū. Diſtingue circa hoc vt dixi in d.l.non fatet̄.Tertio modo poteſt intelligi de errore adhibito circa ea quæ ſunt deciſiua totius:vt qñ ego cōfiteor tibi totam
b petitionē tuā.Iſta lec.nō colligitur[b] ex verbis gl.tamē colligi tur ex dictis Iac.de Are.& videtur ꝙ iſto caſu hæc lex nō habeat locū.Nam cōfeſſus habetur pro iudicato & cōdēnato: vt j.de cōfeſ.l.j.& l.,pinde.ff.ad l.Aquil.ergo de errore nō poteſt cōqueri;quia ſtatim ſentētia habetur pro lata;& diſtinctio huius l.nō videt̄ habere locū.Do.Iac.But. tenebat ꝙ etiā in his, quæ ſunt deciſiua totius,habeat locū lex iſta;& illud quod dicit̄,cōfeſſus habet̄ pro iudicato.verū eſt: quia habetur pro iudicato,ſi cōfeſſus ſit ſcienter.Ita intellige gl.in l.j.ſ.de confeſ. Pro prima opi.videtur caſus in l.poſt rē.ff.de re iudi.Pro opi. quā dixi eſt caſus in l.pe.ff.eodē.Iſtud puto verum.Nō obſt.l. poſt rem.quia debet intelligi vt dixi de confeſsione emiſſa à
9 ſciente. † Sed iuxta hoc quæro:qd dices ſi poſt cōfeſsionem factū eſt præceptū,de quo loquit̄ l.ſi debitori.ff.de iudi.Certè puto idem:qa illud præceptū nō eſt cōdēnatio,nec eſt ſententia,ſed magis pertinet ad executionē. Vnde iudex volēs exequi cōfeſsionē,q̄ executionē mereī,vt l.j.j.de cōfeſsis.facit p̄ce
10 ptum de ſoluēdo &c. † Et eodē modo dico in inſtrumentis guarētigionatis,quæ fiunt ꝓ Tuſciā;vbi notari[o] ex authoritate ſibi coceſſa facit p̄ceptū partibus,ꝙ obſeruēt cōtenta in inſtrumēto:qa puto ꝙ talis cōfeſsio habeatur pro facta in iudi-
c cio.[c] & eodē modo veniūt reuocandæ aliæ cōfeſsiones factæ
11 in iudicio. † Quarto modo p̄ōt intelligi de errore adhibito in iudicio ī omittēdo:vt ſi ꝓ errorē omiſi aliquā exceptionē dilatoriā vel pemptoriā,vſq; ad ſniam poſſum reuocare, nō poſt.
d h.d.hæc lex. Vide gl.quæ incipit,pone caſum[d] in l.cū putarē. iſtā lec.tene mēti:quia ſi poſt lit.cōte.vel poſt lapſum termini dati ad producēdū exceptiones,ſeu ꝓducēda iura, ſuperuenit ad tui notitiā aliquid quod prius ignorabas: per ignorātiā facti potes excipere poſt terminū.Hic eſt tex.extra,de except.c.
12 paſtoralis.†Oppo.& videt̄ ꝙ poſsit opponi etiā poſt ſentētiā:
13 vt ſ.e.l.j.Solue vt ibi dixi.†Secūda lec.principalis in hac lege eſt de errore adhibito extra iudiciū:& hoc ſentit illa gl.parua: ibi ēt in indebito ſoluto.Scdm hoc habes caſum hui[o] l.ſatis clare.Dñi,error extra iudiciū adhibet̄ qñꝙ in cōfeſsiōe circa realia iura:de quo tetigi in l.cū falſa.ſ.e.tāgā ēt j.l.,pxi. Qñꝙ iſte error adhibet̄ circa alia;& iſta eēt lōga materia,quā gl.tractat in l.regula.ff.e.& Dy.in c.ignorātia.de re.iu.li.vj.& iō hic nō tāgo.De errore verò adhibito extra iudiciū, dicā ī l.cū quis.j.
14 e.ſufficit qđ examinaui hic de errore adhibito ī iudicio.†Qualiter etiā iſte error ,pbet̄,tetigi ī l.ſi poſt diuiſionē.ſ.e.Et gl.tāgit in l.de ętate.§.q iuſto.de inter.ac.& de ,pb.l.cū de īdebito. & l.nō fatet̄.ff.de cōfeſ.quę gl.oēs videnť velle ꝙ ,pbando hoc aliter ſe hře ,pbet̄ error.In cōtrariū faciūt no. in l.ſi res.de le.j. de noua.l.ſi qs delegauerit.Aliq gl.diſtingūt,an illud,ſup quo eſt erratū,depēdebat ex facto ,pprio,vl alieno:dixi plenè ī l.nō fatet̄.de cōfeſ.nō dico modò:quia nō poſſum cōplere lectionē.

ſunt propter ſe emiſſa.nu.4.

5 Pactum inter dominum & ſeruum,quòd,quando præcedit naturalis obligatio.

6 Manumiſsio quod poſsit fieri in quolibet loco.

7 Iura realia quæ poſſunt ſolo conſenſu induci & tolli ꝙ per ſolam confeſsionem factam a ſciente inducuntur.

Cum teſtamētum.

Hoc breuit̄ dicit cū ſeq. Verba enūciatiua erronea, & ꝓ libertate non inducūt diſpoſitionē. hoc dicunt iſtæ duæ leges. Ad euidētiam debes ſcire quod dixi in ſummario.Secundò no.ꝙ er-
1 rantis voluntas† nulla eſt.Simile de iuriſdi.om.iudi.l.ſi per errorē. Op.ff.ad l.fal.l. j.§.ſi legatarius.Sol.gl.ibi præiudicat ſibi in poſſeſsione:qa perdidit interdictū quorum legatorū.nō in proprietate.Circa has
2 leges formatur vna quæſtio:† quæro quid ſi ſcienter cōfeſſus eſt iſtos eſſe libertos,cū eſſent ſerui;an erūt liberi? Circa hoc Guarnerius poſuit vnā ſuam glo. quæ dicit ſic: Cū ex ignorātia deficit id,qđ fieret à ſciente,vt fuit hic pactū,alias delictum. ita dicit glo.quæ glo.expolita ſecundū vnū modū dicit,ꝙ verba illa prolata à ſciente inducerent libertatē.ſecundū aliam expoſitionē dicit totum ecōuerſo.Et vt intelligas, iſta diuerſitas eſt ex quadam cōſtructione grāmaticali.nā illud relatiuū quod,poteſt referri,vt ſit ſuum antecedens id quod fiet à ſciēte.Item poteſt intelligi vt ſit ſuum antecedens tota illa oratio, hic deficit: quod ſi fieret à ſciente.Iſtas expoſitiones videatis in gl.quia ſunt clarę: & poſtea videbimus quæ erit magis vera arguamus pro vtraq; parte.Primo, pro prima expoſitiōe facit hic tex.à contrario ſenſu, vbi dicit:ſi nō ipſi[o] acceſſerit iudiciū.Itē pro hoc facit
3 quia in liberationibus† verba enūciatiua inducunt diſpoſitionem;vt l.tale in princ. ff.de pac.Et iſtā primam tenet hic glo.pro alia opi.facit.nam pactum inter dominum & ſeruū nō valet:vt l.interpoſitas.j.de trāſac.& l.cū affirmes.de lib.cau. Vnde iſta verba non inducunt liberationem de præſenti: nec de futuro obligant dominum. Et iſtam opinionem tenuit Ioann. quam opinionem videtur tenere gl.in l.ſequen. & vide gl.Pro hoc facit:quia in perdendo dominium,confeſsio facta etiam à ſciente nō præiudicat:vt ſupra eodem.l.cùm falſa. ſecundum vnam lecturam Pet. & Cynus. hic eum referens tenet iſtam ſecundam opinionem dicens:quòd manumiſsio ſeruorū vel fit in teſtamento, vel in eccleſijs: vt ſuprà de his qui ad eccle.manu.l.j.& ij. Ego puto opinionē glo.eſſe veram,tam in hac lege quā in l.ſeq.nam verba enunciatiua ad liberationem inducūt diſpoſitionē:
4 † vt dixi per l.tale pactum.in principio de pac.Hoc eſt verum, ſi proferantur principaliter propter ſe.Ita loquitur gl.huius legis.Secus ſi proferantur principaliter propter aliud.Ita loquitur gl.o.l.ſequen. Facit ad hoc.j.de teſta.militari.l.ex his.quod plènè no.in l.ex hac ſcriptura.ff. de donatiōi.
5 Ad contraria reſpon.non obſtat† quod pactum dandæ libertatis inter dominum & ſeruum non valet;quia illud verum,niſi p̄cedat naturalis obligatio:tunc eñ valet. Ita loquit̄ hic.Ita intelligit gl.tua not.quā tenementi.Nō obſtat.ſ.e.l.cū falſa.qa ibi

col.de exceptio. concludentem ꝙ ſic. & moder. vbi ſ. & huc. Quod tamē intellige vt per Iaſo.hic,in vltima col.Itē intelige dummodo cauſa erroris in ſpecie allegetur,ſecundum Bald. hic in pen.colū.ad fin̄ Itē quomodo poſſit cōfeſsio iurata p̄textu erroris reuocari,vide Sal.in c.cum dilecti.ī x.notabi. de accu.Itē ꝙ poſitionis reſpōſio erronea poſſit reuocari probādo rem aliter ſe habere, etiā in facto proprio vide Alex.cōſi.lvij. vol.j.col.pen.ad finē.

a ¶ Clauſula generali. Adde Bar.in l.j.in fi. prin.ff.de eo ꝙ quem fac.erit. Sed an iſtud ſit verū,glo.in c.fi.de iureiu.lib.vj. dixit relatis multis opi.ꝙ reſpōſio circa poſitiones p̄ōt reuocari, ſi doceat de errore alle. Gul.Durā.in. Spe.in titu.de depoſito. Sed Bart.hic vult ꝙ licet non reuocetur erronea,tamē ſemper poteſt reſtitui tanquā ductus perſuaſione aduerſarij: ꝙ ſi eſſet verū ſequereť ꝙ nūquā reuocarētur reſpōſiones poſitiōib⁹ factæ,qa poſſet peti reſtitutio.& iō Bald. videt̄ tenere cōtrariū in l.de tutela.de ī ite. reſt. & etiā hic tenet cōtrarium.& magis expreſsè videlicet ꝙ miſi expreſſe appareat de dolo aduerſarij ponētis iſtud dictū,aliter nō ꝓcedat.vt videt̄ velle Inn.in c.cū cām de appellat. De hoc dicto etiam vide aliqd ꝓ Imo.in l.fi.§. iuſſus d ap.Et ad gl. in d.c.fi.de iureiu.vide Inn.in c.cū venerabilis.de except.& in ca.cū olim.& ꝓ Bal. in l.edita.j.de edē. in xxxiij. col. verſic.ſæpe accidit.vbi omnino vide.& ibi ponit de eo ꝙ errauit ponēdo an ꝓ poſsit corrige.

A D D E quando confeſsio facta iudicialiter in actis:vel poſitio poſsit p̄textu erroris corrigi,vl reuocari:Ro.cō.ccccxxv.

b ¶ Nō colligitur.Imo dicit:quod colligitur de contrario.ꝙ ſ.loſ. facit.ff.de confeſ.l.ſi is ſecundū do.Franciſ.de Rampo.

c ¶ Pro facti indicio. vid Bar.i l poſſeſsio quoq; §.& ſi poſſeſsio.ff.de acq.poſ.& Bar.in l.nō fatet̄ in fi. de cōſeſ.& Bar.in l. iubemus.§. ſanc. de ſacro ſanc.eccle.

d ¶ Pone caſum. Adde no.ſecūdū In.in c.cū olim in fi.de cōſtibus. ꝙ licet contra confeſsionē quis admit-

1 ☞ Voluntas errantis eſt nulla.
2 *Si aliquis ſcienter confitetur aliquem libertum,qui erat ſeruus,an ſeruus ſit liber.*
3 *Verba enunciatiua fauore liberationis inducunt diſpoſitionem,quando principaliter*

matur ad probandum contrarium: vt hic: tamen contra instrumenta quæ produxit non admittitur. nec mirum: quia plus est probatio instrumentorum quam confessio. secundum eum. Vide tu Bar. in l. post legatum. in fin. ff. de his quibus vt indig. & dixi in l. non fatetur. ff. de confes. Alexand.

a ☞ P. P A V. P. ¶ Ne passim. Nunquid iuris ignorantia excuset mulierem ab incestu, & de quibus dā alijs, vide. Ro. cōsi. ccccvj. Numqd autē iuris ignorantia excusat mulierē, militē & rusticū ab excommunicatione, vide Ro. in d. cōsi. ccccvj. Vide de materia qūo iuris error excusat mulierē vel rusticū & quid si nō consuluerint peritiores, Ias. in l. iuris ignorātia. C. q admit. p to.

b ¶ In muliere. Ignorātia iuris facili' præsumit in fœmina q̄ in masculo: vide Bar. in l. nō fatet. pe. colū. ff. de confes. & quod not. Bal. in l. pe. C. de his q sibi adscri. & vide bar. ī l. j §. nūcia tio. in vlt. col. de ope. no. nū. & q̄ ibi dixi.

c ¶ Sunt mulieres. q̄rit Bal. in l. scripturæ. C. de fide instrum. quid si mulier, vel rustic⁹ produxit duo instrumēta contraria: vtrū habeat locū dispositio illi⁹ l. videlicet q̄ neutri credatur: vide ibi. & refert Ioā. An. in c. cū Ioannes. de fide instru. q̄ in mulie re & rustico non pōt esse simplicitas vbi est contrarietas. & ideo si essent si bi cōtrarij in testimonio, puniuntur & nūquā mulier & rustic⁹ excusant̄ ab actu quē faciūt clam, secundū Bald. per illā glos. in l. j. de inter. ma. & ad de q̄nō subueniāt mulieri ignoranti ius, in quæsi lucro sicut nec in lucro, nec in quasi debito: vt colligitur ex no. ī. eo. l. si eman. & ibi glo. & ibi Bar. & doc. & Bal. in l. iuris ignorātia. ī prīn. j. q admit. & ī materia vid Bal. & q̄ dixi. l. j. C. de iterdi. ma. Alex.

b ¶ Pro cōcordia. Aduerte q̄ medij tpis tā tū interusurīū habetur in cōsyderatione q̄n repetit indebitē solutū añ tēpus. Ita Bar. in l. si socer. §. Lucī⁹. ff. solu. ma. contra riū dicit d. Alex. voluisse ī apostilis ī hac l. cū qs. in vij. col. ver. rñ. istud pl' ppter. & in l j. co. ñ. ff. de cō. in. Tu dic Bart. nō loq̄tur ī d. §. Lucī⁹ p̄cisè, de interlocutoria: nā Bar. ibi dt, q̄ mulier poterit petere pp in terusurīū medij tpis sed nō dicit tm̄ pp illud vl' aliter loq̄tur ī casu spāli dotis, q̄dos continet pl'a alia privilegia: vt per doct. in l. j. ff. sol. mat. & in ca. salubriter. de vsur.

d ☞ POMATES. ¶ Huius timore. Vide glos. Bart. & Paul. de Castro in l. si post diuisionem. j. eod. tit. & ibi Bal. Aduerte tamen q̄ cōtra gl. facit, q̄ imò ex

loquitur in trāslatione dominij facienda in alium: quod nuda voluntate fieri. nō potest: ideo non nocet falsa cōfessio. hic loq̄tur de dominio perdendo per confessionē libertatis, quod fit sola voluntate vtriusq̄ partis: nec est opus alio facto. Non obstat
6 quod dicit † Petrus in duobus locis fit manumissio: quia imò ī quolibet loco potest fieri: vt habetis. j. de Lati. liber. tol. l. j. Ex p̄dictis dico, & do tibi vnam regulā, quæ limitat ea, quæ dixi tibi in l. cū falsa. ś. eod.
7 † q̄ iura realia quæ possunt solo consensu induci, & tolli, vt hypotheca: vt ff. de pig. act. l. j. per solā confessionē factā à sciente inducerent̄ circa rē ipsius cōfitentis, per ea quæ dixi in hac lege. Nec obstat. l. cū falsa. quæ intelligit̄ q̄n agebat̄ hypothecaria: qa ibi cōfessio nō erat facta circa ius hypothecæ, sed circa quoddā adminiculum ipsius scilicet circa proprietatē. Non sunt alia.

QVamuis. Ista lex dicit idem quod lex si emancipata. ś. eo. Non habetis. hic alia.

1 ☞ *Ignorantia iuris facilius præsumitur in muliere, quā in maribus.*

2 *Mulieribus errantibus in iure, quibus casibus subueniatur magis quam minoribus.*

a NE passim. [2] Hæc est subtilis, & difficilis lex. Breuiter dicit mulierib⁹ nō subueniri propter iuris ignorantiam vltra quā masculis, nisi in casib⁹ à iure expressis. h. d. Oppo. quia secundū hoc videt̄, q̄ mulieres sint deterioris conditionis, quā viri. Nam regula est q̄ masculis in dānis subueniāt̄ ꝓpter iuris ignorantiā: in mulieribus verò dicit̄ hic, q̄ est casuale: vñ videt̄ obstare. ff. eo. l. error. in fi. Glo. dicit, & bene, q̄ mulieres iuuant̄ in omnibus casibus, in quib⁹ iuuant̄ mares, & vltra illos in casibus à lege tm̄ expressis: qui autem sunt illi casus, glo. hic multos enumerat, q̄ ad ꝓpositū nō faciūt. Et ideo ꝓ declaratione gl. debes scire, quia q̄nq̄ tractat̄ † de prę
1 sumptione ignorātiæ iuris: & ista facilius
b præsumit̄ in muliere[b] quā in masculo & hoc est indistinctè verū. Ita loq̄t̄ ff. de adulte. l. si adulteriū cū incestu. §. j. & ff. de ꝓba. l. cū de īdebito. §. j. de edē. l. j. §. fi. de iure fis. l. ij. in fi. Q̄nq̄ tractat̄ de subueniēdo mulieribⁿ, nō ideo quia errauerūt in iure: sed
c ideo qa sunt mulieres: [c] & in istis casib⁹ loquit̄. ff. ad Velle. l. j. & l. si fine. C. e. q satisd. cog. l. de die. §. minori. so. ma. l. si cū dotē. §. si mulier. Q̄nq̄ ponit̄ q̄ mulieres errauerūt in iure: anteis subueniat̄ eo casu, quo
2 nō subuenirent̄ masculis. & in isto casu loquit̄ hæc lex, quæ dicit q̄ eis nō subuenit̄ nisi in casib⁹ in l. exp̄ssis. ī l. aūt sunt exp̄ssi. ff. ad l. Cor. de fal. l. diuus. §. q̄d tm̄. & adtur. l. j. §. accusatiōnē. ī fi. & l. mulier. &c.

1 ☞ *Species indebite quòd sunt quatuor.*

2 *Debitum ex Falcidia quòd defalcatur de legato, dicitur indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitum. & nu. 3. & nume. 12.*

4 *Falcidia resecat ipso iure quo ad dominium, non quo ad obligationem naturalem. & etiam nu. 2.*

5 *Quod defalcatur per Trebellianum dicitur naturaliter debitum. & nu. 12.*

6 *Quod defalcatur ratione legitimæ portionis debitæ filio, uel patrono, nullo modo est de iure debitum.*

7 *Debitum ex testamento minus solenni, dicitur debitum naturaliter. & nu. 8.*

9 *Ille naturaliter tenetur, qui de iure gentium tenetur. & nu. 22.*

10 *Obligatio naturalis, quandoque etiam absque consensu contrahitur.*

11 *Obligatio ciuilis & naturalis, quando oriatur ex eo quòd peccat in forma sui.*

13 *Verus debitor absolutus per sententiam, remanet ciuiliter, & naturaliter obligatus. & dicitur indebitum id, quod debet ope exceptionis.*

14 *Exceptio rei iudicatæ, est exceptio iuris & facti, non iuris.*

15 *Obligatio naturalis quando sit, quòd possit actionem producere.*

16 *Absolutus per sententiam quando remaneat naturaliter, & ciuiliter obligatus.*

17 *Indebitum ciuiliter, & naturaliter tantum debitum, si soluatur per errorem, quando possit repeti.*

18 *Titulus de condictione indebiti, continet in se quandam causam restitutionis.*

19 *Compensatio quòd non admittitur contra repetentem indebitum.*

20 *AEquitas in specie præfertur æquitati in genere.*

21 *Soluens per errorem indebitum naturaliter, sed ciuiliter debitum, quando repetat. & nume. 26.*

22 *Ex chirographo, & sic ex obligatione literarū, q̄ oriatur actio ciuilis ante biēniū.*

23 *Imperator potest producere actionem absque aliqua obligatione.*

24 *Pactum de non petendo, an tollat actionem etiam ciuilem.*

25 *Ex sententia condemnatoria oritur obligatio ciuilis: sed non naturalis.*

27 *Soluens per errorem indebitum ciuiliter, & naturaliter, quibus casibus repetit.*

28 *Exceptio Macedoniani, & Velleiani sunt inductæ ex moribus ciuitatis Romanæ: ideo non tollunt ciuilem nec naturalem obligationem.*

29 *Soluens debitum omni iure, sed indebitum ope exceptionis, quando possit repeti.*

30 *Soluens tutus exceptione ex epistola diui Adriani, si soluit, quòd non repetit.*

31 *Exceptiones inductæ ad rigorem iuris conseruandum quæ sint.*

QVm quis ius ignorans. Duas partes habet. Prima loquitur in ignorāte ius. Secūda in ignorāte factū. Scda ibi: per ignorantiā enim. Debitum naturaliter tantū, ciuiliter indebitū, solutū per iuris non repetitur, sed per ignorantiā facti repetitio conceditur. h. d. Pone casum in terminis scdm opinio. gl. quā intēdo tenere. Ad legē istā opponi. tutus exceptione fauorabili, quocunque errore soluēs repetit: vt l. qui exceptionem. ff. de condictio. indebi. sed hæres hic est tutus exceptione fauorabili. ergo &c. non debet ergo adhiberi illa distinctio: errauit in iure. vel in facto. Gl. in fine. gl. magnæ soluit, quòd hic hæres nō erat tutus aliqua exceptiōe: quia nulla actione tenebatur: ergo exceptionem non habebat quæ prę̄supponit actionem: vt l. ij. de exceptio. Secūdò opponi. quando aliquis tractat de damno vitando, iuris ignorantia dat repetitionem, sicut ignorātia facti: vt l. error. ff. eodem. sed hic hæres tractat de damno vitando: igitur si in iure erra-
d uit, repetere potest. Glo. huius timore [d] in princi. tantū dicit, q̄ ista lex debet intelligi quando quis soluit debitū naturaliter, sed ciuiliter indebitum: vt legatum ex testamento non solenni: vel legatum quod debebat defalcari per legē Falcidiā. & ideo ille qui soluit ignorāter, nō certat simpliciter de dāno vitando: quia aliquo respectu soluit debitum, & liberatus est à naturali obligatione: ideo adhibetur distinctio, quę ponitur in hac lege. Vltramonta. reprehēdunt exempla istius glo. dicentes quòd ex testamento non solenni legatum non debetur naturaliter. Item dicūt, quòd illud quod de legato defalcatur per falcidiam non debetur naturaliter, vt statim examinabo. Soluunt ergo contrarium sic, quòd hic hæres certat de lucro in casibus positis suprà. lucrū enim est sibi retinere hæreditatem quæsitam. Sed ista solutio. non est vera: nam ante hæreditatē quæsitā bene certat quis de lucro: sed post hęreditatē q̄sitā hæreditas cum suo patrimonio cœpit esse vnita, & dici vnum patrimonium: vt l. sed si plures. §. filio. de vulga. & pupilla. & ideo si quid de isto patrimonio minuatur patitur damnum. vt l. dānū. de dāno infecto. certat ergo hic hæres de dāno. Teneamus ergo opinio. gl. pro qua gl. & materia tota hic posita de-
1 clarāda scias, † quod quatuor sunt species indebiti. quoddam est indebitū ciuiliter, sed naturaliter debitū, de quo loquit̄ lex ista. quoddā est indebitū naturaliter, & ciuiliter debitū. quoddam est indebitum vtroque iure, scilicet ciuiliter & naturaliter. quoddam est indebitum ope exceptiōis, sed ciuiliter & naturaliter debitū. Circa quodlibet videamus exēpla: & videamus qualiter per errorē solutū repetatur. Circa primū, quādo est ciuiliter indebitū, naturaliter debitum: gl. ponit exēplum

in eo

2 in eo † qđ de legato defalcatur [a] ꝑ Falcidiã. Contra iſtud di-
2 ctũ inſurgunt Vltrã. vt Pet. dicẽs ꝙ illud nõ eſt debitũ, neq; ci-
uiliter, neq; naturaliter. Nã lex Falcidia reſecat legata ipo iu-
re; vt l. Plauti⁹. & l. lineã. ff. ad leg. Falci. & l. j. §. ſi qs ex mortis
quo le. ergo nullo iure debeť. Præterea qñ lex reſiſtit obliga-
tioni, nõ oriť ciuilis, nec naturalis obligatio, vt l. non dubiũ. §.
de legi. & l. ſi nõ ſortẽ. ĩ prĩ. ff. de cõdi. ide. & de fideiu. l. cũ lex
ſed lex falcidia reſiſtit legato. ꝙ nõ excedat dodrãtẽ; vt l. j. ff. ad
l. falc. ergo nullo iure debeť. Gul. de Gug. ĩ hoc tenet gl. noſtrã.
Nã ĩ legatis volũtas defũcti dñať; vt l. ĩ cõditiõib⁹. de cõd. & de.
ſed de iure ãtiq; ꝓmittebať teſtõri legare q̃tũ volebat; ſupuenit
lex falcidia, q̃ eſt cõtra teſtõris voluntatẽ; vt l. Titia. ff. ad l. fal.
remanet ergo teſtõris volũtas ꝙ ſoluať. ergo remanet natura-
lis obligatio. Idẽ tenet Iac. Bu. nihil allega. Cy. recitat hic Pe.
3 ſiſiter. † Ego dico opi. gl. nr̃arũ eſſe veriſsimã. prĩo ꝑ caſum ex-
p̃ſſum. j. ad l. fal. l. j. vbi dr̃, ꝙ q ſoluit qđ poterat ꝑ Falcidiã reſe-
care nõ ſoluit pl⁹ debito. ergo apparet ꝙ erat aliq; iure debitũ;
ciuiliť nõ, ꝓpť legẽ Fal. ergo reſtat ꝙ erat naturaliť debitũ: Pr̃e
terea ex ea. lege, ꝓbo ſic. Donari vr̃, qđ nullo iure cõgẽte cõce-
diť; vt l. donari. ff. de do. ſed illđ ꝙ defalcať per Falcidiã, ſi nullo
iure eſt debitũ, ei⁹ ſolutio eẽt donatio; ſed hoc falſum; qa nõ eſt
donatio; vt l. j. j. ad leg. Fal. ergo &c. erat ergo naturaliter debi
tũ, cui⁹ ſolutio nõ dr̃ donatio; vt l. hoc iure. §. pe. ff. de do., ꝓ hoc
optimè facit l. ſi patron⁹. §. de illo. de donatio. & ibi de hoc teti
gi. Ad cõtrariũ dicit Pet. ꝙ Falcidia reſecat legata ipſo iure.
4 Doc. nõ rñdẽt, ſed rñdeo ꝙ † reſecat ipſo iure q̃ ad dñiũ; vt ll.
ſ. alleg. nõ aũt q̃ ad obligationẽ naturalẽ reſecat; vt ſ. probatũ
eſt. Nõ ob. qđ dictũ eſt, ꝙ lex reſiſtit obligatiõi; qa hoc eſt fal-
ſum. Dicit em̃ lex Falc. ꝙ poſsit legare qs quãtũ vult; dũmodo
apud hæredes remaneat quadrãs. hic nõ, ꝓhibet teſtatorẽ vl-
trà legare; ſed ꝑcipit apud hæredẽ debere remanere quadrãtẽ.
Præterea, ꝙ hoc ſit verũ, apparebit ex rõne quã dicã in qõ. de
teſtõ nõ ſolẽni. Ex his cõcludiť ꝙ tua glo. dicat veritatẽ. Extra
5 gl. q̃ro qđ de eo qđ defalcať ꝑ Tre. Rñ. ꝙ † naturaliter eſt de-
bitũ. & ei⁹ ſolutio nõ eſt donatio. Tex. eſt rotũd⁹ ĩ l. debitorẽ.
de his q̃ in frau. credi. Quæro qđ de eo ꝙ defalcať ꝑ legitimã
6 † portionẽ debita filio vel ꝓno. Rñ. illđ nullo iure eſt debi-
tũ. qđ apparet; qa quocũq; errore ſolutũ repetiť: vt l. ſi ꝓn⁹. ĩ
prĩ. ff. de dona. & ibi eſt tex. Sumus expediti de prĩo exẽplo
7 gl. Scđm exẽplũ † eſt de legatis relictis ĩ teſtõ nõ ſolẽni. Gl. di
b cit, ꝙ illud eſt naturaliť debitũ [b] vt j. de cõd. ĩdeb. l. fideicõmiſ
ſum. & ff. de cõd. ide. l. fideicõmiſſum. Pe. cõtra. & dicit, ꝙ iſtđ
nõ eſt verũ; qa obligatio naturalis cõtrahiť cõſenſu; vt l. j. ff. de
pact. l. ĩ his. §. Impator. de ſo. Sed ĩ ꝓpoſito teſtõr hic nõ cõſen-
ſit qa nõ cõgnouit veniẽ. ab inteſtato; ſed ſcriptũ i teſtõ. l tẽ hæ
res q ab inteſtato adiuit, hic non cõſenſit. nõ em̃ eſt veriſile ꝙ
poſsit obligari. Præterea, dicit ipe, qñ illđ, ꝙ agiť, peccat ĩ for-
ma ſui, nõ oriť neq; ciuilis neq; naturalis obligatio. l. j. §. ſi quis
ita. ff. de ver. ob. ſed hic teſtm̃ peccat in ſui forma; ergo &c. Et
per hoc apparet ꝙ quædã æquiparatio, quã facit gl. in l. ſi poſt
diuiſionẽ. ſ. e. per quã cõcludit ꝙ ex nõ ſolẽni teſtõ naſciť obli
gatio naturalis, illa nõ eſt bona. Gul. de Gug. in hoc ſtat cum
Pet. aliqualiter tñ limitat, & dicit ſic: Hæres nõ cõtrahit cũ le-
gatarijs, ſed quaſi cõtrahit; vt l. apđ Iulianũ. in fi. qb⁹ ex cauſ.
in poſ. eať Inſti. de obli. q̃ ex quaſi cõtractu. §. hæres l. ex malefi
cijs. §. hæres. ff. de acti. & obli. Vñ cũ nõ ſit ver⁹ cõſenſus, neq;
ver⁹ cõtract⁹, non poſſum⁹ dicere, ꝙ naturaliter obligetur, ſed
quaſi naturaliter. Do. Ia. Butr. tenebat gl. nr̃am, & dicebat ſic:
Hæres & defũct⁹ ꝑſumunť eadẽ ꝑſona; vt auť. de iureiu. à mo.
præſti. in prĩ. ſed defunct⁹ cõſenſit ꝙ legatari⁹ haberet iſta le-
gata. ergo hæres vr̃ cõſentire. Iſte ergo fictus cõſenſus natu-
8 ralẽ obligationẽ inducit. Sed ego † dico ſic ꝙ gl. tua dicit veri
tatẽ. Pro cui⁹ euidẽtia debes ſcire; qd eſt dictũ; aliqs eſt obliga
9 tus naturaliter. dicit lex: Is naturaliter † teneť, q de iure gẽtiũ
teneť; vt l. cũ ãplius. §. j. de re. iur. Gl. in l. Stichũ. §. naturalis. de
ſol. Sed ego reperio, ꝙ remota à teſtõ oĩ ſolẽnitate ciuili, rema
net debitũ de iure gẽtiũ, ſi põt ꝓbari relictũ ꝑ duos teſtes: ergo
naturaliť debeť, ꝓbo minorẽ; cõceſſum eſt priuilegiũ militib⁹
ꝙ poſsint teſtari qũo velint remota oĩ ſolẽnitate iuris ciuilis:
& eos reponit Impator ĩ priſtino iure gẽtiũ; vt l. j. ff. de teſt. mi
li. ſed militis teſtm̃ ꝓbať ꝑ duos teſtes, ẽt nõ rogatos; vt no. ĩ d.
l. j. & l. diu⁹. & l. Luci⁹. de teſ. mili. ergo appet ꝙ iure gẽtiũ va-

teſtamẽto nõ ſolẽni non debeať naturaliter. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto in verbo, accreſcere. quia ſi eſſet verũ, ꝙ relictũ in teſtõ nõ ſolẽni naturaliter debere tur, non haberet locũ ius accreſcẽdi: neceſſe ſit q̃ portio deficiẽs in totũ deficiat: vt eſt tex. in l. ſi duo patroni. in prin. & ibi no. glo. & doc. ff. de iurciur. pro ſolenni-tate videas gl. Bar. & Pau. de Ca. in l. ſi poſt diuiſionẽ. ſ. eod. & ibi etiam Barto.

a ¶ Defalcať. Vtrũ id, qđ de legato defalca-tur ꝑ Falcidiã ſit de-bitũ naturaliter vel nullo mõ: & hic di-ctis ꝑ Bar. inq̃tũ di-cit ꝙ eſt naturaliť de-bitũ. adde qđ idẽ ipi met Bar. in l. j. ff. đ cõ-di. ⁹d. idẽ ẽt tenet ipſe ĩ l. ſi patron⁹. ff. đ do. Idẽ tenet ipe Bar. in l. ñ. §. ſi qs ex mortis. ff. quo le. idẽ Bar. in l. j. in prĩ. ff. ad l. fal. Idẽ ẽt tenet Guli. de Cu. & Iaco. Bu. vt refert hic. Idẽ tenet ipe Bal. in d. l. j. ff. de cõ. in. ſed Pe. de Bella per. & vl tramon. tenent hic ꝙ nullo iure ſit debitũ. & hãc opi. ſequiť hic. Bal. & Bar. in l. error. ĩ. ad l. falc. & Ioan de Imo. in l. j. ff. ad l. fal. & in c. fi. de ſo. Et hãc opi. tenet do. me⁹ ĩ d. §. j. cõtra Bar. Sed tu nõ recedas à Bar. per tex. ĩ l. fi. ad l. fal. & ꝑ id qđ ipſemet Barto. no. ĩ l. j. C. ad l. fal. ſed d Bene. de plũ. fuit in alia mirabili opi. di-cẽs, ꝙ eſt debitũ na-turaliter, & ciuiliter ꝑ plures rõnes, quas habes in l. fi. j. ad l. fal.

P. P A V. P.

b ¶ Debitũ. Qũo intel ligať ꝙ ex teſtõ mi-nus ſolẽni oriať natu ralis obligatio, vide Alex. cõſ. ccxij. in vlt. col. Itẽ no. vbi cõtra-him⁹ ſup. re. cui⁹ cõ-merciũ ꝑticulariť nõ habem⁹ nõ cõtrahiť etiã naturalis obliga tio. l. j. C. ne li. ha. me-tro. li. xj. Ro. ſin. dcc. lxxxiiij. inci. an obli-gatio. Itẽ vide Iaſo. poſt alios in l. ſi poſt diuiſionẽ. ſ. c. vbi po-nit ꝙ inter coheredes nõ oriť: ideo ſi filius inſtituať, & in eo ali⁹ extrane⁹, in teſtõ mi-nus ſolẽni, non teneť filiꝰ, etiã in foro con-ſciẽtiæ dare extraneo portionẽ ſibi relictã. Itẽ an ſicut ex teſtõ oriť naturalis obliga tio etiã ſi nõ ſit ſolen ne pro legatis. Idẽ ſi pro hæreditate. Et an in foro cõſciẽtiæ hæ-res & legatari⁹ reti-nere poſsint ſibi reli-cta. vid Iaſ. in l. nemo põt. in vltima char-ta. ff. de lega. j. & præ cedẽti. Item an illud quod põt retineri ꝑ Falcidiã dicať natu-raliter debitum vide latè Bart. in l fi. in iij. col. & ſeq. de ſolu. & ibidem, in vj. col. & ſeq. ponit an ex teſta-mẽto min⁹ ſolẽni ob ligeť qs naturaliter.

c ¶ Deficit voluntas. Iſtud eſt verum tenendo opin. Barto. hic in authen. ex cauſa. ſed ſecus tenendo opi. Barto. & aliorum in d. l. ſi cũ vel in vtero. & in d. auť. ex cã.

d ¶ Naturaliter. Et in iſto puncto vide Bald. in l. ſi cum vel in vtero. hic allegat. & vide Barto. in l. militis. §. miles. ff. de teſtamen. mili.

liberare.ſed oſtẽdere liberatum eſſe:ergo nõ inducitur obliga
tio.Nõ ſunt plures ſuæ rationes. Contrarium puto text.videt
expreſſus in d.l.Iulianus.in prin.Præterea,ſicut ſententia con
demnatoria,inducit obligationẽ,ex qua oritur actio:vt l.iij.§.
idem ſcribit.ff.de pecu.eadẽ ratione abſolutoria debet tollere
ciuilem obligationẽ.Pet.nititur reſpõdere ad iſtam rationem
de qua reſponſione nõ curo.Ad rationes Pet.reſpõdeo ſic,pri
14 mò cõtra eum,ex dictis eius ipſe tenet †quod exceptio rei iu
dicatæ ſit exceptio facti,& intẽtionis,nõ iuris:vt not.per eum
in l.exceptiones.§.de excep.Sed poſito ꝙ ſit exceptio iuris ſe
cundũ quod eſt verũ:nõ ſequitur:ergo ciuilis obligatio rema
net.Ad probationẽ cùm dicit,naturalis ſola non eſt ſufficiens
15 ad producendũ actionem.concedo iſtam.Sed hoc † eſt verum
in naturali,quæ nunquã habuit ſecum ciuilem : ſed ea quæ ab
initio habuit ciuilẽ,& ſic produxit actionẽ:adhuc poteſt eam
cõſeruare ſublata ciuili:vt.ſ.in ſimili not.in l.ſi vnus.§. pactus
ne peteret.ff.de pactis.& probatur in exemplo de muliere &
viro.Mulier enim quæ nunc̃ fuit nupta viro, non poteſt pa
rere filiũ:ſed nupta poteſt parere & conſeruare etiam viro ex
tincto.Ita in ꝓpoſito,obligatio ciuilis habet ſe ad obligationẽ
naturalẽ vt cauſa agens:obligatio naturalis habet ſe ad ciuilẽ
vt patiens,ſeu materia ex qua ius ciuile producit actionem.
Vnde ſublata ciuili quæ ꝓducit actionẽ, poteſt obligatio na
turalis remanere.Non obſtat quando ipſe dicit , ꝙ actus gen
tium non operãtur vltra intentionem agentis.concedo iſtam.
& cũ ſubdit,iudex non intendit eum abſoluere.iſtam negoti.
imò intendit eũ abſoluere,& imponere finem liti, & facere ꝙ
huic ius ciuile amplius nõ obſtet:quinimò ſi iudex hoc nõ ex
primat,intelligit.Caſus eſt.ff.de arbi.l.quid tamen.§.j.&c.His
16 ergo viſis debes ſcire† ꝙ iudex quandoc̃ abſoluit reum , quia
actor non probauit: & tunc fateor ꝙ tollitur ciuilis, & rema
net naturalis.Ita loquitur.l. Iulianus.in princ.Quãdoc̃ iudex
abſoluit reum,quia nullo modo debitũ:& tunc idem:quia na
turalis nõ tollitur:quia iudex nõ poteſt eam tollere:vt inſtitu.
de iure natu.§.ſed naturalia:quia tamen res iudicata inter par
tes habetur pro veritate.l.res iudicata.& ibi no.ff.de re iu.Iſtã
naturalem obligationẽ pars contra reum nõ poterit allegare
de cætero.Idem ſi iudex abſoluiſſet tanquã debitum,non eſſet
contractum:arg.l.ſi.ff.de iureiu.l.ſi duo.§.ſi quis iurauerit.eo.
tit.Sed ſi iudex abſoluiſſet tanquam indebitũ ; nec adieciſſet,
nullo modo debitũ:tunc intelligitur quaſi non debitum:ſcili
cet ciuiliter.ſufficit enim ꝙ actionẽ excludat.ar.d.l. Iulianus.
in prin.de condi.inde. Et hoc videtur ſentire do.Iacob.Butri.
Bemanet ergo ꝙ vera eſt gl.noſtra. Sunt alia exempla de de
bito naturaliter tantũ,quæ ſunt indubitata:vt ſi quis promiſit
pacto nudo:vt l.iuris gentiũ.§.quinimò.de pact.l.in his.§. Im
perator.de ſol. Item in pupillo ſecundũ ea quæ plenè not.in
l.j.ff.de noua.& de regu.iur.l.pupillum.His præmiſſis,pro de
17 claratione noſtræ materiæ,quæro †vtrũ iſtud indebitum ciui
liter,& naturaliter tantũ debitũ,ſi ſoluitur per errorem,an poſ
ſit repeti.In hoc reperio tres opi. Vna fuit gloſ.noſtrarum, vt
diſtinguamus,an ſoluatur per errorẽ iuris:& non poſsit repe
ti:an per errorẽ facti:& poſsit repeti. Caſus eſt hic,& j.ad l.Fal
ci.l.error.ff.de condi.inde.l.fideicõmiſſum.& j.eo.ti.de condi.
inde.l.fideicõmiſſum.quæ leges propriè hoc probant in teſta
mento nõ ſolẽni,vel in eo quod reſecatur per Falcidiam.alle.
etiã glo.ff.ad Mace.l.ſi.ſed illa lex nõ propriè facit in arg.loq
tur enim ibi de eo quod eſt omni iure debitũ,ſed ope exceptio
nis indebitum.Fallit,dicit gl.in muliere,& in minore,qui ſol
uentes per iuris ignorantiã repetunt : vt j.ad Vellei.l.q̃uis.§.
interdũ.de condi.inde.l.interdum.habes opi.gloſ.Plac.fuit in
contraria opi.ſimpliciter dicens,ꝙ tale debitum quocunc̃ er
rore ſolutum non reperitur.Fallit in minore,vt d.l.interdum.
de cõdi.inde.Iſtam opi.Pla. tenet Pet.& Iac.de Raue.& pro
bant ſic,contra gl.noſtrã.Speciale eſt in minore, ꝙ ſolũẽdo ta
le indebitũ repetit,in d.l.interdũ.ergo in cõtrarium eſt ius cõ
mune.Præterea,condictio indebiti eſt inducta ex æquitate na
turali:vt ff.de cõdi.inde.l.nã hoc natura. ſed æquitas naturalis
non eſt,ꝙ ab eo,qui habet debitũ naturaliter , illud repetatur
ergo &c. Præterea, debitũ naturale inducit compẽſationem:
ergo etiam cùm quis aget condictione indebiti ad tale debitũ
opponitur cõpenſatio.& in hoc reſidet do. Cy. Gulielmus de
Cug.idẽ probat ſic.In pari cauſa melior eſt cõditio poſsiden
tis:vt l.ſi ſeruum.§.de illo ſequitur.de ver.ob.Sed poſito ꝙ ſit
æquitas naturalis ex parte repetẽtis:eſt etiã æquitas naturalis
ex parte eius,cui eſt ſolutũ indebitũ:quia ſibi naturaliter debe
tur:ergo eius cõditio eſt potior. Præterea ego video ꝙ ſolutũ
indebitè poteſt pro alio debito retineri:vt l.ſi non ſortẽ.§.ſi cẽ
tum.ff.de cõdi.inde.ergo multò magis pro ſeipſo. Vnde Gul.
nõ tenet opi.glo.noſtrarũ.Item opi.Pla.& Pet.nõ tenet ſimpli
citer.& probat ſic.Ego video,ꝙ per præſcriptionẽ tollit̃ ciui
lis,& remanet naturalis:& tamen tale debitũ ſolutum ꝑ erro
rem repetit̃:vt l.ſi quis poſtquam.ff.de fideiuſſo . ergo dictum
Petri ſimpliciter nõ eſt verum.Ideo diſtinguit ipſe ſic.Quod
dam eſt debitum naturale tantũ,quod nunquã habuit commu
nionẽ cũ ciuili:& iſtud quocunc̃ errore ſolutũ non repetitur,
per rationes prædictas ſ.per Pet.& per eum,contra gl.argu.l.
etiam.ff.de cõpen.Quoddã eſt debitũ naturaliter,quod ab ini
tio fuit miſtum cũ ciuili.Et hic aduerte:quia quandoc̃ ciuilis
obligatio fuit ſublata facto hominis:& tunc idẽ,quia quocũc̃
errore ſolutũ nõ repetit̃:vt l.Iulianus.in prin.de condi.inde.l.
ſi pœnę cauſa.in prin.eo.ti.quod quiſc̃ iuris.l.iij.in fi.quæ le
ges nõ diſtinguũt. Ratio,ſecundũ eum,qa quãdoc̃ ciuilis tol
litur & naturalis facto hominis potuit eſſe ꝙ fuit ſublata iniu
ſtè:ideo lex voluit ꝙ quocũc̃ errore ſolutũ non repetat̃.Qñc̃
illa ciuilis tollit̃ ex legis diſpoſitiõe:& tũc diſtinguit̃:aut ſolui
tur ꝑ errorẽ facti,& repetit̃:vt l.ſi quis poſtquam.ff.de fideiuſ.
aliàs nõ repetere:vt l.fi.rẽ ra.habe.Ratio:quia qñ lex tollit ci
uilẽ,tollit eã ſuadẽte aliqua æquitate . & ideo fuit adhibenda
prędicta diſtinctio.Iſta verba Gul.nõ placẽt in aliquo mẽbro.
Nam in primo membro,dũ dicit,ꝙ qñ ab initio fuit naturalis
ſola ſine ciuili,quocũc̃ errore ſolutũ nõ repetit̃.Dicit cõtra ca
ſum in l.error.j.ad l.Fal.etiã ſecundũ opi.ſuã.Item ſecundũ,&
tertiũ mẽbrũ,nõ placent,ꝙ ciuilis tollatur facto hominis ; vel
hoc fit à iudice:vt d.l.Iulianus.& iudex hoc facit authoritate
legis.vñ lex ipſa videt̃ facere:vt l.ſanctio legũ.ff.de pœnis. Et
ſic eſt eadẽ ratio,ꝙ quãdo tollitur ꝑ legẽ , vel tollit̃ ſola ciuilis
per hominẽ,hoc eſt per principẽ,vt d.l.iij.in fi.quod quiſc̃ iur.
tunc cũ princeps ſit lex animata,eſt eadẽ ratio,quæ eſt in l.vn
de nõ placet.Breuiter tene opi.gl.noſtræ,ꝙ tale indebitũ ſolu
tum per ignorãtiã facti repeti poſsit.Ita intelligo l.Iulian⁹.&
l.ſi pœnæ.de cõdi.inde.quod quiſc̃ iuris.l.iij.in fi. Quod dixi
de errore facti,intelligo probabili.Nam ſi ſolueret ꝑ errorẽ fa
cti improbabilẽ,eſſet idẽ quod in errore iuris:vt l.error.& l.re
gula.& l.nec ſupina.ff.eo.Reſpõdeamus ad rationes eorũ.di
cunt ipſi.Speciale eſt in minore:ergo in cõtrariũ eſt ius cõe:er
go &c.Rñ.ſpeciale eſt in minore hic,ꝙ ſoluẽs per ignorãtiam
iuris repetit:ſecus eſt in maiore.Itẽ dicũt,cõdictio indebiti ni
18 titur æquitate:ſed nõ eſt æquũ hic ꝙ repetatur &c.† Rñ.tit.de
cõdi.inde.cõtinet in ſe quãdã reſtitutionis cãm:vt ſicut minor
reſtituitur ꝓpter ætatẽ:ita errãs errore facti ꝓbabili reſtituat̃
propter errorẽ ex illo tit.de cõdi.inde.& ſic apparet ꝙ æqui
tas adeſt:ſcilicet iniuſta cã reſtitutiõis.Præterea,dicũt ipſi:poſ
ſet opponi cõpẽſatio:ergo &c.vt l.etiã.ff.de cõpẽ.Rñ.opponi
19 põt cõpẽſatio † pro debito naturali cõtra petẽtẽ,nõ cõtra repe
tẽtẽ.Ita videt̃ velle gl.in l.interdũ.de condi.inde.exp̃ſius in l.
cũ is.§.j.e.ti.vbi gl.Ratio:quia cũ iſta cauſa quãdã reſtitutio
nẽ cõtineat:añ omnia iſte,qui ꝓpter ſuũ errorẽ probabilẽ eſt
expoliatus,debet reſtitui in priſtinũ ſtatũ.q̃ ratio ĩ petẽte ceſ
ſat. Præterea,dicũt ipſi,in pari cauſa potior eſt cõditio poſ
ſidẽtis.cõcedo:ſed hic nõ eſt par cauſa.Nã ille,cui debet̃ natu
raliter,habet eq̃tatẽ in gñe ſuo:iſte qui agit cõdictiõe indebiti
habet æquitatẽ in ſpecie,vt reſtituat̃ añ omnia,vt dictũ eſt.ſed
20 † æquitas in ſpecie præfert̃ æquitati in gñe:vt l.j.de vſuſc.&
ibi no.per Dy.& no.ꝑ eũdẽ in regula,poſſeſſor.de reg.iu.li.vj.

Præterea,ipſi dicũt,ſolutũ indebitè põt ꝓpter aliud debitũ
retineri:ergo ꝓpter ſeip̃m:vt l.ſi nõ ſortẽ.§.ſi cẽtũ.de cõdi.in
de.Rñdeo,põt retineri ꝓpter aliud debitũ,ſcilicet ciuiliter &
naturaliter:licet ꝓpter aliud debitũ naturaliter tantũ non:&
ſic remanet defenſata glo.noſtra.Habem⁹ de quatuor articu
lis expeditũ primũ articulũ. Videamus de ſecundo,ſcilicet
21 quod eſt indebitũ naturaliter † & ciuiliter debitũ.Et primò
quæramus exẽpla.Glo.ff.de condi.inde.l.j.ponit multa exem
pla.Inter alia ponit de chirographo,ſeu literarũ obligatõe an
te bien-

te bienniũ. Vltramontani cõtra. dicũt enim q̃ ante biẽniũ nõ est nata ciuilis, nec̃ naturalis obligatio: nam ille, qui ꝓmittit spe futuræ numerationis, ꝓmittit sub cõditione. ergo ante cõditionẽ nulla est nata obligatio: vt l. cedere diẽ: de verb. sig. Et istud dicebat Iac. de Ra. Pe. hoc probat. & idẽ Gul. dicẽtes, q̃ nec gl. dicit verũ: nec Iac. de Ra. imò statim est nata ciuilis, & naturalis obligatio. quod probãr sic: Cõtra obligationẽ legitimã literarum, datur exceptio nõ numeratæ pecuniæ: vt l. si ex cautione. & l. in cõtractibus. j. de nõ nu. pe. & insti. de lit. obli. ergo præsupponit actionẽ: quia exceptio est exclusio actionis: sed si est actio: ergo orit̃ exceptio ex naturali & ciuili obligatione. insti. de obli. in prin. Pręterea, lex dicit, q̃ cõdicit liberationẽ: ergo erat obligat⁹: vt j. de cõdi. ob cau. l. si cũ exiguã. de nõ nu. pe. l. si quali. Præterea, si cõtractus nõ impleat̃, nõ impeditur obligatio ciuilis, & naturalis, licet obstet exceptio: vt l. Iulianus. §. offerri. de actio. emp. Præterea, si cõtract⁹ habet debitã formã in se, licet causa nõ sit iusta, parit ciuilẽ & naturalẽ obligationẽ. Exẽplũ patet in cõtractu celebrato dolo, vel metu. Ita ꝓposito, talis contractus habet debitam sui formã ergo &c. Dominus Iac. Bu. tenebat gl. nostram: tamen pertrãsibat multũ sub nube. Dico gl. nostram dicere veritatem: & ad hoc
22 ostendendũ præmitto illud, qđ suprà dixi. Is† naturaliter est obligatus, q̃ iure gentiũ tenetur: postpositis præceptis iuris ciuilis: vt l. cũ amplius, §. j. de re. iur. Sed si ego promitto tibi dare centũ, spe futurę numerationis, credẽs q̃ tu mihi mutues: an tequã mutues ceĩsat æqtas quare debebã tibi teneri naturaliter: ergo non teneor. q̃ hoc sit verũ, do res tex. ff. si cer. pe. l. qui pecuniam. & lex parua est: vbi dicitur, q̃ habet in potestate: ne accipiẽdo se obliget. Apparet ergo q̃ nõ est obligatus. intelligę scilicet naturaliter. nam ciuiliter nõ est dubiũ q̃ est obligatus. Ad idẽ ff. quę res pigno, obli. pollunt. l. pe. qui potio. in pigno. habean. l. j. in fi. Ad contraria respondeo breuiter. Ad primũ dum dicit: promittit sub conditione. nego: imò purè promittit confidens de numeratione futura. Ad idem quod dicũt ex eo q̃ competit exceptio: ergo & actio: ergo vterq̃ obligat⁹: nego istam cõsequẽtiam. quid enim repugnat, q̃ ex ciuili obligatiõe sola oriatur actio? Certè nihil. dices tu: imò repugnat exẽplum quod dedisti, q̃ ciuilis obligatio habet se vt pater: na
a turalis vt mater, [a] actio vt filia. ergo sequit̃ q̃ filia descenderet ex patre solo absq̃ matre: qa ex ciuili sola. Rñ. nõ est repugnãtia aliqua. Sicut enim Deus cõditor omniũ creauit vnũ hominẽ absq̃ pre & matre, vt Adã: creauit aliũ hoiem ex viro absq̃ muliere, vt Euã: creauit aliũ ex muliere absq̃ viro, & hic fuit
23 Christus: ita Imperator cõditor† actionũ, quasdã actiões producit absq̃ aliqua obligatione de mũdo: & istę sunt actiões datiuæ, quæ nullã habẽt matrẽ nec patrẽ: de quibus per gl. in l. cũ no. de trãsa. de act. & obl. l. j. Eodẽ modo hic introducit actionẽ ex patre absq̃ matre: vt ex obligatione ciuili absq̃ naturali. nõ video repugnantiam, maximè cũ tex. Insti. de obli. in princ. dũ diffinit obligationẽ, se referat ad ciuilẽ in eo quod dicit, scdm nostræ ciuitatis iura. ergo secũdũ ius ciuile. Item dicũt ipsi. cũ dicit̃ obligatio: ergo erat obligatus. istã nego: quia cũ dicit̃ liberatio de facto, hoc est istrumẽtorũ cassatio: vt l. dissolutę. j. de cõdi. sine causa. multò magis hic, vbi est aliqua alia obligatio, scilicet ciuilis. Itẽ dicũt, licet cõtractus nõ impleatur, tamẽ oritur ciuilis & naturalis obligatio: vt l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. Rñ. in cõtractu emptionis, & vẽditiõis, & in similib⁹ nõ cõtrahit̃ obligatio principaliter spe futuræ traditionis: ita q̃ ista sit causa ꝓxima obligationis: sed spe. obligationis correlatiuę. ideo enim promitto tibi pretiũ, quia ꝓmittis mihi rẽ. & ideo obligor tibi, quia obligaris mihi. & ista est causa ꝓxima obligatiõis. & ideo vna sublata nõ nascerẽt alia: vt l. fi. de acceptil. ff. de rescin. vẽn. l. cũ emptor. Nec ob. si opponeres de pupillo emẽte. Nã potes videre per te: sed in quæstione proposita: causa, proxima quare tibi promitto, est spes numeratiõis. licet em̃ tibi ꝓmittã purè incõtinẽti, & hoc agit̃ cũ solẽnitate ciuili, tibi teneor: tñ etiã istud agit̃ inter nos, s. si nõ accepero, vel si nõ mutuabis, nõ teneor: vñ de ęqtate naturali nõ teneor. Dices tu. Ista obligatio ciuilis, q̃ cõtrahit̃ literis, vel stipulatione, contrahitur consensu: vt l. j. ff. de pac. ergo eodem momẽto cõsentio quod obliger. & quod non obliger: & sic est contradictio: vt l. vbi repugnantia. de regu. iur. Respõd. dico quod iste consensus & dissensus sunt diuersis respectibus: consentio enim quod obliger solẽnitate ciuili: consentimus etiam inuicem, q̃ nõ tenear in veritate, nisi in numeratiõne secuta. Hoc probãt dictę leges allegatę. l. qui pecuniã. præal. & d. l. j. in fi. Itẽ dicũt ipsi, si cõtractus habet debitã formã, oritur obligatio ciuilis & naturalis: vtĩ cõtractibus celebratis dolo. vl̃ metu. Rñ. ĩ illis cõtractibus est cõsensus coactus: licet cõtractus nõ habeat iustam causam in se: sed in isto nõ est cõsensus, vt dictũ est. Concludo ergo q̃ exẽplũ gl. est bonũ. Aliud exẽplũ
24 ponit glo. quãdo præcessit obligatio ciuilis, & naturalis, & postea secutũ est pactũ † de nõ petẽdo: quia per pactũ tollitur naturalis, & remanet ciuilis: vt l. Stichum. §. naturalis. ff. de sol. Gul. de Cug. i hoc dicit, q̃ est aduertendũ qualiter forma pacti fiat. Aut em̃ facio pactũ de nõ petendo: & non tollitur naturalis: qa istud pactũ nõ apponitur ad tollendũ obligationẽ, sed ad impediendã petitionẽ. Aut libero te per pactũ: & tũc tollit̃ naturalis. Ita dicit in §. pactus
tw ne peteret. ideo modo omitto: sed dicam aliàs. Possemus etiã ponere exẽplũ in sentẽ
b tia cõdẽnatoria [b], ex qua oritur obligatio
25 ciuilis † & nõ naturalis: licet qdã cõtradicãt: vt dixi in l. ab eo. j. quomodo & quãdo iudex. tenẽdo istã opi. q̃ ex sententia condẽnatoria nõ oriatur nisi ciuilis obligatio: tamẽ lex dat ei fomẽtum, & auxiliũ in tm̃ vt cõtra eã nulla oriat̃ exceptio: & tũc haberet vim ciuilis & naturalis præsumptæ, vt dixi in d. l. ab eo. & idẽ in obligatione literarũ post bienniũ: nã post biennium lex præsumit naturalẽ obligationẽ. Vnde est ibi naturalis solũ pręsumpta sine exceptionis obstaculo. Expeditis exemplis venio
26 ad quæstiones. Quæro, † vtrũ indebitũ naturaliter & ciuiliter debitũ. solutũ ꝑ errorẽ possit repeti. Gl. dicit hic, q̃ regulariter sic. Fallit in casib⁹, vt habes in ea. Tu verò licet gl. bñ dicat, dic ꝑ alia verba & melius intelligem⁹. Quãdoq̃ est indebitũ naturaliter sed ciuiliť debitũ, tñ est ibi naturalis præsumpta, ita q̃ nulla obstat exceptio: & tũc solutũ nõ põt repeti: vt puta solutũ authoritate rei iudicatę, vel ĩ obligatiõe literarũ post biẽniũ: vt l. j. j. de cõd. inde. & mãdati. l. fideiussor. §. in oĩbus. Quandoq̃ est debitum ciuiliter tantum, cui obstat exceptio: & tunc solutum quocunque errore potest repeti: vt l. si non sortem. § . indebitũ & §. adeo. de cõd. ind. Fallit si soluat̃ ex cã trãsactionis veræ vel p̃sumptę. verę. j. de cõd. ĩde. l. ij. & ff. de cõd. inde. l. in summa. in prin. præsumptæ, vt in illis causis, q̃ ꝑ inficiationẽ crescũt. Nã tũc soluẽdo videor soluere aĩo cõpensandi, ne negãdo ĩcidã in duplũ: vt j. de cõd. ind. l. ea q̃. & Insti. de obl. q̃ ex quasi cõtractu. §. fi. expedit⁹ est secũdus articulus.
27 Terti⁹ articulus est, qñ est vtroq̃ † iure indebitũ: in hoc nõ egemus exẽplis: vt qñ nullo mõ est ꝓmissum, vel debitũ, sed qs putabat se teneri. vel fuit debitũ, & est liberat⁹ solutiõe, vel acceptilatione, vel alio mõ, de his q̃ ponunt̃ inst. q. mo. tol. obli. isto casu solutũ quocũq̃ errore repit̃: vt l. sed & si me putẽ. in prĩ. ff. de cõd. id. Fallit. in casib⁹ si soluat̃ authori. rei iud. vt l. j. de cõdi. ĩde. & l. si fideiuss. §. in oĩb⁹. ff. mãd. & l. si sine. §. j. rẽ ra. ha. Itẽ si soluat̃ ex cã trãsactiõis: vt l. ij. j. de cõdi. ind. & l. in summa. in prin. de cõd. ind. ff. Itẽ fallit in causis, quę crescũt ꝑ inficiationẽ: vt dictũ est. & hoc no. plenius in l. eleganter. in fin. de condit. inde. & est expeditus articulus. iij. Quartus articulus est qñ est vtroq̃ iure debitũ sed ope exceptiõis indebitũ. Exẽplũ

a ¶ Naturalis vt mater. Contrariũ tenet Bar. in l. etiã. ff. de mi no. Baran l. ij. in q̃ bus cau. in integr. re sti. non est neces.

¶ Pro cõcordia Aduerte q̃ sententia cõdemnatoria parit solũ actionẽ ciuilẽ, nõ naturalẽ. Ita Bart. in hac l. cũ quis. versic. possemus etiã ponere exemplũ. & in l. j. in ix. col. ff. de condi. indeb. Idem Barto. in l. ab eo. C. quomodo & quãdo iud. domi. Alexã in sua aposti. la in hac l. cũ quis alleg. Bart. sibi contrariũ in l. Iulianus verũ de itorẽ. x. col. & seq. ff. de condic. inde. versi. item dubitatur vtrũ res iudicata tu dic: fortè est contrariũ: sed subtiliter potest saluari Bart. quia in di. l. Iulianus. non simpliciter dicit oriri obligationẽ naturalẽ ex sententia, sed licet ex eo fonte vbi regulariter oriuntur obligationes naturales: scilicet ex cõsensu. l. consensu. cũ si. ff. de acti. & oblig. Sed dicit Barto. q̃ oritur obligatio naturalis ex sententia, quę insurgit ex naturali ęqtate iuris, quæ est vt maiorib⁹ pareamus l. veluti. ff. de iusti. & iu. Est enim ęquitas naturalis quæ astringit vt obseruetur qđ præcipit dominus, & maior. Et in lege diuina: q̃ ius naturale dicitur: q̃ nõ obedierit principi moriatur. cap. ij. de maio. & obed. & ita seipsum declarat barto. in d. l. Iulia. quasi sentiat de alia obligatione naturali, cũ de illa, de qua in hac l. cũ quis. & in iuribus præallegatis.

b ¶ Cõdẽnatoria. Adde Bart. in d. l. ab eo. & in l. ij. in vĩ. col. ff. de condi. indeb. sed Barto. tenet cõtrariũ in l. iulianus. in x. col. de condi. indebi.

a ¶ Interuſurio. Sed aduerte: quia Barto in l. ſi ſocer. §. Lucius. ff. ſolu. matrimo. videt voluiſſe ita demum dari repetitionem huit indebitè ſoluto ante tempus, ſcilicet propter interuſuriū medij temporis tantum. Cuius contrarium hic voluit. & in l. ff. de condi. inde. videlicet, ꝙ etiam ſi nullum eſſet interuſurium medij temporis: tamen reputatur. Ita videtur ſenſiſſe gloſ. in l. ſi fideiuſſor. & l. quamuis. ff. mand. & nota Imol. in d. §. Lucius. dixi aliqua verba pro concordātijs. vide ibi per eum.
☞ P. P A V. P.

b ¶ Quoties. Vide circa hanc legē Fel. in c. quæ in eccleſiarum. col. xvij. extra de cōſtit. Et ꝙ in poſſeſſorio princeps poſsit p̄ iudicare tāçȝ ſit modici præiudicij, vide Bar. in l. authoritatē. vnde vi. Facit dictū Bar. in l. admonendi. colū. vij. dum tangit quæ dicat causa magna. & ibi addidi. ſed in contrarium vide Salicetum in d. l. authoritatē. Et ad Bart. in l. item ſi verberatū. ff. de rei vendica.
☞ P. P A V. P.

c ¶ Vt actiones. Super hoc vide omnino q̄ habes ad Bart. in l. ex hoc iure. in vlti. colū. ff. de iuſti. & iur. An autem & quomodo poſsit princeps tollere exceptiones peremptorias, vide Iaſ. in l. ij §. ſi is pro quo. in ij. co. ff. quod qſcȝ iu.

d ¶ Et dixi. Aduerte tamen: quia ſi ſtatutum diceret, reus habeat tantam dilationem: maius dubium eſſet: quia appellatione rei venit fideiuſſor, ſecundū gloſſ. not. in l. Stichū. §. qđ vulgo. ff. de ſolut. ſed an ſit ẏa, ibi dixi. Et facit hoc ad not. in l. exceptio. §. rei. ff. de exce. & hic adđ Bal. in l. tā mandatori. C. de nō nu. pe. vbi etiā ponit ea quæ hic dixi. & ibi etiā in pen. col. ponit quid econtra, an exceptio competēs fideiuſſori cōpetat reo. Et vide etiā ibi in vlti. colū. an factū rei noceat fideiuſſori, & ecōtra. ex his dictis per Bart. adde ꝙ illud qđ dicit Bar. in d. l. cū filiꝰ. §. j. in fi. ꝙ quoties nos eſſemus in dote: tūc fideiuſſor pōt conueniri. & ſic illud priuilegiū ſibi nō ꝓdeſſet. intelligas niſi debitor principalis ſuſciperet iudiciū in ſe, & diceret, nolo conueniās fideiuſſorē: quia mea interest ne cōueniatur: qa ageret incōtinēti cōtra me. arg. l. fi. de vſu. rei iud. Et de hoc eſt tex. ſing. ſecūdum Imo. in l. idemq; §. generaliter. verſ. ſuo nomine. & fuit dictum Bar. in l. verū. in prin. ff. pro ſoc. & Bar. in l. & ſi fideiuſſor. ff. de re iud. & in l. Stichū. §. qđ vul. 36. ff. de fal. & fuit dictū Cy. hic, i fi. Sed imò cū reue-

ponit glo. in Macedoniano & Velleiano.

Antequam vadam vlterius quæro quæ eſt rō, ꝙ iſtæ exceptiones Macedoniani & Velleiani, nō tollunt obligationem na
28 turalem. Reſpondeo, † quia nō ſunt inductæ æquitate naturali: ſed magis ex moribus ciuitatis noſtræ Romanæ. Vnde de iure ciuili ideo nō tollit naturalem: vt Inſti. de legi. agna. tute. §. fi, ſed quare non tollit ciuilē obligationē? Reſpondeo. quia verba legis inducētis has exceptiōes, nō tendunt ad perimendum obligationē, ſed ad impediendum petitionem. dicūt enim: ne actio petitione videretur: nō autem dicūt, ꝙ mulier intercedēdo non obligetur: vt l. j. in prin. ff. ad Mace. & ad Velleia. l. ij. §. j. & ideo dicit hic gl. quod eſt debitum ciuiliter, & naturaliter: ſed ope exceptiōis indebitū. & ideo quicquid lex dicat, nō habet locū in exceptionibus quæ procederent ab æquitate naturali: quia tūc naturalem obligationem tollerent, & remaneret ciuilis. & de iſto mēbro dictum eſt §. An autem tale indebitū per errorem ſolutum
29 poſsit repeti, Gloſſ. facit † quatuor mēbra. Primū, quandoq; quis eſt tutus exceptione dilatoria: tūc ſolutum quocunq; errore nō reperitur: vt l. in diem. & l. nam ſi cùm moriar. ff. eo. licet quidam contrariū dixerint. & vide gloſ. quæ dicit veritatē. Dices tu: dies ſolutionis eſt ſumma pars obligationis: & ideo qui ante diē ſoluit, videt ꝙ poſsit repetere: ſicut ille, qui plus in quātitate ſoluit: vt j. dicā. Reſpōdeo, illud plus
a propter diē cōſiſtit in interuſurio [a] medij temporis, quod poſſet lucrari. iſta autē ratio lucri inducit retentionē. & etiā actionem cōuentione partium, ſeu ex voluntate teſtatoris. Et ita loquūtur omnia iura, quæ inuenies ad hoc. Actiones verò, quæ introducūtur ex poteſtate legis, non dantur propter iſtud lucrū, ſeu cōtemplatione huius lucri: vt l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. de actio. empti. Secundum membrum eſt: quia iſta exceptio quandoq; eſt perpetua, & fauorabilis: tunc ſolutū quocunq; errore repetit: vt l. qui exceptionē. ff. eo. vide glo. Contra iſtud opponi. exceptio. quæ inducit ab epiſtola diui Adriani, eſt fauorabilis: quia fauore fideiuſſorū inducta eſt qđ apparet: quia ei poteſt renū
30 ciari: ſed tutus † illa exceptione per errorem ſoluens non repetit: vt l. ſi teſtamēto. §. pe. ff. de fideiuſ. ergo tutus exceptiōe fauorabili ſoluēs per errorē non repetit. glo. voluit ſoluere inſtit. de fideiuſ. §. ſi plures. nec bene dicit. Dy. voluit ſoluere in l. cōtraria. & ſoluit peius. Ego dico ꝙ exceptio ꝓcedēs ex epiſtola diui Adriani eſt de exceptionibus quæ inducuntur ad rigorem iuris cōſeruandū, vt j. dicam. ideo nō cadit ſub iſto mēbro. Tertiū membrū eſt, quando exceptio perpetua, & odioſa, vt Macdoniani: tunc diſtinguo ſic. Aut eſt ſolutū per errorē iuris: & non poteſt repeti. Aut per errorem facti: & tūc ſic: vt l. qui exceptionē. de cōdi. inde. & l. vlti. ff. ad Mace. & vide gl. In hoc nihil eſt dicēdū: quia gl. dicit optimè. Quartum membrū eſt, quādo eſt exceptio dubia: tunc exceptio dubia iudicatur ꝑpetua: vt l. ſufficit. de cōd. inde. & vide gl. Quintum & vltimū mēbrum eſt, quando aliquis eſt tutus exceptione aliqua, inducta ad rigorem iuris conſeruandum: tūc ſolutū quocunq; errore non repetitur. ff. de cōdi. inde. l. Iulianus. & j. de cōdi. inde. l. j. vide glo. Aduerte: quid vult dicere glo. de exceptione inducta ad rigorem iuris conſeruandū. ſi velles intelligere de exceptione rei iudicatæ, nō diceret bene: quia ille cadit ſub primo mēbro, ſecundùm opi. gl. noſtræ, quando eſt indebitum ciuiliter, ſed naturaliter debitum. ideo cum allegat j.
31 de cōd. inde. l. j. nō bene cadit hic. Sed ego † intelligo exceptiones inductas ad rigorem iuris cōſeruandum, de exceptione litis pendētis, de qua loquitur d. l. Iulianus. in prin. de cōd. ind. Item ſi ſim tutus exceptiōe fori: & idem in ſimilibus, quæ non recipiunt obligationem, neq; actionem, ſed ſolùm cōueniendi facultatē. & iō dico ꝙ exceptio epiſtolæ diui Adriani, & exceptio, quam habent fideiuſſores hodie per aut. de fideiuſ. & duo rei per aut. de duobus reis. ſunt de illis exceptionib⁹ quæ ſunt inductæ ad rigorem iuris cōſeruandum. nō enim tendunt ad perimendā obligationem, vel actionem principaliter: ſed tendunt ad hoc, vt alius prius cōueniatur: licet per quandam conſequentiā poſsit euenire, vt ille prius cōuentus ſoluat, & alius liberetur illa liberatio erit propter ſolutionem. non vigore illius exceptionis: ideo tutus hac exceptione ſoluens non repetit: vt l. ſi teſtamento. §. ij. de fideiuſſo.

De precibus Impera. offeren. *Rubrica.*

Continua vt in gloſſa.

1 ☞ *Seruus admittitur ad accuſandum de nece domini. & nu. 3.*
2 *Multa aliàs prohibita propter bonum exemplum permittuntur.*

LEX I.

1 LIcet ſeruilis. Seruus admittitur † ad publicandum, & ad accuſandum de nece domini. h. d. Not. ꝙ dixi in ſum-
2 mario. Secundò no. ꝙ multa † quę aliàs ſunt prohibita, propter bonum exemplum permittunt vt hic, & l. exemplo. j. de probat. & l. aut facta. in fine, de pœnis. Tertiò no. ꝙ ſeruus admittitur ad accuſandum de nece domini: quandoq; etiam in alijs: vt j. ad l. Iuliam maieſt. l. nullus. & ff. ad l. Iuliam maieſta. l. famoſi. &c.

1 ☞ *Quod differtur, non aufertur.*
2 *Beneficium principis debet concedi ſine graui iniuria alterius.*
3 *Princeps ex certa ſciētia pōt auferre quæ ſunt iuris ciuilis, nō quæ ſunt iuris gentiū.*
4 *Dilatio conceſſa principali, an porrigatur ad fideiuſſorem, remiſſiue.*

LEX II.

b QVoties. [b] Duas habet lec. in glo. tamen ad idē tendunt. Petitio tantùm, per quam dilatio cōceditur vel remittit, poteſt produci: ſecus ſi peremptoria exceptio cōcedi, vel remitti poſtulet. h. d. ſecundū vtranq; lectu. No. primò quod dixi in ſummario.
1 Item † quod differtur. Secundò not. † ꝙ beneficia principū de-
2 bent concedi ſine graui iniuria alterius. Venio ad apparatū. Oppo. j. de pac. inter emp. l. antepe. Solu. ibi petebatur auferri dilatio magna: & ſic magnum præiudicium afferebat &c. Item opp. j. de reſcin. vendi. l. ratas. Sol. Dicit glo. & tu dic, vt in ea.
3 Quærit gl. an † ex certa ſcientia princeps poſsit per ſuum reſcriptum ius alteri auferre. Gl. hic diſtinguit, ꝙ quædā ſunt de
c iure ciuili, vt actiones [c]: & iſtæ poſſunt auferri per principem. Quædam ſunt de iure gentium, vt dominium: & iſtud nō pōt auferri. Ita dicit gl. tua quam no. quod dicam in l. fi. j. ſi contra ius vel vtili. pub. & ſigna glo. Cyn. hic format vnam quæſtio-
4 nem, vtrum † dilatio conceſſa principali corrigatur ad fideiuſſorem. Finaliter reducit eam ad examinationē illius quæſtionis, quæ examinatur in l, cùm filius. §. j. ff. de verbo. oblig. quæ
d eſt multùm prolixa. & dixi [d] in d. l. cùm filius, &c.

1 ☞ *Qui habet dilationem ad ſoluendum beneficio ſpeciali, tenetur ſatiſdare.*
2 *Cautela quando dantur per ſtatuta dilationes ad ſoluendum mercatoribus uel ſocietatibus, quòd non teneantur ſatiſdare.*
3 *Verbum, non ualeat, quando importet ipſo iure. & nu. 5.*
4 *Satiſdatio, quæ debet præſtari ab eo, qui habet dilationem ad ſoluendum beneficio ſpeciali quando præſtetur.*

Si ſtatutū

rentia,si vidisset verba Cyn.non ibi indefinitè dixisset. Quod autem hic dicebat aut iste habet priuilegium contra quoscunq;:& tunc dico cp non potest accipere iudicium,cùm sua non intereſt.quia habet etiam contra fideiussorem.& sic illud quod dicebat ad intelligentiam Barto.in d.l.si filius.§.j.non procedit,eo maximè: quia ibi competebat contra quoscunque.Aut non competit contra quoscunque, & tũc procedit opi. illorum supra allega ta. Alex.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Vniuersa. Nota cp ista exceptio, tu non debes gaudere excep tione,nisi primò satisdes:est dilatoria,et debet opponi ante li tem contestatam. Vi de domi.Fran.consil. cxxxvij.circa finẽ.Et circa hãc satisdatio nẽ quæ nõ debet præ stari , vide omnino Alex. cõsi.cccxlvj.& consil.cccccl.xxxv.in prin.Ang.cõsil.lxj.in pe.col.Ro.consil.ccc xxiij.vbi idẽ dicit in statuto, quod in re scripto:& idẽ in alijs exceptionibus,quod in dilatorijs.

a ¶ Vniuersa. Hæc lex cano.est xxv.q.ij.

✠ POMATES.

a ¶ Vniuersa.Ad istã l.pro declaratione v de etiã Alexã.consil. xxxviij.volu.iij.in ij. dubio . vbi dicit qđ nõ haberet locũ quo ties debitũ , sup quo petitur dilatio,debe retur ex cõtractu iu rato:& cp tales impe trationes sunt restrin gendæ.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Nõ valeat. De hoc vide latè Feli.in c.nõ nulli.§.sunt & alij.In verſic.fallit tertiò.de exceptio.

c ¶ Qñcp lex iubet. Ista verba sunt aurea & vide Bal.in rub.j. de rescin.vẽ.& plenè per Bart.in l.si ita qs. §.ea.ff.de ver. obli.& omnino vide quod voluit Bar.in l.vt iu risiurandi.in prin.de oper.liber . per illam glo.not. Nec omittas videre.Bartol.in l.his cõsequenter.ff. fa.erc. vbi pulchrè, & vide quod not.Bart.in l.fi lio præterito.in fin.ff. de iniusto test. & ad no.hic adde Bar.in l. fin.C.de ca.lar.lib.x. & ibi etiã qñ lex vel statutũ dicit,contra ctus nõvaleat.tũc se cũdũ ipsum bene in telligitur ipso iure l. nõ dubiũ.ẽ.de legib. & ibi oĩno vide Bal. maximè in pe.col.& Bart.in l.cũ lex.de fi deiuſ.Ad hoc glo.no. in cle.j.de iure patro. vbi formæ prefictio tũcvitiat actũ cũ tra dit forma à pri.attri butiuè iuris:vbi aũt tradit post iurisdictionẽ cõcessam aliquid in eius exercitio seruandũ,omissio eius non reddit id,cp agitur,nullum.Et ita alleg.no.Pet.de Anc.in Cle.j.in fi.de seque. pos.& fruc.& cp dixi in l.cũ le ge,de fideiuſ.ex opposito: in ex tali contractu trãs feratur dominiũ:vide per Bar.in l.j.§.per cõmunẽ.ff.de acq.pos.& ibi vide apo stillã:nũqd ex cõtractu simulato trãsferaŧ dominiũ:alle.casum fin.cp nõ.quẽ not.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Aliũ actũ.Limita singulr istud,nisi esset adiectũ certũ tẽpus intra cp lex requireret post actũ solẽnitatẽ:qa tũc esset actus ipso iure nullus trãs cto tẽpore.scđm Ang.singlr cõsi.xxxvj.inci.in dei nõie i pe.col.ad fi.Et vide vnã singularẽ vtilitatẽ huius doctrinæ per Pañ.in c.qñ frequẽter,i vj.col,extra,vt lite

6 *Si statutum dicit,quòd de quolibet contractu soluantur decem pro gabella si gabella non soluatur an con tractus sit nullus ipso iure.*

7 *Testamentum quod ex forma staatuti debet insinuari cer tis mensibus,si non insinuetur an sit nullum ipso iure.*

LEX III.

a VNiuersa. a Qui habet di lationẽ à prin cipe,tenetur satisdare de soluẽdo in termino.h.d.Not.† cp qui ha bet dilationem ex beneficio speciali,tene tur satisdare de soluendo in termino:aliàs vtrũ iste,q habet dilationẽ,possit cogi ad satisdandũ:est materia l.in omnibus.ff.de iudi.& l.si debitores.ff.de priuil.credi.do. Cy.ponit in l.j.j.vt leg.no.caue.& hoc tan git aliqualiter. Et ideo † quando per sta tuta terrarum,conceduntur dilationes ali quibus mercatoribus,vel societatibus : sis cautus quod in reformatione ponatur , ne satisdatio possit peti:aliàs non possent vti illo beneficio.Ita videtur hic in gl.q̃ dicit, id est,fortiantur effectum. Notà ergo qđ illud verbum,non† valeat b,innuit scilicet in effectu,non ipso iure.quod an sit verum dicam incontinenti præmissa quæstione quam facit glossa. Quęro,quando ista sa tisdatio debeat præstari.Rñ.† qdã dicũt, cp anteq̃ rescriptũ petaŧ. Alij dicũt cp post non potest vti beneficio rescripti,nisi satis det:nec tenetur ab initio satisdare.& vide glos.vtrum † ergo non valeat,intelligitur in effectu,vt ibi. Cõtra:imò videtur quod factum contra legem sit ipso iure nullum: vt suprà de legib c.l.nõ dubium. Dicas no. quandoque lex iubet quod aliqua solenni tas adhibeatur tempore contractus:& tũc si aliter fiat,non valet ipso iure:vt vidistis in authenti.hoc ius porrectum suprà de sa crosanct.eccle.& infra.de transacti.l.cum hi infrà.de testa.l.hac consultissima.circa prin.Quandoque lex iubet c aliquam so lennitatem adhiberi post contractum , vel alium actum d perfectum;& tunc si illa so lennitas non seruetur,tunc contractus nõ est nullus ipso iure:sed non valet,scilicet in effectu,nisi per legem aliter exprimere tur expresse.c Pone,dicit statutum, f de quolibet contractu soluatur † gabella de cem solidorum pro libra:aliàs nonvaleat. Certè ista solutio si fit post contractum fa ctum,g licet aliàs non valeat,non facit cõ tractum nullum ipso iure,nisi expresse di catur in statuto:vt hic vides.& posset quã docunque solui,nisi contractus esset limi tatus:vt hic. Item dicit hic statutũ † quod testamentum debeat insinuari certis mensibus;& si non fiat,non valeat. Certè non debet intelligi ipso iure:sed non valeat in effectu.Hoc dixi ff.de ver.obl.l.si ita quis.

nõ cõt.vide Ber.in trac.de Gabel.in iij.parte viij.partis principalis.in viij.col.& seq.Vide latissimè Feli.de hac materia in d.c.quoniam frequẽter.in iij.col.alias est in §.quoniam frequenter.& eundem in ij.& iij.col.extra,de testib.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Expresse.Quòd idem sit etiam si lex exprimeret quòd sit nullus,vide singulariter Paulum de Cast.consil.ccxx.in iiij.colum.

§.ea lege.& feci tibi mẽtionem de hac l.in quæstione de vsurario manifesto: vt dixi in l.filio præterito.ff.de iniust.testa.

SI quis aduer. Aduersus sentẽtiam præfecti prętorio potest supplicari semel tantum.h.d.Oppo.j. ne liceat in vna eademcp causa tertiò prouoca.l.j.Sol.glo.ibi appellauit bis.& quæ est ratio:vide hic nũquam appellauit. Hic habetis authenti.quæ supplicatio.ideo se quitur &c.

1 *Libellus,exceptio,acta,& instrumenta possunt corã ipso notario produci.*

h VÆ supplicatio. h Primò ponitur intra quod tem pus debeat supplicari.Secundò de supplicationis effectu. Tertiò quid si • non sit seruata forma in supplicando.Par tes videbitis in tex. Secunda ibi:quo subsecuto. Tertia ibi:nisi sub hac. Oppo.& videtur ipse idem non debeat cognoscere de iniquitate suæ sentẽtię:vt l.eos.in prin. i infrà,de appel.Sol. i aliud in supplicatiõe vt hic:aliud in appellatione,vt ibi.Secun k do k oppo.minor iudex sententiã superio ris non retractat:vt l.pręfecti.& l.sequẽ.ff. de mino.Sed hic innuitur cõtrarium,dum dicit.quod contra sententiam prefecti da tur supplicatio eius officialibus.Sol.glos. fateor quod supplicatio datur ipsis officia libus:non vt ipsi cognoscant , sed vt offe rant ipsi præfecto,vt cognoscat. Nota er go l ex hac authen.cum gl.† cp libellus & l 1 alia acta,& instrumenta, & exceptio,pos sunt produci coram ipsis notarijs:licet nõ producãtur coram ipso iudice principali: & de hoc etiam videbitis in l.eos.j.de app. Oppo.de principio ad fin.huius authẽ.nã in principio dicitur , quòd intra decẽ dies debet supplicare.In fine dicitur,qđ postea etiam potest retractari sentẽtia.Sol.Dicũt quidam,quod in fine dicitur , loquitur de retractatiõe,quę fit ipso iure:vt quãdo sen tentia est lata legem,& senatuscõsultum: nõ de ea quę retractaŧ per viã supplicatio nis.Alia opinio est melior:qđ ille qui non supplicauit intra decẽ dies,nõ potest à vi ctore impedire executionem,& petere fi deiussorem:bene tamẽ potest petere quod sententia retractetur.Vel dic cp intra decẽ dies potest porrigi supplicatio ipsi pfecto. Præterea post decẽ dies põt porrigi prin cipi. Ita dicit gl.in l.j.de sen.pfect.pto.&c.

1 *Rescriptum ab excommunicato impetratum,est nul lum ipso iure.*

2 *Defectus persone impetrantis non uitiat rescriptum.*

3 *Dispositio huius legis an habeat locum,siue quis impetra*

f ¶ Pone:dicit statutũ. Quid si statutũ an nullat ipso iure ga bella non soluta . & an contractus dica tur valere , & quid operetur annullatio, vide per Bald.in l.cũ mulier.ff.sol.matri.in x.col.cum sequen.

✠ P. P. AV. P.

g ¶ Contractũ factũ. Imo etiam si conue niatur in iudicio.po terit semper ante sen tentiam soluere,vide Bar.consi.lxviij.

✠ P. PAV. P.

h ¶ Quæ supplicatio. Circa materiam hu ius authen. cp in du bio via suplicandi nunquam intelligaŧ periculosa , vide A lexan.consil.lxxxviij. volumi.iij.in j.& ij. col.Et vide de mate ria istius supplicatio nis multa per Car di.Alexan.in c.ex ra tione . in pen.& vlti. col.extra.de appel.

i ¶ Solu.Aliud in sup plicatione. Et est ra tio,quia in appella tione continetur ini quitas summa : sed per supplicationem potius quandã mise ricordiam implorat. Facit l. præsect. põto. in fin.de mino.Et vi de de materia istius auẽ.Ang.de Are.in l. ex consensu.de appel. qui dicit cp in casib in quibus non potest appellari.potest sup plicari.illud est verũ, quando nullo modo potest appellari.

k ¶ Secundo oppo. Et adde qñ aliquid cõ mittitur appellatio ne remota , debet in telligi de iniusta.l.j.§. & parui. ff. quod vi aut clam.& vide ibi Barto.in l.diuus.ff.de test.mili.& Bal.in l. j.ff. de offic . præfect. præto.& text . & qđ ibi not.in capitu.pa storalis . extra,de ap pel.Sed nunquid peti poterit restitutio in integrum,vide Bart. & Bal.post glos.in l. j.si de momen . pos. fuer.appell . & Bald. in l.ij.C.de app.Nun quid autẽ poterit re cusatio porrigi,vide Bal.in l.fi.C.de sentẽ. Nũqd aũt remota q̃ rela , possit appel.vi de Bal.in l.j.ff.de offi. præsect.põto.Sed nun quid ciuitas possit fa cere statutum cp non liceat appellare:vide Bal.& doct.in l.is cuius.ff.de aqua plu.arcen.& no.in c.si de app.in vj.& ibi Io.And.in nouel.& Cy.in l.si appellationẽ.C.de app.& Bal.in l. j.C.de senten.quæ sine cer.quãti.Sed nunquid à statuto dicente,quòd de nullitate sententiæ non posset opponi:quomodo debeat intelligi.vide gloss.fin.in Cle.j.de seque.pos.& fruc.& in c.j.de re iudi.& Bal.in l.diuus.& in d.l.j.§.& parui.& per Imo.in l.ij.§.interdũ.ff.a quibus app.nõ licet.Et an si statuto cauetur,cp à sententia non possit appellari:an possit supplicari vide Bal.in l.fi §.fi.C.de tẽ.app.in fin.& vide gl.Bal.in l.j.de off pfe.prẽto.& vide in fimi.Ang.de Are.in l.si fer.in fi.de ap.

l ¶ Not.ergo ex hoc authen.Et ad hoc vide Barto.in l.si finita.§.Iulianus.in v.col.

de dam.infect.& per Bart.in d.l.eos.§.ſup his.& in l.p̃cipim⁹.§. ſi his.et i.ſed Bald.hic dicit,q̃ nõ credit veꝛrũ dictũ Bar.i inſtruꝛmẽtis, quæ ꝓducunt ad ꝓbãdũ: qa debet fieri iudici,nõ tabelꝛlioni: vt legit & no.i l.iubemus.ĵ.de liber. cau.& infrà.de teſt.l. hac conſultiſſima.§. pe.vide oĩno Bal.hic.

a ¶ Vniuerſis. Defectus ꝑſonæ impetrãtis an vitiet reſcriptũ:dic latius vt ꝑ Bal.in l.j.ĵ. de cad.tol.& qa hic dicit de excommuniꝛcato,,vide qd poſsit facere excõmunicat⁹ ꝑ Bald.in l.j.ſ.de iur, & fac.ignor.

b ¶ Tenementi. Adde Bar.i l.ĵj.C. de decur, lib.x.& q̃ ipſe no.in l.obſeruare. eo.titu.

☙ P. P A V. P.

c ¶ Reſcripta .Adde inquantũ dicit i tex. q̃ valet reſcriptũ, ꝑ q̃ crimẽ indulgẽt vt nõ procedat, niſi ſupꝛplicans exprimeret cauſam cõdẽnatiõis, & quãlibet facti qualitates.alꝫ ſecus ſecũm Bal.in l. præſcriptiõe in xj.col. ver.ad conꝛcordandas iſtas opiꝛniones. infrà, ſi cõtra ius vel vtil.publi.

c ¶ Reſcripta.In princ. hæc lex eſt canoniꝛzata xxv.quæſtio.ĵj.

d ¶ Inſtrumentorum. Adde Bar.in l.in ciuiꝛle.C.de furtis. & ibi dicit,q̃ debet edi⁹toꝛtũ ſtatutũ. An.Barb.

d ¶ Inſtrumentorum. Vide in l.fi.§. pe.infrà de appel.& ꝑ Bal.in l.j.ff.quẽad.teſta. ape. & vide. etiã per Bal. in l.oẽs populi.in fin. ff.de iuſti.& iure.& vide Bald. hic oĩno. & Bart.in l.argentaꝛrius.ff.de eden.

e ¶ Quod not.Bart. in l.j in fi.ff.de curat.bodan. & in l.j.de tab. exhibend.

☙ P. P A V. P.

f ¶ Principi dat⁹.No. q̃ ad hocvt reſcriptũ cũ ſupplicatione haꝛbeat vim libelli reqꝛritur q̃ ſit facta comꝛmiſsio ſine figura iuꝛdicij: alias ſecus. Ita Bal. & alĵ hic,& Saꝛlic.Bal.in l.ne quicq̃. §. vbi decretum. de offic. procon.& le.in l.j.ſ.de preci.Impera. offer.in l. eleganter.§. ſi qs poſt de condict. indeb.Imol. in c. p̃terea. extra. de dilatio. Imo neceſſe eſt q̃ ꝓꝛducat reſcriptũ cum ſupplicatione vt obꝛtineatvim libelli do. Anto.in d.ca. p̃terea. extra de dila.Imola. in l.ſi qs filius.§.eius ff.de iureiur. Et q̃ neꝛceſſe ſit reſcriptũ cũ ſupplicatiõe, vide eꝛtiã Bal.in d.l.eleganꝛvt §. ſi qs poſt.& in

uerit pro ſe ſiue pro alio.

4 *Quando eſt facta reformatio in conſilio, non debet quæꝛri perſona rogantis,*

a VNiuerſis. [a] Non eſt quærendũ à quo aliqd fuerit impetratũ.h.d. Cõtra iſtam oppo.extra de reſcript.c.).lib.vj.vbi dicit,quod eſt †ipſo iure nullũ reſcriptum ab excõmunicato impetratũ, & ſic quæritur de perſona impetrãtis.So. Speciale eſt in excõmunicato,cũ quo participare non licet.Contra hoc oppo.extra de reſcrip.c.nonnulli.§.j.& c. ex parte.el. iĵ.vbi dicitur quod non valet reſcriptum impetratum à falſo procuratore. & ſic inquiritur perſona impetrãtis.Sol.Illæ decre.hodie nõ ſeruantur,vt ibi no. Vel aliter;defectus†perſonæ impetrantis non vitiat reſcriptum:ita loquitur hic. ſed mendacium ſeu falſitas eius;vt ſi aſſerit ſe procuratorem,tamen non eſt: illud habet vitiare reſcriptũ:hic verò impetrans in nullo mentitus eſt:ibi ſecus. Quærit glo.vtrũ hæc lex habeat locũ ſiue impetraueritꝛ,p ſe,ſiue pro alio.Glo.dicit, ſi impetrat pro ſe, debet diſtinguí an Imperator fuerit ſciens conditionis eius,aut nõ.& bene dicit argu.pro hoc in l. quídam conſulebat. ff.de re iud.ſed ſi impetrat pro alio, habet locum hæc lex.Et intelligas quod impetrabat pro alio non aſſerendo ſe procuratorem falsò, quia tũc vitiaretur reſcriptũ propter mendacium,vt ſuprà dixi. Vltimò nota quod quando eſt facta reformatio in conſilio,†non debet quæri de perſona rogantis ſeu conſulentis:ſufficit enim quod conſilium hanc mentem habens hoc reformauerit.quod nota & perpetuò tene

b menti.[b] Barto.

Reſcriptum contra ius,quando nemini nocet,& prodeſt petenti,an ualeat.

c REſcripta. [c] Ponit dictũ & duas exceptiones.Breuis eſt:& de materia huius l.dicam in l.fi.ſi cõtra ius vel vtil.publ. Oppo.infra.ſi nuptiæ ex reſcri. pe,per totum titu.vbi reſcripta quæ nemi ní†nocent,& proſunt petenti,nõ admittũ tur.Huius timore dicit gloſſ.quod quædã ſunt reſcripta prohibita impetranti ſpecialiter,& expreſsè: & illa impetrata non valent,etiam ſi nemini noceant. Ita dicũt contraria.Quædam ſunt reſcripta nõ prohibita ſpecialiter impetrari;& tunc loquí tur hæc lex:vt ſi reſcriptum continet aliquid contra legẽ ſcriptam,non valet.Fallit in duob⁹ caſibus poſitis hic ĩ text.Exẽplum potes ponere in hac lege : Aliquis impetrauit quod minori quatuordecim annis liceat facere teſtamentum; vel q̃ liceat appellare poſt decem dies : vt in contractibus emptionis,& vẽditionis, non teneatur de euictione.Certè iſta non valent: quia cõtra ius. Contra iſtã lect.opponunt Vltramontani q̃ tale reſcriptũ non videtur contra legẽ:vt ff.de pac.l.paciſci. Vnde dicũt,q̃ licet reſcriptum ſit contra tenorem legis,nõ tamen eſt cõtra legẽ. Bar.tenet opi.gl.noſtræ,Nã in reſcriptis eſt quædã lex generalis derogatoria q̃ dicit q̃ nõ licet impetrare reſcripta iuri cõtraria:vt l. nec damnoſa. ſ. e.ideo ſemper cùm impe-

rantur contra legẽ,impetrantꝛ contra illã clauſulã derogatoriã.l.nec damnoſa.ſ. eo. Oppo.ſ.eo.l.quoties. Sol. Illud ibi,quãdo alium modicè ledit,& dilatio poteſt facilè impetrari à príncipe:aliàs nõ.Et hoc dícam plenè.in l.fi.infrà,titu.iĵ.&c.

1 *Quando aliquis petit copiam inſtrumenti, an ſolùm particula.quæ ad ipſum pertinet,ſit ei danda.an totum in ſtrumentum:remiſsiuè.*

d INſtrumẽtorum. [d] In ſupplicationibus,debet poni effectus inſtrumẽtorũ, vel verba, ſuper quib⁹ dubitatur,nõ totus tenor eorum.h.d. Oppo.j.de tranſac.l.vt reſpõſum.Sol.Illa intelligitur ſecundum iſtam.

1 †Vltimò no.ex hac l.argu. quod quando aliquis petit copiam inſtrumẽti, debet ſibi dari illa tantũ particula,quæ ſpectat ad eũ,nõ totũ inſtrumẽtum; vt hic vides. Ad idẽ facit.ff.de edẽ.l.argẽtarius.§.edi.In cõtrarium facit fortiter.l.in ciuile.de legi.cũ ſua gloſ.De hoc conſueui dicere ſup rub.

e ff.de noui ope.nun.quod no.[e] Bar.

•f *Quando libellus principi datus.*[f] *Rubrica.*

¶ Continua vt in gl.& adde ſuper tex.rubricæ dũ dicit quod libellus principi dat⁹,ſub.& ad eũ reſcriptũ eſt:vt j.e.l.ĵ.Bart.

1 *Libellus eſt duplex:alius conuentionalis:alius ſupplicatorius,*

2 *Libellus,quando datur principi in actionibus annalibus, inducit litis conteſtationẽ.*

LEX I.

g DVbium nõ eſt. [g] Breuiter dicit totus ti. Libellus dat⁹ principi,ſi ad eũ eſt reſcriptũ,interrũpit ꝑſcriptionẽ,& facit actiones trãſitorias in hæredẽ in actionibus prætoriĵs, & annalibus. h. d. Oppo.& vĩ quod requiraꝛt executoris miſsio:vt l.cũ notiſsimi.in prin. j.d ꝑſcri.xxx.an.

1 Rñ.debes ſcire,†qd̃ duplex eſt libell⁹:quidã eſt cõuẽtionalis: de quo loquit auꝛ.offeraꝛt.de lite cõte.& per illũ nõ inducit interruptio præſcriptionis,niſi citatione ſecuta:vt l.cõtra,quod dic vt ibi.Quidã eſt libellus ſupplicatorius;& per iltũ inducí

2 tur litis†cõteſtatio,ſi offeraꝛt principi tantũ,ſecus ſi alĵ iudici: & ad eum princeps reſcribit:& intellige in actionibus prætoriĵs & annalibus,vt dixi.Oppo.de l.vt perfectius.de anna. excgcep.So.ſpeciale eſt in illis quatuor caſibus.Nõ habetis alia.

h *Vt lite pendente*[h]. *Rubrica.*

Iſtam rubricã ſic apoſtillate,vt lite pẽdente,ſcilicet principali per litem conteſt.ibi vel poſt prouocationem;ſcilicet pendẽte cauſa appellationis. ibi ante diffinitiuam, ſcilicet quæ non poteſt retractari per appellationẽ.Et ex his apparet,quod quędam glo.ſuper verbo prouocatione.nõ bene dicit:& ſecũdum hoc quod ſequitur in rubrica:aut diffinitiuã ſentẽtiam; nihil adhæret ad præcedens.Ita intelligit Aẑo in ſumma.

LEX I.

LIcet poſtquam. Breuiter dicit.Sententia lata poſt ſupplicationem datã anteq̃ princeps reſpondeat,valet.h.d. Lex iſta duob⁹ modis põt intelligi:vel quod ſupplicatio erat data:quia petebat aliqd̃ priuilegiũ : vt puta ne aliqs poſſet eũ corã aliquo iudice cõuenire;vl̃ petebatur aliqd̃ reſcriptũ ſcilicet iudex delegatus.Oppo.in auꝛ.vt diffe.iudi.§.ſi verò. & de mã.prin.§.neq̃ permittere.Dicit glo.intelligo qd̃ iſta ſupplicatio fuit porrecta,poſtquam præſes fuerat requiſitus. Denegabat facere iuſtitiã:aliàs iſta ſupplicationon permitteret.ita dicit glo.j.in fi.Item iſte fi.glo.nõ bene concordat cum princ. Nam quod in fi.dicitur,habet locũ quando impetratur reſcriptum ad obſeruãtiã iuris communis.ſed hic in princ.loquitur quãdo impetratur priuilegiũ quod poteſt indiſtinctè quando cunque impetrari:vt dicam j.l.proxi.& ibi videbitis.

1 *Quando quis poſsit ſupplicare ante litem conteſt.& poſt.*

2 *Quando poſt ſententiam quis poſsit ſupplicare,*

Pri

e.dilect⁹.de ordi.cogniti. Ità declarãtes dicta Imolæ in c. duꝛdum. el ĵj. extra de dil. & in c.ſuper eo extra,de appel.Itẽ q̃ in ſũmariĵs reſcriptũ cũ ſupplicatiõe habeat vĩ petitiõis & libelꝛli vide Alex.in cõſil. ccj.in princ.in ĵj. vol.

g ¶ Dubiũ non eſt.Ad materiã huiꝰ legis vide q̃ no. in c. ſignificauit.extra de reſcri.

☙ P. P A V. P.

h ¶ Pẽdente. Circa iſtã rubricã q̃ lite pẽdẽte nihil debeat innouaꝛri, vide Ro.ponentẽ vnũ ſingularẽ caſum in ſingulari.ccccciiij. incip.accuſatus.

h ¶ Pẽdente.Qñ dicaꝛtis pendere, vltra hic no. vide ꝑ glo.in c.ĵj. vt lite pẽd.ꝑ Ang.in rub.ſ,de in ius vocã. ꝑ gl.ibi poſitã. & vide quæ dixi in l.cum

notiſsimi.j.de præſcrip.xxx.anno.& vide in lege vbi cœptum.ff.de iudicijs.

a ☙ POMATES. ¶ Supplicare. Ad materiã iſtius legis qñ ſuperuenit priuilegium,vel ſtatutum,lite pendente quid operetur,vide Bal.in l.tutor petitus.ff.de excu.tut.Vide Anc.in c.pe.de off.leg.in vj.vide in c.fi.vt lit.pe.Et an ſi pnedet coram arbitratore debet fieri mentio litis pendẽtis,vide do.Pet.in conſi.cxlix.in fi.

b ¶ Poſt ſen. Vide hic Bal.& dicit, Bal.in l. præſcrip.in xj.col.infra,ti.j.ꝙ in vanũ impetrat̃ quicqd cõtra ſententiã impetratur quæ trãſiuit in rẽ iudicatã. Allegat.Inno. in c.lator.de re iudi. Adde ſcdm Paul.de Caſt.mirabile in fi.l. qđ ille qui ſupplicat principi,vt retractet̃ ſentẽtia,quæ trãſiuit in rẽ iudicatã,incurrit infamiã. & ſic ſi producitur in teſtem poterit obijci qđ nõ eſt habilis. dicit etiã qđ patit aliã pœnã, de qua in l.præceden ti.ſed qđ illud nõ vidit practicari,ſed mẽti tenendũ:quia facere poſſet honorẽ: qa pauci ſciunt.

c ¶ Nõ idcirco. Vide no.per Bald.in l.præſcriptiõe maximè in xij.col.infrà eo.

d ¶ Præſcriptiõe.Circa materiam adde ꝙ impetrãs debet ꝓbare vera eſſe oĩa, quæ narrat:vide do.Pe.in conſi.xxxj.An.Barb.

d ¶ Præſcriptione. In hac.l.dicit,ꝙ nõ ſolũ inimicus à teſtimonio repellitur.l. ſi qs teſtib.C.de teſti. Sed etiã ille,cũ quo ꝓxime eſt facta pax. & vide Inn.in c.cũ Ioãnes. & Ant.extra de re iud. & eũdẽ Inno. in c.cũ oporteat.i gl. inimicus.vbi melius de accu.& quæ dixi in l.poſt legatum.§.is verò.ff.de his quibus vt indi. Ex oppoſito de impugnatiõe priuilegij,vide Specu.in tit.de inſtrumẽ.edi.§. nũc autem videndũ. de impugnatione priuilegij. &c.

☙ P. P A V. P.

d ¶ Præſcriptiõe.Circa iſtã materiã ſubreptionis,adde ꝙ opus eſt oĩa ſpãliter exprimere, quæ remouere poſsint principẽ,vel cõcedẽtẽ à cõceſsiõe vel ipm reddere difficiliorem:nec ſufficit ſub generalitate, & in iudicio verborum exprimere:vide ſing. Ro. cõſi.cccxxvj.in cip. in præſenti conſultatiõe.per totũ.& maximè circa fin.dũ loquitur de iuramento cõtraueniente contractui:& à tali iuramẽto nõ peterẽ habilitationẽ:& ſi petierit: nõ vti:quia ad habilitationẽ, quã petit, opus eſt oĩa iſta punctaliter exprimere. Vide ibi.& illud conſilium ſequit̃ & cõmẽdat Feli.in c.conſtitutus.in prin.in ver.limita quadrupliciter extra.de reſcri.vbi amplius dico.& vide oĩno Ro.cõſi.ſeq.illud de quo ſ.Item pro limitatione & declaratione regulę,quæ ſemper allegat̃ qđ taciturnitas eorũ,quibus expreſsè princeps nõ ita cõceſsiſſet faciliter,vitiet, vide Feli.in c.poſtulaſti.in

Priuilegium contra cauſam lite pendẽte quando quis impetrare poßit.

LEX II.

a **SVpplicare.** [a]Diuidit in duas partes. Prima loquit̃ quãdo aliqs ſupplicat lite pendẽte. Secũda quãdo poſt ſentẽtiam. [b] Secũda ibi:qui autẽ. Item prima ſubdiuidit̃: quia primò ponit dictũ:ſecũdò exceptionem. Opp.& videtur ꝙ ante lit.conteſt.ſupplicare nõ liceat in auth.vt diffe.iud.§.ſi verò.& de mã.prin. §.& neq; permittere.Sol. Fateor,ꝙ non licet ſupplicare pro delegãdo iudice,niſi iudex ordinarius requiſitus deneget facere iuſtitiam. Opp.ne quid in loco pub.l.ij.§. meritò.& §.ſi quis à principe.So.Ibi Impetrabatur aliud priuilegiũ ſuper eo ꝙ cauſam nõ tangebat.& ſic põt indiſtinctè impetrari. Opp.in auth.in medio litis.§.ſuper hoc.So.qđ hic deficit ſuppleť per illam legem.Et ideo ad declarationem totius materię diſtingue ſic:Aut quis vult impetrare ſuper aliqua cauſa reſcriptũ:aut priuilegiũ. Primo caſu † aut ante lit.conte.& nõ poteſt niſi ordinarius requiſit⁹ deneget facere iuſtitiã:vt in auth.vt diffe.iud.§.ſi verò & de mãd.princ.§.& neq; permittere. Aut poſt li.cõte.& tũc licet ſupplicare de quatuor.Primò vt ſibi fiat copia actorum. Secundò vt ſibi fiat copia pronũciationis vt hic. Tertiò ꝙ præcipiatur iudici ꝙ procedat ſi erat negligẽs. Quartò quod alijs aſſocietur ſi eſt ſuſpectus:vt in auth.in medio litis.§.ſup hoc. Aut † vult ſupplicare poſt ſententiam:& tunc aut ſententia eſt appellatione ſuſpenſa:& tunc idẽ acſi non eſſet iudicatũ.ar.l.j.in fi.ff.ad Turpil.& ita loquitur noſtra rubrica. Aut non erat appellatione ſuſpenſa;ſed tranſiuerat in rem iudicatam;et nullo modo licet ſupplicare;vt hac l.in fi.& j.eo.l.vlti. Si verò † vult impetrare priuilegium aliquod,ſi quidẽ vult illud impetrare ſuper cauſa quæ agitatur: nullo modo licet;vt in auth.in medio litis. in princ.Si circa alia indiſtinctè licet;vt.ff. ne quid in loco pub.l.ij.§.merito.& §.ſi qs à principe.Non habetis hic alia,&c.

Si cõtra ius,vel vtilitatẽ publicã. Rub.

Continua vt in gl. Iſte tit.habet quinq; leges primas,quæ videntur ſibi inuicem cõtradicere,ideo primò legã omnes: poſtea recitabo apparatũ ſuper qualibet ꝑ ſe.&c.

☞ *Reſcriptũ ualet,licet in precibus aliquid omittatur.*
Si alicui mandatur cognitio alicuius cauſæ,an uideatur mandata diffinitio.

LEX I.

c **NOn idcirco.** [c]Nota ꝙ licet in precibus † aliquid omittatur.nihilòminus valet reſcriptũ hoc dicit iſta lex. Oppo. j.eo.l.& ſi legib.Solu.vt dicam in l.proxi. ij.col.extra,de reſcr.An autẽ & qñ reſcriptũ ſubreptitiũ ſit illo iure nullũ,an verò ſit annullandũ,vide Felin.in c.ad audiẽtiam.el.ij.in ver.item ad lites,extra,de reſcript.Item ꝙ neceſſe ſit exprimere quare,qñ,quid,& qualiter ſit factũ.nec ſufficit ſimpliciter dicere quod ſit factũ,vide Feli.in c.dilectus.el ij.in pen.col.de reſcri.Pro quo facit quod ſupra reſcripſi in princi.ſecundũ Ro.in d.conſil.cccxxvj.

Vltimò,hic videtur eſſe caſus contra gloſ. quæ eſt.ff.de procu.l.qui procuratorẽ,quę dicit,ꝙ cui mandatur cognitio, non videtur mãdata diffinitio.† hic videtur text.in contrarium.Breuiter,intelligo hãc legem qđ verba reſcripti fuerunt ſimpliciter prolata;vt puta talem cauſam tibi cõmittimus nec reſtrinxit ſe ad cognitionem: quia tũc procederet gl. Contrarium dixi in l.à diuo pio.§.j.ff.de re iudic.& quod ſic debeat intelligi,videtur hic ſentire prima glo.

1 ☞ *Priuilegium conceſſum per mendacium non ualet.*
2 *Clauſula,ſi preces ueritate nitantur,quando tacitè intelligatur in reſcripto ut ualeat:& ibi reſcriptũ ad obſeruantiam iuris cõmunis quod duobus modis cõceditur.*
3 *Si contra reſcriptũ opponitur exceptio falſitatis,quæ falſitas impediat cognitionem.*
4 *Reſcriptum dolo impetratum quando ualeat.*
5 *Reſcriptum impetratum per obreptionẽ,quãdo tribuat iuriſdictionem.*
6 *Reſcriptũ omnino falſum ex eo quod nunquã emanauit ex cancellaria,quando ſit quod tribuat iuriſdictionem.*
7 *Si cõtra reſcriptũ opponitur exceptio mẽdaciorum:quomodo ſuper tali exceptione procedetur.*
8 *Exceptio dilatoria,ut puta,nõ eſt is meus iudex,quia hic non contraxi:uel quod reſcriptũ ſit falſum,quãdo debeat probari ante lit.conteſt.*
9 *Si florentinus conuenitur,quia promiſit dare centum in caſiro Cluſino comitatus Peruſij:& opponit quod illud caſtrum ſit comitatus Cortocæ,iudex poterit ſuper hoc cognoſcere & pronunciare.*
10 *Probatio facta quòd aliquis locus ſit de iuriſdictiõe,puta Peruſina cũ non ſit quòd non præiudicet iuriſdictioni iudicis cuius eſt locus.*
11 *Princeps poteſt ignorare ius conſuetudinariũ.& ita omnis iudex.*
12 *Ius ſcriptum debet allegari & probari: ſecus eſt in iure ſcripto.*
13 *Statutum factum alibi,ſi allegatur ubi cauſa agitatur,debet in cauſa produci.*
14 *Teſtis poteſt dicere falſum etiam tacendo id quod eſt.*

LEX II.

d **PRæſcriptione.** [d]Gl.legit hãc legem quinq; modis.verè tamen intelligẽdo nõ ſunt niſi duo modi principaliter:licet vnus diuidat̃ in quatuor modos. Aſſumo primum modum legendi,ſecundum glo.Et ſecundũ illũ breuiter intẽdit:Exceptio mẽdaciorum impedit iuriſdictionem iudicis delegati:ſed debet de cauſa ſcdm veritatẽ cognoſci ꝑ eum ad quẽ de iur̃ cognitio cõpetit.h.d.Ad iſtã lec.op.ſ.eo.l.j.Sol.Ibi omiſit aliquid leue: hic aliquid graue. Itẽ oppo.ꝙ ipſemet iudex debeat cognoſcere illa debere,& cætera. Et ſic videtur qđ ipſe iudex delegatus debeat cognoſcere,vt j.eo.l.& ſi nõ cognitio.Sol.quod ibi dicitur,de omni negotio cognoſcatur:intelligo,ſ.per iudicẽ,ad quẽ ſpectat. Contra iſtud oppo.de hac lege, quæ dicit iudicem datũ cognoſcere debere,&c.Et ſic videtur quòd ipſe iudex delegatus debeat cognoſcere. Huius timore hæc lex variat̃ quatuor modis.Primo modo.ꝙ iudex delegatus cognoſcat de veritate precũ;& poteſt pronũciare ſe eſſe iu-

Nota tñ qđ vbi plures cauſæ exprimuntur in reſcripto, vel rationes, non eſt neceſſe oẽs probare:ſed ſatis eſt ꝓbare vnã,q̃ ſit ſufficiẽs ad impetrationẽ.vide Feli.in c.ij.verſicu.copul.extra,de reſcrip.i ij.col. Ro.in conſil.cccix.in pe.col.Item an & qñ ſubreptio i parte,vitiet in totũ,vide Feli. in c.ſedes apoſtolica in verſicu.ſubreptio. & in c.ſup literis.extra,de reſcrip.vbi ponit latiſsimè q̃ ſunt illa,quę vitiãt reſcriptũ ſubreptitiũ.vide Feli.in c.conſtitutus. extra,de reſcriptis.in prin.Item an de literis renũciatis ſit faciẽda mẽtio in reſcripto,vide Feli.in c.ad audiẽtiã.in princi.el.ij.extra de reſcrip.Quid autẽ in bñficialibus an ſit exprimẽdũ ad euitandũ ſubreptionẽ,vide latiſsimè Feli.in c.in noſtra.extra,de reſcr. vbi ponit corollaria. Vide etiam in d.c.ad audiẽtiam.el.ij.de reſcrip.ꝙ eũ. Quid autẽ de ipetrante bñficiũ, q̃ dicit,ſe dotaſſe & nõ eſt verũ,vide Fel. in c.fin.in j.col.extra, de ꝓſump.& ibi etiã in ij.col.Quid de ipetrãte et narrãte ꝙ nõ excedit certã ſummã & ſic falſum, an vitietur reſcriptũ.Itẽ ꝙ omiſsio cuiuſque termini vitiet reſcriptũ exorbitans à iure cõi vide Alexã.conſi.cclxviij.in pe.col. Nunqd aũt ſit neceſſe facere mẽtionẽ de poſſeſsione euidẽter iniuſta: vide Panor.poſt glo.in c.in veſtris.in ij.col.de cõceſ.præb. vide Ro.conſil.ccccxcix.Itẽ qđ reddatur ſubreptitiũ,ſi ps non fecit mẽtionẽ de termino dato ad probãdũ id qđ petit, vide ro.cõſi.clxxv.j.ad finẽ. Itẽ qđ neceſſe ſit facere mẽtionẽ de appellatiõe interpoſita, vł de litis pẽdẽtia,vide Ro.conſil.cccxxx. in pri.Itẽ an ſit fiẽda mentio de qualitate bũficij.vide Ro.cõſ. ccclxij.& conſil.ccclxxxiij.Nũquid autẽ ſi faciat aliqđ factũ ipetratũ ꝑ ꝓcuratorẽ habẽtẽ ſpeciale mãdatũ inducat̃ per hoc reſcriptũ ſubreptitiũ vide Ro.conſil.ccccxlxxxj. Itẽ an ſit fiẽda mẽtio de actu nullo vel elidibili,vide Feli.de quo infrà,vide Roma.cõſil.ccccixxxiij.in.j.colum.Iaſo.latè in l j.huius titu. Item de primo reſcripto ſeu literis ſubreptitijs,nõ eſt opus facere mentionem,vide Abb.in capitu.oblatæ.in vlti.volumi.extra de appellatio. & Moder.ibi.Item quid ſi reſcriptum contineat plura capitula.& fieret obreptitium quo ad quædã

an in alijs ſit etiã nul
lum, vide hic Mod.
poſt Ioã. Fab. in vlti.
chart. Et Feli. de quo
ſ. & nouiſsimos in l.
de pupillo. §. ſi pluri-
bus. de ope. noui nũ.
Itẽ nota ꝙ ſurreptio
vitiat, etiã ſi ſuppli-
cans ignoráter tacue
rit illud quod ſubre-
ptionem inducit, vi-
de & declara, vt per
Abba. in c. ſuper lite-
ris. in ij. volu. & in c.
cõſtitutus. in ij. volu.
extra de reſcript. Et
vtrobiq; per Feli. &
alios. Itẽ adde in ma-
teria ꝙ ſubrepttium
reſcriptum nõ tenet,
etiam ſi ille qui impe
trauit ſit ſanctus, ita
ꝙ non ſit veriſimile
ꝙ ipſe malitioſè egiſ-
ſet. Ita Bald. in c. j. in
fine extravt lite pẽd.
Iaſo. in l. qui iuriſdi-
ctio. in pen. col. in iij.
fallen. de iuriſdi. om.
iudi. & in l. ſed ſi hac
ſ. patronum. el. ij. in
ij. notabil. ff. de in ius
voc. & in iſta l. præ-
ſcriptione. in fin. Item
i materia adde quod
dicit Bal. hic in impe
trante gratiam, vl̃ re
miſsionem ſeu com-
poſitionem pro ali-
quo delicto, non ex-
preſsis omnibus fa-
ctı qualitatib⁹, qu id
ſit nulla. de quo vide
Iaſ. hic in vlti. col. Et
ſimiliter non expreſ-
ſo primo delicto, de
quo etiã habuit gra-
tiã, Feli. in c. poſtula-
ſti. in iij. col. ad fin. ex-
tra de reſcri. Itẽ ꝙ de
actu nullo non ſit ne 1
ceſſariò fiẽda mẽtio,
vide latè Feli. ĩ c. ex
tenore. in ij. & iij. col.
extra de reſcri. Iaſo. in
l. cauſas. in fine. C. de
trãſac. & alia, de qui-
bus ſuprà. Itẽ quid ſit
ſubreptio & qd ob-
reptio, vide Inn. in c.
cũ dilect. & Abb. ibi
de reſcriptis. Vide
Barb. cõſi. lvj. ĩ prin.
in iij. vol. Itẽ ſi cauſę
expreſſæ ſint falſæ,
ita ꝙ reddatur cõceſ
ſio ſubreptitia, an ſu
ſtineri poſsit, ſi ſit di
ctũ in cõceſsione &
ex alijs cauſis animũ
noſtrum mouẽtibus
vide Barba. conſilio
xxxiij. volu. iij.

P. PAV. P.

a ¶ Pertinet. Et ſic mẽ
daciũ reſpiciẽs meri-
ta cauſæ non vitiat,
vide Comen. conſil.
cij. in princ.

b ¶ Veritate nitantur.
Habes Bald. hic con-
tra in iij. colum. circa
prin. iij. col.

c ¶ Itẽ oppo. Ad iſtam
lect. & c. ad j. l. ſi qs ob
repſerit. vide Bal. hic
in v. colum. & in l. &
ſi lege infra eo.

d ¶ L. pxima. Sed re-
ſtat, rñdere ad textũ
hic, q dicit, ꝙ videt
mẽdaciũ cõprehẽde-
re ſcdm diffinitionẽ
dicem vel non eſſe: non quod de negotio
principali cognoſcat, ſi literæ eſſent impe
tratæ per mendaciũ. Iſta reſpõſio non vi-
detur bona, per tex. qui dicit, de cauſa con
uenit ferre ſentẽtiã: & ſic innuit ꝙ de cau
ſa principali. Alij dicũt, ꝙ iudex delegat⁹,
qui aliàs erat ordinarius illius cauſæ, be-
ne cognoſcit, ex vi ordinarię iuriſdictiõis,
non ex vi delegationis. Iſta eſt diuinatio:
nec eſt veriſimile, ꝙ ei qui aliàs erat ordi-
narius, delegaretur cauſa. Tertio modo le
gitur, ꝙ partes cõſenſerunt in iſtũ iudicẽ
delegatũ: & ſic magis ex vi progatiõis co-
gnoſcit, quã ex vi reſcripti. Iſta lec. in ſe eſt
vera: nã aliquando reſcriptũ eſt impetratũ
per mẽdaciũ, & tribuit iuriſdictionẽ ſi nõ
opponat, vt j. dicã: ideo de partium conſen
ſu poſſet concedi. & pronunciari. verùm
quia diuinationẽ cõtinet ſicuti præcedẽs:
ideo alij dicunt quarto modo, ꝙ iudex or-
dinarius cognoſcit, nõ delegatus. Nec ob-
ſtat hic tex. qui dicit datum. quia intelligo
datũ ſcilicet à lege: nõ datũ. ſ. delegatũ. &
hæc eſt lec. Pla. quia iſta lect. facit violen-
tiam tex. ideo Azo & Io. legũt alio modo
totũ ecõuerſo. Et breuiter dicit ſecũdũ eoſ
dẽ: Exceptio mẽdaciorũ nõ ĩpedit iuriſdi
ctionẽ iudicis delegati: ſed debet de cauſa
ſecundũ veritatẽ cognoſcere & huic lect.
cõcordat ſ. l. proxi. & j. e. l. & ſi nõ cogni-
tio. Cõtra iſtã lec. opp. j. e. l. & ſi legib⁹. vbi
dicit, ꝙ mẽdax precator careat penitus im
petratis. Huius timore, alia gl. ſi. huius le-
gis iterũ recapitulat oẽs iſtas opin. ideo o-
mitto replicare. Dic ergo breuiter ꝙ in l.
& ſi legibus, loquit in priuilegio impetra
to: tũc idiſtinctè mẽdax precator caret pe-
nitus impetratis. Ratio: quia illæ cauſæ q̃
fuerunt allegatæ. fuerũt cauſæ concedẽdi
priuilegiũ. † ſed hic loquit in reſcripto, ꝙ 1
datur ad obſeruantiã iuris cõis, in quo cau
ſæ allegatæ nõ ſunt cauſa cõcedẽdi reſcri-
ptũ: vt dicã j. in ſequentibus cõtrarijs. Gl.
circa hoc nõ inſiſtit vltra. Cõtra Azo. op-
po. fortiter: in quolibet reſcripto ineſt cõ-
ditio tacita, ſi preces veritate nitantur: vt
j. tit. j. l. vniuerſa. ſi ergo deficit iſta cõditio
quæ eſt de p̃ſenti: ergo reſcriptũ eſt nullũ:
vt. ff. ſi cer. pe. l. cum ad præſens. † Solu. re- 2
ſcriptũ ad obſeruantiã iuris cõis põt cõce-
di altero de duob⁹ modis. Vno mõ ſic: Ex
poſuit B. corã nobis. ꝙ Titius denegabat
ſibi reſtituere talẽ fundũ, quẽ dictus B. aſ-
ſerit ad ſe pertinere iure dñij: quare dictã
cauſam inter eos tibi cõmiſimus terminã
dam. Iſto caſu licet aſſertũ ſit principium,
quod ille fundus pertinet [a] ad B. iure do- a
minij; tamẽ hoc non fuit poſitum pro con
ſtanti; ſed fuit poſitũ, quia de hoc erat du-
bium; ideo cauſam princeps cõmiſit. Cau-
ſa ergo finalis eſt, ſi de eo qd̃ proponit, lis
eſt vel eſſe poteſt; ideo ſi dicat illd̃ eſſe mẽ-
daciũ, nõ impedit iudicis cognitionẽ. Secũ
do modo poteſt concedi reſcriptum, vt di
cat ſic: Conqueſtus eſt Ant. de But. ꝙ fun-
dum ad eũ pertinentẽ iure dominij detí-
net; quare mandamus tibi, vt dictũ fundũ
ei reſtitui facias iſte literæ vnũ cõtinẽt ex-
preſsè, aliud tacitè: expreſsè ꝙ fundũ reſti-
tui faciat: & ꝑ hoc videtur demãdata exe
cu. j. eo. l. & ſi nõ cognitio tacitè cõtinet, vt
videat mãdata cognitio. Modo ad ꝓpoſi-
tum quantũ ad cognitionẽ; tunc ineſt taci
b ta cõditio, ſi preces veritate nitant. [b] Sed
ſi eſt dubiũ, quia dicat reſcriptũ per mẽda-
ciũ ĩpetratũ: tũc iudex põt de cã cognoſce-
re ſecundũ veritatẽ: vt ibi. & d. l. ſi cogni-
tio. quantũ ad ſententiã & executionẽ in-
eſt illa tacita conditio, ſi p̃ces veritate nitã
tur. niſi iudex reperiat ita eſſe, non dabit e
ſententiã pro impetrãte: imò dabit ſnĩam
pro alia parte. & hoc eſt qd̃ dicit, ꝙ debet
c cognoſci. Item opp. [c] ad iſtã lec. ff. de fal. l.
ſi qs obrepſerit. vbi illud, qd̃ aliquis impe-
trat ꝑ obreptionẽ nõ valet. Sol. in eo quod
impetrat ꝑ cognitionẽ, nõ obrepſit princi
pi: pręterea ſufficit, ꝙ de hoc erat dubium.
ſed in eo ꝙ impetrat & ſnĩam ſecundũ ſe:
in hoc bene eſſet obreptio: ideo requirit ꝙ
cognoſcat de veritate. Opp. de l. ſi verò. §.
ſubuentũ. de fideicõ. lib. Solu. eodẽ modo
q̃tum ad cognitionẽ reſcriptũ nõ fuit ĩpe
tratũ per obreptionẽ. Vlterius oppo. j. l. p
3 xi. Sol. duobus † modis. Qñq; opponit cõ-
tra reſcriptum ex falſitate ipſius reſcripti:
vt quia dico, ꝙ illud reſcriptũ nunq; exiuit f
de cancellaria principis: & tũc impedit co
gnitionem iudicis delegati: vt j. l. proxi.
Quandoq; opponit, ꝙ reſcriptũ eſt verum
in ſe, ſed cauſæ in eo inſertæ ſunt falſæ: tũc
iudex debet audire illas cauſas, non vt per
hoc impediat cognitio: ſed ad hoc vt ſnĩa
feratur ſecundũ veritatẽ. Oppo. illud, qd̃
eſt factũ ex falſa cauſa, debet totaliter irri-
tari: vt in titu. ff. & j. de condic. ſine cã. Re-
ſpondeo eodem modo quo ſupra, quo ad
cognitionem non fuit falſa cauſa: ſufficit enim quod ſit dubiũ
de narratis. Item opp. extra. de reſcrip. c. ſuꝑ literis. vbi dicitur
quod reſcriptũ impetratũ dolo, nõ valet. Hic dicitur contrariũ
in eo qd̃ dicit mendaciũ, qd̃ præſupponit dolũ. Itẽ in eo quod
dicit mendaciũ, vel tacendo fraudẽ. Huius timore dicit Pet. il-
la decretalis ſeruetur in foro eorũ: iſta lex in noſtro. Certè dñi,
illa decretalis fuit rectè facta ad ſoluendũ cõtrarietatẽ iſtarũ le
gũ: ideo nõ eſt aliud, imò idẽ. Puto ergo dicẽdũ ſic: Qñq; reſcri
ptũ mandat alicui cognitionẽ cauſæ tũc qa narrando principi
p̃ſupponit hoc eſſe dubiũ. nõ põt dici cõmiſſus dolus, licet ve-
rũ nõ dixerit, vel falſum ſuppreſſerit: qa ſemꝑ hoc eſſe dubiũ
d p̃ſupponit. Ita loq̃t. hæc lex, & ſ. l. proxi. [d] Si verò nõ mãdat cõ
gnitio ſpãl'r, ſed mãdat executio ſecũdũ formã, quã ſ. dixi tunc
ꝓcedit diſt. illi⁹ decretalis. Aut hoc fuit factũ ꝑ dolũ: qa hoc eẽ
4 dubiũ ñ ꝓponebat: & † nõ valet reſcriptũ: vt j. l. ꝓxi. Ita poſſet
intelligi. j. e. l. & ſi legib. ita loq̃t c. ſuꝑ literis. Sed ſi ſine dolo di
xiſſet falſum hoc eẽ verũ: tũc valet reſcriptũ, & ꝓcederet ſecũ-
dũ veritatẽ. Ita loq̃t l. ſi nõ cognitio. & d. c. ſuꝑ literis &c. Op-
e ꝙ qñ verũ omittit, ĩdiſtinctè reſcriptũ nõ habeat effectũ: [e] vt ſ.
ti. pxi. ꝑ totũ. Rñ. iſta ẽ veritas diſtinguam⁹ ſic: Qñq; reſcriptũ
impetrat ꝑ dolũ, & nõ valet vt ſ. dixi. Qñq; ĩpetrat expreſſa fal
ſitate, vel tacita veritate ſine dolo: & tũc qñq; fuit expreſſũ ſi-
ue omiſsũ aliqd q̃ ñ exp̃ſſo, vl̃ nõ omiſſo, nihilomin⁹ habuiſſet
reſcriptũ: & tũc reſcriptũ valet, & ꝓcedit ſcdm veritatẽ: vt hic,
& ſ. l. pxi. & j. e. l. & ſi ñ cognitio. Exẽplũ: vbicũq; omittit aliqd
de his q̃ tãgũt merita ſeu veritatẽ negotij. Si verò illud, ꝙ fuit
exp̃ſſum vl̃ omiſsũ erat tale, q̃ nõ exp̃ſſo, vl̃ nõ omiſſo, reſcri-
ptũ nõ habuiſſet: tũc reſcriptũ valet. Exẽplũ qñ omittit aliqd,
veluti litis pẽdentia, vel litis determiatio. Ita loq̃t. ſ. ti. j. ꝑ totũ.
& iſtã diuiſionẽ ponit tex. ĩ d. c. ſuꝑ lr̃is. Quęro, vtrũ reſcriptũ
5 ĩpetratũ ꝑ † obreptionẽ, hoc eſt exp̃ſſa falſitate, vl̃ tacita verita
f te, tribuat iuriſdictionẽ. [f] Pla. dicit ꝙ ſic: ſ. ꝙ tribuat iuriſdictio
nẽ de hoc cognoſcẽdi, an reſcriptũ teneat vl̃ nõ. Hoc ẽt colligi
tur ex iſto tex. q dicit: p̃ſcriptiõe mẽdaciorũ, &c. dicit gl. & bñ,
p̃ſcriptione id eſt, exceptiõe. ergo iuriſdictionẽ tribuit ipſo iu-
re ſi nõ apponatur. & ſic poteſt cognoſcere vtrum reſcriptum
fuerit impetratũ per obreptionem vel non. & hoc etiam pro-
batur in d. c ſuper literis. De hoc etiam ponit multa Inno. in c.

eius: vt no. glo. in l. de
ætate. §. qui tacuit de
interro. actio. Sed dic
ꝙ mẽdacium põt du-
pliciter ſumi. ſtrictè
ꝙ eo ꝙ dolũ cõtinet,
vt in contrario. Item
largè pro eo quod nõ
eſt verum.

¶ Effectũ. Sed an hñs
reſcriptũ cogat illud
rep̃ſentare iudici: dic
ꝙ non: vt not. in c. ex
cõqueſt. de reſti. ſpol.
& ibi ꝑ Io. An. in no
uel. & ꝑ Bal. in l. poſt
quã. j. de tranſact. vbi
dixerũt ꝙ ꝑ ſolã im-
petrationem reſcripti
nõ q̃rit ius aduerſa-
rio, niſi fuerit produ-
ctũ ĩ iudicio. Fallit in
impetratiõe iuris ini
qui. l. ij. in prin. ibi: li
cet vſus non ſit. ff. ꝙ
q̃ſq; iuris. & qd̃ ibi ꝑ
Mod. Et ad p̃dicta fa
cit gl. in cle. cõſtitutio
nẽ. de elec. & vid̃ bal.
in l. j. ſ. vt lit. penden.

¶ Tribuat iuriſdict.
Et hoc tenet Ioan. de
Lig. & Imo. ĩ d. c. ſuꝑ
literis. licet dñs Ant.
videat tenere cõtra-
riũ, ſcdm Imo. Adde
ꝙ bal. in l. q̃ eſt rela-
tio. in princ. ſ. de legi.
vꝫ tenere ꝙ reſcriptũ
obreptitiũ ſit ipſo iu-
re nullũ. Tenet Bald.
in l. fin. in j. col. ĩ. ſent.
reſcind. non poſſ.

cæterũ.& c.ad hæc.& melius in c.cum dilecta.de rescri. Quę-
a ro vtrũ rescriptum omnino falsum [a], quod nunc̃ emanauit de
c cãcellaria principis, tribuat iurisdictionẽ.† Doct.hic dicũt qđ propter dubiũ potest ipse de hoc cognoscere, an literę sint falsæ, vel nõ: sicut dicimus ꝙ sentẽtia cõtra sententiã nõ valet. verũ est, nisi de hoc dubitet vtrũ prima decesserit: vt ff.quæ sen. si ne ap.rescin.l.j.in prin.de trãsac.l.post rẽ.Inn.de hoc in d.c.sup literis.multũ dubitat.& multorũ opin.recitat. Breuit, mihi vr̃ ꝙ si qdẽ rescriptũ nõ habet manifestã falsitatẽ: ipse iudex: cui vr̃ dirigi, põt de ista falsitate cognoscere, & ꝓnũciare se esse, vl̃ nõ esse iudicẽ. Ita intelligo j.l.ꝓxi. vbi corã eodẽ iudice põt op poni de falsitate. Ratio: qa illud rescriptũ licet ei nõ det iurisdi-
ctionẽ: tn̄ cõstituit eũ in quasi possessiõe iurisdictiõis: ꝓpter ꝙ habet iustã cognitionẽ, & ꝓnũciationẽ: vt j.de sentẽ.si arbiter de test.l.j.de offi.ꝓto.l.Barbarius. Si verò cõtineret manifestã falsitatẽ: tũc ipse ī q̃si possessiõe iurisdictiõis nõ cõstitueret, nec posset ꝓnũciare se esse iudicẽ vel nõ argum.j.de edi.diui Adr. tollen.l.vlti. Quæro, qñ istę exceptiões mẽdaciorũ opponunt̃, q̃ erit practica: nã videt̃ † ꝙ de ea erit bis q̃rẽdũ. nã añ litis cõte-
z statio. cõtra rescriptũ opponit̃, quòd cõtinet mẽdacia. vnde in ista cognitione, an sit iudex, vel non, cognoscetur de veritate precum. demum si postea pronuntiauit se esse iudicem erit ne cesse quòd iterum de veritate negotij cognoscat̃: quia probatiões factæ ante litis cõtestationẽ nõ fuerũt factæ in principali negotio. Inn. videt̃ velle ꝙ ante litis cõte. cognoscat̃ de veritate precũ summariè: post litis contestationẽ plenariè. Et hoc idẽ dicit in alio exẽplo: Pone. Florẽtinus hic cõuenitur ratiõe delicti, vel cõtract⁹, ipse ab initio opponit exceptionẽ dicẽs: Dñe, nõ estis meus iudex: quia nõ cõtraxi, vel deliq in territorio vestro. Ante litis cõtestationẽ examinabit̃ summariè vtrũ cõtra-
b xerit vel nõ in isto territorio [b], post litis cõtestationẽ examinabit̃ plenè. Hoc idẽ tenet Iac.Bu. Adducit sil̃e: in actiõe ad exhibẽdũ ꝓparatoria cognoscet̃ summati de dñio: in rei vẽdicatiõe cognoscet̃ plenè. idẽ si minor petit restitui ad allegationem omissam: nã antequã restituat̃, cognoscet̃ summati, vtrũ ex illa omissiõe sit læsus: aliàs nõ cõcederet̃ restõ sibi: vt l.nã postea.§. si minor.ff.de iureiu. Postea cũ illa exceptio ꝓponeret̃ in iudicio, in quo omiserat, de causa cognoscet̃ summariè. Vltramon. & Petr.dicebãt ꝙ illa exceptio debet reseruari post litis cõte. ne de eodẽ bis cognoscat̃. Gui.de Cugn. in l.scđa.ff.de ī ius vocan.tãgit istã qõnẽ ex dictis eius: licet nõ faciat mentionẽ. Cy. hic fecit vnã additionẽ. & dicit Gul. ꝙ ista exceptio, ego nõ cõtraxi ī territorio tuo: nõ debet admitti: qa nõ põt ꝓbari. nõ em̃ sequit̃, cõtraxi alibi: ergo nõ cõtraxi in territorio tuo. itẽ si ꝓbarẽ absentiã meã, potuissem cõtrahere existẽs alibi in territorio ꝓ ꝓcuratorẽ: vel potuissem cõtraxisse existẽs alibi in terri-
c torio huius ciuitatis: vt l.cõtraxisse.de act.& obl. Mihi videt̃ [c] ꝙ debeamus aduertere qñ illud, ꝙ opponit̃ ꝓ modũ declinato
8 rij, † iudicij, tãgit negotiũ principale, vtrũ debeat examinari añ litis cõtestationẽ vel post. Dico sic: Aut añ litis cõtestationẽ, & post, veniret ꝓbãdũ ab eadẽ pte: & tunc ꝓcedit dictũ dñi Inn.& Iac.But. qa añ litis cõtestationẽ probat̃ summariè: post litis cõtestationẽ plenè: vt in exẽplis ſ.positis secundũ Iacob. But. Qñq; añ litis cõtestatio incũbit ꝓbatio vni post lit. cõtestatio icũbit ꝓbatio alteri: tũc ego dico, ꝙ vtrũq; ꝓfectò examinabit̃: vt in exẽplo huius legis. Nã ille qa opponit exceptionẽ
d mẽdaciorũ, illã debet probare [d]: quia ipse dicit hoc ad excludẽ dũ iudiciũ. Vnde cũ mẽdacia sint causa suæ intẽtionis: ergo ei incũbit onus ꝓbãdi: vt l.ei qui.ff.de ꝓba. sed post litis cõtestationẽ actor debet ꝓbare veritatẽ: qa illa assertio est cã suæ intẽtiõis: ergo ei incũbit onus ꝓbãdi: vt l.q accusare.j.de edẽ. Sed si exceptio mẽdaciorũ esset ita negatiuè concepta, ꝙ nullo mõ probari posset: tũc nõ admitteret̃ ad probãdũ eã. Ita loq̃t̃ dictũ Gul. si em̃ cõuenit̃ hic Florẽtiæ qđ promisit hic dare cẽtũ, ipse excepit se nõ ꝓmisisse: certè cũ nõ sit coarctata loco, vel tpe ista
e negatio nõ põt probari [e] añ litis contestatio, per eũ cui incũbit onus probãdi, nisi probet̃ per cõfessionẽ aduersarij: aduersari⁹ iã posuit cõtrariũ: ergo &c. Sed si qõ ista reuolueretur sup aliquo de cohærẽtibus ipsi promissiõi, de qua agit̃: tũc bñ posset examinari ante lit.cõtest.cũ post nõ veniret examinãdũ. Exẽ-
9 plũ.† cõuenit̃ Florẽtinus hic quòd promisit dare cẽtũ in castro Clusino comitatus Perusij: opponit Florẽtinus quòd castrum

a ¶ Omnino falsum. Vtrũ rescriptum omnino falsum tribuat iurisdictionẽ. Inno. tenet ꝙ non, in d.c.super literis. facit quod no.de excepti.c.cum venerabilis.& de proba.c.licet cautam. ipse tamen Inno. tenuit contrarium in c.ij.de dila.& videtur tenere hic Barto.& tenent communiter Legistæ.& istud etiam tenet domi.Flor. in d.c.super literis. reprobant Imol.ibi: sed domi.Ant. in d.c.super literis. tenet primã opi. sequẽdo Inn. & rñdet ad omnia obiecta. videtur velle hic Bald. sed opin. Bal.& sequaciũ videtur verior. & qñ decretũ ꝓ subreptionẽ sit nullũ, vide Bald. in l.j.C.de fideiu.mi. & in l.j.§.eo.& Petr. de Ancha. in c.sup literis de rescrip. qui tenet ꝙ teneat: sed venit rescindẽdũ.& idẽ Inn.& Anto.de But. in capit. veniẽs. de fil. presbyt.& per Bald. hic in viij.col.

illud nõ est cõitatus Perusij, sed est cõitatus Cortoni. Certè ipse poterit examinare hoc, & pronũciare se esse iudicẽ, vl̃ nõ esse: vt l.si qs ex aliena.de iudicijs. An autẽ ista
10 probatio † ꝑiudicet iudici, in cui⁹ territorio dicebat̃ illud castrũ. Inno. tract. in d.c. super literis. Breuiter, puto quòd non noceat, nec quoad proprietatem: quia res inter alios acta &c. nec quo ad possessionem quia in istis iurib⁹ incorporalibus nõ acquirit̃ quasi possessio, nisi aduersario scien
f te [f] & patiente: vt l.penulti.ff.de seruitu. Glossa querit qualiter fuit mendacium in narratione iuris: cùm princeps, qui scit o-
g mnia iura, nõ possit mentiri de iure [g]. Gl. ponit exemplum quòd fuit mentitum in iure consuetudinario. qđ probabiliter potest ignorare. & vide glo. quam not. & tene menti perpetuò. Nota ex hac glossa pri
11 mò, † quòd ius consuetudinarium potest princeps. & etiam quilibet iudex probabiliter ignorare. & de hoc habetis tex. in capitu. j.de constitutio. libro vj. Secundò nota quòd licet iura non debeant produci coram iudice, nec de eis fieri positiones: tamen hoc est verum in iure scripto. ius
12 † autem nõ scriptum debet probari. Videbitis infra de iuramẽto calumniæ. l.secunda. §. quod obseruari. in glossa quæ tractat materiam positionum. Item dico, quòd
13 statuta † quæ sunt alibi facientia ad causam quæ agitatur: hic debent produci in causa, sicut alia instrumenta priuata: quia iudex potest illa probabiliter ignorare. sicut hic videtis. oportet quòd principi allegetur, & probetur plenè, vt dixi in lege, omnes populi. Vltimò nota quòd testis potest dicere falsum non solùm mentiendo,
14 hoc est dicendo quòd non est: sed † etiam
h tacendo [h] id quod est: vt hic vides tex.not. quem tene menti. Simile habes suprà, de episc.& cle. l.presbyteri. ff.de contrahend. empt. l.ea quæ. §. fi. quod not. & tene mẽti.

b ¶ Nõ in isto territorio. An iudex possit cõtra non suppositũ cognoscere si contra xerit, vel deliquerit ī territorio. De quo ẽt ꝙ Bar. in l.ij. si quis in ius voc. nõ ierit. in ij. col. addo gl. in l.de iu re.ff.ad munic. Adde qđ not. in c.scisitat⁹. de rescrip. & in c.præterea. de dilat. & in c. super literis & vide do. Ant. i c.si clericus laicũ. de foro cõpe. et ibi per Imo. & alleg. Bar. contrariũ in l.ij. ff. si qs in ius voc. non ierit. & illud, ꝙ tenet ibi, est falsum, secũdũ do. Ant. & Imo. in d. c. sup literis. & cõtra ij.m videt̃ velle Inn. in ca. Ro. in §. contrahentes & vide ꝙ habet̃ per Gui. de Suza. in l. raptores. in versi. ꝓscriptiõe. C. de epis. & cleri. Adde Baldũ in l. si qs ex aliena. ff. de iudic. et ꝓ Io. Cal. in repe. cap. de illis. in iij.qõ. de rap. & per Pet. de Anch. in repeti. c. postul. isti. de foro cõpe. in j.q. & vide oĩno Alex. in d.l.ij. si qs in ius vocat. nõ ierit. in vj. col. cum seq.

c ¶ Mihi videtur. Pro ista quæstione vide do. Ant. in c. si clericus laicũ. de fo. cõpe. allegauit Bar. contrarium sibi in l.ij.ff. si quis in ius voc. non ier. & vide Moder. in præalle. c. si clericus laicum. & ibi do. Abb. & vide quæ dixi in d.c. si clericus laicum vide Lud. Ro. in cõsil. ccvj. vbi loquitur singulariter si sufficit sola allegatio an sit necessaria probatio. And. Bar. Adde tu circa ista dicta Bar. hic. & vide do. Maria, Soci. in c. dilectus. de fo. compe. arti. ij. q. ix. & eundẽ in c. si clericus laicum, ver. circa x. principalem articulum, col. vlti.

d ¶ Debet probare. Opponens exceptionem contra rescriptum, illam debet probare. Hoc limitat Innocen. in c. super literis. de rescrip. in gloss. in versic. forsan. nisi rescriptum esset suspectum. & vide Cyn. hic.

e ¶ Non potest probari. Istud sequitur Iac.But. vt refert Bar. Sed aduerte: qa Inno. in c. Roma. §. contrahentes. de fo. cõpe. in vj. & Io. And. in c. j. de lit. cõte. & doc. in d.c. super literis. videtur tenere contrarium expressè. & ibi vide plene.

f ¶ Aduersario sciente. Sed Imol. in d.c. super literis. videtur concludere finaliter in hac qõne, ꝙ etiã cõtra sciẽtẽ, qui verè est in possessione, quo ad alia vtit̃ sua quasi possessiõe, præferet̃ in illa. Pro hoc facit ꝙ no. Inn. in c. olim. el ij. de restit. spo. vnde tũc potius dicitur in sua possessione turbari: secus fortè, si illa vteret̃ quo ad illa: nec cõtraheret quãtũ in eo esset: quia tũc fortè procederet opi. Bar.& Inn. in c. sup literis. anteq; ꝓdictæ opiniones ꝓ ea q̃ habenẽ in d.c. olim cũ dilect⁹. no. in l.j.&.ij. C. de serui. Ita videt̃ tenere Imo. in d.c. super literis. Itẽ ad hoc no. ꝓ Bar. adde ꝙ idẽ no. in l.j. de ꝓcu. ad fi. & ad prædicta cõcordare vr̃ Inn. in c. cũ dilect⁹. de off. arch.

g ¶ Mẽtiri de iure. Et no. ꝙ istã gl. pro si. alle. Ang.& Imo. in l.ij.ff. de re iudi. ad hoc videlicet: qa licet iudex nõ possit alterare tps appellãdi, vt per Bar.& doc. in d.l. ij. tn̄ per statutũ, & cõsuetudinẽ põt illud tps alterari. gl. est hic secũdum eos. Nec mirãdũ est secundũ Imol. ibi quia statutũ & cõsuetudo potest detrahere dispositioni legis, vt l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & l. de quibus. ff. de legibus.

h ☙ P. PAV. P. ¶ Tacẽdo. Vide Fel. in c.j. extra, de testi. cog. Ideo hic, in ij. col.

h ¶ Tacendo. Et vide ꝙ habet̃ in l. Paul. ff. de fal. & ideo allegat̃ in regula culpa. de reg. iur. in vj. nunquid videtis cõmittere homicidiũ, & prohibere potes si nõ prohibeat, teneat̃ de homicidio, de quo ꝓ Ang. in l.j.§. si reus. & l. si actoris. de eo per quẽ factũ est. & Bar. in l. merũ. facit quod no. in c. licet dignũ. de homicid. Sed quid ta

Prima Bartoli ſuper Codice.

teſte,qui veritatẽ vult celare? Dic ꝙ non punitur de falſo.c.j.in princip.ſi de inue ſti.inter do.& vaſal.lis oriatur.Et ibi ſubdit Bald.hoc eſſe verum,niſi præmiſſo: iuramẽto veritatem celet.Et adde quod not.in gloſſ.in l.Lucius. de infami. quæ vult,ꝙ reprobetur dictũ teſtis,quod plenè non narrat factum,& dic reprobetur id eſt,non approbatur.facit de accu.c.cum dilecti.vbi iurans dicere veritatẽ,tene tur dicere verũ & ple nè.Itẽ de eo quod di xi ſ.qñ poſsit iuuare illum qui occiditur, vide Bal.in authẽ.ſed nouo iure.C.de ſeruis fugi.Adde ꝙ doct.& maximè Imola.in d. ca.ſuper literis. de re ſcri.in not.huius lite ræ,vbi probatur pa ria eſſe,dicere falſum & tacere verum.Dic ꝙ illud facit ſecundũ Iac Bu.ꝙ teſtis incur 1 rat pœnam falſi ſi ta 2 ceat veritatem:vt eſt tex.in c.j.extra de fal. & dicit do.Anto.hoc verũ.qñ iurauit ple nã & meramveritatẽ 1 dicere. Secus ſi iura ret ſe liberè ad inter rogationes rñdere, p tex.quem dicit valde no.in ca.cũ dilecti.el j.extra de ace.Sed cer tè ille tex.fcdm Imo. 2 loquit in inquiſitore nõ aũt in teſte, q de bet dicere veritatem pro vtraq; parte, iu xta no.in c.fraternita tis.in gloſſ.ff. de teſti. & in auth.ſi iudex.ſ, de epi.& cle.perBar. in l.ſi duo patroni.§. idẽ Iulianus. de iure iur.Vñ vr,ꝙ ſi dolo se indiſtinctè tenet ꝙ incurrat pœnã falſi, per præallegatũ c. j. ſcdm Imol.Et qñ di caẽ dicere plenã veri ratẽ,& qñ meramve ritatẽ,vide glo.not.in c.cũ dilectus.in ver bo,plenã.& in verb. merã. Et adde Bal.in l.presbyteros. hic al legata.& ꝙ etiã ipſe not.in l.data opera in xij. col. Et iſtis adde Bal.in l.nullum.C.de teſti.vbi vult, ꝙ ſi te ſtis tacet veritatẽ,pu nitur criminaliter,& ciuiliter, ad intereſſe.

a ¶ Loquitur in priui. Vide Bal.in l.præſcr. in v.col.ſ.eo.

P. PAV. P.

b ¶ Oẽs cuiuſcũq;.Circa materiã huius le gis, in qua tractatur de clauſula, nõ obſtã te,vide oĩno Felin.in c.nõnulli. extra de re ſcrip.vbi latiſsimè p ſex chartas tãgit ma teriã iſtã.& an & qñ requiratur ſpecialis, & an ſufficiat gene ralis,et de effectu ei? De clauſula autẽ de rogatoria, vide quæ ſcripſi in l. ſi quis in principio teſtamenti de lega.iij.Quid autẽ in dubio,non præſu matur princeps velle vti plenitudine pote ſtatis, nec clauſula, non obſtante ſed iure communi,vide Iaſo nem latè in l.quanq;. in j. columna. de te ſta.mili. Limita vt p Alex.in l.centurio.in viij.colum.de vulg.& pupil.An autẽ princeps tollere poſsit defenſionẽ,& quam vide Felin.in c.ex parte.el.ij,in ij.col.de offic.deleg.de quo habes ad Barto.in l.vt vim.ff.de iuſti.& iure.

b ¶ Omnes cuiuſcunq;. Quam vide.Vtrũ imperator poſsit reſcribere contra ius diuinum,contra ius humanũ,& cõtra ius ciuile,adde Barto.latè in prooemio Di geſtorum.in princip. quod not.in l.j. ff. de conſti.princi.& facit quod not. per glo.& Bar.in l.venia.ĵ.de in ius vocan. per Inno cen.& Canon.in c.q̃ in eccleſiarum.de cõ ſtit.& Bal. poſt gloſ. i bi in l. reſcripta.ſ.de precibus Imperat.of feren.vbi omino vi de.& in quibus prin ceps non poteſt diſ penſare, vide quæ no ta.Bal. in l.eam quã. in xj.& xij.columna. & ibi an in talibus diſpenſationibus re quiratur clauſula,nõ obſtãte.Et an ad bo na ex forma ſtatuti applicata hæredibus occiſi: poſsit ciuitas reſtituere bannitum: vide per Cynum & Baldum in l. Gallus, §.& quid ſi tantum, in vltima colum. de liberis & poſthum. & Bartol.in l.penult, C.de fide inſtrum.& iure haſtæ fiſca.libro x. adde vnum quod nota Angel.in l.bene à zenone. C. de quæ dri.præſcrip.

POMATES.

¶ Vtilitas. Nota tamen, quòd princeps cum cauſa poteſt tol lere ius alterius ſibi ſubditi. Ita Paulus de Caſtro in conſilio cclxxxj.incipien. pri mum dubium.

P. PAV. P.

¶ Vtilitas.Quod in principe præſumatur cauſa, vult Comẽ. conſil.lxvij.in penul. col.poſt medium. Et de materia,an & qñ poſsit princeps tolle re ius alterius: & an præſumaẽ in eo cauſa:& multa aliavide ad Bartol.in l.item ſi verberatum.ff.de rei vendi.Item quòd nõ poſsit tollere ea,quæ ſunt iuris gentium ſi ne cauſa & quòd tũc non præſumatur cau ſa: & declarationem vide per Iaſo in l.quò minus.in iij.notabil. ff. de flumin. & quia de clauſula, non ob ſtãtibus quibuſcũq; facientibus in contra riũ ſufficiat, & quæ dam alia in materia, vide per Deci.cõſi.x.

¶ Dñium rei meæ. Vide Bal.in l.ſi.C.ſen ten.reſcin.non poſ.

POMATES.

¶ Non eſſe verũ. Et per hoc ſi Princeps co gat gabellariũ ante tps ſoluere:põt & ip ſe recipi in cõſortiũ medij tẽporis gl.in l. j.ĵ.de condic. ex l.ſe cus eſſet ſi ob neceſsi tatẽ publicã hoc face ret:vt ibi per Bal.& Roſ.in l.in diẽ.circa

LEX III.

PVniri. Iſta lex poteſt habe re duplicẽ intellectũ. vno modo,ꝙ opponatur de fal ſitate eorũ,q̃ ſunt narrata prin cipi.Alio modo quod intelligaẽ de falſita te reſcripti:quaſi princeps nunquã ſciue rit,nec vnquam emanauerit, de cancella ria principis:vt dixi ſ.&c.

Si mãdatur executio,uidetur eſſe mandata cognitio, Princeps poteſt delegare executionem.

ET ſi non cognitio. Hæc eſt notabilis lex,ex qua no ta ei,cui mãdatur executio,† vi detur mãdari cognitio.& debet cognoſce re ſecundũ veritatẽ precũ. Oppo.j.proxi. Sol.vt dixi in l.præſcriptione. Oppon.ꝙ executio nõ poſsit mandari.vt l.iubere ca uere.de iuriſ.om.iud.So.hic† Princeps de legat:nõ alius.Alij dicunt, ꝙ hic demãdat cognitionem,non executionem.quod eſt contra iſtum tex.Alij dicunt ꝙ hic deman dauit primum decretum, non autẽ ſecun dum.Sed certè nec executio primi decreti põt demãdari:vt l.iiij.ij.duas.de dam.infe. Tene ergo primum,ꝙ hic Princeps demã dauit. Oppo.j.de exceptio.rei iudica.l. ſi vt proponis.vbi dicitur,ꝙ executor nullã cognitionem habet.Solue hęc eſt vera:ibi loquitur quando committitur alicui ex ceptio alicuius ſentẽtiæ:hic loquitur quã do committitur executio alicuius facti: cùm nulla præceſſerit ſententia. Vnde cũ ad executionem non poſsit peruenirí,niſi præcedente cognitione:vt l.j.j.de except. rei iudica.mandando executionem vide tur committere cognitionem. Et propter hoc non placẽt quædã gloſſellæ,quæ ſunt hic quæ dicunt quòd fuit dictum Princi pi quòd erat lata ſententia,& tunc cogni tio non videtur demandata.De hac mate ria dixi plenius in l.à diuo Pio.in princ.de re iud.Gloſſ.tractat illã materiã.extra de offic.delegati.c.paſtoralis.in gloſſ. ad in telligentiam &c.

ET ſi legibus. Iſta lex pro priè loquit in priuileg. a ¶ Oppo.ꝙ debeat valere reſcriptũ,non obſtãtibus falſis allegationibus: vt l.proxi.& l. præ ſcriptione. Gloſſ. non ſoluit. Dic, ſuprà loquitur in reſcriptis,quæ cõceduntur ad iuris communis obſeruantiam.& ideo ve ritas eorum,quæ narrantur,non fuit cau ſa reſcripti:ſed ſufficit eſſe dubium.hic ve rò in priuilegio,& cauſę narratę ſunt pro xima cauſa finalis priuilegij.ideo ſi reperi tur mendacium, non valet priuilegium. Hic non ſunt alia

Princeps quando poßit contra ius diuinũ reſcribere.
Princeps quando poßit mihi auferre dominium rei meæ.
Princeps quando poßit reſcribere contra ius ciuile.
Clauſula,non obſtante,quòd requiratur quando princeps reſcribit contra legem.
Clauſula,non obſtante:quomodo ponatur quando reſcribitur contra legem.

b MOnes cuiuſcũq;. b Breuiter dicit: Reſcripta cõtra ius,vel cõtra publicam vtilitatẽ non ſunt ſeruanda hoc dicit. Hic habetis vnam gloſſ.quæ ponitur de verbo ad ver bum in l.j.de conſtit. princ. Gloſſ.iſta ali quãtulum eſt infraſcata. Ratio eſt, quia in iure noſtro ſunt quædam diuerſa.nã Prin ceps alicui aliquid concedit,quandoq; ius cõmune condendo:quandoque iuriſdi ctionem exercendo:quandoque concedit reſcriptum,quod eſt ad iuris cõmunis ob ſeruantiam: quandoque concedit bene fi cium vt ſi concedit domino caſtrum, vel feudum: quandoq; concedit priuilegium contra ius commune. Iſta ſunt ſeparata:& iura iſtis vocabulis abutuntur.Et glo.hic poſita tractans,vtrum Principis reſcripta, contra ius valeant.promiſcuè tractat de re ſcriptis:quandoq; de priuilegijs: quando que de lege.& doct.hic nõ examinãt text. Quæro ergo primò,vtrum Princeps poſ 1 ſit reſcribere contra ius diuinum.† Dic vt in gloſſ.quam vide. Secundò quæro,v trũ Imperator poſsit reſcribere cõtra ius humanũ.Et vide glo.ibi:ſi verò.&c. Vidi 2 ſtis illud quod dixit gl.Tu dicas ſic:† Cir ca hoc an Princeps poſsit mihi auferre do c miniũ rei meæ.Dic,aut vult mihi auferre dominiũ,ius cõmune condẽdo, & poteſt: vt in toto titulo ff.de bo.damna.&c. & in authen.inceſtas.infra de inceſt. nupt.ff.de public.l.commiſſa.Aut vult mihi auferre iuriſdictionem exercẽdo: & poteſt,vt l.ſi. j.de iure do.impetrã.Aut vult mihi auferc re priuilegium alteri concedendo:& tunc c aut in hoc vertitur publica vtilitas.c & po teſt,vt l.item ſi verberatũ.§.iff..de rei vẽd. & de euict.l. Lucius. Aut nõ vertitur pu blica vtilitas,ſed ſola eius voluntas: tunc regulariter nõ põt.& ita loquitur hæc gl. & gloſſ.in l.quoties. de precib. Imperato. offeren. Fallit ratione iuris, quod habe ret in parte rei.C.de vendic. rer.fiſca.cum priuato.l.j.libr.x.Fallit ratione poſſeſsio nis,quam haberet de re mea:vt l. fina.j.de quadrien.præſcrip.Dominus Iacob. But. dicebat ſimpliciter,quòd princeps poteſt auferre mihi dominium rei meæ ſine ali qua cauſa.Nam eius poteſtas, & poteſtas iſtarum legum,quæ hæc phibent, proce dit à pari potẽtia:ergo ſicut poteſt iſtas le ges tollere:ergo eodẽ modo poſsit dare al d teri dominiũ rei meæ,d ſine cauſa. Quod e puto non eſſe verum e : nam princeps nõ poſſet facere vnam legem, quæ cõtineret vnum inhoneſtum vel iniuſtum! Nam eſt cõtra ſubſtantiã legis.Nam lex eſt ſanctio ſancta,iubens honeſta,& prohibẽs cõtra ria:vt l.iij.ff.de legi.Eodem modo ſi vellet auferre mihi dñium rei meæ iniuſtè, non poſſet qa princeps habet iuriſdictionem à Deo:vt in auf.qũo opor.epiſ.in princ.Sed deus nõ dedit ei iuriſdictionẽ peccãdi, nec auferẽdi alienũ indebitè:ergo &c. Tertiò quęro,an Princeps poſsit reſcribere cõtra

ius

medium.& circa finem.ff.de condic.inde.vide etiam Bart.& quæ scripsi in l.quicunque.C.de fund.patri.lib.xj.

a ¶ Concedere.Intellige vt per Bal.in l.rescripta.§.titu.ij.& quod habetur §.eodem titu.in l.ne damnosa.

b ¶ Requiratur.Aliquid tãgo in l.ij.§.quod si is.ff.quod quisque iur.vbi vide. De qua materia vide plenè per Ioan. And.in c.j.de excess.prælat.in vj.in nouel.& in capitu.j.de constitu. in sexto.& per Archid. xx.q.ij.in summa.per Bar.in extrauagã.ad reprimendũ.in versi. non obstante. & per doctores in c.nõnulli.de rescri.& per dominium Anto.infrà. eo.titu.& in c.quę in ecclesiarũ.de constit. per Bal.in l.fi.C. senten.rescin.non pos.& in l.eã quã.in xij. col. de fideicõ.& in præludijs feudorũ.i xiij. col.& in c.j.§.naturales.in prin.si de feud. fue. contro. & Imol. in l.fi.ff. a quibus appel. non licet. & in l. quidã cõsulebant. de re iudi. Et vr magis cõis conclusio,cp aut fit cõmissio in alteri⁹ grãde præiudiciũ:& non sufficit ex certa sciẽtia, sine clausula. non obstãte. propter derogationẽ talium rescriptorum.cq facit in d. l. quoties, ideo oportet per clausulã, non obstãte. cp derogret illi leg.arg.l. si qs in principio testamẽti.de leg. iij. Aut non tractatur de præiudicio alterius: & tũc sufficit certa scientia. l.Barba.de offic.præter.& d.l.quidã consulebant.Aut de modico præiudicio tractatur:& tunc etiam sufficit certi scientia lege.idem Vlpianus. in fin.de excusa.tutorum. & d.l. quoties.

3 ius ciuile.† Hic quicquid dicat gl.aduerte Aut Princeps vult rescribere cõtra ius cõmune legem condendo:& potest:vt l.non est nouũ.ff.de legi.§.de Iusti.Codice cõfirman.l.j.in fi.Aut priuilegium alteri concedendo:& tunc si priuilegium lædit alium modicè:potest concedere.Si lędit aliũ immodicè,nõ potest cõcedere[a]:vt l.quoties §.de preci.Impera.offer.si neminem lædit: & tunc potęst concedere:vt l.rescripta.de preci.Imperato.offeren.Si lædit rẽ publicam,non potest concedere:vt hic. Si verò quęris in scriptis,quæ conceduntur ad iuris communis obseruantiam: & tunc hæc est materia legis, præscriptione.quam ibi dixi.& modò vide gloss. Quæro.quid si Imperator rescribit cõtra legem:sed dicit quòd valeat lege non obstante:an hoc requiratur[b]? Glo.quòd sic. Alij dicũt quòd nõ requiratur quòd hoc dicatur:sed sufficit quòd sciat se rescribere contra legẽ allegant l.idem Vlpianus.in fin.ff.de excu. tutorũ.Sed illa lex loquit in rescripto,seu beneficio:nõ priuilegio:& sic non facit ad

4 propositum.Cõmuniter teneamus† quòd debeat inseri illa clausula per legẽ si quis in principio testamenti de legatis.iij. Sed de hoc est dubium,an debeat dici,non obstante tali lege,nominatim:an sufficiat qđ dicatur lege aliqua non obstante, seu non obstante aliquo casu.glos.in authenti.hoc inter liberos infrà.de testa.videtur velle cp fiat mentio specialis. Hoc etiam videtur velle textus in simili,vbi glos.tangit in l.si quis in principio testamenti.ff.de legat.iij. & ideo puto quòd nõ sufficeret si diceret, aliquo nõ obstãte,vel aliqua lege nõ obstãte:quia istud est generaliter loqui[c]. Item puto,quòd non requiratur,quòd dicatur.

a modicè,nõ potest cõcedere[a]:vt l.quoties §.de preci.Impera.offer.si neminem lædit: & tunc potęst concedere:vt l.rescripta.de preci.Imperato.offeren.Si lædit rẽ publicam,non potest concedere:vt hic. Si verò quęris in scriptis,quæ conceduntur ad iuris communis obseruantiam: & tunc hæc est materia legis, præscriptione.quam ibi dixi.& modò vide gloss. Quæro.quid si Imperator rescribit cõtra legem:sed dicit quòd valeat lege non obstante:an hoc requiratur[b]? Glo.quòd sic. Alij dicũt quòd nõ requiratur quòd hoc dicatur:sed sufficit quòd sciat se rescribere contra legẽ allegant l.idem Vlpianus.in fin.ff.de excu. tutorũ.Sed illa lex loquit in rescripto,seu beneficio:nõ priuilegio:& sic non facit ad propositum.Cõmuniter teneamus† quòd debeat inseri illa clausula per legẽ si quis in principio testamenti de legatis.iij. Sed de hoc est dubium,an debeat dici,non obstante tali lege,nominatim:an sufficiat qđ dicatur lege aliqua non obstante, seu non obstante aliquo casu.glos.in authenti.hoc inter liberos infrà.de testa.videtur velle cp fiat mentio specialis. Hoc etiam videtur velle textus in simili,vbi glos.tangit in l.si quis in principio testamenti.ff.de legat.iij. & ideo puto quòd nõ sufficeret si diceret, aliquo nõ obstãte,vel aliqua lege nõ obstãte:quia istud est generaliter loqui[c]. Item puto,quòd non requiratur,quòd dicatur.

c ¶ Generaliter loqui. Vide Spe.in tit.de instr.edi.§.nunc autẽ videndum restat in versi.scias cp si in priuilegio.& c.Vide Alex.in l.quanquam.j.de testa.mili.& in l. centurio.in ij.char.ff.de vulg.& pupil.substit. vbi ponit de clausula,non obstante,& de clausula,ex certa scientia: & ibi refert vnum not.dictum Paul.de Ca.in materia. Et de ista clausula,non obstante.vide per Bar.in extrauag.ad reprimendum in ver.non obstãtibus.per Bal.in tit.de pace Constan.in versi.si quis autem. per Bal.j.de appella.l.eos.& glo.in Clemen.& si principalis.de rescrip.in c.statutum.in verbo,literarum.de rescrip.in vj. Barto.in l.sciendum.ff. qui satisd.cogan. & ibi omnino vide Bald.in l.fi.in princ.ij.col.j.senten.rescind. non pos.& latè per Moder.in l.si constat.ff.de ap.& adde cp vbi plura sunt obstantia,non sufficit generalis clausula,non obstante,sed debet de singulis defectibus fieri mentio,secundum Bal.in l.j.in xj.col.j.de fur.& dicit Bal.in auẽ.nauigia.j.de fur.Not.cp in constitutione Principis sufficit generalis clausula,non obstant in contrariũ. Et an in rescriptis debeat dici,non obstante l.in contrariũ, vide Bal.in auẽ.quas actiones. C.de sacrosan.eccl.Sed quid si diceret,& nõ posit Princeps dispensare,vide Bar. in l.oẽs.C.de aquæ ductu.li.xj.& vide cp not. Imol.in l.ij.C.de test.& hanc decisionẽ Bar.limitat do. Anto.in c.quæ in ecclesiarũ.de constit.dicens,cp verũ est dictum Bar.cp sufficit clausula generalis, nõ obstante aliqua lege in contrariũ faciente:nec requiritur singularis. Tamẽ illud est verũ,nisi forma legis illud induceret:vt quia dicat,nõ valeret rescriptũ,nisi faciat mentionẽ de illa l.vt in casu.c. nonnulli.de rescri.nã tunc requiritur etiã singularis. Et de materia remittit Io.de Imo:in d.c.quæ in ecclesiarũ.ad dictũ per se.in c.j.de excess.plã.in vj.quẽ text.vide per Imo.latè post alios in c.nõnulli.de rescri.vbi refert Bal.hic post Bart.eos inter se variasse.& ibi vide per eũ de cõcor.vnum dicit notabi.Bal.in c.j.§.naturales.si de feu.fue.contro.cp quando gratia principis non est gratia cõis,vt qñ legitimat aliquẽ de feu.contra.§.naturales.licet hoc facere posit vt ibi:est gl.tñ requiritur exuberãs solẽnitas,vt dicatur nõ obstãte.§.naturali.Sed vbi est gratia cõmunis, tunc sufficit clausula,non obstante aliqua lege:vt no.gl.in l.fœminæ.ff.de re iud. Adde cp Bal.de pa.Constan.in versi,libellariè.in verbo,non obstante dicit quod per illum tex.quando Imperator cõcedit alicui aliquod rescriptum quod sit contra legem aliquam,debet specificando dicere,non obstante tali l.alias videtur cp non valeat.ar.l.si quis in principio testamẽti.ff.de lega.iij.& l.nã ita diuus.ff.de adop.Sed si rescriberet contra rescriptum,sufficeret dicere,non obstante aliquo rescripto: quia facilius tolluntur iura positiua: seu priuilegia, quam iura communia.vt in auẽ.de non alie.aut permutan.§.illud.vbi postea subdit eam ipse Bal. hæc formalia verba. Sed quid si ita dicat Imperator: concedo tibi priuilegium. non obstante lege & nõ obstantibus legibus illis dicẽtibus generale dictum non valere nisi in casib⁹ specialiter numeratis:sicut est in l.sed & si quis. §. quæsitũ.ff. si quis cau.& C.ad Vellei.l.iubemus. Respondeo: credo cp teneat arg.l.si quis in principio testamenti. de le.iij.& §.penul.in auẽ. hoc inter liberos.C.de testa. & suprà, de iure codicillorũ.l.diuus.§.l.licet.& de hac clausula vide oĩno quæ dixi post Bald.in auẽ. ex complexu. C. de incest. nupt. & adde Ioan. And. in titu.de leg.§. supereſt videre. ver. sed illud obtinet.vbi dicit, cp materia ista est adeo dubia, cp lis adhuc sub iudice pẽdet. Et vide in l. causas. j. de transact. & not.in l.j. §. de legib⁹ & Bal.in l. rescripta. & in l. quoties. de preci. Imper. offer.& Bal.in l. omnes. j. de præscript.xxx.an.perdo. Ant. in c. j. de rescript. & in c. pen.de capel. mona. & do. Pet.de Anc.in c.cum instantia.de censi.per doct. in c.j.de consti. in vj.per Imo.in Cle. dudum. de sepult. in vj. & ibi quotuplex sit ista clausula. & adde quod not Bal. in l. nõ dubium.§.de legi.& Bald. in l.humanum.§.de leg. Sali.in l.sancimus. j. de test. Bal.in l.fi.C.senten. rescindi non pos. Vnũ adde quod tenementi quis accesit ad Principẽ narrans in rescripto, cp talis gaudet tali priuilegio, & statuto fortè contento sub tali rubrica: & supplicatur vt sibi placeat committere causam tali iudici, non obstãtibus talibus priuilegijs,vel statuto tali.Princeps rescribit:talis iudex videat: & iustitiam faciat:quæritur nunquid derogatum sit iuribus istius,contra quem est impetratum,non obstãte mentione de statuto,vel priuilegijs? Dic quod non: vt plenè disputatur per dominos de Rota,decisione cccixvj.quæ incipit:item in commissione.alias nec⁹ si in visione alias cccvj.quod nota.quia dixissem contrarium per id quod scripsi secundũ eosdem,in l.si filius.ff.de dolo.Et de hac clausula.non obstante:quãdo habeat superior necesse apponere in actu vide cp multum not.Bal.in l.consulta.C.de testa.& vide Bal.in auẽ.hoc inter liberos.& vide cum dubitare vtrum talis clausula dicatur tollere constitutionẽ iuratam.Et dicas qđ clausula generalis,non obstantibus statutis:vel priuilegijs quibuscũq: apposita in priuilegijs,nõ tollit constitutionem iuratam.Glo.est singularis c.cũ nõ deceat. de electione.in vj.quæ cadit super verbo,effectus.in ver.quid si talem consuetudinem.& ita no.dicit Ange.in l.j.quæ onerandæ.ff.quarũ rerum actio non datur. Et illam glossam allegat pro singulari Abbas Siculus in c.j.de his quæ fiũt à maiori parte ca.nisi fieret mẽtio de iuramẽto,secundũ eum.Et adde qđ no.in ca.quia fæpe.de electiõe.in vj.& in c.cũ aliquibus.de rescriptis.in vj.& illã gl.etiam sequitur Imo.in c.dilecti.de præben.& no.Ioã.And.in c.j.de filijs presby.in nouella.& in rub.de testa.in princi.in additio.Spec.Idem in clausula.non obstante pacto,vel quibuscunque capitulis,quia non tollit pacta,vel capitula iurata.vel sententiam confirmata.glo.est singularis in cle.dudum.§.pe.in gl.in ver.pactum.de sepul.qđ tenemenți.Et adde quòd in simili no.in l.ij.§.lege.ff.de iudi.& videtur in terminis not.Cyn.& ibi dixi post Bar.in l.j.ff.de condic.ob cau.Item adde cp talis clausula nunquam tollit determinationẽ legis antiquæ:vt in authen.de hæred.ab intest.in glo.colla.viij.& quod dixi post Bar.in l.nam & posteriores.ff.de legib.quam glo. alleg.Bar.in d.l.sciendum.in prin.post glo.ibi.& vide no.in d.l.si quis in principio testamenti.& vltra ista de clausula,non obstante.vide per Pet.de Anch.in repetitione c.si propter tua debita.de rescrip.lib.vj.& Ioan.And.in c.j.de excess.præla.in vj.Et adde cp lex Imperatoris posterioris non intelligitur derogare priuilegijs militum.Gloss.est singularis in l.decurio.C.de silen.quã pro singulari ponderat Bal. in c.j.in fine.quo tempore miles.

d ☞ P. PAV. P. ¶ Repetita.Per rescriptum declaratur secundũ supplicationẽ vide Comen.consi.c.post prin.per Are.& alios in §.præterea.de inuti.stipul.Alex. consi.lxxxiiij.in fi.col.in j.volu.Ias.hic,& in l.Gallus.§.idem credendum.in vl.col. de lib.& posthu.Vide etiam quod consuluit do.Ant.de Butr.in consi.ij.inci.visis. literis.per totum.& in cõsi.seq.melius in alio casu,vide Ias.in l.causas.in ij.colũ. C.de transactio.Fely.in c.super literis,in ij.col.versi.quarta regula.de rescrip.Vide

De diuersis rescriptis. Rubrica.

Continua vt in glossa.

1 ☞ *Dicta in præfationibus in subsequentibus uidentur repetita.*

2 *Beneficium uni collatum,porrigitur ad consortem.*

3 *Persona in his quæ sunt modici præiudicij, intelligitur repetita.*

LEX I.

SIlibeIlum. Breuiter dicit. Prę iudicij paruitas, & rationis idẽtitas,facit vt in rescriptis d intelligatur repetita[d] persona, quæ in interrogatione præcessit.h.d.

1 No.quod quæ in præfationibus † dicũtur in subsequẽtibus repetita intelligunt.concordantiæ sunt in glo. Item not.quod be-

2 neficiũ † collatũ vni,porrigit ad consortẽ. Contra hoc oppo.de minori.l.quod si minor.§.si seruus.de condictio.furti.l.iiij.vbi dicitur,quod si quis interrogatur de duobus,& respondet de vno:de alio non videtur respõdere.Idem ad idem extra,de presump.ca.nonne.Sol.Hic est rationis identitas:ibi diuersitas. Oppo.persona nũquã

3 intelligitur repetita:† vt l.si ita stipulatus §.Chrysogonus.ff.de verbo. obli.Sol.hic tractatur de modico præiudio:quia conceditur rescriptum ad iuris cõmunis obseruantiã:ibi tractatur de magno prędiudicio.

non obstante tali lege, nominando eam, quia istud esset loqui singulariter seu in-

5 diuiduè:sed sufficit † quod dicat,non obstante aliqua lege,quæ in contrarium loqueretur. Istud enim est specialiter loqui. Ita debet intelligi hæc materia,&c.

d ☞ P. PAV. P. ¶ Repetita.Per rescriptum declaratur secundũ supplicationẽ vide Comen.consi.c.post prin.per Are.& alios in §.præterea.de inuti.stipul.Alex. consi.lxxxiiij.in fi.col.in j.volu.Ias.hic,& in l.Gallus.§.idem credendum.in vl.col. de lib.& posthu.Vide etiam quod consuluit do.Ant.de Butr.in consi.ij.inci.visis. literis.per totum.& in cõsi.seq.melius in alio casu,vide Ias.in l.causas.in ij.colũ. C.de transactio.Fely.in c.super literis,in ij.col.versi.quarta regula.de rescrip.Vide

Prima Bartoli ſuper Codice.

Rom.cõſ.lxxx. Iaſo. in l.pe.in ij.colũ.ff. de iuſtit.& iure. Vide in materia gñaliter Fe. in c.iter dilectos.ĩ v. col.ad finẽ. & ſeq.ex. de fid.inſtr. Vide Iaſ. in l.Gallus. vbi ſup. Quid autẽ qñ petitũ eſt cãm cõmitti ſummariè,& de plão ſim pl'r & in reſcripto ſolũ dicitur, cognoſcatur ſummariè.&c.

a ¶ Finianẽ tpe. Vide Inn.in c.cæterũ.de reſcrip.in fi.q ponit oẽs caſus,in qb' qs pdit reſcriptũ impetratũ p ſe. Et vide not.per Bar.in l. fi.circa fi.ff. de conſtitu.princi.& Spec.in ti.de iſtr.edit. §.nũc aũt.ver.tẽ oppon.vbi etiam ponit omnes caſus.

℣ P. PAV. P.

b ¶ Perdaſ.Vide Ale. conſi.cccxxxvj.circa fi.latiſsimè. Feli.in c. cũ acceſsiſſent . in x. collat.& plurib' ſeq. extra.de conſtitu.

c ¶ Sancimus.Ad hãc legẽ,cũ hic nota.vide Bald.in l.publicati j. de teſtamentis.

℣ P. PAV. P.

d ¶ Si qua.Circa hãc legẽ q referat in qua parte ponatur dies et conſul,vide Ro.cõſi. cccxl.in principio.

e ¶ Obiici poſtea.Vide Bart.ĩ l.Titia.§.fi. de verborũ obliga.

f ¶ Formã.Vide Bart. in l.j.ff. q qſq; iur.in principio & Bal.in l. nulli.C.de ſent.

g ¶ Studentibus. Vide Barto.in l.in ſacris.la grande.j.de proximi. ſacro ſcrini. & vide Bart.& quæ ibi dixi poſt eum ĩ l. quoties. de admi.tut. reſiduũ iſti' apoſtillæ, vide ĩ C.meo. Adde tu circa hoc dictũ Bart.& vide Frã.de Are.in c. cæterũ.col.ij.de iud.q illud ſeqt.& ibi allegat concordantes.

h ¶ Propter hoc.Vide omnino latè Aret.defendentem & cõprobantem iſtam opin. Bart.in l. q in rerũ.§. ſi qs poſt ff.de lega.j. quaſi p totũ:qa ſunt qui tenuerunt contrariũ.vide,ibi p eũ, qui reſpõdet etiã ad iſtũ text.q parũ facit,per Bar.Imò Bal.qui tenebat cõtrariũ allegabat ,p ſe.Ad idẽ vide Aret.cõſi.ciij.incip. ſpectabilis dominus collateralis. Ro.latè conſil.cccxciij.incipi. præſens conſultatio. vbi allegat nouẽ textus ,p opi.Bar.hic.& multas authoritates: & ſup oẽs vide latiſsimè Fel.in c.paſtoralis.i j.col. & pluribus ſequen.extra,de offic. ord.vbi ponit octo limitationes ad cõem cõcluſionẽ Bart.hic. Adde etiam text.in l.

1 ☞ *Reſcriptum ad lites,quomodo dicatur perpetuum.*

2 *Priuilegium,qnando dicatur perpetuum,& quando temporale.remißiuè.*

3 *Priuilegium qualiter perdatur per actum contrarium,remißiuè.*

LEX II.

Alſo aſſeueratur.

EBreuiter dicit:Reſcripta Principis ſunt perpetua.hoc.d.Quero, vtrum reſcripta† finiantur tempore. [a] Hic aduerte;quædam ſunt reſcripta,quæ cõcedunt ad iuris communis obſeruantiam. & in his loquitur hæc lex.in quo dic:ſi quidem poſt primum reſcriptum nõ fuit impetratum ſecundum reſcriptum,ipſum eſt perpetuum.hoc eſt,tanto tempore durat. quanto durat id, ſuper quo eſt impetratũ. Ita loquitur hic.Sed ſi poſt primũ fuit impetratum,ſecundum,tunc ſi primus impetrator per annum fuit negligẽs,valet ſecũdum reſcriptum extra,de reſcri.c. plerunque.& dic vt ibi.per Innoc. &c. Si verò quæris de priuilegijs,† an ſint ppetua , vel temporalia:dic vt no.Canoniſtæ in c.cùm acceſsiſſent.extra,de cõſtit.Et hoc ſi quæris qualiter priuilegium negligẽdo perdatur. Si verò quæris † qualiter perdatur [b] priuilegium per actum contrarium.dic vt no.infrà de excuſa.tuto.l.voluntariæ &c. Non habetis hic alia.

a

2

b

3

Exemplum exemplo an probet remißiuè.

LEX III.

Ancimus.

c ¶ Hæc l.legit duobus modis in gl. ſecundũ primũ modũ dicit q ipſum reſcriptum originale probat,nõ eius exemplũ. Secundũ aliã dicit notabilius:Exemplari & authenticari põt originale reſcriptũ,nõ exemplũ ipſius.h.d.Et no.hãc ſingularem lect.quã perpetuò tene mẽti.No.q licet probet exemplum tamen exemplum† exemplo non probat,ſecundum iſtam lec.Sed ego examinabo hoc latius.j.de edendo.l.ſi procu. & aut.ſi quis in aliquo documento. &c.

c

1

d ¶ Hanc l.habuiſtis.ſ.in prima conſtitutione.in fine.

Iqua.

Acri affatus.

Hic ponit imperator vnam formam quæ debet ſeruari in reſcriptis:quã hodie de conſuetudine non ſeruamus.&c.

Niuerſa.

Hic Imperator iubet vt in ſuisre ſcriptis apponat illa clauſula , ſi preces veritate nitantur. quod eſt verum in reſcriptis conceſsis à principe,ſine conſenſu procerum,

d

De ſtatuis & imaginibus. Rubrica.

1 ☞ *Cautela,ut iudex faciat ſcribi notario: ſicut qualibet, die,& hora congrua ſedit,ne teneatur in ſyndicatu.*

LEX II.

Iquando.

Nota ex hac lege q quãdo iudex debet adeſſe in certo loco, nõ creditur ei,niſi probet legitimè.Ideo ſis cautus,† quando eris aſſeſſor. q cùm dicat ſtatutum de qualibet die horis congruis iudex debeat ſedere ad banchũ:facias quolibet die hoc à notario ſcribi;ne poſsit tibi obiici poſtea [c] ĩ ſyndicatu.

1

e

Et virtutum.

Nota hanc l.,pſi ſermonibus,& arengarij.quæ unt qñ fiunt dona à communibus.&c.

De officio præfecti prætorio. Rubrica.

¶ Aliàs,de offic.prefec.Orien.& Illyrici.

LEX I.

Libellus.

Signa iſtam l.j.No. quòd licet libellus principi datus faciat litem cõteſtari quandocq; , vt ſupra quãdo libellus Principi datus.ſecus in libello dato alicui inferiori:vt regi,legato, vel ſimili,vt hic dicit.

LEX II.

f

Formam.

f Aliàs normã. Nota q præfectus poteſt facere legem generalem.& intelligit Odof.generalem inter omnes ſubditos.quod nota.

LEX III.

Iquos.

Nota q iudices remouentur propter negligentiam.quod nota, & tene menti perpetuò.&c.

De officio præfecti urbis. Rubrica.

LEX I.

g

Studentibus.

g Not.q licet in ciuitate fiat vnus officialis ſpecialis ſup damnis datis , vel ſup

h abundantia:nõ tñ propter hoc [h] tollitur iuriſdictio quã habet poteſtas, q habet vniuerſalem iuriſdictionem.quod nota & tene menti.

i

LEX II.

Quod.

Non poteſt ad inquiſitionem procedi,niſi fama præcedat hoc dicit,iſta l.quæ eſt bona licet gl.dicat,non legitur.Oportet ergo qđ prius conſtet.quod ſint obnoxij.quod eſſe nõ poteſt , niſi citentur,iſtud autẽ non poteſt probari ſine eius præſentia; niſi fama præcedat quod no.bene perpetuò.&c.

De officio magiſtri officiorum. Rubrica.

LEX I.

Priuilegijs.

Vide hãc l.in fi.quæ allegatur in præſentatione ſcholarium : quod debent præſentari per ſuum doctorem.

LEX II.

Nemo.

Vide hanc legem,& ſequentem circa finem, quæ eſt bona pro iſtis moralibus,non pro aliis. Vide etiam legem finalem huius tituli.

De officio rectoris prouinciæ. Rubrica.

LEX IIII.

Nofficiales.

Vide glo.ſuper verbo,curſum publicum.& quod dicit tex.laniantes,id eſt,in officio delinquentes. No.ex hac l. quod iudex minor poteſt punire officialem iudicis maioris delinquentis in ſuo territorio : dum tamen hoc notũ faciat maiori iudici.

Potioris.

Nota hanc l.quia moralis eſt:& eam alleg. gl. xj.q.fi.qui reſiſtit in glo.Bar.

Nvllus.

Nota quod officiales , qui mittuntur à ciuitatibus,non debent ad ciuitatem redire ſine ipſius ciuitatis licentia.quod no.& tene menti.

i

Nvlli iudicum.

i Nota quòd de iure communi rectore , qui eliguntur ad regendam ciuitatem,debẽt habitare in palatijs ſeu prætorijs publicis.&c.

j.C.de con.fiſca.debi. libr.x.vt refert Iaſon in l.cohæredi.§.q diſcretas.in iij. nota.de vulga.& pup.ſubſti. Vide etiã latè Iaſo.in d.l. quod in rerũ.§.ſi quis poſt . vbi ponit quid ſi ſit datus ſpecialis viſitator alicui monaſterio ſeu monachis,cenſetur derogatũ generali viſitatori. Vide etiã quæ dicit Iaſ.in l.Titiæ textores.in viij.notabil. de leg.j. Item circa dictũ Bart.hic: vide latiſsimè Barb.in c.ij.ĩ iiij.col.& multis ſeq. de offic.legati. Quid aũt ſi eſſent duo iudices ſpeciales, ſed vn' magis ſpecialis quo ad perſonas , ſed magis generalis quo ad cauſas,aut ecõtra, corã quo ſit agendũ, vide Bar.& quæ ibi addidi in extrauagã.ad reprimẽdũ. in verſic. nõ obſtãtibus. Vide Deciũ cõſil.iij. qñ data eſt ſpecialis iuriſdictio alicui,an cẽſeatur derogata ptãti.

¶ Nulli iudicũ.Adde q no.Bar.poſt gl. in l.Aquilius.ſ.de do. An de iure cõi rectores ciuitatũ debeãt habitare in palatijs publicis , prout dicit Bar.q tene menti.

De officio præfecti uigilum. Rubrica.

LEX vnica.

PRæfecti vigilum. Plenè habes de hoc in l.nam & ciuium salutem.

De officio diuersorum iudicum. Rub.

LEX I.

a NEmo iudex. [a] Hæc est bona l.& habetis aut.sed hodie nouo iure.quæ similiter est bona.quã nota,& tene mẽti: quia practicaui iam de facto &c.

SEd hodie. Not.ex ista autẽ. ꝙ mulier non debet nec potest detineri ex aliquo debito publico vel priuato.

Vt omnes iudices tam ciuiles quàm militares. Rubrica.

☞ *Si existens in officio ad aliud eligitur, per hoc non excusatur à syndicatu.*

Syndicatus si non finiatur in termino statuto, tamen adhuc durat, licet rector non cogatur stare in ciuitate.

Instãtia si tẽpus statuitur iudici nõ est perẽpta: secus si statuatur instãtiæ, & causa intra tẽpus nõ sit expedita.

LEX vnica.

NEmo. Nota istam legẽ, quæ est bona: & ponit de syndicatu officialiũ. No.ibi: vel codicilli alterius administrationis oblati. ꝙ ille, qui † pendente vno officio, est electus ad aliud officium, nõ propter hoc excusatur quin debeat stare ad syndicatum. Nota ibi, ꝙ si intra quinquaginta dierum numerũ. qđ licet causa super libello dato tẽpore syndicatus, non finiatur † intra tempus, intra qđ debet stare ad syndicatum [b]: tamẽ adhuc postea durat, licet rector non teneatur stare in ciuitate. Nota ex hac lege quod quando † tempus statuitur iudici, intra quod litẽ debeat terminare: licet intra illud tempus non terminauerit, non est perempta instantia: sed iudex punietur. Secus tẽpus statueretur instantiæ, nõ iudici: vt dixi vobis in l. pperãdũ. §. j. j. de iud. &c.

De officio eius [c] qui uicem alterius gerit. Rubrica.

LEX I.

IN causa. No. ꝙ Respublica potest restitutionem in integrum postulare [d]. De quo dic vt vidistis ĩ l. Respublica. j. ex qui. cau. ma. &c. tene menti.

☞ *Vicegerens constituitur à superiore: & habet iurisdictionem ordinariam.*

Membri abscißio est de mero imperio.

SVggerẽte. Pro intellectu istius tituli debes scire qđ alius est delegat⁹. & alius vicegerẽs. Delegatus, est ille, cui ipse iudex cõmittit. Vicegerens † est ille, cui cõmittit supior ꝓpter impedimẽtũ principalis officialis: & iste habet iurisdictionẽ ordinariã [e]. de hoc loquit iste ti. & ff. de leg. iij. l. j. §. à pfectis. & hoc etiã sentit glo. [f] No. etiã glos. quæ est hic, quæ dicit ꝙ membri † abscisio est de mero imperio. & vide glo. super ver. actuare vel actitare, &c.

De aßessoribus. Rubrica.

LEX I.

STudiorum. Ista est notabilis lex, cùm [h] scholaris præsentatur à doctore. Bartol.

LEX II.

g COnsiliarios. [g] Hæc est bona lex, et singularis. Casus est ĩ quo fuga facit quẽ haberi pro cõfesso. Et sic no. quod officiales, qui inculpantur de aliquo, si aufugiũt, ꝙ confessis habent̃ &c.

VElut. Not. quod illud qđ lucrat̃ assessor, est quasi castrense peculium. Vidistis in l. fi. de inoffi. testa. & l. fori. infrà, de aduo. diuer. iudi.

SIpost. Not. quod Potestas tenet̃ ꝙ familia sua, vt hic, & j. ad legem Iul. repetũ. l. j. sed ille qui deliquit offerendo, videtur quod debeat liberari: vt hac l. & ff. de publica. l. cùm exhibuissent §. ij. vt ibi dixi.

NEmo. Not. tex. ibi: neque enim facile credẽdum est &c.

De modo mulctarum. Rubrica.

LEX I.

h MVlcta. [h] Vide gl. super verb. damnum. Hæc lex allegatur, qđ banniti non sunt infames. De damnatis verò per inquisitionem an sint infames: dic vt dixi in l. infamem. ff. de pub. iudi.

☞ *Quãdo lex imponit pœnam, nec dicit cui applicetur, in dubio applicatur fisco.*

Cautela ut iudex posßit facere aptare suam cameram.

MVlctarum. Nota quod in dubio qñ † lex imponit pœnam, nec dicit cui applicetur, intelligetur applicanda fisco [i]. Tetigi in l. iubemus. §. sane. ff. de sacrosan. ecc. & dixi in l. agraria. de termino moto. Secundò no. † quod quando nõ potes facere aliter aptare cameram, imponas aliquam mulctam: & potes eam deputare ad fabricã, vel expensas palatij. quod tene menti [k].

OS qui. Nota ibi: trinæ tantũmõ in anno, &c. & sic tres tantũ [l] mulctas ꝓ vno crimine põt imponere iudex [m]. Examinaui tibi hanc l. in l. nunquam plura. de priuatis delictis. &c.

De defensoribus ciuitatum. Rubrica.

LEX VII.

DEfensores. Nota ex l. ista qđ isti Potestates cõitatũ debẽt malefactores, quos repererint, mittere, & pẽsentare Potestati ciuitatis. Bart.

IVbemus. Nota contra illos, qui faciũt maiores mensuras.

ff. ad Syllania. an & quando officialis in culpatus de aliquo aufugiens habeatur pro confesso.

¶ Mulcta. Per Angel. & Imol. in lege, infamem. ff. de publi. iudic. vide Bartol. in lege, ictus fustium, ff. de his qui notan. infami. An banniti sint infames. adde Bald. in lege, Cassius. ff. de senato. An. in l. non poterit. ff. de furt. Bal. in repe. l. cum mu iter. ff. fol. ma. Inno. in l. cum ex iniuncto. de no. ope. nun.

¶ Applicanda fisco. An qñ Lex imponit pœnã, nec dicit cui debeat applicari, applicet̃ in dubio fisco, vide no. per Bar. in l. j. ĩ. de excu. mu. lib. xj. per Bal. in ca. quæ sint regaliæ, Bart. in l. filiusfa. §. diui in fi. de leg. j.

¶ Quod tene menti. Adde Bar. in l. diuus. in fi. ff. de bo. dam.

✠ P. P AV. P.

¶ Tres tantum. Adde ꝙ mulcta huius legis non seruatur de consuetudine, vide Alexã. consil. xxxv. in ij. col. in ij. vol. Et circa materiam quã tangit hic glo. an delegatus possit mulctare vide Ang. consil. viij. inci. regulares. alias legum latores. per Ale. in l. j. in prin. ff. si quis ius di. nõ obtemp. Et illud ꝙ dictum est de consuetudine nõ seruari, sequitur etiã in l. j. §. ꝙ præter. in fi. ne quis eum qui.

¶ Imponere iudex. Et no. Ol. in cõsil. xv. ici. circa ꝓcessũ, &c. dicit ꝙ illud ꝙ dicit hic, s. ꝙ iudex in mulctãdo nõ põt excedere metã taxatam. hoc fallit, nisi ĩ præcepto iudex adiecisset aliquã pœnã, etiã quæ excederet metã taxatam hic. Et ita dicit sentire Host. in Sum. de re iu. in tractatu, quẽ fecit de mulcta: ꝙ reputaſ valde sing. ad materiã hui⁹ legis.

ADDE inquãtũ Alex. saluãdo gl. dicit, ꝙ libellus debet iudici ossẽdi: requirit̃ iudicis commissio ad citationem. ꝙ Pau. de Cast. post. Bald. in l. nulli. in ver. authoritate. ĩ. de episco. & cler. hoc no. sed dicit, quod de cõsuetudine non seruaſ: quia nũcij habẽt cõmissionẽ generalẽ & citant ad petitionẽ partis, & hoc præsupposito nõ ꝓcedit glo. inquãtũ etiã dicit, ꝙ appellatione instrumẽtorũ veniũt acta.

✠ P P AV. P.

a ¶ Nemo iudex. Quo modo mulier ꝓ causa criminali possit extrahi de domo, vide Barba. in capit. ri. in princi. extra, de pignorib.

✠ POMATES.

a ¶ Nemo iudex. Vide ad limitationem Panor. in capitu. literas. in fi. de restitu. spolia. Aret. consilio xiiij. columna ij. in fi. & Romanũ. consil. cxvij. & Seuer. in tracta. de debito. suspec. & fugit. in vij. quæstio. v. quæstiõis principalis. & Bartol. in tract. de syndic. chart. xiij. columna iij. in vers. adulterium. & col. seq.

b ¶ Ad syndicatum. Contrariũ tenet Bartol. per illum textum in lege, rescripto. §. 1 debitores. ff. de muni. & honori. &c. Pro syndicatu vide consiliarios infrà, de assess. & lege, meminisse. in fin. ff. de offic. proconsul.

✠ P. P AV. P.

c ¶ De officio eius. De vicegerente, seu locum tenente vide omnino quæ addidi in Bertach. in verbo locum tenens.

d ¶ Postulare. Et not. istum titu. habere locum in his qui sustinent vicem alterius, puta deputati ab vniuersitate, vel consilio: secus autem si ille talis qui gerebat officium, deputauit eũ. 2 b Ita singulariter voluit Bartol. in lege, filius. ff. de lega. j. Idem Bartol. in lege, prima. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdic. & nota. in lege, obseruare. in princip. ff. de offic. proconsul. & Bartol. adde quod not. ff. quis et à quo lege, prima. §. j. & quod nota. cano. c. eam te, de rescri. c

e ¶ Ordinariã. Et an locum tenens hominis, vel legis habeat merum imperium, vide Bald. in authen. d sed nouo iure. in prin. de ser. fugit. Et quod hic dicit Bartol. adde Bartol. in lege, nec quicquam. §. vbi de cretum. ff. de offi. proconsul. & lega. in antep. col. & ibi gl. 1 2

f ¶ Sentit gloss. Not. etiam gloss. quæ est hic quæ dicit quod abscisio &c. abscissio membri est meri imperij, per Bartol. 1 & docto. in lege, imperium. ff. de iurisdict. omnium iudi. & e Bal. in authen. sed nouo iure in princi. ĩ. de f ser. fugi.

g ¶ Consiliarios. Vide plene per Bartol. in lege, lex Corneli, 2

Prima Bartoli ſuper Codice.

NVlli defenſorum. Nota quòd non poteſt quis renunciare officio defenſorum ciuitatis: niſi cum authoritate Principis. Ex quo nota q̃ licet quis ab vno eligatur, & ab alio confirmetur: non poteſt renunciare in manibus eligentis. Dicam Deo dante in l. pe. ff. de offi. præſi. &c.

Incipit liber ſecundus.

De edendo[a]. *Rubrica.*

Gl. continuat ſic: Supra dictũ eſt de magiſtratibus; ſequitur videre de iudiciis, quæ agitãtur coram eis. Verùm quia iudicium incipit ab edendo, ſcilicet in productione libelli; ideo præmittit hic rubrica de edendo. Sciendum eſt dicit gl. q̃ hic ti. loquitur de triplici editione inſtrumẽtorum, rationum &c. vt videbitis. Quærit ergo[b] gloſ. tria. Primò quid eſt dictum de edendo. hic aſſumitur edendo, pro demonſtrare. dicit gl. id eſt demonſtrãdo: vt ff. eo. l. j. §. edẽda.

Secundò quæritur, quare dixit de edẽdo, & nõ de editione. Gl. ff. eo. ſuper rubrica, rñdet: quia gerundium importat neceſsitatem. Iſtud nihil eſt dicere: nec ſcio ĵvnde probetur q̃ gerundiũ importat neceſsitatẽ. Dicebat ergo. Pe. ideo dixit de edendo, & nõ de editione: quia ſibi ſic placuit. Noſtri moder. dicũt aliter, & melius. Imperator in hoc tit. prius intendit determinare de actu edendi: non de effectu editionis. & ideo poſuit iſtud nomẽ gerundiũ edendo: quia ſignificat p̃ modũ agẽdi, & patiendi; & ſic eſt ſignificatiuũ ipſius actus de quo intendit tractare qualitatẽ[c] &c. Similiter videtis in omnib⁹ rub. vbi vult tractare de ipſo actu, loquit̃ per gerundiũ: vt de poſtulãdo: de edẽdo: de in ius vocãdo. Sed qñ de effectu, loquit̃ per nomen: vt de pactis: de actionib⁹ & ſimilib⁹. Quærit̃ ergo, quare non dixit de edenda actione. Dic vt ff. eo. ſup̃ rub. vel põt aliter cõtinuari. Gl. quærit, quare dixit de edẽdo, & nõ de editione actionis gl. remittit ad notata ſup̃ rubr. ff. eo. Gl. aſsignat hanc rationem q̃ ideo ibi dicit de edẽdo, vt oſtenderet edere eſſe de neceſsitate: cùm gerundium importet neceſsitatem. Dictum huius gl. reprobat dominus Iac. & aſsignat rationem, videlicet quòd in principio huius l. intẽdit tractare de modo edẽdi, non de ipſa ſubſtantia editionis: ideo non dixit de editione: cùm nomen ſignificat ſubſtantiam vel qualitatẽ: ſed per gerundium, quod ſignificat actum actionis editionis: ideo bene facit. Ad ſecundum quare non ſubiunxit &c. dic vt ibi in dicta rubrica no. Bar.

a ✠ P. P A V. P. ¶ De edendo. Circa iſtam materiam editionis adde primò an notarius teneatur edere copiam inſtrumẽti tertio, de quo nulla fit mẽtio in inſtrumẽto, poſito q̃ ſua interſit, per Ang. conſi. cccv. inci. vtrũ inſtrumentũ. Item an & qñ tertia perſona cogatur edere ſcripturã, ex qua aliquis intereſſe prætẽdit, vide Ale. conſi. lvij. circa medium. & ibi etiam ad finem cõcludit, q̃ cauſa exhibitionis & editionis dicit̃ ſemp cõnexa & dependens ex cauſa pricipali. Itẽ q̃ vbi vna ſcriptura ſe refert ad aliã, vtra q̃ ſit edẽda, vide Ale. cõſi. iij. in ij. volu. vbi etiã de nonnullis alĳs in materia, & de ſcriptura referẽte aliã vide etiã Ro. cõſi. cccv. Itẽ an & qñ liber defuncta præſumat̃ eſſe apud hæredẽ, vt teneatur ipſum edere, vide do. Fran. cõſi. cxx. Vide Alexã. in l. ſi qs ex argẽtarĳs. §. p̃tor ait. ff. de edẽ. Bal. in c. vaſallus. ad fi. ſi de feud. fue. cõtro. Alex. conſi. lviij. ĩ. alle. vbi etiã ponit an cõtra nõ excludẽtẽ vel exhibẽtẽ poſſit referri iuramẽtum in litẽ. Et de hærede vſurarĳ an p̃ſumat̃, q̃ liber defuncti ſit penes eum, & an credat̃ ei iurãti q̃ nõ ſit penes eum, vide Pa. conſi. xlij. in princi. Itẽ q̃ credatur iuramẽto alicuius iurantis ſua intereſſe q̃ ſcriptura exhibeatur, vide Ro. cõſi. lxxxiij. ad fi. Itẽ ſi ſint duo ſocĳ, q̃ diuiſerunt ſocietatẽ, & certi libri fuerunt adiudicati vni, an alter poſsit eum cogere ad editionẽ p̃ intentione ſua fundanda, vide Ro. cõſi. cccxcviij. Et ibi etiã ponit q̃ liber rationũ ſemper p̃ſumitur ſcriptus eo mãdante, cuius intereſt. Subĳcit etiam q̃ ad hoc vt aliquid dicat̃ ſcriptũ me mãdante, nõ requirit̃ expreſſum mandatũ, ſed ſufficit tacitũ. Itẽ de materia an & qñ debeat edi totum inſtrumẽtum, vel pars, vide Berta. in trac. de gabellis. in iiij. parte. in iij. colum. Itẽ de materia editionis vide latiſsimè Feli. in ca. j. extra, de p̃b. in v. col. vſq; ad fi. vbi etiam de vſurarĳs & alĳs. Itẽ q̃ vſurarius teneat̃ edere librũ rationũ ſuarũ, etiã ſi deſierit vſuras exercere: ponunt mod. hic, & alĳ in gloſſ. in verbo, ex cã. in l. j. vide Ang. in cõſi. x. inci. in Chriſti noïe. Vide Ro. conſi. cclxiij. col. ĵ. vbi dicit q̃ per triẽniũ p̃batur pœnitentia vſurarĳ, & q̃ nõ ſit ampliꝰ vſurarius. Itẽ q̃ ſpeciali fauore dotis cogatur quis edere, vbi aliàs non cogeretur, Iaſ. in l. j. in xvij. colũ. ff. ſolu. matrimo. An autem ſit danda copia allegationum vel conſiliorum alterius partis, vide Iaſo. q̃ ſic. De quo habes in Bertac. in verbo, Copia. col. vlti.

b ¶ Quærit ergo &c. No. de materia gerũdĳ, vide hic Bal. & gl. in l. ſi tu ex parte. in verſi. adeundo. ff. de acqui. hære. Spec. & Io. And. in ti. de lit. conte. Bal. in l. id quod pauperibus. ĩ. de epi. & cle. & in l. falſus, ĵ. de fur. & vide Ioan. And. in titu. de abolitione. & ſing. §. iam nunc videndum. in addi. inci. veritas. in add. Spe. vide Domi nic. in c. j. de poſtu. præla. lib. vj. And. Barb.

c ✠ P O M A T E S. ¶ Qualitatẽ. His tñ obſtare vĩ rub. ĵ. de cõtrah. & cõſti. & inſti. & ff. eo. in rub. ff. de contrah. emp. & inſt. e. vbi p̃miſcuè de vtroq; loquit̃: ſed ad rub. iſtã. ff. de ver. ob. q̃ inſti. de em. potes rñdere, q̃ licet ibi aliquid ponatur de modo edẽdi, hoc fuit vt plenè poſſet ſciri effectus: q̃ alĳs bñ fieri nõ potuiſſet: iuxta l. j. ff. de iuſt. & iu. Ad rub. verò. ff. de cõtra. emp. dic ibi ſequit̃ in rub. de pac. & ad rub. j. de cõtrah. ſtip. dic q̃ ſequitur ibi in rub. et de cõmit. &c. Itẽ contra hoc facit l. edita. & l. ij. & l. nõ eſt. j. eo. quę loquit̃ de effectu: ſed dic q̃ maior pars loquit̃ de actu. & ſic faciũt quæ habent̃ p̃ Bart. in rub. ff. fol. ma. dũ allegat l. traditionibus. C. de pact. & no. p̃ Bar. in l. ſi ꝓcurator. col. ij. in ver. venio ad vl. gl. dic, q̃ ſecũdũ Im. ibi loq̃t̃ de actu cõſummato, & p̃fecto facti. i. de traditiõe ipſa facta &c.

✠ P O M A T E S. ¶ Imperator. Benefacit l. eum quẽ temere. ff. de iudi.

✠ P O M A T E S. ¶ §. phibet. Intellige aũt d. §. phibet. vt ꝓcedat in eo qui ex neceſsitate edidit, vt ſi iterum edere teneat̃ ei q̃ amiſit caſu fortuito: ſecus verò in eũ q̃ cũ edere nõ teneatur ex voluntate tñ ſua edidit: vt hic inq̃t Pe. & refert & ſequitur. ſufficit enim vt vel in paucis amici laboribus nobis ſuccurrat. l. tutori. ĵ. de neg. geſt. Qd̃ tñ limi. niſi talis per prius ſe ad edẽdũ adſtrinxiſſet. Sicut in ſimili dicim⁹ in donatione, q̃ qñ ĩcipit à p̃miſsione, obligat donãtẽ de euictiõe: ſecꝰ ſi à traditiõe, iux. no. in l. Ariſto. §. fin. ff. de do. & in l. j. C. de eui. & qa iſto etiã caſu limitat dictũ Petr. ſ. q̃ ex neceſsitate edidit. & in l. j. C. de eui. aduerte tñ, q̃ imo eo ẽt caſu, quo q̃ſp̃taneè edidit, vĩ q̃ teneat̃ edere: vbi qd̃ ſemel eſt editum caſu fortuito perierit. Primò, qa §. p̃hibet. nõ diſtinguit vñ nec nos diſtinguere debem⁹. l. nõ aliter. ff. de lega. iij. Scdò fatcit: qa vĩ q̃ vbi ſemel facta eſt editio, q̃ de hac iterũ fieri debeat, ſicut ĩ ſiſti, actio q̃ ſemel trãſiuit ĩ hæredẽ, ſit perpetuò trãſitoria. l. ſi videamus. qd̃ met. cau. Et res, q̃ ſemel eſt effecta alienabilis perpetuò ſit alienabilis. l. pẽ. §. qui decim. ff. de leg. iij. Et hoc vĩ etiã poſſe pro

1 ☞ *Reus non tenetur edere actori ad intentionem fundandam. & nu. 6.*
2 *Reus ex cauſa tenetur edere actori, & cogitur officio iudicis.*
3 *Rationes confectæ mandante eo, qui petit ſibi edi ex cauſa, debent edi. & nu. 5.*
4 *Fœminæ quando cogantur edere rationum libros.*
7 *Editio inſtrumentorum an & quando fiat officio iudicis, & quando per actionem. & nu. 9.*
8 *Notarius & argentarius ſi eis mandatur. quòd conficiãt inſtrumenta, uel rationes, quòd magis neceſsitate officij id faciant quàm uirtute mandati.*

LEX I.

IPſe diſpice. Duobꝰ modis legit̃ pricipaliter. Vno modo, q̃ loquat̃ in rationibus. Alio modo q̃ loquat̃ in inſtrumẽtis. Quælibet põt eſſe vera. vnde dicit breuiter: Reus non tenetur edere actori ad intẽtionem fundandam: ex cauſa tamen iudicis officio cõpelletur. h. d. Not. q̃ Imperator[d] non reſpondet quæſtioni factæ. Secundò not. q̃ reus non tenetur edere actori ad fundandã intẽtionẽ &c. Tertiò not. q̃ reus† cogitur ex cauſa, ex officio iudicis actori edere. Quartò not. † q̃ iſta editio fit per officiũ iudicis. Aſſumo in hac lege primò illam lectu. q̃ loquatur in rationibus. & hoc innuit textum dicit; rationes ſuas. Op. ff. e. l. ſi quis ex argentarĳs. §. pertinere. & l. prætor. §. j. Sol. Dico, quòd quandoque† quis cogitur edere rationes ex cauſa: vt hic. quæ cauſæ ponuntur in legibus contrarĳs: videlicet quòd ſint rationes confectę mandante eo, qui poſtulat ſibi edi: eo quòd ſua interſit q̃ edãtur ſibi, quia ſuam cõtineant vtilitatem. Fit editio quandoq; ex alia cauſa: vt l. ſi quis ex argentarĳs. §. prohibet.[e] ff. eo.

Secundò oppo. ad iſtam lecturam. Fœmina non poteſt conficere rationes: vt ff. eodem. l. fœminæ. ſed hic loquitur in fœmina cùm dicit aduerſaria tua. ergo &c. Huius timore variatur iſta lex in duas lecturas. Vno modo † quòd hæc mulier ſuccedit argentario. vnde habet rationes authoris ſui, non rationes ſuas: vt ff. eodẽ. l. quædam. §. nihil. & iſtud tenet glo. noſtra. Iſta lectu. licet ſit vera in ſe, continet tamen diuinationem, &c. Ideo alĳ legunt alio modo, quòd hæc mulier cõficit rationes ſuas priuatas, non ex vigore officij. igitur meritò cogitur iſtas rationes edere ex cauſis, ſi ipſa iſtis rationibus vtetur: vt l. j. §. edenda ſunt omnia. ff. eodem. vel ſi perſona agens eſſet priuilegiata, vt fiſcus: vt l. ne quiſquã. ff. eodem. Ita dicunt Vltramontani. Et tu potes etiam dicere, q̃ loquitur in muliere vſuraria, quæ cõpellitur librum rationum ſuarũ edere, per decre. nouiſsimã. de vſur. in c. j. in cle. §. j. & ibi no. Poſſum⁹† ita dicere, ſecundum

d ¶ Imperator. Benefacit l. eum quẽ temere. ff. de iudi.

e ¶ §. phibet. Intellige aũt d. §. phibet. vt ꝓcedat in eo qui ex neceſsitate edidit, vt ſi iterum edere teneat̃ ei q̃ amiſit caſu fortuito: ſecus verò in eũ q̃ cũ edere nõ teneatur ex voluntate tñ ſua edidit: vt hic inq̃t Pe. & refert & ſequitur. ſufficit enim vt vel in paucis amici laboribus nobis ſuccurrat. l. tutori. ĵ. de neg. geſt. Qd̃ tñ limi. niſi talis per prius ſe ad edẽdũ adſtrinxiſſet. Sicut in ſimili dicim⁹ in donatione, q̃ qñ ĩcipit à p̃miſsione, obligat donãtẽ de euictiõe: ſecꝰ ſi à traditiõe, iux. no. in l. Ariſto. §. fin. ff. de do. & in l. j. C. de eui. & qa iſto etiã caſu limitat dictũ Petr. ſ. q̃ ex neceſsitate edidit. & in l. j. C. de eui. aduerte tñ, q̃ imo eo ẽt caſu, quo q̃ſp̃taneè edidit, vĩ q̃ teneat̃ edere: vbi qd̃ ſemel eſt editum caſu fortuito perierit. Primò, qa §. p̃hibet. nõ diſtinguit vñ nec nos diſtinguere debem⁹. l. nõ aliter. ff. de lega. iij. Scdò fatcit: qa vĩ q̃ vbi ſemel facta eſt editio, q̃ de hac iterũ fieri debeat, ſicut ĩ ſiſti, actio q̃ ſemel trãſiuit ĩ hæredẽ, ſit perpetuò trãſitoria. l. ſi videamus. qd̃ met. cau. Et res, q̃ ſemel eſt effecta alienabilis perpetuò ſit alienabilis. l. pẽ. §. qui decim. ff. de leg. iij. Et hoc vĩ etiã poſſe pro

bari in verbo, illa ratione. in d. §. prohibet. Et hoc modo, pone enim q̃ editum fuiſſet argentario ſponte, & de hinc amiſiſſet nomen: probato caſu poterit petere ſæpe ſibi edi: Certè ſic. non enim iſta ratione prohibetur ſibi edi, quia ſponte ſemel extra, ſed quia debet eſſe inſtructus extra. quod enim de vno dicitur, de alio non intelligitur. l. cùm Prætor. ff. de iudi.

re, ſecun-

re[a],ſecũdũ quod dicebat d.Iac.But.q̃ vbicũq; aliquis exercet aliquã artẽ,& eius occaſione cõfecit librũ ſuarũ rationũ;ille,q̃ cũ eo cõtrahit,vĩ ei mandare q̃ ſcribat[b].propter cõſuetudinẽ: vt de pi.actio.l.vel vniuerſorũ.ff.q̃ cũ e.l.Titian[9].& ideo iudicis officio poterit cõpelli ad edẽdas iſtas rõnes,quaſi factas aduerſario mãdãte,ex neceſsitate officij,ppter cõſuetudinẽ,q̃ ſatis placet:ſiue etiã volũtarie exercet aliquã artẽ,ſiue hoc ſit officiũ à publico ſibi iniũctũ, cõpelleť rõnes ſuas edere. Ita logtur hæc lex.verũtñ gl.in c.j.de vſur.in Cle.dicit q̃ eſt ſpãle in vſuris.Tñ iſtud dictũ do.Iac.But.plus placet.Sumus expediti de prima lectura:venio ad ſecundã,ſecundum quã lec.hęc lex intelligiť de inſtrĩs.& ſecũdum iſtã qd̃ dicit rõnes.intellige.i.inſtrumẽta.Ad hãc opp.dicitur hic in eo q̃ ex cã cogiť qs inſtrumẽta edere ſeu rõnes actori.cõtra j.e.l.q accuſare.So.† Ad intẽtionẽ fundãdã nunc̃ edit rõnes,ſeu inſtrumenta reus actori:vt l.cõtraria.& hac l.in prin.ſed ad fundãdũ replicationẽ,qñq; cogitur edere.Ita loquiť hic,dũ dicit,id ex cauſa &c. Vtrũ hoc ſit verũ,examinabimus j.eo.l.fi.Finitus eſt iſte paſſus ad iſtã lect. Nõ ob.q̃ de muliere dictũ eſt.Nunc opp.cõiter ad vtrãq; lect. & vĩ,q̃ editio nõ fiat iudicis officio,ſed p̃ actionẽ:vt ff.e.l. ſi qs ex argẽtarijs.§.ex hoc edicto.So.Dico q̃ † editio fit qñc̃p̃ p̃ officiũ iudicis mercenariũ deſeruiẽs actioni:vt qñ qs poſtulat editionẽ eorũ,q̃ in iudicio producunť:vt in l.j.§.edẽda.ff.eo.& j.l. proxi.Qñc̃p̃ fit p̃ officiũ iudicis nobile:vt qñ editio principaliter poſtulať à notario,vel ab argẽtario,q̃ fecit authoritate officij ſibi iniũcti:vt l.prætor.& l.argentarius.circa prin.& qd̃ ibi no.ff.e.& de quolibet iſtorũ põt itelligi hic.Sed cõtra eũ,q̃ nõ exhibet,dať actio in factũ ad intereſſe.Ita logť lex cõtraria. Fit etiã exhibitio qñc̃p̃ p̃ viã actiõis.De hoc dicã j.proxi.cõtrario. Nũc venio ad gl.nouã,quæ eſt additio.& iſtã gl.habem[9] in tribus locis.Primò hic,& l.quædã.ff.e.de tut.& ra.diſtr.l.j.§.officio. Pro ea declaranda opp.gl.ſic,& ſolue vt in gl.Sed verba gl.modicũ videnť cõcludere.Nã ſi ſcholaris dicit argẽtario,q̃ ſcribat rõnes,ſatis cõtrahiť mãdatũ,qd̃ cõtrahiť quocũq;verbo vt l.j.ff.man.Ideo ſol.eſt iſta c̃ptũ ad ,ppoſitũ:qa mãdatũ debet eſſe gratuitũ:vt l.j.ff.mã. Vñ ſi ſcholaris † mãdat argẽtario,vel pars mandat notario,q̃ publicũ inſtrm cõficiat: ipſi hoc faciũt de neceſsitate officij magis c̃p̃ ex vigore mãdati: qa ſuſceperũt iſtud officiũ:ideo nõ eſt mãdatũ,nec actio mandati.& ideo recurreť ad officiũ iudicis,ex hoc edicto.Idẽ de his q̃ faciũt rõne ex cõſuetudine.Nõ ipſi videnť ex neceſsitate officij facere, vt dixi ſ.Pro declaranda gl.iſta,dicẽdũ eſt ſic:† qñq; ille,qui petit edi inſtrumẽta,prætẽdit intereſſe dñi illius chartæ: tũc debet fieri ſibi editio per actionẽ ad exhibẽdũ:vt l.iij.§.pe.ad exhib. ſi prætẽdit aliud intereſſe:tũc ſi qdẽ ſunt inſtra ptinẽtia ad vltimam volũtatẽ,habet locũ interdictũ de tab.exhib. & edictum quẽadmodũ teſta.ape.ſcdm diſtinctionẽ ibi poſitã.ff.de tab.exhib.l.j.§.j.ff.quẽad.reſta.ape.l.ij.§.j.Si verò nõ ſunt talia inſtrumẽta:tũc ſi qdẽ p̃ceſſit cõtractus,vel ex cuius natura qs teneatur ad faciẽdũ librũ rõnũ,vel rõnes cõficere:vt tutela, mãdatũ de excipiẽdis negotijs ſocietatis,& ſimilia:tũc agiť actiõe deſcẽdẽte ex eo cõtractu,vel ẽxſi:vt l.j.§.officio.ff.de tut.& ra.diſtra.& ſ.e.l.quædã.Si verò nõ præceſſit[c] talis cõtract[9]:tũc aut ille cõficit rõne ex neceſsitate officij ſibi iniũcti,vel quaſi:et teneť edere officio iudicis nobili:vt hac lege,& l.argẽtarius.ff.e. & qd̃ ibi no.Si verò ñ facit ex neceſsitate officij:tũc ñ cogiť qs rõnes edere,niſi ex cã.& tũc offõ iudicis nobili:videlicet ſi bonis rõnib[9] vtať:vt hic,ſcdm vnũ modũ legẽdi.vel ad fundandã replicationẽ actoris,ſcdm aliã lec.vt hic.& dicemus in l.fi.j.eo.

1 *Imperator non eſt conſulendus ſuper facto.*
2 *Mulier,quando teneatur edere libros rationum ſuarum.*
3 *Si exercẽs aliquã artẽ cõficit libros rationũ,q̃ teneatur edere parti cũ eo cõtrahẽti.*
4 *Reus non tenetur edere actori inſtrumenta ad intentionem fundandam: ſed ad probandam replicationem ſic.*
5 *Quis quando teneatur edere officio iudicis,uel per actionem.*

IPſe diſpice. Reus non debet edere actori inſtrumẽta ſua,ad intẽtionem eius fundãdã.h.d.ſcdm lec.gloſ.quæ videť magis vera.& lex iſta legiť duob[9] modis:vt patet in oppoſitiõib[9]. No.q̃ imperator nõ † eſt cõſulẽdus ſup facto:vt in prin.l.Itẽ not. qualiter officio iudicis fit editio:vt in fi.legis. Oppo.dicit hic, quod ex cauſa poteſt peti vt fiat editio. contra iſtud opponi.

a ✣ POMATES. ¶ Ita dicere. Ad iſtã doctrinã fœmina nõ poteſt cõficere rationes in verbo: poſſumus ita dicere,ſecũdũ qd̃ dicebat Iac.But.q̃ vbicũq; aliqs exercet aliquã artẽ,& eius occaſione cõfecit librũ ſuarum rationũ:& ſic poteſt ad mercatores publicos,qui poſſunt compelli ad oſtendendum libros ſuos:& ſic non mercatores:& ſic quoſcũq; artem aliquam publicam exercentes poſſe cõpelli, vt

quia videtur quod nullo modo hoc poſsit fieri:vt l.accuſare.j.eo.Huius timore variatus eſt intellectus legis noſtræ. Nam quidam intelligũt in rationibus,& ad cõtrariũ rñdent,vt loquať in inſtrumẽtis: quaſi rationes teneať qs edere cum cauſa:puta ſi ſint factæ mãdante aduerſario.Sed contra hoc opp.de l.fœminæ.ff.eo. Voluit gl.iſta
2 eſt diuinatio. Vnde † Vltramõtani intelligũt aliter vt refert Cy.videlicet q̃ hoc debet intelligi vbi mulier nõ tãc̃p̃ argẽtaria: vel gerẽs officiũ publicũ ſed tanc̃p̃ cõficiẽs rõnes ſuas priuatas cogitur edere.Et iſtud valet,q̃ ſi aliqñ mulier facit aliquã artẽ, & habet librũ ſuarũ rõnũ, q̃ ipſa mulier cogiť ad petitionẽ eorũ q̃ cõtrahũt eũ edere. Similiter eſt in muliere vſuraria: vt in c.j.
3 §.j.extra,de vſur.in Cle.Et iſtud tenet do. Iac.q̃ vbi qs exercet † aliquã artẽ,& cõficit librũ rationũ.q̃ debeat ipſum edere cõtra cõtrahẽtes:& cõtra eũ ,ppter cõſuetudinẽ quotidianã. Videnť eĩ mãdare,vt ſcribat rõnes:ar.l.vel vniuerſorũ.ff.de pig.ac.iſta lec.põt tolerari.Sed ſequens videť verior, videlicet q̃ iſta loquať in inſtrumẽtis. Ad contrariũ de l.qui accuſare.dic q̃ reus non teneť actori edere, ad fundandã intẽtionẽ
4 † ſuam: ſed ad probandã replicationẽ,vel quo ad coadiuuandã ſic,vt hic.Itẽ opp. hic dicitur q̃ officio iudicis fit editio. contra de l.ſi quis ex argentarijs.§.ex hoc edicto. Solue vt ibi not.Item oppo.& videtur q̃ primo iure actionis:vt l.quædã poſt prin. ff.eod.& l.j.§.officio.ff.de tut.& ra.diſtra. Horum timore fuit facta quędam additio. glo.noſtræ,quæ incipit:dicit vna l.q̃ ſi tu-
5 tor &c.Sol.† quandoc̃p̃ quis conficit rationes ex neceſsitate officij publici quod gerit.pone exemplum in argẽtario, & etiam in tabellione:tunc cogiť ille edere per officium iudicis:vt d.l.ſi quis ex argẽtarijs.§. ex hoc edicto.no.in glo.l.ſi argentarius.in eo.ti.Quandoc̃p̃ quis conficit rationes ratione cõtractus vel quaſi:vt quia eſt tutor tunc editio fit iure actionis ex eo contractu,vel quaſi contra.Sed contra prædicta opp.de l.j.de tab.exhiben.pro quorũ ſolutione dic ſecundũ Iaco.Si quæris quo iure fit editio.dic quandoc̃p̃ quis petit editionẽ rationum,vel inſtrumentorum.& prætendit in eis ius dominij:& tunc cogitur quis edere ſeu exhibere per actionẽ ad exhibẽdum,& per rei vendicationem.l.iij.§.pen. ff.ad exhibendum.Quãdoc̃p̃ quis prætendit ius in inſtrumẽto,rõne communionis. De hoc videbitis in l.procurator.j.e. habetis in l.ſi quę ſunt cautiones.ff.fa.er.Quãdoc̃p̃ quis non prætẽdit aliquid de prædictis,ſed aliqd intereſt.De hoc dicas,q̃ aut loquimur in cõtractibus,aut in vltimis voluntatibus.Primo caſu,aut quis cõficit rationes,vel inſtrumenta ratione neceſsitatis officij quod gerit:& tunc editio fit officio iudicis:& ſi non editur,competit actio ad intereſſe:vt d.§.ex hoc edicto. & hac l. Si verò non cõficit rationes ex neceſsitate officij,ſed ex natura cõtract[9], vel quaſi;

edant rõnes ſuas his cũ quib[9] cõtraxerũt in quo quidẽ articulo omiſsis multis dicq̃ opi.Bar.hic eſt cõmunis vt no.Aret.in c.j.extra.de proba.& ſequitur col.fi.Bal.in rub.j.de conſti.pecu. per Imo.& Alex.ĩ l.j. §.editiõis.col.iij.ff.eo. & Soci.conſi.cclxij.

b ¶ Qui ſcribat. Adde Ro.cõſi.cccxviij.vbi etiã notabiliter dicit q̃ licet reus regulariter nõ teneatur edere actori,an, ad intẽtionẽ ipſius fundãdã:nec inſtrumenta,nec proprias rationes:tamen vbi agiť de periculo animæ, & ex magna cauſa reus cogiť edere. Et magna cauſa dicit qñ parti periſſet copia aliter probãdi.Latius ibi vide nõ poteſt quis compelli edere librũ tanc̃p̃ vſurarius,niſi primò probetur vſurarius : vt voluit idem Ro. cõſi. ccxxvj.& idem Ab. cõſil.xliij.Et inquantũ Alex.ponit q̃ notarius præſumiť rogatus apponere clauſulas conſuetas.vide eũdem conſil.lxxxviij. iij.lib.Et inquantum ponit,q̃ in dubio notarius non præſumitur rogatus,vide eũdem conſil.cliij.Ang. conſi.lxxiij.& conſi. cclxxxj. Et inquantum idẽ Alexã.dicit, q̃ poſſum petere editionẽ inſtrumẽti à notario ſi intereſſe prætẽdam, licet à me nõ fuerit rogatus, adde q̃ illud debet itelligi ſi intereſſe legitime probeť p̃ ea quæ voluit Ro.conſi. lxxxiij. vbi dicit, q̃ ſtãte ſtatuto q̃ quilibet Poteſtas , Capitaneus, & iudex ad petitionem cuiuslibet,cuius itereſſe diceret,teneať habẽtẽ inſtrumẽtũ cogere ad edẽdũ, q̃ hoc caſu ſufficiat nuda allegatio intereſſe, vt ipm ſtatutũ aliqd addat iuri cõmuni: nec illa verba, vel cuius intereſſe diceretur, eſſent ſuperflua. Et inquantũ Alexã.poſtea tãgit an ſcriptura numularij, vel alterius, ad cuius fidem publicè recurriť, facit fidẽ pro ipſo ſcribente:ad de hĩc vt per Romanum & conſil.lxxxviij.

c ✣ P. P A V. P. ¶ Nõ p̃ceſsit. Generaliter de omnibus libris q̃ edi debeãt, vide Bertachi.in tract. de Gabellis,ĩ iiij.parte,col.iij.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Caſſum. Vide Fede, conſi. cij. inci. audiui ſæpe. vbi tenet q̄ appellatus teneat̄ exhibere ſententiam in cauſa appellationis: & iuſtificare ſententiam per ſe factam.
b ¶ POMATES. ¶ Audiatur, hoc tñ vt habeat locũ, requirit̄ prius bina monitio de agẽdo, ſecundũ Tor. & Deciũ hic alle. Ang. ita declarãtem per gl. ibi in §. ſi quis autem pro redemptione. per illũ tex. licet ibi non firmet pedes. in auth. de eccle. tit. co. xj. de quo dicto vide per Angel. Areti. in tract. maleficiorũ. in gl. in ver. nec nõ ad querelam. circa x. col. per eũ in rub. Inſtit. de excep. col. xiiij. Alex. conſil. cviij. vol. j. Cep. caut. cv. Et pro iſto dicto bene facit gl. mag. ad fi. in l. j. ff. ſi quis ius dicen. non obtẽ. qđ intellige. q̄ iſta monitio bina fit interpellata vna ab alia: vt in ſimili dicit gl. & Bar. in l. ſi cõuenerit, la j. ff. de pign. act. Hoc tamen dictũ Ange. latẽ, impugnat Ro. in l. quãdiu. la ñ. ff. de acquir. hære. vbi dicit, aliàs eo aduocante fuiſſe pro opin. Ang. iudicatum, licet multum clamaret. & d. Alex. in l. ſi. ff. de feriis. poſt primum ſui apparat⁹, & vide Feli. in c. ex literis. colũ. vj. ver. fallit nonò. de cõſti. & in c. licet cauſam. col. xtiij. verſic. limita duodecimò. de proba. & vnum verbum in c. ñ. col. v. ver. vnde dicas. de teſti. et in c. gratum. col. j. de offi. deleg. & Ancha. conſi. cccvj.
c ¶ POMATES. ¶ L. diffamari. Pro concordia ad l. diffamari. vide tex. i l. moris. in prin. ver. poteſt. ff. de pœ. & de intellectu illius. l. diffamari. vide aliqua p Ro. conſil. xxxv. aliàs liij. & aliquid per Feli. in c. cũ ſit. col. v. in ver. amplia cõcluſionem. de ſo. compe.
d ¶ De conſilio. Adde q̄ opin Bartol. hic ſequitur Roma. cõſil. c. vbi conſuluit quòd ſtante ſtatuto quòd appellatio intra octo dies debeat iudici præſentari, & ſtante alio ſtatuto, quòd a die eleuationis actorum fiendæ poteſtati præcedenti, vſque ad diem reſignationis eorũ dẽ fiendæ nouo rectori ſequentium currant tempora fatalia ipſi, vel partibus. q̄ ſi appellans non præſentat appellationem intra octo dies, cuius occaſione nulla acta fuerint facta coram poteſtate præcedenti, q̄ non gaudet beneficio ſtatuti. quod tempora & c. quia caſu prædicto ceſſat ratio ſtatuti, quæ fuit vt ſucceſſor videret omnia acta facta coram præcedente.
e ¶ Authoritate iudicis. Et hoc eſt adeò verũ q̄ ſi notarius daret copiã atteſtationũ ante publicationẽ, q̄ incideret in pœnã falſi. Ita dicit hic do. Alex. al's ita fuiſſe Paduæ iudicatũ de conſi. Iac. de Are. & pluriũ. Et pro hoc facit no. dictum Bal. in l. fi. in ix. col. j. eo. vbi vult notariũ manifeſtantem ſecreta curiæ, incidere in falſum. Et ita dicit hic Dec. vidiſſe Piſis obſeruari. pro quo facit l. j. §. is q̄ depoſita. ff. de fa.
f ¶ Inducit. Hic aliqui dicũt, q̄ differẽtia gl. de iuramẽto minorũ non videt̄ bona: ſicut minor non iurat de calũnia, eò qa excuſatur à dolo præſumpto: vt p Bar. & l. qđ Nerua. col. iiij. in fi. ff. depo. ita etiã iſta rõ militat qñ debet iurare de veritate ſed dicit q̄ in iuramẽto calũniæ alia eſt ratio: vt per gl. Bar. & doc. in l. ñ. §. quod ſeruari. j. de iur. ca. Prætẽrea mens glo. fuit iſta, q̄ minor poſsit eſſe teſtis. Et imò contrarium iurare, vt habeatur veritas. aliter enim nõ probaret. Liuriſiurãdi. j. [illegible] & patet ex gloſſ. in l. qñ. ad fi. §. de hær. & man. c. quæ ſe ad iſtam referunt.
g ¶ V. P. ¶ Vtrũ acta. Vtrũ acta facta in vno iudicio probẽt in alio, vel fa[illegible]nter aliquos probẽt inter alios, latè Fel. in c. cãm quæ. el j. extra, de teſt. d. Ant. [illegible] xvj. vbi vult etiã acta fidẽ facere, licet varietur res, dũmodo ſecunda in[illegible]ẽdat ad eũdẽ finẽ. Et quẽdã etiã vide p eũ. Itẽ q̄ nõ ꝓbẽt inter eaſdẽ pſonas [illegible]ſtãtia. Si verò ꝓducunt̄ vide ad Bar. in l. naturaliter. §. nihil cõe. in pe. char[illegible]qui. poſ. Quid autẽ ſi primũ iudiciũ fuiſſet nullũ, an & quomodo acta [illegible]ta ſunt nulla, vt nõ faciãt fidẽ, etiã in alio iudicio vide Pa. in ca. piſanis. in [illegible]fino. Vide quæ dicit Alex. hic, qñ ꝓnũciatur libellus ineptus. De quo [illegible]ertachi. in ver. ſententia ſuper libello inepto. Vide etiam quæ dicit [illegible]de iureiu. & Alex. ibi. quam legit ſub l. ſeruus. An autem acta fa[illegible]eculari, faciant fidem in eccleſiaſtico, vide Decium in c. at ſi clerici, iudi. vbi ponit multa.

tũc fit iure actiõis: vt d. l. quædã. in prin. & d. l. j. §. offic. de tu. & ra. diſtra. & hæc vera. niſi de conficiẽdo rationes, vel inſtrumẽta præceſsiſſet mãdatũ: qa tũc cõpeteret mandati: vt l. j. ff. man. cũ ſi. & d. l. quædã. Si loquimur in vltimis voluntatibus, dic q̄ aut quis cõfitet̄ ſe habere aliquã vltimã voluntatẽ: aut negat ſe habere. Prio caſu fit editio per ti. de tab. exhib. ſecũdo caſu fit per titulum quemadmo. teſta. aper. de quo dic vt no. in l. j. de tab. exhiben.

1 ☞ *Ad officiũ iudicis, corã quo, cauſa agitatur, pertinet ut fiat copia actorũ tam ciuiliũ, quàm criminalium.*
2 *Iudex appellationũ iubet primò iudici, uel etiam parti, cõtra quam appellatur, ut faciat ſibi copiam actorum. Et ibi quid ſi pars ipſa non facit.*
3 *Iudex eodẽ modo poteſt ſtatuere, & denegare audientiam alicui ſuper aliquo inſtrumento: quo poteſt ipſe actori ſtatuere terminum: ut eo elapſo non audiatur.*
4 *Parti litiganti præſenti non debet dari terminus, ad accipiendum copiam actorum: ſecus ſi eſſet abſens: & notarius denegans cogitur.*
5 *Pronunciatio facta per iudicem etiam ſi ſit rectè lata, & ſecundum acta ipſis actis non uiſis non ualet.*
6 *Conſilium quando renouatur iudex in tribunali fiat productio quædam omnium actorum.*
7 *Copia teſtium examinatorum in ſecreto per iudicem eſt danda parti: & eius authoritate publicantur.*
8 *Iudex quando faciat edi acta criminalia.*
9 *Qui fiſco non edit inſtrumenta in criminalibus, non præſumitur illa ſubtraxiſſe ſicut in ciuilibus.*
10 *Iudex maleficiorum an poſsit examinare teſtes ſuper accuſatione ex eius officio.*
11 *Minor debet iurare de ueritate: ſecus de calumnia.*
12 *Acta facta in uno iudicio, quando faciant fidem in alio iudicio: & quid de teſtibus, confeßione, & ſententia.*

LEX II.

SApud quem. Breuiter. h. d. Acta ciuilia. vel criminalia iudicis officio exhibẽtur. h. d. Lectura iſtius legis variatur hic in gl. quinq̄ modis ex pte eius, cui fit editio. Variat̄ etiã in gl. tribus modis ex pte eius à quo editio petit̄. & hæc variatio nõ eſt hic i gl. ſed ponit̄ in l. ij. §. diuus. ff. de iure fiſ. examinabimus iſtas. No. q̄ offm̃ iud. apd̄ quẽ cã agit̄, ꝑtinet vt faciat fieri copiã actorũ ciuiliũ, & crimi. Op. & vr̃, q̄ ſpectet ad offm̃ ſupioris: vt l. ij. §. vt li. pẽ. So. Qñ iudex primus denegat facere copiã actorũ, tũc ſupior facit: vt l. cõtraria: ſed ab initio ipe idẽ debet adiri & hoc facere: vt hic. Opp. nõ debet fieri illud qđ factũ nõ releuat: vt l. hæc ſtipl'o. §. diu⁹. vt le. no. ca. ſed qd releuat, vt fiat editio actorũ, cũ ipe iudex q acta ipa fecit, & ẽt pars nouit ea: Hui⁹ timore vt oſtẽdat̄ ad qd iſta æditio fiet, gl. itelligit iſtã l. qnq̄ modis. Vno mõ in iudice appl'onis q iubet q̄ acta prioris ptis. al's iudicij exhibeat̄ ſibi à prio iudice. & vide gl. & primã lec. No. ex hac lec. q̄ ꝑ iudex appl'onũ iubet prio iudici, vel etiã parti, cõtra quã appellat̄: vt faciat ſibi copiã actorũ priæ cauſę. Sed circa hoc q̃ro: qd ſi iudex, vel ille: contra quẽ appellat̄, hoc nõ facit añq̄ ꝓducat ſniam, à qua eſt appellatũ: qđ erit offm̃ iudicis. Dicit Inn. extra, de fi. inſtr. c. G. ppetu⁹. qđ debet interrogare ptẽ, vtrũ hẽat illud inſtrm̃ ſniæ, vl' aliud de quo agit̄: & ſi dixerit ſe non hre, vel noluerit exhibere, pnũciet q̄ ſi aliq̄ tpe illud inſtrm̃ repiat̄, ei nõ adhibeat̄ fides, ſed ſit caſſum [a]: & vanũ. qđ ſatis placet. Sí em̃ iudex p̃t ſtatuere terminũ ipſi actori ad ꝑagendũ, q̄ elapſo de cætero nõ audiat̄ [b]: vt l. Titia. ff. de acc. & l. ſi ea. j. q ac. ñ poſ. & l. ſi eo tpe. j. de remiſ. pig. & l. diffamari [c]. j. de ig. ma. eadẽ rõne põt denegare alicui audiẽtiã ſup aliq̄ inſtro, &c. Scdo mõ legit̄ hic, q̄ editio fiat ptí, nõ iudici: vt puta, qa actor diu aberat. Vñ ꝓceſſus fuerat fact⁹, eo cõtumace petit ſibi fieri copiã q̃ fieri debet: vt l. ꝓperãdũ. §. & ſi qdẽ. j. de iud. & vide gl. Ex q̃ no. q̄ ꝑ qñ ps eſt pñs, & litigat, nõ debet ſibi dari termin⁹ ad recipiẽdũ copiã actorũ: qa tota die debet accipe copiã ſcdm qđ fiũt acta. Itẽ ſi notari⁹ denegaret, debet cogi ſibi dare copiã: vt d. l. ij. §. vt li. pẽ. Sed ſi ꝓrſus fuit abñs, & ꝓceſſus eſt fact⁹ cõtra abñtẽ, eo reuertẽte debet fieri copia actorũ, & dari ſibi termin⁹ &c. vt hac l. Tertio mõ legit̄ vt fiat editio iudici ſucceſſori, q̄ ſucceſsit prio iudici. Et vide gl. quã leg. vos habetis notare. Nã vos ſcitis ꝑ q̄ ꝓnũciatio fctã p iudicẽ, niſi hret acta, nõ valeret, ẽt ſi eẽt ſnia bona, et rectè lata, ſcdm acta: tñ ꝓnũciatio nõ valeret: vt. ff. q. ex cau. ĩ poſ. ea. l. hęc aũt. §. j. ff. de acq. hę. l. ſed et ſi de ſua. ĩ prĩ. Vñ qñ renouat̄ iudex ĩ tribunali, de cõſilio [d] eſt vt q̃dã ꝑ fiat ꝓductio oĩm actorũ celebratorũ corã p̃cedẽte iudice: vt hic ẽ caſus ſcdm iſtã lec. Quarto mõ legit̄ ĩ admiſtratore ſcdm formã aut̄. ad hæc. j. de iud. & hæc ẽ clara: tiõ nõ iſiſto pl⁹. Quĩto mõ legit̄ de publicatiõe teſtiũ exaĩatorũ ĩ ſecreto ꝑ q̃ debet fieri authoritate iudicis [e]: & debet dari copia ꝑti, tãĩ ciuili q̄ ĩ criali. hic eſt caſus. De hac lec. feci mẽtionẽ in l. geſta. de re iud. Expedit⁹ de lec. op. ſcdò, dr̃ hic, q̄ acta crialia edunt̄. cõtra ff. de iu. fiſ. l. ij. §. diu⁹. ĩ fi. So. ꝑ hic aduerte gl. ĩ l. cõtra. ſed obſcure variat trib⁹ modis, vt dixi: iſta variatio reſpicit perſonã ei⁹ à quo petit̄ editio fieri. Nã qñ q̄ editio actorũ crialiũ petit̄ à notario, ſeu officiali publico, q ea detinet ĩdiſtictè, ita q̄ debet fieri copia iſtorũ actorũ: & hoc ꝑtinet ad offm̃ iudicis: & hic eſt caſus ſcdm vnũ modũ legẽdi. Qñ q̄ petit̄ fieri editio à quodã tertio, q habet acta faciẽtia ad cãm crialẽ: tũc idẽ, qa iudex faciet ĩdiſtictè iſta acta exhiberi, & valebit. hic ẽ caſus hic. Tertio mõ ꝑt itelligi, q̄ editio actorũ, & ciuiliũ, crialiũ, poſtulat̄ ab aduerſario, cõtra quẽ crial'r agit̄: ſed hæc lec. vr̃ cõtra. l. nimis graue. j. de teſt. q̄ qs cõpellat̄ edere inſtr̃a, contra ſeipm̃ eſt nimis graue. Rñ. q̄ iſta lec. poſſet ꝓcedere ĩ his caſib⁹, ĩ qb⁹ ſeru⁹ torquet̄ cõtra dñm: vt ĩ l. j. j. de q̃ſt. & l. interrogari: & in illis cõpellit̄ ẽt edere inſtr̃a cõtra ſeipm̃. q̄ ita debet itelligi hæc materia. Eſt tñ in crialib⁹ hoc ꝑ q̄ iſte, q fiſco nõ edit inſtr̃a, ſubtraxiſſe nõ p̃ſumit̄, ſicut ĩ ciuili, vt ĩ l. cõtraria. Vltiò gl. iducit [f] advnã q. & infert de duob⁹. Dicit gl. no. q̄ iudex debet iueſtigare ad veritatẽ iueniẽdã. Facit hoc ad q. quã diſputaui Piſis, vtrũ ꝑ iudex maleficiorũ poſsit ſup accuſatiõe examiare teſtes, à parte nõ ꝓductos ex ſuo offo, & facit q̄ ſic. & hoc poſui ĩ repe. in l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. de dã. ife. Itẽ iducit in ar. q̄ ꝑ minor debet iurare de veritate dicẽda: ſed nõ iurat de calũnia. Quærit gl. vtrũ acta [g] fctã ĩ vno iudicio, faciãt fidẽ ĩ alio. Sed gl. q̃rit de teſtib⁹ tm̃. d. Cy. circa hoc dixit mlt̄ verba cõpetẽt bõa. Vide plenè p Inn. ĩ c. cãm. d teſt. vbi hęc v̄ba hic poſita ponũt̄. Tu ꝑ aduerte ſubtili⁹ & ĩtellígibili⁹. et dicas ſic: Qñ q̄ q̃rit̄ vtrũ ſit factũ. qñ q̄ q̃rit̄ de effectu facti. Si q̃rit̄ an ſit factũ: acta fctã ĩ vno iudicio ꝓbãt ĩ alio: ñ ſolũ ĩt̄ eaſdẽ pſonas: ſed ĩter q̃ſcũ q̄ hoies de mũdo. ꝓbãt eĩ illa acta ſic libellũ datũ. ſic li. cõ. ſic teſtes eẽ citatos, & ſniã latam &c.

tã &c.& vbicũq; q̃reret de hoc,an sit factũ:illa acta facerẽt fidẽ:vt l.gesta.j.de re iud.& extra,de ꝓba.c.qm̃ cõtra falsam.ista eñ sunt publica instr̃a q̃ apud oẽs faciũt fidẽ:& iõ si testator legasset mihi cẽtũ sub cõditiõe si Titi⁹ obtinuerit in curia Romana,& ipse obtinuit:illa snĩa ibi lata ꝓderit mihi:qa quo ad me nõ q̃rit,nisi qd fuerit obtẽtũ ꝓ eo:& sic de fctõ q̃rit. Si verò q̃rit de effectu facti:hic aduertẽdũ:qa q̃dã sunt acta q̃ ptinẽt ad litis ordinationẽ.quædã q̃ ptinẽt ad veritatẽ indagãdã, quædã quæ ptinẽt ad litis decisionẽ.Primo casu acta q̃ respiciunt litis ordinationẽ.vt lit.cõtest.citatio,fideiussoris datio,& sil'ia.Ista hñt quẽdã effectũ in se q respicit ipsam instãtiã: & istũ effectũ non habẽt in alia instãtia, etiã inter easdẽ psonas: vt l.cum lite mortua.ff.iud.sol.Hñt ẽt quẽdã effectũ, q nõ respicit instãtiã, sed cãm:vt puta qd res efficiat litigiosa,qd possessor efficiatur malæ fidei:& istũ effectũ hñt ĩ alia instãtia,scdm qd dixi ĩ l.iij. de fruc.& li.expẽ.vbi gl.iter easdẽ psonas tãgit qd isti effectus sunt psonales:vt l.si qs emptiõis.§.sed & si qs. de præscri.xxx. ann.& qd ibi no. Quædã sunt acta,q̃ respiciũt veritatis indaginẽ:vt dicta testiũ,& cõfessiões. Videam⁹ primò de effectu, & de dictis testiũ.dñi, si qdẽ nõ sunt publicata dicta testiũ, nõ faciũt fidẽ in alia instãtia:vt l.gesta.de re iud.Ita ĩtellige prædicta.idẽ ar.gl.q̃ est ĩ l.iij.ff.q̃ frau.cre.Si verò sunt publicata hic aduerte.Ista dicta testiũ habent duplicẽ effectũ.vnũ qd eis stet, aliũ ꝙ sup eis plures testes ñ examinent:& prim⁹ effect⁹ porrigit etiã ad aliã ĩstãtiã:vt l.fi.j.de testi.l.cũ antea.circa fi.j.de arb. l.,pperãdũ.§.fi.j.de iud.& ibi no.Sed an porrigat ad alias psonas? Et vr̃ qd ad quascũq; psonas porrigeret effect⁹ snĩæ illius causæ,ad easdẽ psonas porrigat effect⁹ ꝓbatiõis eadẽ rõne: vt l.sed & si possessori.§.fi.cũ l.seq.de iureiu.& istud etiã cõsului. Dixi etiã in l.si mr̃.§.fi.de exce.rei iud.adhibita tñ [a] sup hoc distinctiõe:qa qñ testes sunt examinati corã arbitris,est ĩ potestate ei⁹ contra quẽ ꝓducunt,vt iterũ examinent,scdm di.l.fi.j.de testi.Nec placet mihi distinctio eorũ,q dñt ꝙ aut testes examinãtur sup eo,ꝙ cursu tpis ñ mutat,aut sup eo qd mutat:vt l.spado nẽ.§.q absolut⁹.ff.de excu.tut.Nã posito:ꝙ examinent sup eo ꝙ mutat cursu tpis.Idẽ est exẽplũ:excusaui me à tutela, qa habebã qnq; liberos:si hodie volo me excusare ab alia tutela,illa acta nõ sufficiũt.hic de alio agit:qa ĩ prio iudicio q̃rebat, vtrũ tũc hret qnq; liberos.Sed modò q̃rit vtrũ nũc habeat qnq; liberos.sed si in isto iudicio q̃reret de eodẽ.s.an tũc habuerit qnq; liberos:certè tũc illa acta facerẽt fidẽ in isto:nisi psonarũ diuersitas aliud induceret,vt s.dixi. Secũdus effect⁹ est. vt sup eo vl teri⁹ testes nõ ꝓducant. Hic aduerte:aut alia instãtia est sup eo dẽ,& ad eũdẽ finẽ,ad quẽ prĩa;& ille effect⁹ durat seruata prĩa distinctiõe dictæ l.fi.j.de testi. Aut ista noua instãtia est ad aliũ finẽ,licet eadẽ ꝓbatio deuoluat in vtraq;:tñ testes poterunt de nouo ꝓduci. Casus est ĩ c.veniẽs & ĩ c.cũ cãm. & ibi ẽt p Inno. extra,de test. Tertiò sũt acta ptinẽtia ad litis decisionẽ:vt snĩæ diffinitiuæ:& tũc vtrũ ĩ alĳs faciãt fidẽ,vel p̃iudicẽt:tũc dic vt l.j.j.qbus res iudi.nõ nocet.& idẽ in cõfessione q̃ habet ꝓ sententia:vt l.j.j.de cõfes.non sunt hic alia pro nũc recitãda. Bart.

IS apud quem. Acta ciuilia & crimialia officio iudicis exhibẽtur.h.d. Subtilis est valde lectura hui⁹ legis.variat qnq; modis in gl.ex pte ei⁹ cui fit editio.variat etiã trib⁹ modis ex parte ei⁹,à quo petit editio.& hæc variatio nõ ponit hic in gl.sed ponit in l.ij.§.diuus.ff.de iure fis. Not. ꝙ officiũ iudicis,apud quẽ res agit,ꝓtinet vt faciat fieri copiã actorũ ciuiliũ, & criminaliũ.Sed opponit & vr̃,qd spectet ad officiũ superioris: vt l.ij.ś.vt lit.pẽ.Sol.qñ iudex primus denegat facere copiã actorũ,põt adiri supior.Ita loquit cõtrariũ hic ab initio. Si verò nõ denegat ipse idẽ adit:& debet hoc facere,vt hic.Op.secũdò nõ debet fieri id,qd factũ nõ releuat:vt l.hęc stipulatio.§.diu⁹. vt leg.no.cau.Sed qd releuat, ꝙ fiat editio actorũ:nõne iudex, q ipsa acta fecit,& ẽt pars nouit ea? Hui⁹ timore vt ostẽdat ad qd ista editio fiat,gl.ĩtelligit vno mõ istã legẽ in iudice appellatiõis iubet prio iudici qd acta prioris causæ exhibeant sibi. qd not.Et hoc no.qd iudex appellatiõis iubet prio iudici, vel etiã parti,cõtra quã appellat,vt faciat sibi copiã actorũ primæ cause.Sed q̃ro circa hoc,qd si iudex,vl' ille,cõtra quẽ appellat,hoc nõ facit:qa nũq; ꝓducit snĩam,à qua est appellatũ,qd erit offm̃ iudicis? Et Inno.in cap.G.perpetuus,extra,de fide instru.dicit qd debet interrogare partẽ,vtrũ habeat illud instru.snĩæ,vel aliud de quo agit. Et si [a] dicit se nõ habere,vel nõ vult exhibere, ꝓnũciet: ꝙ si quo tpe illud instrm̃ repiat, nõ adhibeat illi fides:sed sit vanũ & cassum. qd placet.Si eñ iudex põt statuere certum tps actori ad agendũ,quo lapso de cætero nõ audiatur.vt l.Titia.de accu.ff.& l.si eo tpe.j.de remis.pig.Eodẽ mõ põt alicui audiẽtiã denegare sup aliquo ĩstr̃o. Scdo mõ legit hic,qd editio fiat pti,nõ iudici:vt pũta,qa actor diu abfuerat.vñ ꝓcessus fuerat factus eo contumace.& ideo petit illũ sibi edi.qd põt:vt l.ꝓperãdũ.§.& si qdẽ.j.de iudi.qd no. Ex quo no. qd qñ ps est p̃sens,& litigat,nõ debet dari sibi terminus ad accipiẽdũ copiã actorũ:qa quotidie debet acta accipere scdm qd fiunt:licet si notarius denegaret,deberet cogi sibi dare copiã: vt l.ij.ś.vt li.pen.Sed si ps sit absens,& ꝓcessus sit fact⁹ eo absente,debet dare copiã actorũ,ad opponẽdũ sibi. Tertio mõ legit ista lex,vt fiat editio iudici successori q̃ successit pri.iu.quã lecturã notate.Nã scitis,qd ꝓnũciatio facta p iudicẽ,nisi ipe haberet tota acta,nõ valeret:licet ꝓnũciatio esset bona, & iusta: vt l.fi.j.e.& p̃al.l.,platã.j.de sen.& ĩterlo.om.iu.& tex.dixit in l.hoc aũt.§.j.ff.ex q.cau.in pos.ea. Legit quarto mõ in administratore.i.iudice ordinario,q cõmisit cãm cognoscendã assessoribus suis,q administrator debet ter videre acta.ĩ aut.ad hæc.j. de iudi. Vñ cũ iste administrator habet ferre snĩam,põt petere sibi acta exhiberi.Nõ obst.cõtrariũ:qa ipse nõ fuit semp ĩ iudicio:sed assessores sui. Legit qnto mõ,qd intelligat de publicatiõe testiũ:qa iudex põt publicare dicta testiũ,& iubere ea exhiberi. Ex qua lect.no.qd añq; publicent dicta testiũ, ps nullo modo põt facere copiã.Sed post publicationẽ põt dare copiã parti. Casus est hic. De hoc tetigi in l.gesta.j.de re iud. Opp.de l.ij.§.diuus.circa fi.ff.de iur.fis.Sol.Dic vt no.in l.cõtraria. Gl. inducit hãc l.ad duo:deinde quærit de vna q.Primò gl.inducit hãc l.cũ dicit:ad inuestigandũ &c.qd iudex debet laborare ad veritatem ingrẽdã.Simile in aut.q semel.j.qũo & qñ iudex.Et valet ad q.vtrũ iudex possit examinare testes à pte nõ productos,in cã crĩali,ad veritatẽ inuestigãdã.prædicta faciũt qd sic. ꝙ no.in l.iij.§.fi.ff.de cõdi.ob tur.cau.ltẽ inducit in arg.ꝙ licet minor nõ iuret de calũnia:tñ admittit ad iurm̃ de veritate dicẽda.ltẽ gl.q̃rit de tali q.vtrũ actitata inter certas psonas,ꝓbẽt tã cõtra illas psonas,q̃; cõtra al's.Gl.refert,al's remittit ad l.sed & si possessori.§.fi.ff.de iureiu. Vt habeas gl.clarã dic qd qñq; q̃rit nũquid acta ꝓbẽt facta:& tũc nõ est dubium qd acta apud quãcũq; psonã reperiunt,ꝓbãt,si sint publica:vt l.gesta.j.de re iud. Qñq; q̃rit de effectu actorũ,vtrũ acta habeãt effectũ in aliqua instantia alia. Et hic aduerte:nã qñq; q̃rit,vtrũ ꝓbet cõtra al's psonas:qñq; nunqd cõtra easdẽ. In primo casu noto regulã & distãtiã à regula. Regula est,qd sicut res inter alios iudicata nõ nocet,ita & acta.j.q.res iud.nõ no. Fallit vbi illæ plures psonæ habent loco vnius:vt l.hrdes.§.idẽ.scribit.al's.§. si cũ eo.ff. fa.er.fallit in l.sæpe.ff.de re iud. Fallit vbicũq; sentẽtia faceret ius quo ad oẽs:vt l.ĩgenuũ.ff.de statu ho.& p̃dicta vera q̃tũ ad plenã ꝓbationẽ:q̃tũ ãt ad qualẽqualẽ p̃sumptionẽ fidẽ faciũt. Ita põt itelligi l.admonẽdi.i prĩ.ff.de iureiu.verũ est qd dt Iac. vtrũ acta in ciuili ꝓbẽt in crĩali. De hoc est gl.ĩ l.si qs ad se fundum.j.ad l.Iul.de vi.& l.j.qñ ci.ac.p̃iu.cri. Scdo casu principali nũqd ꝓbẽt inter al's psonas in alia ĩstãtia. Cy.dicit qd q̃dã sunt acta,q̃ respiciũt litis ordinationẽ,vt citatio &c.q̃dã sunt,q̃ respiciũt litis decisionẽ,vt examinationes testiũ. Prĩo casu perẽpta instãtia pereũt acta,& nõ probãt in aliqua instãtia: vt l.cũ lite mortua.ff.iu.so.& l.,pperãdũ.§.vult.j.de iud. Scdo casu dic,aut loquit de atteſtatiõib⁹,aut de ĩstrumẽtis. Primo casu aut testes viuũt,aut nõ.si viuũt:est ĩ electiõe ei⁹,cõtra quẽ sunt ꝓducti:vt l.fi.j.de test. Si verò loqmur de instr̃i ꝓductiõe:tũc dicit ipse ꝙ sic.alle.l.iubemus.in fi.j.de liber.cau. Nunqd aũt instrm̃ factũ extra iudiciũ probet,gl.variat. Vna est ĩ l.cũ aliqs.j.de iure delib. Alia est in l.optimã.j.de cõtrah.& cõmit.stip.q̃ faciũt mentionem tã de instr̃is & testib⁹,q̃; de actis.d.Iac.format qõnem; Cauet statuto,ꝙ iudex habet arbitriũ in fallitatibus instrorũ: Nunqd habebit arbitriũ ĩ fallitatib⁹ actorũ,corã eo.iudice? Itẽ

PROMATES.

[a] Adhibita tñ.&c. Aduerte qd,Bart.hic vr̃ velle constituere differẽtiã, vtrũ testes in pri.iudicio examinent corã arbitro: & tũc ps,cõtra q̃; in secũdo iudicio ꝓducitur, nõ posset petere vt iterũ examinẽt. Et hãc differẽtiã hic cõiter teruari dicit Paul. de ca.ĩ l.fi.j de test.& tenet decius hic. licet contrariũ teneat Bal.

Prima Bartoli ſuper Codice.

P. PAV. P.

a ¶ Sequitur. Ad faciẽdum ꝙ libellus mutari non poſsit, vide Ce pol. cautela. cxix. in clxxiij. eundem cautela ccxj. Itẽ an libellus datus in cã principali poſsit mutari in cauſa appellationis, vide Ro. conſil. ccclxxxj. Item circa materiam emẽdationis, declarationis, additionis libelli, vide Feli. in ca. ij. in ij. chart. extra, de libel. obla.

POMATES.

a ¶ Sequitur. Mouent hic aliqui difficultatem quærẽdam, quid ſit ꝙ cum text. noſter loquit alternatiuè, in quo ſufficit alteram partem eſſe verã: doctores tñ & Bart. ſumunt copulatiuè. Sed pro ſolu. vide Bart. in l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. de rebus dubijs.

POMATES.

b ¶ Non ſufficiat. Iſta ſuppletio nõ videtur neceſſaria, ex quo hic ponit actio pro libello. qui conſtat ex his vt habeẽ per Bart. & doct. in l. j. ff. eod. nec placet id quod aliqui dicunt, ꝙ non fuit neceſſaria iſta declaratio alia ratione: quia propoſita ponitur & res, & cauſa, cùm ſit ius proſequendi, & oriatur ex contractu vel quaſi, &c. ſi aduertatur, hoc eſt contra iura alle. per Panor. et quę notatui in d. l. j. & certè edita ſola actione non poſsit quis plenè deliberare an vellet contendere necne, contra not. hic per doctores.

nunquid habebit arbitrium in falſitatibus teſtium. Videtur ꝙ ſic, quia omnia, ex quibus cã inſtruitur, cõtinentur appellatione inſtrumẽtorũ: vt l. j. ff. de fide inſtr. In contrariũ refert fuiſſe determinatũ. Nã licet etymologia vocabuli inſtrumenta, contineat prædicta, vt d. l. j. & argumẽtũ ab etymologia vocabuli ſit validum, vt l. ij. §. appellata. ff. ſi cer. pe. tamen ibi repugnat diffinitio. Pone exemplũ in teſtamẽto, cuius diffinitio repugnat etymologiæ, per l. j. ff. de teſta. & per prin. inſti. de teſt. Idẽ vbi repugnat cõmunis vſus loquẽdi, argumentũ ab etymologia nõ ꝓcedit. Sed inſpicimus cõem vſum loquẽdi: vt l. librorum. §. quod tamẽ Caſsius. & ibi gl. ff. de leg. iij. Labeo. de ſup. leg. Modò ad propoſitũ, cũ ſecũdũ cõem vſum loquẽdi, inſtrumenta appellamus chartas publicas, nõ teſtes, vel acta cõcludit ipſe ꝙ inſtrumẽtũ prolatũ à ſtatuto debet intelligi ſtrictè, ſecundũ cõem vſum loquendi: & nunquid appellatione inſtrumenti contineatur, & colligatur ſcriptura priuata: dic vt not. per eũ in d. l. j. ff. de fide inſtru. No. ꝙ appellatio eſt de actis: vt no. in ca. j. extra, de proba. vbi dicit, ꝙ ſunt de actis omnia, quę fiunt coram alijs publicis perſonis: vt emãcipationes, & proteſtationes, & his ſimilia.

1 ☞ *Emendare quid ſit: & tu adde do. Maria. Soci. in c. ij. arti. xxv. q. j. extra de libel. obla.*

2 *Libellus quando poſsit emendari circa ſubſtantialia, & quid quando circa rem petitam. nu. 6. & quid quando circa aliquam qualitatem. nu. 8. & quid ſi circa obſcuritatem. nu. 9.*

3 *Iudex ex cauſa poteſt ſtatuere terminum actori ad agendum.*

4 *Stante ſtatuto, quòd quis non poſsit accuſari de maleficijs retro commiſsis per duos menſes, ante introitum Potestatis: ſi aliquis accuſauit intra illos duos menſes, ſed accuſatio non habuit ſubſtantialia, accuſatio non potest emendari.*

5 *Libellus in cauſa ciuili ſuper actione deſcendente ex delicto, debet continere locum & tempus.*

7 *Addere libello quòd quis non poſsit circa principalia: ſed circa acceſſoria ſic.*

10 *Litis conteſtatio dicitur ſimul atteſtatio.*

11 *Libellus quando poſsit mutari.*

12 *Mutare actionem, eſt unam omittere, & nouam proponere.*

13 *Cumulatio eſt unius actionis cum alia coadunatio.*

14 *Cumulatio quando ſit permiſsa, & quando prohibita.*

15 *Cumulationum genera quòd ſunt quinque.*

16 *Cumulatio actionum ex diuerſis cauſis competentium ad diuerſa ſe nullo modo tangentium quando admittatur.*

17 *Cumulatio actionum ſi fiat, an ſint duo libelli, vel unus.*

18 *Quando plures actiones ex eadem cauſa ad idem competunt, tunc fit cumulatio.*

19 *Quando plures actiones competunt ex eadem cauſa ad diuerſa, tunc non admittitur cumulatio.*

20 *Plures actiones ex diuerſis ad idem competentes, quando poſſunt cumulari: & an tunc erit unus libellus: & nu. 21.*

22 *Plures actiones ex eadem cauſa contra diuerſos, quando cumulari poſsint, remiſsiuè.*

23 *Si in caſibus, in quibus cumulatio non eſt permiſsa, non ſit per partem appoſitum an iudicium procedat, & ſententia ualeat.*

24 *Quando cumulatio fit, an iuretur de calumnia ſuper actione cumulata.*

25 *Facta & admiſsa cumulatione pronunciandum eſt ſuper utraque.*

26 *Sententia lata ſuper una cauſa ex cumulatis, non utitiatur.*

27 *Quando noua actio cumulatur, debent dari noua indicia: niſi poſset eſſe inſtructus ex deliberatione facta in prima.*

28 *Dictio prout, quando ſignificet tempus, & quando qualitatem, & ponatur limitatiuè. & nu. 29.*

29 *Si in libello fit mentio de aliquo inſtrumento, tale inſtrumentum quando edatur ante litem conteſtatam.*

30 *Clauſula, ſaluo mihi iure addendi, uel minuendi, appoſita in libello, quòd nihil operetur.*

31 *Expenſæ non ſemper debent refici propter emendationem: ſed eo caſu quo reus eſſet damnificatus.*

32 *Expenſæ quæ ueniunt reficiendæ, propter emendationem libelli, quo iure petantur.*

33 *Mulier & minor, quando condemnetur in expenſis propter emendationem libelli.*

34 *Si intentata actione non infamante, aliquis uult mutare, & proponere actionem famoſam: quòd non poſsit.*

LEX III.

EDita actio. Famoſa, & quotidiana, & vtilis eſt hæc lex multũ breuiter hoc intẽdit: Libellus debet cõtinere clarè id, ſuper quo debet litigari: qui põt emẽdari, & mutari, ſaluo intereſſe cõuẽti. Diuidit in partes duas: ꝙa prima conſuluit reo. Secũda cõſuluit actori. Secũda ibi: quẽ emendare. & quælibet particula habet duo dicta: quæ clariùs colligẽtur ex poſitione caſus, & ꝙ ex diuiſione literæ. Pone ergo ſic caſum in prima parte: Dñe Imperator, actor vult me cõuenire: quæro vtrũ debeat mihi dare ſeu edere libellũ actionis ſuæ. Itẽ quæro qd debeat cõtinere libellus. Rñdet imperator, ꝙ libellus debet edi continens actionẽ: & hic libellus debet eſſe ita clarus, ꝙ demõſtret ſpeciẽ futuræ litis: hoc eſt id, ſup quo debet litigari. h. d. in prima particula. Seqtur [a]: quẽ emẽdare, &c. In hac ſecunda parte
a cõſulit actori. Pone ꝙ libellus editus non fuit bene formatus; actor vult eũ emendare: quæritur an poſsit? Rñdet imperator & dicit, ꝙ emẽdare & mutare licet. Sed quæro, vtrũ idiſtinctè hoc licet facere. Rñdet imperator, dicit ꝙ nõ: ſed vt edicti monet authoritas, & ius dicentis decreuerit æquitas. hoc eſt, ꝙ ſit reo ſaluũ ius deliberãdi, & defendẽdi, & qd ibi reficiant expẽſæ, ſi ęquum viſum fuerit iudici. & vide literã clarã. Notabilia ſunt clara. Op. actio eſt quoddã ius incorporale: vt inſti. de act. in prin. & de re. corpo. & incor. ergo iſtud incorporale nõ põt demõſtrare ſpeciẽ futuræ litis. cui[9] cõtrariũ hic dicit. Huius timore gl. exponit, edita actio. i. actiõis editio. q. d. nõ intelligo id de ipſa actione, prout eſt qd incorporale: ſed de ipſo actu edendi, & demõſtrãdi actionẽ. Et intelligas editionẽ actionis, non prout eſt in fieri, ſed prout eſt in facto. & ideo text. dicit edita: qd eſt participiũ præteriti tẽporis. ipſa ergo actio edita hic, eſt libellus, de quo loquit' aut'. offerat'. j. de lit. cõte. ꝓ quẽ libellũ fit actiõis editio; ꝙ olim appellabat' vulgaris formula: vt l. ſi ſeru[9] nauẽ. ff. de furt. hic eſt libellus, ꝙ ſpeciẽ futuræ litis demõſtrat.
b Op. ꝙ nõ ſufficiat [b] ſolũ ꝓpoſitio actionis, vt ff. de rei vẽ. l. ſi in rẽ. de fur. l. in actiõe. Sol. dicit gl. Tu debes intelligere actionẽ eſſe ꝓpoſitã, prout debet cũ expreſsione rei petitæ & cauſę: vt requirũt iura in cõtrariũ alle. Quę aũt debeat cõtinere libell[9]: hic remittit gl. ad no. ff. e. l. j. in prin. ꝙ commẽtãtes circa hãc l. præcipuè recitabãt; ſed illa eſſet vna lõga repetitio p ſe: ſed dicemus Deo dãte: ibi vide gl. ponit. tñ de hoc nihil dicemus: ſed ſolũ examinabimus duo, an & qualiter libellus poſsit mutari: & qualiter actio poſsit accumulari, & vtinã poſsimus expedire bene in duab[9] lectionib[9]. Venio ergo ad ſecũdã partẽ, Op. dr̃ hic ꝙ actio põt emẽdari. cõtra. ff. de iud. l. non põt. So. Dicit gl. emẽdari põt vſq; ad litis cõteſtationẽ, vt hic nõ poſt, vt in l. cõtraria. Cõtra hoc op. ff. de pe. hær. l. iiij. Sol. Dicit gl. ibi in iudicijs vniuerſalib[9], vel gñalib[9], in qb[9] põt fieri emendatio vſq; ad ſniam. Iſtud nõ placet doc. moder. Nã debes ſcire ꝙ in petitione hæreditatis principaliter petit actor ſe ꝓnũciari hęredẽ: in executiõe aũt veniũt oia bona hæreditaria. Vñ ſi ad reũ aliqd peruenerit pẽdẽte iudicio: illud venit in hoc iudicio magis ex virtute actiõis vniuerſaliter vel abſolutè ꝓpoſitæ, & ex ſui natura, ꝙ; ex virtute emẽdatiõis. Et ſi poneremus eſſe actũ petitione hæreditatis ſingulr ad vnã rẽ, nõ poſſet fieri emẽdatio vel alia additio alicuius rei poſt lit. cõte. ſicut in alijs ſingularibus iudicijs, vt d. l. nõ põt. ita hic tenet Pe. & Cy. & bñ. Op. de l. ĩ delictis. §. ſi detracta. ff. de nox. So. gl. & bñ, ibi nõ fiebat mutatio, vel emẽdatio, circa actionẽ, vel circa rẽ petitã, ſed circa aliquã qualitatẽ: meritò põt fieri vſq; ad ſniam. Itẽ cõtra ꝓdicta op. inſti. de act. §. ſi minus. So. Dicit gl. expone ibi, in eodẽ iudicio. i. corã eodẽ iudice, in alia tñ inſtãtia. dic vt ibi. Op. de l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. ff. de ædil. edic. Solu. Ibi volebat quis addere circa acceſſoria: hic circa ipſam rem principalẽ: quod non põt, niſi vſque ad lit. conteſt. vt ego dixi. Pro declaratione huius paſſus, de emendatione libelli, primò eſt videndum quid ſit emendare. Doctores circa hoc hic faciunt multa verba. Gloſ. dicit: emendare eſt cum primò petebam minus nunc plus vel
1 econuerſo: vt inſtit. de actio. §. ſi minus. † Tu dic latius, quid ſit emendare. declarat text. ſ. de emen. Co. per totum. & in j. conſtitu

cõstitutiõe.§.qbus. Ex qbus colligit[a] ꝙ emẽdare est corrigere resecare superflua, mutare verba sñia permanẽte, addere vel detrahere, & declarare obscura. Hoc ꝓmisso q̃ro, qñ & qualr liceat emẽdare libellũ. Circa† ꝙ dicas latius, & clarius quã doc. Qñq; quæritr an libellus possit emẽdari circa substãtialia ipsi⁹ libelli. Verbi gratia: libellus in criminali debet cõtinere annũ, & mẽsem, & locũ: vt l. libellorũ. ff. de accu. & habuistis no. in l. in causis. j. de accu. Itẽ libellus in ciuili debet cõtinere ea q̃ no. in l. j. ff. e. nõ posuisti mẽsam, vel aliqd de substãtialibus omisisti: an poterit suppleri? Breuiter qñq; est talis defectus, q parte tacẽte nõ habet vitiare iudiciũ: vt in ciuilibus nõ descẽdẽtibus ex crimine: admittit em̃ libellus quãtũcũq; obscurus, nisi oppona: vt l. vj. j. de anna. exce. tũc emẽdatio, & declaratio põt fieri vsq; ad sñiam, nisi fuerit oppositũ: vt ibi patet. Qñq; est talis defectus, qui etiã parte tacente impedit iudiciũ[b]: vt ĩ criminali, si omittit aliqd de substãtialib⁹: vt d. l. libellorũ. ver. ꝙ si libellus. Idẽ si libellus deficeret in cõclusione[c]: qa cõclusio nõ resultaret ex præmissis. Verbi gratia: peto decẽ à te: quia Rex nõ est in Francia: vt l. ij. §. circa. & quod ibi no. ff. de do. excep. Isto casu si quidem lis non est contestata põt fieri emendatio. si tempora largiantur: aliàs secus. Istud probat in l. accusaturus. ff. de adul. Quid volo dicere, si tempora largiantur? Dico ꝙ si non sint decursa† tẽpora statuta à iudice ad agendum, quod potest facere ex causa[d]: vt not. j. vt nemo inui. age. vel accu. l. j. & j. q accu. non pos. l. si ea. ff. de accu. l. Titia. idẽ in tempore statuto à lege: vt no. in d. l. accusaturus. † Et per hoc determinatur quæstio, quã hic vidi de facto: dicit statutum, ꝙ non possit accusari de maleficijs cõmissis retro. per duos mẽses ante initiũ officij potestatis. cõtingit ꝙ aliquis accusauerit intra illos duos menses: sed accusatio non habuit substãtialia: vult postea emẽdare post duos mẽses. certè non poterit: vt d. l. accusaturus. quia tẽpora non patiũtur: sed si esset intra tẽpus, bene posset dictã accusationem emẽdare. Dices tu:[e] & quid mirum, cùm de nouo posset accusare, si libellus primus non fuit bene cõceptus[f]: vt l. j. in prin. ff. si mẽ. fal. mo. dixe. & d. l. libellorum. §. ꝙ si libelli. Respõdeo: fortè interest actoris, vel accusatoris magis ꝙ ꝓcedat sup primo libello. ẽt ꝙ det libellũ de nouo propter sportulas, vel gabellas: q debẽt solui cũ offert libellus, scdm diuersas cõsuetudines Italiæ. Sed si poneremus ꝙ libellus daretur in actione ciuili descẽdẽtes ex delicto, & in eo nõ apponeret loc⁹, & tẽpus, qui apponunt† secundũ ꝙ determinaui tibi in l. prætor edixit. in prin. ff. de iniu. & ibi dixi, & l. idẽ exigit. ff. de dolo. & extra, de ꝓcu. c. tuæ. an ei⁹ omissio vitiet libellũ, etiã parte tacẽte sicut in criminali: an vero reqrat ꝙ à parte opponat. hoc nũẽ dixi tibi[g]. Dicem⁹ Deo duce in l. j. ff. de edẽ. Qñq; volo[h] emẽdare libellũ: addẽdo, vel minuẽdo, circa rẽ petitã. † Et hic aduerte: qa aut hoc volo facere ante litẽ contestatã: & possum, vt hic, scdm gl. ꝙ itelligo qñ volo addere, vel minuere circa eãdẽ rẽ, vel summã petitã: nã si vellẽ addere aliã rẽ, tunc non possem, si illa nõ clauderet sup prĩa actiõe ꝓposita: aliàs secus. Vtrũ aũt sub prima claudat, vel nõ, colligit ex doctrina, q̃ datur in l. scire debemus. de ver. obl. q̃ dicit, ꝙ tot sunt stipulationes, quot res: & p cõsequẽs tot actiões, & tot obligationes. tũc em̃ nõ esset primã emẽdare, sed nouã ꝓponere. Aut post lit. cõtest. & tũc aut volo detrahere, & possum. ar. ff. si cer. pe. l. quidã æstimauerũt. & intelligo detrahere nõ differẽdo, sed renũciando illi parti, quã detraho, vt j. dicã. sicut em̃ possum toti liti renũciare, vt l. post ẽt. j. ti. ij. ita etiã parti. Hoc fallit in casu l. j. j. de plus pet. Et rõ est ibi: qa deligt in duob⁹ scilicet, in plus petendo, & in plus cautionẽ per dolũ exigẽdo: vt ibi vidistis. Si verò † volo addere: tũc aut circa principalia: & nõ possum: vt l. non põt. ff. de iud. Aut circa accessoria, vt circa fruct⁹: & tũc si qdẽ volo addere de his q̃ occurrũt post lit. cõtest. iudicio pẽdẽte: & tũc possũ, sec⁹ in his q̃ occurrũt ante: vt l. ædiles. §. itẽ sciẽdũ. de ædil. edi. l. Atheius. §. fi. cũ l. seq. ff. de aqua plu. arc. Qñq; † volo emẽdare libellũ, addẽdo, vel detrahẽdo aliquã qualitatẽ: & tũc si qdẽ ꝓ mutationẽ illi⁹ qualitatis cõtiget mutatio actiõis ꝓpositæ: & tũc nõ licet: vt l. ꝓtor. §. aũt actio. ver. docere. vi bo. rap. Sed si mutatio actiõis nõ cõtingeret, sed mutatio substãtiæ facti: tũc idẽ. ꝙ non licet: vt l. denunciasse. §. ꝙ tñ. de adul. Si verò nec actiõis, cõtingeret mutatio: sed augeat vel minuit cõdẽnatio ex virtute actiõis ꝓpositæ: tũc ista emẽdatio est licita vsq;

a ❧POMATES. ¶ Colligitur. Considera qd differãt inter se resecare. & detrahere: & ꝙ emẽdare sit mutare verba, sentẽtia permanente. Vnde facit text. in l. actorum verba. ff. de re iudi. Et aduerte, ꝙ ille tex. nihil facere videtur: quia si emẽdare importaret id ꝙ ĩ. deductum est, non fuisset necesse addere in text. ibi: tenore sententiæ permanente: cum hoc importasset verbum emedare.

i ad sñiam: vt l. ĩ delictis. §. si detracta[i]. ff. de b
k noxa. Qñq; volo[k] emẽdare declarãdo ob-
9 scuritatẽ libelli, ꝛvel aliqua verba obscura: hoc possũ vsq; ad sñiam: vt l. si qs ĩtẽtiõe. ff. de iudi. & itellige, ꝙ possũ ego ꝓponẽs, nõ alius, etiã hæres meus: vt l. idẽ Põponi⁹ scribit si frumẽtũ. ĩ fi. cũ sua gl. ff. de rei vẽ. l. iter stipulatẽ. §. j. cũ sua gl. ff. de ver. ob. ꝙ intellige vt ibi plenè dixi. Sumus expediti de emẽdatione, venio ad secũdũ, s. de mutal tione[l]. Et opp. ꝙ nõ possit mutari, sed ĩ eo necesse habeat actor insistere: vt j. qũo & qñ iudex. aut. q semel. Sol. Dicit gl. ꝙ hæc lex est hodie correcta p illã aut. s. post ẽt libellus est porrectus iudici, & datus parti. si em̃ parti nõ esset datus, hæc lex remaneret firma. Odo. tenet cõtra istã gl. Dicit em̃ qd remediũ aut. q semel. est ꝓpositũ cõtra eũ. c q actionẽ ꝓposuit. & differt eã ꝓseq. Sed si qs vult ab illa actiõe ꝓposita desistere, et aliqd ꝓpõere, & sic mutare: hoc nõ est ꝓhibitũ p illã aut. imò ẽ cõcessũ: vt l. cũ fundũ §. fin. ff. de vi & vi arma. Hanc opi. tenebat Mart. Sil. & d. Iac. But. Pe. cõtra. imò dicit d hanc l. esse correctã, & assignat rõnẽ, qñ actor dat libellũ iã ex pte actoris, est facta litis cõtestatio. & sic est obligat⁹ instãtiæ. vñ e ipse nõ põt desistere: sed cogit ꝓseq: vt d. aut. q semel. Certè hoc nõ placet, qa si hoc esset verũ, seqret ꝙ de iure antiquo potuisset ferri diffinitiua sñia: cõtra actorẽ: quasi ex pte ei⁹ sit litis cõtestata. ꝙ est falsum vt 10 ĩ l. & post edictũ. in fi. ff. de iud. † Præterea cõtestatio dr simul attestatio: vt vidistis in l. j. j. de lit. cõte. sed p solã ꝓpositionẽ libelli, seu oblationẽ, ñ fit cõtestatio litis. ergo ex nulla pte dr litis cõtestatio. & Cy. resi-
11 det ĩ opi. Pe. Modovr dicẽdũ, † & aduerte: qñq; actor vult ĩ totũ desistere renũciãdo instãtiæ actiõis, & cãe: & tũc ĩdistictè põt: vt j. ti. ij. l. postq; lit. secũdũ oẽs. Qñq; actor nullo mõ vult desistere, sed vult differre: tũc nõ põt. scdm oẽs. & ad hoc ꝓpositũ est remediũ aut. q semel. Qñq; actor vult desistere ab instantia solũ, remanẽte sibi salua actiõe, & cã: & tũc nõ põt pte inuita mutare. p d. aut. q semel. q̃ dicit, ꝙ qs cogit in ea psistere vsq; ad finẽ. hoc est verũ, nisi iudex viderit & de necessitate dẽret seq absolutio ab instãtia fortè pp malã cõceptionẽ, libelli. vel ꝓpt aliud: tũc deberet admitti actor renũciãs illi istãtiæ: cũ p hoc nõ esset finis illius causæ. Qñq; actor vult renũciare actiõi remanẽte sibi cã: & remanẽtib⁹ sibi alijs actiõib⁹ ꝓditis ex eadẽ cã: tũc ĩ hoc est opi. inter gl. & Pe. ex vna pte. & Odof. ex alia parte. Ego teneo opi. Odof. nã tex. ĩ d. aut. q. semel, dicit ꝙ qs cogit exercere litẽ f sup illa actiõe, vsq; ad finẽ: sed renũciando illi actiõi ego impono finẽ oĩ liti sup illa actiõe: ergo vlterius nõ cogor. Prædicta vera, ꝙ dicta mutatio permittitur. prout edicti monet authoritas, et iusdicẽtis decreue

meliore modo & forma, quibus potest &c.

l ¶ Detracta. vide Bar. cõsi. ccxxiij.

k ¶ Qñq; volo. Vide de mate. d. Ant. do. Abb. & alios in c. ij. de libe. obla. Ego vidi dubitari hoc anno an isto casu teneatur emẽdans ad expensas, qñ declarauit obscuritatem libelli, vsq; ad sententiam. & consului ꝙ sic: & it⁹ fuit obtẽtũ. And. Barb.

l ¶ Mutatione. An libellus possit mutari in cã appellatiõis, vide Ro. cõsi. cccixxj.

❧POMATES. ¶ Iudicium. Vide Alex. consi. clxxv. in iij. col. vol. ij. & iiij. colũna si. Quæ aũt sit rõ. ꝙ omissio dici, & tẽporis, in criminali vitiet libellũ etiã parte nõ opponẽte: sec⁹ autẽ si omittat cã libe. in ciuili: cogita. nisi dicas ꝙ in ciuili põt qlibet renunciare iuri suo: secus in criminali, cũ nõ sit dñs mẽbrorũ suorũ. cui videretur renũciare, si admitteret talis libellus cũ nõ possit probari de eius innocẽtia, probando ꝙ tali tpe non fuit in loco delicti cõmissi.

c ¶ Cõclusiõe. Vñ dicit Ang. cõsi. ccxcj. ꝙ non inspicit ꝙ narrat sed ꝙ cõcludit. Sufficit tñ si libell' ꝑsumptiuè cõcludat: vt tenet idẽ Ang. consi. cclix. Rom. consi. cv.

d ¶ Ex cã. Sed an tunc reqrat binũ ꝓceptũ: vide Alex. cõsi. l. xciij.

❧POMATES.

e ¶ Dices tu. Bart. hic vr sentire duo, ꝙ ex libello nulla debeat solui gabella stante statuto & ꝙ est contra l. ij. & ibi põderat Bal & Sa. j. de eunu. cõcor. de qb⁹ p Alex. cõsi. xxxvj. col. ij. vol. iiij. Idẽ videtur sentire ꝙ ex libello nullo reformato non debeat solui gabella stãte dicto statuto. ꝙ est contra no. p doct. in l. iurisgẽtiũ. §. adeò. & in l. ab emptione. ff. de pac. vbi volunt. ꝙ stãte dicto statuto ꝙ de oĩ cõtractu: ꝙ habebit etiã locum in contractu reformato, &c. nisi dicas, vt hic dicunt alig Perusini, ꝙ Bar. hic considerauit actũ ꝓducẽdi: cõtra quos facit l. iij. §. condemnatũ. ff. de re. iud. ꝙ verò ad secundũ cõsiderauit ꝙ gabella prius soluta, de libello inualido cõpẽsabit pro eo qõ debet solui libello postea reformato. arg. l. post rẽ iudicatam. ff de transactioni. q̃ implicãt cõditionẽ. iõ cogita tu.

f ¶ Cõcept⁹. Adde Io. de Ana. consi. xj.

g ¶ Dixi tibi. Vide Ancõsi. ccxcvj. Ale. cõsil. vj. iij. li. Ro. cõsi. excj.

❧POMATES.

h ¶ Qñq; vol. & vide Bar. ĩ cõsi. ĩci. an vẽd. vbi ponit formam vt qs dicat ꝙ agit omni

a ☞POMATES. ¶ Et l.fundum.Istam regu.non probant dictæ leges: sed se fundant ne per secundum iudicium fiat præiudicium primo:vt hic aliqui dicunt. Sed vide ibi Pau.de ca.vide Alex.in l.j.col.iij.ff.de legatis.j.

b POMATES. ¶ Contrariæ.Ex hoc videtur,ꝙ non possent accumulari publiciana & rei vendicatio:quia videntur contrariæ vt per gloss.& doct.in § sed istę. insti.de actio.Item ꝙ non admittatur talis libellus,dico sentētiā nullam,& iniustā:de quo per Bar.in l.si expressum.in iij.colū.in prin.de appel.

☞POMATES.

c ¶ Cōdēnatione.itelige sic Bar.ꝙ possibile est ꝙ executio taliter fiat, quòd contingat liberatio. &c. & imò impeditur cumulatio,nō autē ꝙ semp fiat. Et vide ad hæc Bal.in Lordinarij. circa v.col.j.de rei ven. & Roma. consil.cxl. col.ij.& consil. ccxlv.

d ¶ Cumulatio. Adde Ro.consi.ccxl. ccxlv. & consi.ccxcij.

e ¶ Præcedere. Vide Pau.de ca.cōsi. cclix.

☞POMATES.

f ¶ Per me.Adde aliā regulam,vt per Ang. Are.in §.si minus col. vlt.j.de accusa.

☞P.PAV. P.

g ¶ Cumulationū. Add de quod vbi princeps mā[…]dat ꝓcedere simpliciter,non admittit cumulatio, secūdum Bal.in l.ne quicq;. §. si qs simpl'r.in ij. col. ff.de ver.obl.Vide in materia cumulationis Feli in c.j.in vlti. char.de lib.ob.& ibi colū.pe. ponit aliqua de cumulatione, quæ fit conditionaliter ad aliā actionē intētatā.

h ¶ Addo quintū. Qñ fit libellus sup pluribus hypothecarijs,vide Lud.Ro.in consil. cexxxvij.vbi pulchre loquitur.al.bar.ī hac l.vide ibi.And.Bar.

☞POMATES.

i ¶ De anna.exce. No. declarationem ad d. l.fin.vt non procedat solutio.vbi ꝓponeretur libellus obscurus in vna causa, sed etiam in pluribus cumulatiuis propositis: qa sicut vna pōt declarari,ita illæ plures.

☞POMATES.

k ¶ Si verò competit. Item facit cōtra quē sequeret hoc modo, ꝙ quis ex delicto suo sentiret cōmodū:contra l.itaq; fullo. post prin.ff.de fur.Nō ob. l.fi.j.de or.iu.nam vide per gl.in d.l.rerū amo.Nō ob.etiā l.per minorē.qa loquit' qñ per ciuilē poterat criminaliter' præiudicare:quia absolutoria lata in ciuili generaret tale quale præiudicium criminali.

l ☞POMATES. ¶ Libellis. No.intellige diuersis libellis,id est in diuersis scripturis,sed diuersis habito respectu ad iuris effectum,vt per Bar.in l.libellorum.§. sed si aliud.ff.de accu.& sentit hic dum s.alle.l.fi.j.de an.exce.

m ¶ Eodem libello. Idem dicit Ro.Alle.consi.cxj.

n ☞POMATES. ¶ Iudicium.Considera ꝙ Bar.habuit respectum ad effectū causarum non ad actiones solus enim intentabatur,sed plures erant causæ:ita qđ dicit in eo libello fieri cumulatiuè.intellige si à principio simul pronunciatur. secus si vna post aliam:tunc enim opus fuit nouo libello,per d.l.non est nouū. post prin.& vera gl.ibi,vide gl.in c.fi.in ver.personalibus.de rescri.

o ☞POMATES. ¶ Vt l.de ea.Aduertente quæro.quoniam l.de ea.non multū facit: quia not.loquitur actione cumulanda, impedienda, sed quòd absolutoria &c.imo melius facit.l.nemo ex his.§.quoties.allega.j.per Barto.in quarto genere. ff.de iudic.

rit æquitas. Quid enim si primò actor proposuit certi cōdictionē generalē quæ non infamat,quā vult mutare,& ꝓponere aliā, quæ infamat? Certè ius dicētis ęquitas forsan non admitteret:vt dicā vobis j.hoc sero.

12 †Habes ergo ex prædictis,ꝙ mutare actionē,est vnā omittere,& nouam proponere. Probatur j.de muta.nomi.per totū.et ff.de procu.l.mutari.Itē prædicta quæ ego dixi de mutatione,nō habent locū in causis criminalibus:quia desistēdo à prima incideret in senatusco. Turp.vt ff.& j.ad Turp.ꝙ totū.In causis verò, in quibus desistendo non incideret,posset habere locū. Quæro, dixi ś.ꝙ si quidē per propositionē qualitatis nouę,mutat' actio vel factū, ꝙ non licet qualitatem adijcere,vel detrahere:quæro, qualiter hoc cognoscā? Dic vt dixi plenè in l.denūciasse.§.quid tñ.ff.de adult.dic vt ibi dixi.Quæro,dicit' hic in tex.prout edicti perpetui monet authoritas,& ius dicētis decernit æquitas.quid est hoc dictū.Declarabo hoc sero:qa hoc tāgit' in vl.gl.ideo vltimo loco recitabo.Nunc venio ad ma-

13 teriā cumulationis.Quæro, † quid sit cumulatio.Rñ.cumulatio est vnius actionis cum alia coadunatio: vt apparebit in his quæ infrà dicam.Secundò quæro ad quid fuit inducta cumulatio. Respon. quia, vt vidistis, est dubium vtrū quis possit actionem mutare:ideo actor non vult desistere à prima:licet nouam actionem adijcere,& adiungere primæ. Videndum est ergo,

14 †vtrum cumulatio sit permissa.Glos. hic breuiter dicit quòd sic:quia non reperitur prohibita, nisi duobus casibus: ergo &c. vt l.necnon.§.sed quod eis.ff.ex quib.cau. ma.Dy.circa hoc facit vnā suam dispurationem multū subtilē,vtilē,& pomposam: quā posuit in c.nullus pluribus.de reg. iu. li.vj.& ibi facit multas rationes pro & cōtra,finaliter determinat cumulationē esse permittendam.Dat tamen tres regulas,in quibus cumulatio est prohibita:de quibus duas regulas hic gl.ponit.Prima est, quando prima actio ita se habet ad secundam, quòd absolutoriam latam in prima possibile est parere exceptionem rei iudicatæ in secunda: tunc non admittitur cumulatio.glo.alle.ff.de excep.rei iudi.l. si mater. §.eadem.& l.cum quæritur. & de iureiurā.l.duobus.§.exceptio. melius probatur. ff.de exceptio.l.fundi.& l. fundum [a]. de pub.iud.l.interdum.Secūda regula est, qñ plures actiones sic se habēt, quòd electione vnius alia tollitur:tūc nō admittitur cumulatio:alle.sunt in gl.j.de codi.l.fi.& de trib.l.qđ in hæredē.§.eligere.cū si. Addit Dy.circa tertiā regulā,qñ sunt plures actiones contrariæ, non admittitur cumulatio:vt l.j.j.de fur.l.eū q.& l.cōtra maiores.j. de inof.test.Dices tu:ista nō est noua regula. Nā si sunt cōtra-

b riæ,electiōe tollunt';vt d.l.j.j.de fur. Rñ.si essent contrariæ [b] in exercitio,nō in origine,diceres verū. Sed si sunt cōtrariæ ī origine.nō pōt dici ꝙ electionē tollant':qa cū nō sit nisi vna, nō cadit ibi electio,quæ ꝓpriè cadit inter plura:vt l.cū illud.ff. quādo dies leg.ce. Istæ sunt regulæ Dy.& gl. Ego addo al's tres regulas impedientes. Prima,quādo duæ actiones sic se habent,ꝙ

c vna proposita,& cōdēnatione [c] secuta,& executione facta,cō-

d tingit liberatio ab alia;nō admittit' cumulatio [d]. Hic est casus in l.j.in fi.ff.si fami.fur.fe.dic.qui est valde nota.casus.& ꝓ hoc destruerētur dicta Dy.in hac materia. Secūda regula est, ratio maioritatis:qa qñ plures actiones sic se habent, ꝙ vna ratione maioritatis nō admittit' secūdas actiones, nō admittit' cumulatio:vt l.vl.j.de ord.iud.l.ꝓ minorē.ff.de iudi. Tertia regula est, ratio ordinis:qñ plures actiones sic se habent,ꝙ vna ex ordine

e debet aliā præcedere [e],nō admittit' cumulatio: vt j.de rei vē.l. ordinarij.de interdi.l.incerti.ff.de inoffi. test.l.q de inofficioso.& qđ ibi no. Et sic habes sex regulas,quæ ꝓhibent cumula-

f tiones:duas per gl.tertiā per Dy.& tres alias per me [f]. Venia-

g mus ergo ad genera cumulationū. [g] do. Dy.dicit sequēdo Pe.

15 ꝙ †quatuor sunt genera cumulationū.Primum genus cumulationis est, qñ proponūtur diuersæ actiones, ex causis diuersis,ad diuersa.Secūdū genus est qñ ꝓponunt' diuersæ actiones ex diuersis causis,ad diuersa,ex eadē causa ad idē. exēplum in act.emp.& vē. & sic habes dictas actiones, & certi condictionem.Tertium genus est,quando diuersæ actiones,ex eadē causa,proponuntur ad diuersa:vt actio furti & condictio furtiua. idē in similib[9].Quartū genus est,qñ plures actiones cōpetunt

h ex diuersis causis ad idē.exēplū patet.Addo quintū [h] gen[9] cumulationis,qñ plures actiones cōpetunt ex eadē causa,ad idē, cōtra diuersos:qa oia suprà dicta genera loquuntur,qñ plures actiones cōpetūt cōtra eosdē.Redeo ad primū, quādo proponūtur diuersæ actiones,ex diuersis causis,ad diuersa: isto casu dicit Dy.Pe.& Cy. hic, ꝙ cumulatio est permissa sine dubio: vt l.si idē cū eodē.ff.de iur.om.iu.Ratio,qa nō ob.aliqua de regulis impediētibus ꝓpositis per eos.Istud dictū nō est ꝓfectū: qa huic cumulationi possibile est obstare aliquas ex regulis

16 impediētib[9],quas ś.posui vltra eos.Ideo dic latius sic. † Qñq; fit cumulatio actionū ex diuersis causis cōpetentiū ad diuersa, & se nullo modo tāgētiū:tūc admittit' cumulatio regulariter, vt si petā decē ex causa mutui:decē ex causa vēditionis,vt d.l.si

i idem cum eodē.& l.fi.j.de anna.exce [i].Hoc fallit ratione maioritatis,vt puta si est ꝓpositavna actio criminalis,nullū aliud iudiciū poterit inter eos agitari:etiā ex causis penitus separatis,vt l.vlt.j.de ord.iud.& l.per minorē.ff.de iud. In contrariū facit ff.rer.amo.l.rerū amotarū.act.ob adulterij crimē & intel

k lige vt ibi dixi.Si verò cōpetit [k] ad diuersa & ex diuersis causis:se tñ nō cōtingētib[9]:tūc possibile est ꝙ absolutoria lata in vna pariet exceptionē rei iud.ī alia:tūc nō admittit' cumulatio, vt l.fundi.& l.fundū.ff.de exce.In casu ēt ꝓdicto qñ nullo mō se cōtingunt posset īpediri cumulatio rōne ordinis.Exēplū in petitorio & possessorio,in actiōe ad exhibēdū,vt rei vēdi.vt ś. dixi.Sed qñ regulæ nō obstarēt,ꝓcederet cumulatio, vt dictū

17 est. †Sed iuxta hoc q̄ro,qd vult dicere ista cumulatio: erūt ne duo libelli,& duæ cōclusiōes,vel erit tm vn[9] libell[9],& vna cōclusio,& vna ītātia? Dic qñꝙ cumulant' actiōes diuersę nūero & specie,vt actio depositi,& actio cōmodati,locati, & similes. Qñꝙ sunt plures actiōes differētes numero,sed non specie,vt puta,habeo tecū cōes plures hæreditates,& ꝓ cōsequēs habeo plures actiōes.idē si plures societates & plura depositа,& simi

l lia.Prīo casu intelligo cumulationē fieri in diuersis libellis [l],

m Scdo casu,itelligo cumulationē ētī e.libello [m]: & sic erit vna

n cōclusio,& vnū iudiciū [n]. Istud ꝓbat' ī l.hæredes.§.j.ff.fa.erc.& l.cū duob[9].§.si pl'es.ff.ꝓ soc.& ff.de act. emp.l.nō est nouū. & qđ ibi no.in gl.Scdm gen[9] cumulatiōis est qñ plures actiones

18 ex eadē causa cōpetūt ad idē,† & isto casu dicūt prædicti doc.

o bene,ꝙ sine dubio nō admittit' cumulatio,vt l.de ea [o]. vbi cassus sing.ff.de exce.rei iud. Ratio:qa absolutoria lata ī vna pa-

reret

reret exceptionẽ rei iudicatæ ī alia. Et hoc ẽ verũ, niſi actor eẽt dubi⁹, ꝓpter factũ aduerſarij, vt l.j.§.qa aũt.ff.quo. leg.no.in l. ꝙ in hr̃de.§.eligere.ff.de tri. Sed cõtra hoc opp.& iſta oppoſitio potuit ẽt formari in primo gñe cumulatiõis. Opp.ergo in aut.de fideiuſ.§.ſed necꝙ.vbi p̃t intẽtari ſimul & ſemel ꝓſonalis,& hypothecaria [a]:& tñ ſe cõtingũt adeo ꝙ abſolutoria lata ī vna parit exceptionẽ rei iudicatę ī alia, vt i l.ſi deferente.ff. q.mo.pig.vel hypo.ſo. Dy.i c.null⁹ plurib⁹ dicit. ꝙ ibi loquit̃ de cumulatiõe q̃ fit ab ipſo initio, qñ plures actiões ſimul & ſemel ꝓponunt̃, ſed materia nr̃a logt̃ qñ vna actio ꝓponit̃ poſt primã. Iſtud nõ placet: qa ſicut nõ admittit̃ cumulatio ex poſt facto, ita nec ab initio, vt l.fundi.& l.fundũ.ff.de exce. Do.Cy. & Pe.dicũt ꝙ ibi ẽ rõ: qa vna actio eſt acceſſoria ad aliã. Hoc ẽt nõ placet, ꝙ d.l.fundi.& l.fundũ.vbi actio ꝓ re.& pro fructib⁹ nõ põt, ꝓponi ſimul. Et ſi tu dicas actio q̃ cõpetit ꝓ fructib⁹ nõ eſt acceſſoria? Rñ.eodẽ modo hypothecaria non eſt acceſſoria ad principalẽ: qa quælibet eſt actio ꝓ ſe,& p̃t principaliter implorari, ſed ꝓ tãto q̃libet põt dici acceſſoria eodẽ mõ: qa ſicut actio hypothecaria nõ p̃t cõſiſtere ſine principali: ita actio pro fructibus nõ põt cõſiſtere ſine principali. Ego aũt iſtud cõtrariũ ſoluo ſic: qa iura noua Authẽticorũ grauãt actorẽ, vt prius debeat diſcurrere principalẽ ſuper perſonali,& ſup hypothecaria anteq̃ veniat̃ ad fideiuſſores: iõ ne in nimiũ differat̃, voluit ipſum exonerare ī hoc, cõtra regulã cumulatiõis, vt dictæ duæ actiones poſsint ſimul intẽtari: iõ eſt ſibi ſpãle. Tertium
19 genus † cumulationes eſt qñ plures actionis cõpetunt ex eadẽ cã ad diuerſa:& tũc ſiue ſint diuerſa q̃ ſe habẽt vt plus & min⁹ ſiue diuerſa penit⁹. Doc. p̃dicti tenẽt ꝙ nõ admittit̃ cumulatio qa poſsibile eſt ſic ferri ſniam ī prima ꝙ obſtaret exceptio rei iudicatæ. in ſcda, ꝓbat̃ in l.j.§.j.ff.vi bon.rapt.& l.interdum.de
20 pub.iudi.& l.duobus.§.ſi qs iurauerit.ff.de iureiur.† Quartũ gen⁹ cumulationis eſt ex diuerſis cauſis pluriũ actionũ ad idẽ cõpetentiũ: tunc dicit Dy. ꝙ cumulatio admittit̃, vt puta peto fundũ ex cã emptiõis eundẽ fundũ poſſum petere ex ſtipu. qa abſolutoria lata in vna nõ parit exceptionẽ rei iudicatæ ī alia l.hmõi §.q ſeruũ.ff.de leg.j. Pe.eſt in cõtraria opi. ꝙ l.nemo ex his.§.quoties.ff.de re iu.ꝙ cꝙ ipſe dicit ꝙ ſemper debet qs eligere. Sed certè illa lex p̃t intelligi qñ plures actiones cõpetũt ex
b eadẽ cã:& iõ puto ſic debere dici [b] in iſto gñe cumulatiõis. qñque iſtæ duæ actiones, licet ex diuerſis cauſis cõpetãt ſic ſe habẽt ꝙ executiõe facta in vna tollit̃ alia:& tũc nõ admittit̃ cumulatio: vt l.j.in fi.ff.ſi fa.fur.feciſ.dica. & ꝓbat̃ ex re. quã ſ.de di. Hui⁹ exẽplũ patet ex l.alle. Põt ẽt ꝓbari: qñ duæ actiões cõpetũt ad idẽ ex diuerſis cauſis lucratiuis, vt.ff.de ac.& ob.l.oẽs & l.Mæui⁹.§.duo.de leg.ij.& iſto caſu verũ dicit Pe. qñꝙ iſtæ actiões ſic ſe hñt ꝙ executiõe facta in vna nõ tollit̃ alia, vel qñ cõpetũt ex diuerſis cauſis nõ lucratiuis vel quarũ vna eſt lucrativa, alia nõ: tũc admittit̃ cumulatio, vt d.l.hmõi.§. q ſeruũ. de
21 leg.j.& l.ſi is de act.& ob.& iſto caſu verũ dicit Dy.† Quęro, circa hoc dixi ꝙ cumulatio hoc caſu admittit̃: nũqd erit vn⁹ li-
c bellus, [c] & vna iſtãtia: an diuerſi libelli,& vna iſtãtia. Breuiter dico, ſi qdẽ ſunt diuerſæ actiões nũero, ſpẽ tñ cõueniũt, vt plures actiões ex ẽpto, vel ſiles: tũc erit vn⁹ libell⁹,& vna inſtãtia: alꝫ plures, vt ꝓbat̃ in d.l.ſi is.de act.& ob.& de act.emp.l.non
22 eſt nouũ,& ibi no. Quintũ gen⁹ cumulatiõis eſt † qñ ſunt plures actiões ex eadẽ cã ad idẽ cõtra diuerſos: iſto caſu, an õẽs iſti poſsint cõueniri ſimul. Itẽ an ī vno & eodẽ libello, dixi plenè ī l.ij.§.j.ff.de duo.re.& ī rep.quã feci de le.j.& aut.ibi poſita.j.
23 de duo.reis, Expeditis † gñibus cumulationũ, q̃ro vniuerſaliter circa cumulationẽ: dixi ꝙ ī qbuſdã caſibus nõ admittit̃ cumulatio: q̃ro qd ſi nõ eſt oppoſitũ, & ꝓceſſum ẽ vſq̃ ad ſniam
d ẽt ſup actiõe cumulata. Iſta qõ eſt multũ ſubtilis. [d] Sed dic qñque cumulatio ipedit̃ ſolũ rõne ordinis:& tũc ſi ñ opponit̃ exceptio, ꝓcedit iudiciũ,& valet ſnia, vt l.j.j.de ap. facit ꝙ no.j.cõ. diui.l.ij.et l.ſi mãcipiũ.§.j.ff.de euic. Qñꝙ cumulatio ipedit̃: qa abſolutoria lata ī prio pareret exceptionẽ rei iudicatę in ſcdo: & tũc idẽ: qa debet opponi exceptio:& ſi ñ opponit̃, ꝓcedit iudiciũ ꝙ apparet: qa lex dicit ſcdam actionẽ p viã exceptiõis impediri, vt l.fundi.& l.fundũ.ff.de exce.ꝙ no.ī l.ij.j.cõ.diu.& l.ſi mãcipiũ.§.j.de euic. Idẽ puto ſi ſcda ipediat̃: iõ qa executio fcta in prima tolleret̃ p aliã. Idẽ ſi ipediat̃ rõne maioritatis: quia leges de hoc loquẽtes ſemꝑ ſe vidẽt̃ referre ad exceptionẽ facit ꝙ no.j.d ꝓcu.l.reũ. Qñꝙ cumulatio ipedit̃ a
qa actiões ſic ſe habẽt, ꝙ electiõe tollũt̃:& hic aduerte: qa qñꝙ ab initio cumulãt̃ plures actiões q̃ electiõe tollũt̃: & tũc ſi ps nõ oppoſuit, ꝓcedit iudiciũ, vt l.j.§. qa aũt.ff. quo.le. Sicuti ẽm ꝓp cõtumaciã ptis tacẽtis admittit̃ cõcurſus dictarũ actionũ. ita eodẽ mõ ex cõſenſu partiũ & tacito, vel exp̃ſſo, ar.ad hoc j.d ann.exc.l.fi.& ꝙ ibi no. Qñꝙ ab initio fuit ꝓpoſita vna de his, q̃ electiõe tollunt̃,& alia poſtea fuit cumulata: tũc nõ b
oportet ꝙ opponat̃ exceptio: & intelligo de exceptiõe iuris. Et eſt ratio: qa p electio nẽ alia eſt ipſo iure ſublata, vt l.j.j.de furt. & d.l.qd̃ in hęredẽ.§.eligere. tñ eſt neceſſe c
ꝙ in ſecũdo iudicio ſup actione cumulata fiat fides, de ꝓceſſu habito ſuper prima, vt l.gñaliter.ff.de exce. ſcdm vnã lec. ibi poſitam in gl. Quãdoq̃ cumulatio impedit̃ ꝓpter cõtrarietatẽ actionũ: tũc an ſit neceſſe ꝙ opponat̃ exceptio, eſſet lõgũ dicere. Dic vt dixi in repet. quã feci in l.naturaliter.§. nihil cõmune. de acq.poſ. vbi tangit̃ iſtud
24 dubiũ. Quærit gl.nũqd † ſup actiõe cumu d
lata: debeat iurari de calũnia. Azo dicit ꝙ ſic: qa iurat̃ ſup actione. Hug. dicit contrariũ ꝙ iurat̃ ſup facto. Finaliter gloſ. dicit ꝙ debet iurari de calũnia ſup actione cumulata: qa cauſa mutat̃. hic aduerte. Quãdoq̃ actio cumulat̃, non tñ variat̃ inſtantia: ſed eſt vna & eadẽ inſtantia:& tunc nõ debet iterũ iurari: qa illud iuramentũ vniuerſale eſt ad omne id qd̃ in illa inſtantia emergit: e
vt in aut.in iſto.j.de iura.calũ. Qñꝙ actio cumulat̃ ſed ex noua inſtãtia: qd̃ qñ fit, apparet ex p̃dictis: tunc debet iterũ iurari de f
e calũnia: & ita loquit̃ opi. hic poſita. [e] Sed
25 quęro, † nũquid ſup prima,& ſup ſecunda actione ſit ꝓnunciãdũ. Dicũt quidã ꝙ nõ ſi abſolutoria lata in prima pareret exceptio. rei iud.ī ſcda ſed non placet gl. quia illo caſu nõ admittit̃ cumulatio. Puto ergo pronunciandũ eſſe ſup vtraq̃: qa de qua re cognouit p̃tor &c.
26 vt l.de qua re.ff.de iudicꝭs. † Quæro. qd ſi eſt lata ſnia ſup vna cã & nõ ſup alia cã cumulata vel econuerſo: an ſnia vitiet̃. Rñ deo ꝙ nõ ar.l.etiã,§.j.de min.de iu.l.nõ idcirco.& de re iudi.l.
27 de vnoquoq̃.† Quæro, an qñ noua actio cumulat̃ debeãt dari nouæ inducię. Gl. dicit.& bñ, ꝙ ſic: niſi in ſcda poſsit eſſe inſtructus ex deliberatiõe, q̃ feci ī prima. Exẽplũ ponit gl. Aliqs cõuenit̃ vt bo.rap. poſtea ex eadẽ cã cõuenit̃ furti. Certè nõ dabũtur nouę iducię: qa ex deliberatiõe in prĩa cã potuit eſſe inſtructꝰ ī ſcda. Dictũ gl. placet. Sed iſtud exẽplũ nõ vr̃ ꝓcedere: quoniã poſsibile eſt abſolutoriã latã in prĩa, parere exceptionẽ rei iud.in ſecũda vt ſ.dixi. Sed ita demũ ꝓcedit exẽplũ, ſi forte ex parte illa exceptio nõ opponatur. Expedita materia cumulatiõis, venio ad vltimã ptẽ, q̃ dicit: put edicti ꝓpetui monet authoritas,& ius dicẽtis decernit æquitas. Quid eſt hoc dictum. Et primò q̃ro, qd eſt hoc dictũ. Secũdũ gl. dic ꝙ hoc dictũ ꝓput ſignificat tp̃s & qualitatẽ: vel ſignificat ſecundũ tantũ ſcilicet qualitatẽ.& iſta eſt gl. noua. libri antiqui nõ hñt eã. Quid vult
28 dicere hæc gl. Vult dicere ꝙ † hæc dictio ꝓput ſignificet tẽpus. intra qd̃ licet emẽdari & mutari: qd̃ eſt qñꝙ ante lit.cõte. oñꝙ poſtea vt ſ.dixi. Itẽ ſignificat qualitatẽ. hoc eſt, vt ſit ſaluũ ius deliberatiõis.& defenſiõis reo & etiã intereſſe ſuũ: vt ibi videbitis. Subdit gl. vel ſecundũ tm̃ quaſi dicat, hęc dictio prout ſignificat qualitatẽ. ſcilicet qualiter admittat̃ emendatio, ſ. ſcdm formã edicti prętoris, in quo de tẽpore nihil dicit̃ vt ibi videbitis. Sed certè prior expoſitio magis placet, vt ſignificet tẽpus. & qualitatẽ: qa hæc dictio prout, nõ ſolũ refert̃ ad edictũ prætoris ſed etiã ad æquitatẽ ius dicẽtis: q̃ nõ patit̃ iſtas mutatiões poſt lit.cõte. vt d.l.nõ põt, vt ſ.dixi. Et ex his habes, ꝙ hæc di-
29 ctio ꝓput ponit limitatiuè. Et p hoc facit ad q. in aliquo libello

a ¶ Hypothecaria. vide Ro. vbi ſ. conſ.l. ccxl.& conſ.ccccxcij. Addetu ꝓ ſolutione § ſed neq; vltra no.p Ale.hic,& doc. vide d.Mari. Soc.ī c.dilecti.de lib. obl. artic.j. xxix.q.iij.in pri.ỹ.circa ſecũdũ. ibi ſcdò infert.ỹ. ſed aduerte reꝺeũdo ad ſolutionẽ.

POMATES.

b ¶ Debere dici. Doctria bar.hic eſt cõis ſcdm Alex.in l.naturaliter.§. nihil cõe.ī xxxv.col.ff.de acq. poſ.

c ¶ Vn⁹ libellus: adde tu & vide do. Mari. Soc.in c.dilecti.artic. xxix.qõ. viij.ỹ.quartus effect⁹. Et qd de additiõe facta libello, an debeat ſolui g a bellas ꝓ eũdẽ Bart.& per do. Mari. vbi ſ. & per Io.Bertach.in tra.de gabel.in v.parte prin.in fin.

d ¶ Subtilis. Adde vt p eũdẽ in l.hos accuſare.§.lege.ff.de accu. & in l.j. §. accuſa. ff. ad Turp.p ꝓIoff. & doc.ī l.ſi accu.j.deac cu. Adde tu ꝙ d.Mari.Soc. in c.dilecti. de li.ob.articu.xxix.qõ. vij. ſequitur hæc dicta Barto.

e ¶ Poſita. Adde ſecundũ Alex.ꝙ hoc communiter tenetur.

f ¶ Edi.adde ꝙ cũ opi. Bart.cõcor.Bal.in repetit. Paduana. Idem tenet Rota cõclu xxxiij.incip.Itẽ in libel. pe.Anto.de but.in c.

ſ.de pba.& vid Spe. in ti. de inſtru.edit.§. nūc dicam⁹.vſi. quid ſi quis. cū aliquibus ver.ſeq.& de hac dictione prout vltra Alex.vide Fel.in c.ſ. de reſcri.& ibi de dictione ſecundum, & quemadmodum.

a ¶ Si duo. Adde vltra Ale.de hac clauſula. Spec.in tiu. de libel. concep.§.j.ver.ſi.

b ¶ Poſita. Adde Bald. conſil.clvix.in fi.ſ.di.

POMATES.

c ¶ Mulierem Puto in expēſis cōdēnari.Circa fi.col.& imò pōt eſſe:qa in his q̄ ſunt introducta ad rigorē iuris cōſeruādū.comparāt mulieri & ruſtico:vt p Bar.in l.j. §.nūciatio.Itē qa bñficiū principis.l.j. §. ſi qs à principe.ff. ne qd in loco publico.

d ¶ Qui accuſare. Adde inquātū Ale.dicit ſcdm Bal.q̄ notarij⁹ negās ſe fuiſſe rogatum de aliquo inſtr̄o de quo vere fuit, venit puniēd⁹ de falſo. Et hoc limitat ſcdm Io.an in addi.Spec.in ti.de inſtru.ediū.§. inſtrm.Dic q̄ eſt in §. poſtre.& poſt illam addit.vide Fed. conſi.cxij.

e ¶ Reus abſoluitur. Etiā ſi nihil ꝓbet:& pōt opponere de iure.tertij excluſiuo in totū iuris agētis. Vide Comē.conſil.cxv. poſt princ.incip.dña Catharina & vide p limitatione huius regule gl.pleniſſimā in c.vnico,in verbo, ꝓbāte.extra de ecc.bñfi.Et q̄ ibi intētio actoris eſt fundata & probata de iure cōi: exceptio autē rei eſt dubia, ferri debeat ſnia pro actore,vide Ale.cōſi.cclxxvij. in pri.vbi declarat qualiter iſtud ꝓcedat.Vide ētiam ad hoc p ei⁹ limitationē,vt nō ꝓcedat q̄tū ſit,ꝓ euitanda pœnā,Barto.& q̄ ibi ſcripſi in l.nō ſolū.§.ſed vt ꝓbari. ff. de ope.no.nū. Itē ade q̄ re⁹ venit abſolutē dus diffinitiuē qñ data fuit dilatio actori ad ꝓbādū & nihil ꝓbat.alʒ abſolueret ſolū ab obſeruatione iudicij quaſi nihil actitatū.Sit vide Ias.i l.fin.in vlti.col. ff.de feriis.

f ¶ Fallit. Adde alios caſus p Spec.in ti.de ꝓb.ver.ſed licet reus. & Inn.ī c.j.vt ec.bñfi.& Bal.hic vnū no. q̄ dicit Spec.ti.de inſtru.edic.§. videndū. ver.ex p̄miſſis.q̄ iudex ex magna cā ſit cogere aliquē,vt inſtīa ſua edat aduerſario.hoc dictū ſequit

conteſ.Inn.extra,de ꝓba.in c.j.dicit q̄ ſic: qa aliter reus nō poteſt eſſe inſtructus an velit cedere.Ego dico ſic. Qñ q̄ in libello fit mētio de aliquo inſtr̄o,nō per modū limitationis ſed per modū cuiuſdā aſſertionis,ꝓbationis. Verbi gratia:dicit actor,q̄d Titius vēdidit mihi talē rē,ꝓ tanto p̄tio & q̄d de hoc rogatus eſt talis notarius⁹: vel q̄d de hoc apparet per publicū inſtr̄m manu talis notarij:tūc re⁹ pōt eſſe cert⁹ ex ipſo libello.Nō eñ fit mētio inſtr̄i,vt limitet contenta,ſeu narrata in libello: ſed dicit actor quatʒ narrata pōt ꝓbare.Si verò fieret mētio de inſtr̄o limitatiuè. Verbi grā:dico q̄d Titi⁹ vēdidit mihi fundū ꝓ tāto p̄tio : ꝓut appet manu talis notarij. q̄ dictio ꝓut, eſt limitatiua,vt hic vides.Tūc aduerte: Aut reus nō debet eſſe inſtructus ex illo inſtr̄o, de quo fit mētio in libello:qa ad eū nō pertinet:& tūc debet ei fieri copia inſtr̄i añ li. cōte.qa aliàs deliberare nō pōt. Ita loquit dict⁹ Inn.Si verò eſt aliq̄d inſtrm,, de quo reus pōt eſſe inſtruct⁹. Exemplū petit legatarius⁹ ab hęrede legatū,ꝓut cōtinetur in tali inſtr̄o:certè qa apud hæredē debet eſſe teſtm,nō debebit fieri copia:vt iſtud ꝓbat expreſſe.ff.eo.l.ij. Sed cōtra hoc vī.ff. vt leg.no.c.l.poſtq̄.§.ſi dies.vbi ēt hæredi editur inſtrm.Sol.Fateor q̄ cōtra hęredē negātem ad ꝓbationē,debet edi teſtamentū:nō ad deliberationē.Ita loqt̄ qō noſtra.Quæro dixi q̄ hęc dictio ꝓut,denotat tps.ſ.vſq̄ ad lit.cōte.& qñq̄ poſtea. Quid ſi dixi ī libello:ſaluo[a] mihi iure†addendi minuendi
30 &c.an iſta cl'a aliqd īportet? Rñd.nihil,vt extra de fide inſtr.c.inter dilectos. Cū eñ iſta tpis limitatio nō ꝓcedat ex volūtate ꝓducētis libellū,ſed ex legis diſpoſitiōe:hęc ꝓteſtatio nihil releuat,vt habuiſtis not.in ſimili in l.alimēta.j.de neg.geſt.Quęro q̄d vult dicere:edicti monet authoritas,& ius dicētis decernit æquitas? Quidā dicūt q̄ ꝓ eodē ponit,& eſt cōculcatio verborū. Veritas habet ſe aliter.nā ī eo q̄ dicit edicti ꝓpetui monet authoritas.facit mētionē de l.j.ī prin.ff.eo.vbi dicit q̄ editio debeat taliter fieri q̄ reus poſsit deliberare, velit cedere, vel cōtendere.ſic ergo debet ꝓmitti mutatio:& emēdatio:vt reo ſit ſaluū ius dliberādi,an velit cedere,vel cōtēdere. Si igit illd q̄ addit eſt leue,& modicū, nō dabit noua dilatio:alʒ ſec⁹,vt extra de dila.c.lr̄ę.& ita gl.ītelligit hic. Verūtn in edicto p̄toris nihil dicit de emēdatione dāni vel expēſarū cōtra eū q̄ malè edit actionē,ſed bñ dicit in illo edicto cōtra eū q̄ negligit edere rōnes, vel iſtr̄a ex iudicis p̄cepto ad ſimilitudinē illi⁹ voluit fortè ītelligere Imperator, ꝓut edicti ꝓpetui monet authoritas, videlicet q̄ reſtituāt reo expēſę, quaten⁹ eſt īdebitè reus fatigat⁹,ex eo q̄ illa editio vel emēdatio fuit retardata.Et ita vī itelligere gl.hic poſita.[b] Meli⁹ puto q̄ iſta refectio expēſarū veniat ex vigore illorū verborū q̄.j.ſequūt,vel ius dicētis decernit ęqtas.nā æqtas iudicis decreuit q̄ ille q̄ aliquē temere vocauit ad iudiciū puniat ī expēſis,vt ff.d iu.l.eū quē temere.Inſt. de pœna teme.lit. ꝓ totū j.de iud.l.ſancim⁹.Nec intelligo† q̄ ſemper ꝓpter emēdationē debeāt refici expēſę,ſed ita demū ſi reus ex hoc dānificat⁹ eſt. Quid eñ ſi petij rē & in libello poſui

b

31

duos fines:poſtea addo alios duos fines? Certè ex hoc in nullo dānificat reus:qm̄ cā deliberatiōis p hāc æditionē nō mutat,& idē in ſimilitudinib⁹. Sed ſi p adiectionē cā deliberationis mutat,qm̄ ſcdm primū libellū reus debebat cōtendere:& ſic expēdit quærēdo aduocatos:& ſimilia licet pfecta adiectiōe,& emēdatione reus deliberet nō cōtendere:certè reficerent ei expenſæ:qa in his dānificatus eſt.Sed ſi in vtroq̄ mō tam ſcdm libellū primū quā etiā ſcdm emendationē poſtea factā,reus idē deliberaſſet.ſ.cōcedere:qa fortè negaret ipſum de quo agit,factum principaliter:nō puto q̄ æquitas iudicātis dictet expēſas reficiēdas:qa reus dānificatus nō eſt niſi ꝓpter hoc lis efficeret lōgior:qa tūc cōdēnaret in tātas expēſas,in quātas re⁹ dānificatus eſt ꝓpter litē amplius ꝓlongatā.vt l.nō ignorat.j.de fru.& lit.expē.Iſtud aūt q̄ tūc expēſę veniāt reficiēdæ qñ rei interest hoc gl.tua dicit.Sed quo iure iſtæ expēſæ veniūt reficiēde? gl.
32 dicit †p actionē in factū.vt l.ſi qs ex argētarijs.§.ex hoc edicto. ff.e.q̄ nō placet in caſu iſto:qa lex allegata loquit qñ qs ideo teneat:qa ad p̄ceptū iudicis nō edidit.hic verò loqt de eo q̄ malè libellū cōpoſuit:quo caſu expēſæ veniūt iudicis.offō mercenario,vt l.terminato j.de fru.& lit.expen. Quæro,vtrū minor &
33 mulier cōdēnent† in expēſis iſto caſu gl.vī hic dicere q̄ nō:dū dicit q̄ rō pſonæ habeat.ar.ꝓ hoc ff.eo.l.j.in fi.ſed ibi ſimiliter loquit qñ qs delinqt nō parēdo iudici.Sed in caſu nr̄o,puto q̄ adminiſtrator minoris veniat cōdēnandus in expēſis qa temere litigauit,& fiet executio ī eū,nō in minorē,vt l.nō eſt ignotū j.de admi.tu. Plenè dixi in l.q ſolidū.§.ēt de leg. ij. Nec obſtat l.Polla.de his q.vt īdig.qa ibi iō nō punit minor:qa pœna nō pōt cadere æq̄ in tutorē,& in pupillū.Facit ad p̄dicta.j.vñ
c vi.l.meminerit. Mulierē[c] aūt puto in expēſis cōdēnari:qm̄ nō reperio iſtū ęaſum in quo ipſa iuuet.ergo &c.vt l.fi.ſ.de iur.&
34 fact.igno. †Vltimò quæro,aliqs ꝓpoſuit certi cōdictionē,q̄ nō īfamat.vult mutare & ꝓponere actionē famoſam,vtrū poſſit? Odof.tenet q̄ nō:qa ius dicētis ęqtas hoc nō dictat.nō eñ tēdit ad aliud,niſi vt officiat:ergo &c.vt l.in fundo.de rei.vē. Itē tenuit Mar.Sil.d.Gul.d cu.& do.Ia.bu.q̄ ſatis puto ęquū. Et hic ſit finis.Sit benedictus Deus in ſecula ſeculorū.Amen.

d ¶ Vi accuſare.[d] Reus nō edit actoria ad intētionē fundatā,ſed actore nō ꝓ-
e bāte reus abſoluit[e].h.d. Vides ergo not.l. & colligeno.vti patet in ſummario. Op.ff.e.l.j.§.edēda.So.Ibi reus volebat vti inſtr̄is,vnde de eis debet facere copiā actori. Opp.ff.eo.l.ne quiſquā.Sol.Ibi ſpāle in fiſco, cui eduntur inſtra à reo.Tertiò opp.de l.argētarius.ij.rñ.ff.eo.Sol.ibi loquit in rationibus quæ ſunt communes.dicam de hoc j.l.fi.Opp.de l.fallaciter j.de aboli.Rñ.fallit in his caſibus in quibus debet probare vtraq̄ pars. Vltimò opp.ad ſi.l.de l.ſi qñ.j.vnde vi.So
f lu.Actore non probāte reus abſoluitur.Fallit[f] in caſibus vbi actori defertur iuramentum,vt d.l.ſi qñ.de in litem iuran.l.in actionibus.j.de iureiur.l.in bonæ fidei.cum ſimi.&c.

Alij impreſsi non habent.

1 ☞ *Si accuſator non probauit cauſam,an iudex poſsit ſupplere, & inducere nouos teſtes ut eam probet.*

2 *Verbum debet,q̄ importet neceſsitatem.*

¶ Vi accuſare. Actor nō pōt petere à reo editionē,ad intentionē ſuam fundandam:quia probatiōes debet hīe:quo non probāte reus abſoluitur.h.d.Not.quòd dixi in ſummario. Cōcordat huic.l.nimis graue.j.de teſtib.Item no.tex.qui dicit iuris &c.videtur notare differētiam inter ius & æquitatē.Oppo.& videtur q̄d reus debeat edere actori,& econuerſo. Rñd. Quandoq̄ reus nō vult vti.& tunc non tenetur,vt hic. Item opp.de l.ne quiſq̄.ff.eo.So.vt in gl.Item op.de l.argentarius. ff.eo.Sol.quòd ibi loquitur in rationibus quarū copiam quilibet debet habere.Item oppo.de l.fallaciter.in fi.j.de abo.Sol. ibi loquitur in quibuſdā crimínibus, vbi ꝓbatio ſpectat tā ad reum,vt purget innocentiam ſuam q̄ ad actorem. Item oppo. de l.in bonæ fidei.j.de iureiur.de l.admonēdi.ff.de iureiu.Sol. vt no.in l.admonēdi.Iſta lex videtur facere contra opi.Iac.de Are.vt per Cy.in.l.ij.de aboli.vbi ipſe tenet q̄ ſi accuſator nō probat intētionem ſuam,q̄ iudex poſsit ſupplere,& inducere
1 nouos teſtes in accuſatione & facere probari cā.†Et q̄ iſta lex faciat cōtra,patet.Nam hic eſt verbū debet,q̄ importat neceſ-

ſitatem

sitatem, †vt not.in l.sæpe. de offi.pſid.si hoc esset verũ ꝙ iudex accusatore nõ ꝓbãte posset ipse testes ꝓducere,nõ esset necesse ꝙ haberet ꝓbationes accusator:ꝙ ista lex tñ requrit.Præterea lex introducit quædã crimina specialr,in quibus vult iudicem ꝙ inquisitionẽ posse producere & maleficia prohibere. q̃ crimina probãtur in l.ij.§.si publico.ff.de adul.& aliqua in l.iubemus.j.de prob. Si esset verũ,ꝙ iudex etiã super accusationibus in quocũq; delicto posset ipse testes ꝓducere: modicũ prodesset statuisse solũ circa crimina: in quibus per inquisitionẽ procederet. Præterea video idẽ in salario:in quo crimine vltra oĩa alia crimina debet fieri subtilis iuestigatio & ꝓbatio,vt l. vbi j.de fal. Et tñ lex dicit ꝙ actore nõ ꝓbante reus absoluit,vt no.d.l.vbi in gl.q̃ incipit.i.interlocutoria. Nõ ob.l.ij.de aboli. alle.vt §.per Iac.quia si iudex in defectũ accusatoris de hoc nõ confidit ꝙ ipse ꝓbet id qđ in accusatione continetur,vt ex nimia infamia,vel habet eũ suspectũ:& ideo nõ cõfidit.vt l.accusa.de accu.tunc põt producere ipse testes.Sed in casu vbi accusator nõ probat accusationẽ,vel quia testis nõ concludit: vel quia dicunt se nihil scire:& accusator nõ est corruptus: ꝙ iudex posset inducere testes ad ꝓbandũ delictũ nõ reperit lege cautũ.Ita intelligit Spec.eã in ti.de inquisitione.in §.q̃ autẽ. Non obstat l.si nõ defendant. ff.de pœnis, quia illa lex loquit quo ad innocẽtiã accusati:qa iudex à se interponit partes suas. Sed quo ad condemnationẽ faciendã de accusato ꝙ à se possit interponere partes suas,abstit. Et si dicas: quare pot[9] ad defendendam innocentiã,& absoluendum,potest interponere ptes suas quã ad cõdemnandũ. Rñ.quia faciliores sumus ad absoluendum,quã ad condẽnandum,vt l.Arrianus.de actio.& obliga.& l.absentẽ.ff.de pœnis.Præterea nos habemus vnã regulam generalẽ,quæ patet ex tex.l.j.in fi.ff.de quæst. ꝙ pro innocentia defendẽda,etiã lata sñia quæ trãsiuit in rem iudicatam à qua nullũ est remedium:tñ potest ad infringendã sñiam supplicatio porrigi:ne innocens etiã post cõdemnationẽ puniat qđ aliàs nullaten[9] reperimus,vt post sñiam latã de crimine superiori supplicatio porrigatur,si trãsiuit sñia in rem iudicatã: ideo non ꝓcedit,arg.præalleg.l.si non defendantur. Bart.

NOn est nouum. Breuiter dicit secũdũ le. quã intẽdo tenere. Actor edit reo ad exceptionem probandã.h.d. Hanc legẽ examinabo.j.eo.l.si.quæ est clauis huius materiæ.

IVtum. Priuato etiã à fisco fit editio ad defensionem probandam.h.d.Oppo.de iure fisci.l.in fraudem.§. neq; instrumenta.Solu.hic agebat ñfiscus cõtra priuatum: ideo reus edidit cõtra se. ibi verò alius priuatus agebat.vnde fiscus contra se non edit. Vel hic loquitur de rationibus publicis quæ vident facere de mandato soluentis.Quicunq; enim soluit exactori,habet mandare quod scribat sicut dixi.§.eo.l.j.&c.

1 ☞ *Instrumenta communia debent esse apud digniorem.*
2 *Socio debet fieri copia omnium instrumentorum,sine causæ cognitione.*
3 *Originale quando est necesse,debet tradi.*
4 *Si dignior sit effectus vilior,an instrumenta ab eo auferentur.*

PRocurator. Instrumenta communia debẽt 2 eẽ apud dignioreꝫ [a]:&alteri fiet copia.&cum expedierit originale edetur.hoc dicit. 1 †No.ex hac l.quòd instrumenta communia debent esse apud digniorem.simile in l.si.de fid.instrumen. Secundò 2 nota quòd semper sine aliqua causæ cognitione† debet fieri 3 socio omniũ instrumentorum copia. †Tertiò no.quòd quando est necesse debet tradi originale.Item no. ꝙ exemplũ nõ facit fidem. Quæro dicitur hic,quòd instrumenta debent esse apud digniorem.Pone quòd inter te & me conuenit quòd instrumẽta essent apud me,demum tibi succesit fiscus: an auferentur à me,& tradentur fisco.Gul.dicit quòd nõ: quia fiscus vtetur iure priuati,vt l.fiscus.ff.de iure fisci.l.cùm quidam.§.fi 4 scus.de vsur.Quid econuerso†: pone quòd ille qui primò erat dignior:nunc est effectus vilior:vtrum ab eo nunc auferentur instrumenta? Dicit Gul.ꝙ sic.arg.ff.de sol.l.cum quis.in prin. & l. Stichum. §.vsufruct.eo.ti.tractabo statim in aut.si quis in aliquo.ideo hic non insisto.

1 ☞ *Exemplum probat contra producentem.*
2 *Cautela quando datur exemplum ut bene probet.*

Rota decisi.dcciij.vt refert & sequitur Ro.consi.cccviij.Quæ autem dicatur magna causa,vide Io.And.ibi in addi.& inquantũ Alex.in fi.dicit quòd solo iuramento probatur interesse petentis edi probato dolo. Adde Roma.consi.b[illegible].Et qñ quis cogatur edere instrumenta vel libros rationum,vide do.Car.consi.cxix.

a ✠P. PAV. P. ¶ Digniorem. Vide quæ dicit Petrus de Vbald.in tra.sum.in xxxv. & xxj.qõ.xj. partis principalis.Vide q̃ dicit Ias.in l.cũ quid in ij.lect.in vlt. col.ff.si cert.pe.Et põdera bene text.in l.si quæ sunt cautiones. ff.fami. her. qui probare videt contrariũ eius qđ dicit hic in l. fi. de fide instru. Sed Azo in summa.C[illegible] inter.col.iij. intelligit ꝙ l.ibi & cõmuniter alij hic,& in d.l.si quæ sunt cautiones. Et ponit Azo vbi §. ¶ Si quis in aliquo. Adde tu & ista aut. limita nõ habere locũ in habẽtibus potestatẽ legis condẽdæ: qa credit eorũ relationi.Ita Pau.de cas. in l.admonẽdi. ff. de iureiu.& ibi do.Frã. Cur in rep.colũ.xv. circa fin Str.

✠ POMATES. ¶ An si in aliqua dispositiõe fiat relatio ad aliđ ꝓ dictionẽ secundũ,vel prout, si relatũ nõ reperiat vitiet dispositio, vide Fel.in c.ij.colũ.iiij.extra de rescrip. vide aliquid ꝓ do. Præpositũ Alex.in c.si Romanorũ.in vlt. colũ. di.xix.& Alex.consi. lxxxj.col.iij. volu.iij. vbi dicit qđ ex verbis narratiuis instrumenti nõ probat mãdatũ.Et hoc propriè cadit in ỳ si.venio ad aliã.Dicunt hic aliq qđ ista aut. venit ad dẽda ad legẽ C.vt ꝓ supponit bart. q̃ addit causam min[9] dubitabilẽ: qa min[9] est dubiũ, qđ memoria

b ¶ Si quis in aliquo. [b] Breuiter hoc dicit in eo ꝙ vnũ instrumentum facit mẽtionem de alio [c] nõ probat,nisi aliud exhibeatur vel aliter cõprobetur.h.d.Nos habemus hic duas materias. Vna est vtrum exemplũ probet.De hoc tãgitur in l.codi.Alia vtrũ instrumentum qđ facit mentionem de alio, in eo in quo ad aliud refertur probet.& de hoc tangitur in hac aut. Venio ad primum oppo. videt ꝙ exempla probent,vt l.in fraudẽ.§. neq; instrumenta.ff.de iure fis.Sol. Fateor 1 ꝙ †exempla ꝓbant contra eum q̃ exempla dedit,vt legibus cõtrarñs.non contra aliũ. 2 vt hic.†Et per hoc sis cautus qñ datur tibi exemplũ alicuius instrumẽti in iudicio ꝙ notarius dicat. Hoc est exẽplũ cuiusdam instrumẽti producti per talẽ: cuius copia datur de voluntate dictæ partis & de mandato iudicis,vt sic semper illa copia fidem

simplex nõ faciat fidem quã exemplũ:de quo loquit §.proxi. & velle intelligere l.proxi.tñ de exemplo priuato,dicũt ꝙ hoc est illã restringere,sed ꝙ certè ista auth.loquit in instrumẽto publico,vt patet ex dictione alius,ex dictione alterius & quod in causa ponitur casus magis dubitabilis hoc modo.Videbatur enim ꝙ ex quo instrumentũ habet omnia solẽnia:& in cæteris probant,ꝙ etiam in eo qđ in illo referebatur,probaret.Si verò loquatur in exẽplo simpliciter sumpto ꝙ nullam habeat solennitatem:alias enim si intelligeremus de exemplo solenniter sumpto non esset opus,aliàs procederet originale,vt ibi in fine dicitur:cum illud fatis probaret.vt hic per Bar.in ij.fal.

c ✠P. PAV. P. ¶ De alio Quid in priuilegio,vide aliquid per Comen.consil. c.incipien.viso tenore.post princip.vbi vult ꝙ si in nouo priuilegio narro verba alterius priuilegij super quibus fundet se princeps vel papa,qđ probatur ita esse in illo antiquo qa non est verisimile ꝙ se fundaret super eis,nisi sibi legitimè constitisset.verum est ꝙ verba sua aliter pñt intelligi ꝙ nõ ꝓbet antiquũ priuilegiũ ꝓ talia verba,vide ibi Comẽ.& põdera & de priuilegijs vide Barb. consi.xxxij. volu.iiij.Et adde ꝓextensione huius authẽ.in quãtũ loquit de exẽplo ꝙ etiã princeps nõ possit facere ꝙ credat exemplo,tex.singularis in c.j.de fide instru. quem põderat & allegat Roma.sing.ccxlvj.incip.an papa.Vide Fel.in d.c.j.in princi. Nunqd aũt exẽplum probet.vide pulchrè Alex.concludentẽ ꝙ nõ,cõsi.cxxxvij. in ij.col.Item ad faciendũ ꝙ copia instrumẽti probet.Vide Cepol.cautela cxciij. Item de materia an & qñ nõ sufficiat ꝓducere exẽplũ,sed ꝓduci debeat originale,vide Fel.in c.quoniam cõtra falsam.in antepe.col.extra de proba. aliquid per eundem in c.j.in prin.de fide instru.Itẽ quæ solẽnitates requirant in exemplificatione,vide Fel.in c.Albericus.in prin.extra de testib. An autem in exemplatione regrat citatio eorũ quorum interesse põt,& qd si reperiatur exẽplatio facta de antiquo,qđ præsumat rectè & solẽniter facta,vide Comen.consi.clvij.in j.dub.Et ibi etiam qđ exemplũ exẽpli nõ probat etiã si secđm exẽplũ sit solẽniter sumptum viso instrumento publico.Item de materia istius exemplationis authoritate iudicis,vide latè Fel.in c.fi.extra de fide instr.& ibi etiam in vltima & penul.col.ponit latissimè cum regula quod exemplũ regulariter fidem nõ facit,& alia multa, vt per eũ.Et quid si instrumentũ sit registratum in actis,an probet si non ostenda tur originale,vide Fel.in c.cũ in iure.in ij.col.de offi.de leg.Item qđ instrumentũ probet qñ est scriptum manu eius q̃ est rogatus de instrumento, vide Areti.in l. vnum.ff.de testib.Et qđ instrumentũ in actis productũ ꝓbet cõtra alios, qñ est data copia per notarium actorum de mandato iudicis,vide Pau.de ca.in l.fi.j.e.

Prima Bartoli super Codice.

Alexius hic in rubr. in vltima fallitur.

a ✠ POMATES. ¶ Secundo opponi. Dicunt hic aliqui quod Imperator vi-
detur velle, ſe ipſum non poſſe interpretari quicquid de hoc documento fuerit: poterit tamen
interpretari ſuum noſtrum, affirmat quid precedens erat ante negotium factum. & ibi nec.
vide tenetur. Sed dic quod de hoc in toto verbum nullum, ſed bene de exactione.

Prima primo oſtē
ſe obligatum ex fide
huius ſcdo, vt hic j ff.
✠ POMATES.

b ¶ Dico ergo ſic. Ista
opinio eſt cōis, vt p
Ang. in ſ. mihi. Inſtit.
de act. & Fel. in ca.
Alban col. 3. & ſeq.
de teſtib. & Areti. con
ſ. xxxij.

c ¶ Debent etiam. Ad
dc vltra allegata per
Alex. Bal. cōſ. x lib.
iij do. Car. cōſ. ſexag.
Bal. cōſ. iij. vj lib. Ad
de quę debēt exhiberi
ōēs quorum intereſt
dic. ff. Hoſt. & Innoc.
ge. de cōſtitut. vel
inſtit. & in cōſ. nem,
de probat. & ibi doctt.
Mart. Soc. an. num. &
Bar. in cōſ. dicj. tres
civiles, &c. & qñ per
ſonę ſunt certę nomi
natim, in ſpecie citari
debent. Iſmo tpe.
C. de nullit. & in
auth. omnes. C. ſi vt
ab hoſtibus abſen.
verbo. non aſſiſtit
cit gl. alicuius ibi. &
gl. & Innoc. & c. Al
be. de teſtib. & in c.
fi. de fide inſtru. Fa
cit nota in l. ſed ff.
de verb. ob. & q hoc
poſt Pe. de Anc. in c.
fi. de elect. in 6. & no
in Sexti. in ſ. Et. C.
vñ vide dicta Plac.
hic intelligę qñ fit
exēplatio ꝓpter ve
c cuſtatem, ſec⁹ ob aliā
cām: quia tunc recur
rit ad originale. cap.
cūm cōtra. de proba.
& pone. do. Man. So
cin. rub. de dil. arti.
vñ in Scti intelli
gi, pars fit ꝓmis. vt
poſſit citari. ſecus ſi
ſit abſens. aut. noli c.
qñ in ꝑtem extra.
vbi hoc cōfitetur,
in prin. & ibi ponit
do. Mart. Soci. j. no.
ami. Illum, vnde in
terpretatur. Tenet in
tellige. niſi exēplatio
fiant ſuperioris iu
dicis vocati puta Pa
pę per Hoſtē. in cle.
de fidei. & ibi Imo.
& ſequaces. Mantua
de rub. de dila. arti. &
q. ibi alle. & in materia
vide ō. no. ad Bart. l.
adeo. ff. de adop. Ser.
✠ P. P A V. P.

d ¶ Qui deponunt.
Quid ſi nouem de
ponat ſe vidiſſe in
ſtrūm. an probet. vide
Ale. cō. c. i iij. col. vbi
cōcludit qd iter eaſ
dē perſonas probat.
ſecus iter alias. Vide
ēt de hoc Ale. cō. cccc
xcv. vbi ponit qd ſi
notarius banchi ſcri
bat in actis qualiter
Titi⁹ ꝓduxit inſtrūm
mādari. & qd ſi ſcri
bat eſſe teſtē. an faciat
fidem. hic qñ requiratur vt teſtes deponentes ſe vidiſſe inſtrūm. deponant ſe eorum vidiſſe & examinaſſe & eſſe peritos in arte, vide Comen. conſi. lxxxvij. incip. conſulitur an ſ. primi dubij. Et de notario aſſeritante ſe vidiſſe inſtrūm. ꝙ uta procus

a faciat contra eum. Secundo oppo. [a] ff. e.
l. ſiqs ex argentarijs. §. prohibet. vbi dicit
q exemplum facit fidem. nam ibi poſtulat
quis ſibi edi exēplum ſi enim exemplū nō
probaret ad quid ederetur. Sol. Dicūt qui
dam doct. ibi facit fidem contra eum q de-
dit exemplū illud, vt dixi in precedenti cō
trario. Hoc nō placet. Ad quid enim pete-
ret ille qui dedit exemplum illud exēplū
ſibi edi ſi fidem non facit, niſi contra ſe: nō
video. Dico ergo ſic [b]: Quādoq; eſt exem
b plum ſumptum ab illo eodem qui ſcripſit
originale: & tunc inditium facit idem, ſi
cui ipſum originale: cum eadem eſt perſo-
na: & eadem authoritas, ſiue vtriq; idē im
ponat: ita loquitur l. contraria. ſed exēplū
ſumptum ab alio non faceret fidem. ita lo-
quitur hic. Op. & nunc intro glo. videtur
q exemplum faciat fidem, vt in auth. vt fra-
trum filiq. §. illud. & de adim. tut. l. chirogra
phis. Sol. dicunt quidam exemplum priva
tum non facit fidem, ſed exemplum publi
cū alterius inſtrumēti publici faceret fidē
vt l. contraria. Ita dicebant quidam. Iſta ſo
lu. diſplicet gl. noſtris qd enim ſi in primo
inſtrumēto erāt raſurę, & cancellationes.
Certe ex hoc poſſet fieri fraus: & ideo di-
cunt ipſi q in l. cōtraria fuit exemplū ſum
ptum authoritate iudicis: ideo facit fidem:
alias ſecus: & ita eſt vera. & vide gloſſ. Et
4 pro hac opp. declaranda &c. quæro † cū iu
dex interponit authoritatē ſuam in publicā
dis inſtrumētis, vtrum debeat citari [c] pars.
Doctores noſtri omnes tenent q ſic. Cyn.
hic & Pe. Gul. de Cu. in l. nam ita diuus. de
adop. Inn. de fide inſtr. c. fi. & de teſt. c. Albe
ricus. & Spe. de inſtru. edi. §. oſtenſo. verſi.
qualiter autē. Ratio: quia pars poſſet lędi:
ergo &c. vt in l. de vnoquoq; de re iudi. &
l. nam ita diuus. de adop. l. in cauſæ. §. cauſa
5 cognita. ff. de mino. † Quæro vtrum in-
ſtrumētum poſsit exemplari vel examina-
ri extra iudicium ſine authoritate iudicis,
de voluntate partium. Inn. tenet q non. in
d. c. fi. de fide inſtru. Item Spe. in d. §. oſten
ſo. ver. hoc etiam. Ego puto ſic dicendum:
Quandoq; exemplatio fit extra iudicium
partibus volentibus: non tamen cōfirmāt,
ſeu affirmant primū inſtrumentū eſſe vali
dum ſeu iuridicum, ſed dicit ſic vterque
vel alter, conſentimus qđ tu exemples: nō
qđ per hoc eum approbemus: & tunc puto
q Inno. verum dicat. Sed ſi partes confite-
rentur illud inſtrumentum eſſe verum: &
quòd eorum voluntate exemplaretur: tūc
faceret fidem quo ad ipſas partes, vt l. opti
mam. de contrahen. & commit. ſtipu. & di
cam in ſeq. materia. † Quæro quid ſi ſint
6 plures teſtes, qui teſtificantur ſe vidiſſe in-
ſtrumentum huius tenoris publicatū ma-
nu talis notarij: an iſtorū dicta probēt. Vi-
detur q nō, ſicut non probat exemplū, vt
hac l. & l. ij. ff. de fide inſtru. In contrarium
videtur caſus in c. cū olim. el j. extra de pri

uileg. Sed contra prædictam decre. facit j.
de teſtib. l. teſtium. vbi dicitur q quòd debet
probari ſic eſſe lectum, & ſic eſſe ſcriptum.
& inſtrumentum deperditum. vnde videt
q debeat ſic fieri. non autem ſufficit proba
ri inſtrumentum eſſe, niſi ſic. De hoc breui
d ter ad hoc, vt teſtes qui deponunt [d] ſe vidiſ
ſe inſtrumentum probens, requiritur amiſ
e ſio originalis [e] inſtrumenti, & q illi teſtes
f ſint valde [f] periti, vt notarij, vel ad hoc vocati q
defectum inſtrumentorum cognoſcūt, &
q literas illius notarij cognoſcerēt. Ita col
ligit in d. c. cū olim. alias ſi teſtes nō eſſent
ita periti, eorum dicta non facerent fidē, ni
ſi probarēt de eo quod cōtinetur in inſtru
mento, vt d. l. teſtium. vel niſi probarēt cō-
tra fidem illius inſtrumēti verum, vel præ
ſumptum, vt j. de proba. l. ſi de poſſeſſione,
ff. de iure fiſci. l. ij. §. diuus. & etiā ibi dixi.
7 Iuxta prædicta quæro † quid ſi vnum in-
ſtrumētum eſſet exemplatum per tres vel
quatuor notarios aſſerētes ſe viditſe, & au
ſcultaſſe inſtrumentum nō abolitum, nec
cancellatum: & ſe cognouiſſe literā notarij
an fidē faciat. Certè nō. Hoc tenet Spe-
cu. in d. §. oſtenſo. ver. ſed nunquid. nullam e
tñ bonam rationem aſsignat. In contrarium
videtur quod ſupra proxi. dixi, q teſtibus
multū peritis creditur. Sol. & huc aduerte:
quia multa quę pertinent ad hanc materiā
8 recito. Reſpondeo: debes ſcire † quòd ſcri-
ptura publici notarij, non facit fidē, niſi de
eo qđ rogatur à partibus: debet enim nota
rius eſſe rogat⁹, vt in auth. de tabellio. §. nos i
9 autem aliis, hoc autem. † Item non poteſt
g notarius [g] eſſe rogatus à partib⁹, niſi de eo
h q ipſæ partes faciunt: [h] & ideo ſi ego roga
rem notarium facere inſtrumentum, q Ti
tius occidit vnū hominem, vel quòd ipſe
percuſſit me: nō ſtaretur huic inſtrūmēto,
vt l. in. §. item diuus. ff. de teſt. ibi, teſtib⁹ nō
teſtimonijs &c. ſed qđ illud inſtrumētum
ſit publicum: & talis tabellionis manu cō-
fectum, hoc non fit à partibus: vnde nota-
rij de hoc nō poſſunt eſſe rogati: & ſic in-
ſtrumētum nō facit fidem. Sed ſi ipſemet
notarius qui inſtrumētum ſcribit, rogaret
alios vel cōſiterētur q illud inſtrumentū
eſt manu ſua conſcriptum: hoc poſſet fieri.
Et ſi tu dicis mihi: teſtes periti probant, vt
dictum eſt, fateor ſi ſint examinati à iudice
ſicut debēt examinari, ſed notarij licet hoc
ſcripſerint ſe vidiſſe, nō ſunt examinati, vt
debent: ideo illorum aſſertio fidem non fa
cit, vt in l. ſi. j. de teſt. d. hac conſultiſsima. §.
ſi. in gl. ſuper ver. depoſitiones. facit tamen
aliqualem præſumptionem vtilem ad mul
ta, vt no. per gl. in l. ij. ff. de fide inſtrumen.

Quæro vtrum exemplum exempli pro-
bet. Vos viditis textū in precedēti lectio-
ne: qui videntur dicere q nō. in l. iij. §. de di
uer. reſcri. & ita pertranſeunt doct. cōiter.
10 Or. hic aduerte † quandoq; exemplum eſt
exemplatū partibus preſentibus: & autho

de caſt. in l. necq; natales. C. de proba. Et non creditur niſi de his q tempore inſtru-
menti potuerint interuenire, vide Bald. in Licet ēdum. ff. de verbo. obliga.

h ¶ Quod ipſæ ꝑtes faciunt. Vide Pau. de caſt. in l. ult. & ccccxv j.

ritate

Alexius an et credatur ut de Iudice. Iuxta premissa quid si ff. de pac. in princ.
& q habes ut de Iudice. Lex hoc. C. de testa. militi. Lex testes. vide late
Felin. c. ficut an. & q ibi notata. Et ad hoc quod ex tribus testibus possit probari
tenor multi. Fit conclusio q ibi posita. quia hoc requiritur ad aliam conclu.
Et nem, vide omnino per eum. Et de eo qđ dictum est de notario attestante se vi-
disse & legisse instru-
mentum puta vel ad
hud, vide Felin. c. fi.
in fin. col. de fide ins-
tru. Declara vt per
Castrens. Lucam de
pen. in tertio. Et de
materia. Quid ubi si in
strumentum affirmet
aliquid nisi testes ver-
ba. vide Bal. in auth.
de testib. §. fi. Et q
testes audiri non de-
beant super verbis
testium. vide Bal. in
l. j. de testib. Et q iura
menta partium non
probent. vide Bal. in
l. j. num. ij. col.
¶ Illi testes sint vals
de. Adde Abbā. d. cū
olim. & Ioan. de Anā.
Spec. d. §. oſtenſo. vbi
dicit q in ꝓbatione re-
motis venit dies & lo
cus. d. Car. cōſ. xxv.
& ibi an admittant
testes de credulitate.
Et q regulariter vt in
strūm ponat ex ꝓtoco
collo reuocari, vide p
eūdē cōſi. cxxxij. Et
qđ debeat cōtinere p
tocollum, & ex eo poſ
ſit reuocari iſtrūm, vi
de Io. de ana. cōſ. xxxs
n. & i. quārū Alex. in
vij. fal. dicit q exem
plū ꝑ modū regiſtri
i actis notarij facit fi
dē cū reuocatione vt
hic per eū. Adde vidē
dum Pe. de Anc. cōſ.
xl. incip. j. facie. Et de
materia vide Ro. cōſ.
ſi. cccxxxvj. vbi po
nit ſi papa ſcribit exe
cutori. vt faciat exe-
cutionē iuxta tenorē
ſuarū i ſupplicatiōe
porrectarū q execu
tor nō debet exeq. ni
ſi viderit originale,
vel niſi papa ſcribat
ex certa ſcientia, &
per eūdē cō. cxlv. qñ
liber archiui publici
facit fidem originali
non repeto.
✠ P. P A V. P.
¶ Notarij. Vide Pau.

ritate iudicis:siue ponas ptes cõsensisse,siue dato termino partibus ad opponendũ,nõ obstante cõtradictione alterius partis,iudex facit publicationẽ. Isto casu istud instrm originale in eo qd partes cõsentiũt huic publicationi,& iudex authorizauit qd instrm facit mentionẽ alterius documẽti,sed q̃ptũ in hoc originale est:ideo puto q hoc instrm poterit exẽplari. De hoc j.de rela.l.ij.& etiã l.j. Si verò exemplũ esset sumptũ absq; partis præsentia,vel ea contradicẽte:nõ tñ cognito de cõtradictione:tunc putarẽ q nõ posset exẽplari,per d.l.iij.de diuer.rescri.& arg.l.j.de rela. Puto etiã qd si exemplũ primũ esset sumptum,seu scriptũ manu illius notarij qui scripsit authenticũ q sufficeret,& posset exemplari per ea quæ dicta sunt ſ.arg.l.si quis ex argẽtarijs.§.phibet.ff.eo. Venio ad aliã materiã auf. si
a quis in aliquo.dicitur hic,q si vnum instrm [a] faciat mentionẽ de alio,nõ facit fidem cõtra j.de contrahẽ.& cõmit.stip.l.optib mã.[b] Solu.Dico† q nõ facit fidẽ inter alias personas:sed inter
11 eas inter quas est cõfectũ,& scriptũ instrm,bene faceret fidẽ.
c Ita loquit lex cõtraria. Cõtra hoc opp.[c] j. de fide instr.& iure hastæ fisca.l.j.lib.x. Sol. Qñq; vnũ instrumentũ facit mentionem de aliquo facto,qd possibile est interuenisse tpe instri: & tũc facit fidẽ,& præsumitur tunc interuenisse cũ instrumentũ cõfectũ est. Et ita debet itelligi illa gl. aliàs diceret malè. Facit
d ad hoc ff.de acq.pos.l.prædia.& qñ ibi no.& qd dixi.ff.so.ma. l.post dotem. Iuxta prædicta quero.ecclesia [d] vendidit fundũ,
12 & in instrõ cõtinetur sic:præcedentibus legitimis tractatibus habita licentia Episcopi &c. Vtrum † ista verba faciãt fidem. Videtur q sic inter easdem personas,vt d.l.optimam. Contrarium puto:nã d.l.optimã. & quod ſ. dixi intelligo in his quæ possunt sibi præiudicare cõfitendo, alienando. & obligando. secus in alijs. Ratio:quia eadem facilitate qua vendũt,eadẽ facilitate ista verba asserũt,vt l.doli mali exce.§. diuersum.ff. de noua.& dixi in l.sciendũ.de verb.obli. Quæro,reperit in qua
e dam snia [e] lata corã nobis lite legitimè contestata iurato de ca
13 lumnia &c.vtrũ istaverba † faciãt fidẽ de factis. Videtur quod non:quia vnũ instrumentum quod facit mentionem alterius instrumenti non probat. Hoc tangit Cy.hic & l.emancipatione.j.de fide instrumen. Ego breuiter dico quod si snia fuit lata præsentibus partibus,& non cõtradicentibus, probãt acta sic præcessisse. Ita probatur in l.j.j.de rela.&c.

Alij impressi non habent: ergo malè.

SI quis in aliquo. Vbi vnum instrumentũ facit mẽtionem de alio, nõ probat,nisi illud de quo fit mẽtio, exhibeat. h.d. Oppo.de l.chirographis.ff.de admi.tut. de §.j.in auf.vt fra.fi.col.ix. Soluit gl.vt ſ.no. Itẽ opp.& vr q exceptione elidatur,vt l.in fraudẽ.§.neq;.ff.de iure fisci. Sol. Docto. & Cyn.tangunt hic,q qñq; quæritur,nunquid exẽplum probet contra eum qui producit? & dicendũ est q sic. Quandoq; quæritur nunquid exemplũ probet cõtra eũ qui recipit:& tũc habet locũ q dixi ſ.i auf. nostra quæ fol.est multũ no.& valet, q quando tu recipis copiã instrumenti producti cõtra te, ad hoc vt exemplum sumptum probet cõtra eum qui producit cõtra te exemplũ:facias scribi in actis,q copia est data tibi de volũtate aduersarij tui,& ex mandato iudicis:tũc semp illud exẽplũ probabit contra eũ. Ita sentit glo.in d.§.neq;. & docto. tenent istud. Vos videtis q exemplũ non probat,nisi sit publicatũ authenticum à iudice. Quæro nũqd requirit aliud. Dic q requiritur citatio partis q̃ posset lædi,vt l.nã ita diuus.ff. de adopt. Vide in Spec.de instr.edi.§.ostẽso. ver.qualiter aũt. Sed quæro,nũquid de volũtate partiũ vnũ instrm possit exẽplari extra iudiciũ,adeo q pbet. Dic vt no.p Inn.ĩ c.fi.extra de fi.instr.& ibi tenet q nõ. Itẽ q̃ro,pone q plures testes deponũt & dicũt: tale instrm q tu habebas est pditũ:qa vr debere pbare in materia nra p l.testiũ.in fi.j.de te.p̃ l.publicati.j.de te.doc. tenẽt cõtrariũ. Itẽ qd si dicãt testes se vidisse & legisse,& recognouisse literã notarij:nũqd istæ attestatiões pbẽt? Videt q nõ: qa istæ videt quodãmodo exẽplũ. Sed exẽplũ nõ pbat, vt hic. In cõtrariũ est vitas,vt ĩ c.cũ olim.el.j.extra de priui. Dic q si testes essent periti lrarũ,adeo q depositio p̃dicto mõ facta posset cadere in mentẽ eorũ:tũc optimè pbat. Casus est in d.c.cum olim. & ibi glo. Aut nõ sunt testes periti:& tũc tenor instri non probaret p dicta testiũ. Item quæro,posito. q debeat pbari origi-

a ☞ P. P A V. P. ¶ Instrumentũ. Vide Comẽ.cõsi.exxxvij.circa medium. Item adde singulariter vnũ,q licet nõ credatur notario vel instrumento facienti mentionem de alio instrumẽto:tñ oritur magna præsumptio q ita sit. Et ideo dixit singulariter Com.consi.vj.q si ego soluerem alicui tanquã pcuratori creditoris p te,& notarius in instro solutionis attestaret illum esse pcuratorem creditoris, put cõstat in instrumẽto confecto p talẽ notariũ q potero à te reo repetere pecuniã,quã noie tuo solui:qa p̃sumit pro notario ita asserente. Itẽ qa nõ est p̃sumendũ q ego soluissem, nisi fuisset ille ver pcurator. Bene verũ est q ego debeo tibi pmittere de cõseruãdo te indẽnẽ à creditore. Ita singulr Com. in d.cõsi.vj.inci. credit libris. Et ibi etiã ponit q debes iurare. Quid autẽ in statuto referẽte aliud, an distinguat, referat tot tenor vel non, vide Alex. cõsi.ccccc.xlv. in ij.colũ. Itẽ vide q habes ad Bar.in l.asse toto.ff.de hære.insti. Itẽ qd si in priuilegio dicat concessum tali pcuratori Titij, an sit necesse pducere mãdatũ,vide Bal. in c.j.§.pso nã.p quos fiat iuest. vide p hoc q scripsi ĩ l.optimã. C.de cõtrahẽ. & cõmit.stip.de pcuratore asserto in aliquo instro, an sit necesse q pbet se fuisse pcuratorẽ. Itẽ inq̃;tũ dictũ est q ad hoc vt probet tenor instri per testes,debet pbari amissio qualiter pbet, vide etiam per Aret.in c.fi.extra de proba.in ij.not. Item circa istam materiam quo exemplum probet,vide Decium cõsi.xxxvj.colum.j.& seq. Et quando testes dicunt se vidisse instrumentum vel testes examinatos qũo probetur,vide Dec.consil.lxxxij.

b ¶ Optimam. Adde vt p Ro.cõsi.lxiij.vbi tenet q instrumẽtũ in quo qs cõfitet se esse procuratorẽ Titij,pbat cõtra ipsum fuisse vel esse talẽ:& an instrumentũ faciat fidẽ quo ad alios psonas nominatas in instro,vide Pau.de ca. consi.lxxxiij.

c ¶ Contra hoc oppo. Est mirabilis doctrina ista. Idem voluit in l.si fortè.ff.de castren.pecu.vide Guliel.& do.Petr.in d.c.j.de re.eccle.non alie.domi. Abb.in consil.xlij.& in c.sicut.de re iudi.

d ¶ Ecclesia. Adde vt p Bal.cõs.cccxcix.li.iij.& cõsi.ccclviij.li.d. Card.consil.xiiij.

e ¶ Sentẽtia lata. Adde vltra Alexã.Bal.consi.cx.lib.iij. Pau.de ca. consi.cccxviij. ADDEtu,& vide Barto.in l.sciendum.ſ.de ver.oblig. Et Lanfran.de Oria.in repe.c.qñ contra falsam.in princ.col.penul.& do.Alexan.in consi.xxij.per totum. in ij.volumi.vbi dicit communem opi.esse contra Bar.hic.

e ☙ POMATES. ¶ Vide Roma.in cõsi.clvj.ad fi.& seq.Ang. Aret.in §. fi.insti.de fideiuſ.& eum in l.fi.in fi.ff.qñ app.fit.Alexã.in l.sciendum. in vj.colum.in prin.ff.de verb.ob.& eundem in consi.xlij.in iiij.volu.vbi dicit q opi. Bart.in d.l.fi.censetur cõmunis,quicquid ipse dixerit in d.l.sciendum.& vide etiã in consi. clxv.in ij.col.in ver.& etiã.vo.ij.& q̃ posui in d.l.sciendum.& vide Feli.in consil. cxcix.& in consi.ccxx.ad fi.Pau.de cast.hic ad fi.& aliquid p Panor.consil.lvij. col.ij.in ij.dubio.volu.ij.& cõsi.xviij.col.iij.e.volu.& Bar.consi.xcvj. Vide etiam Fel.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.col.ix.in ver.iiij.limita.de consti. & in c.quoniam contra.col.xvj.in ver.v.conclusio.de proba.& Aret.lxviij.col.ij.

f ☙ POMATES. ¶ Probandã. Hoc tñ declara vt par Bald.in l.instrumẽta.j. de fideicõ.si exceptio fauorabilis.secus si odiosa.videretur tñ q actori debet edi etiam ad intentionem fundandã,p.l.nõ est.ſ.e.in ratione sui:q̃ ita militat in actore sicut in reo:sed potes dicere q ratio diuersitatis esse potest:quia actor debet à principio venire instructus qa potest scire qbus armis velit vti. non sic reus: qa non scit quibus armis velit oppugnare:& imò à principio non põt scire quibus armis se defendat:& ista ratione etiam succurrit actori in replicatione. & p hæc & summariũ Bar.hic colligitur respõsio ad difficultatem,quã mouet hic Bald.q̃ est q cũ iura faueant æqualiter reo,& actori in medio causæ.q tñ hic magis faueant reo.l.non est.iuncta.l.qui accusare.ſ.eod.quia hoc non est verum. æqualiter enim,imò vtriq; fauetur:vt hic. Reo enim edit ad exceptionẽ fundandã,actori verò ad replicationem,in qua excipere dicit.instutu.de replica.in princ. & sic æqua lance tractãtur & circa primum articulũ tactũ hic p Bar.an actor edat reo &c. inquantũ pro cõi adijcit ista lex.& l.nõ est nouum.cũ l.seq.ſ.eo. dic q loquit in rationibus priuatis ipsius creditoris:quas reus ita de facili habere non potest:sicut instrumenta publica à tabellione.& imò in tra.hic vr esse diuersa ratio hæc tñ an sit verum,dependet ab intellectu huius l.Ad l.verò dissolutæ. rñde vt hic per Alex.& per Fel.& cõsidera q ille tex.nõ loquit in terminis dubij nostri: loquit em potius in actore q fuerat debitor principalis,qui poterat sibi reddere in stra. Et ita intelligit Ale.hic in ij.arti.col.iij.in princ.in xiiij.fallẽ. Posset tñ dici q Bar.considerauit q ille tex.loquit in instrõ liberationis, quod remanserat penes creditorem,q reus petebat vt si qñ vexaretur à creditore,posset solutionẽ ostẽdere & sic vt posset exceptionẽ pbare:nõ autem vt loquat de primæuo instro obligationis. Ad qđ facit tex.in verbo,inefficax apud ipsum creditorem l.q tabulas.

hic allegata.& tex.i gl.reddi.bñ facit qđ no.Bar. in l.libert⁹ à patrono.ff. de in ius voc.& ad hæc vide etiã Fel.ĩ c.j.de ꝓba. col.xiij.ver.fallit vn⁹ decimò.

✠ POMATES.

a ¶ In fiſco.Quæro,cur ea hoc quare eſt ꝙ cũ fiſcus fuit priuilegiatus in hoc ꝙ ſibi edãtur inſtrã, ad intẽtionẽ fundãdã: cur nõ ẽ ẽt adhuc priuilegiat⁹ ꝙ ñ teneãt edere reo ad exceptionẽ iuuandã.dũt hic aliq rõnẽ eẽ.ne probationũ copia anguſtet.Sed certè iſta rõ militat, & cõcludit ꝙ priuatus priuato ad intẽtionẽ fundãdã edere debeat.Ego dicerẽ qđ rõ ſi cũ aliena facturalocupletaret & ĩnocẽs cõtra debitũ cõdẽnaret.nõ em placet qđ dr ꝙ hoc factũ eſt ne multiplicarent ſpãlia:qa hoc nõ eſt icõuenies l.fin.ĵ.ad Vell.l.aſsiduis.ĵ. q pot. in pig. hab.reſtringetñ hãc cõcluſionẽ,ꝙ edat fiſco agẽti modis ſex.Primo vt nõ habeat locũ ĩ habẽtibus cãm à fiſco. Ita Ale.in d.l. ne quiſq;. Itẽ reſtringe vt non ꝓcedat ĩ cauſis criali bus.l.diu⁹.ĩ §.j.i fi.ff. de iu.fiſ. & ita tenet Ale. cõſi.cxxxij. col. vj.vo.j.Tertiò reſtrige vt non procedat quando vnus fiſcus ageret contra alium vt per Bald.in c.j. de ꝓb.Facit bñ l.ſed & milites.§.j. ff. de exc. tu. Quartò reſtrigit vt ñ ꝓcedat qñ fiſc⁹ ageret cõtra eccleſiã q illi æquiparat l.fin. §.de ſac.ſan.eccle.Ita Bal.in d.c.j.de ꝓb.& eadẽ rõne poſſet dici idẽ fore in caſibus in qbus ꝙ Alex.in xiij. fal.huius articuli principalis. Quinto reſtringit,vt nõ procedat qñ fiſcus ageret cõtra ſibi nõ ſubditũ,ꝙ ea q vult Bal.in l.exẽplo. circa fi. apparatus ſui.ĵ. de ꝓb. faciũt bñ q̃ no. Ale.ĩ auc. ꝓxi.ĩ vj.fal.Sextò reſtringit:vt nõ ꝓcedat qñ poſſet commodè ꝓbare.Ita Abba.& Mod.in d.c.j. de ꝓb.ibi vide Feli. col.vj.& ſeq.

b ¶ Rubri.Qđ intellige ſi añ citationẽ offert ſec⁹ ſi poſt,vt voluit Bal.ĩ addi.Spe.in tit.ne cler.vel mona. in prin.

c ¶ Offeratur.Aduerte quia dum Bar.alleg. auc. offeratur .ſentit qđ oblatio q̃ fit parti,nõ poſsit fieri die feriata.& clarè tenet dominus Anto.in capitu. fina ꝓextra de iudic.

ri ad intentionem fundandam.Iſtud verò ꝙ hæc lec.preſupponit, ꝙ reus edit actori ad replicationem fundandam,fundatur eadem æquitate:quia ſicut reus cõtra actorẽ excipit & ei edit:ita actor replicando dicit excipere.Non em aliud eſt replicatio,quã exceptio cõtra exceptionẽ, vt l.ij.de excep. ꝓbat hoc ĩ fi.iſti⁹ leg.à cõtrario ſenſu; vbi dicit,ꝙ nõ debet originẽ petitiõis ſumere ex inſtrĩs rei:ſed ex replicatiõe à cõtrario ſenſu.Tertiò vr ꝓbari per caſum in l.pe.§. fin.ff.ad leg.fal.Superuenit poſtea Azo,q leg.iſtã hoc mõ legit,& ſcdm eius lect.iſta breuiter hoc intẽdit. Rõnes edunt à reo actori,& ecõuerſo,non inſtrã.h.d.iſta lect. Azo.fundat rõne iſta.Ratiões ſunt factæ mandãte parte.& cõtinent eius voluntatẽ vt l.ſi qs ex argentarijs.§.pertinere.ff.e.vñ eſt eadẽ æquitas,tam ex parte actoris, quã ex parte rei q̃ ratio ceſſat in inſtrĩs.Si velle mus ſuſtinere opi.Azo.rñdẽdo ad contraria,dũ dicit fauorabiliores ſunt rei quã actores.Cõcedo in dilatiõib⁹ dãdis,ſed alĩs tãta fides debet adhiberi iſtrĩs actoris,quãta inſtrumẽtis rei.vñ nõ facio differentiam inter actorẽ & reũ.ſed iter rõnes & inſtrã. Nõ ob.ſi opponas de l.pen.§.fi.ad leg.fal. Sol.gl.ibi inſtrã edunt tanq̃ corpora hęreditaria:& nõ tanq̃ inſtrumenta aduerſarij ſimplr.Pe.legebat alio mõ:& tenebat opi. primã eo excepto, qđ nõ dicebat poſſe edi actori ad ꝓbãdã replicationẽ dicẽs ꝙ nulla lex reperit.Nos qđ tenebim⁹:Cy.in lec. antiqua tenebat opi.Pet.ſicut Pet.dicebat Poſtea venit Gul.& dixit idẽ.& ita tenebat de ỹbo ad ỹbũ.Et ſi alius ſupueniſſet idẽ dixiſſet,ꝙ ipſe.Ad veritatẽ huius materiæ videndã,oportet videre tria. Primò, vtrũ actor edat reo,ad exceptionẽ fundãdã.& gl.vr ſemp tenere ꝙ ſic: & quaſi oẽs hic & in l.j.§.editiões.ff.e.& ꝓbãt per d.l. nõ eſt nouum & l.iuſtũ.ſ.eo. Ego dico, ꝙ eſt caſus.j.de cõdi.ſine cau.l.diſſolutæ.& l. q tab.ff.de fur.Scdò eſt videndum, vtrum re⁹ edat actori inſtrã ad intẽtionẽ ꝓbãdã: de hoc nemo dubitat qđ reus nõ cogit edere inſtrã actori ad fundandã intentionẽ:qa eſt caſus hic in fi.ſ.eo.l.q accu.& qa eſt ſpãle in fiſco, a vt ff.e.l.ne qſq;. Tertiò ꝙ reus edat actori ad replicationẽ fundãdã, ꝓbat ꝙ iſtũ tex.à cõtrario ſenſu,& per l.pe.§.fin. ad l.fal.vt dixi.Nec ob.ꝙ dicũt ꝙ ibi edun tur inſtrã tãq̃ corpora hereditaria:qa ſi rõnẽ illius tex.inſpicias diligẽter, loquit generaliter:ita qđ etiã alia inſtrã nõ hæreditaria edi deberẽt.Et iſtã partẽ putoverã.Pro hoc vr tex.j.de fi.iſtr.l.plures.& iſtud verũ puto.qđ etiã tenet Gul.in l.j.§.editiões ff. eo.plus dicit ipſe nõ ſolũ ad replicationem fundandã,ſed etiã ad intẽtionẽ iuuandam, non dico fundandã cogi reũ edere actori. Verbi gratia:Ego peto à te fũdũ Titianũ, quẽ mihi vẽdidiſti ego fundo itẽtionẽ meã qa vẽdidiſti.Et mõ cõtẽtio eſt inquantum fundus Titianus prætendebat valere. Certè ad iſtã intentionẽ iuuãdam iam fundatã cogit actori edere.Idẽ & ſimile ꝓbat in l.q cõcubinã.§.cũ ita el.ĩj.de leg.iij. & l.ꝑdijs §.Titio.e.ti.qđ no.& tene mẽti. Habes ergo approbatã primã lec.antiquorũ. Opp. ad iſtã vno modo de l.j.§.edẽda.ff.eo. Sol. reus edit.inſtrã actori qñ his vſurus eſt.Ita loquit ibi.aliàs nõ cogit ad intẽtionẽ fundandã:ita loquit hic. Et iõ vt iſta materia liqueat,dic: Si q̃ris an actor teneat edere
3 inſtrã reo ad ſui defenſionẽ,† dico ꝙ ſic,vt hac l.in prin.& ſ.eo. l.nõ eſt nouũ.& l.iuſtũ.& j.de cõd.ſine cau.l.diſſolutæ.& ff.de fut.l.q tabulas.Si verò q̃ris an re⁹ cogat edere actori:& tũc ad intẽtionẽ fundandã,aut ad eã fundatã iuuandã,aut ad replicationẽ ꝓbandam.Primò caſu nõ cogitur edere, vt hic,dũ dicit originẽ petitionis &c.Fallit in fiſco,vt l.ne quiſquã.ff.eo.ſ.e.l. q accuſare.& ibi no.Itẽ fallit ſi his inſtrĩs vſur⁹ erat,vt in §.edẽ-
4 da.Secundò † caſu cogit edere,vt d.§.cũ ita.& §.Titio. Tertiò caſu ſingulariter cogit edere,vt hic à cõtrario ſenſu. & l.pe.§. fi. ad l.fal.Facit l.plures apo.j.de fi.inſtru. Quæro vtrũ reus cogat edere actori inſtrã cõia? Rñd.quædã ſunt inſtrumẽta cõia ratione ꝓprietatis,& illa debent edi,vt ſ.l.ꝓxi. quæ ſunt cõia quia cõtinẽt aliqd cõtinẽs cõem vtilitatẽ,vt emptiõis,& vẽditionis inſtrm qđ cõtinet vtilitatẽ vẽdentis & emẽtis:tũc ſi proprietas ipſi⁹ inſtri eſt ꝓpria ipſius rei:quia ipſe emit quartã, & recollegit eã à notario de ſua pecũia:nõ cogit eã edere: niſi ſicut alia inſtrumẽta publica,& ꝓpria ipſius inueniat eã actor ſi vult.Ita videtur velle Inn.extra de proba.c.j.& dic vt ibi.

T quæ. Lex iſta legitur duob⁹ modis in gl. vno modo ꝙ loquat in ĩſtrĩs.& hæc eſt pria. alio mõ ꝙ loquatur in rõnibus,& hęc eſt ſcda lec.po nam caſum,& proſequar primam lec. quã approbãt doc.& Gul.in l.j.§.editiones.ff.e.ſcdm hãc lec.h.d.Actor edit reo inſtrã ad exceptionẽ ſuã ꝓbandã, vel coadiuuandam.h.d. vſq; ad fi.Legit alio modo iſta l.in rõnibus quã ꝓſequere vt in gl.tene mẽti primã.Sed tenẽdo primã lec. quæro de rõne hui⁹ l.quæ eſt rõ,ꝙ actor nõ põt à reo petere,ad intẽtionẽ ſuã fundandam ad replicationẽ ſic:reus verò põt ab actore ad ꝓbãdã exceptionẽ ſuã.Rõ quæ mouet hãc lec.põt eſſe triplex. Prima põt eſſe ꝙ actori nõ debeat fieri editio:qa actor venit deliberatus ad iudiciũ,vnde nõ petit à reo,ſed reus nõ venit deliberatus:& ita fit ſibi editio.Ita & actor quo ad replicationẽ ſuã nõ venit deliberat⁹:cũ ignoret quã exceptionẽ reus opponet. Et ideo ad replicationẽ ꝓbandã actor petit editionem.Itẽ mouet hãc lec.ar.à cõtrario ſenſu ſumptũ in fi.l.qa nõ fit editio ad originẽ petitionis:ad alia ſic. Mouet ẽt tertia rõ q̃ eſt in l.pe.§.fin. ff.ad l.fal. Vñ ꝓ declaratiõe huius paſſus cũ quæris, vtrũ reus edat actori ad intẽtionẽ ſuã fundãdã,dic ꝙ nõ,vt l.q accuſare. ſ.e. Aut quæris nunqd actor edat reo ad ꝓbãdã exceptionẽ? et dic ꝙ ſic,vt l.nõ eſt nouũ.& l.iuſtũ.ſ.e. Aut q̃ris nũqd re⁹ edat actori ad replicationẽ ſuã ꝓbãdã? dic ꝙ ſic,ſm lec. quã teneo. & ꝓbat in d.l.pe.§.fi.ſcdm verũ intellectũ. Aut q̃ris nũqd re⁹ edat actori quo ad adiuuãdã replicationẽ.& dic ꝙ ſic ſm Gul. Verbi gratia:actor replicat:,pducũt inſtrã.Et pone qõnẽ eẽ de fundo vẽdito:nõ reuocat in dubiũ eſſe venditũ:qa eſt ꝓbatum ſed reuocat ĩ dubiũ q̃titas fundi q̃ neſcit.Iſto caſu ſi reus habe ret inſtrm ex cui⁹ materia poſſet declarari q̃titas fundi:tũc actor ad coadiuuãdũ intẽtionẽ ſuã optimè petit à reo.all.l.q cõcubinã.§.cũ ita ĝ le.iij.Facit.l.ꝑdijs.§.titio.ff.e.ti.ſcdm Gul.de Cu.Qualr aũt fiat editio iſtrorũ:dic vt ĩ gl.ma.§.editiões.ff.e.

De in ius vocando. *Rubrica.*

1 ☞ *Datio libelli an ſit de proceſſu.*

2 *Iudicium ꝙ ualeat ſi pars comparet in iudicio abſque citatione.*

Gl. cõtinuat,vt habes ĩ ea.Tu dic dato libello eſt neceſſe qđ citet⁹ pars:ideo poſt ti.de eden.vbi ponitur libelli editio ponit ti.de in ius vo.à qua vocatione in ius oẽ iudiciũ incipit.vt inſt. de perpe.& tẽp.act.alĩs de pœ.te.litig.§.fi.& vide gl.tuã.Circa
b iſtã rub.[b] põt q̃rit† an dilatio libelli ſit de ꝓceſſu.& tex.all.hic
1 in gl.& gl.vr dicere ꝙ nõ. Si em iudiciũ incipit ab in ius voc.& datio libelli pcedat:ergo datio libelli nõ eſt de ꝓceſſu:cũ ab in ius vo.incipiat ꝓceſſus.Pro hoc facit:qa põt dari libell⁹ die feriato,vt l.miles.§.ſexaginta.ff.de adul.& iſtud puto verũ.Etiã vi di gl.ĩ iure canonico,ſed nõ recordor vbi.Incipit ergo ab ĩ ius vo.ꝓceſſus,vel à poſitiõe,vel à petitiõe partis qua petit aduerſariũ vocarĩ ius.Et de hoc eſt gl.j.de tẽp.ap.l.fi.§.illud tũc em editio libelli dicet de ꝓceſſu:qñ per iudicẽ dabitur parti ſcdm
c formã aut.offeratur. [c] j.de li.cõte.Quæro † qd ſi pars venit in iu-
2 dicĩũ ſponte ſine cautiõe,vtrũ valebit? Gul.de Cu.facit iſtã q. ff.de ĩ ius vo.l.j.& tenet ꝙ valet.dic vt ibi.Idẽ tenet Spe.ĩ ti.de libel.

libel.cõcep.§.sequit.in fi.& Io.an.in c.fi.de ele.lib.vj. Quæro quare in Codice p̃cedit tit.de edẽ.& sequit de in ius vo.in Digestis totũ.ecõtra? Dicũt qdã ꝙ nõ ita Impator cõsiderauit ordinẽ,sicut Iurisc̃sult⁹. Truffę sunt:qa Impator semp habet iuxta latus hoies suos prudẽtissimos,p̃ quos leges cõponit & cõdit,vt l.humanũ.s.de legi.& in j.cõsti.isti⁹ li. Ratio est ista. Totus iste tit.posit⁹ hic,tractat de venia petẽda,qñ in ius vocant̃ parẽtes vel patroni,sed ista venia nõ põt cõcedi: nisi prius videat̃ cã quare debeãt citari:ideo p̃misit tit.de edẽ. & postea de in ius voc.in Digesto loquit̃ de in ius voc. gñaliter q̃ vocatio põt fieri etiã ante datũ libellũ:ideo præmittit de ī ius voc.&c.

LEX I.

a Sicut bonis. a Breuiter dicit: Reuerẽtia quæ debetur marito, debetur vxori: non econuerso.h.d. Opp.de l.liberti.j.de oper. liber.Solue vt in glos.

1 ☞ *Citatio an sit de substantia iudicij.*
2 *Libellus an sit de substantia iudicij,remißiuè.*

Sicut bonis. In gl.quæ incipit.i.ætate.ibi,& no.vtrũ iste actus reuerẽtialis dicatur adeo natura debitus:qđ etiã volente parte nõ posit hoc ius p̃ pactũ remitti. De hoc est gl.l.q exceptionẽ.ff.de cõdi.inde.§.fin. †Quærũt doc.nunqd citatio sit de substãtia ,processus,si in ,processu nõ reperit̃ citatio partis. Videt̃ qđ nõ,ar.hic in gl.In contrariũ facit l.si sine interrogatiõe. ff.de interro.act.Gul.tenet hãc vltimã partẽ vbi ostẽderet̃ partes semp fuisse in iudicio:aliãs nõ imò citatio tũc diceret̃ de ordine substãtiali l.cõsentaneũ.&aut̃.q semel.j.qũo & qñ iudex.
2 †Itẽ nunqd libellus. Videt̃ qđ nõ:quia potest offerri die feriato l.miles.§.sexaginta.ff.de adulte.not.in l.j.ff.de fer. De hoc solet dici in aut̃.offeratur.j.de lit.conte.per doc. Tetigi in l.,platam.j.de sen.& iterlo.om.iud. Et ista lex dicit hic:sicut libertus reuerentiã debet patrono:ita & vxori patroni. Quærit gl. de vna ratione diuersitatis:quæ est ratio quare vxori patroni debetur reuerẽtia,vt hic.sed marito patrono non. Dic vt §.patitur.Insti.de iniur.etiam ita respondet glo.Bart.

1 ☞ *Obsequia quæ consistunt in faciendo,non transeunt ad hæredes extraneos.*
2 *Ignorantia iuris naturalis non excusat.*
3 *Pœna quæ debetur parti non remittitur per rescriptum.*
4 *Per compositionem factam de pœna:non comprehenditur pars quæ debetur parti.*

LEX II.

b Venia edicti. b Reuerẽtia in nõ faciẽdo,quæ debet patrono trãsit ad hæredes,etiã extraneos:& in iure quasi nãli errãti nõ parcitur: & p̃ rescriptum nõ remittit̃ pœna,quæ debet̃ parti.h.d. Opponi.
1 j.de ope.liber.l.liberti liberte:p̃. Sol.ibi in †obsequijs q̃ consistunt in faciẽdo,quæ nõ transeũt ad hæredes extraneos, hic in his quæ cõsistũt in nõ faciẽdo.Oppo.j.de lati.liber.tol.l.j.§.sed & si sub cõditione.Sol.vt ibi. Oppo.de l.fi.de lib.& eorũ lib. Sol.Dico ꝙ filij liberti debẽt hãc reuerentiã viuo liberto non mortuo,vt in cõtrario,Opp.de l.hæres liberti.ff.de obse. Sol. Aliud in hẽde liberti,ad quẽ nõ trãsit illud grauamẽ qa ex parte eius est odiũ. Aliud in hẽde patroni, ad quẽ trãsit: qa ex parte eius est fauor.Ita loquit̃ hic.Opp.ꝙ iuris ignorãtia excusat in dãnis,vt l.error.de iur.& facti ign.Sol.hic in iure nãli p̃sone in-
2 ducto:†ibi in iure ciuili.qđ dic vt plenè no.in l.regula.eo.ti.& in c.ignorãtia.extra de reg.iur.lib.vj.per Dy. Oppo.& vr̃ qđ pœna delicti posit per rescriptũ remitti,vt l.rescripta,de p̃ci.
3 Impe.offe.Sol.Dicit gl.notabiliter: hoc est verũ ī pœna,†q̃ debet̃ parti,q̃ per rescriptũ nõ remittit̃ secus in ea q̃ debet̃ fisco, vt l.cõtraria.& vide istã gl.quã no.No.istã gl.p̃ cõpositionib⁹ q̃ fiunt tota die cũ rectoribus eccleſiæ.ſ.cũ duce dño Marchio
4 ne,vel Comite eccl'iæ,vt p̃ has cõstõnes†nõ posit remitti pœna ad quã quis eẽt cõdẽnatus pti.ꝙ no.Oppo.de l.q̃uis.ff.eod. Sol.fateor ꝙ patronus põt remittere:nõ autẽ p̃ rescriptũ &c.

Venia edicti. Reuerẽtia q̃ debet̃ patrono, & q̃ cõsistit ī nõ faciẽdo, debet̃ hẽdib⁹ patroni,ẽt extraneis.hoc priò.Itẽ errãti ī iure quasi naturali nõ succurrit̃.hoc scdo.Itẽ pœna q̃ debet̃ p̃rono à liberto vocãte in ius sine venia,non remittit̃ p̃ rescriptũ.h.d.Et habet tria d.scdm incipit ibi,nec ī ea re.tertiũ ibi, cũ igit̃. Opp.cõtra primũ dictũ de l.liberti.j.de oper.li.Sol.ꝙ q̃dã sunt operę consistẽtes in nõ faciẽdo,vt puta de nõ vocando ī ius sine venia:& istę debẽt extraneis. a al's secus,vt in contrario. Itẽ oppo.de l.j.§. sed & si sub cõdõne.j.de Lati.liber.tol.So. vt ibi.Item oppo.dicit̃ ꝙ filij liberti debẽt hãc reuerentiã cõtra de l.fi.j.de lib.& eorũ lib.Gl.dat duas sol.Ista est vera,ꝙ filius liberti ipso liberto viuẽte reuerentiã debet, vt hic sed eo mortuo nõ,vt in contrario de quo dic vt ibi no.Itẽ op.& vr̃ ꝙ sicut extranei hr̃des liberti nõ debẽt reuerẽtiã patrono:ita libertus nõ debet reuerẽtiam extraneis hęredibus patroni.cui⁹ cõtrariũ dicit̃ hic,vt l.hęres.ff.de obse.Soluit gl.no.ꝙ ī l. cõtraria ex p̃te liberti versat̃ odiũ:& iõ restringit̃.ex p̃te verò patroni versat̃ fauor. Ista sol.fundat̃ p̃ l.cũ qdã.ff.de li.& posth. Cõtra scdm dictũ oppo.dicitur hic,natura li rõne &c.cõtra, qa naturaliter oẽs hoies sunt liberi,vt §.j.Inst.de iure naturali.Sol. glo.qđ dr̃ia est inter ius naturale,scdm qđ oẽs sunt liberi,vt in cõtrario,& rõnem naturalẽ.Nã naturali rõne qlibet est obligatus bñfacere sibi bñfacienti:& de tali tunc loquit̃ tex.noster.Itẽ opp.cõtra tertium dictũ hic,qđ non põt impetrari per rescriptũ cõtra de l.rescripta.s.de p̃ci.impe.offe.So. no.gl.ꝙ aut loquimur de pœna applicanda fisco:& illa põt remitti. Aut loqmur de pœna applicãda pti:& ista nõ põt remitti p̃ rescriptũ, vt hic. Põt valere ista solutio ad istud:qa fiũt tota die reformationes qđ exbãniti rebãniant̃ soluta quarta p̃te pœnę,& reliqua eis sit remissa. Põe ꝙ qs erat bãnit⁹:puta in centũ dãdis & soluẽdis cõi, & ī cẽtũ dãdis & soluẽdis parti vigore alicuius statuti:nunqd reformatio se extẽdet ad hũc exbãnitũ inquãtum tãgit pœnam dandã parti. Dic ꝙ nõ,per sol.gl. & argu. eorũ quæ no.in l.ñ.ff.ad Sylla.facit ꝙ no.p̃ doct.in l.j.§.vsq̃ adeò.ff.de iniur.Bar.

1 ☞ *Lis inter patrem & filiũ,quando esse posit,& nu.3.*
2 *Si non fuit petita uenia nec exceptum per partem:an ualeat processus.*

LEX III.

Vi in potestate. Pater, vl'mater,nõ põt vocari in ius sine venia.h.d.Op.& vr̃ ꝙ iter pa
1 trẽ & filiu†posit eẽ lis,vt l.si qs à liberis.ī prin.de li.agno.So.Regula hic posita fallit in casib⁹ q̃ ponunt̃ ī l.lis nulla.ff.de iud. & s.de epi.aud.l.si lenões. Quęrit qđ si fuerit citat⁹ venia nõ petita,an vitiet̃ ,processus.
2 †Gul.đ Cu.dicit ꝙ nõ,nã petitio venię nõ est de substãtia iudicij qđ appet: qa patronus põt remittere,vt l.q̃uis.ff.e.qđ nõ eẽt si esset de substantialibus iudicij,vt dicã in aut̃.offerat̃.j.de lit.cõte.Canonistæ tãgunt in c.sæpe cõtingit.de ver.sig.in cle.&c.

Vi in potestate. Patrẽtes non possunt vocari in ius sine venia.h.d.Opp.de l.si quis à liberis.in prin.de libe.agno.d.l.si lenones.ff. de epis.aud.So.Regula est†ꝙ lis inter patrẽ & filiũ ī ptãte cõ
1 stitutũ non põt esse.Fallit in iuribus cõtrarijs.Fallit in castrẽsi vel quasi peculio,& in alijs casib⁹ notatis in l.lis nulla.ff.de iudi.& ad p̃dicta facit qđ no.in l.si socer.in prin.ff.so.ma.Tetigi in aut̃.sed q̃uis.j.de rei vxo.act.Itẽ q̃ro, qd in filijs adoptiuis. Dic vt in gl.Quæro,pone filius emãcipatus egit cõtra patrẽ: fact⁹ est ,processus:nõ reperit̃ ꝙ venia fuerit petita. quæro nũqd ,processus vitiet̃.Primò vr̃ ꝙ sic:qa cũ citatio sit fundamẽtũ pro-

20 POMATES.

a ¶ Sicut bonis. Ratio aũt hui⁹ tex. esse põt: qa cũ marit⁹ & vxor sint socij diuinæ & humanæ domus, vt l.aduersus.j.de crimi. expi.hære. & ẽt duo in carne vna c.debitũ.extra de big. Certè nõ posset molesta ri vxor, qn ẽt molestaret vir iurib⁹ alle. in gl.& l.j.itẽ aũt.ff. de iniur. Aduerte tñ qa ista rõ confundit gl.dũ vult ꝙ non fit idẽ ecõuerso: contra quã facit:qa nõ incõuenit maritũ ab vxore venustari,vt est gl. l.si voluntate. & ibi bar.de do. p̃mis.facit gl.in §.gñaliter.in aut̃.consti.q̃ de dign. co.vj.nõ obtinet tex. alle.in gl.qa nõ loqt̃ in opera reuerentiali de qua hic. sed alijs terminis, vt patet p̃ Bar.in l.seq.proxi.

b ¶ P. PAV. P. ¶ Venia edicti Not. circa istã materiã petitionis veniæ ꝙ nõ est de substãtia iudicij,nisi petat̃,vide a lex.cõs.xxix.in prin. Itẽ no.ꝙ in petitione veniæ nõ req̃rit̃ citatio alicuius: imò iudex cõmittẽs simpl'r citationẽ petita venia vr̃ eã concedere, vid̃ d.Frã.cõs.cxviij. Itẽ no.ꝙ nunq̃ est de necessitate petita venia,nisi ī casib⁹ à iure exp̃ssis,scdm Bal.in c.j.de mi.vas.q cõtu. est.Et de materia veniæ vide latè glo. & doc.in §.pœnales.Insti.de act. Vide ẽt in materia Ro.singu.x. vbi ẽt põit an priuatus possit fiscũ cõuenire sine venia. Item ĩplorãs iudicis officiũ nõ teneẽ petere veniã scdm Ro.quẽ refert Ias.in l.ne quicq̃.§. vbi decretũ in antepe.co.ī fi.ff.de off. p̃ cõs.& le.Sed idẽ Ias. in l.j.in ij.col.ff.đ iur. om.iud.tenet contrariũ nõ facta mẽtione Lu.Ro.Itẽ de multis p̃sonis q̃ nõ p̃nt vocari in ius sine venia puta de patre spũali qui leuauit de sacro fonte.Itẽ de sacerdote parochiali, de magistro & dño respectu vasalli, & alijs quibusdã,vide Ias.in l.generaliter.ff.eo. tit.

P. P A V. P.

a ¶ De pactis. Circa materiã pactorũ habes tractatũ d. Baptiſtæ de ſan. Seuerino.

b ¶ Cõdõnis. Pro hac q. vide Bart. qui plenè loquit in l. ſi quis ſeruũ. ff. de cõd. & de. & vide ibi Ioan. de Imo. & per Bart. in l. ab oĩb⁹. §. ſi à Titio. de le. j. And. Bar.

c ¶ Cõdõnis. Adde vnũ verbum per Bal. conſi. liij. lib. j.

d ¶ Queſtionẽ. Adde vidẽdũ pulchrũ caſum p Bal. conſi. lvj. li. iiij.

P. P A V. P.

e ¶ Cõditionem. Vide do. Frã. conſi. xciij. in vlt. colũ. in ver. conſi. ſuo cxcv.

P. P A V. P.

f ¶ Renunciari. Vide circa hic dicta p bar. qũo poſsit renunciari iuri nondũ delato, an iſtis hẽditatib⁹ vl fideicõmiſsis, & qñ iteruenerit authoritas iudicis vel non, Comẽ. cõ. cxiiij. ĩ iiij. du. ici. anteri⁹. Et inquãtũ Bart. dicit qđ ſimplici nunciatione renunciare non põt. ſed p pactũ ſic: quid ſi notari⁹ vtaĩ ſimplici ỹbo renũcio: in iſtro, vide ſingulariter prac. Pap. in forma libelli. quo agit vt pacta ſeruent. in ver. pacta in vlti. col. Itẽ adde quid ſi renũciatio eẽt iurata traheret ad ius de futuro in vim pacti, vide Alexã. in l. is q hrs. in fin. ff. de ac. hr̃. Et hoc qñ renunciaĩ exp̃ſſe alicui iuri de futuro: iuim aũt nõ faceret vt renunciatio ſimpl̃r traheret ad ius đ futuro, vide ale. cõſi. cccxxxij. col. iiij.

POMATES.

g ¶ Conditione. Et aduerte: quia ille tex. loquit ĩ iure de futuro põdẽte tñ à die certa.

POMATES.

h ¶ Nec ſpe. Quia ibi nullũ erat fideicõmiſſum, & licet ibi re vera eẽt mortua: tñ ex q̃ erat dubium penes volentẽ paciſci, non poſſum⁹ dicere q̃ aliquã ſpẽ haberẽt: quia nõ ſufficit hr̃e potentiã paciſcẽdi, niſi etiã quis ſciat ſe illã habere ptãtem: ar. l. hæres inſtitut⁹. in fi. ff. de ac. hr̃. & l. q̃ro. vbi p bart. ff. de eo qui pro tu. & l. is qui hr̃s. §. j. ff. de ac. hæ. quã potẽtiã nõ poſſum⁹ dicere q̃ dubi⁹ ſciat ſibi cõpetere cũ æquiparetur ignorãti, vt per Bar. in l. manifeſtis.

i ¶ Vlterius ad iſtud. Adde gl. & do. ĩ c. ex multiplici. đ đcimis.

POMATES.

k ¶ Abſente parte. Et vltra iſtos duos caſ⁹ hic q̃ valebit renunciatio ſimplex iuris de futuro, ſi eſt iuro firmata. & p Cu. & ibi Ale. in l. is qui hæres. ff. de ac. hæ. & clarè hoc tenet Ang. ĩ l. ſi quis poſthumos. ff. de lib̃e. & poſthu.

POMATES.

l ¶ Et ſpe. Hoc intellige re, & ſpe: hoc ẽ, rã deducta ad eſſe: alĩs em̃ ĩplicaret q̃ q̃dã nobis cõpetunt, cum ſpes ſit de futuro. & ita patet ex exemplis. Barto.

POMATES.

m ¶ Ius reale. Barto. vẽ tenere contrariũ in l. nõ ſolũ §. ſi liberationis. ff. de lib. leg. dum ibi alle. l. poſtq̃ liti. j. eo. niſi dicas q̃ ibi loquit qñ res eſſet pẽdes aduerſarium hic verò ecõtra. vide ẽt Ale. cõſi. xiij. in ij. dubio, volu. j. & ẽt vide ad hoc Ang. Are. ĩ §. idẽ iuris. co. xxv. Inſti. de excep.

POMATES.

n ¶ Nõ valet. & vtrũ ius q̃ cõpetit ſpe, & nõ re, poſsit remitti pacto aut ſimplici renũciatione: & pacto põt tolli: vt hic p Bar. dic q̃ tollit non ipſo iure, ſed ope exceptionis. Ita Raph. cõ. cxliij. col. v. circa fi. & hoc ẽt vr̃ hic ſentire Pau. de Ca. ĩ iij. col. ỹ. reſtat. & ange. are. in §. idẽ iuris. col. xxv. Inſt. de exc. vbi vide plenè p eũ cum duab⁹ p̃ced. & ex ibi no. p eum xxiij. in fi. colliges quę ſit rõ diuerſitatis, ĩter pactũ & ſimplicẽ, ex repudiatiõe. Et đ iſta materia vide ẽt Abb. in c. ex multiplici. extra, de dec. d. de Ro. dec. ccxcj. in nouis. Bal. ĩ l. ſed & ſi quis. §. q̃ſitũ. ff. ſi quis cau. hoc tñ limita vt per Alexã. in l. poſtq̃ liti. colũ. rj. j. eod. p no. per Bar. ibi: vbi vide quę addidi. & q̃ valeat renunciatio facta in iudicio, vide ẽt Ro. conſil. xxij. & Imol. conſi. lxij.

ceſſus, vt ſ, e. ĩ rub. & citatio nõ habet ſolẽnitatẽ, quę requirit vt hic: ergo dicit vitiari. In cõtrariũ dicit Gul. ĩ l. q̃uis. ff. e. p illã & eandẽ l. q̃uis. qa & ipſe patronus volẽs põt citari ẽt ſine venia. Vñ ſi nõ apperet cõtradictio partis: non irritat ꝓpter hoc ꝓceſſus. Dic vt ibi p eũ. Quæro nunqd pater cõtra filiũ agẽtẽ, & veniã nõ petẽtẽ poſsit exceptionẽ opponere, & pœnã qnquagin ta aureorũ petere. Doc. dñt q̃ poſsit. đ quo vide Cy. hic. No. q̃ inter patrẽ & filium nõ põt eſſe lis, in his q̃ pręſupponũt actionẽ ciuilẽ, & naturalẽ, ſed p officiũ iudicis bñ põt eſſe lis. Hoc ꝓbat̃ in l. ſi ſocer. in gl. ibi poſita. ff. ſo. ma. & facit qđ no. gl. ĩ l. Imperator. ff. ad Tre. & l. vbi purè. e. ti. Quòd iſtud ſit verũ ꝓbatur. Pater debet filio alimẽta, & p officiũ iudicis tenet̃: & tñ pater poteſt eſſe in iudicio cũ filio, & econuerſo pro alimentis ſibi præſtandis, vt l. ſi quis à liberis. ff. de liber. agno. Barto.

De pactis.[a] *Rubrica.*

In hac rub. continuabo tibi quaſi oẽs rubricas vſq̃ ad ti. de iu. Imperator dicturus de iudicijs præmiſit de edẽdo, & de in ius vocando: ideo qa poſtq̃ qs eſt citat⁹, qñq̃ cõtigit q̃ amici ſe ponũt ĩ medio: & faciũt q̃ actor faciat reo pactũ gratuitũ: iõ ponit hic ru. de pac. Qñq̃ trãſigit̃: iõ hic ſequitur de trãſactionib⁹. Qñq̃ nullo mõ pñt concordare, ſed oĩno ĩtẽdũt litigare: & tũc eſt neceſſe q̃ iterueniat aduocat⁹: iõ ponit tit. de poſtulãdo. & de aduocatis: et poſtea debet ĩueniri ꝓcurator: iõ põit ti. de ꝓcu. Et qa in p̃dictis qñq̃ alĩq læſi reſtituunt̃ rõne ætatis, vel abſentiæ: iõ cõſequẽter ponit ti. de in ĩte. reſti. poſtea venit liber de iu. &c.

☞ *Fideicommiſſum dicitur conditio.*

Si teſtator grauet filios in morte de reſtituendo, ſi deceſſerit ſine liberis: & in codicillis reuocauit conditionem, uidetur remittere fideicommiſſum.

Renunciare iuri de futuro, quando quis poſsit, & nu. 5.

Ius quod non competit, nec re, nec ſpe, non poteſt cum pacto remitti.

Pactum factum de futura ſucceßione mortui, ualet.

Pactum factum contra uoluntatem teſtatoris, ualet.

Ex conuentionibus innominatis q̃ quis non poßit agere, niſi primò impleuerit ex parte ſua.

Cautio mutiana an habeat locum in cõtractibus remißiuè.

LEX I.

Conditionis.[b] Fideicommiſſum ex futuro euẽtu pendẽs põt per pactũ remitti. h. d, Diuidit̃ ĩ duas partes. Primò ponit dictũ in genere. Scdò ifert ad ſpeciẽ. ſecũda ibi: cũ igit̃ &c. No. principiũ cum gl. dicit tex. cõdõnis[c] incertũ: q̃ totũ ipſum fideicõmiſſum † dicit̃ conditio. No. ad quæſtionẽ[d] quã cõſului. Teſtator grauauerat filios de reſtituẽdo ĩ morte ſi qs deceſſerit ſine liberis: † poſtmodũ ĩ codicillis ademit cõdõnẽ[e] quã filijs ſuis impoſuerat. diceba tur poſtea q̃ fideicõmiſſum debebat̃: quia ſola cõditio fuit adẽpta, ſi deceſſerit añ gra uamen. allegabat̃ q̃ ſola cõditio erat remiſſa: nõ aũt fideicõmiſſum erat adẽptũ. Sed ego cõſului cõtrariũ: & ĩter al's rõnes fuit vna: qa q̃ dicit teſtõr: remitto cõdõnẽ, vr̃ remiſiſſe totũ fideicõmiſſum cõditionale, vt hic patet. Nã cõdõnẽ appellauit totũ fideicõmiſſum. Ratio qua me fundaui fuit iſta: qa etiã ſi diceremus fideicõmiſſum remanere: nullius eſſet momenti. nã tm̃ deberẽ ego tibi, quãtũ tu mihi: & ſic nullũ, vt l. ab omnib⁹. §. ſi à Titio. de le. j. & ibi dixi &c.

Venio ad gl. & oppo. iuri de futuro non
f põt renũciari[f], vt l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub cõ
g ditione.[g] ff. de leg. ij. Sol. † Non põt renũ-
3 ciari ſimplici renunciatiõe, vt in cõtrario, l
ſed p pactum ſic, vt hic dicit̃. Ratio: qa pactũ nitit̃ cõſenſu duorũ, renũciatio conſenſu vnius: iõ eſt maioris firmitatis. Ita dicit glo. magna no. Sed cõtra hoc op. de l. nec nos. j. đ cap. Dicit gl. ibi fuit error. Vel dic
4 ibi erat ius † qđ nõ cõpetebat re, nec ſpe[h],
h iõ nec p pactũ põt remitti. Ita loquit̃ ibi. & m
vide gl. tuam. Item opp. ff. quorũ leg. l. j. §. qđ ait. el. ij. gl. dicit q̃ illud magis accedit repudiationi q̃ pacto. Tu dic, & melius q̃ ibi interdictũ quo. leg. al's bonorũ, hæredibus nõ cõpetebat nec re, nec ſpe anteq̃ adirẽt hr̃ditatẽ vel bonorũ poſſeſsionẽ peterẽt. & iõ p pactũ nõ põt remitti. Vlterius
i ad iſtud [i] op. extra gl. de l. ĩ pluriũ. ff. de acqui. hær. & de cura. bo. dã. l. j. & ff. à quibus app. nõ licet. l. j. §. j. & j. de tẽp. app. l. fi. circa fi. Sol. Gl. in d. l. j. de cura. bo. dã. dicit, q̃ re-
n nũciatio ſimplex ſi qdẽ fuit facta ĩ iudicio, valet: vt ll. cõtrarijs. ſi fiat extra iudiciũ, nõ valet. Ita loquit̃ qđ dictũ eſt ſ. Et iſtud eſt bñ dictũ. Alij dicũt, aut renũciatio fit parte p̃ſente: & valet. Ita loquit̃ hic. Aut abſente
k pte[k]: & nõ valet: vt d. l. ſi ita. §. ſi ſub cõditione. cũ ſimi. Et ideo ſi fit in iudicio, valet ꝓpter p̃ſentiã ptis, vel iudicis. Iſta eſt opi. Iac. de Are. q̃ placet mihi: licet qdã contra: qa verba renũciatiõis facta parte p̃ſente habẽt vim pacti obligatorij de nõ petẽdo ĩ futurũ: vt l. tale pactũ in prin. ff. de pac. Pro declarãda igit̃ iſta materia perfecti⁹ q̃ teti gerim in ſolone cõtrariorũ: diſtingue tres caſus. Quędam ſunt iura, q̃ verè competũt
l nobis re & ſpe. [l] Quædã, q̃ nobis cõpetũt ſpe, & nõ re. Quædã, q̃ nobis nõ cõpetunt nec ſpe, nec re. Prio caſu, ſi quidẽ illa iura nobis competũt re abſq̃ aliquo facto nr̃o, ex diſpõne legis vel teſtatoris: vt legata, q̃ à die mortis quærunt̃ ignorãti: & hæreditas, q̃ quærit̃ filio ſuo ignorãti: tũc põt repudiari, & p pactũ remitti. & nõ eſt dubiũ: vt l. fi. j. de rep. hær. & l. ſi qs ita. ff. de cõd. iſti. & qđ ibi no. l. ſeruũ filij. §. j. ff. de lega. j. Si verò nobis cõpetũt ex aliquo facto nr̃o tũc ſi eſt ius ꝓnale, nullo modo põt tolli renũciatiõe, ſed requirit̃ pactũ factũ parte p̃ſente qđ apparet: qa alteri paciſcẽdo, alteri non acquiritur: vt l. fideiuſſoris. & ibi no. ff. đ pac. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de ver.
m ob. Si verò eſt ius reale: [m] tũc ius poſſeſsiõis põt perdi ſimplici renũciatione: ius dñij non: vt l. ſi qs §. dria. de acq. poſ. Quando q̃ eſt ius, qđ competit ſpe, & non re: & tunc per pactũ põt remitti: vt hic. Simplici verò renũciatione dic, aut fit parte præſente: & idem, quia habet vim pacti: vt l. tale pactũ. in princ. ff. de pac. Si parte abſente: tunc in iudicio valet: vt l. j. de cur. bo. dan. & ibi no. cum ſimilibus alleg. ſ. Si extra iudicium: non va
n let: vt[n] l. ſi ita, §. ſi ſub cõditione. ff. de leg. ij. cum ſi. Quandoq̃ eſt aliquod ius, qđ non competit, nec re, nec ſpe: & iſtud ſi quidem verba renũciationis, vel pacti, ſapiant diſpoſitionẽ de pręſenti, nullo modo ad aliud ius futurũ porrigunt̃: vt j. de capti. l. nec nos. ff. quo. leg. l. j. §. quòd ait. Sed ſi verba pacti porrigerẽtur in futurũ, hoc modo: ſi quo tpe res ad me ptineret, etiã ex cã de futuro, facio tibi pactũ de nõ petẽdo. & ſimiliaverba, tũc puto q̃ illud valeret: ar. ff. de verb. ob. l. ſi rẽ meã. facit ad hoc ff. de vſuc. l. cum vir. qđ ibi nota. Modò expeditus ſum de primo.

Oppo

Opp.q̃ nõ valeat tale pactũ:qa est de futura succesſione vt j.e.
a tit.l.fi. [a] & de colla.l.pactũ. Sol.gl.hoc optimè:hic tractať †de
5 ſucceſsione iã mortui:ibi de ſucceſsione viuẽtis. Et vide gl.ex
qua no.q̃ p̃ fideicõmiſſum iniũctũ inter fratres nõ ſuccedit fra
ter fratri:ſed ſuccedit defuncto. ideo iſtud pactũ eſt de hæredi
tate defuncti:nõ de hæreditate viuẽtis.Itẽ op. volũtas teſtato
ris eſt lex:vt in auť.de nup.§.diſponat. ſed pactũ cõtra l.nõ va
let:vt j.e.l.pacta q̃ cõtra ergo nõ valet pactũ cõtra volũtatẽ te
ſtatoris.Sol.hic teſtator nõ ꝓhibuit fieri pactũ. Et vide gl.vi
6 dete†dñi:innuit iſta gl.q̃ pactũ cõtravolũtatẽ defuncti,nõ poſ
ſet fieri.Truffa eſt,ſi pactũ eſſet prohibitũ per defunctũ fauore
alicuí⁹,poſſet fieri pactũ cõtra volũtatẽ defuncti,volẽte illo,in
cui⁹ fauorẽ teſtator diſpoſuerat:vt ff.de leg.ij.l.cũ pater.§.libe
ris.de leg.j.l.nihil.§.j.j.de fideicõ.l.quoties.q̃ ergo dicíť,volũ
tas teſtatoris eſt lex : verũ eſt in fauorẽ eius,in cui⁹ fauorẽ diſ
poſuit.ſed hic pactũ fuit factũ inter eos in quorũ fauorẽ fuit fa
cta diſpoſitio:ideo ſi teſtator ꝓhibuiſſet nihil releuaret. Opp.
vlterius,q̃ iſtud pactũ debeat irritari,quaſi nõ ſecuta cã,ꝓpter
quã pactũ fuit factũ:nã iſte fili⁹ nõ deceſsit ſine liberis. Sol. vt
in glo.& bñ.Itẽ opp.& vr̃ q̃ hæc lex ſit malè ſituata:nã debuit
poni in tit.j.de trãſac.Sol.Dicit gl.ille tit.loquiť qñ res eſt du
b bia ꝓpter lit.cõte. [b] hic qñ eſt dubia alia rõne:tũc eſt magis pa
ctũ,q̃ trãſactio. Ego dico,q̃ etiã ſi eſſet trãſactio,optimè ſtaret
in hoc ti.qa hic titul.eſt gñalis ad oĩa pacta, trãſactio eſt pactũ:
ergo &c.Quæro, poſito q̃ filius illũ ſextãtẽ nõ tradidiſſet : an
7 poſſet agi cõtra eũ vigore hui⁹ cõuẽtiõis? Breuiter†aduerte:
ex iſtis cõuẽtioníb⁹ innoĩatis nõ põt agere ille, q nõ impleuit
cõtractũ ex parte ſua:vt l.naturalis.§.j.ff.de p̃ſc.ver.& l.ex pla
cita.j.de re.ꝑmu. Mõ ad ꝓpoſitũ qñ verba cõuẽtiõis fuerũt ita
cõcepta:dabo tibi ſextãtẽ, vt nõ petas fideicõmiſſum iniunctũ
inuicẽ à pr̃e:& tũc iſte ſextãs nõ poſſet peti. Rõ:qa ille,q ꝓmi
ſit,nõ põt vnq̃ implere cõtractũ ex p̃te ſua. Si enim nõ peto ho
die,poſſum petere cras:iõ ſi nõ põt ĩplere ex ſua p̃te, nũq̃ habe
bit actionẽ ex tali pacto. Sed ſi verba cõuẽtiõis eſſent ita cõce
pta:do tibi ſextantẽ.vt tu remittas ius fideicõmiſsi:certè iſtud
remitti,p̃t fieri ĩcõtinẽti:& iõ ĩpleto cõtractu ius remittiť:& ſic
hẽret actionẽ. De hoc dicã plenè.j.ti.j.l.ſiue apud acta. & vide
gl.no.Quærit gl.qñ fuit cõuẽtũ:vt nõ peteret,an pr̃eſtãdo cau
8 tionẽ† Mutianã impleat cõtractũ ex p̃te ſua? Gl.dicit q̃ nõ al'r
vr̃ dicere in d.l.ſiue apud acta.& ibi dicã. Et hãc gl.no. qa hæc
gl.vr̃ tenere,q̃ cautio Mutiana nõ habeat locũ ĩ cõtractíb⁹. Di
cã vobis in d.l.ſiue apud act.& dixi ĩ l. Mutia.de cõ. & de.&c.

Conditiõis. Ius fideicõmiſsi cõditiõalis depẽdẽ
tis ex euẽtu,põt remitti p̃ pactũ.h.d.
Et diuidiť ĩ duas p̃tes:qa priò põit dictũ ĩ gñe:ſcdò ĩfert
ad ſpeciẽ.Scda ibi:cũ igiť. Op.& ſum.ĩ gl.dr̃ hic q̃ talis remiſ
ſio valet cõtra de l.ſi ita ſcriptũ.§.ſi ſub cõditiõe.de le.ij.Soluit
gl.q̃ renũciatio iuris futuri ſimpl'r non valet,vt hic. & eſt rõ q̃
eſt ĩ gl.Sed cõtra dictã ſo.op.de l.nec nos.j.de cap.& poſtli.reſ
uer.Solue vt ĩ gl.Itẽ op.de l.j.§. q̃ ait.el.ij.ff.q̃.leg.Sol.gl.q̃ ibi
illud magis accedit repudiatiõi q̃ pacto. Iſta ſol.vr̃ cõtraria ſo
lutiõi p̃cedẽtis cõtrarij de §.ſi ſub cõditiõe.qa in d.§.q̃ ait.in
teruenit cõſenſus duorũ:& tñ nõ valet iſta renũciatio, neq̃ no
cet. Quare potes ſoluere meli⁹ q̃ ibi illud ĩterdictũ nõ cõpete
bat hr̃dib⁹ añ aditã hr̃ditatẽ:neq̃ re,neq̃ ſpe:ſed ĩ §.ſi ſub cõdi
tiõe.ſaltẽ ſpe cõpetebat illud ius.& ita ẽt ĩ lr̃a nr̃a.Sed ĩ §.ſi ſub
cõditiõe.renũciatio nõ valet,ꝓp rõnẽ,q̃ gl.aſsignãt. Sed cõtra
p̃dicta ĩſtať de l.j.ff.de cu.bo.dã.&q̃ ibi no.de l.is q hęres.ff.de
acq.hęr.Pro quorũ ſol.dicas ſic,q̃ q̃ddã eſt ius,q̃ cõpetit re, &
ſpe. Quoddã eſt ius.q̃ cõpetit ſpe tm̃. Quoddã eſt ius , q̃ neq̃
re , neq̃ ſpe mihi cõpetit. Prĩo caſu aut cõpetit mihi ſine facto
meo aliq̃ aut ex aliq̃ fct̃õ meo.Prĩo caſu pone exẽplũ ĩ legato,
q̃ q̃riť ignorãti:vt cũ pr̃.§.libertis.ff.de le.ij.Itẽ ĩ hr̃ditate q̃ de
ferť filio ſuo : tũc nõ eſt dubiũ,q̃ iſti iuri põt renũciari ſimplici
renũciatiõe:vt l.fi.j.de repu.hr̃.l.ſeruũ filij.§.j.de le.j.Scdo caſu
dic,q̃ aut eſt ius p̃ſonale , & nõ põt ſimplici renũciatiõe repu
diari:qa nec alteri q̃reret:vt l.fideiuſſores.& q̃ ibi no.ff.eo. Si
verò eſt ius reale,& tũc aut poſſeſsiõis.aut dñij.ſi poſſeſsionis:
p̃diť ſola repudiatiõe eo ipo q̃ deponit aĩm: ſi dñij, dic nõ p̃diť:
vt l.ſi q̃s.§.dr̃ia.ff.de acq.poſ.Scdo caſu principali, vbi cõpetit
ius ſpe tm̃, aduerte:qa aut iſtud ius repudiať p̃ pactũ : & valet,
vt hic. Aut repudiať ſimplici renũciatiõe:& tũc dic ſc̃dm. Iac.
de Are.q̃ aut renunciatio fit parte præſen
te,& valet,& operatur.imò dicitur habe
re vim pacti.Ita intelligit Iac.l.tale pactũ.
in prin.ff.eo.Aut fit parte abſente:& tunc
aut in iudicio,& valet:vt d.l.j.de cur.bon.
dam.& ibi no.ſimile not.in l.is qui hæres.
de acqui.hæ.& l.in pluriũ.eo.ti.ſi verò fiat
extra iudiciũ,tũc non valet:vt l.ſi ita ſcríp
tũ.§.ſi ſub cõditione.de leg.ij. Tertio ca
ſu principali,vbi eſt ius quod non cõpetit
mihi,neq̃ ſpe,neq̃ re:tũc talis renunciatio
nõ nocet:vt l.j.§.qd̃ ait.el ij.ff.quorũ le.qd̃
eſt verum,niſi verba haberẽt ſe per modũ,
q̃ poſsint trahi ad futurũ ius:puta ſi conti
gerit mihi in futurum habere aliquod ius
in tali re:ex nunc remitto per pactũ omne
ius in futurum cõpetẽs:talis remiſsio poſ
ſet operari:ar.l.ſi rẽ meã.ff.de ver.obl.Sed
iuxta p̃dicta q̃ro,quę eſt ratio q̃ põt renũ
b ciari iuri p̃ſenti,& nõ iurí futuro. Do.Iac.
hic aſsignat hãc rationẽ,q̃ ille,q renũciat,
videť velle à ſe abdicare aliqd:ſed abdica
re nõ põt id qd̃ nõ habet. Nã velle eius eſt,
cuius eſt nolle:vt in reg.iu.Sed velle nõ di
citur,quo ad abdicationẽ id,qd̃ habere nõ
põt,cùm pẽdeat ſub conditione de futuro:
& ideo renũciatio iuris futuri non valet.
Poteſt eſſe et alia ratio:quia renũciatio fit
per verbum præſentis tẽporis, quod tem
pus preſens non cõprehẽdit futurũ tẽpus:
vt l.ſi à colono.ff.de verb.obli.Et ideo renũciatio iuris futuri
nõ valet.& iſta eſt ratio.Item op.& videť q̃ iſtud pactũ nõ va
leat:quia pactũ de futura ſucceſsione nõ valet:vt l.fi.j.eo.Glo.
ſoluit q̃ hic nõ fit pactũ de ſucceſsiõe viuẽtis:puta q̃ frater nõ
ſuccedat fratri:ſed pactũ fit q̃ ex cauſa fideicõmiſsi nõ petatur
legitima portio.Op.diſpoſitio teſtatoris eſt lex.in §.diſponat.
in auť.de nup.col.iiij.Sed pactũ cõtra legẽ nõ valet:vt l.pacta.
j.eo.Sol.gl.p interpretationẽ:quia illud pactũ dicíť cõtra l.qd̃
eſt prohibitũ fieri.Innuit ergo gl.quã no.q̃ cõtra diſpoſitionẽ
teſtatoris nõ poſsit fieri aliquid per modũ pacti.qd̃ eſt falſum,
vbi ille,cui eſt ꝓhibitũ,poteſt facere pactũ,vel cõſentire cõtra
volũtatẽ teſtatoris:vt l.cũ pater.§.libertis.ff.de leg.ij.l.nihil ꝓ
poni.§.j.de lega.j.l.quoties.j.de fideicom.Item oppo.& videť,
cùm ceſſat cauſa,propter quam fuit factũ illud pactũ:videtur
ceſſare ipſum pactũ:vt l.generaliter.s.de epiſ.& cle.Sol.q̃ ha
bere liberos nõ fuit cã finalis,ſed impulſiua:ſed remiſsio iuris
fuit cã finalis,vt daret ſextãtẽ.Itẽ opp. & videť q̃ hæc lex non
ſit bene ſituata ſub hoc ti.Sol.vt in gl.Quærit glo.de duobus.
Primò quęrit gl.ſi iſte ſextãs nõ fuerit traditus:nũquid poſsit
agi vt tradať? Glo.dicit q̃ ſic.cõſiderãda tñ ſunt verba.Nam ſi
verba fuerint dicta per hũc modũ:do vel ꝓmitto dare ſextãtẽ,
vt nõ petas fideicom.tunc videtur quòd non poſsit peti,ſi nõ
eſt traditus.Ratio eſt:quia ille,qui ſextãtẽ petit,nõ põt imple
re cõtractũ ex parte ſua.Quęrit gl.nũq̃d hoc caſu poſsit inter
poni cautio Mutiana.Glo.vr̃ dicere q̃ nõ:qa cautio Mutiana
nõ põt habere locũ,niſi invltia volũtate.Ita no.gl.in l.Mutia
næ.de cõdi.& demõ.Cõtrariũ vr̃ in l.ſiue apud acta.j.ti.proxi.
verũ eſt q̃ Gul.ĩ l.iij.ff.de cõd.ob cau.tenuit cõtra hãc gl.Bar.

1 ☞ *Pactum uerũ requirit præſentiam partis:ſed pactum tacitũ inducťũ à lege,non.*

LEX II.

Poſt venditionem. Conuẽtione facta cum
procuratore in rem ſuã,
ex parte rei liberať reus exceptione pacti tacíti.h.d.no
tabiliter lex.Opp.& videtur,quòd reus ſit liberatus ipſo iure:
l.ſolutionem.ff.de ſolutio.Sol.ibi emptor ſuſcipit iudiciũ aĩo
nouãdi:hic nõ.Quæro,cũ quo videť factũ iſtud tacitũ pactũ?
Gloſ.dicit inter creditores,& reũ principalẽ. Et vide gloſſam
contra.quia pactũ requirit præſentiam perſonæ,& cõſenſum:
vt l.j.ff.eo.ſed hic hęres nõ erat præſens,qñ emptor conuenie
batur:ergo non eſt factũ pactum ſibi.Et ideo poſſumus dicere
quòd gloſſa non dicit bene.Sed pactum videbatur factum i
ſtis emptoribus,quòd pactum prodeſt hęredi:quia illi empto

POMATES.

a ¶ L.ſi.Aduerte etiã q̃ d.l.fin.videť obſta
re Bart.dũ alle.l.ſi rẽ meã.niſi dicas qd̃ dí
ctũ Bar.debet intelli
gi ĩ caſu poſsibili qñ
põt fieri pactũ ſuper
hr̃ditate viuẽtis:puta
hoĩs ĩcerti:iux.l.iij.§.
de illo.ff.ꝓ ſoc.vt vi
debiť in d.l.fin.& dũ
Bar.hic etiã alle.d.l.ſi
rem meã. Vide quid
p̃ hoc ſcripſi ad Bart.
in l.quod ſeruus.ff.de
condi. ob cau.& ad
hæc vide Rom.cõſil.
xxij.col.j.& Imo.cõ
ſi.lij.& Cardi.conſil.
cxxix.col.j.& Socin.
conſil.ccxxx.

POMATES.

b ¶ Litis cõte.Aduerte
tñ q̃ gl.nõ dicit hoc
q̃ ille ti.loquať tantũ
qñ eſt res dubia pro
pter litẽ:non aũt alio
mõ : qa hoc eſſet cõ
tra l.j.ff.de trãſa.& ſi
dicať:quare ergo iſta
lex non fuit poſita in
titu.j.ſicut.l. de ali.in
ij.reſponſo. reſponde
tur q̃ ſic placuit cõ
pilatoríb⁹ : & in hoc
nõ erat ius,vt hic p
eũ.& vide hic Alex.

a ❧POMATES. ¶ Inducit à lege. Vide Bal. ī rub. C. q admit. in vlt. col. in viij. q. & Bar. cōsi. xx. col. xx. in fi. vol. & q̄ sit vtilitas in terminis. l. nr̄æ, an pactū dicat expressum vel tacitū? dic q̄ in terminis. l. nr̄æ nō est sublata naturalis obligatio, quia hæres tenebat, sed tm̄ ciuilis elisa: si verò pactū fuisset sublata naturalis. Ita vr̄ velle Bar. in l. rescriptū. §. fi. ff. eo. & in l. pacta quæ cōtra. in ver. venio ad secūdā. j. e. dū alleg. d. §. fin. in d. l. rescriptū. ff. eo. posset dici q̄ tale pactū iudicat eo q̄d p̄sumit, q̄ vēditor hęreditatis sit cōtēt? q̄ emptor satisfaciat creditorib?, cū sit vtile: & certè itellect? bar. nō est verus: qa illo attento deberet dari exceptio doli hæredi, put loq̄t text. ī d. §. fi. nō autē pacti taciti: vt hic dicit tex. & vide Paul. de ca. ad istū tex. in l. fi cū emptor. ff. eo. in ij. col.

b ¶ Tene menti. Adde Fede. cōsi. cclxvij. & cōsulit Ro. consil. cc xcv. cōtra cōem opi. Cy. q̄ donatio facta absenti valeat absq̄ nuncio, vel epistola, dummodo aliqualiter certificetur.

c ☞ In ỹ. oppo. q̄ exceptio. Ibi: q̄ ex actu: Aliqui codices ita habēt: q̄ ex actu, q̄ iducitur p̄ ipsam l. &c. vel posses legere: q̄ ex actu q̄ fit in iudicio, &c. Alex. Losæ?. ❧POMATES.

d ¶ Ex post facto. In quantū aūt dicūt doōes post gl. q̄ seruus in ipso contractu pōt dño p̄iudicare: dic q̄ idē est si incontinenti pòst paciscat: vt ī l. j. §. fi. ff. de stip. ser. q̄ l. ad hoc adducit Imol. in l. iudex postquā. in ix. col. ỹ. fi. extra gl. ff. de re iudi. facit l. lecta ỹ. dicebā. j. fi cert. pet. ❧POMATES.

e ¶ Renunciatio causę. Vide Alex. cōsil. xxij. col. ij. vol. j. vbi vltra hic tradita p eū dicit cōiter reprobari istud dictū Barto. Ex dicto tñ Bar. hic habes colligere limitationē ad regulā. l. cum de indebito. ff. de proba. l. elegāter. §. q reprobos. ff. de pig. act. l. cū aurū. ff. de solu. tñ restrictio nō fit: imò potiꝰ extensio, qñ p talē restrictionē actus redderet inutilis. Ita vult Bar. hic dū all?. l. illud de acq. hæred. facit q̄ in simili dicit gl. in l. nulla. s̄. de epis. & cle. q̄ lex noua extēditur ad correctionē legis antiquæ, qñ alias redderetur inutilis. vbi vide quæ posui.

f ❧POMATES. ¶ §. fi. Sunt qui dicunt quod §. fi. in d. l. properandum. non probet. dicentes q̄ vbi videtur casus specialis in tutore, vel curatore negligente. Sed certè hoc non est verum: imò remouet specialitatem, dum vult quod minori currat tempus instantiæ: vt & in alijs: licet non tollatur ius.

g ¶ L. Titia. Adde Ro. idē tenētē eiꝰ cōsi. cccexxxj. & inquātū Alex. all?. Rotā dec. suis q̄ renūciās liti, & causæ: nō cēset renunciare beneficio vide latè dec. cccvj. in nouis. de renū. & ibi an requirat p̄sentia, & renūciās liti, causæ & beneficio, nisi possessionē dimittat, tenetur ad fructus perceptos: vt ñdē do. decidūt dec. clviij.

h ¶ Aduerte: dico. Vtrū videatur renunciare liti, & causæ. videtur q̄ nō, per c. dudum. de elec. in ver. liti & causæ dic q̄ emanauit gratia tollendi dubitationes. vide tex. in c. cū pridē. de pac. in ver. liti cedere: & ab infestatione mona. cessaret, ratione: vt s̄. vide do. Car. qui allegauit hic Bart. dicere quod si parti remisit instrumenta videtur renunciare liti, Sed Bar. hic hoc non dicit. Andre. Barba.

res erāt eius procuratores, licet in rē suam vt l. rescriptum. §. fi. cum l. seq. ff. eo. vel dic verius sustinēdo gl. † q̄ pactum verum & expressum requirat præsentiam personæ. Ita loquitur l. j. ff. eo. Sed pactum tacitū, q̄ 1
a inducitur à lege[a], ex aliquo facto, non requirit personæ præsentiā, vt hic. quod per
b petuo tene menti[b], &c.

POst venditionem.

Agēdo creditores cōtra emptorē hæreditatis, quæritꝰ exceptio taciti pacti vēditori. h. d. Opp. dicitꝰ hic, q̄ vēditor videt̄ se posse defendere per exceptionē. cōtra: quia ipso iure est liberatus: vt l. solutionem. ff. de solu. Soluē vt in gl. Dicitꝰ in tex. exceptionē taciti pacti. quæro inter quos videatur esse factū istud pactum. Gl. prima dicit, quòd est factum inter vēditorem, & creditorem. istud nō est verū. Ratio: quia cùm pactum habeat consensum, requirit præsentiā partis: vt l. j. ff. eo. Sed venditor nunq̄ fuit præsens, vt ex tex. colligitur: ergo malè dicit. Tamē sustine glo. secundùm domi. Iaco. quòd est verum, quod pactū expressum requirit præsentiam partis, vt in contrario: non tacitū ☞ vt hic. Opp. quòd exceptio ista non possit competere hęredibus, seu venditori, cū
c nō fuerit pręsens. Soluūt Moderni[c] quod ex actu, qui fit tacitè iudici per ipsam legē semper exceptio pacti operatur sine præsentia: ita hic ex actu spontaneæ susceptionis lex vnum tacitum pactum inducit: & ideo prodest etiā absenti: vt in simili probatur in l. item quęritur. §. qui impleto. ff. locati. vbi lex quod fortius est ex actu inducit pactum obligatorium, & per absentiam. Et per hoc soluūtur omnes leges sci licet. l. consensu. ff. de actio. & obliga. cum glo. sua. & l. Labeo. ff. de pact. quæ requirunt pręsentiā, vel nūcium. vel epistolam inter absentes, in omni actu inter viuos. Quærit glo. fina. quam signa, quid si vnus creditor egit contra vēditorem hæreditatis, alijs nunquid præiudicat. Glossa dicit quòd non. Barto.

LEX III.

SEruus. Summarium patet ex l. ipsa. Oppo. de l. fin. j. de acqui. poss. Sol. Glossi. distinguit, & bene. Et breuiter capias sic: aut loquimur in acquirendis, aut iam quæsitis. Si in iam quæsitis tūc aut de linquendo, aut contrahendo. Si in contrahendo: aut in ipso contractu, aut ex pòst
d facto[d]. Modò habes gl. tuam, quam vide.

SEruus. Seruus paciscendo potest dñi conditionem meliorem, non deteriorem facere. h. d. Oppo. de l. fi. j. de acqui. pos. & l. iij. j. de hære. instit. Solue, q̄ contraria loquuntur in quęrendis: hic verò loquitur in iā quæsitis. Distinguit tamen gl. notabiliter quod aut nos loquimur in delictis, aut in contractibus. Si in contractibus aut in re peculiari, aut dominica. Et si in peculiari not. regulam, & septem casus exceptos in gl. quam no. Bar.

1 ☞ *Pactū seu renūciatio facta sup re aliqua, porrigitur etiā ad præābulū ipsius rei.*
2 *Renunciatio facta instantiæ, ut ualeat: intelligitur quòd sit renunciatum causæ. & nume. 4.*
3 *Per lapsum temporis, quando uideatur renunciatum instantiæ, & causæ.*
4 *Renunciatio instantiæ per quæ uerba fiat.*
5 *Renunciatio instantiæ, an possit fieri etiam ante litem contestatam.*
6 *Renunciatio instantiæ, quando possit fieri parte absente. & nu. 12.*
7 *Effectus renunciationis, quando renunciatur iuri & causæ.*
8 *Exceptio quæ oritur, ex renunciatione facta liti, impedit litis ingressum.*
9 *Si instrumenta sunt relicta in manu iudicis, an dicatur renunciatum liti.*
10 *Procurator quando possit renunciare liti, & exceptionibus.*
11 *Quando renunciatur liti tacitè, uel expresè: an necessariò requiratur causa.*

POstquàm. Breuiter, hoc dicit: Qui renunciat liti motæ, videtur renūciare liti & causæ. h. d. Opp. extra gl. pactum non porrigitur ad aliam rem, quàm de qua est actum: vt l. si vnus. §. pacta. vers. & in summa. ff. eo. sed hic fuit renunciatum liti tantū, hoc est instantiæ: ergo non debet porrigi ad casum: vt ipsum
1 actionis ius videatur esse remissum. Solu. † Domini. pactū seu renunciatio non porrigitur ad aliam rem. cōcedo, nisi illa res sit præambulū ipsius renunciationis de necessitate: vt l. illud. de acqui. hære. Et est ita in proposito. nā de iure isto nō potest renunciari instantiæ. postq̄ lis est mota: vt l. edita. s̄. ti. ij. Sed si
2 volo renūciare ipsi causæ, possum. Vnde † ad hoc vt valeat re-
e nunciatio facta instātiæ: intelligitur q̄ præcedat renūciatio[e] causæ, sine qua instantiæ renunciari nō pōt. ita loquitur hic. & hoc perpetuò tene mēti. Opp. & sum. in gl. in fi. j. de iudi. l. pro
f perandum. §.[f] fi. Sol. † quædā est renunciatio tacitæ instantiæ,
3 quæ fit per cursum temporis: & per illam nō videtur renūciari causę, seu iuri: vt ibi. Ratio est: quia à iure statuitur tēpus instantiæ solū, & nō causę: sed si à iure, vel à iudice statueretur tē pus instantiæ, & causæ: tunc per cursum tēporis renūciaretur vtriq̄: vt j. de app. aut. ei qui appellat. & j. qui accu. non pos. l. si
g ea. ff. de accu. l. Titia[g]. Modò quæro, & sequor gl. per quæ verba fuit facta ista renunciatio. Tex. videtur quod per hęc verba renuncio liti. hoc videtur etiā velle gl. j. Secunda glo. videtur ponere alia verba, quod dixit se nunquā venturū ad causam.
4 Et vide istas gl. Sed † quocunq̄ modo fiat, non curo: quia cùm nō possit renunciare instantię, nisi renunciet iuri: intelligitur procedere renunciationē iuris, vt d. l. illud. Et idem dico si dixit, renūcio instātiæ: nā p̄ hoc videret renūciare iuri in dubio: vt dixi. Sed si diceret, renūcio instātiæ reseruato mihi iure causæ: tūc ista renūciatio nō valeret: quia renūciatio instantiæ, & nō causæ nō valet: vt arg. l. si quis vi. §. differētia. de acqui. pos.
5 Quæro, quo † tempore debet fieri ista renunciatio? Dicit glo. post litem contesta. & hoc probat iste text. dum dicit, postquā liti de prædio motæ, &c. ergo à contrario ante lit. contest. non valeret renunciatio, nisi per pactum: vt vidistis. s̄. eod. l. j. & vide glo. Pet. de Bel. pertica videtur dicere, quòd etiam ante litis contestationem valeat hæc renunciatio, si fiat in iudicio: vt dixi suprà eodem l. j. si extra iudicium, tunc verum diceret gl.
h Aduerte: dico[h] quòd secundùm tempora ista gloss. dicit veritatem: quia ante lit. contest. potest quis renunciare liti, seu instantiæ tantùm, ita quod nō causę. nec enim cogebatur quis procedere: sed circunducebatur edictum: vt l. & post edictum, ff. de iudi. Et habetis j. de iudi. l. properandum. §. j. Vnde tunc cùm renunciatio causæ nō esset necessarium præambulum ad renunciationem litis, seu instantiæ: hodie verò post actionem positam, & parte citata non potest actor desistere: vt in authē. qui semel j. quomodo & quand. iud. Et ideo tunc esset eadem ratio, quæ est in hac l. post litem contestatā. Sed si aduersarius non esset citatus, procederet dictum gl. Nec obstat quod dicit Pet. quod renunciatio in iudicio habet vim pacti: quia concedo istud in eo, in quo quis vult renunciare: sed hic non vult renunciare causæ vt est causa; quare ad illam causam non ex-

tendatur

tendat talis renũciatio: cũ possit renũciare instãtiæ,retẽto sibi illo iure causæ. Quæro,vtrũ ista [a] renunciatio requirat partis præsentiã. Glo. dicit quod nõ curo:quia põt fieri parte præsente,& absente. & vide gl. Istud †quod gl. dicit, ꝙ valeat absente aduersario:intelligo qđ est verũ,si ibi iudex est præsens, tãquã publica persona recipiẽs ꝓ aduersario: aliàs absenti nõ ꝓdest: vt l.certũ.§.si quis absente.ff.de cõfes.& l.fi.de interro.act. Nõ obst.gl.quæ est in l.nõ solũ.§.si liberatiõis verba.ff.de lib. leg. vt ibi dixi. Quæro vltimò,quid ista renũciatio tribuat aduersario,†eo casu,quo videt renũciari iuri,& causę. Rñ.breuiter: quãdoq; actor renũciat causæ,per hoc quærit reo exceptio pacti,vel doli. Ita loquit hic. Ita intelligit gl.in d.l.nõ solũ.§.si liberationis verba. Quãdoq; renũciat reus:& tũc si quidẽ actor habebat actionẽ quæ elidebatur exceptione:per ista verba paratur actori replicatio eadẽ ratione,qua actore renũciante paratur reo exceptio. Sed si ipse actor nullã habebat actionem: ex ista renũciatione, vel pacto,ipsam nõ põt cõsequi:vt l.iuris gẽtiũ.§.quinimo.& l.si vn⁹.§.pactus.ff.eo.tit. Vltimò no.vnũ ꝙ exceptio quæ †orit ex hoc pacto,vel renũciatione facta liti, impedit litis ingressum. Et sic põt opponi ante lit.cõtes. & impedit eã. hoc apparet ex isto tex. in duob⁹. Primò ĩ eo ꝙ dicit, cãm finitã,&c. Nã exceptio rei finitæ. sine dubio impedit litis cõte. vt extra de lit.cõte.c.j.li.vj.& l.elegãter.§.si qs post.ff. de cõdi.inde. Itẽ ex eo ꝙ dicit:instaurari posse,nulla rõ ꝓmittit.q̃ verba respiciũt ipsum ꝓcessum ad impediendũ eũ.quasi dicat, lis de nouo nõ poterat inchoari:ergo ĩpedit litis cõtestationẽ.

QOst quàm liti. Lis finita per pactũ non põt resuscitari, vel restaurari. h. d. Quæro,qđ si pars renũciat liti,nũquid vĩ renũciare instãtiæ. Q̃nq; pars renũciat instãtiæ tm̃: & iste casus nõ est dubi⁹,nunqd instãtia possit ꝓgari de cõsensu partiũ. Gl. est in l.ꝓperandũ.post prin.de iud. Q̃nq; pars renũciat omni iuri & liti & instãtiæ:& adhuc iste casus nõ est dubius. Q̃nq; pars renũciat simplr liti:& tũc est no.gl.hui⁹ l. q̃ dicit, qđ in dubio. Sed quæro,ad quid renũciatio hæc ꝓsit. Dic scdm Iac. ꝙ si renũciat actor,doli exceptio quærit reo,etiã si esset absens, scdm qđ sentit gl.hic:& idẽ in l.nõ solũ.§.si liberatiõis.ff. de lib.leg. Si verò renũciat re⁹:tũc põt ꝓdesse actori in hoc qa si re⁹ habebat aliquã exceptionẽ,q̃ poterat opponi cõtra actorẽ, ꝓ talẽ renũciationẽ actor poterit replicare. Sed q̃ro, ꝓ q̃ verba fiet hæc renũciatio. gl. secũda hui⁹ l. dicit, ꝙ fit renũciatio ꝓ hæc verba, Promitto ampli⁹ nõ venire ad causam. Istud est no. dictũ,quare renũciãdo causæ videat renũciare toti iuri:& ita habet locũ hæc l.qđ est notabile. Quæro:qd si dicat simpliciter nõ auctrũ an ex hoc inducat renũciatio:an censeat malã causam fouere ex hoc dicto? Et dico quod sic:vt l.maritus.§.si negauerint. ĵ.de adul.cũ sua gl.& nitit probare per l.si aduersarius.de fide instr. Quid si relinquo instrumẽta in manu iudicis:†an videar renũciare liti? Videt posse potius dici quoddã pactũ de nõ petẽdo:arg.huius l.cum iudex videatur obtinere locũ partis: vt l.si ob causam.ĵ.de euic. Pro hoc expresse in c.cũ pridem.extra de pac. Sed nũquid sicut ego renũciare possum, ita etiã procu-
10 rator†meus? Gl.in c.cũ pridẽ.præalle.expresse tenet sine speciali mãdato renũciantẽ dño nõ nocere. Sed nũquid ꝓbationibus,& exceptionibus dilatoriis,& perẽptoriis procurator simpliciter cõstitut⁹ ad litẽ possit renũciare,quãuis nõ habeat speciale mãdatũ ad renũciandũ? Inn. tenet ꝙ possit;& imputet sibi,q talẽ elegit. Hoc ipse not.in c.cũ olim.in vlt.gl.extra,de offic. deleg. Puto tn̄ quod liti sine speciali mãdato renũciare nõ possit:quãuis dns instantiæ factus sit per contestationẽ litis:vt l.procurator.& l.nulla.ĵ.de procu. Sed quæro nũquid in renũ
11 ciatione tacita,†vel expressa sit necessaria aliqua causæ expressio. Pro hoc arguẽdo dici põt certum est, ꝙ renũciatio inducit pactũ vt hac l. sed in pacto liberatorio, aliàs exceptione tenẽte nõ est necessaria causa:vt l.creditori.ĵ.e.& l.tale pactũ.in prin. ff.eo.ergo nec in renũciatione tacita.vel expressa. Probat hoc expresse quod nõ sit necessariũ causam inquirere. in gl.ĵ. in c. super hoc.extra de renun.ibi dũ dicit: aliàs necesse nõ habere: &c. Et si militat hoc cũ de beneficio agit, & circa spiritualia, quæ maioris sunt põderis:multò fortius in his,in quib⁹ de tã-
12 to præiudicio non agitur. Item quærit gl.quando†noceat ista renunciatio. sufficit,dicit gl.quod lite tantùm mota:& sic lite non conte. dicit verũ secundũ ista iura,secundum quæ actore absente nõ contrahebatur eremodicium:vt l.& post edictũ.§.ĵ. ff.de iud.sed secũdũ iura hodierna,qa etiã ante lit.cõte.actore absente procedit glos. nõ procedit,nec dicit bene:quia etiã si fieret ante litem contesta.renunciatio,noceret:cùm ante litem contestatam habeat necesse procedere,& nõ põt desistere:vt in aut.qui semel.ĵ.quomodo & quãdo iudex. No.renũciationẽ factã in iudicio valere,etiã in absentia.qđ est mirũ:qa nullus actus inter viuos põt fieri in absentia,nisi mediãte nuncio,vel epistola:vt l.cõsensu. de actio.& obli. Facit quod no.in l.illud.de sacrosan.eccl. Sed ratio huius legis est quæ in fine ponitur. De istis gl. feci mẽtionẽ in l.ĵ.de cõfes. Et aduerte ꝙ ista gl.nõ dicit verũ,in eo qđ dicit,absente aduersario:per l.fi.de interro.acti.nisi intelligeres ꝙ hæc renũciatio fuisset facta in iudicio,præsente iudice,tanq; publica ꝑsona ꝓ absente:quo casu renũciatio haberet locũ:ar. eorũ q̃ no.in.§.si qs alĵ.insti.de inuti.stipu. Itẽ no.tex.huius l. qui dicit causam finitã:qa ex isto potest ꝓbari ꝙ exceptio,non potes agere,quia renũciasti liti,impedit litis cõtestationem:vt l.eleganter.§.si quis post.ff.de condi.inde.& ibi not.glo.Bart.

1 ☞ *Causa in pactis liberatorijs non consyderatur:sed in pactis obligatorijs.*

QReditori. Breuiter dicit:Obligatio põt tolli ptim solutiõe,partim pacti exceptiõe. h.d. Gl.hic dicit vnũ,ibi no.causam in pactis,&c. Certè notabile istud nõ bñ colligit hic:qa tex.ibi loquit de causa, i.de lite,seu qõne.vñ fecit mihi pactũ qa defenderẽ causam,seu
1 litẽ eius. Itẽ istud notabile nõ est bonũ in se.nã in pactis† liberatorijs nõ cõsyderatur causa:vt lege,tale pactũ.in princ.ff.eo. Sed in pactis obligatorijs,procederet dictũ gl.vt l.cũ de inde. §.fi.ff.de ꝓba.& de do.exce.l.ĵ.§.circa.& l.nuda.ff.de do.&c.

1 ☞ *Pactum quod fit contra legem,uel præter legem,quando ualeat.*
2 *Actio bonæ fidei,quando datur ad id quod deuenit in pacto an tunc sit stricti iuris.*

PActa quæ cõtra. Opp.de l.stipulatio ista. §.alteri. de ver.obli. Sol. Ibi est pactũ p̃ter legẽ:ideo nõ valet principale, licet valeat accessoriũ:hic verò loquit in pacto cõtra l.iõ gl.tua distiguit:qa q̃dã sũt pacta ſm l.q̃dã sũt cõtra,q̃dã p̃ter l.
1 † Primũ mẽbrũ est,ꝙ pacta scdm legẽ valeãt:& valet principale,& valet accessoriũ. & hoc nullũ habet dubiũ,dũ tn̄ dicit gl. altero sit cõtẽtus. quasi dicat nõ põt haberi illud quod venit in principali cõuẽtiõe,& pacto. De hoc tãgã ĵ.eo.l.pacta. Secũdũ mẽbrũ est qñ pacta sunt cõtra legẽ tũc neutrũ valet. Dicit glo. hoc vĩ cõtra l.paciſci.ff.eo.vbi valet pactũ cõtra legẽ. So. Illud pactũ dicit contra l.qđ est reprobatũ à lege. Ita loquit hic in l. cõtraria pactũ non erat à l.reprobatũ;sed illud,qđ deueniebat ĩ pacto,erat cõtra tenorẽ legis. Itẽ op.cõtra hoc de pactis initis dolo,& metu: vt dixi in l.nõ dubiũ.s.de legi.& l.omnes obligatiões.de ac.& obl.et ibi dixi. Tertiũ mẽbrũ est clarũ. Dĩ hic, nullã vim.ex eo ꝙ vtit signo vniuersali,innuit ꝙ pactũ habebat multas vires. Quæro ergo de virib⁹ pactorũ. Gl.q̃ est hic, variat hãc materiã. Illud,quod gl.dicit,ꝙ actio,quæ prius erat
2 bonæ fidei,qñ dat ad illud,qđ deuenit in pacto,† est stricti iuris dicit etiã per gl.in l.iurisgentiũ.§.quinimo.ff.eo.sed nõ est verum:quia est cõtra legem & contra casum l.ĵ.ĵ.de pac.inter emp.& vendi.coniuncta l.videamus.§.si actionem.ff.de vsur.

PActa quæ contra. Pacta cõtra legẽ nõ valẽt,h.d,Opp.de §. alteri.in sti.de inuti.stip.Glo.fol.& signa eam. Sed cõtra dictũ gl.opp.de l.pacis.ff,eo.Sol.quòd illud pactum ib i valet quia non est reprobatũ à iure:quia licet illud quod deuenit in illo pacto,sit contra beneficium illius edicti: tamen fieri non est prohibitũ. Item quia lex loquitur simpliciter:cùm de indefinita idem iudicamus,ꝙ de vniuersali,quæro, quæ sint vires pacti. Glo. enumerat quatuor,de quibus videbitis infrà. Aduerte tamẽ:quia gl.videtur tangere de virtute informandi. Et dicit gl.quòd Vetus actio informatur,licet originaliter actio fuerit bonæ fidei:& ob id quod deuenit in pactum,efficitur stricti iuris. Simile not.glo.in l.iurisgentium.§. quinimo.ff.eo. Ista gl.reprobatur per doc. Dixi in l.ĵ.ĵ.de pac. inter emp.& vend.& pel illam reprobatur ista glo. Bar.

POMATES
Quæro vtrũ ista Inno.in c.cum pridẽ de renun. tenet ꝙ nõ requiritur præsentia partis odio litis: secus in renunciatione literarũ.vide ibi scribentes.

Prima Bartoli ſuper Codice.

☙P. P A V. P. 1

a ¶ Debitori. an aũt ſicut extinguit̃ pſonalis extinguat̃ & hypothecaria p ſucceſsionẽ, vide Comẽ. conſi. xxxvij. inci. qdã legauit. ĩ ỹ. ad tertiũ poſt Bar. & alios in l. ſi debitor ĩ prin. j. ad Tre. An aũt talis extinctio habeat vim ſolutionis, vide Bar. ĩ l. Vrã. ff. de fideiuſ.

☙POMATES.

b ¶ Extinguit̃. Dicĩ totũ: ſi eſt hæres p parte. l. ſi adult. cũ gl. j. de hære. act. vbi glo. declarat qd fiendũ ſit ſi id, q̃ erat debitũ, erat ĩ diuiduũ, & creditor eſt creditor pro parte & vide etiã poſt Bal. hic. ¶ Caprã cõſil. lxiij. in ij. dubio. & articu. clxij. col. ij.

☙P. P A V. P.

c ¶ Si paſcenda. Multa circa iſtã materiã ſocietatis ĩ iſtis aĩ alib⁹ vide p Ang. ĩ trac. ſocietatũ. de q̃ ſcripſi in rubri. ff. pro ſoc. & in Bertach. in ver. ſocietas diuiditur.

☙POMATES.

d ¶ L. cũ poſtea. Exemplificari põt iſte text. ſcdm l. cũ à te, & l. añpe. ff. de dolo. Et iſtũ tex. ĩ ỹbo, irritũ declara expediendo: vt ſiſr per gl. ĩ l. j. ĩ ỹbo, irrita. j. de reſcin. vẽ. & in l. nõ oĩa. ff. de min. & iſtũ text. loquẽtem de dolo: ſed de eo qui lat̃et prudẽtiſsimũ, vt ipſum deciperet ſicut dicim⁹ de metu, q̃ debet eſſe talis, vt caderet ĩ cõſtãtẽ virũ. Ita dicũt Imo. & Abb. in c. pe. extra q̃ met. cã.

☞ *Si creditor ſuccedit debitori, extinguitur actio. & quid econtra. & nu. 3.*

2 *Vbicunq; hæres transfert hæreditatem ad alium, ſine ſuo dolo: licet extinguatur actio, durat tamen effectus.*

4 *Actio quæ tollitur ſucceßione alterius, uel creditoris, uel debitoris, an tollatur quaſi ſit ſolutum, uel iure confuſionis. remißiuè.*

5 *Pactum adiectum per creditorem, qui ſuccedit debitori in traditione rei facta poſſeſſori, quam actionem pariat.*

6 *Hæreditas quando remanet penes aliquem, remanet cum omnibus oneribus ſuis.*

DEbitori. [a] Si creditor ſuccedat debitori, actio extinguit̃ [b]: & promiſſa, cũ aliquid traditur, ſeruãda ſunt. h. d. Not. tu iuuenis qd̃ ſi creditor †ſuccedit debitori, extinguit̃ actio. Op. j. de iure delibe. ĩ. fi. §. ſi vero & ipſe. So. dicit gl. ibi durat actio propter inuentarium quod fecit. Aduerte: fateor q̃ hic & ibi eſt actio extincta ipſo iure. durat tamẽ eius effect⁹ in hoc, q̃ in computatione ponit ſuum debitum propter inuentariũ. Simile vbicunq; hæres †trãsfert hæreditatẽ ad alium abſq; ſuo dolo, durat effect⁹ actionis vt debeat ſibi deducere debitum, vt l. hęredem. ff. de his quib. vt indi. & l. propter veneni. §. neptis. ad Syllania. & l. debitor. in princi. ad Treb. Opp. & videtur †q̃ ſucceſsione nõ extinguatur actio: vt l. generaliter. ff. de fideiuſ. Glo. quę eſt hic, huius timore diſtinguit, & bene. Aut ſuccedit creditor debitori, aut econtra. Et vide tuã glo. quam ſigna: & dicit ſatis bene. Vnũ em̃ eſſet examinandum hic: vtrũ actio tollat̃ †quaſi ſit ſolutũ: an tollat̃ iure cõfuſionis. & iſta materia eſt difficilis: quã dixi plenè in l. Vranius. de fideiuſ. Gl. tãgit in l. ſi ſocer. ĩ princi. ſol. mat. facit l. ſi ei q. de euic. Opp. alteri ſtipulari nemo põt, vt l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de ver. obl. ſed hic ſtipulat̃ alteri. ſ. creditoribus alijs: ergo non valet pactũ. Sol. gl. hoc ideo eſt, q̃a paciſcẽtis intereſt: vt d. l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. eod. titu. vide tuas gloſſ. Quæro, & reuoco in dubium: circa fi. l. hic in fin. dicitur quod agitur actione ex ſtipulatu, ſi interceſsit. Quæro, quid ſi non interceſsit ſtipulatio. Aduerte: quia glo. tua loquitur optimè:
5 & dicit gloſſ. ſi † quidem tale pactum fuit interpoſitum iuxta traditionem rerũ, fuit veſtitũ illa traditione. Et ideo ex eo oritur actio præſcriptis verbis, vt l. rebus. j. de rer. pmu. & j. eo. l. legẽ. Et in hoc gl. dicit optimè: quã vide. Si verò pactũ non fuit appoſitũ iuxta traditionẽ, quia res fuerũt dimiſſæ apud poſſeſſorẽ: tunc iſtud pactũ remanet nudũ, nec habet aliquod veſtimentũ: ideo nullã ,pducit actionẽ. ſed aget actione deſcendẽte ex ſentẽtia quę ĩerat. Et ſi opponit̃ ſibi de pacto, replicabit de dolo, quia pactũ nõ ſeruauit: vt j. eo. l. cũ proponas. & vide gl. Sed quęro. quid ſi fuerint res dimiſſæ apud poſſeſſorẽ abſq; aliquo pacto, qualiter ſubueniat̃ iſti creditori. Glo. dicit q̃ pro ſe aget actione prima: pro alijs creditorib⁹ aget actiõe ſibi ceſſa: vt ff. de hær. ven. l. ij. §. pen. Vide glo. Ad primum quod dicit, quod aget actione prima: hoc videtur contra iſtũ tex. qui dicit q̃ actio eſt extincta ſucceſsione. Dicũt quidam, q̃ actio nõ eſt ipſo iure ſublata p ſucceſsionẽ, ſed ope exceptiõis: vnde actio prima intẽtabitur. ſi. excipietur, replicabit̃. Iſtud eſt cõtra l. in omnib⁹. ff. de ſol. vbi dicit̃, q̃ ſucceſsione tollit̃ actio ipſo iure. Suſtinendo gl. dicã q̃ agitur actione ſibi competẽti ex ſententia. Ita debes intelligere hic nõ actione prima, q̃a erat ſublata. Ad ſecundũ, q̃ pro alijs aget actione ſibi ceſſa: nõ videtur bene dictũ. nam cùm ipſe ſit debitor, nõ videtur quod poſsit cedi cõtra ſeipſum: quia extingueretur cõfuſione. Sol. Propter bona quæ dimiſerãt alij, videtur ipſe nõ eſſe debitor in effectu. & ideo poteſt actio ſibi cedi. Ita debes intelligere hanc legẽ. Sed iuxta prædicta quęro, vnde eſt quod quando hæreditas dimittitur apud aliquem abſq; aliquo pacto tenetur ſatisfacere ſibi & alijs creditoribus? Rñ. hoc importat nomẽ hæreditas: quod
6 †apud ſe remanent cũ omnibus oneribus ſuis: & debet ſoluere æs alienum: vt l. ſi quis ſeruum. §. fi. cum l. ſeq. ff. de lega. ij. & l. fi. de vſufru. lega. Quæro, quid ſi alij creditores non ceſſerũt huic actioni, quo iure agent iſti contra eũ, apud quem dimiſerunt bona. Glo. dicit, & quòd debent agere actione prima ſibi competenti ex ſententia. & vide glo. &c.

DEbitori. Per aditionẽ hĩditatis, debitoris, cõfunditur actio. Itẽ pactũ iuxta traditionẽ appoſitũ eſt obſeruandũ. h. d. Oppo. de l. ſi reus. ff. de duo. reis. l. hæres à debitore. §. j. ff. de fideiuſ. Horũ timore gl. diſtinguit hic: & ſigna eã. Item opp. dicitur hic, q̃ poteſt agi ex ſtipulatu, vt ſatisfiat cæteris debitoribus. cõtra. de l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. obli. Huius timore eſt facta gloſ. quæ incipit q̃a intererat vt ſolueret̃ alijs creditorib⁹. Modò quærit gl. quid ſi nõ interceſsit ſtipulatio. Glo. dicit q̃ ſi interceſsiſſet pactũ iuxta traditionẽ rerũ hæreditariarũ: q̃ tũc poterit agi preſcriptis verbis. l. rebus. j. de re. permu. videbitis in l. legem. j. eo. Itẽ quærit gl. quid ſi nõ interceſsit aliqua traditio, ſed res hęreditariæ remanſerunt penes illum, qui fuerat conuentus. Dicit gl. q̃ iſto caſu poterit agi ex ſentẽtia: & ſi opponatur exceptio replicabitur de dolo: quia non obſeruat pactũ. Et intelligas q̃ pactũ interuenerat. Ex quo not. q̃ pactũ veſtit̃ rei traditione: vt l. legẽ. j. e. tamẽ non veſtitur, niſi vbi fit traditio: licet permittat̃ res permanere penes illũ: cum quo cõtrahitur. Item glo. quid ſi nullum pactũ interuenit. Glo. dicit q̃ iſte creditor, qui ſucceſsit debitori, aget actione primæua pro ſe: & pro alijs creditoribus aget ex iure ceſſo. Iſta gl. videtur dicere malè in duobus. Primò in eo quod dicit, q̃ aget prima actione. Iſtud nõ eſt verũ: quia illa actio per ſucceſsionẽ fuit extincta. Poſſes tamẽ allegare pro glo. q̃ hic agitur actione deſcendente ex ſtipulatu. Itẽ dicit malè, q̃ pro alijs creditoribus agat ex iure ceſſo: cũ creditores cedant ius ſuum: & hoc modo vult: quia ſecũdum hoc cõcluditur, q̃ cedatur ei ius contra ſemetipſum, qui eſt hæres. Poteſt tamen ſuſtineri gl. q̃ ideo fit ceſsio huiuſmodi, videlicet pro cæteris creditoribus: cùm hæreditas tota remanſerit penes illum conuentum, qui ſatisfdare promiſerat. Itẽ quærit gl. quid ſi non eſt ceſſum ius. Dic vt in gl. Bar.

c SIpaſcenda. [c] Pactum inter dominum & eũ qui pecora paſcenda, ſuſcepit, eſt ſeruandum. hoc dicit. Quærit qua actione compellatur. Gloſſ. dicit, & bene, quandoq; iſte eſt contractus ſocietatis: & tunc agetur actione pro ſocio: vt l. cum duobus. §. ſi in coeunda. ff. pro ſocio. Quandoq; eſt cõtractus innominatus: tunc agetur actione præſcriptis verbis: vt l. ſi tibi areæ, de præſcrip. verbis. Et ibi colligitur qualiter cognoſcatur iſte contractus. quam vide.

d VMpoſtea. [d] Breuiter hoc dicit. Pacta inita dolo, doli exceptiõe tollũtur. hoc dicit. &c.

1 ☞ *Pactum nudum appoſitum iuxta traditionem rei ueſtitur, in tradentis fauorem.*
2 *Pactum nudum quid ſit, & qualiter cognoſcatur. & nu. 7.*
3 *Pactorum ueſtimenta ſunt ſex: re, uerbis, literis, conſenſu, cohærentia contractus, & rei interuentu. item alia duo, ſcilicet operis initio, & iureiurando.*
4 *Differentia inter ueſtimentum re, & rei interuentu.*
5 *Pactum nudum quando ueſtiatur legis auxilio.*
6 *Pactum nudum nunquid ueſtiatur in caſibus iureiurando.*
8 *Incontinenti dicitur fieri, antequam diuertatur ad extraneos actus.*
9 *Actio uetus quando dicatur informata, & informetur.*
10 *Pactum quando ueſtitur cohærentia contractus, an ſemper pariat actionem præſcriptis uerbis.*

LEgem. Breuiter. h. d. Pactũ appoſitũ iuxta rei traditionẽ, veſtit̃ ab ea, vt actionẽ induc at. h. d. Not. ex pacto nudo nõ orit̃ actio. Item nota quod pactũ appoſitũ in rei traditione, veſtitur ab ea adeò q̃ producit actionẽ: vt dixi in ſummario. Sed oppo. de l.
1 ſi tibi quæ j. loc. Sol. Pactum appoſitũ iuxta †rei traditionem, veſtitur in fauorẽ tradentis, vt hic: non in eius odiũ, vt in contrario. Habemus ergo hic videre de veſtimẽto pactorũ. Gl. remittit ad l. iuriſgẽtium. §. quinimo. ff. de pact. & dic vt ibi. &c.

Legem

LEgem. †Licet nudū pactum nō pariat actionē: tñ si apponat iuxta rei traditionē, vestit & actionē parit. Primò ponit vnū dictū. Secūdò rñdet cuidā tacitæ obiectioni. Secunda ibi: nec obesse. Et ad euidentiā huius legis est sciendū, ꝙ sunt tres, quorū vnū nō est alterū. Nā est stipulatio, & quid sit, & qualiter fiat, habetis. l. j. ff. eo. & pactū quod est nudum. & quod est vestitū, & vi debitis. Opp. dicitur hic, ꝙ vtilis est cōditio: ímò videtur ꝙ sit directa: vt insti. qui. mo. re. cōtrahi. obl. post prin. Pro huius solutione est sciendū, ꝙ quidā habēt cōdictionē sine causa: & tūc debet exponi, id est, pactio: & tunc omnia ob. Quidā habēt cōdictionē, & denotat nomen actionis, id est, certi cōdictio. Ad cōtrariū tūc dicas, ꝙ directa est: ꝙ hic dicit vtilis est, expone. id est, efficax est. Itē op. de l. si tibi. j. de loc. & cōdu. So. vt ibi dixi in gl. & not. eā. Vel dic, ꝙ pactū nudū appositū iuxta traditionē, nō vestitur in odiū tradētis, vt in cōtrario: sed in fauorē sic, vt hic. Sed quæro quod vestimentū sit illud. gl. quæ incipit, & sic nō est. videt sentire ꝙ sit vestimētū interuētus rei, do. Iaco. reprobat dictū huiꝰ gl. Nā vestimētū rei interuētu habet locū solū in cōtractibus: innominatis vt l. iurisgē. §. quinimo. ff. eo. Glo. intrat materiā vestimētorū pactorū: & remittit ad ea quę no. in l. iurisgē. §. qnimo. ff. e. Sed q̄ro qd sit pactū nudū. †Dic ꝙ pactū nudū est duorū, vel pluriū in idē consensus: ad differētiā pollicitationis. Probatur in d. l. pacto. de polli. Dic, si est in suis finibꝰ stās: quia si vltra ꝓcederet, & vestiret rebus, vel verbis &c. tūc nō esset nudū, sed vestitū, vt j. videbitis. Item quęro qualiter cognoscatur nudū. Pro cuius declaratiōe oportet scire quæ sunt vestimēta pactorum. Glo. dicunt, ꝙ sex sunt vestimēta: re, verbis, literis, consensu, cohęrentia cōtractus, & rei interuentu. Ita no. glo. in d. §. quinimo. ff. de pac. Adduntur duo alia, videlicet operis initio, & legis auxilio. & no. ibidē. addūt doc. nouū vestimētū, iureiurādo: vt ff. de ope. lib. l. vt iurisiurādi. quæro, de differētia †inter vestimentū rei interuentu & re. Gl. hoc assignat in d. §. qnimo. in gl. mag. Doc. assignant aliā differentiā, & dicunt ꝙ differentia est in hoc. Nam in contractibus, siue pactis, quæ vestiuntur ipsa re, eo ipso ꝙ apparet ad quid cōtrahaī obligatio, puta in mutuo ꝙ vestit re, quia est cōtractus qui re cōtrahitur: vt mutuo tibi vinū: nō est sicut si conuenio de dādo librā meū. Sed in cōtractibus qui vestiūtur rei interuētu, ibi ex hoc nō apparet ad quid cōtrahatur obligatio nisi dicaī: puta, do tibi, vt des mihi equū. Aduerte tamen, quia Iac. de Are. dicit, ꝙ solummodo est vnū vestimentū pactorum, videlicet interuentus rei, vt puta in cōtractibus innominatis: & dicit, ꝙ alia nō dicuntur vestimēta, nec pacta vestita. Ratio: quia illud debet dici vestitum, quod antè fuit nudum. Istud patet ad sensum. Sed cōtractus, qui cōtrahūtur re, vel verbis: vel literis, vel consensu: nunquàm fuerunt nudi, nam eoipso ꝙ sit contractus, si re nascitur, vestitur, si verbis nascitur, vestitur: & sic de alijs. ergo concludit ꝙ ista non dicūtur vestimēta. Et aduerte ad vnū quod dicit. Nam dicit ꝙ in cōtractibus, qui consensu cōtrahūtur, de quibꝰ insti. de obli. ex cōsensu. dicit, ꝙ ibi non est nisi vnū vinculum naturale tātùm. Probat: quia si esset ibi vtrūq; .s. naturale, & ciuile: non posset ciuile tolli per pactū nudū, quod non tollit nisi naturale vt l. Stichum. §. naturalis. ff. de sol. & tamē tollit vtrūq; .l. ab emptione. l. princ. ff. eo. Potestis saluare gl. qa ista nō est opi. noua: ímò tangit in glo. magna in d. §. qnimo. Et aduerte: qa gl. idē senserūt: quia nō propriè dicūtur vestiri his vestimētis. Vnde dicas secundū do. Ia. quia aut quęris, nunquid pacta possint dici vestimētis: & dico ꝙ sic. Nā habes ꝙ homo cū nascitur, potest dici vestitus pelle & carne: vt legitur de Iob. Aut quæris, nūquid pacta dicantur vestiri his vestimentis: & tūc dicas ꝙ propriè non dicūtur vestiri, cū nunq̄ fuerint nuda: sed impropriè sic. Ita debet hęc materia intelligi. Sed ad aliud, ꝙ dicunt Vltramontani, ꝙ in contractibus, qui cōsensu contrahūtur, non sit nisi vnū vinculum naturale. istud est falsum. Gl. dicit vtrūq;, vbi ciuilis obligatio est per approbationē: vt no. insti. de obl. post prin. Et ad cōtrariū de l. ab emptiōe. ff. e. dic. qd̄ sicut lex fouet hos cōtractꝰ ele gāti veste. .s. cōsensu: ita ex eadē ætate fouet cōtrariū cōsensū: vt possit ab eisrecedi ꝑ nudū pactū re ītegra: qa nihil tā naturale &c. vt l. nihil tā naturale. ff. de re. iu. Itē dicūt Vltramō. ꝙ vestimētū opis initio, & vestimētū legis auxilio nō sunt vestimēta: quia attributa cuilibet non vestirēt: sed habēt locū certū solū in certis casibus specialibus: vt l. j. ff. de vsur. l. si qs argētū. §. pe. j. de do. Tu dicas †scdm Ia. ꝙ qñ lex fouet pactū cōtēplatiōe ipsiꝰ pacti, ipm vestit et coadiuuat, & tūc ex talivestimēto oriī actio. Ita debet itelligi materia cōtractuū, q cōsensu cōtrahūī. Qñq; lex fouet pactū, nō cōtēplatiōe pacti sed cōtēplatiōe psonæ paciscētis tūc ex ílto pacto, ꝙ tūcū ꝙ nudo oriī actio. Ita debet intelligi lex, etiā. ff. de vsu. Ita posset itelligi l. j. §. si cōuenerit. alle. ī gl. Et p̄t dici istud pactū vestitū legis auxilio. & sic bñ dicūt gl. Qñq; lex nō fouet pactū cōtractū, sed cōtēplatiōe pacti, seu cōtractꝰ, ꝓducit actionē: tñ ex pacto, vl ex cōtractu nō oriī actio, sed ageī cōdictiōe ex lege. Ita intelligit do. Ia. l. si qs argētū. §. pe. j. de do. Addiderūt ēt Moderni vestimētū iusiurā di ꝑ l. fi. de lib. cau. Aduerte, qa ibi vī casus specialis. Sed reuo-
6 co i dubiū, nūqd i alīs casibꝰ †pactū possit vestiri iureiur. Prio videī ꝙ sic: qa ex iureiu. oriī actio: vt l. actori. j. de iurei. facit auth. sacramēta. j. aduersus. vē. p̄terea, videī tex. i d. l. fi. de li. cau. et l. vt iurisiu. §. j. de op. li. Tene cōtrariū. ꝙ pactū nō vestiī hoc mō qa iusiurandū nō eīt de modis &c. vt l. obligationū fere. §. placet. de ac. & obl. Nō obstat l. actori. p̄allegata. qa illa loquit, qñ sacramētū est interpositū sup aliquo de prętcrito, & ad litē decidendā: secus si interponereī super aliquo de futuro prætando. Nō obstat auī. sacramēta. quia ibi nō interponiī sacramētū ad obligationē inducēdā, sed ad cōfirmandū cōtractū. Nō obstat l. iurisiurādi. & lex fi. quia ibi est casus specialis. Vidimus
7 quæ sunt vestimēta pactorū. Si ergo q̄ris, †qualiter cognoscaī pactū nudū: dic ꝙ illud dicitur nudū, quod nō est vestitum aliquo de p̄dictis vestimētis. Sed q̄ro exēplū de pacto nudo. Glo. q̄ incipit, cau. in d. j. quinimo. ponit plura exēpla. Primū exēplū fuit ꝙ illud dicatur pactū nudū, cū partes hoc agūt inter se ꝙ sit nudū. alleg. gl. l. iurisgētiū. §. quod fere. ff. e. Vltramōtani redarguūt istud. dicūt aūt ipsi: si partes cōtrahūt per stipulatiō nē, dicūt ipsi stipulatio est facti: vt l. cōsilio. in fi. j. de cur. fu. sed ea quę sunt facti, nō possunt haberi pro infectis. vt l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & postl. reuer. Licet ergo partes agēt ꝙ stipulatio sit pactū nudū istud nō pōt fieri. Tu salua gl. qa gl. vī sensisse cū dicit ꝙ nudū dicīt cū partes hoc agūt. debet intelligi, vbi partes agat nō per modū stipulatiōis, quæ valeat vt stipulatio: qa tūc ipsi dicerēt verū: sed debet intelligi vbi stipulatio nō valeret taquā stipulatio. Ita videī sensisse gl. in d. §. qd̄ fere. Itē dat aliud exēplū de stipulatiōe facta inter absentes, vel quę alias sit inutilis. Istud redarguūt Vltramon. qa licet stipulatio fiat inter absentes: tñ habet stipulatio essentialia sua: qa p̄cessit interrogatio sua. Et ideo dic ꝙ stipulatio iter absentes facta dicīt inutilis, nō in totū: vt l. j. in prin. de ver. ob. Vel dicas ꝑ interpositionē: qa nō habet substātialia sua: ideo quia expressio verborū debet fieri inter presentes: vt d. l. j. Et si diceres, Pactū est in forma: & si nō valet vt stipulatio, nō pōt valere vt pactū nudū, per l. nō codicillū. j. de test. & q̄d ibi no. per doct. Dico ꝙ istud ꝓcederet vbi ptes agerēt iter se, ꝙ vt stipl'o valeret. secus si simpl'i secūdū d. Ia. Tenet ergo exēpla illiꝰ gl. Si ergo q̄rit, in qbus casibꝰ nudū pactū pariat actionē, dico vt no. in d. gl. q̄ incipit, caute. in d. §. qnimo. Vel dic vt dixi scdm d. Ia. Sol. ergo ꝙ nudū pactū nō parit actionē, nisi vestiat aliquo de prędictis vestimētis. Et sic habes vnā virtutē pactorū, .s. virtutē parīēdi, hñt aliā virtutē, .s. informādi: & tūc recito gl. l. i bonę fidei. j. e. vt puta quādo pactū apponiī incōtinēti iuxta cōtractū tūc istud pactū īformat veterē actionē, q̄ oriī ex cōtractu, & nouā præscriptis verbis parit. Tex. i l. ij. j. de pac. iter emp. & vē. l. fundi ptē. ff. de cōtrah. emp. & dī hic vestiri cohęrētia cōtractꝰ. Sed q̄ro, nūqd hoc habeat locū tā in contractibus stricti iuris, quā bonę fidei?
8 Dic ꝙ sic, vt l. i bonæ fidei. & l. petēs. s. e. Sed q̄ro, qñ † dicīt icō tinēti fieri. Dicit gl. ꝙ añquā cōtrahētes diuertāt ad alios actus extraneos: sec' si necessarios: ar. l. cū antiqtas. j. d̄ test. & ibi Cy. Vel potes dicere ꝙ incōtinēti dicīt fieri añquā ptes habeāt cōtractū absolutū, vt l. cōtractꝰ. j. de n. gtr. Itē q̄ro, qualit dicaī ve-
9 tus actio īformata. & gl. † dicit ꝙ priò īformaī ex eo ꝙ cōpetit ad id, ꝙ est natura, vt i d. l. ij. j. de pac. iter emp. & vē. & d. l. fundi ptē. Itē informaī ex eo, quia vbi primò erat bonæ fidei, efficīt stricti iuris. glo. ēt in l. petēs aī's, pacta. Itē dico ꝙ qñq; appositum parit actionē. quæro nunquid semper pariat actionē præ-
10 scriptis † verbis vestitur cohærētia cōtractus. Vltramontani

a ☞ P. P A .V. P. ¶ Pacta nouissima. Circa materiã huius l. vide Alex. in l. si quis ante. in ij. col. ff. de acqui. pos. Et q̃ ista regula quod vltima derogant prioribus procedat in omni materia, vide Alex. in cõsi. ccccccxj. in prin. Ias. in l. duobus, §. fi. in j. col. de iureiur. & in d. l. si quis ante. in j. notab.

a ☞ POMATES. ¶ L. Pacta. Vide Alex. cõsi. xl. in ij. col. in fi. vo. iiij. & gl. in c. vna quecq;. inverbo, in morte. xiij. q. ij. & Fe. de Sen. cõsi. x. in fin. & cõsil. cclij. & Ro. cõsi. xiiij. & cõsi. xlj. i ij. dub. & vltra eaq̃ hic dicunt ex verbo, vltima derogãt prioribus, dic q̃ idẽ est in decreta. c. j. de cogna. spiri. c. j. de cõst. in vj. & idẽ in mora. l. illud cũ ibi not. ff. de peric. & commo. rei ven. & idem etiam in præceptis interlocutorijs iudicis. l. si opus. ff. de oper. no. nũ. l. q̃ iussit cũ materia. ff. de re iudic. Adde præterea: q̃ idẽ est in rebus perfectis, in quib' stat vltimo ẏbo. Ita Bal. in l. q̃dã eulogio. i ij. co. j. de iure del. & in trac. syndi. col. pen. facit l. Stich', imò Pãphil'. ff. de manu. test. Idem est in pluribus cõsuetudinib' patrisfam. l. Mela. §. j. ff. de ali. & cib. le. Idẽ in pluribus qualitatib' personæ: q̃a vltima spectatur. Ita Bal. in l. si quis filiũ. j. de inof. testa. Idẽ in plurib' scripturis. ff. e. l. tutor. §. in tutore. Itẽ ad hæc adde, q̃ idẽ est in iuramẽto. l. duob'. §. fi. de iureiur. Itẽ q̃ est in pluribus locis pro regula: quia attẽdit vltima in gl. & tũc approbata, secũdũ l. bona fides. cũ his quę ibi addidi. ad Bar. ff. depos. in l. qui filiũ. §. Sabinus. ff. ad Treb. Quid aũt sit in vltima cõsuetudine, & fama, Bal. in c. j. q̃ feu. da. pos. Quid aũt in rescri. de priuile. vide Io. And. & ibi plenè Fel. in c. j. de rescri. Itẽ ad hoc adde vnũ bonũ ẏbũ Bal. i c. cũ inter R. seniorẽ. de ele. dũ loquit de duobus ĩstrumẽris factis sup

dícunt q̃ vestitur ex relatione habita pacti ad contractum si oritur aliquis contractus innominatus. verbi gratia: conduxi à te domum construendam iure contractus cõditionalis: fuit pactũ appositum q̃ ires pro me Romã. ex relatiõe habita pacti ad cõtractũ videtur oriri vnus cõtractus innominatus, videlicet facio vt facias; tũc dicũt q̃ semper insurgit istę cõtractus innominat⁹; & ex tali relatiõe habet locũ præscriptis verbis. Si verò habita relatiõe prę dicta nõ oriretur cõtractus innominatus: puta, promisi tibi per stipulationẽ decẽ, iuxta cõtractum stipulationis fuit nudũ pactum appositũ quod scriberẽ tibi librum. hic nõ insurgit aliquis cõtractus innominatus. Isto casu dicũt, q̃ nõ oritur præscriptis verbis actio. Ipsi dicunt malè in duobus. Primò, quia ibi videnẽ velle quod ista præscriptis verbis actio oriatur ex cõtractu innoiat⁹, habita dicta relatione. quod tamen est falsum: q̃a imò orit ex pacto vestito cohærẽtia contractus. hic est tex. in l. in bonæ fidei. j. eo. ibi. Ex pacto actio cõpetit. Item dicũt malè in alio: q̃a dicũt q̃ vbi cunq̃ cõtractus innominatus oriret habita dicta relatione, haberet locũ prescriptis verbis actio. Modò pone: ꝓmisi tibi facere domũ per stipulationẽ: iuxta contractũ fuit appositũ pactum, q̃ tu dares mihi centũ. hic habita dicta relatione oritur vnus cõtractus innominatus, videlicet facio vt des, nũquid isto casu oriet præscriptis verbis actio: quia in facio vt des, nõ habet locum præscriptis verbis actio, sed actio de dolo. vt l. naturalis. §. quod si faciam. ff. de præscr. verb. neq̃ habet locũ actio de dolo in hoc casu: quia ex pacto incontinenti apposito oritur actio, nõ tamen ex cõtractu innominato, etiam considerata dicta relatione. Quæro: pone q̃ iuxta cõtractũ venditionis fuit appositũ pactum q̃ deberes ire pro me Romã, & ego pro te persiuum, & tu scribere pro me librũ: & plura pacta subsequenter. quæro vtrum omnia ista pacta vestiantur cohærentia contractus, aut non omnia. Si tu dícis q̃ omnia vestiãtur: istud nõ videtur verũ: quia multa pacta nõ cohærent contractui: quia inter contractũ, & vltimũ pactũ, est mediũ aliud pactũ quod impedit vestimẽtũ vltimi. ar. l. qui sella. §. fi. ff. de ser. rusti. præd. Si diceres q̃ vltimũ vestiat à præcedẽti pacto vestito cohærẽtia cõtract⁹: istud nõ est verũ: quia cùm præcedẽs pactũ habeat dependentiã à cõtractu, pro vestimento suo, nõ potest dare vestimentũ alij. l. filiũ. ff. ad Maced. Dic q̃ omnia dicũtur apposita incontinẽti: vt l. in bonæ fidei. j. e. Facit in arg. l. pe. §. Paulus. ff. de acqui. re. do. Barto.

EX conuentione. Breuiter. h. d. Ad eos extenditur pactũ, ad quos extenditur illud, super quo interponitur. h. d. Quæro ante omnia, quæ est ratio differẽtiæ inter prin. & fi. huius l. Rñ. illa, quam dixi vobis in summario, quod fundus redit ad mulierem: in fi. non. ideo opp. j. fine cen. vel reli. l. j. vbi est quasi idẽ tex. Glo. solu. quod nõ valet pactum in præiudicium fisci, vt ibi: sed in præiudiciũ promittentis sic, vt hic, &c.

EX conuentione. Pactũ extẽditur ad eos, ad quos põt extẽdi illud, sup quo pactũ apponitur. h. d. Opp. de l. j. j. fine cen. vel reli. Solue vt in gl. & quæ sit ratio legis dic vt in glo. Bar.

1 ☞ *Voluntas præcedens derogatoria, sicut tollit sequentem in ultimis uoluntatibus: ita etiam in contractibus.*
2 *Modus probandi contractum uenditionis simulatum.*
3 *Protestatio derogatoria præcedens, quando tollit actum sequentem.*
4 *Pactum de non petendo, quas uires habeat.*
5 *Si aliquis creditor stetit per xxx. annos q̃ nõ petijt debitũ, & postea fecit pactũ de nõ petẽdo, & demũ sit factũ pactũ de petendo: an istud pactũ producat actionẽ.*
6 *Fideiussor, si antequam fideiuberet protestatus fuit creditori, quòd non intendebat fideiubere: & fideiußit: an obligetur.*

a ☞ PActa nouissima. a Pacta nouissima prioribus contraria debent seruari. h. d. Circa hanc legem debes scire q̃ quædã sunt pacta inuicẽ contraria: & de his loquitur hæc lex. & l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. eo. Quædã sunt pacta similia: & de his loquitur. l. iuris gentiũ. §. adeo. ff. eo. Tangitur etiã in l. pacta. de cõtrahen. emp. Quædã sunt pacta diuersa: & de istis loquitur. l. proxi. & j. eo. l. petẽs. Tantũ recitabo hic de pactis cõtrarijs. Vt declaremus gl. opp. de cõtrahen. emp. l. pacta. Sol. ibi loquit in appositis pactis super substantialibus cõtractus, nec sunt pacta cõtraria, hic loquit in alijs pactis. Opp. de l. iuris gentium. §. sed si fraudandi. ff. eo. Sol. q̃ hic dicit, pacta nouissima, intellige vtilia: secus si sint inutilia: vt in contrarijs. Dat etiã hic gl. alias limitationes: & de qualibet limitatione possem facere vnũ contrariũ: sed nõ curo. Et vide glo. Vnũ intendo examinare quod dicit gl. Item verũ, nisi primũ deroget vltimo. ff. de leg. j. si mihi & tibi. §. fi. Nota istam gl. † q̃ sicut in vltimis voluntatibus voluntas derogatoria præcedens tollit sequentẽ: ita in cõtractibus. Contra hoc opp. fortiter de l. cũ in plures. §. locator. ff. loc. Pet. hic, & do. Cy. in illa sua disputatione, quę incipit: præcesit prima volũtas &c. dicit, quod ibi fuit ꝓpositũ retẽtũ in mẽte, & nõ fuit exp̃ssum partib⁹. & sic nõ sufficit: vt l. si repetẽdi. j. de cõdi. ob cau. Ista sol. est vera tñ cõtinet diuinationẽ. Do. Iac. but. dicebat sic, & aduerte: q̃a
b est multũ vtile dictũ. dicit ipse: Q̃nq̃ b pactũ primũ derogatoriũ præcesit simpl'r, nõ respiciẽs expresse tps futurũ: tũc faciẽ do postea aliud pactũ ex interuallo, videt recedere à primo. Ita loquit. l. cũ in plures. §. locator horrei. Sed si pactũ esset derogatoriũ respiciẽs futurũ expresse: verbi gratia, dico q̃ nõ intẽdo promittere animo obligandi me, & si cõtingeret me in futurũ promittere, nõ facio aio obligãdi: tũc pactũ primũ tolleret vltimũ. Ita loquit hæc gl. Et ꝑ hoc dicebat ipse, si tu vis ꝓbare cõ
c tractũ simulatũ c, tu habes necesse ꝓbare, † q̃ tẽpore, quo tu vẽ
2 didisti, fuit dictũ q̃ nõ esset vẽditio, sed pignus: tũc vẽditio statim secuta bene præsumit simulata. Sed si vẽditio esset postea secuta ex interuallo, nõ sufficeret: quia per sequentẽ venditio nẽ videt pœnituisse illius protestationis: vt d. l. cũ in plures. §. locator. Debebat ergo probare q̃ ille dixit q̃ non intendebat q̃ esset venditio: & sic cõtingeret in futurũ vẽdere, intendebat q̃ esset pignus. quod satis est notãdum. Et Io. mo. ponit in c. in generali. de re. iur. li. vj. Et do. And. de Pisis posuit in l. si quis in princ. testamẽti. ff. de lega. iij. & videtur mihi q̃ dicat multa imperfecta

ꝓ Pro cõcordia, Aduerte q̃ aliqui tenent opi. Bar. in hac l. pacta nouissima. s. q̃ præcedẽs ꝓtestatio derogatoria actui sequẽtis depẽdẽtis, al's ex sola volũtate protestãtis facta simpl'r trahitur actu postea ex interuallo facto. Idẽ in l. si qs. in prin. testamẽti. ff. de leg. iij. Cõtrariũ allegat tenere in l. qui in alienã. §. fi. ff. de acqui. hære. Tu dic, malè allegatur Bar. in hac l. pacta nouissima. q̃a imò idẽ voluit, q̃ in d. §. fi. Nã hic dicit q̃n pactũ primũ derogatoriũ præcesit simpliciter, non respiciẽs expresse tempus futurum: tunc faciẽdo postea aliud pactũ ex interuallo, videtur recedere à primo. Et idem concludit in effectu in d. §. fin. quia vbiq̃ tenet negãtiua. nec etiam in hoc aliqualiter contrariatur in d. l. si quis in prin. testamenti.

b ☞ POMA. ¶ Q̃nq̃. Aduerte tñ, Bar. videt sentire dũ soluit cõtrariũ. §. locator horrei. in ista sua distinctiõe, q̃ dispositio huius §. ꝓcederet etiã si pars, cui fit simplex protestatio, nõ impediret actũ sequẽ. põdera etiã q̃ Bar. dicit, q̃ q̃nq̃ primũ ꝓtestãtis, & sic q̃ interuenit cõsensus ei⁹, cui fit protestatio: pactũ em̃ est duorũ vel plurũ. & idẽ placitus cõsensus l. j. ff. e. & bene. Ad hoc facit q̃ dicit ipse Bar. l. non ꝓ. §. morte. in iiij. col. ff. de ope. no. nun. dũ põderat ibi gl. nostrã hic, dũ dicit: nisi ꝓtestãtis pactũ &c. & ibi Bar. videt reprobare intellectũ quẽ dat hic. & in d. §. loc.

c ¶ Simulatũ. Adde, qualr probetur simulatio cõtractus, Pet. de Anch. consi. xj. &

imperfecta,& nõ vera.Opp.de l.fi.§.itẽ si pdixerit.ff.nau.cau. sta.Sol.dicit Pet.ibi loquit in actu necessario:in quo nõ ꝓdest protestatio.nisi pars aduersa cõsentiat,secundũ eũ. Reassume 3 tergo [a] breuiter tria, vel quatuor. Qñꝙ præcessit protestatio a derogatoria in actibus,qui dependẽt ex sola voluntate protestantis:tũc impedit actũ sequentẽ,nisi specialiter prioris volũtatis pœnituerit:vt l.si quis in principio testamẽti.ff. de le.iij. & in l.si mihi & tibi.§.in legatis.ff.de leg.j.& l.at si quis.§. plerꝙ.de reli.et l.qui in aliena.§.fi.de acqui.hę.Si verò in actib⁹, qui dependẽt ex voluntate partiũ:& tũc si quidẽ voluntas derogatoria est solũ in mẽte retẽta:nõ sufficit:vt d.l.cũ in plures. §.locator horrei.secundũ intellectũ Pet.& j.de cõdic.ob cau.l. si repetendi.Si verò fuit verbis expressa:& tũc aut fuit voluntas derogatoria simpliciter:aut expressè se retulit ad tps futurum.Primo casu impedit solũ contractũ,qui immediatè seque b retur:non eũ,qui sequeret ex interuallo [b]:vt d.l.si cũ in plures. §.locator.secundũ Iac.But.Pro quo facit l.per retentionẽ.j.de vsur.Si verò expressè se retulit ad tẽpus futurũ. aut loquimur in actibus voluntarijs:& tunc illa voluntas derogatoria impedit illũ actũ.ita loquitur hæc glo.Si verò loquimur in actibus necessarijs:tũc illũ actũ nõ impedit:nisi facta sint parte aduersa,præsente & nõ contradicente:vt d.§.item si prædixerit,&c.

PActa nouissima. Vltimũ pactũ primo cõtrariũ obseruari debet. h.d.Et primò ponit dictũ in genere. Secundò infert ad specie.Secũda ibi:qua ꝓpter.Opp.de l.iuris gẽ.§. sed si fraudãdi.ff.eo. Sol.ꝙ ista debeat intelligi de pacto ꝙ valeat.Itẽ opp.de l.si mihi.§.fi.in ar.ff.de leg.j.Gl.soluit,& limitat hãc l.ꝙ sit verũ, nisi primũ pactũ sit derogatoriũ vltio. Ista sol.est multũ no.ꝙ sicut in vltimis volũtatib⁹ prima voluntas derogatoria prævalet vltimæ:ita etiã in cõtractib⁹. Tamẽ cõtra.d.gl.posset opponi:vt l.cũ in plures.§.locator horrei. ff.lo. & cõdu. Vnde dic scdm d.Iac.Interdum aliquis profert verba protestationis in sequẽti tpe:& tũc si post ꝓtestationẽ ꝓtestatio releuat:qa fuit derogatorí⁹ act⁹ fact⁹. arg.ei⁹ quod hic no. Vñ aduerte:cũ tu vis ꝓbare cõtractũ esse simulatũ.do. Iac.dat istã practicã,ꝙ testes debeãt deponere,ꝙ tu dixisti ĩ ꝓtestatiõe ꝑ hũc modũ,videlicet,ꝙ si cõtingeret te in futurũ vẽdere, ꝙ tu volebas vẽditionẽ esse,neꝙ in vẽditione cõsentiebas:sed esset pign⁹.Si testes deponãt ꝑ hũc modũ, ꝓbat simulatio cõtract⁹. Sed si testes deponerẽt sic:dicim⁹ ꝙ talis fuit ꝓtestat⁹ se nolle vẽdere titio fundũ,sed pignorare:isti nõ ꝓbãt cõtractũ simulatũ.Rõ,qa act⁹ vẽditiõis fact⁹ post ꝓtestationẽ, vr iudicare illũ pœnituisse prię ꝓtestatiõis.Et ita intelligit do.la.§. locator horrei.qa verba ista in isto casu nõ nõ se extẽderẽt ad futurũ tps. Itẽ op.de l.si vn⁹.§.pact⁹ ne peteret.in scdo rñ.ff.e. Sol.gl.limitãdo ꝙ illa lex debet intelligi,si pria actio sit ipso iure sublata: qa tũc vltimũ pactũ nõ seruat. Et valet ad qõnẽ.Pone,reformatio est facta ꝙ exbãniti ꝑ quacũꝙ iniuria rebãniant,postea Priores faciãt aliã reformationẽ,postꝙ exbãniti fuerũt rebãniti: ꝑ quã reformationẽ volũt reponere i ipo bãno.nũqd possit? Primò dic ꝙ nõ.Nã ꝑ rebãnimẽtũ fuit sublata iniuria cõis ipso iure.Vñ ꝑ aliã reformationẽ illa iniuria nõ renascit:& bãnũ nascitur ex delicto:& iniuria nascit ex cõtumacia:vt ĩ d.§.pact⁹ ne peteret.† Quæro de virib⁹ pacti de nõ petẽdo.Dic ꝙ pactũ de nõ petẽdo tollit naturalẽ obligationẽ:pactũ verò extẽdit se ad id ꝙ apponit:vt l.si vnus.§.& in summa.ff.eo. pactũ de nõ petẽdo respicit petitionẽ,nõ obligationẽ.sed petitio & obligatio non hñt cõe simul.ergo de vno ad aliud nõ iferẽ:vt l. naturaliter.§. nihil cõe.ff.de acqui.pos. Sed pactũ liberatoriũ tollit naturalẽ obligationẽ. Et idẽ senserũt gl.& Gu.sed loquũt magis gñal'r, gl.vtunt istis verbis ĩ l.stichũ.§.naturalis.de sol. Et erit scda:qa elidit ciuilẽ obligationẽ. Vltram.reprobãt,& dicũt ꝙ imò perimit. Allegãt tex.ĩ l.q̃cũꝙ.ff.de cõpẽsa. Tu salua gl.iõ:qa pactũ de nõ petẽdo si pimeret oẽm obligationẽ,& re⁹ esset absolut⁹,actor nũqꝙ posset agere:qa ois obligatio fuisset sublata,& tñ agit:ꝙ patet:qa si actor agat,opponit exce.rei iu. à reo absoluto:sed exceptio ꝓsupponit actionẽ: vt l.j.de exce.Nõ obst.l. q̃cũꝙ.qa ĩtelligo ꝙ pimat ĩ effectu.nõ tñ ipso iure.Est etiã tertia virt⁹:qa pactũ de nõ petẽdo obligat paciscentẽ natural'r nõ petere.Ita dicit gl.in d.§.pactus.& probat in l.vbi.j.de trãsact. Istud impugnãt qdã, dicũt ꝙ idẽ actus nõ põt ꝓducere diuersos effectus:quia obligaret.& liberaret.& est tex.rotũdus à cõtrario in l.si pater.in §. j.de iu.do. Tene glo.& ad cõtraria rñde,ꝙ non operat cõtrarios effectus eodẽ respectu.Nã respectu debitoris operat liberatio nẽ quo ad naturalẽ obligationẽ;respectu creditoris opat obligationẽ:qa obligat nõ petere.Et valet ad illud,qa si obligatur nõ petere,in obligatiõe est nõ facere.vñ si faceret,veniret intereisse in obligatione: & esset obligat⁹ naturaliter,& posset cõpẽsari:vt l.etiã.ff.de cõpẽ. Tene ergo dictũ gl. Nõ ob.l.si pr̃.§.j.de iu.do.qa ibi dr̃:q paciscit,nõ obligat. Verũ est,ad dãdũ:sed non a ad agẽdũ est alia virt⁹:qa inducit exceptionem ex se,videlicet pacti de petẽdo:vt hic 5 per Cyn.† Quæro à te de ista qõne,pone, b tu debebas à me recipere centũ:stetisti per xxx.an.ꝙ nõ petiisti,& fecisti pactũ de nõ petẽdo,post xxx.an.fit pactũ de petẽdo.q̃ro vtrũ habeat vires. Videtur ꝙ sic,qa pactũ de petẽdo remouet omne obstaculum inductũ per pactũ de non petẽdo. Gul.de Cu.determinat quod tunc est verũ,ꝙ pactum de petendo remouet obstaculũ quãdo actio ita non esset ipso iure sublata.sed in proposita quæstione secus:qa naturalis est sublata per pactum;ciuilis per præscriptionem.Et sic cũ ipso iure sit sublata pactum de petẽdo nihil operat:vt in d.§.pactus ne peteret.Do.Frãc.Tig.de Pi.dicit. ꝙ ex isto pacto vltimo optimè agi potest: quia per pactum vltimũ de petẽdo fuit resuscitata prima actio,Non obstat id qđ de præscriptione dicitur:quia nunquã cõtra me pręscribitur per illũ,qui habet beneficium à me;vt l.malè agitur.j.de præscript. xxx.an.Sed tu ex pacto nudo de nõ petẽdo beneficiũ à me habebas:de ea potes videre,ea quæ no.in Spe.de pręscri.in materia libellorũ.in glo.quę incipit,vt si primũ fuit ibi:Item verũ.nisi primũ deroget. Inducunt prædicta per Vltramõ.ad quæstionẽ:fideiussor datus,antequam fideiubeat, 6 vadit ad creditorẽ,& ei prædicit † qđ non intendit fideiubere pro Titio,cui creditor mutuare intendebat.demũ postea mutuat ei & talis fideiubet:an talis fideiussor obligatus sibi sit? Videtur ex ista glossa quòd nõ:quia ista protestatio præcedẽs.scilicet qñ non intendebat fideiubere:impedit fideiussionẽ secutã ꝑ ista verba.gl.In cõtrariũ facit l.cũ in plures.§.locator horrei. ff.loca.Pe.tenet ꝙ aut verba ꝓtestatiõis respexerunt expressè actũ futurũ,puta dicẽdo nõ intẽdo fideiubere,& si cõtigat me fideiubere teneri nolo:& tũc nullaten⁹ teneor.Pro hoc facit l. q in aliena.§.fi.de ac.hære.& l.at si qs.§.plerꝙ.de reli.Itẽ facit quædã gl.q̃ est in l.in cõcubinatu.ff.de cõcubi.quæ dicit,ꝙ ꝓtestatio semper debet fieri ante actũ,super quo protestatur. Si verba derogatoria,& protestatio præcedẽs nõ respexerũt expressè actũ futurũ,ĩ forma de qua ś.dixi.sed simpliciter fuerũt verba talia:puta nõ intẽdo fideiubere.tunc si quis actus immediatus sequitur post illa verba:tunc certũ est ꝙ impediet fideiussio.Sed si fieret ex interuallo tũc nõ impediet:& erit obligatus fideiussor:ar.d.§.locator horrei. Et hæc possent induci ad quæstionẽ,quã format gl.in l.si fideiussor.ff.de fideiuss.Et si tu dicis.nonne lex alibi dicit,ꝙ ꝓtestatio pręcedẽs inter viuos nõ releuat quã à periculo,vel obligatiõe sequẽti,vt l.fi.§.itẽ si ꝑdixerit.ff.nau.cau.sta.Sol.Ibi loquit in actu,q de necessitate adstringebat ꝓtestatẽ:& ei⁹ ꝓtestatio nõ relevat eũ nisi is,cui fit ꝓtestatio,consentiat.Sed qõ nostra,& theorica data procedunt in eo,qui obligabat se ex volũtate.non necessitate. Bar.

cõsil.cclvi.j. Pal cõsil. cxviij.li.j Ped.de Sc. cõsi.vlti.Pau.de Ca. cõsi.xix. Ro.cõs.ccij. Io.de Ana.cõsil.lviij. & inquãtũ Alex.ponit,an cõtrahẽs cum decreto iudicis possit illum cõtractum rescindere vide pulchrè Bal.cõsi.xxviij.li.mj. Adde tu ꝙ hoc dictũ Bar.dicit singula.Ceppo.in tracta.de simula. contractuũ.col.x. & ibi vide Gano.

a ☞ P. P A V. P.

¶ Reassume ergo. Vide Are.in d.l.si Tria.§.j.in pe.& vl.col. ff.de verbo. obligat.

b ¶ Ex interuallo. Adde scdm Alex.ꝙ hęc cõis opi.est vera,vbi tpe protestationis nõ subesset cã,q̃ nõ ꝑseueraret tẽpore cõtractus,postea ex interuallo:vt puta si qs timẽs ne cogat vẽdere domũ vicino potẽti, protestet ꝙ nõ ĩtẽdit illã vẽditionẽ q̃ facere potẽti,valere. Nã ista protestatio trahet ad tps cõtract⁹:licet ex interuallo,si vsq; ad illud tps durauit cã metus,& potẽtat⁹ vicini.Et ita dicit elegãter tenere bar.bal. ange.& mod.in l.q in aliena.§.fi.de ac.hær. Tu dic,ꝙ cõtrariũ tenet Ang.cõs.ccxviij. ĩ iij.col.icti.ĩ dei nõe, visa narratiõe vbi dicit,qđ verũ est quod Dy.i aliq⁹ b⁹ additiõibus tenuit hoc:sed ꝙ reprobat per d.l.q in aliena. Et idẽ consuluit Pe.de Anc.consi. cclxxxiij.incipiens to ordine.Vide tamẽ vnũ ꝑbũ ꝑ Bal.cõsi. xxvij.li.j.Et de materia vide ipm Alex.in c.solicitudinẽ.de ap. Fel.i c.cũ M.de cõst.

1 ☞ *Pactum nudum etiam in actionibus stricti iuris uestitur cohærentia contractus.*

2 *Pactum appositum super contractu,etiam ex interuallo,quando ualeat.*

Pro concordia. Aduerte q̄ ordinarie legētes i hac l. in bonæ fidei dicūt q̄ Bar. hic voluit in fi. q̄ pactū nudū, factū postquā cōtractus fuit habitus pro pfecto & absoluto, intra modicū tp̄s. anteq̄ partes se diuertāt adextraneos actus, vestiat cohærētia cōtract⁹. Cōtrariū tenere allegāt, i l. iurisgentiū. §. q̄nimò. in fi. ff. de pact. & in l. j. ꝛ. co. ff. de sol. Tu dic Bar. nō fidelr recitaſ i aliquo istorū triū locorū. Primò in hac l. i bonæ fidei nō loquitur Bar. postq̄ cōtractus habit⁹ fuit pro absoluto: quia de hoc verbū nullū. licet dicat illud verbū, siue statim postea: q̄ verba nō importāt, q̄ cōtract⁹ fuerit habit⁹ p pfecto: licet bñ possit intelligi: sed de necessitate hoc non arguit. In d. §. quinimò. dicit q̄ pactū fuerat factū ex interuallo, & sic posset & intelligi intra longū tp̄s, & ita & in d. l. j. Sed dato q̄ posset argui de cōtrarietate pōt adhuc saluari, vt in hac l. in bonæ fidei. loquatur quādo adijciebaſ tale qd. q̄ erat de appēdicijs. cōtract⁹. In d. l. j. & in §. quinimò. loquatur in pactis aliud cōtinentib⁹, per ea quæ habētur in l. fundi partem. ff. de contrahen. emp.

℣ P. P A V. P.

a ¶ Contractus. Hoc q̄ pactū nudum nō vestiatur etiā cohærētia contractus, vide Pau. de Cast. in l. si ita scriptum. in iij. colum. de lega. j.

b ¶ Pœnalis. Adde qđ Pet. de Ancha. consil. cclxvj. inci. Quod donatio. tenet contrarijū cuius quod tenet Bart. in l. ita stipulatus. ſ. q̄ omiſ. stipul. pœnalis. non nouet præcedentem obligationē ex causa lucratiua.

3 Qua actione agatur ad id quod uenit in pacto.
4 Actio præscriptis uerbis, quando concurrat cum alia.
5 Pactum quando dicatur fieri incontinenti post contractum.

IN bonæ fidei. Lex ista posuit duas regulas, vt patet in ea. Not. q̄ pactum nudum vestitur cohærētia cōtractus[a]. Secūdo no. q̄ pactū nudū appositū ex interuallo, nō producit actionē sed exceptionē. Opp. hic dicit: in bonæ fidei. contra: imò idē in stricti iuris: vt l. lecta. ver. dicebatur. ff. si cer. pet. & l. petēs. j. eo. † Sol. Fateor q̄ idem in contractibus stricti iuris. & ideo hic dicit in bonæ fidei, quia in illis videbatur valere pactū ex interuallo appositū. quod secus est. Opp. quod valeat pactū † appositum etiā ex interuallo: vt ff. de contrahen. emp. l. pacta. Sol. Ibi in pactis, quæ apponuntur circa substantialia contractus: hic in his quæ apponūtur circa accidentalia. & gl. remittit ad distinctionem positam in d. l. pacta. † Quæro qua actione agit⁹ ad id q̄ venit in pacto. Gl. dicit duplici actiōe. s. actiōe præscriptis verbis, & actione ex eo contractu informata per pactū. & vide gl. Istud non videtur esse verum. nam actio præscriptis verbis, non concurrit cū alia: vt l. quoties. ff. de præscrip. ver. † Dicunt Vltramon. & bene: Actio præscriptis verbis nō concurrit cum alia, quę habeat originē ex eadem forma. Ita loquitur lex contraria. Sed hic actio antiqua oritur ex contractu nominato, qui præcedit: actio verò prę scriptis verbis oritur ex quodam contractu nominato habita relatione pacti ad contractū. ita loquitur hic. Et ex hoc dicūt. q̄ gl. quæ est in l. placito. j. de re. permu. quæ dicit, quòd quædam est actio præscriptis verbis, quæ resultat ex cōtractibus innominatis: quædam quæ resultat ex pacto incōtinenti apposito: non dicit verum: quia vtrunq̄ est vnum & idē. Non enim oritur actio ex pacto, sed ex eo cōtractu innominato: qui resultat habita relatione pacti ad contractū. Sed ipsi expresse dicunt contra casum huius legis. Idem in l. iuris gētiū. §. quinimò. Vnde teneas gl. & in l. ex placito. ꝓbabo vobis alijs rationibus, Secundò quæro: dicitur hic si incontinenti fiat. † quādo dicitur fieri pactū incontinenti. Dicit gl. siue fiat ingressu contractus, siue in ipso cōtractu, siue statim postea. & bene dicit. probatur in l. iij. j. de ædil. act. vbi est tex. expressus. nūquam vidi alibi. Vltramon. dicunt, & bene, q̄ tunc dicitur fieri pactum incontinenti, quando fit antequam contractus habeatur à partibus pro perfecto & absoluto: vt l. cōtractus. j. de fide instr. Tu tamen tene opinio. glos. per legem, quam allegaui tibi supra. Circa hanc materiam dicam. j. e. l. petens, &c.

IN bonæ fidei. Pactum incontinenti appositum iuxta contractum parit actionem appositum ex interuallo, solā exceptionem. hoc dicit. Barto.

1 ☞ *Quando pœnalis stipulatio incipit à præcedenti conuentione nuda, debet agi ex stipulatu, non ex pacto.*
2 *Stipulatio pœnalis, non uestit pactum nudum principale, sui cohærentia.*
3 *Mora potest purgari: & quando. remißiuè in nume. 6.*
4 *Possessio bonorum non potest dari, nisi iuris ordine seruato.*
5 *Pactum nudum nunquam uestitur cohærentia contractus uestiti accessorij.*
7 *Stipulatio pœnalis an nouet præcedentē obligationem: remißiuè. & in ij. lect. nu. 9.*
8 *Sententia super re quod non fuit petitum quando ferri possit.*

I pacto. Quando pœnalis stipulatio incipit à præcedēti cōuentione nuda, debet pœna peti: licet reus posset soluere quod in prima conuentione deuenit: & translatio bonorū nō fit sine ordine. h. d. ista difficilis lex, & tractat de tribus materijs. Primò tractat de commissione pœnalis stipulationis. Secūdò, qualiter stipulatio cōmittitur. Tertiò, qualiter per pœnalē stipulationē nouetur prima
1 obligatio † Not. q̄ quando pœnalis stipulatio incipit à præcedenti cōuentione nuda, debet agi ex stipulatu, ex pacto. Secun
2 dò ex hoc habes notare q̄ stipulatio † pœnalis nō vestit pactū nudum principale sui cohærentia. Simile vidistis in l. nuda. de
3 cōtrahen. stipu. Tertiò nota † q̄ mora potest purgari, quod patet: quia licet petatur pœna, pōt reus soluere quod in prima cō-
4 uentione deuenit. Vltimò not. † q̄ possessio bonorū nō potest dari, nisi iuris ordine seruato. videbitis in l. j. j. de excep. rei iu. Oppo. dicit hic: ex stipulatione. Contra imò debet agi certicō dictione ex stipulatu: vt l. si quis certum. ff. si cer. pet. Sol. gl. & bene: quod hic dicitur, ex stip. id est, certi cōdictione ex stipulatu. Vel dic, q̄ hic pœna erat promissa incerta. Secundò opp. & videt⁹ q̄ debeat agi ex pacto primo, tanquā vestito cohæren
5 tia contractus: vt ſ. l. proxi. Sol. dicit gl. & bene, † pactum nudum nunquā vestitur cohærentia cōtractus vestiti accessorij: vt hic fuit pœnalis stipulatio: vt l. nuda. j. de cōtrahē. & cōmit. stipula. sed vestitur cohærentia contractus vestiti principalis, vt in contrarijs. Ratio, quia principale non debet formari ab accessorio: vt l. ex pupillari. ff. de vulg. & pup. Iniquū est enim vt dñs vestiatur à seruo. Tertiò opp. & hic aduerte: pœna nunquam cōmittitur, nisi præcedat mora: vt l. si pœna. ff. quando di. lega. ced. & l. si ita stipulatus fuero. in fi. de ver. obli. aliàs esset l. stipulatus. sed hic non potest præcedere mora; ergo est commissa pœnalis stipulatio. Quod nō possit esse mora, probatur: quia vbi nulla petitio ibi nulla mora: vt l. si pupillus. de verb. obli. de reg. iur. l. nulla. Sed ex pacto nudo primo non nascitur actio; ergo quis non potest esse in mora. Istud contrariū habet multas difficultates, quas gl. tangit in l. nudā. j. de cōtrahen. & cōmit. stip. Dy. in regula, nō est in mora. de reg. iur. lib. vj. Cy. tangit hic, & in d. l. nuda. Ego latius in d. l. ita stipulatus. Breuiter teneo in hoc opi. Vltramon. quod licet hic nō præcedat propriè mora tamē cōmittitur pœnalis stipulatio eo casu, quo cōmitteretur, si vestita cōuentio præcessisset, quia hoc videtur tacitè agi. Et de hoc videt⁹ tex. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de
6 ver. obl. dicemus in d. l. nuda. Opp. q̄ nō licet reo purgare moram, & soluere † quod in prima cōuentione deuenit: vt in tra
ctitæ. §. de illo. ff. de act. & obl. & l. magnam. de contrah. & cōmit. stipula. Sol. Huius timore tractant hic quidā materiam de purgatione moræ: quæ est longa repetitio, quā facio in l. si insulam. de hoc ver. boli. Quæro, quādo pœnalis stipulatio committatur. de hoc ponit gl. vnā longam distinctionem in l. & si post tres. ff. si qs cau. de re. iu. l. in omnib⁹. Ego examinaui multum profundè in d. l. ita stipulatus. Tertio quæro, vtrū stipula
b tio pœnalis[b] nouet præcedentē obligationem. † Glo. tangit in
7 l. obligationum fere. §. fi. ff. de actio. & obliga. & l. reſcriptum. §. si pacto. ff. eo. & ibi per Gul. Cy. ponit hic. ego latissimè dixi in d. l. ita stipulatus. circa contraria vltimæ partis. Opp. quòd
8 non debet ferri sententia super alio, quam super eo † quod petitum est: vt l. fi. de fideicom. liber. & l. fundus. ff. commu. diui. Sol. Fateor quòd petitur pœna. & pœna tantùm in condēnationem deducetur. Possibile tamen est, quòd reus volens moram purgare, offerret illud, quod in prima conuentione deuenit: & sic illud consequitur non vi condemnationis, sed virtute spōtaneæ solutionis factæ per eum. & hoc est quod dicit ibi tex, consequeris. & j. ad pœnam dicit, exigens, &c.

I pacto quo. Vbi præcedit cōuentio nuda, & sequitur stipulatio pœnalis, agitur ex pœnali stipulatione, cuius timore actor consequitur id, quod deuenit in cōuentione nuda, quādo exegit pœnam in stipulationem deductam. Item ordo iudiciorum est seruandus. hoc dicit. Opponi. dicitur hic quod agitur ex stipulatione ad pœnam contra, imò debet agi certi condictione ex stipulatu. cùm pœna fuerit certa; vt Inſtit. de verbo. oblig. in princ. Pro solutione huius glo. dat tres respōsiones. Dicit gl. quòd hic fuit apposita pœna incerta; vt puta in facto

facto quod factum est incertum nimirum si agitur ex stipulatu.Ista est quædam diuinatio.Vnde glo.dedit aliam sol. & est tertia in gl.& dicit solutionem sustine.quod ideo agitur ex stipulatu:quia est incertum quod consequitur actor.Item sol.redarguit gl.vt in ea.habetis.Vnde gl,dedit tertiam sol.& est secunda in glo.& est vera:quia debet exponi,ex stipulatu:id est certi condictione ex stipulatu. Item oppo.& videtur q̃ possit agi ex prima conuentione,ideo quia vestitur cohærẽtia cõtractus,scilicet stipulationis pœnalis:vt l.iuris gẽtiũ.§.quinimò. ff.eo.Sol.q̃ pactum nudum bene vestitur cohærentia contractus,vt in cõtrario:vbi pactũ nudum habeat se vt accessorium. Si verò vt principale,tunc ipsum pactum nudum vestitur non principale ab accessorio ex cohærentia.Ita debet intelligi hæc lex.Item opp.dicitur hic,q̃ agitur ex stipulatione pœnali.contra:quia non potest agi,nisi ipsa stipulatio sit commissa:vt l.ita stipulatus.de ver.obli.sed committi non potest,nisi debitor sit in mora:vt eadẽ l.Sed cùm in casu nostræ legis non potest esse in mora: ergo &c.Quòd in casu nostræ legis non sit in mora probo:quia vbi nulla petitio,ibi nulla mora.vt l.lecta.ff.si cer.pe.Sed super pacto nudo nulla est petitio;quia ex eo non oritur:vt ſ.l.proxima.ergo nulla mora.Et sic cõcludendo de primo ad vltimum,videtur q̃ non possit agi ex stipulatione.Sol. Quidam dixerunt q̃ ex nudo pacto potest agi, cùm ibi sit naturalis obligatio.Ista est falsa.Vnde Dy.in c.non est in mora. extra,de reg.iu.li.vj.dicit,q̃ aut agitur ad id,quod venit in prima conuentione nuda:& tunc contrariũ procederet.Aut agitur ad id,quod deuenit in stipulatione pœnali:& habet locum ista lex,si bene cõsyderetur.Ista sol.contrariũ nõ tollit.Pro cuius sol.esset videndum qualiter committatur stipulatio pœnalis,quando incipit à præcedenti conuentione nuda.Ioã.antiquus glossator in l.nuda.j.de contrah.stipu.dicit q̃ committitur litis contest.super nuda cõuentione.Ita no.in d.l.& si post tres.ff.si quis cautio.Istud dictũ non videtur verũ.Ratio;quia sine actione nemo experit:vt l.si pupilli.§.videamus.ff.de nego.gest.sed ex nudo pacto nõ oritur actio, vt dictum est: ergo videtur lis nõ posse cõtestari sine actione.Hoc probatur: quia aliàs hic concurrerent duo specialia circa idem,contra ea quæ notan.in l.de dote promis.Nã quis experiretur in iudicio sine actione.Item ageretur ex stipulatione pœnali non commissa. Dy.vult tollere opi.Io.& dicit q̃ hoc procedit ex dispositione legis,ne contractus sit inutilis.Ratio ista non est vrgens, neq; vera:quia cùm ratio debeat esse generalis, videretur dicẽdum q̃ lex deberet dispẽsare vbicunq; contractus veniret annullãdus.quod est absurdum.Vnde Vltramon.dicũt q̃ ibi incipit à conuentione nuda:& committitur per interpellationẽ factam extra iudiciũ super conuentione.Probatur per rationẽ & tex. l.dicũt ipsi.Quæ est ratio q̃ vbi præcedit cõuẽtio vestita, committitur stipulatio pœnalis per interpellationẽ:& sic postquã debitor est in mora:vt no.in d.l.& si post tres.ratio est,scilicet: quia debitor videtur ꝑmittere cùm petierit creditor, etiã extra iudiciũ.Præterea,casus est in l.fideiussor obligari.§.fi.ff. de fideiuſ.Ista opi.non videtur vera:& videt contra d.l.nuda ibi: post motam litem &c.Non obstat ratio quam assignãt: quia si inspiciantur iura per eos alle.illa loquũtur vbi procedit contractus à se validus:quod non est in quæstione ꝓposita. Præterea modo debet plus opari interpellatio facta extra iudiciũ, quã facta in iudicio:sed interpellatio facta in iudicio super nuda conuentione non facit cõmitti pœnalem stipulationem:vt dixi reprobando opi.Io.ergo nec interpellatio facta extra iudiciũ.Nõ ob.l.fideiussor.§.fi.de fideiuſ.quia nihil dicit de hoc, vt patet:quia ibi tex.dicit,credidi.& sic dicit cõtrariũ: qa verbum credidi,iudicat contractum.instit.qui.mo.re.con.obli. in prin.in l.ij.§.creditum.ff.si cer.pe.cum si.& non nuda conuentio præcesserit,sed cõtractus de se validus.Dic ergo q̃ vbi stipulatio pœnalis incipit à præcedenti cõuẽtione nuda, contrahitur per li.cõte.factum super pœnali.& dic q̃ hoc clarè probat tex.ĩ d.l.nuda.& fuit opi.Azo.ibidẽ.Et si dicis, quomodo agitur ex pœnali nuda commissa? Dic q̃ cõmittitur eo ipso q̃ lis contestatur.Simile videmus in l.si Titius.ff.de verb.obl. Non tamen potest negari,quin etiã in hoc casu lex dispẽsatiuè procedat:sed non cõcurrũt duo specialia,secundũ quod in prima opi.si bene cõsyderetur.Et hanc opi.videtur assumere.Gul.in d.l.& si post tres.ff.si quis cau. Item oppo. dicitur hic,q̃ agitur ex stipulatu ad pœnã: quasi videat dicere tex.q̃ prima sit nouata per sequẽtem stipulationem pœnalem. cõtra de l.fi.j.de noua. Gl. fatetur contrarium q̃ olim fiebat nouatio:vt l.obli.fere. §.fi.ff.de act.& obl.hodie non:vt d.l.fi.Ista solu.nõ est bona. Ratio:quia l.fi.j.de noua. habet locum vbi sunt plures obligationes pariter principales.Sed materia nostra loquiturvbi vna obligatio est principalis,altera accessoria.Pro declaratione huius gl. reuocatur in dubium †qualiter per stipulationẽ pœnalem nouetur prima obligatio. Ista est difficilis quæstio:circa quã gl.simpliciter variauerũt. Quandoq̃ dixerunt, q̃ in eo in quo concurrit pœnalis stipulatio cũ prima,in eo pœnalis nouat primã;in alio nõ.Ita no. in l. si quis à socio.ff.pro soc.Istud nonvidetur verum,per l.duo socij.ff.pro soc.& l.prædia.ff.de ac.emp.& videt agi ex prima & ad totũ. Qñq̃ dixerũt q̃ aut pœnalis stipulatio continet plus quã pria, aut min⁹. prio casu pœnalis stipulatio nouat primã: scdo nõ.Pro hac opi.facit ĩ ar.l.q vsumfructũ.ff.de ver.ob.Istd' nõ videt verũ,& videt cõtra d.l.obligationũ fere.§.fi. quæ loquitur indistinctè. Qñq̃ dixerunt gl.q̃ aut quæritur nũquid pœnalis stipulatio nouet primã antequã sit cõmissa.& dico q̃ non:vt d.l.duo.ff.ꝑ soci.Aut postquã est cõmissa:& tũc nouet primã:vt d.l.obligationũ fere.§.fi.Ita gl.in d.l.duo.istud vr̃ falsum,vt no.in d.l.si quis à socio.vbi pœnalis stipulatio erat commissa,& tn adhuc agit ex prima.Qñq̃ dixerũt.Aut est actũ q̃ nouet prima:aut nõ.Istud dictũ nõ habet dubiũ.Et ita no.glo. in l.rescriptũ.§.si pacto.ff.de pa.quidã dixerũt q̃ aut pœna adjicitur cõtractui stricti iuris,aut cõtractui bonæ fidei.Primo casu stipulatio pœnalis nouat primã:vt d.l.obligationũ fere.§.fi. l.ita stipulatus.circa fi.de ver.ob.scdo casu nõ nouat. Ita debet intelligi d.l.prædia.de ac.em.& d.l.duo.ff.pro soc.Et hãc vr̃ tenuisse Dy.in l.in ꝑuinciali.§.j.in distinctione magna.de oper. no.nũ.& assignat rõnẽ diuersitatis.Istud nõ vr̃ verũ ideo:quia actio ex testõ habet instar bonæ fidei:vt d.l.in minorũ.j.in qui. cau.in inte.re.nõ est necs.& tn nouat per stipulationẽ sequentẽ:vt l.j.§.itẽ si ita.ff.ad l.Fal.Vñ Gul.distixit aliter, vt no.fuit per eũ in d.l.rescriptũ.§.si pacto.ff.e.Et videt cõcludere q̃ vbi præcederet dispositio,vel cõtractus iuris gẽtiũ,tũc pœnalis nõ nouat;vt d.l.prædia.& l.duo.cũ si.Sed vbi præcedit dispositio vel cõtractus iuris ciuilis,per pœnalẽ nouat prima,vt d.l.obligationũ fere.Et isto modo põt intelligi d.§.itẽ si ita.quia tenm̃ est de iure ciuili:vt l.iiij.ff.de te.dictũ Gul.nõ vr̃ verũ, sed contra gl.in l.ij.j.de iu.em.& induco sic:qa contractus emphyteuticus est cõtractus iuris ciuilis,& tn nõ nouat per pœnalẽ:imò dns põt emere. Vñ Dy.aliter ibi dixit,videlicet aut egit ex stipulatione pœnali:& tũc vr̃ nouare primã:aliàs nõ.Ita notauit in d.l.stipulatus.de ver.ob.Dictũ Dy.ꝑbat:quia videt contra l.si quis à socio.vbi actor eligit agere ex stipulatiõe pœnali:& tn nihilominus agit prima:vt d.l.si quis à socio.cũ l.se.Vñ dico sic:qa aut prima procedit ex cã lucratiua,aut non. Primo casu pœnalis nouat primã:vt d.l.obligationũ.§.fi.de act.& obli.Et ita intelligit l.j.§.itẽ si ita.ad l.fal.scdo casu non fit nouatio.Ita intelligit l.duo.vbi prima vr̃ ꝑcedere ex cã lucratiua:qa ibi fit mẽtio de quæstu.qd verbũ quæstus, denotat lucrũ: vt l.q̃stus. pro socio.& tn nouat,vt ibi patet.Tene hãc opin.q̃ vera est.Et ad cõtrariũ rn.per interemptionẽ:qa in illa nõ est ex cã lucratiua:qui cõtractus societatis nõ dicit esse ex cã lucratiua.Nã societas põt habere quæstũ & damnũ.Et si diceres, ibi nõ ponũt aliqd de suo,& sic vr̃ lucrũ:dic q̃ saltẽ ponũt opas.ar.l.cũ duobus.§,si in coeũda.ff.ꝑ so.Itẽ op.dicit hic, q̃ agit ex stipulatu. & vr̃ q̃ agat ex stipulatione:qa nõ debeat cõseq illud,qd deuenit in prima:qa snia debet esse cõformis libello.So.vt in gl.ĩ fi.

a **PActum** a Pactũ per qd auferẽ alicui libera testi factio,nõ valet.h.d.No.qd dixi in summario.Scdò no.q̃ nullã parit obligationẽ,neq; ciuilẽ, neq; naturalẽ.Tertiò no.q̃ pactũ de futura successiõe nõ valet. Vi-
b distis j.eo.l.fi.Quærit circa hãc b legẽ qd si iuret sup tali pacto.

P. PAV. P.

a Pactũ.nũqd autẽ valeat pactũ inter aliquos q̃ in bonis suis fœminæ nõ succedãt vide latè Bar.cõsi.xxxij.& lxxij. & circa tale pactũ vide aliã qõ.per eundẽ cõsil.cl.

POMATES.

b Circa hãc l.ad istã l.sic op.nã cõtrahere est liberi arbitrij, sicut testari l.nec emere.j.de iu.de.& tn qs debet se oblare ad testãdũ cũ bonũ sit ar. de cõtractibus ad vltimas volũtates. Sed solue q̃ in testamẽto est maior libertas.

cũ voluntas i textõ sit ambulatoria vsq; ad mortẽ.l.xj.in fin.ff.de adi.le.sed i cõtractib? à principio licet volũtas sit libera:tñ postea necessitat.l.sicut.j. de ac.& obl.cũ cõco.

a ¶ Tacuit.Adde.Ro. consl.cccclvij.in fi.

❧ P. PAV. P.

b ¶ Pactũ.De ista materia an qñ plus valeat ꝓbatio viuæ vocis,quã per instrumẽtũ.& ecõtra.vide latissimè Barb.in repe. ru.extra de fide instr. in j.col.& melius in seq.Itẽ no.ꝙ mãdatũ ad exigẽdũ nõ põt ꝓbari ꝑ testes, quantũ ad hoc vt cogat debitor soluere.vide Cremen.singu.cxl. Quid autẽ in alio mãdato. vide Pau.de ca.cõsil. cccl xx.An autem privilegium vel gratia Principis possit probari ꝑ testes vide Deciũ in ru.extra,de cõstit.col.pe.& fi.& in præcedentibus ponit etiã an de essentia legis vel constitutionis requiratꝰ scriptura.Itẽ de gratia principis, sententia exceptionis & aliis diuersis,quod possint ꝓbari ꝑ testes vide Bar.i cõsi.lxxvj. in iij.vo.in pe.col.

❧ POMATES.

¶ Similibus. Alios aũt casus in qb⁹ requirit scriptura vltra locos communes gl. & doc.hic,vt ꝑ Alb. i l. i.j.allegata in glos.j.si mi.se ma.dixerit.quibus adde aliũ casum quẽ ponit Bar.in l.ff. in fi.app.sui.j. de edi. di.Adria.tollendo.& aliũ quem ponit Bal. in c.cũ parati.de app. in l.cõsentaneum. C. qũo & qñ iu.in licentia q̃ habet familia Potestatis capiẽdi aliquem personaliter:& aliũ quẽ ponit in l.gesta.j.de re iu.& in ca. cõstitutus. circa pen. col.extra de rescri. & vide q̃ circa hæc scripsi ad Bar.in l.j.§. sufficit de bo.pos.secundũ ta.& Bal. i l.j.col. pe.j.de fideic cuius dictũ ibi magnificat d. Bapti.de sanc.Seue.in l.si certis annis.j.eo.

❧ P. PAV. P.

d ¶ Si Creditores. Vide Com. consil.lxxx. post mediũ.& de materia vide Cep.cautela pe. Itẽ ꝙ qñ inter duos est ordo vt priꝰ cõueniat vnꝰ q̃ alter ꝙ ꝑ electionẽ vniꝰ nõ ꝓiudicetur alteri quominus possit ad aliũ redire vide Pau. cõsl. clxxiij.

e ¶ Diuisio. Adde secundũ Pau.de ca.esse diligẽter aduertendũ: qa ⁊ non sint nisi duo debitores nõ põt fieri diuisio actionis,qa cũq; actio dicit diuidi

Respõdeo ꝙ non valeret: qa tale pactũ est cõtra bonos mores.Ita dicit tex.in l.stipulatio hoc modo de ver.ob.videbitis in l.fi, j.eo.& l.cum donationis.in fi,j.ti.j.&c.

PActũ quod. Pactum de futura successione non valet h.d.Ex hac l.pactum, j.e.Decretalistæ fecerunt sibi decretalem in lib,vj.in ti.de pact.ꝙ si istud pactum esset iuramento firmatũ,ꝙ tale pactum esset validũ.quod vr falsum:qa siue sit pactũ, siue stipulatio:ꝑ quã vel per qd auferẽ libera facultas testandi,est contra bonos mores, ar.ff.de verb.ob.l.stipulatio hoc modo cõcepta.sed text.iuris canonici dicit alibi ꝙ iuramẽtũ nõ firmat aliqd pactũ ꝙ sit cõtra bonos mores:vt est tex.i c.nõ est obligatoriũ.de re.iu.li.vj.et tex.i l.pactũ.j,de col.im probat ipsum pactũ qñ fieret vt nullo mõ succedatꝰ: vt ibi dicit: dũ dicit de iure autẽ improbatũ est.Ratio nõ est alia,nisi qa cõtra bonos mores.Sic igit in ꝓposito,cũ eadem ratio sit vbiq;:& ea quæ iuris authoritate reprobata sunt,iuramẽti vinculo non probantur:vt l.non dubium.§.de legib.

CVm proponas. Substitutio cõditionalis fideicõmissaria põt inter partes per pactum remitti.h.d. Omnia quæ fuerunt dicta.§.eo.l.j.possent hic dici. Quæro,quid si vnus frater vendidit bona sua fratre præsente:vtrũ ille,qui fuit præsens.& tacuit [a],sibi præiudicauerit.Breuiter gl.videtur dicere,ꝙ non,in l.si fundum per fideicommissum.in prin.ff.de leg.j. & dic vt ibi dixi.& in l.quæ dotis.so.ma.&c.

CVm proponas. Ius fideicommissi cõditionalis põt ꝑ pactũ remitti.h.d. Op.& videt ꝙ sit superflua,per l.j. §.e.So.vt in gl.Quærit gl.pone ꝙ duo fratres sunt instituti hęredes,& adinuicẽ substituti, si alter eorũ decederet sine liberis, modo vnus fratrũ vẽdidit de portione sua prædia.& c.alter frater scit, & est præsens nũquid per præsentiã suã sibi præiudicet. Gl.videt dicere ꝙ ꝓpter p̃sentiã fiat pręiudiciũ:vt in gl.quã no.Dictũ glos.videt reprobari ꝑ ea q̃ dicunt in l.Caius.ff.de pig. ac.præterea taciturnitas vel tacita renũciatio,nõ põt plus operari quã expressa. Sed istud ius fideicõmissi cõditionalis nõ posset remitti etiã expresse: vt l.si ita scriptũ. §.j.de lega.ij.ergo multo minus per tacita, Nõ obstat l.quoties.& §.libertis. quia ibi fuit cõsensus expressus. Op.de l.si fundũ. de leg.j.solu.ibi no.vide gl.quæ incipit:licet ibi feciſſet præiudiciũ, &c. Quidã reprobãt hãc gl. ex materia quæ habetur in l.Caius.ff.de pig.act.& gl.sua tamẽ ab illa reprobatione defendi põt, per l.si seruus cõis.ff.de do.inter vi.& vxo. Nã fideicommissum debet inter fratres:& sic inter cõiunctos:& tñ in præsentia fratris videntis donare rẽ suã vxori fratris sui induxit sibi præiudiciũ circa illã rẽ ex fideicõmisso debitã:maximè cùm inter coniunctos fideicommissi remissio hoc facilè inducat. & bene probat l.Procula.ff.de proba. Sed nihilominꝰ puto ꝙ gl. ista inquãtũ dicit induci remissionẽ in p̃iudiciũ,malè dicit. Primò,quia istud fideicõmissum erat cõditio nale,vt q̃ primò moreretꝰ, restitueret. Sed habuistis in l.j.§.e.ꝙ fideicõmissum cõditionale etiã expressa renũciatiõe nõ tollit: qa est ius futurũ: ergo multominus istud ius cõditionale hic debet tolli per præsentiam,quæ inducit quandam renunciationem tacitam.Sol.not.in d.l.si seruus communis.cum sua materia;quia ibi tractatur de præiudicio generãdo mihi circa rẽ meã de præsenti.hic aũt de re mihi debita.Bar.

b RActum [b] Tantũ valet pactũ cũ scriptura, quãtũ sine scriptura.h.d.Opp.§.de sacrosan.eccl.autꝰ.hoc ius porrectum.de non nume.pecu.l.generaliter.Sol.Dicit gl.ꝙ hic est regula,quòd tantùm valet pactum cũ scriptura, quantum sine. Fallit in contrario,& in casibus similibus [c].

1 ☞ *Dictio quenque,est signum uniuersale.*
2 *Dictio quenquam,est signum particulare.*
3 *Quando agit quis contra unum ex correis,quando uideatur diuidere obligationem,uel eligere.*
4 *Recipiendo partem quando quis uidcatur diuidere.*
5 *Tacitum pactum non requirit præsentiam partis.*

d RI creditores. [d] Ex receptiõe partis debiti facta ab vno de correis,ĩducitur diuisio,[e] ex qua oritꝰ taciti pacti exceptio.h.d.Opp.j.de fideiuſ.l.reos.Huius timore sunt in hac l.duæ lec.principales. Prima,ꝙ hic partẽ petierũt à quolibet debitore dicẽtes esse contẽtos parte & sic inducitꝰ exceptio pacti,scilicet expresi:vt l.liberũ. j.de fideiuſ.Et vt ista lec.procedat,habent ipsi in tex.quenq;,†quod est signũ vniuersale,sicut omnis,& quilibet: vt l.hoc articulo.de hære.insti. Ista lec.est vera in se:tñ cõmunis litera dicit quẽquam,non quẽq;.

2 †Et hoc signum quẽquam est particulare: vt l.si necessarias.§.si annua.de pig.act.Dicendum est ergo hic ꝙ recepit ab vno tantùm:& sic remanet contrariũ de l.reos.gl. soluit ꝙ ibi conuenit vnum insolidum.Et sic non videtur diuidere,hic partem petijt & recepit:& sic diuiderevidetur. Vide gl. quæ vult dicere veritatem;& in ea miscet multa mẽdacia.Verà solu.est ista, ꝙ ibi elegit:hic diuisit vnde electio nõ p̃iudicat, vt ibi:diuisio sic,vt hic. †Restat videre,qñ videat eligere & qñ videat diuidere. gl. dic. ꝙ qñ petit insolidũ,videtur elígere sed qñ petit partem videtur diuidere. Vide iterũ gl.certè hoc non est verũ:qa siue insolidũ, siue in parte petit ab vno,nunquã inducitur diuisio.hic est ca-

4 sus in l.reos.†Dicit ergo gl.ꝙ diuisio inducitur recipiẽdo partem.istud dictum est verum:quia casus est in l.nostra: quia in receptione partis inducitur diuisio. Ad istud oppo. de l.inter eos.§.j.de fideiuſ.Solu.secundum Iac.de Are.& Old.quãdoq; quis recepit partem ab eo à quo non poterat insolidũ exigere: quia habebat beneficiũ diuisionis,vt plures fideiussores olim, & plures tutores:tunc partisperceptio non inducit diuisionẽ, seu tacitum pactum: ratio: quia cum necesse habeat facere in necessitatibus,nemo liberalis existit: vt de alimen.lega.l.rem legatam.Sed si receperit partem ab eo à quo insolidum poterat exigere:quia beneficiũ diuisionis non habebat: vt duo rei olim & hodie si est renunciatũ tunc in casu isto recipiẽdo partem videtur diuidere:quia nõ tenebatur recipere. hic est casus in hac nostra l.no. Item contra istud opp.de l.si ex toto.§.j.ff. de leg.j.gl.hic dicit,hoc solue vt in præcedentibus contrarijs,

f Tu dic [f] quòd in hoc est speciale fauore vltimæ voluntatis:vt licet aliàs partis perceptio diuisionem inducat:tñ eius fauore non inducitur diuisio.Ita loquitur ibi.& hæc est vera solutio.

Opponi.ff.de pecu.l.si ex duobus.in fine.primi respon.Solu.ibi

iter plures qñ primò q̃libet tenebatꝰ insolidũ:nunc incipit quilibet teneri ꝑ parte tãtũ.l.inter eos.§.pe.sed hic primꝰ, qui soluit, liberatꝰ in totũ,saltem ipso iure:quatenꝰ ipse soluit ptẽ virtute taciti pacti:vt ĩ.e.l.creditori.alter verò, qui non soluit, similiter fuit liberatꝰ ipso iure à parte soluta:& remãsit obligatus efficaciter in parte non soluta.vñ non est propriè diuisio actionis secũdum ipsum. & propter hoc nõ placet sibi summariũ Bart.q̃ ĩducat diuisio. Sed si eẽnt plures:puta quatuor qui tenerent ad cẽtũ insolidũ, & vnꝰ solueret xxv.pro parte sua dictorũ cẽtum, vt ĩ.sed quantum ad alios tres.bñ fuit inducta diuisio: vt sic postquã creditor recipit non possit aliquẽ de alijs tribꝰ cõuenire: nisi pro xxv. nec ob.secundũ eũ ꝙ non fuerũt p̃sentes in illa receptione: quia hoc est tacitũ pactũ legale qđ ꝑdest etiã absentibus:vt ĩ.eo.l.ri.cum tibi no.& ita dicit saluare & intelligere:qđ no.Bar.circa fi.ꝙ nõ põt intelligi nisi ĩ casu p̃dicto.Et hũc intellectũ ꝓpetuò mẽti tenẽdũ puto: qa quilibet diceret cõtrariũ prima facie ꝙ qlibet aliorũ posset cõuenire ad residuũ postquã cũ eis nihil est actum. cautela ergo est cum creditor recipit,dicat saluo iure solidi.

❧ POMATES.

¶ Tu dic. Ista solutio, licet moderni eã nõ sequãtur,est cõis: vt hic inquit Bald.& Deci.qui aliàs m ista opi.cõsultũ fuisse affirmat à qbusdã n gnis viris. & eã ẽtiã tenuit Decius præceptor meꝰ,& vide plenè Scriben. in d. §.j.

¶ Licet. Vide Ludo. Ro. in cõsil. xiij. incipiẽ. mihi de iure dicendum. vbi cõsuluit, ꝙ non valet cõuẽtio vt bona nõ possint alienari quo tẽpore alienari, cũ ad alios veniẽt, allega. l. istã. An. Barb.

¶ Licet. Adde quòd Paul. de Ca. per hanc l. & l. pactũ qđ dotalẽ. ſ. eod. dicit ꝙ ſic in caſu d. l. filia facit pactũ. & in ciuitate fit ſtatutũ ꝙ fœmina nõ ſuccedat extãtib⁹ maſculis, virtute illi⁹ pacti non poterit aliqd petere: licet pater ab inteſtato decedat: qa qđ non valet in vim cõtract⁹, nõ põt valere in vim ſupremi iudicij: vt hic Alexã. ibi dicit, ꝙ hoc eſt cõtra l. fi. ff. fa. ercisc. vbi pater põt qũo vult inter filios diſponere. Sed iudicio meo parũ facit: qa nõ negatur quin pater poſsit liberè inter filios diſponere, ſed ꝙ aſtringaẽ pacto, & per viã contractus hoc iura non permittiẽ: vt d. l. pactũ. ibi erat iter liberos: & qa pr̃ illud reprobat. & hoc conſyderauit Paul. de ca.

¶ Inuicẽ. Adde quod Bal. no. hic in verbo, ſcripto. ꝙ duo poſſunt facere teſtamentũ in eadẽ ſcriptura: & ita ſe vidiſſe. & vide Paul. de caſtr. Tu dic ꝙ Oldra. conſuluit conſil. clxxiiij. cũ vir & vxor feciſſent teſtamentũ, & mortuo viro vxor voleſhat reuocare: q̃rebaẽ an poſſet: qa in eadẽ char. Old. cõſul. ꝙ ſic.

☞ POMATES.

¶ Inter milites. Dic ſecundũ Deci. hic, ꝙ lex iſta ꝓcederet, etiã ſi pactũ nõ fuiſſet reciprocũ: ſed vnũ tm̃ ꝓmiſiſſet ſe velle, ꝙ aliter haberet ſua bona. Et vr̃ etiã hoc de mẽte Alex. ſ. eod. & l. pactũ qđ dotali. col. ij. in ij. falc. & probaẽ iſta l. in rõne ſui: ibi tñ cũ voluntatẽ, &c. quæ eſt generalis, & cõprehendit iſtum caſum, licet dictum ſit ſpãle: per ea quæ no. vt breuib⁹ agã Alex. conſi. ſuo lxxv. colũ. j. volu. v. Sed hic ego moueo difficultatem & quæro an lex haberet locum in milite & pagano. In hoc ſic dicebã, ꝙ aut ſol⁹ pagan⁹ promiſit, & nõ valet: qa paganus nõ põt pacto hæreditatem dare. ſed ſpecialeeſt in milite. vt hic agitur &c. Aut ſolus miles promiſit: & dicerem ꝙ valet per rationẽ generalẽ iſtius l. & in l. j. ff. de teſta. mili. & l. miles. ff. co. Aut pactũ fuit reciſ-

lutio, ibi non ſunt propriè duo: rei: nec ab vno exigitur pars, imò totum quòd exigi poteſt vſq; ad quantitatẽ peculij. Oppo. ff. e. l. tale pactũ. §. poſt diuiſionẽ. ſol. ibi ab vno recipit pluſquã debebat: ex quo non põt induci, ꝙ alij obligentur inſolidũ. hic verò tenebantur inſolidũ. vnde põt induci tacitũ pactũ liberationis. Opp. extra gl. pactũ eſt duorũ vel pluriũ cõſenſus &c. vt l. j. ff. e. ſed hic non cõſenſerũt illi, alij debitores qui nõ erãt præſentes. ergo nõ põt eis dici factũ pactum. Solu. tacita pacta partis præſentiam non requirunt: vt hic, & ſ. eodẽ. l. ij. quod nota bene, & tene mẽti perpetuò.

I creditores. Vbi plures ſunt obligati inſolidũ & vnus ſoluit pro parte, & creditor partẽ recipit, videtur fieri diuiſio, & ex hoc quæritur taciti pacti exceptio. h. d. Oppo. de l. reos. j. de fideiuſ. pro huius ſolutiõe quidã habẽt in litera quẽq; que deriuatur à quiſq; quod eſt ſignũ vniuerſale: vt l. ſi neceſſarias. §. ſi annua. ff. de pig. act. Si habetis quenquã, cõtrarium ceſſat eo ꝙ creditor admiſit quenquã debitorem: id eſt quẽlibet ad ſoluendũ pro parte ſua tantum. & ſic pactum fuit expreſſum.

Quidã habẽt quenq;: & tũc ad cõtrarium rñdet glo. duobus modis: tamen vltima eſt vera, & nota eam ꝙ hic creditor diuiſit ab vno petẽdo partẽ debiti, & recipiẽdo partẽ, per quã diuiſionẽ, ſeu perceptionẽ ſibi præiudicat. in l. cõtraria elegit nõ recepit. Cõtra hoc op. de l. ſi ex toto. §. fi. ff. de le. j. ſol. vt in glo. vel dic ſcdm Iac. de Are. ꝙ qñ plures ſunt obligati inſolidũ: & vnus ſoluit hoc modo. Soluo tibi pro parte mea: & creditor iſto modo recipit: & tũc habet locũ lex noſtra: quia creditor ſibi preiudicat doctores dicunt, qđ cautela eſt, qñ creditor habet plures fideiuſ. obligatos inſolidũ. & partẽ ab vno recepit: ꝙ ꝓteſtetur ꝙ per hanc receptionẽ partis nõ intẽdit ſibi preiudicare in alia parte circa petitionẽ reſidui. ar. l. at ſi qs. §. pleriq;. ff. de relig. Qñq; vnus ex plurib⁹ inſolidũ obligatus, habet ex æquitate quoddã beneficiũ diuiſiõis: pone exẽplũ in fideiuſſore per beneficium epiſtolæ diui Adriani. Iſto caſu ſi vnus ſoluit ſuam partẽ, & creditor recipit: ſibi non præiudicat. niſi appareat cũ fideiuſſorẽ nõ eſſe ſoluẽdo. hic eſt caſus in l. inter oẽs. §. j. ff. de fideiuſ. Et iſto caſu creditor nõ dicit diuidere noĩa. Oportet eñ facere exceptionẽ diuiſionis: & in neceſsitate nemo liberalis exiſtit. ar. l. rẽ legatã. ff. de adi. leg. Qñq; illi q ſunt inſolidũ obligati, nõ habẽt beneficiũ diuiſionis à iure. pone exẽplũ in duobus reis inſolidum olim. hodie pone exemplũ in eis qui renũciãt beneficio nouæ cõſtitutionis. Iſto caſu ſi vnus ſoluit partem: creditor ſibi præiudicat. Ita intelligit Ia. l. ſi ex toto. §. j. de le. j. Itẽ op. de l. tale pactũ. §. poſt diuiſionẽ. ff. de pac. ſol. vt in gl. Op. dicitur hic, ꝙ quæritur exceptio taciti pacti. Itẽ quia pactũ eſt duorũ, vel pluriũ conſenſus &c. Sed hic alij creditores non fuerũt præſentes. ſol. quod contrarium loquitur in pacto expreſſo: hic in tacito &c. Bar.

1 ☞ *Hæreditas nõ datur per donationem cauſa mortis, nec in codicillis.*

2 *Verbum pertinere dicitur uerbum directum.*

3 *Rerum appellatione uenit tota hæreditas.*

4 *Teſtamentum in milite dicitur iudicium.*

a Licet[a] Hæc eſt noua & ſingularis lex: nec ſcio eã alibi. breuiter hoc dicit. Pactum de ſuc-
b cedẽdo inuicẽ[b] nõ habet vim vltimæ vo-
c lũtatis. niſi inter milites[c]. h. d. Primò quæro, quæ eſt ratio ꝙ iſtud pactũ non habet vim donationis cauſa mortis. dicit gl. quia per donationẽ cã mortis grauat hæres: ſed hic videbat velle, ꝙ hæreditas ptineret ad
1 eũ. & vide glo. † Et no. ꝙ per donationẽ cã mortis non põt dari hæreditas: ſicut neq; per codicillũ. Requiriẽ ergo ꝙ detur in teſtamẽto. qđ perpetuò tene mẽti. Alij aſsignãt hic aliã rõnẽ, ꝙ nõ valuit: qa non fuit ſolẽnis numerus teſtiũ. aliàs etiã ibi inter priuatos valeret iure teſtamẽti: qđ ſatis mihi placet, ſi fuerint verba teſtamẽti. ſecus ſi eſſent verba paciſcentiũ: vt ,pmitto tibi, & tu mihi: qa p hoc infringiẽ libera teſtamẽti volũtas: aliàs facultas cõdẽdi teſtm̃. vt l. pactũ. ſ. e. ti. Secundò not. †
2 ꝙ verbũ pertinere, vr̃ directũ qđ allego tibi in l. cẽturio. ff. de vulga. dic vt ibi dixi. Tertiò no. & perpetuò tene mẽti, ꝙ ſi bona relinquunt ſub
3 appellatiõe † rerũ cõtinẽt totã hæreditatẽ: vt hic vides, ibi: res ei⁹, cui caſus &c. quod vr̃ contra l. ſi. ff. de vſufru. leg. ſed ibi erat alius hæres vniuerſalis: hic nõ. Quærit gl.
4 vtrum † iſtud in iudicium ſit teſtamentum
d vel quæ volũtas. Breuiter in milite[d] eſt teſtamentũ: quia quocunque modo volunt, põt teſtari: vt ff. de teſt. mil. l. j. ergo &c.

e Licet. Vbi fit pactũ de adinuicẽ ſuccedẽdo, & fit inter milites[e], pactũ tale habet vim vltimæ voluntatis: ſecus ſi fiat inter priuatos. h. d. Quærit gl. de ratione l. quare non valet vt donatio cauſa mortis. In hoc glo. aſsignat vnam rationem. Itam ibi: donatio emolumẽtũ &c. aſsignat rõnem: quia donatio debet cõtinere emolumentũ: & non onus: & onus cõtineret, ſi ſuccederet. Gl. eſt not. ad vnũ, ꝙ cũ hæreditas cõtineat onera, vt l. ſi hæreditatẽ. ff. mã. per donationẽ cã mortis non poſſet donari hæreditas, ſicut nec p codicillos. Signa iſtã gl. Itẽ no. tex. cum dicit pertinerẽt: videt innuere ꝙ verbũ pertinere, ſit directũ. qđ patet: quia ſuccedit, &c. Aduerte: quia loquit in milite. Dixi in l. j. j. de pac. inter emp. & vẽ. Dy. tãgit in l. Lucius. §. filiũ ex aſſe. de le. ij. ego in l. cẽturio. de vulg. & pup. In hac l. licet. eſt primò adeuertendum, ꝙ hæc lex dicit in tex. ſub noie rei, dũ dicit: vt res ptinerẽt &c. nã per hoc habes ſecundã glo. quæ hoc ponit, ꝙ habet vt hæres hæreditatẽ iſtã ꝙ p verbũ res, cõferr̃ hæreditas, & tñ nõ cõferr̃ p verbũ bona: vt bene colligit de leg. ij. l. ſi qs ſeruũ. §. fi. cũ l. ſeq. in glo. magn. in vlt. opi. Azo. ibi poſita. Secundò habes aduertere hic, ꝙ hic dicit ptinerẽt: & tñ gl. dicit ſecundũ vnam opi. ꝙ habet vt hæres: ergo habes ꝙ verbũ pertinet, adaptatur ad directũ. Dico tñ ꝙ põt adaptari ad obliquũ. Et pro hoc bñ facit l. Luci⁹. §. filia. de le. ij. & l. j. j. de pac. inter emp. & vẽ. vbi verbũ pertinet, ponitur pro reſtituaẽ: quia habeo ex manu alteri⁹. & ideo dico cõe adaptabile ſcdm diuerſas ſentẽtias. Sed quæro, quæ ſit veritas: nũqd habet: vt hr̃s id: an hẽat vt ex pacto. Puto

ꝓcũ: & videret pri-
ma facie dicẽdũ, ꝙ licet nõ valeat quo ad paganũ. propter illã l. & per no. per doc. in d. l. pactũ qđ dotali. ſ. eo. l. maximè Paul. de caſt. ibi in fi. qđ tñ deberet valere quo ad militẽ. Sicut dicimus in teſtõ patris inter filios, & extraneum. l. hac conſultiſsima. §. ex imꝑfecto. j. de teſt. Contrariũ credo verũ⁹: nã cũ illud pactũ ſit reciprocum & ob cãm, & ex parte pagani nõ poſsit ipleri per ſupiora: põt miles agere condictione ob cãm. & facit hoc, ꝙ in caſu hui⁹ legis ſi vnus militũ reuocaſſet volũtatẽ, cenſeret ab altero reuocata. Et ita tenet hic Pe. & Deci. rõne correlationis. & arg. in l. ũ. j. de cupreſ. libr. xj. & hoc teneas. ſi miles ignorãs credit, & in paga no tale pactũ valere. ſec⁹ ſi ſciẽs, ꝙ ea quæ no. Bar. in d. l. editã. j. de condi ob eau. non ob. §. ex impfecto. qa extrane⁹ ibi nihil ꝓmiſerat: & ibi ñ ſuũ, ſed legis denegaẽ auxiliũ: vt hic l. nõ mõ ſuũ vult denegare auxiliũ: ſed etiã vult ꝓmiſſionẽ militis rũpere. eũ vult priuilegio ſuo illaqueare, & decipere. contra l. qđ ſ. uore. ſ. de legiti. & ar. in ſimili in l. j. j. de his qui ve. æta. in pe. & in l. meminerint. j. vñ vi. Cõtra tũ hoc facit id quod not. hic Alex. ij. colũ. in fin. de mẽte Bal. in l. ille aũt. ff de hæred. inſtit. hoc tũ ego ĩtelligerẽ, put i ſimili declarat Bart. in l. j. col. pe. verſi. iiij. q̃ro. ſ. de ſac. ſan. eccle.

d ¶ In milite. Adde oĩno videndũ in terminis huius l. pulcherrimũ cõſi. Ro. cõſi. xxvj. incip. pro clatiori. vbi multa notabilia dr. & Cal. cõ. j. de do.

☞ P. PAV. P.

e ¶ Inter milites. An iſta lex procedat in militibus noſtri temporis, vide Ange. concludentem ꝙ non cõſil. clxxvij. incip. viſis inſtrumentis prædictis. in iiij. colũ. Nunquid autem iſta conuentio poſsit fieri per nõ milites in vim donationis, & an tunc requiraẽ inſinuatio, vide Alexã. conſil. cc xxv. in vij. colum. & latiſsimè cõſi. cccxcv. Nunquid autem valeat talis conuentio. ꝓmitto tibi. & tu mihi ꝙ vnõ moriẽte ſine liberis, res debeat eſſe ſuperſtitis, vide Bar. cõſil. cciij. Nũqd aũt talis cõuẽtio poſſit fieri iter vi. & vx. vide Pan. cõſil. xvij.

a ¶ Corrupta omnino est hæc quæstiuncula: nec opinor eã Bar. tum quia doct. de ea non faciunt mentionẽ; tum etiã qa in alijs exẽplaribus nõ habet. Alex. Losæus.

b ☙ P. PAV. P. ¶ Traditionibus. Rõnẽ quare ex solo cõtractu non trãsfertur dñium, ponit Bal. in c. j. in ij. col. quid sit tnue. fallit tñ nisi res sit penes eũ, in quem alienatur, dũmõ alienãs hoc sciret, vide Ro. & Ias. in l. certi condictio. ff. si cer. pet.

Et adeò est necessaria traditio ad trãslationem dñij regulariter qꝫ partes, etiã si vellẽt nõ possent aliter conuenire. Alex. cõs. j. vo. v. colũ. ij. Are. in l. qui abſenti. §. j. colũ. pe. de acq. poſ. Bar. & Pau. de cas. in l. cũ falsa. C. de iu. & fac. ign. Imò nec etiã testator possit facere i testõ qꝫ ex cõtractu per hæredẽ fiẽdo, vel per executorem suũ trãseat dñiũ sine traditione. Bal. in l. id qđ pauperib⁹. in vij. col. in xviij. qõ. C. de epis. & cleri. Et qꝫ partes etiã hoc facere nõ possint: vide etiã Deci. hic. Itẽ dũ Bart. dicit qꝫ ex traditione rei etiã sine possessione trãsfertur dñium, limita nõ ꝓcedere qñ tradereť ꝓcurator, vide Soci. in l. j. §. ꝓ procuratorem. in pe. col. ff. de acqui. poſ.

☙ P. PAV. P.

c ¶ Secũdo fallit. Aliũ singulare casum, i quo trãsfertur dñiũ sine traditiõe, ponit Ro. sin. cccxxxiij. inci. emorem noie meo, & pactior describi in libro cõis meo noie & frismei, & ꝓea me patiẽte frãneus soluit collectas, pro rata sua. Circa autẽ tertiũ casum, qñ ex legis dispõne. Et circa duas fallentias de ciuitate & ecclesia, idẽ est in cõtractu principis, qꝫ ex eo trãsferat dñium sine traditiõe, vide q̃ scripsi i l. fi. C. de sac. san. ec. & in l. Cæsar. ff. de publicanis, vide aliũ casum per Bar. in l. si ager. ff. de rei ven.

d ¶ Societatis. Adde qđ in societate totorũ bonorum non transfertur dñium rerũ incorporaliũ, nec postea acqsitorũ: vt l. ea verò. & l. societatẽ. & l. si quis societatẽ. eo. ti. de quo per Ro. cõsil. cvj. Adde qꝫ etiã hæc prima regula fallit i casu l. in rebus. C. de iu. do. vbi sol. mat. dñiũ qđ erat in viro transferť ipso iure in vxorem. Scdo fallit qñ res esset empta ex pecunia dotali, qa tũc etiã trãsferť dñiũ absq; traditiõe. gl. & doc. in l. si vt ꝓponas. C. de rei vẽ. Tertiò, nõ habet locũ qñ mulier dedisset in dotẽ res æstimatas viro: quo casu vir est debitor ptij. l. quoties. j. de iu. do. si tñ soluma reperiat maritũ alia bona nõ hre, nisi illa quæ sibi dedit i dotẽ: dñium ipsorũ trãsferť in ipsam vxo, vt no. i gl. in d. l. in reb⁹. & in istis trib⁹ fallẽtijs, est fauor do.

e ¶ Cũ proponas. Vide Io. de Imo. in cõsi. lxxij. vide Lud. Ro. in cõsi. ccij. vbi singulariter allegauit de non seruãte. & pro hoc vide Lu. Ro. in consi. cclj. And. Barb.

f ☙ P. PAV. P. ¶ Cũ proponas. Istud procedit, si in vno qs tm̃ fregit fidẽ, vide Pau. de Cast. cõsi. clxxxviij. qd aũt si vnus fregit semel, alius bis, vide Pau. consi. ccxcviij. in vlt. col. qd aũt si qs fregit treugã, an alter possit frãgere, vide Feli. in c. j. in ij. col. extra, de treu. & pa. vide alia quæ habes ad Bar. in l. Iulian⁹. §. offerri. ff. de act. emp. Are. in l. q seruũ. ff. de ver. ob. vbi etiã de frãgẽte pacem, an ei frãgi possit.

g ¶ Frãgẽti. Adde qꝫ si cõtract⁹ ex cõuẽtiõe partiũ reddit null⁹, ꝓpter nõ obseruantiã ꝓmissorũ alteri⁹ ex cõtrahẽtib⁹, debet itelligi si ille vult, q nõ cõtrauenit: vt tenet Pe. de Anch. consi. cxl. & vide Io. de Ana. cõsil. xxtx. & inquãtũ Alex. hic, in fi.

non violando literã qꝫ cuius cõis opi. sit vt Pe. & aliorũ, qꝫ habet vt hæres: qa hæreditas nõ põt dari, nisi ex testamẽto, nõ ex donatione causa mortis vel ex codicillis: vt l. ij. j. de codici. tñ ego puto istũ tex. velle cõtrariũ. Nam tex. hic dicit, qꝫ habeat vim postremi iudicij: nõ dicit qꝫ sit postremum iudiciũ. Et ista est singularitas, quã inducit ista lex quod pactum existens habet vim postremi iudicij. Et ex hoc sequit qꝫ tenet ad debita, vt tenet hæres ex testamẽto instítutus: qđ nõ est in alio, qui haberet vniuersa bona alicuius ex pacto, vel ex cõtractu aliquo: vt est casus in l. mulier bona. ff. de iure do. Sed quæro, quare nõ habet hoc ex donatione causa mortis. Dic vt in glos. sed tũc cõtra eã videtur, & cõtra text. arg. nã ll. alibi volũt, qꝫ vbicunqꝫ in aliquo actu fit mentio mortis in translatione bonorũ, semper intelligatur donatio causa mortis: vt l. Seia. ff. de dona. caus. mor. & l. Seia. ff. de do. ple. Hic autẽ est verbũ mortis. ergo debet esse donatio causa mortis: vt l. Seia. §. fi. ff. de dona. cau. mor. Ad hoc respon. qꝫ hoc non fit propter dispositionem volẽtis hæreditatem conferre: vt in ratione gl. & idem cũ posset esse dubium, nec esset satisfactũ intentioni militis, lex potius accepit intellectũ, vt miles habeat hæredẽ. Quæro, si interim est dubiũ an istud, quod confertur, dicať donatio inter viuos, an mortis causa. Dic vt no. in gl. in l. fi. ff. de vsu. [3] Dispositio trãslationis fit ex noie: verũtamen nõ trãsferť dñiũ. Sed hic rñ. iõ dico qꝫ est: et ita ibi sentit Dy. qa ibi trãsactus fuit. Bar.

a

1 ☞ *Ex simplici conuentione dominium alicuius rei non transfertur absque traditione. fallit ut ibi.*

2 *Ex dispositione facta in ultima uoluntate dominiũ transfertur absque traditione.*

3 *Dominiũ absqꝫ traditiõe ex dispositiõe legali trãsfertur.*

4 *Ex donatione propter nuptias transfertur dominium sine traditione. Item in re dotali sol. ma.*

5 *In acqsitiõibus uniuersalibus trãsfertur dominiũ sine tra.*

6 *Ex donatiõe cã mortis q, trãsfertur dominiũ absque tra.*

7 *Differentia inter acquisitionem dominij factam à domino, titulo, & traditione: & factam à non domino titulo, & traditione.*

b ¶ Traditionibus[b]. Ista lex põit tria dicta. Ponit etiã duas regulas affirmatiuas & vnã negatiuã: sic sunt tres gl. q̃rũ q̃libet respicit suã rl'am, dr̃ hic, traditiõibus. Cõtra insti. de re. di. §. iterdũ. So. dũ dicit gl. hæc rl'a prima debet limitari vt dicamus sic traditiõib⁹. vel q̃si, ex cã habili factis à dño, vl' q̃si ꝓtio soluto, vl' fide habita de eo dñiũ trãsferť. h. d. ista j. re. & vide gl.

1 Ex legis. Primo casu regula est qꝫ nũquã ex cõuẽtione nuda † trãsfertur dñiũ: nisi sequať traditio vel quasi. Fallit in pacto legis cõmissoriæ, & addictiõis i diẽ. qđ dic vt plenè no. ꝑ Dy. in l. nuda. ff. de do.

c Scdò fallit[c] in ciuitate, & eccl'ia: vt l. fi. §. de sa. san. eccl.

d Itẽ fallit in cõtractu societatis[d] vniuersalis: vt l. j. in fi. ff. ꝓ soc. & qđ dixi, qꝫ req'ť traditio, vel quasi: itelligatis possessionis,

2 etiã nõ vacuæ: vt l. si fundũ. ff. de fundo dota. Secũdo † casu qñ quæris de vltima volũtate: dico qꝫ trãsferť dominiũ, absque

3 aliqua traditiõe: vt l. j. & ij. ff. cõia de leg. Tertio † casu qñ q̃ris ex legali dispõne dico idẽ, qꝫ trãsferri p̃t dñiũ absqꝫ aliqua traditiõe: vt l. cõmissa. ff. de pu. & l. si vt ꝓpõis. j. de rei vẽ. cũ suis si.

¶ Traditionibus Seipsam summat op. de §. iterdũ. instit. de rerũ diui. Sol. Ibi fuit quasi traditio. Itẽ op. de l. nũquã. de acq. re. do. Sol. qꝫ ꝑ traditionẽ acq̃ritť dñiũ cũ cã, vt in cõtrario. Itẽ op. de l. traditio. de ac. re. do. so. qꝫ hæc debet intelligi scdm illã. Itẽ op. de l. iterdũ. §. q tutelã. ff. de fur. Sol. qđ ibi fuit quasi traditio. Vnde istã regulã sic limita: qꝫ ꝑ traditionẽ q̃ritť dñiũ vt hic: vel ꝑ quasi traditionẽ: vt in §. interdũ. dũ mõ fiat à dño: vt l. traditio, præal. vel quasi domino: vt in §. qui tutelã. cũ cã & idonea: vt l. nunqꝫ. de acq. re. do. Itẽ op. cõtra vltimũ dictũ de l. si qs in prin. ff. de rei vẽ. Sol. qꝫ ibi sit casus specialis in pacto legis cõmissoriæ & addictionis in diẽ. Itẽ op. de l. fi. de sac. san. ecc. sol. qꝫ ibi sit casus specialis: quia gl. nõ sunt vsquequaqꝫ

4 ꝓfectę; ideo q̃ro, qd in donatione ꝓpter nuptias: an † si fiat sup aliqua re mariti trãsferat dñium sine traditione in vxorẽ. Dic qꝫ sic: vt in aut. donationes. j. de iure do. in gl. Idẽ dico in re dotali, vt so. ma. trãsferať dñiũ in mulierẽ, sine traditione, vt in l. in rebus. cũ gl. sua eo. ti. Idẽ dico in re dotali, vt trãsferať dominiũ in virũ sine traditione, vt ꝓbať in l. j. ff. de impensis. secũdũ vnã lec. Ratio est: qa dos dr̃ esse quædã vniuersitas, vt probať

5 in tex. & gl. j. ff. de ꝓcẽsis. † Sed in acqsitionib⁹ vniuersalib⁹ videť sine traditione dñiũ trãsire: vt in aut. ingressi. §. de sac. san. eccl. & ꝑ hoc patet mihi casus in l. j. ff. pro so. & qđ ibi no. & qꝫ

6 ibi dicit gl. sine pactione, dicas sine traditiõe. Itẽ q̃ro † qd de re donata cã mortis: an trãsferať dñiũ i donatariũ sine traditiõe. Dico qꝫ sic. Casus est in l. vel donatiõe cã mortis cõtinuata ad supiorẽ. ff. de publ. Et qꝫ dr̃ in ll. vel donationes cã mortis. ami. pos. vel sine pactis. intellige. i. sine traditiõe: vt supiora & inferiora demõstrãt. Idẽ dico in do. cã mortis, re trãslata, vt si revocať donatio in casib⁹ q no. in l. nõ oĩs. ff. si cer. pe. Anĩ trãsfactione fiat trãslatio dñij sine traditiõe: dic vt habeť. j. l. si mortis cã res donata. ff. de do. cã mor. Quęro q̃ est rõ qꝫ rei legatę testãtis trãsit dñiũ recta via sine traditiõe. Doc. hic no. qꝫ favore vltimę volũtatis: vt citi⁹. fiat ei⁹ executio. Tu dic, qꝫ gl. reddit rõnes in

7 l. si qs rẽ. ff. de pollici. i gl. mag. Quæro nũqd in acqsitiõe † dñij q̃ fit cũ tit. ꝑ traditionẽ factã à dño, sit aliqua diffe. ab acqsitiõe, q̃ fit traditiõe facta à nõ d. Cy. refert qꝫ sic qa dum traditio fit à dño: licet recipiẽs credat aliũ dñm, & erret: nõ ipediť dñij trãslatio. Sed vbi fit à nõ dño, mala fides à pri. impedit trãslationẽ dñij. Primũ ꝓbať i l. cũ i corp⁹. ff. de acq. re. do. scdm ꝓbať ex l. hoiem. ff. ꝓ suo. Et est alia diffe. qa dũ traditio fit à dño, trãsferť dñiũ, licet nulla transferať possess. vt l. si fund. ff. de fun. do. Sed qñ fit traditio à nõ dño cũ tit. nisi tradať vacua possessio, nunq̃ procedit vsuc. vt l. sine possess. ff. de vsu. ergo non procedit vsu.

e f ¶ Cũ proponas[e] Frangẽti[f] fidẽ fides frãgatur cidẽ h. d. breuiter hæc lex. Quæro, qualiter

liter fuit cõcepta iſta cõuẽtio inter iſtos frẽs. Dicit gl.j.qa vn⁹ fratrũ cõuenit,ꝙ actionẽ,quã vn⁹ intẽtabat, remitteret, & bona diuiderent ęqualr.& vide gl.Si verba eẽnt ita cõcepta:ille, q ꝙmiſit remittere,poſſet implere cõtractũ ex parte ſua:& ſic ageret actione præſcriptis verbis deſcẽdente ex eo contractu innominato:vt habuiſtis no.ſ.eo.l.j.in fi. magnæ gl. Et j.tit.j. l.ſiue apud acta.quod tenet gl.pen.quæ eſt in hac ead.l.& non negat.Et ideo habes ponere,quod fuit conuentum quod non peteret:& ſic talis contractus impleri non poteſt &c.

a RActum.[a] Curator nõ põt debitũ liqdũ gratuitũ remittere.h.d.Op.ff.de fur.l.ſi pignore.ĩ fi.& l.interdũ.§.q tutelã.Sol.Ibi nõ erat debitũ liqdũ: vnde poſſunt tranſigere.hic ſecus. Opp.ff.de iniur.l.ſed & ſi vnius.§.j.Soluc vt in gl. Item oppo.de l.iuſiurãdum quod ex conuentione.§.j.de iureiu.Sol.Ibi debitum non erat liquidũ.

b Ilius.[b] Opp.extra gl.de l.ſi vn⁹.§.pactus.in prin.ff. eo.& l.qd ſeruus.ff.depoſiti.de ſo.l.qd ſeruus. Sol.fateor ꝙ filio vel ſeruo,non põt ſolui,verũ eſt, niſi debitũ eſſet cõtractũ p eũ filiũ,& patri quæſitũ:vt in cõtrarijs. quod perpetuò tene menti.Et per hoc dico,ꝙ ſi monachus mutuat,vel deponit pecuniã.licet quæratur actio monaſterio, tamen poterit ſibi ſolui.Et contingit liberatio.Ratio:quia facto eius illa actio quæſita erat monaſterio:aliàs ſecus:vt hac l.& ſ. eo.l.ſeruus.Opponi.de l.ſi filius.ff.de excepti.Solue vt in glo. Itẽ op.de l.cõtra iuris.in fi.ff.e.ſolue vt in gl.& dixi ſ.e.l.ſeru⁹.

SI actionem. Pactũ factũ hæredi putatiuo, hæredi vero nõ ꝓdeſt.h.d.ſcũm vnã lec.ſcdm aliã.h.d.Pactũ factũ vni ex hæredib⁹,ad alios non porrigitur.h.d.Opp.cõtra primam lec.de conſti.pecu.l.ſi poſt.Gl.dicit,ſol.vt ibi.Certè ibi gl.nõ poſuit veram ſolutionem.Sol.Qñꝙ quis facit pactum vero hæredi,à quo tñ poſtea hæreditas euincitur,vel ꝓ querelã,vel cõtra tabulas & tũc pactum factũ hæredi trãſit ad eum,ad quẽ tranſit hæreditas; vt l. cõtra.& l.hæres à debitore.circa prin.ff.de fideiuſ.Qñꝙ qs facit pactum hæredi,qui nullo modo eſt hæres.Et iſtud in dubio non prodeſt vero hæredi,vt hic,& l.ſi tibi.§.cũ poſſeſſor.ff.eo. Fallit ſi conſtaret quòd habuerat animum remittẽdi cuilibet, qui hæres eſſet:vt l.antepenul.ff.eo.ſecũdùm vnam lectu.&c.

DEbitorum. Imperator in iſtis duab⁹ legibus ſic ꝓcedit: qa in prima ponit ſummarium:in ſequẽti ponit caſum in terminis.Oppo.de l.cũ ab vno.ff.de leg.ij.Sol.Ibi eſt ſpeciale fauore dotis.Vel dic vt ibi.Quærit gloſ.vtrum ille qui debet prius ſatisfacere,debeat prius conueniri.Glo.dicit ꝙ non:& bene dicit.Dic vt in ea.

1 ☞ *Si promiſiſti centum per ſtipulationem ſine uſuris & ego promiſi ire Romã pro te,per pactũ:an per iſtud pactũ actio uerius informetur,uel actionẽ nouã pariat.*

2 *Differentia inter ueſtimentum cohærentiæ contractus, & ueſtimentũ rei interuẽtu.*

3 *Pactum nudum principale,an ueſtiatur à ſtipulatione pœnali acceſſoria.*

4 *Pactum nudum quod fuit appoſitum iuxta aliud,an pactum nudum præcedens, quod deinde ueſtitum fuit rei interuentu,ueſtiatur ſequuta traditione.*

5 *Pactum nudum appoſitum iuxta contractum conditionalem,an ueſtiatur.*

6 *Obligatio ciuilis,& naturalis,an ſtatim ſaltem conditionaliter dicatur nata ex contractu conditionali ante exiſtentiam conditionis.*

7 *Si tollatur contractus ueſtitus iuxta quem erat appoſitum pactum nudum, an remaneat actio ex ipſo pacto nudo.*

RETens. Lex iſta eſt ſubtilis,& difficilis:& breuiter hoc intendit.Pactum nudũ appoſitum iuxta cõtractũ ſtricti iuris,veterẽ actionẽ informat,& nouã parit.h.d.tex.cũ gl.Venio ad caſum in terminis.& ponit in gl.tribus modis.Ego puto verã poſitionẽ,quã intẽdo tenere. Antequã veniamus ad qõnes,& materiã examinem⁹ lecturas hic poſitas:quæro quod eſt exemplũ in hac l.Dicunt quidam: promiſeras mihi aliqd nudo pacto:idẽ illud promiſiſti per ſtipulationem:certè potero hoc petere.Hæc eſt vna lectura. Pro iſta bñ facit tex.q dicit,placiti ſeruandi cã ſequuta eſt:vr enim velle loqui de ſtipulatione interpoſita ſuper eo qd deuenit in pacto nudo.Iſtã lec.gl.reprehẽdit.nam cũ tex.dicat,ſiue anteceſſit,ſiue ſtatim pòt ſecutũ eſt:innuit ꝙ ſi ex iteruallo pactũ eſſet appoſitũ,nõ poſſet agi ex ſtipulatione:ſed hoc eſt falſum: imò omni tpe poſſet agi.ergo &c.Præterea,ſecundũ iſtã lect. nũquã poſſet agi ex pacto,ſed ex ſtipulatione:vt l.alſe toto.de hær.inſti.& de cõdi.inſti.l.inſtitutio talis.Quidã volẽtes ſuſtinere dicũt hãc lec.verã.Et fatenr,ꝙ ſi ex iteruallo pactũ appo-

nereꝝ ex ſtipulatiõe agi nõ poſſet.Hoc declara ſic:ſtipulatio de ſe fuit miſta,aliàs incerta:qa ꝓmiſiſti ꝙ cõuenires:cõueniſti,et ſic ex ea ꝙ ſe ſtare nõ poteſt.ſi pactũ interponitur ex interuallo,imputet ſibi, cũ poſſet,quia incõtinẽti nõ facit.ar.l.quia rõ.de cõdi.inſti. Ad aliã oppoſitionẽ gl.dum dicit,nõ poſſe agi ex pacto,ſed ex ſtipulatione;fatẽtur.Et tex.nõ dicit hoc ꝙ agatur ex pacto,ſed ex ſtipulatione.Cõtra illud op. ff.iudi.ſol.l.cũ apud Sẽproniũ.& l.iudicatum ſol.e.tit.ſol.Dicũt doc.ibi implemẽtũ ſtipulationis nõ cõſtabat ex volũtate ptiũ ſed ex iudicis declaratione.meritò ergo et illa declaratiõe ſecuta ex iteruallo hæc ſtipulatio cõmittiꝝ.Hæc opi.nõ eſt vera, per l.ſi ita fuero ſtipulatus.§.j.& l.cũ eñ.ff.de noua.& de fideiuſ.l.ſi ita.de ver.obli.l.qdã

c cũ filiũ.§.fi.& l.verũ.§.ſi filius [c] .ff.ꝓ ſo.& l.q pecuniã.ſi cert.pe.quæ cõcludũt ꝙ etiã ex iteruallo poſsit apponi pactũ,vel aliud fieri,per qd impleat ſtipulatio,etiã cũ pendet ex volũtate partiũ:recedamus ergo ab iſta lec.Alij dicũt ꝙ vel hic feci pactũ tecũ, ꝙ in contractu quẽ feci vel faciã de aliqua quãtitate librarũ,intelligaꝝ de Imperialibus.vide gl.iſta lec.nõ placet.Primò ꝓ tex. qa hic dicitꝝ ꝙ ſtipulatio eſt interpoſita placiti ſeruãdi cã:qd hic nõ eſt:imò interpoſitũ eſt pactũ cauſa declarãdæ ſtipulationis. Præterea,innuit iſta lec.ꝙ pactũ declaratoriũ nõ poſſet apponi ex interuallo.qd non placet,per l.hæredes palã.§.ſed & ſi notan. ff.de teſta.Præterea,iſtud pactũ declaratoriũ inducitꝝ ad replicationẽ:nã petã decẽ libras Imperialiũ:tu excipies ꝙ nõ debet intelligi de Imperialibus,ſed de minori moneta;quia in ſtipulatione nõ eſt expreſſum a vt l.numis.ff.de leg.iij.Ego replicabo:hoc eſt verũ,niſi aliud eſſet actũ: ſed aliud eſſe actũ apparet ex pacto:ergo &c. Sed pactũ ad inducẽdũ replicationẽ põt ĩterponi ex interuallo;vt l.ſi vnus.§.pactus.ff.eo.ergo &c.Tranſeamus ergo ad tertiã lec.quã gl. b tenet:ꝓmiſiſti mihi aliquid per ſtipulationẽ,et ante,aut ſtatim pòſt ꝓmiſiſti mihi ire pro me Romã.Certè ex ſtipulatione ageꝝ ad illud quod deuenit in pacto, & agitur actione ꝑſcriptis verbis ex pacto veſtito: & ſic veterẽ informat,& parit nouã,& vi- c de gl.tuã.Iſta lec.non videꝝ vera: qa ſecundũ hoc ſtipulatio nõ fuit interpoſita cã ſeruãdi pacti.imò ob aliud fuit interpoſita;ſ. ob aliud pactũ qd vr cõtra iſtũ tex.Sol.Fateor:nec ob.tex.qa tex.intelligiꝝ,ꝙ ſtipulatio fuit interpoſita cã ſeruãdi pacti,ſ.cuiuſdã.hoc eſt,eius qd in ſtipulatione deuenit.aut pactũ factũ eſt de alio,& de eo quæriꝝ,an ſtipulatio informet,& nouã actionẽ pariat.Itẽ cõtra iſtã lec.arguũt Vltrã. actio præſcriptis verbis oritur ex contractibus innoiatis:vt l. quoties.& l.naturaliter.de præſcri.verb.& l.ex placito.j.de re. permu.& qñ pactũ apponitꝝ iuxta cõtractũ,ideo oriꝝ actio præſcr.verb.quia reſultat cõtractus innominatus habita relatione pacti ad cõtractũ.ſed in caſu ꝓpoſito per gl.nõ reſultat cõtractus ex relatiõe pacti ad cõtractũ:ergo nõ eſt bona ei⁹ poſitio. Per hoc ponũt ipſi caſum ſic,ꝙ facta fuit ſtipulatio de ꝓmutãdo codice meo cũ tuo:& ꝓ pactũ ꝓmiſiſti ſtatim, añ, vel ſtatim poſt ire ꝓ me Romã.tũc habita relatiõe pacti ad cõtractũ,reſultat cõtractus innoiatus:merito reſultat præſcri.verb.lec.iſtoꝝ nõ reprobo:qa bona eſt.Sed inꝝtũ ipſi dãnãt lec.gl.noſtræ nõ bñ dicũt.nã actio ꝑſcri.verb.oriꝝ ex pacto incõtinẽti appoſito. ex pacto dico,nõ ex cõtractu,q reſultat habita relatione pacti

an quis poſsit ſe ſundare ex cõtractu,quẽ impugnat, vide Roma.conſi.cccxlvij.

20 POMATES.

a ¶ Pactũ. Circa hoc opponitur de l.iuſiu. quod ex conuẽtione. §.j.ff.de iureiurã. vbi curator põt iuramentum deferre, & ex eo minori præiudicare. Vnde cũ poſsit illud qd eſt plus, tantò magis debet poſſe id qd eſt minus. & imò nõ eſt mirũ ſi non poteſt paciſci.Iſtud eſſet dilapidare bona minoris :ꝙ nõ eſt curatori permiſſum: & quod eſſet cõtra vim ipſi⁹ verbi : ſed ibi debitũ nõ erat liquidum: & imò nõ mirum eſt, ſi põt iuramentum deferre:& ſic diceret ꝙ iſtud eſt diuinare qa curator & tutor nũc demum poſſunt iuramẽtũ deferre alijs deficientibus. probatio n.ibus.l.tutor.ff.de iureiur. & ad hoc vide Paul. conſil.xxxix. in ij.dubio.vol.j. & cõſi.xlv.Fed.cõſil.xciiij. & Ro. conſil. xxvij. in ij.dub.& Pan.cõſ. xv.vo.ij. & conſi.xcvij.col.ij.ad fi.eo.volu.& aliꝗd in cõſil. cviij.volu.j. Paul.de Ca.conſi.j. Bar.cõſil. xlvij.Barb.conſil.vij. col.ij.volu. & conſil. xlij.col.xij.eo.

20 P. PAV. P.

a ¶ Pactũ. Limita niſi debitores eſſent pauperes:quia poteſt tũc tutor vel curator cõponere.Ang. in addi. ad Bar.ĩ l.id ab vna. C.de ann.& tri.li.x.

20 P. PAV. P.

b ¶ Filius. Circa materiam huius legis,qũo poſsit filiꝰ præiudicare patri in acquirendis,& in ſimilib⁹ perſonis,vide per Iaſo. in l.ij §.ſi filius.ff.quod quiſque iuris.

20 In verſi.contra illud. ibi l.verũ. Nullꝰ eſt.§.ſi filio.nec in tota ea. l.qdpiã eſt,qd ad rẽ facit.puto Bart. voluiſſe adducere l.ſi verò non remuneran di.§.ſi filio.ff.mandat. Alexan.Loſæus.

2 ¶ L.ſi invenditione, Adde ꝙ Pau.de caſt. dicit mirari de Bart. qui nõ conſyderauit ꝙ diceret illa l.nõ loquitur quãdo cõditio deficit.imò tunc non habet locũ qđ ſibi dicitur,ſed loquit quando extitit latius hic per eum.

ad cõtractũ:vt vidiſtis.ſ.e.l.in bonæ fidei, & ff.e.l.iuriſgentiũ §.quinimo,hoc etiã ꝓbatur in l.frumẽti.j.de vſur.& eorũ opin.j. clarius declarabo. Modo venio ad quæſtiones quæ formantur in gl.†Quæro mutuaui tibi decẽ ſine vſuris.quæ per ſtipulationẽ ꝓmiſiſti mihi reſtituere:& ego promiſi per pactum ire pro te Romã an iſtud pactũ veterẽ actionẽ informet, & nouã pariat?Gl.dicit ꝙ nõ:qa pactũ icõtinẽti appoſitũ ita demũ informat veterẽ actionẽ,ſi apponit ꝓ eo cui cõpetit actio;ſecꝰ ſi debitor deberet vſuras.& vide gl.qñ actio cõpetit vni et pactum interponit pro alio,eſt vidẽdũ an veterẽ informet, & an nouã ꝓſcriptis verbis actionẽ pariat.Primò,ꝙ non informet veterẽ. gl.tenet hic.Cũ enim magis ſit cõtra illud,qđ deuenit ĩ prima actione,quã qđ nõ põt illã informare.eſſet eñ q̃dã repugnãtia quod actio meamet daretur contra meipſum & hoc tenẽt oẽs. Sed vtrũ pariat nouã actionẽ?gl.dicit ꝙ nõ,in l.iuris gentium. §.quinimo.in gl.ſup verbo,iudicij.ff.e. Vltramõ.cõtra:qa creditor ꝓmiſit debitori:reſultat contractus innoiatus:ergo orit actio ꝓſcriptis verbis.Hic aduerte. Vltramõ.nihil dicũt cõtra gl.noſtrã bene & rectè intelligendo:imò gl.& ipſi cõcordant. Eſt enim duplex veſtimẽtũ.Quoddã eſt veſtimentũ cohærentiæ cõtractus ; quoddã eſt veſtimẽtũ rei interuẽtu.Et iſtud habet locum propriè in cõtractibus innoiatis:vt l.ex placito.j.de re.permu.de præſcr.ver.l.natura.& no.in l.iuris gen.§.qnimo. 2 ff.e.†Inter iſta duo veſtimẽta eſt hæc differẽtia.Nã cohærẽtia cõtractus veſtit pactũ incõtinẽti,cũ in eſſe ꝓducitur:vt l.legẽ. ſ.e.& l.in bonæ fidei.Rei interuẽtu veſtit pactũ.etiã ex interuallo,qñ qs impleuit cõtractũ ex pte ſua ; vt dictis legib9. Nũc ad propoſitũ,qñ creditor promiſit debitori,nõ orit actio præſcri.ver.ex pacto:nec veſtit pactũ cohærentia illius cõtractus: quia nõ veſtit pactũ,niſi ad vtilitatẽ illius,pro quo contractus eſt celebrat9.Hic eſt caſus in l.ſi tibi.in fi.j.loc.& ibi no.Nõ remanet ergo pactum nudũ.Sed ſi habita relatione pacti ad contractum reſultat cõtractus innominatus,& ex poſt facto alter contrahentium impleat ex parte ſua:tunc oritur actio præſcriptis verbis,ex cõtractu innominato veſtito rei interuẽtu non ex pacto ſed ex cõtractu innominato.Hoc vult dicere glo.tua hic dũ dicit;ſed ſi daret vſuras,fortè ſecus eſſet,&c. Tunc enim reſultaret contractus innoiatus.ideo eſſet illud qđ ſ.dixi.vide ergo gl.quã à modo ĩtelligas,& ꝙ gl.dicit,cõtrariũ eſſe.nõ intelligas ꝙ actio j.informet:qa iſtud eſt impoſsibile,vt dictũ eſt ſed ꝓ tãto hic dicit:qa poſsibile eſt iſtũ cõtractũ veſtiri rei interuẽtu,& parere actionẽ.†Quæro,vtrũ pactũ nudũ principale veſtiat à ſtipulatiõe pœnali acceſſoria.gl.dicit ꝙ nõ:vt l.nuda. j.de contrah.& cõmi.ſti. Vltramõ.dicũt cõtra iſtã gl.ſic:Pœna ſuccedit loco rei;vt l.ſi qs à ſocio.ff.ꝓ ſoc.& l.p̃dia.de ac.empt. Sed ſi aliqs daret rẽ cõuẽtã,& ꝓmiſſam;ſine dubio eſſetveſtitũ pactũ qa reſultaret contractus innoiatus:& ſic veſtiret aliquo implẽte ex parte ſua.Ideo in ꝓpoſita q.dicẽdũ eſt ſic ſcdm eos. Aut q̃ris antecꝭ ſtipulatio pœnalis ſit cõmiſſa : & tũc ſine dubio ꝓ ſtipulationẽ pœnalẽ nõ veſtit. Aut poſtcꝭ eſt cõmiſſa : & ſi quidẽ ſtipulatio pœnalis cõtinet tm̃ quãtũ primũ pactum,& ſoluat:tũc pactũ illud veſtit ſicut ſi ſolueret ipſa res, vt ſ.dixi. Si verò minus cõtinet:tũc ſecꝰ ; vt l.ſi.ff.de cõd.cau.da.Sed hic aduerte;iſtorũ reꝑhẽſio inquãtũ dicũt ꝓ hoc gl.malè dicere eſt falſa.Nã ſup alio loquit gl.& ſup alio loquunt ipſi.Gl.enim loquit an ſtipulatio pœnalis veſtiat pactũ nudũ ei,ꝓ quo pœnalis ſtipulatio ĩterponit dicta Vltramõ.loquunt,an pœnalis ſtipulatioveſtiat pactũ ei,cõtra quẽ pœnalis ſtipulatio ĩterponit. Prẽterea.gl.loqt an veſtiat pactũ coherẽtia cõtractꝰ:ipſi loquũtur an veſtiat rei interuẽtu.& ſic nihil ad ꝓpoſitũ.cõtra gl. fateor gl.verũ dicere:et Vltramõ.bñ dicere ĩ caſu ĩ quo loquunt. Modò ſumꝰ expediti de iſta difficili qõne.venio ad aliã queſt. 4 †Quærit gl.facta eſt cõuẽtio iter te & me,pacto nudo de permutãdo codicẽ meũ cũ tuo.deinde incõtinẽti cõuenit ꝙ ires ꝓ me Romã principaliter pacto nudo,demũ ex interuallo : primũ pactũ nudũ fuit veſtitũ rei interuentu:quæro vtrũ ex ipſo pacto veſtiatur aliud pactum incontinenti appoſitũ.Et gl.tua dicit ꝙ non;quia veſtimentũ fit ex interuallo.& vide gl.tuam. Vltramõ.cõtra,ꝓ rõnẽ p̃dictã:qa cũ hic habita relatione pacti ad cõtractũ reſultat contractꝰ innoiatus,debet oriri actio præſcri.ver.dico gl.tuã dicere verũ.Nã iſtud pactũ non poteſt veſtiri cohærẽtia contractus p rõnẽ quã gl.dicit:& de hoc quærimus hic.& ſic ex pacto actio non orit : ſed bene põt veſtiri rei interuẽtu.& oritur actio ex toto cõtractu innominato,quæ reſultat ex illis pactis.Et ita vtercꝭ eorũ bene dicit.Ita debes ĩtelligere.Eodẽ modo dico ꝙ tale pactũ veterẽ actionẽ nõ informat p rõnẽ gl.Quæro,quid ſi iuxta contractũ conditionalem 5 apponat pactũ nudũ,vtrũ veſtiat.Gl.dicit†ꝙ ſic:quia ab initio naſcit ciuilis & naturalis conditionaliter ſaltẽ;vt l.ſi invẽditio 6 ne.ff.de peri.& cõmo.rei ven.& vide gl.Contra iſtã gl.†videtur.Nã ante conditionis exiſtẽtiã non eſt nata ciuilis,necꝭ naturalis;vt l.cedere diẽ.de ver.ſig.ergo eiꝰ cohærẽtia nõ põt veſtiri aliud pactũ.Sol.Dicit gl.ꝙ nõ eſt nata purè,ſed ſtatim eſt nata conditionaliter.puto qđ velit dicere ꝙ exiſtẽte cõditione trahitur retro,& fingit retro obligatus,ita ꝙ ab initio põt dici nata:vt l.qui potior.& l.q balneũ.ff.qui pot.in pig.habẽ.& de ſol.l.ſi quis ſub cõditione.Et ita dicebat do.Iac.But.Sed certè iſta ratio cõcluderet,ſi poneremus ex pòſt facto cõditionẽ exiſtere:ſed ſi ponimꝰ cõditionẽ deficere:an iſtud pactũ nudũ erit veſtitũ.Breuiter circa iſtã qõnẽ eſt videdũ.primò an veterem actionẽ informet.Et hic dico,ꝙ non:qa nõ reperit eã informãdã:cũ ex cõtractu cõditionali nõ ſit nata actio.Ita no.gl.in l.pacta.ff.de cõtrahẽ.emp.Secũdò eſt videre,vtrũ pactũ veſtiat cohærẽtia contractus.Et puto ꝙ ſic,ſi cõditio poſtea extiterit:qa fingit retro cõtractũ fuiſſe celebratũ,vt dictũ eſt.Sed ſi conditio defecerit,non video ꝙ veſtiri poſsit cõtractus:ſed veſtit rei a interuẽtu.Ita loquit l.ſi in vẽditione[a].quę hic allegatur in gl. ibi enim vẽdidi rẽ tibi ſub cõditione,eo pacto ꝙ ires ꝓ me Romã.ex iſtis pactis oritur quidã cõtractus innominatus talis qa ego cõſtituã tibi iſtã ſpẽ emptionis,vt tu vadas pro me Romã: vñ ſtatim celebrato iſto cõtractu conditionali implet iſte contractus innominatus ex parte mea:meritò oritur actio præſcr. ver.Ita debet intelligi hæc materia.Et ita intelligo qđ no.in l. lecta.ff.ſi cer.pe.in gl.mag.Ita intelligitur l.iuris gentiũ.ibi:vt puta ſi poſt diuortiũ.ff.eo.Quæro vlterius,quid ſi pactũ nudũ ab initio fuit veſtitũ cohærẽtia cõtractus veſtiti:& ex pòſt fa- 7 cto ille cõtractus tollit:†vtrũ remaneat actio præſcr.ver.ex pacto nudo. Gl.dicit ꝙ ſic.quã vide. Videte:iſta pacta q̃cꝭ appo nuntur in contractibus correlatiuis:& tũc illud qđ deuenit in pacto,dicitur pars pretij,ſeu rei,quæ debetur ab initio:vt l.fundi partẽ.ff.de contrah.emp.Sed natura cõtractuũ correlatiuorum eſt,vt ſublata vna parte obligationis,tollatur altera:vt l. ſi.ff.de accep.& l.cum emptor.ff.de reſcin.vẽ.In iſto caſu non diceret verum gl.nec iſto caſu loquitur:ſed ſi ponimus in contractibus non correlatiuis:vt in exemplo poſito in hac l.tunc gl.tua dicit veritatem.hic fuit facta collecta &c.

Additio. Et non habetur in aliis.

LEtens. Pactũ incõtinẽti appoſitũ iuxta contractũ ſtricti iuris veterẽ actionẽ informat.h.d.ſecundũ tertiã lec.gl.quæ vera eſt.Legit quatuor modis ſecundum Vltramon.lec.j.patebũt.Quæro de exemplo l.noſtræ.gl.primò ponit exemplũ ꝙ ſtipulatio fuit adiũcta ei quod deuenerat in pacto nudo.Iſtud exemplũ non eſt bonum:quia ſecundum hunc intellectũ videtur innuere,ꝙ ſi talis ſtipulatio non fieret ſtatim,ꝙ nõ poſſet agi.ſed hoc eſt falſum:qa ſemper poſſet agi ex ſtipulatione:& ſic primũ non eſt bonũ. Vñ gl.ponit exẽplũ:vt in gl.patet.Iſtud ſecundũ exemplũ gl.non eſt verum propter tex.qui dicit,placiti ſeruãdi cã.& exẽplũ gl.videt loqui de declaratione pacti.Secundũ iſtud exẽplũ videtur innui ꝙ ſi ſtatim nõ apponeret iſtud pactũ declaratoriũ,qđ non haberet vires:qđ non vĩ verũ.ar.l.hæredes palã.§.ſed & ſi notam.ff.de teſti. Vnde gl.ponit tertio modo exẽplũ,ſecundũ qđ poſui ſummariũ.& hic eſt verus intellectus noſtræ l.ꝙ per tale pactũ incontinẽti appoſitũ informet vetus actio,& noua actio oriat.Sed Vltramõ.dicũt,ꝙ actio præſcr.verb.orit ex contractu innoiato:vt l.naturalis.ff.de præſcri.verb.& quantũ ad materiã noſtrã orit, & habet locũ vbi habita rõne pacti ad cõtractũ orit cõtractꝰ innoiatꝰ.vt dicebã ĩ l.legẽ.ſ.e.ſed ĩ exẽplo gl. nõ põt haberi dicta relatio,ſi bñ cõſyderet:ꝓ conſequẽs primũ eadẽ rõ nõ orit.cuius cõtrariũ dicit:& male. Vñ ponũt exẽplũ vt legũt alij,& ponũt caſum ſic:cõueni tecũ ꝓ ſtipulationẽ de

permu-

permutãdo librum meum cum tuo. iuxta hunc contractum fuit appositum pactum, ꝙ vadam pro te Romam. dicunt ipsa relatione pacti ad contractum oritur contractus innominatus: & sic oritur actio præscri. verb. Ita intelligũt ipsi hãc l. licet exẽplũ eorũ sit bonũ: tñ in eo qđ reprehẽdunt gl. malè dicũt. nã dicta eorũ nõ cõcludunt aliud, niſi ꝙ actio prescriptis verb. oriaꝫ ex cõtractu innoiato habita dicta relatiõe pacti ad cõtractũ. istud est verũ. imò actio ꝑscriptis ver. oriꝫ ex pacto. Dixi in l. legẽ. ſ. eo. vñ ipsorũ reꝑhẽsio nõ est bona. vos videte exemplũ glo. ꝙ pactũ apponiꝫ per stipulationẽ. Quæro, qd si interuenerit pactũ nudũ ꝑ debitore, nunqd informeꝫ vetus actio, et oriaꝫ noua? Gl. dicit ꝙ non informaꝫ. Pro cuí[9] declaratione hãc qõnẽ diuidã, quare aut tu quæris retẽto dicto themate nunqd informeꝫ vet[9]: aut quæris nũqd oriꝫ noua. Primo casu gl. nostra hic dicit ꝙ nõ. vltramõ. hic dicũt multa verba. finaliter do. Cy. & oẽs hic tenẽt opi. gl. esset em̃ absurdũ ꝙ actio quę cõpetit mihi informeꝫ cõtra meipsum. vñ opi. glo. est verisima. Sed si quæris retẽto eodẽ themate, nũquid oriaꝫ noua. Glo. in l. iuris gẽtiũ. ſ. qn imò. & gl. posita in verb. bonæ fidei. bñ dicit, ꝙ nõ oriꝫ noua actio. Vltramõ. reꝑhẽdũt istud dictũ. Rõ: qa eodẽ themate retẽto, & cõsyderata relatione pacti ad cõtractũ oriꝫ cõtractus innoiat[9]. & ideo cõcludũt, ꝙ oriaꝫ actio ꝑscriptis verb. Quãtũ ad præsens est sciendũ ꝙ principaliter est duplex vestimẽtũ, ſ. cohærentia cõtractus, & rei interuẽtu. modò si quæris, nũqd pactũ appositũ ꝑ debitore iuxta cõtractũ stipulationis vestiaꝫ cohærẽtia cõtractus: & tũc dico ꝙ non: qa pactũ non vestiꝫ cohærẽtia cõtractus niſi pro eo, in cui[9] fauorẽ cõtractus est celebratus. Ita debet intelligi l. si tibi [a]. C. loca. & ita intelligit gl. hũc passum. Si verò quæris, nunqd vestiaꝫ rei interuẽtu: dico ꝙ sic. nã debitor, pro quo pactũ nudũ est appositũ, posset implere cõtractũ ex parte sua: & implẽdo vestitur pactũ nudũ, & vestiꝫ rei interuẽtu: quo vestito põt oriri actio præscriptis verb. Ita habet locũ dictũ Vltramõ. & põt concordari cũ gl. nostra per hũc modũ. Quærit gl. nũquid pactũ nudũ posit vestiri ꝑ stipulationẽ pœnalẽ. Glo. dicit ꝙ nõ. Ita no. hic. & nõ in l. si pacto quo pœnã. ſ. eo. Vltramõ. redarguũt gl. & dicũt ipsi: pœna succedit loco rei, vt l. si quis à socio. ff. pro soc. l. prædia. de acti. emp. cum si. Sed nemini venit in dubiũ pactũ nudũ posse vestiri rei interuẽtu. In proposito circa hũc passum multa dicunt. breuiter si bene cõsyderẽtur dicta eorũ nõ discrepãt à gl. nostris. nã ipsi intelligũt, nunquid pactũ nudũ vestiatur cohęrẽtia cõtractus. Vñ ad ꝓpositũ qõnis dic, ꝙ aut quæritur, nunquid vestiatur per pœnalẽ stipulationẽ sed ex eo ꝙ pœnalis stipulatio est interposita. & dico ꝙ nõ: vt in l. nuda. j. de commit. stip. Aut quæris, nunquid vestiatur ei, contra quem stipulatio pœnalis est interposita. Et dicas ꝙ sic. quod intellige ꝙ vestiaꝫ rei interuẽtu. & istud voluit sentire glos. dum dicit, sed si daret vsuras &c. bene rei interuentu vestitur: sed cohærentia contractus non. & ita intelligo hic glo.

Quærit gl. pone ꝙ præcesit pactum nudum de permutãdo, deinde fuit aliud pactum appositum etiam nudum: puta ꝙ tu ires pro me Romam: deinde pactum primum de permutãdo nudum fuit vestitum rei interuentu ex interuallo: nũquid illud secundum pactum nudum vestiatur, & sumat vires? Glo. hic dicit ꝙ non: & dicit veritatem, ꝙ non vestitur cohærentia cõtractus: quia non potest vestiri alio vestimento, cùm primum pactum fuerit nullum: ergo illo non vestitur. Sed nunquid dicatur vestiri rei interuentu? Dicendum est ꝙ sic. Nam habita relatione pacti ad cõtractum oritur cõtractus innominatus: & in cõtractibus innominatis habet locũ propriè vestimentum rei interuentu[b]: vt not. in d. ſ. quinimò. Item quærit glo. pone ꝙ contractus præcesit validus de se, iuxta hũc contractum fuit nudum pactum appositũ: & incontinenti primus contractus fuit sublatus per acceptilationem: nũquid aliud pactum nudum, quod fuit vestitũ cohærentia contractus, remaneat efficax. do. Cy. solitus est dicere ꝙ quidam sunt contractus correlatiui, puta emptio & vẽditio &c. & in istis pactum nudum appositũ iuxta hos contractus habetur tanquam pars eorum contractuum. Ita dicit tex. no. in d. l. fundi partem. ff. de contrah. empt. modò natura istorum contractuum correlatiuorum est, ꝙ sublata obligatione pro vna parte tollatur etiam pro altera. l. fin. ff. de acce. & l. cũ emptor. de rescin. vend. & si in his contractibus intelligatur gl. nostra, non dicit verum, per præallegata, iura. Quidã sunt cõtractus nõ correlatiui. exẽplũ in stipulatione: tũc isto casu licet primus cõtractus fuerit sublatus ꝑ acceptilationẽ nihilominus remanet pactũ nudũ. Et ita debet singulˈr, & notabiliter intelligi dictũ gl. cꝫ no. Bar.

1 ☞ *Præstatio longi temporis facta scienter, non confirmat obligationem, & quando etiam in nume. 4.*

2 *Protestatio facta minori tempore decennij, quando inducat obligationem.*

3 *Pactum nudum uestitur rei interuentu in fauorem implentis contractum ex parte sua: & in contractibus, ultro citroꝙ obligatorijs,*

5 *Ciuitas, quæ uult exercere merum imperium, quod nõ habebat, quid habet facere.*

c 1 SI certis. [c] Breuiter dicit. Præſtatio † lõgi tẽporis nõ cõfirmat pactũ inualidũ. h. d. Cy. super hac lege posuit quãdam repetitionem Pet. quæ teneret nos per vnam diem. Vnde breuiter examinabo quãtum ad tex. & ad glo. expedit. magis esset materia l. cùm de in rem verso. ff. de vsu. Circa hanc legẽ quæro primò exempla. glos. ponit primò, quando vsuræ promittuntur pacto nudo: vt j. de vsu. l. creditor. de solu. l. in his. ſ. Imperator. Et istud est bonum exemplum. Secundo modo ponit in pacto nudo donationis. & istud exemplum procedit secundùm ista tempora: sed hodie produceret actionem: vt l. si quis argentum. j. de donatio. Tertium exemplum ponit gloss. in seruo promittente, qui factus liber tenetur naturaliter. quod exemplum non cõgruit propriè hic l. nam seruus non tenetur ciuiliter propter conditionem suæ personæ textus loquitur quando quis non tenetur ciuiliter: ideo quia pactum nudum. Ve-

tuli ex cursu tpis ĩ seruitutib[9], vide Feli. in ca. de quarta. in' xiij. col. extra, de ꝓscr. in l. seruitutes. la grãde. ff. de ser. Itẽ vide in materia. Alex. consil. l. in volu. ad fi. dicentẽ, ꝙ in rustico ꝓsumitur præscriptio. xxx. ann. ad hoc vt inducaꝫ ꝑsumptio, de qua hic alle. Spec. vt hic ꝑ eum. Sed cõtrarium cõcludit Ias. in rustico, etiã relato Spec. de quo in l. ij. in princ. C. de fideiuss. vbi ẽt refert Bal. & Ro. tenuisse cum Spe. & latius idẽ concludit Ias. hic, ĩ ij. col. in ver. iij. extẽde Itẽ ad de ꝙ in vsu tãti tpis cuius initiũ nõ est in memoria, non est necesse allegare titulũ, secundũ doc. vt hic ꝑ Ias. in x. limitatione. Quod tũ limita non ꝓcedere in patiẽte sotũ, nõ interueniẽte alt quo actu positiuo ex parte ei[9] q alle. titulũ, vide Feli. in c. cum ex officij. in vj. col. in iij. limi. extra de præscri. Itẽ an eo ipso ꝙ quis soluit vel recipit vt ab emphyteuta videatur cõfiteri eũ cẽ emphyteutã, & econtra vide Ias. in l. cũ tesẽ. C. de iu. & fac. ign. An aũt contra illũ q est solit[9] ꝑstare aliqd singulo anno, si denegat nunc ꝑstare agi possit possessorio recuperandæ, ita vt nõ fiat ꝙ[9], ꝓbare ꝑstationẽ decennalẽ, videl. gl. in c. Berthol dus. col. antepen. de reiu. vide Abb. no. post alios ĩ q. ꝗrelã. col. pe. i fi. de elec. vide Bart. in l. solẽt. ſ. j. col. fi. de off. proconſ. in l. fi. quorũ bonorũ, vide Ro. cõſ. cccxj. col. vl. vbi ẽt dicit ꝙ sufficit vnica ꝑstatio ad obtinẽdũ in tali possessorio & ibi etiã qũo possit possessoriũ intẽtari pro tali præstatione. Itẽ dũ dictũ est ꝙ oportet allegare cãm in specie, & ꝓbare solutiões fuisse factas ex illa cã. In cõtrarium vide Bald. in d. l. solẽt. ſ. fi. ff. de offi. ꝓconſ. & le. sequit eũ Are. in l. à Titio. ad fi. ff. de ver. ob. & an sufficiat vnica præstatio, vide ẽt ĩ d. c. ꝗrelã. col. ij. Itẽ in materia ista agẽte possessorio pro annua præstatiõe & ꝙ obtineat, etiã si asseret sibi debitum ex aliqua cã, quã nõ probaret, vide Dec. late cõsil. cxxxvj. & alleg. Ang. in l. fi. C. de ann. exce. ad hoc itẽ in mã & ꝙ sufficiat vnica ꝑ stratio in possessorio, vide Abb. in cõsi. xxij. vo. ij. an aũt regrit ꝙ ꝑstatio sit facta occasione certę rei, vide Abb. in c. pueruit. extra de cõsi. Fe. in c. cõ-

L. si tibi. C. loc. Ad de eundem Bar. in l. si certis. in ij. lec. j. e. Bal. hic: & pro intellectu. d. l. si tibi vide Io. Bar. Caccialu. vltra Alex. & alios in l. legẽ. ſ. eo. & quæ ipse ponit in suo trac. de pac. q. vj. in prin. col. ix. versi. restat tunc.

b Rei interuẽtu. Ade vltra doct. hic do. Io. Bap. Caccialup. in suo trac. de pact. q. vj. col. ij. & ibi dixit hãc conclusionem verã.

P. P A V. P.

c Si certis annis. Istã legẽ repetit Ang. Circa hãc materiã huius legis, vide Alex. cõsil. cxiij. & cõsil. ccccccij. ad finẽ. & cõs. ccccccxiij. Soci. consil. cxlv. & talis præsumit cõmissio, qualis est secuta solutio, vide in dictis cõsiliis. & Feli. in c. Bertholdus. col. antepenul. extra, de reiudi. Item an ista allegatio tituli cũ lapsu temporis sufficiat, vide Cep. caut. cxxj. & loquit de seruitutib. vide quæ scripsi in l. seruitus. la grande. ff. de serui. Itẽ an & qñ diuturnitas tẽporis inducat remissionẽ debiti. vide Ro. omnino cõsi. ccccxvij. col. v. Nũ quid autem dispositio huius legis procedat in rusticis. an verò requiratur longissimũ tẽpus, vide Paul. cõsi. cccij. Alexan. de Are. in l. qui in aliena. ſ. j. de ac. qui. here. post prin. Item de materia huius legis, & an ex patientia cũ cursu tẽporis præsumatur titulus, vide Bar. in vj. q. per eum disputata, incipi. mulier habens amplũ patrimoniũ. ĩ pe. & vlti. col. Itẽ not. ꝙ licet vbi constat de causa, alius titulus allegatus ex tẽpore non probetur. tñ istud fallit in feudis. Bal. in c. fi. de feu. da. in vic. leg. cõmiss. quid autem in alijs, vide Alex. consil. cxij. in. j. vo. Itẽ no. in casu huius legis ꝙ licet titulus præsumaꝫ præcessisse, nõ tñ oriatur obligatio naturalis. Bal. in ca. si quis p triginta in j. colũ. si de feu. fue. contro. Itẽ circa dictũ singulare Sali. ꝙ sit necesse ꝓbare actum factũ virtute tituli, qui allegaꝫ, vide Fel. in c. causam. in iij. col. extra, de præscri. Ias. hic col. vlti. in x. limitatione: qa non habet locũ in præstãte tanto tpe, cuius initium memoria nõ exist. Itẽ nunquid sola consuetudo præstãdi fit sufficiẽs obligandi in futurũ, vide Feli. in c. veniens. in secunda col. extra, de testa. & de præsumptione ti-

queſtus.ad fi.de fo.cõ pe.in c.ſicut. in prine. de re iud.& Deciũ in d.c.ij. & alios vbi ſ. Itẽ adde ꝙ ſicut ex lõga præſtatione præſumitur eãm & obligationẽ præceſsiſſe eodẽ modo ſi præcedente obligationẽ fiat ſolutio in minori ſumma: præſumit abinde ſupra liberatio ſi allegetur, vide Comen. in l.ſi prius. in fi. prin.ff. de aqua plu.arc.Idem dicit An.de But.ĩ d.c. quenit. extra, de cẽſi.

a ¶ Veniamus. Et an iſtis perſonalib⁹ ſit dare poſſeſſorium, vide Io.de Imo.in c. quere Iam.de ele.& Bal.in l. iubemus nulli. de ſac. ſan.ec.Itẽ adde ꝙ perſonales p̃ſtatiões præſcribunt.l.cũ de in rẽ verſo.de vſur.l.j.C.de fideicõ.c.peruenit, de cẽſi.Nã p̃ſonalia præſcribũtur.l.ſicut.l.oĩs. de præſcri. xxx.an.ſed præſcriptio nõ procedit ſine poſſeſsiõe. ergo rñde ꝙ iſtud non eſt ex parte agẽtis.vide do.Anto. in c.fi.de cau.poſ.Bal. in l.ij.de ſer.do.Anto.in c.cum dilectus.de oper.noui nun.And.Barb.

P. P A V. P.

b ¶ Cum fidem. Vide Roma. conſil. ccxxij. vbi latè ponit.

c ¶ Si quis. De iudice negligẽte ego alibi latè dixi:quib⁹ adde cõſil.Lu. Ro.cccxxxiiij. alias v.And.Barb.

d ¶ Vbicunq; Adde vt per Pe.de Anch.cõſi. cxxxix.An aũt ſi procurator taliter ꝓmittens fuerit inuẽtus in aliquo loco cũ mercibus,poſsit conueniri, vide Bal. conſi.cccl xvij.ij.lib.

niamus[a] ad contraria. Et opp.ſic. Aut nos dicimus ꝙ iſte ſoluit ſcienter:& nõ poteſt repetere.vt ff.de cõdi.inde.l.j.aut dicimus ꝙ ſoluit ignoranter:& tunc ſibi nõ præiudicat:ſed poteſt cõtradicere, etiã ſi per ſtipulationem promiſit:vt l.j.j.de erro.calcu. Sed tex.hic in fi.dicit contra, quare malè. Solu.Dicit gl.intellige ꝙ hic ſoluit errando in iure:ꝙ ſic non cõpetit repetitio nam ſi iſte erraſſet in facto,tunc ſecus:vt d.l.j.j. de erro.cal.Certè iſta verba gl.nõ tangũt legis noſtræ propoſitũ.Nam poſito ꝙ ſolueret ſcienter,nõ loquitur hic hoc caſu,an poſsit repetere vel nõ: ſed an obligationẽ cõfirmet ex hoc,vt poſsit cogi in futurum vel nõ cogi.Dico ergo ꝙ ſi ſcienter ſoluit, etiã nõ cõfirmet obligationẽ & pactũ. ita loquit hic.Itẽ opp.j.de fideic.l.j.Sol. dicũt quidã, hic ſoluit certis annis paucioribus

2 tribus.Iſtud eſt diuinare.Dico ergo† ꝙ ibi verſatur duplex fauor,ſcilicet alimentorũ, & vltimæ volũtatis.Idẽ dico in ſimilibus habẽtibus parẽ fauorem:vt ex cã dotis,vel ad refectionẽ viæ: vt l.cũ poſt.§.gener. de iu.do.& l.ſi cui annuũ.de an.le.& de le.ij. l.cũ qdã.Tu dices hoc eſſe contra caſum l. cũ de in rẽ verſo.ff.de vſur.vbi ponit de cã dotis:& tñ requiritur tẽpus decennij. Rñ. Ibi erat fauor dotis,& ceſſabat fauor vltimæ volũtatis.Sed ſi vtrũq; cõcurreret, eſſet idẽ qd ĩ caſu l.j.j.de fideic.Tertij ſoluũt ꝙ hic ſoluit errãs:ibi ſciẽs.Hoc nõ placet: quia, vt dixi, poſito ꝙ hic ſoluerit ſciens, præiudicauit in eo quod ſoluit vt non poſſit cogi ad ſoluendũ in futurum:vt j.de teſta.l.nõ dubiũ.& quod ibi no.j.& ne vxor

b pro ma.l.fi.Opp.de l.cũ fidẽ.bj.de nõ nume.pe.Sol.Illi,qui tenẽt ſol.quã ſ.pxi. dedi,dicũt ꝙ ibi ſoluit ſciẽter:hic ignorãter. Sed hanc ſolu.ſ.reprobaui.Dic ergo ꝙ hic erat obligatio & actio:licet obſtaret exceptio nõ nu.pe.vnde ſoluendo ſibi præiudicat in exceptione:hic verò nõ erat actio nata.vnde talis ſolutio nõ producit actionẽ. Ita debes hoc intelligere.Oppo.ff.de vſu. l.cũ de in rẽ verſo.Solu.Aut quis vult agere ex nudo pacto,qđ dicit cõfirmatũ ſolutiõe diuturnæ:& hoc nõ põt.ita loqt hic.Aut agit ex ſtipulatu,vel ex alio contractu veſtito,ad cuj⁹ ꝓbationẽ iducit ſolutionẽ lõgi tpis.& põt hoc facere:vt l.cõtraria nõ habetis alia in gl.Extra gl.op.pactũ nudũ veſtit rei iteruẽtu:vt j.de re.pmu.l.ex placito.& de p̃ſcr.ver. l.nãlis.quaſi p totã l.So.rei interuẽt⁹ veſtit pactũ ei,ꝙ iplet cõtractũ ex pte ſua,nõ cõtra ip̃m:vt d.l.nãlis.ita ĩ ꝓpoſito,ſolutio

3 facta à ꝓmiſſore nõveſtit pactũ cõtra ipſum ꝓmiſſorẽ. Vel† aliter rei interuẽtu veſtiunt pacta appoſita ſup cõtractib⁹ innoĩatis,ĩ qb⁹ vltro citroq; orit obligatio.ergo &c.ſed hic nõ erat cõtractus innoĩatus:ergo &c.vtraq; eſt vera.habem⁹ ergo videre circa hãc l.ꝓpriè de ſui mã duo tm.priò qualr curſu tpis inducat oblo,ſeu cõfirmet ĩualida cõuẽtio.ſcdò habem⁹ videre q̃lit ex curſu tpis p̃ſumit obloné ſeu titulũ oblĩuũ p̃ceſsiſſe.đ q̃ ſtat l.cũ de ĩ rẽ verſo.ſed teneret nos p vnã diẽ:q̃re omitto &c.

I certis annis. Tps ſeu p̃ſtatio lõgi tpis ñ ẽ modus tollẽdi pactũ ĩualidũ.h.d.de iſta mã eſt gl.ĩ l.cũ de ĩ rẽ verſo.ff.đ vſu.& ĩ l.ſeruitutes. de ſer.ti.gñali.gl.põit exẽplũ ĩ vſuris ĩ l.creditor.j.de vſu.Iſtud exẽplũ eſt bonũ ſcdm illa iura hodie p iſtã legẽ nõ eẽt bonũ.tertiò põit exẽplũ ĩ ſeruo ꝓmittẽte,poſtea fctõ libero.iſtũ exẽplũ licet ſit verũ ĩ ſe,tñ nræ l.nõ cõgruit:qa ſeru⁹ oblat nãlit tm ex q̃litate p̃ſonæ ſuæ nõ ex rõne cõtract⁹.Opp.& vr ꝙ iſta lex nõ procedit.Nã aut dices ꝙ iſtud debitũ fuit ſolutũ ſciẽter:& tũc nullo mõ cõpeteret repetitio:vt l.j.de cõdi.id.Aut dices,ꝙ fuit ſolutũ ignorãter:& tũc nõ cõpeteret repetitio, ſi ſtipl⁹ fuiſſet ĩterpoſita.cuj⁹ cõtrariũ đt hic tex.ĩ fi.aliq dixerũt ꝙ ibi ĩdebitũ fuit ſolutũ p errorẽ iuris:vt d.l.j.đ er.cal.alia opi.ſed ſolo nõ facit ad ꝓpoſitũ nr̃ę l.qa nõ tractam⁹ de repetitiõe:ſed tractam⁹ vtrũ p p̃ſtationẽ lõgi tpis cõfirmet obło ĩualida.Itẽ op.đ l.j.j.de fideic.dixerũt qdã ꝙ aut ſoluit p tres an.& tũc præiudicat:alr nõ.Iſtud nõ eſt verũ. Vñ dicas qđ ibi verſat duplex fauor vltimæ volũtatis & alimẽtorũ.Opp.de l.cũ de in rẽ verſo.de vſur.

4 Gl.dicit ſolue vt ibi. Aduerte† ꝙ qñq; actor allegat contractũ tm,ex quo dicit ſibi aliqd deberi, & contractus eſt validus & tũc iſto caſu non eſt dubiũ. Qñq; allegat tps tantũ, ſeu præſtationẽ longi tpis,non aliud:tunc tẽpus tantũ non eſt modus inducendæ obli.vt l.obligationũ fere.§.placet.ff.de actio.& obl. Qñq; allegat contractũ,& etiã longi tẽporis præſtationẽ. Et aduerte:qa aut contractus eſt inualidus:& tũc preſtatio longi tẽporis non prodeſt ad conualidã.obli.inualidã.Caſus eſt hic. Qñ actor allegat contractũ validũ,& præſtationẽ longi tpis: & tunc poſito ꝙ contractus non probaret: tamen ſi probatur longa præſtatio, facit præſumi obligationem præceſsiſſe.Ita oportet intelligi l.cum de in rem verſo.& dic vt ibi.Et prædi-

5 cta Iacob.de Are.inducit in argumentum.† Scitis ꝙ ciuitates Italiæ cõiter non habẽt merũ imperiũ, ſed vſurpauerũt. Dico tñ ſi ciuitas vellet ſe defendere,& merũ imperium exercere qđ habet neceſſe allegare conceſsionẽ principis.itẽ longiſsimum tps,quo dicta ciuitas merũ imperiũ exercuit.iſto caſu poſito ꝙ non probaretur de conceſsione principis,tñ ſi ꝓbaret ſe exercuiſſe merum imperiũ,valet,De hoc l.imperiũ.ff.de iuriſ.om. iud.& ibi per Gul.Itẽ op.& vr ꝙ iſtud nudũ pactũ ſit veſtitum rei interuentu,& per præſcriptionẽ longi tẽporis:& ita vr agi poſſe,cuius contrariũ dicitur hic:quare malè.So.ꝙ rei interuẽtus veſtit nudũ pactũ ei,pro quo pactũ eſt appoſitũ:ſed nõ veſtiret pactũ alij,puta creditori,ſi debitorẽ traderet: qa non debet veſtire contra ſeipſum.Iſta lex debet intelligi ſic. Vel põt dicere ꝙ veſtimentum rei interuẽtu habet locum in contractibus innominatis:hic fuit contractus nominatus &c.Bar.

1 ☞ *Priuilegio quando quis poſsit renunciare.*
2 *Cautela,ut quis promittens uelle poſſe conueniri alibi,quam in loco contractus,eſt ut dicatur,promiſit ſe ſoluturum Perusij,Senis, Florentiæ.& c.*
3 *Renunciare iuri ſuo quando quis poſsit.*
4 *Diſpoſitio huius legis an habeat locum in arbitro.*
5 *Stante ſtatuto,ꝙ cauſæ inter affines compromittantur,ſi eſt dubium an fieri debeat cõ promiſſum ſtatutum ad hoc dubium extenditur & fiet ſuper eo compromiſſum.*
6 *Arbiter qui male iudicat facit litem ſuam.*
Iudex qui abſoluit ab inſtantia iudicij contra ius,facit litem ſuam.

c SI quis. c Breuiter dicit priuilegio fori põt qs renũciare.hoc primò.& cuilibet eſt licitũ renunciare iuri ſuo hoc ſcdo diuide primò ponit quæſtio.ſecundò eius deciſionẽ.tertiò rõnẽ.quartò ponit extẽſionem.ſecũda ibi:ſancim⁹ nemini.tertia ibi:ſi em̃ ex ipo edicto.Quarta ibi:oẽs itaq;.licet ergo renũciare iuri ſuo.Cõtra.ſ.de epi.et cle. auf.ſtatuimus extra de fo.cõpe.c.ſi diligẽti.Sol.dicũt quidã,qđ hic dr̃ de ſacerdotio hoc eſt de quadã dignitate tẽporali,nõ de ſacerdotio ſpũali,qa ille priuilegio fori non poteſt renũciare. Alij dicũt,ꝙ hodie hæc lex eſt correcta p illa iura;& hoc nõ habeo ꝓ ĩcõgruo. Vel dic,ꝙ ſi cleric⁹ vellet cõueniri corã iudi.ſecu.hoc p pactũ ñ poſſet;ſed ſi hẽret duos ſuos iudi.eſſet electio ſua eligere quẽvellet tũc illi priui.ſuę electiõis põt renũciare.et hæc ſol.ſatis placet,vt ibi videbitis j.in ſe cõtrario.Op.& vr ꝙ qs ñ poſsit renũtiare priui.fori,vt l.ſi cõuenerit.ff.de iu.om.iu.

1 Dicit gl.ſol.vt ibi. Tu dic:† Qñq; aliqs eſt iud.alteri⁹ſed ille ex ꝓprio priui.põt eũ declinare.exẽplũ ĩ ſcholari.exẽplũ ẽt ĩ lj.j.ſi q̃ põdi.po.tũc p pactũ põt renũciari.ita loqt hic,et l.j.ſi qs ĩ iusvo. nõ ierit. Aut qs nullo mõ eſt iud.alteri⁹:& tũc p pactũ iſta exceptio iud.ĩcõpetẽtis nõ põt ĩpediri.Ita loqt l.ſi cõuenerit.de iu. om.iu.Sed ſi apponeret pœna,credo ꝙ pœna cõmitteret ſi illũ iudicẽ declinaret:qa pactũ illud nõ eſt cõtra legẽ ſed p̃ter: vt l. ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.đ ver.ob.Et iõ pacta q̃ apponunt quotidie ĩ inſtr̃is dũ dr̃ & voluit poſſe cõueniri Peru.Senis,Flo.&

d vbicũq; d fuerit iuẽt⁹:nõ valẽt,vt p hoc ĩ illis locis qs poſsit cõ-

2 ueniri iuit⁹:ſed pœna appoſita cõmitteret.Sed ſi† qsvellet,ꝙ vbique poſsit cõueniri,debitor dicat ĩ inſtr̃o ſic:quã pecuniã ꝓmiſit ſe ſoluturũ Peru.Señ.& vbicũq; fuerit iuẽt⁹:tũc em̃ ĩ illo loco,ĩ quo iuenit,vr cõtraxiſſe.vt l.cõtraxiſſe.de act.& obl.& de bo.auf.iu.poſ.l.ij.Et ideo rõne cõtractus poterit cõueniri.De

hoc

hoc habemus vnũ tex.ff.de admi.tu.l.Titiũ & me.§.j.Mõ aduertatis.ista ergo pacta q̃ dicũt &c.Scdo habetis hic.q̃ vnicuique.Contra hoc opp.ff.de pac.dota.l.de die.& l.seq.Glo.dicit hic fallit.& ponit multos casus,in quib⁹ hæc regula fallit. De hoc etiã tangitur in l.ius publicũ.ff.eo.& tangitur melius quã alibi de mundo in auth.vt sine ꝓhib.ma.debi.§.quia verò. Et
a ista materia vt perfectè declaretur, [a] requirit vnũ altiorem indaginem;tamẽ pro præsenti & pro intellectu glos. nostrarum clarius quã alibi dicas sic:quod quãdo quis vult renũciare iuri suo;aut est ius naturale aut positiuũ.Primo† casu nõ potest renunciari:vt l.iura sanguinis.de reg.iur.& ff.eo.l.ius autem
g agnatiõis.Secũdo casu aut est ius quod statuit formam certa
b in actibus hoim introducendo:aut alio modo [b] disponit. Primo casu,pone exẽplum quòd testamentũ sit factum cum solenni numero testiũ quòd pactũ & stipulationes certo modo fiant.& huic non potest renunciari,vt ff.de lega.j.l. nemo potest.& ff.eo.l.cõtra iur.in prin.& j. de test.l.testandi.Secundo
c casu [c] aut est ius publicũ:& ei quis non potest renunciare,vt l. ius publicũ.ff.eo.aut est ius priuatum,cui quis vult renunciare; & tũc q̃nq̃ illud cõtinet priuatam vtilitatẽ,renunciãtis,& publicam simul;quandoq̃ cõtinet vtilitatẽ priuatã renunciãtis cuiusdam alterius priuati.Q̃nq̃ continet vtilitatẽ renũcian tis tantũ.Primo casu,si quidem vtilitas priuata potest separari à publica valet renũciatio q̃tũ ad priuatã vtilitatẽ:q̃tum ad publicã,non:vt l.iurisgentiũ.§.si pacisear.& ibi no.ff.eo.Si nõ potest separari recunciatio non valet, vt l.die.de pact. dot.cõ iuncta.l.j.sol.mat.ff.de postu.l.quos prohibet.& l.filius.§.veterani.de procu.& l.ij.§.sed qa veremur j.de iura.calũ. Secundo casu,q̃n cõtinet vtilitatẽ renũciãtis & tertij:& tũc idẽ: quia si quidẽ possunt separari,vt valet q̃tũ ad præiudiciũ renuncian tis:nõ q̃tũ ad præiudiciũ tertij:vt j.res inter alios acta. per totũ.& l.j.de cõmu.re.alie.& l.si post mortẽ.ff. de cõtra tab.Sed si nõ põt separari,nõ valet renũciatio:vt ff.de lib.cã.l.j.ij.iij.& iiij.Tertio casu q̃n cõtinet priuatã vtilitatẽ tm̃:tunc q̃nq̃ illud ius est introductũ principaliter in fauorẽ renũciantis:q̃nq̃ est introductũ principaliter ad odiũ alterius:& secundario redũdat in fauorẽ renunciãtis.Primo casu si quidẽ ille fauor est inductus propter renunciantis imbecillitatẽ renũciatio nõ valetvt l.si intra.& ibi no.j.de in integ.rest.ff.de mino.l.si iudex circũuento.& ibi no.& de noua.l.doli.§.diuersum.Si verò est introductum aliàs quã ꝓpter eius imbecillitatẽ,tunc si quidẽ talis renunciatio esset cõtra bonos mores,vel inducit aliquẽ ad delinquẽdũ:valet:vt l.alia.§.elegãter.sol.mat.& de pact.dot.l.cõuenire,Sed si non esset cõtra bonos mores, vel non induceret quẽ ad delinquẽdũ:tũc renũciatio valet:vt hac l.& l.si quis in cõscribẽdo.ꝭ.de episc.& cleric.Secundo casu quando illud ius principaliter est inductũ in odiũ alterius:tũc si quidẽ renunciatio est causa quare illud odium cessat:valebit renũciatio : vt l. fi.j.ad Mace.aliàs nõ valeret,vt l.tametsi.ff. ad Mace. Modo habetis istã materiam perfectam esset examinandum de pluribus exceptionibus,& defensionibus particulariter:de quibus multas enumerat.Spec.in ti.de remis.Item ad inuestigationẽ istius materiæ haberem⁹ videre q̃ quædã sunt iura quæ vetãt: quædam quæ puniunt:quædam quæ imperant: quædam quæ permittũt.quomodo istis iuribus potest renunciari, tangit gl. in l.j.ff.de feri. Venio ad vltimam partẽ in qua dicitur quod hæc l.habet locũ apud arbitros compromissarios. Contra:eo ipso q̃ quis eligit eum arbitrum,assentit in eum:& sic non ha
4 bet locũ exceptio iudicis incompetentis. Gloss.dicit,fateor q̃ †propter duas rationes repelleretur:vt quia in eum consensit cõpromittendo:& quia renũciauit beneficio suo.vel aliter dico.q̃ ista quæstio erat cõpromissa:an talis renunciatiovaleret. Dicit ergo hæc l.q̃ arbiter debet obseruare hãc l.quòd valeat renunciatio.& vide gl.quã tenebis menti quia eam habemus pro bona glo. Posset esse quæstio.an de quadam q.emergenti possit cõpromitti in arbitrum sine principali.hic est text.cũ glo.quod sic:quia compromittitur solùm de hoc.an valeat renunciatio exceptionis fori facit ad hoc l.arbitro,& l.fi ab arbitro.ff.qui satisdare cogantur prout ibi intelligitur.de veris arbitris.Quod est vtile scire propter statuta terrarũ,quę volunt quod de omnibus quæstionibus quæ sunt inter cõsanguineos
5 cõpromittatur,†an poterit compromitti in arbitros quædam quæstio emergens, Exemplum: est quæstio an causa principaliter sit compromittenda.nonne poterit ille articulus cõpromitti in arbitros?hic videtur tex.cum gl. quòd sic. quod non dico determinando. quod perpetuò tene mẽti: quia nunquam fuit tibi allegata,nisi modo ista lex. Vltimò ex hac l.not.& tene†menti q̃ arbiter,
6 qui malè iudicat,facit litem suam sicut iudex.quod no.Quid de arbitratore dixi in l.fina.de var.&.extraordi. cog. Vltimò
7 nota,quòd quando†iudex absoluit ab instantia iudicij cõtra ius:licet per hoc actio & ius partis non perimatur,tamen facit li
d tem suam [d].Casus est hic,quod habeo pro notabilissimo.quod perpetuò tene menti. ibi in fi.q̃ si neglexerint.qd enim est aliud negligere,quã absoluere quẽ ab instantia fori,propter priuilegium fori cui renũcia uerat?Dices tu,quando sententia est nulla,& sic non facit præiudiciũ parti, iudex nõ facit litem suam:vt no.in l.fina.de var. & extraor.cog.sed hic nõ facit preiudiciũ parti in iure suo.ergo &c.Respon.ibi sententia nulla nõ facit præiudicium,neq̃ in iure,neq̃ in instantia:quia ex eisdem actis potest ferri sententia:vt habuistis in l.si vt proponis.quomodo & quãdo iudex. Sed hic facit præiudicium in instãtia : ideo facit litem suam:& tenetur ac si contra eum cõtra iustitiã pronunciasset in causa principali.quod ꝓbo:qa ille,qui impedit processum causæ,tenet ad interesse totale totius causæ hoc apparet in stipulatione de defendẽdo,in l.ij.in fi.& l.cùm quærebat. ff.de iudic.solu.Hoc apparet in titu.ff. ne quis eum qui in ius voc.&c.

SI quis in conscribẽbo.Priuilegio fori põt renũciari.Item cuilibet est licitũ renunciare iuri pro se introducto. Et diuiditur principaliter in quatuor partes. Nã primò ponitur quæstio,& eius dubitatio. In d secũda eius quæstionis decisio. Tertiò ponitur ratio decisionis. Quartò ponit quædam extẽsio. Secũda ibi:sancimus. Tertia ibi:si enim. Quarta ibi: omnes itaq̃. Oppo.contra primam partem dicitur q̃ potest renunciari priuilegio fori.de aut.statuimus.ꝭ.de episco.& cler.Glo.dat duas sol.prima est vera,quòd hic intelligitur sacerdotiũ de alia dignitate.postea dat aliam sol.videlicet quòd hæc lex corrigatur per illa iura.Oppo.de l.si conuenerit.de iurisd.omnium iudi.dicit glo.solue vt ibi.Item contra prædicta oppo.de l.cum clericis.ꝭ.de episc.& cler.Pro cuius declaratione dic:Quandoq̃ quis habet plures iudices;quandoq̃ quis habet vnũ iudicem tantũ.Primo casu aut est in electione actoris cõuenire reum coram quocũq̃ iudice:& tunc talis renunciatio parum valet:quia est in electione actoris.Ita debet intelligi l.cum cle.in contrarium hic alle.Quandoq̃ nõ est in electione actoris,sed pone exemplum in scholari:& tunc talis renunciatio valet.In secundo casu principali,vbi quis habet vnũ iudicem tantũ.Aduerte,quòd quandoq̃ partes volũt prorogare iurisdictionem illius iudicis,cui partes non sunt subditæ,& ista est materia.l.j.cũ si.ff.de iudi.per Cy.in l.si qui ex consensu.ꝭ.de epis.aud.Quãdoq̃ partes nolũt ꝓgare:sed vult pars facere pactũ,vt possit cõuenir[illegible]ã tali iudice, & tunc tale pactũ ante lit.cõte.non potest opẽrari:qa ille iudex adhuc posset declinari.Sed post lit.cõte.efficitur ideclinabilis.Ita debet intelligi l.si cõuenerit.quod no. Quandoq̃ pars vult conuenire sub aliquo non suo:& facit hoc per modum contractus publici qa ꝓmittit soluere ĩ tali ciuitate.isto casu sortit forũ illius ciuitatis rõne illi⁹ cõtractus:vt l.cõtraxisse.ff.de act.& obl.vnde

✠P. P A V. P.
a ¶ Declaretur.Habes p Feli.& alios in c.si diligẽti.de foro cõpe. Et vide vnã singularẽ glo.ex qua colligit vna singularis limitatio in l.j.j.qũ Imp. inte.pup.& vid.

✠ P O M A T E S.
b ¶ Alio modo. Hoc autẽ intelligo verũ, qđ iuri introducendi aliqd ꝓ solutiõe act⁹ nõ põt renũciari,qũ talis solẽnitas est introducta ĩ fauorẽ publicũ : aut daret materia committẽdi falsum,vel alĩs delinquẽdi:p ea q̃ no. doct.& Bal.ĩ d.l.nemo. in j.q. sec⁹ si esset ĩtroducta in fauorẽ priuatũ..Ita declarat Bar.in l.j.§. si filius.ff.de lega.iij. pro quo facit id quod vult Alex.ĩ l.j.ĩ prin. col.iij.ff.de furt. dum quærit qũ partes possunt remittere iurm calũniæ. vide ibi per eũ.& facit c. cũ tuis. & qđ ibi habet extra de testib⁹ & vide Cu. cõsi.lx.& Bart. cõsi. l.col.xxxvij. volu.j. & xxxvij. colũ. xij. eod.volum.

✠P. P A V. P.
c ¶ Scdo casu.Qũo dicat aliqd principaliter introductũ in fauorẽ publicum,vide ad Bar.ĩ l. ius publicũ.ff.de pac. & in l.j. ff sol.matr.& in istis locis habes etiam cẽtã alia in materia.Itẽ q̃ vbi lex habet clausulã decreti annullatiuã cõsensus partiũ nihil'opercẽ etiam ad eius derogationẽ, vide Iasĩ l. pacta q̃ cõtra post prin.ꝭ.eo.

d ¶ Litẽ suã. Adde qđ voluit Bal.cõsi.lviij. & ccxxxiij.j.lib.

P. PAV. P.

a ¶ De quæſtione. Circa materiã huius legis an valeat iſtud pactũ factũ inter ignorãtes: vide ſingulariter p Alexã. in l. ſi qs mihi bona §. ſed vtrũ in ij. col. ff. de acq. hæ. Et de materia an & qñ valeat pactũ de futura ſucceſsiõe, vi. de Alex. cõſi. cccxcv. Itẽ cautela ad validũ pactũ de futura hæreditate viuentis, vi. de Cepolam cautela ccix. in ij. charta inci. tu ſcis. qui loquitur ĩ filia renũciãte. Itẽ an valeat pactũ ĩter aliquos q̃ fœmina non ſuccedat: vide latè Bar. conſi. lxxij. & in alia q. p eũ diſputata cõſi. cl. Itẽ pro ſingulari limitatiõe & declaratione: vide Bal. in c. j. circa mediũ q̃ ſucceſ. teneãt. Et an tale pactũ de hæreditate viuẽtis firmetur iuramẽto, vide Bald. in c. morib⁹. ſi de feu. fuer. controuer.

POMATES.

b ¶ Extra gl. Raph. liʒ mittat niſi ſit ipſo iure priuatus, quia tũc nõ valeret pactũ, qa hæreditas tunc daret̃ pacto cõtra l. hæreditas. j. de pact. conuen. Sed videt̃ dicendũ q̃ nõ: qa hoc fit in fauorẽ agnatorũ. l. j. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de vẽ. inſpi. vide hic Bal. & vide Io. de Imol. ĩ d. l. ſtipulatio. domi. Pet. in conſi. cij.

c ¶ Ingratitudinis. Ad de qd operetur dicta clauſula in don. Bal. conſil. xviij. iij. li.

per pacta quæ fiunt hodie non perimitur. Tene mẽti vnũ, ſecundũ do. Iac, q̃ ſi in illis pactis apponatur pœna, hoc pactũ non valet quantũ ad id, de quo ſ. dixi, tamen ſi veniat contra, poterit exigi pœna, quia pactũ nõ eſt cõtra legem. l. ſtipulatio iſta. §. alteri de ver. ob. cũ ſi. Pone mutuaſti mihi centũ promitto tibi ſoluere ea vltra mõtes: an in Italia poſſem cõueniri. vñ tex. q̃ eſt in l. hæres abſens. in fi. ff. de iudi. & dicit q̃ ſic. Itẽ pone, pmiſi tibi ſoluere vbicũq̃ voles quęro nũquid poteris me cõpellere vbicũque voles. dic q̃ ſic: vt l. Lucius. la. j. ff. depoſi. Itẽ opp. de l. de die. ff. de pac. do. de l. alia. §. elegãter. ff. ſol. mat. de l. quos. ff. de poſthu. Gl. facit regulã in hac glo. & exceptionẽ à regula, vt in cõtrarĩs: & aſſerit multas exceptiones notabiles. Et volo q̃ notetis illã exceptionẽ quã fecit per l. nec ſi volẽs. j. de libe. cau. Itẽ no. illã exceptionẽ quã fecit gl. nec qs poſſet renũciare, ne qs defendat̃ in cauſa criminali, per l. nõ tm̃. ff. de appel. & magis clare tangit glo. in l. pactũ. ff. e. & valẽt prædicta, q̃ licet ſtet ſtatutũ q̃ qs nõ poſſit capi, & detineri in carcere pro debito priuato: ſi fieret pactũ, q̃ debitor nullã exceptionẽ poſſet opponere cõtra carcerationẽ, iſtud nõ valeret. Item ſi aliquis eſſet accuſatus de crimine, & renũtiaret defenſioni ſuæ: videt̃ hoc non poſſe fieri. arg. d. l. nõ tantũ. Et ſi velles ordinare iſtã gl. vide bonã glo. de hac materia aut̃. vt ſine prohi. §. quia verò. col. vij. vbi format qõ. vtrum valeat pactũ q̃ non poſsim ꝓbare iura per inſtrumẽta. Itẽ opp. & videt̃, q̃ in arbitris non poſſet habere locũ: qa eo ipſo q̃ eligit̃ arbiter &c. gl. fateṫ cõtrariũ. Vel dic, q̃ de hoc fuit cõpromiſſum, an valeret renũciatio. Item opp. de aut̃. decernimus. j. de arbi. Sol. vt in gl. Item no. finẽ q̃ ſicut iudex facit litẽ ſuã malè iudicando: vt l. fi. de var. & extraor. cogni. ita & arbiter. Quid de arbitratore? dic vt ibi per Iacobum de Aretio.

1 ☞ *Qui poteſt facere per ſe, quando poſit facienti conſentire.*
2 *Pactum de futura ſucceßione conſeruanda an ualeat.*
3 *Pactum ut ingratitudo futura non obſtaret, non ualet.*
4 *Si filia quæ excluditur à ſtatuto ſtantibus maſculis, cũ dotatur cũ patris conſenſu reſeruat ſibi ius ſucceßionis: talis reſeruatio ualet.*
5 *Pactum reſeruandæ ſucceßionis factum per filiam, non ualet, quando ſtatutum dicit q̃ extra ciuitatem nupta non poßit ſuccedere ex teſtamento uel ab inteſtato.*
6 *Statutum q̃ ingrediens, uel ſi quis intrarct monaſterium, quòd non ſuccedat, quòd ualeat. ſecus ſi dicit, ſi quis ingreſſus fuerit.*
7 *Pactum de non ſuccedendo quãdo ualeat, & quãdo confirmetur iuramento. & nu. 8.*
9 *Filia ſi facit pactum de non ſuccedendo cum iuramento, quòd ualeat.*
10 *Pactum de ſuccedendo quando ualeat.*
11 *Si quis promittit omnia bona ſua Titio, poſt mortẽ ſuam: an ſit donatio cauſa mortis, uel inter uiuos: & an ualeat.*
12 *Donatio inter uiuos omnium bonorum præſentium, & futurorum, q̃ non ualet etiam in partibus. & nu. 16.*
13 *Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta in eccleſia quod ualeat.*
14 *Dono hæreditatẽ meã, idẽ eſt ac ſi diceret, dono oĩa bona mea præſentia & futura.*
15 *Quis poteſt uendere omnia bona ſua præſentia & futura.*
17 *Pactum de hæreditate obuenienda certo modo diſponẽda, quando ualeat.*
18 *Hæreditas illius cui ſucceſſurus ab inteſtato ſum, an mihi dicatur debita ſpe.*

1 DE quæſtione.[a] Pactũ, per qd̃ de hẽreditate viuẽtis certo modo diſponit̃ nõ valet: niſi ille, q̃ cõſenſerit prius, in eadẽ volũtate permãſerit vſq̃ ad mortẽ. h. d. Primò ponit̃. q. Secũdò dubitatiõis rõ. Tertiò dec[illegible]. Quartò exceptio. Quĩtò extẽſio. Secũda ibi: faciebat. Tertia ibi: ſed nobis. Quarta ibi: niſi ipſe. Quĩta ibi: iubem⁹. Dicit̃ hic: Spes fuerat alienæ hrĩditatis. imò vr̃ q̃ dicat̃ hrĩditas ſua: vt l. ĩ ſuis. de libe. & poſth. fol. Dicũt q̃dã, q̃ hęc lex nõ habet locũ in filijs. Gl. vr̃ determinare cõtrariũ, & bñ. Nec ob. l. in ſuis. quia nõ eſt ꝓpriè ſua, ſed quaſi ſua. Oppo. q̃ tale pactũ nõ valeat, qa pacta nuda nõ inducũt actionẽ: vt l. legẽ. ſ. e. Sol. intelligas iſtas cõuẽtiões eſſe factas p ſtipulationẽ. ita dicit gl. Tertiò opp. q̃ iſta pacta eſſent inualida alʒ nã q̃ paciſcit̃ de facto tertij, pactũ nõ valet: vt l. j. circa prin. ff. e. & ibi no. gl. Rñ. intellige hoc pactũ eſſe q̃ vn⁹ ex paciſcẽtibus dabit, vel faciet alteri. ita dicit gl. Itẽ opp. & vr̃ q̃ tale pactũ valeat: vt l. ij. §. fi. ff. de his qbus vt indig. Sol. Fateor q̃ valet in ꝑ iudiciũ paciſcẽtiũ: vt ab eis tanquã ab indignis auferat̃ hæreditas, nõ in cõmodũ eorũ. Opp. ꝓ ad exceptionẽ, alias ad exẽplũ q̃ hic ponitur dicit̃ hic, q̃ qs põt cõſentire tali pacto cõtra. ſ. eo. l. pactũ q̃ dotali inſtrumẽto. Gl. rñ. cõcedo q̃ hic eſt caſus ſpãlis in quo illud, qd̃ qs nõ põt facere p ſe, põt tñ faciẽti cõſentire allegat ſimilia. & vide gl. Videtis, iſtud dictũ glo. nõ bñ cõgruit huic legi. nã qs nõ põt p ſe facere pactũ, p qd̃ auferat̃ libera teſtãdi facultas: vt l. pactũ. ſ. e. & l. ſtipl'o hoc mõ. ff. de verb. ob. & alijs legi. hic alle. in gl. nec poſſet alijs cõſentire, vt fieret pactũ p qd̃ auferat̃ libera teſtãdi facultas: ſed hic p tale pactũ ñ auferẽ libera teſtãdi fac. nã põt iſtã ſuã volũtatẽ mutare qñcunq̃ vult. Circa aliud ergo cõſentit, q̃ circa id, qd̃ ipſe nõ põt facere. An aũt ille q̃ nõ poſsit p ſe facere, poſsit faciẽti cõſentire circa idẽ tex. vr̃ eſſe in l. ſi fund⁹. §. j. ff. de pig. vt regula ſit, q̃ ſi qs nõ põt facere nõ poſsit faciẽti cõſentire. fallit in caſib⁹ vt ibi colligit̃ ex tex. ex dictiõe fere. Vel dic intelligibili⁹: Qñq̃ ille, q̃ nõ põt facere p ſe habet plenũ ius: & tũc q̃ nõ põt facere p ſe, nõ põt cõſentire faciẽti: vt d. l. ſi fund⁹. §. j. Qñq̃ habet ius imperfectũ: & tũc licet qs nõ poſsit facere: tñ põt cõſentire faciẽti: qa ius alterius pficit. Ita loquit̃. l. ſi pater, ĩ fi. de manumiſsis vindi. & l. j. j. cõmu. de manumiſ. Vlteri⁹ op. ad ea q̃ dicta ſunt ſ. illud qd̃ qs nõ põt p ſe, nõ põt per aliũ: vt l. fugitiuus. ff. de ſolu. Sed parcat mihĩ iſta gl. iſta materia nõ eſt neceſſaria hic. & ideo vide circa hoc qd̃ dixit Dy. in c. põt qs. de re. iu. lib. vj. Vbi dicit̃ hic in fi. q̃ paciſci de rebus alienis abſq̃ dñi voluntate eſt turpe, & iniquũ. cõtra. ff. de cõtrahẽ. emp. l. rẽ alienã. Sol. paciſci ſub ſpe de ſuccedẽdo, iſtud eſt turpe: qa inducit votũ captãdę mortis alteri⁹: ſed alias qd̃ qs ſe obliget ad rẽ alienã, iſtud nõ eſt turpe, vel cõtra bonos mores. Op. ff. ꝑ ſocio. l. iij. §. de illo. Sol. Ibi de hæreditate hæredis incerti; hic certi. Op. ff. de hæredi. vend. l. ij. §. illud. Dicit gl. ibi abũdat maximè. Vel dic, q̃ ibi fit pactũ de hę reditate viuẽtis ſub quadã vniuerſitate & ĩ cõſequẽtiã prioris cõtractus liciti; hic fiebat per ſe, & principaliter. Itẽ op. de acti. empt. l. ſi qs ſeruũ. Sol. Ibi fiebat pactũ de futura ſucceſsiõe: qa ex neceſsitate prioris cõtractus. Vltimò opp. & videt̃ q̃ iſtud nõ ſit pactũ futuræ ſucceſsionis, qa nõ tractatur de ſuccedẽdo vel nõ ſuccedẽdo: ſed de hæreditate diſponẽda poſtquã fuerit ſucceſſum. Solu. Fateor q̃ eſt pactũ futuræ ſucceſsionis, diſponẽdo qd̃ reprobatur tãquã cõtra bonos mores: qa inducit votũ
b captandæ mortis alterius. Extra gl.[b] pro declarãda iſta materia eſt videndũ, an valeat pactũ futuræ ſucceſsionis. Et primò
2 quæro, † an valeat pactum de futura ſucceſsione conſeruãda. Reſpon. tex. videt̃ q̃ ſic. Inſtit. de legib. agna. ſuc. §. fi. vbi pater emancipat filiũ cõtracta fiducia. Ego dico breuiter ſic: Quando q̃ ille, q̃ habet ius ſuccedendi, priuat̃ eo propter delictũ ſuũ; quãdoq̃ propter aliquẽ iuris rigorẽ. Primo caſu, ſi quidẽ quis eſt priuatus propter delictũ præteritũ: tunc valuit pactũ cõſeruandæ ſucceſsiõis: qa poteſt quis remittere cauſas ingratitudi
c nis;[c] vt l. fi. de reuo. do. Sed ſi qs vellet facere pactũ: vt † ingrati
3 tudo futura nõ obſtaret, nõ valet: qa iduceret quẽ ad delinquẽdum, & eſſet cõtra bonos mores: vt de pactis dota. l. cõuenire. & dixi ſ. l. proxi. Secũdo caſu, quãdo quis priuat̃ propter aliquẽ iuris rigorẽ: & tũc aut paciſcens poſſet ſuper hoc prouidere teſtãdo: & valet pactũ, vt d. §. fi. Inſtitu. de legit. agna. ſuc. Aut nõ poſſet prouidere teſtãdo, & pactũ nõ valet: vt x. col. de feu. ſucc. j. Pro hoc induco ad quæſtiones de facto, ſtatutũ eſt hic, q̃ filia fœmina nõ ſuccedat ab inteſtato extãtibus maſculis: ex
4 teſtamẽto capit quicqd ſibi relinquit̃. Ex quo † dico, q̃ ſi tẽpore quo dotat̃, ipſa de cõſenſu patris reſeruat ſibi ius ſucceſsionis, qd̃ iſtud pactũ valet: vt dicto §. fin. de legi. agna. ſucceſ. Sed
5 pone † vt vidi in quibuſdã ciuitatib⁹, eſt ſtatutũ q̃ mulier nupta extra ciuitatẽ nõ ſuccedat ex teſtamẽto, neq̃ ab inteſtato, certè tunc pactũ de reſeruãdo iure ſucceſsionis nõ valeret, p ea q̃ dicta ſunt ſ. Itẽ poſſum⁹ dicere, in ciuitate Aſsiſij eſt ſtatutũ q̃ ĩgrediẽs mõaſteriũ nõ ſuccedat, an valeat pactũ factũ cũ cõſangui

a ¶ Statutũ.adde an valeat tale ſtatutũ. Bal. conſi.ccxvj.inci. monia.ñ.vol.Pau.de caſ. conſ.cccxxxviñ.& q̃ poſui in l.cũctos populos. in q.an ſtatuta laicorum.
☙ P. P A V. P.
a ¶ Statutũ. Cõiter tenet contra Bart. vide Feli.in c.in ptia.colũ. xviñ.de ꝓba.& in c. eccleſia ſanctæ Mariæ.in vj.char.in vj.q. de conſtit.Alexã.in l. ſti.hoc mõ cõcepta. ff.de verb.obli.in penult.colum.
☙ P. P A V. P.
b ¶ Firmatũ.Et ſicvult Bar.valere pactũ de non ſuccedẽdo factũ ſub cõditione ſi intra uerit monaſteriũ. In cõtrariũ vide Soc.i l. ſi.in iiij.col. ff. de his q̃ pœnæ nomi. & ibi etiam in iij.col.qd de ſtatuto.Itẽ i materia qũo valeat pactũ de non ſuccedẽdo.& qd ſi ſuperueniat volũtas eius,de cuius hæreditate agitur.
c ¶ Tantũ pcipit. Adde qđ hic dicit Abb. conſi. cxvj.in ñ.libꝝ nemine reprobatum inueniſſe.
d ¶ Quãuis.Adde pulcherrimè de itellectu d.Pe.de Anch. conſi. xxxviñ. Pau.de Caſ. conſi.clxvñ.Ro.conſ. cxviij.bal.cõſ.cclxix.
e ¶ Tertiò.adde bal.cõ. cxxxiij.iñ.libr. Paul. de Caſt. conſil.cccix. Angel.conſil.clxxix.
A D D E tu quòd imò hoc non vĩ eſſe rõ, ſ. ꝙ ſit cõtra bonosmores:qa tũc non firmaret iuramento.c.ñ. de pac.lib.vj.ſed alia vĩ eſſe rõ & melior qa lex loquit ꝓhibitiuè cui renũciari non põt gl.ĩ rub.C.ne fideiuſ. dot.den.& Bart.in l. de his.ff. de trãſac.& ibi plenè p doc.& expreſsè dicit dñi.in d. c.ij.de pact. & ſequit Maria.Soc.in c.ſi diligenti.in gl.j.ỹ. circa tertiũ. de foro cõpet.
☙ P. P A V. P.
e ¶ Tertiò.An autẽ tale pactũ firmet iuramento. Vide Bal.in c. moribus.ſi de feud. fuer.controuer.
☙ POMATES.
f ¶ Inter viuos. Aut dicas, dono oĩa bona mea. Vide Alex.cõſi. xl.col.iiij.volu.iiij.& conſil. xñ. col.j.vol.j. & Roma.cõſil.xxvj. in primo dubio. & Ang.conſil.clxxxix.i primo dubio, conſil. xlvñ.col.ij. in ſecũdo dubio.volu.ij.& Panor.cõſi. xlviij.volu. ñ.& Bar,conſi. lxxv. & Barba. conſil.liij. col.xj.volu.ñ. &;Ro. conſil.xcv. & conſil. clxxv.& Imol.in ru. extra de teſt.& Aret. conſi.liiñ. col.iij.in ij.

ſanguineis de reſeruãdo iure ſucceſsionis tpe ingreſſus. Ad iſtã qõnem examinãdã oportet prius videre,an valeat ſtatutũ [a] ꝙ ingrediẽs monaſteriũ nõ ſuccedat. Videt ꝙ nõ,qa cõtra priuilegia cõceſſa clericis.p l.Deo nobis.ſ.de epiſc.& cle.ergo vĩ cõtra libertatẽ eccleſiæ:vt in aut.caſſa.eo.ti.Pro hoc vĩ in aut.de ſanc.epiſc.§.ſed & hoc p̃ſenti & in aut.niſi.j.ad Treb.Sol.Aut† ſtatutũ diſponit de ingrediente p hæc verba. ingrediẽs monaſteriũ, vel ſi quis intraret monaſteriũ,ſit priuatus iure ſuccedendi, vel nõ ſuccedat.Et dico ꝙ ſtatutũ valet.nã diſponit circa clericũ, ſed circa laicũ.nam laicus eſt ille q̃ ingredit monaſteriũ ſicut viuens moritur:vt l.q̃ duos.in prin.de man. teſta.Et huic nõ obſtat qđ dicit in aut.caſſa.Nec obſtat aut.niſi rogati:qa ibi grauat ſi monaſteriũ ingredit hic verò lucrũ auferẽt:nõ aũt in ſibi q̃ſito grauat.Siverò ſtatutũ diſponit de iam ingreſſo per hæc verba,ſi quis ingreſſus fuerit monaſteriũ: tũc non valet ſtatutũ:qa nõ põt clerico auferre ius ſuũ:& eſſet contra libertatẽ eccleſiç, vt d.l.Deo nobis.arg.l.pro hoc l.ſeruũ teſtamento.de manu.teſta. Et hoc dico ſaluo iudicio, & determinatione canonica Theologorum.Et qđ in caſu prædicto valeat ſtatutũ patet quia põt fieri per pactũ ſaltem iuramẽto firmatũ [b] vt ſtatim dicã. Secũdò quæro vtrũ valeat pactũ de perdẽdo iure ſuccedẽdi.breuiter†dic:Aut cũ pacto eſt admiſtum delictũ:& tunc valet pactũ ſucceſsiõis perdẽdæ:vt l.j.§. ſi parẽs.ff. ſi à parẽte quis fuerit manumiſ.ſecundum vnam ſolu.Si verò nõ eſt admiſtũ delictũ: & aut ratione talis pacti tantũ percipit [c] quantũ ſibi occaſione ſucceſsionis debeẽt: & valet pactũ:vt d.l.j.§.ſi parens. ſecundũ aliam ſolu.l.cũ quo.in fi.ad legẽ falc. Si verò tm̃ nõ percipit:& tunc de iure ciuili pactũ non valet:vt j.de colla.l. pactũ.de iure †canonico valet,ſi fuerit iuramẽto firmatum:vt in c.q̃uis [d].de pac.li.vj. & ideo hodie eſt conſuetudo†ꝙ filiç fœminæ faciãt pactũ de nõ ſuccedẽdo & iurant: & valet iſtud pactũ.Et ſi tu dicis,videt ꝙ iuramentum non habeat confirmare pactũ. quod eſt contra bonos mores:vt hac l. ergo &c. vt in c.nõ eſt obligatoriũ.de reg.iu. lib.vj. & videbitis.j.de nup.aut.ꝙ eis. Solu.dico quòd iſtud pactũ non eſt cõtra bonos mores.Nec obſtat hæc l.quia loquitur de pacto de ſuccedendo,vel diſponendo de hæreditate poſtquã fuerit ſucceſſum: qđ pactum inducit votum captandæ mortis alterius.& ſic non valet qõ noſtra loquit̃ de pacto de nõ ſuccedẽdo,per qđ votũ captãdæ mortis nõ inducitur.imò tollitur: meritò iuramẽto firmatur. Tertiò [e],quæro, an valeat pactum de ſuccedendo. breuiter †dico.& videt̃ expreſſum ꝙ non: cum ſit contra bonos mores. & ideo non valet.vt ſ.eo. l.pactũ. & l.j.j.tit.j.l.cum donationi. & ff.de ver.ob.l.ſtipulatio hoc modo.j. de pac.cõuen.l.hæreditas.Glo.tñ quæ eſt hic videt̃ dicere,ꝙ per ſtipulationẽ hoc poſsit fieri promittẽdo tibi omnia bona præſentia poſt mortẽ.Et vide gl.ſuper verbo,accõmodauerit.in fi.quã no.& tene mẽti. Si igitur ꝓmitto tibi ꝙ tu ſis hæres meus,vel mihi ſuccedas vel ꝙ te faciã hæredẽ; nõ valet iſtud pactũ qa contra bonos mores vt
11 dictũ eſt. Sed ſi ꝓmitto tibi oĩa bona mea poſt mortẽ meã;valeret.Dicit gloſ.& erit donatio cauſa mortis.vel inter viuos. Et primò examinemus an ſit donatio cã mortis,vel inter viuos.Breuiter dic,ꝙ ſi quidẽ non eſt facta mẽtio mortis intelligit̃ inter viuos:ſi eſt facta mentio mortis intelligit̃ cã mortis,niſi ſit expreſsè ſic dictũ, ꝙ ſit inter viuos vel ꝙ reuocare nõ liceat:vt ff. de dot.p̃le.l.Seia.& ff.de do.cau.mor. l. Seia. in fi.& l.vbi ita donat̃.An aũt valeat vĩ ꝙ ſic,primò p l.quã allegat gl.ſecundò p l.hç reditariũ.de bo.aut.iud. poſ. Tertiò ꝓbo, per reuocationẽ ſeu remotionẽ contrariorũ.nã iſtud pactũ nõ aufert liberã teſtamẽti factionẽ.Potero em̃ quẽcũq; volo ĩſtituere:ſed ille tenebit̃ illi ſtipulatori dare item nõ induit votũ captãdæ mortis mõ p̃dicto qa hoc fit de volũtate eius,cui ſperat̃ ſuccedi:vt hac l.Tu diſtingue. Q̃nq; iſta ꝓmiſsio eſt donatio cã mortis:& tũc valet quia põt reuocari:vt l.nõ oĩs.ff.ſi cer.pet. Item nõ aufert liberã teſtãdi facultatẽ:qa hæres debet habere falcidiã:vt in l.donationib⁹. ad l.falc.ff.quorũ leg.l.j. §.ſi quis ex mor-
f tis.Si verò eſſet donatio inter viuos [f]:aut dicas dono oĩa bona mea:& tunc valet: vt no.in gl.& l.ſ.alleg.nec aufert liberã teſtamenti factionẽ;qa põt ſuperlucrari, & de ſuo lucro facere teſtm̃. Item de fructibus poterit teſtari;quoniam iſta verba,oĩa bo-
g na mea:ad præſentia [g] tantũ referunt̃:vt l. fi.§.j.ff.de leg.ij.Nec obſt.l.hæreditas.j. de pac.cõuen.qa ibi fuit facta illa promiſsio iure teſtamẽti:vt ibi apparet ꝙ nõ licet: vt ibi.hic intellige animo donandi. Si verò
12 †diceret;omnia bona [h] mea p̃ſentia,& fu-
h tura:tũc nõvaleret primò,qa auferret liberá teſtamẽti factionẽ,per quãdã cõſequentiam,cùm nõ poſsit habere de quo teſtet. Secundò,quia vĩ cõtra bonos mores alia occaſione;nã ſicut caſum aduerſamq; fortunã liberi hoĩs expectare,eſt cõtra bonos mores,vt l.inter ſtipulantẽ.§.ſacrã.de verob.ita ponere hoiem in ſtatu,in quo ſit certum ꝙ nihil in perpetuũ hr̃e poterit: iſtud
13 eſt cõtra bonos mores.†Prædicta fortè nõ habẽt locũ,ſi qs donaret eccleſiæ.nã cũ qs poſsit p̃ſonam ſuã vouere eccleſiæ: multò magis bona p̃ſentia,& futura. arg.eorũ q̃
14 dixi ĩ aut.ingreſſi.Sed ſi aliquis † diceret, dono hr̃ditatem meã:idem eſſet dicere, qđ dono oĩa bona mea p̃ſentia,& futura. Nã hr̃ditas eſt nomẽ iuris. & ſemp recipit augmẽtũ:vt de pe.hær.l.itẽ veniũt.§.fructus. Sed quid dices,ſi quis nõ donaret,ſed ven-
15 deret†oĩa bona ſua p̃ſentia,& futura? Certè iſtud valeret.nã remanet p̃tiũ de quo p̃t teſtari,etiã ſi eſſet deceptus vltra dimidiã iuſti p̃tij;remanet illud ius petẽdi reſtõnẽ
16 in hæreditate. Quæro,eo caſu†quo dixi, dono oĩa bona mea p̃ſentia & futura: qđ nõ valet;vtrũ vitiet̃ illa adiectio.& futura tm̃,an vitiet̃ tota dõatio.vĩ ꝙ illa adiectio tantũ vitiet̃:vt l.ſancimus.j. de dona.In cõtrariũ vĩ,ꝙ vitietur totũ quaſi totũ ſit contra bonos mores:vt d.l.hçreditas.j.de pac. conuen.non determino modò plus.Quartò eſt videndũ,vtrũ valeat pactũ de hære-
i 17 ditate obueniẽda [i] certo modo diſponẽda. Iſta eſt ꝓpria materia huius l.circa † quã

dubio. vbi omnino vide. & Areti. xxv. in fi. volu.iij. vbi loquit̃ in eo qui donauit oĩa bona præſentia,& futura, aliquo ſibi retento.
g ¶ Ad præſentia. Dicit Paul.de Caſt.hoc eſſe ſingulare verbũ ꝙ iſta generalitas reſtringat̃,& qđ hoc ſequunt̃ quaſi oñes.de quo etiã vide p ipm Paul. conſil. lvj. & an dõatio cauſa mortis omniũ bonorum præſentiũ,& futurorũ,cum pacto ꝙ non poſsit reuocari,& interpoſito iuramento ſit donatio inter viuos, per eũdẽ cõſi.cj. & vide etiã Ange.& omnino conſi. ccliiij. Et an valeat donatio omniũ bonorũ præſentiũ & futurorum ſaltẽ in præſentibus, vide Ang.cõſ.cvj.& clxxix. Et ꝙ valeat donatio omniũ bonorũ præſentiũ & futurorũ facta eccleſiæ ſequit̃ Abb.conſi. cij. ñ.lib. Adde circa hoc eundẽ Paul.in conſi. xviij.in j. volu. & in ñ.vol.conſi.xlviij. & eundem in c.fi. de ſucceſ.ab inteſt.in c.ij.de conceſ.præbẽ.& in c. vt priuilegia de priuilegrjs.Alexã.de Imol. in l.ſtipulatio iſta.coxiiij.ff.de ver.obl. & Maria. Socin.in tract. obliga. libello. x.q.j.
☙ P. P A V. P.
h ¶ Omnia bona. Vide de hoc Ange.latè per octo colũ. conſil. clxxviij.incipiẽ.viſis prædictis inſtãis, vide etiã do. Fran.cõſi. liiij.vbi etiã dicit ꝙ ſi qs donaret oĩa bona mobilia & immobilia,non venirẽt iura & actiones.In cõtrariũ ꝙ poſsit valere donatio oĩum bonorũ p̃ſentiũ & futurorũ,maximè cũ iuramẽto,vide p Aret. in l.Iulian⁹.in iij.not. ff.de acq.hære.Itẽ an valeat donatio oĩm bonorum:& qd ſi ſit vſufructus,an ſuffi-
i ciat, vide latè Dec. cõſi.xxx. An aũt ad pias cãs valeat donatio oĩum bonorũ p̃ſentiũ & futurorũ, vide Feli.& Are.in c. in p̃ſentia.de ꝓba.& no.Iaſ.hic,& Alex.in l. ſtipulatio hoc mõ concepta.de ỹb.obl. Barb.cõſil.lix.vol.ij. in iij.char.qui loquit̃ in obligatione facta eccleſiæ per aliquem de ſe & bõis ſuis. vt etiã loquit̃ Fel. & alĩ in d.c.in p̃ſentia,vid̃ Maria.Soci. in tract obliga.in x.lib.q.j.
¶ Obueniẽda.Adde Petrum de Anchar. conſil.ccccliij.& Bal. conſil.lxxxñ.ij. lib.

a ¶ Vltimo q̃ro. Bart. in l. post emãcipatio/nẽ. de liberatõe legata. & l. cũ duobus. §. j. de pec. leg. & in l. j. §. eo. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. ob. Bal in l. spẽ. C. de dona. And. Barb.

b ¶ Spe. addit an spes succedẽdi possit donari Bal. cõsi. xxvij. j. lib.

c Pro cõcordia Aduerte q̃ omniũ bonorũ suorũ donatio p̃sentiũ & futurorũ. ñ valet. Ita Bar. hic in hac l. fi. in l. stipulatio hoc mõ cõcepta. ff. d verb. obli. quasi auferat liberã testãdi facultatẽ. Sed do. Alex. alleg. Bar. tenere contrariũ in l. q̃situm. §. pen. ff. de leg. j. Tu dic, Bar. format diuersas qõnes: qa in hac l. fi. & in d. l. stipulatio format q̃stionẽ de qua ẽ. in d. §. pe. format qõnẽ qñ donãs vtit verbo hæreditatem meã dono &c. quasi erret i hoc nomine appellatuo hẽditatis, q̃ non dicit esse viuẽtis: vt in iuribus p̃alle. & sic cõcludit valere, nõ obstãte illo errore quasi sint cõformia verba, dicere oia bona, & dicere hæreditatẽ. Vel dic & secũdũ ẽ, q̃ in d. §. recitat opi. Vel vlti. solu. secundũ do. Ale. Aut inteliexit d hẽditate. s. secũdũ bona q̃ tũc p̃sentialiter habeat, & valet & p cedat secũda opi. aut voluit donãs referre ad oẽm hẽditatẽ, hoc est, ad oia bona p̃sentia & futura: & tũc non valet: & pcedat j. opin. est subtilis solutio. sed tutior j. ad/ea quæ habentur ad Ang. & Pau. de cast. in l. pœnales. in prin. ff. ad l. falc. ad Pau. in l. licet. C. de pac.

glo. signauit plura cõtraria. Dices sic: Aut fit pactũ de hẽditate hois ĩcerti: & valet, vt l. iij. §. de illo. ff. p socio. Aut hois certi: & tũc hoc fit ex necessitate p̃cedẽtis cõtract⁹ liciti: & valet: vt l. si quis seruũ. de act. emp. Aut nõ fit ex necessitate & tũc hoc venit in quãdã cõsequẽtiã p̃cedẽtis cõtractus: & tũc idẽ, q̃ valet: vt l. ij. §. illud. de hære. ven. Aut hoc fit p se p̃cipaliter & tũc aut hoc pactũ cõtinet liberationẽ ei⁹ cui fit: et valet fauore liberatiõis: vt l. & hẽdi. §. filia. ff. eo. Aut cõtinet aliã dispositionẽ circa res hẽditarias & tũc habet locũ l. ñã: vt dixi ĩgua mus aut fit ignorãte eo, de cui⁹ bonis agit: & nõ valet. Aut eo sciẽte: & tũc aut pseuerat in volũtate, & valet: aut nõ: & nõ valet: vt hac l. Et mõ habetis plenissimè hãc materiã. Vltimò q̃ro, [a] vtrũ hẽditas † ei⁹, cui succedit sum ab itestato dicat mihi deberi spe. [b] Hic vr esse casus, q̃ sic in princ. ibi. spes alienę &c. i cõtrariũ vr, & hæc est veritas. de li. leg. l. post emãci. §. j. & ibi est text. In cõtrariũ ꝓbo: illud dr nobis deberi spe, q̃ nõ depẽdet ex mera volũtate alicui⁹, sed ex aliq̃ futuro euẽtu vt l. ij. d statuli. si tñ hẽditas ab itestato sit obuẽtura ex mera volũtate defuncti: qa põt testari, & aliũ istituere: nõ dr mihi eẽ spes. hoc apparet ex alio: qa de eo q̃d sibi cõpetit spe, hõ põt disponere, sicut de eo q̃d cõpetit re: vt j. de do. l. spẽ. & ẽ. e. l. j. et ibi dixi. Sed de ista hẽditate seu spe nõ p̃t dispõi: ergo &c. Nõ obst. hæc lex quæ dicit spes: qa ista est q̃dã spes nõ iuridica, sed quædã spes hominis vana, & non attendenda: quod tene mẽti perpetuò &c.

a
b

c

DE qõne. Pactũ ĩterpositũ sup hẽditate viuẽtis certo mõ disponẽda, licet tollat post mortẽ illi⁹, nõ tñ valet: nisi ipse, de cui⁹ hẽditate tractat, cõsẽserit. & i cõsensu pmãserit vsq̃ ad mortẽ. h. d. Et diuidit in quatuor ptes. Nã in prima pte ponit thema, & qõ. in secũda pte ponit dubitatio. In tertia pte ponit decisio q. In quarta & vlti. ponit quędã extẽsio. Scda ibi: faciebat aũt. tertia ibi: sed nobis. Quarta ibi: iubemus. Opp. & vr, q̃ hęc lex nullũ habeat dubiũ: qa ex nudo pacto nõ orit actio vt l. legẽ. ẽ. e. Hui⁹ timore dicit gl. q̃ hic fuit ĩterposita stipulatio. Itẽ op. & vr q̃ nullo mõ valeat pactũ posito q̃ ille, de cui⁹ hęreditate tractat, cõsenserit. Rõ est: qa tũc pactũ valet qñ aliq̃d est dãdũ, vel faciẽdũ ab vno paciscẽtiũ alteri: vt l. j. & q̃d ibi no. ff. eo. Hui⁹ timore est facta gl. q̃ icipit, p stipulationẽ & pone casum, vt ĩ gl. reprobãdo op. quorũdã. Itẽ op. dr hic, q̃ pactũ valet: qa ille, cui⁹ est hẽditas, cõsentit cõtra l. pactũ. ẽ. e. fo. gl. q̃ licet ille, de cui⁹ hẽditate tractatur, nõ posset paciscẽ de successiõe sua. põt tñ cõsentire paciscẽti: vt l. si pr. in fi. ff. de manu. vin. Et ĩtrat gl. aliã materiã, de qua vide in c. q̃ põt. extra de re. iu. li. vj. Itẽ op. de l. ij. §. illd. ff. de hęr. vl' ac. vẽ. fo. vt ĩ gl. Itẽ op. de l. si qs seruũ. de ac. ẽp. Sol. vt ibi no. ꝑ quorũ declaratiõe dic, q̃ qñq̃ ille, de cui⁹ hẽditate tractat, facit pactũ de successiõe sua, qñq̃ alij faciũt pactũ de successione tertij. Primo casu, aut aliqs paciscit q̃ sibi succedat: vl' nõ succedat & istd ñ valet, vt l. pactũ. ẽ. e. Qñq̃ nõ paciscit p hũc modũ, sed p modũ stipulatiõis, vt puta, bona mea post mortẽ meã tibi dono. Istud valet: qa cessat rõ legis. & istd sentit gl. q̃ icipit, sed ipse circa fi. Scdo casu pricipali aduerte: qa aut paciscunt de hẽditate tertij ĩcerti: & istud valeret: vt l. ij. §. de illo. ff. p soc. Aut paciscunt de hẽditate tertij certi: & tũc aut cũ cõsensu illi⁹ tertij certi, aut sine. Prio casu valet si in cõsensu pseuerat. al's nõ: vt hic: si verò sine cõsensu, nõ valet: vt hac lege. Aduerte tñ ad vnũ: q̃ñq̃ hẽditas tertij incerti venit ex necessitate p̃ambuli cõtractus, & tũc tale pactũ valet: vt l. si quis seruum. de act. empt. Q̃ñq̃ venit ꝓpter quãdã cõsequẽtiã: & tũc etiã isto casu pactũ valet. Ita debet intelligi l. ij. §. illud. de hæ. vel act. vẽdi. licet gl. soluat hic, & ibi, q̃ abũdat maximè. Quærit gl. nunqd hæc lex habeat locũ ĩ filijs. Videt q̃ nõ: qa filij nõ captãt mortẽ patris. Tñ gl. determinat in cõtrariũ. Itẽ quærit gl. nũquid paciscẽtes puniunt alio mõ. Dic q̃ sic, eo q̃ hęreditas auferẽ eis vt ab indignis. Casus est in l. qdã. §. fi. de don. & signa gl. q̃ incipit, sed potius. Itẽ gl. quærit, vtrũ aliquo mõ posset fieri q̃ hęreditas mea veniat ad te Gl. q̃ incipit, sed ipse dicit q̃ põt fieri ꝑ stipulationẽ: qd si promittã tibi bona mea post mortẽ meã, valet, & erit donatio cã mortis vel inter viuos. Ista gl. dicit verũ per iura al legata per eã: & ꝑ l. hæredi. de bonis auth. iudi. poss. & vtrũ sit donatio cã mortis, est gl. in l. q̃ dotis so. ma. Et aduerte ad vnũ: qa dicit gl. bona mea, & nõ dicit: oia bona mea: referẽ ad pñtia tãtũ, argu. l. si ita. de auro & arg. leg. & est casus in l. fi. §. q̃ indiuisam. de leg. ij. Nã secũdũ gl. cessat ratio legis, qa potero instituere hẽdẽ, & hæres habebit Falcidiã. vt in l. in donat. j. ad leg. Falci. Quærũt hic qdã, qd si dico promitto tibi oia bona mea pñtia & futura: vtrũ valeat stipulatio? Et tenẽt q̃ non. Nã peã videt auferri libera testandi facultas: & ideo stipulatio nõ valet: vt l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. obli. Ratio differentiæ inter qõ. & istã qõ. gl. sit ista: qa ibi simpliciter promittẽdo oia bona, referẽ ad illa sola bona stipulatio: q̃ sunt ꝑmittẽtis tẽpore stipulationis p ea q̃ no. in l. fi. §. q̃ indiuisam. alʒ diuersam. de lega. ij. Sed qñ promitto bona etiã futura, tũc nihil remanet de quo testari & hæredẽ instituere posset. Ista eorũ opi. mihi placet. Rõ patet, cũ iste cõtractus sit cã mortis donatio, vt dixi ẽ. eo. & in donatione cã mortis detrahit Falcidia, vt in l. donatio nib⁹. j. ad leg. Fal. adhuc est de quo testari possit, & hæredẽ instituere, qa in Falcidia, maximè cũ ipsa lex ipso iure resecet legata, vt l. lineã margaritarũ. ff. ad l. falci. Et istud puto ꝑ verba tenendũ. Nec obst. l. stipulatio hoc mõ qa ibi venit in stipulatione vt me hęredẽ faceret, qd qdẽ nõ est libera testãdi facultas. secus hic, vt ẽ. dixi. Nã promittẽs alicui bona post mortem suã, etiã futura, nõ est ꝑmittere hæredẽ facere cũ verbũ bona, ad hæredẽ seu ad hæreditatẽ nõ adaptaret, vt ẽ. dixi. Sed cõtra hoc op. de eo q̃d habet in l. his verbis. ff. de hære. insti. & glo. in §. si verò nulla. in auth. de hær. & falci. Azo in summa de hæ. insti. in j. col. Ad q̃d dico, q̃ aut est dispositio in qua qs oia bona sua relinquit, dicẽdo, oia bona mea relinquo: cõfero oia bona mea vniuersaliter: & in illũ solũ ea cõfero: & tũc dico q̃ est institutio, & importat hæreditatẽ. Aut illa dispositio nõ confert vniuersaliter ad oia bona sua, qa solũ sub noie bona, & in aliã ptẽ hæreditatis suæ disponit sub noie hæreditatis: tũc dipõ per verbũ relinquo bona mea vel partẽ bonorũ meorũ, nõ importat istõnẽ, vt l. si quis seruũ, cũ l. seq. de leg. ij. Quod emꝑ dicit in l. his verbis. & si. obtinet vbi aliqua pars hæreditatis relinquit sub noie hæreditatis. Nunquid autẽ debet habere solũ quartã partẽ bonorũ, eorũ q̃ erãt testãtis tẽpore testamenti tm: an etiã eorũ q̃ erãt tẽpore mortis? Et videbit q̃ solũ eorũ q̃ essent tpe testamẽti, arg. l. si ita. de au. & ar. leg. et eorũ quę no. in l. fi. q̃ respig. obli. poss. In cõtrariũ est veritas. Rõ qa nomẽ hæreditatis, est q̃dã vniuersitas, & vniuersitas semp dicit eadẽ, licet aliquid crescat, vel minuat ergo semper eadẽ quarta, sicut dicit in peculio, quod est vniuersitas. & tamẽ crescit, & decrescit, vt j. l. peculiũ. ff. de peculio. & tamẽ idẽ est peculiũ. & hæreditas augẽt fructibus: vt l. itẽ veniũt. §. cũ prædixerimus. ff. de petitio hẽdi.

De transactionibus. *Rubrica.*

Continua hãc rubricam vt in glo. vel vt suprà de pactis, vbi continuaui omnes rubricas vsque ad fi. huius libri &c.

1 ☞ *Plures tutores, uel curatores, etiam quando administratio est diuisa, quomodo & qualiter teneatur. & nu. 4. & 7.*

2 *Transactio facta cum uno ex pluribus tutoribus, seu curatoribus, quando prosit alijs. & nu. 5. & nu. 7. 9.*

3 *Tutores uel curatores plures habent à lege quatuor beneficia.*

4 *Quando plures tutores seu curatores conueniuntur, an inter eos habeat locum beneficium ordinis.*

6 *Beneficium diuisionis, quando habeat locum inter plures tutores uel curatores.*

8 *Cessionis beneficium quando habeat locum inter plures tutores.*

10 *Beneficium utilis actionis, quando habeat locum inter plures tutores.*

11 *Ratio quare inter plures tutores habet locum beneficium utilis actionis, nõ inter plures fideiussores, si cedant.*

12 *Differentia inter acceptilationem, & pactum nudum gratuitum.*

LEX I.

NEque pactio. Hic est titul⁹ subtilis, difficilis, & vtilis magis. ℭ aliqs de toto Codice, & hæc lex est difficilima. Et primò loquit ī gñe. Secūdò in specie. Scda ibi: cū igit. Breuiter dicit. Trāsactio facta cū vno vel plurib⁹ obligatis, ad alios nō porrigit. h. d. hęc lex difficilis in tex. & gl. Op. & vr, ℭ cōtinet superfluitatē ī eo qđ dicit, neq; pactio, neq; trāsactio. cōtra. §. quib⁹. ſ. in prima cōst. So. dicit gl. ℭ hic loqt de pactiōe gratuita & de trās. nō gratuita. Scdo op. ff. de tu. & cu. & ra. distra. l. si ex duob⁹. Sol. Ibi ꝑdest alijs, vi solutiōis, nō vi trāsactiōis. Nō sunt plura cōtraria in gl. tñ qa tex. iste dicit, ℭ alium cōuenire nō ꝓhibet, nec dicit inc̄tū: iō est facta tota ista gl. vt videamus inc̄tū alius, cū q̄ nō est trāsactū, possit cōueniri. Pro cui⁹ declaratiōe multa sunt vidēda. Ad † cui⁹ euidētiā est sciendū primò, qualr plures tutores, & curatores teneant. Rñ. aut administratio est diuisa à testatore, vel à iudice, aut nō. Primo casu, quilibet tenet ꝑ ꝓte sua. Fallit in casib⁹ q ponunt in l. ij. j. de ditut. Si verò nō est facta diuisio à testatore, vel iudice: tūc oēs tenent insolidū: vt l. j. §. nūc tractemus. de tu. & ra. dist. Modò ad ꝓpositū in illis casib⁹, † in quib⁹ qlibet tenet ꝑ ꝓte, trāsactio facta cū vno, nō porrigit ad alios. Ita loquit hic, dum dicit tex. in his q̄ seꝑatim &c. In illis verò casib⁹, in quibus tenet insolidū, remanet magnū dubiū. Illud ergo discutiam⁹. vñ oīa q̄ infrà dicā, intelligas diuisiōe nō facta à testatore, vel à iudice. Et pro hui⁹ declaratione licet isolidum teneant: videndū est qualiter possint cōueniri. Et aduerte, † debetis scire ℭ tutores & curatores hñt quatuor beneficia. Primò est beneficiū ordinis. Secūdò est beneficiū diuisionis. Tertiò est beneficiū cessionis. Quartò beneficiū vtilis actiōis. De quolibet videam⁹. Primò de beneficio ordinis. † & gl. hic l. j. §. nūc tractemus. de tutel. & rat. distr. dicit: Aut oēs gesserūt aut null⁹; aut quidā gesserunt aut quidā nō. Primis duob⁹ casib⁹ nō est locus beneficio ordinis: vt d. l. ij. de diui. tut. Ita dicit gl. nec distinguit vtrū diuisio fuerit facta à seipsis. vel nō. Ita ēt dicūt cōiter doctores nr̄i. Iac. de are. in isto passu dicit alr, & melius iudicio meo. Aut nulla est facta diuisio à seipsis. & verū dicit gl. Aut est facta à seipsis: tūc aut oēs sunt eiusdem ordinis: qa oēs testamētarij, vel legitimi. vel oēs datiui: & tūc verū dicit glo. Sed qdā sunt datiui, & alij testamētarij, vel legitimi, pri⁹ cōueniunt datiui secūdò magistrat⁹. antec̄ pueniat ad cōtutorē: vt l. Luci⁹. §. cū testō. ff. de admi. tut. licet glo. intelligat ℭ ibi erat facta diuisio à testatore: qđ tex. nō sonat. Tertio casu qñ quidā gesserūt, & qdā nō: dicit gl. primò cōuenit gerēs: secūdò nō gerēs: tertiò magistrat⁹, vt d. §. nūc tractem⁹. & j. si tu. nō gest. l. j. & ij. sed istud dictū gl. supplet ꝑ Dy. & ꝑ vltramō. Et ideo tu dic melius: Aut quidā gesserunt & quidā nō. si quidā gesserūt ex mādato eorū q̄ non gerebāt: & tūc nō est locus beneficio ordinis: qa oēs gessisse vident ꝑ aliū: vt l. tres tutores. §. nō solū. de admi. tut. Aut nō mādauerūt nō gerētes: & tūc aut loqmur de gestis aut neglectis. Si de gestis: verū dicit gl. vt d. l. j. & ij. si tuto. nō gest. & d. §. nūc tractem⁹. Si de neglectis: & tūc aut sunt cōnexa gestis: & idē: vt l. tutorē q̄ tutelā. de admi. tu. & d. l. tres tutores. ver. itē. c. tit. Si verò nō sunt cōnexa gestis: & tūc nō erit in eis loc⁹ beneficio ordinis: vt l. tutores q̄ post. §. in eū qui. de admin. tut. & d. l. tres tutores. ver. itē in eo. Nūc ad ꝓpositū, † qd releuat ista inuestigatio in casu ꝑsenti. Rñ. aut trāsactū est cū eo, q̄ primo loco debebat cōueniri: & tūc ad aliū puenire nō pōt: ita loquitur hic, obstāte bñficio ordinis. aut fuit trāsactū cū eo, q̄ scdo loco dēbat cōueniri, tūc ad aliū pōt pueniri nō obstāte trāsactione saluo in eo qđ est solutū noie trāsactiōis: qa vi solutiōis ꝑdest alteri nō vi trāsactiōis: vt l. si ex duob⁹. in fi. de tu. & ra. distr. & hoc mō ꝑt intelligi hic dū dicit, cōiter ve gesserunt, vel gerere debuerūt. Videam⁹ nūc de bñficio diuisiōis: & † in hoc est opi. ℭ hi, q̄ de dolo cōueniunt, nō hñt bñficiū diuisiōis. Hug. dicit cōtra & melio⁹: vt ꝑbat in l. si plures. de admi. tu. & hoc ē verū, qñ cōueniunt ex cōi culpa vl ex cōi dolo. nā si aliquis cōuenit ex dolo ꝑprio, vel ex culpa: tūc nō haberet bñficiū diuisiōis: vt l. j. & ij. j. si tut. nō gesse. Hoc prēmisso † dic ad q. ꝓpositā inc̄tū possit cōueniri ille cū q̄ nō est trāsactū. si qdē trāsactio est facta cū eo, q̄ conueniebat ex ꝑprio dolo, vl ex ꝑpria culpa, & sic nō hēbat bñficiū diuisiōis nō poterit agi cōtra aliū; vt l. si papill⁹. de admi. tu. & isto casu nō loqt hic. Si verò trāsactū est cū eo q̄ cōueniebat ex cōi culpa, vl dolo, tūc nō ꝑt agi cōtra eū, cū quo trāsactū est. & ita loqt hic dū dicit, cōiterve gesserūt. Videam⁹ 8 † de bñficio cessiōis. & ī hoc oēs cōcordāt: qa si cōuenit ex cōi dolo, vel ꝑpria culpa, nō habet bñficiū cessiōis si ex cōi culpa, vel culpa alteri⁹ sic: vt l. si plures. de admi. tu. & l. j. §. nūc tractemus. ff. de tute. & ra. distr. Sed vidēdū est inc̄tū fiat ista cessio, & si qdē aliqs cōuenit ex ꝑpria culpa, tūc nulla fit cessio, vt l. j. & ij. si tutor nō gest. Idē si ex cōi dolo. Si verò cōuenit ex culpa cōi: tūc fit cessio ꝑ ꝓte. Si cōuenit ex culpa alteri⁹ in totū fit cessio in totū vt videbitis in l. j. j. de duob. reis, & ibi pleni⁹ ꝑ 9 doctores. ff. de so. l. Modestin⁹. & ibi dixi. Nūc ad † ꝓpositū, inquātū pōt agi cū eo, cū q̄ nō est trāsactū sic dicas aut ei debet cedi actio cōtra eū cū q̄ trāsactū erat in totū: & tūc ī nullo poterit cōueniri obstāte exceptiōe cedēdarū actionū. vt l. stichū aut Pāphilū. §. pe. de so. & isto casu nō loqt hic. Si verò debebat cōtra eū fieri cessio ꝑ ꝓte: tūc ꝑ illa ꝓte poterit cōueniri. & ita pōt loqui hic ī eo qđ dicit: cōiterve. Sed si ī nullo deberet fieri cessio: posset ī totū cōueniri, nisi obstarēt alia remedia de bñficijs su- 10 prà dictis. Ita debetis intelligere. Quartò † habemus videre de bñficio vtilis actionis. & certè oīa, q̄ suprà dixi ī bñficio cessionis, ꝑnt hic eodē mō dici, vt l. j. §. nūc tractem⁹ de tu. & ra. dist. Nūc habemus expeditā gl. vsq; ibi: itē no. ℭ quā vide, & ꝑdicta ponit inuolutè. & infrascatè. modo potes ꝓpēdere quātæ difficultatis est. Quæro, dixi ℭ plures tutores hñt inuicē bñficium vtilis actiōis. Sed ego repio, ℭ iter plures fideiussores, nō est locus huic bñficio, nisi cedat: vt l. vt fideiuss. de fideiusso. Quæ est 11 rō? † Gl. hic dicit qa fideiussor habet regressū cōtra principalē, iō lex nō curauit sibi dare actionē cōtra fideiussorē. Quę rō cessat ī plurib⁹ tutorib⁹, & curatorib⁹. & vide gl. ista nō ē bōa rō. Quid em̄ si principalis esset nō soluēdo: & sic inanis ē actio vt l. nā is. ff. de dolo? Vl qd si tali mō iterceſſerat, ℭ cōtra principalē non haberet regressum: vt puta ꝑ pupillo nār obligato: vt l. Marcell⁹. ff. de fideiuss. tūc sequeret ℭ haberēt inuicē actionē. qđ est cōtra l. fideiu. Vñ gl. reddit aliā rōnē. Dicit gl. Rō est: qa tutores cōueniunt actiōe bōę fidei; fideiussores, stricti iuris, vide gl. Ista rō nō est bōa. Quid ī plurib⁹ mādatorib⁹ q̄ cōueniūt actiōe mādati, q̄ est bonæ fidei? Certè est idē qđ ī fideiussorib⁹: vt d. l. fideiussor. iō gl. dat aliā rōnē, ℭ fideiussor itercedit spōte tutor ex necessitate: vt no. d. l. vt fideiuss. Ista rō nō est bona: qa etiā duo rei obligant ex necessitate & hñt inuicē actionē: vt l. j. de duob⁹ reis. Sed rōnē verā ponit gl. ī l. ex facto in fi. de neg. ge. quā appropriat sibi Iaco. de Rau. Nā tutor soluens vt correus, hoc aget vt correū tutorē libēret sicut se meritò habet actionē cōtra eū. Sed qa hoc facit ex aliqua necessitate, nō pōt hīe directā actionē negotiorū gestorū, sed habet vtilē à lege fideiussor verò principalr agit, vt libēret reū: sed cōfideiussores liberant ꝑ quādā cōsequētiā. igit cōtra eos nō habet actionē, nisi cedat. nō habent alia. Possum q̄rere & q̄ro vtrū hoc sit verū, siue trāsactio sit facta ꝑ acceptilationē, siue ꝑ pactū nudū. Breui- 12 ter pactū nudū, & gratuitū, & acceptilationē est dria. nā acceptilatio vnius ex plurib⁹ reis porrigit ad oēs: vt l. ꝑ iusiurādū. & l. & vno. ff. de accep. & l. si rē. §. j. de noua. qđ nō est in pacto: vt l. si vnus. in prin. ff. de pac. Tūc si non ꝑsupponimus transactionē esse factā: tūc siue apponat acceptilatio, siue nō: vī ℭ nō extendatur vltra quā se extēderent vires transactionis: vt j. e. l. iij. quod tamen plenius dicam j. e. l. si de certa.

Additio. Et non est in alijs,

a NEque pactio. [a] Transactio facta cū vno ex plurib⁹ obligatis, ad alios nō extendit. h. d. Primò rñ. ad qōnē gñaliter. secūdò ſpāliter. Scda ibi: cū igit, Op. nā vī ℭ inc̄tū hęc lex facit mētionē de pactione & trāsactiōe, cōmittat surfluū, qa transactio & pactio est idē. vñ oppono de §. qb⁹. ſ. in j. cōsti. Huius timore facta est pri. gl. Item opp. de l. si ex duob⁹. in fi. ff. de tut. & ra. distra. Sed dic vt in gl. vel dic ℭ ibi prodest alijs, vi solutionis, non trāsactionis: vt hic.

Quæro dicit hic, cōuenire nō prohiberis; inc̄tū posset conueniri tertiū. Pro de-

a POMATES. ¶ Neque pactio. Primo casu quilibet tenet, vide d. Frā. in materia latissimè in consil. xxix. & cōs. lxvj. Itē circa istā materiā qūo liberatio facta vni ex tutorib⁹ ꝑsit alijs. quando insolidum tenebantur, vide pulchrum consilium. Comē. cōs. xxiij incipit testōr filio suo nato p totū vbi concludit ℭ ꝑdest alijs, qñ in liberatiōis initio dictū fuit ℭ fuit minori satisfactum. &

alia de quibus, vide p eũ. Et ibi in vl. col. ponit qd si liberatio fiat vni de eo q̃ ab ipso exigi posset, an ꝓfit alijs, posito q̃ haberent beneficium diuisionis.

p ¶ Secundo modo legit. Aduerte ad hanc secundã lecturã: quia licet doct. videantur fateri etiã hanc posse stare ad istũ text. do. meus Frã. Perius de Flo. iurisc̃ōsultus celeberrimus dicit hãc secũm lecturã falsum. Nã gl. j. hui⁹ l. & cõiter oẽs dicũt, ꝙ calũnia actoris vitiat trãsactionem rei non. Et ita limitãt tex. in l. in summa. §. j. ff. de cõd. inde. in l. ista non potest negari q̃n fit ea calũnia ex parte huius fororis, quæ sciebat se nõ hæredẽ: vel qa sciebat se esse exhæredatã, vel aliter exclusam. Et tamẽ dicitur hic trãsactionem valere. ergo debet intelligi ꝙ ista soror erat rea, & nõ actrix: qa alias vitiaret trãsactio prætextu calũniæ, put est cõis opi. hic. Et ideo à prima non recedas.

declaratione huius gl, distinguit: quã not. Et debes scire, ꝙ vbi sunt plures tutores, vel curatores, vel administratores, & administratio eorũ diuidat̃: aut diuidit̃ à testatore, aut à iudice: et qlibet eorũ tenet̃ p parte nisi in casu l. ij. §. de diui. tu. Si verò diuidat̃ ab eis, vel nõ diuidat̃: dic vt in glo. Pro cuius declaratiõe est sciẽdũ, ꝙ vbi sunt plures tutores vel curatores, et administratio eorũ ñ sit diuisa à seipsis, habẽt plura bñficia, habẽt eñ bñficiũ ordinis: verbi gr̃a, ꝙ conueniat̃ priò gerẽs & habẽt bñficiũ diuisionis, de qbus bñficijs habet̃ in l. j. §. nũc tractemus. ff. de tute. & ratio. distr. habẽt bñficiũ cessiõis: qa agit vnus tutor solus, si sibi cedat̃ actio cõtra alios. De hoc bñficio habemus in d. §. nũc tractem⁹. p̃allega. & l. si plures. de admi. tu. habẽt quartũ bñficiũ, s. vtilis actiõis: vt in d. §. nũc tractemus. Mõ si q̃ris qbus tutoribus cõpetat primũ bñficiũ ordinis, dic q̃ñ ꝙ oẽs tutores gerũt q̃ñ ꝙ nõ. In primis casibus dico, ꝙ tutores nõ habẽt bñficiũ ordinis: & intelligat̃ vbi diuisio nõ est facta ab ipsis. Ita sentiũt gl. hic, & in d. l. j. §. nũc tractemus. p̃allegata. Aduerte tñ ad ynũ: q̃ñ dicit Ia. de Are. ꝙ istud est verũ, vbi nulla esset facta diuisio. Aut oẽs tutores sunt eiusdẽ ordinis: qa oẽs testamẽtarij, vel datiui, vel oẽs legitimi aut diuersi ordinis: tũc cõuenit̃ datiuus, postea magistrat⁹, postea testamẽtari⁹: hic est casus in l. Lucius. §. cũ testõ. ff. de admi. tu. Alio casu, vbi qdã gerũt, qdã nõ: tũc est locus bñficio ordinis: qa cõuenit̃ primò gerẽs, postea magistratus, postea nõ gerẽs: vt solet tractari in d. §. nũc tractemus. & in l. j. & ij. j. si tutor nõ ges. Dicebã ꝙ erat bñficiũ diuisiõis: & hęc fuit opi. inter antiquos. Nã Azo. vr̃ dicere, ꝙ istis tutorib⁹ nõ dat̃ bñficiũ diuisionis: licet fuerit cõtra opi. vt hic vr̃ p l. si plures. ff. de admi. tut. Glo. ergo tenet opi. Azo. Ista est veritas, ꝙ si tutores conueniunt̃ ex cõi dolo, seu ex cõi culpa: & tũc habet bñficiũ diuisiõis: Sec⁹ si cõueniant̃ ex speciali dolo: vt l. si plures. de admi. tu. & ita debet intelligi opi. Azo. Vñ ad ꝓpositũ quer̃. Si q̃ramus inquãtũ cõueniat̃ iste terti⁹: dic ꝙ aut alij fuerũt cõuẽti ex cõi dolo, vel ex cõi culpa: & operat̃ bñficiũ diuisiõis. ꝙ cõpetit, vt ꝯ. dixi: tunc iste terti⁹ nõ cõuenit̃ nisi ꝓ virili. Ita posset̃ intelligi lex nr̃a: qa cũ dicit separati: & intelligo separatim, facta diuisiõe à seipsis, & cũ dicit cõiter expone vt ī gl. Si verò cõueniat̃ ex ꝓprio dolo, nõ habet locũ lex nostra: qa oẽs ĩsolidum tenent̃. Dicebã, ꝙ erat tertiũ bñficiũ cessiõis: & istro casu cõis est opi. ꝙ in tutoribus dolosis nõ cõpetit bñficiũ cessiõis: hic ẽ casus ī d. l. j. §. nũc tractemus. Dicebã ꝙ erat quartũ bñficiũ, s. vtilis actionis: & in isto dicas idẽ ꝙ ī p̃cedẽti. & istud dicit text. ī d. §. nũc tractem⁹. & no. p̃ gl. ī d. l. si plures. Quia dixi, ꝙ tutorib⁹ cõpetit bñficiũ vtilis actiõis gl. ma. circa fi. q̃rit de rõne diuersitatis, ꝙ tutoribus solũ dat̃ actio vtil' sine cessiõe cõtra cõtutores, sed nõ fideiussori. cõtra cõfideiussores. Gl. assignat hic duas rõnes. Tertia assignat̃ ī l. vt fideiussor. ff. de fideiu. dicit gl. ꝙ rõ est, qa fideiussor habet regressum cõtra reũ principalẽ, iõ lex nõ curauit sibi dare bñficiũ vtilis actiõis sine cessiõe. Ista prima lect. q̃ nõ vr̃ bona. Quid eñ si reus principalis nõ esset̃ soluẽdo: Isto casu nõ dr̃ hr̃e regressũ: qa inanis ẽ actio: vt l. nã is de dolo. Vñ gl. tradit aliã so. qa tutor cõuenit̃ actione bone fidei fideiussor stricti iuris. iõ &c. Sed ista rõ nõ vr̃ bona. nã & in mãdatore: q̃ tenet̃ actiõe bonę fidei, mãdati, vr̃ esse idẽ, ꝙ in fideiussore, qui tenet̃ actiõe stricti iu. Gl. in l. vt fideiussor. de fideiuss. assignat aliã rõnẽ, & est talis ꝙ tutoribus ideo cõpetat vtilis actio sine cessiõe qa lex magis subuenit ijs, q̃ obligant̃ ex necessitate, q̃ ijs, q̃ obligant̃ ex volũtate. Ista rõ nõ est bona: qa duo rei obligant ĩsolidũ, & volũtariè: & tñ inter eos habet locũ beneficiũ vtilis actiõis sine cessiõe: qa si vnus soluat sine cessiõe: competit sibi actio vtilis cõtra correũ, vt l. j. de duob⁹ reis. Vñ doc. assignant aliã rõnẽ. & ista quarta est vera, ꝙ iõ fideiussori cõtra fideiusso rẽ nõ dat̃ vtilis actio sine cessiõe, qa si cõfideiussor soluit, principaliter soluit, vt reũ principalẽ liberet, & p quãdã cõsequẽtiã liberet suũ cõfideiussorem, sed in tutore cessat ista rõ, qa tutor soluit, vt liberet se, et cõtutores, & iõ nimirũ si contra cõtutores dat̃ vtilis actio sine cessiõe. et ista ẽ vera rõ, & fuit Vltramõtanorũ, et licet sibi appropriẽt. vltramõtani, ẽ tñ gl. originalr, q̃ vr̃ inuere istã rõnẽ ī l. ex facto. ī fi. ff. de ne. ge. rectè itelligẽti ista est vera rõ. vltimò distigue vt p gl. & doc. & Cy. hic Bar. L. II.

¶ VM te proponas. Breuiter dicit: Trãsactio facta metu futurę litis tenet. h. d. Op. trãsigere, ꝓpriè dr̃ ex pte actoris q̃si ab actione resilire. Innuit ergo, ꝙ hic fr̃ actor erat, Sed tũc cõtra ī trãsactione cõsueuit dari pecunia actori à reo, vt ipe actionẽ remittat: sed hic dicit exp̃sse: ꝙ frater ꝓmiserat pecuniã: ergo inuit ꝙ est re⁹. Hui⁹ timore gl. legit duo. modis. Vno mõ ꝙ erat actor, & ꝙ ꝓmisit pecuniam hoc pacto, qđ ille daret sibi hr̃ditatẽ. & sic natura trãsactiõis est, vt actori det pecunia à reo, q̃ñ ipe remittit actionẽ. Sed q̃ñ cõsequit̃ illud, ꝙ p actionẽ petit, est natura trãsa. vt actor det reo pecuniã: vt hic, & j. e. l. si sup possessiõe. Scdo mõ legit̃, [a] ꝙ hic frater erat re⁹, & sic trãsegisse ponit̃ impropriè. & hæc ponunt̃ ī primis duabus glossellis. Op. de l. j. ff. e. So. ibi dicit trãsactio debet iponi sup lite, itelligit̃ pñti, vel futura. & ita hic erat ergo hic lis saltẽ de facto extra iudiciũ. Op. de l. in summa ī pr̃i. ff. de cõd. inde. So. itelligas ꝙ q. erat de facto absq; calũnia tñ dic vt dicã j. e. l. sub p̃textu. Quæro qualr fuit ꝓmissa ista pecunia. gl. ij. dicit, nuda cautiõe. et vide gl. Sed si hoc verũ est, qũo ꝓcedit ꝙ hic dr̃i tex. si nõ soluisset, iure cõueniretis, cũ ex pacto nudo qs nõ possit cõueniri. Rñ. itelligit̃ ꝙ istud pactũ fuit vestitũ rei ĩteruẽtu: qa ille ꝓmisit sibi pecuniã, vt soror sibi daret hr̃ditatẽ, q̃ soror illã hæreditatẽ dedit. vt l. siue apud acta. j. eo. & ibi not. aliàs haberemus hic necesse dicere quod hic stipulatio interuenit &c.

1 ☞ *Verba imperatiui modi important consilium, quando imperatur aliquid quod importat priuatam utilitatem.*

2 *Iudex quando aliquid sibi constat ex inspectione instrumenti, supplet de facto.*

3 *Actio utilis prouenies ex directa bonæ fidei. est etiã ipsa bonæ fidei.* LEX III.

¶ AGe cũ Geminiano. Breuiter dicit secũdũ vnã lec. q̃ñ petitio est gñalis trãsactio specialis, nõ ꝓiudicat nisi i his, ī quibus est trãsactũ. h. d. scdm vnã lec. Et hãc ꝓsequunt̃ oẽs gl. excepta vna gl. paruula q̃ est sup verbo, noiatim. Et primò pono casum scdm istã & eã expediã. Primò op. breuiter hic dicit: age ꝙ est verbũ ĩperatiui modi. & sic vr̃ ꝙ aliqs cogat̃ agere contra. j. vt

1 nemo iuit⁹ cogat̃ agere. l. j. So. † Q̃ñ alicui ĩperat̃ aliqđ, ꝙ eius priuatãvtilitatẽ cõtinet, verba ĩperatiui modi hñt vim cõsilij. Ita loquit̃ hic. Ita itelligit glo. tua j. & hoc ꝓbat̃ ī l. ij. circa h. ff. mã. et ibi est tex. & hic. Sed op. secũdo: hic inuit ꝙ iudex ex officio suo debet hic videre de quanta pecunia sit trãsactũ: & sic supplet de facto. Cõtra. j. vt q̃ desunt aduo. l. j. & ꝙ ibi no. & l. illicitas. §. veritas. ff. de of. p̃si. So. Dicũt qdã, ꝙ hoc est iõ, qa est

2 actio bõę fidei Tu dic, ꝙ iõ: † qa liq̃bat sibi vt iudici ex instrumẽti ispectiõe. alij circa hoc dicã ī d. l. j. vt q̃ desunt aduo. pti. Dixi plenè ī l. iij. §. hoc aũt iudiciũ. de dã. ife. Op. j. de iud. l. licet. qdã dicũt: fateor ꝙ hęc replicatio op. gl. nõ placet: & bñ: nã ibi fuit petitio gñalis, ꝓsecutio spãlis, snia gñalis: vñ qa snia oia cõtinebat; est opus replicatiõe. Sed hic fuit trãsactio spãlis, meritò nõ est opus replicatiõe qa oia nõ cõprehẽdit. Huius gr̃a gl. tua distinguit plures casus, q̃s vide, qa nõ dicã hic extra gl. sed dicã. j. e. l. sub p̃textu specierũ. & l. si de certa. Scdm ergo istã lec. hic de vna spẽ fuit trãsactũ, & de alijs nõ. Sed cõtra istã lec. vr̃ tex. q dicit de quãta pecunia; &c. & j. quãtã pecuniã relinq̃. &c. & sic inuit ꝙ fuit remissa ps q̃titatis debita nõ spẽs admi. gl. volẽtes hoc effugere exponit q̃ta. i. à q̃ spẽ. alij volẽtes ꝙ lra stet, ꝓpriè legũt alio mõ. Et breuit̃ secũdũ eos hoc itẽdit: si ps debite q̃titatis petit̃, & sup ea trãsigeret̃ ī residuo ñ obstat exceptio. h. d. Et ista lec. ponit̃ ī gl. sup verbo noiati. differt ergo hęc lec. à pria ibi: qa ex diuersis specieb⁹ debebat̃, & de vna fuit trãsactũ: hic debebat̃ ex vna tm̃. Itẽ ī p̃cedenti fuit gñalis petitio, & specialis trãsactio; hic verò fuit specialis petitio, & spãlis trãsactio.

Addita. Et non est in cæteris.

¶ AGe cũ Geminiano. Ista lex legit̃ dupliciter in gl. & scdm primam

mam lecturam.h.d.Vbi petitio est generalis,& transactio spe cialis nõ nocet in his,super quibus non apparet esse trãsactũ. hoc dicit.Legitur secundo modo,qui colligitur in gl.q uæ in cipit,iubebit hoc dicit vbi petitio est specialis,& est transactio specialis:transactio non nocet in his,super quibus nõ apparet esse transactum. Opp.de l.j.vt nemo inuitus.Soluit gloss.q verbũ age,hic positũ,nõ denotat præceptũ,sed potius quandã permissionẽ. Ex ista sol. nota q quandoq; verbũ imperatiuũ cõtinens propriã vtilitatẽ eius,cui imperatur,non stat in pro pria [a] significatione;sed denotat quandã permissionẽ seu cõsi liũ;vt hic.facit l.ij.in fi.ff.mãda. Item opp. q iste text.videtur innuere q iudex possit supplere defectũ contra de l.illicitas.§. veritas.ff.de offi.p̃si.Solu.qd̃ tũc iudex põt cũ sibi est aliquid notũ vt iudici:hoc enim poterat iudici esse notũ ex inspectiõe instrumẽti transactionis:& sic vt iudici. Item oppo.de l.sub prætextu.j.e.Sol.vt in gl.fi.solutio habet in l.tres fratres.ff.de pac. Quæro,qua actione agitur.Dicit gl.q agitur vtili actio ne neg.gest.& est glo.j.Ex qua gl.iuncta cũ tex.quãdo dicit q est bonę fidei;no.q †sicut illæ actiões directę,de quibus fit mẽ tio in §.actionum.Insti.de acti.sunt bonę fidei vt ibi;ita vtiles.

Quæro quid,nõne ipso iure? Dixerũt quidã ope replicatio nis,per l.licet.j.de iudi.Istud dictũ reprobat per gl.Ratio:quia in lege cõtraria petitio fuit generalis,p̃secutio fuit specialis & sentẽtia generalis.vnde cũ sententia oĩa cõtineat nimirũ si nõ subuenit ipso iure sed ope exceptionis,seu replicationis. Bar.

Dictio nisi,quando ponit,& quando priuat.
Dictio præter,quando ponatur exceptiuè, & quando ademptiuè,
Dolus quando uideatur remissus in generali transactione.
Si dolus committitur in transactione,ut quia inductus fuit dolo aliquis ad transigen dum,quòd agatur actione de dolo.
Quando dolus cõmittitur,in nõ obseruãdo p̃missa,in trãsactiõe,an possit agi de dolo.
Liberare est dare.
Lex debet intelligi de illo titulo,sub quo sita est.
Actio de dolo,quando datur ex coatractu facio ut des:uel actio præscriptis uerbis.
Condictio ob causam in contractibus innominatis habet duplicem originem.
Cautela ut non possit quis petere reductionem ad arbitrium boni uiri.
Qui promisit non uendere librum nisi Titio:an possit cogi. & supra etiam nu.1.

ACtione. Hæc lex habet ita subtilem gl.& difficilẽ & de medulla iuris sicut alia quã viderim.Breuiter dicit:Ad actionẽ extinctã non datur regressus;sed decepto per actionẽ de dolo succurretur nisi sit de dolo transactũ.h.d.Primò ponit dictum. secundò exceptionem.tertiò exceptionẽ exceptiõis.Secũda ibi;nisi de dolo.Tertia ibi;nisi specialiter.Nota quod dixi in summario.Nota etiam hic †quòd dictio nisi [b], quandoq; ponit;quandoq; priuat;vt patet ex tex.quia primũ nisi priuat. Oppo.de hac l.ad seipsam.nã prima dictio nisi ponit.postea priuat.Doctores volentes istã materiã explicare,ĩculcãt de dictiõe nisi, [c] quæ est priuatiua;etiã de dictiõe p̃ter.Et videtur,mihi q nõ bene faciant.Nã debetis scire q quædã est dictio exceptiua, quę respicit actũ impositũ in oratione;quædã quæ respicit terminos.Illa quæ respicit actũ ista est cõiũctio nisi;circa quã dicas: Aut p̃cedit oratio negatiua: & dictio nisi,ponit [d]:vt hic ĩ primo nisi.Aut p̃cedit oratio affirmatiua:& dictio nisi,priuat:vt hic in secũdo nisi;vt in capitulo peccatũ.extra,de reg.iur.li.vj. Sed contra hoc oppo.de l.Titia.§.fin.de manu.testa.dicit Dy. ibi,dictio nisi,p̃cedit.nõ sequit.dixit testator;nisi rõnes diligẽter reddideris,liber ne esto.Certè hoc nõ placet:qa licet dictio nisi,in ordine vocis vel scripturæ p̃cedat;tñ in ordine intellectus sequit,Dicendũ est ergo sic;si p̃cedat oro negatiua, dictio nisi,ponit.Sed est aduertendũ qa qñq; p orationẽ p̃cedentẽ negat actus;tunc dictio nisi;ponit actũ;ita loquit hic.Qñq; p orationẽ p̃cedẽtẽ negat potentia; tũc dictio nisi,ponit potẽtiã. nõ actũ.Ita loquit d.l.Titia.§.fi.qd̃ cm ibi dr liber ne esto, nisi rationes reddideris;hoc est,liber esse nõ possis,nisi rationes reddideris;qa tũc possis esse;nõ qd̃ sit;qa potẽtiam ponit, & non actũ;Et p hoc rñdetur ad qõnem quã format hic glo.ibi.j& dic arg.qd̃ ibi notaui.& est talis;pmitto nonvẽdere istũ librũ,nisi tibi,qd important ista verba.Certè prima oratio negatiua negauit potentiã,promitto nõ vẽdere;hoc est,q nõ possum vẽdere alĳ,nisi tibi;ergo dictio nisi,ponit potentiã,nõ q cogar tibi vẽdere;sed cùm velim vendere,vendã tibi &c. Quædã est dictio exceptiua,quæ respicit terminos;& ista est ꝓpriè præpositio præter. Exemplum. lego tibi omnes libros meos præter Codicem.isto casu dic

2 †Aut illud,cui apponit dictio p̃ter,cõprehẽdebat sub gñalitate p̃cedẽtiũ terminorũ,& ponit exceptiuè:vt l.nã qd̃.§.fi.de pe. leg.& priua.Aut nõ cõtinebat sub gñalitate p̃cedentiũ terminorũ.& nõ ponit exceptiuè.sed magis additiuè.seu augmẽtatiuè:& tũc ponit;vt l.Seio.§.vxori.de ãnuis leg.Fallit in his q̃ cõtinerẽt odium:vt in c. dudũ.extra,de elec. & ibi no.p Inno.& ita debes intelligere hãc materiã. Modò veniam [e] ad apparatũ nostrũ.tex.h.d.nõ supest aliqua actio, nisi de dolo. Quæro de [c] quo dolo loquit hic. Pro cui [e] declaratiõe debetis scire,qd̃ dolus cõmittit qñq; in ipa administratione:qñq; in ipsa transactione: qñq; cõmittit post transactionẽ,non seruãdo ꝓmissa.De primo loquit gl.quę est hic super verbo trãsactũ sit de duobus sequen

3 tibus loquit p̃cedens gl.magna. †An autem in gñali transactione videat remissus dolus,cõmissus in administratione? Gl.tãgit hic:dicã plenius in l.sub p̃textu specierũ.infrà eo.dixi in l.Aurelio.§.fi. de liber. lega.tñ ista gl.vide & nota intellectũ quẽ dat ad l.si quis rationes. de libe. lega. quia intelligit illã,qñ legatur liberatio administrationis iã factæ.& vide gl. Secũdo cõ-

4 mittit dolus in ipsa† transactione, inducendo quẽ p dolũ ad trãsigẽdũ:an tũc possit agi de dolo:Et oẽs communiter intelligũt q sic.& sic ita intellexit Azo. & vide gl.Opp.cõtra hoc,sicut dolus dãs cãm cõtractui bonę fidei,reddit cõtractũ ipso iure nullũ,ita reddit etiã liberationẽ interposita sup cõtractu bonæ fidei ipso iure nullam:vt l.de tutela.j.de in integ.resti. & qd̃ ibi no.Sol.vt dicã in d.l.sub prætextu.j.e.

5 Tertiò quæro†:qd si dolus est cõmissus.in non obseruãdo ꝓmissa in trãsactiõe:an possit agi de dolo.Pla. dicit q sic.& ita intelligit hãc legẽ Azo.cõtra Pla.qd̃ ꝓbat sic Actio de dolo nõ habet locũ vbi habet locũ alia;vt l.j.§.verba. &.§.si quis.ff.de dolo.& l.ij.j.de dolo.sed hic dat huic transigẽti actio,cõtra eũ quẽ liberauit p acceptilationẽ,vt se in pristinã obligationẽ reponat,s.cõdictio ob cãm:vt l.si qs accepto.ff. de cõd.ob cau.ergo nõ dat de dolo.Præterea,cõtract trãsactiõis de q̃ hic fit mẽtio,assimilat cõtractui,do vt des: hoc est, libero

6 te vt des pecuniã & liberare† est dare.cũ ergo ipleuit cõtractũ ex pte sua liberãdo,debet hre actionẽ p̃scriptis verbis:vt ff.de cõdi.ob cau.l.si mulier.& de p̃scri.verb.l.ob eã cãm. & l.nãlis. e.ti.& p hoc ipsi dãnant opi.Pla.Quidã volẽtes sustinere Pla. rñdẽt ad obiecta,p rõnẽ subtilẽ.sic dicũt ipsi;ĩ l.siqs accepto.da tur cõdictio incerti q̃ est gñalis,q̃ cõcurrit cũ actione de dolo. Hoc nõ placet:qa illa l.j.est posita i ti.de cõdi.ob cãm.ergo de-

7 bet† intelligi de illa actiõe:vt l.Impator.de i diẽ addic.no.in l. fi.C.de cõd.inde.Alĳ soluũt,q ibi remittebat obligatio certa: hic obligatio dubia.& vide gl.Quidã volẽtes sustinere Pla.dicũt,q ista ẽ vera so.qñ debitũ est certũ:tũc remittere ẽ dare.Ita loquit rõ Azo.sed qñ debitũ est incertũ & dubiũ:tũc remittere nõ est dare:sed est facere,s.desistere ab agẽdo. Est ergo tunc

8 cõtractus iste trãsactiõis,facio vt des.i.desisto vt des.sed † ex facio vt des dat actio de dolo:vt l.naturalis.§.qd̃ si faciã de p̃scri. verb.ergo &c.& hoc videbat tenere Iac.But.Mihi nõ placet: qa tũc est verũ,q ex facio vt des,dat actio de dolo. qñ ex facto meo nihil adest alteri parti;sed qñ aliqd ei adest ex facto meo: tũc dat actio p̃scriptis verbis,sicut in do vt des,vt l. cũ mota.j. eo.& l.siue apud acta.& ibi vide,& no.in d.l.naturalis.§. qd̃ si faciã. Sed in proposito ex tali remissione pti aliquid adest ergo &c. Vnde alĳ volentes sustinere Placenti.dicunt sic, quòd hic non fuit actum tantùm,vt acceptilatione liberetur:sed in perpetuũ desisteret.& ideo quia istud desistere in perpetuum

[a] ¶ Nõ stat in **propria** significatione. Et sic nõ semper importat necessitatẽ.adde tex. in c.sic.enim. xxvĳ. q.j.& gl.in c.fi.§.qd præcipit.xiĳ.qõ.j.& Car.in cle.exiui.§.itẽ quia.de verbo.signi.

[b] ¶ Nisi. Adde de hac dictiõe nisi & multis alĳs priuatis Old. consil.xlix.& de dictione præter, vltra Old.vide Roma.consil. cccxxviĳ.

P. P A V. P.

[c] ¶ Dictione nisi. De significatiõe hui? dictiõis nisi, & dictionis præter,vide oĩno Bal.in c.j.§. sed erres. p quẽ fiat inuest. Vide q̃ scrip.in l.si eũ.§. qui iniuriarũ. si quis cautionibus.

[d] ¶ Dictio nisi ponit. Adde tu,quod cõtra Barto.videt tex in l. diuus.in pri.ff.de pe. hæredi.vbi hæres cui est mora q̃stio hæreditatis dicit text. q est prohibitus alienare bona hæreditaria: nisi malit satisdare: ergo debemus posse alienare, si [illegible]dat qa p̃cedit oratio negatiua.& tñ ibi dicit q etiã si caucat, non possit. Item videtur tex.in regula, peccatum.de reg.iur.li. vj. vbi dictio nisi habet orationẽ negatiuã p̃cedentem,& tñ non ponit.igũ &c.Cogitã,& vide doc.in l.si eum.§.q iniuriarũ.ff. si quis caut.

f ¶ Et ex nūc.adde & aduerte lect.ad hanc cautelā qa arbitror ꝙ nō obtineret ī practica, tū qa nō puto eā Bart.tñ ꝓ ea q̄ ponit ipſe Bar.ī l.Aurelio.§.Caius.ff.de li.le. & plures cautelæ ponunt ꝓ Cepo.in ſuis cautelis,ꝓ quas ipedit petitio reductionis.quas vide in cautelis,charta xxij.

b ¶ Et Iſta materia de hoc vide ꝓ noui. Pa. Inſti.de acti.§.j.col.j.

c ¶ Tene mēti.adde ſecūdū ang.rex.in l.j.ff. de priua. delic.& gl. in l.j.ī.de pſcrip.lō.tē. ꝓ Ab.in c.cām.el.j.ī. de teſt.ꝓ Be.de Plūb. i l.q̄.de ſta.defuncto.

nō pōt impleri ꝓ promittentē:qa ſemp pōt agere:ſaltē de facto,et pœna cōmitteret:vt l.vbi pactū.j.e.ideo nō habet locū cōdictio ob cām,vel pſcriptis verbis:ideo dat actio de dolo.d.Cy.dicit ꝙ iſta ſolu.nō eſt bona ꝓ l.ſi pecu.de cōdi.ob cau.& nō dicit plus.

9 Sed nō credo ꝙ bñ dicat:† qa in cōtractibus inominatis cōdictio ob cauſam habet duplicē originē: Vno mō ex pœnitētia:ita loquit l.ſi pecuniā.de condi.ob cau.ſed licet hoc ſit regulariter in omnib⁹ cōtractibus innominatis:tñ in trāſactiōe nō eſt locus pœnitētiæ:vt j.e.l.quāuis.vnde l.ſi pecuniā.nihil facit ad propoſitū.parcat mihi Cy.Secūdo mō habet originē ex mora ad uerſarij,nō implētis ꝓ parte ſua:vt l.dedi. §.j.& ij.de cōdic.ob cām.ſed hic non eſt in mora ille,qui non dat pecuniā promiſſam. quod apparet:quia cū ille, qui ꝓmittit in perpetuū deſiſtere,nō poſsit implere cōtractū ex parte ſua,nō poteſt me conſtituere in mora:vt no.ſ.titu.j.in l.j.in fi.mag.gl. & j.eo.l.ſiue apud acta.vnde condictio.ob cau.ſecūdum iſtam tertiam ſolutionē,nō poteſt habere originē,neq; ex mora:neq; ex pœnitētia.Item actio præſcriptis verbis,nō oritur ei qui nō impleuit contractū ex parte ſua:vt l.naturalis.§.j.de pſcriptis verbis. Conclude ergo ſecundū iſtam tertiā ſolutionē;ꝙ procedit opinio Placen,dolo enim facit,qui pecuniā incontinenti nō dat;quia ſic videtur actum. Quæro,quid ſi ſuper dolo tranſactum ſit per dolū:an valeat trāſactio? Gloſ.dicit ꝙ ſic:vt l.j.j. de plus peti.& dic vt ibi dictum eſt. Additur de nouo.

ACtione. Actio extincta per acceptilationē nō poteſt amplius intentari:ſed ſi in tranſactione dolus interuenit,ageť de dolo,niſi ſuper dolo ſit tranſactum.hoc dicit.Et dicitur.Additur.nā in prima ponitur dictum.in ſecūda exceptio.in tertia ponitur exceptiōis.Secūda ibi:niſi de dolo.Tertia ibi:niſi ſpecialiter. Nota ꝙ vbi oratio negatiua præcedit,dictio niſi,ponit:& ecōtra vbi p̄cedit affirmatiua,dictio niſi,negat.circa ꝙ vide quæ not.per Dy.in c.peccatū.extra.de re.iur.lib.vj.& per Cy.hic.

Quæro,dicitur hic quod agitur de dolo.pro quo dolo aduertatis,quòd triplex eſt dolus. Quidā eſt dolus cōmiſſus in adminiſtratiōe ante trāſactionē:& de iſto dolo loquit gl.fi.poſt prin.Quidā eſt cōmiſſus in ipſa trāſactiōe,qa per dolū inducit qs ad trāſigēdū.Quidā eſt dol⁹ cōmiſſus poſt ipſam trāſactionē:qa ꝓmiſſa in trāſactione nō ſeruātur.& de iſtis duobus dolis loquit in gl.mag.poſt princ. Venio ad j.dolū.Quæro ſi aliquis trāſegit,vtrū per hāc trāſactionē videat dol⁹ remiſſus ante trāſactionē in adminiſtratione cōmiſſus.Glo.fi.arguit ꝙ & cōtra:finaliter facit iſtā differētiā,ꝙ aliud ē dicere,remitto tibi adminiſtrationē,quo caſu dolus eſt remiſſus:vt l.ſi qs ratiōes. ff.de lib.le.aliud eſt dicere,lego tibi liberationē.ar.l.Aurelio.

10 §.fi.ff.e.de li.le.ſigna iſtā gl.& no.eā.Propter hęc verba.† qdā doc.ſumūt cautelā,ꝙ poſsit haberi mod⁹ pro laudo,vt nō poſſit reduci ad arbitriū boni viri:videlicet ꝙ ptes ꝓmittāt remittere:videlicet ꝓmitto nō petere reduci laudū ad arbitriū boni

a viri,& ex nūc [a] remitto. Imò ſi aliqd ius vel actio cōpeteret mihi etiā in futurū:ex tūc illud ius vel actionē tibi remitto,& imponit ſup hoc pactū ꝓ ſtipulationē:& ſic iſto mō p̄cluſa eſt via reducēdi ad arbitriū boni viri.Quæro de quo dolo loquat gl.noſtra.Pla.itelligit hāc l.ꝙ loquat de dolo cōmiſſo poſt trāſactionē:qa nō obſeruant promiſſa.Hāc opi.reprobat,vt patet in ea.Secūdò reprobat:qa cū eo poſſet agi vt debitor reponat ſe in priſtinā obligationē.cōdictiōe ob cām:vt l..ſi qs accepto. ff.de cōdi.ob cau.vī etiā cōpetere de dolo actio.Præterea ſi nō obſeruant promiſſa,videt cōpetere actio preſcriptis verbis:vt l.naturalis.§.j.de præſcri.verbis.& videt nō cōpetere actio de dolo:vñ ipſe intelligit de dolo cōmiſſo in ipſa trāſactione.Alij volētes ſuſtinere Ol.dicūt,ꝙ cōpetit etiā actio de dolo:vbi ꝓmiſſa nō obſeruant i certi cōdictiōe generali,quæ cōcurrit cū actiōe de dolo:vt no.in l.ſi cū exceptiōe.§.eū qui.ff.qd met.cā. Iſta nō eſt bona:qa cū illa lex ſit in ti.de cōd.ob cau.nō eſt veri ſimile ꝙ loquat in cōdictiōe generali.vnde alij dicūt,& iſtā vī tenuiſſe do.Ia.ꝙ tūc eſt verū,qñ remitteret liquidū.Ita intelligit ipſe d.l.ſi mulier.Sed vbi nō eſt debitū liqdū remittere:ſt facere:vñ in caſu noſtræ legis cū debitū nō eſſet liquidū;videť eſſe cōtract⁹,facio vt des:ex quo oriť actio de dolo.d.l.naturalis.§.ꝙ ſi faciā.Iſtud dictū nō videť bonū:tñ qa in contractu facio vt des,vbi ex facto meo aliqd adeſt parti,non oriť actio de dolo. Vnde retēto caſu legis noſtræ,vbi adeſt aliqd parti;quia adeſt liberatio,nō habet locū actio de dolo,ſed actio p̄ſcriptis verbis. Tene opi.gl.ꝙ loquat de dolo cōmiſſo in trāſactiōe.ſed op.cōtra gl.quę cōcludit,ꝙ actio de dolo habeat locū cōtra eū ſicut dol⁹ dās cām cōtractui bonę fidei annullat cōtractū ipſo iure: vt l.iij.§.fi.ff.ꝓ ſocio.Ita qñ dat cām diſtractui,puta trāſactiōi,ille diſtractus nō habet valere ipſo iure,vt l.de tutela.& quę ibi no.in gl.j.de in integ.reſt.Sol.vt ibi.& no.iſtā gl. Vltimo gl.pōderat iſtud verbū niſi:& īducit in ar.ad ea quæ no.in l.ſi eū.§.fi.ff.ſi quis cau. Vnde aduerte,ꝙ qñq; oratio negatiua præcedit,& negat actū & tūc dictio niſi,ſequēs,ponit actū.ita debet intelligi hęc lex.Quādoq; oratio negatiua p̄cedit:& negat potētiā: & tūc dictio niſi,ſequēs,ponit potētia.l.Titia.§.fi. ff.de ma.teſt.vbi gl.niſi reddideris ratiōes,liber ne eſto.licet dictio niſi,p̄cedat quo ad ordinē,veruntamē quatenus adj intellectū ſecus:qa tantū eſt dicere,niſi reddideris rationes;quàtū dicere ſic:nō poſsis eſſe liber,niſi rationes reddideris.hæc dictio

b niſi,ponit potentiā:q̄ſi dicat,poſsis eſſe liber.Et iſta materia[b] facit ad qōnē gl.poſitæ in d.l.eū. Verbi gratia.promittis mihi

11 nō vēderet† codicē tuū,niſi mihi,an potero cogere vt mihi vēdas.Certè nō:qa dictionē niſi,p̄cedit oratio negatiua,poſtea ſequit dictio niſi,q̄ pōit.q.poſſes vēdere:nō tñ poſſes cogi bar.

CVmte. Trāſactio ſine ſcriptura valet h.d. Not. qđ dicit in ſummario. Not.ꝙ probatio per confeſsionē eſt ſufficiens:ſicut probatio per inſtrumentum.hic non ſunt alia &c.

1 ☞ *Actio quæ per lit.conteſt.tranſit ad hæredes,extinguitur,quando conuentione partium à lite diſceditur.*

2 *Verba quæ poſſunt intelligi ſub conditione,& ſub modo,qualiter intelligantur.*

3 *Si remitto tibi actionem iniuriarū pro centū:an iſta actio ſit ſublata antequā ſolua.*

4 *Contractus innominatus,ut cognoſcatur an inſpiciēda ſit forma conuētionis,an verò implctionis.*

5 *Verbum ſuſcipere.& recipere,& ſimilia,quòd intelligi debet ratione dominij.*

6 *Stipulatio appoſita ſuper aliquo contractu,debet intelligi ſecundum naturam illius contractus,ſuper quo interponitur.*

7 *Si non ſeruatur tranſactio,an agatur actione prima,uel præſcriptis uerbis.*

8 *Actio præſcriptis uerbis,quòd datur à lege,quando aliter ſubueniri non poteſt.*

9 *Conſenſu partium reſtaurari non poteſt,quòd conſenſu earum non oritur.*

10 *Actio quod non debeat in libello inſeri.*

CVmmota. Hæc eſt ſubtilis,& ſpeculatiua,& vtilis lex,& eſt fundamētū lectionis breuiter h.d.Ad q̄relā extinctā nō dat regreſſus ſed ſi promiſſa nō ſeruent ꝓ actionē ex ſtipulatione, vel p̄ſcriptis verbis ſuccurrit.h.d.Primò reſpōdet ad quæſt.ſecūdò dat cōſiliū.Secūda ibi:verū ſi fides.No.ꝙ dixi in ſummario:ſed i recitatiōe cōtrariorū colligā multa alia notabilia.venio ad apparatū.Et op.ꝙ q̄rela præparata trāſit ad hæredē.ff. de inoffi.teſt.l.poſthum⁹.§.fi.& l.ſeq.ſed erat præparata,ꝙ apparet ex tex.q dicit:Cū mota īofficioſi querela &c.ergo trāſit ad hęredes.Sol.gl.Iſta q̄rela p̄parata fuit remiſſa ꝓ trāſactionē ideo perinde eſt acſi p̄parata nō eſſet.& vide gl.j.Et no.ex hac

1 ſolutione ꝙ oēs leges q̄ dicūt ꝙ per litis cōteſtationē actio† ſit trāſitoria ad hæredes:hoc eſt verū,niſi à lite cōuētiōe partiū ſit receſſum:tūc em̄ extinguunt etiā illi effectus ꝓ litis cōteſtatio

c nē inducti.hic eſt caſus,quē tene mēti.[c] Et ſic debet limitari ꝙ dixi vobis in l.ij.de fruc.& lit.expē.Cōtra p̄dicta opp.& vī,ꝙ nō req̄rit.p̄paratio:vt l.ſi qs filiū.j.de inof.teſt.So.aliud hodie aliud ſecūdū tēpora hui⁹ legis. Op.& videť,ꝙ ad querelā poſſit rediri:vt ff.de inof.teſt.l.ſi iſtituta.in prin.Sol.ꝓ matrē,ſi vi ueret poſſet rediri ad q̄relā:qa ſibi cōpeteret;ſed ꝓ hęredes matris nō pōt rediri ad q̄relā:qa ad eos nō trāſit omiſſa p̄parationę p trāſactionē.iſta j.fol.gl.eſt vera.& vid eā.Alij dicūt ꝙ fuit ibi renūciatū ſub cōditiōe;hic ſub mō.Iſta ſo.vera eſt in ſe:ſed cōtinet diuinationē,ex eo ꝙ ibi ſimpliciter loquit.Pro hui⁹ ergo declaratiōe† eſt vidēdū,qñ ex verbis cōuentionis nō appa-

2 ret,vtrū qs recedat ſub cōditiōe,vel ſub mō,qd itelligat in dubio.exēplū:cōuētū fuit vt ſi à lite recederē, dares cētū,q̄ verba poſſunt intelligi cōditiōaliter:vel ſub mō vt l.q̄ro.§.iter locatorē.

torẽ.ff.loc.qđ apparet ex eo,ꝙ ibi de exceptiõe dicit,q̃ nõ eſſet neceſſaria,ſi itelligereť cõditionaľr.Fallit qñ cã in ſe de neceſsitate cõditionẽ iportat:vt ꝓmitto tibi cẽtũ,p dote:vt l.ſtipľatione.& l.ꝓmittẽdo.ff.de iu.do. Ex iſtis colligiť ꝙ in l. ſi iſtituta. in dubio debet itelligi ſub mõ:iõ hæc ſo.nõ eſt bona,ꝙ ibi ſub cõditiõe.&c.Et iſta iducũt doc. Vltra.ad q.remitto† tibi actionẽ iniuriarũ pro cẽtũ : vtrũ actio ſit ſublata anteq̃ ſoluas cẽtũ. Certè ſic:nã iſta actio.cũ ſit ex delicto põt tolli p pactũ ipſo iure;vt l.ſi tibi.§.q̃dã.ff.de pac.& l.ſi vn⁹.§.pact⁹.e.ti.Itẽ iſta verba intelliguntť ſub mõ.& de natura modi,eſt nõ ſuſpẽdere effectũ ei⁹ de quo agiť qn ipſo iure inducať:vt l.demonſtratio.§.fi. de cõd.& demõ.& l.qbus dieb⁹.§.Termili⁹.eo.ti.Sum⁹ expediti de prima parte:veniam⁹ ad ſecũdã: & hæc eſt multũ difficilis.Diciť hic,ꝙ dať actio p̃ſcriptis verb.cõtra:hic fuit facio vt des:quia fuit cõuẽtũ vt ipſa diſcederet à lite,& acciperet partẽ bonorũ:ergo dať actio de dolo:vt l.naturalis.§.qđ ſi faciã.de p̃ſcrip.ver.Gl.verò dicit,hic fuit do vt facias,nõ facio vt des. qđ apparet:qa ſi reſpicis verba tex. pri⁹ cõueniť dę dãdo, q̃ę de faciẽdo.dicit emẽ:vt partẽ bonorũ ſuſciperet:& à lite diſcederet: licet fuit in faciẽdo præuẽt⁹:qa mater pri⁹ receſsit à lite q̃ę ſibi fuerit datũ.h.d.ſecũda gl.hui⁹.& vlt.in prin.& vide eas. Vt ergo cognoſcam⁹ †qs cõtract⁹ innoiat⁹ ſit,debem⁹ inſpicere formã cõuẽtionis,magis q̃ę formã impletionis,ſm gl.hic poſitã.& in l.ex placito.ĵ.de re.permu. Vltramõ. ſunt in cõtraria opi. ꝙ inſpiciť forma impletiõis magis, q̃ę cõuẽtiõis. & ſum ſolit⁹ tenere quaſi idẽ,licet p alia ỿba,ſ. ꝙ inſpiciam⁹ vtrũq;. Nã ſicut in cõtractu emptiõis,& vẽditiõis ex pte ei⁹ q dat pretiũ dr̃ emptio:& ex parte ei⁹ q dat rẽ,dr̃ vẽditio:ita in cõtractu iſto innominato,ex pte ei⁹ q facit.dr̃ facio vt des:ex parte ei⁹ q dat,diciť do vt facias.vnde remanet ꝙ hic eſt facio vt des,ex pte matris: ergo vr̃ ꝙ debeat dari de dolo, vt in cõtrario. Sol. lex cõtraria loquiť qñ ex facto nihil adeſt cui fit : ſed qñ ei aliqd adeſt,tunc habet locũ actio p̃ſcr.ver.ſicut in do vt des.& hic eſt caſus.Nã ex eo ꝙ à lite deſiſto,tibi adeſt liberatio:vt no.ĩ d.§. qđ ſi faciã. dixi vobis in l.actiõe.ſ.e.Ex his habes notare †ꝙ iſta ỿba ſuſcipere,recipere,& ſimilia debẽt itelligi iure dñ̃j. qđ apparet : qa perinde eſt ac ſi aliqd ſibi ꝓmitteret dare ſcđm gl.& doc.de ſimilib⁹ verbis dixi in l.ſi fundũ certa die pręſtari.de ver.obli.q̃ tene mẽti.Anteq̃ ego ſoluã iſtã gl. & iſtud dictũ cõtra eã priò op.ſi iſta verba importarẽt dationẽ,& fuiſſet interpoſita ſtipulatio,nõ ageret ad intereſſe:ſed ageret ad ipſas res:vt l.vbi aũt. in fi.de ver.obli.Sed hic dr̃ qđ agiť ad ĩtereſſe.ergo apparet qđ iſta ỿba cõtinẽt factũ,magis q̃ dutionẽ.& vide tex.Dico gl.bene dicere in hoc,qđ iſta verba importãt dationẽ.,pbo, qñ ꝓmitťiť aliqd ſimpľr,nec põt tradi,dari,vel pręſtari.exẽplũ:,pmitto tibi fundũ,nec adĵciť fundũ dari,vel p̃ſtari, vel fundũ tradi:intelligiť de donatiõe:vt eſt tex.in l.ſi ita.§.j.de cõtrahẽ.emp.ſed hic ex parte ei⁹,q obligať,nõ fuit appoſitũ aliqđ verbũ, ſed dixit,tu recipies fundũ vel bona,ſed ex parte ei⁹,qui debebat recipere.ergo debet intelligi qđ obligeť ad dandũ. Ad cõtrariũ in eo qđ dr̃ id qđ intereſt:rñdeť duob⁹ modis. Primò ſic : in id qđ intereſt,vt exponamus,i.ideo qa intereſt petanť ipſa bona: vel aliter,& melius,& magis placet.In promiſsiõe ſimplici de dãdo,,pcedit cõtrariũ:ſed qñ ſtipulatio† de aliquo dãdo interponiť ſup aliquo cõtractu [a] ,debet intelligi ſm naturã illi⁹ cõtract⁹,ſup quo interponiť [b] :vt ff.de vſur.l.ſi ſtipulat⁹. & l.dãni infecti qdã.in prin.de dã.infec.& l.v.§.cõuẽtionales.de ver. ob. Modò cũ hic fuerit ſtipulatio interpoſita ſup iſto cõtractu innoiato,aſſumit naturã ipſi⁹ cui⁹ natura hæc:vt dari ſit ĩ obligatiõe.agať ergo ad intereſſe:vt l.naturalis.§.j.de p̃ſcr.ver.habuiſtis no.in l.j.j.de ſen.q̃ ,p eo qđ intereſt. Opp. vlteri⁹ in gl. & vr̃ qđ ſi nõ ſeruať fides,debeat agi actiõe prima:vt ſ.ti.j.l.cũ proponas.la ĵ. Gl.†dat hic duas ſol. Prima,qđ ſpeciale eſt hic fauore filiorũ,& cũ eis nõ deť q̃rela.qa omiſſa fuit p̃paratio.& iſta ſo.põt eſſe bona,vt dicã. Alĵ dicũt,qđ hic ſpãle odio q̃relę. nã ſicut obligatio ex maleficio p pactũ tolliť ipſo iure:ita q̃rela p pactũ tolliť ipſo iure:iõ ad eã nõ põt haberi regreſſus.Sol. iſta nõ eſt vera.nã ſm hoc etiã ſi ipa mater viueret nõ poſſet habere regreſſum ad q̃relã.qđ eſt cõtra l.ſi inſtituta.ff.de inof.te. Dicẽdũ eſt ergo,ꝙ hic ad primã actionẽ nõ põt haberi regreſſus:qa ſublata p mortẽ mr̃is. & ſic cõtract⁹ innoiat⁹.ſ. vt à lite deſiſteret vr̃ implet⁹ ex pte hæredis mr̃is;meritò dať actio pręſcrip.ver.& hoc innuit p̃cedẽs ſo. dũ dicit ſpãle eſt fauore filiorũ.& vide gl. iſtud nõ vr̃ bñ dictũ:qa iſta ỿba,vt à lí.deſiſteret,vľ deſcederet,deberẽt intelligi diſcederet in ꝓpetuũ,vt l.ſeru⁹.ſ.de pac. ergo ex pte matris,vel hæredũ ei⁹,nõ põt impleri : qa ſaltẽ de facto poterit ad lí.redire;vt l.vbi pactũ.j.e.& habuiſti no.ſ.e.l.actiõe. Cõcedo cõtrariũ†;& iõ dico,ꝙ iſta actio p̃ſcr. ver. nõ oriť ex iſto cõtractu innoiato, tãq̃ ĩplet⁹ à mr̃e,vel ei⁹ hæredib⁹;ſed dať à l. abſq̃ aliqua mr̃is oblľone,vel contractu.& hoc eſt qđ dicit tex.dũ dicit ibi,dãda.dicit gl.à l.licet ergo alľs natura actiõis p̃ſc.ỿb.ſit ꝙ oriatur ex cõtractu.vt l.iuriſgẽtiũ.§.j.ff.de pac.tñ hic nõ oriť : ſed à l.,pducit ſine mr̃e. dicit ergo iſto caſu:iſta actio datiua:nõ natiua:& iõ dať iſta actio : qa alio mõ iſtis filiis ſubueniri nõ põt. & hoc voluit dicere gl.ibi ſpãle.i.,p filĵs &c.Sed cõtra hoc iſiſto.imò vr̃ ꝙ poſsit ſibi ſubueniri per cõdictionẽ ob cãm,vt ſe reponat ĩ priſtinã obligationẽ:vt l.ſi qs accepto.de cõdi. ob cau. Sol.duob⁹ modis.prio ꝙ hic cõdi. ob cau. nõ cõpetit:qa ĩpoſsibile eſt, ꝙ qs ĩ priſtinã obľonẽ reponat.cũ emẽ † q̃rela ex cõſenſu ptiũ nõ oriť , nõ poſſet ex cõſenſu ptiũ reſtaurari:vt l.ſi vn⁹.§.pact⁹.ff.de pac.Pe.cõtra iſtã ſo.dicit:fateor ꝙ nõ põt reſtaurari: ſed qa põt pati ſe de facto cõueniri:vt l. Iulia.§.q̃tũ.ff.ad exh.hoc nõ placet.primò p iſtã l.q̃ vr̃ velle,ꝙ iſta actio vtilis p̃ſ. ỿ. deť in ſubſidiũ. ſcđò qa nulla lex dicit, ꝙ ego poſſum agere cõtra aliquẽ,vt patiať ſe cõueniri de facto. ſed põt qs ſi vult ſua ſpõte ad euadẽdũ illã actionẽ.Ita logť d.l. Iulianus.§.q̃tũ aũt fa.de ali.iu.mu. cau.fa.l. iĵ. §.fi.vľ dic ꝙ cõdictio ob cãm.nõ põt habere locũ,neq̃ ex pnia,q̃ nõ habet locũ ĩ trãſactiõe:neq̃ ex mora:qa cũ nõ ſit ĩplet⁹ cõtract⁹ ex pte hr̃dũ,vt dixi ſ.e.l.actio. de neceſsitate ergo recurriť ad actionẽ p̃ſ.ỿ.datiuã.Itẽ cõtra iſtud op.& vr̃ ꝙ iſto caſu ſit dãda actio de dolo cõtra eũ , q nõ ſeruauit fidẽ:vt dixi in l.actiõe.ſ.eo.Suſtinẽdo opi. Pla.ſol.ibi ille q de dolo volebat agere,ex pte ſua fecit qcqd potuit:qa liberauit p acceptilationẽ,& Aqlianã ſtipľonẽ:hicverò hoc nõ fecit:licet liberatio ſit ſecuta pmortẽ mr̃is tñ hoc fuit caſu magis q̃ facto ſuo, & nõ põt ita dol⁹ aduerſario ĩpingi:meritò recurriť ad actio.p̃ſ.ỿ.datiua.Iſta eſtỿa lec.q̃ mihi placet. Poſſem⁹ ẽt dicere. ꝙ hic logť de act.p̃ſ.ỿ. natiua, q̃ oriť ex cõtractu innoiato.& qđ hic dr̃ ĩ text.vtilis.expõe.i. efficax,& vr̃ hoc velle q̃dã gl.ſup ỿbo.vtilis.qđ j.dr̃,dãda eſt.ſ.à l.ex natura cõtract⁹ pręãbuli:vt ſic ſit natiua nõ datiua:vt l.iuriſgẽtiũ.§.j.ff.de pac.& ſi tu dicis, qũo:cũ hic nõ fuit impletus cõtract⁹ ex pte mr̃is,& hęredũ:rñ.ꝙ hic fuit cõuẽtũ,vt diſcederet à lite p̃ñti,renũciãdo ei:& hoc fuit expreſſum.vñ p illã renũciationẽ cõtract⁹ vr̃ ĩplet⁹. Præcedẽs tñ lect. vr̃ magis ſubtilis, & magis applaudit lr̃æ.qđ tene mẽti. Vltiò no.†ex hac l.tu iuuenis actio nõ debet inſeri ĩ libello : qa actio ex narratiõe facti appet.& vide tex.ibi:vtilis.& vide gl.ſup ỿ.vtilis.fortè dicã in l.edita actio.Itẽ q̃dã iducũt iſtũ tex.ꝙ actio eſt factũ:qa res ipa geſta ẽ actio.ſed truffa eſt:& ẽ opi. Vltram.qa tex.dt iſti.de ac. §.j.in prin.ꝙ eſt ius:iõ nõ curo.de q̃ p Cy.ĩ l.edita actio.de edẽ.

Additur nouiter.

Vmmota. Vbi q̃rela eſt extincta p trãſactionẽ, à modo nõ põt agi primęua actione vel ex ſtipľone;ſed ſi ſtipulatio ĩterceſsit,ad ĩtereſſe.alľs

¶ Super aliquo cõtractu. Et ꝙ ſtipľo ĩterpoſita ſup aliquo cõtractu intelligať ſecũ dũ eius naturã , adde eũdẽ Bar.in l.ſi quis cum aliter.ff.de verb. obli.& Alexan.in cõſi.lxxvj.in prin. in v. volu. & nouiſsimi in repet.c.j.de iudi.colũ. x.Str.

POMATES.

¶ Interponiť. Stipulationẽ interpoſitam ſuper aliquo contractu debere itelligi ſecũdũ naturã eius contractus ſuper quo interponitur & imò ſi apponať ſuper cõtractu innoiato , debere regulari ſecũdũ eius naturã. contra etiam huic dicto vr̃ obſtare illud,qđ dicit Bar. in l.ñ.j.de cõdic.ob cau. quod rarò hodie in inſtrumẽto publico eſt dare cõtractus innominatos quia notarĵ ſup illis apponũt ſtipulatiões, quaſi tunc vt ipe ibi ſentit,ſit recurrẽdũ ad contract⁹ innoiatos : & ſic non eſſet verũ id , qđ ipſe hic dicit. Sed ,p horũ declaratiõe vide Alexan.in l.j.in fin. ff. de pact.& in l. ſtipul.ff. de verb.obli.in xj.op. Bar. intellige aũt hoc ỿbũ ꝙ ſtipulatio debet ſapere naturã cõtractus. procedit iſta regula qñ ſup vno interponiť , ſuper q̃ fuit interpoſitus : ſecus ſi ſup diuerſo. Ita Imola in l.iiĵ. §. Cato. in vj.op. Bart. declarat. de verb.obli.ꝙ dictũ ibi exclamat Are. intellige etiã hãc regulã ꝙ ſtipulatio &c. vt nõ deť ꝙ ĩ plus q̃ĩ dabať prim⁹ contractus , vr̃ ꝙ longioris ſit vitæ, nõ aũt ꝙ nõ poſsit primũ contractũ fortiorẽ reddere. Ita dicit egregiè Imo. in l.miles.§.decẽ.ff. de re iu.p illũ tex. & ad hoc vide etiã Imo. ĩ l. ſi ita quis.§.Seia.ff.de ver.obl. vbi vult hãc regulã habere locũ , ẽt ſi ſtipulatio eẽt cõditionalis,& interponeret ſuper cõtractu puro & vide Ale.cõſil.lxxvj. vol.v. col.j.

P. P A V. P.

a Nō potest transigere.Ité nec cōpromittere,sed requiritur speciale mādatum.pro quo este,& eius declaratione vide Paul.consi. lxxvij.post prin.

b Futuris. Adde Ale. in l.cum hi.ff.eodē. in princi.& Per. de Ancha.in Clem.j.de iure pat.& Frā.de Are. in consi.xcvij.col.fi.

c Fratris. Adde quod Bald. in additione ad Spec.in titu.de suc.ab inte.dicit,quod valet trāsactio inter fratrē legitimū, & spuriū, per hanc l. in quantū autē Alex. dicit ꝙ stāte statuto, qđ omnis causa inter cōiunctos debeat compromitti, non haberet locū vbi opponerē exceptio litis finitæ vel alia impediens litis ingressum. Adde Petrū de Anchar.consi. clxxxiij. Bald.consil.cxciij. in.lib.

P. P A V. P.

d Lædi. limita singulariter istam regulā, nisi attento verisimili euentu futuro magis esset verisimile ꝙ in fauore vnius deberetur euenire casus si deicōmissi: quia ille nō poterit euenire per hanc reciprocam remissionem. etiā si interueniret decretum iudicis, tanquam læsus posset restitui. Vide Com.consil.cxiij. inci. Ant.in ij. dubio. Item vide pro ista regula quā scribit Ias. in l. pater puellæ. C. de inoffi.testa.

e Quod non videtur. Adde Dy.in l. diuus. ff. ad Syllania. & ibi Ray.de Forli.i apost. Iac.de Aret. in l.j.ff. in quib.cau.in inte.rest. non est necef. & per Gul.de Cu.in l.si pro fure.ff. de condi. furt. Et eriā hic adde quæ ponunt Bal. & doct.

agitur præscr.ver. Opp.dicit hic,qđ hæredib⁹ hui⁹ matris nō cōpetit ꝙrela.cōtra cū fuerit præparata ꝙrela:qa dicit tex. cū mota ꝙ debeat cōpetere hæredib⁹: vt l.post hum⁹.§.fi.ff.de inof.test.So.gl.ꝙ hic cōpetebat heredib⁹: qa fuit remissa, seu sopita p̄ trāsactionē.Ista so.est no.qa sicut effect⁹ p̄paratiōis pdit̄ p trāsactionē,si post lit.cōte.intercessit trāsactio:puta p li.cōte.actio efficit̄ ppetua ad heredes trāsitoria:iste effect⁹ pdit̄ si trāsigat̄.Itē opp.de l.si qs filiū. j.de inof.te.Sol.vt in gl.j.Itē opp.dicit hic ꝙ ꝙrela iterū intētari nō pōt.contra de l.si instituta.ff.de inof.te.Gl.dat duas so.Prima est, ꝙ p matrē pōt intētari: nō p hæredē:vt hic.Ista sol.est vera.Aliā so.dat gl.ꝙ ibi fuit renūciatū sub cōditione p hæredē: hic sub mō. Ista est vera in se,tñ nō quatenus ad l.nr̄am:qa est diuinare. Ex hac sol. collige,ꝙ vbi remittit̄ actio sub aliqua cōditiōe,ea nō existēte: nō dr̄ actio extincta sed remanet,& intētari pōt:vt hic,hæc vera:vt ibi apparet.Sed quid in dubio.Pone remitto tibi actionē meā p centū:nō colligit̄ an sit sub cōditionevel sub modo:vr̄ ꝙ sub mō.l.q̄ro.§.inter locatorē.ff.loc. circa fi.cōtra istud est l. pmittēdo. & l.stipul.ff. de iure dot.vr̄ ibi dicere,ꝙ ibi fallit̄ pmissione dotis. Et rō est:qa pmittere cētū nomine dotis nō pōt sine hoc: qa mr̄imoniū cōtrahat̄.sed remittere tibi actionē meam hoc pōt esse siue eo ꝙ det tibi cētū:& iō in p̄cedēti intelligit̄ sub cōditiōe:ī isto sequēti sub mō.Ex hoc collige si remitto tibi iniuriā p cētū:& nō des mihi cētū:actio iniuriarū nō pōt amplius intētari.Itē oppo.& sum in gl.fi.magisvr̄ ꝙ hic fuerit cōtract⁹, facio vt des:vbi videt̄ ꝙ debeat actio dari de dolo:vt l.naturalis.§.quod si faciā.ff.de præs.ver.Sol.gl.quod hic fuit cōtract⁹,do vt facias nō facio vt des.probat̄ ex ordine text.cū dicit,bonorū partē.Ista est rō hui⁹ gl.Ex qua no.ꝙ ad cognoscēdū qs contractus sit, inspicit̄ forma cōuētionis, nō forma implemēti.Idē sentit glo.hic,& in l.ex placito.j.de re.pmo. Verū est,ꝙ d.Bartolus est solit⁹ dicere,ꝙ ex parte,est faciovt des:puta in p̄sona matris:ex alia parte pōt esse do vt facias:do partē bonorū, vt desistas. Sed cōtra istud opp. qa si ex pte mr̄is est cōtractus, facio vt des:ergo vr̄ cōpetere actio de dolo.Dic ꝙ ipse bene dicit. ratio qa ex isto pactovt velit desistere alteri,adest liberatio quo casu debet dari p̄sc. ℣. nō de dolo.Itē op.de l.cū pponas.ſ.ti.px.gl.dat duas sol. Pria est,licet sit scda in gl.ꝙ sit speciale ratione querelæ, quæ tollit̄ ipso iure.Ista so.nōvidet̄ vera,qa ſm hāc so.cōcludit,ꝙ etiā mater nō posset ipsam intētare.qđ est falsum, vt ſ.dixi. Vñ gl.dat aliā solu.& ista est prima in gl.vt sit spāle p filijs. & ista est vera.Sed instat̄,& vr̄ ꝙ possit agi cōdictiōe ob causam,vt fiat restitutio in pristinā obligationē: vt l.si qs accepto tulerit.ff. de cōd.ob cau.Quidā dixerūt cōtrariū:qa patit̄ agi:& patit̄ cōuēnus se posse cōdēnari.Ista nō est vera:vñ dices:cū querela tollatur p pactū,sicut & actio iniuriarū,& furti,nō pōt agi.vt fiat restitutio in pristinā obli.& qa sicut actio furti,& iniuriarū non orit̄ ex pacto,sed ex cōtumelia:vt l.si vn⁹.§.pact⁹.ff.de pact.ita per pactū sequēs nō resuscitat̄ actio iniuriarū, nec furti:nec ꝙ in querela pōt peti ꝙ fiat repositio ī pristinā obligationē. Itē op. de l.actiōe.ſ.e.qa debet agi actione de dolo. Sol. qđ ibi loquit̄ de actione de dolo cōmisso in trāsactione:hic de dolo cōmisso post trāsactionē:qa nō obseruātur p̄missa.Itē op.& vr̄ ꝙ possit agi p̄s.ver.qa ille,q agit,impleuit cōtractū ex pte sua.d.l. naturalis.p totū. Sed retēto themate ex pte mr̄is & hrdū suorū, nō pōt impleri cōtractus ex parte sua:qa si nō agunt hodie,agent cras:& poterūt agere etiā de facto al's de fructib⁹:vt l.vbi j.eo. Gl.q̄ incipit,dāda.ſ.à lege fatet̄ cōtrariū:qa est verū,ꝙ vbi cōtractus pōt impleri,actio præscriptis ver.si cōtract⁹ impleť,est natiua:& ꝙ p̄supponit obligationē:vt l.iurisgētiū.§.j.ff.de pac. sed vbi nō potest impleri eōtractus actio præscrip.verbis dicit datiua.Ita debet intelligi iste tex.& gl.quæ dicit,ſ.à lege.Bar.

a TRansactiōis. Procurator ad litē nō pōt trāsigere[a].h.d.Opp.de l.procurator cui generaliter cū libera.ff.de procu.Sol.ꝙ hic dicitur,fallit in tribus casib⁹,q ponūtur in gl.aliàs qđ qs possit trāsigere, requiritur speciale mandatū:vt hic,& l.mandato.ff.de procu.

DE alimentis. Hæc lex ponit duas regulas;& nō eget summario. Op.de l.cū hi.§.planè,ff.e.Sol.Ibi de alimētis debitis ex contractu:hic ex vltima volūtate debitis.In qua distingue, vt hic dicitur.& plenè tractatur per iurisc̄sultum in dicta lege,cùm hi per totam l.ff.eodem.

1 ☞ *Ratio,quare transactio super alimentis præteritis ualet.*
2 *Super alimentis futuris cognoscitur summarie:secus super præteritis.*

DE alimētis. Transactio facta sup alimētis p̄teritis,valet sup futuris nō valet. Quæro de ratiōe diuersitatis istorū.† Rō est:qa alimēta præterita nō sunt necessaria,sicut futura. Nā si alimēta relaxētur, qs posset mori fame quæ rō cessat in p̄teritis.Ista rō est not.& d.la.no.eā ad alia,ſ.ꝙ sup† alimētis debet cognosci summariē; vt l.si qs à liberis.§.sivel parēs,ff.de lib.agn.& l.iij.ff.ad Tre.§. cause.ff.de Car.edi.intelligit ipse,ꝙ hoc sit verū in alimētis futuris:[b]ī alimētis p̄teritis nō. Eodē mō dicit ipse,ꝙ licet de alimētis possit cognosci dieb⁹ feriatis.l.ij.de ferijs.ītelligit de futuris.Itē opp.de l.cū hi.§.planè.ff.eo.So.qđ ibi loquit̄ in debitis inter viuos:hic de alimētis debitis in vltia volūtate.Quero de rōne:Rō est ista qa obligatio ex cōtractu inter viuos,respicit vel tp̄s p̄teritū,vel p̄ns:arg.l.si Stichū.§.stipulatio & qđ ibi no.ff.de ver.obli.Sed obligatio ex vltia volūtate, respicit tp̄s futurū,sicutrū alimēta.& ideo.dicit ip̃e,cū debeant alimēta ex vltia volūtate,q̄ respicit tp̄s futurū,ꝙ trāsactio nō valeat.Bart.

1 ☞ *Exceptio transactionis iurisiurandi,& rei iudicate impediunt litis ingressum.*

c ERatris. Breuiter dicit: Trāsactionis exceptio impedit litis cōtest.h.d. No.qđ exceptio trāsactionis &c.vt dixi in summario. No.gñalius,ꝙ oīs exceptio quæ est inducta vt sit litiū finis,impedit lit.cōte.† de exceptione trāsactionis probat̄ hic:de exceptiōe iurisiurādi probatur in l.j.de iureiur.de except.rei iudica.probatur in l.j.ff.de re iudi.meritò istæ tres exceptiōes impediūt lit.cōte.vt l.elegāter.§.si quis post.ff.de cōdi.indebi.& ibi no. Idem possumus dicere de exceptione præscriptionis: vt lege fin.pro suo.Dicam de præscrip.long.tempo.lege,emptor.&c.

d DE fideicōmisso. Hæc est pulchra lex.in summa breuiter dicit:Fideicōmissum inter fratres potest remitti:nec ex hoc dicit̄ minor lædi[d],licet ex casu sibi posset esse dānosum.h.d.Istam l.habuistis suprà,tit.j.l.cùm proponas.& faciūt ista no.ibi ad illā qō.quam dixi tibi suprà,in j.constitu.Codic.

Additio noua.

DE fideicōmisso. Ius fideicōmissi potest remitti per pactum, & transactionem hoc dicit. Quæro de ratione dubitandi.Dic vt in gloss.Item not.bene hāc l.quod si pupillus,vel minor.vel authoritate tutoris,vel,curatoris,faceret pacē cū inimico suo: e quod non videtur[e] concedi beneficiū restitutionis in integrū vt possit cōtra pacem venire:per rationem huius legis Bar.

1 ☞ *Administrator uniuersitatis quando possit,& quod debitum remittere.*
2 *Ambitiosè fieri quid dicatur.*
3 *Potestas ciuitatum,quod non possit remittere debitū ciuitatis,sine consensu consilij.*

Admini

Administrator uniuersitatis, quod dicatur habere liberam administrationem.
Decreta ambitiosa non sunt nulla ipso iure: sed rescinduntur per sententiam.

PRæses. [a] Admīstrator ciuitatis pōt de re dubia trāsigere, nō liqdū debitū remittere. h. d. Opp. j. de vsu. l. aduersus. † Dicit glo. fol. vt ibi. Certè ibi. nō fuit aliqd remissum p pactū: sed p administratorū negligētiā currit præscriptio. Quæro, quid in alijs administratoribus [b] aliarū vniuersitatū. Gl. dicit idē, & bene: vt ſ. ti. j. l. pactū curatoris. Quærit gl. qd si debitū liqdū remisit, nō tn ambitiosè, sed qa erat debitū odiosum: an valeat? Gl. vī dicere ꝙ sic. Pla. cōtra, p l. pactū. ſ. ti. j. Et istud cōiter tenēt oēs doc. & gl. etiā hoc videt tenere. ff. de pac. l. Imperatores. Ad rōnes gl. rndeo. Nō ob. hic tex. dū dicit, ambitiosè: qa itelligo ꝙ fiat ambitiosè, † qcqd nō iure fit. Nō ob. l. interdū. §. q tutelā. ff. de fur. & l. si pignore. §. fi. qa ibi debitū non fuit liquidū. Ita intelligit gl. in illa l. pactū. ſ. ti. j. Nō ob. de iniur. l. sed & si vni⁹. §. j. qa ibi nō remittit actionē: sed impedit ei⁹ natiuitatē: vt no. d. l. pactū. ſ. ti. j. Quæro, vtrū potestas † hui⁹ ciuitatis pōt remittere debitū sine cōsensu cōsilij. Breuiter ꝙ nō: vt l. prohibere. §. planè. ff. qd vi aut clā. no. ff. de pac. l. itē magistri. Vltimò not. duo. Priò † ꝙ isti administratores vniuersitatis dicant habere liberā administrationē. qd patet ex eo ꝙ pñt transigere, qd aliàs nō pñt: vt ſ. e. l. trāsactionis. & l. mādato. ff. de ꝓcur. Secūdò † no. ꝙ decreta ambitiosa debēt rescindi per sententiā: nec sunt ipso iure nulla. quod dic vt dixi in l. ambitiosa. de decr. ab ordi. fac. &c.

Additio noua.

RRæses. Admīstrator ciuitatis de re dubia pōt trāsigere: sed debitū liqdū nō pōt remittere. Nota qd dixi in summario. Op. de l. aduersus. j. de vsu. Sol. vt ibi dixi. Itē quæro qd in alijs administratoribus, & in plat̄is ecclesiarū: dicit gl. qd idē. quā gl. signa. Quid de potestate seu prætore hui⁹ ciuitatis? Dic ꝙ nō: vt l. phibere. §. planè. ff. qd vi aut clā. Itē q̄rit gl. qd si administrator remittit debitū liqdū, & bona fide. Dicit gl. ꝙ talis remissio valet, per istā legē. Pla. fuit in cōtraria opi. per l. pactū. ſ. eo. Hanc opi. tenēt doc. non obst. l. allegata per gl. quia ibi loquitur de debito nō liquido. Bart.

☞ *Trāsactio facta metu, nō habetur rata: & qñ, & per quē metū rescindatur. nu. 5.*
Metus mortis, uel cruciatus corporis, dicitur iustus metus.
Metus non præsumitur ex eo, quòd quis dedit rem magnam pro modico.
Pactum inter dominum & seruum non ualet. & nu. 8.
Factum ab uxore propter minas, à uiro illatas rescinditur officio iudicis.
Verbum perpetuò.
Qualitas causæ, quæ dicatur, ad hoc ut per eam possit probari metus.

INterpositas. Breuiter dicit: trāsactio facta iusto metu rata nō habetur: & iter dñm, & seruū nō valet trāsactio. h. d. Habet duas partes principales. Prīa tractat an valeat trāsactio facta metu. Scda an valeat inter dñm & seruū. Scda ibi: sed qm̄. Itē prima subdiuidit: † qa primò ponit vnū dictū. Scdò illud declarat in theorica. Tertiò illud declarat in practica. Scda ibi: nec tn̄. Tertia ibi: advim tn̄. No. ꝙ trāsactio facta metu, nō habetur rata. Scdò no. † ꝙ iust⁹ met⁹ dicit met⁹ mortis vel cruciat⁹ corporis. Tertiò no. † ꝙ nō p̄sumit met⁹ ex eo ꝙ qs perdit magnū, p modico. qd tene mēti. Vltimò no. ꝙ † nō valet pactū inter dñm & seruū. Op. & vī ꝙ, p illo minori metu rescindat qd est actū: vt ff. qd me. cau. l. extat. & l. isti qdē. §. fi. & l. fi. §. j. Hui⁹ † timore hic no. dicit gl. si tn̄ intelligat. Qñq; qs vult rescīdere aliqd factū metu, ex edicto p̄toris qd me. cau. & tūc reqrit ille met⁹, de quo hic loquit, & l. metū. ff. qd met. cau. Qñq; qs vult rescindere ex snīa edicti: & tūc sufficit esse met⁹ in p̄sona filij, licet nō in p̄sona sua: vt d. l. isti qdē. in fi. Qñq; qs vult rescindere p̄ officiū iudicis & tūc sufficit met⁹ verecūdiæ, licet nō cōtineat metū mortis, vel cruciatū corporis. exēplū: Aliqs denudauit aliquē capite, vel corpore, q nō poterat ī publico cōparere sine dedecore: hui⁹ rei gratia fecit pactū, vel trāsactionē. Certè rescinderet officio iudicis: vt l. fi. §. j. ff. qd me. cau. Qñq; infert met⁹ alicui⁹ futuri euēt⁹ à natura: vt medic⁹, q infirmitatē modicā fecit magnā & periculosam: & hui⁹ gratia extorquet ꝓmissiones illicitas: certè rescindent officio iudicis: vt l. medic⁹. de var. & extraor. cog. Qñq; infert metus rōne maioritatis, & reuerētiæ, & istud fit dupl'r. nā quędā est reuerētia, vel maioritas absq; potestate publica: vt maioritas, q̄ habet à marito in vxorē, à patrono ī libertū: & tūc rescindit etiā p̄ officiū iudicis:

in l. pactum curatoris. ſ. de pactis.

a ¶ Præses. Adde de hoc vt per Ro. consi. l. de prælato, an possit transigere super lesgato facto, & illud remittere, vide Fed. consi. ix. Ro. consi. clxxxiij. & quid de abbatissa monialium per Pe. de Anch. cōsi. cxxxv. scias etiā ꝙ Pau. de Ca. hic dicit, ꝙ in prælato. trāsigēte super re ecclesiæ, sufficit ꝙ res sit dubia, absq; alio decreto. & hoc dicit notādū. sed tu dic ꝙ cōtrariū voluit Fed. cōs. xciij. vbi dicit, ꝙ iura sanctis operant̄, vt vigore trāsactiōis res ꝓhibita alienari, trāsigēdo possit alienari, absq; eo ꝙ trāsigat sine superioris authoritate. Et hęc idē refert & sequit Abb. cōsil. lvj. j. li. & cōs. lxij. ibidē de pr̄e trāsigēte sup̄ bonis filij, in qb⁹ habet vsum f. Bal. cōsil. cccxxx. dicit cōsulto, ꝙ fiat authoritate iudicis. De mr̄e tutrice filiorū, & trāsigēte, vide Roma. consil. clxj. ☙ P. P A V. P.

b ¶ Administratorib⁹. Vide oīno Ro. consi. xc. & Cō. cōsil. clxxviij. in pri. vbi loqtur de magistris moneta rū ꝙ nō possint facere restaurū thesaurario si de iure non venit fiēdū. Et sil'r de tutore & curatore: qa de liqdo non pōt, sed de dubio vide p̄ Co. ca. cxiij. in ij. dubio. Et ad trāsigēdū suffi cit gn̄ale mādatū cū libera: ergo ēt ad cōpromittēdū: qa est q̄dā trāsactio. vide ſ. in l. transactionis. quia ibi scripsi. Adde tamē ꝙ facta semel & concluſa ratione cū eis, si cōfiteātur aliquid nō debet amplius retractari, vt ibi p̄ Coñ. i ij. dubio. habes in l. bñ à Zenone. de quadri. præscr. ad Bar. An aūt tutor vel curator possint cōpromittere de iure vel de facto in arbitratorē in causa pupilli, vide Ias. in l. iurisgētium. §. hodie. in pen. & fi. colū. ff. de pact. Et ibi etiā qd si stet statutū ꝙ debeat fieri cōpromissum. ꝙ tūc possit. Idē in hoc tenet Boloñ. in addit. ad cōsil. xlvij. Ioā. de Ana. Itē qd licet isti administratores habeāt mādatū cū libera à l. qd tñ debilius sit illud mādatū q̄ si haberet cū libera ab hoīe. vide Ias. in l. j. in v. no. ff. de of. pc. Cæ. De tutore ēt & curatore qūo possint trāsigere vel cōpromittere, & an decretū vide Ias. in l. ij. in ij. no. ff. de offi. eius. Et habes ad Bart. in l. magis puto. §. ne posim. ff. de reb. eor. & alia, qūo possint tutores vel curatores de bonis minorū dispōnere. Itē ꝙ isti administratores siue publici siue priuati, quantūcunq; habeant amplam potestatē, licet possint transigere de debito non liquido, tamē ꝙ nō possint cōpromittere, voluit Ang. in l. raptores. C. de epi. & cle. vbi assignat rationē differētiæ. Sed vide Ias. ibi in prin. reprobātē & Alex. in l. de fideicōmisso. ſ. eo. Et de prælatis ecclesiæ an possint cōpromittere vel trāsigere, vide quæ dixit Barb. in c. j. in ij. col. extra depo. Abb. in consil. xxxvj. in j. vol. in c. cōtingit. de trāsac. Barba. in consi. vij. in j. parte. in ij. colū. Et de curatore dato bonis quòd possit facere compromissum requisitum à statuto, vide De. cōsi. xxij.

1 ☞ *Pecunia data ob transactionem, quando ab ea de uoluntate partium receditur: repetitur condictione sine causa, uel ob causam.*

2 *Transactio, quando ab ea receditur partium consensu, tollitur ope replicationis.*

3 *Si prima actio est sublata per Aquilianam stipulationem, uel acceptilationem, & recedatur à trāsactione: qua actione postea agatur.*

4 *Ratio, quare per consensum partium lata sententia super eo, super quo semel est iudicatum, non ualet: sed ualet super eo, de quo est transactum.*

℣ P. P A V. P.

2 ¶ Circa veritatẽ huius glo. an & qũo per pactum poſsit renunciari ſententiæ, vide omnino Fel. latè in c. inter monaſteriũ. in viij.col.ĩ j.limitatiõe.

5 Quando receditur à tranſactione, an actor debeat redire ad priſtinam inſtantiam, an uerò de nouo inchoare.

SI diuerſa. Cõſenſu partiũ põt à trãſactiõe recedi: & ad cauſam rediri.h.d. Dicit hic: æquitas ratio ſuadet, vt refuſa pecunia, &c. Quęro, quo iure petam mihi reddi pecuniã. Dic ꝙ per condictionẽ indebiti: vt ff. de condi.indebi.l.eleganter.iij.reſponſo. Mihi † videtur quòd
1 debeat agi cõdictione ſine cauſa, vel ob cauſam. Nã condictio indebiti habet locum, quãdo datur ob cauſam falſam de prętęrito. Cõdictio ob cauſam habet locũ quando datur ob cauſam de futuro, quæ nõ ſequit: vt l.dedi.de condi.ob cau. ſed hic fuit datum ob cauſam de futuro: vt à lite deſiſteret: ergo &c. Quæro, ſecũdò dicitur hic, quòd cauſa ex integro agitur: quæro an
2 ipſo iure, vel ope replicatiõis † tollatur trãſactio per cõſenſum partiũ. gl. dicit, & bene, ope replicatiõis: vt l. ſi vnus. ff. de pact. §. pactꝰ. Quæro, ꝙd ſi prima actio fuiſſet ſublata ipſo iure per
3 † Aquilianã ſtipulationẽ, & acceptilationẽ. Prima gl. arguit qđ poſsit agi antiqua, ſi à trãſactione recederetur: vt l. ſiue. j. eo. In cõtrariũ facit d.l. ſi vnus. §. pactus. Finaliter determinat, quod debeat agi antiqua vtili: arg. j. ſi aduer. tranſact. l. j. & l. fi. ſed il læ leges nõ videtur aliqd facere. Nã ibi fuit cõceſſa reſtitutio in integrũ, quæ omnia in priſtinũ ſtatũ reponit: merito datur vtilis. hic verò pars ſua ſpõte à trãſactione recedit: vnde eſt qd ſibi imputet. & ex iſto per quod à tranſactione receditur, non poteſt reſtaurari actio ſemel extincta: vt d.l. ſi vnꝰ. §. pactus. & ita tenent multi doctores. Ego iſtam materiam dixi anno in l. pupilli. §. j. de ſolu. qui tex. videtur prima facie probare opi. gl. hic poſitam. Mihi tunc videtur ſic dicendum: Quandoq; per trãſactionem actio prima tollitur, & eſt ſublata ope exceptionis: & tũc ſi à trãſactione receditur poteſt agi prima actiõe: & contra exceptionẽ dabitur replicatio: vt hac l. & hic no. in prima parte glo. Quandoq; tollitur actio ipſo iure. & hic aduerte. quandoq; illa actio ſublata non poteſt per cõſenſum partiũ reſtaurari: vt obligationes ex delicto, vel quaſi: & tũc ſi à trãſactione recedetur, agetur prima vtili. hic eſt caſus in d.l. pupilli. §. de ſolu. quicquid ibi dicat gl. nam ibi loquitur de actione quæ cõtra magiſtratum dabatur: quæ cùm eſſet ex delicto, vel quaſi, per pactũ fuit ipſo iure ſublata. Si verò poteſt conſenſu partiũ reſtaurari: tũc debet agi cõdictione ob cauſam, vel ſine cauſa, vt ſe in priſtinam obligationẽ reponat: vt l. ſi quis accepto. de condict. ob cau. & quod ibi nota. Ita debes intelligere
4 hanc gl. Quærit gloſ. quæ eſt ratio † quod per conſenſum par-
2 tium [a], lata ſententia ſuper eo quod ſemel iudicatũ eſt, non valet: ſed valet ſentẽtia lata ſuper eo, de quo trãſactum eſt, vt hic. Glo. reſpondet: quia tranſactio deſcendit ex cõſenſu partium: in ſententia ſecus. & vide gloſſ. quam nota bene. Hic intendo
5 quærere, quando † receditur à tranſactione, vtrũ actor debeat redire ad primã inſtantiam: an verò inſtantia debeat inchoari de nouo. Et ꝙ ad primã redeat, videtur probari in l. ſiue apud acta. j. eo. quod debeat inchoari de nouo, videtur tex. hic dum dicit, cauſam ex integro agi. Pro hoc facit ſ. e. l. cùm mota. vbi per tranſactionẽ perimitur inſtantia, & omnis eius effectus. Si enim nõ periret ipſo iure, querela præparata ipſo iure ad hæredes tranſiret. ſed ibi dicitur cõtrarium: nec poteſt inſtãtia perempta conſenſu partium reſtaurari: quia à mero conſenſu partium non dependebat. dubito, ideo non determino &c.

Noua additio.

SI diuerſa. A tranſactione poteſt recedi per cõſenſum partiũ hoc dicit, dicitur hic, refuſa pecunia. Quærit glo. qua actione repetitur pecunia. Gloſ. concludit ꝙ cõdictione indebiti. Aduertatis: qa cõdictio indebiti reſpicit falſam cauſam de præterito: vt l. damus. de cõdi. inde. quod no. & in caſu noſtrę legis: qa fuit datum ob cauſam de futuro: quæ cauſa reuerſa eſt ad non cauſam, per conſenſum partium. & ſic eſt dicendum ſecũdum docto. quod competit condictio ſine cauſa. Quærit gl. an poſſit agi ope replicationis, an ipſo iure. Dic vt in gl. per legem, ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. Item quærit gl. quid ſi actio erat ſublata per acceptilationem: nunquid habeat locum iſta lex. Glo. arguit pro & cõtra: & reſidet in hoc, quòd poſsit agi prima actione vtili: vt l. j. & fi. infrà, ſi aduer. trãſa. Aduertatis: quia leges illæ loquũtur in materia in integrum reſtit. quæ reſtitutio omnia ponit in priſtinum ſtatum: vt d.l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de mino. & ideo nimirũ ſi ibi agitur vtili actiõe. quidã approbant d. glo. ſed poſſent eam tollere per l. pupilli. §. j. ff. de ſol. Vel melius dic: Aut prima actio erat ſublata per exceptionem tũc poteſt intentari prima: & ſi opponatur exceptio trãſactionis, poteſt replicari, quòd hoc procedit de cõſenſu partiũ. Et ita videtur ſentire glo. quę incipit: vt & ff. de ſol. Aut actio ipſo iure erat ſublata: & tũc aut eſt talis quæ poteſt reſtaurari per cõſenſum partium: & adhuc poteſt agi prima actione. Et ſi opponatur exceptio, replicabitur. aut non poteſt reſtaurari per cõſenſum partiũ: & tũc poteſt habere locũ ratio huius gl. quod agatur vtili ex æquitate. Et ita debet intelligi l. pupilli. §. j. quæ loquitur de actione deſcendente ex delicto contra magiſtratum. Item glo. quærit, quæ ſit ratio differentiæ, quòd ſententia contra ſententiam non valet ex conſenſu partium, contra tranſactionem ſic. Dic vt in ea. Bart.

1 ☞ *Interroganti turpiter, & malè, quando ſit curialiter reſpondendum.*
2 *Actio in rem quando tollatur per acceptilationem.*
3 *Si unum debetur, & aliud promittitur, quando fiat nouatio.*

IN reſponſum. Breuiter dicit: Tranſactio facta per Aquilianam ſtipulationẽ, & acceptilationẽ, omnem tollit, etiam in rem.
1 h.d. Nota quòd ille † qui interrogatur malè, debet curialiter reſpõdere. Simile in l. pẽcibꝰ. de impu. & alijs ſubſit. Secundò no. qđ acceptilatio perimit omnes alias obligationes perſonales in rem, & miſtas. Opp. ad primum quòd debeat reſpondere ruſticè: vt l. Domitius. de teſt. Solu. Dicũt quidã: ibi fuit Iuriſcõſultus, qui fortè fuit quidã ruſticus ſuperbus, ꝓpter ſcięntiã effectus: hic fuit dominus Imperator, qui ſemper eſt curialis. ſed etiã quãdoq; Imperator reſpondet ruſticè: vt l. mercalem. de cõdi. ob tur. cau. Breuiter, turpiter & cõtra bonos mores interroganti, turpiter eſt reſpondendum: vt d.l. mercalem. Sed quando interrogatio non eſt cõtra bonos mores: tũc aut fit ab eo cui poteſt imputari indiſcreta interrogatio, vt à quodam aduocato: tũc poteſt turpiter ei reſponderi: vt d.l. Domitius. ſed ei cui non poteſt imputari indiſcreta interrogatio, vt mulieri, vel ruſtico: tũc debet ei curialiter rñderi: vt hic d.l. precibus. †
2 Oppo. per acceptilationẽ tollitur tantũ obligatio inducta verbis: vt ff. de accep. l. an inutilis. §. acceptũ fieri. ergo actio in rẽ nõ poteſt tolli. Gl. reſpõdet: certè hic fuit actio in rẽ, prius in Aquilianã ſtipulationẽ deducta: vt Initi. q. mo. tol. ob. §. eſt autẽ. & de accep. l. & vno. §. j. Sed tũc inſiſto: quomodo actio in rẽ poteſt in ſtipulationẽ deduci: cũ nemo rẽ ſuam ſtipulari poſsit: vt ff. de verb. obli. l. nemo rẽ ſuã? Reſpõdeo, ſtipulabitur pretiũ. Ita videt velle dicere gl. Sed tũc inſtat quomodo tũc fiet nouatio, cũ pretium non erat in obligatione? Gloſſ. in d. §. eſt autem. dicit quòd pretiũ nõ erat debitũ, ſed quaſi debitum. Pro hoc facit l. ſi ſeruum. §. effectus. & quod ibi not. in gl. ff. de verb. obli. Item contra hoc inſtatur: quando vnum debetur, † & aliud promittitur, non fit nouatio: vt l. fundũ Cornelianum. ff. de nouat. reſpondeo, illud eſt verũ quod non fit tacitè: ſed ſi agatur expreſsè, bene fit nouatio. Ita loquitur hic.
3

Noua additio.

VT reſponſum. Acceptilatio tollit omnem actionẽ, etiã realem, vel miſtam. Nota primò in hac lege videlicet quòd ſi fiat poſitio cõtra te, & ſit obſcura: reſpondere potes per hãc l. vt reſponſum habere poſsis, declara poſitionem tuam, vt hic. dum dicit ineptè quærenti, benignè reſponde. Sed oppo. de l. Domitius. ff. de teſta. Sol. in dicto cõtrario ineptè interrogabatur: ideo fiebat ineptè reſpontio: qa interrogãs erat fortè peritus: Imperator, qui eſt curialis, aliter reſpondebat. Item dicitur hic, quòd acceptilatio tollit omnẽ actionẽ etiam realem contra de lege, an inutilis. §. acceptum. ff. de accepti. Sol. quod fuit deductum in Aquilianã ſtipulationẽ id, quod groſſo modo diceretur deberi per actionem realem: & poſtea fuit ſecuta acceptilatio. Sed contra oppo. de l. nemo. ff. de verborum obligat. & de l. ſcire debemus. §. fina. eod. titu. ſolue vt ibi. Barto.

Statu

a ☞P. P A V. P. ¶ Cauſas circa iſtam l. cauſas. inquantũ dicitur ꝙ res iudicata tolli nõ põt ſine clauſula. nõ obſt. an valeat, vide omnino ad Bar. in l. idẽ Vlpianus. ff. de excu. tu. Iaſ. hic. vide etiã in iſta materia an trahaſ ad præterita in l. leges & cõſtitutiones. C. de legi. Itẽ circa iſtã materiã ꝙ ex quacunq; ptãte pleniſſima nõ intelligaſ data poteſtas vt deciſa reuoluat. Ita dñs Signo. de Homo. q. lxxx. vij. inci. ſic põſupponitur. Cõpoſt. in c. j. extra de reſcr. Ia. But. in auẽ. quas actiões. C. de ſacroſ. eccl. Ang. in l. ex impſecto in vna lec. C. de teſta. & circa materiã huius l. vi de Cepol. cautela ccxlij. Itẽ adde quòd ſi lex vel ſtatutum ſimpliciter ſe trahat ad põterita, non intelligiſ de põteritis, quæ ſunt b finita ſnia, trãſactiõe ſolutiõe vel præſcriptiõe. vide do. Franc. cõſi. ciiij. i vlti. col. Itẽ quã primũ eſt factũ cõpromiſſum res diſcaſ deciſa trãſactiõe, vide bar. cõſ. lxxxvj. Cõtrarium quòd nõ dicatur deciſa tranſactione, niſi ſecuto laudo, dicit d. Lãf. i trac. de arb. in vij. char. ỹ. vlterius. quæro quid ſi poſt cõpromiſſum. Et qũo arbitramẽtũ dicatur tranſactio, & qualiter, vide Bar. & quæ ibi addidi in l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod certo loc. & ſecuto laudo dicitur purificata conditio, ſub qua erat cõcepta tranſactio, & obligatio, q̃ inſurgit ex cõpromiſſo, nõ ex laudo: vide Com. in l. vnũ ex familia. in prin. in j. col. de leg. ij. Bart. in l. ij. C. vbi & apud quẽ in inte. reſt. poſt. Itẽ an lex vel ſtatutũ trahẽs ad ſe pręterita trahãtur ad pręterita deciſa trãſactiõe vel p̃ſcriptiõe, & an trahatur ad ea quæ i iudiciũ ſunt deducta & quod dicaſ finitũ qd per p̃ſcriptionẽ, vide latè Com. conſil. clix. inci. in dubiũ vertit. i j. & ij. col. Et ibi etiã quòd vbi verba ſunt clara, ꝙ trahantur ad præterita. Et ibi etiã quòd pẽdẽtia iudicij principalis nõ ipedit trahi ad pręterita, ſed pẽdẽtia appellationis ſic. et ibi ẽt arguit à l. ad reſcriptũ pricipis in iſta materia: licet in inferiore à principe ſecus eſſet: qa ẽt ſi vellet expreſsè, non poſſet per reſcriptum ſuum circa pendẽtia vel præterita præiudicare.

☞ *Statutum dicens ꝙ habeat locum in præteritis & futuris, ꝙ non cõprehendit cauſas tranſactione deciſas.*
Lis ꝙ dicatur tãtũ poſt lit. cõte. cauſa uerò antè. & poſt.
Tranſactio ꝙ poßit fieri ante litis conteſta.

a CAuſas. [a] Habuiſtis ſimile j. ſen. reſcin. non poſ. l. fi. & ibi induxi vobis ad quęſtionẽ de ſtatutis, quę dicunt, ꝙ hoc habeat locũ in præteritis, & futuris: ꝙ nõ extẽdunt ad cauſas trãſactiõe deciſas [b] †tenẽ mẽti ꝓpetuò. Quæro, quę differẽtia eſt ĩter cauſam, & litẽ [c]. Gl. vacillat: finaliter determinat ꝙ cauſa dicatur poſt litẽ cõteſtatã, lis ante, & poſt. Vide gl. & no. eã. Simile no. ĩ l. j. circa prin. ff. de teſti. Ego puto †ꝙ lis dicaſ tantũ poſt lit. cõteſta. cauſa verò cũ ſit nomẽ gñale, añ & poſt. Et hoc vĩ innuere tex. in auẽ. q ſemel [d]. qũo, & qñ iudex. & eſt exp̃ſſum extra, de verb. ſig. c. ex parte veſtra. Quæro ergo [c], an añ li. cõ. valeat facta tranſactio. Quidã dicũt quòd nõ, quaſi nõ ſit lis. Contrariũ †eſt veritas: quia nõ requiriẽ ꝙ ſit lis, ſed ſpereſ: vt l. ij. ſ. e. & ibi no. Itẽ quęro, nũqd valeat tranſactio poſt ſnĩam. Dic vt l. poſt rẽ. ff. e. & l. elegãter. §. ſi poſt. ff. de cõdi. inde. Quæro, quid ſi ſtatutum, vel reſcriptum dicit, non obſt. l. cauſas. Certè dic vt dixi in l. fina. ſ. contrarius, vel vti. publ. & vide ibi [f] &c.

b 1 d e 2 3 f

Additur nouiter.

CAuſas vel lites. Cauſa per tranſactionẽ finita nõ reſcindiẽ per pactũ, multò minus per ſtatutũ: vt hic, & l. fi. j. ſent. reſcin. non poſ. & ibi dixi. Quærit gl. quę ſit differẽtia inter cauſam, & litẽ. Gl. ponit duas, vel tres opi. & reſidet in hoc, ꝙ cauſa dicaſ poſt lit. cõte. lis ſit nomẽ gñale. tã ante litẽ q̃ poſt. Si dictũ gl. eſt verũ, eſt not. ad quæſtionem: Pone, dictat ſtatutũ ꝙ ſi aduocatus ſe abſentet pro aliqua ambaſiata cõmunis. debeat ſuperſederi in illa cauſa. aduocat [g] ſe abſentauit ante litẽ conte. debet ne ſuperſederi in illa cauſa? Secundum glo. iſtã dic ꝙ non: quia ſtatutũ loquitur in omni cauſa, quæ eſt poſt lit. conteſ. Sed videẽ quòd glo. poſsit reprobari per auẽ. qui ſemel. infrà quomodo & quando iud. & c. ex parte veſtra. extra de verb. ſig. vbi habetur ꝙ cauſa [f] dicatur ante litis conteſ. & poſt: & lis poſt conteſt. Item quærit glo. nunquid poſt ſententiam valeat tranſactio. Dic ꝙ non: vt in fi. gl. quæ eſt vera: Niſi eſſet appellatũ, vel reuocaretur in dubium, vtrũ eſſet iudicatũ necne: vt l. poſt rem. ff. eod. Item quærit glo. quid ſi in reſcripto contineatur, non obſtãte tali lege. Gl. dicit, ꝙ valet reſcriptum. De materia huius gl. vide in l. fi. ſ. ſi contra ius vel vtili. publi. Signa iſtam glo. quia eſt valde no. Barto.

g

☞ *Clauſula, rato manente pacto in tranſactione.*
Iuramentum, habet uim clauſulæ, rato manente pacto.
Ille, contra quem competit unũ remedium, ad plura alternatiuè, habet electionem: ſecus quãdo plura remedia alternatiuè: quia tunc electio competit actori.
Pœna, & res, qũ poßit peti: ſi opponitur de trãſactione.

f CVm proponas. Breuiter dicit ſic: põt, quod eſt datũ repeti, & exceptio opponi, ſi in trãſactione ſit appoſita clauſula, rato manẽte pacto. aliàs exceptio tãtũ opponitur. h. d. No. quod dixi in ſummario de eo quod dixi †rato manẽte pacto. Aduerte, opp. ff. de pac. l. reſcriptũ. §. j. So. ibi nõ fuit appoſita clauſula, rato manẽte pacto. Secũdò op. j. eo. l. ſi quis maior. So. ibi iurauit nõ cõtra- 2 uenire, qd̃ iuramẽtũ habet †vim illi [g] clauſulæ, rato manẽte pacto. Tertiò op. j. eo. l. vbi pactũ. ſol. Ibi prima actio fuit ipſo iure ſublata: vnde exceptiõi nõ eſt locus. repetet ergo data: & illa nõ poterit agere, non propter exceptionis obſtaculum: ſed quia actionẽ nõ habet. Quæro: dicit hic, ꝙ ſi nõ eſt dictũ, rato manẽte pacto: ꝙ habet exceptionẽ. Quæro, quid ſi vult exceptionem omittere, & data repetere: an poſsit. Text. hic innuit, ꝙ nõ. contrariũ eſt verũ: vt ſ. eo. l. ſi diuerſa. Sed tũc quæro, cuius erit electio: an opponaſ exceptio, vel datũ repetatur. Gl. videſ dicere ꝙ ſit electio rei. Breui 3 ter †aduerte: Qñq; quis habet vnũ remediũ, quod cõpetit ad plura alternatiuè: & tũc eſt electio debẽtis. hoc eſt eius, contra quẽ iſtud remediũ intẽtaſ: vt l. plerunq;. §. fi. de iure dot. & in c. in alternatiuis. de re. iur. lib. vj. Quãdoq; cõpetunt plura remedia alternatiuè: tũc ſemper eſt electio eius cui cõpetunt. vt l. quod in hęredẽ. §. elige re. de tribu. actio. ita in propoſito: hic reo competunt plura remedia, ſcilicet exceptio, & dati repetitio.

Noua additio.

g CVm proponas. Ab eo, cui trãſactio eſt facta cum clauſula, rato manente pacto: ſi veniatur contra tranſactionẽ, poteſt opponi exceptio: & etiam data poſſunt repeti. ſecus ſi dicta clauſula non ſit appoſita. Oppon. contra primum de l. reſcriptum. §. j. ff. de pact. Solue quòd ibi non fuit appoſita dicta clauſula, rato manẽte pacto: ſed in primo dicto huius l. ſic. Item oppo. de l. ſi quis maior. infrà eo. Sol. quòd illud procedit in odium periu-

c ¶ Quæro ergo. Quod dicatur ante lit. cõteſt. facit c. forus. de ver. ſigni. l. fi. §. illud. de temp. appel. vbi cauſæ imponitur exordiũ per citationem. facit c. inter cæteras. de reſcrip. col. ij. de li. obl. Vide in c. j. vt lite nõ cõteſt. & ibi dixi. & vide Bar. conſi. ſuo ccvj. incip. quæritur. quãdo dicit in cã finita. Lud. Ro. in cõſil. ccxlvj. & põdera c. ex parte. in ver. mota. de ver. ſig. Ang. in cõſil. cxc. faciat. c. j. de iudic. Andre. Barba. ¶ Vide ibi. Adde gl. in authẽ. hoc inter liberos. C. de natu. libe. & in authẽ. qui. mo. na. effi. ſui. §. vlt. & in l. j. C. de col. do. lib. x. & in l. ſi ita ſcriptũ. de lega. j. & in l. diui. de iur. codic. per Bar. in extraua. in verbo, nõ obſtantibus. & in l. ſciendũ. qui ſatiſda. cog. dum alleg. gloſſ. in auẽ. de hære. ab inteſta. circa finem. per Cyn. & Bald. in l. ſancimus. j. de teſt. Bal. in l. humanum. ij. de legi. & j. ſen. reſ. nõ poſ. in l. impetrata. & l. item lapilli. ff. de rer. diuiſi. & in l. dudum. j. de cõtrahẽ. empt. & in auẽ. nauigia. j. de fur. Ang. in l. oẽs. j. de præſc. xxx. ann. Iac. de Bel. in auẽ. de te. impe. Io. and. in regu. quod ſemel. de reg. iur. ĩ vj. Fed. cõſil. xlvj. & ccxxxiij. Cal. conſil. xj. Rot. nouiſ. deciſi. iij. Lap. allega. cv. Areti. xxv. q. ij. in ſum. Ioã. and. in c. j. de cõſti. & in c. j. de fi. preſ. & in c. j. de exceſ. prel. Lap. Abb. in c. ſi aliqbus. & ca. ſi propter tua. de reſcri. in vj. Specu. in titu. de inſtru. ædi. §. nunc autem. verſi. & ſcias. in titu. de reſcriptis præſen. §. ratione. ver. item quòd eſt contra ius. & Hoſtiẽ. in ſum. de reſcript. §. quas vires. Bal. conſi. xij. & duobus ſeq. lib. j.

¶ Quod cauſa. Et ꝙ cauſa dicaſ etiã ante litis conteſtat. adde Ro. in cõſi. ccccxij. & ibi Flor. in l. j. ff. de teſti. & Paul. de Caſtr. in conſil. ccc. in nouiſ. inci. gloſ. iuris ciuilis. & Ang. in cõſi. cxcv. incip. ordinamẽtũ factum. in ij. colũ. & ibi alleg. ex hoc probantem. in l. ij. §. ſinautẽ. j. de iur. cal. quem dicit meliorem de corpore iuris. Et quan-

[a] P. quæ ſen. reſcin. non poſ. l. fi. & ibi induxi vobis ad quęſtionẽ de ſtatutis, quę dicunt, ꝙ hoc habeat locũ in præteritis, & futuris: ꝙ nõ extẽdunt ad cauſas trãſactiõe deciſas. [b] P. ꝙ lis dicaſ tantũ poſt lit. cõteſta. [c] P. ꝙ lis dicaſ tantũ poſt lit. cõteſta. [d] P. qũo, & qñ iudex. [e] P. ex parte veſtra. [f] P. ꝙ cauſa dicatur ante litis conteſ. [g] P. ſuperſederi in illa cauſa.

do verbum cauſa, & verbum quęro, vt lis, vel controuerſia, proferatur à lege, vel ab homine quomodo capiantur, vide per eundem Barto. & ibi latè Alex. in l. amplius non peti. col. iij. ff. rem ra. habe. & do. meum Soci. in conſi. ccxlij. col. vj. ver. reſpondetur etiã. in ij. vol. Et adde quòd opi. Bar. hic ſequitur etiam Lanf. de Brix. in ſuo tract. de arbi. in vlti. parte. q. xij. col. ij. & vltra omnes & prædi. Adde ꝙ dũ tex. dicit cauſas intelligiſ de criminalibus. & lites, de ciuilibus. Ita Io. Fab. in l. cũ clericis. ſ. de epiſ. & cle. dicit, ꝙ appellatione cauſarum non veniunt criminales. Et ſic infert ꝙ ſi datur cognitio cauſarum alicui, ꝙ non dicuntur commiſſæ cauſæ criminales. Sed tu de hoc quando cauſarum appellatione veniant etiam criminales: vide tex. in c. j. in fi. de iur. cal. & Car. in Cle. j. q. xviij. de offi. vic. & eundem in cle. ij. q. iij. de procu. qui videtur contrarius.

☞P. P A V. P. ¶ Et litem. vide Ro. conſi. ccccxij. Ang. conſi. ccxj. inci. domina Gulielmina. in ij. col. Feli. in c. ſuper quæſitis. in prin. in penul. col. de offic. delega. Barba. in c. de cauſis. eo. tit.

☞POMATES. ¶ Qui ſemel. Vide ad hæc Imo. conſi. cxxxiij. colũ. fina. & Barto. in c. de cauſis. de offic. deleg. in prin. & Alex. conſi. xcvj. col. ij. vol. ij. vbi dicit meliorem de corpore iuris. Et quan-

a ¶ Et tunc vtrunque poteſt peti. Adde tu vltra alios hic ſecundum do.meũ.d. Fran. de Pepio. de Florentia hic. & intellige hoc verum quando clauſula prædicta eſt appoſita,& venit ad fauorem adimplẽtis contractum: quia in eius præiudicium nõ operatur ſi ipſe nolit. Ita dicit Bart.in l. cũ pater. §. libertis.ff. de lega.ij.& Anto.de But. in c.dilecto. col. ij.de arbi.& in ca. cũ inter.el ij.de elect. & de text,in l.ij. vbi domino voluntate. j. de iure emp. Et pro hoc adde tu domi. Phili. Cor.in cõſil.lj. col.iij. verſicu.nec obſtat, ſi eſt adiecta clauſula, in prima parte. vbi refert ita ſe cõſuluiſſe & idem tenet Aret.in conſ.xiiij.colũ. xvj.in prin.& alleg. Bart.in d.§. libertis. & de effectu clauſulæ, rato manente pacto, vide eundem d.Pe.Philippum Corn. in conſil. xl. in ij. volu. & ibi etiam de clauſula qui pœna ſoluta,vel non. Et vnũ not. de dicta clauſula, quod dicit Bal.in addi. Spe.in ti. de locato. ver.quid ſi pœna legalis. videlicet,q̃ appoſita in cõtractu non operatur niſi ſemel quod intelligere, niſi eſſet appoſitum quod toties cõmitteretur, quoties &c. quia tunc verificatur in duabus vicibus.Ita Rom.in rub. de arbi.colum.xx. & Specu.in ti. de arbi.§. ſequitur. vide tamen Bald. in contrarium in l.ij.columna x.j. de his quæ pœ. not. Aduerte quod Bartol. in hac l. tranſigere. arguitur de contradictione. Sed in quo articulo. & pro ſaluatione Bart. vide concordiam quam poſui ad l.ſi marit⁹. §. ſi negauerit.ff.de adul.

P. P A V. P.

b ¶ Tranſigere.An diſpoſitio huius legis habeat locum de iure Canonico, vide Ro. ſingul.lxxix.incip. tu audiuiſti. Item nota quod in caſibus. in quib⁹ de crimine nõ eſt licita tranſactio, non eſt etiam licitum compromiſſum facere.vide Alexan.cõſil. lxxxij.ad finem. Item quid debeat facere tranſigens vel paciſcens vt euitet infamiã vide Cepol. cautela ccv.Itẽ not. quod licet ſuper adulterio nõ poſsit tranſigi, tamen ſuper eo poteſt fieri pax:& quod debeat fieri cũ marito non cum vxore, vide Bar.in conſil.clxx.Itẽ

rantis. Item oppo.de l.vbi j. eo. Sol.quòd ibi actio fuit ſublata ipſo iure. per acceptilationem:& ideo agi non poteſt: ideo pœnam ſoluit,& reſtituit data. Quæro,dicit in fi.huius legis quòd competit exceptio, non repetitio datorum.ſed quid ſi ipſe nõ vult exceptionẽ opponere, ſed data repetere,nũquid poteſt? Tex.videtur dicere q̃ non. Tu dicas quòd ſic, per l.ſi diuerſas.§. eod. Non ob.iſte tex.quia opponere exceptionẽ, & repetere data nõ competunt ſimul:ſed alterum debet eligi.Sed quęro in cuius electione eſt? dic q̃ eſt in electione
4 repetentis. †Solent quærere doc.ſi oppo. de tranſactione, vel alio pacto nudo nunquid poſsit peti pœna & res:dic aut loquimur de pœna legali,aut conuẽtionali. primo caſu ſic:vt l.ſi pro fure.§.j.ff. de condi. fur. Aut eſt pœna quę ſuccedit in loco cõtẽptus arbitri. de quo remitto ad l. ſi quis rem.& quod ibi no.ff.de arbit. De ſecũda pœna dic, quòd aut ſuccedit loco intereſſe particularis:& tũc res & pœna poteſt peti:vt l.traiectitiæ.§.fi.de act.& ob.Aut ſuccedit loco totalis intereſſe:& tũc aut incõtinenti eſt appoſita clauſula, rato manẽte pacto:& tũc vtrũq; põt peti[a] : vt l.& poſt rẽ ff.eo.& hic ſi nõ eſt appoſita dicta clauſula,tunc non poteſt peti res, & pœna:ſed altero debet eſſe contẽtus.l. reſcriptum.§. ſi pacto.ff.de pact.ſi tamen pœna eſſet minor,poſſet agi ad reſiduũ illi⁹. quod quantitas excedit pœnam:vt l.ſi quis à ſocio.ff. pro ſocio.l.prædia.ff.de act.em.& vide qđ ibi no.circa hoc. Et omnia prædicta vera, vbi non eſſet appoſitum iuramentum,tũc quid iuris,ſi fuerit appoſitũ,videbitis in l. ſi quis maior.j.eo.Barto.

1 *Tranſigere de cauſa capitali,quare poßit, & ad quẽ effectum.nu.7.8,& 9.*
2 *Super adulterio quare non admittitur tranſactio,& quã do tranſigi poßit.nu.13.*
3 *Tranſactio ſuper criminibus, in quibus pœna ſanguinis non ingeritur,quare non poßit fieri.*
4 *In actione falſi quare permiſſa ſit tranſactio.*
5 *Crimen fal.eſt opprobrioſius criminibus quæ ſunt in mũdo ſecundùm mores noſtros.*
6 *Aduerſatiua autem,aduerſatur ad factum,& ius.*
10 *In accuſationibus,in quibus agitur aduindictam publicã, an ſit locus delationi iuriſiurandi.*
11 *Inter pactum,& tranſactionem quæ differentia ſit.*
12 *Super crimine raptus,quòd poßit tranſigi & paciſci.*
14 *Trãſigi,vl paciſci ſup crie priuato q̃n poßit.& n.16.17*
15 *Inquiſitio non eſt ius deducendi in iudicio,ſed quidã modus in iudicium deducendi ius alijs competens.*
18 *In priuatis criminibus an ſit in poteſtate partis facere q̃ non ſit crimen.*
19 *Si fiat tranſactio ſuper criminibus prohibitis,reus habetur pro confeſſo.*
20 *Pactum in criminibus publicis,quando ualeat.*
21 *Dicta in præcedẽtibus,intelligũtur i ſequẽtibus repetita.*
22 *Mandantes fieri falſum,an poßint tranſigere.*
23 *Pax ſuper adulterio quãdo poßit fieri,ut deducatur pars condemnationis ;propter pacem ex beneficio ſtatuti: q̃ ſufficiat habere pacem cum marito.nu.24.*

b Tranſigere. [b]Hęc lex eſt ſubtilis, & ſingularis:& tractat materiã vtilẽ.Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit vnã regulã permiſsiuã. Secũdò ponit exceptionẽ. Tertiò ponit regulã phibitiuã. Quartò ponit exceptionẽ:ptes patẽt i lra.q̃ nõ eget ſummario:qa gl.vltima ponit duos verſus, ex qbus ſummatur hæc lex quos no.Notabilia ſunt clara. Ve

niamus modò ad declarandũ materiã noſtræ l.ſpecialiter videamus ratiões huius l.
1 † Quæ eſt ratio quod de crimine capitali
c licet trãſigere[c].Gl. dicit,q̃ cuilibet eſt licitum redimere ſanguinem ſuũ:vt l.j.ff.de bo.eo.qui mor.ſibi cõſci. Hoc dicit gl.ſup verbo,prohibitum.poſt prin.Iſta ratio cõcludit in reo.ſed ex parte actoris quæ eſt ratio. Rñdeo,eadẽ.nam cũ de iure cõmuni ſi ipſe accuſator nõ probaret:puniretur eadem pœna,qua reus accuſatus eſt:vt l.fi.j. de accu.& ideo iſto metu,etiã ex parte accuſatoris,permittit trãſactio quo ad iſtam pœnam capitalem euitandam,non quo ad
d alia:vt j.dicam.Secundò,quæ eſt ratio [d] q̃ ſuper adulterio nõ permittitur trãſactio.
2 Glo.non dicit.† Quidã dicũt,q̃ adulteriũ eſt maius crimẽ:quod non eſtverum:quoniam grauius eſt homicidiũ,parricidium, & ſimilia. Alij dicunt hoc eſſe,quia Imperator eſt amator caſtitatis:vt in authen.de leno.circa princi.Iſta ratio non concludit: quia in hoc idẽ eſſet in inceſtu,& ſtupro, c quod in adulterio.ſed hic in adulterio tantum dicitur. Alij dicũt,quòd iſtud eſt propter frequentiã delicti:vt multis graſſantibus locus ſit exemplo:vt l.aut facta.in fi. ff.de pœnis.Et ita dicebat Pe. Nos poſſumus dicere quòd ex parte accuſatoris eſt ratio:quia ſi pecuniã accipit pro comperto ſtupro,ſiue vt adulterium celaret,puni
d tur pœna l.Iul.de adulte.vt l.auxilium.in fine.de minori.vnde accipiẽdo pecuniam, vt deſiſteret,incideret in illam l. Ex parte rei ſit ratio,frequentia delicti huius. Ter-
3 tiò quæro † quæ eſt ratio in alijs criminibus quæ pœnam ſanguinis non ingerũt.Breuiter ratio eſt,fauor publicæ vindictæ:qa rei publicæ expedit vt maleficia nõ remaneant impunita:vt l.ita vulneratus.ad legẽ.Aqui.& l.li-
4 citatio.§.quòd illicitè.ff.de publi. Quæro,quæ † eſt ratio in actione falſi,quòd licet tranſigere.Gloſ.dicit:quia plerunque accuſatio falſi refertur ad pecuniariã æſtimationẽ.q.d.accuſatio falſi plerunq; fit propter priuatum commodum.Iſta ratio non eſt generalis,neque bona:nam idem hic: quod dicitur in publicis criminibus eſt in accuſatione priuata:vt infrà dicam. Præterea,iſta ratio nõ ſe extendit,quãdo falſum cõmittitur in rationibus publicis:& ideo dicendum eſt, vt dicebat quidam doctor Longobardus,qui fuit vocatus Hugolinus de Fontana,cuius dictum refert hic Cyn.quòd ratio eſt:quia condẽnatio iſta falſi,quanquã hominem non interimat vel pœnam san-
5 guinis non ingerat:tamen eum totaliter vituperat:quia† non eſt crimen in mũdo,ſecũdũ noſtros mores,ita opprobriosum: ideo in eo omnino eſt eadem ratio,quæ eſt in crimini⁹ ingredientibus pœnam capitalem. Ratio eſt,vt liceat honorẽ,& ſtatum redimere. Iſtæ perſuaſiones poſſunt dari,licet non vſquequaque neceſſario concludant. Et venio ad apparatum. Oppo.primò,quod hęc lex contineat ſuperfluũ:quia dicit tranſigere vel paciſci.contra primam conſtitutionem.§.quibus.Dicit gl.intelligo trãſigere ſcilicet,data pecunia:paciſci ſcilicet, gratis.hoc puto verũ:licet alij dixerint aliter,vt tãgitur in gl. magna,circa finem. Oppo.ſecundo,quòd hic malè dicit Impe-
6 rator:in alijs autem publicis &c.nam natura huius † dictionis autem,eſt vt aduerſetur ad factũ & ius:vt l.hoc amplius.§.de his autẽ.de dãno infec.& l.ſed & ſi lege.in princi.§.quod autẽ. de peti.hæred.& l.ij.& ibi not.ne quis eũ qui in ius vocat.&c. ſed hic non aduerſatur ad factum.nam ſuprà dixit de crimine capitali,& hic etiam repetit de crimine capitali:quia crimen capitale dicitur etiam illud,quod ſanguinis pœnã nõ ingerit: ſed ingerit pœnam ſeruitutis,vel amiſsionis ciuitatis:vt l.ij.ff. de pœ.& de bo.poſ.l.edicto.§.rei aũt capitalis.Gl.huius timore dicit,q̃ in principio dũ dicit,de crimine capitali:accipit ſtrictè,hoc eſt de eo q̃ ingerit pœnã ſanguinis ad literam:& tunc

limita & declara regulã huius legis vt per Bart.in j.q.per eũ diſputata.incip. Lucanæ ciuitatis. circa finem.Not.qđ de iure Canonico in cauſis ſpiritualibus nunquam eſt licitum deſiſtere pecunia accepta. Vide Bartolũ in tracta.differ.inter ius ciuile & cano.in j.colum. Quid aũt ſi aliquis promittat cẽtũ Titio ne eũ accuſet de morte patris ſui, an per hoc videatur aliquo modo fateri delictũ.vide Bald.in ca.j.§.iniuria.de pace iur.fir.in iiij.col.Item adde quod regula huius legis in cauſa miſta,qñ pars venit applicãda parti et pars fiſco, vide notabiliter Alex.cõſil.lxxxij. vol.j.ad fi.

c ¶ Trãſigere.Adde an ſtãte ſtatuto, qđ pro pœna capitali debeat condẽnari in mille,ſi quis tranſegerit vel pacẽ fecerit,commune debeat habere mille.Ioan.An.in addi.ad Spec.in titu.de accu.§.dicto verſi.ſed pone.

d ¶ Ratio. Dicit Pau. de Caſtr.qđ difficile eſt reddere rationem, niſi perſuaſiuã: vt p frequẽtiã delicti, vel fauore matrimonij.

bene

bene ſequit̃ illa aduerſatiua.& vide gl.ñ. Op.tertiò,& nũc intro gl.mag.& aduerte, qa illæ duæ primæ oppoſitiones reſpiciũt totã l.Nũc op.ad primã regulã tm̃ †:& vr̃ ꝙ de crimine capitali nõ liceat trãſigere:vt l.ab accuſatione.ff.ad Turp. Gl.dicit,licitum eſt tranſigere reo,vt redimat ſanguinẽ ſuũ:accuſatori nõ licet:quia incidit in Turp.vt l.cõtraria.& vide glo.ſup ver.prohibitũ.in prin. Vltramon.dicũt,ꝙ hic tex.loquit̃ generaliter tã ex parte actoris, ꝙ̃ ex parte rei. Nõ obſt.l.ab accuſatione quia ante inſcriptionẽ licitũ eſt trãſigere. ita loquit̃ hic. ſed poſt inſcriptionẽ factã, & fideiuſſorẽ datũ de accuſatione proſequẽda,nõ licet trãſigere:vt l.cõtraria. Et ita dicebat Pet. doc.cõiter tenẽt gl. aduerte:qa vr̃ mihi ꝙ ꝑ oĩa ſcripta intellectus hui⁹ l.nõ tãgat̃.fortè gl.habuit bonũ intellectũ.Pro cuius declaratiõe debetis ſcire ꝙ ĩ crimĩib⁹, ĩ qb⁹ nõ licet trãſigere: ſi accuſator deſiſtat põt iudex ex officio ſuo ſup eodẽ proceſſu ꝓcedere & diffinire: vt in l.ñ.j.de abo.Nũc ad ꝓpoſitũ dico,ꝙ in crimine capitali licita eſt trãſactio ex ꝑte accuſatoris, & ex ꝑte accuſati ꝙ̃ ĩpediẽdũ ꝓceſſum, ne iudex vlteri⁹ ſup eo ꝓcedat.& hic eſt caſus hic:qm̃ trãſactio ad hoc principal̃r ꝓponit̃,vt impediat ꝓceſſum:vt l.fratris.ſ.e.& ꝑ hoc accuſatus euadit pœnã,q̃ imponeret̃,ſi probaret̃ delictũ:& accuſator euadit pœnã capitalẽ,ĩ quã incideret,ſi in calũnia reperiret̃: qa iudex de hoc,de cætero non poterit cognoſcere.ita loquit̃ hic. Sed ſi trãſactio nõ eſſet ꝑmiſſa,remaneret proceſſus:& iudex ex officio ſuo poſſet procedere,& reũ cõdẽnare,vel accuſatorẽ: vt d. l.ñ.de abol.Nõ obſt.l.ab accuſatiõe.quã gl.allegat:qa fateor ꝙ accuſator incidit in Turp.cui⁹ pœna eſt pecuniaria:vt l.prẽuaricatio.in fi.ff.de præuari.tm̃ pœnã capitalẽ euitat.& ita debetis intelligere hic.& eſt fundamentũ toti⁹ materiæ noſtræ hic poſitæ.Quartò op.de l.q cœtu.§.fi.ad l.Iul.de vi publi.Sol.gl. †ꝙ ibi pactũ,vel tranſactio prẽiudicat paciſcẽti, nõ aũt alĩ accuſare volẽti:vt l.cõtraria.vide gl.ibi:itẽ nũquid &c. Alius ergo poterit de eodẽ crimĩe accuſare de nouo, & nouũ ꝓceſſum inchoare:ſup veteri procedere,nec ille iudex,nec illi trãſigentes,nec extrane⁹.Ita loquit̃ hic. ideo ꝙ̃ tũ eſt reſpectu illi⁹ proceſſus,& illi⁹ inſtãtiæ,ꝑiudicat oĩb⁹. Cõtra illud op. ꝙ etiã reſpectu actiõis,†ſeu accuſatiõis debeat alĩs præiudicare.l. præuaricatio.ff.de præuari. & ff.de iureiu.l.eũ q.§. in popularib⁹, Sol.gl. cõtraria loquit̃ in ſentẽtia,ſeu iureiurãdo iudiciali, qđ præiudicat oĩbus propter authoritatẽ iudicis: hic autẽ loquit̃ in trãſactiõe,quæ habet tãtũ partiũ cõſenſum.Vide glo.prout loquit̃ de ſnia,verũ dicit: qa nõ debet de delicto eiuſdẽ his ſæpius quærí:vt l.pe.in fi.nau.cau.ſta.prout loquit̃ de iureiu.hoc nõ eſt verũ ſimpl̃r.nã l.eũ qui.§.in popularib⁹.loquit̃ in actiõe populari,cuius cõmodũ eſt propriũ partis agẽtis poſt lit. cõte.
10 vt l.ſi cui.de ver.ſig.q̃ſtio noſtra loquit̃ in accuſationib⁹,†quę intẽtant̃ advindictã publicã,in qbus an ſit loc⁹ delatiõi iuriſiurandi,gl.tãgit in l.ñ.in prin.ff.de iureiur. & l.in bonæ fidei.j. de iureiu.Et ego dixi plenè in l.maritus.ff.de quæſt.Alĩ verò dicũt ad d.l.q cœtu.§.fi.ꝙ ibi loquit̃ in pacto:hic in trãſactiõe. quod nõ placet:quia etiã de pacto hic dicit,& j.dicã. Oppo.ad regulã.& aſſumo oppoſitionẽ factã in fi. gl.de l.iuriſgẽtiũ.§. ſi paciſcar.& §.ſeq.ff.de pac.Gl.dicit,ꝙ̃ illa lex diſtinguit̃ ꝑ iſtã: quia illa pacta cõtra Rẽpub.nõ valẽt. Fallit in crimĩib⁹, quæ ingerũt pœnã ſanguinis. vt hic. Alĩ dicũt:ibi loquit̃ in pacto: hic in trãſactione.& quod dicit̃ trãſigere, vel paciſci:intellígo
11 paciſci pacto nõ gratuito.& vide gl.in fi.Primò iſta ſo.†nõ eſt vera: quia quantũ ad impediendũ proceſſum eadẽ ratio eſt in trãſigente,& paciſcente,vt hic dicit̃.Quantũ ad alia,vtrũ quis habeat̃ pro cõfeſſo vel nõ:bene eſt differẽtia inter tranſigentẽ, & paciſcentẽ:vt l.furti.§.pactus.ff.de his qui not.infa,& j.dicã circa ſecundã regulã.His expeditis venio ad exceptionẽ.dicitur.excepto adulterio.cõtra.j.qui.ex cau. ſer. ꝑ præmio libertа.merue.l.pe.& reuertor ad ordinẽ gl.ſo.dicũt qdã, ꝙ hic deficit:ibi ſuppleat̃:qa etiã de crimine raptus nõ licet trãſigere.Ioã. fuit in cõtraria opi.ꝙ de crimine rapt⁹ liceat trãſigere,qđ probat per tex.l.cõtrariæ ibi:pactiõe trãſmiſſum &c. Et ſic appareret ꝙ trãſactio eſt ꝑmiſſa. Quidã mod.doc.dãnãt opi.Io.nã video ꝙ pater trãſigẽs de raptu puniẽt:vt l.j.ante fi.ff.de rapt.vir. ergo nõ eſt licita:qa ſi eſſet licita tranſactio,nõ mereret̃ pœnã: puto Io.bene dicere.primò,qa ceſſant rõnes quæ ſunt in adulterio.nã,vt ſ.dixi in adulterio eſt ratio ex parte accuſatoris:qa nõ licet accipere pecuniã, vt celet adulteriũ:imò incidit in l.Iul.de adul.hoc nõ reperit̃ in raptu.Itẽ erat ibi ratio,frequentia delicti:quia adulteriũ frequẽter cõmittit̃: ſed iſta ratio nõ eſt in raptu:quia rapt⁹ nõ
12 frequẽter cõmittit̃.Puto †ergo ꝙ liceat paciſci,vel trãſigi:vt l.q cœtu.§.fi.ff.ad l.Iul. de vi pub.& hæc l. quæ ſolũ adulteriũ excipit. Nõ ob.ꝙ pater trãſigẽs punit̃ qa, vt ſ.dixi,iſta trãſactio valet ꝙ̃ tũ ad impediẽdũ ꝓceſſum.ita loquit̃ hic, Itẽ ꝙ̃ tũ ad euitandã pœnã capitalẽ, ſi reperit̃ in manifeſta calũnia;ſed tanꝙ̃ deſiſtẽs puniet̃ minori pœna,ꝑ d.l.j.de rap.vir.qa ſicut in alĩs criminib⁹,trãſigẽs pœna Tur. punit̃. Op. ſecũdò ad iſtã exceptionẽ in auth. vt li. ma. & auiẽ.§.fi.Sol.quod ibi dicit̃,nõ refertur ad crimẽ adulterĩ;ſed ad alia capitalia cri
a mina.& iſta bona.Opp.ad iſtã [a] exceptio nẽ.in auth.vt nulli iudi.§.adulterã.poſito j.
13 de adul.auth.ſed hodie. Sol.Ibi licet †paciſci de adulterio poſt pœnã impoſitã: antè nõ.Quidã tm̃ dixerũt,ꝙ hodie ꝑ illã auth.licet indiſtinctè trãſigere de adulterio. nã nõ habemus expectare,id cui⁹ nihil operat̃ euẽtus:ſed poſt ſnĩam licet paciſci:ergo & ante.ſed illud placet:quia verũ eſt.ꝙ poſt ſnĩam licet paciſci & poſt pœnã impoſitã:vt in cõtrario:antè nõ. Op.ad idẽ.ff.de adul.l.ſi maritus.§.ſi negauerint. Gl.dicit,ꝙ ibi repudiauit,nõ aũt trãſegit,vel pactũ fecit.ibi gl.ſe multũ iuoluit ſolutiõe huius cõtrarĩ;breuiter illa lex põt habere duplicẽ itellectũ. Primò ꝙ intelligamus de repudiatiõe facta anteꝙ̃ inchoaret iudiciũ: tũc ad hãc l.nõ obſt.qa hic loquit̃ qñ iudiciũ erat inchoatũ. Itẽ põt intelligi poſt inchoatũ iudiciũ:tunc dico,ꝙ illa repudiatio nõ valet ꝙ̃ tũ ad impediẽdũ proceſſum. Ita loquit̃ hic:qa iudex poterit ſup eodẽ ꝓceſſu ꝓcedere:valet tm̃ ꝙ̃ tũ ad repellẽdũ accuſatorẽ,tanꝙ̃ ſuſpectũ:vt ff.ad Tur.l.q deſtitit.& j. qui ac.nõ poſ.l.accuſationẽ. Sum⁹ expediti de prima ꝑte &c. Venio ad ſecũdã regulã ꝓhibitiuã: & in hac ꝓcedo ꝑ modũ q̃ũnũ.Dicit
14 hic;in alĩs aũt publicis criminalib⁹ &c. †Quæro,qđ in priuatis crimĩnib⁹,an liceat trãſigi. Quidã dicũt ꝙ ſic:ar.hui⁹ l.à cõtrario ſenſu. Alĩ dicũt cõtra.qa de eis nõ põt cõpromitti; vt l. nõ diſtiguem⁹.§.Iul.ff.de arb.Pro hoc ẽt facit l.qm̃. & l. furti. §.pact⁹.de his q no.inf.Gl.diſtiguit,aut agit̃ ciuil̃r;& põt trãſigi,& paciſci.aut criminal̃r:& tũc ſec⁹.Et vide gl.Ia.bu.diſputauit iſtã q. & determiauit ꝙ ĩdiſtinctè valeat pactũ ſup priuato crĩe:& ꝑiudicat oĩb⁹,ẽt iudici ingrẽti,qñ eſt ꝑmiſſum ex forma ſtatutorũ, ꝙ poſſet ĩgrere de q̃libet crĩe:& primò ꝓbat ꝑ hãc l.à cõtrario ſenſu.ſcdò in crĩb⁹ priuatis, eſt in ptãte ꝑtis facere ꝙ crimẽ nõ cõmittat̃,ĩiuriã nõ reuocat ad animũ:vt iſti. de iiu. in fi.Itẽ i furto ſi nõ adeiſet volũtas cõtradicẽdi:qa furtũ eſt cõtrectatio rei alienę iuito dño &c.Ad qđ facit inſt. de obli.q̃ ex delicto.§.placuit.& l.inter oẽs.§.rectè.ff.de fur.ergo eſt in eius ptãte crimẽ cõmiſſum extiguere. Pręterea, & ſup hoc ſe fundabat,ꝓbo ſic:crimẽ publicũ dr̃,ꝙ ꝓpter ſui immanitatẽ inferret iniuriã publicã:vt ſ.de hęret.l.manicheos.de epi.& cle.l.ſi qs ĩ hoc.& inſt.de pub.iu.in prin.& in illo caſu,licet iniuria ſit priuata,exercitiũ cõpetit cuilibet de ppl̃o,ad cõmodum publicũ, nõ ad cõmodũ ipſi⁹ agẽtis:meritò nõ põt pacto,vel trãſactione remitti.crimẽ verò oĩno priuatũ ĩfert iniuriã priuatã,qđ patet: qa priuat⁹ tm̃ põt accuſare;meritò poterit ipe ãccuſationẽ ſuã, ſeu actionẽ ſuã remittere:vt l.ſi qs in cõſcribẽdo.ſ.ti.j.Nec ob. ff.de iiu.l.j.§.vſq̃ adeo.qa ibi ex vno facto plures naſcebant̃ iniuriæ:vna pr̃i,altera filio: meritò facto vni⁹ nõ tollit̃ actio alteri⁹.Sed ĩ ꝓpoſito vni tm̃.ſ.offenſo naſcit̃ actio:ergo ipe põt remittere,ẽt qñ ꝑ ſtatutũ cõcedit̃ iudici,ꝙ poſsit ĩgrere.Nã ingſi
15 tio †nõ eſt ius ꝓſequẽdi in iudicio &c.ſed qdã mod⁹ deducẽdi ĩ iudiciũ,ius cõpetẽs alĩ. Nã iudex repſentat locũ accuſatoris: & illã accuſationẽ, q̃ actori cõpetebat, ipſe in iudiciũ deducit: vt j.de euic.l.ſi ob cãm.& l.à diuo Pio.§.ſi poſt additũ.ff. de reiu.& l.ꝓperãdũ.§.ſinaũt.j.de iud. vbi abſentia ꝑtis repleẽ ꝓſentia dei:hoc eſt,iudicis.vñ ſicut ipe accuſator ſuã accuſationẽ ꝓduceret in iudicio,& poſſet remittere;ita qñ iudex ingrit.Et ꝑ

POMATES.

a ¶ Opp.ad iſtã. Et an poterit fieri pax ĩ crimine adulterĩ, vide Bar.in cõſi.clxxv. incĩ.dñe ptãs,an procurator cõſtitutus ad faciẽdum pacẽ, poterit obligare dñm ſuum, vt nõ poſsit ſtare ĩ ciuitate,vide Pe.ĩ cõſi. lxxj. Et quid ſit pax, vide Bar.in cõſi. lxxvj.Et an ſufficiat habere pacem à marito duntaxat,diſponente ſtatuto de adulterio pacificando,vide ibi: qa dicit,ꝙ ſufficit fieri à marito. pondera, ſi dici poſsit, illud verum, qñ fit cũ vxore voluntariè adulteriũ. ſecus ſi pervim.Vide cõſi.Bar.clxxv.incip. dñe ptãs terrę. vbi dicit,ꝙ in volẽtẽ nõ infert̃ iniuria.& ſic ſentit illud qđ ego dixi.

POMATES.

a ¶ Cõſanguineo. Aduerte ꝙ Barto. hic vſ velle vnũ, ꝙ per l.nõ probat. nã non habemus legẽ ꝙ ſi fiat tibi iniuria,ꝙ alijs etiã agnatis deꝫ actio iniuriarum. Non obſt. l.Cornelia:qa loquitur quo ad poteſtatẽ iudicandi, & cognoſcẽdi. Prꝫterea,ſpeciale eſt in patre.l. ſed ſi vnius.§. filio.eo. titu. de iniur. ergo in contrariũ eſt ius commune.& imo pro defendendo Bar.eſt neceſſe tractare,an pro crimine priuato criminaliter quilibet poſsit agere:vide gl. & Bar. in rub.ff.de pig.act.

b ¶ Pro confeſſo. Adde diligẽter notandũ,ſecũdũ Pau.de ca.quia licet talis trãſigẽs habeaꝫ ꝙ cõfeſſo & cõuicto: ſi tñ moriatur anteq̃ cõdẽnetur iſta pœna non tranſit ad hæredẽ eius, imò per mortẽ crimen extinguit. Caſus eſt ſin.in l.eius q delatorẽ.ff.de iur.fiſ.quę fuit prima lex quæ daret honorẽ Bart.ĩ ciuitate Peruſij:per quã patet,ꝙ ſi ſtatutũ diceret qđ cõtumax habeaꝫ ꝙ cõfeſſo.& cõuicto,ſi tñ moriaꝫ anteq̃ condemneꝫ, nõ põt eius hæres condemnari.ꝙ eſt mẽti tenẽdũ, ꝙ eo ꝙ habeꝫ in l.ĵ.ĩ.de iudi. &c.ĵ.de confeſ. in vj.

c ¶ Excepto. Adde an liceat tranſigere de adulterio, & vitioſo domitico. attentato. Bal.cõſi.xxviĵ.lib.ĵ.

hoc cõcludebat ipe ꝙ ſi iudex ingrit cõtra aliquẽ de furto:ſi dñs vadit ad iudicem,& dicit ꝙ hoc cõtra eius volũtatẽ, nõ fuit factũ qđ extinguit crimẽ furti, & ceſſat illa
16 pœna. Mihi vꝫ† ꝙ gl.tua dicit optimè.Nã qñ de crimine agit ciuiſr põt trãſigi,& pacifci vt d.l.iuriſgẽtium.§. ſi pacifcar.ff. de pac.& ĵ.de fur.l.poſt deciſionẽ.& ff.de cõdict.furt.l.ſi ꝙ fure.& de furtis.l. interdũ. §.qui tutelã.& ff.de pact.l.ſi tibi.§. quędã. Fallit in quibuſdã caſib⁹, in qbus nõ licet trãſigi:quia re⁹ habeꝫ ꝙ cõfeſſo,& infamatur:licet quãtũ ad impediẽdũ ꝓceſſum, & inſtãtiã,ꝓceſſus valeat:vt de his qui notã. infa.l.ĵ.& l.fur.§.pact⁹. Si verò agit crimi naliter,tũc nõ valet trãſactio, nec pactum, neq; ex parte actoris, neq; ex parte rei. Ex parte rei nõ valet,ꝓpter regulã, quæ eſt ꝙ in caſib⁹ fiſcalibus,qui aduerſariũ ſuũ corrumpit data pecunia,habeꝫ ꝙ cõuicto: vt l.ei⁹ q delatorẽ.ff.de iure fiſci. Sed iſta cauſa criminalis intẽtaꝫ ad publicã vtilitatẽ, & ad pœnã applicandã fiſco.ergo &c. Ex parte actoris nõ licet:qa eſt textus legis, ſi quis repetere.§.ĵ.ff.ad Turp. ideo deliſtẽs extra ordinẽ punit. Et pro hoc etiã regula generalis:qa cõtra publicã vtilitatẽ: vt d. l.iuriſgentiũ.§.& generalr.Non obſt.hęc lex à cõtrario ſenſu:qa fateor ꝙ nõ eſt prohibita trãſactio ꝓ hanc legẽ:ſed ꝓ alias ſic.
17 †Non obſt.ꝙ dicit Iac.de Are. ꝙ priuatis criminib⁹,eſt in poteſtate partis, ne ſit crimẽ. Primò qa hoc nõ eſt verũ indiſtinctè. nã in criminib⁹,ſeu iniurijs, quæ habẽt lædere corpus, nõ eſt in poteſtate partis facere ne ſit crimen: quia nemo eſt dñs membrorũ ſuorũ:vt l.liber homo.ad l.Aql.Itẽ ſi ipſemet ſe ꝓcuteret,puniret: vt l.fi.§.pe. de bo.eo.q mor.ſibi cõſci. & l. omne delictũ.§.q ſe.ff.de re mili. Præterea,vt in illis caſibus, in quib⁹ eſt in poteſtate patris, ne crimẽ oriaꝫ,nõ cõcludit ei⁹ ratio.Nã multi pñt impedire ne oriaꝫ actio ex crimine,q eã natã nõ poſſunt extinguere:vt habuiſtis no.ſ.ti.ĵ.l.pactũ curatoris. Nõ obſt.ꝙ ipſe dicit,ꝙ crimina dicunt publica ideo, qa inferꝫ iniuria publica:qa nego iſtã.imò dicũtur crimina publica,qa aliqua l.eſt exꝑſſum ꝙ ſint publica:vt l.ꝑuaricati.in fi.ff.de præuar. & l.ĵ. ff.de pub.iu.& ꝙ dictũ ſuũ ſit falſum, oſtẽdit. Pono quod ego occidi hominẽ:põt agi cõtra me actiõe iniuriarũ priuato iudicio:& põt agi publico iudicio l.Corne.de ſica.vt l.Prætor edixit.§.ĵ.ff.de iniur.ſi eſſet verũ illud,ꝙ ipſe dicit,ꝙ ideo dicũtur publica:qa ſit iniuria publica:quacũq; actione,ſeu accuſatione ageretur,ſemꝑ eſſet publicũ iudiciũ,ꝙ agit de iniuria publica ſed hoc eſt falſum,vt ꝓdixi:ergo &c.Ex qbus cõcludo, ꝙ in crimi nib⁹ priuatis pars nõ põt pacifci,nec trãſigere quo ad impediẽ
18 dũ ꝓceſſum,etiã quò min⁹ iudex ingrat:ar.d.l.ñ.ĵ.de obli.quæ loquit gñaliter.Prędicta† vera poſt accuſationẽ ꝓpoſitã:nã an teq̃ veniaꝫ ad iudiciũ, bene põt qs pacifci ad impediẽdũ ſe, nõ ad impediẽdũ aliũ:arg.d.l.q cœtu.§.fi.ad l.Iul.de vi pub.& l.ſi marit⁹.§.ſi negauerint.de adul.Et ſi dicis:ſi impedit agere alij nõ admittent:qa accuſatio eſt priuata:ergo nullus ali⁹ admittet.Rñ.imo admittent alij de agnatiõe, q vident iniuriati p il-
19 lã iniuriã factã cõſanguineo[a]: vt de iniur.l.lex Corn. in prin. facit ad hoc ff.de lib.cau.l.ñ.iij.& iiij.Procedovlteri⁹:q̃ro.dicitur hic ꝙ in his criminib⁹:nõ licet trãſigere. Quæro,qd ſi trãſ-
19 actio fiat.Gl.dicit,& hñ,ꝙ trãſactio nõvalet:& re⁹ habebit† ꝓ
b cõfeſſo[b]:vt dicit gl.nec tñ ꝓceſſus ipediet:qa iudex ex ſuo officio illũ proceſſum expediet:vt d.l.ñ.de aboli.tñ illũ accuſatorẽ trãſigẽtẽ nõ audiet:nõ ꝙ eũ ipediat trãſactio,ſed eũ ipedit deſiſtẽtia,& infamia,q̃ ſequit ex deſiſtẽtia:vt l.q accuſare.ff.de accu. & ad turp.l.q deſtitit. Per hoc eſt expedita vltia q̃ſtio, quæ eſt poſita in hac gl.vlti.an trãſactio valeat inter eoſdem. Quæro, an pactũ valeat in iſtis criminibus publicis? Quidã dicũt ꝙ ſic:
20 qa nõ repetit,niſi trãſigeret. Ex hac† gl.no.ꝙ ea q̃ dicta ſunt ĩ ꝓcedẽtibus,nõ intelligunt repetita in ſequẽtib⁹.in diſpoſitiõe legali.Hic Cy.ſequẽdo Vltram.dicit cõtra.ꝓ l.Titia.§.idẽ reſpõdet.ff.de ver.obl.& l.itẽ qa.ff.de pac.† Videte:ſi tu q̃ris an
21 liceat paciſci quãtũ ad hoc,vt trãſigẽs re⁹ habeaꝫ ꝓ cõfeſſo,vel nõ.Gl.dicit verũ:qa re⁹ paciſcẽs nõ habeꝫ ꝓ cõfeſſo:vt d.l.furti.§.pact⁹.ff.de his q not.infa.Si q̃ris,an liceat paciſci quãtũ ad impediẽdũ ꝓceſſum:tũc nõ licet paciſci,ſicut nec deſiſtere:qa nullo modo licet deſiſtere.arg.d.l.ñ.ĵ.de aboli.& ff.ad Turp.l. & in priuatis.& l.ſi qs repetere.§.ĵ.His ꝑmiſsis,venio ad vltimũ:dr hic,circa falſi accuſationẽ:q̃ro vtrũ habeat locũ in quolibet falſo. Quidã dicũt ꝙ non. Tu dic ꝙ habet locũ ĩ quolibet falſo,vt dixi ſ.circa rationẽ iſti⁹ exceptiõis.Modò ꝓ declarada iſta materia eſſent videda tria,vel q̃tuor,ꝓ modũ diſtinctionis.Primò an criminib⁹ liceat trãſigere,vel paciſci quo ad impediẽdũ proceſſum.Secũdò an liceat paciſci,vel trãſigere,quo ad hoc vt re⁹ nõ habeaꝫ pro cõfeſſo.Tertiò,an liceat trãſigere, vel paciſci,quo ad hoc,vt accuſator in Turpilianũ nõ incidat. Quartò,an liceat paciſci quo ad hoc,vt accuſator ipſe vlterius nõ audiaꝫ,q̃ potes ꝓ teipſum ꝓ modũ diſtinctionis reaſſumere. Dixi anno ſuperiore in l.ſi maritus.§.ſi negauerit.de adulter.
c Quęro:hic dicit trãſigere,vel paciſci.excepto[c] adulterio.& ĵ.
22 dicit excepto crimine falſi:qđ de mãdãte † alij,qui mãdat fieri falſũ:vtrũ ſit idẽ ꝙ ĩ faciẽte falſũ:rñ.ꝟba legis ſũt ſcripta i rẽ:et iõ habet locũ ĩ faciẽte & fieri faciẽte auxiliãte:vt l.hæc ꝟba.de adul.& l.aut q aliter.§.fi.ff.ꝙ vi aut clã &c. Additur nouiter.

Tranſigere. Gl.hic in fi.ponit duos verſus:qa de quolibet crimine capitali ingerẽti pœnã ſanguinis,põt trãſigi:niſi de adulterio:ſed ſi nõ igeraꝫ pœna ſanguinis,nõ põt trãſigi,niſi de crimine falſi. Aduerte prĩò,ꝙ iſta lex tradit vnã regulã ꝓmiſsiuã: & durat vſq; ad verſi.excep.deinde ponit vnã exceptionẽ à dicta regula:& durat vſq; ad ver.ĩ alijs. deinde ponit vnã regulã prohibitiuã:& durat vſq; ad verſi.citra.& à dicta regula ponit vnã exceptionẽ:& durat vſq; ad fi.Op.& vꝫ ꝙ iſte tex.ſit ſuper fluus,cõtra §.qbus.in prima cõſti.C.Hui⁹ timore eſt facta prima gl.Itẽ op.& ſum ĩ gl.q̃ incipit,trib⁹ modis op.de primo dicto ad ſecũdũ. Timore huius eſt facta gl.ꝙ hoc capitale crimẽ debet ſumi tripl'r,ꝓ l.edicto.§.rei capitalis.ff.de bon.poſ.Dicit gl.ꝙ hic capitale crimẽ debet ſumi ſtrictè,ꝓ eo crimie,ꝓ q̃igeret pœna ſanguinis:tũc procedit prĩa regula.Itẽ dr hic,ꝙ licet trãſigere de crimie capitali.cõtra:ꝙ licitũ eſt,nõ meretur pœnã l. Grach⁹.ĵ.de adulterijs.ſed accuſator trãſigẽs meretur pœnã,vt l. ab accuſ.ff.ad Turpilĩa.ergo trãſactio nõ vꝫ licita. Soluit gl.ꝙ accuſato licitũ eſt trãſigere,vt hic:ſed accuſatori nõ:vt i cõtrario. Et hui⁹ timore gl.cõcludit ꝙ hæc lex nõ habet locũ,niſi in accuſato. Vltramõtani itelligũt iſtã legẽ tã in accuſatore q̃ in accuſato. Ad cõtrariũ dicũt ꝙ añ inſcriptionẽ,& fideiuſsionẽ datã,licitũ eſt accuſatori trãſigere:vt hic:ſed poſtea nõ,vt i cõtrario. Vl' potes dicere ꝙ ẽt ĩ accuſatore habet locũ iſta lex:qa debetis ſcire ꝙ ſi accuſator accuſationẽ nõ ꝓbet,& repiaꝫ i calũnia:punit ꝓ iudicẽ pœna talionis:vt i l.fi.ĵ.de accu.Et aduerte, qa punit ipſum ex officio ſuo l.ĵ.ĵ.de calũniato. Mõ ad ꝓpoſitũ dico,ꝙ licitũ eſt trãſigere,tã accuſatori,q̃ accuſato.Nã ſicut eſt licita trãſactio ex ꝑte rei,vt redimat ſanguinẽ ſuũ:ita eſt licitũ accuſatori eadẽ rõne:qa ſi nõ reperit ꝓbaſſe accuſationẽ, poſſet puniri eo mõ q̃ dixi ſ.& ſic trãſactio eſt ſibi licita,vt ſanguinẽ ſuũ redimat.& valebit:cũ trãſactio ĩpediat ꝓceſsũ iudicis:vt l.frĩs.ſ.e.exceptio trãſactiõis oppoſita ꝓderit reo:qa nõ cõdẽnabit:& accuſatori,qa cõtra eũ nõ poterit ꝓcedi ad pœnã taliõis,ſi appeat nõ,ꝓbaſſe.Ad l.ab accuſatiõe.rñ.videlicet ꝙ ſi accuſator trãſigat,ĩcidit ĩ Turp.vt l.ꝑuaricatiõis.§.fi.ff.d ꝑuacũ ꝓ hãc trãſactionẽ euitabit pœnã corpalẽ,& ſic põt hre locũ ĩ vtraq;.Itẽ op.de l.q cœtu.ff.ad l.Iul.de vi pub.§.fi.Sol.ꝙ trãſactio eſt licita q̃tũ ad hoc vt trãſigẽs nõ poſsit venire cõtra,nõ tñ ꝑiudicaꝫ alij de ppſo,qn illud poſsint ꝓſeq.Sed op.l.eũ q.§.i popularib⁹.ff.de iureiu.& d.l.ꝑuaricatiõis.Solue vt gl.ſoluit. Itẽ op.& hęc op.ſoluit ĩ gl.circa fi.gl.magnæ.q̃ reſpicit primã regulã de l.iuris gẽt.§.ſi paciſcar.ff.de pac.Gl.dat duas ſo.Pria eſt vera,ꝙ illa debet intelligi ſecũdũ iſtã.Itẽ op.& exceptio eſt primę regulę,vt ſ.vidiſtis,ſolũmõ de adulterio excipit,de quo non

nō eſt locꝰ trāſactiōi:cōtra:qa vī q debeat excipi raptus virgi=
nū:vt l.pe.j.ex qb.cau.ſer.,p p.lib.mer.gl.dedit duas ſol.ſm pri
mā fateť cōtrariū. Aliā ſo.dedit gl.& iſta cōiter approbať,q de
raptu ſit licitū trāſigere. Ita exp̄ſsè ,pbat ille tex.dū dt, pactiōe
trāſmiſſum. Remanet igiť ſolū exceptio in adulterio.ſcdm for
mā huiꝰ legis.tñ prima ſol.poſſet tolerari p tex.in l.j.circa fin.
j.de rap.vir.vbi patri nō licet paciſci,de raptu virginū. Itē op=
poni.de §.fi.in auť.vt lice.mat.& auiæ. Solu.q illud,qđ ibi dī,
nō referť ad adulteriū,ſed ad alia capitula de qbꝰ loqť tex. ille.
Itē op.de §.adulterā.in auť.vt nulli iud.col.ix. Solu. Ibi pœna
erat impoſita ,p adulterio. Itē op.de l.ſi maritꝰ.§.ſi negauerint.
ff.de adul. Sol.vt in gl. Pro cuiꝰ declaratiōe ſic dicas ſm do. Ia=
co.q aut loqmur de crimínibꝰ publicis ingerētibus pœnā ſan
guinis.& iſto caſu ſunt quatuor cōſiderāda. Nā aut q̄riť, nūqd
trāſactio ſit licita,quātū ad hoc q accuſator nō incidat in Tur
pilianū. Aut q̄riť nūqd ſit licita,quātū ad hoc vt ipſe idē accu=
ſator nō poſsit venire cōtra accuſationē,aliàs trāſactionē,& ,p
ſequi crimē. Et dico q iſta trāſactio nō eſt licita vt p̄cludať via
alīs volētibꝰ ,pſeq,p l.q cœtu.§.fi.ff.ad leg.Iul.de vi publ. Aut
q̄riť nūqd ſit licita ad hoc,q accuſator trāſigēs habeat ,p cōfeſ=
ſo,vel nō. Et dico q licita eſt:nec hī ,p confeſſo c̄ꝫtū ad accuſa=
tionē:qa fit lege p̄mittēte. Ex his patet clarè prīa regula. Trāſ=
eo ad exceptionē primę regulę:circa quā exceptionē dicas:qa
aut q̄riť,nūquid ſit licitū trāſigere ſup adulterio. Et dico q nō,
vt hic. Aut q̄riť an ſit licitū renūciare accuſatiōi de adulterio:
& dico q eſt licitū. Et ita ītelligo l.ſi maritꝰ.§.ſi negauerit.ff.
de adul. Aut q̄riť nūqd ſit licitū marito reuocare eam ad ſe, &
quodāmodo crimē diſsimulare. Et ita loqť §.adulterā. in auť.
vt nul.iud.hæc aūt vera in crimínibꝰ publicis ingerētibus pœ
nā ſanguinis. In ſcdo caſu principali,vbi crimē nō ingerit pœ=
nā ſanguinis,nūquid ſit licitū paciſci gratis. Et dic qđ ſic p l.ff.
de iure fiſci.l.furti.§.pactus.ff.de his q not.infamia & ita ſentit
glo.quæ incipit,vt j.de cōtrah.& cōmit.ſtip. Ita ſonat text.qui
in ſcda regula facit mētionē ſolū de trāſactiōe. Sed ſi q̄ris nun=
qd ſit licitū trāſigere:nota regulā & nō eſt licitū. & exceptio=
nē à regula in crie falſi,p̄ iſtū tex. Sed q̄ro:dicit gl.ī ſcdo & ter=
tio caſu,qñ nō eſt licitū:qd ſi tranſigat. Dic vt in gl.& oīa hñt
locū in crimínibꝰ publicis. Sed q̄rit gl.qd in priuatis delictis?
Gl.arguit ,p & cōtra.finaliter determinat,q aut agiť ciuiliter:
& pōt trāſigi.aut criminaliter:& nō licet Aduertatis,qa qñq
q̄riť,nūqd ſit licitū paciſci gratis de priuatis delictis:& p cōſe=
quēs vtrū reus habeat ,p cōfeſſo:vt l.furti.§.pactus.de his q no.
infa. Et gl.dicit verū nō ob.l.qñ.de his q no.infa.quę debet ī=
telligi in trāſigēte,vt ibi no. Qñq q̄riť,nūqd ſit licitū facere cō
promiſſum:& tūc recurriť ad d.l.nō diſtinguemus.§.Iul. Et q̄
ſit rō:dic vt ibi no. Et aduertatis:qa p p̄dicta,& p hāc legē non
vī bona ęqparatio quā facit gl.in auť.vt differen.iud.§.ſi verò
cōtigerit.vbi gl.ęqparat cōpromiſſum factū in arbitriū,& trāſ
actionē:q̄ æqparatio reprobať p hāc legē. Qñq quæriť, nūqd
ſit licitū trāſigi:& tūc habet locū gl.q̄ eſt hic.& no.eā. & ſcias
vnū q do.Iac.diſputauit hāc quæſtio.pone.q iudex ſm formā
ſtatuti ingrat de crimine priuato:& ingſitus trāſigat cū perſo
na offenſi:nūqd trāſactio valeat:& nūqd p hāc trāſactionē ,p=
cedat ingſitio iudicis? Ipſe tenuit opi.Io.poſitā hic in gl.ſuper
verbo,publici,& dicit q īpediať ingſitio iudicis. Nā ps offen=
ſa pōt iniuriā factā nō reuocare ad animū.§.fi.inſti.de iniurijs.
Itē facere q furtū nō eſt furtū,dicēdo nō eſſe factū cōtra ſuā vo
lūtatē.l.inter oēs.§.rectè.ff.de furtis. Et ſi dicas,quomodo ing=
ſitio nō eſt ius ,pſequēdi:iō,&c.ſed eſt qdā modus deducēdi in
iudicio ius ptis offenſæ:& iudex fungiť vice pſonæ offenſę ar.
l.ſi ob cām.j.de euic.& arg.ſ.de off.recto.,puin.l.ij.ſed nemini
venit in dubiū,q ps pōt remittere iniuriā:igiť nimirū ſi trāſa=
ctio ptis īpedit ingſitionē iudicis. Et ſi opponereť de l.j.§. vſq
adeo.ff.de iniur.dic vt ibi. Ex illa iniuria oriūť plures actiōes.
Vna patri:altera filio. Vñ ſi filius remittat actionē ſuā,nō tol=
lit actionē patri. Cōtrariū determinať p l.q delatorē.ff.de iniu
rijs vbi reꝰ p mādatū.habeť ,p cōfeſſo. Facit etiā contra l.ſi quis
repetere.§.fi.ff.fin.ad Turp.vbi deſiſtēs à crimine priuato,pu=
niť extra ordinē.& ſigna gl.q̄ incipit,in alijs.ibi:qd aūt in priua
tis. Quęro,q̄ ſit rō prīæ regl'æ. Rō eſt iſta:qa cuilibet licitū eſt
redimere ſanguinē ſuū. Quę colligiť ex l.j.de bo.e.q mor. ſibi
cōſci.& hoc nō pōt hīe locū in pſona accuſatoris,p ea q̄ dice=
bā.ſ. Sed q̄ro,q̄ eſt rō exceptiōis. Dixeriť qdā,qm̄ crimen eſt valde magnū. Vel ali=
ter:qa prīceps eſt amator caſtitatis. Iſta nō
eſt bōa rō:qa eodē mō deberet dici de ſtu=
pro. Vñ dicas ſm Pet.q iō eſt:qa frequētia
criminis eſt rō principalis exceptiōis. Sed
q̄ro,q̄ ſit rō ſcdæ regl'ę. Dic vt i gl.fi. Quid
ſi in pœna pecuniaria? Declara multa alia
in l.pe.§.ad crimē.de pub.iudi.p dy. & de
abſciſsiōe mēbri dic q eſt glo.ord.in.l.im=
a periū.ff.de iuriſ.om.iud. Quæro an liceat[a]
pacem facere ſup crie adulterij, vt habeat
locū certæ partis condemnatiōis remiſsio
23 †ex forma ſtatuti:& an ſufficiat facere pa
cē cū viro tm̄,an cū vxore. Sup prīo dico q
ſup adulterio pōt fieri pax. Adulterās gaudet bñficio ſtatuti,
nō obſtāte iſta l.trāſigere. Nā ſciēdū eſt q trāſactio ſit de re du
bia,& lite īcerta:& ſic ad īpediēdū ,pceſſum,ne āplius ſup tali
crie procedať. & iſtud nō licet ſup crie adulterij: vt iſta l.ita in
ſimplici pacto vt ibi. Quędā eſt pax & concordia,p quā rācor,
& maleuolētia,q̄ eſt in aīo iniuriati:remittiť:licet pœnā mino
reť ex forma ſtatuti. & iſta pax in oī maleficio eſt licita:vt ī=
ſti. de iniurijs.§.fi.de pac.cōuē.l.ſi tibi.§.q̄dam. Et q de adulterio
poſsit fieri pax,eſt tex.expreſſus.j.de adul.auť. ſed hodie & in
auť.vñ ſumiť. Vnde licet marito iniuriato p adulteriū vxorem
24 recōciliare ſibi:q nihil aliud eſt,niſi pacē facere. †Sup ſcdo di=
co q ſufficit pacē hīe cū marito tm̄. Ipſe eī eſt ille,q prīcipali=
ter iniuriatꝰ eſt, & q oībus p̄ferť in iniuria vindicāda: vt ff.de
adul.l.ij.§.fi.vbi eſt caſus. & j.ď adul.l.q̄uis adulteri. Cū mulie
re nō pōt fieri pax,cū nō poſsit dici iniuriata:qa in volētē fuit
factū:,ppterea ipſa de hac iniuria nō pōt cōq̄ri accuſando adul
terū:qa ſocia criminis:vt j.de lib.cau.l.ſi filiū.& xv.qō.iij.c.ne=
mini p̄terq̄ igiť ab eo nō req̄riť remiſsio,apud quē non eius
iniuriæ proſecutio.arg.de iure deli.l.ait p̄tor. Itē arg.de inoff.
teſt.leg.Papinianus iūcta.l.ſed ſi vnius.§.filiōſa.cum gl.ſuper
verbo filio actio.ff.de iniur. Pręterea,probatio facta cōtra adul
terū nō p̄iudicat mulieri.l.denūciaſſe.§.fi.j.de adul. Mulier nō
cōfiteť ſe adulteram,ſed iniuriatā:& ſic ab ea nō req̄riť pax:qa
ſm hoc ſeq̄reť q cōfitereť ſe adulteratā:vt l.qm̄.ff.de his q not.
infa. Sed cōtrariū facit j.de raptu virg.l.j.& ī auť.de rap.& qđ
no.p Dy.in c.ſciēti in primo contrario de reg.iur.in vj.ſed il=
lud,verum in muliere rapta:ſecus in adulterio ſimplici.

1 *Trāſactio qñ reſcīdatur prætextu inſtrumēti de nouo reperti. & de natura.n.6.*
2 *Clauſula,inſpectis, & cognitis uerbis teſtamēti,ſemper eſt apponenda in inſtrumen to,quando contrahitur ſuper dependentibus à teſtamento.*
3 *Actio de dolo,qualiter habeat locū contra ſubtrahentem inſtrumenta,uel celantem, & extorquentem tranſactionem ab aduerſario.*
4 *Dolus dans cauſam tranſactioni,quando reddit eam nullam. & nu.5.*
7 *Libellus ſuper actione de dolo,quando dolus dedit cauſam tranſactioni.*
8 *Bona fides eſt de ſubſtantia contractus bonæ fidei.*

SVb prætextu. Breuiter dicit: Trāſactio nō re=
ſcidiť p̄textu inſtrī de nouo re=
pti:& ſi dolꝰ rei dat cām trāſactiōi,actori p replicationē
b vel doli exceptionē ſuccurriť. h.d. Op.ad primū[b] dictum:& vī
1 †q trāſactio reſcīdať p̄textu īſtrī de nouo repti:vt ff.de re iu.l.
impatores. Dicit gl.q hęc regl'a,q̄ pōiť hic fallit ī caſib⁹: quos
vide ī j.gl. Prīo ī eo q gl.alle.l.Impatores.de re iud.ibi loqť in
ſnia.& habuiſtis ſil'e no.j.de re iud.l.ſub ſpē.tñ hęc eſt bōa all'.
qa c̄ꝫtū ad hoc eiuſdē authoritatis eſt ſnia,& trāſactio:vt j.l.p=
2 xima. Itē ī eo q gl.alle.ff.e.l.de his no.ſemp† & ppetuò tñ mēti
qñ facis inſtrm̄ trāſactiōis,cōpoſitiōis,vel alteri⁹ pacti, ſup his
q̄ exīſtō depēdēt,facias q ſēp dicať,inſpectis & cognitis v̄bis
teſti aliàs nō valeret:vt d.l.de his.niſi al'r ſcīa ,pbareť. q eēt dif=
ficile. Ad idē ff.quēadmodū teſt.ape.l.j.§.pe. Ex p̄dictis appet,
q p diuiſionē factā iter frēs ñ p̄t videri ſublatū fideicōmiſſū,ni
ſi ď notitia teſti appeat. Venio ad ſcdam ptē,& op.actio ď dolo
nō hēt locū,vbi hēt locū alia:vt j.ď dol.l.ij.& ff.ď dol.l.j.§.ait p̄
tor ſed hic dī q iſtrā fuerūt ſubtracta:ergo hēt locū actio furti
& p cōſequēs ceſſat actio de dolo. Huiꝰ timore ſūt hic tres ſol.
3 Vna gl.† q hic fuerūt īſtrā ſubtracta taliť q vitiū furti nō cadit
q fit duobꝰ modis,vt gl.ponit exēplū. Iſtę ſol.cōtinēt veritatē
ī ſe:tñ nimis iſtā l.reſtrigūt. Vñ Pe.ďt q actio furti,& actio de
dolo cōcurrūt,nō p illā rōnē q ſint famoſę,q hic reprobať ī gl.

[a] ¶ Quæro,an liceat. De hac qōne latè vi= de p Ioā.de Ana.in c. j.col.xv.extra,de col= lu.detegē.& idem qđ Bal.hic dicit de ma= rito,adde q idē tenet Bar.ī ſuo cōſi.clxxv. q incipit,dñe ptās.

POMATES.

[b] ¶ Ad primū. Vide in ſimili Old.in tract. de arbit.chart. xlvij. q.pe.vbi in ſimili q̄= rit,quid iuris in arbi tramēto.& vide non abre.Alex.cōſi. xxx. col.fin.volumi.v.

a ¶ In ſumma. Adde quæ ibi poſui poſt Bart. & eſt aduertendũ ſecundũ Paul. de Caſt. q̃ in caſib⁹ ſpecialibus, in quib⁹ reſcinditur ſentẽtia pet inſtrumẽta de nouo reperta, vt in minore, & eccleſia: quia reſcindit̃ p remediũ reſtitutionis in integrũ ſed in trãſactiõe reſcindẽda per inſtrumenta nouiter reperta, non eſt neceſſaria reſtitutio: ſed poteſt mero iure redire ad actionẽ primã, vel de dolo & in hoc materis authoritatis ẽ ſententia quã trãſactio; quia difficilius reſcidit̃ ſententia. Sed quid in arbitramẽto? Bal. dicit q̃ ſi petita eſt reductio ad arbitriũ boni viri, in caſu reductionis, poterunt produci inſtrumẽta de nouo repta: ſicut poſſẽt pduci in cã appellatiõis: ſed ſi nõ ẽ petita reductio, & ſit trãſactũ tẽpus petẽdi: tũc ſecus: niſi in caſibus ſpecialib⁹, & mediãte beneficio reſtitutiõis in integ. ſed tranſactio quã faciũt partes per ſeipſas, non petitur reduci ad arbitriũ boni viri: & hoc dicit Paul. menti figendũ, quia alibi nõ meminit ſe legiſſe: ſubdẽs q̃ idẽ Bald. vult, q̃ ſi quis abſtulit probationẽ teſtiũ, corrũpẽdo, vel minãdo eis, q̃ nõ teſtificenẽ: q̃ habeat locũ hæc lex q̃ p dolũ poſsit reſcindi tranſactio: quia teſtes & inſtrumẽta æquiparãtur l. in exercendis j. de fide inſtru.

b ¶ De nocte. Et an debitor poſsit ſoluere de nocte creditori, & quædam alia, & qđ regulariter oia poſſunt fieri de nocte ſicut de die: vide Deciũ in c. cõſuluit. col. iij. de offic. delega.

& q̃a cõpetũt ad diuerſa: nã actio furti datur ad duplũ, vel quadruplũ: actio de dolo dat̃ ad intereſſe. ff. de dolo. l. arbitrio. Iſta ſolutio Pet. nõ vr̃ ȳa. Nã actio de dolo nũq̃ habet locũ p illo facto, q̃ cadit in certã ſpeciẽ delicti: qa p eo nõ cõpetit actio de dolo: vt l. ij. j. de dolo de crie ſtellio. l. iij. ſed hic eſt illud factũ. q̃ cadit ĩ certũ nomẽ delicti: ergo nõ habet locũ actio de dol. vt l. ſecũda ff. de dolo. vñ Iac. Bu. dicebat ſic & bñ. Duplex eſt dol⁹. Vnus cõmiſſus ĩ ſubtrahẽdo: & ex illo cõpetit actio furti, & nõ actio de dolo. Secũdus eſt dolus cõmiſſus ĩ celãdo, & extorquẽdo à te trãſactionẽ & ex iſto ſcdo dolo ñ oriť actio furti: qa aſsidua cõtrectatiõe nõ naſciť: vt l. ei qui. ff. de furt. Meritò agiť de dolo, & iſto caſu iſta lex loq̃ť ita. & hęc ẽ vera. Opp. tertiò & vr̃ q̃ qñ dolus dat cãm cõtractui trãſactionis. trãſactio ſit nulla: vt l. i ſũma. ĩ prĩ. ff. de cõdi. inde. Sol. dicit gl. hic † & vbiq̃ ĩ l. cõtraria, & l. ij. ſ. eo. Si qdẽ dol⁹ actoris dat cãm trãſactiõi: tũc eſt ipo iure nulla: vt ĩ cõtrario. Sed ſi dolus rei, tũc valet: ſed dat̃ actio de dolo, vl̃ replicatio doli. Ita loq̃ť hęc lex & vide gl. Pet. dicit q̃ nõ eſt dẽia iter actorẽ & reũ, cõmittẽtes dolũ. Nã vbiq̃ valet trãſactio & reus p̃t ea, q̃ ſoluta ſunt, repetere: vt dicta l. ĩ ſumma pp dolũ actoris: & actor pp dolũ rei poſſet repetere q̃ ꝓmiſit: vt hac l. Iſtud dictũ Pet. ñ vr̃ verũ: nã ſi trãſ actio valeret, reus eſſet tut⁹, añq̃ ſolueret, doli exceptiõe: & ſic exceptiõe odioſa: vñ ſoluẽs nõ repeteret idiſtinctẽ: vt de cõdictiõe idebiti. l. q exceptionẽ. ſed d. l. ĩ ſumma, cõcedit repetitionẽ indiſtictẽ, ergo apparet q̃ trãſactio ipſo iure nõ valebat. Vñ ego audiui dñm Iac. in d. l. in ſumma, dicere q̃ ſpãle ẽ ĩ cõtractu trãſactiõis, vt pp dolũ actoris ſit ipo iure null⁹. Poſtea audiui eũ q̃ hic ſic dixit ĩ l. iſta, & meli⁹. & eſt iſta ȳitas. Qñq̃ dolus cõmittiť ĩ calũniosè litigãdo, & ĩ hoc cõcedo dictũ gl. q̃ dolus actoris facit trãſactionẽ nullã ipſo iure: dolus rei nõ. Hic eſt caſus in d. l. in ſumma. a & hęc ẽ rõ: qa fauorabiliores ſunt rei, vt regũla iuris, fauorabiliores. Quidã ẽ dolus, q cõmittiť ĩ extorquẽdo trãſactionẽ ab aduerſa pte: & ĩ iſto ẽ idẽ, ſiue cõmittat̃ ab actore, ſiue à reo. Ita ẽt itelligẽ iſtã l. qa nulla l. reperiť diſtictũ. Tũc op. qñ dol⁹ dat cauſam cõtractui, cõtract⁹ ẽ ipſo iure null⁹: vt l. & elegãter ĩ prĩ. ff. de dolo. Gl. hic ponit duas ſolutiones, q̃ videnť ſibi inuicẽ aduerſari, nec aduerſanť.

5 † Et aduerte: prio dicit gl. licet cõtractus ſit ipſo iure null⁹, tñ ſi ſequat̃ traditio, reuocat̃ p actionẽ de dolo: vt d. l. & elegãter. ĩ prin. ſed hic ĩ trãſactiõe ſecuta ẽ liberatio, q̃ hẽt vim traditionis: meritò dat̃ actio de dolo. Vel al'r. Qñ dol⁹ dat cãm cõtractui bonę fidei: tũc cõtract⁹ eſt ipſo iure null⁹: vt l. cõtraria. Sed qñ cõtractui ſtricti iuris: tũc valet cõtract⁹ ipſo iure. Ita loquiť hic, & pbat̃ j. de inut. ſtip. l. dolo. vide gl. Iſtæ ſolu. videnť cõtrariæ: qa vna p̃ſupponit cõtractũ trãſactiõis nõ tenere: alia p̃ſupponit tenere. Certè q̃libet ẽ ȳa, rectè itelligẽdo. Nã aut nos intelligim⁹ hãc legẽ, q̃ trãſactio fuerit ĩterpoſita ſup actiõe bõæ
6 fidei: & tũc ꝓcedit ſolutio prĩa. Nã † licet trãſactio de ſe ſit ſtricti iuri: tñ iudicamus de ea vt de oĩ cõtractu ſtricti iuris liberatorio ſm nam illi⁹ actiõis, ſup qua ĩterponiť. Ita no. ĩ d. l. de tu. j. de ĩte. re. Erit ergo nulla trãſactio: ſed liberatio ſecuta: hẽt vĩ traditiõis, q̃ p actionẽ de dolo reſcidiť. Ita loq̃ť hic, & ſm hoc illud q̃ hic dr̃ de replicatiõe doli. & de exceptiõe pacti erit exceptio ficti, & replicatio ficti, nõ iuris. Nã cũ ñ ſit ſecuta liberatio pactũ trãſactiõis ñ ꝓducit exceptionẽ, qa nullũ: iõ nõ ẽ op⁹ replicatiõe iuris. Si ȳò hãc legẽ intelligim⁹, q̃ fuerit interpoſita trãſactio ſup actiõe ſtricti iuris tũc ſine dubio, & ſine ſcrupulo
7 procedit ſcda opi. † Et eſt differẽtia iſtius ſubtilitatis in formã do libellũ ſup actione de dolo. Nã qñ trãſactio valuit, qs petit p actionẽ de dolo reſcindit trãſactionem, vel petit intereſſe: qa deceptus in trãſactiõe. Sed qñ traſactio nõ valuit: tũc petit qs reſcidi liberationẽ ſuã: vel intereſſe: qa liberauit. Sic debet itelligi ſ. e. l. actiõe. hęc ſunt vera, ſcdm opinionẽ noſtrã cõmunẽ. Pe. de bella perti. fuit in ſua opiniõe, mirabiliter in hac materia dicẽs, q̃ nõ eſt verũ q̃ cõtract⁹ bonæ fidei ſit ipſo iure null⁹, qa dolus dat ei cauſam. Rõ: qa cõtractus habet ſua ſubſtãtialia. Et eius opi. refert Cy. in l. ij. j. de reſcin. vend. Pro ea facit talis rõ: Facilius impediť dñij trãslatio, quã p̃ſonalis obligatio. Hoc p̃bat̃ in vẽditiõe rei ſacre, & liberi hoĩs. ff. de cõtrah. emp. & l. liberi. de ver. ob. l. liber homo. la picola. ſed ſcdm nos dñij trãslatio nõ impediť, q̃ñ dolus dat cauſam cõtractui bonæ fidei: ergo multò minus impediť obligatio p̃ſonalis. Opi. gl. noſtrarũ eſt vera: vt d. l. & elegãter in prin. de dolo. & l. iij. in fi. ff. ꝓ ſoc. vbi eſt caſus expreſſus. Nõ obſt. q̃ dicit Pe. q̃ cõtractus habet
8 ſua ſubſtãtialia. nã nego: qa bona † fides eſt de ſubſtãtia cõtractus bonę fidei: vt d. l. iij. in fi. ff. pro ſoc. vbi eſt caſus expreſſus. Nõ obſt. q̃ ipſe dicere poſſet q̃ facilius impediť dñij trãslatio, quã p̃ſonalis obligatio, &c. Nã debes ſcire q̃ prohibitio, & q̃libet iuris diſpoſitio limitat̃ ſcdm cauſam ſuã, vt l. cũ pr̃. ſ. dulciſſimis. de leg. ij. & l. cũ tale. ſ. falſam. de cõdi. & demõ. & l. nõ dubiũ. ſ. de legi. Vñ qñq̃ cã ꝓhibitiõis reſpicit dñiũ, nõ obligationẽ p̃ſonalẽ: & tunc facilius impediť dominij trãslatio. ita loquiť p̃dicta rõ. Qñq̃ cã prohibitiõis reſpicit obligationẽ p̃ſonalẽ, & nõ dominiũ: & tũc facilius impediť obligatio quã dominiũ. ita ſequiť noſtra materia. Opp. vlterius extra glo. videtur quod non habeat locum actio de dolo, cum alia competat: vt l. j. ſ. ait prætor. ff. de dolo. Solu. Iſtud eſt verum, niſi in actione amittenda quis paſſus ſit dolum. Itẽ opponitur, & videtur, q̃ habeat locũ cõdictio ob cauſam: vt l. ſi quis accepto. de condic. ob cauſam. Solu. hic reus impleuit, quicquid conuenit ex parte ſua: ideo condictione ob cauſam non poteſt conueniri.

1 ☞ *Lex, de his. ff. de trãſactio, q̃ habeat locũ in teſtamentis, & ultimis uoluntatibus.*
2 *Clauſula, uiſo teſtamento, &c. quòd debet opponi inſtrumento, quando ſoror dotata facit quitationem fratri, de omni eo quòd poſsit petere de hæreditate, &c.*
3 *Tranſactio an ualeat, quando dolus dedit cauſam contractui.*

Additio.

Sub prætextu. Prætextu inſtrumẽti de nouo reperti, nõ reſcindiť tranſactio. hoc mõ. Itẽ ſi dolus rei dat cãm trãſactiõi, ſuccurriť. h. d. Op. de l. Impatores. ff. de re iud. in ſ. ſanci mus. in auť. de nõ alienãdis. coll. ij. de l. rẽ publicã. C. de iure rei pub. li. xj. So. q̃ ibi ſunt caſus ſpeciales. Circa materiã vide gl.
1 de ſen. aduer. fiſ. l. j. li. x. † Itẽ op. de l. de his. ff. e. So. Illa loquiť in teſtamẽtis, & in vltimis volũtatib⁹, ĩ qb⁹ nõ valet niſi reſpectu.
2 &c. Aduerte: qa cũ facio trãſactionẽ ſup aliq̃ legato: † vel cũ ſoror eſt dotata à fratre, & iſta cõtẽtat̃ dote, & facit ſibi q̃tationẽ de oĩ eo q̃ poſsit petere de hr̃ditate, &c. debet apponi in inſtro viſo teſtõ: alſ nõ valeret: vt d. l. de his. p̃alle. Itẽ opp. actio de dolo nõ cõcurrit cũ aliqua actiõe: ſed hic cõpeteret actio furti, ergo, &. Solue vt in gl. ſcda. † Itẽ op. & vr̃ q̃ cũ dolus dedit cãm
3 cõtractui ſiue trãſactioni, vr̃ q̃ trãſactio nõ valeat ipſo iure: vt l. & elegãter. ff. de dolo. Gl. fi. dat duas ſolutio. Vna q̃ liberatio venit infirmanda, licet trãſactio nõ valeat ipſo iure. Alia, q̃ cõtrariũ habet locũ in bonæ fidei cõtractibus. Sed tranſactio eſt ſtricti iuris. Iſtæ ſolutiões videnť cõtrariæ: qa prĩa ſol. p̃ſupponit tranſactionẽ non valere. Alia p̃ſupponit valere. Vñ dic. Aut trãſactio p̃ſupponit q̃ interponiť ſup cõtractu bonę fidei & tũc habet locũ prima ſolutio. Si interponat̃ ſup cõtractu ſtricti iuris, põt habere locũ ſecunda ſolutio. Item opp. de l. ſi quis accepto. ff. de condi. inde. Solue vt in glo. fina. Bar.

1 ☞ *Acta de nocte an tantum ualeant, quantum de die.*
2 *Actus uolũtarij, ut cõtractus, & ultimæ uolũtates: ita ualent de die, ſicut de nocte.*
3 *Actus neceſſarij, ut iudicia, debent fieri de die, aliàs non ualent.*
4 *Actus quando fiunt de nocte, an debeant eſſe luminaria.*

Non minorem. Trãſactio & res iudicata æquiparantur: & tãtum valet factũ
b de nocte⁶, quantũ de die. h. d. Op. quod maioris authoritatis ſit tranſactio, quã res iudicata: vt habuiſtis no. ſuprà, eo. l. ſi

l.ſi díuerſa.Sol.Hæc regula fallit in quibuſdã caſibus,quos gl. ponit hic:& latius in l.ij.ff.de iureiur. Secundò nota ꝙ tantũ †valeat actum de nocte,quantum de die.Contra in authen.de iudi.§.ſedebunt.extra,de offi.deleg.c.conſuluit.Debes ſcire ꝙ de iure quædam ſunt,quæ non ſortiuntur effectum:vt delicta: & ita puniuntur de nocte,ſicut de die:licet de nocte grauio⁹;vt l.ij.de furibus balnearijs.& l.iiij.ff.ad l.Aquil.de adult.l.Gracchus.Quædam ſunt,quæ de iure ſortiuntur effectum:& in his dic,aut quæris qua die dicatur factum:aut quæris an factũ valeat?Primo caſu dic vt l.more Romano.ff.de fer.Secũdo caſu dic,aut ſunt actus†voluntarij vt cõtractus,& vltimæ voluntates:& ita valent de nocte,ſicut de die:vt hic, & l.ad teſtium.§. poſſe de teſt.Aut ſunt†actus neceſſarij,vt iudicia:& tunc debent de die fieri:aliàs non valerẽt:vt d.§.ſedebũt.Fallit ex cauſa ſi iuriſdictio expiraret:vt d.c.cõſuluit.de offi.deleg.†Quæro,an quando,ſit de nocte,debeant eſſe luminaria. Dico ꝙ ſic: vt l.j.§.tria luminaria.ff.de ven.inſpi.Ratio:qa teſtes debẽt cognoſcere partes:quod non bene fit in obſcuro:vt l.fi.§.ſinautẽ dubius.de iure deliberandi.& de teſtibus.l.teſtium.

Vmea quæ. Breuiter dicit:Simulatæ venditionis pretium peti non poteſt.h.d.

Imaior. Non eget ſummario propter breuitatẽ. De hoc videbitis in l.metum.j.quod metus cauſa.&c.

Nec intentio. Exceptio facti,vel intẽtionis, non poteſt opponi poſt tranſactionem lite finita.hoc dicit.Oppo.ff.de tute.& ratiſtra.l.ſi ex duobus.Sol.vt in gl.ibi loquitur in pluribus tutorib⁹:vel curatoribus,qui tenebantur inſolidum:quorum ſolutio vnius prodeſt alteri.Quęro:vtrum ſolutio facta p iſtum,qui non erat hæres,profit alij,qui eſt hæres.Sol.vt gloſ. quæ dicit quod non:quia ſoluit pro ſua obligatione.

Nec intentio. Pro dato,vel promiſſo,ex cauſa tranſactionis, nõ competit aditio.hoc dicit.Oppo.de l.in ſumma.in princip. de condi.inde.ff.Sol.gloſ.Quærit glo.nunquid per ſolutionem huius hęredis putatiui facta ex cauſa tranſactionis,liberentur hæredes veri. Et nunquid à veris hæredibus poſsit repeti iſtud ſolutum. Videtur quod ſic,per l.ſi quis poſſeſſor. ff.de peti.hære.Glo.determinat contrarium.Ad l.ſi quis poſſeſſor reſponde vt in glo.Barto.

☞ *Confeßio ſola rei dicentis ſe debere certam quantitatẽ,nõ præiudicat creditori.*
Reus ſi ſoluit creditori ex eo non oritur præſumptio,quòd nihil debet recipere à creditore cui ſoluit.
Confeßio ſola creditoris dicentis ſe debere habere centum à Titio,quando ſibi præiudicat.

Siquidem. Solutio partis ex cauſa trãſactiõis inducit liberationẽ à toto.ſecus in cõfeſsione partis facta à reo,hoc dicit.† Vides ergo quod atteſtatio rei dicentis ſe debere certã quãtitatem,ſola non præiudicat creditori. †Sed quæro,vtrum præiudicet ipſi reo, ita vt ex eo quod aliqd ſoluit,ſit præſumptio quòd nihil debet recipere à creditore cui ſoluit. Tex.eſt quòd non in l.ſi cùm dos.in prin.ff.rerum amo. Quæro quid in creditore.Creditor confeſſus eſt debere habere centum†à Titio: vtrũ videatur dicere,& nihil vltra:adeò quòd ſibi præiudicet in reſiduo. Breuiter,aut ipſe appoſuit aliquam dictionẽ taxatiuam:vt ſi dixit.centum ſola:vel centum tantũ:& tunc in reſiduo præiudicat ſibi:aliàs nõ.hic eſt text.cum glo. ſecundum opi.Azo.in l.rationes.j.de proba. quæ eſt vera.probatur in l. iij.§.cùm Titio.ff.de adim.leg.&c.

Siquidem. Repetitio partis,ex cauſa tranſactionis liberat reum à toto. Sed ſi reus partẽ tantùm confitetur debere,non præiudicat creditori quo ad reſiduum,hoc dicit. Quærit gl. quæ erat ratio dubitandi in ſecundo caſu. Dic vt in glo.aduerte:quia confeſsio debitoris circa partem non præiudicat creditori circa aliam.Sed quæro de confeſsione creditoris, nũquid cõfeſsio creditoris ſibi præiudicat circa aliam partem.De hoc eſt glo.in l.rationes infrà de proba.& per illum text.in l.iij.§. cum Titio.ff.de adi.leg.Bar.

Simaiores. Tranſactio nõ reſcinditur ob defectum cauſæ nõ expreſſæ:h. dicit.An per pactũ factũ cũ matre filij,ſuccedant in minus.Dic vt l.pactum.j.de col.&c. ☜ Siue apud. Vido.Pet.in c.ſi quãdo. de offi.deleg. qui alter allegat iſtam legem. And.Barba.

1 ☞ *Tranſactio ut ualeat,neceſſariò non debet fieri apud acta,nec in ſcriptis.*
2 *Agi quòd poßit ex pacto nudo tranſactionis.*
3 *Reus non obſeruans promiſſa conuenitur prima actione,ad quam reuertitur actor, & non actione præſcriptis uerbis.& nu.6.*
4 *Condictio ob cauſam,quod competat reo ad repetendum ea, quæ dedit, ſi actor non obſeruat promiſſa.*
Condictio ob cauſam,quando non obſeruantur promiſſa,non oritur ex pacto tranſactionis,ſed extra id quod agitur ex contractu,ex illo negotio geſto.
5 *Actio præſcriptis uerbis,an detur reo implenti cõtractũ ex parte ſui cõtra actorem.*
Contractus tranſactionis,quòd ſit quidam contractus innominatus.& nu.21.
Et quis contractus innominatus ſit.& nu.23.
Reo tranſigenti,ex tranſactione,competunt tria remedia,ſcilicet exceptio, & condictio ob cauſam,& actio præſcriptis uerbis.
7 *Actio præſcriptis uerbis quare ſit quòd competat reo,& non actori.*
8 *Remittere,quando ſit facere,& non dare.& nu.23.*
9 *Actor qñ dicatur liberare reũ,& ſic implere cõtractũ ex parte ſua,ut habeat actionẽ præſcriptis uerbis.& n.15.& qñ dicatur ſibi ſubueniri p hãc actionẽ.& n.19.*
10 *Cautio Mutiana an habeat locum in contractibus inter uiuos.*
11 *Cautio,quæ præſtatur de modo implendo,an habeat locum in cõtractibus bonæ fidei.*
Tranſactio interpoſita ſuper aliquo contractu,de ea iudicatur ſicut de contractu,ſu per quo interponitur.
12 *Lex.in omnibus.ff.de iudi.an habeat locum in contractibus ſtricti iuris.*
13 *Actor quòd poßit cogi ad cauẽdũ,ſi trãſactio eſt interpoſita ſup cõtractu bonæ fidei.*
14 *Cauere quis quòd non cogatur in ultimis uoluntatibus de implendo,ꝛ actione præciſa,ſed cauſatiua.*
16 *Cõdictio ob cãm an cõpetat actori cõtra reũ,ut ſic reponat in priſtinam obligationẽ.*
17 *Peti quòd non debeat,ut fiat id,quod factum non releuat.*
18 *Actori & reo qñ ſubueniatur per actionẽ de dolo,ꝓpter nõ obſeruantiã trãſactiõis.*
20 *Tranſactio,quòd ſit contractus.*
21 *Tranſactio an ſit contractus nominatus.*
22 *Tranſactio quare non dicitur contractus nominatus,& ponitur pro uera: quia non habet fines determinatos.*
23 *Quis ſit iſte contractus tranſactionis innominatus.*
24 *Tranſactio ſi non fiat per ut,ſed per dictionem ſi,an ſit contractus innominatus.*
25 *Actor agens ob non ſeruatam trænſactionem,an debeat proſequi primam inſtantiam uel de nouo inchoare.*
26 *Titulus ſuperueniẽs poſſeſſori,quod faciat eum quærere dominium ex perſona eius, à quo habet titulum.*
27 *Cautio Mutiana quòd non habet locum ubi diſpoſitio fit ſub modo.*

a **Siue apud.** a Breuiter dicit:Trãſactionib⁹ legitimè factis ſtari cõuenit:& ſi fiãt pacto nudo,ex eis nõ agit:ſed ad primã actionem actor reuertitur.h.d.Diuiditur:quia primò loquit in gene
1 re.ſcdò infert ad ſpecies.Scda ibi;ſed qm. † Nota primò ꝙ de ſubſtãtia trãſactionis nõ eſt ꝙ fiat apud acta, vel ꝙ exinde fiat
2 ſcriptura:vt ſ.eo.l.cũ te:& ſ.ti.j.l.pactũ quod bona fide.†Secũ
3 do no.ꝙ ex pacto nudo trãſactiõis nõ põt agi.† Tertiò no.ꝙ ſi reus nõ obſeruaret ,pmiſſa,põt cõueniri prima actiõe. Vidiſtis ſ.ti.j.l.cũ ,pponas.la.ij. Veniam⁹ ad declarationẽ materiæ nr̃æ legis,& videbitis pulcherrimã legẽ.Op.dr̃ hic ꝙ ex trãſactiõe nõ põt agi:ſed agit actione prima.Cõtra.ff. de cõdi.ob cauſ.l. iij.§.j.de cõdictiõe indebiti l.elegãter.§.pe.Sol.Dicit gl.fateor
4 ꝙ nõ põt agere actor,vt hic:ſed reo†bñ competit condictio ob cãm ad repetẽdũ ea,q̃ dedit,ſi actor nõ obſeruat ,pmiſſa. & vide gl.ſup verbo,ex pacto.ĩ prĩ. Aduertatis fateor ꝙ reo cõpetit cõdictio ob cãm,ad repetẽdũ vt dictũ eſt:ſed iſta nõ orit ex pacto trãſactiõis,ſed extra id ꝙ agit: vt l.ſi is.in fi.ff.cõ.Et hoc ſentit gl.vlt.hui⁹ l.circa fi.cꝫ vide. Vñ ,pprior ſolutio eſſet, vt dicam⁹ ꝙ cõdictio ob cãm nõ orit ex pacto trãſactiõis ſed extra id ꝙ agit ĩ cõtractu,ex illo negotio geſto ĩter te & me vt l.
5 ſi ĩ area.de cõd.ĩde. Añꝫ intrẽ gl.†q̃ro,vtrũ reo iplẽti cõtractũ ex pte ſui,det actio pſcriptis verbis cõtra actorem. Vĩ ꝙ nõ:qa ſufficit ſibi exceptio:vt l.j.§.ſi re⁹.ff.de eo p quẽ fa.erit. Cõtrariũ eſt veritas.nã cũ cõtractus trãſactiõis ſit qdã cõtract⁹ innominat⁹,vt j.dicã,iplẽti tñ cõpetit actio pſcriptis verbis ad iterum eſſe;vt l.naturalis.§.j.de pſcri.ver.Nõ obſtat l.j.§. ſi reus qa ibi ſufficiebat exceptio,pp quã ſua deſinabat intereſſe:vñ actionẽ ex illo edicto nõ hẽt.Ex pdictis habes ꝙ reo trãſigẽti,ex trãſactiõe cõpetũt tria remedia.j.exceptio,ſcdò ob cãm cõdictio.ter
6 tiò pſcriptis verbis actio,ſi cõtractũ ipleuit ex pte ſua.†Sed q̃ro,an actori cõpetat actio pſcrip.verbis,cõtra reũ,ex cõtractu

a ¶ Et certè.Not. quòd Bart.tenet, q̃ ĩ cõtractibus bonę fidei, & trãſactiõe ſup ea facta, habet locũ cautio Mutiana.& ſic tenet iſta gl.hic, q̃ ſingꝭaris ꝛeputat:ſecꝰ in cõtractibus ſtricti iuris,ſed ĩ l.Mutianæ tenet cõtra.& alr locutus ẽ ĩ l.qbꝰ diebꝰ.§. fi.de cõdi. & demon. Io.de Imo. ĩ p̃alleg.l. Mutianę.tenet q̃ nec ĩ bonæ fidei cõtracti bꝰ,habet locũ cautio Mutiana:cũ hoc non ſit iure cautũ, & rñdet ad l.ĩſulã.§.fin.ff. locati. Ang.in l.dedi. ff.de cõdi.ob cauſ.di 8 cit q̃ ſolitꝰ eſt tenere id q̃ Bar.tenet hic.et addit q̃ in ſtricti iuris cõtractibꝰ,debitore effecto ſuſpecto habet locũ cautio Mutiana.And.Barb.

¶ Inſulã.Adde ſecundũ Paul.de Caſtr.q̃ videt dicẽdũ oppoſitũ,q̃ nõ habeatur ꝓ ĩpleto, nã l.ĩſulã.§.fi. loqr̃ ĩ cõtractu nominato,ex quo oritr̃ obligatio & actio ſtati ẽt ãte ſecutũ ĩplemẽtũ,licet obſtet exceptio,vſq̃ quò ĩpleat vt l.Iu.§.offerri. ff. de actio ẽp. Sic ergo nõ põt impleri ex ꝑte actoris, niſi prꝰ ĩpleat ex ꝑte rei: q̃a venit fiẽdũ ĩplemẽtũ ex eo q̃ reꝰ dabit,& ſi locas mihi opꝰ fiẽdũ ꝓ cẽtũ,q̃ de illis cẽtũ facere debeo:tũc ęgtas dicẽtur,q̃ agere poſſũ añq̃ facią,& q̃ cauẽ do de faciẽdo debeat ſufficere,cũ mihi non obſtet exceptio. & ita loqr̃ ibi. Non em̃ habes actionẽ ex implemento,ſed ex ſolo cõſenſu: ſed nos loqmur ĩ cõtractibꝰ ĩnominatis,ĩ qbꝰ añq̃ ĩpleã nõ eſt orta obligatio, & actio:q̃ debet oriri ex ĩplemento:vt l. iuris gẽtiũ.§. ff.de pac.Nõ ſic ergo dicẽtur ætas, q̃ cautio de ĩplendo faciat mihi oriri actionẽ & obligationem nec ita faciliter, ſicut dicẽtur q̃ actionẽ nõ datam poſſit exercere ſine obſtaculo exceptiõis hoc em̃ facilr̃ fit,& hoc dicit eſſe ita verũ ſicut deꝰ ẽ ĩ cælis.

trãſactiõis.Et vr̃ q̃ ſic:q̃a cõpetit reo cõtra actorẽ,vt ſ.dictũ eſt:ergo eadẽ rõne actori cõtra reũ.In cõtrariũ eſt caſus hic,q̃ ex tali cõtractu nulla oritr̃ actio:ſed de neceſsitate actor reuertitr̃ ad actionẽ primã.Sed nũc reintro gl.Quęro,q̃ ẽ rõ,ꝛq̃ reo cõpetit a- 7 ctio p̃ſcriptis verbis, & nõ actori. Et vide gl.ſup verbo,ex pacto.ibi:ſed quare ñ acto ri,&c. Dicũt q̃dã,q̃ cõtractꝰ trãſactiõis,eſt facio vt des,ex q̃ oritr̃ actio de dolo,nõ prę ſcriptis verbis:vt l.nãlis.§.q̃d ſi faciã.ff.de p̃ſcri.ver.Iſtã reꝑhẽdit gl.q̃a imò eſt,do vt des,cũ remittere ſit dare,ñ facere.vide gl. Iſta reꝑhẽſio gl.nõ eſt bona:q̃a l.ſi mulier. quã gl.allegat,logr̃ qñ debitũ certũ remittit:qõ nr̃a logr̃ qñ dubiũ debitũ remittit: tũc ꝛem̃ remittere eſt facere,nõ dare vt dixi ĩ l.actiõe.ſ.e.& ibi no.ſecundũ vnã opinionẽ.Sed iſta rõ Bul.nõ ẽ bona, ꝓpter aliã rõnẽ.nã §.q̃ ſi faciã.habet locũ,qñ ex facto alteri ꝑti nihil adeſt,ſedhic alteri aliq̃d adeſt:q̃a ſtati ex illa remiſsiõe q̃rit̃ ſibi exceptio:ideo hẽret locũ actio p̃ſcriptis verbis,ſicut ĩ do vt des:vl̃ do vt facias:vt no.ĩ d.§.q̃d ſi faciã.& dixi ſ.eo.l.actio.& l.cùm mota. Aſsignauit gl.aliã rõnẽ:q̃a ĩ cõtractibꝰ inoĩatis oritr̃ actio p̃ſcriptis verbis ei, q̃ ipleuit cõtractũ ex ꝑte ſua:vt d.l.nãlis.§. j.de p̃ſcri.ver.ſed reus põt ĩplere cõtractũ ex ꝑte ſua,dãdo illud q̃d cõuenit:actor verò q̃ ꝓmiſit nõ petere,vel nõ agere nũq̃ ꝑt ĩplere cõtractũ,ex ꝑte ſua:q̃a ſi ñ petit, vel agit hodie,cras poterit petere:& ſic de ſiꝰi bus in ꝓpetuũ:vt l.elegãter.§.pe.ff.de cõd. indeb. Vnde q̃a contractũ nõ impleuit,iõ ſibi actio,p̃ſcriptis verbis nõ daṫ iõ de neceſsitate ad primã actionẽ redit̃ hic eſt caſus ĩ l.nr̃a.& vide gl.Iſta gl. ponit veriſsimã opinionẽ:& rõnẽ habuiſtis no.ĩ l.j.ĩ fi. mag.gl.ſ.de pac.ſic ĩ l.ĩ actiõe.ſ.e.Ad iſtud ergo q̃ habuiſtis,q̃ actori nõ cõpetit actio p̃ſcriptis verbis,q̃a nõ põt ĩplere cõtractũ ex ꝑte ſua.Opp.ad iſtud, & vr̃ quod actor poſsit ĩplere liberando reũ ꝓ acceptilatione;cũ acceptilatio tollat ẽt actionẽ ĩ rẽ: vt ſ.e.l.vt rñſum.Quidã fatent̃ cõtrariũ:q̃a ſi actor liberaret ꝓ acceptilationẽ haberet actionẽ p̃ſcriptis verbis.Alĳ,vt Hug.dicũt q̃ tũc nõ ĩpleṫ cõtractꝰ:q̃a ẽt tũc poterit agere de facto,licet actio ſit ſublata:vt j.e.l. vbi pactũ. Veritas ẽ iſta,q̃d attẽdas ꝛ qualiter verba trãſactiõis fuerũt cõcepta,nã aut dixit:ꝓmitto liberare te, & tu reus, dabis mihi cẽtũ:& tũc poſſet ĩpleri cõtractus ex ꝑte actoris liberãdo:& tũc haberet actionẽ p̃ſcriptis verbis.Aut ꝓmiſit nõ agere vel nõ petere:& iſtud nũq̃ põt ĩplere: q̃a ſaltẽ de facto põt agere;vt d.l.vbi pactũ.& l.elegãter.§.pe.de cõdi.inde.Et illo caſu debet intelligi lex noſtra,quod actio præſcriptis verbis,nõ cõpetat ſed reuertitur ad primã actionem. ¶Et iſtud glo.dixit ſ.de pact.l.j.in fi.magnæ gloſ. Ad idem oppo.& videtur etiam,quando promiſit non agere,vel non petere,quod poſsit impleri ex parte actoris,cauendo de non agendo,vel de non petendo in futurũ.Nam cautio Mutiana habetur pro implemento;vt l.Mutianæ.de condi.& demõ.& de condi.inſtit. l.iĳ.§.j.Sol.dicit gl.Fateor hoc cõtrarium, quod per hanc cautionem impletur iſte cõtractus:ſicut in quibuſdam caſibus ſi- 10 milibus,qui ponuntur in glo.Tenet ergo iſta glo.ꝛ quòd cautio Mutiana habet locũ ĩ cõtractibꝰ itervíuos.Cõtrariũ tenet gl.ĩ l.j.ĩ fi.magnę gl.ſ.de pact.& i l.Mutianę.ff. de cõdi. & demõ.& l.ita ſtipulatꝰ.ante fi.ff.de ver.obl.& de cõd.ob cau.l.de cõdi.circa prĩ.Et ibi iſtũ paſsũ examĩat Gul.de Cug.& vr̃ tenere gl.hic poſitã.q̃ nõ puto verũ.nã cõtractꝰ inoĩati fiũt ꝓ modũ modi:vt do vt des:vel do vt facias;vel facio vt facias;vel facio vt des,oĩa reſpiciũt modũ.Cautio Mutiana habet locũ ĩ cõdõnibꝰ negatiuis;vt d.l.Mutianæ. Vñ iſta materia nõ habet locũ hic.ſed magis eſſet videndũ ꝛ de illa cautiõe,q̃ p̃ſtaṫ de mõ ipl̃ēdo ꝓ l.ſi tibi leg.d̃ leg.iĳ.de cõd.& demõ.l.qbꝰ diebꝰ.§. Termi 11 a liꝰ.no.j.de dona.q̃ ſub mõ.l.j.Et certè a iſtã cautionẽ nõ repio b locũ habere ĩ cõtractibꝰ bonę fidei niſi ĩ caſu l.ĩſulãb.§.fi.ff.loca.Iſtã materiã latiꝰ explicaui ĩ d.l.Mutianę.tñ q̃ꝛtũ ad ꝓpoſitũ poſſemus ſic dicere:Aut trãſactio interponit̃ ſup contractu, ſeu ſuper actione bonæ fidei.& tunc iudicamus de ea ſicut de cõtractu bonę fidei.& vidiſtis no.ſ.eo.l.ſub prætextu. & l.de tutela.j.de ĩ integ.reſt.& tũc cauẽdo de nõ agẽdo:vl̃ de nõ petẽdo.vr̃ ĩpleri cõtractꝰ.arg.d.l.ĩſulã.§.fi.Si verò interponit̃ ſup cõtractibꝰ ſtricti iuris:tũc ꝓ cautionẽ nõ vr̃ cõtractꝰ ĩpleri.& ita loqr̃ hic.Nã vt videtis,agit̃ actiõe in rẽ quę eſt ſtricti iuris. Et ſcdm iſtũ modũ debet ĩtelligi q̃ no.& vobis dixi ſ.e.l.actione.Cõtra p̃dicta op.& vr̃ q̃ ꝓ cautionẽ nũq̃ ĩpleat̃:vñ vr̃ obſtare ff.de cõd.ob cau.l.dedi.ĩ prĩ.dixit gl.fateor q̃ actor põt cauere de ĩplẽdo:nõ põt tñ agi ad cauẽdũ niſi ĩ cõtractibꝰ bonę fid. vt l.in oĩbus.ff.de iud.& in ſeruitutibus.ff.ſi ſer.ven.l.harũ.& in vltimis volũtatibꝰ:vt l.Mutianæ.de cõd.& demon.& vide 12 gl.tuã.vr̃ ergo tenere iſta gl.ꝛ q̃ l.in oĩbꝰ.ff.de iud.nõ habet locũ niſi in cõtractibꝰ bonę fidei.Idẽ tenet gl.in l.iĳ.in prin.in ĳ. gl.ff.ſol.ma.& d.l.dedi.in prĩ.& d.l.in oĩbꝰ.Cõtrariũ eſt verũ: vt l.vniuerſa.ſ.de p̃ci.Imp.offe.& l.ſi creditores.de priui.cre. 13 & no.in l.ĩ poſſeſsiõe.q̃b.ex cau.in poſ.eaṫ.ꝛ Tñ q̃ꝛtũ ad ꝓpoſitũ bñ fateor iſtud q̃ gl.dicit q̃ actor poterit cogi ad cauẽdũ,ſi trãſactio eſt ĩterpoſita ſup cõtractu bonę fidei:q̃a cautio habet implere cõtractũ,vt ſ.dixi:in alĳs cõtractibꝰ ſecus. Et q̃ dico; põt cogi ad cauẽdũ:itellige vt p̃ſcriptis verbis,q̃ oritr̃ ex cõtra- 14 ctu innoĩato:vt d.l.naturalis.§.j.de p̃ſcrip.ver.Illud ẽt ꝛ q̃d dicit gl.q̃ in vltimis volũtatibus q̃s cogit̃ cauere, ꝓ l.Mutianæ ff.de cõd.& demõ.nõ eſt verũ coactiõe p̃ciſa,ſed cauſatiua, vt ibi no.Itẽ op.ad iſtã l.q̃ ad ꝓmiſſa agaṫ ex pacto trãſactiõis; vt ſ.e.l.cũ ꝓponas.So.ibi interceſsit ſtipulatio;hic nõ.& ſecũdũ hoc iſta op.vadit ad l.vel forma eã aliter;& ſic vadit ad p̃dicta 15 ꝛ vr̃ q̃ cõtractus trãſactiõis poſsint ĩpleri ex ꝑte actoris.ita põt agere,vt l.cũ ꝓponas ſ.e.So.Ibi trãſactio fuit facta ꝓ ſtipulatione,q̃ eſt veſtita ĩ ſeipſa verbis:nec eget ĩplemẽto rei iteruẽtu: hic loqr̃ de trãſactiõe facta pacto nudo,q̃ rei iteruẽtu ex ꝑte actoris nõ ꝑt ĩpleri.Ita loqr̃ hic.nã veſtimẽtũ q̃ fit verbis,fit ex diſpõne cõtrahẽtiũ:q̃ lex nõ denegat.ſed illud q̃ fit rei iteruẽtu,fit ab vna ꝑte tm̃ l.cooperãte.vñ ſuũ lex,nõ tuũ tibi denegat auxiliũ.& vid̃ gl.Itẽ op.p̃dicta:& vr̃ q̃ poſsit agi p̃ſcriptis verbis,ex ꝑte actoris:vt l.ſi ꝓ fundo.j.e.Gl.d̃t.q̃ ibi fallit. Vel dic q̃ ibi ita loqr̃ de actiõe p̃ſcriptis verbis datiua,nõ natiua. Iſta ſol.q̃ꝛtũ ad illã l.ſi ꝓ fundo.nõ eſt bona:quia nulla eſt rõ,quare hic nõ daretur actio præſcriptis verbis,ſicut ibi:nam hic rei vẽdicatiõe agebatur,ſicut ibi.ergo dicit Pet.& credo:q̃ bene dicat ĩ hoc q̃ l.ſi ꝓfundo.debet ĩtelligi,qñ trãſactio fuit facta ꝑ talia verba,q̃ reſpiciũt ĩplemẽtũ ex ꝑte actoris:vt,ꝓmitto te liberare vel actiõi poſitę renũciare:iõ ibi daṫ actio p̃ſcriptis verbis actori.ĩpleto cõtractu ab eo.ita loqr̃ ibi.Itẽ ad illd̃ op.& vr̃ q̃ actori cõpetit actio p̃ſcriptis verbis:vt ſ.e.l.cũ mota.So.vt ibi dixi.Vel intelligas q̃ ibi fuit taliṫ cõceptꝰ, q̃ põt impleri ex ꝑte actoris:& fuit implet̃ꝰ. Vel ſi dicas,ex ꝑte actoris nõ põt ĩpleri: tũc ĩ ſubſidiũ daṫ actio p̃ſcriptis verbis.à l.q̃ ẽ datiua,nõ natiua cũ ĩ priſtinã obligationẽ ſe nõ poſsit reponere:vt ibi dixi.et vide gl.tuã. Vidimꝰ q̃ reo daṫ actio p̃ſcriptis verbis et cõdictio ob cãm.Itẽ vidimꝰ vtrũ actori deṫ actio p̃ſcriptis verbis, ſicut 16 reo.Quęro,vtrũ actori deṫ cõdictio ob cãm;ꝛ vt reꝰ ſe repõat ĩ priſtinã obligationẽ:ſicut reo daṫ,vt actor reſtituat accepta.& q̃ actori cõpetat.gl.vr̃ hic tenere,& in l.actiõe.ſ.e.Itẽ tenet in l.cũ mota.cũ actio eſt talis,q̃ põt cõſenſu ꝑtiũ reſtaurari.Et videt̃ caſus in l.ſi q̃s acceptæ.de cõdi.ob cau.In cõtrariũ videtur hæc l.q̃ dicit q̃ ſit neceſſe agere actiõe prĩa. Itẽ videt̃ caſus rotũdus.in l.ſi ꝓ fundo j.e.vbi dr̃ expreſsè q̃ ad actionẽ primã nõ põt dari regreſſus.Pro hoc ẽt facit j.e.l.quãuis.Aduerte, dicas ſic.Qñq̃ reus ĩpleuit cõtractũ ex ꝑte ſua,q̃ꝛtũ potuit:qñq̃ noluit implere.Primo caſu nõ daṫ actori cõdictio ob cauſam, vt

reus

reus ſe reponat in priſtinã obligationẽ,vt j.e.l.ſi ꝑ fũdo.ibi eñ re⁹ dedit rẽ actori,licet fuiſſet euicta.& eſt ſpãle in trãſactione fauore minuẽdarũ litiũ:licet ſecus eſſet in alijs cõtractib.innominatis:vt l.fi.de cõd.ob cauſ.Scdo caſu.qñ reus noluit implere:& tũc aut talis actio q̃ nõ põt ꝑ cõſenſũ ptiũ reſtaurari.& nõ daꝫ cõdictio ob cauſ.vt ſ.e.l.cũ mota.& j.ad Turp.l.quãuis.Si verò ꝑ cõſenſũ partiũ põt reſtaurari:& tũc actor vult ꝑ cõdict. ob cauſ.ex ſua pœnitẽtia reſtaurari:& hoc nõ põt:vt j.e.l.quãuis.Aut aduerſarij mora:& tũc ſi quidẽ ipſe potuit implere,& impleuit cõtractũ ex parte ſua,habet locũ cõdic.ob cauſ.aliàs haberet locũ actio de dolo:vt no.in l.actiõe.ſ.e.& ibi dixi.Prædicta vera,qñ ꝑ trãſactionem actio fuit ipſo iure ſublata. nã ſi ſublata nõ eſſet,duraret actio prima:iõ nõ eſſet locus cõdictioni ob cauſam,vt ſe reponeret in priſtinã obligationẽ.hic eſt caſus hic.Sed cõtra hoc op.video ꝙ reus, cui legaꝫ liberatio, habet actionẽ ex teſtõ vt libereꝫ,licet ſit tutus exceptiõe:vt l.iiij. §.j.ff.de lib.leg.ergo eadẽ rõne,licet iſte actor habeat replicationẽ põt petere,vt reus ſe reponat in priſtinã obligationẽ, & faciat pactũ de nõ petẽdo.Et hoc tenebat Iac.ð Ra.ꝙ doc. nr̃is
7 nõ placet:†qa nõ debet peti vt fiat id ꝙ factũ non releuat vt l. hæc ſtipulatio.§.diuus.vt leg.no.caue. ſed hic actio nihil releuat:qa ex pacto de nõ petẽdo cõſeq̃reꝫ replicationẽ tm̃:vt in l. iuris gẽtiũ.§.pact⁹ ne peteret.quã replicationẽ habet ſine eo. Et ꝑ hãc legẽ nõ obſtat ꝙ dr̃ de eo cui relinqꝫ liberatio:qa illð iõ nõ eſt in ptãte rei,qñ cõueniꝫ,vt ſic opponat exceptionẽ. Vt igiꝫ ſibi pararet ꝓbatiões,ꝓmittiꝫ ſibi agere vt liberetur,ſed in ptãte actoris eſt agere qñ vult:& ſic replicationẽ opponere.ita loqꝫ hic.Hoc ergo viſo,hoc eſt qualiter actori ſubueniaꝫ ꝑ cõ-
8 dict.ob cau.reaſſumo†qualiter ſibi ſubueniaꝫ ꝑ actionẽ ꝓſcriptis verbis.Et dicas ſic:Aut verba trãſactiõis ſunt cõcepta affirmatiuè,ita ꝙ ex pte actoris poſsint ipleri:& tũc implemẽto ſecuto ei cõpetit actio ꝓſcriptis verbis:vt l.ſi ꝑ fundo.j.e. & l. nãlis.§.j.de ꝓſcri.ver.Aut ſunt cõcepta negatiuè:ita qð nõ poſſunt impleri:& tũc aut eſt interpoſita ſup cõtractib.bonę fidei & cauẽdo implet:vt l.iſulã.in fi.ff.loc.& ſic ei cõpeteret actio ꝓſcriptis verbis.Ita intelligo gl.hic poſitã.Aut ſup cõtractib⁹ ſtricti iuris:& tũc aut actio pria nõ eſt ſublata, & nõ daꝫ actio ꝓſcriptis verbis:ſicut nec cõdictio ob cauſ.vt dictũ eſt ſ.ſed de neceſsitate reuertiꝫ ad actionẽ primã.Caſus eſt hic. Aut actio ſublata eſt talis,q̃ põt cõſenſu partiũ reſtaurari:& tũc actio ꝓſcriptis verbis nõ habet locũ datiua vel natiua. Natiua nõ:qa cõtract⁹ nõ eſt impletus ex pte actoris.Datiua nõ:qa ceſſat ęq tas,ꝓpter quã daꝫ:qa põt agere cõdict.ob cauſ.vt ſe reponat in priſtinã obligationẽ,vt ſ dixi.Aut põt cõſenſu partiũ reſtaurari:& habet locũ actio ꝓſcriptis verbis datiua,nõ natiua: vt l. cũ mota.ſ.e.Oia q̃ dixi ex pte actoris,qñ verba cõtract⁹ ſũt cõcepta,ꝙ ex pte ei⁹ nõ pñt impleri:intellige ẽt ex pte rei, ſi ponerẽverba ita cõcepta,ꝙ ei⁹ pte ipleri nõ poſſent.ita intelligo iſtã materiã.Cõtra oia ꝓdicta op.dixi qð tã actori,quã reo, ſubue-
9 niꝫ ꝑ cõdic.ob cauſ.vel actionẽ ꝓſcriptis verbis.Cõtra imò†ꝑ actionẽ de dolo:vt ſ.e.l.actiõe.& l.ſub ꝓtextu.ergo apparet ꝙ iſtę alię actiões nõ hñt locũ:qa actio de dolo non concurrit cũ alia.Gl.hoc tãgit i vltima glo. Tu circa hoc dicas breuiter ſic. Qñꝙ q̃riꝫ de dolo cõmiſſo circa actionẽ.ſup qua trãſigere poſſet:& de hoc nõ dico hic gl.tãgit i l.actiõe.ſ.e.& j.l.pxi. & ibi dicã. Qñꝙ q̃riꝫ de dolo cõmiſſo i litigãdo circa litẽ,de qua trãſigiꝫ & tũc aut dol⁹ cõmittiꝫ ex pte actoris,aut ex pte rei. Prio caſu,trãſactio ẽ nulla:ſed ſi re⁹ actori noie trãſactiõis aliqd dederit,habet locũ actio de dolo data,ad reſtituẽdã illã liberationẽ ſed ex pte rei valet tranſactio,& daꝫ actio de dolo actori,ad reſcidẽdã trãſactionẽ ſi primã actionẽ ſuſtulit:vt ſ.e.l.ſub ꝓtextu.& ibi no.ff.ð cõd.ide.l.i ſũma.i pri.oñꝙ cõmittiꝫ dol⁹ iducẽdo aliꝙ ad trãſigẽdũ:& tũc dic,aut trãfactio iterponiꝫ ſup cõtracti.bonę fidei,aut ſup cõtractu ſtricti iuris:& de hoc dic vt ſ.e.l.ſub ꝓtextu.Qñꝙ dol⁹ cõmittiꝫ i nõ obſeruãdo ꝓmiſſa:& tũc loqꝫ materia nr̃a:qa regl'r habet locũ cõdict.ob cauſ.vel ꝓſcriptis verbis:vel agiꝫ actiõe pria,vt ſ.dixi.videlicet qñ actio extincta nõ põt reſtaurari ꝑ cõdic.ob cauſ.q̃ nõ cõpetit ex pœnitẽtia:vt l.quãuis.j.e.nec ex mora.Itẽ no.ꝙ ex mora aduerſarij qñ actor nõ põt iplere ex pte ſua,nõ daꝫ actio ꝓſcriptis verbis, eadẽ rõne,ſ.qa actor nõ põt iplere:& iõ daꝫ actio de dolo,ſcdm opi.Pla.notabilẽ.In caſu tñ ꝑt agi actiõe ð dolo:vt ſ.e.l. actiõe

20 †His ꝓmiſsis reſtat qð veniam⁹ ad qõnes & priò q̃ro,vtrũ trãſactio ſit cõtract⁹.Certè ſic:qa vltro citroꝙ naſciꝫ oblig.vt l. Labeo.§.cõtractũ.ff.de ver.ſig.& ſ.l.cũ te ibi
21 ſi de fide cõtractus.&c.†Quęro ſcdò vtrũ ſit cõtract⁹ noiatus,vel inoiat⁹.Et vr̃ ꝙ ſit noiat⁹:qa habet elegãs nomẽ,ſicut ẽptio,& vẽditio,depoſitũ,& ſocietas pign⁹:ita
a trãfactio habet nomẽ elegãs.In cõtrariũ eſt veritas: a qa cõtractus noiati ꝓducũt actionẽ eoipſo ꝙ ponũꝫ abſꝙ aliquo impleměto:vt l.iuris gẽtiũ.in prin.ff.de pac.ſed trãſactio nõ ꝓducit actionẽ,niſi ipleaꝫ rei iteruẽtu ergo appet ꝙ nõ eſt cõtract⁹ no
22 miat⁹,vt hic:& hoc ſẽtit iſta gl.tota,& eſt veritas.†Sed tũc q̃ro q̃re nõ eſt noiat⁹ ſicut ẽptio,& vẽditio.In ꝓmutatiõe repio legẽ hoc dicẽtẽ j.de re.ꝓmu.ſup ru.& i d.l.iuris gẽtiũ.§.j.Nã ꝓmutatio ſcdmverã opi.iõ nõ dr̃ cõtract⁹ noiat⁹,qa habet nomẽ gñis,nõ ſpẽi.nã ẽt ẽptio põt dici ꝓmutatio:qa ꝓmutaꝫ res cũ pecunia.Idẽ i locatiõe ꝓmutaꝫ opa cũ pecũia. vñ ꝓmutatio gñis, & appellatio gñis,nõ facit cõtractũ dici noiatũ:vt ð cõd.& de. l.ſi noiati.& de lib.& poſth.l.j.Idẽ poſſum⁹ dicere i trãſactiõe. nã ſiue recedas à lite,pacto gratuito,ſiue ſimplici renũciatiõe, ſiue ſnĩa:põt dici trãſactio,hoc ẽ,trãſactũ à lite, vel trãſactũ ab actiõe:qa ꝓpriè ex pte actoris dr̃ trãſactio,vt habuiſtis no.i l.ij. ſ.e.Cũ ergo ſit nomẽ gñis,nõ facit cõtractũ dici noiatũ.Prẽter ea,& iſta eſt melior rõ q̃ poſſet reddi:Cõtract⁹ noiati hñt ſuos fines determinatos.In emptiõe,& vẽditiõe emptor dat pretiũ. vẽditor dat rẽ.In locatiõe locator dat rẽ.conductor pretiũ: ſed trãſactio nõ habet fines determinatos:qa qñꝙ actor dat pecuniã,qñꝙ recipit:vt l.ij.& l.ſi ſup poſſeſsiõe.ſ.e. vel dic ꝙ iõ nõ eſt noiatus:qa nõ placuit cõditoríb.iuris eã ponere iter cõtra-
23 ctus noiatos.& fortè nõ eſt mala rõ.Quęro.†qs cõtract⁹ inoiatus eſt hic? Quidã dicũt ꝙ eſt facio vt des:qa remittere eſt facere.Alij dicũt,qð eſt do vt des:nõ curo.Aduerte:gl.nr̃ę cõſiderãt cõtractus innoiatos penes modũ ineũdi cõtractũ:vt habuiſtis no.ſ.eo.l.cũ mota.& hac l.Sed ego teneo cũ Vltramõ.qð deberem⁹ inſpicere vtrãꝙ ptẽ:& ex vna pte ſit facio vt des: & ex alia pte ſit do vt facias.Idẽ in ſimilib⁹,vt dixi i l.cũ mota.ſ. e.Nũc ad ꝓpoſitũ dico,qð cõtractus trãſactiõis cõiter eſt remittere,vt deſ aliqd.& iſtud remittere ſcdm q̃ſdã,eſt idẽ qð dare: vt hic dicit gl.circa prĩ.Scdm alios,qñ remittiꝫ debitũ, dubiũ nõ eſt dare,ſed facere,vt ſ.dixi.& dixi i l.actiõe ſ.e.& ſit ſm alios eẽt facio vt des:ſm alios do vt des.tñ i hoc nõ eſt curãdũ qa cũ ex iſto fctõ aliqd adſit ꝑti daꝫ ꝓſcriptis ẏbis:ſicut i do vt des.Cũ ergo idẽ ſit effect⁹,nõ curãdũ qscõtract⁹ ſit:vt l.Gall⁹. §.ſi ei⁹.ff.de lib.& poſth.tñ põt eẽ,ꝙ trãſactio verè eſt,facio vt des ex pte actoris.Exẽplũ.actor petebat ſibi dari fũdũ: deuẽtũ ẽ ad trãſactionẽ hãc,qð actor iret romã ꝑ reo, & re⁹ ſ.ibi daret fũdũ:tũc eẽt facio vt des,ex pte actoris:ex pte rei,do vt facias. Itẽ põt eſſe ex pte actoris do vt des in exẽplo ꝓmiſſo:ſi i trãſactiõe fuiſſet cõuẽtũ,vt actor daret cẽtũ,& reciperet fũdũ:vt ſ. e.l.ſi ſup poſſeſsiõe:& tũc exvtraꝙ pte erit do vt des:cũ ex vtraꝙ pte ſit datio.Itẽ ꝑt eẽ ex pte actoris,do vt facias:& tũc ex pte rei erit facio vt des:poſſet ẽt eẽ ex pte vtriuſꝙ facio vt facias:vt diligẽs iueſtigator poterit ꝓgrere:vñ cõtract⁹ trãſactiõis põt cadere i q̃libet ſpẽ cõtract⁹ innoiati.Hoc vult ſentire.j. gl.tua
24 magna circa fi.& vide eã.Quęriꝫ,qd ſi trãſactio † nõ fiat ꝑ vt, ſed ꝑ ſi,hoc mõ:ſi dabis mihi cẽtũ,vt remittã tibi actionẽ : vtrũ ſit cõtract⁹ innoiat⁹. Vr̃ qð nõ:qa nõ oriꝫ vltro citroꝙ oblig.ergo nõ eſt cõtract⁹ ꝓpriè:vt l.Labeo.§.cõtractũ de ver. ſig.Illð eñ qð eſt i cõditiõe,nõ eſt i obligatiõe:vt l.ſi qs ſub cõditiõe.ſi qs omiſ.cau.teſt.& hoc vr̃ tenere gl.in l.ſi qs cũ debitore. ff.de iureiu.In cõtrariũ:ꝙ ſit trãſactio,& cõtract⁹ innoiatus,vr̃ tex. ſ.e.l.ſi ſup poſſeſsiõe.Et vr̃ tenere gl.ff.de pac.l.ſi itra.ff.de dona.l.hoc iure.Gul.de Cug.i d.l.ſi qs cũ debitore dicit.Aut i cõditiõe venit aliqd,ꝑ ꝙ ꝑti aliqd adeſt: & erit cõtract⁹ innoiatus.Aut nõ venit id,ꝑ ꝙ ꝑti aliqd adeſt:& nõ erit cõtract⁹ innoiat⁹.& hoc ſatis põt ꝓcedere.Ad id ꝙ dr̃,ꝙ nõ eſt i obligatiõe illð ꝙ eſt i cõdictiõe,rñdeo,& cõcedo oppoſitũ, & dico ꝙ ille cõtractus innoiatus tũc incipit eſſe cõtract⁹.qñ quis cõdictionẽ implere incipit:vt no.in d.l.ſi quis cum debitore.ff.de iu-
25 reiur.ita debetis intelligere.†Quæro,dicitur hic: vẽdicatiõe pẽdẽte,vtrũ actor habeat ꝓſequi.j.inſtantiã,vel habeat neceſſe de nouo inchoare.Tex.hic videꝫ velle ꝙ proſequatur inſtã-

POMATES.
a ¶ Eſt veritas. Vide Alex.vbi tenet ꝙ eſt cõtractus innominatus.cõſ.xl.co.j.vol.v.

a Pro cõcordia. Aduerte qñ gñalis fuit petitio, & ꝓſecutio fuit ſpãlis & fcta eſt trãſactio gñalis in effectu. an habeat ſaltẽ ope replicationis obſtare exceptio ſolùm in qua actor fuit ſpecialiter ꝓſecut⁹. Bar. videt tenere ꝙ ſic, in hac l. ſub prætextu ſpecierũ. cõtra videtur tenere i l. tres fratres. ff. de pactis. Tu dic, verũ eſt ꝙ obſtat ſolũ in ſpecialiter agitatis: vt in d. l. tres fratres. niſi ope replicationis elidatur exceptio. & ita loquat in hac l. ſub prætextu. & ita ſupplendo cõcordat vbiq; ꝙ ſolùm in effectu præjudicat quo ad ſpecialiter ꝓſecuta, ſi repliceſ abagẽte ñ fuiſſe ꝓſecutũ. Vel aliter poſſet intelligi Bar. i hac l. ſub prætextu. vt loquatur i vno ex duobus caſibus ſpecialibus poſitis in d. l. tres frẽs. pro fallen.

POMATES.

a ¶ Sub prætextu. Iſtã l. alle. Specu. in titu. de arbit. §. excipitur. ver. ſed pone Titius. &c. ad notabilẽ quæſtionem. & ibi per eum ad materiã huius legis, vide Alex. conſil. xj. vol. ij. Barb. conſil. xvj. vo. ij. & cõſ. xvj. col. vj. eo. vol. & alia quid cõſi. xxj. col. iij. eo. vol. & cõſi. xxvj. col. xxj. eo. vo. & cõſ. lx. col. ij. eo. volu.

POMATES.

b ¶ Vnde doc. Declara iſtã ſolutionem, vt ꝓ Bart. in l. ſi de certa. in ylti. coj. eo. in ver. cogitare aũt. & Pan. extra, eo. tit. & vide Alex. cõſi. xliij. co. iij. & ſeq. vol. j. & Aret. xxxiij. col. ſi. & eo. in fine Rom. cccciij. colum. ij. & iij. ſequen.

tiã. Dixi ſ. e. l. ſi diuerſa. hoc declarabo i ſequenti qõne. Quæro, dr̃ hic, ꝙ ſi reus vult euadere primã actionẽ, cogit̃ parere tranſactioni. Quæro, vſq; ad ꝙ tps põt actionẽ primã euadere. parẽdo tranſactioni. Gloſ. dubitat. dicã. j. e. l. ſi maior. Vltimò glo. format vnũ cõtrariũ, & nõ ſoluit, ſuper verbo pẽdẽte. ibi. ff. ad le. Fal. l. iij. aliàs iiij. §. j. ſed melius obſtat l. iiij. quia l. iiij. nihil ad ꝓpotũ. Itẽ l. iij. non videt̃ cõcedere prima facie: ſed rectè inſpiciẽdo cõtradicit ad id qd̃ gl.

26 proximè dixit: †nã titulus ſupueniẽs poſſeſſori, facit eũ q̃rere dominiũ, ex perſona eius, à quo habet titulũ. Sed hic poſſeſſori ſuperuenit titulus, ſ, tranſactio: ergo videt̃ ꝙ ex perſona actoris quærat dominiũ: & ſic actor deſinat eſſe dñs, cui⁹ cõtrariũ hic dicitur. Solu. Verba tranſactiõis hic nõ reſpiciunt translationẽ dominij, ſed ſolũ tendunt ad impediendã actionẽ: quia ꝓmiſit nõ agere, vel petere, vt ſ. dixi. meritò dñiũ nõ trãsferẽt: vt videbitis j. e. l. ſi pro fundo.

Siue apud acta. Trãſactio legitimè facta debet obſeruari: & ſi fiat nudo pacto, ex eis nõ agitur: ſed ſi ꝓmiſſa nõ obſeruant̃, prima actione agitur, & ſi oppo. exceptio trãſactionis, replicatur de dolo. h. d. vſq; ad fi. & diuidit̃ in duas partes: quia primò ponit dictũ in gñe, ſecũdò infert ad ſpeciẽ. Secunda ibi: ſed qm̃. Oppo. & intro gl. magnã, dicitur hic ꝙ ex nuda cõuẽtiõe nõ põt agi: ſed agit̃ prima actiõe. imò vr̃ ꝙ cõpetat actio: vt l. iij. poſt prin. ff. de cõdi. ob cau. Sol. glo. ꝙ reo competit actio ad repetẽdũ ꝙ dedit ſed actori nõ, vt hic. Aduerte: qa lex cõtraria loq̃t de cõdi. ob cãm q̃ cõpetit vt ibi. Et aduerte: qa cõdictio ob cãm, dicit̃ extra id qd̃ agit̃ iter cõtrahẽtes: vt l. ſi qs. §. j. ff. mãd. lex aũt nr̃a ꝓhibet intẽtari actionẽ ex nuda cõuẽtione: nõ aũt ꝓhibet qn poſsit agi alia actiõe. puta cõdictiõe ob cãm. Ex hoc no. ꝙ vbi reus cũ quo fit trãſactio, ĩplet cõtractum ex pte ſua, ei dat̃ cõdictio ob cãm, ad repetẽdũ ꝙ dedit: vt d. l. iij, ſi actor nõ obſeruat ꝓmiſſa. Itẽ, cõpetit ſibi exceptio trãſactiõis: vt per totũ hũc titu. itẽ, ex eo ꝙ implet contractũ ex pte ſua, põt ſibi cõpetere actio pſcriptis verbis: habet ergo tria remedia. Dixi ꝙ reo datur cõdictio ob cãm. Quærit gl. q̃ eſt rõ, ꝙ ex pte actoris trãſigentis dr̃ eẽ facio vt des: ex quo cõtractu orit̃ actio de dolo: vt l. nãlis. §. ꝙ ſi faciã ꝓpalle. ſed actio de dolo nõ põt cõpetere cũ alia: vt l. j. §. ait ff. de dolo. ideo actori nõ dat̃ actio ſicut reo. Hãc rẽ ꝓbãt gl. qa iſtud eſt verbũ gñale, ꝙ ex pte actoris trãſigẽtis ſemp dr̃ cõtract⁹, facio vt des: imò põt eẽ do vt des: cũ remittere ſit dare: vt l. ſi mulier. ff. de codi. ob cãm. ꝙ eſt verũ, ſecũdũ do. Iac. ſi debitũ eſſet purũ: vt dixi: in l. actiõe. ſ. e. Vnde gl. dicit ꝙ nõ dat̃ actori quia hic fuit nudũ pactũ, & nõ ẽ veſtitũ aliq̃ veſtimẽto contra rõnẽ gl. Opp. & vr̃ ꝙ fuerit veſtitũ: qa eo ipſo reus liberat̃: & ꝓ cõſequẽs ei cõpetit actio: vt l. iiij. §. fi. de cõdi. inſti. ſol. gl. ꝓ interemptionẽ: qa licet actor liberet reũ, adhuc ex pte ſua nõ dr̃ impletus cõtractus: & ideo ei dat̃ actio: qa ſaltẽ poſſet agere de fctõ: vt l. vbi. j. eo. Verũ eſt tñ: dicit gl. ꝙ no. ꝙ ſi actor caueret ſe non acturũ: tũc videt̃ plenè impleuiſſe cõtractũ ex pte ſua: qa talis cautio habet̃ loco veſtimẽti: vt d. l. iij. §. fi. & ideo agit. Cõcludit ꝙ iſta cautio Mutiana habeat locũ i diſpõnib⁹ inter viuos. ita ſentit gl. hic. Cõtrariũ fuit no. in l. j. ſ. tit. ꝓxi. Cõtrariũ not. in l. Mutianæ. ff. de cõdi. & demõ. Guil. in d. l. iij. in prin. de cõdic. ob cãm. tenet, quod cautio Mutiana habeat locũ in cõtractibus. alle. ſi fideiuſſor. §. fi. q ſatiſ. cog. l. Imperatores. §. fi. ff. de appel. l. pſenti. §. fi. ſ. de his q ad eccle. cõfu. alleg. §. ſi verò intra.

in auth. de mona. coll. j. Præterea eſt gl. ordinaria in l. noſtra. D cas qd̃ aliæ glo. ſunt veræ: & nõ iſta Ratio, qa cautio Mutiana habet locũ ſolũ, vbi diſpoſitio eſt ſub cõditione negatiuè cõcepta. Sed materia cõtractuũ innominatorũ, de q̃bus loquit̃ ma-

27 teria noſtra, habet locũ vbi diſpoſitio ꝓcedit ſub mõ ꝓ vt. †Et qd̃ cautio Mutiana nõ habeat locũ vbi diſpoſitio fit ſub modo gl. eſt no. in l. cũ pater. §. Titio. quę incipit, quo caſu. de le. ij. Nõ obſt. iura allegata in cõtrariũ: qa illa iura loquunt̃ de cautione inducta ab alijs Iuriſcõſultis, nõ à Mutio, & ex pmiſsiõe aliarũ legũ: & loquunt̃ de cautiõe oĩno diuerſa, ſcdm diuerſas materias: vt patet ex dictis iurib⁹. Vel potes dicere quod hęc gl. nõ eſt neceſſaria illic: qa hæc gl. nõ eſt neceſſaria; loquit̃ vbi quis ſpõte recipit hãc cautionẽ l. Mutianę. cũ materia ſua loquatur qñ hæres debet dare legatũ ſub cõditiõe de nõ faciẽdo ſi offertur cautio Mutiana, habet neceſſe accipere dictã cautionẽ. & ita debet intelligi hic. Itẽ op. de l. iij. in prin. ff. de cõdi. ob cau. Sol. gl. qd̃ ſi actor vult cauere ſe nõ acturũ, põt, non tñ cogit̃. & ſic tollit cõtrariũ. & qd̃ dixi: nõ cogit̃, eſt verũ, niſi in caſib⁹: vt in contractibus bonæ fidei. & in vltimis voluntatib⁹. alleg. gl. l. in oĩbus. ff. de iud. Quãtũ ad illũ paſſum cũ gl. dicit, de cõtractibus bonæ fidei: ergo videt̃ innuere quod lex, in oĩbus nõ habeat locũ in cõtractibus ſtricti iuris. Iſtud nõ eſt verũ: qa lex illa habet locũ etiã in ſtricti iuris iudicijs. Itẽ in eo qd̃ dicit gloſ. qd̃ in vltimis volũtatibus cogit̃: intellige nõ pręciſè, ſed cauſatiuè, ſi legatarius vult cõſequi legatũ. Itẽ op. de l. cũ mota. ſ. eo. l. ſi ꝓ fundo. j. eo. Gl. dat duas ſol. illa videt̃ verior, qd̃ in iurib⁹ cõtrarijs dat̃ actio præſcriptis verbis à lege adeò qd̃ nõ fit natiua, ſed datiua. Ita fuit no. in d. l. cũ mota, præalle. Itẽ op. & ſum in gl. fi. & op. ꝓ hũc modũ, videt̃ qd̃ hæc lex ſit in ſeipſa contraria. Nã dicit primò, ꝙ ex pacto nudo nõ naſcitur actio: poſtea dicit in fine, poteris vrgere aduerſariũ. Huius timore eſt factũ prin. hui⁹ gl. qa aduerſarius vrgebat̃ nõ pręciſè, ſed cauſatiuè: qa ſi nõ vult teneri, ad qd̃ tenebat̃ prima actiõe obſeruabit ꝓmiſſa ꝓ cautionẽ. Simile vidiſtis in l. ſi pacto quo pœnã ſ. ti. ꝓxi. Itẽ op. dicitur hic, qd̃ nõ agit̃ ex nuda cõuẽtione. cõtra. Aut in trãſactione interuenit dolus: & poterit agi actione de dolo. Aut nõ obſeruant̃ promiſſa: & poterit agi cõdictione ob cãm. Soluit gl. qa lex ꝓhibet actionẽ naſci ex nudo pacto: nõ tñ ꝓhibet agi actiõe ð dolo: & nõ ꝓhibet qn poſsit agi cõdictione ob cãm: q̃ oĩa oriunt̃ ex pacto. qd̃ intellige vt dixi ſ. Quęro nũqd trãſactio dicat̃ eſſe cõtract⁹. Dic ꝙ cõtract⁹ eſt, vt dr̃ in l. cũ te. ſ. e. ibi: ſi de fide cõtract⁹, vt ꝓbat̃ ꝓ l. vbi j. e. vbi in acceptilatiõe q̃ interuenit in trãſactiõe dr̃ eẽ vĩculũ: & ſic obligatio: vt Inſt. de act. in prĩ. Sed q̃ro, q̃ ſit dr̃ia inter trãſactionẽ & cõtractũ facio vt des. Dic vt in gl. ꝙ no. & eſt glo. ma. in fi. verũ tñ volo ꝙ ſciatis, qd̃ trãſactio põt cadere in quãlibet ſpeciẽ cõtract⁹ innominati: põt eĩ ex pte actoris eẽ facio vt des. verũ eſt qd̃ gl. noſtra dr̃iam aſsignat hic. Verbi gr̃a: ꝓ totũ iſtũ tit. Ego actor deſiſto à lite vt des mihi decẽ: ex pte tua ẽ do vt facias: qñq; facio vt facias. pone, agebã cõtra te: cõuenim⁹ qd̃ irẽ ꝓ te Romã, & tu ꝓ me Peruſiũ. Itẽ põt cadere i illã ſpeciẽ, do vt des pone petebã fũdũ mihi dari. quenim⁹ ad trãſactionẽ qd̃ ego actor darẽ tibi cẽtũ, & qd̃ tu dares mihi fũdũ. hic eſt trãſactio. Itẽ põt cadere in illã ſpeciẽ cõtract⁹ innoiati, do vt facias: qa remittere eſt dare: vt dixi ſ. & ꝓbat̃ in d. l. ſi mulier. Mõ, ſic quenim⁹ ad tranſactionẽ, qd̃ remitto tibi actionẽ, vt vadas pro me Romã: tranſactio incidit i cõtractũ, do vt facias. Quęro, qual'r debet itelligi pẽdẽte. Dic vt in gl. & bene. & tene mẽti iſta. hic nõ ſunt alia.

1 ☞ *Tranſactio, quando porrigatur ad ea, de quibus non eſt cogitatum. & nu. 5.*
2 *Remiſsio generalis, quãdo cõprehẽdat ea, quæ ſpecialiter ſunt incognita. & nu. 4.*
3 *Tranſactio & ſententia ſunt eiuſdem conditionis.*
6 *Compromiſſum quando comprehendat incogitata.*
7 *Remiſsio doli, an ueniat in generali tranſactione.*
8 *Intellectus ad iſtam l. inuer. error autem.*

a Vb prætextu. [a] Vbi ẽ petitio gñalis, & trãſactio gñalis, referẽt̃ ad oĩa q̃ ĩ actiõe ꝓpoſita poterãt cõphẽdi. ſec⁹ in his q̃ poſtea

1 emergũt. h. d. Ad primũ dictũ extra gl. opp. & vr̃ ꝙ tranſactio nõ porrigat̃ ad ea, de q̃b⁹ nõ eſt cogitatũ: vt l. cũ Aq̃liana. & l. q cũ tutoribus. ff. e. Huius timore dicũt quidã, ꝙ hæc lex debet itelligi de illis ſpeciebus, de q̃bus cogitatũ fuerat. Et ita itelligit Mar. Sil. Cõtra quẽ eſt exp̃ſsè hęc lr̃a dũ dr̃: poſt re-

b ptarũ. ergo appet, ꝙ priò de hoc cogitatũ nõ fuerat. vñ doc. [b] Vltramon.

Vltramon.dicũt,& bene iudicio mẽo,ꝙ qñꝙ põt de re aliqua cogitari ſpecialiter,& illo mõ nõ fuit cogitatũ hic.põt etiã cogitari de re gñaliter:vt qa habeo intẽtionẽ remittendi qcqd in actione tutelæ poſsit venire.& iſto mõ fuit cogitatũ hic.& ſic intelligũtur cõtraria:videlicet,in gñali trãſactiõe nõ veniũt ea, de qbus nõ fuit cogitatũ,ſ.gñaliter,vel ſpecialiter. ſed hic fuit cogitatum gñaliter.Et iſta diſtinctio cogitari vel gñaliter vel ſpecialiter,pbaꝫ p te x.ff.de teſt.mili.l.q iure militari.ita debet intelligi hic.Hoc ꝓmiſſo venio ad gl.op.ꝙ †ea q̃ ſunt ſpecialiter ĩcognita,nõ veniũt in gñali remiſsiõe:vt l.tres fratres.ff.de pac.Sol.Ibi erat incognitũ propter dolũ aduerſarij:hic alteri⁹. Op.& ad idẽ.ff.eo.l.de his.& l.nõ eſt.Sol.Ibi logt̃ de his q̃ ex teſtõ depẽdẽt,q̃ in trãſactione nõ veniunt,niſi inſpectis & cognitis verbis teſtamẽti.Op.ad idẽ.j.de iudi.l.licet.Sol.Dicunt qdã,ꝙ ibi fuit petitio ſpãlis,licet gñalis ſnĩa.hic fuit vtrũqꝫ gñale.Gl.reprobat iſtã ſol.qa etiã ibi fuit gñalis petitio. Alij dicũt,ꝙ aliud eſt in ſnĩa,vt ibi:aliud in trãſactione,vt hic & aſsignãt duas ratiões.Primò,qa iudiciũ reddit̃ in inuitũ: trãſactio fit inter volẽtes.Et ex hoc ſequit̃ alia rõ:qa trãſactio eſt fauorabilis:iudiciũ odioſum.Iſta eſt truffa:qa †eiuſdẽ cõditionis eſt tranſactio,& ſnĩa:vt ſ.eo.l.nõ minorẽ.Dicendũ †eſt ergo,ꝙ ibi fuit petitio gñalis,& ſnĩa gñalis:ſed proſecutio cauſæ fuit ſpãlis:meritò in nõ proſecutis ſnĩa nõ obſtat ope replicatiõis: hic verò fuit petitio,ꝓſecutio & tranſactio gñalis.nã ſi hic fuiſſet proſecutio ſpãlis,eſſet idẽ qđ in ſnĩa:vt in l.cõtraria. Vlterius op.de l.j.j.ſi aduer.rẽ iud.Solue vt in gl.qa ibi ope reſtitutiõis iuuaꝫ,quo etiã remedio iuuareꝫ hic,ſi eſſet minor. Itẽ op.de l. age.ſ.e.Sol.Ibi fuit petitio gñalis,& tranſactio ſpãlis:hic verò fuit vtrũqꝫ gñale.vt ibi no.Op.de l.ſi de certa.j.eo.Sol.ibi fuit petitio ſpãlis,& trãſactio gñalis:hic verò oĩa gñalia fuerũt.Vt †ergo tibi liqueat materia hui⁹ principij,& gl.q̃ eſt in l.age.ſ. e.dic.Qñꝙ ẽ petitio gñalis,& trãſactio,& ꝓſecutio ſpãlis: tũc in nõ proſecutis nõ obſt.exceptio trãſactiõis in effectu:qa ope replicatiõis elidit̃:vt j.de iud.l.licet.Aut fuerunt oĩa gñalia:& tũc aut aliquę ſpẽs nõ fuerũt notę,ꝓpter aduerſarij dolũ:& tũc ad illas trãſactio nõ porrigit̃:vt l.tres frẽs.ff.de pac. Aut abſqꝫ aduerſarij dolo:& tũc aut illæ ſpẽs incognitę depẽdebãt ex vltia volũtate:& tũc ad illa gñalis trãſactio non porrigit̃:vt l.de his.& l.nõ eſt.ff.e.ti.Aut nõ depẽdebãt ex vltima volũtate,ſed aliũde:tũc porrigit̃ ad oĩa,q̃ ſub gñalitate actiõis ꝓpoſitæ pñt cõphẽdi:vt ĩ hac l.ĩ prĩ.ſec⁹ de his q̃ poſtea de nouo emerſerũt vt hac l.no.ſm vnam lec.Aut oĩa fuerũt ſpãlia:& tũc trãſactio nõ porrigit̃ ad aliud,quã ad id,ſup q̃ ſpãliter eſt trãſactũ:vt l.ſi vn⁹.§.in ſũma.ff.de pac.Aut fuit gñalis petitio,& ſpãlis trãſactio:& tũc nõ porrigit̃,niſi ad ea q̃ in trãſactiõe venerũt.ſ.eo.l. age.Aut ecõtra fuit ſpãlis petitio,& gñalis trãſactio: & idẽ ꝙ ad ſpecificata in petitiõe porrigit̃:vt l.ſi de certa.j.e.ꝙ ĩtelligę, vt ibi ſtatim dicã.vbi pficiet̃ iſta materia.†Quęro,qd in cõpromiſſo.Gl.dicit idẽ,ꝙ in trãſactione,& bñ.probaꝫ in l.de rebus. ff.de arb.†Itẽ q̃rit gl.vtrũ in gñali trãſactiõe veniat remiſsio doli commiſsi in adminiſtratione.Glo.remittit ad notata in l. vn⁹.§.illud.ff.de pac.Iſta materia eſt multũ ſubtilis.Dic vt plenè dixi in l.Aure.§.Caius.ff.de li.leg.Venio ad ver.error aũt. Quęro de intellectu hui⁹.§.Dico ꝙ iſte §.legit̃ ĩ gl.duob⁹ modis principaliter.Vno mõ,ꝙ Impator loquaꝫ actori.Alio modo,ꝙ loquaꝫ reo.Scdm primũ modũ legit̃ trib⁹ modis ĩ gl.Primò †ꝙ trãſigẽs tpe trãſactiõis putabat rẽ eẽ ſuã,vel apud eũ cũ quo trãſigebat,cũ eſſet apud aliũ.Certè ſi poſſeſsio de nouo puenerit apud eũ cũ q̃ eſt fctã trãſactio:illa gñalis tranſactio nõ porrigit̃ ad hãc rẽ,qn poſsit ipam vẽdicare:& ſic ipſi actori nõ nocet.Iſta lec.põt eẽ vera,ꝓ l.ſi qs ad exhibẽdũ.ff.de exce.rei iudi.& l.de eo.§.fæpi⁹ ad exhi.Pro hoc ẽt facit:qa ſub actiõe proposita prĩò illæ res nõ poterãt claudi:ergo in tranſactiõe facta ſup illa actiõe nõ veniũt.Scdo mõ legit̃ econtra:qa in veritate prĩo tpe trãſactiõis erat apud eũ cũ q̃ qs tranſigebat, ſed putabat trãſigẽs eſſe apud aliũ.Certè iſte error ſibi nõ nocet, quin ipſam rẽ poſsit vẽdicare.Et iſta lec,colligit̃ ex glo.dũ dicit:vel ecõtra.& vide gl.Iſta lec.põt eſſe vera,ſi ponas ꝙ ille apud quẽ res erat,occultabat eã:& ſic dolo ſuo nõ erat cognita agẽti:meritò nõ venit in tranſactione:vt l.tres fratres.ff.de pac.& ſ.dixi.& ſcdm hoc ĩ iſto.§.fuit error circa poſſeſsionẽ rei,nõ circa ꝓprietatẽ.Et debes literã legere ſic,Error aũt rei apd aliũ extra pſonas tranſigentiũ,tẽpore trãſactiõis cõſtituteꝫ,niſ poteſt nocere circa proprietatẽ.iſtæ lec.ſunt vereꝫ,vt vidiſtis:tñ ſecundũ hoc litera nõ legit̃ rectè:ideo alij legũt alio modo vt hic:fit error circa proprietatẽ: & trãſigẽs putabat dñium rei, quæ erat aliũ, nõ pertinere ad ſe.Certè hoc ſibi nõ nocebit,quin poſsit poſtea rẽ vẽdicare, cũ eam comperit eſſe ſuam.Et iſta lect.ponitur in fine gl.ſecundum quam debet litera legi & rectè.& vide glo.iſta lec.poteſt eſſe bona,ſecundùm quam habes,ꝙ in hac tranſactione generali non venit niſi illud ꝙ põt peti ex eadem cauſa:ſecus ſi ex alia,vt hic. Nam prius fuit tranſactũ ſuper actione tutelæ:certè bene poterit peti res rei vendicatiõe,ſi comperit rem eſſe ſuã.ita loquit̃ lec. & hoc modo debet intelligi quęſtio,q̃ ſ.formatur in gl.Secundo modo principaliter legit̃,vt imperator loquaꝫ reo quaſi dicat,error trãſactionis non nocet reo, qn generalis tranſactio ad omnia porrigatur. Vide gl.ibi.Alij dicunt contra,quod dirigit,&c.iſta lec.poteſt eſſe bona,ſi tu intelligas,ꝙ actor nõ inducebatur in hũc errorẽ dolo aduerſarij.itẽ oportet te ĩtelligere,ꝙ in actione propoſita,ſuper qua eſt tranſactũ,iſtud veniebat,ſiue ponas rẽ apud reũ, ſiue apud aliũ habẽtẽ cauſam ab eo:vt l.illicitæ.ff.de reb.eo.& l.nec vllã.§.pe. & ibi no.ff.de peti.hære.Et ſecundum hanc lec. habes ꝙ vbi ignorãtia non impedit tranſactionẽ:ibi nec error. Sumus expediti de hac lege:alia dicemus.in l.ſi de certa. &c.

SVb prætextu. Vbi petitio & trãſactio eſt generalis: trãſactio in omnibus nocet,& ad oĩa refertur hoc dicit.Oppo.dicitur hic,ꝙ generalis tranſactio nocet.contra.de l.tres fratres.ff.de pact.Solu.quod ibi fallit. Item opp.de l.age.ſ.eo.Dic quod ibi fuit tranſactio ſpecialis. Item oppo. de l.licet.j.de iudi.Sol.quod ibi loquit̃ in ſententia quæ fuit generalis.& omnia continet: fuit etiã petitio generalis, licet ꝓſecutio ſpecialis. Item opp.de l.ſi de certa.j.eo.Sol.quod ibi fuit ſpecialis petitio. Item oppo.de l.j.ſi aduer.rem iud.Solue vt hic not. Quærit gl.quid,in compromiſſo.Glo.quam not.q̃ eſt gl.mag.in fi.dicit eſſe idem in compromiſſo,quod in tranſactiõe. & probatur in l.de rebus.de arbi.Aequiparaꝫ ergo cõpromiſſum trãſactiõi.Gl.eſt in auꝫ.vt dif.iud. §.j.coll.ix.q̃ æquiparatio nõ eſt vſquequaque bona,vt dixi in l.trãſigere. Quæro de intellectu ſecũdi ver.Iſte verſi.legitur duobus modis in gl.Vno modo quòd imperator reſpondet hic actori trãſigenti.& hæc lect.poteſt intelligi dupliciter,vt patet in glo.Alio modo,quòd reſpondet reo, & ita tangitur in fi.gl.& vtraqꝫ poteſt tolerari.Bar.

1 ☞ *Allegans turpitudinem ſuam non auditur.*
2 *Poſitioni criminoſæ quis non tenetur reſpondere.*

a RAnſactione.[a] Breuiter hoc dicit: Quis non poteſt ſuum dolum ad ſuum commodum allegare. Nota quod allegans turpitudinem[b] ſuam † non auditur. concord. ſunt in gloſſa,vt dixi.hoc eſt verum, ad ſuum commodum, ſed ad ſuũ incommodũ bene poteſt quis allegare dolũ ſuũ,licet qñꝙ ſibi parcaꝫ:vt vidiſtis in auꝫ.nouo iure.j.de pœ.iud.q ma.iudi.
b
1
2 †Et facit iſta lex ꝙ qñ eſt petitio criminoſa,vt qa continet crimẽ eius qui debet rñdere,nõ tenetur qs rñdere[c]:vt hic in fi.pa
c

◆P. PAV. P.

a ¶ Trãſactione. Vide Fel.in c.iij. loco.cclũ. pen.extra, de praſũ. Et etiã in materia an & qñ qs poſsit allegare turpitudinẽ ſuã: vide Felidatẽ in c.ſciſcitatus.in verſic.non ſe excuſat, extra, de reſcri.in c.lator. in j. & ij.col.extra. de reiudi.vbi etiã an quis poſsit venire contra factũ ſuũ ꝓpriũ.vi de Alex.conſi. cxxiij. in ij.col.& in iiij.

b ¶ Turpitudinẽ. Ade Bar.in l. iuſiurandũ ꝙ ex cõuẽtiõe.ff. turciurã.& Cano.in c.inter dilectos. extr. de dona.& in c.cum M.de cõſt.Bal.in l.ſi mulier.ff ſolu.matri. Bar.in l.de tutela. de reſti.mi.& in l.filios j.q̃ in frau. credi. pet Spe.& Ioã. Andr. in addi.ad Spe.in tit.de dona.vbi ponit q.de pre q emãcipauit filiũ,& ei donauit oĩa bona ſua,ne commit tẽs maleficiũ inuenia tur habere bona ſi filiꝰ dicat,neſcio te: cũ pr̃ illa petit, an poſsit alle.ſimilia.ibi vide,& p Pet.de Ane. conſi.ccxxviij.

c ¶ Rñdere. Adde eundẽ Bar.cõſi.ccciij.

¶ Pro cõcordia aduerte,ꝙ gñalis trãſactio non porrigit̃ niſi ad ea,de qbus fuit litigatũ.Secus in pacto quia ad omnia refertur.Ita vr̃ velle Bart. in d.l.de pupillo.§.ſi in plurib⁹.ff. de openoui nũ.Contra tene re alle.ſcdm do. Alebidẽ i hac.l.ſi de certa.Tu dic ꝙ Bar.hic nõ firmat pedem in hoc: imò ſuã diſtinctionem hic ſequuntur cõmuniter doct. ſcilicet ꝙ aliqñ verba cũ cõgruentia recti ſermonis poſſunt reſtringi ad illã cauſam, de qua agitur: & tunc caſus eſt hic ꝙ reſtringũtur, aliàs generaliter intelligãtur:ita in pacto:ſicut in trãſactione: licet Bar.det cautelam ad euadẽdã iſtã difficultatẽ.adde ad cõſi.do. Alex.xj.in ij.volumi.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Si de certa. Vide Lud.Ro.in cõſi.cccxlxŋ.in gl.ĩ c.j.de trãſact.& ibi per ſcribẽtes.Et nota pro eo q̃ hic Bar.dicit,vide eũ dẽ in l.de pupillo.§.ſi in plurib⁹.ff. de oper. noui nũ. vbi dicit q̃ trãſactio nõ refertur niſi ad ea,ſuper quibus erit lis:hic dicit cõtra.Vide ibi ſcribẽtes,vide Inn.& Ioan. de Imol.& alios in c. conquerente.de offic. ordi.vide Bar.ĩ l. emptor.§.Lucius.Barto. in l.Aurelio.§. Caius ff.de libe.leg. vbi dicit quòd non extẽdit ad incognita, etiã ſi verba nõ patiant vt intelligãtur in ſpecificatis.And.Bar.

☞ POMATES.

a ¶ Vide Alex.conſil. xj.in ŋ.vol. incip. viſo,ac vt oportet, cõſiderato themate,et cõſyderata dubitatiõe, & are.cõſi. cxxxviij. col.ŋ.& cõſi.clxj.co. fi.& ſeq.colũ. iiŋ. & Alexã.cõſil.j.col.pen. vol.ŋ.vbi per hanc l. ſi de certa, & ſimiles dicit,q̃ ꝓteſtatio facta ſup capitulis expreſsis, de quibus cõtendebat̃,nõ porrigitur ad capitula,& pacta poſtea inita. ex pœnitẽtia, in primis poſt finitũ tp̃s ipſorũ.& Bal.conſi.ccccxvij. in v.parte. vbi ponit pulchrũ caſum

b ¶ Et ſcdm hoc.Adde tñ circa hoc, vide Alex.de imo.in cõſil. vj.col.j.& quaſi per totum.in ŋ.volum.

c ¶ Quæro vlterius. Et vide do.Pe.de Ancha in c.j.de trãſ.vbi allegauit cõſil.Iaco. de Aret.And. Barb.

d ¶ Eſt neceſſe q̃ appareat. Adde tu eũdem Barto.in l. Aurelio.§. Caius.ff. de li.leg. & in l.cũ Aquil.ff.eo.titu.& Alex.in cõſi.xj. col.ŋ.in ver.vnde dicit Barto.in ŋ.volu.

tet.De quo habemus in c.dudũ el.ij.extra de elec.& Spec.tractat hoc in ti.depoſitio. §.vij.ver.xix.Ego hoc plenè dixi in l.Marcellus.§.j.j.rerũ amo.& tetigi in l.fi. de his quib.vt indig.& l.nõ intelligitur. de iure fiſci.tex.eſt in l.quoties.§.præto.de nox.

1 ☞ *Verba generalia in tranſactione,quando generaliter intelligantur,& quando reſtringantur.*

Verba generalia generaliter intelliguntur,niſi aliter de mente proferentis appareat:& quando dicatur apparere de mente.

2 *Tranſactio qũo porrigatur ad ea,de quibus non eſt lis.*

3 *Clauſula utilis apponenda in tranſactione,ut porrigatur ad ea de quibus non eſt lis.*

4 *Verba generalia pacti,uel tranſactionis,ſi generaliter intelligantur,utrum referantur ad ea,quæ actor ignorabat ſibi competere.*

5 *Clauſula apponenda in tranſactione,ut porrigatur etiam ad incognita.*

6 *Tranſactio facta ſuper una re,an porrigatur ad omnem actionem,ex qua poſſet illa res peti,etiam ex alia cauſa:an tantum ad propoſitam.*

a SI de certa. [a] Breuiter dicit: Verba generalia tranſactionis reſtringuntur ad rem,de qua litigabat̃.h.d.hæc l.no. Oppo. dicitur hic,ſi de certa. Cõtra ſuper certo non põt tranſigi:vt l.j.ff.eo. Solu.hic erat res certa:ibi aũt erat dubium propter litẽ. Oppo.de l.ſub prætextu.§.eo. Sol.Ibi fuit petitio,& tranſactio generalis:hic fuit petitio ſpecialis,& trãſactio generalis. Licet hoc ſit ſatis bene dictũ, vt ibi modò dixi: tñ prius poſſemus loqui,vt dicamus q̃ hic interpoſita eſt,trãſactio ſup actione ſingulari;ibi ſup actiõe vniuerſali,& vniuerſal'r ꝓpoſita.Opp.& ſecũdo,& mõ intro materiã huius legis,ad quã aduerte.† Verba generalia debẽt intelligi gñaliter:vt l.j.§.general'r de leg.p̃ſtan.& à ſignificato ỹborũ nõ debemus recedere,vt l.nõ al'r.de legat. iij.ſed hic dicit̃ cõtrariũ:quare malè:q̃ hic verba gñalia reſtringuntur.Huius timore gl.in l.emptor.§.Lucius.ff.de pac.dicit aliud in pactis,vbi ỹba gñalia general'r intelliguntˉ:aliud in trãſactionibus,vbi ỹba gñalia reſtringuntˉ,vt hic.& illi qui volũt hoc tenere,aſsignãt rationẽ:quia trãſactio eſt de re dubia,& litẽ incerta;ideo ỹba trãſactionis nõ extenduntˉ vltra id de quo eſt lis. & hoc videbatur tenere do. Cyn.in antiqua lect.ſua ſuper l.ſub prætextu. poſtea ſuperuenit Guil.de Cugn.qui dicit in pactis idem quod in trãſactionibus:vt clauſula generalis reſtringatur ad rem,ſeu cauſam ſpecificatam:vt l.quæſitum.§.j.de lega.iij.& l.Aurelius.§.Sticho.de libe.lega. & l.fi.§.idem quæſiſiuit.ff.de cõdi.inde.Et quod dicitur,quod verba gñaliter debent intelligi:eſt verũ,niſi aliud de mente proferẽtis appareat: & apparere videtur per expreſsionẽ certæ rei,vel cauſæ,vt dictum eſt.& ita ex verbis Guil.d.Cy.fecit additionẽ Pro gl.videtur caſus.in l.pluribus.ff.de accept.Econtra glo.videtur caſus in l.ſi ex plurib.in prin.ff.de ſol.Breuiter ſic dico:Quãdoque verba gñalia ſalua rõne recti ſermonis poſſunt reſtringi ad rẽ,ſeu cauſam ſpecificã;& tũc ad illud reſtringuntˉ.hic eſt caſus hic,& d.l.ſi ex pluribus.ff.de ſol Si verò ſalua ratione recti ſermonis nõ poteſt reſtringi:tunc nõ reſtringit̃. Ita loquit̃ l.pluribus.de accep.Exẽpla plura ponere clarum eſt.& ſecundum hoc idẽ erit in pacto quod in tranſactione. Et ſecundùm

b hoc [b] dices† tu: quomodo tranſactio porrigitur ad ea,de quí-

2 bus nõ eſt lis.Dicebat dominus Iaco.quòd iſtud erat ex vigore ſimplicis conuentionis,magis quàm ex vigore tranſactiõis. Verius puto quòd etiã ex vigore trãſactionis.Hoc ſic probo: in tranſactione poteſt eſſe,quòd ex parte actoris datur aliud reo ꝓpter illd̃,q̃ à reo recipit:vt habuiſtis no.ſ.ĩ l.ij.& ꝓbat̃ in l.ſi ſup poſſeſsiõe.ſ.e. Mõ qd repugnat qd̃ re⁹ det certã quãtitatẽ pecuniæ noie trãſactiõis,& actor eodẽ mõ liberet eũ ab actiõe ꝓpoſita,& etiã ab alijs actiõibus:quãtũcũq; liqdis? Certè nihil repugnat:Eſt em̃ iſtud pars ei⁹,q̃ datur noie trãſactiõis,

3 arg.l.fundi partẽ.ff.de cõtrah.emp.vt† tñ iſta effugiat̃,iõ notarij apponũt iſta verba:ad infraſcripta:trãſactionẽ,cõpoſitionẽ, & pactũ,cõuẽtionẽ deuenerũt,&c.vt ſe nõ reſtringat,qd̃ ſit pu

c ra trãſactio.tãgã etiã in l.,pxi.Quęro vlteri⁹ [c] qñ verba gñalia

4 in pactis,vel trãſactionibus gñaliter intelliguntˉ.† vtrũ referãtur ad ea quæ actor ignorabat ſibi cõpetere.Ego vidi ſup hoc quoddã cõſiliũ Iac.de Are.q̃ dixit ſic:Liberare aliquẽ, eſt donare;vt l.cõtra iuris.ff.de pac.ſed ignorãs nõ donat:vt j.de dona.l.nec ignorãs.ergo,&c. Ad idẽ facit ff.de inof.teſt. l.mater. Hic aduerte,breuiter credo eũ bñ dicere,niſi de incognitis eſſet gñaliter cogitatũ:vt l.ſub p̃textu.in princi.ſ.eo.& ibi dixi. Probat̃ in l.vno.§.j.de accep.Inſti.q̃b.mo.tol.obli.§.eſt aũt ꝓdita.Cogitatũ aũt pręſumit̃ vniuerſaliter:qñq; ex natura actionis ꝓpoſitæ:q̃a ipſa deerat vniuerſalis,& tũc vr̃ cogitatũ de oi eo qd̃ in illa actione poterat deuenire:vt d.l.ſub pretextu. niſi dolus aduerſarij,vel teſtiũ interueniat:vt ibi dixi.Si verò loq-

d mur in alijs iudicijs p̃ticularib⁹,eſt neceſſe q̃ appareat. [d] ex verbis,q̃ ipſi voluerũt illã cõuẽtionẽ.ſeu trãſactionẽ extẽdi ad o-

5 mnia:vt d.§.j.cũ ſimi.& iõ† notarij opponũt hodie in inſtrumẽtis:ita qd̃ ſit gñalis liberatio,& gñaliter intelligat̃,& porrigat̃ ad oĩa,etiã incognita,qd̃ tene mẽti. Venio ad gl.vlti. vidimus. ſ.de gñalitate rerũ:mõ quærimus† de gñalitate cauſarũ:vt puta,trãſactio eſt facta ſup vna re,fateor,q̃ nõ porrigit̃ ad aliã rẽ. Sed vtrũ iſta trãſactio porrigit̃ ad omnẽ actionẽ,ex qua poſſet peti iſta res,etiã ex alia cã:an ſolũ ad actionẽ,& cãm ſuã ꝓpoſitã. Quidã dicũt qd̃ trãſactio nõ porrigat̃ ad aliã actionẽ ex alia cã veniẽte,ſicut nec res iudicata:vt l.cũ q̃rit̃.de excep. rei iudi. Hugo dicit cõtrariũ tribus rõnibus. Prima rõ eſt:Gñalis trãſactio nocet in oĩbus,etiã in q̃bus nõ eſt cogitatũ: vt ſ.eo.l.ſub prætextu.ergo eadẽ rõne porrigit̃ ad omnẽ actionẽ.Certè iſta rõ nõ eſt bona:q̃a porrigit̃ ad ea,de q̃bus nõ erat cogitatũ;q̃ tñ ſub actiõe propoſita poterãt cõp̃hẽdi:vt dixi in l.ſub prętextu ſ.eo.ſed hic illa actio ex noua cã proueniẽs,ſup actiõe propoſita,nõ poterat cõp̃hẽdi.ergo &c.Scdò ꝓbat̃ ſic. Vbi q̃s nõ põt hr̃e litẽ,nõ põt agere ex iure ſuperueniẽte: vt l.ſtipulatio iſta. §.q̃ſitũ.& §.ſed quatenus.de ver.ob.ſed iſta rõ nõ eſt bona:q̃a ibi iõ nõ põt agere:quia de euictione tenetur. Tertiò probat̃ p l.ſi vnus.§.pen.ff.de pactis.Gl.reſpõdet:q̃a ibi ex eadẽ cã petebat̃. Breuiter cõtra opi.Hugo.eſt caſus expreſſus in l.ſi itaq; §.fi.de verb.obl.Et ibi feci te notare:qd̃ intellige verũ, ſi actio ſpecialiter fuit propoſita:nã ſi actio fuit propoſita gñaliter:ſicut res iudicata obſtaret in omnibus,ita tranſactio: vt l.fi.j.de annali exceptione.Et eſt hodie textus expreſſus in cap. Abbate ſane.de re iudica.libro vj.&c.

SI de certa. Vbi petitio eſt ſpãlis, & trãſactio general'ſ,trãſactio reſtringit̃ ſolũ ad petita.h.d.No.qd̃ dixi ĩ ſummario:q̃a iſta lex eſt multũ no.Op.dr̃ hic,ſi de certa re:cõtra de l.j.ff.eo. So.vt in prima gl.Itẽ op.dicit̃ hic,q̃ generalis trãſactio reſtringit̃ ad petita.cõtra:q̃a vr̃ qd̃ generaliter debet intelligi:vt l.j.§. gñaliter.de leg.pręltã.Timore hui⁹ gl.in l.emptor.§. Lucius. ff.de pac.facit differẽtiã iter pactũ & trãſactionẽ,vt gñale gñaliter debeat intelligi,petitio proceſſerit ſpãlis:ſed trãſactio generalis debet reſtringi ad petita.Et rõ hui⁹ gl.eſt:q̃a cũ tranſactio nõ fiat,niſi ſup re dubia,nõ debet extẽdi niſi ad ea,de quibus litigabat̃,& quę erãt dubia,& nõ alia;de q̃bus nõ videt cogitatũ.Sed cũ pactũ fiat ſup re.nõ dubia,& fiat gratis: meritò debet extẽdi ad oĩa:q̃a ĩ pacto ceſſat illa rõ,q̃ eſt in tranſactiõe. Gul.ĩ d.§.Luci⁹.tenet cõtrariũ dr̃iæ gl.q̃a ipſe ĩtelligit illã gl. in dubio.Sed vbi apparet cõtrariũ,ſiue ſit pactũ,ſiue trãſactio gñalis,ſemp reſtringit̃ ad petita,vbi petitio ſpãlis præceſſerit, ſcdm qd̃ fuit in caſu illius §.adde l.fi.de vi.tri.oleoq; leg. Facit l.Aureli⁹.§.Sticho.ff.de li.leg. Et aduerte qd̃ ipſe tenet:ſemp contrariũ dicit̃ apparere,vbi præcedit petitio ſpãlis. Ita tenet ipſe:tu tñ tene gl.illã q̃ eſt vera:& eſt caſus pro illa gl.in l.pluribus.ff.de acceptilatio. Quærit gl.qd ſi fuit actũ ad certã rẽ, ex aliq̃ cã fuit facta trãſactio:mõ actor ad illã eãdẽ rẽ vult agere,non

re,non obſtãte tranſactione,nunquid poteſt:videt q̃ ſic. Sicut em̃ dicimus in ſentẽtia quæ abſolutoria lata nõ parit exceptio rei iud.gl.determinat contrarium,per tres rationes quas vide in gl.Cõtra opi.Hug.& gl.videtur caſus in.l.ſi ita quis.§.fi.ff. de ver.ob.Aduertẽdũ eſt:quia ſi actio eſſet propoſita generaliter in omnibus caſibus,dico q̃ trãſactio noceret,ſicut & ſententia ſic & ſpecialiter.argu.in.l.fi.de anna.except.& eſt caſus decretalis extra,de re iudic.c.Abbate ſanè.lib.vj.

☞ Tranſactio ſuper eo,de quo eſt iudicatum,non ualet.
Res iudicata habetur pro ueritate,& ei ſtandum eſt.
Tranſactio quòd non poßit fieri ſuper inſtrumento guarentigiato.
Tranſactio facta ſuper iudicato per acceptilationem,quòd non ualeat.
Species tranſactionis eſt duplex.
Tranſactio ſi non ualet ut tranſactio,non ualet ut pactum nudum.
Pacta liberatoria ſi non ualent ut agitur,ualent ut ualere poſſunt.
Clauſula apponẽda in trãſactione ad hoc,ut ſi nõ ualeat ut trãſactio,ualeat ut pactũ.

SI cauſa cognita. Breuiter dicit. Super eo q̃ eſt iudicatũ,nõ poteſt trãſigi:ſed põt acceptilatiõe remitti.h.d.† Not.q̃ trãſactio quæ fit ſuper eo,de quo eſt iudicatũ,nõ valet. [a] Rõ:quia trãſactio fit de re dubia:vt l.j.ff.eo.ſed qñ eſt iudicatũ,ita q̃ non poteſt aliquo modo reſcindi nullo modo habeẽ dubitatio:qa res iudicata habeẽ pro veritate:vt l.res iudicatæ.j.de reg.iur.& ei ſtandũ eſt:vt l.j.j.de re iudi.Idem credo de inſtrumẽtis† cõfeſſionatis,ſeu guarẽtigiatis,[b] quæ ſecũdũ formã ſtatutorũ Italiæ merenẽ executionẽ,ſicut ſentẽtiæ diffinitiuæ:vt ſuper his nõ poſsit trãſigi,niſi ex aliqua cã reuocareẽ [c] in dubiũ:ſicut hic dicimus de ſentẽtia. Quærit gl.circa hanc.l.quid ſi tranſactio † fuit facta p̃ acceptilationẽ ſup̃ iudicato:an valeat. Quidã dicũt q̃ ſic per hũc tex.quidam q̃ nõ,& bene.quod no.nã hic reprobaẽ trãſactio:ergo q̃libet eius ſpecies ĩ l.fi.j.de vſu.rei iudi. &.l.j.i fi.& ibi no.ff.de ſuis & legi.Sed † ſpecies trãſactiõis eſt duplex:qa quædã fit pacto nudo:q̃dã acceptilatiõe.ergo nullo modo valebit no.hic tex.quia verum eſt,quod tũc acceptilatione qs liberatur à ſentẽtia.qñ voluerint partes quòd valeret in re ſimplicis acceptilationis,& liberationis,nõ tranſactiõis. † Et ſic habes hic q̃ trãſactio quæ nõ valet vt trãſactio,nõ valet vt pactũ nudũ.tene mẽti,et vide iſtã gl.no.Cõtra hoc vr̃:qa in pactis liberatorijs,ſi nõ valet q̃ agovt ago,valetvt valere p̃t vt l.an inutilis.ĩ prin.ff.de acceptila.&.l.ſi accepto latũ.e.ti.de pa.l.ſi vn⁹.§.ſi acceptilatio.Rñdeo,q̃ trãſactio nõ eſt pactũ merè liberatoriũ;imòvltro citroq̃ naſcit obligatio.nã nullo dato retẽto,vel promiſſo nõ valet:vt j.e.l.trãſactio.& iõ cũ ſit pactũ obligatoriũ:[d] ſi nõ valet vt ago,nõ valet vt valere p̃t:vt l.j.§.ſi qs ita.de ver.ob.& iõ notarij,in inſtrumẽtis trãſactiõis apponũt iſta verba † q̃ dixi in l.ſub p̃textu.ſ.e.ad.j.ſcriptã trãſactionẽ, pactũ,cõuẽtionẽ,& liberationẽ,&c.Et oĩa iſta verba inculcãt: vt nõ referãt ſolũ ſe ad trãſactionẽ.& ſic valet oĩmõ q̃ põt,&c.

SI cauſa. Poſt ſniam appellatiõe,vel in inte.reſti.nõ ſuſpẽſam,nõ valet trãſactio:niſi reuocareẽ in dubiũ,vtrũ eſſet iudicatũ.h.d.cũ glo.no.l.iſtã q̃ ſicut nõ valet trãſactio poſt ſentẽtiã:ita in arg.nõ videẽ valere trãſactio ſuper inſtr̃o guarentigiæ,vel cõfeſſiõis:qa ex forma ſtatuti inſtr̃m guarẽtigiæ habet in ſe pr̃ceptũ tabellionis,& dicitur clarũ,& habet promptam executionẽ,ex forma ſtatuti. ſed poſt ſententiam nõ valet trãſactio:ergo nec in dicto caſu.

☞ Condictio ob cauſam,ut quis reponat ſe in priſtinam obligationem,quòd non habet locum,ſi non ſeruantur promiſſa in tranſactione.
Cõdictio ob cãm q̃ deẽ actori cõtra reũ,qñ p̃ reũ ſtat quò minus trãſactio impleaẽ.
Actor exẽ contractu trãſactiõis,an habeat actionẽ præſcri.uerb.ut ꝓmiſſa ſeruẽtur.
Tranſactio,q̃ tribuat titulũ poßidenti in re,quæ ex cauſa tranſactionis traditur.
Aeſtimatio litis,ſi ſoluitur,eſt ſimilis emptioni.
Dominiũ,rei,quæ apud reũ erat q̃ nõ transferatur:licet quis renũciet liti.& cauſæ.

SI pro fundo. [e] Hæc lex eſt ſin.valde Breuiẽ hoc intẽdit.ſi fund⁹ ex cã trãſactiõis,traditꝰ euincaẽ,de euictiõe agiẽ ſi nõ eſt traditus,ſed apud trãſigẽtẽ dimiſſus:eo euicto nõ agiẽ.h. d.hæc lex ſingularior de toto iſto titulo.† Priò no.q̃ in trãſactiõe ſi nõ ſeruanẽ promiſſa,nõ habet locũ cõdictio ob cãm:vt qs ſe reponat ĩ priſtinã obligationẽ:q̃ apparet ex iſto tex.q̃ dicit inſtaurari nõ debere litẽ finitã.videte tex.ibi inſtaurari,&c. Ad iſtam opponi.de eo quòd habuiſtis not.ſ.eo.l.actione.& l. ſiue apud acta.gl.in nulla parte ſoluit iſtud cõtrariũ,inquantũ reſpicit cõdictionẽ ob cãm.Pe.hic dicit q̃ ſpeciale eſt hic odio litis.dicẽs indiſtinctè,q̃ in trãſactione non eſt locus cõdictioni ob cãm. Ego in l.ſiue apud acta hoc limitaui:qa iſtd eſt verũ:qñ reus quantũ in ſe fuit,impleuit,q̃ cõuenit, tradẽdo rem licet poſtea euincaẽ.ſecus ſi p̃ eũ ſtaret quominus implereẽ:qa tũc dareẽ cõdictio ob cãm,ita intellige materiã iſtã, & notaẽ in l.actiõe.ſ.eo.Secundò,ad iſtud opp.q̃ agaẽ actiõe prĩa:vt l.ſiue apud acta. ſ.eo.&.l.cũ ꝓponas.ſ.de pact.Sol.duobus modis.Primò dic q̃ actio fuit hic ipſo iure ſublata:ibi ſec⁹.vel dic q̃ ibi reus nullo mõ obſeruauit promiſſa:hic obſeruauit q̃ũtũ in eo fuit.Mõ habes primũ not.ſingl'are hic. Secũdò habes hic notare qđ ex contractu
2 † trãſactiõis,actor habet actionẽ p̃ſcri.ver. vt promiſſa ſeruenẽ.& vide gl.& tex.Contra hoc expreſsè eſt.ſ.eod.l.ſiue apud acta. Gl.prima iſtud ſoluit ibi,dicẽs q̃ hic eſt actio p̃ſcrip.verbis datiua,nõ natiua.tu dic q̃ hic fuit cõtract⁹ trãſactiõis:p̃ talia verba cõcepta,qui potuit ĩpleri perfectè ex parte actoris.meritò ſibi implẽti datur actio pr̃ ſcriptis verbis.In l.ſiue apud acta.non poterat impleri:vt dixi.& hoc ſatis placet.Et intelligo verba ſic cõcepta in dubio p̃ tex. huius leg.qñ dico:pro fundo quẽ peto,promittis mihi dare aliũ fundũ:vt hic in prin. Nã illa verba pro fundo quẽ peto:poſſent intelligi pro fundo.ſ.de cætero no.petendo:& ſecũdũ hoc nuſquam poſſet impleri. Itẽ poſſent intelligi pro fundo;ſcilicet dimittẽdo apud reum.Et iſtud poteſt impleri:qa nũq̃ à reo inuito poterit extorqueri. Vnde iſta verba in dubio intelligũtur.cõcepta in caſu,qui põt ĩpleri. quod no. Ter-
3 tiò habes notare † ex iſta leg.tota,q̃ cõtractus trãſactionis tribuit titulũ poſsidenti in re,quæ ex cauſa tranſactionis traditur: non in re q̃ ex cauſa tranſactionis retineẽ. Ita colligiẽ ex hac lege quia tradens teneẽ ad tradẽdũ dñiũ:dimittens verò nõ.ita vides hic. Ita ſentit gl.i.l.pe.j. pro emp.&.ff. pro emp.l.j.quod perpetuò tene mẽti.Sed cõtra iſtud vlti.oppo.per gl. & vr̃ q̃ etiam dimittẽs,det titulum poſsidenti.vt.l.ſi donatę.ff.de dona. inter vir.& vxor. Sol. ibi ſoluit litis æſtimationẽ,quę ſimilis eſt emptioni:vt.l.litis.ff.pro empto.hic verò trãſegit.Ita ẽt intelligiẽ.ff.de reivẽd.l.eius rei.
4 &.l.hęc ſi res. Vltimò no. † ex hac leg,q̃ licet qs renũciet liti & cauſæ:nõ tamen per hoc transferẽ dominiũ rei,quæ apud reum erat ſed cõtra ſuã actionẽ paraẽ exceptio vt.ſ.titu.j.l.poſtq̃ liti.q̃ probaẽ ex hac leg.

a ¶ Nõ valet.Adde hoc intelligendũ verũ,niſi ſit dictũ,nõ obſtãte ſnĩa:qa tũc valet cõpromiſſum & trãſactio.ſecũdũ doc.hic:quibus adde etiã R o.cõſi.cccl[illegible].

b ¶ Guarẽtigiatis.Adde intelligẽdũ Bar.ſecũdũ Pau.de Caſt.ſi cõtra tale in[illegible] nõ põt opponi aliqua exceptio ex forma ſtatuti ad impediẽdã executionẽ,n[illegible] habet ſimilitudinẽ cũ ſnĩa:vt l.peremptorias.j.ſnĩam reſcindi non poſ.ſed [illegible] eſſet tale ſtatuti[illegible] qa cõtra tale [illegible] pũt opponi oẽs [illegible] ptiões,q̃ pũt ob[illegible] iudicio ordinari[illegible] latã ſnĩam:ex ha[illegible] no.Bar.in l.j.de e[illegible] & in l.ij.de leg.ij.non haberet vim ſnĩa:iõ poſſet trãſigi.& cõpromitti. Tu dic q̃ ꝓ hoc facit q̃ voluit Bal.cõſil.lxxiij.lib.ij. q̃ ſtãte ſtatuto q̃ cãç debeant cõpromitti. q̃ illud debet ĩtelligi vſq; ad cõcluſionem in cã.& q̃ voluit idẽ Bal.cõſi.cxciij.lib.iij. q̃ ſi inſtr̃a mutui habeãt executionẽ paratã ex forma ſtatuti, & aliqs petat cõpromiſſum ex forma alt[illegible] teri⁹ ſtatuti:q̃ nõ debet intelligi de dictis inſtr̃is habẽtib⁹ executionẽ paratã.Ad q̃ vide etiã Pe.de Anc. cõſil.clxxxiij.Pau.de Caſt.conſi.lxxiij.

P. PAV. P.

c ¶ Reuocareẽ.Idẽ clari⁹ dicit Pau.de Caſt. hic,& Alexã.& voluit etiã Bart.in l.cleg̃ater.in prin.ff.de cõdi.ind.iõ Comẽ.cõſi. cxlij.poſt princi.dicit q̃ lex vel ſtatutũ mãdãs ſniam vel inſtr̃a executiõi mãdari:debet ĩtelligi de inſtr̃is liq̃dis,& ſententijs.q̃ nullo remedio poſsit impugnari, & cõtra quas nihil poſsit oppõi,& ĩtelligiẽ de valida & idubitata: vide Feli.in.c.monaſteriũ.i vlti.col.ỹ.demũ colligẽdo.de re iudi.

d ¶ Obligatoriũ.Addẽ ſcđm Bal.q̃ hoc non p̃t,pcedere:q̃ iõ ſi nõ valet q̃ ago,nõvalet vt valere p̃t:qa dicit ipſe:nã pactũ de non petẽdo cõtinet obligationẽ:vt no.in.§.pactus ne peteret.& tũ ſi nõ valet q̃d̃ ago, valet vt valere põt.iõ dic q̃ in actu liberatorio ſi nõ valet q̃ ago vt ago,valet vt valere põt,ſi ĩcludi põt i actu facto.ſicut cõcluditur pactũ ſub acceptilecus ſi nõ põt includi,qa ſint ſpecies oppoſitæ:ſicut tranſactio,& ſimplex pactũ gratuitũ, vt hic, & ſi non valet trãſactio vt trãſactio,valeat vt pactũ gratuitum.vide Ang.cõſi. xciij.& de hoc brocardo ſi nõ valet q̃ ago &c.vide etiam Bal.conſi.cxl.lib.j.

e ¶ Si pro fundo.Vide quod ſingulariter dicit Bald.per iſtam.l.in.c.j.de contro.inter vaſal.& alium de beneficijs.& allegat iſtam.l.per domi.Pau.in conſi.clxxxv. quando ſtatutum dicit,cauſa compromittatur inter cõſanguineos,an habeat locum ſi petitur ſententiæ executio.hoc ponas in.l.ſi cauſa.ſ.eod.And.Barb.

e P. PAV. P. ¶ Si pro fundo.Iſtũ tex.pro ſingulari allegat Bal.in c.j.de cõtrou.inter vaſal.& aliũ.q̃ dimittẽs ex cauſa trãſactiõis nõ trãsfert dñiũ,licet ſec⁹ in alijs cõtractibus.Et ideo nota cautelã q̃ trãſigẽs dicat ſe dimittere ex cã trãſactionis, nõ autẽ tradere,vide Crem.ſin.cxxxij.Itẽ an & qñ in trãſactione veniat euictio vide Bald.in.c.j.in pen.col.de prohi.feu.aliena.per Fede.An autẽ diuiſio ſit verè & propriè traditio.vide Bal.in prooe.feu in vij.col.Et q̃ licet diuiſio trãsferat dominium in contractibus ad hoc pendẽtibus.§.interdum.inſti.de re diui.Secus ſi in contractibus principaliter tendẽtibus ad liberationem vt tranſactio.& iuſiurandum.vide Alexan.in.l.nam & poſtea.§.fi.col.iij.de iureiuran.

k

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Dicit contra. Adde vt per Alexand. hic.

b ☙ POMATES. ¶ Quærit gloſſ. p iſta opi. bene facit cp notat Bar. in aut. ingreſſi. ij. col. in ver. quæro vlterius. in fi. ſ. de ſac. ſan. eccl. & opi. Bar. ex vtroq; mẽbro eſt communis: vt hic inquit Decius & ſequen.

c ¶ Cõſanguineorũ. Adde ſecundũ Bal. cp ſi cõſanguinei nolunt adeſſe ne impediatur cõtract', cp poteſt adhiberi authoritas iudicis loco iſtorum ar. l. bono. j. q admit. & Pau. de Caſt. dicit hũc caſum vidiſſe de facto. de quo vide in l. ſi cũ dotẽ. §. eo autẽ tpe. ibi poſui. ff. ſoluto matrimonio.

☙ POMATES.

c ¶ Et ſic collige ex doctrĩa Bar. hic, cp quãdo ſtatuto cauetur cp mulieres & minores nõ poſsint cõtrahere ſine p̃ſentia &c. cpnõ debet ītelligi de pxi mioribus: ita cp ſi tales adhiberent cõtractus, ẽt teneret proximioribus p̃ſentib⁹ cp ſeqt Ang. cõſi. clx. & iſtã cõſuetudinem ſequunt. & ita dicit Ia. But. in l. j. j. vñ vir & vxor. cp quidẽ notandum eſt: quia doctori illuſtri atteſtãti de cõſuetudine creditur vt ingt Iaco. Aret. & ibidẽ Bal. in fi. apparatus ſui. ī l. de qbus. ff. de legibus. De iſto puncto. & vltra adducta per Alexand. hic vide Bal. in rub. j. de cõtrah. emp. & ī l. ſi marito. §. ſi volũtate. ff. ſol. mat. Et vtrũ credaẽ doctori atteſtãti de cõſuetudine, vide q̃ ponit Alex. in l. poſt dotẽ. ī añpe. colũ. in prin. ff. ſo. ma. & Bart. cõſi. vij. volu. j. Vide ẽt Barb. col. xij. volu. j. & xxij. col. iij. vol. ij. & xxxiij. colũ. ix. & duab⁹ ſeq. vol. ij. & xxiij. & Bal. in p̃ludi. ſeu. col. j. cõtra tñ doctrinã Bar. hic, q̃ tenet Iac. de Areti. & Sal. ī l. j. j. vñ vir et vxor. tenet Bal. ī l. fi. j. de ver. ſig. & Ange. ſibi cõtrarius in cõſ. clxxij. incip. itẽ ſtatuimus. & de materia huius ſtatuti vltra. ſ. tradita, vide Bal. l. j. & in l. in copulandis & ī l. viduę. j. de nup. & l. j. j. vñ vir & vx. & ibi ẽt Salic. in l. fi. j. de teſta. milit.

d ¶ Trãſactionẽ. Tenemẽti hanc doctrinã, ſed certẽ text. vī contra ī c. cãm matrimonij. de offic. dele. vide ibi Ioã. de Imo. l. poſt alios q̃ aliter loquit̃ quã Bar. hic. Siſe idẽ voluit ī j. C. de p̃. cur. lib. x. & vide Bart. in l. fi. fi. ſi qs alit. te. prohib. And. Bar.

e ¶ Si maior. Allegatur l. cp periurus repellit̃ ab agẽdo. cp eſt verũ ſi velit agere ſup eo, ſuper quo periurus: alias ſecus. ea. dilecti. per docto. de except. Vide dom. Pet. in cõſilio cccl xvij. Andr. Barbat.

in eo. quòd pro re quam apud te dimitto, non teneor ad aliqua &c.

SI profundo. Si res ex cauſa tranſactionis data euincatur, ex ſtipulatione nomine euictionis, ſi ſtipulatio interceſſerit: aliàs præſcriptis verbis agitur: ſed parte remanente penes eum, cum quo fit tranſactio; non competit actio nomine euictionis. hoc dicit vſq; ad fin. Oppon. de ſe ipſa ad ſeipſam. Sol. quòd hic eſt mutatio perſonarum, vt dicit gloſſ. Item oppo. contra vltimũ dictum de l. ſi donatæ. ff. de donatio. inter virum & vxorem. Solu. glo. cp ibi reus habuit cauſam ab actore. Pro declaratione huius, vide quod nota. per Dy. in c. pro poſſeſſore. extra, de regul. iur. lib. vj. Item not. iſtam legem quod glo. cõmuniter dicũt in l. libera. infrà de ſenten, & interlocu. om. iudic. & in l. eleganter. in princ. de pigno. actio. quòd vbi res pro re data euincitur, agitur prima actione nomine euictionis. Sed vbi res datur pro pecunia, & euincitur, agitur ex empto. Cõtra primum membrum gloſſ. eſt iſta lex quia datur res pro re, & nõ agitur prima actione. Contra ſecũdum membrum eſt l. qui res. ff. de ſol. Quantum ad contrarium huius legis dicas quòd in caſu noſtro ſit ſpeciale fauore litium finiendarum.

1 ☞ *Dolus non infertur ſcienti.*
2 *Pollicitatio de hæreditate futura, non obligat aliquem.*
3 *Stipulatio de faciendo aliquem hæredem non, ualet.*
4 *Tranſactio facta hoc modo, ſi me hæredem feceris, libero te: quòd non ualet.*
5 *Matrimonium ut quis contrahat, induci põt, ſpe præmij.*
6 *Remitto ut me hæredem, quod talis cõtractus non ualeat.*

CVm donationis. Breuiter dicit. Scienti non infertur dolus. & pollicitatio ſucceſſionis non obligat pollicitãtem. hoc dicit. Not. quòd ſcienti † non infertur dolus. De hoc habes regulam de reg. iur. lib. vj. in c. ſcienti. & dic vt ibi per Dy. Ex fine huius legis no. † quod pollicitatio de hęreditate futura non obligat aliquẽ: vt l. pactum cp dotali ſuprà tit. primo & l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verbo. obliga. † Quæro, quid ſi ſtipulatio ītercesſerit de faciendo aliquẽ hæredem? Reſpondeo, quòd non valet. & gloſſ. dicit idem quòd non valet: quia eſt cõtra bonos mores: vt l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. † Quæro, quid ſi verba tranſactionis fuerunt concepta conditionaliter: vt puta, ſi me hæredẽ feceris, libero te. Glo. dicit quod nõ valet tranſactio quia eſt facta ſub conditione, quæ eſt contra bonos mores: vt inſtit. de inutil. ſtipula. §. impoſsibilis. & l. ĩpoſsibilis. ff. de ver. obliga. Pet. dicit[a] contra. quòd enim quis obligetur ad faciendum aliquem hæredẽ iſtud eſt bene contra bonos mores, ſed qđ quis inuitetur ſpe alicuius lucri ad faciendum quem hæredem, iſtud non eſt contra bonos mores: vt l. Titio centum. §. j. de cõdi. & demonſtratio. Videtur quòd Pet. dicat malè contra caſum in l. ille autem. de hæredi. inſtituen. & ibi no. Nam nec metu pœnæ, nec ſpe præmij, quis debet inuitari ad hoc. Non obſtat l. Titio centum. §. j.
5 quia ibi loquitur in matrimonio, ad † quod quis inuitari poteſt ſpe præmij, poteſt enim ibi intercedere pecunia ex vtraq; parte: vt dos, & donatio propter nuptias: ſecus in alijs. Ita vide
b tur mihi quod ibi dicit glo. Sed quærit gl. [b] qd ſi hoc fiat † per
6 modum modi vt remitto vt me hæredẽ facias? Certè glo. dicit bene, quicquid dicat Pet. cp ille cõtractus continet turpitudinem: ideo in pari cauſa eſt melior conditio poſsidentis: vt l. ij. j. de condi. ob turpem cauſam. Ille autem caſus eſt indubitabilis, ſi poneremus quòd quis fecit ſpe ſucceſsiõis: & hoc fuit in mente retentum, non expreſſum: vt ſupra eodem l. ſi maiores quod nota & tene menti perpetuò.

CVm donationis. Sciẽti, & cõſentiẽti nõ inferr̃ iniuria, neq; dolus. hoc dicit. Quærit gloſſ. quid ſi interceſſerit ſtipulatio. Dic quòd non valet. Item ſi conditio fuit facta ſub modo. Dic vt in gloſſ. quam not. quæ incipit, cùm ſit contra bonos mores. Bart.

1 ☞ *Metus, quòd ceſſat quando amicorum præſentia interuenit.*
2 *Cautela ad tollendum metum, quando uxor uel filia facit aliquem contractum, eſt q; adhibeatur præſentia amicorum.*
3 *Statutum quòd mulieres, & minores, non poßint contrahere ſine præſentia conſanguineorum, eſt inductum ut tollatur præſumptio doli & metus.*

1 TRanſactionem. Breuiter † dicit. Præſentia amicorũ facit ceſſare præſumptionẽ metus. hoc dicit no. lex, quam perpetuò tene menti. Dixi vobis in l. interpoſitas. ſ. eodẽ titu. quòd ſi vxor propter metum, & reuerentiam viri, facit aliquid, cp reuocatur, licet nõ interuenerit metus mortis, vel cru-
2 ciatus corporis. Vt igitur ceſſet † iſta præſumptio met⁹, facias quòd quando iſtæ dominæ faciunt iſtos contractus, quòd adhibeatur amicorum præſentia. arg. huius legis. Item ad tollendam præſumptionẽ doli, & metus, qui allegarentur contra te; ſis memor facere ꝓbationes, quod amici interuenerũt, per iſtã
3 legem. Item ex hac l. no. rationẽ † ſtatutorum, quæ ſunt per Italiam, quòd mulieres, & minores non poſſunt contrahere ſine
c præſentia conſanguineorũ [c]. hoc fit ad tollendã præſumptionem doli, & metus, per hanc l. Sed ſi in ſtatuto adijcitur, ſine præſentia conſanguineorũ, & proximorum. In eo quod dicit, proximorum: eſt ratio: quia cùm ad eos ſpes ſucceſsionis pertineat eſt. veriſimile quòd diligentius hoc videbũt. Facit ad hoc ff. de legi. tut. l. j. quod tene menti.

d TRanſactionem. [d] Præſentia amicorũ tollit præſumptionẽ metus. h. d. No. iſtam l. quia eſt valde no. quia licet venditio facta per vxorẽ ob reuerentiam maritalẽ, veniat reſcindenda per officiũ iudicis: vt l. j. §. quæ onerandæ. ff. qua. re. actio. nõ da. tñ ſi interueniũt cõſanguinei vxoris, valet cõtractus. & eodẽ modo ſi opponatur exceptio cõtra te, cp intuliſti metum: potes replicare, interuenerunt cõſanguinei vel amici. Et hic ſumitur practica, quando mulier, vel minor vendit, debet eſſe præſentia conſanguineorum, vel amicorum.

1 ☞ *Moram intra quantum tempus quis offerendo purget.*
2 *More purgatio uſque ad quod tempus admittatur.*
3 *Moræ purgatio poſt ſententiam, quòd admittatur, quando unum eſt in obligatione aliud in ſolutione, ex diſpoſitione legis.*
4 *Moræ purgatio etiam admittitur poſt litem conteſtatam, quando mora nõ præceſſit.*

e SI maior. [e] Breuiter dicit. Etiam poſt terminum reus offerẽdo promiſſa, implet trãſactionem, & ſibi parat efficacem exceptionem. hoc dicit ſecũdum intellectum magis cõmunem. No. tex. in fi. dum dicit: nec offerant, aliàs ſi poſtea offeratur. Circa hãc l. quæro, intra
1 quantum tempus † quis offerendo purget moram. Glo. in l. ſiue apud acta. ſ. eodem. dicit cp vſque ad ſentẽtiam, & etiã poſt, quouſque conueniatur iudicati. Vide glo. in l. ſiue apud acta. ſuper verbo, vrgere. Gloſſ. hic videtur velle, quòd habeat neceſſe offerre in lite illa. Iſtæ determinationes videtur cõtra legem. ſi inſulam. de verbo. obliga. & l. interdum. in fi. eod. tit. & quod ibi no. in l. ſi poſt tres. ff. ſi quis cau. videlicet quòd lite cõteſta. nõ admittitur purgatio moræ. Vnde Pet. intelligit hanc legem ſic: lex cõtraria loquitur quãdo fuit mora cõmiſſa antè litem conteſtatam quòd lit. conte. ſecuta non admittitur purgatio;

gatio:hic loquit quãdo mora fuit cõmissa post lit.conte.& sic admittit purgatio.ita loquit hic. Intelligit ergo ipse has leges quòd post lit.contest.fuit facta trãsactio,& quod reus non impleuit promissa:actor fuit prosecutus primã instantiã:vt l.siue apud acta.vnde non fuit cõtestatio post transactionẽ,sed præceisserat.& hoc satis placet.Sed tũc quęro,vsq; ad quod tp̃s†ad mittat ista purgatio. Videtis hic gl.variãtes.puto q; gl.posita sup hac lege verũ dicit,q; admittit purgatio vsq; ad sententiã. † Non obst.l.item veniũt.§.idẽ rectè.de pet.hære.quæ videtur cõcedere purgationẽ,quousq; cõueniat iudicati:qa debes scire,q; qñ est vnũ in obligatione,aliud in solutiõe,ex dispositiõe legis,tũc.§.idẽ recte habet locũ quãdo vnum est in obligatione aliud in solutione,ex dispositione hominis:tunc ille.§.non habet locũ:vt si qs stipulatus fuerit decem in melle.ff.de solu. Sed in materia nostræ legis vnum est in petitione,aliud in solutione:ex dispositione hominis.s.ex causa trãsactionis.ergo. §.idem rectè.non vendicat sibi locum in hac materia. Ex hoc habes limitationem ad.l.si insulam. [a] cũ materia sua,q; post li. contest.non habet † locũ purgatio moræ,hoc est verũ si mora præcessit:aliàs secus,vt hic legibus probatur,quod tene mẽti.

SI maior. Si reus intra terminũ non soluit causa transactiõis ad terminum datũ,post terminum auditur offerẽs,& soluens.& si nõ seruatur promissa causa trãsactionis pœna cõmittit.Item transactio aliquo dato,vel retento valet.h.d.cum l.sequen.

PRomissis. Si nõ implentur promissa,ex causa transactionis, pœna tamẽ apposita cõmittit.h.d.Gl.quærit hic,qd si aliqs nõvult petere pœnã,sed vult petere illud q; principaliter est ꝓmissum.Gl.hic videt dicere q; nõ possit:vt l.apud Celsum.§.idem Labeo.de doli exce.Istud venit in illam magnam dubitationẽ vtrum stipulatio pœnalis nouet pręcedentẽ stipulationem.de qua plenè in l.ita stipulatus.de ver.obli.Quærit glo.an ad euitandum pœnæ commissionem admittatur purgatio moræ:remittit ad not.in l.si pacto quo pœnam.s.titu.j.dicam in l.magnam.j.de contrahen.& commit.stipula.&c.

☞ Remittere non est dare,quando dubium remittitur.

TRansactio. [b] Opp.gl.de.l.de fideicõmisso.s. eod.Solu.supple hic,vel remisso. † Et si tu dicis nonne remittere est dare. Certè non quando remittitur dubium:vt.l.siue apud acta.s.eo. & ibi dixi.Oppo.de.l.si super possessione suprà eodẽ tit.Sol. Ibi non fuit datum culpa partis intercedente.quod no.&c.

VAmuis. Contractus trãsactionis,nõ resoluitur ex pœnitentia.h.d.no.Oppo.cõtractus trãsactiõis est cõtractus innominatus:vt habuistis not. s.e.l.siue apud acta.sed in cõtractibus innominatis est loc9 pœnitentiæ re integra:vt l.iij.§.j.de cõdi.ob cau.& l.si pecuniã.in prin.ergo &c.Sol.duplex est opi.Hui9 timore dicũt quidã,qd est speciale in trãsactione fauore minuẽdarũ litiũ:vt hic,& vidistis in l.si ꝑ fundo.s.e.&.l.si maior.& hoc placet.Alij dicũt, vt Iac.de Ra.q; est speciale fauore liberatiõis:vt ĩ quacũq; liberatione sit idẽ:vt ex pœnitẽtia nõ possit resolui.Pro hoc facit ff.de præscri.ver.l.ob eã causam. Sed gl.ibi soluit.Puto igitur quòd in alijs cõtractibus innominatis,[c] in quib9 liberatio vertitur,ex pœnitẽtia cõtractus resoluatur:vt l.si quis excepto.de condi.ob cau.& notat in d.l.ob eã causam.de præscrip.verbis.

☞ Alternatiua posita inter genus,& speciẽ,quãdo de mente proferentis apparet resoluitur in dictionem expositiuam,id est.

Acceptilatio an habeat uinculum obligatorium.

Variare quòd quis potest,quando una obligatione tenetur ad plures res alternatiue: secus si habet plura iura:quia unius electione sibi præiudicat in alijs.

Exceptio transactionis quòd non possit opponi post sententiam.

Morę purgatio non admittitur,quando pœna committitur propter maleficium.

Electio in alternatiuis competit reo,quando plures res alternatiuè sunt in obligatione:sed quando plura remedia alternatiuè competunt,electio est actoris.

Agere quando quis possit,& dicatur sine actione.& nu.8.

Pacta circa actionem sublatam,quæ non potest resuscitari,qualiter fieri debeant.

Stante statuto quòd bannitus occidatur impunè:si occidens inquiratur,tertius pro eo comparere potest,& producere bannum:& absoluetur.

Tertius etiã,cuius nõ interest,qñ aliquid cõtinet publicã utilitatẽ,cõparere potest.

Pœna quòd non succedat loco rei promissæ quando transactio fit per Aquilianam stipulationem acceptilationem.

Reo qualiter subueniatur,quando actor uenit contra transactionem.

14 De facto fieri,qñ sufficiat,siue ad actionẽ dãdam,siue ad pœnæ cõmissionẽ euitãdam,siue ut pœna euitetur. a

d BI pactum. [d] Lex ista est multũ difficilis,& singularis:& pro declaratiõe eius,& materiæ,debetis scire q; qñ reus nõ seruat cõuenta in trãsactiõe,qualiter subueniat actori:habuistis not.plenè.s.ea.l.siue apud acta.Qualiter verò subueniat reo cõtra actorẽ nõ seruantẽ transactionẽ:plenissimè explicat hic.& lectura huius.l.variat diuersis modis, & circa diuersa,vt videbitis.j.in solutiõe cõtrariorũ.tñ secũdũ lect.quã intẽdo tenere breuiter.h.d. Si stipulatione,& acceptilatiõe,trãsactio est firmata,actor cõtraueniẽs repellit,& data repetunt:et pœna per eũ promissa petet.h.d. hæc.l.ibi:aut.s.actor cõtraueniret. Notabilia colligunt multa in solutiõe cõtrariorũ ideo:pro mõ nota tm̃ q; dixi in summario. Opp.q; hęc lex cõtineat superfluũ in eo q; dicit pactũ vel trãsactio.nã trãsactio est pactũ.vñ opp.de prima cõsti.§.qbus.in prin. huj9 libri.Sol.Dicũt quidã,q; hic dicit,pactũ intellige gratuitũ.q; sequit transactio: intellige nõ gratuita. Alij dicũt,q; hic exponiturvel pro id est,& ista vera.nã in ista lege nihil dicitur de pacto gratuito: quod apparet ex eo,quod dicit vna,cum his quæ
1 data probantur &c.† Ex hoc notãt quidã b quodvbicunq; alternatiua ponit inter genus & speciem, resoluitur in dictionẽ expositiuã id est.& vide glo.Simile habes in l.ij.circa pri.ff.ad.l.Aquil.ibi, quadrupedẽ vel pecudẽ.& ibi not.sed istud est verũ,qñ de mente proferẽtis apparet: vt hic,& d.l. ij.aliàs dictio alternatiua posita inter genus & speciem,significat proferentem voluisse aliam speciem sub illo genere comprehendi:vt ff.de re dub.l.j.& ibi not.secũdam lect.Dixi plenè in l.si is qui ducenta. §.vtrum.eo.ti.Oppo.secundo & vado per ordinẽ.gl.dicit hic Aquil.stip.& acce.vin-
2 culis.& sic innuit q; † acceptilatio habeat in se vinculũ. Ad istud op.acceptilatio fit ad liberandũ,non ad obligandũ:vt Instit. c de accep.§.est autem.& sic non habet in se vinculum obligatorium. Gl.dicit,q; fit ad liberandũ.s.à præcedenti obligatione:sed habet in se quandam obligationem naturalem,ad non petendum, sicut pactum de non petendo.ff.de pact.l.si vnus.§.pactis. d & vide gloss.quam no.Iaco.de Aret.dicit, quòd acceptilatio est etiã vinculum ciuile ad non petendum. Si enim ex pacto nudo oritur naturalis tantũ: ergo ex acceptilatiõe,quæ est vestita verbis oritur ciuilis & naturalis.Et ex hoc sequitur quòd ex hac acceptilatione poterit agi certi condictione ad interesse, si contraueniat secundùm eum Iaco.But.dicit quòd ex acceptilatione nulla oritur obligatio,neq; ciuilis,neq; naturalis:nam actus agentiũ non operant vltra intentionẽ eorũ:vt l.non omnis.ff.licer.peta.&.l.Labeo.de suppel.leg.&.l.obligationum substantia.de actio.& obliga.sed acceptilatio fit ad liberandum:ergo non inducit obligationem.Præterea,acceptilatio est imaginaria solutio:vt d.§.est autẽ.Insti.quibus mod.tol.oblig.in prin. sed ex solutiõe nulla oritur obligatio,sed nata dissoluit:vt Insti.quib.mod.tol.oblig.in prin.ergo obligatio non inducitur. Præterea idem actus non parit liberationem,& obligationẽ, vt l.cum his.§.j.ff.de cõdi.inde.Ita dicit ipse. Quid dicemus?

Insulã.Adde secũm Pau.de cast.q; Bald. subtiliter vult qđ etiã si mora sit cõmissa ante lit.cõtest.puta,dedi libellũ cõtra te in cẽtũ, cõparuisti,& ante lit. cõtesta.trãsegim9, vt dares qnquagintа:et ego,ꝓmisi vlteri9 nõ ꝓsequi, nõ dedisti.ego ꝓsequor litẽ sup libello prio.& facta ẽ lit. contest.vult.Bald.& Pau.post eũ.qđ possis adhuc offerre post lit.cõtest.vsq; ad sententiã exclusiuè,& si hoc feceris, nõ cõdẽnaberis in pria actiõe ad totã summã: imò cogor accipere,quod cõuenimus & absoluetis. Nõ obstat.d.l. si insulã:qa tunc litis cõtest. precludit viã purgãdi morã,qñ est facta super interesse, vel ad pœnã,ad quã, vel ad quod, orta est mihi actio ꝓpter moram tuã:sed dudũ ante ex cõtractu celebrato tecũ. & hoc dicit subtile & singulare. aliquantulũ vltra vide per Pau.ipsum.

☙ POMATES.

¶ Trãsactio.Ad declarationẽ huj9.l. vltra tradita hic ꝑ Bal. in.l.fi.j.de excc.rei iudi.vide Pau.de Cast. in.l.q; si Ephesi.§.fi.ff. de eo q; cer.lo.& qđ no.Ang.cõsi.xciiij.in viij.col.incipiẽte,his et cõne.ij.not.Et no.qđ si in instrũo dicat,qualiter partes recesserãt à lite,ex cã trãsactionis,aliquo data, vel promisso.q; hoc non credit, nisi ꝓbet data,aut ꝓmissum, secũdũ Pau de Cast.in l.su9 quoq; in qbusdã lectu.de repud.hære.

☙ POMATES.

¶ Innoiatis.op.Bar. hic est cõis secũdum Pet.hic & vide Cy. et Pau.de Cast.in l.j. in.ij.q.s.de pact.& in l.sicut.circa penu.co. j.de act.& oblig.

☙ P. PAV. P.

¶ Vbi pactũ. Circa materiã huius legis, an & qñ iudex possit repellere agẽtẽ siue actiõe,& an istud ꝓcedat qñ cõpetit actio sed inefficax,vide Feli.in c.ad aures. extra de rescr.Itẽ vide Aret.in.l.si ita scriptũ. colũ.vlti de leg.j.vbi dicit hoc esse verũ si ex actis nõ appareat iudici agentẽ carcere ex verbis Bar.ibi.

Prima Bartoli ſuper Codice.

Secũdo, qa. Anno ta. ỹba gl. q̃ hic Bar. referre itẽdit, ita cãta re. Secũda: qa ipſo iure tollit ſtipulatio p ſtipulationẽ: licet nõ ſic ī pacto: vt ff. d̃ pactis. l. ſi vn⁹. §. pactus verũ tñ eſt dictũ bar to. vt ex gl. in d. §. pactus. & ſequẽtib⁹ patet. Alexã. Loſæus.

Non obſtat, ſecundũ eñ. §. pactus ne peteret. quia ibi fuit expreſsè ꝓmiſſum nõ petere: hic autem nihil eſt promiſſum, ſed cõfitetur ſe recepiſſe. Contra do. Iac. But. videtur ꝙ qñq̃ poteſt quis remoueri à petitione, teneť naturaliter non petere: vt l. Meuia. §. fi. ff. ſo. ma. vbi. h. d. Iac. ſup illo ỹbo, non teneri. Mihi videť ꝙ oẽs quodã modo habuerunt bonum intellectum. ſ. tanq̃ glo. do. Iac. Nã qñq̃ verba cõuẽtionis continẽt ꝓmiſsionẽ de nõ petẽdo: & tũc ſine dubio qs obligať naturaliter nõ petere. Qñq̃ nullã continent ꝓmiſsionẽ, ſed ſolũ fiũt ad reſoluẽdũ, vt apparet in acceptilatione: & apparet in pactis p quæ à vẽditione recedit̃: & ex illo pacto nulla oriť obligatio, ſed ꝓpter pactũ oriť q̃dã nãlis æquitas: ex qua qs obligatur naturaliter, p quã obligationẽ qs teneť naturaliter nõ petere. Ita intelligo hic glo. Idẽ dico in omni actu liberatorio, nã ſi ſoluo tibi: æquũ eſt ꝙ de cætero nõ petas à me. & ideo tenerís naturaliter ad nõ petendũ: nec oritur ex ſolutione, ſed propter ſolutionẽ ex æquitate naturali: vt dixi in d. l. Meuia. §. fin. Ita intellige gl. hic poſitã. & iſto modo poſſet intelligi. d. l. ſi vnus. §. pact⁹ ne peteret. cũ ſua gl. Venio mõ ad vlteriora. & fortiora: & intro gl. magnã. Opp. ꝙ reus nõ poſsit repetere data, vt l. dedi. in prin. & l. qd̃ Seruius. de cõdi. ob cau. Sol. nõ põt repetere, niſi actor cõtraueniat. Ita loquiť hic. & ſic cõcor. cũ contrarijs. Oppo. dicitur hic, ꝙ pœna vna cũ his quæ data probantur ante cognitionem cauſæ inferẽda eſt. & ſic innuit ꝙ prius cognoſcatur ſup petitionẽ pœnæ, & repetitione datorũ, quã ſuper actione ꝓpoſita p actorẽ. Cõtra: qui prior appellat: prior agat. ff. de iudi. l. qui prior. Huius timore variať hæc lec. tribus modis. Vno modo, ꝙ illa verba, ante cauſæ cognitionẽ: determinent verbũ eſt, poſitũ hic in fi. legis: & tũc ꝓcedit cõtrariũ. Dicũt quidã, hic eſt ſpeciale. In contrariũ eſt regula. & iſtã tenebat Iac. de Ra. & aſsignabat rationẽ. quia hoc eſt in electione rei, vel petere pœnã, & repetere data: vel repellere actorem agentẽ exceptione: & ſic poſſet iſte reus variare qñcunq̃ etiã poſt ſniam: vt l. eũ qui certarũ. in fi. ff. de verb. obli. Vnde ſi cã propoſita p actorẽ prius agereť, & reus codemnareť, ſequereť ꝙ poſt ſententiã, reus poſſet exceptionẽ tranſactionis opponere: quod eſſet iniquũ. & ideo prius agiť cauſa. cũ petatur pœna, & repetatur data: vt ſic de tranſactione non poſsit poſita opponere. Ita dicit Pet. Iſta ſua ratio non eſt vera: quia intelligo ꝙ iſta tria omnia poſſunt fieri. ſ. ꝙ actor repellať, pœna petatur, & data repetanť, vt j. dicam. Præterea eius ratio non eſt vera.

3 †Nam quando quis vna obligatiõe teneť ad plures res alternatiuè: tũc habet locũ. l. eum qui certarum. §. fi. de verb. oblig. Sed qñ aliquis habet plura iura alternatiuè: electio vnius ſibi præiudicat in alijs, nec admittiť variatio poſt cõteſtationẽ, vt l. quod in hęredẽ. §. elegere. ff. de trib. Facit quod habuiſtis no.

4 in l. cùm proponas. ſ. eo. tit. Præterea: †exceptio tranſactionis nõ poteſt opponi poſt ſententiã: vt l. eleganter. §. ſi poſt de condic. indebi. Et idem Pet. legit iſtam legẽ alio modo, vt illa verba, ante cognitionẽ cauſæ: non determinent verbũ, maluerit: quaſi dicat, vel actor repelletur, vel pœna petetur, & quæ data probantur, repetentur, prout aduerſarius elegerit ante cauſæ cognitionẽ. & ſic nõ obſtat l. qui prior. Certè iſta lec. procedit ſecundũ opi. eorum, qui dicunt reum non poſſe conſequi omnia iſta tria. ſed ſecũdũ illos quos ſequor iſta lect. nõ eſt bona, vt infrà dicam. Alij legunt iſtum tex. tertio modo & iſta eſt in gloſſ. quòd illa verba, ante cauſæ cognitionem: determinent participiũ data. quaſi dicat, pœna vnà cum his quæ probantur data ante cauſæ cognitionem, inferenda eſt. & ſecundum hoc nihil obſtat. & iſtam teneatis, & videatis gloſſ. Vlterius oppo. ego dixi ſuprà quòd eſt in electione rei conuenti, vel actorem repellere, vel pœnam, & data repetere. Contra: ille, qui primò fuit actor in illo iudicio, in quo petitur pœna, eſt reus: ſed in alternatiuis eſt electio rei: vt lege. plerunq̃ in fin. ff. de iure dotium. ergo eius debet eſſe electio. Hui⁹ timore lex iſta legitur duobus modis. Primò vt hic Imperator loquatur reo, qui quæ ſiuit qualia remedia haberet contra actorem. Cui reſpondet Imperator: vel actor obtẽperabit placitis: vel ab eo auferetur pœna, vnà cum his quæ data probantur, prout ipſe maluerit: ipſe dico actor, qui modò in hoc iudicio eſt reus. & vide gloſſ. Iſta lect. põt eſſe vera, ſi quæſtio ꝓponať principi: anteq̃ actor contraueniat. quaſi dicat, eſt in electiõe aduerſarij tui, vel obtemperare trãſactioni, vel ſoluere pœnam, & reddere data. Nã ſi proponeretur quæſtio, ꝙ iam actor contrauenisſet, nõ poſſet eſſe in electiõe ſua: imò præcisè compelleretur ſoluere pœnã,

5 & reddere data: quia †quando pœna cõmittitur propter maleficium, non admittitur purgatio: vt l. qui ea mente. ff. de furt. Alio modo legitur, ꝙ Imperator loquatur hic actori: & ſecundum hũc modũ poſui tibi caſum. Dicit̃ eñ, ꝙ vel actor obtẽperauit ſententiæ. vel ſi ipſe cõtrauenit, & aduerſari⁹ eius velit co-

6 gitur ſoluere pœnam, & reddere data. Nec obſtat †quod tu dicis, ꝙ actor modò eſt reus: ergo ipſe debet habere electionem: quia quãdo plures res alternatiuè ſunt in obligatione, tunc eſt electio rei in dubio: vt d. l. plerũq̃. in fin. Sed qñ plura remedia cõpetunt alternatiuè: eſt electio eius, cui cõpetũt iſta remedia nõ eius, cõtra quem cõpetunt: vt l. iij. §. & generaliter diffinit Scæuola. & §. fi. ff. de eo quod cer. lo. & l. quod in hæredẽ. §. eligere. de trib. & l. cũ filius. §. varijs. ff. de leg. ij. & j. de furt. l. j. cũ ſimi. ſed hic iſta remedia repellẽdi actorẽ, vel repetẽdi data, & petendi pœnã, cõpetunt ipſi reo. ergo eius eſt electio: & iſta eſt vera. Habes expeditũ principiũ glo. modò venio ad fortiora, & vtilia huius legis. Oppo. hic innuit quòd ſi reus vult petere pœnã & repetere data, ꝙ actor audiať ſuper prima actione ꝓpoſita: vel ſi reus vult, repellat actorem, & nõ petat pœnam, & repetat data. Oppo. ſine actione nemo experitur: vt l. ſi pupilli. §. vidamus. de neg. geſt. ſed actor hic nullã habebat actionẽ: quia ſublata per acceptilationem: ergo nullo modo agere po-

7 terit. Si †tu dicis, cõcedo, ꝙ actor nõ poterit agere: tũc ſequereť ꝙ reus cõſequereť iſta tria. ſ. ꝙ actorẽ repelleret, & ꝙ pœnã peteret data: qd̃ eſt expreſsè cõtra l. cũ ꝓponas. ſ. e. Horũ contrariorum timore intellectus huius legis variatur quinq̃ modis. Secundũ primum agitur de facto reo volẽte. ſm tres alios agitur de iure, ſecundum quintum agitur de facto reo inuito. Modò examine. n⁹ iſta per ordinẽ dico: & ad contrariũ reſpõdeo quòd hic agitur de facto prima actione reo volẽte hoc pati. & hoc eſt quod dicit hic text. ſi aduerſarius maluerit. quaſi dicat, bene poterit re⁹ omnia iſta tria remedia habere, ſi velit: ſed ſi vult actorem admittere, & ſolum petere pœnam, & repetere data: hoc poteſt. Et iſtam lecturam tenet Azo: quã probat tribus rationibus. Primò, quia hoc eſt in odiũ remittẽtis tã ſolẽniter: vt j. e. l. ꝓxi. qa remiſit p Aquilia. ſtipulationẽ, & ac-

a ceptilationẽ. Secũdò, quia [a] actio prima eſt ipſo iure ſublata: ſicut dicimus in pacto, qñq̃ ipſo iure: vt l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pac. tertiò qa ſi iudex interrogabit actorẽ: qua actiõe agis? actor nõ põt dicere: & ſic iudex abſoluet reũ. Ita dicit Az. & ſm hoc nõ ob. l. cũ ꝓponas. ſ. e. qa hic reus abſoluiť, nõ iõ qa accipit: ſed qa iudex reperit actorẽ ſine actiõe agere. Vñ fateor ꝙ reus nõ poſſet excipere: ſed iudex de neceſsitate habet reũ abſoluere: qa reperit actorẽ ſine actiõe agere. Ibi verò hẽbat actionẽ q̃ eli debať exceptiõe: vñ cũ exceptio nõ poſsit ꝓponi, ꝓcedit actio. vide iſtã gl. Ego iſtã opi. Azo. teneo tãq̃ veriſsimã: vt ꝓbo. j. in v. opi. Alij dicũt, ꝙ hic agiť de iure: qa reo petẽte pœnã, & repetẽte data reſtitui, reſuſcitať actio prĩa ſublata: ar. j. de nõ nu. pe. auť. cõtra q ꝓpria. & qñ licet ab emp. diſcedere. l. j. ſicut qñ per pactũ qs recedit: vt l. ſi diuerſa. ſ. e. ſed Az. cõtradicit: qa hic re⁹ hoc ñ facit vt actionẽ primã reſuſcitet, vl̃ trãſactionẽ reſcindat: imò vt ſibi debitũ, cõſequať: & dicit bñ: qa ẽt ſi exp̃ſsè hoc ageret, vt actio prĩa reuiuiſceret, pacto nudo nõ poſſet fieri: vt l. ſi vnus. §. pact⁹. ff. de pac. & dixi. ſ. e. l. ſi diuerſa. Nec ob. auť. cõtra q ꝓpriã. qa ibi nõdũ reſuſcitať actio prima: ſed dať noua. ſ. condictiõe ex illa l. Nec ob. l. j. qñ licet ab ẽp. diſcedere. qa ibi actio prĩa ñ erat ſublata, ſed eliſa. Alij ergo dicũt, ꝙ hic agiť de iure. ſ. actiõe prĩa, q̃ reuiuiſcit iõ, qa reus ponit pœnã & data, arg. j. ſi ad trãſ. l. j. & ij certè illę. ll. nõ faciũt: qa ibi fuit ĩpetrata reſtõ cum ius natura ẽ primã actionẽ reſuſcitare. Alij dicũt hic agi de iure hoc mõ. ꝙ priò actor aget cõdictiõe ſine cã, vt re⁹ reponat ſe in priſtinã obligationẽ: q̃ facto aget actiõe prĩa de iure. Certè hoc nõ placet: qa iõ hic deueniť de cã ad nõ cãm: qa actor deliquit veniẽdo cõtra trãſactionẽ. & ſic nõ æquũ ꝙ ex ſuo delicto cõſequať cõdictionẽ ſine cã: vt l. itaq̃ fullo. ff. de furt. Vnde nõ poteſt ſuſtineri, ꝙ hic agať de iure. Vnde dicũt alij, & eſt quin-

ta op

ta opi.q̃ hic agit̃ de facto,& reus cogit̃ hoc pati,ſi vult petere pœnã,& repetere data,vt omnia iſta tria conſequatur.ſecũdũ l.cũ proponas.ſ.e.& ſecũdũ hoc exponit̃ hic tex.ſi aduerſarius hoc maluerit.quaſi dicat,eſt electio rei,vl actorẽ repellere,vel deberc eũ admittere,& repetere pœnã,& data. Et vide iſtã gl. quæ hic ponit iſtã lect.quintã,q̃ de facto agit̃ non de iure,licet reo inuito. Pe.de Bel.perti.allegat pro caſu.l.Iuli.§.quãtũ aũt. ff.ad exhi. Certè dñi,illa lex nihil facit nã ibi de facto agit̃ reo volẽte liberari ab vna actione,qui patit̃ ſe conueniri de facto: ſed eo inuito nõ dicit̃ ibi. Ad.l.nuda.& l.ſi Titi⁹.quas gl.alle. rñdeo per iſta verba. Q̃nq̃† qs nõ habet actionẽ,ſed eã habere ſperat per cõteſtationẽ factã ſuper actione propoſita de facto tunc bene admittit̃ q̃ quis agat de facto:vt d.l.ſi Titius.de ver. obli.& d.l.nuda.ſecundũ vnã lectu. Q̃nq̃ quis non habet,nec habere ſperat:& tũc ſi quidẽ quęris,an admittat̃ ad agendũ de facto,quantũ ad hoc vt poſsit cõſequi illud quod petit:& tũc nõ admittit̃ niſi reo volẽte:vt hic.& d.l.Iulian.§.quãtũ aũt.in quãtũ autẽ reo verò inuito nulla.l.reperit̃. Et ideo ſtãdũ eſt regulæ quæ dicit,q̃ ſine actiõe nemo experit̃. Si verò agit,nõ vt illud q̃ petit conſequat̃,ſed vt aliã obligationẽ faciat cõmitti: tũc admittet̃.vt d.l.nuda.& ſic teneo hic opi. Azo.q̃ ſi re⁹ vult actor repelletur,pœna petet̃,& data repetẽtur.& ideo dico,q̃ ſi actor repellit̃,nõ erit vigore exceptiõis ꝓpoſitæ:nulla enim exceptio cõpetebat,cũ nulla erat actio:ſed erit ideo, qa iudex reperit actorẽ ſine actione experiri,poſito q̃ reus nullam exce ptionẽ obijciat. Et q̃ hoc ſit verũ,dico qd eſt caſus in l.ſi vnus. §.pactus.ff.de pac.vbi quãdo actio tollitur ipſo iure per pactũ quod eſt in actionibus deſcendentibus ex delicto,per aliud pa ctũ non poteſt reus facere q̃ actor poſsit agere. Ita hic cũ actio prima tollit̃ per acceptilationẽ,nõ poteſt pacto nudo tacito q̃ induceret̃ per petitionẽ pœnæ, & repetitionẽ datorũ fieri qd agatur actione prima nec poteſt dici,agetur de facto:vt d.§.pa ctus.vbi indiſtinctè dicit q̃ nõ poterit agere,& ſic reſiſtit in fa cto.non enim dicit,non habet actionẽ:ſed dicit agere nõ pote rit. Præterea,ſi hoc eſſet verum qd poſſet agi de facto,fruſtra eſſet introducta actio præſcr.verb.datiua,de qua loquit̃.l.cùm mota.ſ.eo.gl.tãgit in l.ſiue apud acta. Item fruſtra ageretur,vt quis ſe reponat in priſtinam obligationẽ,ſi actio prima intẽta ta de facto ſufficeret. Ad qd ergo fieret circuit⁹:vt l.dñs teſtõ. de cõdi.indebi. Certè hoc non video. Et ideo qñ fiũt iſta pacta † circa actionẽ ſublatã,quæ nõ põt reſuſcitari,deberẽt ſic fieri,vt ſtatim dicam. Pone exemplum:liberaui te ab actione iniuriarũ per pactũ de nõ petẽdo:ſi facis mihi pactũ de petẽdo,actio pria nõ reuiuiſcit:vt d.§.pact⁹.fiat ergo pactũ ſic,q̃ tu re⁹ promittas de illo pacto de nõ petẽdo nihil dicere,vel oppone re,vel in iudicio allegare,ſub certa pœna:tũc ſi allegabis,incides in pœnã;ſi nõ allegabis:tũc poterit te cõuenire de facto:& iudiciũ ꝓcederet.vel cautius ſuper tali pacto de nõ opponẽdo, vel nõ allegãdo in iudicio interponat iuramẽtũ:qa tunc iudex nõ audiet te cõtra iurm tuũ:vt in aut.ſacramẽta.j.ſi aduer.vẽd. & ideo nõ poterit ſibi nõ liquere actorẽ ſine actione experiri: aliàs ſi ſibi liqueret,haberet neceſſe reũ abſoluere:vt hic,ſcdm lect.Azo.veriſsimã. Et ideo iã de facto dixi. Statuto caueẽ † q̃ exbãnitus poſsit ĩpune offendi,[a] modò qdã offendit exbanni tũ:inquirebat̃ de hoc maleficio,reus non audebat cõparere ad hoc allegãdũ:cõparuit quidã tertius,& dixit. Dñe,ille,qui fuit offenſus p talẽ,erat exbãnitus.& ꝓduxit bannũ,& liquidauit de bãno. Ego dixi[b] q̃ iudex debeat illũ reũ abſoluere:et nõ p̃t vlteri⁹ ꝓcedere. Rõ:quia liquet iudici iſtud nõ eſſe delictũ:& illud iudiciũ ſine actione,ſeu accuſatiõe ꝓcedere. Caſus eſt hic ſecũdũ vnã lect.Azo.veriſsimã. Et ſi dicat̃,[c] qũo admittit̃ iſte terti⁹ ad hoc dicẽdũ. Dico,† qd hoc cõtinet publicã vtilitatẽ, vt exbãniti poſsint offendi:vt l.j.& ij.j.qñ lic.ſine iu.ſe vi. Sed qñ hoc opponeret,cõtineret vtilitatẽ tm̃ priuatã non admittit̃, niſi ipſe cuius intereſt. Procedo vlterius extra gl.Op.q̃ pœna ſuccedit loco rei:vt.l.ſi qs à ſocio.ff.ꝓ ſocio &.l.prædia.de act. emp.dixi in.l.petẽs.ſ.ti.j. Si actor obſeruaſſet ꝓmiſſa,ab eo nõ repeterent̃ data ergo ſi ſoluit pœnã, cũ videat̃ obſeruare promiſſa nõ debẽt ab eo poſſe repeti data.hic dicit cõtrariũ:quare malè.So. Dico † q̃ qñ tranſactio fit p Aquilianã ſtipulationẽ,& acceptilationẽ:pœna nõ ſuccedit loco rei ꝓmiſſæ. Nã certũ eſt q̃ actor ampli⁹ nõ poterit reũ inuitũ exigere:ſuccedit ergo loco cõtractus.quo caſu pœna & data pñt re
13 peti:vt l.ſi qs rẽ.ff.de arbit.† Et iõ ꝓ huius declaratione ſcias q̃ qñ actor venit contra tranſactionẽ,qualiter ſubueniat̃ reo. Dicas, aut trãſactio fuit firmata iureiurãdo:et tũc ſine dubio actor repellit̃,pœna petet̃,& data repetent̃:vt j.l.px. Q̃nq̃ nõ fuit iuro firmata: & tũc aut fuit actio prima ipſo iure ſublata,vel acceptilatione,vel pacto,in ca ſibus in quibus pacto tollit̃:et tũc idẽ qa actor repellit̃,ſi re⁹ vult pœnã petere,& data repetent̃:vt hac.l.ſingulari,ſecũdũ lect. Azo. Aut actio pria nõ fuit ipſo iure ſublata:& tũc aut fuit dictum,rato manẽte pacto:& exceptio obijciet̃, & pœna repetet̃: nõ autẽ repetent̃ data:vt l.cũ proponas.ſ. eo.ti.ff.e.l.qui fidẽ. Aut nõ fuit dictũ,rato manente pacto:& tunc eſt in electione rei, vel opponere exceptionẽ,vel petere pœnã vel repetere data cõdictione ob cãm:vt d. l.cũ ꝓponas.& dixi in l.ſiue apud acta poſ ſet etiã agere actiõe pſcrip.verb.vt d.l.ſiue apud acta. Vltimò op.quãcũq̃ opi.teneas apparet q̃ hæc pœna cõmittit̃,qñ de facto agit̃. Contra.j.ſi man.ita fue.alic.l.ea quidẽ de verb.obli.l.ſtipulatio iſta.§.q̃ſitũ. Solu.
14 Q̃nq̃† quęrit̃,vtrũ ſufficiat de facto fieri, quantũ ad habẽdã,ſeu dandã actionem. Et dic vt l.mulier.§.pen.de cõdi.inſtit. Q̃nq̃ quęrit̃,an ſufficiat de facto fieri quantũ ad euitandã pœnæ cõmiſsionẽ. Dic vt no.per Dy.in.l.quidã cũ filium.in fi.de verb.obl. & ibi etiã ponit de præcedẽti mẽbro. Q̃nque quæritur vtrũ ſufficiat de facto fieri quantũ ad pœnæ cõmiſsionẽ:& iſta eſt materia noſtræ legis,i qua dic breuiter tria verba. Aut q̃ris de pœna legali,aut cõuẽtiõali. Si de legali:aut factum nõ poteſt ſortiri de iure effectum,& cõſummationem: & ſufficit de facto fieri:vt l.eũ qui.j.de adul.j.de ſepul.vio.l.j. de ſacroſan.eccl.l.iubemus.& l.nemo martyres.& q̃ ibi nota. Aut poteſt ſortiri effectum,& cõſummationẽ,ſaltẽ de facto.& habet locũ materia.l.ſi quis nõ dicã rapere.ſ.de epiſ.& cler.Se cũdo caſu,quãdo quærit̃ de pœna cõuẽtionali:& tunc aut fuit actum q̃ cõmittatur ſi cõtra fiat de facto,& hoc conſtat,& cõmittitur:vt l.qui Romæ.§.Flauius Hermes.de verb.obli.& l. Lucius.§.tres hæredes.ad Treb. Aut fuit actum q̃ cõmittatur
d ſi de iure contra fiat:[d] & hoc conſtat:& non cõmittitur ſi fiat contra de facto:vt l.ſtipulatio iſta.§.quæſitum.de verb.oblig. Aut dubitatur:& tunc ſi fiat de facto,fit incommodũ aduerſario,& pœna cõmittitur,vt hic. Aut aduerſarius nõ incommodat̃:& pœna nõ cõmittitur:vt l.ea quidẽ.j.ſi manc.ita fue.alie. & l.cõtinuus.§.cũ quis.de verb.obliga.& ibi de hoc dixi &c.

a P. PAV. P. ¶ Offendi.vide Are. in ope maleficiorũ.i ver.cõparẽt dicti inquiſiti.in verbo, defenſiões.col.iij.Et vide Alexã.hic,& Mo. & alia multa quę habes ad Bart.i.l.pen.§. ad crimẽ.ad fin.ff.de pub.iudi.

b ¶ Ego dixi. Adde eũ dẽ Bar.i.l.pe.§.ad crimẽ.de pub.iu.p Cy. in l.reos.& ibi Bald. j.de accu.et in c.prio §.iniuria.de pace iur. fir.& in.l.j.§. Offili⁹. ff.ne qs eum q in ius vo eſt.vi eximat.

c ¶ Et ſi dicatur. Vide Bar.i l.pe §.ad crimẽ de publi.iud.vbi pro ſeruo.monacho,ſubdito,i cã criali ꝑt cõparere dñs. A. Barb.

¶ POMATES.

d ¶ Cõtra fiat. Q̃n q̃ dẽ de iure debet fieri, nõ ſufficit q̃ de facto fiat.no.tñ q̃ ſi aligd de facto i ciuitate obſeruaret̃,q̃ de iure nõ teneret, quod perinde eſſet,ac ſi de iure vaſ leret.de gl.i l.q̃ habẽbat.in fi.quo eſt.ff.de ma.te. & ꝓpter hoc videq̃ dicit d.Alb.in l.j.in vl.col.ſ.de ſum. tri & in q.de fideiuſſori.circa vſuras.

Vbi pactũ. Veniens cõtra trãſactionẽ, Aquiliana ſtipulatiõe & acceptilatiõe firmatã,repellitur ab agendo. Itẽ pœnã ſoluit:& accepta nomine trãſactionis reſtituit.h.d.ſecũdũ verã lect.Azo.Opp.dicit̃ hic: pactũ vel trãſactio. Iſte tex.vĩ ſuperfluus:vt in §.q̃bus.ſ.in.j.cõſti. Huius timore eſt facta pria gl.quæ exponit hũc tex.dupliciter. Prima expoſitio nõ eſt bona:quia hic in textu dicit̃:his q̃ data ꝓbant̃:& tñ pactũ debet eſſe gratuitũ. Tene ergo ſecũdã expoſitionẽ. Habetis ergo intelligere ſolũ in trãſactione,& ex iſto intellectu no.vbi dictio vel,& aut,ponit̃ inter gen⁹ & ſpecie:tũc ponit̃ pro.i.vt hic.& l.ij.in prin.ff.ad leg.Aquil.& ibi no.q̃ põt eſſe verũ,vbi apparet de mẽte ꝓferẽtis, ſecũdũ q̃ hic alias ponit̃. Aliter vidiſtis in.l.tranſigere.ſ.eo.Itẽ op.dicit̃ hic: acce.vinculis &c.iſte tex.vĩ innuere,q̃ in acceptilatiõe fit vinculũ:ſi tñ acceptilatio fiat ad liberãdũ:nõ debet operari ei⁹ cõtrariũ,ſcilicet obligationẽ.arg.l.cũ tale.§.falſam.de cõd.& demon.Sol.gl.q̃ eo,q̃ qs liberat̃ p acceptilationẽ:ex parte liberati,nõ debet vinculũ obligatiõis in ſe:ſed ex parte liberãtis ſic: qa tenet̃ ad nõ petendũ naturaliter. Dictũ huius glo.reprobat Iac.But.quia nũquã acceptilatio operat̃ cõtrarios effectus.ſ.liberationẽ & obligationẽ:vt l.cũ is.§.j.ff.de cõd.inde.Prçterea

dicit ipſe:agentiũ actus nõ debẽt operari vltra eorũ intentionẽ;vt l.non oĩs.ff.ſi cer.pe.Sed intentio trãſigentiũ per modũ acceptilatiõis eſt,vt cõtingat liberatio,& obligatio, & ex his cõcludit gl.malè dicere.Bene fatetur tñ vbi fuit pactũ de non petẽdo,ibi eſt obligatio ad nõ petendũ:ſecꝰ in acceptilatione. Tñ põt ſaluari tam dictũ gl.q̃ dictũ do.Iac.vt dicaẽ q̃ in pacto & acceptilatione illa naturaliꝝ nõ dicit oriri obligatio ex acceptilatione;ſed propter acceptilationẽ ex quadã naturali æquitate petere obligat à modo nõ.Cõtra ſolet dici in l.ex hoc iure gentiũ.ff.de iuſti.& iur.Itẽ op.& ſum.in princ.gl.magnæ;dicitur hic,q̃ nõ poteſt peti pœna,niſi cũ ventũ fuerit cõtra trãſactionem.Item opp.dicitur hic in textu noſtræ legis:q̃ aut ſubſecutis ac.aut pœna inferẽda eſt ante cognitionẽ cauſæ.ſ.principalis.Iſte tex.videtur innuere,q̃ ſi actor qui trãſegit, veniat contra tranſactionẽ agendo,& reus petit pœnã appoſitam in tranſactione;quòd iſta quæſtio,& pœna primò debeant terminari q̃ principalis cauſa.Iſtud eſt falſum,p̃ l.q̃ prior.ff.de iudi. Huius timore iſta litera legitur dupliciter in gl.Tertio modo ꝑm vltramon.Primò intelligiẽ q̃ iſta verba,ante cogni.cauſæ determinentur ab illis verbis:inferenda eſt & cõtrariũ reſpondet,q̃ hic ſit ſpeciale.Ratio ſpecialitatis nõ apparet ĩ iſto caſu, & ideo nõ videẽ vera.Intelligiẽ alio modo q̃ hæc verba, ante cognitionẽ:determinenẽ à principio data, & tũc in nullo obſtat.Intelligiẽ tertio mõ,ꝑm vltramontanos,q̃ determinentur ab illo verbo,maluerit:quaſi velit dicere, ſi aduerſarius malit ante cognitionẽ cauſæ principalis petere pœnã,& repetere data:põt.Iſte intellectus ſoluat,q̃ reus nõ habeat, niſi duo remedia videlicet,petitionẽ pœnę & repetitionẽ datorũ, & in hoc fuit opi.vltramõ.Iſte intellectus nõ eſt verꝰ:imò habet tria remedia,& ſtatim videbitis:qa & actor põt repelli. Tene ergo, q̃ iſta ꝟba determinenẽ ab illo participio data,& cõtrariũ non obſtat.Item oppo.dicit hic in tex.ſi aduerſarius maluerit. Iſte tex.vĩ innuere,quod electio ſit rei,cui rumpit tranſactio. Sed tũc opponit,& videẽ eſſe electio actoris,qui trãſactionẽ rũpit: eo q̃ nũc agitur cõtra eum ad pœnã,& ad data:ipſe dici ẽ reus: & videẽ teneri alternatiuè:vt hic.Sed ĩ alternatiuis eſt electio debentis:vt l,plerunq̃.ff.de iu.do.in fi.Timore huiꝰ,iſta verba ſi aduerſarius maluerit,in gl.exponunẽ dupliciter.vno modo, q̃ exponat aduerſarius,i.reus,qui conuenitur ad pœnã tunc.q tamẽ actor fuit primò.Alio modo exponũt aduerſarius,id eſt, actor,qui pœnã petit,& tunc qui primò erat reus, cũ fuit trãſactio rupta:ambę iſte duæ expoſitiones poſſunt tolerari.Nam antequam perueniatur ad iudiciũ,eſt in electiõe primi actoris vtrũ vellet obſeruare trãſactionẽ,an pœnã ſoluere & reſtituere data:ſed poſtq̃ ipſe venit cõtra tranſactionẽ : & ſic neutrũ: aliàs ventũ eſt ad iudiciũ,qa petit pœna,& repetunt data:tunc non eſt in electione primi actoris:ſed põt cogi ad ſoluendã pœnã,& ad reſtituendũ data,vt hic videbitis.Poterit etiã eum repellere ab agẽdo:vt j.videbitis,ſecundũ vnã lec.& ſic intelligẽdo,iſtæ expoſitiones tolerant,& ſimilia.Item op.& ſum.in gl. magna,in ꝟ.q incipit ex p̃dictis patet. Vos videtis quòd trãſactio fuit facta p accep.& ſic trãſactio fuit ſublata ipſo iure: vt inſti.q.mo.tollit obli.§.eſt aũt.& hoc dicit tex.q̃ eſt cõtra trãſactionẽ:& ſic ſine actiõe agit,cõtra.l.ſi pupilli.§. videamus. ff. de neg.geſt.Huius contrarij timore lex legitur gnq̃ modis in gl.Et aduerte ad ordinẽ gl.qa duæ opi.videlicet prima & vltima tẽdũt q̃ in l.nĩa agat de facto,ꝑm primã opi.agit de patiẽte reo:ꝑm vltimã iuito reo.Hæ tres opi.ſ.ſecũda,tertia, & quarta tẽdũt q̃ agat de iure venio ad primã q̃ ipſa ꝟitas ẽ, & fuit opi. Azo.& eã tenet do.Ia.hic.Prĩa eſt,q̃ hic agat de facto, & reus patiat.q̃ſi dicat tex.Si aduerſariꝰ.i.reꝰ,cui rũpit trãſactio , malit pœnã petere,& data repetere:p̃t hoc velle & ſi actorẽ vellet repellere,ẽt p̃t.quaſi.cõcludit tex.q̃ oĩa iſta remedia reus poſſit habere pœnã,repetere data,& actorẽ repellere:& tũc p̃t exponere aut ꝑ &, Rõ huiꝰ opi.eſt triplex.& videbitis in gl.nĩa, tertiã rõnẽ,q̃ eſt multũ notãda ad id qđ.j.dicã. & eſt rõ ibi tertia,qa cũ iudex.Scđa fuit opi.q̃ hic agat de iure:allegat gl.pro hac opi.l.j.j.qñ licet ab emp.diſc.& aut.cõtra q propriã.j.de nõ nu.pec.Azo cõtradicit:cuius fuit p̃dicta opi.vt hic videtis.põt eſſe alia rõ:qa actio extincta nũq̃ reſuſcitat:vt l.q res.§.areã.ff. de ſol.Tertia fuit opi.q̃ hic agat actiõe vtili.alleg. gl.l.j.& ij.j. ſi aduer.trãſactio,Illę leges nihil faciũt ad materiã noſtrã,vt dixi in l.ſi diuerſa.ſ.eo. loquuntur enim in reſtitutione in integrum.Vnde alij dicũt q̃ hic agitur per actorẽ,vt reus ponat ſe in priſtinam obligationẽ:& agitur condictione ſine cauſa.& ita agitur de iure ſecundũ hanc opi. & etiam ſecundùm duas præcedentes.& ita contrariũ non obſtat:quia qui agit, actionem habet.Iſta opi.non eſt vera:quia licet cauſa ſit reuerſa ad non cauſam,vbi tranſactio rumpitur:tamen cũ cauſa reducatur ad non cauſam propter dolũ actoris venientis contra trãſactionẽ,& ex iſto ſuo dolo non debet conſequi condictionem ſine cauſa,arg.ff.de fur.l.itaq̃ fullo.ideo hæc opinio nõ eſt vera. Vnde alij dixerũt.& iſta eſt quinta,& vltima q̃ hic agatur de facto,& nõ de iure,etiam reo inuito,per l.cùm proponas.§. eo.ſcilicet per rationem,quam gl.aſsignat.Hanc opinionẽ tenent Vltramontani,& do.Cy.& de hac faciebat mentionẽ in l.ea quidẽ.j.ſi manci.ita fue.alie.iſta non eſt vera. Nam ſi poſſet agi de facto,eo reo inuito,ad quid diceret lex q̃ vbi actio eſt ſublata ipſo iure,præſcriptis verbis actio cõpeteret datiua ſecundũ quod dicitur in l.cùm mota. ſupra eod. Item ad quid diceret lex quòd poteſt agi,vt reus reponat ſe in priſtinã obligationẽ:vbi actio eſt ſublata ipſo iure,ſecundùm quod dicit l. ſi quis accepto.de condi.ob cauſam. Certè non eſſet ratio contra. Tene ergo primam rationẽ. Reſpondeo per tres rationes, quas aſsignãt:& eſt vera.Ex qua opinione cõcludas,q̃ vbi rũpit tranſactio firmata acceptilatione,& Aquiliana ſtipulatione,pœna poteſt peti,data poſſunt repeti.Item actor repellitur. & ſic reus habet tria remedia.& ſic opponi.de text.qui loquitur alternatiuè.expone vt ſupra dixi.Et ſi tu diceres, quomodo repellitur per exceptionem,cùm nulla ſit actio:quia ſublata eſt per acceptilationẽ:& exceptio ſit actiõis excluſio: vt l.j. de exceptio.dico q̃ actor repellitur non virtute exceptionis ſed potius per officium iudicis videntis actorẽ ſine actione agere:quia iudex interrogabat per modũ,quem habetis in gl. in prima opinione Azo.in tertia ratione:& ſecundũ dominũ Iacobũ.iſta ratio tertia facit ad quæſtio.pone:ſtatuto cauetur quòd non ſoluens collectas,non audiatur ad ius, neque etiam agendo,neque etiam defendendo.Tu nõ ſoluis collectas,agã cõtra te.excipis,agere nõ potes:quia nullam actionem habes cõtra me replico contra te:quia tu non ſoluis collectas.nõ poteſt reddi ius,neq̃ in agendo,neq̃ in defendendo.quis obtinebit? Reſpond.nõ ſoluens collectas.Nam licet non potes repellere virtute defenſionis,quæ nõ competit ex forma ſtatuti:tamen iudex officio ſuo videndo me nõ habere actionem poterit me repellere,& interrogabit me ſecundùm formam huius glo.Item valet ad aliud.pone quòd bannitus non poteſt audiri ad ius.agit exbannitus cõtra me:nõ excipio ipſum eſſe bãnitum:quia fortè timeo.Certè quantumcunque non excipiũ: tamen ſi iudici eſſet notum,per alium modum , ipſum agentẽ eſſe exbannitum: & exbannito non competit ius agendi.Iudex ſine aliqua exceptione,poterit eum repellere, eò q̃ videbit ſine actione;& faciet interrogationem ſecundũ formã huius gloſſæ.Item oppo.ſecundũ primum intellectum,quem dixi:quòd etiam pœna ſi agatur de facto petitur. & tunc oppo. de l.ea quidem.infrà.ſi manci.ita fue.alie. Solue vt ibi dixi.Itẽ opp.de l.ſtipulatio iſta.§.quæſitum.de verborum obligation. Solue vt hic not.in gloſſ.

1 ☞ *Diſpoſitio huius legis q̃ non habet locum in minore.*
2 *Pœna huius legis q̃ non habeat locum in compromittente,ex forma ſtatuti.*
3 *Pœna huius legis quando habeat locum.*
4 *Pœna legalis,ut committatur,requiritur quod quis peruenerit uſque ad ſententiam: ſecus in conuentionali.*
5 *Mitius agitur cum lege quàm cum homine.*
6 *Periurus eſt infamis.*
7 *Veniens contra tranſactionem iuratam,reddit data, ſoluit pœnam , & perdit actionem.*
8 *Iuramentum appoſitum in contractu,habet uim clauſulæ rato manente pacto.*
9 *Iuramentum appoſitum in contractu habet uim clauſulæ,ſi nõ ualet quod ago ut ago, ualeat ut ualere poteſt.*
10 *Pœna huius legis quòd infertur ipſo iure,nec expectatur ſententia.*
Verba præteriti temporis important ipſo iure.
Dictio mox,importat ipſo iure.
11 *Iuramentum,quod impediat moram purgari in reo.*
12 *Pœna huius legis quòd habeat locum etiam in reo.*
13 *Pœna huius legis quòd habeat locum etiam in alijs contractibus*

Si quis

Aduerte ꝙ Bal. in hac l. si qs maior. arguit de cõtrarietate: sed i quo allegat cõtra dicere: & pro saluatiõe Bar. vide cõcordãtiã positã ad l. si quis ꝓ eo. ff. de fideiuss.

POMATES. ¶ Si quis maior. Et ꝓcedat etiã si istud iuramentũ esset sibi illegitimè relatum præsente parte, & non citata. Archi. in consi. cccl xxiij. incipien. retento ordine. in versicu. & ex hoc etiam subsequenter.

P. P. A. V. P.

¶ Si quis maior. Per istũ text. singularem a solet dici ꝙ iuramentũ purgatiõis moræ: de quo vide Alexan. consil. cccj. in. ij. col. ꝙ tamen limita, pcedere i foro iudiciali. Secus in foro pniali. gl. singularis. xxxij. qõ. j. ca. apud misericordẽ allegat Ro. singulari. cccclv. impediẽte iuramentũ. Nũqd autẽ hæres extraneus puniatur pœna huiꝰ legis, vide Ange. consi. ccxxxiij. & ccxxxvj. in. ij. parte. incipiẽ. ex themate & actis. in princi. Paul. de Cast. consi. lxvij. vbi ponit quid si hæres sit minor. Et nunquid hæres cõtraueniẽs transactioni iuratæ per defunctum cõfecto tñ inuentario possit vti bñficio inuentarij, vt nõ teneatur ad pœnã vltra vires hæreditarias, vide Ange. consil. ccxxxvj. incip. testator transegit. & cccxxix. & est in ij. parte. Item in materia huius legis, vide omnino Alex. dicentẽ multa cõs. xcij. vbi inter cætera dicit, qđ ille qui est ex aliquo cõtractu iurato consecutus dñium alicuius rei, si cõtraueniat non perdit dñiũ ipso iure, sed opus est vt cõtra eũ agat condictiõe ex hac leg. Item ꝙ ista condictio non daꝺ cõtra tertiũ possessorẽ. Itẽ qđ ad has pœnas incurrẽdas requirit dolus Et ibi in vltimis verbis singulariter dicit, quod cõtraueniens solũ tenet ad verã æstimationẽ rei, nõ autẽ ad aliquid plus, si ex industria sua super lucratus fuerit. Itẽ an habeat locũ in reo, & ꝙ intelligat in iuramẽto valido, vide Alexan. consil. ccccxxxviij. in vij. col. ad fi. & prin seq. Itẽ ꝙ pœna huius legis habeat locũ, etiã si quis promisisset simpliciter sub fide sua. vel sub fide Christi, vide Fel. in c. ij. in ij. col. de sponsal. circa prin. Vide in Bertach. in verbo, fides. Ias. in l. iij. §. j. in ij. colum. ff. de iureiuran. Item ad id ꝙ dixi ſ. pœnã huius legis cõmitti cõtra hæredẽ cõtraueniẽtẽ transactioni iuratæ, faciũt quæ habes ad Abb. in c. veritas. extra, de iureiurã. vbi habes ꝙ iuramẽtũ est psonale, & nõ ligat hæredes. Itẽ ꝙ si qs impugnet solũ testũ trãsactionis ipsum tm̃ negãdo, incidat in pœnas huius legis. Põdera Alexã. consi. lvj. vo. ij. in princi. Itẽ qd si apponaẽ pactũ tpe iuramẽti ꝙ p cõtrauẽtionẽ qs nõ incidat in pœnã huius legis, an valeat. Videtur ꝙ nõ: qa pœnæ huiꝰ legis incurrũt ex dolo cõtraueniendo, vt hic. Ergo dolus futurus remitti nõ potest. l. si vnus. §. illud nulla. ff. de pac. vbi habes ad Bar. Et hoc facit ꝙ notat Abbas in c. solitæ. col. vlti. de restit. spoli Item ꝙ non implens ex parte sua non possit agere contra aduersariũ ad pœnas huius legis, vide Alexan. cõsi. cccl xv. in penul. col. Item nota singulariter quod siquis contraueniat supplicatione, facta tamẽ mentione de transactiõe, nõ incideret in pœnã. Ita infertur ex his quæ dicit Feli. in c. cæterum. ad finẽ. extra de rescrip. vide eundem in c. ex tenore, col. ij. in prin. extra de rescrip. Vide etiam in præcedenti col. vbi latè examinat, an per solam supplicationẽ non vtendo rescripto incidat in pœnam. De quo vide omnino Alexã. consi. xxxiiij. in. j. vo. in ij. col. vbi cõcludit cũ Pau. de Cast. hic teneat cõtrarium. Vide Feli. in cap. ex tenore. Ias. hic, col. iiij. Item an & qñ periurus sit infamis, vide latè Feli. in c. testimonium. in vj. col. & seq. extra de testib. Et ibi etiã an ista lex procedat in eo qui iurauit solvere vsuras, & nõ soluit, & qñ repellaꝺ ab agẽdo. vide latè Decium in ca. intellexi mus. col. pen. de Iud. Itẽ ꝙ ille qui primò fuit in mora, vt quia primò euenerit dies suæ promissionis, incidat in pœnas, & aduersarius rogatur postea simpliciter, vide Mathes. nota. l. vbi quædã alia in materia huius legis. Quo aũt tũc possit cõmitti mora, si aliquis nõ impleuerit, vide ad Bar. in l. si nu. in fine prin. de excep. Item ꝙ periurꝰ est infamis, & de multis aliis pœnis periurij, vide per Ias. in l. si duo patroni. §. fi. in ij. col. ff. de iureiur. Itẽ an requiratur dolus ad hoc vt quis dicaꝺ periurus etiã inquãtũ ad pœnas huiꝰ legis, vide Ias. in l. qui iurasse, in prin. in ij. col. in prin.

SI quis maior. [a] Hæc est singu. lex quã no. & breuit. h. d. Qui venit cõtra transactionẽ iuratã p deũ vel Principem, infamatur, pœnã soluit [b] sibi data reddit, & actionẽ perdit, quę partí obseruanti applicantur. h. d. Vadam per ordinem. not. quòd ista lex tantùm habet locum in maiore. Quæro, quid in minore iurante? Domi. Iac. Butr. dicebat, Aut ipse iurauit non venire contra, ratione minoris ætatis: & tunc satis est, quod iuramentum eum repræsentat maiorem, vt pœna huius constitutionis nõ teneatur: Aut iurauit nõ venire cõtra: ratione minoris ætatis, vel alia: & tunc teneaꝺ pœna huius cõstitutiõis: quia duo iurauit propter primũ repręsentatur maior: propter aliud teneaꝺ pœna huius constitutionis. Satis † possumus dicere, quòd ista constitutio non habet locum in minore, & iurãte: nam quòd iuramẽtum faciat eum maiorem, istud est interpretatiuè. ergo ad eum hęc lex nõ extenditur, vt l. iij. §. hęc verba. de nego. gest. Fateor tñ ꝙ iuramentũ validat cõtractum secundũ auꝺ. sacramẽta. j. si aduer. vendi. & ꝙ ibi dicit. nõ autẽ ꝙ teneatur pœna huius legis. Secũdò habes id quod hęc lex habet locũ in trãsactiõib⁹ factis nullo cogẽte imperio, sed libero arbitrio. Ex hoc dico, † ꝙ si fuerit iuratũ super cõpromisso, vel trãsactione, quæ fiũt à parte inuita, ex forma statuti, vel præcepto iudicis, ꝙ pœna huiꝰ cõstitutionis non teneatur. dicit enim, nullo cogẽte imperio. [c] No. ꝙ hic dicit, ꝙ venire cõtra, fit vel interpellãdo iudicẽ, vel supplicando Principibus, vel nõ implendo promissa. Cõtra. ff. rem rat. habe. l. amplius nõ peti. vbi dicit ꝙ regrit litis cõte. Sol. † Plures sunt cõceptiones stipulationum. qñq promittit quis non contrauenire: & tunc ista stipulatio cõmittitur secundũ formam huius legis, ꝙ multum notat propter statuta, & propter alia quæ dicũt: si quis cõtra- [b] uenerit, vel contra fecerit, & similia. Qñq qs promittit ampius nõ petere. ita loquit lex cõtraria: qa requirit lit. contesta. Qñq quis promittit cõtrouersiam non mouere: tunc loquitur. l. diuus. ff. de pet. hęre. & de his, & multis aliis dixi latius in. l. amplius nõ peti. Opp. ad istud, & videtur quod requiratur ꝙ perueniat vsq ad sentẽtiã: vt l. qui cum maior. §. accu. de bonis liber. Sol.
4 Ibi † in pœna legali: hic in conuentionali.
5 & mitius † agitur cum lege quã cum homine: vt de arbit. l. Celsus. dixi plenius in d. l. amplius. Itẽ habes hic notare, ꝙ periurus
6 † est infamis. & hoc plenè not. in. l. Lucius. ff. de his q notã. infa. tetigi in l. fi. ff. de crimine stellio. Vlterius nota ex lege ista † ꝙ
7 quãdo est iuratum super transactione, vel pacto, ꝙ qui venit cõtra reddit data, & soluit pœnam, & perdit actionem. Contra. ſ. eo. l. cùm proponas. &. ff. eo. l. qui fidẽ. Sol. Istud est hic propter iuramentũ. quod no.
d multum bene. Nam iuramentum [d] habet
8 vim illius clausulæ, † quæ apponitur in stipulatione pœnali: rato manẽte pacto &c. imò maiorem vim habebit: vt ex ista. l. patet. Item dico ꝙ iuramentum habet † vim
9 illius clausulę. si non valet iure transactionis, valeat omni iure quo valere [e] potest, vt l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de leg. ij. & ideo puto quòd si trãsactio nõ valebat iure transactionis, valeret iure pacti, propter iuramentum. quod secus esset aliàs: vt. l. si
10 causa. ſ. e. & ibi habuistis no. † Vlteriꝰ no.
f hic, ꝙ istæ pœnę infligũtur ipso iure, [f] nec expectatur sententia. quod apparet ex eo quod dicit: actiõe priuatus. & sic loquitur in pręterito. Item apparet ex eo, quod. j. sequitur. itaq omnia eorum mox commoda deputabuntur &c. Nam ex dictione mox, apparet quòd sit ipso iure: vt in auꝺ. de incest. nup. §. j. dixi in l. iubemus. §. œconomꝰ.
g ſ. de sacrosan. ecc. Et ex hoc nota [g] etiã qđ

ff. de iureiurã. & in l. videamus. in j. col. ff. de in litẽ iurãdo. vbi repetit oĩa quæ dixit in d. l. qui iurasse. Sed ꝙ quantũ ad pœnas huius legis sufficiat culpa, vide eundem in. l. in actionibus, in vj. col. de in litem iurãdo. Item ꝙ licet periurus sit infamis, & repellatur ab agendo, non tamen à se defendendo, vide Alex. cõsil. xxxvij. volu. ij. col. ij. Decium in c. intelleximus. col. pen. extra de re iudi.

POMATES. ¶ Pœnã soluit. Intelligo ꝙ cadit ab actione. cũ fuit periurꝰ super cã illius actionis: secus si fuisset periurus super alia cã. Ita Alex. cõsi. xvij. incip. põdratis his in j. volu. Fel. in c. dilecto. de exceptio. & vide ad istã. l. Matth. notabil. suo. l. in v. charta. Feli. in c. testimoniũ. colũ. vij. de test. & ver. seq. sed iquãtũ. & Barb. in c. licet ex fuscepto in x. casu. Pan ibi de foro cõpet. vbi dicit ꝙ ista l. hẽat locũ, ẽt si qs iuraret p Regẽ. et vide etiã Car. cõsi. cxlviij. in ij. dubio & Barb. in ca. ex literis. col. v. post Bald. ibid. de cõstitu. & Ro. sin. suo. ccccxcij. colũ. lv. inci. tu. Sali. c. j. de iureturã. & Barb. in c. j. col. viij. de offi. deleg. & Alex. consil. xxxij. ad fi. volu. ij. & xxxvij. col. ij. ad fi. eo. vol. & Felin. in c. querelã. col. ij. de iureiurã. vbi ponit, an habeat locũ in violatore fidei: & vide q ponit do. Sig. in consi. cclij. incip. in qõnib⁹ ad hoc vt ꝓcedat ista lex, requirit dolus. Ita Bal. in l. obseruare. §. ꝓficisci ff. de offi. procon su. & Alexã. in consi. xcij. incipiẽ. ꝓspectis his q in themate narrãtur. & in l. fi. ff. q satisda. cogã. vide ẽt in materia huius l. Ange. in consi. cclxvj. incip. ex themate & actis. & Corse. in repetitio. rub. & q iureiu. in prio & in secundo priuileg. Alex. in consi. xv. in ij. colu. vol. ij. & cõsil. xvij in ij. colum. vol. j. Felt. in c. dilecti filij. col. j. de exceptio. & Car. Flor. in consi. xxv. in fi. vide etiam istam legem per Barb. in consi. xxiiij. col. j. volu j.

a ¶ Si quis maior. Per istũ text. singularem solet dici ꝙ iuramentũ purgatiõis morę: de quo vide Alexan. consil. cccj. in. ij. col. ꝙ tamen limita, pcedere i foro iudiciali. Secus in foro pniali. gl. singularis. xxxij. qõ. j. ca. apud misericordẽ allegat Ro. singulari. cccclv. impediẽte iuramentũ. Nũqd autẽ hæres extraneus puniatur pœna huiꝰ legis, vide Ange. consi. ccxxxiij. & ccxxxvj. in. ij. parte. incipiẽ. ex themate & actis. in princi. Paul. de Cast. consi. lxvij. vbi ponit quid si hæres sit minor. Et nunquid hæres cõtraueniẽs transactioni iuratæ per defunctum cõfecto tñ inuentario possit vti bñficio inuentarij, vt nõ teneatur ad pœnã vltra vires hæreditarias, vide Ange. consil. ccxxxvj. incip. testator transegit. & cccxxix. & est in ij. parte. Item in materia huius legis, vide omnino Alex. dicentẽ multa cõs. xcij. vbi inter cætera dicit, qđ ille qui est ex aliquo cõtractu iurato consecutus dñium alicuius rei, si cõtraueniat non perdit dñiũ ipso iure, sed opus est vt cõtra eũ agat condictiõe ex hac leg. Item ꝙ ista condictio non daꝺ cõtra tertiũ possessorẽ. Itẽ qđ ad has pœnas incurrẽdas requirit dolus Et ibi in vltimis verbis singulariter dicit, quod cõtraueniens solũ tenet ad verã æstimationẽ rei, nõ autẽ ad aliquid plus, si ex industria sua super lucratus fuerit. Itẽ an habeat locũ in reo, & ꝙ intelligat in iuramẽto valido, vide Alexan. consil. ccccxxxviij. in vij. col. ad fi. & prin seq. Itẽ ꝙ pœna huius legis habeat locũ, etiã si quis promisisset simpliciter sub fide sua. vel sub fide Christi, vide Fel. in c. ij. in ij. col. de sponsal. circa prin. Vide in Bertach. in verbo, fides. Ias. in l. iij. §. j. in ij. colum. ff. de iureiuran. Item ad id ꝙ dixi ſ. pœnã huius legis cõmitti cõtra hæredẽ cõtraueniẽtẽ transactioni iuratæ, faciũt quæ habes ad Abb. in c. veritas. extra, de iureiurã. vbi habes ꝙ iuramentũ est psonale, & nõ ligat hæredes. Itẽ ꝙ si qs impugnet solũ testũ trãsactionis ipsum tm̃ negãdo, incidat in pœnas huius legis. Põdera Alexã. consi. lvj. vo. ij. in princi. Itẽ qd si apponaẽ pactũ tpe iuramẽti ꝙ p cõtrauẽtionẽ qs nõ incidat in pœnã huius legis, an valeat. Videtur ꝙ nõ: qa pœnæ huiꝰ legis incurrũt ex dolo cõtraueniendo, vt hic. Ergo dolus futurus remitti nõ potest. l. si vnus. §. illud nulla. ff. de pac. vbi habes ad Bar. Et hoc facit ꝙ notat Abbas in c. solitæ. col. vlti. de restit. spoli Item ꝙ non implens ex parte sua non possit agere contra aduersariũ ad pœnas huius legis, vide Alexan. cõsi. cccl xv. in penul. col. Item nota singulariter quod siquis contraueniat supplicatione, facta tamẽ mentione de transactiõe, nõ incideret in pœnã. Ita infertur ex his quæ dicit Feli. in c. cæterum. ad finẽ. extra de rescrip. vide eundem in c. ex tenore, col. ij. in prin. extra de rescrip. Vide etiam in præcedenti col. vbi latè examinat, an per solam supplicationẽ non vtendo rescripto incidat in pœnam. De quo vide omnino Alexã. consi. xxxiiij. in. j. vo. in ij. col. vbi cõcludit cũ Pau. de Cast. hic teneat cõtrarium. Vide Feli. in cap. ex tenore. Ias. hic, col. iiij. Item an & qñ periurus sit infamis, vide latè Feli. in c. testimonium. in vj. col. & seq. extra de testib. Et ibi etiã an ista lex procedat in eo qui iurauit solvere vsuras, & nõ soluit, & qñ repellaꝺ ab agẽdo. vide latè Decium in ca. intellexi mus. col. pen. de Iud. Itẽ ꝙ ille qui primò fuit in mora, vt quia primò euenerit dies suæ promissionis, incidat in pœnas, & aduersarius rogatur postea simpliciter, vide Mathes. nota. l. vbi quædã alia in materia huius legis. Quo aũt tũc possit cõmitti mora, si aliquis nõ impleuerit, vide ad Bar. in l. si nu. in fine prin. de excep. Item ꝙ periurꝰ est infamis, & de multis aliis pœnis periurij, vide per Ias. in l. si duo patroni. §. fi. in ij. col. ff. de iureiur. Itẽ an requiratur dolus ad hoc vt quis dicaꝺ periurus etiã inquãtũ ad pœnas huiꝰ legis, vide Ias. in l. qui iurasse, in prin. in ij. col. in prin.

b ¶ Vel Principem, infamatur, pœnã soluit sibi data reddit, & actionẽ perdit, quę partí obseruanti applicantur. h. d. Vadam per ordinem. not. quòd ista lex tantùm habet locum in maiore. Quæro, quid in minore iurante? Domi. Iac. Butr. dicebat, Aut ipse iurauit non venire contra, ratione minoris ætatis: & tunc satis est, quod iuramentum eum repræsentat maiorem, vt pœna huius constitutionis nõ teneatur: Aut iurauit nõ venire cõtra: ratione minoris ætatis, vel alia: & tunc teneaꝺ pœna huius cõstitutiõis: quia duo iurauit propter primũ repręsentatur maior: propter aliud teneaꝺ pœna huius constitutionis. Satis † possumus dicere, quòd ista constitutio non habet locum in minore, & iurãte: nam quòd iuramẽtum faciat eum maiorem, istud est interpretatiuè. ergo ad eum hęc lex nõ extenditur, vt l. iij. §. hęc verba. de nego. gest. Fateor tñ ꝙ iuramentũ validat cõtractum secundũ auꝺ. sacramẽta. j. si aduer. vendi. & ꝙ ibi dicit. nõ autẽ ꝙ teneatur pœna huius legis. Secũdò habes id quod hęc lex habet locũ in trãsactiõib⁹ factis nullo cogẽte imperio, sed libero arbitrio. Ex hoc dico, † ꝙ si fuerit iuratũ super cõpromisso, vel trãsactione, quæ fiũt à parte inuita, ex forma statuti, vel præcepto iudicis, ꝙ pœna huiꝰ cõstitutionis non teneatur. dicit enim, nullo cogẽte imperio.

c ¶ Imperio. A D D E secũdum Pau. de Cast. & Fulgo. quod hoc verum, si fuisset cõpulsus iurare, & cõpromittere: secus si cõpromittere tantũ: qa si sponte iurauit veniẽdo cõtra, incidit in istas pœnas, cũ illud iuramẽtũ sit pręstitũ nullo cogente imperio. si tñ de cõsuetudine præstaret. iurm̃ satis dicit esse de necessitate statuti. ar. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edic. Dicit etiã Sali. has pœnas nõ habere locũ, qñ in cõpromisso apparet ꝙ necessitate statuti esset cõpromissum: alias secus. Vnde qui necessitatem allegabit, probabit. l. fideicõ. §. si rem. de leg. iij. Tu de materia huius. l. vide Alex. in consilijs suis. Aliquid per Abb. consi. xij. lib. ij. Ange. consi. lix. Petr. de Ancha. consi. ccclxxxij.

d ¶ Iuramentum. A D D E ꝙ iuramentũ habet vim stipulationis: vt voluit Bal. consi. cxliij. & clausulæ derogatoriæ, vt etiam ius consil. ccclxj. eo. lib. j.

e ¶ Quo valere põt. Adde tu, & collige ex isto dicto Bart. ꝙ iuramẽtũ semp addidit dispositiõi sup qua interponit. Et adde ad hoc eũdẽ Bar. in l. eã quã. ver. vj. casus. j. de fideicõ. ꝙ tradit Bal. in l. fi. in ij. q. j. cõmod. & ponũt Moder. in l. si cõuenerit. & de iurisd. om. iu. & ponit de eis: in repet. c. primi. col. xxj. extra, de iud. Stra.

f ¶ Ipso iure. Adde postea, quæ dicit Alexan. de istis verbis: ipso iure videndũ Bal. consi. ccclxix. lib. iij.

g POMATES. ¶ Ex hoc not. Vide Ro. cõsi. xlvij. col. ij. An autẽ istud, quod mora nõ possit purgari iuramẽto iteruenientes habeat locũ in his omnib⁹ quatuor pœnis, de quibus hic licet Bar. videaꝺ indistinctè tenere ꝙ sic: scias tamẽ, ꝙ Ang. in. l. si insulã. in. v. qõne Bar. ff. de ver. obli. & Pau. de Cast. hic dicũt opi. Bar. procedere quo ad infamiã, & actiõis omissionẽ ab ipsa lege, nõ aũt quo ad pœnã. & data restituẽda de quibus asserẽt, aſs asserẽt factũ hoĩs regri, quasi volẽs ꝙ potiꝰ hic nõ admittit moræ purgatio, ex eo ꝙ fiat executio. l. quapropter vbi iurm̃ interuenerat: vt plenè p eos habeaꝺ. Imo. tñ. & aliq Mode. Perusini. d. l. si insulã. in loco prę allegato, dicũt ꝙ opi. Bar. indistinctè ꝓcedit quo ad oẽs pœnas de qb⁹ hic: eò quia vna determinatio respiciẽs plura determinabilia, ex equaliter determinare debet. l. nã hoc iure. ff. de vulg. & pup. Huic respondẽt qdã sentẽtiæ: & est de mẽte Alex. hic, ꝙ illud est verum, vbi est eadẽ ratio. l. si ita scriptũ fuerit. vbi Bartol. l. ij. ff. de

manu teſta. & in l.ſi ſeruꝰ,de ſtatulib.ſed hic eſt diuerſa rō,ergo &c. Sedo ꝓ Bar to. facit ſcdm Imol. ibi,qa iſta lex nullā haberet ſpecialitatē, ſed clarū ſit ꝙ vbi ſit executio à lege nō admittit moræ purgatio. Huic rndent ibi primū ad ſniam, & eſt de mēte d,Alexā. hic ꝙ iuenit ſpeciale quo ad infamiā & aſtiōis priuationē hic vt ꝓ eos. Tertiò facit ſcdm do. Petrucium hic,ꝙ vna res non debeat diuerſo iure cenſeri.l.eū q ædes. ff.de vſucapio.Huic rndet vt primo ar.Quarto facit ſecūdū eum tex. hic dictione mox.q excludit oē tpis iteruallum. Huic rndet, ꝙ imò non excludit.

¶ P. PAV. P.

a ¶ Spāli. Circa iſtā ſolutionē vide alex.i l. cū qdā.ff.de acq.hær. & Are.conſi.lxvij.in vj.col.& cōſi.ciij.in iij.co.& ibi etiā.ij.co. Ideo fortè hoc eſt hic odio falſitatis.

b ¶ Quærit quid Vide Ang.i auē. hoc niſi.j. de ſol.vbi trāſit ſimpliciter cū Bar.A.B.

11 †iuramentū impedit purgationem moræ hoc em̄ ſonant verba huius legis.Hoc etiā probat;quia vbicunq; executio à lege nō admittitur purgatio moræ: vt l.ſi is cui.ff. de legat.ij.Vltimò quæro,de duobus. Pri
12 mò † an hæc lex habeat locum in reo. ſicut actore cōtraueniēte.Glo.dicit ꝙ ſic,in illis pœnis,q ad ipſum poſſint adaptari.
13 Itē quęro an habeat locū i alio † cōtractu, ꝙ in cōtractu tranſactionis. Puto ꝙ ſic in omnibus.ibi in princ.l.dum dicit aduerſus pacta,vel tranſactiones; in eo qđ dicit pacta,omnia cōprehēdit.Item hoc apparet in fi,dū dicit,pactis.& j.dicit, pactionū. & ſic loquit in omnibus pactis.non ſolū in trāſactione.Non habetis hic alia:ergo,&c.

1 ☞ *Clauſula,ſi preces veritate nitantur:quòd tacitè inſit in reſcriptis.*

2 *Tranſactio facta prætextu falſorum inſtrumentorū,quando ſit nulla, vel reſcindatur: & quo iure.nume.7.*

3 *Titulus,ſi ex falſis inſtrumētis,ꝙ habeat locum, etiam ſi inſtrumenta falſa fuerunt producta abſq; dolo partis.*

4 *Iuramentum quod tollat reſtitutionem,quæ eſt de iure ſpeciali:non eam,quæ de iure communi.*

5 *Diſpoſitio huius legis quòd habeat locum. etiam ſi tranſactio fuit facta prætextu falſorum teſtium.*

6 *De falſo quatuor modis cognoſcitur.*

8 *Exceptio,vel replicatio in caſu huius legis quando competat abſque reſtitutione in integrum.*

9 *Practica opponendi exceptionem in caſu huius legis.*

10 *Reſtitutio dotis ſi debet fieri,& ille,cui fieri debet,teneatur ex forma ſtatutorum recipere poſſeßiones in ſolutum,ſecundùm æſtimationem cataſtri,prout ipſe elegerit:qualiter tunc debeat fieri.*

11 *Tranſactio,ſi eſt facta in uno capitulo tantum,prætextu falſorum inſtrumentorum, & pro omnibus capitulis fuit data ſententia,qualiter reſcinditur.*

12 *Inſtrumentū ſi eſt falſum pro parte,an ſit falſum in totum.*

13 *Executio ſi fuit demandata per iudicem,quando pereat finito eius officio.*

14 *Falſitas in teſte quando noceat producenti.*

Si ex falſis. Breuiter dicit: Trāſactio eatenus reſcinditur,quatenus facta fuit prętextu falſorum inſtrumentorū,etiā ſi fuerit iuratū, niſi fuerit ſup falſo trāſactū.h.d. notabilia ſunt clara.Oppo.hic dicit,ꝙ debeat trāſactio retractari:& ſic innuit ꝙ valeat cōtra.ſ.de diuer.reſcri.l.fi.Sol.aliud eſt in reſcriptis,in
1 qbus ineſt † tacita cōditio,ſi p̄ces ṽitate nitant̄.qđ in trāſactione nō eſt.Secūdò op.ad idē quòd tranſactio ſit ipſo iure nulla: vt in l.in ſumma.in prin,de cōdi.indebi.Habuiſtis no.ſ.e.l.ſub
2 p̄textu,Sol.† Quādoq; quia petit trāſactionē reſcindi,quia facta ſub prætextu falſorū inſtrumentorū,abſq; dolo partis; tūc ſine dubio habet locū iſta.l.ꝙ debet reſcindi.Qñq; arguit falſitas inſtr̄i,& dolus partis:& tunc ſi quidē dolus eſſet ex parte actoris,eſſet tranſactio nulla:vt in l.cōtraria.ſi ex parte rei,non vt d.l.ſub p̄textu.ſ.eo.tñ iſto caſu nō loquitur hic:quia hæc lex loquitur indiſtinctè in actore.Et ſic debes intelligere hic,quādo ſola falſitas arguitur,non dolus aduerſæ partis.Ex quo no.
3 †ꝙ tit.ſi ex falſis inſtrumentis.j.& ff.de re iudic.l.diuus. habet locum,etiam ſi fuerint producta inſtrumenta falſa abſq; dolo partis.licet quidā Vltramon.dicant contrarium. & hoc tenet iſta gloſ.quam vide ſup verbo,præcepimus.ibi:nec diſtinguo. Opp.j.ſi ma.ſe ma.dixe.l.ſi alterius:vbi iuramentū impedit reſcindi pactū factū dolo aduerſarij.Sol.Ibi fuit ſimplex dolus.
4 hic fuit plus.ſ.falſitas.Op.j.ſi aduer.vē.l.j.Sol.p̄ † iuramentum
a tollit reſtitutio,q̄ eſt de iure ſpeciali,[a] vt ibi:nō ea q̄ eſt de iure cōi.ita loquitur hic.Vel poſſumus dicere,hoc eſt ſpāle in trāſactione facta prætextu falſorum inſtrumentorum.Oppo.j. de fal.l.ipſe.Sol.Ibi fuit trāſactū.de fal.Op.de l.j.j. de plus peti.ff. except.l.qui agnitis,Solue ꝙ illæ leges non obſtāt ſi bene in
5 ſpiciantur.Circa legem noſtram quæruntur plura.Primò † q̄ro,hic dicitur ex falſis inſtrumentis:quid de teſtibus:glo.dicit idem,& idem not.in l.j.& ij.j.ſi ex fal.inſtru.& hoc eſt verū vt l.diuus.ff.de re iudi.facit.ff.de fide inſtru.l.j.Secūdò quęro dicitur hic,etiam ciuiliter falſo reuelato.Quot modis cognoſca
6 tur de falſo:glo.quæ eſt hic,dicit † quatuor modis.Primò crīa liter accuſando lege Corne.de fal.Secūdò per actionē in factū ad intereſſe.Tertiò p exceptionē:vt ſi actor agat ex trāſactione,excipiatur de falſis inſtrumentis. Quartò per replicationem:qa ſi reus excipiat de trāſactione, actor replicabit de falſo.Poteſt etiā de falſo cognoſci p inqſitionē:vt l.iubemus.j.de proba.de teſti.l.nullū.Itē illud quod gloſ.facit duo mēbra, de exceptione,& replicatione,pōt claudi ſub vno mēbro. Nā replicatio eſt exceptio:vt l.ij.ff.de excep.tñ quod iſtis duobꝰ modis cognoſcaī de falſo in hac l.videt̄ contra id qđ glo.dicit j.p̄xima quæſtione.Quæro,dicitur hic; falſo reuelato retractari
7 præcipimus.quæro,† quo iure retractatur iſta trāſactio. Dicit glo.per reſtōnem in integ.vt ff.de re iud.l.diuus. & j.tit.iij.l.j. vide gl.ſuper verbo,præcipimus.in prin.Aduerte tñ text.hic dicit:falſo reuelato retractari præcipimus.& ſic innuit ꝙ anteq; retractetur, debet de falſo cognoſci.Itē dicit gl.ꝙ cognoſcitur p exceptionē,vel replicationē:ſed exceptio † vel replica
8 tio nō poteſt habere locū,niſi prius reſtōne impetrata; vt l.nā poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiu.& l.nec nō.§.exēplo.ff.ex q.cau. maio.& l.exceptio.in fi.de excep.& ſic videtur ꝙ prius debeat peti reſtitutio:& poſtea ꝓponi exceptio.glo.dicit econuerſo. Hic aduerte:dicunt quidam,ꝙ poterit opponi exceptio compenſationis.Nam cùm actio in factum ad intereſſe propter falſum detur à l.ipſo iure poterit opponi exceptio. & de iſta exceptione cōpenſationis gl.loquitur quod nō placet.Nam cùm non ſit liquidū illud debitum:nō pōt ex eo cōpenſatio opponi:vt j.de cōpenſa.l.fi.Dico igitur ſic:Quandoq; quis vult opponere exceptionem ad impediendam petitionem tantùm:& tunc hoc pōt fieri ſine aliqua reſtitutione de mundo. Et ita loquitur hæc lex,& l.finalis.j.ſi ex falſis inſtrumē.dum dicit:iudicati executio ſolet ſuſpēdi &c. Quandoq; quis vult plus.ſ.ꝙ ſuper cauſa primò poſita procedatur, & diffinitiua ſententia determinetur:tūc ſiquidem prima actio nō erat ipſo iure perempta:quia non fuit facta tranſactio per Aquilianā ſtipulationem,& acceptilationē:videtur prima inſtantia durare ſecūdū quod innuit l.ſiue apud acta.ſ.eo.& ideo dico ꝙ reo ſufficeret exceptio,& actorī replicatio ſine aliqua reſtitutione.Ita loquitur glo.ſuper verbo,ciuiliter.Sed ſi poneremus primā actionē eſſe ipſo iure peremptam,& per conſequens inſtantiā, ſuper ipſa actione:& tunc eſſet neceſſe quod peteretur reſtitutio in integrū:ſicut dicit̄ in ſentētia:vt d.l.diuus.ff.de re iudic.& qđ ibi dixi.Quærit glo.quid ſi à lite eſſet receſſum,prætextu falſi iuramenti.Gloſſ.diſtinguit,& bene dic vt in ea.Quæro,circa
9 iſtā partē,quæ erit forma proponēdæ exceptiōis:† Reſpōdeo breuiter ſic.Si volumus ꝓpriè loqui,nō deberet quis excipere bene ageres,niſi trāslatio eſſet facta ex falſis inſtrumētis: quia verè tranſactio nō eſſet facta ex falſis inſtrumētis,tanq; ex cauſa proxima,ſed extrinſeca:qa niſi eſſent falſa inſtrumēta, pars nō trāſegiſſet.Debet ergo dici:bene ageres,niſi trāſactio eſſet falsè facta prætextu vel timore falſorū inſtrumētorum.& hoc ſentit gl.tua prima,quāvide.Venio ad ſecundam partem: glo. quærit vnā quæſtionē,& inducit in argumentū ad illam.Quę
b ritur quid [b] ſi tranſactio fuerit facta prætextu † falſorū inſtru
10 mentorū ſuper vno capitulo tantū,& pro omnibus capitulis fuit data vna ſententia.Dicit glo.& bene,ꝙ debet videri examinari,quātum veriſimile fuit datum pro illo capitulo, ſuper quo eſt tranſactū,& illud reddatur.ar.l.qui ſolidū.§.j.ff.de leg. ij.& vide gl.tuā quā nota rogo te.Et bene facit ad q.de facto;
11 † ſtatutū eſt hic,ꝙ ille,cui debet fieri reſtitutio dotis,teneatur recipere poſſeſsiones ſecundum æſtimationem caraſtri, prout ipſe elegerit.Cōtingit ꝙ vni debeat fieri reſtitutio dotis mille librarū; reperiebatur vnū ponere æſtimatū tribus millibus libris.ille volebat eligere tertiam partem illius pōderis ſecūdū menſurā;& eligebat ſibi totum bonū:ita ꝙ illa tertia erat melior,ꝙ illæ duæ partes,ſm bonitatē.Ego dicebam,& credo dicere veritatem,ꝙ ſibi non eſt danda illa tertia pars ſecundùm menſurā,ſed ſecundū bonitatē;quod nota tu Peruſine. Dicebam ꝙ cū fuerit facta æſtimatio fundi totius vniuerſalr,& particulariter cuiuslibet partis p ſe:vident̄ æſtimatores ęſtimaſſe quālibet partē ſm bonitatē ſuā.& ideo illi debebaī tertia pars ſecundū bonitatem,non tertia pars ſecundō menſuram: arguhuius glo.& l.qui ſolidum.§.j.de lega.ij.& argu.ff.de euict.l.j.
12 Iſta gl.inducit hanc l.in argumentum,eſt quæſtio:† ſi inſtrumentum

a mentū est falsum pro parte,an præsumat falsum in totū[a]. Istā
b qōnē ponit Inn.de hæreticis.c.fraternitatis.Spe.[b] ponit eā in
tit.de instr.edi.Breuiter debemus sic dicere,aut instrm est fal-
sum ꝓpter vitiū notarij:& sine dubio totū est falsum:vt l.si ali
qd de suscep.& arca.li.x.& l.si qs ex argētarijs.§.j.ibi not.ff.de
edē.Aut ꝓpter aliū defectū:& tūc aut est defectus circa substā
tialia,vt circa diē & consulē:& vitiatur totū instrm: vt in aut.
vt præpona.nomē Imp.circa prin.Facit ad hoc qđ no.s.de ve-
teri iure enucl.l.fi.in fi.Aut est defectus circa substantiā instru
mēti: tūc aut est defectus in eodē capitulo,aut in diuersis. si in
eodē:totū illud capitulū vitiatur,vt hic.Aut in diuersis:& tūc
si sunt capitula connexa,tunc idē:vt l.etiā.§.ex causa.ff.de mi-
no.Aut sunt capitula separata:tūc secus, vt hic. Quæro quid
in testibus?[c] Dic extra,de testi.c.in nostra.& ibi plenè &c.

SI ex falsis. Eatenus,quatenus trāsactio fit præ
textu falsi instrī rescindit, licet fue-
rit iurata:nisi sup transactione falsi.h.d. Opp.vosvi
detis ꝙ trāsactio licet iurata rescindit. Innuit cōtra
l.fi.de diuer.rescr.Soluit glossa ꝙ illa lex loquit ī rescriptis, in
qb⁹ inest tacitè illa clausula,si p̄ces veritate nitant.qđ nō est in
trāsactione.Itē opp.de l.in summa.ff.de cōdi.inde. Sol. ꝙ si qs
allegat falsitatē aduersarij cōmissam in trāsactio. & tūc habet
locū hæc lex.Qñꝙ qs allegat cōtra aliū simpl'r dolū,nō falsita
tem:& tūc solue & dic vt ibi dicit no.Itē opp.de l.fi.j.si minor
se ma.dixe.Solue qđ hic īteruenerit maior falsitas:& sic rescin
ditur.Opp.de l.j.j.si aduer.vē.Solue vt in gl.Vel dic ꝙ non ve
nit cōtra sacrm:quia facilius tollit ī integrū restō,q̄ est ius spe-
ciale,quā remediū huius legis,qđ est ius cōe:vt in §.qa verò de
nō alie.col.ij.Itē opp.de l.ipse.j.ad l.Cor.de fal.Sol. qđ ibi fuit
cognitū de falsitate:hic nō.Itē opp.de l.q agnitis.de exce.vt in
gl.& vide qđ ibi no.ꝑ Dy.Quærit,qd si fuit facta ex falsis testi
bus.gl.j.dicit idē,propter identitatē rōnis pōt peti de falsitate.
Gl.dicit ꝙ agit quatuor modis,ꝑ accusationē criminalē.Itē est
quintus modus:qa pōt ꝓcedi per inquisitionē cōtra testem fal
sum:vt l.nullū.j.de test.& no.per gl.in l.ij.§.si publico.ff.ad le.
Iul.de adul.Et licet de falsitate quærat per modū exceptionis,
vel replicationis:tñ si ꝓbaret ꝑ modū exceptionis, tu nō potes
puniri.Gl.est in d.§.si publico.& signa gl.q̄ incipit,nō solū cri
minaliter. Itē quærit gl.quid si iurasti falsò,nunqd possit pu
niri iurm? Dic vt in gl.Itē quæro,quo iure rescindit? Dic ꝑ in
integrum restōnem.Quærit si est data pecunia noīe trāsactio-
nis,& nō apparet cui fuerit data.Gl.determinat ꝙ debet inspi
ci rerū pretiū,ꝫm æstimationē illam præsumitur data pro rata.
Item gl.inducit hāc legē in arg.ꝙ instrm nō dicitur falsum ra-
tione partis.Ita sentit gl.pe.quā no.Similē gl.habetis in l.fi.de
vet.iur.enu.Aduerte tñ,ꝙ aut quæritur de vitio falsitatis, aut
de alio defectu.Si de vitio falsitatis:dic ꝫm doct.ꝙ rōne partis
falsæ,& rōne tabellionis totū dicitur falsum.Ratio est: qa ra-
tione falsitatis tabelliōis,alia instrumēta reddunt suspecta: vt
l.si aliqd.j.de susce.& arca.li.x.Hoc tetigit gl.in l.si qs ex argē
tarijs.in prīc.ff.de edē.Quod tñ itellige de instrīs cōfectis post
snīam latā.Ita debet intelligi.§.fi.in aut.de tabel.col.iij.Si alia
reddunt suspecta,multò magis debet dici totū illud falsum, su
per quo falsitas est cōmissa.Si verò de alio vitio falsitatis q̄rat,
dic ꝙ aut loqmur de vitio solēnitatis:& tūc totū dicit vitiatū:
vt ī aut.vt p̄po.no.Imp.in prin.Et ita pōt intelligi qđ no.in d.
l.fi.Si verò loqmur de vitio substātiæ:& tūc aut super vno ca.
& instrumētū habet plura capitula:& tūc aut sunt idistincta,
aut nō.& vide qđ no.Itē quæro qd in testib⁹? vide gl.no.ī hoc
in c.in nostra.circa prī.extra,de testi.Vnū tñ no.ꝙ posito ꝙ te
stis nō diceret verū sup vno articulo de appēditijs causæ prīci-
palis:verbi gratia est interrogat⁹ testis vtrū sit cōsanguine⁹ par
tis,ipse rndit mēdaciter ꝙ non est: licet mēdaciter rndeat,non
pōt puniri:qa nō esse mēdaciū est falsum:vt l.qd si.ff.de fal.Et
sunt verba d.Iac.in l.Luci⁹.de his q no.infa.no.gl.ibi: itē nota
hic ar.& meli⁹,vt no.Inn.in c.fraternitatis.extra,de hær.vbi te
net ꝙ si instrm est falsum,ꝓpter falsitatē ꝑ tabellionē cōmissam
nō in totū,sed ī vno ca.tm est dicēdū falsum.Ratio: qa ex quo
voluit ꝙ sit tabellio dānat⁹ ꝓpter vnū instrm falsum: denegat
fidē oīb⁹ alijs instrumētis,q̄ in futurū faceret:vt colligit ex gl.
l.si qs ex argētarijs.ff.de edē.l.iud.j.de dig.li.xij.& l.si aliqd.de
susce.& arca.quātò magis falsitas in vno instrō cōmissa circa
vnū capitulū,reddet falsum & aliud capi-
tulū.Et de his plenè vide vt no.glo.xix.di.
in decretis.c.si ad scripturas.& qa gl.ī hac
l.sup verbo,instrumentis.dixit ꝙ idē est in
instrumētis executiōi mādatis,de necessi-
tate interloquit,q de necessitate sui officij
tenet id facere:ergo de necessitate interlo
quitur,& mādat nuncio qđ illud exequat:
& ideo post finē officij sui poterit nuncius
exequi.Si aūt iudex interloquitur simpl'r.
nā mandat nūcio vt exequat: & tunc dico
13 †ꝙ talis īterlocutoria peribit finito officio
iudicis interloquentis.Et ꝑ hūc modū rn-
det ad §.itē acquirimus.l.j.de acqui.pos.& ad l.quæ est in l.eius q.in prin.qa in illis le
gibus ille q habebat necesse facere manda
uit.Sed vbi solū interloquit aliquid,& nō
mādauit executioni mādare:& tunc iste §.
& illa gl.non ob.huic solutioni.Fran.Ti-
14 gri.vide ꝙ no.gl.In.ī c.fraternitatis. † vbi
ipse idē not.qđ tūc est verū,ꝙ falsitas dicta
per testē in attestationib⁹ inducit p̄iudiciū
producēti,& ipsi testi,qñ falsitas dicit sup
negotio principali,super quo examinatus
est.Sed qñ diceret falsum super aliquo ad-
miniculari: puta si interrogatur testis, an
attineat alicui parti &c.si in hoc dicit falsi
tatem,non præiudicat.Fran.Tigri.doct.

1 ☞ *Transactio facta ut quis remaneat seruus,non ualet.*
2 *Transactio in causa conuentionis uel monachationis non ualet.*
3 *Transactio in causa matrimonij quando ualeat.*

VBemus. Trāsactio facta su
per cā stat⁹ valet,
1 h.d.Quærit gl.†qd si fiat trāsactio
vt ille remaneat seruus,an valeat.Gl. dicit
2 ꝙ nō:& bene.Quæro, † an in cā cōuersio-
nis,& monachationis, & matrimonij, va-
leat trāsactio.Rndet gl.et dicit ꝙ sic:sed re
quirit decretum Episcopi. Cōtrariū not.
in l.iij.§.quacūq.ff.de iureiu.Sol.Verū est
ꝙ in causa cōuētionis, & monachationis,
nullo modo valet trāsactio:siue fiat mona
chus remaneat siue nō:quia continet simo
3 niā:vt extra,eo.tit.c.super eo.Sup † cā ma-
trimonij si quidē fiat vt remaneat vxor:&
poterit fieri.Ita pōt loq gl.ista:qa in matri
monio nō est prohibitū vt detur pecunia:
quia pōt dari pecunia,vt qs inuitet ad ma-
trimonium:vt ff.de condi.& demon.l.Ti-
tio.§.j.Aut sit transactio vt vxor nō rema-
neat:& tunc non valet:quia nullo modo li
cet:vt extra,de re iudi.c.lator.& ita potest
intelligi gl.contraria.

VBemus. Trāsactio facta su
per cā status,tenet
& valet.h.d.Nota ꝙ lex sequēs tra d
hitur ad negotia p̄terita,iā decisa,vt cōfir-
ment,nō ꝙ infirment:vel l.cās vt lites.s.e.
Quærit gl.qd si hęc trāsactio fiat iter dnm
& seruū.Dic vt in gl.Vltimò īducit in ar.
ꝙ sic,valet trāsactio:vt ī gl.Ex quo vide ꝙ
no.ꝑ decretistas ī c.fi.& c.sup eo.extra eo.

d *De errore calculi*[d]. *Rubrica.*

1 ☞ *Ratio,si sit calculata inter mercatores:tamē prætex-
tu erroris potest de nouo calculari.*
2 *Sententia,uel transactio,prætextu erroris,quando reuo-
cetur.*
3 *Error in libello si est expressus,sentētia simpliciter lata,
uidetur eundem errorem continere:meritò est nulla.*
4 *Transactio an reuocetur per errorem calculi.*
5 *Error,qui est in causa,non impedit consensum, qui ad hi-
betur in pacto.*

a ¶ In totū. Adde vl
tra Alex.de hoc Bal.
consi.cclxiij.lib. j. &
consil. xxvij. lib. iij.
inci.in quodā instru
mento.& inuātum
addit,ꝙ si falsitas est
in verbis enūciatiuis,
vt in apposi.confiniū
loci &c.vide tu Bal.
consil.ccxiij.inci. du
bitabatur de quodā
notario.

b ☞ Spec.Adde ꝙ lo
cus Spe.quem addu
cit Bar.est in tit.de in
stru.edit.§.instrumen
tum. aliās. §. postre
mo.versi.quid si ali
quod instrumentum.
Alex.Losæus.

☙ POMATES.

c ¶ In testibus. Vide
Fel.in c.licet causam.
colū.v.in nono no.de
proba.& Cepo.cōsil.
xxxij.colū.viij.& Fe
li.in cap.j.col.vj.de re
iud.& Barb. cōs.lxx.
col.xix.volu.ij.& A
lexan.cxxxij.col. iiij.
volu.j.& Aret.lx.col.
ij.& lxxj.colū. iiij.& Bart.lxxxvij.col.j.& Oldr.xxxvij.& vide ad hoc Barb.in ca.cū super.col.vij.de offic. dele.& Ias.in l.ij.col. pe.C.de bo.pos.secun dum tab.& Bal.in c. si qui testium.de testi. & seq.& Alex. consi. xxvij.col.ij.volu.ij.& xliij.vbi dicit ꝙ .tes stis iurans dicere ve ritatē super oībus in terrogatis, si deponit falsum in vno etiam impertinēti,& etiā ꝑ verbum credit,ꝙ nō creditur sibi ī aliquo etiā in his q̄ ante di xerat:& seq. col. vol. ij.dicens hoc procede re siue ignorāter, siue scienter admiserit fal sum,& siue capitula sint separata,siue con nexa.& colum.fin.& lxxx.in fi.eo.volu. & ibi dicit ꝙ dictum te stis nō potest pro par te acceptari & ꝙ par te non.& Alex.consi. cxxxiij.colū.ij. volu. ij.& Bald. in rub. de controuer. inuesti. & aliquod in cap.in no stra per Areti. de te sti.& Soc.consil. clv. in pe.col.

☙ P. PAV. P.

¶ De errore calculi. Circa mareriam er roris calculi & maxi mè vtrum possit post sciam allegari, vide Paul.de Castr.consi. xxxvj.vbi etiam po nit qd si pars negaue rit calculū qui postea fit ꝓbatus an poterit postea opponere de errore calculi. Itē an snīa semel lata facto calculo possit re tractari,tanquam fuerit erratum in calculo. Et qūo intelligitur il lud ꝙ calculus semꝑ possit reuideri, vide Ioā.de ann.consi.inci. viso puncto.

LEX I.

ERrorẽ calculi.

Breuiter dicit,ꝙ si in calculo est erratũ,põt sæpius retractari;nisi sup eo sit iudicatum,vel trãsactum:& indebitũ ꝓmissum cõdicit.h.d.No. tu iuuenis,ꝙ licet †iter plures mercatores sit solidata ratio,& summa; tamen potest adhuc petere debitor vel creditor,vt iterũ [a] cõputetur si est erratum in calculo:vt hic. Secundò nota ꝙ sententia †vel trãsactio non reuocat prætextu erroris calculi. Ad istã oppo.ff.quæ sen.sine app.resci.l.j.in prin. & §.j.prout hic in sententia loquitur gl.respondet duobus modis. Primò,ibi fuit expressus error in sententia;hic verò nõ.Istã sol.damnauit Iac.de Ra.quia sentẽtia sem per refertur ad acta:vt l.hæc sentẽtia.j.de senten.quæ sine cer.quãti.l. ait p̃tor.§.j.de re iud.& ideo satis est,ꝙ error ex actis appareat.Pro hoc inducit ipse tex.in d.l.j.§.j. ibi dũ dicit;sed si putauerit &c.Vnde secũdum eũ,non vr̃ distinguẽdũ vtrũ appareat error in sñia vel nõ.Sed ꝓ gl.nostra vr̃ casus in l.p̃ses.ff.de re iu.& l.ij.j.qñ ꝓuo.non est necess.& ideo dic:Quandoque expressus error est in sñia & sñia est ipso iure nulla:vt d.l.ij.j.qñ ꝓuo.nõ est necess. & l.j.ff.q̃ sen.sine app.re.Qñcꝙ non est expressus error in sñia,sed apparet in actis:tũc aut sñia est lata per relationẽ ad illa acta,in quibus est error:& videt esse error in sñia:vt l.hęc sñia.j.de sen.q̃ sine certa quan.& l.ait prætor [b].§.j.de re iu.Aut est lata sñia simpliciter;& tũc aduerte:qa q̃dã sunt acta ad quę de necessitate refert sñia,vt libellus,vt l.vt fundus.cõi diui.Item sententia appellationis de necessitate refert ad sñiam primã: quia iudex approbat vel reprobat eã:vt l.eos.j.de app.et tũc eo casu sit †in libello,vel in sñia prima est error expressus:sñia simpliciter lata vr̃ eundẽ errorem cõtinere [c];meritò esset nulla;vt d.l.j.quæ sen.sine ap.re.& isto casu posset esse vera opi.Iac.de Ra.Si verò error appareat in alijs actis,per hoc non redditur sñia nulla. Ita loquitur opi.gl.hic posita,& d.l.j.§.j.q̃ sen.sine ap.re.& l.p̃ses.ff.de re iudi.Secũda sol.est,ꝙ hic errauerãt partes.in cõtrario errauit iudex.& satis est bona:qa tunc nõ est expressus error in sñia, qñ errauere partes:qđ tñ debet intelligi ꝓ mæ premissam distinctionem.Quæro quid de trãsactione:an reuocet per errorem calculi.† Quidam dicũt ꝙ trãsactio indistinctè valet,licet expressum errorem contineat:tñ in eo,in quo est error, obstat exceptio doli,vel replicatio:ar.ff.si quis cau.l.sed & si qs.§.fi. & de fideius.l.si qs postꝯ.Iac.de Ra.hoc reprehẽdit: qa error impedit consensum:vt l.si per errorem.de iurisd.om.iudi.ergo impedit transactionem,quæ fit consensu partiũ.Petr.tenet gl.Nam error †qui est in causa,non impedit consensum, qui adhibetur in pacto:vt in toto tit.de condi.indebi.& de condi.sine cau.& hac.l.in fi,Puto opi.Pet.esse verã.Potest aũt esse,vt siue sit expressus error in transactione siue nõ;in eo quod est erratũ, succurritur parti læsæ. Exẽplum, qñ error est expressus, apparet manifestè conuẽtum inter te & me vt de eo quod petebas darem tibi tertiam partẽ nomine transactionis.petebas xxx.tertium de xxx.est x.sed ego puto ꝙ sit xv.ego promitto tibi xv. hoc cõtinet expressum errorẽ cõputatiõis:ideo in v. succurrit ꝓmissori per exceptionẽ doli.sed si fuissent ꝓmissa xv.simpl'r & in trãsactione non fuisset facta cõputatio : tũc error non est expressè cõmissus in transactione;sed apparet ex eo ꝙ agebat: qa nõ agebatur, nisi de tertia:& fuit expressum de medietate; tunc enim poterit condici liberatio,& opponi exceptio.&c.

RRorem calculi. Error calculi põt sepius retractari,si non sit secuta sñia,vel transactio.h.d. Vos videtis ꝙ iste tex.innuit ꝙ si sentẽtia esset lata,ꝙ non competit retractatio. Contra hoc opp.de l.j.§.j.ff.quæ sen.sine app.re.Solue vt hic no. & etiã in l.cõtraria,quã no.vidistis in l.ij.j.qñ ꝓuo.non est necess.No.gl.primò nõ teneatur &c.quia mulcta petitur pronũciari per officiũ iudicis,vt no.Inno.in c.j.extra,de offi.iudi.circa fi.Itẽ & cognoscitur per modum exceptionis:vt no.in gl. in l.j.§.j.j. quæ sen. sine app.re.tamen gl.ibi dicit,ꝙ opponeretur per computationem,sententiam fuisse erroneam.Fran.Tigri.

De postulando. *Rubrica.*

Continuate rubricam vt §.de pactis.

1 ☞ *Qui non appellat,uidetur sententiæ consentire.*
2 *Aduocatus prohibitus aduocare,quando dicatur perpetuò prohibitus.*
3 *Prohibitus aduocare à iudice Cremonæ,intelligitur prohibitus aduocare etiam Florentiæ.*
4 *Aduocatus condemnatus ex aliqua causa,an tacitè dicatur prohibitus aduocare.*

LEX I.

QVm à præfecto. Breuiter dicit : Qui non appellat, vr̃ sñiæ cõsentire.h.d.Nota ꝙ †que nõ appellat,videt cõsentire:vt l.ab eo.j.qũo & qñ iu. & de app.l.hi q ad ciuilia. Opp.de l.fi.ff.de pœ. Gl. hic † ponit duas sol.quas reprobat,& ponit tertiã verã: Aut iudex condẽnat aduocatũ,ne possit esse aduocat⁹ cã cognita, & per sñiam diffinitiuã;& loquit lex ista:quia perpetuò nõ poterit esse aduocatus. Aut cõdẽnat ex interlocutoria;& tũc nõ extẽdit ꝓhibitio vltra tẽpus sui officij. Vidimus de tpe:quæro quid dolo,vtrũ † ꝓhibitus aduocare à iudice istius ciuitatis possit esse aduocatus in ciuitate Florẽtiæ.Gl.rñdet notabiliter.Aut fuit ꝓhibitus ex cã,quæ infamiã nõ irrogat;& ista ꝓhibitio se non extẽdit vltra locũ iurisdictiõis iudicis ꝓhibẽtis.Si verò sit ex causa quæ infamiã irrogat:tunc vr̃ ꝓhibitus in omni loco.l.ex ea.ff.e.Optimũ dictũ est,& hoc põderaui multũ in l.cũctos populos.§.de sum.tri.& fi.cath. Vltimò erit quærendũ,quid si aduocatus est †cõdẽnatus ex aliqua causa,& tñ nõ est expressè prohibitus postulare:an prohibitus videatur tacitè.Gl.hic intrat illam materiã,quã habes in l.quid ergo.§.pœna grauior. ff.de his qui no.infa.& distinguit:aut pœna est diminuta,aut acta.& sic sit dispensatum cum fama,vel non.quod no.&c.

QVm à præfecto. Non appellãs à sñia,confirmare vr̃.h.d.Opp. iste tex.vr̃ inuere ꝙ ꝓhibitus postulare, videat ꝓhibit⁹ in perpetuũ.Contra istud opp.de l.fi.ff.de pœ.qa cũ officium huius iudicis est temporale, nõ videtur prohibere in perpetuum vltra tẽpus suum.Huius timore est facta glo.mag. vsq; ad ver.idẽ quod dicit.& pro se dat quatuor sol.tamen illa est multum no.cũ dicit gl.tu dic secũdum Iac.& sol.est ista,vbi iudex quantuncunq; tẽporalis, dummodo cum causæ cognitione fiat,diffinitiuã proferat;potest in perpetuum prohibere. Valet ista sol.ꝙ constitutiones factæ per Præsides prouinciæ quantũcunq; tẽporales;quia cum causæ cognitione fiunt post tempus eorum,& in tempus successorum durant.ar.huius gl. Glo.est in c.fi.extra,de offi.leg.& idem est in legato sedis apostolicæ.Casus est in d.c.fi. Quærit glos.quid si sit prohibitus postulare inhac ciuitate:vtrum poterit postulare in alia.Glos. remittit ad leg.ex ea.dic vt ibi.Et vide glo.quæ est ibi.In glo. vt ibi.Tu dic,not.hanc solutio.cum ista solu.concor.glos.in l. j.prope fi.ff.de offic.præfect.vrb.& nota.gloss. in lege magis puto.ff.de rebus eo.Quam solutio.puto sic debere intelligi,ꝙ sententia interlocutoria,est iam sortita effectum tempore magistratus,vel iudicis,qui tulit eam,& post finẽ officij obtinet, durat;sed si sententia interlocutoria non est sortita effectum tempore ferentis eam,quia nõ potest perfectè sortiri effectum tempore suo:tunc talis interlocutoria definit habere vires,finito officio suo;& ideo est cautela,quòd si sententia interlocutoria tempore vnius Potestatis est lata,quæ requirit executionem hominis,& secuta fuerit:tunc non confidat de illa sententia,per hanc gl.sed faciat eam de nouo ferri à sequẽti officiali, vel iudice.Contrarium videbatur eius quod gloss.dicit hic; quia lex vult quòd vbicunque mandatur aliquid, ꝙ mandans habet

1 a Iterũ. Adde vt per eũdẽ Bart.in l.instar. j.de iure fis.libr.x. Et qñ sñia lata ꝓ erroꝛẽ sit nulla, adde & vide per Fran.de Are.in c.qm̃ contra.col.vij. in fin.& seq.extra de proba.

b Air p̃tor.Adde vt per Bal.hic,& in cõs. cxxij.j.libr, vbi tenet ꝙ valet sñia, si iudex dixerit:qa ꝓ a. & b. est ꝓbatũ;iõ cõdẽno licet ꝓbatũ non fuerit.& idẽ tenet Pe. de Anch.cõsi.ccix.& de materia huius l. qñ petit,vt iterũ computet rõ:vide Bal. cõsil. xdvij.& cclxiij.j.lib. Et an post sñiam error calculi possit probari.& an negãs calculũ illo probato possit ꝓbare erroꝛẽ,vide Paul.de Castr.consil. xxxvj. Et an si error calculi est expressus in sentẽtia : an valeat in ea pte,i qua nõ est erratũ.Et qd si iudex in parte condẽnauit, in parte tacuit : vide Feli. consil. cxxxvij, & cclxix.

c Continere. Adde tu eundẽ Bar.in l.ij.ĩ. de re iudic.& Franc. de Are.in c.qm̃ cõtra. colum.vij.circa fi.de ꝓba.qđ intellige, & limita,qñ talis error nullo mõ saluari poꝛest .Ita Areti. vbi §. & alle.Bald.in l.cum certa ratione.quando prouo.non est necess.

2 a Aduocatus prohibitus aduocare,quando dicatur perpetuò prohibitus.

1 b Prohibitus aduocare à iudice Cremonæ,intelligitur prohibitus aduocare etiam Florentiæ.

1 Qui non appellat,uidetur sententiæ consentire.

2 c Aduocatus condemnatus ex aliqua causa,an tacitè dicatur prohibitus aduocare.

habet de necessitate facere,& id, cui mãdatur, potest etiã post mandatum illud facere, licet res non sit integra. Ita probatur in l.fundi.§.item si amicus.ff.de acqui.poss.Fran.Tigri.

LEX II.

NEc cæterorum. Libertus non prohibetur esse aduocatus.h.d. Quærit gl.vtrum illiteratus possit postulare. Gl. dicit ꝙ sic sed non erit aduocatus.& dic vt in ea.& vide aliã gloss.in l.j.in prin.ff.eo.&c.

1 ☞ *Exceptio non numeratæ pecuniæ,an habeat locum etiam si promißio fuit facta, non spe futuræ nu'nerationis.*

2 *Statutum permittens opponi exceptionem simulationis,de qua simulatione intelligatur.*

LEX III.

SI sub specie. Hæc lex est subtilis, vtilis,& difficilis. breuiter dicit: Si occasiõe salarij ex cã mutui ꝓmittat̃ itra tps legitimũ, põt exceptio obij̃ci,& liberatio cõdici.h.d. Op.j.de nõ nu.pec.l.cũ vltra.Sol.qđ hic dicit,nõ numeratę pecunię exceptiõe.i.in factũ ꝓ pecunia nõ numerata,vt in cõtrarijs.Opp. secũdò,exceptio nõ numeratæ pecuniæ tũc habet locũ, qñ fit ꝓmissio spe futuræ numeratiõis:aliàs nõ:vt l.aduersus.& l.in cõtractibus de nõ nu,pec.& Insti.de lit.obli.in prin.sed hic nõ fuit facta spe futuræ numeratiõis.ergo nõ habet locũ hęc exceptio.Huius timore lex nostra legit̃ in gl.duob⁹ modis.Quidã intelligũt ꝙ aduocato fuit ꝓmissum ex cã mutui salariũ, vltra debitũ modũ:& sic ĩ eo qđ pl⁹ est,dat̃ exceptio nõ numeratę pecuniæ,sed ẽt causæ iniustæ:vel veri⁹ est exceptio simulationis.

Sed ad istã lec.opp.qa scdm hoc ista exceptio posset semper opponi:vt l.iij.ff.de cõdi.sine cau.& j.de condic.ob tur.cau.l.j. Huius timore,illi q tenẽt istã opi. dicũt, ꝙ hic debet subaudiri maximè:vt sic post biẽniũ non posset opponi.Alij tenẽtes aliã opi.dicũt:intra biẽniũ põt opponi vt creditor habeat probare post biẽniũ,qđ deberet,ꝓbare debitor asserẽs:vt l.si ex cautiõe. & l.asseueratio.j.de nõ nu.pe.Alij verò, huius timore recedũt ab ista lectura:& dicũt ꝙ hic verè loquit̃ in exceptiõe non nu. pe.vel in factũ loco ei⁹:& dicũt ꝙ in eo qđ est ꝓmissum vsq; ad debitũ modũ,ꝑiudicat ꝓmissori post biẽniũ: ante nõ. in eo qđ est ꝓmissum vltra,nõ ꝑiudicat amissori,nec antè,nec post. Vide gl.in fi.q̃ ponit hãc lec.Quæstio est hic,an in eo qđ nõ excedit debet incõtinẽti ꝓmissori præiudicare: vt l.singularia.ff.si cer.pet.& l.si ex ptio.j.si cer.pet.Rñdeo,vt habeatis intellectũ huius l.qñq; ꝓmittit̃ ex cã mutui illud,qđ debet̃ ex alia cã iam præterita,& finita:& tũc habet locũ l.si ex ptio.j.si cer.pe.& l. singularia.ff.si cer.pe.Qñq;ꝓmittit̃ qđ debet̃ ex cã futura:tũc, qa ꝓmissio fit spe futurę causæ,nõ spe futuræ numeratiõis,intra biẽniũ põt obij̃ci exceptio nõ numeratæ pecuniæ,& ẽt causæ nõ secutæ:vt hic:post biẽniũ nõ possit opponi,sed si ꝓmittit̃ illud,qđ non debet̃ ex aliqua iusta cã:sed ꝓmittit̃ prætextu alicuius causæ iniustę:tũc habet locũ exceptio simulatiõis,vel cõdictio sine cã,vel ex iniusta cã:vt l.j.j.de cõdi.ob turp.cau.& hoc fm aliam lect. Et ex hoc debetis intelligere: † qñ statuta ꝓmittũt opponi exceptionẽ simulatiõis,de qua simulatione loquit̃.Certè intelligit̃ qñ ꝓmitteret̃ spe futuræ causæ postea nõ secutæ: & tñ alia cã in instrõ exprimitur,vt hic: vel prætextu alicuius causæ præteritæ vel p̃sentis, turpis, vel inhonestæ.& illa est vera exceptio simulationis,vt dixi.Sed si ꝓmitteret̃ debitũ ex vna causa vera,& honesta,ex alia causa tũc non obstaret exceptio simulatiõis:vt d.l.si ex pretio.& l.singularia. &c.

VElamento. Non rescinditur sententia,propter absentiam aduocati.hoc dicit.

SI qui. Qui de quota litis pacisc̃it, ab aduocationis officio remouetur.h.d.Quæro, qd si aduocatus non pacisc̃itur de quota,sed certa re.Gul.hic vr̃ tenere ꝙ non habeat locũ pœna huius legis.Contrarium no.ff.de pac.l.sumptus.& illa communiter tenetur &c.

SI qui. Aduocatus pacisc̃s de quota litis repellit̃ ab aduocatione.h.d.Nota qđ dixi in summario.Quærit gl.nũqd sit licitũ de minima pte:puto ꝙ sic.Nã tex.dicit,cũ graui dãno litigatoris:ergo à cõtrario,vbi nõ est graue damnũ,vr̃ esse licita pactio de quota litis;qa cessat ratio hui⁹ l.Et hãc opi.tenuit Gul.hic;& in l. sumptus.ff.de pact.dicẽs ꝙ pactũ de quota litis est ꝓhibitũ,si fiat de dimidia parte:secus de minore.Gl.hic,& in d.l.sumptus determinat cõtra.Itẽ q̃rit glo.qđ si fiat de re certa,& nõ de quota.Verbi gratia,cũ quæritur de hęreditate,pacisc̃itur aduocato de dicta hæreditate dare vnũ fundũ noĩe honorarij̃:nunquid valet? Videtur ꝙ sic:quia pactũ de quota litis est ꝓhibitũ.Et in hanc opi.vr̃ inclinare gl.hic in fi.Cõtrarium vr̃ sensisse gl.in d.l.sumptus qa per illa reprobatur pactum.Nam sicut reprobatur pactum de quota,ea rõne, qa spe lucri huius faciliter inuitaretur aduocatus ad calũniã & eadem rõ sit in q.proposita,vbi pactũ fit de certa re.dicẽdum est ꝙ sicut primũ pactum est reprobatum,ita & illud. Quærit do.Iac.nunqd sit licitũ pacisc̃i de quota litis,noĩe palmarij̃,seu victoriæ.d.Iac.determinat ꝙ sit licitũ, cũ nõ reperiatur in iure prohibitũ.l.nec non.§.qđ eis.ex quib.cau. ma.Posses dicere cõtrariũ:quia ea ratione qua reprobat̃ pactum de quota,vel de certa re,vt ś.dixi,habet locum etiam in quæstione proposita: imò multò magis debet reprobari.Nam [a] aduocatus cogeretur retinere mille,iustè,vel iniustè.

a ☞Nam aduocatus. Hæc verba oino non quadrant:quare legẽdũ putarẽ: Nã aduocatus vrgeret obtinere sniam iustè, vel iniustè. Et hoc dico ex verbis Paul.de Cast. hic Alex.Losæus.

b ¶ Prouidendũ. Adde secundũ Pau.de cast. hanc lcgẽ esse mẽti tenendã contra illos, q faciunt cõsuli ab vno doctore,& deinde ab alijs oĩbus subscribi, vt pars non possit se iuuare:qa debẽt perdere cãm.all.Cyn.hic in addi. quia ille, qui subtrahit parti suas ꝓbationes,vel defensiones subtrahẽdo instrumẽta, testib⁹ minando, illos corrumpendo, debet perdere cãm:per l.si de posſ.ĩ. de probat.& l.ij.ff.de iure fis.& ibi ꝙ Bart. & facit c.peruenit de testi.cog.& quod no. Imo.in ca.antimauit. de testi.& dicit Pau. qđ hoc fortè voluit dicere text.ibi. ꝙ experiẽtur authoritatẽ iudiciariam à se læsam.& hoc dicit mẽti tenendũ: quia singulare.

SVisquis. Breuiter dicit: Non sit quis aduocatus & iudex:inhonesta verba non dicat:cum clientulis nõ contrahat encænia alij codices amicitiam gratanter recipiat litẽ non differat:stet,& non sedeat.h.d.hæc lex.Cætera dic vt in gl.&c.

1 ☞ *Aduocatus non debet contrahere cum clientulo.*

2 *Aduocatus an quis esse posßit & iudex,diuerso tempore in una causa.*

SVisquis. Non põt quis in eodem negotio esse aduocatus,& iudex.hoc primò.Itẽ aduocatus nõ debet dicere cõtumeliã partibus:nõ debet contrahere cũ cliẽtulo suo:encęnia debet gratãter recipere:litẽ nõ debet differre:debet stare,& nõ debet sedere.h.d.vsq; ad fi.Nota ꝙ† aduocatus nõ debet contrahere cum cliẽtulo.Sed quæro de rõne huius gl.Dicit,qa timore litis sibi daret oĩa:qđ esset incõgruũ,sicut æger medico.arg.l.medic⁹ de var.& extraor.cog. Quæro,nunqd †diuerso tpe possit qs in eadẽ causa esse aduocatus,& iudex.Hic aduerte:qa aut quæritur,nunqd q fuit aduocatus in eadẽ causa,possit esse iudex. Et dico quòd non.Nam ratione affectionis, quã haberet ad causam,præsumptio esset cõtra eum,sed deberet causam delegare vt l.Prætor.de iurisd.om.iud.Aut quæritur, nũquid qui fuit iudex in causa,in eadẽ possit esse aduocatus. Hoc non reperitur prohibitum:quia iudex cessat ratio prædicta. tantã enim affectionẽ debet habere ad vnam,quantum ad aliam. Item quærit gl.quid si à principio non fuit factum pactum de salario:nunquid postea lite pendente possit pacisc̃i cum clientulo? Dic vt in glos.quæ determinat ꝙ sic.

b PRouidendum. [b] In causis ex vtraq; parte aduocati,debẽt esse ęquales.aduocatus,qui contemnit aduocationem,priuatur.pars,quæ hoc procurat,contra eam præsumptio paratur.hoc dicit.

1 ☞ *Scientia nobilitat.*

2 *Lex ista,an habeat locum in aduocatis hodiernis.*

3 *Pœna huius legis intelligitur per sententiam.*

4 *Subtrahens defensam aduersario,uidetur non fouere licitam causam.*

5 *Aduersarius,qui prohibet examinari testes producendos,põt pro conuicto haberi.*

PRouidendum. Aduocati debent æqualiter diuidi inter partes: & tamen debẽt omnes esse boni ex vna parte,& reliqui pro alia.Item aduocatus sine causa renuẽs aduocationem,ad petitionẽ partis punitur:& etiã ipsa pars procurans.hoc dicit. Nota † quòd scientia nobilitat. Quærit

1 ¶ Vltimò. Et an ille, qui pro parte eſt condẽnatus, & pro parte abſo'utus an deuoluat totã cauſam ad iudicem appellationis. Dyn. tenet hic ꝙ non, per l. circa. ff. de inoffi. teſta. contra tenet Bar. quem vide in conſi. incip. cũ prædicta examinarẽ. Andr. Barb.

2 gl. quid de aduocatis hodiernis, † qui non percipiũt ſalariũ à publico, ſed à partibus. Gl. quæ incipit nobiliſsimos. dicit ꝙ non habet locum. Doct. reprehendunt iſtã gl. quia poſito ꝙ aduocati non percipiant ſalariũ à publico: tñ ſalariũ quod recipiũt à clientulis, ſuccedit loco ſalarij, qđ recipiebant à publico: arg. l. fori. j. ti. j. ideo eſt idẽ. Præterea ratio huius legis habet locum in aduocatis hodiernis. Itẽ quærit gl. hic dici

3 tur, careat † foro: nũquid ipſo iure. Dic per ſententiam: argu. eorũ quæ not. in l. iubemus. œconomus. ſ. de ſac. ſan. ecc. ibi dum dicit. puniatur. & arg, eorum quæ no. in l.

4 ſi quis in tantam. j. vnde vi. Nota in hac l. tex. dũ dicit, † ꝙ ille, qui ſubtrahit defenſionis copiam aduerſario, videtur nunquã licitè fouere cauſam. c. conſtitutis. circa fin. extra, de teſtib. Ad hoc allegant hanc legem, ex qua videtur poſſe probari gl. quę

5 eſt in c. intimauit. extra de teſti. In qua dicitur † ſi aduerſarius meus impedit teſtes per me producẽdos examinari; quod aduerſarius meus pro coniuncto haberi.

NEmo. Nullus põt eſſe aduocatus, qui non ſit Chriſtianus. h. d. in ſumma.

NEmo Nullus poteſt eſſe aduocatus qui non eſt Chriſtian⁹. h. d. in ſumma iſta. l. vel ſic. Iudæus vel nõ catholicus, nõ põt eſſe aduocatus. & iudex eũ admittẽs puniť. h. d. ꝙ non catholicis non patent portæ dignitatis. Sequitur ergo ꝙ officium aduocationis eſt dignitas: vt l. laudabile. j. tit. ij. hinc eſt ꝙ infames repelluntˉ à poſtu. vt l. j. §. remouet. ff. de poſtu. & quaſi per totũ. Ex hoc concludas. ꝙ vnus Saracenus, vel Iudæus, non poſsit eſſe Poteſtas, vel rector. gl. eſt in aut. iuſiuran. quod præſta. ab his. col. ij. colligitur ex no. in rub. inſtitutionum, ſuper verbo, in nomine domini. Item Iudæus non poteſt eſſe doctor.

De aduocatis diuerſorum iudiciorum. *Rubrica.*

1 ☞ *Sentẽtia lata propter aduocati corruptionẽ, ad hoc, vt ſit nulla, tria requirũtur.*
2 *Opponi quãdo poſsit, ꝙ prius agatur contra aduocatum quã ſententia retractetur.*
3 *Probatio prævaricationis aduocati, an ſufficiat in cauſa contra principalem.*

LEX I.

SI patronum. Breuiter dicit. Prævaricatio aduocati ꝓbata, facit aduocatũ puniri. & iterũ de cauſa quæri nõ probata, facit accuſantẽ puniri: & ſentẽtiæ ſtari. h. d. Oppo. de l. minor autẽ. §. j. ff. de minori. Tres dantur ſo. vna, ꝙ iſta concordat cum illà: quia de nouo inquiriť de cauſa, petita reſtitutione. Alij dicunt ꝙ ſi quidẽ aduocatus allegaret pro aduerſa parte, ipſo iure ſententia reſcinditur, vt hic. Si verò pro aduerſa parte nõ allegauit ſed omiſit dicenda pro cauſa ſua: tunc habet locũ reſtitutio: vt in cõtrario. Tertij dicunt: aut fuit corruptus pecunia, & ſentẽtia eſt ipſo iure nulla, vt hic. Aut precibus: & tũc ſentẽtia non ipſo iure eſt nulla, vt l. contraria. & l. venales. j. qñ prouo. non eſt neceſſe. & l. ſeruo inuito. §. cũ prætor. ad trebel. Pe. tenet primam opi. reprobatis alijs diſtinctionibus. Nam illa diſtinctio an fuerit corruptus pecunia, vel non, nõ reperitur, niſi in iudice: ſecus in aduocato. Ratio qa in eo nõ ſubſtantiatur iudiciũ: ſed in actore reo & iudice. Et iſtã opi. Pet. puto veram. Oppo. & videtur ꝙ ſententia ipſo iure ſit nulla, vt l. ſi prætor. §. Marcellus. de iudi. Gl. fatetur contrarium, ſi aduocatus fuit corru-

3 ptus dolo aduerſarij. Certè † ad hoc vt ſentẽtia ſit ipſo iure nulla propter corruptionẽ aduocati tria requirũtur. Primò, ꝙ dolus aduerſarij corrũpentis interceſſerit. Secundò ꝙ aduocatus falſas allegationes corruptas fecerit. Tertiò, ꝙ ſnĩa fuerit lata contra abſentem: vt d. l. ſi prætor. §. Marcellus. Cùm ergo iſta lex loquatur generaliter, ꝙ ſententia reſcinditur, quando aduocatus fuit corruptus, intelligatur ꝙ reſcindiť per reſtitutionem, vt comprehendantur omnes caſus. Oppo. ꝙ non habeat locum reſtitutio: quia habet locum actio de dolo: vt l. eleganter. §. ſi dolo malo procura. ff. de dona. Solu. Reſtitutio habet locum ad ipſam actionem primam, ſeu ad ipſam cauſam actio de dolo habet locum ad cætera damna: vt lege contraria.

Ad idem opp. & videtur quòd debeat agi actione prima & ſi excipiatur de ſnĩa, replicetur de dolo: vt ff. de dolo. l. cũ à te. Gl. & doc. nõ ſoluũt. Dico ſic: ibi loquiť qñ fuit corrupt⁹ procurator in quo iudiciũ ſuſtẽtabaťˉ: hic qñ fuit corruptus aduocatus, in cuius ꝑſona nõ ſuſtẽtaťˉ iudiciũ. Itẽ opp. extra gl. &

2 videť † ꝙ prius debeat agi cõtra ipſum aduocatum corruptum cũ ꝙ redeatur ad actionẽ vt l. & elegãter. §. pe. ff. de dolo. & arg. l. ſi. in prin. ff. de eo ꝑ quẽ fac. erit. Sol. illud ꝓcedit qñ aduocatus eſſet corruptus abſq; dolo partis: ſed ſi fuerit corrupt⁹ dolo aduerſarij, nõ põt opponere qđ agat primò cõtra aduocatũ, cùm fuerit in pari dolo. Opp. ad ſecũdã partẽ. hic innuiť qđ eo ipſo ꝙ qs nõ ꝓbat calumniaťˉ &c. ſed cõtra ff. ad Turp. l. j. §. j. Sol. in hoc ſunt opinio. inter gl. nãs. & Cy. circa. h. d. multa. Tu dicas breuiter, vt dicit gl. ĩ l. athletas. §. calũniator. ff. de his q; no. ifa.

a Vltimò [a] quæro, an ſi eſt ꝓbatũ de ꝓuaricatione cõtra † aduo

3 catos, an ille ꝓbationes ſufficiãt in cã cõtra ipſum principalẽ. Breuiter iſtam qõ. plenè examinaui, cũ diſputaui de filioſa. condemnato pro quo pater tenetur ſoluere cõdemnationẽ: quam pono in l. cùm filius. ff. de verb. obli. tamen quãtum ad propoſitum dico quod non ſufficeret: vt l. ſi vteris. j. de fide inſtru. & l. j. ff. ad leg. Corne. de ſica. &c.

SI patronum. Aduocatus accuſat⁹ de prævaricatione, ea nõ ꝓbata punitur accuſans: & ſnĩa remanet firma. h. d. No. qđ dixi in ſummario. No. primò duo dicta, ꝙ aduocat⁹ ꝓuaricator puniť, & qõ reſtauraťˉ. quaſi videaťˉ dicere tex. ꝙ ſnĩa lata nõ valuerit. Sed opp. & vĩ, ꝙ ſnĩa valeat quantũcunq; aduocatus prævaricauerit: tñ reſcindaťˉ ꝑ reſtõnẽ in integrũ: vt l. minor. §. j. ff. de mi. Gl. ꝑ huius ſol. dat tres ſol. Pria eſt hæc, qđ hęc debeat intelligi ſm illã, ꝙ tm reſtaureť ope reſtõnis. & iſta cõiter teneť. Alia fuit, ꝙ aduocat⁹ ꝓ ea ꝑte allegat, aut facit nõ bonas allegationes ꝓ ꝑte ſua. Primo caſu nõ valet ſnĩa ipſo iure, vt hic: ſcdo caſu valet. Sol. applaudit tex. legis cõtrariæ: tñ glo. nõ tenet iſtã. Sed ſol. ꝙ aut aduocatus eſt corrupt⁹ pecunia aut gratia, vel õcib⁹. Primo caſu nõ valet ſnĩa ipſo iure: ſcdo valet, ſed reſcindiť. Alle. gl. l. venales. j. qñ ꝓuo. nõ eſt nec. l. ſeruo iuſto. §. cũ ꝓtor. ff. ad Treb. licet gl. firmet ẽt opi. hic tñ nõ eſt vera.

Nã iura cõtraria loquunť in iudice, cuius ꝑſona mediãte ꝑſona actoris, & rei, ſuſtẽtaťˉ iudiciũ: & ideo nõ mirũ, ſi ſnĩa nõ valet ipſo iure, vbi iudex corruptus eſt ꝓ pecunia. ſed cũ aduocatus nõ participat de ſubſtãtia cauſæ, nullus act⁹ iudiciarius irrogaťˉ in ꝑſonã aduocati: ergo tene primã ſol. ꝙ valeat, licet reſcindaťˉ per reſtõnẽ in integrũ. Sed cõtra prædicta inſtaťˉ de l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iud. Gl. fateť cõtrariũ, qđ vbi ꝑ dolũ aduerſarij litigãtis aduocatus eſt corrupt⁹, ſnĩa nõ valet ipõ iure, qđ intellige vt no. in d. §. Marcellus. Itẽ opp. & vĩ ꝙ non habeat locũ reſtõ in integrũ, ſi cõpetat de dolo. l. & eleganter. §. ſi dolo malo ꝓcu. ff. de dolo. Soluit gl. & bñ, qđ reſtõ in integrũ cõpetit vt cã reſtaureť. Ita & habet locũ hæc lex, et q; ſ. dixi. ſed actio de dolo cõpetit ad expẽſas, & alia damna: vt in cõtrario. Quæro, nunqd ſi ꝓbata eſt ꝓuaricatio cõtra aduocatũ, eo ipſo viſis actis actitatis cõtra aduocatũ debet reſcidi ſnĩa cõtra partem lata ꝑ pręuaricationẽ aduocati? Dic ꝙ nõ, arg. l. ſi veteris. j. de fi. inſt. facit ꝙ res inter alios acta &c. Dicit hic, ꝙ nõ probãs vĩ calũniari. Tex. vĩ ĩ cõtrariũ. ff. ad Tur. l. j. §. j. Soluit gl. qđ ibi loquiť in caſib⁹ ſpãlibus. Sol. gl. nõ eſt bona. Nã nimis reſtringit illã legẽ. Vnde dicas ſm Pet. qđ qñq; quæriť nũquid ille, q; non ꝓbat, & ſic ſuccũbit, ꝑſumaťˉ habuiſſe iniuſtã cãm litigãdi: & tũc nõ eſt dubiũ ꝙ ſic. Hinc eſt ꝙ fit cõdẽnatio ĩ expẽſas, niſi iuſta cã ignorãtiæ, vl' abſentię hoc excuſet: vt l. ꝓperãdũ. §. ſin aũt alterutra. j. de iud. & in aut. gñal'r. ſ. de epi. & cle. l. q ſolidũ. §. ẽt de leg. ij. Hinc eſt, ꝙ ꝑ ſnĩa ſemp ꝑſumaťˉ ſnĩa iuſta: & ꝑ cõſequẽs ſuccũbẽs præſumiť habuiſſe iniuſtã cãm. Facit ad hoc l. Herẽnius. §. Caia. & ibi no. ff. de euict. Qñq; q̃riť, nunqd q nõ ꝓbat, & ſic ſuccũbit, videaťˉ calũniator: & tũc dicũt ipſi ꝙ non. Caſus eſt in d. l. j. §. j. Et ad hãc legẽ rñdeo qđ qñq; iudex in ſnĩa ſua exprimit nõ ꝓbãtẽ fuiſſe calumniatũ: qñq; hoc nõ exprimitur. Primo caſu ſuccũbẽs, qa nõ ꝓbauit, vĩ ꝙ ſit calũniator. ſecũdo caſu nõ: vt d. §. j. q ꝓbat ſcdam. & maximè verũ vbi eſſet præſtitũ ſacramẽtũ calũniæ: vt in aut. de iu. §. oportet. colla. vj. & qđ ibi no. in gl. Nã illa gl. tenet ꝙ nunq; fit cõdẽnatio expẽſarũ, qñ eſt præſtitum ſacramentũ calũniæ. quod vtrũ ſit verũ, vide quod no. per Cy. in aut. generaliter. ſ. de epiſ. & cle. Bart.

☞ *Aduocatus, qui habet officium in ciuitate, non potest exire extra ciuitatem.*
Qui habet salarium à Republica, non potest esse aduocatus contra Rempublicam.

LEX II.

QVi necessario. Hic fuit pũctus ĩ prĩa parte breuiter dicit. Qui ad magistratũ assumitur, extra eũ non põt vagari: & in eo non põt aduocationis officiũ exercere, prẽterquam cõtra Rempublicã. h.d. Nota ex hac lege & tene mẽtí † ꝙ aduocatus qui habet aliquod officiũ in ciuitate, nõ põt ire extra ciuitatẽ. Secũdò nota [a] ꝙ põt esse aduocatus prætercꝫ contra Rempublicam. Ex quo habes † ꝙ q salariũ habet ex Republica, non debet esse aduocatus cõtra Rempublicam. Et sic facit, ꝙ doctores huius ciuitatis salariati non possunt esse aduocati contra Rempublicam huius ciuitatis &c.

LEX III.

NE quis. Aduocati nõ possunt esse susceptores collectarum, volentes, neque inuiti. h.d. &c.

☞ *Aliud est esse ex aliquo: aliud eius occasione.*
Salaria quæ hodie percipiunt aduocati à clientulis, succedunt loco salarij publici: & de eo testantur.
Assessores quòd acquirunt, est quasi castrense peculium.

TRi tui. Quod aduocati quærũt ex aduocatione, vel eius occasione, quasi castrẽse peculiũ reputatur. h.d. Nota primò qd̃ dixi in summario. Nota differẽtiã † ꝙ aliud est esse ex aliquo, aliud eius occasione. Dixi vobis in l. nõ dubium. s. de legi. Nota etiã gl. hic, ꝙ salaria † quæ hodie percipiunt aduocati à cliẽtulis, succedũt in locum salariorũ, quæ olim percipiebanť à publico: & sic poterit testari, & facere oĩa. No. etiã ex ista glo. pro eo ꝙ dicit, de iudicibus cõis Boñ. ꝙ illud † quod assessores acquirunt, est quasi castrense. Simile in l. velut. s. de assessoribus &c.

QVicquid. Priuilegia qbusdã cõcessa possunt ad alios p superiorẽ gñalib⁹ verbis trãsferri. h.d. Simile fecit papa Bonifacius, qui priuilegia concessa fratribus minoribus, & prædicatoribus, concessit fratribus Heremitis sancti Augustini.

☞ *Aduocati non possunt cogi ad munera personalia.*
Aduocatus potest cogi suscipere delegationem.
Aduocatus non debet exercere officium aduocationis in alio loco.

MAncimus. Aduocatis nullũ munus personale debet iniũgi, nisi necessitas iudicãdi consulendi, seu arbitrãdi. h.d. Nota primo † ꝙ aduocati non possunt cogi ad munera pſonalia. Nota † ꝙ põt cogi suscipere arbitriũ, hoc est delegationẽ. Et idẽ dico de cõsilio: vt no. j. de ꝓxi. sac. scri. l. ij. Nota illud ꝙ dicit in eodẽ dũtaxat loco &c. ad qõnẽ facit, ꝙ † aduocat⁹ nõ debeat aduocatiõis officiũ exercere in alio loco. de quo no. in l. sed & hæ. §. nõ solum de ꝓcu. Sequit̃ l. ij. sdẽ. quæ lex idẽ dicit qd̃ l. quicquid. s. eo. &c.

QVm aduocatio. Officiũ aduocati fisci, liberatur à cõditione curiali: nec erit de cætero aduocatus, sed aduocatorum officio potietur: & quod lucrabitur, quasi castrense reputabitur. hoc dicit breuiter ista lex.

SI quis de togatis. Si aduocatus ad vnũ officium assumitur, eo finito potest officium aduocationis reintrare. h.d. &c.

BInos. Qñ in officio, cui vnus cõsueuit præesse, plures sunt, vel eligũtur, qlibet illorũ illis priuilegijs vtatur qb⁹ ille solus vtebať. h.d. & est notabilis casus. Quid de salario, an habebit quilibet tm̃. De hoc habes casum j. ti. j. l. restituẽdæ. qd̃ debet diuidi iter duos æqualiter &c.

NEmini licere. [b] Sub colore assidẽdi ꝓhibitus, in cõsiliũ non debet assumi. Itẽ nullus ĩ aduocatorũ collegio assumatur, nisi prius fuerit ꝓbatũ nõ esse cohortali cõdõne adstrictũ, & doctorũ iuramẽto fuerit approbatus filijs aduocatorũ, & eis q sunt vltra numerũ, in subrogatione præponendis. h.d. Prima pars huius l. facit ad q. Statutũ est hic, ꝙ q hic fuerit assessor, nõ possit assidere hinc vsq; ad qnq; annos: Potestas aliquem, quem sub noĩe assessoris retinere nõ poterat, retinebat sub nomine cõsiliarij. Certè hic est arg. ꝙ sit prohibitum, &c.

NOn aliter. Nota hĩc casum, & no. hic tex., ꝓbandi negatiuam, ꝙ aliqs non est curialis vel cohortalis: quia curiales, vel cohortales hoc dicunt, ꝙ ipse nõ est de eis, qd̃ est optimũ ad ꝓbandũ ꝙ quis non sit de collegio, & similia. Facit ad hoc l. rura. de omni agro deser. & facit qd̃ dixi in l. hoc iure. ff. de ver. obli. Secundò no. ꝙ doctori creditur de scholari suo.

[a] ¶ Secundò no. Vide in ca. fin. de postu. vbi alle. istud dictũ. & tenet cõtra. And. Barb. ❧ POMATES.
[b] ¶ Licere. Vide ad istum tex. Feli in c. ex literis. col. fi. de consti. & Ro. cõsi. ccxvj. afs xxvj. col. j. & are. lvij. ❧ POMATES.
[c] ¶ Suggestionem. Vide pulchra similia ꝓ Feli in cap. quæ in ecclesiarum. col. xxix. de consti.

SAncimus. Officiũ aduocati fisci durat biẽnio hoc vult ista lex, &c.

PEtitionem. Ex isto prin. no. ꝙ noĩa eorum, qui sunt de collegio, debẽt scribi in matricula: & qd̃ mr̃icula ꝓbat eos esse de collegio. Ad qd̃ facit j. de prin. agẽ. ĩ re. l. matriculã. li. xij. qd̃ itelligeverũ, si exerceãt ea quæ ptinẽt ad matriculã, seu ad illud collegiũ: alś secus vt l. q sub prætextu. s. de sac. san. ecc. de test. mil. l. scriniarios facit ff. de test. mil. l. pen. Nota istud ver. hæredibus. ad q. qñ officialis decedit officio durante, vtrũ hæredes debeant habere salarium pro toto tẽpore. De quo videbitis j. eo. l. post duos &c.

ADuocati. Breuiter dicit, ꝙ aduocati dicũtur ita legibus militare, sicut milites armis; et magis sunt necessarij Reipublicæ, cꝫ milites &c.

POst duos. Nota ver. his quoq; & breuiter dicit. Si officialis decedit intra annũ, hæredes eius debent habere salarium illius anni. Quod nota ad materiam huius legis tangit gl. in l. j. §. diuus de varijs & extraor. cog.

IVbemus. Nota qualiter probatur quem nõ esse cohortalem: dixi s. e. l. nemini. Non habetis hic alia &c.

De aduocatis diuersorum iudic. *Rubrica.*

In quo differat hic titulus à præcedenti; dic vt in gl. &c.

LEX I.

[c] SVggestionem. ¶ Nota, q deposuit aduocationis officiũ, est in dignitate: & appellatur clarissimus. Et ex hoc apparet, ꝙ non debet torqueri tanquam habens dignitatem: & debet iuramentum mitti ad eum, tanquam ad egregiam personam.

LAudabile. Nota istud principium, pro arengarijs.

PEtitiones. Nota ꝙ nullus põt assumi ad aduocationis officiũ, nisi statuto tpe studuerit quod est tempus quinq; annorũ. Et habetis in prima constitutione Digestorum, in j. col. etiam si sit filius aduocati. Ita habemus hic etiam literas papales, quæ dicunt ꝙ nullus potest assumi ad doctoratum, nisi studuerit sex annis in legibus, & quinque in decretalibus, in studio generali: & ita oportet nos iurare. Et idem est in l. iubemus. s. ti. j.

REstituendæ. Hic est tex. quem allegabam tibi ad q. s. ti. j. l. binos. et dic vt ibi: pari lance in vtrunque diuidendam. Item nota ibi illum ver. nam vniuersalis redditur. Habuistis idem in l. non plures. in fi. s. de sac. san. eccle. & ibi etiam dixi.

REr hanc. Nota ibi: nouerint eñ. ꝙ aduocatus, q fuerit absens à ciuitate ꝓ biẽniũ, ꝓdit priuilegiũ sui collegij. In alijs verò collegiatis requirit̃ quinquenniũ: vt j. de prin. agẽ. in reb. l. matriculã. Nota verſi. nõ vt sæpe. no. ꝙ si i solutiõe salarij, qd̃ cõstituit̃ alicui ꝓpter dignitatem, nõ est̃ cõstitutum tẽpus, intelligit̃ ꝙ soluatur in medio tẽporis: vt hic. qd̃ est verũ in istis aduocatis. In alijs autẽ personis quid iuris sit, dixi in d. l. j. §. diuus. de varijs & extraor. cog. &c.

NEmo. Nota ꝙ iste qui promouetur per saltum, nõ habet priuilegium. quod nota.

De errore aduocatorum. *Rubrica.*

Prima Bartoli ſuper Codice.

P. PAV. P.

a ¶ Aliquid aliud. Circa illud qđ nõ valeat ſententia, niſi ad inſtantiã alicuius ſit lata, vide & limita vt per Iaſo in l. properandum. §. & ſi quidem in iiij. not. j. de iudic. Arc. in auẽ. hoc ſacramentũ. j. de iura. calũ. ꝙ ſi ferat ꝓ actore ſit ſatis reqſitio facta in libello, ꝙ poſtea tempore ſnĩæ non petat.

LEX I.

EA quæ. Breuiter dicit: Quod aduocatus dicit parte p̃ſente, & videtur ipſa pars dicere. h.d. Quæro, quo ad quid habeatur perinde, ac ſi pars diceret. Rñ. quo ad partis præiudiciũ tm̃. vnde ſi vult reuocare dictũ aduocati, põt reuocari ſicut ſuũ, probando errorẽ: vt videbitis in l. fi. j. eo. Quæro, aduocatus coram iudice loquitur literaliter: clientulus eſt idiota: vtrũ dictũ aduocati p̃iudicet ſibi. Certè nõ. ideo gl. hic dicit ſuper verbo p̃ſentibus & intelligẽtibus. vide gl. Certè iſtud dictum gl. eſt bene dictum cã dubitationis tollendæ: ſed non eſt neceſſariũ dictũ. Nam eo ipſo ꝙ dicit præſentibus, intelligit & intelligẽtibus, nã q eſt p̃ſens, ſi nõ intelligit, non dicit eſſe præſens. in l. coram. ff. de verb. ſig. & l. diem. §. coram. de arbi. &c.

EA quæ. Dictũ aduocati preſente cliẽtulo, videt ab ipſo clientulo dictũ. Error aduocati põt retractari vſq; ad ſnĩam. h.d. cũ l. fin. Cautela eſt ꝙ cliẽtulus qñ incipit litigare proteſtet, ꝙ ſi aliqd dicere ꝓ aduocatũ ſuũ, qđ cõtra eũ faceret ꝙ ipſe vult pro nõ facto, & ei nõ cõſentit: talis proteſtatio enim cõſeruat ſibi ius. ar. l. at ſi quis. §. plericq. ff. de reli. & ſump. fune. Itẽ opp. de l. error. ſ. de iur. & fac. ign. Sol. vt hic no. tex. ibi: perinde habenda &c. Ex quo põt aſſumi cautela ꝙ aduocatus non loquat̃ latina lingua, ſed vulgari: qa tunc fortè clientulus ſuus non intelliget. Tex. autẽ hic dicit ꝙ ideo præiudicat, quia præſente cliẽtulo, ſupple, & intelligẽte. & facit hæc l. pro eo quod no. glo. in l. cũ precũ. j. de lib. cau. & l. j. eo. ti. & probat tex. ibi dum dicit: te cõfiteris &c. nam ſi dictũ aduocati mei me præſente & intelligẽte mihi nocet: multò fortius illico ꝙ ego dico. vel in libello pono ꝙ mihi nocet: vt d. l. j. & l. cũ precũ. Itẽ intellige præalleg. l. cũ precũ. & l. j. qñ aduerſarius meus eſt præſens, dũ aduocatus loquit̃ me præſente: vel ego in libello meo pono aliqd: aliàs ſecus: qa expreſſa mea cõfeſsio meij pſius nõ nocet mihi: niſi aduerſarius ſit præſens in iudicio: vt eſt caſus in l. certũ. §. ſi quis abſente. ff. de cõfeſ. Ita multo fortius nõ debet mihi nocere abſente aduerſario meo id, quod aduocatus diceret me præſente, vel ego ipſe corã ipſo iudice. Effectus huius dicti eſt, ꝙ quãuis ego in libello poſuiſſem aliquid cõtra me, & dediſſem in curia penes tabellionem, ſed nondũ miſi aduerſario meo: vel ipſe de mea volũtate copiã nõ habuit, nõ præiudicat mihi & poſſum ipſum reaptare, & lacerare: qa in abſentia aduerſarij non mihi nocet, vt ſ. ꝓbaui. Sed qñ mitterẽ iꝑm aduerſario meo, & ipſe ipſum reciperet: tunc ſcriptura mea, quã ego ſubdirigo, repræſentat pſonã meã: et ideo mihi nocet: ſicut aliàs in epiſtolis q̃ mittunt̃: quia ex receptione fit præiudiciũ mittẽti, & recipienti. De mittẽte probat l. publia. in fi. & l. Lucius. ff. depoſiti. & l. fi. cũ ſua gl. ff. de act. & obli. de recipiente probat l. ſi filius. in fi. ff. ad Maced. Ita hic de mittente, & recipiente libellum. Fran.

1 ☞ *Sententia quæ non fuit lata licet errore ſcribentis ſcripta, quando noceat parti.*
2 *Sententiam non eſſe latam qualiter probabitur.*

LEX II.

1 RRores. Breuiter dicit: error ſcribentium libellum, non nocet parti † probato errore. h.d. Innuit hic tex. ꝙ probando condemnationẽ non interceſsit, probatur error ſcribentis. Contra, infrà vnde cogna. l. nõ hoc. quia nõ probat hoc eſſe: ergo & cætera. vnde poteſt eſſe ꝙ ſententia non eſt lata: & tamẽ hoc fuit ſcriptum nõ errore ſcribentis, ſed errore partis, hoc aſſerentis ſibi. Sol. poſſumus dicere ꝙ hic non ponitur perfecta probatio, & ideo debet aliter probari: videlicet qa dixi illi aduocato de inſtrumento: nec dixi de ſnĩa. Vel aliter, vt ſuſtineas text. prout iacet. Dico ꝙ ſufficit probare ſententiam nõ eſſe latam. Et ex hoc ſequitur erratũ, vel à parte, vel à ſcribente: vt l. ſi poſt diuiſionẽ. ſ. de iur. & fac. igno. Cũ ergo à quocũq; ſit erratũ, idẽ importat: vt ſ. l. pxi. & j. l. pxi. & hic non eſt curãdũ: cuius errore hoc cõtigerit. arg. l. qđ ſi dubitet. de acq. hære. & arg. l. Gallus.
2 §. ſi eius. de lib. & poſth. qđ tene mẽti. † Quæro: qualiter probabit̃ iſta negatiua, ſ. ſnĩam non eſſe latã? gl. dicit: ꝓbabit̃ eo ipſo ꝙ nõ apparet cõtrariũ. Hoc vĩ cõtra text. q̃ requirit manifeſtã probationẽ: vnde alĩ dicũt aliter: videlicet ꝙ probabit̃ eoipſo, qđ probat̃ ſnĩam eſſe latã aliter quã dicat libellus: qa cũ libellus diceret de qnquaginta, ſnĩa dicit aliter. Certè iſta probatio nõ cõcludit: quia licet vna ſnĩa dicat vnũ: potuit eſſe quod fuit lata vna alia ſnĩa, quæ dicebat aliter: niſi fieret vna poſitio. qđ in dicta cauſa nõ fuit lata niſi vna ſnĩa. ar. l. j. j. ſi plures vna ſen. & quod ibi dixi vobis. Alĩ dicũt quòd ꝓbatur iſta negatiua quia probabo iudicẽ illo tpe nõ fuiſſe, vel eſſe mortuũ. Quòd ſatis placet: ſi tp̃s latæ ſnĩæ eſſet coarctatũ loco, & tpe. Iac. but. dicebat aliter hoc poſſe probari. ſ. per inſpectionẽ libri, in quo continẽtur tales ſnĩæ iudicis: & talis ſentẽtia non reperitur. & ſic à ſufficienti diuiſione probabitur iſta negatiua: vt l. obligationum ferè. §. placet. de act. & ob. & l. patre furioſo. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. & probatur. j. de re. cre. & iureiur. l. ſi. quod ſatis placet: quod tene menti perpetuò &c.

RRores. Negatiua facti, põt ꝓbari, dũ modo eius ratio cadat in ſenſum teſtis. h.d. do. Iac. & loquit̃ iſta lex de ſecũda parte rubricæ. Sed contra hoc opp. de l. actor. j. de ꝓba. Gl. dat plures modos ꝓbãdi, inter ceteros dat vnũ modũ, ꝙ poſsit ꝓbari per ſcripturã: qa oſtẽdit̃ ſnĩa: qa ex inſpectione teſtamẽti ꝓbat̃: vt l. fi. j. de reb. cre. & hoc poſſet ꝓbari ꝑ tex. in d. l. fi. de reb. cre. & ita tenet gl. iſta. Et eſt ratio, qa negatiua iſta eſt coarctata loco, & tpe, qđ põt cadere in ſenſum teſtis. Dicit teſtis: fui p̃ſens cùm iudex tulit ſnĩam in tali palatio, ad tale bãchũ, in tali die añ tertiã: in qua ſnĩa cõdẽnauit Titiũ in qnquaginta, & nõ in cẽtũ optimè ꝓbat̃ iſta negatiua ꝑ teſtes. Dat gl. aliũ modũ ꝓbãdi negatiuã per teſtes: vt no. in l. j. §. j. circa fi. gl. magnæ. ff. de itine. actuq; priua. Bar.

LEX III.

SEntentijs. Error aduocati põt reuocari, ꝓbato errore vſq; ad ſnĩam, & etiã in cauſa appellationis. h.d. Opp. & videtur, ꝙ error facti poſsit reuocari vſq; ad ſentẽtiam: vt l. error. ſ. de iur. & fac. igno. Hic dicit intra triduum: quare malè. So. hic denotat facti accidentiam: quia tantũ triduo cauſa durauit. & iſta eſt vera, licet Placenti. dixerit aliter. Vltimò nota quod error adhibitus in cauſa principali, poteſt reuocari in cauſa appellationis, vt hic, & no. in l. creditor. §. iuſſus. ff. de app. & tene menti.

Vt quæ deſunt aduocatis partium iudex ſup. Rubrica.

Continua vt in gl. & quę poſsit iudex ſupplere. gl. hoc tãgit ſuper rubrica, & ſuper nigro. & ibi dicã plenè de hac materia.

1 ☞ *Iudex in his, quæ ſunt iuris, ſupplet.*
2 *Iudex in his, quæ radicantur in ſeipſo, quando poßit ſupplere parte non petente.*
3 *Circa ea quæ in parte radicantur, quando poßit iudex ſupplere.*
4 *Iudex quando poßit ſecundum conſcientiam iudicare.*
5 *Iudex ex officio poteſt bannitum in iudicio comparentem repellere.*

LEX vnica.

On dubitandum. Iudex põt ſupplere de iure, nõ de facto. h.d. tex. cũ gl. Opp. iudex debet iudicare ſcdm allegata & ꝓbata: vt l. illicitas. §. veritas. de offi. p̃ſi. ergo ipſe ſupplere nõ debet. Sol. Verũ eſt ĩ his q̃ ſunt facti, nõ debet ſupplere iu-
1 dex, vt ibi. ſed ĩ his quæ † ſunt iuris: vt allegãdo legẽ vel rõnem faciẽtẽ ꝓ parte iudex ſupplet. ita loquit̃ hic. Ad hoc opp. de l. ſi irruptione. §. j. ff. finiũ regun. vbi dicitur ꝙ iudex ſupplet de facto. Cuius timore Placen. hic dicebat, quòd etiam de facto poteſt ſupplere: vt l. age. ſ. de tranſactio. & de petitio. hæredi. l. fina. Doc. communiter tenent contrarium. Non obſtat l. ſi irruptione. quia ibi loquitur in his quæ ſunt nota iudici vt iudici, quæ poteſt ſupplere. ſecus ſi eſſent nota iudici vt priuato. Non obſtat l. age. vt ibi no. Non obſtat l. fina. de petitio. hæred. quia officium iudicis ſuccedit loco exceptionis: & apertè imploratur. Contra hoc oppo. de l. ampliorem. j. de appell. vbi iudex
2 ſupplet de facto. Breuiter † pro declaranda iſta materia debetis ſcire ꝙ quædam ſunt quæ principaliter radicantur in parte; quædã principaliter in iudice. In iudice, vt dare dilationes, pronũciationes, et ſimilia. In parte, vt proponere exceptiones, producere teſtes, & probationes, petere à iudice ſententiã, vel
a aliqd aliud [a]. Circa primũ; an iudex poſsit ſupplere; hoc eſt illud

lud quod radicaᵗ in ſe facere parte non petẽte.hic dicas,aut lo quimur in his quæ reſpiciũt iuris publici obſeruãtiã: & iudex põt parte nõ petẽte remittere libellũ malè cõceptũ:vt ff.de off. aſſeſ.l.j.dare dilatiões:vt l.,pperandũ.§.j.j.de iu.& l.j.j.qñ ci. ac cri.præiu.facere partes iurare de calũnia: vt l.íj.§.ſed q̃a vere= mur.j.de iu.calũ.Prædicta vera,qñ ,pcedit vtraq̃ parte p̃ſente. Nã ſi aliqua partiũ eſſet cõtumax,cõtra illã partẽ cõtumacem nõ ,pcedit ad aliqd nõ petẽte,aut inſtãte altera parte: vt d.l.,p= perandũ.§.j.& de iu.l.ad perẽptoriũ.& auᵗ.q̃ ſemel. qũo & qñ iu.Si verò reſpiceret partis vtilitatẽ,tũc iudex hoc non poſſet facere,niſi parte p̃ſente:vt l.v.§.pe.ff.iu.ſol. Circa†ſcd̃m.ſ.in his q̃ radicanᵗ in parte:dicas,aut reſpiciũt publicã vtilitatẽ: & põt iudex ,pponere ex ſuo officio,nõ petẽte parte:vt repellere aduocatũ,vel ,pcuratorẽ:vt l.quos ,phibet.ff.de poſtul. & l.fi= liusfa.§.veterani.ff.de ,pcu.& §.milites. ea.l.Si verò publicam vtilitatẽ nõ reſpiciũt:tũc ſi qdẽ loquiᵗ in caſib⁹,in q̃b⁹ põt con tra abſentẽ pueniri ad diffinitiuã ſnĩam:tũc iudex põt ſuppler re de facto inducẽdo ,pbatiões,p abſente:vt d.l.ampliorẽ.§.j.in prin.& ibi feci te notare.& auᵗ.q̃ ſemel.qũo & qñ iud.vbi feci ẽt te notare.Si verò nõ ,pcediᵗ cõtra abſentẽ, vel cõtra eum ad diffinitiuã ſnĩam pueníre nõ põt:tũc iudex nõ p̃t de facto ſuppler plere:vt hic ĩ tex.& gl.Ita debetis ĩtelligere l.age.ſ.de trãſac.et ita debetis itelligere iſtã materiã,quã pleniſsimè explicaui ĩ l. iíj.§.hoc aũt iudiciũ.de dã.infec. In hac lege cõſueuit formari qõ†vtrũ iudex poſsit ſcd̃m cõſciẽtiã iudicare.Et breuiter ĩ his q̃ iudex põt ſupplere,de fctõ ſuppleat:vt ſ.dixi.alʾs ſi eſt iudex ĩtra legẽ iudicet ſcd̃m allegata & ,pbata: vt hic, & l.illicitas.§. veritas.ſed ſi eſſet iudex ſ.legẽ,vt Papa, vel Impator, vel alius dñs,cui⁹ dictũ habeᵗ pro lege in territorio ſuo:tũc debet iudi= care [a] ſcd̃m conſciẽtiã ſuã:alʾs peccaret.Ita dicunt Theologi.

ON dubitãdũ eſt. Iudex põt ſupplere de iure. hoc d.Opp.de his quæ no.ĩ l.illicitas.§.veritas.& qũ ibi no.ff.de offi. p̃ſi. Sol.vt ĩ gl. Vel dic, q̃ aut loqmur de iudice q̃ eſt ſ.legẽ, & ille ſupplet qđ ſibi placet:qa Prĩceps &c.vt l.j.de cõſt.pri. Queriᵗ, nunqd iudex qñq̃ ſupplet vt iudex,q̃ ſubiect⁹ eſt legi. Dic,aut q̃riᵗ,nũqd iudex p̃t ſupplere,vel iudicare,ſcd̃m cõſciẽtiã ſuã ĩ= formatã ex actitatis corã eo,& ſic eſt notũ ſibi vt iudici:& põt vt no.hic in fi.gl. Aut vult iudicare ſcd̃m cõſciẽtiã ſuã iforma= tã ex notario.Ita debet ĩtelligi l.ſi irruptiõe.ff.fi. regũ.l.íj. ibi: aut authorũ iiuria.ff.de fer.Si verò tale eſt notoriũ aut nõ:tũc q̃riᵗ nũqd poſſet ſupplere de iure.Et dic q̃ ſic,vt hic: & eo mõ poſſet ſupplere de facto:ar.l.vbicũq̃.ff.de interro. Aut queriᵗ, nũqd poſsit ſupplere de facto,& iudicare ſcd̃m cõſcientiã ſuã: & nõ põt:& no.in d.§.veritas.imò pl⁹: q̃a licet iudicare cõtra cõſciẽtiã ſuã,dũmodo iudicet,ſcd̃m actitata.Gl.eſt in c.j.extra, de off.or.Pro hac l.vide gl.q̃ eſt in l.quoties.§.fi.ff.de ,pba. ſup verbo hæredẽ.Itẽ ex hac l.nota q̃ vbicũq̃ iudex videt bãnitũ, †q̃ ex forma ſtatuti non põt eſſe in iudicio,põt eũ repellere de facto.Ita no.Iac.de Are.hic & ad hoc l.,phibet.ff.de poſtu. Et eodẽ modo poteſt induci quod not.gl.in l.filius.§.veterani.ff. de procu.vbi concludit de reſpiciẽtibus publicam vtilitatem, & ad ineptitudinem iudicij,vt ea ſupplere poſsit.Franc.Tigr.

Ex quibus cauſis infamia[b] irrogatur. *Rubrica.*

Continua iſtam rubricam ſic:quia per infamiam quis repelli= tur à poſtulando:ideo poſt tractatum de aduocatis ponit tra= ctatum ex quibus cau.infamia irrogatur.

☞ *Miſsio in carcerem quando infamet.*
Fama quid ſit.
Infamia quid ſit.

LEX I.

INfamiæ. Miſſus in carcerẽ vel vincula= tus cauſa maleficij inq̃rẽdi, non eſt infamis.h.d. Oppo.& videtur†q̃ miſſio in carcerem infamat,ſicut pœna dãnationis in me tallũ.arg.in l.ſeruus.j.de pœ.Solu.Intellige hic de eo,qui eſt poſitus in carcerẽ cã maleficij [c] in= quirẽdi,nõ ad pœnã.nã ſi eſſet miſſus cauſa pœnæ, & perpetui carceris:tunc eſſet infamis [d].Circa hãc legem quærit gl.quid eſt infamia? Ad hoc vt ſciam⁹ quid eſt infamia, primò oportet te ſcire qd eſt†fama.& lex dicit:Fama eſt illęſæ dignitatis ſta=

a ✠ P. PAV. P. ¶ Iudicare. Vide Feli.latẽ in c.ad petitionem.in íj.col.extra. de accu. Vide quod dicit Bar.in l.Aemilius.ad fi.ff.de mino. Are.in l.ſi ſeruum §.ſequi tur.ff.de ver.ob.in j.col.

b ¶ Infamia. An appellatione infamiæ veniat infamia iuris,vel facti,vide quod ha betur in c.ſuper his.de pœnis.

tus legibus & moribus comprobatus:vt l. cognitionum.de var.& extraor.cog.Infa=
3 mia eſt læſæ dignitatis † ſtatus legibus & moribus reprobatus.vnde quando vita & ſtatus alicuius eſt reprobatus legibus & moribus:tũc iſte eſt infamis: quia infamia ex multis cauſis cõtingit, vt videbitis j.in hoc ti.& ff.eo.per totum titulum.&c.

LEX II.

NEque furti. Damnatus ex dicto de publi canis,non eſt infamis.h.d. Opp.j. de fur.l.etiã.Sol.duobus modis.Vno mo= do, q̃ hic non cõtrectauit inuito domino: ſed volens ſoluit:licet plus debito. Vel ali ter etiam ſi eo inuito contrectauerit, vel per vim abſtulerit:fateor q̃ eſſet infamis,ſi eſſet furti accuſatus, vel vi bonorũ rapto= rum:ſecus ſi ageretur ex edicto illo de pu= blicanis &c.

1 ☞ *Iudex cauſa cognita uſque ad ſententiam, poteſt pœ= nam minuere.*
2 *Iudex poſt ſententiam poteſt mulctam minuere.*
3 *Iudex ex cauſa poſt ſententiam poteſt pœnam tranſmuta re in grauiorem.*
4 *Iudex non poteſt etiam ſi ipſi conſtaret condemnatum non culpabilem:ſententiam ipſam tollere, ſed reſcri= bit principi.*
5 *Pœna diminuta,an dicatur cum infamia diſpenſatum.*
6 *Iudex ex cauſa minuit infamiam.*
7 *Infamiæ effectus multiplex.*
8 *Cauſæ propter quas pœna augeri,uel minui poſsit.*

LEX III.

ET ſi ſeuerior. Iſta l. ha= bet fortem materiam & dicit.Si pœna cau= ſa cognita minuaᵗ [e] ,infamia vi= detur eſſe remiſſa. hoc dicit. Not. quòd dixi in ſummario.Circa hãc lec.primò vi= denda ſunt exempla, quæ ponuntur in gl. ſuper verbo certis rationibus.quæ eſt cla= ra. Venio ad vltimam gl.mag. ad quam recitãdam debetis ſcire, quòd in hac lege duo dicũtur.Primò,quod iudex poteſt mi nuere pœnam.Secũdò,q̃ pœna minuta,vi detur cum infamia diſpenſatum. Contra primum gloſ.format op.in fin.glo. contra ſecundum,in princ.& ideo prius recitabo
1 ſi.gloſſ. Oppo.quòd iudex minuere non poſsit pœnam,quia nõ eſt in eius arbitrio: ſed in leg.poteſtate:vt l.prima.§.primo. ff. ad Turp.& l.ordine.ff.ad muni.†Solutio. cauſa cognita poteſt pœnã minuere ante ſententiam:vt hic,poſt ſententiam autem non poteſt: vt in contrariis. Contra hoc opponi.quòd poſt ſententiam poſsit mi=

c ¶ Cã maleficij. Adde c.ſuper his. & qđ ibi Inno.extra,de pœnis.

d ¶ Infamis. Aliter etiã infamia diffinit.vt in l.de minore §. tormen ta.de q̃ſti.Bal.in l.ea qdẽ.in j.col.de accuſ. Ex hoc ĩfert no. Ang. hic q̃ iudex cõdẽnã= do notariũ de falſo, põt ſibi reſeruare ex cã facultatẽ cõficien= di inſtr̃a:ſine cã verò nõ. Sed ipſemet ange. in l.qd ergo.§.pe.ff de his q̃ no infa. & etiã Bal.in l.& militibus. j.de te.mi.voluit non poſſe iſtud ſibi cõfer= uare qñ notarius de linqt in offõ vel com miſit falſum: arg.l. ſi qs aliqd.j. de ſuſcep. & arca.lib.x. Sed prĩ ma opin.vr verior, q̃ tenuit Bar.i l.ſi qs. in prin.teſtamenti.§.j.de le.iij. illũ tex.no.etiã per Bar.in l.& militi bus.q̃ illũ text.& per Bal in l.diuus ff.de in iur.q̃ Arch.v.di.ſi qs presbyter.Nõ obſtat l.ſi qs aliqd. quia ibi ex nulla cã fuit facta reſeruatio.

ADDE an cum iudex condẽnat aliquẽ,poſ= ſit ſibi reſeruare fa= mam.Bar.conſi.cxj.

e ¶ Minuaᵗ. Tũ eſt q̃.l. hic q̃ vbi delictũ nõ eſt commiſſum dolo, ſed culpa,vel vbicũ= q̃ cõcurrit alia cã de his q̃ enumerãtur hic in gl.iudex diminuit pœnã. quod eſt verũ non tollũ in pœnis iu= ris cõis,ſed etiã in pœ nis ſtatutorũ, ſecũdũ Bal.Sal.Paul.de caſt. hic.& Bar.in d.§.pœ na grauior.in vlt.ver. & in l.fi.in fi.ff.de re= ce.qcqd dixerit Bald. cõtrariũ ſentiẽs in d. §.pœna grauior.& in l.j.j.ſi aduer.delic. & in auᵗ.hodie. j. de iu. & iõ ſi ſtatutũ impo nit pœnã pro homi= cidio vel q̃ alio deli= cto,et illud delictum non fuerit cõmiſſum ex ,pposito per dolũ ſed per latã aut leuẽ culpam:pœna ſtatuti ceſſabit:qa ſtatutum debet interpretari ſe= cundũ ius cõe.c.cum dilectus de cõſuet.l.ſi ſerui veſtri C. de no= xa.no.q̃.l.i l.fi.§.in cõ= putatione.ff. de iure delib.ideo ſicut de iure cõmuni pœna legis Cor.de ſica.ceſſat,ſi nõ dolus, ſed cul= pa dedit cãm homicidio.l.in l.Cor.ff.de ſica.ita etiam dicendum in ſtatuto.Et ita no.Bal.in d.l.ſi ſerui veſtri.& ibi etiam Sali.& Bal.in l.data opera.in v.colũ.j.qui accu.& in l.quicunq.in vlt.col.de ſer.fug.j.per eundẽ in l.j.de legi.& in l.pignus. in vlti.colum.j.de pign.act.vbi hoc limitat.& in l.íj.§.prætor.ff.ne quis eum per Bar.l.j.§.non autem illud.ff.ſi quis teſta.lib.eſſe iuſ.fue.per Sali.in l.j.j.de ficar. per illum tex.per domi.Anto.de bu.& Imo.in c.íj.de conſtitu.vbi etiã hoc limitat ali= ter.& limitat Sal.in d.l.ſi ſerui veſtri.vbi dicit prædicta fallere, ſi ſtatutum dicat, ſi quis occiderit aliquem quouis modo vel qualitercunque &c.ar.l.milites.in ver. quomodo.cum ſi.j.de teſt.mil.Et ad prædicta faciunt no.per Bar.in l.omnes popu li.in vj.q.prin.ff.de iuſti.& iure.

ADDE q̃ ſtante ſtatuto qui occidit occidatur,debet intelligi dolo.Pau.de Ca.vbi dicit plures iuuiſſe.& Bal.conſi.cccxlviij.j.lib.

a ¶ Minuere pœnã. Et ad hãc materiam an iudex poſsit diminuere pœnã in præiudiciũ fiſci, facit qđ ſin. dixit Bar. in l. j. in fin. ff. ad Tur.

A DDE quòd licet iudex iurauerit ſeruare ſtatuta, põt tñ minuere pœnã ex cauſa: vt cõſuluit Ro. cõſi. cccxxix. & vide Paul. de ca. conſi. xxviij.

b ¶ Venio ad ſecundũ. Et tene menti elegãs dictũ Inn. i c. j. de conſtitu. ad hoc vt iudex poſsit emere œnam requirit cp ſuper illa poterit diſpenſare: alſ ſecus. Vnde dicit do. Anto. in ca. de cauſis. de offi. dele. quod poteſtas non poterit diminuere pœnam, qñ venit applicanda fiſco. & vide gl. in ꝓal. leg. c. de cauſis. & vide Lud. Ro. in conſil. ſuo. ccvj. vbi diſputat ſi fuga debitoris infamet eũ de facto. Andre. Barba.

a nuere: vt l. illicitas. §. fi. ff. de of. præſi. † Sol. ibi loquit in multa; hic in pœna. Itẽ contra hoc opp. & vr, cp etiam pœnã poſsit mutare: vt l. quicunqꝫ. j. de ſer. fugi. & l. ſi quis id qđ. de iuriſ. om. iu. † Sol. poſt ſententiã non põt minuere pœnã [a], ſed ex cauſa põt eam trãſmutare in grauiorẽ pœnã, † Plus dico, cp etiã ſi liqueret iudici poſt ſnĩam cõdẽnatum nõ eſſe culpabilẽ, nõ põt ſnĩam tollere. vt l. j. in fi. de quæſtio. ſed debet ad ſupiorẽ remittere: vt ibi plenè dixi. & hoc circa principiũ. Et ex prædictis potes colligere

b diſtinctionẽ per te. Venio ad ſecundum [b]: hic dicitur cp pœna diminuta videt diſpenſatũ † cũ infamia. cõtra. j. de generali aboli. l. fi. Solu. dicit gl. ibi de indulgẽtia, per quã nõ remittitur infamia; hic cũ iudex in ſnĩa pœnã minuit. Doc. noſtri dicũt, cp iſta glo. nõ ſoluit cõtrariũ. Notat enim diuerſitatẽ caſuum & nõ aliud vnde dicebat do. Iaco. But. ibi; indulgentia quã princeps cõcedit proprio motu, nõ eſt ex rõne: ideo non eſt extendẽda: vt l. qđ nõ ratione. ff. de leg. hic iudex in ſnĩa pœnã minuit ex ratione. certè non placet: quia etiã imperator fortè. cõcedit indulgentiam iuſtis rationibus. Dicendum eſt ergo ſic glo. bene dicere. Nam ibi loquit in indulgentia, quæ cõcedit poſt ſnĩam; hic in remiſſione q̃ fit à iudice in ipſa ſnĩa. Ratio huius eſt hæc ante ſnĩam põt trãſigi: & ideo vr infamia remiſſa, quaſi ſit ſuper ea tranſactũ: vt j. l. pxi. ſed indulgentia principis concedit poſt ſnĩam, poſtcꝫ nõ licet trãſigi: vt l. poſt rem. ff. de trãſac. & ideo nõ põt videri tranſactum ſuper infamia. Contra hoc opp. l. non põt. ff.

6 de fur. & l. diuus. ff. de iniurijs. So. Iudex. † non poteſt minuere infamiam ſine cauſæ cognitione: vt ll. contrarijs. ſed cauſa cognita, & certis motus rationibus ſic, vt hic. Contra hoc oppo. quid ergo. ff. e. §. pœna grauior. Sol. hanc l. debemus intelligere ſecundum illã: quia loquitur qñ imponitur vna pœna corporalis pro alia corporali ſecus ſi imponit pecuniaria pro pecuniaria: vel pecuniaria pro corporali: vt ibi plenè &c.

IT ſi ſeuerior. Ad euidentiã eſt ſciendũ quid eſt fama. & de hoc eſt tex. in l. cognitionũ. §. æſtimatio. de var. & extraor. cog. Item eſt ſciendũ quid eſt infamia. nã eſt priuatio famæ. gl. tãgit in l. j. ś. eo. Itẽ eſt ſciendũ quotuplex eſt infamia. Dicẽdũ

7 eſt cp † principaliter eſt duplex, ſ. infamia iuris & facti. Itẽ quotuplex eſt effectus infamiæ. Et aduerte qa effectus infamiæ vr eſſe multiplex: vt in l. j. ꝑ totũ ff. e. & de poſtulã. l. j. §. remouet. Item effectus infamiæ facti. gl. dicũt communiter cp eſt duplex repellit eñ à dignitate, & à querela. Videbitis not. in l. nullã. j. e. & no. l. j. ff. e. ti. Verũ eſt cp gl. alibi tangunt alium effectũ, videlicet effectũ teſtimonij ferẽdi circa quẽ effectum gl. variant. Nam in l. Caſsius Longinus. ff. de ſenato. tenẽt vnum aliud in l. j. ś. de ſum. trini. dic vt ibi per doc. Item ſciẽdum eſt cp infamia habet ſe vt querela criminis ex quo quis dãnatur. Itẽ eſt ſciendum cp ex cauſa iudex poteſt augere, & minuere pœnam. l. aut facta. §. fina. ff. de pœ. l. quidam. eo. ti. no. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. e. omnia tamen iſta debẽt fieri cũ cauſæ cognitione vt j. videbitis. His præmiſsis l. noſtra. h. d. Vbi iudex cum cauſæ cognitione imponit pœnã minorẽ, damnatus non remanet infamis, quia videtur tranſactũ ſuper infamia. h. d. ſecundũ gl. quæ gl. incipit: ponit exẽplum, ponit caſum. in l. Opp. text. iſte innuit proconſulem eſſe clariſsimum. cõtra de l. raptores. ś. de epiſ. & cle. Sol. cp hic ponitur impropriè. Item oppo. dicitur cp iudex poteſt minuere pœnam de l. j. §. j. ff. ad Treb. & eſt in fin. gl. ſol. cp in ipſa ſentẽtia iudex cum cauſæ cognitione minuere poteſt: ſed poſt ſententiam non, vt in contrario. Item opp. de l. fi. j. de fideic. liber. de l. vt fundus. ff. commu. diui. Sol. cp verum eſt cp iudex debet conformare ſententiam cum libello regulariter vt in contrarijs. Iudex tñ ex cauſa poteſt alterare pœnam, vt hic. Contra hoc opp. qa tunc videt eſſe ſententia contra l. ſi iudex imponit aliã pœnam quam l. dictet; & per cõſequẽs ſententia nõ valet ipſo iure: vt l. ij. qñ ꝑuo. nõ eſt neceſ. Sol. cp non dicit cõtra. l. cũ fiat pœna l. hac permittẽte pro quorũ declaratione dicas cp qñcꝫ aliqs damnatur de crimine famoſo, & queriť nũqd iudex poſsit alterare pœnã: & ſi alterat, nunqd cõdẽnatus remaneat infamis. Circa qđ dicas cp aut iudex infert pœnam legalẽ & regularẽ & cõſuetam: iſto caſu non eſt dubiũ cp cõdẽnatus remaneat infamis. l. j. ff. eo. Quãdocꝫ iudex alterat pœnã: & hic aduerte cp qñcꝫ iudex ponit penam pecuniariam pro pecuniaria, vel pecuniariam pro corporali: & tũc cõdẽnatus remanet infamis. Caſus eſt in d. §. pœna grauior. & ibi glo. not. Qñcꝫ ponit pœnã corporalẽ ꝑ pecuniaria vel corporalẽ ꝑ corporali: & tũc aut ponit pœnã maiorẽ ꝑ minori; aut ecõuerſo. Primo caſu dicũt gl. cp videt eſſe tranſactũ ſup infamia. Doc. dicũt melius, cp aut imponit pœna grauior ꝑpter atrocitatẽ delicti: & tũc non vr tranſactũ ſuper infamia: qa pœna nõ debet inducere præmiũ vt l. regula. §. fi. de interdi. & rele. facit qđ no. in l. ſiue hæreditaria. ff. de ne. geſt. Si aũt imponit ꝑpter feſtinantiã delinquẽtium. qđ eſt licitũ: vt l. aut facta. §. præal. & tũc vr tranſactũ ſup infamia. Ita põt intelligi lex ſequẽs ſcđm vnũ intellectũ. Secũdo caſu dicit cp aut ſine cauſæ cognitione & tũc remanet infamis: vt l. diuus. ff. de iniur. Aut cũ cauſæ cognitione: & tũc gl. in d. §. pœna grauior. dicit cp vr eſſe trãſactũ ſuper infamia. Vltramon. redarguunt dictũ gl. Nam nõ ſequitur ad minorationẽ pœnæ remotio infamiæ. ſufficit eñ in paucis: vt l. tutor. j. de neg. geſt. Vnde dicũt ipſi, cp qñ cũ cauſæ cognitione minuit pœna, aut in ſnĩa apparet iudicẽ voluiſſe diſpẽſare ſup infamia, aut non. Primo caſu non remanet infamis, vt hic: ſcđo caſu ſic. Teneas gl. ſcđm d. Iac. cp cũ infamia veniat vt ſequela criminis: vbi diſpenſatũ eſt ſuper crimine minorando pœnã cũ cauſæ cognitione, vr eſſe diſpẽſatũ ſuper infamia ſcđm do. Iacob. quia qđ iuris eſt in principali, eſt in acceſſorio. Cõtra prædicta opp. de l. fi. j. de gene. abo. Sol. vt in glo. dixi, cp iudex põt augere & minuere pœnã cũ cauſæ cognitiõe. Quid

8 verſet circa cauſæ cognitionẽ, & q̃ ſunt cauſæ, ꝑpter † quas pœna põt minui vel augeri. gl. q̃ incipit, pone exẽplũ: enumerat plures cãs qb⁹ pœna põt minui rõne ætatis: vt l. ij. de ter. mot. l. auxiliũ. ff. de mi. Alios caſus dic vt ĩ gl. Itẽ adde ad gl. ꝑpter nobilitatẽ ꝓſonę. l. Pedius de incẽ. rui. nau. l. iiij. circa fi. ś. de ſum. tri. & fid. ca. ꝑ gl. & hoc in caſibus, in qb⁹ ea minuunť: & cauſæ, quibus augenť, ſunt duæ principaliť: vt atrocitas delicti: vt l. quædam. de pœ. Itẽ frequẽtia delictorũ: vt d. l. aut facta. §. fi. in fin. in gl. quæ incipit, cũ enim. ibi: ſequela. Intelligunt Pet. & Cy. hic in lec. cp pœna minuta cñuis cũ cauſæ cognitione, nunquã conſeruet famam, niſi ex tenore ſentẽtiæ appareat iudicẽ hoc velle. Ego puto cp ſi iudex non expreſsiſſet cãm in ſnĩa, quare hoc minuiſſet, poſſet tãtum haberi recurſus ad iudicẽ qui declaret cãm, ex qua dicit ſe cauſa cognita feciſſe. Pro hoc induco primò dictũ Iac. de Are. in l. qui teſtamẽto. ff. de excu. tu. vbi tenet cp ſi de cauſa aliter non apparet, iudex interpretatur verba dubia ſententiæ: vt l. ab executore. ff. de app. Sed pro dicto Iac. induco gl. expreſſam in l. imprudentiã. ff. de euict. Franc. Tigri.

ISI poſsidonium. Hæc lex legitur in gl. duobus modis ſcđm vtranq; lec. breuiter dicit: Si pœna eſt aucta, vel minuta, cã cognita, videtur ſuper infamia eſſe tranſactum. h. d. Opp. in crimini bus, quæ non ingerunt pœnã ſanguinis, nõ licet trãſigere; vt ś. de trãſac. l. trãſigere. ergo malè dicit hic tex. trãſigere videat. Sol. Non eſt licita trãſactio. ſ. à partibus; ſed à iudice ſic, vt hic. Ita intelligit gl. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. e. ti. Quærit gl. vtrum ſit aliqua differentia inter relegatum, & remotũ ab ordine. Dic vt in gl. j. quam vide, quæ eſt clara, &c.

SI poſsidonium. Iſta lex legiť in gl. dupliciter. & quare hoc ſit, videbitis: & ſcđm vtrãq; lecturam. h. d. Vbi pœna eſt aucta, vel minuta cum cauſæ cognitione, videt eſſe tranſactum ſuper infamia. hoc dicit. Opp. & videtur cp ſit ſuperflua per legem præcedentem. Huius timore variata eſt lec. legis noſtræ. Primò legitur, cp lex ś. proxima habet locũ vbi pœna eſt diminuta cũ cauſæ cognitione: hoc habeat locũ vbi eſt aucta: & tunc iſta verba, relegatũ, & damnatum, ponuntur impropriè. Gl. approbat hanc lect. tanquam habẽtem vim litteræ: quia iſta verba poſſunt ſtare propriè. Vnde tenet aliã lect. & dicit,

& dicit, ꝙ non eſt ſuperflua: quia lex illa p̃cedens loquit̃ in remoto ab ordine. hic ī relegato. Prima lec. vī adhærere tex. ibi: quoniam ſeueritatis. &c. Item oppo. dicitur ꝙ videt̃ tranſactū ſuper infamia. Contra: tranſactio in criminibus non ingerẽtibus pœnā ſanguinis nō valet: vt l. tranſigere. ſ. de tranſac. Sol. quòd facta à parte non: ſed facta à iudice valet: vt hic &c.

DEcuriones. Breuiter dicit: Condemnatus de iniuria eſt infamis. h. d. habes. ff. eo. l. j. ꝙ damnatus de iniuria ad tempus in opus publicū, finito tempore remanet infamis. h. d. Oppo. de l. j. j. de pœ. Sol. Ibi damnatur in opus publicū perpetuū, hic ad tempus. Quæro, quæ eſt differentia inter damnatum in opus publicū, & damnatū in metallū: vide gl. tuam quæ eſt clara.

DEcuriones. Dãnatus de iniuria, efficit̃ infamis, etiam ſi iniuria ſit illata in viliſsimā perſonā. h. d. cū l. iniuriarū. j. eo. No. l. decuriones. in verſi. verū dū dicit. pronunciauit iniuriam te feciſſe, &c. qđ in crimine, & in cā criminali ſufficit ꝙ iudex ꝓnunciet ſup facto: licet de pœna nihil dicat, ꝙ hic de crimine loquat̃, & cā criminali: patet: quia ſ. in prin. loquit̃ de pœna fuſtium, quæ nō imponitur niſi ꝓ crimine. & principiū legis dat intellectū toti legi, vt ꝓbat text. in l. regula. circa finẽ. de iuris & facti igno. hoc modo ꝓbatur in l. ſi te expilaſſe. j. eo. Primò, quia ibi loquitur etiã de pœna, ꝙ ſi non eſt irrogata, &c. Ergo ſupponit ꝙ irroganda erat ex crimine. ſic & in ciuilibus habemus ꝙ ſuper facto ſufficit ꝓnunciare, licet aduerſarius aduerſario non cõdemnetur: vt l. quid tamen. §. ſi arbiter. ff. de arbit. Nam ibi nō condemnat partem parti: ſed dicit nihil videri debitū à parte quod deberet. Pro hoc etiã bene facit quod no. in glo. ſ. in l. Iulianus. ff. de condictio. indebi.

IFurti. Damnatus furti eſt infamis. ſecus in dãnato, quia res furtiua penes eũ reperta fuerit. h. d. Circa hanc l. formatur per gloſſ. vna quæſtio talis vtrum damnatus de furto, quod non commiſit, ſit infamis. Et dicunt quidam ꝙ non, per hanc l. & per l. generi. de publi. iud. Glo. omnes determinant cõtrariũ per l. j. ff. eo. de furt. l. nõ poteſt. Nec obſtat l. generi. quia ibi eſt ſpeciale in ſocero. Nec hec lex: quia hic in fi. nõ fuit cõuentus actione furti, ſed certi cõdictione: vel alia actione & hæc eſt vera. & teneas hanc licet gl. det plures ſolutiones &c. Barto.

SIfurti. Condẽnatus actione furti efficitur infamis; ſed cõdemnatus alia conditione, non infamatur. h. d. ſ. in verũ intellectũ glo. Not. ꝙ dixi in ſumario. Opp. contra l. noſtrã. de l. nõ põt. ff. de furt. Huius timore eſt facta gl. mag. Et pro huius ſo. glo. dat plures ſol. illa eſt vera, quæ eſt tertia glo. Dic ergo ꝙ hic non fuit condemnatus actione furti; ſed condictione certi generali. Hanc tenet glo. Ex qua ſol. no. ꝙ condemnatus certi cõdictione, nõ efficitur infamis: vt l. ceſſat. de actio. & obligati. & infert ar. ꝙ cõdemnatus ex forma ſtatuti, vel per inquiſitionẽ, cùm ex ſtatuto oriatur condictio ex lege, non efficiatur infamis. Gl. habetis in l. ij. §. præterea. ff. de ſuſpe. tu. & hoc tenet in d. l. ceſſat.

INiuriarum. Cõdemnatus de iniuria illata in viliſsimā perſonã, infamatur h. d. Intelligit gl. hic, ꝙ fuit commiſſum maleficiũ in ſeruũ: nõ autẽ dominus fuit cõdẽnatus ꝓ ſeruo, &c.

DEbitores. Ceſsio bonorum non infamat. hoc dicit, &c.

ITe. Condemnatus crimine expilatæ hæreditatis, eſt infamis. h. d. No. ꝙ licet iudex in ſentẽtia nõ imponat pœnam: tamen ſufficit ꝙ pronunciet delictũ eſſe commiſſum. Ita vides hic, & l. j. §. j. ff. ad Turp. No. ꝙ expilator hæreditatis dicitur fur improbior. [a] Ex quo no. gloſſ. ꝙ triplex furtum eſt improbum; ſcilicet ſimplex furtũ improbius, eſt expilare hæreditatem. improbiſsimum, ſcilicet vi capere. & vide glo. tuam quam nota perpetuò, &c.

EA quæ pater. Verba pr̃is in teſtõ ꝓlata iuris infamiã nõ irrogãt h. d. Quid ipor tet iſta infamia de facto: videbitis. j. de inof. teſta. l. fra.

NVllam. Tormẽta ad eruendã veritatem, infamiam non irrogant. h. d. Op. de l. ictus fuſtiũ. ff. e. So. Ibi fuit fuſtigatus in pœnã, hic in inq= a rẽdo veritatẽ. Si aliquis fuſtigatus in pœ= b nam, poſito ꝙ nõ præcedit ſententia: tamẽ ille ex genere pœnę cum cauſa infamatur.

No. hic gl. quæ ponit de effectu, & infamia facti: tamen vt puto ille qui eſt tortus b ad eruendam veritatẽ: nõ infamatur [b] etiã de facto: quia dicit nullã; qđ ſignũ eſt vniuerſale, ꝙ p̃dicatur de pluribus. ꝙ not. &c.

NVllam æſtimatiõis. Tormenta ad eruendam veritatẽ, infamiã non irrogant. h. d. Opp. ff. e. l. ictus fuſtium. Sol. Ibi fuit fuſtigatus in pœnã, licet, nõ præcedat ſententia: tamen ex genere pœnæ cũ cã præcedenti infamatur, vt ſ. dixi. no. gl. quæ eſt in iſta lege, qd importet infamia facti. Dicã in d. l. fratres. de inoffi. teſta. tamen puto ꝙ fuſtigatus ad eruẽ dam veritatẽ, nõ infamatur de iure, vel de facto vt hic ꝓbat̃ in tex. cũ dicit, nullã &c. quę dictio eſt ſignum vniuerſale: ergo &c.

c DEcreto. [c] Nõ ſeruare luctũ in d habitu, nõ ifamat: ſecus ſi feſtinãter nubat. h. d. An iſta lex ſit hodie correcta ꝑ dictũ Apoſtoli dicẽtis, ꝙ mortuo viro nubat in dño. Gl. hic dicit ꝙ non. Contrarium habuiſtis. j. de ſecundis nuptijs. l. j. & illa verba tenent Canoniſtæ extra de ſecundis nup. c. pen. &c.

DVſtibus. Iſta l. h. d. Iđ fuſtiũ cum cauſa, infamat. d h. d. Quero, vtrũ iſte ſit ifamis de iure, vel de facto? Reſpõdeo, ſi ſit fuſtigatus ob crimẽ exploratũ, erit infamis de iure l. ictus. ff. e. Si verò crimen non fuit exploratum, tunc non erit infamis de iure, ſed de facto. arg. e. quę habuiſtis no. ſ. l. prox. &c.

NErbũ. Verbũ iniurioſũ, interlocutiõe iudicis prolatum, nõ infamat. h. d. in ſumma lex iſta.

NErbum. Interlocutio iudicis nõ præcedente cauſæ cognitione nõ irrogat infamiã. h. d. cũ l. interlocutio. j. eo. No. hic ꝙ banna, quæ dantur hodie, non inducunt infamiã. Nã bannum eſt quædã interlocutio, quæ probatur per gl. in l. j. ff. de requi. re. Facit ad q. nũquid appelletur à banno. Secundò probatur: quia diffiniti ua eſt illa, quæ imponit finẽ liti: ſed per bãnum non imponitur finis crimini. Quòd nõ imponatur, patet: quia rediens exbannitus audietur: vt no. in d. l. j. de requir. re.

Item probo quod bannum non ſit diffi nitiua ſentẽtia: quia diffinitiua lite non cõteſtata nõ datur niſi in caſibus not. per gl. in l. præſenti. §. cùm autem. de his qui ad eccleſiam confuge. Sed bannum nõ eſt ex illis. ergo puto pro veritate tenendũ, quod bannũ ꝓpriè eſt forma bãni: qa hodie dat̃.

NOn damnatos. Breuiter dicit: dãnatus, vel pactus de iniuria, data pecunia infamatur: ſecus ſi cauſa ſit iureiurando deciſa. hoc dicit.

NIterlocutio. Admonitio pr̃ſidis, vt quis ad meliorem vitam ſe reformet, non infamat. hoc dicit iſta lex, &c.

d EMprobum. [d] Lex iſta ſeipſam ſummat. Quærit iſta gloſſ. vtrum iſta infamia irrogetur ipſo iure, vel per ſententiam. Glo. dicit ipſo iure; & bene. Dic vt in ea.

a ¶ Furi probior. Bal. in l. de his. j. de furt.

b ¶ Non infamat. Hoc opi. Bart. tenet etiam Iac. But. Sed dic glo. ꝓcedere, quando iſte fuſtigatus vel tortus fuit pro crimine ſuo eruendo, nec fuit abſolutus, vel cõdẽnatus ſed ſimpliciter relaxatus. aliàs procedat dictũ Iac. But. & Bart. quando fuiſſet abſolutus vel fuiſſet tortus tanquã teſtis pro alieno crimine. Ita Sali. hoc notat.

c ¶ Decreto. Adde ꝙ Paul. de Caſtr. dicit opi. gloſ. verierẽ: qa nec ad apoſtolũ nec ad cõditorẽ canonis pertinet corrigere leges ciuiles, vbi non eſt quæſtio de peccato, ſed bonis morib⁹ De quo vide Pet. de Ancha. conſi. c.

¶ Improbũ. An vſurarius ſit infamis. Bald. in l. qui accuſare. de edendo. dicit ꝙ ſunt infames ifamia facti: ideo repellunt̃ à querela. dominus And. in c. Ray. de teſta. dicit per iſtã l. ꝙ ſunt infames infamia facti. vide ibi eum. & Bal. hic. And. Barba.

d ¶ Improbũ. Vide d. Lauẽ. in tractatu de vſur. in ij parte in vltt. q. quæ eſt qõ. cliij. & ꝙ no. bal in l. j. C. de teſt. plene Sali. hic & hic vide quæ not. Bald. & do. Anto. in c. Raynaldus. de teſt. ꝙ poſſum querela re teſtamentum fratris mei, qui inſtituit vnũ vſurariũ hæredẽ tanquã turpi perſona inſtituta, per iſtũ tex. hẽ ſecundũ Bal. non poſſunt eſſe teſtes iſti vſurarij. Ad hoc vide tex. in cap. inter dilectos. de exce. prælato. & etiã vide omnino ꝙ ibi habes per Modernos & gl. j. hic dicit, ꝙ exiſtens in peccato mortali, eſt infamis. vide no. in c. teſtimonium. extra. de teſti.

ADDE quod Bal. dicit, ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ mulier non poſsit contrahere ſine conſenſu cõſanguineorũ bonæ famæ, ꝙ ſi adhibeantur cõſanguinei vſurarij, nõ valet quia prodigi famæ,

a ¶ Cautio. An procurator poterit probari per teſtes, vide Ioan. de Imol. in titu. de procura. §. ratione autem formæ. & vide tex. in l. j. ff. eo inquantum dicit, q̃ poteſt conſtitui per nuncium: ſed Inſtitu. de ſatiſdatio. videtur tex. q̃ non: quia acta iudicialia non poſſunt probari per teſtes. And. Barba.

a ¶ Cautio rati. Vide quæ dixi poſt Barto. in l. j. de ſatiſda.

℣. P. PAV. P.

a ¶ Cautio rati. Limita vt p̃ Ro. ſingulari cxvj. de regula. Et q̃ dicatur dubiũ de mãdato, vide Fel. in c. corã. in iij. col. & ſeq. de offi. dele. Itẽ q̃ q̃n per cautionẽ rati nõ plenè eſt ſuccurſum, etiã quo ad honorem & famam aduerſarij nõ habeat locũ iſta regula, vide Iaſo. in l. iuſiurãdũ q̃ ex cõuentione. §. procurator. in iij. notabi. de iureiuran.

b ¶ Hui⁹ materiæ. Et ad materiã huius legis addẽ Bar. poſt gl. in l nõ ſolũ. §. q alieno. ff. eo. & vide latè Spec. in tit. de ſatiſd. §. viſo. de ſatiſda.

c ¶ Habere mandatũ. Hanc materiã limitani niſi, procurator eſſet cõſtitutus apud acta. l. j. de ſatiſd. quod not. Sed quid ſi eſt dubiũ de reuocatione mandati, qualis cautio p̃ſtabit: vide Bar. in l. inter quos. §. q alieno ff. de dam. infec. & l. j. ſ. de ſatiſda.

d ¶ Actoris. Et ad hãc materiam vide oino Bar. in l. iij. §. duæ cauſæ. ff. eo. ad Carbo.

e ¶ Admittit̃ cum cautione. Adde q̃d not. glo. & ibi Bart. in l. de pupillo. §. q procuratorio. ff. de ope. nouum. in d. §. q alieno.

℣ POMATES.

f ¶ In ꝓcuratore. Fallit etiam quoties per talem cautionẽ non eſſet plenè aduerſario cõſultũ vt ẽ text. vltra allegata p̃ Ale. hic, in l. iuſiurandum q̃d ex cõuentione. §. fi. cũ l. ſeq. in ver. nec multũ intereſt. & ibi doc. maximè Alexã. not. ff. de iureiurã. & ibi tex. iuncta gl. probat etiã vt idẽ ſit, ſi ſolũ per cautionẽ ꝓuideret, quo ad pecuniariũ cõmodũ, non autẽ quo ad famam.

g ¶ Solutionẽ. Et per hoc dicit Bald. q̃ mãdatũ ceſsionis debet plenè ꝓbari: alias nõ admittit̃ cũ cautione de rato. Idẽ in executore vltimæ volũtatis, & in exactore tributorum, & ſimilibus. Et adde his aliũ caſum, q̃ q̃n eſt dubiũ de mandato: tunc recurritur ad cautionem, ſi dominus eſt abſens: ſecus ſi præſens in ciuitate l. minor. ff. eod. Ita tenent ibi Gul. Cy. & Bal. idem in. §. qui in alieno. ſ. alleg. & eſt tex. ſingularis ſecundum Ang. in l. mutus. §. is qui. ff. eo.

h ¶ Non fuit. Adde Bar. in d. §. qui alieno. & Bald. in l. j. in prin. ſ. mand.

i ¶ Poterit probari. De hoc etiam vide per Inn. in c. cum in iure. de offi. dele. Adde Ang. conſi. ccxcj. & vide Abb. in c. j. extra eden. Io. And. in d. §. ratio.

k ¶ Dicitur legitima ꝑſona. Vide q̃d ſcribit Bar. in l. licet. ſ. e. vl. co. vbi hoc limitat.

l ¶ Quæro qualiter. vide do. Abb. in c. j. de procu. vbi dicit eſſe tex. cõtra gl. iſtam. Tu ponderaq; fortè ibi eſt caſus pro iſta gl. q̃a ibi ideo nõ admittit̃ q̃a dñs primò oppoſuerat nõ dediſſe mandatum ergo ſi non oppoſuiſſet, potuiſſet admitti cũ cautione de rato. Rapha. hic tenet glo. vide hoc per eum. And. Barba.

m ¶ Eſſe dubium. Adde pulchrum modum per Bald. in l. iij. §. dicitur. ff. ad Carbo. adde q̃ probatio non concludens, nunc̃ facit rem dubiam, ſecundum Bald. in ij. in fin. de bo. poſ. ſecundum tabu.

IMprobum. Exercens improbum fœnus, infamat̃. hoc primò. Itẽ minor xxv. annis exercẽs artem ludicram, nõ infamatur: damnatus autem actione ꝓ ſocio de fide rupta, eſt infamis. hoc dicit vſq; ad finem. Dicitur in l. improbum. q̃ exercens improbum fœnus, ſit infamis.

SI fratres. Si minor artẽ ludicram exerceat, nõ infamatur. hoc dicit. &c.

IDem. Dãnatus in actione pro ſocio, de fide rupta, eſt infamis, hoc dicit lex iſta.

De procuratoribus. *Rubrica.*

Dictum eſt ſ. de aduocatis: & quia procuratores in aliquibus ſimiles ſunt aduocatis: ideo de eis ponit. Quærit gl. quę eſt differentia inter procuratorem, & aduocatũ.

Item quærit quæ differẽtia eſt inter hũc ti. & ti. j. mandati. & vide glo.

1 *Cautio ſumitur tribus modis.*
2 *Laudum quando dominus cogatur habere ratum.*
3 *Quãdo procurator cõpromittit, & dubitatur de mãdato, debet cauere dominũ ratum habiturũ compromiſſum.*
4 *Procurator quando eſt certũ ipſum non habere mandatum, non admittitur etiam cum cautione rati.*
5 *Coniuncta perſona admittitur ad agendũ cũ cautiõe rati.*
6 *In cauſa momentaneæ poſſeßionis, quilibet etiam ſine mãdato, admittitur.*
7 *Idem in cauſis capitalibus.*
8 *Habens mandatum, quãdo teneatur etiam cauere de rato.*
9 *Procurator rei, ſemper debet cauere iudicatum ſolui.*
10 *Procurator qui agit. & dubium ſit de mandato, quando teneatur cauere de rato.*
11 *De mandato qualiter poteſt probari, & certificari: & an per teſtes.*
12 *Qualiter dicatur eſſe dubium de mandato.*
13 *An hæc cautio poßit de partium uoluntate mutari.*
14 *Cautela, ut quando quis aſſerit ſe procuratorem alicuius, ut non negetur, nec fateatur ipſum procuratorem.*

LEX I.

a CAutio rati. a Procurator actoris cauet de rato, cùm eſt dubium de mandato. hoc dicit. Opp. hic dicit, cautio & ſic innuit ſine fideiuſſore: vt l. ſancimus. j. de verb. ſigni. Sed cum iſta ſit prætoria videtur q̃ exigat fideiuſſorem vt l. prætoriſq; a. iij. ff. de præto. ſtipu. ergo male hic dicit, cautio. Sol. Dicit gl. q̃ cautio† poteſt ſumi tribus modis. Vno modo pro genere: alio modo pro ſpecie ſua: tertio poteſt dici ſatiſdatio ex parte ſatiſdantis, & ſatiſacceptio reſpectu accipiẽtis: vt l. j. ff. q̃ ſatiſ. cog. hic ergo ponit̃ impropriè ꝓ ſatiſdatione. Opp. ſecũdò ff. de arbi. l. nõ diſtinguemus. §. pe. dicit gl. q̃ regula huius legis fallit in ꝓcuratore dato ad
2 cõpromittendũ: ſed in lege cõtraria gl. declarat melius. † Dñi, laudũ nõ cogit̃ ipſe dñs ratũ habere ſi cõpromitteret: ſed ſoluẽ
3 do pœnã poſſet ei nõ ſtare: vt l. ij. ff. de arbi. ideo † ꝓcurator nõ debet cauere dominũ ratũ habiturũ. ſed ſi ipſe ꝓcurator compromitteret, bñ debet cauere dñm ratũ habiturũ compromiſſum, ſi de mãdato dubitaret̃: nõ aũt dñm ratũ habiturũ ſniam. Ita debetis intellígere hãc materiã. Sum⁹ expediti de cõtrarijs
b q̃ hic ſunt in gl. Tñ ꝓ declaratiõe hui⁹ materiæ b in iſto tex. dicit̃ vnũ, ex quo colligunt̃ alia duo per gloſſ. q̃ egerent declaratione. Dicit̃ hic cautio de rato præſtat̃, cũ eſt dubiũ de mandato: innuit q̃ q̃n certũ eſt, eũ non habere mãdatũ, nõ admittitur etiã cũ cautione. Itẽ q̃n eſt certũ, eũ habere mandatũ, admittit̃ ſine cautione: q̃n eſt dubiũ, locus eſt cautioni: vt in tex. Et vide
4 gl. quæ hoc tãgit in fi. Primũ, † q̃n eſt certũ, ꝓcuratorẽ non habere mandatũ, nullo modo admittit̃, etiã cũ cautione de rato:
5 vt l. ſi pupilli. §. videamus. de neg. geſt. Fallit † in coniuncta ꝑſona, quæ admittit̃ ad agendũ cũ cautione de rato: vt l. ſed hæ
6 perſonæ. ff. e. Fallit † in cauſa momentaneæ poſſeſsiõis. in qua admittit̃ quilibet etiã nõ habẽs mandatũ: vt l. j. j. ſi per vim vel
7 alio mõ. Fallit † in cauſis capitalibus, q̃n quis vellet appellare: vt l. nõ tm̃ ff. de ap. & j. de ap. l. addictos. & hoc de primo. Cir
c ca ſecũdũ, q̃n cõſtat habere mandatũ c eſt aduertendũ: qa q̃n
8 † cõſtat hr̃e mandatũ, ſed dubitat̃ an ſit legitimũ: verbi gratia, erat aliquis caſus, in quo regrebat̃ ſpeciale mandatũ: dubitat̃ an eſſet expreſsè factũ ſcdm q̃d debet in cauſa ſpeciali. Reſpõdeo, q̃ certè locus erit cautioni de rato: vt l. illud. in fi. cũ l. ſe. ff. de mino. Q̃n̄ q̃ conſtat eũ habere mandatũ, & legitimum: tunc nõ eſt loc⁹ cautioni de rato: vt l. de ſatiſdatio. ff. rẽ rat. hab. niſi fortè eſſet dubiũ an mandatũ eſſet reuocatum: vt l. vulgo. ff. de
d admit. tut. Et p̃dicta in ꝓcuratore, ex parte actoris: d ꝓcurator
9 vero † ex parte rei, debet ſemp̃ cauere iudicatũ ſolui, etiã ſi eſt certũ de mãdato: vt l. j. j. de ſatiſd. & ibi videbitis. Tertio caſu,
10 q̃n eſt dubiũ de mãdato: † tũc ꝓcurator admittit̃ cũ cautione e
e de rato. Ita loq̃t̃ hæc l. & ff. rẽ ra. ha. p̃ totũ ti. Fallit i l. q ita. §. j. ff. ad treb. vbi nõ admittit̃ cũ cautiõe de rato, ꝓpter rõnẽ poſi-
f tã ibi. Fallit in ꝓcuratore f dato ad recipiẽdũ ſolutionẽ, g ſecũ-
g dũ q̃d no. in gl. in l. nõ ſolũ. §. q alieno. ff. eo. quã Cy. ſequit̃ hic Ego aũt reprobaui eã. ff. rẽ ra. ha. l. ſi ſine. §. j. & dic vt ibi. Modò hoc p̃miſſo, anteq̃ reintrẽ gl. vado p̃ ordinẽ ad dicta tria mẽ
11 bra. Dixi q̃n eſt certũ de mãdato, nõ caueat̃: qualiter põt ꝓbari & certificari de mãdato. Pe. hic dicit, q̃ debet ꝓbari p̃ inſtrã: nec põt ꝓbari p̃ teſtes, oſtẽdit rõnẽ: teſtes examinati nõ faciũt fidẽ
h cõtra eũ, q̃ in iudicio nõ fuit: h vt l. ſi q̃n. j. de teſti. Sed teſtes, q̃
examinant̃ ſup̃ mãdato, examiant̃ inter ꝓcuratorẽ, & reũ: dñs de hoc nihil ſcit: & ad hoc nõ eſt citat⁹: ergo hoc ſibi nõ p̃iudicaret: & iõ reo p̃ hoc cautũ nõ eſſet: ſed inſtr̃m publicum ꝓbat aduerſus oẽs. Ita dicit Pet. Pro hoc facit: q̃a ex aduentu ꝓcuratoris nõ debet cõditio aduerſarij in aliquo fieri deterior: vt l. j. §. defendi. q̃b. ex cau. in poſſeſ. ea. Idẽ tenet gl. in l. marit⁹. j. e. tĩ
gl. iuris canonici extra, e. ti. c. j. in gl. magna tenet cõtrariũ. Idẽ vr̃ velle Spe. in ti. de ꝓcu. §. ratiõe aũt formæ. circa prin. p̃ vnã colũnã. Idẽ tenet Gul. de Cug. in l. ꝓcuratorẽ. e. ti. ꝓbat: q̃a ꝓcurator põt cõſtitui per nunciũ: vt l. j. ff. eo. ergo p̃ nunciũ poterit
i ꝓbari. i Faciũt ẽt ad multas alias rõnes. Ad rõnes Pe. nõ rñdet bñ. Suſtinẽdo dictos doc. poſſum⁹ ſic dicere. Sicut ille, q̃ nõ eſt iudex, rõne dubij dr̃ eſſe cõpetens iudex ad cognoſcẽdũ de iuriſdictione, vt l. ŋ. ff. ſi q̃s in ius voc. nõ ie. & l. ſi q̃s ex aliena. de iudi. & dixi ſ. ſi cõtra ius vel vti. publ. l. ꝓſcriptione. ita ille qui
k aſſerit ſe ꝓcuratorẽ, rõne dubij dr̃ legitima ꝑſona k an ad examinãdũ hoc, an ſit ꝓcurator, adeò q̃ teſtes p̃iudicẽt dño, ſicut ſi ipſe fuiſſet citatus, & ſuperſit dño ſola accuſatio falſi contra teſtes, ſicut cõtra inſtr̃m. Secũdò dicit̃ hic, q̃n eſt dubiũ de mãda-
l to, eſt locus cautioni de rato. Quæro qualiter l dicatur eſſe du-
m biũ m de mandato. Gl. dicit p̃ negationẽ † aduerſæ partis: vt l.
12 iij. j. q. ad li. ꝓcla. nõ li. ff. de trãſac. l. poſt rẽ. j. de fi. inſtr. l. plures. & vide gl. Doc. oẽs ſunt in cõtraria opi. ꝓpter incõueniens q̃d dã, q̃d ſeq̃ret̃. nã veniet aliq̃s, & dicet ſe ꝓcuratorẽ. Aut aduerſari⁹ cõſtitebit̃: & tũc ipſe habet ꝓpoſitũ ſuũ. Aut negat: & tũc eſt dubiũ de mãdato, & admitteret̃ cũ cautione de rato. q̃d eſt

incõueniẽs.nec obstãt leges l.alleg,qa verũ est ꝙ negatio facit rẽ dubiã ad cõmodũ ipsius negãtis,& ad icõmodũ aduersarij: vt dictis legib⁹:sed hic negatio facit rẽ dubiã [a] ad icõmodũ ipsius negãtis:qa faciet admitti aduersariũ cũ cautiõe de rato,ꝙ prius nõ admittebat. Ita dicũt prædicti doc. Dicendũ est ergo secundũ eos,& hoc omnes sequunt, [b] ꝙ res efficitur dubia per aliquod factũ ei⁹,qui se procuratorẽ asserit. Verbi gratia: ostẽdit literas sigillatas,de quarũ fide dubitat:vel ostẽditur instrumentũ,de cuius fide dubitabatur:vel probat per vnũ testẽ:,put dicimus in l.in bonæfidei.j.de iureiur.& l.admonẽdi.ff.de iureiur.Itẽ si procurator plenè ꝺoceret de mãdato,& de reuocatione doceretur semiplenè [c] quia tunc esset dubiũ de mãdato: vt d.l.vulgo.de admi.tut.Hoc oẽs tenẽt do.Franc. Accur.voluit semel sustinere istã glo.Et dixit ꝙ dicta doctorũ non procedebãt:nã si de mãdato probaret semiplenè.deferretur iusiurandũ procuratori:vt d.l.in bonæfidei.& l.admonẽdi.de iureiur.& sic de mãdato est certũ,nec esset locus cautioni.Sed hoc nõ est verũ:quia iuramentũ procuratoris non nocet dño quia ad iurandũ sup mandato,nõ habet mandatũ:vt l.sed & si possessori.§.fi.cũ l.seq.ff.de iureiur.& l.iusiurandũ ꝙ ex cõuẽtione.§.fi.eo.ti.Quæro,hic dicit ꝙ debet cauere de rato : qd vult dicere ratihabitio? Dic vt in gl.Quæro dixi ꝙ hæc satisdatio est cũ fideiussore:†an possit de volũtate partiũ mutari? Gl.dicit ꝙ sic:tn tũc nõ remanet ptoria,si mutatio fieret absq; mẽte prætoris:vt l.in cõuentionalib⁹ de verb.oblig. Quæro,qñ est dubiũ de mãdato,in cuius electiõe sit probare mandatũ,vel dare cautionẽ,an procuratoris,an dñi? Dic vt in l.nõ solũ.§.qui alieno.ff.e.tit. Vltimò scias,vt possis euadere opi, quæ est in hac gl.quæ vult ꝙ per negationẽ res fiat dubia; possum⁹ assumere tale cõsiliũ [d] vt qñ quis se asserit procuratorẽ,† tu nec neges nec procuratorẽ eũ fatearis:sed dicas, [e] peto mihi fieri copiam mãdati, si quod habes.quod debet facere ꝓcurator suis expensis:vt d.l.ij.§.defendi.quib.ex causis in posse.ea. &c.

CAutio rati. Vbi dubitatur de mãdato, exigit cautio de rato.h.d. Oppo.dicitur hic,ꝙ exigitur cautio à procuratore: imò vr ꝙ procurator debeat eã præstare. Vnde op.de l.seruũ quoq;.§.ait ptor.ff.eo.Sol.ꝙ ista cautio exigit à ꝓcuratore. Alio mõ potest intelligi ꝙ procurator,de cuius mãdato dubitat exigat cautionẽ ab alio:& sic ponãtur ista verba actiuè & passiuè:tũc habet locũ.l.seruũ quoq;.§.prætor ait.præalle.Item opp.ꝙ appellatione cautionis,cõtinetur nuda ꝓmissio:vt l. sancimus.j. de verb.sig.sed procurator,q debet cauere de rato, debet pstare fideiussorẽ:cũ talis cautio sit ptoria:vt l.j.§.j.& l. ptoriæ . la ij.ff.de præto.stip.Soluit gl.ꝙ cautio est nomen gñale,qũ cõprehẽdit sub se duas species.j.satisdationẽ ex parte recipiẽtis. vnde debet hoc intelligi cũ fideiussore,cũ ptoria sit & ita concordat.Iᵗ pp.de l.si ꝓcuratorẽ absentẽ. ff.e. Solue ꝙ erat ibi certũ,pcuratorẽ habere mãdatũ,hic dubitatur. Vnde vbi est certũ:nõ est necessaria cautio,vbi autẽ esset certũ. non habere mandatũ,cautio nõ susciperet:quia nõ audiretur,cùm actionẽ nõ habeat:vt l.si pupilli.§.videamus.ff.de neg.gest. vbi autem dubitat,habet locũ hæc lex.Sed contra hoc oppo. & videt ꝙ etiã vbi est certũ procuratorẽ habere mandatum, procurator debet satisdare,vt l.j.in fi.j.de satisdãdo.Solue, ꝙ ibi loquit in procuratore rei.Et quæ sit differẽtia inter procuratorẽ rei, & actoris:dic vt l.nõ solũ.§.qui alieno.ff.eo.Sed contra prædicta instatur,vt videt ꝙ etiã si sit certũ procuratorẽ actoris habere mandatũ tamẽ debet satisdare de rato:vt l.illud.§.fi.cũ l.seq.ff. de minor.Sed secũdũ do.Ia.sic,ꝙ quãdoq; constat,procuratorem actoris habere mandatũ,& mãdatũ est legitimũ:& isto casu cautio non esset nec necessaria:vt d.l.si procura.ff.eo.Quãdoq; cõstat procuratorẽ habere mandatũ,sed mãdatũ nõ est legitimũ.pone exemplũ:quia requiritur speciale mãdatũ in certis casibus:& procurator producit generale.& ita debet intelligi.l.illud.§.fi.cum l.seq.præalle.ff.de mino.Itẽ,quod cõtra secundum membrum dicebat,ꝙ vbi constat procuratorem non habere mandatum,etiam cum cautione,non admittitur.Opp. de l.sed & hæ.ff.eo.& l.exigẽdi.j.e.tit.Solue ꝙ fallit in coniunctis personis.Item oppo.de l.non tantũ.ff.de appella. Solue ꝙ ibi est casus spãlis,& ratio specialitatis assignatur in tex.Item oppo.de l.non distinguemus.§.j.ff.de arbi.Solue.vt in gl.Hic, dicitur,ꝙ vbi dubitatur de mandato,exigitur cautio de rato. Quærit glo.qualiter efficiatur res dubia,vt habeat locũ ista lex. Glo.dicit ꝙ efficitur ꝺubia per negationẽ allegat l.iij.j.qui.ad lit.,pela. nõ licet.doct. tenent cõmuniter cõtra dictũ huius gl.& dicũt,ꝙ res sola negatione nõ efficitur dubia:sed fit dubia propter aliquod iudiciũ: quia procurator ostẽdit sigillũ domini,de quo dubitatur. Vel pone exemplum : quia probatur per vnum testem.& alleg.ad idẽ l.iij.§.causæ.ff.ad Carbo.Non obstat. l. iij. alle.pro glo.quia tunc est verum,ꝙ per negationem efficit res dubia,quando in hoc versaretur incommodũ ipsius negãtis. sed si in hoc casu per solã negationem efficeretur res dubia,sed esset incommodũ ipsius negãtis:quia procurator aliàs nõ admitteretur.Item quærit gl.nunquid hęc cautio posset augeri,vel minui,ex consensu vtriusq; partis.& nõ est dubium ꝙ sic:& diceretur potius conuentionalis quàm prætoria.l.in conuentionalibus.ff.de verb.obli. Aut vtraq; parte nõ cõsentiente:& hic dicas,ꝙ quandoq; lex dicit debere satisdare cũ fideiussore vel pignore:& tunc nõ posset mutari hæc cautio, vel satisdatio cõtra voluntatẽ eius,qui debet eã recipere, imò est in electione sua velit fideiussores vel pignora,alle.l.promissor.§.fi.ff.de constitu. pecu.Quandoq; lex dicit debere satisdare simpliciter:& quia tũc satisdatio intelligitur cum fideiussore,vel pignore, quodam modo dicit obligatio alternatiua:& in alternatiua est electio debentis:vt l.plerũq;.§.fi.ff.de iure dot.& isto casu non posset mutare contra voluntatem eius,qui debet præstare. Quãdoq; lex dicit debere præstare fideiussorẽ:& tũc non potest mutari contra voluntatẽ creditoris,qui fideiussorẽ debet accipere.arg.l.Paulus.cum similib.ff.de solutio. Quæro,per quæ verba debet interponi cautio de rato? Odof.dicit, ꝙ ꝓcurator deberet promittere facturũ,& curaturũ, ꝙ dominus suus habebit ratum:quia aliàs si promitteret ratũ haberi, videtur promittere factum alienũ,contra l.stipulatio.ista.§.alteri.ff.de verb.obliga.Tu dicas ꝙ potest interponi sic:Promitto rem ratam haberi domino meo:vt l.ꝓcurator cùm peteret. ff.rem ratam haberi.Hoc tenuit gl.in §.si quis alij. Institu. de inuti.stipu.Item hæc lex loquitur de procuratore dato ad iudicia. Pone,procurator vult exigere debitũ:& dubitat de mandato eius:dicit ipse,solue mihi,& præstabo cautionem de rato nunquid debet? videtur ꝙ sic,p istam legem. Dicas contrariũ per §.eos autem.de coll.col.ix.quia etiam nõ coniunctis posset solui:vt l.ij.vt leg.no.cau.Et istud tenet gl.expresse in l.nõ solùm.§.qui alieno.in medio magnæ gl.ff.eo.Istam eandem opinionem tenet Azo in summa huius ti.& hic Odofre.in lec.tenet eam Cy.& Vltramontan.contra ipsorum opinio.videtur tex.in l.procurator ad exhiben.§.j.rem ratam haberi.& in l.cũ minor.§.j.cum sua gl.eo.tit.quæ incipit,prudentius. Non obstat.§.eos.per gl.inductus quia loquitur in exactore tributorum,qui habebat mãdatum à principe,quod mandatũ à principe,collatum ꝓbari debet per scripturam.quam princeps facit de hoc fieri:vt ꝓbatur in l.j.de manda.principum.Secundò respondetur ad l.qui ita.§.j.ff.ad Trebel.per illos, qui dicũt ꝙ non debet admitti cum cautiõe de rato.nam illa lex loquitur in procuratore,qui debet recipere restitutionẽ hæredis : & tn ibi conceditur ꝙ cum cautione de rato admittitur:nituntur respõdere sic,ꝙ restitutio est duplex. Vna est restitutio, quæ fit solo verbo. Alia.q̃ fit realiter:vt probatur in l.restituta.cũ sua gl.ff.ad Treb.Intelligũt ergo l.q ita.ꝙ ibi loquat de restitutione verbali,nõ aũt in reali.Et sic remanet ꝙ opi.nõ est ꝟa,vt ꝛ. dixi.Nã posito ꝙ ad illã respõdere possint.tn nõ possent respõdere ad præalle.l.ff.rẽ ra.ha.Itẽ quæro in cuius electione sit ꝓbare mãdatũ.vel pstare cautionẽ.de rato.Dic vt d.§.q alieno.

a ¶ Rem dubiã. Adde Bar.in l.non solũ.§.q alieno.ff.e.ti.Itẽ limitat Bal.i l.tale pactũ §.qui prouocauit . in fi.de pac.nisi psumptio esset cõtra negãtẽ per l.si verò.§. qui pro rei.ff.q satisf.cog. Itẽ,nisi facta negatione appareat euidens ꝓbatio in contrariũ:vt no.gl.in d. l.post rem.de transac. & Inno.in c.fi.de cohabitat.cleri.& mulie.vbi omnino vide ad text.& ibi Ange. & Imol.in l.j.in prin. ff.si cui plus quã per le.fal.& Bald.in aut. ad hæc.j.de vsur.i iij. co.in ver.q̃ro igitur.

b ¶ Omnes sequuntur. Adde etiã ꝙ notãter dixit Bart.in l.vulgo ff.de admini.tuto.

c ¶ Semiplenè. Adde Bal.l. admonendi. ff. de iureiur.in ver.q̃ro quid si actor.& Bar. in d.ij.qui alieno.

d ¶ Tale cõsiliũ. Bene facit ꝙ no.Bar.in l.ulla.de verb.obli.in l.j. ff.de curato. dã. & hic adde Barto.in l.licet.j.eod.

POMATES.

e ¶ Sed dicas. Vide etiã Bar.in l.licet.j.e. col.ij.& Pañ.in ca.j. colũ.j. extra, eodem.

a ¶ Vel appellationis. Circa ea q̃ tangit hic Cyn. vide Bal. in d.l. nõ solũ §. qui alieno.
A D D E Ioan. Andr. in addi. ad Spec. in ti. de satisdando. §. expedito. ỹ. hæc aũt. Et an in cã arbitraria possit interuenire procurator, vide per. d. Ancha. consi. cclxxiij.
b ¶ Et istã tene. Vide latè Bar. i d.l. cũ apd Sẽproniũ & etiã Iac. But. & Cyn. hic.
c ¶ Remoueri. Et ad hoc istã l. p sin. alle. Bal. in l. mandatũ. in vj. co. C. mãd. ad hoc videlicet, q̃ iudex dũ videt se cõtẽni à pcuratore absentis, põt absenti consulere, interdicẽdo pcuratori officiũ procuratoris, ne deceps dñs p suã cõtumaciã dãno affi ciat. Casus est hic singularis scd̃m eum.
d ¶ Cogi põt respõdere. Et an ab initio primò sit citandus pcurator, quã dñs, adde Bar. l. q̃uis. in vlt. co. de dã. infec. & vide in d.l. meminerit. & oppo. vtrũ pcurator vel alius administrator possit cogi respõdere. & adde hic Bartol. j. eod. l. inuitus. in princip.
A D D E, an ab initio potius sit citandus dñs; q̃ reus, And. Sic. cõs. xvij. j. volu. Põt etiã cogere tutorẽ, & vendere bona pupillis, secundũ. Bald. in l. sub prætextu. j. de hære. actio. & in l. j. j. quãdo fiscus vel priua. quid in prælato & actore; vide Spec. in tit. de reo. in versi. nunquid: ergo idem in prælato.
☙ POMATES.
e ¶ Vide tex. Vide Ro. cõsil. cccexxviij. vbi hoc confirmat alijs exemplis.
f ¶ Nouo pcessu. Bene facit q̃d not. Bart. in l. j. in fine principij. si quis ius di. non ob tempe.
☙ POMATES.
g ¶ Cõtra dãm. Licet istud dictũ cõiter teneat a Lectis: tñ illud reprehẽdit Pan. in c. pastoralis. j. principiũ. iij. de iudi. vide etiã circa istud dictũ Fel. in c. j. colũ. iij. extra, vt lit. nõ contest.
h ¶ Primum decretũ. Adde Bart. in l. quãquis. de dam. infec. & ibi latius.

Item quid si procurator dicit, promitto q̃ dominus meus habebit ratum, quicquid per me factum erit. Si contingat me probare mãdatum, possem ne teneri de hac promissione? Nunquid poterit? Dic q̃ sic, vt l. prætor ait. ff. de damno infecto. Quero, nũ quid mandatum procuratoris possit probari per testes. Vltramont. communiter dicunt, q̃ nõ; qa posset sequi magna absurditas. Nam si cõtingeret reum absolui, dominus procuratores posset iterum agere. Et si obijceretur exceptio rei iudicatę, domin[a] posset negare mandatum procuratoris. Et si reus allegaret mandatũ fuisse probatũ p testes. & testes examinati p ꝓcuratorẽ, & reũ, dicta eorũ nõ nocerent. do. Gul. in l. si ꝓcuratorẽ absentẽ. ff. e. determinat contra riũ allegat multas ratiões allegat istã, q̃ ꝓcuratoris mandatũ sit p nunciũ: vt l. j. ff. e. Item pro hoc est gl. ordi. in c. j. extra, eo. ti.

☞ *Maritus potest esse procurator uxoris.*
1 *Causæ pecuniariæ possunt agitari per procuratorem.*
2 *In causa appellationis præstantur satisdationes, quæ deberent præstari in causa principali, & quando. in nu. 4.*

LEX II.

Vm rem. Legit duobus modis. secundũ vtranq̃ lec. breuiter. h. d. In causa pecuniaria principalis vel appellatiõis [a] admittit procurator præstitis debitis cautionibus. h. d. secundũ vnã lect. secundùm aliam legitur in causa appellationis. & hoc timore huius contrarij, de quo j. dicam. Not. quòd maritus. potest esse † procurator vxoris. videbitis in l. maritus. j. eo. Secundò. † quòd causæ pecuniariæ possunt agitari per procuratorem. à contrario innuit q̃ causæ nõ pecuniariæ nõ possunt agitari per procuratorem. Tertiò no. † q̃ in causa appellationis præstant satisdationes quæ deberẽt præstari in principali. Ad primum oppo. j. qui da. tu. pos. l. maritus. & de excu. tut. §. pe. Sol. Maritus non potest esse curator vxoris, sed procurator sic. Item & secundo oppo. ff. eo. nõ solum. §. fin. & l. Pomponius. Sol. illæ non sunt pecuniariæ causæ. Item oppo. ad id quod hic à contrario sensu innuitur, & videt q̃ in causis capitalibus admittitur ꝓcurator: vt l. seruum quoq̃. §. publice. ff. e. & dic vt ibi. & l. pen. §. ad crimen. de pu. iu.

Opp. ad vltimam partem, & videtur qd̃ in causa appellationis non debeat de nouo satisdari, si in prima est satisdatum; quia est eadem causa, vt l. j. j. si in vna eadẽq̃ causa. alias etiam si non est satisdatum, nõ potest peti, nec opponi in causa appellationis: vt l. ita demũ. j. e. Huius † timore legitur duobus modis. Primò q̃ hic loquitur in causa prima, & qd̃ hic dicit appellationi, id est interpellationi. & nõ obstat contrariũ. Alio modo legit, vt stet ꝓprię, & loquat in causa appellationis: tunc rndeo ad cõtrarium, q̃ hic loquit quãdo de nouo ꝓcurator interuenit in causa appellationis qui in prima nõ fuerat, vt l. ij. j. de cõsor. eiusdẽ litis. secus si fuisset in prima causa: vt l. ita demum. j. e. vel aliter & melius. & istã tene. [b] Quandoq̃ ꝓcurator interuenit in causa prima & ab eo satisdatio nõ fuit petita; tũc ab eodẽ nõ poterit peti in cã appellationis, vt j. eo. l. ita demũ. Si ỹo à ꝓcuratore fuit cautio petita in primo iudicio, seu causa: certè illa est finita appellatiõe interposita. & ideo de nouo erit cauendũ, vt hic, & l. cũ apud Sẽproniũ. ff. iudic. sol. licet Mar. Sil. dixerit contrariũ & male. Vide gl. tuã. & not. eã. &c.

Vm rem pecuniariam. Istã lex logitur duplicit & h. d. in causa principali, vel appellatiõis, præstitis debitis satisdationibus, interuenit procurator h. d. Oppo. iste tex. videtur innuere q̃ in criminali non possit interuenire ꝓcurator. Opp. de l. fi. j. de iniurijs sol. vt in glo. Item opp. de l. seruum quoq̃. §. publici. ff. eo. Solue vt ibi nõ. Oppo. & intro gloss. magnã. dicit hic q̃ debet præstari satisdatio. cõtra de l. ita demũ. j. e. Hui[9] timore gl. legẽ hãc legit duob[9] modis. Vno mõ q̃ hæc lex debeat intelligi in cã principali; & cõtrariũ nõ obstat. Alio mõ, q̃ intelligit in causa appellationis. Ad contrariũ respondeo, q̃ hic interuenit post lit. cõtesta. Vel dic scd̃m do. Iac. aut in primo iudicio fuit petita satisdatio, aut non. Primo casu debet præstari in causa appellationis si non fuit præstita in primo iudicio: vt l. cum apud Sempronium. ff. iud. sol. Secundo casu nõ potest amodo peti, vt l. ita demum. in cõtrarium alleg. Op. de §. pe. Insti. de excu. tu. Sol. Procurator põt esse, vt hic: nõ curator, vt in cõtrario. Et rõnẽ hui[9] vide j. q da. tut. pos. l. marit[9]. Est aduertendũ q̃ gl. dũ dicit, nõ intelligit satisdatũ corã iudice: nã intelligo hoc esse, si re[9] fuit absolut[9]. sec[9] si fuerit cõdẽnatus; qa tũc statim fideiussor tenet effectualiter; & sunt obligati, si in appellatione cõfirmabit prima sniã. Nã & si debet intelligi id qd̃ dixim[9], q̃ fideiussor iudicio sisti nõ tenet nisi vsq̃ ad sniam: vt l. Græcè. §. post litẽ. ff. de fideius. nã id verũ intelligo, si cautio ꝓpter nõ sistere, ante sniam esset cõmissa: & tũc etiã post sniam ĩ ea quãtitate fieret exactio: sed si postea nõ sisteretur in causa appellationis, fideiussor non tenetur: Sic intelligo præalleg. §. & post lit. Francisc.

1 ☞ *Causa potest assumere initium à citatione facta de tutore & curatore.*
2 *Melius est citare primò dominum quàm procuratorem. Adde circa hoc Barba. incõsi. xviij. in prima parte.*
3 *Tutor, uel curator, potest cogi ut respondeat.*
4 *Tutor, uel cura. contumax. potest ut suspectus remoueri.*
5 *Iudex absq̃ nouo processu potest tutorem, uel curatorem suspectum remouere.*
6 *Ex contumacia procuratoris peruenitur contra dominum ad primum decretum.*
7 *Contumacia procuratoris, in his quæ pertinent ad processum causæ nocet domino.*
8 *Mulcta ob procuratoris contumaciam, non potest domino imponi.*
9 *Ex contumacia negotiorum gestoris, non peruenitur ad primũ decretũ contra dñm.*

LEX III.

Vm qui res. Hæc est bona & notabilis lex, & breuiter dicit: Ex cõtumacia administratoris põt ipse ab administratiõe remoueri: [c] vel cõtra principalẽ admissionẽ ex prio decreto peruenirí. h. d. Ex hac l. no. tu iuuenis, † q̃ causa põt assumere initium, facta citatione de tutore, curatore, vel ꝓcuratore. glo. tamẽ in c. causam. extra, de dolo & cõtu. videt dicere, q̃ primò debeat † citari dñs quã ꝓcurator: & illa ꝓ certo est melior practica. & sic obseruat. Scd̃ò no. † & ppetuò tenementi, q̃ tutor, vel curator cogi põt rndere[d], vt hic ĩ tex. gl. tñ dicit, q̃ hoc est causatiuè, nõ p̃cisè. q̃ gl. põt ꝓcedere in ꝓcuratore: vt l. filiusfa. §. fi. & l. nõ cogẽdũ. in prin. ff. eo. sed in tutore & curatore non ꝓcedit: vt l. j. in prin. ff. de admi. tu. no. etiã in l. si tutor. ff. de authoritate tut. Veritas est ergo, q̃ iudex põt pręcisè cogere tutorẽ, vel curatorẽ defendere: vt ibi. Tertiò no. † & perpetuò tenemẽti q̃ tutor, vel curator contumax põt tanq̃ suspectus remoueri: vt hic, & l. fi. in prin. j. de admi. tu. & vide [e] tex. & gl. sup ỹ bo, iurisdictiõis. Videte dñi. circa hoc insurgit dubiũ vnũ, † vtrũ iudex possit ipm remouere absq̃ nouo ꝓcessu, [f] dicẽdo: qa eũ reperio cõtumacẽ, ideo eũ remoueo. an verò sit necesse q̃ nouũ ꝓcessum faciat cõtra eũ. Ista l. innuit q̃ ex suo offo absq̃ nouo ꝓcessu fiat. facit ad hoc l. iij. §. ꝓterea. & qd̃ ibi no. ff. de suspec. & vbi pu. edu. deb. l. fi. Vltimò no. q̃ ex cõtumacia † ꝓcuratoris põt pueniri cõtra [g] dñm, ad primũ decretũ: vt ibi, deliberabit &c. Facit j. de digni. l. q̃ti. sec[9] esset in scdo decreto: vt l. hoc amplius. §. fi. cũ l. seq. & ibi plenissimè dixi. ff. de dã. infec. Item no. † q̃ cõtumacia ꝓcuratoris nocet dño, in his q̃ ptinẽt ad processum causæ: vt hic, & d. l. quoti. secus q̃ ad alias pœnas extrinsecas. Nã ꝓpter † cõtumaciã ꝓcuratoris nõ posset dño mulcta ĩponi: vt l. j. §. si ꝓcurator. ff. li qs ius di. nõ obtẽ. Et ista sunt vtilia ad multa. De quo plenè p Inn. extra, vt lit. nõ cõte. c. j. Quæro, qd̃ de gestore negotiorũ, vtrũ ex ei[9] cõtumacia poterit peruenirí ad primum decretũ [h]. Gl. hic videt velle q̃ sic, dũ dicit:

gestorem

gestorem.† Tu tñ intelligas gestorẽ,scilicet cum mandato.Nã cõtumacia vnius,qui nõ habet mandatũ,nõ est dicendũ ꝙ alteri debeat nocere:vt l.j.j.si ꝑ vim,vel alio mõ,& j.l.proxi.&c.

VM qui res. Ex cõtumacia administratoris põt fieri missio ī possessionẽ bonorũ dñi.h.d.No.gl.super verbo,euoca. ꝙ per citationem administratoris,vel tutoris, incipit causa.Sed Bernardus assignat aliã practicã in c.causam.extra, de dolo & cõtu.No.ꝙ administrator cogitur rñdere.Sed quæro, nũquid præcisè,vel causatiuè,si volet persistere in administratione.do.Iaco.dicit ꝙ præcisè:aliàs ꝙ ista alternatiua posita in tex.nõ bene staret.& probatur in l.si tu.ff.de autho. tut. & l.j. post prin.ff.de admi.tut.Et facit ꝙ si tutor nõ velit administrare,faciat ꝙ sit cõtumax in rñdendo.Opp.de l.j.§.si procurator ff.si quis ius di.nõ obtem.Sol.Aut quæritur,nũquid cõtumacia administratoris noceat dño ꝯtũ ad ꝓcessum: vt fiat missio ex primo decreto.Et dic ꝙ sic:vt l.aut qui aliter.§.j.ff.quod vi aut clam.Aut nũquid ꝓ culpa administratoris possit imponi alia pœna.Dic vt l.iubemus.la j.ſ.de sac.san.eccl.Quæro, qualiter fiat ista deliberatio.Dic vt in gl.Quæro,nũquid hodie retento casu huius legis fiat missio oĩum bonorũ. Gloss.dicit ꝙ non.& vide per Dy.in l.si finita.§.si plures.ff.de dã.infect.Breuiter vide glo. quæ incipit,summatim.ibi:per calũniã:& adde ꝙ iurabit actor ꝙ ꝓ calumniã non petit:vt no.gl.in corpe aut. de exhi.re.§.suscepto.& in hoc vertitur hęc summaria cognitio:de qua hic.& in auth.ei qui j.de bo.autho.iud. pos.Hic est aduertendũ in prima & secũda gl.in qua dicitur de gestore.cũ in fi.l.postea dicit ꝙ fiat missio,si nõ defendat dñs ab istis administratoribus.Et sic habes ex gl.illa,ꝙ si gestor fuerit vocatus ad iudiciũ nomine meo,cuius negotia gerit,& ipse est cõtumax,ꝙ fiat missio in bonis meis. quod est not.Inquantũ hic glo.sentit,puto cõtrarium esse verũ,scilicet ꝙ ex contumacia simplicis gestoris nõ fiat missio in possessionẽ bonorũ dñi.Intelligimus ergo qđ gl.sentit de gestore necessario, vt est curator,& similes.& sic in simili exponimus gl.quę est in l.si seruũ. §.videamus.ff.de verb.obli.De mora ibi loquit gl.& ad hunc intellectũ reduco l.si quis solu.ff.de vsur. Secũdò circa legem istã est aduertendum inquantũ gl. loquit de ꝓcuratore,& tutore,notare habes ex ea ꝙ cuius ex dolo ꝓcuratoris nõ possit iudex dominum multa afficere: vt l.j.§.si procurator.ff.si qs ius di.non obtemp.tñ ex cõtumacia ficta procuratoris, vel tutoris fit missio in possessionẽ bonorum domini.quod aũt.§. si procuratore loquatur.& etiã ille titulus quãdo imponit multa ratione doli veri.Dicit glo.expresse in ea.l.j.§.hoc iudiciũ. in fi.gl.mag.Tertio in hac lege no.dũ dicit,ꝙ potest citari ꝓcurator.& sic præsupponit de necessitate esse in electione agentis,si est præsens dñs,seu debitor,an agens citet dominũ & cõtra eũ porriget libellum,an cõtra ꝓcuratorẽ,cũ hic nõ dicat ꝙ vocet hæredem,quod est no.maximè propter vnũ quod habetur in c.causam quæ extra,de do.& contu.vbi in ordine videt poni,ꝙ primò dñs,secũdò ꝓcurator tertiò ad edictũ,& ita. vt ibi.Et si dicas,intelligas hãc legem secundum determinationẽ dicti c.videlicet ꝙ hic hæredes nõ erant præsentes,cum citetur hic procurator.Ista esset quædam vaticinatio nec est verisimile c.esse conditum ad corrigendum iura ciuilia.

VIa absente. Absens ex causa necessaria, & probabili:restituitur ad processum & factũ mulieris non nocet viro h.d.Oppo.videt ꝙ in alijs casibus admittitur mulier ad defendendũ:vt j.quando mu.tu.offi.fun.po.aut.matri & auiæ.Solu.ꝙ hic dicit fallit in alijs casib⁹ quos gl.dicit hic.Quæro,vtrũ iste absens habeat necesse petere restitutionẽ in integrum. Et dicas ꝙ sic;aut iste fuit absens ante li.cõte.nec fuit legitimè defensus:& tunc sententia est ipso iure nulla: [a] vt j.de tẽp.app.l.fi.§.illud.etiã ideo restitutio nõ est necessaria.& ita vult dicere gl.ij. hic posita.q̃ dicit ꝙ nõ opus sit.Secundo modo põt intelligi ꝙ iste fuit absens post lit.cõte.tũc sentẽtia valet:& opus est restitutiõe. Ita loquitur prima gl.hui⁹ legis,quã vide.Quæro pro declaratione tex.quo arguit hic imperator.Glo. intelligit hunc textum sic,si nõ licet mulieri interuenire ex parte actoris:ergo nec ex parte rei.Et vide tex.& glo.& sic no. quod si nõ licet ex parte actoris, nec ex parte rei.Ista argumẽtatio nõ est vera: vt infrà l.exigendi.Sumitur ergo argumẽtum sic: a mulier non potest interuenire sine mandato. Ratio, quia etiam cum mandato non posset interuenire,nisi in certis casibus.Ita intelligas istum textum.

QVia absente. Absente ex probabili,& necessaria causa,debet restitui sua defensio: & mulier ꝓ alio non potest esse in iudicio.Opp.de l.fina.quãdo mulier tu.offi.fun.po.& l.fœminæ.ff.eod.Solue vt in glos. Quæro,nunquid restituatur ipso iure:an sit necessaria restitutio in integrũ.Dic,aut iste maritus fuit absens ante litem contestatã,vel post. Primo casu si fuit lata sententia contra eũ, non valet:vt l.fina.§.illud.j.de tempo.app. & isto casu non est necessaria restitutio in integrum,vt gloss.dicit hic.Secundo casu dic,quòd est necessaria restitutio. Ita debet intelligi prima glo.& tex.huius legis.

ACtionem. Breuiter dicit: Qui pro alio agit,debet eum defendere: aliàs ab agendo repellitur.h.d. Circa hãc legẽ pro eius declaratione quęruntur duo.hic dicit,ꝙ debet defendere,Sed quid si reus cõuẽtus nõ vult agere incõtinenti: an procurator debeat satisdare de defendendo?Gl.hic dicit;ꝙ sic.Petr.hic dicit contra; & dicit ꝙ nulla lege reperitur cautum;ꝙ debeat satisdare de defendendo.Ego dico ꝙ de hoc est tex.in l.j.j.de satisda.& ibi dicemus. Dixi in l.& ideo.§.si filia.ff.rerũ amo. Quæro,vtrũ procurator in rem suam teneatur defendere.Dic vt in glo.&c.

ACtionem. Agens nomine alieno,& non defendens in causa recõuẽtionis dominũ,remouetur ab agendo.h.d. Quæro,reus non vult statim recõuenire,sed petit sibi caueri de cõueniendo;nũquid debeat præstare cautionem.Gl.dicit ꝙ sic.per l.& ideo.§.si filia.ff.rerum amo. Vltramõ.& Cy.hic dicũt multa verba:& ad contrarium respõdẽt ad interruptionem: & sic dicunt,cautionem nõ debere præstari.Sed tex.est in l.j.j.de satisdãdo.in §.sinautẽ.ibi dũ dixit:etiã ipsi quasi absentes in hac parte ꝓcura.&c.& in continuato sermone ad superiora.de ꝓcu.ab agendo primo facto loquitur.nã si loqueret de ꝓcuratore facto ad defendẽdum:nõ diceret ibi tex. quasi ꝓcurator ibi præstare cogitur.aliàs cauet. Vltramõtani,& Pe.hic reprobãt, quia per hoc daretur materia semper remanendi procur.agẽte reo,vt ex hoc ꝓcurator differat litigium,volo cõuenire dominũ tuũ in mille marchas argenti.& ideo dicũt ipsi ꝙ non tenet cauere,quia lex nõ dicit aliquid de cauendo;vt in §.ait prætor. & hic.Item quia esset absurditas,vt dixi.Ego autẽ dico ꝙ cõtra eos est tex.l.j.j.de satisdando.vbi expresse de cautione loqtur,etiam si in futurum quæstio sit mouenda:vt probatur in l. j.§.sinautem.j.de satisdando.dũ dicitur; satisdatio super excipienda lite præstare cogetur.

b REum. [b] Accusatus de crimine capitali, non põt esse ꝓcurator alterius.h.d. Quæro, quæ est ratio huius legis.Gl.ex legibus quas allegat,videtur dicere ꝙ post damnationem non posset exercere causam,vt l.is qui reus.de pub.iud.Tu dic;rõ est qa etiã si proprio nomine haberet causam ciuilem;super ea deberet supersedere:vt l.vlti.de ord.cog.ergo multò magis ꝓcurator alterius non potest esse.Quærit glo.notabiliter quid si hæc exceptio non opponitur:an iudicium valeat.Glo.respondet notabiliter quòd sic.Et nota eam,&c.

REum criminis. Accusatus de crimine capitali,non potest esse procurator alterius,antequã se purget de crimine. hoc dicit. Quæro de ratione Glo.vt colligitur ex legibus:quas allegat,videtur dicere quod si ferretur sentẽtia cõtra eum,amodo non posset in iudicio esse alias dic secundùm doc. quia si supersederetur in causa sua propria;vbi qs esset conuẽ-

a ¶ Nulla.Et quia erat reus secus si actor.in aut.q semel. C.quo & quãdo iud. & in c.cãm,& ibi bõa gl. assignans rationem diuersitatis, de dolo & contu.& no.gl.in aut.q semel.C. quomodo & qñ iud. ex opposito.& vide no. Barto.in l.fin.ff.de in integrum restitutio.

b ¶ Reũ.Et limita singulariter hoc in teste respõ. cõsyderato ꝙ instãtia in criminali durat biennio:vt ibi tenet glo.& tñ post annũ accusatus põt promoueri, ac oĩa agere ac si citatus fuisset. Oertè mirabile est hoc voluit glo. delegando istã l.& oĩa potẽs.de accusat. sed cõtra legẽ põt opponi de l.hos.§.j.de accu. Itẽ potest dici ꝙ ista lex fallit fauore fisci.l.pe.ad accu. vbi vide oĩo glos.q alle. istã legẽ.And.Barba.

a ¶ Nostri temporis. Adde qđ Spec.in tit. de ꝓcu.§.j.vsi.itē qđ est miles.tenet ꝙ milites nostri temporis possūt esse ꝓcuratores.Io.And.in materia extra,eo.An autē clericꝰ possit esse ꝓcurator laici,vide Fe de.consi.cclxx.

POMATES.

b ¶ Quod quis. Amplia istū text.vt per Ro.cōsi.cclvj.vbi dicit ꝙ ī causis,in qbꝰ lis nō cōtestatur, nō potest procurator alium substituere.

P. P A V. P.

b ¶ Quod quis.Circa istā materiā vid Ro. singulari.ccxiij. in ci. quid si in toto instro. vbi dicit ꝙ etiā ista regula ꝓcedit,qñ fieret mētio ꝺ substōne in instio procuratorio in clausulis executiuis,puta in cla ꝙ militaris de releuan. a do procuratorem ab onere satisdādi, vide Sole.de hoc cōsi.clxx. Item an ista regula ꝓcedat in coniuncta persona,q̄ habet mādatū a lege,vide Ro. singulari ccxxvij in cip.in illa.j.ad fi. Hic circa illā qđ dixi §. de clausulis executiuis, vide oīno q̄ habes in Bertachino,in verbo, clausulæ rescriptorū.in prin.Itē facit qđ dicit Comē. consi.cxlviij. de quo scripsi in l.ꝓcurator. ff.de procu.ad Barto.

c ¶ Qui stipendia.Ad de inquantū Alexā. tangit, an cessio facta per priuatū in ecclesiā valet tanq̄ facta in potētiorē Ro. cōs.ccccxix.Et an exceptio,quæ obstat cedēti,obstet cessionario,ꝙ Pau.de Castr. consi.xlvij.

d ¶ Copiam.Adde vt per Spe,ī tit.de instr. edi.§. nūc dicam⁹.ij. sed quid eccle.

e ¶ Si procurator.Adde do.ſt.in c.petitio. de procur.& i si do. Ant.qūo distinxit q̄stio.tactā hic per l.si ꝓcurator.And.barb. tus ciuili,& postea conuenitur criminali, vt l.ff.j.de ord.iudi.supersedere debet:multò magis in isto casu. Sed q̄ro, quid si nō est oppositā ista exceptio:nūquid valeat iudicium? Gl.dicit ꝙ sic.& nota eam.

Ilitem. Miles nō pōt esse ꝓcurator alterius etiā coniunctæ personę.etiā ex rescripto principis.h.d. Opp.de l.quoties.s.de prec.Imper.offe.vbi dicitur ꝙ per rescriptum pōt remitti exceptio dilatoria. sed hęc est dilatoria. ergo &c.Solu. Dicit gl.ibi loquit̄ de dilatoria solutionis:hic de alia. Tu dic ꝙ iō,qa hoc esset contra publicā vtilitatē &c. Quæro ergo,quæ est ratio huius legis ꝙ milites procuratores esse nō pñt.Rñdeo,duplex. Vna est,ne à sua militia auocentur:quod esset contra publicam vtilitatē.Ita loquitur hic in fi.Et secūdum istā rōnē hæc lex non habet locū in militibus nostri temporis.Et est alia ratio, vt ne persona militis videatur terribilis aduersario:vt j.ti.j.& ij.l.j.& ista rō haberet locū ꝺn militibꝰ nr̄i tēporis,ª si sunt potētiores.

a Ilitem. Miles non potest esse ꝓcurator alteriꝰ. h.d.Op.de l.filiusfa.§. veterani. ff.e.Solue vt in gl.vel dic vt ibi. Quæro de ratione.Gl.assignat duas rationes.Prima,quia videretur terribilis aduersario.& hæc posset habere locum in militibus hodiernis. Quæro nunquid clericus possit esse procurator.Glo.dicit quòd nō sed nūquid possit esse aduocatꝰ? Vide gl.in l.j.§.sexū.ff.de postu.Bart.legū doc.

b Vod quis. b Procurator ad iudicia ante lit.cōte.alium substituere nō pōt:sed post sic.h.d. Opp.de l.si procuratorem.§.j.ff.mand.Sol. Ibi loquitur de procuratore ad negotia:hic de procuratore ad iudicia.Contra vtrumq̄ opp. & videtur ꝙ ꝓcurator ad iudicia pōt aliū substituere ante lit.contest.vt l.illam.j. de dona.Solu.Ibi erat ꝓcurator in rem suam.

Contra secūdū opp.& videtur ꝙ procurator ad negotia nō possit alium substituere.vnde videtur obstare ff.de diuer.& tēp. præscri.l.fi.§.item sciendum. Solu. Huius timore sunt ibi multę opi.Finaliter dico ꝙ l.si procuratorem.§.j.loquitur in procuratore generali.§.item adijciendum.& l.fi.§. j.loquitur in procuratore speciali. Opp. contra de l.si ego.ff.quod vi aut clam,Sol. Ibi mandatum habet certam & limitatam formam,vnde non videbatur electa persona industria:vt d,l.fi.§.j.secus si mandatū nō habebat certam, & limitatam formam,vt ibi dicitur,&c.

Q Vod quis, Procurator ad iudicia ante lit.contest.non potest alium procuratorē facere.h.d. Opp.de.l.si procur.§.j.ff.mand. Gl.dicit hic,ꝙ procurator ad negotia potest facere, ꝓcurator ad iudicia non.Sed contra prædicta opp.de l.illam.j. de dona. Solu.ibi loquitur in procuratore in rem suam.Op.de l.fi.§.audientiā.ff.de diuer,& tēp.præscri.Gl.intelligit vt ibi no.Doc. dicunt.Aut ꝓcurator ad negotia est generalis: & tunc potest facere aliū ꝓcuratorē,vt ibi habes.Aut est specialis: tunc non potest facere alium.Quæro,ego facio procuratorē quendam, qui est inhabilis:& do sibi potestatē substituendi aliū:agit ꝓcurator in iudicio.Op.ꝙ est inhabilis:qa nemo &c.dicit ipse, si non possum esse ꝓcurator,volo substituere talē. Doc.dicūt ꝙ possit fieri substitutio.Nā substitutus ab alio inhabili,videt esse substitutus à primo dño.arg.itē eorū.§.si decuriones.ff.qđ cuiusq̄ vniuer.Præterea,sicut non dñs nō constituit:vt l.j.ff.e. ita non dñs non cōstituit seruitutē:& tñ si cōcedo tibi seruitutē hoc acto,vt posset cōcedere alteri,licet nō sit dñs:tñ poteris cōcedere:ita in ꝓposito.ar.l.cū essent.§.fi.ff.de serui.rust.prę.

1 ☞ *Procurator in rem suam,uidetur proprium negotium gerere.*
2 *Si procurator in rem suā agit,quomodo cognoscetur an intentet utilem, uel directā: & hæc dicta Bar.uide relata per Alex.in l.cū fundus.§.seruum tuū.ff.si cer.pe.*
3 *Copia cessionis quando dari debeat ante litem contestatam.*

c Vistipendia. c Miles potest esse ꝓcurator in rem suam.h.d.Not.ꝙ ꝓcurator† in rē suā,videtur gerere propriū negotiū:vt l. 1 j.§.in ꝓpria.qñ app.sit.Et ex hoc apparet, ꝙ ipse iurat de calūnia:vt videbitis in l.jj.§.sinautē.j.de iura.cal. Quæro qñ aliquis est† ꝓcurator in rem suā,qūo possumꝰ cognoscere vtrū intētet directā vel utilē.Rñdeo,quidā sunt casus speciales,in quibus ex toto titulo cōtra ius trāsit utilis actio:quos habetis no.in l.j.de actio.& obl.In istis debebit hoc colligi ex cōclusione,nō ex narratiōe:nā narratio semp haberet originē ex persona alterius:vt hic in cōclusiōe cognoscit̄:nā si quidē intēto directā,debeo petere aduersariū meū cōdēnari mihi ꝓcuratorio noīe,licet in rē meam:vt l.planè.ff.fami.erci.Sed cū volo intētare utilē,debeo petere reū cōdēnari mihi noīe meo:qa in eo est actio utilis ex ꝑsona mea.Ita pōt intelligi hęc lex:sed in actionibus,in quibus utilis nō transit solo titulo,nisi cedat̄ ad hoc vt videat̄ utilē intentare,est necesse ꝙ fiat mētio de cessione:qa aliter utilis actio nō cōpetit:vt si de cessiōe nō fieret mētio in libello:qa ex ea nō pōt colligi utilis.Et verba dñt intelligi secundū intentionē ꝓferētis:vt ff.de iudic.l.si quis intēt.Et ex hoc pōt determinari illa q̄stio vtrum de cessiōe debeat fieri 3 copia† ante lit.cōte.Certē si quidē agit̄ directa, debet fieri copia ante litē cōte.qa agit ꝓcuratorio noīe alterius:& sic ꝑsona debet prius legitimari:sed si ipse ageret utili:tūc agit suo noīe, licet ordinē petitiōis sumat ex persona alterius:vt hic meritō d nō debet facere copiā d ante lit.cōte.qa hęc magis respicit iustitiā causæ.quā legitimationē personæ.Ita determinat Iac.Bur. in quadā sua disputatiōe.De hoc dixi in l.si duo.ff. de sol.&c.

Vistipendia Miles pōt esse ꝓcurator in rem suā.h.d. Nota tex.in medio legis qui dicit,ꝙ q agit noīe cessō facit in libello mentionem de persona cedentis.Querunt doc.& Guli.tetigit in l.si quis in rē.ff.eo.qualiter cognoscat̄,qñ intētat̄ directa vel utilis.Et dicit ꝙ qñcunq̄ quis intētat directā noīe cedentis,tam in narratione,quā in cōclusione fit mentio in libello de persona cedētis.Verbi gra,dico ꝙ cessit mihi iura.dico etiā ꝙ fecit me ꝓcuratorē in rē meā:quare peto mihi dari,& solui &c.Hic appet intētata esse directā.Sed si dicerē.dico ꝙ Titius mihi cessit iura:ideo sum ꝓcurator in rē meā:quare peto mihi dari,& solui.& sic apparet intētata esse utilē.Nam vtroq̄ casu fit mētio de cedente in narratiōe.Et facit ad q̄stionē:tu agis iure cessō:peto mihi fieri copiā instrumēti cessiōis:nunqd debet dari ante lit.cōte.Do.Iac.determinat ꝙ si apparet ex forma libelli esse ꝓpositā directā,debet dari copia:qa primò de persona &c. vt l.licet.j.e.Sed si apparet intētata esse utilē,nō debet dari:qa potius vī tractādū de meritis causæ,quā de persona:vt l.j. post prin.ff.de eden.In cōtrariū videtur:qa ipse est ꝓcurator,& debet ostendere mandatū,vel cauere de rato:vt l.j.§.eo.Sed dicit ꝙ ibi loquitur in agente nomine alieno;hic nomine suo.

1 ☞ *Fines mandati sunt diligenter attendendi.*
2 *Concedo tibi plenā administrationem,& cōcedo tibi liberā administrationē,est idē.*
3 *Idem importāt illa uerba:ut posit facere omnia,quæ ipse dominus posset.*
4 *Quando quis agatur contra procuratorem,qui fuit in dolo quam contra dominum.*
5 *Clausula,ꝑmitto me habere firmū & ratū &c.an importet liberā administrationē.*

e Si procurator. e Si ꝓcurator fines mandati egreditur, non ꝑiudicat dño:secus si non egredit̄:sed in eo qđ dolo fecit,poterit à dño conueniri.h.d.Circa primā partē quęro exemplū, qūo fuit ad vnā speciē cōstitutus.Gl.videt̄ intelligere ꝙ fuit datus ad litigandū,& trāsegit.& scdm hoc q̄rit̄,an trāsactio ꝑiudicet dño. Ista opi.est contra literā.ibi:rē iudicatā rescindi &c. Et ideo pone casum,ꝙ fuit factus ꝓcurator ad vnū articulū:vt puta ad respōdendū positionibus tantū,vel ꝓducēdū testes,vel instrumenta,& ipse litigauit vsq̄ ad snīam:vnde dubitat̄ an snīa nocet

1 ceat dño? Et iſta eſt vera lec. ex qua nota † ꝙ fines madati ſunt diligenter attendẽdi: vt hic: & l. diligenter. ff. mãdati. concor. aliæ ſunt hic in glo. Venio ad ſecundã partem: quæro, qñ quis
2 dicatur habere plenã [a] poteſtatẽ. Quidam dicũt quãdo habet
2 ſpeciale mãdatũ. Alij dicũt, & iſtud tenet gl. qñ habet liberã. ꝙ tene mẽti. & vide gl. † Et ſic no. ꝙ idem eſt dicere, cõcedo tibi plenã adminiſtrationẽ: & cõcedo tibi liberã adminiſtrationẽ. Idẽ fortè importãt illa verba, quæ cõmuniter apponuntur: † vt poſsit facere oĩa quæ ipſe dominus poſſet: vt per hoc videatur cõcedi libera: vt l. j. ff. de offi. procu. Cæſa. Venio ad finem legis, dicitur ꝙ debet agi cõtra ꝓcuratorẽ, & nõ reſcindi ſententia. Cõtra. ff. de dolo. l. elegãter. §. pe. & l. ſi ꝓcuratorẽ. in
4 prin. ff. mand. Sol. Dicit † gl. fateor ꝙ prius debet agi cõtra ꝓcuratorẽ, ſi eſt ſoluẽdo: aliàs in ſubſidiũ poſsit haberi regreſſus contra principalẽ, vt in cõtrarijs. Cõtra iſtud op. fortiter. Quãdo plures cõmittunt dolũ, quilibet poteſt conueniri principaliter actione de dolo: vt l. ſi plures. ff. de dolo. ergo ſi hic cõmiſit dolũ ꝓcurator, & aduerſarius, debet poſſe agi æqualiter cõtra quẽlibet. Sed hic dicitur, ꝙ demũ in ſubſidiũ agitur contra alium: quare malè. Sol. Hæc eſt veritas. Qñꝙ vnus tm cõmittit dolum, & tunc ille debet cõueniri prius, poſtea in ſubſidium peruenitur ad eũ, qui cõmodum ſentit ex dolo, vt l. ſi. §. planè. ff. de eo per quem fact. erit. Quandoꝙ plures cõmiſerũt dolũ: tunc ſi quidem dolus omniũ venit purgandus per actionẽ de dolo: tunc quilibet poteſt conueniri: vt l. ſi plures. ff. de dolo. Sed ſi dolus vnus purgatur ꝑ actionẽ de dolo, dolus alterius purgatur per actionẽ ex contractu, tunc primo peruenitur ad eũ, qui poteſt conueniri ex cõtractu & in ſubſidiũ, quã contra eum, qui poteſt conueniri de dolo. Hic eſt caſus hic. nam ꝓcuratoris dolus purgatur per actionem mandati, vt hic dicit glo. vlti. in fi. & bene. dolus verò rei purgatur per actionẽ de dolo quæ cum ſit ſubſidiaria, ad eam debet vltimo perueniri: vt l. j. §. ait. ff. de dolo. l. j. infrà de dolo &c.

SI procurator. Procurator egrediens fines mãdati, nõ præiudicat dño. Sed ſi dolũ cõmiſit noĩe dñi, põt cõueniri. h. d. Quæro, quis dicat habere plenã poteſtatẽ. vide gl. ibi dũ dicit: tu dic ſufficit &c. Et no. ꝙ paria ſunt cõcedere ꝓcuratori plenã poteſtatẽ, aut generalẽ cũ libera. Quæro, nunquid ꝑ hęc verba, ꝑmitto firmũ, ratũ, gratũ, & acceptũ &c. Quidã dicũt ꝙ ſic: & eſt caſus in l. j. ff. de ꝓcu. Cæſa. Cy. dicit hic ꝙ in l. quã Tuberonis. in prin. ff. e. non debet cõcedi libera poteſtas generaliter, ſed ſpecialiter ſic. No. tex. cum gl. ſuper verbo, plenã. ꝙ idẽ eſt ſiue dicat plena, ſiue generali. & libera: quid ſi dicatur in aliquo ꝓcuratore generali, † & promitto me habere firmũ, & ratũ, quicquid procurator meus fecerit: nũquid ex his verbis videat induci libera poteſtas & adminiſtratio? Et tex. in c. per tuas. extra de arbi. in c. de cætero. extra de tranſact. videtur velle ꝙ ſic. Videbatur contrariũ: quia iura noſtra requirunt ꝙ ſpecialiter debet concedi libera: in l. quã Tuberonis. hic alleg. in j. gl. & no. glo. in l. ſi liberã. j. e. tamẽ hoc ſatis æquipollere videtur. Et ex dictis tex. colligitur de generali, & libera. vide l. creditor. §. Lucius. ff. manda. Franc. Tigri.

¶ *Tutor uel curator non conſtituunt procuratorem, ſed actorẽ, & de ratione poſt litem conteſt. ſic nu. 5. & nu. 15.*

Tutor uel curator ſunt quaſi domini.

Adminiſtratores qui faciunt fructus ſuos, poſſunt procuratorem conſtituere.

Epiſcoplus & tutor non parificantur.

Tutor ad negotia conſtituit procuratorem.

Tutor quomodo conſtituit actorem, & quando.

Actor poteſt conſtitui ad unam rem.

Actoris officium quòd finiatur finito tutoris officio.

10 *Pupillus cũ authoritate actoris, cõſtituit ꝓcuratorẽ, non tamẽ ad alienandũ. nu. 11.*

12 *Minor carens curatore contrahit, & ad negotia procuratorem conſtituit.*

13 *Tutor quando poterit ipſe ſolus reuocare procuratorem à pupillo, cum eius authoritate conſtituto.*

14 *Procurator à minore conſtitutus, quòd debeat cauere, quòd minor non petet reſtitutionem in integrum.*

15 *Tutores, & curatores ex una parte æquiparantur procuratoribus.*

17 *Tutor, uel curator, an habeat plenam adminiſtrationem.*

18 *Tutor non poteſt cedere actionem pupillo competentem.*

19 *Differentia quando actor conſtituitur à iudice tutore petente: & quando eſt conſtitutus à tutore cum iudicis decreto.*

20 *Epiſcopus cenſetur uſurarius.*

NEque tutores. Breuiter dicit. Tutor & curator ex ſua ꝑſona procuratorẽ nõ cõſtituit ſed minori cõſtituẽti authorizatur. Item, poſt conteſtationem litis ipſe ex ſua perſona cõſtituere poterit. h. d. Not. ex prima
1 parte, † ꝙ tutor & curator non poſſunt cõſtituere procuratorem. Secundò not. ꝙ poſſunt cõſtituere actorem. Quæro de ratione iſtius primi dicti. Reſpondeo, procurator debet conſtitui à domino. Ideo dicit lex, procurator eſt qui aliena negocia mãdato domini agit: vt l. j. ff. eo. ſed tutores & curatores non ſunt dñi ergo nõ poſſunt cõſtituere procuratorem. Cõtra op. de l. qui
2 fundũ. §. ſi tutor. ff. ꝑ emp. So. † Nõ ſunt dñi propriè: ſed quaſi dñi. Vlteri⁹ op. in aut. de ſan. epi. §. ſi quãdo. vbi dicitur ꝙ epiſcopus cõſtituit procuratorem: & tamẽ nõ eſt dñs. Dicit gl. expone ꝓcuratorẽ, id eſt ſyndicum. Idẽ videtur velle in l. j. ff. eo.
3 Doc. noſtri. alij dicũt contrariũ. Nam quidã † ſunt adminiſtratores ad vtilitatẽ ꝓpriam, ita ꝙ faciunt fructus ſuos: vt pater, qui eſt legitimus adminiſtrator filij: tũc verè conſtituit ꝓcuratorẽ, etiam ante litis conteſtationẽ, vt l. j. j. de bon. ma. ſecundũ veram opi. licet gl. ibi videatur aliter dicere: & malè. Eadẽ ratione dico in epiſcopo, qui poſſet cõſtituere procuratorẽ: nec
4 eſt † bona ſimilitudo epiſcopi & tutoris: quia fructus ſuos tutor nõ facit: & ideo factæ ſunt quædã decre. extra, e. c. petitio. quæ dicũt ꝙ nõ eſt curandũ de iſtis nominib⁹, vtrũ vocet procurator, actor, vel ſyndicus vel quomodo. Itẽ op. de l. ita aũt. §. geſsiſſe. de admi. tu. vbi tutor poteſt agere per aliũ. Et ſic appa
5 ret ꝙ facit ꝓcuratorẽ. Solu. Ad † iudicia tutor, non poteſt face
6 re ꝓcuratorẽ ante li. conteſt. Ita loquitur hic. † Ad negocia poteſt: vt lege cõtraria, & l. ſi ꝓcuratorẽ. §. j. ff. mã. & vidiſtis. ſ. e. l. quod quis. Ratio: quia negociũ debet ptinere ad tutorẽ, & dicitur negociũ illud ſuũ cura & ſolicitudine vt l. ſi pupilli. §. itẽ quærit. de neg. geſ. & quod ibi no. merito ad negociũ illud poteſt ꝓcuratorẽ conſtituere: ſed actio nõ eſt tutoris, ſed propria pupilli: merito nõ poteſt ad actionẽ cõſtituere ꝓcuratorẽ. opp. dicitur hic, ꝙ poteſt cõſtituere actorẽ: imo videt ꝙ debeat conſtitui à iudice: vt Inſti. de cura. §. fi. Itẽ videt ꝙ non poſsit cõſtitui niſi de neceſsitate quãdo tutor vel curator impeditur gere re l. decreto. ff. de admi. tu. hic autẽ ſimpliciter permittit: quare
7 malè. So. Dicũt † quidã ꝙ hic deficit, ſuppletur per illas ll. Alij dicũt ꝙ verius, ꝙ duplex eſt modus cõſtituendi. Vno modo ꝙ cõſtituat eũ tutor authorizante iudice: vt hic, & l. ſi actor. j. de ap. Alio mõ, ꝙ cõſtituat eũ iudex de volũtate tutoris vel cura. vt l. cõtraria. quilibet iſtorũ modorũ eſt bonus & ver⁹. & vide gl. Ad aliud quod videtur gl. hic requirere; ſcilicet ꝙ ita demũ poſsit cõſtituere; ſi tutor eſt impedit⁹ agere. Dico ꝙ oẽs doct. tenẽt, ꝙ hoc nõ eſt de neceſsitate. Sufficit emꝫ ꝙ nolit, vel non poſsit, licut dicimus in cõſtitutione ꝓcuratoris: vt ff. de procu. l. j. in fi. Ita tenẽt doc. cõ l. dec. ff. de admi. tu. ibi vide, & in l. actorẽ ra. ha. & ita oẽs tenẽt. Quæro. in quo differt hic actor à procuratore? Gl. ponit plures differẽtias, quas vide gl. iſta in oib⁹
8 dicit bene: niſi in vno † dũ dicit ꝙ actor nõ põt cõſtitui ad vnã rẽ, ꝙ eſt cõtra caſum in l. ſi actor. j. de ap. Itẽ no. ꝙ hic dicit gl. ꝙ
9 officiũ † actoris finitur finito officio tutoris. Aliàs de iſtius actoris natura plenè dixi in l. actor. ff. rẽ ra. ha. Quęro, vtrũ pu-
10 pill⁹ † authoritate iſti⁹ actoris poſsit cõſtituere ꝓcuratorẽ Ia. de Are. etiã Ia. Bu. dicũt ꝙ ſic, vt ſicut põt authoritate tutoris,
11 ita etiã authoritate iſti⁹ actoris. Fallit in caſu, † in quo ꝑſentia tutoris requiritur. ſ. in alienatione rerũ immobiliũ. j. de prę. mino. l. ĩ minorũ. & j. e. l. ꝓcuratorẽ. ſcdm verã lec. Venio ad ſecũdã ptẽ, no. ex hac ptícula, ꝙ minor põt cõſtituere ꝓcuratorẽ cũ authoritate tutoris. & cura. Cõtra. ff. rẽ ra. ha. l. ij. in princ. vbi vr ꝙ poſsit etiã ſine autho. tutoris. Gl. & tex. vident velle in l. iij. §. j. in fi. ff. q pe. tu. ꝙ in illis caſib⁹, in quibus minor ſine autho. alterius habet legitimã ꝑſonã, in illis caſib⁹ ſine alicui⁹ autho. põt cõſtituere ꝓcuratorẽ. Facit ad hoc l. etiã §. abſens. ff. de
12 ma. vind. Ita debet intelligi lex cõtraria tene mẽti. debes ſcire
b † ꝙ minor curatorem nõ habens poteſt contrahere legitimè: [b]

[a] ¶ Plenam. Adde quã poteſtatẽ habeat ꝓcurator cõſtitut⁹ generaliter, & ad factẽda ea q̃ ipſe dñs poſsit. Bal. cõſil. cccxxxiij. lib. ij. & inquãtũ Ale. tãgit, an procurator conſtitutus ad litẽ cõteſt. poſsit perſiſtere vſq; ad ſentẽtiã, adde Pau. de Ca. conſi. cccxxxiij.

☙ P. P A V. P.

[b] ¶ Legitimè hoc intelligeſi nõ habet curatorẽ. aliàs nõ poſſet. Vide Paul. de Caſt. in l. iij. in fi. princi. ff. rem ratam habe.

a ¶ Quæro an iste. Vide Bart. in l. post litē. ff. eo. vbi allegat sibi cōtrari⁹. And. Barb.

b ¶ Curator. Adde an executor possit ante lit. contest. procuratorē cōstituere, vltra Ale. Pau. de Castr. consi. cxlviij. an aūt minor possit cū iuramento procuratorē cōstituere vide Bal. cō. clxxvj. li. j. Et qualiter intelligat̄ ꝙ procurator factus sit dñs litis p liē cōtestatā, vide Of. consil. cccxvij. & de priuilegijs cōcessis à iure post lit. con. procuratori, vide p eundē cōsi. cxxx. & inquātū Alex. dicit ꝙ non meminit alibi legisse ꝙ rectores hospitaliū possint ante litē contestatā procuratorē constituere: dic ꝙ idē dicit Imol. in cle. fi. de procurato.

vt j. de in ite. rest. l. si curatorē. Itē ad negocia pōt procuratorē cōstituere sine alterius authoritate: ita loquit̄ cōtrariū. Quæro, an iste[a] procurator cōstitut⁹ à pupillo cōtutoris authoritate, † possit p solū tutorē reuocari. Istā q̄stionē tangit Gul. in l. si qs mancipijs. §. j. de institor. Inn. tāgit extra, de postu. præl. c. bonę. in gl. sup verbo, temere. & tangit de testa. c. præsentiū. qđ est hodie li. vj. olim erat extrauagās, & incipiebat, ad hoc. & ibi ipse videt meli⁹ loqui. Nā quædam sunt, quæ possunt geri per administratorē solū: & procurator ad illā cōstitutus poterit per solū administratorē reuocari: qm̄ in illis habet plenā administrationē: & in administratione est posse procuratorē reuocare. Quędā sunt quę nō possunt geri per ipsum solū; & in illis ipse sol⁹ ista negocia non posset agere. Ista sunt verba sua pulchra sed qñ ipse administrator aliū procuratorē cōstituit: tūc nō est dubiū ꝙ pōt reuocare: quinimo eius morte reuocat̄ mādatū: vt l. si per epistolā. de acq. hæ. facit d. l. si qs mācipijs. §. j. de instito. & quod ibi p Gul.

a 13

14 Quero, vtrū procurator † si sit cōstitut⁹ à minore, debeat cauere ꝙ minor in inte. rest. nō petat. tex. & gl. vident̄ velle ꝙ sic, in d. l. iij. in prin. ff. rē ra. ha. dic vt ibi. Venio ad ij. particulā, quā no.

15 † ꝙ post lit. conte. tutor & curator cōstituūt procuratorē. Itē no.

16 ꝙ æquiparant̄ † tutores & curatores ex vna parte procuratoribus. Sed quæro vtrū tutor † & curator videantur habere plenam, & liberam administrationem. Gl. dicit ꝙ sic, in l. mandato generali. ff. eo. tit. & tetigi ī. de pac. l. pactum curatoris.

17

b NEque tutores. Tutor & curator[b] procuratorē ex psona sua nō constituūt, sed minori cōstituēti authorant̄. Itē post litem cōtestatā ipse ex sua psona cōstituere poterit. h. d. in pria p.c. No. ꝙ tutor & curator nō pūt constituere procuratorē. sed actorē. Quæro de rōne. Rndeo vt ex gl. primò colligitur: qa nō sunt dñi: & procurator est, q mādato dñi aliena negocia administrat: vt l. j. ff. e. Cōtra hoc op. de l. qui fundū. §. si tutor. ff. pro empto. Solu. Sunt quasi dñi, vt ibi; non dñi verè, vt hic Opp. in aut. de san. epis. in §. si qñ. vbi dicit, ꝙ eps cōstituit procuratorē. Gl. hæc magna post prin. dicit, ꝙ ibi debet exponi procurator, id est syndicus. Idē in l. j. ff. eo. No. doc. cōtra. nā episcopus est administrator ad vtilitatē priā: meritò pōt cōstituere procuratorē: vt in cōtrario. Simile videmus in patre, q est legitimus administrator. & habet vsumfructū, & iō poterit cōstituere procuratorē añ litis cōtestationē, vt j. de bo. ma. l. j. licet gl. ibi aliter intelligat, ibi est casus. Opp. de l. ita aūt. §. gessisse. de admi. tut. vbi tutor gerit p aliū. Sol. dicit gl. ꝙ ad negocia pōt procurator cōstitui, nō ad iudicia: vt l. si procurator. §. j. ff. mādati. No. in l. qđ qs. s. e. & est verū, ꝙ negocia pupilli sunt tutoris, & curatoris, cura, & solicitudine: & iō facit procuratorē ad id qđ est suū: actiones aūt, q̄ in iudicio reducunt̄, non possunt esse nisi ipsius pupilli: & ideo ad actionē illā inducēdā in iudiciū pro

18 curatorē cōstitui nō pōt. Et ex hoc puto † ꝙ cedere non possit tutor actionē pupillo cōpetētē: vt l. pōt. ff. de aut. tut. & in Spe. de cessione actoris. §. j. ver. patet ergo ex p̄missis. quāuis Bart. cōtra in d. l. pōt. Opp. & videtur ꝙ debeat cōstitui actor à iudice, nō à tutore: vt Insti. de cura. §. fi. l. actor. ff. rē ra. habe. Gl. hic mirabiliter soluit: ꝙ duplex est modus cōstituendi actorē: primò, ꝙ ipse actor constituat̄ cū authoritate iudicis: vt hic: & l. si actor. j. de app. dū dicit: actorē cōstituere debēt; ipsi constituūt. Secūdus modus, ꝙ constituat̄ per iudicē petente tutore, vt in cōtrario: vt l. curator. ff. de tu. da. ab his. quilibet modus est bonus, vt hic. Gl. notabi. dicit: Sed iuxta hoc q̄rit̄; si in effectu iu-

19 ris † est aliqua differētia inter modū cōstituēdi actorē. Rndeo, & istud aduertatis: qa est opi. mea. Differentia est, qa si dubitet de mādato actoris: si quidē est cōstitutus à iudice tutore petente, debet cauere de rato, scilicet pupillū ratū habiturū: vt d. l. actor. & ibi no. ff. rē ra. ha. Si verò est cōstitutus à tutore, cum decreto iudicis: tūc debebit cauere tutorē ratū habiturū: qa tutor eum cōstituit. hic est casus in l. ij. ff. de cur. bo. dā. post prin. Op. hic simpliciter p̄mittit cōstituere actorē contra, imò non pōt nisi ex causa: vt l. decreto. ff. de admi. tut. gl. hic & ibi videt hoc fateri Doc. ibi dicūt ꝙ veritas est, qđ cā debet esse volūtaria: vel necessaria: vt l. curatorē. j. q̄ dā. tu. pos. vbi gl. hoc tenet. & iō in instrumēto actoris debet apponi causa ꝙ ille administrator impedit, vel ꝓpter īfirmitatē vel absentiā, vel negociorū multitudinē: secundū qđ placet tibi. Quæro circa istā partē, in quo differt actor à procuratore. Dic vt in gl. q̄ dicit bene prętereā; in vno, videlicet in eo qđ dicit, ꝙ nō pōt cōstitui procurator ad vnā rem. Nā ad vnā rē constitui pōt: vt l. si actor. j. de ap. Quærit gl. qualiter finit̄ officiū actoris. Certè finit̄, sicut officiū tutoris. qđ tene menti. Facit ad hoc ff. de tutę. l. solent. & l. curent. Quæro, nūquid pupillus authoritate hui⁹ actoris possit procuratorē cōstituere. Iac. de Are. & do. Iac. But. dicūt ꝙ sic nisi in materia in alienatione rerū īmobiliū: vt j. de fideius. mi. l. minorū. Venio ad secundā partē: dicit̄ hic, ꝙ pupillus & adult⁹ possunt cōstituere procuratores, authoritate tutoris & curatoris. cōtra. imò solus. ff. rem ra. hab. l. ij. in prin. Sol. Tex. & gl. in l. ij. ff. q pet. tu. vident̄ velle ꝙ in illis casib⁹, in quibus minor habet legitimā psonā, possit sine tutore vel curatore. Ad idē facit l. etiā. §. absens. ff. de manu. vin. & qđ no. in c. sæpe. de resti. spol. p Inn. Sed quæro, an procurator cōstitutus à minore, put hic dr, debeat cauere, ꝙ minor nō petet restitutionē in integrū tex. est gl. in d. l. iij. §. j. in prī. ff. rē ra. ha. dic vt ibi, Quero extra gl. & c. qñ procurator est cōstitut⁹ à pupillo cū authoritate tutoris: an poterit p solū tutorē reuocari. Hoc tāgit Gul. ff. de insti. l. si qs mācipijs. §. j. Inn. in fi. ī c. bonæ. extra, de postu. in gl. sup v̄bo, temere. & extra de testib. c. p̄sentiū. li. vj. q̄ olim incipiebat, añ hoc. vt ibi loquit̄: qđ alibi dicit. & put colligo, videt sic loq velle aut ille procurator est cōstitutus ad ea, q̄ sol⁹ tutor, vel sil⁹ is administrator facere posset: & tūc posset per ip̄m reuocari. Ratio: qa etiam hoc reuocare est in administratore. Quædā sunt q̄ nō possunt geri per eū sine pupillo, vel per prelatū sine capitulo. Ista videtur v̄ba sua: sed qñ esset cōstitutus à tutore solo, ei⁹ reuocatio sola sufficeret expressa, vel tacita p mortē: vt l. si per epistolā. de acq. hære. Venio ad tertiā, dicit ꝙ post litē cōtestatam possunt cōstituere procuratorē. Ratio patet quia sunt dñi litis. No. æquiparari tutores & curatores procuratoribus, qđ est bonū, propter multa argumenta. Quæro circa istam legē, vtrū tutor vel curator habeat liberā. Gl. est ff. e. l. mādato gñali. Cōsueui dicere in l. pactū curatoris. ff. de pac. Quærit gl. qđ si est cōstitutus à pupillo sine authoritate tutoris. Tu dic vt in ea dicit, ꝙ si data est snīa pro eo: valet no. in præceden ti l. qđ dicit, plenā: qa importat liberā. Vide multa substātialia verba, ex quibus libera potestas colligatur. Vide glo. cū decreto: ibi cū dicit, ꝙ episcopus post lit. cōte. nō est simplex administrator: sed habet ius in re: qa censet̄ vsurarius: vt l. ij. de epi. &

20 cle. Canonistæ dicūt, ꝙ etiā vsufructuarius: vt no. gl. extra, de offi. ord. lib. vj. sic ergo patet q habet vsumfructū in bonis filij familias pōt procuratorē facere in lite, etiā ante li. cōte. vt probatur in l. j. j. de bo. ma. ibi dū dicit, atq; omnia gerere, tāquā solidū dñiū, facit procur. ante lit. cōtest. sicut episcopus. quāuis gl. in d. l. no. cōtrariū: & malè in gl. ibi q̄ incipit; ordiatū &c. Vide gl. quæ incipit, debēt ad oīa. hæc gl. dicit malè. dic ergo, & meli⁹, vt no. in l. si actor. j. de app. in gl. incipit, i. à præside, & c. j. e. glo. dū dicit, ꝙ ipse iudex, vel tutor cū decreto iudicis actorē cōstituit; intellige dū dicit: vnde si petente tutore ei dari, in hoc q̄ cōstituit à tutore, vel à iudice. Ratio est ista: qa si dubitaret de mādato ipsi⁹ actoris, p qđ videbat̄ caueri de rato debet cauere, pupillū ratū habiturū. Si verò à tutore: dic vt ś. scdm mēbrum probat̄ ex l. ij. ff. de cur. bo. dan. in ij. §. coniuncta gl. cum textu.

1 ☞ *Quilibet maior ē idoneus defensor cū satisdatiōe: & qđ dēat cōtinere satisd. n. 4.*
2 *Filius tanquam coniuncta persona agit pro patre sine mandato.*
3 *Minor quando sit idoneus defensor.*
5 *Cōiūcta psona qñ admittatur ad agēdū p cōiuncta psona: & quid si sit minor. n. 6.*
7 *Minor potest esse procurator, licet reijciatur exceptio minoris ætatis ante litis cōte.*
8 *Exceptio q̄ procurator est minor, non reddit iudicium retro nullum.*
9 *Minor xxv. annis, quando pōt esse procurator ad iudicia, uel ad negotia: sic ferum.*
10 *Quando minor admittitur ad defendendum, sine mandato, uerba sententiæ in ipsum formantur: nec restituitur ipse minor. nu. 11.*
12 *Consors eiusdem litis, sine mandato quando admittatur.*
13 *Amicus pro amico, an admittatur sine mandato.*

Conium

4 Coniuncta persona an solui possit: & quomodo debeat concludere.
5 Coniuncta persona post litem contestatam & satisdationibus præstitis, quòd possit procuratorem constituere.

EXigendi. Ista lex notabilis, & singularis est, & breuiter dicit: Quilibet maior etiã sine mandato admittitur ad defendendũ absentem, & ad agendũ pro cõiuncta persona potest admitti: & ipse minor etiam sine mandato admittitur ad defendẽdum patrẽ absentẽ, cum cõtra eũ possit peruenire ad diffinitiuã sententiã. h. d. & habet duas partes. Primò examinabit exceptio defectus mãdati. Secũdo examinabit defect⁹ ætatis exceptio. Secũda ibi: sane. No. tu. iuuenis, q quilibet †maior est idoneus defensor alteri⁹, cũ satisdatiõe. †Secũdò no. q filius tãquã cõiuncta persona põt intẽtare actionem patris sine mãdato. Tertiò no. †q minor nõ est idoneus defensor regulariter. Vltimò no. casum specialẽ, in quo minor admittit ad defendendũ. Ratio specialitatis est duplex. vt quia fili⁹: vt qa cõtra absentẽ poterit peruenire ad diffinitiuã sententiã. Op. hic dicitur, satisdatione præstita, p defensione. Cõtra, imò debet cauere: vt ff. iud. solui. l. iudicatũ. Sol. Fateor †quod hic dicitur, & alia obseruatiõe &c. Et intelligitur q interponatur illa stipulatio, quę cõtinet illas tres clausulas, s. de defendẽdo. & dolo, & soluere iudicatũ: vt l. cõtraria. Alij dicunt, q ista verba intelligunt q debeat cauere de rato. qđ gl. reprobat, & bñ dic vt in ea. Vltimò op. ff. de min. l. patri. circa prin. & valuit ista opi. †ad scđm not. Sol. cõiuncta [a] persona admittitur p cõiuncta ad agendũ sine mãdato: verũ est, nisi in casibus, in quibus requirit special mãdatũ: vt legibus cõtrarijs. q dic vt ibi. Quæro, an cõiuncta persona possit agere p cõiuncta †persona minore. Videtur q nõ; quia nõ admitteretur cũ mãdato minoris. ergo nec sine mãdato: vt ſ. eo. l. qui absente. Cõtrariũ determinat gl. in l. tutores [b] qui post. in prin. de admi. tu. in gl. parua, Dixi tibi in l. si actor. j. de app. & hoc tãgit Iac. de Are. & Cy. Venio ad secundã partẽ principalẽ: & videtur text. sibi cõtradicere. Nã primò dicit: non iniustè potuit repelli. Postea dicit q iustũ fuit eũ admitti. & sic cõtradicit sibi. Sol. secundũ verũ intellectũ iustè potuit repelli secũdũ cõmunẽ regulã, iustũ fuit eũ admittere iure speciali, duplici de causa: vt dixi. & ista est vera solu. Alij dicũt †q iustè potuit repelli ante li. cõte. sed post lit. cõtest. nõ debet repelli [c]. & vide gl. quæ ponit hoc q tene mẽti. Et sic no. q exceptio minoris ætatis, nõ põt obijci, pcuratori post lit. cõte. sicut nec exceptio militiæ: vt j. l. pxi. & q habuisti no. in l. reũ. ſ. eo. Ex quo no. q exceptio †q, pcurator est minor: nõ reddit iudiciũ retro nullũ. Et ideo nõ posset opponi semp: vt j. e. Licet alij dicãt q hic sequit: sed multò iusti⁹ &c. ponit correctiuè. Tene primã. Itẽ opp. hic dr, q minor nõ põt esse pcurator. Cõtra in l. si collectanei⁹. ff. de ma. vin. insti. q ma. nõ pos. ſ. & seru⁹ q manumittit. dicit gl. ibi loquit †de pcuratore ad negocia quẽ sufficit esse maiorẽ xviij. annis, hic in pcuratore ad iudicia, q debet esse maior xxv. an. Iac. de Are. & eũ sequebat. d. Old. dicit cõtrariũ. q pcurator ad iudicia põt esse si est maior xviij. an. vt legib⁹ cõtrarijs, q̃ sic debẽt intelligi de necessitate. Nã ibi dicitur q iusta causa est manumittẽdi seruũ, vt sit pcurator, si habeat ætatẽ sufficiẽtẽ, hoc est, xviij. an. si loquimur de pcuratore ad negocia nõ est necessaria manumissio: q̃m seru⁹ põt esse pcurator ad negocia: vt l. seruũ quoq;. in prin. ff. e. & fuit no. ſ. l. pxi. Nõ obst. hęc lex q̃m hic nõ dicit de pcuratore, sed de defensore sine mãdato: & minor nõ est legitim⁹ defensor. Ita loq tur hic, & l. minor. ff. e. Rõ patet: qa ibi minor restitueret, & ei⁹ fideiussores: quãq; ista verba sunt satis subtiliter dicta: tñ cõtra hoc habem⁹ hodie casum exp̃ssum in c. q genera. in fi. extra de pcu. li. vj. & hoc tenẽt oẽs nr̃i doc. & gl. Nõ obst. q dicit de necessitate, &c. qa licet seru⁹ posset esse pcurator ad negocia, potest tñ esse necessaria manumissio: qa libẽti⁹ hoies cõtra hũt cũ eo facto libero, quã cũ eo existẽte seruo. Itẽ ex ei⁹ gestiõe ipse obligat, qui nõ est liber, nõ obligatur: vt l. eũ actũ. de neg. gest. Itẽ fidelius agitabit istud negotiũ sciẽs se à dño manumissum. ita loquit d. l. si collectaneus. & d. ſ. & seruus qui manumittit. Itẽ dicitur hic, q in isto casu minor ad defendẽdũ admittit sine mãdato. Quæro. †in cui⁹ psona pferũtur verba cõdẽnationis, an in istũ minorẽ defendẽtẽ, an in principalẽ, s. defensum. Rñ. in minorẽ: vt l. liberto. ſ. fi. de neg. ge. & in l. j. j. de sent. quicqd alij dixerint. Sed tũc op. qa ſm hoc isurgit iniqtas. nã iste minor q admittit authoritate legis, ipe & fideiussores ei⁹ restituent: vt l. si minor. ff. e. q vĩ iniquũ: vt l. j. ff. de his q ve. ęta. ipe. Hui⁹ timore variat lec. ista scdę ptis. Nã qdã dicũt, q hic minor admittit ad allegãdas cãs absentiæ, nõ ad plenã defensionẽ. certè istud est contra principiũ legis nr̃æ ibi: q se defensiõi, &c. & ibi: cũ satisdatiõe, p defensiõe, &c. Ex q̃ apparet, q veniebat ad plenã defensionẽ. vñ alij volẽtes sustinere dicũt, p ĩ pri. veniebat ad plenã defẽsionẽ. i ℣. sane. veniebat ad allegãdas cãs absentiæ, istd est cõtra illũ text. ibi: idẽ fili⁹ tuus, &c. Ex q̃ appet q loquit eo casu q̃ ſ. vñ ℣itas est q hic veniebat ad plenã defensionẽ spãli fauore, vt dictũ est ſ. nec obst. q dicit, q isurgit iniqtas, qa minor restituere tur: qa illud nego. imò † hoc casu nõ restitueret duplici rõne. Prima, ne p hoc ipse pr̃ restituat: vt l. iij. ſ. sed vtrũ. ff. de mi. Itẽ q legis authoritate hic vt minor admittit. ergo &c. vt l. j. j. de his q ve. æta. impe. Opp. vlti. q nõ põt pueniri ad diffinitiuã, li. nõ cõte. vt l. fi. ſ. aliud. de tẽ. ap. sol. intellige hic pte absen. li. cõte. Op. de l. j. ſ. pueritiã. ff. depo. so. aliud i aduocato, aliud in pcuratore: vt l. cõtraria, &c.

[a] ¶ Aduerte, qđ Bar. ĩ hac l. exigẽdi. arguitur de cõtradictione. In quo tamen videat contradicere, & eius saluationẽ, vide concordantiã quã posui ad l. minor. ff. de pc.
[b] ¶ Coniuncta. Adde qd in spurio. Abb. in c. nõnulli. extra d re.
[c] ¶ Glo. in l tut. No. bñ istã glo. cũ d. Bart. sed idẽ Bar. tenet cõtra. i l. minor. ff. eo. tit. Io. de Imo. in ca. q gñaliter. extra, eo. in v j. allega. istas cõtrarietates: & dixit, cogita alij ibi multa dicũt. An. bar.
¶ Nõ debet repelli. Adde tu, & vide circa hoc Fran. de Aret. in ca. post cęstionem. columy. de probat.

EXigẽdi. Ad defensionẽ alteri⁹ põt qs venire p̃stita ltiã satisdatiõe. Itẽ psona cõiũcta, p cõiũcta etiã sine mãdato admittit. Itẽ fili⁹, licet minor, admittit ad defensionẽ pr̃is, vbi ,pcedi posset cõtra eũ ad diffinitiuã. Et diuidit in duas ptes. nã in j. pte ponit vnũ dictũ, vbi examinat exceptio defect⁹ mãdati. in ij. pte ponit aliud dictũ, vbi examinat exceptio defect⁹ ætatis minor. Scda ibi: sane. no. circa fi. huius l. q licet minor nõ possit esse ĩ iudicio: fallit tñ in hoc casu, vbi ſnia diffinitiua p̃t ferri cõtra patrẽ. Op. dr̃ hic circa j. pt̃ẽ. q defensor debet satisdare, p defensiõe. cõtra, imò vr̃ q hẽat satisdare iudicatũ sol. vt l. iudicatũ. j. iud. so. l. j. j. de satisf. so. qdã dixerũt q sub hoc noie, p defensiõe, cõprehẽdit cl'a ẽt iudicatũ sol. sed cõtra hoc ĩstat d. tex. qa dt, & alia ,pculdubio. dicũt q volũt tenere hãc opi. q p ista ℣ba tenet defensor ẽt satisdare de rato, hæc est falsa: tũ qa nõ repit iure cautũ, q p̃stãdo satisdationẽ de defendẽdo, videat cõtinere cl'am iudicatũ solui: tũ qa defensor ex pte rei nõ satisdat de rato, nisi ĩ casib⁹: vt l. nõ sol. ſ. sed & is. ff. e. vñ tene j. sol. gl. q̃ inci. qđ defendat. Itẽ op. dr̃ q cõiũcta admittit, p cõiũcta. cõtra de l. patri. ff. de mi. solue vt ĩ gl. q̃ inci. cũ sit de cõiũctis. Itẽ op. & trãseo ad scđam: & vr̃ q iste tex. sit adinuicẽ cõtrari⁹, cũ dicit, nõ iustè: & postea dt, multò iusti⁹. Glo. dat pl'es so. ista est ℣itas q iudex iuste repellit minorẽ xxv. an. ĩ iudicio, in casu nr̃æ l. Fallit vbi cõtra pt̃ẽ põt ,pcedi ad diffinitiuã, casu in quo ipse abest. Itẽ op. dr̃ hic, q minor xxv. an. nõ põt eẽ ĩ iudicio. cõtra. de l. j. ſ. pueritiã. ff. d po. Solue q lex cõtraria loquit in aduocato. ĩ cui⁹ psonã nõ substãtiat iudiciũ: sed ĩ ,pcuratore, in cui⁹ psonã substãtiat, nõ põt eẽ ĩ iudicio. Itẽ op. de ſ. & seru⁹ q manumittit. insti. q ma. pos. soluit gl. minor. xxv. an. p̃t eẽ, pcurator ĩ iudicio ad negocia, nõ ad iudicia: vt hic, et ff. e. l. minor. Itẽ op. trãseo ad gl. pe. magnã. dr̃ hic, q iste fili⁹ minor admittet ad iudiciũ. cõtra. aut tu dices, q iste fili⁹ minor admittat ad defendẽdũ patrẽ, & ſnia ferat cõtra eũ, & q tanc̃ minor possit petere restõnẽ ĩ inte. & istud vr̃ falsum: qa iã aduersari⁹ litigãs cũ eo decipet authoritate huius l. cõtra l. j. j. de his q ve. ęta. ipe. aut dices q admittat: & si cõdẽnet, possit peter restõnẽ in integ. & istud vr̃ p l. ait p̃tor. & q̃si p totũ ff. de mi. aut dices, q iste filius admittat ad defendẽdũ, sed ſnia nõ ferat cõtra eũ, nec ipse cõdẽnet: sed pr̃. & istd est falsũ, p l. liberto. ſ. fi. ff. de ne. ge. hui⁹ timore, facta ẽ gl. hui⁹ l. & qdã dicũt q ipse nõ cõdẽnabit: qa nõ iterueniat nisi ad alle. cãs absentiæ. ista opi. est fal. & ẽ cõtra tex. qdã dixerũt ĩ gl. ista so. est ℣a q hic fili⁹ licet minor dẽat admitti. & tex. dt, & in ei⁹ psonã ſnia firmabit. & licet cõdẽnet, dico q nõ peteret resti. in ite. qa hęc restõ, pdesset parti. cõtra l. iij. ſ. sed vtrũ. ff. d mi. tñ qa aduersari⁹ cũ eo litigãs, repperit decept⁹ authoritate hui⁹ l. nõ põt petere fili⁹ resti. in integ. q̃ro, q̃ sunt psonæ cõiũctæ. gl. in l. sed & hæ. ĩ pri. ff. e. enumerat plures finaľr se refert ad le. j. cũ l. seq. ff. de po. & iter alias enu-

a ¶ Ita demũ. Sed contra istũ text. facit l. fi quæram'. ff. de testa. vide Ioan. de Imo. ibi in prin. & vide Bald. in auĕ. gñaliter. C. de ept. & de. & vide gl. & doct. & do. Abb. in c. ad audiẽtiam. de rescrip. & ista lex declaratur per Inn. in c. super his. de ac. in illo dubio quando exceptio, tua non interest: potest opponi. vide Ioã. de Imo. & ibi dixi in c. exceptionẽ. de except. do. Abb. in c. per tuas. de ap. & vide Bar. in l. exigendi. ſ. eo. vbi non põt opponi minor ætas post lit. cõte. ꝓcuratori. & vide qđ dicit Lu. Ro. in consil. ccxxxij. per istã l. & vide text. in c. per tuas. de app. & ibi vide do. Abb. vbi probatur qđ appellatio non rescindit ea q̃ fiũt añ lit. cõte. & sic est ibi textus similis huic. Andr. Barb.

☞ POMATES.

b ¶ Ex quo not. Vide Pan. in c. ad audientiã. colũ. ij. de rescrip. Ille ergo qui repellit, vt non possit esse in prima instantia, repellit in causa appellatiõis. quod intellige vt hic scilicet si fuit oppositũ in prima instãtia. & vide Ro. cõsi. cccxxxiij. & Paul. de Cast. consil. lxxv. vbi pulchrè loquitur.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Ex quo not. Qualiter istud ꝓcedat vide Feli. in c. ad audiẽtiam. el ij. in verbo, omittet. extra de rescr.

c ¶ Oppo. Adde Bald. consi. cccxxiij. incipiẽte, dictus procu. li. iij.

☞ P. P A V. P.

d ¶ In fœmina. De fœmina est tex. in ſ. pen. insti. de exce. quĕ alle. Mathe. notabili c.

☞ POMATES.

e ¶ Nõ eo minus. Circa istam l. adde pulchram declarationẽ, quam ponit Bald. in c. j. in iij. col. de rescri.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Non eo minus. Vide circa intellectum huius legis Panor. in c. causam quæ. in pen. & vlti. colum. extra de iudi. Item ꝙ iudicium cum minore sit nullũ. vide Ant. cõsil. xviij. post princip. & ibi idẽ dicit si factum cũ curatore, qui erat nulliter decretus. Et ibi etiam ꝙ fideiussores dati in tali iudicio nullo modo teneantur. Item adde ꝙ si feratur sentẽtia pro ꝓcuratore minoris non legitimè constituto, valet in fauorẽ minoris etiã si fuisset à principio oppositũ cõtra ꝓcuratorẽ si iudex eũ admisit: vide Ioan. de ana. cõs. xciij. in ij. col.

merat cõsortes eiusdem litis. † Circa istud aduerte: quia demũ consors eiusdem litis, sine mandato admittitur pro cõsorte, si lis sit cõtestata ab omnibus cõsortibus: aliàs nõ. Ita debet intelligi l ij. j. de cõsor. eiusdẽ li. Et hoc tenẽt doc. & est gl. in c. cum M. Ferrariẽsis. extra de cõstit. Sed iuxta dictũ gl. † quæro, vtrũ amicus pro amico? Videtur ꝙ nõ: quia iura loquũtur de cõiunctione, ratione affinitatis. Gul. determinat cõtrariũ ratione harũ legũ. Ratio em̃ quare cõiuncta admittitur pro cõiuncta, videtur esse: quia cũ cõiuncta persona teneat̃ præstare certas satisdatiões, vt l. Pomponius. ſ. fi. & ibi no. ff. e. ideo videtur verosimile ꝙ amicus nõ permittat amicũ incidere in illã cautionẽ, seu promissionẽ: sicut cõsanguineus cõsanguineũ. ar. l. j. & ij. ff. in ius vo. vt eant. Et intelligas de amicitia nõ leui, de qua l. latæ, ſ. amicos. ff. de verb. sign. Pręterea, talis amicitia prępõderat fraternitati. Casus est ꝙ hoc in l. cũ allegas. j. de castr. pecu. li. xij. Sed nemini venit in dubiũ, ꝙ frater ꝙ fratre possit agere. Præterea, amicus petit tutorẽ filio amici sui. & l. ij. in prin. ff. q̃ pe. tu. & sic idẽ est in amicis.

† Item quæro, nũquid cõiunctæ personæ possit solui. Sol. Dic ꝙ nõ: vt l. ij. ff. vt leg. no. ca. & est gl. in l. vero procuratori. ff. de solu. & sic cõcludes cõclusionẽ libelli. Nã cõiuncta agens pro cõiuncta, nõ debet cõcludere in libello sibi solui: cũ solutionem nõ possit recipere. Sed debet concludere, solui ꝑsonæ cõiunctæ, ꝙ qua agit, vel sibi recipienti noĩe suo. Et eodẽ modo allegas formã sniã. Iuxta prædicta quæro, nunqd persona possit agere pro cõiuncta minore xxv. annis. Vidistis gl. in l. si actor. secundùm vnũ intellectũ. j. de app. & est gl. in l. tutor. ff. de admi. tut. Tetigi in l. liber. ſ. fi. de neg. gest. † Item quæro nũquid cõiuncta persona lite cõtestata, & præstitis satisdationibus legitimis, possit ꝓcurator facere. Primò videt̃ ꝙ nõ: quia licet procuratori hoc permittat̃ post litẽ cõtestatã: vt l. procuratorẽ. j. e. tamẽ nõ permittitur cõiunctæ personæ: quia nõ dicitur vt procurator: vt l. ij. ſ. sed & si fortè ex liberis. ff. iudi. sol. Potes dicere cõtrariũ: quia post ꝙ cõiuncta persona pręstitit satisdationẽ habetur loco dñi. Et eodem modo posses dicere in defensore ex parte rei, qui pręstita cautione iudicatũ solui, habetur loco dñi: vt l. Plautius. ff. eo. Sed dominus cõstituere procuratorẽ &c. Et Spec. hoc tangit in tit. de defenso. Item quæro, nũquid minor xxv. annis posset esse procurator. Glo. ve strę cõmuniter dicũt ꝙ nõ ad iudicia: sed ad negocia sic: vt in glo. patet. Iac. de Are. & Oldr. dicũt totũ cõtrariũ: quia licet ex parte nõ possit minor xxv. annis esse ꝓcurator, vt hic. l. minor. ff. eo. cũ habeat necesse satisdari iudicatũ solui, & posse restitui ipse, & idẽ sui: vt in d. l. minor. tamẽ ex parte actoris põt interuenire: vt in d. ſ. & seruus qui manumittitur. Hæc est gl. quæ dicit, ꝙ illæ leges debeãt intelligi de procuratore ad negocia: qa tũc nõ haberet locũ ille tex. eò ꝙ nõ esset iusta causa manumittendi, vt dicit ille tex. ad hoc vt possit esse ꝓcurator ad negocia: vt l. seruũ quoq;. in prin. ff. eo. imò plus: qa minor xvij. annis, puta pupill⁹, potest esse ꝓcurator ad negocia: vt l. j. ſ. cui⁹. ff. de exerci. l. sed & si qs. ſ. parui. ff. de insti. Ex his cõcluditur, ꝙ minor xxv. annis, possit esse ꝓcurator ex parte actoris. Tu salua gl. & dic ꝙ nõ põt esse procurator. Et pro hac gl. casus est in c. qui general. in fi. extra eo. Nec obst. ratio Iac. cùm dicit, ꝙ non est iusta causa manumittẽdi: quia respõdetur per interemptionẽ: quia magis expedit cõtrahere cũ libero, quã cũ seruo cũ liber obligẽt, seruus nõ: & ꝓcuratoria debet opponi ante li. cõt.

1 ☞ *Exceptio procuratoria, uel aliàs declinatoria, debet opponi ante litem contestatam & quando post. nume. 6.*
2 *Exceptio omissa ante litem contestatam non potest opponi in causa appellationis.*
3 *Appellatio rescindit iudicatũ, & illud reponit in statum, in quo erat post litẽ conte.*
4 *Exceptiones peremptoriæ non appositæ in causa principali, possunt opponi, & probari in causa appellationis.*
5 *Exceptio procuratoria, quando reddat iudicium retro nullum.*

a ¶ Ita demum. [a] Exceptio ꝓcuratoria nõ põt opponi post lit. contesta. nec in causa appellationis. h. d. † No. ꝙ exceptio procuratoria seu alia declinatoria debet opponi ante litẽ contestatã, vt hic. & l. fi. j. de excep. & l. Põpo. ſ. rati. ff. eo. videbitis in l. exceptionem. j. de proba. Secundò not. ꝙ exceptio omissa † ante li. cõte. non põt opponi in causa appellationis. ita videbitis hic. Ex quo no. [b] tertiò † ꝙ per appellationẽ rescindit iudicatũ, & reponitur in eo statu, vt possit facere omnia quę posset post litis contestationẽ. Ad illũ enim statũ reducitur, nõ ad eũ qui erat ante litẽ cõtestatam quod tene mẽti. Opp. de l. ij. ſ. eo. Sol. vt ibi. Op. secũdò de l. eos. j. de app. & de tẽp. app. l. per hãc. vbi dicitur ꝙ nõ oppositũ opponam, nõ probatũ probabo in causa appellationis. † Sol. illud verũ in exceptionibus peremptorijs, secus in dilatorijs. Rationẽ dixi ſ. qa appellatio reponit in eo statu vt possit facere quæ poterat facere à tẽpore litis cõtestatæ citra. Oppo. j. eo. l. licet. Solu. quædã est exceptio procuratoria, qua dicitur, ꝙ quis nõ est procurator: & ista reddit iudiciũ retro nullũ: & quãdocũq; põt opponi [c]: vt d. l. licet. j. eo. Quædam est exceptio procuratoria: quia dico, tu non potes esse procurator, & ista potest opponi tantũ ante litem cõtestatam, vt hic. † Quæro, hic dicitur de exceptione militiæ: an idem in quolibet alio casu, quo persona redditur inhabilis ad procurationem, vt in fœmina [d], & similibus. gloss. tenet hic ꝙ sic: quam vide, & tene menti. de reo criminis habuistis idẽ no. ſ. eo. l. rerum. de minoribus. habuistis no. ſ. l. proxi. &c.

¶ Ita demum. Ab initio ꝓcuratoria ꝓponẽda est, aliàs nõ põt opponi in causa appellatiõis. h. d. Not. ꝙ idẽ valet causa appellationis qđ causa principalis, vt gl. dicit. Itẽ not. ꝙ appellatio rescindit iudicatũ, & reponit ꝓcessum in eo iudicio, i quo erat post lit. cõte. per hãc l. Opp. de l. per hãc. j. de tẽp. ap. Sol. ꝙ iura cõtraria loquũtur in exceptionibus exemptorijs. l. ex nostra. in dilatorijs. Itẽ opp. de l. licet. j. eo. tit. Sol. ꝙ ista lex loquit̃ de exceptione falsi ꝓcuratoris, quæ põt opponi in quacũq; parte iudicij, & post sniam, licet sit dilatoria, vt ibi videbitis, & vidistis no. in l. j. ſ. de iur. & fact. igno. Quærit gl. scitis ꝙ fœmina nõ põt esse ꝓcuratrix: nõ fuit quæsitũ, vtrũ nõ possit post li. cõtest. opponi. gl. dicit ꝙ idẽ sit in fœmina qđ hic. simile vidistis in reo accusato, q adhuc, nõ purgauerat innocẽtiã suã: vt l. reũ. ſ. eo. ti. Sed quæro, qd si in monacho, & seruo nõ fuit apposita ista exceptio: nunqd poterit postea opp. Ia. de Are. dicit ꝙ sic: qa illi nec ꝑ se, nec ꝑ alio pñt esse in iudicio in l. seru⁹. j. de iudi. sed meli⁹ põt esse in iudicio saltẽ ꝑ se: vt l. q stipẽdia. ſ. e. & idẽ in excõicato qđ in seruo: quia exceptio excõica. põt opponi in quacũq; parte iudicij, vt in c. pia cõsideratiõe. de exce. li. vj. Sed qd in exceptiõe illa, nõ põt esse ꝓcur. qa causa capitalis fuit omissa ante lit. cõte. nunqd põt opponi? Rñ. tãgit gl. in l. quãuis indubitati. ad l. Iul. de adul. quã gl. no. Iac. de Are. dicit ꝙ ratio huiꝰ legis est: qa miles saltẽ suo noĩe poterat esse in iudicio, nec alieno in iudicio esse põt, vt qa seruꝰ, vel monachꝰ. puto dictũ Iac. verũ in exẽplo de seruo, nõ de monacho: qa licet monachꝰ nõ possit esse ꝓcurator: vt ſ. ea. l. in gl suo tamẽ nomie esse põt, quod ꝓbatur ſ. de epis. & cle. aut. causa quæ fit cum monacho.

e ¶ Non eo minus. [e] Quod in fauorẽ alicuiꝰ introductũ est, nõ debet i eiꝰ læsionẽ cõuerti. vel aliter: snia lata ꝑ ꝓcuratore miorisnõ legitimè consti-

mè cõstituto valet.h.d.Notabilia clara sunt in summario.Op. ff.quod quisq; iu.l.iij.fol.gl.hic loquit in priuilegio cõcesso de iure cõi:ibi de priuilegio cõcesso ad postulationẽ partis. Quæro de duobus extra gl.hæc lex loquit,qñ fuit in iudicio procu
a rator minoris.Quæro qd si ipse minor [a] litigat:gl.videt dicere idẽ in l.j.j.qui legi.perso.Iac.de Are.dicebat cõtrariũ. Dicã vobis.j.in qui.cau.in inte.res.nõ est ne.l.si tutor. vbi quędã gl. videt tãgere istã opi. Quæro,qd si ista exceptio opponat ante sniam: an reddat iudiciũ retro nullũ? Breuiter doc.dicũt sic,q; si qdẽ est certũ q; ꝓcessus facit pro minore: qm̃ legitimè datus est libellus,& fecit probatiões: tũc processus valeat, sicut snia per rõnẽ gñalẽ istius l.si verò ꝓcessus faceret cõtra minorẽ,vel esset dubiũ:tũc esset nullus ipso iure:vt j.q legi. pso.l.j.cõiũcta l.si minor.in fi.ff.de mi.Sed cõtra hoc firmiter facit l.fi.j.de eo qui pro tu.fol.dico q; illa lex debet intelligi secũdũ istã,videlicet q; rescindatur processus, quatenus non facit pro minore. Dic vt dicã in d.l.si tutor.j.in gb.cau.in inte.rest.nõ est necess.

NOn eo minus. Illud qd fauore alicuius est introductũ,non debet in eius dispendiũ retorqueri.h.d.Op.de l.iij.ff.qd quisq; iu.soluit gl.q; illa regula fallit hic.Quęro vosvidetis,q; si minor litigat per ꝓcuratorẽ q̃tũ ad dãnũ. snia nõ valet, sed valet snia lata ꝓ minore.Quid si minor litigat p se,& nõ per ꝓcuratorẽ,& snia venit p eo:nunqd habet locũ hæc lex gl.not.nõ hic,sed in l.j.j. qui le.pso.stãdi hab. in iudicio.dicit q; idẽ, & alle.hãc l. Vltra. redarguũt dictũ gl. Rñ.q; iudiciũ agitatũ cũ minore,nõ habet substãtialia sua.Nõ obs.hæc lex:qa hæc lex loquit vbi iudiciũ agitat per ꝓcuratorẽ,quãtũcũq; nõ idoneè agitat. Vnde cũ iudiciũ habeat substãtialia sua,nõ mirum si snia valeat. Tu salua gl.& dicas, q; sicut in cõtractib9 qd minor facit cõditionẽ suã meliorẽ, nõ requirit authoritas tutoris, vel curatoris & dicit habere legitimã psonã:vt insti. de aut.tu.in prin.cũ si. ita eodẽ modo minor in iudicijs vbi quasi cõtrahit l.iij.§.idẽ scribit.ff.de pecu.si facit cõditionẽ suã meliorẽ:qa snia venit ꝓ eo,dicit habere legitimã personã.qd est notãdũ.Sed quæro,qd si nõ est lata snia pro minore[b], sed apparet processus agitat9 cũ minore? Dic,aut apparet ex actitatis ꝓcessum facere ꝓ mĩore, & sniam posse ferri ꝓ eo:aut apparet totũ contrariũ.Primo casu processus valebit,& tenebit,& procedet vlterius.Secundo casu non per rationẽ hui9 legis & etiã sic in procuratore est prohibitũ.

ITem. Pacta de quota litis,etiã in ꝓcuratore reprobant.h.d.vel aliter.Exceptio q; ꝓcurator pactus est de qta litis eũ ab agẽdo repellit.h.d.no.q; pactũ de qta litis reprobat in ꝓcuratore:& facit eũ repelli ad agendo.No.q; offm̃ ꝓcuratoris debet esse gratuitũ.Op.de l.si remunerãdi.ĩ prin.& l.salariũ.ff.mã.Sol.ꝓcurator bñ põt recipe salariũ:sed paciscẽdo de qta litis,hoc reprobat:vt hic,& l.si cõtra licitũ.j.mã.& l.militẽ.ꝭ. Quęro:pone q; in instro ꝓcurationis meę cõtinet salariũ mihi ꝓmissum,op.mihi,tu nõ es ꝓcurator: qa offm̃ ꝓcuratoris debet esse gratuitũ:vt hic, & l.j.ĩ pri.ff.eo. veritas est ista:si nos qrim9 de ptãte agẽdi cõtra aliũ, quãtũ ad aliud ego dicor procurator siue habeo pecuniã siue nõ:sufficit em̃ q; ei9 volũtate, & ei9 mãdato exerceã ei9 actionẽ. & ita loquunt oẽs tex.& gl.q; patiunt ꝓcuratori ꝓmittere salariũ.videbitis.j.mã.l.salariũ.Si verò qrim9 q; actio oriat inter mãdantẽ, & eũ cui fit mãdatũ:tũc est recurrẽdũ ad illã dist.aut em̃ qs suscepit mãdatũ gratuito,& habet locũ actio mãdati:vt l.j.ff.mã. aut nõ gratuito: & tũc aut est cõtract9 locatiõis, aut est cõtractus innoiat9.Istã dist.de v̄bo ad v̄bũ ꝓbat tex.ĩ l. naturalis.§. pe.de pſ.ver.& sic pars,cõtra quã agit,nõ põt opponere: tu nõ es ꝓcurator,qa habes salariũ:qa quãtũ ad eã dicor procurator, ago enim dñi volũtate. Ita debes intelligere materiam,&c.

PRocuratorem. Procurator & actor non possunt alienare,nisi hoc specialiter sit mãdatũ,vel habeãt generale cũ libera.h.d. Opp. de l. ꝓcurator cui gñaliter.ff.eo.Sol.fateor,q; sufficit generale mãdatũ cũ libera, sicut si habeat speciale mãdatũ. est vera opi. licet qdã doc.antiq distinguãt inter ꝓcuratorẽ & tutorẽ, & tutorẽ & procuratorẽ cũ libera:quæ distinctio reprobat per nostros doc. Quæro,de quo actore loquit hic. Quidã intelligunt de actore,hoc est,castaldione.& sic nõ curant,an sit seruus, vel liber.alij dicũt,q; loquitur de actore cõstituto à tutore, vel curatore.nam in isto generali mandato non venit vt possit alienare, nisi specialiter sit ei mãdatũ.Et hæc est vera:& hanc teneas.

RRocuratorẽ. Procurator non habens speciale mãdatũ,vel generale cũ libera,nõ potest alienare.h.d.No.qd dixi in summario inquantũ hęc lex secũdũ primã lec.glo.loquit in actore cõstituto à tutore nõ specialiter.à cõtrario sensu huius legis q; actor cõstitutus à tutore habẽs speciale mãdatũ à tutore de vendẽdo potest vẽdere.qd puto falsum:quia nec ipse tutor posset vẽdere:vt j.de admi.tut.l.lex q̃ tutores.

1 ☞ *Quis nõ cogitur inuitus suscipere officiũ ꝓcuratoris.*
2 *Inuitus quando quis dicatur.*
3 *Procurator,qui causam suscipit,tenetur eã prosequi,& appellare,non tamen appellationem prosequi.*
4 *Procurator generalis ad lites præsentes,& futuras,põt appellare:& appellationem prosequi.*
5 *Procurator in causa,põt petere restitutionẽ in integrũ.*
6 *Appellare est præparatoriũ ad processum appella.*
7 *Paupertas in appellatione exercenda excusat.*
8 *Quis quando teneatur appellationem prosequi.*
9 *Defensor sine mandato,an teneatur appellationẽ prosequi,& ita actor.*
10 *Volens exercere appellationem ex parte rei quis potest.*
11 *Procu.actoris siue rei,quãdo teneatur dñm defendere.*

c INuitus. [c] Hęc lex cõsueuit reputari difficilis: & habet varias lec.secundũ lec. verã,& clarã,quæ ponit circa fi. vlt.gl.Breuiter dicit,q; nõ cogit qs ꝓcurationẽ suscipe,ex ꝑte actoris vel rei.& q; suscipit debet appellare:ñ tñ appellationẽ ꝓsequi h.d.Tres principales habet ꝑtes primò loq=
b tur in ꝓcuratore actoris.secũdò ĩ ꝓcurato. rei.tertiò ponit regulã gñalẽ. Scda ibi:sed nec. Tertia ibi:cũ fidẽ. Iterũ j.subdiuidit. nã prĩa loqt añq; ꝓcurationẽ suscepit.Sec. loquit qñ ea suscepta ad qd extendat.Scda
1 ibi:nec ea.† Not.ex j.ꝑte,q; nemo corrigit inuit9 suscipere officiũ ꝓcuratiõis. & isti9 prime ꝑticule lec.nõ variat.Op.ad hãc ꝑtẽ d̄ l.iij.ꝭ.e.Dicit gl.nõ cõpellit ꝑcisè,sed cãtiuè.vt ibi.Tu dic q; hic loqt in ꝓcurato.q nõ cogit inuit9.ibi loqt ĩ tutore,q; põt etiã cogi ꝑcisè,vt dixi ibi.Circa istã primã ꝑtẽ,
2 qñ qs dicat inuit9,† gl.remittit,& bene.ad no.ĩ l.filij9.§.inuit9.ff.e.& dic vt ibi.Ego dixi lati9 i l.q̃ dotis.ff.sol.ma. Venio ad secũ=
3 dã ꝑticulã,ex q̃ no.† q; q; ꝓcurationẽ suscepit,tenet pagere cãm primã.& appellare si
d secũbit:ñ aũt ꝓseq,d secũdũ opi.verã quã teneo,licet Pla.aĺr dixerit.& sic iste v̄.vadat luo.mo.vt dicã. Op.ff.an p aliũ cã ap. l.ij.vbi vĩ q; p ꝓcuratorẽ debeat agi cã ap. So.Pla.fatebat cõtrariũ:et sic ĩtelligebat q; ñ tenet cãm extẽdere vltra,nisi opus fuerit
4 appellare appel.em̃ deberet ꝓseq. Ista eius lec cõtra casum.l.si actor.j d ap.iõ tene p cedẽtẽ lec.Nõ obst.l.fi.an p aliũ cau.ap.qa ibi loqt ĩ ꝓcuratore† gñali,q; põt appellare & appel.ꝓseq exvirtute gñalis mãdati.Et
5 intellige gñale ad lites põsen.et fut.vt i l.oim ifi.e.& l.dãni.§.si is qvicinas.d dã.ife.hic loquit ĩ spãli,cui9 mãdati vigore nõ põt cãm appel.exer.vt d.l.si actor.& hic. V. Pal:ibi fuit mãd.d exe.lite,& ẽt ꝓsequẽda appelia ad fi.Itẽ q; facta cũ minore valeãt,& in eius beneficiũ cadant,vide cõsi.lix.in ij. volu.in ij.col.Si autem pars aduersa opponat à principio de minori ætate,an processus reddatur nullus,etiã pro minore,Pau.de Cast.hic tenet q; sic,& idem vult Iason & sentit hic Bal.sed in c.j.col.v.de rescrip.quem allegat hic Ias.aliter loquitur:quia dixit quod si non obstante oppositione iudex procedat,potest appellare, quia grauatur vt declarat Pau.de Castr. hic si appellat.ergo nõ videtur processus nullus.ideo si nõ appelletur,videt q; valeat processus.

☞ ¶ Pro concordãtia Aduerte,nũquid sentẽtia lata ꝓ aliquo q litigabat cum tutore alicui9 minoris,q; tutor cauerat,vel alias nõ erat legitimus no ceat ꝓ illo.& v̄ qd nõ: qa ipso iure nulla,& ideo nõ est op9 restõne.Ita Barto.per tex.expressum in l.ij tutor.C.in quib.cau. in integ.restitu.nõ est nec.Sed contra videt tenere Bart.ĩ hac l.nõ eo min9. In qua vult q; si fit lata in fauorẽ pupilli,valet.Tu dic Bar.ĩ hac l.nõ eo minus.dicit se saluãdo, intellige illã.l secũdũ istã vt ibi dicam.vbi dicit, q; lata pro minore valet eo ratificãte:cõtra minorẽ autẽ est ipso iure nulla.& ita saluãtur ille leges quæ videnẽ contrariæ.& Barto.

✠ P O M A T I S.

a ¶ Si ipse minor. Hoc sequitur Alex.consil. lix.col.j.vo.ij.vbi sequit, hoc etiã si minor talis esset in potestate patris,& litigaret sine eius cõsensu.

b ¶ Pro minore.Adde quod Spec.in ti.de actore.ꝭ.j.verſ.quid si minor dicit q; si opponat ante sententiã q; iudex nõ debet vlterius procedere: qa iudicium non debet claudicare Io.An.ibi dicit,q; Iac.de Are.tenebat q; minor sit repellendus, etiã si gesta sunt in eius fauorẽ.processus tamẽ tenebit,& stabit cũ curarorisauthoritatevt ferat sententia ar.l.si id quod.§.j.de rescin. vẽd.& eandẽ opi.dicit tenere Vber.d bo. & cũ his trãsire ipse videtur.

✠ P. PAV. P.

c ¶ Inuitus. An autẽ defensor cogatur appellare.vide tex.in l. liberto.§.litẽ.de neg. gest.& Ro.singulari cccclxxvij. incipien. procurator.

d ¶ Prosequi.Adde qd idem tenet Romanus in nouissim.nisi habuerit mandatum ad agendum, appellandum, & appellationem prosequendam:quia tunc tenetur ꝓsequi,licet protestetur quod nõ velit prosequi,vt habetur in ordine centesimoquadragesimoseꝓmo.

a ¶ Paupertatẽ. Adde an pauperi currãt tẽpora appellatiõis ꝓsequendæ. Bald. quod non. consil. v. inj. lib.

b ¶ Sed tũc instatur. Et rõ est secũdũ Bal. qa nõdũ est functus officio ſuo: qa vr̃ habere mãdatũ ad omnia emergentia. Et idẽ si restit. in integ. peteret incidẽter. vt j. vbi & apud quos. l. j. in fi. & maximè hoc verum secũdum ius canonicũ, ſ. ꝙ appellatio ab interlocutoria impugnat & iustificat ex actis primis & non ex nouis allegationibus, in cle. appellanti. de appella. & vide consilium Dy. super hoc. Andræ. Barba.

tione, si opus fuerit. vnde expreſsè fuit dictũ, ꝙ posſit appellationẽ ꝓsequi. aliàs secus. Itẽ op. ad idẽ, ff. eo, l. qui ꝓprio. §. itẽ q̃ritur. Sol. Ille. §. habet multas lec. & secundum aliquas in nullo obstat: sed secũdùm vltimãvideť cõtradicere. Sed ſolue, † aliud in causa restitutiõis in integrũ, aliud in cã appellatiõis. Rõ: qa restitutio impetrať cõtra eodẽ iudice. Itẽvideť esſe eadẽ causa cũ prima. nõ enim cõqueror de iudice, nec de ſentẽtia, ſed de mei facilitate. Op. tertiò ad idẽ de l. in cõmodato. §. ſicut aũt. ff. cõmo.

6 † Sol. gl. appellare nõ est inchoare proceſſum ſuper appellatiõe, ſed est quoddã prẽparatoriũ ad illud. Vñ non videť negotiũ esſe cœptũ. Vltimò opp. hic dicitur. ꝙ debet prouocare, licet nõ ꝓsequi. Contra de l. ſi procuratorẽ. §. ſi ignorãtes. ff. mã. gl. dicit: hoc est verũ, niſi excuſetur ꝓpter pau-

a pertatẽ [a]. Sed cõtra hoc inſiſto: quæ excuſatio ꝓpter paupertatẽ põt esſe in appellãdo. hoc nõ videť verũ, cùm posſit appellare viua voce; vt l. litigatorib⁹. j. de app. & in l. j. in fi. & l. ij. ff. de app. dicũt qdã, ꝙ fortè erat necesſe appellare in ſcriptis. vel ſcdm ſtatuta ciuitatis erat necesſe ꝙ fieret aliqd depositũ: vel fortè debebat ſolui decima. Iſtæ ſunt diuinationes. Verus intellectus est, qd ille §. ſi ignorãtes. nõ loquitur de appellatione interponenda: ſed loquitur de appellatione exercenda, † quã quis tenetur proſequi: niſi propter pauper

7 tatẽ excuſetur, vt ibi diſtinguiť. † Sed tunc inſtatur [b]: ſecũdum

b hoc, caſus illius legis erit contra caſum huius legis. Breuiter, q̃ñ ꝙ quis est in iudicio nomine alieno, & ad cõmodũ alienũ, & tũc habet locũ materia noſtra. In qua diſtingue: aut loqmur in ꝓcuratore gñali, aut ſpeciali. & ſi in ſpeciali: aut fuit appoſitũ in mãdato de ꝓſequendo appellationem, aut nõ: vt patet ex prædictis. Et prædicta intelligo, q̃ñ est appellatũ à diffinitiua. ſi enim appellareť ab interlocutoria: tũc tenereť quis appellationẽ ꝓſequi, arg. l. ad rẽ. & l. ad legatũ. ff. de procu. Q̃ñ ꝙ quis est in iudicio noĩe ſuo, ad cõmodũ tm̃, vel ad incõmodũ alienũ: vt fideiuſſor & emptor: tunc tenetur appellare & appellationem ꝓſequi. ſi per ſnĩam fuit iuiuſtè grauatus. aliàs secus: vt l. herẽnius. §. Caia. ff. de euic. & quod ibi no. in gl. niſi excuſetur propter paupertatẽ: vt d. l. ſi ꝓcurator. §. ſi ignorãtes. Q̃ñ ꝙ qs est in iudicio noĩe ſuo, & ad cõmodũ ſuũ, vel noĩe alieno, & ad cõmodũ ſuum, vt procurator in rẽ ſuã: tũc nõ est dubiũ, ꝙ non teneť appellationẽ ꝓſequi, quia in re propria, &c. vt l. in re mãdata. j. mã. & l. ſi cõſtãte. §. ſiue. ff. ſol. ma. imò põt, ſi vult, actioni iã propoſitæ renũciare: vt l. quis libellos. j. de ap. Ita debetis intelligere hãc materiã: & habes expeditã iſtã ſecundã gl. quã

9 vide. † Quæro circa hãc partẽ, quid in defenſore ſine mãdato, an teneať appellationẽ ꝓſequi? Dico in l. liberto. §. fi. de neg. geſt. Quæro qd in actore. Dic vt in l. ſi actor. j. de app. Quęro, licet inuit⁹ quis nõ cogať exercere appellationẽ: an volẽs exer

10 cere posſit? Certè † aut loqmur ex parte actoris: & nõ põt. aut ex parte rei: & tũc põt: vt l. ſi actor. j. de app. & ibi dixi. Venio ad tertiã partẽ, ſ. ad verſ. ſed nec defenſionẽ. Et iſte ver. legitur duob⁹ modis principaliter. Primò ꝙ loquitur in ꝓcuratore actoris. ſicut ſ. Secũdò, ꝙ loquiť in ꝓcuratore rei. Et iſtã lec. vobis tenui. Itẽ ſecundũ primã lec. ſubdiuidiť in tres lec. quia quidam intelligũt de ꝓcuratore actoris ante præſtitã ſatiſdationẽ de defendẽdo: alij de procuratore actoris poſt præſtitã ſatiſdationẽ de defendẽdo, & quæriť an posſit cogi defendere à reo. Alij, an posſit cogi defendere ab ipſo actore, qui eum dedit. & ſic in ſumma quatuor lec, ſunt. pono. ſecũdũ primã lex dicit ꝙ

11 procurator actoris nõ cogitur ipſum actorẽ defendere. † Contra hãc opi. op. ſ. e. l. actionẽ. & l. mutus. §. pœna. ff. eo. Sol. Non cogitur quis defendere inuit⁹ precisè, vt hic: ſed cogitur cauſa tiuè à lege, ſi vult audiri ſuper actione intẽtata. Sed cõtra opp. de l. ſi procuratorẽ. §. ſi ignorãtes. ff. man. So. Fateor, ꝙ tenebiť domino actione mandati, ad intereſſe tantũ; cùm non cogatur præcisè defendere. Op. tertiò ad iſtam lec, cùm ibi mãdatur vt agas, videtur etiã mandatũ vt defendas: quia omnia videntur eſſe mandata, ſine quibus illud expediri nõ poteſt: vt ff. eo. l. ad rem. & l. ad legatum. ſi videtur mandatũ, & ipſe nõ implet, apparet ꝙ nõ implet fidem ſuſceptã, & ſic ratio, quæ ſequitur, nõ bene adaptatur. Huius timore gl. recedit ad iſta lect. & legitur alio modo. Nõ poſſumus ſuſtinere iſtã lect. quia hic loquiť q̃ñ poſt lit. cõte. petebať à procuratore cautio de defendẽdo quod nõ põt fieri: vt l. Põponius. §. rati. ff. e. Et ita intellexerunt anti qui, dũ poſuerũt hic caſum ibi dũ gl. dicit: puta egit ꝓcurator cõtra aliquẽ. Et ſic nota ꝙ dicit, egit. & ſic innuit litẽ fuiſſe cõteſt. vt l. amplius. ff. rẽ ra. ha. Nõ obſ. quod dicitur de fide ſuſceptа: quia tenẽdo iſtã lec. ille ver. cùm fidẽ. refertur ad præcedẽtia, nõ ad proxima. & ſic ille ver. legiť duobus modis. Vel aliter dicamus, ꝙ iſta prima lec. loquiť q̃ñ egit, quod perfecit. Sicut eñ nõ cogiť cauſam appellationis ꝓſequi poſt latã ſnĩam: ita nõ cogať actorẽ abſentẽ poſt latã ſnĩam defendere: & tunc bene ſequiť rõ, cùm fidẽ ſuſceptã &c. quæ rõ põt referri ad oia præcedẽtia. Et hæc lect. põt esſe ſatis bona. Tertio modo legiť in ꝓcuratore actoris, q ſatiſdedit de defendẽdo: nõ tñ cogitur præcisè defendere: ſed ſufficit ꝙ præſtet intereſſe. Iſta lec. ꝓbatur per gl. & per l. ſed & hæ. §. præter. ff. eo. Alij dicũt, ꝙ nõ cogiť præcisè defendere ab abſente, ſed ab aduerſario ſic. qđ glo. reprehẽdit per l. ſi defunctus. ff. eo. hoc aũt qualiter ꝓcedit, dic vt l. filius. §. fi. cũ l. ſeq. ff. eo. & qđ no. in l. ſed & hæ. §. præter. Et pr[illegible]rto hæc bene ſuſtineri nõ poſſet. Secũda lec. est, ꝙ loqua[illegible] in ꝓcuratore rei. & iſtãvobis tenuit. & iſta est ſatis clara.

Nuitus. Iſta lex habet duas lec. in gl. principales. Prima lec. est ꝙ lex iſta loquiť in ꝓcuratore actoris. & iſta prima lec. diuidiť in tres partes, vt j. patebit. Secũdã lec. est, ꝙ hæc lex vſq; ad ver. ſed nec. loquať in procuratore actoris, vel defenſore ex parte rei. & iſta lectu. est vera, & eã proſequar. & iſtã proſequiť gl. fi. circa fi. cũ dicit: tu dicas quarto modo. Secundũ hanc lect. iſta lex diuidiť in duas partes. Secũda ibi: ſed nec. & in ſumma hoc intẽdit. Officiũ ꝓcuratoris ſiue ex parte actoris, ſiue ex parte rei, tũc est volũtariũ, & nõ neceſſariũ. h. d. ſecundũ verã lec. Op. ff. ad muni. del. munerũ. quaſi per totã l. ff. de mu. & ho. Solu. ꝙ munera publica authoritate, & vtilitate, vel authoritate tantũ quis cogať ſuſcipere vt in cõtrarijs: ſed munera priuata authoritate, & vtilitate, vt puta officiũ procuratoris, quis nõ cogitur ſuſcipere: vt hic. Itẽ opp. contra verſi. ſed nec. & ſum in glo. fi. dicitur hic, ꝙ quis nõ cogitur ſubire defenſionẽ. cõtra de l. ſeruũ quoq; §. ait Prætor. ff. eo. l. ſed & hæ. §. defendere. & §. præter. in eo. tit. Huius timore variatus est intellectus huius verſicu. principaliter duobus modis. Nam quidã intelligunt verſi. hunc, & totã l. in procuratore actoris. Quidã intelligunt in procuratore rei vel in defenſore. Volentes tenere primam opi. dicunt quòd procurator ex parte actoris nõ cogitur defendere actorem in cauſa reconuẽtionis, ſcilicet præcisè, ſed cauſatiuè ſic, vt in contrarijs. & iſta fuit ſecunda lec. vt in gl. ibi dum dicit. Alij dicunt quòd iſta lec. nõ est bona, & est contra d. §. præter. & quod ibi not. quod procurator actoris cogitur præcisè defendere. & dic vt ibi de hac materia. Secunda fuit lect, licet ſit tertia in glo. ꝙ ab abſente quis non poteſt cogi vt eum defendat, vt hic: ſed ab aduerſario, cũ quo litigat, ſic: vt in contrarijs. Hanc reprobat gloſſ. quia est contra l. ſi defunctus. & quod ibi not. ff. eodem. Vnde alij volentes tenere primam lect. dixerunt aliter: & iſta lect. est prima in glo. licet ſit ſecunda quo ad me: quia quis nõ cogitur ſubire defenſionẽ actoris, quantum ad hoc vt aliquam pœnam patiatur quo ad aduerſarium ſuum: niſi quòd denegabitur ſibi actio, ſi non vult defendere actorem in cauſa reconuentionis: vt l. actionem. ſ. eod. l. mutus. §. pœna. ff. eod. tamen abſenti tenebitur ad intereſſe. Iſta est lect. vlt. huius legis: licet prima in glo. lect. iſta reprobatur per glo. & meritò, quia videbitur contra hunc tex. in fine. cùm dicit ſuſceptam: quia ſi non cogeretur procurator defendere actorem in cauſa reconuẽtionis, nõ diceretur adimplere ſuſceptam fidem: quia ſicut videtur mãdatum exercitium principalis: ita videtur mãdatum illud, ſine quo explicari non poteſt: vt l. actionem. ſ. eod. l. ſeruum quoq; §. ait prętor. ff. eo. iuncta. l. ad rem. & l. ad legatum. ff. eod. Reiectis ergo tribus lectu. quæ omnes excludunt hanc legem loqui in procuratore actoris. Tene ergo lectu. principalem, quæ est in fin. glo. quæ incipit, Tu dicas quarto modo. & hunc text. ſuſceptam, expone vt glo. exponit. Quæro, quis dicatur

catur inuitus. Tex. est in l. filiusfa. §. inuit⁹. ff. e. Aduerte, ꝙ tex. loquitur: quia nō probat cōsentire. & sic gl. nō hic, sed in præalleg. §. inuit⁹. exponit illud brocardū, vtrū taciturnitas habeatur pro cōsensu. vbi expedit. tāgit in l. Caius. de pign. act. l. quivas. ff. de fur. Dy. in c. qui tacet. extra de re. iur. Ia. de Aret. tangit in l. ij. §. voluntatē. ff. sol. mat. Aduerte: quia sunt duo extrema, videlicet expressus cōsensus ex vna parte, vel expressa contradictio ex altera. Ista duo extrema habēt vnū mediū, ꝙ dicit taciturnitas, vel patientia. Modò circa istud mediū procedit brocardū & tūc si circa tale mediū reperitur aliqua legis dispositio: tunc illā sequimur. & ita debet intelligi. l. j. §. si autē. ff. ad Treb. Si verò nō reperit aliqua legis dispositio: tūc loquimur aut de patiētia, vel taciturnitate hominis furiosi, aut hominis sanæ mētis. Primo casu qñ actus validat solo cōsensu & patientia furiosi nō habetur pro cōsensu. l. qui ad certū, locati vel cōducti. Fallit in l. ij. §. voluntatē. ff. sol. mat. Si verò nō validatur cōsensu tunc patientia operat obligationē furiosi: vt l. iij. §. & si furiosi. ff. de neg. gest. Si verò loquat de patiētia hominis sanæ mentis tunc capias regulā, ꝙ tacens neq; videt consentire, neq; cōtradicere. Fallit in quibusdā, in quib⁹ habet pro consentiente, vt puta ratione publicæ vtilitatis, vt l. j. de admi. tut. Itē fauore matrimonij: vt l. in spōsalibus. ff. de spōsa. Item fallit ratione cōiunctionis, vel affinitatis: vt l. si seruus cōmunis. ff. de dona. inter vir. & vxo. Ex isto vltimo quantū ad materiam nostram, nota ꝙ vbi suadet ratio cōiunctionis, vel proximitatis, tacens habetur pro cōsentiente, videlicet, ꝙ si ego constituo te consanguineū meum procuratorem, & tu taces, ꝙ tu videaris consentire: & isto casu accipietur inuitus, qui expressè non cōtradicit. argu. l. si seruus. allega. Et ex hoc inferunt doctores, ꝙ idem sit in amicis. de præsenti verò amicitia arg. l. latæ culpæ. ff. de verbo. signific. & valet, ꝙ si socius tuus, vel multùm amicus, & multò magis sit consanguineus portans libros ad te, & reportet in camera tua: licet tu expressè nō cōsentias: tamen tu teneberis depositi, per dictam rationē. Quæro, nunquid procurator cogatur prosequi causam appellationis. Gl. quæ incipit, cogitur enim. examinat hic. glo. concludit ꝙ teneatur appellare, & non prosequi. & dic vt in glo. Item quæro nunquid indistinctè teneatur appellare, & non prosequi. & dic vt in glo. Itē quæro, nūquid indistinctè teneatur appellare. quandoq; cōtingit ꝙ apparet ex actis procuratorem fouere malā causam: quādoq; apparet ex actis fouere iustā causam: quādoq; dubitatur. Primo casu dic quòd non tenetur appellare, imò bonam fidē agnoscere debet arg. l. quoties. §. sicut. ff. de admi. tu. l. si fide. §. quædā. ff. mād. In secūdo casu vbi apparet procuratorē fouere iustā causam: dicas ꝙ nō tenet appellare: quia semper est præsumptio pro sententia lata cōtra eū, cōtra quē fertur. l. Herenius. §. Caia. & ibi not. ff. de euic. Debet tamen denūciare dño vt appellet, si vult. Sed quęro, quid si velit prosequi appellationem: nunquid debet admitti. De hoc vidistis glo. in simi. in l. si rector. j. de app. quia debet admitti tanquam defensor, non tanquam procurator. Item quæro, quid in defensore, nunquid defensor ex parte rei. contra quem est lata sententia, teneatur appellare? Dic ꝙ sic, dūmodo veniat ad plenè defendendum, non ad allegandum causas absentiæ: vt l. liberto. §. fi. ff. de neg. gest. Posses tamē distinguere, vt s. dixi in procuratore, in l. inuitus. n gl. ad illud quod gl. dicit per l. qui proprio. §. item quęritur. f. eo. secundùm vnam lec. Nam sicut ibi procurator datus ad vnā litem principalem, etiā causam restitutiōis exercet, vt ibi videbatur ꝙ etiam exercet causam appellatiōis: maximè cum causa restitutionis, & appellationis videat apertè æquiparari: vt l. præses. ff. de mino. hoc tamen non est verum. Nec obstat si causam restitutionis exercet, & non appellationis. Ratio est: quia restitutio dicitur de appendicijs primę causæ, vt no. gl. in præalleg. §. item quæritur. Appellatio verò nō est de appendicijs primæ causæ, imò diuersa ab omni instantia, ar. l. ita demū. eo. l. cùm apud. ff. iud. fol. quod probatur sic. Nam restitutionem indulget ipse Princeps. Vide in l. eos. j. de appel. & l. j. ff. o. ergo patet vnam esse dependentiam à prima, sicut aliam.

☞ Mulier non admittitur ad defendendum alios.
Mater admittitur ad defendendum filium.
Mulier in casibus in quibus pro filio agere potest, an possit defendere.
Mulier quando pro alio admittitur, an iuuetur Velleiano.

a **Lienam.** [a] Mulier non pōt defendere filiū pupillū, sed eidem tutorē petere. h. d.
1 No. pulcherrimā legē. Ex qua no. † ꝙ mulieres nō admittunt ad defendendū alios.
Oppo. ff. de appel. rerū. l. j. Solu. Speciale in causa appellatiōis, vt mater admittatur
2 † ad defendendū filium. Ratio: quia cōtra eum pōt peruenirī ad diffinitiuā sentētiā nō ita in causa principali: nam cōtra pupillum nō potest peruenirī ad secundū decretum: vt l. apud Iulianū. ex quib. cau. in pos. eatur. Vnde cū nō possit parari plenū præiudiciū sibi nō admitteret ad eum defendē b dū: sed si esset casus, in quo cōtra eum posset peruenirī ad diffinitiuā sentētiā, vel parari plenū prejudiciū: puto ꝙ admittet mater, sicut in causa appellatiōis: vt legib⁹ cōtrarijs. Opp. de l. fœminas. ff. eo. sol. ibi admittit pro patre, quia ei non pōt cōsuli per tutorē: sed huic filio pōt cōsuli per tutorē. Sed si poneremus ꝙ non pōt consuli huic filio per tutorē, esset eadē ratio quæ in patre: & haberet locū d. l. fœminas. Quæro,
3 † vtrū in omnibus casibus, in quib⁹ potest pro alio agere, possit & defendere. Gl. hic dicit ꝙ sic: & vide eam. Istud argu. nō videtur cōcludere in muliere. Nā defendendo aliū videt intercedere: & sic iuuatur velleiano: quod nō fit agēdo. per quod quidam
4 reprehēdunt istā glo. † Sed pro huius declaratione est vidēdū, an in huiusmodi casibus, in quib⁹ mulier admittit pro alio, iuuetur Velleia. Gl. tāgit in d. l. fœminas. ff. eo. Et quidā dicūt ꝙ nō iuuat, ne quis decipiat legis authoritate. & vidistis s. eo. l. exigēdi. & l. j. j. de his qui ve. æta. impe. Alij dicūt, & istd puto verū, ꝙ mulier iuuet Velleiano, nisi renūciauerit: vt j. qñ mu. tu. off. fun. po. aut, matri & auiæ. & in corpore, vt sine prohi. ma. §. qa verò. Et si dicis, quòd quis decipitur legis authoritate: non est verum: imò decipitur sua stultitia: quia renūciare non fecit. ad hoc ff. si quis in ius vocatus nō ie. l. j. qui satisda. cogan. l. j. & c.

a **Lienam.** Mulier, vel mater, nō pōt esse procuratrix ꝑ filio in iudicio: sed tutorē debet petere. Op. de l. j. ff. de ap. reci. Solue ꝙ ibi est casus specialis. Itē op. de l. fœminas. ff. e. Solue ꝙ licet pro patre mulier possit esse in iudicio, vt in cōtrario: tñ ꝑ filio nō. Rñ. quia filio pōt ꝑuidere de tutore. Aduerte: qa si esset filius impubes: sicut mulier pōt esse ꝑ patre: ita ꝑ filio multò magis: qa eadē rō est: & multò maior. Quęro qualiter debet intelligi istud verbum petere. Vide gl. no. debet intelligi cū effectu: nūquā autē sine.

b **Ipretium.** [b] Pretium conuersum in vtilitatē domini vendicantis rem emptori vendītam, debet restituí. h. d. in summa &c.

1 *☞ Constituere procuratorem ante litem contestatam uel post, in quo differat.*
2 *Procurator post litem contestatam quando possit alium substituere.*

1 **Nihil.** Quęro ꝑ declaratiōe huius tex. in quo † nihil interest. gl. tua dicit primò, quo ad dādi facultatē quia ita pōt dari post lit. cōte. sicut añ. Itē etiā alia, s. in satisdatiōe: qa sicut satisdat ꝓcurator, q̄ iteruenit añ lit. cōte. ita satisdat ꝓcurator, q̄ iteruenit post lit. cōte. vt hic. de cōsor. eius dē litis. l. ij. Itē tertiò, nihil interest, s. in mō cōdēnādi: nā sicut cōdēnat ꝓcurator interueniēs añ li. cōte. sic cōdēnat procurator iteruenies post lit. cōte. vt plenè dixi i l. j. j. de sen. Addit gl. no. verbū, qđ est verū, nisi qñ verba snię nō possunt proferri i persōnā ꝓcuratoris ꝓferunt in ꝑsona dñi: vt in iniuria & mīmonio. Ita dicit gl. & bñ no. quā vide, quartò, q̄tū ad euitādū infamiā nihil interest: qa sicut euitat infamia, qñ ꝓcurator interuenit añ li. cōte, ita euitat qñ interuenit post: vt l. furti. §. si qs alie
e no. de his qui no. infa. licet Gul. dixerit cōtrarium. Quæro, an
2 procurator [c] cōstitut⁹ † post li. cōte. possit aliū cōstituere ꝓcu-

a ¶ Alienā. Idē intellige ꝙ nō admittit ad plenè defendēdū, sed bū ad allegandū cās absentiæ: vt l. seruum quoq; §. publice. ff. eo. vide domi. Anto. in c. significatib⁹. de offi. deleg. vbi colligit ꝙ mater agit pro filio. vide l. ij. j. de neg. gest. & ibi Bar. An. barb.
☞ ¶ Aduerte, ꝙ Bar. al leg. cōtraria in hac l. alienā. Sed pro solu. vide concordan. ad l. j. ff. de appella. reci.
b ¶ Si pretiū sed si fiat de necessitate rei dñi cæ, vt quia vendidit vinū, vel frumētum dñi, ad vtilitatē eius: talis alienatio valet. qđ tene menti. A. B.
☞ ¶ Pro solutiōe Bar. in hac l. nihil. in qua arguit de cōtrarietatē, vide cōcordātiam q̄ posui ad l. ab executore. i. §. fi. ff. de ap.
c ¶ Quæro, an ꝓcurator. Arch. tenet cōtrariū, ꝙ ꝓcurator post lītē cōte. cōstituit, nō possit aliū cōstituere, nisi de hoc haberet mādatū. Ità notat ipse in c. j. de ꝓcu. an vj. sed opi. Vltra nō. est verior, ꝙ est effectus dñs litis: qa sententia ferī in eū: vt no. in l. j. C. de sent. & inter. om. iudic. Itē quia in causis, vbi lis non cōtestat. sed habet ꝙ cōtestata. glos. est singu. in ca. j. de appel. in vj. quod est nota. dignum. Andre. Barba.

a ¶ Litis. Adde qualiter procurator dicatur effectus dominus litis Oldra. conſi. cccxviij.

b ¶ Maritus. not. dictū in vno, videtur negatū in alio, hoc verum, niſi ſit expreſſum propter maiorē frequentationem. ita colligit do. Anto. ex gloſſ. in verſic. præſidentes. in cle. j. de reſc. vbi vide Io. de Imo. adde, illud dī fieri cōtra mādatū, qđ fit ſine mādato. Bal. i l. nec filiꝰ. C. de iureiu. And. Barb. ℣ P. P A V. P.

c ¶ Paraphernalia, quę aūt dicantur propriè paraphernalia, & qd ſi tempore datæ dotis nō habebat talia, ſed poſtea ad eandē peruenerunt, & maritus ea detinuit & poſſedit ſciente & patiente vxore per multos annos, non tñ expreſſe tāquam paraphernalia, an dicātur propriè paraphernalia, vide Coñ. q̄ ſic, conſil. ciij. per totum. cū ſubſcriptionibus. Vis de Iaſ. hic in vlti. col. Imol. conſil. lxxxij. in fin. Et an bona paraphernalia gaudeāt iſdem priuilegiis, quibus gaudet dos, vide Iaſo. in l. ſi ex toto. in prin. ff. de le. j. Et quæ dicātur paraphernalia, vide Fel. in c. iuraſti. circa fin. extra de proba. Et quæ habeas ad Bart. in l. fin. C. de pac. conuen. vbi omo vide. Itē de eo quod dictum eſt de priuilegiis dotis, an competant pro bonis paraphernalibꝰ, vide Are. in l. placet. de acquir. hære. in ij. colum. poſt alios per eum relatos. Vide quod dicit Iaſ. hic, prope finē. Vide Cre. ſingulari. cxlv. Item an ſtatutum loquēs de dote, habeat locū i cofanis & mobilibꝰ. traditis per patrem filiæ, vide Ioan. de Anc. conſil. xxxvj. Itē limita regulā huius legis q̄ prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis, vt per Pau. de ca. conſil. ſuo cxxx. in fin.

d ¶ Tene menti. Adde vt pulchrè per Rom. conſil. cccclvj. & ibi an maritus, qui egit cām vt ꝓcurator, cū nō eſſet poſsit ſuſtinere tanquā maritus: dicit etiam hic Pau. de Caſtr. ex eo quod hic no. quod maritus non eſt affinis, ſed cā affinitatis quod pōt īduci ad q. de eo q̄ accepit emphyteuſim pro ſe, & liberis ſuis per linēā maſculinam deſcendētibus, & deceſſit relicta fœmina quæ licet deſcenſum habuerit à patre ma-

ratorē. Videt quod ſic: vt l. neq̄. in fi. ſ. eo. & j. eo. l. procuratoribꝰ. & l. nulla. dicit gl. contra. nā ideo poteſt conſtituere procuratorem poſt litem conteſt. quia per conteſtationem eſt effectus dñs litis: ſed ille, qui conſtituitur poſt litem conteſtatam non poteſt effici dñs litis p̄cōteſtationē; ergo procuratorem ſubſtituere non poterit. Et in hoc intereſt, vtrū detur procurator ante litē conteſtatā, vel poſt. Et ſic fallit hæc regula. Doc. Vltramon. dicunt contrariū, q̄ procurator etiā poſt litē conteſtatā conſtitutus, poterit aliū ſubſtituere, nā cū ipſe incœpit tractare merita cauſæ efficit dñs litis. Ego dico ſic: & aduerte, Trāslatio litis de dño in procuratorē, vel de vno procuratore in aliū, poteſt fieri tribus modis. Primo quod omnia de nouo repetātur. ſecundū quod no. in l. mutari. ff. eo. & tunc non eſt dubiū quod talis procurator poterit ſubſtituere: quia videt de nouo litē cōteſtatam eſſe. Quandoq̄ fit translatio per modū ceſsionis: qa ius inſtantiæ, quod eſt apud primū transfert in ſecundū: vt ff. eo. l. in cauſæ. §. fi. & §. ſi ex parte. tūc idē ſicut dicimus in ꝓcuratore in rē ſuā. vt l. illā. j. de don. & in l. qui ſtipendia. ſ. eo. & no. in l. quod quis. ſ. e. Quādoq̄ procurator ſimpliciter cōſtituitur poſt litē conteſtatā ad exercendū illud ius inſtantiæ quod competeret dño, vel primo procuratori: tūc verum puto iſtā gl. dicere: quia cùm primus qui cōteſtatus eſt litem, ſit dñs litis [a], alius dominus eſſe non poteſt: cùm dominium litis eſſe non poteſt apud plurimos: vt l. iij. §. ex pluribus. de acqui. poſ. & l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. ff. commoda.

NIhil arbitramur. Nō eſt differē tia, vtrum procurator interueniat ante litem conteſtatam an poſt. h. d. Nota quod dixi in ſummario. pone caſum in l. iij. j. de conſor. eiuſdē lit. not. iſtā legē quia eſt multū no. Quæro, in q̄bus nō intereſt. Gl. ponit plura exempla, vt in ea patet. Inter cætera ponit vnū exemplū, quod ſicut procurator interueniēs ante litē conteſtatā debet condēnari: ita & interueniēs poſt. licet quidā contra: vt viſum fuit. j. de ſen. & interlo. om. iud. l. j. Et hic vnū verbum gl. no. quod tūc eſt verū, q̄ procurator debet cōdēnari, quādo ſentētia, vel verba ipſius poſſunt cadere, vel adaptari, in perſonam procuratoris. Quid enim ſi eſſet cauſa criminalis: vel qd ſi eſſet cauſa matrimonialis: nūquid cōdēnabit procurator, vel formabit ſentētia in perſonā ſuā? Certè non: vt l. fi. j. de iniur. quia verba nō aptātur in perſonā procuratoris: vñ vide gl. quā not. circa med. faciebā mentionē de ea in d. l. j. de ſent. Item opp. & videtur q̄ ſit differentia: vt l. ante litē. & l. poſt litē. cum ſequen. ff. eo. ti. Circa reuocationē iuris eſt differētia: quia ante litē conteſtatā remouetur indiſtinctè: poſtea non ſecundū cognitionē. Itē oppo. & videt q̄ etiā ſit differentia an interueniat ante vel poſt: qa ſi interueniat ante litē cōteſtatā: tunc poteſt facere aliū procuratorē: ſed poſtea non: cū nō ſit dñs l. procurator. j. eo. gl. ſecundum Io. fatetur contrariū, quia in hoc eſt differētia. Vel dicit glo. ſub dubio fortè. q̄ etiā interueniens poſt pōt procuratorē cōſtituere. Dictū huiꝰ gl. in fi. approbat do. Iaco. hic per hāc rōnē: quia ſicut ꝓcurator interueniēs ante litis cōteſtationem poſt litē cōteſtatā efficitur dñs inſtantiæ, vt l. procurator. j. eo. Ita & procurator interueniēs poſt, eoipſo q̄ incipit tractare merita cauſæ, efficitur dñs inſtātiæ, & poterit procuratorē cōſtituere. Poſſet facere pro opi. ſua. l. nulla. j. e. vbi dicit, poſt cauſam in iudicio agitatam quaſi velit dicere; poſtquā merita cauſæ cœperūt tractari: & nō dicit poſt litē cōteſt. Et idē vident tenere Vltramō. hic imò plus: quia eſt caſus vbi lis nō fuit cōteſtata. tm̄ operat ſecundū eos exercitiū alicuius actus iudicij de illis actibus, qui ſolent exerceri poſt lit. conteſt. quantū operatur ipſa conteſtatio. Facit ad hoc ſpecialis. l. ij. j. de conſortibus eiuſdem litis. ſecundū eos. Aduerte, quia dictum huius gl. & etiam dictū dñi Ia. videtur procedere. Ratio: quia procurator nō poteſt conſtitui niſi à dño. l. j. ff. eo. l. procurator. j. eo. Sed probo q̄ interueniens poſt litē conteſtatam nō poteſt dici dñs cauſæ vel litis. Ratio, quia eſt dñs inſtātiæ procurator primus qui interuenit ante, & fuit litem conteſtatus. Sed duo non poſſunt eſſe inſolidum eiuſdem inſtantiæ dñi. argu. l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. ff. commo. Et ſic cùm primus procurator ſit dñs inſtantiæ, cōcluditur q̄ interueniēs non poſsit eſſe dñs eiuſdem inſtantię: & ſic procurator nō poſſe conſtituere. videtur vera opinio Io. hic poſita, dum dicit: ſecus ſi detur &c. Aduerte tamen, q̄ translatio inſtantiæ fienda de vno procuratore in alium, vel in dominū, poteſt fieri altero de tribus modis: vel per modum enarrationis, ſecundùm quod no. in l. mutari. ff. eo. vel per modum ceſsionis: vt l. in cauſæ. §. ſi ex parte. & ibi no. ff. eo. Et iſti caſus non ſunt dubij: quia in primo caſu ille procurator, in quē fit translatio, ipſe idem videtur litem fuiſſe conteſtatus, & omnia feciſſe facta narratione. In ſecundo videtur idem q̄ à procuratore in rem ſuam pōt fieri translatio inſtantiæ in alterū, per modū conſtitutionis procuratoris vt alium cōſtituat: & tūc habet locum dictum huius gl. quod ſ. dixi. Notate tamen quod dictū Vltramon. videtur procedere, vbi lis nō debet conteſtari; vel de iure cōmuni. pone exemplum per l. de ſubmerſis. j. de naufra. lib. xj. vel de iure municipali: quia tūc exercitiū actus iudiciarij in illis actibus, qui ſolent exerceri poſt litem cōteſtatam operatur tantū quātum ipſa conteſtatio valet ad quæſtionem. Pone, dicit ſtatutū, q̄ quæſtio ciuilis terminari debeat intra menſem à tēpore lit. cōte. pone ex forma ſtatuti, ſunt certi mēſes, in quibus lis conteſtatur; quādo incipit currere menſis ex forma ſtatuti: incipit currere eo ipſo q̄ incipiūt tractari merita cauſæ, quæ ſolēt tractari poſt litē conte. ar. eorū quæ ſ. dixi. Et circa hoc vide Cy. in l. properandū. in prin. j. de iud. in hac l. quærit Pe. ſi interuenit procurator poſt lit. cōte. quo tēpore præcluditur via petendi cautionē de rato. Rñd. ipſe, q̄ poſt primū actū cōtradictoriū inter talē ꝓcuratorē, & aduerſariū interueniētē. qđ tene mēti.

[a] Breuiter dicit. Marit⁹ tanq̄ cōiuncta persona admittit ad agēdū pro vxore ſine mādato. p̄ſtita cautiōe: & qđ in vno cōcedit, in cæteris prohibet. h. d. diuidit in tres partes. Primò ponit dictū, qñ maritus nullū habebat mādatū. Scdò ponit rōnē. Tertiò ponit aliud dictū, qñ marit⁹ habebat mādatū in q̄buſdā. ſecūda ibi; nec fœminæ. Tertia ibi; ſinaūt. Iſte verſi. ſinaūt legit duobus modis. vno mō ſm doc. alio mō ſm gl. & ſm lec. gl. hic eſt ſingularis caſus,

1 quē no. † Op. dī hic in prin. q̄ admittat ſine mādato, & de rato caueat. Cōtra. j. de pac. cōuē. l. fi. vī eſſe procurator, etiā ſi nō caueat de rato. † Sol. mulier habet pīmoniū triplicis gñis. nā habet dotē. & iſta eſt viri ſine dubio: vt l. doce ancillā. j. de rei vē.

2 habet qñq̄ q̄dā alia bona viro tradita extra dotē: & iſta dicuntur paraphernalia [c]: & in his marit⁹ vī eſſe ꝓcurator: vt l. cōtraria. habet quædā alia bona marito nō tradita aliquo mō & tēre marit⁹ nō eſt ꝓcurator: & habet locū hæc lex. Fateor tñ q̄ pro

3 quacunq̄ re † mulier tradidiſſet marito inſtrumenta, q̄ ex illa

d traditione probaretur mandatum: vt d. l. fi. quod tene menti⁴.

Oppo.

---

1 ☞ *Maritus pro uxore, quando & pro quibus bonis ſine mandato admittitur.*
2 *Mulier habet patrimonium triplicis generis.*
3 *Maritus ex traditiõe inſtrumẽtorũ eidẽ facta p uxorẽ uidetur cõſtitutus procurator.*
4 *Agere quando quis poteſt ad id, quod non eſt mandatum.*
5 *Permiſſum in uno. quando in alio uideatur prohibitum.*
6 *Expreſſio ſpeciei quando reſtringat genus.*
7 *Maritus quando admittitur ut coniuncta perſona an admittitur ſicut alia cõiuncta.*

Opp.ad fin.huius l.& videtur q̄ posit quis agere vltra id †qđ mandaſ̄:vt ff.e.l.ad rē mobilē.& l.ad legatū.fol. q̄ sunt antecedētia de necessitate ad id qđ est mādatū,videntur esse mādata. Ita loquiſ̄ lex cōtraria.sed hic loquiſ̄ de his,quę sunt penit⁹ separata & distincta ab eo qđ est mādatū.Itē opponiſ̄:casus omiſ sus remanet in dispositiōe iuris cōis:vt l.si extrane⁹.ff.de cōdi. ob cau.ergo si mulier mādauit de vna cā in aliā,debet maritus posse admitti tanq̄ cōiūcta psona.Huius timore Iac. de Bel.fatet cōtrariū.& hāc legē intelligit,videlicet & vltra qđ est mādatū,marit⁹ nō pōt admitti vt procurator, sed vt cōiūcta psona.Ita intelligit hūc tex.quē vide.Certè opi.nostrorū doc. est, vt dicit gl.†q̄ si habuerit mādatū in aliq̄b⁹,in cæteris vī prohibit⁹.qđ no.qa singulare est. Præterea hic intellectus Iac. nullā dubitationē haberet.rñdeo ad cōtrariū.casus omissus remanet in dispōne iuris cōis: qa dispositio iuris cōis est, vt maritus & aliæ cōiūctæ psonæ admittanſ̄ sine mādato:nisi sit aliqua præsumptio,ex qua pręsumaſ̄ illū,cui⁹ noīe agiſ̄ hoc nolle:vt l.sed & hæ.in prin.ff.de proc.& l.si cū dotē.§.eo aūt tēpore. fol.ma. & depositi.l.q̄ seru⁹.sed ex eo qđ mulier facit maritū procuratorē in vna cā tm̄,insurget p̄sumptio q̄ ipsa noluit eū esse procuratorē in oīb⁹ sine ei⁹ licētia.q̄ p̄sumptio facit maritū repelli.ita debes intelligere legē nostrā.†Op.exp̄sio speciei nō restringit gen⁹:vt l.q̄situ.§.pe.ff.de fun.instr.ita hic mādatū speciale mulieris nō debet restringere gñalē legis pmissionē. Sol. ibi exprimiſ̄ gen⁹,& spēs hic exprimiſ̄ spēs tm̄. Vlt.q̄ro,dī hic in fi.p̄scripserit.qualr intelligiſ̄ dicit gl.fi.ante oculos scripserit cū scrip.vel etiā sine scriptura.& in eo qđ dicit,sine scriptura,velle vī ista gl.q̄ mādatū posit probari p testes. De quo dixi vobis ŝ.eo.l.j. Vltimò q̄ro,habetis hic q̄ marit⁹ admittiſ̄,vt cōiūcta psona. †Quæro vtrū sint aliæ psonæ cōiūctæ gl. remittit ad l.sed & hær.in prī.ff.e.dic vt ibi dixi anno in l.ij.ff.de ac. & vide ibi plenè,& Inn.ponit in c.nōnulli.§.j.extra de res.&c.

MAritus. Maritus admittiſ̄ ad agēdū pro vxore sua sine mādato.Itē qđ concediſ̄ in vno,in alijs videſ̄ esse prohibitū.h.d. Cōcordat secūdo d.l. cū p̄tor. de iud.cū multis si. Itē not.q̄ illud ius,qđ est de aliqua re,illud ius est de prin.illi⁹ rei. scitis q̄ marit⁹ & vxor nō sunt affines, sed dicunt̄.Nā sicut affinis agit sine mādato:ita marit⁹ agit sine mādato.Itē opp.de l.fi.ff.de pac.cōuen.Sol.vt in gl.Vel dic secundū do.Iac.q̄ mulier,siue vxor,pōt habere triplicis generis bona.habet enim dotē suā,puta fundū dotalē propriū,inæstimatū datū,vel fundū æstimatū datū:in his marit⁹ pōt facere & sibi placet:vt l.doce.j.de rei ven.& l.quot. de iure dot. cū si. Itē potest habere bona paraphernalia extra dotē viro tradita: & in his maritus videſ̄ esse procurator vxoris suæ,& nō requiritur q̄ præstet satisdationē de rato. & de his bonis loquiſ̄ d.l. fi.alleg.Itē pōt habere bona paraphernalia nō tradita marito: & in his maritus nō videſ̄ esse procurator vxoris:sed si marit⁹ agere vult,habet necesse pręstare legitimā satisdationē.Ita debet intelligi lex nostra,secundū do.Iac.Item opp.cōtra ver. fi. de l.ad rē mobilem.& l.ad legē.ff.eo.Nō sol. Tu dicas q̄ in iuribus cōtrarijs videtur cōtineri sub primo mandato omne illud,sine quo primū mādatū explicari nō potest: & ita tollitur contrariū. Itē opp.casus omissus remanet sub dispositione iuris cōis:vt l.si cū dotē.in prin.ff.sol.mat. cū si. modò si maritus est cōstitutus procurator ab vxore sua ad vnū actū tantū, quātū ad alios actus videſ̄ remanere sub dispositiōe iuris cōis.Sed dispositio iuris cōis est ita,q̄ marit⁹ & psonæ cōiūctæ possunt agere pro cōiūctis sine mādato:vt in princ.nostræ l.& l. sed & hæ.ff.eo. Sed lex nra prohibet oīno marito agere:quare malè. Quidā,vt Pe.videnſ̄ dicere cōtrariū:& intelligūt hāc l.q̄ licet marit⁹ dat⁹ ad vnā causam,nō videaſ̄ dat⁹ quo ad alias, neq̄ agere posset vt procurator:tm̄ pōt vt cōiuncta psona. Sic intelligūt ipsum.Et ex hoc arguit ad q. cōiuncta psona cōstituit aliā psonā cōiunctā procuratorē.'procurator cōstitut⁹ vidēs fortè q̄ procuratorium nō est legitimū, nō vult cōparere vt ,pcurator, sed vt cōiūcta psona:nunqd pōt? Vī p̄ prędicta q̄ sic.Et idē posseris dicere in procuratore cōstituto,ex parte ī rē suā.Sed si videat procuratorium suū nō solēne, poterit cōparere vt defensor, vel vt cōiūcta psona.Intellect⁹ iste est cōtra legē istā in fi.qa vī esse prohibitū quo ad alia.Ad cōtrariū,cū dicitur,casus omissus &c. cōcluditur q̄ maritus debeat admitti tāquā cōiuncta persona.Respondeo q̄ coniuncta persona admittitur sine mandato : non tamē cōtra mandatū:vt l.Pomponius.§.fi.ff.eo.ti. Cōtra mandatū autē videtur tendere in casu nostrę legis:quia eo ipso q̄ maritus est datus procurator quo ad vnū actū,videſ̄ esse p̄hibitus quo ad alios. Hic est intellectus nostræ legis.De quæstionibus autē tactis, vide tu quod no.per Cy.in l.contra maiores.j.de inoff.test.Item dicitur q̄ procuratio emissa p̄scripserit.quæro de intellectu horū verborū. Gl.exponit dupliciter.Secunda expositio est multū nota.quia concludit quòd procuratorium possit probari per testes sine scriptura.Dixi in l.j.ŝ.eodē. Contra hoc videtur.l.j.ŝ.de manda.princ. Solue quòd ibi est casus specialis . & istud tenet Azo in summa illius tit.& glos.in c. j.extra eodem.

PRocuratoribus. Procurator p contestationem efficitur dominus litis,& non poterit remoueri sine causa.h.d. No.quòd per cōtestationē procurator efficitur dominus litis.Et per hanc legē dicebat,& cōsuluit dominus Lambertinus de Ramponibus, quòd post litem cōtestatam à procuratore,si citatur dominus ad aliquem actum,& ipse non cōpareat,& in eius domini cōtumaciam ille actus geritur,quòd non valet quod agitur:nam ipse dominus nō debet citari,sed debet citari procurator:quia iā est effectus domin⁹ litis,adeò quòd eo inuito dominus prosequi nō potest.Ita loquitur hic.Sed si dominus veniret,& sua sponte litigaret,& procurator non contradiceret,istud nō est prohibitū.Et de causis.ex quib⁹ potest remoueri procurator, habes plenè in l.filius.§.fi.cum multis legibus.seq.ff.eo.&c.

PRocuratoribus. Per litis cōtestationem procurator efficitur dominus instantiæ:& nō potest reuocari,nisi ex causis legitimis.h.d.Hæc lex inducitur in arg.ad quæstionem illam,de qua iam dixi.j.de sentē.& interlo.omnium iudi. l.j.Pone.iudicium fuit agitatum per procuratorē & litis contestatio facta per eum:cū debebat ferri diffinitiua,non fuit citatus procurator,sed dominus,& fuit cōtumax:lata fuit sentētia:nūquid valet? Et determinatū fuit Bonon.[a] per Bal.qđ sententia nō valeret,tanquam lata in personam,quæ non fuerat in iudicio,nec erat dominus instantiæ:& sic videſ̄ lata sine instātia:& sic nō valet:imò debuit citari procurator,qui est dominus litis.Et hic est casus secūdū do.Ia.Butri.ibi;persequēdi nō habeat facultatem.Ego puto contrariū q̄ valet sentētia,& valuit citatio:& ego dominus potui comparere.Nō obstat mihi titulus iste:quia est verū tunc demū quādo procurator contradixisset aduersario meo:sed vbi procurator p̄sens nō cōtradixisset,ego possum optimè eo patiente pertractare negotiū: quamuis ipse fuerit litē contestatus.Et ita determinat per istā legē,& glo.Io.And.in c.j.extra.de procurato.&.c.ij.e.ti.li.vj. Sed tūc indistinctè fatetur.& citatio & per consequens sentētia esset nulla,quando ego dominus citarer post li.contestatā. à procuratore factā eo absente:& sic contradicere nō valente. vel faciendo eum citari,eo expresse contradicente.

a Fuit Bonon.Si legas per Bal.sequitur q̄ hæc ij.lect.non sit Bart.cū nunquā legerim Bar.citare Bald. Sed exēplaria Venetа habent,per Balen. diū . ego puto legendū per Iac.Balduinū qui sæpe à Bar.adducitur.Alex. Losæus.

NVlla. Post cōtestationem factam à procuratore, domini morte nō finitur mandatū: & potest alius à procuratore substitui.h.d.Ratio hui⁹ est quia post litem contestatam nō dependet ex solius domini voluntate:cùm sit procurator effectus dominus litis: ideo domini morte non finitur mandatum. Quæro,quid est in causis,in quibus nō contestatur lis,quando dicetur procurator effici dominus litis.Doct.dicunt statim,cùm incipit tractare merita causæ.quod dictum satis placet : & videtur casus hic.Nam suprà proxime dicit,post litis contestationem;hic dicit,post causam in iudicio agitatam. Vnde statim cùm merita causæ incipiūt agitari & tractari per procuratorē,ipse dicitur effici dñs litis hic est casus hic.Hoc intelligo verū,nisi illi⁹ litis alius iā esset effectus dominus,vt ŝ.eo.l.nihil. Quæro,mortuo

2 ¶ Licet. An gesta cũ ꝓcuratore, q̃ non debuit admitti, teneãt, vide ff. ad l. j. rubr. in 1. col. d de Ro. conclusione clxxxvj. vbi allegant q̃ procurator habẽs mãdatũ substituẽdi & reuocãdi, licet substituat & ꝑte steẽ se nolle de causa intromittere, vide do. Pet. in c. ex ꝑte Decani. de rescrip. q̃ gesta ꝑ ꝓcuratorẽ nõ possunt hẽri rata. A. bar. ☞ P. P A V. P.

2 ¶ Licet. De ista materia, an & q̃n̄ possit opponi exceptio, tu non es ꝓcurator, vide oĩno Alex. consil. dlxij. Item q̃ exceptio falsi procuratoris possit semper opponi, vide Io. de An. consi. xcvj. etiã si esset ꝓnũciatũ per iudicẽ sup̃ legitimatiõe psonæ, scdm Bolognin̄ũ ibi ad fin̄ẽ qui lo quit̃ tã quo ad ꝓiudiciũ dñi, qui nõ cõstituit. Itẽ q̃ nũ quã censeat reiecta à statuto ista exceptio incõpetentiæ iudicis, vide Io. de An. consi. pe. Et Bolo. ibi dẽ ponit de eo quod dictũ est s. q̃n̄ pronunciatũ esset sup̃ legitimatione ꝓcuratoris, de quo vide etiam Feli. in c. cum in iure in col. pe. ad fi. de offi. deleg. Et ibi etiã cui incumbat onꝰ probãdi mãdatũ post lit. cõte. Itẽ q̃ exceptio inepti modi ꝓcedẽdi possit q̃cũq̃ opponi, vt dicit Bal. hic, vide Felu. in rubr. extra de fo. cõpet. Itẽ q̃ ista exceptio impediat litis ingressum: secus in exceptione q̃ qs nõ esset ꝓcurator cõtractꝰ, cuiꝰ vigore qd egit vide Bal. not. i c. j. §. naturales. co. j. fi de feu. fue. controu. 1

☞ P. P A V. P.

b ¶ Esse ꝓcuratorẽ. vide Alex. cõsil. lix. in ij. col. i prin. ij. vol. & de tutore vel curat. vide Bar. in l. j. §. idẽ Pompo. ff. q fil. tu. autho.

☞ P O M A T E S.

c ¶ In tut. Vide Alexã. cõsi. ciij. in vlti. col. ad fi. in ij. vo. & cõs. cii. j. in fi. vo. in ij. & Pa. cõ. xvij. col. ij. volu. ij. & Alexã. lxxx. colũ. j. ad finẽ. volu. ij. & c. & clxxxij. co. ij. eo. vol. ij. vbi sentit hoc ꝓcedere, etiã si pronũciatũ esset oĩ meliori mõ &c. & clxxxv. col. ij. volu. ij.

domino qualiter formabuntur sententiæ verba in istũ procuratorem: nam si eũ condemnabit procuratorio nomine dñi cum dominus iam sit mortuus, videretur sentẽtia esse nulla: vt l. pe. ff. quæ senten. sine appel. rescin. Quid dicemus? Cogitabis.

☞ *Exceptio procuratoria quando sit dilatoria, & quãdo perẽptoria: & opponi possit post litem contesta.*

1 *In his quæ non dependent ex consensu meo, approbatio mea nihil releuat.*

1 *Cautela ad opponendum contra procuratorem.*

4 *Actus contrarius factus protestationi nihil prodest.*

5 *Exceptio procuratoria est quintuplex.*

6 *Exceptio, tu non es procurator, quando possit opponi.*

7 *Pronunciatio facta per iudicem, quem esse procuratorẽ, non nocet domino.*

8 *Iudicium factum cum non procuratore, licet non ualeat in præiudicium domini, ualet tamẽ in præiudicium procuratoris.*

9 *Solutio facta falso procuratori potest repeti.*

a Licet. [a] Exceptio quæ reddit iudiciũ retro nullũ, quã docunq̃ opponi potest. h. d. Opponitur q̃ exceptiones procuratoris debent opponi ante litis contestationem: vt l. ita demum. ſ. eod. l. Pomponius. §. rati. ff. eo. Huius timore sunt hic plures solutiones. Dicũt quidam quòd post litis cõtestationem permittitur opponi, si ipse, qui opponit, hoc vult probare. Ita loquit̃ hic. Ista non videtur vera simpliciter: cùm enim sit mera negatiua nõ potest probari vt l. actor. j. de probat. & l. alieneratio. j. de non nume. pec. Vnde alij dicunt, q̃ hic est speciale in exceptione, quæ reddit iudiciũ retro nullum: vt hic, & l. seq. j. si à non cõpet. iudi. l. j. Ratio huius est, vt statim dicit glo. ibi: vel melius &c. quia cùm iudicium sit nullum, non potest dici q̃ oppositio exceptionis sit retardata post litem contest. cùm nulla sit contestatio. Ista est optima ratio. Alij dicunt aliter: tamen ille solutiones tendunt ad aliud contrariũ magis generale: ideo ipsas forma sic. Oppo. q̃ exceptio dilatoria debet opponi ante litis contestationẽ: vt l. ij. ff. de exce. & l. exceptio. j. de prob. sed ista est dilatoria: ergo &c. Dicunt † quidã. Aut opponitur exceptio, tu non es procurator: & ista est perẽptoria. Aut opponitur exceptio, tu nõ potes esse procurator: & ista est dilatoria. dicit gl. q̃ istud sibi nõ placet: & bene dicit: qa cõtra tex. d. l. iij. de excep. quia vtraq̃ est dilatoria. Alij dicũt. Aut scio ipsum nõ esse procuratorẽ, & debeo ipsum repellere. alꝰ est quod mihi imputeẽ. Aut credo ipsum procuratorẽ esse: & tũc si postea ad mei notitiam peruenerit, q̃ ipse nõ est procurator, q̃ncunq̃ possum opponere. Ita loquit̃ hic. Si verò dubito vtrũ sit procurator vel nõ, debeo opponere in principio litis. Ita loq̃tur hic hæc lex in prin. & vide istã gl. ibi: alij vt Hug. Primũ membrum est, q̃ si scio ipsum nõ esse ꝓcuratorẽ, ab initio debeo ipsum repellere. hoc est verũ. sed si eum nõ repellerem, innuit ista opi. q̃ mihi præiudicet. quod puto verũ, quãtũ ad actionẽ, quã possum habere cõtra procuratorem ad interesse. Debetis eñ scire, & notare, q̃ si aliquis agit cõtra me tanquã procurator, vel aliter cõtrahit: ipse tenet̃ me docere se procuratorẽ. ar. l. j. j. cre. euic. pigno. nõ de. Igit̃ si sciui eũ nõ procuratorẽ, nõ tenebit̃ mihi. ar. l. si fundũ. j. de euic. & l. cũ donatiõis. ſ. de trãsac. Sed si volo opponere exceptionẽ nullitatis: quia nõ est procu

1 rator: istud possum nõ obstãte sciẽtia mea. † Nã in his quę non dependẽt ex cõsensu meo, approbatio mea nihil releuat ad validandũ iudicium: vt l. expressim. ff. de app. Dixi in l. j. q̃n̄ prouo. nõ est necesse. Sed quid in his quę ex cõsensu meo dependẽt? Vide in l. si tutor. j. in qui. cau. in inte. rest. nõ est necesse. & ibi dixi. Secundũ membrũ est, q̃ si credo eum procuratorem esse, tamen non est verum: quandocunq̃ ad mei notitiam peruenerit, potero opponere. Hoc videtur esse verũ: vt extra de except. c. pastoralis. & videtur q̃ hoc, quod peruenerit ad mei notitiam, probetur per iuramentũ: vt ibi dicitur. Tertium membrũ est, q̃ si dubito, debeo dicere in prin. vt hic. Istud not. quia hoc puto verũ. Et per hoc colligitur cautela, † quã dixi vobis in l. j. ſ. eo. Nam nõ negabo eum procuratorẽ, ne per negatiuã fiat res dubia: sed petã q̃ me faciat certum de mandato. Alij dicunt, q̃ hic ista exceptio fuit ab initio opposita: tamẽ litigauit sub quadam protestatiõe. Dixit enim, nego te procuratorẽ. & processit in causa contestando litẽ, semper dicẽdo saluo eo q̃ si appa- 3 4 ret procurator &c. Et vide glo. in fi. † Certè istud nõ placet: nã ista talis protestatio, seu reseruatio, quã quis sibi facit, nullius est effectus: nã facit actũ contrarium ipsi reseruationi. extra de ap. c. sollicitudinẽ. Dicit ergo gl. q̃ prima solutio posita in ista 5 glo. placet. Tu verò clarius pro intellectu huius legis dic, † q̃ exceptio procuratoria est quintuplex. Quandoq̃ opponit, tu non potes esse procurator: quandoq̃, ille qui cõstituit. non potuit te cõstituere. Quandoq̃ opponitur, q̃ ex natura causæ nõ potuit cõstitui procurator. Quandoq̃ opponitur cõtra procuratorẽ, q̃ nõ cauit. Quandoq̃ opponitur, q̃ nõ est procurator: & est quinta, de qua loquitur lex nostra. Prima, quæ opponit ratione personæ procuratoris: aut persona eius talis est, q̃ non potest esse in iudicio, nec pro se, nec pro alio: vt seruus in causis ciuilibus: & ista exceptio poterit quãdocunq̃ opponi: quia reddit iudiciũ retro nullũ: vt l. ij. §. j. qui satis. cog. Quãdoq̃ potest esse in iudicio pro se, non pro alio: vt mulier, miles, minor cum authoritate, filiusfamilias, & similes & tũc debet opponi ante lit. cõte. l. ita demũ. ſ. eo. Secũdo verò opponitur exceptio de persona cõstituentis. De illo dixi in l. nõ eo minus. ſ. eo. tit. Tertiò opponitur ratione causæ, vt in causis criminalibus nõ potest cõstitui procurator. De his habes glo. in l. quãuis indubitati. j. de adul. & ibi dicã: & dixi in l. pe. §. ad crimen. ff. de publi. iud. Quartò opponitur de cautione nõ præstita: & ista debet opponi ante lit. cõtestationẽ: vt l. Pomponius. §. rati. ff. eo. 6 † Quintò opponitur, tu non es procurator. & de hoc loquitur hic ista exceptio. Quãdoq̃ opponit̃ ab eo, cõtra quẽ procurator litigauit. Quãdoq̃ opponitur ab ipso dño, cuius nomine litigauit procurator. Primo casu, si quidẽ ab initio cõtenditur de mãdato, nec decidit̃, sed propter dubiũ procurator admittit̃ cũ cautione de ratio: tũc de cætero ista exceptio, tu nõ es procurator: nõ potest opponi, nisi opponẽs hoc incõtinẽti probaret: vt l. inter quos. §. alieno. ff. de dã. infe. Quãdoq̃ disputatur de mãdato, & determinat̃ qd̃ est ꝓcurator, & iudex pronũciat b eũ esse procuratorẽ [b] legitimũ: tũc de cætero nõ poterit opponi ipsi procuratori q̃ nõ sit procurator: qd̃ iã determinatũ est, ar. l. iij. j. si fal. instr. Idẽ si instrumentũ procuratiõis fuit productũ in iudicio, & ꝓbatũ: vt l. fi. de fi. inst. & Inn. tractat in c. q̃n̄ cõtra falsam. extra de prob. vbi exp̃sse dicit, hoc in instrumẽto cõtra falsam. extra de prob. vbi exp̃sse dicit, hoc in instrumẽto ꝓcuratiõis. Si verò de hoc nũquã fuit cogitatũ, nec disputatũ de mãdato: tũc põt q̃ncũq̃ opponi. Ita loquit̃ hic: seruata tñ distinctiõe Hug. q̃ ponit̃ hic in gl. vbi cũq̃ aũt dixi, q̃ postquã est determinatũ, nõ põt de cætero opponi exceptio, tu nõ es ꝓcurator: hoc est verũ, nisi ille, qui opponeret, vellet in se assumere onꝰ ꝓbãdi istã negatiuã, qd̃ posset facere ꝓbãdo mãdatũ reuocatũ, vel instr̃m falsum. Et ĩtelligas semp, nisi de hac falsitate, vel de reuocatione fuit cognitũ: & hoc mõ põt intelligi j. opi. posita ĩ gl. Scds casus principalis est, q̃n̄ ipe dñs, cuiꝰ noie agit̃ vult dicere, q̃ ille nõ fuit suus ꝓcurator tũc põt q̃ncũq̃ dicere nisi de mãdato doceat̃, vel de ratihabitiõe: vt ſ. eo. l. si ptiũ. ff. rẽ 7 ra. ha. l. ꝓcurator. la vlti. Illa eñ † ꝓnũciatio, ꝑ quã iudex declarat eẽ suũ ꝓcuratorẽ, nõ nocet dño absenti: quia eo nõ citato cũ eo dr̃ nõ cognita, & si hoc fuit ꝓnũciatũ: ar. l. cũ nõ iusto. de c col. dete. Ita tenẽt oẽs doc. licet secꝰ sit in tutore [c] ꝛõ: qa eiꝰ cõstitutio principaliꝛ spectat ad iudicẽ: vt l. j. §. idẽ Põpo. ff. qd̃ fal. tu. aut. ꝑ Inn. in c. sup̃ literis. de resc. quo ad quid tñ præiudicat dño: vt q̃n̄ recipiunt̃ testes sup̃ mãdato: vt dixi in l. j. ſ. e. Modò

habetis

habetis expeditã istã materiã,& primã gl. Venio ad secũdã gl. & opp.si nullũ est iudiciũ:ergo nõ põt examinari,an sit ꝓcurator,vel nõ,nisi ante cõstet de mãdato:sed ante non põt cõstare de mãdato,nisi examinet:& sic videt perplexitas,seu indissolubile quoddã.Sol.Dicit gl.breuiter, & bene. Iudiciũ primũ, an ego sim ꝓcurator,non agitat procuratorio noĩe:sed ego ꝓprio noĩe dico me ꝓcuratorẽ.Et sic in hoc habet legitimã personã:meritò quãtũ ad hoc,an sit ꝓcurator,cõstat litigiũ:qa est ꝑsona legitima.Vide gl.quã no. & bñ:ideo si ꝓcurator ageret noĩe minoris,vel syndic⁹ noĩe vniuersitatis,vel tutor,& cõtingeret aliqua læsio ĩ examinatiõe ꝑsonæ.an sit ꝓcurator,vel syndic⁹ vel tutor:certè nõ possum petere restõnẽ in ĩtegrũ:qa ista causa an sit ꝓcurator.vel syndicus,vel tutor,est cũ ipso tutore vel ꝓcurator agitata:nõ eñ cũ minore vel ecclesia. Op.& vr̃ ꝙ licet nõ habeat mãdatũ,iudiciũ valeat.l.si sine.in prin.& §.j. ff.rẽ ra.hab.†Sol.Iudiciũ nõ valet,quãtũ est in ꝓiudiciũ dñi: sed in ꝓiudiciũ ꝓcuratoris,& fideiussoris,quẽ dedit de rato, bene valet.† Vltimò quærit gl.an si soluitur huic falso ꝓcuratori,possit repeti.Dicit glo.ꝙ sic:sed an idẽ si soluat cũ iudice. Dicas ꝙ sic:qa snĩa lata fuit cũ falso ꝓcuratore de hac materia plenè dic ꝑ me in l.si sine.in prin.& §.j.& §.cũ aũt.ff.rẽ ra.hab.

LIcet in principio. Exceptio q̃ habet reddere iudiciũ retro fuisse nullũ, põt opponi ĩ quacũq; parte iudicij.h.d. Op. & intro gl.magnã.q̃ dicit ꝙ ꝓmittit. Vos videtis ꝙ exceptio falsi ꝓcuratoris põt opponi.cõtra de l.ita demũ.ś.eo. Huius timore facta est ista gl.dicit gl.ꝙ tũc est verũ ꝙ hæc exceptio põt opponi quãdocũq;,etiã post litẽ contestatã, qñ ille, qui opponit,velit ꝓbare procuratorẽ non habuisse mãdatum. quasi velit dicere gl.ꝙ qa suscepit in se istud onus,non mirũ si põt istã exceptionẽ opponere qñcũq;. Ista fuit prima sol. q̃ nõ est vera:qa ista cũ sit merè negatiua,non est ꝓbabilis.l.actor.j. de ꝓba. Vñ gl.dedit aliã sol. Re ipsa veritas est,dicit glo. ꝙ hic est spãle ĩ hac dilatoria,q̃ põt opponi in quacũq; parte iudicij: & idẽ in quacũq; alia, q̃ hñet reddere iudiciũ retrc nullũ fuisse no.in l.j.ś.de iur.& fac.ign.Et est rõ : qa qñ iudiciũ dr̃ nullum instãtia nulla,cõtestatio litis nõ habet formã iudicij:vnde non põt dici tardè opposuisse hãc exceptionẽ:nec põt obijci, nõ opposuisti ante litis cõtestationẽ:qa nõ dr̃ lis cõtestata qñ iudiciũ sit nullũ.Et istud voluit sentire gl.cũ dicit,vel meli⁹:& ista est vera sol.Alij dederũt aliã sol. & dicũt ꝙ exceptio, de qua loqr̃ l.ita demũ sit dilatoria.Sed hæc exceptio est perẽptoria:& ista sol.est falsa:qa vtraq; est dilatoria:tñ optimè loquit quantũ ad aliud.Nã qñq; opponit,tu nõ es ꝓcurator:& tũc licet sit dilatoria põt opponi qñcũq;,vt hic.Qñq; opponit talis exceptio:nõ potes esse ꝓcurator.Et hic aduerte ſm d.Ia.qa qñq; est defect⁹ rõne causæ. Videbitis de hoc.in l.q̃uis indubitati.j. de adulte. Qñq; est defectus rõne ꝑsonæ:& põt esse duplex exceptio : qa persona nõ possit esse in iudicio,nec pro se,nec pro alio:& tũc ista exceptio põt opponi qñcũq;.l.seruus.j.de iudi.l.ij.§: si quis his.ff.q satisf.cog.Et est alius defectus,ꝙ qñq; ꝑsona põt esse in iudicio pro se,& nõ pro alio:& tũc ista exceptio debet opponi ante litẽ cõtestatã:vt in d.l.ita demũ.Qñq; opponit exceptio, nõ põt esse ꝓcurator:qa nõ legitimus:& ista debet opponi añ li.cõte.vt l.Põponius.§.rati.& vide ibi bonã gl.ff.eo.Sed quærit hic Ia.qd de exceptione libelli ineptè formati,qñ debet opponi?Ipse dicit ꝙ hæc exceptio opponi põt,etiã post li.cõte.allegat ad hæc l.libellorũ.ver.ꝙ si libelli.ff.de accusatio qa si libellus esset ineptè cõcept⁹:nomẽ rei abolet:vt ibi patet ĩ tex.si abolet:ergo cõcludit ꝙ erat receptũ iter reos:& sic erat lis cõtestata:vt l.adulterã.j.de adul.plenè ĩ l.j.q accusare nõ possunt ꝑ doct.Cõtra qd vide bonã l.cũ sua gl.Titia.ff.de accusatio. & qd ibi notat.& no.illã legẽ verũ est qd gl.,ꝑ solutione dicti contrarij,dedit aliã solutionẽ:& distiguit tres casus,vt videbitis in fi.gl.qa dicit gl. Aut scio falsum &c.dic vt in glo.Aduerte tñ: qa gl.in prio mẽbro hui⁹ distinctionis vr̃ innuere,ꝙ si ego scio ꝓcuratorẽ esse falsum &c.& nõ oppono statim:mihi ꝑiudicat quare postea nõ possum opponere.Dictũ huius gl.nõ est verũ qa posito ꝙ sciã procuratorẽ agẽtẽ cõtra me,nõ habere mãdatum,mihi nõ præiudico.Ratio,quia cõsensus meus in his,quæ non dependent ex mea mera volũtate,nõ operatur ad validandum actũ vel snĩam:vt l.si exꝑsim.ff.de ap.Sed si iudiciũ agitatũ depẽdet ex mera volũtate mea,qa iudiciũ redditur in inuitũ.Et ex eo cõcludas ꝙ licet nõ opponã,& sciam ipsum esse falsum,adhuc possum ipsam opponere. Imò plus:quia consensu vtriusq; partis iudiciũ nullũ vel sententia nulla nõ posset validari,vt valeret sentẽtia.Et ita debet intelligi l.ij.& ibi ꝑ doc.j.cõia vtriusq; iudi.licet gl. senserit cõtrarium,& malè in l.j.j.qui pro sua iur.iu.dare,da.ve pos.& idem not.per Ber.in c.quoniam cõtra falsam.in vltima gl.magna.extra,de ꝓbat.& solet dici per doc.in l.instar.j.de iure fis.lib.x.Item opp. & sum in gl.in fi.de prin.ad fi.Solue vt in gl.in prin.Quæro.pone ꝙ per sententiam iudicis est solutum falso procuratori:nunquid solutum potest repeti.Dic ꝙ sic.Non obstat l.cùm putarem.fa.erc. quia ibi fuit iudicium agitatum cum legitima persona: hic non.Item dicit glo.ꝙ iudiciũ est nullũ, in præiudicium domini, nisi habuerit ratum.alle.l.licet.de iudi.Cõcludit ergo ista gl.ꝙ dominus possit ratificare iudiciũ agitatum per falsum procuratorem.Aduerte inquantum iudiciũ facit contra dominũ, ꝙ possit ratificari:ita debet intelligi. Sed quæro,quid iudicium faceret pro dño, vel sententia lata esset pro domino in persona falsi procuratoris:nunqd ratificando tunc valebit sententia?Glos.in l.si mater. §. hoc iure.de excep.rei iudi.tenet ꝙ sic:& alleg. l.licet.ff.de iudi.præal.Contrarium sentit gl.alibi in l.si tutor.j.in qui.cau.in inte.resti.nõ est necess.Gl.innuit ꝙ speciale sit in minore.Ista vlt.gl.cõmuniter approbatur per rationem superius dictam : & aduerte ꝙ l.licet.ff.de iudic.loquitur vbi dominus ratificat iudicium agitatũ ꝑ falsum procuratorẽ ante sentẽtiã latã.qd aũt si post sentẽtiã,vide ś.Quæro iudex pronũciat procuratorem esse legitimum, & se habiturũ ratum quicquid per eũ factũ fuerit:quæro nunquid valebit.Videtur ꝙ sic:vt l.j.§.idẽ Pomponius.ff.quod falso tutore.Contrarium videtur per l.qd nõ iusto.ff.de collu. detegẽ.Non obst.lex contraria : qa loquitur in tutore,cuius tutoris dãda depẽdent ab ipso iudice.quod non est in ꝓcuratore. veruntamen est,ꝙ si iudex pronunciat sic: pronuncio exceptiones oppositas contra mandatum huius procuratoris non obstare,& eis non obstantibus esse procedendũ in causa.isto casu iudicium valeret.Ista est practica communis,quam ponit Spe.in ti. de exce.§.iij.in fi.& Cy.hic.

QVicunque. Illustris ꝑsona non litigat per se,sed per procuratorem: alias punietur.h.d.Hic est auc.hoc ius,quam limitat.Rationem legis dic vt in gl.&c.

QVicunque. Positus in illustri dignitate non litigat per se,sed per procuratorem.Cum autẽ quæro de ratione : dic vt ĩ gl.qa rõne dignitatis debet sedere cũ iu.

1 ☞ *Causæ.in quibus quis cogitur personaliter,& nõ per procuratorem comparere.*

2 *Assessores rarò uel nunquam admittunt excusationẽ per procuratorem.*

a IN pecuniarijs. [a] Per ꝓcuratorẽ citatus põt cõparere,etiam si in

¶ Pro cõcordia, aduerte quando mãdatũ reuocatur in dubiũ an sit validũ, vel nõ,& producũtur testes,& fertur sententia super eius validitate.Bar.dicit in l.j.ś. eod.titu.ꝙ isti testes, & sententia præiudicat domino,etiã non citato cõtrario allegatur do.Alexand.in hac l.col.j.Tu dic falsuando Bar.ꝙ in d.l.j. debet intelligi secundum determinationẽ quã dicit in hac l.ſ.ꝙ præiudicat,ſ.quando cã cognita, nõ aliter ideo cautè dixit do. Alex.ꝙ limittat, non autẽ qd cõtrarie. In alio tñ secundum do. Frã.Are.in l.sciendũ. col.fi.ff.de verb. obli. allegatur contrarius Bar.in hac lege:qa in prin.voluit ꝙ qui dicit ꝓcuratorẽ esse falsum,non tenet ꝓbare qa negatiua nõ coarctata loco , & tpe.l. actor.C.de proba.cũ fi.& tñ secũdũ eũ cõtrariũ voluit in eadẽ l.ff.vbi voluit ꝙ põt probari probando reuocationem mãdati. Tu dic quòd prima opinio vera.& nõ obstat qd dixit col.fina. qa Bar.loquit qñ qs assumpsit in se onus ꝓbãdi qd ita ꝓbari põt ꝓducẽdo reuocationẽ:& sic nihil obstat:imò subtiliter intuẽdo,tunc negatiua non ꝓbatur,sed affirmatiua reuocationis quæ tamẽ habet annexã negatiuã:vt latè habetur in l.hoc iure.& in l.illa. ff. de verb. obli. nouis.in l. de pupil.in §. si quis ipsi.ff.de no.ope.nun.

¶ In pecuniarijs. Et allegat istũ tex.Bart.l l.j.§.sufficit.ff. de admi.tu.& in l.q habet §.si pupillus.ff.de tute.ꝙ pupillus põt solus citari ad iudiciũ: qa intelligitur ꝙ cõpareat ꝑ se,vel procuratorẽ.Ego tenui contrariũ ĩ l.sed si ex stipulatu. cõ: p̃cedit l. si ex legati.ff de verbo. obli.& vide c.cum in iure. de offic. delega. & vide ibi doct. qui allega.Bar.hic.Andr. Barba.

Pro concordia aduerte : vult iudex facere cõparere aliquẽ ex litigãtibus ꝑsonaliter respõsurus positionibus vel similibus, audientiã põt denegare ꝓcuratori i hoc quasi dãs sit legalior & melius instructus: vt per Bart.hic,in hac l. fi.cõtrariũ allegat tenere in l. si actor.ff. eo.tit.in j.col.Tu dic in d.l.si actor.loquit Bart.qñ qs venit ad defendẽdã,nõ simpliciter vti procurator

ſed tãꝫ ꝑ iure ſuo, ꝙ dicit mẽti cõmẽdãdũ ſec' ſi ſimpliciter. & ita loquit̃. adde ad nota. in c. j. de cõfeſ. i vj. maximè per Io. And. in gl. j. Itẽ, & aliter dici põt: quia ſi ꝓcurator ſpãliter ad ſic rñdendũ informatus, et miſſus à dño: et ita ꝓcedat ſecunda opi. aliis ꝓcedat prima in d. l. ſi. Ita Bart. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infec. & alle. cõcor. Adde ad Inno. in c. paſtoralis. in prĩ. de iud. In criminalib' autẽ vide Bar. & docto. in l. ij. §. defendi. ff. ex quibus cauſ. in poſſeſ. ea.

a

1

POMATES.

a ¶ Niſi ex cã. Vel niſi quis impetraſſet reſcriptũ, ꝙ aduerſari' poſsit cõpelli cõparere perſonaliter. quo caſu etiã ipſe ipetrãs cogeret: vt per Rotã in tit. de do. & contu. c. ij in antiquioribus de quo Feli. in rubrica, de reſcrip. col. ij.

P. PAV. P.

b ¶ Scire. Vide etiam Bar. in l. ſeruum. §. publicè. ff. de procu.

c ¶ Aſſeſſores. Sed cõtrariũ vĩ tenere idem Bart. in l. qui bona. §. pe. de dã. infec. & ibi vide Io. de Imo. in ca. ij, alias. i j. de iura. calũ. vbi tenet cũ Bar. in d. l. §. pe. & alleg. Ioã. And Iſtud tene menti in c. ſi. de iura. calũ. in vj. tãtũ ſitur in c paſtoralis. de iudi. vide ca. pe. de poſtul. ꝛ præla. & ibi dixi. And. Barba.

d ¶ Quæro, vtrũ. no. ꝙ iſta pœna habet locũ etiã ſi clã præſtet patrocinitũ. vide text. in c. j. de offi. deleg. in ver. manifeſtè. vbi probatur contra. vide ibi. And. Barb.

P. PAV. P.

e ¶ Procurauit. Iſta l. tñ. nõ habet locũ ĩ poſſeſſorio. Sed ſecundũ Iac. de Are. quia tũc cõfeſſio cedentis non poſsit præiudicare ceſſionario in aliquo: vt l. ſi partẽ. ff. quẽad. ſeruí. amit. l. ſeruum filij. §. j. ff. de leg. j. & ibi per Dy. & in l. facta. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. ad qđ debet cõparere cedens. Certè non video. quod eſt verum ſecundũ Iac. de Are. niſi ad cedentẽ ſpectaret aliquod periculũ, vel cõmodũ: iſto caſu dicitur prima cauſa cedẽtis, & poſſit vocari cum debet. arg. l. j. §. in ꝓpria. ff. qñ appel. ſit. Itẽ quæro, tu cõpares tanꝯ procurator in iudicio, oppono tibi & volo ꝙ cõpareat principalis, tanꝯ melius nouerit veritatẽ: principalis eſt abſens: debeo ſibi facere ſumptus? videtur ꝙ ſic: quia volo inducere eũ in teſtẽ. arg. l. quoniam liberi. j. de teſti. & l. eos j. de app. Dic contrariũ: quia per abſentiã aduerſarij nõ debet fieri mea conditio deterior. Tex. eſt in l. ij. & ibi gl. qui. ex cau. in poſſeſſorio. Itẽ no. hãc l. in arg. Pone, ꝙ caueẽ ꝙ pro maleficio debeat qs citari ter vt cõpareat per ſe, & per procuratorẽ legitimũ: quidã fuit citatus vt cõpareat: ipſe nõ cõparuit: fuit poſitus in bãno: nũquid bannũ valeat, videtur ꝙ non; quia citatio citatione hoc exprimitur: nec cogit̃ quis cõparere perſonaliter, niſi ex cauſa[a] .h.d. Quæro quæ † ſint cauſæ, propter quas qs cogitur perſonaliter cõparere. Pro huius declaratiõe debetis ſcire. ꝙ hic tex. ibi; niſi fortè quoſdam &c. legitur duobus modis. Primò ſic. Dictũ eſt ſuprà, ꝙ quis põt cõparere per procuratorẽ ſi vult, niſi in caſu, in quo cogitur quis cõparere per ꝓcuratorẽ vt ſ. l. pxi. & ita intelligit̃ iſte ver. niſi forte. vt dicit gl. ſuper verbo, iuſtiores. ĩ prin. Alij dicũt ecõuerſo: et ita poſui caſum, qui eſt magis notabilis, vt ſ. dictũ eſt, ꝙ põt cõparere per ꝓcuratorẽ: niſi ex cauſa cõparet perſonaliter. Quę eſt ergo cauſa iuſta Dicit gl. cauſa iuſta eſt in his cauſis in quibus nõ admittitur procurator; vt puta, in cauſa criminali, in qua ponit̃ pœna à relegatione ſ. & iſtud eſt clarũ. Vel dicas, dicit gl. quia melius ſcit dñs veritatẽ, quã procurator. Sed ſecundũ hoc ſemper iudex poterit dicere: cõpareas corã nobis ꝓſonaliter

b

quia volumus ſcire[b] à te veritatẽ. Et vide gl. d. Iac. circa hoc dabat remedium, ꝙ quis faciat procuratorẽ inſtructũ ad omnia, de quibus poſſet iudex eũ interrogare, et hoc exprimat in mãdato. Sed certè hoc nõ placet mihi. Nam dicit l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. ꝙ veritas perpenditur ex vultu, & trepidatione, & qua conſtãtia qs loquat̃: ſed in his iudex non põt informari per procuratorẽ: qa alius eſt aſpectus dñi, & alius eſt aſpectus procuratoris: & ſic qñ iudex vellet, faceret dominũ cõparere: & hoc colore aſſeſſores[c] raro† vel nũquã admittũt excuſationẽ per ꝓcuratorẽ. ꝙ ſatis placet. Vel quartò, dicit gl. eſt alia cauſa iuſta, ſi perſona domini eſt legalis: nec eſt rixoſa, ſicut eſt procurator. arg. l. ſi actor. ff. eo. Quod dictũ placet multũ in procuratore ſimplici, per cuius aduẽtum, conditio aduerſarij in nullo debet fieri deterior: vt l. ij. §. defendi. quib. ex cau. in poſſeſ. ea. Sed quid in procuratore in rem ſuã: docto. tractãt hic. De hoc eſt tex. & glo. in l. ſi actor. ff. eo. & ibi dicemus Deo duce. Bar.

c

2

IN pecuniarijs. Oĩs citatio ĩcludit hãc poteſtatem, ꝙ citatus poſsit cõparere per ſe, vel per ꝓcuratorẽ, niſi in citatiõe cõtrariũ appareat, vel alia legitima cã intercedat: h.d. Nota qđ dixi ĩ ſummario. Quæro, qd velit dicere tex. ob cauſas. Dic vt ĩ gl. tu agis ex iure ceſſo cõtra me. dico ꝙ cõpareat cedẽs, tãꝫ melĩ nouerit veritatẽ: an debeat cõparere. Videt̃ ꝙ ſic vt l. ſi actor. ff. eo. Dic cõtrariũ ſecundùm Iaco. de Are. quia tũc cõfeſsio cedentis non poſsit præiudicare ceſſionario in aliquo: vt l. ſi partẽ. ff. quẽad. ſeruí. amit. l. ſeruum filij. §. j. ff. de leg. j. & ibi per Dy. & in l. facta. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. ad qđ debet cõparere cedens. Certè non video. quod eſt verum ſecundũ Iac. de Are. niſi ad cedentẽ ſpectaret aliquod periculũ, vel cõmodũ: iſto caſu dicitur prima cauſa cedẽtis, & poſſit vocari cum debet. arg. l. j. §. in ꝓpria. ff. qñ appel. ſit. Itẽ quæro, tu cõpares tanꝯ procurator in iudicio, oppono tibi & volo ꝙ cõpareat principalis, tanꝯ melius nouerit veritatẽ: principalis eſt abſens: debeo ſibi facere ſumptus? videtur ꝙ ſic: quia volo inducere eũ in teſtẽ. arg. l. quoniam liberi. j. de teſti. & l. eos j. de app. Dic contrariũ: quia per abſentiã aduerſarij nõ debet fieri mea conditio deterior. Tex. eſt in l. ij. & ibi gl. qui. ex cau. in poſſeſſorio. Itẽ no. hãc l. in arg. Pone, ꝙ caueẽ ꝙ pro maleficio debeat qs citari ter vt cõpareat per ſe, & per procuratorẽ legitimũ: quidã fuit citatus vt cõpareat: ipſe nõ cõparuit: fuit poſitus in bãno: nũquid bannũ valeat, videtur ꝙ non; quia citatio eſt fundamentũ iudicij, quæ non fuit facta ſecundũ formã ſtatuti. Contrariũ determinat do. Iac. per hanc legẽ: & quia poteſtas cõparendi per alium ineſt tacitè, per hãc legẽ: & expreſsio eorum, quæ tacitè inſunt, nihil operaretur: vt l. non rectè. j. de fide. l. hæc verba. de leg. j. Vltimò nota practicã ex hac lege quod ſi aliquis eſt accuſatus coram te de aliquo crimine, cuius pœna ſit infra relegationẽ, & tu citas eum, & ipſe cõparet per procuratorẽ. quod eſt licitũ. l. ſeruũ quoꝯ. §. publicè. ff. eo. quo ad obuiandũ malitiæ ſuæ. Et, vt poſsis melius inueſtigare veritatẽ, poſſes dicere quod tu vis principalẽ, qui melius nouit veritatẽ: ꝓ hãc legẽ. Et ſi vis qđ cliẽtulus tuus nõ cõpareat, quod ipſe faciat ꝓcuratorẽ ſpecialiter ad iurãdum de calũnia. Et eſt caſus extra, de ꝓcu. qui ad agẽ. lib. vj. Et ponas, quod ipſe cõfiteat̃, vel reſpõdeat ad oĩa, de quib' interrogabitur. Et oĩa iſta ponũtur expreſſe & ſingulariter in procuratorio. Verbi gratia: ſi interrogaberis de hoc, rñdeas ſic. & iſta eſt practica Bar.

Ne liceat potentioribus. *Rubrica.*

Cõtinua vt ĩ gl. & ſicut rub. ꝓtes duas hẽt: ita ĩ nigro ſunt duæ leges. Prĩa tractat de prĩa ꝓte rubricæ: ſecũda de ij. tractat &c.

1 ☞ *Procurans patrocinium potentiorum, debet priuari cauſa.*
2 *Officialis præſtans fauorem alicui priuato, punitur.*
3 *Iudex minor punit maiorem de fauore per eum præſtito in cauſa alicui priuato.*
4 *Pœna huius legis non imponitur ipſo iure, ſed per ſententiam.*
5 *Diſpoſitio huius legis habet locum in actore & reo.*
6 *Pœna huius legis an committatur ex ſola procuratione, uel requiratur quod patrocinium fuerit præſtitum.*
7 *Pœna huius legis committitur, quocunque modo patrocinium præſtetur.*
8 *Diſpoſitio huius legis habet locum, etiam ſi patrocinium fuerit præſtitum per familiarem potentioris.*
9 *Delegari quod non poſsit per rectorem prouinciæ hæc cauſa.*

LEX I.

DIuinæ. Qui patrociniũ potẽtis rõne officij ꝓcurauit, cauſa priuatur: & ille potẽtior punietur: & rector ꝓuinciæ iudex erit. h.d. Primò loqtur in genere. Secũdò reſpõdet quærẽti. Secũda ibi; quare cũ interſit. Itẽ prima ſubdiuidit̃: qa primò punit partem ꝓcurantẽ. Secũdò ponit potentiorẽ facientẽ hoc. Secunda ibi; quem palã &c. Nota ex hac lege† qđ ille, qui procurauit aduocationem, ſeu procurationẽ, ſeu auxiliũ potentiorũ, debet priuari cã. qđ nota cõtra eos, qui in ciuitate iſta faciũt qđ priores faueãt ſibi in aliqua cã, coram alijs officialibus: debent enim cã priuari, vt hic vides. Nota† qđ officialis, qui præſtat patrocinium, vel fauorẽ alicui priuato, in aliqua cauſa, corã alio officiali, punitur. Secũdò nota† ꝙ de iſto delicto iudex minor põt punire officialem maiorẽ. Opp. ff. de alie. iud. mutam cau. fac. l. iij. Sol. Ibi loquitur de potentiore non ratione officij, ſed fortè diuitiarũ, ſeu ratione alterius ſtatus; hic de potẽtiore rõne officij. Cõtra hoc opp. ſ. de aduo. diuer. iud. l. ij. vbi decuriones poſſunt eſſe aduocati. Sol. Hic loquitur de potẽtioribus rõne officij ita magni, qđ poſsit alteri minacẽ feruorem oſtendere, ſeu inferre: vt l. ſi per impreſsionẽ. j. quod met. cau. & ideo propriè poſui exẽplum in prioribus iſtius ciuitatis. Opp. ſecundò. j. de ſuffra. l. j. Solue vt in gl. quia ibi non erat potentior. Circa hãc legem quæro: dicit̃ hic qđ priuatur cauſa, † vtrũ priuetur ipſo iure, an per ſnĩam. Gl. optimè dicit, per ſnĩam: quia dicit, priuetur: non, priuatus ſit. Sic ſimile habet iſtis no. in l. iubemus. §. fane. ſ. de ſac. ſan. ecc. & l. ſi quis in tãtã. j. vnde vi. & dixi pluries. Quæro hæc lex vtrũ habeat locũ tam in actore ꝙ in reo. Glo. quæ eſt j. ti. proxi. ſuper rubrica, vĩ velle qđ hæc lex habeat locum ſolũ in actore. Cõtrariũ† puto, qđ habeat locũ in actore et reo. Primò ꝓpter gñalitatẽ rubricæ, q̃ dicit, patrociniũ litigãtibus pſtare. Ex eo qđ dicit, litigãtibus, loquit̃ tã de actore ꝙ de reo. Hoc etiã apparet ex principio huius legis, q̃ loquit̃ gñaliter. Scđò† q̃ro, vtrũ ſit neceſſe qđ potẽtior pſtet patrociniũ, an ſufficiat ꝓcuratio ꝓtis ſola. tex. vĩ dicere qđ ſolũ ſufficiat ꝓcuratorẽ habere patrociniũ potẽtioris rõne officij. Tex. vĩ qđ ſic dũ dicit, aduocaſſet, & ita ſentit gl. ſup illo verbo, gl. finaliꝫ dicit cõtrariũ de æqtate. ar. l. ꝙuis. de in ius vocã. Quæro, vtrũ ſit neceſſe qđ illud patrociniũ pſtet palã ad bãchũ: vel ſufficiat qđ clã, vel ꝓiterpoſitã ꝓſonã fiãt iſta rogamia. Certè† puto quo cũꝯ mõ potẽtior pſtet patrociniũ, fauorẽ, vel auxiliũ ad ꝓcurationẽ ꝓtis, ipſe ĩcidit ĩ hãc l. ꝓpter gñalitatẽ verborũ huius legis ibi potẽtiorũ domorũ opib' niterent̃, q̃ro, † qđ ſi aliqs ꝓcurauit patro

d

7

8

e

patrocinijũ alicuius familiaris potẽtiorũ: vt puta notarij prio-
ris? Puto ꝙ idẽ, vt teneat hac cõstitutiõe. Et hoc innuit text. &
gl. sup ver. domorũ opibus. id est, illis de domib⁹. dicit gl. Pro
hoc facit j. si rec. puin. &c. in rubro & in nigro. & j. si quacũq;
põd. & l. j. &c. Circa vltimã ptẽ, dicit hic ꝙ rector puinciæ est iu
lex sup isto delicto. Quæro, ṫan istam causam posset delega-
re. Gl. dicit ꝙ nõ: quia istud specialiter eis cõmittitur vt maio-
ribus. Et per hãc legẽ ponit exẽplũ in l. j. ff. de of. eius cui man-
da. est iurisdi. Vltimò gl. hic tractat materiã de cessio. act. quæ
hic non cadit: sed cadet melius in l. proxi. & optime. & ibi de-
bet dici in l. per diuersas. & l. ab Anastasio. j. mand. & ibi dice-
nus, & dicam j. l. proxi. quantum ad eã expediet. & nota hanc
legem, quam poteris cum honore practicare. &c.

DIuine Non potest potentior patrocinijũ præsta-
re: aliàs ipse puniretur: & præses esset iu-
dex & litigator ipo priuaretur. h. d. Diuidit in duas
partes. Prima loquit in genere. Secũda in specie. Se
cũda ibi: quare cùm interfit. Iterũ prima subdiuiditur: quia pri
mò punit litigantẽ. Secundò punit potentẽ, & pœnam conti-
uit. Secunda ibi: quẽ palam est. Oppo. ff. de alie. iudi. mu. cau.
ac. l. j. cum duabus seq. Solue vt in gl. Item opp. de l. ij. s. de ad-
o. diuer. iudi. Sol. est no. ibi loquitur in decurione: hic in alio
fficiali maiori. Oportet ergo ꝙ sit officialis ita magn⁹, quòd
ossit inferre timorẽ per vocem: vt sunt priores hic: non ita ca
erarij, vel alij consiliarij. Itẽ opp. j. vbi sena. vel cla. l. iij. Sol. vt
gl. Quæro. vtrum priuentur causa ipso iure, an per senten-
iam. Et gl. dicit per sententiã: quia dicitur, afficerentur. Quę-
o, vtrũ preses puinciæ possit in casu huius legis per inqsitio-
ẽ pcedere. Gl. vr dicere ꝙ nõ, nisi ad partis postulationẽ: hoc
tiam vr pbare tex. ibi: inter litigatores audiẽtiã tuã. &c. In cõ
rariũ: qa delictũ istud cõmittitur corã iudice: ergo ipe de hoc
oterit inqrere: vt j. de probatio. l. iubem⁹ de testa. nullũ. Et il-
ud puto verũ, quãtũ ad accusationẽ criminalẽ, seu ad punitio-
em, p textũ ibi: rectores prouinciarũ custodes. &c. Ad ipsorũ
rgo custodiã hoc ptinet, & p actionẽ pstitã. quãtũ ad actionẽ
uilẽ nõ puto: qa in eo nihil põt facere iudex, nisi parte petẽte
t l. j. in prin. ff. de eden. & l. ad perẽptoriũ. de iudicijs. Fallit in
ij. ff. de suspe. tuto. & ꝙ ibi no. Quæro vtrũ sufficiat pcurare
atrocinijũ potẽtioris: an reqrat ꝙ exhibeat. Dic vt i gl. Quæ-
o, & est no. qd si aliqs nõ procurat patrocinijũ potẽtioris habẽ
is officijũ, sed alicuius sui domestici. Dic vt no. p gl. q̃ dicit idẽ
er tex. q dicit, domorũ opibus. i. illis de domibus. Ad ꝙ j. si re
tor prouinciæ, vel ad eum pertinẽtes. in rubro & nigro & j. si
quacũq; prædi. pote. l. j. Quærit gl. vtrũ rector puinciæ possit
delegare istã cãm. Dic vt in gl. Quæro, vtrũ hic titulus habeat
ocũ in actore & reo. gl. j. ti. j. sup rubrica dicit, ꝙ in actore tan-
ũ. Tu dic in actore & reo, ppter gñalia verba hui⁹ legis, q̃ phi
bẽt vnũquẽq; pcurare patrocinijũ potẽtiorũ. Dicã pleni⁹. j. ti. j.
. j. Vltimò gl. tractat hic materiã cessioĩs, q̃ meli⁹ icidit. j. e. l. fi.
& ibi recitabo. Nota dispositionẽ intelligi. i. illis de domib⁹ qa
q̃ dispositio nõ cedit in domibus tanq; in ædificio, qa intel-
igitur domus, pro illis de domib⁹: vt ff. si cer. pe. al's de assef. l.
ecta. in prin. & hic. Extra in l. diuinæ. vide gl. q̃ incipit, & ideo
alij. hic est priò notãdũ. gl. dicit ppe finẽ, ꝙ si titul⁹ cessioĩs nõ
est expressus in principio instrr, ꝙ cessio præsumit simulata. q̃
intellige sanè: qa nõ debes itelligere ꝙ si esset causa cessioĩs in
fine, ꝙ ideo dicat simulata. Sed voluit dicere ꝙ si à prĩcipio, qñ
fit cessio, nõ exprimit illa causa: ꝙ si ex interuallo exprimeret
qd nihilomin⁹ præsumeret simulata. Et not. ꝙ fit differẽtia an
exprimã in prĩcipio instrr, vel in fine. Itẽ est aduertendũ, dũ gl.
dicit, ꝙ si p parte iura sint vẽdita, & p pte donata, qd est simula
ta cessio. Quæro, qualr ageret ad istud. Dic vt notat p Inn. ĩ c. ij.
extra. de alie. iu. mu. cau. fac. & idẽ eodẽ modo, si vẽdita sunt mi
nori ptio iura, qualr tũc agat. Dic vt ibidẽ p eũ. Ratio quare ve
tus sit titulus, vel causa cessioĩs in iurib⁹ cedẽtis, nec sufficit so
la cessio, est ista: qa iura volũt qd illud idẽ operet cessio, ĩ trãsfe
rẽdis iurib⁹ in cessionariũ, quod traditio rei corporalis ĩ trãsfe
rẽdo dñium rei corporalis: vt no. gl. in l. ad eũ. in prin. ff. de do
na. Facit quod nota. in l. in omnib⁹. ff. de act. & obl. & quod ha
bet in l. fi. q̃ fiscus, vel priuatus. in gl. q̃ incipit, suo. Sed nemi
ni venit in dubiũ, qd vẽditio sola rei corporalis nõ trãsfert do
miniũ, nisi sit ibi titul⁹ habilis ad trãslationẽ dñij: vt l. traditioi
bus. s. de pac. & l. nunq; nuda. ff. de acquir. pos. & de acqui. re. do. Ergo sola cessio si-
ne traditione, titulo, & causa, non trãsfert iura. Et quia hic in gl. fit mẽtio, dum iura
ceduntur ex causa venditionis: ꝙ si tabel-
lio dixit talis cedens fuit confessus ex tali
cessione habuisse centũ: an istud sufficiat.
Gl. quæ est in l. per diuersas. j. mãda. super
verbo, solutarũ. innuit ꝙ ista cõfessio non sufficiat: sed debeat
pretium realiter esse solutũ. Et hanc opi. approbat Iac. de Bel.
esse veram in aut. de æqua. dot. post principium. in lectura sua.
Quid si tabellio dicit: corã me habuit centũ pro dicta cessio-
ne cõtra Martinum debitorem suũ pro dicto pretio dictæ ces-
sionis: an hic titulus sit sufficiẽs, cùm nullus sit expressus titu-
lus vẽditionis: vt l. fi. j. de pred. decu. vbi dicit fieri venditionẽ:
vt per hoc manifestè detur intelligi vẽditionis fuisse cõtractũ.

tẽtibus solũ diuitijs, vel qa sit ex magnatibus ciuitatis, sed solũ in potẽtioribus ratione officij. vide Dec. in c. j. col. iij. ad fin. & seq. de offi. delega. vbi etiam quædam alia in materia.

LEX II.

SI cuiuscunque Si actio cedatur potẽtiori rõne officij, actor cadit
à causa. h. d. Quærit gl. hic, in quo differt hæc lex,
seu puisio huius legis, à titulo de litigiosis? Rñdeo,
ibi loquit de actiõe litigiosa, quę iã erat in iudiciũ deducta: hic
etiam si non erat litigiosa. Itẽ in quo differt hic titulus à titulo
de alie. iud. mut. cau. fac. Respõ. ibi loquitur de potẽtiore, alia
ratiõe quã officij. Secũdò quærit gl. qd si cessio fuit actiõis nõ
litigiosæ nec fiat potẽtiori aliqua rõne. Gl. circa hoc distinguit
tres casus, quos videbitis in tex. in l. p diuersas. & l. ab Anasta-
sio. j. mã. & vide gl. tuã quam maximè nota, ibi: si dubitatur. ma
ximè ibi: item quòd titulus &c. ibi, in princ. & hac ratione, seu
dicto huius gl. ponunt quidam in principio instrumenti titu-
lum cessionis: licet quidam dicant quòd non expediat. Sed di-
cemus in dicta l. per diuersas. j. manda. l. fi. &c.

SI cuiuscunque Qui cedit actionẽ potẽtio-
ri ratione officij, eã perdit.
h. d. Opp. ff. de ratione officij. Opp. de litig. in. ij. Sol.
Ibi prohibetur cessio propter potentiã eius, cui cede
retur. Ratione huius contrarij gl. distinguit de cessione: ꝙ ha-
buistis perfectius in l. per diuersas. & l. ab Anastasio. j. man.

De his qui potentiorum nomine. *Rubrica.*

Glo. cõtinuat sic: suprà, titulo proximo, prohibuit actorem
aduocare potẽtioris patrocinium: hic, phibet reum. Innuit hic
gl. ꝙ titulus præcedẽs nõ habet locũ in reo: quod est falsum, vt
s. dixi. Cõtinua ergo sic: Suprà punit litigãtes, qui aduocãt pa
trocinijũ potentiorũ præstandũ dicto, vel facto ipsorum poten
tiorũ: hic punit litigantes, qui aduocant patrocinium potẽtio
rum, dicto, vel facto ipsius litigãtis: quod facit affigendo titu-
los, vel prætendendo nomina: vt videbitis j. &c. Bar.

1 ☞ *Hæc lex habet locum in actore, & reo.*
2 *Chartula quæ continet exceptionem rei, appellatur libellus, sicut & illa actoris.*
3 *Assertæ per reum in exceptionibus, ita faciunt fidem contra se, sicut assertæ in libello per actorem.*

LEX I.

ANimaduertimus. Breuiter dicit: Qui
titulos potentiorum
prædijs suis affigunt, vel eorũ nomina in lite prætẽ
dunt, priuãtur suo iure, & metallo dãnantur: & po-
tentior, si consenserit, infamatur. h. d. Diuide: primò loquitur
in genere: secũdò respondet quærẽti, repetẽdo quasi illud idẽ.
Secũda ibi: quisquis igitur. Ad euidentiam legis debes scire
quòd senatores, & viri clarissimi habent priuilegium ne cõue
niantur, nisi sub certis iudicibus: vt l. ij. j. vbi senatores vel cla-
rissi. Hoc præmisso, venio ad casum in hac l. Hodie possumus
ponere exẽplum in prælatis, quando aliqui volentes euadere
curiam secularem titulos alicuius ecclesiæ imponunt prædijs
suis, vel eius nomẽ in iudicio prætendunt. Ad hoc facit extra,
de alie. iudi. mu. cau. fac. cap. ij. Nam si hoc faciunt in fraudem:
quia non est verum, puientur & tenebuntur hac constitutio
ne. Quæro vtrum hæc lex habeat locum in actore. Videtur
quòd non: vt hac l. versicu. quisquis. In contrarium videtur
ibi, nec repetendæ actionis &c. glos. super rubrica, & etiam
super dicto verbo, actionis. videtur tenere quòd non habet lo-

a ¶ Ne quis.Et not.ꝙ eo ipſo,ꝙ quis efficitur clericus deſinit eſſe plebeius quod not, pro ſtatuto ſcdm Flo, adde glo.de cõſe.diſt, iij.c.rogatiões.qđ appellatione plebei venit ſeruus.Lap.ca.fin. de offic.deleg.in vj.ꝙ appellatione plebei venit monachus: qa eſt ſeruus monaſterij.And.Barb.

☞ P, P A V. P.

b ¶ Imprimere.an iſta materia procedat in capellis p aliquẽ conſtitutis in alicuius eccleſia,quia non poſſunt depingi alia inſignia,etiam ſui hæredis, qui nõ eſt de ſua agnatione.

cum in actore ſed habet locum.ſ.ti.j.l.prima,Ego dico† ꝙ habet locum tam in actore q̃ in reo.et l.j.ſ.ti.j.loquitur alio caſu vt dixi ſup rubrica.Vltimò nota ex iſto text. † ꝙ ſicut chartula continens petitionem actoris appellatur libellus;ita chartula cõtinens exceptionẽ rei appellatur libellus: vt ibi contradictorijs libel.&c.per † quod patet ꝙ ſicut illud,quod actor aſſerit in libello facit fidem contra ſe:vt l.cũ precum. de liber.cauſa. Ita iſtud quod reus aſſerit in exceptionibus.

1 2 3

ANimaduertimus.

Qui titulos,& nomina potẽtiorum in lite prætẽdit, litem perdit,& metallo punitur:potentior,ſi ſciens fuit,infamatur.h.d.Quęro,in quo differat hic titulus à præcedenti.Reſpõdeo ſecundùm gl.ſuprà in actore:hic de reo;vt ibi dixi.Tu dic ꝙ differt à præcedenti:quia loquitur qñ interuenit actus ipſius potentioris:hic etiam qñ nullus actus interuenit, ſed pars in iudicio eum nominauit.Itẽ præcedẽs loquitur in potẽtioribus ratione officij tantũ:hic loquit in eis,qui habẽt dignitatẽ & priuilegia dignitatis,etiã ſine officio,ſeu adminiſtratione:de qbus loquitur l.iij.j.vbi ſena.vel cla.& hoc patet in principio,ibi : clariſsimè priuilegia dignitatis,&c.Tertiò,qa p̃cedẽs titulus põt habere locũ etiã nulla lite mota:ſed in caſu legis vltimæ huius tituli,ſed hic titulus habet locũ lite mota,ſaltẽ p̃ porrectionem libelli.Nota ex lege iſta,quod ſicut libellus continens actionẽ vocatur libellus.ita chartula cõtinẽs exceptionem vocatur libellus,Et ex hoc patet,ꝙ ſicuti ea quæ quis aſſerit in libello faciunt fidẽ contra eũ:vt l.cùm precũ.de liber.cau,ita ea quæ ponũtur in libello exceptionis.Vltimò eſt notãdũ ꝙ hic titulus & præcedẽs loquuntur de potẽtioribus ratione officij. Si aliquis aſſumeret defenſionem alicuius caſtri, vel villæ ſubditæ alteri ciuitati,vel etiam domini,ſi non ſit potentior ratione officij,punitur:& dictæ cõuentiones non valent:vt j.vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat ruſti.l.j.lib,xj.Bar.

Vt nemo priuatus,&c. *Rubrica.*

LEX I.

REgiæ maieſtatis.

Rubric.ſummat legẽ iſtã j.& ij.& in partibus iſtis de conſuetudine non ſeruatur hæc lex &c.

REgiæ maieſtatis.

Qui titulum ſub nomine principis reb⁹ inſcripſerit, eas perdere debet. Vel aliter. Qui titulum, etiam ſub nomine proprio ſcripſit, eas perdere debet.h.d.Tamen iſte caſus vltimus in Italia non ſeruatur.

1 ☞ *Quando accuſatio non procedit,iudex non debet eam admittere.*
2 *Nomen rei inter reos quando dicatur receptum.*
3 *Notarius non habet neceſſe mittere in quaterno accuſationem,ſuper qua non debet procedi.*

LEX II.

NE quis.

a [a] Breuiter dicit:Rebus alienis nõ põt qs titulũ,vel arma alterius imponere & faciẽs punieẽ.et poſtea cuilibet licet euellere ſine metu ,pceſſus.h.d.No.ex iſto fine ꝙ †qñ accuſatio non procedit,iudex nõ debet eã admittere. Simile habes in l.j.ff.de offi.aſſeſ.Nota etiam vnum,quod hic videtur caſus pro opinio.quam teneo;dubitatur quãdo dicatur nomen rei receptum inter reos:& in hoc ſunt variæ opinio. vt doct.ſcribunt in l.j.j.qui accuſare non poſſunt.& ego pleniſsimè in l.is qui reus de publi.iud.Finaliter †dico ꝙ donec pendet cognitio,an ſuper accuſatione ſit procedendum vel non, quis non dicitur receptus inter reos;ſed quãdo iudex pronunciauit procedendũ eſſe ſuper accuſatione, non obſtãtibus exceptionibus:tũc dicitur receptus inter reos. Hoc videtur probari:vt quia nõ debet ſcribi illa accuſatio, ſuper qua nõ debet procedi,vt hic in fi. Item nota iſtum finem,†quod ſi producitur accuſatio,ſuper qua non debet ,pcedi notarius, non habet neceſſe eam admittere in quaterno,ſi tamẽ ſcripſit,puto quòd non puniatur:quia hic dicitur:punitur qui ſcribi cõcedit. Reſpon.& intelligas ad hoc,vt ſuper ea procedatur:ſed ſi ſcribatur vt oſtendatur ſuper ea non eſſe procedendum ; non video quid repugnet.&c.

1 2 3

NE quis.

Qui alterius principis vexilla,vel titulum abſq; legitima authoritate,reb⁹ alterius appoſuerit,legitimè punietur:& quilibet poteſt ea frãgere,ſine metu ,pceſſus.h.d.Nota tex.ibi; ſine præceptione iudicis cõpetentis.Innuit quod cum licẽtia, vel præcepto iudicis,hoc poſſet facere. Et ſic videtur quod iudex partẽ ipſam poſsit facere executorem in lite ſua. Simile j. tit.j.quod intellige cauſa cognita;quia aliter inciderẽt in cõſtitutionẽ l.meminerint.j.vnde vi. Dixi in l.iuſte.ff.de acq.poſſ. Et quod quis poſſet eſſe executor in re ſua, habes in l.cũ qui. ſ.fi.ff.de fur. Secundò nota quod curiales,presbyteri,milites dicuntur nobiles:hoc eſt,non plebeij. Nota fi.huius legis ad quod tota die allegatur,quod iudex libellũ,qui non debet recipi,poteſt lacerare.Facit ff.de offi.aſſeſ.l.j. Itẽ nota quaſi caſum pro vna opinione mea;qualiter intelligatur nomen reicipi inter reos.multæ ſunt opinio.In l.j.qui accuſ.non poſſ.teneo ꝙ tunc videtur receptus,quando pronunciatum eſt accuſationem eſſe admittendam,& ſuper ea procedendũ;aliàs non dicitur nomen recipi inter reos;vt hic in fine.

Vt nemini liceat ſine iudicis authoritate ſigna imprimereb rebus. *Rubrica.*

b In quo differt hic titu.à præcedenti,dic vt in gl.Ex quo habetis intellectum clarum.

LEX I.

SAepe reſcriptum eſt.

Nota ex rubro & nigro ſequẽtium legum,quod ſine authoritate iudicis non licet ſigna imponere rebus alienis:ergo à contrario ſenſu,cum authoritate iudicis licet.Et ex hoc concluditur,ꝙ iudicis authoritate poteſt quis ingredi poſſeſsionem ſine executore;vt ipſemet ſit executor,& nuncius in cauſa propria;præcedente tamen legitima cognitione,ne incidat in cõſtitutionẽ l. meminerint j.vnde vi.Pro hoc quod quis poſsit eſſe nũcius in re ,ppria,facit l.eum qui.ſ.ſi epiſtola.ff.de fur.Dixi plenè in l. iuſtè.de acqui.poſ. Vltimò pluries allegaui iſtã legem in conuentibus ſcholarium,qui doctorãtur,& qui debent petere inſignia doctoralia,non ipſimet ſua authoritate recipere.&c.

Ne fiſcus.&c.uel reſpubli. *Rubrica.*

Continua vt in gl.hanc rubricam;& hæc rubrica eſt ſummarium totius tituli;tamen quamlibet legem ſummabo &c.

LEX I.

REipublicæ.

Non poteſt dari in ſolutum Reipublicæ actio litigioſa, vel dubia.h.d. Opponi.j.quando fiſ.vel priua. per totum tit.Sol.Fateor ꝙ in ſubſidium debitore exiſtente non ſoluendo, poteſt conuenire fiſcus debitorem debitoris:tamen ſponte cõtra eum,accipere actionem non poteſt.Cogita.

REipublicæ.

Quæro,dicitur hic ꝙ fiſcus non debet ſuſcipere exactionem debitorũ priuati pro debito ſuo;quid econuerſo? vtrũ poſſet committi vni priuato vt exerceat actionem contra debitores fiſci,pro debito ſibi priuato? Dic quod non. Caſus eſt j.de erog.mil.anno.l.annonas.lib.xij.&c.

LEX II.

VMallegas.

Actionẽ litigioſam,vel dubiã ex cã donationis, Reſpublica non poteſt ſuſcipere.h.d,Et facit contra ciuitates illas,quæ quotidie faciunt contra hanc legẽ:& ſæpe cõtingit ꝙ duo fratres habent vnum caſtrũ,& vnus expellit aliũ:& vadit ille expulſus ad aliquã ciuitatem propinquam ille expulſus concedit ius ſuum illi ciuitati,pro aliqua quantitate,certè iſta conceſsio nihil valet.quod perpetuò nota.&c.

LEX III.

ABhorret.

Propter remiſsionem debiti non debet fiſcus contra alium procurationem ſuſcipere.h.d,iſta lex.

Ad

AD fraudem. Omnes leges præcedentes loquuntur de procuratione, seu auxilio, ex parte actoris: hæc loquitur in auxilio ex parte rei. Breuiter dicit: Procurationẽ ad defensionem priuati fiscus suscipere non debet. h. d. hæc lex.

De negotijs gestis. *Rubrica.*

Dictũ est ſ. de procuratoribus, qui gerũt cũ mãdato: verũ quia negotia quãdoq; geruntur sine mãdato; ideo de his ponit. &c.

☞ *Si in tutela dicitur, talem proximiorem dedit tutorem: an uitietur tutela.*

Coram præside est porrigenda accusatio suspecti.

Mater utrum teneatur facere tutorem suspectum.

Mater expẽdẽs pro filio pupillo, protestãs q; intẽdit repetere, quas expẽsas repetat.

LEX I.

CVm tutores. Expẽsæ factæ pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur actione negotiorũ gestorum. h. d. Opp. q; nõ ipsa mater facit tutores suspectos: sed mali mores, & eius negligentia: vt j. de suspec. tut. per totum. & ff. eo. per totum. Sol. expone, faceres id est, detegeres. sic j. de acqui. re. do. l. adeo. §. cum quis. videntur. & vide glo. hoc facit ad quæstionem: Cùm quidã esset tutor † legitimus, in tutela est dictũ, iudex talem proximiorem agnatum dedit tutorem. certè puto q; ex hoc non vitiaretur tutela: quæ debet intelligi: dedit, id est, datum declarauit. Debent ergo intelligi ista verba secundùm naturam eius super quo proferuntur: vt l. si vno. in princ. ff. loca. l. dãni infecti quidam. ff. de dam. infe. & l. si stipulatus. de vsur. Circa hãc legem quæruntur tria. Et opp. primò j. de nup. l. patrem. Sol. Ibi speciale. Primò quæro, coram quo debet fieri accusatio ista de suspecto. Gl. dicit, & bene, † coram præside: vt ff. ad Turp. l. j. §. suspecti. quod dic plenè vt ibi. & l. cognitio. in prin. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdic. Secundò quæro, vtrum † mater teneatur facere tutorem suspectum. Gl. hic videtur dicere quòd non: & dicit verũ. Probatur in l. ij. §. si mater. & §. seq. ff. ad Tertul. petere verò debet. Ex hoc sequitur solu. alterius quæstionis: † quid si mater fuerit protestata, q; istas expensas faciebat animo repetendi: vtrũ posset repetere? Francis. Acc. dicebat q; arg. l. Nesennius. ff. eo. q; est verũ in expẽsis factis in accusando tutorẽ suspectũ, q; nõ tenebat facere, vt ſ. dixi. Facit ad hoc extra. de elec. c. vt pteritæ. & quod ibi no. plenè p Inno. sed expẽsas factas in petẽdo tutorẽ non posset repetere: quia ad illas tenebat: & sic gesit suũ negotiũ: ideo non potest repetere &c.

CVm tutores. Expẽsæ factæ pietate materna, vel affectione domestica, actione negotiorũ gestorũ non repetuntur. hoc dicit. Oppo. q; ista mater non faciat tutores suspectos sed mali mores ex negligẽtia eorum: vt j. de suspec. tut. per totum. & maximè in l. suspec. & Institu. de suspec. tuto. §. fi. ff. de suspec. tut. per totũ? Respõdeo: debet exponi faciens, id est degens. Simile in l. adeo. §. cùm quis. in fi. ff. de acqui. re. do. Hoc facit ad quæstionẽ: cùm quidam esset tutor legitimus in tutela: deinde iudex talem agnatũ proximiorem dedit tutorẽ: certè puto quod per hoc non vitiatur tutela, debet enim intelligi, dedit, id est, datũ declarauit. Debẽt enim intelligi ista verba secundùm materiã eius cõtractus, super quo proferunt. l. si vno. ff. loca. & l. si stipu. ff. de vsur. & l. damni infecti quidã. ff. de dã. infec. Opp. de l. patrẽ. j. de nup. Sol. Ibi speciale. Circa hãc legẽ quęruntur tria. Primò coram quo debet fieri ista accusatio de suspecto. Glos. dicit, & bene, coram præside. l. j. §. suspecti. ff. ad Turpil. & dic plenè vt ibi. & l. cognitio. in prin. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdi. & l. ij. §. j. ff. de suspec. tu. Secundò, quæro vtrum mater teneatur facere tutorẽ suspectũ. Glo. hic videtur dicere q; non: & dicit verũ. Probatur in l. ij. §. si mater. & §. seq. ff. ad Turpil. petere tamen debet. & ex hoc sequitur solutio alterius quæstionis. Quid si mater fuerit protestata, q; istas expensas faciebat animo repetendi: an possit repetere. Francisc. Accur. dicebat q; sic. l. Nesennius. ff. de nego. gest. quod est verum in expensis factis in accusando tutorẽ suspectũ: quod non tenebatur facere, vt ſ. dixi, facit extra, de elec. c. vt pręteritæ. & quod ibi nota. per Inno. Sed expensas factas in petendo tutorem non potest repetere etiam si fuerit protestata: quia illas tenebatur facere: & sic cũ teneatur facere, protestatio nihil operatur: vt not. in l. Nesennius. ff. eo. de libe. agno. l. si quis à liberis. §. si mater. & sic fecit negotium suum; meritò non potest eas repetere. Ita debetis intelligere.

1 ☞ *Expensæ factæ in petendo tutorem pupillo, quæ repetantur.*
2 *Vsufructuarius expensas magnas non facit.*
3 *Procurator, qui cõsueuit uiuere de salarijs quæ percipit ex curijs: si fecit expensas in petendo tutorem, censetur fecisse animo repetendi.*
4 *Quid in amico paterno.*
5 *Si petens tutorem succumbit. an repetat expensas.*
6 *Tertius quando admittatur ad excipiendum pro aliquo, & probandum.*

LEX II.

COntra impuberes. Breuiter dicit. Minores tenent actione negotiorũ gestorũ in eo quod sunt locupletati. Itẽ expẽsæ factæ in petẽdis tutoribꝰ repetũtur; nisi ab alijs gratis fuisset factũ. h. d. Primò loquit in genere. Secundò infert ad speciẽ. Secũda ibi: quę tibi quoq;. Opp. & videtur q; hæc lex sibi cõtradicat: nã primò dicit necessitatibꝰ: secũdò dicit ex vtilitate. Et sic loquit primò expẽsis necessarijs: postea infert, & loquit, de vtilibus. Huius timore gl. paruula hic sup verbo, ex vtilitate, dicit q; ista vtilitas est in genere, ne aliàs negotia pupilli deferant: vt Insti. de obli. quæ ex quasi cõtrac. §. j. Sed cõtra hoc opponit, si expẽsæ sunt necessariæ: ergo debent repeti, etiã si pupillꝰ nõ est locupletior: vt ff. de sol. in pupillo. & de mino. l. verũ. §. itẽ nõ restituet. Sol. Dicũt qdã, q; hic expẽsæ essent necessariæ ex parte impẽdẽtis: qa erat curator minoris. Diuinare est. Præterea, curator nõ sufficeret ad adeũdã hæreditatẽ: vt l. cũ in vna. §. j. ff. de app. & hæc lex vĩ, q; loquatur in pupillo locupletato, & q; aliorũ hæreditatẽ agnouerat. Vñ alij dicũt q; ista est veritas, q; hic dĩ, vrgẽte necessitate. expone. i. vtilitate, & ita tenent oẽs doct. Opp. secũdò, q; non requiratur q; sit locupletior, sed sufficiat ab initio vtiliter gestum: vt l. sed an vltro. §. j. ff. e. Sol. Speciale est hic in minore, in quo requritur q; sit locupletior. Venio ad fi. & vĩ q; ipsæ expensæ factæ in petẽdis tutoribus, nõ repetunt: vt ſ. l. pxi. soluit gl. hoc fecit aĩo repetẽdi, vt hic suprà fecit affectiõe materna, seu domestica. facit ſ. e. l. is q. Sed qd in dubio. Pro huius declaratione debe
1 tis aduertere: nã si qdẽ hãc legẽ † intelligam? in matre: oportet nos dicere, q; expensæ factæ in petẽdis tutoribus possunt fieri diuersimode. Qñq; enim expẽdit in ipsum pupillũ, quẽ ducũt Romã: tũc quidẽ Moderni dicũt, q; haberet locũ materia quæ est in l. alimẽta. j. e. statim ibi videbitis. Quãdoq; fiũt expẽsę ab ipsa matre: & tũc istæ expẽsæ nullo modo repetent, etiã si fuerit ptestata: qa cũ ista cura iniũgatur matri, vt l. ij. §. si mater. ff. ad Tertul. & l. diuus. ff. q pet. tut. debet hoc facere suo sumptu: vt l. suo victu. ff. de ope. lib. Quãdoq; fiũt expẽsæ, in iudicio, in notarijs, & alijs similibus: & in hoc videt aliqualis opi. nã quidã dicunt, q; istę expẽsæ simpliciter ptinẽt ad matrẽ. Alij dicũt, q; possunt repeti à pupillo, per hãc legẽ. &c. hoc mihi placet. licet enim mater habeat necesse facere necessitate causatiua: nõ
2 tñ sibi iniungitur nisi sola cura, non expẽsæ. Simile † videas in vsufructuario, cui iniũgitur cura reficiẽdæ domus: non autem expẽsa magna: vt l. inter fructuariũ. ff. de dam. infect. & l. dãni. §. ei cuius. eo. ti. Simile in hærede, qui licet necessariò habeat facere inuentarium: tamen expensæ computãtur de hæreditate: vt l. scimus. §. in cõputatione. de iure deliber. Pro hoc facit: qa mater excusat, si nõ petierit tutores filijs suis egentibus, & pauperibꝰ: vt l. ij. §. si mater. ad Tertul. Vnde dico, q; huius generis expensæ possunt repeti à matre, secũdũ distinctionẽ quam dicam in alijs expẽsis, circa alimenta pupilli: vt l. alimenta. j. e. & hoc modo debetis intelligere quod dixi ſ. l. proxi. Etiã possumus hãc legẽ intelligere in extranea: & tũc si quidẽ fuerit protestata, qd faciebat animo repetendi, nõ est dubiũ: vt l. Nesennius. ff. de neg. gest. Si verò non fuerit protestata, tunc ex qualitate personæ pręsumeretur an fecerit amicitia paterna vel do
3 mestica: an verò animo repetẽdi. Quid enim si aliquis † procurator consueuit viuere de salarijs, quæ percipit ex curijs, si hoc fecit: certè præsumitur fecisse animo repetẽdi. arg. l. excepto. j. loc. & quod ibi no. sed si aliàs esset † quidam amicus patris pu-
4 pilli: nõ aliàs cõsuetus esset in curijs: certè præsumeretur fecisse affectione paterna: vt ſ. l. pxi. & l. is qui amicitia. ff. e. Quæ-
5 ro, quid si iste, † qui litigauit in petẽdis tutoribus, succubuit: an

POMATES.

a ¶ Vide tex. Et est cõmunis intellectus, secundum Alex. in l. diuortio. in ij. col. versi. iuxta hoc. ff. sol. ma. vide Bart. consi. xv. col. iiij. vol. j. Alex. in l. ille à quo. §. si de testamẽto. col. j. ff. ad Treb. & Ias. in l. videamus. colum. ij. ff. de in lit. iur.

POMATES.

b ¶ Stip. ser. Similis est ad hoc gl. solitaria in l. fi. ff. de magi. conue.

c ¶ Si pecuniã. Et salua tex. qui dicit, pecuniam tuam, nõ est necesse exponi tibi debitã: quia põt intelligi q̃ pecunia erat deposita, vel commodata, & stat propriè: qa dominium nõ trãsit. An autem isto modo poterit pecunia cõmodari: est tex. in l. iij. §. fi cum l. seq. ff. commo. est enim differentia inter suum, & debitum: vt no. gl. super verbo, debitũ, in cle. auditor de rescript. And. Barb.

expensas factas repetet, quas repeteret si obtinuisset. Videtur q̃ non; quia nõ gessit vtiliter, sicut dicim⁹ in defensore: vt l. iã tamen. §. in hac. iud. sol. & not. j. man. l. etiam. Inno. tamẽ circa hoc videt aliter dicere de elec. vt præteritæ, licet ibi loquatur in alia materia: scilicet in eo q̃ petit cõfirmari abbatem, vel episcopum. Vltimò vide hic tex. [a] huius legis in fi. qui tex. videt mirabilis: cùm causa erat inter istum gerentem negotia, & pupillum: tamẽ innuitur q̃ ista matertera, quæ est extranea, admittat ad allegandũ, & ad probãdũ totũ suũ factum in fauorẽ pupilli, ex eo q̃ dicit se facere paratam. Aduerte, ꝛego bene reperio, q̃ in fauorẽ sui bene admittat tertius ad excipiẽdũ, & etiã ad ꝓbãdũ. l. si instituta. ff. de inoffi. testa. & videbitis in aut. nunc si hæres j. de litig. & l. Titia. ff. sol. mat. & l. ita tamẽ §. quoties. ad Treb. sed q̃ in fauorẽ litigantis admittatur tertius nõ reperio: & maximè mulier. Possumus dicere q̃ speciale est hic fauore minoris, vt quilibet admittatur ad proponẽdũ, & ꝓbãdũ exceptiones pro pupillo, etiã si fuerit fœmina. Vel dicamus q̃ sicut quilibet est idoneus defensor alterius sine mandato super tota causa, ita põt esse idoneus defensor sup vno articulo. In eo autem quòd hic loquitur de matertera, et sic de fœmina, speciale est fauore pupilli. quod nota, & tene menti.

a

6

CONtra impuberes. Hæc actio datur in pupillum, quatenus est locupletior: nisi ali⁹ esset gratis fact⁹. h. d. Op. ad pri. si est locupletior ad negotia pupilli recurrat de necessitate rationis. Sol. vt in gl. j. Itẽ quærit gl. quo tẽpore debet esse locupletior, vt teneatur. Dic vt in glo. ij. Quæro, de quo loquatur hæc lex, qui fecit expẽsas in petendis tutoribus. Rñ. q̃ põt intelligi, q̃ loquatur de matre: & tunc aduerte in petendis tutoribus fiũt multæ expensæ. Primò, in persona ipsius pupilli ducẽdo Romã: tũc iure põt petere, ꝑm distinctionẽ quã videbitis in l. alimẽta. j. e. Secũdò in ꝑsona ipsius matris: & tũc illud mater nõ põt repetere: vt dictũ est. ꝭ. l. ꝓxi. ergo debet facere de suo: vt l. suo victu. de ope. liber. Quædã expẽsæ fiunt in notarijs, & scripturis, & similibus: & istas expẽsas puto matrẽ posse repetere, ꝑm distinctionẽ formatã. ꝭ. l. ꝓxi. & d. l. alimẽta. nã matri iniũgit cura petẽdi tutorẽ: nõ aũt iniũgunt expensæ. Simile in fructuario, cui iniũgit cura reficiẽdi domũ: nõ tñ magna expẽsa. Simile in hærede, q̃ debet facere inuẽtariũ, non tñ suis expẽsis: vt l. scim⁹. §. in cõputatione. j. de iure deli. & appareat ex eo q̃ lex excusat matrẽ, ꝓpter pauptatẽ ipsi⁹ filij. Si em̃ totũ deberet facere mater suis expẽsis, ad q̃d attẽderet pauptas ipsius filij; vt l. ij. ad Tertul. §. si mater. Quero, q̃d si mater petijt quõdã in tutorẽ, & succubuit: an tũc repetet expẽsas litis. Puto q̃ nõ, q̃a nõ gessit vtiliter: vt l. iã tñ. §. in hac. ff. iudi. solui. no. ĩ l. etiã. j. mã. In eo tñ qui petijt cõfirmari electionẽ factã de ꝑlato, vide Inn. de elec. c. vt præteritæ. Mirandũ videt de tex. isto; ex quo habes q̃ tertia ꝑsona in causa, q̃ est inter te & me, admittit ad ꝓbãdũ defensionẽ meã. q̃ est mirabile: tñ reperio hoc q̃ tertia ꝑsona q̃ñq; admittitur ad sui vtilitatem: vt in aut. nũc si hæres. j. de litig. & l. si instituta. in prin. ff. de inoff. test. & l. si suspecta. in prin. ff. de inoff. test. & l. Titia. j. sol. ma. & l. ita tñ. §. quoties. ad Treb. Sed q̃ admittatur ad vtilitatẽ alterius litigantis hoc nescio nisi hic, & fortè est hic: q̃a sicut q̃libet põt venire ad defensionẽ alteri⁹ plenariã: ita & super vno capitulo tantũ, vt hic vides. Mirãdũ est tñ hic: q̃m est mulier ista: & sic non videt admitti: vt l. alienã. ꝭ. de ꝓcu. Sed rñdeo q̃ hoc fit specialiter fauore pupilli. Vel aliter, q̃ vbicũq; defensio erat facto mulieris mulier ipsa admittit. Ita loquit hic. Facit j. de quæstio. l. interrogari. ff. de ædil. edic. l. quæro. de ꝓba. l. cũ probatio. Vltimò nota finẽ istũ: multoties occurrit, q̃ sunt quidã tutores, qui oẽs fructus expẽdũt, dicẽtes se expẽdere circa pupillũ: & tũc si qs cõsanguineus vult q̃ illæ expẽsæ nõ possint pupillo imputari, protestetur tutori q̃ ipse est facturus illas expensas gratis: & tũc illæ expẽsæ non poterũt dicto pupillo imputari semper: & intelligas quòd sit persona, apud quam pupillus posset educari tutè & securè. aliàs dicta protestatio posset annullari.

LEX III.

SIue pro fratre. Quod cohæres expẽdit ꝓ cohærede, venit in actione negotiorũ gestorũ nisi sit factũ ex necessitate cõionis: qa tũc venit actiõe fami. ercis. h. d. No. q̃ actione negotiorũ gestorũ habet locũ, qñ geritẽ ex volũtate: sec⁹ si aliqua necessitate vt habes in l. hæredes. §. an ea. & §. idẽ iuris. & l. j. ff. fa. ercis. & in l. si cões. ff. e. Ex ista lege nota casum, q̃ si vni debitori successerũt plures, q̃libet liberat à ꝑsonali obligatione, soluẽdo partẽ suã. quod apparet: qa si cogeret soluere totũ, nõ veniret in actiõe negotiorũ gestorũ. Istud ꝓbat expressum i l. si testamẽto. §. ij. ff. de fideius. Cõtra hoc opp. defunct⁹ nõ liberat soluẽdo partẽ. vt l. tut. §. Luci⁹. ff. de vsur. ergo ex ꝑsona hæredis nõ debet variari cõditio obligatiõis: vt l. ij. §. ex his dever. obl. Sol. Nõ debet variari quãtũ ad rẽ: vt liberent hæredes solutione alterius rei: quoniã defunctus non liberaret: vt ibi. sed quantũ ad modũ soluẽdi, bene variatur: vt hic. De hoc habes i l. legatari⁹. in prin. de leg. j. & d. l. ij. ex his. Venio ad ver. sine pignore. dicitur hic eandem actionem contra. ff. fa. er. l. hæredes. §. si vnus. Sol. vera est: expone hic eãdẽ, scilicet in genere, non in specie. & sic nota q̃ est reperire actionẽ in genere: licet quidam Vltramon. dixerunt cõtrarium. Dixi in l. ij. in fi. ff. de acqui. pos. vbi est gl. super verbo genus. & in l. ĩ seruus communis Mæuij. §. fi. ff. de stip. seruo [b]. nota hanc legem &c.

b

SIue pro fratre. Qd cohæres soluit pro cohærede absq; necessitate, repetit actiõe negotiorũ gestorũ, al's familiæ ercis. ũde. h. d. Ad euidẽtiã hui⁹ legis est sciẽdũ, & notat ex prin. q̃ si sint plures cohæredes, q̃libet soluẽdo ptẽ suã liberat: licet defunct⁹ nõ libereti solutiõe ptis: & sic vĩ q̃ ex ꝑsona hæredis mutetur cõditio obligationis. q̃ dic plenè de ver. obl. l. ij. §. ex his. Ad secundã partẽ opp. de l. si cõmunes. ff. eo. & l. hæredes. §. si vnus. ff. fami. erc. Sol. expone, eandẽ actionẽ, scilicet in gñe. & sic est dare actionẽ in gñe. licet Vltramõ. cõtra. Simile no. in l. si seruus cõis Mæuij. §. fi. ff. de stip. ser. vt ibi dixi plenè.

QVi pupillæ. Mãdatũ gestoris, nõ impedit hãc actionẽ oriri inter dominum & gerentẽ. h. d. Nota hanc legẽ: quia licet gerã negotia pupilli ex mãdato tutoris, est necesse q̃ gerã negotia pupilli con tẽplatione pupilli: vt actio negotiorũ gestorũ sit inter pupillũ & me. De hoc optimè in l. si mãdatũ. j. e. & ibi dicã. quod facit pro formatione libelli, vtrũ sit necesse apponere in libello, q̃ gesseris eius contemplatione: et hoc probatur. quod nota. &c.

QVi pupillæ. Mandatũ tutoris nõ impedit hanc actionem dari pupillo. h. d. Opp. q̃ debeat dari actio mandati. Sol. Hic mandauit tutor, nõ pupillus. & intelligas, q̃ tutor mandauit negotia gerenda tanquam sua, hoc est, pertinentia ad ipsorum tutorum cura, & solicitudine, si eum fecisset procurator consentiente pupillo, secundum formã. l. neq;. ꝭ. de procu. habetur actio mandati. Bar.

OFficio. Qd quis facit ex necessitate obsequij debiti, in hac actione nõ venit. hoc dicit lex ista.

OVratorem. Si officium iniunctum non arctat gerẽtem, pro gestis competit actio negotiorum gestorum. h. d. Opp. de l. de creationibus. ꝭ. de epis. audi. Solu. Adulto curator in testamento non potest dari, vt hic: sed furioso bene potest dari, vt lege contraria.

SI ab eo. Pro ea parte, pro qua debitor creditori succedit, extinguitur actio: pro reliqs firma remanet. &c.

ADuersus. Actio negotiorum gestorũ nõ tollitur præscriptione longi temporis. h. d. &c.

1 ¶ *Ratihabitio, quando mandato æquiparetur.*
2 *Actio negotiorum gestorum unde oriatur.*
3 *Actio negotiorum gestorum quando oriatur.*

c

SIpecuniam. [c] In hac lege tract⁹ aliã materiã, de negotijs gestis. In negotio quod est nostrum ratihabitione, hęc actio orit ratihabitione

bitione secuta.h.d.Opp.& videtur ꝙ ratihabitio nihil operetur:vt l.si pupilli.§.sed si ego.ff.eo.Sol.Hic exigitur noīe meo: meritò pōt haberi ratū:aliàs secus:vt in cōtrario, nisi in subsidiū:vt l.mater.j.de rei ven.& ibi videbitis.Opp.ꝙ exactio tertij nō præiudicet creditori:vt l.si Stichū.in fi.de noua.Sol. Nō præiudicat,nisi præcedat mādatū,vel sequaī ratihabitio. Item opponiť,†ratihabitio mādato cōparaī:vt l.semper qui nō ,phibet.ff.de reg.iur.& in c.ratihabitionē.de reg.iu.li.vj.& l.fi.j.ad Macedo.ergo debet oriri actio mādati,nō negotiorū gestorū. Gl.ponit hic plures sol.quarū tres possunt esse verę.Et ideo dicas sic:Qñꝙ ratū habeť negotium gestū à præsente:& tūc ratihabitio cōparaī mandato,& oritur actio mādati:vt l.qui patiť. & l.si remunerādi.§.si passus.ff.māda.Quandoꝙ habetur ratū negotiū gestū pro absente:tunc si qdē mandatū præcesserit,licet non fuerit acceptatū à mādatario:tunc tñ si postea quis gerat, secuta ratihabitione oriť actio mandati:vt d.l.semper.& hic in dicta secūda solutione.Si nullū mādatū præcesserit, tunc oritur actio negotiorū gestorū,vt hic in text.& l.si pupilli.§.itē q̄riť. ff.e.Nec obstant regulæ contrariæ:quia ratihabitio cōparatur mandato:non tñ quo ad omnia.Ita hic gl.sentit.Tangitur per Cy.in c.ratihabitionē.de reg.iu.lib.vj.Pro declaratione huius legis sunt vidēda duo,quæ hic tangūtur in gl.Primò,vnde oritur†actio negotiorū gestorū.Secundò,est videndū qñ oritur. Gl.nostrę vidētur dicere ꝙ ex tribus generib⁹ negotiorū,scilicet qñ negotiū est nostrū re ipsa,ipso gestu,cura, & solicitudine,oritur ex ipsa gestione actio:sed qñ negotium est nostrum ratihabitione,tūc oritur actio ex ratihabitione.Ita videť velle gl.hæc ibi:itē quartò.Et ita videť gl.in l.si pupillus.§.itē quęritur.ff.eo.Dy.in dictis primis generibus videť dicere ꝙ oriť ex negotiorū gestiōe & ratihabitione tacita,vel expressa,vt l.Pōponius scribit.ff.e.In negotio,qđ est nostrū ratihabitione, concordat cū gl.Breuiter in dictis primis generibus oriť actio ex ipsa gestiōe,seu ex ipso negotio gesto.& ,p eodē accipio. Nec est verū qđ dicit Dy.ꝙ requiriť ratihabitio tacita, vel expressa.Nā furiosus non potest habere ratū tacitè,vel expresè: vt l. quí ad certū.ff.loca.& l.certè.ff.de preca.& tamē si quis gerat negotia furiosi,oritur sibi,& cōtra eū actio negotiorū gestorū vt l.iij.§.& si furiosi.ff.eo.In quarto genere,quando originaliter negotium est nostrū ratihabitione:fuit opi.inter gl.in d.l. pupilli.§.itē quæritur.Vltramon.tenent opi.cōtra gl.nostram ꝙ oritur ex negotio gesto,nō ex ratihabitione:sicut dicim⁹ in simili in l.ex placito.j.de re.permu.Ia.But.tenebat similē opi. etiam cōtra gl.& bene,iudicio meo,per tex.in l.si pupilli.§.itē quæritur.ff.e.vbi dicit text.ratihabitio,inquit,negotiū nostrū facit.Aduerte ergo.ꝙ ratihabitio disponit sup ipso negotio: & negotiū qđ aliàs non erat nostrū,p ratihabitionē efficiť nostrū:non autē disponit sup actione nascēda ex gestiōe seu neg. gest.Ex ipso ergo negotio,quemadmodū est meum, per ratihabitionē oritur actio,non ex ratihabitione:aliàs ,ppriùs diceretur actio ratihabitionis q̄ actio negotiorū gestorū, ꝙ nunq̄ est repertum:& licet istud sit de apicibus iuris:tñ esset vtile ad practicā.Vos scitis ꝙ qs pōt cōuenirí in loco cōtract⁹,vel quasi cōtractus:mō ego gessi negotiū tuū in ciuitate ista:tu habuisti ratū in ciuitate Florētiæ:si actio oritur ex negotiorū gestione,apparet ꝙ quasi cōtractus est celebratus hic:& hic pōt conueníri.Si ex ratihabitione oriť:tūc possit agi in ciuitate Florē tiæ,vbi quasi ille cōtract⁹ est celebrat⁹ ex ratihabitiōe ibi secuta.Vidimus vñ oriť:q̄ro†qñ oriť ista actio negotiorū gestorū. Breuiter in tribus primis generibus negotiorum,oritur actio statim cū geritur.Ita no.in l.nā & Seruius.ff.eo.& ante.In negotio gesto ꝙ est nostrū ratihabitione oriť ratihabitione secuta:licet oriatur ex negotio antè gesto:vt hic,& d.l.si pupilli.§. itē quæritur.ff.e.Nec obst.l.dispensatorem.in fi.ff.de sol.vt ibi dixi.Licet autem hoc sit verum in actione negotiorum gestorum,vt oriatur actio illa,tunc cum geritur:tamen hoc non est verum,quando negotium geritur ex officio tutelæ,vel ex officio societatis : quia tūc oritur demū finita tutela,vel societate: vt gl.dicit hic,& bene:vt l.si tutor.ff.de tute.& rat.distra. &c.

SI seruum. Quod expenditur in curādo seruū vtilem,à domino hac actiōe repetatur.h.d.Quærit glo.quid si iste seruus erat inutilis. Dic vt in gl.&c.

1 ☞ *Mater quando possit alimenta repetere facta filio.*
2 *Protestatio declaratoriā uoluntatis, non habet effectum in his,quæ ex uoluntate nostra non dependent.*

a ALimenta. [a] Quod mater expendit circa personā filij,in dubio non videtur facere animo repetēdi:secus in eo ꝙ expēdit circa res.h.d.Et habet hæc lex duas partes:vt patet ex litera. Habetis duas gl. Vna ponit materiā,alia ponit vnū dubiū.Opp.ad prin.de l.Nesennius.ff.eo. Solu.Ibi mater fuit protestata, ꝙ faciebat animo repetendi:hic non.Opp.secundò.j. de pat.pot.l.nec filium.Solu. ibi loquitur de expensis,quas mater tenebaī facere de necessitate præcisa:qa erat infans, vel fœmina intra triēnium, vnde mater debebat
1 eū lactare,&c.Ideo pro declaratione † huius legis debetis scire ꝙ quandoque mater expendit circa personam filij de necessitate præcisa:vt quia filius est intra trienniū: vel qa filius nō habet alʒ vñ viuat : vel qa mrīmoniū est solutū diuortio ei⁹ culpa & on⁹ filiorū spectat ad matrē vt l.nec filiū: j.de pa.po.& l.si qs à liberis.§.siue parēs.ff.de lib.agno. & j.de diuor.fac.apud quē libe.edu.l.j.& auť.ibi posita. Isto casu mater nō habet repetitionē,ēt si fuerit ,ptestata ꝙ faceret aīo repetēdi:vt gl.tua hic dicit.& bñ.Qñꝙ expēdit de necessitate causatiua,vt in petēdo tutores:& tūc admittiť. sic dixi.ś.e.l.j.& ij. Qñꝙ expēdit ex volūtate:& tūc aut onus alimētādi filiū spectabat ad aliū,vt puta ad patrē : & tūc mulier poterit repetere
b ab ipo prē:vt l.Nesenni⁹.[b] ff.e.ibi:finge patrē pegrę abijsse.& l.si qs à liberis.§.si mr̄.ff.de libe.agn.&c. Ab ipso verò filio nō poterit repetere,ēt si fuerit ,ptestata:qa aliud erat factura : vt ś. e.l.ij.Et istud tenet ēt hic gl.quā vide,& postea faciā te notare:
2 & nota ibi:& hoc ēt si fuerit ,ptestata.Ex quo nota ꝙ†ista ,ptestatio declaratoria volūtatis nullū habet effectū ī his q̄ exvolūtate nostra nō depēdēt,sed sunt decisa.& determinata p legē. Qñꝙ on⁹ alimētādi spectat ad ipm filiū:tūc siqdē mr̄ gerebat alia negotia filij,ī dubio vr̄ expēdisse de bonis filij:vt l.Nesennius.ff.e.Si negotia filij nō gerebat,in dubio vr̄ facere aīo non repetēdi:vt hic.ī prin.nisi fuerit ,ptestata : vt d.l.Nesennius.ita debes ītelligere hāc materiā.Et istud idē ꝙ dico de mr̄e, habet locū ī auia.Ita dicit gl.ī l.Nesennius.ff.e. Venio ad secūdā ptē: hic dr̄,repetēdi animo fecisse ostēderis.Quæro,qñ hoc ostēdetur.Gl.dicit,& bene,eo ipso ꝙ nō ,pbaī contrariū,præsumiť fecisse animo repetēdi in expensis,quæ sunt factæ circa res, &c.

SI filius. Si soluit filius pro patre aīo repetēdi,potest repetere.h.d. Quæro,qd in dubio, vtrū pſumaī facere animo donādi in dubio,vel animo repetēdi.Io.hic dicit ꝙ aīo donādi in dubio. Vide gl.sed mihi vr̄ ꝙ hæc lex dicat cōtrariū,ꝙ in dubio nō pſumatur aīo donādi.Nā primò dicit,ꝙ ita demū nō repetit,si habuit animū donādi.Scdò dicit,ꝙ si soluit ,p patre gerēdo negotium simpliciter,nec apparet vtrū animo donādi,vel nō donādi:ꝙ pōt repetere:qa pſumiť fecisse aīo repetēdi.Et vide tex. q manifestè.h.d.hoc etiā ,pbaī ś.l.,pxi.in simili.nā nō pręsumitur expēdisse animo donādi nisi in his q̄ fiūt circa pſonā : vt ś.,pximè vidistis.Hoc aūt esset clarū,si ponerem⁹ filiū gessisse ex necessitate:puta,qa ,p patre fideiusserat,vel ei⁹ fideiussores susceperat:qa tūc nō vr̄ soluere animo donādi:vt ff.famí.erc.l.hęredes.§.si filiusfa.& l.si dubiteť.§.filius.ff.de fideius. Quæro, de quo soluit hic filius ,p patre.Certè si intelligas de peculio ,pfectitio,nō est locus distinctioni huius legis : qa cùm cā ptineat ad patrē,& etiā ad cohæredes,nō possent repeti:vt j.fa.erciſc.l. certū.si loqmur de peculio aduētitio, pōt hæc lex ,pcedere secūdū iura hodierna,vt possit filius repetere à cohæredib⁹, vel etiā ab ipso patre,in casib⁹,in qbus sibi non quæritur vsusfructus.Si ponis ꝙ soluit de peculio castrēsi,vel quasi:,pcedet sine scrupulo:qa ī eo habeť vt paterfamiliàs:vt l.ij.ff.ad Mace. &c.

c QVod in vxorē. [c] Expensæ in curādo vxorem factæ nō repetuntur : secus in expēsis funeris eiusdē.h.d.Quęro,qd si vir fuerit pro-

a ¶ Alimenta.Quādo patruꝰ,vel frater præstat alimēta sorori distituti,poterit repetere, vel imputare,vide domi.Pe.in cōsi.ccxviij. Andre.Barba.
☞ POMATES.
¶ L. nesennius. Hoc declarat vt per Aret. consi.cl.col.ij.in simili Alexan.consil.xcix. col.fi.volu.ij. vbi ponit,an expēsæ pro alio quo redimendo, maximè à fratre, possint repeti.& vide etiam Bal.cōsil.l.in v.parte.
☞ P. PAV. P.

c ¶ Quod in vxorem. Istud ,pcedit solū i expēsa facta pro vxore infirma:secus pro sana,vide Alex.in l.insula.§.vsura.in ij.col. ff.sol.ma.

a ¶ Sua culpa. Adde la tè de hoc per Ro. cõſ. ccccevñ. Abb. conſil. lxxxv. & quæ poſui in l. diuortio. §. ſi vir. ff. ſol. ma.

b ¶ Si paterno. Adde Lud. Roma. in conſil. cclñ. pro his quæ hic dicuntur.

teſtatus, ꝙ illas expẽſas faciebat aĩo repetẽ di, vtrum poſsit repetere. Vĩ ꝙ ſic: vt l. Neſennius. ff. eo. Et pro huius qõnis declaratione, habem⁹ videre vtrũ maritus teneaᷣ de neceſsitate expẽdere ĩ vxorẽ ægrã † vel non: qa ſi tenetur, licet proteſtaretur, non repetet: vt habuiſtis no. s. e. l. alimẽta. Debes ergo ſcire, ꝙ qñꝙ eſt talis infirmitas, p quã vxor nõ ꝓhibetur eſſe in obſequio viri: tũc ſine dubio debet eã alere, & curare. arg. l. in reb⁹. §. poſſunt. ff. cõmo. de ope. liberto. lege, ſicut cõiũcta lege, verbo victus. de ver. ſig. & tũc ꝓteſtatio nihil operaᷣ. Qñꝙ mulier ꝓpter infirmitatẽ ꝓhibeᷣ eſſe in ſeruitio viri, abſꝙ ſua culpa [a]: tũc ſi quidẽ eſt dotata vir debet facere expẽſas in curãdo eã, ſm quantitatem dotis: vt l. ſi cũ dotẽ. §. ſinautẽ. ff. ſol. ma. Et quantũ ad illud nil operaᷣ ꝓteſtatio in cõtrariũ. In eo verò ꝙ excedetur quãtitas dotis: dic vt ibi dicam. j. qñ non erat dotata. Si verò mulier non erat dotata ſi quidẽ habebat aliũde vñ poſſet curari, vel ſuperat pater, qui ad hoc tenetur: tũc maritus nõ tenetur in eã expẽdere: & tunc habet locũ lex iſta, ꝙ expẽſa ſimpliciter facta videtur facta affectione maritali. ſed ſi eſſet proteſtatus. poſſet repetere, arg. l. Neſennius. ff. e. l. & ꝙ ſi nulla. ff. de reli. Si verò null⁹ alius erat, ad quẽ ſpectaret, nec ipſa aliũde habebat: tunc maritus ipſe neceſſe habet facere: vt d. l. ꝙ ſi nulla. & j. vñ vir. & vxor. auᷣ. præterea & tũc ꝓteſtatio nil operaretur. aliàs aũt qñ vir teneaᷣ alere vxorem, tãgit Dy. in d. §. ſinautem in fæuiſsimo. & Cy. hic.

a

1 ☞ *Actio negotiorũ geſtorũ, ut competat mulieri, uel contra eam, quid requiratur.*
2 *Libellus in actione negotiorum geſtorum, quid continere debeat.*

SI mandatum. Mãdatũ mariti nõ impedit hãc actionẽ dari iter gerẽtẽ & mulierẽ. h. d. Primò expediã ſecundã gl. poſtea reuertar ad primã. Opp. niſi interuenerit mãdatũ, non habet locũ hæc actio. Inſti. de obli. quæ ex quaſi contractu. §. j. Sol. Hic nõ interuenit mãdatũ inter gerẽtẽ, & vxorẽ: ſed inter maritũ & gerẽtẽ. Itẽ opp. de l. ſi mãdauero. §. ſi curator. ff. mãdati. Gl. ſoluit optimè. Dic vt ĩ gl. Venio ad gl. primã: † q̃ro vtrũ ad hoc vt negotiorũ geſtorũ actio cõpetat mulieri, vl cõtra eã, ſit neceſſe vt eius contẽplatione ſit geſtũ. Io. dicit ꝙ ſic. Glo. vĩ contra. & vide gl. j. & iſta opi. Io. eſt contra hanc legem de directo in principio, vbi dicit, ſi mãdatũ ſolius mariti ſequitur ergo apparet ꝙ nõ fuit cõtẽplatione vxoris: ſed ſolũ cõtẽplatione viri mãdãtis. Et ideo pro declaratione huius paſſus debetis ſcire ꝙ qñꝙ qs gerit negotia alterius, & nõ habet animũ obligãdi aliquẽ: qa fortè putat negotiũ eſſe ſuũ, vel ꝓ ſe factũ: tunc iſta actio nõ oritur. ſed habet locũ retẽtio: vt l. ſi in area. de cõdi ctiõe indebiti. Fallit ĩ poſſeſſore hrĩditatis: vt l. ſi pœne. §. j. & repetitio de cõdictiõe indebiti. Qñꝙ habet animũ obligãdi aliũ: tũc ſi qdẽ ille eſt dñs, ad quẽ ſpectat principaliter negotiũ, non eſt dubiũ ꝙ habet locũ hæc actio: vt in toto titulo iſto hic, & ff. Si verò nõ eſt dñs: ſi qdẽ ad eũ pertinebat negotiũ, ꝙ geriᷣ cura vel ſolicitudine ſolũ: hoc non impedit quin actio negotiorũ geſtorũ oriaᷣ cõtra verũ dñm, licet eius cõtẽplatione nõ ſit geſtũ: vt ſ. e. l. qui pupillæ. & l. ſi pupilli. in prin. ff. e. Si verò ad eũ cuius cõtẽplatiõe gerebaᷣ, nõ ꝓtinebat cura, & ſolicitudo: tũc ſi quidẽ ad eũ poterat quoquo modo pertinere, actio. neg. geſt. non dabitur cõtra verũ dominũ vt l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. ff. e. niſi negotiũ fuerit geſtũ noĩe ſerui vel filĩ, q habebant peculiũ: vnde ad eos ꝓtinebat, & poterant obligari ſaltẽ naturaliter. Si verò nullo modo ꝓtinebat ad eũ cui⁹ cõtẽplatione geriᷣ: & tũc oritur iſta actio cõtra verũ dñm, cuius cõtẽplatione non eſt geſtũ: vt l. itẽ ſi cũ putauit. §. fi. ff. eo. & hoc modo debet intelligi
2 hæc materia. Ex prædictis † habes videre, vtrũ ſit neceſſe in libello, vel in articulo poni, vtrũ negotiũ fuerit geſtũ contẽplatione eius, contra quẽ agitur vel vtrũ ille contra quem agitur geſſerit contẽplatione agẽtis. Sed quæro in caſibus in quibus hoc debet probari ꝙ alterius contẽplatione ſit geſtũ: qualiter hoc probabitur. Rñdeo ſufficit ꝙ gerẽs ſciat negotiũ ad eum pertinere: quia in dubio videtur gerere eius contẽplatione. vt l. ex maleficĩs. §. j. ff. de act. & obli. Inſti. de obligationi. quæ ex quaſi cõtractu. §. j. Quæro, & redeo ad gloſſam vlti. hic poſitã vtrũ inter maritũ, & vxorem in caſu huius legis habeat locum actio negotiorũ geſtorũ. Certè ſic, nã maritus videtur geſſiſſe per alium: vt l. nam & Seruius. §. fi. ff. eo. &c.

b ¶ I paterno. [b] Expẽſæ factę circa pſonã priuigni, non repetuntur niſi fuerint factę animo repetẽdi. h. d. Quæro qñ qs debet probare aĩo repetendi ſe feciſſe qa eſt præſumptio cõtra eũ: qualiter hoc probabit. Dicũt quidã, ꝙ ꝓbabitur ex proteſtatione: vt l. Neſennius. ff. eo. Poteſt etiam probari & alio modo, dicit gl. & nihil plus dicit. quomodo erit hoc alio modo? certè poteſt intelligi directè: vt puta, qa quando expendebat, faciebat librũ rationũ, in quo cõtinebatur: talis tenetur mihi in tãtum, quod pro eo expẽdi: vt d. l. Neſennius. Põt etiã probari ex cõiecturis, q̃ ſumũtur ex qualitate perſonæ faciẽtis, vt dixi in l. ñ. ſ. e. Itẽ ex qualitate perſonæ eius, pro quo fit, vt diſtinguamus, an illa erat in ſeruitio in domo vitrici, aut nõ. q̃ diſtinctio eſt valde notabilis & vide glo. qd̃ tene menti. Vltimò quæro, in quibus ceſſat iſta actio negotiorum geſtorũ? Gl. hic enumerat. & vide eam. &c.

I negotium. Expenſæ factæ pro rebus ſororis, repetũtur hac actione, vel mandati, ſi interceſsit. h. d. Quærit hic gl. vtrum ſit differentia inter rogare, & mãdare. Certè nulla eſt differentia: vt l. j. §. fi. ff. man. &c.

1 ☞ *Directa actio nego. geſtorum quare dicatur directa.*
2 *Actio quando diſtinguatur per actionem directam, & contrariam, & quomodo.*
3 *Actio quando dicatur directa reſpectu utilis.*
4 *Interdictum unde ui, licet loquatur in ædibus, tamen habet etiam locum in fundo.*
5 *Actio directa, quando habeat locum, & quando utilis.*
6 *Actio dicitur utilis reſpectu directæ, quæ competit eodem caſu.*
Item reſpectu directæ, quæ alio caſu competit.
7 *Cedens quando poſsit ſolutionem recipere, & debitorem liberare.*
8 *In actione negotiorum geſtorum contra hæredes, quando uenit dolus, & lata culpa.*
9 *Hæres geſtoris neceſſarij, uel uoluntarij, quando tenetur in minus quã defunctus.*
10 *Hæres geſtoris an teneatur de leui culpa ſuijpſius.*

CVratoris. Cõtra hrdes geſtoris ex neceſsitate daᷣ hæc actio vtilis, in qua venit dolus, & lata culpa: & hoc officiũ ad hęredes nõ trãſit. h. d. Pro declaratiõe iſti⁹ materiæ, primò habem⁹ videre differẽtiã inter actionẽ vtilẽ, & directã. Et ad hoc declarã dũ, eſt facta prima, & ſecũda gl. hui⁹ legis. Et gl. nr̃a ꝓ hui⁹ declaratiõe primò vult videre, vt ſciam⁹ qd eſt dictũ, directa. Secũdò, vt ſciamus qd eſt dictũ vtilis directa. † Dicit gl. dr̃ diuerſis reſpectib⁹. Vno modo directa dr̃ reſpectu cõtrariæ: vt ſ. e. l. ſi mãdatũ. Alio modo dr̃ directa reſpectu vtilis: & ita aſſumiᷣ
2 hic. † Et primũ qñ actiões diſtinguanᷣ ꝓ actionẽ directã, & cõtrariam. Ponit hic gl. & clarius in l. cõſenſu. de act. & obl. tñ in aliq⁹ deficit. ideo dic, ꝙ qñꝙ eſt aliqs cõtractus, in quo nõ variaᷣ nomẽ cõtract⁹, nec nomẽ cõtrahẽtiũ, vt in cõtractu ſocietatis: tũc ex vtraq; ꝑte actio eſt directa, nec diſtinguiᷣ inter directã, & cõtrariã, vt ĩ ti. ꝓ ſocio. ff. & C. & inſti. e. Qñꝙ variaᷣ nomẽ cõtract⁹, & cõtrahẽtiũ, vt ĩ emptiõe, & vẽditiõe, locatione, & cõductiõe: & hoc caſu nõ diſtĩguiᷣ actio ꝓ directã & cõtrariã: ſed cuilibet cõpetit ex noĩe ſuo: vt mihi ex empto, tibi exvẽdito: & mihi ex locato, tibi ex cõducto. Qñꝙ variaᷣ nomẽ contrahẽtiũ ſeu q̃ſi: nõ aũt variaᷣ nomẽ cõtract⁹, vl quaſi. Iſto caſu qñꝙ iſta variatio cõtĩgit: qa nomẽ deſcẽdit à noĩe: vt mãdãs & mãdatari⁹: deponẽs & depoſitarius: cõmodãs & cõmodatari⁹ & his ſimiles: tũc variaᷣ actio ĩter actionẽ directã, & cõtrariã. nã directa cõpetit ei, q habet nomẽ ꝓpriũ. Cõtraria ei, q habet nomẽ deriuatũ: vt ſ. e. l. ſi mãdatũ. & ĩ toto ti. ff. depo. ff. cõmo. ff. mãd. & C. Qñꝙ variaᷣ nomẽ cõtrahẽtiũ, vel quaſi, & nomen nõ deſcẽdit à noĩe, & nõ variaᷣ ſenſus cõtractus vel quaſi, vt in cõtractu pignoris vn⁹ vocaᷣ creditor, alter debitor: ſed ex vtraque ꝑte iſte cõtractus vocaᷣ pign⁹. Idẽ in negotio geſto, vnus vocaᷣ gerẽs, alter dñs: & tñ ex vtraq; ꝑte vnus dicit quaſi contractus, ſcilicet negotiorũ geſtio: tñ iſta actio diuiditur inter actionẽ cõtrariã, & directã, directa cõpetit ei, ad quẽ res ꝑtinet; cõtraria cõpetit alteri: vt ff. de pig. act. l. tutor. §. cõtrariã. & per totũ ti. C. & ff. eo. & iſtis caſibus, tã directa, quã contraria, dicit
3 directa reſpectu vtilis: de qua dicã j. Secundò eſt videndũ, qñ † dicitur directa reſpectu vtilis. & hic aduerte. Directa, & vtilis dicitur diuerſimode. Vno modo dr̃ vtilis reſpectu directę, quę alĩs caſibus cõpetit, nõ in iſto de quo loquimur. & hoc profequitur glo. noſtra hic. Alio modo dicit vtilis reſpectu directæ, quæ eodem caſu competit. & iſtud gl. nõ proſequitur hic. Di-

co pri-

co primo dr̃ vtilis respectu directæ:qa alio casu cõpetit.Ponit gl.exẽplũ.qñ vno casu habẽt locũ verba,& mẽs legis: tũc habet locũ directa.qñ in alio casu,habet locũ mẽs legis,& nõ verba:tũc habet locũ vtilis.Probat gl.ff.e.l.iij.in prin.& §. sed & si qd.vbi edictũ p̃toris loqr̃ de eo q gerit negotia dñi viuentis, vel negotia q̃ fuerũt mortui.§.sed & si qd. p̃tor loquit̃ de eo q gerit negotia,quæ nõ sunt viuẽtis,nec fuerũt mortui:vñ cũ deficiãt ỹba,habet locũ vtilis. Itẽ potest poni exẽplũ.hoc edictũ de negotijs gestis habet locũ in eo q geritsponte: in eo q gerit coactè,nõ habẽt locũ verba,sed mens:ideo habet locũ vtilis,vt hic:& vide gl.in prin. Istud dictũ gl.reprehendit̃ per doct.nã vbicũq; habet locũ mẽs legis tũc orit̃ directa, licet verba deficiãt.Vidistis expressum in l.j.ff.vti possi.aliàs j.vti possid. vbi †licet interdictũ loquat̃ de ædibus:tñ habet locũ in fundo directũ.Probat̃ in l.nõ dubiũ.s.de legi.est text.in l.noīs & rei.§. verbũ.ff.de ver.sig.& in l.iij.in fi.& l.seq.ff.de legi.tut.Dicendũ †est ergo aliter ꝑm doct.Actio directa tũc habet locũ,qñ habẽt locũ verba,& mẽs legis,vel mẽs tm̃:vt dictis legib⁹. Actio vtilis habet locũ,qñ nõ habẽt locũ verba,nec mens legis: sed p per Iurisc̃onsultũ illa lex extẽdit̃ ppter idẽtitatẽ, vel simil̃itudinẽ rationis:vt l.pe.ff.si quadru.paup. fecis.dica.ita loquit̃ hic. Nã edictũ de negotijs gestis loquit̃ de gerẽte spõte: nec ibi verba, mens p̃toris,fuit de gerente necessario,sed p Iurisc̃onsultum ad ipsum extendit̃:ideo tũc habet locũ vtilis.Ita debetis intellige re hãc materiã.Itẽ debetis scire,dicit gl.ꝙ ista variatio qñq; cõ sistit in psona actoris:qñq; in persona rei.In persona actoris fit variatio p̃ noīa,vt directa,& vtilis:in psona rei fit variatio per aduerbia,vt directè,& vtiliter.Ideo si aliqs gerit spõte, ipse habet actionẽ negotiorũ gestorũ directã:si gerit coactè habet vtilem.si gerit negotia dñi,vel mortui,habet directò directam:si neutrũ horũ fuerit,habet vtiliter directã.dicit gl.& sic põt esse ꝙ habet locũ directa directò, & directa vtil̃r: vtilis directo & vtilis vtiliter.Et idẽ gl.dicit in rei vẽdicatione,in petitione hęreditatis.Et idẽ no.ff.de rei vẽd.sup rubrica. Doctores Vltra. cõtra.& dicũt veritatẽ,iudicio meo.Ista distinctio nominũ,& aduerbiorũ est distinctio magistralis,q̃ lege nõ reperit̃: quinimo nec est bona distinctio.nã istæ distinctiões habẽt sua principia.vnũ ex pte actoris:aliud ex pte rei.Et si ꝙ istorũ deficit: nõ põt dici directa,sed dr̃ vtilis.vnde falsum est,ꝙ dicamus directã vtiliter.posito em̃ ꝙ ego sim dñs, si ex psona cõuenti nõ potest habere locũ vẽdicatio,vel hæreditatis petitio,vel ista actio directa,dicet̃ tota actio vtilis.Casus ẽ ff.de noxa.l.electio. §.j.Secũdo modo dixi,ꝙ dicebat̃ vtilis respectu †directæ, quæ cõpetit eodẽ casu,vt directa cõpetit cedẽti, vtilis cessiõario:eo dẽ casu directa hæredi,vtilis fideicõmissario. vel directa ꝓcuratori,vtilis dño:vt ī l.causæ.ī fi.ff.de ꝓcu.Et differũt istæ actiones vtiles inter se:qa vtilis de qua loquor,si cedat̃, nihil remanet apud cedẽtẽ:qa solũ illã vtilẽ habebat:vt j.de hęr.vel actio. vẽd.l.emptor.& l.ex asse.& ibi no.ad Treb.& est text.in l.j.§. de illo.eo.ti.Alia ỹò vtilis,de qua suprà dixi, q̃ dicit̃ respectu directæ,q̃ alio casu cõpetit,licet in aliũ trãsferat̃:tñ remanet apud cedẽtẽ:& sic poterit dici directa:respectu vtilis,q̃ cõpetit cessionario.Exẽplũ ī bonorũ possessore,de iure p̃torio.q restituit hr̃ditatẽ.nã apud eũ remanet vtilis de iure p̃torio.in fideicõmissariũ trãsit vtilis ꝓ Treb.vt l.j.§.bonorũ. ff.ad Trebel.& l.recusare.§.j.e.ti.Ita intelligo hic,si minor cederet actionẽ.vtilẽ cõtra curatorẽ,etiã apud eũ remanet.arg.dictorũ iuriũ.Istud est vtile ad qõnem de facto,†nã ille q cedit ꝓpter virtutẽ directæ quæ remanet apud eũ,põt solutionẽ recipere, & debitorẽ liberare:nisi in certis casibus,q ponunt̃ in l.iij.j. de noua. sed si apud eũ nihil remaneret,tũc secus.& ista sunt subtilia, & mẽti tenẽda. Sumus expediti de duabus primis gl.& dicit̃ hic,ꝙ cõtra hæredes in hac actione,†nõ venit nisi dolus, & lata culpa. Opp.ad hoc j.de hære.tut.l.j.ij.& iij.So.Fateor ꝙ nõ venit nisi dolus,& lata culpa.Fallit in tribus casibus,qui ponunt̃ in legibus cõtrarijs. Opp.j.arbit.tute.l.quicqd.& j.e.l,tutori.Sol. Fateor,ꝙ ipse curator tenet̃ de dolo,& lata culpa, & leui: sed hæredes eius nõ tenent̃,nisi de dolo,& lata culpa.Fallit in tribus casibus,quos s.dixi.†Quæro,circa istam partẽ,de duabus qõnibus.Primò vtrũ hoc sit verũ ī hærede gestoris volũtario, sicut hic in hærede gestoris necessario vt teneat̃ in minus hæres.q̃ defunct⁹.Gl.hic dicit ꝙ nõ,imò dicit ꝙ in volũtario gestore in tm̃ tenet̃ hæres,in q̃tũ defunctus.Idẽ no.in l. acti.ff.eo. Cõtrariũ no.ff.e.l.iij.§.hęc actio.& ff.de act. & obli.l. ex depositi.cõiter oẽs tenẽt gl.hic positã, & similes: qa in gestore volũtario ista differẽtia nõ reperit̃ in aliqua lege. Quæro,istud est verũ,ꝙ hæres nõ tenet̃ nisi de dolo,& lata culpa defuncti:an teneat̃†de leui culpa suiipsius hæredis,in eo ꝙ ipse gesserit. Gl. dicit hic,ꝙ sic.& vide gl.Cõtrariũ vī ī l.cũ oñdimus.ff.de fideiuss.tu. Sol.Ibi loquit̃ qñ gessit aliqd,quod habebat gerere necesse:hic quãdo gessit illud,quod gerere nõ habebat necesse.

OB negotium. Hæc est bonæ fidei,siue sponte, siue ex necessitate geratur.ideo ex mora in eo veniunt vsuræ.hoc dicit.

AB vno. Etiam pro cõmuni negotio,habet locũ hæc actio.hoc dicit breuiter in summa &c.

1 *Officium procuratoris,quando sit uoluntarium.*
2 *Gestor quando teneatur etiam de neglectis.*
3 *Gestor quando teneatur de leui culpa.*
4 *Gestor non potest intentare actionem.*
5 *Gestor unius negotij tantum an teneatur à seipso debita exigere.*

TVtori. Tutor & curator differũt à gestore quia ipsorum officiũ est necessariũ, & finitur necessitate cessante:sed offm̃ gestoris est volũtariũ, & volũtate ꝓpria terminat̃.Itẽ primus põt exercere actionẽ:secũdus nõ:& vterq; etiã de leui culpa tenet̃.h.d.Dicit primò ponit differentiã inter tutorẽ & curatorẽ ex parte vna:& gestorẽ ex pte alia,in administratiõe inchoanda & finiẽda.Secũdò ponit̃ vnũ,qđ est cõmune obligationis vtriusq;. Tertiò ponit differẽtiã inter prædictos in exercẽdo actiones. Secunda ibi:secundũ quæ. Tertia ibi:de cæteris. Nota primò ex prima pte differẽtiã inter administratorẽ volũtariũ & necessariũ. Secũdò no.ꝙ gestor tenetur de dolo,lata culpa,& leui. Ex tertia parte nota ꝙ sine actione nemo experit̃. & sic nõ
1 potest gestor intẽtare actionẽ.Ad primũ opp.& videt̃†ꝙ officium curatoris sit voluntariũ:vt Insti.de cura.§.itẽ inuiti.Sol. voluntariũ est ex pte eius,cui dat̃;& ex parte eius,cui datur est necessariũ. Opp.ad idẽ de l.ij.§.quærit̃.de cura.bon.dan.Solu. Ibi loquit̃ in curatore dato bonis:ꝙ suprà dixi,loquit̃ in curatore adulti. Item opp.& videt̃ ꝙ officiũ tutoris vel curatoris nõ finiatur pubertate:vt j.vt cau.post puberta.tutor adsit.in l. j.Sol.Fallit ibi in negotio nõ perfecto,vt ibi dicit̃. Habes expeditã primã glo.super verbo,muneris venio ad aliã glo.super
2 verbo,volũtas. Oppo.videt̃†ꝙ gestor teneatur etiã de neglectis:vt l.in cõmodato.§.sicut.ff.cõmo.Sol.In isto passu fuerũt opi.inter gl.nostros inter Io.ex vna parte, & Guili.antiquum gl.ex alia. Veritas est ista,q̃ distinguitur sic,aut qs incœpit gerere,& postea illud omisit:& de illo tenet̃.arg.d.l. in cõmodato.§.sicut.ff.cõmo.& j.de act.& obl.l.sicut.Aut nõ incœpit & tũc aut ab initio accessit vt oĩa gesturus:& de omnibus tenet̃: vt l.Põponius in negotijs.in fi.cũ l.seq.ff.e.Aut nõ accessit vt gesturus omnia;sedvt gesturus q̃dã:& tũc aut alius fuisset gesturus omnia,nisi ipse accessisset:& tenet̃ de omnib⁹: vt l.si pupilli.§.videamus.ff.e.Aut alius nõ erat gesturus:& tũc nõ tenetur:nisi de his,ad quæ gerẽda accessit: vt hac l.cũ his q̃ sibi cõnexa sunt;vt l.tres tutores.§.ij.ff.admin.tut.Quod ergo hic dicit̃,ꝙ volũtas imponit finẽ administratiõi:intellige de volũtate,quã habuit ab initio,cũ accessit ad gerẽdũ. Venio ad secũ
3 dã partẽ:hic dicit̃ ꝙ†gestor tenetur de leui culpa.Cõtra ff.eo. l.iij.§.interdũ.Sol.Illud,ꝙ hic dicit̃ est regulare. Fallit in casibus,qui ibi no. Itẽ op.de l.curatoris.s.eo.So.aliud est in hæredibus administratoris necessarij̃ quã ī ipso administratore voluntario.& ibi dixi. Venio ad tertiã particulã:& opp.& vide
4 tur ꝙ gestor possit†intẽtare actionẽ:vt l.sed & hæ.de procu.l. maritus.s.de ꝓcu.Sol.Ibi põt agere nõ qa gestor sed qa cõiuncta psona. Quero vtrũ gestor vnius †negotij tm̃ teneat̃ debita
5 à seipso exigere.Gl.parvula quæ est hic ponit duas opi. Tene vltimã ꝙ tenet̃ exigere à se illud:quod debet de administratione nõ aliud quod ꝓbatur ff.mand.l.si nõ remunerãdi.§. apud. nisi esset generalis administrator;vt hic per doctores.

SI cognati- Obligatio personalis non impedit libertatem serui:& factus liber non tenetur ex antè gesto.hoc dicit.Dic vt lege. Pomponius.

P. PAV. P.

4 ¶ Si qs nolẽte. Circa quæſtionẽ quã tãgit hic glo. de emẽte rem p pluri, vide Pau. de caſt. cõſi. clxxvij. inc. ſuper dña. vbi tangit materiã huius l. Item regulã huius l. limitãt nõ procedere in medico, q̃ medet in ifirmo etiã inuito, & in ſoluente pro condẽnato corporaliter, vidt Barba. in rubric. extra, de ſolu. ad finem.

in negotijs. ff. eo.

NEgotium. Tutor nõ tenet de caſu fortuito. hoc dicit hæc lex breuiſsima, &c.

☞ *Prohibitio tollit actionem negotiorum geſtorum.*

1 *Proteſtatio poteſt fieri in ſcriptis, & ſine ſcriptis, & quando. & nu. 5.*

2 *Prohibitio in gerente negotia tollit repetitionem.*

3 *Vtiliter expendenti poſt prohibitionem, an competat aliqua actio de æquitate.*

4 *Proteſtatio, de qua hic, an debeat ſpecialiter fieri, uel ſufficiat quòd in genere fiat.*

a SI quis nolente. a Prohibitio tollit actionem negotiorũ geſt. in his quæ poſt prohibitionem geruntur: ſecus in his quæ geſta ſunt

1 ante. h. d. No. † q̃ prohibitio tollit hanc actionem. Secũdò no.

2 † q̃ proteſtatio poteſt fieri in ſcriptis, & ſine ſcriptis. Oppo. &

3 videtur † q̃ iſta prohibitio nõ prohibeat repetitionem: vt ff. de inſtito. l. ſi quis mancipijs. §. proculus. Soluit gl. optimè ibi: licet prohibuerit dominus. tamẽ nõ prohibuit ſeruus: qui ſeruus poteſt obligare dominũ inuitũ de peculio, vel de in rẽ verſo: vt l. ſi quis ſeruum. §. etiam. ff. de pecu. Opp. de l. at ſi quis. §. idem Labeo. de relig. Sol. Speciale eſt in funeraria, quę nõ tollitur per prohibitionẽ. Iuxta hãc legem quærũtur duo: vtrum

4 huic vtiliter expendẽti † poſt prohibitionẽ de æquitate competat aliqua actio. Glo. pro ſolutione huius quæſtionis, intrat aliam quæſtionẽ, quando prohibitio nõ fuit facta expreſsè, ſed tacitè. verbi gratia: mandaui tibi vt emeres mihi codicme pro decem: emiſti pro vigintí: an illa decẽ vltra poſsis repetere. Et in hoc fuerũt opiniones. finaliter gl. determinat q̃ nõ repetit. Si ergo tacita ꝓhibitio impedit repetitionẽ: multò magis expreſſa in ꝓhibitiõe expreſſa. Habemus duas gl. cõtrarias. Vna eſt in l. ſoluẽdo. ff. eo. Alia eſt in l. ſi Stichũ. in fi. ff. de noua. quę cõtraria eſt huic. Guli. de Cu. videt tenere gl. l. ſoluẽdo. ꝑ l. ſi qs mancipijs. §. proculus. de inſtit. & de relig. l. at ſi quis. §. idẽ Labeo. Ad iſtã l. reſpondet bene, & valde ſubtiliter: hic loquit qñ prohibitio eſt facta circa adminiſtrationem rerũ. poſtquã quis non poteſt adminiſtrare ſine delicto: nam poſt prohibitionem delinquis ſi ingrederis fundũ meum, vel in eo operaris: vt l. diuus. de ſeruitu. ruſtico. prædio. & l. iij. circa prin. de acqui. rerũ do. & quod vi aut clam. l. j. §. quid ſit vi. ſed quæſtio gl. in l. ſoluendo. loquitur quando poſt prohibitionem poteſt geri negotium ſine delicto: vtputa cõueni ne creditori meo ſolueres pro me frumentum, & ſimilia: tunc de æquitate habet locum actio, non obſtante prohibitiõe. Licet hæc reſponſio ſit bona ad hãc legem, tamen eſt cõtra l. ſi pro te. ff. mand. Vnde teneas hãc gl. & gl. quæ eſt in l. ſi Stichum. in fi. ff. de noua. Nõ obſtat §. proculus, & §. idem Labeo. vt ſuprà reſponſum eſt circa cõtraria.

5 Quæro, † vtrum hoc ſit verũ indiſtinctè, q̃ proteſtatio poſsit fieri in ſcriptis, vel ſine ſcriptis. Breuiter, quãdoq̃ proteſtatio ſuccedit in locum actiõis: tũc debet fieri in ſcriptis: vt l. vt perfectius. de anna. excep. Quandoq̃ nõ ſuccedit in locum actionis: tũc regula eſt, quòd poteſt fieri in ſcriptis, & ſine ſcriptis: vt hic, & l. ſcire oportet. §. oportet. de excu. tut. Fallit in caſu j. de nõ nume. pec. aut. hanc autem querelã. Quæro ſecũdò, vtrũ

6 † proteſtatio, de qua loquitur hic, debeat ſpecialiter fieri, vel in genere. tex. hic in principio videtur dicere ſpecialiter. Glo. videtur exponere ſpecialiter. i. expreſſe. Dic ſi quidẽ volo prohibere, ne gerat negotia mea ſimpliciter omnia, tũc ſatis eſt ſi generaliter loquatur: nec eſt neceſſe q̃ res deſignetur, vel negotium nominet: vt l. de pupillo. §. qui nunciat. de ope. noui nun. ſed ſi volo prohibere de aliqua re particulari, illam debeo deſignare, nec debeo obſcurè loqui: aliàs proteſtatio nihil operaretur: vt l. aut qui aliter. circa prin. §. j. ff. quod vi aut clam.

De his quæ vi, metuſue cauſa, geſta ſunt. Rubrica.

Continua glo. vno modo: & dic vt in ea. Vel aliter: dictum eſt de pactis, & de trãſac. verùm quia prædicta fiunt metu, vel dolo aliquãdo: ideo ſubiungitur rubrica de his, quæ metu, vel vi. & poſtea de dolo. Quæro quare fecit mentionẽ de vi. Glo. dicit, q̃ Imperator ſecutus eſt antiquã intitulationem: ſed hodie aliter, vt habes in glo. quam vide &c.

LEX I.

PErſecutionem. Ad furem, & metum inferentẽ, ſpectat periculum interitus. h. d. Op. de l. ſi cum exceptione. §. quod ſi homo. ff. eo. So. ibi loquitur quãdo res perit intra quadrimeſtria tẽpora: hic quãdo perijt ante. Ratio patet ibi. Opp. de l. ſi cum exceptione. §. ſed & ſi non culpa. ff. eo. Sol. ibi loquitur quãdo res erat eodẽ modo peritura penes actorẽ: hic nõ. Quod intellige vt ibi not. Itẽ op. de l. ſubtracto. j. de fur. & ff. de cõdi. fur. l. parui. Sol. Ibi purgauit morã, hic nõ. Quæro vltimò, re perẽpta, ad qd formabit libellus, vel qd petet. Tex. hic videt q̃ ipſa res petetur, licet ſit petita. Vnde ea quæ ſunt ablata etiã poſtq̃ interciderint, poſſunt peti. Idẽ videt in l. ſi ſeruus. §. boue. ff. de cõd. fur. & l. interſtipulãtẽ. §. pe. de ver. obli. & l. ſi mulier. §. j. rerũ amota. In contrariũ, q̃ petat æſtimatio. vĩ text. in l. in re furtiua. de cõdi. fur. licet gl. ibi aliter exponat tex. Ego iſtũ paſſum examino multũ diffuſè in repetitione l. ſtipulationes nõ diuidũtur. de verb. ob. vtrũ obligatiõi rẽ reſtitui re perẽpta, ſuccedat obligatio ad intereſſe: & quid ſit in petitiõe: & finaliter teneo, q̃ vtrũq̃ poſſit peti. ſ. res, & æſtimatio. Ad hoc facit l. illud. §. j. de dona. cau. mor. & ibi dixi. Vltiò gl. ĩtrat hic materiã violẽtiarũ, q̃ gl. ponit latiꝰ ĩ l. extat. ff. e. & ponit hic ſex gña violẽtiarũ. & vidẽ ea.

PErſecutionem. Fur, & metũ inferẽs, tenẽtur de interitu. h. d. Op. & ſum in gl. ij. dicit q̃ metũ inferẽs tenet de interitu. cõtra de l. ſi exceptio. §. q̃ ſi homo. ff. e. Sol. q̃ hæc debet limitari ſecũdũ illã: quia hoc eſt verũ, niſi res pereat intra quadrimeſtre tẽpus. & q̃ ſit ratio huius, dic vt ibi no. Sed cõtra iſtã ſolutionẽ op. & ſum in gl. j. & videt q̃ indiſtinctè veniat periculũ: vt l. j. §. rectiſsimè. & l. merito. ff. de vi & vi ar. Timore huius gl. diſtinguit hic, qđ quinq̃ ſunt gña violẽtiarũ. Iſtud dictũ redarguit: & ad cõtrariũ rñdet, q̃ in duobꝰ generibus violẽtiarũ, videlicet expulſiua, & ablatiua, venit interitꝰ indiſtinctè: in impulſiua nõ habet locũ lex noſtra. & d. §. q̃ ſi homo. Sed contra iſtam ſolutionem opp. de l. ſi ipſa. ff. eod. Solue, vt ſoluit gl. magna circa medium. & aduerte ad vnum quod gl. dicit: quia gl. magna circa finem dicit, q̃ ſunt plura alia genera violentiarum. Iſtud dictum redarguitur per doct. quia non eſt verum, q̃ ſint plura. Bene ſunt plures modi puniendi iſtas violentias, & plures cõſtitutiones factę: & has conſtitutiones vide plenè: vt l. extat. ff. eo. Item oppono. & ſum in gl. ij. & videtur q̃ debeat diſtingui vtrum res eſſet eodẽ modo peritura penes actorem vel nõ: vt l. ſi cum excep. §. quatenus. verſi. ſed & ſi non culpa. ff. eo. gl. fatetur contrarium. Contra iſtud poſſet opponi de l. ſi in alia. ff. depoſi. §. fi. de l. quod te. & quod ibi not. ff. ſi cer. peta. Pro huius ſolutione dic ſecundũ domi. Iaco. Butri. quandoq̃ quæritur, nunquid morioſus teneat de interitu indiſtinctè, vel debeat diſtingui, vtrum res eſſet eodem modo peritura penes actorẽ, &c. Dic ſic: q̃ quandoque contingit, q̃ nulla obligatio præcedit. pone exemplũ in reali, poſsides Stichum meum &c. Circa iſtud membrum dic vt no. in l. ſi vehenda. aliàs in l. item ſi verberatum. §. fi. in gl. magna. ff. ad legem Rhodiam. de iact. Quandoq̃ contingit quòd præcedit: & tunc aut talis obligatio deſcendit ex delicto: quia eſt factum quod fieri nõ debuit. aut deſcẽdit ex alio cõtractu. Primo caſu regulariter morioſus tenetur de interitu: vt d. l. j. §. rectiſsimè, & l. merito. ff. de vi & vi arma. Fallit in meticuloſo, vbi debet diſtingui ſecũdũ quod diſtinguitur in d. §. quatenus. verſi. ſed & ſi nõ culpa. Si autem obligatio deſcẽdit ex cõtractu: dic, aut precedit mora, aut culpa. Primo caſu morioſus renetur indiſtinctè de interitu: vt d. l. quod te. & d. l. ſi in alia. ĩ fi. licet Marti. dixerit aliter: vt ibi not. In ſecundo caſu, vbi præcedit culpa: tunc debet diſtingui vt cũ res eſſet eodem modo peritura penes actorem, an non: eſt text. cum gl. ſua in l. ſi vehenda. §. penul. ff. ad legem Rhod. de iact. Item oppono de l. ſubtracto. j. de fur. Solue vt glo. ij. in fi. quia ibi fuit purgata mora. Bart.

1 ☞ *Ignorantia iuris quando noceat in damnis uitandis.*

2 *Scienter ſoluens quod promiſit per metum, non repetit quod & quæ ſoluit.*

3 *Exceptio merè odioſa quæ dicatur.*

4 *Exceptio metus eſt odioſa reſpectu metũ inferentis, & reſpectu paßi eſt fauorabilis.*

5 *Solutio poteſt parere obligationem, & ſolutionem.*

Soluens

Soluens coactè poſt cautionem metu factam quando repetat.
Metus tyranni quando dicatur durare.
Qui iurauit per metum dare decem ſi ſoluit quod repetit.
In materia iuramenti ſtatur iuri canonico.
Vbicunq; in ſolutione poteſt ſubeſſe alia cauſa, quã approbatio primæ promiſſionis, quis non præſumitur illam approbare.
Stante ſtatuto, quòd per inſtrumentum nõ poſſit opponi exceptio doli uel metus, quin debitor capiatur ſoluens non uidetur primam obligationem approbare.
Cõtra aſſerentẽ ſe ſpoliatũ metu cõpetit exceptio: ſed nõ cõpetit qñ agit poſſeſſorio.

LEX II.

VMte non ſolum. Solutio ſpontanea purgat vitiũ metus adhibiti tpe promiſſionis. hoc dcit. Aſſumo principiũ: & oppo. ff. de cõdi. ob tur. cau. l. ex ea. & l. metũ. §. ſed qd prætor. ff. c. Sol. ibi fuit adhibit⁹ metus in ſoluẽdo: hic in ꝓmittẽdo tantũ. Opp. ſecũdò, & aſſumo ſinẽ gl. †Iuris ignorãtia nõ nocetĩ dãnis vitãdis: vt l. error. ff. de iur. & fac. ign. ſed hic ſoluẽs errauit: ergo &c. Gl. dicit, ꝙ hic fuit error ſupinus: vt l. nec ſupina. de iur. & fac. igno. & vide gl. Cõtra iſtã ſolu. vĩ ff. de cõdi. inde. l. ſed & ſi me putẽ. in prin. vbi in dãnis quilibet errãs quãtũcunq; fatuus, & in facto ꝓprio excuſat. Sol. Dic ꝙ hic ſoluit ſciẽter: vel ſi ponis eũ erraſſe, poſito ꝙ repetitio cõpeteret p iura cõtraria, n õ cõpetit per actionẽ qd metus cã. & hoc eſt ꝙ dicit iſte tex. ſed alio modo cõpetit repetitio: nõ aũt cõpetit p hãc actionẽ. & vide tex. q dicit, vim paſſum &c. Modò venio ad opp. & redeo ad prin. gl. & cõcludo † qd ſi ſciẽter ſoluit: ſublatũ eſt vitiũ metus adhibiti tpe ꝓmiſſiõis: & ſic ceſſat repetitio. ſi ſoluiſſet ignorãter, fortè poſſet repetere, nõ per hanc actionẽ, ſed p aliã. ſ. p r cõdictionẽ indebiti. Ad hoc opp. tutus de exceptione odioſa, ſi ſoluit per errorẽ nõ repetit: vt l. qui exceptionẽ. ff. de cõdi. inde. Glo. fatetur contrariũ dicens, ꝙ etiã p iſtã rationẽ ceſſat repetitio. & vide gl. Docto. moder. hic multũ notabil r dicũt, ꝙ iſta gl. nõ dicit verũ. nã l. qui exceptionẽ. loquitur de exceptione merè odioſa; †vt exceptio Macedoniani. ſed exceptio †metus eſt odioſa reſpectu inferentis metũ, & eſt fauorabilis reſpectu paſſi metũ: & ideo nõ obſtante illo odio, cõpetit repetitio, ne aliàs ſit melioris cõditiõis delinquẽs quã nõ delinquẽs. cõtra l. nõ ſolũ. la j. ff. de noxa. Et ita dicũt ipſi, ꝙ ſatis placet mihi ꝓ mõ. fortè alibi iſtũ paſſum examinabimus melius. Itẽ opp. dixi ꝙ ſoluẽs per ignorantiã repetit. Cõtra, vna ſolutio †nõ parit obligationẽ. & liberationẽ: vt l. qui hoiem. §. fi. ff. de ſol. ergo iſte ſoluẽs cũ ſit liberatus ab illa obligatione, nõ põt repetere. Glo. fatetur cõtrariũ. Tu dic cõtra: ſi ſoluiſſet ignorãter. Nec obſtat ꝙ iſta ſolutio parit liberationẽ: qa verũ eſt ꝙ parit liberationẽ ab omni obligatione valida: ſed qa erat tut⁹ exceptiõe: ideo nõ impedit repetitio. Modò habes primã gl. veniam⁹ ad qõnes: & debes ſcire ꝙ Guar. poſuit ſuper hãc legẽ vnã ſuã gl. quæ an ſit vera dubitat: & ei⁹ verba recitant hic p gl. quã vide. Iſta gl. habet tres partes. Prima cũ dicit: põſumitur querelã de vi nõ habuiſſe. Iſta ps eſt vera ſi ponis eũ ſciẽter ſoluiſſe, poſtq; metus ceſſauerit: aliàs ſecus, vt j. dicã. Secũdò dicit: Aut ergo omnino nõ repetet: & iſta ps eſt vera, ſi ponis eũ ſoluiſſe ſcienter poſtq; metus ceſſauerit: alis ſecus, vt ſ. dixi. Tertiò dicit: aut eatenus impeditur, donec probet cõtrariũ. Iſta pars eſt vera, ſi ponis ſoluiſſe ignoranter, vel ſoluiſſe inſtante metu: aliàs nõ poſſet repetere, vt ſ. dictum eſt. Ita debes intelligere gl. hic poſitã. Quæro, † qd ſi parum poſt cautionẽ coactus ſoluit an poſsit repetere? Oldr. ꝙ ſic. ſed gl. cõtra. Breuiter oẽs doct. tenẽt iſtud: Aut qs ſoluit inſtãte metu, vel metus periculo: & tunc põt repetere aut poſtq; met⁹ ceſſauit: & tũc ſec⁹. Ita loquit hic, & tex. hoc ꝓbat. Puto aũt metũ inſtare ſi cã, ex qua metus inferebat ſubſiſtit. Verbi gratia: aliquis Tyrannus cogit me ad ꝓmittendũ: certè toto †tpe ſuæ tyrannidis, [a] inſtat metus: & donec ſum in loco vbi ipſe exercet tyrannidẽ. arg. l. Fulcinius. §. qd ſi aũt. ff. quib. ex cau. ĩ poſ. ea. facit ad hoc extra. e. tit. c. j. Quærit gl. [b] qd ſi iurauí p metũ dare decẽ: & poſtea ſoluo ſpõte, an poſſum repetere. Gl. hic dicit ꝙ nõ: licet †de iure canonico cõtra: qa videor ſoluere metu periurij [c] vt repetã. ar. extra de iureiur. c. debitores. & extra e. c. aures. & vide gl. † & huic iuri canonico ſtandũ eſſet in his. Ex quo no. †ꝙ vbicũq; in ſolutiõe põt ſubeſſe alia cã quã approbatio primæ ꝓmiſſionis: ꝙ nõ præſumit illã approbare: vt videbitis j. l. ꝓxi. & hoc qñ videor ſoluere metu periurij ſolũ: nõ vt approbẽ promiſſionẽ primã: ſed vt non ſim periurus. Et per hoc dico ꝙ in iſta † ciuitate, & aliis ciuitatib⁹ Tuſciæ, vbi cõtra inſtrm nõ poteſt opponi exceptio doli, vel metus, quin aliquis capiat, & fiat ſolutio: ꝙ ſoluẽs nõ videt primã ꝓmiſſionẽ approbare, ſed videt ſoluere, ne capiatur & poſſet repetere. Facit ad põdicta ꝙ dixi. ff. qd vi aut clam. l. j. §. ꝙ paruí. Reſtant videre in glo. duæ oppo. quas omiſi. Opp. & videtur, ꝙ obligatio facta metu ſit nulla, tanquam turpis: vt ſ. de legí. l. nõ dubium. dic vt in glo. Item opp. quale fuit principium, talis debet eſſe proceſſus, quo ad primordia litis &c. vt l. j. j. de impo. luc. deſcrip. lib. x. Sol. ꝙ hic ſequit poſt principiũ, eſt cõtrariũ prĩo: qa ſpõtanea ſolutio eſt cõtraria coactiõi: meritò illud tollit. Vltimò [d] extra glo. no. & tene mẽti. dixi ꝙ ſpoliatus ante oĩa †eſt reſtituẽdus, nec põt obijci aliqua exceptio: vt l. momẽtaneæ. j. vnde vi. & ſi p vim, vel alio modo. l. j. hoc eſt verũ ſi agit poſſeſſorio, vt ibi: ſed ſi agit petitorio, vt actiõe quod metus cauſa, poteſt obijci exceptio, ꝙ ille metus eſt purgatus per aliquem actum poſtea ſubſecutũ, vel p conſenſum expreſſum: vt hic, & l. j. j. ſi per vim, vel alio modo. circa quod vide Innoc. extra de renun. c. ſuper.

a ¶ Tyrannidis. Vide Fer. de anch. cõſi. ccc.
b ¶ Quærit glo. Adde quæ notaui ad Ifald. in l. j. j. ſi a non cõpe. iud. And. Barb.
c ¶ Metu ꝓiurij. Adde qd de ſoluente metu excommunicatiõis, Roma. conſi. cccl xix. ☞ POMATES.
d ¶ Vltimò. Vide quæ dixi in ca. ſolicite. de reſti. ſpol. & vide ca. ij. de reſti. ſpolia. vbi allegatur lex iſta hic poſita. ꝙ Inn. & alios.

CVmte. Vbi promiſsio eſt facta p vim, & ſequit ſolutio ſpõtanea, nõ cõpetit actio ꝙ metus cã. h. d. Oppo. de l. ex ea ſtipulatione. ff. de cõdic. ob turp. cau. Sol. Gl. tenet ꝙ ibi interuenit metus tã in ꝓmiſsiõe q̃ĩ ſtipulatiõe: hic ĩ ꝓmiſsiõe tm̃. Et aſsignat tres rõnes. Prima eſt multũ no. & ltelligit ex lege cõtraria. Secũda eſt bona. Tertia eſt falſa, in eo ꝙ gl. dicit, ꝙ vna ſolutio &c. Dictũ gl. habet locũ. vbi qs reperit ĩ delicto: qa eſt verũ ꝙ eadem ſolutio nõ parit liberationẽ & repetitionẽ: qa iſto caſu repetẽs videt ſibi cõtrarius. ꝙ nõ eſt in caſu nr̃o. Et aduerte, ꝙ ſi tertia ratio gl. eſſet vera, eodẽ mõ deberet dicere, ꝙ ſi metus eſſet adhibitus in ſolutiõe, non cõpeteret repetitio. ꝙ eſt falſum. & ex his oĩbus, gl. nr̃a reprobat quãdã gl. q̃ gl. incipit, põſumitur eĩ &c. Aduerte, ꝙ gl. cõtraria habet tres partes. Prima particula ſm gl. & doct. eſt vera, dũmodo intelligãt ſm do. Iac. de põſumptiõe iuris, cõtra quã nõ recipit ꝓbatio in cõtrariũ. Itẽ ſecunda particula eſt vera. tertia falſa, vt hic patet in gl. Pro qua videt velle tex. noſtræ legis, vbi ponit ꝓ cõſtãti ꝙ vis nõ fuit adhibita in ſoluẽdo. Itẽ opp. ꝙ iſte ſoluẽs vĩ erraſſe in iure qa poterat ſe defendere: ſed error iuris in dãno vitãdo non nocet: vt l. error. & l. regula. de iur. & fac. igno. Solue vt gl. vel dic, ꝙ leges cõtrariæ habẽt locũ vbi ſolutio fuit facta ignorãter, hic fuit facta ſcienter. Itẽ opp. & videt ꝙ cũ talis ſit cõtra legẽ, ꝙ quicqd ſequit ex ea, nõ valet, vt l. nõ dubiũ. ſ. de legi. Soluit glo. no. in fi. gl. magnæ. quã nota, qa licet fuerit turpiter facta, per metũ ſcilicet, nõ tm̃ fuit turpis de ſe. De hoc videbitis in l. dolo. j. de inuti. ſtip. Quærit gl. de duobus. pone ꝙ aliqd per vim ꝓmiſit centũ: nõ ex interuallo, ſed ſtatim ſoluit, nũqd repetit. Hic fuerũt opi. qa qdã dixerũt ꝙ ſic arg. l. iij. §. Seio. ff. de min. argu. l. ſi mulier. j. Ad Velleia. gl. ſm Hugo. reprobat hanc opi. & nõ allegat do. Iac. tenet idẽ cũ gl. per hãc legẽ q̃ loquit indiſtinctè. Nõ obſtat §. Seio. qa ibi ſecũdus actus de neceſsitate venit ad cõſequẽtiã immiſtionis, & exactio debitorũ de neceſsitate ſequit aditionẽ hr̃ditatis. ꝙ non cõtingit in caſu nr̃æ legis, qa ſolutio nõ ſequit de neceſsitate ad ꝓmiſsionẽ factã per vim, imò ſoluẽs poterat opponere exceptionẽ, ꝙ metus cauſa, & ſi non opponit, videtur habere ratã precedentẽ vim. Nõ obſt. l. ſi mulier. j. ad Velleia. vbi ſucurrit mulieri circa ſecundũ actũ, ſicut circa primũ intra biẽniũ. Rñdeo, quia ſecundus actus nititur eadẽ rõne qua primus, quia in vtroq; actu ineſt ratio fragilitatis ſexus, ꝙ nõ eſt in caſu noſtræ legis, qa ſoluẽs poterat opponere exceptionẽ. verũ eſt ꝙ do. Cy. reprobat dictũ eius gl. Nã vbi ſtatim poſt ꝓmiſsionẽ coactã fit ſolutio, ĩ ſolutione adhuc vĩ ineſſe vis, ſeu metus, q fuit ĩ ꝓmiſsiõe p regulã iuris, ea quæ incõtinẽti &c. vt l. lecta. ſi cer. pet. ibi eſt iuris caſus cõtra dictũ gl. & l. nouiſsime. §. j. ibi, quid eĩ ſi cõpulſus. ff. quod fal. tu. autho. &, vt hoc intelligas, debetis ſcire ꝙ ille §. ꝓbat hic, ꝙ hæc ſunt paria aliquẽ facere aliqd cõpulſum ad hoc, aut facere ti-

more nõ cõpellat,vnde vi ſoluens iã fuit expertus eam in promiſsione illa.Item eadẽ vis præſumit eſſe in ſolutione,quæ nõ valet.Facit ad quęſtionẽ pone ex forma ſtatuti reformat q̃ bona rebelliũ debẽt venire ĩ cõi,& debitores eorũ poſsint exigi, debitor cuiuſdã rebellis fuit coactus,vt ſolueret debitũ cõi nõ ſoluit tũc,ſed relaxatus ſoluit poſt vnũ diem,vel duos,reuerti tur creditor rebellis,& petit debitũ.Opp.q̃ debitore q̃ ipſe eſt liberatus p̃ ſolutionẽ factã cõi:& allegat quæſtionẽ factã in l. liberto.§.Luci⁹.de an.leg.l.creditor.ff.de ſol.Replicat q̃ licet fuerit detẽt⁹ ĩ palatio,tñ poſtea facta eſt ſolutio poſt.qd iuris. Hęc gl.facit cõtra debitorẽ vbi vitas videt in cõtrariũ p̃ l.nouiſsime.§.j.præal.Itẽ quærit gl.pone,q̃ aliqs iurauit p̃ metũ,poſtea ſoluit:nũ̃qd poſsit repetere.Gl.dicit q̃ nõ:qa tale iurm remittit̃:vt l.fi.ff.de his q̃ ſatiſ.cog.de iure canonico ſecus:vt in glo.

1 ☞ *Res uendita per metum,poteſt repeti per actionem in rem.*
2 *In hac actiõe habet locũ exceptio retẽtiõis,ꝓpter pretiũ:licet nõ ĩ Iterdicto unde ui.*
3 *Res empta metu poteſt præſcribi:& ſic contra actionẽ quod metus cauſa,opponitur exceptio præſcriptionis.*
4 *Actio quod metus cauſa,quando detur contra tertium poſſeſſorem.*
5 *Actio perſonalis quod metus cauſa,ſcripta in rem,quando detur contra tertiũ poſſeſſorem,unde naſcatur.*
6 *Pretium rei uenditæ per metum,cui debeat reſtitui,quando agitur ad rem.*
8 *Si primus emptor dedit maius pretium,quàm pretiũ quod dedit ſecundus:quod pretium reſtituit,agens ad rem.*
9 *Clauſula in inſtrumento uenditionis,uendidit rem,& omnem actionem,quam habet in dicta re,ſeu pro dicta re:quid operetur.*
10 *Exceptio retentionis propter pretium quomodo opponi debeat per ſecundũ emptorem conuentum.*
11 *Actio perſonalis ſcripta in rem,præſcribitur longo tempore.*
12 *Poſſeſſor bonæ fidei,licet faciat fructus ſuos:tamen tenetur reſtituere quatenus eſt factus locupletior.*
13 *Poſſeſſor bonæ fidei an teneatur de fructibus añ triẽniũ,& ipſos præſcribat triẽnio.*
14 *Res poſſeſſa uiolentia compulſiua præſcribitur:non autem poſſeſſa ui expulſiua.*
15 *Actio q̃ metus cauſa,an duret contra primum emptorem,ſi ſecundus rẽ præſcripſit.*
16 *Actio quod metus cauſa non finitur anno.*
17 *Contractus uenditionis metu celebratus.quando non ſit nullus ipſo iure.*

LEX III.

SI vi vel metu. Coactus fundum vẽdere,poteſt illum repetere à quolibet poſſeſſore,ſi pretium reſtituit:& præſcriptio nõ curit.h.d.Primò nota † q̃ res vẽdit̃ per metũ poſſunt repeti per actionem in rem à quolibet poſſeſſore.Secũdò not. q̃ debet reſtitui pretiũ à vẽdicãte.Ex quo habes † q̃ cõtra hãc actionẽ opponit̃ exceptio retẽtiõis propter pretiũ:licet cõtra interdict̃ũ vñ vi,nulla talis exceptio poſsit opponi.Tertiò no. q̃ † res empta metu poſsit præſcribi. Ex quo habes q̃ cõtra actionẽ q̃ metus cã,opponit̃ exceptio præſcriptiõis rei.Ad iſtra tria opponamus per ordinẽ.Op.vendẽs,licet per metũ,trãſtulit dominiũ:vt l.ſi mulier.§.ſi metu.ff.eo.inſti.de rerum diui.§. per traditionẽ.ergo nõ poteſt vendicare tanq̃ nõ dominus:vt l.in rem.in prin.ff.de rei vẽdi.Soluit gl.q̃ de iure ciuili nõ poſſit vẽdicare ſed de iure prętorio ſic:quo iure nõ videt̃ dominiũ perdidiſſe.Itẽ op.† & videt̃ q̃ cõtra tertiũ poſſeſſorẽ nõ debeat dari actio quod metus cauſa:vt l.metũ.§.licet.ff.eo.Sol.Fateor cõtrariũ,q̃ ex hoc edicto tria dant̃ remedia.ſ.vtilis in rẽ,actio perſonalis q̃d met⁹ cauſa,quæ eſt in rẽ ſcripta,& exceptio metus:vt d.l,metũ.§.ſed quod prętor.& §.licet.& §.volẽti.& hac lege.Circa hoc quæritur,† iſta actio perſonalis ſcripta, etiã in rem,quando datur contra tertium poſſeſſoremvnde naſcitur. Glo.magna hic mirabiliter dicit q̃ naſcit̃ ex varijs figuris cauſarum:vt l.j.in prin.de act.& obli.Et aduerte,ne erres:ego nõ quæro de actione in rẽ vnde oriatur;quia illa nõ oritur ex obligatione cauſæ.datur enim contra poſsidentẽ,quia poſsidet, nõ quia obligatus.inſti.de actio.§.j.Sed ego quæro de actione perſonali in rem ſcripta.Iſta enim datur contra poſſeſſorẽ tanquam obligatũ,ideo quia poſsidet:vt l.de eo.in fi.ff.ad exhib. Illa igitur obligatio cõtrahitur ſola rei peruentione,eoipſo q̃ res peruenit ad eũ:ideo dicitur oriri ex varijs figuris cauſarũ. Ad ſecundum nota.oppo.infra de rei vendi.l.ſi mancipium.& ſum in j.gl.magna.Solu.Hic debet reſtitui ideo,quia pretium eſt verſum in eius vtilitatem. Oppo.ff.de rei vendi.l.emptor. Solue eodem modo.Opp.j.de præſcri.xxx,anno.l.j.Solue eodem modo.Item opp.j.de reſcin.vend.l.j.Solue vt in glo.Oppo.de l.ſi per impreſsionẽ.j.eo.Sol.Aliud cũ agitur condictione ex l.illa:aliud cũ agitur actione q̃d metus cauſa.Circa iſtud
6 notabile quæro † primò,cui debet reſtitui illud pretiũ.Reſpõdeo,ſi quidẽ agitur cõtra metum inferẽtem,debet reſtitui ſibi ſine dubio:ſi agitur cõtra poſſeſſorẽ:tũc poteſt iſte,qui vendicat,ſoluere primo emptori.Itẽ,poteſt ſoluere huic emptori ſecundo ſi vult.Ita dicit gl.quod qualiter procedat,j.dicã. Vide gloſ.in principio,in eo quod dicit,poteſt ſoluere huic ſecundo emptori:videt̃ contra:qa non ab eo habuit pretiũ,ſed à primo emptore,& ipſi primo emptori debetur:ergo ſi ſoluo alteri nõ ſequitur liberatio:vt l.qui hominẽ.§.ſi nullo.ff.de ſolu.Gl.reſpondet duobus modis.Primo modo,qa primus emptor cogitur habere ratum,quia eius negotium eſt vtiliter geſtũ.ſoluit enim creditori ſuo.nam hic ſecũdus emptor poterit repetere à primo,qui ſibi vẽdiderat.vnde cùm eius negotium vtiliter ſit geſtum:ergo &c.vt l.ſoluẽdo.de neg.geſt.& l.Pomponius.& quia vtiliter poterat ſoluere creditori creditoris:vt l.ſi opera. de doli exce.& l.ſi liber.de neg.geſt.ita dicit gl.magna.Sed dices quid ſi iſte ſecũd⁹ nõ fuiſſet emptor,ſed donatari⁹:vel qd ſi fuiſſet actũ q̃ à primo nõ poſſet repetere etiã pretiũ:dic vt dicam in ſequẽti quæſtione. Quæro,quid ſi pretiũ quod primus
7 † emptor dedit,eſt mai⁹ q̃ pretiũ quod dedit vltim⁹,quod debet reſtitui? Gl.dicit,q̃ eſt in electione actoris quod pretiũ reſtituat.arg.l.ſi cum militaribus.in fi.j.de reſti.mili.& vide glo. tuam in fi.Pet.de Bel.& do.Cyn.ſecundũ eũ videtur tenere q̃ totum primum pretiũ debeat reddi: quia ille,qui vendidit ſecundo emptori,tranſtulit in eum omne ius ſuum.nos quid dicemus.Ego † fateor q̃ ſi in inſtrumento venditionis fuiſſet di
8 ctũ,q̃ vendidit illam rẽ,& omnẽ actionẽ quam habet in dicta re,ſeu pro dicta re,ſicut fit hodie in inſtrumẽtis:quod Pe.verũ diceret.Sed ſi fuiſſet res vẽdita ſimpliciter,prout proponitur: tunc nõ tranſit niſi ius reale.Nam iura illa quæ cõpetunt perſonæ,nõ tranſeunt niſi cedantur:vt l.in creditore.ff.de euict.
9 Et ideo puto tũc aduertendũ,qualiter † opponatur exceptio; aut iſte poſſeſſor conuentus opponit exceptionem nõ debere ſe reſtituere,niſi ſibi reſtituatur pretium:& nõ debet ſibi reſtitui,niſi pretium quod ipſe dedit.Ita loquitur.l.ſi cum militaribus.j.de reſti.mili.Sed ſi oppoſueris exceptionẽ,nõ debeo tibi reſtituere iſtam poſſeſsionẽ donec pretium reſtituas ſimpliciter;vel donec reſtituas pretiũ primo emptori.optimè procederet iſta exceptio:quia exceptiones ex perſona vẽditoris tranſeũt in emptorẽ:vt l.ſi à te.in fi.& l.ſi mater.§.fi.de exce.rei iud. & tunc debet ipſi primo emptori reſtitui.Idẽ dico,q̃ ſi iſte,qui vendidit coactè,vellet iſti primo emptori pretiũ reſtituere,& nihil huic ſecũdo:optimè poſſet:quia eius eſt debitor,qui habuit ab eo:niſi iſte ſecũdus haberet ius ceſſum cõtra eũ per generalia verba venditionis:vel niſi illud ius eſſet obligatũ prætextu obligationis cõſuetæ apponi in venditiõibus:tũc haberet locum.l.iij.j.de noua.& quæ res pign.obliga.poſ.l.nomen. Ad tertiũ notabile op.hæc actio eſt perſonalis:ergo nõ tollit longo tempore:vt l.iij.de cõſti.pecu.Glo.ſoluit optimè:& dic
10 vt in gl.tua notabili.Nota † quòd actio pſonalis ſcripta in rẽ, præſcribitur lõgo tempore.Secundò op.emptor licet per metum ſit dominus,vt ſupra dixi:ergo nõ præſcribitur:vt l.ſequitur.§.lana.ff.de vſuc.dicit gl.hic videtur domin⁹ de iure prætorio. Vel aliter ille,qui eſt dominus reuocabiliter,præſcribit cõtra illã actionẽ,per quam poteſt reuocari illud dominium: multo fortius quã ſi nõ eſſet dominus:vt l.in bello.§.ſi qs ser-
11 uum.de capti.& poſtli.re.Nota hoc ad multa. Vos ſcitis † qd bonæ fidei poſſeſſor facit fructus ſuos.tenetur enim reſtituere quatenus eſt locupletior.no.in l.fructus.ff.de reivẽdi.Itẽ ſcitis
12 † q̃ poſſeſſor rei mobilis p̃ſcribit triennio. Ex quo cõcluderet
13 q̃ bonæ fidei poſſeſſor nõ tenet̃ de fructibus pceptis añ triẽniũ quia ſicut ſi nõ eſſet dominus,cũ ſit bonę fidei,ipſo præſcriberet triẽnio:eodem modo hic præſcribat fructus triẽnio.tex.& gl.habes in l.ſequitur.§.fructus.de vſuca.quod tene mentį,gamillies practicabilis.Item op.res furtiua,vel vi poſſeſſa nõ poteſt vſucapi,vt inſtit.de vſuca.§.furtiuæ.ſed iſta eſt vi poſſeſſa
14 ergo &c.Sol.Res † poſſeſſa violentia expulſiua nõ præſcribitur:ſecus ſi violentia cõpulſiua.Ita loquitur hic,qd nota multùm;quia valde notabilis ſol.eſt. Op.in authẽ.vt ſponſa.larg. §.rurſus.poſita.j.de præſcri.lõgi tem.auth.malæ fidei.Sol.Iſta iura aliquantulũ mutãtur per iura noua.& ibi videbitis. Circa hanc

15 ca hanc legẽ quærit gl. quid † ſi ſecũdus emptor præſcripſerit, vtrũ actio qđ metus cã duret cõtra primũ. Glo. dicit ꝙ non, vt ¶. de his qui à nõ do. ma. l. fi. Iſtam gloſſ. oẽs reprehẽdunt. nã ibi loquit qñ dominiũ rei eſt cauſa actionis perſonalis ita ꝙ actio datur in cõſequentiã dñij. ꝙ hic nõ eſt: ideo cõpetit actio cõtra primũ dñm: vt l. itẽ ſi res. in prin. de aliena. iu. mu. cau. fa. & ibi gl. dixi vobis plenè alio anno, in l. iij. ff. vi bo. ra. Quærit gl. an
16 iſta † actio finiat̃ anno, ſicut reſciſſoria. Gloſ. dicit ꝙ nõ: & bñ.
17 Item quærit̃ an cõtractus † venditionis adhibitus metu ſit ipſo iure nullus: ſicut qñ dolus dedit cauſam contractui. Quidã dicebant ꝙ ſic. Alij cõtra. & hæc eſt veritas. & aliud in dolo meticuloſo, & aliud in dolo ſimplici: vt in contrario.

SI vi. Cõtractus per vim & metũ ad vẽdendũ rem, põt illã repetere actione ꝙ metus cãvtili in rẽ, ſi pretiũ reſtituat, & pſcriptio nõ cõcurrit. h. d. Nota tria. Primũ vẽditor agens hac actiõe, debet reſtituere p̃tium, ſecũdũ eſt, ꝙ cõpetit vtilis in rẽ. Tertiũ eſt, ꝙ emptor ſecundus pſcribit rẽ per metũ venditã. Cõtra primũ dictũ oppo. & ſum. in gl. ſuper verbo, reddito. circa mediũ. de l. ſi mãcipiũ. j. de rei ven. Sol. gl. ꝙ ideo pretiũ reſtituit̃ hic qa fuerit verſum in vtilitatẽ venditoris. Itẽ opp. de l. in ciuilẽ. j. de fur. So. vt in præcedẽti cõtrario. Circa ꝙ vide qđ no. in l. emptor. ff. de rei vendi. Item opp. de l. j. j. de rei. ven. Glo. ibi dat plures ſol. hæc eſt vera. Itẽ opp. de l. ſi per impreſsionẽ. j. eo. Sol. vt in gl. Itẽ opp. cõtra ſm dictum. Rei vendicatio datur domino, vt in rem. ff. de rei vendicatio. ſed vẽditor per traditionem, licet coactã deſinit eſſe dñs: vt l. traditionibus. ſ. de pact. ergo nõ competit actio in rẽ. Glo. fateť cõtrariũ de iure ciuili: ſed de iure p̃torio nõ videtur eſſe translatũ dominiũ in effectu, cùm poſsit recuperari beneficio prætoris, vt l. nemo. ff. de in integ. reſtitu. Et ideo non mirũ, ſi competit ſibi hæc actio. Itẽ oppo. & videť ꝙ ei cõpetat aliud remediũ: vt l. metũ. §. volenti. ff. eo. Sol. gloſ. quæ incipit nõ ſolũ, ꝙ competit vtilis in rem, vt hic: & alia remedia in l. cõtraria. Item oppo. & ſum. in gl. magna, ad tertiũ dictum: qa non eſt dubiũ ꝙ actio ꝙ metus cauſa eſt perſonalis. ſed actio perſonalis nõ præſcribitur longo tempore decimo, vel xx. anno: vt l. ij. j. de cõſtitu. pecunia. & l. omnes. j. de preſcriptio. xxx. vel xl. anno. Glo. dat duas ſolu. Prima eſt licet fuerit ſecunda in glo. ꝙ cũ iſta actio quod metus cauſa, excedat ſuos terminos: quia competit cõtra poſſeſſorẽ quemcũq; tamen eſt perſonalis, licet dicatur in rẽ ſcripta: vt l. metũ. §. fi. ff. e. nõ mirum ſi excedatur à ſuis terminis. Tene primã ſm do. Iaco. Itẽ oppo. dicitur, ꝙ ſecundus emptor pro traditiõe fuit factus dominus: & dominus nõ præſcribit: vt l. ſequit̃. §. lana. de vſucap. Sol. gl. ꝙ licet ſit factus dñs non ideo minus præſcribit non tñ præſcribit dñium ſed præſcribit cõtra actionẽ: quia illud dominium poſſet reuocari de iure prætorio. Signa iſtã glo. Itẽ op. de §. furtiuæ. Inſti. de vſuſca. Sol. gloſ. ꝙ contrariũ loquitur in vitio reali ꝙ afficit ipſam rem. Itẽ oppo. de auť. malefidei. de præſcrip. longi tẽporis. Solue vt in gl. Quæro, quæ ſit differentia inter vim & metũ. Dic vt prima gl. vel cape differentiã ex l. j. & l. ij. ff. e. Itẽ dicit̃ ꝙ debet reſtitui pretiũ. Quæro cui debet reſtitui, vtrũ prio emẽti p̃ vim, an ſecũdo emptori? Glo. dicit ꝙ vtriq; eorũ qa cũ ſecũdus emptor dẽ creditor primi emptoris, debitor ſoluẽdo creditori ſui creditoris liberat̃. Circa qđ vide ꝙ no. in l. ſi opa. ff. de doli excep. Itẽ q̃ro. ꝙ pretiũ debet reſtitui. Gl. in fine poſita ſup ꝙ bo, reddito. dicit ꝙ vẽditor per vim coactus põt reſtituere qñcunq; vult: tñ Cyn. reprobat dictũ gl. ꝙ cũ emptor ſecũdus ſucceſſerit ĩ locũ primi debet vti eo iure quo ſuus anteceſſor, p̃ regulã iuris: cũ qs. lib. vj. ſed prio emptori debet reſtitui p̃tiũ ab eo receptũ: ergo & ſecũdò põt tolerari gl. ſecũdũ do. Iac. p̃ l. nomẽ. in fi. q̃ res pig. obl. poſ. Itẽ quærit gl. pone ꝙ emptor ſecũdus pſcripſerit iſtã rem, nõ põt agi cõtra iſtum emptorẽ. Sed nunquid potero agere cõtra primũ emptorẽ inferentẽ vim. Gl. determinat ꝙ non per l. fi. j. qui à nõ do. ma. Iſta gl. eſt cõtra caſum l. itẽ ſi res. in prin. ff. de aliena. iud. mu. cau. fa. ad l. finalẽ aliàs p̃ gloſ. rñdeo vt no. in d. l. itẽ ſi res. in fine glo. Item quęrit glo. nũquid hæc reſciſſoria finiatur an nõ. Dic vt no. in d. l. ſed ſi per prætorem. §. quoties ex q. cau. maio. per Dy. in §. rurſus. Inſtit. de actio. Item quæritur actio quod metus cauſa, quæ datur contra ſecundum emptorẽ, vnde naſcitur. Reſpondeo gloſſ. ꝙ ex varijs figuris cauſarum.

Dñs Iac. reprobat iſtã gl. quia nõ eſt verũ ꝙ naſcit̃ ſic: ſed oritur iure dominij ex peruentione rei: qa res ad eũ peruenit. & iſto reſpectu dicit̃ ſcripta in rẽ. Simile in actione ad exhibendũ: vt l. iij. §. eſt autem. ff. ad exhibendum. Vltimò quærit gloſſ. quid ſi res eſt integra. Dic vt in gloſſ. Barto.

1 ☞ *Contra actionem quod metus cauſa opponitur exceptio conſenſus poſtea adhibiti.*

2 *Receptio ſp̃tanea, quãdo inducat approbationẽ cõſenſus*

3 *Actio ꝙ metus cauſa quãdo & cũ qua actione cõcurrat.*

SI per vim. Hæc actio ĩtra annũ datur ad quadruplũ, poſt annum ad ſimplũ, ſi alia actio nõ cõpetit. h. d.

1 No. ꝙ contra hãc † actionẽ opponit̃ exceptio cõſenſus poſtea adhibiti. Contra hoc opponitur, nonne recipiendo pretium videatur approbare venditionẽ, arg. ſ. eod. l.

2 ij. Rñ. † non. licet enim ſolutio ſpontanea inducat approbationem, quia nõ poteſt videri facta alio reſpectu: tamẽ receptio ſp̃tanea nõ inducit approbationẽ contractus. Ideo enim recipio pretium, vt ſit mihi magis cautũ: quia tantò minus habeo perdere. vnde poteſt eſſe alia ratio, quàm approbationis. Hoc ſentit Inn. optimè in c. ſuper hoc: extra, de renũ. Oppo. hæc † actio

3 cõcurrat cũ alia. vnde videtur obſtare ff. eo. l. ſi cũ exceptione. §. eũ. & l. metũ. §. volenti. Sol. Non concurrit cum alia, ſcilicet ordinaria: cũ alia extraordinaria ſic: & bene. Alij dicunt, ꝙ nõ cõcurrit cũ alia, quæ nõ oriatur ex hoc edicto. quod nõ eſt verum, in d. §. volenti. ergo tene primam ſolutionem.

SI per vim. Actio quod metus cauſa intra annũ competit ad quadruplũ, poſt annum ad ſimplũ: niſi alia actio competat. h. d. Quæro de intellectu ver. qui dicit, niſi alia actio nõ ſit. quærũt docto. vtrum ſup hoc ſerãtur duæ ſentẽtiæ. De hoc gl. in l. ſi cũ exceptione. §. hæc aũt actio. ff. eo. Vltramõ. dicũt hic, ꝙ nõ eſt neceſſaria in hac actione duplex ſnĩa: imò poterit expediri vna ſentẽtia, & formabitur libellus ſic: dico ꝙ coegiſti me p̃ vim, vt venderem tibi fundũ, & vẽdidi: & tradidi: quare peto vt fundũ reſtituas: & ſi diſtuleris vſq; ad annũ mihi reſtituere, peto quadruplum. Iſta eſt forma libelli: & ſic formabit̃ ſentẽtia. Hãc formã vidiſtis in l. conducto. j. de loca. & conduct. Non habetis hic alia.

2 NOn intereſt. [a] Siue quis coactus ſit vẽdere, ſiue minori pr̃tio vẽdere, habet locũ hæc actio. h. d. Quæro, vtrũ de neceſsitate requirat̃ ꝙ ille, ad quẽ res puenerit, ſciat metũ illatũ. Glo. dicit, & bene, ꝙ q̃ũ ad reſcindẽdũ, vel repetẽdũ rem, nõ quærit̃ ſciẽtia, ſed q̃ũ ad periculũ interit[9] eſt differẽtia: quia ſciens tenet̃, ignorans nõ: vt l. ſi cũ exceptione. §. in hac. & §. ali quando. ff. eo. Quæro, vtrũ ſit alia differentia, vtrũ quis cogat̃ vendere, vel minori pretio vẽdere. Certè q̃ũ ad hoc, vt iſta actio cõpetat, nõ eſt differẽtia: quia vtrobiq; cõpetit: vt hac l. qa in princ. loquitur de eo qui ſit coactus vẽdere: quod vendere nolebat. ibi: nã & ſi p̃tio minori. loquitur in eo qui volebat vẽdere. & fuit coactus vẽdere minori pretio: ſed eſt differẽtia in modo cõcludẽdi in hac actiõe. Nã coactus vẽdere petit reſcindi contractũ, & rem reſtitui. Coactus vẽdere pretio viliori, petit ſuppleri iuſtũ pretiũ, nõ erm reſtitui: non em̃ fuit in vẽdendo coactus, ſed in pretio viliori. Iſtud probatur in l. ſi res. §. j. de iure dot. Ita debes hoc intelligere, &c.

NOn intereſt. Siue qs cogat̃ vẽdere p̃ metũ, ſiue minori p̃tio vẽdere, cõpetit hæc actio. h. d. Quęro, nũq̃d hoc ſit verũ indiſtincte, ꝙ ſiue emptor ignoret vim illatã, ſiue nõ, poſsit conueniri. Dic ꝙ ſic. In vna tñ eſt dria, videlicet circa interitũ: vt l. ſi cũ exceptiõe. §. aliqñ. ff. e. Itẽ q̃ro qđ ſi aliq̃s eſt coactus vẽdere iuſto pretio? Dic vt in glo. quæ incipit, iuſto pretio.

DInuidiam. Ex dignitate ſola contrahentis violentia nõ probatur. hoc dicit. Nota quod ex dignitate ſola non præſumitur violentia vel metus. & ideo dicebam tibi in l. in-

a ¶ Nonintereſt. Adde ꝙ Pau. de Caſtro per hãc legẽ dicit ſe conſuluiſſe. ꝙ cũ quidã tyrannus volebat pecunias ab vno, q̃ non habebat, & ob hoc feciſſet ipſum incarcerari vt compulſus venderet poſſeſsionẽ vni pecunioſo: & ille emptor putaret tutè emere: qa ab ipſo violentia non inferebatur pecunias q̃ numerabat: ꝙ tamẽ vẽditor hoc non obſtãte poterat habere regreſſum ad bona & recuperare, nec emptor p̃tiũ recuperare poterat: qa non verſum fuit in vtilitatẽ eius. & hoc dicit diuerſum ab eo ꝙ habetur in l. qui in carcerem. ff. eodem.

P. PAV. P.

a Probatur. Vide circa iſtã materiã oino do. Fran. cõſi. xxiiij. in pe. & vlti. col.

P. PAV. P. a

b Metus. Quomodò pbet metus, & q̃ pbet ex indicijs, q̃ relinquũtur iudicis arbitrio: & de multis indicijs in materia, vide Comẽ. latè conſil. lxvij. inci. in præſenti quæſtiõe per totũ.

c Minis. Adde videndũ vnũ verbũ p Bal. conſil. cxxxvij. inj. lib.

Pro cõcordia aduerte q̃ interdictũ vnde vi põt concurrere cũ actiõe de dolo. Ita videt velle Bart. hic in hac l. ij. Cõtrarius allegat in l. fin. ff. de do. Tu dic, Bar. in hac l. ij. nõ firmat pedẽ: qa dicit, fortè &c. nec ẽt ĩ d. l. ij. loquit̃ ſimp̃r in omni caſu limitando, q̃n illud interdictum nõ eſt ſpecies.

POMATES.

d Et aduerte. Et quæ ſunt q̃ impediãt. Adde plenè Bal. in l. poſt quã liti. ſ. de pact. & no. gloſſ. huius l. an liceat pacẽ facere cum bannito: qa vĩ q̃ hic cõtrariũ tenet Iac. de Bel. diſputat. & etiã bar. vt hic refert alle, in cõtra. gl. in l. j. ff. de do. quã Ange. in l. iuriſgẽtiũ. §. ſi paciſcar. ff. de pac. fecit ſingulariẽ, & eã ſequit̃. Tene menti diſtinctionẽ Bal. hic.

terpoſitas, ſ. de tranſa. q̃ ſi mulier vendidit propter metũ mariti, eſt iuſta cauſa reſcindendi contractum: vt l. j. §. quæ onerandæ quarum rerum act. non da. tamen iſte metus nõ probatur [a] eoipſo q̃ eſt maritus. ar. huius l. ſed eſt neceſſe q̃ probentur minæ, vel verbera: vt j. l. pxi. & p Inn. extra, de cõuer. cõiu. c. accedẽs. & ibi plenè de hoc &c.

ADinuidiam. Sola dignitas non eſt cauſa inducendi actionẽ q̃d metus cauſa. h. d. Simile nota q̃ ſola reuerentia non eſt cauſa inducendi actionẽ quod metus cauſa, niſi metus vel alius terror interueniat. Ita debet intelligi. l. j. §. quæ onerãdæ. ff. quar. rer. act. nõ daſ. Bart.

SIdonationis. Quilibet cõtractus celebratus iuſto metu, reſcinditur hac actione. h. d. Not. q̃ donatio, & ſtipulatio, dicit̃ cõtractus. Simile in l. ſi quis emptionis. de præſcri. trig. anno. quod facit ad id, quod videbitis in auct. ſacramẽta puberũ. j. ſi aduer. vendi. Op. ff. de verbo. ſigni. l. Labeo. §. cõtractũ. Solu. Nõ eſt cõtractus propriè: quia non oritur vltro citroq̃ obligatio: ſed largè, & impropriè ſumendo eſt cõtractus. ita loquitur hic. Opp. q̃ hic tex. ſit ſuperfluꝰ: quia primò ponit de metu mortis: ſecundò ponit q̃ interceſſerũt minæ capitales. Gl. huius timore exponit: & dic vt habes in ea. Tu dic clarè, metus mortis ĩtelligit̃, q̃n inſtabat metus mortis: qa fortè tenebat gladiũ ſup caput. minę ĩtelliguntur q̃n mors inſtabat: tũc iſtæ minæ faciũt iuſtũ metum ex qualitate pſonę, vt j. eo. l. metũ &c.

SIdonationis. Cõtractus iuſto metu initus reſcindit̃ per hãc actionem ſecus ſi nõ ſit iuſtus metus. h. d. cũ l. ſeq. Nota quod donatio & ſtipulatio dicuntur cõtractus. Oppo. de l. Labeo. §. cõtractũ. de verb. ſign. Solue q̃ impropriè dicuntur cõtractus. Item opponitur ad l. cum te. & videtur quod cõpetat repetitio: vt l. iij. §. ſi quis. de cõdi. ob cau. Dic, aut quæritur nunquid competat alia actio, aut fuit expreſſa iuſta cauſa: aut fuit in mente retenta. Circa quod diſtingue hic, vt in gl. quam nota. Quæro de exẽplis glo. Dic vt in glo. quæ incipit, puta.

VMte. Factũ metu iniuſto per hãc actionẽ nõ reſcindit̃. h. d. Quæro vtrũ alio iure poſſit reſcindi hæc vẽditio? Rñdeo, ſiquidẽ iuſta cauſa nõ fuit expreſſa, ſed in mẽte retẽta, nõ põt reſcindi: vt l. ſi repetẽdi. j. de cõdi. ob cau. Si verò fuit exp̃ſſa: tũc in prio caſu l. haberet locũ cõdictio ob tur. cau. Nã notariꝰ, q̃ debebat mihi reddere inſtrumẽtũ, & nolebat reddere, niſi facerẽ talẽ cõtractũ, recipit turpiter: vt l. pe. ff. de cõdi. ob tur. cau. Itẽ in ſecũdo caſu, ſi quidẽ erat inhabilis ad officiũ, ille qui dedit, repetit: vt j. de condic. ob tur. cau. l. quod euitandi. Si erat habilis, non põt repetere: qa ipſe etiã turpiter dedit: vñ ex vtraq̃ pte verſatur turpitudo: vt l. ſi ob turpẽ cauſam. ff. de condic. ob tur. cau.

1 Ex ſolis minis quando probetur metus.
2 Metus an probetur ex ſola acclamatione uim paſſi.

b 1 METum. Legitur duobus modis. Primò q̃ loquatur ex parte inferentis metũ: & ſecundũ hunc modũ breuiter dicit: Ex ſolis minis nõ probat̃ metus [b], niſi fuerit deuentũ ad hoc ſ. e. l. ſi donatiõis. Sol. † q̃n minæ inferunt̃ debet inſpici perſona inferẽtis minas: ſunt eñ qdã potẽtes, & ita mali, q̃ illud, quod dicũt, cõſueti ſunt facere, tũc eſſet c iuſtus metus ex minis [c] & iactationibus: vt ſ. e. l. ſi donationis. Si verò erat quidã homo, qui cõſueuit multũ dicere, & modica facere: tũc nõ eſſet iuſtus metus. Ita loquitur hic. Ex perſona ergo dicta penſemus: vt j. ſi quis Imper. maledi. l. j. nec enim minæ illuſoriæ debẽt attẽdi, ſed veriſimiles. ſic in l. iiij. ff. ſi cui plus quam per leg. Falci. habes vnam lectu. & no. Secũdo modo legitur ex parte patientis vim, & metũ, ſecundum quẽ breuiter hoc intẽdit: † Ex ſola proteſtatione, vel acclamatiõe actoris nõ probatur metus. h. d. Simile habuiſtis in l. ſi maior. ſ. de tranſac. Tertio modo verò legitur ex parte vtriuſq̃: vt nomen iactationibus, referat̃ ad inferẽtẽ metũ: nomẽ cõteſtata, referat̃ ad paſſum metũ. Duo hæc lex dicit: vt ſ. in duobus ſum. &c.

2 quæ loquit̃ de cõdi. inde. † Quæro, & reuoco ĩ dubiũ vtrũ alia actiõe poſſit agi, ſeu reuocari, ſeu repeti illud q̃ eſt factũ metu accuſatiõis futuræ, vel iã factę. Gl. rñdet multũ ſolẽniter: ſi quidẽ accuſatio erat calũnioſa põt repeti: vt l. ĩ ſumma. de cõdi. in-
3 de. Si † verò erat vera: tũc aut loquimur in caſibus, in quibus licet trãſigere: & nõ poteſt repeti: ſi aduerſarius obſeruat promiſſa. alias ſecus vidiſtis in l. ſiue apud acta. & l. tranſigere. de tranſa. ſed ſi non licebat tranſigere: tũc ille qui dedit, turpiter dedit: & ſic repetere nõ poterit: vt l. ſi quidẽ. j. de contrahen. &
d cõ. ſtip. Et aduerte [d] ad iſtã glo. quia iſta gl. dicit manifeſtè, q̃d in caſibus, in quibus licet tranſigere, tranſactio impedit proceſſum, & agenti poteſt opponi. & vide gl. tuam &c.

1 ☞ Accuſatio inſtituta quando cauſet iuſtum metum, ut repetatur ſolutum.
2 Solutum metu accuſationis futuræ, an repetatur alia actione, quàm actione quod metus cauſa.
3 Tranſactio impedit proceſſum in caſibus, in quibus licet tranſigere.

1 ACcuſationis. † Accuſatio inſtituta vel inſtituẽda nõ eſt iuſtus metus, ad hãc actionẽ inducẽdã. h. d. Op. gl. ad hãc, & ſummarium de l. nec timorem. §. fi. cum l. ſeq. ff. e. Gl. ſoluit optimè: ibi alius timebat metũ inferẽdũ à priuato: hic metũ inferẽdũ à iudice: ideo nõ eſt iuſtus metus. Op. de l. in ſumma. circa prin. de cõdic. indeb. Sol. hic aduerte: iſta lex dicit, q̃d accuſatio nõ eſt iuſtus metus ad dãdã hãc actionẽ: an autẽ alia actiõe poſſet agi, hoc nõ dicit̃ hic. Et ſic lex cõtraria nõ obſtat,
2 quæ loquit̃ de cõdi. inde. † Quæro, & reuoco ĩ dubiũ vtrũ alia actiõe poſſit agi, ſeu reuocari, ſeu repeti illud q̃ eſt factũ metu accuſatiõis futuræ, vel iã factę. Gl. rñdet multũ ſolẽniter: ſi quidẽ accuſatio erat calũnioſa põt repeti: vt l. ĩ ſumma. de cõdi. in-
3 de. Si † verò erat vera: tũc aut loquimur in caſibus, in quibus licet trãſigere: & nõ poteſt repeti: ſi aduerſarius obſeruat promiſſa. alias ſecus vidiſtis in l. ſiue apud acta. & l. tranſigere. de tranſa. ſed ſi non licebat tranſigere: tũc ille qui dedit, turpiter dedit: & ſic repetere nõ poterit: vt l. ſi quidẽ. j. de contrahen. &
d cõ. ſtip. Et aduerte [d] ad iſtã glo. quia iſta gl. dicit manifeſtè, q̃d in caſibus, in quibus licet tranſigere, tranſactio impedit proceſſum, & agenti poteſt opponi. & vide gl. tuam &c.

SIper impreſſionẽ. Vẽditio celebrata p impreſſionẽ officialis, condictione ex hac lege reſcinditur, nec pretium reſtituit̃. h. d. Op. & videtur q̃ pretiũ reſtituat̃: vt ſ. e. l. iij. & iiij. Sol. ibi illud q̃n agit̃ actione q̃d metus cauſa: qa illatus eſt metus mortis, vel cruciatus corporis: hic q̃n agit̃ cõdictione ex hac l. quæ nõ requirit hũc metũ, ſed ſolũ metũ alicuius officialis. Contra hoc op. ſ. eo. l. ad inuidiã. Sol. Habens ibi dignitatẽ, emit nulla facta impreſſiõe, vel metu adhibito: hic adhibuit metũ, vel impreſſionẽ, dicẽs q̃ cõtra cũ procederet, vel de maleficio denunciaret eum. Oppo. de l. nõ licet. de contrahen. & com. ſtipu. vbi nullo modo licet officiali vendere. Solue vt ibi ſoluitur &c.

VEnditiones. Iſta lex põt loqui in caſu præcedentis legis, & extẽdit legẽ præcedentem, & dicit hoc breuiter. Quod in præcedenti lege, & venditione dicitur, per hanc legem ad omnes contractus extendit̃. h. d. Et intelligo ſemper, q̃ in quolibet contractu, illud, quod recipit, qui eſt paſſus impreſſionẽ, non redditur, vt dicitur in præcedẽti lege. Alij intelligũt hoc de tali metu, qui induceret actionẽ quod metus cauſa: ſed præcedens lectu. eſt verior &c.

De dolo malo. *Rubrica.*

Continua Rubricam, vt habes in gloſ. Gl. quærit quare adijcitur in Rubrica, de dolo malo. & dic vt in glo.

LEX I.

SIfideiuſſor. Fides debita ratione cõtractus, facit quod nõ poſſum vt ego, non poſſim vt quilibet. hoc dicit. Opp. infrà, de diſtra. pig. per totum. Sol. Illud eſt verum extraneo emẽte: hic verò emit fideiuſſor. Sed contra hoc opp. quòd non poſſum vt ego poſſum vt quilibet: vt l. itẽ eorũ. in prin. quod cuiuſq̃ vniuer. no. Sol. Fallit hic ratione fidei debitę, ratione cõtractus. Fallit in l. finali. §. quatuor. ff. de legatis ij. & dic vt ibi dixi. Opponitur & videtur quòd nõ competat actio de dolo: vnde videtur

obiiare

obſtare.ff.māda.l.ſi māḋato Titĩ.§.j. Gl.ponit multas ſolutiones.Hęc eſt ỽa,vt exponaẽ de dolo.i.māḋati noĩe doli.q̃ nota.

☞ *Hæc actio de dolo,q̃n cõcurrat cũ actione q̃ metus cã,& cũ reſtõne in integrũ.*

Actio de dolo,habet ſe ad modum inuidi.

Actio de dolo an concurrat cum interdicto unde ui.

Vtrum concurrat cum interdicto quod ui aut clam.

Vtrum concurrat cum actione iniuriarum.

LEX II.

DE dolo. Hæc lex ſummat ſeipſam. Actio de dolo,nõ cõcurrit cũ alia.h.d. Opp.ff.e.l.ſi legatarius.& j.de cõdi.inde.l.ij.& iij. Solu.Illa actio nõ cõcurrit cũ alia ſpeciali,ſed cũ generali,ſicut cum cõdictiõe ſine cã,vel certi cõdictiõe,vt in cõtrario. Itẽ opp.ff. qd̃ met.cã.l.ſi cũ exceptiõe.§.eũ qui.vbi cõcurrit cũ actione q̃ met.cã.Sol.†Iſta actio nõ cõcurrit cũ alia ſpãli,quæ nõ fit arbitraria p̃toria,ex eadẽ æquitate inducta, & reſtitutoria: ſed actio q̃ metus cã habet oẽs dictas cõditiones:ergo concurrit cũ ea.Cõtra hoc opp.ff.e.l.j.§.ait prætor.ỽſi.vſque adeo. Hic aduerte,dicit gl.iſta†actio habet ſe ad modũ inuidi,q̃ nõ inuidet maiori,ſed nec inferiori,ſed æquali:ſic iſta actio nõ inuidet actioni magis gñali quã ſit ipſa:ideo cõcurrit cũ ea:nec inuidet iſta actio alicui actioni,q̃ ſit ſpecies,quo ad eã,vt actio qd̃ metus cã.nam dolus eſt genus:& cõtinet in ſe dolũ ſimplicem & metũ:vnde actio de dolo cõcurrit cũ actione qd̃ metus cã:quia inferior ea:ſed in integrũ reſtõ,& aliæ actiones,de quibus lex cõtraria loquit̃,nõ ſunt ſpecies,quo ad actionẽ de dolo,nec genus:ſed habẽt ſe inuicẽ vt excedẽtia & exceſſa:qa in multis caſibus habet locũ in integrũ reſtõ,vbi nõ eſt dolus:& in multis caſibus põt eſſe dolus,& nõ habet locũ in integrũ reſtõ. & iõ nõ cõcurrit cũ ea.& hoc eſt qd̃ vult dicere gl.tua,c̃ꝫ vide.Quæro,& reuoco in dubiũ vtrum† actio de dolo poſsit cõcurrere cum interdicto vnde vi. Gloſ.dicit q̃ põt dici q̃ ſic quod fortè poſſet concedi:quia vbicũq̃ habet locũ interdictũ vnde vi,eſt cõmiſſus dolus:vnde habet ſevt ſpecies ad actionẽ de dolo:ergo &c.vt eſt dictũ. Secundò quæro,†vtrũ cõcurrat cũ interdicto qd̃ vi aut clam.Glo.videt̃ dicere q̃ ſic.Puto cõtrariũ: nã illud interdictum habet locum vbi eſt factũ clam:licet quis nõ fuerit ſuſpicatus ſibi moueri controuerſiã,ſed ſuſpicari debuerit:vt l.prohibere.§.clam.qd̃ vi aut clam.& ſic poteſt habere locum vbi non eſt dolus cõmiſſus.Quæro tertio,†vtrum cõcurrat cum actione iniuriarum.Gl.videtur dicere q̃ ſic:puto cõtrariũ:quia ad diuerſa cõpetunt.nam actio de dolo datur ad intereſſe:vt l.arbitrio.ff.eo.actio iniuriarũ datur ad vindictã: vt l.prætor edixit.§.j.de iniur.Cùm igitur non competant ad idem,de concurſu non eſt quærendum &c.

DE dolo. Actio de dolo non concurrit cum alia maiori,vel minori.h.d. de hoc in l.j.§.j. ff.e.Opp.de l.ſi cũ exceptione.§.eũ.ff.qd̃ met.cã.Solui gl.q̃ actio de dolo nõ cõcurrit cũ alia, q̃ nõ ſit arbitraria,& p̃toria,& ex eadẽ æquitate inducta:ſed ſi hoc concurrat tũc actio de dolo cõcurrit cũ alia,ſicut eſt actio qd̃ metꝰ cauſa.Cõtra hãc ſol.gl.& etiam cõtra tex.oppo.de l.iĵ.§. idem erit aliàs,ſed ſi dedero.ff. de cõdic.ob cau.de eo qd̃ no.ĩ l.cũ ꝓponas.circa fi.gl.magnæ.j.eo. Pro cuius declaratione debetis ſcire q̃ qñ,c̃ꝫ quæritur,nunqd de dolo poſcit cõcurrere cũ alia generaliori:vt puta cũ certi cõdictione:& tunc dicas q̃ poſsit: tũc ita debet intelligi qd̃ no.in d.l.cũ ꝓponas.Quãdoq̃ quæritur,nũquid actio de dolo poſsit cõcurrere cũ alia minori: q̃ ſe habet vt ſpecies ad actionẽ de dolo:& tũc cũ iſta etiam concurrit hæc actio:& tunc habet locũ iſta lex, & ita debet intelligi hæc materia.Quærit gl.nũquid actio de dolo poſsit concurrere cũ vñ vi,& qd̃ vi aut clam.Gl.dicit q̃ nõ,per l.j.§.ait prętor. ver.vſq̃ adeo.ff.eo.Sed quæro iuxta glo.quid ſi alicui cõpetat aliqua exceptio:nũqd actio de dolo concurrat cũ exceptione illa.Tex.in d.ver.vſqueadeo.videtur dicere q̃ nõ:quod eſt verum regulariter de qualibet exceptione.Sed reuoco in dubiũ de exceptione doli:verbi gratia,per dolũ promiſi tibi aliquid: nũquid potero agere contra te,vt liberes me actione de dolo, & opponere exceptionẽ doli,ſi ageres contra me. Videtur qd̃ nõ:vt d.§.vſqueadeo.In contrarium facit l.metum.§. volenti. ff.quod met.cau.Glo.tenet hanc vltimam partẽ in d.§.vſqueadeo. Vltramontani reprehendunt dictum glo.per illũ text. & ad §.volenti.reſpõdent q̃ ibi eſt dolus ſimplex.Poteſt tolerari gl.qa nõ reperitur ratiõ,quare hoc cõcedatur magis dolo velato,quã nõ velato.Et intelligas ver.vſqueadeo.in qualibet exceptione,prætercuã in exceptione doli. Quæro qd verſet̃ in cauſæ cognitione.Gloſ.dicit tria:tempus ſcilicet, quòd nõ ſit tempus biennĩ,vt in glo.Barto.

LEX III.

NOn poſſunt. Tempus actionis de dolo,nõ currit abſenti,cauſa Reipublicę.hoc dicit in ſumma &c.

1 ☞ *In coⁿtractibus innominatis duæ actiones oriuntur.*

2 *Actio de dolo in cõtractibus inominatis datur ad intereſſe quãdo nõ ſeruãtur ꝓmiſſa*

3 *Stante ſtatuto q̃ pœna adiecta dationi non petatur,ſi promiſit quis parere laudo ſub pœna continente dationem:an tunc pena poterit peti.*

4 *Procurator quando poßit manumittere.*

5 *Diſpoſitio huius legis an intelligatur in actiõe de dolo,quæ datur ad intereſſe,quãdo promiſſa nõ ſeruãtur.Et ſic in contractu,ubi ceſſat actio præſcriptis uerbis.*

6 *Cõtractus innominati an iudicẽtur ſcd̃m modũ ineũdi:an uerò ſcd̃m modum implẽdi.*

7 *Contractus innominati iudicantur ſecundùm modum contractuum nominatorum,quibus aßimilantur.*

8 *Debemus inſpicere id,ad quod res principaliter agitur.*

9 *Dominium rei,quòd non transferatur in omnibus contractibus,niſi ſoluto pretio, & fide habita de pretio.*

VM proponas. Hæc eſt ita ſubtilis lex in ſe ſicut fortè hoc anno habuero aliã.& meo viſu gl.cæſpitauerũt in hac l.multum.& multa dixerũt quæ nihil faciũt ad ꝓpoſitũ.Secundũ verũ intellectũ breuiter dicit:In cõtractu facio vt des,ſi faciẽti non ſeruant̃ ꝓmiſſa ſi factũ nõ eſt repetibile,datur actio de dolo.ſi eſt repetibile,datur cõdictio ob cãm,vel aliàs cõcedi
1 tur repetitio.h.d.Ad euidentiã debetis ſcire† qd̃ in cõtractib⁹ innominatis ſunt ꝓdictæ duæ actiones.Vna eſt præſcriptis verbis,quæ datur vt impleatur qd̃ cõuenit:vt l.naturalis.§.j. ff. de præſcri.ver.& iſta oritur ex illo cõtractu iuriſgẽtiũ, vt l.iuriſgẽtium.in prin.ff.de pac.Item eſt prodita cõdictio ob cauſam, ad repetendum id,q̃ eſt datum,ſi non obſeruantur promiſſa: vt d.l.naturalis.§.j.& in toto titu.de condi.ob cauſam.C.& ff.

Hoc præmiſſo,gl.tua videtur hanc legem intelligere de actione de dolo,quæ datur ſi obſeruẽtur promiſſa in contractu, facio vt des,vbi deficit actio præſcriptis.verb.vt l. naturalis.§. q̃ ſi faciam.de præſcriptio.verb.Et ad hãc tendunt omnes opinio.glo.Alio modo intelligit,q̃ hic loquitur de actione de dolo,quæ datur ad intereſſe,eo q̃ non redditur id,q̃ eſt factũ, eo caſu quo conditio ceſſat ob cauſam:quia factum non eſt repetibile.Et hanc lecturã ego tenui:& ſecundũ iſtam poſui ſummarium,& ſecundum iſtã pono caſum in terminis. hic eſt ve-
2 rus intellectus.Vnde glo.tua intelligit†q̃ datur actio de dolo ad intereſſe,quia non ſeruantur ꝓmiſſa:& ſic ſuccedit in locum actionis præſcript.verb. Ad iſtud oppo.In contractu do vt facias,habet locũ actio præſcriptis verbis: vt l. naturalis.§. at cùm do.de præſcrip.ver.ergo non habet locum actio de dolo,quæ non concurrit cum alia.Huius timore dicit gl.hic fuit contractus facio vt des.ſic enim incœpit contentio: manumitto vt des mancipiũ:& ſic prius fuit actũ de manumittẽdo.hoc ſentit ſecunda glo.quam vide.Contra iſtam ſolũ. oppo. Iſtud poteſt procedere in primo caſu legis,quando conuenit vt ipſe manumitteret & mancipiũ reciperet:ſed in ſecũdo caſu, quando cõuenit vt daret ancillam manumittendã,& reciperet mãcipiũ,videtur contractus do vt des:& ſic debet habere locum actio præſcript.verb.Gloſ.ſoluit duobus modis.Primò quod nunc̃ꝫ fuit cõuentũ vt daret ancillam manumittendã: ſed fuit cõuentum vt manumitteret:licet poſtea ille:qui debebat manumittere,tradiderit eã manumittendã: volens cõplere cõtractum.Et ita ſentit hic ſecunda glo.vel aliter:licet conueniam vt dem ancillam manumittẽdã,non eſt contractus do vt des: imò facio vt des.nã cùm ancillam dedi,non vt habeas eam tibi,ſed vt manumittat̃:iſtud factum, reſpicit.& ſic ex parte mea videtur factum:cùm illa datio fiat propter factum.& vide glo. tuam quæ ſolutio eſt notabilis ad quæſtionẽ:Statutum eſt hic
3 †quòd ſi pœna adiiciatur facto, põt peti:ſecus ſi adiiciatur dationi eius,quòd conſiſtat in pondere,numero, vel mẽſura. Modò quidam ꝓmiſerunt ſtare & parere laudo ſub certa pœna,laudũ cõtinet dationem quãtitatis;certè iſta pœna videtur

adiecta dationi:quia ſtare,& parere laudo,eſt ꝓpter illud dari quod venit in eo.Pro hoc videt tex.in l.v.§.fi.de ver.obl.& vi-
4 de gl.Itẽ cõtra prędicta op.† per aliũ nõ poteſt quis manumitere:vt j.cõ.de manumiſ.l.j.& j.de manumiſ.vin.l.iij.Sol.Non poſſunt ꝑ procuratorẽ ſimplicẽ,vt in cõtra.ſed per ꝓcuratorẽ in rẽ ſuam,ſic:vt hic.Ita dicit gl.& bene.Itẽ op.In cõtractu faciovt des,habet locũ actio preſcriptis verbis:vt l.cũ mota.ſ.de trãſa.Sol.Dicit hic gl.ibi fuit,do vt facias,& fuit cõuẽtũ in faciẽdo:hic facio vt des.vel aliter,vt ibi dixi,ibi loquit quãdo ex facto aduerſarij aliquid adeſt:hic nil adeſt. Itẽ opp.de cõdi.ob
5 cau.l.iij.§.ſed & ſi dedi.Solu.Dicit gl.ibi loquitur de certi cõdictione generali,quæ cõcurrit cum actione de dolo.& ita per trãſiuit gl.tua.Videntur†ergo omnes iſtæ gl.intelligere hanc legem de actione de dolo,quę datur ad intereſſe:quia non obſeruant promiſſa.& ſic in cõtractu,in quo ceſſat actio præſcriptis verbis,qa eſt facio vt des.Iſte intellectus nõ eſt verus,primò ꝓrationẽ.ſecũdò per hũc tex.per rationẽ probo ſic:In contractu facio vt des,quãdo ex facto aliquid adeſt aduerſario,cõpetit actio præſcriptis verbis:vt l.mota.ſ.de trãſacti.& l.ſolẽt. de præſcri.verbis not.in d.l.naturalis.§.quod ſi faciam,ſed hic quãdo dedi tibi ſeruum manumittẽdum:tibi adeſt iuſpatronatus:ergo debet dari præſcriptis verbis.Sed ad hoc potes reſpõdere:qui habet iuſpatronatus,nõ videtur locupletior:vt l.plane.circa finẽ.& l.quẽ.ff.de leg.j.Sed forte iſta non eſt bona reſpõſio:vt d.l.naturalis.in fi.de præſcri.ver.Pręterea paria ſunt adeſſe mihi,vel alteri de voluntate mea:vt l.ſolutã.de ſolu.Cũ ergo huic ancillæ cõpetat libertas:& ſic ex facto meo adeſt cõtrahẽti,vel alteri de volũtate ſua:cõcludo ꝙ ſi qs vellet agere, vt obſeruarent promiſſa,haberet optimè locũ actio ꝑſcr.verb. Et ſic quicquid gloſſæ hic dicãt,nõ dicũt verũ.ſed hæc lex loquit,qñ aliqs volebat repetere id qđ fecit,vel dedit:& ſic volebat recedere à cõtractu:& quia condictionẽ ob cauſam nõ habet:qa factũ,vel datũ nõ eſt repetibile:ideo recurrit ad actionẽ de dolo.Hic eſt text.in l.noſtra.& vide tex.tuũ,qui clarè dicit vñ tota lex nõ tẽdit,niſi ad oſtẽdẽdũ,qual'r ſuccurrit mihi volẽti recedere à cõtractu,qñ datũ,vel factũ nõ eſt repetibile.Præ
6 terea gl.in ſolutiõe ꝑdictorũ cõtrariorũ,ꝑſupponit etiã†aliud, ꝙ cõtractus innominati iudicant ſm modũ ineũdi,nõ ſecundũ modũ implẽdi.Ita tenet hic,& in l.cũ mota.de trãſac.& not.qa nõ tractat materiã cõtractuũ nominatorũ. Vltram.cõtra:ſicut emm in cõtractu emptiõis,& vẽditiõis,ex parte emẽtis dicit emptio,ex parte vẽdẽtis dicit vẽditio:& idẽ in cõtractu locatiõis, & cõductionis:ita hic ex parte eius,q facit vt det,dicit facio vt des:ex parte eius,q dat vt fiat,dicit do vt facias. Iſtã opinionẽ
7 puto verã,quã probo ſic:Cõtract9† innominati dijudicant ſm naturã cõtractuũ nominatorũ,quib9 aſsimilant:vt l.j.§.ſi quis ſeruũ.ff.depo.& l.eũ q.§.j.ff.cõmo.Ad propoſitũ,ſi do tibi Stichũ,vt vadas pro me Romã:iſte cõtractus aſsimilat locatiõi,et cõductiõi:& ideo nõ eſt locatio:qa ibi nõ interuenit pecunia: meritò ergo ſicut in locatiõe,& cõductiõe,diuerſimode nominãtur cõtractus:ita hic diuerſimode nominant ex diuerſitate ꝑſonarũ.Præterea,quæ eſt ratio,ꝙ in facio vt des, dat actio dedo.Certæ qa ex facto nihil adeſt aduerſario:ideo ceſſat æquitas,q̃ actionẽ ꝑſcri.verbis nõ inducit.ſed pone ſm intellectum gl.ꝙ fuit cõtract9 initus facio vt des:tñ ille dedit primò : cũ ex donatiõe aduerſario aliquid adſit,ſubeſt æquitas,quæ parit actionẽ ꝑſcriptis verbis ex parte illi9:& idẽ ecõuerſo,ponamus ꝙ fuit init9 cõtractus,do vt facias:& ille pręuenit in faciẽdo:ſi ex facto mihi nihil adeſt,nõ eſt æqtas,q̃ actionẽ ꝑſcri.verb.inducat:certè nõ ideo qđ obſtet,licet hoc gl.dicat in l.iuriſg.§.j. ff.de pac.Puto ergo ꝙ ex partevnius dicat do vt facias:ex parte alterius facio vt des:nec curo à quo incipit cõtractus. Tamẽ do.Ja.Bu.defendebat gl.noſtras,& faciebat tales ratiões,& dicit,ꝙ cõtract9 debẽt dꝝdicari ſecũdũ modũ ineũdi,nõ ſecũdũ modũ implẽdi:vt ff.de noua.l.ſi ita fuero ſtipulatus.§.fi.& l.cũ enim.ergo &c.Reſpõ.ꝙ bñ dicit:ſed nihil ad propoſitũ:qa dico ꝙ ſecũdũ modũ ieũdi,ab ipſo initio fuit do vt facias:ex alio facio vt des.quicũq; ꝑueniat in faciẽdo,vel dãdo,nõ curo:quia
8 ſemper fuit ſic.Prẽterea,dicit ipſe,illud debem9 inſpicere,† ad qđ res principaliter ipſo parat,nõ illud ad qđ ꝑ cõſequẽtiã deuenit:vt l.& ſi nõ ſint.§.pueniam9.ff.de au.& ar.le.Fateor iſtã rõnẽ,ſed nihil ad propoſitũ:qa ab ipſo initio ex ꝑte vni9 principaliter agit vt fiat:ex parte alteri9 principaliter vt det:ſicut in emptiõe & vẽditiõe,locatiõe & cõductiõe:qa ex ꝑte vnius principaliter agit habere pecuniã:ex parte alteri9 habere principaliter rẽ.Præterea,dicit ipſe,ab ipſo initio ex tali cõtractu innominato nata eſt naturalis obligatio,q̃ poſtea roborat à iure ciuili,ꝓp interuẽtũ rei:vt l.ex placito.de re.permu.ergo ipſam obligationẽ vt ab initio interuenit debem9 inſpicere. Rñdeo, cõcedo:ſed nihil ad propoſitũ:qa fateor ꝙ ab initio iſta obligatio orit diuerſimodè,ſm diuerſitatẽ reſpectuũ,ꝓp diuerſitatem ꝑſonarũ,vt ſ.dixi. Venio ad ſequẽtẽ particulã:q̃ro,qũo potuit eſſe ꝙ dñiũ remãſiſſet penes tradẽtẽ.Glo.ponit plures modos,
9 inter quos ponit vnũ,ꝙ tradidit ancillã,nõ habita fide de mancipio:& ſic nõ trãſtulit dñium.ſicut in vẽditione:vt inſt.de rediui.§.vẽditæ.Nota† ex hac gl.ꝙ illud qđ dicit,ꝙ non trãsfert dñiũ rei,niſi pretio ſoluto,vel fide habita de eo, habet locũ in omnib9 cõtractibus etiã innominatis:vt innuit hic gl.& in l.ſi ſeruus.§.locaui.ff.de fur.Contrariũ videt velle gloſ.in l.traditionibus.ſ.de pac.j.de re ꝑmu.l.ij.Iſtã puto verã,vt dixi d.§.locaui.Quęro,quid ſi mouetur quęſtio ſtatus? Dic vt hic gl.&c.

Cum proponas. In cõtractu facio vt des,ſi faciẽti non obſeruant ꝓmiſſa, cõpetit actio de do.h.d.Op.& ſum.ĩ gl.poſita ſupverbo,tradidiſti.& videt ꝙ cõpetat actio præſcri. verbis,& nõ de dolo.l.naturalis.§.j.de ꝑſcri.ver.Soluit gl.ꝙ hic fuit cõtractus facio vt des:in q̃ habet locũ actio de dolo.§.qđ ſi faciã. ibi fuit dovt des.Cõtra hoc op.de tex.qui dicit,ei tradidiſti.colligit ꝙ hic fuit cõtract9 do vt des.Gl.dat duas ſol.Prima eſt,ꝙ oppoſitio ꝑcederet vbi ancilla daret,& dominiũ fieret accipientis,qđ nõ fuit ĩ caſu noſtrę legis:qa tradita tã ꝙ miniſtro vt manumitteret.Eſt iſta ratio falſa ꝓ l.nec j.de manu.vin. Vñ gl.trãſcẽdit ad aliã ſol.ꝙ hic fuit dñium trãslatũ in recipiẽtẽ:& fuit factus ꝓcurator rẽ ſuã:& per hoc nõ videt tolli oppoſitio:qa ad hoc vt dicat cõtract9 do vt des:ſed teneas ſol.& dicas ꝙ cũ iſta traditio fuerit facta ob hoc,vt manumittat ancilla:inſpicit poti9 iſtud factum:q̃ traditio:& ſic manumiſsio ancillæ iſto caſu eſt cõtractus,facio vt des.Itẽ op.& videtur ꝙ cõpetat præſcriptis ẅbis actio:vt l.cũ mota.ſ.de trãſa.Soluit gl.ꝙ ibi fuit cõtract9 do vt facias:hic fuit facio vt des. Vel dic,vt ibi dixi.Et aduerte,pro declaratiõe ꝙ ꝙlibet cõtractus innominatus habet vnũ cõtractũ nominatũ cui aſsimilet.Ita no.ĩ l.naturalis.§.pe.ff.de ꝑſcri.verb.modò facio vt des,aſsimilat locatiõi & cõductioni: vt ibidẽ probat,in quo cõtractu facio vt des,debes diſtinguere,ꝙ aut ex facto meo tibi,qui debes dare,aliquid adeſt:& tũc nõ cõpetit actio de dolo:vt l.naturalis.§.qđ ſi faciã.Et eſt ratio huius,quia actio præſcriptis verbis nitit æquitate:vt l.j.e.ti.vñ cũ ex facto meo tibi adeſt aliquid:æquũ eſt vt des mihi illud ꝙ debes:& ad illud cõpetit præſcr.ver.Sed vbi ex facto meo tibi nõ adeſt aliqd,iſta æquitas ceſſat.Sed qa ego feci qđ debui,licet tibi nihil adſit,& mihi nõ facias ꝙ debes,rũpis fidẽ:& ideo cõpetit actio de dolo.Sed cõtra hoc opponit de caſu nr̃æ l.nã ex iſto facto tibi,q̃ recepiſti ancillã manumittẽdã,adeſt iuspatronat9 ꝓ manumiſsionẽ:& tñ nõ cõpetit ꝑſcr.ver.ſed de dolo. Solue ꝙ licet diceris habere ius patronatus,nõ tamẽ dices tibi adeſſe aliqd, nec diceris locupletior. Probat ꝓ l.planè.la ñ.de leg.j.§.fi.Sed op.de l.iuriſgẽtiũ.§.j.ff.de pac.vbi cõueni de manumittẽdo ſeruũ meũ,et manumiſi,vt dares mihi Stichũ:et ſtichus dat9 eſt euict9:& ſic nõ vr̃ datus.& dr̃ ibi in tex.ꝙ cõpetit actio ꝑſcr.verb.Sol.& facit ſol. Vltramõ.debes ſcire ꝙ quodã eſt factũ merũ,qđ nõ participat aliquid de datione:aliquod eſt factũ,ꝙ cõtinet in ſe aliquã dationẽ.In primo diſtingue vt dixi ſ.aut ex mero facto adeſt aliquid aut nõ. In ſecundo pone exẽplũ in manumiſsiõe,quę manumiſsio eſt datio libertatis:ſi iſto facto nõ mero habet locũ l.iuriſgẽtiũ.§.j.in cõtrariũ alleg. Op.de tex.noſtrę legis:nã videtis in l.noſtra,ꝙ hoc eſt factum nõ merũ,ſed cõtinẽs aliquã dationẽ,vt puta manumiſsionẽ:& cõpetit actio de dolo.Soluũt doc.ꝙ ex cõtractib9 inominatis, qñ nõ fit,vel dat qđ fieri vel dari debuit,põt agi dupliciter:qñ verò agis vt fiat,vel det qđ fieri vel dari debuit:& tũc habẽt locũ ea quæ ſ.dixi.Quãdoq; agitur nõ ad hoc,ſed ad repetẽdũ id ꝙ eſt datũ,qa nõ ſeruant promiſſa:& iſto caſu,aut illud,de cuius repetitione tractatur,eſt quid nõ repetibile.pone exemplũ in libertate:& tũc habet locũ lex noſtra:qa cõpetit actio de dolo ad

lo ad intereſſe. Itẽ opp. de l. iij. §. ſed ſi dedi. ff. de condi. ob cau. Solue vt ſoluit gl. in l. quã no. & vide qđ no. in l. ſi cũ exceptio ne. §. eũ qui. ff. quod met. cau. Quæro, qñ põt eſſe, ꝙ ſi tradidiſti alicui ancillã manumittendã, & ſic ille eſt fact⁹ ꝓcurator in rẽ ſuã, ꝙ dñium nõ ſit translatũ per traditionẽ: & tñ tex. dicit cõtrariũ. Gl. dat plures modos: tñ vltimus eſt multũ no. q allegat §. vẽditæ. Inſti. de rer. diui. Ex primo dicto glo. habes notare ꝙ ſicut in cõtractibus noiatis, nõ trãsfertur dñium, vbi pretium non eſt ſolutũ, vel fides habita de pretio: ità & in innominatis.

Contra patrem datur actio in factum nomine furti.
Quomodo cognoſcatur, an agatur actione de dolo contra patrem, uel actione in factum & quomodo formabitur libellus.
Tranſactio ſi eſt facta dolo patris, nudo uerbo agitur actione prima.

SI ſuperſtite. Tranſactio tollit actionẽ ope exceptionis, vel ipſo iure, ſi acceptilatio interceſsit, & cõtra patrẽ nõ datur actio de dolo: ſed in factum. h. d. Opp. ff. de furt. l. ſi quis vxori. §. j. vbi eſt actio furti cõtra patrẽ. Dicunt† quidã, iſta actio eſt famoſior illa. Truffa eſt. Tu expone ibi furti, cõtra, id eſt in factũ noie furti. Item oppo. de l. ſed & ſi hac lege. §. prætor ait. de in ius voc. l. prætor edixit. §. prꝫterea. de iniur. Sol. eo. modo expone ibi, i. in factũ. Opp. de l. j. §. interdictũ hoc. de vi & vi arma. Sol. Ibi illud interdictũ nõ infamat. Quæro, dicit hic: nõ ageret de dolo, † ſed in factũ: qũo cognoſceẽ hoc ex illo libello, cũ hodie nõ ꝓponebat nomẽ actionis. Text. in l. nõ debet. ff. eo. ponit iſtã practicã dũ dicit: ſed in factũ verbis tẽperãdã dãdã actionẽ, vt bonæ fidei mentio fiat illa verba ſunt text. Ex quo collige primò, ꝙ in narratione narrabo factũ: nec ponã illa verba denotãtia dolũ, & fraudẽ. Verbi gratia, dico ꝙ pater meus talibus verbis me induxit ad trãſigendum, nõ dicã doloſè, fraudulẽter, & ſimilia verba; deinde in cõcluſione dicã ſic: quare cũ bonæ fidei nõ cõgruat aliũ locupletari cum aliena iactura ideo peto &c. Sed in actiõe de dolo dicerẽ manifeſtè: quare cũ nõ ſit æquũ ipſum locupletari ex ſuo dolo: ideo peto &c. † Quæro, qd ſi ꝓ patris dolũ tranſactio fuit facta nudo verbo. Certè tũc ageret actiõe prima: & ſi excipiat de trãſactione, nõ replicabit de dolo ſed in factum, vt l. apud Celſum. §. aduerſus. de doli exceptione.

SI ſuperſtite. Trãſactio ſubſecuta Aquiliana ſtipulatione, & repromiſsione, aliàs reprobatiõe, tollit actionẽ ipſo iure vel ope exceptionis. Itẽ actio de dolo nõ cõpetit cõtra parẽtes. h. d. Op. de l. fi. j. q & aduer. q. os. Sol. vt ibi no. Itẽ op. cõtra patrẽ al's tex. de l. ſi qs vxori. §. j. ff. de fur. Dic ꝙ ibi debet exponi actio furti. i. actio in factũ noie furti. Item opp. de l. ſed ſi hac. §. prætor ait. ff. de in ius voc. Sol. vt præcedẽs cõtrariũ. Itẽ op. de l. j. §. interdictũ. ff. de vi & vi arma. Sol. vt in gl. in fi. Quæro iuxta gl. cũ hodie actiones nõ ꝓponant in libello, qual'r poterit cognoſci vtrũ agat actiõe de dolo cõtra patrẽ, an actione in factũ, hoc põt intelligi in l. nõ debet ff. e. ibi: vt in bonæ fidei mẽtio fiat &c. Nã ſi agerẽ cõtra patrẽ, dicerẽ ſic dixi ꝙ cõtraxi cũ patre meo, vel auo paterno & fui ſic inducꝰ ad cõtrahẽdũ, & narrare factũ. quare cũ bonæ fidei nõ cõgruat aliquem locupletari ex aliena iactura, peto, &c. Ex iſta narratione videt intẽta actio in factum. Sed ſi diceret ſic: dico ꝙ fui inductus dolo &c. quare cùm non cõgruat aliquem locupletari ex dolo ſuo, &c.

Quæ conſiſtunt in animo, non poſſunt directè probari ſed ex indicijs perſpicuis.
Exempla ex quibus dolus præſumatur.
Dolus quando præſumatur.

DOlum [a] No, † ꝙ ea quæ cõſiſtũt in aĩo, nõ pñt probari directo ſed ꝓbant ex indicijs pſpicuis, quaſi dicat, leuia indicia [b] nõ ſufficerẽt ad probationẽ. Quæro exẽpla † huius l. gl. ponit exemplũ ſecũdùm Aldri. vt in ea patet. Alia exempla videbitis j. de reſcin. ven. l. ſi dolo. & l. dolus. & tunc poteſt poni vnum exemplum. Quandocunq prædico tibi aliquid: ꝙ non eſt, & ſic mentior. ar. ff. eo. l. ſi quis affirmauerit. facit de cõtrahen. emp. l. ea quæ cõmendandi. Ad prædicta op. & videtur qđ dolus † præſumatur, etiã ſi nulla appareãt indicia; vt l. ſi procurator. §. dolo. & l. dolus. ff. mand. & ad legem falci. l. dolo. Dicit glo. fallit in illa regula brocardia. Azo. dolum præſumi. Tu dicas ſic breuiter. Quandoque loquimur in omittente, & tunc regula eſt, ꝙ ſi ſcit ſe debere facere ꝙ omiſit, præſumitur dolus, vt d. l. ſi procuratorẽ. §. dolo. & l. dolus. ff. man. & l. dolo. ff. ad l. fal. & l. qđ te. ff. ſi cert. pet. Secus ſi ignoret: vt de reg. iu. l. qui in alterius. Quãdoq loquimur in faciẽte: & tũc qñq fit aliquis actus ſimpliciter prohibit⁹: & tũc præſumit dolus ex ipſo actu niſi probet cõtrariũ. j. de ſicar. l. j. de iniur. l. ſi nõ cõuitij. Qñq fit actus ſimpliciter pmiſſus: & tũt dolus nõ præſumit niſi indicijs legitimis comprobet: vt hac l. cũ ſimilibus. Quãdoq fit act⁹, q in aliquo caſu eſt permiſſus aliquo non tunc ſi fiat clam, præſumitur dolus: ſi fiat palã nõ præſumitur, niſi probetur. ff. de ritu nupt. l. fi. de iure fiſc. l. nõ intelligitur. §. ſi quis palã.

DOlum. Quæro de exemplo Gl. ponit exẽplũ in Aldrico. Opp. videt ꝙ dolus nõ præſumat. cõtra de l. ſi procurator. §. dolo. Dicit glo. fallit ibi. vnde dic ꝙ qñq quærit, nũquid in omittẽte præſumatur dolus. in iſto caſu qñq reperit vn⁹ act⁹ ſimpliciter pmiſſus, & ſic ſumus in genere permiſſorũ & iſto caſu nunq præſumitur dolus, niſi probet. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. Quandoq eſt aliquis actus ſimpliciter prohibitus & ſic ſumus in genere prohibitorũ: & iſto caſu dolus ſemper præſumit niſi probet contrariũ. l. j. j. ad l. corn. de ſicar. qñq eſt aliqs actus nõ ſimpliciter permiſſus, & ſimpliciter prohibitus: & ſic dicas, ꝙ aut talis act⁹ fit palã, aut clã. Primo caſu nõ præſumit: ſecũdo ſic: vt l. fi. ff. de ritu nup. l. nõ exiſtimo. de admi. tut. In ſecũdo caſu qd de omittẽte. dic ꝙ aut omittẽs ſcit ſe debere facere qđ debet: tũc præſumitur dolus. Ita debet intelligi. l. ſi ꝓcurator. §. dolo. ff. man. aut ignoranter: & nõ præſumitur. l. qui in alterius. de reg. iur.

1 *Contractus bonæ fidei, ſicut eſt nullus, quãdo dat cauſam contractui, ita quando dat cauſam diſtractui.*
2 *In pactis liberatorijs ſimpliciter, pactum, ſeu liberatio, trahit ſecum executionem.*

SI maior. Actio de dolo dat occaſiõe lucri, non facti dolo alterius. h. d. Opp. quã do dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, cõtractus eſt ipſo iure nullus: vt l. elegãter. ĩ prin. ff. ergo repudiatio hic, eſt ipſo iure nulla. So. Dicit gl. illud, quod operat in cõtractu vẽditiõis traditio, illud operat repudiatio. & ideo ſicut ibi facta traditione recurrim⁹ ad actionẽ de dolo: ita hic facta renunciatione. Quid habes ex iſta gl. Primò habes, † ꝙ ſicut qñ dolus dat cãm cõtractui bonæ fidei, cõtractus eſt ipſo iure nullus: ita qñ dolus dat cãm diſtractui, hoc eſt, illi actui, ꝓ quẽ recedit à cõtractu. nã petitio hæreditatis eſt bonæ fidei: vt l. fi. j. de pe. her. ita eodẽ modo repudiatio eſt bonæ fidei. Itẽ habes † ꝙ ĩ pactis liberatorijs ſimplex pactũ, ſeu liberatio, trahit ſecũ executionẽ: vt l. j. §. ſi debitori. vt ĩ poſ. leg. Simile videbitis no. j. ti. j. l. de tutela tãgit in l. ſub ꝓtextu iſtrumẽti. ſ. de trãſa. & ibi dixi. Sed ſi eſſet aliqua liberatio, q nõ traheret ſecũ executionẽ, qa deberet hincinde aliqd dari, vt in cõtractu trãſactiõis: tũc idẽ eſſet qđ in emptiõe, & vẽditione, vt dixi ſ. in d. l. ſub ꝓtextu. Et ex his apparet, ꝙ illi, q reprehendũt iſtã gl. dicẽtes, ꝙ hic nõ loquit in cõtractu bonæ fidei, nõ intelligũt eã nã licet loquat in actu, per quẽ recedit à cõtractu vel quaſi cõtractu bonæ fidei: tamẽ idẽ eſt in iſto caſu qđ in ipſo contractu. & vide glo. tuam. quam nota perpetuò &c.

SI maior. Repudiatio hereditatis facta per dolum, purgat per actionẽ de dolo. h. d. Oppo. & videtur ꝙ iſta repudiatio ſit nulla; vt l. & eleganter. in prin. ff. e. Solue vt hic nõ. gl. quam ſigna &c.

OPtimum. Actio de dolo debet intra biẽniũ cõtinuũ itẽtari, & termiari [e]. Op. de l. iij. ſ. e.

a Dolũ. fallit iſta lex in quatuor caſibus vbi dolus nõ probat aliquo modo ſed præſumitur. de quib⁹ per Felin. c. ſi autẽ. vbi de materia. in princi. extra de reſcrip.

P. P A V. P.

a Dolũ. Per multas cõiecturas. ex quibus præſumit fraus & dolus in ſtatutis aliquid, vide latè dom. Anto. cõſi. xlij. per totũ. Itẽ. qualiter ꝓbet dolus. intereuniſſe in aliqua re, vidẽ latè Bart. in tracta. de teſtib. in verbo. dolus. & in ſeq. qũo differat dolus præſumptus à vero cũ vterq ꝓbet per indicia. de q etiã vide in repertorio in verbo dolus. Vide latè Feli. in c. ſi autẽ. col. j. & ſeq. de reſt. in materia ꝓbãdi dolũ, & quomodo ꝓſumatur.

POMATES.

b Leuia indicia. Vide Ro. conſil. liij. colũ. ij. vbi ponit multa, ex quib⁹ dolus ꝓſumit, & Imo. conſi. lxxviij. & clvij. col. iij. in fin. Pan. in c. ſuper literis. col. vj. & ibi Bald. in iij. colũ. de reſcript. & Aret. conſil. cxlix. col. iij. & Alex. cõſil. lvij. col. ij. vol. iij. & barb. cõſil. xlij. x. col. vol. j.

c Terminari. Adde inquãtũ Alex. tangit ꝙ ſtãte ſtatuto, ꝙ de maleficio non poſsit cognoſci poſt ſex mẽſes: quid ſi ſtatutũ dicat, ꝙ non poſsit cognoſcere poſt quinquennĩũ & aliud dicat, ꝙ cõiugatus aliã ducens vxorẽ capite puniat, cõtingatq ꝙ alijuis vltra quinquennĩũ duxerit aliã vxorẽ, & perſeuerauerit in delicto: an iudex poterit cognoſcere: vide Pet. de Anch. conſilio iij.

POMATES.

a Si curatorẽ. Vide Are.cõſi.cxxx.i fi. & Ro.cliij. vbi declarat & Iaſ. poſt alios ibi in l.videamus.in princi.colum.fina.ad finẽ.ff.de in lit.iur.& Ang.in l.ea quidẽ.ff. quod cuiuſq; vniuer. nomi. vbi ampliat hanc legem in ſecundo caſu, etiam ſi haberet curatorem, ſed impeditum vel abſentem.

P. P A V. P.

b Pupillo.limita ſolum procedere in his, quæ verſantur circa adminiſtrationẽ bonorum: ſecus extra adminiſtrationẽ: vide Bar.in l.j.§. fuit q̃ſitum.vbi etiam alij ad Treb.

Sol.Illa corrigitur per iſtã.Secũdò oppo, & videt̃ q̃ actio debeat perpetuari lite cõteſtata.vt j.de præſcri.xxx.ann.l.fi.& l. fi, de anna.exce.Sol.Fallit hic.Quærit gloſ. vtrũ tempus quod datur ad reſciſſoriã intentandã perpetuetur lite conteſtata.Dic vt hic,per gloſ.Dicam vobis in l.ſuperuacuam.j.de tempo.reſti.in integ.&c.

OPtimum. Lis orta ſup dolo,actione de dolo intẽtata, debet finiri intra biẽnium.h.d. Opp.de l.j.ſ.eo.circa mediũ legis.Gl.dat plures ſol. Dic q̃ tempus currit, vt hic:ſed competit reſtitutio, vt ibi.Item opp.de l.fi.j.de præſcrip. xxx. vel xl.ann.Sol.Eſt regula,q̃ per conteſtationem quælibet actio perpetuatur fallit hic.Quærit gloſ.quid de actione reſciſſoria. De hoc habes in l.ſed & ſi per prætorem.§.quoties.ex qui.cau. maio. & ibi gl, in §.rurſus.Inſti.de actio.&c.Bar.

De in integrum reſtitutione. *Rubrica.*

1 *Lex debet intelligi ſecundum naturam tituli ſub quo poſita eſt.*

LEX. I.

ILlud inſpiciendum. Minor læſus renunciando querelæ,tacitè,vel expreſſe,reſtituit̃.h.d.Opp.& videtur q̃ ipſo iure non noceat talis renũciatio: vt j.in qui.cau.in inte.reſt.nõ eſt neceſ.l.ij. Hui⁹ timore ſunt hic plures ſolu. Quædã q̃ hic loquit̃,prout loquit̃ de repudiatione tacita. hoc debet intelligi, quæ fit per aliquẽ actũ,vt accipiendo legatũ,vel aduocãdo pro teſtamẽto: nõ ex ſolo curſu tẽporis &c.Iſta lec,nõ placet:quia text.hic dicit:tacita diſſimulatio.Sed dic q̃ eſt bona:quia licet non diſſimulet agnoſcendo,tñ diſſimulat querelã:qđ fit ſimpl̃r per taciturnitatem.Nam accipere legatũ,nõ eſt diſſimulatio,ſed eſt factio, ſeu quoddã factũ,ſeu agere.Dicunt ergo alij,q̃ hæc lex cõcordat cũ illa, vt ipſo iure ſit immutatũ aduerſus iſtã tacitã renunciationẽ.Hoc nõ placet,p̃ tex.qui dicit,auxiliũ ætati impartit̃, &c.,ppter q̃ cõcludit de reſtõne in integrũ,maximè cùm † hæc 1 lex ſit poſita ĩ hoc titulo,debet intelligi ſcdm naturã tituli,ſub qua eſt poſita:vt l.Imperator.de in diẽ addic,& not.in l.fi.j. de cõdi.inde.Dicas ergo q̃ hæc lex per illã corrigitur in hoc &c.

ILlud inſpiciendum. Reſtitutio in integrũ concedit̃ minori xxv.annis Læſo, propter renunciationẽ querelę inofficioſi teſtamẽti.h.d.Not.quod dixi in ſummario.Opp.de l.ij.j.in qui.cau.in inte.reſt.nõ eſt neceſ. Gl.dat plures ſol.Tene primã.Vel dic q̃ hæc corrigit̃ per illã.Iac.de Are.format queſtionẽ,vtrũ ſi minor facit pacem cũ inimico ſuo, poſſet petere reſtitutionẽ in integr.Dixi in l.de fideicommiſſo.ſ.de tranſac.

LEX II.

QO tempore. Numerus liberorum non ſupplet ætatem ad impediendam reſtitutionem.hoc dicit.

1 *Minor curatorem habens,quando æquiparetur prodigo.*
2 *Si aliquis ſit minor,& prodigus,poſſet ſibi bonis interdici.*
3 *Prodigus quando æquiparetur pupillo.*
4 *Adultus quando æquiparetur pupillo.*
5 *In accuſationibus ſuſpecti,adultus,& pupillus non æquiparantur.*
6 *Authoritas iudicis quando ſufficiat in contractibus minorum.*
7 *Iudex quando ſuppleat defectum tutoris.*
8 *Practica,quando iudex ſupplet defectum curatoris,in contractu minoris.*

LEX III.

2 ISi curatorem. a Si minor habẽs curatorẽ.cõtrahit ſine eo,cõtract⁹ eſt null⁹: ſed ſi nõ habet curatorẽ,& cõtrahit ſine eo, valet cõtract⁹: ſed reſtituit̃ ſi lędat̃.h.d.Nota qđ dixi in ſummario. Nota q̃ minor habẽs curatorẽ,æquiparat̃ prodigo.Et ex hoc gl. nr̃a facit duo ,pportionalia,ſeu duas æqparatiões, ex qbus colligis tertiã.Primũ ,pportionale ponit̃ hic ĩ tex. Minor curatorẽ habẽs æquiparat̃ ,pdigo.Scdm ponit̃ ĩ l.certi cõdictio.§.itẽ q̃ri.ſi cer. pet.q̃ ille,cui eſt interdictũ bonis,æquiparat̃ pupillo.Tertium colligit̃ ex prædictis duobus,q̃ minor curatorẽ habẽs ęqparat̃ b pupillo b.Hoc modo probat̃:Minor habẽs curatorẽ æquiparat̃ ,pdigo:,pdigus æquiparat̃ pupillo:ergo minor curatorẽ habens æquiparat̃ pupillo. Ad primã æquiparationẽ † oppo.qđ 4 minor nõ æquiparat̃ prodigo:nã prodig⁹ nõ põt teſtari:vt l.is cui.ff.de teſt.ſed adultus ſic:vt j.qui teſta.face.poſ.l.iij.& l.qua ætate.ff.de teſt.Sol.Hic loquit̃ in actib⁹ viuẽtiũ,in qbus æquiparant̃,vt hic:in actib⁹ morientiũ nõ,vt ibi.Ratio:qa in ,pdigo interdicit̃ ,ppter ei⁹ vitiũ,& defectũ.minori verò interdicit̃ ,p- 2 pter p̃ſumptionẽ ętatis.Et ideo fortè ſi† eſſet qdã minor,& pdigus,nõ poſſet ſibi dari curator,tanc̃ ,pdigo,qa ſufficit curator tãc̃ adulto.arg.l.q habet.ff.de tute. Sed arbitror q̃ poſſet ſibi bonis interdici,,ppter ,pdigalitatẽ:q̃ interdictio operat̃ ne poſſet teſtari:ad quẽ effectũ,datio curatoris ,ppter ætatẽ ſe nõ 3 extẽdit. Ad ſcdm cũ dicit,† q̃ ,pdigus æquiparat̃ pupillo,opp. de eo qđ dixi in l.ſi qs in tãtã.j.vnde vi.circa primã partẽ.Solu. In cõtrahẽdo æquiparant̃,nõ in delinquẽdo:vt ibidẽ. Ad ter- 4 tiã æquiparationẽ † q̃ adult⁹ æquipareť pupillo:opp.de l.qua ætate.ff.de teſt.Sol.Dico,in actibus viuẽtiũ æquiparant̃;nõ in actibus moriẽtiũ.Rationẽ huius plenè dixi.ff.ad Tre.l.j.§.fuit quæſitũ.vbi habes de his vnã bonam gl.quam hic Cy.recitat. Opp.de d.§.fuit queſitũ.Sol.Fallit ibi.Opp.Inſti.de ſuſpe.tu- 5 to.§.impuberes.ff.de ſuſpe.tut.l.ĩpuberib⁹.Sol.Fallit † in accuſatiõibus ſuſpecti,vbi nõ æquiparant̃ pupilli & adulti. Venio ad gl.q̃ dicit,habẽs tutorẽ vel curatorẽ,cõtrahit cũ decreto 6 iudicis:an † authoritas iudicis ſufficiat? Hic ĩ gl.ſunt opi.finaliter tenet,q̃ ſufficit iudicis authoritas.vide gloſ.& tene mẽti. Cõtrariũ vr̃ tenere gl.j.ti.ij.l.fi.&.j.ſi prop.pub.pẽſio.l.fi.Mar. Sili.tenet gl.cõtra.Nõ obſtat.§.permittit̃.quẽ allegat;qa ibi loquit̃ ĩ actu neceſſario,vt recipere ſolutionẽ:vt l.fideic.§.ſi rẽ.ff. de leg.iij.Nõ obſtat.l.bonorũ.qa loquit̃ in caſu ſpãli;ſed tñ alij tenẽt iſtã gl. Ad cõtraria reſpondent:vt j.dicam.Ego dico ſic: Quidã eſt act⁹,in quo requirit̃ iudicis,& tutoris authoritas:vt in alienatiõe ĩmobiliũ:vt in toto ti.de p̃di.min.& ff.de reb.eo. tũc authoritas ſola iudicis nõ ſufficit:qa deficeret vnũ de ſubſtantialibus,l.cũ hi.§.ſi prætor.de tranſa.Ita loquuntur iura ſ. alle.in contrariũ.& ita dicebãt dicti doc.& bene. Quidã ſunt actus,in quibus authoritas tutoris,& curatoris,tantũ ſufficit: & in hoc dicti doct.tenẽt iſtã glo.ſimpl̃r.Tu dic,Aut celebrat̃ actus neceſſarius,& iudicis authoritas ſufficit:vt l.ait p̃tor.§. permittit̃.cõiuncta l.fideicõ.§.ſi rẽ.ff.de leg.iij.Aut eſt act⁹ volũtarius;& tũc ſi quidẽ loquimur in curatore,dico q̃ authoritas iudicis ſufficit:& põt ſupplere defectũ curatoris. Sicut ẽm poſſet vnũ alium curatorẽ dare,vt l.vẽtri.de tut.& cura.da.ab his.ita ipſe iudex põt perſonã curatoris aſſumere.et ita loquit̃ 7 iſta glo.& bene.Si verò † in tutore tm̃:tũc ſi qdẽ pupillus non habebat tutorẽ,tũc iudex põt ſupplere defectũ tutoris:vt l.bonorũ.q admit.ad bo.poſ.& j.de iu.deli.l.ſi infanti.in fi.Si verò tutorẽ habebat:tũc iudex nõ p̃t ſupplere defectũ tutoris:vt d. l.ſi ifanti,à cõtrario ſenſu,q̃ ,pbo per rationẽ:qa habẽti tutorẽ, tutor nõ põt dari,niſi in caſibus:vt j.in qui.cau.tu.ha.Cũ ergo habeat tutorẽ,iudex illius tutoris officiũ nõ aſſumit:qa nõ põt ſibi auferre ſine cã,& officiũ alterius tutoris aſſumere:qa non põt ei dare &c.niſi vt dictũ eſt.Fateor tñ ſi ille tutor nõ poſſet haberi:tũc iudex poſſet eius defectũ ſupplere:arg.l.ſi longius. de iud.& l.ſi cùm dotem.§.ſi patri.ff.ſol.mat.& vbi pupil.edu. debi.l.fi.Ad vnũ tamẽ aduerte,ad practicam quòd † vbicunq; 8 iudex ſupplet defectum tutoris,debet notarius de hoc facere expreſſam mentionẽ in actis,dicens: ſciens & cognoſcens dictus iudex eum eſſe minorem,& prædicta ſine tutoris authoritate facere,ſuum decretum interpoſuit,& authoritatem. Hæc practica probatur.j.qui admit.ad bonorũ poſſeſſio.l.bonorũ.

SI curatorẽ. Vẽditio facta ſine curatore, pdultũ curatorẽ hũtẽ,nõ valet ipo iure:ſec⁹ ſi curatorẽ nõ habeat,qa valet:ſed ſi læſus eſt,põt reſtitui in integrũ.h.d.No.æqparationẽ iſtã, q̃ minor curatorẽ habens æquiparat̃ prodigo, ſi cõtrahit ſine curatore,aliã æquiparationẽ facit gl.quòd prodigus æquiparetur pupillo.l.certi cõdictio.§.item quæri.ff.ſi cer.per. Ex his arguit.gl.quòd adultus curatorẽ habẽs, æquiparatur pupillo

Sed

Sed cõtra primã æquiparationẽ oppo. adultus põt testari, prodigus nõ: & per consequẽs æquiparatio nõ valet: vt l. is cui. ff. de testi. l. Aurelio. §. j. ff. de lib. leg. Solue q̃ in actibus morientium dicta æquiparatio nõ est bona: sed in actibus viuentium sic. Item opp. contra aliam æquiparationẽ de §. impuberes. Insti. de suspe. tut. Glo. fatetur contrarium, q̃ quantum ad actionem suspecti, non æquiparantur pupillus & adultus.

☞ *Allegans ætatem quando habeat probare.*
Semel minor non semper præsumitur minor: quia temporis cursu mutatur.
Qui semel possedit, an dicatur semper possidere.
Illa oratio dicitur negatiua, quæ significat priuationem, & affirmatiua quæ significat positionem.
Aetatem probat, qui eam allegat.

SI minorem. Ille debet probare ætatẽ, qui eã allegat, siue actor ad fundãdam intentionẽ: siue reus ad fundãdã exceptionẽ. h. d. notabilis lex. Opp. de l. minor xxv. annis addito. ff. de minor. Sol. †ille, q̃ allegat ætatẽ, debet eã probare, nisi ex aspectu trãsferatur onus probãdi in aduersam partẽ, vt l. cõtraria. Itẽ opp. †qui semel est dñs, semper præsumit dñs: vt j. de ꝓba. l. siue possidetis. eadẽ ratione, qui semel fuit minor, semper præsumitur minor. Rñdet gl. q̃ illa regula est vera in his, quæ solo cursu tpis nõ mutãtur. & no. hãc limitationẽ. Quærit gl. qd †de possessore, nũquid q̃ semel possedit, præsumat̃ semper possidere. & quid de dño similiter, dic vt d. l. siue. & l. neq̃. in fi. ad exhi. Quæro, & reuoco in dubiũ, vtrũ quis debeat ꝓbare se minorẽ, an aduersari⁹ eũ maiorẽ. Gl. in l. de ætate. ff. eo. dicit multa verba, vt ibi patet: & ponit vnã opi. inter alias, vt distinguamus, qualiter qs ponat: aut ego excipiẽdo dico te minorẽ: aut ego assero te maiorẽ. Ista opi. est vna truffa. Aduerte, ne erres: quia fortè dicã in l. actor. de ꝓba. ideo nõ curo. aliqd, vtrũ verba proferant̃ affirmatiuè, vel negatiuè: †sed omnis illa oratio dicit̃ negatiua, quæ significat priuationẽ: & illa dicit̃ affirmatiua, quæ significat positionẽ. vnde qñ ego dico, ego sum minor: certè ista est priuatio, & semper est negatiua: sicut ista, homo mortu⁹ est, etiã est priuatio: q̃a nihil ponit. & qñ dico, non sum maior: ꝓpriè est priuatio. Hoc vĩ velle gl. in l. fi. j. de adult. †sed ille debet ꝓbare ætatẽ, qui eã allegat [a]: siue actor ad fundandã intentionẽ, siue reus ad fundãdã exceptionẽ. Casus est hic apertus, & rotundus: quod no. & perpetuò tene mẽti &c.

MInoribus. Qui est minor, & læsus põt impetrare in integrũ restõnẽ añ xxv. annũ, & in xxv. an. h. d. Debet ergo qs dicere in libello se minorẽ, & lęsum: vt hic. & d̃ sui facilitate: vt j. e. l. fi. & ibi videbitis &c.

IIntra. Mors rei nõ impedit causam restitutionis à minore inchoatam. h. d. Opp. q̃ restitutioni in integrum non potest renunciari: nam eo ipso q̃ renũciat, lædit̃r: vt l. doli exceptio. ver. diuersum. ff. de noua. & ff. eod. l. interdum. & nota. in l. si iudex circunuento. ff. eod. Sol. Fateor q̃ nõ potest renunciari in minori ætate, vt in contrarijs: sed factus maior sic, vt hic, cum gl. quod nota bene.

☞ *Testis deponens super ætate, in causa scientiæ, dicens, scio quia patruus: bene deponit.*
Turpitudinem suam quando quis allegare possit.
Liberatio, quando secum trahat executionem.

DE tutela. Sciens nõ decipit̃: ideo q̃ minoris sciuit ætatẽ ꝓbationẽ ætatis se deceptũ esse allegare nõ põt. h. d. vel aliter. Affinitas tutelæ, & proximitas sanguinis facit præsumi vt quis sciat ætatẽ [b] minoris. h. d. No. †testis interrogatus de ætate, dicit illum esse minorẽ. Itẽ interrogatus quomodo scit, respõdet: quia est suus patruus vel suus auũculus, vel fuit sua nutrix. Certè ista ratio videtur, q̃ concludat in hoc tex. Dices tu: nonne ratio testis debet esse per aliquem actum, qui percipiatur sensu corporeo: vt l. qui testamento. in fi. ff. de testa. & l. j. in prin. de his quę in test. delen. & j. de testi. l. testium. & per Inn. extra de testi. c. cum causam. sed istæ rationes nõ sunt huiusmodi: ergo &c. In hoc cogitabitis. Venio ad l. opp. nemini licet allegare turpitudinem suam: vt l. transactio. §. de transac. sed hic minor allegat turpitudinẽ suam, scilicet falsas allegationes dedisse: ergo &c. †Huius timore hæc lex legit̃ duob⁹ modis. Primò in minore ꝓbãte: tũc obstat contrariũ. Sed respondet glo. de iure nõ potest allegare turpitudinẽ suã: verũ est alteri: sed ei, qui fraudẽ participat: & fuit particeps huius turpitudinis: tũc allegare põt, vt hic. Itavi detur cõcludere ista prima sol. & vide istã primã gl. Ista prima solutio nõ videtur vera, per d. l. transactione. §. de transactio. vbi etiam ei, qui fraudẽ participauit, non licet allegare turpitudinẽ suam. Soluit gloss. q̃ tunc se credebat maiorẽ, nũc videt se minorẽ. & ista est magis tuta. Secundo verò modo legit̃ de tutore probãte ætatẽ falso. Tunc opp. qñ dolus dat causam cõtractui bonæ fidei, cõtractus est ipso iure nullus: vt l. elegãter. in prin. ff. de dolo. Sed iste cõtractus fit super actione tutelæ, quæ est bonę fidei: ergo &c. Solue vt dixi §. titu. j. l. si maior. quia est distractus, sicut contractus valet: q̃a est liberatio, quæ secũ trahit executionẽ: † & intellige liberationẽ factam per acceptilationẽ ipso iure, nõ per pactũ: nam si per pactũ: tũc debet agi actione prima: & si excideretur, replicaretur, vt §. de transac. l. sub prætextu. la j.

MInoribus. In omissis, & etiã in neglectis minoribus succurritur. h. d.

1 ☞ *An sit bona consequentia, minor est usus iure communi: ergo non est læsus.*
2 *Genus non infert suam speciem de necessitate.*
3 *Libellus in integrum restitutionis quod debeat continere.*

C MOn videtur. [c] Seipsam summat gl. dicit, ponę casum ꝓ l. verũ. §. sciendũ. & alijs legib⁹ alle. per gl. In hac lege nõ sunt alia verũ tamẽ Guar. posuit in hac lege vnã suã gl. de cuius intellectu dubitat̃ inter nostros doctores & scholares, q̃ nescit̃ logicalia. Ego dico illud, qd̃ mihi videt̃. & anteq̃ intrem eam, 1 opp. & ostendo, † q̃ minor põt esse læsus iure cõmuni, & tñ est circũscriptus: vt puta, præcedẽte deliberatiõe plena adiuit hęreditatẽ: & postea reperit̃ nõ soluẽdo, iure cõmuni vsus est in eo qd̃ deliberauit: tñ reperit̃ circũscript⁹, & daret̃ sibi restitutio: vt j. §. si minor ab hęr. se absti. l. j. & ij. Hui⁹ timore Guar. posuit hic vnã glo. q̃ dicit sic. cõsequẽtiã tollit, nõ oppositũ infert quia pars eius est. Quid igit̃ velit dicere ista gl. dubitat̃ hic in gl. & per doc. Et primò videas quid vult dicere, cõsequentiam tollit. Rñdeo: antecedẽs est illud, vsus est iure cõmuni: ergo circũscript⁹: istud est cõsequẽs. istã cõsequẽtiã tollit ista lex. quasi dicat, cõsequẽtia nõ est bona, vsus est iure cõmuni: ergo circũscript⁹, istud sequit̃: nõ oppositũ infert. quasi dicat ex dicto antecedẽti, nõ sequit̃ oppositũ. nõ enim est bona cõsequẽtia, vsus est iure cõi: ergo nõ est circunscriptus. & hoc nõ dicitur in hac lege: & sic cessat cõtrariũ qd̃ sequit̃: q̃a pars ei⁹ est. Ad euidentiã eius debes scire, q̃ hic assumitur totũ, & pars, sicut genus & 2 species. Itẽ debes scire † q̃ species infert suũ genus: quia bona cõsequẽtia est, homo est: ergo animal est. Sed genus nõ infert suã speciẽ de necessitate: quia si dico, animal est: nõ sequit�it, ergo homo est: q̃a põt esse equ⁹. Ita in lege nra ꝓpositio ideo nõ infert oppositã cõsequẽtiã, q̃a habet se vt genus & species. nã circũscriptũ, est genus q̃a quidã sunt vsus de iure cõmuni, quidã nõ: vsus iuris cõis est species: ideo nõ sequit̃ dicta cõsequentia. & vide gl. tuã. Tota expositio primæ & secundæ particulæ dictæ glossæ procedit, expositio tertiæ particulę nõ procedit, nã vsus est iure cõi, & circũscript⁹ est: nõ habẽt se vt genus & species: sed vt excedẽtia & excessa: q̃a põt esse q̃ aliquis est vsus iure cõi, & est circũscript⁹, & ecõuerso. Itẽ põt esse nõ circunscriptus, & vsus iure cõmuni, & ecõuerso. & ideo qui volunt sustinere primas duas particulas glo. vt §. diximus expositas. istam particulam exponũt sic, vt dicã, consequentiã tollit, nec infert oppositã cõsequentiam: quia pars eius est: id est, particulariter est verũ in quibusdã. not. q̃ qui est circunscriptus, est vsus iure cõi, & ecõuerso: vnde cũ ista particularis vera, ex vno nõ infert ad aliud: q̃a ex puris particularibus cõsequentia aliqua nõ sequtur: & sic summa gl. sic cõsequẽtiã tollit oppositã cõsequentiã nõ infert: q̃a particulariter est verũ, & particulariter nõ: nã ex

[a] ¶ Eam allegat. Adde Bar. consi. xliij. incip. ser. Simõ. & Bal. cõsi. cxxxj. iij. libr. Paul. de Cast. consil. cxl. Bald. consi. cclxiij. j. lib. ☞ P. P A V. P.

[b] ¶ Aetatem. Regulam huius legis q̃ cõiunctus præsumatur scire &c. limita nõ procedere qñ cõiunctus esset in partibus remotis, vide Feli. in c. quoties. post princi. extra de testib. Et ad regulã vide aliqua ꝓ Feli. in c. literis. extra de præsump. vide Aret. in l. Titius. §. Lucius. in j. nota. de lib. & posth. quod nõ procedit qñ esset vnus in ciuitate alius rurì, nisi essent proximi. ☞ P. P A V. P.

[c] ¶ Non videtur. Et q̃ minor si facit qd̃ fecisset pater familias, nõ restituit̃, vide vnũ verbum per Com. cõsil. cxxvij. inci. nobilis domina. circa fin.

POMATES.

a ¶ Dicatur. Istud sequitur do. Ant. in c.j. de i integ. rest. sed in cõtrarium facit l. minoribus. §. eo. vide Ioã. de Imo. in d. cap. j. vbi dicit communem opi. in contrarium.

Pro cõcordia aduerte quod vbi ope exceptionis minor tutus est de iure cõi aduersus aliquã obligationem: ipse minor non potest petere restitutionem in integrum. Ita videt velle Barto. hic in hac l. ij. de filiofa. mino. sed in l. iij. §. sed vtrũ. ff. de min. videtur tenere affirmatiuã in l. in causæ. la ij. ff. de mi. Tu dic, facienda est differentia quo nomine conueniatur, vt per Bar. hic. Vel melius Bart. in d. l. in causæ. loquitur scdm glo. ibi. quæ loquit in casu l. si minor. §. minores. eo. tit. vbi dicitur, q minor cõpromittens põt in integrũ restitui. quod intelligit ibi Bart. scilicet quando in arbitrum a quo nõ potest appellari: ergo ibi cessat remedium ordinariũ. Sed licet Barto. referat gl. nõ tñ illud expresse firmat. Præterea sibi est cõtrarij referẽdo ad illum casum, vt s. Posset etiã aliter solui, secundùm eũ, vt affirmatiua præcedat quando restitutio detur iure actionis, negatiua verò quando datur officio iudicis.

P. P A V. P.

b ¶ Minorũ. Adde tñ qd fideiussor minoris cũ quo fuit intentatum iudiciũ nullius, putã sine curatore, nõ tenetur aliquo modo, vide do. Anto. cõsil. xviij. de quo habes ad Barto. in l. non eo minor. §. de procu. Itẽ q si quis promisit minorem ratũ habiturũ aliquẽ actũ cũ erit effectus maior, & nolit ratificare propter euidẽtem læsionem & iniquitatẽ nõ teneatur, vide Pet. de Anc. latè cõs. cccxxx. incip. visa facti narratione. in v. & vj. colũ. Sequitur Iaso. in l. si pacto quo pœnam. in fi. C. de pact.

puris particularibus nõ sequit aliqua consequẽtia. Alio modo intelligit ista glos. & variat ista expositio primæ, & scdæ particulæ. Et p cõsequẽs tertiæ, vt intelligam hic q minor sit vsus iure cõi, qñ fecit ea q diligẽs paterfamilias fecisset. Hoc præmisso expone sic gl. antecedẽs est vsus iure cõmuni: cõsequẽs est ergo circũscriptus. Istã cõsequẽtiã tollit nõ. hic est ista dictio nõ, posita in hac l. & sic pũctuabis: cõsequẽtiã tollit nõ posita in hac lege, & sic dictio nõ tollit cõsequentiã. Sequit in glos. non oppositũ infert: quasi dicat, infert oppositã cõsequentiã: quia verũ est dicere, vsus est iure cõi, hoc est, fecit ea quę fecisset qlibet diligẽs paterfamilias: ergo circũscriptus: istud semper sequit in gl. qa pars eius est: quia species, vñ meritò infert suũ genus. nã facere illud q faceret diligens pfamilias, est species: nõ circũscriptũ est genus: qa põt esse non circunscriptus, & facere stultè, & facere deliberatè. vñ meritò ista species, hoc est vsus iure cõi. infert suũ genus, hoc est nõ circũscriptus. tenendo istã opi. quæ est bona, & vera: obstat cõtrariũ de eo, qui adiuit hæreditatẽ, cũ deliberatione, q repe rit postea nõ soluẽdo: dico q nõ fecit illud qd fecisset diligẽs paterfamilias: qa pergsi uisset oĩa, quæ sunt in inuẽtario: qa scisset oĩa quæ sunt in hæreditate: vnde nõ fecit, vt diligens paterfamilias. & hæc vera bona. licet gl. ponat alias expositiones & exposui tibi ista verba Irne. nõ sequendo verba gl. nec doctorũ. Et p hãc legẽ, & alias leges, ex quibus ponit exemplũ, sicut hic, †semper in libello cũ petit restitutio, dicatur [a] q est minor, & læsus sui facilitate: qa diligẽs paterfamilias hoc nõ fecisset. Nam si poneres in libello, quod est minor & læsus: & ex libello nõ colligitur, q sui facilitate: libellus non concluderet. ergo debet restitui. ideo semper facias poni &c.

3 a

De filiofamiliâs minore. Rubrica.

LEX I.

FIliusfamiliàs. Si filiusfamiliàs fideiusserit p patre, vel extraneo põt restitui, nisi læsio p successionẽ tollat. h.d. Contra istã legẽ opp. de l. cũ mãdato. ff. e. Illi[o] timore dixit Plac. q tũc fili[o] põt impetrare restõnẽ: qñ pricipalis nõ est soluẽdo p illã legẽ. Glo. reprehendit istã opi. interest em̃ minoris poti[o] nõ soluere, quã solutũ repetere: vt l. ij. ff. de cõp. & ar. j. ti. ij. l. etiã. Ad l. cũ mãdato. rñ. q ibi ponuntur duo casus principales. In primo cõtraxit minor principaliter in re alteri[o]: qa res alterius vẽdidit mãdato dñi, & volebat petere restitutionẽ aduersus contractũ, quo tenebatur dominus, quod nõ põt nisi in subsidiũ: hic autẽ se obligauit cõsequẽter, pro patre, vel extraneo: & vult petere restitutionem aduersus obligationẽ suã, quod põt indistinctè. In alio casu illius legis nõ contraxit minor, sed procurator eius: vnde nõ facit ad propositum. Quæro, hic dicit, pro extraneo: quis intelligatur extraneus. Dic vt in l. j. §. extraneũ. de rei vxo. actio. dicitur hic, si ei non successit. Quæro, quid si successit patri. Dic vt in glos. Quæro, quid si iste filius pro patre principaliter se obligasset. Certè idem esset. tamen nõ tolleretur obligatio per successionem: sed tolleretur læsio, & sic tolleretur restitutio &c.

LEX II.

SI frater tuus. Filiusfamiliàs minor, aduersus mutuum restituitur, nisi iussus patris interuenerit, vel Mace. iuuetur. hoc dicit. Oppo. & videtur quod filiusfamiliàs non iuuetur restitutione: vt l. iij. §. sed vtrum. ff. de min. Sol. Quando filius conuenitur suo nomine restituitur, vt hic. sed quando conuenitur pater, non restitueretur, vt l. contraria. Item oppon. & videtur quod quando cessat Mace. non habet locum restitutio: quia accipit in casibus permissis. & sic est vsus iure communi: vt s. ti. j. l. fi. Solu. Dic vt in glos. Quæro, quæ est ratio, quod quãdo patris iussus interuenit, non restituitur. Dic vt in gl. ff. eo. l. iij. Quæro, quæ est ratio, quòd quando est locus Macedoniano, non habet locum restitutio. Dic vt in glo. &c.

b *De fideiußoribus minorum*[b]. *Rubrica.*

LEX I.

POstquam. Restituto minore, nõ videtur restitutus fideiussor, nisi dolus creditoris interceserit. h.d. cum l. seq. Opp. quando venditio est ipso iure nulla, nõ est opus restitutiõe: vt l. in causæ. la ij. ff. eo. sed hic est ipso iure nulla: quia non interuenit decretum. ergo &c. Sol. gl. intellige, q hæc vẽditio fuit facta cum decreto. Quæro, ad quid fuit hic minor restitutus ad ipsam rem? Plures sunt opin. hic. Quidam dicũt q fuit restitutus ad ipsam rem. s. venditã: quidam q fuit restitutus, q nõ teneretur de euictione. Secundum primam opi. not. q fideiussor euictionis nomine tenetur, si per beneficium restitutionis in integrũ venditor rem auocauerit. Iuxta hoc quæro, quid si vendẽs agit cõdictione ex lege. l. ij. j. de rescin. vẽ. an fideiussor teneatur? Item quæro, quid si minor fuisset restitutus ideo quia pretio minori vendidit: nõ ideo qa vendidit: an fideiussor euictionis teneatur? Doc. tangunt istas quæstiones, quę videntur mihi dubiæ: ideo nõ examino. Fortè hoc dicam in auc. sacramenta. j. si aduer. ven. Secundo modo legitur, q fuit restitutus ne teneat de euictione: & q extraneus tunc euincit rem. Sed tũc opp. quomodo potuit extraneus tũc euincere, cùm res sit de bonis paternis. & iste minor erit hęres. Glo. dicit q debet intelligi q fuit de bonis paternis putatiuè, non verè. Vel dicas q fuit euicta per hypothecariam.

1 ☞ *Beneficium restitutionis, quando transit ad fideiussores minorum. & nu. 4.*
2 *Decretum iudicis, quando faciat cessare beneficium restitutionis in integrum.*
3 *Actio de dolo cessat, ubi habet locum restitutio in integrum.*
5 *Restitutio in integrum quid operetur.*
6 *Restitutio in integrum, quando dicatur beneficium personale, & quando reale.*
7 *Restituto minore, an fideiussor habeat de nouo petere restitutionẽ in casibus, in quibus beneficium ad ipsum transit.*
8 *Fideiussor potest intentare restitutionem, quando minor uoluit eam impetrare.*

LEX II.

1 SI ea quæ. No. q † quando minor lædit facilitate sui, beneficiũ restõnis nõ transit ad fideiussorẽ: secus si lædit dolo aduersarij: quia tũc beneficiũ transit ad fideiussores. Opp. de l. ait prętor. §. permittit. ff. eo. †
2 vbi decretũ iudicis, seu præsidis facit cessare restitutionẽ. Sol. Ibi interuenit decretũ in alienatione necessaria, vt in reciendo solutionem: hic in voluntaria. Contra hoc oppon. j. si propter pub. pen. l. fi. Sol. Intellige, quòd hic interuenit authoritas tutoris, & decretũ iudicis: aliàs vẽditio esset ipso iure nulla: & sic inutilis esset restitutio, vt in contrario. Oppon. tertiò hic dicitur, quòd dolus aduersarij interceserit. Contra: aut dolus dedit causam contractui: & contractus est ipso iure nullus: & sic cessat restitutio: vt l. & elegãter. in princ. ff. de dolo. Aut dolus incidit in contractũ: & habet locũ actio ex empto. & sic cessat restitutio: vt l. in causæ. ff. eo. Gl. ponit plures sol. hæc est vera: q dolus dedit causam contractui: & fuit deuentũ ad tra-
3 ditionem. † & sic in maiore haberet locũ actio de dolo. l. & elegant. in prin. verũ quia minor potest iuuari per restõnẽ: habet locũ restõ, cessat actio de dolo: vt l. j. §. antepeñ. ff. de dolo.
4 dixi in l. ij. s. de dolo. Ita habetis hoc intelligere. † Oppo. q fideiussori prosit beneficiũ restõnis: etiam si dolus non interuenit: de l. minor. ff. de procu. Gl. soluit multum bene. Aut restituto minore: & eius fideiussore, creditori nõ daretur regressus contra alium: & tũc fideiussori non prodest restitutio: vt hic. Aut

daretur

daretur regressus cõtra aliũ:& beneficiũ restitutionis [a] transit ad aliũ:vt d.l.minor.ita dicit gl.& bene. Itẽ opp.q̃ũo restituto minore,& sic sublata obligatiõe principali,põt teneri fideiussor:cùm nõ sit obligatio cui accedat:vt l.j.ff.de fideiuss. Huius timore esset videndũ †quid operet restõ in integrũ. Quidã dicunt,q̃ solũmodo p̃sona eximitur ab obligatiõe: obligatio tñ remanet firma:sicut dicimus in eo q̃ deportat in l.fi.ff. de duo. re.& in eo q̃ decedit sine hærede:vt l.si sine hærede.in prin. de admi.tut.& l.Stichũ aut Pamphilũ.circa prin.ff. de sol. Vnde tio obligatiõis remanet,vt accedat fideiussor:vt l.si debitori deportato.de fideiuss. Alij dicũt,q̃ persona ab obligatione nõ eximit,sed solũ paratur exceptio:quia personalis est:ideo non trãsit ad fideiussorẽ:vt l. exceptiones quæ personæ.ff. de exce. Facit ad hoc ff.eo.l.si iudex circũuẽto. Ista vltima placet mihi plus.& hãc tenet gl.Sed cõtra hanc oppo. dixi q̃ ista exceptio est personalis: cũ beneficia p̃sonalia nõ trãseãt ad hæredes: vt qui tale.ff.sol.mat.j.de priuil.dot.l.j.cũ si.Sol.quicquid dicat Dy.in c.priuilegiũ personale.de reg.iu.li.vj.†restitutio in integrũ quo ad quædã,dicitur beneficiũ personale:vt in casibus in quibus ad fideiussores nõ transit.quo ad quædã dicitur rea-e,vt quo ad transmissionẽ ad hæredes:vt l.non solum.ff.de in nteg.rest.In casibus, in quibus cõpetit fideiussori:huius est ratio,quia beneficiũ istud partim dat ratione personæ:partim ratione læsionis.& ideo in quibusdã casibus habet vim persona lis beneficij:in quibusdã habet vim realis beneficij. Opp.ff.de fideiuss.l.Marcellus.Solue vt ibi.Quærit gl.multum solenniter. †Vtrũ restituto minore intelligatur restitutus fideiussor, in casibus,in quibus transit beneficiũ ad fideiussorem: vel habeat necesse fideiussor de nouo petere beneficiũ restitutionis in integrũ. Gl.tenet q̃ habeat necesse petere de nouo, per hũc tex.qui dicit:vtriq̃ personę tã &c.vnde cũ vtriq̃ cõpetat,quilibet habet intentare per se.Quæro †quid si minor non voluit impetrare restitutionẽ,an possit eam intentare fideiussor? Gl. dicit,q̃ sic,& bene:vt l.si post mortem.§.fi.de contra tabu.&c.

Si tutor vel curator interuenerit. Rubrica.

LEX I.

SI iam puberes. Minor aduersus additionẽ potest restitui intra tẽpus legitimum:quo elapso contra eius curatorẽ,qui ibi authoratus est succurretur.h.d.

LEX II.

MInoribus. Tutoris authoritas in iudicio, vel extra non impedit restitutionem minoris,si ibi est læsus.h.d.

LEX III.

ETiam. Etiam in his, quæ gessit tutor, solus minor potest restitui, & contra tutorem expediri. h.d. Videbitis.j.eo.l.fi.&c.

SI creditor. Minor nõ restituit aduersus obligationẽ administratoris:quia ipse non tenetur. Cy.hic intrat materiam difficillimam, quę tractatur in l.si pupilli.§.j.de neg.gest.& Cy.ponit in l.ei qui seruo.§.j.j.quod cum eo &c.

Restitutio quando concurrat cum alia actione contraria.
Actio ordinaria quando excludat extraordinariam.
Instantia perempta,actio remanet perpetua.
Auxilium ordinarium & extraordinarium quando concurrant.

ETiam. Auxilium extraordinariũ concurrit cũ ordinario,quãdo cõpetit cõtra diuersos, nec electione tolluntur.h.d. Opp.†restitutio nõ cõcurrit cũ cõtraria actione:vt l.in causæ.la j.ff. de mino.Sol. Verũ est,qñ illa duo remedia darent cõtra vnũ & eundem:secus si cõtra diuersos,vt hic. †Cõtra hoc opp.de l. cum mandato.ff.eo.Sol.multæ sunt.Ista solu.est vera:ibi loquit qñ actio ordinaria habuit originẽ ab actione volũtaria:qa tũc excludit extraordinariã, etiã qñ cõpetit cõtra diuersos: hic verò habuit originẽ ab actione necessaria. Oppo.tertiò de l.properandũ.§.fi.j.de iud,Sol.Dicit Cy.q̃ speciale est ibi in instantia iudicij:qa ea perẽpta remanet actio prima firmior,q̃ primo esset:sec⁹ si causa esset perẽpta:& vide gl. Nota ex eo quod dicit firmior,†q̃ perẽpta instantia remanet perpetua actio, quæ est facta p̃ litis cõtest. De hoc dixi vobis in l.ij.j.de fru.& lit.expẽ. Pet.tñ tenet istã so.sed dicit,q̃ hic nõ poterat minori æqualiter subueniri cõtra fideiussorẽ,& extraneos:qa tutor dedisset eis pecuniã,& ipsi volebãt possessiones venditas. Sed qñ prosequeretur ab vtroq̃:tũc actione ordinaria debet procedere, nec haberet locũ restitutio:vt d.l.fi. Ista sol. Pet. nõ est vera,vt per l.etiã ſ.eo.tit.& est cõtra l.si minor.ff.de admi.tut. Tene ergo sol.gl.q̃ speciale est in iudicijs.Item oppo.j. ti.ij.l.fi.Solue vt ibi,† & distingue plenè qñ ordinariũ auxiliũ cõcurrat cũ extraordinario.Plenissimè dixi in l.in prouincia-li.de oper.no.nun.vbi tangitur. Vltimò opp.& videtur,q̃ per electionem tollatur:vt j.de cod.l.fi.Sol.Ibi quando contra eũdem agebatur:hic quando contra diuersos agebatur &c.

[a] P. P A V. P. Restitutiõis. Quid autem si ille non esset soluendo, vide Aret. post Pau.de Castr.in l.si pupillus. ff. de acquir.hære.

Si in communi eademque causa,in integrum restitutio postuletur. Rubrica.

1 Factum unius ex fratribus non nocet alteri.
1 Qui ratam habet uenditionem rei suæ,sibi præiudicat.
3 Beneficium quod datur uni ex socijs,quando porrigatur ad alium.& nu.5.
4 Quis quando possit habere ratum,quod suo nomine non est gestum.
6 Aetas unius ex socijs quando prosit alijs.
7 Appellatio unius,quando prosit alijs.
8 Principium spectatur, quando finis habet necessariam consequentiam ad principiũ.

LEX vnica.

NEc si maior. Factum vnius ex fratribus nõ nocet alteri:& restitutio, quæ cõpetit vni minori, nõ prodest alteri maiori.h.d.Notabilia habes in summario. Primò habetis †q̃ factũ vnius ex fratribus nõ nocet alteri. 1 Simile j.de cõmu.re.alie.l.j.quibus rei iud.non no.l.j. & in toto tit.res inter alios acta &c. Nota secundò †q̃ qui ratã habet 2 venditionẽ rei suæ,præiudicat sibi. Tertiò nota †q̃ beneficiũ, 3 quod datur vni ex socijs,nõ porrigitur ad aliũ. Ad secundum opp.†quis nõ poterit habere ratũ,quod nõ est suo nomine ge- 4 stum:vt l.si pupilli.§.sed si ego.ff.de neg.gest.So. Dic q̃ hic sor gessit noĩe suo,& fratrũ. Vel si intelligas q̃ gessit noĩe suo tm:rñdeo ad contrariũ,q̃ nõ possum habere ratũ,quod non est meo nomine gestũ. quantum ad producendã actionem negotiorũ gestorũ mihi vel contra me,vt in contrario: sed quãtum ad alia,vt ad præiudiciũ mihi generandum,possum:vt l.si fundus.§.j.de pig.nisi in subsidiũ:vt l.mater.j.de rei ven. & l. si eũ seruum.ff.si cer.pe.& vide glo.super ver.gesserat. Ad tertium notabile opp.†q̃ beneficiũ vnius ex socijs porrigat ad aliũ: vt 5 l.si cõmunem.ff.quẽad.ser.amit.si ser.vẽ.l.loci corpus.§.si fundus. Gl.tua dicit, q̃ hæc lex loquitur in his quæ sunt diuidua: lex contraria loquit in indiuiduis:qm̃ oẽs seruitutes sunt indiuiduæ,excepto vsufructu:vt l.j.§.si vsusfructus.ad leg.fal.Pet. reprehendit istam glo. quia licet seruitus sit indiuidua,tñ obligatio personalis est diuidua:vt l.per fundum.de ser.rust.prę̃d. Do.Iac.But.tenebat idẽ:sed loquebat magis curialiter,dicens qd̃ ista gl.debet intelligi in ipo iure seruitutis, nõ in obligatione personali. Tu dic clarius:Quandoq̃ †beneficiũ p̃sonale,seu 6 ætatis, allegatur ad impediẽdum præscriptionẽ seruitutis, seu ætatis,& sic ad eam ꝯseruandũ:& tũc ætas vnius ,pdest alteri maiori:vt l.si cõmunem.quẽad.ser.amit. Quãdoq̃ allegatur ætas vnius ad seruitutis declarationẽ:vt quia agebatur confessoria,vel negatoria:tunc idẽ vt ætas vnius prosit alteri:vt l.loci corpus.§.si fundus.ff.si ser.vẽ. Qñq̃ ætas allegat ad impediẽdum seruitutẽ constitutã:& tũc ætas vnius ,pdest alteri: qa nõ põt ,p parte cõstitui:vt l.,p parte.ff.de ser. Qñq̃ allegat ad impediendũ obligationẽ p̃sonalẽ de seruitute cõstituẽda: tunc ætas vnius nõ ,pdest alteri:vt l.p fundũ.de ser.rust.præd. Item opp. de l.j.si vnus ex pluribꝰ app.ff.de app.l.si qs separatim.§.fi. Gl. inculcat ista cõtraria cũ præcedẽtibus. & dicit, q̃ ibi loquit in 7 indiuiduis:hic in his quę sunt diuidua. Vult dicere †q̃ snia diffinitiua est indiuidua.ideo nõ põt ,p parte valere,pro parte nõ: meritò vnius appellatio alteri ,pdest. Et vide gl.istud nõ.vr̃ verũ:nã snia ex post facto põt esse diuidua,vt dicã vobis j.tit.j,l,j. Præterea,qñ sunt plures personæ litigãtes,etiã snia prima põt esse diuidua,q̃ in personã vnius feratur, in personam alterius: nõ:vt l.nõ idcirco.ff.de iu.& l.de vnoquoq̃.in prin.ff. de re iudi. Vñ ista gl.fortè voluit dicere q̃ illa l.j.j.si vnus ex plu.& l.si

a ¶ Et pro parte. Adde quod Bal. vt refert & ſequitur Pau. de Ca. hoc dicit, q̃ ſtãte ſtatuto q̃ non valeat ſentẽtia niſi ſoluatur gabella ad cõputũ ſex denariorum pro libra & lata ſit ſentẽtia in centũ ſolutaq; gabella niſi p̃ quinquaginta, quod in totũ erit ſnĩa nulla. Tamẽ ſubdit P. u. de Ca. reſpõdiſſe de facto, q̃ ſtante ſtatuto quod nõ valeat inſtrumentũ cõtinens ſummã. ſ. quinquaginta, niſi regiſtratum foret in libro cõmunis: & eſſet inſtrumentum de centum, q̃ valebat in quinquaginta qa ſumma eſt diuiſibilis. Nõ obſtat deciſio Bal. ſecundũ ipſum: qa loquit̃ in ſnĩa quæ eſt indiuiſibilis. alleg. no. in l. ſi ſponſus. §. generaliter. ff. de donat. inter vi. & vxo.

b ¶ Quid dicemus. Et vide Bar. in l. quivas. ff. de fur. & in l. ſi cõſtãte. §. fi. fol. mat. Do. Anto. & alios in c. cũ inter nos. de re iudic. Bal. in l. ij. C. eo. & gl. in l. apud Celſum. §. itẽ quæritur. ff. de doli excep. And. Barb.

P. P A V. P.

c ¶ Iſtam ſnĩam q̃ ſuper eodẽ capitulo nõ valeat ſnĩa p̃ parte, tenet Cy. & Iac. But. & cõiter oẽs hic, & glo. in c. placet, extra de cõuer. coniug. Vide etiã Bar. & Alexã. in fi. legis, ſi cõſtante. §. fi. ff. ſolu. mat. Quid autẽ ſi iudex diceret, cõdemno in decẽ tm̃. Dñs Mathe. in quodam cõſil. iudex mercatorũ. tenet ſnĩam in iſto caſu non valere. 1
Pro quo etiam facit vnã regulã, quam ponit Bar. in l. ij. §. cùm Titio. ff. de adit. lega. 2
In contrariũ vide Pa. in c. cũ inter. in pe. & vlt. col. extra de re iudi. vbi latè tangit iſtã materiã. Pro Mathe. ſi. facit qa in ſentẽtia verba ſtrictè intelligunt̃ l. j. C. ſi plu. vna ſentẽ. ideo vbi fit ſtricta interpretatio, non habet locũ argumentum à cõtrario ſenſu. 3
Ergo in aliquo abſoluo, vt p̃ Bart. in l. oẽs populi. in v̄j. art. principali. de iuſtit. & iure. dũ ponit an ſtatuta accipiant interpretationẽ extenſiuã. Vide latius de materia, q̃ ſnĩa lata pro parte valeat, Feli. in c. cũ inter. col. iij. de re iu. cũ ſeq. vſq; ad fin. vbi ponit quatuordecim limitationes ad regulam cõmunẽ, q̃ ſuper eodẽ capitulo nõ valeat pro ꝑte, & trãſit etiã cum opere Abb. circa illud qd dictũ eſt de taxatiua, vide etiã ad regulã q̃ conſuluit Ro. cõ. ccxvij. inci. in re p̃ſenti vbi ponit ſi quis condemnetur ad reſtitutionem, q̃ valeat reſpectu rei, ſed non reſpectu æſtimationis, cũ ſint ſeparata capitula. Item vide Bald. in c. inter cæteros. in ij. q. de re iud. dicentem q̃ ſi eſt deducta ſtipulatio de decem, & iudex iudicat de viginti, in totum eſt nulla, etiam ſi eſſet iudex competẽs in tota ſumma, vt differat à caſu l. fi. cũ gl. ff. de iuriſ. om. iudi. Sequitur Feli. in d. c. cũ inter. col. iij. Item q̃ niſi pronuncietur ſuper toto non valeat, vide Barb. conſil. xxxvj. vol. iij. in ij. dub. qui loquitur quando erat oppoſita exceptio condemnationis, quæ extinguebat credi tum actoris pro parte, vt per eum.

d ¶ Pro dimidia. Adde quid ſi quis vẽdicat fundi medietatem pro indiuiſo, & probat pro diuiſo, quam ſententiam debeat facere iudex, Fede. conſil. cxxxix.

quis ſeparatim. §. fi. loquat̃ in cauſis indiuiduis, vt ſuper ſeruitutibus cõiter illæ leges intelligant̃ gñaliter: & pro certo gñaliter loquunt̃. ſ. in obligatiõe tutelæ, & in alijs indiuiduis. Dicamus ergo, prout dictũ fuit, ſ. q̃ ſpeciale eſt in cauſa appellationis, qñ vna eſt cauſa, & vna ratio defenſionis vtriuſq;. Ratio huius eſt: qa ſtudere debemus, vt ſnĩa ſit indiuidua inquantũ poſſumus: licet poſſibile ſit, q̃ ex poſt facto diuidat̃. tm̃ principaliter debem⁹ ſtudere, vt ſit indiuidua inquantũ poſſumus: vt l. in hoc iudicio. fa. ercí. Opp. de l. iij. §. Seio. ff. de mino. vbi videt, † q̃ debeamus inſpicere initiũ: ſed hic tpe: quo ratũ habuerunt. iſti erant minores: ergo &c. So. Dic q̃ hic qñ ratũ habuerunt, non erãt minores. Dicit gl. vel aliter: poſito q̃ tempore, quo ratum habuerunt, erant minores, tm̃ ſi poſtq̃ facti ſunt maiores habuerunt ratũ, non habebunt reſtitutionẽ. Nõ obſt. lex quæ dicit principiũ ſpectandũ: quia illud verum, qñ finis habet neceſſariã conſequentiã ad principium: ſed hic ratihabitio ſequẽs nõ habet neceſſariam conſequẽtiam ad principium, ſed voluntariè fecit: ergo &c.

Si aduerſus rem iudicatam. Rubrica.

Sententia, quando poſſit ferri pro parte tantùm. 1
Si aliquis conuentus rei uendicatione ad totum fundum, repertus tantum dimidium fundi poſſidere, ad illam dimidiam condemnatur: & ſententia tenet. 2
Libellus in actione tutelæ, qualiter poſſit formari. 3
Initium quando inſpiciatur, & non finis, ad hoc ut detur reſtitutio minori aduerſus ſententiam. 4
Iudicare, & ſic iudicare, qualiter differant. 5
Aduerſus læſionem contingentem intra modicũ tempus, poſtquam ceſſauit abſentia, quando detur reſtitutio. 6
Sententia, quando poſſit pro parte ualere, & pro parte non ex poſt facto. 7
Libellus, quando quis petit ſe reſtitui, aduerſus ſentẽtiam qualiter concipiatur. 8
Reſtitutio in integrum reſtituit minori, quod abſtulit ei læſio. 9

LEX. I.

Minus ex tutelæ.

Actori minori ſuccurrit̃, ſi reꝰ ĩ minꝰ extiterit cõdẽnatus, nõ maiori. h. d. Iſtã legẽ habeo pro multũ ſubtili, licet circa tex. ſit clara. Opp. & vñ q̃ de iure cõi agere poſſet: vt j. de iu. l. licet. & ſ. de trãſa. l. age. So. In cõtrarijs vnã tm̃ ſpeciẽ fuit p̃ſecutꝰ: vñ de alijs põt agere de iure cõi: hic vò de illa ſpecie vult agere, de qua fuit iudicatũ. Cõtra hoc opp. † q̃ etiã de eadẽ poſſet agere de iure cõi: nã ſi iudex p̃ parte fert ſnĩam, & p̃ parte [a] nõ, ſnĩa eſt ipſo iure nulla: vt l. in hoc iudicio. ff. fa. ercíſ. & l. apud Celſum. §. item quæritur. el j. de do. excep. ſed ſecundũ hoc, hæc ſnĩa fuit ipſo iure nulla: qa de parte tm̃ p̃nũciauit. Huius timore, in hac lege ſunt opi. & hic aduerte, q̃ qdã fatent̃ cõtrariũ, & hanc legẽ intelligũt, q̃ in quinq; cõdẽnauit: & in quinq; abſoluit: & ſic de toto p̃nũciauit. & ita vñ ſentire gl. Alij dicũt, q̃ iſtud eſt diuinare: ſed hic ſup toto p̃nũciauit: hoc eſt, ſup quinq; expreſſe: & ſuper alijs quinq; tacitè pronũciauit: et quia de eo qd̃ non dixit, vñ abſoluere. qd̃ gl. & doc. noſtris nõ placet. In ſnĩa enim nõ præſumitur niſi illud, q̃ eſt dictũ: vt j. ſi plu. vna ſen. l. j. & d. l. apud Celſum §. item quæritur de doli excep. Alij dicũt q̃ hic pronũciauit ſup parte tm̃: & dicũt q̃ cõtrarium nõ eſt verũ. nõ enim eſt nulla ſnĩa: ſed pro parte tm̃ pronũciat̃, vt hic. Doct. tñ & gl. dicũt cõtra per l. in hoc iudicio. fami. ercíſ. & l. qualẽ. §. j.

b ff. de arb. Quid dicemus: primò in hoc vtrũ ſnĩa poſſit ferri p̃ parte tm̃: dicas, ſi quidẽ libellus continet plura capitula, poteſt ſuper vna ferri ſnĩa, & ſuper alio nõ: vt l. etiã. §. j. ff. e. Facit ſ. de trãſac. l. ſi ex falſis. Idẽ ſi libell⁹ cõtinet vnũ capitulũ cõtra plures nã cõtra vnũ poteſt p̃nunciari, cõtra alios nõ: vt ff. de iud. l. nõ idcirco. & ff. de re iud. l. de vno quoq;. ſi verò cõtinet vnum

c tm̃ capitulũ: [c] tũc nõ põt pro parte tm̃ pronũciari: vt d. l. in hoc iudicio. & l. qualẽ. §. j. de arb. Ita dicũt doc. Addo hoc eſſe verũ, qñ inſtãtia cauſæ tenet ſup toto: ſecꝰ ſi pro parte eſſet perẽpta: ita q̃ ſequeret̃ abſolutio ab obſeruatione iudicij. tũc eñ ſufficiat pronũciari ſup illa parte, in qua tenet iudiciũ. Caſus eſt in l. ſi cõſtãte. §. fi. ff. ſol. matri. Et per hoc dixi ſemel in q. de facto,

2 † cũ rei vẽdicatione aliquis cõueniretur ad fundũ, repertus eſt

d poſſidere p̃ dimidia [d] tm̃: vñ iudex eũ in illa dimidia cõdẽnauit: in alia dimidia nihil dixit. Dico q̃ ſnĩa valet: qa p̃ alia parte: quã nõ poſſidebat, nõ p̃cedebat iudiciũ: vt l. fi. ff. de rei ven. His præmiſſis, redeo, & videamus qualiter intelligas hanc legem. Glo. vñ velle q̃ pro parte ſit cõdẽnatus, pro parte abſolutus. qd̃ verũ eſt in ſe: ſed eſt diuinare. Tu verò pone caſum alr, q̃ fuit actũ actiõe tutelæ pro vna ſpecie nõ expreſſa quãtitate hoc mõ: Peto q̃ reddat adminiſtrati frumẽti rõnem, & reliqua reſtituat: iudex cõdẽnauit eũ ad reſtõnem de quinq; occaſione reliquorũ: cũ in veritate deberet cõdẽnare ad decẽ. Certè tunc valet ſnĩa, & vñ ſup toto p̃nunciatũ: quaſi dicat iſta tm̃ reliqua petere eũ debere. Et hoc fortè volũt dicere illi, q̃ dicũt, q̃ p̃ alijs quinq; vñ abſolutꝰ tacitè. Sed ſi ponamꝰ, q̃ in libello fuiſſet expreſſa certa quãtitas: vt puta decẽ, q̃ remanſerũt apud te, ex tali adminiſtratiõe: tũc haberemus neceſſe dicere illud qd̃ gl. dicit, q̃ in quinq; cõdemnauit, in quinq; abſoluit. Ex prædictis

3 nota † q̃ in actiõe tutelæ põt formari libellꝰ exprimẽdo certã quantitatẽ, ad quã quis dicat tutorẽ ſibi teneri: vt hac l. cũ ſua gl. Poteſt etiã formari libellus nullã exprimẽdo quantitatẽ, vt ſ. dixi. & no. in l. j. in prin. ff. de eden. Procedo vlterius. oppo. hic vñ dicere q̃ ſufficiat quẽ eſſe minorẽ tpe iudicij. Cõtra imo requirit̃, q̃ ſit minor etiã tpe ſnĩæ: vt ff. eo. l. iij. §. j. Glo. ſ. dicit qd̃ iſta ſuppleꝛ per illã: vt hic, duim dicit: tẽpore iudicij: ſubaudi, &

4 tempore ſnĩæ. Contra hoc oppono. & vñ † q̃ debeamus inſpicere initiũ, & nõ finẽ: vt l. ſi minor. ff. de ſeruis expor. Solu. qñ finis habet neceſſariam cõſequẽtiã ad principium, tũc inſpicimus principiũ: vt lege cõtraria. Sed qñ nõ habet neceſſariã cõſequẽtiã. inſpicimus finẽ: vt d. l. iij. §. j. Dices tu, nõne ſnię habẽt neceſſariã cõſequẽtiã ad p̃ceſſum: qa iudex habet iudicare neceſſe: vt d. l. de qua re iud. ergo debem⁹ inſpicere tp̃s proceſſus,

5 nõ tp̃s ſnĩæ. Hic aduerte: † duo ſunt, ſ. iudicare, & ſic iudicare q̃d iudex iudicet, iſtud habet neceſſariã cõſequentiam ad proceſſum: ſed q̃ iudex ſic iudicet, iſtud nõ habet neceſſariã cõſequentiam ad proceſſum et ideo ego putarẽ, q̃ ſi quidem ſic iudicare veniret ex neceſſaria cõſequẽtia ad proceſſum: vt quia minor omiſit aliquas probationes: vnde iudex nõ poterat cõdemnare: tunc etiam aduerſus ſententiam latam contra minorem peteretur reſtitutio. Secus ſi minor eſſet ſolũ læſus in ſententia: quia in proceſſu fecerat quicquid debuerat: tunc nõ habet locum reſtitutio aduerſus ſententiã: quia illa nõ habet ne-

6 ceſſariam conſequentiam ad acta. Oppo. † aduerſus læſionẽ contingentem intra modicum tempus poſtquam ceſſauit abſentia, quis reſtituitur: vt l. ab hoſtibus. §. ſed quòd ſimpliciter. ff. ex quib. cau. maio. ergo eadem ratione aduerſus læſionẽ cõtingentem intra modicũ tempus, ex quo ceſſauit minor ætas: ſed ego dixi tibi ſ. etiam quãdo ſententia eſt lata cõtra factum

maiorem

maiorem:ergo &c.Sol.Dicit glo.ratio est,quia pōt appellare. Hoc nihil est dicere. Tu dic ꝙ diuersa est ratio prædictorū:nā modicum tempus,ex quo quis est reuersus,cōputari nō potest absenti,donec sarcinulas cōposuerit & aduocatum quæsierit, quæ ratio cessat in modico tempore, ex quo superuenit ætas. Quæro†vtrum sententia possit pro parte valere, & pro parte nō valere ex pòst facto. Verbi gratia:iudex condēnauit me ad decē:ego appellaui,dicēs me grauatum ad quinq; & in hoc obtinui:& sic valebit snīa pro parte,& pro parte nō.& hoc fatentur Vltramō.arg.ff.de inof.test.l.circa.Iac.de But.dicebat ꝙ l.circa nihil facit ad propositū,quia si iudex appellationis in quinq; absoluit,remanet sentētia in alijs quinq;,& sic super toto est iudicatum. qñ tamē sunt diuersa capitula, nullus negat quin ꝑ parte possit snīa valere,& ꝑ parte non l.Carmelia Pia. de iure patro.& l.quædā mulier.fami.erc. Ego puto ꝙ ex post facto snīa possit pro parte valere,& pro parte nō: vt in exēplo proposito,vt condemnatus ad decē appellauit à quinq;, statim appellatio sola rescindit snīam in eo qđ est appellatū; vt ff. ad Turp.l.j.§.fi.vnde interim anteq; iudex sentētiet,remanet pro parte valida, & pro parte nō. hoc etiam apparet ex casu huius legis,si bene aduertatis. Pro huius declārationē quæro, †qualiter formatur libellus,qñ qs petit se restitui in integrū aduersus snīam. Hæc lex videt velle, ꝙ quis petat se restitui vt possit super illa re,de qua sententiatū est,actionem de nouo iteratò intentare,ac si sententiatū non esset.hoc apparet ex prin.& ex fine huius legis.Principiū dixit habere actionem &c.secūdùm hoc videtur ꝙ debeat de nouo dari libellus,& lis cōtestari &c.& alia facere.Præterea restitutio in integrū habilitat vt possit prosequi primā instantiā,ac si iudicatum nō esset.In cōtrariū,videtur ꝙ quis debeat petere restitutionē in integrū, vt possit primā instātiam prosequi,ac si iudicatū non esset, vt j.si aduer.libe.l.j.ibi dum dicit:litis instaurationem admittit,&c. Breuiter dico sic:Ad euidētiam anteq; veniā ad alia,debes scire†ꝙ beneficiū restitutionis in integrū restituit minori illud, quod abstulit ei læsio;vt l.ait prætor.in prin.ff.e. & l. qui proprio.§.itē vel cōqueritur,ff. de procu.scdm verū intellectū,Dicam j.in processu.Hoc præmisso,si minor est læsus in snīa:quia cū iudex debet condemnare,tutorē absoluit:restitutio in integrum rescindit snīam contra illud obstaculū exceptiōis, quod parauit minori, nō tamē ꝙ iudex restituēs in illa instātia condemnet tutorē.Ratio:quia tutor nunquā fuit cōdemnatus minori,vnde istā condemnationē non restituit sibi ratio:quia nūquam fuit condēnatus,sed rescindit snīam tantū, & ideo nunquā petēs restitutionē aduersus snīam, petet vt super causa prima,vigore illi⁹ instātiæ habitæ super restitutione iudicet, sed ꝙ læsio,quæ illata est per snīam, remoueat, & in pristinū statū reponatur. Hoc præmisso pōt esse ꝙ snīa læsit me per necessariā cōsequentiā actoris,quia nō probauerunt vt debuerā:tunc habeo necesse in libello omnia ista narrare, ꝙ ego omisi talem probationē, ex quo iudex absoluit tutorē, propter quod ego mei facilitate sum læsus:qa diligēs paterfamilias & homo maior hoc nō fecisset:tūc cōcludo ꝙ restituar aduersus dictā sententiā,& ponar in eo statu, in quo erā quando poteram facere dictas ꝓbationes, & isto modo intelligit restauratio litis,quæ ponitur in l.j.j.si aduer.li.Si verò læsit me sentētia tantū, quia acta stant optimè,& debebat sententia venire pro me:tunc solùm petam restitutionem aduersus dictam sententiam:& tunc possum petere reformari sententiam ex primis actis, ac si iudicatū non esset.& hoc modo potest intelligi d.l.j.& illud quod hac lege dicitur ꝙ actio moueret &c. intelligitur eodē modo ꝙ moueatur actio prosequendo primam instantiā. Vel possumus aliter intelligere hanc legem,& stabit tex.propriè.Egi actione tutelæ pro vna specie.& omisi aliud accessoriū;vt puta vsuras, de quibus nihil dixi:fuit iudicatum propter sententiā impedior mouere actionem super principali,vt cōsequar vsuras,quæ veniunt accessoriè:vt ſ.depositi,l.iiij.& de iudi.l. si cū tibi.petam restitutionem aduersus ipsam sententiam, vt possim actionē principalem mouere propter vsuras & alias accessiones,ac si iudicatum non esset.&c.

1 ☞ *Actor in libello potest facere mentionem de exceptione rei & replicatione.*
2 *Pater agens causa status,quando possit uenire contra factum suum.*
3 *Filius,quando petat se restitui contra patrem.*

LEX II.

SI cum pater. In causa status filius minor aduersus sentētiam latā pro patre petet se restitui. h.d. Nota ex hac lege ꝙ † sicut in libello suo actor pōt facere mentionē de defensione siue exceptione rei,& replicatione: ita hic.& no.Inn.nescio in quo c.& in petendo,ego in libello possim facere mentionē de pacto de nō petendo:& quod postea fecisti mihi pactū de petēdo: vt hic patet qđ
2 not.Opp.ꝙ † pater non potuit agere:quia nō pōt venire cōtra factum suum:vt l.post mortē.ff.de ado.Sol. Veritas est ista:Quā doq; patri obijcit sol⁹ cursus tēporis, quo filius stetit in libertate:tūc requirūtur viginti anni ad excludēdū eū:vt l.j.j. de pat. pote.& ibi no.Quandoq; patri obijcit factū suū cū cursu tēporis:tūc sufficiunt decē anni ad excludēdū patrē:vt l.post mortē.ff.de adop. Quādoq; patri obijcit factū suū tantum:tunc ista obiectio nō excludit eū, si factū est inualidum. hic est casus hic.
3 Tertiò opp. ꝙ † contra patrē nō posset peti restitutio:vt j.qui aduer.quos.l.fi. Solu. Regula illa fallit in causa status hęc est bona sol. quæ mihi placet. Alij ꝙ nō petitur restitutio aduersus patrē,sed aduersus sententiā latā pro patre.Et hanc opin.tenent quidā:qa tūc queritur de iudice,nō de patre. licet gl,eā non teneat. Opp. de l,præfecti. & l.minor.eo.tit.ff.Sol.Intellige hic ꝙ de proconsule:ibi de eodem loquitur &c.

1 ☞ *Iudex delegatus quando possit de in integrum restitutione cognoscere.*

a ¶ Princeps. Adde ꝙ Bald.ex hoc infert, ꝙ stante cōstitutione legati,ꝙ appellatio nō intelligatur deserta licet Apostoli non fuerint petiti,& legatus à Papa in terra iurisdictionis suæ protulerit sentētiam à qua fuit appellatū:non tamen fuerint apostoli petiti,ꝙ appellatio dicitur deserta:quia cōstitutio inferioris nō obstat delegato Principis.

LEX III.

a ADuersus. Aduersus snīam vicarij vel delegati principis solus princeps[a] restituit, h.d. Opp.in aut.de app.& intra quæ tēp.§.fi. Dicit glos.aliud in appellatione ꝙ in restitutione. Tu dic idē.ibi enim appellat ad principē:licet alij iudices ab eo deputati super hoc cognoscāt,vt vidistis in l.præcipimus.j. de app.
1 Quæro,an † ipse iudex delegatus possit de restitutione in integrum cognoscere? Quidā dicunt ꝙ sic:vt l.fi.vbi & apud qq̄. & sic ista lex corrigitur.arg.pro hoc in l.qui ꝑprio.§. itē quæritur.de procu.Breuiter,si quidem restitutio petitur aduersus aliquā interlocutoriā:tunc ipsemet delegatus poterit restituere:vt d.l.fi.j.vbi & apud quē si petitur restitutio aduersus diffinitiuam:tunc ipsemet delegatus restituere non posset: vt hic, nisi sibi specialiter committeretur:vt l.contraria &c.

1 ☞ *Sententia lata contra minorem indefensum,quando & quibus casibus ualeat.*
2 *Snīa lata cōtra minorē,an ualeat,si tutor fuit in exordio litis,sed nō tēpore sentētiæ.*
3 *Minor an tutor condemnetur quando non defenditur.*
4 *Sententia lata cōtra minorē indefensum in principio litis & in fine sic quādo ualeat.*
5 *Si tutor uel curator à principio fuit in causa, postea in processu non fuit citatus, sed minor cum alio eius curatore:an sententia ualeat.*
6 *Libellus in quo dicitur,dico sententiam nullam,& si qua est,appello,quòd ualet.*

CVm & minores. Sententia lata aduersus minores indefensos est ipso iure nulla:sed si sunt defensi, est valida:sed possunt restitui.h.d.Opp.factum ab adulto nō habente curatorē est validū:vt l.si curatorē.ſ.de in integ.resti.ergo eodē modo sentētia.Gl.dicūt † ꝙ illud est verū in cōtractibus:secus in iudicijs secūdū oēs:licet nulla lege caueat. Vide gl.certè tex,in l.acta.§.fi.ff.de re iudi.videt hoc multùm bene cōcludere. Opp.etiā ꝙ sententia lata cōtra minorē valeat.ff.ex qui. cau.in pos.eat.l.apud Iulianū.§.fi.& l.si minor. de bo.auth. iu. pos.Sol. Dicit gl.fallit in snīa interlocutoria, vt ibi.hic loquit in diffinitiua. Dicas ꝙ verū est in snīa interlocutoria de mittēdo vel nō mittēdo in possessionē: sec⁹ in alia interlocutoria, q̄ ꝓferē parte præsente, vt vidistis in l. si præses.j.quo. & qñ iud.

a ¶ In rẽ pupilli. Nota q̃ iſta lex fuit data in pũctis dño Soere filio dñi Flo. & ex glo. p hoc not. q̃ appellatione pẽdẽte põt peti in integrũ reſtõ. & tenuit Archid. lxxxv. ij. diſ. c. irrelligioſum. & hoc ẽt dicebat d. Flo. hic & alle. iij. de app. & facit quia poterit peti in principali cã. arg. l. impera. §. poſtquã. vt lega. no. cau. And. Barb.

b ¶ POMATES. ¶ Limitationem. Vide Bart. & alios ſcribentes in l. in prouincia. §. j. ff. de oper. nouũ. & vnũ verbum Ro. conſil. ccxx. colũ. iij. in verſi. ij.

Itẽ fallit in ſnĩa diffinitiua, quæ profert in poſſeſſiõe momẽtanea: vt l. j. j. ſi p̃ vim vel alio modo. & l. j. ſi de momẽ. poſſ. fue. app. a Quærit gl. † q̃d ſi tutor vel curator fuit in exordio litis, ſed non interfuit tpe ſnĩę, an ſnĩa valeat. Videt̃ q̃ nõ: vt l. ſi præſes. j. qũo & q̃n iud. Gl. determinat contrariũ, & dicit, Q̃nq̃ tutor, q̃ interfuit ab initio, ex poſt facto deſijt eſſe morte vel alio caſu: tũc ſententia lata aduerſus minorẽ eſt nulla: vt d. l. ſi præſes. Q̃nq̃ tutor adhuc durat, ſed adeſſe noluit: tunc ſnĩa valet: vt l. q̃uis. la j. de adul. Cõtrariũ vĩ dicere gl. in d. l. ſi præſes. vbi dicit q̃ paria ſunt, tutorẽ nõ eſſe vel ẽſſe, & nolle aſsiſtere. Et dicas ſic: Q̃nq̃ tutor eſt, ſi q̃dẽ aſsiſtit in toto ꝓceſſu, noluit tñ adeſſe ſnĩæ: tũc ſnĩa valet: vt in hac glo. Ad vnũ tñ aduerte q̃d gl. hic dicit † q̃ condemnat̃ minor; intelligas hoc eſt tutor cõtumax q̃ minore: vel fortè etiã ipſe minor, ſecũdum ea quę dixi in l. j. j. de ſen. Q̃nq̃ tutor noluit adeſſe in cauſæ proceſſu: & tunc ſententia lata cõtra minorẽ nulla eſſet ipſo iure, ſicut q̃n non haberet tutorẽ: vt d. l. ſi præſes. & q̃d ibi no. Et ideo cõtra tutorẽ nolentẽ venire ad ꝓſequẽdũ cauſam, proditũ eſt remediũ q̃d habuiſtis in l. eũ qui res. ſ. de procu. Ex prædictis habes vnũ caſum, q̃n minor fuit defenſus ab initio, 4 nõ in fine: quid iuris ſit. Quæro † quid ſi minor nõ ſit defenſus ab initio, licet in fi. ſic. Certè ſnĩa eſt nulla: qa legitimè non fuit inchoata cũ ſua perſona: vt l. momentaneæ. j. qui legi. perſo. & vide gl. Et ſcdm hæc habes ſecundũ caſum. Tertio caſu q̃n minor nõ fuit defenſus neq̃ ab initio neq̃ in ꝓceſſu: iſte caſus eſt indubitabilis, vt hic. Iuxta prædicta gl. quærit de qõne notabili, † quid ſi ab initio tutor fuit in cauſa: poſtea in proceſſu non 5 fuit, nec fuit citatus, ſed fuit citatus minor cũ alio eius curatore fortè ad illã litẽ: an valebit ſnĩa? Gl. videt̃ dicere q̃ ſic; vt l. ſi minor. ff. de bo. auth. iud. poſſ. vbi minor habẽs curatorẽ poteſt venire cũ alio defenſore. Doc. nõ examinãt iſtud plenè. Breuiter fateor q̃ ſi tutor inchoauit inſtantiã, minor ipſe cũ alio legitimo adminiſtratore põt proſequi: quia ipſe habet vtile ius inſtãtiæ: ideo ſi ipſe citatus voluit cõparere, optimè potuit, & valebit ꝓceſſus: ſed ſi ipſe noluit cõparere, ꝓceſſus factus cõtra eũ nõ valet: quia nõ potuit ipſe inuit⁹ citari ad illã inſtantiam: vt l. ꝓcuratorib⁹. ſ. de ꝓcu. & ibi dixi vobis: & ita cõſueuit dicere do. Lãbertinus de Rãponibus. quod intelligit̃ q̃n ab initio ſolus tutor inchoauit cãm: ſeq⁹ ſi inchoauit pupill⁹ authoritate tutoris: qa tũc iſta gl. ꝓcederet ſimpl̃r: vt l. j. §. ſufficit de admi. tut. Quæro vltimò qa fuit facta mentio de ſnĩa nulla, & 6 ea q̃ reſcindit̃ per reſtõnẽ, † q̃d ſi in libello dicat̃, dico ſniam nullam, & ſi qua eſt appellatio, an valeat. Dico q̃ ſic: vt c. auditis. extra de reſtit. in integ. Dixi in l. j. q̃n prouo. non eſt neceſ. &c.

1 ☞ *Reſtitutio aduerſus ſententiam latam contra adminiſtratorem minoris quando detur minori.*

2 *Reſtitutio in integrum quando competat, ubi habeat locum aliud remediũ, puta appellatio.*

3 *Remedium extraordinarium quando plenius per ipſum ſuccurritur, concurrit cum ordinario.*

4 *Minori an curratt tempus ad appellandum.*

a IN rem pupilli. a Clariſsima eſt. Breuiter dícit. Eodẽ mõ reſtituit̃ minor aduerſus ſnĩam latã cõtra ei⁹ adminiſtratorẽ, ſicut contra ſeipſum. h. d. Opp. de l. ait prætor, in prin. ff. de min. vbi dat̃ 1 † reſtõ de eo q̃d geſtũ eſt cũ minore: ſed hic nõ eſt geſtũ cũ minore ergo &c. Rñdeo: imò cũ ipſo minore eſt geſtũ, q̃n geritur cũ ei⁹ tutore vel curatore. & ꝓbat̃ in hac l. iij. Simile videbitis in l. iij. §. ſi ꝓcurator. ff. q̃d q̃ſq̃ iur. Sed ſi dicis, iſtud nõ eſt verũ ꝓpriè. ſed impropriè: vt l. j. §. deiecuſſe. j. de vi & vi arm. Ego rñdeo q̃ imò propriè gerit̃ cũ minore: qa iſte eſt act⁹ licit⁹, & ſic à tutore vel curatore neceſſario. In neceſſario vĩ fieri rectè cum ipſo pupillo: ſicut dicim⁹ de eo q̃ ꝓcutit aliquẽ cũ pila vel ſagitta: qa verè percutit cũ illa pila vel ſagitta, neceſſariò agat̃: vt l. itẽ Mela. in prin. & §. j. ff. ad le. Aqui. Dixi anno plenè in l. ſed & ſi vnius. §. ſeruus. ff. de iniu. Opp. de l. ſi creditor. ſ. ſi tut. vel cura. interue. Sol. Aliud q̃n q̃s cõtrahit cũ tutore contẽplatiõe ipſius; aliud q̃n contra eum ſimpliciter datur ſententia: quia tũc ſententia mandaretur excutioni cõtra pupillũ: vt l. iij. in prin. & §. j. ff. de re iudi. & l. Plautius. ff. de procu. meritò hic minor 2 reſtituitur. Item opp. † reſtitutio in integrũ non habet locum, vbi cõpetit aliud auxiliũ: vt l. in cauſæ. la ij. ff. de min. Sed ille, qui ſuccũbit, habet remediũ appellatiõis de iure cõmuni: ergo videt̃ q̃ de neceſsitate reſtitutionẽ nõ habeat. Dicũt quidã q̃d hic loquitur q̃n erant elapſa tempora appellationis. Quod an ſit verũ examinabitur incontinẽti, tamẽ quantũ ad propoſitũ glo. ſol. alio modo: quia reſtitutio tribuit plus quã tribuat appellatio: nam per appellationẽ quis habet neceſſe adire maiorem iudicẽ: quod nõ habet neceſſe per reſtitutionẽ. Præterea, per appellationẽ nõ poſſet quis reſtitui ad exceptionẽ dilatoriam: vt l. ita demũ. ſ. de procu. ſed per reſtitutionẽ ſic: vt l. minor xxv. annis omiſſam. ff. de mino. Præterea, hoc probatur in 3 l. j. ſi ſæpius, in integ. reſti. poſtu. Nota ergo † ex iſta gl. vnã limitationem b bonã & notabilẽ, q̃ illud quod dicitur, q̃ extraordinariũ auxiliũ nõ concurrit cũ ordinario, eſt verũ, niſi extraordinarium ſit magis plenum. Tene menti totam iſtam gl. Ad illud autẽ q̃od dicitur q̃ tẽpora appellationis non currũt minori: opp. j. in qui. cau. in inte. reſt. non eſt neceſ. l. fi. Dicunt 4 quidam, † fateor q̃ hodie tps appellãdi non currit minori, per illam legem. Alij dicunt contrarium, q̃ fauore iudiciorum iſta tẽpora currant minori. Simile j. de iudi. l. properandũ. §. fi. Habuiſtis no. in l. vlti. ſ. ſi tu. vel cura. interue. & in hoc reſidet gl. Contra gl. videt̃ tex. in l. ſi præſes. j. quomodo & quando iud. Præterea videtur ratio. ideo enim in l. prope. in fi. currit tẽpus inſtãtiæ, quia parat modicum præiudicium, cũ actio firma remaneat: vt no. in d. l. vlti. ſi tutor vel cur. interue. ſed tẽpus appellationis non ſolũ aufert inſtantiã, ſed etiã aufert totã cãm. Quid dicemus? Breuiter, poſſumus ſic dicere: Si minor nõ habet tutorẽ, tempora appellationis nõ currũt: vt d. l. ſi præſes. j. quomodo & q̃n iud. ſicut nõ currũt abſenti nec ignorãti: quia iſta computant̃ à tẽpore ſciẽtiæ: vt vidiſtis in l. ab eo. j. q̃o & q̃n iud. ſed ſi habet defenſorẽ, & nõ appellat, ſeu nõ proſequit: tunc currunt iſta tempora. Ita loquitur iſta glo. ſ. Sed ſi dicas q̃ per lapſum iſtorũ temporũ admittatur cauſa: concedo tamen fauor iudicij requirit vt iſta tempora labantur, licet poſsit reſtitui: vt in auth. de hæred. & fal. §. pupillus. Contra hoc tñ facit gl. quæ eſt in d. l. ſi præſes quomodo & q̃n iud. ſed illam poteſt intelligere, quod contra minorẽ indefenſum non poteſt ferri ſentẽtia à iudice, vt dixi. ſ. l. proxi. ſed lapſus inſtãtiæ à iure ſic. Vide gl. tuam & nota, & eam perpetuò tene menti, &c.

Si aduerſus venditionem. Rubrica.

LEX I

SI minor. Iuramentũ de non veniendo cõtra reſtitutionẽ impedit poſtulare. hoc dicit. Opp. de l. non dubium. in fi. ſ. de legi. Huius timore hęc lex variat̃ duobus modis. Vno modo ſecundùm Mar. qui dicit quòd hæc lex loquitur generaliter, ſiue decretũ iudicis interuenit, ſiue non. Non obſtat lex cõtraria: quia loquitur in cõtractu perpetuò prohibitiuo, ſed alienatio rei minoris in quibuſdã caſibus reperitur permiſſa: ideo firmatur iuramẽto. Bulg. fuit in contraria opi. quia l. non dubium. loquitur quando contractus eſt nullus ipſo iure: vnde iuramento nõ firmatur: & pars põt agere ex iure ſibi cõpetenti: nec habet hoc neceſſariò impetrare à iudice: vnde iudex nõ eſt author periurij. hæc lex loquitur q̃n contractus eſt validus: quia decretum interuenit. Vnde habet neceſſe petere reſtitutionem in integrũ, vt poſsit agere, quàm ſibi iudex denegat ne poſsit reſtitui ne ſit author periurij. & ideo Bulg. dixit per elegãtia verba, vt hic habes in gl. Iſta opi. eſſet vera iure Codicis: tñ ſuperuenit aut̃. ſacramẽta quę eſt noua cõſtitutio Imperatoris Federici: & approbaui opi. Mar. vt etiam ſi ſuper cõtractu inualido iuretur, non poſsit minor venire cõtra: ſecũdũ opi. cõmunem. licet quidam contra: vt dicemus ſuper dicta aut̃. Opp. ſ. de trãſac. l. ſi ex falſis. Sol. Ibi interuenit dolus aduerſarij. Opp. de l. f. j. de nõ nu. pec. Sol. Ibi iramentum habebat in ſe tacitam conditionem. Hic non habetis alia. Cætera dicemus in aut̃. ſacramenta &c.

LEX

a ¶ Sacra. Adde cõsi. Io. de Imo. xviij. pro gl hic Io. de Imo. in cõsi. cxxj. vide Barto. in consilio incipien. Barto. de Tuderto. vbi distinguit an iuramẽtũ sit de prẽterito vt no in ista auẽ. an de futuro. & vide Bar. in cõsi. clxiij. incip. quæro, dicit statutũ. vbi oino vide: qa alle. c. ij. de maio. & obe. & loquiẽ etiã de cõtractu simulato. vide Bar. in consi. clxxvij. incip. prædicto puncto. vide Lud. Ro. in cõsi. xij. incip. viso facto proposito. Andr. Barba.

¶ Et adde tu, an hæc auẽ. habeat locum in donatiõe. Adde & vide Fran. de Are. in c. in pñtia. col. ij. de p̃ba. & Moder. repeti. hic char. ij. col. iij.

☙ POMATES.

1 ¶ Sacramenta. Limita istum tex. qꝺ iurm nõ confirmat contractum, vbi in eo arguereẽ dolus. Ita Ancha. ĩ cõsi. suo. clxxvj. incip. in suprà dicta cõtẽtione. & in cõsi. lxxxviij. & in consi. cccxl. & ad auẽ. vide Bar. in consi. xcix. & Ioan. de Imo. consil. j. col. ij. & cõsi. clvj. & Alex. xlij. col. ij. & sequẽ. vo. j. & Anch. in c. canonũ statuta. co. xlj. de consti. & cõsi. xxxvij. & Aretin. lxxiiij. volumi. ij. & Alex. liij. volu. ij. vbi ponit an ista auẽ. haberet locũ, vbi iteruenit enormis læsio: & an in cõtractu donationis, authoritas curatoris, & aliæ solẽnitates requisitæ iure cõi, ẽt municipali. & ibi in v. colũ. an peti posset absolutio a tali iuõ. & xxj. ĩ fi. volum. v. vbi põit, qd si iuramentũ esset p̃stitũ a tutore pupilli, vl alio administratore. & Ro. omnino. cccxxxvij. vbi ponit remissiões. & Sol. lxv. col viij. vbi ponit an habeat locũ ĩ iudæo. & limita istã auẽ. vt nõ procedat in ꝑdigo iurare sup cõtractu, ẽt cũ authoritate tutoris: vt ꝑ Alexan. post alios reprehendẽ Bar. volentem cõtrariũ in l. j. in fi. ff. de cura. fur. & in l. is cui bonis. ff. de verb. obli & idẽ tenet Bal. sibi cõtrarius in c. j. in §. itẽ sacramẽta. in vlti. versi. in titul. de pace iura. firman.

☙ P. P A V. P.

1 ¶ Sacramẽta. An dispositio huius authẽticæ ꝓcedat in enormissima læsione, vide Alex. consi. xlij. columi. ij. & seq. Vide etiam in consi. cxxv. vbi etiã latè ponit de materia iuramenti. Et an in casu huiꝰ authenticæ possit peti absolutio a iuramento: de quo vide Iaso. hic latè colũ. x. Vide etiã latè de materia Alexã. consi. cccIxv. vbi ponit an & quãdo possit peti habili tatio, & an in ea requiraẽ citatio partis: de quo vide in consi. ccccxxxviij. in vj. colum. vbi alia ponit. Item nota qꝺ ista auẽ. non corrigit leges antiquas loquentes de iuramento assertorio, prout est in l. si alterius infrã, si minor se maio. dixe. vide do. Franc. consilio lxxij. in iiij. col. Item an ista authen. procedat in impubere doli capace, vide Pau. consi. ccxv. vbi etiam ponit si non tenetur seruire, qua actione rescindat. Item in materia huius authen. vide Bald. in c. j. §. item sacramenta. de pa. iur. fir. Item an habeat locum in donatione vel enormissima læsione, vide Fel. in c. in præsentia. in iiij. col. extra, de proba. Vide oĩno latè Pet. de Anch. cõsi. cccxx. in ij. iij. & iiij. col. concludẽtẽ posse cõtraueniri iuramento ꝑ minorẽ ꝑstita rõne enormissimę lædẽtis iniqtatis & læsiõis. Vide ẽt latè Barb. cõsi. vj. vol. iiij. Itẽ an minor, qui iurauit, excludat, qm̃ possit rõne enormissimę læsionis cõtrauenire & dicere cõtractum nullũ, vel petere vt rescindaẽ beneficio legis secundæ. j. de rescin. vẽ. vel restitutione ĩ integrũ: & an sit necessaria absolutio a iuramẽto, vide latè Com. cõsi. clxxx. inci. videẽ pria frõte. vbi cõcludit iurm nõ obstare. Rõnes vide ꝑ eũ, qꝺ loquit ẽt si interuenerit decretũ iudicis ĩ alienatiõe. Itẽ de habilitatiõe an sit necessaria: & qꝺ aliẽ sit qũ iuraẽ sup aliq certo: aliud qm̃ iuraẽ nõ contrauenire laudo, vide ad Bar. in l. si societatẽ. §. arbitrorũ. ff. ꝓ socio. ĩ pe. col. Itẽ ꝑ eo qꝺ dictũ est §. an rõne enormissimę læsiõis possit minor venire cõtra cõtractũ iuratũ. vide ẽt latè do. Ant. cõsi. xlv. cõcludẽtẽ qꝺ sic. inci. d. honorabilis. an j. & ij & iij. col. & ꝑ totũ. qꝺ ẽt loquit qñ renũciaret minor cuicũq; auxilio sibi cõpetẽti ꝑ ut ẽt loqꝺ Com. de q §. qa rõne enormissimæ lasiõis ꝑsumẽt fraus & deceptio: qua ꝑsupposita iuramẽtum nõ ligat, vt hic auẽ. Vide ẽt ibi ad fi. illius cõsilij q̃dã notabilia ỹba circa declarationẽ huius auẽ. qũo iurm sit seruandũ. Itẽ qꝺ rõne enormissimæ lasiõis non obst iuramẽto posit cõtrauenire, vide etiã Ale. ĩ l. stip̃latio hoc mõ cõcepta. ĩ v. & vj. col. de ỹb. ob. & est cõis opinio. Dec. cõsil. xlv. ĩ j. col. & ĩ fi. cõs. Itẽ istam auẽ. repetit. Pau. de Ca. Itẽ qꝺ iuramẽtũ tollat restitutionẽ ĩ inte. vide Iaso. ĩ l. sciẽdũ. col. x. & se. de ỹ. ob. Itẽ ĩ materia an cõtract⁹ iurat⁹ possit rescindi, maximè vbi statutũ ãnullat ẽt iuramẽtũ, & ꝑsumit cõtractũ simulatũ vidẽ latissimè Barb. cõsil. vj. vol. iiij. & cõsi. xlj. e. vo. & cõsi. xvj. vol. iij. vbi ẽt dicit qꝺ põt cõcedi absolo à iuõ.

b ¶ Corporaliter. Adde qꝺ hoc fallit in epis scopis, q nõ teneẽ tãgere Euãgelia: vt decidit Rota deci. cccc. ix. de iureiu. ĩ antiqs. q̃q; ibi referat qꝺ Papa Grego. xj. aliud volebat de epis q erãt i curia Romana.

c ¶ Iuramento. Adde qꝺ hoc sequitur Abb. consilio xxxix. lib. j. & dicit probari in c. literis. in tex. & gl. extra. de spõ. iñcto c. j. de delic. ꝓuero. de quo vide etiam Cal. de. consi. viij. & ibi qñ qs teneatur ad obseruantiã iuramenti ꝑ do. Car. consi. xcij.

c ☙ P. P A V. P. ¶ Iuramento. Item sequitur Panor dicens esse communem sententiam in consil. xxxix. Vide Pau. de Cast. consi. ccxv. de quo supra.

LEX II.

INTEGRUM. Minor restituitur aduersus venditiones nociuas sibi vel tutori factas. hoc dicit.

1 ☞ *Iuramentum est triplex: & quando obligat: & de quo loquatur hæc authenti.*

2 *Contractus quibus ex causis fiat inualidus: & de qua inualiditate loquatur hæc authenti.*

3 *Dispositio istius authẽ. habet locum in cõtractu inualido.*

4 *Hæc authẽ. fuit facta tempore glossatorum.*

5 *Imperator Federicus approbat opi. Martini.*

6 *Sacramentum proprie est sacræ rei signum: & hic ponitur pro iuramento.*

7 *Iuramentum an præstetur corporaliter.*

8 *In illis casibus, in quibus habet locum lex interpretata, habet locum lex interpretans.*

9 *Impubes proximus pubertati obligatur iuramento.*

10 *Iuramentum an apponatur in ipso contractu uel postea quandocunque, uel prius nihil refert.*

11 *Significatio dictionis super.*

12 *Quando iuratur extra contractum, an requiratur præsentia aduersarij.*

13 *In dependentibus à sola uoluntate unius, non requiritur præsentia partis.*

14 *Iuramentum præstitum per minorem super contractu inualido alia ratione quàm minoris ætatis an ualidet contractum.*

15 *Stante statuto, quòd nullus contrahat cum minore sub pœna, sine consensu consanguineorum: si minor contrahat, & iuret, an possit contrauenire.*

16 *Iuramentum præstitum per minorem, an impediat restitutionem in integrum,*

17 *Iuramentum interpositum super facto: extenditur ad omne ius quod descendit ex illo facto.*

18 *Dispositio huius auth. an habeat locum etiam in contractibus, in quibus ex una parte tãtum oritur obligatio.*

19 *Dispositio huius authen. est fauorabilis & extenditur.*

20 *Dispositio huius legis habet locum in distractu, & sic liberatione.*

21 *Si iuratur generaliter non uenire contra aliquem cõtractum ab eo celebratum, an habeat locum hæc authenti.*

22 *Hæc authen. habet etiam locum in iudicijs.*

23 *Item habet locum si minor uendit rem alienam.*

24 *Vt habeat locum ista authen. sufficit quòd ponatur uerba in contractu, quæ importent, iurauit non retractare.*

25 *Inuiolabiliter custodiri quomodo dicatur.*

26 *An hæc authen. habeat locum quando minor est deceptus ultra dimidiam iusti pretij remißiuè.*

27 *Iuramentum interpositum per metum non obligat.*

a **SAcramenta.** [a] Ista est noua cõstitutio Federici: & habet multum altã & multũ subtilẽ materiã. & ego tractaui de iuõ plenissimè in l. si qs ꝑ eo. in prin. ff. de fideiuss. vbi tractaui de oĩbus iuris, nisi de eo quod à minore præstatur, de quo hic dicam, quia hæc est sua materia. Et primò loquitur de iuramento interposito sponte. Secundò de iuramentis interpositis vi. Secũda ibi: per vim autem. Iacob. Columbi. gl. istam auẽ. & ponit multa & infinita. Gl. breuiter ponit q̃dã substantialia. Dominus Rofre. commentauit istã constitutionem, & ponit eam inter senatusc̃onsulta. & ibi dicit multa bona. Ego dicam vobis quæ sunt magis quotidiana vtilia. Et vt intrẽ gl. op. & vr̃ qꝺ iurm nõ sit obligatoriũ, nisi in liberto: vt l. vt iurisiurãdi. ff. de ope. lib. & l. fi. de libe. cau. & l. si qs pro eo. in prin. de fideiuss. Huius timore
1 debes scire ꝓ qꝺ triplex est iuramẽtũ. Quoddã est obligatoriũ: vt si aliqs vult se obligare iuramẽto, nullo alio præcedente vel sequente cõtractu: & tũc iuramẽtũ nõ est obligatoriũ nisi in liberto: vt l. nõ dubiũ. §. de legi. Quoddã est iuramẽtũ litis decisoriũ, qm̃ iuraẽ sup aliquo. de hoc loquiẽ tit. de iureiu. ff. & C. & de hoc nõ loquiẽ hæc authẽ. Quoddã est iuramẽtũ cõfirmatoriũ alicuius cõtractus: & de illo loquiẽ hęc auẽ. Itẽ
2 debetis scire ꝓ qꝺ cõtract⁹ sit inualid⁹ multis ex causis. Quãdoq; fauore publicæ vtilitatis: qñq; qa cõtra bonos mores: qñq; qa nõ seruaẽ solẽnitas: qñq; qa lex sibi nõ assistit: & multis aljs ex causis: vt habes insti. de inuti. stip. De oĩbus istis nõ loquiẽ hæc auẽ. qñq; cõtractus est inualidus ratiõe minoris ætatis: & de hoc tãtũ loquiẽ hæc auẽ. His præmissis iterũ oppo. ad hanc auẽ. §. de legib. l. nõ dubiũ. Dicũt quidã qꝺ hæc auth. corrigit illã legẽ. Alij dicunt: & hãc opi. tenent oẽs Vltramon. qꝺ ista auẽ. nõ corrigit legẽ cõtrariã. nã hic loqr̃ qñ interponiẽ sup cõtractu valido. Dicit em̃ sup cõtractibus rerum suarũ, lex contraria loquitur sup cõtractu inualido, & secũdũ hoc ista auẽ. venit ad l. C. addẽdo, nõ corrigẽdo. Gl. videnr̃
3 dicere qꝺ veniat corrigẽdo: ꝓqꝺ si interuenerit sup cõtractu inualido, qꝺ illud confirmet. Et hãc tenẽt oẽs, & cõsuetudo approbat: & ego credo qꝺ sit verũ. ꝓNã ista auth. fuit facta tpe nostrorũ glossatorũ. Et audi-
5 ui ꝓ qꝺ Imperator Federicus ex certa sciẽtia sciẽs istas opi. approbauit opi. Marti. Ista referũt doc. antiqui. Venio ad quæstiones: dicunr̃ hic sacramẽta. Quero qd est hoc dictũ, sacra. Rñ. debes dicere qꝺ hoc vocabu-
6 lũ hic poniẽ impropriè: ꝓqa sacramẽtũ ꝓpriè est sacræ rei signũ. de quo loquiẽ ti. extra, de sacra. nõ reiterã. sed hic poniẽ sacramẽtũ, hoc est, iuramẽtũ. Quero circa istud,
7 ꝓvtrũ sit necesse qꝺ sacramẽtũ p̃steẽ corpo-
b raliter[b]? Videẽ qꝺ nõ: qa auẽ. simplr loqr̃. In cõtrariũ videẽ qꝺ sic: vt l. j. huius tit. quæ
8 hoc ꝓbat. ꝓNã in qbus casibus habet locũ lex interp̃tata: in his habet locũ lex interpretãs: vt in auẽ. de filijs ante dot. instru. natis. Pro hoc videẽ tex. in l. si alterius. j. si minor se ma. dixe. & hoc de iure ciuili cõiter teneẽ. Ego credo qꝺ canonistę teneãt aliter. Sequitur in tex. puberũ. Quæro quid si iurauit pupillus seu impubes? Gl. dicit qꝺ nõ tenet. arg. l. q iurasse. de iureiu. Doc. cõiter
9 tenẽt ꝓqꝺ si impubes est maior infante, proximus pubertati, ita qꝺ in eo cadat delictũ,
c tunc obligetur iuramento[c]: vt l. impuberem. ff. de fal. & de furtis. l. impuberẽ. Sequitur in tex. spõte facta. dicit spõte, ad dif-

b ¶ Corporaliter. Adde qꝺ hoc fallit in episcopis, q nõ teneẽ tãgere Euãgelia: vt decidit Rota deci. cccc. ix. de iureiu. ĩ antiqs. q̃q; ibi referat qꝺ Papa Grego. xj. aliud volebat de epis q erãt i curia Romana.

c ¶ Iuramento. Adde qꝺ hoc sequitur Abb. consilio xxxix. lib. j. & dicit probari in c. literis. in tex. & gl. extra. de spõ. iñcto c. j. de delic. ꝓuero. de quo vide etiam Cal. de. consi. viij. & ibi qñ qs teneatur ad obseruantiã iuramenti ꝑ do. Car. consi. xcij.

c ☙ P. P A V. P. ¶ Iuramento. Item sequitur Panor dicens esse communem sententiam in consil. xxxix. Vide Pau. de Cast. consi. ccxv. de quo supra.

a ¶ Tene mẽti. Adde q̃ Paul. de Castro dicit quod considerationes Bartol. non sunt bonæ, & se pluries consuluisse contra opin. Bart. de quo p ipsum consil. ccv. & clj. p d. Car. cõs. xxxv. & cõsi. xxxvij. & cõ. xlvj. & cõsi. cxj. p Bal. cõsil. lxxix. & ccxxix. cclxix. j. lib. & consi. cxliij. ij. lib. & consil. clxxxiij. iij. lib. & cõsi. lxiij. iiij. lib. Pet. de Ancha. consil. ccclxxxij. Abb. consi. xj. & alleg. xxxix. j. lib. & consil. vij. ij. libro Ro. consi. xij. & nelius cõsi. cccxxxvij. Feder. de Senis consil. cclxxij. Angel. consi. clx. Andr. Sicu. consil. liij. lib. ij. Alexã. consi. xxvij. j. li. & ccxxix. ij. volum.

POMATES.

b ¶ Quæro vtrũ. Habes tñ limitare istam aut. ex dictis doc. in l. iis cui bonis. ff. de ver. obli. dum reprehẽdũt Bar. q̃ volebat ī l. j. in fi. de cur. fur. & d. l. iis cui bonis. p̃ do. Alex. q̃ illud q̃ dr̃ q̃ pdigus iurãs sup̃ contractu, ũ tenet ad eũ observandũ. non p̃cederet quoties juraret autore curatore. Oppositũ vltra doct. in superiori loco tenuit ipsemet Bal. sibi contrarius in ca. ex parte extra, de consu. vt nõ habeat locũ quoties daret curator minorĩ propter malos mores: qa tunc dato mille̅s q̃ juraret sup̃ cõtractu curatore autore, tñ non teneret ad eĩ? observantiã. & tenuit hoc expresse Bal. i c. j. §. itẽ sacra. in vltimis verbis in tit. de pa. iur. fi. ex quo ẽt põt colligi, & fuit cõsideratio Tortĩ d. l. iis cui bonis, qd talis minor, cui esset datus curator, ꝓpter malos mores non posset testari, juxta. §. itẽ pdigus. qb? nõ pmis. fa. test. Instit. & l. iis cui bonis. ff. de testa.

P. P. A V. P.

e ¶ In integrũ. Advertẽ tñ, qa licet nõ possit peti restõ in integ. aduersus cõtractum poterit peti aduersus implemẽtũ cõtract? iurati, vide Alex. consil. ccxxij. in ij. volu.

POMATES.

d ¶ Cõsului cõtrariũ. Adde q̃ est in consil. lxxvij. & vide Bart. consil. lij. col. x. vol. j. Anto. de Butr. consil. xlvj. & Alexã. cxxv. col. v. ad fi. volu. j. & cxxvij. vol. ij. & liij. ad fi. vol. iij. & Bart. xvj. volu. iij. vide etiã Bal. in c. ex rescripto. col. j. de iureiur. & in c. quenit. primo eo. ti. de pact. iura. fir. §. itẽ

ferentiam eorũ quæ infrà ponunt̃ per vim vt videbitis. Sequitur in tex. super. Quæro qñ debeat interponi istud iuramentũ? 10 †Respondet gl. siue in ipso cõtractu siue 11 postea quandocunq̃, siue prius. Nota †significationẽ istius dictionis super, q̃ non requiritur quòd in ipso cõtractu fiat. Sed quæro †an qñ juratur extra cõtractum, re 12 quirat̃ p̃sentia aduersarij. Vr̃ q̃ sic: vt l. certũ. §. si quis. ff. de confes. & de iureiurã. l. iij. in prin. & hoc multi tenent. Cõtrariũ puto: †nam in actibus, qui dependẽt ex sola 13 volũtate vnius non requiritur partis præsentia vt in ratihabitione: vt l. Pomponius scribit. de neg. gest. Item in aditione hereditatis quæ solo animo aditur, sed iuramẽtũ, de quo hic loquit̃, est solũ cõfirmatorium: & t̃n sicut ratihabitio potest fieri parte absente; ita istud iuramentũ. Sequit̃ in tex. contractibus. Quæro an hæc aut̃. loquat̃ in cõtractibus inualidis vel validis. De hoc sunt opi. inter doct. & cõmuniter tenet̃ q̃ hæc aut̃. loquat̃ tam de cõtractibus validis ẽ̃ de inualidis, vt ṡ. dixi. Tamen ad vnũ est aduertendũ, q̃ hæc aut̃. solũ loquit̃ quando contractus est inualidus ratione ætatis. Nam iuramentum facit eum videri 14 maiorẽ per istã aut̃. † Si ergo alia ratione contractus esset inualidus, iuramentũ præstitum à minore simpliciter nõ validaret istũ contractũ: nisi vltra adijceret, quia juraret nõ venire contra, ratione ætatis minoris vel alia quacũq̃. nam ex eo quod jurat non venire cõtra, rationẽ minoris ætatis: habetur pro maiore. Ex eo qd subdit, vel alia quacunq̃, habet̃ pinde ac si maior juraret. Vnde in casib?, in quibus iuramẽtum maioris cõfirmaret cõtractum: & hic confirmabitur. in casibus in q̃bus iuramentum maioris non confirmaret nec hic cõ 15 firmabitur. Et ideo pono. q. de facto: † per multas ciuitates Italiæ sunt statuta quæ dicunt, q̃ nullus audeat contrahere cum minore sine præsentia consanguineorum, & sub certa pœna: minor contrahit, & iurat non contrauenire ratione minoris ætatis: vel alia: vtrũ possit venire cõtra? Aduocati cõmuniter dicerent q̃ non, qa istud statutum nõ põt facere q̃ minor veniat contra iuramentũ suum: non em̃ hoc potest facere Imperator. ideo. l. non dubiũ. ṡ. de leg. corrigitur per c. cũ contingat extra, de iureiuran. Ego dico contra. nam ista aut̃. &c. cùm cõtingat. loquitur qñ cõtractus est ꝓhibitus fauore iurantis, meritò iurãdo tollitur eius fauor. Non enim prohibet̃ aliqs emere à minore, nec minor prohibetur vẽdere à lege: sed dicit, q̃ non valeat si facit vnde lex non assistit huic vẽditioni: nec ꝓhibet p̃sonã contrahere: sed si quis facit contra præceptũ legis, peccat mortaliter: vt extra. de maio. & obed. c. ij. qui nõ obedierit Principi, morte morietur. Et alibi dicit Pau. ad Rom. xiij. Oĩs anima subdita sit Principi. & j. sequitur: Et qui voluntati eius resistit, voluntati Dei resistit, & dãnationem sibi acquirit. Cùm ergo superior populus, vel princeps hoc p̃cipiat, si quis facit contra legem, peccat mortaliter. Sed iuramentũ interpositũ super peccato mortali, nõ est obligatorium: vt in c. ij. extra, de pac. lib. vj. & eo. lib. de regu. iur. c. non est obligatoriũ ergo manifestè cõcluditur qd tale iuramentum non obligat. & ideo verba statuti sunt diligenter inspicienda, vtrũ prohibeant personam contrahere, vel pro- e hibeant contractum valere. quod tene mẽ
a ti. a Quæro, vtrum b per tale inramentum
b simpliciter præstitũ impediat̃ minor† pe-
16 tere restõnem in integrum. c Reperitur q̃
c Dy. consuluit, q̃ non prohibetur petere restitutionẽ, & do. Cyn. hoc refert in. l. ij. j. de rescin. vend. Ratio hæc est, secundùm eum quia nemo videtur renũciare ei: de quo nõ cogitauit: vt l. mater. ff. de inof. test. Sed mi f
nor non cogitabat sibi competere restõnẽ ergo ei non videtur renunciare, & iuramẽtum nõ porrigitur ad aliud, de quo nõ est cogitatum: vt l. fi. ff. qui satisda. cogan. & l. fi. in prin. ad Mace. j. de non num. pec. ṡ. de transac. l. si ex falsis. Est ergo necesse secundùm quod dixi, qd certificetur de bñficio restitutionis, quale sit. quicquid dixerit, cõmuniter seruatur contrarium. ego cõsului
d cõtrarium. d nam sufficit quem esse certũ
17 iurare super facto: tũc† enim illud iuramẽ
e tum extendetur e ad omne ius, quod descẽdit ex illo facto: vt l. si duo. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. & est tex. ṡ. e. l. j. si bene intelligatur. Quæro, vtrum hæc aut̃. habeat
18 locum in† contractibus, in quibus ex vna tm̃ parte oritur obligatio. Quidã q̃ nõ gl. q̃ sic, vt habes in gl. quia prædicti contractus appellatur. vt l. si donationis. ṡ. quod met. cau. & l. si quis. de p̃scrip. xx. an. Plus dicet Rofr. q̃ si iuret super aliquo turpi cõtractu, siue super actione personali, siue reali, super quacunq̃ obligatione ista aut̃. habet locum: & sic olim nomen cõtractus latissimè accipiebat̃, sicut in l. contractus. de fide instrumẽ. de iud. l. omnem obligationem. Pro eius declaratione habemus vide-
19 re vtrum ista aut̃. † sit fauorabilis, vel odiosa: quia aufert minoribus beneficiũ suũ? & hoc est verum respectu rerum corporaliũ, sed nõ respectu animæ, quæ preferenda est cunctis rebus: vt ṡ. de sac. san. ec. l. sancim?
f quia dr̃ fauorabilis. f Fauet em̃ ne quis in periurĩũ incidat. si fauorabilis: ergo extẽde, vt l. cũ quidã. ff. de lib. & posth. & sic oẽs p̃dictos cõtract? cõprehẽdet. Quæro, qd si iuramẽtũ inter-
20 ponat̃ † sup̃ distractu. i. sup̃ aliqua quietatione. Gl. in l. q̃ ergo. §. j. ff. de cõtraria vel vtili ac. tu. dicit idẽ q̃ iuramẽto firmatur.
21 Quæro, quid si† iuratur gñaliter, non venire cõtra aliquẽ cõtractũ celebratũ ab eo? Gl. ar, hic p̃ & cõtra. Certè ista opinio residet in eo q̃ dixi. ṡ. an tẽpore iuramenti requirat̃ præsentia aduersarij vel nõ. & tenuit q̃ non requiritur. Eadẽ ratione videt̃ q̃ tale iuramentũ gñaliter præstitũ debeat valere, etiã & in omnibus contractibus prę̃iudicare. Quæro. quid in iudicijs,
22 † vtrũ possit minor interesse cũ iuramẽto. In gl. sunt opi. Breuiter puto q̃ sic: & sic cõiter tenet̃, qa in iudicijs quasi contrahit̃, vt l. iij. §. idẽ scribit. ff. de pecu. In cõtrariũ facit; qa iudicũ reddit̃ in inuitũ: vt l. inter stipulãtẽ. §. j. de verb. ob. & aut̃. ista loquit̃ qñ iuramẽtũ prestat̃ spõte. Breuiter dic licet iudicũ reddat̃ in inuitũ: tñ iurm non fuit exactũ ab inuito: meritò habet locũ ista aut̃. Sequit̃ in tex. rerũ suarũ. quid si minor vẽdidit rẽ
23 alienã? † Rof. examinat hic istud multũ bñ, & dicit, q̃ hæc verba, meũ, tuũ, suũ, & alterius, requirant etiam ad aliquem, rem iure dñij p̃tinere, vel quasi, vel alio iure: vt l. ij. de cõdi. insti. & l. ij. ff. de relig. Tñ hoc debet itelligi sup̃ cõtractib? rerũ suarũ hoc est, sup̃ cõtractibus obligationũ suarũ. vñ licet res sit aliena, si tñ obligatio est sua, habet locũ ista aut̃. Sequit̃ in tex. non retractãdis. Quæro vtrũ de necessitate debeat poni in instrũo il
24 lud verbũ quod iurauit nõ retractare? Rof. † dicit q̃ nõ, qa sufficit q̃ ponat̃ verbũ æquipollẽs: vt qa ꝓmittit prædicta seruare vel contra

sacramenta. in fin. & Pau. de Castr. consil. lxx. col. fin. & Alex. lxxx. col. fi. volum. v.

¶ Extẽdet. Adde qã Bal. cõsi. cxxxij. lib. iij. ãtelligit hoc verũ, qñ ī aliqua parte instrumenti, est facta mẽtio ætatis. de q̃ ẽt vide eius consil. xl. v. lib. & cõsi. iij. & xlvij. iij. lib. Io. An. ī ad di. ad Spe. in tit. de rẽnũ. §. j. vs. cui autem.

POMATES.

¶ Fauorabilis Et per hoc q̃ ī his q̃ tẽdũt ī fauorẽ aĩę licita fit fieri extẽsio, vide Barb. cõsi. lvj. colũ. xij. volu. ij. & Roma. consi. cclxxx. ī fi. Imo. cõsi. j. col. iij. & cõsi. cxxiij. col. iij. & q̃ tendẽtia ī fauorẽ aĩę dẽat extẽdi, facit gl. ī l. oẽs dies. j vbo, apostolicæ, j. de ferijs. & not. plenè p̃ Alex. ī cõsil. lx. ī iij. col. i ij. vol. vi de glo. in d. l. oẽs dies mei & Gem. ī c. j. de tẽpo. ord. ī vj. vide ẽt Alex. consi. lxiij. in ij. col. vol. iiij. & consi. xcix. in ij. col. eo. vol. Feli. in c. trãslato. de cõst. col. vj. ad fi. & i c. iurauit. col. ij de ꝓba. & i c. i pũtia. col. xv. eri. & in c. fi. col. j. de p̃scri. & Bar. cõsi. lxiij. colũ. xij. volu. i. Ad hęc ẽt vide gl. ibi & Pau. & q̃ ibi addidi i e. referẽte. ad fi. de p̃scri. & Alexã. cõsil. clxxxiij. vol. ij. colũ. ix. & Barb. lix. colũ. xij. volu. ij. & Roma. cclxxx. vi fi. & Imo. cõsi. j. col. iij. & cxxiij. col. iij. & Alexan. xlij. in fi volumi. j. & lxxxv. eo. volumi. & cxxv. col. vj. & Aret. xlix col. iij.

vel contra prædicta non venire,vt vidisti in l.j.ſ.e.Facit quod dicimus in re iud.vt j.de ſen.l.pſes.& ff.de re iu.in l.in ſumma. Sequit in tex.inuiolabiliter cuſtodiantur. Quæro,quomodo
25 †cuſtodient.Dicit gl.ex tali contractu dabitur actio,& exceptio:vt ſtatuas.de acqui.rerum do.quod tene menti vbicunq; lex præcepit aliquid,ex quolibet eius ſtatuto dat actio & exceptio.Querit gl.que actio dat.Gl.dicit,& bene: & dic vt in ea
26 habes.Querit gl.qd†ſi minor eſt exceptus vltra dimidiam iuſti ptij:an habebit beneficiu.l.ij.de reſcin.ve.Gl.tagit hoc plenius in l.ij.de reſcin.vendi.& ibi dicam. Sequitur in text.per
27 vim autem &c.Ex iſto fine nota†quod iuramentum interpo
a ſitum [a] per metum non obligat,nec requirit exceptionem: [b] li
b cet alias detur actio,quod metus cauſa,&c.

Si aduerſus venditionem pignorum. Rubrica.

LEX I.

TIam. Aduerſus pignus prætorium:quod incipit à minore,ſi vendatur,minor reſtituitur,ſi graue damnum interceſsit, vel fraudis conſilium.hoc dicit.Opp.j.l.proxi.Solue vt ibi dicam incontinenti.&c.

LEX II.

REm quam. Si pignus quod incepit à maiore vendatur, minor nullo modo reſtituit ſed contra venditorem, vel eius adminiſtratorem, ſibi ſuccurritur.hoc dicit.Opp.de l.ſ.proxi.Dicunt quidam quod hic creditor diſtraxit patre viuente:ibi eo mortuo.Hoc reprobat per finē.vbi agitur contra tutores. Alij dicūt q; hæc lex determinat per præcedentem,q; non competit reſtitutio, niſi ſit enorme damnum,vel fraudis cōſilium:vt ſ.l.proxi. & l.ij.j.de prædi.mi.Sed iſtud videtur cōtra hanc legem ibi:non bona fi-
d de &c.vnde volētes ſuſtinere,dicunt q; hic fraus non fuit par-
2 ticipata cum emptore.Et iſtam opi.tenuit Bul.Alij,vt Ioā.dicūt quod requiritur vtrūq; copulatiuē,ſcilicet enorme damnū & fraudis cōſilium.Tertij dicunt,& iſtud dicit Azo,quod nullo modo reſtituit minor,qn pignus cœpit à maiore:& lex pxi. loquitur qn cœpit à minore.Iſta opinio plo placet,ſed quia nō
e eſt pfecta,ideo aduerte:qn pignus cœpit à minore: ſi quidem fuit pignus prætorium,minor reſtituitur,ſi interuenit fraudis cōſilium,vel enorme damnū.pro paruo enim damno nō reſtituitur:vt ſ.l.pxi.& de prædi.mi.l.ij.& de mino.l.ſi ex cauſa.in prin.Si verò cœpit à minore pignus conuentionale:& tūc minor reſtituit p paruo damno,nō pro minimo:vt l.Seio.ff.de in integ.reſti.Si verò cœpit à maiore,hic aduerte:ſi quidem venditio fit ex pacto habito cum defuncto,nullo geſto cū minore, minor nō reſtituit,vt hic,& l.Aemilius.ff. de mino.& l.apud Iulianum.§.j.ff.quib.ex cau.in poſ.ea.Ratio,quia verba edicti dicunt,de eo quod cū minore geſtū erat:ſed hic nihil eſt geſtū cū minore.ergo,&c.Si verò eſt aliqd geſtum cum minore,aut quia interpellaui eum,& ex mora eius ſum cōſecutus poteſtatē vēdidi à lege:vel aliqd aliud feci in alia materia:tūc ipſe poſſet impetrare reſtōnem in integ.qa cū eo eſt geſtum aliquid:vt l.cùm filius.§.in hac.ff.de verb. ob.Iſtam diſtinctionem tāgit gl.in ſi cum militaribus.j.de reſt.mili.Predicta vera:qn minor nō reſtituit ex edicto de mīorib⁹:ſed ſi vellet reſtitui ex edicto ex qui.cau.ma.ex clauſula,ſi qua mihi cauſa iuſta videbitur,dicens ſe ignoraſſe cōtractum patris fui:& propter eius ignorantiā eſt deceptus:& ideo petit reſtitui,quod poteſt.Ita tenet gl. in d.l.cùm filius.§.in hac.de verb.obli.Ita dicit Dyn.in c.ſi is qui ius.de reg.iur.lib.vj.quòd hæres emphyteutæ eius,qui nō ſoluit canonem,per biennium,reſtituitur ex iuſta cauſa;ita hæres patris,qui non ſoluit pignus ignoranter,reſtituitur &c.

Si aduerſus donationem. Rubrica.

LEX I.

SI quæ. Moderata nuptialis donatio,per reſtitutionē nō reſcinditur.hoc dicit.Iſtam legē intellige quòd donatio fuit facta de rebus,quæ ſeruādo ſeruari nō poſſunt:nā aliàs requiritur decretū

LEX II.

iudicis,vt valeat donatio,vt infrà.de prædi.l.ſi prædia,&c.

SI inte. Si conſenſus ipſo iure non præiudicat,reſtitutio non eſt neceſſaria.& aliàs debet reſtitutio poſtulari.hoc dicit.

Si aduerſus libertatem. Rubrica.

1 ☞ Reſtitutio quando detur aduerſus datam libertatem.
2 Conſultor aſſumptus in cauſa,ſi conſuluit aliquem condemnandum,an iudex,qui pronunciauit ſecundum naturam conſilij,uideatur condemnaſſe.
3 Iudex,qui cognoſcit ſuper cauſa reſtitutionis aduerſus ſententiam,non iudicat ſuper prima cauſa,ſed ſolùm ſententiam reſcindit.ſecus in appellatione.

LEX I.

SI poſt. Aduerſus libertatem datam non datur reſtitutio:ſed aduerſus dādam ſic. hoc dicit quaſi totus titu. Opp.
1 †de l.pen.ff.de reſcin.vend.vbi ipſo iure libertas non competit,niſi ſit impleta conditio;Ad idem opponitur de l.ſi quis ſub cō ditione.ſi quis omiſſa cau.teſta.Solu. Dicunt quidam q; hic fuit expreſſum in ſententia,ne impleretur cōditio.Vel dic q; cū à parte minoris,hoc opponeretur:iſta talis exceptio fuit tacitè reprobata.Simile in l.
c quod in diem.§.ſi rationem.de cōpen.[c] & ff.de ori.iu.l.j.ſunt ſatis bonæ iſtę ſol. Vel dic, q; cōtraria loquūtur de cōditione,quę tacitè ineſt ex diſpoſitione legis: hic de ea quæ venit ex diſpoſitione hominis. Op.j.
d eo.l.ſi.Gl.ſoluit notabiliter:hic pronūciauit liberandum in l.ſi.pnunciauit liberū. Et vide iſtam gl.& no.ad ea quæ dicam tibi.Facit ad q.[d] Cōſultor aſſumptus,in cau
2 ſa,cōſuluit aliquē cōdēnandū:†iudex con
e dēnauit ſcdm formā cōſilij:an videat condemnaſſe reum? Certè nō. [c] Aliud em eſt pronunciare cōdemnādū:aliud cōdēnare: ſicut videtis hic.No.ex hac l.illud quod di
3 cit text.litem reſtaurari,&c.q; iudex † qui cognoſcit ſuper cauſa reſtitutionis,quæ impetratur aduerſus ſententiam;non iudicat aliquid ſuper prima cauſa: ſed ſolum reſcindit ſententiam,& reducit partem ad primam inſtantiam ibi:litem reſtaurari &c.Dixi ſ.ſi aduer.rem iudi.l.j.ſecus in iudice appellationis:vt j.de appella.l.eos.Ratio eſt quia appellatio ſtatim cùm interponitur,iudicatum extinguit:vt l.j.in fi.j. ad Tur.vnde iudex appellationis non habet primam ſniam irritare,ſed ſolū ſuper meritis primę cauſæ pronunciare:qd facit pronunciando ſententiam iuſtam,vel iniuſtam:vt d.l.eos. poſſet etiam dicere,condemno vel abſoluo:vt ibi dixi,&c.

LEX II.

ET ſi minor. Etiam ſi minor ſit dolo deceptꝰ,aduerſus libertatem non reſtituit, ſed ei contra dolum ſuccurritur.h.d.in ſumma.

1 ☞ Iudex,qui cognoſcit ciuiliter,ſi reperit crimen,an poterit punire.

QVos retrahi. De nullitate libertatis pōt q̄ri, non per in integrum reſtitutionem reſcindi:& dolus tutoris poteſt ciuiliter & cri-
1 minaliter puniri.h.d.Ex iſto tex.dicūt†quidam q; iudex,qui cognoſcit ciuiliter,& reperit crimē,poteſt punire criminaliter:tamen hic nō apparet vtrum eodē iudicio,vel diu erſo.Facit ad hoc j.de cōd.ob tur.cau.l.quod euitandi.ff.de calū. l.pe.de fur.l.interdum.§.qui furē.ff.ſi.regun.l.iiij.§.ſi dicātur, de pub.iud.l.defuncto.& ibi plenè dixi.Quæro,de quo liberto loquitur hic.Quidam dicūt de eo,qui fuit manumiſſus.Sed certè de illo loquitur lex præcedens:hic loquitur de alio liberto,qui erat curator,& paſſus eſt ſeruum manumitti &c.

1 ☞ In cauſa liberali appellatur.

NIudicio. Aduerſus ſententiā,qua quis pronunciatur liber,non datur reſtitutio:licet concedatur appellatio.hoc dicit. Op.ſupra
1 eo.l.j.Solue vt ibi dixi.Not.hic,†quòd in cauſa liberali poteſt appellari.Facit ff.de appella.l.illud.la ij.

Si aduerſus tranſactionem. Rubrica.

1 ☞ Aduerſarius minoris reſtituti,etiam ipſe reſtituitur ad id,ad quod læſus eſt ex contractu minoris.

POMATES.

¶ Interpoſitū.Et idē crederē ſi eſſet interpoſitum p dolū, per tex.in c.q̄uis.de pactis.ī vj.& p ea quæ ponit Alex.conſi.liij. col.v.volu.iij.vbi ponit,de quo dolo debet intelligi.ſ.re ipſa, an ex propoſito.

P. PAV. P.

¶ Exceptionē.Quid de iure canonico, vide & limita vt p Fel. in c.ij.in j.col.ad finē extra,de iureiu.& in c.ſi non.in iij.col.eoti.& in c.ij.col.penulti.de ſponſa.

c ☞ De compen. Aduerte q; l.j. de origi. iu.nō facit credo poſtius Bar. voluiſſe adducere l.cū principalis.ff.de regu.iur. vel q; hec allegatio ſit ſuperflua, & abradenda. Melius puto, q; debeat adduci l.ſi autem.§.ſi.ff.de neg. ge. quæ optimè facit.Alexan.Loſæus.

¶ Facit ad qō.Vide Io.And.in c.cōſtitutus.de reli.do.d. Ant. in c.cū venerabilis.e. lib.c.trāſmiſſa.de electio.And.Barba.

¶ Certè non.Pau.de Ca.tenet cōtrarium. & ita dicit tenuiſſe Io.Falſio.& Bart.ita cōſuluiſſe,vt res potius valeat, q̄ pereat.

P. P A V. P.

a ¶ Hanc glo. Vide Ias. in l. iusiurandū quod ex cōuentione. §. pupillus. col. j. ff. de iureiurando.

b ¶ Vltimò no. Adde gl. dicentē q cōputatē iter imobilia. l. fi. §. in q. cau re. in integ. non est necessaria. An. B.

c ¶ Tertiū genꝰ. Adde Bar. cōsi. I. Spe. & Io. And. in tit. de fru. & interesse. §. j. vers. quid si debeo.

☞ Et dictū Spe, q vult adducere Bar. est ī §. j. q hic alle. vſ. sed qd si debeo. Alex. Losæ.

1 *Transactio facta per minorem, sine iudicis decreto, quando ei præiudicet.*

2 *Rectores ecclesiarum nō possunt transigere, nec alienare sine iudicis decreto & solennitate.*

3 *Actio iudicatur mobilis, uel immobilis, secundùm naturam rei, quæ in ea deducitur.*

4 *Si concedo tibi bona mea mobilia, uel immobilia; iura & actiones non ueniunt.*

LEX I.

CVm in integrum.

Restituto minore, videtur restitutus aduersarius, quatenus ex cōtractu erat læsus. hoc dicit. Opponitur de l. cū minor. ff. de mino. Glos. soluit vno modo. Tu dic breuiter† q aduersarius nō restituitur nisi ad actionem illam, in qua læsus erat per illum actum, cōtra quē petita est restitutio: secus si illam actionem aliàs amiserat: vt in cōtrario. Opponitur secundò, & videtur q ipso iure trāsactio nō præiudicet minori: vt j. de prædi. mino. per totū. & l. si pupillorū. in prin. ff. de reb. eor. Glo. †tua valde no. dicit, distingue, qd veniebat in actiōe, sup qua trāsactū est. si qdē erat res q̄ seruādo seruari non poterat, & sic poterat alienari sine decreto: valet trāsactio sine decreto. Et ita potest loqui, hic aliàs requireret decretū iudicis, nec aliter valet: vt in cōtrario. & idem in adulto. & vide gl. tuā no. Nota bene hāc† gl. [a] cōtra fraudes, quæ fiūt tota die per rectores ecclesiarū, qui nō possunt alienare sine decreto, & sine solennitate. de qua dixi vobis in auth. hoc ius porrectū. ſ. de sac. sanc. eccl. Certè nec transigere possunt: vt hic manifestè vides. Cōtra hoc oppo. ff. de reb. eor. l. iij. §. idemq; erit. Sol. Aliud in sententia diffinitiua, vt ibi: aliud in transactione, vt hic. Vltimò nota[b] ex ista glo. q actio iudicatur mobilis vel †immobilis secundùm qualitatē rei, quæ in actiōe deducit, vt hic vides. Simile habet. ſ. de sacrosanc. ecc. l. iubemus. §. sanè. & in auth. de non alien. §. quia verò. Facit quod no. in l. mouētium. ff. de verbo. sign. Veritas est ista, q propriè actio nō est mobilis, vel immobilis: sed est tertiū genus per se: vt l. à diuo Pio. §. si in vendītione. ff. de re iud. & l. quam Tuberonis. §. fina. de peculio. Sed quando debemus actionē assimilare alicui: tunc procedit ista gl. quia actio assimilatur secundū naturam eius, quod in eo cōtinetur. Et per hoc dicunt† docto. q si concederem tibi bona mea mobilia & immobilia, q iura & actiones nō veniunt: qa est tertiū genus[c] per se: nec est necesse hic, q alicui extremorū assimilet: quia potest esse per se & Spe. istud tenet in Spec. in tit. de fruc. & interesse. & nescio in quo. §. vel versiculo.

1 ☞ *Actio, quæ restituitur aduersario minoris restituti, dicitur utilis, & nō directa.*

2 *Actio, q̄ tribuitur aduersario minoris, an restituatur ipso iure, uel p officium iudicis.*

LEX II.

Si ex persona.

Restituto minore restituit aduersarius, vt habeat replicatiōnē si actio pria durabat: aliàs ad actionē. h. d. Opp. de l. q si minor. §. restō. ff. e. Solu. Hic loquit q̄n aduersarius minoris remisit actionē, q̄ debet restitui: qa ipsa remissione minor factus est locupletior. ibi quando aduersari⁹ minor dedit aliqd quo casu restituit cōtra minorem, quatenus minor factus est locupletior. Oppō. de l. cum minori. ff. eo. solutio. vt dixi. ſ. l. pxi. Op. de l. qui res. §. aream. ff. de sol. vbi actio extincta non reuiuiscit. Solu. Dicunt quidam, fallit hic. Alij dicunt q actio extincta nūq̄ reuiuiscit, ſm cōem cursum naturæ, sed miraculosè sic: sicut videmus in homine. Ista sol. præsupponit q actio, quæ hic restituit, sit eadem cum prima extincta quod est falsum: vt l. alterius. ff. de tut. & ra. distra. Nam restituit vtilis, † vt ibi patet. & etiam dicit hic tex. ibi tributa actio. nō dicit renata actio: sed dicit, tributa quasi dicat actionē istā dari, nō oriri: vt dixi in l. cū mota. ſ. de transact. & ideo videt in d. l. alterius. q ista actio sit vtilis, nō directa. quod apparet esse verum: quia restituit ex edi. præto. de mino. meritò non pōt cōcedere actionem ciuilem directam, sed vtilē: vt insti. de bon. poss. §. quos autem. sed si actio restitueretur à iure ciuili, bene posset eadē restitui: vt l. deferre. in fi. de iure fis. & hanc materiam plenè explicaui in repetitione. l. melius. §. duobus. ff. de lega. ij. Oppo. & videt q hæc lex sit superflua per præcedentē. Soluit gl. imò in multis differt, vt habes in gl. in solutiōe, quam vide.

2 Quærit gl. de vna qōne, vel duabus. Quæro priò, † vtrū restituto minore sit restituta actio aduersario ei⁹ ipso iure. Quidā videntur velle hic, q sic. Alij dicunt per officiū iudicis. Circa quod vide gl. quā tene menti. Ego puto q quælibet istarū opinionum sit vera, rectè intelligendo. Nā veritas est q ista actio restituitur per officiū iudicis, ex edicto de mino. q apparet: qa restituit vtilis, vt ſ. dixi: tñ debet restitui ipso iure hoc est, restituto minore: licet iudex de restōne aduersarij nihil dicat: ius tñ ipm restituit: vt hac l. ī fi. Ita debes intelligere materiā istā, &c.

Si aduersus solutionem. *Rubrica.*

In ista rubrica sicut sunt duæ partes, ita sunt duæ leges, &c.

LEX I.

EXemplo.

Licitè soluitur curatoribus, licet minores aduersus illam solutionē possint restitui. h. d. Opponitur, & videt quòd minor non possit restitui: vt ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. Solu. Distingue vt habes in glo. & ff. eod. l. ait prætor. §. permittitur.

1 ☞ *Solutio facta per minorem, quando transferat dominium.*

2 *Minor aduersus solutionem factam de debito ciuiliter, sed naturaliter indebito iuris errore, restituitur.*

3 *Lex, etiam. de compensa. habet locum, quando repetitur indebitè naturaliter debitū.*

LEX II.

INdebito.

Hæc lex habet materiā. l. interdū. de cōdi. inde. hic exēplificabo quantū pro gl. hic posita expedit. Si minor soluit indebitum naturaliter tamē debitum per errorem iuris restitutione iuuat. h. d. gl. ista facit tria mēbra principaliter. recitabo ipsam, per tria cōtraria. Op. & videtur q minor ipso iure sit tutus: quia alienare non pōt: vt in toto tit. de re. eo. & de prędi. mi. ergo solutiōe dominiū nō trāsfertur, nec trāsit. So. Si† q dē rei, quæ debebat, erat talis, quæ alienari nō poterat: tunc soluendo sine tutore, & sine decreto, non transfertur dominium: vt l. magis. §. si pupillus. ff. de re. eorum. sed si res consummaret cōsumptione, reconciliaretur solutio si debitum præcesserit: vt l. non omnis. §. si pupillus. ff. si cer. pe. & l. quod si fortè. in fine. ff. de sol. & in istis casib⁹ non loquitur hęc lex. quę loquitur in indebito: & sic dicta iura non obstant. Op. secundò, videtur q competat repetitio ipso iure: vt in toto tit. de condi. inde. ff. & C. Sol. Ibi loquitur, † quando soluitur indebitum vtroq; iure: hic quādo soluitur ciuiliter, sed naturaliter debitum per errorē iuris in quo casu maiori nō daret repetitio, sed minori cōcedit per beneficium restitutionis. Op. iij. & videtur q etiam in minore det repetitio ipso iure, per condictionem indebiti: vt l. interdum. de condi. indeb. Solu. Ibi loquitur, quando non soluit legitimè: qa sine curatore. hic quando soluit legitimè interueniēte tutore: quo casu non repetit, nisi per restitutionē. Iste passus est satis dubius, ibi examinabit melius, &c. Contra hoc op. ff. de cōpensa. l. etiam. nam si minor repeteret istud naturaliter debitum, opponeretur cōpensatio. Solu. Dicit gl. hic propter beneficium ætatis cōpensationem euitat. Vel † dic clarius & melius: lex etiā. de compensa. quæ dixit quòd pro debito naturali potest opponi cōpensatio: habet locum in petente, nō in repetente. Ratio, quia repetitio ista, quæ fit per titu. de condi. inde. habet vim cuiusdam restōnis: qa ego erā spoliatus meo error, peto me restitui: & ideo añ oia sum restituendus. & ideo il la exceptio cōpēsationis, nō pōt opponi. & hoc dicit glo. in d. l. interdū. ff. de cōdi. inde. vbi latius determinatur ista materia.

Si aduersus dotem. *Rubrica.*

1 ☞ *Dos est iusta causa alienationis.*

2 *Restitutio aduersus dotem immoderatam, quando detur muliere mortua.*

3 *Constitutio dotis facta à minore, quando sit ipso iure nulla.*

LEX vnica.

QVoniam.

Aduersus dotem immoderatam restituitur vniuersaliter mulier, & hæres eius. hoc dicit. Opponi, de l. prędia. j. de prædi. mino. & de l. lex quę tutores. ff. de admin. tuto. Sol. Intellige quòd hic erat bona, quæ poterant alienari sine decreto: vel si requirebatur decretū, dicas q

intere-

intereſſe. Sed cõtra hoc op. quia bona poſſunt alienari à mino re, tm̃ ob æs alienũ: vt j. de prædi. mino. l. ob æs. ſed dare dotem non eſt alienũ æs: ergo &c. Huius timore ſunt hic opi. an cauſa dotis † ſit iuſta cauſa alienationis. Veritas eſt iſta, q̃ ſic: vt d. l. præd. & d. l. lex quę tutores. & ff. de iure do. l. Titia. & ita tenet Azo. & bñ. Op. † tertiò, ſi mulier eſt mortua, dos põt repeti ipſo iure: quia ſol. mat. dos debet reddi: vt l. ñ. in prin. ff. ſoluto matri. ergo reſtitutio non eſt neceſſaria: vt l. in cauſæ. ff. de mino. Gl. dicit quòd hic factum erat pactum de lucrando dotẽ, vel fortè erat ſtatutũ in ciuitate, quòd vir lucraretur certam partẽ dotis: & ideo intereſt hæredis, vt reſtituatur aduerſus illam cõſtitutionem dotis. Item poteſt intereſſe propter fructus medio tempore perceptos. Ita debes intelligere hãc materiã. Item opponitur, & videtur † q̃ conſtitutio dotis facta à minore, ſit ipſo iure nulla: [a] vt l. ſiue generalis. ff. de iure dotiũ. Huius timore gl. tua ponit vnã ſuam diſtinctionem bonam & notabilẽ, quę cõmuniter tenetur: licet Vltram. non teneant, &c.

Si aduerſus delictum. *Rubrica.*

☞ *Minor aduerſus delictum, quando & ex qua cauſa reſtituitur. Differentia inter delictum & crimen.*

LEX I.

IN criminibus. Aduerſus delictum dolo cõmiſſum minor nõ reſtituitur: ſecus. ſi culpa. hoc dicit. Op. ff. ad leg. Corn. de ſica. l. infans. de fur. l. impuberem. Sol. Ibi loquitur de minore doli nõ capace: hic de eo qui eſt doli capax. Oppo. & videtur † quòd minoribus ſubueniatur in delictis: vt l. aut facta. in fi. §. j. de pœn. Sol. Quandoq; minor excuſat ſe à delicto propter defectum ætatis, vel conſilij: vt quia ſit infans, ſiue doli non capax, tunc iuuatur ipſo iure. vt l. infans. & l. impuberem. Quandoq; minor iuuatur ex diſpoſitione legis: quia in eum pœna non cadit: & tunc etiam ipſo iure iuuatur: nec eſt opus reſtitutione: vt j. l. p xi. vbi eſt caſus, quòd quædam in minore nõ ſunt delicta, quæ in maiore eſſent delicta. Quandoq; minor excuſatur ꝓpter infirmitatem animi: quia iuuenis: tunc ſi quidem delictũ committitur dolo, bene poteſt iuuari: cùm minor pœna imponat̃ ex officio iudicis, non per reſti. in̄ inte. vt d. l. aut facta. §. j. de pœ. & l. auxiliũ §. in delictis. ff. eo. ſi verò committitur ſine dolo: tunc per reſti. in integ. iuuatur à tota pœna: ita loquitur hæc lex. † Not. diffe rentiam inter delictum, & crimen, ſecundùm gloſ. quam vide & no. bene. Alij tamen aliter ſumunt, &c.

LEX II.

LIcet. [b] Minor ætas excuſat matrem, quæ filijs ſuis tutorem non petit. hoc dicit lex iſta.

Si aduerſus vſucapionem. *Rubrica.*

LEX vnica.

CONtra. [c] Minor reſtituitur aduerſus vſucapionem. hoc dicit. Oppo. & videtur quòd non ſit opus reſtitutione: vt infrà in quibus cauſ. in integ. reſtitutio. non eſt neceſ. l. fin. Solu. glo. ibi plenè dicitur, &c.

Si aduerſus fiſcum. *Rubrica.*

LEX I.

SI probus. Si minor à procuratore fiſci decipitur, poteſt reſtitui. hoc dicit. Vel aliter, Ita reſtituitur minor aduerſus fiſcum, ſicut aduerſus priuatum. hoc dicit. Intelligas quòd non fuit deceptus vltra dimidiam iuſti pretij; alias haberet locum reſciſſorium, vt l. ſecunda, infrà de reſcinden. vendi. cuius legis haberet remedium, & ceſſaret reſtitutio, &c.

LEX III.

DIcto quidem. Glo. prima magna ponit caſum in lege iſta. & nihil aliud ponit. & breuiter hoc dicit. Quãdo fiſcus vendit rem minoris, tãquam ſui debitoris, minor nõ iuuatur, niſi fraus interceſſerit, vel ſolennitas ſeruata non fuerit. hoc dicit.

SI aduerſus. Præſes eſt iudex inter priuatos; ꝓ curator fiſci, inter fiſcum, & priuatum. hoc dicit. a

Si aduerſus creditorem. *Rubrica.*

1 ☞ *Vnuſquiſque debet probare id quod eſt cauſa ſuæ intentionis.*
2 *Minor petens ſe reſtitui aduerſus creditorem, uel rem alienatam, quid habeat probare.*
3 *Diſpoſitio huius legis non habet locum in creditore non fœnerante, cui mutuauit minori.*

LEX I.

d VNm & ipſe. [d] Minor reſtitui tur aduerſus fœneratorẽ niſi per eum probetur pecuniam in eius vtilitatem eſſe cõuerſam. h. d. totus titu. Hic aduerte: quia eſt totus practicabilis. Oppo. hic videtur ꝙ minor præſumatur læſus, niſi probetur contrarium. ſ. de in integ. reſti. l. minoribus. & e l. nam poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. Sol. Speciale eſt hic in odium fœneratorũ. Cõtra hanc ſolutionem opp. de prædi. mi. l. ſi prædium. Dicit glo. ſolue vt ibi. Alij ponunt hic bene quatuor ſolutiones. Tu breuiter dic, & bene: & ꝓ hoc intelliges totã hanc materiam. Pro fundamẽto ſciatis † ꝙ 1 vnuſquiſque debet probare illud, quod eſt f cauſa intentionis ſuæ, actor illud quod eſt cauſa actiõis; reus illud, quod eſt cauſa exceptionis: vt l. ſi minorem. ſ. de in inte. reſt. & l. ñ. ff. de proba. Modò ad propoſitum, quãdoq; minor † repetit rem ſuam alienatam, dicens cõtractũ ipſo iure nullũ; reus vult retinere rem, dicens pretium conuerſum in vtilitatem minoris: tũc reus debet probare minorem locupletatũ: quia iſtud eſt caſus intentionis. Ita loquitur l. ſi prædiũ. j. de prædi. mino. Quãdoq; minor repetit rem ſuam per reſti, in integ. vel alias petit ſe reſtitui: & tũc aduerte: quia tunc ſi minor dicit ſe læſum in eo quod vendidit: quia nõ expediebat ſibi vendere. aduerſarius vult retinere rem ꝓ pretio, quod dedit minori, quod eſt verſum in vtilitatem minoris: tunc aduerſarius debet ꝓbare minorẽ locupletatũ: quia eſt cauſa ſuæ exceptiõis: & ſufficit ꝙ minor probet ꝙ fuit læſus in eo quod vẽdidit: vt l. patri. §. j. & ñ. ff. de mino. & l. ſi res. §. j. ff. de iure dotium. Quandoq; minor [e] petit ſe reſtitui, quia læſus eſt in eo ꝙ e pretium perdidit: & tũc ipſe debet probare ſe perdidiſſe: quia eſt cauſa ſuæ intentionis. l. minoribus. ſ. de in integ. reſt. & l. nam & poſtea. §. ſi minor. de iureiur. Fallit in fœneratore; hic eſt caſus hic ideo dicunt docto. [f] † ꝙ ſi eſſet ſimpliciter mutuatum ſine fœnore, non haberet locum hæc lex. 3

b Minor reſtituitur aduerſus tutorem non petentem. hoc dicit lex iſta.

c Minor reſtituitur aduerſus vſucapionem. hoc dicit. Oppo. & videtur quòd non ſit opus reſtitutione: vt infrà in quibus cauſ. in integ. reſtitutio. non eſt neceſ. l. fin. Solu. glo. ibi plenè dicitur, &c.

f Dicto quidem. Glo. prima magna ponit caſum in lege iſta. & nihil aliud ponit. & breuiter hoc dicit. Quãdo fiſcus vendit rem minoris, tãquam ſui debitoris, minor nõ iuuatur, niſi fraus interceſſerit, vel ſolennitas ſeruata non fuerit. hoc dicit.

Si minor ſe ab hæredi. abſtineat. *Rubrica.*

1 ☞ *Repudiatio hæreditatis in filio, non eſt neceſſaria.*
2 *Vbicunque exiſtentia ſui hæredis eſt filio proficua, etiam hodie ſi eſt filius, ergo hæres, ſecus ſi eſſet nociua.*
3 *Exiſtentia ſui hæredis operatur tranſmißionem hæreditatis.*
4 *Item confirmat tabulas pupillares.*
5 *Item confirmat dationem tutelæ.*

LEX I.

SI VOS. Qui ſe non immiſcuit hæreditati, tutus eſt ipſo iure; alias poteſt reſtitui. hoc dicit. Notetis † quòd in filio non eſt neceſſaria repudiatio. ſufficit enim quòd ſe non immiſcuit. Contra hoc opponitur & videtur quòd eoipſo quòd filius: ergo hæres ſecundùm Apoſtolum: vt probatur inſtitut. de hęredi. qua. & dif. §. ſui. & de hæredit. quæ ab inteſta. infrà, de acquiren. hæred. l. neceſſarijs. Cy. & circa hoc facit magnã fil ateriam, vtrum ſit fundata intẽtio, ꝙ quis ſit hæres eoipſo ꝙ filius. Breuiter gl. hic tenet ꝙ non; quia tex. dicit hic: nõ immiſcuiſtis. & eſt veritas: vt l. eum bonis. de acquiren. hæredi. & de legatis primo. l. nã nec emãcipatus. Pro cuius veritate debetis ſcire, & aduertatis ꝙ de iure antiq̃, & ciuili, eoipo ꝙ erat filius, 5

P. PAV. P.
Nulla. Vide aliqd ꝓ Com. conſil. xlv. in ci. ſtante ſtatuto Vicentiæ. poſt princip.
b Licet. Adde quòd Pau. de Caſt. formaret hic qõ. de muliere minore, q̃ non petijt tutorẽ filio, an excuſet. de quo ꝓ Ro. cõſ. cclxxix. Ang. cõſ. cxviij. Bal. cõſ. clxxxi. inj.
P. PAV. P.
c Cõtra. Circa gl. huius l. q̃ tangit, q̃ ſunt res quæ ſeruãdo ſeruari nõ ꝓſſunt vide quæ ſcripſi i l. j. § ſunt quæſitũ. ff. ad Treb.
POMATES.
d Cùm & ipſe. Iſte tex. reputat̃ ſingu. ꝓ Mathe. in no. lvij. incip. no. vnum caſum quotidianum.
POMATES.
e Quandoq; minor. Vnuſquiſq; ergo debet ꝓbare id, qđ eſt cauſa ſuæ intentiõis. & vide exẽplũ ꝓ Alex. cõſi. xlvj. volu. v. in j. dub. & vide ad hęc Soci. cõſil. cxv. in colum. iij.
P. PAV. P.
f Dicunt doc. Contrariũ tenet Mathe. notabi. xcv. ſiue lix. incip. nota vnum caſum quotidianum.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ✠P. PAV. P. ¶Hæredis.vide ad iſtã ꝙ in his q̃ ſunt filio vtilia,ſic bona cõſequẽtia eſt,eſt filiꝰ:ergo hæres.Secus in p̃iudicialibus.Vide Are.cõſi.cxxxvij. in princ.Bal.in c.j.de cap.Corra.Alex.cõſi.cccj.in j.col.& in l.ſi cum dotẽ.§.trãſgrediamur.col.v.ff.ſol.mat.ideo nõ põt dari curator bonis tãꝯ vacãtibus, ſtante filio ſuo,niſi cõſtet eũ abſtinuiſſe.Sup quo vide oĩno q̃ habes in rubri.ff.de curа.bonis dando. Vbi plura addidit. Itẽ ad regulã prædictã vide Barb.in c.j.ĩ ij.notabi.de pigno.& in c.j. extra,de ſol.in j.cõlũ. Videſ reperto.in verbo,hæres.Barb.ĩ c.filius.ĩ ij.notabil.de teſta.& quæ habes ad Bartol.in l. neceſſarijs.ff. de acquirenda. hæredita.

b ¶Si oẽs. Pro intelligẽtia illiꝰ auſ. vide Inno.& doct.& ibi dixi ĩ c.cũ iter. de exceptio.vide Io.And. d. Angelũ.de Imol.& ibi,dixi ĩ c.dilecti. co demtit.And. Barba.

ADDE tu & limita no.in iſtã authen.non procedere,quando agitur principaliter. & trãsferẽdo poſſeſsionem in alium.Ita Pe. de Anch.ĩ c.fi.de ele. lib.vj.& refert & ſequitur dõ.Alexan.de Imol.in conſil.v.col. j.in ij.vol.Stra.

✠P. PAV. P.

b ¶Si omnes. Inquantum tractatur de reſtitutione cõcedenda aduerſus additionem vel immiſtionem, an ſatis ſit ꝓbare debita alia,qua extare.in hæreditate,etiam ſi aliter non probetur de valore bonorum, vide Bal.in l.j. ad finẽ. ſ.eod.Vide Alex. cõſil.xxj. volu.iij. cõlũ. pen.Aret.in l. neceſſarijs.col.pe.de acquir. hære.poſt Imolã.ibi & Alex.col.j. & ſeq. & licet non ſeruaret forma citãdi, de qua hic,valeret quo ad citatos. Vide Bald.hic col.ij. Quid autem ſi talis minor antequã reſtituatur exigat à debitoribus hereditarijs,an ſint liberati ſi poſtea petat reſtitutionem in integrũ aduerſus additionem. Et quid ſi nõ eſſet pecunia ſalua, an curator datus poſtea hæreditati poſsit petere b reſtitutionem in integrum aduerſus ſolutionem,ſicut poterit minor, vide Paul.de Caſtr.per illum text. in l.ſi filius. ff.de ſol. c Et ꝙ oĩa geſta ꝓ eũ ſint habenda rata,& ipſe teneatur reſtituere,ſi qs penes eum remanſit,vide tex.in l.ait prætor.§.fi.in l.ſi mulier..& l.in integ.reſti.ff.de minor.in l.quoties,ff.de acquir.hæred.cum vbiq; notatis.

e ✠POMATES.¶Ab hæreditate.Et vtrum per ſolam euictionem probatur læſio,quod hic tangit Iaco.de Are.Cyn.& Ray.vide Alexand.conſil. xxj. incipi. viſo proceſſu ſatis longo.in penul.col.verſi.& quod non ſufficiat pro obtinenda reſtitutione in integ.in j.vol.vide Are.conſi.cxxxvij.

d ✠P. PAV. P. ¶In minorum.Iſta lex habet locum in eccleſia.Itẽ in fiſco & republic.Vide gl.& quæ ſcribunt ibi Moder.in §.ex maleficijs.in gloſ.in verbo,in iudicium.Inſti.de acti.& de fiſco gl.ſingularis in l.cũ qdã.§. fiſcus. de vſur. & vide in d.§.ex maleficijs cõcordãtes,de quibus ibi.Limita tñ iſtã legẽ nõ procedere in æquè priuilegiato,vide Paul.de Caſt.cõſil.ccxxxvij.in ij.colum.

e ✠POMATES.¶Ex teſtamento &c.Intellige æquiparationem in caſibus in quibus per Bart.in l.ſi hæres,in princ.ff.de eo quod certo loco.

erat hæres ſuus & neceſſarius ſuperuenit beneficium prætoris quo filij habẽt beneficiũ abſtinẽdi. & fuit iſtud introductum in fauorem eorũ, ne creditoribus teneantur:vt d.§.ſui.de hær.qua.& diffe.& de hę redi.quæ ab inte.§.ſui.Vnde hic dicit,vbicunq; exiſtentia ſui hæredis eſſet ipſi filio nociua exiſtẽtia nihil operaꝝ ꝓpter prętoris edictum.vbicunq; autem exiſtẽtia ſui 2 a hæredis [a] eſt filio ꝓficua, adhuc hodie eo ipſo ꝙ filius, ergo hæres: quia cùm beneficium abſtinendi ſit eius fauore introductum, nõ debet retorqueri in eius læſionẽ vt l.quod fauore.de leg.& cõſti. & hic eſt textus rotundus,ſi bene inſpiciatur in l.ſi filius q patri.de vulg.& pup.& ibi dixi latiſsimè.Ex his patet,ꝙ creditoris intẽtio, non eſt fundata contra filiũ:vt dicamus, ſi filius:ergo hæres: quia eſſet ſibi nociuum vt hic cum ſi.Ex his patet, †ꝙ exiſtẽtia ſui 3 hæredis operatur tranſmiſsionẽ hæreditatis,ſm opi.verã:vt l.apud hoſtes.j. de ſuis & leg.l.ex militari.in fi.de teſta.mili.& l. liber homo.§.j.de ſtip.ſer.& de iu.fiſ.l. Lucius.Ratio: quia hoc eſt beneficiũ ꝓficuũ filio,non nociuum.Ex his apparet †ꝙ exiſtentia ſui hæredis confirmat tabulas pupillares:vt l.ſi filius,qui patri.de vulga.& pupil.& l.filius.& l.Iulia.de acqui.hær.& l.pater.ff.de priuil.cre.Ratio: quia eſt fauorabile filio,ꝙ habeat ſubſtitutum & ſic decedat teſtatus.†Item cõfirmat turelę dationẽ:vt l.ſi nemo.& quod ibi no.ff.de teſ. tut.& hic per doc.de teſt.tu.l.ij. Eſt tñ quidam tertius caſus in his,quæ filijs neq; nocent neq; proſunt.In his vtrum exiſtentia ſui hæredis aliquid operetur, nõ eſt materia noſtra.dixi plenè in d.l.ſi filius qui patri.Opp.glo.de.l.cũ quaſi.§.ſed & ſi qs.de fideicõ.li.Sol.ibi ſpãle fauore libertatis.

☞ *Creditores ſunt citãdi, q̃n agitur de eorum intereſſe.*
Quãdo illud qđ petitur eſt tale,ꝙ ſuper eo nõ poteſt perueniri ad primum & ſecundum decretum,tunc parte cõtumace peruenitur ad ſententiam diffinitiuam.
Iudex ex officio poteſt prouidere,ne bona pereant.
Creditores quando ſunt in iudicio,non citantur.
Quãdo ignoratur an ſint creditores,fit proclama gñale.
Legatarij debent citari.

LEX II.

SI omnes. [b] Iſta auſ. ſumit ex corpe,vt ſpon. largitas.§.ad hæc.Iſta auth. practicat legẽ Codicis,& eſt practica talis.Dictum eſt,ꝙ filius põt petere reſtitutionem:vt abſtineat ab hæreditate. [c] Quæro qui citabuntur in hoc iudicio:reſpondet Imperator,omnes creditores hæreditarij præſentes:ſed ſi abſunt debent à iudice ſolẽniter citari vt cõpareant,&c.vt habes in tex.No.ꝙ creditores †ſunt etiã 1 citandi:quia ipſi læderentur:vt l.nã ita diuus.ff.de adopt.l.de vnoquoq;.de re iudi.Nota.ſecundò,& perpetuò tene menti, 2 †quòd quando illud quod petitur,eſt tale,ad quod non põt cõſuli per miſsionem ex primo vel ſecundo decreto. tunc parte contumace peruenitur ad diffinitiuam ſentẽtiam.Et idem dicunt quidam quãdo agitur querela inofficioſi teſtamẽti.Nam ꝓpriè non cadit hæc miſsio in poſſeſsionem: & ideo peruenit ad diffinitiuam.Pro hoc facit optimè.ff. ad Treb.l.ſceuola ſecũdùm vnã lec.Hanc auſ.examinaui latius in l.ſi finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec.No.tertiò †quòd iudex ex officio ſuo etiã 3 parte non petente,poteſt,puidere,ne pereant bona. Ratio eſt: quia ſibi liquet,vt iudici.Op.ad primam partem ille, q certus eſt,nõ debet certiorari,vt l.j.in fi.de act.emp.ergo creditores ſi ſunt præſentes citari non debent.intellige hic p̃ſentes in eadẽ 4 ciuitate:nõ tñ erãt in iudicio.nam ſi †eſſent in iudicio,non requireret citatio per dictam regulam.q certus eſt,&c.& hoc tenet Gul.in l.j.ff.de in ius voc.Op.ij.ad diffinitiuam nõ poteſt peruenirilit.non conte.vt l.fi.§.illud.de tem.app.Solu.hic eſt ſpeciale in cauſa reſtit.in integ.Vel ſic ſecundùm alios ſpeciale eſt,in his,in quibus non poteſt eſſe conſultum per miſsionẽ ex prio,& ſecundo decreto.Quæro circa hãc leg.quid ſi filius 5 ignoret,qui ſint creditores:qualiter fiet citatio? Rñ.†fit generalis proclamatio per ciuitatem.vt de remiſ.pign.l.ſi eo tẽpore.Quæro,an legatarij ſunt citandi.gl.determinat,†quòd ſic, 6 & bene:vt in authen.de hære.& fal.§.ſancimus. & in auſ.ſed cum teſtator.ad legem fal.Nota bene,&c.hic non ſunt alia.

LEX III.

SI cùm aui. Poteſt quis ab hæreditate paterna abſtinere,per reſtitutionem,& auitã amplecti.hoc dicit. Quæro, quando quis abſtinet ab hæreditate paterna,& agnoſcit auitam,quo iure hoc faciat.de his tex.habes in l.qui ſe patris.j.vnde lib.glo.tamen hic eſt ſcripta corruptè.ideo vide eam,ſi dicit ante,malè ſtat: quia debet dicere,poſt paternam.aliàs communiter ſtat malè,&c.

Si vt omiſſam hæreditatem, vel bono.poſſeſ. *Rubrica.*

LEX I.

MInores. Minor reſtituitur ad hereditatem,& bonorum poſſeſsionem,vel alia lucra.Hoc dicit totus iſte titulus.

In quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria. *Rubrica.*

LEX I.

MInoribus. Mortem defuncti non vindicare minoribus ipſo iure non nocet.hoc dicit in ſumma,&c.

LEX II.

ADoleſcentiæ. Tempus ſtatutum ad proponendam querelam inofficioſi teſtamẽti,in minori ętate ipſo iure nõ currit.hoc dicit.Oppo.de l.j.ſuprà de in integ.reſtitutio.Solue vt ibi plenè dixi.

1 ☞ *Mora ſine interpellatione re ipſa quando contrahitur fauore minoris, & quando ex alijs cauſis. & nume.2.*

LEX III.

d INminorum. [d] Hæc eſt notabilis lex Ad duo breuiter allegaꝝ, q̃ dicit hęc lex:Priò fauore minoris re ipſa, mora ſine iterpellatiõe cõtrahit.Item actio ex teſtamento [e] licet ſit e ſtricti iuris,æquiparaꝝ actio.bonæ fidei.h.d.Op.dicitur in tex. tardè prętij ſolutiõis: & ſic inuit †ꝙ loquit in cõtractu emptio- 1 nis,& venditionis cõtra:quia tunc in quolibet maiore re ipſa mora cõtrahitur:vt j.de act.empt.l.curabit.& ff.de act.empt.l. Iulia.§.ex vendito.Sol.Huius timore dicũt quidã ꝙ hic appellatio debiti ponitur largè, ꝓ quolibet debito.Alij dicũt quod in emptione,& vẽditione,nõ eſt ſpeciale in minore,ſed in alijs cõtractibus.Vel potes dicere quòd etiam in emptione & venditione ſit ſpeciale.nam maiorem cõſtituit emptor in mora,cũ

res

res traditur sibi.tunc enim emptor est in mora re ipsa:sed re nõ tradita secus:vt d.§.ex vẽdito. In minore fit hoc speciale,quòd emptorem cõstituat in mora,etiam re emptori non tradita:dũ tamẽ tradita re cum fructibus.& ita potest intelligi litera nra. Op.ij.quòd aliàs contrahatur mora re ipsa:vt ſ.quod met.cau sa.l.j.Sol.†Fateor quãdoq; re ipsa mora contrahitur odio debitoris delinquẽtis,vt in contrario. Qñq; fauore creditoris:vt hic,& l.Titia Seio.§.vsuras.de leg.ij. Quandoq; causa cuiusdã recõpensationis:vt d.l.curabit.de acti.emp. Quandoq; ex alijs causis:quas dic,vt in no.gl.in l.mora.de vsur.ideo hic Azo.in Summa tractauit materiam morę,& Vltram.etiã,& do. Cyn. hic recitat gl.& ponit ĩ l.mora.de vsu.& ibi dicem⁹ Deo duce.

☞ Litigans cum tutore debet habere copiam tutelæ,& inuentarij.

Tutor litigans quando teneatur satisdare.

Dominus,quando posit habere sententiã latam pro falso procuratore ratam.adde tu circa hoc,& vide Are.in c.causam q̃.de iud.col.iiij.ubi dicit cõiter teneri q; sic.

Sententia lata pro falso tutore,quando posit per minorem ratificari.

Sententia lata pro prælato non legitimè ordinato,an posit per legitimè ordinatum ratificari.

SI tutor. Sententia lata contra tutorem,quinon aderat,ipso iure pupillo nõ præiudicat hoc dicit.Nota quia per hoc dico†quòd ille,qui litigat cũ tutore,debet habere copiam tutelæ,& inuentarij,vt sic possit ostendere q; iste tutor legitimè potuit agere: alʒ sibi nõ sufficeret: [a] vt hac.l.videtur.Sed an debeat dare copiam totius inuẽtarij.i.omniũ rerũ contentarũ in inuentario, tangã vobis.j.in materia tutelarum.fortè in l.fi.arbit.tu.Opp. †& videtur q; non debeat tutor satisdare:vt Insti.de satisd.tu. §.j.Sol.intellige hic de tutore datiuo,sine inquisitiõe,vel legitimo:vt dicam plenius de tut.& cur.qui satis nõ de.l.j.Item oppo.de l.[b] nõ eo minus.§.de pcu.Sol.Hic fuit lata sententia cõtra minorẽ:sed si esset ꝓ minore lata,valeret iure singulari,minore ratum habente.h.d.gl.tua multum notabiliter,quam no. quia doct. Vltramon.faciunt magnum festum,& dicunt notabilẽ hanc legem,ex qua apparet intellectus.l.non eo minus.§. de procu.& ff.de iudic.l.licet.& rem ratam habe.l.iij.§.falsus. Nã†quod dicitur,quòd dominus potest habere ratam sententiam latã cum falso procuratore:debet intelligi,quando est cõtra dominũ lata,qui vult habere ratã in sui præiudicium. Sed si esset lata ꝓ domino,tũc non posset habere ratam à domino maiore,sed à minore sic,iure singulari,vt dicitur hac leg.quam perpetuo no. [c] contrarium determinatur per gl.in l.si mater §. hoc iure.ff.de excep.rei iud.& istud puto verũ.Idem tenet Iaco.de Are.& etiam Pet.de Bel.Perti.licet hic diceret aliter.Et est ratio:quia quando negotiũ peccat in solo consensu, statim ratihabitio trahitur retro:vt l.fi.j.ad Macedo.ff.de solu.l.ratũ. sed mandatũ procuratoris pendebat ex sola domini voluntate:meritò ratihabitione cõfirmatur.Tutoris†autem officium non pendebat ex sola volũtate pupilli:ideo ex sola eius ratihabitione nõ cõfirmatur,nisi iure speciali.Ideo hic gl.dicit optimè in tutore,in ꝓcuratore verò secus. Opp.de.l.Barbarius.ff. de offi.præto.Solu.Ibi propter communem errorem. Quæro quid in prælato†nõ legitimè ordinato.Gl.hic videtur dicere idem.Facit.j.de eo qui pro tutore.l.ij.Tangit gl.ff.de iureiur. l.iusiurandum,quod ex conuentione.§.j.Tu dic plenissimè vt extra,de elect.c.nihil.in fin.glo.& ibi apparet multum de intellectu.l.Barbarius.ff.de offic.præto.&c.

☞ An omnis exceptio sit perpetua,& quæ.

Exceptio non numeratæ pecuniæ causatur ex facto,vel non facto.

Dispositio huius legis an sit fauorabilis minori.

Quando quis lædetur cursu temporis,debet petere restitutionem intra tantum tempus quantum est illud,in quo dicitur læsus.

Minor quando restituatur aduersus cursum temporis,& quibus casibus.

Præscriptio cœpta contra maiorẽ qñ currat minori,sine spe,vel non spe restitutionis.

Dispositio huius legis an seruiat nobis de uento,& propter quid facta fuerit.

Quando sit quòd melius sit ante tempus occurrere,quàm post illatum nullus medicamen quærere.

Minor quid habeat ꝓbare,qñ petit se restitui aduersus præscriptionẽ & usucapionẽ.

Minor si mõ appellat intra decẽ dies,an & qñ ipsi cõpetit restitutio ad appellãdũ.

Præscriptio triginta,vel quadraginta annorum quando currat contra minorem.

Tempus quod datur ad petendũ bonorum possessionem,an currat contra minorem.

Præscriptio inducta per testamentum,an currat contra minorem.

Item quid in præscriptione statutaria.

Quis in genere potest cogitare de eo quod ignoret.

Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam,ne quis indebitè damnum patiatur.

☞ Pro salutatione.Bar.in hac l.si tutor.in qua arguitur de contrarietate,vide cõcor, quam posui ad l.non eo minus.§.de procu.

a ✠ POMATES. ¶ Non sufficeret.Vide alex.cõsi.ccxj.colũ.fi.volumi.ij.Iudicium ergo agitatum cũ tutore minus legitimè cõstituto est nullum,& hõ præiudicat pupillo.& vide Roma.consi.ccccliij.colũ.iiij.vbi loquit etiam in curatore, & declarat.

b ¶ Itẽ op.de l.Tu vide istã gl.alleg.ꝓ do. Abb.in c.cãm quæ. de iudi.cõtra d. Ant. ibi vide oĩno. & vide Bal.q no.loquit in l.Iulianus.ff.q satisd. cog.& Ang.q ponit nouã oppositionẽ in l.licet.de iudi.Andre. Barba.

c ¶ Perpetuò.not.Adde videndum Bald. consi.ccx.ij.lib.

☞ Pro cõcordia aduerte q; exceptio nõ numeratæ pecuniæ excludit biẽnio.& secũ dũ Bar.in hac l.fi.circa mediũ. post illud tẽpus biẽnij nascit naturalis obligatio, nõ aũt ante.Idẽ tenet in l.cũ q;.C.de iu.& fa. ign.Cõtra,q; sit nata ẽt añ,tenet in l.j.ff.de cõd.inde.vbi vr tenere q; orta sit tã añ q; post biẽniũ illa obligatio sed post biẽniũ illa ciuilis habet illũ effectũ, quem habet obligatio naturalis & ciuilis.tu dic Bar. in hac l.fi.refert se ad dicta sua in d.l.cũ qs vbi refert opi.diuersas.& ita debet intelligi ĩ d.l.etiã.Sed posito q; Bar.vbi ſ.inclinaret in partẽ Vltramõtanorũ,q; ante biẽniũ nõ sit nata naturalis:tũc adhuc dico q; bñ videatur Bar.in d.l.j.ff.de cõdi.inde. videt etiã inclinare in eandẽ partẽ.ver.sed in qm.stuone ꝓposita &c.vbi verba:vñ ætati naturali nõ tenet. & licet videatur alterare istud in conclusione, quã facit dũ dicit q; gl.nõ bñ exẽplificat qa rñdeo q; Bar.põt intelligi vt loquat̃ in materia condictiõis indebiti,nõ aũt male loquat̃ dũ loqt̃ de natiuitate naturalis obligatiõis.vel aĩr dic q; nõ ẽ nata in suo robore,vt possit ĩ iudicio deduci,sed q; ad natiuitatẽ sic.& ita loquatur in d.l.j.

d ✠ P. PAV.P. ¶ Sãcimus.Limita istã l. ꝓcedere in præscriptionib⁹ clausis ĩ corpore iuris:seq; ĩ pscriptiõib⁹ ĩductis ex dispositione statutorũ: qa ĩ eis regrit̃ in integrũ restitutio scdm Imo.in c.cõstitutus. ad finẽ extra,de in integrum restitu.. De quo vide practicam Papien.in forma libelli,in integrum restitutionis.in verbo præscripsisse.ad finẽ. Vide Bartolum infrà, ad finem huius legis.

[1] omnis †exceptio sit perpetua:vt l. purè.in fi.ff.de doli exce.Sol.Quædã est exceptio, quæ causat̃ à facto vel nõ facto: & ista est perpetua,vt lege cõtraria.Ista regula fallit in exceptiõe nõ numeratæ pecuniæ,& nõ numeratæ dotis:vt j.de nõ nu.pec.l. in cõtractibus.& de do.cau.nõ nu.l.fi.& ibi põnã. Quędã sunt exceptiões,quę causantur ex tẽpore,postea tñ nata erit ꝑpetua:vt patet in materia præscriptionũ,& vsucapionũ,& vbiq;.Ex hoc patet q; illi,q; dicebant q; exceptio nõ numeratę pecunię causabat̃

[2] ex tẽpe,nõ dicũt verũ:imò †causat̃ ex facto, vel non facto,& finitur in tempore,& hoc voluit tangere gl.posita hic. Op. vlterius, dicitur hic,exceptionẽ non currere.cõtra. Aut hoc refertur ad tempus,& est falsum: quia non potest facere Imperator quin tẽpus currat.Aut hoc refertur ad ipsam exceptionem,& iterum hoc est falsum: quia ipsa exceptio ipso tempore currit.Huiꝰ timore,dicit gl.debes exponere exceptionẽ non currere cum tempore,ita q; cum tempore finiatur:sed remanet firma, vt currat, & finiatur tẽpore perfectæ ætatis &c.Oppo.j.de non nume.pecu.l.si intra.Plures solu,dantur ibi.Ista vera:quia qñ tempus huius exceptionis cœpit à maiore,currit etiã minori,qui ei successit, vel ecõtra.secus si à maiore non cœpit,vt hic.Contra hoc op. quia si cœpit à maiore: ergo currit sine spe futuræ restitutionis:vt l.ij.si aduersus ven. pig.Solue vt ibi dixi.Oppo.quartò:& vi-

[3] detur†quòd hoc nõ sit fauor minoris, sed odium.Nam ante hanc legem cõpleta ætate habebat quadriennium ad petendum restitutionem:secundùm ista habet biennium tantum ad proponẽdam exceptionem.hic nõ est eius fauor.Sol.Dicit gl.q; fauor est in hoc,qa secundũ ista tẽpora illud, quod erat ipso iure nullũ,nõ firmabat̃ iuramẽto: sed quod erat rescindendũ per restitutionẽ in integrũ firmabatur iuramẽto:vt ſ.si aduer.ve n.l.j.Est ergo fauor in hoc ne iuramento adstringatur.Vel posset esse q; petẽdo restit.in integ.nõ probaret, Quod qualiter possit procedere.j.dicam. Vel posset esse,q; perderet per fas vel nefas. Ita dicit glo. Vel dicas tu,quòd illud quod dicitur q; quis habet quadriennium,est verum,qñ

[4] lædit̃ ex contractu: sed†quãdo lædit̃ ex cursu tẽporis,debet petere restitutionẽ intra tantũ tempus,quãtum est illud,in quo dicit̃ læsus:vt l.ab hostibus.§.fi.ex qb. cau.

maĩo.q̃ ſequit̃ ex l.interdũ.ff.de min. Venio ad ſecundã partẽ, & intro gl.q̃ eſt ſuper v̄bo,cõceſſerunt. Opp.j.ne de ſtatu defun.l.ſi mr̃.ff.de min.l.auxiliũ. Dicit gl.loquit̃ ibi ĩ caſibus ſpecialibus,in quib⁹ olim pręſcriptio currebat ſine ſpe reſtõnis.in quibus nihil p̃ hãc legẽ immutatur,qa hic ſolũ loquit̃ in caſibus,in qbus currebat,ſed reſtituebat̃. Opp.ſ.e.l.ij.ff. eo.l.interdũ. & j.ſi ma.fac.ali.l.fi. Sol. Ibi loq̃t̃ in caſibus ſpãlibus,in quibus olim nõ currebat p̃ſcriptio,& ſic nõ erat opus reſtõne,in quibus caſibus illæ leges nõ mutant̃ p iſtã. Opp.& v̄ q̃ hodie etiã currat p̃ſcriptio,ſed reſtituat̃,vt j.de iud.l.,pperandũ.in fi.

5 †dicit gl.&bene,q̃ regula q̃ ponit̃ in hac l.fallit in p̃ſcriptione iudiciorũ,vt in tpe inſtãtiæ:vt d.l.,pperãdũ.in fine. Adde idem in tpe appellatiõis interponẽdæ;vt in auth̃.de app. & intra quæ tempora.§.j. & j.ſi ſæpius in integr.reſti.poſt.l.j,Eadẽ rõne de tpe appellatiõis ,ſequendæ,vt ſ.dixi.ſi aduer.rem iudi.l.fi. & ibi no.gl.licet dubitauerit ibi.& dubitat etiã l.& ſi ſine.§. pe. ff.de mino.tñ tex.eſt in d.auth̃. de appella. & intra quæ tpa.§.j. & eadẽ rõne in omnibus dilationibus datis à iudice: vt d.l.& ſi ſine.§.penul.de mino. Itẽ op.in auth̃.de hære.& fal.§.pupillus. Sol.Speciale ibi in tpe conficiẽdi inuentarij, vt minori currat, ſed reſtituat̃.Opp.j.de tẽpo.in integ.reſti.auth̃.ſi minor. Sol.Ibi ſpale eſt.Op.de l.cũ miles.j.ex quib.cau.ma. Solu.Ibi nulla fit mentio de minore.& ſic nõ no.Opp.de l etiã.ff. de mino. Sol. Dicas q̃ illa corrigit̃ p iſtã legẽ.vel ibi p̃ſcriptio non currit cõtra minorẽ. Opp.ſ.ſi aduer.vſucap.l.j. Sol. Dicunt quidã q̃ illa

6 corrigitur p iſtam. Tu dic ſm gl.ibi:dict̃ q̃ ibi loquit̃ qñ contractus vſucapionis cœpit cõtra maiorẽ illa currit minori, ſed reſtituit̃:hic qñ cœpit cõtra ipſum minorẽ,Iſta tenetur cõiter corrigitur ſiue cœpit cõtra minorem,ſiue cœpit contra maiorem,per rationẽ hui⁹ legis,ibi:meli⁹ &c.q̃ ratio haberet locũ, ſiue cœpit cõtra minorem,ſiue nõ cœpit.ſed cõtra eos facit l.ſi fundum.ff.de fun.dot.vbi defectus ſupueniẽs p̃ſcriptionẽ nõ impedit. Ipſi reſpondent & dicunt,q̃ qñq; ſupuenit defectus rendens ad defendendã præſcriptionẽ;& iſte defectus ſuperueniens impedit:vt l.ſicut.j. de præſcr.xxx.an. Qñq; ſupuenit defectus tendens ad extenſionẽ vſucapionis:& ſic nõ impedit:vt d.l.ſi fundũ.Ita dicit hic,& auth̃.quas actiones.ſ.de ſacro ſan.ec. in illa qõne,qñ priuilegiatus ſuccedit nõ priuilegiato. Sed certè.d.l.ſicut.quã allegãt,loquit̃ in caſu ſpeciali,ſ.in præſcriptione.xxx.an.quæ dormit.ergo & in alijs ſecus eſſet. Teneamus opi.gl.p dictã l.ſi fundũ.qđ patet:qa in p̃ſcriptiõe debemus inſpicere ini.tiũ vt l.iuſto.§.& ſi poſſeſſiõis.ff.de vſuc. teneamus ergo opi.gl.vt dixi. Sed contra hoc oppo. Si dicis q̃ qñ cœpit cõtra maiorẽ,contra minorẽ currit,ſed reſtituit̃. Dicis cõtra.l. Aemilius.ff.de mino.& ſ.ſi aduer.ven.pig.l.ij.Glo.dicit alibi q̃ dictæ leges loquunt̃ de p̃ſcriptiõe conuentionali:hic de præſcriptiõe legali.Ita no.in l.etiã ff.de mino. Quæ ſit rõ hui⁹, nõ bene video. Vnde Iac.de Are.dicit aliter; Aut p̃ſcriptio venit ad corroborãdũ cõtractũ celebratũ cũ defuncto maiore:& currit contra minorẽ,ſine ſpe reſtõnis:vt d.l.Aemilius.§.ij.ſ.ſi aduer.ven.pig.aliàs currit,ſed reſtituit̃:vt l.j.ſi aduer. vſuſca.Iſta ſnĩa videt̃ cõtra.l.ſi intra.j.de nõ nu.pecu.ſm qđ gl.eã intellexit.ſ.Nã p̃ſcriptio cõtra exceptionẽ nõ nu.pec. tendit ad corroborandũ cõtractũ celebratũ cũ defuncto maiore:& tũc currit cũ ſpe tñ reſtitutionis:vt d.l.ſi intra.& ſ.dixi. Aduerte: qa fundamẽta huius materiæ ſunt in verbis edicti prætoris:vt l.j. §.j.ff.de mino.& l.ait prætor.in prin.ff.eo.vbi verba dicunt q̃ cũ minore geſtum erit,q̃ res erit aĩaduertẽda. Si igit̃ p̃ſcriptio cœpit à minore:tũc habes aĩaduertere, an ex hac p̃ſcriptiõe iudicetur aliqd geſtũ cũ minore,ex quo ipſe lædat̃;& cõpetit reſtitutio,aliàs nõ:qa v̄ba p̃toris dicunt,q̃ cũ minore geſtũ erit, animaduertã;in exceptiõe nõ nu.pec.ante biẽniũ nõ eſt nata naturalis,ſm opi.verã,vt dixi in l.cũ quis.ſ.de iur.& fact.ign. Si ergo bienniũ cõpletur in p̃ſona minoris, obligat̃ naturaliter. ergo cũ eo aliqd gerit̃,meritò habet reſtõnem in inte. Sed teneremus opi. Vltram.q̃ añ biẽniũ eſſet nata naturalis, tũc per curſum biẽnn̄ ſi nihil gerit̃ cũ minore,non haberet locũ reſtõ. & gl.nr̃a nõ diceret bñ in caſu l.ſi intra. Idẽ dico ĩ vſuſcapiõe, & p̃ſcriptiõe,per quas q̃rit̃ dñiũ.ſed iſta p̃ſcriptio cõplet̃ cũ minore,& ab eo aufert dñiũ,& ipſe v̄ alienare:vt l.alienationis. ff.de v̄b.ſig.& ſi cũ eo aliqd eſt geſtum, meritò competit ſibi rõ:vt l.j.ſ.ſi aduer.vſuſcap.Iſtud idẽ dico in p̃ſcriptione cõuentionali.ſi qdẽ cũ minore aliqd gerit̃,ex quo lędit̃:vt puta qa ipſe interpellat̃,cõpeteret ſibi reſtõ:vt l.ſi creditor.§.illud.de diſtra.pig.de ver.ob.l.cũ filius.§.in hac.& l.ſi cũ militaribus.& q̃ ibi no.de reſti.milit. Sed ſi cũ eo nihil gerit̃.q̃ defunctus dedit mihi poteſtatẽ vendẽdi poſt ãnũ,& ego vẽdidi ex ptãte habita à defuncto,abſq; aliquo facto,vel geſto cũ minore:meritò nõ habet reſtõnem in integrũ.Ita loquit̃.l.Aemilius.& l.ij.ſ.ſi aduer.ven.pig.eſt effectus,& radix totius iſtius materiæ. Ve-

7 nio ad gl.magnã.†oſtẽdo q̃ Imperator ſeruiuit nobis.de vẽto, qm̃ añ iſtam legẽ hoc erat cõſtitutũ:vt j.ſi qs igno.rem mi.ſine decre.cõpa.l.j.& fi.& quibus nõ ob. long.tẽp. p̃ſcri.l. non eſt. So.dicit Pla.q̃ Imperator bñ potauerat qñ fecit iſta legẽ.& iõ nõ bñ recordabat̃ de legibus iſtis. Sed nõ eſt verisimile, q̃ Imperator,q̃ habet oĩa iura in pectore ſuo,nõ fuit memor illarum legũ:vt l.oĩm.j.de reſt.& l.humanũ.ſ.de leg.& iõ dicit gl.in legib⁹ cõtrarijs currebat p̃ſcriptio,ſed nõ cũ effectu,ppter reſtõnẽ:hic verò ipſo iure nõ currit.Itẽ op.q̃ ſeruiuerit nobis de vẽto. Et opponit̃ à diuiſiõe ſic: Aut loq̃ris in rebus pupilli:& de iure antiquo nõ poterant vſucapi:vt l.bonę fidei.de acq.re.do. Aut loqueris in reb⁹ adulti:& tũc aut erãt res ĩmobiles, & de iure antiquo nõ poterãt alienari,vt l.j.de re.eorũ.ergo nec vſucapi:vt l.vbi ff.de vſuſc.Aut erãt mobilia:q̃ ſeruari poterãt:& idẽ q̃ nõ poterãt alienari,& p cõſequẽs nec vſucapi: vt l.lex q̃ tutores.de admi.tut. Aut erãt res,q̃ ſeruari nõ poterãt:& in illis fruſtra q̃rit de p̃ſcriptiõe:qa tãto tpe nõ durãt, ſed pereunt: vñ videt̃ q̃ de iure antiquo eſſet iſtud. Dicũt quidã, hic loquit̃ de p̃ſcriptione cõtra actionẽ:cõtrariũ de p̃ſcriptione rerũ. hãc reprobat,vt hicĩ gl. Alij dicũt q̃ hic loquit̃ qñ vẽditio tenuit, & hãc reprobat,vt in gl. Tertij dicũt q̃ hic alienauit p̃deceſſor minoris.& iſta eſt truffa:qa tũc quis haberet dominiũ inconti nẽti. Vel ſi cœpiſſet p̃ſcriptio cõtra maiorẽ,curreret tũc cõtra minorẽ,vt dictũ eſt. Vnde gl.dicit q̃ dicta argumentatio nõ p cedit:q̃ nõ p̃nt alienari,non p̃nt vſucapi:vt l.ſi fundũ de fundo do.ita.Iſta non eſt bona rñſio. Nam.l.ſi fundũ.loquit̃ qñ vitiũ impediẽs alienationẽ ſupuenit poſt inchoatã p̃ſcriptionẽ.Sed regula,de qua opponit̃,dicit,q̃ q̃ nõ p̃nt alienari nõ p̃nt p̃ſcribi. Vñ gl.ſoluit aliter;licet p dictas regulas nõ ĩpediret̃ vſucapio:tñ erat ſpecialiter ,puidendũ:vel q̃ nõ erat factũ añ iſtã legẽ.ſ.ſpecialiter al's iſtud eẽt modici effect⁹. Dicũt quidã Vltra mõta.q̃s ſeq̃bat̃ Mar.Sil.q̃ qñ alienatio eſt ,phibita p naturam rei,qa ſacra,vel religioſa;tũc vſucapio eſt ,phibita. Sec⁹ ſi alienatio eſt ,phibita fauore p̃ſonæ.vt in minore & iõ dicta argumẽtatio nõ tenet.Iſtud nõ placet p l.vbi ff.d vſuſc.& q̃ ibi no. dic ſm Iac.de Are.q̃ rei mioris nõ eſt ,phibita ſimpl'r alienatio ſed eſt p̃miſſa cũ decreto;meritò p̃ſcribi p̃t.& iõ dicta argumẽ

8 tatio nõ ,pcedit. Venio †ad tertiã particulã,& dr̃ hic,meli⁹ etenim,&c.cõtra.ff.de autho.tu.l.ſi tutor. Dicit gl.magna hic in prĩ.ibi nihil dr̃ de minore,aliàs de p̃ſcriptione. Certè fateor:tñ illa lex obſtat ad rõnẽ huius legis,q̃ eſt gñalis:iõ dic ibi:qa ibi erat dubiũ an minor læderetur vel non: hic autẽ erat certũ vt ſtatim dicã. Itẽ op.q̃ ſecundum hoc in integrum reſtitutio nõq̃ eſſet neceſſaria:qa melius eſt ante tempus &c.ſic eſſet deſtructus totus titulus pręcedens de in integ.reſti.& hic,& ff. Dicit gl.magna hic in fi.hic certum eſt minorẽ deceptũ,ſed nõ eſt ita certum in contractibus ita decipi eũ. Vide gl.in fi.innuitur q̃ ſi certũ eſt in contractu minorem lædi, ipſo iure ſeruaretur illęſus,p rationẽ huius legis.hoc autẽ eſt falſum:vt l.ſi minor. xxv.an.ſ.j.ff.e.in eo quod loquit̃ de minore, q̃ compromittit. Quare dicas q̃ iõ aliud in cõtractibus:qa ibi interuenit factũ minoris verè,in p̃ſcriptiõe interuenit fictè:vt l.alienatio.de v̄. ſigni. Vnde illum fictum cõſenſum remouet hæc lex ſuadente equitate nõ enim ſubeſt æquitas,quare illa fictio inducatur

9 & ſic poteſt verũ conſenſum remouere.†Ex hac gl.nota vnũ quòd in calibus,in qb⁹ ſ.dixi,minorem reſtitui aduerſus vſucapionẽ & præſcriptionem,non habet neceſſe probare aliud, quã q̃ vſucapio cõcurriſſet.ſtatim enim præſumitur quod ſit lęſus. Vide gl.q̃ hoc dicit. Contrarium vī velle tertia gl.huius legis in eo quod dicit:vel petẽdo reſtõnem non ,pbaret. Si em eo ipſo pręſumit̃ lęſus,quomodo non poteſt probare læſionẽ? intellĩgas vbi non probaret,ſi cucurriſſet pręſcriptio:ramẽ eo

10 probato ,pbata eſſet læſio,vt in hac gl.Et per hoc vidi †qõnẽ de facto

de facto:minor xxxv.an.nõ appellauit intra decẽ dies:[a] restitutionẽ petit ad appellandũ:quid habet ꝓbare? videt per hanc legẽ ꝙ eo ipso ꝙ currit præscriptio,sit læsus.In cõtrariũ videtur:quia in dubio præsumitur sententia iusta,& sic nõ expedit sibi appellare:vt l.Herennius.§.Caia.ff.de euic.Sol.si quidem certum esset ꝙ si minori nõ expedit appellare,nõ daretur restitutio:si dubitatur vtrum sibi expediret appellare,vel nõ:in dubio præsumeretur læsus eo ipso ꝙ passus est perdere beneficiũ appellandi.Tex.est,& gl.in d.l.si minor.§.j.ff.e.& Canonistæ tangunt istam quæstionẽ. Venio ad vltimam partem.Dicitur † hic,ꝙ præscriptiones xxx.vel xl.anno.remanẽt in suo statu. Oppo.j.de præscri.xxx.an.l.sicut.§.penul.Huius timore sunt hic in gl.opi.Pro quarũ declaratione dicas sic. In præscriptione xxx.an.vel maiori,si quidem minor est pupillus,cõtra eum nõ currit præscriptio:vt d.l.sicut.Si verò est maior pupillo:& tunc aut præscriptio cœpit cõtra eum,& finitur cum eo:& tũc currat sine spe restitutionis.Ratio:qa ista est lõga prẽscriptio, quæ excedat ætatẽ xxv.an.& quadrienniũ quod datur ad petẽdam restitutionẽ.Si verò cœpit cum maiore,vel cũ minore, & finitur cum minore:tũc currit,licet restitutio detur:vt d.l. sicut.ita debetis intelligere hanc materiã.In alijs verò prẽscriptiõibus minoribus collige dist.per teipsum ex prẽdictis.Expeditus de gl.circa hanc legem extra glos.& dicta docto.quæro an † tempora quæ dantur ad petendũ bonorum possessionem currant hodie minori.Videtur quòd nõ:quia olim currebant,sed restituebatur minor:vt ff.eo.l.fi.ergo hodie ipso iure nõ currunt.In cõtrarium videtur ꝙ ista lex videtur loqui tantum in casibus,in quibus minor tractat de dãno vitãdo:vt apparet ex prin.l.Primam opinionẽ puto veriorem,propter generalitatẽ huius legis quæ dicit:in omnibus casibus &c.ergo nihil excipit. Quæro quid in præscriptione,† quæ inducitur per testamentum.Respõdeo,& puto ꝙ currat hodie,sed restituatur sicut olim:vt l.iij.§.& si hæres.ff.eo.& ita loquit tantũ in præscriptionibus legalibus:nõ in his,quę procedũt ex contractibus,vel vltimis voluntatibus,vt ś.dixi.Quæro† quid in præscriptionibus,[b] quæ procedũt ex statutis,vtrum currãt cõtra minores? Inno.dicit,ꝙ nõ habet locum hæc lex nec de statutis cogitauit.Ita dicit extra de resti.c.auditis.aliàs in c.cõstitutus.extra,de in integ.resti.& idẽ videtur mihi ꝙ teneat Spe. & ideo dicit ipse,ꝙ ille prẽscriptiões currunt,sed minori restituitur.Casus est in d.c.cõstitutus.secundùm eum. Videamus vtrũ hæc lex cogitauerit de statutis. Et vt dixi vobis in l.sub prætextu specierũ.ś.de transac.põt quis† cogitare de eo quod ignoret in genere,licet nõ in specie:vt l.si miles.ff.de testa.mi. Ita lex cogitauit in genere de omni præscriptione legali,contra quã lex daret restitutionẽ:sed quis dubitat,ꝙ contra præscriptionem statutorũ ista lex dat restitutionẽ:ergo de illo cogitauit lex.Præterea,† statuta recipiunt interpretationẽ restrictiuam,ne quis indebitè damnum patiatur:vt l.ij.j.de noxali.l. Cæsar.de publi.& l.adigere.§.quamuis.de iure patro.nõ autẽ recipiũt interpretationem restrictiuam,vt quis lucretur. Aut ergo est illa prẽscriptio quæ aufert minori,ꝙ sibi iam est quæsitum:& tunc statutũ simpliciter loquens restringitur ad maiores:nec habebit locum in minoribus,per hanc legem,per rationem hic positam. Aut per illam præscriptionẽ minor amittebat lucrum,& statutum nõ restringitur:quia tũc currit,sed restituit.hic est casus in d.c.cõstitutus.per quod Inn.se fundat.

Qui,& aduersus quos in integrum restitutio non postuletur. Rubrica.

☞ *Quando semiplena probatio eliditur aliqua præsumptione,non est locus delationi iuramenti.*

Minor industriosus præsumitur conuertisse mutuum in proprias utilitates.

Approbatus ab aliquo collegio non potest in concernẽtibus eius professionem petere se in integrum restitui.

Assumptus in defectum alicuius,non dicitur approbatus.

Prodigus,cui fuerint bona interdicta,si eligitur de prioribus,an uideatur sublata interdictio.

LEX I.

IN cõsilio. Secundùm lectu.glos.dicit vnum: secundùm lect. Vltramonta.dicit aliud.Pono secundùm gl.breuiter hoc intẽdit. Vbi minor semiplene docuit de lęsione,recurrit ad veri similia;sed vbi de læsione constat,verisimilia minimè attẽduntur.h.d.secundùm glo. sed secundũ Vltramõ.breuiter.h.d.In actibus,in qbus quis est approbat[9] industrioسus,cessat restitutio rõne ipsi[9] ætatis:secus si in subsidiũ est assumptus.h.d. Ad legem nostrã opp.glo.à diuisione:aut iste probauit se læsum,& debet restitui:vt l.minoribus.ś.de in inte.resti.& l.nã postea.§.si minor.ff.de iureiu.ergo istud vtrum sit industrioسus,vel nõ pro nihilo attẽditur.sol.gl. hic loquitur in casu dubij.qñ de læsiõe cõstabat semiplenè;in illa esset locus dilatiõi iuramẽti:vt l.in bonæ fidei.j.de iureiu.et l. admonẽdi.ff.de iureiu.quod non defertur modò propter istã prẽsumptionẽ,ꝙ sit industrioسus,vide glos.Ex hac lec.no.† ꝙ semiplena probatio aliqua præsumptiõe elidit,[c] vt nõ sit locus dilatiõi iuramẽti.tenementi.Dicemus in d.l.in bonę fidei.alij dicunt ꝙ hoc habet intelligi de mutuo,in quo minor prẽsumitur lęsus,nisi in cõtrarium probetur per creditorẽ:vt ś.si aduer. cre.l.j.quæ præsumptio tollit,si erat industrioسus. Vide istã gl.& tene mẽti.glo.approbat primã lec.licet istã ñ reprobet. Istã secũdã etiã teneam[9],ꝙ si † minor est industrioسus,& est diligẽs,prẽsumitur pecuniã in proprias vtilitates cõuertisse. ar.ad hoc j.de pign.l.fi.& quod ibi videbitis.Ista est lec.gl.Alij,vt Pe.de Bel.perti.legũt aliter: vos scitis,† ꝙ sunt quidã actus,ad quod qs nõ admittitur,nisi esset examinatus,vt puta doct.ad collegiũ aduocatorũ,vt vidistis ś.de aduo.di.iud.l.nemini.modo pono,ali quis est legũ doc.petit restitui in integ.ad quãdã allegationẽ omissam. Certè ista restitutio denegabit,ꝓbato hoc ꝙ publicè isto casu approbatus est industrioسus.sed pone ꝙ ex aliqua † necessitate in defectũ aliquorũ est assumptus,nõ dicit approbata ei[9] industria:nõ denegaret sibi in integ.resti.Rõ optimi dicti est:qa dicẽdo se doctorẽ,& allegãdo se læsum in allegatiõe iuris,allegat turpitudinẽ suã:vt l.ij.§.initiũ.ff.de ori.iur.& sic ꝓfessio,& desideriũ discrepãt:vt j.de mun.pa.l.ꝓfessio.li.x.Et eadẽ rõne putarẽ in istis alijs actibus,qñ aliquis est approbatus in mercãtia,& positus in matricula,nõ posset petere restitutionẽ in illo actu.arg. ad hoc j.de his qve.æta.impe.l.ij.In alijs verò,q ex alijs actibus solis nõ dicunt industrioسi,nec sunt approbati à publico,ꝓcedit lec.glo.modo habes vnũ.Circa primã partẽ quæro.quomodo iudex hoc cõsiderabit,ꝙ fuit elect[9] decurio,si non est probatũ. dicit ꝙ sibi erat notoriũ:qa omnib[9] erat notoriũ quod fuit decurio.Istud eñ probatione nõ eget. Vñ si aliquis fuerit,vel sit de prioribus,probatione nõ indiget.& vide gl.facit quod habetur j.de appel.l.ciues. Vltimò ex fine nota ad qõnem,quam vidi hoc anno.† Alicui fuit interdictũ bonis,vt ꝓdigo:demũ fuit assumptus inter priores:vtrũ ex hoc videat sublata interdictio,quasi ad sanos mores peruenerit:vt l.j.in prin.ff.de curfurio.Hic habes tex.ꝙ nõ hic,in fine. Hoc etiam clarius dic vt hic nota.in fine.ij.glo.quam vide,& perpetuo tene menti &c.

LEX II.

CVm apud. Rõne minoris ętatis cõtra patrẽ,vl' prõnũ,restitutio denegat.h.d. Op. ff.de dolo.l.nõ debet.& ś.de dolo.l.si suplite,solu.ibi loquit de restitutione quæ datur iure actionis:hic de ea quę datur iudicis officio. Secundò opp.de bo.quæ li.l.fi.§.in vtroq;. aliàs,sinaũt.in fi.sol.ibi nõ dat restitutio cõtra patrẽ,sed cõtra aliũ:licet per quandã cõsequẽtiã deueniretur ad patrẽ. Itẽ op. ś.si aduer.rẽ iudi.l.si cũ pater.sol.ibi quia est spãle in cã status. Vel dicas,ꝙ ibi datur restitutio cõtra patrẽ,nõ tñ aduersus factũ patris,sed iudicis.& ista est sol.magis nota.Opp.ś.si aduer. do.l.ij.so.ibi nõ restituit cõtra patrẽ,sed aduersus factũ patris. Vñ ꝓ huius legis declaratione,assume breuiter,aut quæris de

P. PAV. P.

a ¶ Decẽ dies.Contrariũ eius quod hic dicit,tenuit exꝑsse idẽ Bart.i l.nã & postea. §.si minor.in ij.col.ff. de iureiu.cuius opin. ibi sequit,& dicit cẽ veri[9] Abb.cõsil.lxxvij.in ij.vo.incl.in trinitatis indiuiduæ nomine.in iij.col.et seq. Ange.Bal.& Salic.in d.§.si minor. Verum est ꝙ Paul.de Castr. post Fulg. hic ponit vnã cõcordiã:aut loquimur in additiõe: & tunc sit vera opi. Bart.ibi.aut loqmur in reo:& tũc vera sit ista.Et dicit Paul.de Ca.hic ꝙ ista est veritas. Et ista concordia placet etiã Alex. in d.§.si minor.dicit ꝙ ī minore.opi. Bart. est verior:sed ī maiore,q ex aliqua iusta causa petit se restitui vult seruari opi.Bar. ibi in iiij.col.vbi etiã ponit de alio simili.

POMATES.

b ¶ Præscriptionibus. Vide Anc.in c.canonũ statuta.colũ.lij.ad fi.& seq.de consti.& Alex.consi.xxxj.vol. v.colũ.j.vbi loqmur in ꝓclamatiõib' &c. vt non præiudicent minoribus &c.

P. P. AV. P.

c ¶ Elidit. Vide Felin. in ca.in nostra.prope finem.extra, de testi.

P. PAV. P.

a ¶ Si alterius. Iſta lex & ſimiles loquentes de iuramento aſſertiuo, nõ ſunt hodie correctæ p̃ aut̃ ſacramẽta. ſ. ſi aduer. vendi. vide do. Franc. cõſil. lxxvij. in tiij. col. Item limita ſingulariter iſtã regulã, vt minor iurãs ſe minorẽ non poſsit peterẽ reſciſsionẽ cõtractus bonæ fidei ad reſtitutionẽ in integrũ ſed põt bene petere reſpectu nullitatis propter ſolẽnitatẽ omiſſam. vide Ro. cõſil. xij. Pau. de Caſ. cõſi. cxlj. d. Frã. Cremẽ. ſing. clxij. Quid autẽ ſi filius fa. in inſtrumento aſſerat ſe patrẽ fami. an reddat obligatio efficax ſine cõſenſu patris, vide Paulũ de Caſtro. conſilio centeſimoſeptuageſimoquarto.

reſtitutione, quæ datur iure actiõis & poteſt dari contra patrẽ, vel patronũ: vt ſ. de dolo. l. ſi ſuperſtite. aut de ea, quæ dat̃ officio iudicis ratione minoris ætatis: & tunc qñq; q petit reſtõnem nõ contra patrẽ ſed cõtra patris factũ, & ſibi denegatur vt hic. Quãdoq; petit cõtra patrẽ, ſed nõ cõtra patris factũ, & ſibi concedit̃: vt l. ij. ſ. ſi aduerẽ iud. Quãdoq; quis petit cõtra patris factũ, & non cõtra patrẽ: & tũc etiã ſibi cõceditur: vt l. ij. ſi aduer. don. etiã ſi cõtra patrẽ veniret p̃ quandã cõſequentiã; vt l. fin. §. in vtroq;. j. de bo. quæ lib. Aut petitur reſtitutio nõ ratione minoris ætatis, ſed ratione abſentiæ, vel ex alia iuſta cã: & tunc dicit Iac. de Are. q; hæc lex nõ habet locum, nec requiritur quin filijs vel liberis detur iſta reſtitutio: quare &c.

Si minor ſe maiorem dixerit. *Rubr.*

LEX I.

SI cùm minor. Si minor dixit ſe maiorẽ dolo aduerſarij, ei nõ denegat̃ reſtitutio: ſecus ſi dolo p̃prio. ſed ſi nullus interceſſerit dolus, reſtõ concedit̃, niſi iuratũ fuit. hoc dicũt iſtæ tres leges. Opp. ad primã: Cõfeſsio erronea reuocatur de iure, vt ſ. de iu. & fac. ign. l. error. & l. cũ teſtamẽtũ. ergo nõ eſt neceſſaria reſtõ. Sol. Fateor q; hic nõ petit̃ reſtõ aduerſus confeſsionẽ iſtã: ſed aduerſus cõtractũ in quo ille læſus cõfeſſus eſt ſe maiorẽ tamẽ ipſi minori incumbit onus probãdi q; tpe cõtractus erat minor: vt l. ſi minorẽ. ſ. de inte. reſtit.

1 *Ætas melius probatur per inſtrumenta, quàm per teſtes.*
2 *Minor eo ipſo q; dicit ſe maiorem, an dicatur eſſe in dolo, & denegetur ei reſtitutio.*

LEX III.

a SI alterius. Secũdũ verã lec. lex iſta diuidit̃ ĩ tres partes. Primò loquit̃ qñ minor aſſeruit ſe maiorẽ p̃prio dolo. Secũdò qñ dolo aduerſarij. Tertiò qñ neutrius. Secũda ibi qđ ſi per iniuriã. Tertia ibi, adiitus ita. & ita hæc lex ponit caſus p̃cedentiũ legũ. & addit vnũ aliũ caſum, qñ neutrius dolo. Oppo. de l. minor. xxv. ann. ex aſpectu. §. planè. ff. de mino. Sol. Ibi minores adhibuerunt dolũ contra aliũ, nõ cõtra curatorẽ. Opp. ſ. de in inte. reſt. mino. l. de tutela. Sol. ibi minor fuit ſciẽs, & aduerſarius ſil̃. ſciens: hic verò aduerſariũ decipit. Opp. ad tertiã partẽ. ſ. de trãſa. l. ſi ex falſis. vbi iurm dolũ aduerſarij nõ tollit. Glo. q̃ eſt hic, ponit multas ſolutiones. Breuiter illa eſt vera, q; illa lex nõ cõtradicit in aliquo. nã hic in ver. aditus. vſq; ad fi. loquit̃ q; null⁹ dolus interceſsit, ſm lec. Azo. & verã. Si eñ dolus interceſſerit, nõ tolletur p̃ iurm: vt lege cõtraria. Op. q; idẽ ius eſt inſtr̃orum, & teſtiũ, vt l. in exercẽdis. j. de fi. inſtr. ſo. Fallit in caſu huius l. qa tenere mẽti memoriã annorũ eſt difficile: vñ †facili⁹ admittit̃ p̃batio inſtr̃orũ, qua teſtiũ: vt ff. ad Car. l. iij. §. duæ. Quæro, vtrũ eo ipſo q; minor aſſerit ſe maiorẽ, p̃ſumat̃ in dolo. gl. pe. hic. in fi. vñ dicere q; ſic: & vide gl. Pe. de Bel. perti. tenet contrariũ: qa nõ præſumit̃ dolus, niſi p̃betur: vt l. quoties. §. q do. ff. de p̃ba. Et iſtã opi. puto verã p̃ hãc legẽ in ver. aditus. vbi apparet, q; ſi dolus interceſsiſſet, & nõ oſtẽdit̃, p̃ſumit̃ nõ interceſsiſſe & vide tex. in ver. aditus. ibi: nõ repererit. No. q; dicit, nõ reperit̃ ex quo cõcludit̃ q; ſi nihil apparet de hoc, p̃bata eſt minoris intẽtio. Vñ p̃ declaratiõe hui⁹ materię dic: Qñq; minor †aſſerit ſe maiorẽ ſuo dolo tm̃ adhibito contra aduerſariũ, & hoc cõſtat: & denegat̃ ſibi reſtõ: vt l. ij. & hac l. ĩ prin. Qñq; dolo ſuo nõ adhibito cõtra aduerſariũ: & nõ denegat̃ ſibi reſtõ: vt l. minor. §. planè. ff. e. Qñ p̃ dicit ſe maiorẽ dolo aduerſarij tm̃: & reſtitutio ſibi nõ denegat̃, vt ſ. e. l. j. & hac l. ij. rñ. etiã ſi fuerit iuratũ. argu. ſ. de trãſa. l. ſi ex falſis. Qñq; aſſeruit ſe maiorẽ dolo ſuo, & aduerſarij, & reſtõ ſibi nõ denegat̃ vt l. de tutela. ſ. de ĩ inte. reſtit. in fi. niſi eſſet iuratũ: vt in aut̃. ſacram. ſi aduer. vẽ. Qñq; aſſeruit maiorẽ neutrius dolo: tũc diſtĩgue vt dĩ in hac l. aut nõ fuit iuratũ, aut fuit iuratũ. ſi fuit iuratũ, aut ñ corpal̃r, aut corporal̃r. Qñq; dubitat̃ an dol⁹ interceſſerit, & ĩ dubio p̃ſumit̃ nõ ĩterceſsiſſe: vt hac ver. aditus. Et ita debes ĩtelligere hãc mãm.

1 *Iudex quam interlocutoriam reuocet ex officio.*
2 *Vnum remedium extraordinarium non excludit aliud.*
3 *Reſtitutio denegata propter defectum probationis, poteſt iterum peti.*

CVm circa. Hæc eſt difficilis lex breuiter dicit. Si reſtitutio eſt denegata, ppter ætatem nõ p̃batã, & reſtõnem, & ætatẽ p̃bandã iterũ admittitur. h. d. ſm lec. magis notabilẽ. Hæc lex legitur duobus modis principaliter. Primo q; fuit erratũ per iudicẽ iudicantẽ. Ad iſtã l. oppo. ff. quæ ſen. ſine app. reſcin. l. j. §. j. ſol. ibi fuit expreſſus error in ſnĩa: hic nõ. Secũdo modo legit̃ q; hic fuit erratum à teſtibus, qui dixerũt falſum circa ætatem. Et iſta lec. ſub diuiditur in duas. Vna q; iudex de ætate p̃nunciauit interlocutoriè: alia q; p̃nunciauit diffinitiuè. Ad primã opp. interlocutoria põt reuocari arbitrio iudicis: vt l. quod iuſsit. de re iudi. ergo nõ debet peti reſtõ: vt ff. de mino. l. in cauſæ. la ij. ſolu.

1 Fateor† q; iudex põt reuocare, ſi vult, ſuo arbitrio: vt in cõtrario. tamen nõ cogitur, niſi impetretur reſtitutionis beneficiũ, vt hic. & hoc magis placet. Vel dic, q; iſta eſt talis interlocutoria quæ perimit vires totius cauſæ. vnde quodãmodo eſt diffinitiua: vt l. intra vtile. ff. de min. Ad ſecundã prout hic fuit pronunciatũ diffinitiuè. Oppo. qñ iudex p̃nunciauit ex falſis teſtibus, cõpetit reſtitutio de iure cõi: vt j. ſi ex fal. inſtru. per totũ. & l. diuus. ff. de re iudi. ergo iſta reſtitutio, quæ datur rõne ætatis, nõ debet habere locũ: vt l. in cauſæ. ff. de mino. Sol. licet

2 auxiliũ ordinariũ excludat extraordinariũ, vt d. l. in cauſę. †tñ vnum extraordinariũ nõ excludit aliud: vt l. qui bona. §. ſi quis opus. ff. de dam. infe. & quod met. cau. l. ſi cũ exceptiõe. §. eum. Vnde nihil repugnat, q; qs poſſet habere reſtitutionẽ ex duabus cauſis. †Itẽ opp. reſtitutio ſemel denegata, iterũ non cõceditur: vt j. ti. j. l. j. ſol. Hic fuit denegata p̃pter defectũ probationis ætatis: vnde iterũ põt reſtitui: ibi propter defectũ p̃bationis læſionis. Ratio eſt: quia de ætate nõ fuit cognitũ. niſi in iudicio reſtitutionis. & ſic non habet niſi vnã ſententiã cõtra ſe, hoc reſpectu: ſed de læſione & iuſtitia fuit cognitum in primo iudicio, & in iudicio, in quo petebat̃ reſtitutio: ideo ſemel denegata, iterum non conceditur. Ita debetis hoc intelligere.

Si ſæpius in integrum reſtitu. &c. *Rubrica.*

1 *Differentia quando quis reſtituitur ad appellandum, an ad totam cauſam.*
2 *Si quis primò appellauit, & tempus appellationis eſt lápſum, ſi petita reſtitutione fuit denegata, an iterum reſtituat.*
3 *Ille qui omiſit appellare, quando poßit petere reſtitutionem in integrum ad appellandum, & coram quo iudice.*

LEX I.

SI poſt ſenten. Si reſtitutio fuit ſemel denegata, iterum non cõceditur, niſi ad appellandũ, vel niſi ex noua cã. h. d. totus tit. Differt lex ſequẽs à præcedẽti: quia fuit ſ. poſtulata reſtitutio cõtra ſnĩam: hic cõtra cõtractũ. hic reſtitui deſiderãt aduerſus cõtractũ: vel ſententiã: ibi adierunt, ſ. iudicẽ. Oppo. ad l. j. q; tẽpora appellationũ nõ currũt: vt l. fi. ſ. in quib. cau. in integ. reſti. nõ eſt neceſ. Dicũt quidã, q; hæc lex hodie contingitur. Cõtrariũ vĩ verũ, vt ibi dixi. probat̃. in aut̃. de app. & intra quæ tempo. §. j. vbi eſt ſpãle in iſtis tẽporibus iudiciorum.

1 †Quæro, quæ eſt differẽtia, vtrũ quis reſtituat̃ ad appellandũ, nõ ad totã cauſam. Dic vt in gl. qñ datur reſtitutio ad appellãdũ. Quæro, à qua ſentẽtia? Dicit gl. à qua vult, vel vt poſsit appellare ab ea, à qua fuit denegata reſtitutio. † Quærit gl. quid

2 ſi primò appellauerit, & tẽpus appellatiõis eſt lapſum: poſtea petit reſtitutionẽ, & fuit denegata: an reſtituit̃ iterũ. glo. dicit q; nõ, niſi ad appellandũ. Intelligatis ad appellandũ, ſ. à ſententia, in qua eſt reſtitutio denegata vel ad proſequendã appella-

3 tionẽ, cuius tempora ſunt curſa. † Vltimò no. ex hac l. q; ille, q; omiſit appellare, poteſt petere reſtõnẽ in integrũ ad appellandum, nõ ſolã coram iudice, à quo debuit appellare, ſed etiã à ſuperiore: vt hic, dũ dicit: vobis ius reſtituimus. Vnde Imperator reſtituit eũ ad appellandũ, vt dixi vobis ĩ l. p̃ſes. de ap. &c.

LEX II.

QVanquam. Ad iſtam legem oppo. quia etiã ex cauſis antiquis põt iterũ peti reſtitutio: vt ſ. tit. j. l. fi. ſol. intellige hic de nouis cauſis, hoc eſt de nouo allegatis. Vel dic, nouis cauſis, id eſt, de hoc eſt de nouo ſupuenientibus. Vel de nouis cauſis, id eſt, de nouis

nouis probatiõibus factis ſuper cauſis antiquis allegatis: vt ſ. titu. j. l. fi. Secundũ hoc ergo habes ꝙ quando nouæ cauſæ, vel nouæ probationes allegãtur, poteſt reſtitui ad totam cauſam: alias non reſtituitur niſi ad appellandum. Quæro quãdo reſtituitur ad appellandũ, vtrum iudex appellatiõis reſtituit, ſicut debuiſſet facere primus. Reſpon. quãdoꝙ reſtituitur ad appellandum à prima ſententia: & tũc procedit tanquam iudex appellationis ſecundùm formam l. eos. de appella. Quandoꝙ reſtituitur ad appellãdum à prima ſententia: quia improbata eſt reſtitutio: & tunc cùm illa ſententia ſit per appellationem extincta, iudex appellationis iudicabit, cùm illa cauſa ad eum ſit deuoluta: vt d. l. eos.

LEX III.

IN vna. Oppo. et videtur ꝙ reſtitutio detur ſæpius: vt ff. eo. l. ſi ſine. §. reſtitutus. Gloſſ. ſoluit optimè. Ibi fuit reſtitutio cõceſſa: vnde poteſt iterum concedi. hic fuit denegata, ideo hic iterũ nõ conceditur, ne leges ludibrio fiant. Pet. reprobauit iſtam ſolu. quia eadem eſt ratio in vno caſu, ſicut in alio. quod mihi non placet: ideo tene opi. gl. Nam quando minor nõ eſt reſtitutus, eſt in eius poteſtate vt reſtituatur, vel nõ: vt l. ſi iudex circunuento. ff. eo. Si ergo vſus eſt ea cùm poſſet nõ vti, poteſt cõtra hoc petere reſtitutionem in integrum, & eſt noua cauſa reſtitutionis: quæ ratio ceſſat, quando reſtitutio eſt denegata. Vltimò quærit gloſſ. quid ſi minor velit petere reſtitutionem, vt omiſſam probationem faciat, & ſic poſsit venire cõtra ſententiam. Glo. dicit quòd ſic. dic vt in ea.

De ijs qui veniam ætatis impetrauerunt. [a] *Rubrica.*

LEX I

OS qui veniam. Cui ętatis venia eſt conceſſa, reſtitutio denegatur. hoc dicit.

☞ *Maſculus quando conſequatur ueniam ætatis, & quando fœmina.*
Minor læſus in impetratione ætatis an reſtituatur.
Mulier eſt minoris uitæ, quàm maſculus, & citius perficitur.

LEX II.

OMnes. Maſculus† probata ætate xx. anno. fœmina xviij. veniã cõſequitur ætatis: per quam tamen immobilia alienare nõ poterunt. h. d. Quærit gl. coram quo iudice fiat probatio. Dic vt in gl. Quærit gl. quid ſi minor† eſt læſus in eo quod impetrauit veniam ætatis: an reſtituetur. Dic vt in gl. Quæro, quæ eſt ratio ꝙ in muliere minus tẽpus requiritur, quàm in maſculo. Gl. dicit quia mala herba citò creſcit. Ratio† eſt iſta, quia mulier cùm ſit minoris vitæ, quàm maſculus, citiùs perficitur. & ita contingit in quolibet animali: quia quantò res eſt breuioris vitę, tantò citiùs perficit: & iſta eſt ratio propria. Gl. ſignat quoddam argu. contrariũ, & non ſoluit vide eam ibi. l. j. Solu. Hoc propter aſpectum perſonæ, qui requiritur. arg. j. de cadu. tollen. l. fin. §. ne autem: & ff. de adoptio. l. poſt mortem.

LEX III.

OS qui. Qui veniam ętatis meruerunt, nõ poſſunt alienare, vel immobilia obligare, ſine decreto. h. d.

☞ *Ætas legitima, uel perfecta dicitur 25. annorum.*
Factum ciuiliter, quando repræſentet eundem effectum, quam factum naturaliter.

SI quis aliquid. [b] Ad implendam cõditionem nõ ſufficit ciuiliter factum. h. d. Nota tu iuuenis, quod ętas legitima. †/vel ætas perfecta dicitur xxv. anno. [c] De hoc habes in l. cum filio. ff. de leg. iij. Secundò nota. quòd non ſufficit ciuiliter factum. Ad iſtud opponi. gl. hic. ff. mandati. l. fi. §. fi. & de donatio. quæ ſub modo. l. fina. §. fina. de inſtitutio. & ſubſtitutio. l. ſi mater. Sol. breuiter † quãdo ciuiliter factum repræſentat eundem effectum, ſicut factum naturaliter factum ciuiliter ſufficit vt in contrarijs: aliàs ſecus, vt hic. Iſta eſt communis ſolutio, quã ponit Dy. in l. ſi cùm dotẽ. in princi. ff. ſoluto matrimo. & l. ex ea parte. §. inſulam. ff. de verborum obligationi. & in l. Deo nobis. ſ. de epiſcopis & cleric. Et ego circa [d] hoc dedi vnam magnam diſtinctionem, & multum vtilem in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. de liberis & poſthumis. vbi tex. & gl. tangunt &c.

Si maior factus ratum habuerit. *Rub.*

LEX I.

SI inter minores.

Ratihabitio maioris tollit reſtitutionem aduerſus læſionem, quę in minori ętate contingit. hoc dicit. Circa hanc l. quæruntur duo. Primò quid ſi hæc diuiſio facta fuiſſet dolo: an ratihabitio aliquid operetur circa illum dolũ. Breuiter, an ille, qui habuit ratum, fuit ſciens, aut ignorans, vt glo. dicit. Quæro ſecundò, qualiter videatur habere ratum. Certè ſi quidem ratum habuit expreſsè, nullum eſt dubiũ: vt hic. ſi autem tacitè tunc habens titulũ l. in v. lib. ſi maior fac. ratam alie. habue. qui titulus loquitur, quando habetur ratũ tacitè. et ideo dic vt ibi. &c.

LEX II.

QVi poſt vigeſimum.

Hæc lex loquitur magis generaliter, quàm præcedẽs: quia ſ. loquitur de diuiſione facta ſimpliciter à minoribus, hic ſimpliciter, & ſic magis generaliter.

V bi & apud quem cog. &c. *Rubri.*

LEX I.

SI quid. Aduerſus ſententiam procuratoris Cæſaris ſolus Cæſar reſtituit. hoc dicit. Op. ff. de mi. l. in cauſæ. §. fina. l. præfecti. Solu. hęc l. poteſt intelligi, vt loquatur de iudice delegato à principe: & tunc ſtat propriè. Nec obſtat contrarium, quod loquitur de iudice ordinario. Si verò intelligatur propriè de procur. Cæſaris: tunc expone text. cùm dictus ſolus princeps. ſubaudi, vel ipſemet qui iudicauit. & ſic non obſtat contrarium &c.

1 ☞ *Actio ſequitur forum rei, etiam quando petitur reſtitutio aduerſus contractum.*
2 *Reductio ad arbitrium boni uiri, coram quo iudice petatur, ubi compromittentes & arbiter ſunt diuerſi fori.*

LEX II.

QVoniam. Quãdo reſtitutio petitur aduerſus contractum, ſequitur actor forũ rei. h. d. Formo [e] quæſtionem. Quidam † Peruſinus habens cauſam cum vno Florẽtino, compromiſerũt de cauſa tanquam in arbitratorem in quendam ſenẽſem. ille exiſtens Senis tulit laudũ. Peruſinus vult petere reduci ad arbitrium boni viri iſtud laudum: corã quo iudice iſtud faciet? De iure communi arbitramentum eſt quędam tranſactio, nec oritur actio ex arbitramẽto: ſed oritur actio ex cõpromiſſo facto inuicem cõpleto, ex declaratione arbitratoris: vt l. ſi ſocietatẽ. §. arbitrorũ. ff. pro ſocio. & authen. vt differen. iudi. §. ij. & j. de iud. in auẽ. ſi verò cõtigerit. & j. de contrahen. emptio. l. fi. ideo ſi peto reduci ad arbitrium boni viri, conqueror de contractu, debeo ſequi forũ rei. Caſus eſt hic. ſed ſecundum iura municipalia in partibus † Tuſcię ipſa lauda producunt actionem per ſe, & habent vim ſententiæ: vnde ſi peto reduci ad arbitriũ boni viri, queror de ipſa ſentẽtia, quæ me ledit: quem debeo tũc adire? Certè debeo adire ſuperiorẽ eius, qui iudicauit: quia de ſententia cõqueror: vnde ſ. l. proxi. & ſic etiã loquitur j. l. proxima. ideo eſt videndum de arbitramẽto, vtrũ producat actionem, vel nõ, ſecundũ cõmune ius, vel municipale vt ſ. dictũ eſt.

1 ☞ *Cauſa reſtitutionis in integrum, licet miſti imperij, tamen fauore minoris delegatur. & nume. 3.*
2 *Reſtitutio in integrum competit iure magiſtratus.*
4 *Iudex delegatus quando poſsit in integrum reſtituere.*

[a] P. PAV. P. ¶ Impetrauerũt. Nota iſtã materiã ꝙ inferior a principe nõ põt per ſtatutũ ſuũ cõcedere veniã ætatis. vide Bart. in l. imperiũ. ff. de iuriſ. om. iudic.

[b] ¶ Si quis aliquid. Et vide do. Pet. in conſi. cccl xxxix. qñ Papa cõcedit alicui, ꝙ poterit ꝓ ſuſdere perſonę idoneæ de tali beneficio: an cõprehẽdat ille, q eſt idoneus per diſpẽſationẽ et cõcludit ꝙ ſic. Adde ꝙ aliqñ appellatione ætatis legitimæ, venit ẽt pubertas, & ſic ī maſculo xiiij. in fœmina xij. Ita probat in tex. & gl. & doc. in c. j. de regularib⁹. Ant. Bar.

[c] P. PAV. P. ¶ Annorũ. de iure canonico dr in triginta annis. vide Bar. i tra. differentiarum inter ius & c. in iij. colum.

[d] P. POMATES. ¶ Circa. Iſtud notabile limita per c. cum dilecti. & c. ad audiẽtiã. extra ā cle. nõ re.

[e] ¶ Formo q. Adde lãtè Fede. cõſil. cclxxv. & Paulũ de Caſtro hic q aliter loquunt.

[e] P. PAV. P. ¶ Formo qõ. Iſtã qõ. Bart. refert & ſequit do. Chri. de Caſt. ſubſcribẽdo quoddã cõſil. Raph. Cuma. inciſpien. viſis cõpromiſſo. in ix. col. aliàs viij. & ibi & in ſeq. vide declarationẽ ad iſtũ dictũ duob⁹ modis. & ad dicta Bart. hic vide etiã Aret. in c. fi. in pe. col. de fo. cõpet. Vide Peru. in rub. de appel. colũ. vlti. vide Feli. in c. cũ ſit. de fo. cõpe. in ij. col. vbi dicit nõ ꝓcedere in eccleſia vel clerico petente reſtitu. in integ.

a ¶ Cũ ſcimus. per iſtã le. decidit. Iac. de bel. q̃ hñs ptãt̃ legitimã di ab Imperatore p̃t legitimare in terris ecclesiæ. And. Barba.

b ☙ P. PAV. P. ¶ Ordinario. Limita iſtum text. niſi alius eẽt celebrat⁹ authoritate alicuius ſuperioris q̃a iudex inferior ſe intromittere nõ potest. vide Iaſ. in l. nã. & §. minor. in iij. colum. ff. de iureiurando.

c ☙ P. PAV. P. ¶ Minoris. Cõis ſententia eſt in cõtrariũ, videlicet q̃ ſit ſpãle in minore. vide Iaſo. in l. ne quicquã. §. vbi decretũ. in pen. col. de offi. procõ. & legati.

d ¶ Spãle. Sed quid in ſyndico vniuerſitatis: vide Pau. de Caſ. hic ro. cõſ. ccccxxiiij.

Compromitti quòd poſſit in aliquem, ut pronunciet quem reſtituendum uel non.

Cauſa reſtitutionis an poſſit in arbitratorẽ cõpromitti.

Iudices qui nulli præſunt iuriſdictioni, ſicut notarij, & iudices chartularij, quando poſſunt in integrum reſtituere. & nu. 8.

Iuriſdictio cohæret territorio.

Quomodo cognoſcatur, an aliquis ſit iudex ordinarius, uel delegatus.

Syndicus electus à conſilio ciuitatis, ad ſyndicandum officialem, dicitur delegatus.

LEX III.

Vm ſcimus. [a] Hæc eſt ſingu. lex breuiter dicit. Reſtitutio, quæ officio iudicis cõceditur, poteſt poſtulari ab ordinario, [b] & delegato ſpãliter ad illã cauſam. vel vniuerſaliter, nõ coram arbitris, iudicibus chartularijs, vel delegatis ab eis. h. d. Diuiditur. Primò ponit qõnem. Secundò determinationẽ. Tertiò determinationẽ ſuam limitat & declarat circa iudices prohibitos reſtituere. Quartò limitat circa eos, quibus eſt permiſſum. Quintò limitat circa modũ pnunciandi. Secunda ibi; ſancimus. Tertia ibi; ſed ne quis. Quarta ibi; cũ hos. Quinta ibi; ſed ne qd penitus. Ex prima parte habemus q̃ iudices delegati poſsint de cauſa reſtõnis in integrum cognoſcere; cõtra ea quæ per iudicis officium expediunt̃, delegari non poſſunt; vt l. nec quicquã. §. vbi decretũ. ff. de officio proconſulis & legati. l. omnia quæcunq̃. de regulis iuris. Solu. † Speciale eſt hic fauore minoris. Opp. ſecundò, ea quæ poſſunt delegari, competunt iure magiſtrat⁹: vt l. j. §. j. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſdic. & ſic videtur q̃ in integrum reſtitutio competit iure magiſtratus. hoc eſt cõtra l. ea quæ. §. j. ff. ad munic. ergo &c. Dicit gl. fateor † q̃ olim non cõpetebat iure magiſtratus, ſed hodie ſic per hanc legem. Nec obſtat tex. qui dicit, veteribus nõ fuerat incognitũ; q̃ verũ eſt q̃ antiquitus poterant delegari habenti iuriſdictionẽ à lege, non autẽ omnibus; ſed per hanc legem delegatur indiſtinctè.

3 Tu † dicas q̃ etiam hodie reſtitutio in integrũ eſt miſti imperij; quia iudicis officio expedit̃; & licet poſsit delegari, eſt ſpe-
c ciale fauore minoris, [c] vt hic. Oppo. q̃ iudex delegatus nõ poſsit reſtituere; vt ſ. ſi aduerſus rem iudi. l. aduerſus. ſol. Quãdoq̃
4 † delegatur cauſa reſtitutionis principaliter & tunc nõ eſt dubium q̃ põt reſtituere, vt hic. Quãdoq̃ delegat̃ vniuerſitas cauſarũ; & tunc idẽ; vt hic, in fi. ibi; vel ſi gñaliter &c. Quãdoq̃ delegat̃ cã principalis tantũ; & tũc ſi quidẽ reſtitutio petitur incidẽter, ſuper aliqua interlocutoria, vel emergenti, põt cognoſcere delegatus; vt hac l. in fi. ſecundũ vnam lec. gl. quæ eſt verior. Si verò petit̃ reſtitutio principaliter, cõtra ſententiã latã in illa cauſa, nõ poſſet reſtituere delegatus; vt d. l. aduerſus. & ſ. l. pxi. fm verã lect. Venio ad tertiã particulã, in qua habes, q̃ etiã in cauſa reſtitutionis nõ põt cõpromitti in arbitrum; ſed
5 quæro, † an poſsit cõpromitti, vt arbiter pnunciet aliquẽ reſtituendũ vel nõ. Glo. videt̃ dicere q̃ ſic: nã arbiter nõ põt reſtituere, ſed pnunciare reſtituendũ. Et vide gl. quæ videt̃ velle q̃ ſic. Ratio eſt; q̃a inter iſta duo eſt differẽtia; vt habuiſtis not. in l. ab executiõe. j. quo. appel. nõ recipiunt̃. & ſ. ſi aduer. liber. l. j. Ego dubito in hoc; quia non reperit̃ aliqua actio, vel aliqd̃ ius agẽdi, quo quis petit pnũciari ſe reſtituẽdũ: ſed qd̃ q̃s petat ſe reſtitui ſic. Qua ergo actione ageret̃ corã arbitro, nõ video: niſi dicamus q̃ ille, qui de hoc cõpromittit, videat̃ velle pati q̃ ſic de facto cõueniat̃ ad hoc, q̃ poſſet ſi vellet; vt l. Iulia. §. q̃tũ aũt. ff. ad exhib. dixi. ſ. de tranſact. l. vbi pactum. & hoc ſatis placet.
6 † Quæro circa hoc, an cauſa reſtõnis poſsit in arbitratorẽ compromitti? Iam fuit de facto in ciuitate iſta, & cõſului q̃ ſic. nam arbitramẽtũ, vt ſcitis, eſt quędã trãſactio, vt dixi ſ. l. pxima. Vñ ſicut põt trãſigi de cauſa reſtõnis: ita põt in arbitratorẽ cõpromitti. Itẽ habes in hac parte, q̃ iudices hi, qui nulli præſunt ad-
7 miniſtrationi, nõ poſſunt reſtituere. † Quæro, q̃ ſunt iſti iudices, q̃ nulli præſunt adminiſtratiõi. gl. dicit, & bñ, ſunt iudices chartularij, q̃ hñt volũtariã iuriſdictionẽ: vt notarij, ex forma ſuorũ priuilegiorũ: de q̃bus fit mẽtio hic; & de iudic. l. rem nõ nouã. & ff. de iudi. l. j. & ibi no. Alij dicũt q̃ hic loquit̃ de iudice delegato, qui non poteſt ſubdelegare. Tu tene primam, quę
8 eſt magis notabilis. † Quæro, an iſti iudices chartularij poſſint in integrũ reſtituere. Glo. vĩ velle q̃ nõ quia nulli præſunt adminiſtrationi. qd̃ ſatis placet. niſi in reſcripto aliud diceret. In quarta particula habes q̃ illi poſſunt reſtituere, q̃ præſunt
9 adminiſtrationi, cui adhæret iuriſdictio. † No. ergo q̃ iuriſdictio cohæret territorio. Simile in l. j. §. cũ vrbẽ. de offi. pfe. vrbi. ibi; cũ vrbẽ fidei tuæ cõmiſimus. & ſic cõmittit vrbẽ quæ adhę-
10 ret iuriſdictioni. † Et ex hoc potes diligẽter ppendere an aliqs ſit iudex ordinarius, vel delegatus. Nã ſi quidẽ alicui cõmittitur certum territoriũ, vel iuriſdictio in territorio: hoc cõtingit dupliciter. vel hoc fit indiſtinctè, nõ limitando iuriſdictionem territorij, vel perſonarũ vt in iſtis iudicibus chartularijs: & iſti dicunt̃ ordinarij, ſine adminiſtratiõe. & hic eſt caſus hic, & in præcedenti ver. Quandoq̃ cõmittit̃ aliqua cauſa inter certas cauſas: & tunc iſte eſt iudex delegatus: quia ei cõmittitur cauſa, & non territoriũ. & ita debetis intelligere hanc materiam.
11 † Et per hoc potes dicere: cõſilium iſtius ciuitatis facit aliquẽ officialem ad ſyndicandum vnum officialem: certè in dubio iſte videtur iudex delegatus: quia ei cõmittitur certa cauſa; nõ autem cõmittitur certa adminiſtratio, cui iuriſdictio adhæret.

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio. *Rubrica.*

LEX vnica.

Qui reſtituitur. Reſtituto minore omnia reponant̃ in priſtinum ſtatum, tam aduerſus minorẽ, quàm aduerſus extraneũ. hoc dicit. Opp. de l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de mino. So. Intellige hic quatenus eſt locupletior; & ſic cõcordat cũ illa. Opp. de l. ſi per impreſsionẽ, qd̃ me. cã. Sol. Ibi ſpeciale. Op. tertio de l. ſi iudex. ff. e. Sol. dico q̃ minor tenetur reſtituere oĩa. Verum eſt, ſi vult vti reſtit. alias ſecus. Venio ad ver. ſed & ſi interceſſore. Op. ſi minor fideiubet p aliquo; ergo ille alius eſt obligatus. & ſic nõ eſt neceſſe q̃ actio cõtra illum reſtituatur; vt l. j. ff. de fideiuſ. Sol. Intellige q̃ hic interceſsit animo nouãdi; & ſic liberauit primũ debitorẽ. Op. q̃ actio reſtituat̃ ipſo iure, vt ff. ad vellei. l. debitrix. §. j. Sol. Aliud in muliere, vt ibi, quã in minore, vt hic. ratio, q̃a mulier eſt tuta ipſo iure per velleianũ. Ita dicit gl. quã vide. In eo qd̃ innuit q̃ mulier ipſo iure nõ teneat; doct. reprehẽdunt iſtã; quia imò tenet̃, licet habeat hanc exceptionẽ; vt ff. ad vellei. l. ſi mulier. & qd̃ ibi no. ff. ad Macedo. l. j. Sed certè nõ bene reprehẽdunt: q̃a gl. hic itelligit mulierẽ tutã ipſo iure: hoc eſt, abſq̃ iudicis miniſterio habeat actionẽ, vel exceptionẽ: ita q̃ neceſſe non habet petere reſtõnem. Ita videt̃ dicere gl. Opp. Inſti. qui. mo. tol. ob. §. præterea. & ff. de noua. l. j. Gl. dat hic multas. ſo. hæc eſt vna, q̃ in lege cõtraria minor erat obligatus naturaliter tm̃: & ſic nõ indigebat reſtõne: meritò actio in veterẽ debitorẽ nõ reſtituebat̃. hic verò erat obligatus naturaliter, & ciuiliter: & cũ reſtituitur minor, reſtituit̃ actio in veterem debitorem, niſi dolus creditoris interceſſerit; vt l. ſi Titius. ff. de fideiuſſo. in fi. & ff. de ſolu. l. qui res. § huic.

Etiam per procuratorem cauſam reſtitutionis in integrum agi poſſe. *Rubrica.*

1 ☞ *Procurator quando dicatur habere ſpeciale mandatum, ad petendam reſtitutionem in integrum.*

2 *Procurator etiam ſine ſpeciali mandato poteſt agere cauſam reſtitutionis in integrum, quando uenit incidenter in cauſa commiſſa.*

3 *Pater poteſt petere reſtit. in integ. pro filio ſine mandato.*

4 *Dictio etiam implicat: & quid implicet hic.*

LEX vnica.

d Cauſam. Rubrũ & nigrũ, idem dicũt. Opp. de l. neq; ſ. de pcura. Sol. Intellige hoc de pcuratore. qui habebat mandatũ ſpãle legitimè ordinatũ. Op. ff. de mino. l. illud. §. ſi ratis. Sol. Intellige hic de pcuratore qui habebat ſpeciale mandatum: quomodo intelligit̃ procu-
1 rator habere ſpeciale mandatũ ſufficit ne † quod in inſtrumento dicatur ad agendũ &c. & in integrum reſtit. petendam &c. doctores determinãt hic quòd nõ: ſed quòd dicatur; & ad petendam reſtitutionẽ in integrum in tali cauſa: vt l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. de acquirẽda hæreditate. Ego altius aſſumpſi iſtam materiam in l. filiusfamilias. ff. de donatio. Ad vnum tamen aduer

men [a] aduerte,q̃ si causa restõnis in integ. [b] † incidẽter veniat in causa cõmissa,posset etiã agere sine speciali mãdato:vt §.tit. ij.l.fi.in fi.& l.qui proprio.§.item quæritur.ff.de proc.secũdũ vnã lec. Opp.de l.ij.de his qui ve.æta.impe.Sol.Ibi est specialis casus,in quo nõ admittit ꝓcurator.Oppo.q̃ etiã [c] sine spãli mãdato possit:vt l.patri.in prin.ff.de min.† Solue q̃ est speciale in patre,qui est legitim⁹ administrator,vt ibi:sicut in alio legitimo administratore:vt in tutore,& curatore,& similib⁹. Quero,dicitur hic in rubro & nigro,etiã per procuratorẽ agi posse.† quid implicat hæc dictio etiam? Potest intelligi etiam per procuratorem,quasi non solum per dominũ,vel quasi per tutorem vel syndicũ.quid implicat,nescio quid dicam modo. & habui hoc anno pluries de ista dictione etiam &c.

In integrum restitutione postulata,&c. Rubrica.

LEX Vnica.

POstulata. Rubrica est summariũ toti⁹ tit. Quæro,vtrũ restitutio [d] impetrata impediat executionem sentẽtiæ.Hic videtur tex.quòd sic.& ita debet intelligi glo.quam vide.Istud intelligitur hic cũ temperamento,q̃ ponitur in ca.suscitata extra,de restitutio.in integrum.Dic vt ibi,& in c.constitutus.vbi vide Innocentium.

De restitutione militum. Rubrica.

Dictum est §.de restitu.mino.verum quia quidam maiores restituũtur ex causa militiæ,vel absentiæ;ideo ponitur rubrica de restitutione militum.

☞ *Beneficium petendæ restitutionis transit ad hæredes.*

Bonorum possessio non agnita per minorẽ,quãdo possit beneficio restitutionis agnosci per eius hæredem.

Si minor decedit hæreditate nõ adita,eius hæres petita restitutione ex persona minoris poterit adire.

Tempora ad agnoscendam bonorum possessionem,quando currant absenti.

Absens ex causa necessaria, & probabili,siue potuerit procuratorem constituere, siue non,semper restituitur.

LEX I.

SI Valerianus. Hæc lex breuiter hoc itẽ dit.Restitutio,quæ cõpetit maioribus ratione absentiæ,etiam in quęrendis,transmittitur tũc ad hæredes.h.d.†No.quod beneficiũ petẽdę restitutionis transit ad hæredẽ. Dixi in summario.& aduerte:qa hæc materia est difficilis,& subtilis. Opp.bon.poss.non agnita nõ transmittitur.ff.de bo. pos.l.ij.§.acquirere.†Solu.Hic nõ transmittitur hæreditas,sed beneficium restitutionis cum omni suo effectu:vt sicut defunctus poterat restitui ad agnoscendã bon.pos.ita & eius hæres. Item oppo.hic innuitur,q̃ si Valerianus decessisset ante completos dies,q̃ hæres eius nõ restituitur cõtra.ff.de acqui.hære. Pantonius.§.j.Solu.Dicunt quidam q̃ hic subaudiendum est maximè.Alij dicũt,aut decessit antè:& datur restitutio ex æqtate,vt in cõtrario. Aut decessit postea,&:datur de rigore:vt hic.Alij dicũt,aut decessit post:& dat restitutio ad totũ tẽpus. Aut decessit antè:& datur restitutio ad totũ aliud tempus.qđ supererat defuncto.Tu autẽ dic,quandoq; hæres prætẽdit restitutionem ex persona defuncti,solũ ratione absentię:& tunc ita demum competit,si defunctus mortuus est post lapsa tẽpora,quæ dantur ad petendam bono.pos.vt hic. Quãdoq; hæres petit restitutionem propter absentiã iunctam cũ morte:& tũc competit restitutio,etiam si tẽpora non sunt elapsa:vt l.Pantonius.§.j.ff.de acqui.hære.† Ex hoc dico vobis q̃ si minor decedit hęreditate nõ adita,q̃ hæres eius potest petere restitutionẽ in integrum ex persona minoris,vt adeat hæreditatẽ: qui minor fuit læsus per minorem ætatẽ iunctam cum morte:sicut dicimus de morte iuncta cum absentia.Ita tenet Iac.de Are.in l. qui duos.de reb.dub.et ibi pleníssimè dixi.Ita tenet hic Iac.de But.Contrarium dicit Iac.de Bel.per no.in aut.de trien.& semis.circa prin.in fi.q.disputatæ,quã ponit ibi;tu intellige istã vt dixi in d.l.qui duos.Procedo vlterius,& videtur q̃ ista tempora nunquam currũt absenti,cùm sint vtilia;vt insti.de bon. pos.§.fi.dicit Pla.olim erant cõtinua.Glo.dicit† q̃ hic nõ currunt;quia potuit cõstituere procuratorem,sed non constituit: ideo restituitur.Sed si esset negligens in cõstituendo procuratorem,non restituitur.Vide glo.quæ videtur sibi cõtradicere.

a ¶ Ad vnum tamen.Limita illud,quod dicit Bart.q̃ super incidenti potest petere restitu.procurator non habens speciale mandatũ,nisi esset sentẽtia interlocutoria lata super incidẽte post decẽ dies:quia tũc nõ põt sine speciali mandato.Ita nota. Ioan.An.in c.coram felicis.de in inte.resti.& ita Romæ pronunciaui.Lu.An.Bar.

b ☙ POMATES. ¶ Restõnis in inte.No.q̃ licet ad petendã restõnẽ in integ. requiratur spãle mãdatũ,q̃ tn̄ istud nõ est verũ, nisi qñ principaliter, petit. Sec⁹ qñ incidenter in alia cã, ad quã ꝓcurator spãlis,vel gñaliesset cõstitut⁹ petereẽ:vt ꝓsta q̃ in aliquo articulo ei⁹ causæ incidenter oporteret restituere in integ.tũc em̄ nõ eẽt necessariũ mãdatum spãle. Tenet idẽ Bart.in l.cũ procurator.ff.de ope.no.nun. & ibi Alexan.& ex hoc posit inferri in iuramẽto,in quo requritur spãle mandatũ, sicut in restõne in integ.Iusiurãdũ.quod ex conuẽtione.§.fi.ff. de iureiur.vt intelligat qñ principaliter in certa cã vellet deferre.sec⁹ verò qñ in principali cã incideret aliquis casus: & tũc super aliquo casu posit iuramẽtum deferre, absque eo q̃ sup eo habeat spãle mãdatũ.vel æquipolles.ꝓ quovide Alex. l.q bona.§.si alieno. in iij.colũ.& in iiij.in fi.in ver.pro quo dicit facere.ff.de dã.infec.in iiij.col.in fine.

c ¶ Oppo.q̃ etiã.Idem in omni alio legitimo administratore et tutore: vt l.ij.§.si sæpius de in integ.resti. Idẽ in syndico reipublicæ.sec⁹ in syndico alicui⁹ vniuersitatis, vel corporis.An.Bar.

☙ P. PAV. P.

d ¶ Restitutio. Quid aũt de iure canonico vide Bar.in trac.differẽtiarũ iter ius & c. col.xvj.vide in trac. clausularũ in charta xiij.vide Alexãd.latè in l.iiij.§.condemnandum.ff.de re iudica.

e ¶ Si quis sæpius.Sed cũ reuerẽtia Bart.hic dũ dicit ille.§.sępius. sed intelligo q̃ vsucapio ibi erat cõpleta in absentia ibi pro cõstanti supponẽ qđ dabat restõ:ꝗrebatur an si sæpi⁹ abfuisset, ex quo tpe cõputare tur vtile tp̃s.Ego aũt puto sníam Mar.verissimã ĩducẽdo hic. nã qui actionẽ perdidit,dr̃ amisisse rẽ ad quã actio cõpetebat & adiuuat ista sua per l.si mulier. ff. de cõdi.ob cau.l.licet.§. j.de iu.do.l.ait p̃tor. §.si cũ mulier.& §.si cõditionalis . quæ in frau.cre.& recte ĩ resti.ĩ inte.l.metũ.§.ex hoc edicto.ff.qđ me. cã.declaro : ego te liberaui per acceptilationẽ ab actiõe pꝛonali , qua tenebaris mihi ad cẽtũ ob cãm

e Si quis sæpius. [c] ff.e. Itẽ in eo qđ dicit,q̃ per hãc restõnẽ recuperat res:malè dicit . nam illud qđ abstulit læsio,illud reddit restõ:vt l.q̃ si minor.§.restõ.ff.de mi.et l.pe.ff.e.sed per absentiã fuit lęsus solũ in vsucapiõe,nõ in possessiõe rei:ergo restituẽs nõ restituit mihi rei possessionẽ.istud est verũ : sed si p absentiã aliqs esset læsus in possessiõe rei, tũc per restõnẽ recuparet possessionẽ:vt l. qui ꝓprio,§.itẽ quærit.ff.de ꝓcur.& ibi est casus scdm vnã lect. Hoc præmisso,venio

vt fres ꝓ me Romã: rã nõ eſt ſecuta, non cõdicã, vt reponaris in priſtinã obligatio nẽ imo cõdicã centũ qd eĩ eſſet dicere, de vno perſico fierẽt duo boli. Sic igit reſtituit res: non actio. ſic voluit lex amatrix litiũ finiendarũ. arg. l. nõ eſt nouũ, de act. empt. l. hæredes. §. de pluribus. ff. fam. ercis. l. cũ duobus. §. ſi plur. ff. pro ſocio.

a Cõtra hãc legẽ. Venetũ exemplar habet ita iſtud eſt exp̃ſſius cõtra hanc legẽ, qa hic primũ decretũ fuit interpoſitũ cõtra nõ latitãtẽ, tñ poſtea cõtra latitãtẽ poteſt queniri ad vẽditionẽ ex ſecũdo dec. aduerte quoq;, dum Bar. in fi. qõ. huius l. adducit. l. fi. ff. e. ꝙ ea lex ñ facit, vt voluit Caſt. qd percipio: ex alleg. l. ſi lõgius. ff. de iudic. Alex. Loſæus.

ad ſecũdã lec. Bul. q̃ eſt veriſsima in hac l. ego fui p̃ſens primo anno, quo vſucapiebas rẽ meã mobilẽ. ſecũdo fui abſens cauſa Reipu. tertio anno fui p̃ſens. & ſic cõpleta eſt vſuſcapio in p̃ſentia. Quærit vtrũ detur mihi reſtõ. Ad quod rñdet Imperator, q; ſi à tpe cõpletæ p̃ſcriptionis nõ eſt elapſus annus vtilis, dat reſtõ: vt ſubducat illud mediũ tp̃s vſucapionis de medio, ſ. ille annus, quo fuit abſens intra illũ annũ, poterit dñs vẽdicare poſſeſsionẽ. h. d. vſq; ad §. vltra aũt. Iſte ver. legitur in gl. nr̃a duobus modis. Vno mõ ꝙ declarat prædicta: dictũ eſt: ꝙ ꝓ reſtõnem ſubducit tp̃s vſucapionis de medio. hic declarat Imperator reſtitutio ius minoris in aliquo nõ lædit. q. d. nõ aufert poſſeſsionẽ; ſed ſolũ ſubducit obſtaculũ vſucapionis. Secũdo modo legitur ad illud qd dictũ eſt, intra annũ vtilẽ; dictũ eſt ſ. ꝙ intra annũ vtilẽ; hic declarat ꝙ ille annus vtilis eſt lapſus, nõ põt cõcedi reſtitutio; & iſta eſt ſatis vera. Poteſt etiã legi alio mõ, vt tãgit gl. vt ponat vnũ caſum nouũ. Finita vſucapione dat reſtitutio. hoc eſt verũ, niſi tanto tpe fuit negligens, quantũ eſt illud tp̃s, ad qd ſe reſtitui poſtulat. hoc eſt ꝙ vult dicere vltra annũ. q. d. ſi fuit vltra negligens ꝙ nõ detur reſtõ. tu iuuenis tene vnã aliã ex præcedentibus: qa eſt magis clara viſa iſta lec. Bulg. Opp. ꝙ ſi iſte fuit reuerſus ante vſucapionẽ cõpletã, tutus erat de iure cõi: qa poterat vẽdicare: ergo ſibi nõ cõcedit reſtõ: vt l. nõ videt. ſ. de in integ. reſti. Dic: fateor ꝙ tpe reuerſionis nõ erat læſus pfectè: hoc anno elapſo apparet ip̃m eẽ læſum in anno abſentię; meritò ſibi cõcedit reſtõ. ante, eĩ ꝙ ille annus laberet nõ erat læſus: & ſic tp̃s ad petẽdũ reſtitutionẽ nõ currebat ſibi. Opp. ff. de acq. hære. l. Pãtonius. in prin. vbi etiã nõ cõpleta læſione petit reſtitutio. Sol. ibi læſio nõ fuit cõpleta curſu tpis ſolũ, ſed ex morte iuncta cũ curſu tpis, vt dixi ſ. e. l. j. Op. tertiò de l. qui ꝓprio. §. itẽ quærit. de ꝓcu. Solu. dixi ſ. qñ aliqs per abſentiã eſt læſus ſolũ in vſucapione, nõ in perditione poſſeſsiõis: tunc ſunt duo iudicia. Vnũ quo vſucapio ſubducit: aliud quo poſſeſsio vendicat, ſeu qñ per abſentiã læditur in vſucapione, & poſſeſsiõe tũc eſſet vnũ iudiciũ tantũ. Rationẽ dixi ſ. Alia, circa materiã actionis reſciſſoriæ: dic per Dy. inſti. de act. §. rurſus. per gl. & docto. & in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. eo. tangam aliqua. j. ex quibus cau. ma. l. fin. vbi gloſ. tangit &c.

1 *Si uenditio bonorum fiat cõtra non latitantem, an ſit nulla ipſo iure: uel ſit opus reſtitutione.*

2 *An ad hoc ut perueniatur ad uenditionem bonorum contra latitantem, ſit neceſſe ꝙ præcedat primum, & ſecundum decretum.*

3 *Creditor an cogatur expectare tempus reuerſionis abſentis.*

IGnorare. Cõtra abſentẽ nõ latitãtẽ poteſt perueniri ad primũ decretũ, nõ ſecundũ. h. d. no. l. †Quærit glo. qd ſi perueniat ad vẽditionẽ cõtra nõ latitantẽ, vtrũ valeat, & ſit opus reſtitutione: an ſit ipſo iure nulla. Glo. vĩ tenere ꝙ valeat. & ſit opus reſtitutione: vt l. ſi finita. §. ſi forte. ff. de dã. infec. Idẽ videt velle ĩ l. cõtra pupillum. ff. de re iudi. tãgit glo. in l. Fulcinius. §. j. ff. qbus ex cau. in poſ. ea. Cõtra iſtã gl. habetis tex. in cõtrariũ. in l. Imperatores, de priui. cre. vt reſpondeat. ad §. ſi forte. quẽ gl. allegat. debetis ſcire, ꝙ qñq; cõtra aliquẽ abſentẽ proceditur ex debito deſcendẽte ex cõtractu vel quaſi: tũc nõ poteſt perueniri ad fm decretum cõtra eũ. & ſi fiat, ipſo iure nõ valet: vt d. l. Imperatores. & hac l. in tex. nõ cauillando eam. Quãdoq; ꝓcedit contra eũ ex debito deſcendẽte ex natura rei, vt in actione noxali: vel in cã damni infecti: tũc poteſt peruenirí ad ſecundũ decretũ: tñ ſi abſens ledit, reſtituit: vt in d. §. ſi fortè. & l. ij. §. j. ff. ſi ex noxa. cauſa agat. Ita debes intelligere hoc. ita tenẽt oẽs doc. †Itẽ ſcias p hãc legẽ dãno vnã opi. Ia. de Are. q vĩ velle, ꝙ ad hoc vt perueniat ad vẽditionẽ, ſit neceſſe ꝙ primũ & ſecundũ decretũ interponat cõtra latitãtẽ. Ita dicit in l. Fulci. §. j. ex qb. cau. ĩ poſ. ea. Alleg. quadã gl. q̃ eſt in l. itẽ ait p̃tor. §. pe. ff. e. Illud eſt exp̃ſsè cõtra hãc legẽ; quia ſi primũ decretũ fuit interpoſitũ contra nõ latitãtẽ põt peruenirí ad venditionẽ ex ij. decr. & vide tex. hodie tñ in iſto ſeruamus ſtatuta, quę ſunt in his vltra ius cõe.

3 †Circa iſtud quæro vnũ verbũ hic: pone ꝙ nolo expectare tẽpus reuerſiõis ſuę: eſt aliquod remediũ quo mihi ſuccurratur. Rñdeo, ſi quidẽ ſperatur reuerſurus de proximo, cogitur creditor expectare. ff. eo. l. fi. ſi verò non ſperatur de proximo, debet dari curator bonis, cõtra quem poterit procedere ordinariè ad diffinitiuam ſententiam, & ad executionem: vt l. ab hoſtibus. in princ. ff. eodem. & de priuile. credito. l. fina. §. j.

NEque. Præſcriptio quadriẽnij contra abſentes, qui bus aliàs reſtitutio proficit ipſo iure, non currit. hoc dicit.

1 *Quare quis reſtituatur ex læſione cauſata propter uenditionem rei, factam legis authoritate.*

2 *Per hanc reſtitutionem in integrum, quando quis recuperabit rem.*

3 *Ille qui uendicat rem, debet reſtituere debitum, uel pretium.*

SIcùm. Aduerſus vẽditionẽ factã ꝓpter negligentiam cõmiſſam tẽpore abſentiæ, iuſtè petit reſtitutio. h. d. Oppo. ſ. ſi aduer. ven. pig. l. ij. ſoluit gloſ. mirabiliter, hic venditio fuit facta ex ptãte legis: ibi ex ptãte cõuentionis, quo caſu nõ reſtituitur. Rationẽ dixi ibi, & l. fi. in

1 qui: cau. in integ. reſtit. nõ eſt neceſ. Rõ eſt, †quia hic abſens cã reipublicæ nõ reſtituit aduerſus contractũ: vt j. l. proxi. Sed qñ res venditur ex pacto, vendit ex ptãte cõtractus, & eum lædit contractus. Sed qñ venditur ex ptãte legis, tũc lædit ex abſentia ſui: meritò datur reſtitutio. Tangitur per gl. ff. de min. l.

2 etiam ei. & l. fi. ſ. in qui. cau. in inte. reſti. nõ eſt neceſ. †Quæro, vtrũ per hanc reſtõnem quis recuperabit rem. Certè gl. tua intelligit hanc l. ꝙ ſunt duo iudicia. Primum, per quod peto reſcindi venditionẽ. Secundũ, per quod rem vendico reſciſſa vẽditione. Iſtud ſentit gl. & hoc optimè ſentit tex. ſi aduertas bñ. Vnde hoc intelligas vt dixi ſ. e. l. quod tempore. ꝙ ſi per abſentiam fui læſus ſolũ in venditione rerũ, dicũt iſtæ gloſ. ſed ſi eo abſente creditor comparaſſet poſſeſsionem, & vẽdidiſſet: tũc quia abſentia læſit eũ in poſſeſsione, & vſucapione, ad vtrũq;

3 reſtituetur: vt d. l. qui ꝓprio. §. item. ſ. de procura. †Vltimò habes, ꝙ ille, qui vendicat, habet reſtituere debitum, vel pretium. ſi minus eſt in debito. De eo dic plenè vt dixi ſ. qd me. cau. l. ij.

QVæ à patre. Aliàs incipit l. ea quæ à patre. Ex cauſa abſentiæ ipſi abſenti reſtitutio non datur, vel eius hæredi aduerſus contractũ à ſe celebratũ. h. d. No. ꝙ ex cauſa abſentiæ quis reſtituitur aduerſus neglecta, non aduerſus facta. Vel dic, vt dixi in ſummario. Oppo. de l. ſ. proxi. fol. Nõ reſtituitur abſens aduerſus contractum celebratum à ſe: ſed aduerſus contractũ ab alio ex cã abſentiæ ſic, vt l. proxi. &c. Oppo. j. tit. j. l. fi. ſolue vt dicam ibi.

SAncimus. Sola militia non eſt cauſa cõcedendæ reſtitutionis: ſed occupatio circa militares expeditiones. hoc dicit.

De uxoribus militum, & eorum, qui reipublicæ cauſa abſunt. *Rubrica.*

LEX I.

EMporalibus. Mulieres abſentes cũ ſuis viris, reſtituũtur, vt ſui viri. h. d. hæc lex & ſequens: quia totus iſte titu. idem dicit.

LEX II.

EI quæ. Hæc lex eſt difficilis, & habet plures lect. Breuiter dicit, ꝙ mulier debet reſtituere pretium ad hoc vt poſsit recuperare rem. cõtra. ff. de rei ven. l. emptor. & quod ibi no. Gl. huius timore legit hanc legẽ pluribus modis. Vno modo ꝙ pretium hic reddatur ab ipſo venditore, nõ à muliere. Alio mõ ꝙ reddatur ab ipſa muliere: & tũc oportet te intelligere ꝙ pretiũ fuit in eius vtilitatem couerſum: vt notantur in d. l. emptor. ſed tũc eſt videndũ, quomodo fuit facta hęc vẽditio, ꝙ pretium verteretur in vtilitatem mulieris. Dicunt quidam, ꝙ procurator generalis mulieris vendidit rem eius fraudulosè pro modico pretio, quod cõuertit in vtilitatẽ mulieris. Et ita intelligunt hanc legem. & vide gl. ſuper verbo, pretio, innuit hæc glo. ſecundùm hanc lect. ꝙ ſi procurator generalis vendidit dolosè, nõ tranſit rei dominiũ, niſi ſecuta vſucapione, & præſcriptione, vt hic in tex. quod

tex.quod etiã tex.tenet alibi in l.ij.§.si procurator.ff.pro emp. Sed contra hanc videtur ẽ.tit.proxi.l.quæ à patre.vbi restitutio non cõceditur aduersus cõtractum. Solu. Ibi fuit cõtractus celebratus ab ipso absente:hic ab eius procuratore. Alij legũt hanc legẽ quod hæc vẽditio fuit facta à creditore mulieris:& est satis bona. Alij dicunt tres esse casus:aut vẽditio fuit facta bona fide,aut mala fide,quæ potest probari:aut mala fide quæ non potest probari:isto tertio casu loquitur hæc lex. Sed istud est truffa:quia mala fides,quæ non potest probari,est perinde ac si nõ esset:vt l.duo sunt Titij.de testamentaria tutela. Tene ergo vnum dictarum præcedentium,quam vis.

Dt tempori.in integrum restitutio.tam mino.quàm aliorum. *Rubrica.*

LEX I.

IN his. Quando vna causa petendæ restitutionis succedit post aliam,tempus petendæ restitutionis non currit.hoc dicit. Opponitur,& videtur ꝙ hæc lex sit superflua per tres sequentes. Solu. Non est verũ.nam hic loquitur quãdo vna causa restitutionis succedit post aliam,in eadẽ persona:lex sequens loquitur quando vna succedit post aliam in diuersis personis.in alijs duabus videbitis differẽtiam,vt j.dicam. Opponitur secundò:hic dicitur,quòd tempore absentiæ potest restitutio impetrari. Istud videtur continere repugnantiam:quia sic absens non potest esse in iudicio. Sol. Intellige ꝙ per procuratorem potest. Opponi.absenti causa Reipublicæ currũt tempora:vt j.tit.ij.per totum. Sed hic dicitur,ꝙ ipso iure nõ currit:quare malè. Sol. Dicunt quidam ꝙ hic currit ipso iure:sed restituitur.& sic dabitur restitutio:vt possit impetrare,restitutionẽ,non obstante cursu temporis. Gl.hoc repræhẽdit,& bene:quia speciale in tẽpore restitutionis,causa vitandi circuitũ,vt minori vel absenti non currat.& ita debetis intelligere materiam hanc. Item opponi.ꝙ tempus petendi restitutionem in integrum est continuũ:vt j.e.l.fi.ergo currit in absentia. Solu. Non est continuum quo ad omnia:quia tempora minoris ætatis,& absentiæ subducuntur.

LEX II.

Sintra. Si minor succedit maiori causa militiæ absenti toto tempore minoris ætatis tempus petendæ restitutionis non currit.h.d.

LEX III.

Sintra. Ista lex potest summari vt præcedens: & quæro in quo differt hæc lex à prima. Certè in hac lege,ponitur de minori,quæ est adhuc intra tempus restitutionis,de quo ibi nõ dicitur. Ponitur etiam hic de minore, qui minor effectus est miles & in hoc concordat cum illa &c.

EX persona. Quando vna causa restitutiõis succedit post aliã:tũc tempus nõ currit in eadem persona:& hæredibus prodest.hoc dicit.

Tempus petendæ restitutionis quanto tempore duret.
Minor succedens maiori quando restituatur.
Maior succedens minori an restituatur.
Hæreditate iacente tempus petendæ restitutionis quando currat.
Mors dicitur iusta,& necessaria absentia.

AQuæ. Ista est bona lex:In minori ætate nõ currit tempus petendę restitutionis,sed superueniẽte maiori in eiꝰ persona,vel in persona successoris incipit currere.† Nota.principium huius legis,in quo est dare vnum casum.quod tempus petẽdæ restitutionis durat quinq; annis. Alij casus sunt clari.† Circa hãc legem quæritur,quando minor succedit maiori.quãdo aliquod tempus residuũ ei currere incipiat. Glo.de hoc disputat,quòd fuerũt opi.tene illam quòd currat perfecta ætate,ne aliàs esset dare quod minor restitueretur ad restituẽdum:vt habuistis.ẽ. eodem.l.j.& hic.† Quæro secundò,quid si maior succedat minori. Iste casus nõ est in tex. Ratio:quia est indubitabilis. Dicit glo.ego circa istum casum facio dubium.nam † quãdo maior succedit minori,tẽpora nõ currunt iacente hæreditate:vt hic, & in fine.& potest esse ratio,quia hęreditas iacẽs repræsentat personam defuncti:vt l.hæreditas.de acquiren.rerũ dominio. & l.mortuo.de fideiu.sed defuncto nõ curreret tẽpꝰ si viueret:quia minor erat: ergo &c. Sed qñ maior succedit minori,est dubium an iacẽte hæreditate currũt tẽpora. Et videtur ꝙ sic:vt l.cœptã.de vsusca.& l. nũquã.§.vacuũ. Prętera,cessat ratio,quæ est in fine huius legis nam hæreditas iacẽs hoc casu nõ repræsentat personã minoris: ergo debet tempus currere. Dico ꝙ iacẽte
a hæreditate[a] tale tẽpus nõ currat.nã tẽpus necessarię,& iustę absentię,de medio subducitur:vt j.e.l.fi. Sed iusta,† & necessaria
5 absentia est mors.ergo &c. Ita debes intelligere hãc materiam:nisi poneres ꝙ hæres institutus, fraude & dolo,additionẽ differret.ar.l.cũ silanianũ.j.de his qui.vt ĩdi.&c.

SI minor. Ista auth.ponit quædam specialia in ista materia. Opp.ꝙ in minori ætate nõ currit tẽpus petendę restitutionis:vt ẽ.eo. l.j.& in hac l.C.sol.speciale est hic,& ĩ auth. ista ponuntur sex vel septem specialia: vt glo.tua dicit,quam vide. Circa istam auth. quæro.dicitur hic,à tempore nuptiarum, f.contractarum. Et ex hoc sequitur ꝙ vsq; ad xxxvij.annum posset differri. Glos.reprehendit. Dic vt habes in ea.

1 *Tempus instantiæ ex causa legitima prorogatur.*
2 *Actor potest uti dilatione.quæ datur reo,& econtra.*
3 *An cum actor porrigit libellum restitutionis in prin.quadriennij,si tempus labatur ob disputationes,an sit danda dilatio ad probandum,quæ excedat totum tẽpus.*
4 *An idem sit instantia causæ principalis,& in causa appell ationis.*
5 *Si reus ullo modo renũciare dilationi datæ reo,an actor poterit illa uti:& sic renunciari possit in eius præiudicium.*
6 *Licet reo detur una dilatio,plusquam actori:tamen actor etiam ipse poterit uti dicta dilatione.*
7 *Si minor restituitur ut possit testes iterum producere: ita & eius aduersarius poterit.*

b PEtendæ.[b] Hæc est not.& singul.lex,breuiter dicit. Si petitur dilatio,quę tẽpus instantiæ, non excedit, tam actori quàm reo conceditur.quod si excedat,non actori,sed reo conceditur. Poterit tamen actor vt dilatione reo concessa.hoc dicit in summa. Ad euidẽtiam huius scias quòd olim erat annus vtilis ad petendam, & finiẽdam restitutionem:hodie est quadriennium continuum:vti j.eodem.l.fina.
1 † Nota quòd tempus instãtię ex legitima
2 causa potest prorogari.† Secundò not.ꝙ actor potest vti dilatiõe,quę datur reo. Idẽ puto econuerso.l.vlti.j.de fru.& lit.expẽ. Oppo.j.l.proxi. Solu. Illa intelligitur secũ
3 dùm istam,vt j.videbitis.† Quæro,quid si actor dedit libellum circa principiũ quadriennij,& tantùm fuit disputatum super libello,& super legitimatiõe personæ,quòd modicũ supereſt ad probationes faciẽdas:an actori debebit dari dilatio quę tẽpus excedat.tex.videtur hic velle quòd nõ simpliciter. Dicit enim actori denegari. Hoc etiam videtur velle glos.quæ dicit duo sufficere. Primum vt denegetur secundum quòd in confinio petatur,& tempus transcendat. Ita dicit glo.super verbo, quippe.sed hic sunt duo:ergo &c.cõmuniter determinãt contrarium,per rationẽ quę hic ponitur in tex. Ratio:quia quando actori denegatur,est propter negligentiã suam:quia est in arbitrio eius quãdo agat. Si igitur cessat ista ratio,cessabit ista lex. Et sic si in actore esset eadem ratio quę in reo,esset idẽ ius. pro hoc videtur tex.in l.quinquaginta.& l.si cũ ipse.de excu-
4 satio.tuto.† Quæro vtrum hoc idem sit in tempore instantiæ causę principalis. Rñ.breuiter ꝙ nõ;vt l.properandum.de iu-

a POMATES. ¶ Hæreditate.Iacẽte currat præscriptio:et casu quo currat an deꝭ restõ,vide Alexã. cõsil.iiij.col.vj.volu. ij.& lxxxiij.& ad fi. volu.iij.& Bal.cõsil. xlviij.in j.parte secũdũ impref.Mediola.

b ¶ Petendæ.Vide istã legẽ declaratam per Innocen. & alios in c.de causis.de officio delegat.Andre.Barb. POMATES. P. P. A. V. P.

b ¶ Petẽdæ.Istã regulam qđ dilatio facta reo fiat cõis actori,limita nõ ꝓcedere qñ actor semel renũciasset ꝓbationibꝰ. Tex. est quẽ põderat Ang. in §.quia verò.in vlt. col.in auẽ.de testi.vide Felin.in c.de testibus.in ij.not.extra de testi.& ad fi.vbi etiã de alia limitatiõe.itẽ vide ad istã regulam id qđ dicit Aret.in l. sed si de sua.de acqui. hære.in v.col.qui voluit qđ sicut data reo dilatiõe, ꝑt & actor ꝓbare idẽ erit si reus nõ petat dilationem ad probãdũ: sed opponat aliquam exceptionẽ,quæ ꝓbeẽ ex iuris præsumptione quia poterit actor licet exclusus à probãdo ꝓbare cõtra talẽ exceptionẽ: vtꝝ eũ.

¶ Pro cõcordia aduerte qđdilatio tertia, qñ petiẽ in crĩnalibꝰ, & est cõcessa reo ꝑt accusator inuito ileo ea vti.Bar.in l.si pẽst mortẽ.§.fi.ff.de cõtra tab.contrariũ tenere allegaẽ hic in hac lege.petendæ. & in l.si iudex circũuẽto.ff.de mi.tu dic in d.l.si iudex.Bart.format qõ. sed nõ decidit.in hac ẽò l.petẽdæ.ꝑt intelligi scđm distinc.hic posită,s.an re ĩtegra. & ꝓcedat negatiua, aut re nõ ĩtegra,et ꝓcedat qđ dr̃ in d §.fi. vel ẽt posset intelligi scđm distin.Bar.in d. §.fin.an dilatio fuerit data ad petitionẽ rei vl nõ dicv t ibi p eũ. adde ad d.Iaſſi l.fi.arrogator.ff.de ado.colũ.xxj.q relatis opin. đt istã esse cõem sniã.

a ☙ P. PAV. P. ¶ Quòd actor. Cõtrariũ tenet Bal. Pau. de Ca. & Mod. hic. & Bal. in l. ſi arrogator. ĩ vlti. col. de ado. vbi etiã gl. & Bar. limitat ĩ iſtud procedere in dilatiõe cõceſſa de iure cõi; ſecꝰ ſi ſpeciali fauore puta minori. Bal. in l. poſt quam liti. in vlti. col. C. de pactis. ita reſpondẽs ad l. ſi arrogator. col. antepe.

b ☙ POMATES. ¶ Tñ actor, vide, & limita vt colligit ex dictis ꝑ Iaſo. poſt alios ĩ l. admonẽdi. in ij. gl. in iij. ĩtellectu in ver. tu aũt ſubtili potes elicere ex ỹbis. ff. de iureiu. & vide bal. ĩ c. ſi aũt col. ij. de reſ.

☙ P. PAV. P.

c ¶ Suguacuã. no. circa iſtã materiã, ꝙ ſi aliqua læſio obuenerit minori ĩ iſto quadriennio, nõ daret reſtõ. vide Alexã. cõſil. xxj. in prin. Itẽ no. ꝙ iſtd quadriẽniũ à ſui principio ẽ vtile: adeò ꝙ nõ currit niſi à tpe ſciẽtiæ læſionis. vide Alex. ĩ cõſil. j. ĩ v. col. ĩ iiij. vo. in cõſil. lxxj. ad fin. Itẽ no. ꝙ iſtud quadriennũ ĩ eccl'ia nõ currit durãte ꝑlatura illi⁹, q dãnoſum contractũ fecit. vide Alex, cõſil. viij. ad fin. iij. volu. Itẽ ꝙ nõ currat ignoranti, vide Alexã. conſil. lxxxiij. in ij. col. & cõſ. iij. ĩ ij. vo. ĩ añpe. co. & cõſi. ccxxxj. ĩ iij. col. & cõ ſil. cccxij. ad fi. vide ẽt de materia do. Franc. conſil. xv. ad fi. Itẽ an poſt iſtud quadriẽniũ eccleſia reſtituatur, vide Ro. conſi. cxxiij. in iiij. colũ. Item an eccleſia reſtituat aduerſus præſcriptionẽ de æquitate canonica, vide Bar. in tracta. differẽtiarũ inter & c. in v. col. in c. j. de præſcri. colũ. añpe. & ſeq. quod quadriẽniũ eſt vtile à principio. Itẽ ꝙ petẽs reſtõnẽ habeat fundatam intentionẽ eo ipſo ꝙ ꝓbat ſe fuiſſe minorẽ tpe contractꝰ, licet nõ ꝓbaret ſe nũc eſſe in tpe quadriẽnij qđ dat ad petẽdũ reſtõnẽ vide Aret. in l. ſi te minorẽ. ſ. de in integ. reſti. per illum text.

d ¶ Not. ex hac. adde l. doli exceptione. §. diuerſum. ff. de no. Falſit in caſu l. fin. in fi. j. de repud. hære. & adde Bart. in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cau. maio. vide gloſſ. in contra. in clem. j. de in inte. reſtit. vide per cẽs. in c. cũ ex literis. de in inte. reſtit. & in d. cle. j. Andr. Barba.

☙ POMATES.

e ¶ Qñ tempus. Vide Alexan. conſil. lxiij. in colũ. iiij. in iiij. volu. & pe. col. in princ. & Feli. in c. j. colũ. vj. de reſcri. vbi pulchrè tãgit de iſto quadriennio. & Alexan. conſi. lxxj. colũ. iij. volu. j. & lxxxiiij. col. ij. eod. volu. & Are. xv. col. fin. Pan. in c. cũ ex literis. col. iij. & ſeq. de reſtitu. in integr. & Alex. cõſi. iij. & vj. volu. ij. in fi. vbi dicit ꝙ hoc quadriennũ eſt vtile, & ideo nõ currit ignorãti. Et idẽ dicit conſi. lxxxix. col. iij. eo. volu. & clxvij. in fi. eo. volu. ij. de quo ẽt vide Iaſ. ĩ §. rurſus. col. xiiij. ĩſti. de ac. & vide ẽt ale. cõ. xxxj. col. j. ĩ fi. vo. v. & cxvj. col. ij. & lxxj. ad fi. eo. vo. v. & Bal. cõ. ccxxxvj. in j. ꝑte. & xcij. e. parte.

dicijs, quaſi per totã legem, & maximè in §. fi. Ratio differẽtię eſt: qa hic perẽpta inſtãtia, perit inſtãtia & cauſa: ſed in cã principali perempta inſtantia remanet ius primum, vt poſſit eã de nouo inchoare. Simile vidiſtis in cã appellationis. & idẽ j. de tẽpo. ap. auꝺ. ſi appellatione. † Quæro, dicit hic, ꝙ actor [a] põt vti dilatione cõceſſa reo: qđ ſi reus vult renũciare dilationi ſibi datæ, an actor poterit ea vti? doc. dicũt hic ꝙ ſic, per l. ſi poſt mortẽ. §. j. ff. de cõtra tabu. Nõ ob. ff. de mino. l. ſi iudex circũuẽto. qa ibi loquit ĩ beneficio reſtõnis. qđ eſt de iure ſpeciali, qđ facilius tollit quã ius cõe, ſecundũ eos. Iac. de Are. vt colligit ex dictis ſuis in d. l. ſi poſt mortem. dicit cõtra. ꝙ qñ aliquis habet priuilegiũ à me, ſi quidẽ vult vti cõtra me, inuito me nõ põt: vt d. l. ſi iudex circũuento. & l. amiciſſimos. ff. de excu. tuto. Sed ſi vult vti cõtra aliũ, põt me inuito: vt d. l. ſi poſt mortẽ. ita in ꝓpoſito, ſi actor habet iſtud ius ex ꝑſona rei, non põt vti cõtra ipſum reũ eo inuito: vt d. l. amiciſſimos. & d. l. ſi iudex circũuento. cõtra hoc facit j. de fruc. & li. expen. l. fi. Sol. Ibi aduerſarius volebat vti priuilegio: meritò alius vtitur cõtra eum: ſed quæſtio noſtra præſupponit, qñ ſuo beneficio, hoc eſt, ſuæ dilationi volebat renũciare, prædicta vera reintegra: nam re nõ integra, poſtq̃ fortè actor dederat articulos ad probandũ, vel fecerat citari teſtes ad examinandũ: tũc nõ eſt locus pœnitẽtię: vt l. ſi pecuniã. ff. de cõ

6 dí. ob cau. † Et per hãc legẽ dicimus, ꝙ licet reo cõcedat̃ vna dilatio plus quã actori, vt l. in pecuniarijs. ff. de fer. tñ actor [b] po-

7 terit vti ea ꝑ hãc legẽ. † Itẽ à hãc legẽ dicũt quidã, ꝙ qñ minor reſtituit poſt teſtiũ præſentationẽ, vt poſſit iterũ teſtes ꝓducere ꝙ illa reſtõne poterit vti aduerſarius ſuus & iterũ ꝓducere teſtes. quod tñ examinati⁹: vt dixi ĩ l. j. §. nũciatio. de ope. no. nũ.

1 ☞ *Italia dicitur prouincia.*

2 *Ex diuerſitate locorum nõ debet induci diuerſitas iuris. & hoc quando ſit. in nume. 7.*

3 *Tẽpus minoris ætatis, et abſtiæ ſubducitur de quadriẽnio.*

4 *Minor qñ reſtituatur in his, quæ facit intra quadriennũ.*

5 *Tempus petendæ reſtitutionis, an ſit continuum.*

6 *Tempus redhibitoriæ, uel quanto minoris, an dicatur utile uel continuum.*

8 *Tempus reſtitutionis quotuplex ſit, & an ſit uniforme.*

9 *Tempus petendæ reſtitutionis, quando ſit quadriennium, & quando biennium.*

10 *Præſcriptio ſi incipit à minori ætate, & completur in maiori, tempus reſtitutionis petendæ, quãdo incipiat currere, & an detur reſtitutio.*

c Vperuacuã. [c] Hæc eſt bõa lex. Pro anno vtili daꝺ hodie quadriẽniũ cõtinuũ, de quo minor ætas, & iuſta abſentia excipiẽt. h. d. † No. ꝙ Italia dr̃ ꝓuincia: tñ ſtrictius accipit: vt videbitis in l. fi. j. de ꝓſcrip.

2 lõ. tẽ. † Scdò no. ꝙ ex diuerſitate locorũ nõ

3 debet ĩduci diuerſitas iuris. † Tertiò no. ꝙ tẽs minoris ætatis, & abſentiæ, ſubducit̃ de quadriẽnio. Op. ꝙ illud quadriẽniũ nõ ſit priuilegiatũ: vt l. doli exce. ỹ. diuerſum ff. de no. ſo. dicit gl. fateor ꝙ nõ eſt priuilegiatũ, ſed priuilegia-

4 tæ rei datũ. Vide gl. ſup verbo cõtinuũ. † No. ex hac [d] gl. ꝙ i his

d quæ minor facit intra quadrienniũ nõ põt petere reſtõnem in integ. vt d. §. diuerſum. Fallit in l. fi. de repu. her. & ibi eſt ſingularis caſus: in quo no. ꝙ minor reſtituit in his quæ facit in qua-

c driennio, poſt perfectã ætatem. Opp. ſecundò qñ tempus [c] eſt cõtinuum currit omni tpe: vt l. j. ff. de diuer. & temp. præſcrip. ſed hic in prin. dicitur ꝙ eſt tẽpus continuũ. in fine dicit, ꝙ nõ currit tẽpus minoris ætatis. vel abſentiæ: quare malè. Hui⁹ timore facta eſt hic additio, quæ eſt prima gl. mag. quæ gl. eſt ſa-

5 tis clara. † Et breuiter tẽpus reſti. petendæ nõ eſt cõtinuũ quo ad omnia, ſed quo ad quid. Et iſtã eandẽ gl. habetis de diuer. & tẽpo. præſcri. in rubrica. & l. j. Glo. dicit hic aliqua, de qbus ali

6 bi dubitat̃: † ſcilicet an tẽs redhibitoriæ, vel quãto minoris ſit vtile vl' cõtinuũ. Et vide gl. ga in d. l. j. cũ ſeq. & ĩ l. annus. de ca lum. ſunt glo. cõtrariæ. Glo. tãgit iſtud in rub. de diuer. & tempo. præſcri. & ibi dixi: & examinat in l. cũ ſex. ff. de ædi. edicto. Oppo. & videt ꝙ ex diuerſitate locorũ inducat̃ diuerſitas iu-

7 ris: vt ff. de eo qđ certo lo. l. ideo. de offic. ꝓconſul. l. j. & ij. † Gl. non ſoluit. Dicas, quia quandoq; ex diuerſitate locorũ inducit diuerſitas rationis: & tunc inducitur diuerſitas iuris: vt l. j. j. de dila. l. pretia. ff. ad legẽ Falc. & l. fi. j. de teſta. & j. qui num. libe. l. j. Si verò nõ inducit̃ diuerſitas ratiõis, nõ debet induci diuerſitas iuris, vt hic. Opp. ſ. eo. ti. auꝺ. ſi minor. Sol. Ibi eſt caſus ſpecialis. Oppo. ff. ex q. cau. ma. l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ſi feriæ. & §. quoties. Glo. huius timore loquit̃ hic multũ inuolutè ſup verbo, continuatio. & in hoc ſunt multæ opi. quas tñ examinabo tibi tantũ, ꝙ eas clare habeas. Debes ſcire: & hic aduerte quia

8 ſubtilis paſſus eſt, † ꝙ duplex eſt tẽs. Primũ eſt tẽpus ad qđ qs petit ſe reſtitui. Secundũ eſt tẽpus, intra quod qs petit ſe reſtituí. Primũ eſt vniforme: qa ad tm̃ tẽpus quis petit ſe reſtituí, in quanto tpe fuit læſus, & nõ vltra: vt ſ. tit. ij. l. qđ tẽpore. Secundum ꝑs eſt, intra quod illud etiã eſt duplex. Nã quoddam eſt tẽpus, intra qđ debet reſtitutio poſtulari, & terminari: quoddã eſt, intra quod debet proponi. Primũ eſt ſemper vniforme: qa debet terminari intra quadrienniũ continuũ, vt hic. fallit in caſibus vt ſ. l. ꝓxi. & auꝺ. ſi minor. Secundũ tẽpus, intra quod debet ꝓponi: & in hoc ſunt opi. etiã. Veritas eſt hæc, ꝙ ſi quidem aliqs læditur ex cõtractu. vel ſnĩa, tempus ꝓponendæ reſtõnis eſt vniforme, ſ. quadrienniũ: vt hac lege. Si verò lędit̃ ex curſu temporis: ſi quidẽ tẽpus læſionis eſt plus quã quadrienniũ, idẽ: quia intra quadriẽniũ poteſt ꝓponi, vt hac l. Siverò tm̃ tẽs quo eſt læſio, eſt minus quadriennio: tunc debet de neceſſitate proponi reſtitutio intra tm̃ tẽpus, quantũ eſt illud tẽs, læſionis, & nõn vltra: vt d. l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ſi feriæ. & §. quoties. no. in l. interdũ. ff. de mino. licet quidã alij dixerint cõtrarium. Et per hoc apparet ꝙ ſi aliquis eſt læſus in decẽ dieb⁹, q dantur ad appellandũ finita ætate, minor debet reſtõnem proponere intra decẽ dies: quæ tñ ꝓpoſita poſſet durare quatuor annis. Et idẽ ſi aliqs eſt læſus in vna die, finita ætate, vel abſentia deberet in prima die ꝓponere, q̃ poſſet quatuor an. durare, vt ſ. dixi. Ita tenet gl. expreſsè in l. diuus. ff. de in inte. reſti. Ratio huius eſt: quia tẽs negligẽtiæ poſtq̃ ceſſat impedimẽtum, abſorbet illud tẽs ꝙ debet reſtituí. Ita etiã ſentit hoc gloſ. tua, quã vide ſup verbo, cõtinuatio. Canoniſtæ tñ videntur aliter ſentire: vt de in inte. reſti. c. j. in Clem. licet credam eos nõ bene dicere. Oppo. de l. fi. j. de anna. excep. Solu. Fallit hic: quia per

9 litis conteſtatio. actio non perpetuatur. † Itẽ opponi. & videtur ꝙ non ſit quadrienniũ, ſed bienniũ. ſ. de dolo. l. fin. Solu. in reſtitutionibus quæ petuntur per offm̃ iudicis ſemper eſt quadrienniũ, v hic, in illis q̃ petuntur iure actionis, ſunt cõſtituta alia tẽpora: vt ſ. de dolo. l. fi. & ſ. qđ met. cau. l. fina. per vim, vel metũ. Itẽ opp. de l. intra vtile. ff. de mi. So. ibi nõ ꝓgatur tempus, propter malitiã aduerſarij appellãtis. Opp. l. ꝓxi. Sol. iſta

10 determinat̃ per illã. † Quærit, quid ſi præſcriptio fuit incepta à minori ætate completa in maiori: quãdo incipit currere tẽpus petẽdæ reſtitutionis. Quidã dicũt, ꝙ tunc reſtitutio non habet locũ. Sicut dicimus qñ præſcriptio cõpletur abſente reuerſo: vt vidiſtis. ſ. tit. ij. l. quod tẽpore. ſecundũ quorundã opi. Sed poſito ꝙ reſtitutio habeat locum ſecundũ opi. noſtrã glo.

& ve

& veram,quæro quãdo incipit.Glo.hic dicit ꝙ præscriptione finita,nõ antè:licet quidã contradicant. Vide gl. super verbo, illuxerit.Gl.examinat latius istũ passum.Insti.de act.§.rursus. & l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.ff.ex qui. cau.maio. & finaliter videtur istud idem tenere,ꝙ à tẽpore læsionis cõpletæ,perfectè incipit currere.Cõtra istam opi.est ff.de dolo.l.j.§. idẽ Põponius. vbi dicitur ꝙ actio de dolo excluditur per aliã actionem,quæ competit.& ita videtur,ꝙ hæc restitutio extinguatur per aliam actionem,quã habuit de iure cõmuni reuersus ante vsucapionẽ cõpletam sed fortè aliud est in actione de dolo,quæ est magis odiosa,quàm ista restitutio:vt d.l.j. & seq. Putarẽ pro modo salua meliori deliberatione,ꝙ si quidẽ ad cõplendam vsucapionem,seu præscriptionem supererat tantum tẽpus,quãtũ est quadriẽniũ, vel plus,ꝙ restitutio extinguitur ideo:quia sicut quadriẽniũ extingueret beneficiũ restitutiõis iam cõpetens:multò magis impedit nasciturũ:vt l.patre furioso.de his qui sunt sui vel alie. iur. Dicam alibi pleniùs de isto passu. Vltimò quærit gl,an quod hic dicitur de quadriẽnio habeat locum etiam in actione rescissoria,sicut in officio iudicis rescindenti.Dicam vobis j.tit.j.l.fi.

Quibus ex cau.maio.in integ.resti. *Rubrica.*

LEX I.

I propter. Legatio est iusta cã absentię vt restitutio cõcedatur.h.d. Nota quod dixi in summario.Nota ꝙ q petit restitui aduersus rẽ iudicatã, petit instauratio nẽ iudicij,nõ ꝙ sniа reformetẽ sed ꝙ de nouo iudiciũ agitetẽ.Simile in l.j.§.si aduer.liber.Dixi in l.j.§.si aduersus rem iudicatam.Itẽ nota ꝙ possum dicere in libello,peto restitutionem restauratiõis iudicij,vt integrè defensionibus meis vtar.& vide tex.qui format libellum,&c.

LEX II.

Iidcirco. Vincula [a] publica sunt iusta cã condẽdi restitutiõis beneficiũ. h.d. Gl. legit istã legẽ duobus modis.Vno modo ꝙ arbiter ponatur hic pro iudice ordinario:& ista bona.Alio ꝙ ponatur pro arbitro cõpromissario iuris:& ista nõ est bona secundũ ista tempora. Ratio:quia sententia arbitri nõ ligat,vt videbitis sic j.ti.ij.l.j.Daretur ergo exceptio aduersus petitionem non ꝙ restituatur ad aliud:tamen secundum iura hodierna,an ex sententia arbitri possit oriri actio.videbitis in l.cum antea.j.ti.ij.& sic posset procedere ista lectura &c.

LEX III.

IN contractibus. Opp.maiores nõ restituũtur aduersus cõtractũ:vt ŝ.ti.iij.l.quæ à patre.not.ŝ.ti.j.l.fi.in gl. super verbo,cõtinuatio.Solue ꝙ hic nõ loquitur de restitutione in integr.sed loquit hic de officio iudicis mercenario, ꝙ actioni deseruit.Et ita intelligit gl.tua hãc l.Tuverò posses intelligere ,ppriè,vt faciat ad titulũ,ꝙ maior restituitur in contractib[9] celebratis,non à se,sed ab alio,puta à creditore suo:vt l.si cum militari.de resti.mili.vel à suo ,pcuratore:vt ŝ.de vxo. mili.in l.ij.secundùm vnã lec.vel à iudice,si iudex processit ad vẽditionẽ.arg.l.j.& ij.de re mil.& l.ignorare.&quod ibi dixi. Sed tenendo lec.gl.opp.licitum est contrahẽtibus se inuicem decipere: vt l.in causæ.§.pen.ff.de mino. ergo maioribus non subuenitur.Huius timore gl.distinguit hic.dic vt in ea.

☞ *Lex ista an habeat locum tam in alia ciuitate,quàm in ciuitate Romana.*
Lex debet extendi per identitatem rationis.
Restitutio in integrum,an & quibus castris detur.
Dispositio huius legis habet locum in ecclesijs.
Ecclesia intra quantum tempus restituatur.
Respublica an utatur iure pupillorum,uel iure adultorum.

REspublica. Non eget summario: ꝙ seipsam summat. Quærit gl. de qua Republica loquit hęc lex? Rñdet† ꝙ loquitur de Republica Romanorũ:vt l.eum qui vectigal.ff.de verbo. sign.ad Mace.l.nihil.sed tunc quærit quid in alijs ciuitatibus? Glo.videtur dicere ꝙ idem:arg.ff.eo.l.legatis.& l.sed & si per prætorẽ.§.fi.licet illæ leges loquantur in legatis ciuitatis,non in ipsis ciuitatib[9].Finaliter videtur tenere gl. ꝙ aliæ ciuitates restituũtur arg.l.Rempub.j. de iure Reipublicæ.li.xj.Quod.i doc. Vltramõ.tenent contrariũ.Nã ciuitas cõtinetẽ appellatione Reipubl.impropriè:vt l.sed & ij.qui.ff.de publi.Sed nos debem[9] legẽ intelligere secũdum propriã significationẽ: vt l.j.§.si is qui nauẽ.ff.de exercito. ergo &c. Quidã alij doc.tenent opi.gl.ꝙ ciuitates restituãtur.& probatur per hãc legẽ,& per l.Rem publ.j.de iure Reipubli.quæ loquũtur generaliter.† Præterea,lex debet extẽdi per identitatẽ rationis.nõ enim est aliud mens legis quã ratio:vt vidistis in l.nõ dubium. ŝ.de legi.sed eadẽ est ratio in qualibet ciuitate,quæ est in Repub.Romanorũ:qa per alios regunt̃ sicut minores regunt̃ p tutores,& curatores.ergo &c.Præterea,ppter vnum quodꝙ tale,& illud magis.ŝ.de sac. san.ecc.aut̃.multò magis.Sed legati ciuitatũ,ppter ipsas ciuitates,habẽt bñficiũ restitutiõis in inte.vt ff.e.l.legatis.ergo multo magis ipe ciuitates.Ia.Bu.dicebat ꝙ nõ restituent̃ vigore huj[9] legis, qa ,ppriè nõ est Respu.tñ restituerent̃ ex clausula gñali, si qua mihi iusta cã esse videbitur.& hoc puto esse verũ.† Itẽ q̃rit gl.qd in castro[b] .vel in villa,& dicit ꝙ nõ debet restitui:& vide gl.& sic videtur ꝙ priuilegia cõcessa ciuitatibus,nõ cõpetunt castris,vel villis rectè dicit.de alijs priuilegijs tetigi.ŝ.de sac.san. eccl.l.fi.& facit pro ista glo.qd habetis no. in l.finita.§.si de vectigalibus[c].ff. de dam. infec.tñ quantũ ad propositũ dicebat Iac. But.ꝙ quædã sunt castra,vel villæ, quæ habent multitudinẽ hominũ,& habent regi per suos administratores,& publica negotia non possunt esse in omnibus:verè tunc in eis est eadẽ rõ,quæ in ciuitatibus.Sũt et castra quædã,seu villæ, q̃ habent modicos homines fortè sex vel decẽ: & sic tractant negotia cõitatis,tanquã propria, & quilibet scit tota:& tunc eadẽ ratio, quæ est in priuato;& ideo non poterit restitui.qd satis placet[d].† Quæro,quid in ecclesia.Glo. dicit ꝙ idẽ:qa p administratorẽ regit̃,sicut Respubli.qd satis placet.Habetis text.oẽs plenos de hoc extra,de in inte resti.in antiquis.& in vj.& in Cle.† Quæro,intra quã tum tps restituat̃. Quidã dicũt, ꝙ ppetuò. ergo sibi nunquã currit tẽpus.Gl.dicit, intra quadriẽniũ:vt j.de sen.aduer.fi.l.j.li.x. Tu habes de hoc tex.in c.j.extra,de ĩ inte. resti.lib.vj.vbi vide quid de ecclesia. Dicit hic† ꝙ Respub.vtit̃ iure mino.q̃ro, quorũ minorũ an iure pupillorũ,an iure adultorũ.Glo.q̃ est hic,vĩ velle ꝙ iure pupillorũ. Et vide gl.scdam.De hoc dicã tibi alibi ad huc hoc anno:qa sunt qdã tex.& q̃dã glo. quæ videntur sibi contradicere. Ad idem facit l.Rempu.j.de iure Reipub.lib.xj.

a ¶ Vincula.Adde cõ Pau.de cast.dicit, dũ gl.loquitur de rea latã contra existentẽ in carceribus,ꝙ Florentiæ fuit magna differẽtia,p ea q̃ dicit Bar. in l.is q reus.de publ. iudic. Bene dicit ipse ꝙ bene est,vt citetur ad domũ:& si nũci[9] referat ꝙ citauit, valeat snia : qa põt esse ignarus ꝙ fuit in carceribus : si verò referat ꝙ citatus est in carceribus, sententia non valeat.
☞ P. P A V. P.

b ¶ Quid in castro. Vide Ro.cõsil.ccccxxiij. vbi etiã ponit an det vniuersitati cõtra aliã,& ꝙ etiã villis & cõitatibus det restõ, vide et Com.in cõsil. clviij.in j.dubio, prope finẽ.vbi dicit ꝓcedere hoc præcipuè sl cõe sit magnũ.Sentit etiam idem si nõ esset magnũ, dũmodo nõ sit minimũ, ppter illud qđ dicit hic Bart. Et vide Abb.in ca.j. col.pe.extra,de in integ.resti.vbi etiã ponit qd in villis & castris & collegijs vel hospitalibus, ꝙ opinio Bart.& Iac.Butr. sit cõis,vide etiã Soc. cõsi.ccxcix.in ij. col. in ij.dub.vbi vult ꝙ det restõ. etiã si syndic[9], cui[9] culpa esset læsa,esset soluẽdo sed contra hoc facit,quia ista restõ vĩ dari ex clausula gñali,si qua mihi iusta causa : vt per Bar.hic,& Paul. de cast.in d.consi.cccxvij.& Abb.in d.c.j. & Salic.hic quo casu nõ vĩ dari restõ nisi in subsidium,qñ non sunt soluẽdo hi, quorũ culpa data est læsio:vt vĩ velle Barto. in l.si infante.ad fi.C. de iure deli. De quo lati[9] scripsi in Repertorio,in verbo, restõ. colũ.ij.Et ꝙ villis & cõitatibusdetur restõ solũ ex clausula generali,vide ĩt Soc.cõ. cxciij.col.iij.ppe fin. vbi dicit istã esse cõmunem opinionem.
☞ P. P A V. P.

c ¶ Vectigalib[9].Vide ibi Alex.in v.colũ.& vide etiã in d.l.fin.C. de sac.san.eccle.

d ¶ Satis placet. Vide Pau.de castr.& Ioan. And.in addi.ad Spe. in ti.de resti.in integ.

1 ☞ *Actio utilis rescissoria,an sit proprium nomen actionis uel sit adiectio.*
2 *Actio utilis rescissoria,quare sic appellatur,& quando nascatur.nn.5.*
3 *Nomina uerbalia possunt accipi actiuè,& passiuè.*
4 *Nihil exemplum sui ipsius.*
6 *Leæna parit frust a carnium: & per clamorem inspirat in eos spiraculum uitæ.*
7 *Actio utilis rescissoria,quando dicatur datiua,uel natiua.*
8 *Dominium directum,an ita tollatur per præscriptionem sicut per usucapionem.*
9 *Actio licet tollatur ipso iure p præscriptionẽ trigĩta annorũ,tñ obligatio nõ tollitur.*
10 *Actio realis quare appellatur à Bartolo natiua.*
11 *Actio utilis rescissoria,quanto tempore tollatur.*
12 *Annus qui datur in iudicio rescissorio,q incipiat currere à die restitutionis habitæ.*
13 *Ista actio,quando est directa,datiua,non natiua,an tollatur anno utili.*
14 *Actiones persecutoriæ quando sint perpetuæ.*

P. P A V. P.

a ¶ Causa facta. Limita dispositionē huius tituli, vt in simili per Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infec. colum. xxij. & seq.

POMATES.

b ¶ Requiruntur. Aliquādo tamē rei vēdicatio datur cōtra nō possidentē: qui tamē sperat de ꝓximo possidere. Ita no. Barba. in c. fi. extra. de iudic. quia ibi illi laici agebant cōtra illā eccle siam petitione, ꝙ nō erat in possessione electionis rectoris sed sperabatur de proximo esse per sentētiam in fauorem illius ecclesiæ latam à Florentina potestate,

SI ab hostibus. Ista lex est multū difficilis, & habet multū subtilē & difficilē materiā. Breuiter dicit restitutione habita, petit vtilis rescissoria, quæ anno finit. h. d. Ad euidentiā præmitte qd sit fictio postliminij. & quid sit fictio legis Corneliæ. Opp. cōmunia de suc. l. seruus. Sol. Hic illi, q decesserūt apud hostes, habent successorē, propter duplicē fictionem. s. postliminij. & legis Cornelię, vt hic apparet ex tex. Sed contra hoc duæ fictiones nō possunt circa idē concurrere. vt j. de do. promis. l. j. So. hic non cōcurrūt circa idem; quia lex Cor. fingit circa mortuos in captiuitate: postliminiū fingit circa filiū reuersum. His ꝓmissis, venio ad declarationē materiæ huius l. Primò quæro, quæ est ista vtilis actio, de qua loquit hic. Respō. est vtilis rescissoria. & ita dicit tex. in l. ab hostibus. j. de capti. & postli. reuer.

1 † Quæro, vtrum istud sit proprium nomē actionis, an sit adiectio? Gl. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. e. dicit ꝙ est adiectio, sicut dicimus de adiectiōe de peculio, tributoria, institoria, exercitoria, & similibus. Nā illa actio antiqua per vsucapionē sublata est, ita ꝙ restituit vtilis, & appellatur vtilis re-

2 scissoria. † Quero, quare appellat vtilis rescissoria? Rndetur vt

3 alias dixi vobis † ꝙ nomina verbalia possunt accipi actiuè, & passiuè: vt l. filiusf. ff. de test. & l. ij. ff. de duo. reis. & in qualibet earū no. Vnde rescissoriū posset appellari iudicium de in integ. resti. quo ad obstaculū vsuca. vel aliud rescinditur: & tūc diceretur actiuè: ideo appellamus eū officiū rescindēs. Restitutione verò habita dat antiqua actione sublata vtilis, & ista actio restituta vtilis appellat rescissoria; quia circa eā est facta rescissio. Sed cōtra, facit iste tex. qui dicit, exēplo vtilis actionis &c. Nam ex hoc patet ꝙ alia actio est ista quæ intentatur: alia illa vtilis quæ restituit; qa nihil est exēplū sui ipsius, & nullū simile est idem, † vt l. qd nerua. ff. depos. i. & auth. si qs in aliquo. s. de

4 edē. Huius timore gl. exponit istū tex. tribus modis, quos vide:

5 vt in gl. † Quæro, quādo nascatur ista actio rescissoria. Respō. duæ sunt opi. Vna, qa statim finita instātia nascitur, licet ineficax, donec prætor ꝑ restitutionē in integ. insufflet in ea spira-

6 culū vitæ; sicut dicūt naturales Philosophi, de leæna, † quæ parit frusta carniū, & ꝑ clamorē quem facit super eos, inspirat in eos spiraculū vitæ, & viuificant. Alij dicūt ꝙ ista rescissoria nō cōpetit, nisi in integrū restitutione præhabita. & ista est vera, quā tenet glo. in l. si ab hostibus. §. sed qd simpliciter. & probat ex isto tex. dū dicit in integrū restitutis. Probat in l. in honorarijs. ver. sed cū rescissa. de act. & ob. vide gl. tuam in fi. quæ tan-

7 git istas opi. tene opi. gl. in §. sed qd simpliciter. † Quæro, vtrū ista rescissoria sit natiua, vel datiua? Gl. nostræ subtiliter sunt locutæ, & dicūt, Qñꝙ vsucapitur res mobilis, per quā vsucapionem quæritur dominiū directū: vt l. traditionibus. s. de pac. Cùm ergo prima actio sit totaliter sublata, ista, quæ restituit, erit datiua, nō natiua. Si verò est præscripta res immobilis, tūc per prescriptionē nō tollitur dominiū directū, sed querit vtile præscribenti: vt in auth. nisi. & ibi per glo. plenè, de bo. ma. tunc restitutio tollit de medio obstaculū præscriptionis, per qd paratur exceptio cōtra vendicationē: & ista actio erit natiua, scilicet ex dominio directo, qd residet penes istū restitutū. & restitutio solū exceptionis obstaculum sustulit: & idem in præscriptionibus: quæ currunt contra actionem. Nam actio non tollitur ipso iure: quia tēpus non est modus tollendi: vel inducendi obligationē, vt l. obligationū fere. §. placet, de act. & obl. Vnde per istam restitutionē tollitur solū exceptio, quæ erat parata contra actionē, & intētabitur actio prima directa. Ita sen-

8 tit gl. hic, & in §. sed quod simpliciter. Vltramon. dicūt † ꝙ etiā ita per præscriptionem tollitur directum dominium, sicut per vsucapionem: & ideo dicunt ꝙ etiā in re mobili præscripta sit locus vtili rescissoriæ, quæ dicitur datiua. tamen istorum opi. reprobamus, vt dicam in auth. nisi. de bo. ma. Item dicunt quòd quādo præscribitur actioni præscriptione xxx. vel xl. annorū, tollitur ipso iure actio, probat in l. omnes. de præscriptio. xxx. anno. & sic dicunt esse locum vtili rescissoriæ, quā dicunt simpliciter datiuā. Hic † aduerte, rogo te: licet ꝑter prescriptionē

9 xxx. vel xl. an. actio ipso iure tollatur, vt d. l. omnes. tñ non tollitur obligatio: vt d. l. obligationū fere. §. placet. & de actio. & obl. Si ergo lex restituit illam obligationem iam mortuā, cùm reperiat viuam obligationem eius matrē, dicemus istam natiuam, nō datiuam: quia habet matrem ex qua oritur; vt l. iurisgētium. §. j. ff. de pac. sicut videmus in Christo, qui resuscitauit filium suæ matris, dicemus ne illū resuscitatū sine matre? Certè non. ita ista actio resuscitata diceret natiua, non datiua. Ad-

10 uerte tñ, † ꝙ vbicunq; in actione reali ego appellaui eam natiuam, seu datiuā, nō intelligatis eam natiuam ex matre obligationis: qa actio in rem non oritur ex obligatione: vt inst. de actionis. §. j. & j. l. proxi. sed pro tanto appello eā natiuā: quia habet materiam subsistentē, ex qua oritur dominium. & possessio: vt vi

11 debitis j. l. proxi. † Hoc præmisso quæro s. quanto tēpore tollatur ista rescissoria. Gl. dicit, quadriennio. Idē dicit. s. titu. prox. l. fi. Et vide istas gl. Ego dixi vobis ꝙ duplex est iudicium. Est iudiciū rescindēs, & iudiciū rescissoriū. In iudicio rescindente est propositū quadriēniū: vt l. fin. s. ti. j. in iudicio rescissorio, est propositus annus vtilis: vt hic, & l. in honorarijs. ver. sed cū rescissa. de act. & obli. hoc nō reperio mutatū: ergo adhuc hodie durat anno. ergo &c. quia qd nō immutatur &c. vt l. præcipimus. j. de app. Nec obstāt istæ gl. quæ videntur velle ꝙ tollatur quadriēnio: nā fateor ꝙ si per quadriēniū quis fuerit negligēs in proponēdo, & prosequendo iudiciū rescindens, impedit natiuitas istius actionis rescissoriæ. & pro tāto dicit ꝙ quadrien-

12 nio tollitur. † Sed quæro à quo tēpore incipit currere iste annus. Breuiter secūdùm opi. quā tenui, incipit currere à die habitæ restitutionis: quia tunc oritur, & perpetuat ista actio con-

13 testatione litis, secundùm ꝙ glo. istæ dicunt. † Quæro, quando ista actio est directa, natiua, nō datiua vtrū tollatur anno vtili. Certè hic est casus ꝙ sic, secundū lect. prout loquitur in re non vsucapta. Vide gl. tuam. Sed possumus loqui clariùs: quando actio prima durat per restitutionē. datur replicatio contra exceptionem inductā ex tempore, vel ex pacto. Vidistis. s. si adu-

uer. trāsac. in l. ij. Dico ergo ꝙ illa actio prima est perpetua hodie, sicut erat primò: sed effectus replicationis inductæ ꝑ restitutionem. finitur anno: Sicut actio inducta per restitutionem finitur anno, ita replicatio. Sed de nouo est mirādum, quomodo hæ actiones prætoriæ, quæ sunt rei persecutoriæ, non sunt perpetuæ: vt inst. de perpe. & tempo. act. & l. in honorarijs. in

14 prin. de act. & oblig. ergo & ista debet esse perpetua. † resp. actiones persecutoriæ. quæ dantur à prætore, sunt perpetuæ, nisi dentur contra ius ciuile: vt d. l. in honorarijs. ver. sed cum rescissa. & ideo redhibitoria, & quantò minoris finitur anno. vel sex mensibus. quia datur ad rescindendum contractum validum, de iure ciuili. Ita ista, quæ datur ad rescindēdum illud, quod erat validum, de iure ciuili finitur anno, &c.

a *De alienatione iudicij mutandi causa facta.* a *Rubrica.*

LEX vnica.

VM in rem. Si res alienata causa mutandi iudicium, potest agi contra alienationem ex hoc edicto vel contra possessorem actiōe in rē. h. d. ista no. lex. Opp. ꝙ imò dominium parit actionē in rem. vt l. in rē ff. de rei vendi. Sol. rei vendicatio habet duo principia formalia, vnum ex parte actoris, & istud est dominium: aliud ex parte rei. &

b istud est possessio: vt hic. & ideo ista duo requiruntur b corporaliter, scilicet dominium, & possessio, nec sufficeret vnum; & istud vult dicere gloss. posita hic. Dicit tamen quidam de quasi dominio, & quasi possessione: quæ an sint vera, dicam statim. & vide primò glossa. in eo quòd dicit de quasi dominio, videtur contra titulum. ff. de public. vbi quasi dominio datur Publiciana. non rei vendicatio. Et credo quod glossa. voluit intelligere quasi dominium, scilicet vtile dominium, de quo loquitur titulus. ff. si ager vectigali. vel emphyteuti. petatur. Item illud quod dicit de quasi possessione. Videtur contra, quia incorporalia quasi possidentur: vt l.

vt l.seru⁹.§.incorporales.de acq.re.do.de serui.l.quoties.& tñ nõ petunt incorporalia per rei vendicationẽ,sed p confessoriã & negatoriã.Rñ.credo gl.intellexisse quasi possessione,p eo qui dolo desijt possidere,q cõuenit pinde:ac si possideret: vt l. parẽ.ff.de reg.iur.de rei vẽdi.l.is qui dolo.& l.si culpa. vel hoc dicit,p eo,q habet detentationẽ tantũ:vt l.officiũ.de rei vendi. & ista sufficiant,quantũ ad rei vẽdicationẽ. Opp.& vñ q̃ non detur restitutio ex hoc edicto,sed actio in factũ: vt ff.e.l.j.& l. ex hoc edicto.Sol.Intellige restituit,p actionẽ in factũ. Quæro,qd requirit vt actio in factũ,locũ habeat? Dic vt in glos.quã vide. Quæro,vtrũ contra istã alienationẽ detur rei vẽdicatio, cũ aliàs quasi dolo desierit possidere.Gl.dicit,q̃ sic,& bene & dic vt in gl.Quæro an per actionem ex hoc edicto tollatur rei vendicatio? Gl.dicit q̃ nõ.ff.eo.l.iij.§.ex quibus. & verũ dicit, quia cõpetunt ad diuersa.Quæro,qualiter,pbat q̃ dolosè alienauit.dic vt no.per Cy.in c.pro possessore.extra de reg.iur.li. vj.Gl.in l.Fulcinius.§.qd sit latitare.qui.ex cau. in poss.eatur.

De receptis arbitris. *Rubrica.*

Glo.continuat,vt habetis in ea.Tu potes continuare vt col ligitur ex his quæ dixi ſ.de in ius vocan.l.j.&c.

Ab illa sententia,quæ parit actionem iudicati,potest appellari.
A sententia arbitri non oritur actio: & ideo ab ea non appellatur.
A sententia arbitri,eo casu quo oritur actio,appellatur.
Hodie cùm ex sententia arbitrorum,ex forma statutorum,oriatur actio ab ea poterit appellare.
Pactum quod à sententia arbitri possit appellari,an ualeat.
Verba debent intelligi secundùm subiectam materiam in qua posita sunt.

LEX I.

EX sentẽtia.[1] Breuiter hoc intendit ista bona lex.A snĩa, quæ nulla est appellari nõ põt.Itẽ snĩa arbitri vltra diẽ cõpromissi,pœnã cõmitti non facit.h.d. No.q̃ ab illa†sentẽtia põt appellari quæ parit actionẽ iudicati. † Secũdò nota q̃ snĩæ arbitri metu pœnæ pareat:non q̃ ex sententia oriat actio[b].Nota q̃ à sententia arbitri[c] non põt appellari.Opp.ff.eo.l.non distinguemus.§.cum quidam. Sol. Non potest appellari vt hic:qa est introducta quædã exceptio quæ est quædã appellationis species,vt l.contraria. Oppo.secundo[d] q̃ ex snĩa arbitri oriat actio,vt j.e.l.ne in arbitris.& l. cum antea.Sol.olim non oriebatur hodie sic, vt lege cõtraria. Quæro vtrũ hodie[e] eo in casu†quo actio oritur à sentẽtia arbitri possit appellari.Gl.dicit q̃ nõ.Nã tũc oritur actio quãdo sentẽtia est approbata expresse,vel tacitè per cursum decẽ dierum.Aut ergo est approbata expresse,& non põt appellari,vt j.de re iud.l.ad solutionẽ.Aut nõ: & tũc intra decem dies non põt appellari;qa nõ orit actio post decẽ dies nõ posset: qa trãsactũ est tẽpus appellãdi.Ita dicit gl.tua quã vide:& oẽs eam tenẽt:& sic pertrãseunt omnes doc.Ego aliàs dixi in l.nemo potest.ff.de leg.j.Puto q̃ à sentẽtia arbitri eo casu quo potest confirmari tacite,ita oriat actio põt appellari[f],quod probo sic:ab ea sententia quæ producit actionẽ iudicati,potest appellari, vt hic,sed ista est huiusmodi:ergo &c.Nec obstat si dicis ante decẽ dies non oritur post serò prouocatur &c.vt in gl.qa eoipso q̃ quis appellat,approbat sentẽtiã &c.ita q̃ ex ea oritur actio: & sic põt appellari,non enim approbat eã tanquã bene latam, sed tanquã sic latã.Simile in l.iij.§.falsus.ff.rẽ rat.hab.& l.Põponius scribit.ff.de nego.gest.& ibi no.Ex hoc textu & rõne ipsius habes vnũ notare,& menti tenere†q̃ cũ hodie ex forma statutorum ciuitatũ Italiæ ex sentẽtia arbitrorũ oriatur actio q̃ ab illa sententia põt appellari,sicut à sententia iudicis. Tenementi,nõ dico de arbitris.sed de sententia arbitratoris: qa arbitramentũ est quidam contractus non snĩa:ideo est recurrendum ad materiã l.societatẽ.§.arbitrorum.ff.pro socio.† Quæro vtrum valeat pactum q̃ à sentẽtia arbitri possit appellari.[g] Dy.posuit in l.ex consensu.ff.de appel.& quidam habent in l. nemo potest.ff.de lega.j.& ibi videtur tenere,q̃ tale pactũ valeat.Cy.hic videtur tenere contrariũ:quia per hoc daretur iurisdictio arbitro,contra l.priuatorum.j.de iurisd.om.iudic.Ego sum consuetus dicere q̃ tale pactum valeat in omni casu. Aut enim loquimur in casu in quo de iure cõmuni potest appellari,secundũ ea quæ ſ.dixi;& non est dubium. Aut loquimur in

a ¶ Ex sententia.Qualiter ista debeant procedere de iure Canonico, & multa vide per Ro.in l.ex consensu.de app.& quæ ibi dixit Alex.& legem istam in verbo, sæpe rescriptũ.ponderat Pau.de ca.in consi.quod incipit,In Christi nomine amen. versi.visis & ponderatis omnibus &c.q̃ ex cõmuniter accidentibus bona est argumentatio.de quo vide in l.neque natales.j.de proba.

casu in quo à sentẽtia arbitri nõ possit appellari de iure cõmuni:qa ex sententia arbitri non oritur actio:& tunc idem, & illa verba q̃ liceat appellare accipiuntur impropriè,hoc est ad iudicẽ reclamare.Quid enim repugnat q̃ inter me et te conueniat q̃ sentẽtia arbitri reuideatur per iudicem. Certè nihil.non dico q̃ sit appellatio propria quę rescindit sententiã quæ nulla est: ergo†est quædam reclamatio.verba tamẽ debent intelligi secundum quod ponunt alias sonant,& secundum subiectam materiam in qua posita sunt,vt l.si vno.in prin. ff.loca.& l.si stipulatus.ff.de vsur.

1 *Quando contumax in non comparendo coram arbitro incidat in pœnam.*

LEX II.

SI contra.[1] Qui est contumax non cõparendo coram arbitro incidit in pœnã compromissi.h.d. Opp.ff.eo.l.nõ ex omnibus vbi ex sola cõtumacia nõ videtur† q̃ quis incidat in pœnã.Sol.hic fuit expresse actũ vt dicit gl.& ita intelligit istũ tex. Contra istam solutionem oppo.de l.diem proferre.§.si quis.ff.eo.Sol.Pro declaratione huius legis debes scire. Quandoq̃ est actum expresè, vt debeat venire ad præceptum arbitri:& tunc non est dubiũ q̃ pœna committitur,non veniendo vt hic. Quandoq̃ non est actum:& tunc aut est actum q̃ sententia posset ferri parte absente:et tũc non veniendo pœna non committitur. Ratio: non impedit arbitrũ sentẽtiarc:qa hoc potest parte absente. Si verò hoc non esset actum;tunc non veniendo pœna committitur;non quia non venit principaliter sed quia non veniendo impedit sententiam arbitrorum ferre.Hic est casus in d.l.diẽ proferre.§.si quis litigatorum.ff.eo.Et secundum istam determinationem debet intelligi tex.l.non ex omnibus.ff.eo.

1 *Tacita conditio quòd impediat natiuitatem actionis sicut expressa.*

LEX III.

[h] RBitrorũ.[h] Hæc lex breuiter dicit. aduersus petitionem pœnæ cõpetit exceptio doli, si per sordes fuerit arbitratũ.

e POMATES.¶ Vtrũ hodie. Vide Alex.in l.nemo potest.in vj.colũ. & ibi Mod.& maximè Are.& Ias.ff.de le.j.Ex quorum dictis colliges veritatẽ horum quæ dicit hic Bar.& vide Raph.Cu.consi.& quid iuris sit in sententia arbitratoris:vide Paul.consil.lxxvij.col.fi.in vl.dub.vol.ij.& Alex.in l.j.col.vj.ff.de lega.j.

f ¶ Appellari.Appellari an possit ab arbitro? Et adde Bal.l.ex compromisso.ff.eo. & Bald.in l.arbitro.ff.qui sarisda.cog.& ibi Angel. videtur tenere contrarium. Quæ autem sit ratio quòd à sententia arbitri non appelletur,vide Ange.& doct. in d.l.arbitro.

ADDE q̃ Bal.hic reprobat Bar.inquantum allegat §.falsus.& inquantum dicit q̃ in casu l.cum antea possit appellari intra decem dies.de quo per Alex. consi.xxiij. lib.iiij.& xcvj.lib.j.& lib.iiij.Pau.de Cast.consi.ccxvj.

f ¶ Appellari.Vide pro hoc quod habes ad Bar.in l.quid ergo.§.ex compromisso. ff.de insa.Item vide quod habes ad Bar.in l.non fatetur.in prin.ff.de confes.an stante tali statuto q̃ confessio coram eis facta dicatur iudicialis.

g ¶ Possit appellari.Adde Mod.in l.ex consensu.in prin.ff.de app.& contra Barto. tenet Spe.in ti.de ap.§.ij.ver.quid si conuenerit.alle.tex.in auc.vt in med.litis non fiant sa.iusc.circa prin.& in l.priuatorum.j.de iurisd.om.iud.

h ¶ Arbitrorum.no.q̃ sententia arbitri corrupti pecunia valet.licet obstet exceptio doli,vt hic,& no.Inn.in c.cum ab omni.de vita & ho.cle.& ibi gl.licet Io.dixerit contrarium ij.q.vj.§.diffinitiua.ver.venales.secus si continet expressum errorem: quia est nulla sicut sententia iudicis,vt in §.stari.hic alle.per gl.& Bal.in l.venales. j.quando prouo.non est necesſ.

&c Aduerte q̃ Barto.in hac l.j.de arbitris.inuoluit vitio cõtrarietatis,secũdũ quosdã, Sed p saluatiõe bart. & in quo arguitur de contradictione, vide concordã. quã posui ad l.nemo potest.ff.de lega.j.

b ¶ Oriat actio.Sed qd si fiat cõpromissum per stipulationẽ sine pœna:an ex sententia oriat actio, sicut qñ pœna est incerta vide Cy.& qđ ibi no.bar. per illũ text.in l.diem pferre.§.fi.ff.de arbit. & q̃ differentia sit inter cõpromissum, & iudiciũ,vide latè Spe. in ti.de arbi.§. differt. p totũ illũ.§.& Ang. de Aret.in §.omniũ. in ij.col.Instit.de act.

P. P A V. P.

c ¶ Arbitri. vide qñ̃ procedat ista regula & cõtra regulã assignatã in textu.multa per Iaso.in l.arbitro. ff.q satisda.cog.per discursum post alios. & in pe.co.multa tãgit cõtra rationẽ assignatã in textu isto,& q̃ nõ procedat in arbitris electis à iudice vel à partibus cũ authoritate iudicis circa aliquod emergens in iudicio, vt in casu illius legis.

d ¶ Opp.sccđ. Qualiter intelligat,vide oino Bart.in l.fi.de bo. pos.scđm tab. & hãc l.limita vt no.per gl. & Bart.in l.arbitro.q satisd.co.vbi vide oino.& vide p Mod.in l.ex cõsensu.in princi. ff.de appel.Itẽ limita nisi cõpromissum sit in iudicem:& ipse vt arbiter snĩam tulit: qa tũc poterit appellari.text.est valde no. in c.a iudicibus.ij.q. vj.& no.in c.ab arbitris.de off.deleg.li.vj. Põt tñ semp opponi exceptio doli, secũdũ Bal.in tu.j.de app.in fi. Itẽ põt peti i inte.rest. scđm Bal.ĩ l.j.in fi.si de momẽ.pos. fuę.ap.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Ipſo iure. Facit qđ not. in l. iij. §. ſi ſeruus de pecu.

b ¶ Actionis. De quo vide etiã per Bald. in l. ſi ex cautione. in viij. q. & ibi etiã per Cy. j. de nõ nu. pecu. & Bal. in l. y. circa fi. ff. de cad. tol.

c ¶ No. ex hac lege. Siue poſt iurauerit. & ſic facit iſta lex ad not. in l. ſi quis maior §. de trãſact. q̃ illa lex locũ habet ſiue iuramẽtũ fuerit poſitum in cõtractu ſiue poſt And. Barb.

d ¶ Conſentire. Et bonus text. & ibi nota. Bar. j. de rela. l. j. & vide j. in fi. huius legis.

e ¶ Aperit. Vide Bart. in l. j. circa fi. de cõdi. ex lege.

f ¶ Cõdictio. An actio varietur per ſententiã arbitri, vide latè Spe. in tit. de arbi. in §. fin. verſic. item quæro an act. &c. cum §. ſequẽ.

✠ POMATES.

g ¶ Et meli⁹. Vide Racpha. Cu. conſil. vij. in iij. col. Feli. in ca. cũ a nobis. col. iij. verſic. ij. cõcluſio. de teſti. Anto. de Butr. cõſi. xxiij. in v. colum. & ſeq. & cõſi. xxiij. & Car. cõſi. cxxxvij. colũ. iiij. & ſeq. & Ana. xvij. col. iij. Bal. in c. cõquerente. in fin. de reſti. ſpoli. vbi dicit q̃ tales non poterũt teſtificari de fundamento iuriſdictionis ſuæ, & Areti. in c. qualiter & quando primo col. iij. ad fi. de accu. & Pa. conſil. lxiij. & Pa. in c. ij. colũ. iiij. ad fi. de arbi. & Aret. conſi. clxiij. col. vj. & Bal. in c. dilecto & Bal. in d. c, cũ à nobis. & Alexan. conſil. lxxxvij. col. pe. vol. v. & non ab re. conſil. cxxiij. vol. ij. & vide etiã Ale. cõſi. lxx. vol. iij. col. pe. vbi dicit generaliter q̃ iudex nõ poteſt deponere ſuper validitate, & iuſtitia ſententiæ ſuæ: & ibi vide aliquid.

✠ P. P AV. P.

g ¶ Et melius. De hac materia an & quãdo credatur dicto arbitri vel arbitratoris ſeu iudicis, vide Feli. in ca. cũ à nobis. in iij. colũ. extra de teſti. vi. de quæ ſcripſi in auẽ. niſi breuiores. C. de ſentẽ. ex breuicu. recit. & Cõ. conſil. cxxvij. incip. cõſul. in vlt. col. vide omnino do. Ant. conſil. xxiij. in pe. col. circa finẽ. & ſeq. vbi etiã Com. conſi. cxlij. in prin. q̃ nõ poſſint arbitratores lauda ſua interpretari, vide do. Anto. conſi. xxxij. in princi. & circa medium, vide pro extenſione concluſionis, Bart. hic q̃ credaẽ iudicibus poſt depoſi-

hoc dicit. Opp. & videtur q̃ pœna cõmittitur ipſo iure[a]: q̃a in cõpromiſſo ineſt tacita conditio, ſi dolo nõ arbitratur, vt ff. e. l. j. §. ita demum. Sol. glo. q̃ tacita conditio nõ impedit natiuitatẽ actionis[b]. Vnde gl. nõ dicit verũ imò tacita † conditio impedit natiuitatem actionis ſicut expreſſa, vt no. in l. item quia. ff. de pac. quę gl. dicit verius quã iſta, & ibi reſpondet ad l. quæ extrinſecus. de verb. obli. Sol. ergo iſta tacita cõditio nõ ineſt ſtipulationi, ſed exactioni. Ita videtur velle in d. l. ita demum. ff. eo. meritò non impedit natiuitatẽ actionis, ſed inducit exceptionem. Opp. ff. eo. l. diem. §. ſtari. Sol. illa intelligitur ſecũdũ iſtã. quærit glo. qd ſi arbiter tulit ſniam per dolum abſq̃ ſciẽtia partis. Dic vt in gl. & bñ &c.

a Quòd idem ſit iuratum eſſe, ſiue partes ſcripſerint, uel ſcribi fecerint ſe iuraſſe.

1 Ex ſententia arbitri quando eſt iuratum, oritur actio & quæ actio. nu. 5.

3 Acta debent apparere in ſcriptis, & quando poßint probari per teſtes.

4 Qui nõ cõtradicit qñ uideatur conſentire & approbare.

6 Iudex uel arbiter qñ poßit eſſe teſtis in cã ſup qua iudica.

NE in arbitris. Iſta lex diuiditur in plures partes. Primò ponit procœmiũ. Secundò ponit dictũ quãdo iurauerũt partes. & arbiter. Tertiò quando iurauerunt partes & non arbiter. Quartò quãdo iurauerit arbiter tantùm. Quintò quãdo de iuramẽto nihil conſtat: ſed altera pars tantũ. Sextò qñ poſt ſententiam partes emologauerunt. Secunda ibi, ſi igitur. Tertia ibi, ſinautẽ. Quarta ibi, ſed & ſi ipſe. Quinta ibi, ſinautẽ in ſcriptura. Sexta ibi, ſi quis autẽ. Breuiter dicit. Si qd in cõpromiſſo fuerit iuratum à partibus, & ab arbitro, vel à partib⁹ tantũ. vel ab arbitro tantũ, ex arbitri ſentẽtia oritur actio & exceptio, ſecus ſi altera pars tantũ iuratum aſſeuerat. Itẽ ſi arbitri ſentẽtia emologatur, producit actionem. h. d. No. ex hac lege[c] q̃ ſiue ſit iuratũ † ſiue partes ſcripſerunt, vel ſcribi fecerũt ſe iuraſſe, idem eſt:

c 1 2 3 Secundò no. † q̃ ex ſentẽtia arbitri quando eſt iuratũ oritur actio. † Tertiò not. q̃ acta debent apparere in ſcriptis; aliàs non creditur eis, vt hic in verſiculo ſinautẽ in ſcriptura. Vltimò nota & tene menti † q̃ ille qui non contradicit, videtur conſenti

4 d re[d] & approbare vt hic & in fi. Opp. §. e. l. j. ſol. ſpeciale eſt, quando fuit iuratũ q̃ ex ſententia oriatur actio. Sed circa iſtam partẽ quæro, quæ actio datur ex tali ſentẽtia. Tex. nõ bene aperit[e] ſecundũ quod vidiſtis. † Gl. dicit: Aut in ſentẽtia venit aliquid incertũ; & datur actio in factũ. Aut

5 e f venit certũ, et habet locũ cõdictio[f] ex lege iſta. Aut ſentẽtia fuit lata ſuper actione in rem: & habet locum vtilis in rem. vide gl.

Venio ad verſicu. ſinautem in ſcriptura. Oppo. & videtur q̃ arbiter ſit idoneus teſtis in qua cauſa fuit arbiter. vñ videt obſtare. l. ob carmẽ. §. illud. ff. de teſti. Sol. Dicit gl. illud ideo: q̃a erat vnus ſolus, & dictovnius nõ eſt credendũ. l. iuriſiurãdi. j. de teſtib. Alij dicunt hoc ideo: quia debet apparere in ſcriptis, & non apparebat. † Tu

6 g g dic clarius, & melius[g]. Aut iudex aſſumitur vt teſtis in cauſa donec eſt iudex vel arbiter: & non põt[h], ne duplici fungaẽ offi-

cio, vt l. quiſquis. §. de poſtul. Aut poſtquã cauſa eſt finita: tunc ſi quidem aſſumitur vt teſtis ſuper proceſſu valet eius teſtimonium, vt d. l. ob carmẽ. §. illud. niſi ei obſtaret q̃ eſſet ſolus vel quòd ſcriptura non eſſet facta, vt l. hac lege. Aut aſſumitur ad teſtificandũ ſuper iuſtitia ſentẽtię ſuæ: & nõ poteſt: quia eſt ſuſpectus. ar. l. eos in princ. de app. Et de hoc per gl. & Innoc. extra de teſti. c. cum à nobis. & c. dilecto filio. & de elec. c. cũ dilectus. Itẽ op. ad hãc partem[i] de l. in exercẽdis. j. de fide inſtru. ſol. fallit in actibus qui debẽt approbari per ſcripturam, vt hic. & in c. quoniam cõtra falſam. extra de proba. cum glo. ibi poſita. Contra hoc opp. de l. quoties. §. fi. de proba. cũ gl. ibi poſita, quæ innuit q̃ acta probãtur

7 i per teſtes. ſolu. dic † q̃ acta poſſunt probari

k per teſtes[k] qui dicunt hoc fuiſſe actum, & hoc fuiſſe ſcriptum, vt l. teſtium. j. de teſti. Ita debetis intelligere iſtã materiam. Venio ad verſi. fi. hic habetis q̃ paria ſunt di-

l cere, non contraho, & approbo[l]. Facit ad hoc ff. rem ra. hab. l. quo enim. §. j. & quod ibi no. in gl. parua. Rog. & de hoc ibi dixi d. l. quo enim. §. j. & gl. tangit in l. ſi abſentis. j. ſi cer. peta. &c.

* Arbiter non tenetur iurare nec debet.

1 2 Si eſt factum compromiſſum in arbitrum cum iuramento, & pœna iuramentum reijcitur.

3 Diſpoſitio huius authen. nõ habet locum cum iuramento.

DEcernit ius. Iſta auẽ. corrigit legem C. & vult q̃ ſuper compromiſſo nõ iuretur. Op. & videtur q̃ arbiter qui malè iudicat facit litem ſuam, vt l. ſi quis in conſcribẽdo. §. de pact. ſol. fallit hic quando fuit iuratum. Quæro, de duobus primò in quo corrigit̃ lex C. Reſpon. certũ eſt q̃ finis huius legis nõ corrigitur, ſed de eo quod dicit̃ in princ. ſunt opi. Nã quidam dicũt q̃ prohibet iuramentũ præſtari à partib⁹ tantũ, nõ ab arbitro, & iſtud

m tenet Pet. quaſi non ſit prohibitũ arbitriũ iurare, ſicut non eſt prohibitum de iudice.

m Alij dicunt q̃ prohibet ſacramẽtum[m] & arbitri, & partiũ. Et hanc opi. gl. noſtræ te

n nent, ſed de iure canonico hoc reperit̃ eſſe prohibitum; imo iuramentum eſt ſeruandum[n], niſi vergat in diſpendium ſalutis æternę, vt in c. cũ cõtingat. extra de iureiur. Certè de hoc vellem. vidiſſe opinionẽ o

1 canoniſtarum: tamẽ mihi videtur † q̃ aliud ſit expreſsè cautum in iure canonico, q̃ ta

p le iuramẽtum non ligat: quia vt vides hæc lex præcipit nec arbiter aſſumatur cum iuramẽto. & ideo qui hoc facit peccat mortaliter[o]: quia facit contra præceptum prin-

o cipis: meritò non eſt ſeruandũ: quia vergit

2 in interitum ſalutis æternæ. † Quærit gl.

p quid ſi fuerit appoſita pœna[p] & iuramentum. Dic vt in gl. ſecundũ opi. Io. quia iuramentũ reñcit̃, & remanet cõpromiſſum

3 validũ cũ pœna. Vltimò tñ ſcias, † q̃ hæc auẽ. habet locũ in arbitrato, non arbitratore ille eñ poteſt aſſumi cũ iureiur. vt in. c. Quĩtauallis extra de iureiu. & l. ſi libert⁹. de ope. li. &c. hic nõ ſũt alia q̃ nũc dicẽda.

1 Ex ſentẽtia arbitri à partibus emologata, oritur actio & exceptio.

2 Quæ actio oriatur ex ſententia arbitri.

3 Clauſula rato manente pacto: quid operetur in cõpromiſſo in quo eſt pœna appoſita.

4 Diſpoſitio huius legis quando in compromiſſo eſt adiecta ſtipulatio non habet locum.

tum officiũ. Are. in c. cum dilecti in tertiõ notabi. de accuſa.

h ¶ Non poteſt. vtrum iudex, vel arbiter poſſit eſſe teſtis in cauſa in qua eſt, vel fuit arbiter. Adde Bart. in l. ſocietatem. §. arbitrorũ. ff. pro ſocio. Et qđ in denunciatore, vide caſum in ca. omni negotio. de teſt. & Bart. in l. diuus in fin. de re iudi. Iudex tñ ſemper poterit eſſe teſtis, ad inſtructionẽ, & æſtimationẽ ſaltẽ. Glo. ei valde no. in c. de cõſuetudine. xviij. diſt. allega. l. ſciendũ. ff. de app. reci. & c. cordi. de app.

¶ Ad hãc partẽ. Ade de Bartolum in l. fin. in finalibus verbis j. de edi. diui Adriani. toll. & quæ dixi poſt gl. & Bar. in l. contrahitur. ff. de pigno.

k ¶ Per teſtes. vide l. current. ff. teſti.

ADDE Pau. de Caſtr. cõſil. ij. Et adde Lanfran. de Brix. in repe. ca. qm̃ contra falſam. colũ. v. extra de proh. qui tenet q̃ ſic. & allegat. cap. ſicut extra de re iudi.

✠ POMATES.

¶ Et approbo. Hoc tamẽ non habet locũ in notario dicẽte partibus præſentibus, & nõ cõtradicentibus: q̃a tunc nõ æquipolet verbo approbo. Ita plenè dicit Oria. in trac. ſuo de arbi. in vj. char. in v. coli. verbo emologatio, & vide etiam ad iſtã legẽ eundem in chart. xx. q. xxij.

m ¶ Sacramẽtũ. No. ad c. cũ cõtingat. de iure iur. & adde no. q̃ Bartol. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſ.

✠ P. PAV. P.

n ¶ Eſt ſeruãdũ, qđ diſpoſitio huius auẽ. nõ ꝓcedat de iure canonico tenet Bar. i trac. differentiarum inter ius & c. in j. col.

o ¶ Mortaliter. Et vide quæ not. Bart. in l. ſocietatem in vlti. colũ. ff. pro ſocio.

p ¶ Appoſita pœna. vide omnino Bar. in dicto §. arbitrorum. in verſiculo quæro an ex ſententia arbitratoris. & ad iſtud qđ hic dicit Barto. quod arbitrator aſſumitur cum iuramento eſſe textus. iuncta gloſſa. in l. hac edictali. §. idem iſtud in verſiculo iuramento. C. de fideiuſſ. & ex oppoſito iudex. de hoc latè per Spe. in titu. de arbi. §. fin. ver. ied qđ ſi cum adulto. cum §. fin. & ſequen.

Lan-

Laudum quòd non possit emologari antequam feratur.
6 *Arbiter debet sententiam suam ferre in scriptis.*
7 *Litis contestatio facta coram arbitro interrumpit præscriptionem.*
8 *Probationes factæ coram arbitro, faciunt fidem coram iudice.*

1 CVm antea.[a] Ex sententia arbitri pacto nudo, & sine pœna assumpti emologata tacitè vel expressè oritur actio: & fit interruptio præscriptionis: & ex actis corã eo factis in alio iudicio fit ꝓbatio. h. d. Ista est notabilis & singularis lex, & est cõstitutio noua. Primò recitat ius antiquũ. Secundò ponit statutũ qñ partes approbãt expressè. Tertiò qñ approbãt tacitè. Quartò qñ expressè reprobãt. Quintò ponit an fiat ꝑscriptionis interruptio. Sextò & vltimò an acta ꝓbent in alio iudicio. Secunda ibi, sancimus. Tertia ibi, sinautem. Quarta ibi, altera. Quinta ibi, licet. Sexta ibi, ad hæc. Nota ex principio legis ꝙ ex sñia arbitri oritur actio † & exceptio, & habet executionẽ paratã, si est emologata tacitè vel expressè. †Opp. s. eo. l. j. Sol. Dicunt quidam: Fateor quòd non oritur actio ex sententia, vt ibi. sed ex lege sic, vt hic, dum dicit, ex nostro nomine. Vel dic, & n. elius [b] quòd hic est speciale, quãdo arbiter est assumptus pacto nudo, & sine pœna. nam quando est apposita pœna per prouisionẽ propriã [c] receditur à prouisione huius legis. Item opponitur de l. diem proferre. §. fi. ff. eo. Sol. ibi loquitur quando arbiter fuit assumptus ꝑ stipulationẽ, licet pœna non fuerit apposita. Nã agitur actione ex stipulatu ad interesse: ideo non est locus puisioni huius legis. idẽ videt gl. tua. Ideo pro declaratione huius materiæ aduerte: quãdoq; arbiter assumitur cũ pœna pacto nudo: & tunc ex eius sentẽtia non oritur actio, vt l. j. s. eo. Rationẽ tibi dixi. s. †nisi esset dictũ, rato manẽte pacto. tunc enim pœna cõmissa, & etiã soluta, remanet pactũ simpliciter: ideo ex sentẽtia orietur actio: sicut si ab initio solo pacto siue pœna esset cõpromissum, vt hac lege. Ita tenet gl. in l. ij. ff. eo. quod tene mẽti ꝑpetuo. Quãdoq; arbiter assumitur pacto nudo tantũ: tũc si quidẽ fuit iuratũ oritur actio & exceptio, vt nota. s. eo. l. ꝑxi. hodie secus, vt in aut. decernimus. Aut arbiter fuit assumptus ꝑ stipulationẽ simplicẽ [d]: & tunc si quidem nõ fuerit apposita pœna, non orit actio, neq; exceptio: sed agit ex stipulatione ad interesse: vt l. diẽ. §. fi. ff. e. Si verò fuit apposita pœna, tũc idẽ: qa metu pœnæ debet parere cõpromisso: vt s. e. l. j. etiã si fuerit dictũ rato manente pacto. cùm pœna soluta remaneat cõpromissum, cũ in simplici stipulatione & non haberet locũ hæc lex: vt s. dictum est. Remanet ergo ꝙ hæc lex habeat locũ, quãdo compromissum fuit factum pacto nudo, sine pœna, & fuit homologatum: vel cũ pœna, & fuit dictum rato manẽte pacto: & sic cũ †hodie quasi in quolibet compromisso stipulatio inferatur, non haberet locũ ista lex: sed statuta circa hoc prouiderunt. Quæro, qd si non fuerit apposita pœna, sed pignus? gl. videtur velle ꝙ sit idem, ꝙ in pœna, quãdo pignus debet dari parti: quia per hãc prouisionem videtur recedere à prouisione huius leg. arg. l. fi. de pac. conue. Quæro hic loquitur quando partes subscripserunt se post latam sententiam. Quæro, quid si ante latam sententiam partes subscripserunt se, & emologauerunt [e] laudũ ferẽdũ: an valeat †? gl. hic disputat, quã vide: finaliter nihil determinat. Nos arguamus aliquã tulum: & videtur ꝙ emologatio facta ante sententiam nõ valeat: quia iuri futuro nõ potest renunciari, vt l. qui superstitis. de acqui. hæred. habuistis no. s. de pac. l. j. Item pro hoc videtur hæc lex à contrario sensu. Contra, ꝙ valeat videtur casus. j. de tẽp. appel. l. fi. §. fi. Itẽ: quia per pactũ potest quis renũciare iuri futuro [f]: vt s. de pac. l. j. ad idẽ. ff. de pac. l. & hæredi. §. filiafa. oẽs istæ rationes videñ hic in gl. Domini vos scitis quia est quæstio, an valeat pactũ de non petendo reduci ad arbitrium boni viri, quam quæstionem ponit Dy. in c. scienti. de reg. iu. lib. vj. Cy. ponit hic. Gul. in l. si vnus. §. illud. ff. de pac. Dy. tenet, ꝙ tale pactum nõ valeat: quia per hoc arbitri inducerentur ad delinquendũ. Facit etiam plures alias rationes in d. c. sciẽti. & in l. quidã cùm filiũ. ff. de ver. ob. Per easdẽ rationes nõ valet eius emologatio facta ante sentẽtiam. Ita reperio Dy. cõsuluisse, & ego iam consului, ꝙ non valet per easdem rationes. Quæro vtrum arbiter † debeat ferre sñiam in scriptis. Gl. hic dicit ꝙ sic & colligit ex isto tex. cum dicit subscripserint. Venio ad vers. licet. No. †ꝙ hic contestatio facta coram arbitris, inducit perpetuationem, & interruptionem præscriptionis: sicut facta corã iudice. Cõtra. s. de epis. & cle. aut. generaliter [g]. vbi per arbitriũ non mutatur iudicium. So. vt ibi. Vltimò not. ex fi. †ꝙ probationes factæ corã arbitro, faciunt fidem coram iudice. ꝙ dic. vt dicemus. j. de testi. l. fi. &c.

h SAncimus.[h] Mulieresnõ possunt arbitriũ assumere. h. d. Quærit glo. quid in Comitissa Mathilda, et in Comitissa Cãpaniæ: & in Regina Apuliæ: vtrũ in istas dominas ita præexcellentes, quæ tenent iurisdictionem possit compromitti. gl. tenet ꝙ sic, per. l. j. j. de emanci. li. & est casus extra eo. ti. c. dilec.

i *De satisdando*[i]. *Rubrica.*

Glos. continuat rubricam hoc modo: dicturus de iudicijs, præmittit de satisd. quæ interponuntur ante litẽ contestatã. Quærit gl. quid sit satisdatio. Certè intelligitur cum fideiussore: vt ff. qui satisd. cog. l. j. &c.

1 ☞ *Quando procurator est ad acta constitutus, non dubitatur de mandato.*
2 *Reuocatio procuratoris, quæ non peruenit ad notitiam iudicis uel actoris, non nocet: & quando noceat & debeat fieri. nu. 7. 10. 11. 12. 13. & 14.*
2 *Procurator actoris tenetur cauere de defendendo, in causa reconuentionis. & nu. 16.*
4 *Procurator rei cauet de iudicato soluendo.*
5 *Exceptio contra procuratorẽ debet opponi ante litis contestationem.*
6 *Procurator an debeat satisdare, quando constat de mandato quomodocunque constet.*
8 *Differentia inter procuratorem cõstitutum apud acta, & constitutum extra iudicium quantũ ad reuocationem.*
9 *Reuocatio administratoris apothecæ, debet fieri in illo loco in quo fuit propositus administrator.*
15 *Procurator lite contestata non reuocatur ipso inuito, & sine causa.*
17 *Differentia inter procuratorem actoris, & procuratorẽ rei. remißiuè.*
18 *Modus releuandi procuratorem à satisdatione.*

LEX vnica.

NOn est incerti iuris. Procurator factus apud acta, nõ tenetur satisdare de rato, sed de defendẽdo. Item [f] reuocatio quæ in notitiã iudicis vel aduersarij non peruenit, iudicium non impedit procurator verò indistinctè cauet de iudicato soluendo. h. d. Diuidit in duas partes. Prima de procuratore actoris. Secunda de procuratore rei. Secũda ibi, rei aũt. Prima subdiuiditur in tres: quia primò loquitur quãdo exigebatur cautio de rato. Secũdò qñ mandatum fuit reuocatum. Tertiò qñ [g] exigit cautio de defendẽdo. Partes patent per se. †Nota ex hac lege qd dicit de ꝓcuratore facto apud acta, de cuius mandato

1 arbitratoris interrumpatur præscriptio, Old. consi. clxxvj.

---

a ¶ Cũ antea. in l. cum antea. in prin. An autẽ arbitramentũ emologet cursu decem dierum. Bar. in l. societatem. §. arbitrorũ. ff. pro soc. tenuit ꝙ nõ sequitur Imo. in ca. Quintauallis. extra de iureiu. & adde ꝙ Iau. lũ iudeorum absq; emologatione tacita vel expressa incontinenti mandatur executioni. tex. est ibi not. secũdum vnam lec. in l. iudæi. C. de iudæis. & ibi no. Gui. de Suz. Et quid si est cum pœna, an mandetur executioni, vide quæ dixi in l. diem proferre. §. fi. ff. eod. & ibi quid si est clausula, rato manente compromisso. Et adde tu an ista lex habeat locũ in arbitratore. & Imo. in ca. Quintauallis. circa fin. extra de arbitr. sentit ꝙ sic. & ita ipsum refert & sequit Pe. de Anc. i cõsi. ccviij. col. iij. post me. & inci. cõsi. iudex de iure iudicaturus.

b ¶ Et Melius. Et adde iu l. fi. de execu. rei iudi. in vlti. col.

c ¶ Prouisionẽ ꝓpriã. Et qũo oriatur actio ex sentẽtia arbitri effectu vel nõ: an verò ex cõuentione cõpromissi vide Bar. no. i l. fi. j. de se. ta. & ad Bar. ꝙ ipse met no. in l. diẽ proferre. & in l. ij. ff. e. Quid in sñia arbitratoris? not. tñ ꝙ si laudũ est debitũ, põt imploratri iudicis officiũ pro executioẽ: vt no. Bar. in l. fi. in ij. colũ. C. de execu. rei iu. & ibi vide eũ etiam no. hic. Et ad Bar. hic vide eũ in l. ait Prætor. in prin. & ibi per Alex. cum concor. ff. de re iudi.

d ¶ Stipulationẽ simplicẽ. Et ita tenet hic Cy. & istis adde Spe. de arbi. §. fi. vers. consueuit. & ver. quid ergo secundum præmissa. & ver. quid si sunt. cum ver. seq.

e ¶ Emologauerunt. Sed si cõpromissum non ꝓcedit an possit emologari. dic ꝙ non vt cap. examinata. de confir. vti. vel inutil. & ꝙ not. in l. ij. §. sed seruꝰ. ff. de pecu. Bart. in d. §. arbitrorũ. vers. quid si in compromisso dictũ sit, ꝙ ex nũc partes &c. in pe. colũ.

ADDE qđ consuluit Pet. de Ancha. consi. cclxij.

f ¶ Iuri futuro. Et vnũ adde, ꝙ nota. voluit Bart. in l. qđ de bonis §. j. ad l. falci. & idẽ tenuit Spe. in ti. de arb. §. differt aũt. ver. si sit pactũ &c. & in §. fin. ver. qd si sit compromissum. & his adde Bal. in l. fin. in xij. q. de actio. emp.

g ¶ Auth. gñaliter. De hoc per Bar. in l. fi. de edi. diui. Et an inducat vitium litigiosi, no. Barto. in l. j. in fi. l. communi, diuid. Adde, an per sententiam arbitratoris interrumpatur præscriptio, Old. consi. clxxvj.

h ¶ Sancimus. Sed qd si cõpromittẽtes iurãt. no. Spe. in ti. de ar. §. pe. post princi. in fi. vide omnino. c. dilecti. extra eo. vbi videtur probari, ꝙ hoc sit speciale in partibus Gallicis, secundũ eorũ cõsuetudinẽ. Ex opposito vide in l. fœminæ. de reg. iur.

i ☞ P. P. A. V. P. ¶ De satisdãdo. Circa istam materiam satisdationis si statutum dicit aliquem non audiri nisi prestita satisdatione, an sit dare remedium quòd non præstetur, vide Ro. consi. lxvij. Vide de materia quod scripsi in aut. generaliter. C. de epis. & clericis. vbi multa habes.

a ¶ Conſtet,Et adde,q̄ licet hoc regulariter ſit q̄ procurator rei caueat de iudicato ſoluendo:tamen illud fallit, ſi venit ad defenſionem alicuius cauſæ. Ita notat Angelus in lege,filius.ff.qui ſatiſda.cog.& allega.gloſſ.in lege,in eo.§.j.ff.de regu. iur.Et ad hoc facit in ſimili quod notat Bar.in l.debitum.ff.de condi.indebi.& in l.filiusfa.de dona.& in l.cùm procurator.in prin.ff.de dam.infect.quod not. Item no.q̄ vbi procurator venit ad defenſionem reſultantem ex actis, nunquam eſt neceſſe q̄ de rato caueat quoniam ſi quis nō defenderet,iudex ex officio defendere & ſupplere tenetur ſecundum gl. in l.vbi pactum.§.de tranſac.etiam quia in tali defenſione etiam perſona inhabilis:puta mulier vel minor admittitur, ſecūdum Inn.in c.veniēs. extra de accu.& refert do. Ludo.Ro.in l.de pupillo §.qui ꝓcurator. ff.de ope.no.nunc. Itē nō teneť cauere in caſibus,de qb⁹ in l.Pōponius.§.ſed & is.ff. de procu.& quod no. Bart.in l.de pupillo. §.pe.de oper.no.nun. Itē non caueť de iudicato ſoluendo vbi natura cauſæ non patiť vt declarat Imol.in l. pe.§.ad crimen. ff. de publi.iudi.& adde q̄ in iudicialibus verū eſt,q̄ debet certificare aduerſarius de reuocatiōe antea facta ſi fuit facta fides de mādato:alias non eſt neceſſe: vt eſt gloſſ.ſi. in c.ij.de procu.in vj. quā ad hoc alle. doct. in ca.ex parte Decani de reſcrip. An autē in extra iudicialibus ſit neceſſe reuocationem venire ad notitiā aduerſarij,vide p Inno. in d.c.ex parte. Et de hoc ibi p oēs doct. vbi ponūt hāc materiā & an in matrimonio habeat locū dicta reuocatio:etiā antequā perueniat ad notitiā hī in c.ſi.de ꝓcu.i vj. vide per doc.in d.c.ex parte Decani.

b ✠ POMATES. ¶ Notabile, & opp. An & qñ factū à ꝓcuratore reuocato valeat? & limita totam iſtā materiā vt nō valeat reuocatio ꝓcuratoris.ſ. hodie faciēdo ipſum ꝓcuratorē, & cras reuocādo: & ſic cā captionis cū ipſo contrahētiū. Text. eſt ſing.in l.ſed & ſi pupill⁹.§.ſed & ſi alias ff.de iſtitor tex.p ſingulari alſ. Ro.i ſing. ccccl xxxj. ici. variāt.

c ✠ P. P A V. P. ¶ Procuratoris. Circa iſtā materiā q̄ revocatio debeat eſſe not. parti, ſeu iudici, vide oino latē Ioā. de Ana.conſil.xxv.limitantē inter alia nō eſſe opus intimatione reuocationis,qñ non erat prius facta plena fides de mandato. Itē ſi poſtea fuit contumax ꝓcurator non nocet eius contumacia domino,licet reuocatio non ſit intimata.Et multa alia in materia vide per eum & Bolog.in addi.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Aduerſarium.Super iſto mēbro vide Comen.conſi.cxlviij.incip.venerabilis vir.in ij.dub.vbi videtur velle contrarium Bar.hic, & reprobat ſolutionem & intellectum quem ponit Bar.j.ad §.præſcribere.

1 non poteſt dubitari.Et nota† q̄ reuocatio quæ non peruenit ad notitiam iudicis,vel aduerſarij non nocet. †No.q̄ procurator actoris tenetur cauere de defendēdo in cā
3 reſtitutionis,vel reconuentionis. †Not. q̄ procurator rei,indiſtinctè cauet de iudi
4 cato ſoluendo. †Not. etiam q̄ iſtæ exceptiones debent opponi ante litis conteſta
5 tionē,ibi dum dicit:in ipſo litis cōteſtationis exordio. †Opp.& videtur q̄ quocūq̄
6 modo conſtet de mādato:non debet ſatiſdare de rato,vt ff.rē ra.hab.l.ne ſatiſdatio. & ff.de ꝓcu.l.ſi ꝓcuratorem.§.de procur. l.j.Gl.fatetur contrariū:quia idem ſi quocunq̄ modo de mādato cōſtet[a] : ego autē
a puto aliud eſſe ſpecialitatis in ꝓcuratore facto apud acta, vt j.dicam. Oppo.ff.de ope.no.nuntia.l.de pupillo.§.qui procurator.Dicit glo.ibi ſpeciale.tu dic vt ibi no. quia ibi erat verus ꝓcurator:tñ de mandato dubitatur. Opp.tertiò de l.qui ita.§.j. ff.ad Treb. Solu. Fateor q̄ ibi eſt ſpeciale per rationem quæ ibi ponitur in text. De iſta materia dixi vobis plenius in l.j.§.de procu. Venio ad ſecundū notabile,& oppo.[b] q̄ factum à procuratore reuocato ſit
b ipſo iure nullum §.de procu.l.licet.ff.de ſolu.l.vero procuratori.§.ſed & ſi quis mandauerit.Huius timore glo.diſtinguit vno modo:& ſimilem diſtinctionē ponit in l.ſi procuratorē.ff.de procu,vbi idē tex.& ea,
7 glo.quæ hic.† Circa reuocationem procuratoris[c] , examinemus alia membra iſtius gl.dicit gl. Quādoq̄ iudex & aduerſarius hanc reuocationē ignorant:tunc procedit iudiciū ita.loquitur hic.& vide gl.Quandoq̄ procurator eſt factus contra certum
d aduerſariū[d] ſine dubio procedit iſta gl.vt l.ſi procurator.ff.de ꝓcu. ar.l.ſi fideiuſſor. §.j.ff.māda.quæ probant q̄ debet aduerſario denuntiari.Facit l.nomē.j.quę res pig. obli.poſ.Quandoq̄ non factus eſt contra certū aduerſarium[e] ,ſed eſt procurator ge
e neralis ad cauſas:tunc ſi quidem eſt factus apud acta,debet reuocatio apparere apud acta:aliàs reuocatio non nocet.q̄ hic eſt caſus in hac l.nota.Et hæc eſt† vna differentia inter procuratorē factū extra iudiciū, & factum apud acta.Nam ſicut quādo eſt dubium de mandato eſt locus cautioni de rato,vt l.j.§.de procu.ita etiam quando eſt dubiū de reuocatione,licet cōſtet de mandato,eſt locus cautioni de rato,vt l.vulgo, de admi.tu.Sed qñ factus eſt apud acta,nō poteſt eſſe dubiū de reuocatione niſi apud eadē de reuocatione conſtet, vt hic, & hoc vult dicere text.itaq̄ & ſi poſtea &c.quaſi dicat de mutatione voluntatis non poteſt dubitari.Et eſt ratio,quia ſicut quando habet certum aduerſarium, debet ei denūtiari, vt dictū eſt : ita qñ certū habet iudicem ſibi debet hoc denūtiari ſicut parti, vt infrà dicā.Et prædicta vera in his quæ aguntur in eodem tribunali, apud cuius acta factus eſt procurator in his quæ aguntur in alio tribunali eſſet idē quod in procuratore facto extra iudiciū, vt d.l.vulgo. de admini.tu.ita debetis hic intelligere.Si verò
f non eſſet factus apud acta[f] talis ꝓcurator generalis:tūc ſi quidē per eū iam incœptū eſt negotium cum certo aduerſario : idem quod quando eſſet factus procurator con- f
tra certum aduerſarium eadem ratione.ar. etiam in l.apud Celſum.§.quæſitū.de doli excep.ſed ſi nihil cœperat:tunc puto q̄ nō g
requiratur q̄ reuocatio perueniat in notitiam iudicis vel aduerſarij. Ratio:quia nullus eſt certus iudex apud quem ſit factus; h
nullus eſt certus aduerſarius : & ideo non
g eſt ſibi imputandū[g] , ſi non denūtiat:quia neſcit cui.Probatur in l.ſi dictū.§.fin.ff. de euic.quod dixi §.quando eſt certus iudex
h vel cert⁹ aduerſarius,debet ei denūtiari[h] .
9 Idē dico ſi erit certus locus.vt puta † poſuit aliquem cuidam adminiſtrationi in aliqua apotheca : certè in illo loco debet manifeſtum facere de reuocatione,vt l.ſed & ſi pupillus.§. ꝓſcribere.ff.de inſtito. ita i
intelligo hunc paſſum,non obſtante quicquid dicitur per Cyn.j.man.l.mandatum.
10 †Secundū membrū eſt,dicit gloſ.[i] quando peruenit ad notitiam vtriuſq̄:tūc indiſtinctè factum à procuratore tali non va-
k let[k] & in hoc dicit bene ſecūdùm omnes. limitatur tamen per gl.primam. Tertium
l mēbrum[l] eſt† quando ad notitiam iudicis
11 tantū peruenit reuocatio:tamen ſententia ipſo iure eſt nulla.Dicit gl.quaſi iudicium ſit factum cum non legitima perſona,vt l. licet.§.de procu.in hoc etiam bene dicit ſe
12 cundum omnes. † Quartum membrū eſt k quādo peruenit in notitiam aduerſarij, & non iudicis:tunc valet ſententia ipſo iure l
lata pro illo aduerſario ſciente, ſed operē plicationis elidit.Ita dicit gl.magna.Mar. Sylima. impugnat iſtud membrum : quia plus debet impedire dolus partis quàm dolus tertij,vt l.eleganter.in prin.ff.de dolo. ſed dolus tertij vt puta iudicis, facit iudiciū ipſo iure nullū,vt dictū eſt §.& probat in l.licet.§.de proc.& l.cū non iuſto.de collusio.dete.ergo multo magis dolus aduerſarij.Ad iſtā rōnē reſpōdetur per doc.verū eſt de dolo tertij,per quem non celebratur actus: aliàs ſecus,vt l.cùm mancipium. de edil.edi.Item arguitur cōtra gl.qñ ſententia eſt lata per falſas alleg.eſt ipſo iure nulla,vt l.ſi prætor.§.Mar.ff.de iud.ſed hic eſt m
m hmōi : ergo &c.ſo.Debes intelligere[m] q̄ hæc pars quæ ſciebat non allegauit,ſed ſolum tacuit.& hoc mō ſuſtinetur gl.noſtra.
13 Quintū membrū † eſt,qñ peruenit ad notitiā procuratoris tantū & non aduerſarij. Iſto caſu dicit gl.q̄ valeat ſententia lata contra dominū qui fecit procuratorē,ſed non valeat lata pro eo.vide gl.Pro hac gl.induco ff.pro ſocio.l.ſed & ſocius.§.j.Sextum
14 †membrū eſt,qñ dubitatur, vtrū peruenerit in notitiam alicuius vel non. Iſto caſu præſumit ignorantia,niſi ꝓbetur ſcientia, vt l.verius.ff.de ꝓba.& de reg.iu. c. præſumitur li.vj. Vlterius oppo.de l.poſt litem. ff.de procu.ſol. Omnia quæ ſupra dixi, loquūtur in reuocatione facta ante litis cōteſta

c ¶ Certū aduerſariū. Et eſt tex.no.in d.c.ex parte decani.de reſcr. & i c.ij.de ꝓcu.in vj. vbi bona gl.& in cle. j.de renun.vbi eſt gl. & Cy.in l.mandatū.

f ¶ Apud acta.de hac materia plenè per Iac. de Bel.in l.j.ff.q̄ iuſſu.

g ¶ Imputādum. vide Bar.in l.non ſolum.§. morte. in vj. colū. de no.ope.nun.& ibi o. mnino alle.in xij.col.

h ¶ Denūtiari.No.hoc qa clauis huiꝰ paſſus & ꝓ hoc etiā nō dicit q̄ ſi mandatū morte reuocaťnō eſt neceſſe q̄ ad notitiam aduerſarij ꝓueniat,vel ad iudicis,cū non ſit gd morienti dño iputeť. Ita no.dicit.Bart.i l.ſi procurator.ff.de ꝓc. ✠ P. P A V. P.

i ¶ Dicit gl.Limita niſi reuocatio perueniſſet ad notitiā poſt cōcluſionē in cā.Caſus eſt ſingularis in c.auditis.extra de ꝓc.Exclamat Ro.ſing.cccxxij incipi.tu ſay.Item no.q̄ cōtumax reuocatio ꝓcuratoris nocet dño,vt p eū obliget, etiā ſi ſit reuocatus.Tex.eſt in l.ſed ſi pupillus. §. ſed alias, de inſt.quē hic ponderat ro.ſing.ccccl xxxj. inci.variat.

k ¶ Nō valet.Et de materia vide Pe. de An. in cle.j.de renun.

l ¶ Tertiū mēbrū.Sed aduerte:qa doc.in ca. ex parte Decani. de reſcript.& ibi Imol. dicunt q̄ in iudicialibus videť ſufficere q̄ reuocatio ꝓueniat ad iudicē ꝓ illā.l.j.Hoc vide p glo.& doc.in c.mādato de ꝓcur.& latiſsimè per Petr.de Anc.poſt gl.i c.ij.de renū.qd aūt i reuocatiōe iuriſdictionis,& aliorū priuilegiorum añq̄ reuocatio perueniat ad notitiā,vid la tē p In.i c.qa cūctis.& cōcel.ꝓbē.i vj.p bal.i l.māda.t.j.mā.i pe.co.

m ¶ Intelligere. vide ſi dixi poſt Barto.in l.ſi prætor. §. Marcellus. hic alleg.l.poſt litem. & ſemper ſci.is q̄ releuet reuocatio procuratoris facta poſt cōcluſum in cā. cauditis.de ꝓc.vnū tñ no. q̄ q mittit nūciū vult obligari p ſeipſum, & nō p aliū: & ideo pōt reuocare mandatū clā : ſed ille q ꝓcuratorē mittit,vult obligari p aliū:nō p ſe, vt legit & not.j.ſi qs alteri vel ſibi l.multū Iraq cōfert ſenſū inū in ꝓcuratorē,nec valet reuocatio, niſi in

testationem.secus si post:†quia tunc non pōt reuocare procuratore inuito sine causa,vt in contrario. Addit gl.in l.si procurator.ff.de procu.qđ satis iusta causa est si procurator sit præsens,& hoc patiatur. Et secundū prædicta de reuocatione mandati debes intelligere extra de procurato.c.iij.& in c.in nostra præsentia. & c.mādato. Venio ad tertiū not.dicitur hic quòd procurator debet cauere de defendēdo.†Per istum tex. potest probari opinio Vltramonta. contra gl. nostram. nam gl.in l. seruum quoq;.§.ait prætor.ff.de procura. dicit quòd procurator actoris cauet de defendendo in causa reconuentionis in l. & ideo.§.filiafa.ff.rerū amo.& ſ.de procur.l.actio. Vltramontani dicunt quòd nulla lege hoc cauetur, sed leges quæ dicūt quòd procurator actoris debet cauere in causa reconuētionis: debēt intelligi de cautione iudicatum soluí.quasi diceret: debet defendere,& cauere de iudicato soluēdo.quod glossæ nostræ fatentur,quando incontinenti vellet agere, sed quādo ex interuallo debet cauere de defendēdo. Hoc optimè ꝓbat text. ibi dum dicit de satisdatione super lite excipiēda. Verum ipsi nitūtur aliter exponere textum istum, videlicet satisdatione, scilicet de iudicato soluēdo,super lite excipiēda. Venio ad vltimā partē:quæro quæ est ratio differentiæ†inter procuratorem rei,& procuratorē actoris. Dic vt plenè not.in l.non solū. §.qui alieno.ff.de procur.& per docto.ſ.de procur.l.j. Quæro vtrum sit aliquis modus releuandi[a] procuratorem ab istis satisdationibus. Certè tex.ponit remedium Instit. de satisda.§.si verò.scilicet quòd dominus in instrumento procurationis caueat:†& ideo in quolibet ꝓcuratorio hodie dicitur:& dictus dominus volens suum procuratorem à satisdatione releuare: promittit mihi notario recipiēti de defendēdo:iudicato soluēdo:& ratum habēdo &c. An autem procurator releuatus debeat saltem promittere nuda cautione. Cy.tangit hic, & Dy. ff.iudi.fol.super rubrica.& ibi nota.&c.

De formulis.[b] *Rubrica.*

Cōtinua rubricā vt in gl.& sicut rubrica habet duas partes: ita sunt duæ leges. Prima tractat de prima parte. Secūda de secūda parte. Ad euidētiā debes scire ꝙ olim impetrabant acta à pōtificibus,hoc est ab his q præerāt regimini ciuitatis:& erat tradita certa forma impetratiōis:& q cadebat à syllaba, cadebat à tota causa,vt ff.de orig.iur.l.ij.§.deinde. Et ita erant listæ quædā aucupatiōes.quare Impator primò tollit formā ipetrādi,secūdò tollit impetrationē[c] ipsam totaliter. Per hūc titulū dicūt quidā ꝙ actio nō est hodie vulgaris formula:& sic dicūt ꝙ l.si seruus nauē.ff.de furt.hodie non procedit. Sed doctores cōmuniter dicūt ꝙ si quidē loquimur de actione non redacta ad actū:& tūc est ius prosequēdi in iudicio &c. vt insti. de act. in prin. Si verò loquimur de actione prout ad actū reducit, & ꝓponit in libello:tunc est vulgaris formula,vt l.si seruus nauē. Nec ob.hic tit.qa solū hic corrigit aucupatio illarū syllabarū, & īpetratio:& tūc acta ista debēt ꝓponi,vt hic videbitis in fi. Opp.ff.de i inte.resti.l.diuus.j.de app.l.nominationes. Sol. ibi deficiebat solennitas substantialis cuius defectus vitiat hic remouetur quædam solennitas vana & superstitiosa. Opp.ij.ff. de iure fis.l.in fraudem.§.quoties. Sol.Ibi fuit commissa falsitas in actis meritò quis punitur.hic verò loquimur quando erratur in syllaba,vel alia solennitate non substantiali &c.

De iureiurando propter calumniam dando[d]. *Rubrica.*

Continua vt in gl.& per hanc continuationē gl.dicunt Canonistæ ꝙ ipsi habēt rubricas meli° ordinatas quā nos. Nā ipsi ponunt de iuramēto calūniæ,statim post lit.cōte.vnde de iure antiquo sup quolibet actu interponebat iuramētū calūniæ, vt videbitis j.e.l.j. Et ideo qa añ li.cōte.pluries habeat locū iuramētū calūniæ:& etiā hodie habet:ideo ista cōsideratione inspecta posuit post ti.de satis.et de formu.qa statim cū opponit mihi exceptionē aliquā ꝙ dubitat de mādato,vel aliqd contra libellū:statim possum dicere:iura ꝙ nō ꝓponis animo calūniæ: & ideo hāc rubricā posuit statim post dictos tit. Videbitis j.e. aut.hoc sacramētū.& illo respectu debuisset poni post ti.de li. cōte.vñ vterq; bene fecit. Cætera dic per te,vt sequit in nigro.

☞ *Statutum quòd de quolibet debito,de quo apparet instrumentum,soluatur gabella:an comprehendat debitum de quo est facta apodissa.*
Scriptura priuata quando ueniat appellatione instrumenti.

notitiam deducatur,vt no.in c.vlt.per Io.an.de procu.in vj.in nouel. Quod dictū reassumpsit Bal.de pace Constan.in verb.mittat.per Bal.in d.l.mandatum.in pe. col.j.man.Et adde quod no.gl.& doct.in l.j.in fi.ff.de contrah.emp.& in l.non solum.§.si mandato.ff.de iniurijs.

a ✠ P. P A V. P. ¶ Modus releuandi. De ista releuatione & ꝙ ea stante non possit cogi ꝓcurator præstare aliquā satisdationē qa est intelligendū de eo qui non esset releuatus, vide no.Ioā.de Ana.consil. lxxxij.& ibi etiam ꝙ sufficit talis releuatio,licet dñs nō esset ciuis nec suppositus illi ciuitati vbi agit causa.& ibi etiā idem sentit & clari° Bolo. in additio.ꝙ tale statutū non debet intelligi qñ clarè cōstaret de mandato ꝓcuratoris,intelligēdo vt aliquid iuri cōi addat.

a ¶ Modus releuandi. Latissimè per Bal.in rub.ff.iudi.fol.Sed aduerte:qa aliqui dicūt ꝙ licet ꝓcurator priuetur hoc modo in instrumento ꝙ dñm: tū oportet postea ꝙ dñs sit præsens i snia. Est vna gl.j.§.si verò.hic alleg.q̄ videt destruere illū text.ꝙ quē fuit inuenta hæc practica dū gl.ibi intelligit illū tex.in reo cū quo fuit lis contestata:nihil tū alle.de quo vide ꝙ doc.in l.si filius. ff.qui satisd.cogan.Et an ista releuatio operetur aliquid, vt circa cautionē rati.Bal. videtur velle ꝙ nō in l.ij.§.de ꝓcu.Quid si ꝓcurator non caueat de iudicato soluendo: nec etiā dñs eū releuauit?cōdēnat in expensis:nisi esset factū speciale, vt egregiè voluit Spec.in titu.de satisd.§.expedito.versi. in summa.ex opposito,an requirat in ipsa satisdatione dāda per dñm referre ꝙ tēpore sententiæ fuerit ꝓsens ipsi snīæ, vide Spe.in tit.de satisda. §. expedit.ver.sed nūqd dñs Adde Io.and.in addi. ad Spe.in tit.de ꝓcū. §.vt autem.versic.sed nunquid.Ioā.de Ana. consi.lxxxij.

¶ In l.nullis.in princ. Hæc lex est secūda in ordine hui° tri.& allegatur ꝙ qñ ex libello apparet actionē ipso iure nō cōpetere, siue nata fuerit siue extincta,siue nunq̄; nata fuerit,nec speretur nasci,vt est quādo obligatio est cōditionalis,libellus est nullus ipso iure:quia ex eo nō concluditur ius agēdi per legē istam quā ita alle.Mat.Mathe.in suis notabilibus dictis notabili x.

c ¶ Impetrationem. Quid est actio,adde Bal.in l.edita.in v.col.de edendo.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Dādo In notorijs non iuratur de calumnia secundum Bald.in l.si verò.§.qui pro rei qualitate.ff.qui satis.cog.Cur.in l.j in ij.no.j.eo.

e ✠ P. P A V. P. ¶ In omnibus. Istam legē primā & secūdā legit.do.Franc. Cur. Itē an in summarijs causis sit iurādū de calūnia,vide Barb.consi.xlviij.in ij.volu.

e ¶ In oībus. Et no.ꝙ etiā in causis summarijs iuratur de calūnia vt in cle. sæpe. de ver.sig.de quo,vide Ale.in l.q̄ bona.§.si alieno.de dam.infe.vbi ad hoc refert notabile dictū Bal.in l.nō solū.in prin.de ꝓcu.& no.ꝙ omissio huius iuramēti præstiti vitiat processum,vt per Imo.& Alex.in d.§.si alieno.in gl.in verb.rebus.vbi referunt vnam cautelam pro hoc ad inualidandum processum.& ibi subdit Alex. ꝙ tale iuramentū quandocunque præstatur,dummodo non sit conclusum in causa. Gl.est no.in c.ex literis.de iureiu.& hoc adde ad §.sed quia veremur.j.proxi.l.

ADDE intelligendū proximè scripta ꝙ omissio huius iuramenti vitiat processum, cùm est petitum:alias secus,vt in c.j.eo.ti.in vj.& an appellatione instrumenti veniat priuata scriptura,vide Ro.consi.lxxiij.

f ¶ In cōtrariū. Idē tenet Bal.hic:& facit quod no.Bal.in l fi.in j.col.C.de fi.instru.

Quando negatur instrumentum quis habeat probare. 3
Pro instrumento quando præsumatur. 4
In criminalibus an iuretur de calumnia. 5
In criminalibus quando liceat se quocunq; modo redimere etiam per calumniam. 6
Pœna calumniantium. 7
Ad tortura peruenitur quādo aliæ probationes deficiūt. 8

LEX I.

e ¶ IN omnibus.[e] Siue qs ab aduersario exigat probationem,siue se petat ad probandum admitti,debet prius iurare de calumnia.h.d.Primò ponit quando quis exigat ꝓbationes ab aduersario. Secundò quando volebat admitti ad probandum. Secunda ibi,ne autem. Videbitis hic ꝙ super quolibet actu iuratur: qđ hodie per aut.corrigitur. Circa hanc l.quæritur primò quid vult dicere tex.siue per literas siue per instrumentum. Dicit glo.literas intellige priuatas:instrumentum intellige publicū.& vide gl. quæ ponit etiā
1 alias expositiones.†Et istam not.ad quæstionem:dicit statutum ꝙ de quolibet debito de quo fit instrumentum debeat soluí gabella.modò de debito fit apodissa,an de
2 beat soluí gabella.Hic videt tex.& † gl.ꝙ non:quia scriptura non continetur appellatione instrumēti.In contrarium facit:qa instrumentū dicitur quicquid instruit causam,vt ff.de fi.instr.l.j.sed scriptura priuata instruit cām ergo:&c.itē facit in cōtra-
f rium[f] j.de ꝓba.l.instrā.Sol.secūdū propriā significationē,q̄ assumit ex allusione vocabuli scriptura priuata est instrm:qa instruit cām;sed ſm cōmunem vsum loquēdi, scriptura priuata nō est instrm.nō est enim in vsu nostro dicere:ego habeo instrm;cū habeo scripturā priuatam,vel apodissam: & ideo ꝓbato isto cōi vsu loquēdi dicerē appellatiōe instrumēti apodissam nō cōtineri,vt l.cū de lanionis.§.asinā.ff.de fund.instru.& instr.lega.& l.librorū.§.qđ tñ Cassius.ff.de leg.iij.& de ver.sig.l.in vsu.& de supel.le.l.labeo.& ibi dixi de modo ꝓbandi cōem vsum.Itē q̄ro:circa istā partem qñ
3 negat instrm†cui incūbat ꝓbatio. Breuiter aut negat scriptura priuata:et incūbit ꝓbatio ei q producit eā,vt l.scripturas.j.q pot. b in pig.ha.& j.de fide instrumen.l.cōparationes.de ꝓba.l.instrumēta.& l. rationes.

nata fuerit siue extincta,siue nunq̄; nata fuerit,nec speretur nasci,vt est quādo obligatio est cōditionalis,libellus est nullus ipso iure:quia ex eo nō concluditur ius agēdi per legē istam quā ita alle.Mat.Mathe.in suis notabilibus dictis notabili x.

c ¶ Impetrationem. Quid est actio,adde Bal.in l.edita.in v.col.de edendo.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Dādo In notorijs non iuratur de calumnia secundum Bald.in l.si verò.§.qui pro rei qualitate.ff.qui satis.cog.Cur.in l.j in ij.no.j.eo.

e ✠ P. P A V. P. ¶ In omnibus. Istam legē primā & secūdā legit.do.Franc. Cur. Itē an in summarijs causis sit iurādū de calūnia,vide Barb.consi.xlviij.in ij.volu.

e ¶ In oībus. Et no.ꝙ etiā in causis summarijs iuratur de calūnia vt in cle. sæpe. de ver.sig.de quo,vide Ale.in l.q̄ bona.§.si alieno.de dam.infe.vbi ad hoc refert notabile dictū Bal.in l.nō solū.in prin.de ꝓcu.& no.ꝙ omissio huius iuramēti præstiti vitiat processum,vt per Imo.& Alex.in d.§.si alieno.in gl.in verb.rebus.vbi referunt vnam cautelam pro hoc ad inualidandum processum.& ibi subdit Alex. ꝙ tale iuramentū quandocunque præstatur,dummodo non sit conclusum in causa. Gl.est no.in c.ex literis.de iureiu.& hoc adde ad §.sed quia veremur.j.proxi.l.

ADDE intelligendū proximè scripta ꝙ omissio huius iuramenti vitiat processum, cùm est petitum:alias secus,vt in c.j.eo.ti.in vj.& an appellatione instrumenti veniat priuata scriptura,vide Ro.consi.lxxiij.

f ¶ In cōtrariū. Idē tenet Bal.hic:& facit quod no.Bal.in l fi.in j.col.C.de fi.instru.

pulationem de euictione quomodo iurabit.

a ¶ In cauſis crimina libus. An iuraẽ de calũnia in criminalib⁹, adde Bar. in l. is q re⁹ ſ viñ. col. de pub. iud. & ĩ d. l. j. de bonis eo. Adde Spe. eo. ti. §. ij. & Ab. in ca. j. extra eodẽ.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Hoc ſacramẽtũ. Limita ſingulariter hãc auẽ. vt p Ale. in l. ſi finita. §. Iuli. nus. in ij. col. ff. de dam. infect.

c ¶ Forma iudicij. Idẽ tenet Bart. in l. iuſiurandũ. §. q iuſiurandũ ff. de iureiu. adde quæ no. Bar. in l. qui bona. §. ſi qs ſtipulaturus. ff. de dam. infec.

d ¶ Aduocatus. Sed an aduocatus debeat eſſe p̃ſens, vide Bald. in l. ſi poſtulauerit. §. q̃ſtioni de adulter. Sed an pars debeat habere copiã poſitionum añq̃ exeat, vide Bal. in l. ij. vt lit. pẽ. p. Inn. in c. p tuas in fi. de teſti. & ibi etiã p eũ qd de copia interrogatoriorũ. & q̃ no. Bar. in l. ſi duo. ad fi. de iureiu. in §. idem Iulian.

✠ P. PAV. P.

e ¶ Eodem tit. Et ſi in libris Codicis, nõ ſequitur, vnus titulus eſt añ aliũ: ergo ll. tituli prioris ſunt priores legibus poſterioris tituli. ſec⁹ in eo. ti. Vide ad iſtũ Iaſ. in l. ſi. col. pe. ĩ ver. ij. principaliter pondera. C. qui teſta. facere poſſ. vbi multa allegat.

f ¶ Venio ad q. Adde no. j. ea. l. §. qd obſeruari. & §. ſed quia veremur.

g ¶ Remittaẽ. Itẽ quid contra an remittaẽ filio, vel liberto? Bart. q̃ ſic in l. iuſiurãdum §. q iuſſu. ff. de iureiuran. per tex. in c. ſciendum. §. in quibus. de conſue. recti feud.

h ¶ Nõ tãtũ. ff. de ap. Si coniũcta p̃ſona agat pro cõiũcta: qs iurat? Adde Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dã. infect. quod no.

i ¶ Iureẽ de calũnia. vide Bar. in l. j. §. e. idẽ in arbitrio: adeo q̃ in executione ſententiæ petita iuratur de calũnia. l. theſaurus. ff. ad exhibend. Ita dicit Bar. in l. j. in prin. j. nec. in vna eadẽq; cã.

Idẽ ſi negaẽ inſtrumentũ publicũ exẽplatum, vt in auẽ. ſi quis in aliquo documento §. de edẽ. Sed ſi eſſet † inſtrumentũ publicũ authẽticũ; tũc p̃ſumiẽ pro inſtrumẽto, niſi aliud ꝓbetur, vt l. cũ p̃cibus. j. de probat. & de iu. & fac. igno. l. ſi poſt diuiſionem. niſi fortè eſſet aliqua ſuſpicio, vel fortè ꝓpter vſuras poſitas in inſtrumẽto vel ꝓpter perſonã ꝓducentẽ q eſſet aliàs conſuetus ſimilia facere, vt l. ſi qs ex argẽtariis. §. j. et q̃ ibi no. ff. de edẽ. Itẽ quæro, dĩ hic, ſiue propter qd aliud quæro † an in cauſis criminalib⁹ iureẽ de calũnia. De hoc fuerũt opiniones in gl. noſtra Gl. dicit q̃ ſic ꝓpter gñalitatẽ huius legis. j. & l. ꝓxi. ĩ prĩ. & de fide inſtr. l. ſi. Aliq̃ dicũt contrariũ p̃ multas rõnes; ad quas gl. rñdet hic; tamẽ vnam rationẽ volo facere quæ eſt magis fortis, quã ſint aliæ quæ talis eſt. In † cauſis criminalib⁹ ingerẽtib⁹ pœnã ſanguinis licet ſuũ ſanguinẽ redimere quocũq; mõ etiã p calũniã. vt l. j. ff. de bonis eorũ q ſibi mor. cõſci. ergo nõ debet iurare de calũnia. Sol. illud qd̃ dicit q̃ licet redimere quocũq; mõ dicit: quia pro cõfeſſo nõ habeẽ: nõ q̃ lex p̃mittat calũniari: ideo debet de calũnia iurari: hodie tñ ſe cũdũ cõem vſum Italiæ hoc nõ obſeruatur ſed ſtatim cũ accuſator venit, iurat accuſationẽ verã eſſe. & ſic animo calũniãdi non producere. poſtea cũ cõparet reus iurat de veritate dicẽda. Ita obſeruat cõis ſtylus noſter. Venio ad ſecũdã partẽ: quæro in quo differt hic ver. à præcedẽti. Dic vt ibi dixi ponẽdo caſum: & vt etiã dĩ in gl. † Quæro vtrũ calũniantes puniantur aliter quã pœna huius legis. Certè ſic p̃ ti. Inſti. de pœ. te. litig. & l. nõ ignoret. j. de fru. & lit. expẽ. Vltimò no. q̃ † ad quæſtionẽ peruenitur quãdo omnes aliæ probationes deficiunt &c.

b Hoc ſacramẽtũ. b Oppo. ff. de dã. ĩfe. l. q bona. §. pe. Sol. Illa corrigit p iſtã vel ibi loquit qñ extra iudiciũ fiebat, hoc eſt, non in forma iudicij. c ita q̃ nõ fuit præſtitũ iuramẽtũ ſuper tota cauſa. Opp. in auth. de teſt. §. qa verò. Sol. Ibi loquitur de alio iuramẽto quã de iuramẽto calũniæ. Itẽ aduerte: quia iſta authẽ. corrigit l. C. in his tantũ quæ fiunt poſt litẽ cõteſtatam: & ſic poſt præſtitũ illud iuramẽtum tale, ſed in his quæ fiũt ante lit. conteſt. ita iuratur hodie ſup qualibet exceptione ſicut olim: & ſic in hoc hodie non eſt correcta &c.

c

1 ☞ *Iudex debet habere ante tribunal euangelia, ſed conſuetudo non ſeruatur.*
2 *Patroni cauſarum debent iurare de calumnia, licet de conſuetudine non ſeruetur.*
3 *Iuramẽtũ calũniæ debet præſtari poſt litẽ cõteſt. nu. 17.*
4 *Aduocatus debet iurare poſtquam pars iurauit.*
5 *Aduocatus an debeat inſtruere partem circa reſponſionẽ.*
6 *L. rem non nouam. fuit facta ante hanc legem.*
7 *Lex quæ facta eſt prior, quando debeat eſſe prior in ordine.*
8 *Factum in ipſa conteſtatione litis, uel ſtatim poſt, dicitur factum in exordio litis.*
9 *Iuramentum de calumnia, quo iure fuerit introductum.*
10 *Quæ perſonæ iurant de calumnia.*
11 *Patronus, & parentes, non iurant de calumnia.*
12 *Coniuncta perſona quando agit pro coniuncta: an & quando iuret de calumnia.*
13 *In quibus cauſis de calumnia iuretur.*
14 *In cauſa appellationis iuratur de calumnia.*
15 *Si inſtantia eſt peremptа: iterum iuratur de calumnia.*
16 *Si in medio iudicij iudex mutatur, an iterum ſit iurandum.*
18 *Qualiter iuretur de calumnia.*
19 *Ordo literæ non attenditur, quando eſt contra mentem legis.*
20 *Actor quando ſcit ſe iuſtam cauſam nõ habere, & uult q̃ detur ſentẽtia propter ſti-*

LEX II.

Cvm & iudices. In prima parte loquit qñ quis litigat pro ſe, & durat vſq; ad §. qd̃ obſeruari. & breuiter dicit. Litigãtes etiã patroni cauſarũ debẽt iurare de calũnia: et ſi ad iudiciũ venire nõ poſſunt: mittit eis ſacramẽtũ ad domũ. h. d. Primò ponit quæ p̃ſonæ debẽt iurare. Scdò qd & qualiter iurare debẽt. Tertiò q̃ debeat fieri qñ ille q debet iurare non põt venire ad iudiciũ. Secũda ibi, & actor quidẽ. Tertia ibi, ſinau-

1 tẽ vel dignitas. Priò habes hic † q̃ ante tribunal iudices debent habere Sãcta Euãgelia, qd̃ hodie de cõſuetudine nõ ſeruaẽ. Se-

2 cũdò no. q̃ † p̃roni cauſarũ debent iurare de calũnia; vt hic, & j. de iud. l. rẽ nõ nouã. quod etiã de cõſuetudine non ſeruaẽ. Ter-

3 tiò no. † q̃ ſacr̃m de calumnia ſtatim præſtaẽ poſt litẽ conteſtatã. & vide text. Not. etiã † q̃ aduocatus d debet iurare poſtquã

4 d iurauit pars. Ex hoc colligit gl. vnũ ſatis notandũ, q̃ aduocat⁹

5 nõ † debet inſtruere partẽ circa reſpõſionẽ. Vide gl. ſuper verbo vtriuſq;. an ſit verũ, dicã ſtatim in §. quod obſeruari. vbi tractabo materiã poſitionis. Notetis vltimò formã iuramẽti de

6 calũnia. Opp. hic innuit † q̃ l. rẽ nõ nouã. j. de iud. fuit facta anteq̃ iſta: qa hic facit mentionẽ de ea. Sed cõtra ergo debet eſſe

7 prior in ordine, vt ſ. in prima cõſti. §. qb⁹. & §. ſeq. Solu. † Illud

e eſt qñ poneretur in eodẽ titulo c. ſecus ſi in diuerſis. Itẽ oppo. j. ea. l. §. fi. vbi dicit q̃ in exordio debet iurari. Sol. Satis iuratur

8 † in exordio, qñ fit in ipſa litis cõteſtatione, vel ſtatim poſt eã,

f vt hic. & ſic iſta concordat cũ illa. Hoc præmiſſo venio ad q. f & in hoc prin. p modũ ſummæ primò quæro quo iure fuit introductũ ſacr̃m de calũnia. Secũdò quæ perſonæ iurent de calumnia. Tertiò in quibus cauſis iureẽ de calumnia. Quartò qualiter & qñ iureẽ de calũnia: & per iſtas q. excipiam omnes

9 gl. Ad primũ quæro quo iure † fuit introductum ſacr̃m de calũnia. Certè videẽ q̃ de iure antiquo fuit cognitum in caſibus ſpecialibus, vt ff. de no. oper. nũ. l. de pupillo. §. q opus. ff. de dã. infec. l. q bona. §. ſi alieno. de iureiur. l. iuſiurandũ. §. q iuſiurandũ. & in multis aliis legibus, poſtea p iura Codicis hoc fuit redactũ in materiã generalẽ. & fuit ſtatutũ q̃ in qualibet cauſa & in quolibet artículo iureẽ, vt vidiſtis. ſ. l. ꝓxi. & hic in princ. hodie verò eſt cõſtitutũ q̃ ſemel tantũ iuretur in cã, vt vidiſtis in auẽ. hoc ſacr̃m & videbitis ſtatim ĩ auẽ. in iſto. Secũdo quæ-

10 ro, † quæ perſonæ iurẽt. & vt ſcitis in iudicio ſunt principaliter tres perſonæ. Iudex: & iſte nõ iurat in qualibet cã, ſed iurat in principio ſui officij, vt in auẽ. iuſiurandũ qd̃ præſtaẽ ab his, per totã conſtitutionẽ. debet tñ iudicare ꝓpoſitis ſacroſanctis Euangelijs, vt hic; ſed hodie hoc de cõſuetudine nõ ſeruatur. Itẽ perſona actoris & rei: & iſti ſine dubio debẽt iurare qñ per ſe litigãt, vt hic. Si autẽ litigarẽt p alios videbitis j. proxi. §. & in §. ſinautẽ abfuerit. Itẽ eſt perſona aduocati & ꝓcuratoris. De aduocato videbitis hic expreſsè, & in d. l. rẽ nõ nouã. licet cõſuetudo nõ ſeruẽ. De ꝓcuratore dicã j. in d. §. ſinautẽ abfuerit. & in auẽ. principales. Circa hoc quæritꝫ, an hoc iuramẽtum

g remittaẽ g patrono & parẽti. hic ĩ gl. ſunt opi. Et † breuiter de-

11 terminat q̃ remittaẽ. Nõ ob. §. ſed qa veremur. j. ea. l. qa nõ põt remitti à parte, vt ibi, ſed à lege ſic, vt hic. & vide gl. ſup verſic.

12 mouiſſe. Itẽ quæro, † quid ſi cõiuncta perſona litigat p coniunctã. Reſpõ. qdã ſunt caſus in quib⁹ cõiuncta perſona admittit cõtra volũtatẽ alterius coniũctæ p̃ſonæ, vt l. nõ tantũ. ff. de ap-

h pel. h & j. de app. l. addictos. & ff. de libe. cau. l. j. ij. & iij. In iſtis caſibus ipſe q agit iurabit, qm̃ propriũ intereſſe videẽ ꝓſequi. Ita dicit hic eadẽ gl. circa fi. quã vide. Si vero agit in caſibus in quibus non admittit cõtra volũtatẽ, ſed præter volũtatẽ: tunc idẽ: quia quantũ ad iſtã actionẽ, videtur legitimus adminiſtrator, qa authoritate legis facit; ergo &c. vt j. §. pxi. Tertiò prin-

i cipaliter quæro, in quib⁹ cauſis iureẽ de calũnia i. Reſpõdeo,

13 quędã eſt † cã ciuilis & ordinaria: & in iſta ſine dubio iuraẽ, vt hic, & p totũ titulũ. Quædã eſt cauſa ciuilis & extraordinaria in qua nõ fit litis cõteſtatio: & tũc puto idẽ q̃ iureẽ de calũnia ſemp, cũ iudex expoſceret ſecundũ formã legis antiquæ, vt ſ. eo. l. j. Poſſet etiam præſtari iuramentum generale ſtatim cùm de negotio tractari incipit ſecundum formam huius legis. Quædam eſt cauſa criminalis: & in iſta ſunt opiniones, vt vidiſtis ſuprà. l. proxima & dic vt ibi. Quædã eſt cauſa ſpiritua-

lis

lis,[a] & in ista fuerunt olim opi.hodie est determinatū ꝙ in ea
4 iureť de calumnia,vt extra eo.titu.c.ij.§.fin.lib.vj.† Circa hoc quæritur an in causa appellationis sit iurandū de calumnia.Et hic in glo.sunt opinio.finaliter glo.determinat ꝙ sit iurandū: quia causa appellationis est alia à prima,vt l.inuit⁹.[b] §. de procura.Et habuistis plenè in l.ita demū.eo.titu.& l.per hanc.de tẽpo.appel.quod est hodie determinatum extra eo.tit.c.ij.lib.
5 vj.& vide istā glo.in medio.†Item quæro quid si perit instantia triennio an debeat iterū iurari?Certè sine dubio iurādum est iterū[c]:quia noua instantia est,vt dicta l.properandum.j.de iudi.quasi per totū.†Item quæritur gl.quid si in medio litis mutetur iudex,an iterū sit iurandum.Ioan.dicebat ꝙ non,per l.ꝙponebatur.ff.de iudic.quia iudicandum est ex eisdem actis,vt d.l.proponebatur quod habuistis no.j.quomodo & quādo iudex.l.si vt proponis.Quidam tenet contrarium,& allegant ff. iudi.sol.l.cùm apud Semproniū.sed illa lex non facit: quia ibi cautio iudicatū solui fuit limitata respectu certi iudicis,vnde iudice mutato cautio perit.sed illud iuramentū præstatur sup tota causa,respectu causæ,nō iudicis:vnde cum causa nō mutetur mutatione personæ iudicis remanet iuramentū validū, vt d.l.proponebatur.Item ꝙ prædictis facit aut.de testi.§.quia verò.sed certè ibi de alio iuramẽto loquit̃ quàm de iuramento calumniæ.Item facit pro prædictis in casu l.properandū.§.finautem in medio.infrà de iudi.sed ibi mutabatur instantia. hic in qõne nostra sola iudicis persona mutatur.Habes expeditas quasi omnes istas glos.† Modò habemus videre qualiter & quando iuretur.quæro quādo debeat præstari istud iuramentum. Respon.quoddam est iuramentū vniuersale quod præstatur super tota causa.& istud debet præstari statim post litis cõtestationē,vt l.j.& hic in tex.Quoddam est iuramentum de calumnia particulare super certo actu,istud potest p̃stari semper quando aliqua partium petit aliquid produci,vt vidistis ś.l.proxi. †Quæro qualiter iuretur.Istud qualiter, potest intelligi tribus modis.Primò quæ sit forma iuramẽti: & hæc forma iuramẽti colligitur ex hoc tex.adjcit sibi aliud c.per aut.in isto. quā statim videbitis.& adjcitur aliud ꝙ aut. principales. quā legam super §.finautē abfuerit.Ex his glo.j.proxi.quod obseruari.circa prin.maioris glo.ponit ver.qui continet ista capitula.Istud iuretur ꝙ lis sibi iusta videť &c. Itē pōt intelligi ista quæstio,qualiter iureť, id est, quo ordine iureť.Ad hoc respõdet gl.hic ꝙ prius debet iurare actor:secūdò debet iurare reus, colligitur ex ordine literæ.Sed contra hoc facit.instit.de pœte.lit.§.j.Sed certè†nō.debet attẽdi ordo literæ: quia est contra mentẽ legis.Quæro circa hoc qd in duplici iudicio.Dic vt in gl.hic & ff.de iu.l.in trib⁹.Quæro vlteri⁹,quid si reus confiteatur debitū,dicit tamen se habere aliquas exceptiones.Certè glo.dicit idem,ꝙ actor debet prius iurare inspecta primordiali causa:vt habetis in glos.super versi.& actor quidē iuret. Vltimò quæritur,†quid si aliquis scit se causam iustā non habere,tamen vult ꝙ detur sentẽtia ꝓpter stipulationem de euictione:qualiter iurabit iste de calūnia.glos.dicit optimè: quia iste non iurabit rem esse suā:sed debet iurare.ꝙ iste litigat ex iusta causa propter causam euictionis: ergo &c. Posset etiam confiteri alteri rem suā esse.Debet enim bonam fidē agnoscere:vt l.quoties.§.sicut.de administra.tutorum &c.

IN isto iuramento.[d] Ad formā iuramenti addit̃ per istā auth. aliud cap.habes hic:quod nō est fæpius iurandū. Simile habuistis ś.in aut.hoc sacramentū.& quod ibi dictū fuit,potest dici hic.Nota istā aut.ex qua sumitur, ꝙ pars debet respondere positionibus:vt nō exigat probationes: nisi quas necessarias putabit,dicam tibi in l.seq.Sequitur authen. principales.quam legam tibi in §.finautem abfuerit.

Administratores legitimi iurant de calumnia.& in eorum animam,& nume.2.
Iuramentum calumniæ est credulitatis non ueritatis.
Scire dicitur quis,quod credit.
Scire est uehementer opinari.
Confessio tutoris,uel administratoris legitimi,emanata per modum iurisdictionis contentiosæ,præiudicat pupillo.
Iuramentum in litem non defertur tutori.
Minor,an debeat iurare de ueritate dicenda:& nu.23.ubi quòd sic.
Adultus cum authoritate curatoris litem contestatur.

10 *Pater administrator filij iurat de calumnia.*
11 *Infames,dementes,& furiosi,non iurat de ueritate.*
12 *Pupillus doli capax,quando scit ueritatem,jurat de ueritate.* a
14 *Minor quando iurat de ueritate:quibus casibus hoc agat,* b
cum authoritate curatoris.
15 *Filius familias,& monachus,quando pater,uel monasterium agit,possunt interrogari de ueritate.*
16 *Pupillus,& seruus,in causis,in quibus habent legitimam* c
personam,iurant de calumnia.
17 *Filius fami.qñ agit ꝓ castrensi peculio, iurat de calũnia.*
18 *Positio,quòd inducta fuerit ex consuetudine.*
19 *Interrogatio & positio in quo differunt.*
20 *Positio quid sit.*
21 *Positionibus,ex quibus causis non sit respondendum.*
22 *Positioni incertæ quando sit respondendum. & nu.24.*
23 *Dubitanti in respondendo positionibus,quando iudex de-* d
beat ei assignare terminum.
25 *Positio impertinens,quæ dicatur:& quando positioni im-*
pertinenti sit respondendum.
26 *Positio contraria,quæ dicatur:& quando positioni con-* e
trariæ sit respondendum.
27 *An sit respondendum sæpius eidem positioni.*
28 *Positioni continenti factum alienum,quando sit respon-*
dendum:& nu.23.
29 *Positioni,quæ continet ius,quando sit respondendum.*
36 *Positio fit ut pars à probatione releuetur.*
31 *Positioni negatiuæ hodie iure canonico est respondendum.*
32 *Positioni criminosæ quando sit respondendum.*
33 *Positioni in criminalibus,quando sit respondendum.*

QUod obseruari. Hic est solennis.§.& habet glos. magis notabiles, quàm sint in hoc titu.breuiter dicit.Qui se legitimos administratores asserunt,debent de calūnia iurare:& aliæ leges quę de iuramento loquit̃ur in suo robore perseuerēt.h.d. Continua hunc.§. hoc modo.Dictū est supra de his,qui litigant per seipsos; hic ponitur de his,qui litigant per alios,vt puta per administratores legitimos.j. proximè dicitur de his, qui litigāt per procuratorē. Itē hic.§.diuiditur in tres partes.Primò,ponit dictū. Secundò ponit rationē. Tertiò cõfirmat leges antiquas de iuramẽto loquentes.Secūda ibi:cõuenit enim.Tertia ibi:omnibus. † Nota ꝙ administratores legitimi iurant de calūnia.Not.†ꝙ iurāt in animā suam,non in eorum quorum bona administrant. ibi, eo ꝙ ex causa suæ sciētiæ iurent.Nota,ꝙ† iuramentū calūniæ est credulitatis,& æstimationis,non veritatis:vt hic circa finē. Not.hic in versi. cõuenit,[e] ꝙ primò dicit:ipsam causam scientes:& postea scire possunt.& j.dicit quod quisꝙ credit:& existimat.Ex†quo habes ꝙ illud quod quis credit dicit scire.Scire†enim est vehemēter opinari,vt l.ij.§.idem Labeo. & quod ibi not.ff.de aqua plu.arcēda. quod tene menti.Venio ad glo. Primò oppo. non debet præstari iuramentū quod præstitum nō releuat,vt l.hæc stipulatio.§.diuus.vt leg.no.ca.sed confessio tutoris vel curatoris nō præiudicat pupillo, vel adulto, vt ff.de cõfessis.l.certum.§.sed an & ipsos.ergo videtur ꝙ eorum iuramentum,& eorum cõfessio,non sit exigenda.Huius timore est facta gl.j.& gl.inuoluit se multum,& finaliter non bene soluit.idem facit in contrario.Examinaui vobis hoc anno istū passum j.de cõfes.l.j.Breuiter ista†est vera:si quidem cõfessio administratoris legitimè emanat per modū voluntariæ iurisdictionis,nō præiudicat,vt d.§.sed an & ipsos.Si verò emanat per modū iurisdictionis contentiosæ:tunc præiudicat, vt hic. debet enim veritatem confiteri,& agnoscere bonam fidē,vt l. quoties.§.sicut.de administra.tuto.Secundò opponitur & videtur quòd vnus & idem tutor,ex vtraꝙ parte iuret de calumnia,vt l.accipientis.de authori.tuto.Solu.Intellige quòd ibi erant diuersæ actiones,siue causæ diuersorū pupillorum: non vna.Opponitur tertiò de l.videamus.ff.de in lit.iur. Sol.† ibi loquitur de iuramẽto in litē, quod est iuramẽtum affectionis: & est alia affectio tutoris, alia est affectio pupilli. hic loquitur in iuramento calumniæ quod est iuramentū credulitatis. Vlterius oppo.de l.iurisiurādi.infrà,de test. Solu.ibi loquitur de iuramento testis.quod est veritatis:hic de iuramento calūniæ: quod est credulitatis.Quæro ego & reuoco in dubium,an†de veritate dicēda debeāt ipsi minores iurare.Propter hoc est facta alia glos.magna,hic super ver.possunt.Nam quidā dicunt tertio ꝓ no.& vī vel le idē Bald.in l.j.ś.eo.

a ¶ Spiritualis. Vide Bald.j.ca.l.§. qđ obseruari.circa vltī.col.

b ¶ L.inuitus. Vide Bar.in l.q bona. §.ſi stipulaturus.ff.de dāno inf.vide Barto.in aut hoc sacrām.ś.eod.

c ¶ Iurādū est iterum. Addē Bar.& ibi dixi in l.q bona.in §.si qs stipulatur⁹.ff.de dā. inf.& ibi an sit iurādū sup actiõe cumulata.& hic adde Bal. in aut.hoc sacramentū.ś.eo.ad hoc quod not.in l.ij.ff.iudi. sol.

d ¶ In isto iuramento. Limita vt ꝓ Imo.in l.qui bona.§.si qs stipulatur⁹.ff.de dā.inf.

e ¶ Conuenit. Vide tñ Bar.in l.admonendi. in v.col.ff.de iureiur. & in l.j.ff de interro. act.Adde Bar.in l.is potest. de acquirēredi.in vij.col.

Prima Bartoli super Codice.

P. P A V. P.

¶ Positionũ. Circa istã materiã positionũ nota q licet cõtumax in nõ respõdendo habeat ꝓ cõfesso iuxta c.ij. de cõfes.in vj.tũ posset cõparendo declarare iurisdictionem iudicis. Ita Bald.in c.fi. extra de iur.cal.qđ limita vt bt esset oĩno nõ suus iudex:qa ꝓ cõtumacia nõ ꝓgat iurisdictio.Bal.in c.j.§.sacramẽtũ.de cõsue.recti feudi.in l.j.C.vbi de cri.agi opor.i d.c. fi.Secꝰ qñ esset suus iudex declinabilis tãtũ,fcdm Bal.in l.si q ex cõsensu.C.de epis. aud.Imo.& doc.in c. præterea.extra de dila.Item nota. q vbi actor & reꝰ sũt ambo cõtumaces: tũc neuter eorũ hr̃ ꝓ confesso.Ita Ange.in l.si non fuerit.ff.de iur. Item vide de materia latè eũdẽ Barto.in repetitione l.vbicũq;. post mediũ.ff.de interrog. act.Itẽ no.q vbi aliqs potuisset se citari se fine tꝫ, cõtumax si rñdẽdo nõ hr̃ ꝓ cõfesso.Fuit singlare dictũ Baldi in l.j.C.si plures vna sentẽ. qđ exclamat Crem. sin. ij. De materia aũt interrogatoriorũ,& q aliqd sint cp̃ positiones.vide ad Bar. multa in rub.ff. de interro.act.Itẽ an oĩbꝰ positiõibus regulariter sit respõdẽdũ,nisi essent notarie ipertinẽtes,vt tales qbꝰ de iure nõ esset respõdendũ,vide cur.cõsi.lxx. in vij.col.Itẽ q possit respõderi positiõibus hoc mõ rñdet q nõ credit,vt ponitur. Vide Spe.in titu. de positio.§.vij.versicu. vndecimò cõsiderãdũ Itẽ q respõsio facta positiõibꝰ debeat taliter interpretari, ne respõdẽs sit cõtrarius,vide Ale.consil. xliij.inci.viso & discusso.ĩ pe.cosũ.in ij. vol.Et de mõ saluãdi positiones, ne sint cõtrariæ vide no.Ias. post Alex.& alios ĩ l. j.ĩ prin.in iij.co.ĩ iiij. saluatiõe.ff ne qs eũ q.Itẽ nonnulla dicta in materia qũo fiẽdæ sint positiões,& qualiter cõpellat quis respõdere,vide Bart.in trac.de ord.iud.in iij. co.ad fi.& seq. Itẽ q respõdẽs positiõi cõfitẽdo aliquid ex cõtẽtis in ea,postea ĩ cæteris dicatur negasse qualitatẽ in ea instantia.vide Alex. consil. xlij.volu.j.col.j Itẽ de iure Digestorũ an teneat rñdere qs positionibus,vide Bar.in l.j.§.ex rescripto.ff.de bent.insp. per illum

q si adultus scit veritatẽ eodẽmodo, sicut ipse curator, ipse debet iurare de calũnia, & de veritate. Alij dicũt cõtrariũ. Veritas est:quoddã est iuramentũ calũniæ, & istud semp debet præstari ab administratore, vt hic in hoc.§. Ratio huiꝰ est duplex. Prima qa cũ istud iuramentũ sit de forma & substãtia iudicij,debet cadere in legitimã personam,vt l.momẽtaneæ.j.qui le.perso.Sed ista ratio mihi nõ placet. Primò: quia iuramentum calũniæ potest omitti,vt in.§. sed quia veremur.j.eadem l.si esset de substantia nõ posset omitti.Præterea ✝litis cõtestatio est de substantia iudicij,vt l.prima.j. de lit.contesta.l.fi.§.illud de tempo.app.& tñ potest fieri ab adulto,cũ authoritate curatoris,vt.l.j.§.sufficit.de admini.tut. Ratio igitur est, quã ponit text.hic: quia ipsi administratores possunt scire instantiã causæ,melius quã ipsi pupilli, vel adultꝰ: licet isti scirẽt melius veritatẽ facti, & ista ratio ponitur hic in tex. Sed hæc rõ nõ cõcludit nisi in minoribus,vel aliàs imbecillibus intellectu, vt in furioso,pdigo, & similibus.

10 In patre ✝ verò qui est legitimus administrator filij:etiã si filius esset antiquus, ista ratio non videtur concludere: quia filius potest scire veritatem,sicut pater, & iustitiam causę,sicut pater. tamẽ dico quòd eadẽ est ratio, scilicet quòd ipse iuret. Sicut enim iurat aduocatus,vt ŝ.proxi.§.sic & iurat procurator,vt §.proxi.ita debet iurare legitimus administrator.Non eĩ aliàs ad causam debet venire,nisi sciat iustitiã causę,quã potest scire per suã credulitatem:tñ per prędictã rationẽ non remouetur,quin ipse filiꝰ iuret,sed inducit,q pater ipse debet iurare: quia quoddam est iuramentum veritatis.Et in hoc est aduertẽdum: quidã

11 sunt quorũ bona administrãtur qui ✝carẽt omni intellectu, vt infantes,& dementes, & furiosi:& isti sine dubio nõ prçstant iuramentũ veritatis:quia eorũ ætas quodvidet ignorat,vt l.j.de fal.mo. Quidam sunt qui habent intellectum,sed imbecillem,vt pupilli:& in istis dicũt quidã idem, q non debẽt iurare de veritate dicẽda: sicut enim nõ recipiũtur in testes pro aljs, nec cõtra alios, vt l.iij.§.lege Iulia.ff.de testibus.ita nec in causa sua.Ita dicebat Iacobus Butri

12 ga. Mihi autem videtur ✝ q si pupillus scit veritatẽ:& est doli capax,q potest sibi deferri iuramentũ veritatis. quod probo per ea quæ dixi in aut. sacramenta.ŝ.si aduers. ven. Secundò probo impubes potest examinari vt testis, nõ ad plenã probationem sed ad indicium,vt l.j.§.impubes.ff.ad syl. la.videbitis tactũ j.ad syl.l.ij.Si ergo aliqd operatur in causa, vt dictum est ergo potest sibi deferri iuramentũ. Præterea si rñdebit cũ authoritate tutoris,authoritas tutoris supplet eiꝰ defectũ,vt l.clarũ.j.de aut. præstã.tñ præcedẽs ratio magis placet mihi:quia tutoris authoritas propriè est in responsione,vt j.dicã. Quidã sunt qui habẽt

13 intellectũ non ita imbecillẽ,sed magis plenum.✝ vt adulti.& istis defert iuramẽtum veritatis: & ipsi de veritate rñdent. Et ita determinat glo.tua, quã vide super verbo, possunt. Circa hoc quæro,an quãdo minor respondet de veritate ✝ debeat tutor

14 suã authoritatẽ interponere. Tex.videtur q sic in dicta l.clarũ.j.auth.præstan. Veritas est ista, iudicio meo, quod duplex est actus.Primꝰ vt cognoscatur an minor debeat interrogari,vel non.Et ista examinatio debet fieri cũ ipso tutore,& cũ eius authoritate,vt d.l.clarum.& arg.istius §.Ipse enim scit istã instantiã:an debeat cadere in scientiã minoris vel non, istud de quo interrogat. Quidã est actus rñdendi, & iste est duplex. Autem quæris vtrũ tutor authoretur vt rñdeat: tunc puto q debeat authorari,vt d.l. clarũ. Aut vt sic respondeat cõfitendo vel negãdo: & nõ puto q tutor in hoc debeat authorari: quia hoc nõ cadit in scientiã suã:arg.d.l.videamus. de in lit. iur.Ita intelligo hanc materiã.Quæro,dicitur hic:& alij qui habẽt legitimã administrationem.Quero,qui sint isti alij qui habent legitimã administrationẽ.Glo.ponit exemplũ in patre,& auo,& similibꝰ.& dic

15 vt in glo. ✝Quęro.an qñ pater agit tanquã legitimus administrator filij,possit filius interrogari de veritate dicenda? Rñd. sic: sicut dictũ est de adulto.& idem qñ monasteriũ agit ꝓ monacho. Quæro,quid in

16 causis ✝in quibꝰ pupillus vel seruus habet legitimã personam,vt j. si per vim vel alio mo.l.j.& j.qui le.pso.l.momẽtaneæ. Certè q tunc iurabũt de calũnia nõ est dubium.

17 ✝Quæro,qd qñ filius agit vel cõuenit pro castrẽsi peculio? Certè in hoc habetur vt paterfamilias, & ipso iure ipse iurabit: vt ff. ad Maced.l.ij.Sequit videre materiã positionũ [a] modò quã hic tractat glosſ. nostra. b Pro declaratione glosſ.& materiæ primò quęro,quo iure sit introducta positio. [b] Dicũt quidã q iure digestorũ per l. Offidius. ff.de leg.iij.ibi pone. inquit &c. Sed certè ibi est magis interrogatio iudicis,quã positio. Alij dicũt per titulũ de interrog.actio, Sed certè eodẽ modo ille loquit de ĩterrogatione,nõ de positione,vt j.dicã. Alij dicunt per tit.de cõfess.sed certè ille tit. loqtur de confes.eius q est decisiuũ totius. sed positiones fiunt de quolibet particulari facto. Alij dicũt ꝓ hãc l. qs debet rñdere per creditvel nõ credit.Sed certè hic loquit de iuramẽto vniuersali sup tota cã. Alij dicũt per aut.in isto.& in corporevñ sumit.ŝ.eo. vbi dr̃ q qs nõ exiget ꝓbationẽ,quã necessariã nõ putabit. Et ꝓ certo si aliq iurepositio [c] est [d] ducta:est inducta p istã aut. Et doctores nr̃i dicũt ✝ magis ꝓpriè, q est inducta ex cõsuetudine p rationẽ huius aut. ꝓbat hoc de lit.cõtest.c.j.et cõfessis.c.j.li.vj. de testib.c.præsentiũ.eo.li. Iuxta p̃dicta q̃ro,ĩ quo differt positio ✝ab interrogatiõe? Rñ.iste qui interrogat nihil ponit affirmãdo,vel negãdo,sed solũ interrogat,sed ille qui ponit confitet,vel negat illud q ponit.

d Quero,qd est positio.[d] Spe.ponit suas diffinitiões.Domi.Cy.ponit hic suas diffinitiones: de quo multũ nõ curo, sed breuiter

20 dicit.Positio ✝ est alicuius ꝑticularis rei ad causam ꝑtinẽtis assertio. Quare dico ꝑticularis:ad dr̃iam libelli, & cõtestationis litis & iuramẽti de calũnia:in qb⁹ fit q̃dã assertio vniuersalis rei,ad totã cãm. Quare dico assertio? Ad differẽtiã vtriusq; actiõis. vbi q interrogat nõ asserit. Quæro ratione &

21 intro gl.ex quibꝰ ✝causis positionibꝰ nõ fit rñdendũ. Gl.hic examinat quinq; causas:

& ego

tex:Item adde quod si diu disputaretur an positiones essent admittẽdæ,& an eis esset respõdẽdũ, nunq; curreret tẽpus statutũ alteri parti ad probãdum.vide Curtan l.j.ŝ.eo.Alex.in simili consi.cccxxxix.in princ.& ad finem.l.ĩ circa materiã positionũ habes tractatũ Iacobi de Arena. Item quãdo danda sit dilatio ad deliberatè respondendũ positionibus,q̃ cõsistũt in facto proprio siue alieno,vide Aret.in l.cũ falsum in j.& ij.colũ. de acq.hære.An aũt ille qui primò eligit viã capitulorũ ad ꝓbandum posit super eo facere positionẽ, Spec.in tit.de posi.in §.iij.col.vlti.versicu. sed quid si alter ad net q sic.In cõtrariũ facit qđ dicit Sal.in l.si quis iusiurãdũ.in fi.C.de reb⁹ cred.arguendo à delatione iuramẽti appositi,vt arguit Bar.in l.ij cõ cõtractib⁹.§.illo.C. de non num. pecu. Pro prima opin.est glo.ordina.in c.præsentiũ.in vj.& ibi vi de Io.An.in nouel.colum.penul.

a ¶ Introducta positio. In quo differant positiones ab interrogationibus, vide Spec. in tit.de posit. in ver. hic dicamus. & qualiter fieri debeat,vi de in §. quintò inquereſt &c.

b ¶ Iure, positio.Et qñ sint fiẽdæ positiones, vide latè per Spec. in titu.de posit.in versi. quartò quæro.

c ¶ Quid est positio. An aũt positiões possint fieri ante lit.cõtest.tex.q sic i.cum co.de lit.cõte.& no. Bar.in l.j.de lij.cõ. licet videat cõtrarium succedunt in locũ ꝓbationũ.q no.& ad de tex.in c.dudum.de elec.& aduerte: quia illa iura non arctant partẽ ad respõdendũ illis, videre meo iudice debet rñderi. Tu Vide glosſ.in cap.j.& inde consi. in vj.& per Spec.in titu.de positionibus.§.iij.in prin.& nor. quod positio nõ dicit priusquã sit producta,et admissa per iudicẽ, secũdũ Bal.in l.generaliter.§.j.de rei credi. & ibi vide per eũ.nor.diffi rentiã inter positionem & compulam, & articulũ, quem etiã dixi post Bar.in l.non facetum. ff.de confess.ad fi.& vide etiã, an sup expensis emanantibus ante litis cõtest.possit fieri positio, vide Specu.in tit.de positio.§.j.versi.j.

a ¶ Quòd põt cogi.No.etiam Imo.in c.ex parte.de reſcrip.per tex.ibi, dolo vel negligẽtia.q̃ poſitio,vel articulus,põt formari alternatiuè,ſeu cũ diſiunctione. Ad idem de reſti.in inte.c.cõſtitutus.de præſcri.c.ad audiẽ.qđ eſt verũ ſecđm eũ,qñ fit de alieno facto in quo eſt ꝓbabilis ignorantia.l.fi.ff.ꝓ ſuo.& l.ij.ff.de iur.& facti igno.c.ab excõicato.& ibi no.de reſcrip.& põt etiam notare ſecundum do.Anto. ibi q̃ qñ in vna poſitione pars alternatiuè cõcludit ad intentionẽ articulãtis vel ponẽtis:tũc admittit articulus vel poſitio alternatiua. Facit qđ habet in l.qđ ſi dubi teſ.ff.de acqr.hære.& in l.Gallus. §.ſi eius. ff.de lib.& poſth. & ibi Bart.ita videt ſequutus Imol.in d. c. ex parte.vide Inn.in c.cũ Bertol.de regul. iur.& Bald.in l.age.ij.col.de trãſa.& in l. edita.in xxxij. colũ. de edẽ.ver.qđ ſi dicamus. Facit ẽt qđ de libello alternatiuo, & de poſitione alternatiua dicit ꝑ Bal.in l.ij.C.de ſen.q̃ ſi.cert. quãti. Quid in poſitione negatiua,an debeat rñderi? Guli.de Suz.hic q̃ ſic,in aut. principales.ſ.e.qa poteſt per cõfeſſionẽ ꝓbari.l.j.§.fi.ff.de iter. act.no.Bal.ĩ rubr.C. de ꝓba.in ij.colũ. & hic ĩ fi.& iõ dicit ipe in l.nõ nudis.j. de ꝓba.q̃ poſitiõi negatiuæ q̃ qs nõ eſt filius tuus:rñdẽdũ eſt,vt ꝑ Bar.hic:& poſitiõi ſi ne tẽpore non rñdet. Bal.in l.j.in fi.ſi plu. vna ſenten.

¶ Pro eius declaratione.Adde in materia qđ ſi ſtatutũ dicit & fingat bãnitũ contumacẽ haberi ꝑ confeſſo,vel nõ rñdentẽ poſitionibus haberi ꝑ cõfeſſo,an talis ficta cõfeſsio poſsit reuocari? Doc. de errore iuxta materiã l.error.ſ.de iur. & fac.ig. & l.nõ fatet. de confeſ.q̃ glo.eſt peregrina in l.qm̃.ff. de his q̃ no.infa. quam alleg. Io.Andr.& Anto.de But.ad hoc in c.fi.de cõfeſ.vide q̃ not.Bal. in c.ſicut.C.de repud. hær.& qđ no.mod.ĩ l.fi. alſ eſt l.creditor. §.iuſſus.de app.in ij. char.& tenet Io.and. in tit. depoſitio.§.ergo.vide qđ dixi in l. abſentẽ.de pœ.& ſentit exꝑſsẽ Bal.in l.iubem⁹.§.ſanè.in ij.col. & Iatius in l.error.de iu.& fac.ign. & in l. ita demũ ꝑcu.& per Imol.in d.§.iuſſus.& qđ dicit hic Bart.ſentit Bal. in l.magnã.j. de cõtrah. & cõ.ſtip.

¶ Veritatis. Vide omnino gl.ĩ c. ꝑſentiũ de teſti.lib.vj.gloſ.& Bar.& Bal.in l.ſi qui dẽ.de exce.& gl.in c. j.de confeſ.

¶ Ratiõe ipertinẽtię. vide Bal.hic. & quæ dicat poſitio iptinẽs, vide Bar.& Bal.in l. cũ virũ.in prin.de fi.

& ego examinabo vobis ſex. Qñq̃ allegatur ĩcertitudo,qñq̃ ĩpertinẽtia, qñq̃ eſt cõtrarietas,qñq̃ ẽ iuris,qñq̃ negatiua: addo ſextũ,qñq̃ eſt criminoſa. Examinem⁹ iſta: & erit examinata materia,& gl.nr̃a. Dico
22 primò, † qñq̃ allegat ĩcertitudo,vel qñq̃ opponit:& hoc dupliciter. Quandoq̃ eſt incertitudo reſpectu rñdentis:qñq̃ reſpectu ponẽtis.Primo caſu,pone exẽplũ: ponitur q̃ Titius eſt mortu⁹: ego cõtra quẽ ponitur rñdeo,neſcio.De hoc dicit gl.poſſum rñdere dubito.arg.ff.de peti.hære.l.ſi debitor.de exce.l.ſi qdẽ.de iureiu.l.iuſiurãdũ.& ad pecunias.in prin. Quidã tñ dicũt q̃ cũ rñſio fiat ꝑ credit,vel nõ credit, vt in
a hoc §.q̃ põt cogi [a] ſtatim rñdere:& tũc dat cõſiliũ q̃ rñdeat,p̃miſſa negatione,vt in ea
b habetis.Sed ꝑ ei⁹ declaratione [b] quæro,an
23 † iudex debeat dare ei,q̃ dubitat terminũ ad deliberãdum.Rñdeo:aut interrogat de facto proprio,& longinquo: & debet dari terminus ad deliberandũ:qa memoria hominis eſt labilis:vt l.pegre.in prin. de acq. poſ.& l.hac cõſultiſsima.§. at cũ hũana . j. qui teſta.fac.poſ.& ſ.de vete.iu.enucle.l.ij. ibi:omniũ habere memoriã: &c.ſed ſi eſt de facto proprio de recenti:tũc quidẽ erat negotium valde implicitũ.debet dari terminus ad deliberandũ.arg.l.pe.ff.de cõfeſ. & l.emptor. §. Lucius.ff. de pactis.Si non erat implicitum,non debet dari terminus ad deliberandũ:vt l.quanquã.ff.ad Vellei. Si verò poſitio cõtinet factũ alienũ: & in hoc eſt dubiũ.nam gl.j.ſecundũ quoſdam, videt dicere q̃ nõ debet ei reſpondere:vt l. Marcellus.§.j.ff.rer.amo.Sed certè ibi loquit de iurõ veritatis [c]:hic loquit de iuramẽto credulitatis.Dicendũ eſt ergo,q̃ debet rñderi:tñ ſi dubitat,debet dari terminus ad deliberãdũ:& ſic rectè põt dici,dubito:vt in hac gloſ.in prin.ſui tractatus,de
24 poſitionibus.Quãdoq̃ incertitudo† emanat ex ipſa poſitiõe,ſiue reſpectu ponẽtis: tunc ei nõ debet reſponderi:vt ff.de interro.act.l.de ætate.§.nihil.arg.ff.de confeſ.l. certum.in prin.vide glo.tuã,quæ iſta tangit,ſi bene aduertas.Oppo.ſecũdò, q̃ non
d ſit reſpondendũ ratione impertinentiæ [d].
25 Et hic debes aduertere q̃ quædã† eſt poſitio impertinens:vt ſi peto à te centũ,& pono q̃ Rex Frãciæ eſt in Francia:nõ debes reſpondere:vt l.ſi quis libertatẽ.in fi.de peti.hære.& l.ſi duo patroni.§.Iulianus.ff.de iureiur.& alĳs legib⁹ allegatis in gl. Quã doq̃ eſt poſitio impertinẽs neceſſariò, ſed pertinens præſumptione:vt ſi pono q̃ fui dominus:nam nõ ſequitur neceſſariò: ergo hodie ſum dominus,eſt tamẽ præſumptio;vt l.ſiue poſsidetis.j.de proba.tũc admitteret iſta poſitio.Quãdoq̃ eſt impertiе nens per ſe [e],ſed cõiuncta cũ alia eſt pertinens.Exemplum: peto à te centũ.pono q̃ Titius eſt publicus notarius. Itẽ q̃ de hoc fuit rogatus,certæ ꝑſonæ,q̃ Titius ſit notarius,nihil ad cauſam,ſed iuncta cum alia ſic:& ideo admitteret:vt in tex.aut.in iſto.
26 vide gl.Oppo.tertiò, q̃† non eſt reſpõdẽdum ratione contrarietatis.Hoc poteſt eſſe duobus modis. Vno modo q̃ ponẽs eſt ſibi cõtrarius tunc debet repelli,nec reſpõderi:vt j.de fur.l.j.quando appellãdum ſit. l.ij.§.ſed ſi alius.Quandoq̃ ponens nõ eſt cõtrarius ſibi,ſed ſi rñdet poſitiõibus, poſſet rñdens in cõtrarietatẽ incidere:hoc eſt verũ,qñ vna poſitio depẽdet ab alia. Exẽplũ,pono q̃ Titius facit teſtamentũ:tu negas.ltẽ q̃ me hęredẽ inſtituit.Certè iſta pẽdet ex prima:ideo nõ debes huic rñdere:qa ſi hãc cõfitearis,eſſes primæ rñſioni cõtrarius.vñ põt dici:nõ eſt rñdẽdũ: qa pẽdet à prima negatiua.& hoc vult dicere gl.tua.
27 Iuxta hoc quærit gl.in fi.an eidẽ† poſitiõi ſit ſæpius reſpõdẽdũ.Et dicit q̃ nõ, niſi ex f cauſa:vt puta,apertis teſtibus pars informat de veritate eius, qđ prius ignorabat. Pro hoc induco l,optimã.ff.de dã. infe.l.q̃ bona.§,ſi qs ſtipulaturus.vide gl.tuã.Seq̃t
28 in gl.qñ poſitio† eſt de facto alieno. Hoc examinaui tibi circa prin.ſ.qñ opponit de incertitudine,ideo plus nõ dico,Op. quar
29 tò q̃ eſt poſitio iuris.Quæro† vtrũ ei ſit reſpõdẽdũ? Gl.quæ eſt hic,arguit pro & cõ
f tra,Tu dicas,quoddã eſt ius diſpoſitiuũ [f]: quoddã eſt ius diſponẽs.Ius diſponens, eſt lex,ſeu ſtatutum:& iſto caſu dic, aut poſitio eſt iuris cõmunis,& nõ debet ei rñderi: & ſi rñderetur aliter q̃ ius diceret,non valeret:vt l.ornamentorũ.ff.de aur. & arg.lega.& ibi no.de interrog.acti.l. cõfeſsionibus.& qđ habuiſtis no.j.de confeſ.l.j. facit j.qñ prouo.nõ eſt neceſ.l.ij.equiparãdo cõfeſsionẽ,& ſniam.Ad idẽ:qa ius certũ eſt: vt l.ij.de iur.& fac.ign.ergo &c.Si vò poſitio eſt iuris municipalis tũc ſi qdẽ eſt alterius ciuitatis q̃ eius, in qua lis eſt.exẽplũ. Florẽtiæ eſt ſtatutũ,q̃ minor xvij.ann.nõ poſsit facere teſtm.Certè huic debet reſpõderi:qa debet probari,vt habuiſtis no.in l. præſcriptiõe.ſ.ſi cõtra ius vel vti.publi.& de cõſti.c.j.li.vj.Si verò eſt iuris municipalis eiuſdẽ ciuitatis:tũc ſi qdẽ eſt ius nõ ſcriptũ,vt cõſuetudo,deberet huic rñderi: qa
30 iſta ſunt ꝓbabilia:ergo ponibilia: qa † ad hoc fit poſitio,vt pars à ꝓbatiõe releuet:vt in aut.in iſto.Sed ſi eſſet ius ſcriptum,tunc huic poſitioni nõ debet rñderi eadẽ ratiõe: qa nec poſitiõi iuris,ꝑ allegata iura.Quoddam eſt ius diſpoſitiuũ:vt obligatio, & actio,ſeruitutes,& ſimilia iura:tũc ſi de tali iure fiat poſitio,erit rñdẽdũ;vt in l.ſi.de iureiu.& l.qdã in iure.ff.de dona.Ita debetis intelligere hãc gl.ibi idem dicũt ſi quæſtio eſt iuris &c.Oppo.quintò,q̃ eſt negatiua,
31 an† negatiuæ poſitioni ſit reſpondendum. Gl.hic dubitat:videtur q̃ non:quia nõ de
g bet probari:ergo nec poni [g]. Breuiter tex. habemus hodie extra, de confeſ.c.j.lib.vj. q̃ poſitioni negatiuæ debet reſpõderi,non obſtante q̃ nõ poteſt probari:quia hoc nõ eſt verum ſemper.Præterea,licet non poſſit probari per teſtes:poteſt probari per cõ
h feſsionem [h]:ideo poteſt poni.& eadem ratione reſponderi.vide gloſſam.Oppo.ſex
32 tò, quòd eſt criminoſa:† & iſtud dictum

d deitom.& ibi etiam dicit,q̃ poteſt fieri poſitio,de iure preſumpto.& vide etiam Bar.& Cy.in l.ſiue poſsidetis.in fi.& ibi Bal.de proba.

e ¶ Impertinens per ſe.Et adde qđ ſtatutũ dicit.q̃ poſitiõi debeat rñderi: & ſi ſit impertinẽs,habeat pro nõ rñſo.& q̃ in fi.examinet,quæ ſint ptinẽtes per tale ſtatutũ,debet qs cogi rñdere poſitionibus notorie impertinẽtibus: qa ſtatutum vr loq̃ de poſitiõib⁹ in q̃bus põt cadere examinatio,an ſint ipertinẽtes: qđ nõ eſt in notoriis. c. ad nr̃am. el ij.de iureiurã. Ad hoc bñ facit tex.in l. vtilitas.§. pen.alſ eſt l.dies cautioni.de dã. inſe.& quod not. ibi Bar.in fi.illius. §.hoc ibi vult Imo. qa ibi non adaptantur verba l.nec eius diſpoſitio.l.ita autẽ.in prin. ff.de admi.tut.& per alia iura.& l.qđ cõſtitutũ.de teſta. mili. c.indẽnitatibus.§.pe. de elec.in vj.& ita dicit ipſe.quod nota.

f ¶ Ius diſpoſitiuum. Quid de huiuſmodi quotidiana diſputatiõe? Dicas q̃ res ſtetit abſq; eo,q̃ ſi fuerit factũ,an ſit affirmatiua, vel negatiua:& dic q̃ eſt negatiua,eo qa onus probãdi nõ incumbat ꝑ ponẽti,licet aduocati cõmuniter hãc reputẽt affirmatiuam. Idẽ in iſta dico, q̃ tu es maior.tu dicis,dico quod non ſum minor.nam ille dicitur affirmare, cui imponitur onus probandi.& not.in l.de ætate.de mino.non attẽta cautela verborũ: vt not.in clementina literas, de reſcriptis. Rebus enim. & non verbis,& c. Ita dicit Baldus in capitulo primo. in principio de controuerſia inter dominum & vaſallum. de inueſtitura. Adde gloſſam in l.finali. de exceptionibus. & Baldus hic, & in l.actor.in quinta columna, de probationibus.

¶ Ergo nec poni,Ad de etiam quòd non requiritur, quòd poſitio ſit neceſſariò cõcludens, ſed ſufficit quòd adminiculetur ſecundùm Petrũ & Baldum in l.ſiue poſſidetis. in v̄. colum. de probationibus.& Baldus in l.eam. C. de fideicom.

h ¶ Per confeſsionem. Vide Baldum hic in lectura antiqua, & Barto.in l.ij. de probationibus . vtrum admittatur articulus negatiuus,ſicut poſitio.alleg . Speculato. de teſte.§.nunc videndum . verſiculo, hoc quoque.& dicit:Aut articulus eſt coarctatus loco & tempore. Vide Baldum in l. cùm te minorem . infra.de probationib⁹. ad cognoſcendũ poſitionem negatiuam non eſſe inſpiciendã

verba, an negatiuè, &c sed effectus verborum. Et dicit etiã vnum pulcrũ dictũ, vt videbitis. De hoc vide l.inter stipulantem in fin.princip.de verbo.obliga. & ibi dixi.

a ¶ De offi.assess. Vide Bar.in l. fin.ff.de his quib.vt indig.latius in l.Marcellus. ff. rerum amo.& de iur. fisci.l. non intelligit. §.tacitè,q in crimina libus non respondetur positionibus, & contumax non habetur pro cõfesso: licet Bal.teneat contrariũ in l.j.in ij.col.C.quo modo & quando iu. b & in l.constitutæ.C. de pœna iud.qui male iudi.& latè p Bal. in l.qui accusare.ĩ q accusa.non pos.& q positioni criminosæ non sit respondendũ, vt hic per Bart.in v. col.Adde Bart.in l.q iurasse. ff. de iureiur. qui limitatur,nisi respondens primò confiteatur se de crimine diffamari.nã tunc tenetur positiõi criminosæ respondere. Ita not.doct. in c. dudũ. el ij. de electione. & ibi Inno.q sicut positioni criminosæ nõ est respõdendum:ita nec illi, per quã peruenitur ad illud.arg. l.ij.ff.de iurisdi.omn. iudi.Aliàs limitationes ad regulam prædictã vide in l.Marcell⁹.§.j.ff. rerũ amota.& adde q positioni,quã fecit actor de iure rei, non de iure sui,re⁹ nõ tenet respõdere,secundũ Bald.in l.cogi.in princip. C. de petit.hæredi. allegat Specu. in titu.de teste. §. nunc vero. ver.itẽ agẽs.Itẽ dicit Bal.in l.filiũ.ĩ xvij. col.j.fami. erciscũ.q̃ legatarius non tenetur respondere positioni factæ per hæredem,qua continetur quod res est soluẽdo quia nõ conficit in- 1 uentarium. dicit tamen, quòd iudex ex officio poterit interrogare.Adde an positioni criminosæ sit respondendum, vide 5 Barto.consil. ccij. & aliquos, quibus positionibus non sit respondendum: vide p Paul.de cast.hic.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Criminosam.Bal. hic,in vlt.colũ.indistinctè tenet q̃ non tenetur quis respondere positionibus criminosis,& dicit q̃ ita practicatur. Et Salic.circa finem dicit esse cõmunẽ sententiam,& respõdet ad leges Bart.hic, & in l.Marcellus. ff.rerum amo,in l.fi.ff.de

est magis cano.extra,de elec.e.dudũ. & c. bonæ.& quod ibi no.nõ eñ debet qs detegere turpitudinem suã:vt l. trãfactio.s̃: de transactio.Pro hoc videtur gl.iuncto text. in l.qui iurasse.§.si pater.ff.de iureiu.& l.si à te.in prin.de excep.rei iudi.In contrariũ videtur tex.in l.quoties.§.prætor.ff.de noxa.vbi quis cogitur respondere an possideat,vel dolo desierit possidere.Et idẽ videtur mihi q ponat tex.in l.qui petitorio, ff.de rei vend,Itẽ quia in causis criminalibus defert iuramẽtũ:vt l.iij.circa prin.ff.de iureiur.Ad idem.ff.de offi.assess. [a] l.j.in gl. super ver.postulationibus.Breuiter Spec. videtur tangere,vt recitat in tit.depositi.§. vij.versi.xix.& allegat sua iura canonica. Breuiter dico sic:Quando q̃ per positionẽ criminosam [b] detegitur à lege q̃ẽ esse detentorem rerum ad alium pertinentiũ, vel esse alterius debitorem:& tunc cogitur respondere:vt d.l.quoties.§.prætor. & l.qui petitorio.nisi per hoc tractaretur,q̃d semel decisum est in l.qui iurasse.§.si pater.& ibi glo.de iureiur.& l.si à te.in princ.& quod ibi no.de excep.rei iudi.& de hoc dixi vobis ff.de his quib.vt indig.l.fin.in q.illa,an quis cogat̃ respõdere,an assumpsit tacitam fidem à testatore de restituendo nõ capaci. Probatur in l.nõ intelligit.§.tacitè.ff.de iure fisci.& ibi est glossella.vbi dicitur quod per cõfessionem tacitã partis detegitur fideicõmissum.Quãdoq̃ per positionem delictum hoc non detegitur,sed solũ persona repellit̃:& tũc nõ debet respõdere huic positioni criminosæ.Ita intelligo dictum Canonistarum:vt no.in d.c.dudũ.& in d.ver. xix.& secũdũ hoc gloss.quæ est in l.j.ff.de offic.assess. non bene dicit vsquequaque.

33 Quæro vtrũ †in criminalibus debeat respõderi positionibus.Hoc nõ tangũt doc. breuiter:& aliàs plenĩ⁹ dixi.Dic quòd nõ debet respõderi positionibus criminalib⁹ per credit,vel nõ credit.Ratio,quia nõ releuat.Casus in l.inter omnes. ff.de fur.& de crimi.expi.hæredi.l.fin.Instit.de oblig. quæ ex delict.nascũ.§.placuit.sed de veritate bene debet,& potest responderi:vt d. l.iij.in prin.de iureiu.& l.Marcellus.§.j.rerum amo.& quasi per totum tit.ff.Istã materiam ita intelligo.Esset etiã videndũ, quæ est pœna nolẽtis respondere positioni, videbitis tex.j.eo.§.quod si actor.

☞ *Iuramentum calumniæ quãdo,& quomodo possit per procuratorem præstari.& in authen.principales.*

2 *Mandatum speciale requiritur ad iurandum de calũnia: & quare mandatum.nu.4.*

3 *Delictum in generali mandato non uenit.*

5 *Procurator,qui habet generale mandatum,an possit iurare de calumnia,si dominus est absens,à longinquo.*

6 *Procurator in rem suam iurat de calumnia.*

7 *Defensor quando possit iurare de calumnia.*

Sinautem. Si causa agitur per procuratorem principalis, debet iurare de calumnia,h.d,Cõtinua.Dictũ est §.quãdo agitur p legitimũ administratorem hic quando agitur per procuratorem:& diuide; quia primò loquitur de procuratore actoris:secũdò de procuratore rei.Secunda ibi;similique modo. Opp. & videtur quod quis possit agere causam per procuratorem:vt ff.de procu.l.non solum.in princ.Sol. Fateor,si vult iurare de calumnia per se,vt hic:aliàs secus. Opp. secundò,secundùm hoc nunquam esset necessaria cautio de rato: quia semper cõstabit de mandato:& sic videtur obstare s̃.de procu.l.j.Gl.hic non respondet clarè: sed melius dicit ff. de procu.l. Pomponius.§. sed & his.Nam iuramentum de calumnia præstatur post lit.contest. & sic cautio de rato potest habere locum pro his,quæ geruntur ante litem contestatam.Item posset esse,q̃ iuramẽtum calumniæ omittetur: vt videbitis in §.sed quia veremur.Itẽ potest esse,q̃ procurator dicit se habere mandatũ ad iurandum de calũnia,vt j.dicam. Opp. tertiò de dam.infec.l.qui bona,§.si alieno. Glo.magna in fine.dicit quod ibi speciale: vel illa corrigit̃ per istam:vel ibi extra iudicium.Dicit glo.certè nõ placet [c] aliqua istarum.Dicunt nostri doc.Fateor q̃ procurator debeat iurare de calumnia:vt lege contraria.non tamẽ per hoc excludo,quin debeat iurare etiam principalis:vt hic. Et hoc puto satis bene dictum: quia est casus in c.ij.§.j.extra,e.li.vj.& gl.videt̃ hoc velle in auth.principales.quã statim legam.Tu verò quantum ad legem cõtrariam dic melius q̃ hic loquitur de iuramento calũniæ, quod est de ordine iudicij. ibi loquitur de iuramento calũniæ.hoc est ad probationẽ eius,de quo agitur,quod põt præstari per procuratorem:vt ibi patet.& ibi de ista materia dixi multum diffusè satis. Quæro, 1 pro declaratione materiæ† & l.an per procuratorem possit dominus præstare iuramentum calũniæ.olim erat opin. decisum est hodie q̃ sic in c.vlt.extra eo.li.vj. quod per procuratorem potest iurari de calũnia. & aduerte:quia iuramentum calumniæ q̃ c põstat procurator vt ipse,præstat in animã suam:vt vidistis s̃.proxi.§. iuramentum q̃ præstat pro domino,præstat in animã domini,& refert verba ad dominũ,scilicet dominũ calũniæ causa non postulare, &c.cũ omnibus illis capitulis. Hoc probat text. optimè in d.§.si alieno. Ex hoc sequitur d 2 †quod ad præstandũ iuramẽtum calũniæ requiritur speciale mãdatũ,aliàs nõ potest iurare in animam domini,vt ligaret eũ.Nã e 3 in generali†mãdato non venit delictum: vt l.ĩ procurator.ff.de condi.indeb.Vnde non posset facere procurator deierare dominum ex vigore generalis mandati;ideo requiritur speciale.Et ideo puto de iure,q̃ nõ sufficiat speciale mãdatũ hoc modo, & ad iurandũ de calũnia. &c.sed est necesse 4 †q̃ dicat ad iurandum de calumnia[d] in ta- d lĩ causa:vt l.si quis mihi bona.§.iussum. ff. de acqui.hære.quod no.per doc.s̃. etiã per procuratorem causam in integrũ restitut. agi posse.l.j.Ratio est manifesta;qa si mãdatum esset simpliciter ad iurandum de calumnia,intelligeretur in causis iustis:& sic dominum non ligare:vt hic. Quæro, q̃d 5 †si procurator non habet speciale mandae tum[e],& dominus est absens ita à longinquo quòd non potest haberi? Vltramontani dant consilium,quòd detur curator honis:tunc ille erit legitimus administrator, & poterit iurare de calumnia supra, proxi.§. Mihi non placet: sicut tutela testamentaria excludit datiuam,ita eadem ratione iste,qui habet mandatum à domino, excludit curatorẽ datum à iudice. & ideo puto

his quib,vt indig. vide Abb.in capi.ij.in vlt.& penul. col,extra,de confes,vbi nõ loquitur eo modo, quo distinguit Bart. Itẽ vide Ias.in l.j. in penul.col. ff.de offic. assess. Curt. ibi, qui dicit q̃ opinio Bart. in l.fin. est noua, & q̃ contraria est verior & communis q̃ indistinctè nõ teneatur quis respondere positioni criminosæ. Vide eũdem & Moder. in l. qui iurasse. §.si pater. ff. de iure iur.qui idem videntur velle,licet Curt. hic dicat qd opinio Bart.in d.l.fi. & in l. Marcellus.& hic, sit verior.Sed tamẽ dũ casus contigisset in facto,non potuit eã sustinere. Et eandem opin.Bart,tenuit ipse Bart,consilio cxcvij. incip.Cæcus de Spoleto.Retenta conclusione quis non teneatur respondere, Limita vt per Rom.cõsil. cccxlix.incipiẽ. dum quæritur. ad finem. Et cum opin.Bart.in d.l. Marcellus. & in alijs locis,de quibus s̃.tenet do. Lanfran. in repetitiõe ca.quoniam contra falsam. in verbo,positionib⁹ extra,de probat. Vide Angel.in d.l.Marcellus.

c ¶ Nõ placet.Fallit tamẽ in causa dãni infecti in qua sufficit solũ procuratorẽ iurare.Ita tenet Imo.in l.qui bona.§. Sabi.ff. de damno infec. Adde etiam Barto. in l. non solum.in princi. ff.de procura.

d ¶ Iurandum de calũnia.Bar.videtur tenere cõtrarium in d.§. si alieno.

e ¶ Speciale mãdatũ. Et hoc dictum nota. ad plura alia iuramẽta extendit Bart.in l. qui bona.§.si alieno. ff.de damno infe.sed contra eum tenet hic Bal.in §.sed quia. in prin.q̃ nõ valet cõsuetudo,q̃ etiã parte non petente istud iuramentum nõ præstetur:vt refert Ale. in l.de pupillo.§. qui opus.ff.de oper. nouũ.& ibi etiã refert, quid si minus legitimè est præstitum.& vide Imol.in l.qui bona. §. si alieno. ff.de dam.infec.& scias q̃ etiam in causis summarijs præstatut iuramentum:vt in cle. sæpe.de ver. signi.& not.Barto. s̃. ead.l.§. finautem. & dixi §. eod.l.j.vbi vide. Adde quod nõ valet cõsuetudo quòd istud iuramẽtum nõ præstetur:vt extra,de sponsi.c.cõstitutus.

præsentiũ. & tñ vaꝫ
let cõsuetudo. q̃ solũ
tẽpore sentẽtiæ exigaꝫ
tur, secũdũ Ioã. And.
in addi. ad Spe. e. ti. §.
sequit. ver. quid de cã
appellatiõis. & refert
Pisita tenere. & hoc.
dicit q̃ ita seruabat
Mediolani. tpe quo
ibi assessor fuit. de q̃
vide Abb. in c. cæteꝫ
rum. extra eo.

a ¶ Hoc etiã. Sed Guli. de Suza. vult hũc §. loq̃ etiã sine cõiũcta persona, quæ põt aꝫ gere sine mandato. si enim is, quẽ constat habere mandatũ, nõ releuet dominũ à iuꝫ ramẽto: quãtò minus debet ipm releuare, cõiũcta persona, quẽ cõstat nõ habere mãdatum: sed principiũ legis loquit̃ qñ conꝫ iuncta persona ageꝫ bat, ꝓprio nomine, ꝙ suo interesse: tũc em̃ debet ipse iurare, nõ alius. & plus mihi placet. And. Barba.

b ¶ Omnino repellit̃. Vide Bar. in l. qui boꝫ na. §. si alieno. de dã. infe. & in l. ij. in prinꝫ cip. ſ. eodem.

c ¶ Syndicus. Adde ſ. e. in §. quod obseruaꝫ ri. in iij. colum.

d ¶ Quid in Abbate. Vide quæ dixi post Bal. in l. ij. ſ. qui accu. non possunt.

☙ P. PAV. P.

e ¶ Calumnia. Circa hoc vide quod singuꝫ lariter ponit Ias. in reꝫ petitiõe legis, admoꝫ nendi. in xj. charta. in iij. col. ff. de iureiurã. dicens allegãdo Bal. ꝙ si postquã. ꝙ pleꝫ nè probauit suam inꝫ tentionẽ exigeretur iuramentum calũniæ & ille recusaret, ꝙ p hoc non haberet̃ proꝫ confesso, licet tale iuꝫ ramentũ peri possit in quacunq̃ parte iuꝫ dicij. c. j. de iura. calũ. in vj. Rationem, videꝫ per eum. Super quoꝫ ipse dubitat in l. iusiuꝫ rãdũ & ad pecunias. in j. col. e. tit. vbi ẽt poꝫ nit aliã limitationẽ, ꝙ qũ est petitũ solũꝫ à parte, si nõ præstet̃, per hoc ꝓcessus redꝫ dit̃ nullus, secũm Bal. per eũ relatũ: licet alꝫ leget alios tenere opꝫ positũ. Et idẽ Iaso. in l. videam⁹. §. differri. in j. not. ab. ad fi. de inꝫ litẽ iurã. refert se teꝫ nuisse cõtra Bal. in d. §. si alieno. in v. colũ. de dam. infec.

f ¶ Quod si actor. Ad deliberandum. Addeꝫ tamen ꝙ contumax in non respondendoꝫ potest purgare contuꝫ macią, licet iste actorꝫ sit grauatus in proꝫ bando, vt dicit Bal. in c. j. de milite vasal. qui contumax est. alꝫ leg. Iacob. de Aret. in hac l. & adde ꝙ respõ

puto ꝙ tunc procurator admittatur ad iuꝫ randum, & ꝓcedit iudiciũ. & iste §. debet intelligi, qñ dominus põt haberi de facili. Simile ff. de iudi. l. si longius. & quod ibi not. alibi actio vtilis nõ competit nisi facꝫ ta cessione. hoc est verũ, si ille, qui cedit, põt reperiri. aliàs à iure cõcedit̃: vt j. de act. & obli. l. j. ff. de insti. l. j. & ij. l. dãni. §. fi. & quod ibi no. ff. de dã. infec. Spec. tñ in maꝫ teria positionũ, vt mihi videt̃ tenet præceꝫ 6 dentem opi. Reuertor ad gl. Quæro, † qd in procuratore in rem suam? Glo. hic & l. non solùm. in prin. ff. de procura. tenet, & bene, quòd ipse debet iurare de calumnia. dic vt in eis. Quæro, & reuoco in dubium 7 quid de defensore: † an debeat de calumꝫ nia iurare? Respondet glo. hic distinguenꝫ do: vt in l. non solùm. ff. de procura. Tu dic latius, Quandoq̃ defensor interuenit aniꝫ mo nouandi: & tunc non est dubiũ ꝙ ipse iurabit, tanquam procurator in rem suam, vt dictum est. Facit ff. de noua. l. delegare. Quandoq̃ non intercessit animo nouanꝫ di: tunc si quidem intercessit animo repeꝫ tendi: tunc procedit distinctio gloss. ſ. Aut conuenitur ex obligatione propria, & iuꝫ rat de calumnia: aut ex promissione dñi: & dominus ipse debet iurare: vt hic. Si veꝫ rò intercessit animo non repetendi: tunc ipse debet iurare. argu. l. solutionem. ff. deꝫ solu. & l. soluendo de neg. gest. Ita debetis intelligere hanc materiam.

PRincipales. Ista aut̃. ponit quædam quæꝫ ponuntur in hac l. licet addat quæꝫ dam: & inter cætera addit vnum capitulũ iuramenti, scilicet quòd nihil promitteꝫ ret, vt falsa sententia detur. & addit etiam vnum alium casum. Quæro, quæ sint istæ personæ, ad quas negotium transit. Dicit gl. ad hæredẽ. Item ad procuratorẽ. & sic tenet ista gl. ꝙ procurator teneatur iurare de calumnia. & vide eam. Casus est hodie, ꝙ procurator debet iurare. extra eo. c. ij. §. j. lib. vj. Dixi. ſ. proxi. §. Istud vltimũ si nõ vult respondere, qualiter punitur, dicam j. eadem l. §. quod si actor &c.

1 ☞ *Coram arbitris iuratur de calumnia.*
2 *Iuramentum calumniæ potest tacitè omitti.*
3 *Iuramentum calumniæ, si petitur, & non præstatur, reddit processum nullum.*
4 *Clerici quando debeant iurare de calumnia.*
5 *Princeps, ꝙ possit remittere iuramẽtũ calũniæ ꝓ reſcriptũ.*

Sed quia veremur. Sacramenꝫ tum caluꝫ mniæ, non potest remitti à partibus. h. d. Vel aliter: Quæ ad vtilitatẽ publicã sunt inducta, nõ possunt cum consensu partiũ renũciari. hoc dicit. No. quòd dixi in sumꝫ mario. No. quòd corã † arbitris debet iuraꝫ ri de calumnia: sicut coram iudice. Circa hãc legem quæro vtrum iuramentum caꝫ lumniæ possit tacitè omitti. In gl. sunt opi. 1 mario. No. quòd corã † arbitris debet iuraꝫ ri de calumnia: sicut coram iudice. Circa hãc legem quæro vtrum iuramentum caꝫ lumniæ possit tacitè omitti. In gl. sunt opi. hodie † est casus extra, de iuramento caluꝫ 2 mniæ. c. j. §. j. lib. vj. ꝙ si tacitè omittatur, nõ vitiatur processus. Ex hoc † sequitur, ꝙ si à parte petitur, & nõ præstetur, ꝙ processus esset nullus: vt hic, et in hoc §. Quęro, vtrũ 3 remittatur parenti, & patrono, Dixi ſ. eo. l. j. in prin. Quæro, vtrum clerici † debeant 4 iurare. Gloss. in hoc multũ se inuoluit. De hoc habemus tex. eo. titu. in antiquis per totum, de iuramen. calum. & c. j. §. fi. lib. vj.

5 Quæro † vtrum princeps possit remittere hoc sacramentum per reſcriptum. Certè sic, si dicit, non obstante lege.

1 ☞ *Dispositiõ huius §. non habet locum in coniuncta persona: quia potest iurare de calumnia.*
2 *Vniuersitas iurat de calumnia, per eius administratores.*
3 *Syndicus an possit de calumnia iurare.*
4 *Abbas quando possit de calumnia iurare.*

a Hoc etiam. [a] Qui admittitur cũ cautione de rato, non poterit in causa procedere, nisi per principalem de calumnia sit iuratum. h. d. Oppoꝫ ꝙ procurator, qui nullum mandatum ofꝫ b fert, omnino repellitur [b]: vt. ſ. de procu. l. j. solu. Hic protulit, sed non probauit perfecꝫ tè. Hoc vult dicere quædam gloss. paruiꝫ la, quę est hic super verbo prolato. Ex hoc 1 † apparet quòd iste. §. non loquitur in perꝫ sona coniuncta, quę agit pro persona conꝫ iuncta. Nam ille cùm ad hoc habeat legitiꝫ mam personam, vel administrationem adꝫ mitteretur ad iurandum: vt ſ. in §. quod obseruari. Quæro quomodo intelligatur 2 in hoc ꝙ debet iurare vniuersitas, † vel maꝫ ior pars. Dicit bene, quòd debẽt iurare illi, qui regũt vniuersitatem, vel maior pars eorum. Inconueniens enim esset, quòd si quis haberet litigium cum ista ciuitate, ꝙ 3 omnes deberent iurare. Item, † vtrum synꝫ c dicus [c] possit iurare de calũnia. Certè sic: quia habet administrationẽ legitimã: sed hic dubitabatur, an esset syndicus vel non. d Quærit glo. quid in abbate, [d] an † iuret de 4 calumnia? Certè glos. dicit quòd sic. Et dic vt in ea. De isto syndico qualiter debet iuꝫ rare, & respondere positionibus, habes pleꝫ nè in c. præsentium. extra, de testi. lib. vj.

1 ☞ *Non iurans de calumnia, cadit ab actione per sententiam, quæ fertur lite contestata. nu. 3.*
2 *Iurans de calumnia, qui habetur pro confesso, quòd possit appellare.*
4 *Nolens respondere positioni, an habeatur pro confesso: & an per sententiam, uel ipso iure. nu. 5.*
5 *Pœna huius §. quando transeat ad hæredes.*

Quod si actor. Breuiter dicit: Si actor nõ vult iuꝫ e rare de calumnia, [e] cadit ab actione reus volens iurare habebitur pro confesso. h. d. h 1 Dicit̃ hic, ꝙ actor cadit ab actione. † Quæꝫ rò, an ipso iure, vel per sententiã. Certè perꝫ sentẽtiã: vt habuistis in aut̃. principales. ſ. proxi. Circa hoc opp. & videt̃ iniquũ. quia fortè vellet à lite desistere: vt l. postq̃ liti. ſ. de pac. Solu. Non põt desistere actor; vt in aut̃. qui semel. j. quomodo & quando iud. Op. j. de iudi. l. ꝓperãdũ. §. sinaũt ex gestis. Sol. Ibi loquit�it̃ de absente: hic de præsente, 2 & iurare nolente. Quæro, an iste † q habeat̃ pro cõfesso, possit appellare. Gl. tua dicit 3 ꝙ sic: vt l. creditor. §. iussus. ff. de appel. Item quærit glo. † vtrũ ista sententia feratur lite nõ cõte. Certè nõ; quia iuramentũ caꝫ lumniæ post lit. conte. debet præstari. Quæro, vtrũ reus semꝓ debeat cõdẽnari. Dicit gl. & bene, ꝙ non: ꝓ istũ tex. qui dicit ꝙ prout rei qualitas suggesserit. fortè posito ꝙ habeat̃ ꝓ cõfesso, nõ erit efficax ad cõdẽnãdũ, & libell⁹ stabat, ita ꝙ debebat seq f absolutoria. Quæro, vtrũ qs possit petere tps ad deliberãdũ [f]. 4 Dic vt etiã dixi in §. qd̃ obseruari. Quæro † vtrũ ille, q nõ vult g rñdere positioni, habeat̃ pro cõfesso [g]. de hoc fuit magna cõtẽꝫ tio olim, vt refert Cy. hic, & gl. dicit ꝙ sic, in l. certũ. in prin. ff. de cõfes. & ꝓ Azo. in sum. eo. ti. C. hodie est facta. de hoc decre. extra, de cõfes. c. ij. lib. vj. quæ dicit, ꝙ duo, vel tria sunt necessah ria [h]: vt quis pro cõfesso habeatur. Primò ꝙ post litem cõtesta.

dens positionibus. liꝫ cet non congruè. non debet reputari cõtuꝫ max. secundũ Bal. ſ. ea. l. §. quod obseruaꝫ ri. in iij. colũ. & vide quæ ibi dixi. dicit ẽt Bal. in d. §. quod obꝫ seruari in vij. colũ. ꝙ contumax in non reꝫ spondendo positioni non admittendæ non habetur pro confeſꝫ so, hic adde Bart. in l. de ætate. §. qui tãcuit. de interrog. actio. & dum dixi ꝙ põt contumax purgare moꝫ rã. vide hic per Gul. de Suza. & do. Ant. in ca. penul. circa peꝫ nul. col. extra eod.

¶ Pro confesso. Sed non ipso iure. & hoc etiã tenet Ioan. Mod. in d. c. si post præstiꝫ tum. de confess. in vj. & hoc sequitur Bal. c. si vasallus feudum si de feud. fuer. conꝫ trouer. quod computabitur alia rationeꝫ vt quia committitur motui iudicãtis in d. ca. si post præstitum. dum dicit, absq̃ raꝫ tionabili causa. ergo requiritur iudicis deꝫ claratio. & ideo sis cautus: quia si tu es aduocatus eius, quiꝫ non respõdet, & cauꝫ sa committatur conꝫ sulenda: facias quòd committatur sola difꝫ finitiua, & non interꝫ locutoria: quia cùm fit interlocutum diꝫ finitiuæ, id põt fundaꝫ ri ratione contumaꝫ ciæ: sed altera pars sit cauta, quod faciꝫ committi quæ sunt partes iudicis. quod tene menti. & sunt verba Baldi in l. conꝫ stitut. de pœn. iudic. qui ma. iud. & in l. j. in xij. columna. de confes.

☙ P. PAV. P.

¶ Necessaria. Vide etiam in materia iuꝫ ramẽti de calumnia quòd satis sit ipsum præstari quandocũꝫ q̃ ante conclusioꝫ nẽ in causa. Et quid si reus in ratione liꝫ belli petat ne postea detur, instet, an proꝫ cessus sit nullus Alexan. in l. qui bona. §. si alieno. in v. colum. de dam. infect.

a ¶ Sed aduerte. An autẽ requiratur citatio in iſta ſententia declaratoria? Spec. dicit ꝙ non in ti. de depoſi. §. viij. ad fin. Sed ꝑ hoc vide Ioã. And. in not. vbi de hoc tãgit. Andre. Barba.

b ¶ Ad eius hæredes. Et ſic habes hic, ꝙ ficta confeſsio non nocet hæredi. Adde tu ad idem Lanfranc. de Ori. in repetit. c. quoniã contra falſam. de proba. in verſ. reſponſiones. col. fin. Philip. de Ruſi. in c. cum ſpeciali. §. porro. col. iij. de appel.

c ☞ Proceſſum. Scriptũ exemplar habet. Nam proceſſus eſt de futuro, licet ſuper eã præterita, Alexander Loſæus.

d ☞ P. P A V. P.

¶ Iudicio. Quòd ſententia lata ſuper principali nõ tollat, quòminus pœna cõmittatur ſuo tẽpore, vide Com. conſil. cxlij. circa medium.

e ¶ Secũdũ primã lec. Vide de materia Angel. de Are. Inſtitu. de actio. in §. actionũ. in penul. col.

f ¶ Ad eius hæredes. Et ſic habes hic, ꝙ ficta confeſsio non nocet hæredi. Adde tu ad idem Lanfranc. de Ori. in repetit. c. quoniã contra falſam. de proba. in verſ. reſponſiones. col. fin. Philip. de Ruſi. in c. cum ſpeciali. §. porro. col. iij. de appel.

g ☞ Proceſſum. Scriptũ exemplar habet. Nam proceſſus eſt de futuro, licet ſuper eã præterita, Alexander Loſæus.

h ☞ P. P A V. P.

¶ Iudicio. Quòd ſententia lata ſuper principali nõ tollat, quòminus pœna cõmittatur ſuo tẽpore, vide Com. conſil. cxlij. circa medium.

i ¶ Secũdũ primã lec. Vide de materia Angel. de Are. Inſtitu. de actio. in §. actionũ. in penul. col.

ſecundò, quod fuerit iuſſus à iudice: & ꝙ ſit præſens, & interrogetur. Tertiò, quod abſq; rationabili cauſa recuſet reſpõdere: & tunc poteſt haberi pro confeſſo. Sed aduerte, vtrũ eo ipſo quo recuſet reſpondere habeaĩ pro confeſſo. † an ſit neceſſe ꝙ hoc pronuncietur? Rñ de. neceſſe eſt quod iudex pronũciet eum haberi pro confeſſo, vel pronunciet eum cõtumaciam in reſpõdendo, vel pronunciet eum ſine rationabili cauſa recuſare: vnde oportet iudicem patefacere eius delictũ, antequam habeatur pro cõfeſſo. Caſus eſt in l. eius qui delatorem. in prin. de iure fiſci. Item dico, † quod ſi iſte talis contumax in non reſpõdendo, vel nõ iurando decedit ante iſtam pronunciationem: ad eius hæredes nõ tranſit iſta pœna, vt habeantur pro cõfeſſis. Caſus eſt in l. eius qui delatorem. in prin.

Si enim. Hic eſt quidam verſicul. qui non eget ſummario: imò eſt quædam ratio præcedentis, ideo debet legi cum præcedenti.

☞ *Contra aduocatos prolixos.*

Cõſtitutio edita ad litis ordinationem, porrigitur ad lites futuras, ſuper factis etiam præteritis pendentibus.

Antiqua. Hæc lex habet locũ in litibus inchoandis poſt hãc legem, & in pẽdentibus, ſi partes ſunt præſentes: aliàs ſecus. h. d. Dicunt quidã ſuper verbo, & cõpendioſa. Nota. ar. † pro aduocato, qui dicit ſe breuia verba dicturũ; poſtea vtitur magna prolixitate verborum. ſic j. de vſufr. l. antiquitas. Nota ex iſto §. tene menti ꝙ cõſtitutio, quæ reſpicit litis ordinationem, porrigitur ad lites futuras ſuper factis etiã præteritis pendẽtibus: vt hic vides, &c. Opp. de l. leges. ſ. de legib. vbi lex præterita nõ trahitur. Sol. ibi loquitur de legib⁹ quæ reſpiciũt litis deciſionem; & ſic iuſtitiã, vel iniuſtitiã partis: hic de his quę recipiũt litis ordinationẽ, ſeu ꝓceſſum. Nã proceſſus etiam de futuro tenet ſuper cauſa ꝓterita. Ita dico multum plene in repetitione l. omnes populi. de iuſtit. & iur. & perpetuò tene menti: quia quotidie accidit.

Explicit liber ſecundus.

Incipit Liber tertius.

De iudicijs. *Rubrica.*

Viſis præparatorijs iudiciorum, ſequitur videre de iudicijs. Et hanc continuationem vidiſtis §. de pactis. ſuper rubrica.

1 ☞ *Conditio actoris quando fiat deterior per litis conteſtationem.*
2 *Stipulatio uſurarum, quando tollatur per nouationem. & num. 8.*
3 *Vſuræ q̃ currũt poſt litis cõteſtatio, quo petãtur in actiõe, uel officio iudicis. & n. 6.*
4 *Officium iudicis ordinarium concurrit cum actione ordinaria.*
5 *Rei uendicatio, licet ſit iudicium ſtricti iuris, tamen eſt arbitria.*
7 *Nouationis ſpecies eſt triplex: & de effectu eius.*

L E X. I.

d Iudicio. per litis cõteſtationẽ nõ extinguit obligatio vſurarũ cõmiſſa, vel cõmittẽda. h. d. Primò prę̃mittit vnũ antecedẽs, ex quo ſequit declaratio quæſtionis. Secũdò ponit ipſam determinationẽ quæſtiõis. Secũda ibi: ſupereſt. Anteq; ponã caſum in terminis: primò debetis ſcire ꝙ hæc lex variat duob⁹ modis principal'r. Primò, ꝙ loquat in ſtipl'one vſurarũ cõmittẽda. Secundò, vt loquat in ſtipl'one iam cõmiſſa vſurarũ. & iſtæ lect. tãgũtur in ſecũda gl. hui⁹ legis. Itẽ prima ſubdiuidit in duas. Vna ꝙ vſuræ quæ currũt pendẽte iudicio, pñt peti vigore eiuſdẽ inſtãtiæ. Alia ꝙ noua inſtãtia opus ſit. Iſta tãguñ in gl. ſup verbo deductũ. Pone ergo caſum ſeq̃dùm j. lec. ſcilicet in ſtipl'one vſurarũ cõmit-

1 tẽda: quæ eſt magis rõnabilis. Not. ꝙ p lit. cõteſt. † nõ fit deterior cõditio actoris. qđ apparet: qa non perimit ſtipl'o vſurarũ. Not. ꝙ vſuræ quæ currũt pẽdente iudicio pñt peti. Opp. ꝙ p
2 lit. cõteſt. ſit nouatio: vt. ff. de noua. l. aliã. ſed † p nouationẽ ſtipulatio vſurarũ extinguit: vt. ff. de nouat. l. nouatiõe. & l. Paulus. ergo, &c. Hui⁹ timore hæc lex legit duob⁹ modis. Primò, ꝙ illud qđ dicit in l. cõtraria, ſcilicet ꝙ tollit ſtipulatio vſurarũ, loquit in ſtipulatione cõmittẽda: hic in ſtipulatiõe cõmiſſa. & hæc eſt ij. lec. quæ tãgit in ſecũda gl. Declara: vt in glo. & in ea nõ inſiſto: qa nõ habet dubiũ. vide gl. Alia lect. eſt ꝙ loquatur de ſtipulatione vſurarũ cõmittẽda: tũc ad contrariũ reſpondeo, ꝙ ſtipulatio vſurarũ tollitur per nouationẽ volũtariã: ſed per litis cõteſtationẽ fit nouatio neceſſaria, quę nõ habet nocere actori: vt d. l. aliã. & de reg. iur. l. non ſolet. & loquit hic ita.
3 Modò ad iſtã lec. opp. tex. inuit ꝙ iſtę vſuræ † quæ currũt poſt litis cõteſtationẽ debẽt peti nouo iudicio. cõtra: qa imò hoc venit in eodẽ iudicio: vt l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. de ędi. edic. Huius timore, ſunt hic duæ lect. Vna eſt, ꝙ contrarium fatemur, ꝙ hic põt cõueniri, ſcilicet per officiũ iudicis, vel etiã actione principali, quomodo vult. Alij dicũt, ꝙ hic debet cõueniri, ſcilicet p officiũ, vel etiã actione principali, ſcilicet in noua inſtantia, & iſta fuit opi. Io. & ad §. item ſciendũ, rñdet, ꝙ ibi loquitur in iudicijs bonę fidei. Vide gl. Cõtra iſtã rñſionẽ videt caſus. ff. de rei vẽd. l. nõ ſolũ. videlicet ꝙ etiã in actionib⁹ ſtricti iuris ea, q̃ poſt litẽ cõteſtatã emergũt, ſpectãt ad officiũ iudicis. Propter ꝙ gl. videt recedere ab opin. Ioã. tenẽdo opi. glo. ꝙ hic põt peti etiã iudi. offic. Op. extraordinariã nõ cõcurrit cũ ordinario: vt in l. puincipali. ff. de no. ope. nũ. & l. in cauſę. la j. ff. de min. ergo nõ debet cõcurrere iudic. offic. cũ actione ordinaria. Sol. Dico ꝙ actio ordinaria nõ cõcurrit officio iudicis. ꝙ principal'r intẽ
4 tat loco actiõis: ſed cũ officio iudicis † mercenario ſic. Ita loquitur hic, & in d. l. nõ ſolũ. ff. de rei vẽ. Ita defẽdit gl. iſtã lect. Nos qđ dicemus? Breuiter dicamus, ꝙ opi. Io. eſt vera, ꝙ iſtæ vſuræ nõ veniãt officio iudicis, ſed alia interpellatiõe op⁹ eſt: vt text. hic expreſsè dicit. Ad §. itẽ ſciendũ. rñde, vno modo ſecundùm opi. eiuſdẽ Io. ꝙ ibi loquit in bonę fidei iudicijs: hic i ſtricti iu-
5 ris. Nec obſt. l. nõ ſolũ. de rei vẽd. qa licet rei vẽdicatio † ſit iudicĩ ſtricti iuris: tñ eſt arbitraria: vt l. ĩ actionib⁹. ff. de in lit. iur.
6 & ideo ęquiparat actiõi bonę fidei. Vel aliter, † & meli⁹: et iſta eſt veritas, ſicut Deus eſt Deus. Quædã occurrũt pẽdẽte iudicio: quæ pñt peti ex natura actiõis ꝓpoſitæ: tũc poſſunt iſta expediri per offic. iudic. deſeruiẽtis illi actiõi: vt d. §. itẽ ſciẽdũ, & l. nõ ſolũ. Quædã emergũt pẽdẽte iudicio, q̃ ĩ natura actiõis ꝓpoſitę, nõveniũt: vt in caſu legis noſtrę. nã vſurę hic debent ex ſtipulatiõe vſurarũ, nõ ex natura actiõis ꝓpoſitę ad ſortẽ; meri to per offic. iudic. expediri nõ poterũt. Caſus eſt hic: & l. Athe ius. §. fi. cũ ſeq. ff. de aqua plu. ar. & l. ſi qs iuſſum. §. fi. ff. de dam. infe. Ideò opus eſt alia interpellatiõe. Caſus eſt hic. Modo habes intellectũ huius legis. modo veniamus ad gl. magnã, Opp. ꝙ per litis conteſtat. ſit nouatio, vt dixi: ſed p nouationẽ tollit oĩs obligatio. vt l. j. ff. de nouat. Inſtit. quib. mod. tolli. oblig. §. præterea, ergo vſurarum ſtipulatio eſt perẽpta. Huius timore
7 debetis ſcire † ꝙ triplex eſt ſpẽs nouationis. Vna eſt nouatio, quæ eſt vni⁹ obligationis in aliã trãſfuſio, atq; trãslatio: & iſta fit duobus modis, per ſtipulationẽ, & per lit. cõteſt. fact. cũ alio animo nouãdi. Secũda nouatio eſt, ad obligationẽ nouæ qualitatis adiectio: & iſta fit per lit. cõteſt. cõtra debitorẽ, & appellat hæc nouatio neceſſaria: & de hac loquit iſta l. Tertia, nouatio eſt primę nouatiõis adveterẽ adiectio; & iſta fit p ſniam: nã primæ actioni adijcit actio nõ factũ ex ſnia. Videam⁹ ergo de effectu iſtarũ nouationũ. De qualibet ponit glo. p ordinẽ: ideo vide gl. in eo ꝙ dicit, p nouationẽ volũtariã decedit ab obliga
8 tione. Dic plenè vt dixi ĩ d. l. aliã. ff. de nouat. † in eo qđ dicit ꝙ p ſecũdã ſpeciẽ nouationis interrũpit præſcriptio: dic plenè vt dixi tibi in l. ij. §. fi. pro emp. Dicã in l. cũ notiſſimi, in prin. j. de præſcrip. xxx. an. & l. more. j. de rei vẽ. In eo qđ dicit de actiõe reſciſſoria, quę perpetuat: dic verũ eſt in reſciſſoria: ſec⁹ in officio iudicis reſcindente, vt dixi plenè ſ. ex quib. cau. ma. l. fi. Circa tertiã ſpeciem nouationis; in eo quod dicit quod lata ſententia ſuper reali parit vtilem in rem: nõ eſt verum niſi in ſententia arbitri: vt l. ne in arbitris. ſ. de arbi. ſecus in ſentẽtia iudicis: vt l. miles. §. iudicati. ff. de re iud. & ibi dixi. & gl. tãgit. & dicã

in l.

in l.actori.j.de iureiur. Item in eo quod dicit qđ primæ actioni decedit p sententiã:nõ est verũ in vsuris.Nam si quis vellet prima actione agere insolidum,sicut prius habuistis no.in l.j. si plures vna sententia fuerint condemnati.

LEX II.

Licet iudice. Quãdo est petitio generalis, prosecutio specialis,& sententia generalis,cõtra exceptionẽ rei iudicatæ, replicatio doli obijcit.h.d.Opp.de l.cũ quæritur. [a] & l.& an eadẽ. de exce.rei iudi.So.Hic cõ cõsyderata actione gñali proposita, & sententia generali,obstat exceptio rei iudi. qa agit de eodẽ: sed cõsyderata prosecutione,non agit de eodẽ:ideo replicatio objcitur.Opp.de l.si sub prætextu.ŝ.de transact. Solue vt ibi dixi.& l.age.e.ti.Opp.j.e.l.si cũ tibi.Solue vt ibi.& illa est notabilis determinatio ad hãc l.Quæro,quid si sciẽter quis omisit prosequivnũ articulũ? Respõ.idẽ:quia perinde obstat exceptio rei iudicatæ,ac si esset prosecutus.Casus est in l.de rebus. ff.de arbi.qui casus est singularis quo ad hoc,ita ꝙ nõ est alibi: & ita plenè tractatur in ista materia.

1 *Iudex secularis quando possit incidenter cognoscere de causa spirituali.*

LEX III.

2 Quoties. Iudex †incidẽter põt de causa spirituali cognoscere,quod aliàs principaliter nõ potest.h.d.Hoc est verũ simpliciter,secundũ iura nostra:sed de iure canonico hoc est limitatũ, ꝙ hoc intelligatur,quãdo incidit quæstio.quæ nõ sit spiritualis. Nã b de quæstione spirituali nõ põt etiã incidẽter cognosci [b]:vt extra,qui fi.sint legi.c.lator.de ord.cog.c.tuã.Et possumus dicere etiã,ꝙ hæc limitatio est vera de iure ciuili:vt ŝ.de sacrosanc. ec.l.omni innouatiõe.vbi feci tibi notare ꝙ qñ emergit aliqua qõ in spũalibus,nõ debet terminari sine cõsensu episcopi:quia in talibus ad eũ debet recurri.& ideo vos videtis qñ opponit exceptio vsuraria,semp remittit pbatio ad epm.idem in exceptione excõicationis.Itẽ qñ emergit cõtẽtio matrimonij:vt in c.preal. & extra,de sen.excõ.c.si iudex laicus.lib.vj.Tamẽ ego cõsueui vobis dicere,ꝙ põt esse cõtẽtio de matrimonio taliter, ꝙ põt expediri p iudicẽ laicũ:qa ego dico,ꝙ ille nõ despõsauit talẽ p ẏba de præsenti:de hoc aũt an despõsauit eã vel ne? hoc c est facti:nec est ibi aliqd spũalitatis [c].Sed si esset cõtẽtio an inter eos potuerit esse matrimoniũ,vel an sint aliqua verba q̃ haberẽt inducere matrimoniũ:tunc istud est spũale. Ita loquunt dicta c.Idẽ dico de vsuris.Nã si est contentio inter te & me: qa dico instrm factũ de duplo in fraudẽ vsurarũ: aduersari [2] dicit cõtra.Ista q.est sup facto,& nihil est hic spũalitatis.Sed si esset contentio super aliquo cõtractu certo,vtrũ esset vsura, vel nõ: vt puta in istis emptionibus frumẽti,quæ fiunt ante tempus:in istis,& in alijs similibus,tũc ad epm debemus recurrere. & ita loquitur tex.in d l.omni innouatione. suprà allegata. & dixi tibi in l.Titia.ff.solu.matrimonio.

Si cùm tibi. Sententia gñalis parit exceptionem in non psecutis,si tñ sunt de appẽditijs prosecutorũ.h.d.Hic est singularis casus, quem ita clarẽ nescio alibi.Opp.ŝ.e.l.licet. Solue vt in vlti.sol.gl.quæ concordat cum summario quod tibi dedi.& tene menti:quia nescio alibi ita clarè.

d A Iudice. [d] Delegatus nõ subdelegat,nisi sit delegatus à principe.hoc dicit.Oppon.ff. de offic.proconsu.l.legatus.Sol.Hæc regula fallit in legato proconsu.Ratio:quia delegatus est de conscientia legis. Oppo.ff.quis & à quo appel.l.j.ŝ.j.Solu.Ibi loquitur in delegato ad vniuersitatem,qui potest vnam subdelegare. Opp.de authen.ad hæc,infrà posita.Solu.vt ibi videbitis incõtinenti. Quæro,vtrum iudex delegatus post litem contestatam possit subdelegare.Glossa in quibusdã locis videtur dicere quòd sic, ad similitudinem procuratoris:vt ŝ.de procura.l.neq;. Doctores nostri dicunt contra:quia differentia est inter procuratorem & iudicem.Nam per lit.contesta.potestas iudicis non plus firmatur,quod apparet:quia potest reuocari etiam post litem cõtesta.vt l.iudicium soluitur.ff.de iudicijs.quod in procuratore non est.Non sunt hic alia.

1 *Dispositio huius authen.non habet locum de iure canonico.*

2 *Delegatus ad unam causam,an possit unum articulum illius causæ delegare.*

a ¶ Cùm quæritur.Quid si pater dedit tutorẽ filio suo Titium debitorẽ suũ, post ea cõuenitur Titius de malè gestis,& fit compromissum de causa:cõdẽnatur Titius in xxx.pro malè gest.s,& omissis:an si agit ad debitum patris sui,obstet exceptio? vide Specu.in titu.de arbi.ŝ.excipitur.sed pone.

Pro concordia.Aduerte ꝙ Barto,in hac l.quoties.allegat cõtrariũ per do. Alexã. in l.Titia.ff.sol.matr. vbi dicit Bart.tenere cõtrariũ eius,qđ hic dicit.& in l.omni innouatione. C. de sacrosan.ecc. Solutionẽ vnã dat do.Alexã.ꝙ aut loqmur in his q̃ sunt merè ecclesiastica,& quæ nullo modo actiuè spectãt ad laicos: vt qa agit de puniendo clericũ,vel hæreticũ. & similia. Et tũc siue incidat ꝙ stio facti, siue iuris, nunq̃ cognoscit iudex secularis: & ita loquit c.si iudex. de sent.exc.in vj.& procedat secũda opi.s.ꝙ incidẽter nõ põt cognoscere:si aũt actuè caderet in laicũ: tũc ꝓcedat alia opi. Bart.an d.l.Titia. cũ distinctiõe.p̃dicta, q̃ fuit originalis Pauli de Elia.in cle.j.de vsur.adde prædicta ad Bal.in l.filiũ.ff.de his q̃ sunt sui vel alieni.

b ✠ P.P A V.P. ¶ Cognosci.Idẽ Bar.in tracta. differẽtiarũ iter. Et in j.colũ.notabiliter tenet ꝙ possessorũ causæ spiritualis non est spirituale, secũdũ Bald.in c.j.qb. mod.feu. amit.titu.ij.

c ¶ Spiritualitatis. Ad de quæ posui in l.Titia.ff.sol.matri.

d ¶ A iudice. Quis possit delegare,& subdelegare: vide latè Specu.in tit.de iudi.dele. ŝ.iã nũc dicẽdũ. vsq; ad ŝ.se.Ex opposito, an delegatus a principe,& an delegat' inuitis partibus,& ẽt delegatis Papæ. Et qd sit officiũ delegati,vide Spe.in titu.de of.dele.ŝ. sequitur.& qđ possit facere,& an coercere,vide latè in d.ŝ.sequit.Et quid si est delegata cã pluribus:an vnus possit consocio committere vices suas,& consensum,vide ibi latè formam commissionũ.

✠ P. P A V. P.

d ¶ A iudice.Istam legẽ inquantum loquitur de delegato principis, limita vt solùm procedat in delegato supremi principis. Secus in delegato ducis vel marchionis. Ita ponderat Bar. ab Imo.in l.ij.ŝ.j.in fin. ff.de dam.infe. Nota tamen ꝙ delegatus

Lacuit. [c] Aeqtas scripta præfertur rigori.h.d. Istã materiam explicaui tibi plenè in l. j.suprà.de leg.dic vt ibi.

1 *Plena causæ cognitio in quibus causis adhiberi debeat.*

2 *Summariè intelligitur quo ad solennitatẽ iudiciorum,probationes tamen requiruntur.*

3 *Semiplena probatio sufficit in causis,quæ non pariunt plenum præiudicium.*

4 *Plures dilationes dantur ad allegandum remissiuè.*

5 *Iudex an possit limitare terminũ ad probãdum remissiuè.*

Iudices. In causis,in qbus sententia lata plenũ præiudiciũ parit,debet adhiberi plena causæ cognitio. h.d. in summa.Op.de l.sciãt.j.de pb.So.†Breuiter quædã est criminalis causa, & in illa exigitur plenissima causæ cognitio:vt d.l. sciãt.quædã est causa ciuilis:& in ista qñq; sniã quæ super ea fertur,plenũ præiudiciũ parit:tunc debet adhiberi plena causæ cognitio,vt hic.Et vbicunq; † reperies ꝙ in istis causis plenum præiudicium parentibus cognoscatur summariè:intelligit summariè quo ad solennitatem iudiciorũ:pro-

inferioris à principe põt subdelegare actum non iurisdictionalem, licet non possit iurisdictionalem secundũ Panor cõsi.lxj.in iij.colũ. Vide de materia Feli.in c. cum Bertoldus.in vj.colum.de re iud.& in c.fi.ꝓ ro debilitate.de offic.deleg.& ibi in ij.col.tangit si delegatus non haberet necessaria requisita a iure, an posset subdelegare alteri etiam non habẽti:vide etiã ibi latè Decium in materia.An aũt possit subdelegare vnũ articulũ,ponit etiã Feli.in c.sup q̃stionũ.i prin.ad fi.& prin.de of.del.& in ŝ.illud.ponit latè an & qñ delegatus inferioris possit subdelegare.

c ✠ P. P A V. P. ¶ Placuit. Vide de materia Feli.in c.j.in prin.extra,de re iudic. Et intellige quando æquitas est scripta post rigorem.Secus si æquè.vide Socin.in l.si tibi.in vlj.nota.ff.si cer.pet.

Prima Bartoli ſuper Codice.

☙P. P A V. P.

a ¶ Renunciauit. De hac materia an partes per pactum poſſint ſibi reſtringere facultatẽ,vide Alex. in ca.cccj.ad fin. An autẽ tunc ſit ſuccurſum aliquo remedio vide Rom. ſingular. cclj.incipiẽ.dubiũ eſt an valeat cõtractus. Vide etiam de materia Cepol.cautela,cclxxij.& duabus ſeq. Vide in Bertachino in ver.pacta inter debitorem.in viij.c.vide omnino Feli.in c. ij.in vlti.col.extra, de probat. vbi etiã ponit quid in ſtatuto: & qđ terminus datus ad probãdum & probatum habendũ nõ trahatur ad allegationes iuris, vide Alexã.conſi. ccxliij. incip.quòd valeat cũ iuramento. Vide etiã Iaſ.hic, & Felin.vbi ſ. In contrarium vide Barba.in rub. extra,de ꝓbat.in xvij. colũ.& ſeq.Pro prima opinione Vide Ale.cõſi. cij.in v.vol.

b ¶ Allegationib⁹. Sed quid ſi ſimpliciter renunciauit allegationibus:an videatur renũciatũ allegatiõib⁹ iuris,vel facti, vide Io.An.in addit. Spec. in ti.de renũcia.§.j.& Pau.de caſt.hic.

☙POMATES.

c ¶ Quæ ſæpe.In contrarium videtur facere text.in l.teſtium, C.de teſtibus. & ibi Bald. iuncta regula, qđ quæ poſſunt fieri per legẽ poſſunt fieri per pactum gloſſ. in l.non impoſsibile. ff.de pactis. Solu.patet ex dictis per Bar. in l.omnes populi.in vj.col.in fin.ff.de iuſtitia & iur.& vide Alex.conſi.l.col.j. volu.ij.Felin.in ca.ij. de probat.col.pen.& fi.

☙P. P A V. P.

c ¶ Quę ſæpe.Vide an. cõſilio cccxxviij, incipient. ex themate quatuor dubia oriũtur.in ſecũdo dubio.

☙POMATES.

d ¶ Nulli limita iſtam l.vt per Oldra.conſi. xvij. colũ.iij. & nota ꝙ qui eſt iudex cauſæ præparatæ.& vide Bart.in ca.ij. colũ. iij.de offic.delega.& Alexan.conſi. cxcvj. col.ij.in fi.volu.ij. & cõſil.lxij.vol.iij.

☙P. P A V. P.

d ¶ Nulli.ad materiã vide Barto.in l.j. ff. de offic. conſul. vbi ponit multas quæſtiones. Et ad materiam vide quod dicit Bald.in l.caſus.ff. de ſenato.quòd licentiatus in ſtudio Papienſi non potuit doctorari in ſtudio Bononienſi,Et ad intelligentiam huius materiæ quo continentia cauſæ diuidi non debeat,vide multa p do.Frã.cõſ.xxix.i an tepen.co.vſq; ad finẽ.

e ¶ Examinari. Licet cõtinentia cauſæ nõ debeat diuidi,intelligitur ſemper,niſi diuiſio eſſet neceſſaria vt eſt caſus not.in l. nã & ſi fur.ff.ſi cert. pet.vt puta, ſi pecunia quam dedi mutuo in parte ſit conſumpta quoniã tunc ante partem cõſumptam,& c. Secũdò limita iſtã regulã non habere locum,ſi reus non opponat: qa ad hoc ꝓcedat iſte text. requiritur qđ pars opponat. Iſtud fuit ſingulare dictũ Inn. in c. cùm M.Ferrar. de cõſtitu.adde Bal. in terminis in authẽ. ſed nouo iure. C. de ſer.fug.& Bal.in c.j. de contro.feud.inter. inter pa.Et ad limitationem vide Bald.in c.de inueſtitura i mari facta.Tertiò fallit, quando petitur corã iudice,qui nõ habet iuriſdictionem vltra partẽ petitã. Ita ſingulariter dixit Bart. in le. in commodato.in §.duab⁹. ff.cõmod.& vide quæ dixi in margine mei codicis.in hac l.

¶ Properandum.An in executiõib⁹ ſit dare iſtãtiã,vide Bar.& Paul.in l.litibus. de agrico.& cẽſi.lib.xj.

☙P. P A V. P.

¶ Properandum.Circa materiam iſtã habes tractatũ per Socin. Item iſta lex eſt aliter limitata ꝑ ſtatutum Papien. vide in primo ſtatuto cauſarum ciuiliũ. in j.c.

☙☙ Pro cõcordia aduerte quòd inſtantiã cauſæ.principalis pacto non prorogatur, ſecũdùm Bar.in hac l.properandũ.in pri. Contrariũ tenere allegatur in auẽ.ſi tamen.C.de temp. appel.de quo per Imo. & Barb.in c.de cauſis de offi.deleg.in fi. Chartæ.q Bar.reprehendit Imo.& cõcordat & melius vide in ſuo cõſi. lxvij.vbi plenè loquiẽ. Et poſſet capitalis cõcor.ꝑ eundem in c.de cauſis. vt prima opi.loquaẽ in prima inſtãtia,in qua nõ eſt tantũ periculũ. in d.auẽ. loquaẽ in cauſa appellationis. Et iſtam videtur ſentire ipſe Bar.in auẽ.ei q. C.de ap.adde ad nor.in l. Sei⁹ & augeri⁹.ff.ad l.fal.poſt Bar.& alios domi.Alex.conſi.xxiiij.in iij.volu

☙P. P A V. P.

¶ Functionum. Vi-

☞ *Productioni teſtium,uel inſtrumentorum, an renunciari poſſit: & ualeat renunciatio.*

2 *Pactum quòd contra inſtrumentum non poſſit probari,niſi per inſtrumentum,non ualet.*

3 *Allegationibus iuris,quando quis poſſit renunciare.*

VBemus. Op.de l.ſi.ff.de fer.Gloſ. dicit, hic in dilationib⁹,q̃ dant abſenti ibi pręſenti,& petẽti. Truffa eſt. Tu dic ꝙ hic loquiẽ in dilationib⁹, quę dantur ad allegandũ:ibi in his quę dantur ad ꝓbandũ. Itẽ ſcias ꝙ vſus nõ approbauit ꝙ dentur tot dilationes ad probãdum, ſeu allegandum.Et,vt dixi vobis, nõ ponitur iſta ſolennitas in numero ſolennitatis ſub ſtãtialis:ita ꝙ eius omiſsio vitiaret ſententiam:vt dixi vobis in l. prolatam.j.de ſenten. †Quæro,ſi aliquis renunciauit [a] productioni teſtiũ,vel inſtrumentorũ, an hæc renũciatio valeat.Iſta auẽ.videtur ꝙ ſic:ibi allegationib⁹ [b] renũciauit.Gl. determinat cõtrariũ,videlicet ꝙ non valeat renunciatio.& hæc auẽ.loquiẽ in allegationibus iuris. Vide gl.quę eſt noua vna gl. Cõtrariũ huius videtur notari in corpore vnde hæc ſumiẽ.& Iac.de Aret.tenet cõtrariũ,& etiã Cano.vt extra,de teſtib.cap.de teſtibus.& iſtud quotidie obſeruaẽ in iudicio:ergo qs poteſt renũciare ſuis probatiõibus:ſed extra iudiciũ talis renũciatio nõ valet:vt no. in auẽ.vt ſine ꝓhi.ma.de.& cre.§.qa verò. †Et illa pacta quæ ſæpe [c] quotidie apponũtur in inſtrumẽtis,quæ dicũt promittẽtes, qđ cõtra inſtrumẽtũ nõ poſsit probari,niſi per aliud inſtrumẽtũ,nõ valent:vt no.in d. §.quia verò.Itẽ illud quod gl.dicit,†ꝙ allegatiõib⁹ iuris põt renũciari:intellige quãtũ ad hoc,vt ſibi vlterius nõ ſtatuaẽ terminus ad allegãdũ:& nõ ſit quid imputeẽ iudici.tñ renũciatio nõ impedit quin ſcilicet ſemꝑ poſsit allegari:qa illis nõ põt renũciari:vt l.ornamẽtorũ.de au.& ar,le.& de iterrog.act.l.cõfeſsiõib⁹.de leg.j.l.nemo põt.

☞ *Cauſæ continentes.quæ dicuntur,ad hoc ut non poſſint agitari coram diuerſis iudicibus.*

Ratio conuentionis,& reconuentionis,impedit cauſas agitari.coram diuerſis iudicibus.

NVlli. [d] Hęc lex loquitur duobus modis principaliter dicit breuiter:Cauſæ continẽtes nõ debẽt corã diuerſis iudicib⁹ diuidi.h.d.†Ad euidentiam debes ſcire qđ cauſæ dicuntur inuicem continentes quando ꝙ:quia ſub vna actione generaliter plures ſpecies,& plura capitula continentur. Hoc modo hic intelligitur hæc lex in ſecũda gl.hui⁹ legis. Alio modo dicunt cauſæ cõtinẽtes:quia ſuper eadẽ re, licet diuerſis actionibus agatur:vt petitoriũ,& poſſeſſoriũ.& iſto modo loquiẽ prima glo.magna. Et iſta diuiditur in quatuor:vt in ea patet. Redeo ad primã gl.& ꝓput hæc lex loquitur in petitorio,& poſſeſſorio.Hæc lex loquitur quatuor modis.Primo modo ponitur hic caſus,ꝙ hic impetrauit vnũ iudicẽ ſuper petitorio:aliũ autem ſup poſſeſſorio. Certẽ hæc lex nõ poteſt eſſe vera in ſe,propter duas rationes.Primò ne cauſæ continentiæ diuidantur,vt hic.Secũdò propter naturã cõuentionis,& recõuentionis,quæ vult ꝙ fiat corã eodẽ iudice;vt l.cum Papinianus.& auẽ.& cõſequenter.j.de ſent.tamẽ hæc lec.nõ cõgruit literę ꝓpter tex.i fi. qui loquiẽ de eodẽ impetrãte.vide tex.Secũdo modo legitur in eodem impetrante, ꝙ hoc facere non poſsit.Sed cõtra hoc op. ꝙ cauſa poſſeſſiõis,& proprietatis, nõ põt ſimul examinari [e] vt l.incerti.j.de interdic. So.Intellige hic de poſſeſſorio recuperãdę vel adipiſcendæ poſſeſsionis,vel etiã retinẽdæ,in caſu,in quo põt cõcurrere cũ petitorio:vt dixi in d.l.incerti.& iſta lec.eſt bona.Alij dicunt,quòd lex,incerti. præcipit cauſam poſſeſsionis prius examinari, vel terminari,ſed tamen non impedit quin cognoſcatur ſimul.Iſta non eſt vera eo caſu quo eſſet contrarietas inter poſſeſſorium & petitorium:vt ibi dixi. Alij dicunt, & iſta eſt quarta lectu.ꝙ finito iudicio ſuper cauſa proprietatis, volebã impetrare aliũ iudicem ſuper cauſa poſſeſsionis vel econuer.quod nõ poſſunt.Sed cõtra hoc op.ꝙ hoc poſsim finito iudicio: vt j.de ſent.auẽ. & cõſequenter.So.†Ratio conuentionis, [f] & recõuẽtionis impedit cauſas agitari corã diuerſis iudicib⁹:prima tñ perit,vt in cõtrario.Sed ratio continentiæ cauſæ impedit eas agitari coram diuerſis iudicibus, etiam prima finita.Ita loquiẽ hic, & ff.de quibus rebus ad eundem iudicem eatur.l. j.hic non habetis alia.

1 ☞ *Diſpoſitio huius legis eſt correcta de iure Canonico, & in terris eccleſiæ non ſeruatur.*

2 *Tempus inſtantiæ an poſsit de conſenſu partiũ porrogari.*

3 *Tempus inſtantiæ cauſæ appellationis,prorogatur per cõ promiſſum.*

4 *Pactum,per quod inſtantia prorogatur,non firmatur etiã iuramento.*

5 *Cautela ut poſsit inſtantia cauſæ prorogari.*

6 *Sententia lata extra inſtantiam quando, & quibus caſibus teneat.*

f PRoperandum. [f] Hæc eſt notabilis deciſio.Primò ponit ſtatutũ ſuum,in quo limitat tẽpus inſtantiæ.Secundò punit actorem contumacem.Tertiò reum contumacem.Quartò iudicem negligentem.Quintò aduocatos negligentes.Sextò tutores & curatores.Secunda ibi:in §.& ſi quidem. Tertia ibi:ſinautem reus.Quarta ibi: in §. ſinautem alterutra.Quinta in §.illo proculdubio.Sexta in §. ſi vero cauſæ. Venio ad primam, quæ videtur dicere: Inſtantia cauſæ ciuilis durat triennio.exceptis cauſis fiſcalibus,& publicarum functionum [g] hoc dicit. Et diuiditur iſtud principium. Et primò Ponit procœmium.Secundò ponit ſtatutum. Tertiò exceptionem. Quartò recapilogat præcedentia. Quintò reſpõdet cuidam tacitæ obiectioni. Secũda ibi: g cenſe

censemus. Tertia ibi: exceptis. Quarta ibi: sed omnes. Quinta ibi: hoc enim. Opp. j. ea. l. §. sinautem in medio. Sol. q̃ hic dicit, fallit ibi. Opp. j. vt intra cer. tẽp. quæstio cri. ter. l. fi. Solu. quod dicit hic, fallit ibi. & in alijs legib⁹ hic enumeratis in glo. quas vide p temetipsum. Op. & videt, q̃ mín⁹ tẽpus statuit: vt j. qũo & qñ iud. aut. qui semel. Glo. videt hic velle, & j. proxi. §. quod p illã aut. hæc lex in aliquo mutet, q̃ nõ est verũ, & dicã j. ꝑxi. §. & ideo quãdam distinctionem quam glos. hic ponit, omitto: quia cadit melius j. proximo §. Item oppon. j. de tempo. appel. aut. ei qui appellat. Sol. Hic loquitur in tempore causæ principalis: ibi in tẽpore causæ appellatiõis. Opp. extra eo. c. significantibus. Sol. † De iure canoni. ista lex est correcta: quia instantia litis nõ perit triẽnio: ideo illa obseruatur in terris ecclesiæ: hæc verò obseruat in terris Imperij. Circa hanc legẽ quæro de duobus. Primò † an istud tẽpus instantiæ possit de cõsensu partiũ prorogari. Gl. dicit q̃ nõ: quia istud est introductũ propter publicã vtilitatẽ: ex ratiõibus positis hic in principio legis & ius publicũ pactis priuatorũ, &c. Ita dicit glos. cõtra hoc videt tex. j. de tẽp. app. aut. si tamẽ. Dicũt quidã q̃ istud tẽpus instantiæ nõ põt prorogari paciscẽdo simpliciter, vt hic: sed compromittẽdo sic [a]: vt l. cõtraria. Alij dicunt, q̃ tẽpus instãtiæ causæ principalis, nõ põt prorogari cõpromittẽdo secus † in instãtia causæ appellationis: vt l. cõtraria. & istud videtur hodie canonizatũ, extra de app. c. quãdiu. in cle. Ex prædictis apparet, † q̃ istud pactũ de ꝓrogãdo termino instãtiæ, cũ sit contra publicã vtilitatẽ [b] nõ posset iuramento firmari: vt extra de fo. cõpe. c. si diligẽti. Sed vidi adhiberi † talẽ fraudẽ, q̃ vna pars ꝓmitteret alteri hoc non allegare, scilicet q̃ tempus instãtiæ sit perẽptũ: tamẽ istud nõ releuaret: qa iudex ipse vidẽs instantiã perẽptã, nõ debet date sniam: qa nõ valeret, ex quo instãtia iã est perempta. ar. eorũ quæ dicta sunt ſ. vt quæ desunt aduo. p l. j. qs ergo. esset modus? Cogito q̃ vn⁹ modus sit tantũ scilicet q̃ de nouo renouet instãtia vno ictu [c], oia repetẽdo, secũdũ quod no. in simili in l. mutari. ff. de procur. Prædicta intellige. nisi aliud obstaret: vt qñ est talis causa in qua perẽpta instãtia esset perẽptũ ius: vt in actiõe de dolo, & similibus: qa tũc non esset faciendũ. Quæro, quid si sentẽtia sit lata post triẽniũ, † an teneat? Gl. dicit q̃ nõ [d]: vide istã gl. Cõtra istã determinationẽ opp. ſ. vt oẽs causæ tam ciuiles q̃ criminales. l. j. in fi. Pro huius declaratiõe debes scire quædã quæ hic tãgũtur per Cy. licet nõ perfectè tñ perfectius per do. Old. in quadã sua disputatione, quãdoq̃ tẽpus statuitur parti, quãdoq̃ iudici, qñq̃ instãtiæ, qñq̃ actioni. Primo casu, qñ tẽpus statuitur parti: pars non audiatur post tẽpus: vt l. perẽptorias. j. sen. rescin. non posse. Quandoq̃ tempus statuit iudici [e]: tũc aut statuitur iudici tẽpus, & iurisdictio: & tũc finito tpe iudex nõ põt aliqd facere: vt l. ij. §. sed si iudex. ff. eo. j. quomodo & qñ iud. l. si vt proponis. la ij. Si verò tempus statuit iudici tantũ: tũc qd iudex facit post tẽpus valet: sed ipse punietur: vt d. l. j. in fi. ſ. vt omnes cau. tã ciuil. q̃ crimi. & ideo aduertas ad verba statuti: qa, vt vides, differt multũ. Quãdoq̃ tẽpus statuit instãtiæ [f]: tũc illud, quod iudex facit finita instantia nõ valet [g]: vt hic, cũ gl. Ratio, qa sentẽtia nõ valet, nisi præcedãt acta solẽnia ad sentẽtiã: vt l. prolatã. j. de sen. sed perẽpta instãtia pereũt omnia acta pertinentia ad ordinationẽ: vt l. cũ lite. ff. iudi. soluí. vt videbitis. j. proxi. §. Ergo apparet q̃ sententia lata finito tẽpore, ferẽt sine libello & litis cõtestatione: ergo nõ valet. Facit ad hoc ff. de excu. tut. l. scire oportet. §. cõsequẽs & quod ibi no. per doctores Quandoq̃ tempus statuitur actioni: tunc nõ est dubium, q̃ finito tempore finiatur actio: vt l. fi. ſ. de dolo. q̃ l. superuacuam. ſ. de temp. appel. cum similibus.

1 ☞ *Tempus instantiæ in causis, in quibus lis contestatur, incipit currere à die litis cõtestatæ, in alijs ab ea die qua cœpit tractari de causa.*
2 *Prope finem triennij, dicitur, per sex menses.*
3 *Pupillus dicitur proximus pubertati, quando est prope sex menses.*
4 *In causa semper proceditur ad instantiam petentis, etiam altera parte absente.*
5 *Eremodicium actore absente contrahitur.*
6 *Iudex in sententia debet dicere, uisis actis.*
7 *Legitimæ expensæ dicuntur, quæ consueto modo fiunt.*
8 *Lex ista in quo suppleatur per authen. qui semel. & nu. 16.*
9 *De causa quando dici possit non liquere.*
10 *Absens quòd non damnetur, nisi sit contumax.*
11 *Ad sententiam ab obseruatione iudicij ante triennium actore absente, quando peruenire possit.*

de ad hoc Comen. consil. lxxj. in prine. vbi vult idem esse in camera fiscali domin. marchionis, de quo ibi quid in fisco principis. Item circa istam materiã ad faciendum quod instantia non labatur triẽnio, vide Cepol. cautela. lxij. Item limita q̃ instantia non potest transcẽdere terminũ nisi esset appellatũ ab interlocutoria, à quo causam distulisset. vide Pau. de Cast. consi. xxix. ad finẽ. Item limita istud non procedere in instãtia causæ emergentis, q̃a non finitur triennio, sed est ꝓpetua secũdũ Ro. sing. cclxxix. ict. nũq̃ dĩstãtia. Cur. hic post princip. & Aret. & Iaso. hic. col. ij. post Alex. Item nunquid valeat sententia lata post terminũ præfixũ iudicij per statutũ ad causæ expeditionẽ. Itẽ an valeat post terminũ præfixũ non iudici, sed causæ: Item si fiet per iudicẽ, an currat tempus, vide Pau. cõsi. cccxxvij. & j. in §. sinautẽ vtraq̃. Nunquid autem lapso triẽnio instãtia finiat ipso iure in totũ, adeò vt ius partis tollat, vide Bald. in c. j. an ij. col. fi. de inuest. inter do. & vasal. his oriat. Quid autem si propter subterfugia partis instantia labatur, an detur restitutio, vide j. in §. sinaũt vtraq̃.

12 Sententia ab obseruatione iudicij, an sit diffinitiua remissiue.
13 Si sententia est lata ab obseruatione iudicij, an actio remaneat in primo statu, uel sit nouata.
14 Instantia perempta, quæ acta pereant.
15 Hodie actore absente, & reo præsente, & instante negotium liquidari potest.

h **Et liquidẽ.** [h] Actor abñs legitimè citatus, si de causa non

a ¶ Compromittendo sic. Et vide Spe. in titu. de offi. delc. §. restat. verſi. sed nunquid de tempore triennij.

b ☙ POMATES. ¶ Vtilitatem. Præfixio ergo instantiæ est de iure publico. & vide quid Alex. inferat ex hoc cõsi. l. col. ij. ad fi. vol. ij. & vide etiam Soci. cõsi. xxiij. aliàs xij. col. x. vbi ponit, an per procuratorem possit fieri prorogatio.

c ¶ Vno ictu. Adde quod Aret. in cap. causam quæ de iudi. col. fi. alleg. & sequitur dicta Bart. hic.

d ☙ P. PAV. P. ¶ Quod non. Ad idem vide Comen. cõsi. xvij. incip. Hieronymus de Bitcherijs in ij. col. circa finem. Vide Feli. in c. pen. de iudi. in vj col. in c. de causis. col. iij. de offi. deleg. Item adde q̃ licet tẽpus instantiæ principalis nõ possit prorogari: si tamen iudex pronunciauit de volũtate partiũ tẽpus nõ currere, interim no valere, laberetur instantia, vide do. Anto. cõsi. xliij. per totum. & loquitur etiam si defensor causæ fuit ille qui cõsensit, ne tẽpus laberetur. In contrariũ vide q̃ dicit Ias. in ista lege, in prin. in v. col. Item quo sentẽtia lata post instantiam possit valere, vide Feli. in ca. de causis. in iij. col. de quo ſ. & Barba. ibi in pen. & vlti. col. & Decium ibi col. vij. Item q̃ nõ possit ferri sentẽtia perempta instantia super meritis causæ, etiam si lapsus instantiæ non opponatur, vide Alexan. consilio xxxix. vol. v. in prin. Et quãdo statutum imponit pœnam, an possit iudicari post instantiam, vide in d. c. de causis per Dec.

e ☙ P. PAV. P. ¶ Iudici. Vide etiã Feli. in c. pœnæ. in vj. col. de iudic. Vide etiã Felin. in c. pen. in pen col. de constit. in c. de causis de offic. delega. col. pen. vbi limitat, nisi esset imposita pœna iudici permittẽti labi instantiam. De quo etiam vide Alex. in ista lege, in prin. col. vlti.

f ¶ Statuitur instãtiæ. Vide Specu. in tit. de offi. deleg. §. restat. verſi. ergo si instantia aliter statuto. Adde Pau. de Cast. consi. ccxxxviij. Abb. consi. xvj. ij. lib. Et in materia adde, & vide per Aret. in c. venerabilis. de iudi. aliter distinguentem.

g ☙ POMATES. ¶ Non valet. vide Pau. cõsi. l. col. ij. in v. col. & Alex. cxxxvj. col. ij. vol. j. & seq. col. j. eo. & vide etiã Alexan. consi. lxxiij. col. j. volu. iij. vbi dicit q̃ sententia lata perempta instantia, est nulla, etiam si iudex pronunciasset de instantia supersesse, cũ non supersesset. & citã. in primo dub. volu. v. & Pau. de Cast. cccxxxviij. vbi ponit, an valeat sententia lata post terminũ præfixum ipsi causæ.

h ☙ P. PAV. P. ¶ Et siquidẽ. Vide circa istam sententiã ab obseruatione iudicij. Comen. consil. xcij. in ij. dubio. vbi ponit quid si iudex, qui debuit pronunciare instantiã peremptã solũ diffinitiuè & in meritis condẽnauit reum q̃ iudex appellationis potest etiã reformare & pronũciare bene appellatum & malè iudicatum & postea reformare eam, & pronũciare instantiã esse lapsam. Et circa illud q̃ dicit Bar. q̃ in causis. in quibus lis nõ contestatur instãtia currere incipit, argumẽto huius legis: qui loquit etiã vbi executiuè procedit super aliquo instrumẽto, quòd habeat executionẽ paratã ex forma statutorũ. Super quo vide etiã omnino Rom. consi. clxxiij. incip. amplissime dñe. De quo vide Socin. in tractatu instantiarum. in vj. q. principali in vlti. fallẽtia. vbi videt aliter distinguẽdo concludere. Et vide in l. multa ſ. de procur. & q̃ ibi addidi: & Ias. in hac lege, in princip. in ij. col. Vide Curt. omnino in l. j. C. de iura. calum. Item de ista sentẽtia ab obseruatione iudicij an per eã dicatur causa terminata, adeo vt sit satisfactũ statuto præcipiẽti causam terminari debere intra certũ tẽpus, vide Bar. in l. generaliter. C. de cur. lib. xj. An dicatur diffinitiua, vide Bolog. ad cõsi. ix. Ioan. de Ana. pondera omnino Ang. in l. si quis libertatẽ. in fine principij de peti. hære. vide Ias. de quo ſ. Itẽ vide ad ea quæ ſ. dicta sunt, do. Ant. cõsi. xliij. in prin. dicẽtem in causis in quibus leges vel statuta procedi possunt secũdũ puram factipuritatẽ & velo leuato nõ attẽditur instãtia limitata ex forma statutorũ. Itẽ an causæ executiuæ habeãt instãtiã, vide pau. q̃ sic consi. ccxciij. aliàs ccxcij. ad finẽ. Alexan. cõsi. cxcij. ponit de causis summarijs. & Curt. hic quia ista differũt ab executiuis. & Alexã. in d. consi. cxcij. quod est hodie in ij. vol. dicit q̃ etiã in executiuis habet locum talis instãtia, & q̃ in summarijs & executiuis habeat locũ instantia triẽnij firmat latè Georg. Natam in reper. cle. sæpe. in pe. & vlti. char. de ver. sig. do. Benedictus de Bayzijs. qui dicit istã esse cõmunem opinionẽ in tractatu de executiõe instrumẽti in v. q. ij. partis principalis. Itẽ sequit Pau. de Cast. cõsi. ccxcij. incip. visto pũcto, ad finẽ. Sequit Fel. in c. pe. extra, de iudic. q̃ loquitur de summarijs, prout ibi loquit Abbas. & etiã de executione. Et idẽ sequit Barba. ibi in vlti. col. Cõtrariũ tamẽ tenet Aret. in d. c. pe. dum loquit de causis executiuis & do. Anr. de Cana. in tractatu instrumẽti guarẽtigiati in xxxij. q. & multi alij quos reperies allegatos per doctores prẽallegatos. Itẽ an absoluẽs ab obseruatione iudicij dicat procedere in causa, vide Gemi. in c. statutũ §. cũ verò ad fi. de rescri. in vj. Itẽ de multis quæ sunt interlocutoriæ vide Bolo. in additionib. cõsi. xciij. Io. de Ana. in j. col. Itẽ an absolutoria ab obseruatiõe iudicij sit diffinitiua vel interlocutoria, vide Fel. in c. examinata, in pe. col. circa finẽ cum seq. de iudic. & ibi Aret. in vlti. col. An autẽ in sentẽtia absolutoria ab obseruatione iudicij requiratur citatio perẽptoria, vide Ias. in isto §. & si quidẽ in vij. nota. & ibidẽ in vj. col. in fin. & seq. ponit q̃ aliquãdo est interlocutoria, aliquãdo est diffinitiua: vide Abb. in c. ad dissoluendum. de despon. impub. colũ. j. Item q̃ in causa dotis non pereat instantia triennio, vide Ias. in l. j. ff. soluto matri. in iij. colum. Vide Bal. notab. in tractatu dotis, in xiij. priuilegio.

a ☞ POMATES. ¶ Nota q̃ tempus. Sentit ergo Bart. q̃ diſpoſitio huius legis habet locum etiam in cauſis ſummarijs,& executiuis. & vide Alexã. conſil. x. col. iij. vol. ij. & Nic. omnino in tracta. concordan. contrarietatum Bar. in vlt. concor. vide etiam Soci. conſi. xcv.

a ☞ P. P A V. P. ¶ Nota q̃ tempus. Ex forma autem ſtatuti Papi, incipit currere à tempore porrectæ petitionis & in actis dimiſſã atq; ſi timata parti, licet nõ dum eſſet reſpõſum p̃ eũ, vide in primo ſtatuto ciuiliũ. in ij. c.

b ¶ Sex menſes. Vide Bal. in l. excipiuntur ad Syllania.

c ¶ Dilationibus. Vide Bal. in l. ſancimus in antepe. col. j. quomodo & qñ iud. & vide Bart. in l. admonẽdi. in iij. col. de iureiur. fuerunt verba Inn. in c. ſup eo. el ij. de app. Spe. in tit. de ſen. prola. §. nũc vidẽdum. ver. iſtud.

d ¶ Interlocutoria. Ad de tu, & vide Frãci. de Aretio in c. examinata. de iudi. col. fin. & do. Maria. Soci. in c. dilecti de libelli oblat. argu. xxix. q. v. vbi dicit quod eſt interlocutoria habẽs vim diffinitiuę: & q̃ ſit interlocutoria ita decidẽdo cõſuluit dominꝰ meus do. Frãc. Petius in eius conſil. qđ incipit in cauſa ad me tranſmiſſa.

e ¶ Tã literis. Nec vllũ verbũ de hoc ibi facit Inn. ſed exp̃ſsè hoc tãgit in c. cãm q̃ eo. tit. Io. Nico.

f ¶ Sinaũt reus. Vide Bar. ĩ cõſi. xx. incipi. Dñico. vbi cõſuluit ſi põt ferri ſententia in abſentẽ. An, Barb.

f ¶ Sinaũt reus. Item ſubdit hic gl. de quo no. vide q̃ dixi poſt Bar. in l. ſi finita. §. Iulia. in xiij. char. ff. de dam. infec, & vide ẽt ibi Bar. ĩ co. viij. Ade an inſtãtia iudicij coram arbitro duret triennio, Abb. cõſil. xxxix. ij. lib. & Pau. de Caſt. §. ſequenti.

☞ P. P A V. P.

f ¶ Sinaũt reus. Alia aũt forma datur, p̃cedendi cõtra reũ abſentẽ contumacẽ per ſtatutũ Papiẽ. & ſecundũ illud etiã lite non cõteſtata poteſt peruenire ad ſententiã diffinitiuã: vide in ij. rubri. de ordine mittẽdi in poſſeſſ. in ſtatutis ciuiliũ cauſarũ: & iſta ſententia lata per contumaciã habetur pro iuſta & veritate ſicut ſi eſſet lata cõtra reũ ſe defenſantẽ. Vide Paul. conſi. cccxxvij. circa finẽ. licet quo ad alios vel quo ad alia negotia ſecus eſſet: qnia præſumit lata potius, quia ſe non

liquet: condẽnatur in expẽſis: ſi de cauſa liquet, diffinitiua profertur ſentẽtia pro habente iuſtitiã, etiã ſi fuerit abſens, ſine ſpe retractationis. h. d. Nota q̃ † tẽpus[a] inſtantiæ incipit currere poſt litem conte. in caſibus ergo in quib⁹ lis nõ cõteſtatur puto q̃ incipit currere tẽpus ab ea die: qua cœpit tractari de meritis cauſæ: vt no. doct. §. de proc. l. nihil, & habuiſtis tex. in l. nulla. eo. tit. quod tene menti. Nota ſecundò, q̃ † prope finẽ triẽnij dicitur illud, quod eſt prope per ſex mẽſes[b]. Et ſic facit † q̃ pupillus dicat̃ proximus pubertati, quando eſt prope p̃ ſex mẽſes. Ad idẽ facit ff. de excu. tut. l. nõ tãtùm. Dixi plenè. ff. de noua. l. j. vbi gl. tangit. Nota tertiò, q̃ ſemper † quãdo vna pars eſt abſens, debet ꝓcedi ad petitionẽ, & ad inſtantiam partis petẽtis: vt hic, & l. ad peremptoriã. ff. eo. & j. quomodo & quãdo iud. aut̃. q ſemel. & ibi tetigi. Nota † etiã, q̃ abſente actore contrahitur eremodiciũ, ita q̃ poteſt peruenirí ad diffinitiuam ſententiam. Nota aliud, quod † hic dicitur, iudicẽ acta apud ſe confecta debere inſpicere: vt ſis cautus in pronunciationib⁹ dicere, viſis actis, & agitatis in cauſa &c. non enim ſufficit hoc eſſe agitatum, ſi iudex ignorat; vt l. hæc autẽ. §. j. ex qui. cau. in poſ. eatur. Dixi plenè in l. multum de condi. & demonſt. Nota etiã duo, quæ dicũtur hic circa expenſas. Primò dicit, quod debet condemnari in expenſis, quæ cõſueto modo circa lites expendunt̃. Secũdò in ver. ſinaũt ex geſtis. dicit in expenſis, quas reus ſe legitimè expẽdiſſe iurauerit. Ex quo nota † q̃ legitimæ expenſę dicũtur illæ, quæ cõſueto modo fiũt: & ſic iudex taxare debet. Tetigi vobis in l. non ignoret. de fruct. & lit. expẽ. Nota caſum, in quo ille, qui vincit condẽnat̃ in expẽſis. Vltimò nota q̃ verus cõtumax nõ appellat. De hoc dicam. j. proxi. §. Veniamus ad apparatũ. oppo. & videtur q̃ maior † dilatio debeat dari actori abſenti: vt j. quomodo & quando iud. aut̃. qui ſemel. Gl. ſuper verbo, decẽ cõfitetur contrariũ: & dicit q̃ hodie iſta dilatio eſt aucta. Vide gl. Videte, nõ puto hoc verũ: nã aut̃. qui ſemel, loquitur qñ contra actorẽ abſentẽ quis vult procedere ad liquidationẽ negotij, & ad diffinitiuã ſentẽtiam: ideo ibi maiores dilationes ſtatuũtur. hic verò loquit̃ qñ contra actorẽ abſentem proceditur ad abſolutionẽ, ab obſeruatione iudicij, ſi negotiũ nõ eſt liquidũ, vel ſi eſt liquidũ ad diffinitiuã. Vnde hoc addit̃ huic l. per aut̃, qui ſemel. quia per hãc legẽ nõ poterat negotiũ liquidari abſente actore: licet p̃ illã aut̃. ſic. Opp. ff. quæ ſen. ſine app. reſcin. l. j. §. itẽ cũ ex edicto. Glo. pro ſol. huius contrarij hic diuinat. Tu dicas q̃ fuit hic legitimè citatus: in l. contraria ſecus. Opp. tertiò, & videtur quod † non poteſt eſſe caſus, in quo

de cauſa non liqueat. Nam aut probatũ eſt per actorẽ & debet vincere. Aut nõ eſt probatũ: & actore nõ probante reus abſoluitur: vt §. de eden. l. qui accuſare. Glo. nõ bene ſoluit: dicit emꝫ q̃ illud q̃ actore non probante reus abſoluitur. In dubio eſt verũ actore præſente. Iſtud nihil eſt dicere. Tu dic q̃ lex cõtraria loquit̃ quando apparet actorẽ nõ probaſſe, datis legitimis dila
c tionibus[c]: vt ſi. ff. de ſer. & j. de dilat. l. j. Sed ſi ponimus actorẽ ſe abſentaſſe, nõ datis legitimis dilationibus: tũc de cauſa nõ liquet. Ita loquitur hic. Opp. q̃ non debet recurrí ad iuramentũ partis, niſi in ſubſidiũ: vt l. admonẽdi. ff. de iureiu. & l. in bonæ fidei. j. de iureiur. Sol. ſpeciale eſt hic in expẽſis. Opp. & videt̃ q̃ cõtumax debet perdere litẽ: vt l. cõtumacia. ff. de re iud. Sol. Exponevt ibi: vt ceſſent cõtraria. Vltimò op. de l. certũ. §. ſi qs.
10 ff. de cõfeſ. vbi præſens nõ dãnat̃ abſenti. Sol. Sed verũ † eſt, q̃ nõ dãnatur abſenti, niſi ſit cõtumax: qa tũc eius abſentia, Dei repleꝫ præſentia: vt j. proximo. §. Venio ad queſtiones, & que
11 ro, † vtrũ ante finẽ triẽnij poſsit peruenirí ad illud, quod hac lege dicitur. In hoc ſunt tres opi. in gl. Bul. q̃ ſic. Placẽ. q̃ nõ. Io. diſtinguit. Sed opi. Plac, videt̃ verior: qa ad hoc nõ poteſt peruenirí, niſi prope finẽ triennij, ſiue ſit abſens actor, ſiue reus: vt j. ea. l. §. huiuſmodi autẽ ſentẽtia. hodie aũt videtur ſecus, q̃ nõ ſit neceſſe tãtũ expectare, actore abſente: imò poteſt citiùs peruenirí ad iſtam abſolutionẽ, quę fit ab obſeruatione iudicij: vt
12 j. de dila. aut̃. q̃ fieri. Quæro † ſecundò, vtrum iſta abſolutio ab
d obſeruatiõe iudicij ſit diffinitiua ſentẽtia, vel interlocutoria[d], dic plenè vt l. Titia. ff. de accuſ. vbi gl. tãgit. & ibi tractaui pleniſsimè. Quæro, vtrũ iſta abſolutione † ſecuta actio remaneat
13 in primo ſtatu, vel ſit in aliquo innouata. Gl. dicit hic q̃ in primo ſtatu remaneat; innouat̃ tñ in aliquibus. Primo in eo q̃ eſt perpetuata in xl. an, propter li. cõteſt. vt l. fi. j. de præſc. xxx. vel xl. an. In hoc dicit verũ licet quędã glo. videat̃ velle dicere aliter in l. ij. j. de fruc. & lit. expẽ. & ibi dixi. Itẽ innouat̃ in eo, qa adhuc durat vitiũ litigioſi, licet inſtãtia ſit perẽpta. Hoc tãgit
e per Inn. de teſti. in c. tã literis[e], Glo. tamẽ videt̃ dicere cõtra. j. de pręſcr. Ion. tẽp. l. j. ſecundũ primã lec. dic vt dixi in d. l. ij. j. de
14 fruc. & lit. expẽ. Quæro, vtrũ acta facta in prima † cauſa durẽt in ſecũda perẽpta inſtãtia. Breuiter ea, quæ pertinẽt ad litis ordinationẽ, pereũt: vt hic in tex. in eo q̃ dicit cautiones expirare. & l. ij. ff. iudic. ſoluí. In actis verò, quæ pertinẽt ad litis deciſionẽ, gl. remittit ad notata in l. is apud quẽ. §. de edẽ. tangam. j.
15 ea. l. §. pen. Quærit gl. † quid ſi reus præſens vult aſſumere in ſe onus probãdi, vt diffinitiuè abſoluat̃: an poteſt. Certè nõ poterit fieri, per iſtã legẽ ſed hodie abſente actore põt negotiũ liq-
16 dari: vt in aut̃. q ſemel. Quærit gl. † in quo innouet̃ iſta lex per aut̃. qui ſemel. dicit gl, primò in numero dierũ. Secũdò, qa abbreuiatur tẽpus triẽnij. Hoc nõ placet: qa ibi loquit̃ qñ, ꝓcedit ad liquidationẽ abſente actore; hic verò ſecus. Tertiò innouat̃: quia hodie põt abſente actore procedi ad liquidationẽ. qđ non poterat per legẽ iſtã. hoc eſt verũ. Quartò dicit gl. q̃ hodie cadit actor ab actione ipſo iure, per d. aut̃. quod nõ eſt verũ, vt ibi vidiſtis. Qualiter debeat concipi iſta citatio, quando citatur abſens: vidiſtis. j. quomodo & quando iud. in l. conſentaneum.

1 ☞ *Contumax quis poßit appellari.*
2 *Contra reum abſentem poſt litem conteſtatam, peruenitur ad primum decretum.*
3 *Mißio in poſſeßionem, quomodo fiat: quando ſit executio ſententiæ.*
4 *Sententia diffinitiua, an feratur pro actore abſente non contumace, reo præſente: ubi quòd non.*

f Sinautem reus.[f] Hic incipit tertia pars, in qua loquitur de reo abſente. Et breuiter dicit: R eo abſente legitimè citato, ſi de cauſa liquet, ad diffinitiuã ſentẽtiã peruenitur, quæ executioni mãdabitur, ſine ſpe recuperandæ poſſeſſionis, vel appellationis: & hoc prope finem triennij debeat fieri. hoc dicit. Oppo. quòd reus audiatur volens recuperare poſſeſſionem: vt ff. de bonis autho. iudic. poſ. authen. ei qui. Solue quod ibi fuit facta miſsio ante lit. cõteſt. hic poſtea. quod dic vt habuiſtis in l. cõſentaneum. infrà quomodo & quando iudex. l. ſecunda. j. vbi in rem actio. Opponi.
1 ſecundò, & videtur † quod contumax appellat. vnde videtur obſtare. ff. de appella. l. creditor. §. iuſſus. Solu. hic loquitur de eo qui eſt contumax in non veniendo: ibi de eo qui eſt contumax in non veniendo: ibi ff. de in integ. reſtit. l. diuus. Sol. Ibi
2 venit iudice ſedente pro tribunali. Quæro primò, † an contra

reum

reum absentem post litis contest. possit peruenirí ad missionẽ ex primo decreto:cùm hęc lex dicat ꝙ ad diffinitiuam deberet peruenirí. Rñ.ꝙ sic: vt j.quomodo & quando iud.l.consentaneum.& ita dicit hic gl. Quæro,dicitur ꝙ sententia debet nã
3 darí†executioní per missionem in possessionẽ,in qua re debet fieri missio.Glo.distinguit. Aut agitur reali:& fit missio in re petita. Aut agitur personali:& olim fiebat missio in omnibus bonis:hodie pro mẽsura debiti declarati:vt in auť.ei q, de bon. auth.iud.poss. Vide gl.Hoc nõ estverũ in casu huius legis:quia quãdo fit missio pro executione sententiæ, semp debet fieri ꝑ mẽsura debiti,nõ omniũ bonorũ.Et ideo dicit tex.primò mobiliũ:secũdò immobiliũ:tertiò nominũ.in l.à diuo Pio.§. in vẽditione.ff.de re iud.Itẽ subdit hic gl.ꝙ qñ fit missio ex psonali actiõe,semp audiať de possessione.Hoc nõ põt esse verũ,qñ mãdať snĩa executiõi.Nã tũc ideo fit missio,qa nõ soluit: nõ ideo qa nõ venit.& ideo possessionẽ nõ recuperat:nisi soluat:vt l.si
4 pecuniæ.in fi.ff.vt in pos.leg. Vltimò quæro,†an reo præsente,actore absente nõ per cõtumaciã,possit ferri diffinitiua pro actore. Gl.dicit ꝙ sic:ar.j.de adul.l.cuius indubitati. Istud non est verũ,quia pro absente,non cõtumace,non potest sententiari.vt habuistis no.in l.ea quæ.j.qũo & qñ iu.ff.de re iud.l.quæsitum.est tex.in l.furioso.eo.tit.Hic pro nunc non sunt alia.

1 *Iuramentum calumniæ,an & quando excuset quem ab expensis.*
2 *Temeritas litigatoris quomodo cognoscatur,ut condemnetur litigans in expensis.*
3 *Si causa appellationis agitur,ex primis actis indistinctè, victus victori condemnatur in expensis.*
4 *Iudex potest condemnare,etiam si non sit petitum,victum victori in expensis.*
5 *Cautela ut iudex teneatur condemnare victum victori in expensis.*

2 **Siue autem.** [a] Victus victori debet cõdemnarí in expensis.h.d.& iste §.est de precedẽti parte. no.tex.ibi;ꝑ solutis expẽsis,&c. Opp.s.ea.l.§.sinaũt ex gestis. So.Ibi est casus specialis,vt vincẽs cõdẽnetur in expẽsis. Opp. ff.de le.ij.l.qui solidũ.§.etiã. Sol.Dicit gl.ꝙ à regula hic posita facit exceptionẽ cõtumacia:vt d.§.sinautẽ ex gestis.Item iusta ignorãtia:vt d.l.q solidũ.§.etiã.Ille ergo q habet iustã cãm liti
1 gãdí,excusať ab expẽsis. Quæro†ergo,vtrũ iuramẽtũ calũniæ excusat quẽ ab expẽsis doc.tãgũt ĩ auť.gñaliter.s.de epi.& cle. & ibi tetigí tibi.& gl.ĩ auť.de iudi.§.oportet. Gul.in l.ij. circa prin.ff.de iureiur.Et dicit ipse sic:Iuramẽtũ cal.excusat à calũ. nõ à temeritate:vt d.l.ij.§.j.ff.de iureiu.& l.j.ĩ pri.ff.si mulier ven.not.in pos.cal.cau.sed expẽsæ veniũt reficiẽdæ,etiã ꝓpter temeritatẽ:vt l.eũ quẽ temere.ff.e.& insti.de pœ.te.li.ergo iuramẽtũ calũniæ nõ excusat ab expẽ.d.Iac.But.nitebať ostẽdere,ꝙ iuramẽtũ calũniæ excuset etiã à temeritate. Nã iuramẽtũ istud cõtinet ꝙ qs credat se habere iustã cãm: vt l.ij.§.ꝙ observari.s.tit.j.Et debet intelligi,ꝙ credit iustis rationibus, nõ temerarijs:ideo illud iuramẽtũ nõ prestať:nisi ab homine legitimo & habẽte ętatẽ legitimã:vt ibi vidistis.ergo appet ꝙ nec in calũnia,nec in temeritate est.Credo d. Gul.habuisse bonũ ĩtellectũ,& etiã do.Iac.Butr. Nã iuramentũ excusat à præsumpta calũnia. Itẽ à præsumpta temeritate scdm Iac. sed pro tãto do. Gul.distinxit inter calumniã & temeritatẽ:quia calumnia cõ-
2 sistit in animo:ideo nõ potest probarí directo.Temeritas †ať potest ex actis faciliter colligí, quid enim si errauerit in iure, quod est lata culpa:& sic temeritas:vt l.leges.s.de le. & not.in l.libellorũ.§.notatur.ff.de his qui not.infa.Itẽ potest apparere ex actis,ꝙ actor nõ inuestigauit omnia quæ debuit, antequam peruenirет ad iudiciũ:vt l.q in alterius.ff.de reg.iu.ꝙ autẽ hoc dolosè fecerit,nõ potest ex actis perpendi. Et ideo placet mihi vna practica quam ego induxi:quòd si apparet alterã partium certo tempore litis temerariè litigasse certo tẽpore non:verbi gratia:post productionẽ vnius instrumenti.post publicationẽ testium,fuit certa vna pars,quòd non habebat iustam causam, vel iustitiam: iudex debebit eũ condemnare in expensis factis à die productionis talis instrumẽti citra:vel ab apertura testiũ citra:in antea factis no. Ar.pro hoc imò tex.ff. depos.l. si quis inficiatus. potest etiã apparere ab ipso initio temerariè litigas-
3 se:& sic condemnabit in omnes expen.†Et ista optimè dicunt do.Inno.& etiam do.Ioan. And.qui dicũt,quòd quando causa appel.agitatur ex primis actis indistinctè,victus victori condemnabitur in expẽsis. Ratio, quia errauit in iure victus, qui videns omnia acta hic debuit cognoscere vtrũ habeat iustitiã, vel non:vt not.per Innocen.extra de dolo & contu.c.finem litibus.& per Ioã. And. in capitu.ignorantia de regu.iur.libro vj.
4 Quæro vtrum iudex possit† condemnare victum victori in expensis, si non sit petitum. Respon. quòd iudex si non sit petitum,potest condẽnare in expen.quia istud emergit in lite,& pertinet ad officiũ eius: vt hic.& l.ædiles.§.item Iciedũ.ff.de ædil. edict.& l.non ignoret. de fruct.& lit.expen.tamen si iudex condẽnationem omittit,non punitur ex hoc,si non erat petitũ: vt l.iiij.§.hoc autem iudicium.ff.de dam. infect.& ibi hoc tangitur per Dyn.& ibi
5 dixi. Et propter hoc litis cauti, † quòd ex parte actoris semper ponatis in libello petí reum condemnarí ad prædicta, cum damnis,& expensis factis,& faciẽdis.&c. Similiter ex parte reí hoc petatis. Non sunt alia.

1 *Magnus,quando magis puniatur,quàm paruus.*
2 *Dispositio huius.§.an habeat locum in his iudicibus,qui per annum tantùm constituuntur,uel per sex mẽses.*
3 *Tempus semel suppletum,iterum non suppletur.*
4 *Infinitas est euitanda.*

b **Sinautem vtraque.** [b] Hic ĩcipit quarta pars, in qua punitur negligens iudex. breuiter dicit:Iudex negligẽs causam intra terminum triennij terminare,pœnis legitimis punietur.& si iudex fuerit mutatus,& ad litem terminandam,minus anno supererit,annus supplebitur.hoc dicit.

1 Vides hic † quòd magis punitur magnus quàm paruus contra in l. Pedius.ff.de incen.rui.nau.Solue. Ibi in pœna corporali:hic in pecuniaria. Opponi.ff.de iudi.l. proponebatur.Solue.Ibi non finitur iudícium: ita nec hic. tamen mutatur iudex. Opponi.de l.si iudex.ff.eodem. Solue. vt
2 ibi. Quæro,vtrum hæc lex habeat † locum in iudicibus annalibus, & semestribus.Dicunt quidam quòd non.quod glo. non placet & meritò; nam cùm sit iudex per annũ,apparet quòd potest habere annum quem vult ista lex. In iudicibus autem semestribus videtur quod non possit perire instantia authoritate l. Nam cùm debeat habere annum integrum, & in omni capite sex mensium mutetur, nunquam finietur instantia. Ita dicit glossa. quam vide. Docto.nostri dicunt contrarium. Nam hæc lex loquitur quando iudex mutatur ex casu,ita quod pars nõ potuit prouidere.Secus si potuit prouidere. argumen.ff. quibus ex causis. maio.l.sed & si per prætorem.§.si feriæ. Sed certè,licet ista ratio concludat in partibus, non tamen concludit in iudice surrogato; cui non est quid imputetur. Dicas ergo quod
3 ratio est;† quia tempus semel suppletum, iterum non suppletur: vt l. fideicom.§. si quis decem.de legat.iij.& l.j.§.si cui ita vt
4 legat.no.cap. Item ad hoc facit † ratio virandæ infinitatis. Quærit glos.vtrum hoc casu finiatur instantia. Et dicit quod finiatur:sed partes restituuntur[c]. De quo vt
c in gloss.

☙ POMATES. ¶ Siue autẽ.Vide aliquid per Bal.in ca.ex parte P.col.ij.&
a seq.de rescrip.& Alexan.consi.cxxij.ad fi.volu.ij.vbi ponit an ille,qui succubuit propter iuramentum delatum aduersario in supplemento sit in expensis condemnandus.& xxxiij.col.fi.vol.iij.vbi loquitur quãdo adesset statutum,quod victus victori.&c.quando esset facta promissio per instrumentum de expensis.& vide etiã Ias.in l.admonẽdi.in repetit.ff.de iureiurã.vbi inquit incidẽter. & lxxix.col. ij. quod vix approbat,licet litigans,& succumbens,non debet in expensis condemnari.

☙ P. PAV. P.
a ¶ Siue autem. Limita nisi sit articulus iuris multum dubius. Vide domi. Anto.de Butri. consil.lxvij.ad finem.Item circa materiam expensarum, habes tractatum per Iaco.de Are.Item aliquas differẽtias inter expẽsas quę debẽtur ratione contumaciæ, & illas quæ debẽtur ratione victoriæ:vide per Ias.in l.j.§.fi.ff. si qs tus dic.nõ obtẽ. in ij.col.vbi etiam aliquas differentias an debeantur iure actionis,vel officio iudicis.Itẽ quòd vbi ambæ partes sunt diligẽtes,ꝙ neutra debeat in expensis cõdẽnari quãdo perit instãtia, vt habes. j. in §.illo proculdubio. Quid auť sit in causa criminali,vide ad Bart.in l.j.in vlt.colum.ff.ad Turpil.Itẽ quòd succumbẽs in causa appellationis ex eisdem actis sit condemnandus etiam in expensis primæ instantiæ, vide Ancha.consilio ccccxv.ad finem.

☙ P. PAV. P.
b ¶ Sinaũt vtraq; alia pœna ponit ꝓ statutũ papi.qa punit pœna cẽtũ florenorũ auri,& in expẽsis et dãnis vtriusq; ptis.Habes in primo statuto ciuiliũ statutorũ. Idẽ etiã in quolibet delegato et cõsultore illi& & intellige si regrať, vide Ias.hic.Qũo autẽ eõsuli possit iudici si sit clarus in fine instãtiæ.vide Fel.ĩ c.pe. de iudic.in vij.col.ad finẽ,et seq.Vide Ale. ĩ l.ait ꝓtor.§.si iudex in iij.col.ff.de re iudi post Bar.& alios.an autẽ possit ꝓnũciare iudex non liquere de causa,qñ non est clarus:& an tũc fiat prę iudiciũ parti per lapsum ĩstãtiæ,vide Feli.in c.causa mrimonij.ad finẽ.de offic.de leg.Alex.in l.si vni in princip.ff.de re iudic.

☙ P. PAV. P.
c ¶ Restituuntur. De hac restitutiõe in integrũ,vide Ale.cõsil. ccccix.in iij.colũ. Et qd si ꝓpter subterfugia ptis erat lapsa instãtia.an possit iudex restituere,vid Iatè roma.cõ.ccxx.i iij.col.

bonorum,vel maioris partis bonorũ:& tunc repellitur totaliter à teſtimonio,per tex.in auẽ.de teſt.§.ſi verò quis dicat odioſum.in prin.& per ea quę no.g l. & doc. in c.cũ oporteat.de accu.& in c.pe.et i.& per ea quæ habẽtur in c.frequẽs. de reſt. ſpol.& in l.ppter litẽ.de excu.tut. Aut habet litẽ cuiuſdã rei mecũ, & nõ repellit teſtem omnino,ſed eſt in arbitrio iudicis, quãta fides ſit tibi adhibenda,ita videtur ꝓbari in d.§.ſi verò ꝙs dicat odioſum in verſic.ſeu aliàs.§.ſi verò aliter odioſus.in prĩ.Sed tu in iſta materia cõſidera duo,q̃ ponũtur hic. Et adde quo ad primã concluſionem, qñ prælatus agit noie eccleſiæ,bñ põt recuſari,vt ſuſpectus qui ꝑticipat cõmodũ.cũ ſit vſurarius vſq; ad mortẽ : iuxta ea quæ habẽtur in c. præſenti.de offi. ordi. lib.vj.Pro qua cõclu ſione facit tex.in c.inſinuante. extra de off. delega.& ita per illũ textũ determinat Io. Andr.in ſimili q. in c. poſtremò.de appella. reprehendens Spec.in tit.de iudi.deleg.§.ſupereſt.ver.quid ſi impetrauí.Sed vbi œconomus,vel ꝓcurator ageret noie eccleſiæ, ad quos nullũ cõmodũ pertinet beneficij, tũc oppoſitũ eſſet dicẽdũ, primò per text. quem Abbas Modernus not. ad hoc in c. poſtremo.in verſic.eo negotio. de appellat. vbi dicũt doctores ꝙ licet aliquis non poſſit eſſe iudex in cauſa, in qua ſemel fuit aduocatus, in alia tñ põt eſſe : eadẽ ratione in procuratore,qui in eadẽ cauſa propter affectionẽ excluderetur c. Romana.de teſtib. lib.vj. Secũdò,ꝙa aduocatus contra me in vna cauſa, non mihi dicitur inimic⁹. l. qui cũ maior.§.fi. de bon. liber.& tradit Bart. in l.ij.§.fina.de adi.lega.Iſtud dictum Barto.non reperio:imò contrarium ponit gloſſ.in l.ſi pecuniam⁹ §.proculdubio.in verſi.vel hoc repelle ſuam & ibi ponderat Bald.ergo non repellitur vt ſuſpectus.Pro hoc facit tex.in capitulo ſuper eo. & quod ibi not. de app. Fortè tamen poſſet dici,ꝙ non haberet locum in eo qui fuiſſet procurator contra me,vel eſſet in cauſa capitali,vel in actione famoſa,per ea quæ habentur in l. pen. in princip.ff. de inoffic.teſtamen.& quæ ponit Barto.in l.poſt legatum.§. ſunt qui putant.ff.de his quib. vt indign.Hoc tamen non affirmo pro nunc.Vtrum autem iudex poſſit recuſari,qui habuit litem cum patre : licet tunc ſit finita in dicta rubrica non declarauit:ſed ſatis videtur ſentire quòd non poſſit recuſari : argumentum eorum quæ dicũtur in teſte.Sed tu aduerte:quia aut iudex habuit litem mecum;& ſuccubuit:& tunc videtur poſſe recuſari:quia præſumitur durare inimicitia aliqualiter contracta per litem adhuc ex culpa ſua. Aut obtinuit:& tunc dicit glo.ſingulariter,quam tene menti in capitulo,vt debitis, de appel.ꝙ iudex nõ poſſit recuſari vt ſuſpectus quando ſuſpicio ſurgit ex culpa recuſantis. Sed quia communiter ibi impugnatur illa glo.ideo ſimpliciter eſſet tenendum ꝙ poſſit recuſari.Adde quòd circa dicta domi.Ant.& Abb.declarantium dicta Ioan. And. vt ſ.videlicet quòd aliquis habuit litem mecum tunc,& modo non habet, nõ poteſt repelli à teſtificando, hoc videtur eſſe falſum:imò videtur diſtinguendum ſicut diſtinguitur pendente lite,per doctores in d.c.j.vt ſ,quod probo:idcirco repellitur teſtis mouens litem criminalem quia ex tali lite præſumitur inimicus : vt in c.cum P.& in c.cum oporteat.extra de accu.& probatur clarè in d.§.ſi verò quis dicat odioſum,& etiam in d.verſic.ſeu.§.ſi verò aliter odioſus. Sed iſta ratio habet etiam locum finita lite:quia qui ſemel fuit inimicus, præſumitur durare inimicus,niſi probetur reconciliatio,ſecundum Inno.in c.cum oporteat.prælleg.& Bal.in auẽ.ſi dicatur.C.de teſt.& eſt caſus quem ibi ponderat Bald. ad hoc in l.in ipſius.C.famerciſcũ.ergo pari ratione repelletur nunc,ſicut tunc. Amplius dicit Spec.in titu.de iudic.delega. §.ſupereſt.verſic.item quod quondam, ꝙ inimicus etiam reconciliatus poſt repellitur vt ſuſpectus.Alleg.text,cum glo.iij. q.vj.accuſatores.quod intellige ſi ſit reconciliatus de recenti : aliàs non procederet dictum ſuum : vt ibi not.Ioan.And.Præſumitur enim adhuc durare ſua cauſa inimicitiæ præcedentis, ex quibus repellitur adhuc vt inimicus. Facit ad id quod not. tradit Bald.in l.j.§.idem Cornelio.ff. de quæſtio. Sed tamen quia licet iſta ratio fortiſſimè adſtringat:videntur poſſe ſeruari dicta doctorum, quando ille qui habebat litem mecum nõ ſuccubuit:quoniã tunc licet præſumatur durare inimicitia: quia tamen videtur contracta culpa mea,ideo teſtis ipſe nõ videtur eſſe repellendus.Ita not.dicit Bald.ſecutus dictum Nic.de Mat.in auẽ.ſi dicatur.C. de teſt. tenuit Bar.per illum tex.in l.j.§.cũ quis.ff.de quæſt.Pro quo facit text.not. quẽ ipſe non allegat in d.§.ſi verò quis dicat odioſum vbi ille, qui mouit litẽ criminalem repellitur à teſtimonio totaliter,donec lis fuerit finita. Igitur lite finita ſecus.Sed contra iſtam doctrinam eſt ſingularis doctrina.Imo.in l.cũ l.& A. de re iudic.dicẽs ꝙ ad repellẽdum quẽ à teſtimonio non diſtinguit, cuius culpa inimicitia fuerit cõtracta : ſed ſatis eſt ꝙ ille teſtis habeat me odio.& illud dictũ ſequũtur moderni : quia habet maximã æquitatẽ:ſed poſſet fortè dici, ꝙ in tali caſu nõ repellitur à teſtimonio : ſed non adhibetur tãta fides ſicut dicit text. in d.§. cũ quis tenet Bart.ibi quãuis ille tex. nõ ꝓbet dictũ Barto.ſi recte conſideratur.

doc.& gl.tenẽt ꝙ ſine cauſa poſſit recuſari.& ſufficit ſolum ꝙ partes putent ſibi ſuſpectos[a] vt dum dicit:ſuſpectum iudicem putat.arg.ad Treb.l. quia poterat[b]. de iure Can.eſt ſecus,vt extra de app. c. ſecũdo requiris.§.j. Quæro,qualiter formetur libellus recuſationis,Dic vt in glo.

a ☞ *Iudex põt eſſe arbitrator inter ptes, ut eas cõponat,*

Arbitramentum non dicitur ſententia,ſed magis quidam contractus tranſactionis.

Arbitrator ſemper ſumitur in contractu, & non in lite.

c

SI vero contigerit.

Videtur ergo hic,ꝙ iudex †poſſit eſſe arbitrator inter partes: quia dicit[c] amicabilẽ cõpoſitionẽ. cõtra.ff. de arbi.l.ſed ſi ſeruũ.§.ij.Sol.Non põt eſſe arbiter:vt ĩ cõtrario, ſed arbitrator vt hic, Et vt dicit gl.in corpore vnde ſumit : hoc arbitramẽtũ nõ dicit ſentẽtia, †ſed magis quidã cõtractus trãſactionis[d]:quia partes recedunt à lite, pro eo ꝙ nos dicemus ad idem.ff.de arbi.l.ſi de meis.§.recepiſſe. Et ſic,ſi bñ†aduertis, arbitrator ſemper aſſumitur in cõtractu,& nunquam in lite. Nã procedit inter nos iſte contractus tranſactionis, vel pacti ſimplicis ſecũdum quod arbitrator ille declarabit. Tangũt doct.in l.ſi qui ex conſenſu.ſ.de epiſ.aud.Pleniſsimè iam dixi in l. ſocietatem. §. arbitrorũ, ff.pro ſocio.Hic non ſunt alia.

CErti iuris. Magiſtratꝰ militares,et homines illiterati, poſſunt eſſe iudices.h.d, Sed quomodo iudicabunt in ſcriptis,qui literas neſciunt? Dic vt l.ſi.j.de ſen.ex breuic.reci.

b ☞ *Delegatus principis,& ſubdelegatus ab eo, exequitur eius ſententiam.*

2 *A ſententia arbitratorum iuris, & ſic electorum uigore ſtatutorum appellatur.*

3 *Quando appellatur à ſententia, ſententia mandatur executioni per iudicem appellationis.*

CVm ſpecialis. Libellus recuſationis debet offerri corã iudice recuſato, ſi eſt præſens. aliàs coram iudice eius loci vbi eſt pars,qui debebit partes cogere ad arbitros eligendos[e]: quorum ſentẽtia per primum delegatum executioni mãdabitur;ſed ad delegantem appellabitur. hoc dicit. Ex iſto fine habes notare primò, ꝙ † iudex delegatus mãdat ſuam ſententiam[f] & eorum, qui vice eius cognoſcunt executionem. Quod intellige in delegato à principe. Plenè dixi, & ibi gl.tãgit in l.à diuo Pio.in prin.de re iudi.Nota ſecũdò,†ꝙ ab arbitris, qui eligũtur ex poteſtate legis, poteſt appellari : & ideo iſti arbitri,qui eligũtur ex forma ſtatuti[g] de neceſsitate,magis habẽt vim iudicum delegatorũ quã arbitrorũ. ꝙ millies allegaui.& tene mẽti.& hoc vtile eſt propter multas differentias,quæ ſunt inter arbitros, & iudices delegatos. Vltimò nota †ꝙ quando appellatur à ſententia,mandatur executioni per iudicem appellatiõis. Dixi vobis in l.præcipimus.verſi.officijs. & l.eos.in prin.j.de appel.

e 1 a f 2 b g 3 c

De ſportulis. *Rubrica.*

LEX. I.

QVisquis. Executor, q̃ fuit in principio litis, debet in ea vſq; ad finem perſiſtere.h.d.Hęc de conſuetudine in executoribus nõ ſeruantur hodie. De hoc tetigi vobis in l.cum ſententiam.j.de ſenten.

1 Iudex delegatus principis, ſubdelegatum ab eo, exequitur eius ſententiam.

2 Executor, q̃ fuit in principio litis, debet in ea vſq; ad finem perſiſtere.

a ¶ Suſpectos. Et an poſsim recuſare illũ quẽ habui aduocatũ cõtra me in iudicem. Vbi vide tex.in gl.& d.c.dilecto.de teſti.

☙ POMATES.

b ¶ L. qa poterat. Vbi vide Ale.in ij.colũ.& Barba.in c.ſuſpectus. col.ij.de offi.deleg.& Alex.cõſ.ciij. in ij.dubio.vol.v. vbi loquitur in notario actoũ recuſato ſuſpec.&c.

☙ POMATES.

c ¶ Si verò contigerit. Ad iſtã auẽ. inquãtũ loquitur de eꝑo, vide Alex.cõſ.clxxxij. col. ij.volu.ij.vbi ponit ꝙ loco eꝑi poſsit alius dari. quoties eꝑs, vel eius vicarius eſſent remoti. Ad iſtã authẽ. vide Panor. in c. licet ex ſuſceptо. col. iij.in verſi. ſeptimus caſus. & quæ ibi poſui de foro cõpe.& Ol.cõſi. cxlvij.& not.ꝙ arbitramentũ nõ ſolũ dicatur quædam tranſactio, qñ in forma dictum eſt,ꝙ amicabiliter de iure,& de facto procedatur:ſed etiam ſi tantũ modo dictum eſt ꝙ de iure procedatur.& videtur ſentire Imol.in l.ſi ex duobus.in vj.q.Barto. dum alleg.l.ſi duo.ff.de arbi.& ibi ſequitur Beſu.ff.de duob.reis.quod not.perpetuo.

☙ P. P A V. P. ¶ Si verò cõtigerit. Circa iſtam aſſociationem epiſcopi,vide omnino Alex.conſil. cccxxvj.vbi inter cætera ponit,quid ſi epiſcopus ſit abſens, quis debeat aſſociari.

d ¶ Tranſactionis. Qualiter iſtud intelligatur,vide Bar.in l.ꝙ ſi Epheſi.§.j.ff.de eo ꝙ certo loco.& in d.§.arbitrorum.in j.q.& vide Bart,in l.ſi de meis.§.ex compromiſ.de arbit.ꝙ & ibi dixi in prin.& id quod hic dicit Bart.ſequitur Ang.hic.

ADDE tu,& limita diſpoſitionem huius auẽ.ſingulariter ſecundũ Hoſti. non procedere qñ in prouincia eſſet alius iudex ſecularis,qui eſſet ſuperior iudicis recuſari:quia tunc ipſe eſſet adeundus.Ita not.Hoſt.in c.nouit,de iudi. & refert & ſequitur Anto.de But.& ibi alĩ de fo.compe.& ibi etiam dom.Maria.Sozi.qui ex hoc infert,ꝙ quando in ciuitate datur ſuperior,ſi recuſatur ordinarius inferior debet adiri:ꝙ dicit no.Secũdò limitat hanc auẽ.præfatus domi.Maria.in d.c.licet ex ſuſcepto, ꝙ habeat locũ in iudicibus ſecularibus ſubiectis Imperio : ſecus in ſubiectis eccleſiæ,allegat ꝙ habetur in c.ſi duobus.in glo,ſin,extra de app.I.T.S.

g ¶ Eligẽdos.Quid ſi eſſent plures iudices,& vnus eſſet ſuſpectus, an alĩ poſſunt cognoſcere de cauſa ſuſpicionis vide Spec.in tit.de accu.§.ſi.ver.ſed quid ſi vnus.

h ☙ P. P. A, V. P. ¶ Eligendos,Et idẽ eſſet in arbitris electis de voluntate partium ex iuſſu tamẽ iudicis l.arbitro,ſecundũ intellectũ Angeli ibi.ff.qui ſatiſ.cog. vbi Abbas dicit ita ſeruari. Et de materia iſtorum arbitrorum, qui eliguntur ex neceſsitate ſtatuti arbitri tanq̃ arbitratores & amicabiles compoſitores & amici communes etiam ꝙ eligantur ex neceſsitate ita diſponente ſtatuto, tamen cenſentur iſti vt arbitratores & procedũt vt arbitratores poſtpoſitis ſolennitatibus iuris ciuilis.Ita ſignanter Pet,de Ancha,conſi.cclxx. incip.pro declaratione primi dubĩ.in j.col.ꝙ eſt notandũ pro ſtatuto papien. & cõmuniter aliorũ cogentium affines ad eõpromittendum:quia loquũtur per verba ampla, de iure & de facto, &c.ideo tales nõ dicuntur iudices,nec iudicant tanquam iudices. Et iſta lex procedit ſolum quando eligũtur vt arbitri.Ita etiã ſequitur Felĩ.in c.ſi.in pe.col.de re iudic.licet alleget Pet.de Anch.in d.conſi.corruptè in numero.

f ¶ Mandat ſuam ſententiam. Vide latè Spec.in tit.de recuſa.actio.§. qualiter. vſq; in ſi.illius ti.& ibi forma.

g ☙ POMATES. ¶ Forma ſtatuti.Et an ab his poſsit appellari,vide Aretin. in l.nemo poteſt.xvj.quæſtio. Barto.ff.de lega.j.& Alex.conſil.cxxij.in iij.colum.

LEX

De pedaneis iudicibus.

LEX II.

OMnibus Si executores non fuerunt idonei, sed negligentes, remouentur, & alij in eorum loco surrogãtur. h.d. Nota quòd iudices delegati possunt eligere nuncios, & electos remouere. Non habetis hic alia.

De pedaneis iudicibus. *Rubrica.*

LEX I.

PRocuratori Sentẽtia lata à delegato ab incõpetenti iudice est ipso iure nulla. h.d. Ad euidentiam tu debes scire q procurator Cæsaris est competens iudex inter fiscum & priuatum: vt l.j. ſ. vbi & apud quem. non est ergo iudex inter priuatos. Ideo pono casum in terminis. &c. Glo. format hic duas q. dic vt in glo.

1 *Merum imperium est, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit publicam utilitatem.*

2 *Mistum imperium est, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit priuatam utilitatem.*

3 *Iurisdictio est, quæ expeditur proposita actione per officium iudicis mercenarium actioni deseruiens.*

4 *Iurisdictio est triplex.*

LEX II.

PLacet[a] nobis. Habeo istam legẽ pro difficiliori, quã quæ sit in Codice meo visa in tex. & in materia. Glo. nostræ intrincant multũ istam legem. Ego pono tibi casum secũdum quod istã legem intelligit Iac. de Are. quam lecturã doc. communiter tenent. Ad euidentiã huius legis prẽmitte, quòd primò est †merũ imperium, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit publicam vtilitatem: vt l. imperium. de iurisdi. om. iudi. Item est mistum †imperium, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit priuatã vtilitatem: vt l. nec quicquã. ſ. vbi decretum. & ibi not. ff. de offi. procon. & leg. & l. iubere cauere. de iur. om. iu. plenè de hoc. in l. j. ff. de dam. infec. Et est tertiũ, scilicet †iurisdictio, quæ expeditur proposita actiõe, per officium iudicis mercenarium actioni deseruiẽs: vt not. in d. ſ. vbi decretum. & in l. iiij. ſ. duas. ff. de dam. infec. d. l. imperium. Et hæc iurisdictio sic diuiditur in tres: †quia quædam iurisdictio est magna, & quæ respicit causas status ingenuitatis, & libertatis, vel causas pecuniarias vltra trecẽtos solidos: vt in auf. de iudi. ſ. audient. Quædam est causa media, scilicet trecentorum solidorum. & j. vt in d. ſ. audiẽt. Quædam causa minima, de quibus loquit j. de sen. ex breui. recit. authen. nisi breuiores. Hoc præmisso, lex nostra breuiter hoc intendit: Causas medias præsides debẽt audire per se, vel delegare, reseruata sentẽtia: nisi per occupationes publicas, vel causarum multitudinẽ impediantur: causas verò meri, & misti imperij, & causas iurisdictionis magnas, iudicẽt per seipsos: causas verò minimas delegent indistinctè. hoc dicit, hæc l. fi. Ista lex habet quinq; partes. In prima parte dicit, quod causæ mediæ. i. de quibus præsides non poterant cognoscere ante istam legem, non dico propter iurisdictionis defectũ: sed ne aliæ causæ magnæ impedirentur, hodie debent de eis cognoscere per seipsos. hoc dicit. Primò videamus literam. Dic super verbo, non possent. non propter defectũ iurisdictionis, sed ne aliæ causæ impedirẽtur, super verbo adhibere: id est, hodie per se debent cognoscere: possunt tamẽ cognitionem delegare, reseruata sibi sentẽtia: vt l. hac in versicu. quod vſq; adeo. quem hic iunge. & est secunda pars istius legis. Dicit dominus Imperator per hoc: Vos diminuitis honorem, & iurisdictionem præsidis prouinciæ. Imperator respõdet, quòd prædicta debent intelligi ita q ex hoc iurisdictio præsidis nõ sit diminuta: potest enim committere cognitionem reseruata sibi sententia. hoc dicit secundùm Iac. de Are. vide tex. & vide gl. super verbo, nec diminuta videantur, sed aucta: quia potest cõmittere cognitionẽ: sed ipse sentẽtiat, quia est ei honori, secundùm Iac. de Are. Redeamus ad ver. ita tñ quæ est tertia pars legis dñe Imperator, qd si præses impeditur iudicare, ppter publicas occupationes, vel causarũ multitudinẽ: certè tũc poterit cõmittere etiã ſniam in dictis causis meds. Quarta pars incipit ibi: q nõ ita &c. in qua loquit de causis meri, & misti imperij. Quæro, vtrũ propter publicas occupationes, & causarũ multitudines possit[b] causas meri, & misti imperij delegare. Respondet imperator, & dicit q nõ. hũc ver. intellige nisi fuerit absens: vt l. j. ſ. hui⁹ rei de of. eius cui man. est iurisd. Sequitur. dũ tamẽ. & hæc est quinta pars, q̃ loquit de causis. & iurisdictionib⁹ maioribus: q̃ nõ possunt delegari. Ad istũ finẽ op. j. de ordi. iu. l. j. Sol. vt in gl. qa ibi impediebatur, ppter Carbonia. nõ, ppter iurisdictiõis defectũ. Oppo. de l. si quis libertatẽ. ff. de pe. hære. Ibi loquit de causa seruitutis: hic de causa ingenuitatis, & libertatis. Materiã meri, & misti imperij, tractabo hoc anno futuro, quãtum melius potero vſq; ad pellẽ. & qa hæc lex perficit de causis meri, et misti imperij: de causis & iurisdictionibus maioribus, & medijs, de minimis, nihil dicit: sed dicetur in l. fi. ideo eam hic iunge. &c.

QVædam sunt. Causæ iurisdictiõis minimæ, possunt sine distinctione aliqua delegari.

PLacet. Iudices delegati debẽt iudicare, nec possunt ad delegantem remittere: & ab eis potest appellari. h.d.

PLacuit.[b] Si iudices delegati cãm determinare ipe dict̃ur, debet causa alijs subdelegari. h.d. Quod dr̃ de iudice delegato impedito, intellige si impedimẽtũ est lõgũ: sec⁹ si impedimentũ est breue: vt l. fi. ff. de lega.

Qui pro sua iurisdictione. Rubri.

1 *Sententia nulla ex defectu iurisdictionis, nõ potest cõ sensu partiũ ualidari: põt tamen ualere in uim pacti.*

2 *Sententia lata à delegato, vt ualeat, requiritur quod sit causa de iurisdictione delegantis.*

3 *Sententia lata à delegato, qui aliàs erat ordinarius, an ualeat si non processit ut delegatus.*

4 *Si iudex delegatus à principio caruit iurisdictione, & lite pendente superuenit, quomodo acta ualeant, & sententia.*

5 *Delegatus principis potest subdelegare causas meri, & misti imperij.*

LEX vnica.

IN causarum Non põt delegari causa, quę ad iurisdictionẽ delegãtis nõ pertinet, & ille qui delegat debet esse de iurisdictione delegãtis[c]. Itẽ cũ delegatus principis subdelegat, appellatur ad ipsum. h.d. Habet tres partes. Primò, q̃ causa nõ est de iurisdictiõe delegãtis. Secũdò q̃ nec cã, nec psona est de eius iurisdictiõe. Tertiò loquitur de delegato à principe, ſm gl. nostrã. Secũda ibi: q si qs. Tertia ibi: hoc teneãt nisi. No. finẽ hui⁹ legis: qa nescio alibi. Op. j. cõia vtri. iudi. l. ij. Dicit glos. fateor q ſnia est nulla ipso iure, nisi à ptibus approbet, vt l. cõtraria. Vide gl. quã ppetuò tene mẽti. Tenet gl. ista[d], q ſnia nulla †, ppter defectũ iurisdictiõis iudicis, potest per cõsensum partium validari. Doc. omnes tenẽt contrariũ: vt l. si expressim. ff. de app. j. de iurisd. om. iud. l. priuatorum. Nõ ob. l. ij. j. cõia vtri. iudi. quia ibi ex illa approbatiõe nõ validat ſnia: vt sententia; sed habet[e] vim cuiusdã cõtractus quasi volu. iij. & Feli. in c. col. fi. de consti. in vlti. fol. Panor. in e. pastoralis. ſ. j. de rescrip. & Aret. consi. lxxxvij. col. fi. & Bart. ccclj. col. iij. in v. parte. & Aret. consi. lxxxvij. col. fi. & Feli. in e. fi. col. pe. in fi. de re iudi.

a ☙ P. PAV. P. ¶ Placet. Circa materiã delegationis causarum meri & misti imperij, vide quæ addidi in l. j. ff. de offic. eius. & in l. more. ff. de iurisd. om. iudi.

b ☙ P. PAV. P. ¶ Placuit. An causæ misti imperij, q̃ requirũt magnã causæ cognitionẽ et ẽt coertionẽ possit dlegari iter uenẽte aliquo ex ipedimentis, de qb⁹ hic, vide q̃ scripsi in l. j. ff. de offic. eius ad Bar.

c ☙ P. PAV. P. ¶ Delegantis. Circa materiã an papa vel eps possit delegare causas clericorũ: & econtra, an princeps laicus possit delegare causas laici clericis, an fres minores sint capaces delegatiõis, istã quæstionẽ vide p Iaso. in rubri. de offic. eius. in vlt. col. & lex requisita vt possit fieri dlegatio & delegare t⁹ cõpelli, vide p Ias. i l. eũ q. ff. de iurisd. om. iud. Itẽ q eps vel alius clericus possit esse delegat⁹ principis secularis, vide Fel. in c. inter dilectos. in iij. col. in princ. extra de fide instr. An. aũt ad petitionẽ clerici possit papa delegare cãm contra laicũ, vide Bolo. in addi. ad cõsi. lxxxiij. Io. de Ana. in vlt. col. Itẽ de eo q dictũ est ſ. an possit causa ciuilis clericorũ delegari laico, vide Aret. in c. ij. in j. col. & seq. extra. de iud. vbi etiã ponit an possit cõsiliarius tui laic⁹ vicarius eps vel alius administrator vel ꝓcurator ecclesiæ, et latiꝰ ibi vide decij. col. iij. & Ias. et alia i dicturũ. Itẽ ad ea q̃ dcã tunt ſ. an clerici vel religiosi possint esse delegati iter laicos causarũ mere laicalium, vide latè Barb. i rubr. extr. de offic. dele. in vj. colũ. & seq. cõcludẽte q nõ. Vide Decium in c. ij. de iu. latè de istis. Et q econtra si clericus sit delegat⁹ laici, an possit cognoscere de causis spũalib⁹ incidẽtibus, vide latè Feli. in c. cũ sit gnale. de foro cõpet. col. pe. & vlti. habes ad Bar. in l. Titia. ff. solu. matri.

☙ POMATES.

d ¶ Tenet gl. ista. vide gl. i cõsignificasti. extra de fo. cõpet. Paul. cõsi. xcij. j. vo. & cõsi. xvij. col. ij. vo. ij. iij. co. & cõsi. xxx. col. ij. ad fi. volu. ij. & consi. lxij. col. j. eo. volumi. Felin. in c. eum ex officij. colum. xv. & seq. de præscri.

e ¶ Sed habet. Adde tu & vide do. Mart. Sozi. in cõsignificasti articu. vij. quæstio. viij. de foro competenti.

a ¶ Vt delegatus. Tex. est in l. sed & si seruum. §. si quis iudex. ff. de arbit. Ad idē fa cit in c. super. de offi. deleg. & in c. ex parte Aften. de concess. præben. & in l. si is ad quē. de acquir. hære. & in l. præter ea. de eo qui pro tutore. sed q̄ litigarunt corā eo tanq̄ ordinario, tūc valebit processus. allegat l. j. §. ij. ver. sed & si. j. de iudic. vbi fatis est q̄ partes processerūt ex capite prorogādi: licet iudex errauerit sed procedat opi. Inno. in c. cum ex officij. de præscr. Spec. de iurisdi. om. iudic. §. j. ver. & ita etiā Bart. in l. si p errorē. de iurisd. om. iu. & Bart. in rep. l. falsus. C. de furt. & ita ēt tenet Ful. in d. l. si p errorē. de quo etiā per Bal. in l. eū q de iurisd. om. iud. & in d. l. falsus. & ēt hic & Pau. de Cas. in d. l. & si prætor. in prin. de offic. ei⁹. & p Ros. ibidē qui impugnat primū mēbrū supra scriptæ distinctiōis. & mouetur: qa ibi. est defect⁹ in causa efficiēte. &c. Vide Alex. quia inueni hāc apostil. in reportatis Alex. in l. si p errorē. in pe. & fi. col. ff. de iurisd. om. iudi.

2 partes fecerint per contractū illud. q̄ cōtinebatur in sententia. Opp. ff. de offic. eius cui mā. est iur. l. & si prætor. So. ad † hoc vt sentētia lata per delegatum valeat, sufficit q̄ causa pertineat ad iurisdictionē delegātis: nec est de necessitate. q̄ ille cui delegatur, sit de eius iurisdictione: vt l. contraria. Sed quantum ad hoc vt delegatus possit cōpelli, requiritur quod sit de iurisdictione delegātis. Ita debet hic intelligi. Opp. ad fi. nostræ l. de l. j. in fina. ff. quis & à quo appel. Sol. quidā habēt hic ad nos: & tunc concor. quidam habēt, ad eos, & tunc dic quod speciale est in delegato à principe, vt ad eū appellet ab eius delegato: vt hic. & est hic singularis casus. Quærit gloss. super prin. de duabus quæstionibus. Primò, quid si ille, † cui est facta delegatio, alīàs habeat iurisdictionem, & partes sciens coram eo litigauerunt: an valeat sentē tia? Glo. videtur dicere quod sic. Tu dic secundum Azo. inspicienda acta, an cognouerit vt delegatus [a]: & nō valeat, vt hic, & ſ. tit. j. l. j. an cognouerit vt ordinarius, ex vigore iurisdictionis prorogatæ: & tūc valeat. Ita debet intelligi glos. Quæro, quid si in principio causæ † delegat⁹ carebat iurisdictione: postea pendente causa, iurisdictio superuenit, an cōfirmetur iurisdictio delegati. Dicit glo. quod sic ab isto tempore, & non tamē trahitur retro. Contra no. gl. in l. j. j. vbi de cri. agi opor. & ibi dicam tibi. Vltimò quærit glo. † quid si princeps delegauit causam meri, & mixti imperij: an illam causam possit subdelegare. Et tenet glos. q̄ sic. Mar. sil. tenet contra. Puto glo. verum dicere, per hunc tex. qui hic dicit nullo personarum mve &c. & sic sine distinctione causarum delegatus à principe subdelegat. Idem tenet Gul. de Cu. in l. j. de off. eius cui man. est iuri. arg. l. pater. §. quindecim. de lega. iij. & dicemus in l. j. de offi. eius cui man. est iurisdic. & sic est singularis casus hic, quod delegatus à principe causam meri imperij subdelegat. &c.

Ne quis in sua causa b. *Rubrica.*

¶ Qui nō recognoscit superiorē, est iudex i causa ppria.
Ciuitas, quæ non recognoscit superiorem, iudicat in propria causa.
Episcopus an possit esse iudex in causa suæ ecclesiæ remissiue.
Potestas an possit esse iudex de iniuria facta eius familiæ remissiuè.

LEX vnica.

GEnerali. [c] Rubrica sum mat. l. Hoc intelige verum, nisi in iudicib⁹ qui † non recognoscunt superiorem tūc enim ipsimet iudicāt causas suas: vt ff. de hær. instit. l. & hoc Tiberius. † Et ita videm⁹ de facto in ciuitatib⁹ [d], quæ nō recognoscūt superiorē. Pro quo facit gl. in l. si alius. §. bellissimè. ff. qd vi aut clam. † Quæro an episcopus possit esse iudex in causa suæ ecclesiæ. Vide p Inno. extra de elec. c. nostri. Item vide circa prædicta extra de 4 iud. c. cùm venissent. Item † an potestas possit esse iudex de iniuria facta familiæ suæ. Iac. de Are. disputauit q. quam Cy. hic ponit de verbo adverbū. & ego dixi in l. si quis fortè. §. si quos ff. de pœ. Cætera dicit vt in glossa.

Qui legitimam personam. *Rubrica.*

LEX I.

e SI cum esses. [e] Sententia lata cōtra minorem defensore carentem nō valet hoc dicit cum l. seq. Super l. j. dicit gl. quòd hoc est verum in sentētia diffinitiua: secus in interlocutoria. Intellige interlocutoria de mittendo ex primo, vel secundo decreto: vt vidistis in l. si præses. quo modo & quando iudex.

1 ¶ Iudicium momentaneæ possessionis, quare sic dicatur.
2 In isto iudicio momentaneæ possessionis lis contestatur probationes tamen non requiruntur prius clare.
3 Hæc lex loquitur de possessorio adipiscendæ, uel recuperandæ possessionis, prout refertur ad personam minoris.
4 Minor licet possit agere in causa possessoria, non tamen potest conueniri.
5 In causa possessionis, quādo possit fieri articulus de proprietate, uel dicatur impertinēs.
6 Testis deponēs super articulo possessionis, si deponat etiam de proprietate, an ualeat eius dictum.

LEX II.

MOmentaneæ. Hæc est difficilis l. & multū vtilis, & notabilis. Et diuidi tur in tres partes secundùm lect. magis vtilē. Primò dicit quòd minor habet legitimam personā in causa f momentaneę possessionis [f]. Secundò, q̄ non habet legitimam personā in causa proprietatis. Tertiò quod nō potest per modum reconuentionis minor recōueniri in causa proprietatis, sine legitimi administratoris authoritate. Secūda ibi sub colore. Tertia ibi: nihil autē. & hoc sit pro summario secundū lect.

1 Azo. magis vtilem. † Quæro quare dicitur iudicium momentaneæ possessionis. Respon. dicunt quidam: quia cognoscitur de causa summariè. Domini, nō intelligatis summariè, hoc est, 2 sine libello, & litis contestatione: quia in eo debet † lis cōtestari: vt Insti. de interdi. §. retinēdę. & plenè dico in l. naturaliter. §. nihil cōmune. de acqui. pos. Sed summariè. quia probationes non requiruntur ita dare: vt j. quorum bon. l. j. & ibi dixi. Potest tamē agi aliquo possessorio: vt cōdictiōe ex l. momētaneę. j. vnde vi, in quo cognosceretur summariè vt ibi dixi. Dixit tex. & ibi gl. sentit. & ibi dixi vobis. Vel dic momētaneę: quia 3 possessio est apta momento durare penes vincentē. † Quæro secundò, de quo iudicio possessorio loquat hic. Rñ. licet gl. hic variet: tamē veritas est ista, q̄ prout refert ad personā minoris, potest intelligi de iudicio possessorio adipiscēdę, vel recuperādæ possessionis: vt j. si per vim, vel alio modo. l. j. Nam adipisci nō potest ipse possessionē sine dñi volūtate, nec diceretur habere personā legitimam in iudicio. In hoc videtur residere ista gl. Quæro, vtrum iudicium momentaneæ possessionis, possit contra minorem intentari. Quidam dicūt q̄ non: quia hic dicitur actio: non autē loquitur de defensione. Ita ponunt quidam 4 † casum in fi. nostræ. l. quòd minor nō possit conueniri de possessione, licet possit agere. quod satis mihi placet: quia in eorū fauore est inductū, vt possint agere de possessiōe: ergo nō debet redundare in eorum læsionē quòd possint conueniri. Vltimò, glo. tua hic in fi. dicit no. arg. quòd testes in causa possessionis nō sunt interrogandi de proprietate: & si interrogentur g nō valet [g] dictū eorū. Ista gl. pōt intelligi duob⁹ modis. Primò 5 an in causa possessionis possit fieri articulus de ꝓprietate, vel dicat articulus impertinēs. Rñ. q̄ qñq; articulus ꝓprietatis est impertinēs in quæstione possessionis: quandoq; in interdicto retinēdæ; vt dixi in l. j. vti possi. quandoq; in interdicto adipiscendæ: vt l. j. j. quorum bono. l. j. quorum leg. & in qualibet earū no. in l. ij. j. de edic. diui Adria. tol. & ibi no. Item quādoq; in interdicto recuperādæ possessionis: vt in casu l. cōquerebatur. j. vnde vi. & ibi glo. not. & bene. & ibi dixi. † Secundo mo 6 dò potest intelligi, quod si articulus de possessione tantùm dicat, & testis deponit de proprietate, an valeat? Breuiter omnes doct.

a ¶ Causa. Limita non procedere i principe vel ppō. nō recognoscente superiorē vt de Fel. in c. cū. ventū. set i. ij. col. extra de iud. Vide ibi latè decū in pe. col. & seq. vbi etiam quid in inferiore a principe.

P O M A T E S.

4

c ¶ Sicum esses. Circa istam materiā adde Pet. Berar. sin. dxvj. q̄ minor non habeat 1 legitimā personā st in di in iudicio, limita nisi iuraret nō cōtrauenire processui & 2 sententiæ: vide Iaſ. in auth. sacramenta. in xvi j vel xx. colū. C. si aduer. vendit. etiam hoc limitat, sed non firmat. Et an in criminalibus & vbi procedit̄ sine figura iudicij minor possit stare in iudicio, vide Are. in l. cū & nos mino. C. si adu. rē iud.

d ¶ In ciuitatibus. Et limita hāc legē vt per Bar. in l. ex scripta. ff. de testa. tut. vbi dixit q̄ Potestas nō pōt pronūciare sup tota iurisdictione: sed an sit potestas sup vna causa tātū, bene pōt pronūciare: ex opposito & ad hæc quæ dicit hic Bart. vide quæ habes post glo. in c. j. de maledicis. Adde, an episcopus possit esse iu- 1 dex in causa ecclesiæ 2 suæ, Oldra. cōsil. clvj. & de iniuria facta fa- 3 miliæ, dicit Paul. de Ca. q̄ Ptās possit cognoscere, si est notoria: qa potius dī exequi, quā cognoscere.

P. P A V. P.

e ¶ Si cum esses. Circa 1 istam materiā adde Pet. Berar. sin. dxvj. q̄ minor non habeat 2 legitimā personā st in di in iudicio, limita nisi iuraret nō cōtrauenire processui & d sententiæ: vide Iaſ. in auth. sacramenta. in xvi j vel xx. colū. C. si aduer. vendit. etiam 3

f P. P A V. P. ¶ Possessionis. An representetur maior in hoc iudicio, & an si læsus ut̄ possit restitui in integrum, vide Iaſo. in l. sciendum. col. x. de verb. obli.

g ¶ Valet. Et no. gl. q̄ probatio eius, q̄ fieri non debuit, nihil relevat: limitat vt hās

doc.intelligũt sic. Aut testis iurauit simpliciter dicere veritatẽ super his,quæ in articulis continẽtur:& tunc illud, quod dicit de proprietate,non valet:quia deponit non iuratus. ergo &c. vt l.iusiurandi.j.de testib. Aut iurauit dicere veritatem super articulis,& tota causa:& tunc valeat dictum eius,&c.

Vt nemo inuitus agere uel accusare cogatur. *Rubrica.*

LEX vnica.

INuitus. Item dicit tex. quòd rubrica non eget summario. Dicit tamẽ gloss. quòd ex causa quandoq; statuitur terminus ad agendum,vel accusandum,quod dic vt in gl.& plenè dixi in l.Titia.de accusa.

De ordine iudiciorum. *Rubrica.*

Continua vt in glos.&c.

1 ☞ *Si pupillo agenti mouetur quæstio status,an iudicium differatur,uel causa status.*
2 *Sententia lata super principali,quando præiudicet super incidenti.& nu.3.*
4 *Sententia lata super incidenti,quando faciat præiudicium,si in alio iudicio per modum actionis agatur super eo.*
5 *Super incidenti quando sit pronunciandum.*
6 *Exceptio rei iudicatæ iurisiurandi,& transactionis, impediunt litis ingressum, & quando dicantur sic emergentes,& super ipsis sit pronunciandum.& nu.7.*

LEX I.

a ADite præsidem. Super incidẽti[a] nõ est pronũciãdũ: sed pronũciatur super principali.h.d.ista not. lex. Et primò ponit dictũ. Secũdò respondet cuidã obiectioni. Secũda ibi:neq; emẽ. Oppo.& videt q; qñ quæstio status infertur pupillo,differatur iudiciũ petitionis hæreditatis:vt j.de Car.edi.l.j.Sol. Verũ est q; differtur,qñ pupillo expedit:sed hic pupillo nõ expediebat:qa habebat ꝓbationes in promptu,& testes poterãt mori:vt l.iij.§.duæ.ff.ad Car.Opp.ad idẽ.ff.de car.edic.l.iij.§.missum.vbi dicitur q; potest agi de statu pupilli,qñ ipse agit petitione hæredi.& etiã.ſ. de pe.iu.l.placet.la.j.dicit q; præses prouinciæ põt cognoscere de statu.hic verò dicit cõtra:quare malè. Sol.q; hic dicitur,q; si super causa status cognoscere nõ possit.intellige.ſ.nõ propter iurisdictionis defectũ:sed ꝓpter defectũ principalis, qñ cõueniret,& sibi expediret,q; quæstio status differret ꝓ Carbo. sed hic pupillus agebat & expediebat sibi ne differret.Itẽ opp.ad idẽ.ff.ad Car.l.pe.vbi pupillus agebat petitorio:& tñ differebatur quæstio status. Sol.hic agebat cõtra vniuersalẽ possessorem hæreditatis,qui se contendebat hæredẽ,ibi agebat contra possessores singularum rerũ,qui se hæredes nõ cõtendebãt, & satisdederat ibi pupillus:vnde potest mouere actiões,sicut curator datus bonis. Contra prædicta opp.& videtur q; nullo casu status quæstio differat:vt j.de pe.hære.l.liber. Sol.ibi referebat qõ status defuncti,q̃ nõ tangebat. q.status pupilli hic referebatur quæstio status ipsi pupillo.& secũdũ hoc hæc lex intelligit,q; hic agebat peti.hær, Alij intelligunt.l.istã,q; hic petebatur bo.pos. Carboniana:& tunc tex.in tertia parte stat impropriè:quia præses prouinciæ nõ poterit in illa quæstione de causa status cognoscere plenariè: sed cognosci summatim, & non pronunciabit de ea,sed de hæreditate,hoc est,de possessione hæreditatis,ex Carboniano edict. Probat in l.iij.§.paruí.& §.causæ.ff.de Carbo.edict. Ista lect.est vera in se,tñ nõ bene cõgruit literæ,quæ innuit q; agebatur de hæreditate,non de possessione hære. Et ideo† vt habeas istam materiã distingue: Qñ
1 pupillo infertur quæstio status:aut est quæstio status defuncti quæ non tangit pupillũ:& ita nõ differtur:vt l.liber.j. de peti. hære. Aut infertur quæstio status ipsius pupilli:& tunc aut pupillus agit,vel cõuenitur. Si agit:aut possessorio:& differt qõ status: nec de cã cognoscitur,nisi summariè: nisi fortè pupillo expediret,vt hic secundũ secundam lect.& in l.iij.§.paruí.& §. causæ.ff.de Carbonia.edic. Si verò agit petitorio: tũc aut agit contra vniuersalem possessorem hæreditatis,qui se contendit hæredẽ:& non differtur quæstio status:sed de ea plenè cognoscitur hic secundùm primam lectu.& l.iij.§.missum.ff.ad Carbo. Si verò agit cõtra ꝑticulares possessores hr̃ditatis: tũc differtur qõ status:vt l.j.ad Carb. Si verò pupillus conuenitur petitione hæreditatis:tunc debet differri quæstio status:vt l.j.ad Carbo.nisi expediret pupillo,q; non differret;vt l.iij.§.duæ.ad Carb. Modò habetis primam gl.mag. Modò venio ad vltimam gl.mag.& istam recitemus per quæstiones,& est multũ subtilis,& vtilis.& ideo aduerte:dicit hic,quod non pronũciatur super incidẽti, sed super
2 principali. Quæro.vtrũ sententia lata†su
b per principali[b]:paret præiudiciũ super incidenti. Glo.distinguit, aut pronunciatur pro puero:& videtur q; pro eo pronuncia tur super vtraq;.secus si contra pronuncie tur in principali:nõ enim tũc videtur pronunciari contra eum super incidẽti:vt infrà de ordi.cog.l.ij.& ſ.de iudic.l.quoties. Quid vult hoc dicere? Dic q; alterum de duobus voluit dicere. Primò, q; sententia lata super principali præiudicat incidenti,si hoc respicit fauorẽ status: aliàs secus. Iste potest esse vnus intellectus,& bonus:vt j.dicã.si pro puero, lata sentẽtia respicit fauorem status.secus si contra eum.ergo &c. Vel aliter:sententia lata super principali parat præiudiciũ in incidenti eatenus,quatenus sentẽtia lata nõ posset aliter esse vera, nisi super incidẽti sit pronunciatum intellige. Ex hoc sequitur q; si lata sentẽtia est pro puero,de necessitate debet intelligi pronũciatum pro eodẽ statu:quia ipso non existente filio,non potuisset obtinere. Sed si sententia feratur contra puerum, potuit succumbere ex alia causa quam illa:ideo,quia nõ erat filius, fortè non probauit bene aliàs intentionem suã: vnde de necessitate non infertur pronũciatum super incidenti.& istud voluit hic dicere Io. Sed cõtra hoc opp.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur. l.penul.de lib.agno.l.si quis à liberis.§.si vel parens. Solut. Hic loquitur qñ sup incidenti cognoscitur plenè. Secus si sup incidenti cognoscitur summatim:quia tunc sententia super principali nullo modo præiudicat super incidẽti. Cõtra hoc oppo. & miror quòd doctor. illud cõtrarium non tangant in aliqua parte. Oppo.quod sententia lata super principali,nullo modo præiudicat super incidenti,quin postea per modũ actionis in alio iudicio ad alium effectũ deducatur:vt l.vendicãtem. cum l.seq.ff.de euic. Respondeo duobus modis.& vterq; placet mihi.primo hic loquitur quãdo sentẽtia lata respicit fauorem status:aliàs secus:vt l.cõtraria.& istam tene. nolo dare aliam sol. Item opp.& videtur quòd indistinctè sententia lata præiudicet super incidẽti,adeò quòd in alio iudicio illud postea discuti non possit:vt l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de ver.ob. prout intelligitur.quòd ibi male fuit iudicatum.quæ lectu. cõmuniter tenetur. Respon.ibi loquitur quãdo super incidẽti succumbit ille,cõtra quem obijciebatur ea,quæ suprà dixi, habent locum quãdo super incidenti succubuit ipse excipiens, in cuius
3 potestate non fuit litem reassumere. Breuiter † ergo reassume sic. Aut super incidẽti fuit cognitũ summariè: aut plenè super incidẽti fuit cognitũ. Primo casu non præiudicat sentẽtia lata.super principali;vt l.si qs à liberis.§.si vel parẽs.de libe.agn. & l.pe.de his qui sunt sui vel alie.iur.& ibi no. Si verò fuit cognitum,& plenè:& tũc aut sententia lata super principali põt esse vera,& si super incidẽti non sit pronunciatum:& tũc non pręiudicat incidẽti:quia nonvidet super eo pronũtiatũ:vt no. in d.l.pe.de his q; sunt sui vel ali.iur.& d.l.ij.j.de ord.cog. Aut non põt aliter esse vera:& tũc videtur pronunciatũ super inci
4 denti,vt hic. Sed an hæc sententia † super incidenti lata,faciat præiudiciũ si in alio iudicio per modũ actionis refricetur? Dic aut proponitur in alio iudicio per modũ actionis ad eundẽ effectum,ad quem fuit propositum in modum exceptionis:tunc pr̃iudicat:vt l.duobus.ff.de exce.rei iud.& qd̃ ibi no. Aut ponitur ad alium effectum:& tũc aut sententia lata respicit fauorem status,& præiudicat,vt hic,secundũ opi.gl. Aut non respicit fauorem status:& tũc aut in illa incidenti succubuit ille, contra quem opponebatur:& facit præiudiciũ in alio iudicio vt l.qui Romæ.§.duo fratres.& tangitur per Cy.licet nõ allegat illũ.§.j.l.j.j.quando ci.act.cri.præiudic. Si verò non succubuit ille,q; obijciebat:tũc non præiudicat in alio iudicio:vt d.l. vendicantem.ff.de euict.tãgitur per Cy.j.sen.rescin.nõ poss.l. perẽptorias. Dixi in dict.l.qui Romæ.§.duo fratres. Venio ad aliã quæstionẽ:quæro in quo differat ista lex à seq.dic vt in gl.

bes ꝓ Alex.in l.à diuo Pio.§.si qs.an ij.colũ. de re iudica.

a ¶ Sup incidẽti. An sup incidenti, vel emergẽti sit pronũciãdũ, vi de Bar.in l.ait ꝓtor.§. pmittit.ver.si qs tñ. ff. de minori. cũ aliis concord. quas refert Alex.in l.si finita.§. Iulia.in xxij.colũ.de dã. infect.

P. PAV. P.

b ¶ Principali. Circa istã materiã vtrũ inci dẽs incidẽter decisum possit in alio iudicio refricari, vide Paul. de Cast.in consi.xcvj.

a ¶ Quæro tertiò. Quid aũt si iudex omisit pronũciationẽ super emergẽti, ꝓcessus sit ipso iure nullus? Vr̃ ꝙ sic: qa dicũt doc. ꝙ iõ est ꝓnũciãdũ: qa nõ põt ad vltẽriora ꝓcedere. Gl. est de hoc in l. arbitro. ff. q̃ satisd. cog. præterea iudex vr̃ ordinariè procedere: ergo processus est nullus. c. exhibita. extra de iud. In cõtrariũ est casus, ꝙ licet iudex procederet omissa pronũciatione super legitimatione personarũ valet processus: qa ipso facto videtur pronũciare cõtra exceptiones impedientes ꝓcessum ꝓcedẽdo ad vltẽriora. Casus est no. ĩ c. ex parte. el. ij. extra, de appel. Quid autem si iudex dicat sic. Pronũcio omissa tali exceptione. Dic ꝙ est perinde ac si expresse de exceptione ꝓnunciasset. no. dictũ Inn. in c. sæpe. in gl. hic locũ extra, de appella. Andr. Barb.

P. P A V. P.

b ¶ Vetustiorem. Vide Alexã. in l. ꝙ iussit. in j. col. ff. de re iudi. Ab. in c. j. in vlt. col. de ordi. cogni.

P. P A V. P.

c ¶ Qm̃. Istud, ꝙ cã criminalis faciat cessare ciuilẽ, limita vt ꝓcedat qñ criminalis est cœpta añ li. cõtest. in ciuili: secꝰ si post. Vide Imo in c. j. de mut. petitio. & ibi Abbatem in xvj. col.

d ¶ Res. In primis vidi dubitari. reperit in actis narratio, & petitio, & subdit ꝙ notariũ actorũ, tali ꝑsente & nõ cõsentiẽte: vtrũ inducat lit. cõtest. vide ꝙ no. in ca. j. extra, eodem.

P. P A V. P.

e ¶ Narrationẽ. Et adde ꝙ per istũ modum inducit litis contestatio. s. ꝙ interrogationẽ & rñsionẽ, etiã si extaret statutũ ꝙ litis cõtestatio itelligit facta à tẽpore assignati termini ad probãdũ. prout cõiter sunt: qa per hoc non tollit qñ lis dicatur contestata per interrogationẽ et rñsionẽ: cũ tale statutũ inductũ sit ad agẽdum. Vide not. Com. consi. xvij. incip. Hieronymus de Vicherijs in ij. col. circa fin. & prin. sequẽ. Ex forma tamẽ statuti Papiens. dicit lis cœpta ante responsionẽ rei: & per cõsequens contestata, l. si quis post ea. ff. de pecu. vide in j. statuto ciuiliũ. in ij. ca. Aduertendum tamen ꝙ licet dicat lis cœpta, nõ per hoc dicitur contestata: quia lis incipit añ lit. cõt. l. cãs. vbi hal. & alij. C. de trãsact. Sed postea ibi habes in c. iij. inci. vt q̃ in terminis. ꝙ lis habet ꝓ cõtestata, ẽt si reus nõ rñdeat ĩ prima die vtili post petitionem porrectã. Itẽ ꝙ litis cõtest. inducat si reus rñdendo libellò dicat actorẽ mẽtiri vide Imo. post Ange. in l. turpia. in princ. de leg. j. Et circa istã ma-

5 †Quæro tertiò [a], vtrum super incidẽti sit pronunciandum? gl. super hoc refert tres opin. Pla. dicebat ꝙ sic: vt l. de qua re. ff. de iu. l. intra vtile. de min. ff. de præuari. l. prę-
a uaricationis. Bu. vero dicit contra, per hãc leg. & per l. ij. j. de or. cog. & hoc verũ dicebat Bul. qñ ciuilis qõ incidit ciuili: sin aũt criminalis criminali: tũc de vtraq; pronunciatur: vt l. ij. §. si publico. ff. de adul. de lib. cau. l. si filiũ. j. eo. l. pe. Idẽ si quæstio ciuilis incidat in criminali: vt d. l. penul. j. eo. secũdum Bul. Tertia fuit opi. Io. & Azo. quæ distinguit inter incidentẽ, & emergẽtem. Incidens dicitur, quæ habet causam vetu-
b stiorem [b] ante iudiciũ: & tũc de ea nõ pronuncietur: vt hac leg. Itẽ est exceptio emergens, quæ emergit in ipso iudicio: vt ꝙ aliquis fuit falsus testis, ꝙ dilatio non debet dari, tunc super istis est pronunciandũ: vt j. de dila. l. à procedente. & de lib. cau. l. à liberis. §. fi. & l. sequen. Ista op. est verissima. Tamen vt eius veritatem videamus, opp.
6 Exceptio† trãsactiõis rei iudicatæ, & iurisiurandi, impediunt processum: vt l. fratris. supra. de transactio. & l. eleganter. §. si quis post. de condi. indebi. & tamen constat, ꝙ ibi habuerũt originem ante iudiciũ: & super eis est pronunciandum, scilicet, an habeant impedire, vel non impedire processum: vt ibi videbitis. Itẽ pone, ꝙ pactum de non petendo sit factum pendente iudicio: super ista exceptione, seu pacto, non erit pronunciandum: & tamen habet originẽ pendente iudicio. Ista ergo distinctio non videtur vera. Sol. secundum omnes: exceptio, quæ opponitur ad processum de necessitate, habet originem pendente processu. Non enim poterat impedire processum antequam processus inchoaretur: vel inchoari vellet; & ideo† quando ego opp. exceptionem rei iudicatæ: trãsactionis: & iu-
7 risiurãdi ad litis contestationem. Ista potest dici emergẽs. non enim de iustitia, vel iniustitia causæ tractatur: sed de hoc an sit procedendum, vel non sit procedendũ: sicut qñ opponeretur dilationẽ dãdã, vel alĩ quẽ in testẽ admittẽdũ, vel non admittẽdũ quia tunc non potest vltra procedi, nisi super hoc pronũcieꝰ. Si verò ille, q̃ opponeret dictas exceptiões rei iudicatæ trãsactionis, & iurisiurãdi, non opponeret ad ꝓcessum, sed ad iustitiã causæ: vt qa diceret: dico me absoluendum, vel te non fouere iustitiã: quia iudicatũ, iuratũ, vel trãsactum: tunc fateor ꝙ nõ esset super ea pronũciandum, sed super principali. Ad illud ꝙ dicit de pacto non petẽdo, facto pendente iudicio: respondeo. ꝙ Io. respicit ad illud quod cõmuniter accidit: quia istæ exceptiones peremptoriæ consueuerunt habere origi-
nem retro ante iudicium. Clarius tamẽ ne possis errare debes dicere sic, †ꝙ aut exceptio opponit ad impediendũ ꝓcessum: & sup ea est ꝓnunciandũ de necessitate, vt j. de dila. l. à ꝓcedente. l. à liberis. in fi. de lib. cau. de præuari. l. præuaricationis. Aut opponitur ad iustitiam causæ; & tũc super ea non est pronunciandũ: vt hic in fi. intelligas de necessitate. Potest tamẽ iudex si vult: vt l. intra vtile. ff. de mino. Ita debes intelligere istã materiã: & ista est veritas. Dixit super exceptione, quæ respicit processum esse pronunciandum, quid si omittatur, dicam tibi in l. à procedente. j. de dila. De materia huius l. dic vt per Inno. extra, de elec. c. cùm inter. in gl. quæ incipit, per hoc videtur. per Ber. de mutu. peti. c. j. & per Spe. in tit. de incidentibus quæstionibus.

LEX II.

SI quæstio. Ista lex dicit idẽ in summa, quod præcedens: ideo non summo aliter ꝓ in l. præcedenti. Vltimò no. ꝙ non est necesse, ꝙ de nullitate testamẽti agatur principaliter: sed hoc venit incidẽter in petitione hæreditatis. An autẽ hic principaliter possit peti, ꝙ testamentum, vel aliud instrumentum nullum pronũcietur: plenè dixi in l. quæ sub conditione. in fi. de condi. inde. &c.

LEX III.

VM ciuili. Quando ciuilis incidit criminali, vel ecõtra, vtraq; causa eadẽ sentẽtia dirimitur. h. d. Opp. ꝙ primo finiẽda sit criminalis: vt j. l. proxi. Sol. Ibi vtraq; principaliter intentabatur: hic vna principaliter, alia incidẽter. Cõtra hoc op. ergo super incidenti non est pronũciandum: vt ꝑ. l. proxi. & l. j. dicebat Bul. ibi loquitur qñ ciuilis incidit ciuili. Vel aliter secũdũ Io. & melius, ꝙ hæc intelligatur secundum illas: quia vna sententia terminabuntur. Nam lata sententia super principali videtur sententiatum super incidenti, &c.

c QVoniam. [c] Quando inter duos oritur causa ciuilis, & causa criminalis, pendẽte criminali supersedetur super ciuili. h. d. Concordat ff. de iudi. l. per minorẽ. & ex hac l. sumebam vobis vnam regulam, ad impediẽdam cumulationem, de qua dicam vobis in l. edita actio. supra, de eden. Oppo. de l. rerum amota. actio. §. ob adulterij crimen. ff. rerum amot. Solue vt ibi, & dicam in dicta l. edita.

De litis contestatione. *Rubrica.*

Continua vt in glossa.

1 ☞ *Citatio licet interrumpat præscriptionem, non tamen inducit litis contestationẽ.*
2 *Libellus datus principi, interrumpit præscriptionem.*
3 *Litis contestatio per quæ uerba inducatur. & nu. 5.*
4 *Ex facto ius oritur.*
6 *Lis non quòd contestetur per exceptiones declinatorias.*
7 *Exceptio iurisiurandi, an inducat litis contestationem.*
8 *Exceptio pacti de non petendo, & exceptiones peremptoriæ, an inducant litis contestationem. & nu. 12.*
9 *Litis contestatio, quòd non possit fieri parte absente.*
10 *Litis contestatio non potest fieri per narrationem, & responsionem factam ex intervallo.*
11 *Litis contestatio unde dicatur.*
13 *Ex responsione facta positionibus, non inducitur litis contestatio.*
14 *Prælium quando dicatur fieri, & quando badaluchum.*
15 *Si quis reus respondendo negat, & dicat quòd non respondet animo litem contestandi: quòd non inducatur litis contestatio.*
16 *Protestatio contraria actui, ꝙ non releuet; & qñ dicatur contraria actui. & nu. 17.*
18 *In litis contestatione, quasi contrahitur. & supra, nu. 10.*
19 *Protestatio facta contra protestationem, quando prosit.*
20 *Quando respondetur in litis contestatione, debet responderi de credulitate.*
21 *Si reus in respondendo confiteatur, an per hoc inducatur litis contestatio.*

LEX vnica.

d RES [d] in iudicium. Hæc est bona lex, et malè declarata per nostros doct. breuiter dicit: protestatio, alĩ postulatio, vel actionis editio litis cõtestationẽ nõ facit: sed fit per narrationem [e] negotij, & responsionem. h. d. Ad euidentiam præmitte ꝙ de iure
e antiquo fiebat res litigiosa per litẽ contestatam. tunc enim res dicebatur deducta in iudicium; vt l. ij. infrà, de litig. Pone ergo casum sic: Actor petijt citari reum, vel dedit sibi libellum: vtrũ videatur ex hoc lis contestata, & sic res in iudicium deducta: Respondet Imperator &c. Opponitur de l. sicut. in principio. infrà, de præscriptione trigínta annorum. Solu. Licet quãdo-
1 que sola† citatio habeat effectum interruptionis præscriptionis, non

tenã no.q̃ licet p illa verba, nego narrata
a pur narrãtur, iducta
2 videaẽ lit.cõteſt.ſi tñ poſtea opponaẽ aliq̃ exceptio ĩpediẽs litis ſgreſſum,& opponẽs pteſtaẽ de nullitate ,p ceſſus , dr̃ talis exceptio rectè oppoſita. Vide Alex.cõſil. xxxvnj.ĩ ij.vo.ĩ ij.co.Mat. nota.lxiij.Hĩ q̃ negãdo narrata ,put narrãtur,negãdo ſe illud facere aĩo cõteſtãdi,ĩpediaẽ lit.cõteſt.vide Alex.cõſi.cccixĩ ij.col. An aũt lit.cõe.poſsit de cõſenſu partiũ remitti,vide d.Frã. cõſi.cix.An in cã appellatiõis reqraẽ lit. conteſta.vide Math. not. lxvij.Nũqd aũt cõfitẽs vnũ delictũ cõtẽ-
3 tũ in inqſitiõe,& dicẽs ſe de alĳs non eſſe culpabilẽ,videaẽ ſup alĳs litẽ cõteſtari vide Bar.cõſi.cxij.Item an iudex poſsit p̃cisè compellere partes ad litẽ conteſtandũ,vide Paul.de Caſtr.conſi. ccxiĳ. ad finẽ.Felin. in c.cũ olim.de teſtib. in j.col.Et ĩ quib⁹ cauſis reqraẽ lit.cõteſta. & de quib⁹ non vide latè Barb.in tract. de gabel.i ix.parte,in ix. col.& ſeq. Nũqd aũt dubĳ⁹ dicaẽ litẽ cõteſtari,vide Bal.in c.j.ſi de feu.vaſ.ab alio interpel.fuer.& in c.vaſallũ.ſi de feu. in vlti. co.ſi de feud.fuer.cõtro.vbi ẽt ponit an p verbũ.non credit, inducaẽ litis cõteſta.Itẽ q̃ facta lit.conteſt. ſuper principali, nõ reqraẽ poſtea ſup emergẽti.Vide Cremẽ.ſing. cxxvij.Itẽ q̃ litis conteſta.ita conſtituat in malam fidem actorẽ ſicut reum,q̃ſi poſſeſſio rei petitæ peruenit ad actorem,vide latè Feli.in ca.ſignificauerunt extra, de teſti.in iĳ.colũ. Item adde q̃ vbi requiritẽ lit.conte. dicaẽ lapis angularis iudici,dixit Bal.i ca.j. de lit.conte.Sequitẽ Ia
5 ſon in rub.C.de ĩ ius voc.poſt prin.in l.nã & poſtea. §. ſi his q̃. in iĳ.nota.de iureiur. dicitẽ q̃ reqritẽ ẽt ĩ iudicio poſſeſſorio. an aũt ſufficiat litẽ cõteſtari p aduocatũ pte p̃ſente & tacẽte vide Feli.i c.paſtoralis.col. j.de iud.Itẽ an ſup̃ exceptionibus ſit lis cõteſtata,vide Feli.in c. prudẽtia.§.ſexta poſt prin.de offi.dele.Item vbi lis nõ cõteſtatur prim⁹ actⁿ⁹ q̃ ſolet fieri poſt lis cõteſta. habet vim litis cõteſtatæ.vide Feli.in c.inſinuante.ad finẽ.extra, de offi.deleg. An aũt vbi p̃cedit ſine figura iudicĳ iter præſentis,non tñ inducit lit.cõteſt. Opp.ſ.qñ li
a bellus [a] Principi datur.l.j.Sol. † codẽ mõ licet ibi habeat effectũ interrũpẽdæ præſcriptionis,quo ad aliud tamẽ non videtur lis cõteſt.qa adhuc põt iudex recuſari vt in aut.offeratur.& ideo non põt dici q̃ ſit lis cõteſt. qa non põt dici in prælio, qui poteſt effugere prælĳũ: ita non poteſt dici quòd ſit lis conteſtat. qñ poteſt lis effugi. Op.dicitur hic,per narrationẽ negotĳ,ſed in libello narraẽ negotiũ.ergo &c.Rñ.debet hic ſubaudiri p̃ narrationẽ negotĳ, & rñſionẽ alteri⁹ partis:vt ſ.de iura.calũ.l.ĳ. poſt princi.& de iudi.l.rem non nouam.§. patroni.Hoc præmiſſo venio ad q.quæro, cũ in libello contineanẽ duo.ſ.narratio facti, & concluſio iuris: quid debet narrare actor, & quid debet reus reſpõdere, vt inducatur litis cõteſt.Reſpon.vtrunq̃,& factum & ius:& †ideo conſuetudo obſeruat q̃ actor dicit narrata, prout narrãtur vera eſſe,hoc reſpicit factũ:& petita fieri debere,hoc reſpicit ius.reus reſpondet narrata, prout narrãtur,vera non eſſe,& petita fieri nõ debere.Ratio huius:qa ſicut ex parte actoris,ſentẽtia debet eſſe conformis libello:ita ex parte rei debet eſſe liquidũ iudici,quid petat reus:& apparet q̃ petit nõ fieri petita,& ſic ſe abſoluit. Tñ tex. iſte nõ videtur referri,niſi ad narrationẽ facti dũtaxat:dũ dicit,cũ iudex per narrationẽ negotĳ.Non ergo dicit de iure tamen tex.in l.ĳ.circa prin.de iura.cal.loquitẽ magis generaliter, poſt narrationẽ, & reſpõſionem nõ dicit de narratione facti,vel iuris.& ſic de vtroq̃ poteſt intelligi.Itẽ text.in l.rem non nouã.§.patroni.dicit poſt narrationẽ propoſitam, & contradictionẽ obiectam,
b non dicit facti,vel iuris.& ſic devtroq̃ poteſt ĩtelligi. Quæro ergo [b],q̃d ſi actor narrauit factũ tm̃:vt narrata ,put narrãtur vera eſſe:& reus ad factũ tm̃ reſpõdet, an inducatur lit.cõteſt.puto q̃ ſic,per hanc legẽ cũ dicit per narrationẽ negotĳ:nec requirit de neceſsitate narrationẽ iuris. Præter
4 eà ex facto † ius oritur:vt l.ſi ex plagis.§.in cliuo.ad le.Aql.ad turp.l.j.§.j. Vnde præſuppoſita narratione facti. ſequitẽ cõcluſio iuris.Itẽ ex parte rei ,ppoſita cõtradictione facti,ius ipſum facit contradictionẽ iuris q̃a actore factũ non probãte,reus abſoluitẽ:vt ſ.de edẽ.l.q accuſare. Quæro tertio:
5 † quid ſi actor ius narrat.& reus cõtra, negat illud ius narratum. Verbi gratia:dicit actor petita fieri debere reus negat petita fieri debere.an inducaẽ conteſtatio.gl. hic vĩ dicere,q̃ ſic,in exẽplo q̃ ponit:qñ dicit, q̃ actor dicit,debes mihi decẽ. Debere emm̃ eſt obligatũ eſſe:& eſt iuris.inſti.de obl.in prin.Et ſi reus iſtud neget,inducitẽ lit. conteſt.& iſtud puto verũ.nã ad poſitionẽ cõſequẽtis,ſequitur poſitio antecedentis: vt l.pro hærede.§.papi. & l.illud.ff.de acqui. hære.vnde cũ ego narro ius:videor narrare iſtud factum,ex quo illud ius oritur. & idem in reo negãda. de hoc etiam videtur tenere Inn.de lit.conteſt.c.j.& Spec.in tit. de lit.cõteſta.Et eadẽ rõne dico : q̃ ſi actor narraret factũ,reus reſpondendo negaret ius,ſatis videtur ad propoſitum reſpondiſſe:vt induceretur lit.conteſt.arg.in l. quæ extrinſecus.§.fi.de ver.obli.& l.ſi ſub vna. in prin.eo.ti.& eorũ, quæ dicam ſtatim in eo,qui exceptionẽ opponit. Quæro, vtrũ opponẽdo exceptionẽ inducaẽ lit.cõteſta. hic gl.dicit:q̃ ſi opponitẽ excep.peremptoria pacti,vel iuriſiurandi,inducitur lit.cõ-
a teſt.ſecus ſi opponitur exceptio declinatoria iudicĳ,ex perſona iudicis,actoris, vel libelli.Ita dicit gl.quã vide ſupverbo:vel arbi.hæc Cy.idẽ.& d.Ia.But.cõtra hoc habemus caſum expreſſum,de lit.conteſt.c.ij.li. vj.Quid dicimus in eo q̃ gl.dicit,qñ obĳ-
6 ciẽ exce.† declinatoria,iſta non inducit lit. cõteſt.hoc eſt veriſsimũ.nã ad declinandũ iudiciũ ,pponitẽ,nõ ad litigandũ. & ſic vos videtis in iſtis prælĳs corporalib⁹;quoniã multa præcedũt anteq̃ perueniaẽ ad prælĳũ:vt deplanare locũ,vbi præliẽ:deſtruere munitiones eorũ,qui prælĳũ cõtẽnũt,& declinãt.Ita in iſto prælio ciuili, & intellectuali : oẽs iſtæ exceptiones declinatoriæ debẽt ante omnia examinari.debet emm̃ videri libellus vtrũ ,pcedat.l.j.ff.de off.aſſeſ. libellus eſt enim id ſuper quo cõtenditur. Ideo debet deplanari: & examinari vtrum ſit cõtendendum ſuper eo.Item illæ exceptiones:tu non es iudex,non es legitimus actor.oĩa iſta debent reſcindi anteq̃ ad lit. conteſt.perueniaẽ:& ſuper eis eſt pronun
7 ciãdum;vt vidiſtis.ſ.tit.j.l.j.Exceptio † verò iuſiurãdi,de qua dicit hic gl. poteſt opponi ad impediẽdum ,pceſſum:quia eſt de impediẽtibus:& tunc non inducitur li. cõteſta.nam declinat iudicium,non inducit. & eſſet idẽ q̃ in præcedentibus. Sed ſi opponereẽ ad merita cauſæ : tunc eſſet idẽ, q̃ in exceptione pacti, & aliĳs perẽptorĳs: de quibus ſtatim dicã. De exceptione ve-
8 rò † pacti,& aliĳs perẽptorĳs,videbitis gl. noſtras & doc.contradicentes cum decre. j.extra de lit.conteſta.in vj. Pro cuius declaratione prẽmittẽda ſunt duo,primò,an
9 lit.cõteſt.† poſsit fieri abſente parte [c]. Pet.
c in l.edita.ſ.de edẽ.dicit q̃ ſic,ex parte actoris:hodie per aut.qui ſemel.j.qũo & qñ iu. ſtatim dato libello:& ſic ,ppoſita facti narratione, actor eſt obligatus liti: & ſic ex parte eius eſt lis cõteſt.Doct.omnes dicũt cõtra.& hoc eſt cõtra iſtum tex.& eſt ſpeciale in aut.qui ſemel.q̃ peruenitur ad diſ finitiuam lite non conteſt. ſicut quandoq̃ in bello corporali,quis põt vincere aduerſarium ſuũ,ſine bello.Ita in caſu illius aut. ſine libello & ſine li. cõteſt. poteſt vincere actor tamen ſpecialis caſus eſt ibi. facit ad hoc de tẽpo.ap.l.fi.§.illud. Sicut ſi vna partium tantũ eſſet in campo:non poteſt dici prælĳũ:ita ex vna tantũ parte altera abſente,non poteſt dici lis conte. Quæro ſecun-
10 dò.† vtrum lite cõteſt.poſsit fieri per narrationẽ, & reſpõſionẽ factã ex interuallo.
d Reſpon.& non [d].nam vt ſcitis in conteſtatione quaſi cõtrahitur:vt ĳ.§.fi. & ibi not. ff.de præto ſtipu.l.iĳ.§.idẽ ſcribit.ff.de pe. ſed contractus,vel quaſi,impediũtur propter interuallum tẽporis , interrogationẽ & reſponſionem:vt l.j.§.j.de ver. obl.l.cõtinuus.ĩ prin.eo.ti.Præterea,vt dixi, ſicut vides in iſto corporali prælio.ſi vnus veniret in campũ hodie, & poſtea reuerteretur, & alius cras,nõ diceretur prælĳũ inter eos. Ita ẽt ex interuallo nõ põt dici lis conteſt. Prædicta duo.ſ.de parte abñte, & de inter

teſt neceſſ.ĩ cõteſtatiõe lis.& ſic.vide Are.in cõtrariũ ĩ aut.ſi oẽs.C. ſi vt ſe abhære.abliĳnuerit.

¶ Qũ libellus. Addetur.et aduerte q̃ quia ſcium proponit coram principe,tũc vĩ q̃ nõ ſit neceſſari⁹ libellus. Ita Inn.& Io.And.in ca.j.de libell. oblatio. Et remittit ſe ad not. in ca.i.de lit.conteſt.Et idẽ dicũt Stephan. & Zaba.in cle. ſæpe. de ver.ſig.q.xv in fin. in tellc.Et licet hoc dicãt in Papa,ibi tñ eſt in quolibet Principe ſuperiorẽ non recognoſcẽte.& iure Principũ fungẽte.ex quo eſt ſo lut⁹ legib⁹.l.princeps. ff.de leg.faciũt not.ap Bart.& Io.de Imol.in l.animes.ff.de publi. iud.& p Baron.l.hoſtes.ff.de capti.et poſtlimi.reuer.& vide in ,pposito Bar.in l.i.ff. de mino.Et ad prædicta vide do. Mar. So. in d.c.j.de libelli oblatio.folio.decimo.

b ¶ Quæro ergo. Facit gl.i ij.q.x.c.qa præiudicatus.in.q.ij.c.notũ.& in c.cũ eccliſia. de cau. poſſeſ.Idẽ ſi fiat coram Papa,arg.l. oĩm. j. de teſtib.& q̃ not.in c.j. extra.eo tĩ in cõtrariũ eſt gl.in c.j.de lit. cõteſt.vbi reqrit q̃ in ſeraẽ petitio.& illũ ſequitẽ do.Io.& Bar.hic dicit q̃d ſi p̃cedat libellus eſt neceſſaria narratio illa narratio refertur ad libellum. in quo oppoſita erat petitio tamen Bar.dixit in l.libellorũ.ff.de accu.& eſt ſpeciale in criminibus.vt admittaẽ ſolus libell⁹ narrator⁹.ergo ĩ cõtra. eſt ius cõe:vbi nec obſ. gl.q.qa p̃ſtar⁹. præal lega.q̃ p̃cedit i intereſſe recuperandæ:hic ſumus i his i q̃b⁹ ſuffi cit offi.iudi.& p̃cedit opi.Bar.vt i ſpũlibus ĩ cle.diſpendioſam de iudi Aut non exuberaẽ iudicis officiũ.& tũc ,pcedit in gl.i c.j.de mu.pe.facit tex.in illo.c.i.& c.duũ.el ij.de elec.& cle. ſæpe de ver.ſig.c.licet Hel.de ſimo.Inn.ĩ c.in noſtra de ſep.in prin. & Io.de lig.in ca.j.& in c.in literis.reſt. ſpo. vnde Mod.in ca.j.eo. præal.

POMATES.

c ¶ Abſente parte. Et vide Arct.conſi. lviij. col.ij.& col.iiij.& vide Alex. conſi.c.col.j. vo.v.vbi dicit q̃ põt fieri parte abſente per cõtumaciã,declarando vt ibi per eum.

d ¶ Quod non. Abb.in c.j.extra,eodem. dicit Rotam tenere contrarium decĳ.cccl.

a ☞P. P A V. P. ¶ Vlterius. Vide ctiã Com.cõſi.lxxj.inci.in noĩe dñi. vbi limitat hoc nõ procedere,qñ ſtaret ſtatutũ poſt reſponſionẽ rei,litẽ haberi pro conteſtata.

b ¶ Non aío cõteſtandi litẽ. Quid ſi reus rñdendo libello actoris dicat,ꝙ reſpõdet aío non cõteſtãdi litẽ: vide de hoc per Spec.in ti.de lit.cõte.§.j.ver.illud & non cum alijs pluribꝰ ver.ſeq.Et an rñſio facta p verba iuris,inducat li.cõte.vide Spec.no. vbi.ſ.§.j.ver.qd ergo ſi ꝓponunt.et ibi ĩ ỹ. ſed quid ſi nego cãm.

c ¶ Et ꝓteſtor. Vide ĩ l.non ſolũ.§.morte. in iij.charta.de ope.no. nun.

d ¶ Nec daſ diffinitiua. Adde tu, & aduerte qa Bar.hic vĩ ſentire ꝙ partes pñt renũciare libello,nõ tñ quin porrigaſ qualiſqua/ lis petitio ad hoc vt iudex certã ferat ſentẽ tiã.Et ſicvĩ cõtradice re his q̃ ipſe dicit. j. in auſ.offeratur.ſ.ꝙ par tes nõ pñt renũciare libello,in col.ij.in fi. q tñ ſaluari põt ĩtelligẽ do dicta hic, qñ par/ tes cõuenerunt qñ iu dex nõ in figura iudi cij,ſed de plano ex of ficio ſuo veritatẽ inq/ rat,& audiat,ſcdm re perta dicat:aſs aũt ta li ſolennitati renũcia/ ri nõ põt,l.nemo põt. ff.de lega.j Et tũc qñ partes ſic non veniũt nõ requiritſ libellus.l. quoties.ĩ fi.C.de pri/ uileg.ſchola.libr.xij. quẽ ita qdã ĩtelligũt. facit lex ĩ auſ.vt dif/ feren.in.§.ſi verò cõti gerit.& ic.cũ tpe.ex tra,de arbi.nõ eñ fie/ ri põt cõuẽtiõe ꝓtiũ ꝙ iudex ſniam dicat ſine libello,ex quo de bet ei eſſe cõformis.c. licet Heli.de ſimo. cũ ſi.& bñ ſcdm Pan.in d.c.j.de libel.obla. & ibi do.Mari.Soci.i ar/ ti.v.fal.xij.ꝓ no.in c. dudũ.de elect.& in l. poſtq̃ liti.de pact,qa ſi ꝓtes pñt in totũ ce dere liti,vt ĩ iurib⁹.ſ, alleg.ſic & totã cãm poterũt ponere in ma nu iudicis. & tũc ei⁹ dictũ nõ erit ſnia. ſed erit quoddã mãdatũ. ar.no.hic ꝓBar.ad qđ facit gl.in c.de cauſis de re iu.Et in iſto mõ põt ꝓcedere illa opi. q̃ vult libellũ poſſe à ꝓtibus remitti q̃ fuit opi.gl.& adde ẽt qđ ꝓtes pñt facere ꝙ iu/ dex i cã ꝓcedat vt ar/ bitrator,ꝓ l.ſed ſi in ſeruũ.§.ſi qs.ff.đ arb. & dicit d.Maria.ĩ.lo/ co.ſ.alĩ.& ibi cõcor.

☞P. PAV. P.

e ¶ Offeraſ. An iſtæ in duciæ habeãt locũ in criminalib⁹,vide ro/ ma.ſingul. dcxxxxij. incip.quæro.

☞P. P A V. P.

f ¶ Libelĩ⁹. Circa hoc an & in qb⁹ caſib⁹ re quiraſ libelĩ⁹, & ĩ q/ bus nõ.& multa alia in iſta materia libello rũ,vide Are. poſt Io. Fab.i §.triplici.eſt gl. magn.Inſt.de act.& ibi etiã aliqua ꝓ Iaſõ. vbi multa allegãtur ꝑ materia,

uallo ꝓbanſ ex ſignificatione noĩs.Litis
11 eñ cõteſtatio † dicitur à cõ,quod eſt ſimul, quaſi ſimul atteſtatio ĩ lite.Sed ex ĩteruallo,vel inter abſentes,non poteſt ita ſimul atteſtatio interuenire. ergo &c. Facit ad ꝓdicta.ff.de confeſ.l.certũ.§.ſi qs abſente.
12 & de inter.act.l.fi.Nunc † ad propoſitũ,an per oppoſitionẽ exceptionis peremptorię inducaſ lit.conteſt.dico ſic;aut ſtatim poſt narrationẽ factã ab actore ſequitur rñſio rei opponẽtis exceptionẽ perẽptoriã;tunc inducitur lit.conteſta.Ita intelligatur iſta gl.& tex.hoc videtur velle in d.l.rem non nouam.§.patroni.ibi;poſt narrationẽ propoſitam,& cõtradictionem obiectam.Sed ſi poſt libellum datũ,vel poſt narrationem ꝓpoſitã,reus ex interuallo veniret.& produceret ſuas exceptiones:tũc non induceret litis cõteſt.qa nõ vĩ ꝓducere ſup meritis cauſæ.Ita loquit.C.de lit.conte.in vj.Ita
13 debes ĩtelligere iſta materiã. † Quęro vtrũ per rñſionẽ factã poſitionibus inducaſ litis cõteſtatio.Reſpon.ꝙ nõ. Nam tex. hic loquitur de narratiõe negotij vniuerſalis, & reſponſione facta ſecuta ad eandem,ſed in poſitionibus fiunt narratiões particulares:meritò nõ inducit lit.conteſt.Sicut eñ
14 videmus in iſtis † prælijs corporalibus,inter famulũ & famulũ non appellaſ pręliũ, ſed badalucũ:ſed quãdo tota maſſa, & totus exercitus vtriuſq; partis inuicẽ cõfluũt tunc dĩ præliũ.& ita hic iſtę cõtradictiões particulares,vt rñdere poſitionibus,nõ inducunt litis cõteſtationẽ.& de hoc eſt ca/
15 ſus extra,de litis conteſta.c.j. † Procedo vl
a terius [a],& quæro,quid ſi reus reſpondendo narrationi actoris dicat,ꝙ rñdet nõ ani
b mo conteſtandi litẽ [b].Gl.dicit ꝙ nõ videtur conteſtatio.arg.qui.mo.pig.vel hypo. ſol.l.ſi debitor.§.j.de exce.l.ſed & ſi quid. §.fi.& l.ſeq.Quidam doc.dicũt ꝙ iſta proteſtatio eſt contraria actui,q celebraſ:ideo nihil releuat:imò inducit cõteſtatio:qa qñ
16 ꝓteſtatio † eſt cõtraria actui,qui celebraſ. nihil releuat,extra,de app.ca.ſolicitudinẽ no.etiã extra de cõſt.c.cũ M. Ferra. Facit ad hoc ꝙ no.in l.in vẽdẽtis.j.de cõtrah.em.
17 Puto tñ ꝙ gl.nr̃a verũ dicat. † Nã iſta ꝓteſtatio nõ eſt cõtraria actui q celebraſ:tunc eñ eſſet cõtraria,qñ eſſet circa idẽ. Verbi gr̃a:ego reus rñdeo negãdo,&
c proteſtor [c] ꝙ nõ rñdeo.Iſta eñ bñ eſſent cõtraria verè & repugnãtia:vt in l.vbi repugnãtia:de regu.iu.& de fi.inſtru.l.ſcripturæ.ſed qñ eſt circa diuerſa,nõ dicũtur cõtrariæ. Põt eñ animus ꝓteſtationis ſeparí ab actu: vt l.q in aliena.§.fi.de acq.hęr.l.at ſi qs.§.plerĩq;. de relig.& l.debitor.§.j.quã allegat gl. ita
18 fit in ꝓpoſito.Nam,vt dixi,per lit. † cõteſt. inducit qdã quaſi cõtractus,ꝓ quẽ qs obligat inſtãtiæ,vt ſ.dixi. Vñ cũ reus rñdet negãdo,ꝓteſtaſ ꝙ nõ habet animũ cõteſtãdi litẽ,hoc eſt,ãducẽdi illũ quaſi cõtractũ. Videmus etiã in iſtis põlijs corporalibꝰ, vt dixi,ꝙ poſsit vna ps aggredi aliã nõ aío preliãdi,vel ſtãdi ſecũ in põlio,ſed ſtatim aío retrocedendi. Alij ſunt q dicũt,ꝙ iſta ꝓteſtatio ꝓdeſt,niſi ex diuerſa pte ꝑ actorẽ ꝓteſteſ contrariũ:vt l.j.§. elegãter.ff.de lib.agn.& l.aut q aliter.§.ij.alſ j.ff.qđ vi aut clã. Breuiter dico,ꝙ iſta cõtraria ꝓteſtatio actoris quãtũ eſt in ca/
19 ſu ꝓpoſito nihil operaſ.In duobꝰ eñ caſibꝰ † ego reperio ꝙ cõtraria ꝓteſtatio aliqd operaſ.Primò,qñ per primã proteſtationẽ inducit quædã quaſi patiẽtia,& cõſenſus ei,cui fiebat proteſtatio:qa ꝑ cõtrariã ꝓteſtationẽ declaraſ,ꝙ ille quaſi cõſenſus, ſeu patiẽtia nõ inducit;vt d.l.j.§.elegãter.de lib.agn.Itẽ operaſ ꝓteſtatio cõtraria,qñ fit ad diuerſos effectus:vtputa præceſsit ꝓteſtatio tua,quæ intẽdit ad notificandũ mihi aliqd,vt tu exſeris à vitio clãdeſtinitatis.Ex aduerſo ego facio aliã ꝓteſtatio nẽ ad prohibẽdũ ne facias,vt ſic incidas in vitiũ violentiæ.hoc põt fieri:vt d.l.aut q aliter.Sed qñ ꝑ ꝓteſtationẽ ptis ſolũ inducit declaratio cũ ꝓteſtatione:vt eſt in q.nr̃a:ꝓteſtatio aduerſæ ptis circa hoc nõ põt aliqd opari:qa nõ fit circa illud qđ ſit in ptãte ſui ꝓteſtãtis:vt habuiſtis no.in ſimili in l.alimẽta.ſ.de negot.geſt.Sed qd faciet iudex,qñ ꝑs nõ vult cõteſtari litẽ? Certè procederet ad miſsionẽ ex primo decreto.vt habuiſtis gl. qũo
20 & qñ iudex.auſ.q ſemel. † Quæro,qñ rñdeſ in litis cõteſt.vtrũ debeat rñderi de veritate,an de credulitate.Dic de credulitate & ita obſeruat cõſuetudo,& intelligas hoc de veritate,hoc eſt de eo qđ vehemẽter opinaſ,& credit:vt no.in l.ij.§.idẽ Labeo. ff.de aqua plu.arc.aliàs ille q cõueniretſ ex facto alieno, nunq̃
21 poſſet cõteſtari litẽ,qđ eſſet abſurdũ. † Quærit gl.qd ſi rñdẽdo actori cõfiteaſ reus,an inducaſ litis cõteſtatio.Glo. diſtinguit Aut p̃ceſsit libellus:& tũc ꝑ cõfeſsionẽ fit litis cõteſtatio. Aut actor ſi ſimpl'r petit:ſine libello:& tũc non fit litis conteſtatio:
d nec datur diffinitiua [d],ſed fit ſimpliciter præceptũ de ſoluẽdo: vt l.ſi debitori.ff.de iud.Doc. Vltramõ.dicũt cõtrariũ.nã ꝑ cõfeſsionẽ nõ fit litis cõteſt.imò debet qs abſolui ab inſtãtia iudicij.ar.l.ſi reus.de procu.Pro hoc etiã vĩ tex.in l.ſi domus.§. qui cõfiteſ.de leg.j.Itẽ ꝓ iſtorũ opi.facit ſ.de iud.l.rẽ nõ nouã.§. patroni.ibi:poſt narrationẽ ꝓpoſitã,et cõtradictionẽ obiectã.no. ꝙ dicit cõtradictionẽ in cõtrariũ.& puto ꝙ iſta ſit veritas.Cõteſtatio fit ꝑ narrationẽ,& cõtradictionẽ ſine dubio. Sed alibi dicit tex.ꝑ narrationẽ,& rñſionẽ,nec dicit vtrũ ſit rñſio cõtradicẽs vel ſit rñſio cõſonãs:vt l.fi.circa prin.§.j.ſ.de iura.calum. Nec obſtãt ll.alle.in cõtrariũ:imò cõcordãt cũ gl.ſi rectè inſpicias.Nã põt eſſe ꝙ qs cõfiteſ eo ꝓpoſito,ꝙ nõ cogaſ ſubire iudicĩũ,ita loquunt cõtraria.volebat eñ ſtatim ibi ſoluere.Itẽ põt qs cõfiteri eo aío,vt iudicium ſubeat,& feratur diffinitiua. Ita loquitur iſta gl.ſicut vides in bello corporali.Nã põt eſſe ꝙ qs volens prælíari,reddat ſe victũ:ſed vult eſſe in prælio, & vult ꝙ per vim belli capiatur.Item in propoſito, licet quis cõfiteatur:tamen vult ꝙ per diffinitiuam ſententiam condemnetur. quod eſt quandoq; vtile,imò neceſſarium,vt puta propter conſeruandam ſtipulationem de euictio.vt l.vtique.de rei ven.& de neg.geſt.l.ſin autem.vnde noſtræ gl.dixerunt optimè. Vltimò quæro, quid ſi in actis appareat lis conteſtata, nec dicitur per confeſsionem,vel contradictionẽ:an valeat proceſſus? De hoc dixi in l.ſciendum.de ver.obli.

1 ☞ *Libellus debet in ſcriptis offerri,niſi in cauſis breuioribus.*
2 *Diſpoſitio huius authen.determinatur per l.ſciendum.ff.qui ſatiſda.cogan.*
3 *Libellus per quem offeratur.*
4 *In libellis offerendis conſuetudo curiæ ſeruanda eſt.*
5 *Libellus cuius expenſis detur.*
6 *Libellus offertur coram arbitro.*
7 *Sportulæ quæ ſint.*
8 *In prætorijs ſtipulationibus perſona fideiuſſoris requiritur.*
9 *Dilatio,de qua in iſta authen.quòd cauſa cognita poßit minui.*
10 *Iudex quando impetretur ab utraque parte.*
11 *Notarius de conſuetudine ſcribit diem dati libelli.*
12 *Interruptio præſcriptionis,quando fiat per lit.conteſt.nulla.*
13 *Productioni libelli,quando poßit renunciari.*
14 *Litis conteſtationi non poteſt renunciari per partes.*
15 *Quòd poßit compromitti in arbitros,ut poßit ſine libello & ſine litis conteſtatione pronunciare in ſcriptis,& ſine ſcriptis.*

e Fferatur. [c] Iſta auſ.eſt bona. Primò ponit qd habet facere actor.Secundò,quid habet facere reus.Tertiò,qd habet facere iudex.Quartò,quid iuris,ſi prædicta obſeruata non fuerunt.Secũda ibi:& exinde.Tertia ibi:deniq;.quarta ibi:litis ergo. Op.
f breuiter hic dicit libellus [f]:& ſic innuit ꝙ debet dari ĩ ſcriptis.

contra,

contra,de edē.l.j.in prin.Sol.de iure anti.non erat neceſſe q̄ libellus daret in ſcriptis,in ciuilib⁹:vt l.cōtraria:ſed in crimina
1 lib⁹ ſic:vt l.libellorū.ff.de accu.hodie†verò etiā in ciuilib⁹ datur in ſcriptis:vt hic.niſi in cauſis breuioribꝰ:vt in auᵗ.niſi breuiores.j.de ſen.ex breuí.reci.Opp.de l.ſciendū.ff.qui ſatiſ.co.
Sol.quidā dicūt q̄ illa corrigitur per iſtā.Alij dicunt q̄ illa te-
2 netur cōmuniter,& q̄ iſta†determinatur per illā.ſ.q̄ illud qđ hic ſimpliciter dicit de fideiuſſore dando,diſtinguaᵗ an poſſideat immobilia vel nō:vt d.l.ſciendū.arg. de legi.l.nam & poſteriores.Circa auᵗ.iſtam eſſent quærēda multa:ſed dicam tibi
3 tm̄ ea quæ ſunt neceſſaria.dicit hic offeratur ei, qui ad iudiciū vocatur libellus:impersonaliter loquit.†Quæro,p quē debet libellus offerri.Tres ſunt opi.Prima,q̄ ante oīa libellus debet dari iudici,& poſtea pars citari:& tūc per iudicē offeraᵗ libellus parti.Et hocvideᵗ ꝓbare ex ordine tit.s.qa primò ponit de edēdo.Secūdò ponit de in ius vocādo,quaſi libelli oblatio coram iudice debeat præcedere.Alij dicunt,q̄ primò citaᵗ reus, & poſtea libellus ei offerᵗ ab actore reo poſtulāte:& hoc vī ꝓbari ex ordine titulorū in.ff.Nā primò ponit de in ius voc.ſecundò ti.de edē.Pro hoc optimè facit de iud.l.non videᵗ. Tertij di
a cūt q̄ libellus offeraᵗ iudici,& mitteᵗ parti p vnū nunciū[a]. & in hac opi.ſunt Vltramon.& hoc probaᵗ primò per l.ſicut. & l.cùm notiſſimi.j.de præſcri.xxx.anno.ſi per ſolā citationē fit præſcriptiōis interruptio,de neceſsitate debet intelligi q̄ mitaᵗ libell⁹ cū citatorio.alʒ neſciret reus ad qđ eſſet citat⁹. Pro hoc.j.ꝓxi.auᵗ.libellū.& j.qūo & qñ iud.auᵗ.qui ſemel.Nos qđ dicemus:Certè quælibet practica eſt bona vnde tene quā vis. & hoc tenet gl.tua prima hic quā vide & no.In hoc tñ eſt differētia:quia qñ libellus mittitur cū citatorio;poſtea reus cōparens non poſſet petere dilationem ad deliberandū ſuper libello:cū iam libellus fuerit miſſus:vt extra,de dila.c.ij.Facit.j.tit.
4 ij.l.ſi qñ.tñ in prædictis † ſerua cōſuetudinē[b] curiæ ciuitatis,
b in qua es.Nā in ciuitate iſta in criminalib⁹ mittitur libellus cū citatorio:i ciuilib⁹ nō i ciuitate Piſarū mittiᵗ ēt i ciuilib⁹ libell⁹ cū citatorio.vñ ſm diuerſitatē locorū ita debet fieri. Quæro,
5 qñ reus cōparet,debet ſibi dari copia libelli. q̄ro†cui⁹ expēſis. Tex.vī velle in l.j.circa prin.ff.de edē.q̄ expenſis ipſius rei.ſatis enim eſt,q̄ ei fiat copia deſcribēdi:vt ibi patet.In quibuſdā partib⁹ obſeruaᵗ vnū,i aliis aliud.vnū ſerua cōſuetudinē curię.
6 Sequiᵗ,ei vocaᵗ ad iudiciū.† Quæro,vtrū corā arbitro ſit offerēdus libellus.Gl.dicit,& bñ,q̄ ſic:vt l.pen.§.fi.s.de arbi. & de iud.l.rem non nouā.circa prin. Vlterius quæro:dicit hic, exin
7 de præſtitis ſportulis.quæ ſunt†iſtæ ſportulæ. Gl.dicit q̄ in iudice delegato ſunt declaratæ in auᵗ.de iudi.§.ne aūt. in iudice verò ordinario,nō reperiᵗ expreſſum,niſi in clericis:vt l.cū cle
c ricis.& l.oēs.s.de epiſ.& cle. Vlteri⁹ ꝓcedo,dicit hic[c], data fideiuſsione.q̄ro.qđ ſi nō vult dare fideiuſſorē ſed pignora?Gl.
8 dicit† q̄ non ſufficit:quia in prætorijs ſtipulationib⁹, perſona fideiuſſoris regriᵗ:vt l.p̄toriæ.la vl.ff.de p̄to.ſtip.in l.p̄dicta tenet gl.cōtra.& ſunt gl.multū inuicē aduerſantes:dic vt ibi dixi.& gl.ibi poſita dicit veritatē. Vlterius dī hic.xx.dierū gau
9 deat iducijs.† Quæro,vtrū iſta dilatio poſsit augeri vel minui. Gl.vī tenere q̄ non.Doc.ſunt in cōtraria opi.cū ēt iſta dilatio deᵗ miniſtro iudicis,p̄ minui cā cognita:vt l.ij.ff.de re iud.& ibi dixi. Vidiſti tactū p me.& ibi gl.in auᵗ.q ſemel.j.qūo & qñ iud.Sequiᵗ hic,q̄ p̄ recuſare iudicem, niſi ipſe petierit eum. Quæro,vtrū ab vna tantùm parte poſsit iudex impetrari. Bre
10 uiter diſtingue:†aut vtraq̄ pars eſt præſens,& nō īpetraᵗ,niſi de cōſenſu vtriuſq̄.ſecus ſi alia pars eſt abſens. & ita obſeruat curia Romana.Probaᵗ in l.obſeruādū.ff.de iud. Vlteri⁹ quæro,vtrū ille,qui dat libellū,debeat in libello ſcribere diem dati libelli. Tex.hic vī velle,q̄ ſic gl.dicit q̄ hoc de cōſuetudine nō
11 ſeruatur:ſed hoc†ſcribit notarius;& datur terminus ad reſpō-
12 dendum.Quæro circa fi.iſtius auᵗ.†vtrum quando cōteſtatio eſt nulla ex vigore iſtius auᵗ.interrūpaᵗ prę ſcriptio gl.quæ eſt hic videtur dicere q̄ non.Qđ intellige verum in illis caſibus, in quibus interruptio debet fieri per lit.cōte.non in caſibus in quibus interruptio fit per ſolam citationē,vt l.cùm notiſsimi. & l.ſicut j.de præſcri.xxx.an.Nam illud ſolùm debet aduerti, an legitimè fuerit facta citatio,vel accuſatur⁹.ff.de adul.& ibi
13 plenè dixi.& tene menti hanc gl. Vltimò quæro,†vtrū produ
d ctioni libelli[d] poſsit renunciari gloſſ.quæ eſt hic,dicit q̄ tacitè poteſt omitti,non expreſsè.Et in hoc vide a
tur reſidere etiam Mar.Syl.Iac.But.& alij ſunt in contraria opi.q̄ renuntiari nō poſſit.Et iſtud puto verum.Iſta enim ſolenni b
tas non fit ad vtilitatē partis ſolū, ſed etiā ad vtilitatē iudicis:vt ſcias ſuper quo habeat ferre ſententiam:ideo non poteſt conſenſu partium renūciari. Præterea ea, quæ inducūtur circa ſolēnitatem in actibus hominum,non poſſunt cōſenſu partium tol-
e li.[e] vt l.nemo p̄ōt.de lega.j.ff.de pact.l.ius c
14 publicum.Idem†dico in litis cōteſt. Idem tenent cano.extra de offic.deleg.c.de cauſis.& per Io.an.de re iud.c.fi.lib.vj. Quæ-
15 ro tota die fiūt † cōpromiſſa in arbitros, q̄ poſsint cognoſcere ſine libello, ſine lit. conteſt.& pronunciare in ſcriptis,& ſine ſcriptis.&c. Quomodo valet iſte ꝓceſſus: cùm vt dixi dictis ſolennitatibus renuncia ri non poteſt. Reſpond.ſicuti Papa vel Imperator quando dat iudicem poteſt remouere iſtas ſolennitates:vt j.poſt princip. ff. quis & à quo appel.& l.vlt.j.de ſenten. Ita partes poſſunt dare ipſam formā arbitris quia illi notionem habent à partibus.tan- d
tum,aliàs non poteſt aſſumi cum remotione dictarum ſolennitatum,ſecus in alio iudice,qui iuriſdictionē habet à ſeipſo, non à partibus.

LIbellum. Iſta auᵗ.de cōſuetudine non ſeruatur.hoc dicit.Nota ex ſtipulatiōe executoris & officialis quę ritur actio parti. Vidiſti in authen. genera liter.ſuprà de epiſ.& cle.& in authen.mat. & aliæ.j.quando muli.tut.offi.fun.poteſt, d
iſta lex tamen de conſuetudine non ſeruatur.

De plus petitionibus. Rubrica.

1 ☞ *Diſpoſitio huius leg.habet locum lite conteſta.*
2 *Tranſactio facta bona fide,licet ſuper cautione dolo extorta,ualet.*
3 *Actor confitens lit.conteſt.ſed dolo plus petiſſe,non punitur hac leg.*
4 *Reus ſi abſoluitur de quātitate falſa adiecta per actorem quia actor non probauit:an tunc puniatur actor.*
5 *Lex hæc quando locum habeat & ſic quando quis dicatur plus petere.*
6 *Lex hæc quomodo deducatur in practicam.*
7 *Pœnitentia in huius legis pœna,non habet locum.*

f ODioſas. f Iſta eſt bona & ſingularis lex,& ea expedita,erit quaſi expedita lectio nra. Breuiter dicit,Qui p̄ dolū cautionē pluris exegit,& p̄ dolum plus petijt litē conteſtādo,debitū p̄dit:niſi trāſactio,vel ſcda cautio interuenerit.h.d. Primò ponit dictū: Secundò exceptionē. Secunda ibi tranſactionibus. Opponi.hic videtur, q̄ ſit locus pœnitentiæ.contra.ff. e
de ædi.edic.l.ſi quis ſit fugitiuus.in princ. Sol.hic delictum non dicitur conſummatum ante litem:ibi verò ſecus. Vltimò op. f
inſtit.de act.§.tripli.Solu.fateor quod ille qui per dolum plus petit punitur in triplo
1 expenſarum : tamen † non priuatur debito,niſi fuerit lis conteſta. ita loquitur hic. Oppo.ad fi.huius legis,& videtur q̄ trāſactio dolosè interpoſita non valeat:vt l.in ſumma.in prin.ff.de cōdi.indebi.& habui ſtis no.s.de tranſac.l.ſub prætextu.dicunt

¶ Vnū nunciū. Vide s.Alex.in rub.de edē. an cum citatorio ſit mittendus libellus.

¶ Cōſuetudinē curię, adde tu an valeat cō ſuetudo q̄ non deᵗ libellus.& vī q̄ ſic:vt p̄ doct.in c.j.de libel. obla.& maximè per do Ma.Soci. in artic. v.fal.xj.

✠ P. P A V. P.

¶ Dicitur hic.Circa iſtas ſportulas vide gl.pleniſsimas,& ibi ſcribētes in §.tripli. in gl.magna.Inſti.de ac. et ibi p̄ Iaſ.poſt alios. Et ibi habes qđ in iudicib⁹,an poſsint accipere ſportulas & ſalaria,& qđ in ordinario.ſ.in arbitro.& qđ in aduocatis et doctoribus,& qđ ī delegatis,vide ibi multa:& quantæ ſportulæ exigi poſsint.& quando ſolui debeant.

✠ POMATES.

¶ Productioni libelli.Vide Cepol. conſil. lx.col.j.& ij.& Car. cxxxix.colū.ij.& ſeq. volu.j.& Soci.xcvj. col.j.& duab⁹ ſequē. vbi loquiᵗ etiā ī cauſis ſummarijs,in quibus foret dictū, ſola facti veritate īſpecta & q̄ poſsit ꝓcedi in ſcriptis et ſine ſcriptis &c.& ibi loqᵗ tā in libello.q̄ in lit.cōteſ.

✠ P. P A V. P.

¶ Productioni libelli. Limita q̄ remitti nō p̄ōt in cā principali,ſed ī cā appellationis ſic.Vide Ro.ſing. lxxxiij.inci. cōis concluſio.Itē aduerte qđ licet iſta ſolēnia non poſsint remitti vt valeat ſnia,ſi tñ fuit conuētū nō opponere de nullitate,p̄p talem omiſsionē non poterit oppōi,maxiè ſi adſit iurm vbi Iaſ.in l.vbi pactū.in vij.col.C.de trāſac.factūt q̄ habes in Barta.i verbo.exceptio cōtra iudicē qū cōuētū eſt nō oppōere de aliqua nullitate an poſsit opponi de ꝓuenient ex defectu ptātis.Itē qūo ſolēnia iudiciorū tollī poſsit de cōſenſu ptiū vide Fe.i c.de cāis.i iiij.col. de of.dele.& ibi latè Deciū, col.vij.Itē an ſolēnitas libelli poſsit remitti,vid Barb.cōſ. xxxiij.vol.ij.col.vlt.

¶ Partū tolli, Vide Barb.in c.de cauſis.in v.char.de offic.deleg.

✠ P. P A V. P.

¶ Odioſas.Circa iſtā legē de pœna petētis plus adde q̄ iſta pœna ñ habet locū,quotieſcūq; i libello eſſet appoſita cīa,ſaluo iure ſupflui & c.ſecūdū do.Ant.ī c.ij.ī pe.col. de libel obl. allegans Spe.vide Iaſ.in §.tripli.iv.col.inſti.de ac.

a ¶ Ego puto. Adde tu q̃ idem tenet Fran. de Are. in c. venerabilis. col. iij. de iud.

b ¶ Circa hãc. l. quæro. Bal. tenet q̃ ſic in l. pe tẽdæ. ſ. de rẽ. in integ. reſti. & Mod. ſequun tur i c. ij. de dila. q̃ h. d. Bar. ſed pro eo facit text. in d. l. petendæ. in verſic. cauſis cognitis oportebit. itẽ q̃a hoc eſt de ordine. l. prola ram. j. de ſen.

℣ P. P A V. P.

c ¶ Nõ fuit. Sequit Ab bas in cõſi. lxiiij. in ij. vol. in j. col. ad finẽ. in cip. caſus in effectu ta lis eſt. vide de hoc & alijs in materia hu ius legis, et an habeat locũ in cauſis ſumma rijs, Bar. cõſi. xcv. ici. in qõne p̃dicta. Vide per Iaſ. in l. fi. ff. eo. ti.

d ¶ Procurator acto ris. Adde q̃ hoc idẽ tenet referendo Bart. hanc Fran. Cur. Pap. in repetit. l. admonens di. col. xij. in fi. ff. de iu reiurando.

℣ P. P A V. P.

e ¶ Siue pars. Ad regu lam huius legis vide Pan. in c. ſignificante extra, de app. Itẽ limi ta iſtã legem diuerſo tpe, ſed ſimul poſſunt plura dari: vide Feli. in c. ij. in princi. extra, de teſtib. cogen.

f ¶ In alijs verò. Quod licet iudex hoc poſsit tñ non cogitur. & vi de R o. cõſil. cccexlij. in ij. dub. ad fi, i vl. co, quidam q̃ hic fallit. Tu dic q̃ eſt verum q̃ hæc † tranſactio fuit facta bona fide, licet fuerit facta ſuper cautione extorta per do lum. Item op. ad Velleia. l. ſi mulier. vbi nõ ſufficit ſecunda cautio ſine curſu bienn̄j. Solu. Dicunt quidã q̃ hic expectatur cur ſus bienn̄j: quod eſt falſum. Nã ibi loqui tur de muliere, quę pro alio ſe obligare nõ poteſt: hic verò loquitur in eo, qui quando cũq̃ vult, poteſt ſe obligare. Quæritur de duabus quæſtionib⁹: & primò hic dicitur ſi reus fuerit cõuictus: † q̃d ſi ipſemet poſt litem cõteſtatam confeſſus fuerit? Glo. di cit q̃ tunc non punietur. ar. ff. de iureiur. l. eum qui. in prin. de non nu. pe. aut. contra qui propriam. alij dicunt cõtrarium. Vos teneatis gl. noſtrã per tex. qui hoc expreſ sè requirit: q̃ poſt litẽ conteſtatam perma neat in lite, & cõuincatur de obiecta falſa quantitate: ſed ille, qui cõfitetur, non con uinceretur: ſed ipſemet ſeipſum cõuincit. ergo &c. Quæro † q̃d ſi reus abſoluitur de quantitate falſa adiecta per actorem, quia actor non probauit vtrum iſte titulus ha beat locũ. Glo. quæ eſt hic, dicit quòd ſic. Mirabilis glo. eſt iſta, ſi verũ diceret. Vide gl. magn. circa fi. docto. omnes tenent con trarium. nã iſta lex loquitur quando actor delinquit in duobus, ſcilicet exigendo cau tionem pluris per dolum. Item plus peten do per dolum. ſecus ſi in vno tantùm deli quit. ſcilicet in plus petendo. Ita tenet gl. extra, eo. ti. c. j. Ita tenent etiam omnes no ſtri doct. hic. Ex his † habes diſtinctos ali quos caſus. Quãdoq̃ quis propter dolum exigit cautionẽ pluris, & per dolum plus petĩt: tunc habet locũ iſta lex. Quandoq̃ quis ſolũ per dolũ plus petĩt: tũc punitur in triplo expẽſarum, & non perdit debitũ vt in §. tripli. inſt. de actio. hodie fortè punitur in duplum: vt ſ. ti. j. aut. libellum. Vel dicas q̃ ibi in alio caſu loquitur. Quan doq̃ quis pluris exegit cautionem per dolum, non tamen plus petĩt: & tunc nullo modo punit in debito, ſed punitur crimen ſtellionatus, ſi dolus ille in aliam ſpeciem delicti nõ cadit: vt l. j. & ij. ff. de cri. ſtellio. Quandoq̃ quis nec propter dolũ exegit cautionem pluris, nec per dolũ plus petĩt, ſed per temeritatẽ: & tunc punitur in expenſis tantũ: vt ff. de iud. l. eum quem te mere. † Quæro qualiter practicatur iſta lex, vtrũ ad faciendũ actorem plus petẽtẽ priuari debito, requiratur nouus libellus condictione ex lege iſta: an verò per officiũ iudicis, qui eũ re perit dolo plus petĩſſe, & pluris cautionem exegiſſe. qualiter hoc fiat? Certè vtraq̃ poſſet eſſe bona practica: vt no. in ſimi. ff. de rei vendi. l. fi. & videbitis in aut. item poſſeſſor. j. qui potio res in pig. & in corpore vnde ſumitur. Vltimò opp. extra glo. q̃ vſq̃ ad ſententiam ſit locus pœnitẽtiæ: vt l. alia. j. de his qui, vt indig. & l. Papinianus. §. meminiſſe: de offi. teſta. Sol. † Spe ciale eſt hic propter duplex delictum actoris, &c.

De dilationibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Quelibet dilatio ad probandum uidetur peremptoria.*
2 *Iudex ex officio poteſt dare dilationem etiam non petenti.*
3 *Probatio facta in ſecunda dilatione data cauſa non cognita, quando ualeat.*
4 *Probatio facta ſine dilatione an ualeat: remiſſiue.*

LEX I.

QVoniã Iudex debet dare dilatiões modera tas ſ̃m diuerſitates locorũ: & nõ fa cilè amplius q̃ ſemel. h. d. iſta no. lex & ſingula ris. Opp. de aut. qui ſemel infra quomodo & qñ iudex. Sol. Ibi loquit in dilationib⁹ expectato rijs: hic verò de dilationib⁹ q̃ dant ad probãdũ. Opp. ſ. de iud. aut. iubemus. Sol. ibi loquit de dilationib⁹ alle gatorijs: hic de dilationib⁹ perẽptorijs. Vltimò no. & primò p hãc. l. vĩ, q̃ nõ ſit neceſſe q̃ ĩ dilatiõe apponat, & perẽptoriè: q̃a 1 † quælibet dilatio eſt perẽptoria, vt hic videbitis: q̃a nõ dat niſi vna de facili. Idẽ ff. de fer. l. fi. q̃d eſt verũ in iſtis dilatiõib⁹ quæ dant ad ꝓbãdũ: ſec⁹ in dilatorijs: vt j. qũo & qñ iudex. l. ceſſan te. & ibi gl. No. ſcdò q̃ dilatio nõ debet dari niſi petẽti: vt ibi, ſi rerum vrgẽtiſsima ratio flagitauerit, & neceſsitas deſideratæ
a inſtructionis exegerit. Ego puto [a] † q̃ iudex ex ſuo officio poſ
2 ſit dare dilationẽ etiã nõ petẽti, ſi hoc viderit expedire: vt ſ. de iud. l. properãdũ. in fi. prin. ibi nullus erit tã audax, q̃ poſsit in uito iudice litẽ protelare. Vnde ſi ps eſſet negligẽs in petendo dilationẽ ad ꝓducẽdos teſtes, iudex poſſet ſtatuere, etiã eo non petẽte. Nec obſt. iſta lex, imò facit pro: ibi dũ dicit, ſi rerũ vrgẽ tiſsima ratio flagitauerit. Vnde ſi eſt neceſsitas ex ꝑte rei, hoc eſt litis, vt dilatio ꝓbeatur: etiã ſi pars nõ petit, iudex põt hoc facere. Iſta enim lex hoc vult, vt iudex nõ poſsit dare dilationẽ nõ cõgruẽtẽ, per quã lis protelaret: ſed dare dilationẽ ꝑ quã lis abbreuietur, hoc non cõtradicit. Ad idẽ l. ij. j. qũo & qñ iudex. Dixi in l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. de dã. infec. Itẽ not. q̃ hic dicit, q̃ nõ facilè dat amplius q̃ vna dilatio. Aliæ eñ dilatiões dant
b cauſa cognita: vt l. fi. ff. e. & l. oratione. Circa hãc l. quæro [b], q̃d
3 ſi iudex dederit ſecundam dilationẽ † abſq̃ cauſe cognitione: vtrũ valeãt quæ fiũt in illa dilatione: hic tex. dicit q̃ nõ: quia iu dex hoc nõ põt facere, vt ibi: nõ ſibi cõceſſum intelligãt dandæ dilatiõis arbitriũ: &c. & puto verũ ſalua meliori deliberatiõe, ſi prima dilatio fuit ꝓfecta. ſ. triũ mẽſiũ vel vj. vel ix. ſecũdũ mo derationẽ huius l. q̃ nõ valẽt. Sed ſi prima dilatio perfecta non
c fuit [c]: vt quia dedit decẽ dies ad probãdũ: & tũc ei de facili po teſt dare ſecundam dilationem, vt acta in illa dilatione valeãt q̃ enim in prima dilatiõe diminuit, videtur q̃ poſsit ſupplere. & ita videtur ſentire Inno. de teſt. c. pen. quaſi in fi. finalis glo. & ibi vide multa bona per eũ de intellectu huius l. An valeat
4 † probatio facta ſine dilatione? Doct. tangũt aliquid hic. Dixi plenè in l. in crimine. ff. de adul. Et dic plenè vt ibi.

LEX II.

SI quando. Nõ debet alicui dilatio dari ad illud, ſuper quo ante iudiciũ poſſet eſſe in ſtructus. hoc dicit. Per iſtam legem dicimus, q̃ ſi actor peteret dilationem ad dandum libellum reo, nõ debet ſibi da
d ri. Item ſi procurator actoris [d] peteret dilationẽ ad faciendum fidem de mandato, non deberet ſibi dari: quia ante hoc potuit eſſe inſtructus. idem in ſimilibus. quod nota bene.

QVod fieri. Oppo. q̃ actore veniente debeant dari dilationes, ſecundum aut. qui ſemel. quomodo & quãdo iu. Sol. Reus habet tria remedia. Aut eñ actor eſt abſens poſt lit. cõte. & ne gotiũ liquidatũ per ꝓbationes factas. & ſeruat formã. l. prope randum. §. j. de iud. Aut eſt actor abſens ante litis cõteſt. & tũc aut vult q̃ negotium eo abſente liquideť, & perueniatur ad dif finitiuam, & debet ſeruare formam aut. qui ſemel. aut nõ vult quod negotium liquidetur, ſed ſolùm vult q̃ abſoluatur ab ob ſeruatione iudicij: tunc ſeruat formam huius aut. &c.

1 ☞ *Officium iudicis, in quibus conquieſcat dilatione pendente, &c.*
2 *Finita cauſa dilationis finitur dilatio, etiam ſi totum tempus non ſit lapſum.*
3 *Feriæ an eximantur de dilatione remiſſiuè.*

LEX III.

SIue pars. [e] Pẽdẽte dilatione debet iudicis offi ciũ conquieſcere: et in numero dierũ computantur etiam feriati. h. d. hæc bona lex. Opp. ad primũ dictum, q̃ iudex pẽdente dilatione poteſt procedere: vt j. de iureiur. l. generaliter. §. his de præſentibus.
1 verſi. nullo tamẽ. Solue quod hic dicit † pendẽte dilatione iudi cis officium conquieſcat: intellige in his quæ præiudicialia eſ
f ſent ad ea, ſuper quibus pendet dilatio: in alijs verò [f] põt iudex ſuũ officiũ exercere, verbi gratia; datus eſt mihi terminus ſex menſium ad probandum vnum articulum, in quo producũtur teſtes ex alia prouincia: interim conquieſcat iudicis officiũ ſu per illo articulo: ſup alijs poterit procedere: vt l. cõtraria. Itẽ ſi pendet dilatio ſup admittendo vno teſte: q̃ ſuper alijs poterit procedi. & idem in ſimilibus. Item oppo. de l. à filia. §. alũno. ff. ad Trebel. Sol. Illud quod hic dicitur, q̃ debeat expectari, do
2 nec tranſeat totum tẽpus dilationis, † intellige niſi cauſa dila tionis ſit finita. Nã tunc non expectaret vlterius: q̃a finita cau ſa dilationis finitur dilatio: vt l. cõtraria. Exẽplũ: iudex ſtatuit tibi

tibi dilationem ad veniẽdum decem dierum. veniſti in prima die:certè finita eſt cauſa dilationis:& de cætero pendente dilatione procedere poterit non obſtante hac.l.& idẽ in ſimilibus tenemenți.Ad ſecundum † vtrum feriæ eximantur de dilatione vel non.Dic plenè vt dixi in l.ij.de tempo.appel.

1 ☞ *Ea quæ deſiderant cauſæ cognitionem,debent fieri iudice ſedente.*
2 *Super emergenti quando ſit pronunciandum.*
3 *Si iudex omiſit pronunciare ſuper incidenti,an uitietur proceſſus.*
4 *Iudex procedendo ad ulteriora uidetur tacitè pronunciare ſuper exceptione.*
5 *De iure Canonico reuocatur proceſſus,ſi iudex partem grauauit,cùm non deberet procedere de iure proceſſit.*

AProcedente. Quæ cauſæ cognitionẽ deſiderãt,debent expediri iudice ſedẽte ꝓ tribunali:non à ꝓcedentevel ambulãte.& ſuper emergẽti eſt pronũciãdũ.h.d.†Not.ꝙ ea quæ cauſæ cognitionẽ deſiderãt,debent expediri iudice ſedẽte pro tribunali.Et ideo ſis memor ſemper facere iſtud apponi in ſen tẽtijs,vel in ãlijs,quæ cauſæ cognitionẽ deſiderãt. No. ꝙ ſuper emergẽti pronunciatur.Opp.de l.voluit.ff.de interro.ac. & l. ij.§.dies.ff.quis or.in bo.ſer.Sol.Ibi loquit in his quæ plenam cauſæ cognitionẽ nõ requirũt:hic in his quæ cauſæ cognitionem requirũt.& ideo hæc lex debet intelligi in ſecũda,vel tertia dilatione,quæ petit.nã prima concedit de facili:ideo poſſet cõcedi & peti à ꝓcedẽte iudice:vt ſ.eo.l.j.& l.fi.ff.eo.Oppo.& videt†ꝙ ſuper incidẽti non ſit pronunciandũ: vt l.j.ſ.de ordi. Sol.hic loquitur de quæſtione emergẽti quæ reſpicit proceſſum:ibi loquit de quæſtione incidenti,quę reſpicit merita cauſæ:vt ibi plenè dixi.†Quæro,qd ſi iudex omiſit pronunciare ſuper hoc emergenti:vtrũ vitiet proceſſus.Spe.videtur dicere ꝙ nõ vitietur ipſo iure:ſed poteſt appellari ab eo qñ ipſam exceptionem,vel contradictionẽ iudex non admiſit:vt extra, de off.dele.c.ex parte.el.ij.no.per Spe.in tit.de except.§.ꝓpoſitis. pe.ver.Aduerte,qñq; iudex non obſtãte cõtradictione partis ꝓcedit in cauſa,nulla facta examinatione de eius cõtradictione:tunc habet locũ.c.interpoſita.extra,de ap. quia ſi exceptio erat legitima,& in exceptione opponẽs ſe obtulit probaturũ, eo ipſo ꝙ iudex eum nõ admiſit eũ grauauit.ſed ſi ſe non obtulit ꝓbaturũ:tũc haberet opponẽs à grauamine appellare:& in cauſa appellationis veritatẽ exceptionis docere: vt ibi patet.

a Quãdoq; iudex de veritate,& iuſtitia[a] exceptiõis examinat, & inquirit:& tũc non obſtãte exceptione vltra ꝓcedit: & tũc dico,ꝙ ex hoc ꝙ ſuper exceptione non eſt pronunciatũ, proceſſus non eſſet nullus[b],nec etiã annullandus.Nam proceden
b dõ vltra,†tacitè ſuper exceptione ꝓnunciat ipſam non obſtare:ſicut pronunciãdo diffinitiuè,tacitè ꝓnunciat ſuper incidẽti:vt ſ.de ord.iud.l.ij.ita ꝓcedendo in cauſa tacitè pronunciat ſuper emergẽti,q̃ reſpicit proceſſum.& ſic poſſet intelligi hęc l.ſecundũ vnã expoſitionẽ gl. quod hic ſuper emergenti non fuit pronunciatũ,bene tamen poſſet de iure Canonico reuoca
5 ri†ille ꝓceſſus,ſi iudex grauauit partem cũ non deberet procedere de iure,& ipſe ꝓceſſit.non ergo appellatur:quia nõ pronunciauit,cũ tacitè ſit pronunciatũ,vt dixi:ſed ideo quia tacitè pronũciãdo grauauit partẽ,ſi ꝓcedere nõ debuit:qa ſi fortè exceptio legitimè obſtabat.Ita debetis ĩtelligere hãc materiã.

QVm à nobis. Coram eo,à quo poſtulatur conſilium,non poſtulatur, neque datur dilatio.hoc dicit.Dixi tibi de tempo.appel.l.ij.

INter priuatos. In cauſis fiſcalibus dantur dilationes.hoc dicit.

NEc de ſtatu. In quęſtionibus ſtatus & bonorũ terminis dilationis in lege, ſtatus non exceditur.hoc dicit.

De feriis. *Rubrica.*

LEX I.

c QVoniam.[c] Dieb⁹ feriatis põt appellatio interponi,h.d.Hæc lex clarè ꝓcedit in tpe appellatiõis interponẽdæ:in tpe verò appellatiõis exercẽdæ ſec⁹:qa nõ põt exercere,licet fatalia currãt,vt vidiſtis.l.ij.j.de tẽp. ap.

Hic non ſunt alia. LEX III.

QMnes iudices. Dies dñica eſt feriata in oĩbus,prætercq; in ope ruſtica-

a ✠P.P A V.P. ¶ Et iuſtitia.Iſtud limita non procedete,qñ opponeretur declinatoria iuriſdictionis:qa non dicitur pronunciaſſe ſuper illa & ſententia ſemper poteſt dici nulla.Verba ſunt ſingularia Baldi.in l.ij.C.de ordi.iudic.Et vide ad dicta Bar.hic Roma.in conſi.cexx.in ij.col.circa fi.incip.circa prin.Item an requiratur citatio partis,qñ fit talis actus per quẽ inducit tacita ꝓnũciatio de procedendo ad vlteriora, ponderat Feli.in ca.in nomine.in pen. de teſti. dum loquit in admiſſione capitulorũ, an pars ſit citanda.Item de iſta materia in l.fina.in prin.colũ.ij.ff. ſi cert.peta.& Are.in c. ex parte colũ. pe. extra.de teſti.& in l.naturaliter.§. nihil cõe. col.v.ĩ prin.ff.de acq. poſ.& cõſi.cxvij Ab. in c.cũ ſup.in ij.colũ. extra,de offi.dele. Itẽ de iſta materia an & qñ iudex procedẽdo ad vlteriora videatur tacitè ſuper exceptione pronunciaſſe,vide Fel.in c.ſuborta.in ij. colũ.& quatuor ſeq. extra.de re iudi.Et dicũ Bar.hic refert etiã & ſequitur Ro.cõſil. ccccx.in ij.colũ.Et de illa limitatione Bald. in illa.l.ij.C.de or.iu. de qua.ſ.Vide latè Felin.in d.ca.ſuborta. in iij.colum.et ſeq.de re iudi.in ver.quartò limita.Et vide etiã ſup hoc de exceptione declinatoria Iaſ.ĩ l.ij.in pe.col.ff.ſi quis in ius voca.nõ ier.qui tenet requiri expreſſam ꝓnunciationẽ ſup competentia iuriſdictionis.& ibi etiam ponit quædã alia ĩ materia iſta. Et de materia vide latè Feli.in l. ſi quæramus.ff. de teſta.in iij.col. Item an ſit. pronũciandũ ſup exceptione, ſi opponaĩ delictum eſſe cõmiſſum extra territorium iudicis, excludat iuriſdictionẽ, vide Bar.ꝙ nõ in tract. iuriſdictio.in q.xij.

b ¶ Non eſſet nullus. Vide Ludo.in conſil. ccxliij.in ordine ſuo in ij.col.vbi dicit intelligi debere ꝓ ꝓceſſum ad vlteriora pro nũciatũ ſup emergẽti,qñ fuit cognitũ ꝓ iudicẽ.& vide Ang. in cõſi.xcviij.ĩ ij.col. & Pau.de Caſt.in l. fi.ff.ſi cer.peta.& Io. And.in addi.Spe.in ti.de ſen.in addi.inci.Item quod eſt ſciendum &c.

c ✠P O M A T E S. ¶ Qñ.Et procedat etiam in feriatis,in honorem dei.& quomodo notarius dici poteſt inſtrumentũ appellationis conficere.& etiã in quibuſcunq; alijs actibus,qui die feriata poſſunt expediri.Ita Anch.in conſi.ſuo cccixij. inci.viſa plena.in prin.& in ver.ſed fortius obijcitur.vide etiam Fel.in c.cum M. F.col.xix.in prin.de conſti.& Alex.conſi.clxxxvij.vol.ij.col.fi.

d ¶ Iudicis executio. De quo vide q̃ dixi ĩ l.j.§.nũciatio.de no.op.nũ.in prin.iij.col.

e ¶ In c.ſignificauerũt. Adde Bar.ĩ l.j.§.nũciatio.cũ cõcor.in iij.col.de oper.no. nun. & Ang.de Are.in l.ab executione.in vj.col.ff.de app. Adde Fed.cõſil.xlviij. Et ad de tu circa hoc etiã,ꝙ ſequeſtrũ fieri põt,& etiã reuocari die feriato.Ita Lãfr.in ca. quoniam contra falſam in ver.citationes,col.fi.de prob.& Mod.rep.ſ.d.Fran.Cur. in l.j.j.de prohib.pe.ſequen.q.x.& ponit Ang.de Are.in l.Imperatores.§.fi.ff.de appel.& Calcialup.in tract.de deb.ſuſpe.& fugi.in quæſtione.viij.prin.

✠ Pro concordia.Aduerte,ꝙ diebus feriatis in honorẽ dei,habet ceſſare omnis ſtrepitus iudiciorum,per Bar.hic in l.dies feſtos,de feriis.Cõtrarius tñ allegatur hic in l.pe.hoc ti.de fer.in l.diuus.ff.eo.in l.miles.§.ſexaginta.ff.de adul.Tu dic primo poteſt dici ſpeciale in crialib⁹:qa debẽt expediri quã citius eſt poſsibile:qa iſte eſt fauor incarceratorũ.l.properãdũ.in prin.C.de iud.vel aliter,& ſubtilius, vera eſt ſ.prima opi.non ob.quod dicitur in d.c.§.ſexaginta.& in d.l.diuus.in hac l.pe.præalle.quia non loquitur niſi de dilatione libelli,quæ eſt facti:nec dicitur actus iudicialis,etiam ſi loquatur de exceptione partis,vt ſenſit & voluit expreſsè Bar.in locis præal.& maximè.in d.§.ſexaginta.

Hic videtur tex. ꝙ per ſtatutum poſsit diſponi, ꝙ etiam in crí-
minalibus procedatur, etiam in diebus feriatis in honorẽ Dei,
& virginis Mariæ, & omnium ſanctorum.

a *☞ Suſpectus de fuga quando poſsit capi, etiam die feriato in honorem Dei.*
Citatio facta die feriata, ad diem non feriatam, quando ualeat.

a Dies feſtos. [a] Diebus dominicis. & feriatis, ĩ ho-
norem Dei: debet ceſſare omnis co
gnitio & executio: poſſunt tñ celebrari cõtractus, &
ſpecula vel prælia ſunt illis diebus totaliter interdí-
cta. h. d. Dicitur hic, nulla fide iuſsionis flagitetur exactio. ſ. iu-
dicio ſiſti: niſi timeatur de eius receſſu. Dic vt in gl. Nota ſecũ
1 dùm iſtam gl. ꝙ quando aliquis † eſt ſuſpectus [b] ne aufugiat po
b teſt capi die feriato in honorem Dei, vt det fideiuſſorẽ de ſtan
do iuri. Tene menti. ſicut etiam poteſt capi ſua authoritate: vt
c l. ait. prætor [c]. §. ſi debitorem. ff. de his quæ in frau. credi. quod
intelligo ſi debitoris conditio ſit mutata à die contracti debí-
ti. aliàs ſi nulla mutatio interuenit, habet creditor quid ſibi im
putet. argu. l. ſi is à quo. §. fi. ff. vt in poſ. leg. Vltimò eſſet quæ-
d rendum [d], an † citatio facta die feriata, vt veniat die non feria-
e ta, valeat. quam quæſtionem ponit Cy. hic, & do. Iacob. Butr.
diſputauit, Ego examino plenè in l. j. §. nuntiatio. ff. de ope. no.
nuncia. &c.

De iuriſdictione omnium iudicum. *Rubrica.*

LEX I.

NOnquidem. Iuriſdictio eius, qui aliàs iuriſdictionẽ habet poteſt
inter non ſubditos conſenſu partium prorogarí. h. d. Quærit gl. duas quæſtiões. Prima, an ſint
aliqui caſus, in quibus nõ poteſt iuriſdictio prorogari. Gl. ponit hic quatuor caſus, quos vide. domini, iſti qua
tuor caſus non propriè excipiuntur ab hac. l. nam iuriſdictio
poteſt prorogari. ſ. quãdo habet aliàs iuriſdictionem ciuilium
cauſarum. Vnde ille, qui habet tantũm cognitionem de ciuili
bus, nõ poteſt ex prorogatione eſſe iudex in criminalibus. Ita
loquuntur iſti caſus exceptuati, qui hic ponuntur in gloſ. tua.
Quærit gl. quot modis fiat prorogatio iuriſdictionis. Gl. po-
nit hoc plenius. in l. j. ff. de iudi. Cy. ponit in l. ſi qui ex conſen-
ſu. ſ. de epiſ. audi. &c.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Dies feſtos. Quid autẽ in feriis repẽtinis & an eis poſsit renũ-
ciari. vide Bar. i trac. de carcere. in ij. col.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Suſpectus. vide de iſta materia ſuſpicio
nis fugæ: quæ latè ſcri
pſit l. ait prætor. §. ſi de-
bitore. ff. de his quæ
in fraud. credi.

c ¶ Ait prætor. Vide
oino Alex. poſt Ang.
& alios in l. q bona.
§. de illo. ff. de dã. inſe.

d ¶ Quærendũ. An au-
tem ſi quis citatur, vt
cõpareat die feriata,
teneatur comparere
ante vel poſt? Bar. po-
nit i repe. l. ex quacũ-
que. in ver. ſi. ff. ſi quis
in ius voca. non ierit,
vbi ẽt põit. q. de qua
hic quærit Bar. & ibi
dicit, ꝙ ſi actus fact⁹
die feriato, trahit ad
non feriatũ, valet. po-
nit etiam ibi, ꝙ cita-
tus à Papa vel Impe-
ratore, debet cõpare-
re etiam die feriata.
Adde Paul. de Caſtr.
conſil. xxv. & Feder.
conſi. ccxliij.

✠ P. PAV. P.

e ¶ Iuris ordine. Limi-
ta vt p. Bar. in l. ſi ſo-
cietatẽ. §. arbitrorũ. ff.
pro ſocio. in v. colum.
Et iõ cleric⁹ agẽs cõ-

☞ Quis poteſt conueniri in loco mutati domicilij.
Per ſtatutum poteſt fieri, quòd reus ſequatur forum actoris, reſpectu ſubditorum ſtatuto.

LEX II.

IVris ordine. [e] Actor ſe
quitur fo-
rum rei, qui eſt in loco domicilij
quod habet, vel habuit tempore
contractus. h. d. No. tex. qui dicit quod ha-
bet vel habuit tempore contractus. quod
eſt hic ſingulare: & † ſic licet mutauit do-
micilium, tamen poteſt conueniri [f] in loco
vbi habebat domicilium [g]. Quęro, vtrum
per † ſtatutum poſsit fieri, ꝙ reus ſequatur
forum actoris. Breuiter inter ſuos ſubdí-
tos, poteſt facere ſtatutum quod vult. ſed
quòd quis poſsit ſtatuere, ꝙ homo non ſuę
iuriſdictionis teneatur in foro actoris: Re
ſpond. hoc non poteſt: quia ciuitas non po
teſt facere ſtatutum de his quæ ſuæ iuriſdi
ctionis non ſunt: vt j. e. ti. l. fi. & ego exami
no plenè in l. cunctos populos. & l. omnes
populi. quia vtraque pono &c.

LEX III.

PRiuatorum. [h] Priuato-
rum con-
ſenſus non dat iuriſdictionem.
hoc dicit. Opponitur infra eodẽ
l. fina. & in authentic. de defen. ciuita. circa
princi. & §. j. Solutio. Conſenſus priuato-
rum non dat iuriſdictionem, vt hic: ſecus
conſenſu alicuius collegij, vel vniuerſita-

tis: vt in contra. Quæro, an ſtatim facta ele
ctione, quis habeat iuriſdictionem antequã
ingrediatur officium. Gloſ. dicit, ꝙ ſic. De
hoc dic vt dixi in l. Publius. in prin. de con
di. & demon. & de teſta. mili. l. pe. &c.

NEmo poſt. Ordinarí⁹ nõ
poteſt recuſa
ri. nec poteſt ante diffinitiuam
ſententiam appellare. hoc d. An f
poſsit recuſari iudex ordinarius, vidiſtis in
l. apertiſsimi. ſ. de iudi. &c.

1 *☞ Reus in uetito examine quomodo poſsit trahere actorem.*
2 *In pœna huius l. habet locũ pœnitentia uſque ad ſentẽtiã.*
3 *In pœnis legalibus habet locum pœnitentia uſque ad ſen-*
tentiam. Fallit in l. prima. ſupra, de plus peti.
4 *De qua ſententia hic intelligatur.*
5 *An pœna huius l. inferatur ipſo iure, uel habeatur pro con-*
demnato.
6 *Pœna huius legis an in eadem inſtantia, uel in alio iudicio*
feratur.
7 *An agi poſsit conditione ſine cauſa, contra trahentẽ in*
uetito examine, ut liberet tractum.
8 *Practica quomodo pronunciabitur contra trahentem in*
uetito examine, in ſententia diffinitiua.

IN criminali. Hæc eſt
bona, &
ſingularis lex [i]. Et breuiter dí-
cit: Qui aliũ in vetito trahit exa
mine, perdit cauſam. h. d. Recitemus appa
ratum noſtrũ per quæſtiones. Quærit gl.
1 quomodo † reus poteſt trahere actorem in
vetito examine. Dicit gl. fortè ſi reus com
minetur, & ſi ſub tali iudice nõ agat, & ſic
per metum, vel per dolum eum ad hoc cõ-
pellit. hoc ſatis placet. Tu autẽ pone exem h
pla magis clara. Sũt quidam caſus, in qui-
bus reus trahit actorem ad iudicem. verbi
gratia, in l. diffamari. j. de inge. ma. vel facit
reus actori ſtatui terminum ad agendum.
vt habuiſtis not. ſuprà, in l. j. vt nemo inui.
agere cog. infrà, qui accu. non poſ. l. ea qui i
dam. l. Titia. ff. de acc. facit quod habuiſtis
in l. iij. qui bo. ce. poſſ. & qđ ibi dixi. Quæ-
2 ro ſecundò, † quid ſi actorẽ poſtea, vel reũ
pœniteat. Dicit gl. ꝙ ſi eum pœnituit ante
ſententiam, indulgetur ei, vt actionem nõ
perdat, nec pro cõfeſſo habeatur: vt l. quã-
uis. ff. de in ius voc. Quidam Vltramonta-
ni reprehendunt: vt refert Cy. Tu dic glo.
3 dicere verum: quia † in iſtis pœnis legali- k
bus eſt locus pœnitentiæ vſq; ad ſentẽtiã:
vt l. qui cum maior. §. accuſaſſe. de bon. lib.
& l. in ſeruitutem. §. petijſſe. e. ti. Et no. per
Dy. in l. amplius. ff. rem ra. habe. Fallit in
caſu l. j. ſuprà, de plus pe. vbi vſque ad lit.
conteſt. tantùm eſt locus pœnitentiæ. Ra-
tio, quia ibi in duobus reliquit. Sed quęro:
4 † dicitur hic ꝙ ante ſententiam poteſt pœ-
nitere. de qua ſententia loquitur hic. Puto
ꝙ intelligatur de ea ſententia quæ finit iu
dicium primum, in quo quis fuit tractus
in examine vetito. De hoc dicam ſtatim
clarius. Quæro vtrum actor perdat actio-
k nem [k] vel reus habeatur pro † cõdemnato
5 ipſo iure, vel expectetur ſentẽtia. Gl. dicit,
& bene, ꝙ ſentẽtia requiritur: quia tex. di-
cit mulctetur, non, mulctatus ſit. Simile in
l. iubemus. §. œconomus. de ſacroſanct. ec-
cle. & de pœ. iud. qui ma. iud. aut. nouo iu-
re. & aut. qui ſemel. j. quomodo & quãdo
iud. & in multis ſimilib. Sed quęro, vtrum
6 † hoc fiat in eadem inſtantia, an opus ſit
nouo iudicio. Gl. videt ponere vtrãq; pra-
ctícam,

tra laicũ ſubijc ĩ leg i
bus laicorũ, et quo ad
ordinem ꝓcedẽdi, &
quo ad deciſionẽ cãe.
Vide Comũ. latè cõſil.
cxxxix. in j. & ij. colũ.
etiam ſi recõueniatur
clericus à laico coram
ſeculari iudice.

✠ POMATES.

¶ Põt cõueniri. Bar.
ita generaliter loquẽs
tem reprehẽdit Pan.
in cap. propoſuiſti. in
ij. col. in ver. ſed quæ-
ro. extra, de for. cõpe.
& Imol. ſoluẽdo Bar.
intellige vt per eum
Panor. in fi. illius quę
ſtionis.

g ¶ Habebat domici-
lium. Vide etiã Bart.
in l. cũ quædã puella.
& quæ ibi dixi poſt
Bar. ff de iuriſdi. omn.
iu. Adde do. Angel. in
c. ꝓpoſuiſti. de fo. cõ-
pe. &c. Habes hic per
Alex. in d. l. cũ quædã
puella. & attende ꝙ
domicilũ ꝓcedẽs di-
cit ẽt ſi ſit domicilũ
originis. De quo vide
q̃ dicã in d. l. cũ quæ-
dam puella. Et adde
qđ cõtra Bar. hic te-
nent do. Ant. & Abb.
in c. propoſuiſti. de fo.
compe. & do. Maria.
So. in c. licet. eo. ti. q. x.
prĩcipaliter. Et ẽt cõ-
tra Bar. tenet d. Fr. de
Are. in d. c. ꝓpoſuiſti.

✠ POMATES.

¶ Priuatorum. Vide
ad iſtã l. Roma. conſi.
xviij. Fel. in ca. paſto-
ralis. col. iiij. in princi.
de exc. & do. Ant. de
prato. in cõſi. inſerto.
in cõſilijs Bar. ad fin.
col. primæ. in j. vol.

i ¶ Lex. De materia
huius l. latè Spe. in ti.
de cõpe. iu. adi. §. j. ✠ f.
breuiter ſcias &c. Et
vide tu circa materiã
huius l. qñ quis poſ-
ſit pœnitere, per Frã.
de Are. in c. ſi diligen-
ti. col. ij. de fo. compet.
& ibidẽ do. Ma. Soc.

✠ P. PAV. P.

k ¶ Perdat actionem.
Circa iſtã materiam
an verba præſentis
vel præteriti tẽporis
importent ipſo iure,
vide panor. in c. ſi di-
ligẽti. extra. de ſo. cõ.
in ij. colũ. & vide Ro.
ſing. xij. Ant. de Butr.
cõſi iiij. Vide Angel.
conſil. xxxvj. incip. in
Dei noĩe. in vlti. colũ.
vbi limitat illud ꝙ
verba primitiua fu-
turi tẽpis requrunt ſen-
tentiã poſt ſe, vt pro-
cedat in verbis diſpo
ſituis: ſecus in condi-
tionalib⁹, vt ibi p. eũ
q ẽt limitat aliter. Itẽ
ꝙ ſingulari limitatio
ne huius materiæ, vi
de Ang. oĩno cõſi. ccc
xxiij. incip. illuſtris &
magnific⁹ dñs. ad fi.
Itẽ circa practicã hic
poſitã vide Ro. conſi.
ccclxix. in vlti. colũ.
Itẽ ꝙ verba futuri tẽ
poris ꝓlata à teſtato-
re, puta, priuetur hę-

redit ate: iportēt ipso iure, vide Bal. in l. j. in vij. col. C. de his q̄ pœnæ no. Frā. Crem. singulari vij. refert Soc. in c. Rodulph⁹ i ỹbo, verba extra, de rescr. dicēs Bal. hoc nō dicere. Itē vide in materia quæ scribit Felin. in c. ij. col. j. extra, de rescri. Itē an illa verba, actus non valeat importent ipso iure, Bal. in l. vniuersa. ī. de preci. Impe. offer. cum apostilla, q̄ ibi addidi ad Feli. remissiue. Itē latissimè de materia, q̄ verba importēt ipso iure & q̄ nō, vide oīno Feli. ī d. c. Rodulph⁹. vbi ī. vbi ponit in specie de infinitis verbis: & quid de verbo, nō audiat. de quo ibi vide Alex. in l. j. §. sublata. ff. ad trebel. quem refert Feli. in c. sedes in vlti. col. ī prin. de rescri. an importēt ipso iure excludatur ipso iure. Sed tenendo cōtrarium vt p Feli. ibi ille text. pbat cōtrariū. Et de verbo, careat. vide Feli. oīno in c. ex tenore. in ante pe. colū. de rescrip. & in dicto verbo. ỹba. in iij. col. ante finem. Vide etiā in materia Ias. in l. fin. C. de iure emphyt. vide in eius tabula, seu in l. ij. ibidem. Itē de verbo spoliari, an importet casonē latæ sniæ, vide Barb. in c. cū olim. in pe. col. de rei. permut. Quid aūt de verbo, non valeat, an importet ipso iure, vide latè Ias. in l. vniuersa. in iij. col. C. de trāsac. Itē de verbo irritum sit, q̄ nō semp importet ipso iure nisi sit iunctū cū alio, puta irritū & inane, vide Ias. 8 in l. postq̄. circa fi. C. de pac. vide aliqua p Aret. in l. ij. §. quid si actor. de iureiur. in j. colū. Quæ importēt ipso iure, licet addan turverbo futuri tpis, vide etiā in materia do. Anto. consil. xxij. post princ. Et ponderat eum velle qđ vbi lex dat facultatē alicui quem expoliādi propria authoritate, innuit eī esse ipso iure priuatū iure suo. Itē adde q̄ vbi sunt duo C verba simul iuncta, puta irritū & inane, importēt ipso iure licet adiciant ỹbo futuri tpis, vide Ias. ī l. nō dubiū in x. no. C. de legit. vbi etiā contra regulam adducit vnum tex. super quo relinquit cogitandū.

✠ P. P A V. P.

a ¶ Sentētiabit. Vide Abb. latius declarantem has practicas in c. si diligenti. in nona col. de fo. cōp. Et pro secunda practica qđ

ctica, vel q̄ fiat noua instātia cōdictiōe ex hac l. vel ī ipsa snia diffinitiua sentētiabitur, [a] cōtra vocantē in vetito examine. vide gl. sup ỹbo, habeat. quasi circa fi. In eo qđ gl. dicit, q̄ reus cōdēnatus post cōdemnationē agit cōdictiōe ex hac l. nō vī ,pcedere. Aut em reus vocat⁹ in vetito examine, nō opposuit exceptionē iudicis incōpetentis; & tūc vī iurisdictionē ,progare: vt ś. eo. l. j. & videbitis j. vbi de cri. agi. op. l. j. & sic videbit vocatus corā cōpetenti iudice. Aut opposuit exceptionē iudicis incōpetētis, & fuit admissa, & tūc nō ,pcedit gl. q̄ dicit q̄ fuit cōdemnatus reus. Aut opposuit & fuit repulsus: qa iudex ,pnunciauit se esse iudicē cōpetentē: & tūc nō poterit amplⁱ⁹ dicere se vocatū in vetitū examē, cū semel sit ,pnunciatū examē esse idoneū, & iudicē cōpetētē. Rn. in primo casu si ponis q̄ reus non opposuerit exceptionē incōpetentis iudicis, intelligit in casibus, in qbus iurisdictio nō pōt ,progari; vl qa re⁹ ignorabat; vt no. j. tī. ij. l. j. vel qa iudex nō habebat aliā iurisdictionē sup illis: vt dixi in l. j. ś. eo. vel qa ipse reus nō poterat ,progare: vt clericus de iure cano. extra, de fo. cōpet. c. si diligēti. Secūdo casu, qñ exceptionē iudicis incōpetētis opposuit, & obtinuit: qa iudex ,pnunciauit se nō eē iudicē cōpetentē: tūc fateor q̄ nō ,pcedit gl. in ea qđ dicit, q̄ reus fuit cōdēnatus: sed procedit tex. qa reus habebit cōdictionē ex hac l. vt actorē faciat priuari sua actione. Et isto casu illa erit snia, vsq; ad quā licet pœnitere. s. snia, in qua iudex ,pnūciauit se esse non iudicē. Tertio casu, qñ exceptionem opposuit, et fuit repulsus: qa iudex ,pnūciauit se iudicē cōpetētē: tūc ,pcedit gl. si ponimus iudicē malè ,pnūciatiē: hoc em poterat examinari in alio iudicio, ī quo agit cōdictiōe ex l. ista: qa ad aliū finē tendit, iuxta ea q̄ dixi vobis ś. ī l. j. de or. iud. Deinde dicit gl. † q̄ pōt agi cōdictione sine cā, vt actor eū libe- 7 ret. Istud nō placet: qa nō desijt eē obligatus sine cā, donec cōdictiōe ex l. ista actor sit in actiōe priuatus. Deinde dicit gl. † dā 8 sit in actiōe priuatus. Deinde dicit gl. † dā aliā practicā, q̄ ī ipsa snia diffinitiua sentētiabit cōtra vocātem in vetito examine.

b Hinc aduerte: [b] si actor vocauit reū inveti to examine, pōt ista gl. ,pcedere: qa reo superuenit defensio, pendente iudicio: q̄ sibi ,pdest ad absolutionē. Inst. de ppe. & tē. act. §. fi. & l. iusiurādū & ad pecunias. §. fi. ff. de iurciur. Sed si re⁹ traxit actorē ī vetitū examen, nō pōt ī hac diffinitiua reus cōdēnari, vel ,p cōdēnato haberi: quia ius qđ superuenit actori pēdēte iudicio, ñ pōt videri in iudiciū deductū: vt l. nō potest. ff. de iudic.

C Magisteriæ. [c] Magister militū ,pt cognoscere etiā summariè inter milites. h. d.

1 ☞ *Collegia approbata possunt dare suis rectoribus iurisdictionem.*

2 *Collegia approbata possunt facere statuta de his, quæ pertinent ad eorum iurisdictionem.*

3 *Negotiatores quam militiam exercere possunt.*

4 *Milites Florentini, qui militant causa honoris, mercantiā exercent.*

5 *Priores artium an possunt cognoscere de causis publicis,*

6 *Rectores artium, non habent iurisdictionem, nisi in his quæ pertinent ad eorum artem.*

7 *Vniuersitas scholarium est approbata, & potest habere rectorem.*

PEr iniquum. Hęc est bona l. Qui sunt de aliquo collegio rōne ,professionis, iurisdictionē eius qui

d preest collegio, recusare nō [d] possunt. h. d.

1 †No. ex hac l. q̄ est multū mēti tenendū, q̄ collegia approbata pñt dare suis rectoribus iurisdictionē ordinariam. Ex hoc not.

2 †q̄ collegia approbata possunt facere ĩter se statuta, de his q̄ ptinēt ad eorum iurisdictionē dixi in l. oēs populi. de iusti. & iure. Oppo. dicit hic, q̄ illi q̄ sunt de negotiatione, nō habēt exceptionē occasiōe militiæ. & sic innuit q̄ possunt esse milites. Cōtra j. negotia. ne militēt ī rubro & nigro li. xij.

3 Sol. itellige hoc † de quadā militia inermi. nō em iurabāt se nō euitaturos mortē ,p republica sed aliā militiam assumebāt, vt faciūt milites Flor. q̄ militāt † cā honoris: nihilomin⁹ mercātiā exercēt, & dicunt popu-

5 lares. Opp. scdo, † qa scdm hoc isti Priores e seu Capitanei artium [e] possent cognoscere de publi. criminib⁹: vt ibi, tam publicis q̄ p in priuatis &c. qđ vī contra l. j. ff. de offic. eius cui mā. est iurisd. vbi hoc concedit solū iudicib⁹ maioribus. Sol. dicit gl. intellige f hic publicis. i. societatib⁹, vl collegijs illi⁹. & q̄ dicit priuatis: Intellige quā hñt ĩter se illi de illo collegio, vel societate, ī his q̄ ptinēt ad eorū artē, & ita obseruat cōsuetudo. & vide istā gl. & no. Istud ēt tenet Inn.

6 de offi. or. c. cū ab ecclesiarū. Et sic isti † rectores artiū, nō hñt iurisdictionē, nisi ī his,

f q̄ pertinēt ad eorū artē [f], & in illis pñt facere statutū, & nō in aljs. Quærit glo. vtrū vniuersitas scholariū possit habere rectorem? Gl. vī dicere q̄ nō qa tex. dicit q̄ aliquas ,professiones, vel negotiatiōes exercet sed scholares nō profitentur, vel negotiatur: sed sub profitētibus addiscūt, vnde docto. bene possunt habere rectorē: quia pro

7 fitentur. Vide gl. tuam quæ hoc dicit doctо. tenent q̄ † vniuersitas scholariū sit approbata, & possit habere rectorem, per authen. habita. j. ne fil. pro patre. & ita obseruat consuetudo. hic non sunt alia.

Quando Imperator inter pupillos, vel viduas. Rubrica.

1 ☞ *Iurisdictio ordinaria recusatur propter miserabilitatem personarum.*

2 *Quis quando possit trahi extra prouinciam.*

3 *Miserabiles personæ non possunt trahi extra prouinciā.*

4 *Personæ miserabiles quæ dicantur.*

5 *Vidua dicitur etiam mulier, quæ non habuit uirum.*

L E X vnica.

g SI contra pupillos [g]. Personæ miserabiles nō pñt trahi ad ius extra ,prouinciā; sed ipsi alios trahere

1 possunt. n. d. Nota † ergo casum, in quo iurisdictio ordinaria recusatur: quia miserabiles psonæ faciūt hoc authoritate huius legis. Alium casum vidistis in l. j. j. si quascunq; prædi. po. Oppo. & videtur quòd

2 hoc sit de iure communi, q̄ † quis non possit trahi extra prouinciam: vt in authē. vt diffe. iud. §. j. Fateor quòd hodie est correctum: quia generaliter nemo trahi potest extra ,puinciā suam, nisi iudice ,puincię ne

corā eodē iudice possit peti vt puniat: dicit Par. hic et Ab. ibi. vide ē Alex. cōs. cix. post prin. in ỹ. p hoc etiā facit. in v. col. ad finem illius versicu.

✠ POMATES.

¶ Hinc aduerte. No. ergo, q̄ in huiusmodi remedijs, quis dicitur reus, & ,propterea dixit do. Alex. cōs. suo ciij vol. v. q̄ talia remedia intētabit coram iudice suo.

c ¶ Magisterię. Vide q̄ per istū tex. notanter dicit Bal. hic in fin. & no. & limitat Alex. ī l. Magistratibus. ff. e.

d ¶ Qui pest collegio. An aūt iste electⁱ⁹ sit à superiore cōfirmādus, vide Ale. ī l. more. cū seq. in vj. col. ff. eo tit.

e ¶ Capitanei artiū. Et an priores artiū statutis suis possint adijcere pœnas, vide q̄ dixi in l. ij. ff. si qs ius di. non obtempe.

✠ P. P A V. P.

f ¶ Forum artē. Et ita obseruat consuetudo Vide d. Frā. cōs. xxxiij. in prī. & vid oīno alia q̄ habes ad Bart. ī l. fi. ff. de excu. tu. Vide multa p Ias. ī l. oēs ppli. ī ix. col. ff. de iust. & iu. ī ij. lec. & in l. fi qs ex argētarijs. §. rō. nē. ff. de edē. ī iij. & iiij. no. dicit q̄ habeat iurisdictionē nō solū ī ipsis artibus ad artem ,sed ēt in dependentib⁹ & cōnexis ab eis. Itē q̄ intelligat in spectātib⁹ ad artē, vide Ias. in l. age. in ij. co. C. de trāf. Et de ca. & aljs colle. q̄ nō possit statuta cōdere, vide per Feli. ī c. cū oēs. in i. & ij. char. de cōsti. & in c. cū accessissent. col. ij & iij. eo. ti. Barb. latè cō. xxix. vo. vbi ēt qđ si essent confirmata a superiore.

✠ POMATES.

g ¶ Si contra pupillos. Vltra priuilegiū, qđ habet miserabilis ex ista l. vide ēt aliqd q̄ ponit in c. j. de postul. Aliud q̄ ponit gl. nī. ī c. licet. extra de censi. & ibi Pa. aliud q̄ ponit Inn. ī c. significauerūt ibus. de offi. dele. q̄ nō valet rescriptū ipetrātū contra miserabilē psonā nisi facta mētione de eī⁹ miseria p textū nīm hic sed illud ibi reprobatimo. qa tex. noster nō probat hoc. Vid Car. cō. cxxxvj. col. v. ad fin. Itē aliud ponit An. de But. ī l. licet ex fusceptо. de fo. cōpe. sed illud ibi reprobat Pa. nor. in v. col. in versi. nī. non placet. Itē aliud, quòd ponit in cap. ex tenore de foro competen. & ibi vide Maria. an c. primo in vlti. nota. & aliud

qđ ponit Bar.in q.vẽ tilata iter glorioſam virginẽ Mariã & dæ monẽ.in v.col.in ỹfi. dixit aduocata,& aliud ꝙ ponit in l.iiij. §.hoc autẽ iudiciũ.in iiij.opp.ff.de dã.infe. an aũt his priuilegijs poſſum renũciare. vide hic in verb.excedere .q̃ videt ſentire ꝙ non.& vide etiam Panor.in c.ex parte. §.col.iij.de foro cõpe. & Barba.in c.iij.col. ij.de offic.deleg.ad fi. & Feli.in d.c.ſignifi cãtibus,col.ij & ſeq. vide Ant.de Bu.cõſi. xliij.

P. PAV. P.

¶ Si cõtra pupillos, eſt hic vna gl.ſingularis ꝙ etiã ſi iſtæ perſonæ renunciarẽt huius priuilegio nõ valeret:quam ſequit & mãdat Fel.in c.ſi diligenti.de foro cõpe.in illa materia qũo qs poſsit iuri ſuo renunciare, colligẽs ꝙ vbi conceditur aliqd alicui miſerabili pſonæ,& in miſericordiam,nõ põt per eũ,cui conceditur,renunciarr.Itẽ an priuilegiũ huius legis concedat indiſtinctẽ pupillis & viduis,etiã ſi ſint diuites. Alber.hic tangit,ſed nõ firmat.Spec.in tit.de inſtru . editio.§.nunc aliqua.ỹſi.& ſcias,el ij.eſt in vj.charta.tenet ꝙ ſolũ in pauperib⁹:qa tũc ſunt miſerabiles perſonæ:vt per Alex.cõſi.xxj.ad fi.vol.j.Allegat Inno. in c.ſignificantibus, de offic.dele.quẽ vide.& clarẽ nõ firmat Et vide Dec.in c.cæterũ.col,x.de iudi.qa vr̃ velle contrarium Pau.de Ca.in iſta rubr.idẽ ſentit bene ꝓbatũ in iſto tex.in fi. in dictione,alij Et licet rubrica gñaliter loquat,nõ eſt inconueniẽs eã reſtringere ad pauperes,in q̃bus militat ratio miſerationis,ſuper qua fundat iſta deciſio, vt ꝓ Bald.& alios hic. Et ad hoc põdera textũ in c.ſuꝑ quibuſdã.in fi.de verb.ſign.q etiã gñaliter loqt.Reſtringit igit ad pauperes per Canoniſtas in d. c.ſignificantibus.

¶ Miſerabiles perſonæ. Vide Inn.in cle.j. de conſti.do.Anto.in c.licet,de cẽſi.& latẽ do. Abb.in c.ſignificãtibus.de offi.deleg. & vide Spe.in tit.de reo.ỹſi.ntẽ qđ pupill⁹. addẽ Paul.de Caſtro hic.& adde tu dictũ Bar.hic:dũ dicit relinqui arbitrio iudicis, quæ dicant perſonæ miſerabiles,non procedere,quãdo in iure eſſet expreſſum,quæ gligente,tñ hodie ſi iudex puinciæ negligeret,nõ poſſent trahi miſerabiles perſonæ extra prouinciam;ſed debet cauſa delegari in puincia hui⁹ l.authoritate. Quæro quæ dicant miſerabiles perſonæ, [a] tex. ponit,pupilli & viduæ.& Inno.in c.ſignificãtibus.de offi.deleg. viduas;intellige etiã quæ nunquã habuerunt virũ. Nã vidua dicitur quæuis mulier,quę non habet virũ,& aliæ perſonæ infirmę.Breuiter,puto iudicis arbitrio relinqui &c.

Vbi de criminibus agi oporteat. *Rubri.*

☞ *Remißio ubi & quãdo habeat locũ in criminalibus.*
Remißio an habeat locum in contractibus.remißiuè.
In criminalibus iuriſdictio poteſt prorogari:& quomodo prorogetur per ignorantiam.nu.4.
Vagabundus poteſt conueniri ubilibet:& quis ſit vagabundus.nu.6.

LEX I.

[b] Hic eſt valde bonus titu. De crimine põt cognoſci in loco delicti,in loco domicilij,& in loco prorogatæ iuriſdictionis, & in loco vbi quis plurimũ conuerſatur,h.d.cũ l.ſeq. Oppo. dicitur hic ꝙ põt cognoſcere,vel cognoſci de maleficio in plurib⁹ locis.Cõtra: imò ſemper quis debet remitti ad locũ cõmiſſi criminis; [c] vt in aut.vt nul.iu.§.ſi verò qs comprehenſorũ.poſita.j.de adul.aut.ſi verò criminis.Sol.tres ſunt opi. Vna,ꝙ faciẽda ſit remiſsio:verum eſt illo iudice poſtulante,in quo loco quis deliquit.ita loquũtur cõtraria.ſecus ſi non peteret:qa poteſt alibi cognoſci.ita loquit hic,& hęc eſt vna opi.& bona.Alij dicunt ꝙ debent remitti ad locũ delicti.ſ.ad puniẽdũ.cognoſci verò põt de delicto in pluribus locis: vt hac l,Hoc nõ videtur verũ:quia hæc lex dicit perfici debere:& ſic denotat ꝙ perficiatur vſq; ad executionẽ.Alia eſt opi.& eſt vera cõiuncta cũ prima,ꝙ remiſsio debet fieri ad poſtulationẽ iudicis illi⁹ loci,vbi maleficiũ eſt cõmiſſum.tñ remiſsio non fit ſimpliciter,ſed debet cognoſci ſummatim per iudicẽ loci à quo poſtulat remiſsio,an iſte reus fuerit contumax in loco delicti:vt in d.§.ſi verò quis cõprehẽſorũ. De hoc dixi in l.fi.§.j.ff.de pub.& l.ſi cui.§.fi.ff.de acc.

An aũt in contractibus fiat remiſsio,tangit gl.in l.hæres abſens.§.j.ff.de iud.& ibi dicemus,& tene mẽti illã opi.ꝙ poſsit cognoſcere vnus iudex,et remittere ad iudicem loci cõmiſſi criminis ad puniendũ:& vide glo.j. Oppo.ſecundò,dicit hic,ꝙ põt cognoſci vbi inchoata eſt lis.cõtra ſecũdũ hoc procederet corã iudice incompetenti. cõtra l.j.ſ.ti.ij.Sol.Intellige hanc l.ꝙ fuit lis inchoata corã eo, qui aliàs cognitionẽ habebat ſimiliũ cauſarũ [d] criminaliũ:ideo eius iuriſdictio potuit prorogari. Secũdũ ergo hoc intellige ꝙ ſciẽter fuit lis inchoata corã iudice incõpetenti:vt l.j.& ij.ff.de iudic. Contra opp.ꝙ cauſæ criminales nõ poſſunt delegari:vt l.j.ff.de offic.eius cui manda.eſt iuriſd.Solu. Aliud eſt dicere an cauſa poſsit delegari:aliud eſt an poſsit iuriſdictio prorogari.illa enim non eſt delegatio,ſed cognoſcit ex vigore propriæ iuriſdictionis:vt habuiſtis in l.epiſcopale.ſ. de epi.au. Quæro,quid ſi ab initio ignorat reus,qa credebat iudicẽ eſſe ſuũ:poſtea ſciuit,& ſponte ligauit:an valeat iudiciũ?

Gl.iſtud tãgit hic melius ꝙ alibi,Ideo ꝙ declaratione iſtius glo.dicas tria verba ſic: Qñꝙ in iudice nõ eſt defectus iuriſdictionis,ſed eſt defectus volũtatis partium,quæ nõ progãt iuriſdictionẽ,ꝓpter ignorãtiã [e] tũc licet ab initio ignorauit,& poſtea ſciuit & ratũ habuit, validat iudiciũ:qa erat defectus ſolũ in voluntate arg.l.licet.ſ.de ꝓcu. Qñꝙ fuit defectus in iuriſdictiõe iudicis:tũc poſtea pendente cã iudicij iuriſdictio ſuperueniat.Dic,aut ſuperuenit ex cã de nouo emergẽte:& iudiciũ nullo modo põt cõfirmari.Ita tenet hic gl.ſecũdo mẽbro.Ratio:quia initiũ iudicij nõ fuit legitimũ:vt l.momentaneæ.ſ.qui legi.perſo. Si verò ſuperuenit iuriſdictio ex cã de præterito:tũc cõfirmatur iudiciũ vt ex nũc,non vt ex tũc:vt l.obſeruare.§.fi.ff.de offi.procon.Habuiſtis no.in l.j.ſ.qui pro ſua iuriſ. iud.dari non poſ.& vide gloſ. Quæro,dicitur hic,vel vbi reperiunt.quid eſt hoc dictũ,vbi reperiunt? Dicunt quidã,vbicũqꝙ ꝓpter illudverbũ Dñi,vbi te inuenero,ibi te iudicabo.Certè Deus põt bene dicere illud verbũ:quia habet iuriſdictionẽ ſuꝑ toto:ſed Imperator,& alius iudex nõ. Vnde gl.bene dicit,ꝙ debet itelligi vbi reperiũtur.ſ.habere domiciliũ & iſta eſt bõa.Alij intelligũt hoc de vagabũdo,q̃ põtvbicũqꝙ cõueniri.vide gl.iſtã q̃ꝙ no.Et ſic nota † qđ vagabũdus põt cõueniri vbilibet.Idẽ not. j.proxi.& de iu.l.hæres abſens.§.proinde. ſed qs ſit vagabũdus,† gl.tangit in l.eius qui.§.fi.ad mun.& per Dy.melior eſt glo. in l.iiij.§.prætor.de dam.infec.vbi vagabũdus dicitur,qui propriam habitationẽ nõ habet.Venio ad l.ſeq.&c.

LEX II.

Sciens. Dicitur hic.Vbi degit, cãm cognoſcet. qđ eſt hoc dictũ,vbi degit? Glo. dicit,vbi habet domiciliũ. Vel dic de vagabũdo.Certè ſecundũ hoc nihil adderet ad legẽ præcedentẽ. Dic ergo,vbi degit.i.cõuerſatur:vt ſcholaris in ſcholis, qui nõ habet domiciliũ.facit j.vbi ſen.vel cla.l.ij.Et hoc tenet Innoc.& dicam vobis ibi.Ex hoc habes ꝙ Florentini, & alij,qui ſtant in ciuitate iſta,licet non habeant hic domicilium:tamen propter multã conuerſationem quam habent,poſſent hic conueniri,quod eſt valde notandum & idem de ſcholari.quod tene menti.

1 ☞ *Quæ priuilegia tollãtur ex diſpoſitione huius legis.*
2 *Reſcriptum non poteſt impetrari extra prouinciam,niſi data negligentia iudicis prouinciæ,uel ſi potentiã aduerſarij perhorreſceret.nu.3.*
4 *Si conuenitur mandatarius de delicto,habet dilationẽ ad denunciandum domino:& propter quid datur.*
5 *Procurator etiam in ciuilibus habet dilationem ad denunciandum domino,ut poßit inſtrui de ſuis defenſionibus.*
6 *Quando quis conuenitur,ſemper habet dilationem ad denunciandum ei,ad quem negotium principaliter ſpectet,ut poßit uti eius defenſionibus.*
7 *Fideiuſſori datur dilatio,ut denunciet domino,ut ab eo inſtruatur.*
8 *Laboratores,conductores,& emptores,& ſimiles habent dilationem ad denunciandum domino,ut inſtruatur ad defenſionem.*
9 *Caſus,in quo lite non conteſtata proceditur,*
10 *Sententia lata contra conductorem,quando poßit exequi contra dominum abſentẽ.*

f Qua in prouincia. [f] Primò ponit vnũ dictũ, vbi qs debeat cõueniri:ꝙ erat de iure antiquo.Secundò ponit quædã ſingularia quæ

dicantur perſonę miſerabiles. Ita do.Maria.Soci.de foro cõpe. in c.ex tenore.

¶ Quæſtiões.De materia huius titu.vide per Ange.de Areti.in tract.malefi.in verſi. exiſtens Florẽtiæ. & Bar.in l.ſi cui.§.fin.in fi.de accu.

P. PAV. P.

¶ Criminis. Vide circa iſtam materiã remiſsionis,quid ſi iudex domicilij iã cognoſcere:& quid ſi iam lata eſſet ſnia:an iudex loci delicti poſsit poſtea petere remiſsionem. Et alia in materia, vide Alex.in l.à diuo Pio §.ſniam Romę dictã in j.charta, & ſeq.ff. de re iudic.poſt alios ibi.& etiã ibi addidi ad eum.An autem ſi quis committat delictum in aliquo loco poſtea mutet domicilium in alio loco poſſit conueniri in loco noui domicilij,& puniri pro delicto alibi cõmiſſo, vide Barb. in ca.excommunicatus.in ij.colũ.de offic. delegat. De materia remiſsionis in criminalibus,vide Feli.in c.fin.charta ij.de foro compet.in ciuili.vide ibi in pen.charta.

¶ Similiũ cauſarum. Adde tu & vide Are.in c.ſi diligẽti.col. ij.de foro compet.

¶ Propter ignorantiã.Et qñ error litigãtium impediat prorogationem iuriſdictionis,adde & vide plenè per do.Mari.Soci. in c.ſignificaſti.arg. vj.q.ij.de foro cõpe.

P. PAV. P.

¶ Qua in prouincia. Circa iſtud qđ dicitur in iſto textu,ꝙ ſi quis haberet priuilegium ne cõueniretur niſi certo loco,ſi alibi delinquat,qđ poſſit alibi conueniri in loco delicti,non obſtante priuilegio.Vide Ias.poſt alios in l. fi.ff.de conſtit.principum.in ix.colũ.ad finem.Et pondera textum notabi.in c.j.de priuile.in vj.Et vide etiam Abba.in c.fin. in vj.& vij.colũ.extra,de foro competẽ.

quæ inducunt̃ p hãc aut̃. Tertiò excipit à pdictis. Secunda ibi: si ergo. Tertia ibi: excipit̃. Habes in hac l. quædam singularia. Primò inver. si ergo habes singulare illud, qd dicit: omni priuilegio cessante. In ℣. eo aũt absente habes tria singularia. Prio, q datur dilatio ad denũciandũ dño. Scdo q dns ipse absens cõdemnabitur lite nõ cõtestata. Tertiò, q cõdemnato ꝓcuratore fit satisfactio de rebus dñi, si procurator nõ est soluendo. In ℣. sed si nec ipse habes aliud singulare: qa qs cõdẽnabitur lite nõ cõtestata. Oppo. q ista lex ponat superfluum in seipsa. nã primò dicit, deliquit postea dicit, criminũ glos. exponit q primò intelligat̃ deliquit: ita q cõueniat̃ ciuiliter. postea dũ dicit, criminũ: intelligitur criminal̃r. Vel dic, primò loquit̃ qñ deliquit sine animo, postea cũ animo. Ita dicit gl. vel dicas q primò in eo qd dicit, deliquit, loquitur qñ quis conuenitur in loco delicti. Secũdò, cũ dicit, criminũ reus: loquit̃ qñ qs cõuenit̃ in loco domicilij, vel alio loco permisso: vt l. j. & ij. huius titu. Oppo. secundò, & videtur q hæc lex sit superflua: quoniã hoc erat de iure antiquo. Sol. dico q nõ erat ita expresse dictũ de iure antiquo. Præterea: hic multa specialia addũtur specialiter, illud qd dicit, omni priuilegio cessante. Sed cõtra hoc oppo. de l. j. ff. tit. j. & ff. de episco. & cle. aut̃. clericus. & aut̃. causa. vbi quis habet priuilegia, per quæ recusat iudicem. Quidã dicũt: †bene tollitur priuilegiũ fori, sed nõ priuilegiũ sui iudicis: quasi dicat, forũ ciuitatis Perusij, vbi qs deliquit, declinare nõ potest. Sed tamen debet cõueniri corã suo iudice: hoc est, clericus corã epo, scholaris corã suo iudice: & similia. Vel dic veri⁹, q ista verba omni priuilegio debẽt intelligi de priuilegio in corpore iuris
a nõ incluso. Priuilegia em̃ inclusa in corpe [a] iuris, non tollunt̃ ex verbis istius aut̃. qd est notãdũ. Simile no. in l. ij. §. legatis. ff. de iud. & l. hæres absens. in prin. ff. de iud. qd tene mẽti. Itẽ oppo. ad primũ, & ad idẽ, & videt̃ q qs possit trahi extra prouinciã per rescriptum, vt ff. de dila. l. si qñ. & aut̃. q fieri. Solu. Hic tollit priuilegiũ reo, si aliquod priuilegiũ allegaret, ꝓpter qd non conueniatur in sua prouincia: sed in lege contraria concedit actori impetrare rescriptum extra prouinciam. Cõtra hoc opp. de l. in criminali. ff. ti. ij. vbi innuit etiam reum ad iudicem impetrare rescriptũ extra ꝓuinciã. Sol. Dicunt quidam, quòd illa corrigitur per istam. Tu dic q non corrigit̃. fateor enim q reus potest impetrare rescriptũ ad iudicem extra prouinciam: tñ si præueniretur, quia prius esset conuentus corã iudice suæ prouinciæ, non posset vti exceptione aliqua ex vigore illius rescripti, ꝓpter verba huius aut̃. Sed si prius traheret̃ actor ad iudiciũ corã iudice delegato, ꝓcederet iudiciũ, nec posset post ea cõueniri coram iudice prouinciæ, obstante exceptione præuentionis, quæ est inserta in corpore iuris: vt l. vbi acceptum, ff. de iud. nec esset tũc ꝓprie exceptio, ex vigore impetrati rescripti, seu priuilegij. hodie tñ † est hoc expeditum, q nec actor, nec reus põt impetrare rescriptũ extra ꝓuinciã: nisi ꝓpter negligentiã iudicis ꝓuinciæ: vt in aut̃. vt diffe. iu. §. j. †Itẽ qñ aduersarij potentiã perhorresceret: vt ff. ti. j. l. j. in fi. & istud est hodie expressum extra, de rescri. c. statutũ. §. cũ vero. li. vj. vbi vtitur expresse verbis l. j. in fi. præcedentis tit. Venio ad versi. eo aũt absente. Primò quæro de intellectu huius ver. Antiqui posuerũt casum vt habetis in prin. gl. quã casus positionẽ glo. reprehẽdit, & bene. Secũda, casus positio est in eo, q aliquẽ deiecit de possessione, aliquo mandãte: vt si de hoc accusaretur, vel cõueniatur, habet dilationẽ ad denunciandũ dño. & procedat̃ secundũ formam huius aut̃. Vide istam gl. & not. secundũ istã
4 casus positionem, †q si conuenitur mãdatari⁹ de delicto, habet dilationem ad denunciandum domino: & ista dilatio non datur, vt ex hoc liberetur conuentus, sed datur vt cõuentus à domino possit instrui de suis defensionibus. arg. extra, de ꝓcura. c. cõstitutis. qd est notandũ. Et scdm hæc intelliges istã aut̃. q conueniebatur de isto crimine ciuiliter, & illo casu quovnius satisfactio liberat alium, aliàs pro delicto procuratoris non fieret executio in dominum, cùm vnusquisq; ꝓpria & separata obligatione teneatur, vt j. dicam. Potest tamẽ esse casus, in
b quo iste mandatarius excusabitur [b] ꝓpter mandatũ, secundum ea quæ no. in l. liber homo. ff. ad legem Aquil. & dixi plenè in l. non solùm. §. si mandato. ff. de iniur. Tertio modo ponitur casus in eo, qui contraxit te mandãte: vt in glo. & secundùm hãc debes exponere, ex cuius domo iniquum quid patior; quia nõ obseruant̃ contenta in contractu. Not. istã
5 casus positionem, quòd etiam †in contractibus procurator debet habere dilationẽ ad denunciandũ domino, vt possit de suis defensionibus instrui vt dicto c. constitutis. Quarto modo ponitur casus in eo, cui data fuit pecunia contemplatione vtriusque: vt suprà, si tutor vel curat. interue. l. si creditor. & l. si pupilli. §. j. ff. de nego. gest.
6 Ex quo nota quis † debet habere dilationem ad denunciandum ei, ad quem negotiũ principaliter spectat, licet non conueniatur vt procurator, nec vt fideiussor: vel debet habere dilationẽ ad denunciandũ socio suo, cuius æqualiter interest. Et semper intelligas quòd illa dilatio fiat, vt possit instrui de defensionibus suis, vt infrà dicam. Quinto modo ponit casum Ioan. in fideiussore de iudicio sisti, qui debet habere dilationem ad denunciandũ domino. Ex quo etiam nota
7 †q fideiussori datur dilatio, vt denunciet dño, vt sic ab eo possit de defensionibus suis instrui. Facit ad hoc. l. idemq; §. generaliter. ff. man. Aduerte, omnes istæ positiones possunt sustineri, vt vidistis, & notabiles sunt: tñ nõ congruunt literæ in corpore, quæ dicit, siue ꝓcurator, siue cõductor, siue quicunq; sit alius. Et ideo vltramontani ponũt casum, & bene: si dns erat absens, & dimisit procuratorem, siue castaldionem, siue laborantem, vel conductorem suum, vel emptorẽ fructuum: & ille informatus à dño suo incidit arborem in possessiõe, quã alius dicebat suam esse: certè si talis accusatur, vel ciuiliter conuenitur, debet habere dilationem ad denunciãdum domino: vt sic ab eo de suis defensiõibus instrui possit: qui si venerit, vel nõ venerit, ꝓcederetur vt litera iacet. Nota ergo ex ista lectura q
8 †laboratores, conductores, & emptores, & omnes similes debent habere dilationẽ ad denunciandũ domino, vel ad denunciandum eorũ actori, vt possint instrui de defensionibus. Et hoc dico ad differentiã illius dilationis, quæ datur ad denunciandum domino, vt j. vbi in rem actio. l. ij. per quam dilationẽ liberatur reus ab instãtia iudicij: vt ibi vidistis. Op. hic innuit q perueniatur ad diffinitiuam sententiam lite nõ contesta. cõ
9 tra in l. fi. §. illud. de temp. appella. Sol. Specialis est casus. † in quo lite non contestata ꝓceditur: quia lis videtur quasi cõtestata per istam dilationem, quæ datur ad denunciandum dño: vt videbitis in d. l. ij. vbi rem act. Oppo. res inter alios acta, aliꝫ non præiudicat: vt j. res inter alios acta. in rubro. & nigro. & j. qui res iudi. non nocet. per totum. Sed hic dicitur qd lata sententia contra castaldionẽ cõductorẽ, & similes, si non sunt soluẽdo, satisfiet de rebus domini: quare malè gl. dicit, q hic text. debet intelligi, quãdo sñia est lata cõtra ipsum dominũ absentem: nõ aũt qñ est sententia lata in cõductorem, & similes: fiet executio in bonis dñi. Vide gl. super ver. nõ fit. Gl. in l. venditor. ff. de iud. videt̃ velle q ex sñia contra præsentẽ fiet executio in absentem. Idem videt̃ tex. in l. si ꝓcuratorem. §. si ignorãter. ff. manda. tex. hic clarius videtur dicere q in subsidium nõ existente soluendo cõductore, vel simili, fiet executio in bonis
10 domini, dico sic. † Quando aliquis præponit aliquẽ certo põderi, vel facit eum vsufructuarium: videtur eum facere ꝓcuratorem ad omnia incumbentia illi ponderi: vt l. secunda. ff. de oper. nouí nunc. & vsufr. quemadmodum. ca. l. prima. in fin. & lege seq. per hoc tamen generale mandatũ nõ videtur mandatum delictum: vt l. si procurator. de condictio. indebi. vnde ex delicto talis procuratoris, nullo modo in dominum debet fieri executio. Sed si nos poneremus à domino esse mandatũ exprese: vt quia locauit possessionẽ cũ talibus finibus: & sic cõprehendebat aliena: tunc si quidem procurator fuisset cõuentus criminaliter ex suo delicto, & fuisset cõdemnatus, nõ satisfieret de bonis domini: quia ꝓcurator soluendo dominum nõ liberaret: vt l. si quis id quòd. §. fina. cum lege sequen. de iurisdict. om. iudi. & l. prima. de cõdi. fur. Sed si cõueniretur ciuiliter ad interesse, quo casu solutio procuratoris liberat dominũ: vt d. l. j. de cõdi. furti. tunc ipsemet ꝓcurator posset satisfacere de bonis domini, vt in illis possit fieri executio procuratore hoc volente, vt dicto. §. si ignoranter. & hoc negotiũ absentis vtiliter fit. argu. ff. de epis. & cler. authen. si captiui. & dixi vobis in l. ea. §. Cato. de verborum obliga. Vltimò quærit gloss.

* P. P A V. P.
a In corpore. Vide Barba. in verbo. clausula non obstante. in iij. col. vbi addidi.
b Mandatarius excusabit̃. Vide q̃ dixi in l. de pupillo. §. ij. de oper. noui nunciatio. ad intellectum. §. tignum.

quot ſpecialia inducantur per hanc authẽ. dixi vobis ſuprà in principio legis.

Vbi de poſſeſsione agi &c. Rubri.

LEX vnica.

VBi autem. Vbi eſt facta vis, & vbi eſt poſſeſsio, ibi põt agi de poſſeſsione. h. d. Vide gl. facit hæc lex ad quæſtionẽ, ſi exiſtẽs in territorio Peruſij, percutit aliquem cũ ſagitta in territorio Aſsiſij: quo loco poſsit conueniri [a]. De hoc dic vt dixi in l. libellorum. ff. de accuſa.

Vbi fideicom. peti oporteat. Rubri.

LEX vnica.

FIdeicõmiſſum. De materia iſtius legis dic plenè vt no. in l. quod legatur. ff. de iud. Vltimò aduerte ad gloſ. quæ eſt ſuper ver. relicta eſt &c. quæ dicit, vt ſit tertium adiacẽs. Dy. dicit, i. verbum tertię perſonæ nullam determinationem habens.

Vbi conueniatur, qui certo loco dare promiſit. Rubrica.

☞ *Actio arbitraria quæ dicatur.*

Vtrum omnis actio ſtricti iuris, dicatur arbitraria propter electionem loci.

Si contractus celebratur Florentiæ, & ſolutio deſtinatur Mediolani: an Florẽtiæ, & ſic in loco contractus quis conueniatur.

LEX vnica.

QVi certo loco. In actionibus arbitrarijs, ppter adiectionem loci, habetur ratio intereſſe vtriuſq; partis. h. d. † Quæro, quæ dicatur actio arbitraria. Dico q̃ actio arbitraria eſt, in qua exercetur officium iudicis mercenarium, actioni deſeruiẽs, propter aliquod incidẽs intrinſecus. Hoc dico, vt cognoſcatis in quo differat ab actionibus bonæ fidei, in quibus deſeruit officium iudicis mercenarium, ſecundùm naturam actionis propoſitæ. Nam ex natura actiõis propoſitæ bonæ fidei, veniunt vſuræ, venit intereſſe, iuratur in litem, & ſimilia. ſed in actione ſtricti iuris, ſecũdũ naturã actiõis propoſitæ, hoc non poteſt fieri: ſed æquitas ſuggerit propter adiectionem loci, vt iudex habeat rationem intereſſe vtriuſque. Ideo propter hanc adiectionem hæc actio dicitur etiam aljs modis arbitraria: vt Inſtitutio. de actio. §. præterea.

2 † Quærit gloſſ. vtrum poſsit conueniri in quolibet loco. Dicit gloſſ. quòd ſic, ſcilicet in loco idoneo. Item quærit, vtrum omnis actio ſtricti iuris ſit arbitraria propter adiectionem loci. Et dicit quòd non, niſi in quatuor caſibus, ſcilicet in conſtituta pecunia, ex ſtipulatu, ex mutuo, ex teſtamento. Dominus Nico. de Mat. diſputauit contrarium in quolibet iſtorum. Dicemus in materia de eo quòd certo loco anno futuro. Quæ-

3 rit gloſſ. † ego exiſtens Peruſij promiſi me daturum centum Florentiæ. non eſt dubium quòd Florentiæ poſsim conueniri, vbi eſt ſolutio facienda: vt lege contraxiſſe. ff. de actioni. & obligatio. Sed an poſsim conueniri hic, vbi verba fuerunt celebrata. Gloſſ. tangit hic, & lege. v. §. Iulianus. ff. de conſtitutio. pecu. lege prima. de bon. author. iudic. poſsidẽdis. & ibi dixi. Tex. videtur in lege. quæro. ff. de ſol. ſecundùm Petrum & ibi dixi.

a ¶ Conueniri. Vide Bal. in l. negãda. in vj. col. in ver. forma quę ſtionis. j. qui accu. nõ poſſ. Adde no. extra de foro compet. c. poſtulaſti. & c. fi.

b ¶ Caſus illi⁹ q. Vide quæ dixi poſt Barto. in l. facere poſſe. ff. ſol. matri.

☞ Pro cõcordia aduerte, q̃ bñficiũ miſsionis in poſſeſsionẽ datũ per iudicem cõtra aliquẽ debitorẽ verũ ſuper aliqua re, quæ a nõ erat ipſius debitoris, ſed alteri⁹, præiudicet etiã dño ipſius rei, ſecundũ Bar. in l. iuſtè poſsidet. ff. de ac. poſ. Contrariũ videt velle in hac l. ij. verſi. quæro vtrum in iſto caſu. Tu dic Barto. in d. l. iuſtè. loquitur qñ debitor poſsidebat illam rẽ, in quã fit miſsio in hac verò l. ij. loquitur qñ dñs poſsidebat: quo caſu nullũ fit p̃iudiciũ dño prout apparet ex verbis Bar. vbiq;. Adde ad materiã l. ob maritorũ. C. ne vxor p & in l. in noxalib⁹. ff. de noxa. in l. fin. C. de edi. diui. adri. tol. & ibi Bal. in iij. q.

P. P. A V. P.

c ¶ Si quis alteri⁹. Nota circa iſtã materiã noiationis in iudicio q̃ noiator tenet̃ i ſubſidiũ p̃ noiato, vide l. noiatori. per illũ tex. C. de pign. vide Bertach. in tracta. de gabellis. in j. parte. in penul. colum.

d ¶ Noiare. Quis teneatur dñum in iudicio noiare, vide latè ſpe. 1 in ti. de primo decreto. §. reſtat. ỽſi. hoc ẽt no. & ibi etiã quid in emphyteuta vel feudatario. & ibi etiam quid ĩ p̃curatore dato ad adminiſtrandũ & ibi de colono & de viro circa bona dotalia, & aljs ſimilibus: & ibi etiã quid ſi noians nominato nõ comparente vult pœnitere, &c.

Vbi in rem actio exerceri debeat. Rubrica.

1 ☞ *Venditor ſi uult emptorem defendere, an poſsit iudiciũ ſuſcipere inuito actore.*

2 *Venditor poteſt ſuſcipere iudicium, ut ſimplex defenſor. non tamen animo nouandi.*

3 *Stante ſtatuto, quod inter conſanguineos fiat compromiſſum, ſi unus ex fratribus qui uendidit, comparet pro defenſione contra alium fratrem uendicantem, an ſtatutum habebit locum.*

4 *Per compromiſſum quod fit in arbitratorem, non fit mutatio iuriſdictionis.*

5 *Arbitramentum eſt quædam tranſactio.*

6 *Qui de neceſsitate alium defendit, poteſt ex ſua perſona exceptiones, & beneficia deducere.*

IN rem actio. Actio in rem dat̃ contra poſsidentem: & ex perſona actoris non fit mutatio iudicis. hoc dicit iſta nota. l. Not. tex. ibi in fi. nec enim iuriſdictionis &c. Ad illud quod j. dicam. Circa hanc l. quęrit

1 glo. † quid ſi venditor vult defendere emptorẽ, & pro eo ſuſcipere iudiciũ inuito actore, an poteſt. Gl. determinat hic quòd ſic: tamen in foro emptionis, non ipſius venditoris: vt l. venditor. ff. de iudic. facit de peti. hære. l. ſed & ſi. §. item ſi rem. in fin. & verum dicit tamen in hoc eſt dubium, ſi inuito actore poteſt ſuſcipere iudicium animo notandi: vt ſic emptor vlterius non teneatur. Gloſ. videtur tenere quòd ſic in l. liberto. §. fi. de neg. geſt. & malè dicit, ſecundùm Modernos hic, per l. ſi mandato. §. j. ff. manda. Doct. tangunt hic: Ego plenè dixi in l. ſolutionẽ.

2 ff. de ſolu. Tanquam ergo † ſimplex defenſor poteſt ſuſcipere iudicium: non tamen animo nouandi. Vltimò hic videtur ca-

b ſus illius q. [b] quã diſputaui. dicit ſtatutum † q̃ cauſæ quæ ver-

3 tuntur inter conſanguineos, compromittãtur in arbitratores. Contingit q̃ frater meus vendicauit ab eo, cui vendidi poſſeſſionem. ego iui ad defendẽdum illũ cui vendideram, & defenſione ſuſcepta petij cauſam compromitti, tanquam vertentem inter conſanguineos aliàs coniunctos: quæritur an poſſum. q̃ non debeat compromitti videtur caſus hic, & in l. venditor. ff. de iudicijs. Contrarium determinaui per hanc rationem: quia

4 † per compromiſſum, quod fit in arbitratorem, nõ fit mutatio iudicis, vel iuriſdictionis: imò prima cauſa decidit̃ coram iu-

5 dice. Cùm enim arbitramentum † ſit quædam tranſactio: vt in auth. ſi verò cõtigerit ſ. de iud. & ibi dixi. & in corpore vt diffe. iud. §. j. & ibi gloſſ. quando peto compromitti, idem eſt dicere, quòd peto q̃ tranſigamus ſecũdũ arbitrium talis. & ſic non eſt mutatio iuriſdictionis: ſed eſt quoddam beneficium competẽs partibus & per hoc hæc lex nihil facit ad propoſitum. Tamen

6 ad determinationẽ qõnis ille, qui de † neceſsitate defendit aliũ, poteſt defenſiones, excc. & beneficia, ex ſua perſona in iudiciũ deducere: vt l. idemq;. §. genera. ff. man. & ibi tex. & gl. l. procurator ad exhib. §. j. & ibi dixi. rem ra. habe. ergo iſte poterit ex ſua perſona iſtam defenſionem in iudicium deducere &c.

1 ☞ *Poſsidens alieno nomine poteſt dominum in iudicio nominare.*

2 *Reuerſus qñ agat de proprietate, quando aliquis fuit in poſſeſsione ſuorũ bonorũ.*

3 *Denunciatio facta domino, quando habeat uim quaſi litis conteſtationis.*

4 *Quaſi quoddam prælium, quid ſit.*

5 *Ex diſpoſitione huius legis inducitur poſsidenti quædam exceptio declinatoria.*

6 *Diſpoſitio huius legis in quo poſſeſſore habeat locum, ut poſsit dominum in iudicio nominare.*

7 *Poſsidens ciuiliter, nominatus in dominũ in iudicio, poteſt cõuenire rei uendicatiõe.*

8 *Nominare dominum in iudicio, quòd poſsit poſsidens rem mobilem. & nu. 11.*

9 *Nominatio an poſsit fieri in iuribus incorporalibus.*

10 *Nominatio an habeat locum in iudicio poſſeſsorio.*

12 *Conuentus in actione miſta, utputa in petitione hæreditatis, quando poſsit dominum in iudicio nominare.*

13 *Conuentus actione perſonali, an poſsit dominum in iudicio nominare.*

14 *Nominatio quòd debeat fieri ante litem conteſtatam.*

15 *Nominans dominum in iudicio, an debeat probare ſe poſsidere nomine alieno.*

16 *Si poſsidens nomine alieno cõuenitur, ſi non nominet dominum in iudicio an teneat proceſſus.*

17 *Sententia lata cõtra colonũ, uel aliũ, alieno nomine poſsidentem an noceat domino.*

18 *Per iudicem denunciandum eſt domino.*

19 *Domino comparente datur nouus libellus.*

20 *Nominans debet poſseſsionem in nominatum transferre.*

LEX II.

☞ SI quis alterius. [c] Iſta ẽ ſingularis lex: & nõ eſt alibi ĩ corpore iuris ciuilis. Breuiter dicit: Alieno noie † poſsidẽs cõuẽt⁹ p̃t dñm in iudicio noiare [d] & ei ſunt dãdæ inducię ad denũciãdũ dño, & habet vim q̃ſi cõteſtatiõis quo ad iterrũpẽdum

c 1 d

dum præſcriptionẽ,& vt reuerſus dominus de poſſeſsione nõ audiatur.h.d.Dicitur hic ꝙ †reuerſus auditur de ꝓprietate tm̃ Cõtra:imò de poſſeſsione:vt l.ſi quis emptionis.§. pen.j. de ꝓſcrip.xxx.anno.Sol.Quandoq; miſsio in poſſeſsionẽ fit ante litis conteſtationẽ:& tunc auditur de poſſeſsione & proprietate:vt lege cõtraria.Quandoq; miſsio in poſſeſsionem fit poſt litem conteſtatã,vel quaſi:& tunc non auditꝰ de poſſeſsiõe,ſed de proprietate.hic eſt caſus hic.Quandoq; miſsio in poſſeſsionem fit poſt diffinitiuam ſnĩam:& tũc nõ auditꝰ,nec de ꝓprietate,nec de poſſeſsione:vt l.ꝓperandũ.§.ſinautẽ reus.ſ.de iud. j.quomodo & qñ iud.l.cõſentaneũ.& ibi vidiſtis. Quæro,vnde inducatur iſta quaſi cõteſtatio,de qua fit hic mentio.Text. dicit †ꝙ hæc denũciatio facta dño habet vim quaſi cõteſtationis.Ad quod intelligendũ aduerte,vt dixi tibi in l.j. de lite cõteſta.iſtud qđ dicim⁹ de iſta litis cõteſtatiõe ciuili,ꝓcedit quaſi ad exẽplũ prælij corporalis:vt vidiſtis.Qñq; in prælio †corporali,illi,qui tenẽt vnam arcem,vel vnũ fortaliciũ,dicunt volo denũciare dño pro quo hic ſum:& niſi mihi ſuccurrerit intra tm̃ tempus,ego cedã tibi qui facis exercitũ cõtra me.Iſtud eſt quaſi quoddam prælium : ita hic iſte tenẽs rem alieno nomine,nominans dominum in iudicio expectat ab eo ſubſidium, quo veniente litigatur:eo nõ veniente cedit.Et ſic †ex hac lege inducitur poſsidenti alieno noĩe quædã exceptio declinatoria,vt nõ cogatur ſubire iudiciũ,ſi eius dñs veniat, ipſe litigabit,& cõtra eum dabitꝰ libellus:vt ibi actoris intẽtiones excipiat;ſi verò nõ veniet,ipſe erit citãdus,& cõſtituẽdus in contumacia:vt ibi:edictis legitimis citare curabit:& ſic iſte poſsidens nõ inquietabitur vlterius.Et in hoc differt iſta denuncia tio,quæ hic fit,ab ea,quæ ponitꝰ in aut.qua in ꝓuincia.ſ.vbi decri.agi.nã illa denunciatio fit,vt conuentus poſsit inſtrui defenſionibus ſuis:nõ vt ꝓ hoc à iudicio liberetur:vt vidiſtis ibi. Quæro,dicitur hic ꝙ quis alieno nomine poſsidens:de † quo loquitur iſta lex.Dicunt quidã de eo qui nõ habet ius in re, vt cõmodatarius,colonus,vel inquilinus.Itẽ in eo qui habet ius in re,vt feudatarius,emphyteuta,& ſimiles.& hoc ꝓpter generalitatem huius legis.Alij dicunt cõtra.nã illi,qui non habent ius in re,poſsident noĩe ſuo,non nomine alieno : ideo dominũ non nominant in iudicio.& iſta opinio cõmuniter tenetur.Et mihi videtur qđ debemus ſic dicere [a].Aut iſte,qui habet ius in re,conuenitur ſolũ reſpectu poſſeſsionis;vtquia emphyteuta cõueniꝰ ab alio dicente ſe potiorẽ emphyteutam eſſe:tũc vera ſit iſta opinio,qđ nõ poſsit dominũ in iudicio nominare: qa ei non præiudicat. Si verò cõuenitur reſpectu dominij directi: & ſic reſpectu iuris,qđ eſt apud aliũ, debet nominare dm̃ in iudicio:& liberabitꝰ à iudicio,reſpectu illi⁹ dominij, quatenus illud iudicium non repugnat iuri ipſius emphyteutæ. Poteſt enim dicere emphyteuta,nõ curo quis ſit dñs directò nec hoc volo defendere:ſed dico me eſſe emphyteutam. ſed quatenus ius,vel petitio actoris repugnaret iuri ſuiipſius emphyteutæ, haberet emphyteuta neceſſe ſe defendere:nec poſſet dm̃ nominare,ꝙ tũ ad declinandũ iudiciũ:ſed bene poſſet eũ nominare,vt poſsit ab eo de ſuis defenſionibus informari ; vt vidiſtis in aut.qua in prouincia.Iuxta hoc quæro:†pone ꝙ nominaret in iudicio dominum,qui poſsidet ciuiliter tantũ:an iſte tm̃ ciuiliter poſsidens poſsit conueniri rei vendicatione.Opin.ponuntur hic in gl.finaliter gl.tenet quod ſic.ff.de rei vendi.ſup rub.in l.Põponius.§.ſi is qui põcario.ff.de acq.poſſ.& ibi plenè dixi.Et eſt tex.in l.cuiuſcũq;.§.j.ff.de vſufr. Procedo vlterius: dicitur hic,alieno noĩe poſsidens rem immobilem. Quæro, †quid ſi poſsideat rem mobilem.Glo.dicit ꝙ nõ põt dm̃ nominare in iudicio vigore huius l.ſed res debet deponi ſi eſt ꝓſona ſuſpecta;vt l.ſi fideiuſſor.§.fi.q ſatiſdare cogãtur.Sed hodie poſſet dm̃ nominare,ꝓ aut.qua in ꝓuincia.ita dicit gl. Certè aut.illa nihil facit:qa ibi loquitꝰ de nominatione,quæ fit,vt poſsit inſtrui de defenſione cauſæ:nõ aũt ad declinandũ iudiciũ. Inno.extra,vt lite nõ conteſtata.c.quoniã frequenter. circa fi. tenet idem indiſtinctè,ꝙ poſſeſſor rei mobilis poſsit dm̃ nominare in iudicio,& pro certo nos de hoc non habemus legẽ expreſſam:tm̃ ex identitate rationis poſſumus beneficiũ huius legis ad poſſeſſores rei mobilis extendere, cũ eadem ſit ratio, nec per hoc introducatur alicuius legis correctio. Quæro extra glo.vtrum †in iuribus incorporalibus liceat dominum in iudicio noĩare.Innoc.tenet ꝙ ſic,ꝓ c. inter. & de ma.& obed.no. ipſe in d.c. quoniam frequenter. Iſta enim iura inco: poralia habẽtur pro rebus immobilibus, & maximè quando immobilibus adhærent : vt l. ſi aliena.§.j.ff.de vſuc.cõmu.præ.l.j.Quæro extra gl.†nunquid in poſſeſſorio poſsit quis dm̃ nominare in iudicio. videtur quòd nõ:quia text.loquitur de conuento act.in rem Gul.de Cug.tenet hoc idem in cõuento poſſeſſorio,per autꝰ. qua in ꝓuincia.ſed illa nihil facit vt dixit glo. Decret. tenet cõtra.xij.q.§.c.quicunq;.Glo.noſtra videtur velle quòd in poſſeſſorio habeat locum beneficium huius legis vt l.locum. §.j.ff.de tabu.exhiben.quæ glo.etiam †innuit,ꝙ in re mobili habeat locum hæc lex,ꝙ ſatis placet propter identitatẽ rationis,cùm ex hoc,vt dixi,non introducatur l.correctio.Non obſt.c.quicunque. vbi dicitur quòd ille, qui poſsidet nomine alieno,conuentus poſſeſſorio debet reſtituere,vtrum eſt,& intellige cum determinatione huius l. vel dominum in iudicio nominare:& ſic declinare iudiciũ. Quæro vtrum †conuentus actione miſta,vt petitione hæreditatis,poſsit dominum in iudicio nominare.Guil.quòd ſic:per tex.ff.de ff.de peti.hæred.l.etiam aliàs l.nec vllã.§.ſi quis abſentis. quæ lex bene facit.Dices tu:ſecundùm hoc apparet quòd iſte modus nominandi dominum in iudicio,erat de iure antiquo,vt ſ. dixi ; & ꝙ hoc non reperitur alibi.Solu. Dico ꝙ alio reſpectu loquitur.§.ille nam,vt ſcitis,petitio hæreditatis non datur,niſi contra eum qui poſsidet pro hærede, vel pro poſſeſſore ſed ille,qui poſsidet alieno noĩe,nõ poſsidet pro hærede,vel ꝓ poſſeſſore.& pro tanto ibi nominabat dominum in iudicio ; non autẽ nominabat:vt ei dño abſenti fieret denunciatio: & procederetur ſecundùm formam huius legis hoc etiam non reperiebatur cautum ; tamen per rationẽ illius §.& per identitatẽ rationis iſtius legis teneo hoc eſſe verũ:quia in actione miſta cõuentus poſsit nominare dominũ in iudicio,argu.j.titu.j.l.j.& hoc puto verum,prout iſta actio miſta habet naturam actionis realis:quia datur contra poſsidentem prout verò haberet naturã perſonalis,dic vt in ea,vt dicã j.ꝓxima quæro. †Quæro, vtrum conuentus actione perſonali poſsit dm̃ nominare in iudicio,cùm tex.hic nõ loquatur niſi de conuentis act. in rem. Breuiter,quædã eſt actio perſonalis in rem ſcripta;vt ſunt ferè omnia interdicta vt l.prima.§.penulti.ff.de interdic. & in iſtis poteſt quis dominum nominare in iudicio:quia eſt eadem ratio,quæ in reali.& hoc tenet gl.in prædicta l.locum.§.j. de tabu.exhib.Quædam eſt actio merè perſonalis:& in iſta non licet dominum nominare in iudicio ad declinandum iudicium, ſed vt poſſet ſe de defenſionibus informare.hic eſt caſus in authe.qua in ꝓuincia.Procedo vlterius:dicitur in tex.debet ſtatim in iudicio nominare dominum. Quæro† quando debet fieri iſta nominatio.Reſpond.iſta exceptio eſt declinatoria.& exceptiones declinatoriæ debent opponi ante litem conteſtavt infrà de exceptio.l.fina.& j.de probatio.l.exceptio.†Quæro,ſecundò.an iſte,qui nominat dominum in iudicio, debeat probare ſe alieno nomine poſsidere.Dic quòd ſic:quia in exeprobare ſe alieno nomine poſsidere. Dic quòd ſic:quia in executionibus reus eſt actor,quantum ad probandum: vt lege in exceptionibus.ff.de proba.& l.prima.ff.de exceptio. Tu dic, quòd ſufficit ſolùm ꝙ nominet dominũ in iudicio vt per hoc abſoluatur ab inſtantia iudicij:niſi actor in ſe velit onus ꝓbandi aſſumere,& probare eum ſuo nomine poſsidere:vt ſic in eũ transferatur poſſeſsio authoritate legis vltimæ.ff.de rei vendicatio.Et illud videtur Innocen.velle in cap.quoniã frequenter.vt lit.non conteſta. †Quæro.quid ſi talis poſsidens nomine alieno nõ nominat dominum in iudicio an valeat ꝓceſsus? Certè ſic,vt l.officium.ff.de rei vendi.& iſtud eſt ꝙ gl.hic dicit dum exponit debet.i.põt quaſi dicat : nemo cogitur dm̃ nominare in iudicio,ſi non vult. †Quæro, vtrũ iſto caſu ſnia lata contra colonum,vel alium alio noĩe poſsidentem præiudicabit dño. Videt ꝙ nõ:vt l.fi.j.ſi ꝓ vim,vel alio modo, & j.q. bus res iudicata nõ nocet ꝓ totũ & res inter alios acta ꝓ totũ. Plus dico ꝙ etiã facta executiõe,& re ad actorẽ translata non

+P. P A V. P.
[a] Licere. Sic Abb. in c.quoniã frequenter.§.ne i alijs. in inj. char.vt lite non conteſt.Barba.cõſi.lxxxiiij.an iij.vol.vbi dicit opi.Par. eſſe communem.vt etiã dicit Abbas i d.§.i alijs licet Card.& Anto.de Put.ibi aliter loquãtur & aliter Bal.hic, & Paul.de Cast. & Ang.Salic.hic tenẽt Bar.vide Maria. Soci.in c.qm̃ frequẽter. §.ꝙ ſuper. vt lite non conteſta.cui ſequitur opi.Abbatis ibi.

2 ☙ P. PAV. P. ¶ Poſſeſsione ſua. Vide Alex. in l. peregre. §. quibus. in pe. & vlti. col. de acqui. poſ. & adde quod ſnia nunquã præiudicat poſſeſſori, niſi ipſe ſit nominatim citat', adeò qđ vbi al's ſufficeret citatio gñalis vel per edicta, nõ ſuffi ceret in præiudiciũ poſſeſſoris, q potuit veriſimile ſcire vide Alexan. conſi. v. in ij. volu. colum. j. Vide ad Bar. in l. iuſtè poſsidet. ff. de acquiren. poſ. Vide Alexã. in l. à diuo pio §. ſi poſt edi ctũ, ad fi. ff. de re iud. qđ etiã, ppria autho ritate licet poſſeſſori tali expellere talẽ im miſſum in poſſeſsio nẽ: vide oĩno eũdẽ in l. clã poſsidere. §. qui ad nũdinas. in ij. col. de acq. poſ. vbi ponit an talis ingreſſus ac quirat aliquã poſſeſ ſionẽ ſaltẽ naturalẽ.

a priuabit' dñs abſens poſſeſsiõe ſua [a], ſi quã habeat: argu. d. l. ſi per vim, vel alio modo. Non obſt. ad hoc l. peregre. §. quibus. ff. de acqr. poſ. & l. iij. §. qđ ſi hic ſeruus. eo. tit. qa ibi loquit' in deĩciente, qui deĩciendo co lonũ habet cauſam priuãdi quemlibet ſua poſſeſsiõe, at iudex nõ habet animũ priuã di abſentẽ poſſeſsione ſua: vt d. l. fi. ſi p vim vel alio modo. Et hoc videt' tenere Inn. in d. c. quoniã frequenter. Procedo vlterius: dicitur hic, q ſtatuit' tempus certũ colono,

18 ad denunciandũ dño. † Quæro, an debeat dño denunciari per iudicẽ, vel ſufficiat ſo la data dilatio colono. Reſpon. nõ ſed per iudicẽ etiã debet nunciari dño: aliàs poſſet per colonũ fraus cõmitti, non denuncian do dño. Et hoc videtur velle tex. ibi: certo dierũ ſpatio à iudice, &c. eo quod ad notio nem eius procedẽdo intelligo per iudicẽ. Et hoc videt' expreſsius dicere text. in d. c. quoniã frequenter. circa fi. & ita ibi expo nit Inn. Procedo vlterius: dicitur hic quòd dñs veniens, vel mittẽs procuratorẽ con tra actoris intentionẽ excipiet. Quæro, qualiter iſtud fiat, procedatur ne ſuper pri mo libello dato cõtra colonũ: an verò da bitur nouus libellus cõtra ſuperuenientẽ

19 dñm. Puto † q colonus abſoluat' ab inſtan tia iudicij, propter dictã nominationẽ: & li b bellus de nouo ſit dandus [b] cõtra ſuperue nientem dñm: quia textus innuit q cõtra ipſum de cætero faciẽdus eſt, pceſſus. Sed tunc quæro, ſi dñs nullo modo poſsidebat, ſed ille, qui eũ in iudicio nominabat, poſsi debat ciuiliter, & detinebat noĩe dñi fortè precario: quomodo contra dñm dabitur li bellus? Videt' q non põt: vt d. l. Põponius.

20 §. ſi is qui precario. ff. de acq. poſ. † Dico q iſte, qui nominat dominũ in iudicio, debet etiã poſſeſsionẽ ipſam in dñm trãsferri: vt ſic poſsit rei vendicatione conueniri: aliàs ſi hoc nõ faceret, nõ abſolueret' ab inſtan tia iudicij: qa per illam nominationem nõ eſſet actori conſultum voluit hæc lex &c.

Cognitio ſummaria qualis eſſe debeat, ad cognoſcendum de iuribus actoris.

De proprietate uſque ad quantum tempus quis audiatur, quando ſit actum ſuper poſſeßione.

Miſſus in poſſeßionẽ in actione reali, an ſtatim poßideat. remißiuè.

Sin verò poſt. Dicitur hic, q domino non venien te negotiũ examinatur ſummatim. † Quę ro qualis eſt iſta ſummaria cognitio: vtrũ requiratur q de iure petentis conſtet ex preſsè, & clare: an verò ſufficiat iuramen tum calũniæ. Breuiter, [c] qñq ex miſsione in poſſeſsionem non fit præiudicium, neq in proprietate, neq in poſſeſsiõe: tunc ſuf ficit ſummaria cognitio per iuramentum calumniæ; vt vidiſtis in auth. & qui iurat. j. de bonis authori. iudi. poſsiden. Quãdoq fit præiudiciũ in proprietate, & in poſſeſ ſione: vt quando interponit' ſecũdũ decretũ, tunc debet cõſta re de iure actoris: vt plenè vidiſtis in l. pe. de bo. auth. iud. poſsi den. Quandoq fit præiudiciũ in poſſeſsione, & nõ in proprie tate: & tunc debet conſtare de iure actoris ſummatim, hoc eſt, per præſumptiones, vel indicia, vel ſemiplenã probationẽ: vt l. iij. §. cauſæ. ff. ad Carb. & ita in hac l. cũ per hanc miſsionẽ nõ fiat præiudicium, niſi in poſſeſsione. Venio ad finem noſtræ legis. dicitur hic: omni allegatiõe abſenti reſeruata ſuper pro

2 prietate. Quæro, vſq † ad quod tempus auditur de proprieta te. Dicit gloſſ. vſq ad decem annos inter præſentes, & viginti inter abſentes. Nam poſtea eſſet res vſucapta. vel præſcripta: vt in l. iuſtè. in gl. allegata. Doct. reprobant iſtam glo. nam per primum decretum, non intendit iudex transferre dominũ per conſequens. nec vſucapiendi condictionem: vt l. clauibus. de contrahen. emp. Suſtinendo gl. dic q vſucapiet ex poſſeſsione quodammodo iuncta cum præcedenti titulo, quem habebat: vt l. ſi is qui pro emptore. §. penul. ff. de vſuca. & l. eũ qui ædes poſt prin. eo. titu. Item dicit gloſ. q aliud eſt in actione noxali, cũ ſtatim efficitur dominus accipiens, ſi primus poſſeſſor erat dominus: vt in gl. hoc eſt verum quando miſsio fit ex ſecundo decreto. ſecus ſi miſsio fieret ex primo. & ita loquuntur iura allegata in glo. Item dicit glo. quòd in actione perſonali audi tur quis vſq ad xxx. annos, volens recuperare poſſeſsionem: niſi peruentum fuerit vſque ad ſecũdum decretum. & verum

3 dicit glo. † Quæro, nunquid in reali miſſus [d] in poſſeſsionem

d ſtatim poſsideat. Dic vt dicemus in d. l. ſi quis emptionis. §. pe nul. j. de præſcrip. xxx. ann. Facit ad prædicta, quod no. in l. iij. §. fi. ff. de acqui. poſ. &c.

1 *Si mulus ducitur per mulionem per ciuitatem, mulio non poterit hic conueniri.*

2 *Actio perſonalis quæ proponitur pro aliqua re immobili, an poterit in loco ubi res eſt proponi.*

LEX III.

c Actor. Actio in rẽ poteſt exerceri vbi poſſeſſor habet domiciliũ, & vbi res eſt [c] aliàs debet

1 forũ rei ſequi, tam in actione reali, quã in perſonali. hoc dicit. † Quæro, quid de re mobili, per ciuitatem iſtam trãſit quidã mulio: ego dico mulum, quẽ ducit, eſſe meũ: volo eũ hic conuenire: an poſsim. Et videtur q ſic: quia poteſt cõueniri vbi res eſt. Et de hoc ſunt opi. in gl. noſtra: vt in ea ha

f betis. Finaliter [f] ſalua meliori deliberatione, dicendũ videt' q nõ: quia iſtud, quòd hic dicit': vbi res eſt: intelligitur vt ibi per maneat, nõ ad tempus: cauſa cuſtodiæ, vel tranſitoriè: tũc enim ibi nõ dicitur eſſe. Vidiſtis in l. ij. de ver. ſig. & l. quæſitum. §. ij. de leg. iij. cũ ſimilibus, & ideo ſi res eſſet hic permãſura, vt hic permaneret: idem eſt in re mobili, q in immobili. et ſic pcedat opinio Azo. In re quæ eſſet hic tranſitura, & cauſa cuſtodiæ procedit opinio Hug. & aliorum ſalua meliori deliberatione.

2 cætera dic vt in gloſ. † Quæro, quid in actione perſonali, quæ proponitur pro aliqua re immobili: vtrum poſsit proponi in loco vbi res eſt, ſi proponens non habet domilium. Glo. tenet

g quod non. [g] ff. de cẽſi. l. forma. §. ſi verò quis agrum. & ibi no.

h & probatur. ff. de iudi. l. quod leg. ſecus, in actione miſta [h]: vt j. proxi. titu. l. j. in qua idem tenet, quòd in reali.

Vbi de hæreditate agatur. *Rubrica.*

LEX Vnica.

i Illic vbi. [1] Miſsio ĩ poſſeſsionẽ debet peti, vbi res eſt: et petitio hęreditatis poteſt in tentari vbi hæres habet domicilium. hoc dicit. &c.

Vbi de ratiocinijs agi oporteat. *Rubrica.*

LEX I.

Vm qui. De adminiſtratiõe tam publica, quã priuata, ibi ratio reddi debet, vbi eſt geſta. hoc dicit iſte titulus.

Vbi cauſa ſtatus agi debeat. *Rubrica.*

1 ☞ *Quo iure cognoſcatur an ſeruus aufugerit.*

a ☙ P. PAV. P. ¶ Dãdus. Et vbi ſta tutũ tolleret hoc, ſal tẽ deberet petitio rei terari. vid' Deciũ cõ. lxij. col. iij. Itẽ qũo ſen tẽtia lata cõtra colo nũ piudicet dño vt de latè Alex. ĩ l. ſæpe. col. j. & ſe. de re iudi.

☙ POMATES.

c ¶ Breuiter. adde. bar. in l. j. C. quo. bo. con trariũ tenet ĩ l. admo nendi. de iureiu. & in ver. ſummariè. in ex traua. ad reprimendũ vide no. do. Mat. in ij. volu. iij. not.

☙ POMATES.

d ¶ Reali miſſus. De hoc aũt, an miſſus in poſſeſsionem ex pri mo decreto. in actiõe reali poſsideat, vide Alex. in l. iuſtè poſsi det. in princi. ff. de ac quiren. poſſeſ.

☙ P. PAV. P.

e ¶ Res eſt. An idẽ ſit ſi agat' remediũ poſ ſeſsionis reſtituẽdæ, vide Are. in c. ex pte. in j. col. de foro. cõpe. Itẽ q ſit in electione actoris an velit age re in loco domicilij conuenti, vide Fel. in c. dilectus. el ij. col. v. de reſcript.

f ¶ Finaliter. Adde tu q hęc opinio fuit ori ginaliter. Petr. hic: & illã ſequit' Io. And. in addi. Spe. in tit. de cõ pe. iud. adi. §. j. ℣ſi. xx. & in c. fi. de foro cõ pe. & ita etiã Abb. in c. ſane. de foro cõpet. & ibi do. Mari. Soc. ĩ d. c. ſane. ℣. ij. declara.

g ¶ Tenet quod nõ. Et ſic habes qđ in per ſonalib' quis ratione rei ſitæ non ſortit' fo rũ. Ita etiã tenet do. Mari. Soci. in ca. ſanè. ℣ſi. ſeptima declara tio. de fo. pe. Adde ta men quod ſi agit' hy pothecaria ratiõe rei ſitæ, qđ quis in loco poterit conueniri. Ita Io. And. in addi. Spe. in tit. de cõpe. iud. §. j. ver. vij. Et idẽ ſi agit' interdicto turbatiuo, dato qđ ſit perſona le: tñ eſt ſcriptũ in rẽ: & iõ quo ad ipſam rẽ iudicat' vt realis. l. j. ff. de interdic. & no. Innoc. in c. ex parte. ſ. de foro competenti.

h ☙ POMATES. ¶ Actione miſta. Vide Ro. conſi. cxcvij. & Bal. etiam ibi idẽ tenet in l. cum in longi. §. nihil j. de præſcriptio. lon. tempo. & Panor. in c. fi. colum. xvij. extra, de foro competen. & Bar. in l. forma. §. j. ff. de cenſi.

i ☙ P. PAV. P. ¶ Illic vbi. Vide Io de anna. cõ. iij. ĩci. viſis ſtatutis. in ij. dub.

1 *practica huius legis.*
3 *Reconuentio an posit habere locum, quando causa conuentionis est summaria, & reconuentio non. remissiuè.*
4 *Reconuentio non habet locum in causis, quæ sibi inuicem præiudicant.*

L E X I.

EA quæ. Hæc est bona lex. An quis fugerit, debet prius per iudicem examinari: & repertus fugisse, ad locum vnde aufugit, debet remitti, vbi status quæstio agitur. hoc dicit. Quæro primò, quo iure cognoscatur de hoc, †an ipse aufugerit, vel non. Dicit gl. nõ interdicto vti possidetis: quia res est mobilis: sed interdicto vtrobi. nõ est verũ: quia illud haberet locum, qñ ancilla possideret ab alio: sed qñ ipsam & facit controuersiã sui recurrendũ est ad officiũ iudicis: vt l. iij. §. hoc aũt interdictum. de libe. exhi. habuistis no. j. de lib. exhi. l. j. ff. de rei ven. l. j. §. per hãc. Erit †ergo practica hic, ꝙ ille, à quo seruus aufugit in aliã ciuitatẽ, capiat seruũ per personã, & cõducat ad iudicem illius terrę, in qua eũ cepit, & eius officiũ imploret, & hic examinet, an ab eo aufugit an nõ. Et si eum aufugisse reperit, remittatur ad iudicẽ, vnde ipse aufugit, pbaĩ in l. j. j. tit. j. & ꝙ ibi not. Sed cõtra hoc opp. si tu cõuenis me fugitiuũ, petendo remissionẽ: ego potero te recõuenire super causa status, dicẽdo me liberũ: vt j. de sen. l. eũ Papi. & aut. & consequenter. & sic in eodẽ loco examinabitur causa status. Dicunt †quidã, reconuentio nõ. potest habere locũ, qñ causa cõuentiõis est summaria, & causa recõuentiõis requirit plenariã causæ cognitionẽ. Et ita dicũt, ꝙ est casus in hac legẽ. Sed an hoc sit verũ, dicã in d. aut. & consequenter. & tamen ad legem nostram respõdeo, ꝙ †materia reconuentionis non habet locum in causis, quæ sibi inuicẽ præiudicant, vel quarum vna est præparatoria ad aliam. & ita loquitur ista lex: & ibi videbitis.

L E X II.

PRocuratores. Procurator Cæsaris, nõ est competens iudex in causa status.

L E X III.

SI ex possessione. In causa status, actor seqtur forũ rei, & partes sustinet, qui possessionis commodo gaudet. h. d. cum l. seq. & ista lex bene congruit l. j. huius tit. quia illa loquitur, quando est dubium; hic quando est certum.

IAm. Causa libertatis, & seruitutis, inter fiscũ, & priuatũ, examinat à pcuratore Cæsaris. Causa verò libertinitatis, & ingenuitatis, à Præside. hoc dicit.

IN litibus. In quæstionibus ingenuitatis alicuius viuentis, præscriptio quinquennij est sublata. hoc dicit.

Vbi quis decuriali, vel cohortali, aliaue conditione conueniatur. *Rubrica.*

1 ☞ *Liber homo alteri obnoxius, fugiens potest propria authoritate capi, ut ad iudicem ducatur.*
2 *Causa status liberi hominis, an agatur ubi sit captus.*

L E X I.

a SI quis. [a] Liber homo alteri obnoxius, fugiens potest capi, & sub iudice, sub quo capitur, causa status examinatur. h. d. Not. hanc legẽ [b] pro monachis aufugientibus, & pro alijs obnoxijs. Not. ꝙ liberũ hominem quis nõ potest capere sua authoritate. vt l. ob es. j. de act. & obli. de priua. car. l. j. Solu. Speciale est †in hominibus sic obnoxiatis, sic cõditionatis: tunc enim p cõditionẽ personæ qñq; sunt fugitiui, &. possunt capi: vt hic, & ś. tit. j. l. j. Et intelligo capi, vt non detineant, sed vt ad iudicẽ ducantur. & ita intelligit hic gl. not. & j. de decur. l. generali. tangit per gl. Insti. de act. in princi. dixi plene in l. ait Prætor. §. si debitorẽ. j. de his quæ in frau. cre. Opp. ꝙ nõ debet ibi agi causa status vbi est captus: sed debet remitti ad locum vnde aufugit: vt ś. ti. j. l. j. Sol. † Aliud in seruis, vt in contrario: aliud in hoĩbus quorũ cõditio alio modo est obnoxiata, in qbus est statutũ: vbi te inuenero, ibi te iudicabo. ita intelligitur hic. Sed certè Gul. de Cug. videtur dicere, ꝙ hic agat causa status corã isto iudice, sub quo capitur sponte. secus eĩ si peteret remissionẽ fieri scd̃m formam l. j. ś. titu. j. hoc etiam velle videt gl. in l. de iure. ff. ad muni. no. istã glos. quæ dicit capi, scilicet vt ad iudicem ducatur.

1 ☞ *Sententia diffinitiua an posit proferri in contumacẽ.*
2 *Sententia diffinitiua an posit ferri in contumacem, pro publicis functionibus.*

L E X II.

HAc perpetua. Homines obnoxiati, vel qui pro exactionib⁹ vel cõcussionibus conueniunt, nõ possunt fori præscriptionem opponere: nisi sint milites, armatæ militiæ, vel eis sit specialiter cõcessum. hoc dicit. Nota hic
1 in fi. sententiam †proferri contra contumaces. Glo. quæ est hic dicit intellige de pœna quæ infertur ipsi cõtumaci, nõ ꝙ diffinitiua sententia proferatur in contumacẽ. Gul. de Cug. etiã sic intelligit, ꝙ diffinitiua sententĩa proferatur in contumacem, in
2 casibus hic positis. †Et sic nota ꝙ quando quis conuenitur pro publicis functionibus, potest in eũ contumacem proferri sententia, quod bene nota, & tene menti.

Vbi senatores, vel clarissimi: ciuiliter, vel criminaliter conueniantur. *Rub.*

1 ☞ *Reatus excludit omnem honorem.*
2 *Forensis delinquens in ciuitate punitur secundũ formam statutorum ciuitatis.*

L E X I.

QVicunque. Qui occasione criminis conueniuntur, ratione dignitatis infra illustrem priuilegio fori non vtuntur. hoc dicit. † Nota quod reatus excludit omnem honorem. Item nota
1 tex. dum dicit, publicis legibus subiungentur. Ex quo dicunt
2 †quòd si forẽsis delinquat in ciuitate ista; debet hic puniri authoritate publicarum legum non secundum formam statutorum. Contrà determinant omnes docto. ś. de sum. trini. l. cunctos populos. & ibi plenè dixi. Tangitur per Dyn. in l. si cui. §. fina. ff. de accusa. &c.

L E X II.

c SEnatores. [c] Senatores etiam in causis ciuilibus possunt cõueniri, vbi habent domicilium, vel maiorẽ partem bonorũ, vel vbi cõuersant. in vrbe vero corã suis iudicibus. h. d. Quidam habent hic aut qui
d dam & prout habetis aut est casus, ꝙ vbi quis assiduè [d] cõuersatur, potest cõueniri, licet ibi nõ habeat domicilium. Pro hoc ś. vbi de crimine agi oporteat. l. j. vbi de hæredi. agi oporteat. l. j. quòd no. in l. hæres absens. §. proinde. ff. de iud. per Innoc. de foro compe. c. ex parte

L E X III.

QVoties. Viri habentes dignitatem illustrẽ, ex administratione in causis criminalib⁹, solum coram principe, vel cui ipse mandauerit, possunt accusari: & possunt absolui, nõ condẽnari Principe inconsulto: & eius aduersarius poterit de calumnia condemnari: nisi similis dignitatis existat. Qui verò sunt illustres concessione, absq; administratione poterunt sub quibusdam iudicibus nominatis in vrbe, in prouincijs verò apud eorũ rectores accusari, qui eos poterunt absoluere: sed non cõdemnare Principe inconsulto. h. d. tota ista lex. & habet duas partes. Secunda ibi: viros autem illustres. Nota casum in hac lege, vbi quis potest absoluere, & nõ condemnare. & videtur cõtra regulam iuris. quod tene menti perpetuò.

In quibus causis, militantes fori præscriptione vti non possunt. *Rubrica.*

a ¶ Si quis. Et not. glo. secũdã hic. in ver. ab his, q̃ dicit, vel à procuratoribus eorum. Ex qua habes qñ beneficium capiẽdi propria authoritate põtcedi. ꝙ perpetuò not. facit qđ no. Barto. & doc. in l. j. §. fina. ff. de noui oper. nunc.

POMATES.

b ¶ Nota hanc l. Vide tex. in c. pe. & ibi Feli. & Scrib. de pba. et vide Are. consi. xcv.

c ¶ Senatores. Circa mediũ per doct. in c. dilectus. el ñ. de rescr. post gl. ibi.

d ¶ Assiduè conuersat. Adde & itellige hoc saltem per decenniũ. Ita Cyn. hic & dicit Fran. de Aret. in c. qđ clericis. col. ñ. de foro cõpe. & adde do. Mari. Soci. in c. licet. qõ. vj. versi. j. eod. titu. de foro compe.

P. P A V. P.

d ¶ Assiduè cõuersat. Vide Abbatẽ i c. qđ clericis. in vltimo nota. extra, de fo. cõpet. Et vide oĩno alia q̃ habes ad Bart. ĩ l. hæres absens. §. j. ff. de re iudica.

POMATES.

d ¶ Vide Panor. in ca. quod clericis. circa j. colum. extra. de foro cõpe. in ỹ. duo principaliter. idem refert Bart. sibi contrarius.

Prima Bartoli ſuper Codice.

LEX vnica.

OMnes. Militantes etiam in curia Principis,fori præſcriptionem nõ habẽt in publicis functiõibus:vel ſi pro priuatis negotiationibus conueniuntur, niſi tempore comeatus.h.d.

Vbi cauſæ fiſcales. *Rubrica.*

LEX I.

a ONdefenſæ. a Iſta eſt bona lex, & declarat,& ponit practicam qualiter bona auferũtur ab hærede indigno, qui mortem nõ vindicauit.breuiter dicit. De bonis auferendis ab hęrede,qui mortẽ defuncti nõ vindicauit,nõ põt agi niſi cõuictis reis,vel defunctis.h.d. Not.hic,qđ iſta accuſatio facta contra reos conuictos, habet effectũ confiſcãdorũ bonorũ cõtra hęredes.De hoc dixi plenè ĩ l.j.de his quibus vt indignis.& videtur caſus hic,q̃ de crimine nõ poſsit agi ciuiliter,niſi prius agatur criminaliter. Sed hoc nõ eſt verum ſimpliciter.Dicemus in l.fi.de fide inſtru. vbi glo.dicit.& vide in l.j.§.veſtrũ.de pig. Adde q̃ locus iſte.§.veſtrũ.nequiuit comperiri.

QVm vẽdente procu.Not.hic gl.vtrũ procurator, qui habet mandatũ devẽdendo, poſsit habere fidem de pretio:&c.

Quando liceat vnicuique ſine iudice ſe vindicare. b *Rubri.*

Suprà habuiſtis ab illo titulo de iudicijs vſq̃ huc,qñ quis implorat iudicis officiũ contra alium:hic qñ ipſemet vindicat, vel Rem publicam.& de prima parte rubricę loquitur l.j. De ſecunda parte rubricæ loquitur l.ij.&c.

LEX I.

LIberam. De nocturno depopulatore agrorum, & derobatore ſtratarũ põt qs ſua authoritate vindictã aſſumere.h.d.

1 ☞ *Statuta quæ permittũt bannitos impunè offendi,ſunt introducta pro quicte communi.*

Vindicta publica quæ dicatur.

2 *Qui facit pacem cũ bannito,& promittit non offendere ſi tamen poſtea offendit,non dicitur pacem rumpere, quãdo ex forma ſtatuti bãnitus poteſt impunè occidi.*

LEX II.

OPprimendorũ. c Milites de ſertores poſſunt à quocũque capi,& reſiſtentes offendi.hoc dicit.† Nota q̃ ſtatuta,quę permittunt exbãnitos impunè occidi,ſunt introducta pro quiete cõi.Et dicit illa † vindicta publica, d vt vides.Ex hoc colligit,q̃† ſi aliquis priuatus facit pacẽ cũ exbãnito,& promittit non offendere eũ,poſtea offendit:nõ incidit in pœnã:nec dicit rumpere pacẽ. c Nã cũ iſta offenſio permittat propter publicã vtilitatẽ,& dicitur publicavindicta.nõ potuit pacto priuatorũ tolli:vt l.ius publicũ. ff.de pac.Et dicit ille bonus dolus:vt l.j.§. non facit.ff.de dolo.Et iſtam qõ.diſputaui Piſis,&c.

a ¶ Non defenſæ. Iſtũ tit.limita prout Bar. no.in l.ſi vacantia.C. de bon.vac.lib.x.niſi procurator Cęſaris nõ adeſſet:qa Præſes p̃uinciæ eſt iudex in cauſa etiã deuoluta, per Barto.in l.à diuo Pio.§.ſi emptor.de re iudi.& ad hanc legẽ vide l.cum eorum.et ibi Bart.& Bald.j.de ſenten.& interlocut. om.iudi.

P. PAV. P.

b ¶ Vindicare. Materia huius tituli procedit quãdo delictum eſt de iure communi punibile.Vide Paul. conſil. cxciij. vbi ponit an valeat ſtatutũ q̃ filius poſsit vindicare necem patris.Itẽ quoſdã alios caſus, in quibus poteſt qs propria authoritate ſibi ius dicere vide p̃ Bal.in c.j.§.j.de pace iura.fir.per Bald.in l. gñaliter.C.de decur. lib.x.

c ¶ Opprimẽdorũ.Ad hanc legem vide Cano.in ca.inter alia.de immu.eccle.

d ¶ Vindicta publica. De iſta quæſtio.vide per Bal.hic & p̃ Bar. in l.quid ergo.§.ſi hæres.de lega.j.& adde quod dixit Barto.in l.vbi pactũ.de tranſacti. quod minimus veniens poterit hoc allegare.

e ¶ Rumpere pacem. Pro hoc vide quod no.Bart.ĩ l.cũ mulier. in j.q.ff.ſolu.matri.

f ¶ Si mater.Vide pro ampliatiõe huiꝰ text. in l.mater.iuncta gl. j.ff.eo.

P. PAV. P.

g ¶ Facultatẽ.Et p̃ iſtã regulã q̃ qñ teſtator habet tẽpus p̃uidẽdi ſi nõ prouideat, q̃ ei nõ ſubueniat,vt eius diſpoſitio ſuſtineat, vide qđ cõſuluit notab.Ant.de But.cõſi. lvij.col. vlti.incip.in noĩe dñi &c.in q.ſurgente. Et quod dicit Bart.in l.j.in vj.colũ. vbi alia habes.ff. de vulg.& pup.& in l. neq; enim.§.cũ miles ff.de teſta.mili.per ilĩ text.Item adde ad materiam huiꝰ legis qđ ſi pater vl̃ mater inſtituerent filios ſuos hæredes, & ignoraret aliquẽ hr̃e,& de eo nullã faceret mentionẽ, qđ talis filius ignorãter præteritus haberet̃ equaliter cũ alijs inſtitutus. Vide Iaſ.in l.ſicut certi.in ij.& iij.col.C.de teſt. mili. Itẽ ad illud qđ dictũ eſt quod pater habuit tp̃s p̃uidendi &c.vide in cõtrariũ quæ ſcribit latè Iaſo. in authenti.ex cauſa. in penul.& vlti.colũ. de lib.præter.

De inofficioſo teſtamento. *Rubrica.*

1 ☞ *Petitio hæreditatis,quomodo detur contra titulo poſſidentem.*
2 *Petitio hæreditatis an uideatur intentata,quando intentatur querela inofficioſi.*
3 *Querela inoffiicioſi,quando poſsit intentari contra fideicommiſſarium uniuerſali.*

LEX I.

QVm de inofficio. Querela, & poſt eã hæreditatis petitio,põt contra fideicõmiſſariũ,ſicut contra hęredẽ intentari.h.d. Oppo.q̃ petitio hæreditatis
1 non datur † cõtra titulo poſsidẽtẽ:vt l.hæreditatem.j.in quibus cau.ceſſat longi tẽpo.preſcri.& l.regulariter. ff.de petitio.hær.ſed hic fideicõmiſſarius poſsidet titulo:ergo &c.Huius timore ſunt in hac lege duæ opiniões: Vna quæ dicit,q̃ hic in principio legis,nõ fuit intentata hæreditatis petitio,ſed querela:& poſtquã quis obtinuit in querela,põt agere cõtra fideicõmiſſariũ petitiõe hęreditatis:qa titulus allegatus pro nõ titulo habet̃,cũ teſtamẽtũ ſit reſciſſum.Et iſta eſt bona
1 lectura,& vera.Alij dicunt,q̃ intentãdo † querelã,videtur intentari petitio hæreditatis.& ideo nõ põt hic intentari contra fideicõmiſſariũ:qa habet titulũ vniuerſalẽ,& ſciuit eſſe teſtm inofficioſum:vt l.nec vllam.aliàs vt l.etiã.§.ſi quis ſciẽs.de petitione hæreditatis.Iſta non eſt vera,q̃ intẽtata querela,videatur intentata petitio hæreditatis:vt plenè no.in l.qui de inoffi cioſo.ff.de inofficioſo teſtamen.tene ergo primam. Quæro
3 ergo,† & reuoco in dubiũ,vtrũ cõtra fideicõmiſſariũ vniuerſalẽ poſsit intẽtari querela,vt reſcindat̃ teſtamẽtũ ex toto.Breuiter dic,ſecundũ Gul.de Cug.Aut fuit intentata cõtra hęredẽ antequã reſtitueret:& tũc poſſet:& põt p̃ſequi cõtra fideicõmiſſariũ:qa ius inſtãtiæ trãſit in eũ:vt l.j.circa pri.ff.ad Tre. & l.ita tñ.§.actiões.eo.ti.Si verò fuit reſtituta hæreditas ante litẽ exortã;& tũc aut fuit tota reſtituta abſq; aliqua detractione,vel facta detractiõe certæ rei:& tũc poterit cõtra eũ intẽtari querela;vt hic.Si verò fuit facta detractio quotæ,nõ põt intentari querela contra fideicõmiſſariũ,vt teſtamentũ reſcindat̃ pro toto,ſed ſolũ p̃ parte,quæ ſibi reſtituta eſt:vt l.ij.j.ad Trebel.ar.j.eo.l.cum duobus.& ff.eo.l.circa.Si verò intẽtatur cõtra hæredem poſt reſtitutã hæreditatem,nullo modo noceret fideicommiſſario.vt l.facta.§.ſi hæres ſcriptus.ff.ad Trebel.

LEX II.

QVamuis. Gl.ponit caſum in l.iſta,de illa bonorum poſſeſsione gratia agnoſcẽdæ litis.Aliter intelligũt doctores quã gloſſ.vt hic refert Cy.ideo videatis eum,qui hoc plenè tractat,&c.

1 ☞ *Præteritio matris habetur pro exhæredatione.*
2 *Præteritio matris,quare magis habeatur pro exhæredatione,quã præteritio patris.*
3 *Filius præteritus cæteris filijs inſtitutis,ex diſparibus partibus, quam portionem habeat.*
4 *Filio præterito an detur querela,qñ in teſtamento ſunt inſtituti filij & extranei.*
5 *Contra præſumptionem huius l.q̃ admittatur probatio in contrarium.*
6 *Filius,qui præſumitur inſtitutus huius legis authoritate,qua actione agat.*

LEX III.

f SImater. f Hæc eſt bona & ſingularis lex,ita qđ nõ alibi reperies eã.Poſthumꝰ præteritus à matre,quæ mutandi teſtamentum non habuit facultatẽ,g videtur cũ alijs viriliter inſtitutus. ſed ſi eſſent extranei inſtituti,querela agere debet.hoc dicit.

Oppo.per natiuitatem poſthumi rumpitur teſtamẽtum ipſo iure:nec eſt opus querela:vt Inſtitu.de exhæ.lib.in prin.Solu. Ibi loquitur in maribus faciẽtibus teſtamentum:hic loquitur
1 in fœminis.Et eſt ratio,dicit gl.† quia præteritio matris habe
2 tur pro exhæredatione:vt Inſtit.de exhæ.liber.§.mater.† Sed quæritur,quare præteritio matris magis habetur pro exhęredatione,quã prę̃teritio patris.Iſtam rationẽ ego dixi:alia ſcripta non ponunt:ſed Iuriſconſulti credo quòd poſuerunt eam. Ratio hęc eſt:filius in poteſtate patris dicit̃ dominus viuo patre:videt̃ ideo quòd moriente patre non dicitur poſsidere pro hęrede:nec noua hęreditas dicit̃ ſuperuenire:ſed dicitur continuare,vt l.nihil.j.pro hęrede.& ibi not. Vnde cum viuo patre fingatur dominus,niſi exhęredet̃ hęreditas non põt alijs dari cùm fingatur eſſe dominus:ſed mater nõ habet ſuũ hęredem: & ideo inſtituere extraneum,& filium prę̃terire,eſt eum hęreditate priuare:quia eam nunquam habuit,& ex teſtamẽto nõ

datur

a ¶ Vocetur ad dimidiam. Adde Bart. idem tenentem in l. pater filium. in xij. col. & quæ ibi dixi. ff. eod. titu. ADDE inquantum Barto. concludit ꝙ posthumus qui præsumitur institutus authoritate huius l. agit actione ex testamento, quòd cto. An autem si filius sit institutus ex re certa, & instituti sint extranei, habeatur pro præterito. Pi. q. lxxv. vt refert Ioan. And. in addi. ad Spec. de test. §. j. vers. coram tenuit ꝙ sic, per hanc l. secus si sint fratres. institut.

b ¶ Si pater. Ibi hodie secus. Sed certe ista sol. non videt vera in casu l. nostræ. Nã ibi loquit in querela quę competit cõtra testamentũ ascendẽtium, hic cõtra querelã, quę dat cõtra testamentũ fratris mei: cũ in hoc nõ reperiã mutatum ius antiquũ. ergo &c. l. præcipim⁹. j. de app. no. tñ gl. ꝙa forte seruaretur in practica, secũdũ Fran. de Rãp. & idẽ sequitur Bald. in l. scimus. §. fi. j. eo.
❧ POMATES.

c ¶ Nouissima. Ad hãc aut. vide Alexan. con fil. lxxxiij. volumi. iij. vbi ponit quanta sit legitima nepotum, facieẽdo in hoc pulchrã distinctionẽ vide etiã Alex. consi. lxxvj. col. ij. volu. iij. vbi ponit quãdo testamentũ sit ster liberos, an debeãt habere iure institutionis. & vide Mathesi. no. ciij. col. xviij.
❧ P. P A V. P.

c ¶ Nouissima. Circa modũ cõputãdi legitimã. quãdo sunt plures fratres: & grauati ꝙ quicunq; decesserit sine liberis alijs restituat & vn⁹ postea moriat alijs istitutis, quos simiſr grauat: postea moriẽ aliquis ex eis, cui vnus tantũ ex superstitib⁹ ab intestato succedit, qũo & quantũ alij nõ succedenti, ꝙa sit coniunctus ex vno latere. tãtũ, debeatur vigore fideicõmissi, vide Cõ. cõsi. lxvj. incip. Io. decessit per totũ. Et quia dicit hic qđ est aucta legitima descendentium per istam aut. quid si statutum prohibeat ascendẽti relinquere extraneo vltra tertiam partẽ bonorũ, & quod duæ partes relinquantur descendentibus, an per hoc dicatur reducta legitima ad bessem. Vide not. Com. ꝙ non, consil. cxiij. per totũ inci. statutũ, ꝙ nec testes per eundẽ vnum verbũ consi. cxix. ante fi. ver si. tamen verius. Et circa istam materiam ꝙ filius debeat habere iure institutionis, etiã patre testãte inter liberos, vide Alex. cõsi. cccclxiij. in pen. col. Itẽ an filius propria autho. possit occupare bona pro legitima, vide in l. ij. C. quando & quibus quar. pars deb. lib. x. Vide Bal. in l. non amplius. §. in bonorũ circa fi. de leg. j. Bald. in l. ex facto. §. fi. de hære. inst. Item an legitima ascendentium sit aucta, vide Alex. consi. cxl. ad fin. & Ant. de But. consi. cxij. ꝙ sic. & consi. xv. post medium: Roma. consi. clxxxv. Cur. hic, & alios. Quid autem in collateralibus. vide Alexan. consil. ccv. in princ. Moder. hic post glo. Item not. ꝙ ille qui non potest succedere ab intestato, si instituatur & grauetur, non potest eueniente casu substitutionis & grauaminis retinere legitimam vide Alexan. consi. cccclv. in v. colum. ad finem & cõsi. ccccxix. Item plures limitationes ad hanc regulam ꝙ pater teneatur relinquere legitimã iure institutionis, vide per Mathesil. no. cvj. Quid autem si statutum dicat ꝙ dos matris peruenire debeat in filium: an intelligi debeat titulo singul. an titulo hæreditario. effectus est maximus propter transmissionem. vide Ange. consi. lxxvij incip. do. Maria. Item istam aut. & latissimè materiam legitimæ quomodo & qualiter & quanta debeatur, repetit latissimè do. Fabia. de paroch. vbi multa ponit in materia. ideo vide omnino eum. Item si statutum arguat legatum, an habeat locum in filijs legitimatis, vide do. Bene. de Plumb. in quadam disputatione inci. statuto pisano. in ij. & iij. dubio. Item circa illud quod dictum est §. quod relinqui titulo institutionis: quod simpliciter relinquatur. an præsumatur titulo institutionis, vide omnino quæ habes in l. his verbis. ff. de hæred. instit. ad Bar. nunquid autẽ portio quæ relinquit ex dispositione statuti debeat relinqui de necessitate tituli institutionis. vide Alex. consi. ccxij. in iij. col. Item quæ dicatur legitima: & an tota portio, quæ deferretur alicui ab intestato, dici possit legitima, vide in Pertachi in verbo legitima. in prin. Item an filia exclusa per statutum cõnumeretur inter filios ad augendũ vel diminuendum eorũ legitimã, vide omnino subtiliter & latè do. Ant. consi. xxxix. per totum. & ibi in prin. ponit qua ratione sit aucta legitima, & quædam alia in materia, vide etiã de eo quod dictum est statim ad Bar. in l. j. §. pe. ff. de contra tab. & in Berta. in vers. legitima. in j. col. & ibi in ij. col. latè an possit tollere in totum vel minuere legitimam, & ꝙ legitima cõputetur respectu ei⁹ ꝙ quis haberet ab intestato excludat ẽt à legitima, vide d. Ant. cõsi. xvj. vide omno in cõtrariũ circa hoc quæ habes ad Bart. in l. j. §. sciendũ. ff. de suis & legit. ad apost. do. Alexan.
❧ POMATES.

d ¶ Corrigit. vide Pan. consi. xj. ad fi. volu. ij. Fel. in c. cũ super. col. fi. de offi. dele. & Ale. consi. lxxx. vol. v. col. ij. vide etiam Ange. in l. milites. j. de test. mil. & Bal. consi. ij. in fin. j. parte. vbi ponit an hoc procedat etiã in linea materna.

e ¶ Nouissima iure institutionis. Hãc regulã quod filius debeat habere iure institutionis, limita nõ procedere in patre testante inter liberos, ꝙa sufficit quolibet relicti titulo, dũmodo aliq̃d relinquat. glos. est hic singula. & quia defectus alicuius solennitatis iuris positiui, illud nõ vitiat: vt d. §. ex imperfecto, & ageret ad supplemẽtũ secus si præteriti fuerũt aliq̃ ex ipsis filijs ꝙa testamentum esset nullũ. l. filio præterito, de iniusto. rupt. testamen. pro hoc bene facit c. Raynuti⁹. de test. in princi. & no. in ca. si pater. de test. in vj. & versic. instituit. & secutus est Mathes. in suis notabilibus. cxl. licet non alleget glos. hic. & istã gl. secutus est Iac. Butr. ar. d. §. ex imperfecto. tamẽ Iac. de Are. & Pet. & Cy. videntur hic istã glo. reprehẽdere, tenentes ꝙ ista omnino corrigatur p §. aliud quoq; que capitulũ, ꝙ etiã reputat tutius gloss. in c. si pater. Item fallit hæc regula in institutione in legitima: secundum Barto. in l. j. circa fi. ff. de satisdan. in lec. non in repe. in ij. q. quintæ partis principalis. & ibi Bald in xxvj. colum. & Pet. de Ancha. & Imo in c. cum esses. de testa. & sufficit ꝙ sit institutus in vno numo. quia habebit ius accrescendi: secundum Barto. in l. si quis priore. ad Trebel. & ff. de minori. l. denicq. in fi. not. Bal. hic, secus si esset simplex legatarius: quia etiam decedente fideicommissario vniuersali, non haberet ius accrescendi. l. eam quam. j. de fideicommissa. & Bald. hic. Item limita ꝙ debeat habere, iure institutionis, nisi institutio omitteretur fauore filij; vt in casu l. multi. de liber. & posthu. Ita non videtur concludere Barto. & Imola in l. cum filio. de vulg. & pupil. Item fallit si statutum hoc non diceret, secundum Bal. in l. fi. in vj colum. de bonis quæ liber. not. Ludouic. in l. si quis priore. ad Trebellianum refert se contrarium consuluisse, licet neminem reperiat tenere contra Bald. De quo vide Alexandrũ in l. inter cætera. ff. de liberis & posthumis. An autem Bald. in l. fina. C. de famil. ercisc. per Imo. in repe. l. j. §. si ex fundo. & in l. his verbis. in princi. de hæred. instit.

f ¶ Legitimam iure institutionis. Et istud idẽ tenuit Bart. in l. siue libertus. §. excluditur de iure patro. Contrarium tenuit Bal. in l. ij. j. de bon. pos. l. liberti. & Bald. in auth. ex causa. in princ. vij. col. j. de libe. præte. & Bal. in l. omnino. do. j. e. & est casus. in aut. vt cum de app. cog. §. e. & §. & hæc quidem. & vide plenè per Bal. in l. j. j. de bo. pos. contra tab. lib. Sed ꝙ pater debeat habere iure institutionis, hic cõtra Bar. tenet Bal. in d. l. j. de contra tab. Flo. dicit se pluries cõsuluisse cõtra Bart. & ꝙ contra eum tenet Iac. de Bel. in d. §. aliud quoq; capitulum.
ADDE quòd Bald. consi. lxxxj. clxxxij. lib. j. & consi. cxxiij. lib. iij. tenet parentes esse instituendos. & dicit Salic. ꝙ stante statuto quòd mater non succedat vsq; ad quartum gradum, ꝙ poterit petere legitimam. An autem stante statuto ꝙ mater transiens ad secunda vota: non succedat filijs primi matrimonij ab intestato: si fuerit instituta in decem cum hoc ꝙ plus petere non possit, possit agere ad supplementum. Baldus tenet quod non, consilio ccexxiij. libro iij. & dicit Paulus

---

1 ☞ *Filij hodie debẽt habere legitimã iure institutionis.*
2 *Legitima ascendentium est aucta.*
3 *Trebellianica & falcidia non est aucta.*
4 *Parentes, an hodie habeant legitimam iure institutionis.*
5 *Filij, qui non possunt succedere, an computentur in numero filiorum, ad computationem legitimæ.*

datur sibi. & ideo Iurisc̃onsulti posuerũt legem in suis tit. de lib. & posth. vt ostenderent, ꝙ ex illa lege colligitur ratio, quare filius suus debeat exhæredari &c. Procedo vlterius, & videt ꝙ iste filius vocetur ad dimidiã[a] hęreditatis, sicut ille qui instituitur esse cõpleto: vt insti. de hær. insti. §. si verò totius. Sol. Hic habetur pro instituto à l. incerta, & limitata portiõe: ibi verò fuit institut⁹ à testatore simpliciter. †Quęro, quid si filij sint instituti ex disparibus partib⁹? Respõdet, semper iste præteritus habebit virilem. l. qui cũ plures. ff. de vul. & pupil. Nec obstat l. numis. de leg. iij. per quã videbatur ꝙ deberet habere minimũ: quia hic est certa dispositio legis: ibi verò erat dubia dispositio testatoris. †Quæro quid si in eodẽ testamẽto erant instituti filij, & extranei. Dicũt quidam, quo ad extraneos erit loc⁹ querelæ quo ad filios nõ. Gl. determinat contrariũ: quia in nullo sit locus querelæ. Cũ em̃ iste filius præsumatur institut⁹ in aliquo, nõ potest dici ꝙ sit locus querelæ. †Quæro, extra glo. vtrum cõtra præsumptionẽ huius legis admittat̃ ꝓbatio in contrariũ, ꝙ mater noluerit illũ filiũ quẽ gerebat in vẽtre instituere. Gul. de Cug. dicit ꝙ sic. Nã tex. hoc introducit propter cõiecturam maternæ pietatis. sed in incertis, nõ certis, est locus coniecturis: vt l. continuus. §. cum ita. de verb. obligat. ergo &c. †Quæro: vtrũ iste filius, qui præsumitur institut⁹ authoritate huius legis, agat cõdictione ex lege ista, vel qua actione. Determinat Gul. & bene, ꝙ debet agi actione ex testamento, cũ authoritate huius legis videat̃ institutus. Disponit enim ista lex, vt institutus videat̃. Vnde nõ concedit ista lex hęreditatem sibi immediatè, sed per medium testamentum: vt in l. lege obuenire. de verborum significat. Vnde ex testamẽto agetur. quod satis placet. Dicam vobis in simili infrà de liber. præte. in

[a] Quoniam ex causa. Rescisso testamẽto per querelam, non rescindun tur libertates concessæ.

[b] Si pater. [b] Querela præparata transmittitur. hoc dicit.

Cum quæritur. Filius cui relicta est legitima nõ habet querelam. h. d. Istud quod erat olim in quarta. hodie corrigitur, & inducit̃ legitima ad aliam portionem, scilicet trientem, & semissem, per aut. de triẽ. & semis. §. j. ideo aut. nouissima sequitur.

[c] Nouissima. [c] Oppono ꝙ imò debet habere iure institutionis: vt in authenti. vt cum de appella. cogn. §. aliud quoq; c. Sol. fateor, † ꝙ ista authen. per illã corrigitur[d]: quia hodie debet habere iure institutionis[e]. Ratio: quia est titulus magis honorabilis. Itẽ, ꝙa habet ius accrescendi in hæreditate, vt dixi vobis in l. quoties. j. de hæred. instit. Item oppo. de l. vxori meæ. j. de vsufruct. leg. Solu. fateor ꝙ lex illa corrigitur in hoc: quia in vsufructu non potest filius fraudari in legitima. † Quæro, vtrum in ascẽdentibus sit aucta portio legitimæ. glos. & doct. intelligũt ꝙ sic: vt in aut. eadem. §. j. Itẽ † quæritur, vtrũ trebellianica, & falcidia sit aucta. Respõ. non: quia hoc non reperitur, & ꝙ nõ mutatur, quare stare prohibetur. † Quæro. vtrum parentes debeant habere legitimã iure institutionis[f]. gl. tangit istã quęstio-

de Caſt.notandũ eſſe pro ſtatuto Triuiſano, ꝙ q auget legitimã filiorũ, ꝙ ſufficit ꝙ tũc relinquaſ quoquo relicti titulo: qa ſicut ſtatutũ derogauit in q̃ritate, ita p̃ſumendũ eſt derogaſſe in ſolẽnitate, ſecundũ Bal.in l. maximũ vitiũ.j.de lib.p̃te. Et an cũ ſtatutũ auget legitimã, fili' poſsit gauari i illa, vide in cõſilijs Cald. xxxij. de teſt.in fi.l. vide eundẽ Bar.in l.planẽ.§. duobus. de legat.j. & per Moder.in l. j.j. qũ nõ peten. partes.

A DDE Ang.cõſi.ccxcj.& Paul.de Caſtr. conſi.cclij.

2 ¶ Teſtamẽtũ valeat. Idẽ tenet Bal. per illũ tex.in l. humanitatis. in iiij.col.j.de impub. licet Barto. reliquerit ſub dubio. in l. filiũ. §. ſed & ſi portio. de lega.præſtan.& vide Bar.in l.j.§.j.ad l.Fal. Idẽ vr̃ tenere Bal. hic. Sed quid ſi pater dixit:inſtituo filium in partẽ, ad quã de iure debeo:an intelligatur de iure municipali, vel cõi:vide Bal. in l. quicunq; de ſer. fugi. Bald.& Imol.in l.illa inſtitutio.in fi.princi. de hære.inſti. Et quid ſi dicit:relinquo filio iure inſtitutiõis. Bar. tenet in l. ſi cũ antea. C.de don.añ nup. Et adde qđ dixi in l. j.§. quibus. ff. qđ cuiuſq; vniuer.& ad Bar. vide hic Imol. in l.j.§. ſi ex fundo. & in l. his verbis.in prin. de hære.inſtit.& in c.Ray. de teſta.vbi tenet cõtra Bart. & etiã Sali. hic,& in auẽ. nouiſſima.& in l.quoties.de hæred.inſti.j.licet do. Flor.in d.c. Rayn. tenuerit opi. Bart. cum Barto.tenet Matheſi. in nota. clix.& rñdet ad rationẽ Bar.ꝙ hęc ſunt nimis generalia. Pro quo facit qđ no. Bar.in l.lecta.in ij.co. ſi cert.pet.dũ dicit, de verbo conuenerit vel ꝓmiſerit &c.& adde Barto.in l.fi.ff. de pec. le. & facit qđ not.gl. & Bart.in l.quoties.j. faerc.

A DDE ꝙ ſi teſtator dicat:volo quòd filia mea habeat x. ꝓ ſua benedictione,ꝙ dicit inſtituta : vt voluit Cardi.conſil.lx. Idẽ ſi dicet, iure inſtitutiõnis:vt voluit Bal.cõſ. cccv.iiij.lib.& aduertẽdũ ad vnũ quod dicit Pau.de Caſt.ſe reperiſſe cõſultũ ꝓ do. Io. Pariſienſem præceptorẽ Bal.ꝙ ſi teſtator grauet inſtitutũ, vt ei' filiũ capiunt in cohæredẽ, ꝙ hoc caſu filius nõ cẽſebitur inſtitutus : licet aliàs nem in patrono.in l. j.§.ij. ff. ſi qđ in frau. patro. & ibi dixi, ꝙ patronus põt habere quoquo relicti titulo:vt inſtitu. de ſucceſ. li.§.ſed noſtra.Sed parẽs,& patronus,æq parant quo ad oĩa exceptis quibuſdã,quæ not.in d.l.ſi quis fuer.ma. quia non reperi tur iſta diuerſitas. ergo &c. Præterea, qđ nõ mutatur expreſsè, remanet incorrectũ vt l.præcipimus.in fi. de appel. Quæro, vtrũ † filij,qui non poſſunt ſuccederè,connumerentur in numero aliorũ, quantum ad computationẽ legitimę.Iſta eſt difficilima quæſtio,quam examinaui plenè in l. j.§.ſi pater.ff.de coniun.cum eman.li. &c.

1 ☞ *Falcidia,quæ dicatur propriè.*
2 *Teſtamentum in quo filiæ ſunt relictæ centum pro ſua falcidia,an ualeat.*
3 *Donatio,an ualeat inter patrem & filium.*
4 *Donatio immẽſa facta filio,quo iure reuocetur.remißi.*

VNde & ſi parens. Iſtud quod in lege Codicis dicitur, ꝙ inſpiciẽ illud quod habet tempore mortis, limitatur per hanc auẽ. Oppo.dicitur hic, nomine falcidiæ, Falcidia dicitur quæ debeẽ iure inſtitutionis; vt ff.ad l.fal.l.j.in princ.Sol.dicit gl.† hoc nomẽ falcidia propriè ponitur ꝓ Falcidia debita iure inſtitutionis:impropriè ꝓ Trebellianica:impropriſſimè ꝓ legitima.No. iſta verba faciunt ad q, quã vidi de facto. Dixit teſtator;relinquo filiæ cẽtũ pro ſua Falcidia:nec adiecit,& in his eã hæredem inſtituo. Certè puto ꝙ teſtamẽtũ [a] valeat & † iure inſtitutionis videatur reliquiſſe, Nam cũ iſtud nomen Falcidia, accipiatur pro legitima,intelligere videẽ iure inſtitutionis:arg.l.ſciendũ.de ver.obl. Inſti.de fideiuſ.§.fi.de inutil.ſtipu.§. itẽ ſi ſcriptum. Dixi vobis in l.filium. ſed & ſi portio. de leg.præſtan. †Oppo.ꝙ inter patrẽ & filiũ nõ valeat donatio:vt j.de don.inter vir. & vxor.l.donationes. Poſſumus dicere, hic erat filius emancipatus. Vel dic verius, ꝙ etiã in filio in poteſtate poteſt habere locum in quo valeat donatio hodie, & etiã quęlibet obligatio ex cauſa aduẽtitia, Ita tenet glo.hic,& l.frater à fratre. in j.mag. gl.de condi.inde.& in l.pactum.j. de pact. cõuen.& ibi dixi tibi. Et habuiſtis caſum in l.iubemus.ad Treb.Dices tu,qñ poſſumus dicere ꝙ donatio fit ex cauſa aduentitia,cũ ea quæ à patre proficiſcunt, dicãtur profectitia:& ſic eſt ꝓfectitia? Reſpondeo dicit gl. hic loquit,qñ pater donat filio vt extraneo : quid eſt hoc dictum? Dico, intellige quãdo præceſſerũt opera filij talia, ꝙ ꝓpter illa opera pater cuilibet extraneo tantum donaſſet. Vnde cùm illud,quod filius acquirit ex operibus ſuis ſit aduentitiũ,vt l.cũ oportet.in prin.j.de bo. quæ libe.iſta donatio videtur aduẽtitia. Secus ſi iſta merita non præceſsiſſent. Dixi vobis plenè in l.ſi donatiõe.j.de col.vbi dicit gl. 4 Quæro, quo iure † iſta immenſa donatio filijs irritetur. Dicit gl.per querelam inofficioſæ donationis. Dicam vobis j.titul.j. in l.j.&c.

NEptem. Neptis exhæredata habet querelã.h.d.

b PArentibus. b Pater poteſt hæreditatẽ diuidere inter filios, dummodo vnicuiq; legitimã derelinquat.& qui iudiciũ defuncti agnouit,nõ poteſt intẽtare querelam.hoc dicit.

DE inofficioſo. Teſtamentum militis non ſubiacet querelæ.h.d. b

SI hæredum. Cõtra fiſcũ, qui ſuccedit hæredi ſcripto, poteſt intentari querela.hoc dicit.

1 ☞ *Nihil Iudæus Iudæo:& nihil Catilina Cethego.*
2 *Infamis q, non poßit opponere contra teſtẽ,q, ſit infamis,*
3 *Iudex officio repellit teſtem infamẽ,etiã quando pars non poteſt opponere.*
4 *Mater,quæ fuerit meretrix,non poteſt propter meretricium filiam exhæredare.*

c IN arenã. c Turpitudo quẽ à ſucceſsiõe inteſtati nõ remouet. Itẽ nõ põt quis obij cere turpitudinẽ,in quã ipſe incurrit obijciẽs.Not.ex iſto tex. in fi.† nil Iudæus Iudæo:& nil Catilina Cethego. d Facit † li d aliquis eſt infamis,nõ poteſt opponere teſti ꝙ ſit infamis:vt l. 2 iij.§.Iulianus.& ibi no.ff.de teſti.Sed † iudex fortè poterit cũ 3 repellere ſuo officio,ſecundum Gul.de cug.arg.l.quos prohi- 4 bet.de poſtu. Et ſic facit † ꝙ ſi mater fuit meretrix propter meretricium non poſſet filiã exhæredare.quod nota bene &c.

SI pater. Propter fideicõmiſſum inuicẽ iter filios relictũ,nõ eſt locus querela.h.d.Opp.j.e. l.quoniã in prioribus.Sol.dicit gl.fateor ꝙ iſta lex hodie corrigaſ:quia debet filius habere legitimã ſine aliquo grauamine. Quidam doc.mod.dicunt,nõ eſſe verũ,ꝙ iſta lex hodie corrigatur:qa ſicut continet onus iſtud fideicõmiſſum;ita poteſt habere cõmodũ,& ſub iſto incerto toleratur iſtud grauamen:vt l.ſi ea.j.de vſur.& arg.de ſol.l.pe.& iſtud videbatur tenere Richar.Mal.Pro quo optimè facit ſ.de trãſac.l.de fideicõmiſſo.Tu teneas glo.tuã.& ita obſeruat conſuetudo,ꝙ ſine aliquo onere debet hab-e:nec hoc põt præiudicare filio. Sicut enim in legitima ſibi remittitur onus;ita etiã alteri parti remittitur.vnde nec plus,nec minus habet. Pro huius declaratione vide quod dicam j.eo.l.filius matrem.

CVm duobus. Teſtamẽto reſciſſo pro parte legata diuidua pro parte præſtantur:indiuidua pro ſolido ſunt præſtanda.hoc dicit.intellige vt in glo.

1 ☞ *Succumbens in una actione,quando repellatur ab alia.*
2 *Querela,& falſum ſunt contraria origine,non effectu,*
3 *Contra tabulas,& falſum,an ſint contraria origine & effectu.*

1 VM qui. Qui ſuccubuit † in vna actione,quæ ex vna cauſa ꝓponitur,nõ repellitur ab alia,quæ ex diuerſa cauſa proponitur.h.d. Opp. j.de l.ſi mater.§.eandẽ.ff.de excep.rei iu. Sol. Dicũt quidã: Aliud in rei vẽdic.aliud in repetitiõe hæreditatis.Iſtud eſt falſum;vt l.ſi mater.in prin.ff.de excep.rei iud.Dicas ergo, ꝙ hic propoſita fuit querela,nõ petitio hęredi. Item opp.extra gl.j.de furt.l.j.Sol.Ibi quis propoſuit vnã actionẽ cõtrariã, & obtinuit:hic verò ſuccubuit:ideo poteſt redire ad illã; vt l. Aurelius.§.fi.de lib.leg. Contra hoc oppo.& nunc reintegro gl.de l.ſi patron⁹.de bo.lib.Sol.Dicũt quidã,aliud in patrono, aliud patre qđ nihil eſt. Alij dicunt,vt Dy.in l.contraria ꝙ hic 2 querela,& † falſum ſunt cõtraria origine,nõ effectu: nã vtrũq; reducit rẽ ad cauſam inteſtati;ibi verò falſum,& cõtra tab.ſunt contraria origine & effectu.nã ꝓ falſum præſupponit nunquã fuiſſe teſtamentũ,& reducitur res ad cauſam inteſtati : ſed fal- 3 ſum † & contra tabulas omnino ſunt contraria effectu,& origine:quia vnũ præſupponit teſtamentũ fuiſſe:aliud non.Item effectu : quia per vnum res reducitur ad cauſam inteſtati ; per aliud nõ ita.Dicit Dy.iſtud placet:nec per hoc redditur ratio diuerſitatis.Dic ergo ꝙ ibi priuatur hæreditate patronus,qui ſuccubuit in falſa propter delictũ ſuum,ſcilicet quia teſtamentum falſum accuſauit:nõ propter electionem.Dices tu : quare etiam in hac lege ille qui ſuccubuit in falſo,non priuatur hæreditate? Reſpon.hic qui dicit teſtamentũ falſum,priuaẽ omni cõmodo proueniẽte ex illo teſtamẽto, nõ aliũde:ſed in l.con-

illud verbũ cohæredem, importet inſtitutionem.

POMATES.

¶ Parentibus. Vide aliter per Alex.conſi. xxxj.volu.v.& xciij. ad fi.vo.iij.vbi dicit. per iſtũ tex.qđ cũ legitima ſit portio eis, qđ debeẽ ab inteſtato ꝓ nepotibus vitẽtibus, & parẽtibus, nõ deberur legitima in bonis aui.

c ¶ In arenã.In prinlimita vt per Bal.in l. ſi filiam.j.eo.

d ¶ Cethego. Contrariũ tenuit Bar.& melius.in l.cũ mulier.ff. ſol.mat.vbi vide per Alex.concordantias.

traria patronus.quid dicit testamentũ falsum omnino priuat institutiõe:quia in testamẽto erat institut⁹, hic vult peruenire ad querelã ab intestato:& sic vult puenire aliũde quã ex testamento:ar.ff.eo.l.etiã & quod ibi no.& hoc fortè voluit hic dicere gl.in secunda sol.ibi in l.cõtraria fuit institutus patronus & c.q.d.ibi qui succubuit in falso, agebat ex eodẽ testamento hic agit extrinsecus. Opp.j.de codi.l.fi.Sol.Ibi ideo:quia tam varijs modis nitebat ex eadẽ scriptura.Op.de l.ꝙ in hæredẽ.§. eligere.de tribu.Sol.ibi in his quæ electione tolluntur &c.

a Iliam. Præteritus à matre habetur pro exhæredato [a];ideo habet necesse intentare querelam. hoc dicit.

Propositus una actione,quando currat tempus ad aliam.

b Ontra maiores. [b] Pendẽte vno iudicio, nõ currit tẽp⁹ in alio:qa in illo pendẽte,nõ poterit inchoari.h.d. Opp.de l.si seruus.ff.vi bo.rapt.Sol.Illa nihil ad propositũ. ibi enim loquit,qñ negligẽtia in primo,nocet in secundo.De quo dic vt ibi.hic loquit quando est diligẽs in primo vtrũ prosit in secundo.de quo statim dicã.Opp.de l.minorũ.§.j.de euic.Sol. Illa nõ est contra. ibi enim quæritur an vna sententia præiudicet,& ad aliã:non de cursu tẽporis. Itẽ opp. & videtur,ꝙ istud tẽpus quinquẽnij sit cõtinuũ:ideo semper currat:vt ff.quando app.sit l.j.§.dies.Sol.istud tempus est vtile quo ad initiũ; continuum quo ad processum.Item oppo.ff.de excusa.tuto.l.scire opor.§.scire.huius timore†contrarij,debes dicere breuiter sic. Quandoꝙ vni cõpetunt plura iudicia vere:quãdoꝙ vnũ competit:& putat aliud sibi competere.Primo casu,aut illa iudicia poterãt simul,& semel intẽtari,aut nõ. Primo casu,aut proposuit actionẽ ita generaliter,ꝙ poterat vtrũꝙ iudiciũ cõprehendere:& tũc negligentia in vno prodest in omnibus, vt l.si.j.de anna.excep.Aut petitio nõ poterat vtrũꝙ cõprehẽdere. & tũc diligẽtia in vno prodest in alio:vt d.l.si.de an. excep.& l.scire oportet.§.scire de excusa.tut.fallit in l.si.de duobus reis. ratio ibi patet.Si verò simul intẽtare nõ poterat:tũc diligẽtia in primo facit ꝙ tẽpus in secũdo nõ currit:vt ff.de adul.l.quinquennium.Secundo casu,quãdo vnum cõpetebat, & aliud putabat sibi cõpetere:tunc aut eligit ius incompetens ignorãter,& nõ currit sibi tẽpus in iure competenti:vt hic.Aut eligit scienter, & imputet sibi:vt l.mater.ff.eo. Sed si elegisset ignoranter, & ignorantia iuris:dic vt dixi in l.Claudius.de acqui.hæred.

Præteritio matris facta per filium in testamento habetur pro exhæredatione.

c Vm filium. Præteritio matris facta à filio,habetur pro exhæredatione [c] & est locus querelæ.h.d.Et habet multas leges, quę dicũt ꝙ præteritio matris habet pro exheredatione,& est locus querelæ,sed†de præteritione matris passiuè,cũ ipsa præteritur,habes modicas leges:ideo istam tene menti perpetuò.

Offensa dicitur,quicquid alterius animum ad iracundiam prouocat.& nu.3.

Offensa cum tractatur de aliquo puniendo,dicitur illa,quæ pœnam meretur.

Offensa in personam quæ dicatur remissiuè.

Vm te pietatis. Exhæredatus à patre sine iuxta causa,habet querelam.h.d.Vide glo.in l.nostra.ꝙ † offensa dicit quicquid alterius animum ad iracundiã prouocat:vt videbitis hic,& j.eo.l.filia in orbitate. Tamẽ cũ tractamus de aliquo puniẽdo propter offensam offensa dicitur illa, quæ pœnã meretur:vt l.testamẽto centurio.ff.de manu.test. tamen largo †modo sumendo,vt dixi,dicitur offensa etiam illa,quæ nõ pœnam meretur. si tamen prouocat animum alterius ad iracundiam,etiam iniuste:vt hic,& j.eod.l.filia. De hoc quid dicatur offensa,& quæ†dicatur offensa in persona,vel non,dixi plenè in l.licitatio.§.quòd illicitè.ff.de publi.

I filiam. Iusta est causa exhæredandi filiam, propter vitæ turpitudinem.h.d. Hodie est istud limitatum per authenticam quæ sequitur.

Filia. Nolle diuertere à marito, nõ est iusta causa exhæredandi,vel exhæredationis.h.d.

Ratris. [d] Vltra fratres nulli cõpetit querela;accusatio autem falsi, omnibus permittitur. h.d.De huius legis materia videbitis j.e.l.fratres.

I maritus. Testamẽto rescisso per querelã actiones competentes hæredi,quę erãt cõ-

a ¶ Exhæredato.Quid econtra:vide j.eo.l.cum filium.

b ¶ P. P A V. P. ¶ Contra maiores. Circa istam legem, an pendente iudicio nullita.currat tempus datum ad appellandum.vide omnino Comen.cõsil.xxxvj. incipiente proponitur quod A. per totum. Et ibi etiam an simul possint intentari. Item circa declarationem huius regulæ quod pendente iudicio super incidenti non currat tempus principali, vide Feli. in ca.ex ratione. circa medium. extra de appellationib. Faciunt quæ scripsi in l. pro. perandum. supra de iudic. vbi vide. Item vide quæ scribit Curtius in l. prima.C. de iuramẽ. calum. quod pendente disputatione an capitula sint admittenda.vel positionibus respondendum, nunquam currit tempus statutum ad probandum. Et vide Alexand. consil.cccexxix.in principio. ad finem. Arett.in l.quantum.la v l. tima, columna quinta. de acquirenda hæreditate.

¶ Pro exhæredatione. Dicit Bald. hic quod corrigitur.

d ¶ Fratris. In fine prima colum. vide circa hoc glos. de inst. eodem titulo. §. soror.

e ¶ Respicit fauorem. item vbicunq; conditio fuerit ad commodum filij nec habet locum querela, vt l. multum.ff.de hbe. & posthu. & vide quod ibi in simili ponunt doc.& facit an mater possit relinquere legitimam filio, cum hoc ꝙ patri nõ quæratur vsusfructus. de quo per Barto.in l. filio.in fi.famil.erciscũ. per Bart. in tracta.de duobus fratribus. & in auth. excipitur. C. de bo.quæ libe.& vide Bald.hic,ad finẽ.

f ¶ Substitui. Vide supra eodem l.si pater puellæ.

POMATES.

¶ Veritas est ista. Et istã opi. tenet in §. diui.cõtra putãs in mato. & pro eo. facit ꝙ vbicunq; lex resistit actui. ibi nec valet adiectio pœnæ.§. fin. Institu.de lega.sed lex resistit ne in legitima apponatur grauamẽ, vt hic ibi tur &c. adde ꝙ ꝓhibitio de nõ alienãdo nõ afficit legitimã. secundũ Are. in consil.xix. incip.ex facto præsupponitur. & est verũ ꝙ ille loquit quãdo ad hoc vt inducatur priuatio legitimæ:sed nos loquimur quo ad priuationem residui hereditatis:imò cogita contrarium tamẽ in hoc tenet Rapha. in l.filiusfa.§.diui.ff.de leg.j.&

Exhæredato. Qui impedit alium testari, iustam causam exhæredationis cõmittit hoc dicit. nec est hoc hodie correctum.&c.

Estamentum. Testm̃i litis non subiacet querelę inofficiosi.h.d.

Filius sub qua conditione posit institui.

Filius an posit cogere patrem,ut ipsum emancipet.

Iliis matrem. Cõditio quæ filij instituti fauorem respicit, non facit locum querelæ, neꝙ testamentum annullat. hoc dicit. Oppo. primò, & videtur quòd pendente cõditione habeat locum bonorũ possessio secũdum tabulas:vt ff.de bono.possef. secundùm tabu.l.ij.§.si sub conditione.Sol. Hæc est regula,ꝙ potest peti:aliàs tamen non potest peti à parte, in cuius odium fuit oppositacondítio.[c] Sed an ista possessio tribuat ius vel non : dic plenè,vt dicam in d.l.ij.§. sub conditione. Oppo.& videtur, quod non potest institui filius, nisi sub conditione potestatiua:vt l.si pater.j.de institu.& substitu.sub condi.fac. imò omnis cõditio reijcitur de legitima : vt j.eod.l.quoniam in prioribus.Solu. †Quandoꝙ certum est ꝙ conditio respicit fauorem [e], non odium filij,& tũc potest adijci ; nec reijcitur,hic est casus hic. Quandoꝙ respicit grauamen filij:tũc nõ potest adijci : vt d.l.si pater. imò hodie de legitima reijcitur : vt d.l. quoniã in prioribus. Quandoꝙ est dubiũ vtrum conditio adiecta respiciat fauorem vel odium:& tunc illa hodie reijcitur de legitima:licet olim secus:vt l.si pater.in princ.ff. eod. & secundùm opin. gl. & l.cum ex filio.in princip.ff.de vulga.& pupil. Quærit glos.†an filius possit cogere patrem vt eum emancipet. Dic vt ff.de leg.j.l.filiusfa.§.secundùm vulgarem. & de conditio. & demon.l.si cui.

Xtribus. Instituto in legitima põt pupillariter substitui [f], hoc dicit. Quærit gl. vtrum in legitima possit substitui per fideicommissum.Et dicit quod nõ. Istam quæstionem examinat plenè Dy.in l.j.§.fi.de vulga.& pupilla.& ibi dixi.& Cy.hic ponit verba Dy. Veritas est ista [g], quòd ipse filius in legitima non potest grauari per fideicommissum: quia ab ea omne grauamẽ subducitur : vt l.quoniam in prioribus.j.eod.de vulga.& pupilla.l.cohæredi.§.cùm filiæ.sed substitutus filio pupillariter grauari potest per fideicommissum in legitima ; vt l. si fundum per fideicommissum. aliàs l. si Titio. §.fina.cum l.sequen.ff.de lega.j.not.bene.

Pau.de ca.in cõs. cexxiiij.inci. visis & diligenter.cõside. & Mod. referen. in d.§. diui.in ccvij.c.Tñ in cõtrariũ astringit iste tex.in l.omnimodo.& in l.qm̃ in prioribus.j.e.in verbo.directè nec indirectè põt apponi grauamẽ in legitima.Retenta tamẽ opi.Raph.per Barb.vide cautelã ad eã euitandũ. Cepol.cautel.lix. quã referunt Mod.repetẽtes in d.§.diui.col.xxviij. Retẽta etiã opi. contraria ꝙ prohibitio de nõ alienãdo,nõ afficit legitt,intellige, qñ ꝓhibitio fieret simpliciter.sec⁹ si vsq

ad certum tempus:puta vſq; ad xxx.annos.& Pau.de Ca.conſi.cccxxxiiij. incip. viſis,& conſideratis omnibus.in ij.col.Ad hanc tamen euitandam vide Angel.in l.quoties ab omnibus.ſ.de fideicom. & Cepo.in d.cautela lix. Et quid ſi teſtator inſtituit in minus quam legitima,adiectis his verbis, quod plus petere non poſſit:& an tunc poſsit agi ad ſupplementum,vide Roma.conſi.ccccl xxviij.Et an filius,quem pater exhęredauit ,ſed poſtea ei aliquid reliquit iure inſtitutionis , poſsit agere ad ſupplementum.vide Bald.conſi. celxij.in ij.parte.

a ¶ Turpem perſonā. Quid ſi reperiat̃ viuarius inſtitut⁹, vtrū dicit̃ turpis ꝓſona, vide quod dixi in l. improbū. ſ. de infa. vbi eſt caſus.

ADDE ang.cōſ.clxxj. qñ frater inſtituit cōcubinā , & fratri certū quid reliquit:& in teſtamēto eſt clauſula codicillaris : vide etiā Pau.de Ca.cōſil. lxj.Ioā.Andr.in addi. ad Spec.in ti.de teſta. §.ſequit̃.ỹ.ſi autē.vbi limitat ꝙ frater habet querelā cū turpis perſona eſt inſtituta niſi & ipſe frater eodem morbo laboret.

☙ P. P A V. P.

a ¶ Turpē perſonā.Ad materiam huius legis Vide Matheſi.not.xlviij.& cxcviij. Super quo vide lati⁹ Barba. in c.Ray.col.cj. de teſta.vbi in ſeq.etiā ponit qd ī cōcubina. & quāta ſit legitima fratris : & qd ſi in teſtō eſt clauſula codicillaris.& quædā alia , vt per eum.

☙ P. P A V. P.

b ¶ Contrariū eſt veritas.Vide Ang. conſil. cclxiij.incip.Pet.vbi etiā ponit an cōcubina dicat̃ turpis ꝓſona. Et qd operet̃ clauſula codicillaris in tali teſtamētō poſita , vide Barb. vbi ſ. Itē an iſta lex ꝓcedat in ſorore , & an ſufficiat ſola inſtantia, & q̄dā alia in materia , vide per Pau.de caſt.cōſil. lxj. Itē ꝙ ſpuri⁹ dicat̃ turpis ꝓſona ad hoc ꝓpoſitū vide Bald.in c.naturales.in ij.colū. ſi de feud.fue. contro. Itē quid ſi in teſtō, in quo eſt inſtituta turpis perſona , ſit clauſula codicillaris , an videat̃ frater grauatus ꝑ fideicōmiſſum illa turpis perſona:& ſic ſuſtineat̃ per clauſulā codicillarē , vide oīno Cremen. ſingu. xcij. aliàs cxcij. Item rupto teſtamento per querelā de qua hic , an cōſeruet̃ legitima per auth. ex cauſa. C. de libe.præte.vide quæ ibi habes ad Barto. Item an clauſula codicillaris rumperetur rupto teſtamēto per querelā,vide Pau.de caſt.conſi.lxj.circa med. & multa circa iſtam materiā , & quomodo probetur turpis perſona,& an ſufficiat aliquo titulo relinquere aliquid fratri,vide per Com.conſi.clxxvj.in iiij.parte.

c ¶ Cauſæ ingratitudinis.Contrariū tenuit Ang.in §.ingratitudinem.hic allegato.

d ¶ Quoniam. Adde Bar.in l.quartā.ad l.Fal. Et not.ꝙ dos cōputatur in legitimā. Et adde ꝙ iſtud intelligit Bar.hic locū habere non ſolum in filia , ſed etiā in nepotibus ex filia agentibus,ex perſona filiæ.Et dicit de hoc hic eſſe caſum, coniuncta l.illam.ſ. de colla.Et ita cōcordat Bar.conſi.cxlvij.quod incipit,Gil.dedit dotē pro filia quæ mortua eſt &c.Illud idem tenuit in alio ſuo conſi.quod incipit,in q.præ,

ADDE Pet.de Anch.conſi.xlvij.Pau.de caſt.conſi.cxxiiij.

1 ☞ *Fratri præterito,vel exhæredato , an detur querela.*
2 *Præteritio fratris,habetur pro exhæredatione.*
3 *Querela cōtra teſtamentum fratris,an operetur reſciſſionem teſtamenti in totum,vel uſque ad legitimam.*
4 *Querela an competat quādo frater inſtituit aliquam turpem perſonam,& aliquam non.*
5 *Quando frater exhæredatur,an debeat cauſa inferi.*
6 *Cauſæ ingratitudinis , an repellant fratrem à ſucceſſione ab inteſtato.*

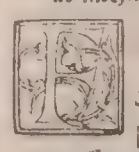

Fratres. Fratres conſanguinei habent querelā contra teſtamētū fratris turpem perſonā[a] inſtituētis,niſi ſeruum neceſſariū inſtituat: & q̄rela nulli alij ex tranſuerſalibus cōpetit.h.d.Iſta lex eſt ſingularis: nā in nulla parte iuris declarat̃ ꝙ querela cōpetat fratri cōtra teſtamētū fratris,ſicut hic:licet de hoc habeamus in tribus locis,ſcilicet ſ.eo.l.fratris. Inſtit.eo.§. j.ff.eo.l.j.Quæro,vtrū querela† competat fratri præterito,ſeu exhæredato. De exhęredato nō eſt dubiū:de præterito dubitat̃: quia poſſet dici ꝙ ſibi cōpetat bonorum poſſeſ.contra tab. ſicut parenti præterito. Contrariū eſt veritas[b]:qa bonorū poſſeſ. cōtra tab.nō cōpetit:vt l.j.§.liberos.ff. ſi à pa.quis fue.ma.Competit aūt querela authoritate hui⁹ legis,nec eſt opus †exhæredatione:qa pręteritio ꝑ exhęredatione habetur:ſicut dicimus de pręteritiōe materna: cum eadē ſit ratio,prout dixi ſ.eo.l.iij. Quæro, vtrū per hanc †querelā reſcindat̃ teſtamentū in totū:an verò vſq; ad legitimā.Glo.ſ.eo.auth.nouiſsima. dū facit mentionē de legitima fratris, videt̃ innuere ꝙ vſq; ad legitimā reſcinditur teſtamētum. Pro hoc facit ſimilitudo patroni:vt inſtit. de ſucceſ. liber.§. ſed noſtra. Contrarium determinat Guliel.quoniā iſta querela cōpetit propter odiū hęredis inſtituti,qui eſt turpis perſona:vt l. Pātonius.ff.ſi qs à paren.fue.ma. †Quæro , quid ſi frater inſtituit aliquā turpē perſonā,& aliquam non turpē? Breuiter dicit hic Gul.ꝙ cōtra illā turpem perſonā competat querela,& pro parte ſua reſcindetur:arg.ſ.ea.l.cū duob⁹. & ff.eo.l.circa. †Quæro,vtrum qñ frater exhæredatur , debeāt de neceſsitate inferi cauſæ exhæredatiōis:quæ cauſæ ponūtur in auth.de nup.§.ingratitudinē.Dicit Gul. de Cu.ꝙ nō:qa quando frater agit contra turpem perſonam inſtitutam hæredē , per querelam,poterit hęres inſtitutus de eius ingratitudine.facit ad hoc l.libertus.ff.de in ius vocando. Quæro, vtrum illæ†cauſæ ingratitudinis[c] repellant fratrem à ſucceſsiōe ab inteſtato. Videtur ꝙ ſic:vt in d. §.ingratitudinē.in auth.de nupt.& j. de ſecun.nupt.l.ſi.& l.cùm patronum.cū l.ſeq.

a ☙ POMATES. ¶ Omnimodo.Qualiter autē deducat̃ ſupplementū legitimæ,vide Old.cōſi.cxij.& etiā aliquid per eum cōſi.cviij.col.iij.volu.j.& vide Caprā etiā conſi.vj.& ſeq.in prin.& xv.no.ergo ꝙ agens,ad tale ſupplementum nō dicitur infringere,vel querelare teſta.&c.& vide Alexā.conſi.lv.col.fi.volu.ij. Pro huius ampliatione vide tex.in apoſt.Bald.ad l,in l.fin.C.de do.promiſſ.& in

ff.de iure patrona.Cōtrarium determinat Gul.per l.cognatis.ff.vnde cog. Non obſtat.§.ingratitudinē.& l.fin.de ſecun.nup. quia ibi repellitur frater à quodam lucro, quod hæreditario iure competit.Non obſtat l.cùm patronum.quia facilius tollunt̃ iura patronat⁹ quā iura ſanguinis:vt l.ius aut̃ agnationis.ff.de pac.& l.iura ſanguinis.de reg.iur.iuncta l.pe.de bo.lib.&c.

Liberi. Liberi exhæredati prę ſumuntur ingrati,niſi probēt ſe gratos:et parētes præſumuntur grati , niſi probentur ingrati.h.d.Et eſt hodie iſta lex correcta: quia quilibet præſumit̃ gratus,niſi probet̃ ingratus.per l.omnimodo.j.e.& eſt hodie neceſſe ꝙ inferatur cauſa exhæredationis: vt in auth.non licet.j.de liber.præte.

d 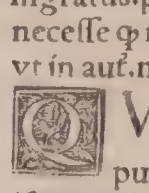

Quoniam.[d] Dos & donatio ꝓpter nuptias cōputātur in legitimā portionē.h.d.

1 ☞ *Quando relinquitur minus legitima,agitur ad ſupplementum.*
2 *Filij præſumuntur ingrati.*
3 *Sufficiebat olim legitimam quoquo titulo relinqui.*
4 *Quando quis agit ad ſupplementum legitimæ cōtra quos debeat agere.*
5 *Filius pro ſupplemento legitimæ,an poſsit propria authoritate occupare bona?*

e 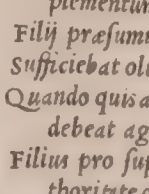

Omnimodo.[e] Ille cui aliquid in teſtamento relinquitur,nō poteſt illud impugnare : ſed debet ad

f ſupplemētum legitime agere[f] :niſi probetur ingratus. In his verò in quibus nil relinquitur iura vetera non mutantur. Item datum cauſa militiæ computatur in legiti

1 mam.h.d.No.quod † quando relinquitur minus legitima,debet agi ad ſupplementum.Et iſtud eſt ius nouum:per quod iura antiqua corriguntur:licet de hoc fiat mentio,in l.ſi non mortis.ff.eo.ſed fuit additū

2 à compoſitoribus.No.† ſecūdò,ꝙ filij prę

g ſumuntur grati,[g] ſi non probent̃ ingrati. hoc etiam eſt nouum,et corrigit l.liberi.ſ.

3 eod.† Not. tertiò,ꝙ ſufficit,ꝙ relinquatur legitima quoquo relicti titulo.hoc hodie corrigitur vt habuiſtis not.in auth.nouiſsi-

4 ma.ſ.eodē. Quæro,quando quis † agit ad ſupplementum,vtrum debeat agere cōtra hæredem:an etiā cōtra legatarios,quibus ſunt relictę res hæreditarię.dixi plenè in l.

5 in quartam ff.ad l.falcid. An autem† filius pro ſupplemento ſuæ legitimæ,poſsit propria authoritate occupare bona:vide ī l.ij. quādo et qui.quarta pars debetur.per me.

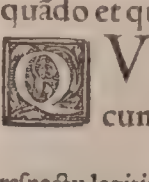

Quæ nuper. Præcedens conſtitutio habet locum in teſtamētis etiam nuncupa-

l. Gallus.§.& quid ſi tantum.poſt Imol.in ix.colū.ff.de liber.& poſthu.Itē ad iſtā l.v. de Raph.in l.filiusfa. §.diui.ff. de leg.j.vbi tenet ꝙ ſi pater inſtituit filios et ꝓhibuit ne aliquid alienēt cū cauſa,& ꝙ ſi alienāt ꝙ tūc hæreditas appliceſ tali hoſpitali: ꝙ ſi filij alienāt vſq; ad legitimam,ꝙ incidunt in pœnā priuationis. Et idem tenet Pau.de Caſt.in cōſi. ccxxxiiij. incip. viſis & diligenter cōſideratis.et Mod.in repe. in d.§.diui.in xxvij. col.cū ſeq.Conſidera tñ ꝙ in cōtrariū multum ſtringit iſte tex. in d.l.quoniā in prioribus.j.eo.vbi nec directè,nec idirectè poteſt apponi grauamē in legitima.

☙ P. P A V. P.

c ¶ Omnimodo.Circa iſtā materiā an filius habeat bōa hypothecata defuncti ꝓ legitima,vide quę ſcripſi in l.ſi conuenerit.§.ſi nudā de pigno.actio. allegādo Feli.in c.cū olim de ma.& obed. Item ſi ibi ſit relictū minus legitima,an ꝓ ſupplemento habeat hypothecā tacitā , ſicut datur ꝓ aliis relictis. Itē an ſupplemētū legitimæ habeat ꝓ relicto à teſtatore, an verò debeat ex legis diſpoſitione,vide de his oibus Bulga. in quodā ſuo cōſi.incip. Ieſu Chriſti noīe inuocato.de quo vltimo an ſupplemētū dicatur peti ex teſtō, an ex legis diſpoſitione cōdictione ex iſta lege,vide hic Soci.in l.ſi ex toto.de quo j. poſt Salice. & alios hic,& Ange.not.in l. Papiniauus.§.condiſtionē.in j.col.ff.de inoffic.teſt. & vide oīno Soci.in l.ſi ex toto in princ.ff.de leg.j.an detur hypotheca pro ſupplemento legitimæ. Item ꝙ legitima ſemper intelligatur exceptuata de omni grauamine. Et ſi filiꝰ ſit hæres,vide Deciū cōſi.lxxxj.col.j. Item ꝙ etiā ſi eſſet minor filius , vel prodigus, non valeat prohibitio prīs de alienando

reſpectu legitimæ,vide Aret.conſi.xix.in ij.dubio.

f ☙ P. P A V. P. ¶ Agere.Vel ad plus ſi ex aliquibus appareat de voluntate teſtatoris.Exemplifica vt in conſi.ciij.in ſubſcrip.Fulg.in conſilijs Com.Et aduerte ꝙ facultas petendi ſupplementum tranſmittitur ad hæredes,ſecundum Sali.in l.ſcimus.j.eo.quem ſequitur Alexan.in conſi.cxc.inci.viſo titulo quæſtionis.in ij. col.ad fin.& eſt de mente Bal.in l.ſi arrogator.in ij.oppoſitione.ff.de adop.& in l. ij.in vlti.q.C.de lib.præter.

g ¶ Filij præſumuntur grati. Quod facit ad ea quæ habentur in l.donatione.j.de colla.& in l.ſi fortè.de caſtrē.pecu.Sed dic quod ibi non intelligit de iſtis meritis, nec de obſequijs:vt no.Bal.in auth.ex teſtamento.eodem titu.Et quando dicantur bene meriti,vide Bald.in l.iubemus.in fin.princip.de ſac.ſanc.eccle.& in l.libertiꝰ

tiuis

suprà eo.& ibi not.per Barto.& Bald in princ.eiusdem legis.& vide Bar. & Bal. in l.fratres.suprà & not.q̃ petens supplementum legitimæ,non dicitur testamentum impugnare.adde Bald.in l.cum lege.de episco.& cle. & quo iure petatur legitima,& supplementum:vide Bald.j.eo.tit.si quis in suo.in princi.facit quod not. Bal.in l.j.in vij.col.j.de inoffi.dona. Et q̃ petens supplementum legitimæ,non dicatur testamentũ impugnare, tenet etiam Pau.de cast.in consil. vij. quod incipit, in Christi noie amẽ &c. Circa primũ videtur dicendum &c. in iiij. col.vbi concordat, q̃ si plura sunt alicui relicta, ei non competit querela, secũdum ius ad supplemẽtum. & subdit, plus censetur interesse, sup ius agẽdi ad supplemẽtum. Alexand.

tiuis.hoc dicit.

QVoniam in prioribus[a]. De legitima subducitur omne grauamen[b] conditionis, vel temporis,vel alterius grauaminis.h.d. Not. grauamen diei,vel conditionis,subduci de legitima. Hoc quod de cõditione dicit,dic vt dixi in l.si pater.j.de institu.& substitu.sub condi.fact.

a b

1 ☞ *Minuscula dicitur quarta.*
Dictio plus,refertur ad modicum.

SI quis in suo.[c] Qui in dãdo legitimam,quæ sola relicta est, vsq̃ ad sententiam fuerit contumax,ipsam duplicatã soluere cogitur. hoc dicit. Nota † quòd minuscula dicit hic quarta. Et hoc facit ad dictum testis,qui dicit: dico q̃ talis possedit decem annis,& plus.nã hæc † adiectio plus,ad modicum refertur: vt l. hæc adiectio.ff.de verb.signific. istud modicum intelligitur de quarta parte tẽporis.argu.huius legis.& ita inducit glo. hanc l.in l.& si post tres.ff.si quis caut. & dic vt ibi per Guliel.

1 2

Legis autem. In posthumo non cadit iusta causa exhæredationis,cùm non possit alieno odio pręgrauari.h.d.Ex hac l.fuit sumpta regula non debet aliquis.de regu.iur.lib.vj. & illam vide per Dyn.

1 ☞ *Querela quando detur nepoti præterito.*
2 *Querela inofficiosi finitur quinquennio.*
3 *Ius agendi ad supplemẽtum legitimæ finitur quinquẽnio.*

SI quis filium. Querela prępara ta transmittitur ad hæredes, contra quos poterit opponi de ingratitudine transmittentis[d],& de institutione de eo facta,& de repudiatione, vel temporis cursu. Oppo.quòd de iure antiquo iste nepos[e] saltem ex persona sua habet

d

e

1 †querelam: vt ff. eodem. l. si is. Gloss. fatetur contrarium. Idem tenet in l.nam & si parentibus.ff.eodem. Idem tenet Dyn. in c.non debet.de regul.iur.lib. vj. & in l. iij.§.si emancipatus filius.ff.de bono.poss. contra tabu.vbi text.etiam videtur tangere glo.in l.si quis posthumos. de liberis & posthumis. Dices tu,quomodo iste nepos cùm sit præteritus habet querelam. ideo glos.in l.parentes.ff. eodem.exponit querelam,id est,contra tabul. Ego dico, quòd querela stat propriè. nam iste nepos licet esset in potestate,nõ tamen erat suus:quia pater eum præteribat & sic cùm dominiũ non continuaretur in eum, præteritio habetur pro exhęredatione, sicut dixi vobis in præteritione materna in l. j. ŝ. eodem.

2 Vltimò nota ex hac lege † quòd querela
f finitur quinquennio[f]. & idem de iure †a-
3 gendi ad supplementum. Hoc modo potest intelligi hæc l.in fi.Pro hoc facit:quia ius agendi ad supplementum succedit in locum querelæ: vt ŝ.eod.l.omnimodo.ergo sortitur eius naturã: vt l.j.§. hæc actio. ff.si quis test.lib.esse iuf.fue.

1 ☞ *Priuilegium quando latißimè, & quando strictè intelligatur.*

SI quando.[g] Concessio testãdi liberè,intelligitur legitimè, & solennitate iuris seruata.h.d.Gloss.signat hic multa contraria. Opp,secundùm hoc priuilegiũ nihil operatur,quod est contra l.j.in fi.ff.ad muni.l.si quãdo.de leg.j. Sol. intellige hic,q̃ fuit cõcessum priuilegium ei,qui aliàs testari non poterat dicit gloss. Opp.de l.etiã.§.j.ff.de bo.lib.Sol. Dicunt quidam ibi princeps scienter hoc fecit.vel aliter,ibi habeat aliàs testamenti factionẽ:
h ideo aliquid operat. Opp.de l.si qs filio[h] exhæredato.§.sed & si qs fuerit.ff.de iniu. test. Solu. Ibi Princeps concedebat militi

g

e

f

h

l.pater filium.ff.eo.Sali.hic tenet contra Bar.& idem Bal.hic.& idẽ Ange,in l.Paulinianus.§.si conditioni.ff.eod. vbi dedit nouos intellectus ad istum text. & vide Bar.latius suam opi.firmantẽ in consi.in nomine domini quæritur vtrũ iuri agẽdi &c.per Imo.in l.planè.§ duo.de leg.j.& Bal.in l.ij.in qui.cau.in integ.resti. non est necef.& contra Bar.tenet hic etiam Flo.& dicit,q̃ est communis opi. Mod.per Ang.in authen.de trien.& semif.in prin.& per Bal.in d.l.pater filium. in xij.colũ. & in materia,vide bonũ dictum Bald.in l.qui libertatis.de euic. Vtrũ per modũ contradictionis seu excusionis,possit opponi querela,facit q̃ no.Inn.in c.cum dilectus.& in c.fi.de ordi.cogni.

ADDE an iuri agendi ad supplementum præferibatur quinquennio, Pau.de cast. consi.cccxlviij.Bal.consi.cxxxij.ij.lib.Pet.de Anch.in consi.Cal.xvij.de testa.

f ❧ P. P A V. P. ¶ Quinquennio. Quomodo incipiat currere istud quinquennium,& an opi.Bar.hic de supplemento legitimæ sit vera,vide latè Alexan. consi.cxxviij.in v.col.& seq. Et de iure agẽdi ad supplementũ, an ei præscribatur quinquennio,vide Pau.latè consil.cxxiij. Et q̃ istud quinquenniũ nõ currat filio minori durante minori ætate,vide Cremen.sing.cxxx. vbi etiam ponit de veritate dicti Bar.hic,vide Ias.in l.certi condictio.in ix.col.ff.si cert.peta.

g ❧ P. P A V. P. ¶ Si quando. Circa intellectum huius l. quando concessio testandi libere fieret aliàs inhabili ad testandum q̃ operetur vt solennitates testamentariæ intelligantur remissæ:vt vult glo.& Bar.hic tamen non intelligitur remissa necessitas & solennitas instituendi filios, quia istud concerneret præiudicium tertij.Vide omnino Com.consi.cxxvj.incip.visa copia, per totum, maximè circa medium,dicentem istum esse intellectum huius l.relatæ ad titulum,sub quo est situata.Et aliegat Bald.& alios hic.Vide ibi per eum.Et pro hoc q̃ priuilegiũ concessum liberè testandi non intelligitur in præiudicium tertij,vide dom. Anto. consi.x.prope fi.Faciunt quæ habes ad Bar.in l.ij.§.fi quis à principe. ff. ne quis in loco publico.

h ❧ P O M A T E S. ¶ L.si quis.pro declaratione huius legis vide Ias.in l.& milites.j.de testa.milita.col.j.& aliquid non ab re per Feli.in c.ad aures.col.ij.j. de rescrip.& in c.j.col.v.in versi.declarat duobus modis,eodem titu.

f 3

---

a ¶ Quoniam in prioribus. Vide pro limitatione istius legis Alex. in l.si pater.in vl. col. in ver.extra glo.adde j.de instit. & substit. sub cõdi.fac. & i vij. col.& in l. reprehẽdẽda.eod.tit. An autem legata, vel onus æris minuãt legitimã, vide de Oldra.consil.cxxj. ad fi.Alex.consi.lv.in iij.col.in ij.dubio,vo. iiij.in fi. & lxxxix. in ij.col.e. & in fi. An in legitima posset pater filio substituere, vide Pañ.consil.xv. col.ij. volu.ij.vide etiam ad hæc Barto.in consilio xiij. col.ij.in ij. dubio & col.v.consil.xxvij. & consi.xxviij.in fin. & cõsi.xxxij.& cõsi. xl.& Barba. cõsil.lxiij.col.vj.volu.ij.Car. cõsi.xxij.& Imo.consil.cxiiij. vide etiam quæ scripsi.ŝ.post l.ex tribus.

1 2 3

❧ P. P A V. P.

2 ¶ Quoniam in priorib. vide quæ scripsi in l.scimus.j.eodẽ. Et de materia vide Ale. cõsi.clxxxv.& vnum casum,in quo in legitima adijcitur grauamẽ vide per Alex.cõsil.ccxlvj.in v.colum. Quid autẽ si aliquid adijciatur quod possit esse vtile,vide do.Francis.consi.xix.in ij.colum. vide eundẽ consil.xliij.vbi ponit,stante statuto quòd legitima sit prout pater voluerit. pone pater relinquit legitimam filiam & eam exhausit legatis, an istud grauamen deducatur ad quod vide Pau.de castr.consi.cclxxxv.ad finem. Nunquid autem per substitutionem pupillarem possint grauari venientes ab intestato,an legitima pupilli:& an in dubio censeantur grauati,vide Pau.consi.cxcix.ad fi.vide quæ scripsi in l.si fundum per fideicommissum.§.fi.de lega.j. Item quòd possit adijci grauamen ne possit alienare intra certum tempus,vide Pau.de cast.consil.ccxxxiiij. in ij.colum.Ias.in l.filiusfamil.§.diui.ad finem.ff.de lega.j.Et dicit Pau.in d.consi. quòd si alienetur legitima, habeat locum priuatio hæreditatis à legitima supra. quod est mirandum.Item in materia legitimæ,vide domi.Fabianum in repetitione auf.nouissima.§.eod.prout ibi scripsi. Et ibi etiam ponit quòd omne grauamen deducatur.& multa alia in materia. Item in quo prouideat ista lex: & quid si esset institutus filius sub conditione casuali:vel mista, an reiciatur an verò testamentum sit nullum,vide Ant.de But.consi.lxvij.circa medium vsq̃ ad finem. tenentem q̃ sit nullum, & declarantem quomodo processit ista lex, & l. sancimus.§.cum autem.j.eo.vide post Bart.in l.fuus quoq;.de hæredib.instit.vbi etiam scripsi an ista regula q̃ omne grauamen reiciatur, non procedit quando persona instituta est sub conditione,per quam redditur incerta,vide Are.in l.commodissime.in j.& ij.col.de leg.j.

b ¶ Omne grauamen.Limita hanc legem vt habetur ŝ.eo.l.filijs. Quid autem si filius renuncians legitimæ, scit ipsam ad alium deuenire:an ille teneatur ad grauamen.Die q̃ sic.Tex.est singularis in l.cùm patronus.ff.de lega.ij. quæ licet loquatur in patrono, nihilominus ex identitate rationis per Modern. extenditur ad filium. Item limita hanc legem non habere locum in posthumo sub conditione instituto,& eueniat conditio antequam nascatur,vt per illum text. dixit & limitauit hanc legem Imo.in l.cum posthumus.ff.de liber. & posthumis in fine.l. de hoc etiam vide vnum verbum per Barto.in l.commodissimè. de liberis & posthumis. ADDE quod Iacob.But.& Bald.dicunt, vbi per illum textum hoc limitat. ADDE quòd si statutum dicat,q̃ filia debeat stare contenta illa quantitate: quã pater in suo testamento reliquerit pro dote:nec possit plus petere,& si pater reliquerit centum non sufficientia ad legitimam,& vltra hoc apposuerit conditionem,vel tempus:q̃ licet filia debeat stare contenta de quantitate:non tamen cogitur stare cõtenta de conditione vel tempore:quia statutum venit ad correctionem.l.omnimodo.quo casu non debet extendi,sed restringi.

c ¶ Si quis in suo. Hic habes text.in prin. ibi minuscula aũt, q̃ appellatione particulæ venit quarta: sed appellatione partis venit dimidia l. nomen. §.portionis.de verbo. signific.q̃ limita, nisi esset dictio aliqua,qa tunc importat minus quàm dimidia:vt voluit Bald.in c.j.de controuer. inuestit. & in l. cum filius. §. pater. de leg.ij. Et adde Bar. per illum tex.in glos. in prin.in l.ij.C.quando & quibus quarta pars debetur. Adde etiã gl.in cle. j. in verbo, aut earum partis. de fo.compe. Et adde quæ not.Bar.in l.plures.de dã.infec.Si autẽ dicit,pro parte sua,intelligitur pro legitima.l.scimus.j.eodem. & ibi notat Barto.& Bald. Et quando dicitur aliqua pars, vide Bald.in l.j. in pe.j. tit. ij. & probatur in l.Gallus.§.in omnib⁹. de libe.& posthu.

❧ P. P A V. P.

d ¶ Transmittẽtis. Circa istã materiã transmissionis querelæ qñ nõ est præparata, vide de aliqua in l. cũ mota.C.de transact. vbi Ias.in iiij.col.

e ¶ Iste nepos. Nepos iste ex persona sua admittitur ad querelã. & idem tenet Barto. in l. pater filium. de inoffic.testa.& Paul. de Cast.in cõsi.cxlix. quod incipit,in Christi nomine amen, in præsenti casu &c. in xj.col.

f ¶ Finiturquinquennio. Adde Bald. in authenti.presbyteros. la j.de episco.& cler.qui fuit sibi cõtrarius.in

a ¶ Non poteſt tolli. Quid aũt ſi iſtud pactum iuretur, an tollat ius agendi ad ſupplem. tutum. Bar. hic tenet q̃ ſic per c. quamuis. de pac. in vj & no. ex iſto text, q̃ legitimã non eſt debita filio viuente patre: quia ſi de præſenti deberetur in vita patris de præſenti poſſit renunciare. & iſtum tex. limita vt per Bar. in d. l. j. §. ſi parẽs, & ſequitur Imo. in l. Titio centum. §. Titio. de condi. & demon. in vlti. col.

℣ P. P A V. P.

a ¶ Tolli. Vide Alexan. latè conſi. clxxxj. vol. v. & in prẽcedẽti, vbi dicit etiã nõ ꝓcedere hoc, vbi ẽ iuramẽtũ, vide q̃ dicit Dec. cõſil. lxxxvj. in ij. dubio. & etiã in j. col. & cõ. lxxxix. col. vl. Et vide Iaſ. in l. in ſtipulatio hoc modo concepta. de verb. obl. col. vij. vbi dicit quòd poteſt ſuccedere ex teſtamento, & q̃ eſſet renunciatũ iuri ſuccedẽdi ex teſtamento.

b ¶ L. iij. Vtrum illud qđ datur filio à prẽ cõputeẽ in legitimã, limitationes vide ꝑ Bar. in l. j. §. ſi parens. ff. ſi quis à parẽ. fuer. manumiſ. vide Bald. in l. ex liberis. & in l. illud. j. de collatio. & Ange. in l. in quartã, ad leg. Falcid.

c ¶ Donat filio. de iſta q. vide Barto. in l. in quartã ad leg. Falcid. 1 & in l. peto. hic alleg. & in d. l. vt liberis. & 2 ibi Bal. & vide Bald. 3 in l. ſcimus. j. eo. adde eũdem in cõſi. cxxxvij. & aliud ꝑ. Bal. in l. qm̃ nouella. §. eo. tit.

ADDE Pau. de Caſtr. conſi. ecl. Roma. cõſi. cclxxij. Old. cõſil. clj.

℣ P. P A V. P.

d ¶ Legitimã. Et quẽ admodũ ꝑ pactũ generale nõ præiudicat legitimæ. ita nec per legẽ vel ſtatutũ gña liter loquẽs, vide Cõ. cõſi. cxxvj. ad fi. inci. 1 viſa copia. Et an in dote q̃ daẽ loco legitimæ requiraẽ ſpãlis mẽtio, vide Pau. cõſ. cxxxj. circa fi. Si autẽ in teſtõ pr̃ diceret filium tot habuiſſe, & velle in ptẽ ſuã cõputare, vel q̃ conferret d cũ aliis fratribus: an credaẽ pr̃i, vide Cõ. q̃ nõ, cõſil. ciij. & in ſubſcriptione ꝑ Fulg. & circa deciſionẽ hu e ius text. vide Alex. in cõſi. ix. ĩ vij. col. in iij. vol. & conſil. lxix. & cõ. dlxxviij. ad fin. Itẽ q̃ iſta aſsignatio legitimæ nõ poſsit fieri filio in ptãte, vide d. Franc. cõſil. xvij. in iiij. col. aliàs xviij. Itẽ ſi vxor, cui facta ſunt multa legata, inter cętera fuit legata ei dos

facere teſtamentũ: vnde videtur ei cõcedere ſecundũ qualitatẽ perſonæ ſuæ, & ſecũdũ priuilegia militiæ. Opp. de l. Paulus. §. patroni. ff. de bo. lib. Sol. Ibi cõceſsit homo: hic princeps. Extra gloſ. opp. † & videtur: q̃ beneficia principũ ſunt latiſsimè interpretanda: vt l. fi. ff. de conſtit. princip. Sol. Quoddã eſt priuilegiũ quod cõceditur cõtra ius cõmune: & illud ſtrictè interpretatur, vt hic. Quoddã eſt beneficiũ: vt quãdo Imperator donaret alicui caſtrum vnũ, vel ſimilia: & illud interpretaẽ latiſsimè: vt l. contraria. Quędã ſunt reſcripta, quæ ad iuris cõmunis obſeruantiam conceduntur: & de illis vidiſtis ſ. de diuer. reſcri. & in titu. ſi contra ius vel vti. pub.

a Illud. Per pactũ habitũ inter patrem & filiũ non põt tolli [a] ius agẽdi ad ſupplemẽtum: niſi hoc fieret cum hęrede poſt mortem defuncti. hoc dicit. Opp. de l. j. §. ſi parens. ff. ſi quis à pa. fue. ma. Solu. Tene vltimam ſol. gloſſæ.

☞ *Donatum per patrem filio tempore emancipationis an computetur in legitimam.*

Donatũ filio tempore emãcipationis, venit in collatione.

Voluntas filij, quando ſit cauſa iuſta exhæredandi.

Et generaliter. Qui accipit ſimpliciter qđ ſibi eſt relictũ, iuri agendi ad ſupplementum nõ videẽ renũciare, niſi fuerit hoc expreſſum. h. d. Not. tex. ibi: ſub ea cõditione, vt hęc inter viuos donatio in quartã ei cõputeẽ. Opp. j. depoſi. l. iiij. Sol. [b] Vbi accipiẽdo debitum, nõ poteſt petere acceſsiones, quæ veniunt iudicis officio mercenario: hoc põt petere ſupplemẽtũ quod venit iure actionis. Quæro † vtrum illud quod pater donat filio [c] emancipato tempore emancipationis, computetur in legitimã. Certè hic eſt tex. q̃ non, niſi fuerit dictum vt in dicto ver. & generaliter. Puto tamẽ, q̃ ſi pater dicat: do tibi ꝑ parte tua: videatur hoc expreſſum, q̃ cõputetur in legitimã. [d] arg. j. l. proxi. circa prin. & l. peto. circa prin. de leg. ij. licet tamen in legitimam non † cõputetur, venit in collatione: vt vidiſtis in l. vt liberis. j. de colla. Vltimò quærit gl. [e] quid ſi † pater nõ inſtituit filiũ ideo q̃ filius dixit, q̃ nolebat inſtitui, an filius poſsit rũpere teſtamẽtũ? Gl. vlti. hic tangit, & arguit pro & contra. Breuiter omiſsis omnibus determinationbus doct. videtur mihi ſic dicendum: Aut pater talẽ filiũ prætereat, vel exhæredauit nulla cauſa inſerta: tunc teſtamentum eſt nullum; nec potuit filius ſua voluntate iſtam ſolẽnitatẽ remittere, vt l. Paulus. §. patroni. de bon. liber. Si verò fuerit exhæredatus cauſa adiecta, q̃ voluit exhæredari: tũc ſi cauſa eſt vera, puto q̃ teſtamentũ valeat. Nec f obſtat aut. [f] vt cũ de app. co. §. cauſas. quia ibi loquit de exhæredatiõe, q̃ fit inuito filio, non de ea q̃ fit eo volẽte. arg. in l. nõ putauit. §. ſi quis ſua manu. de contra tab. Põt autẽ apparere q̃ licet illa verba dixerit, tñ noluit exhæredari: vt puta ſi hoc dixit propter dolorẽ mortis patris, dicens: poſtq̃ tu decedis, nolo aliquid vel alia ratiõe turbatus. arg. de reg. iur. l. quod calore. Quã rationem fige menti: quia occurrit de facto.

1 ☞ *Repletio legitimæ fit ipſo iure ſi petatur.*

2 *Fructus bonorum defuncti, licet dicantur res, non tamen ſunt de ſubſtantia defuncti.*

3 *Pro parte ſua idem eſt dicere, q̃ pro ſua legitima.*

g Scimus. [g] Sicut ſi ab initio min⁹ legitima relinquat, agit ad ſupplemẽtũ: ita ſi ex poſt facto legitia minuat: quæ repletio debet fieri de ſubſtãtia teſtatoris. Item tẽporis dilatio, de legitima ſub ducit. hoc intendit. Oppo. q̃ repletio non fiat ipſo iure, niſi petat: vt ſ. eo. l. omni modo. Solu. † q̃ hic dicit ipſo iure, videlicet ſi 1 h opponat [h] ab homine: vt dicimus de cõpẽ 2 ſatione. Oppo. & videt q̃ fructus † ſint de ſubſtantia bonorũ defuncti: vt l. rei appellatio. ff. de verb. ſign. Sol. Fateor q̃ dicunt res: vt l. j. in fi. ſi cer. pet. & ff. de verb. ſigni. l. rei appellatio. ſed tamen non dicũtur de ſubſtantia patris: vt hic, & l. iubemus. j. ad Trebel. Oppo. de l. Papinianus. §. ſi conditio. ff. eo. Solue vt ibi. & dixi in l. iubemus. j. ad Treb. & dicam l. filiũ quem habẽtem. 3 j. famil. ercis. Item nota quòd † dicit tex. pro parte ſua. quod idem eſt dicere, quod pro legitima ſua.

i Cum autem. [i] Oppo. quando filius inſtituit ſub die incerta, vel conditione, tale teſtamentũ eſt nullũ: vt l. ſi pater. j. de inſti. & ſubſti. Solu. Illa lex hodie corrigitur, quãtũ eſt in legitima, vt dixi ibi, &c. Opp. q̃ filius debet habere legitimã iure inſtitutiõis: vt habuiſtis in aut. nouiſsimi. ſ. eo. Sol. Glo. dicit hic, relinquitur fideicommiſſum validum, q̃ habet vim inſtitutionis. Vide glo. Iſta gl. nõ eſt vera: q̃ a tex. in corpore expreſſam men k tionẽ facit, q̃ nõ valet iure fideicõmiſsi. [k] hoc etiam dicitur expreſſum ff. ad Treb. l. ita tamen. §. qui rogatus &c.

Illud præterea. Tempus querelæ, incipit curre-

tur tex. iuncta gl. dum loquitur de filio, q̃ ſi filius adſcribat ſe in teſtamento prætereriminihilominus poteſt dicere nullum mortuo patre. l. filio prætcrito. de iniuſto rup. teſt, & pro hoc glo. alleg. hic. & in l. impuberem. in fi. ff. de fal.

l ¶ Nec obſt. aut. Bal. tamen hic ſecutus eſt opi. contra Bar. videlicet quod non ſit iuſta cauſa voluntas filij. & hic adde Ange. & Imo. poſt gloſſ. in l. ſi quis poſthumos. §. ſi filiũ. de libe. & poſth. Ange. Bald. & Imol. latè in l. filio prætcrito. in xlv. col. cũ. §. j. ĩ. de iniuſ. teſt.

¶ Adde Ioã. And. in addi. ad Spec in ti. de teſta. §. ſequit videre. ver. illud quoq; : vbi ponit qđ de filio, q̃ a matre fuit prętcritus ipſo volẽte, & dicit, qđ poſtea agẽs doli exceptiõe repellitur, ſecundũ Pil. niſi calore iracundiæ recuſaſſet inſtitui.

ADDE tu ꝑ intelligẽtia dictorũ Bart. hic. & vide do. meũ Soc. in cõſi. ſuo incipiẽte, circa primũ cõſultatiõis articulum. in ij. dubio. ℣. iij. iſta cõcl.

g ¶ Scimus. Vide no. ꝑ Bart. & ibi doct. in l. ſuus quoq;. in princi. de hære. inſti.

℣ P. P A V. P.

g ¶ Scimus. Circa iſtã regulã quod on⁹ detrahatur de legitima. vide ſ. eo. l. ſi qñ. vbi ſcripſi. Et circa regug lã hui⁹ legis qđ filius nõ poſsit aliquo modo grauari in legitima, vide Comẽ. cõſi. xxv. incipi. Frãciſcus inſtituit. in vlti. colũ. vbi limitat niſi filius habuiſſet à pr̃e aliud tantũdẽ qđ ſufficeret legitimæ. vide ibi, vbi ponit nouũ dictũ in materia. Item nota inquãtũ dicit hic qđ ois dilatio in tpe deducit de legitima: q̃ iſtud ſingulariter nõ habet locũ in dote filiæ, q̃ ex diſpoſitione ſtatuti excludit ſtãtibus maſculis: q̃ licet illa dos ſuccedat loco legitimæ, tñ pr̃ ſi relinquat dotẽ filiæ pupillæ, nõ debet eã habere, niſi tpe quo nubet, & põt in eã grauari, ſi cõtigat eã deceedere in pupillari ætate, vid̃ ſingulariter Comẽ. cõſi. xlvj. inci. pr̃ filius. circa mediũ. Et qđ poſsit pater filiũ grauare in legitima, & facere qđ fructus cõputentur, vbi aliqd vltra legitimã relinquit, vide Com. cõſi. lij. inci. ad primũ quæſitũ. in ij. & iij. col. Et qđ non poſsit pater grauare in legitima, etiã ſi augeret

legitima ex diſpoſitione legis vel ſtatuti ad magnã partẽ oĩm bonorũ, vide Cõ. cõſi. cxiij. in j. col. incipi. Statutũ q̃ nec. & circa iſtã legẽ, ſcimus. in §. repletionẽ. de modo aſsignandi legitimã, vide in Bertac. in verbo, legitimã in pe. col. vbi ſcripſi.

h ¶ Videlicet ſi opponaẽ. Sali. hic dicit cõtra, q̃ fiat ipſo iure, etiã ſi non petatur: q̃ ſi iſta cõditio meſſet, impediret tranſmiſsionẽ in l. ſi quis filiũ. ſ. e. arg. huius. l. in fi. iuncta l. ſi ita legatũ. §. illi ſi volet. de leg. j. Cogita tñ: q̃ licet diceremus tacitè ineſſe iſtam cõditionẽ: nõ tamẽ impediretur tranſmiſsio l. cõditiones extrinſecus. ff. de cõdi. & demõ. & qđ dicitur nõ cõputari fructus in legitima in l. nõ eſt ambiguum. vbi Cy. idem tenet j. fami. ercis. & in l. coheredibus. q̃ eſt ius vniuerſale. & quod habetur in aut. nouiſsima. ſ. eo. Bal. in d. l. non eſt ambiguum.

i ¶ Cũ autẽ. in §. cũ autẽ. in prin. ſed portio ſua idẽ eſt dicere q̃ legitima per Bar. in l. peto. in prin. de leg. ij. & vide quod dixi ſ. eo. l. ſi quis in ſuo.

k ¶ Iure fideicommiſsi. Vide latè per Bart. in d. l. ita tñ. & Bar. in l. cũ ex filio. de vul

re ab

re ab adita hæreditate,quę debet adiri intra sex mẽses.& que=
a rela non prępparata transmittitur [a] ad liberos.hoc dicit.iste bo
nus.§.quod nota &c.

1 ☞ *Testamentum filijfamil.militis factum,de bonis castrensibus , uel quasi hodie sub=*
iacet querelæ.

2 *Filiusfamiliâs miles,quando testatur de peculio castrensi habet tria priuilegia.*

3 *Filiusfamiliâs effectus sui iuris non habet amplius peculium.*

CVm antiquis. In castrensi,vel quasi pecu=
lio,filiusfam.habet duplex priuilegium:ꝙ potest testari, & ꝙ eius testamẽtum nõ subiacet querelę:sed postquã factus est sui iuris,
1 desinit esse peculium.h.d.tota lex. Oppo.† & videtur, ꝙ istorum testamẽta subiacent querelæ:vt s.de sac.sanc.eccl.authen. presbyteros.Gl.dicit,fateor contrariũ,ꝙ ista iura hodie corrigantur.De hoc etiam vidistis in authen.in testamẽto.j.ad Tertul.& in aut.presbyteros.vbi gl.videtur inuicẽ aduersari.Dicam in aut.ex causa.vbi etiã gl.tangit.ltẽ opp.ff.eo.l.Papinia=
b nus.[b] §.cõtra vetera.alias incipit.Papinianus.Sol.dicit gl.hic loquitur in milite : ibi loquitur in veterano.Tu verò dic breuiter:Quoddã est peculiũ profectitiũ:quoddã aduẽtitiũ:& in istis filiusfamilias nõ potest testari, nec aliã vltimã volũtatem condere:vt l.pen.j.qui testa.fa.pos.Quoddã est peculiũ castrẽse:& in hoc distingue:Aut facit testamentũ miles , aut veteranus.Si miles,† si quidẽ existẽs in actu militiæ habet tria priui=
a legia,ꝙ potest testari licet filiusfami.Item in eo nõ requiritur solennitas iuris.Item nõ subiacet querelæ:vt hic,& l.milites. j.de test.mili.ff.de test.mil.l.j.& quasi per totum.Si verò veteranus testat:dic vt d.l.Papinianus.§.cõtra veteranì.ff. eo. quæ glo.declarat melius quã hic.Et tertium peculium est, ſ. quasi castrẽse:& in isto filiusfamiliàs habet duplex priuilegium,ſ.ꝙ potest testari, & ꝙ querelæ non subiacet,vt hic. Istud secundũ videt correctum secundũ glo.hic positam quod dic vt dicã in
3 aut.ex causa. Vltimo no.† & tene menti tex.hic in fi.ꝙ cùm filiusfami.sui iuris efficitur,peculium perdit nomen peculij, & confunditur cũ alio patrimo.Simile habetis,licet in alio casu, in l.sed & si plures.§.filio.de vulga.& pupilla.&c.

De inofficiosis donationibus. Rubrica.

1 ☞ *Querela inofficiosæ donationis,cum quo alio remedio concurrat.*

2 *Donatio inofficiosa per querelam,& usque ad quantum reuocetur.& nu.3.*

4 *Querela inofficiosæ donationis non competit filio,qui fuit legitimè institutus , & ab eo multa legata facta.*

5 *Si sunt factæ plures donationes , & ultima fuit inofficiosa:an omnes reuocentur : & quando ultima tantum?*

LEX I.

SI vt allegatis. Si per donationes filiorũ legitima minuitur , per querelam inofficiosæ donationis vsqꝫ ad legitimã reuocat.h.d.Glo. nostra in hac lege voluit tractare totã materiã. & ideo nos hic tractam⁹. Vnum volo vos scire,ꝙ de hac materia non habemus mentionem in ff. nisi in l. Titia.§. Imperator. & §. seq. ff.de leg.ij.Item vt intelligatis glo.debetis aduertere , ꝙ hic in prin.quærit glo.quatuor:quæ tamẽ quatuor nõ sunt nisi duo: quia repetit bis idem.ideo illa recitabo vobis per duo contraria. Opp.hic innuitur quod quatuor erant filij ex eo ꝙ donatio erat facta liberis in plurali:& sic ad minus erãt duo:& filij in plurali erãt, qui reuocabãt.& sic ad minus erãt alij duo.Secundum hoc si istis duobus sunt relictæ duæ vnciæ,fuit relictũ plus quã legitima;ergo non habent querelam:vt l.cùm quęritur.s.tit.j.So.duobus modis.Primò ꝙ hic instituit eos in duabus vnciis minutis:hoc est,in duabus partibus de xij.illius matrimonij,quod remansit post factã donationem:& sic non habebat legitimam. Ista est vera. Alij dicunt , ꝙ hic instituit eos ex duabus vncijs de grossis: hoc est totius patrimonij , ꝙ erat ante donationem.& ideo isti dicuntur habere minus quarta: quia fuerunt grauati legatis:vt tex.dicit. Vide gl.ibi : vel si ex grossis fuerunt exinanitæ legatis. & cõiunge versi.tertio oppo.&c.vbi repetit idem quod s.dixerat in prima oppositione. Hęc tamen secunda solu.nõ est vera.si enim relictę essent duæ vnciæ ex grossis propter legata;nõ induceretur querela : quia vncię ex grossis propter legata;nõ induceretur querela : quia legata relicta vltra legitimam de iure antiquo nõ valẽt:vt l. cũ patronus.ff.de leg.ij.& etiã hodie remittitur omne grauamẽ: vt l.quoniã in prioribus suprà titu.j.Remanet ergo qd prima solu.sit vera. Oppon.secundò,quando filio aliquid relinquitur , non habet locum querela,sed agitur ad supplementũ:vt suprà titu.j.l.omnimodo.& l. sancimus. sed hic istis fuit aliqd relictũ:ergo ista querela nõ debet agi,sed ad supplemẽtũ.Glo.dicit ꝙ ista lex habuit respectũ ad iura antiqua,quæ erant ante l.omnimodo. vbi habebat locum,querela,si minus legitima relinquebatur:vt s.tit.j.l.cũ quæritur.& idẽ glo.repetit hic in iij.q. An verò hodie haberet locũ ista querela,glo.hic videt velle variare.Nã primò dicit ꝙ potest agi querela inofficiosę donationis:& põt agi cõdictione ex illa lege ad supplementum:& ita vtrunꝙ remediũ habet.Postea j. in iij. q.videtur dicere,ꝙ sicut in querela inofficiosi testamenti est facta immutatio : ita etiam in hac querela.& vide glo. Videte, querela inofficiosi testamẽti semp rescindebat testamentum in totũ , respectu eius cõtra quẽ agebatur:ideo fuit introductũ remediũ l.omnimodo.s.tit. j. Sed querela inofficiosæ donationis quandoque rescindit vsqꝫ ad legitimam tãtum, vt statim videbitis : & isto casu nõ fuit necessariũ re=
c medium l.omnimodo. Vnde hoc casu potest esse verum primum dictum glos. quia habet condictionẽ ex l.omnimodo.& habet querelam,quia omnino ad idẽ tendũt vt legitima suppleatur.non enim est aliud ista querela,quã ius agendi ad supplemen tũ. Quandoꝙ per hanc querelã reuocatur totum quod est donatũ:& tũc est verũ secundũ dictũ gl.ꝙ hodie debet agi ad supplementũ,non reuocari in totũ , si aliquid est relictũ:ar.l. omnimodo. Sed cõtra primum dictũ oppo.dixi ꝙ duo remedia habent locũ,cõtra j.e. l.si filius. Sol.Dico† ꝙ
1 querela inofficiosæ donationis nõ cõcurrit cũ alio remedio quod esset ante istam legẽ:sed bene cõcurrit cum alio , quod est inuentum post hanc legẽ:vt j.ti.j.l.j.& ibi
2 dicã. Quæro† in quantũ fit reuocatio [c] p
c querelam inofficiosæ donationis. In hoc sunt opi.Azo.dicit indistinctè ꝙ semp fit reuocatio vsqꝫ ad legitimã,quaten⁹ est gestũ immoderatè.vt ꝓbat j.e.l. si totas. & l. si mater.& l.si liqueat. & quasi p totũ istũ tit. Cõtra istã opi.op.de l.titia.§. Imperator.ff.de lega.ij.vbi dicit ꝙ reuocat dimidia. sed expone ibi , dimidia quę est vltra
ǁ dodrãtẽ. Op.secũdò,plus iuris habet filiꝰ, quã patron⁹ in bonis liberti vt l.si qs legatũ §.fi.ff.ad leg. Cor. de fal. sed ego video ꝙ patronus reuocat in totũ : vt l. si libert. §.fi.de iure pa.ergo idẽ in filio &c. Huius timore H.recessit hic ab opi.Azo.† & distinguit sic : aut donatio est inofficiosa re & cõsi.aut re tm̃;vt primo casu fiat reuocatio in totũ:ar.d.l.si libert⁹.in fi.& ita intelligat.d.l.titia.§. Imperator. Scdo casu reuocet quaten⁹ immoderatè est gestũ.& ita intelligant quasi oẽs ll. istius tit. Ista opi. videt cõtra casum l.si liqueat j.eo. vbi fuit inofficiosa re & cõsilio & nõ reuocat nisi vsqꝫ ad legiti.Itẽ ista distin. videt cõtra l. si vncꝫ.j.de reuo.do.vbi nõ fuit inofficiosa consi.& tm̃ reuocat in totũ.ideo do.Dy. distinguit in hac materia sic : Aut qs donat añ natiuitatẽ filiorũ reuocare volẽtiũ. aut post.Si ante;aut extraneis,aut liberis.

& pupil.& in l. multi.de lib.& posth. & in l.si emancipati.j.de colla.

☙ P. P A V. P.

a ¶ Trãsmittit.Ita bal. in l.j.ĩ pe.co.j.de inofficio.dona. An aũt testamẽta militũ vel clericorũ subijcianꝫiuri dicẽdi nullũ ex ꝑteritione parẽtũ vel filiorũ, vide latè Barb. in ca. ꝙ nos.in iij. colũ. & seq.extra de testa.

b ¶ ff.e.l.Papini. Addꝫ qd' Bal.ĩ c. j.de duo. fra. de nouo bñficiue. dixit, ꝙ peculiũ aliꝫ castrense,aliud paganũ,& paganũ est duplex:vt ibi latè. & de istis peculijs vide spe. de act.§.fi. ℣.f.qd si de peculio. vtrũ autem istud ꝙ ꝙrũt notarij, dicaꝫ quasi castrẽse,ſ. in salarijs suis , Bald. ꝙ sic,& in l. forti. de aduo.diuers. iudi. & ibi dicit , secus fortè ĩ salario procuratorũ, & aliorũ negotiãtiũ.

c ¶ Reuocatio. ad quã tũ fiat reuocatio. per hãc querelã.opi.Bald. hæc est ꝙ nõ fiat reuocatio , nisi vsqꝫ ad legitimã idistictè , ꝑterquã in casu illi⁹. l. si vnquã. j. alle.Vtrũ aũt reuocẽt legata vt inofficiosæ donationes, an verò vt legata & si nõ sufficiant primò donationes.& istud vltimum tenet hic Bal.in vij. col. Et formam libelli ponit hic Bald.in vij.col.& modũ articulãdi per eũdẽ ĩ l.si qs in suos. s.tit. j. & ibi dũ dicit valere libellũ . peto mihi restitui legitimã.Hãc materiam limita,si alteneť res, ꝙ hibita alienari : nã licet interueniret iuramẽtũ:si tamẽ in fraudẽ legitimæ non esset opus q̃rela , sed ipso iure nõ tenet , vt singulariter no. Imo. in ca.cùm contingat. in xij.col.de iureiuran.

☙ P. P A V. P.

¶ Reuocatio.vide ad Bart.in l.Titia.§.Imꝑator. de leg.ij. Itẽ ad de circa istã materiã reuocãdi , alienata in fraudẽ legitimæ filiorũ : qd si pater ad ludũ azardi amisit oĩa bona sua an possit fili⁹ reuocare:vide Bal. ꝙ sic.quẽ refert Ia.ĩl. si arrogator.ĩ x. co.ff. de adop. vbi ẽt ponit qd si alienatio fit tit. onerosa.ꝙ nõ ꝓiudicet filio, nisi cõstet de actuali numeratione pretij : quia nõ creditꝫ patri de pretio confitenti in instrumẽto. de quo vltimo scripsi etiam ad Bartol. in l. cum quis decedens. §.codicillus. de legat. ij. De alienatione facta tit. onero. vide ad Bart.& qd ibi habes in l. non vsqꝫ ad eo.ff.

fi qs à pat.fue.ma. & latiſsimè barb.ī c.rai. col.xlv.& ſeq.de teſt.

a ¶ Gul.de Cug. Vide Bart.in l.ſi totas,j. eo. & q̄ dixi i d.l,ſi vnq̄. & vide oīno ſingul. Bal.in l. ſi cum vel in vtero.j.de teſta.milit. & in auē. ex cauſa. in v.col.de lib.& poſth. & vide not.per gl.& doc.ī l.fi.d do.& vtrū illa lex, ſi vnquā habeat locū qñ fit donatio ad pias cauſas,qđ nō reuocaī niſi in legitima.Et idem tenet Abbas Sicul. in d.ca. fi. quia nō debet eſſe minus clara aſa cp̄ fili⁹. auē. ſi qua mulier, de ſac.ſanct.ecc. canonizata, xvij.q.vlti. ſi qua mulier. Pro hoc gl.xvij.q.vlti.c.fi.ſenfit gl.in d. c.fi. de do. dū dicit,cp fuit ibi revocata iure poli : hoc eſt, ex quadā natura li ætate. Idem ſentit Bart.in l.Titia.§. Imperator.ff.de leg. ij. in quadā q. & facit qđ ipſe no,in l.j. C. de ſa, ſan.ec.Ita refert Abb. ī d.c,fi.& ibi vide gl.

A DDE an donatio revocet in totū, vſq; ad legitimā.Bald. conſil. ccccl xj.ij. li. & lxxxiij.j.lib. Ro.cōſi.xcv. & cclxvij. & inquātū dicit cp donatio facta ad pias cās nō revocaī niſi vſq; ad legitimā. Dic verū eſſe ſi dictū fuit pro anima.al's ſec⁹, vt voluit Bal.cōſi.ccexlj. ij.lib.

b ¶ Ab initio valet. ad de cp donatio omniū bonorum facta filio naturali tantū tenet j. oēs debitores. §. Lucius.ff.q̄ in frau.cred. & vide Bal. in ru. C. eo.tit.in ij. col, & hāc legē & ſimiles intelligе vt p Bar. in l.frater à fratre.in vlt. col. illi⁹ legis. ff. de condi. inde. & fallit in caſu ſingul.l. cū oportet.§. ſinaūt.& ibi Bart. de bo.que li, & p eo qđ dixi in l.ij.ff. de dona. poſt Bartol. fallit iſta lex. in donatiōe facta à lege fuo filio in ptāte:qa valet incōtinēti ſecūdū Bal. in c.j.§. item ſacramētum. de pace iur.firm.ſed de materia huius legis vide hic per Iac.de Bel.Itē fallit in donatione facta ſtudiorū cauſa.& Bal.& Ang. in l.j.ſol. mat.licet Imol.cōtra.

A DDE an valeat donatio facta filio naturali Ro.conſi. cccxcvij.& ccccl xxxiij.

c ¶ Tene alterā. Donatio morte cōfirmata retrotrahit. vide in l. j.& iij.ff.pro dona.

d ¶ Retrotrahitur. Sed an iſta donatio cōfirmet per emācipatione,& qūo tunc vide text.in l. ſiue emancipatis.j. de do. per hāc

Si extraneis in totū reuocaī vt d,l. ſi vnq̄. j.de re.do.ſi liberis ; tūc reuocaī vſq; ad legi.vt j.e.l.ſi totas. Si aūt donat poſt natiui tatē,tūc tene diſtinctionē Hug.aliquo addito;aut donatio fuit inofficioſa re,& cōſilio:& reuocaī in totū, arg. d.l. ſi libertus. in fi.de iure patr. Et intellige, cp fuit facta extraneis;ſecus ſi liberis.vt l,ſi liqueat.j.e, Si verò fuit inofficioſa re tātū.reuocaī vſque ad legitimā:vt hac l. & quaſi p oēs leges hui⁹ ti.Gul.de Cu. [a] videt dicere cp l.ſi vnq̄.de reuo.do.nō habeat locum, niſi qñ donatio eſt facta liberto. ſec⁹ ſi eſt facta alij extraneo;qa tūc nunq̄ reuocaī,niſi qua tenus immoderatè eſt geſtū. Pro hoc facit hæc lex, quæ æquiparat ſiue donatum ſit extraneis,ſiue filijs. Iſta opi.Gul. eſt cōtra caſum vnius decre.xvij.q.iij.c.fi.quā alle. ſ.de epiſ.& cle.l. ſi quis ad declinandā, circa prin. Tamē vt ego reſpondeā huic legi, & vt ſuſtineā dictū Hug.debetis aduertere, cp qñq̄ donatio reuocatur ex præſumpta volūtate donantis:vt puta donauit alicui quis nō habens liberos,nec ſe habere putabat.Certè ſi poſtea naſcantur liberi,donatio reuocaī.Ineſt enim tacita conditio ſi liberos nō habuero.De iſta loquiī l.ſi vnq̄, & d.c.vlt.de hac etiam poteſt loqui l, ſi totas,j.eo.Quædam eſt reuocatio,quæ fit cōtra voluntatem donantis, per iſtum tit. vt qñ ſciens ſe habere filios donat ; & quādo ſciēs ſe nō habere cogitauit cp etiā ſi filios ſuſciperet,volebat iſtā donationemvalere & ſic nō fuit illa tacita conditio, ſi liberos nō habuero:tunc fit reuocatio per iſtū tit, Reaſſume ergo ſic:Aut quæris de reuocatione, quæ fit ex præſumpta volūtate donantis propter ſuperueniētes liberos ; aut de ea quæ fit cōtra voluntatem donantis, Primo caſu, aut donatio fuit facta liberis; & reuocaī quatenus immoderatè eſt donatū ; vt j.e.l.ſi totas. Aut fuit facta extraneis ; & reuocatur in totū ipſo iure : vt l.ſi vnq̄.de reuoc,do.& xvij.q.iij.c,fi.Si q̄ris de reuocatione,quæ fit per iſtū tit. diitingue,aut fuit inofficioſa re & cōſilio,aut re tantū. Primo caſu, aut donatio fuit facta liberis,& reuocatur quatenus eſt immoderatè geſtū:vt j.e.l.ſi liqueat. Aut fuit facta extraneis:& reuocaī in totū. arg,l.ſi libertus.in fi.de iure pat.Nec obſt.iſta lex,quæ æquiparat,ſiue donatio ſit facta extraneis, ſiue liberis.Nam eā intelligo,qñ ab initio fuit inofficioſa re,& nō cōſilio,& quod dicit in text.ad excludendū inofficioſi querelā &c,intelligas cp hoc contigit ex euentu,nō ex propoſito. Vel aliter ſi intelligas cp hic fuit inofficioſa cōſilio:rñ.cp hoc non declaratur quatenus fiat reuocatio,Intelligas ergo ſecundū prædicta aliter in filijs, aliter in extraneis. Scdo caſu qñ donatio fuit inofficioſa re tantū,ſemp reuocaī quatenus immoderatè eſt geſtū.Ita intelligūtur oēs leges huius tit,Sumus expediti de iſta qōne. Quæro ſecundò,& tūc reintro gl.ibi:ſextò q̄ro &c.qd ſi aliqs primò,donauit dodrātē poſtea fecit teſtamētū,& filiū inſtituit in reliqs trib⁹ vncijs, & ab eo multa legata reliqt;an propter iſta legata poſſit agi q̄rela inofficioſæ donatiōis? Dic vt in gl.quā vide. Quicquid gl.dicat,breuiter veritas † eſt iſta, cp q̄rela inofficioſæ donationis in caſu p̄dicto locū nō habet: cū iſte filius fuerit tātū in legitima inſtitutus,legata ab eo relicta ſunt nulla:vt l,qm̄ in prioribus.ſ.eo.ti.& l.cū patronus.ff.de leg.ij.vnde filius habet legitimā;& de donatione nihil venit reuocandum. Quæro tertiò,& eſt ſeptima q.in gl.& quæro qd ſi pluribꝰ ſingulariter donauit,& vltima eſt inofficioſa;an oēs aliæ veniant reuocādæ. Glo.dicit,cp breuiter diſtinguēdū eſt;vt ſ. Tu dic,† aut donatiōes fuerūt ab initio invalidæ:ſed eodē tempore ſunt cōfirmatæ, vt puta p mortē;& tūc de omnib⁹ fit reuocatio p rata;arg.j.ad l.Fal.l.in donationibus. Si verò donatiōes fuerūt ab initio valídæ:& tūc reuocaī ſolū vltima,q̄ ſit inofficioſa:vt l.ſi libertus.in fi.de iure pat. Quærit glo.tres alias quæſtiones,de quibus dic vt in gl.qa ad eā nihil addo:et multa alia ſingularia vtilia dixi in hac materia ī d.l.Titia.§.Imperator.ff.de le.ij.dic vt ibi &c.

legē etiā dicit expreſſē Bal.in auē.ſi quas ruinas .ī vj.col.C.de ſac.ſan.eccle.quòd pī reuocaret donationē quā ipſe fecit filio in ptāte.qđ no.& eſt caſus in l.ſiue emācipatis.C.de do.& dixi in d.l,ſi frater à ſſe.et facit ad hoc l.titia.§.fin. §.Lucij⁹.de leg.& qđ hic do, Bal.de donatione alimentorū.& ibi Bart.in l.ſi totas, j.eo.& vide Bal.in l. filia.in j col.j.fa.erciſ. Et an valeat donatio facta à matre filio in poteſtate, vide gl.& Bal.in l.ſi conſtāte j. de do.iter vi,& vxo.

1 ☞ *Donatio inter patrem,& filium,quando ualeat.*
2 *Querela inofficioſæ donationis,ceſſat quando aliud remedium poteſt habere locum.*
3 *Donatio immoderata non confirmatur morte,in eo quod eſt immoderata.*
4 *Donatio cp non retrotrahatur,quantum ad dominium,ſed quantum ad fructus.*
5 *Hæres quando poßit uenire contra factum defuncti.*

LEX II.

SI pater. Si pater donauit filio in poteſtate,quaten⁹ immoderatè donauit,morte nō cōfirmaī:ideo ad reuocādū nō eſt opus querela.ſi donauit filio emancipato ab initio valet; [b] & querelæ eſt loc⁹.h.d.Opp.& videt,cp donatio inter patrē & filiū in poteſtate nō valet. Vidiſtis in l.donatiōes.j.de donat.inter vir,& vxo.Oppo.de l.Pomponius Philadelphus.fami.erciſ.So.Re-
1 gula eſt † cp nō valet donatio inter patrem & filiū.fallit in quibuſdā caſibus quos gl.hic ponit.quā vide & not. In iſtis ergo caſibus,quib⁹ donatio ſtatim perficiī,nō ſufficeret act.fa.erci. ſed eſſet locus querelę inofficioſæ donationis:niſi fortè poſſet
2 ſubueniri filio per officiū iudicis ex ti.de col. Tūc † enim ſi haberet aliud remediū,ceſſaret iſta querela;vt l.ſi filius.j.e.Opp. ſecūdò de auē.vñ etſi parēs.ſ.tit.j. Sol.Intellige,cp ibi donatio fuit facta propter merita ſua:& ſic ex cauſa aduētitia;& ſic ita tim tenuit,meritò eſt locus querelæ.hic verò,quādo donatio ab initio non tenuit. Venio ad ſecundā glo.opp.in fa.erciſ.iudicio nō venit niſi illud qđ erat ī bonis tēpore mortis:vt ff.fa. erciſ.l.& puto.Sed iſtæ donatiōes cōfirmātur morte,& retrotrahūtur:vt j.de do.inter vir.& vxo.l.donatiōes.ergo apparet cp nō erāt in bonis tēpore mortis.Glo.ponit plures ſo.tene alterā [c] de duabus.Prima,cp hæc nō cōfirmatur † morte in eo,cp
3 immoderatè eſt donatū.& iſta eſt bona quantū ad iſtā leg,vel
4 aliter,& † ſubtilius,cp retrotrahiī [d] quantū ad fructus:nō autē
d quantū ad dominiū.Ita tenet gl.hic,& in d.l.donationes.j.de do.inter vir,& vxo. Contrariū videtur tenere in l.ſequens q. de le.ij.& l.ſub cōditione ff.de ſol.Sed iſta gl.eſt verior,vt ibi dixi.Opp.cp hæres nō poſſit venire contra factū defuncti:vt l,
5 cū à matre.j.de rei ven.Sol.hæres † nō poteſt venire cōtra factum defuncti:verum eſt,niſi quando à defuncto nō habet totū illud,cp ſibi habet neceſſe reliquere,habuiſtis plenè not.j.ſi quid in frau.pat.l.j.& ij.Item opp.iudicium fa.erci.non competit,niſi inter hæredes:vt ff.fa.erciſ.l.j.& ij.Sol.intellige hic ambos filios fore hæredes,ſecundū glo.& Cyn.circa hoc dicit multa verba,quæ pro nunc hic omitto.

RRecibus. Hæc querela locum habet,etiā quādo dominans ab inteſtato deceſſit.h.d.

SI filius tuus. Aliud auxiliū extraordinarium iſtā querelā excludit.hoc dicit, No.quod dixi in ſummario,Not.querela inofficioſæ donationis datur parētibus cōtra donatarios,quibus liberi donauerunt.h.d.

1 ☞ *Donatio immoderata facta liberis,reuocatur propter ſuperuenientiam liberorum beneficio l.ſi unquam.*
2 *An hæc reuocatio fiat patre uiuente?*

SI totas. Quod īmoderatè liberis ē donatū pp ſuperueniētes libros,ēt viuo donatore reuocaī. hoc dicit

hoc dicit. Quæro vtrum †reuocetur ipso iure, an per querelã quidam dicunt quod ipso iure: per l. si vnquã. de reuoc. do. Alij dicunt per querelam. & istud vltimum videtur tenere gl. Ego teneo primum. Sicut enim quãdo donatur extraneo, ineſt tacita conditio, ſi liberos non habuero: vt dicã in l. ſi vnquã ita quãdo donat vni ex liberis, ineſt tacita cõditio, ſi alios liberos non ſuſcepero: & tũc reuocatur quatenus immoderatè eſt donatũ. Præſumẽdum enim eſt, ꝙ tantũ non donaſſet, ſi de iſtis liberis cogitaſſet vt hic, & in l. ſi filię pater. de le. iij. de fun. inſtr. l. quę ſitũ. §. ſed & ipſe Papinianus. hoc etiã apparebit ex eo ꝙ dicã. j.
2 ,pxi. qõ. Quæro †vtrũ hæc reuocatio fiat viuente donatore, an poſt ei⁹ mortẽ. Gl. hic videtur dicere ꝙ poſt mortẽ tantũ. ꝙ videtur cõtra iſtũ tex. qui loquitur patre viuẽte. Et ex hoc apparet, ꝙ nõ habet locũ querela inofficioſæ donationis: qa illa haberet locũ poſt mortẽ, ad ſimilitudinẽ inofficioſi teſtamẽti. facit ad p̃dicta optimè l. Titia Seio. §. Luci⁹. de leg. ij. Opp. de l. ſi vnquã. de reuo. do. So. Ibi donauit extraneo: hic vni ex liberis.

VM donationibus.

Impedit intentare hãc querelam, qui iudiciũ defuncti agnouit, vel aliud remediũ habet, vel ei quantũ ſufficit ad legitimã eſt relictũ. h. d. Dicitur hic, iudicium defuncti agnouit. Quæro, quomodo intelligitur agnouiſſe. Dicit glo. expreſsè renũciando, vel accipiẽdo legatũ: vt. ſ. tit. j. l. parẽtibus. Iſtud ſecundũ, ꝙ accipiẽdo legatũ videatur querelæ renũciare, nõ placet: nã per hãc querelã. non reſcinditur teſtamentũ. vnde licet accipiendo legatũ ego approbẽ teſtamentũ, & per cõſequens repellar à q̃rela inofficioſi teſtamẽti: non tñ repellar à querela inofficioſæ donationis, per quam cõtra teſtamentũ nõ venitur: ſed petitur vt legitima ſuppleat: vt. ſ. tit. j. l. ſi qñ. §. fi. Itẽ dicit glo. ꝙ curſu quinquennij videtur renunciare huic querelæ. ꝙ ſatis placet, &c.

SImater.

Donatio reuocatur, quatenus immoderatè eſt facta hoc dicit.

a

SIliqueat.

[a] Donatio fctã vni ex liberis ĩmoderatè re et cõſi. reuocat, quaten⁹ geſtũ eſt ĩmoderatè. Itẽ ĩ eo ꝙ vxor donat de bo. viri, debet inſpici an filij p illã donatio. ĩ bõis viri fraudent. h. d.

NOn conuenit.

Eiuſdẽ naturæ eſt querela inofficioſi teſtamenti, cum hac querela. hoc dicit. Fallit ĩ caſibus, vt dicit glo. quos habetis notatos in gl. noſtra quã potes videre.

b *De inofficioſis dotibus* [b]. *Rubrica.*

1 *Filij qual iter dicantur defraudari per conſtitutionem dotis inofficioſæ.*
2 *Querelam inofficioſæ dotis quando aliud remedium excludat.*

LEX vnica.

VM omnia.

Si per donationẽ in dotem filij legitima defraudentur, reuocatur per querelam inofficioſæ dotis. hoc dicit. Opp. ꝙ per conſtitutionem dotis filij non defraudentur: nam filij ſuccedunt in dote ſicut in alijs bonis matris: vt. ſi quidem. j. ſolu. matri. & l. illam de coll.
1 Sol. Intellige †ꝙ hic dedit dotem & pactum appoſuit vt vir lucraretur eam vxore mortua in matrimonio. Ita intelligit glo. j. Vel aliter pone exemplum, hodie per ſtatuta quæ ſunt in ci-
c uitatibus, [c] vt vir lucraretur tertiam partem dotis, vel dimidiam: nam ſi per hoc lucrum legitima filiorum minuatur, reuo-
2 caretur per hanc querelam. Opp. †aliud auxilium hanc querelam excludit: vt l. ſi filius. & l. cum donationibus. ſ. tit. j. ſed filij primi matrimonij habent hodie remedium l. hac edictali. j. de ſecund. nup. ideo vide ꝙ hoc remedium non competebat. vnde Azo dicebat hodie remedium huius legis ceſſare Hug. verò dicebat hanc legem concurrere cum alio remedio: & ſic differat à præcedentibus. do. Iac. Butr. dicebat quòd hoc remedium, & etiam præcedentia poſſunt concurrere cum alijs remedijs poſt hanc legem inductis, non tamen inductis ante: & ſic ceſſat contrarium. Tu dic ꝙ cõtrarium nullo modo obſtat: nam auxilia competũt ad diuerſa. illud enim quod reuocatur per l. hac edictali. non computatur in legitimam portionẽ: vt l. hac edictali. §. j. & not. in auth. de nup. §. optimè. Sed per remedium huius l. reuocatur vt habeat legit. ideo vtrunq; remediũ habebit. & hoc, put ponim⁹ in liberis primi matrimonij qui re-

a [a] Si liqueat. De intellectu huius legis. in fin. vide Barto. in l. j. in princi. de do. & circa hoc vide hic per Bal. vide Barto. in conſi. domina Petronupſit. alias incipit in Christi nomine. punctus quæſtionis talis eſt domina. P. de iure dona. in eodem inſtrumento. Et quid ſi maritus, & vxor vendiderunt fundum dotalem & mulier confitetur ſe participare pretium, de quanto præſumatur, vide Bald. in l. mater. in vlt. colum. de rei ven. & conſulit Barto. & Bal. in authẽ. ſi qua mulier. ad Velleia. & ibi Saſlic. & tenet opi. Bal. etiã ſi interuenit iuramentum. alle. Spec. de ſolu. §. cum omnimodo cum ſol. Bart. & eius opi. indiſtincte procederet, quando mulier eſſet cõfeſſa in iudicio, qđ not. dicta authen. ſi qua mulier. & ibi Bal. & ita in illo caſu tenet Lu. Ro. in l. ſi cũ dotẽ. §. tranſgrediamur. ſo. ma. addde Bald. in l. j. ĩ ij. col. de duo. reis.

uocant à ij. coniuge. poſſumus intelligere etiã hãc l. in filijs naturalibus, qui reuocãt à cõiuge p bñficiũ huj⁹ l. qb⁹ nõ cõpetebat remediũ l. hac edictali. qm̃ ſcđm mr̃imoniũ nõ interceſsit. Itẽ poſſumus ponere ĩ filijs eiuſdẽ mr̃imonij: quia videt patrẽ lucratũ eſſe omnia bona ex pacto, & ex lege & ſic videt ſe grauari legitima. Sed fortè hoc nõ ,pcederet: qm̃ illud, qđ lucrat, debet ipſis filijs reſeruare: vt l. j. j. de ſe. nu. aut. hæres. & aut. vxore. eo. Poſſumus etiã ĩtelligere, qñ mulier nõ dotauit ſeipam, ſed dotauit filiã vel aliã perſonã extraneã ĩmoderatè: vt tũc reuoceť per hãc querelã, ſcđm Pla. ſed iſta
d nõ placet [d] quia tũc illud dotare eſſet donare: vt l. j. §. accedit. de rei vxo. actio. & ideo tunc haberet locum remedium præcedentis titu. & iſtud non eſt neceſſarium, &c.

e *De petitione hæreditatis.* [c] *Rubri.*

1 *Quando idem ſit in extraneo, & in fiſco.*
2 *Pecunia hæreditaria altero ex tribus modis poteſt peruenire ad poſſeſſorem.*

LEX I.

SEnatuſcon.

Bonę fidei poſſeſſor hereditatis: teneť quatenus factus eſt locupletior ante li. conte. malæ fidei, vel bonæ fidei poſt li. conte. tenetur ad vſuras, & ad fructus perceptos & qui percipi potuerũt. h. d. Et diuidit in tres partes. Priò ponit vnũ præambulũ ad deciſionẽ. q. ſcdò loquitur in bonę fidei poſſeſſore. Tertiò loqnit in malæ fidei poſſeſſore. Scda ibi vſuras. Tertia ibi, poſt litẽ. Op. ad primũ [f]. j. de
1 pri. fiſ. l. j. & de cõpẽ. l. j. & l. iij. Solu. †qñq; fiſco aliqd cõceditur in priuilegiũ: & tunc nõ eſt idẽ in fiſco, ꝙ in extraneo. Qñq; non cõcedit priuilegiũ: & tunc idẽ in fiſco ꝙ in extraneo ſeu in priuato. Op. ff. eo. l. ſi poſ-
2 ſeſſor. in prin. Solu. †pecunia hæreditaria poteſt peruenire ad poſſeſſorẽ, altero de tribus modis. Vno, pecunia inuenta in hæreditate: & tũc diſtingue, aut eam attigit: aut non vt l. ſi poſſeſſor. ff. eod. Secundò põt ad eam peruenire pecunia, ex venditione rerum hæreditariarum: & tũc diſtingue vt hac lege. Aut eſt malæ fidei poſſeſſor: aut bonæ fidei: & ſi bonæ fidei: aut eſt lis conteſta. aut non. Tertiò poteſt puenire pecu- d
nia ex venditione fructuum: tunc dic vt in l. hæres furioſi. §. fina. ff. eo. &c.

b [b] Dotibus. Quod illud beneficium competat etiam deſcendẽtibus in bonis aſcendentium vide domi. Anto. conſi. xij. Et loquitur in matre, quæ põt agere cõtra maritũ qui lucratur dimidium dotis ex forma ſtatuti, vt in illa dimidia det ſibi ſuã legitimam: & ſic teſtamentum illius dimidiæ ſi in alia dimidia non habuit legitimam ſuam habito reſpectu ad oĩa bona, vt ibi not. per eũ.

c [c] In ciuitatibus. do. Ioan. hoc intelligebat, quando expreſſe nõ cõſtaret de mẽte ſtatuti: ſecus ſi cõſtaret: quia tunc ſtatutum ſecundùm cõmunẽ opi. poſsit minuere legitimã, per no. in l. fancimus. C. de nup. facit ad ea q̃ no. Bar. in l. hac edictali. de ſecun. nupt. & hic per Bal.

d [d] Sed iſta nõ placet. Bal. & Ol. approbãt iſta ẽt. cõtra Bar. ſed Cyn. & Azo. tenent idem quod Bart. hic.

c ✠ P. PAV. P. [c] Hæreditatis. No. ꝙ agens petitione hæreditatis ſi dicat ſe poſſediſſe poſt mortem defuncti, ſuccumbit: vide Alexand. conſil. ccxxxj. Item no. ꝙ intentans petitionem hæreditatis obtinet probãdo rẽ fuiſſe poſſeſſam à defuncto añ mortẽ, nõ autẽ requirit probatio dñi; vide do. Fran. cõſi. cirj. colũ. iirj. Et circa illud quod dictum eſt ſ. qñ hæres ſemel apprehendit poſſeſsionem, ſi poſtea agat petitione hæreditatis, ꝙ ſuccumbat: & qũo poſsit ſaluari libellus vt non videat intẽtata petitio hæreditatis, qñ petitum fuit declarare pertinere ad agentẽ titulo hæreditario, vide omnino Anto. de But. conſi. lxiij. incip in noie Ieſu Chriſti viſo libello. per totum. Itẽ ꝙ poſt ſemel apprehẽſam poſſeſsionẽ nõ competat petitio hæreditatis: & rei vendica. ſimul poſsit intentari: & ꝙ ei qui ſemel habuit poſſeſsionem, non competat. & ſimiliter nec remedium l. fin. C. de edi. diui Adr. tol. nec interdictum quorũ bonorum. vide Iaſ. in l. eius qui in prouincia. ſi cer. pe. Faciunt ad iſta ea quæ no. Barto. & alij in l. ſed & ſi poſſeſſor. ĩ in. princ. ff. de iureiu. Item ſi quis ſit condemnatus de reſtituendo rem & eam reſtituat: & poſtea perueniat ad manus condemnati: an iterum poſsit agi contra eum ad rem reſtituendam: ſuper quo vide Iaſ. ibi; quam legit ſub lege quarta. §. ſi petitor. in ij. no.

f [f] Oppo. ad primum. Et per hanc legem dicit Bart in l. exemplo. de probat. quòd fiſcus contra non ſubditos habetur loco priuati.

a ¶ Fructus veniunt. Not. quando res petitur rei vendicatione an in ea interueniant fructus, ſi petantur. Adde Bart. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infecto. & Bal. in l. j. in vlti. colũ. de fructibus & li. expen. & Cyn. in l. non eſt. j. fami. erciſcun.

POMATES.

b ¶ Eſſent pendentes. vide de iſta materia plenã remiſsionem, per Alexã. in l. ſi marito. §. ĩ fi. ff. ſol. matri. & Are. cõſ. cx. col. fin.

c ¶ Itẽ op. Adde quæ in ſimili nota. in l. ex quacunque, ff. ſi quis in ius voca. non ierit, & ibi etiam Alexan. alle, hanc gl. in v. co.

POMATES.

d ¶ Sed quæro. Circa hæc vide Alex. cõſil. xc. col. ij. vol. ij. vbi limitat hoc, q̃ties quis acquiſiuiſſet titulum poſt mortem defuncti: quia tunc contra eũ bene daretur petitio hæreditatis, & publiciana: licet alſ nõ daretur. & lxxxiij.

e ¶ Poſsidentem, vide ĩ. eod. l. iij. aliquid per Bald. in l. hæreditatẽ. in quib. cau. ceſ. lon. temp. præſcrip.

P. PAV. P.

e ¶ Poſsidentem. Nũquid autem petitio hæreditatis detur cõtra poſsidentem titulo putatiuo nullo, vide Alex. cõſ. ccxxvij. in prin. Item nõ procedit iſta lex quando titulus eſſet quæſitus poſt mortem defuncti: vide Alexã. conſi. ccxxxij. in iiij. col. Et de ambobus prædictis vide Fran. conſi. cx. in ij. colũ. & ibi ẽt in iij. col. ponit cuius naturæ ſit iſta exceptio. Itẽ vide in materia Cepol. cautela cxlvj. Item limita niſi titulus haberet cauſam & ortum ab eo, cui antea poſſeſſor alienauerat, vide Ro. ſingu. cxl. incip. regulariter q̃ tunc datur contra titulo poſsidẽtem. Item decem limitationes ad iſtam regulam, q̃ petitio hæreditatis nõ det contra titulo poſsidẽtẽ, vide per Iaſo. in l. j. in iiij. col. C. de inoff. teſ. Itẽ vide vnã limitationem per Ioann. de Ana. conſ. c. col. v. qñ nõ cõcluderetur in libello aduerſarium cogi ad reſtitutionẽ bonorum, ſed peteret actor ſe immitti ĩ poſſeſsionẽ bonorũ. Item etiã qñ vtilis intẽtaretur, vt per eũ. Item nõ procedit qñ quis emit à poſſeſſore, q̃ poterat ipſe conueniri petitione hæreditatis: quia poſsidebat ſine titulo, ſecundum ad nepotes hac actione auocare. hoc dicit.

Oppo. dicitur hic q̃ non valet datio tutoris facta ei, qui eſt in poteſtate alicuius. Cõtra: ſentẽtia quæ nõ cõtinet expreſſam falſam cauſam, valet: vt l. præſes. & l. cùm prolatis. ff. de re iudi. Solu. Dicit glo. fallit hic, & l. Seiæ egreſſæ. ff. de tuto. & cura, da. ab his. ibi no. cõtra, ſcilicet quòd valeat datio tutoris. Dic circa hoc, vt tetigi ĩ l. ij. qñ prouo. non eſt nec. vt in l. j. j. de cura. furi.

c Item oppo. [c] & videtur quòd inter auum & nepotes, quos habet in poteſtate, nullũ poſsit eſſe iudicium: vt l. lis nulla. ff. de iud. Solu. hoc ideo: quia eſt incertũ an ſint in poteſtate vel non. Iſta glo. ſecundùm iſtam lectu. dicit, quòd petit auus hæreditatẽ ſuo nomine à tutoribus, qui eã defendunt pro pupillis. Iſta lectu. non videtur vera: quia ſecũdùm hoc cauſa ſtatus deberet differri per Carbonianum in tẽpus pubertatis: vt f l. j. §. de ordi. iudi. l. j. ad Carboni. Præterea, cauſa ſtatus deberet primò agi: vt l. ordinata. ff. de lib. cau. & ſic nõ debet ꝓcedi in petitione hæreditatis. Huius timore gl. legit hãc legem ſecundo modo, quòd iſte auus petebat hæreditatẽ, tanquam legitimus adminiſtrator nepotũ, licet per eos nepotes poſtea ipſi auo q̃raf: & iſti tutores petẽt hæreditatẽ ꝓ ſe, nõ pro pupillis. & iſta lec. eſt magis clara. hic nõ ſunt alia &c.

Bart. in l. cogi. ad fin. j. eo. & in l. ſi rem & pretiũ. ff. de pet. hære. Alex. & Pau. de Caſtro in l. fin. C. de edi. di. Adri. tol. In cõtrariũ vide oĩno Bart. in l. iij. §. opus. ff. de ali. iudi. mu. cau. fa. vide Are. in l. is qui bonis. in vlti. col. de acq. hæ. Itẽ q̃ qñ datur cõtra titulo poſsidẽtẽ, q̃ ẽt præſcribatur decẽnio vide Bar. in l. fi. ĩ vlt. colũ. & aliàs in vlti. charta. de edi. di. Adtol. in gl. fi. Ang. cõſi. lxxvij. inci. vſus qui buſdã. in iij. dub. vi de Iaſ. de prædictis. & de materia in d. l. fin. in vlti. colum. de edic. diui Adria. tol.

POMATES.

¶ Defuncti. vidẽ Are ti. cõſi. ciij. & ibi ponit qualiter probat poſſeſsio defuncti. & cx. col. iij. & ana. c.

1 ☞ *Ratio, quare petitio hæreditatis præſcribitur longiſsimo tempore.*
2 *Petitio hæreditatis quare non datur contra titulo poſsidentem.*
3 *In pari cauſa melior eſt conditio poſsidentis.*
4 *Rei uẽdicatio fundatur ex dñio: ideo datur cõtra quẽcũq; poſsidentẽ quocũq; titulo.*

HAereditatis. Petitio hæreditatis præſcribit xxx. anno. rei vendicatio præſcribitur longo tempore. hoc dicit. Vides ergo quòd petitio hæreditatis præſcribitur longiſsimo tẽpore:
1 rei vendicatio longo. Quæro, †quæ eſt ratio huius legis. Textus videtur dicere, ratio eſt: quia eſt miſta actio tam in rem, quàm in perſonam. Quidam iſtam rationem reprehendũt. Nã ideo dicitur miſta: quia in ea veniunt perſonales præſtationes: ſed quatenus proponitur pro re corporali, dicitur in rem: vt l. ſed & ſi lege. §. pe. hære. ff. eo. Ideo gl. dicit, melior ratio eſt illa quæ colligitur ex hoc prin. Hæreditatis petitio non datur cõtra eũ qui titulo poſsidet: vt l. regulariter. ff. eo. ſed aduerſus eũ qui poſsidet ꝓ hærede, vel pro poſſeſſore: ſed præſcriptio longi temporis non habet locum, niſi titulus præcedat. j. ti. j. l. nullo. & ff. de vſufca. l. Celſus. Ideo nõ poteſt tolli ſpatio longi tẽporis. Eo autem caſu, quo datur contra titulo poſsidentẽ, tollitur ſpatio longi tẽporis. Vidiſtis in l. fi. in fi. j. de edi. di. Adri.
2 tol. quod eſt ſatis bene dictũ. Sed quæro, †quæ eſt [d] ratio quòd
d petitio hæreditatis nõ datur contra titulo poſsidentem. [e] Gl.
e hic dicit, quã vide, quòd hæc ratio eſt: quia petitio hæreditatis debet durare xxx. anno. ſed poſsidens titulo tueẽ ſe minori tẽpore: ergo &c. ſed in l. hæreditatem. j. in quib. cau. ceſ. lon. tẽp. præſcri. gl. aſsignat aliam rationem, & meliorem. Nam in petitione hęreditatis quis petit ſe pronunciari hęredẽ: vt l. licet minimam. ff. eo. Ille ergo qui poſsidet certo titulo, nõ negat te hęredem: ideo non debes agere contra eum. Iſta ratio nõ concludit in eo, qui poſsidet ꝓ poſſeſſore, qui etiam agentem, non negat hęredem vſquequaque. Quę ergo eſt ratio? Dicunt docto. & dicunt veritatem: in petitione hęreditatis agẽs fundat ſe ſo
f lùm ex titulo ſuo, & poſſeſsione defuncti. [f] Licet enim defunctus non fuerit dominus: nihilominus venit in petitione hęreditatis: vt l. & nõ tantùm. ff. e. Sed ille, qui poſsidet titulo, habet titulum & poſſeſsionem: & ſic habet ęquale ius cũ actore.
3 ergo melior† eſt cõditio poſsidentis in pari cauſa: vt in c. in pari. de reg. iur. lib. vj. & l. ſi ſeruum. §. de illo. ff. de verbo. obli. Facit optimè l. ſiue autẽ. circa prin. & §. j. & quod ibi no. de publi.
4 tene menti: quia iſta eſt veriſsima ratio. Sed rei† vẽdicatio fundatur ex dominio, quod eſt ex parte agentis. Ideo datur cõtra quencunq; quocunq; titulo poſsidentem: cùm ius dominij ſit potentius: vt vidiſtis in l. j. §. de alie. iudi. mutan. cauſa fact.

Liber.

1 ☞ *Petitio hæreditatis, quòd detur contra titulo poſsidentem mala fide.*
2 *Bonæ fidei poſſeſſor conuentus petitione hæreditatis, quando teneatur pro fructibus.*
3 *Fructus in petitione hæreditatis ueniunt, & augent hæreditatem.*
4 *In rei uendicatione fructus non ueniunt.*
5 *Fructus pendentes augent rem particularem, & ueniũt in rei uendicatione.*

LEX II.

SI poſt motã. Emptor hæreditatis mala fidei tenet de fructibus: bonæ fidei verò à tempore lit. conte. & petitione hæreditatis cõuenitur: emptor verò rei ſingularis rei vendicatione tenet. h. d. habet tres ptes, vt apparet ex ſummario. Secũda ibi: ſi verò. Tertia ibi: emptor autem. Ad primum dictum opp. qui poſsidet titulo, non conuenitur petitione hæreditatis, ſed iſte cõuentus poſsidet hæreditatem titulo: ergo petitiõe hæreditatis nõ conuenitur. Sol. † Hic emit hæreditatem
1 mala fide, & emit vniuerſal'r quotam: ideo tenet petitione hæreditatis. Ita loquit iſte tex. ff. e. l. etiam. §. ſi quis. aliàs eſt ſub l. nec vllam. Oppo. ſecundò ad ſecundũ de d. l. etiã. §. ſi quis. ff. eo. Sol. † Iſte ſecundus caſus debet intelligi ſecũdùm diſtinctionem
2 iſtius legis vt qñ quis emit hæreditatẽ bona fide, diſtinguat: aut emit modico pretio, vel magno: & qñ magno pretio: aut vẽditor cõparet, aut nõ: vt ibi plenè no. Venio ad ver. fructibus. quæro quid vult dicere. Reſpõ. † adaptat ad præcedẽtia hoc modo: fructus augent hæreditatẽ: & ideo vi-
3 gore primæ petitionis hæreditatis propoſitæ veniunt fructus. Itẽ poſito q̃ qs peteret hæreditatẽ ſimpliciter, nulla facta mẽtione de fructib⁹, fructus veniũt [a] in hoc iu-
a dicio, qm̃ augẽt ipſam hæreditatẽ. Exẽplũ ſicut ſi peterẽ hoiem, qui creſceret pendente iudicio, vt l. itẽ veniũt. §. fructus. ff. e. nõ
4 † autẽ eſſet ita in rei vẽdicatione quæ proponitur ꝓ re ſingulari: tunc em̃ ſi quis vellet fructus petere rei vẽdicatiõe, nouo iudicio opus eſſet: vt l. fundi. ff. de excep. nec de eis haberet rõ, niſi eẽt petitũ: vt d. l. fundi. & q̃d ibi no. & videbitis j. ti. j. l. certũ. ff. de rei vend. l. fructus. & l. ex diuerſo. & q̃d ibi no. Ratio: quia fruct⁹ nõ augent rẽ ſingularẽ. Sed poſtq̃ ſunt ſeparati, dicit alia
5 res, Donec verò fruct⁹ † eſſent pendẽtes, [b]
b augerẽt rẽ: & ĩ ipſa rei vẽdicatiõe veniũt: vt l, fructus pendentes. ff. de rei vendica.

LEX III.

HAereditas. Qui ſuccumbit in vno iudicio, non repellitur exceptione rei iudicatæ in alio, quod ex alia cauſa deſcendit. hoc dicit. glo. ponit hic caſum, &c.

IN reſtituenda. In reſtituenda hæreditate, habetur ratio expenſarum factarũ in defunctũ, & ſolutarũ pecuniarum creditoribus hæreditarijs. hoc dicit. cum l. ſequen.

SI putas. Hæc eſt difficilis lex, & legitur duob⁹ modis in glo. & pone caſum ſecundũ ſecundam lect. veriorem. breuiter. hoc dicit. Auus paternus põt ab iniuſtis tutoribus poſsidẽtibus hæreditatẽ pertinentem

a ¶ Datur prius terminus. Adde ꝙ potest simul dilatio dari vtriq; parti l.ij.in prin cip.& ibi Bald.j.vt intra certum tempus. Sed no.qui tunc non curret terminus reo ad probandum exceptiones contrarias per eum appositas, secundum Bald.in l.prima in nona columna.C.de seruj.

b ¶ Simul & semel. Dilationes ad probandum, prius debent dari actori quam reo: vide Bart.in d.l.si q; ramus per Barto.in l. frustra.j.de prob.sed qd fi in eod. termino actor & reus volunt testes producere, qs ꝓferet.ꝙ Specu.de ꝓba.§.j. versic.sed vbi vterque.

c ¶ Si filiusfa. Non est alibi.& ad istū text. adde simlē,& quod ibi no.in c.cōtinebaꝫ de his q; fi.a præla.si ne consensu capituli. ☞ POMATES.

c ¶ Pro maiori intelligentia huius l.Si filiusfa.vide d.Alex.in l.sciendū. in v.col.ff. de verb.obli. De ista materia qū diuturnitas operaꝫ vt oia videanꝫ solēniter acta, vide Alex.in l.sciēdū. in v.col.ff. de verbo.ob.& in cōsil.lxxix. inci.redēptoris nostri circa primū dubiū d quo quæritꝫ,col.ij.& iij.vo.j.& cōsi.cxij. ici.sub-primo dubio col.ij.e.vo.j.& consi. lix.incip.viso themate.co.pe.vo.ij.& cōsi.j.col. pe.vol.iij.& cōsi.xij.inci.viso processu col.ij.eo.vo.ij. & cōsil.xvij.inci.viso instrumēto.col.ij. e.vol.& cōsil.xlv.inci.visa facti narratione.in fi.vo.ij.Ro.cōsi.cclij.barb.cōs.xxvj.col.vj.& cōsi. xxxij.col.j.vo.ij.& aresti.cōs.xxxvj.Ale. cōsil.vlti.in iij.col.vol. iij.& cōsi.vj.vo.j.& consi.j.co. x.vol.ij.& Feli.in c.Albe.colū.ij. & seq.de testi.& i c. nōne.col.ij.& seq.in ij.no.de ꝓsumptio. Barb.consi.xvij.col. vj.vo.j.& ix.xix. col. vj.e.& cōsi.l.col. iij. c.vo.plenius Fel.in c. sicut.co.xiij.in fi. & v.se.de re iudi. Barb. cōsi.vij.col. xvij.vol. ij.& col.ij.& in cōsi.xxxv.col.vij. vol. ij.& Roma. cōsi.clij. & consil. cclxxv. & Alexan.lxxix.col.ij.volu.j.& cxiij.col.& eo.Areti.xxxvj.colum.j.& xlij.in fine & Bart.in rubri C.qui admitti.colum.ij.& Iaso.in l.j.col.vj.& seq.duabus.eo.tit. & Alex.in l.si donatione col.antepe.j.de colla.& consil.lxx.colum.j.volu.iij.vbi limitat hanc legem tribus modis.& colum.pe.& alio modo videtur limitare. & consi.l.col.ij.& seq.volumi.vbi dicit ꝙ ista lex tantum procedit, vbi tractatur de solutione præsumenda: aliàs non.& Soci.cclxvj.colum.xiij.vbi dicit, ꝙ ex diuturnitate temporis præsumitur ꝙ emphyteusis legitimè concessa fuerit ab ecclesia: & transit etiam ad extraneos. Et vide etiam Bald.consi.ccccxj.in vltima parte. & xxxiij.colum.ij.volu.j.

e ☞ P. P A V. P. ¶ Si filius. Adde ꝙ idem est econuerso, ꝙ ex longo tempore patientia præsumitur repudiatio. si alias posset, vide Com. consilio xxix.incipien. quidam gæometricus.in princip. Et idem si pater diu possedit filio patiente & præsente, quia præsumitur aditio ex parte filij. Vide Commenta. consilio octuagesimo incipiente. visa copia.in principio. Et quod si pater possedit diu hæreditatem delatam, filio, præsumitur filius adiuisse, vide Angelum in consilio nono in tertia columna.in tertio volumine. Et de multis, quæ præsumuntur ex cursu temporis. vide Alexandrū consilio vltimo.in sexta & septima columna. Et quod prædicta procedant in consensu principis, vide dominum Franciscum consilio xxxvj.in j.columna. Et ibi in penul.colum.ponit quod dicatur longum tempus. No. tamen ꝙ contra istam præsumptionem possit probari cōtrariū ex actis, vide domi.Franciscum consil.lxij.ad fin. Pau.de Cast.consil.l.in iij.colum. Nota tamē quod tolerantia superioris non iustificat gestum quātūcunq; tempore in his quæ acquiri non possunt sine principis concessione. vide Berta.in tract.de Gabel.in j. parte.in ix.colum. Item de materia vide Iaso Barba.in repeti.rubric.de fide instru. in lix.colum.& sequen.& in rubri.C.qui admit.in iij.colum.& eodem consi.vlti. volu.iij.in v.colum. vide aliquid per Felin.in c.Albericus.in ij col.extra.de testa. Limita tamen regulam huius legis non procedere in mandato, vide Alexand.in l.qui aliena.in iij.colum. de acquir.hære. vbi etiam multa ponit de materia huius legis. Vide eundem consi. cccxcvj. aliàs consi.j.in iij. volu.in ci. ponderatis his in viij.colū. Et procedit ista regula quando effectus subsequutus correl pōdet tali præsumptioni. vide Decium consi. xxxvj. col. iij.ad fin.& in pen. col. Item limita regulam huius legis non procedere qñ ageretur de præscribenda aliqua solennitate q; tenderet principaliter in damnum alterius: quia requiritur spatium triginta anno. vide Alexā.in dicto consi.j.in iij.vol. in ix.col.& in consi. ccccvj.inci.viso instrumento locatiōis. in ij.col. Fulgo.in l.j. q; admit.ꝙ tex.in c.ꝙ uenit.cū gl.de empt. & vē.cōtrariū tñ tenuit Alex.i l.q; i aliena.i prī.ff.de acq.hæ. sed i l.sciēdū.ff. de v̄. obl.i v.col.tenuit idē qd ī.Itē limita nō ꝓcedere quādo tractatur de magno præiudicio, secundū Alex. in d.l. qui in aliena. in prin.& consi.cccclxxxvij.incipiē. viso processu.in vlti.colū. & consi.ccccj. Item limita in casu dubio. Secus si ex inspectione instrumenti constet non interuenisse. Ita Pau.de Ca.consi. l.in ij.col & consi.xlviij.inci.i causa quæ vertitur. Alexā.consi. j.volu.iiij.In contrariū vide Feli. de quo ī.Item pro extensione no. ex cursu decē anno. præsumi se cōsensisse alienatiōi factæ per emphyteutā vel feudatariū Alex. consi.cxij.in iij. vol. in pe.colū. vide Ias. ponentem quinq; limitatiōes in l.j.in v. & vj.col.C. qui admit. vbi etiam ponit de eo quod statim dictū est. Itē ad materiam vide Alex.cōsi. lxxix.& consi.cclxxvj.in pe.& vlti.colū.& consi.ccccx.inci.visa facti narratiōe lxxix.& consi.cclxxvj.in pe.& vlti.colū.& consi.ccccx.inci.visa facti narratiōe vide etiam Mo.post Bald.in l.j.C.qui admit. vide oino Felin.in c.sicut.in pe.char vide etiam Mo.post Bald.in l.j.C.qui admit. vide oino Felin.in c.sicut.in pe.char ta.in ver.fallit tertio extra, de re iudic.& ibi in v.charta.in versicu.septimò & vlta.in ver.fallit tertio extra, de re iudic.& ibi in v.charta.in versicu.septimò & vlti declarat latè impugnat limitationes Pau.de Castr.de quo ī.qñ ex inspectio ne instrumenti constaret contrariū: declarando rñ vt ibi latè per eū, quē oino videre de Itē de materia latè vide per Ias.in l.si certis ann.C.de pac.col.ij.ꝓf.ex cōi solu. d ☞ P. P A V. P. ¶ Cogi. Circa materiam huius legis, qūo procedat illud, quod dicit glo.ꝙ ille, qui allegat titulum, debet incōtinenti probare, vide Pau.cōsi.cxlviij.Item no.ꝙ vasallus siue agat, siue cōueniaꝫ, debet semper demonstrare titulum per authorem suū, secundū Bal.in c.j.ad finē.de noti.feu.No.tū ꝙ si rex vel princeps citari faciat baronem suū vt ostēdat titulū, quē habet in castris, alioquin intendit sibi ea auferre: talis citatio est ipso iure nulla, per regulam huius legis. Ita Barto.post An.de Baru.in l.j.per illum text.C.de condu.prædio.fiscal.lib.xj.

e ¶ Cogitur dicere titu. Adde l.j.& qd ibi Bar.no.C.de condu.lib.xj. Ista regula fallit, qñ præsumptio est cōtra possidētē, secdm Inn.in c.cōstituit⁹ de ele. & de huiꝰ l. intellectu no.Inn ī c.si diligēti.añ fi.de ꝓb. Itē limita vt ꝓ Bal.post Bar.ī l.siue possi detis.in iij.col.de ꝓb.& dt ēt limitari.alle.Inn.in d.c.cōstituit⁹. Adde q; etiā clari posui Bal.& Ang.in l.malè.de ꝓb.xxx.an. Itē limita nisi qs habeat titu ū ꝓ re, cuiꝰ dītū eēt alteriꝰ, secdm Bal.in l.ij.in ij.co.j.qūo & qñ iu. Itē limita vt ꝓ Bal.ī l.inci vilem.C.de fur.& glo.fin.in c.j.de regu.iur.in vj.quam alle.Inno.in l.in illa.in pe. col.de ver.ob. Sed de materia vide in remissiōib⁹ alle.ꝓ Lu.Ro.ī pe.col.tbi & Are,

LIber. De persona testātis ante omnia debet inquiri. h.d.Op.de l.ij.j.de edi.di. Adrian.tol.So.ibi agitur possessorio: hic petitorio. Op.de l.j.ś.de ordi.iudi. Sol.dic ꝙ hic debet inquiri, nō tamen pronunciari & sic intelligatur secundum illā. Quæro, quid vult dicere hic tex.ante omnia inquirí debet. Et ex hoc apparebit an præcedēs solutio sit vera. respondeo: regula est, ꝙ exceptio.rei debet probari propter fundamētum intentionis actoris: vt leg. exceptionē j.de probatio. Et ideo de iure datur prius terminus [a] actori: & postquā actor ꝓbauit intentionē suā, datur terminus reo, ad probandū exceptionē. Fallit hoc vbi prius daꝫ dilatio ad probandū, quod defunctus fuerit seruus: quā datur actori ad probandum testamentū. Hic est casus hic, & l.si quæramus.de testa. & ibi plenius dixi. Modo ex hoc potest dici, ꝙ super hac exceptione sit pronunciandum: nā nō solū opponitur ad merita causæ: sed ad impediendū ꝓcessum. q.d. Tu qui agis ex testamento, non habes iustitiā: quia testator fuit seruus, & donec istud probatur, nō est ad alia procedendū. Ecce ergo ꝙ impedit processum: meritò erit pronunciandū secundum regulā, quā dedi.in l.j.ś.de ord.iud. Et ideo iudices nō bene faciūt, qui dant dilationē tam actori quā reo, simul & semel: [b] licet videātur aduocati rei, qui ponūt illam dilationē: quia dicunt, ꝙ prius probat aliter intentionem. dicam vobis in d.l.exceptionem &c.

a

b

IScripti. Is ad quē pertinet hæreditas, de iure ciuili: vel prætorio, potest eā petere. hoc dicit in summa.

1 ☞ *Detentatio hæreditatis facta, per filium longo tempore facit præsumi iussum præcessisse: & conditionem subsecutam.*
2 *Fictio est semper super certo.*
3 *Ratihabitio sequens, non operatur idem, quod iussus.*
4 *Cursus longi temporis cum detentatione, facit omnia præsumi solenniter acta.*
5 *Longum tempus, dicitur uiginti annorum.*

c

1

SI filiusf. [c] Ista est singularis lex nec scio casum huiꝰ l.alibi, nisi ecōuerso. breuiter dicit. Detētatio † hereditatis ꝑ lō gum tempus facta per filium facit præsumi iussum præcessisse, & aditionem secutam esse. hoc dicit. Dico, ꝙ singularis casus est hic, quando filius detinet. Idem ecōtra si detinuisset pater filio patiente, seu cōsentiente: vt l.qui in aliena. post principiū. ff. de acqui.hære. Oppo.de l.si quis mihi bona.§.iussum.de acqui.hære. Sol.dicunt quidam, quòd hic fingitur præcessisse iussum, quod non est verum: † quia fictio semper est super certo: vt no.in l.nō est verisimile. ff.quod met.cau. Sed hic erat dubium, an præcessit iussus, vel non. Alij dicunt, † ꝙ sequens ratihabitio operaꝫ idē, ꝙ iussus qd est falsum: vt patet in d.§.iussum. Dicas ergo quòd ex hac detentatione, & cursu † lōgit temporis, præsumantur omnia solenniter acta. quod est notandum. facit. ff. de vsuris. l.cùm de in rem verso. & quod dixi in l. j.§.fi.ff.de aqua plu.arcend. Quæro, quid sit longum tempus: quidam dicunt triennium, alij dicunt † x. vel xx. anno. & ista plus placet. &c.

1 ☞ *Reus quando cogatur dicere titulum suæ possessionis.*
2 *In petitiõe hæred. reus cogitur dicere titulū suæ possessio.*
3 *Interrogatio in petitiõe hæreditatis, qualiter fieri debeat.*
4 *Glossator fuit dignus inuolui cœno.*
5 *Reus potest opponere de titulo, etiam post litem contestatam, & exceptio tituli est peremptoria.*
6 *Titulus nouus superueniens possidenti, facit possidentem possidere ex noua causa.*
7 *Titulus superueniens pendente iudicio in petitione hæreditatis, quando excludat agentem.*

d

e

OGi. [d] Ita maluagia l.breuiter. d.Nemo cogit dicere titulū [c] suę possessiōis, ad vtilitatē actoris, nisi in petitio.hære. h.d. Primo loquit in gñe. & regulariter: scūò Ponit exceptionē à regula. Scda ibi: ꝑter.

1 Op.j.de prob.l.siue pos.sol. Ad † vtilitatem actoris, & eiꝰ petitionē, nō cogit qs titulū suæ possessiōis ostēdere, vt hic: sed reus ad vtilitatē suā, & ad excludēdū actorē, cogit qñꝙ dicere titulū suę possessiōis. ita loquit l.cōtraria. Op.ff.de fru.l.ciuile. soluevt ibi.

2 Itē opp.ff.de rei vē.l.fi.sol. an qs † possideat dicere cogit, nō quo titu. nisi in petitio.hære.red. Ita loquit hic. Venio ad secūdā partē.

3 Pro cuius declaratione quero, † quomodo est faciēda interrogatio in petitiõe hęredi

mit. vbi etiam ponit de eo quod statim dictū est. Itē ad materiam vide Alex.cōsi. lxxix.& consi.cclxxvj.in pe.& vlti.colū.& consi.ccccx.inci.visa facti narratiōe lxxix.& consi.cclxxvj.in pe.& vlti.colū.& consi.ccccx.inci.visa facti narratiōe vide etiam Mo.post Bald.in l.j.C.qui admit. vide oino Felin.in c.sicut.in pe.char vide etiam Mo.post Bald.in l.j.C.qui admit. vide oino Felin.in c.sicut.in pe.char ta.in ver.fallit tertio extra, de re iudic.& ibi in v.charta.in versicu.septimò & vlta.in ver.fallit tertio extra, de re iudic.& ibi in v.charta.in versicu.septimò & vlti declarat latè impugnat limitationes Pau.de Castr.de quo ī.qñ ex inspectio ne instrumenti constaret contrariū: declarando rñ vt ibi latè per eū, quē oino videre de Itē de materia latè vide per Ias.in l.si certis ann.C.de pac.col.ij.ꝓf.ex cōi solu.

& etiã doc.in c.ordinarij.verſi.q̃ ſi fortè. de offi.ordi.lib.vj.qñ cleric⁹ teneat̃ edere titulũ ſui bñficij.& vide ẽt Arch.poſt gloſ. in c.cõtra morẽ.c.dif. & Fe.de ſe.cõ.xcvij.

a ¶ Pẽdere iudicio. adde q̃ no.Imo.p illũ text.in l. hæres qñq. de acqr.hære.& not. Bar.in l.j.ff.de excep. & Bal.hic,& ĩ.l.quoties.j.tit.j.& vide per Moderni. Inſtitut. de actioni.§.ſic itaq̃.

b ¶ Effecta litigioſa. Iſta rõ nõ eſt ỹa: q̃a verũ eſt q̃ res litigioſa alienari nõ poteſt. ſed bñ põt ſibi poſſeſsio cõfirmari,ſecũdũ Bald.no.in l.p diuerſas.ĩ.mã. & ita ẽt voluit hic Bald.quẽ omnino vide.

c ¶ Et iſtud ego puto. Ego cõſului mutinæ. p hac diſtinc.Bal.vide quæ dixi in illo conſilio meo ecclxvij.Andr.Barba.

☞ P. P A V. P.

d ¶ Acqrerẽ. vide Bar. in l.ſi rẽ & pretiũ.ff. de peti.hær.ĩ l.hæreditas.ĩ.eo.ad Bart.Are. in l.is q̃ bonis.in vlti. col.ff.de acqr.hæ.vbi ẽt de dicto præcedẽti.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Poſt litem. Vide de materia latè p Soci. ĩ l.ſi poſt.ff.de excep. & ille,q̃ repellit̃ exceptione nõ fiat p̃iudiciũ petitioni hereditatis:vide Soci.in l.ij. in j.col. ff. de exce.rei iudi.& ibi ẽt an talis exce.ſit peremptoria.

f ¶ Cedit ſolo.vide oĩno Alex.ĩ l.j.§.nũciatio.el ij.ff.de oper.no. nũ.vbi plures limitationes ad regulã hic poſitã.& dicit Bald. hic,q̃ talis ædificans dr̃ oĩa poſsidere. & vide ĩ.eo.l.mr̃. & no. in l. domos.de lega.j.

tatis? Dicebat Bulg.q̃ interrogaẽ an poſſideat p hærede,vel poſſeſſore: & ipſe poterit reſpõdere alternatiuè poſsidere p hæredevel pro poſſeſſore,Et hoc probat ipſe. primò per hunc tex.ſecundò per ſimile:ſicut in rei vendicatione ſufficit quem dicere,an poſsideat:qa ex hoc apparet, an poſſit conuenire rei vendi. nec cogitur dicere quo titulo:ita in petitione hæreditatis ſufficit quem dicere q̃ poſsideat pro hærede, vel pro poſſeſſore.& ſic eſt certum actori, poſſe agere petitione hæreditatis, nec erit cogẽdus reus vt viteri⁹ exprimat.Iſta non videtur bona lect.per iſtum tex. qui dicit, vtrum p poſſeſſore,vel pro hærede poſsideat.& ſic videt̃ requirere q̃ de altero tantùm reſpõdeat.licet Gul.nitatur reſponderе huic tex.Pla.verò dicit q̃ gl.hic ſomniauit:& mirabilia locutus eſt.& dicit† Azo in ſumma, q̃ fuiſſet dignus iuolui cœno. ſed Pla. in ſumma ſua dixit q̃ hũc aphoriſmum aliter quã ego intelligit de ſtipulatione vniformiter. Dicit ergo Pla,ſic:q̃ in rei vẽdicatione quis cogitur dicere titulũ per proximum cognatũ.arg.j.de pub.l. ſiue poſ.in petitione hæreditatis cogitur dicere per quemlibet cognatũ.nõ per extraneum.q.d,non cogitur dicere poſsidere p hærede,vel pro poſſeſſore : vt ſic tanq̃ furioſus contra ſe locutus eſſet.Dicit gloſ.q̃ voluit dicere Pla.in rei vẽdicatiõe ſi tu vis excludere agentẽ,oportet te allegare titulum,per ꝓximum cognatum,hoc eſt,q̃ ſis ꝓximior cognatus eius,cui⁹ res fuit in petitione hæreditatis.ſufficit quẽ dicere titulum,per quencunque cognatum,q.d,quocunq̃ titulo poſsideas, excludas agentem petitiõe hæreditatis.Sed parcat mihi Pla. iſta lex loquitur,quãdo quis allegat titulum ad vtilitatẽ actoris interrogantis ante litis conte.vel ante libelli dationẽ.Plac.ſe retulit quãdo quis allegat titulũ ad ſui defenſionem cõtra actorem.Item Io.& Azo & Hug.dixerũt interrogationes in petitione hæreditatis eſſe formandas aliter,vt hic ipſi ponunt per ordinem:vt l. regulariter.ff.eo.& dic vt in gl.quia iſtũ modũ ſeruamus.Quæro, de duabus quæſtionibus quas hic Cy.formauit: addẽdo ad lecturã ſuam.Quæro primò,ſi reus vult opponere iſtã exceptionem, q̃ titulo poſsidet,vtrũ debeat eam opponere ante lit.conte.vel poſt? Dicit ipſe & videtur q̃ fuerit opi,Ric.Malum. q̃ iſta eſt exceptio declinatoria:ideo debet opponi ante lit.cõte.vt l.fi.j.

5 de excep.† Ego dixi vobis in l.hæreditatis.ſ.eo.q̃ exceptio eſt peremptoria:qa perimit,& excludit ius agẽtis:qa ex hoc apparet,q̃ ius rei eſt æquale iuri actoris.Et ideo puto q̃ poſsit opponi,etiã poſt lit.cõte.Quæro,quid ſi Titius ſupueniat pendente

a iudicio,[a] an repellat agẽtẽ petitiõe hæreditatis. Ipſe determinat q̃ nõ,ſecundũ Ric.Malũ.Nã licet titulus ſupueniat, & ſic incipiat titulo poſsidere:tamen nõ tollitur titulus pro hærede, quẽ primo habebat:vt l.iij.§.ex pluribus.de acqui.poſſ. Certè iſta ratio nõ placet mihi:licet enim poſsideat p hærede, & poſſideat alio titulo,puto q̃ ſufficiat ad excludendã petitionẽ hæreditatis,per rationẽ quã dixi in l.hæreditatis.ſ.e.Iſta quæſtio fuit diſputata Bononiæ per vnum doc.iuuenẽ;& fuit determinatum q̃ iſte titulus nõ excuſaret:quia in petitiõe hæreditatis

b poſt controuerſiã motam.res eſt effecta litigioſa.[b] vt ſic nõ eſt alienabilis.vt ſ.eo.l.iij.& l.alienationes.ff.fam.erc.Iſta etiã nõ placet mihi,ſi ab eo,qui cõuenit̃ petitiõe hæreditatis res euincitur ab alio.ipſe eñ liberat̃ ĩ hoc iudicio:vt in l.is à quo. ff. de rei vẽ.Idem ſi perdit poſſeſsionẽ abſq̃ ſui culpa,liberatur hoc

6 iudicio:vt l.ſi bonæ fidei.§.j.de rei vendi.Sed qñ † mihi poſſidenti ſuperuenit nouus titulus,ego deſino poſsidere ex prima cauſa,& incipio poſsidere ex ſecunda,quaſi mihijpſi euicerim: vt l.fundo.ff.ad l.Fal.No.bene in d.l.iij.§.ex plurib⁹.ff.de acq. poſ.ergo videtur q̃ debeat mihi prodeſſe titulus nouus in petitione hæreditatis,tanquã re ab alio euicta,vel me deſinẽte poſſidere,ſine culpa.Facit ad hoc l.ſi ſeruus.in prin.de cõdi.furti.

7 † Et iſtud ego puto [c] verũ, quando titulus nõ ſuperueniſſet ab

c eo,qui petitorem agentẽ petitione hæreditatis potuiſſet exclu

d dere per dicta iura.Sed ſi ego acquirerẽ [d] mihi quendã titulũ ab aliquo,qui nullum ius haberet:tũc ꝓcederet determinatio prima,per l.ij.ſ.e.Facit l.ſumma cũ rõne.in prin.ff.de pec. &c.

1 ☞ *Petitio hæreditatis fuit introducta à ſenatoribus,qui erant centum: & iudicium dicitur centumuirale.*

2 *Legatarij contra quem agant,quando eſt controuerſia de hæreditate.*

3 *Item creditores contra quem agant.*

CVm hæreditatis. Quando eſt controuerſia de hæreditate legatarij, poſſunt agere cõtra hæredẽ ſcriptũ præſtita cautione: creditores poſſunt agere cõtra petitorẽ,vel poſſeſſorẽ:libertates poſsũt peti poſt annũ.& hæc eſt cautio bonæ fidei.h.d.Ad

1 euidẽtiam ſcias, †q̃ hæreditatis petitio fuit introducta à Senatorib⁹,qui erãt centũ numero:ideo dicit̃ cẽtumuirale iudiciũ. Item ſcias q̃ hæc actio erat de iure antiquo tantæ authoritatis, q̃ donec ipſa ſperabaẽ moueri,nõ poterat moueri aliqua quæſtio particularis,per quam poſſet fieri aliquale præiudiciũ petitioni hæreditatis:vt l.ſi quis libertatem.ff.eo.Op.ff.de exce.

e de l.ſi poſt litem. [e] Solue vt ibi plenè dixi.Opp.de l.non diſtinguemus.§.ſi is.ff.de arbi.Sol.Quando petitor,vel poſſeſſor,in uicem volunt aliquod particulare iudicium intẽtare, nihil eſt mutatum:vt lege cõtraria.Item quando petitor,vel poſſeſſor, vellet aliquid cõtra alium agere,nihil eſt mutatum per hanc l. vt l.ſi bonæ fidei.ff.e.& ibi not.in l.ſi poſt litem.ff.de exce.ſed quando alius vellet agere contra petitorem,vel poſſeſſorẽ,tũc eſt mutatũ per hãc l.vt vidiſtis inter legatarios, & creditores,

2 libertate donatos.Quæro ergo cõtra† quem poſſunt agere legatarij.Reſpõdeo,ſi quidem legata ſunt relicta in teſtamento, debent agere contra hæredem ſcriptum:vt hic,in §.j.ſiue ſit petitor,ſiue poſſeſſor.Sed ſi nos diceremus legata eſſe relicta ab in teſtato,ita q̃ certũ eſt legata deberi à quocũq̃ detinente:tũc poſſent agere cõtra petitorem,vel poſſeſſorem.ſicut dicim⁹ in creditorib⁹:quia eadem eſt ratio.Ita ego intelligo.ſed eo caſu quo agitur cõtra petitorem,ſi ipſe fecit inuentarium, nõ puto q̃ contra eum poſsit fieri executio,donec habeat poſſeſsionem hæreditatis:vt l.ſcimus.§.& ſi præfatam.j.de iure deliberã. Itẽ

3 quæro,†contra quem agent creditores. Rñdeo contra petitorem,vel poſſeſſorem,ſiue petatur res,ſiue pecunia, ſecundùm glo.Cætera dic vt in glo.&c.

De rei vendicatione. *Rubrica.*

1 ☞ *Bona fides,quo tempore requiratur ad hoc,ut quis faciat fructus ſuos.*

L E X I.

ETiam per alienum. Per ſeruum bona fide poſſeſſum qs querit ex re,vel ex opa ſerui:malæ fidei verò poſſeſſori nihil q̃rit.h.d.Dicit̃ hic,bona fi-

1 de.Quero,†quo tẽpore debeat eſſe bonæ fidei. Dicit gl,ſufficit,q̃ ſit bonę fidei ab initio in ſeruo:in libero homine inſpicitur bona fides quolibet momẽto:vt l.qui bona.in prin.de acqui.rerũ domi.iſta nõ eſt vera:quia ibi loquitur tam in homine libero bona fide poſſeſſo,quã de ſeruo alieno. Dic ergo q̃ ille,qui eſt bonę fidei ab initio,ſemper facit fruct⁹ ſuos vt l.qui ſcit.§.fi.de vſuris. Tamẽ ex eo tempore,quo cœpit eſſe malæ fidei,tenetur eos reſtituere:vt no.in d.l.qui bona fide.in prin.de ac.re.do.Sic debes intelligere d.l.q̃ bona fide.in prin.

L E X II.

f SI inferiorem. Aedificium cedit ſolo. [f] Oppo. In iſti.de rer.diui.§.cùm in ſuo.Solu.Intellige,quòd qui mala fide ædificat de propria materia,videtur habere animum donãdi in dubio.hic loquitur,quando ædificabat de aliena materia.

1 ☞ *Res aliena in præiudicium uendentis,non domini,uendi poteſt.*

2 *Dominus rei uenditæ per alium quando teneatur pretium reſtituere.*

3 *Non geſtum nomine meo,quando poſſum habere ratum.*

Actio

4 *Actio negociorum gestorum, quando competat mihi ad pretium rei meæ, per alium, non tamen meo nomine uenditæ.*
5 *Actio negociorũ gestorũ, datur mihi cõtra te ex ipso gestu quando gesti negotiũ tuũ.*
6 *Si uenditur res mea per alium paruo pretio, an iustum pretium repetam, an uerò pretium acceptum.*
7 *Si res mea nõ meo nomine fuit uendita, postea pluries fuit uendita, ultimò ususcapta & ego ratum habui, ago contra primum uenditorem, non contra alios.*
8 *Si primò uenditur res mea, & primus emptor illam donauit, & donatarius postea uendidit, & res sit præscripta, contra quem agere debeo.*
9 *Rem emptam ex pecunia mea, quando petere possum, remissiuè.*
10 *Vendens rem alienam, quando dicatur uendere suo nomine.*
11 *Vendens rem alienam ut alienam, dicitur alieno nomine uendere.*
12 *Creditor re perempta, uel præscripta, q̃n agere posit ad pretiũ in subsidiũ: remissiuè.*
13 *Habens actionem personalem ad rem, quando agat ad pretium in subsidium re perempta, remissiuè.*
14 *Qui potest rem à primo possessore auocare, re perempta quando posit ad pretium agere indiscussum.*

LEX III.

MAter tua. Rem meã non meo nomine venditam vendicare possum, & possum ratũ ha-
a bere[a] quo ad perdendum dominiũ rei meæ, & quo ad parãdam actionẽ neg.ges. in subsidiũ. h.d.no. habuistis in summario. Oppo. ff. de contrahen. empti. l. rem alienam. Sol. Rem
1 alienam quis potest vendere †in præiudicium sui vẽdentis, nõ in præiudicium domini, vt hic. quod plenè dixi in l. cùm vir. ff. de vsufca. Opp. hic dicitur q̃ petitor non debet restituere præ-
2 tium. contra. ff. eo. l. emptor. †Sol. Ibi cõuersum fuerat in vtilitatem eius, cuius erat res. De hoc vidistis plenè in l. iĩ. s̃. quod
3 met. causa. ibi glo. tangit. †Oppo. ad fi. quod meo nomine non est gestum, ratum, habere non possum: vt l. si pupilli. §. sed & si ego. ff. de nego. gest. sed hæc venditio non fuit facta meo nomine: ergo ratihabitio nihil operaẽ. Huius timore sunt hic opin. quidam intelligũt hanc legem q̃ ratihabitio præiudicet mihi quantum ad perdendum dominium rei meæ: vt l. si fundus. circa prin. ff. de pig. sed non quãtum ad hoc, vt posset peti pretiũ, nisi re perempta, vel præscripta, tunc in subsidium datur actio neg.gest. vt hic, & l. iĩ. de re. ali. non ali. Ita intelligebat Bulg. Mar. verò indistinctè concedebat posse me habere ratum, quo ad petendum pretium, etiam re non perempta, vel præscripta, per l. j. j. de his qui à non do. ma. Sed glo. nostræ respondent, q̃ ibi est speciale fauore libertatis. Glo. nostræ distinxerũt aliter, & sic: aut quis ratam habuit venditionem, errans in facto: quia credebat suo nomine esse gestum, cùm non esset: & tũc sibi nõ præiudicat. Aut habuit ratum errans in iure: & tunc idẽ: quia mihi non præiudicat: vt l. si cũ te. de pac. Aut non errabat, nec in iure, nec in facto: & tũc est vera distinctio Bulg. quia demũ re perempta, vel præscripta possum habere ratum in subsidiũ. Ita tenet gl. hic, & in l. si pupilli. §. sed si ego. de neg. gest. & l. si cùm seruum. ff. si cer. peta. & Dy. in c. ratum. de reg. iuris. libro
4 vj. & ita tenent communiter omnes docto. Ego †solit[9] sum cõcordare opi. istas. & hic aduerte: quia est multũ subtile, & notabile. Si tu quęris, vtrum quis possit agere ad pretiũ actione negotiorum gest. quæ oritur ex venditione, quæ primo facta est, negotium trahitur ad me ratihabitione: tunc procedit opi. gl. nostræ & Dy. nam ratihabitio non potest trahere ad me negotium non meo nomine gestum, nisi in subsidium re perempta, vel præscripta, vt in prædictis glo. Si verò velles agere actiõe negotiorũ gesto. quæ oritur ex hoc negotio nouiter gesto, scilicet quod ratum habui, per hoc dominium rei meæ ad empto
b rem transtuli: tunc ego possum habere actionem negot. gest. [b]
5 hic est casus in lege nostra. ꝓbo sic. Sicut †si ego gero negotiũ tuum, ipso gestu datur mihi contra te actio neg. gest. licet ratum nõ habeas: vt l. quæ vtiliter. in fi. de neg. gest. no. in l. si pupilli. §. item quæritur. in fi. mag. glos. eo. tit. Modò tu, qui vẽdidisti rem meam emptori, tuo nomine, ei teneris de euictiõe. Si igitur ego ratum habendo transfero in emptorem dominium: gero negotium tuum ipso gestu, meritò ex hoc contractu vel actu, quia dominiũ transfero, oritur mihi contra te actio negotio. gest. & hoc enim casu loquitur opi. Mar. Sil. & probat hoc tex. iste expresè dicit etiam quòd siue quis perdat dominium ratihabitiõe, siue perdat alio modo, actionem negotiorũ gest. habet. De hoc tetigi vobis in l. si fundum per fideicõmissum. in princi. de lega. j. quod tene menti. Quærit gloss. quid si tantùm pretium petij, quando non erat meo nomine gestum: an mihi præiudicet. Glo. dixit: q̃ nõ: vt habes
6 in ea, & bene. †Itẽ quærit glo. quid si vendidisti paruo pretio: an repetã pretium iustum, an pretium acceptũ. Glo. distinguit: Aut erat malæ fidei possessor, aut bonę fidei. vt l. si possessor. §. fi. ff. de peti. hæred. & ita transeunt hic d. Iac. But. nõ tenebat istã glo. dicebat enim q̃ d. l. si possessor. loquit̃ in petitione hæreditatis, quæ cũ sit vniuer
c salis, in ea succedit p̃tiũ loco rei: [c] vt l. si & rẽ, & pretiũ. & ibi no. de peti. hære. sed hic agitur actione neg. gest. vnde cũ habeatur rata vẽditio, nõ potest venire nisi pretium acceptũ. Ego dicerẽ sic: Aut intelligis de actione neg. ges. quæ oritur ex primo negotio gesto, s. ex vẽditione: & verũ dicit d. Iac. But. Aut quæris de actione neg. gesto. quæ oritur ex eo qd iste ratũ habuit, & dominiũ transtulit: tũc poterit peti pretiũ iustũ, quatenus ille ratũ habendo illum vẽditorẽ liberauit: vt d. l. quę vtiliter in fi. Item
7 †quærit gl. quid si non meo nomine vẽditi: deinde per plures manus ambulauit, vltimò est vsucapta, vel prę̃scripta, & ego
d ratã habeo: vtrũ repetã à primo venditore, vel ab vltimo, vel ab omnibus. Gl. respondet q̃ solũ à primo: quia ille habet pretium ex causa lucratiua. Alij verò, qui emerunt quantũ ipsi vendiderũt, tãtum sibi cõstiterat: & ideo nihil vidẽtur hab ere. & in hoc
8 stant omnes doc. Item quærit glo. †quid si primus vendidit rẽ meã: ille emptor alteri
e donauit: ille donatari[9] vltimò vẽdidit: res vsucapta, vel præscripta est: cõtra quẽ agatur? Quidã dicunt, cõtra primũ: quidã cõtra vltimũ: quidam contra vtrunq;. Tu verò dicas, si quidẽ loquaris de actione neg. gest. quæ oritur ex primo negotio gesto, propter ratihabitionẽ, procedat opi. istius glo. vt possit agi contra vtrunq;, qui habet causam lucratiuam. Si verò intelligis q̃ actio neg. gest. oritur ex vltimo negotio gesto: quia ratum habendo transtulit dominium: tũc tantum ab vltimo vendente poterit repetere: quia illi vltimo tantum profuit: & illum vltimũ liberauit. Et idẽ dicẽdum est in vltima quæstione glo. Venio ad quasdam quæstiones, extra glo. Primò formo vnam quæstionẽ, quam formãt docto. Hic loquitur in eo qui vendidit rem meam suo nomine.

9 Quæro quid ecõuerso. Pone †q̃ aliquis ex pecunia mea [d] emit
d rem suo nomine: vtrum illam emptionem possum habere ratã in subsidium, & possum rem petere. Istam quæstionem tangit glo. ff. de iure do. l. Proculus. & hic per docto. extra glo. Quæro, dicitur hic q̃ si aliquis vẽdidit rem alienã suo nomine: quę-
10 ro quomodo cognoscam, vtrum vendidit suo noĩe, vel alieno. Respon. Aut in venditione exprimitur suo nomine, aut alieno, & stamus certo. Aut non exprimit̃: tũc regulariter est dicẽ dũ, q̃ proprio nomine videatur vẽdere: vt l. & magis. ff. de sol.
11 Tamẽ †intelligo alieno nomine [e] rẽ venditam semp, quãdo qs
e vendidit eam vt alienam: quia videtur eam alieno noĩe vendere. Hic est casus, & s̃. de neg. ges. l. ab vno. & fa. erc. l. in familię. Sed si eam vẽdidit vt ꝓpriã, procederent ea, quæ s̃. dicta sunt.
12 Quæro, †quid in creditore: vtrũ re perẽpta vel prę̃scripta possit in subsidium agere ad pretium. Hoc glo. tãgit. ff. de distrac. pig. l. j. in gl. magna. Dixi tibi hoc anno in l. scim[9]. §. si verò hę-
13 redes. j. de iu. deli. vbi tex. & gl. tangit. dic vt ibi. †Quæro, qd de eo, cui debetur res actione personali. Dic vt l. venditor ex
14 hæreditate. §. primo. ff. de hæreditate vendita. †Quæro, quid in eo, qui rem poterat auocare à primo possessore per Publiciana: vtrum re perempta possit petere pretium. Dubito: ideo cogitabimus.

ADuersus. Ab eo, qui emit à malæ fidei possessore, potest res vendicari, nisi præscripserit. hoc dicit.

a ¶ Ratũ habere. Et q̃ possit ratificare re ius suũ perdat. Bald. in l. vẽdicatiõe. C. ꝑ emptore alle. l. sic ut. §. vẽditionis. qb. mo. pi. vel hypo. tol. vide q̃ dixi post Bart. in l. si pup. §. sed si ego. de negotijs. gest.

b ¶ Hĩe actionẽ. Adde Im. q̃ videt tenere cõtra Bar. hic, & in d. l. si cũ seruũ. si cert. pet. hoc tenet ipse in l. si fundũ ꝑ fideicõmis. de le. j. in prin. & Bal. hic. & ibi tu vide q̃ no. in l. quãuis. si cert. pe. & no. Bal. in l. j. ĩ. de re. ec. nõ alie. & ẽt an ista lex habeat lo. cũ qñ vẽditor habet hr̃editatẽ tit. oneroso.

P. PAV. P.

c ¶ Loco rei. de materia, & qd de hypotheca, vide ĩ l. si rẽ & pretiũ. & q̃ ibi scripsi ff. de petitio. hære.

d ¶ Pecunia mea. qd si de mea pecunia emisti an possim ratificare, & repetere rẽ, vide j. eo. l. si vt ꝓponis. ꝑ Bal. hic: & per Ray. j. e. l. si i area & oĩno vide Bal. ĩ l. pe. j. de seruo pign. dato ma. vbi quid de pecunia vsuraria.

e ¶ Alieno nomine. qd si aliqs vendidit rem meã, vide Alex. in l. j. §. nũciatio. in fi. n. x. i. col. de no. ope. nunci.

¶ De fructib' vtrũ tit. u. sentẽtiæ exeũt a fructibus. dixi in l. fideic. de vsu ꝑ Bal. in l. q. in xx. col. de iorut.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ☙ P. PAV. P. ¶ De fructibus. vide quæ ſcripſi in l. ex diuerſo. circa finem. ff. de rei vendicatione. vide Areti. in l. cum ſeruus. §. j. ff. de legatis. j.

b ¶ Aliud in rebus. Et in materia iſtarum oppoſitionum vide Pau. de Caſt. conſilio xvij. quod incipit, in Chriſti nomine amen. in cauſa quæ vertitur. in vlti. col.

c ¶ Perſonam petitoris. Et in hac materia vide Bar. melius in repetit. l. fructus. ff. eodem. & in lege. j. de fruct. & lit. expen. & Bart. in l. apud Iulia. §. fundus. de legat. j. & ibi videtur voluiſſe idem, licet ſua diſtinctio ſit maxima reſtrictio ad hanc legem ſecundum Imo. ibi. vide Bald. hic, & Angel. in d. l. fructus. Cyn. contra Bar. in l. incertum. in j. q. j. eo. & vide Bart. in l. & ex diuerſo. in princi. ff. de rei vendica. per Angel. in l. fructus. la j. & contra. l. ſi nauis. eo. titu. vide Bal. in d. l. ij. de fruct. & li. expenſis hanc legem limita non habere locum in dote. l. ſi cum dotem. §. fin. ſolu. matri. vel dicit hanc legem non procedere in iudicijs vniuerſalibus. l. Imperator. §. fi. cum l. ſeq. & quod ibi Bartol. de lega. ij. Ibidem & magis cõmunis opi. videreť eſſe cum Bart. hic eum quo concord. Guli. de Cug. & Bald. hic, & Imo. Rayn. & Paul. de Ca. in d. l. fructus. quam opi. tamen limita primò & procedat in illo poſſeſſore qui nullam habet iuſtam cauſam à domino inducente ſecus ſi cauſam haberet: vt eſt creditor habens fundum pignoratũ à domino: quia dño tenebitur de fructibus, quos ipſe debitor percipere potuiſſet. Text. eſt menti tenendus in. l. ij. C. de pigno. actio. quòd repugnat nota. Bald. Secundò limita procedere in vero malæ fidei poſſeſſore. ſecus in ficto, cuius mala fides inducta eſſet fictè poſt litem conteſtatam cõtra eum factam. Nam talis tenetur tantùm de fructibus, quod ipſe reꝰ percipere potuiſſet. Text. eſt non violando literam. C. de fructib. & litis expen. l. ij. ſecundùm Bartol. ibi: licet gloſſ. ibi aliter intelligat.

d ✣ POMATES. ¶ Si enim perſona. Vide Alexand. vbi appellat iſtam communem in l. apud Iulia. in principio. ff. de lega. j. & Roma. conſilio cclv. & Areti. conſi. xlvij. col. ix.

e ¶ Eſt mater. Probatur in l. fin. §. idem reſpõdit, mulierem. ad municipales.

f ¶ Speciali fauore. Et vide glo. in l. vxor marito. de dona. inter virum & vxo. in glo. j. & glo. ff. & ibi Bar. & Bal. in l. ſi patruus. j. cõmunia vtriuſq; iudicij.

g ✣ P. P A V. P. ¶ Simpliciter. vide Roma. conſi. cccxiij. ad finem Pau. conſi. cclxxv. Quod autem idem ſit in eccleſia, vide Barba. in cap. inquirendum. colũ. ij. & ſeq. de pecu. cleri. & in vlti. col. vbi ponit incidenter. de alijs.

☞ Malæ fidei poſſeſſor an teneatur ad fructus, quos ipſe percipere potuit, uel quos petitor percepiſſet.

DOmum. Malæ fidei poſſeſſor, tenetur de fructibus[a] perceptis, & percipiẽdis, & expenſas neceſſarias officio iudicis recuperat: vtiles detrahit. h. d. Ad primũ dicit hic, ꝙ teneť malæ fidei poſſeſſor de fructibus, quos percepit, vel percipere potuit ipſe malę fidei poſſeſſor. Cõtra ꝙ imò teneť de his, quos ꝑcipere poterat ipſe petitor: vt l. ſi nauis. in fi. ff. e. no. in l. & ex diuerſo. in glo. magna. Glo. nec ibi, nec alibi, me ſciẽte ſignat, neꝙ ſoluit iſtud cõtrariũ. Pe. dicit, ꝙ debet diſtingui. Nam malę fidei poſſeſſor ante morã tenetur de fructib⁹ ꝑceptis, & quos percipere poterat ipſe, poſt morã teneť de his, quos percipere ipſe poterat petitor. Iſtud nõ placet mihi. nã ille, qui iniuria occupauit, vt hic dicit ſemp eẽ ī mora, vt vidiſtis ſ. quod met. cau. l. j. Pręterea, cõtra hãc diſtinctionẽ vide tur tex. ſ. ti. j. l. j, in fin. Nec poſſum⁹ diſtinguere, aliud in domo, aliud in alijs reb⁹: quia hoc eſſet cõtra tex. in l. apud Iulia. §. j. ff. de lega. j. Dico ergo breuiter, ꝙ ſi aliqs vult ſe referre, id illud qđ ꝑcipi poſſet ſingulariter, debet referri ad ꝑſonam petitoris: vt d. l. ſi nauis. in fi. Si eñ ꝑſona poſſeſſoris potuiſſet plus ꝑcipere ꝓpter ſingularitatẽ ſuæ ꝑſonæ: tunc ad iſtud nõ teneť reſtituẽdũ, qa illud ꝓcepiſſet ex ſua negociatiõe magis, ꝙ ex re: vt l. iij. ff. ad l. Falci. ſed ſi aliqs vult ſe referre ad illud, qđ percipi cõiter potuiſſet: tũc ſiue ꝑ petitorẽ, ſiue quantũ ꝑcipi potuiſſet per poſſeſſorẽ, idẽ eſt dicere: qa te referres ad illud quod cõiter, & cõi æſtimatione põt ꝑcipere. arg. ad hoc qđ no. l. iij. j. de reſ. vẽ. Vltimò eſt videndũ, quo iure cõſequanť expenſæ factæ in re. gl. ponũt. in l. in fundo. ff. e. dic vt ibi.

a

b

c

d

SI ex ea. Res empta ex pecunia mea, nõ eſt mea: & ideo à me vendicari non poteſt. hoc dicit. Contra hoc oppo j. eo. l. ſi vt proponis. Solu. vt ibi &c.

e

CArtum. Eius eſt partus, cuius eſt mater.[c] hoc dicit. Et hoc eſt verum quo ad dominium: ſecus quo ad honores, & munera: vt l. nullus. j. de decurio.

1 ☞ *Res empta ex pecunia militis, ꝙ poſit ab eo uẽdicari*
2 *Minor quando uendicet rem emptam ex eius pecunia.*
3 *Eccleſia qñ uendicare põt rem emptam ex eius pecunia.*
4 *Res empta ex pecunia uxoris per uirum, quando per uxorem uenditetur.*

f

SI vt proponis. Res empta ex pecunia militis põt ſpãli fauore[f] à militẽ vẽdicari: põt ẽt agi actiõe ne. ge. vel mãdati, ſi itercеſſerit. h. d. Op. de l. ſi ex ea pecunia. ſ. e. Dixit gl. eſt ſpãle in milite. ſicut ī minore, & ī eccl'ia, & in vxore. Item ille quod dicitur, quando iudex præparatorij puta habilitati à iuramento ſit iudex præſentantis, limita vt per Paulum de Caſtro, ſequitur Bologninus in additione ad conſilium xlviij. Ioannes de Anania Iaſon in l. quoties. in ſecundo notabili. C. de iudic. Felinus in capitu. j. in iij. charta. in ſexta fallentia. extra, de iureiurando & in capitulo ij. in xv. columna extra, de

h ¶ A tutore. Et adde quòd hoc priuilegium l. habet etiam pecuniam datam filio in peculium: quia eſt vniuerſale, ſecundùm Bald. in l. filium. j. famil. erciſcun. & adde Bald. omnimodo in l. j. ſi quis alteri vel ſibi. per Bald. in dicta l. penulti. j. de ſeruo pigno. dato.

i ¶ De eccleſia. Vide omnino Barto. in l. ſi vrbana. in fine. de condi. indebi. ſecus ſi res fuerit empta de pecunia mutuata ꝑ eccleſiam, ſecundùm Bald. in l. fina. C. de fi deicommiſ.

k ¶ Non eſt verum. vide not. gloſſ. in l. ſi filij tui. in fi. princ. gloſ. j. de dona. inter virũ & vxo. Et adde Bar. hic: adde tu Iaco. Alvaro. in c. j. §. & quia videmus. de his qui feudũ dare poſſ. hoc idem tenet argumentum l. proculus. ff. de iure dotium.

¶ Dotalem. Vide Barto. & Bal. in l. j. j. de ſeruo pigno. da. mandumi.

m ¶ In rem. vide Bart. latius aliter in l. ſi cõſtante. in j. quæſt. iiij. quæſtio. princip. hic allegat.

n ¶ Cùm ſuper. Vide Paul. de Caſt. conſil. cccl xij.

o ¶ Tangit Cyn. Vide Angelum conſilio xliiij.

p ☙ P. P A V. P. ¶ Ordinarij De iſta materia præparatorij vide Decium in rubrica extra, de iudic. in j. & ij. colum. vide omnino an ille, qui eſt iudex præparatorij, debeat eſſe iudex præparati, Cur. & Moder. in rubrica C. de edendo. Iaſon & Alexand. in l. quoties. C. de iudici. vbi limitat dictum Bal. quod refert in dicta rubrica de eden. Adde etiam in materia Pau. de Caſt. conſil. lxxj. incipiente, viſis & conſideratis. vide quod dicit Ro. ſingu. cliij. incip. Florẽ. vide Alex. conſil. cccc xxx. vide tex. loquentem, de dote. in c. de prudentia de donatione inter virum & vxorem. Item adde circa materiam præparatorij, quòd quicquid omittatur circa materiam præparatorij non habet vitiare ſuum iudicem. Vide Alexand. conſil. xxxvij, volu. ij. in j. colũ. Et adde etiam quòd ea, quæ præcedunt litis conteſtationem dicuntur prælùdia & præparatoria iudicij Bald. in l. j. §. ſimiliq; modo. C. de la. liber. tollen. Cur. in rubric. C. de eden. ideo talis præparatoria litis cõteſtationem, non dicuntur propriè de actis Baldus vbi ſ. & in authenti. clericus. C. de epiſcopis & clericis. Item illud quod dicitur, quando iudex præparatorij puta habilitati à iuramento ſit iudex præſentantis, limita vt per Paulum de Caſtro, ſequitur Bologninus in additione ad conſilium xlviij. Ioannes de Anania Iaſon in l. quoties. in ſecundo notabili. C. de iudic. Felinus in capitu. j. in iij. charta. in ſexta fallentia. extra, de iureiurando & in capitulo ij. in xv. columna extra, de

1 re. Dicit gl. quã vide & no. Certè † in milite hoc eſt verũ ſimpliciter: qa res empta ex pecunia ſua põt vẽdicari ab eo. In minore
2 † nõ eſt verũ ſimpliciter: g ſed eſt diſtinguẽ
g dũ, an fuerit ẽpta res à tutore, h vel curato-
h re: & ꝓcedit gl. aut fuit ẽpta ab extraneo: & tũc demum in ſubſidiũ põt res vẽdicari. Probatur in l. filię. ff. de ſol. & ibi tangitur per glo. clarius per Iac. de Are. in l. ij. qñ ex
3 fac. tuto. Item eodẽ modo intelligo, † quod
i dicit de eccleſia i ad ſimilitudinẽ minoris. arg. in l. orphanotrophos. in prī. de epiſ. & cle. illud verò † qđ dicitur in vxore, & viro
4 k nõ eſt verũ k ſimpliciter: ſed demũ in ſubſidiũ. Ita loquitur l. ex pecunia. j. de iure do.

1 ☞ *Vxor quando poſſit uendicare rem dotalem.*
2 *Maritus eſt dominus rei dotalis.*

DOce ancillam. Vxor non poteſt vẽdicare rẽ dotalẽ. l h. d. Op. de iure do. l. vbi. ſol. † hoc eſt verũ, niſi marito vergẽte ad inopiã: vt l. cõtra ria. Alij dicunt, ꝙ ibi agitur hypothecaria, m nõ autẽ in rem. m ita loquiť hic. & iſta eſt etiam ſatis bona. Item ex hac l. nota caſum
2 † ꝙ maritus eſt dominus rei dotalis. de quo vidiſtis plenè in l. in reb⁹. j. de iure do. &c.

n

VM ſuper. n Dominium põt ꝓbari per teſtes, vel inſtrumenta, vel alijs probationibus. hoc dicit.

SI quis ſciens. Quicquid plãtatur, ſeritur, vel ędificatur, omne ſolo cedit, radices ſi tamen egit &c.

1 ☞ *Dominium rei uendicatione, quando transferatur per traditionem.*
2 *Fides de pretio quando dicatur haberi. remiſſiuè.*
3 *Fides de pretio an poſſit haberi per ꝓcuratorẽ. remiſſiuè.*

IN ciuile. In cõtractibus nominatis non eſt locus conditioni ob cauſam contra eum qui contractum ex parte ſua non implet: ſed ad ea quæ in contractum deueniũt eſt agendum. h. d. hæc bona lex. Opponi.
1 † rei venditæ non transfertur dominium per traditionẽ, niſi pretio ſoluto: vt l. quod vendidi. ff. de contrahẽ. emp. inſti. de re. di. §. venditæ. Sol. intellige, hic fuit habita fi-
2 des de pretio: vt d. §. vẽditæ. Qualiter † aũt dicatur haberi fides de pretio, tangitur per gl. in l. procu. in fi. de tribu. & d. §. vẽditæ.
3 † Itẽ an per ꝓcuratorẽ poſsit haberi fides
o de ꝑtio, tangit Cy. o hic. Ego plenè dixi in l. à diuo Pio. §. ſed ſi emptor. ff. de re iud. vt gl. tãgit. & in l. ſi procurator. de iure fiſci.

p

ORdinarij. p Iſta lex tractat materiam l. incerti. j. de interdi. vt ibi dixi. & glo. ponit. Breuiter dicit: poſſeſſorium retinendæ debet prius examinari: deinde ad petitorium peruenirí. hoc dicit iſta lex in ſummario.

Cum à

sponsa.Alex.consil.lxiij.in iij.volumi.in j.colum.sequitur Ias.in l.nam & postea §.si minor.in iij.colum.ff.de iureiurand.Felin.in c.cùm sit generale.in v.colum. de so.compe.In contrarium,vide Deci.in rub.extra,de re iudi.in ij.colum.& seq.

a P. P A V. P. ¶ Cùm à matre. Vide Soci.in l.frater à fratre.in xij.not.ff.de condit.indebi.vide eundem.in l.iij.§.fi.in vlti.colum.ff.de verbo.obligatio. Quomodo autē teneatur hæres implere totū factum defuncti, vide Bar.in l.Lucius. ff.solu.mat.Et ibi Alexā. ad regulam huius legis q hæres non possit venire contra factum defuncti, limita & declara vt per Aretinum cōsilio cxxij.in j.dubio.

a ¶ Cùm à matre. Vide super hac lege, in consil.xvij.quod incipit,in Christi nomine amē.in causa quæ vertitur &c.in iij.colū.& cū hac l.cōcordat l.vnū ex familia §.sed si vno. de leg.ij.

b ¶ Venire nō potest. Qualiter ista lex sit intelligēda.vide glo. & Bald.in l.Lucius. soluto matri.& not. Bar.in l.cùm mulier. solu.matri. & in l.ij. j.si quid in frau.cre. ❧ POMATES.

c ¶ Gloss. quærit hic. vide Alexā. consi.iij. col.ij.vol.iij.& x.col. pe.col.& cōsil.xviij. col.ij.in ij.dubio.vol. v.vbi loquitur in patre alienante feudum in casu permisso &c. & xxj.col.iij.vbi declarat.volu.v.in versicu.& per prædicta. & Feli.in ru.de spō. colū.fi. & Alnaro.in titu.si de feudo sit cō trouer.§.si facta col. penul.in fi.& seq.& Alexā.consi. cxxxix. volu.ij.& colū.ij.& cxxiiij. volu. v. vide etiam exemplū per Alexand. consi.xxix. col.iij.vo. v.Paul. de Ca.consi.ccxlvij.col. ij.in fin.in ij.antiquo. Fulg.consi. lxvij. & Ro.consil.xvij. Cu. consil. xxxij.text.& ibi Ias.in prin.in auē. vñ & si parēs. C.de inoffic. testa. & vide Oldra.consi.xciij.in ij.colum.& Areti.cxxij.colum.ij.& Alexand.lxxxvij. colū. iij.vol.ij.& xxvj.colum.ij.in fi.vol.v.

d ❧ P. P A V. P. ¶ Quoties. Ista lex non videtur procedere in contractu facto à principe quia si primò vni concedat & quòd transeat in ipsum dominium, si alij postea concedat vel donet,secundus erit potior,etiam si primo fuisset tradita:sed debet prius agere contra principem,iuxta l.bene à zenone. C. de quadri. præscrip.vide Com.consilio clxj.incipient. Ducissa Mediolani:circa finem. Et ratio esse videtur,quia etiam si venderet princeps rem in totum alienam,vt ab alio possessam ille,qui secundo loco habet titulum,& ab eo videtur esse tutus, & debet prius agere contra fiscum d.l.bene à zenone:De pœna autem alienantis duobus,vide Barto.& quod ibi habes in l.si duobus.ff.de falsis.Item quid si quis primo donauit,quæ donatio sit nulla:quis præferatur, & quædam alia, vide per Com.consilio clxxij.in j.& ij.colum.incipien. Saluarinus.Item istam legem repetit Ias.& Cur.quos vide.Item limita istam regulam non procedere in vasallo vendente rem suam duobus,vide Cepol.cautela cxlij. Quid autem si quis vendat rem incertam,vel pro indiuiso,vel ad mensuram,& nondum sit mensurata, & oppositum sit constitutum,an primus præferatur secundo vide omnino Barto.consilio xlvij.Item quòd ista lex non procedat in feudis, vide Roma. consilio vij.Item q procedat ista lex non solùm si vendens à principio sit dominus, sed etiam si postea superueniat dominium:vide Roma.consil.cclxx.Item quòd procedat ista lex etiam si primus contractus sit firmatus iuramento:vide Pau.de Cas. consilio.lvj.& Mod.hic.in vj.charta.An autem venditor.cui res nondū est tradita,possit se opponere ,p interesse suo,ne alius mittat in possessionem eius rei, vide Bal.in c.j.in prin.qd sit inue.Quid autē si vasallus primo vēdidit cū cōsensu dñi, postea vēdat fēdo etiam cum cōsensu dñi,vide Bal.in c.si facta.si de feu.fue. con. Quid autē si ,pcurator alicui vēdidisset,& cōstituisset se in dñm possidere nomine emptoris,postea dominus vēdidisset & tradidisset,vide Ange. consi.ccccxlj. sempronius clim Cai.& seq.vbi singu.loquit.Quid autē ecōtra si fuit facta venditio ,pcuratori alicuius,& dñs vēdēs cōstituisset versus ,pcuratorē tenere & possidere nomine eius,vide Ange.consilio c.incipien.quædam mulier Mod.hic in ij. col.vel iij.charta.Quid autem si non cōstet cui prius fuerit res tradita, vide Ro. singulari cccl xxxij.incip.l.quoties.cum si.Moder.hic in pen.charta: quia ille qui probat se prius soluisse pretium,præsumitur q sibi fuerit primò tradita. Item inquātum Moder.hic limitāt nō procedere in psonis ecclesiasticis vēdētib⁹ rē duobus:vide etiā roma. consi.lxx.Ias. in l.fin. in pe.col.C.de sacro. eccle.vbi quædā alia ponit in materia. Itē an procedat in locatione ponit hic Ias.in xiij.limitatio.sed cōtrariū consuluit Ale. Vt addidi ad eum in cōs.cxxij. in v. volu. Itē q ille qui primò habuit titulū præsumit̄ pri⁹ habuisse traditionē,vide Ale.cōsi.xcij.vol.v.colū. iij.

¶ Quoties. Adde qd dixit Hosti. post Inno.in c. continebatur de his quę fiā prælatis sine consensu ca. per illum text.q ista lex nūc nō habet locū in psonis ecclesiasticis vēdentibus, qa tunc semper erit potior primus emptor,licet secundo res fuerit tradita,& nō primo,qa tales personæ nō deberēt adhibere fraudē in suis cōtractib⁹. ca.per tuas. de dona. sed laici se quasi naturaliter ad inuicem decipiunt.l.in causæ. la ij.de mino. Itē, qa consensus spiritualis est fortior quā carnalis, ideo difficili⁹ rūpit̄.c.ij.de trāsla. p̄la. sed Ab.Sicu. in d.ca. cōtinebatur.refert q istud singulare dictū cōiter nō tenet à modernioribus: qa ita lex nō reperit correcta p canones:ideo nō debet corrigi per glo.magn̄ sed refert Ab.singulariter retinere illud dictū subdistingui,in cōcessione rerū spiritualium, in quibus ex sola cōcessione transfert ius in re,vt in text. no.in c. si tibi.de præb.in vj. facit c.fi.de spō.duo. & q not. cōmuniter in c.inter cætera de præben.Item secundùm eum posset saluari, quando ecclesia vendit ecclesiæ.vt ex sola conuentione sit translatum dominium in ecclesiam argumento.l.fina.C.de sacrosanct.ecclesijs. tamen lex non loquitur:quando ecclesia contraxit cum ecclesia, & videtur disputandum esse an priuilegium illius constitutionis competat ecclesiæ contra ecclesiam.Et satis æquum esset tenere quòd sic,& faciunt not.per Barto.in authenti.quas actiones.C.de sacrosanc. ecclesijs.vbi disputat an priuilegium &c.Adde quæ dixi post Barto.in l.siue autem.§.primo de public.& dictam opinio.Hostien.& Innocen.sequitur Ludo.Roma.in authenti.similiter ad fin.ad l.Fal.in xxij.fallen.argumen.ca.cum autem. de iure patro.Et in hac materia quis sit potior,etiam si intervenit iuramentum & quid si vni vendidi,alteri promisi vendere,Innocen.in c.cum contingat. de iureiurand.in iiij.chart.& illud dictum Hostien.in dicto c.continebatur. tenent scribentes in clemen.cum illusio.de renuncia.vt habeo relatum per Modernos.in capitulo suam de pœnis.

ADDE q dictū Inn.sequitur Ro.consi.ccxcvij.vbi illud extendit ad principē.

e ¶ De fructibus perceptis. Et ita etiam tenet Pau.de cast.in cōs.clvij.quod incipit in Christi nomine amen.qō.ista vertitur &c.allegat hunc text.iuncta gl.

f ❧ P. P A V. P. ¶ Percipiendis. In re minoris vide Roma.in singula.ccccl.incipien.tu habea.cum singulari cxxxvj.Et in pupillo vide Roma. consil. ccccliij. ad finem.

g ¶ Certum est. Vide Barto.in l.ex diuerso.ff.eo.& hanc legem secundo dicto limitauit Barto.in l.insulam.§.fructus.ff.solu.matrimo.quam limitationem reprehendunt ibi Rapha.& Pau.de castro.sed in vno casu saluat ibi Alexand. & vide ad hanc legem aliqua per Barto.in l.iij.§.ex contrario.de acqui.pos.& hanc legem limita in iudicio singulari:quòd fructus percepti:& consumpti à bonæ fidei possessore veniunt restituendi:secus in iudicio vniuersali.l.non est ambiguum. & ibi Cynus.& Bald.in famij.ercis.

h ❧ P O M A T E S. ¶ More litis. Dic quod imò hodie de æquitate canonica post solam citationem:vide ad istam l.domi.Fancis.de Crema.notabili, capitu.j.

Sponsa. Alex. consil. lxiij. in iij. volumi. in j. colum. sequitur Ias. in l. nam & postea §. si minor. in iij. colum. ff. de iureiurand. Felin. in c. cùm sit generale. in v. colum. de so. compe. In contrarium, vide Deci. in rub. extra, de re iudi. in ij. colum. & seq.

a P. P A V. P. ¶ Cùm à matre. Vide Soci. in l. frater à fratre. in xij. not. ff. de condit. indebi. vide eundem. in l. iij. §. fi. in vlti. colum. ff. de verbo. obligatio. Quomodo autē teneatur hæres implere totū factum defuncti, vide Bar. in l. Lucius. ff. solu. mat. Et ibi Alexā. ad regulam huius legis q hæres non possit venire contra factum defuncti, limita & declara vt per Aretinum cōsilio cxxij. in j. dubio.

a ¶ Cùm à matre. Vide super hac lege, in consil. xvij. quod incipit, in Christi nomine amē. in causa quæ vertitur &c. in iij. colū. & cū hac l. cōcordat l. vnū ex familia §. sed si vno. de leg. ij.

b ¶ Venire nō potest. Qualiter ista lex sit intelligēda. vide glo. & Bald. in l. Lucius. soluto matri. & not. Bar. in l. cùm mulier. solu. matri. & in l. iij. j. si quid in frau. cre. ❧ POMATES.

c ¶ Gloss. quærit hic. vide Alexā. consi. iij. col. ij. vol. iij. & x. col. pe. col. & cōsil. xviij. col. ij. in ij. dubio. vol. v. vbi loquitur in patre alienante feudum in casu permisso &c. & xxj. col. iij. vbi declarat. volu. v. in versicu. & per prædicta. & Feli. in ru. de spō. colū. fi. & Alnaro. in titu. si de feudo sit cō trouer. §. si facta col. penul. in fi. & seq. & Alexā. consi. cxxxix. volu. ij. & colū. ij. & cxxiiij. volu. v. vide etiam exemplū per Alexand. consi. xxix. col. iij. vo. v. Paul. de Ca. consi. ccxlvij. col. ij. in fin. in ij. antiquo. Fulg. consi. lxvij. & Ro. consil. xvij. Cu. consil. xxxij. text. & ibi Ias. in prin. in auē. vñ & si parēs. C. de inoffic. testa. & vide Oldra. consi. xciij. in ij. colum. & Areti. cxxij. colum. ij. & Alexand. lxxxvij. colū. iij. vol. ij. & xxvj. colum. ij. in fi. vol. v.

d ❧ P. P A V. P. ¶ Quoties. Ista lex non videtur procedere in contractu facto à principe quia si primò vni concedat & quòd transeat in ipsum dominium, si alij postea concedat vel donet, secundus erit potior, etiam si primo fuisset tradita: sed debet prius agere contra principem, iuxta l. bene à zenone. C. de quadri. præscrip. vide Com. consilio clxj. incipient. Ducissa Mediolani: circa finem. Et ratio esse videtur, quia etiam si venderet princeps rem in totum alienam, vt ab alio possessam ille, qui secundo loco habet titulum, & ab eo videtur esse tutus, & debet prius agere contra fiscum d. l. bene à zenone: De pœna autem alienantis duobus, vide Barto. & quod ibi habes in l. si duobus. ff. de falsis. Item quid si quis primo donauit, quæ donatio sit nulla: quis præferatur, & quædam alia, vide per Com. consilio clxxij. in j. & ij. colum. incipien. Saluarinus. Item istam legem repetit Ias. & Cur. quos vide. Item limita istam regulam non procedere in vasallo vendente rem suam duobus, vide Cepol. cautela cxlij. Quid autem si quis vendat rem incertam, vel pro indiuiso, vel ad mensuram, & nondum sit mensurata, & oppositum sit constitutum, an primus præferatur secundo vide omnino Barto. consilio xlvij. Item quòd ista lex non procedat in feudis, vide Roma. consilio vij. Item q procedat ista lex non solùm si vendens à principio sit dominus, sed etiam si postea superueniat dominium: vide Roma. consil. cclxx. Item quòd procedat ista lex etiam si primus contractus sit firmatus iuramento: vide Pau. de Cas. consilio. lvj. & Mod. hic. in vj. charta. An autem venditor. cui res nondū est tradita, possit se opponere ,p interesse suo, ne alius mittat in possessionem eius rei, vide Bal. in c. j. in prin. qd sit inue. Quid autē si vasallus primo vēdidit cū cōsensu dñi, postea vēdat fēdo etiam cum cōsensu dñi, vide Bal. in c. si facta. si de feu. fue. con. Quid autē si ,pcurator alicui vēdidisset, & cōstituisset se in dñm possidere nomine emptoris, postea dominus vēdidisset & tradidisset, vide Ange. consi. ccccxlj. sempronius clim Cai. & seq. vbi singu. loquit. Quid autē ecōtra si fuit facta venditio ,pcuratori alicuius, & dñs vēdēs cōstituisset versus ,pcuratorē tenere & possidere nomine eius, vide Ange. consilio c. incipien. quædam mulier Mod. hic in ij. col. vel iij. charta. Quid autem si non cōstet cui prius fuerit res tradita, vide Ro. singulari cccl xxxij. incip. l. quoties. cum si. Moder. hic in pen. charta: quia ille qui probat se prius soluisse pretium, præsumitur q sibi fuerit primò tradita. Item inquātum Moder. hic limitāt nō procedere in psonis ecclesiasticis vēdētib⁹ rē duobus: vide etiā roma. consi. lxx. Ias. in l. fin. in pe. col. C. de sacro. eccle. vbi quædā alia ponit in materia. Itē an procedat in locatione ponit hic Ias. in xiij. limitatio. sed cōtrariū consuluit Ale. Vt addidi ad eum in cōs. cxxij. in v. volu. Itē q ille qui primò habuit titulū præsumit̄ pri⁹ habuisse traditionē, vide Ale. cōsi. xcij. vol. v. colū. iij.

¶ Quoties. Adde qd dixit Hosti. post Inno. in c. continebatur de his quę fiā prælatis sine consensu ca. per illum text. q ista lex nūc nō habet locū in psonis ecclesiasticis vēdentibus, qa tunc semper erit potior primus emptor, licet secundo res fuerit tradita, & nō primo, qa tales personæ nō deberēt adhibere fraudē in suis cōtractib⁹. ca. per tuas. de dona. sed laici se quasi naturaliter ad inuicem decipiunt. l. in causæ. la ij. de mino. Itē, qa consensus spiritualis est fortior quā carnalis, ideo difficili⁹ rūpit̄. c. ij. de trāsla. p̄la. sed Ab. Sicu. in d. ca. cōtinebatur. refert q istud singulare dictū cōiter nō tenet à modernioribus: qa ita lex nō reperit correcta p canones: ideo nō debet corrigi per glo. magn̄ sed refert Ab. singulariter retinere illud dictū subdistingui, in cōcessione rerū spiritualium, in quibus ex sola cōcessione transfert ius in re, vt in text. no. in c. si tibi. de præb. in vj. facit c. fi. de spō. duo. & q not. cōmuniter in c. inter cætera de præben. Item secundùm eum posset saluari, quando ecclesia vendit ecclesiæ. vt ex sola conuentione sit translatum dominium in ecclesiam argumento. l. fina. C. de sacrosanct. ecclesijs. tamen lex non loquitur: quando ecclesia contraxit cum ecclesia, & videtur disputandum esse an priuilegium illius constitutionis competat ecclesiæ contra ecclesiam. Et satis æquum esset tenere quòd sic, & faciunt not. per Barto. in authenti. quas actiones. C. de sacrosanc. ecclesijs. vbi disputat an priuilegium &c. Adde quæ dixi post Barto. in l. siue autem. §. primo de public. & dictam opinio. Hostien. & Innocen. sequitur Ludo. Roma. in authenti. similiter ad fin. ad l. Fal. in xxij. fallen. argumen. ca. cum autem. de iure patro. Et in hac materia quis sit potior, etiam si intervenit iuramentum & quid si vni vendidi, alteri promisi vendere, Innocen. in c. cum contingat. de iureiurand. in iiij. chart. & illud dictum Hostien. in dicto c. continebatur. tenent scribentes in clemen. cum illusio. de renuncia. vt habeo relatum per Modernos. in capitulo suam de pœnis.

ADDE q dictū Inn. sequitur Ro. consi. ccxcvij. vbi illud extendit ad principē.

e ¶ De fructibus perceptis. Et ita etiam tenet Pau. de cast. in cōs. clvij. quod incipit in Christi nomine amen. qō. ista vertitur &c. allegat hunc text. iuncta gl.

f ❧ P. P A V. P. ¶ Percipiendis. In re minoris vide Roma. in singula. ccccl. incipien. tu habea. cum singulari cxxxvj. Et in pupillo vide Roma. consil. ccccliij. ad finem.

g ¶ Certum est. Vide Barto. in l. ex diuerso. ff. eo. & hanc legem secundo dicto limitauit Barto. in l. insulam. §. fructus. ff. solu. matrimo. quam limitationem reprehendunt ibi Rapha. & Pau. de castro. sed in vno casu saluat ibi Alexand. & vide ad hanc legem aliqua per Barto. in l. iij. §. ex contrario. de acqui. pos. & hanc legem limita in iudicio singulari: quòd fructus percepti: & consumpti à bonæ fidei possessore veniunt restituendi: secus in iudicio vniuersali. l. non est ambiguum. & ibi Cynus. & Bald. in famij. ercis.

h ❧ P O M A T E S. ¶ More litis. Dic quod imò hodie de æquitate canonica post solam citationem: vide ad istam l. domi. Fancis. de Crema. notabili, capitu. j.

Sponsa. Alex. consil. lxiij. in iij. volumi. in j. colum. sequitur Ias. in l. nam & postea §. si minor. in iij. colum. ff. de iureiurand. Felin. in c. cùm sit generale. in v. colum. de so. compe. In contrarium, vide Deci. in rub. extra, de re iudi. in ij. colum. & seq.

a P. P A V. P. ¶ Cùm à matre. Vide Soci. in l. frater à fratre. in xij. not. ff. de condit. indebi. vide eundem. in l. iij. §. fi. in vlti. colum. ff. de verbo. obligatio. Quomodo autē teneatur hæres implere totū factum defuncti, vide Bar. in l. Lucius. ff. solu. mat. Et ibi Alexā. ad regulam huius legis q hæres non possit venire contra factum defuncti, limita & declara vt per Aretinum cōsilio cxxij. in j. dubio.

a ¶ Cùm à matre. Vide super hac lege, in consil. xvij. quod incipit, in Christi nomine amē. in causa quæ vertitur &c. in iij. colū. & cū hac l. cōcordat l. vnū ex familia §. sed si vno. de leg. ij.

b ¶ Venire nō potest. Qualiter ista lex sit intelligēda. vide glo. & Bald. in l. Lucius. soluto matri. & not. Bar. in l. cùm mulier. solu. matri. & in l. iij. j. si quid in frau. cre. ❧ POMATES.

c ¶ Gloss. quærit hic. vide Alexā. consi. iij. col. ij. vol. iij. & x. col. pe. col. & cōsil. xviij. col. ij. in ij. dubio. vol. v. vbi loquitur in patre alienante feudum in casu permisso &c. & xxj. col. iij. vbi declarat. volu. v. in versicu. & per prædicta. & Feli. in ru. de spō. colū. fi. & Alnaro. in titu. si de feudo sit cō trouer. §. si facta col. penul. in fi. & seq. & Alexā. consi. cxxxix. volu. ij. & colū. ij. & cxxiiij. volu. v. vide etiam exemplū per Alexand. consi. xxix. col. iij. vo. v. Paul. de Ca. consi. ccxlvij. col. ij. in fin. in ij. antiquo. Fulg. consi. lxvij. & Ro. consil. xvij. Cu. consil. xxxij. text. & ibi Ias. in prin. in auē. vñ & si parēs. C. de inoffic. testa. & vide Oldra. consi. xciij. in ij. colum. & Areti. cxxij. colum. ij. & Alexand. lxxxvij. colū. iij. vol. ij. & xxvj. colum. ij. in fi. vol. v.

d ❧ P. P A V. P. ¶ Quoties. Ista lex non videtur procedere in contractu facto à principe quia si primò vni concedat & quòd transeat in ipsum dominium, si alij postea concedat vel donet, secundus erit potior, etiam si primo fuisset tradita: sed debet prius agere contra principem, iuxta l. bene à zenone. C. de quadri. præscrip. vide Com. consilio clxj. incipient. Ducissa Mediolani: circa finem. Et ratio esse videtur, quia etiam si venderet princeps rem in totum alienam, vt ab alio possessam ille, qui secundo loco habet titulum, & ab eo videtur esse tutus, & debet prius agere contra fiscum d. l. bene à zenone: De pœna autem alienantis duobus, vide Barto. & quod ibi habes in l. si duobus. ff. de falsis. Item quid si quis primo donauit, quæ donatio sit nulla: quis præferatur, & quædam alia, vide per Com. consilio clxxij. in j. & ij. colum. incipien. Saluarinus. Item istam legem repetit Ias. & Cur. quos vide. Item limita istam regulam non procedere in vasallo vendente rem suam duobus, vide Cepol. cautela cxlij. Quid autem si quis vendat rem incertam, vel pro indiuiso, vel ad mensuram, & nondum sit mensurata, & oppositum sit constitutum, an primus præferatur secundo vide omnino Barto. consilio xlvij. Item quòd ista lex non procedat in feudis, vide Roma. consilio vij. Item q procedat ista lex non solùm si vendens à principio sit dominus, sed etiam si postea superueniat dominium: vide Roma. consil. cclxx. Item quòd procedat ista lex etiam si primus contractus sit firmatus iuramento: vide Pau. de Cas. consilio. lvj. & Mod. hic. in vj. charta. An autem venditor. cui res nondū est tradita, possit se opponere ,p interesse suo, ne alius mittat in possessionem eius rei, vide Bal. in c. j. in prin. qd sit inue. Quid autē si vasallus primo vēdidit cū cōsensu dñi, postea vēdat fēdo etiam cum cōsensu dñi, vide Bal. in c. si facta. si de feu. fue. con. Quid autē si ,pcurator alicui vēdidisset, & cōstituisset se in dñm possidere nomine emptoris, postea dominus vēdidisset & tradidisset, vide Ange. consi. ccccxlj. sempronius clim Cai. & seq. vbi singu. loquit. Quid autē ecōtra si fuit facta venditio ,pcuratori alicuius, & dñs vēdēs cōstituisset versus ,pcuratorē tenere & possidere nomine eius, vide Ange. consilio c. incipien. quædam mulier Mod. hic in ij. col. vel iij. charta. Quid autem si non cōstet cui prius fuerit res tradita, vide Ro. singulari cccl xxxij. incip. l. quoties. cum si. Moder. hic in pen. charta: quia ille qui probat se prius soluisse pretium, præsumitur q sibi fuerit primò tradita. Item inquātum Moder. hic limitāt nō procedere in psonis ecclesiasticis vēdētib⁹ rē duobus: vide etiā roma. consi. lxx. Ias. in l. fin. in pe. col. C. de sacro. eccle. vbi quædā alia ponit in materia. Itē an procedat in locatione ponit hic Ias. in xiij. limitatio. sed cōtrariū consuluit Ale. Vt addidi ad eum in cōs. cxxij. in v. volu. Itē q ille qui primò habuit titulū præsumit̄ pri⁹ habuisse traditionē, vide Ale. cōsi. xcij. vol. v. colū. iij.

¶ Quoties. Adde qd dixit Hosti. post Inno. in c. continebatur de his quę fiā prælatis sine consensu ca. per illum text. q ista lex nūc nō habet locū in psonis ecclesiasticis vēdentibus, qa tunc semper erit potior primus emptor, licet secundo res fuerit tradita, & nō primo, qa tales personæ nō deberēt adhibere fraudē in suis cōtractib⁹. ca. per tuas. de dona. sed laici se quasi naturaliter ad inuicem decipiunt. l. in causæ. la ij. de mino. Itē, qa consensus spiritualis est fortior quā carnalis, ideo difficili⁹ rūpit̄. c. ij. de trāsla. p̄la. sed Ab. Sicu. in d. ca. cōtinebatur. refert q istud singulare dictū cōiter nō tenet à modernioribus: qa ita lex nō reperit correcta p canones: ideo nō debet corrigi per glo. magn̄ sed refert Ab. singulariter retinere illud dictū subdistingui, in cōcessione rerū spiritualium, in quibus ex sola cōcessione transfert ius in re, vt in text. no. in c. si tibi. de præb. in vj. facit c. fi. de spō. duo. & q not. cōmuniter in c. inter cætera de præben. Item secundùm eum posset saluari, quando ecclesia vendit ecclesiæ. vt ex sola conuentione sit translatum dominium in ecclesiam argumento. l. fina. C. de sacrosanct. ecclesijs. tamen lex non loquitur: quando ecclesia contraxit cum ecclesia, & videtur disputandum esse an priuilegium illius constitutionis competat ecclesiæ contra ecclesiam. Et satis æquum esset tenere quòd sic, & faciunt not. per Barto. in authenti. quas actiones. C. de sacrosanc. ecclesijs. vbi disputat an priuilegium &c. Adde quæ dixi post Barto. in l. siue autem. §. primo de public. & dictam opinio. Hostien. & Innocen. sequitur Ludo. Roma. in authenti. similiter ad fin. ad l. Fal. in xxij. fallen. argumen. ca. cum autem. de iure patro. Et in hac materia quis sit potior, etiam si intervenit iuramentum & quid si vni vendidi, alteri promisi vendere, Innocen. in c. cum contingat. de iureiurand. in iiij. chart. & illud dictum Hostien. in dicto c. continebatur. tenent scribentes in clemen. cum illusio. de renuncia. vt habeo relatum per Modernos. in capitulo suam de pœnis.

ADDE q dictū Inn. sequitur Ro. consi. ccxcvij. vbi illud extendit ad principē.

e ¶ De fructibus perceptis. Et ita etiam tenet Pau. de cast. in cōs. clvij. quod incipit in Christi nomine amen. qō. ista vertitur &c. allegat hunc text. iuncta gl.

f ❧ P. P A V. P. ¶ Percipiendis. In re minoris vide Roma. in singula. ccccl. incipien. tu habea. cum singulari cxxxvj. Et in pupillo vide Roma. consil. ccccliij. ad finem.

g ¶ Certum est. Vide Barto. in l. ex diuerso. ff. eo. & hanc legem secundo dicto limitauit Barto. in l. insulam. §. fructus. ff. solu. matrimo. quam limitationem reprehendunt ibi Rapha. & Pau. de castro. sed in vno casu saluat ibi Alexand. & vide ad hanc legem aliqua per Barto. in l. iij. §. ex contrario. de acqui. pos. & hanc legem limita in iudicio singulari: quòd fructus percepti: & consumpti à bonæ fidei possessore veniunt restituendi: secus in iudicio vniuersali. l. non est ambiguum. & ibi Cynus. & Bald. in famij. ercis.

h ❧ P O M A T E S. ¶ More litis. Dic quod imò hodie de æquitate canonica post solam citationem: vide ad istam l. domi. Fancis. de Crema. notabili, capitu. j.

a ¶ Res alienas. Singu. est hæc l. secũdũ Bal. in l.ij.j.qui.nõ ob.lõ. tem.pscri. ver.not.de iure tertij põt oppo ni.per Barto.in l.ij.de excep. rei iudi.
P. POMATES.
a Limita istã l. fi. vt p Alexã.in l.si ab hosti bus.§.si alienã in pri. a ff.solu.matri. & cum Alex.consil.j.volu.v.
P. PAV. P.
n ¶ Res alienas.cp i du bio sit iudicãdũ pro possessore vide Bar. in repe.ru.qui admi. in ij.colum.in princ. 1
P. PAV. P.
b ¶ Cuiusdã tertij. Ista b
c tẽ exceptio non ad c mitteť cõtra agẽtẽ re medio retinẽdæ pos sessionis.vide Aret.in l.si de eo.§.si ppe.ff. de acq.hære.imò non admittitur talis exce 1 ptio cõtra agẽtẽ peti 2 torio,qñ est tale in q̃ posit actor se funda 3 re sup dño, sufficit probare possessionẽ, vt est i agere petitio ne hæreditatis. super quo vide qđ no. Ioã. de Imol.i l.si duo pa troni.in prin. in vlti. col.ff.ad Trebel. post Bar.ibi.Et ibi ẽt vid Alex.& Ang.in l. itẽ vidẽdũ.§. nũc videa mus.ff.de peti.hæred. vbi ẽt habes ad Bar. facit qđ dicit Bar.in d
l.si qs cõductiõis.j. 1 loc agẽti actiõe. psonali ex cõtractu loca tionis vel simili non potest opponi exce ptio dominj alteri⁹.
c ¶ Ius tertij. Tu adde Barto.in l.si alienan 1 do.soluto matrimo.
c ¶ Et circa istũ tit. qñ legať vsusfructus o mnium bonorũ,vide Lu.Ro.i cõsi.ccciij. & an medietas alte rius vsus fruct⁹ accre scat alteri legatario. 3
P. POMATES.
d ¶ Vsufructuarius sit dñs.vtrũ vsufructua ri⁹ dicať dñs facit qđ no.Bar.in l. naturali ter.in princ.de acqrẽ. pos.& adde l.vsusfru ctus.& ibi Bar.in l. quivsumfructum.de verbo.obliga.
P. PAV. P.
e ¶ Nõ põt, vide Ale. cõsil.lviij.in ij. volu. & quemadmodũ nõ põt remitti ista cau tio,ita nec necessitas cõficiẽdi inuentariũ, seu ppalãdi & deseri bẽdi bona in quibus est relictus vsusfru ctus.vide oĩno mul ta quæ habes in Ber tachi.in verbo, vxor vsufructuaria. Itẽ cp si vsufructuari⁹ vtať añ præstitã istã cau tionẽ,postquã tamen fuit petita, non faciet 2 fruct⁹ suos.sec⁹ si non est petita. vide Paul. de Ca.cõsi.cccxcij.ad fi.& eũdẽ cõsi. cxcj i prin. vide quæ habes

possessio decem annorum post litem con test.nihil p bares.Et ad hoc no. hanc legẽ, quæ melius dicit,quã aliqua de mũdo.

SEruum. Ex solo titulo sine possessione non quę ritur dominium.hoc dicit.

☞ *Opponi potest de iure tertij,quando est exclusiuum iuris agentis.*

REs alienas. a Nisi actor suã intẽtionẽ pbet,reus possidens, licet etiam iniustè, absoluitur.h.d. Ex hoc habes cp hoc casu licet opponere de iure tertij hoc modo: tu vendicas rẽ,quam ego possideo:ego possum dicere,nã est tua sed cuiusdã tertij. b Ratio est;quia ius tertij c est exclusiuum iuris agentis. Vidiitis in l. cum seruum quispiam.j,de seruis fugit.

De vsufructu, & habitatione, & ministerio seruorum. Rubrica.

☞ *Vsufructuarius quomodo dicatur dominus.*
Vsufructuario datur realis actio:ut confessoria: & negatoria.
Seruitutes personales sunt quatuor.
Ministerium seruorum,est seruitus personalis.

Rubrica nostra cõtinuatur secundùm glo.nostram sic. Dictum est ś.de dominio rerum corporaliũ, sequitur videre de dominio rerũ incorporalium:vt vsusfructus, vsus,&c. Ista cõtinuatio videtur posse impugnari.Et videt cp hic sit oppositio in obiectio.Nã vsusfructus est ius vtendi, fruẽdi,alienis rebus,vt ff.e.titu.l.j. Sed gl.secũdùm istam continuationem videtur concludere cp vsufructuarius sit dominus: d quare malè.Potes† saluare glo,secundùm Gul.de Cugn,& dicere cp vsufructuarius habito respectu ad ius, quod habet in re, põt dici dominus ipsius;argu.l.in vendi tione.ff.de bo.auth.iud.poss,in prin.Nam † & vsufructuario datur realis actio: vt cõ fessoria,& negatoria,quæ domino dãtur; vt l.ij.in prin.ff.si serui. ven.& cp ibi no.& in l.vti frui.§.j.ff.si vsusfruc.pe.Ad euidentiam totius materiæ,debetis scire cp seruitutes quædã sunt reales:de qbus habetis. j.tit.proxi. Quædam sũnt personales:† & istæ sunt quatuor,secundùm Dyn.scilicet vsusfructus,de quo principaliter tractat ti titulus noster:& cuius naturæ sit, habetis in l.vsufructu legato.in prin.ff.eo. tit. Est & vsus;& cuius naturæ sit,habetis in l.plenũ.in prin.ff.de vsu & habi. Et est habitatio:& cuius naturę sit,habetis in l. pe.§.licet tã Augustus.ff.de vsu & hab.& est ministeriũ seruorũ,de quo fit mentio in rub. nostra:& cuius naturę sit,habetis in l.ij.ff. de ope.ser.& in l.ij.de vsufructu lega.licet 4 †quidã dixerint cp ministerium seruorum sit seruit⁹ realis. Tamen tu dicas, secundũ Dy.cp seruitus personalis est, Nam morte serui extinguiť secus in realibus,quæ sunt perpetuæ,& debenť à re rei:vt l.j,& qđ ibi no.ff.de ser.tit.generali. & l.qui aliena. §. fi.ff.de neg.ge.& ibi bon⁹ tex.Et hãc opi. firmat Dy.in §.æquè.Instit,de actione.

1 ☞ *Testator non potest remittere cautionem introductam in fauorem hæredis.nume.6.*
2 *Testator non potest facere quin leges habeãt locum in suo testamento.& nume.9.*
3 *Vsusfructus quando cadat in rebus,quæ usu consumuntur.*
4 *Verba impropriantur propter uolũtatẽ defuncti seruãdã*
5 *Verba qñq; proprie,& quandoque improprie sumuntur.*
7 *Quis non debet inuitari ad delinquendum.*
8 *Detractio falcidiæ quòd sit introducta fauore testatoris.*
10 *De qua cautione loquatur hæc lex.*
11 *Hæres potest remittere hanc cautionem.*
12 *Cautio,de qua in ista lege,quando dicatur de substantia ususfructus.*
13 *Vsusfructus,si constituatur inter uiuos:an hæc cautio tunc posset remitti.*
14 *Libellus, dico me esse in possessione talium iurium: licet possessio in iuribus non detur quòd sustentetur.*
15 *Verbũ dubium prolatum ab actore,interpretatur pro eo.*
16 *Si emphyteuta qui cedit à possessione rei emphyteuticæ dicat,rem ad se pertinere iure dñij,cp sustinetur libellus.*
17 *Si in libello dicitur,rẽ pertinere ratione dominij,uel quasi,quòd uideatur deductum dominium utile.*
18 *Dictum testis impropriè loquentis,quòd debet coadiuuari,ut non incidat in falsum.*

LEX I.

SI vsusfructus. Cautionẽ quã vsufructuarius præstare debet testator remittere nõ potest: c & per consequẽs vsufructuarius ante cautionem præstitam vti frui nõ potest.hoc dicit. Nota primo quod dixi in sũmario. Nota secundo† quod testator cautionem, quæ est introducta in fauorẽ hæredis. remittere non potest. No. 2 tertiò† cp testator nõ potest facere cp leges non habeant locum in testamento suo: vt hic,& l.nemo.ff.de lega.j. Oppo.dicitur hic,si vsusfructus omnium bonorum &c. f 3 tex,videtur concludere cp in rebus, † quæ vsu consumuntur, dicať esse vsusfructus. Sed cõtra.de l.j.ij. & iij.ff.de vsufruc. earũ re.quæ vsu consu. & de §.constituitur. Institu.de vsufruc.Solu. Nomen fructus, vel vsus fructus.hic appositũ sumitur propriè, quantum ad eas res,quæ,scilicet vsu nõ cõ sumuntur:propriè autem sumitur etiã habito respectu ad eas res,quæ vsu consumũ 4 tur,& hoc† contingit propt voluntatẽ de 5 functi conseruandam.Nam aliàs† verbum quandoq; sumitur propriè. & impropriè: vt l.ij,& qđ ibi no.de offi.procu.& l.sed & si possessori.§.itẽ si iurauero. ff.de iureiu. Item oppo.dicitur hic cp testator nõ potest remittere istam cautionẽ. Contra. de l. sci 6 re.j.vt in pos.lega.Solu.† hic nõ potest remittere istam cautionẽ: tũ quia est introducta in fauorem hęredis:tum quia vsufructuarius † inuitaret 7 ad delinquendũ,contra l.conuenire.ff.de pac. dota. contra l.si vn⁹.§.illud.ff.de pac.Sed cautio,de qua fit mentio in l.contraria.est introducta in fauorẽ ipsius testatoris; & ideo eã remit f tere potest. f Sed contra istã solu.posset instari de authenti.sed cũ testator.j.ad l.Fal.quæ sumitur ex corpore de hære. & falc. §.si verò expressim.vbi testator potest prohibere falcidiã, quę 8 est in fauorẽ hæredis.Solu. Potestis † dicere, cp detractio Falcidiæ sit fauor ipsi⁹ testantis,ad hoc vt non decederet sine hærede: quia decederet si hæres non haberet aliquod commodũ: quia non adiret hæreditatem.argu.Institu. ad l.Falci. in prici. Item oppo. dicit hic, quòd etiam si testator prohibuit cautionẽ exigi,quòd tamen præstari debet.Contra de §.disponat. in authẽ.de nup.col.iiij.Hic autem veniunt contra dispositionẽ 9 ipsi⁹ testatoris.quare malè.Solu.† Aut voluntas testatoris est secundùm leges: & tunc indistinctè seruanda est,vt in contrario. Aut est contra leges, vel quia fortè disponit volẽs legẽ locũ non habere in testamento; & ista dispositio est seruãda. Ita intelligatur lex nostra.argu.in l.nẽo põt.de lega.j.Modò pro 10 declaratione nostræ legis quæro.† de qua cautiõe loquať lex nostra. Breuiter loquit de cautione de vtendo fruendo: arbitrio boni viri:habendo respectũ ad res quæ vsu nõ consumũtur.Itẽ loqtur de alia cautiõe, videlicet de tanta pecunia reddenda, vel æstimatione rerum, habendo respectũ ad res quæ vsu

ad Bart.in l.scire.debetis. vt in pos.lega circaverò cautionẽ in vsufructu earũ rerũ, quæ sit cõtinuũ furtũ. & ei⁹ materiã vide ad Barb.in c.fi. de vsufr. ea re.quæ vsus cõsu. & circa materiã hui⁹ cautionis, vide Barb.i c.fi.in vlti. col.de pig. an aũt donans alicui bona sua retẽto vsufructu, tenẽť donatari⁹ tanquã vsufructuari⁹ præsita re istã cautionẽ, vide Soci.in l.oẽs.ff.de excep eo ipso cp est prę stita cautio,videat hęres ea recipiẽs. & datur licentia vsufructuario accipiẽdi possessionẽ vsus fructus, vide Imo. in l.si homo.ff. de vsusca. itẽ an faciat fruct⁹ suos, si ꝓcipiat añ prestitã cautionẽ vide Bar. in l.vxori. ff. de vsufru le. & in d.l.si homo. ff.de vsusca. in l. hac edictali. §. his illud. C.de sec. nup. Et circa modum præstãdi istã cautionẽ. vide ẽt Ang. Are. in §. cõstitutus.instit.de vsufru. ea.re. quæ vsu, cõsu. ☞ Remittere potest. vtrũ cautio possit remitti vsufructuario per testatorem, inter viuos.vide j. proxi. dicit tamẽ hic Cy. cp cautio pro alijs reb⁹, quæ vsu cõsumuntur, põt remitti. sed Bal. hic dicit cp est cõtra istũ tex.qui loquit i pecunia.& hãc ẽt approbat Bal. i duob⁹ locis hic. & pro opi Cy.tenet Pe. de An. i c.fi.de pig.sed Imo. ibi cõtra, & Sali hic ẽt tenet cũ opin.Bar. vide Bal.i aut. cui relictũ.in vlti. colũ. in versiculo.ergo.C. de indi. viduita. tollen.

vsu

vſu cõſumuntur:vt l.ij.§.j.de vſufru.earũ rerũ quæ vſu conſumuntur in.§.cõſtituitur.Inſti.eo.ti.Quæro,dicitur hic ꝙ teſta
11 tor non poteſt remittere hãc cautionẽ.Sed nũquid hęres† poteſt remittere hãc cautionẽ ipſo iure.Primo videtur ꝙ nõ, per l.hæredẽ.ff.de reg.iur.Gl.noſtra videtur determinare cõtrariũ qa cũ iſta cautio ſit in fauorẽ hæredis,ipſe hæres fauori ſuo renũciare poteſt:vt l.ſi quis in cõſcribẽdo de pac.& l.ſi qs in cõ
12 ſcribẽdo.de epi.& cle.Itẽ quæro,nũquid † cautio ſit de ſubſtã
a tia vſusfructus[a]. Primò videt ꝙ ſic,per hãc legẽ,& per l.j.§.j. & §.habet.ff.vſufr.quẽad.ca. In cõtrariũ videt l.ſi vſusfructus §.illud.& §.planè.vſufru.quẽad.ca.Ad idẽ l.hoc ſenatuſconſultum.§.j.ff.de vſufruc.earũ rerũ quæ vſu cõſu.in quib⁹ legibus probatur,ꝙ cõſiſtit vſusfructus ſine cautione. Hanc vltimam partẽ probat glo.in l.j.ff.eo.do.Iac.But.dicit duoverba.Et ſic aut quęris,nunquid iſta cautio ſit de ſubſtãtia vſusfructus,habẽdo reſpectũ ad eas res quæ vſu nõ cõſumũtur:& dico ꝙ non eſt de ſubſtãtia:nã & in multis caſibus vſusfructus cõſiſtit ſine ea:vt videbitis no.in l.vſufructu.j.eo.tit.Si verò habeamus reſpectũ ad eas res,quæ vſu cõſumuntur:tũc cautio iſta videtur eſſe de ſubſtãtia;vt l.hoc ſenatus.§.j.ff.de vſufru.ea.re.quę vſu cõſu.ſecundũ eũ.Itẽ quæro,dicitur hic ꝙ teſtator in teſtamen-
13 to non poteſt remittere hanc cautionẽ.Sed pone † ꝙ cõſtituo tibi vſumfructũ inter viuos:quod poteſt fieri:vt l.vſufructu.j.e.§.cõſtituitur.Inſti.eo.ti.Nũqd poſſum remittere hãc cautionẽ?Primò videtur ꝙ nõ,per l.vſufructu.in fi.j.eo.ti.In contrariũ determinat Gul.de Cug.hic:quia cũ in ſuũ fauorẽ iſta cautio ſit introducta,fauori ſuo renũciare põt:vt d.l.ſi quis in conſcribendo.Nõ obſtat lex cõtraria:quia eſt verũ ꝙ non eſt differentia inter cõtractũ inter viuos,& vltimas volũtates,quantũ ad cõſtitutionẽ vſusfructus:tamẽ quãtũ ad præſtandũ cautionem ſic,per rationẽ ſuprà dictam.Ita dicit ipſe.Multum facit tamen contra hanc opi.vna ratio,quam gl.aſsignat hic,& in l.ſcire j.vt in poſ.leg.quia dicit gl.hæc cautio eſt introducta,vt tollat occaſio delinquendi ipſi vſufructuario:& per cõſequẽs videtur ꝙ in contractu non poſsit remitti hæc cautio:quia ita inuitaretur vſufructuarius ad delinquẽdum remiſſa ſibi cautione in cõtractu,ſicut in vltima volũtate.ar.ad p̃dicta l.cõuenire.ff.de pac.do.& l.ſi vnus.§.illud.ff.de pact. Vltimò hęc lex & ſimiles valent ad quæſtionẽ,ſecundum Gul.de Cug.& ipſe ponit in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.ff.de iure[illegible] Ecce vos videtis hic,ꝙ nomẽ vſusfructus propriè ponit̃,et [illegible]
14 propriè,diuerſis reſpectibus.Modò pone,†quidã ag[illegible] cõtra alium,dicebat ſe eſſe in poſſeſsione taliũ iurium:ſc[illegible] ra nõ poſsidẽtur:vt l.ſeruus.§.incorporales.de acquí.rer[illegible] nunquid ꝓcedit iſte libellus?Dicit ipſe ꝙ ſic,arg.iſtius [illegible] arg.dicti.§.itẽ ſi iurauero,quia licet propriè poſſeſsio nõ [illegible] in iuribus,tamen impropriè ſic,& maximè cũ in initijs iudicio
15 rũ ſi verbũ † dubiũ ab actore proferatur,interpretemur ꝓ eo vt l.ſi quis intẽtione.& quod ibi no.ff.de iudic. Itẽ valet ad a-
b liud,[b] pone emphyteuta† cadit à poſſeſsione,agit contra poſ-
16 ſeſſorẽ,dicẽs rem ad ſe pertinere iure dominij:nũquid poterit
c defendi talis libellus[c]? Videtur ꝙ nõ.nam appellatiõe dominij ſimpliciter prolati refertur ad directũ.vt l.j.in fi.ſi ager vecti.vel emphy.pe.Sed emphyteuta nõ habet directũ dominiũ, ſed vtile,vt ibi no.ergo &c.In contrarium determinat Gul.de Cug.per præalle.ratiões:qa licet dominiũ ꝓpriè ſumptũ intelligat̃ de directo:põt etiã intelligi de vtili.ꝙ habet ipſe emphyteuta.ar.præalle.iuriũ.Et ex hoc poteſtis cõcludere aliud,ſecũ dũ opi.Gul.qa videtis ſecundũ opi.ſuã,ꝙ verbũ dñij,in libello
17 platũ,cõprehẽdit etiã vtile dñiũ. Vñ valet† ad libellũ,q quotidie format̃ in rei vẽdicatiõe.Nã dicit̃,peto talẽ rẽ ad me ptinẽtẽ iure dñij,vel quaſi.nũquid videt̃ eſſe deductũ dñium vtile? Certè ſic,ſcdm iſtã opi.Et hãc opi.videt̃ etiã formare Dyn.in l. & an eandẽ.§.actiões de exce.rei iud.& eãdẽ format do.Mar. in l.ſi mater.§.eãdẽ.eo.ti.Et ſi actor ꝓbabit pręſcriptionẽ decẽ vel viginti annorũ,per quã quærit̃ vtile dñiũ,vt no.in auth.niſi C.de bo.mater.videt̃ ꝙ debeat obtinere. Vltimò valet iſta lec.
18 & ſimiles † ꝙ ſi teſtis loquat̃ impropriè,ꝙ dictũ ſuũ debeat co
d adiuuari.[d] Et eſt verũ ſcdm do.Iac.[c] quantũ ad hoc vt nõ inci
e dat in falſitatẽ,nõ autem vt probet:vt no.per eũ in d.§.item ſi iurauero.Nam verbum teſtis dubiũ,ſemper contra proferentem debet interpretari:vt in c.in pręſentia.extra.de prob.&c.

LEX II.

VErbis. Proprietarius nõ impeditur obligare proprietatẽ,licet vſusfructus ſit alienus.hoc dicit. Nota ſummariũ.

1 ☞ *Vſusfructus finitur morte uſuſructuarij.*
2 *Vſusfructus quando finiatur morte proprietarij.& numero.3.*
4 *Caſus,in quo pater non habet uſumfructum in bonis aduentitijs.*

LEX III.

SI patri. Morte ꝓprietarij nõ tollitur vſusfructus: ſed fructuarij ſic.hoc dicit.Nota
1 † quòd vſusfructus finitur morte vſufructuarij,ſiue vſusfructus ſit conſtitutus in vltima voluntate,ſiue in contractu. † Secundo habetis notare qđ morte
2 proprietatij non extinguitur vſusfructus. Modo cõtra iſtud ſecundũ notabile opp. de leg.ij.j.de bo.ma.vbi videtur ꝙ mortuo filio cõſolidetur cum proprietate.Sed ſecundũ Pla.ibi eſt caſus ſpecialis. Iſtud eſt falſum:quia non apparet aliqua ratio ſpecialitatis.quare ſolue,& melius, vt ibi no. quia ibi nõ dicitur quòd obierit filius ſed pater.ideo nihil ad rhombum. Item oppo. de l.pen.§.quod ſi nepotes.j.eo.titu.de bo. mat.dicit glo.etiam ibi fallit.Tu verò potes dicere ſecũdum Pet.& Cyn.ibi & hic, quòd ibi eſt alia ratio finiẽdi vſumfructũ.
3 videlicet conſolidatio cũ proprietate.† Itẽ oppo.de §.ſi verò.in auth.de hære.ab inteſt. collat.ix.quare dicas duo verba.Quãdoqꝫ filius decedit non relictis deſcendentibus vel collateralibus,ſed patre tãtũ:& tũc ſuc d cedit tantùm pater:& vſusfructus conſolidatur cũ proprietate: vt in auth.defuncto. & in corpore vnde ſumitur.j.ad Ter.Quãdoque filius decedit relictis deſcendentibus tantùm,& tunc illi ſuccedũt,quia eſt potior cauſa deſcendẽtium,vt in §.j.in authen.de hære.ab inteſt.& auth.in ſucceſsione,de ſuis & legi. Quandoqꝫ decedit relicto patre & relictis fratribus:et tunc pater ſuccedit in virilem cum fratribus:& quantum ad illam portionem virilem vſusfructus extinguitur:& cum proprietate con- e
4 ſolidatur: quantum † ad alias portiones, in quibus ſuccedũt fratres,etiam vſusfructus extinguitur:vt in §.quoties.aliàs conſequens.in authentic.de hære.ab inteſt.Et f quæ ſit rõ,dic vt ibi.& eſt de caſibus exceptuatis,in quibus pater nõ habet vſumfructum in bonis aduentitijs filiorũ,quos habetis no.in authen.idemque.C.de bo.quæ liber.& in corpore,vt licet ma.& auiæ.§. fina.&c.

1 ☞ *Vſufructuarius tenetur cauere de utendo fruẽdo arbitrio boni uiri.*
2 *Fiſcus uſufructuarius non cauet.*
3 *Pater uſufructuarius non cauet,& quando teneatur reddere rationem.*
4 *Quando uſusfructus eſt relictus pure,& proprietas ſub conditione,uſufructuarius non cauet.*
5 *Si uſusfructuarius non poteſt cauere,an habeat uſumfructum.*
6 *Impoßibilitas facti,quòd excuſet:ſed difficultas non.*
7 *Vſufructuarius ſi non præſtitit cautionem,& percepit fructus,an eos faciat ſuos.*

VSufructu. Vſufructuarium ſiue ex teſtamẽto, ſiue ex cõtractu,oportet cauere[f] de
f vtẽdo fruẽdo arbitrio boni viri.h.d.Nota ꝙ vſufru-
1 ctuarius† tenet̃ cauere de vtẽdo fruẽdo arbitrio boni viri,vt hic.Et hæc ſunt vera,ſiue vſusfructus conſtitutus ſit in vltima volũtate,ſiue ĩter viuos:vt hic. Modo op.dicit̃ hic ꝙ
2 vſufructuarius teneat̃ cauere,&c.Cõtra† de l.j.§.ſi ad fiſcũ.ff.vt

a ¶ De ſubſtãtia vſufructus. Et adde hoc ꝙ no.Barto.in l.ſi tamen.de vſufr.eſt tex. optimus in l.pe.de vſufru.ea.rer. quæ vſu cõſu.& cũ Bar.hic tenet Ant.de Butr.in c. fi.de pig.ſed Imo.ibi dubitat,per l.hoc ſenatus.§.j.hic alle.Sal. hoc tenet cũ Barto.

b ¶ Ad aliud. Adde Bar.in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.itẽ ſi iurauero.de iureiu.

c ¶ Talis libellus. An ſi in libello emphyteuta dicat rem ad ſe pertinere iure dominij,poſsit defendi talis libellus:adde Bar. in eo qui præſcripſit in l.minor.§.j.ff.de euict. vide quæ dixi poſt Bar.in l.j.ſi ager vecti.hic alle. & qđ not.Inno.in c.examinata.ad fi.de iudi.& ꝙ no.Inn.in c.in prę-ſentia.ad fi.de ꝓbat. & quę no.in d.l.ſi qs intentione.ad finẽ.de iudi & Bar. ſequitur hic Bald.in l.proprietatis.de proba. Adde tamẽ ꝙ appellatiõe proprietatis, ſemper intelligitur text.in d. l.j.in fin.ſi ager vect. not.Bal.in l.cũ res.in fi.j.de proba.& Bal. in l.pe.in j.col.ſi à nõ cõpe.iud.vide tu no. in l.ſi olei.j.loca.

d ¶ Coadiuuari.Nota qualiter debet iurare teſtis:de quo ꝙ Bart. in l.ij.ff.ſi cert.pet.& in l.ſi inter ſtipulãtẽ §.pro quo.vbi omnino vide Imol.de verbo.obliga.ſed Barto. in rub.j.ſi ex fal.inſtr. tenet ꝙ etiã teſtis improbè loquens probat.in fine legis. vide omnino Bald.in l. Lucius.ff.de infa.

POMATES.

e ¶ Verũ ſecũdum do. Iac.Vide etiã Alex.in l.diuortio.ff. ſol.mat. & vide Fel.in c.cũ tu. in j.colum.de teſt.& Imo.conſi.cj.

f ¶ Oportet cauere. Nota q ſunt illi vſufructuarij q teneãtur cauere.Sed qd in cõductore emphyteuta & alijs habẽtibus vtile dominiũ, vide Bal.in rubri.j.de iure do.Adde an ante præſtitã cautionẽ faciat fructꝰ ſuos.Bal.cõſil. clxxvij.j.libro.

¶ Reddere rationem An pater teneat̃ red-dere ration̄e filio, per Bal.in auẽ.epiſcopa-lis.aliàs in l. emphy-teu.de epiſ.& cle.l. fi-lia.in vlti. col. famil. erciſ. & in l. ſi ſuper-ſtite.de dolo. & text. bonus & doc.in l. cũ oportet.§. cũ autẽ. de bo.quæ libe. Alexan.

¶ Dare fideiuſſores. Nota quid ſi vſufru-ctuarius non p̄ot ca-pere, & vt ſufficiat iuratoria cautio,duo requirũt̃:vt no. Bar.i auẽ.gn̄aliter,in pri.de epiſ.& cle.& q̄ iſta difficultas ſemp pro-betur p̄ iuramẽtũ vt pueniat ad iuratoriã cautionem:licet Bal. in l.j.C. de aſſert.tol. Sed ille text. videtur ſubtiliter in cõtrariũ & adde Bald.in d.l.j. §.j.i fi. vbi q̄rit vtrũ ſemp ſufficiat iſta iu ratoria cautio. Itẽ nõ ſufficit iuratoria cau tio, vbicũq; iuraſſet qs ſe ſemel præſenta re, & nõ obſeruaue-rit.aut ei,q. & q̄ ibi Bal.in primis verbis de bo.autho.iud.poſ. Ad hoc q̄ not.Bal.in c.qua frõte.poſt gl.in fi.de appe.imò etiam videt̃ ibi in d.auth.ei q̄ dicere hoc eſſe ve-rũ,vbi ſolum qs fuit contumax etiã abſq; periurio : & ad quæ-ſtionẽ gl.hic,& doct. vide etiã Bal. in l.hac edictali.§.hic illud.in pe.col.de ſecun.nupt. & adde q̄ vbi qs li-beratur à ſatiſdatiõe eo q̄a non p̄ot,& q̄ deuenitur ad iurato-riã cautionẽ, non de-bet ſolũ promittere, ſed cũ hypotheca bo norũ,p̄ l. filio.& ibi Bar.vt legã no. caue. & tex.in auẽ.ct i reli-ctũ.de indi. vidui.& adde ſcd̄m Flor.hic ſtatur iuratoriæ cau-tioni:hoc eſt verũ , ſi qs nõ p̄ot cauere ,p-pter paupertatẽ: ſec⁹ ſi ,ppter malos mo-res nõ p̄ot fideiube-re:quia tũc nõ audit̃ cũ eius iuramento.l. iij.§.à barbaris. de re mili.& d.§. his illud. & c.per vr̄as. de do-na.inter vi.& hoc fuit de mẽte Bald.in auẽ. cui relictũ.in ij. col.j. de indi.vidui.& doc. in c.qua frõte.in fi.& app.Itẽ iſtis in mate-ria adde q̄ no. Cy.in l.vniuerſa. & ibi di-xi poſt Bal. ĩ.de p̄ci. Impe.offe.Et ad quæ-ſtionẽ.de qua hic, vi-de bonũ tex.ĩ l.filius fa.§.diui.verſi. itẽ pri-ceps.ff.de leg.j.& q̄ ſufficiatiuratoria cau tio,vbi non poteſt ſa tiſdari. & ex tex.not. in l.ſi cõſtante.§. quo ties ſolu. matri. & q̄ not.in l. in poſſeſſio-nem.in prin. quib.ex leg.no.ca.ibi, fiſcus nõ cauet.Solu.Caſus ſp̄alis eſt in fiſco.Itẽ opp.de l.fi.§. ſinaũt.j. de bo.q̄ lib.Sol.†Etiã eſt caſus ſpecialis in patre,vt colligit̃ in d.§.ſinaũt. nã nõ tenet̃ ille cauere:ſicut & aliàs nõ tenetur redde-re rationẽ[a] adminiſtratiõis,vt ibi,niſi do-losè geſſerit:q̄a tũc tenet̃ reddere rationẽ adminiſtratiõis:vt l.Imperator.& ibi not. ff.ad Trebel.Itẽ opp.de l.ſi ,vſufructuari⁹. §.planè.& §.illud.ff. vſufruct. quẽad.cau. Sol.†Ibi vſusfructus erat relictus purè,p-prietas ex cõditiõe:& ita ſperabat̃ de ,pxi-mo vſusfruct⁹ cõſolidari cũ ,pprietate: & ſic vſufructuari⁹ vtebat̃ quaſi re propria: & ideo nõ cauet.& iſta eſt ratio legis con trariæ.Pro declaratiõe legis nr̄e quærit gl. †Ecce vſufructuarius debet cauere,& da-re fideiuſſores de vtendo &c.arbitrio bo-ni viri.Pone q̄ non p̄ot dare fideiuſſores[b] nũq̄d gaudebit cõmodo[c] vſusfruct⁹? Qui dã dixerũt q̄ nõ:imò res debet ſeq̃ſtrari:vt l.litibus.de agri.& cẽſi.lib.xj.C.Illa opin. nõ vr̄ vera.Nã regulariter ſequeſtratio eſt prohibita,niſi in caſib⁹,inter quos iſte nõ enumerat̃:vt l.vnica.& q̄ ibi not.j.de ,phi. ſequeſt.& l.ſi fideiuſſor.§.fi.ff.q̄ ſatiſ. cog. Quare dixerũt alij , q̄ ſi ipſe velit ,pmitte-re ,pprietario ſcd̄m formã.l.hac edictali. §. his illud.j.de ſec.nup.q̄ admittet̃ ad vſum fructũ.Iſta opinio reprobat̃ in glo.& me-rito.nã ibi eſt ſp̄ale in mr̄e cõuolãte ad ſe-cunda vota,vt hic patet.Quare gl. nr̄a hic dicit,q̄ ſi non p̄ot dare fideiuſſores , q̄ ipſe nõ gaudebit cõmodo vſusfruct⁹:vt l.vxo-ris vſusfruct⁹.ff.de vſuf.leg.Sed cõtra iſtã ſol.gl.poſſet inſtari de §. ĩpoſsibilis. Inſti. de hære.inſti.Sol.Dicit gl.ibi loquitur de impoſsibilitate de natura vl̄ de iure:hic in qõne nr̄a de impoſsibilitate facti.Vel me-lius ſm dictũ do.Iac.dicatis†q̄ impoſsibi-litas excuſat aliquẽ,vt ĩ cõtrario: ſed diffi-cultas p̄ſtatiõis nõ excuſat: vt l.cõtinuus. §.illud.de verb.ob.& ita intelligit̃ qõ nr̄a. Sed vlterius,cõtra determinationẽ gl. poſ ſet inſtari de l.cũ nõ facile.ff.ſi cui pluſq̄ per l.Falcidiã.vbi ſi nõ p̄t p̄ſtare fideiuſſores: remittit̃ iuratoriæ cautiõi. Huius timore Pe.& Cy.poſt eũ dixerũt,q̄ ſi vſufructua-rius velit iurare de vtẽdo fruẽdo arbitrio boni viri,q̄ ipe gaudebit cõmodo vſusfru ctus,& remittet̃ ſibi cautio:arg.in auẽ.cui relictũ poſita j.de indi.vidui.tol.& in cor-pore vnde ſumit̃.Facit ad hoc l.j.§.ſinverò j.de aſſert.tol.& ita tenet primã opin.poſi-tã hic in gl.Gul.de Cug.tenet q̄ res debẽt ſequeſtrari apud quẽdã bonũ virũ , q̄ vſu-fructuario p̄ſtabit cõmoditatẽ vſusfruct⁹: arg.l.poſtq̄.§.Imperator.vt leg.not. caue. Crederẽ poſſe ſaluari opin.vtriuſq;:& ſic. Nã aut p̄ſona vſufructuarij eſt p̄ſona ſuſpe-cta:& tũc dicerẽ q̄ haberet locũ opi. Gul. q̄ res debeat ſequeſtrari ſm formã l.poſtq̄ §.Impator.p̄alle.Aut non eſt p̄ſona ſuſpe-cta:& tunc habet locum opin.Pet. videli-cet q̄ cõmittat̃ iuratoriæ cautioni: arg.in d.l.j.§.ſin verò.j.de aſſer.tol.Itẽ quæro,vi-detis q̄ vſufructuari⁹ debet p̄ſtare cautio-nẽ.qd ſi nõ p̄ſtitit cautionẽ,& fructus per cepit,nũq̄d fructus fecit ſuos[d]? Gloſſ.va-riãt.Habetis vnã gl.in l.ſi cui⁹.§.j. aliàs eſt l.ſi vſusfruct⁹.ff.eo.tit. q̃ videtur dicere q̄ nõ facit fruct⁹ ſuos.Aliã habetis in l.vxo-ri.la j.ff.de vſufr.leg.q̃ videt̃ dicere, q̄ fe-cit fructus ſuos. Quid dicemus? Gul. de Cug.cõcordat eas ſic.Aut vſufructuarius bona fide vſus fuit:q̄a fortè cautio nõ fuit petita ſibi ab hærede : & tũc vſufructuari⁹ facit fructus ſuos.& ita habet locũ gl.quæ eſt in l.vxori præalleg. Aut non fuit vſus bona fide:& tunc nõ facit fructus ſuos. & ita habet locum glo.quæ eſt in l.ſi cuius.§. j.de vſufru. & hanc eandem opi.ſm Cyn. Pet.format hic,& quodãmodo fuerũt ver ba Azo.in d.l.vxori.de vſufru. lega.&c.

SI pater. Vſufructuarius fru-ctus perceptos poſt tẽ pus vſufructui adiectũ tenet̃ reſti-tuere.h.d.Nota q̄ dixi in ſummario. Item nota q̄ finito vſufructu,poſt tẽpus ei adie ctum fructuari⁹ tenetur reſtituere omnes fructus,vt hic.Oppo.dicitur hic quòd vſu fructuarius[c] tenetur reſtituere fruct⁹ per-ceptos poſt tempus.quaſi videatur dicere[d] q̄ non teneatur de percipiendis. Sed con-tra de l.ſi nauis.§.generaliter.ff.de rei ven. & l.certũ.ſ.tit. proximo.Dixerunt quidã, quod hic eſt ſpeciale in matre quod nõ te-neatur de percipiendis. Iſta ſolut.eſt falſa[e] per l.ſi mater.j. de vſuris. quare dicatis q̄ iſta lex ſuppletur per iura contraria : quia licet dicat quòd teneatur ad fructus perce ptos,non tamen negat quin etiam de per-cipiendis teneatur.

1 *¶ Vſufructuarius poteſt obligare uſumfructum, id eſt, commoditatem utendi fruendi. & nume. 2.*

INtereſt. Maritus vſumfru-ctũ in dotem reci-piens, proprietatẽ obligare non poteſt;& idem ſi ,pprietatẽ inæ-ſtimatã in dotẽ reciperet:ſi verò æſtimatã obligare poteſt.h.d. Ad euidẽtiã , iſta lex habet duplicẽ intellectũ. Vnus eſt ſm gl. q̄ lex iſta ponat tres caſus:videlicet quan-do vſusfructus tm̃ datur in dotẽ. Itẽ qn̄ da-tur[f] ,pprietas inæſtimata.Item qn̄ datur æ-ſtimata.Legit̃ & alio modo, vt ponat qua tuor caſus.Et ſecundũ iſtã lect.debet addi caſus,in quo ,pprietas ſit æſtimata ea æſti-matiõe,q̃ nõ facit emptionẽ.Ponãvobis ca ſum ſm primã lec.quã gloſ.approbat,licet aliã nõ reprobet.No.q̄ dixi in ſummario. Oppon.dicit̃ hic q̄ vſufructuarius nõ p̄ot obligare ,pprietatẽ.Cõtra de l.fruct⁹ de re. iur.& l.ſi.ff.devſuris.hic aũt dr̄ cõtra.qua re malè.Sol.Dicũt q̄dã q̄ iura cõtraria loquunt̃ ĩ dubio.Certè iſta ſo.nõ vr̄ bona,q̄a nullũ habet ſaporẽ.Quare dic q̄ vſufru-1 ctuari⁹ nõ p̄ot obligare ,pprietatẽ,vt hic:† vſũfructũ ſic.Et ita ĩtelligãt̃ cõtraria.Cõtra.iſtam ſol.ĩſtat̃ de l.arboribꝰ.§.vſufru-ctuari⁹.ff.e.ti.& de eo q̄ ſolet notari §.itẽ finit̃.Inſt.e.ti.vbivſu fructuari⁹ p̄ot cedere.Sol.Aut vſufructuarius vult cedere vel vẽdere vl̄ obligare ius vtẽdi fruẽdi.Et dico q̄ ñ p̄t:vt d.§.itẽ fi-2 nit̃.Aut vult cederevl̄ vẽdeꝛ cõmoditatẽ †vtẽdi fruẽdi, & hoc p̄ot fieri:vt no.d.l.arbori.& d.§.itẽ finit̃.Inſt.e.ti.hic ñ ſũt alia.

1 *¶ In reficiendo,omnis expenſa pertinet ad uſufructuarium.*
2 *Vſufructuarius repetit magnam expenſam: & qua actione.nu.3.*
4 *Vſufructuarius uidetur conſtitutus procurator in rem ſuam.*

EVmad quem. Modica expenſa p̄tinet ad vſufructuariũ;magna ad ,p prietariũ.h.d.Quærit gl.q̃ actiõe vſufructuari⁹ repe tet.Rn̄det q̄ p̄ actionẽ negotiorũ geſt.Iſta gl.nõ pla cet mihi,licet em̃ modica expẽſa p̄tineret ad vſufructuariũ, & 1 magna ad dn̄m:tn̄ †omnis expenſa in reficiendo ſemp̄ pertinet ad vſufructuariũ. Siue ergo ſit magna expẽſa,ſiue parua,vſu-f fructuari⁹ debet reficere;licet magnã repetat[f],& paruã nõ:vt

cau.in poſ.ea. & per Pau.de Ca.ĩ d.§.quo ties.Et ,p iſta gloſſ.q̄ cautio neceſſaria nõ ſuppleatur p̄ cautio nẽ iuratoriã ĩ defectũ tenet Ro.ĩ l.ij. in pri. ſol.matr.p̄ text.in l.ij. C.de tu.q̄ ſatiſ.nõ de. Itẽ limita,niſi alio re medio cõtra nõ valẽ tẽ cauere.l. filiusfa.§. diui.de legat.j. & ibi Imo.& vide Imol. in l.non facile. ff. ſi cui plus cũ p̄ l.Falc.Item limita vt per Bald.in l.ij.ff.de vſufr.lega.

❧ POMATES,

¶ Cõmodo. Vide Pa nor.cõſil.xl. col.iij.in ij.du bio.vol.j.& in c. cũ cõſtet co.ſi.de epi. vbi tãgit de ſequẽ.ỹ-bis Bart.& Alex.cõſ. lvij.volu.iij. col.fina.

¶ Nũq̄d fructus fecit ſuos.Et vide Bar.in l. ſi homo. de vſufc.& aliq̄d ĩ auẽ.cuirelictũ p̄ Bal. in l.ſi.in ij.col. de indi.vidui.tollen.

¶ Vſufructuarius. Quos fructus perce-ptos poſt tempus te-neatur reſtituere.

¶ Magnam repetat. Adde q̄ cõtrariũ te-net Bal.quẽ refert & ſequit̃ Pau. de Caſt. hic:q̄a durũ eſſet vſu fructuario magnã ĩ-pẽſam facere de ſuo, deinde recupare. Vñ dicũt q̄ non tenebit̃ niſi ad paruam.vt eſt de natura vſusfruct⁹ nõ obſtãte q̄ ſit ,pcu rator in rẽ ſuã :q̄a il-lud verũ , quantũ ad defendendũ:nõ vt de burſa teneatur facere impenſam.

❧ P. P A V. P.

¶ Magnã repetat.Vi de aliq̄d p̄ Com.cõſ. lvij.in ij.colũ.circa fi-nẽ incip.monaſteriũ. Idẽ tenet Pau.de Ca. & Bar.poſt gl.in d.l. dãni.§.eius cui ad fi-nẽ de dã.infec.Cõtra tñ dicit hic Bald. & Pau.de Caſt.imò bñ cõſidera. vide q̃ ſcri-pſi in l. hactenus ad Bart.ff.de vſufruc.

ff.de

ff.de dā.infec.l.dāni.§.ei cuius. Vñ cū vſufructuarius expēdit de neceſsitate,nō pōt repetere per actionē neg.ge.vt l.hr̄des.§. idē eſt ſi vn⁹ fami.ercīſ.† Qualiter ergo repetet. Rñ.p actionē in factū;vt dicit iuriſcōſultus in ſimili in l.p̄tor.§.his verbis de bon.auth.iudi.poſ.q eſt bonus tex.ad hoc vt reputat p vtilē actiōe mādati;qa vſufructuarius † vī cōſtitutus ,procurator in rē ſuam à domino,circa curam rei.Iſtud probaī in l.j.in fi.cum l. ſeq.de ope.no.nunc.& l.j.cum l.ſeq.vſufruct.quemad.cauea.

1 ☞ *Vſufructuarius poßidet naturaliter tantùm.*
2 *Sola naturalis poſſeßio non ſufficit ad præſcriptionem.*

NEque fructuariū. Vſufructuari⁹, vel ei⁹ hæres nō p̄ſcribit proprietatē.h.d.Ratio eſt,dicit gl.& bene † qa nō poſſidet ciuiliter:ſed naturaliter tantū.† ſola autē naturalis non ſufficit ad præſcribendū:vt l.acquiriī.ff.de acqui.re. domi.per Dy.in c.ſine poſſeſsione.de reg.iur.lib.vj.Dixi pleniſsimè in l.iij.§.ex contrario.de acquí.poſſeſ.

VSufructu. Vſufructuarius,vel cui ſunt relictę operæ ſerui, alienandi facultatem non habet.hoc dicit.

SI domina. Habet duas lect.ſecūdū primam. h. d. Morte dñi non extinguitur vſusfructus. h.d. ſecūdū aliā lec. Morte eius q conduxit vſumfructū, vſusfructus cōductus extinguitur.h.d.ſecundùm aliam lect.magis notabilem.&c.

ABitatio. Habitatio finitur morte, & qui eam habet non poteſt alienare proprietatem,etiam in vltima voluntate.h.d.

1 ☞ *Quando tempus certæ ætatis apponitur ad excluſionem iuris iam quæſiti:in dubio facit diem,non conditionem.*
2 *Dictio donec,importat quandam conditionē extenſiuam.& de iſta dictiõe remißiuè.*

AMbiguitatem. Qñ † tēpus certæ ætatis apposito ad excluſionē iuris iā q̄ſiti,in dubio facit diē,nō cōditionē:& vſusfructus morte extinguiī. h.d. tota iſta lex.Et eſt iſta lex vnū de mēbris, q̄ ſit in l.ſi cui legeī de leg.j.& l.ex his verbis.de bon.auī. iudi.poſ.
2 Nota primò q̄ dixi in ſummario.Nota ſcdo, † q̄ dictio donec, hic importat cōditionē quādā extēſiuā. De hoc tāgiī p gl.in l. iiij.in prin.ff.de ſerui.tit.gñali.tex.q facit magisdifficilē iſtam materiā de dictione quouſcq;,& donec eſt tex.in l. pe. de excu. tu.Tu dic vt plenè dixi i l.j.ff.de cōd.& demō.tetigi.j.de le.l.j.

1 ☞ *Habitatio eſt ius per ſe,& qui eam habet : poteſt eam locare.*
2 *Habitatione legata,quod ex uſu loquendi quis intelligatur legaſſe dominium.*

VMantiquitas. † Habitatio eſt ius per ſe, & qui eā habet poteſt locare: [a] nō tñ pōt dominiū vēdicare : niſi hoc fuerit in cōcedendo expreſſum.h.d.Opp.ff.de vſu.et ha.l.cæterū.in prin.& l.ſed neq;.Sol.ibi loquiī i eo.cui relict⁹ eſt vſus tantū;hic in eo,cui relicta eſt habitatio.† Quæro,qūo poterit
b p̄bari,q̄ qs legādo habitationē,voluit legare[b] dominiū gl.rñ det & bene multū notabiliter ex vſu loquēdi. Sunt eī quidā, qui domū vocant habitationē:ſicut ſunt,quidam qui fundum appellant poſſeſsionē,reſpiciendo ad proprietatem,nō ad nudam poſſeſsionem;vt l.interdum.de ver.ſig.quod tene menti.

1 ☞ *Hæredis appellatio quando finiatur in perſona hæredis.*
2 *Liber homo quando poßit in perpetuum operas ſuas locare,remißiuè.*

c ANtiquitas. [c] Appellatio hęredis relata ad illud quod ſui natura nō eſt tranſibile ad hæredes, in perſona primi hæredis finiī.hoc dicit. Opp.de l.in annalibus.j.de leg.gl.di.ibi ſolui.
1 Tu dic quod † ibi appellat in hæredis refertur ad illud, quod ſui natura nō eſt tranſibile ad hęredes,etiā volentibus,ſeu volente teſtatore.Si em eſſet actū,quod ad hęredes tranſiret,non eſſet idē vſusfructus ille,qui eſt in perſona hæredis:& ille,qui erat in p̄ſona defuncti : vt l. ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita de verb. obli. Facit ff. quēad. vſusfru.amit.l.repeti.ſed legatū annuum ex natura rei legatæ bene poteſt tranſire ad hęredem,ſed non tranſit ; quia eſt conditionale pro annis ſequētibus. Adiicitur ergo ibi rei,quæ de ſui natura poteſt ad hæredes tranſire.ideo ſi bene reſpicis illam legem hæres nō capit tanq̄ legatum ſibi,

a ❧ POMATES. ¶ Locare. Quid in vaſallo habitationis an poterit ipſe locare,vide Bal.in præludio feud.in ſecunda diuiſione.& ibi do.Præpo.
b ¶ Legare dominiū.An per legatū hæreditatis videatur legatū dominiū.Faciūt nota.per Bar.in l.Quintus.§.argēto.de auro & ar.leg. not.q̄ ſi relinquitur habitatio,intelligitur pro ſe & familia. per id , q̄ not.Bald.in auē. habita.in ij.col.j.ne filius pro patre.
¶ Antiqtas.Adde ad hanc legem etiā Bar. in l. Sempronius. de vſufru.le.
❧ P. PAV. P.
¶ Antiquitas. Vide Ange. conſil. ij. Vide oino ad intellectum huius legis quæſcribuntur per Bart.in l. Gallus.§. et ſi parētē. circa finē ff.de lib.& poſth. Vide Iaſo. in l. in annalibus.j.de leg. ponentē quę ſit ratio huius legis,& cur diuerſum in legatis annuis: & an haberent locū in vſu. & an in fundo,vt ibi per eū.
¶ In perpetuū. Vide l.Titio cētū.ff.de cōdi.& demō. per Bar. in l.j.in vj.col.de ſenten.quæ pro eo quod intereſt.& glo.j.loca. in l. ſi hi. & in l. poſt certi.C.de lib.cau.
¶ Corruptionem.Et vtrū illa lex habeat locum in hæreditate. Dic q̄ nō. qa nūquā admittiī, niſi morte: vt no. gl. & Bal.in l. cū antiquitas.ſ.eo.
☞ Pro cōcordia ad uerte q̄ actio p̄ſonalis cōpetens pro ſeruitute reali , vel perſonali, īpendēda,nōdū orta, tollitur ſpatio decē vel viginti annorū. ſecūdū Bar. hic i hac l.corruptionem.ſed do. Alex.hic in ſua apoſtilla allegat Bart. ſibi contrarium in l. ſi partē. ff. quemad.ſer.amit.Tu dic:non repetiī quod Bar.aliqd dicat i d.l. ſi partē. præter ſummariū. ſed adhuc ibi loquitur de ſeruitute impoſita & orta:patet dū dicit p vſum partis loci &c. Præterea aliud eſt in nihilo habere , ſeu vti actione:quo caſu loquiī prima opi. Aliud vti ,p parte: quo caſu impediī præſcriptio in totū.Adde ad Cepo.in tracta.ſeruitutū in j. parte.quæſtione viij.
❧ P. PAV. P.
¶ Corruptionē.Circa iſtā materiā quid ſi teſtator inſtitutis filiis hæredibus dicat q̄portionis Titij relingt vſumfructū aliis cohæredibus:qa tunc cōſidero q̄ duorantib⁹ beneficijs nō indiget Titi⁹ vſufructu portionis ſuæ;an talis vſusfructus fīniatur morte Titij, vide Ro.conſi.cccccxxx.in ij.columna.

d ſed tanquam legatum factū defuncto conſeruatum in eū.Opp.de l.ſciendū de verb.
2 ſig.Sol.Fallit ibi.† Vltimò gl.inducit iſtā legē ad quæſtionē,vtrū liber homo poſsit
d in perpetuum [d] operas ſuas locare, ſeu c obligare. De qua quæſtione plenè dixi in repetitione l. ſtipulationes nō diuiduntur ff.de verb.obligatio.

INter antiquam. Per alienationē partis ſerui,nō extīguiī vſusfructus ſeruo conceſſus. h.d.

1 ☞ *Actio perſonalis competēs pro uſufructu quòd tollatur longo tempore.*
2 *Promittens ſeruitutem, an dicatur promittere factum,an ius remißiuè.*

e ne COrruptionem. [e] Vſufructuarius non vtendo & perſonalis actio pro eo competens, ſpatio longi tēporis admittitur non minori:finiī etiam per mortē & capitis diminutionem non per minimā. h. d. Opp.gl.cōtra iſtam e legem multū fortiter: videī q̄ iſta lex non procedit in vſufructu relicto in teſtamento:nam ille ſtatim adita hæreditate eſt conſtitutus:vt l.ſi partē.§.j. quēad.ſer.amit.ſi-
f cut enim dominiū trāſit rectavia [f] in legata.ita etiā ius vſusfru.vnde ſtatim eſt conſtitutus.Si verò vſusfructus eſt promiſſus per ſtipulationē, ſi quidē non eſt traditus, non poteſt amitti:ſed ſi eſt traditus,iā perſonalis actio pro eo competens eſt extincta ſolutione.fruſtra ergo quęritur de per-
1 ſonali actione.Rogo† q̄ aduertas.Dico q̄ in vſufructu relicto iſta lex procedit ſine dubio:quia in vltima voluntate concurrit actio perſonalis cū reali quantum eſt reſpectum originis:vt l.j.& ij.j.cōmu.de leg. In vſufructu verò promiſſo inter viuos procedit iſta lex etiā antequā conſtituatur. Et ſecundū hoc erit mirabile,q̄ actio perſonalis finitur lōgo tēpore, etiā vſufructu non cōſtituto:& ita generaliter hic glo.in fi.videtur hanc legē intelligere. Ita etiā ſentit Azo in ſumma huius tit.Itē procedit hæc l.j.i vſufructu iā cōſtituto, nec tollaī actio perſonalis. Solutio. nam ille qui promiſit vſumfructum,tenetur ad factū, hoc eſt ad patientiā:iſtam patientiā nunquam tradit perfectè. Licet enim patiaī te frui hodie, fortè nō patietur cras. Ideo actio p̄ſonalis adhuc nō durat:quia vnà cū vſufructu ex-
e tinguitur. Ita etiā dicitur in l. pluribus.de verb.obli.& credo q̄ iſta gl. dicat veritatē Vltramōtani verò inſurgunt cōtra eā, &
2 † dicunt q̄ ille,q̄ p̄mittit ſeruitutē,nō promittit factū,ſed ius:vt hic refert Cy.& hoc tāgit in l.ij.§.j.de verb.obl.& ibi hunc paſſum examinaui perfectè,& ſuſtinui gl.noſtrā cōtra īpugnationē Vltramontanorū.

EX libris Sabi. Hæc lex habet vnū difficilem paſſum valde. breuiter dicit

f ¶ Recta via.Vide Bart.in d.l.ſi partē. vbi videtur tenere contrarium,videlicet. quod actio perſonalis competens pro ſeruitute reali vel perſonali imponenda nondum orta tollitur ſpatio decem vel viginti annorum. & ſic not. quod actio perſonalis iuncta cum reali vel perſonali , præſcribitur eodem tempore ſicut & realis. Vide Bald:poſt gloſſ.in l.j.in v.col.de anna.excep.

g ¶ Ex libris. Loquit in dubio an relictum filio dicat cõtemplatione pris, vide latè Bar. in l. ſi filio. de don. cauſa mort. & vide cõ pulchrè Bald. in l. nõ plures. de fac. ſan. ecc. & q no. Bal. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & poſth.

h ¶ Relictũ filio. Qñ videat fctm eius cõtẽplatiõe, vel patris,

i ¶ In l. poſt mortem. Quæro in illa l. cum quis, illa hẽditas non põt quæri filio dum modo apparet q cõtẽplatiõe illius fctm eſt. nõ habemus q p iſta verba ſoluas filio meo: videt pater priuari vſufructu, p j. ſi vſusfructus. §. ſi ita. iuncta gloſſ. ff. qñ dies leg. ced.

P. PAV. P.

d ¶ Et aqua. Circa iſtã materiam acquirendi quaſi poſſeſſionẽ in iſtis ſeruitutib⁹ ſi inducat eũ cui debeẽ ſeruitus, in fundũ aĩo tradẽdi ſibi quaſi poſſeſſionẽ ipſius ſeruitutis, an dicat acquiſita poſſeſſio ſine aliquo vſu, vide oĩno Are. in l. iĵ. in prin. ff. de acquir. poſ. & ibi etiã in v. col. ſignãter ponit nũqd in ſimilibus incorporalibus ſit dare aliquẽ caſum in quo trãsferat quaſi poſſeſſio de vno in alium abſq; aliquo a actu vel facto. Itẽ de materia quando ſeruitutes poſſent acqri præſcriptiõe, vide latè Felin. in c. de quarta. in vlti. char. extra, de præſcript. Itẽ q opus ſit vti iure ſeruitutis, etiã aduerſarijs ſcientibus, ad hoc vt poſſit acqri ſeruitus, vide Com. cõſ. clviĵ. in ĵ. dubio. vbi quædam alia breuiter.

f ¶ Præſcribo. Adde gloſſ. in l. qui luminibus. & ibi gloſſ. ff. de ſeru. vrba. prædio. & Bar. in l. & ſi fortè. §. j. ſi ſer. vend. & in l. ſi prius. in vĵ. oppo. de oper. noui nuncia. qñ acquiratur poſſeſſio ſeruitutis altius non tollẽdi, & ſic de alijs tãgitur. ĵ. e. & vide q dixi poſt Bar. in l. j. in prin. viĵ. col. ff. de acqr. poſſeſ. p Inno. in c. bonæ, de poſtul. plat. & in cap. in literis. de reſtit. ſpo. & Bal. in l. proxi. & q dixi poſt Bart. in d. l. j. de acqr. poſ. & plenè quomodo acqratur poſſeſſio i corporalib⁹ p Bal. in l. pxti xĵ. col. cũ duabus ſeq. & Barto. in l. ſed de acqui. poſſ. &

Si filius, cui eſt vſusfructus cõceſſus, ante patrẽ decedit, vĩ cõtẽplatiõe patris cõceſſus: ſed ſi pater prius decedat, cõteplatiõe filĵ. h. d. Diuidit in duas partes. Primò loquit, qñ filius, vel ſeru⁹ pdeceſſerit. Secundo qñ pater prædeceſſerit. Itẽ in prima loquitur de filio, & ſeruo: In ſecũda de filio tantũ. Secũda ibi: neq; ſi pĩ. &c. Op. de l. q vſumfructũ. §. fi. ff. eo. Sol. Hic vſusfructus fuit relictus contẽplatione pris, vel dñi, ibi cõtẽplatione ſerui. Ita dicit gl. hoc ibi conſtabat. Opp. de l. ſi filio. ff. de don. cau. mor. Sol. eo mõ. Opp, de verb. ob. l, ſi ſtipulatus fuerim. & de iniu. l. ſed & ſi vnus. §. fi, Sol, Ibi in his quæ cohærẽt meræ perſonæ filĵ, ita q pri nõ acquirit. Itẽ op. & iſtud eſt difficile. Vĩ q hæc lex nõ poſsit pcedere aliq̃ iure neq; antiquo neq; iure nouo. Nã aut hic relictus erat vſusfructus ex cã caſtrenſi vel quaſi; & tũc pſona pris nullo modo attendit; qa ſibi nihil q̃rebatur, vt vidiſtis in l. cũ oportet. §. exceptis. j. de bo. q̃ lib. & ff. ad Maced. l. ĵ. Aut loqueris ĩ aduẽtitĵs, & pfectitĵs: & tũc de iure antiquo acgrebat in totũ pri, & in nullo attendebat pſona filĵ. hic dicitur cõtra, ergo malè. Si loq̃ris de iure hodierno, ĩ caſtrẽſi, vel quaſi vl pfectitio, nihil eſt immutatũ; in aduẽtitio quærit ipſi filio: ergo ei⁹ morte debuit extingui. & tñ hic in princ. dĩ q remaneat apud patrẽ. Dicũt quidã q in princ. loquit qñ cõſtat q fuit relictus vſusfructus cõtẽplatiõe pris: in fi. loquitur qñ cõſtat q fuit relictus cõtẽplatiõe filĵ. Iſtud nihil eſt dicere: qa ſm hoc diſtinctio hui⁹ legis nihil operat, vtrũ pĩ decedat prĩò, vel poſt. Præterea tex, ſi eum reſpicis, loquit in dubio [a], vt patet ex fi, ibi: plerũq; veriſimile. Cũ em reſpicis quod veriſimile eſt, apparet q nõ eſt certũ. Pro hui⁹ declaratione q̃quid dicant hic doc. nos debemus hic primò aduertere qñ relinquit filio, vtrũ videat relictũ [b] cõtẽplatiõe pris. aut cõtẽplatiõe filĵ. Circa q Dy. in l. ſi filio. ff. de do. cã mor. & in l. filio. de cõdi. & demõ. vĩ diſtinguere, an fiat mẽtio patris vel nõ: vt qñ fiat mẽtio patris videat relinqui cõtẽplatiõe pris; vt l. cũ aliquis. j. de iure deli. Sed ego reperio in quodã ſuo cõſilio ipſum cõſuluiſſe aliter, q in dubio vĩ relictũ cõtẽplatiõe filĵ, p hãc legẽ in fi. Et iſtud puto veri⁹ cũ diſtinctiõe, quã dicã j. Nã in dubio nomẽ patris vel pater, videt adĵci cauſa demõſtratiõis; & ſi in ea erretur, nõ vitiat: vt l. his verbis. §. fi. ff. de hære. inſti. Circa hoc debem⁹ breuiter ſic dicere. Primò ſi eſt certũ vel ex aliquibus cõiecturis põt apparere, cuius cõtemplatione relinquat ſtamus illi certo: vt l. ſed ſi plures. §. in arrogato. de vulg. & pupil. & ff. pro ſol. l. ſocĩũ qui in eod. §. j. Facit q habuiſtis notatũ in l. cũ oportet. ĩ princ. de bo. q̃ lib. Si verò nõ apparet aduerte. Qñq; fit mẽtio patris & patriæ poteſtatis: tunc in dubio videt relictũ cõtemplatione patris: vt l. filio. de cõdic. & demõ. niſi expreſsè eſſet relictũ in tempus exiſtẽtiæ ſui iuris, vt l. mulier. in prin. ad Trebel. l. ſi mater. j. de inſtit. & ſubſti. Si verò fit mentio patris tantùm, & nõ patriæ poteſtatis: tũc aut illud quod relinquitur, eſt illud, ex quo nihil poteſt quæri filio: & tunc in dubio videtur relictũ contẽplatione patris: ar. ff. de ſtipul. ſer. l. j. §. ſi ſeru⁹. & l. verũ. §, ſi ſeruo cõi. ff. pro ſocio.

c Facit ad hoc quod no. in l. poſt mortem [c]. §. j. ff. quando ex facto tut. & l. cũ poſt. §. j. ff. de admini. tuto. & ita debet intelligi l. cum quis. j. de iure delĩ. Si verò põt quæri, tunc in dubio videtur relictum cõtemplatiõe filĵ: vt hac l. in fine. & pſona patris videtur adiecta ad cõtemplationẽ: vt d. l. his verbis in fi. Si verò eſt dubium vtrum filio poſsit quæri vel non, ſed pendet ex futuro euentu: ille futurus euentus inſpicitur; & ſecundum illũ futurũ euentũ iudicamus contemplatione patris vel filĵ. Hic eſt caſus hic, vt j. declarabo. Debes enim ſcire quod quando filio relinquitur vſusfructus ex cauſa aduentitia, licet ipſe ſit fructuarius: tamen cõmoditas fructuum pertinet ad patrẽ: vt no. in auĩ. idem eſt. j. de bon. quæ lib. Si igitur filius decedit viuo patre, hic euentus declarat q filio nihil poteſt quæri; & ideo præſumitur iſto caſu contemplatione patris relictum; & patri dicetur vſusfructus quæſitus: vt in prin. l. ſed ſi pater decedat primò: hic euẽtus declarat q filio põt quæri; quia eſt ſui iuris effectus; & ideo videtur contemplatione filĵ relictũ. Hic eſt caſus in ſecunda parte huius legis & ideo in hac parte non reperitur de ſeruo: quia ipſi, ſiue viuo, ſiue mortuo domino, nihil poteſt quæri; & ideo ſemper in dubio inſpicitur perſona domini. Ita debetis intelligere hanc materiam.

d *De ſeruitutibus & aqua.* [d] *Rubrica.*

Continua vt in gloſ. &c.

1 ☞ *Seruitus altius non tollendi quod ſola prohibitione acquiratur.*
2 *Seruitus itineris acquiritur ſecuto curſu triginta dierum.*
3 *In ſeruitute aquæductus, per primum actum inducitur quaſi poſſeſsio.*
4 *Bona fides quando requiratur ad præſcribendam libertatem.*
5 *Poſsidere precariò reſpectu alterius non domini, quando præſcribatur.*
6 *Contra neſcientem, nec contra poſsidentem ui uel clam, uel precariò, non præſcribo ſeruitutem. & nume. 7.*
8 *Patientia tyranni occupantis ciuitatem, non præſtat alicuiius præſcribendi bona illius ciuitatis.*
9 *Ciuitates quæ ſunt uſæ mero & miſto imperio uacãte Imperio: an præſcripſerint.*
10 *In poſitionibus ad probandam præſcriptionem debet poni de ſcientia aduerſarij.*

LEX I.

SIquas. Iſta lex primò legitur tribus modis & quælibet lectura eſt bona & nota, Breuiter dicit ſecundum primam: Seruitus, quæ habet cauſam continuam, acqutitur ſpatio longi temporis, ſi præſcribens fuerit bonæ fidei. hoc dicit. Oppo. ad iſtam lect. ad text. huius l. j. in princip. quæ loquitur in ſecunda perſona: in fi. loquitur in tertia perſona. Præterea in fine dicitur, is qui pulſatur, vnde videtur quòd referatur ad reum conuẽtum, qui ædificauit: non ad actorẽ. Sed ſecundũ caſum, quẽ poſuit, iſta verba referuntur ad actorem: quare malè. Solu, expone, is qui pulſatur. id eſt, tu qui pulſaris, ſecundum iſtam lect. Item oppo. q ſine poſſeſsione præſcriptio non procedit, vt l. ſine poſſeſsiõe. ff. de vſucapio. Sed licet domus tua ſit depreſſa, & mea ſit alta: ego nullam habeo poſſeſsionem ſeruitutis; ergo nullo modo
e præſcribo. [e] Glo. huius gratia dicit hic & alibi q in hac ſeruiſ tute † altius nõ tollendi, tunc acquiro quaſi poſſeſsionem, quãdo vicinum volentem altius tollere prohibeo: vt l. fi. ff. quem admo, ſer. amit. & ibi no. Circa hoc oppo. & videtur quod non ſufficiat ſola prohibitio ad acquirendam iſtam quaſi poſſeſsionem: ſed requiritur curſus triginta dierũ, vt l. j. §. j. de iti. actuq; priua. Solu, Quædam ſunt ſeruitutes negatiuæ: & in iſtis acquiritur quaſi poſſeſsio per ſolã prohibitionẽ, vt hic. Quædã
2 ſunt ſeruitutes † affirmatiuæ: vt quòd liceat ire & agere, aquã ducere, & in iſtis quædam ſunt, in quibus poteſt eſſe vſus per modũ facultatis cuiuſdã: vt ire per fundum tuum. De hoc cuilibet eſt facultas, donec prohibeatur: vt l. diuus. ff. de ſeru. ruſtic. prædi. & l. iĵ. §. j. de acquir. rer. domi. tunc non acquiritur quaſi poſſeſsio per primũ actũ, niſi curſu ſecuto triginta die-
3 rum: vt d. l. j. §. j. de iti. actuq; priuato. Quandoq; † vſus non poteſt eſſe per modum facultatis: vt l. ſi quis ducat aquã per fundum tuum: tunc per primum actum inducitur quaſi poſſeſsio: vt in l. j. in principio. & §. quod autem. ff. de aqua quoti. & eſti. Qualiter autem hoc probetur non vi, aut clam, neq; precario; dic vt in dicta l. j. §. j. de itiner. actuque priuato. Secundò legitur iſta lex, & breuiter hoc intendit: Libertas ſeruitutis altius nõ tollendi, quæritur longo tempore ab eo, qui bona fide fue-

rit

4 rit in quasi possessione libertatis.hoc dicit.† Nota secundùm hanc lecturam quòd ad præscribendam libertatem requiritur bona fides.Oppo.ad hanc lect.de tex.qui dicit vicem seruitutis.Solu.Dic seruitutis:scilicet amissæ. Vel aliter dic propriè: sicut enim quãdo scholaris perdit famulum suũ,oportet quod ipsemet sit sibi famulus:ita quãdo domus amittit seruitutem, ipsamet sibi efficitur serua. Opp.secundò,quod non requiratur bona fides:vt l.sequitur.§.si via.ff.de vsufc. Solu. quandoque quæritur de præscribenda libertate personæ:tunc sine dubio requiritur bona fides:vt j.de præscri.long.tempo.quæ pro liber.per totũ.Quandoque tractatur de præscriptione libertatis à seruitute realí:tũc si quidem ad constituẽdã quasi possessionẽ huius libertatis,requiritur factũ hominis:tũc requiritur bona fides. Hic est casus hic:nã ad hoc,vt sim in quasi possessione libertatis,requiritur quod altius ędificẽ.Ita no.ff.quem ad.ser.amit.aliàs de serui.vrba.præd.l.hæc autem iura. Si verò ad actum præscribendi,non requiritur factum hominis:& tũc
5 nõ est necesse,vt d.l.sequitur.§.si viam.† Quærit glo.secundũ istam lec.quid si præscribẽs possidebat precariò,respectu alterius,non respectu dñi:an prędscribat.Glo.dicit ꝙ nõ,ppter generalitatẽ hui⁹ legis & ff.quẽad.ser.amit.l.fi.de aqua plu.arcẽ. l.fi.In contrarium facit ff.vti pos.l.j.in fi.cũ l.seq.Gl.nõ soluit. Dic quantũ ad cõseruandũ possessionẽ per interdictũ retinendæ possessionis,sufficit ꝙ ab aduersario vitiosè non possideã: sed quantũ ad acquirẽdũ per præscriptionẽ,requiritur ꝙ à nemine vitiosè possideat.ita loquit hic.Sed in tertia lectura breuiter dicit:Patiẽtia ei⁹,qui vi aut clã vel precariò possidet, nõ
a tribuit alteri ius [a] seruitutis prędscribẽdæ.h.d.No.ꝙ ista est magis notabilis lec.ad infinitas res.No.quod dixi tibi in summa
b rio.Huius ratio est ista [b]:quia in istis iurib⁹ incorporalib⁹ nõ cadit aliqua possessio,sed quasi possessio,quæ dicitur patiẽtia
6 aduersarij:vt l.pe.ff.de seruit.† Et ideo si aduersari⁹ nesciat,qs nõ potest esse in quasi possessiõe:eo ꝙ ille,qui nescit,nõ patia-
7 tur:vt j.l.proxi.† Si ergo aliquis possidet vi aut clàm vel precariò,cõtra eum non possum prędscribere:quia nullũ ius habet in re,& eius sciẽtia nõ constituit me in quasi possessione: me-
8 ritò nõ præscribo. Et pro hoc si † quædã ciuitas detinetur ab vno tyranno,ille tyrãnus est in quasi possessiõe iurisdictionis illius ciuitatis,tẽpore tyrãnidis.si alia ciuitas occupat de territorio illius,& tyrãnus patiatur,vel de iurisdictiõe illius: dico ꝙ patiẽtia illius tyrãni,qui est in possessione vi aut clàm, non inducit ius põscribendæ illius iurisdictiõis:vides casum hic.Et
c ideo etiã [c] videt † ꝙ ciuitates,quæ vsæ sunt mero & misto im-
9 perio,vacante Imperio non præscribunt seruitutem:nec sunt in possessione,nec fuerunt:quia possessio illius iurisdictionis non est aliud,quàm patientia & scientia principis,contra quẽ præscribitur:sed vbi nõ est scientia,non dicitur patientia.meritò non dicitur quasi possessio.Ista dico inducendo in arg.nõ
10 determinando:& ideo † in positionibus sis memor apponere quod aduersarius sciebat & patiebatur illum esse in seruitute per tantum tempus &c.quod perpetuò tene menti.

1 ☞ *Titulus non requiritur in præscriptione seruitutum.*
2 *Seruitus,quæ habet causam continuam,uel quasi,acquiritur longo tempore.*
3 *Qualiter cognoscatur quod seruitus habeat causam continuam,aut non.*
4 *Seruitus uiæ,& itineris,non habet causam continuam.*
5 *Seruitus aquæductus,quando dicatur habere causam continuam.*
6 *In seruitutibus non habentibus causam continuam,quæ præscriptio requiratur.*
7 *Negatoria tollitur ſpatio triginta annorum.*
8 *In præscribendis iuribus incorporalibus,requiritur scientia,& patiẽtia aduersarij.*
9 *Cautela ut articuletur de scientia,& patientia aduersarij.*
10 *Agens negatoria, potest petere quod aduersarius prohibeatur uti seruitute:& quod condemnetur ad interesse.*
11 *Præscriptio seruitutum,qualiter interrumpatur,& quando litis contestatione,& quando per solam citationem.*

LEX II.

SIaquam. Seruitus,quæ habet causam cõtinuã acquiritur longo tempore:nisi fuerit interrupta.hoc dicit.Nota quod aquęductus præscribitur longo tempore.No.quod ad hanc præscriptionem,requiritur scientia aduersarij.No.quod talis præscriptio interrumpitur.Oppo.& videtur quod præscribatur exemplo rerum immobilium,quę res immobiles non præscribuntur sine titulo:vt l.nullo.ſ.de rei vẽ.sed seruitu-
1 tes præscribunt † sine titulo:vt l.si qs diuturno.ff.si serui.ven.ergo malè.Sol. Istud a
quod hic dicit,exẽplo rerũ immobiliũ,intelligit in tpe,non in titulo.Rõ est,vt dicit Dy.in c.possessor.de reg.iur.lib.vj.quia in b
prędscriptiõe istarũ seruitutũ,tractat de mo-
d dico prędiudicio [d]:ideo nõ requirit titulus. Cõtra oppo.ſ.l.proxi.vbi debet possidere nõ vitiose.Sol.fateor,põt esse possessio nõ vitiosa absque titulo, si habebat aliquam causam credẽdi,sibi deberi seruitutem: vt not.per gl.in l.j.§.j.de iti.actuque pri.Item opp.ꝙ requiratur maius tempus:vt l.hoc iure.§.duct⁹ aquæ.ff.de aqua quoti.& ęsti.
2 † Plures solutiões dãtur. Teneas illã ꝙ illa seruitus nõ habebat causam cõtinuã: ideo nõ acquiritur lõgo tẽpore:sec⁹ in his quæ habent causam continuã,vel quasi:ita loquit hic. Ita no.plenè in l.seruitutes.ff.eo.
3 & in l.j.ĩ fi.ff.de aqua plu.arcẽ.† Qualiter autẽ cognosces vtrũ seruitutes habeãt cau-
e sam cõtinuã [e],do tibi regulã infallibilẽ: si quidẽ ad vsum seruitutis requiritur factũ hominis,nunquã dicit habere causam continuam homo nõ põt operari continuè. Si e
verò nõ requiritur factũ hominis,dicitur tunc habere causam cõtinuã vel quasi:vt l.
4 foramẽ.ff.de ser.vrba.prædio.† Et ex hoc apparet,ꝙ seruitutes viæ,& itineris.nõ ha-
5 bẽt causam cõtinuã:† quia nõ potest homo semper ire:seruitus verò aquæductus, põt habere causam cõtinuam,cũ semper aqua fluat,vl apta est fluere:sed si requirit fact ĩ hominis,vtputa esset necesse ꝙ de quodã fonte vel fossa aqua extraheretur,& mitteret in aliquẽ riuũ:tũc non haberet causam
6 cõtinuã.In his ergo,† quę causam cõtinuã non habẽt,non currit prędscriptio,nisi eius temporis,cuius initij memoria nõ existit:
f vt d.§.[f] duct⁹ aquæ.Sed cõtra hoc op.oĩs actio præscribit xxx.vel xl.an.l.sicut.& l. cũ notissimi.de præscri.xxx.an.Si igit negatoria tollit xxx.an.ergo xxx.an.quæret seruitus.In effectu gl.dat duas solutiones:
7 ista est vera ꝙ negatoria † tollit xxx.an.ꝙ illa itineratione,seu ire,quæ fuit facta,iam sunt xxx.anni.sed pro eo ꝙ vadis hodie,cũ tibi seruitus nõ debeat,nõ possum intẽtare negatoriã.† Op.dicit hic,sciẽte aduersa-
8 rio.Cõtra.j.de põscri.lõg.tẽp.l.fi.Sol.Dicit gl.aliud in prędscriptiõe ꝓprietatis,aliud in prędscriptiõe seruitutis.Et est ratio,dicit gl. ga hic dominus,cõtra quẽ præscribit,possidet:ibi nõ.Ista non est bona ratio. Tu dicas vt dixi tibi ſ.l.prox.Ratio est ista:quia ad hoc vt præscribatur seruitus.requiritur quasi possessio seruitutis:sed ista quasi possessio nihil aliũd est,quã aduersarij patiẽtia vt l.pe.ff.eo.hæc autẽ patientia nõ põt esse
h nisi duobus concurrentibus,ꝙ ego vtar.et
9 ipse sciat;meritò sciẽtia requirit.† Et ex hoc
g sis cautus [g] semper in istis iurib⁹ incorporalib⁹ facere articulũ de sciẽtia & patiẽtia
h eius cõtra quẽ põscribit [h]. Quærit † gl.vtrũ
10 quãdo intentat negatoria,possit simul & semel peti quod prohibeatur illi vti seruitute & cõdemnetur ad interesse eius,quod factum est.Glos.dicit quod vtrunq; põt peti:& bene. Quæro,dicitur hic ꝙ si prædscriptio est interru-
11 pta &c.quæro † qualiter interrũpitur ista prædscriptio.Rñ.interruptione naturali,si vsus interdicitur:vt hic dicit text.Item interruptione ciuili.Sed hic insurgit dubium,vtrũ requiratur

plenè Pe.de Anch.in repe.ca.sine possessione.de re.iur.in vj.

a ¶ Tribuit alteri ius. Vide Bart.in l.proxi. & in l.j.in fi.de aqua plu.arcen.

b ¶ Ratio est ista. Vide ꝙ dixi post Bar.ĩ l.prædscri.ad fi.ſ.si cõtra ius vel vti.publi. ꝙ no.in c.cũ ecclesia de causa possess.Adde Bart.in l.ꝙ fundũ.ff. quẽad.ser.amit.Bald. etiã hic vẽ tenere contra Bart.in vlti.col.ꝙ Bal.in l.pxi.in v.col.

c ¶ Et ideo etiã.An ciuitates Italię prædscripserint cõtra ĩperiũ. vide Bart.in l.j.§.denique.ff.de aqua plu. arcẽ.& l.naturaliter. ff.de vsufcap.Moderniores in ca.j.de prædscri.& notaui ad do. Anto.Andre.Barba.

d ¶ De modico prætus dicio. De quo plenè Alex.post Imol.in d. l.j.§.fi.de oper.no.nũ.

☞ POMATES.

e ¶ Continuã. Et vide aliqd per Feli.in c.de quarta.colũ.xiij & præce.de prædscrip.& Alex.consil.lxix.in j. dub.vo.v.vbi in specie ponit de ductu aquæ,& ꝙ regulariter ad illi⁹ acqsitionẽ.& vide Ale.cõsi.cviij.col. j.ad fi.vo.ij.& ibi in ij.col.dicit ꝙ seruitus aquę ductus dr̃ põdialis.& imò est necesse ꝙ dicẽs illã acqsiuisse ,pbet limitatẽ cui prædio acqsiuerit.& ibi etiã ponit quãtũ requiraẽ ad talẽ prædscriptionem.

f ¶ Vt d.§.Põt tamen vnus allegare utulũ & fundare intẽtionẽ suã ex eo:qa prędsumitur ex diuturna patiẽtia dominũ:vt no.in l.cũ de in rẽ verso.de vsu.vide Barto.

☞ P. PAV. P.

g ¶ Cautę semp. Vide Bart.distinguẽtẽ in l. j.§.hoc interdicto de itin.actuq; priua.

☞ POMATES.

g ¶ Cautę semp. Vide Panor.cõsi.xviij. col. fi.vol.ij.& cõsi.xxiij. col.fi.vol.ij.& consi. xvj.col.iij.eo.volu.& Alex.cviij.col.j.ad fi. volu.ij.& aliqd ꝓ eũ vj.vol.Et Fel.in cap. de quarta.colũ. pe.in vers.dũ subdit Abb. de prædscri.

h ¶ Prędscribit.Hoc intelligatis verũ in seruitutibus habẽtibus causam continuã.secus dis cõtinuã,vt no. Bald.in d.l.j.§.j.de iti.actuque priuato.

a ¶ Concedi alteri. Si cõceſſi aq̃ductũ vni, an poſsim poſtea cõcedere alteri, vide Bar.in d.l.in concedẽdo.& in.l.quò minus in fin.v.qõ.de flumini.& quod noat Bartolus in l.agrum. in fra eodem.

POMATES.

b ¶ Altius ſolũ eſt. Limita iſtã regulã nouẽ modis,vt p Cepo. in tracta.ſuo ſeruitu. prædi.ruſti,in titu.de ſolo ſeu area, & xxxix.quarum limitationum refert quatuor Iaſ.in l.ex hoc iure in ij.colũ.in ver. not.ibi ædificia tollere. ff.de iuſtit.& iur.ſe extendit circa limitationẽ de eo qui ob inuidiã, vel odiũ vellet ædificare,& vide iſtã legẽ aliter p Alex.cõſ.xv. in princ.vo.v.& Panor.cõſil.lvij.col.iij. in ij.dubio,in ij.volu. a & vide q̃ ſcripſi poſt Bartol.in l. quæro. ff. de ſer. vrba.prædi.& Alexan.j. colum.viij. volu.ij. & clxxxiij. eo.volu.ij.

P. P A V. P.

b ¶ Solũ eſt. Limitant hic Cyn,Ray.& Saſſice,niſi quis ædificaret nõ propter ſe, ſed ad æmulationẽ vicini. Facit quod vult ſingulariter Bal.in l. j.C. qui teſta. facere poſſ. quicquid dicat ibi Angel.facit q̃ dicit Bar.in l. quomin⁹ in j.q.ff.de vſufru.& q̃ dicit Bald.per illũ text.in l.cùm allegas, C.ne fiſc. vel refpub. & q̃ dicit Paul. reprobãdo Ang.ibi in l.cũ eo.ff.de ſer.vrba. præd. Vide Bald.in l. item Iapilli,in ij.colũ. ff.de rerũ diuiſi. Præſumitur ædificare ,propter ſe, non propter æmulationem vicini. De quibus omnibus vide latè Alex. cõſil. cccxvij. & q̃ in dubio præſumit ad ſuã vtilitatẽ facere, vide Alex.cõſi.cccxxxvij. in ij.col. Vide Cepol. in tracta. ſeruitutum vrba.cap. lxij. de feneſtra. in iiij.colũ. & in cap. xxxvj. de ſeruitu.ne lumi. offic.in vij.q. vide oĩno latè Iaſo.in Lex hoc iure. b in ſecunda columna. ff.de iuſti. & iur. circa iſtã regulã & prædicta. Item an ad æmulationẽ priuati liceat, vide etiã Iaſ.in l.ij.C. ne fiſc. vel reſ 1 publi.quã legit cum rubri.illius tĩtu li vbi etiã ponit de duobus fratribus habẽtibus caſtrũ cõmune,an liceat vbi ad æmulationẽ alterius vendere partem ſuã. Et vide latè eundẽ in l.quò minus in v.col.de flumi.& aliquid ad declarationem in vij. columna ibidem in principio.

¶ Per agrum. Vide ad ea quæ habentur & etiam quæ nota. Bartol.in l.j. & ij. ne quid in publico.

d ¶ Cũ talis. Tempore duplicato.Baldus & Angã l.cũ notiſsimi. §.in his.de ſcri.xxx. an.tenẽt q̃ iſtud tempus nullo modo poſsit tranſcendere triginta annos.

e ¶ Cũ autem apertiſsimi. Vide Alexan.poſt Ange.in l. ſi prius.in xvj.co.ff.de oper.nouũ.& pro ſingu.allegat ibi Imo.i fi.& allegãt poſt Barto.in ij. oppo.tertiæ partis.& aliĳ caſus, in quibus ipſo iure ponunt, vide in l.j.in fine. cum ſeq.de aqua plu.arcẽ.

¶ Contra negantem. Et hanc legem limita, vt ſingula. dicit Bartolus in l.idem.§. j.de vſufruct. accreſc. Bald. in l. ea quæ de condic.inde. & ibi etiam dicit quod ab hac pœna excuſatur quis prpter iuſtum errorem.& ibi etiam ſubdit quod ſi pro damno dato ageretur criminaliter, non creſcit per inficiationem. & vide quæ dixi poſt Bartolũ. in l. eum qui. de iureiuran.&c.

g ¶ Vxor tua. Per Barto.in l.ſi cùm dotem. §.tranſgrediamur.ſoluto matrimo.

LEX III

ET in prouinciali.

Prædio tributario põt imponi ſeruit⁹,& res trãſit cũ onere ſuo.

Conceſſo aquæductu uni,quod poſsit alteri concedi,ſi non nocet primo. 1

QUam quæ. Ex fundo alieno nõ poteſt duci aqua niſi dño volente.h.d,Quærit glo.hic.ſi dns cõceſsit aquæductũ vni an poſsit poſtea concedi alteri [a]. Videt q̃ nõ:vt l.in cõcedẽdo, cũ l.ſeq.ff.de aqua plu.arcẽ.& ff.de ſer.ruſti.præ.l. per quẽ.In cõtrarium ff.de aqua quoti.& æſti.l.Lucio.de ſer.ruſt.præd.l.ij. §.ſi aquæductus.Sol.Aut ex eo q̃ cõcedit ſecundo,nocet priori:& nõ valet cõceſsio: vt in primis allegatiõibus. Aut priori nõ nocet:& valet cõceſsio;vt in ſecũdis allegatiõibus.Et ita fuit determinatũ Bononiæ,in qõne inter fratres Prædicatores & Minores,cùm cõmune prius conceſsit aquã fratribus Minoribus,& poſtea cõceſsit prædicatoribus,vel ecõtra:q̃d potuerũt facere,ex quo aqua ſufficiebat vtriq;.Quæro vtrum ille,cui cõceſſa eſt ſeruitus poſsit alĳ concedere? Dic vt in gl.& bene.

SI quid pars. In confeſsoria venit, vt res in priſtinum ſtatũ deducatur & damnum reſarciatur.h.d.

PRæſes prouinciæ. Omnis charitas bene ordinata incipit à ſeipſo. Ad hoc allegatur iſta lex.&c.

SI manifeſte, In aquæductu antiqua conſuetudo ſeruãda eſt.h.d. Gl. inducit iſtam legẽ in arg.ad quæſtionẽ de molẽdino,de quo nõ tangit niſi hic,& in l.ſi qs ex argẽtarijs. §.ſi initiũ. de edendo.& l.quò minus.ff. de flumi. & ibi hęc oĩa & multas alias qõnes,& quicquid põt in illa materia occurrere, intendo tractare in repetitione l.quò minus.

ALtius. Solũ eſt [b] liberũ vſq; ad cœlũ, niſi ſeruitus ſit impoſita.& in parietẽ alteri⁹ nemo poteſt feneſtram facere, hoc dicit iſta lex &c. b

Dicens ſeruitutem non deberi,habet intentionem ſuam datam de iure communi. 1

SI in ædibus. Qui ędificauit contra debitã ſeruitutem cogitur tollere; aliàs non poteſt prohiberi altius ædificare.h.d.No.ex hac lege,& l. p̃ceden tit q̃ fundata eſt intẽtio de iure cõi eius,q dicit ſeruitutẽ non deberi, ſiue ſit actor,ſiue reus: vnde aduerſario incumbit onus p̃bãdi: vt in iſtis duabus legibus.De quo in l.ſicuti.§.ſed ſi queratur.ſi ſeruitus ven. c & plenè dixi in l.ſi prius.ff.de no.ope.nũ.

SI tibi. Quilibet in ſuo põt facere q̃ vult,niſi faciat contra debitam ſeruitutem.hoc dicit. d

PEr agrum. [c] Non poteſt qs ire per agrum alienũ,ſi per viã publicã ire põt.h.d. Vide gloſſ.quæ facit ad quæſtionẽ. Tu ab initio duxiſti aquã ex flumine publico ad domum,in qua habes vnum molendinũ. Et ego ex alia parte duco ex eodem flumine aquam ad aliud molendinũ,cũ tanta ſit aqua quæ ſufficit vtriq;:tu vis me impedire dicens q̃ in domo tua vis ponere plura molẽdina:certè nõ potes.Debet eĩ inſpici modus ab initio ſumptus:quia tantum pro vno molẽdino ducebas;nec debes curare quòd poſtea debeat augeri.&c. c

SIcut vſumfructum. Seruitutes reales nõ vtẽdo perduntur ſpatio longi temporis. f

Episcopus qui habet uiſitationem una die cuiuslibet anni in monaſterio,iſtud ius non utendo perdit tempore duplicato. 1

CVm talis. Iſta eſt ſingularis lex. Breuiter dicit:Seruitus q̃ habetvſum diſcõtinuũ,perditur tpe duplicato. [d] h.d.no.lex ad multa.Opp.ff.quẽad. ſeru.ami.l.ſi ſic.Gl.ſoluit.tene ſolutionem d
Io.hic poſitã. † Iſta lex facit ad qõnem de ẽpo,qui debet habere vſitationẽ vna die cuiuslibet anni in monaſterio:vt iſtud ius non vtendo pereat tẽpore duplicato.&c. 1

e CVm autẽ apertiſsimi.

Et fortè iſte §.nõ eſt alibi ſecũdum vnam lectu.quæ dicit:Si area nõ poteſt habere ventum, niſi ex vna parte.prædio vicino ipſo iure ſeruit⁹ eſt impoſita ne altius tollatur & ventum impediat.hoc dicit.

De lege Aquilia. *Rubrica.*

LEX III.

EX morte. Ex morte ſerui poteſt agi ciuiliter & criminaliter. hoc dicit. Tractat gloſſ.hic materiam l.prima.j.quando ciui.actio. crimi.præiu.& ibi etiam dixi.& dic vt ibi,& l.ij.§. primo.ff.de vi bono.rapto.

f COntra negantem. [f] Actio legis Aquiliæ creſcit contra inficiantem.hoc dicit.

DE pecoribus. Vide gl.iſta gl.nihil dicit,qa ad hoc vt competat directa actio legis Aquiliæ,oportet q̃ detur dãnũ de corpore in corpus,quia verba legis Aquiliæ in primo capite dicũt:Si qs hoĩem quadrupedẽ vel pecudẽ occiderit In ſecũdo dicit,ſi qs arſerit,figerit,ruperit, &c. & ſic loquit q̃ dãtur dãnũ de corpore i corpus:& tũc daf directa:aliàs aũt vtilis: quia nõ haberẽt locũ hæc verba.hoc dicunt oẽs leges allegatę

Familiæ erciſcundæ, *Rubrica.*

LEX I.

SI non omnem. Si qd hæreditatis non eſt diuiſum, hoc iudicio agit vr diuidat.h.d.Op.ff.e.l.ſi filia.§.familiæ.Tene vltimã ſolutionẽ q̃ hic prĩa diuiſio fuit facta extra ius.

LEX II.

g VXor tua. [g] In hoc iudicio filius deducit præcipuã dotẽ vxoris ſuæ viuentis,vel poſt mortẽ patris

patris defunctæ.h.d.Quæro qd ſi vxor filij decedit in vita patris.Cy.tãgit hic,& bñ:vt dixi tibi in l.j.de bo.ma. Dic vt ibi.

LEX III.

ADuerſus. Hoc iudicium excludit crimen expilatæ hæreditatis.

SI filius. Caſtrenſia in diuiſione deducuntur præcipua:ſecus ſi non ſunt caſtrenſia.

IN ipſius. Voluntas vltima poteſt mutari tacitè & expreſsè.hoc dicit.

1 ☞ *Nomina debitorum non diuiduntur,ſed aßignantur.*
2 *Res immobiles quod per diuiſionem demonſtrantur.*
3 *In nominibus fit diuiſio ſecundùm legem xij.tabu.*

1 LA quæ. † Nomina per hoc iudicium non veniunt
a diuidenda,cùm ſint ipſo iure diuiſa[a] hoc dicit.Oppo.de l.planè.ff.eo.Sol.Nomina non veniunt diuidenda,vt hic:ſed veniunt aſsignanda,vt ibi.Oppo.q̃ idem videtur in rebus immobilibus,cũ ipſo iure ſint diuiſa.quoniã
2 quilibet ibi habet partem ſuam.Reſpondeo.† Illæ portiones, quæ ſunt pro indiuiſo,nõ poſſunt ad oculum demonſtrari:vt l.Mæuius.§.duobus de leg.ſecundo.Sed per diuiſionẽ poſtea
3 poterunt demonſtrari,non antea:ſed † in nominibus non poteſt fieri aliter diuiſio,quàm facta ſit per legem.xij.tabu.h.d.

SIqua. In hoc iudicio habetur ratio fideicõmiſſorũ & prælegatorum.

BOna. Pro pluribus hæreditatibus diuidẽdis poteſt vnum familiæ erciſcundæ iudicium intẽtari. h.d.ſecundum lect.magis notabilem.&c.

NOn eſt. Hæc actio eſt bonę fidei,& in ea habetur ratio fructuũ.h.d. Vide glo.quæ dicit quot modis accipiatur tit.quam not.& ſig.Doc. ponunt in l.cogi.ſ.de peti.hære.qñ repetũt illã.&c.

b VOties. Teſtator poteſt inter ſuos hæredes diuide re[b] ſalua Falcidia;et clauſula gñalis determinatur per ſpecialem clauſulam præcedentem.h.d.

INter filios. Hęreditas patris debet diuidi æqualiter inter filios.

NOn ideo. In diuiſione non eſt neceſſaria ſcriptura.hoc dicit.

c CErtum. [c] Profectitia veniunt diuidenda,& debitum vnius fratris non onerat alios,niſi de eius peculio profectitio.hoc dicit.

1 ☞ *Socius ſciẽter accipiens rem alienam pro ſua parte in diuiſione,re euicta quod non agat contra ſocium.*
2 *Si vni ex duobus fratribus eueniant in partẽ bona emphyteutica,uel feudalia,alteri allodialia & ſi emphyteutica reuertãtur ad dominum ex diſpoſitione cõtractus, quando contra habentem allodialia poßit legi de euictione.*

SIfamiliæ. Ex cõtractu diuiſiõis obligatus qs de euictione,quatenus ſocius habet de parte conſocij.h.d.Opp.j.cõmu.vtri.iudi.l.ſi fratres.Sol.Ibi ſcienter vnus accepit pro parte ſua rem alienam:hic ignoranter.&c. Cõtra hoc opp.& videtur q̃ etiã quando vnus ſocius accepit rem alienam ſcienter,alter ſocius teneatur de euictione,ſaltem vt reddat quod ad eum peruenit de parte ſocij.ſicut dicimus in vẽditore,qui ſaltem tenetur ad reſtituendũ pretiũ,etiam eo caſu quo cõuenit vt de euictione
d nõ agatur:vt l.emptorẽ.§.fi.de actio.empt.Sol. Dicit gloſſa[d] quod aliud eſt in diuiſione,quo caſu vterq; videtur † in ſe ſuſci
e pere periculum ſuæ partis.quod eſt notandum[e]. Facit ad hoc arg.ſ.de tranſac.l.de fideicommiſſo.vide hanc gl.& nota quia eſt ſingularis,& tene mẽti. Opp.ff.de leg.j.l.ſi domus.§.j.Sol. Ibi loquitur in re legata:hic in re,quę ex diuiſione obuenit:& ſic eſt ſeparata materia. Item opp.de l.cùm pater.§.euict.ff.de leg.ij.Sol.ibi diuiſio fuit facta à teſtatore:hic à iudice,vel à par
f tibus.Quæro,& eſt no.quæſtio[f].Ponamus † quod in diuiſiõe
a vni ex fratribus obuenit vnum podere totum proprium,quod in quibuſdam partibus vocatur allodium:alteri verò fratri obuenit podere,vel fundus emphyteuticus:cõtigit quod ille frater,cui obuenerunt res emphyteuticæ eſt mortuus,relicta filia fœmina:vnde dominus ſecundùm legem contractus auocat illas res.Quæro an poſsit agi contra fratrem de euictione. Glo.determinat quod de euictione agi non poſsit,niſi ſtipula

a ¶ Iure diuiſa.Vide aliquid per glo.in l.bona ſ.eo.
b ¶ Diuidere.Sed nunquid pater poſsit feuda vel caſtra diuidere inter filios.præſertim pupillos.Bal.in c.j.in prin.de prohi.ſeu.alie.per Fede.dicit q̃ nõ:tamẽ ſi filius eſt eius hæres,niſi ſeruet voluntatem patris,tenetur præſtare intereſſe.de legat.j.l. vnum ex familia.§.ſed ſi vno.

tus eſſet expreſsè. Vide iſtã gl.& tene mẽti:qa ſingularis eſt.do.Ri.Mal.intelligit iſtã gl.qñ expreſsè ſtipulat⁹ eſſet de euictione in hũc caſum.aliàs ſi ſimpliciter eſſet ſtipulatus,cũ ſciret bona eſſe feudalia, & ex natura feudi euinceret,de euictiõe nõ ageretur:arg.ff.de hæredi.vel act.vẽd.l.nomina.j.de dona.l.ſpẽ.facit.ff.loca.l.ſi quis domũ.§.j.de dam.infect.l.dãni infecti ſtipulatio pertinet.in prin.Hic non ſunt alia.

SI diuiſionem. Ex pacto nudo diuiſiõis nõ oritur actio,neque transfertur dominium,niſi traditione ſecuta.h.d. Non ergo ex pacto f
hoc fiet:ſed fit per officium iudicis.

SI filij. Iudex diuidẽdo inter liberos debet ſeq volũtatẽ defũcti,etiã nõ ſolẽnẽ.h.d. Videbitis de hoc infrà,eo.l.fin.

COhæredibus. Diuiſio facta inter ſocios,aliꝭ ſocijs abſentibus non præiudicat.hoc dicit. f

1 ☞ *Libri empti per patrem,& traditi filio,quando uideantur donati.*

g ELiæ cuius. [g] Quod pater nomine vni⁹ filij cõparauit, & tradidit:debet ei filio adiudicari:& in hoc iudicio habetur ratio ſumptuum.hoc dicit.ſuper ver. comparauit.id eſt manualiter tradidit.aliàs videtur tantũ nomẽ filij in inſtrumento accommodare.arg.j.ſi quis alteri vel ſibi.l.iij.de caſt. pecu.l.lib.xij.ſecundũ Ray. Itẽ opp.de l.ſi donatiõe.j.de col.Solue vt ibi.Iſta lex allegatur in arg.ad † quæſtionem de filio,pro
1 quo pater emit libros:vtrũ debeat illos habere præcipuos.Gloſ.dicit q̃ hæc lex facit pro eo.Roſ.diſputauit iſtam quęſtionẽ,& determinauit q̃ filius non debet habere libros præcipuos.& hoc per oẽs alias rationes,quę fiunt in auẽ.ex teſtamẽto.j.de colla.quæ cõcludũt q̃ ſimplex donatio venit in collatiõe.Do.Vber.de Bobio determinauit contrariũ:ſicut enim res,quas pater dat filio militi eunti in caſtra, filius debet habere præcipuas,vt l.ſi filius.ſ.eod.qa eſt caſtrẽſe peculiũ:ita illud,quod daẽ filio ſtudẽti,dicitur quaſi caſtrẽſe,necvenit in col- g
lationem.ar.ſ.de inoff.teſta.l.fi.ſ.de aduo. diuer.iudi.l.fori.& l.aduocati.Et hoc videtur etiã velle Dy.in l.j.§.nec caſtrẽſe.ff.de colla.bono.& ibi plenè dixi. Sed aduertas iſtud procederet.ſi pater emeret libros,& daret filio iã exiſtẽti aduocato vl' doctori, qui põt quaſi caſtrenſe habere peculiũ:ſed donec filius eſt in ſtudio,non dicitur quaſi militare:nec dicitur habere quaſi caſtrẽſe peculiũ:nullã enim exercet profeſsionem. & ideo tũc videtur recurrendũ ad illud,q̃ hac lege dicit,vt ſi pater emit & ſibi tradidit,q̃ videt donare et morte cõfirmat:ideo nõ venit in collationẽ bonorũ: tamen põt cõtradicere ſi vellet,vt hic dicit in tex.Sed in filio iã exiſtẽte aduocato,valet donatio incõtinẽti,itaq̃ pater nõ poſſet reuocare ſi

c ¶ Certũ.Vide i l.frater.nũcta gl.in ver.ſecutus.de condi inde. An aũt peculiũ pfectitiũ veniat cõferẽdũ Bar.q̃ nõ in l.filius licet.j.de col.vbi tex.
☞ POMATES.
d ¶ Sol.dicit gl.Limitat iſtã gl.vt p Alex. in l.qui Romæ.§.duo fratres. ver.in ea.ibi: niſi fuerim ſciens.de verb.oblig.
e ¶ Quod eſt no.Tenemẽti ſingr gl.vide Bart.in l.q Romæ.§. duo frẽs in xj.qõ.j.de ver.obli.lati⁹ (vltq.
¶ Not.q.No pulchrã q.gl.i materia feudi. Adde tñ q̃ dicit Bal. in ca.j.§.præterea duo cat⁹. de gḷbi.feu alie. p Fede.q̃ duo fratres marchiões diuidunt. Sed hoc qualiter intelligi debeat.vide in c.imperator Lothari viſib.feud.
☞ P. PAV. P.
f ¶ Notabilis quæſtio, vide Ale.cõſ.xxj.vo. v.Vide Aret.cõſ.iñ. vbi etiã dicit quod ſi eſſet feudũ antiquũ, nõ gḷbere frater.q iſto modo diuidendo q̃ miſiſſet non cõtrauenire & renũciaſſet cuicũq; iure q̃ haberet.vel habere poſſet, vel ſperaret ſuccedere alteri fratri.Sequitur dom. Iac.de ſan. Geor. in ſua inueſtitura feudali. charta xxxvj.col.ij.circa qd vide Alex.conſil.xiij. volu.v.
g ¶ Filiæ cuius. Et vide Bal.in l.que dotis. ff.ſo.mat. & ibi vide Alex.poſt Imo referẽtem duos alios intellectus ad iſtam lege. ſed hãc l.limita & intellige vt hic p Bald. in v.col.& adde Bar. in l.fi.de pe leg & cõtra bar.hic tenet Bal. hic,in ij.qõ.in iij.col. Adde ad q.Bart.Ro. conſil.cxlv. Bal.cõſil. cxiij.j.lib.
¶ Pro concordia aduerte,qñ rẽ aliquã emit pr̃ noie filij cõſtituti in eius poteſtate, quã ſibi nõ tradidit, præſumit ſolũ pr̃ noẽ filij accõmodaſſe in iſtro.ita Bar.hic in hac l.filiæ cui'.& in l.iij.C.ſi qs alteri vel ſibi.que ipſe legit q̃ prima.Cõtrari⁹ tñ allegaẽ in l.ſi pater.ff. de don.& in l.ñ de pe cul.leg. Tu dic q̃ corruꝓ allegaẽ contrari⁹ in d.l.ſi pr̃.imò idẽ tenet q̃ in hac l.filiæ. & in d.l.fin.bñ videt cõtrarius pria facie, ſed nõ eſt:qa ibi loqꝫtur quãtũ ad cõſtitutionẽ peculij.q̃ aliud eſt dicere,q̃ qñ emit

nomine filij ſui, ſine traditione.

a ¶ In familiæ. Vide ſingu.dictũ Bart.ad hãc l.in l.ſi fundũ per fideicõmiſſum.ĩ prĩ. de le.j.vbi allegat ꝙ ſi dico,vẽdo tibi iſtã domũ Titij, videar a vendere noĩe ipſius Titij.& ſic etiã re nõ præſtita,nec perẽpta poterit habere ratũ. Facit ꝙ no.per gl. & doc.in l.ſciendũ.§. tutores.fin. q̃ ſtatĩ.cog. & in l.qua ratiõe. de ꝓcur.vide tũ ꝙ ſi q̃s aſſerit ſe ꝓcuratorem & aliqd faciat, ꝙ in dubio intelligitur dicto noĩe facere, licet nõ dicat ꝓcuratorio noĩe:ſed ſi fuiſſet præſens in tali mandato rei meæ, cõſentiendo daret mihi actio mãdati.l.q̃ patĩt.ff. man. Sed ſi ex poſt facto cõſentiẽdo, dabit ne gotiorũ geſtorũ. q̃ ſingl'r nota : q̃a fortè alibi clarius nõ repe ritur,ſecũdũ Imo.ibi & adde Bart.in l.iter hic alle.&ibi Bal.ĩ fi.

ADDE princip. apoſtillæ Paul.de Caſtr. conſil.cxxxvij.

☞ P. PAV. P.

b ¶ Inter oẽs. An diſpoſitio huius legis habeat locũ ĩ filio teſtãte inter parẽtes, vide Barb.in repetitiõe legis,cum acutiſſimi.ĩ xxvij.col.C.de fideicõ.Itẽ an ꝓcedat q̃n aliquis teſtaretur, & loqui non poſſet ſed ſibi diceretur. Si vis talẽ inſtituere,ſtringe mihi manũ.Vide eũdẽ vbi ĩ.in xlij.colũ. & ſeq.Item ꝙ qualiſcunq; nominatio & diſpoſitio prĩs,etiam in actib⁹ inter viuos nominãtis filiũ hæredẽ,valeat. Idẽ in pia cauſa,vide laſ.in l.tale pactũ.§.fin.in ij.iij. & iiij.col.C. de pact. Itẽ an diſpoſitio huius legis procedat in patre teſtãte inter filios naturales in caſu,in quo eos poſſet inſtituere,vide Aret. in l. nec furioſus. in iij.col.& ſeq.de teſta. Vide quæ habes ad Bar.in l. hac cõſultiſſima.§.ex impfecto.

☞ POMATES.

c ¶ Teſtamẽtũ ꝓbari. Vide Alex.cõſil. clx. in pe.dub.in ij.col.vo ij.& lxx.vol.iij. vbi pulchra circa hoc dicit maximè in j.colũ.

d ¶ Intelligit gloſſ. Eſt ſingularis & not.q̃a indiciũ eſt minus,q̃ ſemiplena probatio glo.no.ĩ l.cũ ꝓbatio. ff.de ꝓbatio. & vide pulchrè ĩ d.l.ſi debitori.de iudic.& dũ hæc gl.dicit ꝙ vnus teſtis facit indiciũ. intelligo ſi eſt ꝓbatæ vitæ, & bonæ opinionis, nec põt haberi ſuſpectus familiaritate,& alia de cauſa iudicis arbitrio committenda:vt refert Bald. in ca.j.§. ſacramentum. de cõſue.recti feu.& ita à fortiori debet intelligi regula, q̃ dicit ꝙ vnus teſtis facit ſemiplenã probationẽ & ꝙ no.in l. maritus ff.de q̃ſtio.& Bart.in l.fi. & ibi dixi. de q̃ſtio.Rayn.in l.j.§.idẽ e.tit.& cũ Bart.tenet Bal.ĩ c.ſicut de ſimo. Itẽ vnus teſtis facit fidiciũ ad torturã,niſi aliæ circũſtantiæ exiſtãt.Bal.in l.ij.C.quorũ appel.in princ. & hic vide do. Alexan. de Imo.in conſil.xxxvj. & cõſil.xxxix. in v. vo. & adde ꝙ etiã vnũquodq; adminiculum faciẽs ad cauſam debet legitimè probari per duos teſtes. Ita not.in c.ſicut de ſimo.& Angel. in authẽ. de teſt. imperfec.Bal.in l.ij.in prin. ff.de excu.tut.& Ale in cõſi.cl.col. fina.& in cõſi.clj.col. ij.in v. vo.Bal.in l. cũ circa. j.de iure dot.& Ang.

1 *Voluntas teſtatoris imperfecta probat inter liberos, quando eſt imperfecta ratione ſolennitatis.*

2 *Teſtamentum poteſt probari indicijs, dum tamen per duos teſtes probetur.*

Vnus teſtis deponẽs directè ſuper maleficio, facit indiciũ.

Indiciũ in maleficijs, debet legitimè ꝓbari ꝑ duos teſtes.

b INter omnes. [b] Voluntas patris mi⁹ ſolennis,in diuiſione inter liberos eſt ſeruanda: ſecus quo ad extraneos.h.d. †Nota ꝙ voluntas imperfecta probat inter liberos:quod intelligitur devoluntate imperfecta ratione ſolennitatis fuit tamẽ perfecta ratione voluntatis:ſed ſi eſſet imperfecta ratione voluntatis,nihil ꝓbaret: vt l.ſi is qui.ff.de teſta.Dixi vobis in l. hac cõſultiſſima.§. ex imperfecto.j.de teſtam. Hoc vult dicere quædã gloſſella ſup verbo,imperfectũ:licet nihil alleget.quam vide & no.†Item habes hic ꝙ ſufficit teſtamentum ꝓbari [c] quibuſcũq; indicijs:intelligit gl. [d] multùm notabiliter ꝙ nunq̃ exeat de mẽte tua:dum tamẽ legitimè ꝓbeẽ, ſaltẽ duobus teſtibus,& vide gl.& not.& ꝓpetuo tene mẽti.†quod ergo dicitur, [e] vnus teſtis facit indiciũ,& facit ſemiplenam ꝓbationem,vt l.in bonæ fidei.& ibi no.j. de iureiu.& ff.e.l.admonẽdi.& no.j.ad l. Iul. ma.l.ſi quis eſt verum,q̃n vnus teſtis deponit directè ſup vno maleficio : ſed ſi deponeret†ſup aliquo iudicio ad maleficium: tunc illud iudicium debet legitimè probari per duos teſtes,vt hic.

SI modo. Iſta authẽtica determinat authen. quod ſine.j.de teſtamen.

Fundus conceſſus in peculium profectitium filio, uenit in reſtitutionem fideicommiſſi.

Datum in cauſa conditionis implendæ, uenit in reſtitutionem fideicommiſſi.

3 *Trebellianica poteſt deduci in una re conceſſa filio in peculio profectitio. & nu.5.*

4 *Lectura antiquorum ad hanc legem eſt uera. & nu.7.*

6 *Quarta, licet reſpiciat quamlibet rem patrimonij, debet tamen fieri diuiſio in una re, prout cohæredes fuerũt concordes, & iudex æſtimauerit.*

EIliũ quem habẽtẽ. Fama & re difficilis eſt hæc lex, ſm glo.Et huius difficultas iſurgit ex variatiõe lecturarũ, & ex intrincatione gl.Et legit hæc l.in gl.nra,trib⁹ modis.quarto modo legitur ſm Iac. de Aret. ſecundũ cõem lectu.hæc lex diuiditur in duas partes.In prima ponit thema, & qõnes,& oſtẽdit q̃ſtiones ex themate. Secundò ponit deciſio qõnum.Secunda ibi;hæreditaria parte prædij,&c.Et prima gl.huius l.proſequit tantũ lecturã antiquorũ, ſecundũ quã lect.hæc lex breuiter hoc intẽdit.Datũ cã cõditionis implẽdæ, cõputat in quartã Trebellianicã, q̃ põt detrahi in vna re data à prẽ filio,in peculio,pfectitio. h.d.Caſum in terminis pone vt in gloſ.& habetis tex.multũ clarũ.Et ex iſta lect.no.

1 †ꝙ fundus cõceſſus in peculiũ ,pfectitiũ,

2 venit in reſtitutiõe fideicõmiſſi.† Secũdò no.datum cauſa cõditionis implendæ, cõputat in quartã Trebellianicã.Tertiò†no.

3 ꝙ Trebellianica põt deduci in vna re cõceſſa filio in peculio ,pfectitio.Et pone caſum vt dixi,ꝙ in hæreditate erãt trecẽta:& erãt tres filij:fundus datus ĩ peculio valebat xxx.Si ẽm poneres ꝙ fundus datus in peculio valet xij. vt quidã antiqui poſuerũt,de quibus fecit mẽtionẽ gl.j.ĩ prin. tũc facta deductiõe Trebellianicæ,nihil remanet in eodẽ fundo.Cõtra,dicit tex.tuus in fi.l.ideo pone fundũ valere xxx. & caſus eſt planus.Opp.& videt, ꝙ datũ cã conditionis implẽdę, nõ cõputet in Falcidiã:vt ſ.de inoffi.teſta.l.ſancimus.§.repletionẽ.Sol.Ibi in quarta debita iure naturæ:hic in quarta Trebellianica.Opp.ſecũdò ꝙ ſm hoc hæc lex nõ facit ad tit. ꝙ eſt cõtra primã cõſtitutionẽ.ſ.§.qbus.So.Dicit gl.ꝙ hæc lex facit ad titulũ in hoc:qa ſicut per hãc actionẽ prælegata deducũtur, vt ſ.e.l.ſi qua.& ff.e.l.inter cohæredes.§.j.ita hæc reſtitutio ſit cohæredibus hoc iudicio. Vel dicas,cũ per iſtũ rogatũ debeat retineri quarta,& ſic fieri diuiſio huius portionis : hoc fiet per indiciũ familiæ erciſcũdæ.Opp.tertiò,ꝙ ſm hoc eſt mala grãmatica.nã hic dicit,filiũ quẽ habentẽ.& iſta dictio filiũ, nõ habet verbũ à quo regat:ꝙ eſt cõtra.l.Plautius.ff. de auro & argen.lega.Huius timore aliqui antiqui exponũt filiũ,id eſt, filius,vt ſic ponat caſus ꝓ caſu. Alij dicũt filiũ quẽ,i.aliquẽ. Vel potes dicere ꝙ hic ſubaudit vnus nominatiuus:id eſt,filius : vt dicamus:filius,quẽ filiũ habentẽ fundũ &c.& procedit iſta lectura clarè:& eſt clara gl.quã vide. Venio ad ſecundã gloſſ.& opponit:quarta diminuit quãlibet rẽ patrmonij æqualiter : vt l.Plautius.& l.lineã margaritarũ.ff.ad leg.Falci.& l.§.j.eo.tit. hic dicit ꝙ detrahit in vna re:ſcilicet cõceſſa filio peculiũ profectitiũ:quare malè.Sol.Dicũt quidã hoc ideo:qa teſtator hoc expreſsè hic dicit,ꝙ de illa re detraheret.Hoc ẽ diuinare: ideo non placet.Alij,vt Lotharius, dicunt ꝙ hoc fit ex præſumpta voluntate defuncti,qui hunc fundum prædixit filio in condendo in vita cõcedenda ſibi in peculium profectitium : vnde etiã poſt mortem lex imitatur iſtam voluntatẽ. Glo.nõ placet hæc ſolutio:quia talia peculia nõ ſunt præcipua,ſed cõmunia: vt ſ.e.l.certum. Vnde alij dicunt.ꝙ cõtraria loquuntur in Falcidia,quæ nõ detrahitur in vna re:hic in Trebellianica,q̃ in vna re poteſt deduci.Glo.hic non dicit plus. Certè hæc ſolutio non eſt vera:quia nulla eſt ratio,quare magis Falcidia detrahatur de ſingulis rebus, quàm Trebellianica. Vnde alij dicunt,quod ſit hic ſpeciale in filio,ea ratione:quia iſtud eſt cõtra eum.Nam datum cauſa conditionis implendæ, computatur in Trebellianicam : ergo fit pro eo vt in vna re poſsit deducere:vide glo.hucuſq;.Iſtam ſolutionem gloſſ. reprehendit

duabus

duabus rationib⁹. Prima eſt iſta: Tu dicis, qđ regulariter à cohærede percipitur extra quartã: iſtud eſt falſum: qa aut illud ſoluitur à cohærede, eſt pecunia hæreditaria: & tũc à ſeipſo, & quaſi iure hereditario, videtur habere: ideo cõputatur in quartam: vt ff. de le. ij. l. cùm pater. in prin. & l. deducta. §. nũmis. ad l. Falci. Nec obſtat. l. in quartam. ff. ad l. Falc. quia ibi loquitur cùm eſt hæreditariũ corpus, quod à cohærede percipitur. vnde non poteſt diuerſis iurib⁹ cẽſeri: vt l. eum qui ædes. ff. de vſucapioni [a]. Vel ſi non fuerit pecunia, fuit corpus non hæreditariũ: vnde non poteſt dici ꝙ ideo fuerit vnũ ſpeciale ꝓ eo quod aliud eſt ſpeciale cõtra eum: quia nihil eſt ſpeciale cõtra eum. Itẽ alia ratione dicit, ꝙ non procedit dicta ſolutio: quia ſi duo ſumus cohæredes. & à me tibi, & à te mihi legatũ relinquit, vt eſt in caſu noſtro. Itẽ & alĳs à nobis relinquitur: illud, quod à cohærede meo percipio, cõputabo mihi in quartã. vt tantò minus ab ipſo cohærede detrahã, propter illud, quod ab eo recepi: licet quo ad alios datũ à cohærede nõ computetur in quartam: vt l. Neſennius. ff. ad l. Fal. & l. in quartã. in prin. eo. tit. Si ergo in Falcidia hoc eſt multò magis in Trebellianica, in qua plura cõputantur, quã in falcidia. Vnde gl. habet dictam ſolu. ad l. Plautius. & ad l. lineã margaritarũ. ꝓ nõ vera. Solue ergo alio modo, ꝙ hic detrahitur in vna re ab hærede volente, & volentibus cohæredibus. In hoc reſidet gloſ. Sed hæc opi. non eſt vera, per tex. in fi. legis, qui dicit. reddere cõpellitur: nõ ergo à volente fit. Habes ergo recitatã iſtam ſecundã gl. vſq; ibi: alĳ, vt Io. quam vide. Iſtud quod ſequitur in hac gl. non recito adhuc, qa intrat in opi. Io. quæ ponit in ſequẽ. gl. Ad quã ſequentem gl. venio, & opp. ad lect. antiquorũ. Hic dicit ꝙ hæreditaria portio fundi cõputatur in Trebellianicã. Cõtra, imò quarta hæreditariæ portiõis, nõ tota hæreditaria portio: vt l. Titia. ff. ad l. Fal. Dicũt quidã ꝙ hoc ideo, qa teſtator dixit. Sed certè hoc eſt diuinare, & refugium miſerorum, vt gl. dicit. ideo glo. habẽs iſtã lect. antiquorũ pro declarata, intrat ad lectu. Io. ibi:

4 Dic ergo ſecundũ Io. & etiã vſq; ibi recitaui. † Nos quid dicemus? Dico lectu. antiquorũ eſſe veriſimã, & notabilem vltra

5 alias. † Ex qua habes iſtud ſingulare in hac lege ꝙ Trebellianica põt deduci in vna re cõceſſa filio in peculio ꝓfectitio: nec habes alibi iſtũ caſum. Huius ratio eſt: quia Ioan. dicebat, ꝙ pater eũ prædilexit in vita. Hãc volũtatẽ debet imitari iudex in hoc

6 iudicio diuiſorio poſt mortẽ: nã vos debetis ſcire † ꝙ licet quarta reſpiciat quãlibet rẽ patrimonĳ: non tamen debet fieri diuiſio cuiuslibet rei patrimonĳ: vt l. ij. j. quibus quarta ps debe. li. x. Sed debet deduci in vna re, de qua cohæredes fuerũt in concordia, & iudex ęſtimauerit: vt ff. de leg. j. leg. pen. Debet ergo iudex iſtã rẽ eligere, quã pater filio cõceſſerat in peculiũ in vita: & ſic præſumat͠ diſſeriſſe in morte: vt l. pen. de ali. & ciba. lega. & ne auferatur filio, ſ. qđ ſuis ſumptibus laborauit, & laboribus ampliauit: vt j. de alluuio. & pal. l. fi. & ne ab eo fiat ſeparatio rei ita ſibi cohærẽtis: arg. j. cõmu. vtri. iudi. l. poſſeſſionũ. Nec obſt. glo. quæ dicit ꝙ iſta peculia non ſunt præcipua: vt l. certũ. ſ. e. quia hoc concedo, ꝙ filius nõ habet hic iſtũ fundum præcipuũ, cũ pro habẽdo iſto det tantundẽ. Quartã em̃, quã in alĳs rebus debebat detrahere habet in iſtis, & in alĳs dimittet: & hæc eſt veritas. Non obſtat l. Titia. ad l. Falc. quia ibi loquitur quando detrahit quartã ſecundum voluntatẽ defuncti: hic autem quãdo præter voluntatẽ. Sumus expediti de lectu. antiquorum: veniamus ad lect. Io. ſecũdũ quã hæc lex breuiter dicit, & intẽdit: Datũ cauſa conditionis implendæ, cõputatur in quartã Trebellianicã: & hæreditaria portio fundi filio plegati, & de eo reſtituẽdo grauato. hoc dicit ſecundũ lect. Io. Et eſt differẽtia inter lect. Io. & antiquorũ: quia antiqui dicebãt fundum cõceſſum in peculio: & ſic inter viuos: ſed Io. dicit fundũ prælegatũ in morte. Itẽ antiqui dicebant, ꝙ illud, quod deerat de quarta, ſuppleatur de eo fundo. Io. ꝙ ſuppletur de eo, quod datur pro eo fundo. Itẽ antiqui dicebant filio rogato reſtituere totam partẽ ſuã. Io. verò dicit filio rogato reſtituere ſpecialem illũ fundum. Pone ergo caſum ſecundùm lect. Io. procedere, vt ex prædictis colligitur. Oppo. ad iſtam lect. de l. Titia. ff. ad l. Fal. Sol. Ibi detrahebat Trebellianicam ſecundùm voluntatem teſtatoris: vnde cõputatur ibi in ea quarta hæreditariæ portionis: hic verò detrahebat præter voluntatẽ defuncti. Rationem dic plenè vt dixi in d. l. Titia. Itẽ opp. quia tex. hoc non dicit de eo quod datur pro fundo: ſed in eo fundo. Sol. ſecundum Ioan. expone in eo [a] fundo, ſcilicet pro eo fundo. Sed quia hæc lect. videtur aliqualiter deſtruere tex. ideo dixit gl. ſolue vt dixi in gl. ſuperiori. Vide ergo iſtam gl. quatenus proſequitur gloſ. lect. Io. vſque ibi: vel ſi vis ſecũdùm Azo. & Hugo. &c. vt ibi: vel dic vt in gl. alia inferiori: melius ſtaret in ſuperiori. Redeo enim ad præcedentem gl. vbi dimiſi. Alĳ, [b] vt Io. &c. quia iſta expoſitio, vt exponitur in eo fundo, id eſt pro eo, videt͠ nimis extranea ad tex. ideo Ioã. dicit tex. ſtare proprię, tñ legit eum tranſponẽdo hoc modo: ſoluitur à cæteris facta detractione de ſingulis, & ſuprà quartam habens in eodem [c] fundo &c. Et ſic tex. iſte non dicit, ꝙ in eo fundo aliquid habeat͠ nomine quartæ, niſi hæreditaria portio ſecundum Ioã. habes ergo expeditam illam particulã præcedẽ- [d] tis gl. Alĳ, vt Io. &c. vſq; ibi: & vt hæc clareant, vide eam. Hæc lect. Io. non eſt vera. Primò, quia tex. dicit, filium quem habentem. nam habẽtem eſt participium præſentis temporis: ergo ſignificat ſecundũ tempus: vt ibi, & l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxali. Innuit ergo ꝙ tempore, quo teſtator diſpoſuit, filius habebat fundum. Sed ſecundùm lectu. Io. tunc non habebat: quia ſibi prælegatur. ergo &c. Præterea hæc lectu. Ioã. deſtruit literam, vt videtis. Præterea hæc lectu. Ioan. preſuponit eum grauatum reſtituere iſtum fundum. Sed ſi hoc eſt verũ, de iſto fundo toto non detraheret quartam: ſed detraheret quartam portionis hæreditariæ. Nam in eo qđ ipſe habet vltra portionem hæreditariam, eſt legatarius: ergo in eo quod habet iure legati, non detraheret Falcidiã: vt leg. in lege Falci. ff. ad l. Falci. Vnde reprobata lect. Ioan. veniamus ad lectu. Azo. & Hugo. [b] ſecundùm quam breuiter hoc intendit: Datum cauſa conditionis implendæ, computatur in Trebellianicã, & hæreditaria portio rei filio donatæ, & donatio morte confirmatur. h. d. Differt hæc à lectu. antiquorum: quia antiqui dicebant fundum eſſe conceſſum filio in peculium. Azo & Hugo dicebant fundum eſſe donatum filio. item antiqui dicebant ꝙ illud, quod deerat de quarta, ſupplebatur in eodem fundo. Azo & Hugolinus dicebant quod ſupplebatur in alĳs rebus. Item differt à lectu. Ioan. quia ideo dicebat fundum prælegatum. Azo & Hugo dicebant fundum in vita donatum. Item dicebat Ioã. filium expreſsè grauatum in fundo. Azo & Hugo hoc non dicunt. Ponamus ergo caſum in terminis ſecundùm Azonem & Hugo. vt iacet in gl. & clarè. Opp. quod iſta res donata non veniat in fideicommiſſum: vnde videtur obſtare infra, ad legem Falcidi. l. in donationibus. coniuncta. l. Marcellus. in §. quidam. l. ad Trebiliani. Solu. dicunt ipſi qđ hic fuerit rogatus reſtituere portionem ſimpliciter, non dixit portionem hæreditatis: vt plenè habuiſtis not. infrà, de fideicommiſsis. l. cùm virũ. Oppo. de leg. primo, lege, qui filiabus. [c] Sol. vt in gl. Item oppo. de leg. in fideicom. in fin. ff. ad Trebelliani. Solue vt in gloſ. Item opponi. de l. iubemus. §. fi. ad Trebelliani. vbi dicitur, quòd illud quod extrinſecus obuenit. non computatur filio in Trebellianicam. Solutio. Dicit gloſſ. hæc lex corrigitur per illam. Sed poſſumus dicere quòd illa loquitur in ſuis caſibus tantùm: ſcilicet vt fructus non computentur in Trebellianicam: ſecus in alĳs rebus, quæ obuenirent filio extrinſecus. Vide gloſſ. Videamus an lectu. Azo. ſit ve- [d] ra. Dyn. dicit quod non quod probat. Donatio facta inter viuos, non venit in fideicommiſſum: vt l. ſequens quæſtio. ff. de lege ij. ergo non computatur. nec computabitur in quartam: vt lege fideicommiſſariam. ff. ad Trebelliani. Dominus Franciſcus reſpondebat quod lex ſequẽs quæſtio. loquitur in donatione facta à viro vxori, quæ retro trahitur: meritò in fideicommiſſo non venit. ſecus in donatione, quæ fit à patre filio. Iſtud non videtur eſſe verũ: nam eodẽ modo retro trahitur in vna, ſicut in alia: vt donatio. j. de donat. inter virum & vxorem. & l. ij. de inofficio. donat. & ibi not. Propter hoc docto-

a l. fi. ff. ꝙ me. cau. & ff. de vſucapioni. Et ſcripto exẽplari, poſt hæc verba ita lego. Pecunia aũt quã habuit hic à cohærede non fuit hæreditaria: ideo de iure cõi computaretur ſibi in quartã. vel ſi nõ fuit pecunia. &c. Alexan. Loſæus Auil.

b ¶ Azo & Hug. Lec. Hugoli. & Azo. expedit hic Bal. ĩ viñ col. in ver. & ideo, ꝓcedo ad tertiñ. de qua lec. Bal. aliqd in l. iubemus. in j. col ĩ ad Trebel.

c ¶ Qui filiabus. Bal. hic in viñ. colũ. videt͠ tenere cõtrariũ. & vide Bart. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. in ver. quintò oppo.

d ¶ Azo. ſt vera. Vide Bar. in l. Marcellus. §. quidã. ad Trebel. & Bal. in d. l. cũ virũ. in iñ. col. de fideic.

a ¶ Diſcutio principalis.Nota perpetuò & vide Inſtit.de acti.§. item ſi quis.& vide j. de app.l.j.ſed Bal.hic ponit practicã,ſcilicet ꝙ poſt litẽ contestatã neceſſe ſit actori vel excuſsionẽ facere,vel aliter de inopia debitoris docere.

b ¶ Formãdus ſit libellus. Forma libelli in hoc iudicio:et nota ꝙ ad hocvt habeat locũ hoc iudiciũ,requirit vel ꝙ agẽs non negeꝫ ſocius:vel ꝙ ſit in poſſeſsione rei,quã petit diuidi:vt ꝓ Bart.in l. in prouinciali.§.j.ff.de ope.no.nun.

c ¶ Fructus.Adde ꝙ ſi res nõ põt commodè diuidi,præferẽ qui habet maiorẽ partem.l. ſancimus.& ibi Bal. in ĩj.co.de don.& ibi quãdo res dicitur cõmodè diuidi.

℣ P. P A V. P.

d ¶ Si maior.Vide Alexand.in conſi.xciij.incip. viſo & diſcuſſo. in ĩj. volu. vbi iſtud vult, etiã ſi poſſeſsiones poſſeſſæ proindiuiſo eſſent inæquales multũ, vt per eũ.Itẽ ex quibus præſumat diuiſio vide Alexan. ccxxxiiij. Pau. conſi. xciij.Et inquãtũ Bar. limitat procedere in his q̃ ſunt leuis præiudicij,prout eſt diuiſio:ſecus in alijs. Adde Bartolum melius & clarius iſtud volentem in diſputatione,mulier habẽs amplũ patrimoniũ in fi. Alex.cõſi.xĩj. inci. viſo proceſſu.in iiij.vol. in cõſi.cxiij.e.li.incip. viſo & diligẽter cõſiderato.& Bal.hic clarẽ.Et ita intelligeBal. cõſil.ccclxxxix. ad fi. in iij. parte.Et ſic præſumẽ diuiſio ex poſſeſsiõe lõga ꝓ indiuiſo : ita præſumitur recõmunicatio ex poſſeſsione pro indiuiſo ſecuta poſt diuiſionẽ vide R.o.conſi. ccccxviij.& vide de materia practicum Papi. in forma libelli quo agit ꝓ hæreditate vel re ſingulari diuidẽda in ĩj.colũ.& in ſeq.vide ad Bart.in l.cũ de in rẽ verſo. de vſu.in vlt.col.Et no.modificationẽ Barto.hic,& ita intelligendũ dicit Bal. conſi. ccclxix.ad fi.de quo ſ.inci.quædam puella.

e ¶ Haberi rata.Itẽ facit,ꝙ ſi ſint duo fratres,quorũ vnus adminiſtrat oia bona paterna,ſciẽte & patiente altero, per longũ tẽpus : vtrũ ꝓ hãc patiẽtiã excludatur, maximè vigore cuiuſdã tacitæ renũciationis.Iſta faciunt ꝙ ſic:ſed Bal.firmat cõ-

res Moderni recedunt à lect.Azo. ꝙa circa intellectũ huius l.ſequens quæſtio. dic vt ibi dixi.tamen lectu.Azo.mihi nõ placet : nã cùm à cohæredibus videaẽ habere illum fundũ, quaten⁹ excedit hæreditariã portionẽ,ſaltẽ quo ad ipſos cohæredes,debet in trebellianicã imputari : vt l.Neſennius.ff.ad l.Fal.† Tene ergo lect.antiquorum,tanꝯ verã,& veriſsimã.Iac.de Ra.legit alio modo,& in parte tenet lectu. antiquorũ.& in parte lectu.Ioan. quã recitare non curo.Reſtat vt videamus finẽ præcedẽtis gloſſæ,quæ intrat materiã noſtræ legis explicatis lectu.Et pro iſta gl.determinanda habemus videre quid cõputetur in debita iure naturæ:quid in debita iure inſtitutiõis:& quid cõputetur in Trebellianica:& an poſsit invna re deduci.Itẽ habemus videre de alijs quartis,quæ omnia plenè examinaui in repetitiõe,quã tibi feci in l.ĩ quartã.ff.ad l.Fal.& ibi plenè vide &c. Hæc lex eſt de titulo p̃cedenti poſt l.licet.

7

Communi diuidundo. Rubrica.

☞ *Res ſit litigioſa per litis conteſtationem, & in quo iudicio.nu.4.*

Concluſio libelli in iudicio communi diuidundo.

Fundus debet totus æſtimari.

Iudicium communi diuidundo eſt miſtum.

LEX I.

FRater tuus. Iudiciũ cõmuni diuidũdo,datur contra emptorẽ,& poſt litẽ ſuꝑ eo cõteſtatam,res tanꝯ litigioſa, non põt alienari.h.d.Nota finem huius legis,ꝙ ſolùm † per litis conteſtationẽ fit res litigioſa.Habes hic duo notare. Priò quale ſit officiũ iudicis in cõi diuidundo.† Ex quo debes colligere cõcluſionẽ libelli:ſcilicet fundũ certis finib⁹,& regionibus terminari:vel & cõmodè fieri nõ poſſet alteri adiudicari,ſecundũ quod iudici videbit. De hoc dicam plenius.j.eo.l.ad officium. † Itẽ nota, ꝙ fundus æſtimari debet totus: nõ debet æſtimari quælibet pars. Nã qñꝯ eſt maior eſtimatio totius,ꝯ ſi fieret ꝓ partes.Hoc tenet hic gl.quã tenemẽti:& no ta & vide eam.Quidã tamẽ tenent cõtrarium j.l.proxi.† Nota tertiò ꝙ in hoc iudicio res fit litigioſa per litis cõteſtationẽ:ſecus eſſet in iudicio vniuerſali familię erciſcũdæ vel petitione hæreditatis:vt ſ.de peti.hære.l.ij.& ibi no.& fa. erciſ.l.alienationes.† Item hoc eſt verũ : quia iſtud iudiciũ non eſt merè reale,ſed miſtum : nam in rei vẽdicatione per ſolã citationẽ efficeretur hodie res litigioſa:vt j.de litig.aut.litig.& ſic hodie hic finis non corrigitur.

1 ☞ *Actio communi diuidundo,quando competat non poſſidenti.*

2 *Si ex duobus iudicijs,unum debet præcedere aliud, proceſſus tenet,ſi non opponatur.*

3 *Iudicium in hypothecaria non facta executione procedit ſi non opponatur.*

LEX II.

SI probatum. Cõtra eũ ad quem tranſit poſſeſsio iure pignoris, põt hoc iudicium intẽtari.h.d. Oppo.dicitur hic,æſtimata parte:imò videtur quòd debeat æſtimari totum : vt ſ.l. proxima.Solu.Quod hic dicitur,æſtimata parte:intelligatis ſub vniuerſo, nõ autẽ particulariter fit æſtimatio, vt vidiſtis ſ.l. proxima.† Quæro circa hanc legẽ vtrum debeant eſſe duo iudicia : vnũ, in quo ego vẽdico partem meã : aliud,in quo peto diuiſionẽ:an verò ſit vnũ, ſcilicet cõmuni diuidũdo,& in eo incidẽter cognoſcatur de dominio. Reſpõdeo,qñ ille, qui agit communi diuidũdo, non poſsidet, & negaꝫ cõmunio:tunc debet ante omnia agi rei vendicatione:nec poteſt agi cõmuni diuidundo priùs:vt ff.fa.erc.l.j.quod eſt verũ ſi opponatur:ſed ſi non opponeretur hæc exceptio præcederet hoc iudiciũ:& in iſto iudicio cõi diuidundo incidenter cognoſceret de dñio.Ita dicit gl.hic,quã ſigna.& no.in l.ſi mancipiũ.§.j.ff.de euic. Vide gl.tuã notabilẽ,& nota eã.† Ad iſtud quod dicit expreſsè nota etiã vniuerſaliter eam, ꝙ duo ſunt iudicia, quorũ vnũ debet præcedere aliud.hoc eſt verũ ſi opponaꝫ.aliàs non viatiatur ꝓceſſus:vt hic vides. † Et eſt vtile,ſi ageret cõtra bonorũ poſſeſſorẽ hypothecaria,vel ageret cõtra fideiuſſorẽ : licet nõ ſit facta diſcutio principalis[a], procederet iudiciũ ſi non opponatur:& vide in l.prolatam.de ſenten.hoc dicit.

1 ☞ *Libellus in iudicio communi diuidundo.*

2 *Iudex quomodo æſtimabit rem.*

LEX III.

ADofficium. In hoc iudicio veniunt q̃ ſunt cõia,& per iudicẽ eſt faciẽda diuiſio certis regionib⁹, vel adiudicationibus poſſeſsionũ diuerſarum,vel etiã vnius alteri æſtimatione refuſa.h.d.Circa legẽ noſtrã q̃ro, qualiter formãdus ſit libellus[b] ĩ cõi diuidũdo iudicio. † Rñdeo,ꝙ libellus habet duas partes. Primò narrationem.Secũdò concluſionẽ. In narratione debet ille,qui agit, dicere ꝙ cũ aduerſario habet talẽ rem cõem,& pro tãta parte, & ꝙ non placet ſibi ; nec expedit amplius in cõione ꝓſiſtere.Iſtud probatur hac lege in ĩj. rñ. In cõcluſione verò debet dicere. Quare peto dictũ fundũ, ſi eſt fundus vnus,partiri & terminari debet,& dictam partẽ mihi pro diuiſo peto aſsignari,vel alteri ex eis dictũ fundũ iuſto pretio adiudicari,put veſtræ æquitati videbitur. Verũ quia in hoc iudicio veniũt qñꝯ fructus[c] : habeꝫ etiã rõ dãnorũ datorũ in re: vt j.ꝓxi.tũc in narratiõe debet fieri mẽtio fructuũ, & dãni dati,& in cõcluſiõe petere aduerſariũ in hoc cõdẽnari:vt j.l.proxi.

2 Quæro † qñ iudex debet æſtimare : qualiter fiat æſtimatio. Rñdeo, ipſe põt facere ſuo arbitrio ſi vult, etiã nullã partẽ interrogãdo:vt ſ.l.ꝓxi.Itẽ hoc facere poteſt licitãdo,interrogando quãlibet partem pro quanto pretio vis tu ibi retinere:vt hic, & ſ.l.j.quo caſu poterit etiã extraneus ad licitationem admitti:vt hac lege.

1 ☞ *Ex diuturnitate temporis præſumitur diuiſio.*

2 *Ex poſſeßione rei per decem annos non præſumitur emptio.*

d ¶ SI maior. [d] Diuiſio fctã inter fratres debet haberi rata[e], niſi bñficio reſtitutionis reſcindaꝫ:nõ diuiſa debẽt diuidi

e

trariũ, & bñ ſecũdũ alios doc.& hoc dicit in l.licet.C.de iure deli.ꝓ ſuas rõnes.Itẽ qa ſciẽtia,& patiẽtia nõ habetur pro cõſenſu, in his q̃ ſunt magni præiudicij. vt plenè per Bart.in l.cũ de in rem verſo.de vſur.& in l.quæ dotis.ſo. ma. In his autẽ quæ ſunt parui præiudicij inducitur conſenſus. Et ita intellige gl.hic.& adde qđ no.ſ.eo.in l. ĩj.& hoc tenet Paul. de Caſt.in d.l.licet.& adde ꝓ Bar.in diſputatione ſua : q̃dã mulier hñs magnũ pr̃imoniũ.ſed Bal.ĩ cõſi. inci.quædã puella.dixit ꝙ diuiſio p̃ſumit̃ ex p̃cedẽti poſſeſsiõne facta ꝓ diuiſo, & inducit̃ diuiſio. Alle. gl.ordi. & his ſubdit ꝙ aliqui nõ intelligẽtes dicũt cõtrariũ:qa ex ſola patientia contractus nõ præſumit̃. Vnde cõſiderantes, ꝙ facta relatione de patiẽtia,ad patientiã, reſultat quædã permutatio,cui ĩeſt diuiſio. Ange.in l.fi.ff.ꝓ dote refert hãc gl.cui dicit in hærede.Bar.& Bal. in l.q in aliena.de acqui.hære.ſed vlterius latè refert ꝙ Petr. & cy.hic tenẽt cõtrariũ. & ſic tranſit Bald.hic optimè loquit̃:& ad de Bald.in l.j.in v.colum.C. de fideicommiſsis.

ADDE an diuiſio pr̃ſumaꝫ ex lõginquitate tp̃is : Bal.cõſi.ciiij. vo.j.ꝓ eũ conſi.ccclxix.lib.j.An diuiſio facta ꝓ minorẽ, in quẽ perſeueratũ eſt ꝓ xl. ann.poſsit infringi ꝓ eũdẽ cõſi.cl.Et an valeat diuiſio,cũ vni aſsignãtur oia ſtabilia. alteri verò inſtabilia ſ.noia debitorũ fœneratitia,eũdẽ conſi.xij. & an valeat diuiſio fratrũ aliquo eorum abſente,ꝓ quo vnus promittit de rato pro ipſo,ꝓ eũdẽ cõſi.cccxxxiiij.j.li.Et cũ diuiſio eſt facta per ſortẽ an poſsit reſcindi ſi aliqs fuit læſus,ꝓ eũdem conſil. cxxxviij. Et qualiter inter eos qui ferunt fraternitatem , ſit fienda diuiſio, per eundẽ conſil.lxiij.ĩj. lib. Et quis debeat facere diuiſiones,cum fratres diuidunt,per Roma.conſil.ccccl xxj.Et qualiter plures filij diuerſorum fratrum , qui longo tempore ſimul habitauerunt,debeãt diuidere, cùm aliqui ſunt laboratores, alij qui non, & alij maiores, alij non:conſil. xxiij.ĩj.lib. Et qualiter ruſtici diuidãt aĩa lia,ꝓ eũdẽ cõſil.cccc

lxvj. Et qualiter diuidatur inter patruos, & nepotes, per eundem consil. ccccccij. col. ij. lib. Et quid veniat compensandum inter consanguineos diuidentes, cùm pro vno est solutum aliquid, per eundem consi. ccxxxvij. j. lib.

a ¶ Præsumatur diuisio. Vide Bar. in l. qui in aliena. in prin. de acqui. Bar.

b ☙ POMATES. ¶ Dicit q̃ sic. Ex separata possessione rei cõmunis præsumitur diuisio vide Cepol. consil. xxij. col. ij. Roma. consil. ccv. & Alexã xcij. volu. ij. & Pau. de ca. consi. xciij. secundũ impressionẽ antiquã. & Barba. in c. & sup. col. iij. de re. eccle. nõ alie. & Alex. cõsil. iij. in fi. vo. iij. & xxv. volu. v. colũ. iij. vbi pulchrè declarat hanc gl. nisi alia præsumptio esset in contrariũ. Idẽ dicit econtra, quòd ex possessione mutua rei communis, nõ solũ inducitur societas, sed & si prius fuisset dissoluta iduceretur. ita Ro. consi. cccexvij. & vide etiam ad hoc Soci. consi. clxiij. col. fi.

☙ P. P A V. P.

c ¶ In cõmunione. Vide ad regulã huius l. qđ nemo cogitur stare in cõmunione, quę habes in Bertachino, in verbo, diuisio. in ij. col. Et ad Bart. in l. si conueniat. §. in hoc. ff. cõi. diuidundo. Vide Ias. in §. quædam. in xj. col. Insti. de actio.

d ¶ Casibus. No. q̃ quilibet põt prouocare ad diuisionem: fallit in casibus hic notatis. Adde prædictã regulam etiam fallere in duobus alijs casibus, de quibus habes sing. tex. in l. fi. & ibi Bart. ff. de ali. iudi. mu. cau. fa. & ad intellectum, vide Barto. in l. § non sortem. §. si cẽtum. ff. de condi. indeb. in l. filium quẽ habẽtem in versi. venio ad secundã gl. vide Bar. in l. in quarta. ad. l. Fal.

e ¶ Diuisio. Et de his quæ hic habẽtur, bene faciũt no. per Bar. in l. cum solus. ff. de vsu. Sed vtrũ tit. diuisionis excludat petitionẽ hæreditatis, vide Bald. in lege. Pomponius. ff. de rei vendicatio.

diuidi: & in hoc iudicio habeť ratio culpę, & fructuũ. h. d. Tu † habes hic vnã bonã gl. no. et singularẽ: duo fratres possederũt fundum pro diuiso, longo tpe, nec de diuisione aliquid apparet: vtrũ ex hoc præsumatur diuisio [a]? Gl. dicit q̃ sic [b], & bene. quã signa, & perpetuò tene mẽti. † Quæro, qd si ego possedi talem totã rem tuam, decem annis: volo dicere emisse, & probare per hanc præsumptionem, quia decem annis possedi: an hoc fieri poterit? Gl. dicit quòd posset quæri: sed dic breuiter q̃ nõ: qa nullo præcedẽti titulo, ex sola possessione nõ præsumitur: vt s. de rei vend. l. nullo. Non obstat quod dictũ est in quæstione præcedenti qa ibi tractatur de modico, vel nullo præiudicio: nã si dico me habere partẽ ex diuisione, constat hoc q̃ tu habes aliã partem ex diuisione. sed hic si præsumeretur vẽditio, totũ dñiũ perderetur. Sic etiã non obstat quod dicitur de seruitute, in qua probatur titulus ex p̃sumptione: quæ resultat ex vsu longi tẽporis: vt no. in l. serui tutes. ff. de ser. & l. j. in fine. ff. de aqua plu. arcẽ. quia ibi tractať de re modici præiudicij, vt dixi vobis in l. ij. s. de ser. & aqua &c.

a ¶ Gl. dicit q̃ hoc fallit in casib[9] quod dic vt in gl. Vnũ tn̄ quod glo. dicit, q̃ ratione temporis quis inuitus cogitur stare in communione: reprehenditur per doc. & bene. Videbitis in l. j. j. de an. exce.

b ¶ Non intelligatis. Vide Feli. in c. cũ ex officij. col. xv. & seq. de præscrip. & aliquid in cap. j. colum. iij. in fi. & sequen. de re iudi. Vide aliter per Roma. consi. cxij. in fin. & in consi. clxxv. & Cardi. lxxiij. colum. pe. & Bolog. in addi. ad sextum contrarium. Barto. in l. j. colum. iij. ĩ. quando prouo. & vide Alexã. consi. cxxij. colum. iiij. in versi. ergo bone. volu. j. & Are. lvj. col. ij. & Bar. vbi limitat in c. ex parte Decani. colum. ij. de rescript. vide etiam Bald. vbi limitat in rub. de offic. delega. ad finem. de fo. compe. & Bald. in cap. de causis. col. vj. de offi. deleg. & Alexan. in l. quod iussit. colum. fin. ff. de re iudic. & consil. xxxij. col. ij. volu. ij. & Card. lxxj. & plenè Feli. in ca. significasti. de foro compe. colũ. ij. & seq. & Panor. consi. vj. volumi. ij. & cxj. vol. j. & aliquid per Fel. in ca. inter monasterium. col. ix. de re iudi. & Panor. in c. examinata. in ij. notabili, de confir. vtil. vel inutil. & Soc. consi. cxx. col. ij.

c ¶ Etiam si is. Hæc est lex ita singularis, sicut aliqua quæ sit in mundo, secundum Bal. hic. de quo vide q̃ dixi in l. j. qui pro sua iurisd. & vide Bar. in l. obseruate. circa fi. de offi. procon. & q̃ no. Moder. in l. si expressim. ff. de app. & Bald. in l. si diuersa. C. de transac. Et an sententia nulla valeat vt contractus, & an possit ratificari per gl. & doc. in c. significasti. de fo. compe. Adde & intellige no. hanc legem non habere locum quando partes stant in vi simplicis. Gl. est sing. quam Bal. ad hoc ponderat in l. si diuersa. in prin. s. de transact. Item non habet locum. quando scienter coram iudice incompetenti litigarent: cuius iurisdictionem prorogare non poterãt. Ita doct. in c. significasti. de fo. compe. & Bal. l. vnica. C. qui pro sua iurisd. & ponit Fran. de Are. in c. at si clerici. col. v. de iu. Stra.

d ☙ POMATES. ¶ Approbatur. Vide Alexand. consil. cxxiij. incipien. redemptoris &c. vbi limitat singulariter quòd tamen sententia. est nulla, quia in ea est expressus error, tunc non potest consensu partium confirmari, etiam vt valeat in vim consensus. Et hoc quando. consensus est taliter præstitus q̃ transit in contractum delegatorium, puta stipulationis. Secus si in vim simplicis consensus & emologationis quia cum nulla fit, non potest consensus tanquam sententia validari. Vide etiam Abb. in cap. significasti. in pe. colum. extra, de foro compe. demum in cap. prouidentia. col. iij. de offic. & latius Fel. ibidem. Et vide ibi do. Maria. Soci. in vlti. charta, versic. octauo quæro. Et adde qđ idem est in laudo arbitri si fit latum extra cõpromissum vide Abb. in c. examinata. in iij. vo. dẽ confir. vtil. & inutil. Barba. latè consil. v. volu. iiij. Vide Ange. consi. ccxv. incipiẽ. testator quidam nomine Angelus vbi loquitur de vtroque. Ro. consilio. clxxiij. incipi. pro decisione. in fin. & consil. clv. incipi. præmissum laudum. in j. col. consi. clxxv. incipi. eo. dictum vltimum laudum in fine. Et isto modo soluatur dictũ Baldi in pace cõstantiæ, in verbo, sententiæ quoque. dum dicit laudum latum extra compromissum non conualidatur per emologationem. verum est in vim laudi. quod patet: quia Bald. allegat text. in ca. examinata. quem ibi ita declarat Abbas possessamen aliter intelligere Baldo cundum terminos illius capi. examinata. vbi dicit Abbas in iij. notab. q̃ emologatio nõ conualidat laudum ibi, quia erat latum super iure patronatus de quo partes non possunt disponere ex cõuentione sua cũ sit quid spirituale vel annexũ spirituali ca. quanto. de iudi. Et isto modo saluabitur decisio. Angel. consil. cxcv. inci. ff. & C. contraxerũt. ad finem. Et tanto magis prædicta procedere quando in emologatione adesset iuramẽtũ: quia tunc faceret emologationem valere omni via possibili & sic non posset valère in vim transactionis vel rudi cõsensus faceret valere in vim pacti. Sic dicit Bald. in l. si quis maior. C. de. transact. Moder. in l. si causa cognita. eodem tit. Sed vbi non adesset iuramentum, sis cautus. vt facias promitti per stipulationem de obseruando contenta in laudo ex causa noui consensus & nouæ transactionis quantum expediat, quasi tunc partes videantur in illam conuentionem deuenire: quia vbi esset simplex emologatio & consensus. & tanquam consensus esset sufficiens ad producendum actionem, non produceret etiam actionem tanquam laudum vel sententia prædicta. Vide de materia Feli. latè in capit. significasti. colum. iij. & seq. de foro competen. Et quod laudum nullum non conualidetur per emologationem in vim laudi, ponit multa Barb. in Ioannina sua in iiij. vel v. charta, si malè non memini, vide per eum. Item quòd emologatio simplex non obliget nec actionem producat, nisi transeat in solennem stipulationem vel alium contractum habilem ad producendum actionem. vide Paul. de Castr. qui bene declarat Bald. consi. cccexxvij. volu. j. Item. vide præpositum latè in materia in c. dilecto. in vlti. charta. in versicul. sexta est quæstio de appella. & ibidem Perusin. Item videtur etiam quod in vim sententiæ valeat, quando conuentum esset non opponere de tali nullitate, vide ad Barto. in authen. offeratur. in vlti. col. C. de lit. contesta.

e ☙ P. P A V. P. ¶ Diuisionem. Diuisio est similis emptioni. h. d. Quæro quomodo hoc procedat. dic vt in gl. tamẽ † in hoc est dissimilis; quia vnus est cõtractus nominatus. alius non. Et ex hoc sequitur, quod in vno habet locum cõdictio ob causam. in alio non &c.

f ¶ Etiam si is. Hæc est lex ita singularis, sicut aliqua quæ sit in mundo, secundum Bal. hic. de quo vide q̃ dixi in l. j. qui pro sua iurisd. & vide Bar. in l. obseruate. circa fi. de offi. procon. & q̃ no. Moder. in l. si expressim. ff. de app. & Bald. in l. si diuersa. C. de transac. Et an sententia nulla valeat vt contractus, & an possit ratificari per gl. & doc. in c. significasti. de fo. compe. Adde & intellige no. hanc legem non habere locum quando partes stant in vi simplicis. Gl. est sing. quam Bal. ad hoc ponderat in l. si diuersa. in prin. s. de transact. Item non habet locum. quando scienter coram iudice incompetenti litigarent: cuius iurisdictionem prorogare non poterãt. Ita doct. in c. significasti. de fo. compe. & Bal. l. vnica. C. qui pro sua iurisd. & ponit Fran. de Are. in c. at si clerici. col. v. de iu. Stra.

f ☙ POMATES. ¶ Non intelligatis. Vide Feli. in c. cũ ex officij. col. xv. & seq. de præscrip. & aliquid in cap. j. colum. iiij. in fi. & sequen. de re iudi. Vide aliter per Roma. consi. cxij. in fin. & in consi. clxxv. & Cardi. lxxiij. colum. pe. & Bolog. in addi. ad sextum contrarium. Barto. in l. j. colum. iij. ĩ. quando prouo. & vide Alexã. consi. cxxij. colum. iiij. in versi. ergo bone. volu. j. & Are. lvj. col. ij. & Bar. vbi limitat in c. ex parte Decani. colum. ij. de rescript. vide etiam Bald. vbi limitat in rub. de offic. delega. ad finem. de fo. compe. & Bald. in cap. de causis. col. vj. de offi. deleg. & Alexan. in l. quod iussit. colum. fin. ff. de re iudic. & consil. xxxij. col. ij. volu. ij. & Card. lxxj. & plenè Feli. in ca. significasti. de foro compe. colũ. ij. & seq. & Panor. consi. vj. volumi. ij. & cxj. vol. j. & aliquid per Fel. in ca. inter monasterium. col. ix. de re iudi. & Panor. in c. examinata. in ij. notabili, de confir. vtil. vel inutil. & Soc. consi. cxx. col. ij.

g ☙ P. P A V. P. ¶ Approbatur. Vide Alexand. consil. cxxij. incipien. redemptoris &c. vbi limitat singulariter quòd tamen sententia. est nulla, quia in ea est expressus error, tunc non potest consensu partium confirmari, etiam vt valeat

LEX II.

f ETiam si is. f Diuisio facta à iudice incompetenti, põt cõsensu partiũ validari. h. d. Non intelligatis g hic, quod hæc diuisio cõprobetur per consensum, tanquam ex sententia: sed approbatur h tanquam ex diuisione consensu facta: vt dixi tibi in l. j. s. qui pro sua iurisdictione. et ibi declaraui istam l. quia ibi gl. allegat eam.

g ☞ *Quod l. ij. infrà. de rescin. uendi. habeat locum in omnibus contractibus bonæ fidei.*

LEX III.

MAioribus. Hæc est bona l. In diuisionibus subuenitur ei, qui est deceptus dolo aduersarij, vel re ipsa vltra dimidiam iusti pretij. h. d. † No. hanc. l. vade, quo generaliter extẽdit. l. ij. s. de rescin. vendi. ad omnes contractus bonæ fidei [i]. & ideo bene no. & vide gloss. super verbo perperam &c.

i ☞ *Res empta ex pecunia cõmuni cum minore, efficitur cõmunis cum minore: idem in ecclesia & marito. n. 2.*

3 *Pecunia redempta ex bonis cõmunibus, non efficitur communis. & nu. 7.*

4 *Res empta per socium ex pecunia communi, quando sit communis.*

5 *Si unus ex fratribus cum pecunia hæreditaria mercatur & lucretur: quando debeat tale lucrum cum alijs communicare.*

6 *Lib. i mercatis probant cuius nomine mercatura exercetur.*

7 *Tutor negotians cum pecunia hæreditaria, in dubio præsumitur, quod nomine communi. remißiuè.*

9 *Fratres stantes simul in communione, quando uideantur societatem contrahere: & quæ societas dicatur contracta nu. 10.*

k SI patruus. [k] Hæc est subtilis lex & docto. nullum hic bonum verbum dicunt. breuiter dicit: Res empta ex pecunia communi, vel redacta ex rebus cõmunibus non est communis, sed est emẽtis cui tradita est: sed pecunia peti debet. hoc dicit multum nota. & sæpe contingit de facto iste casus. Opponitur. ff. pro socio. l. si quis societatem. Sol. Ibi consistit in vim pacti. Sic dicit Bald. in l. si quis maior. C. de. transact. Moder. in l. si causa cognita. eodem tit. Sed vbi non adesset iuramentum, sis cautus. vt facias promitti per stipulationem de obseruando contenta in laudo ex causa noui consensus & nouæ transactionis quantum expediat, quasi tunc partes videantur in illam conuentionem deuenire: quia vbi esset simplex emologatio & consensus. & tanquam consensus esset sufficiens ad producendum actionem, non produceret etiam actionem tanquam laudum vel sententia prædicta. Vide de materia Feli. latè in capit. significasti. colum. iij. & seq. de foro competen. Et quod laudum nullum non conualidetur per emologationem in vim laudi, ponit multa Barb. in Ioannina sua in iiij. vel v. charta, si malè non memini, vide per eum. Item quòd emologatio simplex non obliget nec actionem producat, nisi transeat in solennem stipulationem vel alium contractum habilem ad producendum actionem. vide Paul. de Castr. qui bene declarat Bald. consi. cccexxvij. volu. j. Item. vide præpositum latè in materia in c. dilecto. in vlti. charta. in versicul. sexta est quæstio de appella. & ibidem Perusin. Item videtur etiam quod in vim sententiæ valeat, quando conuentum esset non opponere de tali nullitate, vide ad Barto. in authen. offeratur. in vlti. col. C. de lit. contesta.

i ☙ P. P A V. P. ¶ Bonæ fidei. Vide Ro. consi. cccexxiij. Are. in §. si quis agens. in vij. col. in fine de actio. Scripsi in l. ij. ĩ. de rescind. vendi. Ad idem gloss. in l. si olei per illum textum C. locati. in glo. finali Panor. post alios in c. penul. extra, de emp. & vend. Bar. in l. item si pretio. ff. locati. Salic. & communiter doct. in d. l. ij. ĩ. de rescind. vendi.

k ¶ Si patruus. Et in materia huius legis vide egregium textum in l. ij. ĩ. pro socio. & quod in vltimis verbis tractat Bar. Et ad materiam huius legis, & no. per Bar. hic adde do. Alex. de Imo, in consi. xxx. col. ij. ver. circa secundum in ij. volu. Stra.

a ¶ Nego.geſt. De iſta materia vide ꝙ Bald, in l.ij,ĵ.qui teſta. fac. poſ.& Bald, in c,j.de beneficio fratris, & Bald.in l.ſi fratres.ff. pro ſocio.Ibidē, & ſi habēs bona cum fratrib⁹ aliqd acquirat, an præſumaī acqſitū de bonis cōibus. Dic ꝙ non:vt in glo.in l, quintus Mutius. de do.inter vi.& vxo. et vide no.Bar.in l.cùm oportet.ĵ.de bon.quæ lib.& in trac.de duobus fratribus.

✠ P. P A V. P.

b ¶ Cōmuni. Vide aliquid per Cōm, conſi, viij.inci.duo ērāt ſocij,& aliqd in conſil, xvij. incipi. Hieronymus.in vlt,col,

c ¶ Pecunia emerit. Hic eſt caſus quē do. Lu.allegat ꝙ ſing. in ti.de emp.& vēdic,in xvij.ſingu.in l.ij.ĵ.pro ſocio.vbi vide Barto.

✠ P. P A V. P.

e ¶ Emerit. Vide Co. cōſ.lxxxvij.Et extēde vt ſcripſi ī d.l.ſi defunctus. C. arb. tute. Et de iſta materia qūo qs pſumaī ex ꝓpria pecunia emiſſe vel aliter acqſiuiſſe, vide q̄ ſcripſi ī l.ij.ĵ.ꝙ ſocio. vbi poſui tres ſingulares limitatiōes Bar. in l.Titium & Mæuium,§.altero.de admini.tut.

d ¶ Dubio præſumiī. Bald.hic dicit eſſe recurrēdū ad cōcordantias alias coniecturas quas ponit hic aliter loquitur in l.pen, ĵ, ſi quis alteri vel ſibi.

✠ P O M A T E S.

e ¶ Socij omniū bonorum. Vide Alex.cōſi. cliij.in ij.col.volu. ij. & vide etiā Pa. cōſil. lxxxvij.volumi. ij. & Ana.lxv.& ibi in addi.& cxvij.& Alexā. xlviij. volu. ij. & ibi inter cætera ponit, ꝙ feudū quod acqſiuit vnus ex fratribus habentibus in cōi, tenetur alteri cōicare: & quod tales tenentur cōferre ſolū acquiſita ex actis quæſtuarijs, & negotiationibus; non aūt quæ ex legatu &c.niſi eſſet expſſa contracta ſocietas, & ꝙ per cōmunionē fructuum prouenientium ex tali re,nō infertur communio.

f ¶ Clarius dico ſic. Bald.hic in omnibus tenet cōtra Bar.dicēs ꝙ ſiue nullus negotietur, ſiue vnus tantùm ſiue ambo,& diuerſo modo:ſi tamē omnia quæ acquirit, cōicat inducit ſocietas. Adde videndum Pet. de Ancha.conſi.cxliij.

g ¶ Non poteſt intelligi.Fallit,niſi tutorem haberet,ſecūdū Bald. hic,& hoc verū eſſet

tracta erat ſocietas omnium bonorum,hic non.Op.ſecundò de l.curator.ĵ.arbi.tute. ff.quando ex fac,tu.l.ij.Sol.Dicit glo,hæc lex debet intelligi † quando ille filius factus,erat maior:nā ſi fuiſſet minor,res empta ex pecunia cōmuni cum minore eſſet cōmunis.†Idē in eccleſia & marito:vt habuiſtis no,in l.ſi vt proponis.§.de rei vendicatio,Pro declarando hanc legem debetis aduertere ꝙ lex iſta intelligitur duob⁹ modis.Vno modo ꝙ res fuit empta ex pecunia cōmuni,in hæreditate reperta. Alio modo ex pecunia redacta ex cōmunibus bonis,vt puta ex venditione fructuum:vt dicit prima gl.quam vide.& no.Prout intelligitur primo modo ſi quidē ponimus iſtum patruum eſſe tutorem, vel curatorē nepotis,non poſſet hæc lex intelligi in minori:vt d.l.cura.& l.ij.quando ex fac.tuto. Sed ſi ponimus,ꝙ non eſt tutor, nec curator,tunc non eſt aliud in minore quàm in maiore:vt l.filiæ.ff.de ſolu.& dixi §. de rei vendica.l.ſi vt proponis.Sed prout intelligimus ſecundo modo, tūc pecunia † reacta ex bonis communibus,non eſt cōmunis:vt l.q vas.§.fi.ff.de fur.meritò res empta ex illa pecunia, non eſt communis;ſed iſta lex ꝓcederet tam in maiore quàm in minore. Ad hoc facit l.Titiū. & Mæuiū. §.altero.ff.de admi.tut. Cōtra hoc opp.de l.ſi ego.ff.de neg.geſt. [a] Sol.ibi emit nomine cōmuni : hic verò nomine ꝓprio : vt dixit tex.†Et ideo pro declaratione huius l.dic aut emit quis nomine communi, aut nomine proprio,aut dubitatur. Primo caſu res eſt communis , altero habēte ratum vt d.l.ſi ego.de nego.geſt. & l.actione.§.ſi in rem:& §.morte.ff.pro ſoc.aut emit nomine proprio,tunc diſtingue ; aut emit de pecunia ꝓpria, aut de pecunia cōmuni[b]: aut dubitatur. Primo caſu nō eſt dubium ꝙ res non eſt communis:vt hic,ſecundùm vnū modum legēdi.Aut de pecunia communi:& tunc aut ille,qui in re cōmuni vēdicat partē, erat maior, aut minor. Primo caſu,nil poteſt repetere in re:vt hic.Secundo caſu,aut ille qui emit,nō erat tutor, vel curator:& tūc idem:vt l.filiæ.ff.de ſol. aut erat tutor,vel curator,& emit ; & tunc res efficitur cōmunis : vt l.ij.quando ex facto tuto.l.curator.ĵ.arbi.tut.aut dubitatur ex qua pecunia emerit[c]:& præſumiī ex propria:vt l.ſi defunctus.arb.tu.nec eſt ibi recurrēdū ad cōiecturas, cui⁹ cōditionis hic fuerit artifex,vel nō:vt dixi in l.cùm oportet.in prin.de bo.quæ libe.Tertio caſu, qñ dubitatur cuius noīe emerit,in dubio præſumitur[d] emiſſe ꝓprio nomine:vt l.& magis.ff.de ſol.nec alia perſona ſubintelligiī extrinſecus:vt in l.ſi ita ſtipulat⁹.§.Chryſogonus.de ver.obli.†Ex prædictis appareret ſoluta quæſtio , quæ tota die occurrit de facto,ſi vnus ex fratrib⁹ cū pecunia hæreditaria facit mercātias,& ex illis lucratī, vtrū debeat alteri fratri cōmunicare. Nā primò videndum eſt,an hoc fecerit nomine cōmuni, an nomine ꝓprio? Et hoc anno cum hoc de facto occurriſſet mihi : feci mihi oſtendi librū rationū,in†quo continebatur;hic eſt liber mercantiæ,mei talis, & mei fratris.Et hoc ego dico ꝓbari,ꝙ cōmuni nomine faciebat ar.l.Neſennius. de neg.geſt. vnde lucrū erat cōmunicādum. Sed ſi hoc nō apparet:tūc ſi ille frater non erat tutor,neq; curator, lucrum debet eſſe ſuum propriū:vt d.l.Titiū & Mæuiū.§.al h tero.de admi.tu.& hac l.Sed ſi eſſet tutor, vel curator:tūc lucrū quod fecit ex prima mercātia empta,debet eſſe cōmune : qa in mercantia illa fuit cōis,tanq; empta de pecunia communi:ſecus ex lucro quod fit ex
7 reiteratione emptionū.†Nā pecunia redacta ex mercātijs cōibus , non eſt cōmunis: vt hic dicīt in.ĵ.gl.Et prędicta quę dico de tutore,ſunt vera,quādo cōſtat mercātiam
8 feciſſe nomine proprio : † nā in eo fortè in i dubio præſumereī nomine communi;vt l, poſt mortē.§.ĵ.& quod ibi not.ff.qñ ex facto tu.quod hic non examino.Sed quæro, hic dicitur,ſi non ſunt ſocij omnium bono
e rum[e] :quæro,†an ſtando ſimul fratres vi-
9 deantur ſocietatem cōtrahere? Reperitur quædam additio originaliter ex dictis do. k Iac.de Are.Primò,aliqualiter extenſa per do.Ray.& do.Oldra.qui dicunt ꝙ fratres ſtando ſimul,communicando ſimul lucra, vidētur tacitè habere,& contrahere ſocietatem re ipſa,argu.l.coiri.ff.pro ſoc. Item, ſicut tacito conſenſu diſſoluitur, ſic tacito conſenſu contrahitur:vt l.itaq;.ff.pro ſoc.Ego verò clarius di
f co[f] ſic,qñ plures fratres ſtant ſimul,aut nullusnegotiatur,aut alter negotiatur,alter nō,aut omnes negotiātur.Si neuter,nō poteſt intelligi cōtracta ſocietas,licet hæreditatem inſimul teneant indiuiſam : vt l.ex parte.§.filius.ff.fa.erc.facit l.cū duobus.§.Papinianus.aliàs eſt l.ſi fratres.ff.pro ſoc. Si verò vnus negotiatur,alter non : tunc idē, ꝙ non poteſt intelligi ſocietas contracta:qā ex hoc ille qui negotiaretur,magis videreī donare,q; ſocietatē contrahere:ergo &c.in l.v.in fin.ff.pro ſocio.Si verò vterq; negotiatur,ſiquidē alter eorum eſt pupillus,nō po
g teſt intelligi[g] cū eo contracta ſocietas:quia hoc non poſſet expreſsè:vt l.vt in cōditionib⁹.ff.pro ſocio.Si verò vterq; eſt maior,tūc puto,ꝙ ſi quidē lucra poſuerunt in cōi,ex hoc inter eos
10 præſumaī cōtracta ſocietas.Nō†dico ſocietas omniū bonorū ſm qđ quidā videnī velle;ſed ſocietas quæſtus illius mercātiæ tantū.Primū,ꝙ ſocietas ſit cōtracta,ꝓbaī p rōnes ŝ.factas p dictos doc.Itē ar.l.in libere.ff.de ri.nup.& l.in cōcubinatu.ff. de cōcubi.Itē qa talis cōicatio quæſtus nō pōt intelligi aliter fieri citra ius & nomē ſocietatis:ergo præſumēda eſt ſocietas.ar. l.pro hærede.§.Papinianus.ff.de ac.hær.ſm ꝙ pſumereī ſocie-
h tas q̄ſt⁹ iſti⁹ negotiatiōis tm̄[h].Probaī:qa act⁹ nīi volūtarij nō extēdunī vltra quā gerantī:vt l.ſi.ne vxor ꝓ marito.Facit ff.de iti.actuq; pri.l.ĵ.§.ij.Teneatis mēti iſta,q̄ q̄tidie occurrunt,&c.

SI fratres. Ex cōtractu diuiſionis,qs de euictione teneī:niſi ſciēs res alienas,vel obligatas accipit;tunc quis non tenetur,niſi promiſerit.h.d. &c.

i POſſeſsionum. [i] Sic eſt faciēda diuiſio,vt agnationes aſcriptitiorum non ſeparentur.h.d.&c.

☞ *Quando pater ſtipulatur dotem de filia,actio eſt propria patris & an tranſeat ad hæredes.*

k ILlud. [k] Iſta eſt ſing.lex,nec ſcio eā alibi.& in re petitione quam feci de.l.poſt dotem ſolu. matr.feci de hac lege magnum feſtum.Breuiter,dos vel donatio ante nupt.ad patrem reuerſa,debet eſſe præcipua illius filiæ,pro qua data fuit extraneis inſtitutis. Si verò alij filij fuerūt inſtituti,debet ad eū;ꝓ quo data fuerit, redire eatenus,quaten⁹ apud alios ex his cauſis datū perſeuerat.
l hoc dicit.†No.ex hac lege ꝙ qñ pater ſtipulatur dotem, quam dat pro filia actio eſt propria patris.Sed an trāſeat ad heredes, diſtingue:aut ſunt extranei aut filij:& ſi filij,aut ipſis eſt data dos vel donatio,aut non.Et per hoc ſoluitur quæſtio,quæ ponitur in l.ĵ.§.videamus.ĵ.de rei vxo.actio.&c.

Finium regundorum. *Rubrica.*

l ☞ *Differunt uerbum querimonia,& uerbum quæſtio.remißiue.& nu.3.*

Quando

si talis ſocietas vtilis fuiſſet,ſecundū Bald. in l.cū oportet.in iij, col.de bo.quæ libe.

¶ Negotiationis tm̄. Hoc verum intelligit hic Bald. in actibus vniformibus,ſecus ſi eſſent difformes , & ꝓmiſcui.qa tūc ſocietas inducit omniū bonorū.Adde videndū Pe.de Anch.cōſi. cccij.vbi dicit, ꝙ ſi vn⁹ fit doctor, alter mercator,alter iuri intendat. & vide q̄ poſui in l.ſi maior.ŝ.tit.ꝓxi.

¶ Poſſeſsionū. Facit l.antepe.ff.fa.ercīſc.et ideo dicit Bal. ꝙ hæredes huic legi non poſſunt renūciare:qa eſt introducta in fauorem familiæ , non hæredum.

¶ Illud.Hæc lex non eſt alibi. De eius intellectu vide aliqd ꝓ Bald. in l.j.§. videamus.C.de rei vxo. actio. in fin.l. & vide qđ no.Bar.in l.ſi emancipati.ad fin.de colla.

Quando est quæstio de finibus, & non de proprietate, lite non contestata peruenitur ad diffinitiuam.

LEX III.

a SI quis super.[a] Primò de possessione. Secũdò de ꝓprietate debet iudicari. Tertiò per agri mẽsores fines ponũtur etiã parte absente per contumaciam. h.d. vide glos. super verbo, huiusmodi quæstio. † quã nota quæ notat
b differentiam inter quæstionẽ & querimoniam[b]: sed ego puto
a quod quãdo quæstio est solum de finibus, † & non de ꝓprietate, lite nõ cõtestata possit ad diffinitiuam sentẽtiam peruenire: quia non cadit hic missio ex primo, vel secũdo decreto: vt dixi vobis in auẽ. si omnes. s. si mino. se ab hære. absti. Et de hoc verbo quæstionis quod glo. dicit, an sit verũ: dic vt l. amplius non peti. ff. rẽ ra. hab. & gl. tangit in l. qui fidem. ff. de transact.

SI constituerit. Hanc constitutionẽ cõmendat Rof. inter constitutiones quæ puniunt violentias. qui post litis conte. super finibus aliquid inuadit indebitè, hac lege puni
t ur. h.d. Vide Rofr. super hac lege. hoc dicit. &c.

c *De consortibus eiusdem litis*[c]. *Rubrica.*

LEX I.

XplosIs. Licet plures sint consortes eiusdem rei tamen quilibet potest pro sua parte agere, & defendere. hoc dicit.

1 ☞ *Consors pro consorte, quando possit sine mandato agere, & defendere.*
2 *Cautio rati, quod etiam præstetur post litis contestationem.*
3 *Si quis post litis contestationem patiatur procuratorem interuenire, & merita causæ tractare: antequam petat cautionem rati, talem cautionem petere non potest.*

LEX II.

d OMmune. Hęc est bona, & subtilis lex. Pro consorte post litis cõtest. absente potest quis agere, & defendere, sine mãdato[d], pręstitis legitimis satisdationibus. hoc dicit. Opp. quãdo certum est quẽ non habere mãdatum, non est locus cautioni, de rato: vt l. j. s. de procõ. Sol. Fallit hic in consorte eiusdem li
1 tis, absente alio post lit. cõtes. Circa quod dic. † Aut plures cõsortes habẽt eandem litẽ circa rem diuiduã. Primo casu potest vnus solus agere, & defendere: vt l. antepe. quæ incipit, si cum vno. ff. si ex noxa. cau. aga. & si seruit. ven. l. loci corpus. §. si fundus. Aut est res diuidua: & tũc aut ante litẽ cõtestatã abest, & non potest agere, nisi pro parte: vt suprà, l. pxi. Defendere verò posset in totũ, sicut quilibet extraneus: per l. soluendo. ff. de neg. gest. & l. solutio. de sol. Aut post lit. cõtest. & tũc aut vult agere alijs inuitis & contradicẽtibus: & non potest: vt l. si petitor. ff. de iud. Aut alijs ignorantibus: & tunc potest agere præstita cautione de rato, vt hic. de defensione non est dubium.
2 † Sed cõtra hoc opp. & videẽ ꝙ cautio de rato non debeat interponi post lit. cõtest. vt l. Põponius. §. rati. ff. de ꝓcu. Solu. illud est verũ in eo q̃ intercessit ante lit. cõte. secus in eo q̃ intercessit post litem contest. vt hic. quod est notãdum. Dicunt ta
3 men doc. ꝙ si post litis contestationem † quis pateretur procu
e ratorẽ interuenire, & tractare causæ merita[e], antequã peteret cautionem de rato, quod petere non posset. arg. d. §. rati. &c.

De noxalibus actionibus. Rubrica.

1 ☞ *Statuta recipiunt interpretationem restrictiuã, ne quis indebitè dãnũ patiatur.*

LEX II.

SI seruI.[f] Tota die allegat hęc lex & est notabilis lex. Breuiter dicit: † Ne aliqs indebitè damnũ patiatur, verba statuti recipiũt interpretationem restrictiuã. hoc dicit. Vide gl. superverbo saltem. circa finem. quam nota & te
1 ne menti. Et de hoc dic vt in l. omnes populi. de iusti. & iur. Et ibi allego tibi hanc legem notabiliter.

LEX III.

IUe seruum. Actio criminalis cõtra seruum, actio verò noxalis contra dominum proponitur. hoc dicit.

a ¶ Si quis super. Ad intellectum huius legis vide per Ange. Insti. de actio. §. quædam actio. in iij. char. ibidem paulò post. & hic alle. Bar. in l. qui bona. §. fi. de dam. infect. & in l. Theopompus. circa fi. de dote præleg.
b ¶ Querimoniã. Et de qõne, & querimonia, vide Bal. in l. j. de præscri. long. tẽpo.
c ✠ P. P A V. P. ¶ Eiusdẽ litis. Limitationes ad regulam ꝙ consors possit agere sine mandato pro cõsorte, vide per Felin. in ca. cum M. Ferrariensis. in iij. col. & seq. extra. de constit. & Decius ibi ĩ iij. col. & seq.

SI seruus. Idem dicit quod lex præcedens.

Ad exhibendum. Rubrica.

LEX I.

g SI dominium.[g] Actio ad exhibendum est præcipua & prępa ratoria ad rei vendicationem. h.d. &c.

1 ☞ *Persona, vel res, exhibetur testibus, ut eam recognoscant.*

LEX II.

SI criminis. Etiam si agendũ est criminaliter, potest agi vt seruus exhibeatur. h.
1 d. tene menti. Dico † ꝙ quando testes dicerent se non cognoscere personam, vel rem nominaliter: sed si eã viderent ꝙ recognoscerent, ꝙ debet eis res ostendi: vt possint eam cognoscere: vt hic, & l. si cũ exhibuissent. §. ij. ff. de publ. & dic vt ibi.

LEX III.

NEque ad. Sentẽtia absoluto
ria, ñ nocet, agere volenti de nouo ex alia cã. h.d. &c.
1 ☞ *Qui semel possedit, qñ præsumatur hodie possidere.*

NOn ignorabit. Qui initio litis possedit, adhuc hodie præsumitur possidere. h.d. Opp. de le. siue possidetis. j. de proba. † Sol. Qui semel possederit, non
1 præsumitur hodie possidere regulariter, vt in contra. Fallit si possederit in initio litis: vel si possessor habebat causam ab acto re. Ita dicit gl. Non habetis hic alia.

1 ☞ *Actio ad exhibendum est personalis scripta in rem.*
2 *Exhibens rem deterioratam culpa, qua actione teneatur. & nu. 5.*
3 *Actio ex testamento est stricti iuris: sed habet instar bonæ fidei.*
4 *Solues partẽ rei, aut totã rẽ, qñ & pro qua parte liberationẽ cõsequatur: & qua actiõe cõtra eũ agatur. n. 5.*

d ¶ Sine mãdato. Et ꝓ ista dico ꝙ glo. not. in l. nemo ex socijs. ff. pro socio. volens videre tacitũ mãdatum esse inter socios, etiam ad licita: & ad videndũ partẽ cõsocij, non est vera nec in licitis, nec illicitis. Primo casus contra ipsam est bo. glo. cũ tex. in l. de pupillo. §. si plurium. in verbo, alter. de ope. no. nũ. & ibi per Ro. Pro hoc etiam facit tex. in l. propriũ cõia prædio. licet ibi possit responderi speciale esse in seruitutibus, in quo casu requiritẽ singularis cõsensus l. fin. cõia prædio. Item pro hoc text. in l. qui aliena. in fin. de nego. gest. vbi actio negotiorũ gestorũ datur: si directum haberet mãdatum, cõpeteret mandati igitur &c. Sed etiam forte hoc non obstat: quia sequeretur ꝙ si etiã timeo socio mando expresse aliqd in societate, vt nũquã possit habere locum actio, vel cõmuni diuidundo. ꝙ credo verũ. Itẽ pro ista parte multũ stringit iste text. nam si diceretur non habere mandatũ, cũ haberet administrationem posset mouere actionem. l. sed & si vni. §. procurator. de inu rijs. Item si esset contra istũ tex. vnde putarẽ sic distinguendũ prout hic distinguit Bart. & videtur Bart. sensisse in d. l. nemo ex socijs. & ibi vide Bal. Aduerte tamen: quia gl. in d. §. si plurium in verbo, nocere. in fi. dum allega. l. si quis putans. videtur omnino velle ꝙ socius possit facere ea quæ tendunt ad vtilitatem sociorum: & sic etiam ad hoc habere mandatum. Ita videtur velle gl. ibi. & ibi omnino nota.

e ¶ Et tractare causæ merita. Adde quod no. per docto. in l. nihil. & in l. nulla. j. ĩ. de procu. & istud dictum ponit. Cy. hic: aliter tamen videtur loqui.

f ✠ P. P A V. P. ¶ Si serui. Circa istam legẽ ꝙ statuta recipiant interpretationem passiuam à iure cõi, vide Ang. in qbusdã allegationibus positis post cõsi. cclxxx. ꝙ incipit. in dei noie. in qõne Ioãnis. ad fi. no. tũ ꝙ statutũ magis. trahũt ad aliud ius municipale ꝙm ad ius cõe, secũdũ Ang. singulariter cõsi. cccxj. ici. qdã ciuis Florẽtinus. ad finẽ. Itẽ limitatiões dictæ regulæ, vide p. Panor. in c. cãm. in iij. co. extra, de do. & cõtu. Vide etiã de cõfirmatione regule, Alex. cõsi. cclxxiij. Item limita nisi fit expresse correctum. Vide Pau. consi. cccxlvij. in antepe. col. Vide Ias. in l. omnes populi. in vlt. ff. de iusti. & iur. Itẽ ad intellectum regulæ vide omnino Com. cõsil. clxxvj. inci. statuto papiẽsi cauet in. iij. co. ad fi. & ibi etiã Pau. ꝙ nõ ita faciliter recipit interpretationẽ à iure cõi statutũ, sicut recipit aliud ius cõe à iure cõi. Itẽ dũ solet limitari ꝙ nõ recipit limitationẽ ab illo iure ad ꝙ corrigendũ venit, vide oĩs no in cõtrariũ Ias. in autẽ. præterea. in vj. co. C. vnde vir & vxor. Itẽ ꝙ statuta recipiãt interpretationẽ à iure, qñ loquunt̃ in materia iuris. Secus si in materia noua & separata. Vide An. de Bu. consi. lxxix. ad fi. & post prin. Itẽ ꝙ vnũ statutũ trahatur ad aliud, sed non vnum ius cõe ad aliud, & per ipsum declaratur. Vide Pet. de Anc. cõsi. xciij. inci. ista do. Io. ꝓpe fi. Qd aũt statutũ debeat intelligi vt aliqd operetur, potest restringi ad ius commune, vide Alex. in l. iij. §. prætor. in iij. & v. col. ff. de dam. infec. Item ꝙ statuta non recipiant interprætationem a iure cõmuni in eo, in quo commune introducit aliquod extraordinariè. vel per fictionem, vide Ias. vbi habes exemplum in l. omnes populi. in ij. lect. ad fi. ff. de iure. fisci.

g ¶ Si Dominium. In actione ad exhibendum. qualiter procedatur, & quales probationes requirantur, no. plenè Spe. de summa cog. §. postremo. versi. sextò quæritur. an in eodem libello possit attentari cum rei vendicatione. no. in ti. de act. & pet. §. sequitur. ver. & no. ꝙ dicitur. & in ti. de iud. §. vlti. videndum. & no. ꝙ dicta actio est arbitraria. & no. Bal. in l. non ignorabit. j. co.

a ¶ §.nõ solũ.Et per ea quæ habentur in d.§. nõ solũ.dicit Bald.in l.fi.ff.de cõdi.fur. ꝙ si fur rẽ pignoratitiam abstulerit, non ꝓdest sibi: qm̃ si res postea pereat, etiã absq; sui culpa, nõ teneat, nisi dominus rẽ sciẽter & sponte recuperet.

b ¶ Rem deterioratã. per Bar.in l. qui sibi. §.j.de sol.

c ¶ Monumentorum. Adde Bal.hic,& Barto.in l.j.in fi.princ.de secun.tab.& glo. singu.in iij.q.vj.c.pulsatus.in prima glo.vbi sentẽtia valet scripta in parietibus,

6 Libellus qualiter formatur, quando agitur actione prima ad illud quod deficit.

7 Recipiens rem deterioratam in solutione à soluente, quando præiudicet sibi in æstimatione deteriorationis.

EXhibitiõis. Omissis trufis, aduerte, vt declarẽ tibi istam materiã difficilem. & hanc l.in tex.quæ multũ iam dedit mihi, de labore. breuiter dicit: Qui rem deterioratam culpa exhibet, in factũ actione tenet.h.d.Diuide. Primò ponit dictũ suũ sub nube. Secũdò illud determinat, & declarat. Secũda ibi: ita vt ꝙ rẽ. Ad euidentiã præmitte, †ꝙ actio ad exhibẽdũ est personalis scripta in rẽ: vt l.de eo.§.fi.ff.e.& differt à merè reali: qa ꝓsonalis in rẽ scripta datur cõtra possidentẽ, tanc̃ contra obligatũ. Sed actio in rẽ, nõ præsupponit obligationem: hoc præmisso pone casum. Ille contra quem fuit actum ad exhibendum, fuit cõdemnatus vt exhiberet: qui exhibuit, & in exhibendo dolum, vel culpam cõmisit. Quęro vtrũ ipse teneatur aliqua obligatione propter dolum, vel culpã in exhibendo commissam? Respondet Imperator,& dicit quòd sic. Hic primò vide literã super verbo, necessitate tenetur, scilicet obligatiõe, qua qs tenetur exhibere. Sequitur secũda pars, domine Imperator, ille qui exhibendo commisit culpam, licet ob hoc sit obligatus, cõuenietur actione ad exhibendum prima, an aliqua noua actione? Respondet Imperator, & dicit, conuenitur actione in factum noua, quæ descendit ex æquitate ibi super verbo, exhibuit sed culpa. Oppo. dicitur hic, quòd † qui exhibet rem deterioratam, tenetur
2 actione in factum cõtra. ff. ad legem Aquiliam. l. qui tabulas. Soluti. Dicit glossa debet ibi intelligi de vtili Aquiliana. quæ concurrit cum actione in factum subsidiaria in locum legis Aquiliæ. Ista solutio nõ placet. Nõ em̃ loquitur hic de actione in factum subsidiaria legis Aquiliæ. quia illa domino datur sicut actio legis Aquilię. sed loquitur hic de generali actione in factum: quia hic prætendebat aliud interesse c̃ꝑ dominij: vt infrà dicam. Opp. ff. depositi. l.j.§. si res deposita. & ff. commodati. l.iij.§. si reddita. vbi videtur ꝙ debeat agi prima actione non actione in factum. Solu. Ibi qm̃ soluitur res deteriorata ab eo qui tenebatur actione bonæ fidei: hic in eo qui tenebat actione stricti iuris. Contra hoc op. ff. de sol. l. etiam. & l. Iulianus. §. fi. ff. de ver. ob. Sol. Hic loquitur quãdo soluitur res deteriorata ibi qm̃ soluitur res perfecta respectu rei, licet deficiat aliq̃d ius: vt puta cautionis, vel aliud: ideo agitur actione prima. Contra hoc etiã op. de l. nõ solũ. ff. de rei vẽ. Sol. Licet ibi agat actione stricti iuris: tamen ibi petitur q̃d est meũ. Igitur agit actione prima: hic verò prætẽdebat aliud interesse c̃ꝑ dominij. Con-
a tra hoc op. de l. & elegãter. §. nõ solũ [a]. ff. de dolo. Sol. Ibi loquitur qm̃ quis exhibet rẽ deterioratam dolo: hic qm̃ exhibet eam deterioratã culpa: ideo hic nõ põt agi de dolo: sed agit in factũ. Cõtra hoc op. ff. de leg. j. l. huiusmodi. §. si hæredes. aliàs res. vbi
3 etiã in stricti iuris iudicio agitur actione prima. Solu. Ibi † est actio ex testamento, quæ habet instar bonę fidei: vt l. in minorum. §. in qui. cau. in inte. rest. non est neces. Vltimò op. de l. qui sibi aut Titio. §. j. ff. de sol. Ista est vera omissis truffis. ibi loquit in debitore in genere, qui soluit rẽ deterioratã: ideo nõ liberatur, sed agit actio prima: hic verò loquitur in debitore speciei.
4 Iuxta prædicta † distingue breuiter: aut qs soluit partẽ rei perfectè,& pro illa parte liberat: vt l. si stipulatus. §. j. ff. de solutio. Aut soluit totam rem perfectè,& in totũ liberatur: quia solutiõe eius quod debetur &c. Aut soluit eam minus perfectè. &
5 tunc † aut fuit defectus extra eandem rem in aliquo iure ipsius rei, aut fuit defectus in ipsa: vt puta, qa soluta deteriorata. Primo casu agitur actione prima. Secũdo casu subdistingue. Aut est actio bonæ fidei: & agit actione prima. Aut est actio stricti iuris: & tũc aut habet instar bonæ fidei,& idẽ. Aut non: & tũc aut peto quod meum est: & idem. Aut quod est mihi debitum: & tunc aut erat debitũ in genere: & idem. aut in specie: et tunc aut traditur deteriorata dolo: & agitur actiõe de dolo: vt ff. de dolo. l. & elegãter. §. non solũ. Aut deteriorata culpa: & agitur in factum. hic est casus hic. Præterea ꝓbatur ex solutionibus dictorũ contrariorũ. Quæro, vidistis suprà, ꝙ licet res non sit soluta, tamen ꝓpter illud, quod deficit, adhuc agitur prima ac-
6 tione: qualiter † formabitur libellus. Respõ. narrabitur totũ, factũ,& in conclusione dicet, quare peto dictam rem, & vt mihi de euictione caueatur: vel vt mihi interesse pro æstimatione deteriorationis præstetur. Iste libellus probatur in d.l. Iulianus. §. j. ff. de ver. obli. & ibi de hoc plenè dixi. Ratio horum est: quia cùm cautio, vel deteriorationis æstimatio, in casibus prædictis non veniat iure actionis, non potest per se peti principaliter: sed venit iudicis officio: ideo principalis actio debet proponi &c. Quærit gl. in d.l. & elegãter. §. non solum. Quid
b si aliquis soluerit tibi rem deterioratam [b], & tu recepisti: an tu præiudices tibi in æstimatione deteriorationis. Respon. dicas
7 sic: Aut † ille, qui recepit, ignorauit: & sibi non præiudicat: vt puta, quia vitium erat latens. Ita not. gl. in l. hac actione. circa prin. ff. de triti. Si verò sciuit: aut enim loquitur in casibus, in quibus æstimatio deteriorationis venit iure actionis: & sibi non præiudicat: vt l. centum Capuæ. & l. fi. de eo quod certo loco. Aut venit officio iudicis: & tunc secus: vt dictis legibus,& l.iiij.i. depositi.

SI res tuas. Ex pacto alteri⁹ apposito in traditiõe rei meæ, quærit mihi actio vtilis. h.d.

SI ex quocunque. Debitor qui soluit, potest petere instrumẽtum cancellatum sibi reddi. h.d.

De religiosis & sumptibus funerum. Rubrica.

1 ☞ Scripturæ in lapidibus monumentorum quòd inducant quoddam notorium.

2 Scripturæ antiquæ in muris, & lapidibus, quæ continent aliquam dispositionem possibilem, quòd faciant fidem.

LEX VI.

c MOnumentorum. [c] Scripturæ, quæ fiunt in lapide monumẽti, non faciunt fidem secundùm vnũ intel-
1 lectum. Sed lex nostra loquit in casu certo: †sed in casu fortè incerto stãdum est ipsis scripturis, non tanquã propriis, sed tanquã inducentibus quoddam notorium: vt de condi,& demon. l. in testamento. la prima. & tangitur per me in l.j. ff. de arb. scrib. Quæro, vtrum
2 istæ scripturæ, quæ reperiuntur † in muris,& in lapidibus, faciant fidem. Hic videtur casus quòd non. In contrarium videtur casus in l.j. ff. de alb. scrib. & per Speculatorẽ de probationibus. §. videndum. ver. xj. Et istud puto verum, si sunt scripturæ antiquæ, quæ continent aliquam denunciationẽ vel dispositionem possibilem; sed hic istæ inscriptiones continebant aliquam dispositionem, quæ non erat possibilis fieri per illa verba: vt dicit glossa.

Explicit liber Tertius.

Incipit liber Quartus.

De rebus creditis, & iureiurando. Rubrica.

1 ☞ Verbum credere, est generale ad omnes personales actiones.

Continua vt in gl. Dictum est suprà, de actionibus in rem sequitur videre de actionibus personalibus: verùm quia hoc
1 † verbum credere est generale ad omnes personales actiones: ideo præmittit de rebus creditis. Item quia per iusiurandum aliquis efficitur debitor, vel creditor: ideo connectitur de iure iurando. licet in hoc titulo, de rebus creditis nihil ponatur: sed in sequẽti titulo, specialius. Quærit glossa quare non dixit de rebus debitis. Dic vt in glossa & bene &c.

1 ☞ Iuramentum deciſorium litis, quando retractetur ratione periurij.

2 Iuramentum ueritatis retractatur ratione periurij.

3 Item iuramentum purgationis.

4 Quòd ex iuramento non oriatur actio.

LEX

LEX I.

Causa iureiurando. Causa iuramento decisa,non retractatur prætextu periurij.h.d.Opp. de l.admonendi.ff.eo.& j.de pœ.iu. qui malè iudicauit. in auth.nouo iure.Solu.Quoddam † est iuramẽtum decisorium litis:& istud nõ retractatur prætextu periurij, nisi in casibus expressis in lege vt hic.Quoddam † est iuramẽtum veritatis:vt illud,quod præstat testis,& istud potest retractari prætextu periurij:vt l.Lucius.ff.de his qui no.infa.Quoddam † est iuramentum purgationis:et istud etiam potest retractari. in auth.nouo iure.j.de pœ.iud.qui malè iud.Sed contra prædicta opp.de d.l.admonendi.ff.eo.Sol.Ibi est sacramentum necessarium:hic verò voluntarium,vel iudiciale,quod non retractatur.Fallit in casu l.fi.j.e.ti.Quærit gl.vtrum †ex iuramento oriatur actio.Dic vt in gl.& tene menti opp. Io. vt semper ex iuramento oriatur actio.

1 ☞ Hæc lex,quòd habeat locum in omnibus causis ciuilibus,& criminalibus.

LEX II.

Vrisiurandi. Periurus non à lege sed a solo Deo punitur [a] .h.d.Diuiditur: primò loquitur de eo,qui iurauit per Deum.Secundò de eo,qui iurauit per principẽ.Secũda ibi: periculum aut.Opp.suprà,de sum.tri.l.j.in fi.Sol.Ibi contẽnit fidem Christianã alio modo quàm deierando. Secundò opp.ff.e.l.si duo patroni.in fi.Solue vt gl.Tu tene tertiã sol.ꝙ quando iuratur per principẽ,non punitur pœna corporali vt hic,sed alia pœna vt legibus contrarijs.Opp.ꝟ.de transact.l.si quis maior. Sol.Hic loquitur in iuramento de præterito litis decisorio:ibi verò loquitur in iuramento de futuro,quod apponitur super contractu,in quo deierans punitur.h.d.

a ¶ Punit.Et hic vide Bal.ponẽtẽ octo pœnas diuersimodè per iura imponẽdas. & vide ꝙ habetur vj.q.vj.qcũq;.& gl.or.in c.j.de sal.& ꝙ no.gl.in c.ꝙrelã.de iureiu.

1 ☞ Actio in factum oritur ex iuramento,quando informiter iuratur,& formiter utilis ex contractu.

2 Actio quæritur ex sententia,an dicatur in factum, uel iudicati.remißiuè.

Actori. †Ex iuramẽto præstito,vel remisso,oritur actio [c] in factũ:sicut ex sententia.h.d. Oppo.quòd oritur alia actio quã in factum:vt ff.e.l.si duo.§.si quis iurauerit.Sol.hic loquitur,quando ñ rauerit informiter.ibi quando iurauit formiter,super aliquo contractu:vnde oritur actio vtilis ex eo contractu: vnde oritur actio vtilis ex eo contractu. Quæritur, †vtrum actio,quæ oritur ex sententia,vocetur actio in factũ,vel actio iudicati. Glo. dicunt quod vocatur actio in factum per hanc legẽ. Doct. Vltramon. dicunt ꝙ vocatur actio iudicati: vt hic tractatur per do.Cy.Ego plenè dixi in l.miles.§.iudicati.ff.de re iud.vbi gl.tangit &c.

c ¶ Quatuor modos. Et adde ꝙ ad hoc vt deferat iuramentũ in defectum semiplenæ ꝓbationis,est necesse ꝙ ps quæ petit deferri iuramẽtũ,dicat verisimilia:vt dixit elegãter Bal.in l.j.ĩ ij.col. ꝟ.q et aduersus quos. ☙ POMATES.

d ¶ Itẽ ꝓ vnũ limita multis modis:vbi ẽt latè de materia:& ꝓ Ias.in l.admonẽdi.in lectura in glo.in verbo,exacto.in versi.in eadem gl.vbi vel per vnũ testẽ.ff.de iureiu.

e ¶ Oriat actio. Vtrum aũt ex iuramento taxatiõis expẽsarũ, vel in litẽ oriat actio, vide Bald.in auth. nouo iure.C.de iu.& Bart. in l.ĩ actionib⁹.in fin. de ĩ li.iurã.& ad hoc vide plenè no.in l.j.ĩ. eo.ꝓ Bar.in l.nam postea.§.fi.& in l.sed & si possessori.§.fi qs.ff. de iureiu. Ex sententia tñ formiter lata dat actio ex cõtractu, secundũ Bar.sing.ĩ l.Iulianus verũ debitorẽ, ff.de condt.inde.

f ¶ Delata. De huius legis intellectu, vide Bar. in l.iusiurãdũ,§. prætor ait,ff.eo.ti.

g ¶ Bona lex.Hãc legẽ no.& Bar.alle.in l.fi. de præto.stipu.& no. etiã in le.post legatũ. in iij.col.de his quib. vt indi.ꝙ positio non põt nisi semel reuocari. adde quæ dixi in l.reb⁹.rerũ amo.& vide omnino Bald.ꝓ istũ tex.no.alle.in authẽ.habita.ĩ iij.co. in versi.iij.ĩ fi.j.ne filj⁹ ꝓ pat.ꝙ nouatio nõ permittit nisi semel. & ꝓ hoc qd̃ no.Moder.in l.si ex toto. §. j.de le.j.in ea.l.& allegat quædã gl. hui⁹ l. ꝙ diffinitiua sñia dicit etiã illa,quæ diffinit articulũ causæ. & ita alleg. Paul.de ca.ĩ cõsi.clxv.ꝙ incipit,ĩ christi noie amẽ ĩ facto isto post lõgã disceptatio.no.i prin. ij.co.& vide bar.ĩ l.si post excep.§.hæc aũt actio.ff.ꝙ me.cau. ☙ POMATES.

h ¶ Nota qd̃ aliud. Si defunctus ergo debebat iurare, ñ poterat hæres iurare nec declarare,id ꝙ defunctus habebat declarare:vt per Alex.consi.liij.vol.j.in j. dubio,

i ¶ Iuramẽtũ defuncti.Iuramentũ est ꝓsonale,vide in aut.ꝙ obtinet.de proba. & Bar.in l.cũ qs.§.codici.de leg.iij.in eo.ver.ad gl.in l.pe.§.fi.ff.ne qs eum qui.dicit ꝙ facultas iurãdi in litem transit ad hæredẽ.De quo omnino adde Ale.ibi post doct.

k ¶ Iuretur. Vide Bar.in l.admonendi.in fi.& in d.l.cùm iudex.

1 Punitur.Et hic vide Bal.ponẽtẽ octo pœnas diuersimodè per iura imponẽdas. & vide ꝙ habetur vj.q.vj.qcũq;.& gl.or.in c.j.de sal.& ꝙ no.gl.in c.ꝙrelã.de iureiu.

b In bonæ fidei.Adde sing.ꝙ in pactis extraneis,quæ nõ præsumuntur.non defertur iuramentũ.c.j.§.fi.quæ sit inuesti.Itẽ nõ defertur iuramentũ qñ actor bñ ꝓbat & reus semiplenè,non deferẽ reo ad reprobationẽ actoris.Ita sing.dicit Tã.in suo cõpen.in vj.rub.in j. allega.Insti.de inutil. stipu.§.itemverborũ. & vide sing.Bal.in l. qui accusare.de eden. vbi q reprobat à testimonio, reprobatur à iuramento.An.Bar.

c Quatuor modos. Et adde ꝙ ad hoc vt deferat iuramentũ in defectum semiplenæ ꝓbationis,est necesse ꝙ ps quæ petit deferri iuramẽtũ,dicat verisimilia:vt dixit elegãter Bal.ĩ l.j.ĩ ij.col. ꝟ.q et aduersus quos. ☙ POMATES.

d Itẽ ꝓ vnũ limita multis modis:vbi ẽt latè de materia:& ꝓ Ias.in l.admonẽdi.in lectura in glo.in verbo,exacto.in versi.in eadem gl.vbi vel per vnũ testẽ.ff.de iureiu.

e Oriat actio. Vtrum aũt ex iuramento taxatiõis expẽsarũ, vel in litẽ oriat actio, vide Bald.in auth. nouo iure.C.de iu.& Bart. in l.ĩ actionib⁹.in fin. de ĩ li.iurã.& ad hoc vide plenè no.in l.j.ĩ. eo.ꝓ Bar.in l.nam postea.§.fi.& in l.sed & si possessori.§.fi qs.ff. de iureiu. Ex sententia tñ formiter lata dat actio ex cõtractu, secundũ Bar.sing.ĩ l.Iulianus verũ debitorẽ, ff.de condt.inde.

f Delata. De huius legis intellectu, vide Bar. in l.iusiurãdũ,§. prætor ait,ff.eo.ti.

g Bona lex.Hãc legẽ no.& Bar.alle.in l.fi. de præto.stipu.& no. etiã in le.post legatũ. in iij.col.de his quib. vt indi.ꝙ positio non põt nisi semel reuocari. adde quæ dixi in l.reb⁹.rerũ amo.& vide omnino Bald.ꝓ istũ tex.no.alle.in authẽ.habita.ĩ iij.co. in versi.iij.ĩ fi.j.ne filj⁹ ꝓ pat.ꝙ nouatio nõ permittit nisi semel. & ꝓ hoc qd̃ no.Moder.in l.si ex toto. §. j.de le.j.in ea.l.& allegat quædã gl. hui⁹ l. ꝙ diffinitiua sñia dicit etiã illa,quæ diffinit articulũ causæ. & ita alleg. Paul.de ca.ĩ cõsi.clxv.ꝙ incipit,ĩ christi noie amẽ ĩ facto isto post lõgã disceptatio.no.i prin. ij.co.& vide bar.ĩ l.si post excep.§.hæc aũt actio.ff.ꝙ me.cau. ☙ POMATES.

h Nota qd̃ aliud. Si defunctus ergo debebat iurare, ñ poterat hæres iurare nec declarare,id ꝙ defunctus habebat declarare:vt per Alex.consi.liij.vol.j.in j. dubio,

i Iuramẽtũ defuncti.Iuramentũ est ꝓsonale,vide in aut.ꝙ obtinet.de proba. & Bar.in l.cũ qs.§.codici.de leg.iij.in eo.ver.ad gl.in l.pe.§.fi.ff.ne qs eum qui.dicit ꝙ facultas iurãdi in litem transit ad hæredẽ.De quo omnino adde Ale.ibi post doct.

k Iuretur. Vide Bar.in l.admonendi.in fi.& in d.l.cùm iudex.

Ad excludendam. Pupillus non põt iusiurandũ deferre.h.d.

Vm etiam à pupillorum. Relictum à tutore, videtur relictum à pupillo:& in causa pupilli potest iusiurandum deferri tutori.h.d.&c.

Vm proponas. Super causas status potest iusiurandum deferri.

Nec filius. Iuramentum, vel delatio vnius, alteri non debet obesse.h.d.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Locus appellationi. Vide Bar.in l.in actionibus.in fin.q. de in lit.iuran.

b ¶ Appellare. Ex iſto text.dicas q̃ ſi cauſa cõmittit ex partium cõſenſu,cõſilio ſapientis.& ſententia fuerit lata vigore cõſilu. q̃ pars non poterit appellare. Sed cõtrariũ tenet Bald.in l.j §.in fi.& in l.ex conſenſu. de ap.& dicebat Bal. q̃ hic erat tex.melior de iure.vide omnino Bar.in l.ſi conuenerit. de re iudi.

c ¶ Manifeſtæ.Per Cano.extra eo.c.fi.

d ¶ Tex.ibi,Et hic no. tex.ſecũdũ Bal.q̃ iudex nõ poteſt cogere quẽ iurare:ſed dicetur habere ipſum pro cõfeſſo,Ibidem. Adde Bar.in d.§.ſiue aũt alte.Adde pulchrũ diſtum Barto.in l.ſi pignore.de pac.pig.

e ¶ In expenſis. Quid aũt ſi fuerit interlocutoria ſuper cõdemnatus in expẽſis.& indifferentia obtinuit.vide not.Bar.ad l.pignore. in fi.ff.de pig.act. Et vide not.Bal.in auth. q̃ ſine.in v.colũ.ff. de epiſ.& cle.de eo q̃ habet iuſtam cauſam litigandi in vno articulo.& obtinet in aſſiſis.ibi dicit Bal.in §. proxi.q̃ ſi qs dicit in vno c.in expenſis,ſtatum debeat reſici non expectata diffinitiua. adde gl.hic.Vide Bal. in l.j.de ſen.quæ ſine cer.quanti.

f ¶ His de præſentib⁹. Per hũc text. dicit hic Bal.q̃bari q̃ iura mõtium ventatis debeãt dãno.nõ põt p. q̃ cum actore ſtari de iure ciuili. & ſi haberet ſcille mil.ducũ.de quo omnino vide Alexan.l.q̃ bona §.ſi alieno ff. de cõdic.in excolar. ñ. & vide Salic.hic. q̃ dñs domus eſſet ex loco adeſſe.q̃ ad eum mitti non poterit.

g ¶ Fide geſtorũ. Vide Bart.in l.ad egregias.ff.ex.ſuũ glo.conſiderandus. de fideiuſſ. & ibi gl.q̃ in cauſa criminali teſtes debent remitti ad iudicẽ cauſæ.& gl.in c.teſtes.in q.x. Contra.ſũ ſenſit gl.in c.Romana §.cõtra.vbi poſt Io.Mo den.de fo.compet.vi. per do.Abbas.c.cum cauſam de teſtib. & quod notat l.ſi quando.C.de teſtã.

h ¶ Remittantur acta. Vide Bar.in l.ſi poſtulauerit.ff.de adul.

i ¶ Cauſa expenſis. In hoc cauſa expẽſis debeant ſieri. vide quæ dixi poſt Bart.in l.ad egregias.de iureiurã. & Bald.hic.& Sanc. & etiã quæri, quid contra hanc l.in fi.quæ cõfirmat iura antiqua.Sol. † Ego dico,q̃ debet iurari in ipſa ſententia,vel modicum ante, vel modicum poſt:vt hic.Et licet à ſententia appelletur, nihilominus ſtatim iurabitur, non obſtante appellatione.hic eſt caſus hic &c.

1 *Deferens iuramentũ,ſiue iuretur,ſiue nõ,nõ appellat.*

2 *Ille,cui iuramentum deferetur,poteſt illud ex cauſa recuſare.& nu.5.*

3 *Recuſans iuramẽtum ſine cauſa,poteſt à iudice pro confeſſo haberi.*

4 *Recuſans iuramẽtum, licet cauſas non allegauerit,poteſt tamen illas in cauſa appellationis allegare.*

6 *Qui non vult iurare,non cogitur cauſam dicere.*

7 *Hæc lex loquitur de iuramento iudiciali, nel voluntario.*

8 *Qui dicit in prima cauſa,ſi perdat in cauſa appellationis, ex nouis probationibus,non condemnatur in expenſis eius ſocius.*

Sed iuramento. Si cauſa decidit ſacramento delato præſtito,vel recuſato,non eſt locus appellationi [a]:ſed qñ põt prouocari, ꝓcedit eo ordine,qui hac lege inſerit.h.d.& eſt notabilis iſte caſus & alij in hac l.poſiti,qui nõ ſunt alibi.No.primò† q̃ ille, qui defert iuramentũ,ſiue iuretur,ſiue referat, non põt appellare [b].Not.ſecũdò q̃ ille, cui defert,cogit iurare, vel referre:vel† ſi vult, poteſt recuſare ex cauſa. Ita debet intelligi iſte tex.& ſic nõ corrigit l.manifeſte.ff. eo.† Not.tertiò,q̃ qũ qs recuſat iuramẽtũ abſq; legitima cauſa, iudex põt habere eũ p cõfeſſo: quaſi ipſe alteri parti retulerit iuramẽtũ,& ei remiſerit:et hoc habet locũ ſiue ſit iuramẽtum deciſiuũ totius:ſiue ſit iuramentũ deciſiuum alius partis:vt puta ſuper aliquali poſitione,vide tex.qui dicit ibi;& ita cætera ſententię capitula.No.ex hac l.q̃ † ille,qui recuſat iurare,licet cauſa quare noluerit iurare nõ allegauerit corã primo iudice : tñ eas poterit allegare corã iudice appellationis.ſecũdũ quod gl. intel lexit.vide tex.in ver.ipſe aũt.& vide gl.ſuper ver.atteſtet.& gl.ſuper verbo.auxilũ. Op.ff.eo.l.manifeſtæ [c]. Dicũt quidã.q̃ illa lex hodie corrigitur : qa indiſtincte hodie põt iuramentũ recuſari ſine cauſa.Alij dicũt cõtra.† & veritas eſt:qa ſine cauſa non põt recuſari:vt hic dicit tex.Hoc etiã ꝓbatur:qa ſi ſine cauſa recuſat,põt haberi pro cõfeſſo.† In hoc tamen eſt aduertendum: quia non cogitur cauſam dicere, quando non vult iurare. Quæro de quo iuramẽto loquitur lex iſta.Reſpon.quædã glo.della dicit q̃ refertur ad iuramẽtum neceſſariũ tantũ.Hoc eſt falſum:† quia tex.in ver.in autẽ is &c.expreſsè loquit̃ de iuramẽto voluntario,vel iudiciali.Quæro,qd vult dicere tex.ibi [d]:neq; periurij,neq; iuſti diſpendij.Gl.dicit multum notabiliter.q̃ neuter neutri cõdemnatur in expenſis. Vide glo. ſuper ver.diſpendij.quã no.† Ex hac gl.dicunt quidam q̃ ille,qui vicit in prima cauſa,ſi in cauſa appellationis ſuccũbit, nunquam damnatur in expenſis [e].quod debes intelligere verum,quando in cauſa appellationis ſuccũbit ex nouis probationibus. ita loquitur hic.ſecus ſi ex primis actis ſuccumbit.vel apparet prima ſententia manifeſtè iniqua.Ita no.Ioan.Andre.in c.iuris ignorantia.de reg.iur.lib.vi.per Innocen. extra,de dolo & cõtuma.c.finem. Dixi tibi,vt videtur mihi,ſ.de iudic.l.properandum §.ſinautem alter &c.

1 *Iudex poteſt ſtatuere procuratori terminum ad faciendum comparere principalem,quòd veniat ad iurandum,vel reſpondendum poſitionibus.*

2 *Iuramentum,quando in abſentia committitur,iudex,in cuius iuriſdictione pars degit:ſi coram eo iuratur,remittitur acta ad iudicem cauſæ.*

3 *Quando iuramentum committitur in abſentia, debet ſtatui terminus parti,ut compareat ad uidẽdum iurare.*

4 *In arbitrio iudicis eſt,declarare cuius expenſis fiat iuramentum in abſentia.*

5 *Pendente iudicio ſuper uno capitulo,non impeditur iudicis officium ſuper alijs.*

f His de præſentibus. f Iſte eſt notabilis §.& ponit valde pulcherrimam practicam. Nota primò † q̃ iudex poteſt procuratori ſtatuere terminum ad faciendũ cõparere principalem quòd veniat ad iurandum.vel reſpondendũ poſitionibus. Not. ſecundò† q̃ quãdo iuramentũ cõmittit̃ in abſentia.hoc oportet fieri ſub fide geſtorum [g]. hoc eſt, q̃ iudex, coram quo cauſa agit̃,ſcribat iudici illi [h] loci,vbi pars degit vt ſi corã eo iuretur,remittant acta [h] ad iudicẽ cauſæ principalis. No.tertiò† q̃ quando iuramentũ cõmittit̃ in abſentia, debet ſtatui terminus parti,vt ad illũ locũ cõpareat ad vidẽdũ iurare partẽ, vel teſtes &c. Nota quartò† q̃ cuius expenſis [i] hoc debeat fieri,hoc eſt in arbitrio iudicis. Nota quintò † q̃ pendente dilatione ſuper vno capitulo, non impeditur [k] iudicis officiũ ſuper alijs capitulis,non præiudicialibus. quod perpetuò tenementi &c.

1 *Negatiua probatur per ſcripturam.*

2 *Scholaris quòd non ſit in matricula,probatur in inſpectione matriculæ.*

3 *Quem non ſoluiſſe collectam,probatur ſi in libro ſoluentium non reperitur.*

Vmquis. Iuramentum retractat̃ prætextu teſtamẽti de nouo repti.h.d.vide text. ibi; circa principiũ ibi poſtea aũt manifeſtum nihil ei &c. quæro,qñ [l] põt iſta negatiua ꝓbari.nihil fuiſſe ei relictũ.Gl. dicit.per ſcripturã teſtamẽti,non per teſtes. Alij dicũt etiã per teſtes [m].& iſtud puto verũ.Not. ergo† primo.q̃ per ſcripturã ꝓbaretur negatiua [n] hoc modo inſpecto teſtamẽto non reperitur ibi Titio legatũ:ergo non eſt legatum.Facit † ad ꝓbandum q̃ ſcholaris non ſit in matricula.probatur per inſpectionem† matriculæ.facit etiam ad probandũ, q̃ aliquis nõ ſoluit collectam:quia inſpecto libro ſoluentium collectã, non reperitur ibi.& valet ad multa.Simile poteſt ꝓbari per teſtes, qui dicunt ſe interfuiſſe teſtamẽto:& tunc non fuiſſe relictum.

Si certum petatur. *Rubrica.*

LEX I.

Eque æquam. Hæredes tenentur ad debita pro portionibus hæreditarijs,nullo reſpectu habito ad prælegata.hoc dicit iſta lex,&c.

LEX II.

Vamuis. Ex mutuo rei alienæ,naſcitur nobis actio,ſi fuerimus ſtipulati:quæ potuit cedi dño.h.d.Opp.de l.p.§.appellata.ff.eo. Solu. Hic mutuum fuit reconciliatũ ſtipulatione: Quæritur gl.an iſta ſtipulatio impediat actionẽ oriri ex numeratione.Gloſ.plenè examinat in l.certi condictio.§.quoniam.ff.eo. Cy.refert hic. Tenetur in l.ſi ita fuero ſtipulat⁹.& in l.cùm eñ. ff.de noua.Quæro,quid ſi pecuniam alienam,quam dedi mutuo,& ſum ſtipulatus,dominus repetat.Item quid ſi dominus non repetat,nec ego fui ſtipulatus,& ille non vult cõſumere? Iſtas quæſtiones format hic gl.& de verbo ad verbum eas ponit in l.nã & ſi fur.ff.e.Dic vt in gl.& ibi plenè examinabim⁹.

de reſpondente poſitionibus,q̃ eſt dominus:& de materia vide quæ dixi poſt Barto.in l.qñ.& in l.ſi qñ.§. de teſt.& Ro.in l.accuſare.§.fi.ff.ad Treb.et vide omno gloſſ.& ibi Bar.in l.j.§.defendi.ff. qui.ex cauſ.in poſ.ea. & Io.an.in rub.extra, de iur.calum.

¶ Nõ impediũt.Et no. Bar.in l.fin.in j.col.ff. de ſerui. & in l.ũ. de re iu.& in l.ſiue pars. C.de dil.& quod no. Bar.in l.j.de app. reci.

➔ POMATES.

¶ Quæro qũo.Vide Soc.cõſi.clix.col. maximè iiij. vbi ſequit̃ inducẽdo ad pulcrũ caſum.

¶ Per teſtes. Et ex hoc cõcludit Paul.de Ca.in cõſ.n.qd incipit.in Chriſti nomine amẽ. p. eundẽtia eius qd̃ quærit &c.q̃ acta põt ꝓbari per teſtes proꝓbari.etiã ſi nulla ſcripturæ reperiatur.

¶ Probareſ negatiua.De modo ꝓbandi negatiũ. adde quod no gl.& Bart.ſ.de error.ad duo l. errores. & qd no.glo.in Leo. q̃ oſt̃ manifeſt.tex. & ibi Bart.in l.eũ qs. C.de vſuf & hoc not.& ad de Bart.in l.Titius teſtatores. de legat.j. & Bal.in l.noſtum.C. de edẽ.& text.& Bar.in l.cum teſtatore.ſ.de teſta. mento.& Bald.in l.hi q̃ ad crimẽ.de appel.

LEX III.

IOS qui. Vbi quis exercet officium, non potest exercere fœnus. h. d. Videbitis in l. principalibus. ff. eo. &c.

1 ☞ *Alteri per alterum in mutuo, & in debito propter pecuniam quæritur.*
2 *Expressa reprobatio actus facti nomine meo, quando requiratur.*
3 *Ex cõtractu alterius meo nõie celebrato, si ratũ nõ habeo gerenti q̃ritur actio utilis.*

SI absentis. Subtilis lex est ista. Si pecunia alienа absentis dñi nõie mutuet, ei quæritur actio: ꝙ si ratũ nõ habet mutuãti cedere cogitur aliàs vtilis ei cõpetit. h. d. Opp. alteri per alterũ non põt quæri actio: vt l. stipulatio ista. §. alteri. de verb. obli. Sol. Fallit in mutuo: † & etiã in debito, ꝓpter singularia præcepta pecuniæ: vt hic, & l. certi cõdictio §. si numos. & l. singularia. ff. eo. j. de cõd. inde. l. si per ignorantiã. Itẽ opp. ꝙ huic nõ poterit q̃ri actio, cũ ratũ nõ habuerit: ergo negotiũ ad eum non pertinet: vt l. si pupilli. §. vnde quæritur. ff. de neg. ge. Sol. Dicũt quidã, ꝙ hic primò habuit ratũ, postea nõ vult habere ratũ, ꝓ restitutionem in integrũ vnde actio iã erat sibi quæsita. Istud licet in se sit verũ tñ est diuinare. Dicas ergo ꝙ ei absenti, & ignoranti, & ratum nõ habenti, quæritur actio ipso iure, vt hic. Nec obstat. §. vnde quærit. qa hic est negotiũ suum quodãmodo ipso gestu, vel re ipsa: ideo pertinet ad eũ nõ expectata ratihabitione. Vel veri[9] dicas, hoc est speciale ꝓpter singularia præcepta pecuniæ mutuatæ, vt ŝ. dixi. Quæro. dicitur hic, reprobato nomine: qualiter reprobauit istud nomẽ? Dicũt quidã, petẽdo restitui in integrũ, sed vt dixi. istud est diuinare. Alij dicũt, ꝙ reprobat expresse dicẽdo, nolo agere. & ista ẽ vera, vt statim dicã tibi. Alij dicũt ꝙ tacẽdo eoipso ꝙ nõ habet ratũ, videt reprobare. q̃d gl. nostræ non placet. Et sic remanet vera præcedẽs, ꝙ requirit reprobatio expressa. Pro hoc facit l. si filius. ff. ad Macedo. & q̃d no. in l. quo eñ. §. j. ff. rem ratã hab. ꝑm glossellã Rogerij, qui dicit nõ reprobare ratihabitioni par est. Sed cõtra istam gl. facit l. ꝓcurator ad exhibendũ. §. fi. & l. quo enim. §. j. ff. rem ratã habe. Sol. † Quãdoq; aliquid est factũ nomine meo, per q̃d mihi quæritur, vel alius mihi obligatur: tunc nõ improbare est approbare. Requirit ergo expressa reprobatio ita debet intelligi hæc lex cũ sua gl. iõ eñ dixit text. reprobato nõie, quasi expressa reprobatio requiratur. Si verò est factũ aliquid meo nomine per quod mihi præiudicat tunc nõ est necessaria expressa reprobatio: sed qui nõ approbat, reprobat: vt legibus cõtrarijs. Fallit in casu d. l. si filius. ad Maced. Dixi plenè in d. l. quo eñ. §. j. Glo. format vnam quæstionem, quam dic vt in ea. & tene vltimã solu. Vltimò nota † & tene menti text. ꝙ ex contractu alterius nomine celebrato, si ille ratum non haberet, gerenti competit vtilis [a] in eo quod ad illum contrahentem peruenit. Concordantiæ sunt in glossa.

1 ☞ *Quando pecunia ad unum de uoluntate alterius peruenit, fictione iuris dicuntur plures numerationes.*
2 *Exceptio non numeratæ pecuniæ limitata tempore, non habet locum in contractibus non celebratis in scriptis.*
3 *Distinctio glo. in l. si ex cautione. infrà de non nume. pecu. non habet locum in scriptura priuata.*
4 *Si notarius in instrumẽto dicat, pro centũ florenis sibi datis, & solutis &c. si postea probetur ꝙ illo tpe nõ interuenit numeratio: an instrumentũ sit falsum. remissi.*

SI non singuli. Ex cõtractu mutui quis non tenetur vltra illud, quod ad eum peruenit: nisi plurimũ reorũ constitutio, vel intercessio, vel biẽnij cursus interuenit. h. d. Diuiditur in duas partes. Primò, q̃n pecunia fuit numerata & cõfessata. Secũdò quando fuit numerata, sed fuit confessatum aliud pro ea. Secũda ibi: ac multò magis. Oppo. ꝙ numeratione duo rei non possunt cõstitui: cũ vna pecunia nõ possit ad plures peruenire insolidũ, vt l. si vt certo. §. si duobus. ff. cõmo. Glo. soluit † optimè, fictione iuris videt ad vtrũq; peruenisse, cùm ad vnũ de voluntate alterius peruenerit. Ista est vera: licet Vltramontani contra. Plenè dixi in l. eãdem. in prin. de duo. re. Item oppo. excep. non nu. pec. potest opponi intra biennium tantum, quando cõtractus est celebratus in scriptis: vt l. in contractib[9]. j. de nõ nu. pec. sed hic non proponitur intercessisse scriptura: ergo &c. Solue vt in gl. quæ dicit, ꝙ hæc scriptura intercessit.
2 Vide glo. & tene mẽti, quæ tenet † ꝙ exceptio non numeratæ pecuniæ, limitata tẽpore, non habet locũ in contractibus non celebratis in scriptis. Gul. de Cug. tractat in l. q pecuniã. si cer. pet. Dicã vobis in l. si ex cautione. & l. in contractib[9]. j. de nõ nu. pec. Opp. dicit hic, ꝙ scriptũ fuit oleũ susceptũ: ergo per instrm ꝓbat oleũ numeratum: ergo nõ põt obijci exceptio nõ nu. pec. Glo. b soluit duobus modis. Primò, ꝙ hic erat priuata scriptura. No. istã sol. † & sic habes ꝙ
3 distinctio gl. in l. si ex cautione quæ dicit aut instrm dicit ꝙ quis cõfitet: aut dicit ꝙ c fuit facta numeratio: nõ habet locũ in priuata scriptura. [b] Idẽ no. j. de do. cau. nõ nu. l. fi. in pria glossella. q̃d tene mẽti. Alij dicũt ꝙ hic loquit etiã in publico instro: & q̃d hic dicit, susceptũ, debet intelligi ꝙ partes cõfitebant, hic non: hic notarius hoc asserit in instro. Secundum hoc videtur velle ista
4 gl. † si notarius diceret in instro: & hoc fecit pro centũ florenis sibi datis, & solutis &c. & postea probaretur ꝙ illo tẽpore nõ interuenit numeratio: instrumentum esset falsum: ꝙ an sit verũ, nõ dicã mõ. d. Iac. bu. disputauit de hoc vnã q. Tãgã. j. de nõ nu. pec. l. si ex cautiõe. no. & tene mẽti gl. istã.

a ¶ Competit vtilis. Et intellige cñ oĩbus qualitatibus, & conditionib[9] cohærẽtib[9] ꝑsonæ tertij: vt sing. declarat Bar. in l. fundũ. ff. de act. emptio.
b ¶ In priuata scriptura. Et istud idẽ tenet Pau. de Cast. in cõsi. j. quẽ vide, qa Bar. recitat cõtrarium &c.
c ¶ Simulatiõis. Adde bal. ĩ. d̃ postu. l. si sub specie. & vide bar. late in cõsi. Pet. Nicolæ & q̃d no. Bar. in l. Lucius. ff. depos. & bar. in l. emptor. de aqua plu. arcẽ. & Bal. post Barũ d. l. si sub specie an exceptio non numeratæ pecuniæ sit exceptio simulationis. de pactis.
☙ POMATES.
d ¶ Eo q̃d. Vide simile tex. & ibi Bald. & Pau. de Cast. & doc. in l. licet. ŝ.

1 ☞ *Exceptio simulationis dicitur, quando obligatio est facta ob causam non ueram uel fictam.*
2 *Si debitum est ex una causa, & in instrumento confiteatur ex alia causa, non dicitur instrumentum simulatum.*
3 *Debitum ex una causa, potest conuerti in debitum ex alia causa.*

SI ex pretio. Ista est bona lex. Debitum ex cã potest conuerti in aliam stipulationẽ, nõ pacto nudo, ex ĩteruallo appositio: sec[9] si in continenti. h. d. hæc l. & l. si pro mutua. j. eo. Opp. ad l. si ex p̃tio. de l. singularia. ff. eo. Sol. Ibi pecunia debita ex vna cã erat solutioni parata. vñ nuda cõuentione in causam mutui põt cõuerti, vt ibi no. Sed si nõ esset parata solutioi: distingue aut vis cõuertere in cãm mutui ꝑ stipulationẽ, aut pacto nudo. Et si pacto nudo: aut incõtinẽti, aut ex interuallo: vt istis ll. Ex hoc habes: statuto ciuitatis hui[9] cauet ꝙ cõtra instrm cõfessionatũ, seu guarentigionatũ, possit opponi exceptio simulationis [c]. Dico, & ita de facto obtinui, † ꝙ illa dicit exceptio simula
1 tionis, q̃n ꝓmissio est facta simulatè ob cãm nõ verã, vel nõ iustã. Ita loquit ti. plus valere quod agit. l. j. & j. de cõdic. ob cau.
2 quasi † dicat, q̃n debitũ in veritate est ex vna causa, licet i instro cõfiteat vt debitũ ex alia causa: non dicit instrm simulatũ: quia
3 obligatioĩs substãtia nõ deficit: vt hic dicit text. Et debitũ † ex vna causa, põt cõuerti in debitũ ex alia causa. Tene mẽti &c.

NOn vnde. Vtrũ ille, qui agit certi cõdictione ex mutuo, debeat probare pecuniam mutuatã fuisse suã propriam. Hic tex. videt quod sic. Certè si pecunia cõsumpta est, nõ est dubiũ ꝙ non debet probare: quia etiam si fuisset aliena, mutuũ esset reconciliatum cõsumptione. Sed si non esset consumpta: de hoc sunt opi. tãgitur in l. nam & si fur. ff. eo. & ibi. Deo duce dicemus, &c.

1 ☞ *Vnus ex pluribus socijs unius mercantiæ, non potest agere insolidum pro rebus societatis sine mandato.*

CVm te. Si plures simul mutuãt, quilibet agit pro parte, nisi actũ fuerit, vt essent duo rei credendi, vel alteri ab altero esset mandatum. hoc dicit. Nota, ꝙ duo rei credendi possunt cõstitui. de duo. reis debendi non est dubium, vt vidistis in l. si non singuli. ŝ. eo. & l. pen.
1 † si plures sunt socij vnius mercantiæ, quòd vnus non potest agere insolidum pro rebus societatis, nisi habeat mandatum ab aliꝗs. dixi plenè in materia de duobus reis optimè facit ff. de exerci. l. j. in fi. cum legibus sequentibus.

d EO quòd. [d] Pluresvno instrumẽto possunt obligari. Item vnũ debitũ in aliud, potest per stipulationem cõuerti. hoc dicit. An autem plures debitores vno libello possint conueniri, dixi etiã in materia de duobus reis. l. iij. in fi. Tetigi in l. supra iter. §. Cassius. ff. de aqua plu. arcen.

a ¶ P. PAV. P. ¶ Incendium. Limita iſtã regulã niſi caſus fortuitus cõtingeret propter perſonam creditoris & eius reſpectu. Vide Com. conſi. clxxxv. incip. ſer. Laurentius. in ij. colum. in prin. & alia quæ ad Bart. in l. creditor. ff. de ſolution.

b ¶ Non liberat. Vide per Ang. & Moder. in l. ſi ex legati. de verbo. oblig.

c ☞ POMATES. ¶ Quod hic dicit. Limita iſtum text. no. quẽ exclamat Pau. de caſt. in l. Titius. de præſcrip. ver. Ratione attigi ibi ad Bar. & ſequit in l. ſi ex legati cauſa. ff. de ver. obli. ad fi. & Iaſ. in l. Titius. in ij. notabili. ff. de præſcrip. verb.

d ¶ Sed nouo iure. Iſta auẽ. de conſuetudine nõ ſeruat in publico inſtrumento, in quo ſufficiunt duo teſtes: ſed ſolũ ſeruabitur in chirographo, & priuata ſcriptura: ſecundũ Iac. de Bel. in l. fin. facit quod idẽ not. in l. neque. ad Velleia.

e ¶ Correcta. Vide gl. magiſtrã in corpore de fide inſtru. §. ſi.

f ¶ In l. j. Sed quando debet ſolui ſalarium aduocato, vide i l. archiatri. alias Antioch'. & ibi Bart. C. de pfeſ. & medi. li. x. qa donec lis pendet, non debet ſolui. p Bar. latè in l. j. §. diu'. de var. & extraor. cog.

g ¶ Quoties. Adde Ludo. Rom. cõſil. cccxx. in materia ſequeſtrationis. Andr. Barba.

g ¶ Quoties. Et adde q ſicut rerũ mobiliũ fit ſequeſtratio qñq; vt hic: ita etiam iſtis caſib' poterit interdici alienatio immobilium. in l. de pollicitationib'. ff. de pollici. & adde ſecũm Bar. ĩ l. fi. de edi. diui Adria. toll. q tenet ſequeſtratio poſſeſſionis, cũ duo veniãt ad arma, & mãdaẽ vtriq; ne accedãt ad poſſeſſionẽ ſine licentia iudicis. Et de materia vide Ant. de Bu. in c. ij. de eo q mit. in poſ. cauſa rei ſer. & adde qđ dixi ſ. adde Bart. ĩ l. ſed & ſi vſusfructus. §. ſi inter duos. de vſufruct. & gl. in c. dilectus. de ſequeſtra. poſſeſ. & Spe. in tit. de expẽ. §. poſtremo. per totũ. & dicit Bar. per glo. in l. j. ĩ. de fer. qđ ſemper valet ſequeſtratio commiſſa propter ſequeſtrationẽ, niſi ſatiſdaret: q tenet Bal. in l. fin. ſ. vbi ĩ. rẽ actio. ẽt in loco vbi qs ſortiẽ forũ.

h ☞ P. P A V. P. ¶ Sequeſtratio. Regulariter non debet fieri ſequeſtratio fructuũ, niſi teneaẽ rixa vel alia iuſta cã ſubdit. Vide Com. cõſil. clxvij. ad finẽ. & circa iſtã materiã ſequeſtri, an regraẽ q cõſtet de debito per inſtrm vt poſsit fieri; & an requiratur citatio partis, & multa alia, vide per Iaſ. in l. ſi fideiuſſor. §. fin. per totum. ff. qui ſatiſda. cogantur.

i ☞ P. P A V. P. ¶ Permittitur. Deſcriptio ſemper ſit permiſſa licet enim non deberet fieri inuentarium, vide Bald. & Sali. hic Barto. in l. j §. pe. ff. de vendi.

a INcendium. Caſus fortuitus nõ liberat b debitorẽ quãtitatis, vel generis. h. d. Oppo. de l. quòd te. ff. eo. Sol. Ibi loquitur in debitore ſpeciei: ſecus in debitore quantitatis. Item quòd hic dicit c de debitore quantitatis, fallit quando quantitas debetur reſpectu certæ ſpeciei: vt ff. de noxali. in l. electio. §. ſi is. de pen. l. quæſitum. in prin. j. de iur. emphy. l. j. &c.

SI in rem. Qui pro alio ſoluit, poteſt ab eo repetere. &c. hoc dicit.

VM qui. Inſpicitur cuius contemplatione quis mutuet: non cuius contemplatione quis accipiat. hoc dicit. Materia huius legis eſt plenè in l. ſi pupilli. §. j. de nego. geſt.

MVtuæ. Subſcriptio vt teſtis nõ obligat eũ, qui neq; accipit, neq; ſtipulanti promiſit. h. d.

NOn aduerſus. Creditor non põt cogi à debitore, vt eo dimiſſo agat cõtra debitorem debitoris. hoc dicit.

OVi ſquis. Iudices in puicia, in qua iudicãt, fœnꝰ exercere non poſſunt, & qui pecuniã pro honore dat, exilij pœna punitur. h. d.

SVper chirographa riis. Si cõtractus excedit ſummã quinquaginta librarũ auri, tres teſtes debẽt adhiberi in inſtrõ obligatiõis, vel liberatiõis. h. d. Op. j. de teſt. l. teſtium. Dic vt ibi. Iſta lex recipit limitationem au then. ſed nouo iure. quam vide &c.

1 ☞ *Quot teſtes requirantur in inſtrumentis.*

2 *Notarius, q connumeretur in numero trium teſtium.*

3 *Comparatio inſtrumenti, ad quod inſtrumentum fiat remiſſiuè.*

4 *Contractus inſcriptis celebratur quando hoc agitur.*

d SEd nouo iure. Circa legẽ noſtrã ſunt quærenda tria, quæ tanguntur hic per gl. † Primò queri tur, quot teſtes requirãtur in inſtrumẽtis. Gl. tua diſtinguit vtrũ cõtractus fiat ſuper minori ſumma libræ auri, vel maiori. Primo caſu ſufficiũt duo teſtes, ad plenã probationẽ, nõ diſtincto vtrum in ſcriptis. vel ſine ſcriptis, in ciuitate, vel extra, ab ĩperito literarũ, vel non: vt in auẽ. de fide inſtru. §. fi. Secũdo caſu, aut cõtrahit imperitus literarum in ſcriptis, & in ciuitate, & requirũtur quinq; teſtes, qui oẽs debent ſubſcribere cũ ipſo cõtrahente, vel alius pro contrahẽte ſubſcribere, vt in hac auẽ. Dices tu: quomodo põt contrahens ſe ſubſcribere, cum ponas eũ imperitum literarũ? Rñ. imperitum literarũ intellige ſecũdum Odof. illum, qui nullas ſcit literas, vel ſcit modicum: vt iſti mercatores, qui neſciunt ſcribere, niſi in vulgari. Si verò contractus celebratur ſine ſcriptis tunc requiruntur tres teſtes. Idem ſi contractus celebratur à perito literarum. Ita dicit glo. vt in authen. de fid. inſtr. §. ij. & §. ſed & ſi inſtrumẽta. quod eſt multum notandum, vt ſemper aduertatis, ſi inſtrumẽtum excedit ſummã centũ florenorũ: requirãtur in eo tres teſtes. ſecũdũ gl. Hoc etiam tenebat Odof. Alij dicũt, q iſto caſu ſufficiunt duo teſtes. & hoc tenebat Iac. de Bel. & hoc ſi inſtrumentum eſt publicum. Nec obſtat d. §. ij. & §. ſed & ſi inſtrumẽta. quia ibi loquitur, quando erat priuata ſcriptura, & quis volebat ad eam facere comparationem. & domi. Cy. hic hoc non firmat: licet tangat Spec. in tit. de teſte. §. reſtat de numero. videtur tenere q duo teſtes ſufficiant. do. Io. And. in c. pluralis locutio. de reg. iur. lib. vj. videtur ponere idẽ. Dicit enim q regulariter duo teſtes ſufficiunt: excipit, qñ contractus fit in ſcriptis ab ĩperito literarũ in ciuitate &c. Sed quod fit ſine ſcriptis, nullã exceptionẽ facit. Tu dicas, vt ſaluemus inſtrumẽta, quæ quotidie fiũt, q † in numero dictorũ triũ teſtiũ cõnumereẽ tabellio, ſecũdũ quòd gl. dicit in præcedenti mẽbro, vbi requirũtur qnq; teſtes. Si verò cõtract⁹ fiat in rure, remanet in eo incorrecta. c l. C. † Quæro: de cõparatione inſtrumentorũ, ad q inſtrumẽtũ fiat cõparatio: de quo dicemus in l. cõparationes. & auẽ. ibi poſita. j. de fi. inſtru. Quæro, † quando contractus dicatur celebrari in ſcriptis. Rñ. quãdo hoc agitur vt in ſcriptis celebretur: vt dicit gloſſ.

e 3 4

De ſuffragio. *Rubrica.*

Continua vt in gloſſa.

L E X vnica.

f SI qui deſideria. Salarium aduocato f pmiſſum condictione ex hac lege petitur, & ſi res mobiles pro ſalario tradantur, traditio ſola ſufficiet. Sed ſi immobiles, debet contractus in ſcriptis celebrari, & vera traditio ſequi. Et ſi aduocatus inuaſerit, reſtituet: & actione priuabitur. hoc dicit. Diuiditur in quatuor partes. Primò, quando ſalarium promittitur. Secundò, quando traditur pro ſalario res mobilis. Tertiò, quando res immobilis. Quartò, quando aduocatus inuadit indebitè. Secunda ibi: ſed ſi quid eo nomine. Tertia ibi: q ſi prædia. Quarta ibi: quod ſi quis. propter hanc vltimam partem, quę punit aduocatum violentum, Roſ. ponit iſtam conſtitutionem inter conſtitutiões, quæ puniunt violentos: & ibi eam totam commentatur. Oppo. quòd imò petendum ſit certi condictione ex ſtipulatu: vt Inſtitu. de verborum obligatio. in prin. Sol. Diſtingue vt hic in prima gloſ. Circa hanc legem gl. quærit multas quæſtiones, & omnes melius determinat pro aduocato. & c. licet in quibuſdam. reprobetur per doct. in quo non curo multùm inſiſtere: ideo dic vt in glo. & per Cyn. & per Roffre. in ſuis libel. &c.

De prohibita ſequeſtratione pecuniæ. *Rubrica.*

L E X vnica.

g QVoties. g Sequeſtratio regulariter eſt prohibita. h. d. Oppo. de l. ſi fideiuſſor. §. fin. ff. qui ſatiſ. cogno. Iſta eſt regula, quòd ſequeſtratio h eſt prohibita: fallit in caſibus qui hic no. in gloſſ. quam vide, & ſigna. Quæro, video quòd eſt prohibita ſequeſtratio: ſed pone quòd ego volo quòd non ſequeſtretur, ex quo non poteſt fieri: ſed volo quòd ſcribantur quę res ſint in domo, & qui fructus percipiantur in domo: vt poſsint res facilius pbari. Certè iſta deſcriptio permittitur, i licet non ſequeſtratio. Text. eſt not. in l. j. §. penult. ff. de ven. in poſſeſ. mit. licet in contrarium faciat l. defenſionis facultas j. de iure fiſ. dic vt dixi in d. §. penulti. Quærit gloſſ. vtrum quando res ſequeſtrantur, perdatur poſſeſsio. Glo. dicit quòd ſic: vt in l. intereſſe. ff. de acquiren. poſſeſ. Examina hoc, vt ibi plenè dixi. & per Cyn. hic &c.

g h i

De condictione indebiti. *Rubrica.*

1 ☞ *Sententia quando faciat ceſſare repetitionem.*

Lex

in possess.mic. Bartol. i l.fi.i prin.ff.de acqr. a reis.in l.Imperatores. §.fi.vbi Mod. & cæteri.ff. de app.in l.facultas.C.de iur. fis.li. x.in l. post cõtractũ. ad fi.de don.Anto.de But.in c.ij.de sequest. pos.& fruc.bon' tex. in l.cũ dñi horreorũ. in ỹ.q̃ ibi sunt descri bere.ff. loca. quẽ alle. Ange.in d.l.Imperatores.etiã si non esset aliqua suspicio fraudis.Ita Bart.in l.fi fideiussor.§. fin.ff.q satisf.cogan. circa fi.allegans ad hoc Andreã de Baru. in d.l.facultas.C.de iure fisci. In cõtrarium vide oĩno Ang.i l.fi.C.de anno. & tribu.Et q discussio sit semper permissa,etiam vbi quis nõ tenetur facere inuentariũ, vide no. Com. consil.lxxxviij. De q̃ c habes ad Bart.in l.cũ pponas. §.nõ aũt.C. de bo.q̃ libe.ad Bart. & ideo Bal.in quodã suo cõsilio incipiẽ.in Christi noĩe amen.petit' tutor à matre voluit q licet testator remiserit inuentarij confectionẽ tutori tamen pati debet tutor scriptionẽ bonorũ fieri,ne bona baratenẽ. Et ideo Pau.de Castr. cõsi.cxcj.ici.antequã veniã ad dicta dubia in prin.voluit q si testator remittat vxori cõfectionẽ inuẽtarij vxore vsufructuaria relicta q nõ obstãte tali remissiõe poterit cogi ad cõficiẽdũ fieri inuẽtariũ vel ad patiẽdũ fieri, descriptionẽ bonorũ, ne trãleat i finistrũ.Idẽ alex.cõ. lviij.in ij.volu. Vide Cur.in ista l.j.ĩ v.seu d xvj.solũ.q allegat illud cõsi.Pau.de Ca. cõsi.cxcj.ad illud qd dictũ est ſ.q etiã cessante omni suspiciõe potest fieri descriptio bonorũ.In cõtrariũ, vide Ang.q illũ text. in l.fina.C. de anno. & tribu.lib.x.Quod si fiat sine causa dicit' pars grauari, dicẽdo ibi esse textũ de hoc. Et pondera Paul. de Castr.in l.si dñi horreorũ.ff.locati. Et vide Bal.ĩ l.facultas. in ij.col.C.de iure fisci. q petens eã debet docere de suo interesse & vide Iasĩ.d.l. si fideiussor.§. si satisdatũ.ad finẽ.ff.q satisd. cog.Itẽ qd descriptio non sit fienda,nisi cũ aliqua causæ cognitiõe,& ppter aliquã suspicionẽ,vid Ang. in apostil. ad Bart.in 1 l.j.C.de apoch. publ. libr. x.Quòd autem fieri põt descriptio, vide Imol.in d.l.Imperatores.§. fi. colũ.j. de appel.

LEX I.

PEcuniæ [a]Indebitũ ex cã iudicati solutum nõ reperit;& in actionibus stricti iuris nõ veniũt vsuræ, etiam post litis cõtestatio.ĥ.d. ista bona lex.Op. q & ex alia cã solutũ ñ repetit;vt j.e.l.ea q̃ Sol.Glo.fatet†q sententia facit cessare repetitionẽ,vt hic. Sũt & alij casus,q notant hic,& in l.elegãter.circa fi.ff.eo. Sed opp. dicit hic q snia facit cessare repetitionẽ.[b] Contra. ff.de iu.l.si prętor.§.Marcellus.& l.in cõmodato.in fi.& l.rem mihi.ff. cõmoda.de cõdi.sine cã.l.si fullo.Dicit glo.q illud,qd̃ hic dicitur,q sentẽtia inhibet repetitionẽ,fallit in casibus dictarũ legũ. Alibi videtur dicere gl.quod verũ est, q nõ põt repeti per cõdictionẽ indebiti, vt hic: sed per condictionem sine causa.Ita no.in l.si fideiussor.§.in omnibus.ff.mã. Itã etiã no. in l.si sine.§.quod si ,pcurator.ff.rẽ ra. hab. Doct.nostri reprobãt illas gl. & merito.[c] Nã solutũ indebitũ p snĩam, nullo modo põt repeti:nisi esset causa,,ppter quã daret restõ in integrũ.Et qd̃ dico,nõ põt repeti, intellige p actionẽ,per quã veniatur cõtra snĩam.Sed si esset aliqua actio quæ contra snĩam non repugnat;sed asserit eã esse veram;tũc datus rpetitio.Hic est casus in d.l. in commodato.in fi.& l.si fullo.cum simil.

LEX II.

SIcitra. Delegatus indebitè repetit à delegante, non ab eo,cui est delegatus.h.d.

LEX III.

QVm & soluta. Solutũ, & etiã ,pmissum potest condici h.d,

EA quæ. In his quæ crescunt per inficiationẽ solutũ,vel ,pmissum indebitè, non condicit.h.d. Quæro,q̃ est ratio huius legis.Respõ,qa in istis quæ crescũt per inficiationẽ,soluẽs,licet indebitè videbitur trãsigere.[d] Ita tãgit gl.ĩ l.error.ſ. de iur.& fac.ign. Opp.de l.inde Neratius.§. fi.ff.ad l.Aquil.sed ibi à nemine erat debitum;hic verò erat debitum ab aliquo.

SI à patre. Qui nõ est hæres, & soluit,cùm se putat hæredem repetit.h.d.

SI per ignorantiam. In indebito soluto alteri. per alterũ q̃rit actio,sicut in mutuo.

FIdeicommissum. Idem dicit,quod l.cùm quis.ſ.de iur.& fact.igno.&c.

CReditoris. Indebitũ solutũ tanq̃ procuratori in rem suã,ab eo repetitur. Vidistis de hac materia in l.falsus.j.de fur. &c.

NDebitum.[e] Soluẽs sciẽter indebitũ, nõ repetit: & solutio in dubio prę sumitur.hoc dicit.

1 ☞ *§.si decẽ.in l.si non sortem.per hanc legẽ corrigitur.*

SI quis. Cuius est electio in soluendo, eiusdem est electio in repetendo.h.d. Oppo. de l.si non sortem.§.si decem.circa.fi.ff.eo.Sol.Dicũt quidã quòd ibi erat electio creditoris ab initio.Sed istud, licet 1 sit verum in se,est tn̄ diuinare. Veritas†est, q ibi Vlpiani opi.ponit' quæ hic per hãc l. corrigitur.Oppo.de l.planè.ff.eo. Sol.Ibi loquit' qn̄ erãt duo rei debẽdi;tũc ipsi non hnt electionẽ in repetẽdo,ne fortè in eligẽ a do sint discordes.Oppo. tertiò de l.is cui. ff.de leg.ij.Sol.Ibi soluit vnã rem de debitis alternatiuè;hic soluit vtrunq. Itẽ opp. de l.si nõ sortẽ.§.si decẽ.in primo casu.ff.e. Sol.Ibi nõ soluit perfectè vtrũq; sed cum deberet Stichum aut x.soluit Stichũ & v. vnde illa v.debẽt repeti præcisè;quoniam illa v.apparent indebitè soluta.Ex prædictis potes distinguere per teipsum.

1 ☞ *Dubitans,& ignorans,quando æquiparentur.*

PRo dubietate. Hæc est notabilis lex. Dubitãs† & ignorãs q̃tũ ad repetitionẽ indebiti 1 f q̃parant'.[f] Prædicta vera sunt, quantũ ad repetitionẽ indebiti,vt dixi:quãtũ ad alios cõtract9 qn̄q; inter dubitantẽ, & ignorãtẽ reperitur differentia,vt no.ff.de iur.& fac. igno.in glo.super rubri.& ff. de testa.l. de statu.Et habuistis hoc anno j.de fur.l. manifestissimi.§.sinautem nescius & dubitãs. b

De condictione ob causam. Rubrica.

LEX I.

PEcuniam. Quod dat' ob causam dotalẽ pro matrimonio illicito,per cõdictionẽ ob causam repetitur[g].h.d. Oppo. de l. g qui contra.j.de incest. nupt.vbi dicitur, qd̃ dos debet duplicari.Sol.Ibi q̃n̄ sciẽter contraxerũt matrimoniũ illicitum;hic quãdo ignoranter.Et Circa hoc dic vt habes in l. cum dotem.§.fi.cum l.seq. ff.sol. matrimo. Quæro,quid est hoc dictum iure condictionis.Gl.dicit id est,transitiuè lege.q. d. de eo iure,quod est condictio.Idem not.ſ. titu.j.& quid velit dicere transitiuè,vel intransitiuè,quære grammaticos &c.

1 ☞ *Donatio inter patrem,& filium,quando consistat.*

2 *Donatio morte' confirmata, quasi per omnia, habet uim* d *relicti.*

3 *Actio præscriptis uerbis datur,ut impleatur id quod conuenit.*

4 *Condictio ob causam ad resoluendum contractum, & sic ad repetendum datur.*

5 *Actio præscriptis uerbis,& condictio ob causam, quomo-* e *do simul concurrant.*

6 *Condictio ob causam,concurrit cum actione utili in rem.*

7 *In contractibus nominatis non agitur ad contractum re-* f *soluendum.*

8 *Donatio simplex est contractus innominatus.*

9 *Donatio ob causam,est contractus innominatus.*

10 *Condictio ob causam, an habeat locum in contractibus nominatis remissiuè.*

11 *Stipulatio est contractus.*

LEX II.

SI vt proponis. Si donatari9 nõ impleuit pactũ in donatione apposituũ, ad reddendũ qd̃ accepit hac condictione tenetur.h.d. Oppo. inter patrem & filium non consistit donatio: vt 1 l.ij.ſ.de inoffi.dona.Sol.† Quod hic dicit, sororí tuæ;ĩtelligas emãcipatæ,vel ex alio patre natę:vt dicit glosella.& istæ solutiones sunt claræ,& veræ, vel fictæ dic: licet

¶ Permittitur.Adde Bar.ĩ l. Imperatores. §.fi.de appel.q ibi p mod.& de materia p Io.And.in regula, locupletari.in mercu.li. vj.& Bal.hic.

☙ P. P A V. P.

¶ Pecuniæ.Istam regulã q solutũ ex cã iudicati,nõ possit tã quã indebitè solutũ repeti,limita non ,procedere qn̄ esset lata ,peo qui aduersarius ,phiberet donare. Casus est singularis in i. si sponsus.§. si vxor. ff.de dona.iter vir.& vxor.exclamat Roma.sing.cccviij. inci. tu scis qd̃ donatio. Adde tn̄ q licet latè indebitũ solũ nõ repetat cõdictiõe indebiti,repetat p̃ condictionem sine cã,vide Ale.no.cõsi.ccccxxxvj.in iij.col. Vide latè Feli.i c.duborta.colũ. vj.& seq.de re iudi. Ias.in l.Iulianus verũ debitorẽ colũ.viij.ff. de condic.indebi.

¶ Cessare repetitionẽ.Adde tn̄ q solutio indebiti vigore p̃ceptι facta, sine causæ cognitione repetit vt legit' & nota iij.q.j.in summa.Vide Bar.i l. ij.§.graui.de admi.rerum ad ciui.ptinẽ.& hãc legẽ limita egregiè p Bar.in l.j.§.denicp.in fi.ff. quod vi aut clam.

☞ ¶ Illas gl.ex scripto exemplari lego clarius, & meritò: nam solutum indebitè per sententiam, nullo modo potest repeti:nisi esset causa propter quam daretur restitutio in integrum, quod dico nõ põt repeti:intelligę p quã veniat contra sententiam.Sed si &c.Alexan. Losæus.

¶ Trãsigere.De hac ratione.Adde Barto. post glos.in l.eleganter.§.fin.eodem.aliter tamen ponitur per Bald. in l.j. in fin.ſ. eodem.

¶ Indebitum.Et primã partem huius l.li mita vt dixi in l.cũ p errorẽ.ff.de regu.iu.

¶ Aequiparãtur. An dubius, & ignorans æquiparentur, vide in l.manifestissimi.§. primo.de furt.& no. Barro.in l.ij.in ij.col. ff.si quis in ius voc. non ierit.

¶ Repetitur.Et materiam huius legis, vide latè examinatam per Barto. post glo.in l.fin.ff.de condic.sine cau. & solet limitari hæc lex cum materia per casum l. pe.ff.quod fal. tuto. autho. videlicet nisi tradens in dotẽ fuerit in dolo. & vide Bald.hic.

a ¶ Cõcurrãt. Nota ꝙ vtilis rei vendicatio cõcurrit cũ cõdictione ob cãm. & firmat Bal. i l. pxt. in v. colũ. in verſ. iam venio.

b ¶ Debet dari. Adde an donatio ſit cõtractus innominat⁹, vide Bar. in l. fi. ff. eo. & in l. iuriſgentium. in prin. de pac. & ĩ l. Ariſto. de do. Bal. hic tenet, ꝙ ſit cõtract⁹ nominatus etiã hodie.

☙ P. P A V. P.

c ¶ Stipulatio. Vid no. Alex. conſil. xvj. in ĵ. vol. ici. dicto themate. Alex. & Imo, ĩ l. j. ff. de pac. vbi Ale. diſtinguit ꝙ ad finẽ repetẽdi caſu quo aliquis nõ impleat ſeruat naturam contractuũ innoĵatorũ, vt ibi per eũ. quẽ vide. Sed eũ reprobaţ i illa ſua diſtinctiõe in ru. ff. de verb. ob. vbi latiſsimè tãgit, an ſtipulatio appoſita ſup cõtractu innominato reguletur ſecundũ eius naturã. qđ etiam ipſe latiſsimè tetigit in l. cum mota. C. de trãſac. vbi refert contrarietatẽ bar. in hoc. Sed vltimo loco ĩ d. ru. aliter cõcludit. Vide etiã Ale. de Are. in d. rub. & Pau. de Ca. & alia allegata per Iaſ. vbiq; : qa iſte eſt paſſus ambiguus. Et bene põdera tex. in l. precibus. in aduerſatiua. ſi verò, ĵ. de rer. permu. qa in illo textu ꝓbaţ ꝙ ad finẽ repetendi data ex capite cauſæ non ſecutæ nõ ſeruat naturã cõtractus innominati, ſuper quo interponitur. Quẽ textũ põderat Iaſ. in d. rub. & in d. l. j. de pact. Et allegat Ro. in l. ſciendũ. de ver. ob. prout etiã allegabat in d. l. cum mota. Vide etiã aliquid per Fel. in c. j. extra, de pact. in vĵ. declaratione. & alios Mod. in d. l. cũ mota. & in l. j. ff. de pact. & in rub. ff. de verb. ob. Bald. ſcđm do. Bartolinum. in j. col. tranſit cũ Bar. hic, etiam inquantum ad hoc vt nõ habeat locũ repetitio cõtra nõ implẽtem. Et ſic cõtra Alex. in d. l. j. ff. de pact. ideo bene nota. Vide etiam Soci. in d. rub. in pe. & vlti. charta.

e ¶ Stipulario. Adde tu ad Bart. hic, & vide Alex. in conſi. xv. col. j. in ĵ. vol. & in cõſil. lxxvj. in princi. in v. vol. & not. Bart. in l. cũ mota. ſ. de trãſac. intellige vt per Ale. in d, conſilio, lxxvj. Strab.

☙ POMATES.

d ¶ Innominatũ. Vide Ale. & ibi Mod. in l. filiusfa. §. diui. ĩ j. col. de le. j. & Barb. cõſil. ſuo xlvij. incip. clarè ſcribit colũ. xvij. in j. vol. & in cõ. lxiij. ici. pcl. ire ſcribit in iij. col. in ij. volu. vbi tenẽt ꝙ vbicũq; res eſt prohibita alienari de iure. cõi, ꝙ ꝓhibitio facta de nõ alienãdo ẽt ſine cã valet: adeò ꝙ poſtea impediť alienatio ĩ caſib⁹ aſs à iure. Pro quo facit ꝙ vult Bal. in c. j. §. præterea. de cap. Conra. vbi vult ꝙ pactũ de nõ alienãdo ẽt ſine cã valeat: adeò ꝙ poſtea impediť alienatio in caſibus alias iure permiſsis. Pro q̃ facit qđ vult Bal. in c. ꝓterea. vbi vult qđ pactũ de nõ alienando appoſitũ in iueſtitura feudali operať ẽt vt nõ poſsit alienari in caſib⁹ alias permiſsis. Facit l. tutelã. iuncta gl. ĵ. de admi. tu. Cõtrariũ tñ videť tenere Ant. in cõſ. cxlvij. ĩci. And. Pe. Monaldi. & ad hæc vide Ale. Are. cõſi. cxxij. in ci. diligẽter & maturè diſcuſsis. vide etiã Ang. in l. qdã teſtõ. §. ſi qs filio in ij. colũ. ff. ad tre. & Abb. cõ. iij. col. xvij. q. xix. in ij. vo. ĩ q. xxv j. colũ. xxiij. & Fel. in c. venerabilis. de offi. deleg.

¶ Tangã vobis. Vide Bar. in l. fi. ff. eo. & cõtra iſtud qđ dicit hic Bar. facit qđ no. Bart. in l. cũ mota. ſ. de trãſa. dũ all. l. ſi ſtipulatus de vſur. & Imo. in l. ſtipulatiões nõ diuiduntť in x. co. de ver. ob. ſed ꝓ hoc facit l. ex placito. de re. permu. & cũ Bart. trãſit Pau. de Caſt. in ru. de ver. obli.

f ¶ Tenebitur. Sed ſi loco tibi rem, an valeat pactũ ꝙ alteri nõ loces, tex. eſt & ibi bal. in l. nemo. ĵ. loca.

g ¶ Religioſam valeret. In contrarium vĩ tex. cũ gl. & ibi dic in l. fin. C. de pac. inter emp. & ven. ibi: humano iuri. cũ & forte melius. & vide ẽt Bar. in d. §. ea lege. & l. ea qdẽ. C. ſi mã. ita fue. alie. Poſſes pluribus modis rñdere vt ꝓ gl. hic, vel aliter, vt ꝓ Bal. hic in fi. & vt per bal. in d. l. ea qdẽ & idẽ ꝙ hic vĩ ſentire bar. ĩ l. filiusfa. §. diui. in iij. col. ff. de le. j.

h ¶ Vnũ tm̃. Scriptum exẽplar perfectè habet. Itẽ op. in auť. de alie. & emphy. §. ſanctiſsimas. Solut. Ibi concurrunt duo: pactum & condictio perſonæ, hic vnum tm̃. Alexa. Lof. Auil.

donatio ab initio non valuerit, tñ quia cõfirmatur morte, ſi nõ implet quod conuenit cõuenitur condictione ob cauſam. hoc quidã reprehẽdunt: quia illa donatio morte confirmata aſſumit vim relicti: & in vltimis volũtatibus trãsferť dñium ipſo iure: vnde nõ poſſet agi cõdictione ob cãm. Sĩ† volum⁹ ſuſtinere gl. poſſumus dicere, ꝙ quaſi ꝓ oĩa habet vim relicti, vt vidiſtis. j. de do. ĩter vi. & vxo. l. res. & l. donatiões.

Itẽ opp. & vĩ ꝙ debeat dari actio præſcriptis verbis ad implendũ promiſſa, nõ cõdictio ob cau. vt l. naturalis. §. j. de p̃ſcri. ver. l. hæreditatẽ. ff. de do. & j. de don. l. cũ res. Sol. Fateor ꝙ vtraq; datur, ſed ad diuerſa. †Nam actio preſcr. verb. dať vt impleatur qđ conueniť, vt in cõtrariis. Cõdictio† ob cauſam datur ad reſoluendũ contractũ: & ſic ad repetendũ qđ eſt datũ: oritur eĩm extra id qđ agitur: vt l. ſi is qui. in fi. ff. cõmo. Et ideo qñ in cõuẽtiõe fuit dictũ, vt ſi hoc nõ obſeruares, redderes: ꝓput fuit in caſu legis noſtræ, poſſet etiã agi actione præſcri. verb. vt reddatur: quia hoc fuit cõuẽtũ: & ſic agitur ad obſeruationẽ ꝓmiſſorum. hoc not. in l. j. ff. de do. & ibi plenè dixi. †Sed tũc opp. qũo act. præſcrip. verb. & cõdictio ob cãm cõcurrãt [a] ſimul. cõtra l. quoties. ff. de præſc. ver. Rñ. quia habent originẽ ex diuerſis fontib⁹: nã cõdictio ob cau. datur qa ꝓmiſſa nõ obſeruãť, & actio p̃ſc. ꝙb. datur, qa ꝓmiſiſti reddere. Item oppo. ꝙ non poſſet agi cõdictione ob cauſam, cũ dať in rem: vt l. quoties. j. de dona. quę ſub modo. & nemo cõdicit rem ſuã: vt l. fi. vſufr. quẽadmo. ca. Sol. †Ibi datur in rẽ vtilis, quę cõ currit cũ cõdictione: ſecus in rem directa.

Itẽ opp. de l. aliàs vendit. ĵ. de act. emp. ſ. de rei ven. †vbi nõ põt agi ad reſoluẽdum cõtractũ, ſed vt impleať qđ cõuenit. Solu. Illud eſt verũ in cõtractibus noĩatis: ſecus in cõtractibus innominatis: ita loquiť hic. Sed tũc opp. donatio eſt hodie contractus noĩat⁹, cũ cõtrahitur pacto nudo: vt l. ſi qs argẽtum. §. j. de do. ergo nõ debet dari [b] cõdictio ob cauſam in caſu noſtrę legis. Sol. Dicit gl. ſpeciale eſt hodie in cõtractu donationis. Vltramõ. dicũt ꝙ cõtractus donatiõis olim, & hodie, fuit cõtractus noĩatus: habet eĩm elegãs nomen, ſicut cæteri cõtractus; ergo &c, vt l. iuris gentiũ, circa prĩ. ff. de pac. †Quid dicemus? Breuiter dico, & puto qđ donatio ſimplex olim & hodie fuit cõtractus noĩat⁹: donatio† verò, quæ fit ob cauſam, non eſt propriè donatio, ſed magis ob cauſam datio: vt l. j. ff. de dõatio. meritò dicitur contractus innominatus & olim & hodie. Opp. de reſcin. vend. l. ea, Solue vt ibi. Item oppo. de l. cum te, ĵ. de pact. inter empto. Solue vt ibi clarius dicã: †an in contractibus nominatis habeat locum condictio ob cauſam? Vnum† tamen ſcias, quòd ſtipulatio [c] eſt cõtractus nominatus, vt l. j. in fine, ff. de pact. Vnde cum in omni publico inſtrumento notarij apponant ſtipulationem, rarò reperies contractum innominatum [d] probari per publicum inſtrumentum: ideo eſt recurrendum ad materiam contractuum nominatorum.

e Tangãvobis [e] ĩ l. ex placito. ĵ. đ re. pmu. &c.

☞ *Pactum de non alienando non impedit dominij tranſlationem & quando. nu. 5. & 6.*

2 *Pactum de nõ faciendo rem ſacram uel religioſam ualet.*
3 *Si res datur minori cum pacto de non alienando tale pactum impedit alienationem ab eo faciendam.*
4 *Bar. & Franc. Accurſij miſerunt Piſas ad uidendum Pandectas, in l. cũm creditor. §. fi. de diſtrac. pig.*
7 *Alienans quòd ſibi datum eſt cum pacto de non alienando quando teneatur ad intereſſe.*
8 *Alienatio quando poßit prohiberi per iudicem uel arbitros. remißiue.*

LEX III.

EA lege. Pactum de nõ alienãdo rem donatam operatur vt eius metu quis non alienet, vel ſi alienabit cõdictione ob cãm tenebiť. [f] h. d. Anteq̃ veniã ad cõtraria: qa iſta lex loquiť alternatiuè: q̃ro huj⁹ alternatiuæ quæ pars ſit vera. In hoc ſunt opi. Vna gl. eſt q̃ dicit ꝙ vltima pars eſt vera: nã ꝓ iſtud pactũ nõ impediť trãslatio dñij in aliũ. Sed ſi alienareť cõpetit condictio ob cãm. hoc ꝓbat glo. ꝓ duas rõnes. Primò: quia nemo põt cõdicere rem ſuam præterquã à fure, ſed cũ detur condictio: ergo dñium erat tranlatum in aliũ. ſecũdò per l. traditionibus. ſ. de pac. quia per nudã conuentionẽ à traditione rei dominiũ nõ poteſt trãſferri: & iſta eſt ỹa. Alij vt Rof. & Iac. de Ra. dicebãt ꝙ prima pars eſt vera, per l. fina. ĵ. de re. alie. non alie. ſed ſtatim ſoluã. habes ergo ſcđm gl. quã tene mẽti: †ꝙ pactum de nõ alienando non impedit alienare, quin in alium transferas dñiũ licet tu tenearis cõdictiõe ob cã[illegible]. Hoc etiam ꝓbatur in l. ſi ita quis. §. ea [illegible] de verb. ob. de hoc dixi ibi. Cõtra hoc opp. de l. fin. de reb. alie. nõ alie. Sol. Fateor ꝙ alienatio [e] ne prohibita omnia quę illa lege ponũtur, intelliguntur eſſe prohibita, adeò ꝙ cõtra faciens incidat in pœnã, vel ad intereſſe teneatur: non tamen ꝙ dominij trãslatio impediatur. Item opp. de l. ea quidẽ. ĵ. ſi mã. ita fue. alie. quæ lex obſtat in duobus. Primò in eo qđ ibi dicit ꝙ pactũ de nõ manu mittẽdo impedit libertatem. Ad hoc rñ. ꝙ ſpeciale eſt ibi in libertate quæ ſicut difficili⁹ reuocať: ita difficilius impediť. Eadẽ† rõne dicerẽ ꝙ pactũ appoſitum de non [f] faciendo rẽ ſacrã vel religioſam, valeret [g] & impedit illud fieri, ſicut impedit libertatem. Secundò modo opp. qa. ibi veniendo contra de facto nõ incidit in pœnã: hic ſecus. Sol. ibi fuit cogitatũ de effectu. vt ibi plenè dicetur. Tertiò oppo. ĵ. de bo. q̃ lib. auť. excipiť. Sol. Dicũt quidã ibi in vltima volũtate. Certè etiã ibi loquiť inter viuos. Dic ergo ꝙ ibi pactum impedit quandam alienationẽ legalẽ: qa ꝓ l. in patrẽ trãſibat vſusfructus: alienatio verò ordinaria, quæ fit ab homine per traditionẽ non impediť, vt ibi. Item opp. in auť. de alie. & emphy. §. ſanctiſsimas aliàs ſancimus. Sol. Ibi concurrunt duo, ſcilicet pactum & conditio perſonæ, cui à lege ꝓhibetur alienatio hic [h] vnũ tantum [h]. Et eadem ratione dicerem [h] †quòd ſi quid detur minori ſub pacto non alienandi, illud pactum impediret alienationem faciendam ab eo. Item opponi. de l. ſi creditor. §. fi. ff. de diſtract. pigno. Solu. Ibi duplex eſt litera: vna quæ dicit nullam eſſe pactionem: & tunc cõcordat cum iſta. Alia q̃ dicit nullã eſſe vẽditionẽ: & illa [g] eſt vera litera. †Semel eĩm cũ hoc dubiũ hic haberem⁹ miſim⁹ vſq; ad Piſas do. Frã. Acc. & ego ad vidẽdũ Pandectas, & erat

ibi

ibi litera,nullã esse venditionẽ.Solue ergo† sic:quãdo ille qui
a dat sub pacto de non alienãdo reseruat [a] sibi aliquod ius in re pro cõseruatione illius cõuentionis:tũc illa cõuentio valet, & impedit translatio dñij,vt d.l.si creditor.§. fi.de dist.pig.& l.fi. de iure emphy.& ĩo si p obseruatiõe cõuentiõis de nõ alienã do volo rẽ alienare prohibitã mihi esse obligatã:nõ poterit fie ri alienatio,vt d.l.Item opp.ff.de act.emp.l.si tibi liberũ.Solu. Quidã distinguũt,an istud pactũ apponat in traditione an nõ: sic dicit in d.l.si tibi liber.& l.si binarũ.de ser.vrb.præd. sed sic est truffa.illæ em leges loquunt qñ de p̃senti volo mihi reser uare aliqd ius in re,materia nostra loquit qñ volo mihi reserua re aliquod ius in futurũ.Itẽ opp.de l.fi.j.de pac.inter emp.Sol. Quidã distinguunt hic,aut interest pacisc entis aut nõ:quæ di
6 stinctio est bona q̃tũ ad actionẽ personalẽ,nõ q̃tũ ad impediẽ dam trãslationẽ dñij.Habes ergo summarie,vtrũ p pactũ im pediat hui⁹ dñij trãslatio:distigue aut q̃ris an possit impediri alienatio extraordinaria,q̃ fit à lege.& impedit.vt in aut.exci pitur.Aut de alienatiõe ordinaria:& tũc aut cõditio psonæ p mittẽtis est talis q̃ de iure cõi nõ põt alienare:& istud pactum ĩpedit,vt in §.fctissimis.de alien.emp.Aut de iure cõi põt alie nare:& tũc aut ille cui ꝓmissum est de nõ alienãdo, reseruauit sibi aliqd ius in re hypothecæ,vel dñij.& impedit alienatio, vt l.si creditor.in fi.de distr.pig.Aut nullũ ius sibi reseruauit: & tũc dñij trãslatio nõ impedit,vt hic,& l.si ita quis.§.ea. de ℣b.
7 ob.Sed† an ille qui facit cõtra cõuentionẽ ad interesse teneat? distingue aut ĩterest eius cui fit pactũ.vel nõ:vt l.fi.de pac.in ter emp.& ff.de pac.l.nemo.Modò habes,qñ est ꝓhibita alie natio p pactũ.Opp.š.de legi.l.non dubiũ.Sol.ibi fuit prohibi ta per legẽ:hic p hoiem.Circa hoc,qñ est ꝓhibita per legẽ,eẽnt videnda multa.Item esset videndũ qualiter statutũ põt impe dire alienationẽ.Itẽ opp.de l.filius.§.diui.de leg.j. Sol. ibi fuit alienatio ꝓhibita à testatore:hic à contrahentibus.Et qñ pro hibetur à testatore,dic plenè per Dv.in l.pater.§.Iul.Agrippa
8 de lega.iij.Sed† an per iudicem possit alienatio prohiberi, & an per arbitros.Glo.& Inno.tangunt hoc extra,de testamẽ.c. Raynaldus.Ego omnia plenè examinaui in d.l. filius.§.diui. de leg.j.hic pro nunc,non sunt alia digna relatu &c.

Icũ exiguã. Per hanc condictionem cõdicitur liberatio,si nõ est secuta causa pro pter quam facta est oblatio.h.d.

Similitẽ. Si causa,propter quã est datũ, nõ im pletur ꝓpter iuris impossibilitatẽ, qd datũ est repetit.h.d. Opp.impossibilis cõditio im pedit actionẽ oriri ex contractu:vt l.impossibilis.ff. de verb.obl.So.qcquid dicat gl.cõcedo q impedit act.oriri ex cõtractu facto ad obseruandũ qd venit in cõtractu:sed cõdict. ob.cau.dat ad resoluẽdũ cõtractũ, nõ ad implendũ qd in cõtra ctu deuenit.Ad idẽ vide quod plenissimè dixi in l.j.de cõdict. instit. Quæro,an hoc sit verũ,quod dicit, siue fuerit sciens,si ue ignoratus.Glo.tangit hic statim ĩ.eo.l. dictam.

Vm ancillã. Donatio simplex non reuocatur: donatio ob causam reuocat causa non secuta.hoc dicit.

b **S**i repetẽdi. [b] Causa dandi in mẽte retenta [c] nõ
c expressa,si non impleatur,hanc con dictionem non inducit.hoc dicit.

1 ☞ *Datum ob causam impossibilem,quando repetatur.*

Dictam. Si causa non impletur ex facto recipientis, hac condictione tenetur. hoc dicit. Oppo. dicitur hic,si non impossibilẽ &c. Contra: imò etiam quando propter impossibilitatẽ impedit impleri. habet locũ
1 cõdictio:vt š.eo.si militẽ.Sol.† multæ ponũtur hic in glo. Ve ritas est ista,quãdo aliquis dat ob cãm impossibilem, aut igno ranter:& habet locũ hæc cõdictio:vt l.si militẽ.aut sciẽter: & tũc aut dedit adĵciendo conditionẽ:& tunc repetitur:vt d.l.si militem.aut non adĵciendo conditionem,sed per modum cau sæ aut modis & tunc non repetitur.ita loquitur hæc lex &c.

Si liber. Datum,causa non secuta repetitur: nisi cũ seruus domino dederit.hoc dicit.No.quod dicit,salua reuerentia &c.

1 ☞ *Causa si impletur casu fortuito an tunc cesset condictio.*
2 *In contractibus innominatis est locus pœnitentiæ.*

1 **P**Ecuniam. Si causa † non impleť fortui to,cessat cõdictio.h.d.cũ l.sequẽ. Ad l.pecuniã.op.ff.eo. l. si pe cuniam.in prin.& l.iij.§.j.gl.nõ dicit bene. hic veritas est ista,vt dicit gl.in cõtrario:& ibi dicem⁹ latius.breuiter aut volo repete re quasi causa non secuta;& nõ possum: vt
2 hic.Aut quasi pœniteat:qa † pœnitẽtiæ est locus in contractibus innominatis & pos sum.Ita loquitur lex contraria sic.

De cõdictione ob turpẽ causam. Rub.

1 ☞ *Exceptio contra promißionem, quando fuit facta ob turpem causam,intra quantum tempus poßit opponi.*
2 *Exceptio turpis causæ quomodo opponatur remißiue.*

L E X I.

d **S**I ex cautiõe. [d] Promissio nis ex cã turpi,in veritate li cet in cautione causa exprimatur honesta,potest condi ci liberatio.h.d.Istam l.habuistis in l.si sub specie.š.de postu.dic vt ibi. Oppo.q imò aduersarius debet ꝓbare:nõ ille, qui excipit,vt l.si ex cautiõe.j.de nõ nu.pe.So. Dic illud est verũ intra biẽniũ:hic post biẽniũ.
1 Veritas,vt mihi vr̃ est:qa ibi † loqt̃ in exce ptione nõ nu.pec.q̃ habet locũ,qñ aliqd est ꝓmissum spe futuræ numeratiõis:hic verò nõ sub spe futuræ numeratiõis,sed ob cer tã cãm turpẽ;ideo nõ est ꝓpriè exceptio nõ numeratæ pecuniæ,sed doli,vel causę iniu
2 stæ,vel simulationis. †Quæro pro decla ratione huius l.si ꝓcedit ista exceptio. dico q in dicta promissione nulla interue nit numerata pecunia:sed dicta promissio fuit ob causam turpem,& nõ exprimo cau sam;vtrum præcedat ista exceptio si non exprimo ob quam causam.hic videtur tex. q sic:sed tu cogitabis qñ habebis oppone re exceptionem.Non dico modò:sed vide notata per me in l.j.j.de test.

L E X II.

Vmte. In pari casu turpitudi nis potior est conditio possidentis.h.d. Gl.tangit quasdã quæstiones.quid de pignore.dic vt l.iiij.§. sed quòd meretrici.ff.eo.&c.

L E X III.

Vòd euitandi. Quando turpitudo versatur ex parte recipientis tantũ:quòd datum est repetitur & turpitudo punitur [e].hoc dicit.

e **Q**Voties. In actione stricti iuris nõ veniũt vsurę. [f]
f hoc dicit.

MErcalem. Promissum ob turpem causam,ex par te vtriusq; non potest peti.h.d.&c.

QBreſtituenda. Qui recipit pecuniam vt fa ciat qd̃ facere tenebatur: con dictione ob turpem causam tenetur, hoc dicit. cum le gibus sequen.

De condictione furtiua. Rubrica.

L E X I.

QRæses prouinciæ. Actiones pœnales con tra plures dantur in so lidum:& vnius solutione alter non liberatur. secus in persecutorijs,hoc dicit.

L E X II.

ANte oblationem. Periculum rei furtiuæ spectat ad furem.

De condictione ex lege. Rubrica.

¶ Reseruat. Intelli ge vt quia bona sunt hypothecata pro tali non alienatione. Ita do. Ale.in cõsil.lvij. col.j.in v.vol. & ad Bar.hic adde no.in l. q abtenti.§.j.ff.de ac quir.posſ.

¶ Si repetendi. Vide q gl.plene in l.j.§.sed si parẽdi.de cõdi.ob. cau.& qd no.bar.& q tibi dixi ĩ l.cũ te.š. q met.cã & no.gl.in l.q qs de cõd.indeb. ☙ P. P. A V. P.

¶ Si repetendi. Ista lex nõ ꝓcedit vbi ali qd est tacite confi derandũ ab vtraq; pte, licet nõ ex ꝓcessu,vi de Ro.cõs.cccxvij.i prin. Vide ad istã le ge pulchrũ ỹbũ bal. in l.j ij.q C. q admi. vbi æquiparat deli beratiõnẽ cũ posthu mo.Et lasa.in l.j.in ij. col.ff.de cõdi.ob cau. Itẽ nõ ꝓcedit ista lex vbi sup tali tacito p sum.lex aliqd dispo nit,vt declarat Cyn. hic ad qd̃ est bonus. tex.in l. tale pactum §.fi.ff.de pact. ☙ POMATES.

¶ In mẽte retẽta. Li mita nisi cã a iure p sumeret.Ita d. Præp. i c.veritate.col.ij. dic. vij.& nisi etiã cã ab vtraq; pte tacitè sub intelligat.Ita Ro. cõ. ccccxvij.& Ias.ĩ l.de di.§.si liber.co.ij.ĩ vj. no.ff.de cõdi.ob cau.

¶ Si ex cautione. Vi de ad hanc legẽ Bart. i l.pe.in fi.ff.eo.& qd ibi dixi & ista lex ha bet locũ in quacũq; parte veniet turpitu do:vt hic in gl.& ita intellexit Bart.in l.ij. & j.ff.eo.

¶ Punitur. Vide q no.Bar.in l.cũ ea.& ibi omnino Bal.j. q merus cau.

¶ Vsuræ Adde tñ q qñ rescindit cõtract⁹ habitus fœneratoris fructus extenuãt sor tẽ.no.glo.in c.ad no strã.de emp. & ven.

a ¶ Bona. Vide in l.ij.C.quando fiſcus vel pri.& quod notat Bart. in l.iij.§.multa. ff.de iure fiſci.

b ¶ Diſſolutæ. Et hãc legem extende vt p glo.& doct.in c.accedẽs.el j.vt lite non cõteſt.& vide in materia per do.Ant.in c.eccleſia.vt lite pen.ſed an debeat in caſu huius l.debitor reficere expenſas inſtis ipſi creditori,vide Bald.in l.fin.j.eo.& melius in l.eos.§.ſup his.j.de vſu & not.p Bal.in l.nec ignorãs. de fru.& lit.expẽ.& hic adde Bal.ã l.huiuſ modi.§.ſi ita deleg.j. ❧P. PAV. P.

b ¶ Diſſolutæ. Vide de hac materia latè Fel. ĩ c.accedẽs.el j.extra, vt lite nõ cõte.ĩ prin. Vbi etiã ponit an obtinens in cã poſsit petere ab aduerſario vti ſibi iſtra ſua reddat.

c ¶ Sine ceſsione. Ex cõtractu innominato nõ tranſeũt actiones ſine mãdato:vidplene hic per Bald.in v.col. Vide et Lud.in l.mortis cã.§. Titia. de do.cã mort.q alle. iſtã legẽ ,p ſing. Et in materia ceſsionis dic q officio iudicis cedi põt l.ſi minoris.ff. de admi.tu.& ibi eſt tex.no.idẽ in inſtãtia l.in cauſæ.§.pe.de ,pcu.& ibi gl.fi.volens ceſsionem fieri poſſe abſente ceſsionario qđ forte verũ eſt in mãdato,ſed in ceſsione q eſt q̃dã quaſi traditio,forte nõ eſt verũ:niſi iteruenìat nũcius,vel epſa.Itẽ põt cedi ius ſnĩæ, vel in iudicio familiæ erciſcundæ.& hoc caſu ſi cedens habet ius executionis paratæ, habebit eodẽ mõ ceſsionarius.& idẽ ĩ legatario.qđ no. ꝑpetuo ,p qb⁹ oĩb⁹ vide Bal.in l.ex legato.j. de legi. in materia vide q̃ dixi poſt Bar.in l.ſi ſtipulatus fuerim illud aut illud.de v⁹. ob.lati⁹ ,pbat in l.Modeſtinus.de ſol.ſaltẽ circa fi.& q dixi poſt bar. in l.p diuerſas.j.man. & latiſsime de hac materia in l.j.ff.eo.& adde ĩ Spe.de ceſ.act. ❧P. PAV. P.

c ¶ Sine ceſsione. Circa hãc materiã ceſsiõis actionis vide Ro.late conſi.lxxxvj. Item circa materiã hui⁹ legis q clauſula guarẽtigiæ in inſtro apposita vt iuſm operaſ vt acquiraſ actio ſiue ceſsiõe,vide Ro. conſi.lxxvj.

d ¶ Quæro vtrũ. Adde Bar.in l.ſi vrbana in fi.de cõdi.inde. Et adde q vbi dũs conuenĩ in iudicio ex cõtractu ,pcuratoris põt ex eodẽ cõtractu verſa vice petere ſine ceſſione qa aliter nõ eẽt ſibi ſaluũ intereſſe ,pter naturã relationis. Ita nota. voluit Bar.in l.pe.j.de exer. & adde qđ dicit bal. qđ vbi dicit lex ex cautione,vel ex con,

LEX I.

a Licet. Hæc eſt bona[a] lex,& habet vnũ caſum ſingularẽ. Fiſc⁹ debitorẽ purè vel in diẽ debitoris ſui ex cã principali põt conuenire etiam ante diem, condictione ex hac lege.hoc dicit.

LEX II.

b Diſſolutæ. [b] Debitor liberatus ſolutione põt debiti inſtrm in cõdõne ex hac lege cõdicere.i.d. Breuiter dic:Aut inſtrm erat debitoris:& põt agere actiõe ad exhibẽdũ vel rei vẽdicatiõe,vt ſ.ad exh.l.fi. Aut erat creditoris:& tunc põt agere condictione ſine cauſa,vt reddatur ſibi inſtrumentum cãcellatum:dum tñ faciat aliud in inſtrumẽtum creditori ſe debitum exoluiſſe,vt l.plures. j.de fid.inſtr.ff.de fur.l.qui tabulas.

Si non eſt. Numeratũ intra tp̃s intra qđ põt opponi exceptio non numeratæ pecunię põtcõdici liberatio.h.d.

De actionibus & obligationibus. *Rub.*

1 *Species continetur appellatione quantitatis.*
2 *Actio utilis ſine ceßione non tranſit ex contractu innominato:niſi in ſubſidium.& nu.14.*
3 *Ex datione in ſolutum. quando tranſeat utilis ſine ceſſione.*
4 *Mandatum procuratoris in rem ſuam, quando finiatur morte.*
5 *Actio utilis quando tranſeat ſine ceßione.& nu.15.*
6 *Titulus contractus non requiritur in ceßione,quãdo creditor cedit fideiuſſori,uel correo,uel ſimilibus.& n.24*
7 *Cedere,& mandare,quomodo differant.& nu.21.*
8 *Quod operatur traditio in rebus corporalibus operatur ceßio in incorporalibus.*
9 *Cedere & concedere,quomodo differant.& nu.23,*
10 *Notarij apponunt in inſtrumentis,dedit ceßit & conceſſit & c.ut cõpetãt actiones utiles.& directæ.& n.25*
11 *Actio utilis uñ oriatur,& an ſit datiua.& nu.16.& 19,*
12 *Agens actione utili,an poßit dicere aduerſarium obligatum.& nu.22.*
13 *Quando ceßionarius agit ex ceßione, an de ceßione debeat diſcuti ante litem conteſt.& nu.18.*
17 *Actio dicitur utilis quadrupliciter.*
20 *Actio utilis in actionibus realibus, an dicatur natiua, an uerò datiua.*
26 *Verbum tranſtulit quòd importet idem quod mandauit.*

LEX I.

Data, Legitur duob⁹ modis. Vno mõ in gl. Alio modo p Azo. in ſum, ſcđm lec.gl.breuiter hoc intendit. Ex cõtractu innoiato nõ competũt vtiles actiones ſine ceſsione[c] niſi in ſubſidium.h.d. Opp.ex contractu emptionis tranſeunt vtiles actiõs ſine mãdato,vt l.emptor.j.de hær.vẽ.& j.l.proxi.in fi.ſed hic fuit cõtractus emptionis.qđ apparet:qa fuit data pecunia pro illa actione:ergo cõpetit vtilis:nec eſt neceſſe q expectẽ q creditor ſine hærede decedat, hic dicitur cõtra:ergo malè. Huius timore dixerunt antiqui q hic nõ fuit cõtractus emptiõis,ſed fuit qdã cõtractus innominatus ſcilicet do vt facias:& intelligũt q hic non fuit data pecunia numerata,ſed in ſacculo ſignata tanq̃ ſpecies. †Nec obſtat text.q dicit quantitate:quia etiã appellatione quãtitatis continet ſpecies,vt l.quiſquis.de leg.iij.& ſcđm hoc fuit do vt facias. Poſſumus etiã dicere,q fuit facio vt facias:& tũc exponem⁹ tex.qui dicit,data.i.tradita. Iſta lec,licet ſit vera in ſe:tñ diuinare eſt;iõ
2 veniamus ſtatim ad aliã lec.† No.tñ ex ea illud qđ dixi tibi in ſummario,q ex cõtractu innominato nõ tranſit vtilis actio ſine ceſsione,niſi in ſubſidiũ qñ nõ ſupereſt ille q debet cedere. qđ eſt notandũ. Probaſ in l.j.in fi.cũ l.ſeq.ff.de inſti.de dã.infe. l.dãni.§.fi.& ibi no. Secundo modo legiſ ſecũdũ Azo.in ſumma,licet gl.hic de eo nõ faciant mentionẽ:& ſcđm eũ hoc breuiter intẽdit. Mandatũ directarũ actionũ ex cauſa emptiõis expirat mãdatore mortuo ſine hęrede:& vtiles ſolę remanẽt.h.d. Opp.ad iſtã lec.q cõpetit vtilis ex cõtractu emptiõis, etiã ante mortẽ mãdantis,vt j.l.pxi.& l.emptor.de hære.ven. So. Fateor cõtrariũ;nec hæc lex hoc negat ſed dicit q directæ actiões q̃ nõ ſunt mãdatæ nõ poſſunt exerceri p mortem mandãtis.nã ante poterat exercere directas,& habebat vtiles:poſt mortem vtiles tm̃. Iſta eſt lec. Azo.iſta lec.eſt vera in ſe;tñ iudicio meo nõ bñ cõgruit literæ:quia hic nõ dicit q ex cã emptiõis fuerũt mãdatæ actiones:nec pecunia fuerit data ex cã pretij,ſed inuicem debiti. Vnde puto q caſus debeat aliter poni:& ſcđm hãc lec.quã pono,breuiter dicit. Qñ creditor mãdat ſoluenti debitum actionis,tale mãdatũ morte finiſ,ſed in ſubſidiũ vtilis dabitur,ſi nõ eſt q cedat.h.d. Eſt ergo ponendus caſus, qñ creditor cedit actiones fideiuſſori ſoluẽti vel mãdatori, vel correo, vel pignorũ poſſeſſori,vel etiã in ſimilibus caſibus. Sed cõtra hoc op.q ſoluenti debitũ nõ poſsint cedi actiões vel mandari: quia ſolutiõe tollitur obligatio,vt l.Modeſtinus.ff.de ſol.So. Intellige hic q fuit actũ tpe ſolutiõis q actio cederetur, vt d.l. Modeſtinus.& ita dicit hic gl.in prin.& bene. Oppo.ſcđo qđ cõpetat vtilis nõ expectata morte cedẽtis,vt j.l. ,pxi.cũ ſi. Sol. Illud eſt verũ in cõtractu emptiõis & vẽditionis,& ſimiliũ, vt ſtatim dicã,ſed hic nõ fuit ille cõtractus,ſed fuerunt mandatæ actiones inuicẽ debiti ſoluti,vt dicit tex. Sed contra hoc opp. qa iſto caſu:qñ fideiuſſor ſoluit ,p reo,& ſimilibus vĩ fieri emptio noĩs,vt l.ſi dubitaſ.ff.de fideiuſ.ergo cõpeteret vtilis ſine ceſsione. Rñ.dico q nõ eſt emptio ,ppriè,ſed emptio largo mõ aſſumẽdo,,put cõtinet oẽm alienationẽ,vt ff.de ſtatuli.l.ſtatuli beri à cæteris.§.fi.vbi dicit q creditor recipit ,p debito ſuo, & ſoluens ſoluit de neceſsitate:& ſic ,ppriè nõ fuit emptio. Item cõtra iſtam lec.op.ex datione in ſolutũ trãſeunt vtiles ſine ceſſione.vt j.qñ fiſ.vel priua.l.fi.in fi. Sed in caſib⁹ prædictis creditor tenebatur cedere fideiuſſori & ſimilib⁹:ergo cedẽdo ſoluit qđ debebat:meritò vtiles trãſeunt ſine ceſsiõe. Sol.illud qđ
3 dicit† q ex datiõe in ſolutũ trãſit vtilis ſine ceſsione:eſt verum quãdo datur in ſolutũ nomẽ pro pecunia debita:tũc em̃ videt emptio,ſed qñ nomẽ ipſum principaliter debet ex alia cã vel ex alia ætate:nõ trãſeũt vtiles ſine ceſsione,niſi in ſubſidium, vt hic,& d.l.j.in fi.cũ l.ſe.ff.de inſti.& qđ no.in d.l.dãni.§.fi.de dam.infec. Et iſta vĩ verior lec. Cõtra oẽs iſtas lec.op. mandatum ,pcuratoris in rẽ ſuam nõ finitur morte mandantis,vt j.de do.l.illã.ſed in omnibus prædictis caſib⁹ fuit mãdatum in rem ſuã:ergo &c. So.dicũt quidã q hæc lex hodie corrigitur p illã. Alij dicũt qđ ibi fuit ceſſa:hic mandata. Alij dicunt qđ ſpecia-
4 le eſt in donatiõe. Mihi videtur quòd debemus ſic dicere † qđ aut ille qui fecit aliquem procuratorem in rem ſuam, deceſsit cum hærede:& tũc mandatum directarum actionum non extinguiſ:cùm enim ille qui intendat directas intentat eas nomine cedẽtis,ſeu mandantis,vt ff.fami.erc.l.planè. Dixi vobis in l.qui ſtipẽdia.§.de procura.ſicut viuo mandante poterat agere nomine eius:ita tũc nomine hæredis,ſed quando deceſsit ſine hærede:tũc extinguitur mandatum,vt hic. Ratio;quia non eſt cuius nomine agatur:ideo datur vtilis in ſubſidiũ. ¶ Circa legẽ
5 noſtram † quæro,vtrum[d] vtilis tranſeat ſine ceſsione. Breuiter
d reſpõdeo:Aut ille qui debet cedere nõ reperitur:quia eſt mortuus vel abſens:& tũc non tranſeunt ſine ceſsione, vt hic cum cõcor.alleg.§.quod eſt multum notandum,& habuiſtis pridie ad Treb.l.pe.§.fi. Si verò reperitur;tũc aut loquimur in cõtractu innominato;& non tranſeunt vtiles ſine ceſsione,vt ſcđm lect.antiquorũ aut ex cõtractu nominato;& tunc regula eſt q vtilis ſine ceſsione nõ tranſibit,vt ,pbatur.ff.pro ſo.l.j.in fi. & l.ij.& iij.& de pec.l.quis ergo fallit ergo in emptiõe,vt j.l.,pxi.

& l.

& l.emptor.de hær.ven.fallit in dote,vt j.l.pxi.fallit in donatione in ſolutũ, vt l.fi.j.quãdo fi.vel priuat.quod intellige qñ datio in ſolutum facit ius emptionis, vt dixi ſ.fallit in legato nominis,vt j.de leg.l.ex legato nominis.ſed iſtud fallit, nõ cadit ꝓpriè hic,qm̃ regulam poſui ſ.in contractibus nominatis, ſed legatũ non eſt contractus vnde magis cadet j.vt videbitis. Item fallit in donatione,vt j.de dona.l.illam.ſed certè hoc non placebat do.Iac.bu.& bñ;nã ibi nõ fuerũt actiones mandatæ, ſed fuerũt ceſſæ:vt ibi patet. Qñꝙ nõ eſt cõtractus innoiatus neꝙ noiatus,ſed ẽ alia ægtas ꝓpter quã debet fieri ceſsio actionũ,vel alia obligatio:tũc nõ trãſeũt vtiles ſine ceſsione, vt hic, ſm tertiã lect.quã dedi vobis,fallit in legato noĩs vt d.l.ex legato.Et ſecũdũ hãc tertiã lec.no.†ex hac l.vnũ ꝙ licet titulus cõtractus debeat apponi in initio ceſsionis,ſm gl. noſtrã, vt l. per diuerſas.& l.ab Anaſtaſio.j.mã.& habuiſtis no.ſ.ne li.potẽ.l.j.& ſ.depoſi.l.j.de litig.l.ij.tñ qñ creditor cedit fideiuſſori vel correo & ſimilibus,ſufficit ꝙ cã ceſsionis inſeraſ: quia ſoluiſti tale debitũ &c.nec eſt neceſſe ꝙ dicaſ titulo vẽditiõis vel donationis vel alio ſimili. Hoc ꝓbaſ ex hac lege. ſufficit ꝙ in vicem debiti ceſsio ſit facta. †Quæro quæ differentia eſt inter cedere actionem & mandare.& hoc tractat hic gl.ij.Tu dicas breuiter ꝙ reſpectu cedẽtis inter cedere & mandare nõ videtur differentia.nam ſemper directæ remanẽt penes cedentem,quæ nõ poſſunt ab eiꝰ oſsibus ſeparari.vt l.quis ergo caſus.ff.de pec.& ꝓ ſocio.l.iij.ſed reſpectu eius cui fit ceſsio bene eſt differentia.Nam qñ mandantur actiones,transfertur ſolum exercitiũ directarũ quas debet exercere noĩe mandantis, ſed quando ceduntur,trãsfertur vtilis quã exercebit nomine ſuo.Illud†em̃ quod operatur traditio in rebus corporalibus, vt l.traditionibus.ſ.de pac.illud operatur ceſsio in iſtis iuribꝰ incorporalibus,vt no.in l.fi.qñ fiſ.vel priua.ff.de do.l.fi.ĩ prin. Quæ†autem differentia ſit inter cedere & cõcedere,dic vt dixi in d.l.fi.de don.vbi gl.ponit:& ſic†notarij in inſtrõ ceſsionum apponunt oia iſta verba;dedit,ceſsit,& cõceſsit & tranſtulit,atꝙ mandauit,vt ex hoc competant vtiles & directæ.

† Quæro vnde oriatur actio[a] vtilis.Glo.vĩ velle ꝙ actio vtilis ſit data à lege;nec naſcaſ ex matre obligatiõe. Ita ſentit hic glo.in fi.& ff.e.l.j.in prin.in gl.mag.j.de leg.l.ex legato noĩs. quod eſt verũ indubitãter in vtili q̃ cõpetit ex ceſsione. Nam inter eũ cui cediſ,& debitorẽ nullũ negotiũ eſt geſtũ ex quo actio poſsit oriri:meritò dr̃ datiua,nõ natiua:qa nõ habet præexiſtentẽ materiã ex qua oriatur,vt l.iuris gẽtiũ.§.j.& ibi no. ff.de pac. Aliæ verò vtiles ſm quod dicit Pet.& bene poſſunt dici datiuæ habito reſpectu ad edictũ prætoris.de neg.geſt.qđ loquiſ in eo q ſpõte gerit ſed habito reſpectu ad extenſionem Iuriſconſulti;tunc dicitur natiua;habet em̃ præexiſtentẽ materiam ex qua oritur,ſ.negotiorũ geſto.producẽs obligationem ex extẽſione Iuriſcõſultorũ.Idem in l.pe.ſi quadru.pau.fec.di. Nam habito reſpectu ad legem xij.tabul.quæ loquitur de damno dato à quadrupede, nõ põt oriri actio pro dato à bipede, ſed ex identitate rationis Iuriſconſulti extenderũt ad bipedẽ: & illo reſpectu dicitur natiua;habet em̃ præexiſtentem materiam,ex qua oritur.Idem in actione vtili ex lege Aquil. Idem in vtili petitione hære. ſeu bonorũ poſſeſſore hæreditatis petitione. †Hoc præmiſſo quærit glo.vtrũ ille qui intentat vtiles debeat dicere aduerſariũ ſibi obligatum.Gloſ.dicit ꝙ non. Non enim iſta actio vtilis cõpetit ſibi ex obligatione, ſed datur à lege.vide glo.quæ loquitur notabiliter. Tu dicas breuiter,ꝙ ſi quidẽ intentatur vtilis ex ceſsione,nõ poſſum eum dicere fuiſſe obligatũ mihi,ſed habeo eum dicere fuiſſe obligatum cedenti quare debet cõdẽnari mihi,vt vidiſtis in l.qui iſtipendia.ſ.de procu.Sed ſi intẽto alias vtiles de quibus feci mẽtionem ſ.rectè eum potero mihi dicere obligatum,vt ſ. patet. Et ſic vides ꝙ illa difficultas vtrum vtilis ſit datiua vel natiua, reducitur ad hoc, vtrum poſsim dicere eum mihi obligatum vel non. †Vltimò quæro quando ille cui ſunt ceſſæ actiones agit:vtrum ante lit.conteſtatam.debeat diſcuti de ſua ceſsione.Spec.[b] ponit iſtam quæſtionem,neſcio in quo titu. domi. Iacob.diſputauit,& finaliter determinauit.aut intentat directas;& tunc nomine alieno agit,vt l.planè. fami. erciſcũ.debet eius perſona ante omnia legitimari.ſed intentat vtiles ſuo nomine;tunc ſecus.[c] hoc dicit.

Additur de nouo.

d DAta.[d] Hæc lex legiſ quinque modis quorũ duo ſunt in gl.alij extra gl.ſcđm primum h.d. Ex cõtractu innominato nõ trãſeunt actiones vtiles ſine ceſsiõe,niſi in ſubſidium.Nota quod dixi in ſummario.

Opp.qđ anteꝙ creditor decedat ſine hærede,ex ſolo contractu cõpetãt actiões vtiles,vt l.ꝓxi.& de hęr.vel ac.ven.l.emptor. Sol.Dicit gl.ſcđm hãc lect. Contrariũ loquiſ qñ fuit cõtractus emptionis & venditionis,in quo ſtatim trãſit vtilis ſine ceſsione hic verò fuit cõtractus innominatꝰ. Ad hoc opp.qa vĩ ꝙ hic fuit emptio,ex quo interuenit p̃tiũ.Dicit em̃ data certa quãtitate pecuniæ;ecce pretium.Huius timore dicit glo.ꝙ hic quãtitas fuit data vt ſpecies. Nec obſt. tex.q dicit quãtitate.nã appellatiõe quãtitatis,cõtinet ſpecies,vt l.qſqs.ff. de le.iij.Iſta eſt prima lec.vera in ſe,vt j.di-
14 cam. †Ex qua habes notare primò ꝙ ex cõtractu innominato nõ tranſeũt vtiles ſine ceſsione. Secundò ꝙ mandatum, licet in rem ſuã, expirat morte mandantis ſine hærede.Tertiò no.ꝙ in ſubſidiũ,vbi nõ ſupereſt q cedat,qui cedere tenetur, daſ vtilis à lege.Caſus eſt hic,& j.ad Tre.l.pe.§.fi. quæ lex loqtur qñ deſijt eſſe ꝓpter mortẽ. hoc etiã eſt dicendũ,ſi aliquo mõ reperiri nõ poſsit,vt ff.de inſt.& ſubſt.l.j.& ſeq. & l.dãni.§.fi.vt ibi no.ff.de dam.infec. Sed qa iſta lec.vĩ facere aliquã violentiã literę: ideo alij,vt Martinus recedunt ab iſta lec. nõ qđ eam reprobant,ſed aliter legunt literam.& ſcđm Mar, breuiter.h.d. Etiam vẽditore nominis mortuo ſine hærede, vtiles cõpetũt emptori.Iſta etiam lect. Mar. vera eſt in ſe;tñ nõ bene cõgruit literæ: nã Impator reſpõ.ſi ita ſunt:quaſi dicat ſi ita d nõ ſunt,nõ cõpetunt vtiles,vt l.fin.ſ.de diuer.reſcr.& l.cũ ad præſens.ff.ſi cer.pe.Prę terea iſta lect.nullũ habet notabile.nec ali quod ſingulare.Ideo lec.Azo.aſſuman.& huius timore legitur tertio modo.Et ſcđm iſtã breuiter hoc intendit.Mãdatum exercendarũ directarum, ex cauſa emptionis, morte etiã mãdãtis extinguitur;vtilis ſola remanet.h.d.& differt lect.Azo.à præceden:quia loquiſ in cõ-
c tractu innominato,ſed iſta in cõtractu emptionis.ſcđm primã datur in ſubſidium vtilis.ſcđm iſtã daſ vtilis ex priuilegio cõtractꝰ emptiõis,vt j.patebit.differt à lec.Mar.quia Mar.nullã ponebat differentiã ante mortẽ,& poſt mortẽ;iõ ſubaudiebãt maximè,ſed Azo ſubaudiebat differẽtiã,vt ſ.dixi.Hãc lec.ſequebatur Mar.Silima.& Iac.de Ra. Oppo.ꝙ ſoluta pecunia nõ põt fieri ceſsio l.Modeſtinꝰ.& l.ſeq.ff.de ſol.Sol.Dic ꝙ hic fuit actum de cedendo ante ſolutionem,vt d.l.Modeſtinus. vt hic in prin.Secundò opp.mandatũ in rem ſuam non finiſ mortẽ,vt l.illam de dona.So.Gl.ponit hic tres ſolutiões.Prima qđ hæc lex in hac corrigaſ.Alij ꝙ ibi actio fuit cõceſſa,hic mãdata.Alij ꝙ ſpeciale eſt in cõtractu donatiõis. Mihi vĩ ſic dicendum.Qñꝙ mandãs decedit ſine hærede:& tunc mandatũ extinguiſ.nam cũ habet intentare directas noĩe alieno;modo nõ reperitur cuius nomine agat.caſus eſt hic.Quãdoꝙ mandans decedit cum hærede;& tunc mãdatum in rem ſuã nõ extingui tur,vt d.l.illã quia adhuc ſucceſsit hæres,cuiꝰ noĩe põt mãdatarius agere,vt l.planè.ff.fa.erciſ.Scđm oẽs lect. præſupponiſ ꝙ ex cõtractu emptiõis trãſeũt vtiles ſine ceſsione.& hoc ẽt in alijs qbuſdã caſibꝰ de qbus j.dicã.Hoc Petro nõ placet;imò dicit ꝙ nec ex cõtractu emptiõis tranſeũt vtiles ſine ceſsione: nã illud qđ operaſ traditio in rebus corporalibus illud operaſ ceſſio in iuribꝰ incorporalibus,vt l.fi.j.qñ fiſcus vel priua. vt ibi

t 4

tractu talis aliꝰ agere poſsit ꝓpter dictionẽ,ex nunc̃ requiriſ ceſsio. & ita dicit Bal.in l.fi.in princ.de teſta.manu.

[a] ¶ Oriaſ actio.Bñ facit qđ nõ.Bart.in l.j. de cõd.ide.in vij.col. & in l.cũ qs.de iu.& fac.ign.& adde bar. & doc.in l.curatores. de nego.geſt. & in l. ij.ff.eo.

POMATES.

[a] ¶ Vide ad hæc aret. cõſi.cxxiij. alias cxiij.& ſeq.& ibi dicit hic velle qđ ille cui ſunt mãdatæ directę ſine ceſsiõe vtilũ dicit ꝓcurator i rẽ ſuã.

b&c Spe.Credo ꝙ dictũ Spe.de cuĩ loco non meminit bar.ſit i tit. de ꝓcu.§. ſeqt̃ videre.in prin.Ale. Loſæ.

[c] ¶ Tũc ſecꝰ.Et iõ caute factas ſemꝑ vtiles tuo noĩe intẽtari.plenè ꝑ Bar. in d.l.q ſtipẽdia.& cũ Bald.hic trãſit Bar.i iij.q.quã vide.Vtile tñ eſt i caſu agere directa: qa tũc non regniſ ceſsio bonorũ:ſecꝰ ſi ageret vtili,vt no. Bal.i l.ij. & iij.col.C.qñ fiſ.vĩ priua.& i l.hĕditatis actio.& qđ notãt in l. nomẽ.C. q̃ res pign. ob.poſ.ad fi.vbicũq; agiſ de priuilegijs, melius eſt agere directa,vt no.Bar.in l.j.i v.col.C.de priuil.fiſ. adde Spec.i ti.de act. & peti.§. iuxta. ver. antepe. vbi ponit de his vltimis verbis.

[d] ¶ Data.Adde ꝙ hãc repetitionẽ aſſerit eẽ Bar.do.Iaſ. may. noſtra tẽpeſtate doctor excellẽtiſsimus in §. j.colũ.iij.ver.ſecundò limita.Inſtitu.de act. & in §.ruſus. colũ. xvij.verſic. nunquid inſtit.eo.ti.

a ¶ Quinto fallit. Adde q̄ hāc fallentiā tenet Io.Fab.hic.& ad de aliū casum in quo vtilis sine cessiōe trāsit,s.qñ notarius stipulat sup restitutiōe vsurarū.Ita Bal.in l. executorē.col.iij. v̄s. modo ego quæro de exe. rei iu Item alio casu acqrit sine cessione,s.vbicūq; notarij, vel alia publica psona stipulatur.ita Bar.& ibi Alc̄ apo. l.ij.ff.rē pu.saluā fore.& de quo in l.Cassius.ff.de vul.& pup. & in l.ij.& ibi bald. s.de adop.& q̄d notarius acqrat sine cessione.tenet Bal.i cōsi. ccxxviij.in v. vol.& adde q̄d vbicūq; est apposita stipulatio sup numeratione nomine absentis dūmō ratificet numeratiōnē ei⁹ noīe factā,acqrit sibi actio vtilis sine cessione.Ita Bal.in l.certi condictio. §.si numos.ff.si cer. pet.a. Et ēt adde q̄d Ang.i cōs.cxxxvij.ici.p̄mitto ad euidētiā. col.ij. ver.sup hoc dicit q̄ actio vtilis transferē in eccleſiā sine cessione,si ex solo titulo in ea trāsferē dñium.Et in ꝓpōsito facit q̄ ponit bar.in repet.l. j.§. de sa.san.ec.co. antepenul, ver.in cōtrari.& refert Alexā.de Imo.in cō.iiij.col.vij. ver.vñ est.in ij.volu.

b ¶ Ad declarationē. Adde tu, & vide eū dē bart.in l.j.ff.eo.tit, vbi etiam prædicta ponit, & quasi de verbo ad verbum.

c ☞ Materia. De hac duplici materia vide clarius per Pañ.in c. dilecti.col.v. de iudi, & per Ias.in §.j.colū. xix.versi. vnum etiā perpetuò nota. Insti. de actio. Alexan, Lossæus.

no.sed ex cōtractu emptionis nō transferē dñium sine traditiōe,vt s.de pac.l. traditio nib⁹ vt l.si ager.ff.de rei vē.ergo necvtilis. Pro hoc adducit j.de hęr.vel ac.vē.l.q tibi, & l.ex noīs.in qb⁹ dicit expressum esse, & leges q̄ dicūt q̄ cōpetit vtilis specie,intelligebāt facta cessiōe:& sic istā legē legit plane,& scdm eū hoc intēdit.Ex cōtractu emptiōis nō trāseunt vtiles sine cessione: nisi in subsidiū.Ista opi.nō placet mihi;nā tex. loquit directè q̄ cōpetit vtilis ex cōtractu emptionis,sine traditiōe aliqua: vt ostēdā hoc aliquātulū deuiare à regula iuris cōis. Assignat rō quare sic receptū est vel qa sic placuit,vt l.pxi. & d.l.ēptor. & l.poitquā de hęr.vel act.vē.Si em̄ intellexisset Imperator facta cessiōe:tunc nō diceret; quia si placuit,sed qa facta est cessio q̄ operat idē q̄ traditio in reb⁹ corporalibus:p quā traditionē dñium transferē de iure gentiū, vt Inst.de re.diui.§.per traditionem.nō quia sic placuit principi.Quid ergo dicemus? puto q̄d licet aliæ lect.sint veræ in se, præterillā Pet.tñ hæc litera nō pōt loqui in cōtractu innoīato:nec in cōtractu emptionis ꝓprię,sed vbi aliqs adducit ad cedēdū ex aliqua æquitate,quæ nō cadit in formā alicuius cōtract⁹ noīati,vel īnominati. & scdm hāc lect.hoc breuiter dicit.Mandatū directarū expirat morte mādantis, & soluenti debitū alienū,licet actiōes debeāt cedi, nō tñ cōpetit vtilis sine cessione,nisi in subsidiū.h.d. Differt hęc lectura à prima:qa hic nō ponit q̄ fuerit cōtractus innominatus, nec aliqs cōtractus,sed solutio debiti ꝓ alio,vt in fideiussore ꝓ reo, & similibus.& probat in l.parua,sup verbo,debitor. Differt ab aliis:qa illæ præsupponebāt cōtractum emptionis:hic non.Ad istā lec.oppo. eiq̄ soluit ꝓ alio nō possunt cedi actiones, vt d.l.Modestin⁹.ff.de so.& l.cū his de fide ius.So.Dicas q̄ hic p̄cessit pactū de cedendo,vt in gl.vel dic q̄ soluit pro obligatiōe sua,nō eius ꝓ quo fideiussit l.Papinianus. ff.man.& q̄d ibi not.Cōtra hoc facit tex.q dicit pro quo soluisti.So.expone pro quo: id est cuius occasione:qa ad istū principaliter spectabat debitum. Secundò opp. q̄d hoc casu soluens vī emere,vt ff.de fideius. l.si dubitet.ergo tanq̄ ex cōtractu emptionis trāseūt vtiles,sine cessione.Sol.Ibi nomē emptionis ponit impropriè.nā verè soluit:qa debet,nō vt actiones emat. Vel ibi nō loquit in emptione quadā necessaria,sed solū in volūtaria: ideo placuit vt oēs actiōes dent sine cessiōe:ergo nō obstat.&

15 hic est casus no.in hac lege.† Istis lecturis sic explicatis quæro vtrū actiones vtiles cōpetant sine cessione.Rñ.Aut aliqs tenetur cedere ex vltia volūtate si qdē ex titulo singulari, & ex cā legati:& trāseunt vtiles sine cessiōe,vt l.ex legato.j.de leg.Ratio:qa etiā in reb⁹ corporalibus trāsit dñium sine traditiōe.l.à Titio,ff.de fur.Aut titulo gñali:& nō trāseūt nisi facta restitutiōe,vt l.facta.& l.restituta.ff.ad Tre.Fallit qñ nō reperit quis cedat,vt l.pe.§.fi.j.ad Treb.Si ex cōtractu:aut ex cōtractu īnominato,& nō trāseūt sine cessione,vt hic scdm lec.Mart. Aut ex cōtractu noīato:& regula est q̄ nō trāseūt sine cessione l.j, ij.& iij.ff.ꝓ soc.Fallit dicta gl.in cōtractu emptiōis,vt j.l.pxi. & de hęr.vel act.vē.l.emptor.Ratio.qa sic placuit q̄d intellige in actione volūtaria,vt s.dixi.Secdò fallit in dote vt l.pxi. hæc. pōt esse rō fauore dotis,vt l.j.ff.sol.ma.Tertiò fallit q̄ noīe dato in solutū,vt j.qñ fis.vel priua.l.fi.q̄d intellige qñ datū in solutū facit emptionē.al's sec⁹.Ita loquunt dictæ leges. Fallit quartò in nomīe dato pignori,vt ff.de pig.act.l.si cōuenerit.vt j.de hæ

a rc.vel act.ven.l.poitq̄. Quintò fallit [a] in donatione, vt l.illa.j. de dona.Hæc non placet do.Iaco.Butr.nam ibi actiones fuerunt cessæ:aliàs non competerent secundùm regulam prædictam.facit ff.de dona.l.ad eū.in prin.& quod ibi no.Tertio casu quando actio debet cedi ex aliqua æquitate, nūquam trāsit vtilis,nisi in subsidium,quando cedens non reperitur, vt hic, & d.l.j.in fi.& l.seq.ff.de īnsti.& l.damni.§.fi.ff.de dam.infect. Ad idem ff.de eui.l.in creditore.Est & alius casus qñ trāsit vtilis sine cessiōe,vt ff.de admi.tut.l.quoties.in prin.scdm d.Iac.

16 & Dy.† Quæro vnde oritur ista vtilis actio.Gl.remittit se ad notata j.de leg.l.ex legato noīs.vbi no.qd istæ actiones vtiles sunt datiuæ,nō natiuæ.Ita no.ff.eo.l.j.in prin,in gl.magna.& l.ex maleficijs.§.hæres.ff.eo.sed in l.pater.j.de pac.conuē.dicit

b q̄d quandoq̄ nascitur:quandoq̄ datur.Ad declarationē[b] huius primò videamus quid sit dicere natiua & datiua.Pro iuuenibus pono exemplū in hominibus:possumus dicere, q̄d quida est homo datiuus,nō natiuus,sed à Deo immediatè fact⁹,vt Adam.Alij dicunt natiui:nascuntur enim ex patre & matre, scdm q̄d communiter videmus:sic quædā est actio quæ habet patrē & matrē:& hæc dicitur natiua.sed qñ non habet matrē, sed īmediatè à lege ꝓcedit,dicit datiua.Tex.est quē Vltramō. nō allegant,sed d.Ia.bu.allegat in l.iuris gētiū.§.j.ff.de pac.Dicit em̄ q̄ tūc dicit natiua qñ habet prę existentē materiam sufficientē,ex qua oriat,aliàs dicit datiua.Hoc prę missō sciendū est

c q̄ duplex est materia.[c] Quædā est materia remota:quædā ꝓxima.Exēplū in personalibus cōtract⁹ est materia remota:obligatio est materia ꝓxima ex qua oritur actio quæ dicit natiua in realibus possessio & eius traditio est causa remota:dominiū possessionis seu detentio aduersarij est causa proxima quæ parit actionem in rem,vt s.de alie.iudi.mu.cau.fac.l.j.& ff.de rei vendicat.l.in rem.& l.officium.& ideo dicit ipse:Aut tu quæris vtrum actio vtilis dicatur respectu causæ proximæ:& tunc si quidem inspicias principia l.xij.tab.quæ istā vtilē nō introducebāt,dicet datiua,vt in vtili possess.bonorum,quæ datur cognatis,vt in casu l.pe.ff.si quadr.pau.fe.dic.Si vero inspicis leges quas vtiles introduxerūt,dicet actio natiua:qa lex introducit obligationē,ex qua hæc actio orit: vñ obligatio bñ posset dici datiua,sed actio nō.Si verò inspicis cām remotā: tūc fateor dictū gl.q̄ est datiua.nam cū p̄cesserit cōtract⁹ ex quo oriat & hoc in istis vtilibus sit obligatio,ꝓbat ipse, obligatio est iuris vinculū quo qs adstringit &c.vt inst.de ob.in prin.sed ille cui dant istę vtiles adstringit scdm nostræ ciuitatis iura:ergo &c.

17 † Ad examinandā istā q̄stionē oportet me priò præmittere q̄d actio vtilis dicit quadrupliciter.Primò vtilis respectu directæ cōpetētis ad idē,vt in casu legis nostræ cū similib.nam directa cōperit cedēri.vtilis cessionario.Scdò dicitur respectu directę quæ iam cōpetijt,ad idē nunc nō cōpetit,vt in vtili q̄ restituit minori,vel absenti post pemptā directā,vt ff.de act. & ob.l.in honorarijs.ver.sed cū recitsa.& s.si aduer.trāsact.l.j.& ij. Tertiò dicit vtilis respectu directæ quæ nūq̄ cōpetijt, nec cōpetit ad idē,sed est possibile cōpetere,vt l.quoties.j.de do.q̄ sub modo.& ad exhibēdū l.si res.Quartò dicit vtilis respectu directę quæ cōpetit ad aliud,vt in l.pe.ff.si quad.pau.fe.di.& l.curatoris s.de neg.gest.& de bo.pos.hær.pe.l.j.Scdò est videndū, an per cessionem trāsferatur obligatio vtilis,sicut vtilis actio. Et

18 videtur quòd non.Gl.pe.hic dicit† quòd habēs vtiles,non potest dicere illū sibi obligatum.In contrarium videtur tex.j.eodē.l.si insolutum.prout est in litera,habes pro hoc:quia video quòd quando alicui restituitur hæreditas.nō solùm transeunt vtiles actiones,sed etiam vtiliter dicitur hęres,vt ff.quòd eum eodē.l, si filius.& lege.si postulante.ff.ad Trebellia.Præterea, ego video quòd spes obligationis potest transferri per cessionem,vt infrà.de donatio.l.specie.eadem ratiōe ipsa obligatio. Præterea obligatio quę nō parit actionem,potest cedi,vt lege. li eius.ff.ad Trebel.eadem ratione etiam quæ actionem parit. Præterea;instantia iudicij quæ nō est actio,sed per eam obstatur instantiæ potest cedi.l.j.in principio.j.ad Trebel.& lege. cùm hæreditas,eo.titu.Facit l.nam ex contractibus.ff.de iudicijs.hic puto quòd competat vtilis obligatio.Tertiò est videndum,quando actio oritur ex obligatione,vtrum semel nascatur.an ab initio tātùm.Sunt enim quædam quæ nascuntur ex aliqua re indesinenter, vt lumen à sole, & similia: quædam quæ oriuntur in pnucto,vt filius à matre. Respondeo, semel

tantùm

tantùm ab initio oritur actio,nec vlterius postea. Ad idem.l.si quis stipuletur.& l.si sic.ff.de ver.obl.l.cùm quærebatur.ff. de
19 iudi.sol.† His præmissis venio ad quæstionẽ, vtrum actio vtilis dicatur datiua. Iurisconsulti appellauerũt eam datiuã, quæ non habet præexistentẽ materiam sufficientem remotam, hoc est contractum ex quo oriatur,vt d.l.iuris gẽtium.§.j.ff.de pactis.Strictius videamus & dicamus eam esse datiuam, quæ nõ habet obligationem aliquã,nec natiuam,nec datiuam ex contractu.Assumo actionẽ vtilem,prout primo modo dicitur, respectu directæ competentis ad idem , vt in cedẽte & cessionario.Diceret aliquis:natiua est : quia supra tenuisti ꝙ cessionario cõpetit obligatio vtilis:ergo habet vtiles ex qua orit actio. Contrariũ dico in cessionarium cõfertur vtilis obligatio,quæ apud cedentem erat directa,sed apud cedentem erat obligatio tunc quæ vlterius nõ pareret actionẽ.iam enim parturierat illam,vt supra dixi. Iam enim ergo hæc vtilis non parit actionẽ vtilem mere.ergo ista vtilis est datiua. Et hoc modo verum dicit gl.Sed si poneres quòd obligatio vtilis transferretur in aliquem,anteꝙ actionẽ pareret, vt in hoc casu.& l. spẽ.j.de dona. tunc puto veram opi.Pet.quòd illa actio vtilis oriatur ab obligatione vtili quæ est datiua,& non natiua.Si verò capiasvtilẽ actionẽ secundo modo,prout dicitur respectu directę,quę iam cõpetijt ad idem:nunc non competit:& tunc idem: quia est datiua, nõ natiua iam enim euacuata erat potestas generandi in obligatione illa directa:eo ꝙ iam actionem pepererat. Si verò accipis actionẽ vtilem tertio casu,scilicet quæ nunquam competijt nec cõpetit ad idem,sed possibile est competere,vt in casu.l.quoties.j.de don.quę sub modo.& l.pen.ad exhib. tunc fateor quòd lex ab initio producit obligationẽ vtilẽ, & actionẽ quę orit ex ea:& tũc dicetur actio natiua:nõ autẽ obligatio datiua:nec obstat tex.in d.l.pe.ad exhib.qui dicit, vtilis dabitur. Et sic innuit ꝙ est datiua : quia illud dicit:ideo quia obligatio nõ datur:nisi habeat contractũ pręcedentẽ,ex quo oriatur. Et sic Iurisconsultus appellat illam datiuã, vt dixi, sed ego hic istrictius accipio.Si verò accipis actionẽ vtilem quarto modo,scilicet quando respectu directę quę cõpetit ad aliud : tunc fateor opi.Pet.verá. Aut respicis principalia leg.xij.tab. vel alterius iuris introducentis directã in alio casu:tunc nõ potest dici datiua:quia illa vtilẽ non inducit:nec ex ea habet ortũ. Aut respicis alia iura introducẽtia directã vtilem:& tunc fateor quod illa vtilis nõ est natiua respectu obligationis,& respectu alteri9 materię,scilicet cõtractus vel directi vel quasi,vt d.l.curatoris. §.de neg.gest.l.hęc actio.si qua.pau.fe. di. & in multis legibus
20 in tit.ad l.Aquil.Et prædicta vera in personalibus.† Quid dicemus in realibus,vtrum vtilis sit natiua,vel datiua? Gl.in l.j. in prin.ff.eo.in gl.magna dicit ꝙ reales actiones nunꝙ oriunt ex obligatione,vt insti.de act.in prin.& dicit verum. Sed dixi vobis ꝙ materia ex qua oritur actio in rem est dominiũ & possessio aduersarij. Videndum est ergo vtrum vtilis in rem oritur,vel detur.Et est hic aduertendũ : quia vtilis in rẽ quandoꝙ dicitur vtilis respectu directę qũę cõpetebat ad idẽ quæ desijt cõpetere aduersario desinenti dolo possidere:tunc puto ꝙ hæc actio nõ sit natiua : non enim habet sufficientẽ materiã ex qua oriatur : quia deficit possessio aduersarij,vt d.l.j.§.de alie.iudi. mu.cau.& not.§.de rei vẽ.in rub. Quãdoꝙ dicitur vtilis respectu directę competẽtis ad diuersa,vt vtilis in rem, quę cõpetit emphyteutę,feudatario,& similibus.Ista est natiua: orit enim ex vtili dominio , quod habet emphyteuta , & feudatarius, & ex possessiõe aduersarij. Sic loquitur titulus.ff.si ager vec.vel emphy.pe. Quãdoꝙ datur vtilis respectu directę,cui cõtraria tur,vt in vtili quę cõpetit pręscribenti,quę vtilis venit ad perimendũ directã ei cõtra quẽ pręscribitur scđm opi.gl.in aut.nisi triennale.j.de bo.ma.& ista similiter est natiua : oritur enim ex dñio vtili quęsito pro pręscrip.& pos.aduersarij. facit l.j. in fi.& quod no.ꝑ Dy.ff.de aqua plu.arc.vbi dicitur ꝙ ex pręscriptione oritur vtile ius. Quandoꝙ datur vtilis respectu directę cõpetentis ad idẽ voluntate eius cui competit directa vera,vel pręsumpta,& quãdo dñs qui habet directã rei vendicationem mihi cedit illã,vel vẽdit,vel recepit æstimationẽ rei : tũc enim cõpetit vtilis in rẽ,quę est datiua;non natiua:non enim habeo dominiũ:qa non fuit mihi res tradita;nec directa nec vtilis secundũ Dy.in c.pro possessore.de reg.iur. in vj.gl.in l.si culpa.de rei vẽ.licet Pet.dicat ꝙ tũc cõpetat vtilis, qđ est falsum,vt l. hoc si res.ff.de rei vẽ.& hęc sunt multũ ne
21 cessaria ꝓpter formationẽ libelli,vt dixi in d.l.si culpa.† Quærit gl.vtrũ in vtili possim dicere debitorẽ mihi obligatũ. Gl.pe. dicit ꝙ nõ. Tu dic,vt patet ex his quę iam dixi.nã in casibus,in quibus personalis vtilis est natiua,tũc possum dicere debitorẽ mihi obligatũ,licet cõtract9 sit celebrat9 cũ altero:vt §.de ꝓcu. l.qui stipẽdia.Sed qñ actio sit datiua,tũc idẽ:qa possum dicere debitorẽ mihi obligatũ,vt dictũ est:nõ tñ possum dicere,vl' cõcludere vt vtute illi9 obligatiõis cõdẽnet:qa illa obligatio nõ põt actionẽ ꝓducere:vt §.latè dictũ est.& hoc voluit dicere gl.
a Quæro q̃ est[a] differẽtia inter cedere,& mãdare.Glo.ꝙ.recitat
22 opi.Nã qdã dicũt† ꝙ qñ actio cedit,nil remanet penes cedẽtẽ: quãdo mandat,tũc remanet penes eũ directa.Ista est falsa:quia per cessionẽ quis nã amittit directã,qa ab ossibus separari nõ põt:vt l.qd ergo.ff.de peculio.& ꝓ socio.l.ij. Vnde alij,vt Io. dicũt ꝙ qui cedit,retinet directã,sed vtilẽ trãsfert,sed qui mandat,tm cõmitti exercitiũ:et nõ trãsfert,nisi in casibus,vt in gl. Illud qđ dicit qđ q cedit,retinet directã,est verũ:sed qđ postea dicit vtilẽ trãsferri,nõ est verũ directè loquẽdo:quia vtilẽ non habet,sed à lege concedit propter illã cessionẽ sed impropria locutio est.sed quod postea subdit,qui mãdat solùm , cõmittit exercitium:istud est verũ,vt hic,& d.l.planè.quod postea subdit,nisi in casib9 hic no.est falsum.nũꝙ enim per mãdatũ trãsit vtilis actio:vt l.si.j.qñ fis.vel priua.et hac lege,q̃ loquit in procuratore in rẽ suã,vt videtis:qa vtilis cõpetit in subsidiũ ex illa ęquitate:qa non est qui cedat:nõ propter mandatum:vt hic in tex.Item cõpetit vtilis sine cessione in casibus prædictis,propter ipsum contractum,nõ propter mãdatũ exercẽdarũ actionum. Vnde Azo & Hu.dicũt,si tu loqueris respectu cedentis: & dic ꝙ iter cedere,& mãdare nulla est differẽtia:quia semper apud cedẽtem.vel mandãtẽ,remanet directa;sed respectu eius cui ceditur,bene est differẽtia.nã per mandatum non transeũt vtiles:sed per cessionẽ sic.& hoc satis verũ.Sed dubito,an per cessionẽ actionis finiri videat mãdatũ.videt ꝙ nõ:vt l.fi.j.quãdo fis.vel priua.Sed certè ibi nõ fuit facta cessio:licet vtilis cõpeteret sine cessione.In cõtrariũ videt l.j.in fin.ff.de ope.noui nun.vbi eoipso ꝙ te facio fructuarium,videor te facere procuratorem in rem tuam:vt sic in illam rẽ procuratorio noie possis experiri.Ad idem vsufru.quẽadmo.caue l.iij.in fi.cum.l.sequen.& hoc puto verũ.Glo.in prima l.tenet ꝙ videatur man-
23 datum directarũ.& ita facta cessione actionũ.† Vidimus differentiam inter cedere & mandare:sed quæro,quæ est differẽtia inter cedere & cõcedere.Glo.in l.penul.in princi.ff.de dona. dicit quòd qui cõcedit,non cedit.& sic per concessionem non transeunt vtiles:quod est verum vt ibi patet.sed ibi hoc videndum Respon.verbum cõcedo,est significatiuum actus cõtrahendi;sed per cõtractum non transfertur vtilis nisi in casibus, vt dictũ est.ergo cũ dico cõcedo,nõ transfero vtilem,nisi conderem ex aliqua causa,quæ caderet in aliquem contractum, ex quo trãsferretur vtilis sine cessiõe:sed verbum,cedo nõ est significatiuum actus cõtrahendi;sed executiõis cõtractus,vel obligationis præcedẽtis.vnde cedere est idem quod abdicare à se,vt in titulo de cessio.bo.ff.& j.e.ti.vñ postꝙ præcessit cõtractus vel obligat.istud cedere tibi actionẽ est abdicare à me, inquantũ possum:& habet vim cuiusdam traditiõis:& transfertur vtilis:seu à lege concedit.& ideo lex,quæ dicit ꝙ cessio nõ valet nisi appareat titulus cõtractus in cessione:vt l.per diuersas & l.ab Anastasio.j.man.& l.j.in fi.mag.glo.suprà,ne lice.potẽ.secundũ pũctum rationis procedit.nam sicut in rebus corpo.nuda traditio nũꝙ trãsfert dominium vt l.nunꝙ nuda. ff.de acquir.re.do.Ita nunꝙ nuda cessio trãsfert vtilem in cessionarium.d.l.per diuersas.† Et aduertendũ est ad id,quod di
24 cit,ꝙ titulus contractus debet inseri,verũ est quãdo causa cessit titulus contractus in aliquem contractũ:tũc enim potest exprimi tisionis cadit in aliquem contractũ:tũc enim potest exprimi titulus:quia quãdo nõ est nominatus tunc sufficit dicere titulũ ex causa infra scripta , vt hic est casus . non enim hic expressit vtrũ ex causa empto.vel alia;sed dixit,in vicẽ debiti;& tamen

¶ Quæro que est.Ad de ad istã differẽtiam gl.& ibi Bar.& Ale. in apost.in l.fi.in prĩ. ff.de do.& eũdẽ Bar: in l.ꝓ diuersas.j.mã. & in d.l.fi.de sequenti differentia.

a ¶ Et ideo. adde Bart. met in l.fi. ff.de do. in prin.& vide ſupra.

b ¶ Quæro vtrũ. Adde eũdẽ Bar.in l.j.ff.e.tit.

c ¶ Quæro ex forma ſtatutorũ. De hac q. & ſeq.vide per eundẽ Bar.in l.j col.pe. verſ. quæro ergo.ff.e & ibi latè p d.Alex.ĩ apoſt. Adde tñ q.in j.q.cõtra Bar.tenet Bal.in l. per diuerſas.j.m in.& ibi Sal.& tenet etiam Pau.de Caſt. in l.poſtulante.in ij.colũ. ad Treb. & clarè ponit Alex.de Imo. in cõſil. xcv.col.iij.ver. vnum eſt q debitor. vbi q nõ potuit capi ad inſtantiã ceſsionarij,niſi prius citato ipſo debitore, & diſcuſſo de citatione.de quo vide etiã per eũdẽ Alex. in l.ſi ſic.in fi.ff. de leg.j. & in d.l.poſtulãte. in ij.col.circa fi. & ĩ col. fi. & ibi cõcordantes allegat, & ponit magis communem opi.

a ſufficit.quod eſt notandũ. Et ideo [a] ꝓpter tollẽdas iſtas †dubitationes notarij apponunt in inſtrumẽto omnia iſta verba, dedit,ceſsit,cõceſsit,trãſtulit,atq; mandauit. Sed dẽ ſignificatione verbi trãſtulit, quid importet:dubitaf an ſit idẽ q ceſsit vel cõ ceſsit. Text.in l.ij.j.de do.dicit†q importãt idẽ q mãdauit.nõ enim põt importare idẽ q cedit. nã per ceſsionẽ nõ transfertur propriè vtilis. ſed poſt ceſsionẽ à lege concedit. Sumus expediti de gloſsis omnib⁹: quædã alia dicã in materia.in l.prox. Bar.

LEX II.

NOminibus. Ex contractu dotis, & emptionis, tranſeunt vtiles ſine ceſsione.hoc dicit.&c.

Actio utilis, & directa, an ſint eædem in ſubſtantia.

Actio directa, & utilis,an poſsint competere eidem ad idem.

Habens utilem ex inſtrumento habente executionem paratam,ex forma ſtatutorum, an poterit petere executionem talis inſtrumenti.

Agens directa,& probans in utili an debeat obtinere.

NOminibus. Ex contractu dotis & ẽptionis trãſeunt vtiles ſine ceſsiõe.hic vĩ caſus cõtra opi.Pet.qui dicit,q nunq; trãſit vtilis ſine ceſsione.Sed ipſe rñ.intelligo hoc facta ceſsiõe. & iſta lex voluit cõcludere q delegatio facta p ſtipulationẽ,vel lit.cõteſt.nõ eſt neceſſaria. voluit tñ cõcludere p ceſsionẽ.Sed noſtri doct. cõiter intelligũt ſine ceſsione.& videt de mẽte huius l.in eo. quod dicit,ad ſimilitudinẽ eius,qui nomen emerit.Si enim idẽ eſſet in omni cõtractu:iſta exceptio in emp.& dote fuiſſet ſupflua fruſtra enim à principe impetraf,q de iure cõcedit.l.j.ad munici.

b Quæro vtrũ [b] actio vtilis,& directa ſint eędẽ ſubſtãtia.Io.An.
1 dicit q ſic.Gl.ſignat†arg.cõtra.& ſic dimittit,& q ſint eędem ſic probaf:Cõtra gerentẽ ex neceſsitate daf vtilis:cõtra gerentẽ ex voluntate datur directa:vt l.curatoris.ſ. de neg. geſt. ſed iſtæ duæ dicũtur eædem:quia dicit lex, hæc actio &c. vt l.iij.§. hac act.ff.de neg.ge. Videt caſus in l.actio.ff.e.ti. ſecundũ vnã lect.Præterea tutor tenet directa tutelę.magiſtratus vtili:vt l. j.j.de magi.cõue.ſed iſtæ duæ dicũtur eædẽ : vt l.fi.ff. de magi. cõue.ergo &c.In contrariũ q ſint duæ,probatur:In actione directa quis fundat intentionẽ ſuã ex perſona ſua in actione vtili ex pſona alterius:vt l.qui ſtipẽdia.ſ.de pcu. q intellige quãtum ad facti narrationẽ:ergo ſunt diuerſa. Præterea, videmus q qñq; directa eſt ciuilis,vtilis eſt prætoria:vt ff.de bo.poſ.hære.pet.l.j.ſed prætoriæ,& ciuiles, ſunt differentes ſpecie : ergo nõ ſunt eædẽ. Breuiter Pet.dicit. q quantũ ad effectũ vtilis & directa,eſt eadẽ,quia habet eundẽ effectũ:vt d.l.actio. Item eſt eadem in genere:quia ſicut vna eſt actio,ita alia eſt actio. Item ſunt eædẽ ſpecie:quia de qualibet ſpecie actionis poſſumus dicere:alia directa,alia vtilis.Sed ſi quæris,an ſint eædẽ numero: tũc dicendũ eſt q nõ ſecundũ eũ quod apparet : qa multæ ſunt differentiæ,fingũtur tñ eædẽ quãdoq;:vt puta qñ vnus loco alterius reſtituit : vt ſ.ſi aduer.tranſac.l.j.& ij.Et iſta ſunt verba ſua,quæ examinemus. Dicit ipſe q quantũ ad effectũ, vtilis & directa ſunt eædẽ,quia habẽt eundẽ effectũ. hoc nõ eſt verum ſimpliciter.nã vtilis petitio hæreditatis:quæ cõpetit fideicommiſſario,nõ eſt effectus eiuſdẽ cũ directa , per notata in l. quia perinde.ff.ad Treb. Itẽ iudicijs particularibus poteſt eſſe q cõtra vtilẽ cõpetit exceptio,quæ non cõpetit contra directã:vt l. quoties.in prin.ff.de admi.tut. Dy.in c.pro poſſeſſore. de reg. iur.in vj.Itẽ directa infamat:quod non reperitur in vtili : vt ff. de his qui no.infa.l.j.Expedit enim magis,habere directã, quã vtilẽ,propter probationes. Nam in vtili quandoq; debeo plus probare.ſ.cõtractum,& ceſsionem:ſed in directa , quam haberem ex cõtractu meo,ſolùm contractum.Hoc vltimum Pet. fatetur:de aliijs non facit mentionem. Ad ſecundum dicit ipſe q actio vtilis & directa ſunt eædẽ genere quod eſt verũ ſecũdum cõem opi.quæ eſt vt ſit actio in genere:vt ſ.de neg.geſt.l.iij. & ibi dixi.l.iij.§.genera.ff.de acqr.poſ.l.ſi ſeru⁹ cõmunis Mæuij. ff.de ſtipul.ſeruo.§.fina.ſed ipſe Pet. dicit quòd non reperitur actio in genere:vt referunt docto.in dicta. l.iij.ſ.de nego. geſt. ergo non poteſt dici quòd ſit actio in genere:cùm non reperiatur iſtud genus. Tertiò dicit ipſe quòd iſtæ actiones ſunt eædem in ſpecie. Circa quod eſt ſciendum,quòd differentiæ quæ ſumuntur ex aliquibus qualitatibus , non faciunt differẽtiam ſpecificã:ſed differentiæ ſubſtantiales faciunt aliquos differre ſpecie. Vnde ſi diceremus : hominum,quidam magni,quidam parui.iſta differentia eſt ſecundùm qualitates.& ſic non differunt ſpecie : vt l.finali.de fundo inſtru.Sed differentiæ ſecundùm ſubſtantiam:vt homo & aſinus,faciunt differentiam ſpecificam.Facit quod not.in l.ij.in princ.ff.ſi cert.pet. Modò ad propoſitũ:vtilis & directa ſunt quædã qualitates : ergo nõ faciunt differentiã ſpecificã.Iſtud concedo : ſed poteſt eſſe quod ex alijs differentijs differunt ſpecie : vt puta ſi vna eſt ciuilis, alia prætoria:quia ciuiles,& prætoriæ, differũt ſpecie:vt patet ex diuiſione,quam facit Imperator Iuſtinianus.Inſti. de actio. §.ſed iſtæ.& Ioã.in arbore. Quartò dicit ipſe quòd vtilis & directa non ſunt eædem numero. Iſtud eſt verum probo. Idem numero,nõ poteſt differre à ſeipſo:vt l.proponebatur.ff. de iudi.& j.de codic.l.ſi idem.ſed inter vtilem & directã, ſunt multæ differentiæ, vt ſupra.probaui. ergo &c.& probãt leges hic allegatæ per gloſſ.contra Pet. quæ videntur ſibi inuicem contradicere:& tamen ſoluit,quòdvna loquitur de vtili,alia de directa.& ſic cùm habeant ſe vt alia & alia,non ſunt eædem numero.Item dicit Pet.quòd licet non ſint eædem, tamen fingũtur eædem quandoq;:vt quando reſtituitur vtilis loco directæ vt l.j.& ij.ſ.ſi aduer.tranſac.iſtud q fingantur eædem, non reperio.nam vtilis reſtituta eſt annalis,cùm aliàs eſſet perpetua: vt l.in honorarijs.verſi.ſed cum reſciſſa.ff. eo. & omnes leges, quæ dicunt eãdem eſſe actionem, intelligas eandẽ nomine vel genere,vel ſpecie,vt ſ.dixi.non autem eadem eſt ſubſtãtia.Facit ad hoc q dixi in l. Mæuius.ff.de lega.ij.§.duobus. vbi actio ſemel extincta reuiuiſcit:vtrum reuiuiſcat eadẽ.vel alia,ibi traditur.Quærit gl.vtrũ quãdo ceduntur actiones, videatur mã-
2 dari exercitiũ directarũ.Et tenet q ſic. Dixi.ſ.l.proxi. †Quæro,vtrũ directa & vtilis,poſsint cõpetere eidẽ ad idem Rñ. nõ. Cùm enim vtilis inducaf à lege ex æquitate, vt dixi ſ.l. proxi. quãdo aliquis habet directã,ceſſat æquitas quare vtilis induci debeat.hoc probaf.ff.ad Treb.l.ſi hæres.in prin. & ideo ſi ceſſionarius,qui habet vtilẽ illam iterũ cederet ei,qui ſibi ceſſaret non transfertur in eũ vtilis : vt illam poſsit ſuo nomine intenc tare:vt d.l.ſi hæres. Quæro,ex forma ſtatutorum [c] inſtrumenta guarentigionata,ſeu confeſsionata habẽt executionem pa-
3 ratam : †vtrum hoc erit verum in eo,cui cõpetit vtilis , vigore illius inſtrumenti? Reſpõ.ſic.quod apparet. nam domino lata ſententia pro procuratore ſuo, vel procuratore iurante cõpetit vtilis:& tamẽ dominus poteſt petere executionem , ſicut ſi haberet directam : vt l.ſi procura.ff.de procu.& de re iud.l.iij.
4 §.j.& ij.de iureiur.l.nam poſtea.§.iuſiurandum. †Quæro,aliquis propoſuit directã, & probauit in vtili:vtrum debeat obtinere:iſtam quæſtionem format Pet.ſ.l.prox. Veritas eſt,quòd aut pendente iudicio,ei,cui cõpetebat directa,cœpit competere vtilis facto rei:& tunc ex eadẽ inſtantia poteſt actor obtinere.l.quanquã.§.Iulianus.de aqua pluuia.arcen.ff.de rei vendi. l.poſt acceptam. ſed ſi ab initio competebat directa tantùm & propoſuit vtilem : vel competebat vtilis tantùm,& propoſuit directam : tũc nullo modo poteſt obtinere;quia actionem ineptam propoſuit:vt l.j.in princ.ff.ſi menſ.fal.mo.dixe.Bene tamen poſſet eſſe quandoq; , quòd verba libelli eſſent ita generalia,quod poſſent referri ad directã.& vtilẽ:maximè in actionibus realibus, vbi quis non cogitur exprimere in libello cauſam remotam:nam ſi dicit ad ſe pertinere iure dominij , poteſt intelligi de directo & vtili:tunc ſi probaret in vtili, obtinere: vt l.ſed & ſi.§.item ſi iurauero.ff.de iureiur.licet glo.videatur aliter dicere in l.minor.§.j.ff.de euic.& l,ſi mater.§.eandem.in fi,ff.de excep.rei iud.ſed id,quod ibi dicit non videri proponi de vtili dominio,eſt exponẽdum : id eſt,de quaſi dominio,pro quo competeret Publiciana,vt ex ipſis glo.apparet,& in qualibet earum dixi. Barto.

LEX III.

OB causam. Coloni non possunt cõueniri pro dominis. hoc dicit.

Nouiter apposita.

OB causam. Coloni, qui soluerunt pensionem, non possunt pro dominis conueniri. Quærit gl. quid si nõ satis fecerunt? Certè tunc facta condemnatione de dominio, poterit fieri executio in colonos, sicut in alios debitores: vt j. quando fis. vel prius. l. j. & ij. Quæro vtrum locator possit conueniri pro debito coloni. Responde vt dicam. j. l. nimia. Barto.

1 ☞ *Ista lex habet locum in omnibus contractibus.*
2 *Item habet locum in contractu liberationis.*

BOnam fidem. †Quæro, vtrum hęc lex debeat intelligi in contractibus bonæ fidei tantùm: vel de omnibus. Respon. de omnibus. In omnibus enim bona fides consideratur, tamen diuersimodè. Sciendum est enim, si dolus dat causam contractui bonæ fidei, reddit contractum nullum ipso iure: in contractu stricti iuris, ope exceptionis: vt ff. de dolo. l. & eleganter. in princip. Et quantum ad officium iudicis actioni deseruiens. nam in contractibus bonæ fidei veniunt ea de quibus nõ est actum, nec cogitatum, si bona fides existat: secus in
3 stricti iuris: vt insti. de act. §. in bonæ fidei. †Sed quæro, quid in liberationibus: vtrum consideretur bona fides eodẽ modo, vt in cõtractibus. Respondeo quòd sic per omnia. Sicut enim dolus dans causam cõtractui bonæ fidei, reddit contractum ipso iure nullum: ita dans causam liberationi à contractu bonæ fidei, reddit liberationem ipso iure nullam: vt not. s. de in integ. restit. l. de tutela. & d. l. & eleganter. §. non solùm. Item sicut in contractibus bonæ fidei officium iudicis multùm potest in cõsiderando ea, quæ ex bona fide sunt: ita in pactis liberatorijs super contractu bonæ fidei. & hoc est quod not. ff. de pact. l. ab emptione. Barto.

a SIcut. [a] boues ligantur per cornua, & homines per verba. hoc dicit. Opponi. de l. si pecunia. ff. de condictio. ob caus. Solut. Ibi loquitur in contractibus innominatis: hic loquitur in contractibus nominatis: & ideo in contractibus innominatis non oritur obligatio, nisi completo contractu rei interuentu: ideo locus est pœnitentiæ: quia adhuc non sum ligatus: sed in contractibus nominatis est quis ligatus incontinenti: ideo non licet discedere. Opp. de contractu mandati, qui resoluitur volente mandante, & de cõtractu depositi. nam depositum resoluitur cùm vult deponens. Idem de contractu precarij, & similibus. fallit, dicit glos. sed non est verum: imò regula superior remanet firma. Nam in omnibus istis contractibus, in eo, in quo cõtracta est obligatio, nunquam licet resilire altera parte inuita: sed quando apud te deposui, non fuit contracta obligatio, vt permitterem apud te rem esse semper, sed ad mei bene placitũ. Idem in contractibus mandati, precarij, & similibus. & sic re-
b gula remanet firma & viua. Et ista est vera ratio [b]: licet glo. assignet quasdam rationes delusorias &c.

Nouiter apposita.

c SIcut ab initio. [c] Ab initio cõtrahere, est voluntatis: post contractum ei stare, est necessitatis. Primò nota ꝙ à principio cõtrahere, est voluntatis, hoc examinat glos. in l. nec emere j. de iure deliberan. Secundò nota quòd post contractum celebratũ ei stare, est necessitatis. hoc examinatur hic. Ad hoc oppo. ff. de cõdi. ob cau. l. dedi. §. j. gl. in prin. soluit secundũ quosdam, quòd ibi loquitur in cõtractibus innominatis, celebratis gratia petentis tantùm: secus si alterius, vel vtriusq;. Istã opi. reprehendit Azo in l. si pecuniam in gloss. mag. in princip. ff. de condi. ob caus. & veram solutionẽ ponit gl. hic in fi. Nam post contractum non licet venire contra id ad quod quis est obligatus. ita loquitur hic. Sed in cõtractibus innominatis, nõ est quis perfectè obligatus, antequam aduersarius impleat contractum ex parte sua: ergo potest pœnitere. Secũdò oppo. ff. mandata. l. si mandauero. §. fi. & l. inter causas. §. mandatũ. Sol. quidã dicunt quòd ibi fallit: non est verũ: ista regula nũquam fallit. In mandato nõ obligatur mãdans, ad non reuocandum mandatum, cùm mandatum sit gratuitum. Dicunt doc. ꝙ ille qui suscepit mãdatum, potest pœnitere: sicut ille, qui suscepit precarium: sed si pœnitẽtia affert domino dãnũ, vel malè exercuisset mandatum, & sic iam esset domino obligatus ad interesse: tũc ab ista obligatione nõ posset discedere. Opp. de l. verum. §. fin. ff. prò socio. Dicunt quidam, fallit & hoc videtur dicere Dyn. in c. quod semel. extra, de reg. iur. in vj. sed non est verũ. nam cõtrahens societatẽ, non obligatur ad persistendum in illa obligatiõe societatis. & ideo potest illi renunciare. nõ enim contra obligationem venit: ꝙ si esset obligatus ad aliquid communicandũ, tũc
b illi obligatiõi nõ posset renunciare per regulam hic positã. Op. ff. depo. l. j. §. pe. Dicunt quidã, ibi fallit. Nihil est dicere: ideo eodem modo solue. Deponẽs non est obligatus vt nõ petat depositum: ideo potest repetere quandovult. sed si esset obligatus actione depositi, non posset pœnitere, per regulam hic positã: vt ff. cõmo. l. in cõmodato. §. sicut. Op. ff. de precario. l. cũ præcario. Sol. eo modo. quidã tamen soluunt dictas ll. qa nõ est nata actio: vnde ante natiuitatem actionis locus est pœnitẽtiæ. quorum opinionem reprobat hic glo. & bene. Barto.

a [a] Sicut. Istam allegat Bal. in ar. i l. Gallus. § eius. de liber. & posthu. quod licet alius confessio facta p partẽ possit reuocari, vt no. per Bar. in l. quicqid adiũcta ẽdæ. in fi. de ver. obl. istud est verũ, nisi per partem fuerit acceptata: qm̃ illa amplius reuocari nõ potest sine probatiõe erroris. & iuxta hanc l. adde gl. magistrã in ca. diuersis fallacijs. de cle. cõiug. vñ qs possit venire cõtra factũ suũ.

b [b] Vera ratio. Et de ratione huius vide ꝙ no. Barto. in l. si pecunia. de condi. ob causam.

c [c] Sicut. Adde & intellige hanc legẽ non habere locum in feudis. Ita Ioã. Faber hic alle. tex. in ca. j. de feu. guar.

SI in solutum. Cui ceduntur actiones personales, videtur cedi, hypotheca ria pro illo debito cũ sua causa: vt ei creditor potior præferatur. h. d. cũ l. seq. Facit l. emptori. & quod ibi no. de hære. vendi. in fi. & quod no. per Azo. in summa, de hære. vendi. in fin. In contrarium videtur casus in l. si hæres pecuniam. ff. ad Trebel. & l. hæres à debitore. in prin. ff. de fideiuss. & dic vt ibi dixi &c.

Nouiter addita.

SI in solutum. Cui ceditur actio personalis, in cõsequẽtiam ei cõpetit hypothecaria, cum sua causa: & ei prior creditor præferẽ. h. d. cũ l. seq. Not. qđ dixi in summario. Itẽ no. ꝙ cessa psonali, trãsit potestas vẽdicãdi pignora. Quæro, qd differt l. j. & ij. Gl. rñ. hęc loquiẽ de datiõe in solutũ: sequẽs loquiẽ de vẽditiõe. Itẽ hic fuit specialr cessa hypothecaria. Certè hoc nõ dicit tex. Itẽ in l. ij. addiẽ plus: qa addiẽ de vẽditione pignorũ, qđ hic nõ diciẽ. Quæro, quæ sit forma vendicandi pignora. Dic vt in gl. Quæro quãto tpe pscribaẽ hypothecaria. Dic vt in gl. Extra gl. op. de l. si hæres pecuniã. ff. ad Treb. & l. hęres à debitore. in pri. ff. de fideiuss. Sol. Ibi nõ trãsit hypothecaria vel obligatio cõtra fideiussorẽ per Treb. qa nõ fuerãt istæ obligationes per testatorẽ contractæ, sed per hæredẽ & Trebellianũ solũ disposuit de actiõibus hęreditarijs, quæ defuncto cõpetebãt: sed hic loquiẽ de cessiõe, ꝙ qs facit spõte, quo casu cessante psonali seu pricipali, cessant accessoria, vt hic. Op. de l. hęredẽ. in prin. ff. mã. Sol. q̃ nõ cœperũt, aliàs q̃ cõpetierũt trãseunt sine noua cessiõe: vt ibi in gl. no. Op. de l. si pignori. ver. cõtra. ff. fa. erci. Solu. hic loquiẽ qñ cessa est principalis: ibi ecõtra qñ cessa est hypothecaria. Aut em̃ cediẽ ex necessitate: & tũc videtur cedi psonalis. Aut ex volũtate: & tũc secus. Quomodo autem sit possibile, ꝙ hypothecaria cedaẽ sine pricipali: dicã in l. vlt. j. de hæredi. vel actio. ven. vel in l. vsucapio. j. de pig. Barto.

SI quidem dona. Donatio pfecta nõ reuocaẽ: mãdatũ verò mãdãtis morte finitur. h. d. Op. ꝙ mãdatũ hic nõ finiaẽ morte: quia est mãdatũ in rẽ suã: ego &c. vt l. illa. j. de dona. Breuiter post multas solutiões dic ꝙ hic non fuit ꝓcurator in rẽ suã. nõ em̃ ei fuit mãdatũ, vt exigeret à procuratore: sed fuit mãdatũ procuratori ꝙ ei daret &c. Nouiter apposita.

SI quidem. Mãdatũ morte mãdãtis finiẽ: sed pfecta donatio morte nõ infirmatur. Op. qñ mãdatũ fiti rẽ suã, morte nõ extiguiẽ: vt l. illã. j. de do. hic dr̃ cõtrariũ: ergo malè. Gl. ponit duas sol. quas reprobat, & bñ. Tertia so. est ꝙ hic nõ mãdauit: nec aliqd

a ¶ Et ibi dixi. Per Ange. in repet. in l. nemo carcerē. C. de exa. tri. li. x. & Bal. & Imo. in d. §. eleganter.

b ¶ C. debitores. Et c. ex reſcript. eod. tit. & not. Bal. in l. ob æs. ſ. eo. vbi dicit, q̄ ꝑ publica dari pōt, nō pōt ꝑ priuata. Et de iſtis obſidib⁹ vide i l. diu⁹ de iu. fiſc. latè, & Bal. ī d. l. fi. de pa. q fi, diſt. & ī l. obſides. de teſt.

c ¶ Non valet. Adde, & intellige hoc verū in carcere priuato p debitorē: ſec⁹ autē in carcere publico: quia tale pactum tenet. Ita Angel. in l. nemo carcerē, ī. de exa. tri. colū. iiij. verſ. & ex p̄dictis vide Alex. in d. l. alia. §. eleganter. & in d. l. Titio centum. §. Titio centum. el ij. ff. de condit. & demon. & vide do. Maria. Soci. in rub. de dila. l. argu. iiij. prin. quæſt. ij.

d ¶ Beneficio ceſsionis. Et q̄ non poſsit renunciari. adde Cano. in c. ij. de pig. & in c. Odoar. de ſolut. Imol. in c. cum cōtingat. de iureiur. Feder. in conſi. lxij. & d. de Ro. con clu. clj. & conſil. ccv. adde tū quòd firmat iuramento. Ita Abb. in conſi. xlij. in ij. vol. de quo per doct. in §. fi. Inſt. de actio. & do. Maria. Soci. in c. ſi diligenti. de foro cōpet.

e ¶ Nunqd valeat ſtatutū. Adde Ange. in d. l. nemo carcerē. do. ī l. j. ī. q. bo. ce. poſ. & in d. §. elegāter. & ī d. §. Titio cētū. & ale. ð imo. i cō. clxv. co. j. ī v. vo.

f ¶ Vide auť. Hanc auť. vna eū auť. hoc ſi debitor. hic alle. Pau. de Caſt. in conſi. clxxij. q̄ incipit, ī Chriſti nomine amen. ad primū ī. ītū clarè eſt rūſum. ☙ P. P A V. P.

f ¶ Vide auť. Vide duos caſus, in quib⁹ nō eſt neceſſaria iſta excuſſio bonorū, ꝑ d. Fran. cōſi. xxxij. ad fi. Vide Bar. & ibi ſcripſi i ꝑ fectione ad auť. hoc ſi debitor. j. de pigno. ☙ P. P A V. P.

g ¶ Cū &. Inquantum dicit Bal. & Sal. hic p iſtū text. q̄ ſi grauat hæredē ſuū dare aliq̄d poſt mortē Titij, cēſeť reliqſſe hīdibus Titij: vide ī cōtrariū. Soci. in l. Paul. de reb. dub. Q̄ō āt ꝓcedat materia huius tit. qa vbi fit mētio de morte, ītelligiť doñ. cauſa mor. q̄ pōt reuocare, vide Alex. cōſi. lxxxj. in j. vol. Alleg. Bal. ī l. ñā ſi cū moriar. ff. de cōd. īdeb. vbi vide: & Iaſo. eā legit cū l. ſub conditione. vide Soc. latè cōſ. cxxxvij. vide Alexā. conſil. lxxvij. volu. iiij.

mihi volebat donare: ſed mādauit ꝓcuratori ſuo vt daret. Ad idē retulit iij. ſol. & hanc tenet gl. & eſt vera in ſe. Caſus eſt in l. ij. §. ſed ſi quis donaturus. ff. de do. & pro hoc facit text. hic dū dicit, nec q̄d tibi dari mādauerat. Et ſic innuit q̄ nō mādauerat tibi vt accipias: ſed procuratori vt daret. Sed in cōtrarium facit tex. in prin. ibi: te à procuratore ſuo aliā pecuniā ſumere præceperat: & ſic mādatū videť directū ad eū cui donare volebat. Volēdo ſuſtinere gl. oportet dicere q̄ præcepit ꝓcuratori vt ſoluat, vī præcipere q̄ ego recipiā. Sed ſi volumus tenere q̄ mandatū fuerit directū ad eū cui donabatur: tūc habem⁹ tenere vltimā ſolutionē glo. q̄ de iure antiquo donatio nō perficiebatur pacto nudo, ſed requirebať traditio vel ſtipulatio, ſed quid interuenit ceſsio, quę habet vim traditionis: nec interuenit ſtipulatio. & ſic nō poſſunt conueniri hæredes. Prior tamen lectura plus placet. Bar.

NEgantes. Qui negat, debet de iure conueniri, non per vim exigi. h. d.

ADuerſus. Per electionem hypothecariæ, nō perditur perſonalis. hoc dicit.

NImia. Dominus nō pōt conueniri ꝓ debito coloni. h. d. Nouiter appoſita.

NImia. Locator nō pōt cōueniri pro debito conductoris. Vel ſic: dñs nō poteſt conueniri pro debito coloni. Quærit gl. hic dicitur q̄ colon⁹ accipiebat mutuo in rem ſuā. quid ſi acciperet, quod conuerteret in rem dñi? Dicit gl. tūc tenetur dñs: vt j. quod cū eo. l. ei qui. Aduerte: ſi colonus eſſet in poteſtate locatoris, qa filius vel ſeruus: tūc pater, vel dñs tenerentur de in rem verſo. Et nō eſt dubiū q̄ ſi eſt liber homo: tūc ſi aliquid mutuat contēplatione dñi, & vertatur in rē domini, poteſt habere dñm obligatū: vt d. l. ei qui. j. quod cū eo. Sed ſi mutuat ſimpliciter, vel contemplatione coloni: tunc licet vertat colonus in rem domini, nō tenetur dominus: vt ſupra ſi certus pet. l. eum qui. Barto.

OBæs alienum. Obæs alienū nō poteſt quis effici ſeruus alteri⁹. h. d. Intelligatis ſeruire: hoc eſt, q̄ ſit ſeruus. Itē q̄ nec faciat aliqua ſeruitia: quia pōt liberari præſtando intereſſe: cū in obligationibus facti ſuccedat obligatio ad intereſſe. Habuiſtis not. in l. antiquas. ſ. de vſufruc. & dixi in l. ſtipula. ff. de ver. obl. Quæro, vtrū valeat pactum quòd debitor poſsit capi pro debito. Dy. tangit iſtam q. in l. alia. §. eleganter. ff. ſol. mat. & ibi dixi. [a] tangitur etiam in l. Titio. §. ij. de condi. & demon. &c.

De nouo addita.

OBæs. Duobus modis principaliter legitur hæc lex. Primò vt exponať, liberos, ſcilicet homines. Scdò vt exponať, i. filios. Itē ſcdm primā ſubdiuidiť ī tres. Prima hoc dicit, q̄ ꝓ debito hoies liberi nō pñt ſeruī cōſtitui. Secunda lect. h. d. Seruus, qui ad libertatē debet peruenire, propter debitū nō pōt in ſeruitutem retineri. Scdm hoc exponiť, ſeruire, id eſt, in ſeruitutē durare. & q̄ dicit liberos. ſ. futuros. hoc tñ fallit in caſu j. de cap. l. fin. Tertiò hoc dicit. Propter debitū quis nō cogitur ad ſeruiendū præciſè. Et ſecūdū hoc ſi ego promitto tibi ſeruire ad certū tēpus: vel aliàs promitto operas meas, nō cogor præciſè, ſed liberor præſtādo intereſſe: vt no. in l. iij. de vſufruc. le. & ſ. de vſufruc. l. antiquitas. Iſtæ tres lect. tanguntur in gl. vide eā. Secundùm ſecūdam lec. principalem. h. d. Filij nō poſſunt obligari: vel in ſeruitutē redigi pro debito patris. Et ſcdm hoc expone liberos, id eſt filios. hoc tamē fallit in caſu. l. iij. j. de pat. qui filios diſtra. Barto.

IMo. An autem poſsint dari obſides; tangit gl. in l. fi. j. de pat. qui fil. diſtra. & extra de iureiurā. c. b debitores[b]. &c.

1 ☞ *Diſpoſitioni huius authenti. an renuncietur.*
2 *Pactum quòd quis pro debito carcerari poſsit, quòd non ualeat.*
3 *Beneficio ceſsionis bonorum, an quis poſsit renunciare: remiſsiuè.*
4 *Statutum quòd quis pro debito poſsit carcerari, an ualeat.*

IMo. Hæc authen. addit ad legē Codicis. & punit eum, qui liberū hominē pro debito retinuerit: ſed nō dicit qua pœna. Poſſet fortè dici. ſ. relegat. argumēto imo caſus. j. quæ res pig. obl. poſſunt. l. qui filios. Gl. quærit de tribus quæſtio. primò quo iure debetur pa
1 rentibus. dic vt in gl. † Secūdò quærit vtrū iſti legi poſsit renūciari. & dicit q̄ non: vt in auť. vt ſine prohib. ma. §. j. vide gl. & ſigna. Ratio eſt: quia homo nō eſt dominus membrorū ſuorū: vt l. liber homo. ff. ad l. Aqui. Eſt em̄ homo imperij vel ciuitatis, nō ſuiꝑſius. ff. de iuſt. & iur. l. veluti. & l. poſtliminiū. §. j. ff. de cap. Itē non poteſt facere pacto, q̄ efficiatur ſeruus: nec pōt renunciare iſtis legibus: quia non pertinet ad vtilitatem eorū: vt j. de ap. l. addictos. & ff. de lib. cau. l. j. Et ſic habes hic caſum
2 † q̄ pactum factum q̄ quis pro debito poſsit capi & incarcerari, non valet[c]: quia quem in carceribus detineri, eſt ſpecies ſeruitutis. vt ff. de lib. ho. exhi. l. j. & ij. † Et iſtā gl. inducunt quidā
3 d ad quæſtionē illam, an poſsit renunciari beneficio ceſsionis[d] bonorū. de quo per doct. j. qui bo. ce. poſ. l. j. & per gl. & Dy. in
4 l. alia. §. elegāter. ff. ſol. mat. † Sed quæro, nūquid valeat[e] ſtatutū q̄ quis pro debito poſsit incarcerari? Rñ. nō: vt ff. de cōdi. & demō. l. Titio. §. ij. & reperiūtur aliquæ allegationes Dy. quæ videntur inclinare quòd nō valeat: tamē ego ibi reprobaui in d. §. ij. vbi videtur caſus, q̄ patronus facere poteſt quòd libert⁹ nō recedat de certo loco. ſic & ciuitas poteſt legē condere, quę faciat aliquem incarcerari. Poſſunt enim iſta fieri per legē publicam, licet nō per pactum priuatorum: vt l. nec ex prætorio. & l. neq̄ pignus. ff. de regu. iu. An autem poſsint dari obſides: tangit gl. j. de pat. po. l. ij. extra de iureiur. c. debitores.

VMcui. Debitor eſt conueniendus, non ille qui à debitore pretium rerum quas ſibi vendidit: recepit, &c.

ESt in arbitrio. Creditor poteſt agere perſonali, vel hypothecaria. hoc dicit. Hoc eſt hodie correctū: quia prius debet fieri excuſsio bonorū: ideo vide authenti. f & habuiſtis. j. de pig. authen. hoc ita, & authen. hoc ſi debitor &c.

f

De nouo addita.

ESt in arbitrio. Poteſt quis eligere an agat in perſonali, vel hypothecaria contra poſſeſſores. h. d. Not. hic, q̄ dicit vtroſq̄. & ſic poſſum agere perſonali, & hypothecaria. Secundum iſta tempora clarius eſt expeditum in authen. de fidei. §. neq̄ hodie. Hæc lex corrigitur. & ideo vide authen. ſed hodie. Materia huius authen. declarabitur plenius. j. de pig. authent. Hoc ita. & authen. hoc ſi debitor. Barto.

Vt actiones ab hæredibus, & contra hæredes. Rubrica.

1 ☞ *Actio an ſit nata ante diem in obligationibus in diem? remiſsiuè.*

LEX vnica.

g VM &. [g] Actiones poſſunt incipere ab hærede, & contra hæredes, ſublata antiqua regula, quę contrarium dicebat. h. d. Opp. & videtur q̄ iſto caſu nata ſit actio viuente creditore. Vnde videtur obſtare. ff. de verb. oblig. l. eum qui. §. ita. & lege, ad diem. & leg. interdum. in principio.

quando

& quando di.vſufru.leg.ced.l.j.§.j.Gl.dicit fateor hoc eſſe verum in contractibus. Sed pro tanto hic dicitur incipere cõtra hæredem:quia ante non habebat effectum. Tenet ergo glo. ꝙ
1 in obliga.in diem,ante diem ſit nata actio †& obligatio.Petr. de Bel.pert.& Iac.de Rau.determinauerunt contrariũ. Poſteà do.Barto.de pratis.diſputauit iſtam q.Cuius diſpu.Cy.po-
a ſuit [a] hic,& tenuit gl.Poſteà do.And.de Piſis in repe.l. inſulã. ff.de ver.ob.ponit eam multum latè.Et do.Gul.de Cu. tractat eam in l.certi condi.in prin.ſi cer.pet.Ego tracto eam, & reduco eos ad concor.ſub quadam diſtinctione,in repetitione. l.ita ſtipulatus.de ver.obli.in illa quæſtione, quando committitur obligatio in diem,&c.

Super addita de nouo.

CVm & Actiones poſſunt incipere ab hæredibus,& cõtra hæredes ſublata veteri regula,quæ contrariũ ſuadebat.h.d.Quæro exempla huius l.gl.ꝙ.ponit:dic vt in ea.Cõtra inſtit.de verb. obli.§.ex cõditionali.Sol.fallit,dicit gl.in cõditionali ſtipulatione.Cõtra hoc op.de l.pœnales.vel.nec contrariũ.ff.ad l.fal. ſol.Azo.& nos dicimus ꝙ hęc lex facit mentionẽ de quodã iure fforũ antiquiſsimo.& hoc ſentit gl.inſt.de inuti.ſtip.§. poſt mortẽ.Secundo modo ponit exemplum gl.fi. de ſtip. quæ ponit committi poſt mortẽ. ſed ſtipulatio pœnalis eſt ſtipulatio conditionalis,in qua omni tẽpore fuit idem:vt dicit præcedẽs glo.Opp.in ſtipulatione in diem,ſtatim eſt nata actio,& obligatio:licet non cum effectu:vt l.cedere diem.ff.de ver.ſign.l.j. §.ſi.quãdo dies vſusfruc.lega.ced.Sed hic dicitur,ꝙ actio incipit ab hęrede,& contra hæredem:ergo malè imò à defuncto incipit.Glo.fatetur contrariũ dicens ꝙ in legatis incipit ab hærede,in ſtipulationibus à defuncto.ſed dicitur incipere ab hærede:quia incipit ab eo nũc, cùm habet effectũ, & ſic ſumus in iſta q.an in obligatiõe in diẽ, ante diẽ ſit nata actio. Gloſſatores noſtri dicunt,ꝙ ſic.Pet.diſputauit contrariũ per multas leges.dominus Bartolucius de pratis ,dicit contrariũ reſpondẽs ad rationes Pet.quem vide hic,per Cy.do.And.de Piſis in repetitione.l.inſulam.ff. de verb. obligat. reaſſumit hæc omnia de verbo ad verbum. Ego verò aliter, quã prædicti, ſoluo per vnam diſtinctionem,quam pono in l.ita ſtipulatus.ff.de verb. oblig.in illa quæſtione,de ſtipulatione in diem. Tamen quantum ad propoſitum teneo cõtra glo.& contra Azo.in ſumma huius tit.Nam licet obligatio in diem certam pariat actionem incontinenti,Caſus eſt hic,& gl.hic tenent in l.in omnibus.ff. de regu.iur. Dy.in l.ſi pupillus.§.qui ſub conditione.ff.de noua. Rationem aſsignat: nã in obligatione in diem certam,interuſurium medij temporis eſt certum, & ſic eſt certũ quid ſit in obligatione.meritò poſſemus dicere actionẽ natã.Sed quãdo promittitur in diem incertã,interuſuriũ eſt incertum & ſic eſt incertũ quid ſit in obligatione;ſicut cùm promittũtur partus naſciturí,vel fructus futuri:& ſic actio nõ eſt nata: vt l.interdum.ff.de verb.oblig.Dixi plenè in d.l.ita ſtipulatus.

b *Ne vxor pro marito* [b]. *Rubrica.*

LEX I.

ERuſtra. Rubrica ſummat totum iſtũ titulum: ideo non ponam tibi alium ſummariũ.

LEX II.

c OB maritorum. [c] Hæc eſt bona lex. Hoc quod dicitur,quod vxor debet probare res eſſe ſuas,& ſic de dominio: eſt verũ,ſi maritus poſsidebat: ſecus ſi ipſa vxor poſsideret, cui ſufficeret ſolùm quod probaret ſe poſsidere:nec eſſet neceſſe probare de dominio.hoc vult iſta gl.hic,ſuper verbo occupatæ ſunt. quã perpetuò tenementi.ſecus ſi nõ poſsideret maritus,ſed vxor.Ita no. per gl.in l.à diuo.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iud. & ibi planè dixi. & habuiſtis hoc anno à me.j.de priui.fiſci.l.j.

Nouiter inuenta.

1 ☞ *Bona uxoris occupata cum bonis uiri,quo iure petantur.*
2 *Qui petit ut bona occupata ſibi reddantur,quid habeat probare.*

OB maritorum. Publicatis bonis viri non debent capi bona vxoris, ſed capta reſtitui.hoc dicit. †Primò quæro quãdo bona ſunt
1 iſto modo occupata,quo iure petãtur,& reddũtur? Rñ.imploratur officiũ iudicis:vt ſummatim cogni-
a to de hoc,ea faciat reddi:vt l.à diuo Pio.§. ſi ſuper rebꝰ.ff.de re iud.l.ſi quis poſt hac. in prin.j.de bo.dam.l.res quæ.ff.de iure fi-
b ſci.† Secũdò quæro:iſte,qui petit vt bona occupata ſibi reddãtur,quid habet probare.tex.dicit ꝙ dominium. Gloſ.diſtinguit notabiliter,ꝙaut ſunt occupata bona mea à me poſſeſſa:tunc ſufficit probare poſſeſſionem meam:vt d.§.ſi ſuper rebus. dic vt ibi per do.Fran.Aut poſsidebantur ab aliquo,contra quem fiebat executio: tũc debet probari dominiũ.Ita ſentit glo.j.ſuper verbo,occupatæ.& j.de priuil.fiſc.l.j.Item quod hic dicitur, ꝙ vxor debet ꝓbare res eſſe ſuas & ſic de dominio: eſt verũ,ſi maritus poſsidebat. ſed ſi ipſa vxor poſsideret,ſufficeret ꝙ probaret poſſeſsionem,licet non probaret de dominio. Sic dicit gl. not.ſuper verbo,occupatæ. ſecus ſi maritus,non ipſa,poſsideret:vt ſ.dixi.Bart.

LEX III.

CVmte. Hæc eſt bona lex. Qui ſoluit debitũ vnum pro alio, nõ cogitur alia ſoluere,hoc dicit.&c.

Nouiter appoſita.

CVmte. Vxor pro marito, mater pro filio, & maritus pro vxore nõ tenẽtur. h.d.in princi.Iſta lex ponit vnũ alium caſum,quem non dixi:ideo vide eã. Opp.glo.& iſta oppoſitio eſt ſ.l.prox.melius tamen cadit hic.& videtur quòd maritus teneatur pro vxore: vt l.obſeruare.§. proficiſci.ff.de offic.procon.Solue vt in l. proxima.Bar.

Nouiter inuenta.

CVmte. Qui vni ex creditoris filijs ſatisfacit,alij ſatisfacere non teneꝰ.h.d.vel ſic:Qui ſoluit vnũ debitũ pro alio,alia debita ſoluere nõ cogitur.h.d.Nota quòd ea quæ volũtariè gerimus,nõ extenduntur vltra quàm gerantur.Facit ſ.de neg.geſt.l.tutori.Opp.j.ad l.Falci.auꝰ.ſed cùm teſtator Solue vt in gloſ.Bar.

ETomnino. Aliàs,Sed omnino. Nota quòd repræſaliæ non ſunt licitæ. hoc eſt verũ,quãdo aliter poſsit haberi iuſtitia:vt l.nullus.ſuprà de Iudæis,& ibi not.domi.Iaco.de Bel.diſputauit vnam q.de hoc in authen.vnde hæc ſumitur.Facit de hoc extra,de iniur.& dam.da.c.j.lib.vj.facit j.tit.j.auꝰ.habita.

Nouiter addita auꝰ.

ETomnino. Hæc authẽ.eſt multum not. & illud quod in hoc titulo dictum eſt,in quibuſdam perſonis, generaliter ſtatuitur in omnibus,& pœna imponiꝰ,hoc dicit. Videtur ergo per iſtam authen.quòd repræſaliæ ſint prohibitæ.& hoc videtur velle glo.licet ciuitates ſeruent contrarium.Ita dicit glo.& text.videtur dicere infrà tit. j.in authen.habita. Oppo.quòd non puniatur in quadruplo, ſed ſolùm perdat actionem:vt l.extat.ff.quod metus cauſa.Solutio.Hic loquitur quando alius pro alio exigitur;ibi quando à proprio debitore.ſed ſi aliquam rem occupauit,punitur per legem,ſi quis in tantam.j.vnde vi.Nota ergo quòd repræſaliæ de iure nõ ſunt licitæ:eſt verum,quãdo aliter poſſet haberi iuſtitia.ſed ſi iuſtitia haberi nõ poſſet;tũc ſunt licitæ:vt l.nullus ſ.de Iudæ.& ibi no.do.Iaco.de Bel.diſputauit vnam quæſtionem,quam poſuit in authen.vt nõ fiãt pig.in prin.vnde ſumitur hæc authen.Facit c.j.extra,de iniurijs,& dãno dato.in vj. & in authen.habita.j.titu.j.

a ¶ Poſuit. Vide Bart. in l. hæres meus in prin.de cõd.& dem. ☞ P. PAV. P.

b ¶ Pro marito.An valeat ſtatutũ qđ vxor teneaꝰ ꝓ marito, vide Ale.cõſi.xlij.in ix. col.& gñaliter an valeat ſtatutũ qđ vnus teneaꝰ pro alio, vide Feli.in c.cognoſcẽtes. in j.col.extra,de conſti.Alia vide quę ſcribo in rubri.j.tit.j.ad hoc. Item ꝙ ex facto vel delicto mariti nõ prꝯiudiceꝰ vxori,niſi in vna cauſa,de qua vide Antoniũ de Butri.in conſil. lxj.poſt mediũ. Itẽ an valeat ſtatutũ vel cõſuetudo ꝙ vnus pro alio teneaꝰ, vide latè Iaſ. de quo ſcripſi ad Barto.in rub.tituli ſequẽtis.

c ¶ Ob maritorum.Et ad iſtũ text.vide Bal. in l.bona mariti.j.de priuile.fiſci. & adde caſum etiã ꝙ maritꝰ teneꝰ pro vxore tutrice,in l.pen.j. qui.cau. pig.ta.cõtrahi. & ſic nota ex poſſeſsione quæ præſumit factũ dominũ.adde not.in l.ij.j.de ꝓba.no.Bart. latè in l.quidã in ſuo ff.de cõdi.inſti.& Spe. in tit.de primo & ſecundo decreto. §.reſtat.verſed nunquid per Bart.not.in l.admonendi.in ver.quæro cui incumbit.ff.de iureiuran.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ☙ P. P A V. P. ¶ Pro patre. Pro diſpoſitione huius rubricæ limita primò vt per Alex. in l. quãuis. in prin. ff. ſol. mat. Et bene not. Itẽ pro ſingulari limitatiõe vide de Alex. conſi. xxiij. poſt prin. vbi ſingulariter vult q̃ vbicũq; delictum patris noceret filio, cõmodũ reuerteretur ad patrẽ, tunc nocet nunquid autẽ iſto caſu poſſit pater renunciare vſumfructum, vide Cepol. cautela. lxv. Item aliũ modũ faciendi q̃ filius teneat pro patre, vide Cepolam cautela. cclxvj. Item q̃ domini nõ teneant̃ ꝑ debito famuli nec pater ꝑ filio, nec emphyteuta pro delicto ruſtici ſui, vide Iaſ. in l. j. in ij. notabil. ff. ne quis eũ qui. vbi etiã quædã alia. Nunquid autẽ valeat ſtatutum q̃ filius teneat̃ ꝑ patre, & econtra, & qd in alio, vide Alex. conſil. xlij. in viij. colũ. de quo ẽt ſcripſi i rub. ſ. tit. j. Vide domi. Frã. Cur. cõſi. xcij. circa fiñ. Bart. in l. Stich⁹. de pen. lega. Bar. in l. iure ꝓuiſum. & ibi Alex. de Fab. li. xj. Vide Decium in c. ij. de cõſtit. co. ij. vbi ẽt an valeat q̃ ad imponẽdã pœnã corporalem. Itẽ q̃ nõ valeat ſtatutũ q̃ coloni poſſint conuenire ꝑ dñis vide Bar. in l. his pœnis. C. de agr. & cẽſi. Nunqd aũt ciues teneantur ſupplere onus deficientium collectarũ ꝑ aliquẽ, vide Bal. & Alex. ibi in additio. in l. j. C. de oĩ agro deſer. lib. x. Itẽ q̃ vbi lex obligat patrẽ ꝑ filio, intelligitur ſemp ſi pr̃ facit factũ ex quo obligatur. Et idẽ in alijs perſonis. Vide do. Frã. cõſil. xc. vide Soc. ĩ l. Mode. in j. notabi. ff. de except. Itẽ ſtãte ſtatuto q̃ in criminalib⁹ pr̃ teneat̃ ꝑ filio ſi filj⁹ cõdẽnet̃ ex cõtumacia, non tenebit̃: vide Bar. conſi. cxij. Itẽ q̃ ſtatutũ obligãs aliũ ex facto alterius ſit odioſum & reſtringẽdũ vide Comen. cõſi. cxl. in ij. dubio. Itẽ generaliter an valeat ſtatutũ vel cõſuetudo q̃ vn⁹ teneatur ꝑ alio: & q̃ plurima exẽpla circa hoc vide latè Iaſo. in l. de quibus. in xv. colũ. cũ duabus ſeq. ff. de legi. Feli. de quo ſcripſi in rub. in tit. p̃cedẽti. Itẽ qũo delictũ pr̃is noceat filio. vide Bar. & q̃ ibi habes ad eum in l. j. in fin. ff. de interdi. & releg. Itẽ generaliter q̃ ex facto alicuius non aliter grauari ſiue in ciuilib⁹, ſiue in crialib⁹, vide Iaſ. latè l. ſi qs. in fi. §. legis. C. de inoffici. teſt. vbi ponit de validitate pluriũ ſtatutorũ, de quibus ẽt. ſ. Itẽ q̃ ſtatutũ obligãdi aliũ pro alio fuit cõtra ius cõmune & naturalẽ æquitatem, & inquãtũ poſſit ſit concordandũ cum iure cõi, vide nota. Io. de Ana. cõſil. lxxij. & ibi ẽt q̃ ſunt ſtrictè intelligenda.

Ne filius pro patre. [a] *Rubrica.*

LEX I.

NEque ex eius. [b] Rubrica ſit ſummarium totius tituli &c.

1 *Scholares poſſunt uenire, & ſtare ſecurè ad ſtudiũ.*
2 *Qualiter probabitur quem uenisſe cauſa ſtudij, ſi in aliquo capiatur.*
3 *Data licentia ueniendi, & ſtandi, an uideatur data licentia redeundi. remißiuè.*
4 *Nuncij ſcholarium habent eandem licentiam, & ſecuritatem, quam habent ſcholares.*
5 *Ptãs loci q̃ ſit iudex ſcholariũ: & q̃ habẽt tres iudices.*
6 *Si à ſententia rectoris uel doctoris appelletur, ad quẽ appellabitur.*
7 *Scholaris uſque ad quantum tempus uariare poßit in electione iudicis.*
8 *Si iudex inuito ſcholare pronunciat ſe iudicem à tali pronuncia. appellatur.*
9 *Verbum priuetur. q̃ intelligatur per ſententiam.*
10 *Scholares, eorũ nuncij, ualiſia. & equi non poſſunt capi pro repreſalijs. & nu. 14.*

HAbita. [c] No. †in principio, q̃ ſcholares pñt venire & ſtare ſecurè ad ſtudia [d]. Sed qualiter †probabit̃, q̃ ipſi venũt cauſa ſtudij ſi in aliquo loco capiant̃. Probabitur certè ex cõiecturis: vt quia veniebant cũ libris, vel erant ſoliti aliàs ſtare in ſtudio: vel ex qualitate itineris: vt l. ſi fugitiui. j. de ſer. fugi. & l. nõ oẽs. §. à barbaris. de re mili. †Sed ad vnũ aduertẽdũ eſt, q̃ iſta lex dicit, q̃ veniãt & morent̃ ſecuri: nõ dicit aliqd qñ recedũt. & ſic incidit in illã quæſtionẽ, vtrũ ille, cui data eſt licẽtia veniẽdi, videatur data licẽtia redeũdi. dixi plenè in l. vtimur. ff. de ſepul. vio. Item no. †q̃ eandẽ ſecuritatẽ habẽt ipſi, & eorũ nũcij. quod eſt no. ad multa. Eadẽ ergo rõne nõ poterit capi, nec nũcius ſuus, nec valiſia ſua, & ſimilia. Gl. format hic aliquas q. in iſta materia: quæ dic vt in glo. quia non poſſunt hic ſtare. hic non ſunt alia &c.

HAbita. Hæc aut̃. diuidit̃ in tres partes, ſicut tria priuilegia idulget. Primũ eſt, q̃ ſcholares vadãt, & morent̃ ſecuri: & ſic nõ teneant̃ ad ſoluendas gabellas vel pedagia. Secundũ eſt, q̃ nõ patiant̃ iniuriã: & nõ capiãtur propter repræſalias. Tertiũ eſt, qd̃ dat eis: q̃ dat eis iudices & facũltatẽ eligẽdi ſub quo cõueniatur. Secũda ibi hac igit̃. Tertia ibi: verumtñ. Primò quæro: qd releuet iſtud priuilegiũ, q̃ ſcholares vadant ſecuri: nonne de iure cõi quilibet debet ire ſecurus per loca? Nã ſcitis q̃ graſſatores puniunt̃. Reſpõ. dicit gl. vadant ſecuri, q̃ nõ teneant̃ ſoluere pedagia: aliàs hæc cõſtitutio nihil releuaret. ar. l. ſi qñ. de leg. j. Et ita tenent omnes docto. Dicitur hic, q̃ vadãt ſecuri ad loca, quæ literarum exercẽt ſtudia. Vtrũ hoc ſit verũ, ſi vadãt ad ciuitates nõ priuilegiatas. Reſpon. ſi quidẽ loquamur in alijs facultatibus, excepto iure ciuili, videtur q̃ habeãt priuilegium. Nam illæ ſcientię poſſunt in qualibet ciuitate legi de iure cõmuni: vt l. ſi duas. §. eſt autẽ. ff. de excu. tut. Sed leges iſte nõ poſſunt legi, niſi in ciuitatibus priuilegiatis: vt in prima cõſtit. Digeſtorũ. §. pe. Et ideo qui vadit ad alia ſtudia adulterina, nõ habet priuilegia. & hoc verum: tamẽ quidam dicunt q̃ illi conſtitutioni eſt derogatum per cõſuetudinẽ. Tertiò quæro quando aliquis trãſit, ſi dicet ſe ſcholarem, quomodo probabit? Rñ. ex coniecturis cõſiderata qualitate perſonę, & rerum, quas portat in itinere. Ad quod facit ff. de re mili. nõ oẽs. §. à barbaris. j. de ſer. fug. l. ſi fugitiui. Quæro: iſtud eſt priuilegiũ eundi, & morãdi: ſed de recedentibus nihil dicitur: & ſic ſumus in illa quæſtione, ſi dat̃ alicui ſecuritas eundi, an videatur data ſecuritas redeundi. Et dico q̃ ſic. ff. de ſepul. vio. l. vtimur. Veniamus ad ſecundũ priuilegiũ, & iſtud priuilegiũ habet tria capita. Primò, q̃ nullus faciat ſcholaribus iniuriã. Secundò, q̃ nõ capiantur pro repræſalijs, quæ cõceduntur ex priuata cõſuetudine. q̃ nota. Tertiò, q̃ rectores debẽt iudicare. quod intelligo quãdo ex inquiſitione, & officio ſuo, aliàs nullũ eſſet priuilegiũ: & ſi non faciunt, puniũtur. Venio ad tertium priuilegium: & quęro vtrum hoc ſit verũ in qualibet lite etiã in criminali. Gl. dicit q̃ ſic. ſed quantũ ad criminalẽ ſcholares Boñ. renũciauerũt. Peruſini nõ: ſed eis nõ ſeruaretur clericis exceptis. †Quæro, vtrũ habeãt iudicẽ Poteſtatẽ ciuitatis. Gl. dicit q̃ ſic: q̃ de iure cõi erat: & ſic habẽt tres iudices, poteſtatẽ, Epiſcopũ, & doctorẽ: vt in prœmio Digeſtorũ. §. pen. ſed an rectorẽ? Rñ. ſic de iure cõi: quia ita ſcholares, ſicut quęlibet alia vniuerſitas poſſunt ſibi facere rectorẽ: vt l. vlti. ſ. de iur. om. iu. Iaco. Butr. ideo dicit, q̃ ſi eligeret rectorẽ, bene audiretur: ſed ſi quemuis alium alibi trahat, non incideret in pœnam huius legis. Quæro extra †gloſſ. à ſententia doctoris vel rectoris, ad quẽ appellabit̃. Breuiter appellabitur ad proximũ ſuperiorẽ: vnde ſi doctor, vel rector, eſt ſecularis, appellabitur ad poteſtatẽ: ſi clericus ad epiſcopũ. Sed in vniuerſitate iſta & Boñ. doc. ſubſunt rectori: nec poſſet appellari à rectore ad doctorem: ſed ſi non ſubeſſent rectori, tunc appellaretur ad eos. Sed quæro, †dicitur hic quod ſcholaris habet poteſtatẽ eligendi: vſq; ad quod tẽpus? Glo. dicit, quod vſq; ad litem conteſtatam doctores omnes reprehendunt eam: quia ſi hoc eſſet ſemper variarẽt: q̃ eſſet abſurdũ. arg. l. iij. §. j. ff. de eo quod cer. lo. Præterea ſtatim cũ acceptauit, eſt quæſitũ ius alteri. vt l. apud. ff. de opt. leg. pro iſta opi. videt̃ gl. in l. ſi cõuenerit. ff. de iuriſ. om. iud. Quæro, vtrum ſcholaris poſſit priuilegio renunciare. Dic vt ſ. de pac. ſi quis. & l. j. ſi quis in ius vo. non ie. †Quæro, quid ſi iudex inuito ſcholari pronunciauit ſe iudicem? Reſpon. appellabitur ab iſta pronunciatione. Dicit gl. & bene no. q̃ ſuper iſtis appellabitur. Ratio, quia habent præiudiciũ facere in toto. de quo per me in d. l. in

tra

Item in criminalibus an valeat ſtatutum q̃ alius pro alio teneatur, vide Feli. in c. tus generale in pen. & vlti. col. j. diſtin. Item quomodo ſtatutum poſſit inducere q̃ ſententia lata cõtra vnũ executioni mãdetur contra aliũ, vide Alex. in l. ſæpe. in col. iij. de re iud. vbi etiã de dictis ſtatutis. Itẽ qũo valeat ſtatutũ q̃ pater teneatur pro delicto filij vſq; ad legitimã vel vltra. & quid de pœna infamiæ vel corporali, vide Soci. latè in l. filiuſ fami. in prin. ff. de verbor. obliga. per duas chartas.

b ¶ Neq; ex eius. Fallit iſte tit. & eſt̃ materia in patre, q̃ accepit pecuniã mutuo, & conſumpſit in alimẽta filiorũ, & poſtea filij aduẽtitij efficiunt̃ diuites: q̃ tunc tenẽtur ſoluere illud debitum pro patre. Dictũ fuit not. Bal. in l. his ſolis j. de reuoc. do. & not. Ludo. in ſuis ſingu. in tit. de mãdato, in viij. ſingu.

☙ P. P A V. P.

c ¶ Habita. An iſta aut̃. habeat locũ ĩ clericis ſcholarib⁹, vide Ab. in c. ſi diligẽti. de foro cõpe. in xj. col. Itẽ cuj⁹ ſit electio circa iſtos iudices & q̃d ſi de iure cõi q̃s hẽret plures iudices, vide Ro. cõſi. ccccxij. in princ. Item not. q̃ ſi ſtatutũ dicat q̃ ſcholaris nõ poſſit corã alio pulſari. intelligit̃ nõ ſolũ in ciuili, ſed etiã in criminali: vide Bart. in l. fina. C. de agẽ. in reb. lib. xij. Et ibi etiã q̃ intelligit̃ dictũ ſtatutũ, donec eſt in ciuitate i qua legit, ratione ſtudij: ſed ſi extra ciuitatẽ delegat, poterit corã ordinario cõueniri. Itẽ an rector poſſit exequi ſniam cõtra ſcholares ẽt ĩ capturã, vide Fel. in c. ſignificaſti. in fi. de offic. deleg. Barba. ibidem in vltima columna.

d ¶ Studia. Circa hanc materiam vide Ioan. And. ĩ c. ſi diligẽti. de foro cõpet. in fi. & ibi plenè declarat eã: & dicit ibi, q̃ aliq̃ ſtudẽtes in ſtudijs adulterinis. nõ gaudẽt priuilegio hui⁹ aut̃. relicta hic vide per Bal. & q̃ notat Bart. in l. fi. de colleg. illi. & vide ad hãc aut̃. ĩ c. tua. de cleri. nõ reſi. Et ad iſtud q̃ ſ. dixi ſcdm Bal. vide eũdẽ ĩ proœ. Digeſt. in §. hoc autẽ. & ibi etiã Bart. dicit iſtã authen. nõ ſeruari de conſuetu. in criminalibus ſecũdũ gl. in authen. de manda. prin. §. nõ permittas. Ange. ſequitur in l. ſi vacantia. poſt mediũ. de bo. vacã. & q̃ not. Bar. in l. fi. de conſtit. princi. & hic per Bal. in x. col. & iſta authẽ. habet locũ ĩ famulis ſcholarium, ſecũdum Bal. in l. ij. C. de epiſc. & cleri. & q̃ nota. in l. ſi plures. de ſacroſ. eccle. & hic per Bald. & gloſ. & Barto. in l. ij. §. legatis. ff. de iudi.

tra vtile.ff.de mino.& l.ait prętor.§.permittitur.eo.tit.Appellatur enim ab his pronunciationibus:quę iudicem eſſe,vel nõ:
9 vel cognoſcẽdi,vel nõ:licet ſit interlocutoria.† Quæro,hic dicit priuet:an ipſo iure vel per ſententiã. Gl. dicit per ſniam qa dicit,priuet.quæ verba referunt ad iudicẽ:vt dixi in l.extat.ff. quod met.cau.hic nõ. ſecus ſi diceret,priuatus ſit:vel prætertũ apponeret:vel dictio mox,vel ſtatim,vt no.ſ.de iur.om.iud. l.in criminali.& in aut.de inceſt.nup.§.j. Quæro,à quo iudice priuetur.Reſpon. poſſum hoc petere fieri per officium iudicis
10 à quo,& corã quo eſt citatus, poſſum etiam hoc petere principaliter per condictionẽ ex iſta aut. Vltimò nota† qꝫ iſta ſecuritas eundi,& redeũdi,datur ſcholaribus nuncijs,& rebus eorũ: & ſic pro repræſalijs,valiſia,& equi capi non poſſunt.&c.

An ſeruus ex ſuo facto. *Rubrica.*

LEX I.

QVamuis. Seruus ex contractu, vel quaſi, facto in ſeruitute non tenetur.factus liber: niſi pro libertate promiſit:ex debito verò factꝰ liber tenetur extraneo,non domino ſuo.h.d.lex iſta &c.

Additur de nouo cum ſeq.legibus huius tituli.

1 ☞ *Seruus factus liber quando teneatur pro contractu facto per eum in libertate, ubi regula cum fallentijs.*

QVamuis. Statuliber de eo quod geſsit factus liber,non tenetur.h.d.ſpecialiter quantum ad ſe. Quæro, quæ fuit ratio dubitandi in hac l. Gl.dicit:quia interim videt liber: ſed hoc non eſt verum ſimpliciter,niſi quo ad quædã.Item poſſet eſſe dubitandi ratio:quia exiſtens cõditio retrotrahit.& retro fingitur fuiſſe liber.arg.l.potior.ff.qui pot.in pig.habe.& l.qui balneum.eo. tit.& de pericu.rei ven.l.neceſſario.§.quod ſi pendẽte. ſed hoc non eſt verũ in relictis conditionalibus factis in teſtamẽto : vt
1 ff.ad Sylla.l.j.§.ij. Op. gl.† de l.& elegãter.§.ſeruus pactionis. ff.de dolo.dicit gl.regula poſita in hoc ti. fallit in caſibus. primò in d.§.ſeruus. Ratio eſt ibi in eo quod dicit.j.eo.l.promiſſę. vt ſtatim dicã.Secundò fallit.ff.de fideicõ.lib.l.ſi pure.de libe. leg.l.Aurelius.§.Sticho.Iſtud non eſt verum:nam hæc lex loquitur quòd nõ tenetur factus liber ciuili obligatione:ſed naturali tenetur:vt l.ſi id quod.ff.de condi.inde.& l. naturaliter. eo.tit. ſed illæ duæ leges non dicunt quòd ſeruus poſsit cõueniri,ſed qꝫ poſsit de periculo retineri,tanquam naturaliter debitum.Item fallit,quarum rerum actio nõ datur.l.j.§.iiij. ratio ibi patet.Item fallit.j.eodẽ l.promiſſæ.Ratio eſt ibi: quia promiſit pro libertate propria,& cõfertur in tempus libertatis.& eodem modo loquitur.§.ſeruus pactionis.ſ.allegatus.Item fallit.ff.de neg.geſt.l.eum actum. & eo.tit.l.at qui natura.§. ſcæuola.Certè domini ibi non conuenitur ex ante geſto, vt condemnetur,ſed vt deducatur propter connexitatem enim in iudicium de neceſsitate debet deduci,vt ibi no.Item fallit.ff.de
2 poſi.l.ſi apud filium.ſed glo.dicit.quod illud fallere non eſt verum:quia ex poſteriori detentatione conuenitur.Item fallit[2] ſecundùm legem in maleficijs,de quibus dicam in l.vltima.

LEX II.

CRreditoribus. Factus liber nõ tenetur ex antè geſto:& maximè ſi nõ habet peculium.hoc dicit.Differt hæc lex à præcedenti:quia ſupra loquitur de ſtatulibero:hic in mero ſeruo.l.Innuit per hoc quod dicit maximè,idem eſſe ſi peculium eſſet legatum. Contra de lega. ij.§. per contrarium.ff. de dot.præleg.Solue vt in glo.& bene.

LEX III.

PRomiſſæ. Promiſſum ex cauſa libertatis à ſeruo,debetur à facto libero.h.d. Opp. ff.de ope.liber.l.vt iuſiurandũ.§.j.& de libe. cau.l.ſi. Sol.Hic loquitur in pecunia promiſſa pro libertate: ibi in operis promiſsis.Opp.ff.de dolo.l.& eleganter.§.ſeruus pactionis:Solu.Ibi ſeruus non promiſit,ſed alium ſubiecit qui promitteret.vnde non tenetur in factum,ſed de dolo.

IIcet. Ex delicto commiſſo in aliũ, factus liber tenetur:quia noxa caput ſequitur. Ad euidentiam debetis ſcire quod licet per mutationem ſtatus quis dicatur eſſe alter homo:hoc eſt verũ in actionibus ciuilibus ex contractu : ſecus in actionibus deſcendẽtibus ex delicto:vt ff.de ca.dimi.l.ij.§.pe. Quæ- a
rit glo.quando oritur hæc actio? Dic vt in ea.& bene nota.

SI vt allegas. Factꝰ liber, ex antè geſto nõ põt iquietari in perſona, nec in eo quod lucratꝰ eſt.Bart.

SIue ſerui. Seruus ex delicto commiſſo in dominũ,non tenet in ſeruitute. vel poſtea;ſecꝰ ſi factus liber de- b
liquerit.h.d.Opp.ſ.e.l.licet Sol.Ibi deliqt in extraneum , quo caſu ab initio naſcitur actio noxalis contra dñm : quæ poſtea eſt directa contra ipſum manumiſſum : ſed ſi c
deliquit in dñm ab initio,nulla naſcitur actio:ideo poſtea nõ tenetur.Opp.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſ.fu.l.j.Solu.Ibi fallit.& ratio ibi patet.Vltimò diſtingue:quia aut ſeruus contrahit,vel quaſi. Primo caſu regula eſt,qꝫ non teneatur:vt l.j.ſ.eo.Fallit in caſibus,vt ibi.Aut delinquit:& tunc aut in dominum,aut in extraneum . primo caſu non tenetur:ſecundo ſic:vt l.licet.ſ.eodẽ. Fallit in d.l.j.ſi quis teſta.lib.&c.Bar.

¶ Itẽ fallit. Adde tu vltra has fallen.gloſ. quod fallit quãdo ſeruus tanquã liber cõtraxit matrimonium qa id qđ recepit ab vxore , tenetur reſtituere,et ad id obligatur.l.ſi ſeruus.ff.de iure do.& ibi gl.no.& dicit do.Argen.in l.j. ff. ol.matri.qꝫ eſt ſpeciale fauore dotis.

¶ Ratio huiꝰ eſt.Adde eundem Bart.in l. ita ſtipulatus.colum. xv.in j.q.ij.q. principalis.ff. de verb.obli.

¶ Si in cauſa.Dixi in l.pro officio.j.de admi.tut.& Bal.hic.

Quando fiſcus vel priuatus. *Rubrica*

LEX I.

PRopter æs alienum. Res tutoris. non poteſt inquietari pro pupillo.

Nouiter inuenta & appoſita.

1 ☞ *Tutor debitor pupilli,ex mala adminiſtratione,quando poßit pro pupillo conueniri.*

2 *Lex poteſt impedire ortum actionis per appoſitionem diei.*

PRopter æs alienum. Res tutoris non poteſt inquietari propter debitum pupilli.h.d. Quæro quid ſi tutor tenet aliquid de bonis pupilli.dic vt in glo. Quæro,quid ſi tutor nõ
1 tenetur,† ſed eſt debitor pupilli:quia malè adminiſtrauit? Gl. dicit idem:quia etiam ab ipſo pupillo non conuenitur , niſi finita tutela:vt l.ij.j.de admi.tut.& l.rationes. Iſtud quod dicit tutorem durante tutela non cõueniri;intelligas nõ teneri,ita qꝫ poſsit agi:nã ſtatim obligatio,ſed nõ ſtatim actio naſcitur, niſi finita tutela:vt l.ſi tutor Reipublicæ.§.fi.cũ l.ſeq.ff.de tute.& rati.diſtr.& tangitur per gl.in l.ſi rẽ.§.omnis.ff.de pign. actio.Ex quo colligo vnum membrum cõtra noſtros doct.in quæſtione quam dixi ſ.vt acti.ab hære.& cõtra hære.l.j.ſcilicet quòd ex obligatione in diem certam.quãdo dies adijcitur à lege,non naſcitur ſtatim actio:vt dixi modò in tutore. Nam obligatio eius eſt in diem certam,ſcilicet pubertatis,licet antè
b poſsit finiri. Ratio huius eſt[b]:† quia lex poteſt impedire ortũ
2 actionis per appoſitionem diei,non autẽ homo:vt l.nemo poteſt.ff.de leg.j.& de act.& oblig.l.obligationum fere.§.placet.

LEX II.

c SI in cauſa. [c]Si alia non reperiũtur,vltimo loco fit executio in nominibus debitorum.hoc dicit.Quæro,vtrum hoc ſit verum,ſiue debitor confiteatur:ſiue neget debitum. Pla.diſtinguit,aut negat malitioſè aut nõ.Gloſſatores noſtri indiſtinctè dicunt contra debitorẽ negantem non poſſe fieri executionẽ: vt ff.de re iudi.l.à diuo Pio.§.ſic quoqꝫ.verſi.ſed vtrum.ſed eo caſu quo malitioſè negat,dabitur curator bonis,qui ordinariè conueniat debitorem.

Addita nouiter.

1 ☞ *Debitor ex cauſa quæ paratam executionem habet,ſi negat ſe debitorẽ,fiet tamen executio.*

2 *Ad nomina debitorum quando perueniatur,etiam non lata ſententia.*

3 *Executio contra nomina debitorum quomodo fiet.*

4 *Pignora quomodo capientur.*

SI in cauſa. Vbi aliæ res non reperiuntur, fit executio cõtra nomina debitorum hoc dicit. Nota vltimò deueniri ad nomina debi-

a ¶ Nam si neget malitiosè. Add de Spe. in ti. de primo & secundo decre. §. restat. vers. qd ergo & aliqd p Bal. in l. 2t. col. j. ff. de exec. rei iud. de quo vide latè per Alex. in d. l. à diuo pio. §. sic quoq;. ff. de re iudic. vbi ponit alias limitationes.

b ¶ Quo capiatur. Pro hac practica adde eũ dem Barto. in l. fin. in prin. de do.

c ¶ Sunt alia. Vide Bar. in l. iij. §. multa. ff. de iur. fisc. adde in l. j. C. de conue. fis. debi. lib. xj. secundum ij. & iij. lect. vbi dicit, q̃ fiscꝰ pot cõuenire debitorẽ debitoris sui, excusso tñ prius suo debitore principali. Facit l. Moschis. alʒ. incipit quædã. ff. de iure fisci.

d ¶ No. Adde no. in l. fi. in princ. ff. de dona. & Bart. in l. j. ṡ. de act. & obl. in vlti. colum.

e ¶ Pro hæreditarijs. Et vide omnino Bart. in l. ij. j. de debi. ci. lib. xj. vbi videt bonꝰ casus & in hac l. habes glo. nota. iuncto textu. & per istũ tex. hic not. p Bal. in l. debitori. in ij. col. C. de pac. q̃ si qs petat suũ antequam adeat, nõ videt hæreditati renũciare. vide tamen Bal. hic.

℣ P. P A V. P.

f ¶ Pro hæreditarijs. de effectu huius diuisionis, qñ vnus efficitur non soluẽdo, vide singulariter Are. in l. ij. §. & horum. in ij. col. ff. de verb. obli. Item q̃ ita diuidit hypotheca sicut personalis vide eundem. in d. l. ij.

torũ: vt l. à diuo pio. §. vẽd. ff. de re iu. Op. de l. à diuo Pio. §. sed vtrũ. ff. de re iudi. gl. dicit: intelligo hæc sẽdm distinctionẽ illi⁹ §. q̃ hæc lex habet locũ in debitore cõtẽte. & hoc verum, nã si neget malitiosè [a] p mendacium: tunc nõ potest fieri executio sed Pla. dixit cõtrariũ. & malè. Sed quę est ratio huiꝰ? Rñ. in executiõe adhibet summaria cognitio. d. l. à diuo. §. si super rebꝰ. sed in exigẽdo à debitore negãte exigitur plena causæ cognitio: qa debet dari libellus, & similia: vt ṡ. de act. & obl. l. negãtes. meritò nõ põt fieri executio. Sed qualiter cõsuleẽ actori? Dicit gl. dabiẽ curator bonis, q̃ porriget libellũ, & litẽ ꝓsequeẽ. Ex prædictis collige † q̃ si debitor negans se esse debitorẽ, esset debitor ex tali causa, q̃ habet paratã executionẽ; q̃ tũc posset fieri executio cõtra eũ quia cessat ratio prædicta. Præterea ad qd expectamus casum cuius nil operaẽ euẽtus imò qui iã euenit nã si negat, cõdẽnareẽ & postea fiet executio: sed si reperiaẽ in eo statu, q̃ est cõdẽnãdus vel pro cõdẽnato habendus: quid impedit qn cõtra eũ fiat executio, nõ video. Op. † dicitur hic, si in causa iudicati, cõtra imò & si nõ est lata sñia, põt peruenirí ad noꝛa debitorũ: vt ff. de pig. act. l. si cõuenerit. & j. quæ res pi. obl. poss. l. nomẽ Sol. Ibi si vult agere hypothecaria propter nomina debitorũ. seu vtili, potest: sed si non habet noꝛa obligata, tũc secus. fallit in fisco: vt j. l. ꝓxi. & seq. † Quero, qualiter fiet hęc executio cõtra nomina debitorum. Text. hic videt velle q̃ authoritate iudicis debitores soluere cõpellantur: sed dubito, cùm de iure cõmuni res prius debeat capi pignori & post aliquod tẽpus distrahi; vt l. debitoribus. de re iud. Quæro † quomodo capiẽtur [b] pignora. Certè istã practicã tangit gl. melius quã alibi. j. de præto. pig. l. j. & in d. l. à diuo Pio. §. sic quoq;. Sed prædictis videtur cõtrariari. nam nõ debent capi ipsa nomina pignori, sed pecunia; vt d. l. à diuo pio. §. sed & si pecuniam. & §. seq. & l. cõmodis. ff. de re iud. Rñ. si quidẽ debitor habebat pecuniã solutioni paratã: ipsa pecunia capietur, nõ nomina: vt d. l. cõmodis. §. sed & si pecuniã. licet glo. in d. §. intelligat aliter sed destruit tex. Sed quando nõ est parata solutioni tunc ipsum nomen capietur: vt hic. Et aduerte q̃ quando pecunia capitur, est necesse q̃ debitor cõfiteaẽ, sicut quãdo capitur ipsum nomẽ, vt d. §. sed & si pecuniã. in eo quod dicit, æque, quasi dicat, eodẽ modo quo qñ ipsum nomẽ capitur. Habes ergo quomodo ipsum nomen capitur in causa iudicati.

b

LEX III.

SI debitum. Debitor debitoris fisci cogiẽ soluere fisco. h. d. Hoc fit in priuato demum cõdemnato debitore principali: in fisco etiã eo nomine non condemnato per condictionem ex l. j. de condi. ex lege. Hic non sunt alia [c].

c

NOn prius. Ad debitorem debitoris nõ peruenieẽ nisi debitore primo discusso. h. d.

1 ☞ *Dominium sicut in corporalibus nõ transfertur, nisi traditione secuta: ita in incorporalibus ex solo contractu non transfertur actio directa. & nu. 4.*

2 *Actio utilis regulariter non transfertur, nisi cedatur.*

3 *Libellus in actione directa competenti cedenti, quo formetur, & qñ in actione utili.*

5 *Actio utilis ex datione in solutum transfertur sine cessione.*

6 *Actio directa non competit, nisi sit cessa, vel mandata.*

d

IN solutum. Ex datione insolutũ trãseũt vtiles sine cessione: directæ verè nõ possunt exerceri nisi mãdenẽ. h. d. De hac materia dixi vobis in l. j. ṡ. de act. & obli. Vnũ tñ not. [d] q̃ ponit

1 ista glo. q̃ sicut in corporalibus † non transfertur dominiũ nisi secuta traditione: ita in incorporalibus ex solo contractu non

1 transfertur actio directa nisi mandetur. vt hic. neq; † vtilis regulariter nisi cedatur: vt d. l. j. ṡ. de actio. & obli. vide istã æquiparationem quæ est bona ad multa argumenta, &c.

Additio noua.

IN solutum. Nomine dato in solutũ, nõ cõpetit exercitũ directæ, nisi mãdetur: sed cõpetit vtilis. h. d. Vel sic. Ex datione in solutũ transeunt vtiles sine cessione, directæ verò non possunt exerceri, nisi mãdenẽ. De hac materia dixi vobis in l. j,

3 ṡ. de act. & obli. Nota † q̃ quando formatur libellus in actione directa cõpetenti cedenti formaẽ procuratorio nomine cedentis, vt hic, & l. plane. fami. ersci. sed quãdo formatur in vtili; formatur nomine eius, cui est facta cessio: vt hic, & ṡ. de procur. l,

4 qui stipẽdia. & quod ibi videbitis. Itẽ no. vnũ † quod ponit ista gl. sicut in corporalibꝰ nõ trãsferẽ dñium nisi traditiõe secuta ita in incorporalibus ex solo cõtractu non transferẽ actio directa nisi mandeẽ, & vtilis nisi cedaẽ, vt in d. l. j. ṡ. de act. & oblig.

5 Quero † vtrũ hæc vtilis cõpetat sine cessione? Respõdeo: sic in casu isto; vt no. in l. j. ṡ. de act. & obli. & ibi plenè dixi. Sed tunc opp. facta cessione videntur mandate actiones directæ; vt l. ij. ṡ. de act. & ob. & ibi no. sed hic est facta cessio saltẽ à lege. ergo &c. Respõdeo: aliud est cessionẽ fieri ab homine, aliud à lege; quia istud, quod fit à lege, limitaẽ vt sola vtilis cõpetat: sed homo cedẽdo transfert quicquid põt: põt autẽ trãsferre mandatum directarũ: ergo &c. Vltimò nota quandã gl. quæ est hic,

6 quæ dicit, id † quod operaẽ traditio &c. quod intellige quantũ ad exercitiũ directarũ indistinctè: quia nullo casu cõpetit, nisi actiones sint cessæ vel mandatæ: sed quo ad vtiles in aliquibus casibus non est necessaria cessio: vt ṡ. de actio. & oblig. l. j.

De hæreditarijs actionibus. *Rubrica.*

LEX I.

PEcuniam. Cohæredes possunt conueníri personaliter ꝓ hæreditaria portione, hypothecaria insolidum. h. d. Gl. quærit, quid si defunctus erat obligatus ad aliquid dandum indiuiduum? Dic vt in glossa.

Additio noua.

PEcuniam. Contra hæredes pro portionibus hæreditarijs põt agi personali, & hypothecaria insolidũ. h. d. Opp. dicitur hic, pro parte tibi cõpetente. contra; quia pro illa parte actio est extincta: vt l. si adulta. j. eo. Sol. expone vt in glo. Quærit glos. quid si mater debeat rem indiuiduam. Dic vt in glossa.

LEX II.

e

PRo hæreditariis. [e] Actiões personales dãtur cõtra hæredes ꝓ hęreditarijs portionibus: reales: quatenus possidẽt hoc dicit. Vide glos. quæ ponit casus, in quibus dicitur fallere. quam no. Domini: ista est materia. ff. de verb. obl. l. iiij. §. Cato, & ibi plenissimè examinaui qualiter diuiduę transeũt contra hæredes. & Cy. hic multa ponit, & dicit.

Additio noua.

1 ☞ *Actio in rẽ, quãdo detur cõtra hæredes pro pte quã poßidẽt, regula cũ fallẽtijs.*

2 *Rem restituere est quoddam indiuiduum, & quando dicta obligatio sit indiuidua.*

f

PRo hæreditariis. [f] Duas regulas ponit hæc lex prima actio personalis datur contra hæredes pro hæreditarijs portionibus.

1 † Actio in rem datur contra hæredes pro parte quã possident. h. d. Opp. ff. de verb. obl. l. ij. §. ex his. & l. in executione. §. secũda species. Sol. dicit gl. prima regula huius l. fallit in sex vel septem casibus, quos enumerat per ordinẽ. Examinemus singulariter. & primò dicit, fallit quãdo indiuiduum esset in obligatione, quo casu quilibet hæredũ tenetur insolidum: vt in legibus contrarijs. ita dicit gl. & bene. Quod intellige, quando ad ipsum indiuiduũ: secus si ad interesse deuenitur: vt d. l. ij. §. itẽ si in facto. Præterea dicit gl. fallit quãdo res, quę debet restitui possidetur ab vno: vt ff. cõmo. l. iij. §. hæres. & depos. l. si duo.

2 In hoc aduerte: iste nõ videtur nouus casus à præcedenti; † nã rem restituere est quoddã indiuiduum, cùm pro parte nõ possit restitui. d. l. si duo. Et sic videtur idem casus cum præcedenti: quia indiuiduũ est in obligatione. Sed aduerte. ṡ. dixi de indiuiduo

diuíduo quo ad obligationem. Item aduerte: quia iſtud nõ eſt verum in qualibet obligatione rem reſtitui: ſed ita demũ ſi in obligatione rem reſtitui eſt obligatio bonæ fidei. Iſtud probat tex. in l. in §. hæres. ff. commo. Item habet locum in actione ſtricti iuris, quando competit pro aliqua re, pro qua poſſet competere actio in rem. Caſus eſt in l. qui fundũ. §. ſi tu ex parte. ff. ad l. Fal. aliàs extra hos caſus ſtaremus regulæ huius legis, vt quilibet teneatur pro portione hæreditaria. Pro hoc alle. de lega. j. l. ſi tibi homo. §. pe. Tertiò fallit in pollicitatione. quod dic vt in gloſſ. & bene: & eſt ratio, fauor fiſci. Quartò fallit in l. iij. in prin. & §. j. ff. de alimen. & ciba. leg. Certè iſtud nõ eſt propriè fallere. Nam hæc regula loquitur de actionibus hæreditarijs, quæ cõpetunt contra defunctum: ibi de actione, quæ nũquam cõpetit defuncto. Præterea, ibi actio pro hæreditarijs partibus competit antequã iudex ſe interponat: ſed dicit imminente fauore alimentorum cõcedi ſibi vt decernat vtrum ſoluatur ab vnõ, an à pluribus. Quintò fallit, ſi teſtator legauit ab vno hæredum, creditori hæreditario cauſa cõpenſandi debitum: vt l. cùm ab vno. ff. de leg. ij. Aduerte, illa lex habet duplicem intellectum. Primò ꝙ loquatur in actione hæreditaria, ſcilicet de dote: & tunc verum dicit gl. & tunc fallit: non enim eſſet idẽ, ſi legaretur alteri, quàm ei, quæ debet habere dotem: non enim poteſt facere teſtator, quin quilibet hæredũ teneatur pro parte hæreditaria: vt ſ. ſi cer. pe. l. j. Alio modo intelligitur in actione ex teſtamento: & tunc non propriè fallit: quia non eſt actio illa hæreditaria, quæ non competeret contra teſtatorem. Sed primus intellectus communiter approbatur: vt ibi per domi. Frã. Sextus caſus eſt in ſummaria cognitione, ſeu actione. Gl. dicit verum: tamẽ nec illa cœpit cõtra defunctum competere. Septimus caſus in caſu mirabili. dicit glo. in l. qui fundum. §. ſi tu ex parte. ff. ad l. Falc. Certè nec ibi dicitur de actione hæreditaria: quæ contra defunctum competeret: tunc enim actio daretur pro portionibus, ſed loquitur de actione ex teſtamento: quæ licet ſit perſonalis, tamen quando agitur ad ſpeciem, agitur contra illum qui poſsidet pro modo quo poſsidet. Ratio: quia pro ea etiam competit actio in rem: vnde propter concomitantiam quam habet cum ea, datur inſolidum cõtra partem: vt ibi patet. ſed ſi eſſet res hæredis, ita ꝙ actio in rem non cõpeteret: tunc actio daretur pro portionibus hæreditarijs, nõ in plus: etiam ſi vnus totam haberet: vt l. ſi tibi homo. §. ſi fundus. ff. de leg. j. Sumus expediti de prima regula. Ad ſecũdam regulam opponi. ff. de præto. ſtipul. l. ij. in fi. Solu. Ibi loquitur quando aliquis deceſsit poſt litem cõteſtatam: hic ante. Et dic vt ibi plenè per gl. & ff. de rei vendi. l. ſi poſſeſſor. & de condit. furti. l. in conditione.

1 *In obligatione ſeu actione tacita, quòd detur actio utilis contra debitorem debitoris. contra glo.*

2 *Forma libelli quando quis intentat actionem perſonalem prohibitam per hanc legem uel utilem propter hypothecariam.*

LEX III.

HAeredem. Contra debitorem debitoris non cõpetit actio perſonalis. hoc dicit. Oppo. ꝙ poſsit agere hypothecaria contra debitorẽ debitoris: vt ff. de pig. act. l. ſi conuenerit. j. quæ res pignori obliga. poſ. l. nomen. Sol. Dicit gl. illud eſt verum in expreſſa obligatione: ſecus in tacita. Notabile dictum † eſſet, ſi eſſet verum, ꝙ in actione ſeu in obligatione tacita non detur actio vtilis contra debitorem debitoris, gl. ponit hic, quam vide. Iſta gl. communiter non tenetur: quia quòd non poſsit agi vtili ex tacita obligatione, nõ reperitur in lege cautum. Nec obſtat lex iſta: quia hic denegatur actio perſonalis: non autẽ vtilis, quæ datur propter hypothecariam: vt dicit gl. Sed quæro, † quomodo cognoſcam vtrũ quis intẽtet perſonalem actionem prohibitam per hanc legem: an verò intẽtet vtilem propter hypothecã: & ſic eſt neceſſe, quòd ſciamus formationem libelli. Gl. hic mirabiliter dicit, quãdo ego intentarem perſonalem, ego dicerem quòd debitor eſt mihi obligatus obligatione perſonali, quando intento vtilem propter hypothecam, non dico eum mihi obligatum. ſed dico ꝙ nomen eius, vel ius obligationis eſt mihi obligatum. vide iſtam gl. quam nota: quia eſt vtilis propter formationem libelli &c.

Additio noua.

HAeredem. Actio perſonalis datur cõtra heredes, non cõtra debitores. Opp. pro dote reddenda ſunt oĩa bona tacitè hypothecata: vt l. aſsiduis. j. qui po. in pig. habe. & de rei vxo. actio. l. j. §. ſed & vt plenius. ergo iſta domina habet obligata noĩa debitorũ: poteſt ergo vtili agere: vt ff. de pign. actio. l. ſi conuenerit. Solu. Dicit Azo, & mirabiliter: in obligatione generali exp̃ſſa veniunt nomina debitorum: vt in cõtrarijs. Secus in tacita: vt hic, ſecundùm eum. quod eſt multum ſingulare. Hanc ſolu. tenet Pe. contrarium tenet Cy. & arguit ſic: in tacita obligatione veniũt bona, vt l. hac edictali. §. omnibus. j. de ſecun. nup. ſed appellatione bonorum veniũt nomina debitorum: ergo &c. Dubito in iſto paſſu. Pro Azo. tamen arguo ſic, fiſcus habet omnia bona tacitè obligata: vt l. infertur. §. fiſcus. ff. de iure fiſci. tamẽ ego video, ꝙ fiſcus nõ poteſt conuenire debitorem debitoris ſui, niſi in tribus caſibus, qui ponuntur in l. iij. §. multa. ff. de iure fiſci. & no. ſ. tit. j. l. iij. §. nam ſi verum eſſet ꝙ tacita hypotheca porrigeretur ad nomina, indiſtinctè poſſet fiſcus agere contra debitorem debitoris ſui. quod eſt falſum. Qui tamen voluerũt tenere contrariũ, intelligunt hãc legem, ſcilicet ꝙ mulier non poteſt intentare actionem perſonalem contra debitores mariti: ſed hypothecariam. Et qualiter hoc cognoſcatur, vtrum intententur perſonalis an hypothecaria, per glo. no. ex qua habes formam libelli hic. vide eam, & ſigna. Hæc nõ videtur vera. nã cõtra debitores debitoris nõ dat hypothecaria, ſed vtilis, quæ ipſo primo debitori cõpetit directa: vt l. nomen. j. quæ res pig. obli. poſ. ſed ſuſtinendo glo. poteſt dici quod intellexit ꝙ non datur perſonalis actio, iure p̃ſonalis actionis, ſed iure hypothecæ. Deinde ſubdit gl. ſed & perſonali poteſt eum &c. vt ſ. tit. j. l. iij. Iſtud non eſt verum: ſed illud fit officio iudicis exequentis: vt ibi patet. & l. à diuo Pio. §. ſic quoque. ff. de re iudi. Bart.

a VT debitum. a Donec hæreditatis quæſtio terminetur, alter ex litigãtibus non poteſt ſibi petere debitum. h. d.

Noua additio.

1 *Petens debitum quando uideatur renunciare petitioni hæreditatis.*

2 *Actus factus contrarius protestationi quando tollat protestationem.*

3 *Donec petitio hæreditatis terminetur, nõ poteſt alter ex litigantibus petere debitũ.*

1 VT debitum. Petitio hæreditatis ſub ꝓteſtatione alterius actionis præiudicialis ad illam non admittitur. Quærit gl. vtrũ † petendo debitum videatur renunciare petitioni hæreditatis. Et dic ꝙ non: quãdo expreſsè reſeruat ſibi petitionem hæreditatis. Si ergo nõ reſeruaret, videretur hæreditatẽ repudiare. Quod probo ſic. Actus, qui non põt geri citra ius & nomen hæredis, inducit aditionẽ: vt l. pro hærede. §. Papinianus. ff. de acqui. hære. ita actio, quæ nõ põt geri abſq; repudiatione;

2 ergo &c. Contra hoc opp. † Actus proteſtationi contrarius b

b tollit proteſtationem. extra, de app. ſolicitudinẽ. ſed petere debitum contrariatur illi proteſtationi, per quã reſeruat ſibi petitum. ergo illa proteſtatio videtur nulla. & per conſequens videtur renunciatũ petitioni hæreditatis. Sol. quãdo id, quod proteſtatur, eſt præiudiciale ad id, quod petitur, in tãtùm ꝙ ei eſt præferendum ratione maioritatis: & tũc proteſtatio annul lat actum magis quàm actus proteſtationẽ, vt hic. Si verò eſſent inuicem præiudiciales paris potẽtię, procedit contrarium tene menti. No. ꝙ donec † petitio hæreditatis terminetur, alter

3 ex litigantibus non poteſt petere ſibi debitum. Bar.

SVb prætextu. Quæſtio pecuniaria ꝓpter pupillarem ętatem non differtur.

SIadulta. Contra cohæredes poteſt quis agere pro hęreditaria portione: & ſi ſit non ſoluendo, poteſt impetrari ſeparatio.

Noua additio.

v

a P. PAV. P. Vt debitũ per iſtũ tex. vide Bal. in l. debitori. in ij. colum. C. de pact. vbi dicit ꝙ non põt hĩs conſequi debitũ ſibi anteq̃ adeat hĩditatẽ. Sequit̃ Alex. ibi, & Ias. in ij. colũ. licet Pau. de Ca. ibi in fin. aliter referat. Bal. in l. fi. §. in cõputatione. in ij. col. verſ. cu ex hoc ſequit̃. C. de iur. deli. qui aliter loquit̃.

b Cõtrarius. De hoc qñ actꝰ cõtrariꝰ ꝓteſtationi tollat ꝓteſtationẽ, vide aliqd per Bal. in ſuo tract. ſchiſma. quẽ ponit ſup rubri. ij. ſi qs ali. teſta. ꝓ hi. & per Alexand. de Imo. in l. iuris gentiũ. §. qd fere. ff. de pact. ꝙ Imol. & ibi latè p̃ do, Fed. in c. cum M. Ferrarienſis. extra, de cõſtitu.

a ¶ Poſt litis. Hãc legẽ hic no. limitat Bal. in ij. col. in quantũ dicit, ꝙ actio ex delicto nõ trãſit in hæredẽ, niſi i quantũ ad eũ puenit. tñ ſi res ex delicto q̃ſita ſit per delinquentẽ conſumpta, ideo ꝙ ex illa conſumptione ſeruata eſt. aliàs res q̃ delicto non cõmiſſo conſumpta fuiſſet, ꝙ illa re hæres conueniri poterit. alleg. tex. no. in l. ipſa. ꝙ met. cã tene menti. Itẽ limita & intellige hanc legẽ prout no. in l. iij. §. qđ aũt. ff. ꝙ quiſq; iu, & ꝙ ibi latè. Itẽ limita, & intellige, niſi ꝑ p̃ſentes, etiã lit. cõte. recederẽ ab iſtãtia: vt etiã voluit Bart. ꝑ illũ tex. in l. cũ mota ſ. de trãſac. Et ad hãc l. vide Spe. & Io. Andr. in ti. de accu. §. j. verſi. quid ſit latro. & hic Bal. in j. & iij. colũ. & hæc lex etiã facit de iure canonico: vt hic per Bal. ad ꝙ adduco qđ no. voluit d. Ant. in c. ſi diligẽti. de p̃ſcr.

P. P A V. P.

a ¶ Poſt litis. Iſta diſtinctio vtrũ ſit lis conteſtata vel nõ, & vtrũ aliquid peruenerit ad hæredes vel ne: non ꝓcedit de iure cano. qa hæres indiſtinctè tenet: vide Iaſ. in l. ſi eũ. §. q iniuriarũ. ĩ iij. notabili. ff. ſi qs cautioni. Vide Bar. ĩ tract. differt in pe. colũ. Barb. in tract. de Tabel. in iiij. ꝓte. in pen. col ibi etiã in p̃ceden ti col. vltra alia ponit in mæteria q̃ oĩno vide. Itẽ ꝙ cõfeſſio faciat actionẽ de delicto tranſire ad hæredes vide in d. tract. in iiij. ꝓte viij. ꝓtis principalis. Itẽ de iſta regula & duabus limitationibus, vide Iaſ. poſt alios in l. iij. §. ꝙ aũt ait. ff. qđ q̃ſq; iuris. Vide ea q̃ habes ad Bar. in l. fina. C. de reuo. do. vide etiã magiſtraliter bar. in l. j. ff. de priua. delic. Vide & declara vt ꝑ Iaſ. in l. ſi eũ. §. q iniuriarũ. ĩ iij. & iiij. notabi. & etiã in vlt. notabi. ff. ſi qs cautio. itẽ qũo pœna trãſeat cõtra hæredes qũ delinquẽs erat cõuictus vel cõfeſſus vide Are. ĩ l. q à latronib⁹ §. j. co. v. de teſta. Et ibi ẽt de effectu cõſeruatiõis bonorũ itẽ circa illud ꝙ dictũ eſt ꝙ đ iure hæres teneaẽ vltra vires hr̃ditarias vide Are. in rub. ff. de acq. hære. in iiij. & v. co. in l. furti. C. de fur.

b ¶ Poſt li. ad mãm huius l. vidẽ tu eũdẽ bar. & ibi Alex. in Apoſt. in l. j. ff. de priua. deli.

c ¶ Q. ſic. Adde eundẽ Spe. in tit. de interro, in iudic. fa. §. nunc

1 Si adulta. Si creditor debitori ſuccedit, pro hæreditaria ꝑte actio extinguit pro reſiduo cohęredes p̃nt cõuenirí: & ſic bonorum ſeparatio poterit impetrarí. h. d. Vel ſic: Poteſt qs agere contra cohæredes pro hæreditaría portione: & ſi non ſunt ſoluẽdo, poteſt ſeparatio bonorũ impetrarí. h. d. Ad euidentiam præmitte, dicit gl. de ſeparatione bonorum. Bar.

2 Creditores. Creditores debent conuenire hæredes, non legatarios. h. d. &c.

Additio noua.

3 Creditores. Legatarij nõ poſſunt à creditoribus cõuenirí. h. d. Vel ſic. creditores debet cõuenire hæredes, nõ legatarios. Vides ergo ꝙ legatarij non dicunt creditores hæreditarij. Qđ eſt verũ, qñ eſt cõtrouerſia inter creditores vt dicit gl in caſib⁹ tñ daẽ actio cõtra legatarios: vt j. de iu. deli. ſcim⁹. §. licẽtia. el j. Bar.

Ex delictis defunctorum quantum hæredes conueniantur. Rubrica.

1 *Actio deſcendens de delicto defuncti, quando detur contra hæredes remißiuè. & nu. 6. & nu. 9.*
2 *Litis conteſtatio quando detur contra hæredes remißiuè.*
3 *Actio deſcendens ex contractu pro dolo commiſſo in contractu per defunctum, quando detur contra hæredes. & nu. 13.*
4 *Actiones deſcendentes ex delicto, quando dentur hæredibus. & nu. 17.*
5 *Actio de calumniatoribus datur ad quadruplum eius quod recipit, non quod eſt damnificatus.*
7 *Condictio furtiua eſt ex delicto.*
8 *Quando pœna imponitur ipſo iure, non eſt neceſſaria litis conteſtatio.*
9 *Si defunctus fuit confeſſus delictum, an dabitur actio contra hæredes.*
10 *Ex delicto unius prælati, an detur actio in ſucceſſorem: remißiuè.*
11 *Hæredes de iure canonico an teneantur pro delicto defuncti ultra id quod ad eos peruenit.*
12 *Hæredes uſurariorũ an teneãtur ad reſtitutionẽ uſurarũ.*
13 *Hæres defuncti quando teneatur actionibus prouenientibus ex contractu defuncti.*
14 *Ex contractu nullo non poteſt actio oriri.*
15 *Actiones deſcendentes ex quaſi contractu, quando dentur contra hæredes.*
16 *Actio ex contractu quando detur hæredibus.*

LEX vnica.

a Poſtlitis. [a] Hæc lex ſummat ſeipſam, & totã materiã. breuiter dicit: actiones deſcẽdẽtes ex delicto poſt lit. cõte. danẽ cõtra hæredes inſolidũ al's quantũ ad eos puenit. h. d. Op. & vĩ † ꝙ iſtæ actiões nõ danẽ cõtra hęredes: vt ff. vi bo. rap. l. ij. §. ſi. Sol. Dicit gl. ꝙ hæc eſt regula, fallit hic ĩ caſib⁹, q hic ponunt ĩ gl. Breuiter circa hoc dic vt dixi tibi plenè in l. j. ff. de priua. deli. Opp. ſecũdò † ꝙ etiam poſt litis conteſt. non detur contra hæredes regulariter: vt l. ex iudiciorũ. ff. de accu. Sol. Hic loquitur in actionibus ciuilibus deſcendentibus ex delicto leges contrariæ loquuntur in actionibus criminalibus: quæ an dantur contra hæredes, ſiue deſcendant ex legibus publicorum iudiciorum, ſiue ex legibus priuatorum iudiciorum, dic vt ibi plenè dixi vobis. & gloſ. hic tangit in fi. Op. iij. de l. ex cõtractibus. & l. ex depoſiti. ff. de ac. & ob. & l. ſi hoiem §. datur. ff. depo. Dicit gl. ꝙ regula iſtius legis habet locum qñ delictum cõmittitur extra contractũ: ſed quãdo committitur in cõtractu, regulariter datur contra hæredes, ſicut contra defunctum. Fallit tamen in caſibus quos glo. hic ponit. Breuiter

3 † quãdo dolus cõmiſſus in contractu purgatur, per actionem deſcendentem ex cõtractu, datur contra hæredem ſicut cõtra defunctum, non diſtincto an lis ſit conteſt. vel nõ peruenit vel non: vt in legibus alleg. in contra. ſ. Sed qñ dolus cõmiſſus cir ca contractũ, nõ purgat per actionẽ deſcendentẽ ex contractu tunc nõ datur cõtra hæredes inſolidũ niſi ſit lis cõte. vel quatenus ad eos peruenit: vt in caſibus, in quib⁹ gl. dicit, fallit: & vide gl. ibi: ſi aũt ſit ex cõtractu vel quaſi. &c. Si eos bene aduertas, qñ ꝙ dolus cõmittitur in quaſi cõtractu: tunc quid iuris ſit, habuiſtis in l. curatoris. ſ. de neg. geſt. j. de in li. iur. per totũ. hic dicitur qualiter hæc actio detur contra hæredes. Sed quæro, vtrum actiones ex delicto dentur hæredibus. Hic glo. in prin. examinat. Tu dic vt dixi in d. l. j. ff. de priua. deli. &c.

Additio noua.

b Poſtlitis. [b] Actiones deſcẽdẽtes ex delictis dantur contra hæredes inſolidum poſt litem cõte. aliàs quantũ ad eos peruenit. h. d. Gloſſ. eſt multum plana: & ideo pro eius declaratione eam diuido in quatuor partes: quas recitabo per quatuor quæſtiones

4 & aliqua dicam vltra. Et primò † an actiones deſcendentes ex delicto dentur hæredibus. Breuiter dic clariùs quàm glo. Aut actiones competebãt defuncto, vt cuilibet de populo, aut iure proprio. Primo caſu non tranſeũt, niſi lite conteſt. vt l. ſi cui. ff. de ver. ſig. Secundo caſu, ſi quidem competunt ad vindictam, non tranſeũt ad hæredes, niſi lite conteſt. vt l. iniuriarum. ff. de iniu. l. cum emãcipati. §. emancipatus. ff. de col. bo. de in ius vo. l. pe. Aut proſequitur rem familiarem: & tũc regula eſt, ꝙ competit heredibus. Fallit in actione in factũ de calumnia: vt l. hęc

5 actio. ff. de calum. ſecundùm vnã lec. Sed poſſumus dicere † ꝙ illa actio cõpetat ad vindictam: datur enim in quadruplũ eius, quod quis recepit, non ad quadruplũ eius, quod quis eſt dãnificatus: vt l. j. in prin. e. ti. Sed quæro, & aſſumo gl. ibi econtra:

6 vtrũ † actiones dentur cõtra hæredes. Dicit gl. regula eſt ꝙ ſic: quatenus ad eos puenit, nõ vltra. Fallit in actione vi boñ. rap. Item in interdicto vnde vi: vt ff. vi bo. rap. l. ij. in fi. & ff. de vi et vi arma. l. j. in fi. Certè puto, ꝙ illæ leges faciant regulã pro ſe: quod vbicunq; actio prætoria denominatur ab ipſo delicto: vt vnde vi, vi bo. rap. & ſimi. talis non datur cõtra hæredẽ, ſed datur in factũ loco ipſius pro alia, ſi qua cõpetit, per rõnẽ poſitã in dictis legibus. Item fallit, dicit gl. in cõdictione furtiua: vt l. ſi pro fure. ff. de cõdi. fur. Sed iſta nõ eſt ex delicto; ſed ex varijs ſignis cauſarũ. Domini, iſtud eſt verũ dictũ: ratio eſt falſa. nam

7 † cõdictio furtiua eſt ex delicto: vt ff. re. amo. l. ſi mulier. §. pe. & ff. de cõpen. l. ſi ambo. & ꝑ Gul. quẽ recitat do. Bartolocius in d. l. ſi pro fure. Eſt ergo ratio, frequentia huius delicti; propter quã cõſtituitũ eſt hæredẽ teneri inſolidũ. Itẽ fallit, dicit gl. ff. qđ quiſq; iur. l. iij. §. quod autẽ ratio: qa priuilegiũ tranſit ad hæ-

8 des: ergo & pœna. Ita dicit glo. Tu dic, & melius, ibi † loquitur in pœna à iure impoſita ipſo iure vñ non eſt ibi neceſſaria litis cõte. cũ ipſa lex ibi faciat executionẽ. Simile eſt in l. cõmiſſa. ff. de publi. Et pro hoc ſoluo vnũ cõtrariũ de l. Caius. ff. ad Sylla nia. vbi etiã lite nõ cõte. conuenitur hæres inſolidum. Nam dicunt quidam, ꝙ ibi loquitur in delicto cõmiſſo in non faciendo. qđ nihil eſt dicere. Dic ergo ꝙ ibi erat facta executio ipſo iure. Nã propter inultam mortẽ defuncti, ipſo iure priuabitur hæres hæreditate. Quod apparet: qa cõuenitur hæreditatis petitione nõ autẽ accuſaẽ, vt priuetur hæreditate: vt no. in l. j. j. de his qui. vt indi. ff. ad Sylla. l. in cognitione. Itẽ fallit ſi lis eſt cõ

9 teſtata. iſtud eſt verum. Sed iuxta hoc quæro, † quid ſi eſt confeſſus. & vt augeã dubiũ, pono eum confeſſum in cauſa crimi-

c nali: vtrũ dabitur actio cõtra hæredes. Spe. dicit ꝙ ſic [c] in tit. de accu. §. j. ver. quid ſi latro. dixi in l. j. ff. de priua. deli. Itẽ fallit, dicit gl. in l. ij. ff. ad l. Iul. repe. quod eſt verũ ſecundum vnã lect. ſecũdũ aliã non fallit, ſed eſt aliud ſpeciale. Dic ergo breuiter: aut ex maleficio imponitur pœna ipſo iure: & trãſit cõtra hæredes. Aut venit imponẽda ab homine: & tũc aut lis eſt cõteſtata contra defunctũ: & datur inſolidum contra hæredes, vt hic. Fallit in caſu l. ij. ff. ad legem Iulia. repe. ſecundùm vnam lectu.

Aut lis

Aut lis non est cõtestata,& datur contra hæredem, inquãtum ad eum peruenit regulariter:vt hic.Fallit in cõdictione furtiua quæ datur insolidũ cõtra furem.d.l.si pro fure.Invno tñ est differentia,q̃ quando datur cõtra hæredem in eo quod peruenit:si est actio ciuilis,datur eadem.si prætoria tũc aut denominatur à delicto:& tunc non datur eadem.Quæro,†vtrũ detur actio in successorem ex delicto vnius prælati. Dic vt per Inno.in c.cùm dilectus.extra,de ordi.cog. Quæro, † vtrum hoc sit verũ de iure canonico,q̃ hæredes non teneãtur,nisi inquantum ad eos peruenit. Videtur q̃ sic:cùm idẽ sit de iure naturali,secundũ gl.in l.j.ff.de priua.deli.In cõtrarium videtur casus in c.j.de rapto.sed ibi loquitur in actione,quę non est pœnalis ex vtraq̃ parte:secus puto in actionib⁹ ex vtraq̃ parte pœnalibus:vt d.l.de priua.deli.Quæro,†vtrũ de iure ciuili hæredes vsurariorũ possint cõpelli ad restitutionẽ vsurarum. Videtur q̃ non,nisi quãtũ ad eos peruenit;in cõtrarium est veritas. Nã vsurarij tenentur ad restituendum vsuras,nõ ex delicto,sed ex condictione indebiti,quæ est ex quasi cõtractu:vt ff.de condi. inde.l.si non sortẽ.in prin.& per Inno.in c.Michael. extra, de vsu.Prædicta vera in actionibus descẽdentibus ex delicto. qd in actione descẽdente ex quasi delicto:Gl.hic in prin. videtur dicere idẽ.Pro hoc habemus l.si filius.in fi. cum l.seq.ff.de tute.& ratio.Venio ad tertiã partẽ gl.& quæro,†quid de actionibus descendentibus ex contractu. Dicit gl. istæ regulariter dantur contra hæredes:fallit in casibus.Tu dic,& examina bene totam gl.Si quidem actio oritur ex contractu, non est dubium q̃ datur hæredibus.& contra hæredes:vt ſ.titu.j.per totum,& per totum tit.de acqui.hære.Si verò datur ex cõtractu propter delictum : tunc aut purgatur dolus per actionem descendentem ex eo contractu : & datur contra hæredes siue sit contractus bonæ fidei:vt l.ex depositi.& l.ex contractibus.ff. de act.& obli.& l.si hominem.§.datur.ff.depositi.& ff.commu. diui.l.itẽ quãuis.& ibi not.siue sit stricti iuris : vt l.ex ea parte. §.fi.ff.de ver.obl.Aut non purgatur per actionem descendentem ex cõtractu:& non datur contra hæredes nisi inquantum ad eos peruenit.Et ita loquũtur omnes leges, in quibus gl.dicit,fallit.nam in §.aliquando.insti.de perpe.& tẽpo. actio. docet ibi dedit causam contractui:vnde est ipso iure nullus:†vnde ex eo non potest oriri actio.in casu l.iij.§.pen.& fi.ff.si men. fal.mo.dixe.non oritur actio ex cõtractu, sed ex delicto. & in l.illud.§.fi.ff.de trib.quia ibi tenetur dominus propter dolum cõmissum,in malè distribuẽdo.similiter fallit in l.fi.ff.de edẽ. & ff.de preca.l.quæsitũ.§.fi.de quo dic vt in §.datur.d.l.si hominem.ff.depo.Item fallit in l.si eum.§.qui iniuriarũ.ff.si quis cau.& dicit verũ : quia ibi actio subrogatur in locum actionis descẽdentis ex delicto. Quæro, † quid in actionibus ex quasi cõtractu.Gl.in prin.videtur dicere idẽ, cùm æquiparet cõtractus vel quasi.quod non est verum:sed est dicẽdum, q̃ aut delictum purgatur per actionẽ descendentem ex quasi contractu necessario:& tunc non est verũ:vt in ti.de hære.tut.& de in litem iuran.per totum. Aut oritur ex quasi contractu inito voluntariè:& tunc datur in totum secundum veram opi.vt l.curatoris.ſ.de neg.gest.& d.l.iij.§.hæc autem actio.Quæro † an actio ex contractu detur hæredibus.Gloss.dicit q̃ regulariter sic fallit in l.j.§.videamus.j.de rei vxo.actio.& de oper. lib.l.si operatũ.Ratio in primo est ius consolidorum;aliàs consolidationis,quæ cõpetit filiæ.Ratio in secundo est,quia illud,ad qđ competebat actio,est merè personale:& idẽ vbicunq̃ hoc contigerit.Venio ad vltimam partem gl.quæro, nunquid actiones criminales transeant†ad hæredes vel contra hæredes. Gl. dicit q̃ non regulariter.fallit in quinq̃ casibus,in l.ex iudiciorum.ff.de accu.Prædicta vera,siue reus decedat ante litem conte.siue post.Sed si decedat post sententiam,tamen appellatione suspensam,distingue vt in l.fi.j.si reus vel accus.mor.fue. & l.j.ff.si penden.appel.mors interue.Bar.

De constituta pecunia. *Rubrica.*

1 ☞ *Actio de constituta ut detur,non requiritur,quòd debitũ præcedat, quando quis constituit se soluturum per stipulationem.*
2 *Ex pacto nudo oritur actio,quando quis pacto se constituit soluturum debitum à se, uel ab alio.*

LEX I.

SI pro alieno. actio de cõstituta,est perpetua,& trãsitoria ad hæredes,& cõtra hæredes.h.d. Aduerte,ad hocvt habeat locũ actio de cõstituta,requirit q̃ p̃cedat debitũ:qđ est verũ,qñ qs se soluturũ cõstituit pacto nudo:
1 sed †si p stipulationẽ:tũc etiã si debitum in veritate non præcesserit,tenetur cũ effectu. Probatur insti.de actio.§.de constituta. & ff.de ver.ob.l.si diuortio.qđ tene mẽti &c.

Noua additio.

SI pro alieno. Pro debito alieno tenetur constituẽs, & eius hæres. Debes scire ad euidentiam, q̃ fundamentũ
2 iuris actionis est:qa regulariter †ex nudo pacto non oritur actio:sed in hoc casu speciali introductum est per prætorem, quando quis constituit se soluturum,quod erat debitum à se vel ab alio:vt insti.de actio.§. de cõstituta.Si emẽ p stipulationẽ ꝓmitteret,hẽret locũ certi condictio ex stipulatu.

1 ☞ *Dictio aut,constituit duos reos insolidum.*
2 *Impersonalitas ex parte promittentis,uitiat obligationẽ.*
3 *Idẽ qñ esset in uerbo obligatiuo,seu obligatõis inductiuo.*
4 *Quando profertur uerbum primæ personæ, suppositum subintelligitur ego.*

a SI quando. [a] Hæc est bona aut. Nota de dictione aut,de qua facio magnũ tractum in materia de duo.reis.q̃ licet nõ dicatur q̃ sint duo rei insolidũ ; tamen si opponatur †dictio aut,duos reos cõstituit insolidũ:vt de hoc habes in l.si ex toto.§.fin.
2 de leg.j.No.secundò†q̃ impersonalitas vitiat obligationẽ.quod intellige,quãdo im
b personalitas est ex pte promittẽtis; [b] secus si est impersonalitas ex parte stipulãtis : vt l.stipulatio ista.§.si qs ita.ff.de ver.obl.Itẽ
3 hoc verum,quando †impersonalitas est in verbo obligatiuo,seu inverbo obligatiõis inductiuo.Secus si esset impersonalitas in verbo obligationis executiuo:vt l.fi.§.fin. ff.si cer.pe.& l.illa.§.j.ff.de ver.ob.

Additio noua aut.

4 SI quando. Ex ista aut.†not. q̃ qñ ꝓferẽ verbũ primæ psonæ intelligit suppositũ ego,vel nos.Scdò no.q̃ impersonalitas ex parte promissoris vitiat obligationẽ.Terparte promittẽtes alternatiuè, quilibet tenet tiò no.q̃ si plures sunt promittẽtes alternatiuè, quilibet tenet insolidũ.Simile in l.si ex toto.§.fi.ff.de leg.j.& de leg.ij.l.si qs
c Titio aut Seio.Vltimò no.q̃ impsonalitas [c] vitiat obligationẽ.intellige qñ impsonalitas est ex parte ꝓmittẽtis;secus si ex parte stipulantis.l.stipulatio ista.§.si quis ita.ff.de ver.obli. Itẽ hoc est verum,qñ impersonalitas est in verbo obligatiuo, seu obligationis inductiuo.secus si esset in verbo obligatiõis executiuo.l.fi.§.fi.ff.si cer.pe.l.illa.§.j.ff.de ver.obli.

de interrogatorijs. vesicu.quid si is.& adde quæ no.in cap.in literis.de rap.& ibi vide do.Abb.& eundẽ in c.fi.de sepul.& ibi qñ hæres teneat ex delicto defuncti de quo etiam vide per Pe.de Anch.in consi.ccccxiij.& adde Ioan.Fab. hic,q̃ vbi esset immuncta pœnitentia, semp hæres tenet. & idem Innoc.& ibi Abb.in d.c.fi.de sepulc.& sic facit secundũ Io.Fab. hic,q̃ hæres nõ tenet ad emẽdas non taxatas,licet defunct⁹ gagrauerit.Et etiã adde q̃ vbi p delicto esset imponẽda pœna partim pecuniaria, partim corporalis,q̃ pecuniaria nõ extinguitur morte.l.defuncto. ff.de pub.iudi.Ita Ioã. Fab.hic alleg.no.in §. nõ autem.inst.de per pe.& tempo.actio.

℣ P. PAV. P.

a ¶ Si qñ.In quantũ dr hic q̃ tertius nõ obligat,intellige etiã si diceret q̃ ipse extraneus ꝓmisit,dũmõ sint ȳs ba partis licet notari faciat instrumẽtũ vide Cõ.cõsi. xl.inci. cuiusdã filio.in j.col. ad fi.in ver.ad scdm.

b ¶ Promittẽtis.Idẽ dicas ex parte libellantis:vt si qs dicat, dẽ iudex.petit a vobis. scdm Bal.in l.edito. in iiij.colũ.C.de eden. per Bar.i.cõperit.§.in summa.qđ vt aut cit.

c ¶ Impsonalitas.Adde tu qñ impsonalitas vitiat:& vide per Alex.de Imo.in l.fi. & ibi Mo.ff.si cer.pe. q̃ non vitiet libellum adde eundẽ Alex.in l. stipulatio ista.§.si qs ita.ff.de ver.ob.& ibi etiam de materia. & in §.sicut.& in l.quoties.& in l.in illa.§. ff.co.tit.& in libello. Adde Bal.in l.licet.ff. nautæ, caupo. ſt.abu. & Roma.in consilio. clxxxvj. incipien. in casu proposito resecatis superfluis.

LEX II.

REceptitia. Receptitia actio est sublata:& eis res potest in constitutũ deduci;& actio de constituta est personalis & perpetua.hoc dicit tota ista lex. Vide gl.quæ est hic in fine.Nota casum expressum:quia negotiatores possunt facere statuta inter se.quod tene menti &c.

Additio noua.

1 ☞ *Actiones personales durant triginta annis.*
2 *Actio de constituta habet duo priuilegia.*

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ☞ Inter cãpſores. Adde q̃ idẽ eẽt, ſi eſſet inter cãpſorẽ, & nõ cãpſorẽ, & ſtatuta fuiſſent approbata à ſuperiore. Ita Salic. hic, & in l. fi. ff. de iuriſ. omn. iudic. refert. & ſequit d. Io. Bap. Caccialupus in repe. l. omnes populi. char iij. col. ij. ver. deinde. ff. de iuſtitia & iure.

b ☞ Præſumptionẽ. Et q̃n reus recipiens videat̃ fateri intentionẽ agentis, vide latè per do. Feli. in c. cũ venerabilis. de exce. & ibi ponit regulã cum ſex fallẽtijs. & vide aliq̃d per Lãfrã. de Brixia in repe. c. q̃m contra falſam. in verſ. exce. col. ij. de proba.

c ☞ Falſum eſt. Cõtra Placẽ. eſt caſus rectè intuenti, in l. qui vas. ff. de fur.

d ☞ In p̃teritũ. qui nũc eſt ſoluendo, p̃ſumit̃ ita fuiſſe in p̃teritũ, & cõtra: vide etiã per Bal. ĩ l. nõ ignorabit. ſ. ad exhi. & per Bart. in l. ſi pr̃ de ope. nou. nun. & in l. ſi is cui. ſ. ĩſdẽ. de acc. & in l. fi q̃s. et ibi Bar. de adul. vide tũ q̃d habeẽ ĩ l. matrẽ. j. e. Et adde q̃d ſi ꝓbo te nõ eſſe ſoluẽdo præſumitur etiã in futurũ, ſecũm Bald. ĩ l. ij. C. ſi vẽ. pi. aga.

1 *Pecuniæ nomen quàndoque ſtrictè, quandoque largè, & quandoque largiſſimè accipitur.*

4 *Campſores, & alij negotiatores poſſunt facere ſtatuta.*

5 *Statuta campſorum, inter eos in deciſorijs, ſeruantur in curia aliorum.*

REceptitia. Actio receptitia eſt ſublata: & omne debitum, & oẽs res poſſunt in conſtitutum deduci. hæc actio eſt perpetua, & cõpetit hæredibus, & contra hæredes. h. d. Primò tollit actionem receptitiã. Secũdò ponit tria vitia circa actionẽ de cõſtituta, quæ per ordinẽ tollit. Tertiò ſtatuit eã tranſire ad hæredes, & contra hæredes. Quartò ponit quæ impediũt cõſtitutũ. Quintò rñdet cuidam obiectioni. Vltimò cõfirmat ſtatuta campſorũ. Secunda ibi cũ igitur. Tertia ibi: ſed & hereditibus. Quarta ibi: ita tñ. Quãta ibi: & neminẽ. Vltima ibi: in his. No. † q̃ actiones ꝑſonales durãt triginta annis. fallit in caſibus, vt dicit gl. No. † q̃ actio de conſtituta habet ſua priuilegia. quæ ſunt duo ſecundũ glo. Primò, q̃ ex nudo pacto oritur actio. Scũdò de ſpatio decẽ dierũ: vt l. promiſſor. §. j. ff. e. Poſtea dicit gloſ. q̃ illud eſt de iure cõi: vt l. q̃d dicimus. ff. de ſoluti. q̃d nõ eſt verum: quia in l. quod dicimus. tempus eſt arbitrio iudicis: ſed in cõſtituto eſt limitatũ. No. † q̃ nomẽ pecuniæ accipitur largiſsimè, quandoq; largè, q̃nq; ſtrictè: vt in gl. Vltimò no. † q̃ cãpſores, & alij negotiatores poſſunt facere ſtatuta, quæ ſeruãtur, & valida ſunt: vt hic, & ſ. de iuriſ. omn. iud. l. fi. & plenè dixi in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iu. quæ ſtatuta ſeruabũtur inter eos tantùm: vt gl. dicit. † Sed an ſeruarentur in curia aliorum, Glo. hic videtur dicere q̃ non. Doct. dicunt contrarium. Nam in his quæ pertinent ad litis deciſionem, ſi litigium eſſet inter campſores[a], ſeruantur eorum iura coram omni iudice. l. ſi fundus. ff. de euictio. Bar.

LEX III.

DIui Adriani. Exceptio diuiſiõis, quæ oritur ex epiſtola diui Adriani, habet locum etiam inter plures conſtituentes. h. d. &c.

Additur de nouo.

DIui Adriani. Beneficium diuiſionis, ex epiſtola diui Adriani habet locũ inter plures, alienum debitum cõſtituentes. h. d. Oppo. ff. rem pupil. ſal. fo. l. fi. Solu. Speciale eſt ibi: quòd eſt caſus, in quo plures fideiuſſores non habent beneficium diuiſionis.

De probationibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Probatio eſt rei dubiæ per argumentum oſtenſio.*

2 *Quando animus iudicis ad fidem, uel credulitatem deducitur fieri, dicitur oſtenſio.*

3 *Argumentorum appellatione, ueniunt teſtes & inſtrumenta.*

1 Continua vt in gl. † Quærit gl. quid eſt probatio & reſpondet. q̃ eſt rei dubiæ per argumentũ oſtenſio. Et aduerte, oſtenſio iſta dicitur fieri † quando animus iudicis ad fidem & credulitatem deducitur: vt lege, quinquaginta. & ibi nota. ff. de probatio. & l. cùm de ætate. eo. tit. Item q̃d dicit argumenta, † non intelligas de argumentis tantùm, & rationibus ſyllogiſticis: quia etiam de teſtibus, & inſtrumentis, ad inducendum iudicẽ ad fidem: vt per totum hunc titulum. & ſequen. Quærit gl. vnde dicitur probatio. Et dicitur à verbo probo. Bar.

LEX I.

VT creditor. Actor ſuam intentionem, & reus ſuam exceptionem, debet probare. h. d. Quæro vtrum eo ipſo q̃ debitor dicit ſe ſoluiſſe, fundata ſit intentio creditoris, quaſi videatur ille cõfiteri debitum. dominus Dynus videtur dicere q̃ ſic in c. nullus pluribus. de reg. iur. lib. vj. Ego dico contrarium in l. non vtiq;. ff. de except. Videtur text. in l. cum de indebito. ff. de proba.

Additur de nouo.

1 ☞ *Quando aduerſarius negat, uel dubitat reſpondendo onus probationis transfertur in alium.*

2 *Intentio actoris an ſit fundata ex eo, quod reus opponit ſolutionem.*

VT creditor. Sicut actor debet probare ſuam intentionem, ita reus ſuam exceptionem. h. d. Quæro, † q̃n alicui infertur onus probandi. Rñdet gl. quando aduerſarius negat ſiue dubitat: Si ergo petitioni per aduerſariũ reſpõſum eſt, q̃ dubitat: ita nihil onus probationis incũbit ac ſi negaret. An aũt admittatur reſpõſio ſic. Iſta videbitis j. de iur. calũ. l. ij. §. q̃ obſeruari. no. ff. de peti. hær. l. ſi debitor. & de iureiu. l. iuſiurãdũ. & ad pecunias. in princ. Quæro, quæ eſt ratio huius l. q̃ creditor debet probare numerationẽ, debitor ſolutionem: Dic vt in gl. Quæro circa l. iſtã, † vtrũ eo ipſo q̃ reus opponit exceptionẽ ſolutionis, ſit fundata intẽtio actoris ita q̃ nihil habeat actor probare. Quidã dicunt q̃ caſus eſt hic, q̃ reo incumbit onus probandi. Certè in contrariũ eſt veritas: nã ſi reus negat ſol. illa ſol. allegat p̃ſumptionẽ[b] debiti, nõ inducit Caſus eſt in l. cũ de indeb. ff. e. Vnde iudex debet dare terminum ad probãdum vtrique parti. Caſus eſt ſecundã vnam lec. ff. de condi. inde. l. Iulia. licet Dy. dixerit cõtrariũ, & malè, in c. nullus pluribus. extra, de re. iu. in vj. & idẽ Cy, & ita debet intelligi hæc lex, licet vtiq; p̃ detur terminus ad probãdũ. Dixi latè. in l. nõ vtiq;. ff. de exce.

1 ☞ *Poſſeſſor non præſumitur dominus.*

2 *Actor ſuccumbens in rei uendicatione, agit Publiciana.*

LEX II.

POſſeſſiones. In re poſſeſſa debet probare petitor, non poſſeſſor. h. d. Ita m l. inducebat Placẽt. † q̃ poſſeſſor dominus præſumatur. q̃d falſum eſt[c]: vt in gl. videbitis. j. e. l. cũ res &c.

Additur de nouo.

POſſeſſiones. Actori incumbit onus probandi dominium; aliàs poſſeſſor abſoluitur. h. d. Vel ſic: in reali debet probare petitor, nõ poſſeſſor. Not. actore non probante poſſeſſor abſoluitur: vt l. qui accuſare. ſ. de eden. Opp. q̃ apud reum abſolutum non remanet dominium: vt ff. de iureiu. l. ſed & ſi poſſeſſori. & ff. e. l. circa. de exce. rei iud. l. excepti. Huius timore exponit gl. & Ioan. hic dominium. id eſt poſſeſſio. Simile in l. interdum. ff. de ver. ſig. & hæc eſt vera, aliæ non ſunt veræ. Dic vt in glo. & dicam in l. cum res. j. e. Quæro, † ſi actor ſuccumbit in rei vendicatione: an poſſit agere publiciana. Doct. & gl. dicũt q̃ ſic. ff. de euictio. l. minor. §. j. dic vt ibi plenè dixi.

LEX III.

EX perſona. Ex perſona tutoris, qui fuit ſoluẽdo tpe depoſiti officij, non poteſt alius cõueniri. h. d. Et materiam huius l. habuiſtis. ſ. de trãſac. l. j. & ibi dixi. & j. ar. tute. l. j. videt̃ ergo q̃ ego debeã probare ipſum tunc non fuiſſe ſoluẽdo, quaſi de iure præſumatur contrariũ. Reſpõ. hic eſt de caſibus, in quibus ex præſenti præſumimus in præteritum[d]. Qui enim modò ſoluendo non eſt, retro præſumitur non ſoluẽdo, niſi probetur contrariũ: & econuerſo. in iudicijs. Et de hoc conſueui dare quandam diſtinctionem do. Old. quam ipſe ponit in l. j. §. ſi magiſtratus. de magi. conue. Non ſunt alia hic, &c.

Additio noua.

1 ☞ *Qui non eſt modò ſoluendo, præſumitur retro non fuiſſe ſoluendo. & n. 5.*

2 *Tutor quando conueniatur ex perſona alterius.*

3 *Tutor excuſatur, ſi contutor tempore finitæ tutelæ erat ſoluendo.*

4 *Dicens ſe fuiſſe diuitem debet probare.*

6 *De præſenti quomodo præſumatur in præteritum.*

EX perſona. Qui aliquid dicit certo tpe fuiſſe, illud debet ꝓbare. h. d. Vel aliter. † Nõ præſumitur quẽ diuitem fuiſſe, niſi probet̃. Vel ſic. Ex ꝑſona cõtutoris, q̃ fuit ſoluẽdo tpe depoſiti officij, non poteſt alius cõueniri. No. tria. Primò † q̃ quandoq; vnus tutor cõuenitur ex perſona alterius. de. quo in l. j. ſ. de tranſac. Glo. hic tangit: tamen non curo referre. Secundò nota † q̃ excuſatur tutor, ſi contutor erat ſoluendo tẽpore finitæ tutelæ. Tertiò nota † q̃ ille, q̃ dicit ſe fuiſſe diuitẽ, & ſoluendo, de-

do,debet probare. Ad ſecundum not.oppo.& videtur q̃ ſuffi-
ciat quẽ non eſſe ſoluendo tempore quo agitur:vt l.inter fide-
iuſſores.ff.de fideiuſ.Sol.ſecundùm Pet. ibi in fideiuſſore qui
ſponte intercedit,& ideo plus grauatur:hic in tutorib⁹,quorũ
officium eſt neceſſarium; ideo ad eorum excuſationẽ ſufficit
tempore finitæ tutelæ quem eſſe ſoluendo. Ad aliud oppo. &
videtur q̃ actori incumbat onus probandi,non reo:vt in l.fru
ſtra.j.eo.& ſ.l.proxi.Sol. Actori incũbit onus probandi ſuam
intẽtionem,reo ſuã exceptionẽ: vt ſ.l.j.ſed hic reus dicit:ideo
probat.Contra hoc opp.quilibet præſumitur idoneus, & bo-
nus,niſi probetur cõtrariũ:vt j.de teſta.l.omni.ergo debemus
præſumere iſtum fuiſſe diuitem:niſi probetur contrariũ. Sol.
1 Dicit gl.hoc ideo:†quia ex præſenti præſumitur in præteritũ.
Vult ergo,q̃ qui hodie non eſt ſoluẽdo, retro præſumatur nõ
ſoluendo. Idẽ not.in l.eum qui.ff.eo.& in.l.non eſt neceſſe.de
6 magi.conue.l.j.§.ſi magiſtratus.Iſtud examinemus,†quomo-
do ex præſenti præſumatur in præteritũ.& opp.de l.iiij.ff.eo.
vbi qui hodie fugit,non præſumitur retro fugiſſe. Sed Oldr.
in ſua quadã diſputatione dicit:quãdoq̃ præſens ſtatus rei, eſt
connexus tẽpori præterito:& tunc de præſenti præſumitur in
præteritum:vt in auẽ.de teſti.& ea quę parit.in §.vnum ſi qui-
dem. Qñq̃ non eſt cõnexus: & tunc aut præſens ſtatus habet
in præteritum cõtrariam neceſſariam veritatem. Exemplũ:li-
cet ſeruus fugerit,tamẽ in præteritũ ponitur de neceſsitate tẽ-
poris,quo verũ eſt ipſum non fugiſſe,qñ erat puer: & tunc de
præſenti non præſumimus in præteritũ: vt d.l.iiij.ff.eo. Qñq̃
non habet in præteritum neceſſariam veritatem cõtrariam:vt
in paupertate, & diuitijs. Poteſt enim eſſe, q̃ quis ſemper fuit
diues,vel ſemper fuit pauper.& tũc de præſenti prę ſumitur in
præteritũ:vt hic,cum ſimi.Et pro hoc dicit ipſe, contrariũ di-
xi in l.j.§.ſi magiſtratus.Et eſt in argumẽtũ,q̃ qui hodie cõde-
mnatur vt hæreticus,præſumitur heri hæreticus:quia hoc eſt
falſum,cùm hoc habeat in præteritũ neceſſariam veritatẽ con
trariam.Iſta verba non ſunt perfecta,neq̃ in omni parte ſui ve
ra,vt j.videbitis.Ideo aduertendũ:nam quandoq̃ ex eo quod
eſt in præſenti,volumus prę ſumere in præteritum illud idem:
quandoque ex eo quod eſt in præſenti,volumus prę ſumere a-
liud.Primo caſu,aut præſens tẽpus ſe habet ad præteritum,ad
quod volo præſumere ſicut finis ad initiũ:tũc de præſenti præ
ſumimus in præteritũ:vt l.ſed Iulia.§.proinde.ff.ad Macedo.
vbi ſi filius vertit in rẽ patris,præſumitur à principio illo ani-
mo accepiſſe:vt j.de agri.& cẽſi.l.litib⁹.vbi ſi colonus mihi re
ſpondet de fructib⁹ præſumitur retro meo nomine coluiſſe.&
idẽ in ſimilibus. Quãdoq̃ præſens ſtatus non habet ſe ad præ-
teritũ eo modo:& tũc aut illud,quod eſt in præſenti,habet in
præteritũ neceſſariam cõtrariam veritatẽ:& non prę ſumimus
in præteritũ:vt d.l.iiij.ff.eo. Aut nõ habet:& tunc aut præſens
ſtatus habet ſe ad non eſſe,aut ad eſſe. Primo caſu ex præſenti
præſumimus in præteritũ:vt d.l.non eſt neceſſe.& l.j.§.ſi ma-
giſtratus.ff.de magi.cõue.Secũdo caſu:& tũc ex prę ſenti non
præſumimus in præteritũ.Exemplũ:ſi hodie poſsideo,in præ-
teritũ non præſumor poſſediſſe:vt j.de præſcri.lon.temp.l.ſu-
per longi.Et ſi hodie ſum dominus non præſumor retro fuiſ-
ſe dñs:vt l.ſi mater.§.eadem.ff.de excep.rei iudic.cum ſimi. Et
quod ſ.dixi,quando ſe habet ad non eſſe:intellige ſimpliciter.
Nam ſi haberet ſe ad non eſſe per modũ priuationis:vt ſi dice-
rem me liberatũ:non præſumeretur in prę teritũ:imò infertur
cõtrarium:quia ad poſitionẽ priuationis ſequitur reſciſsio ha
bitus.l.decem.de verb.obli.Secundò quando ex præſenti vo-
lo aliud præſumere in præteritum:& tunc quandoq̃ præſens
infertur in prę teritũ de neceſsitate:vt aliqua peperit hodie:ex
hoc infertur, q̃ intra vndecim mẽſium præteritorum tempus
ipſa cognouit hominem:vt in auẽ.de reſti.& ea quæ parit.§.vn
de ſi quidẽ.& idem in ſimilibus:q̃a ſi fructus induſtriales ſunt
recollecti,induſtria fuit adhibita tẽpore congruo. Eadem ra-
tione ſi vinea facit fructus:de neceſsitate ſequitur,q̃ vinea fuit
tribus annis in præteritum laborata. Quandoq̃ præſens non
infert in præteritũ de neceſsitate:& tũc de præſenti non præ
ſumitur in prę teritũ regulariter,vt faciat plenã probationem:
vt j.l.matrẽ.& l.neq̃ natales.Fallit in l.ſi hi qui adulterij.j.de
adulte.Poteſt tamen quandoque contingere,q̃ facit aliquam
præſumptionem in præteritum:vt l.in ciuilem.j.de furtis.

1 ☞ *Probationes legitimæ quæ dicantur.*
2 *Fama non probat dominium,ſed probationem coadiuuat.*
3 *Fama inducit iuſtã cauſam credẽdi,& ſic titulũ putatiuũ.*
4 *Titulus putatiuus ſufficit ad præſcriptionem.*

a ¶ Proprietatis. [2] Domi-
nium po-
teſt probari per inſtrumenta, &
b per al's legitimas probationes b.
1 h.d.Quæro,†quæ ſunt aliæ legitimæ ,pba
c tiones.Dicit gl. c per famam conſequẽtẽ,
2 vel teſtes, vel per alia;non intelligatis † q̃
per famam probetur dominium ſed proba
tionem coadiuuat.l.iij.§. eiuſdem quoque
principis.ff.de teſta. Vel poſſumus dicere
3 †q̃ fama operetur d hoc,q̃ inducat iuſtam
d cauſam credendi:& ſic induceret titulum
4 †putatiuum,q̃ ſufficit ad præſcriptionẽ:
vt l.Celſus.de vſuſcap.Et hoc modo fortè
debet intelligi gloſſ.quæ eſt in l.ſed an vl-
e tro. c circa prin.ff.de neg.geſt.&c.

Additur de nouo.

¶ Proprietatis. Dominiũ d poteſt pro
bari quolibet genere ,pbationis.
h.d.No.hic iſtud quod dicit pro
prietatis dominium &c. Nota etiam hic
cùm gl.ſua;q̃ quicunq̃ habet aliquod ius,
dominium illius iuris dicitur habere. De
hoc tangitur in l.naturaliter.ff.de acquir.
poſ.Quæro,quæ ſunt legitimæ probatio-
nes.Glo.dicit,per famam conſequentem,
vel teſtes,vel alia:nõ intelligas q̃ per famã
probetur dominiũ :ſed coadiuuat proba-
tionẽ de dominio:vt ff.de teſt.l.iij.§.eiuſ-
dem quoq̃.in prin.Dico etiam q̃ fama fa-
cit ad probationẽ dominij:nã advſuſcapio
nem,& præſcriptionem ſufficit titulus pu
tatiuus errore probabili: vt l.Celſus.ff.de
vſuſcapi. Vñ ſi eſſet fama q̃ pater meus ac
gſiuiſſet alig̃d aliquo titulo: hæc fama in-
duceret iuſtũ errorẽ.& illo titulo præſcri-
berẽ.& hoc fortè voluit ſentire gl.de neg.
geſt.l.at qui natura.§.cũ me abſente.in gl.
mag.Poſſunt etiã aliæ probationes de do
minio eſſe.Ideo poteſt eſſe in reb⁹ mobili-
bus probatio multum clara:vt ſi inueni la
pillum in litore maris: vel feci vnã ſpeciẽ
ex multis rebus bona fide:vt ff.de acquir.
rerum dominio.l.adeo.§.cùm quis.

1 ☞ *Scriptura priuata quando probet.*
2 *Quæ ſunt adminicula,quæ adiuuant ſcripturam priuatam*
ut probet.
3 *Quæ non proſunt ſingula,quando multa iuuant.*

f ¶ Inſtrumenta. [f] Legit
duobus
modis:vno modo ſecundùm gl.
ſecũdùm quam breuiter.hoc di-
1 cit.Priuata†ſcriptura nõ inducit probatio
nem.ſi ibi nõ eſt cauſa.hoc dicit. Vides er-
go ſecundũ glo.q̃ illa priuata ſcriptura fa
cit fidem,quãtum eſt in ſe:ſed non ſufficit
propter defectum eorum,quæ in ea conti
nentur:ſed ipſa de ſe probat illud quod di
cit:ſed non ſufficit:quia non continet cau
ſam.Hæc lec.videtur contra tex.qui dicit,
e q̃ non facit probationẽ.Vnde Vltramon.
legunt aliter & ſecundùm eos breuiter di
cit.Priuata ſcriptura nõ facit fidẽ,niſi cum
alijs adminiculis:vt puta literarum cõpa-
f rationibus adiuuetur.hoc dicit.Lectu.gl.
procedit quando priuata ſcriptura ſit con
feſſata, quòd ſit facta eius manu, contra
quem producitur lectu. Vltramonta.pro-

a ¶ Proprietatis. Debuit allegare l.at qui, §.cũ me abſente.ff. de ne.ge.vide Ang.in d. §.cũ me abſente.A.B.

b ¶ Probationes. Not. q̃ ſi teſtis deponat q̃ talis tenebat ,p ſuo, & tanquã rẽ ſuã,non per hoc ,pbatur dñiũ niſi oſtẽdat titulũ. ita dixit d.Abb.in ca.cũ ad ſedẽ.de reſtiſpo.in iij. charta.alle. dictũ Inn.in c.illud.de præ ſum & dñi de Ro.in deciſi. cccxxv. Adde Alex.& ibi plenè in l.j.ff.,p ſuo.poſt Bart. & Angel.vbi ad hoc alleg.alias concor.

c ¶ Dicit gl.an iſta gl. ſit vera.vide Bart.in l.de minore.§.tormẽ ta.de qõ. & iſta ſoluit Barto.in l.cùm ſuper.de rei vendic'ri.

d ¶ Fama operef.Poſſes dicere in hoc artiſculo. aut eſt fama recens,& tũc nõ plenè ,pbat,ſed adminicula tur.Ita,pcedat iſta gl. hic,p quã dicũt Cyn. & Bart.& oẽs q̃ qñ ,pcuratores articulan tur,q̃ de hoc ẽ publica vox & fama: hoc iõ faciũt,qa ſi ,pbatiões erũt hicinde pa tes,deferẽt iuramẽtũ ſe miplenè ,pbãti ,pter famã.aut fama eſt antiqua:& tũc plenè ,pbat dñium. Ita dicit Ang.ĩ l.Titius.ff.ſ.b. mo.pig.vel hypo. ſol. & l.at q̃ natura.§.cũ me abſente.ff.de neg. geſt.licet gl.ibi teneat cõtrariũ.& no.dicit ibi Ang.q̃ ita ſunt de facto obtẽtũ i ciuitate Paduana. Idem Bal.in auẽ.quasactiones.C.de ſa.ſan.eccle. & in l.cõuẽticula.de epi.& cle.& ĩ l.cũ ſuper.de rei ven.& hic. & Imo.in c.veniẽs.de ver.ſig.iuxta hoc no. q̃ fama antiqua eſt illa, quæ excedit hominũ memoriã. Excedere emi dr̃ memoria,ſi p xl.an. viguit. Dictũ eſt ſin.do. Anto.in cap.veniẽs.el j. de teſti.Qualiter probatur ſtare memoria vide Alex. poſt Bart. in l.ij.§.idem Labeo. ff.de aqua plu.arcen. Adde quid operetur f. ma antiqua. Bald. conſil. lxxiij. iij. lib. & conſil.ccccxliij eodem lib. Et qualiter probetur poſſeſsio, & qualiter dominiũ vide Bald. conſi. cccxxvj. cũ duobus ſequen.iij.lib.

e ¶ Sed an vltro. voluit allegare l. at qui natura.§.cùm me abſente.ita gloſſ. de nego.geſt.

f ¶ Inſtrumenta. Allegaui tibi in l. nuda. in j.col.ff.de donati. adde quæ poſui poſt Alexand.in d.Iauda.

a ¶ Et bene. Adde Bar. in l. ſi cũ dos. in prin. rerũ amot. & ſic no. hic gl. q̃ in ſnia affirmatiuè cõcepta, non ſubintelligitur dictio taxatiua tantũ, p hoc vī tex. in l. cũ furti. ff. de in litẽ iuran. vbi ſi ſubintelligeret, iurãs fuiſſet periurus: q̃ tñ ibi negatur. Et de iſta dictione tãtum, vide Bal. in l. cùm mulier. in vlti. col. ff. ſo. matr.

b ¶ Iura. Q̃ iuramẽtũ trãſit ad hæredes, dixi in auẽ. ſacramenta. & q̃ ibi Bal. no. C. ſi aduer. ven. & Bald. in l. ſi. C. de pac. & in l. ſi qñ. C. de inoffi. teſt. & Bal. in auẽ. principales. C. de iureiuran. ob cal. & Bar. & ange. in l. generaliter. in prin. de reb. credit. & no. Bald. in l. iĵ. j. plus va. qd̃ agi. Car. Flor. in cle. Ro. ſ. porro. in vj. q. de iureiur. Fede. cõſi. cclij. gl. lxiĵ. diſt. tibi domino. Innoc. in c. veritatis. de iureiuran. Hoſt. & Io. And. in c. fi. de ſepul.

c ¶ Hæredes. Adde q̃ licet non poſsit adiri iudex eccleſiaſticus principaliter cõtra hęredẽ pro obſeruantia iuramenti defuncti, prout tenet Ioã. And. in c. fi. de iureiu. in vj. & ſequit̃ Bald. in l. j. de iureiurã. tñ poterit p̃ indirectũ adiri, vel vt cõpellat hæredem ad trãſferendũ, & ad exonerandũ animam defuncti. arg. no. in c. à nobis. de ſent. excõ. Ita Abb. & ibi domi. Maria. Soc. in c. cùm ſit gñale. de fo. cõpet.

d ¶ Exẽplo. Iſte tex. poteſt allegari q̃ ſimplici p̃teſtationi alicui' credi nõ debet, p quo tñ vide Bar. & q̃ ibi dixi poſteũ in l. ſi qs inficiatus. ff. depoſi.

cedit quando ſcriptura priuata negatur. Additur nouiter.

INſtrumenta. Legit̃ duobus modis. Primò ſm gl. ſcriptura priuata nõ facit fidẽ ſine cã. † Quęro quæ ſunt iſta alia
2 adminicula. Dicit gl. cã, vt. nuda l. ratio. ff. de dona. & de acqui. re. do. l. nunquã nuda. videte, priuata ſcriptura ſi non habet cauſam, probat ſicut cũ cã; ſed p̃batũ non releuat, & ideo iſta lectu. non vī vera: quia tex. quærit vtrũ ſufficiat ad probationẽ: Ideo Vltramõtani legũt iſtã legẽ alio modo: & ſecũdũ eos breuiter. h. d. Priuata ſcriptura nõ p̃bat, niſi teſtibus, vel cõparatione adiuuetur. h. d. Secundũ hoc quæro, quæ ſint adminicula, de quibus loquit̃ hic? Reſpondeo: cõparatio, & teſtes ſecũdum formã l. cõparationes. j. ti. iĵ. & in auẽ. ibi poſita. lec. gl. poteſt eſſe vera in priuata ſcriptura cõfeſſata, quæ nõ ſufficit ad probationẽ eius, qđ in ea cõtinetur, niſi adiuuet̃ alijs adminiculis. ſ. dictis. Vltimò gl. colligit, † quæ nõ proſunt ſingula multa iuuant. Op. glo. j. qui nume. tut. l. j. in fi. Sol. in vno verbo. Quandoq̃ plura, quæ nõ proſunt, ſingula tendũt ad perficiendũ vnũ tantũ: tũc quæ nõ proſunt ſingula, multa iuuãt: vt hic, cũ ſimi. Omnia enim iſta tendũt ad faciendũ iudici fidẽ. Si verò tendũt ad diuerſa tota tunc quæ non proſunt ſingula, nec multa iuuant: vt in l. contraria. ibi enim tendebant ad diuerſas ſpecies excuſationum.

RAtiones. Duas partes habet. Prima loquitur in ratione. Secũda in vlti. voluntate. Prima pars. h. d. Rationes defuncti nõ probãt aliũ fuiſſe debitorẽ defuncti. h. d. Scda pars ſecundùm gl. breuiter dicit: Verba enũciatiua defuncti i vltima volũtate, debitores nõ liberãt. h. d. ſecundũ gl. Vel aliter. Debitoribus nõ p̃ræiudicat ſecũdũ alios. Secunda pars incipit ibi, eiuſdẽ iuris eſt. Videt̃ q̃ in reſiduo debitor libereť. Vnde opp. de l. j. j. de fal. cau. adiec. Solu. ibi aſſeruit ſibi ſolutũ; hic verò dicit certã quãtitatẽ ſibi deberi, licet eñ dixerit de minori, non propter hoc negabit, quin deberetur maior quãtitas. Sed ſi dixiſſet ſibi deberi centum tñ, per hoc q̃ dixit tãtũ, videtur negare q̃ plus debeatur:
2 & tunc ſufficeret debitoribus, ſecundum Azo. & bene [a]. Probatur in l. iĵ. ſ. cum Titio. ff. de adimen. lega. Tetigi vobis. ſuprà de tranſactioni. l. ſi quidem.

1 ☞ *Rationes defuncti, quando faciant præſumptionem, uel indicium.*
2 *Enunciatiua uerba defuncti, quam probationem faciant.*
3 *Iuramentum erroneum an noceat, ſicut nec confeſſio.*
4 *Iuramentum habet in ſe, clauſulam, ſi non ualet q̃ ago ut ago, ualeat ut ualere poteſt.*
5 *Enunciatiua uerba defuncti, quando inducant diſpoſitionem.*

RAtiones. Rationes defuncti non probant contra extraneos. Itẽ per aſſertionẽ minoris quantitatis, non inducitur liberatio à maiori.
1 h. d. Circa primam partem quæro † vtrũ rationes defuncti faciant aliqualẽ præſumptionẽ, ſeu indicium. Et gl. aliquãdo tenet q̃ ex ea debet deferri iuſiurãdũ, vt dixi in l. admonendi. ff. de iureiu. & hoc p̃bat cũ dicit: ſolã ſufficere non poſſe, &c. quaſi dicat, egeret aliqbus adminiculis; ipſa ſola nõ ſuffi cit; ſed adminiculatur, ſicut nõ p̃baret teſtis vnicus. Ratio eſt nam tunc dicitur fieri probatio. & communis ſit præſumptio, cùm iudex adducitur ad fidem, & credulitatem: vt dixi ſuper rubrica. Sed cũ iudex vidit librum rationũ, aliqualiter incipit ſuſpicari quia nõ eſt veriſimile q̃ defunctus ſcripſerit ibi fal-
2 ſum. Ad ſecundã partẽ quæro pro declaratione text. † quid ſi teſtator vſus eſſet verbo taxatiuo tantùm, vel ſolummodo, vel duntaxat: vt puta. Titius debet mihi centũ tantùm. Azo. dicit tunc eſſe aliud. Hugo dicit idem. Iſtæ opi. non cõtradicunt ſibi. Nam quod Azo. dixit tunc eſſe aliud, verũ eſt ex ſignificatione verborũ. Caſus eſt no. ff. de adi. lega. l. iij. ſ. cum Titio. & quod Hugo dixit q̃ idẽ non negat dictum Azo. eſſe verũ: ſed dicit, licet verba hoc importent, tñ non præiudicat, ſi per hæredem contrarium probetur: niſi in duobus caſibus, quos ſtatim examinabo. Poteſt ergo probari cõtrarium ſecundùm Hugo. & bene: vt l. j. de fal. cau. adie. Fallit in duobus caſibus. Primò
3 ſi iurauit: vt in auẽ. hic poſita. Hoc non videt̃ verũ: quia † iuramentum erroneũ non debet nocere ſicut nec confeſsio: vt l. fi. ff. qui ſatiſ. cog. & l. fi. de non nu. pec. Suſtinẽdo dico hoc ideo:
4 † quia iuramentum importat in ſe, vt ſi non valet quod ago, valeat vt &c. vt l. cùm pater. ſ. filius matrẽ. de leg. iĵ. Valebit ergo tunc iure liberationis relictæ. Item fallit ſi fuit ſciens, quia tũc non errauit. & dictum hoc eſt, quando per hæredem probatur
5 error. Vlt. gl. ſumit hic ar. q̃ † verba enunciatiua non inducunt diſpoſitionem. Poſtea in cõtrariũ arguit. Breuiter ad ſol. l. quæ hic alle. & ad declarationẽ huius, ſcias q̃ verba enũciatiua nũquam inducunt diſpoſitionẽ, poſtea vltra id, quod eorũ ſignificatio importat. Hic eſt caſus, et in l. Titia. ſ. Caius. ff. de leg. iĵ. Item enunciatiua non inducunt diſpoſitionẽ contra eũ, quem teſtator nõ potuit grauare. Hic eſt caſus, & in l. iĵ. ſ. j. ad Sylla. & j. de teſta. l. verba. Item verba enũciatiua non inducunt diſpoſitionem eius, quod per teſtatorẽ non poteſt induci: vt j. arbitri. tute. l. j. ſ. cõmu. vtriuſq̃ iudic. l. ſcriptura. Alia regula eſt. Verba enunciatiua eius, quod per teſtatorẽ poteſt induci, diſponunt contra eũ, quẽ teſtator grauare poteſt: vt l. ex hac ſcriptura. de donatio. ff. ad Syllania. l. j. in fi. & l. iĵ. & l. Lucius. ſ. qſ quis. de leg. iĵ. & j. de fal. cau. adie. leg. l. j. in prin. cum ſimi. Bar.

b QVod obtinet. Verba enunciatiua teſtatoris non præiudicant hæredibus: niſi teſtator iurauerit [b], h. d. De materia huius dic plenè vt in l. ex hac ſcriptura, ff. de donatio.

Additur noua auẽ.

1 ☞ *Hæredes tenentur ſeruare iuramentum defuncti.*
2 *Hæres non ſeruans iuramentum defuncti, non efficitur periurus.*
3 *Iuramentum non tranſit ad hæredes.*
4 *Teſtator iurando non poteſt extraneis præiudicare, prodeſſe ſic. nu. 5.*

QVod obtinet. Verba enunciatiua teſtatoris non præiudicant hæredib', niſi teſtator iurauerit. Vel pone caſum ſecũdũ quod colligitur ex lec. Hugolini poſita ſuper l. C. † Nota q̃ hæres tenc
1 tur ſeruare iuramentum defuncti; non tamen eſſet periurus ſi non ſeruaret: quia iuramentum non ligat niſi animam iuran-
2 tis: † nec tranſit ad hæredes [c]: vt ſ. de reb. credi. l. generaliter. in
c prin. & extra, de iureiurã. c. veritatis. Secundò nota q̃ teſtator
3 † etiam iurando non poteſt præiudicare extraneis. Quærit gl.
4 an † poſsit prodeſſe extraneis. Et determinat quòd ſic, & bene. De materia huius auẽ. dic plenè vt dixi in l. ex hac ſcriptura. ff. de dona. Bar.

d EXemplo. [d] Scriptura propria non facit fidẽ pro producente. h. d.

Additio.

1 ☞ *Quod eſt cauſa mali exempli, non debet permitti.*
2 *Liber rationum non probat pro ſcribente, ſed contra ſcribentem.*

1 EXemplo. Scriptura ppria ſcribenti non prodeſt. Nota † q̃ nõ debet permitti id, quod eſt mali exempli cauſa: vt ff. de pœnis. l. ſi quis
2 aliquid. ſ. qui abortionis. Secundò not. q̃ † liber rationum non probat pro ſcribente: vt hic. vel pro hærede eius: vt ſ. l. proxi. ſed contra ſcribentem ſic: vt l. quædam. ſ. numularios. ff. de eden. & contra hæredes eius: vt l. inter chartulas. & ibi no. j. de conue. fiſ. debi. Bar.

FRuſtra. Reus non debet probare, ſed actor. Hoc dicit.

CVm te minorem. Ei, qui ætatẽ allegat, incumbit onus p̃bãdi eã. h. d. De hoc habuiſtis ſ. de in inte. reſti. l. ſi minorẽ &c.

Additio.

1 ☞ *An poſsim adire iudicem, ut probetur de ætate mea. remiſsiuè.*
2 *Ætas per quem probetur: & quis debet eam probare.*

Ætas

3 *Aetas qualiter probetur.*
4 *Quod semel fuit tale, quando præsumatur ipsum fuisse tale.*

VM te minorem. Qui ætatẽ dicit, eã probare debet. Hic esset vi
1 dẽdum principaliter †an possum adire iudicẽ, ad hoc vt probem de ætate mea: quod hæc lex velle videt quod examinaui plenè in l. de ætate. ff. de mino. Secũdò esset videndũ.
2 †cui incumbit onus probandi ætatem. Et iste text. dicit, quòd ei, qui dicit. Clarius ei, cui ætas est fundamẽtum intẽtionis: vt d. l. de ætate. ff. de mino. & ſ. de in integ. resti. l. ſi minorẽ. & ibi
3 melius, quàm alibi. Itẽ esset vidẽdum †qualiter probetur ætas. Dic vt d. l. de ætate. & de ꝓbationis effectu ibi plenè dixi. Op-
4 po. † quod semel fuit tale, semper præsumitur tale, nisi probetur contrarium; vt j. eo. l. ſiue. Solu. Illud est verũ in his, quæ solo cursu temporis non mutantur; sed ætas solo cursu temporis mutatur; ergo &c. vide gl. & eam nota. Bar.

1 *Articulus, qui de necessitate concludit, quando debeat admitti.*

NEque natales. Non ꝓbat hoc esse, quod
a ab hoc cõtingit abesse. h. d. Vel aliter. Articulus [a] impertinẽs nõ debet admitti. h. d. Opp. de. l. matrẽ. & de l. ſiue posſidetis. j. eo. vbi †articulus, q nõ cõcludit de necessitate, debet admitti· Sol. quidã est articulus, qui de necessitate concludit; & de isto nõ est dubiũ. Quidã est articulus, q præsumptiuè cõcludit; & tunc quandoq; inducit talem præsumptionẽ, quæ transfert onus probandi in aliam partem; & tũc debet admitti; vt lege cõtraria. Quãdoq; inducit talẽ præsumptionẽ, quæ facit semiplenam probationẽ; & tunc idem; vt l. in bonæ fidei. ſ. de iureiur. Quandoq; neutrum istorum facit, nec aliam probationẽ coadiuuat; & tũc nõ debet admitti. ita loquit hic &c.

ISCRIPTUM. In iudicio præsumitur pro testamẽto nisi probetur contrarium. h. d.

Additio.

1 *Qui dicit testamentum solenne, quando debet id probare.*
2 *Testamentum an possit dici nullum principaliter agendo.*

SIscriptum. De cõditione alterius nõ potest
alius agere principaliter, sed incidẽter sic. Vel aliter, ad hoc semper allegatur. Testamentũ præsumitur solenne, nisi ꝓbetur contrarium.
1 †Opp. ꝙ ille, qui dicit testamentũ solenne, debet ꝓbare. l. quęcunq; in fi. ff. de publ. Sol. breuiter. Quædã est solennitas quæ requiritur ad testamẽtũ simpliciter; vt numerus testiũ, & similia, & tũc qui testamẽtũ allegat, debet hoc ꝓbare; vt sic in propria eius figura appareat; vt j. de edic. diui Adri. tol. l. fi. Quædam requirũtur in testamẽto ad effectum, non simpliciter, sed aliquo præsuppositio; vt institutio vel exhæredatio filij requirit in testamẽto ꝙ pręsupponatur ꝙ filius sit. Idẽ & in simili in institutione; & pro testamẽto præsumitur, nisi probetur contrariũ; vt hic, & ſ. de iur. & fac. ign. l. ſi post diuisionem. j. de codicil. l. non codicillos. & ff. eo. l. quidã. licet gl. alleget hic alias pro contrarijs; tamen sunt pro. Opp. ꝙ quis possit dicere hæredem non capacem Principaliter; vt ſ. eo. l. cùm te. Sol. Ibi quis volebat agere de conditione personæ suæ, hic de conditione
2 alterius. † An autem quis possit dicere testamentum nullum principaliter agẽdo. Videtur hic tex. ꝙ non; vt in l. j. ſ. de ordi. iudi. Dixi in l. & eleganter. in prin. de dona. & in l. quæ sub cõditione. §. fi. ff. de condi. insti.

1 *Dominium ut transferatur, an requiratur quòd fiat miſsio in possessionem rei uacuæ. & nu. 15.*
2 *An requiratur in publiciana quòd fiat miſsio in possessionem rei uacuæ. & nu. 7.*
3 *Dominium ut probetur, quid requiratur. & nu. 5. & nu. 10. & nu. 12.*
4 *Dominium non transfertur per uẽdentem & tradentem non dominum.*
6 *Ille, à quo causam habeo, nõ potest mihi obijcere quòd non fuerit dominus. & nu. 16.*
8 *Possessio non uacua dicitur duobus modis.*
9 *Venditor non liberatur, nisi tradat possessionem uacuam omnimodo.*
11 *Venditorem fuisse dominum, qualiter probabitur.*
13 *Practica articulandi ad probandum præscriptionem.*
14 *Possessor quando præsumetur dominus.*

VMres. Res per instrumẽta non geretur, sed in
strumenta probatur. potest alijs modis etiam legitimis comprobari. hoc dicit. Contra primũ oppo. de l. contractus. j. de fide instru. Solu. Quod hic dicitur, fallit quando hoc agitur, quòd contractus celebretur in scri-
b ptis. Circa secundam partem quæruntur aliqua[b]. Primò

a ¶ Articulus. Articulus non concludens an debeat admitti in petitione, vide Bal. in l. ſiue posſidetis. in prin. Et ad Bar. hic vide quod no. Inn. in c. ex parte Abbatis. de priui. vide per Io. And. in c. literas. de præsum.
b ¶ Aliqua. Adde Bal. hic, & in l. ij. j. de acqui. pos. & ibi gl. & Bar. in l. Celsus. in ij. col. ff. de vſusca.

1 †an sit necesse ad trãslationem dominij[c].
c ꝙ fiat miſsio in possessionem vacuã. Quidam dicunt ꝙ sic, per hanc legem doct. nostri tenent vbiq; cõtrarium. per l. ſi fundũ. ff. de fun. do. & l. ij. §. j. de act. empt. Secũdò
2 quęritur extra gl. †vtrum ad publicianam requiratur ꝙ quis mittatur in possessionẽ vacuam. quidã dicunt ꝙ sic; quia aliàs non potest præscribere; ergo nec publiciana cõpetit; vt l. eum qui. in prin. ff. de pu. dic plenè de hoc vt dixi vobis in l. Celsus. ff. de
3 vſus. Tertiò quærit gl. †quot requirantur ad probationem dominij. Placen. dicebat ꝙ tria quæ hac l. ponuntur scilicet emptionem factam; traditionem; & pretium numeratũ. quod gl. nostræ nõ placet. † Quid
4 enim ſi ille qui vẽdidit & tradidit, nõ erat dominus? Certè nõ potest trãsferre dominiũ; vt l. traditio. ff. de acqr. re. do. †Et ideo addit gl. ꝙ debet probare tradentem fuisse
d dominũ[d]. Sed qualiter ꝓbabitur? Respõdet gl. probatur per modos traditos inſt. de re. di. §. ſingulorum. Poterit etiã ꝓbari ꝙ præscripſit, & vſucepit. Sed qualiter respondebis ad istam legem quæ videtur velle ꝙ tria ſufficiant. Gl. respõdet, ꝙ hæc sup
e pletur[e] ꝓ illas. Vel dic, & istud est nota. dicit gl. ꝙ agebatur contra venditorem, vel eius hæredem, qui non negat venditorem fuisse dominum, quia sic suã & sui authoris turpitudinem allegaret, quod nõ pos-
6 set. quod no. †quia secundũ hoc ille, à quo ego causam habeo non potest mihi obijcere, ꝙ ipse nõ fuerit dominus; an autẽ econuerſo, ille q habet causam à me[f] possit mihi referre quæstionẽ dominij. Dic vt l. ita
f vt ſi fur. ff. cõmo. Tangetur. j. eo. l. ſiue posſidetis. & j. loca. l. ſi quis cõductionis. Non habetis hic alia &c.

c ¶ Dñij. vide in l. rẽ q nobis. de acquir. poſſ.
d ¶ Dñm. ꝙ non põt melioris conditionis esse ille, q habet cãm ab aliquo quã tuiſſet ille à quo cãm habet & ꝓbat hoc no. in l. j. §. j. ad Tre. & Pau. de Caſt. hic tractat alleg gãdo hic no. & conſ. xvij. qđ incl. in Christi noie amẽ. i cã q ꝓtij. pmæ & c. i uij. col.
e ¶ Supplet. Hũc §. & hanc glo. no. sequitur Bal. in iij. colũ. & hic adde Bal. in l. rẽ alienã. ff. de pig. actio. & vide Pau. de Caſt. in cõſi. iij. quod incipit, in Christi noie amẽ. in tacto isto quatuor sunt vidẽda. &c. vbi alle. no. per gl. hic & doct. & Bart. in l. ita & ſi fur. ff. cõ. hic all.

Additio.

CVmres. Nõ solũ instrumẽtis, sed quibuscũq;
alijs ꝓbationibus, põt ꝓbari doniniũ. Not. ꝙ cõtractus nõ fiunt per instrumẽta; sed facta ꝑ instrumẽta ꝓbãtur. Simile. ff. de pig. l. cõtrahitur. Opp. ad primũ de l. cõtractus j. de fide instr. Solue vt in prima gl. Veniamus ad secundã glos. quæ tractat materiã valde vtilem. Hic dicitur, in vacuam possessionẽ. quæro an requiratur, ꝙ quis mittatur in vacuã pos. ad dominij translationem. Quidam ꝙ sic, per
7 istũ tex. gl. determinat contrariũ. & bene, per l. ſi fundũ. ff. de fun. do. Quæro †vtrum ad publicianã ſufficiat traditio possessiõis nõ vacuæ. Istã qõnem format hic Cy. & Ia co. Bu. insti. de actio. §. aliæ. & determinat ꝙ non ſufficit: nam publiciana nõ cõpetit ei, qui non põt vſucapere: vt l. eũ q in prin. ff. de publ. Sed inductus in possessionẽ nõ vacuã, possessionẽ nõ acqrit. ergo nõ vſucapit, ergo nec publicianã habet. Credo ꝙ habeat sanũ intellectũ. Tñ aduertendũ est:
8 †quia possessio nõ vacua, dicit duobus modis: vt hic dicit gl. & probat in l. ij. §. j. ff. de actio. emp. primò qñ aliqs possidet naturaliter tantũ; & tradens possidet ciuiliter, &

f ¶ A me. An ille, qui emit a me, vel alius cãm habuit videatur fateri rem ad me spectare taliter ꝙ nõ possit postea negare, vid Ang. ſingu. dicẽtẽ ꝙ nõ, i l. j. post prin. ff. de pub. Sed cõtrariũ dicit Bal. in l. ſiue ãũ. §. ij e. ti. vbi etiã idẽ Ange. in pri. tenet & idẽ vr velle Paul. de C... hic. Itẽ vide in materia Pau. de Ca. cons. iij. & consi. xciij. qui vult ꝙ vbi deducẽtẽ postea dñiũ principaliter ab eo, a quo cãm habent, nõ prębareť etiã contra me ex ipſo contractu, vt de Pau. de Caſtr. in l. pe. ff. de cõdi. inſer. q in hoc vr velle cõtrariũ, vide ad Barba. in l. legata. de adimen. lega. Itẽ pro decisione Pau. de Caſt. in d. l. j. Sal. qui loquit in fortiorib⁹ terminis in l. matrẽ. in ij. col. ẽod. Et vult ꝙ licet fateat reus cõuẽt⁹ hypothecatã rẽ fuisse debitoris, sed negat fuisse suam tpe hypothecæ factæ, ꝙ debet hoc ꝓbare. Et dictũ Angel. in d. l. j. sequit ſimpliciter Alexãn. in conſi. l. xciij. in j. col. in j. volu. & conſi. clxxxv. in ij. vol. vide & pondera Bald. in ca. ij. de noua for. fideli. vide latè in ſecundo repertorio in verbo, emptor. vbi habes quatuor limitationes ad dictũ Ang. & alios cõcordat. Itẽ ꝙ non videatur fateri q dicit ſe emisse vel ꝓmutasse, vide Alex. in apo. ad Bar. i l. Iuli. verũ debitorẽ. col. v. de cõdi. inde. in apo. ſup. verſ. cũ de inde bito. facit qđ ſcripſi. ad Bar. i l. ab empto.

re.ff.de pac.q̃ per conſtitutũ ꝓbat̃ poſſeſſio cõtra illũ,qui conſtituit pro eo verſus quem conſtituit.

a ¶ Eſt ergo. Adde eũdem Bart.& ibi latè Alex.in l.Celſus.col.pen.de vſufcapio.& eũdẽ Alex.in cõſi.lxxxvij.in fi.& conſil.xcvj.in fi.in v.volu.

b ¶ Inducit.No.q̃ pro bat epiſtola,p bar.in l.nuda.ad fi.ff.de do.& hic p Bal.& Bart.ĩ l.admonẽdi.de iure iur.& q̃d no.Bald.in rub.C.de fi.inſtru.in xix.col.in ver.quæro q̃d de literis.& Bart.in auẽ.cõtract̃.de fi.inſtru.& do.Bart.hic approbata ſequitur Pe.de Anc.ĩ cle.ſi ſumus.de ſenten.excõi.

naturaliter:tunc verũ dicunt prædicti docto.ſed aliquis poſsidet naturaliter tãtùm & tradens ciuiliter tantũ:tũc licet fiat miſſio in poſſeſsionem non vacuam,tamen acquiritur publiciana:quia miſsione acquiritur ciuilis,quæ erat apud mittentem, quæ ſola ſufficit ad vſufcapionẽ:vt l.j.§.per ſeruum qui in fuga.ff.de acq.poſ.& l.qui fundum.in prin.pro empt.Quãdoque dicitur poſſeſsio non vacua,quãdo quis eſt in poſſeſsione rei ſeruandæ:vendẽs verò, ſeu tradens poſsidet ciuiliter,& naturaliter:tunc etiã ſufficit ad publicianã: vt ff.pro empt. l.miſſo pro hærede.l.qui legatorũ.§.j.licet tñ prædicta ſufficiat ad publicianã: † non
9 tamẽ liberatur venditor,niſi tradat poſſeſſionem vacuã omnimodo: vt dicit l.ij.§.j. & l.iij.in prin.ff.de actio.emp. Quæro, &
10 ſum in gl.in ſecunda parte, † vtrum ſufficiat probare iſta tria ad probandum dominium.Placen.dicit q̃ ſic,per hanc legẽ gl. dicit contra:quia iſta tria de neceſsitate non inferunt emptorẽ dominum:quia poteſt eſſe q̃ vẽditor nõ fuit dominus:vt l.traditio.de acqui.re.do.Dico q̃ nõ infert de neceſsitate, neq̃ probabiliter,ſecũdũ dicta ſ.e.l.neq̃ natales.Vnde oportet q̃ probet q̃ vẽditor fuerit hic dominus.& illud cõmuniter tenetur
11 per omnes.Quærit gl.†qualiter probabitur venditorem fuiſſe dominum.Gl.dicit hic in rebus mobilibus multum clarè,vt quia cepit feram beſtiam,vel aliquã ſpeciem ſpecificauit. Sed in re immobili qualiter probabo venditorem fuiſſe dominũ? Certè per præſcriptionẽ:quia poſſederat tanto tempore, iuſto titulo,& bona fide q̃ præſcripſerat.Sed tunc ſecundum gl.nõ probatur directum dominiũ,ſed vtile:vt in auẽ.niſi.& ibi no.j.
12 de bonis mater.Qualiter autem†poteſt probari directũ? Dubiũ eſt.finaliter aliàs ego dixi,& credo dicere verũ: regula iuris gentium eſt,q̃d in nullius bonis eſt, occupanti conceditur: & ideo pũto q̃ ſi facta ſolẽni inueſtigatione & diſcuſsione, nõ reperiatur aliquis qui dicat ſe dominũ illius fundi,quẽ author meus poſsidebat: dico probari ipſum directum dominiũ: vt l.
13 rem quæ nobis.ff.de acqui.poſ.& ibi dixi. † Quæro,quia modus probãdi per præſcriptionem eſt cæteris communior, qualiter ſit formandus articulus ad probandũ præſcriptionẽ longi temporis.Quidam formabant ſic:dico q̃ poſſedit à decẽ annis citra.& iſte articulus nõ cõcludit: qa potuit poſsidere vna die à decẽ annis citra: vt l.j.§.quod autem.ff.de aqua quoti.& æſtiua.Sed ſi diceret,q̃ poſſedit à decẽ annis,& citra:tunc adiectio ipſius dictionis,& operatur vt dicta oratio verificetur,q̃ initiũ poſſeſsionis fuerit iam ſunt decẽ anni, & poſtea ſemper poſſedit:vt extra,eo.t.licet cauſam.& ibi per Hoſti.& Io.An.

a Eſt ergo [a] modus cõis & magis clarus hodie,vt dicatur, poſſedit à decẽ annis,& citra,& per ipſum tẽpus.Item aduerte, q̃ ſi tu facis articulũ de decẽ annis tantũ,vel de illo tẽpore tãtùm,q̃ requiritur ad preſcriptionẽ,debes dicere à decẽ annis,& citra, finitis tali tẽpore.Et eſt ratio:qa teſtis examinatur poſt litẽ cõteſtatã:vnde diceret teſtis:verũ eſt q̃ cõtineẽ in articulo,q̃ poſſedit à decẽ annis & citra:& intelligeret dictũ teſtis citra, vſq̃ ad diẽ lati teſtimonij:& ſic nõ eſſet probata præſcriptio:qa tẽpus,quo currit poſt litẽ conteſt.non ſufficit ad præſumptionẽ:
14 vt l.more litis.ſ.de rei vendi.Quæro†vtrum ille,qui poſsidet, præſumatur dominus? Placen.dicit q̃ ſic.Gl.hic videtur dicere contrariũ.No.in l.ij.ſ.eo.opi.Placen.videtur tenere gl.in l. quidã in ſuo.ff.de cõdi.inſti.Iac.de Are.ibi diſtinguit duo vel tria mẽbra.Ego latius dico ſic.Q̃ñq̃ dominiũ deducit̃ in iudicium,per modum actionis.Quandoq̃ per modũ exceptionis. Primò caſu,aut dñiũ deducit̃ in iudiciũ principaliter: & tunc poſſeſſor non præſumitur dñs regulariter:imò debet probare dominiũ:vt l.in rẽ.ff.de rei vẽ.no.in l.ita vt ſi fur.ff.cõmo.& j. de non nu.pe.l.j.& de pig.acti.l.nec creditores.Fallit in l.ſi qs emptiõis.§.ſed hæc cõtra ſup illis.j.de p̃ſcr.xxx.an. q̃d examinabo in l.vis eius.j.e.Q̃ñq̃ dñiũ deducit̃ in iudiciũ incidenter: & tũc aut qs allc.poſſeſsionẽ præſentẽ,aut præteritã.Si preſentẽ,p̃ſumit̃ dñs;vt l.j.ff.fa.er.No.gl.in l.ſicuti.§.ſed ſi quærat̃.ff. ſi ſer.ven.Facit q̃d no.doc.in l.cõſuetudinis.j.quæ ſit lon,conſue.in iiij.q.principali.& probatur in l.nõ nudis. prout.j.dicã. & ideo puto,q̃ qui agit actione legis Aquiliæ eo ipſo q̃ poſsidet,præſumitur dominus,niſi probetur cõtrariũ.Et ita intelligo ad l.Aquiliam.l.item Mela.§.pe.quia ibi conſtabat q̃ non erat dominus.& hoc caſu puto eſſe verã opi.Placen.Si autem, allegat poſſeſsionem præteritam,tunc nõ ſufficit ad probationem dominij:vt l.& quæ nondum ſunt.§.q̃d dicitur.ff. de pig. no.j.de Saluia.interdi.l.j.Si verò dominiũ deducitur in iudicium per modum exceptionis:& tunc aut quis allegat poſſeſſionem,poſt fundatam intentionẽ aduerſarij: & tunc nõ præſumitur dominus:vt l.ſi de poſſeſsiõe.j.e. Aut ante fundatam intentionem aduerſarij:& tunc præſumit̃ dominus:vt l.ob maritorum.ſ.ne vxor pro mari.& facit quod no.in l.j.j.de priuil.
15 fiſ.& l.Titia.ff.de ſol.Sed quæro,†quæ requirantur ad translationem dominij.Placẽ.dixit tria:ſcilicet venditio, & traditio, & pretiũ numeratum,quod glo.non placet.Quid enim ſi ille qui vendidit,& tradidit,non erat dñs:nam non poterat tranſferre dominiũ.l.traditio.ff.de acqui.re.do.ideo addit gl.q̃ debet probare tradentem fuiſſe dominũ. Sed qualiter probabitur? Dicit gl.per modos traditos Inſti.de re.diui.§.ſingulorũ. Poſſet etiam probari q̃ præſcripſit, & vſucepit. Sed qualiter reſpondebis ad iſtam l.quæ videtur velle quod tria ſufficiant? Gl.reſpõdet,q̃ iſta ſuppletur per illas. Vel dic:& iſtud eſt not. q̃ agebatur contra venditorem,vel eius hæredẽ, qui nõ negabit venditorem eſſe dominũ:quia ſic ſuam turpitudinem alle-
16 garet,quod non poteſt.quod no.quia ſecundũ hoc†ille, à quo cauſam habeo,non poteſt mihi obijcere q̃ ipſe non fuerit dominus:an autem econtra,ille,qui habet cauſam à me,poſsit mihi referre quæſtionem dominij? Dic vt ff.cõmo.l. ita vt ſi fur. Tangetur aliquantulum.j.eo.l.ſiue poſsidetis.& l.ſi quis conductionis infrà locati.

1 *Epiſtola quando probationem inducat. & nu.4.*
2 *Practica ad probandum filiationem.*
3 *Conſanguinitas quòd probetur per auditum.*

¶ On epiſtolis. Per verba enunciatiua in epiſtolis,vel libellis prolata cõſanguinitas non probatur.h.d.Opp.de l.quidam. in fi. ff. eo.Sol.Ibi fratres erant in poſſeſsione filiationis.Item opp.de l.fi.ff.e.Sol.Dico q̃ epiſtolæ non probant plenè,vt hic, ſed adminiculantur aliqualiter,vt ibi.Quæro ergo,& reuoco in dubium vtrum epiſtola probet.Et intelligo de epiſtola quã pars
t confitetur à ſe emiſſam.Circa quod dic,† Aut in epiſtola continentur verba diſpoſitiua,aut verba enũciatiua.ſi verba diſpoſitiua:ſi quidem ſuper eo,quod poterat per epiſtolam introduci,vt in contractibus,qui contrahuntur conſenſu,tunc epiſto-
b la probat & inducit [b]:vt l.conſenſu.ſ.de act.& ob.l.j.in fi.j.de contrah.emp.& inſti.de ob.quæ ex conſen.Si verò illud non poterat induci per epiſtolam:tũc non probat:vt l.j.ff.de verb. ob.Si verò epiſtola cõtinet verba enunciatiua:tunc ſi quidem fit enunciatio ſuper eo,quod partes facere potuiſſent:& inducit probationem:vt l.j.j.de contrah.& commit.ſtip.Si verò ſuper eo,q̃d partes inducere nõ potuiſſent,vt fraternitatẽ: tũc d. epiſtola nihil ꝓbat vt hic:adminiculatur tñ aliqualiter,vt dixi.

Additio noua.

¶ On epiſtolis. Verba enũciatiua in iudicijs vel epiſtolis ꝓlata, ius ſanguinis nõ inducũt,ſed poteſt probari contrarium.Opp.q̃ ex epiſtola inducatur illud,quod cõtinetur in epiſtola: vt l.j.in fi.de contrahen.emp.de act.& oblig.l.conſenſu.Sol.Hic in his, quæ per epiſtolã induci nõ poſſunt:ibi in his quæ poſſunt p epiſtolam induci,vt cõtractus qui celebrantur cõſenſu. † Cõtra hoc opp.q̃ ſaltẽ per epiſtolam inducatur probatio:vt j.de cõtrahẽ. ſtip.l.j.ff.depoſi.l.Publia.in fi.Quidã,vt Iac.antiquus gloſſator hoc fatebatur.Gl.videt̃ dicere contrariũ. Hæc eſt veritas, q̃ per iſtas epiſtolas inducitur quaſi poſſeſsio fraternitatis: & ideo quãdo ius fraternitatis venit in iudicio incidẽter:vt puta quia principaliter agit̃ de diuidenda hæreditate;vt in lege noſtra:tũc p̃ſumit̃ frater,donec ꝓbet̃ cõtrariũ:vt hic,& l. ꝓxi. ita debet intelligi.ff.e.l.fi.Quæro,qualiter†probet̃ filiatio vel fraternitas.Dñi,circa filiationẽ ſunt faciẽdi duo articu.Prim⁹ de filiatione directò.ſecũdus de quaſi poſſeſsiõe filiatiõis.In prio

dicam

dicam ꝙ talis est natus ex tali vxore,in eius domo,vicinis sciẽtibus,ſm formã.l.filiũ.ff.de his q ſunt ſui vel alien.iur. & j. de nup.l.ſi vicinis.Secũdò ponã,qũo aliqs pater,& mater tractauerũt eũ vt filiũ.Ista est quaſi poſſeſsio filiationis, de qua hic, & in l.pxi.& ff.de qõ.l.j.§.j.adĵciendũ est in dicto articulo: & sic habitus.& reputatus,est à vicinis,& alĵs ipſum cognoſcẽtibus:per d.l.filium.& l.ſi vicinis.Sed moueovnum dubiũ.Id, quod non est,poſsideri nõ poteſt:ſed poſt mortẽ patris nulla est filiatio,qđ apparet: qa filiatio est quædã correlatio. & remoto vno de correlatiuis, remouet aliud:vt ff.de reſcri.ven.l. cũ emptor,quo modo ergo poſt mortẽ patris poterit ꝓbari eũ esse in quaſi poſſeſsiõe filiatiõis? Quæro:filiatio & fraternitas
3 quia ſunt de ꝓpinquo,poſſunt ꝓbari de facili:† ſed cõſanguinitas in gradu remotiori quomodo põt probari, cũ nõ viuant homines,q cognouerint iſtos antiquos? Reſpondeo, ꝙ habemus decretalẽ q̃ dicit,ꝙ ſufficit hoc ꝓbari p teſtes, qui dicãt ſe audiuiſſe à maioribus.ſ.fide dignis:vt extra de teſtib.c.licet.ex
4 quadã.Sed quæro†vtrũ epiſtola probet.Et intelligo de epiſtola,quã qs confiteꝫ à ſe miſſam.Circa qđ dic,aut in epiſtola cõtinent verba enunciatiua,aut diſpoſitiua:ſi poſitiua, tunc ſi quidem ſup eo,qđ per epiſtolã poterat induci,vt in cõtractib⁹ qui conſenſu cõtrahunt:tũc epiſtola ꝓbat.l.cõſenſu.de act.& obli. & de contrahẽ.emp.l.j.in fi.& Inſtit.de obli.quæ ex conſenſu. Si verò id nõ poterat per epiſtolam induci tunc non probat.l. j.ff.de verbo.oblig.Si verò epiſtola continet verba enunciatiua:tunc ſi quidẽ fit enunciatio ſuper eo quod partes facere potuiſſent:& probat.l.j.de contrahẽ.ſtip. Si verò ſuper eo quod partes inducere non poſſunt,vt fraternitas;tunc epiſtola non probat:ſed adminiculatur aliqualiter,vt ſ.dixi.Barto.

1 ☞ *Qui est in poſſeſsione conſanguinitatis,præſumitur conſanguineus.*
2 *Filiationis probatio.*

ON nudis. Aſſeueratio fraternitatẽ nõ ꝓbat: & qui est in poſſeſsione fraternitatis,præſumitur frater.niſi probeꝫ cõtrariũ.h.d.Vide
1 glo.quæ incipit:cũ ille quaſi poſsideat.Nota† quòd ille,qui est in quaſi poſſeſsione cõſanguinitatis, præſumiꝫ con
a ſanguineus,niſi probetur cõtrarium.& ideo est cautela[a] ꝙ tu
2 ſemper†facias duos articulos:vnum de veritate:aliũ de quaſi poſſeſsiõe,hoc modo:dico ꝙ talis est filius natus ex vxore ei⁹, ſuis vicinis ſcientibus.Item quòd habitus fuit,& reputatus à patre,& à matre.& à vicinis cognoſcentibus eum tanq̃ filius, & pro filio.Hoc probato ſatis erit probatum pro te,niſi probetur contrarium.Facit.ff.de quæſtionibus.l.j.circa princ.§.j.& idem in qualibet conſanguinitate:vt dixi ibi.

Nouiter addita.

ON nudis. Aſſeueratione non conſtituitur filiatio,ſed filiationis quaſi poſſeſsio,& admittitur probatio in cõtrarium. Oppo.qui est in poſſeſsione alicuius iuris non ideo præſumiꝫ illud ius habere:vt not.in l.cũ res.ſ.eo.Si ergo hic filius dicebat ſe filium;videtur ꝙ ſibi non ſufficiat eſſe,in quaſi poſſeſsione filiationis.Reſpondeo,debes intelligere ꝙ hic filiatio non veniebat in iudicio principaliter,ſed incidenter; & ideo ſufficit quaſi poſſeſsio,donec contrariũ probetur:vt dixi.ſ.e.l.cũ res. & hoc ſentit glo.j.hic poſita.Et ſic habes ꝙ ſufficit quem eſſe in poſſeſsione filiationis,vt hic; vel fraternitatis, vt ſ.l.proxi. Intellige,donec probetur cõtrarium.Nota ꝙ est quaſi poſſeſsio fraternitatis,& cuiuslibet alterius conſanguinitatis,ſicut filiationis.Probatur in l.iĵ.in fi.ff.de libe.agno.Dixi in l.vbicunq.§.interdum.ff.de ven.in poſſeſ.mitt. Barto.

1 ☞ *Detentus iniuſtè à Poteſtate,ſi fugit,non tenetur.*
2 *Violenta poſſeſsio,non releuat poſsidentem.*
3 *Quandoque quis agenti non poteſt referre quæſtionem dominij,ſententia non obſtãte poterit ſententiam uendicare contra primum agentem.*

b VIs eius.[b] Violenta poſſeſsio nõ releuat poſsidẽtem ab onere probandi.h.d. No. quod
1 tibi dixi in ſummario. Nota† etiam argumentum, quòd ſi aliquis detineꝫ à Poteſtate, vel à capitaneo iniuſtè,quod ipſe aufugiens non tenetur.

Addita nouiter.

2 VIs eius. †Violenta poſſeſsio non releuat poſſeſsorẽ ab onere probandi.Not.argumentum ꝙ ſi

a ¶ Cautela.Iſtã eandẽ cautelã dedit Ang.in l.j.ff.de ꝓba.& ſibi attribuit: & vide etiã quõ ꝓbeꝫ filiatio,in l.iĵ.ff.de lib.& poſt.& quõ, & quot modis ꝓbabit fi liatio,ꝑ Bal.in l.j.in p^a.col.j.q accu.& in l.nõ ignorat.in j.col.e.tit. Adde gloſſ.& Inno.in c.Michael.de fil.presb.Inn.in c.qm̃.de ꝓb.q dicit ꝙ nõ potest ꝓbari,niſi præſumptiuè.gl.in l.j.C.de Carb.edi.gl.& Ant.in c.trãſmiſſæ.q fi.ſint legit.Ioan. And.in ca.afferte. de præſumpt.Et quid ſi probatur matrẽ cum alio, quã cum marito ſe miſcuiſſe, vide Bald.in d.l.ſi vicinis. C.de nup.Et ad Bar. hic adde Angel. in aut.de triẽ.& ſemiſ. §.conſobrinus.& ibi quõ ꝓbeꝫ fraternitas vxoratus.vel cõcubinatus, adde no.hic ꝑ Bar.in l.j.§.ꝑ cõtrariũ. ff.de lt.agn.vbi vide.

b ¶ Vis eius.vide ꝙ refert Alex.in l.ſed extremendi. vbi tex.ne qs eum qui in ius.

P. P A V. P.

c ¶ Siue poſsidetis. De materia quo ex præterito ꝓsumat in tps præſens, vide Hel.in c.ſecundã.in ij.colũ.extra de ꝓsumpt. refert Bal.in l. ex perſonas. ſ.eo.ponere ſex prædicamẽta in iſta materia.Itẽ nota ꝙ qñ ſtatus ꝓſens concordaret cũ origine rei, ex præſenti præſumi in præteritum, vide do. Fran.cõſ.xv.in ij.col. Itẽ ꝙ ille,qui est dies nũc.nõ præſumitꝫ ſeſtro fuiſſe, vide Alex. cõſi.xvj.vol.v.col.j. Itẽ no.ꝙ in qualitate ꝙ cauſa in ſola volũtate, & ſi requiriꝫ ꝓforma,ſ ſumit de præterito in præſens.vide do.Franc.Cur.cõſi.lj. Itẽ ꝙ circa diuitias nõ poſsit arguide ſtatu ꝓſenti ad ꝑteritũ vide d.Frã.cõſi.lxvj. in x.col.Itẽ ꝙ ex diuturnitate tẽporis præſumaꝫ de ꝓſenti in ꝑteritũ,vide do.Franc. cõſi.lxxxiĵ.i iĵ.col. Itẽ an iſta ꝓſumptio procedat in reb⁹ mobilib⁹:& an ea,q̃ fuerũt in bonis defuncti præſumantꝫ eſſe penes hæredẽ.vide do. Frã. Cur.conſil. cxx. vide Pau.de caſt.in l.ij.C. de teſtam.poſt: Ange. Itẽ ꝙ i ĵbrmitate nõ præſumitꝫ de ꝓſenti in præteritum vide do.Fran.cõſil. cxliij. in x.col.Itẽ not. ꝙ ex præterita minoritate non ꝓſumat in ꝓſenti niſi ipſe præteriti ſit coniunctũ præſenti,vide Bald. in pace Conſtant.in verſi.in

c 1 ¶ Siue poſsidetis. [c] †Quod fuit meum vel authoris mei, ſemper præ-

anno decimo.Item quòd ille qui percepit fructus alicuius agri præſumatur toto illo anno poſſediſſe,vide Com.ſingulari.cxxxiĵ.Item quòd iſta præſumptio de præterito ad præſens,non habeat locum,vbi agitur de probando aliqua vniuerſali q,vide Alexand.conſi.ccxlvj.in ij.col.Item qui ſemel fuit dominus, præſumitur ſemper durare niſi probetur conceſſum dñium, vide Com.conſil.clviij.in ij. colum.circa finem.Item in materia,vide Are.in l.nec furioſus in j.col.de teſt.Item circa paupertatẽ ꝙ non præſumatur ex præterito in præſens,vide Are.in l.decem. in iĵ.col.de verb.obli.Pet.de Anch.in conſi.v.in ij.col.Bald.in l. confirmando. de confirma.tuto.Et ibi etiã idẽ in diuitijs.Aduerte tñ ꝙ licet illud quod fuit meum præſumatur etiam nunc eſſe meũ:tñ ſi quis dicat in libro rem fuiſſe ſuam & nõ addat eam eſſe,malè petit.vide Bar.in l.centũ §.j.ff.de conſei.Item an iſta præſumptio ſufficiat agenti petitione hæreditatis,ſi probet defunctum al..quo tempore ante mortem poſſediſſe,vide Aret.conſi.cij.col.iĵ.Allegat Anto. de Put.in c.cum ad ſedem.de reſti.ſpo.quem vide in viĵ.col.vbi latè tangit etiam de materia ista Allegat etiam Are,Rom.& Inno.quos vide.

POMATES. a

2 ¶ Semper præsumit. Circa primũ.no.præscriptionẽ iuris trãsferre onus probandi in aduersariũ.Et vid Alex.cõsi.cxix.col.fi. vo.v.semp limita vt nõ ꝓcedas qñ qs fundaret se ex possessione aliena, ad elidẽdã intentionẽ aduersarij qa tũc debet illã limitare ꝓ &c.Ita Anch. cõsi.ccxcvj.in versic. nõ obstat si dicatur. ꝓbat ipsam præsumptionẽ & ad istã legem vide vnũverbũ Feli.in ca.ꝓsentia.col. xij.de ꝓbat.& Oldr. cõsi.xcj.in fi.& cõsi. cccxxxix.in fi.

POMATES.

b ¶ Quod dixi. Vide nõ ab re aliqd ꝓ Fel. in c.mãdata.in prin. de ꝓsump.& pulchrẽ in c.scribã.col.ij.e.tit. & seq.& Alexã.cõsi. xlviij. col.iiij.volu.j. & no.in fi.e.& Aret. in cõsil.xv.colũ.ij.& cõsi.lxvj. colũ.vij.& seq.ad fi.& cõsi.lxxx. iij.col.iiij.& lj.& qđ pro possessore presumendũ sit,vide Soci. cõsi.clxiiij.col.ij. vide Bar.cõsi.xij.col.v. vol.iij.vbi dicit.ꝙ si probo me alias posse disse,& nunc ꝙ præsumit ꝙ etiã modico tempore possederim.

POMATES.

e ¶ Qui semel. Nõ tñ ꝙ si hodie probo me dominũ,ꝙ ꝓ hoc nõ inferẽ ꝙ in præteritũ fuerim dñs vt ꝓ Ale. consi.xvj.col.j. vo.v.

P. PAV. P. f

d ¶ Possessione. Vide Alex.cõsil. cxxxij.in ij.col.ad fi.et ibi subijcit fortius qđ talis possessio præsumit si non fuerit allegata à parte. Contrariũ tñ in hoc concludit ipse Alexan.cõsil.cclxxx. in ij.col.& ibi etiã in v.col.dicit ꝙ ista ꝓsumptio solũ ꝓcedit ad vtilitatẽ ipsi⁹ rei, nõ autẽ contra eũ.Et ideo si negaret se possidere, actor autẽ diceret ꝙ possidet,non sufficeret, vt ibi latè ꝓ eũ,vide etiã Feli.in c.cum ordinem.in pe. col.extra,de rescript. Et ista ꝓsumptio habet locũ saltẽ vsq; ad decẽniũ secũdũ Bal. in l.si minorẽ.ꝓpe fi. C.de in' inte.resti.minorũ.Alex.in d.consi. cxxxij. Itẽ dũ dicit simpliciter ꝙ ista præsumptio militat contra possidẽtẽ i cõtrarium põdera ꝙ vult Bart.in l.ꝙ.te si certũ pe.in vlt.col.& Iaso. ibi.qui allegat in cõsi.lj.& text.ꝓ eũ alle. Itẽ an hæc ꝓsumptio possit allegari ꝓ successorẽ vniuersalẽ vel singularẽ vide Areti,

sumitur[a] esse meum,nisi probetur cõtrarium.hoc dicit.No.quod dixi[b] in summario.Not.ꝙ ꝙ semel[c] est dñs,semper ꝓsumitur esse dñs.† Cõtra ſ.l.cũ te.Sol.Aliud in ætate quę solo cursu tẽporis mutaẽ aliud i dño. Itẽ oppo.& videt hic in secũda parte, ꝙ reus cogaẽ docere de titulo suæ possessionis.Cõtra.ſ.de peti.hær.l.cogi.Sol.† vt dixi,hic nõ cogiẽ docere de titulo suę possessionis ad cõmodũ actoris:sed cogiẽ docere causatiuè ad actoris incommodum,si vult eũ repellere.† Itẽ op.& videtur quòd cõtra talẽ præsumptionẽ nõ debet admitti probatio in contrariũ:sicut nõ admittiẽ in l.retro.ff.de cap.& ſ.de rei vxo.actio.l.j.in prin.Solu.dicit glo.debes scire ꝙ quędam est fictio,quę fingit super certo facto:vt fictio Cornelię,vel postliminij,& similes:& in istis nõ admittiẽ probatio in contrariũ. Quædã est præsumptio,quæ fit super aliquo facto dubio: & in hoc bene admittiẽ probatio in cõtrariũ:cũ distinctione tamẽ, quã tangit gl.hic,& in l.nõ est verisimile. ff.qđ me.cã.Quæro,quid est de possessione,[d] vtrũ ille† qui semel possedit,ꝓsumaẽ hodie possidere;Inter nostras gl.fuit opi. postea fuit hic facta quædã additio ex dictis domini Odof.vide gl.[e] Aduerte:ista distinctio ponit veritatẽ.Tu tñ dic clarius aut ille,quẽ cõstat semel possedisse.allegat se hodie possidere:& tũc præsumiẽ possidere.Ratio:quia possessio retineẽ & cõtinuatur animo:vt l.licet.j.de acq.possess.nõ enim perditur sine animo:vt l.iij.§.i amittenda.de acquiren.possess.vnde debet probari cõtrarium ab aduersa parte. Aut ipse negat hodie se possidere:& tunc nõ præsumiẽ possidere,licet iam possederit:quia solo animo perdiẽ. Fallit in duobus casibus, qñ habet cãm ab actore:& qñ possidebat ab initio litis,[f] vt habetis in gl. Additio.

Siue possidetis. Qui semel est dominus,semper præsumiẽ dominus ipse,& hęres eius,donec probetur cõtrariũ.No.ꝙ semel fuit tale,semper præsumitur tale:nisi probeẽ contrariũ.Opp.ſ.de in integ.resti.mino.l.si minorẽ.& ſ.eo.l.cũ te.Sol.Ibi in his,q̃ solo cursu tẽporis mutãtur.Opp.ꝙ actori incũbit onus probandi: vt ſ.eo.l.ij.& l.frustra.Solu.Hoc ideo:quia iam fundata erat intentio actoris iuris ꝓsumptione.Opp.& videtur ꝙ exceptio rei sit fundata.Nã ex eo ꝙ debita sunt ei soluta,præsumiẽ ꝙ debitè sint soluta:vt ff.eo.l. cũ de idebito.Sol.gl.in fi.ꝙ hic nõ sunt soluta;sed alio modo ad eos peruenerũt prædia.Veniamus ad quæstiões.Quærit † gl. vtrũ verũ sit in pos.vt qui semel possedit, semper possidere præsumatur. Et recitat opiniones,vt in ea patet. Postea ad gl.fuit facta quædã additio ex dictis dñi Odofre. q distiñguit mirabiliter.Aut q.semel[g] possedit,adhuc asserit se possidere: & est vera opi.Pla.& Hug.& est verũ ꝙ possidere ꝓsumitur quia animo possess.retineẽ:vt l.licet.j.de acq.possess.qui animus † probatur per assertionem suam: vt Institu.de acti.§. aliæ.in glos.magna.ad quæ facit.ff.de reli. & sumpti.fune.l.at si quis.§.sed interdum. Aut negat se possidere;tũc vera est opin. Ioan.eadem ratione:quia solo animo peritur.Not.ex hac glo.quòd probato † inítio.præsumptione iuris præsumitur cõtinuatio ex sola assertione partis:nisi probetur interruptio.De hoc per docto.in l.longi.j.de præscripti.long.tempo.& dixi in l. Celsus.de vsucapi.Tamen pro declaratione istius gl.est aduertendum.nam si quæris vtrum sit idem in possessione,quod in dominio in persona hæredum: tunc indistinctè verum est non esse idem:quia licet defunctus possederit,hęres non præsumitur possidere,nisi probetur:vt l.cum hęredes.ff.de acquiren.possess.sed secus in dominio:vt ibi patet,& hic. Aut quærim[9] in persona eiusdem:& tunc aut loquimur de possessione naturali eo casu,quo non retinetur animo:& tunc non est idem:cum eo ipso quod exiit de cõspectu fundi admitta tur:vt l.clam possidere.§.qui ad nũdinas. ff.de acquiren.possess.& nota.in l.j.in glos. magna.ff.de acqui.possess.Si verò loqmur de possessione ciuili, vel de naturali, quæ retinetur animo:tunc procedit opi.Odof. est tamen hic differẽtia: quia qui semel est dominus,semper præsumiẽ dominus ipse & eius hæredes,etiam si steterit per mille annos donec probetur contrarium: sed in pos.non præsumitur possidere nisi vsque ad decẽ annos.nam eis elapsis à iure præsumitur obliuio:ex qua inducitur amissio possessionis.quod nõ est in dominio:vt in l.iij.si id quod.in princi.& quod ibi no.ff. de acquiren.possess. Quæro vtrum distinctio Odof.quæ fit in possessione fiat in dominio: scilicet aut negat, aut confitetur.

9 † Respon.qui semel est dominus, si hodie negat se dominum,nõ ꝓsumitur dominus,si non possidet rem:quia potest eã habere pro derelicto,& perdere solo animo, sicut possessio:vt in toto titulo pro derelicto.Sed si possideretur,non posset haberi pro derelicto animo solo, vt l.si quis vi.§. differentia.ff.de acqui.pos.vt ibi no.& tũc indistinctè semel dominus,semper præsumitur dominus. Quærit glo.quid ecõtra, vtrum qui semel nõ possedit, præsumatur hodie non possidere.Dicit glo.quòd non et dicit verum,quia qui semel nõ possedit, hodie nõ præsumitur etiam nõ possidere. sed stãdum est probationi,quã debet facere ille qui dicit.vt in legib⁹ allegatis in gl. ideo hodie fiunt interrogationes, an quis possideat,vt ff.de rei ven.l.fi. Vltimo glo. aliàs Cy.in fi.intrat materiã de præsumpt.

10 hic,& in l.fi.ff.ꝙ met.cã.& dicit,† ꝙ quandoque super facto certo lex aliquid statuit cõtra veritatẽ facti. & ista est fictio,de qua latè dixi in l.si is qui pro emptore.ff.de

11 vsuca.Quãdoq; lex † aliquid præsumit super facto dubio & est propriè præsumptio.& ista diuiditur in multas species,de quibus doct.aliquãtulum tractant hic plenius quàm alibi,per Host.in summa de præsump.per Spec.in tractatu præsumptionum.Quãtũ ad propositũ,vt declaremus tex.& gl.dic,quædã

12 † est præsumptio iuris,& de iure:vt quando lex ꝓsumit aliquid,& super præsumptio disponit:tunc nõ admittitur proba

h tio in cõtrarium:[h] vt j.arbi.tut.l.fi.de do.ante nup.aut.sed iã. & j.ad Macedo.l.fi.in fi.de adul.l.si quis adulterij. Quædã est

13 † præsumptio iuris tãtũ,vt quãdo lex simpliciter aliqd ꝓsumit & tũc admittiẽ probatio in cõtrariũ:vt in omnibus legib⁹ hic alle.in gl.& in l.nostra. Verũ,quia lex nostra dicit,ꝙ quic-

i quid fuit in præteritũ,præsumiẽ [i] in præsens:ideo examinem⁹ qualiter procedũt prædicta.Ad ꝙ sciendũ est ꝙ quędam sunt, ex quib⁹ aliqd necessariò sequitur:si fuit in ꝓteritũ:ergo est

in præ

l.Põnoni⁹.§.assesso. res.ĩ vl.co.d acq.pos.

e ¶ Vide gl.add gl.in l. si minorẽ.ſ.de in integ.rest.& vide Bal. in §.si sic itaq; instit. de ac.& pro Io.And. in c.cũ ad sedẽ.de restit.spo.& Barto.in l. quidẽ in suo.ff.de cõdi.insti.& ad p̃dicta addè Cy.in l.q longi. C.de ꝓscri.lõ.tẽp.do. Anto.in ca.licet' cãm de ꝓba.Bal.in l.iudicia.j.de rei vẽdi.& in l.nõ ignorat ſ.ad exhi.Soci.in cõsil.cxlv. col.vij.& per d.Ale. in cõsil.cviij.col.pen. in v.volu.

f ¶ Ab initio litis.facit l.si mater.et quod ibi no.de exce.rei iudic.& l.non ignorabit.ſ.ad exhiben.

g ¶ Aut q semel.Adde Alex.de Imo.in cõsi. cxxxiij col.ij.versicu. nec ob.in j.vol.& ibi cõcor.& i cõsil.lxxx. circa princ.& col.pe. ver.& si qui sunt.in ij.vo.Frã.cur.in cõsi. xxiij.col.ij. & domi. Phi.Corne.in consil. xxiij.col.& in consi. cxxx.col.iij.in j.parte & ꝙ ille q̃ possidet: & si probat se hodie possidere, præsumaẽ olim possedisse.adde Sali.in l.ex persona.ſ. e.quẽ refert.& sequitur do.me⁹ Sal.in cõsi.lxxxix.col.fin.in j. ꝑte,vbi hoc itelligit verũ,si cũ possessiõe de præsenti cõcurrat aliqua rõ vel ꝓsumptio ꝓ quã possum⁹ cõiecturare.ꝙ in præteritum possederit.

h ¶ Probatio in cõtrariũ.Adde & intellige vt hic ꝓ Bal.& Pau. de Cast.in ea.l.in col. fi.& iux.ea q̃ ibi po.

i ¶ Preſumiẽ in p̃sens. De hoc qñ ex ꝑterito p̃sumaẽ ĩ pñs,vel in futurũ,vl ecõtra vid latè ꝓ d.Alex.in cõsi. xlvij.coll.iij.versi.ex his.in j.vol.duplicatũ.in ij.vol.cõsi.cij.et vide ſ.in prima addi. in versi.vlti.et ad ibi dicta adde Alexã.de Imo.in cõsi.cviij.col. pe.in v.volumine.

in præsenti,vt in parẽtela,q̃ nõ põt tollí:& ideo ex necessitate olim ꝓbatur,parẽtela hodie:vt l.nõ epistolis.& l.nõ nudis.ff.e. & multa alia.Si semel est verũ,quẽ esse mortuũ in perpetuum erit verũ in futurũ ipsum esse mortuũ:nisi miraculosè resuscitaſ.l.nam ad ea.ff.de legi.& in istis nõ solũ præsumit̃,sed necessariò ꝓbatur.Quædã sunt,q̃ cursu tẽporis necessariò mutanſ, vt ætas:& tunc qd̃ semel fuit hodie nõ præsumitur esse:vt l.cũ te.ſ.eo.in fructibus,qui necessariò corrumpunſ:vt l.j.de glandelegẽda.Quædã sunt q̃ mutanſ contingẽter & cõtingenter durãt.& hic est dubiũ.Aut em̃ mutanſ cõtingẽter, absq; facto nostro:& tunc ex præterito lex nihil præsumit:scilicet nec durare,nec mutatũ esse.Exẽplũ in numero filiorũ:& ideo ei, qui dicit incũbit ꝓbatio. Si em̃ dicis modo esse, ꝓbare debes: vt l. spadonẽ.§.q absolutus.ff.de exec.tu.Si dicis eos defecisse, debes ꝓbare:vt ff.ad Treb.l.ex facto.§.pen.Facit ad hoc qd̃ dixi modo de eo,q olim nõ possidebat.Quædã sunt, quæ mutãtur incõtingẽter:tñ facto nostro ĩterueniẽte:& tũc ꝓcedit hęc lex: qa qd̃ semel fuit tale,semp p̃sumit̃ tale,ſm distinctionẽ quã dedi ſ.ſ.aut qs confiteſ,aut negat.Quædã sunt quæ cõtingenter mutanſ facto alterius.exemplũ,Titius habet te obligatum:qd̃ Titi⁹ liberet te,nõ põt cõtingere facto tuo,nec meo, sed Titij: & ideo isto casu lex nihil p̃sumit,sed ei cui dicit, incũbit onus ꝓbandi:vt l.hoc iure.ff.de sol.& ibi dixi.no.p Cy.l.ij.j. de iur. emp.& per Inn.in c.super his.extra de accu.& ideo in proposito si esset cõtẽtio ĩter nos de dñio tertij,vel possessioe tertij, debet ꝓbari dñiũ:vel possessio p̃sentis tẽporis, de qua agitur: nec esset omnino valida p̃sumptio huius legis.Vltimò quęro: ago cõtra te rei vẽdicatioe ad fundũ.Tu dicis me tibi donasse: vtrũ ex hoc sit fundata mea intẽtio,adeò ꝙ te nõ ꝓbante donationẽ,cõdemneris? Vr̃ casus ꝙ sic.& hoc videtur dicere Dyn. in c.null⁹ pluribus.extra de reg.iur.in vj.In contrariũ est tex. ad literã.extra de exce.c.cũ inter.& melius in c.cũvenerabilis. & extra,de re.iur.in vj.c.exceptionẽ obijciẽs.Dixi in l.nõ vtique.ff.de except.Facit quod dixi vobis ſ.e.l.j. & secundũ hoc oportet nos ponere aduersariũ hic defunctũ,fuisse dñm.Bart.

1 *Quem esse natum in seruitute,uel libertate,probat qui asserit.*
2 *Ingenuitas quibus modis probetur.*
3 *Prioritas,uel posterioritas temporis,quando est fundamentũ intentionis, illud ab eo debet probari,nisi contineret delictum.& nu. 4.*
5 *Si excipio Titium occisum per me,de mense Maij fuisse bannitũ,& id probo,delictũ præsumitur commissum tempore,quo poterat impune committi.*
6 *Titulus rei de quo excipit,quando præsumatur ante litem contestatam.*
7 *Cautela,ut articuletur de titulo quæsito ante litem contestatam.*
8 *Pars loci limitati,debet probari,quando probatio loci non sufficit.*

MAtrem. Qui est in possessione seruitutis,debet liquidò ꝓbare se ex libera esse natũ.h.d.Ex hac lege sumũt quidam,ꝙ qui est nat⁹ ex ea,quæ semel fuit ancilla,præsumitur natus ex ancilla,nisi probetur cõtrariũ.qp glo. nostra nõ approbat,& bene.Nulla est em̃ rõ,quare magis quis præsumaſ natus tempore seruitutis quã tpe libertatis.Sed †veritas est ista:quia vtrũ qs fuerit natus ante manumissionẽ,vel post,ei incũbit onus ꝓbãdi,ꝙ mater eius fuerit ancilla: & iste natus tpe seruitutis. aut ecõtra,cũ aliquis sit in seruitutis possessione, & vult dicere se liberũ:tunc debet dicere se natũ post manumissionẽ:vt hic clarè tex.dicit.Idẽ no.in l.eũ actũ.in fi.ff.de neg. gest.& l.non solum.§.sed vt probari. [a] ff.de no.ope.nunc.Facit ꝙ habuistis.ſ. de petitio.hære.l.ij.Facit extra,de rescri.c.fi.in Clem. & quod ibi plenè no.quod tene menti ad infinitas res.Tetigi in l.de pupillo.§.qui nunciat.ff.de no.oper.nunc.&c.

Additur nouiter.

MAtrem. †Quando non sufficit factum esse qualibet parte temporis,debet probari factum tẽpore cõpetẽti.h.d.Opp.ꝙ †alijs modis ꝓbetur ingenuitas,ſ.per restõnem nataliũ,per sententiã,& similia.glos.dicit,fateor.Secundò opp.in dubio debemus præsumere pro libertate:vt l.inter pares.ff.de re iudi.Sed hic innuit̃ ꝙ si probaret se natã ex illa matre simpliciter,ꝙ nõ sufficeret, quasi præsumeret̃ nata ante manumissionẽ:sic præsumeretur in deteri⁹ cõtra libertatẽ.Glo.hic videtur velle ꝙ non præsumatur ; nec pro,nec contra; sed quia ista erat in quasi possessione seruitutis,debuit probare se ingenuã clarè: & qa non probauit,ideo succubuit vide glo. ex hac lege cũ gl.habes ꝙ †quando ocurrit prioritas vel posterioritas tpis pertinet ad fundandam intentionẽ actoris,ipse actor debet hic probare limitatũ tp̃s:vt hic,& j.de do.ante nup.l.de rebus.& l.eũ actũ. & ibi not.in fi.gl.ff.de ne.ge.de incẽ.rui. nau.l.j. §.fi.& l.ij.Sed qñ prioritas,vel posterioritas tpis, est causa alicuius exceptionis tũc excipiẽs debet ꝓbare.Ita innuit gl.& expressius no.extra de rescr.c.fi.in cle.qd̃ intelligo,†nisi contineret delictũ, quo casu sufficit p reũ probari:tñ qñ reuocaſ in dubiũ an sit delictũ:verbi†grã, accusas me ꝙ occidi Titiũ de mẽse Maij: & ego excipio ꝙ Titius erat exbãnit⁹,& ꝓduco qũo fuit exbãnitus medio mẽse Maij. Certè puto ꝙ præsumaſ delictũ cõmissum tpe quo impunè poterat cõmitti primò p regulã l.merito.ff.p ſo.secũdò per l.ij.ſ.de pe.hære.Si verò reus † excipit de suo titulo:certè in dubio præsumitur ꝙ titulus p̃cesserit litem, etiã si nõ ꝓbetur:vt ibi patet in text.& gl. Ratio,qa si præsumeremus ipsum emisse post litẽ,p̃sumeremus delictũ.†Et ex prædictis sit cautus aduocat⁹. nã si do libellũ petẽs centũ quæ mutuaui, formet articulos,q cõcludant tam ipsi articuli, quã ipsorum testiũ dicta cõtractũ præcessisse d.lit. cõtest.aliàs succũberet: quia mutuũ contractũ post,nõ põt venire in iudicium:vt l. nõ potest.ff.de iudi.Quæ dixi†de tempore:idem de loco.Nam si quælibet pars loci nõ est sufficiẽs, debet ꝓbari de parte loci limitati:vt l.nõ solum. §.sed vt probari.ff. de ope.no.nun.& ibi dixi.& l.de pupillo. §.qui nunciat.eo.titu.Barto.

b c **Vm precibus.** [b] Præsumit̃ verum quod cõtinetur in instrumẽto [c], nisi probetur cõtrariũ. h.d. Additur de nouo.

Vm precibus. Staſ. instrumẽto donec ꝓbeſ contrariũ. h.d.qd̃ dixi in summario.Opp.& vr̃ ꝙ nõ admittaſ ꝓbatio in cõtrariũ:vt j.arbi.tut.l.h.§.j.ff.de vſu.leg.l.ſi alij. Glo.dicit ꝙ illa sunt spãlia.Tu dic ꝙ in l.ſi.arb.tute.cõstabat scriptũ volũtate tutoris:ĩò ñ admittit̃ ꝓbatio ĩ cõtrariũ.& ẽ ibi spãle : alias posset ꝓbari cõtrariũ,ſ.ꝙ licet mea voluntate sit scriptũ: tñ nõte fuit factũ,& simulatè:vt l.Labeo.de sup.leg.& l.ſi alij.s. alle.q̃ cõcordat cũ ista:qa staſ scripturæ:donec cõtrariũ ꝓbeſ. Circa hãc legẽ q̃ro,in quo iudicio hoc ꝓbabit̃.Rñ.dupl'r põt intelligi.Primò si ponas aduersariũ illũ fundũ possidere,dabit̃ libellus in rei vẽdic.& si excipiat de donatione, & ꝓducat instrm̃, tũc iste ꝓbabit cõtra tenorẽ instri.Alio mõ,si ponas istũ possidere,ꝙ principal'r adeatur iudex,vt ꝓnũciet illud instrm̃ errore,vel falsitate scriptũ.Et hoc vr̃ velle hæc lra,q̃ permittit principal'r iudicẽ ob hoc adiri.Sed quo iure hoc fiat? Vr̃ per iudicis offm̃:vt l.j.§.j.ff.de ferijs.& ff.q̃ sen.sine app.rescin.l.j.l pr̃. & qd̃ ibi no.facit qd̃ no.Inn.in c.fi.extra de offic.iudi. Sed cõtra hoc op.imò vr̃ ꝙ hoc debeat fieri actioe de dolo:vt l.& electra hoc op.imò vr̃ ꝙ hoc debeat fieri actioe de dolo:vt l.ex ẽpto. gãter.in prin.ff.de dolo.vel actioe ex eo cõtractu:vt l.ex ẽpto. §.his q vina.ff.de ac.emp.Sol.hic Imperator soluit cõtrariũ,dũ dicit,nec ad nomẽ factæ donatiois puenit.Scias em̃ ꝙ qñq; sal tẽ cõtract⁹ celebraſ,q est null⁹,vel qa dolus dat cãm cõtractui, vel ex cã:& tũc petit̃ ꝙ rescindaſ quatenus de facto processit: allegatis legibus in cõtrariũ.Qñq; nullo modo contractus interuenit nomine:& tũc nõ hñt locũ illæ leges.sic loquitur hic. Quæro quis citabitur in hoc iudicio? Rñ.aduersarius etiã notarius,aliàs snĩa lata cõtra vnũ,nõ faceret p̃iudiciũ alteri: vt j.

a ¶ Sed vt probari. Et vide cõ[illegible] & not. [illegible] no. Bar. [illegible] in. op. j. partis, de no. oper. nun. & vide ad quali[illegible] seruitutis qd̃ no. Bal. in l. ad ꝓbatione. l. a ñ. j. e. & p Inn. i c. ex trãſmissa. aliàs accepta. de resti. spo. An qs p̃sumaſ possessor libertatis, vide p Bal in l. ñ. in ñ. col. C. de sentẽ.

b ¶ Cũ precib⁹. Vide. Barb. cõsi. xlij. co. v j. vol. j. & cõsi. lj. col. j. vol. j. & Ro. cõsi. ccxcvij. colũ. ij & Imol. cõsi. unj. col. j. & i cõsi. xxvij. in fi. & cõsil. lxxxij. & cõsi. cxiij. colũ. ij. & xxij. alias cxxij. col. & co. iij. cõsi. cxxxvij. & Anna. cõsi. iij. & lxxxv. & xcij. colũ. iij. & xcvij. & Alex. cons. iij. vol. ij. & col. i. & xxxij. col. j. volu. & lij. colũ. vj. eod. & cxvj. eo. in fi. Itẽ i dubio sustinẽdus est cõtract⁹ l.cũ hoc status. §. j. in fi. ff. de do. inter vir. & vx. & Bal. cõ. xxxviij. in fi. & [illegible] in j colũ. iij. [illegible] & Cur. in tepo. l. admonẽdi. de iurei. colij. xxxix. ad fi. & [illegible] lex. cõsi. cij. vol. v. & Sa[illegible] cclxvij. colum. ij. vbi ponit an sit verũ ꝙ instrm̃ sit ꝓbatio probata: & facit rẽ legẽ

c ¶ Instrumento. Nota. præsumptionẽ p nos strõ. limita vt not. Barto. in l. j. C. de iure cal. & ibi an p̃sumaſ pro illa scriptura; ad de l. si scriptũ. ſ.e. Idẽ limita hic in minore p l. minor xxv. ann. omissam. ff. de mino. & vide q̃ materia no. Lille à q̃. §. j. ad Treb

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Exceptionẽ. Limita tamẽ primò in exceptione excõicatiõnis vel banni.ca.pia. de excep.in vj.c.exceptionẽ.de excep.Bar. in l.elegãter.§.ſi quis poſt.de cõdi.inde. Itẽ limita niſi p errorẽ facti eſſet omiſſa.l.j.ſ. de iu.& fact.Ign. Itẽ limita niſi dat⁹ eſſet termin⁹ ad opponendũ de nouo, quoniã trãſacto termino oppont poterit:qñ dicit opponens ſibi de nouo.ad notitiã peruenuſſe ca.paſtoralis.de excep.no.Bar.in l.mãcipionũ.de op.leg.& de hoc vltimo qñ talis exceptio ſuperueniẽs pẽdẽte iudi.&c. vide Bart.in l.j.ff.de excep.& ibi dixi.
✠ P. PAV. P.

a ¶ Exceptionẽ.an aũt exceptio declaratoria ſuperueniẽs poſt concluſionẽ in cã poſſit opponi. Vide ro.ſing. ccclxj.inci.tu ſcis.

b ¶ Dilatoria ſolutionis. Adde Bar.in l.lecta.in v.col.vbi vide ſi cer.pe.& oino in l. eũ qui ita.circa fi.de verb.obliga.

c ¶ Itẽ dilatoriæ. Adde quãdo poſſit vel debeat opponi exceptio dilatoria ornatiſsimè & plenè per Feli.in c. exceptionem. col.iij. ver.prima regula.de exce.& quando exceptio dilatoria poſſit opponi poſt terminũ.& etiã poſt li.cõteſt.p eũdẽ Feli.in c. paſtoralis.e.ti. col.vj. ver.dũ dicit.Et adde ꝙ ſi exceptio dilatoria eſt oppoſita poſt terminũ,& p iudicẽ admiſſa.pte non opponẽte ꝙ tenet oppoſitio.Ita Frã.de Are. vĩ ſentire in c.de cauſis de teſtib.de quo p Feli in d.c.paſtor.col. pe.verſi.vl. examino.

d ¶ Aut exceptio. Addẽ vidẽdum de hoc etiã per eundẽ Bar.& ibi Imo.& doc.in l.eum q.§.q ita.ff.de verbo. ob.& doct.in l.lecta. ff.ſi certum.petat. & dominus meus Soci. in conſi.mihi clxviij. in iij.vol.col.x.ſequit hic dicta Bart.

e ¶ Teſtificata. Hoc habet locũ ſiue qs didicerit teſtificata teſtiũ ſuorũ,ſiue aduerſarij vt no.glo.in corpore vnde ſumit.& hic:et Bar.ea.authent.in pe. columna.

de fide inſtru.l.ij. Ad præcedentem lectu. ꝙ hic requirat incidẽter,facit.ſ.eo.l.ſi ſcriptum.& de ordi.iud.l.j.& ibi dicam Bart.

1 ☞ *Exceptio perẽptoria debet opponi,& probari poſt litem conteſt.& nu.9.*

2 *Exceptio dilatoria reſpiciens iudiciũ proponitur,& probatur ante lit.conteſt.& nu.7.*

3 *Exceptio dilatoria.ſcilicet ſolutiõis,debet ab initio proponi,& probari poſtquam actor demonſtrauit ſuam intentionem.& nu.8.*

4 *Quando exceptio dilatoria ſolutionis fuit omiſſa, quid habebit iudicare iudex.& nu.12.*

5 *Quando iudex in lit.conteſt.reſeruat exceptiones,q talis reſeruatio intelligitur tam de peremptorijs,quàm dilatorijs.*

6 *Terminus ad probãdum,primo eſt dandus actori,& poſt reo:licet communiter utrique detur.& nu.10.*

11 *Teſtes quando admittuntur publicatis teſtibus.*

a Exceptionem.[a] Exceptio dilatoria ſolutiõis põt proponi ab initio,ſed debet probari poſt intentionẽ actoris fundatã.h.d. Op.de l.ſi.j. de exce.Sol.dicit gl.& bñ,quædã† eſt exceptio perẽptoria:& iſta debet opponi,& probari poſt li.cõte.vt l.perẽptorias.j.ſen. re.nõ poſ.Quędã eſt exceptio dilatoria:et hæc duplex eſt.nã quędã reſpicit† iudiciũ tãtũ:vt qa opponit cõtra perſonã actoris, vel iudicis:& iſta ſimiliter debet oppõi,& probari ante li.conte.vt d.l.ſi.j.de excepti. Quædã eſt † exceptio dilatoria,ſ.pacti de nõ petendo vſq ad certũ tẽpus ſolutionis: & iſta debet ab initio proponi:ꝓbari autẽ poſtquã actor demõſtrauit intẽtionẽ ſuã, vt hic dicit. Hoc aũt qd hic dicit,ꝙ ab initio proponat,nõ eſt neceſſitatis,ſed eſt voluntatis.Sed quæro,† qd ſi exceptio dilatoria ſolutiõis[b] fuit omiſſa:qd habebit iudicare iudex? Dico quædã eſt exceptio dilatoria ſolutionis,q̃ ineſt ipſi obligatiõi:vt qñ pactũ de nõ petẽdo vſq ad diẽ,opponitur incõtinẽti,puta in inſtro : tũc iudex nõ poterit aliter cõdẽnare,niſi quaten⁹ natura obligationis patiat:hoc mõ,cõdenno te ad cẽtũ dãda in Paſchate.& hoc eſt ꝙ dicebat Paulus iuriſcõſul.pœnã incõtinẽti appoſitã ineſſe obligatiõi:vt l.lecta.ff.ſi cert. pe.Sed ſi illa exceptio fuiſſet oppoſita,iudex abſoluit reũ,quaſi actor ante diẽ malè ageret:vt l.itẽ quia.ff.de pac.l.j.in fi.qñ di. vſuf.le.ced.Si verò exceptio dilatoria ſolutionis nõ ineſt obligatiõi,vt in pacto facto ex interuallo,tũc ſi non opponat,ſimplicit reus cõdẽnatur vera actione vel obligatione,quæ non eſt eliſa per oppoſitionẽ exceptiõis.Facit ad hoc ꝙ no.Inn.extra,de exceꝑ.c.paſtora.Oppo.ꝙ poſtquã ſunt teſtes publicati,reus nõ põt ꝓducere teſtes:vt in aut.at q ſemel.hic poſita.Dicunt quidã,qd hæc lex hodie corrigitur.ſed ibi dicemus, quam vide &c.

1 *Quando iudex in lit.conteſt.reſeruat exceptiones,q talis reſeruatio intelligitur tam de peremptorijs,quàm dilatorijs.*

2 *Quot productiones teſtium admittantur.& nu.4.& nu.7.*

3 *Diſpoſitio huius authen.an corrigat legem Codicis.*

5 *Quis an poſſit producere teſtem de nouo poſt lapſum dilationis.remiſſiuè.*

Additio noua.

Exceptionem. Hęc lex intelligitur, de exceptione dilatoria ſolutionis: & ſic omnino nota ꝙ hęc exceptio debet opp.in initio.ꝙ intelligę ante li.cõte.vel in ipſa li.cõte.qa dicit ꝙ debet ꝓbari poſt. Item no.ꝙ exceptio debet reſeruari poſt.et ſic no.pro practica
5 † cõmuni:qñ iudex iubet litẽ cõteſtari reſeruatis exceptiõib⁹ ꝙ intelligit de perẽptorijs,& dilatorijs ſolutiõis,nõ de alijs:vt
6 j.dicã.Facit.j.de preſcri.long.tempo.l.emptor.No.† ꝙ primò dandus eſt terminus actori ad probãdũ intẽtionẽ ſuã,quã reo ad probãdũ exceptionẽ:licet cõiter deat vtriq ſimul,quod ſic j. dicã.Oppo.de l.ſi.j.de excep.Huius timore gloſ.hic diſtinguit plenius quã gl.dic:Quædã eſt exceptio dilatoria,quædã perẽ-
c ptoria.Itẽ dilatoriæ[c] quædã † eſt iudicij,q̃ opponit cõtra per-
7 ſonã iudicis,vel iuriſdictiõis:& hæc debet opponi in initio:vt l.ſi.j.de excep.& intelligo in initio,antequã alia ꝓponat.nã ſi ꝙ aliã opponeret dilatoriã,vel perẽptoriã,videret in iudicẽ cõſentire,vt l.ſed & ſi ſuſceperit.in prin.ff.de iu.extra,de re iu.c. inter monaſteriũ.& ibi no.Inn.& Ber.Nõ obſtat l.nõ vĩ ff.de iud.vt ibi dixi.ſi verò eſt dilatoria,q̃ opponit cõtra ꝑſonã actoris,vel cõtra libellũ,& ſimilia:tũc debet opponi,& ꝓbari ante li.cõte.vt l.ita demũ.ſ.de ꝓcu.ff.de ꝓc.l.põponi⁹.§.ràti.ꝙ intelligę,niſi terminus ſit ſtatutus:qa tũc vltrà nõ poterit ſecundũ doct.noſtros:vt p Dy.in c.indultũ.de reg.iur.in vj.& p Cy.i l.
8 iudices.ſ.de iud.& extra,de excep.c.paſtora.Si verò † eſt exceptio dilatoria ſolutiõis:tũc debet opponi in initio:vt hac lege.
9 & hoc vĩ ex neceſſitate:qa lĩa dicit,oportet. Quædã ſunt † perẽptoriæ:& iſtæ poſſunt opponi,& ꝓbari poſt lit.cõte.vſq ad ſniam:vt j.ſen.reſcin.nõ poſ.l.perẽptorias. Proponi ẽt poſſent añ li.cõte.& reſeruari poſtea:vt j.de p̃ſcri.lõg.tẽp.l.emptor.tñ hoc nõ eſt ex neceſſitate.Fallit in aliqb⁹ caſib⁹,q pñt opponi, & impediũt litẽ cõteſtari,ſi opponant in declinatiõe:alias ſecus:vt ibi p Iac.But.& l.elegãter.§.ſi qs poſt.ff.de cõd.ind.Fallit in alijs,q̃ pñt opponi poſt ſniam:vt no.ſ.de iu.& fac.ign.l.j. Fallit ſi cert⁹ terminus eſſet ſtatutus:vt d.c.paſto.Op.dicit hic ꝙ reus debet ꝓbare exceptionẽ poſtq̃ actor nõ probauit intẽtionẽ ſuã.Contra nõne ſtatij eſt fundata intẽtio actoris,cũ reus opponit exceptionẽ pacti de nõ petẽdo ad tp̃s? Gl.dicit,intelligę ipſam eſſe ꝓpoſitã ſub cõditiõe.Tu dic idẽ,ſi oppoſita eſſet ſimpliciter,vt dixi ſ.eo.l.ꝓxi.& ſ.e.l.j.Opp.ſi reus ꝓbat exceptionẽ poſt actorẽ:ergo admittit teſtis poſt didicita teſtificata. cõtra de aut.q ſemel ſ.e.q̃ qdã habẽt in tit.de teſti.Gl.dicit in-
10 tellige ꝙ teſtificata nõ didicerũt.Et † ex hoc ſurgit hodie practica cõis,ꝙ dat vtriq parti termin⁹ ſimul inſtrumẽta ꝓducẽdi:vel al's ꝓbatiões:nã per teſtes nõ admitteret,ſi vellet ꝓbare poſt didicita teſtificata:vt not.in aut.de teſti.§.illud.col.vij.in
11 gl.ſup vẽbo nõ habebit. Videte † publicatis teſtib.nõ admittit ſup eiſdẽ articul' ſuis.Ita loqt aut.aut q ſemel.ſed ſup nouis nihil eſt ꝙ ipediat:ſed articuli rei ad ꝓbãdũ exceptionẽ ſũt noui, continẽtes aliud q̃ id,ſup q depoſuerãt teſtes actoris:ideo etiã poſt publicationẽ admitteret talis ꝓbatio p teſtes.Et ſecundũ hoc ſi reus vellet nõ deberet dari ſibi termin⁹.qñ dat actori.ꝙ verũ eſt ad ꝓbãdũ exceptionẽ,vt dixi.ſed ſi reus vellet ꝓbare aliũd,cõtra intẽtionẽ actoris directo:tũc nõ poſſet poſt publicationẽ,& ideo dãdus eſt terminus.Dicã plenè in aut.at q ſemel.
12 Facit c.duo.extra de reſc.in vj.Quæro † qd ſi hæc exceptio nõ
d fuit oppoſita,qual'r ꝓnũciabit iudex? Rñdeo,aut exceptio[d] dilatoria ineſt obligatiõi:vt puta exceptio icõtinẽti appoſita,vt l.lecta.ff.ſi cer.pe.tũc iudex cõdẽnabit reũ ad ſoluẽdũ i tpe ſtatuto,& nõ vltra.qa natura actiõis et obligatio.nõ patit:qa ſibi ieſt hęc dilatio.ſed ſi fuiſſet oppoſita hęc exceptio iudex abſolueret,qa añ diẽ malè agit,vt l.j.i fi.ff.qñ di.leg.ced.Si verò hęc exceptio,nõ ieſt ſi nõ opponat iudex cõdẽnaret ſimpl'r vt iſti. de exce.§.tẽporales.de hoc p Inn.in c.paſto.extra de exce.Bar.

At qui ſemel. Iſta eſt optima materia:ſed tp̃s nõ patit examinari. Opp.de l. exceptionẽ.ſ.e.Sol.Dicũt qdã ꝙ illa lex corrigit.Ca noniſtę dicũt cõtra.& bñ nã hæc aut.debet intelligi
e ꝙ poſt didicita teſtificata[e] nõ pñt teſtes ꝓduci ſup eiſdẽ articulis:ſup alijs ſic:qa in alijs nõ ſubeſt timor ſubornatiõis. Op.de l.ſi qs teſtib.j.ti.j.Sol.ad reprobationẽ teſtiũ bñ poſſunt ꝓduci teſtes,poſt didicita teſtificata:nõ al's. Quærit gl.nũqd in cã appellat.poterũt de nouo teſtes ꝓduci.Dic vt dixi in l.p hãc.j.de tẽp,ap.Quæro q̃ dicat quarta ꝓductio. Dicũt q;idã ꝙ ex vna dilatione poſſunt fieri plures productiones. Canoniſtæ dicũt, ꝙ vna productio dicitur vna dilatio,& duæ dilationes dicuntur duæ productiones,& ſic de ſingulis.Hoc no.per tex.in ca. cauſis &c.vltra tertiã,extra,de teſti.& ibi per gloſ.& Inn.&c.

1 ☞ *Quando certum eſt quem didiciſſe teſtificata,non admittitur ad producendum teſtes de nouo.*

2 *Quot productiones teſtium admittantur.& nu.4.& nu.7.*

3 *Diſpoſitio huius authen.an corrigat legem Codicis.*

5 *Quis an poſſit producere teſtem de nouo poſt lapſum dilationis.remiſſiuè.*

2 ℣ P. P A V. P. ¶ Qui ſemel. Circa iſtã materiã an & qñ poſt publicata & didicita dicta teſtium poſsint ſup eiſdẽ capitulis produci de nouo teſtes, vide Iatiſsimè Felin. in c. fraternitatis. extra de teſti. poſt alios ibi habes infinitas limitationes: & quid etiã in cã appellationis qualiter ſuccurratur aduerſus publicationem teſtiũ p reſtitutionẽ in integrũ ex clauſula gñali, vide Feli. in c. intimauit in ij. colum. de teſtib.

Et in iſta materia vide oĩno Alexan. cõſi. ccccclxiij. vbi ponit multas limitationes ad iſtã auth. maximè vt nõ ꝓcedat vbi ꝓcedit ſimpliciter ſum marie, & de plano. Itẽ circa iſtã auẽ. videat cautela, qua mediãte poſsit ꝓducere teſtes poſt didicita teſtificata, vide Ale. in l. iiij. §. hoc aũt indiciũ ff. de dam. infe. in iiij. & v. col. vt ps exhibeat teſtes, & iudex recipiat ex officio aliũ caſum, in quo poſſunt ꝓduci teſtes poſt didicita teſtificata, vide ꝑ Alexã. in l. veluti. §. hæc vox. ff. de edẽ. circa fi. Itẽ an iſta auẽ. ꝓcedat in tutorib⁹ & curatorib⁹, vide Alex. poſt alios in l. vbi exactẽ. ff. de eden. vide etiã ſingulare dictũ circa iſtã. auẽ. d. Ant. rel. ſtũ per Alex. in l. j. in ij. colũ. C. vt q̃ deſunt aduoca. part. iud. ſup. vide Ro. ſingulari. lxxxij. & ſingulari cccl. xix. inci. an valeat cõſuetudo vbi ponit an cõſuetudo poſsit hoc inducere, vide Feli. in d. c. fraternitatis. i vrj. col. & Pan. i. c. ſteries. ad fi. extra, de teſtib. Vide Fel. i. c. licet cauſam. in v. colũ. extra, de probat. & in c. ij. ad fi. extra, de teſtib. vbi ſingulariter vult ꝙ teſtes examinati parte non citata poſsint repeti nõ obſtãte publicatione. Item an teſtes examinati poſt didicita teſtificata faciãt ſaltẽ ꝓſumptionẽ. ponit Imo. quẽ refert Roma. ſingulari cccccclxxxvij. inci. teſtes. Item vide Ro. ſingulari ccccccccxx. incip. ille qui. Item ad de ꝙ vbi proceditur ex officio, poſſunt repeti poſt didicita teſtificata cap. cum clamor. & ibi notatur extra, de teſtib. Pan. in ca. qualiter & qñ. el grande. in iij. colũ. ad fin. extra, de accu. Item adde ꝙ poſt didicita teſtificata poſſunt produci ad confirmationem atteſtationum publicatarũ. Imo. in c. cũ clamor. de teſtib. Roma. in l. admonendi. in xliij. colum. ff. de iureiu. & ibi Ias. in xiiij. colum. Itẽ ſi quis vidit dicta teſtiũ, dicãt facta publicatio, vt nõ poſsint amplius ꝓduci. Text. eſt ꝙ non in l. ſi. ff. quemad. teſt. aper. vbi Bal. ita allegat Rom. in ſingulari xxxiij. licet non firmet. Et an ſola publicatio ſufficiat, & de quibuſdam alijs, vide Alexã. oĩno cõſi. lxxx iiij. in iiij. vol. Cu. adde Ange. in §. qa verò. in auẽ. de teſtib. in vlti. col. & in fin. iij. Bar. in auẽ. de teſtib. §. qm̃. in iij. col. ỹ. pono ꝙ dicta teſtium. d. Lanfran. in repertorio. c. cm̃ cõtra falſam. in ỹbo, teſtiũ ꝓductiones. in xxj. col. ỹ. q̃ro de ſecundo. vbi approbat op. Barto. hic, & vbi res ꝓmittitur etiã actori, & glo. in c. ex tenore. extra, de teſti. Itẽ vide in materia Nellĩ in tractatu de teſti. in ỹ ſi. debet iudex Itẽ vide Alexã. in materia cõſi. ccxiij. vbi declarat q̃ ſint eadẽ & q̃ diuerſa capitula. De quo vide omnino Ro. cõſi. cxcviij. in princ. & cõſi. ccc. ad fin. & Alexan. in d. conſil. cctij. ponit ſin gulare limitationem ad illã legem, ꝙ ſuper nouis capitulis poſſunt produci poſt didicita teſtificata. Item ꝙ iſta diſpõ habeat locum etiam vbi ꝓbatio eſt fiẽda ꝑ peritos ĩ arte: vide Alex. conſil. ccxcj. Itẽ poſt didicita teſtificata ꝓbant, ꝓduci teſtes cũ inſtrumẽtis. Itẽ qd in criminalib⁹ poſsit iudex teſtes inducere eadẽ innocẽtia inculpati, vide do. Franc. conſil. lxxx. in ij. colũ. Nũquid aũt in ſummarijs regraũ publicatio, vide Matheſi. nota. xxxvj. Itẽ cautela ad faciẽdũ ꝙ adhuc ſtat poſt didicita teſtificata, vide ꝑ Cepolã cautela clxxxj. Item ꝙ poſt didicita poſsit iudex ex officio teſtes repetere, vide Cepolam cautela clxxiij. Vide latiſsime Decium Tractatu. i ỹ. poſt publicatũ ꝓceſsũ. Itẽ ꝙ ẽt in cauſis, in q⁹b⁹, ꝓcedit ſummariè. & c. nõ poſsit repeti didicita teſtificata, vide Ro. cõſi. cclxxiij. vbi ſingulariter dicit ꝙ vbi iudex fuit ĩ culpa ĩ exactione primorum. ẽt ſi pars fuiſſet aliqua & obſcura, debet iudex repetere poſt publicationẽ ex officio. Et ibi ẽt ponit in cã appellationis poſt didicita teſtificata i principali cã poſsit repeti teſtes ſuper eiſdẽ capitulis. Itẽ q admittatur ꝓbatio ꝑ teſtes et inſtrã ſimul vid Ro. ſingulari lxxij. Alex. in l. certi condictio. §. qm̃. ff. ſi cer. peta. c. ſteries. vbi Imol. extra, de teſti. & alij q̃l in caſib⁹, ĩ q⁹b⁹ recipiunt licẽte. nõ nocet didiciſſe teſtificata, vide Nel. in trac. de teſt. in iiij. char. & eũdẽ ĩ vj. char. vbi latè ponit ẽt materia publicationis & an poſsint recipi poſt didicita teſtific. An aũt ſi teſtes iurauerint eis nõ examinatis poſsit fieri publicatio, vide Bar. cõſi. xxvj. vide ẽt q̃ habes ad bar. i l. dẽ. §. Sabinus. ff. de dãno infec. Itẽ not. i materia qd ille q̃ ꝓduxit teſtes non petere eos publicari licet ſua interſit. vide Bal. in rub. de cõtro. inuen. i vlt. col. Itẽ not. qd publicatio nec didiciſſe teſtificata nocet vbi vltimæ ꝓbationes nõ cõcludunt ꝓ veritate ꝓcedentiũ ꝓbationũ aduerſarij vide Bal. in c. j §. itẽ ſi vaſallus nõ fuit ad ꝓbandũ, ſed cõſenſu ptiũ vel iuris diſpõne admiſſus fuit actor. ſuſpẽſis iterũ ꝓbationib⁹ rei tũc nõ obſtat reo didiciſſe teſtificata actoris ẽt ſup directò contrarijs. Et ibi ẽt qd ſi iudex tulit ſniam aliquibus nõ & vtrũ publicatio teſtiũ det aliquas vires atteſtationib⁹. Item ꝙ teſtes publicati ſup capitulis non pnt de nouo examinari. ſecũdũ Bal. in c. j §. j Itẽ ſi vaſall⁹. Itẽ & an qñ ĩ publicatis teſtibus poſsit opponi contra perſonas, vide Feli. in c. præſentium. in princip. extra de teſtibus. Item an publicatus teſtib⁹ pñt examinari teſtes ſuper negatiua puta qd nõ ſit poſ

Multitudo teſtium productorum, ꝙ poſsit refrenari.

8 *Non productio teſtium qualiter dicatur.*

9 *Ad partem pertinet ſolicitare ut teſtes examinentur.*

10 *Quarta productio qualiter petatur, ſeu dilatio.*

11 *Si quarta productio fuit admiſſa ſine ſolennitate huius tex. an dicta teſtium ualeant.*

12 *Teſtes an poſsint produci poſt renunciationem, uel cõcluſionem in cauſa.*

13 *Renunciatio non porrigitur ad ea quæ quis non ſciebat ſibi competere.*

14 *In cauſa criminali etiã poſt renũciationẽ, & concluſionẽ cauſæ, poſſunt teſtes produci, & uide infrà. & nu. 32.*

15 *Renunciatio unius non nocet alteri.*

16 *Renunciatio facta in cauſa principali, non porrigitur ad cauſam appellationis.*

17 *Publicatio teſtiũ, qñ impediat nouã ꝓbationẽ. & nu. 18.*

19 *Didiciſſe teſtificata, quando quis dicatur.*

20 *Percunctaſſe dicitur qui cuncta puncta uidit.*

21 *Atteſtationes dicuntur ſcripta teſtium.*

22 *Qui didicit teſtificata à teſtificatis ꝑ teſtes partis aduerſæ an per hoc impediatur de nouo producere.*

23 *Super nouis capitulis poſt didicita teſtificata poteſt quis teſtes producere.*

24 *Teſtes an poſsint ꝓduci de nouo ſuper eo, quod nõ dixerũt, licet ſuper primo capitulo comprehendi poſsint.*

25 *Teſtes quando poſsint produci poſt didicita teſtificata, ad reprobationem priorum.*

26 *Fauore publicæ utilitatis in teſte debet cadere ſcientia.*

27 *Dictum teſtis, propter corruptionẽ teſtis, eſt nullum ſicut ſententia: nec conſenſu partium hoc poteſt remitti.*

28 *Si teſtis depoſuit ſuper circũſtãtijs nõ cõtentis in capitulo, ſup ipſis poterũt teſtes ꝓduci poſt didicita teſtificata.*

29 *Teſtes in cauſa appellationis, an poterunt produci poſt didicita teſtificata ſuper eodem, remiſsiuè.*

30 *Teſtes in alia inſtantia, circa idem poſt didicita teſtificata quando poſsint produci.*

31 *Cautela pro inſtructione aduocatorum.*

32 *In cauſa inquiſitionis, quando poſsint teſtes produci poſt didicita teſtificata. & nu. 33.*

34 *Si prima examinatio non ualuit, poterit fieri ſecũda examinatio licet teſtificata fuerint didicita.*

35 *Si prima examinatio nõ reperitur, poterit ſecunda fieri.*

36 *Si iudex teſtes nõ ĩterrogauit, poterũt de nouo examiari*

37 *Teſtes an admittentur ad declarationem dictorũ, poſt didicita teſtificata. remiſsiuè.*

38 *Teſtes poſt didicita teſtificata, ꝙ poterunt de partium uoluntate admitti.*

a VI ſemel. [a] Aliàs, at q ſemel. Iſta aũt. poſita eſt in hoc titulo: & ſumit ex corpore multum præciſè. legit per gl. in l. exceptionẽ hic poſitã. Quidam legunt eã ſup l. ſi. C. de teſti. & habet materiam valde ſingularẽ: nec eã habem⁹ alibi, quã hic, & in corpore vnde ſumit. Et diuiditur in duas partes. Primò loquit qñ quis didicit teſtificata. Secũdò qñ hoc non apparet, ſed dubitatur ꝓpter pluralitatẽ productionũ. Secunda ibi: ſi verò. Et ſecunda pars ſumit ex corpore de teſtibus. §. quia verò. vſq; ad ver. illud tñ. Ex illo ver. illud tñ ſumitur prima pars huius aũt. & ſic hic tranſumptiuè poſita eſt. Et breuiter hoc dicit: Diſcere teſtificata, impedit quẽ teſtes de nouo ꝓducere. [b] Prima verò ꝓductio nõ impedit de nouo, vſq; ad tertiã ꝓductionẽ ꝓduci. Quarta aũt ſine ſolẽnitate hic adhibita, nullaten⁹ pmittit. h. d. No.

1 ꝙ † vbi eſt certũ quẽ didiciſſe teſtificata, nõ admittitur ad ꝓducendũ teſtes de nouo.

2 Scdò no. ꝙ † vbi eſt dubiũ ex prima ſecũda & tertia ꝓductiõe, nõ ꝓſumit cõtra productẽtẽ: ſed ex quarta ꝓſumit cõtra eũ: iõ non admittit. niſi cũ iuramẽto hic ꝓſtito. Opp. ad primã partẽ de l. exceptione. hic poſita, & de l. ſi qdẽ. j. de excep. & l. offm̃. ff. de rei ven. dicũt quidã ꝙ in illis ll. fit ꝓbatio exceptiõis ꝑ inſtrm̃. [c] Sinaũt qs velit facere ꝑ

3 teſtes, nõ poſſet hodie, ꝑ iſtã aũt. & † ideo hic ponit quaſi lex Codicis corrigatur, & hoc tenet gl. hic, & in corpore vñ ſumitur circa prin. j. gl. mag. & in d. l. offm̃. Iaco. de Are. dicit ꝙ iſtæ leges in nullo corrigunt: qa hic loquit qñ ꝓductio fit de nouo ſup eode articulo: leges cõtrariæ qñ ꝓductio fit ſup alio. Alius eñ eſt articul⁹ exceptionis ab articulo intẽtionis actoris. & iſtud ꝓbat per c. cãm. extra de teſtib. in gl. mag. & c. fraternitatis. & ĩ c. intimauit. & iſtud tenet cõiter. hoc ꝓbat ex tex. huius aũt. & in corpore vnde ſumit. Dicit eñ q ſemel, aut bis ꝓduxerit: teſtificata didicerit. loquit ergo de his, q̃ teſtificata ſunt ſup his ad q̃ teſtes ꝓducti ſunt. Sed ſuper articulis nouis nũq; ſunt teſtes ꝓducti nec fuerunt ergo tex. hui⁹ aũt. nõ põt hĩe locũ. Et pro hoc facit tex. multũ in corpore in §. qa vero ibi: aut non teſtificata. Ex quo apparet, nõ põt addi ad ea q̃ iã teſtificata ſunt ꝓ nouã ꝓductionẽ: ſed illũ tex. ĩtelliges, vt infra dicã. Opp. ſcdo, ſi hæc aũt. eſt ỹa: ergo teſtes nũquã poterũt reprobari. Contra. l. ſi qs teſtibus. & l. ſi. j. ti. j. So. dicit gl. ꝙ teſtes nõ pñt de nouo ꝓduci: niſi ad reprobationẽ priorũ: vt in cõtrarijs. Hoc intelligo verũ, qñ fit reprobatio reſpectu ꝑſonæ: & ſic eſt nouus articulus. ſed ſi vellet improbare reſpectu dicti, dicã. j. in qõnibus. Ad ſe-

4 cundã partẽ oppo. † & vr̃, ꝙ nõ admittat, niſi vna ꝓductio: qa vna tm̃ dilatio eſt cõcedẽda vt l. ſi. ff. de fer. & ſ. de dila. l. j. Hui⁹ timore fuerũt opi. gl. noſtrorũ. qdã dicũt. ꝙ iſtæ leges corriganẽ: & ſic hodie plures dari pñt dilatiões. Alij cõtra: qa hic loquit de pluribus ꝓductionibus factis infra eãdem dilationẽ. Et in hac opi. eſt gl. noſtra hic. & in d. l. ſi. de ferijs. ꝙ in corpore vnde ſumit. in prin. primæ glo. mag. Canoniſtæ extra e. de teſt. c. ĩ cauſis. dicũt ꝓductionẽ. vnã. id eſt vnã dilationẽ. & ita dicũt obſeruari de conſuetudine. Mihi vr̃, ꝙ opin. glo. noſtrorum ſit verior, rectè intelligendo. Ad cuius declarationẽ ſciendũ eſt, ꝙ

5 † qñ ꝙ quis vult impedire aliquẽ teſtem de nouo ꝓducere, ꝓpter lapſum dilationis. et illa non eſt noſtra materia. Dic vt dicta le. ſi. de ferijs. & ſ. de dila. l. j. & ibi per do. ſ. &

re. extra, de teſti. Itẽ vide in materia Nellĩ in tractatu de teſti. in ỹ ſi. debet iudex Itẽ vide Alexã. in materia cõſi. ccxiij. vbi declarat q̃ ſint eadẽ & q̃ diuerſa capitula. De quo vide omnino Ro. cõſi. cxcviij. in princ. & cõſi. ccc. ad fin. & Alexan. in d. conſil. cctij. ponit ſin gulare limitationem ad illã legem, ꝙ ſuper nouis capitulis poſſunt produci poſt didicita teſtificata. Item ꝙ iſta diſpõ habeat locum etiam vbi ꝓbatio eſt fiẽda ꝑ peritos ĩ arte: vide Alex. conſil. ccxcj. Itẽ poſt didicita teſtificata ꝓbant, ꝓduci teſtes cũ inſtrumẽtis. Itẽ qd in criminalib⁹ poſsit iudex teſtes inducere eadẽ innocẽtia inculpati, vide do. Franc. conſil. lxxx. in ij. colũ. Nũquid aũt in ſummarijs regraũ publicatio, vide Matheſi. nota. xxxvj. Itẽ cautela ad faciẽdũ ꝙ adhuc ſtat poſt didicita teſtificata, vide ꝑ Cepolã cautela clxxxj. Item ꝙ poſt didicita poſsit iudex ex officio teſtes repetere, vide Cepolam cautela clxxiij. Vide latiſsime Decium Tractatu. i ỹ. poſt publicatũ ꝓceſsũ. Itẽ ꝙ ẽt in cauſis, in q⁹b⁹, ꝓcedit ſummariè. & c. nõ poſsit repeti didicita teſtificata, vide Ro. cõſi. cclxxiij. vbi ſingulariter dicit ꝙ vbi iudex fuit ĩ culpa ĩ exactione primorum. ẽt ſi pars fuiſſet aliqua & obſcura, debet iudex repetere poſt publicationẽ ex officio. Et ibi ẽt ponit in cã appellationis poſt didicita teſtificata i principali cã poſsit repeti teſtes ſuper eiſdẽ capitulis. Itẽ q admittatur ꝓbatio ꝑ teſtes et inſtrã ſimul vid Ro. ſingulari lxxij. Alex. in l. certi condictio. §. qm̃. ff. ſi cer. peta. c. ſteries. vbi Imol. extra, de teſti. & alij q̃l in caſib⁹, ĩ q⁹b⁹ recipiunt licẽte. nõ nocet didiciſſe teſtificata, vide Nel. in trac. de teſt. in iiij. char. & eũdẽ ĩ vj. char. vbi latè ponit ẽt materia publicationis & an poſsint recipi poſt didicita teſtific. An aũt ſi teſtes iurauerint eis nõ examinatis poſsit fieri publicatio, vide Bar. cõſi. xxvj. vide ẽt q̃ habes ad bar. i l. dẽ. §. Sabinus. ff. de dãno infec. Itẽ not. i materia qd ille q̃ ꝓduxit teſtes non petere eos publicari licet ſua interſit. vide Bal. in rub. de cõtro. inuen. i vlt. col. Itẽ not. qd publicatio nec didiciſſe teſtificata nocet vbi vltimæ ꝓbationes nõ cõcludunt ꝓ veritate ꝓcedentiũ ꝓbationũ aduerſarij vide Bal. in c. j §. itẽ ſi vaſallus nõ fuit ad ꝓbandũ, ſed cõſenſu ptiũ vel iuris diſpõne admiſſus fuit actor. ſuſpẽſis iterũ ꝓbationib⁹ rei tũc nõ obſtat reo didiciſſe teſtificata actoris ẽt ſup directò contrarijs. Et ibi ẽt qd ſi iudex tulit ſniam aliquibus nõ & vtrũ publicatio teſtiũ det aliquas vires atteſtationib⁹. Item ꝙ teſtes publicati ſup capitulis non pnt de nouo examinari. ſecũdũ Bal. in c. j §. j Itẽ ſi vaſall⁹. Itẽ & an qñ ĩ publicatis teſtibus poſsit opponi contra perſonas, vide Feli. in c. præſentium. in princip. extra de teſtibus. Item an publicatus teſtib⁹ pñt examinari teſtes ſuper negatiua puta qd nõ ſit poſ

ſibſle cp tali die fecerim tale quid in tali loco,quia fui in alio loco,vide Felin.in c. ex tenore extra de teſt.Et ibi etiam quando audiantur teſtes probatorij re probatorũ.Item qñ dicatur didiciſſe teſtificata ad hoc vt impediatur noua productio, vide latè Feli.in c.vltra tertiam extra,de teſt.& ibi etiã in j.col.ad fi.quæ ſit pœna notarij pandentis dicta teſtiũ ante publicationẽ.quæ autẽ dicãtur eadẽ vel diuerſa vel cõtraria vi de canoni.in c.fra.& Fel.ibi col.pen.& generaliter latè ꝺ iſta materia qũo poſt publicata dicta teſtiũ poſſint de nouo produci & cõplures fallẽtias vide p Ma.Soc.in d. c.fraternitatis.& ibi etiã habes q̃ dicãtur noua capitula et quę cõnexa, & multa alia.Et vide diſtinctas qõnes iſtius materiæ per eum in princ.ſuæ repetitionis poſt notabilia.Itẽ in materia vide ſingulare dictũ Card.quẽ ſequit Fel. in c.cũ Io.in iij.col.de fide inſtru.volẽtes cp ſuper articulis cõtrarijs nõ poſſint teſtes de nouo recipi,quando ſemel fuerũt ſuper primis receptis:ſecus tñ eſt ſi ſup petitione fuiſſent recepti:poſt ea fierẽt capitula cõtraria.vide ibi p eos contrariũ.vide Imol. in d.cap.fraternitatis. col.pen.de teſti. Itẽ ſi teſtes nulliter depoſuerũt.an poſſint iterũ examinari nõ obſtãte publicatione vide Iaſ.in l.q p ſalutẽ. in j.col.ff.de iureiurã.

b ¶ Producere. An aũt minor poſſit reſtitui ad producẽdũ nouos teſtes poſt didicita teſtificata, vide plenè per Bar.cũ cõcor.in l. j.§.nũciatio.ĩ pe.col. ff.de ope.no.nũc.vbi ſubdit an ſimiliter ruſticus,& mulier reſtitui poſſint, de q̃ dic vt ibi per Alex.in pe. col.ſubdit ẽt ibi Bar. an reſtõ in caſu p̃dicto minore:reſtituat etiã major ſuus aduerſarius.

c ¶ Per inſtrumẽtũ.an poſt didicita teſtificata poſſint produci in ſtrumenta,& etiã teſtes ſub nouis capitulis: & teneẽ cp ſic,& hic vide Bal.in verſi. ſequit videre.et adde Bar.poſt gl.in l.perẽptorias.j. ſen.ieſci.nõ poſ. & no.in iij.colũ. & in materia,nunqd ſi teſtes reperiuntur eſſe penes partem,& eorũ atteſtationes,et tota cã:nũquid illorũ præſumit habuiſſe notitiã.vide Paul. de Caſtr.in conſ.j.cp incipit,in chriſti,nomine amẽ.clericꝰ eſt minor &c.vide quod dixi. in iij.col.

a ¶ Quod ſatis placet. Adde qd̃ no.in c.veniẽs de teſti.& cp do. Bar.in l.j.ff.de teſti.

b ¶ Cauſæ concluſionẽ. Poſt cõcluſum in cã nõ põt teſtis produci. Recolo tamen me vidiſſe Ang.in l. tale pactum.§.qui prouocauit.ff.de pact.cp iudex tamen poterit ex officio interrogatoria facere.Alleg.do.Inno.Imol.dicit do.Anto.in c.j.de iudi.quod conſuluit, quod iudex etiam poſt concluſum in cauſa poſſit interrogare nedum ad finem declarandi dubiam probationem iuxta capitu.cùm Ioan.de fide inſtru.& ca.pertuas de teſtibus.ſed etiam ad fundandam intentionem aduerſarij,per l.vbicunq. de interrog.acti.& p l.generaliter.§.j.de rebus credito.& adde Bal.in l.ampliorẽ.in iij.col. de appel.l.per hanc.in prin.de tẽpo. app.& glo.expreſsè in verbo, interrogat in c.quoniã.cõtra.de proba.& adde quod no.in l.j.ff.de interro. acti.& hoc ſequit in l.j.§.j.non tamẽ cogitur:vt etiam videtur velle docto.in l.non quicquid.de iudic.ad hoc tamen vide Innocen.in d.c.cũ Ioannes qd̃ refert Bal.ad hoc in l.bonæ fidei. ſ.de rebus credi.& Ludo. in §.hoc autẽ.& ibi Alexã.circa vij.colũ. ad hoc cp notat Bal. in l.ij.§.ſed quia ſ.de iuramen. calum.imò ſi actor nõ poteſt p̃bare,poteſt iudex deferre iuramentum,et an ſic arbitri, vide Bal.in l.actor.in prĩ. j.eo.& in Specula.in titu.de poſitio.§.iij.in princ.Adde tamẽ no. ſecundũ Inno.in c.cũ veniſſent.extra,de teſti.qd̃ partes licet renuncient generaliter teſtibus hincinde,tñ poſſunt produci exceptiones, & ſuper illis teſtes.ſecus ſi renũciatio eſſet ſpecialis ſuper vno articulo.ſubdit tamẽ quod etiam iudex aliquando mot⁹,maximè pręſtito iuramẽto partibus cp malitioſè non petunt,poterit ſuper eodẽ articulo reo permittere quoſdam teſtes produci,arg.auẽ. de teſtib.§.quia verò multi. ad quod bene facit quod dixi poſt Barto.in authenti.de iudi.ſed id quod vltimo retuli,ſecundùm Innoc.intelligit verũ do.Pau.in l.oratione. ff.de ferijs quando p̃bationes de nouo ſuperueniunt.

¶ Et in c.conſtitutis. Vtrum poſt renunciationem & concluſionem poſſunt teſtes produci:adde Inn.in l.cuſtodias.§.j.de publi.iud.Bal.in auẽ.iubemus.ſ.de iudi.

¶ Vnde ſumitur.Adde Bald.in auẽ.iubemus.ſ.de iudi.Sic videtur terminus præfixus ad opponẽdũ ſeu ad probãdum in cauſa principali nec extẽditur ad cãm appellationis:nec cõcluſio in cã facta in ea eſt &c. Habes hic ex not.per Bar.& idẽ Inn.in ca. cũ veniſſet.de teſtib. &c.cum dilectus de fide inſtru.& Spe.de inſtr.edi.§. non dicamus in principio.

in hac non attẽditur vnitas vel pluralitas productiõis:ſed ſolũ curſus tẽporis.& negligentia partis,infra illã dilationẽ.Quãdocp quis vult impedire teſtiũ productionẽ propter multitudinẽ probationũ aliàs teſtiũ ſeu productionum;& tunc non attẽditur curſus tẽporis,nec;pluralitas productionis:qa in † primo actu producẽdi poteſt peti,vt illa multitudo teſtium refrenetur:vt l.j.in fi.de teſtibus.& extra de teſti. c.ſign.& iſta ſimiliter nõ eſt in noſtra materia.Quandocp quis † vult impedire productionem teſtiũ,propter pluralitatẽ productionũ.& iſta eſt materia huius auth.in fin. Quandoque quis vult impedire nouã productionem,propter renunciationẽ factã vel cauſæ concluſionẽ,quæ idẽ eſt. Et iſta etiã eſt noſtra materia:& tãgit in corpore.licet non tangatur hic in prin.§.quia verò.ibi mox concluſerint. Dicit gl.id eſt renũciauerint productioni teſtiũ.& ibi cõcludẽte dicit gl.id eſt renuntiante.Quandocp quis vult impedire nouã productionẽ teſtium propter publicationẽ,vel propter aperturam teſtiũ,vel atteſtationẽ iam factam.& hæc etiam eſt noſtra materia;& tangitur in corpore in §.qa verò ibi;& edicto accipientẽ.exponit gl.id eſt,aperturam teſtiũ.et in pluribus alijs locis illius §. Quandocp quis vult impedire nouã productionẽ:ideo, qa quis didicit teſtificata. & iſta eſt materia noſtra hic,in princ.& in corpore in fin.§.de quolibet iſtorũ per ordinem videamus. Circa primũ quæritur qualiter † intelligatur noua productio,vt ſciamus vtrũ ſit vna vel plures. Et vt dixi, quidã dicũt vnã productionẽ,id eſt,vnam dilationem.Alij ſecus:quod eſt verius.Declara text.hic,& in corpore, non admittit quartã productionẽ,propter timorẽ ſubornationis.Si quidẽ ergo teſtes ſunt pròducti,& nõ examinati,non habeo hoc p vna productione,quia ceſſat ratio huius auth. nõ enim eſt timor ne quis didicerit teſtificata,quãdo depoſitiones nõ ſunt receptæ intelligo ergo pductionẽ cũ examinatione.Si ergo infra vnã dilationem producit quis primò aliquos teſtes,qui ſunt examinati ſecũdò,& tertiò alios, nõ admittetur quarta productio,ppter timorẽ ſubornationis.Idẽ dicemus,ſi hoc fecerit infra plures dilationes:pone cp ſecunda dilatio fuit data ex cauſa:tertia ex cauſa non attẽdam pluralitatẽ dilationũ, ſed pluralitatẽ productionũ examinatione ſecuta:tunc enim ſubeſt timor ſubornationis,vt dixi.Idẽ dicerem,ſi ab initio in ſchedula vel voce nominauit omnes teſtes ſuos,poſtea autẽ per plures dies vel vices fecit eos examinari. Iſtæ enim dicentur plures productiones. Nam† ad ſolicitudinẽ partis,pertinet non ſolũ exhibere nomina,vel pducere teſtes, ſed inſtare vt perſonæ examinentur.de teſti. l.ſi quando.j.& ibi dixi:et intelligo,quando poſt primã productionẽ & ſecundã,interuenit interuallũ tale,cp nõ põt dici continuata productio;tunc enim dicent ſepa-

ratę productiones,ſecundũ l.continuus.in prin.de verbo.obli.Secũdò quæro,† qualiter petatur quarta productio? Reſpon.nõ debet peti ſimpliciter:quia tũc indiſtinctè denegaretur:ſed debet peti adiecta cauſa: quia primitus iſtos teſtes pducere nõ potuit:& cp paratus eſt iurare,ſecũdũ ea quæ in iſta auth.& in corpore continentur. Et ita dicit Inn.extra de teſtib.c.ſignificauerũt.quod ſatis placet. [a] Quæro quid ſi fuit † admiſſa quarta productio abſcp ſolẽnitate;an dicta teſtiũ valeant? Breuiter tex.in corpore vnde hęc aut.ſumitur,videtur dicere omnino nõ admitti:id eſt,omnino nõ cõcedi:vt ibi exponit gl.& ſic videẽ cp nõ valeat.Sed iſte tex.loquit quãdo interuenerũt hæc tria.ſ.pluralitas productiõis,renũciatio ſeu cõcluſio,publicatio,ſeu apertura.tũc em̃ ſi admitteret quarta pductio omnino nõ valeret:vt ibi dixit tex.Sed qñ ſubeſt ſolũ pluralitas productionis:tunc ſi admitteret valeret:qa nõ reperitur phibitũ,niſi eſſet alia cã impediens,de qua dixi, & j.dicã.Et hoc vltimũ videtur tenere Inno.extra,de teſti.c.in cauſis.&c.vltra tertiã.Et hoc de primo ſufficiat.Circa ſecundũ,cũ † quis vult impedire teſtes de nouo producere,propter renũciationẽ vel cauſæ cõcluſionẽ: [b] videndũ eſt an poſſit.tex. in corpore,videtur cp talis renunciatio & publicatio nõ noceat. nam poteſt admitti noua productio cũ ſolẽnitate hic poſita.& hoc expreſsè determinat gl.ſ.de iud.auth. iubemus.Canoniſtæ cõtra extra,de teſtib. c.de teſtib⁹.& c.cõſtitutis.el ij. [c] Breuiter ſic dicas.Aut illi teſtes,q de nouo pducũtur,poterãt à parte pduci tpe renũciatiõis & cõcluſiõis:& nõ admitteẽ noua productio licuit em̃ ei renũciare iuri ſuo ſicut p̃t renũciare pductiõi inſtrumẽtorũ:vt in l.iij. j.de fi.inſtr.Sed ſi illos pducere nõ põt,propter ignorãtiã:tũc talis renũtiatio et cõcluſio nõ eſt impedimẽto,qn de nouo pducãtur cũ ſolẽnitate hic poſita.hoc colligit ex tex.ĩ corpore vñ ſumit,vbi colligit forma talis iuramẽti.cp hic debet p̃ſtari.ibi dũ dicit ppter cp nõ valuit primit⁹ &c.hoc etiã apparet per rationẽ.nã renũciatio † nõ porrigit ad ea,q̃ qs nõ ſciebat ſibi cõpetere:vt l.mater ff.de iof.teſt.& l.legitimã.ff.de pehęre.Hoc tangit etiã p Io.And.in c.cõſtitutis.in fi.extra de teſt.vel in c.cũ veniſſet. Et hoc † eſt verũ qñ agit ciuiliter. Si verò ageret criminaliter,tunc fortè renũciatio vel cõcluſio nõ eſſet impedimẽto,quin iterũ pducat:vt in l.iuris gẽtiũ.§.ſi paciſcar. ff.de pac. Quæro,† qd ſi vnus tantũ renũciauit;vtrũ p̃iudicet alteri? Certè nõ tex. eſt in aut.iubemus.ſ.de iudi.& in corpore vñ ſumit. [d] Quæro vtrũ renũciatio † facta in cã principali porrigat ad cauſam appellationis? Rñ.nõ:quia in cauſa appellatiõis poſſunt produci nouę probationes,& noui teſtes:vt l.eos.infra.de appellationi.& l.per hanc infrà de tempori.appell.niſi expreſsè hoc diceretur, quod ad cauſam appellationis hoc porrigatur; vt in Speculi. de renun

a ¶ Communiter dicit qđ sic. Hoc limita nisi ad declarationē retro agitatorum: vt est text. in c.cū Ioannes. de fide instru. secundū Bal. in l. in bonæ fidei. de reb. credi. ries. de testib. Itē fortè si admittant super nouis capitulis, per c. fraternitatis. de testibus. Et vide q̄ dixi in l. officiū de rei vendi. Itē fallit in causa matrimoniali d.c. de renū. & cōclu. §. j. in j. col. & per Innoc. extra e.c. intimauit. & in c.cū venisset. & c.cōstitutus. Et hoc de secūdo. Circa tertiū, s. qñ vult impedire nouā productionē, propter †publicationē: an possit? Cōmuniter dicit ꝙ sic. [a] Et ꝓ ꝙ hac parte vide tex. in l. admonendi. ff. de iureiurā. secundū secundā lec. Pilei ibi positā. & vide Io. And. in d.c. de testi. extra, de test. & c. cōstitutus. & in Spec. de teste. §. satis. aliàs, si qs. versi. sed nūquid ante publicationē. In cōtrariū videtur tex. in corpore & vnde sumitur. dicit em̄ ꝙ etiā post publicationē admittit̄ noua ꝓductio cū iuramēto & solennitate hic posita. [b] Breuiter sciendum est, ꝙ quæ dā est publicatio, quæ fit ad hoc, vt scripturа facta de dictis testiū, sit publicata, & fidē faciat: de quo in l. gesta. j. de re iud. & in l. solā. j. de testi. Quædā est publicatio. i. manifestatio seu notificatio facta ptibus, de dictis testiū: & de hac loquit̄ tex. in corpore, dū gl. exponit edictū. i. aperturā. Isti em̄ duo actus [c] cōiter fiunt simul & semel. Nā iudex pronunciat dicta testiū esse publicata & aperta: & publicatis & apertis haberi vult & mandat. quod enim dicit publicata, refert̄ ad publicationē primā. qđ em̄ dicit aperta, refertur ad secūdā. Et illa publicatio & apertura, si quidē fiat parte volente & petente: tūc esset impedimēto, sicut si didicisset testificata: qa iam videtur attētasse se didicisse testificata, & dicta testiū esse apta sibi. Si verò fieret parte absente, vel nō volente: tunc posset admitti noua ꝓductio, cū solēnitate hic posita & ita loquit̄ tex. in corpore. Facit qđ tangit Ioā. And. & d.c. cōstitutus, in fi. [d] Quæro qđ †si publicatio ista de iure non valuit, quia parte non citata vel die feriata, vel ꝓpter aliū defectū? [e] Rñ. talis publicatio nō est impedimento: [f] vt l. nō putauit. §. nō quæuis ff. de contratab. Sed si propter istā publicationē, q̄ est nulla, secutū esset ꝙ pars testificata didicisset: [g] tunc esset impedimēto hoc: qa didicit testificata, non publicatio. Ad hoc facit in prin. huius aut. & qđ j. dicā. Venio ad quartā, videlicet qñ qs vult impedire nouā productionē ideò, qa testificata didicit ille, qui vult ꝓducere: in quo dubitat̄ de pluribus. [h] Primò qualiter dicat̄ qs †didicisse testificata. Rñ. primò si liber testiū fuerit apud eū. Hoc ꝓbat̄ ex tex. hic, q ponit formā iuramēti, dū dicit, neq; subtraxerit. Si em̄ subtraxisset, & habuisset librum, præsumeretur didicisse testificata. Secundò si viderit legi, & examinari perfectè, & punctualiter, nec sufficerent si ipse interrogaret testes quid ipsi dixerint: vel si dictū eorū, vel librū trāscursoriè viderit: vt innuit tex. hic, & in corpore dum dicit, neq; percunctatus est attestationes. Not. †q dicit percunctatus, quasi puncta cuncta viderit diligenter. Not. † quod dicit attestationes, [i] quasi viderit scripturā. nō em̄ sufficit audiuisse à testibus. Idem si procurator, seu aduocatus, vel actor ei⁹ vidisset: vt apparet hic & in corpore. Quæro †quid si aliquis non didicit testificata à testibus ꝓductis à se: sed testificata à testibus ꝓductis ab aduersario: an hoc impediat eū de nouo ꝓducere. Glo. mirabiliter dicit ꝙ sic in corpore vnde sumit̄. in gl. magna alleg. §. hæc oīa. & §. qm̄. eo. ti. qđ verū est & est expressum in corpore vnde hæc sumitur, in ver. illud. ibi: & testificationes tractauerit, aut aduersario hoc faciente impetrauerit. & expressius in nouel. eo. titu. Tertiò quæro †vtrū quis sup nouis articulis post didicita testificata possit testes producere. Rñ. sic. & hoc tetigi. s. in primo contrario. Quæro †vtrum testes super eo quod non dixerunt, tamē potest cōprehēdi super primo c. an super eo possint de nouo produci subtilis quæstio est. Tu sic dicas, ꝙ quædam sunt quæ sub præcedenti capitulo continent̄ expressè: & super illis licet testes non dixerūt non est dubiū ꝙ testes non possunt de nouo ꝓduci: vt in corpore §. quia verò. ibi. prioribus additamēto, &c. Quædā sunt, q̄ in p̄cedēti capi. non cōtinent̄ expressè, sed continebant̄ vel cōprehendebant̄ de necessitate eorum quæ petebant̄, aliàs ponebant̄. Hoc potest esse dupliciter: quia vel comprehendebantur quantum ad necessitatē facti, & necessitatem probationis vel q̄tum ad necessitatem facti tm̄. Exemplū, articulus dicebat quòd Titius præscripsit decē vel viginti annis: de necessitate includit̄ titul⁹ & possessio. sine quibus præscriptio nō ꝓcedit, & istud includit̄ de necessitate eius, quod ponitur & de necessitate ꝓbationis: quia aliter præscriptio nō ꝓcedit: neq; probare tur: vt l. sine possessiōe. de vsuca. l. nullo. §. de rei ven. & isto casu. si testis omisit dicere super aliquo: nō poterit de nouo ꝓduci idē testis, vel alius, ne prioribus addat̄: vt d. §. quia verò. ibi: additamēto &c. Ita intelligo qđ no. per Io. And. in c. fraternitatis. de test. Scdo casu, qñ cōprehendit [k] de necessitate facti tm̄, nō probatiōis: verbi gratia, articulus continet ꝙ ego mutuaui tibi centū: de necessitate facti inest tempus qa mutuū oportet ꝙ sit factū in tēpore: nō tm̄ cōprehendit̄ de necessitate probationis. pōt em̄ probari mutuum absq; tpe: vt l. te-

quod nota. Et prædictis adde quod not. Speculum. de testibus. § satis vtiliter. ver ficu. sed nunquid. Item vltra alias limitationes hoc limitat notabil. Baldus si iudex indiscretè odio vel iniuria publicauerit citò testes vt impedirentur productiones testium.

b ¶ Hic posita. Vide Bald. in l. per hanc. in vlti. col. de temp. appel. & hic.

c ✠ POMATES. ¶ Duo actus. Adde ꝙ istam distinctionem sequitur Anc. in consi. suo. ccxxiiij. incip. ad euidentiam

d ¶ Cap. cōstitutus. in fi. Vide Bart. in l. j. §. sufficit. de secun. tab. & adde Bald. in l. peremptorias. in ij. col. C. de sen. rescin. non pos.

e ✠ POMATES. ¶ Aliū defectū. Vide Feli. in c.c. col. iij. v. & vltra. declara. de teni. & in c. fraternitatis. colu. v. est autē regulare de testi cum duabus seq. col. & re per totum, de testi. vbi tāgit pulchrè de hac materia. & Bart. consil. ccxx. in c. literis. columna j. de offic. delegati.

f ¶ Impedimento. Et quid si testes iam ꝓducti, iterū ꝓducant an debeant iterū iurare? Tex. est no. in c. fraternitatis. in fi. extra, de testa. & quod dixi in l. per hāc j. de tēp. app. & vide Ale. in l. qui bona. §. fi. ff. post. de dam. inte. co.

g ¶ Testificata didicisset. Vide oīno [illegible] j. eo. ad fi. & Bald. hic in iij. col. in verb. vij. vbi sequit̄ qđ dicit Bart. j. & Bald. in l. si quis testibus. j. cod. in iij. colum.

h ¶ Dubitat̄ de pluribus. Vide in rubrica de arbit. in iij. chart. Et an si attestationes testium penes partes deponant̄. deceat [illegible] per illis vlterius [illegible] producere. vide qđ dixi s. in j. col. in apostil. mag. Dic ꝙ non quasi timor sit ꝙ testificata didicerint. vide Inno. in c. constitutus. de testi. & Bal. hic in v. col. & multa casus, in quibus istæ regulæ fallunt, vide per Io. And. in d.c. cōstitut⁹. in fi. adde qđ Ia. de Bel. multū not. in c. j. quid sit ꝓsumptura. dixit ꝙ regulariter post didicita testificata, non admittitur ꝓductio testium. Fallit vbi testes nulli deposuerunt vt qui dixerunt se nescire, vel non recordari, per illum testem, & item not. in causa appellationis quod tamen dixit Bald. si non placere, de iure Canonico, nisi in vno casu: de quo ibi per eū. & ibi subdit Bal. hanc regulam fallere vbicunque testes ita deposuerint malè examinati quia inest dolus verus malè examinantis qui præponderat dolo subornationis. l. veluti. ff. de edend.

i ✠ POMATES. ¶ Attestationes. Vide plenè Felin. in cap. vltra tertiam. de test. & pulchram limitationem ad istam materiam vide per Alua. rot. in titu. quid sit inuestit. col. xiij.

k ¶ Quando comprehenditur. Ad hoc vide Bartolum in l. ꝓper hanc de tempor. ꝙpellatio. in j. qōne. quod dicatur nouum capitulum. & quod not. Bart. ff. prox. versicu. ex prædictis apparet. Vbi quid si deponunt testes super non contentis in capitulis.

a ¶ Communiter dicit. Hoc limita nisi. Vide Bart. in c. fraternitatis. de testibus. Et vide Ale. in l. qui bona. §. fi. ff. post. de dam. inte. co. Et vide alias limitationes ꝓ Rofre. in rub. de arbi. i. vij. q. & idē dicit gl. in c. cōstitutus. de testib. ꝙ ante quā didicerit testificata, pōt testes ꝓducere, etiā si sint publicatę attestatiōes. Sed pōt notari ex dictis Bart. hic in v. quædā est publicatio. i. manifestatio &c. scilicet nisi parte prę̄sente, & nō contradicente, publicatio facta sit. Et adde qa Bald. alleg. hic Io. And. dicit, ꝙ licet sint publicatæ attestatiōes, si tñ dicta testiū non peruenerint ad notitiā partis, pōt testes ꝓduci. Itē fallit hæc regula in teste, q pōt examinari ad corroborationē sine subscriptione: & in notario, q pōt examinari ad confirmationē sui instrumenti, secundū Bal. in d.l. amplioręm. in ij. col. C. de appel. Itē adde qđ Bal. in d.l. amplioręm. dat cautelā, vt testes post publicationem possint examinari, de q̄ vide Ludo. in d.l. iiij §. hoc aūt iudiciū. de dam. infe. & ibi Alexā. i v. colū. & adde qđ qñ sunt perditæ attestationes, vel acta videt ꝙ possunt testes ꝓduci: vt antiqua repetitione c. fi. de proba. Itē adde ꝙ publicatis attestationib⁹, post didicita testificata, possunt produci testes ad præsumptionem aliqualem, non ad plenam probationem, secundum Inno. in c.cū dilectus. de accu. & apud Legistas refert Rom. in l. si verò. §. de viro. & in pen. & vlti. fallen. & dum s. allegaui dictum Bartol. in d.l. ij. §. fi publico. adde etiam Bald. hic, circa fi. & in j. col. & Bald. in l. ea quidem. in xv. colum. de accu. & an post didicita testificata inquisitione possint testes deduci, vide Ange. in l. si vacantia. de bon. vacā. lib. x. circa medium. & Specu. in tit. de accusa. §. nunc tractemus. ver. sed nunquid public, & Barto. in l. iiij. §. hoc aut̄ tem iudicium. de dam. infect. & vide omnino Inno. post Bart. in l. inter accusatorem. de pub. iudic. & Barto. in extrauagan. ad reprimendum. in versi. neglexerunt. & vide Bart. hic circa iij. col. & vide Bar. & qt æ scripsi in l. j. §. si quis vltro de q. & quod habes in c. fi. de colluśi. detegen. vide in fi. huius l.

a ¶ De neceſsitate. Et vtrũ poſt didicita teſtificata poſsit cõtra teſtes opponi vid Inno.in c.pñtiũ de teſti. & qd not.in authẽ.ſi teſtis dicatur.j.titu.j.

b ¶ Produci. & vide hic Bal.in verſ.ſequit dicere.& latius in d. l.ſi quis teſtibus. C. de teſti.in ij.& iij.co. & in l.per hanc.de tẽ po.appel.in pe.col.

➧ POMATES.

c ¶ Exẽplũ. Vide Ale. cõſi.lxj.co.ij.vbi ſeqt iſta duo dicta Barto. hic & limitat ſecundũ,niſi teſtis ſimpliciḋ iuraſſet dicere veritatẽ ſup tota cã.& vide Ro.cõſi.ccccl x. xix.vbi q̃rit an in ea, inſtãtia,vel alia pars q̃ articulauit de tpe § materia p̃ſumptionis,ſed obſcure, poſſit poſt dedicita teſtificata articulũ tẽporis declaratiuũ dare: & ibi etiã loquit in cã ſummaria, & an iudex ex officio poſſit ipſe ſaltẽ teſtes recipere, vel alios examinare, & nõ ab re, Aret.in c.cũ cãm col. ij.ad fi.de teſtib.

d ¶ Conſenſu remitti. No.Bar,nõ poſſe conſenſu partiũ adhiberi fidẽ teſti nõ probãti. q̃ no.ad ea q̃ no.bar. in l.j.ff.de fer.& in l. fi. de p̃to.ſtip.& hoc etiã ſubditur ſtatim.

e ¶ Sit inductũ. Adde ad hoc Alex.in d.l.diuus.in fi.ij.col.

➧ P. PAV. P.

f ¶ Fraternitatis. vbi vide Fel.ĩ ij.col. In cõtrariũ tñ q̃ etiã in cã appellationis admittanṫ ſup eiſdẽ vel directo contrarijs,vide Curt.in l.admonẽdi. in xj.col.ĩ ver.iij.no. ex text.iſto.vbi dicit opi.cõtrariã eſſe erroneã,& q̃ in practica ſeruaṫ:an admittatur in cã ap. Et dicit iſta cõmuniter teneri. tñ Fe.in c. fraternitatis. & latius Maria.Soc. ibi firmat cõtrariam ſnĩam,ideo bñ not.in practica, q̃a de iure cano.eſt clarũ, cle.ij. de teſti. Sed iure ciuili procedat dubitatio prædictã opi.tñ Bar. hic in l.p hãc.j.de tẽpo.ap.firmat do.Baptiſta Caccialup. in repet.l.admonendi.in ij.charta ſuper tex.in ver,nouis inſtrumentis. tñ contraria ſnĩa cõiter vĩ obſeruari, licet opi.Bart.de iure ſit cõior,et magis rationibus ſuffulta propter eãdẽ rõnẽ timoris ſubornatiõis quã Papa aſsignat in d. cle.ij.de teſt.Et q̃a vbi de iure ciuili aliq̃d eſt dubiũ, & de iure canonico clarè deciſum,ſtãdũ eſt iuri canonico. vide etiã an ſtiũ.j.de teſti.& ibi no.iſto caſu admittitur nouus articulus & noua probatio,non em̃ eſt addere aliq̃d ad præcedẽtia;q̃a prima ,pbatio potuit fieri abſq; hoc.et ſic nõ obſtat text.ĩ corpore ibi;additamẽto pro hoc etiã optimè facit extra de teſti.c.ex tenore.quę dã ſunt q̃ de neceſsitate[a] ſub præcedẽtibus nõ cõtinent̃ ſeu cõprehẽdũtur;& habẽt ſe tamẽ q̃a poterãt cõprehẽdi vel nõ cõprehẽ di;vt aliquę qualitates,q̃ poſſunt adeſſe & abeſſe circa pactũ:vt l.pacta.ff.de cõtrahẽ. emp.Et ſuper iſtis poterit fieri noua ,pductio ſi in præcedẽtibus facta nõ eſt.arg.extra,de teſti.c.veniẽs.& ita intelligo no.per Io.an.in d.c.fraternitatis.nec enim his obſtat tex.in corpore,vt ſ.dixi. Quæro vtrũ 25 † ad reprobationẽ priorũ poſt didicita teſtificata pñt teſtes produci[b] Glo.hic:& in corpore vnde ſumit̃. videtur dicere q̃ ſic. In cõtrariũ eſt caſus,extra de te.c.fi.in cle. & probaṫ per rationẽ. Diſcere teſtificata aduerſarij,eſt impedimẽtũ,ne teſtes producant̃ ſuper eo.Sed ad reprobationẽ priorũ. de neceſsitate habeo producere ſuper eo. De reprobatiõe teſtiũ vide Cyn.in l.ſi qs teſtib⁹.C.de teſti.per totã legẽ & de reprobatiõe inſtrumẽtorũ vide in lege prædicta & in l.in exercẽdis.C.de fide.inſtr.& l.optimã.C.de cõtrahẽ.et cõmi.ſtipu.Et ideo vide in d.c.fi.in cle. Itẽ quãdo ſit obijciendũ cõtra teſtes,vide p Cy.in d.l.ſi qs de teſtib. Itẽ q̃d requiraṫ vt teſtis dicatur falſus,vide gl.ff.de re iu.l.diu⁹. Itẽ vide.ff.de falſis.l.j. in prin.in gl.Breuiter quãdoq; teſtes ,pducunt̃ ad reprobationẽ priorũ circa pſonas: & hoc poteſt fieri adhibita diſtinctiõe poſita in auth.ſi dicaṫ.j.de teſti.Eſt em̃ nouus articul⁹.Quãdoq; producunt̃ teſtes ad reprobationẽ priorũ,circa pſonas et dicta ſimul.Exẽplũ[c] teſtis teſtificaṫ q̃ Titi⁹ poſſidebat bene iã ſunt xxx.anni: ego ad ei⁹ reprobationẽ propono q̃ ipſe nõ eſt xxv. an.Ex hoc reddã pſonã eius inhabilẽ:quia nõ põt ſcire q̃ factũ fuit iã ſunt xxx.anni. Itẽ reddo dictũ eius falſum. Iſto caſu poſſunt teſtes de nouo produci ſecundũ Nic. de mat.q̃a cũ teſtis debeat facere fidẽ iudici de eo q̃ ipſe ſcit;ſi poterit probari. q̃ in eo nõ potuit cadere ſciẽtia;dictũ ei⁹ reddit̃ nullũ;et ſup his teſtes qñq; de nouo poſsũt ,pduci,ſicut ſup nullitate ſentẽtiæ.& ſimiliũ. Præterea deficit fides;q̃ ſubſtãtiale eſt in teſtibus,vt l.ij.ff.de teſti.Et hoc cõſenſu 26 partiũ tolli nõ põt. Nõ † enim fauore eorũ eſt introductũ, q̃ in teſtẽ debeat cadere ſciẽtia,ſed ĩ fauorẽ publicę vtilitatis. Si verò redarguit̃ dictũ tãtũ,& non perſona.& hic aduerte,aut redarguit̃ tantũ dictũ falſum cũ corruptiõe;et tũc poſſunt teſtes ,pduci:vt l.diuus.ff.de re iud.Ita tetigit Inn. de ,pba.c.in preſentia.Hoc idẽ tenuit Nic. 27 Ma.dicẽs,† q̃ ſicut ſentẽtia ẽ nulla ,ppter corruptionẽ,vt l.venales.j.quãdo ,puo.nõ eſt neceſ.ita dictũ teſtis:vt l.j.poſt prin.de falſis.nec hoc poteſt partiũ cõſenſu remitti,[d] cũ hoc ,ppter publicã vtilitatẽ ſit inductũ. [e] Si verò volo dicere falſum abſq; corruptiõe,tũc aut hoc volo ,pbare indirectè: quia probare volo cõtra illud quod in articulo nõ continebaṫ expreſsè:ſed per teſtes fuit dictũ incidenter,puta circa locũ & tẽpus.& poſſum:vt in ca.ex tenore.extra,de teſti.& arg.eorũ quæ dixi in prẽcedẽti qõ. Si verò volo probare faciẽdo directò articulũ cõtrariũ.ad primũ nõ poſſunt poſt didicita teſtificata aduerſarij.& eſt expreſsũ in d.c.fi.de teſti.in cle.Ex prædictis appa- g ret † q̃ ſi teſtis dixit aliq̃d ſuper quibuſdã h circunſtãtijs,quæ in articulo nõ cõtinebãtur,ad neceſsitatẽ ,pbatiõis;q̃ ſup eo poſſunt teſtes ,pduci poſt didicita teſtificata, ſicut ſ.,pxi.dixi.in directò cõtrarijs. Et q̃a ſuper illo teſtes nõ fuerũt producti.& tex. i in corpore,hoc requirit q̃ fuerũt teſtes ,producti & didicita teſtificata:vñ nõ nocet.ſi depoſuerũt ſup eo q̃d nõ fuerũt producti. 29 Quæro,† vtrũ in cã app.teſtes poſsint ,produci poſt didicita teſtificata ſup eo.Dic vt f in c.fraternitatis.[f] extra,de teſti.& l.p hãc. k 30 j.de tẽp.ap.Quæro † an i illa iſtãtia[g] circa g idẽ poſsint teſtes produci,poſt didicita teſtificata.Breuiter aut alia inſtãtia eſt diuerſa,[h] vel ratiõe cauſæ vel ratiõe rei,vel perſonæ;ita q̃ nõ obſtat exceptio rei iudicatę & tunc ſine dubio poſſunt de nouo produci.ar.l.cũ quæritur.ff.de exe.rei iu.al's obſtaret ,pceſſus & ſnĩa.q̃d eſſet abſurdũ. Et 31 ideo cauti † aduocati cũ de ,pbatiõibus dubitãt de vna magna quãtitate, vel repetũt modicũ,vt videãt,vtrũ teſtes ſup illa teſtificent̃ plenè.& ſup illo modico poſsint informari an habeãt legitimas ,pbatiões vel nõ;vt ,pbare melius poſsint ſuper reſiduo. Si verò eſt alia inſtãtia circa idem:tũc aut fuerunt teſtes examinati corã arbitris,aut corã iudice. Primo caſu poſſunt teſtes produci vel nõ ſecũdũ diſtinctionẽ l.ſi.j.titu.j. Si verò fuerũt examinati corã iudice,tunc gl.in l.properandũ.in fi.de iudi.videtur dicere idẽ.Inn.cõtra in c.cũ cãm.extra,de teſti.Et iſtud tenui vobis in l.fi.j.de teſti.per l.geſta.j.de re iudic. 32 Quæro † vtrũ in cauſa inquiſitiõis poſsint teſtes de nouo produci poſt didicita teſtificata.Dic aut producũtur per iudicẽ;et poſſunt:quia in eo nõ eſt timor ſubornatiõis. Sẽper enim ipſe habuit nota teſtificata:& ſic ceſſat ratio hui⁹ auṫ.& in corpore;& eſt expreſſum extra,de teſtib⁹ c.cũ clamor.& ibi ſecũdũ Inno.aut ,pducunt̃ per partẽ,& tũc idẽ q̃d in alia cauſa: q̃a tũc 33 eadẽ eſt ratio.Quæro.† nũquid in cauſa criminali,poſſunt teſtes ,pduci poſt didicita teſtificata.Puto q̃ non,p partẽ,ſed per iudicẽ ſic.p ea q̃ ſ.dixi.& ff.de qõ.l.j.in fi.et de pœ.l.ſi nõ defen 34 dantur.Quæro † quid ſi prior examinatio[i] de iure nõ valuit. i Reſpõ.nõ impedit ſecũdã examinationẽ,licet qs talis teſtificata didicerit.arg.l.nõ putauit.§.nõ quæuis.ff.de cõtra tab.& q̃d no.extra,de teſt.c.cũ cãm.et in cle.de teſti.c.fi.vbi hoc videtur 35 expreſſum.Quæro † q̃d ſi prior examinatio non reperiṫ.Rñ. poſſunt de nouo teſtes ,pduci:q̃a paria ſunt,nõ eſſe,& nõ apparere.vt videṫ expreſſum extra,de ,pba.c.fi.j.de fide inſtr.l.fi.& 36 l.publicati.de teſtib.Quæro † quid ſi teſtes productos iudex omiſit interrogare:vel q̃d ſi eos nõ interrogauit ſecũdũ interrogatoria data? Rñ.poterũt de nouo examinari,etiã poſt didicita teſtificata.Et eſt expreſſum in c.per tuas.extra,de teſti.q̃a 37 nõ eſt q̃d imputeṫ parti.† Quæro nunquid ad declarationem eorũ,quæ pri⁹ dixerãt,poſsint teſtes admitti poſt didicita teſti 38 ficata.Dic vt in glo.& in corpore eodẽ.Quæro,† nunquid de partiũ volũtate poſsint teſtes admitti poſt didicita teſtificata? k Dic vt per c.fraternitatis.extra,de teſt.p Io.And.in vlti.qõ.[k] qui dicit q̃ ſic:quia illud eſt introductum in fauorem ipſarum partium.argum.l.quod fauore.ſ.de leg,& l.ſi quis in conſcribendo.ſ.de pac.& hæc ſufficiant in hac auṫ.ſecũdo modo lect.

[a] fit differẽtia inter iũs ciuile & canonicũ.in hoc oĩno Ang.conſil. cxlviij.incip. qõ.verſente in ij.col.

¶ In illa inſtantia.vide in l.fi.j.titu.j.

¶ Diuerſa. Vide q̃d no.Bart.in l.Iul.verũ debitorẽ.in ij.colũ.de cõdi,inde.& p eũdẽ latè in ij.col.j.vi bon. rapto.& q̃d ibi dixi.

¶ Prior examinatio, Adde Bart.in l.q per ſalutẽ in fin.ff.de iure & Bal.in l.j & in l.p hãc.de tẽpo.appe.& Bart.oĩno.ſ.in ea.authẽ. verſic.quæro q̃d ſi publicatis.

¶ In vlt.qõ.Adde q̃d no.Bar.in l.p hanc.in fi.de tẽpo.appel.q̃ & ibi dixi poſt Bart.in l.maritus.de qõ.& q̃ dixi ĩ l.q̃dã.ſ.mulier de edẽ. Itẽ adde q̃ dixi poſt Bart.in l.ſi qs j.tit.j.Bal.hic in j.col. adde p Bar.hic c.præſentata. de teſtib⁹.& dicit Bar.p illũ tex.in auṫ.gñaliter.in j.col. de epi.et cle.q̃ cõſenſus partiũ facit ritè,p cedere vbi aliàs non poſſet & q̃ cõſenſus talis excuſat iudicẽ à pœna. & dicit Bald. in l.certi condictio.§. j.ſi cert.pet.quod vbi vigore ſtatuti nõ põt probari, niſi per inſtrumentũ, & parte nõ cõtradicẽte fuerit probatum per teſtes valebit probatio.

1 ☞ *Subtrahenti inſtrumentum,non prodeſt habere illud cancellatum.*
2 *Qui probat inſtrumentum ſubtraxiſſe,facit contra ipſum plenam fidem.& num.4.*
3 *Qui habet inſtrumentum cancellatum quando præſumatur liberatus.*
4 *Probatio quod inſtrumentum furto ſit ſubtractum,an ſit neceſſe quod probetur tenor inſtrumenti.*

5 *Ad probationem seruitutis, an sufficiat probare instrumentum furto subtractum.*

a SI de possessione.[a] Habere instrumẽtũ cãcellatũ nõ ꝓdest ei q̃ subtraxit. Itẽ qui instrumentũ subtraxisse probaꝫ cõtra eũ plenã fidẽ facit.h.d.iste bonus tex.No.†ꝙ in casu
1 b huius legis nõ prodest habere instrumentũ cancellatũ[b].quod
2 dic vt ff.e.l.si chirographum.Secundò not. ꝙ†probare aliquẽ subtraxisse instrumentũ vẽditionis,seu emptionis, facit cõtra eũ plenam fidem.Plenè dixi in l.auferꝫ.§.j.& aliàs.l. in fraudẽ. §.neq; instrumen.ff.de iure fisci.vbi est tex.no.de hoc &c.

Additio noua.

SI de possessione. Proclamanti ad libertatẽ nõ sufficit producere instrumentũ. Itẽ probare furtũ instrumẽtorũ suorũ,
3 est sufficiẽs ꝓbatio cõtra furẽ. Op.†qui habet instrumenta,presumitꝫ liberatus:vt ff.de pact.l.ij.& ff.e.l. si chirographum.gl.in d.l.ij.ff.de pac. videꝫ dicere ꝙ illud verũ q̃n instrm probaꝫ reddituũ à creditore.alias secus,vt hic: & l.j.§. ille aũt.j. de Lati.libe.tol.Ia.de Are.distinguit mirabiliter sup hoc.Aut quis allegat se liberatũ pacto,aut solutiõe.primo casu est necesse vt ꝓbeꝫ reddituũ:vt d.l.ij.Secũdo casu: vt ille,q̃ habet instrumẽtũ debiti, est ꝑsona domestica, quæ verisimiliter posset ipm subtrahere:& nõ præsumitꝫ liberata.d.§.ille.& ar. huius legis. Aut nõ est ꝑsona domestica:& ꝑsumitꝫ liberata solutiõe: vt ff.
4 e.l.si chirographũ.& l.fullo.& l.q̃ tabulas.ff.de fur. Venio†ad secũdũ.dicitꝫ hic,ꝙ probare furtũ instrumenti,est sufficiẽs probatio.Quæro vtrũ sit probandũ de tenore instrumenti.Dicũt quidã ꝙ nõ:quia tũc esset sufficiẽs probatio cõtra quẽcunq;:vt l.testiũ.in fi.j.ti.j.& ideo dicũt,ꝙ hic de tenore instrumẽti ꝓbabitur per sacramẽtũ actoris.Simile in l.si q̃n.j.vnde vi. extra ꝙ me.cã.c.ij.& fi.& j.de fid. instr.l.si iniquũ.& ibi gl.& ita tenet Pet.& Cy.hic.Cõtra hocvideꝫ ff.de fur.l.tabulas.& l.quidã tabularũ.vbi etiã de tenore videꝫ probari de hære.Solu.Ibi ideo
5 quia agebaꝫ ad id qđ in instrumẽto cõtinetur.qđ no. †Quærit gl.an hoc probare sufficit ad ꝓbationẽ seruitutis. & nõ rñdet. Breuiter dicebat Rich. Malũ. ꝓbatio furti instrumẽti est sufficiẽs,donec clarè probeꝫ contrariũ:vt l.matrũ.ſ.e.sed hic loquitꝫ de possessiõe de præsenti:ibi de possessione de præterito, ſ.matris & fratris.Sed iste,q̃ modovẽdicaꝫ in seruitutẽ,erat in quasi possessione libertatis:ideo ꝓbatio incũbit vẽdicanti.Ita sentit prima gl. Vel dic ꝙ dic nõ probaꝫ quasi possessio seruitutis: qa seruilia ministeria põt facere etiã liber homo:& ideo ad ꝓbationẽ quasi possessionis seruitutis, nõ sufficeret hoc probare,ꝙ seruilia ministeria faciat: nisi probeꝫ ꝙ iure seruitutis faciat,& tanq̃ seruus.Simile in l.j. & ij.ſ.de ser. & aqua.& ff. de iti.actuq; priu.l.j.in prin.& §.j.& hoc sentit gl.ij.hic ad fi. Op. ꝙ si probetur,aliquos esse natos ex matre serua, præsumuntur serui,nisi probetur contrarium.l.naturalis.alias l.nõ ideo.j. de lib.cau. Gl.fatetur contrariũ:& quod hic dicitur ostẽdit ꝙ de necessitate nõ concludit ꝙ si vnus est seruus,ergo alter est seruus:sed præsumptiuè sic secundùm glo.& bene Bar.

1 ☞ *Ad probandum quod probatum non releuat quis non admittitur.*

c AD probationem.[c] Instrumenta prosunt his,quorũ mãdato sunt perfecta,nõ extraneis. Itẽ articulus impertinens, nõ est admittendus.h.d.No.ex fi. ꝙ non debet probari,
1 quod probatũ non releuat†probantẽ vt hic contra ſ. de rei vẽ. l.si vt proponis.So.Illud est verũ in milite minore, & ecclesia, vt ibi dixi:& ideo si fierent duo articuli.vnus,ꝙ emptor numerauit pro pretio pecuniam meã, alius ꝙ ego miles sum,iste articulus admittitur:quia adminiculatur ad causam &c.

AD probationem. Articulus,qui nõ adminiculatur ad causam, nõ est admittendus.h.d.in summa &c.

d ACtor.[d] Ei,qui dicit,incumbit onus probãdi, nõ ei qui negat.h.d. Opp.de l.nec codicillos. j.de codi.Sol. Regula est quòd ei qui negat,non incumbit onus probandi.Fallit ibi.& casus, in quibus fallit,glo.tua enumerat plenè in l.ij.ff.eo.&c.

Nouiter addita.

1 ☞ *Onus probandi incumbit ei,qui dicit.*
2 *Negatiua quæ dicatur.*

a ¶ Si de possessione.De materia vide in l.Labeo.ff.de pac.
b ¶ Instrumẽtum cancellatum.Vide in l.in fraudem.§.quottes.de iur.fis.Idem in laceranre instrumentũ secundũ Bal.in l.in fraudẽ.j.tit.j.& ibi singulariter per eum. De pœna lacerantis instrumentum,vide Bal.in l.ij.& in aut.ita posita.ſ.de eden.
c ☞POMATES. ¶ Ad probationẽ. Vide aliquid, ad quid allegeꝫ ista lex per

3 *Practica probandi negatiuam.*
4 *Negatiua quando possit probari.*
5 *Negatiua quando potest probari,an directè,an uerò indirectè probetur.*
6 *Negatiua,quãdo est probabilis,quis debet eam probare.*
7 *Si reus assumpsit in se onus probandi, & non probauit, an condemnetur.*
8 *Clausula non se astringens,quid operetur.*
9 *Quãdo quis uideatur se adstringere ad omnia probandũ.*

ACtor quod asseue.

Actori incumbit onus probandi,non reo:& negatiua non põt probari.h.d. Circa l.istam veniunt examinandæ duæ regulæ. Prima est. Actori incumbit onus probãdi: hoc est ei,qui dicit. vnde reus in exceptione, dicitꝫ actor:vt l.j. ff.de exce.& l.in exceptionibus.ff.e. Secũda regula est.Negãti nõ incũbit onus probandi.& huic adiungitur alia per modum causæ:quia negatiua probari non põt.Circa† primã regulá dic breuiter. Si quis habet iuris præsumptionẽ pro se,tunc transfertur onus probãdi in aduersarium: vt l. siue possidetis.ſ.e.§.ff. eo.l.si pactum. & l. si chirographũ.& l.cùm de indebito.Circa secundam,primò examinemus id,quod venit hic per modũ causæ.ſ.vtrũ negatiua possit probari.Ad quod vidẽdum.Primò
e quęro quę dicaꝫ[e] oratio negatiua.Et†quidam intelligũt vbicunq; ponitꝫ aduerbiũ
2 3 negatiuũ:& ideo multi aduocati, †quãdo volũt vnam negatiuã probare, faciũt positionem,seu articulum, credẽtes resoluere illam in affirmatiuam,hoc modo: Item
i q̃ hoc est[f] absq; eo quod sic fuerit.& per similiaverba.Breuiter oĩs oratio priuatiua, vel significans priuationẽ, põt dici negatiua.text.est in l.si inter stipulantẽ.ĩ prin.ff. de ver.obli.vbi illa verba,dolũ malũ abesse:dicunt negatiua.Idẽ no.ff.de do.exce.l. fi.ĩ fi.ff.de iti.actuq; pri. l.j.§.j. & ꝙ ibi no.
4 Secũdò†quæro vtrũ negatiua possit probari[g].Doc.circa hoc scribunt multum latè.gl.in l.ij.ff.eo.Cy. hic.Host.multum bene in summa, de proba.§.j. quæ omnia referre esset fastidiosum. Do regulã, prout breuius possum.Quædam est negatiua iuris:& ista si quidem non habeat aliquã misturã facti, est probabilis per apertionẽ libri. Nã si ista negatiua debet probari, probabitꝫ ꝑ apertionẽ libri legendo istã l.vt in simili,an filiusfamilias possit facere testamentũ.Quãdoq; negatiua iuris habet aliquam misturã facti.exẽplum,vt ff.eo.l. ab ea parte.tunc si illud factum est affirmatiuum,sine dubio potest probari. si ponitur negatiuè: erit idẽ quod in negatiuis facti vt dicã statim. Quædã est negatiua facti: & hic aduerte:quia aut est negatiua qualitatis aut substãtię. Si qualitatis:semper po f
test probari. Ratio:quia negatiua qualitatis semper est coarctata: cùm qualitas illa negatur respectu substãtiæ, sine qua qualitas subsistere non potest,vt ff. de vsufru. l.ij.Exempla dabo.j. cùm dicam cui incũbit onus probandi.Quędam est negatiua substantiæ. Et ista si non coarctatur loco, g

Bar.cõsi.lviij. col.iiij. vol.ij.& cõsi. inserto. in cõsil.Alex.lij.in ij. col.vol.iiij & in cõsil. lvj.in vl.col.e.vol. & ꝑ Barb. cõsi.xj. col.x. vo.ij.& cõsi. xiiij.col. xij.vol.ij.& cẽsil. xx. vj.col.j.e.vol. & cõsi. xxxiij.col.iij.e. vol.& consi.xxxvj. col.xvij. e.vo.& cõsi. xxxvij. co.xij.e. vol. & consi. iiij.col.j.& se.eo.vol. & cõsi.l.col.vj.e.vol.
d ¶ Actor. canonizata vj.q. vl.actor. ꝙ semper vbi est ꝑsumptio cõtra negantẽ, negãs debet ꝓbare: vt not. Inn.i c.cũ i iure.de of. de.& vide b l.hic i fi.
e ¶ Quę dicaꝫ.Adde ꝙ negatiua est triplex. Vna dicaꝫ q̃ cadit in plenã notionẽ testis: & ista est negatiua facti instãtanei:vt ꝙ ego nõ sum in tali loco: qa testis videt in tuitiuè locũ vacuum, & ꝑ hoc intelligit ꝙ nõ sum ibi semper.tũ intelligẽtia opus est: qa, vt dicit Philoso. intellectus videt intellectus audit. Alia est negatiua, q̃ cadit ĩ ꝑsumptiuã notitiã: vt negatiua facti continuit: vt qa testis negat Titiũ hoc anno possediſſe: quia vidit solũ Seium hoc anno intrare, & exire, & fructus ꝓcipere: ꝑsumitꝫ ꝙ nõ habeat cõpossessorẽ. Item in negatiua memoria non errat. Alia est negatiua, quæ non cadit in sensum testis: vt est negatiua, quæ nõ habet cõcomitãtiã certi loci,& temporis.In prĩa negatiua testes negãtes probãt vt affirmantes. In secunda negatiua creditꝫ magis duobus affirmantibus, q̃ duobus vel decẽ negãtib⁹. In tertia negãtibus non creditur. Primũ probaꝫ in l.optimã.C.de contrahen.& cõmit.stip. secundũ in l. dicẽ prõferre.§.si plures.ff. de arbit.& in c.j.de pœ. li.vj. Tertium probatur hic in isto text.& sic vna est facilis probari testibus, alia impossibilis,alia difficilis.Et ita Inno.in c.cũ ecclesia Sutrina. de causa pos. & proprie. & ꝑ Bal. in sua margarita in v. negatiua.
f ¶ Itẽ ꝙ hoc est. Adde ꝙ ista est practi. Lõbardo.secũdũ Ange.i §.hoc nobis.col.ij.circa fi.in aut.de hær.& fal.quã ipse ẽt ibi dã. nat.& de d.prac.vide ꝑ Feli.in c. qm̃ cõtra. col.v.v.ꝓbo.j.de ꝓb.
g ¶ Possit ꝓbari. Adde

de hoc latè per eundē Bart.& ibi Alexā.& mod. in l.in illa. ff. de verbo.oblig.

a ¶ Non ſe adſtringens. &c. adde de hac clauſula eūdē Bar.in l.circa.eo.ti.& in l. diuus. & ibi latè Alex. ff. de re iud.Ange. & Arct. & mod.in §.j.Inſtitu. de hac.& Practi.Papi. in forma lībelli, in rei vend.& in verbo, nō ſe adſtringens.per Alex.in l. is q reus. ff. de pub.iudi. & adde: q dicta clauſula operatur,q ſi vnus teſtis deponit de vno tpe, & alī de alio, q non dicunt ſingulares, & probant.Ita Dom.de ſanct.Gemi.in c. Abbate ſanè.poſt glo.ibi de re iudi lib.vj. Item ſecundū Ange.in l. in cauſis.C.de accuſ.& Alex.in l. libellorum. ff.eo.tit.operaī q ſi in inquiſitiōe, vel accuſatione ſit appoſitus locus, & tps, & non neceſſariè.ſi nō ꝓbantur,nō viriaī.Itē operaī dicta clauſula, ſecundū Imol.in l. ſicut null.ff.de re iudi. qd ſi in libello actor petat decē, quæ mutuauit iā ſunt anni quinque, ſi poſtea teſtes deponant de mutuo facto iam ſunt anni tres q actor obtinebit. & hoc refert & ſequit do. Mari. Soci. In c ſignificātibꝰ. art. xij. ver. quarto quæro de lib.obl.quæ not.ꝓ practica.

POMATES.

b ¶ Iubemꝰ. Vide pulchrū dictū Alex.cōſi. lxxvij.col.ij.volu j.in prin. & in ver. corroborantur. & ſeq. & lxij.col.vnj eo.

POMATES.

c ¶ Sciant.Vide ad iſtā l.ꝓ Ro.in cōſil. liij.in fin.& Cepo.conſi.vj. col.iij.& vide Feli. in c.prudentiā.§.vj. col. ij.& ſequē.de offi. dele.& pulchrè Alex. in l.iij.colū.j.ad fin.ī. de teſta. Et dic q nō ſolū in criminalibꝰ, ſed etiā vbi petit pœna, requit liq̄da probatio eorū, que adducūt ad cōmiſſionē pœnæ.Ita Alex.cōſi.xxxij.co.ij. a volu. ij. & vide pulchra exēpla ad hāc l. per Alex.cōſi.xv. col. pe.in ſi.vol.ij & cōſil. lxxxix. col.ij. volu.ij. Paul.de ca.cxcvij. & Alex.ccxj.volu.ij.vbi colligi poteſt amplia tio. & Fulg. clxxiij. vbi loquitur in crimine falſi.

P. P A V. P.

e ¶ Sciant.Vide q pro iſta regula conſuluit Cō.cōſi.cxxxiij.inci. viſis denūcia.& q in criminalibꝰ vnus teſtis nō facit ſemiplenā probationē, vide Ale.cōſi.ccccl vj.in ij.

nec tēpore,vel alia re nō pōt ꝓbari, vt hic, nō numeratū,nō mutuatū & ſimilia.Sed ſi coarctareī:tūc probari poſſet:vt l. optimā j.de cōtrahē.& cōmit.ſtip. & ibi oſtēdam. Sed quęro†qñ pōt ꝓbari vtrū probeī dire ctè,vel indirectè. De hoc fuit ſemel Bono nię vna magna cōtentio inter canoniſtas, quā ponit Io.an.i c.bonæ memoriæ. extra de elec.in nouel. Breuiter dico,q ſi qdē negatiua eſt multū coarctata, q pōt ꝓbari directò:qa cadit in ſenſum noſtrū, abſq; alio medio. Directò eī poſſum dicere.oſtenſa mihi manu tua video q nō habes pecuniā in manu. vel poſſum dicere nō video q habes nec poſſum ibi eſſe qn viderim: & eo dē modo nō audio pulſare cāpanā, & hæc res nō fœtet: & hæc res nō eſt dura. & idē in ſimilibus.ſecūdū Dy.& Cy. hic & Ioā. and.in d.c. bonæ memoriæ. pro hoc optimè facit ff.de aur.& arg. le.l, cùm aurum. & l.pediculis.Facit l.j.de erog.mili.anno. lib.xij.Facit pro hoc ff.de verb.ſign.l.hæc verba.ille aut ille. vbi poſito vno cōtrario rū, de neceſsitate ſequit remotio alterius. Vnde de nocte rectè poſſum dicere, nō eſt dies.& ſenſu percipiī. Si verò nō eſt coarctata loco,vel tēpore:tunc nō pōt probari niſi ꝓ indirectū:vt puta q tali die non fuiſti in ciuitate Peruſij, q ꝓbabiī probando q illa die eras Romę:vt j.de contrahen.& & commit.ſtipul.l.optimam. Nunc quæro,quādo†negatiua eſt probabilis, cui in- 6
cumbit onus probādi.Breuiter dico idem q in affirmatiua per oīa. Nā aut præſumptio eſt cōtra negantē: & ei incūbit onus probādi:vt j.de cōditionibus l.nec codicil los.Aut eſt preſumptio pro negāte,& ipe nō debet probare,ſed aduerſarius: vt ſ.de inoffi.teſta.l.omnimodo. Aut lex nō preſumit nec pro,nec cōtra: & tūc onus ꝓbandi incūbit ei, cui negatiua eſt cā intētiōis ſuæ.Exēplū in ætate:vt l.ſi minorē.ſ.de in inte.reſti.& ſ.eo.l.cū te.Itē in pauptate,& diuitijs,vt l.ſi verò.§.q ꝓ rei.ff.q ſatiſ.cog. & idē in ſimilibꝰ. Vltimo quæro.quid eſt hoc dictum,q negatiua facti per rerum naturā ꝓbari nō pōt.gl.dat duas ſolutiones, ſeu expoſitiōes. Do.tenēt primam. Cano. multū laborāt circa poſitionē dictorū verborū in d.c.bonæ memoriæ.Vltimo gl.remittit ſe ad no.in l.ij.ff.e.& in l. circa.e.ti. vbi inter cætera †quęrit de vna quæſtiōe. 7
quid ſi reus aſſumpſit in ſe onus probādi, & deficit,vtrum condemnetur actori.Gl. determinat quòd non, vt ibi patet. tamen †aduocati volentes effugere dubitationē 8
dicūt in fine articulorū:nō ſe adſtringēs a
ad omnia probanda:ſed ad ea tantùm,quę faciunt ad victoriam ſuæ cauſæ. Sed contra prædictā determinationē op. Imputaī ei,q adſtringit ſe ad ꝓbādū, & nō ꝓbauit: vt ff.de inſtit.l.q habebat. & extra eo in c. licet cām. Aduerte,& not.licet adſtringēs ſe ad probandū aliqd,eo non probato,ſibi noceat in eo qd intēdebat probare non tñ ſibi nocet in eo qd qs nō intēdebat. Sed in quæſtiōe ꝓpoſita in gl.d.l.circa reus, q petebat in ſeruitutē,adſtringit ſe ad ꝓbandū ad hoc,vt ꝓnūcieī ingenuus.ſi nō probet, nocebit ei in hoc:qa nō ꝓnunciabiī ingenuus:nō tñ pronunciabiī ſeruus:& in hoc nō nocet.Sed quęro,qñ qs videatur ſe adſtringere.Rñ.qñ qs proponit in vno articulo plura:quorūvnū venit ad qualificandū aliud:tūc videtur ſe adſtringere ad oīa probāda:vt d.c.licet cām.et d.l.habebat.in princ.Facit optime tex.in l.Fulcinius.§.ij. ff.qui.ex cau.in poſ.eatur. Quādoq; ī vno articulo ponūtur plura, quorum quilibet per ſe ſubſiſtit,nec vnum per ſe qualificat aliud:& tūc ſi qd iſtorū ꝓbaī ſufficit. nec videor me adſtringere ad alia probāda:videor tñ accumulare plures cauſas,in qbus ſufficit ſi vnā probo:vt l.edita.ſ.de edē.Facit ff.de excu.tu.l.ſcire oportet.& no.ꝓ gl. extra,de renū.c.j.Et propter hoc,ne qs videatur ſe adſtringere,eſt vtilis illa clauſula,non aſtringens ſe ad probandū:vt dixi in l.diuus.ff.de re iud.Bar.

b Vbemus b Qui producit ſcripturas ſuſpectas,debet ꝓbare eſſe veras:aliàs vt falſariꝰ puniet iudicis officio. hoc dicit.&c. Additio noua.

1 ☞ *De delicto corā iudice commiſſo quis punitur ſine accuſatore,ex officio iudicis.*
2 *Iudex cārū ciuiliū pōt punire teſtē dicētē falſum corā ſe uel falſa ī ſtrumēta, ꝓducētē.*
3 *Producens ſcripturam ſuſpectam,non punitur ut falſarius.*

Vbemus i Legitur duobꝰ modis: Secūdū primū h.d.Qui accuſat ſcripturam vt falſam, & nō probat,vt falſarius puniī.h.d.ſecūdū aliū qui ſcripturas falſas ꝓducit p inquiſitionē vt falſarius puniī.h.d.Do- 1
caſum in quo † qs ſine accuſatore puniī:& idē intelligo de oī delicto q corā iudice cōmittiī:vt j.ti.j.l.nullū.Dixi plenè in l. ij.§.ſi publico.ff.de adul.Et intelligo q puniī ex inqſitione,ex officio illius iudicis corā quo delinqt:licet aliàs iuriſdictionē 2
nō haberet.† Vnde iudex cauſarū ciuiliū poteſt punire teſtem dicentē falſum corā ſe,vel producētē falſa inſtrumēta.vel acta 3
falſificata:vt j.tit.j.l.nullū.† Quæro,vtrū ille q producit ſcripturā ſuſpectā:puniaī vt falſarius,eo ipſo q non ꝓbat eā verā. Tex.hic ſecūdū iſtā lec.videtur dicere q ſic,Sed intelligo q de falſitate debet cōuinci,aliter nō poſſet puniri:vt j.proxi.Quæ autem dicatur ſcriptura ſuſpecta,dic vt hic in prima gloſſa.

c Ciant. c In criminalibꝰ exiguntī ꝓbatiōes luce clariores.h.d.Facit iſte text.ibi:inſtructa apertiſsimis documētis.q maleficia poſſunt ꝓbari per inſtrumēta.Iac.de Are.hoc diſputauit,cuius diſputationē hic refert Cy.Ego plenè dixi ff.ad Tur.in l.in ſenatus.in prin.& habuiſtis gl.ſ.ad leg.Aquil.l.contra negantem.

Additio noua.

1 ☞ *Maleficium quando poſſit probari per inſtrumenta.*

Ciant cuncti. In criminalibus requiruntī probatiōes luce clariores. h.d.Opp.& videt q quis cōdēnet ex preſumptionibus:vt l.ſi qs adulterij.j.de adul.dicit gl.q hic fallit. Tu dic q illud indiciū facit ꝓbationē luce clariorē:qa iudicē reddit certū de adulterio.Secūdo op.qa dolꝰ ſemp ꝓbaī ex indicijs:vt ſ.de dolo.l.dolū.& ſic nō ſūt ꝓbatiōes luce clariores. Sol.eodē modo dico.ibi debet intelligi de indicijs idubitatis, ita q animū iudicis reddāt certū. Vltimò op.dū hic dicit.aper 1
tiſsimis documētis.& ſic inuit † q maleficiū poſsit ꝓbari per inſtrumēta.cōtra l.iij.itē diuus.ff.de teſt.ibi:teſtibꝰ:& nō teſtimonijs eſſe credēdū.q apparet:qa debet examinari corā iudice:vt j.tit.j.auī.apud eloquētiſsimū.Iac.de Are.diſputauit iſtā q.q etiā ponit Cy.hic.Dic Breuiter.Qñq; delictū cōmittiī cō trahēdo:& tūc pōt ꝓbari p inſtrumētū cōtinēs cōtractū:vt ff.
d de his q no.infa.l.qm.& ff.ad Turp.l.in ſenatꝰ.d in prin.Dixi latè ſ.de ſac.eccl.l.nemo martyres.& l.iubemꝰ.Qñq; delictum cōmittiī extra cōtractū:& tūc aut volo ꝓducere inſtrumētum ad ꝓbandū circūſtātiā delicti puta in accuſatione de adulterio ꝓbādū matrimoniū.in l.Aquilia ad ꝓbādū dānū:& tūc poteſt ꝓduci inſtrumētū,vt hic,& l.ex morte,ſ.ad l.Aquiliā.& q ibi notatur.& ſ.quorū app.nō reci.l.ij. Aut volo probare ipſum maleficium principale,per inſtrumentum,& nō poſſum:vnde ſi aliquis notariꝰ rogatus à percuſſo quod ſcriberet quod Titius

col.Itē q didicita nō ꝓbent ꝓ teſtes ſingulares,vide Pan.conſi. xxxiij.in ij.col.Itē ad regulā q teſtes debēt eſſe omni exceptione maiores, vide Ioā.de Anna.conſil.xlix. Itē vide q pro iſta regula dicit Bart.in l.fin. ff.de ī itē iurā.Et habes vbi facit differentiā an agaī ꝓ delicto criminaliter. Itē vide ꝓ regula iſtius legis, Ioan.de Anna.conſil. lix.in j.col.vbi etiam an ꝓpter pſumptionē in criminalibꝰ qs poſsit condēnari ſup primo,vide latè aret. in c.iij.loco in ij.colū. & ſequē.de ꝓbatiōi.

d ¶ In ſenatus.vide eū dē Bar.& ibi Alex.i Apo.& Bal.i l.cōtra negantē.ſ.ad l.Aquil. Oldr.in conſil.cxciij.

Bal.& Abb.in c.cùm in ecclesijs.de maio.& obedien.

a ¶ Si tibi.Vnum no.de faculi litigantes repelluntur a testimonio, & ab accusando. Tex.cit notab.iij.q.v.suspectos.& coniurator,seu conspirator,licet coniuratio sit laudabilis,secũdùm Inn.in c.cùm I.& A.de re iud.quod dictum reassumpsit Bal. in c.j.§.conuenticula.de pac.iur.fir.

❧POMATES.

b ¶ Etiã.Vide Ale.cõs. cxxij.in ij.col.vol.iiij. & in cõsi.v.col.ij.vo. j.Ro.cõs.vij.Feli.in c. j.de test.& in c.insup p totũ.eo.ti.& in c.in literis.& Barb.ī cõs. l.col.viij.vol.j.& cõs. ij.col.vj.vol ij.& co. xiiij.cõsi.xvij. & cõs. xxxvj.col. xij.eo.vol. ij.& Cepo.xiij Imo. cõsi.xxxv.co.v. & se. & cõs.cl.co.ij. & cõ. vj.col.ij.& cõs.cxxxv.& anna.lij in addi. ad eũ in cõsi.lv.col.ij. & se.& Alex.lxxvij. col.ij.vo.j & cõsi.xc. iij.col.iij.volu.j. & v. col.ti.eo.& Aret.xij. in j.dub.co.vij & xlj. & P an.in d.c. in lris. & ibi ẽt Bal.& Alex. cxj.col pe.iij.vol.vbi ponit de teste affine. & An.consi.cxciij. vbi loquit in affine. & Ro.consi.cccc.vbi loquit ī familiari, & amico & ccccli. vbi log.t ī teste cõsanguineo, q deponit super adulterio vxoris cõsanguinei. & Soci. xvij vbi ẽt loquit ī materia adulteri.& nõ accipiat hoc ỹbũ domestici.& not.q tres testes domestici faciunt plenã fidem.Ita Alex.cõsi.v.inc. redẽptoris iuocato suffragio in iij.col. in versi. scdò rñdeo.vol.j not. p.gl.ī l.iij.ī ỹb. mris. in §.eiusdẽ. ff.de testi.

❧P. P A V. P.

b ¶ Etiã. Limita istã l. qñ testis deponeret sup aliquo inseparabili,vt q Barb.consil. xxxvj.col.xj. volu.ij. Alb.in tract. de testi. in ij.q.principali. Hippol.de Mar. in singulari v. & in l.j §. j.ff. de quæst. vide Coñ. cõs.xxvij.inci.ī Christi noie amen.Cũ adeo plenè.Et ibi ponũt q illi dicãtur domestici,q in eadẽ domo habitãt, & eriã operarij illius pro quo deponũt. Et vide plenè de ista materia an domestici possint esse testes: & q dicãtur esse testes, quæ habes in Bertac. in verbo, domesticus.col.ij.

c ¶ Domesticæ. Quid in vxore, & viro, an possit vnus esse testis p alio,vide Imo. in l. si cũ dotẽ.§. fi marit⁹. ff.sol.matr.& dicit q dicunt suspecti ad deferẽdũ testimoniũ,& ad iudicãdũ in cã l. alter⁹ præsenti. § fi.hic alle.& qã habẽ in c. gaudemus. de diuor. & adde Bar.in l.q testiũ.§.j in fin. de testi. & adde q ille q stat cũ illo,pro quo testiſ

tius percussit talem:tale instrumentũ non probaret.d.§.item diuus.

De testibus. *Rubrica.*

LEX I.

a SI tibi. [a] Status alicuius non solùm per testes, sed etiam per instrumẽta probatur. h.d. sup verbo nõ sufficiunt.l.legi.quæ volunt probatiões fieri p omnia genera &c.

Additio noua.

SI tibi. Non solũ testibus, sed alijs probationib⁹ potest probari ingenuitas.Op.ita litera innuit, q Impator loquebatur reo,dum dicit:defende. ergo rei nõ incũbit onus:vt l.actor.§.ti.j. hic dicit contrariũ:quare malè. Huius timore est facta gl.j.quæ legit hãc l.duobus modis.Primò vt loquatur in reo,qui sponte onus probãdi in se assumpsit. vel erat in quasi possessione libertatis mala fide.Secũdo modo legitur in actore:& tũc exponit text.defende.i.age eo quod controuersia fit.s.resistẽdo. Simile in l.nõ solũ.§.si itatus.ff.de procu.& si pars hær.pet.l.permittendũ.Opp. dicit hic soli.cõtra:imò p testes põt probari ingenuitas:vt §.ti.j.Sol.expone soli.i.solummodo. Vel dic secundò soli testes non sufficiunt. Vel dic tertiò secũdũ gl.& hoc no.soli testes nõ sufficiũt,nisi reddant sufficientẽ causam sui dicti.dicam j.l.iij. Contra hoc opp.gl.in auẽ.vt lic.mat. & auiẽ.§. quod autẽ nobis.de cõdi.& demõ.l. cũ tale.§.falsam.in auẽ.de san.epis.in prin. Sol. Tenet reddere rõnẽ sui dicti, si iterrogat: aliàs non,vt in contrarijs.præterea aliquę ex illis ll.nõ loquunt ī teste:sed in testatore,in quo est probatio voluntatis. d.§. falsam.& ff.ad Treb.l.quia poterat.Barto.

LEX II.

b [b] TIam. [c] Testimoniũ pſonę domesticæ nõ valet. h.d. Quæro, quæ dicantur personæ domesticæ. Quidam dicunt,personæ quæ alijs sunt subiectæ:vt filius,seruus adscriptitius;& similes.de qbus habuistis in l.præsenti.§.fi.s.de his q ad ecc.cõsu. Alij dicũt aliter,q domestici dicunt; de qb⁹ habem⁹ ī l.respiciẽdũ.§. furta domestica. ff. de pœ. Sol.Tu dic de hoc vt no.extra eo. c.in literis.per gl.& Inno. Addita nouiter.

[a] Domestica persona quæ dicatur.

Officio iudicis relinquitur,quãdo persona domestica admittitur in testem.

Vir & uxor dicuntur personæ domesticæ.

Domestica persona contra aliam domesticam, quãdo admittatur in testem.

Familiaris si desinit esse familiaris,quando testificetur.

Mutatio conditionis testis,quando attendatur.

Si ex duobus testibus contra me procurani ut unus accusaretur,mihi non proderit.

Idem si alterum percussi.

c TIam. Domestica persona nõ est idoneus testis. Gl.quærit quæ dicatur ✝domestica persona. Dicit glo.q ponit §.de his qui ad ecc.consu.l.fi.§.ii.Certè ibi

catur,ad vnũ panẽ,& vnum vinũ,nõ est bonus testis.Ita dicit Pet.& Cy.in l.j.ī eo.& cõsuluit Ange.in consi.porrecta fuit petitio.& idẽ sibi dicit, si istis testibus domesticis,vel familiaribus, nõ opponitur q dictũ eorũ valet.alle.c. fi.de testi.in vj.hic cõtra in d.consil.Vide q inspicitur cõditio testis tempore iuramenti.Et ad hanc q.vide Inn.in c.tam in literis.alias in literis.extra e.& in c.insinuante. de offi. deleg.& Bal. in l.j. de epis.& cler.& hic.& an solicitator in causa, possit esse testis in causa, in qua est solicitator: vide q dixi post Bart.in l.deferre. ff.de iure fisc.Adde q posuu.ff.eo.

❧POMATES.

d ¶ Quæro.Vide gl.in summa.cclxv.& Fel. in c.quoties.colũ.ij.in v.nor. extra de testib. & in fi.apparatus.& Bar.cõsi.vj.col.xvij. vol.j.& cõsi.xxix.co. xvij. & quatuor seq. e.vo.& cõsil.luij col. x.eo.vo.& col.xiij.& Barto.in c.ij.ad fi. de reb ecc.nõ alie.& Fe. in c.insinuãte.col.j.& ij.de off.dele. & Anc. cõsil. ccxlvj.& Alex. xxiiij.co.ij.vol.ij.vbi ponit de sorore,& dicit q dictum talium domesticorũ est sufficiẽs ad probãdũ innocẽtiam domestici. & xlv.col.ij.eo. vol. vbi põit de affine. & lvj. col. fi.e. vbi loquit in socero & ex dictis eius ibi colligit q dictũ taliũ redderetur plenè, vbi alij testes, q deposuissent i cã essent valde idonei. & lxxxvj.colũ. pen. vbi ponit in cõtũcto affine.& amico:et an qs possit testificari pro vxore fratris sui. & cvij col.ij.volu.ij.vbi ponit de teste affine, & cognat. & clxxix. j.col.vbi de teste affine ī crialibꝫ.e. vol. & cc cix col.ij.e. vbi ponit de teste qui dixit: vellẽ talẽ obtinere.& ibi ẽt ponit de sorore, & xxxiij. col. fi. vol. iij.vbi logit in cõpre, & in eo q adoptauit filiũ.& xlj.co.pe.vol. iij.vbi logtur ẽt i cõpre,& i eo q adoptauit.& i cõs.le.vo. iij. & xcix.col.pe.vol.ij. vbi logt ī domestico & familiari i cã mõimonij.et Ro. cccl xxxxij.vbi logtur i subiecto, cui erat adiecta qualitas pauptatis.et Alex.cj.col.fi. vol.iij. vbi log.t in cõsanguineo.& Soc.xvij.colũ. iij.vbi logt ī viro & vxore,& infert ad vxorẽ fris.& Soc.cxij. col.fi.vbi logt in fre.

e ¶ Quæro, qd si aliqs erat.Adde circa hunc Lãfrã.in c. qm cõtra. in ver testiũ pduc.co. xvij.versi. q̃ro.de p̃ba.Alberi.in tract.de test.Card.j.col.iij.& cumulatiue mẽ p Felin c.li.m. de testa. & vbra ibi adducta p ipsum,addẽ Ale.cõsi. v.co.ij.ver.põt. & in consil.lxxij.versic. & similiter in j. volumi.

ponuntur quædã personæ cõditionatę,& obligatæ: vt sunt adscriptitij, & similes. Subdit gl.& ff.de pœ. l.respiciẽdũ.§. furta.de quæst.l.pridẽ.j.qui accu.nõ pos.l. pe. Ex istis probat q domestici dicunt omnes habitantes in eadem domo,& familia:veruntamen hoc determinat per c. in literis.

2 extra eo.q posset ✝esse persona domestica tantæ authoritatis,& dignitatis,q eius fides nõ reprobaret. quod satis placet. Hoc relinquẽdũ est officio iudicis, qui inuestigabit de conditione personę & qualitate: vt ff.e.l.j.ī fi.& ff.de quęs.l.j.§.j. & ibi no.

3 ✝Quid in viro & vxore? Gl.determinat q sunt domesticæ pſonæ.Pro qua facit text. in l.quicunq;.j.de re mili.li.xij.ita tenẽt omnes.

4 ✝Quærit glo. vtrũ persona domestica admittatur cõtra aliam personã domesticam,altero contradicente.Glo.respondet & bene,quod sic:quia hoc est inductũ in fauorẽ extraneorum:ideo non debet in eorum læsionẽ retorqueri. quod intellige si erat sola ratio domesticitatis:quia si erat alia,secus:puta si erat filiꝰ vel alia persona infra gradus posita.facit j.eo.l. parẽtes. & j.de quæstio.l.seruos.& ff. eo.l.lege Iulia.

5 d ✝Quæro [d],si aliquis erat [c] meꝰ familiaris, e tempore celebrati contractus: & tunc nõ est, vel econtra tunc non erat, & nunc est: an poterit esse testis. Pro declaratiõe istiꝰ quæstiõis dic.Quandoq; cõditio,seu qualitas testis mutatur absq; aliquo facto partium; tũc inspicitur conditio testis,qualis est quãdo deponit l.notionẽ. §. instrumentorum.ff.de verb.sig. Quandoq; conditio testis mutatur facto partiũ:& tũc ei, cuius facto cõtingit mutatio, talis mutatio non põt prodesse.ff.de quæst.l.j.§.si seruꝰ.quãtũ verò ad aliud est idẽ:vt §.dixi q inspicit tẽpus:quo testis deponit.Nũc ad propositũ,si ille, qui erat meus familiaris,nunc desinit esse facto meo ad hoc destinato, non posset esse testis p me:hoc autẽ probat ex cõiecturis.

6 ✝Itẽ dico,si ego vidẽs q contra me erat duo testes tãtũ,qui sciebãt veritatem:procuraui q accusarent de eodẽ delicto:& sic principes criminis nõ admittẽtur vt testes:vt j.e.l.qm̃ liberi. Et certè hoc mihi nõ,pderit,si facto,& opa mea cõtingit, argumẽto,imò qa si casus.ff.de quæs. l.j.§.

7 cũ q.s. ✝Idẽ dico,si ego pcussi vnũ testẽ, ad hoc vt tanq; inimicus nõ posset cõtra me testificari;vt extra e.c.directo.Si verò mutatio contingit absq; aliquo facto meo ad hoc destinato, vt qa famulus recessit à me sua sponte:tũc poterit testificari:quia desinit esse domestic⁹. Casus est in l.j.§. idẽ numio.ff.de quæst.predicta vera,nisi remaneret alia causa impediẽs,vt si manumisi seruũ meũ:certè licet desinat esse domesticus remanet ratio iurispa. q̃ eũ repellit à testimonio,vt j.de quæst.l.seruos nõ solũ. Bar.

[1] Sola attestatio quæ dicatur.

[2] Testes non publicati non tenent,nec probant.& nn.9.

[3] Testis qñ teneatur reddere causam dicti sui, & nn.4.

[4] Testis debet deponere per alterũ ex sensibus corporeis.

[5] Dictum testis sine iuramento quando non potest imputari parti cur nõ iuranit,facit semiplenam probationem.

a ☞ POMATES. ¶ Reddit rationē. An & qñ teſtes teneãtur reddere rationē dicti ſui,& qualis eſſe debet,vide Feli.in c.cauſam.in ij.colū.& ſequē.per ix.col.j. & maximè in iij.col.ver.fallit ij.vbi ponit de hoc dicto in rub. de teſt. & Alexan. cxxxvj.col.iij.vol.j.& col.v.& pe.col.& vide Alex.cōſi.lxxx.col.ij.vol.ij.& cviij. col.iij.eo.& clij.col.ij.eo.& ccl.col.ij.eo.xvij.col.iij.vol.v. vbi ponens pulchrum exēplū dicit q teſtis deponēs ſup eo q eſt iuris,vel i quo multū laboret ratio intellectus,nō,pbat niſi etiã nō interrogatus reddat rōnē dicti ſui. & aliquid per Bal.conſi. clxxxj.in iij.parte.& Feli.in c.ſicut. col.iiij. de re iud.& co.xx. & ſeq.& Barb. conſi.iij. col.x.ad fi.volu.ij. & col.xij.ad fi.cū ſeq. & co.xvj.& Car.Flo.in cōſi.xxv. & illud qđ dicit Bartol. hic poſt Inn.q teſtis de domi nio debet reddere rō nē dicti ſui,etiã nō in terrogatus, extēde,vt ꝓcedat,q nō ꝓbabit ſi deponat reddēdo ra tionē qa vidit,& au diuit:ſecundum Imo. maiorē in l. ſciēdū. in x.col.ff. de verb. obli. quē ſequit Imol. mi nor.Alex.cōſi.ccxcix. ſci.excellētiſsime dñe vicarie.in ij.vol.Vide etiã ad hæc eūdē Ale. cōſil.x.pen.colū. in ij. vol.conſi.cxlviij. in j. col.& cōſi.ij.in ij. col. vol. ij. & vide etiã in c.q tuas.col.ij.de teſt. & Cep.cōſ.xxviij.co lum.pen.de teſtib. & vide Bar.cōſ.xc.col.j. & in cōſ.c.co.ij. ad fi. & cōſil.cviij.& ſe.& Barb.cōſ.viij. vo.j.& cōſ.xxix.col. xviij.eo. vol. Not.etiã q teſtis in criminalibus tenet reddere rōnē dicti ſui etiã nō interrogatus. aliàs nō valet. Ita.ale. cō.xv.col.iij.vo.j. Et vide Ale.cōſ.xlv. col. ij.vol.ij.& Pan.in ca. conſuluit. de appella. Vide Are.cōſ.lxxj.co lū.ij.ad fi. & xxxviij. col.fin.& Alex. in l.j. in princ.ff.de oper.no. nū.& Car.cōſ.cxxij. colū.j.& cxxvj. aliàs xxv.

b ¶ Et ſigna gloſ.Simi lis gloſ.in c. cum cauſ ſam.in iiij.glo.eod.tit. ☞ P. P A V. P.

b ¶ Et ſigna glo. Iſtam regūlā q nō teneatur teſtis aſsignare ratio nē nō interrogatus, li mita duodecim mo dis, vt per Iaſ.in l.cū hi.§. vult igitur.ff. de tranſactio. quem vi de omnino. Vide de materia Alexan. in l. prima in princip. in vltima colum. ff. de ope.noui nunci. ſed ſi interrogatus non aſsi gnat rationē nullam præſumptionem fa cit. Vide pro limita tione materiæ Barto. conſil. cx. Item quòd ratio ſit illa quæ dic. ſuſtinet,quãdo eſt bo na, licet dictū ſit ſcri ptum & contra.Et quod non debeat eſſe eadem cum dicto. vide Iaſ.in l.fina.ff.de offi.procu.Cæſar.in ij.notab.vide quæ habes in verbo, teſtes deponunt. & qualiter.in vlti.char.

1 Dictum religioſi ſine iuramento,facit præſumptionem.
7 Dictum teſtis non examinati coram iudice, facit fidem, quando parti non poteſt imputari.
§ Dictum teſtis etiam ſi non ſequatur ſententia,valet.
10 In actis non requiruntur teſtes.
11 In publicatione teſtium,non requiruntur teſtes.
12 Notarij quando reſtituunt libros officialibus communis, ut aſsignent ſucceſſoribus debent chartas, ubi ſunt teſtes non publicati,ſigillare.
13 Teſtes quando poſsint per alium iudicem publicari.

LEX III.

SOlam. Atteſtatio ſola legi timis adminiculis nō fulcita nō,pbat.h.d. Quero. quę dicat†ſola atteſtatio. Gloſ. 1 ponit hic multas expoſitiones. Prima eſt ſolā:qa teſtis nō iurauit.vel ſolā:qa nō in terfuit iudex. Iſtas duas no.vel ſolā qa iudex poſtea nō dedit ſentētiā. vel ſolā:quia nō eſt ſecuta publicatio. †quod tene mēti quia teſtes nō publicati nō tenēt,nec pro bant,vt vidiſtis:vt l.fi.j.de re iu.vel ſolam: quia nō reddit rationē[a]. Dicit gl.ſi fuit in a terrogatus:†quia ſi nō eſt interrogatus de ratione,non tenetur reddere. No.& ſigna b glo.[b] Inn.hoc pertractās multū ſubtiliter extra eo.c.cū cauſam. dicit q iſtud eſt verū quādo teſtis depoſuit aliquid quod poterat percipi ſenſu. Verbi gratia,teſtis depoſuit quod Titius numerauerat Sempronio centū.ſi nō interrogatur de cauſa ſcię c tiæ[c], ſufficit:quia numeratio poteſt percipi ſenſu,vt per viſum. Sed ſi depoſuit ſup eo quod ſenſu nō percipitur, dictū eius nihil valet: niſi reddat rationē dicti per ſenſum corporeū. Exemplū:teſtis dicit q Titius eſt dñs talis fundi,niſi reddat rationē, nihil probat. Nā dominiū eſt quoddā ius, quod nō percipitur ſenſu. Debet ergo dicere: quia vidi q ipſe emit[d]: vel vidi eum d poſsidere à tēpore dictæ emptionis per decem annos: vel vidi eum ſpecificare talem rē,vel lapillū,vel denarium in litore maris inuenire,& ſimilia, quæ per ſenſum percipiuntur. Ad q cōſueui inducere†quod te 4 ſtis debet deponere per ſenſum.j.eod.l.teſtium.ff.de teſt.l.qui teſtamēto.§ fi. de his quæ in teſt.delen.l.j in princ. aliàs enim ſi per ſenſum corporeū non deponeret,eſſet magis iudicare, quàm teſtificari.&c.

Additio noua.

SOlam. Dictū teſtis ſine iuramento nullius eſt momēti.h.d. Hic videtur caſus, †q dictum teſtis ſine iuramēto 5 non facit ſemiplenam probationem,ita q ex eo poſsit deferri iuramētum. Quod apparet: quia dicit,nulli[e] eſt momēti hoc eſt verum,ſi parti poteſt imputari cur eū non facit iurare:alias ſec[e], vt dixi vobis in l.ad monēdi.ff.de iureiur. †Dicit etiam Inno. 6 q dictū religioſi facit præſumptionē, etiã ſine iuramento:vt in c.nuper. extra eo. & hæc de prima lectu. Secundū ſecundā hoc dicit.Dictum teſtis nō examinati corā iudice,nullius eſt momenti. Ex hac lectura habes†quod examinatio facta ab alio quā 7 à iudice,nō facit ſemiplenam probationē. quod apparet, quia dicit nullius momēti. Quod itellige,ſi poteſt parti imputari,cur eos non fecit examinari corā iudice:vt dixi in d.l.admonēdi. Tertio modo legitur, dictum teſtis,ſi nō ſequatur ſententia nullius eſt momēti.hoc intellige vt habeat paratam executionem,ſicut ſentētia vel vim ſentētiæ:ſed bene † valet: quia etiã in alio 8 iudicio probat,vt l.cùm antea.ſ.de arbit.j. eo.l.fi.Secundùm quartā lect.hic ſola partis atteſtatio nulli[e] eſt momēti. Differt hęc lectu.à ſecunda:quia hęc loquitur de atteſtatione partis illa de atteſtatione teſtis. Quinto modo legitur,& hæc ſolennis le 9 ctu.breuiter.hoc dicit.† Dictum teſtium publicatum,nō ſecuta ſentētia,nullius eſt momenti. Quæ eſt ratio huius? Dicit glo. quia licet tabellio ſcripſerit:tamē illa ſcriptura non habet teſtes:ideo non facit fidē. donec coram teſtibus recipiatur. Iſta ratio 10 nō videtur vera:quia † in actis non requiruntur teſtes.l.in donationibus.de don.& extra,de prob.c.quoniã cōtra falſam.ſed j. dicam.Secundò opp.gl.ad ſeipſam,nonne eo ipſo quod notarius ſcripſit dicta teſtiū ſunt publica.Dicit glo.quod non,niſi ſcribatur coram iudice, & teſtibus.l.iij.§.idē. ff.eod.In eo quod dicit,coram iudice,dicit verum:vt ſ.in ij.lect.& probatur.j.eo.titu. authen.apud eloquentiſsimum.In eoverò 11 † quod dicit coram teſtibus,non videt verum quia in actis teſtes nō requiruntur vt ſ.dixi.Intellige gl.quod hoc debet fieri coram teſtibus,nō tamē eſt neceſſe quòd ſcribatur in actis:vt iuribus in contrariū allegatis:ſed examinatio fit in ſecreto:ideo re e quiritur publicatio.[e] Contra hoc opponi. iuramētum teſtium accipitur in publico: & tunc teſtis videtur deponere.j.eodem l. ſi quādo. Ad quid ergo alia publicatio eſt neceſſaria. Reſpon.quādo teſtis iurat: tūc videtur deponere,ſ.in ſecreto iudici.d.l.ſi quādo.& l.nullum.et aliud eſt nam ſi proderet iudex tale ſecretum,incideret in crimen falſi.l.j.§.is q.ff.de fal.vñ licet inſtrumentū ſit publicū,& faciat fidem,q teſtes hæc dixerūt,illud inſtrumentū eſt ſecretū, nec pōt manifeſtari. De neceſsitate ergo requirit nouus actus publicatiōis,per quē actus,qui erat ſecretus,fiat publicatus. & notarius.& ideo tex.in auc.eod.§.quia verò. illam publicationē appellat aperturā, 12 vel manifeſtationem.Et ideo † notarij qñ reſtituunt libros officialibus communis: vt aſsignēt ſucceſſoribus ſuis illas chartas, vbi ſunt dicta teſtium nō publicata,claudūt illas chartas, vel cum filio,vel cū cera, quaſi illud debeat eſſe ſecretum. Quæro, 13 † nunquid per aliū iudicem poſsint publicari:vel debeant iterum examinari.Gloſſ. dicit quod non. Vide gloſſ.puto quod ab

c ¶ Cauſa ſcientiæ. Adde Barto.in l.j.ff.ſi certum petatur,& adde ſingu.Barto.in cōſi.inci.Maſiolus.alias quidam nobilis Maſiolus.el.j.Qualis autem debeat eſſe cauſa,vide per Bartolum in l.fi.de offi.procur.cæſ.Et de prædicta vide in capit.ſi quando.de reſcrip.& Barto.in l.j.in princip.& ibi per docto.de no.oper.nunci.Et adde pro hoc quod allega.Barto.hic,dicit Innocen.in capitu.cùm oporteat.de accuſa.quòd ſi teſtis de ponat quem eſſe infamem,debet etiã non interrogatus, allegare rationem,vel cauſam: quia infamia non percipitur ſenſu, ſeu iuris intellectu.Et in materia dicit Bal. in lege, presbyteri. ſupra de epiſco.& cle. quid ſi ſint duo teſtes, quorum vnus reddit cauſam ſui dicti,& alius etiam nō interrogatus,nō reddit, quòd magis creditur reddenti cauſam. Vnum aliud dixit in capitulo primo,de controuer.inueſti. quod id quod dicimus vnum teſtē facere ſemiplenā probationem.l.admonēdi.de iureiur.illud eſt verum,ſi cauſam allegat, etiam non interrogat. Adde quod no.Bal.in lege,ſi non ſpeciali.C.de teſta.& nota.Bartol.hic adde quæ nota Baldus in lege conuenticulā ſupra de epiſc.& elect. & maximè in fin.penult.colū.licet hoc in probatione famæ,vt dixi in §.tormenta.et de materia vide Baldum, & Ange.poſt. glo.in lege,cùm hi.§. vult ergo.de tranſac. & plenè inno.in d.c. cauſam. & vide etiã Bald. in l.edita. ſ. de edē.in xxxvi.colū.vbi Bal.ipſe ponit in materia vnum bonum dictum de teſte, vbi etiam dicitur q pars interrogata de rōne & cauſa,non tenetur reſpondere. Et iſtis adde Bar.in l.ſtipulatio iſta.§.hi quoque. de verb.oblig. & ad Bar.hic adde Bald.in l.pe.ad fi.j.de ſen.quę ſine cert.quant. Item ad probādum intereſſe requirit cauſa,ſecūdùm Bal.in l.j.per illum tex.in x.colum. de ſen.quæ pro eo qđ intereſt. Et adde tu Bart.in l.j.ſ.tit.j.& in d.l.eum qui.Et quod quando teſtis deponit ſuper his,quæ nō percipiūtur ſenſu,qđ teneatur reddere rationem,etiam nō interrogatus. adde do. Alex.in cōſi.cxxxvj. colum.iij. verſi.debetur enim.in j.volu.& ibi etiã quod tenetur reddere, qñ deponit ſuper negatiua non coarctata.item tenet reddere, qñ deponit ſup conſuetudine.Ita Alex.in d.cōſil.ij.col. ij.ver.ij. reſpondeo.& ibi quod etiam tenetur reddere,quando deponit ſuper fama,vel ſuper notorio.

d ¶ Vidi q ipſe emit. Adde Bar.in l.j.ſ.tit.j.& in l.cùm res.

e ¶ Publicatio.Adde quod teſtis non publicatus non facit ſemiplenam probatio

alio iudice corã quo dicta testium fidem facerẽt, illa dicta non publicata possint publicari. hoc videtur expressum extra eo. c. cõstitutus. in prin. Pro hoc l. fi. j. eo. vbi facit mẽtionẽ de dictis testiũ, etiam absq; publicatiõe. & quod hic gl. dicit, nõ facit fidẽ corã alio iudice; intellige anteq; publicet. Sexta lec. est secũ
14 dum quã. h. d. Dictũ† testis non reddentis sufficientẽ rationẽ suæ causæ, nullius est momẽti. Op. gl. de l. cùm tale. §. falsam. ff. de cõdi. & demõ. Nõ soluit. Dic ibi loquitur in testatore depo nẽte, in quo est pro ratione volũtas: ideo falsitas causæ nõ attẽditur. quæ ratio cessat in teste. Quærit gl. qd si testis nõ reddit causam, qa nõ fuit interrogatus. Gl. dicit, valet dictũ suũ. Inn. extra eo. c. cũ causam. dicit, q̃ hoc verũ in his, quæ possunt sensu percipi; vt si testis deponeret, q̃ Titius percussit Seiũ: licet
a nõ dicat se vidisse, vel nõ reddat aliã causam, valet. Sed in his [a], quæ sensu nõ percipiuntur, vt si testis deponat Titiũ esse dominum, non statur dicto eius, nisi reddat sufficientem rationem, quæ sensu percipiatur. Idẽ dicit Spe. in ti. de teste. Qualiter autem debet intelligi, q̃ dictũ testis debet cõcludere per aliquod, quod percipiatur sensu. dixi vobis in l. de ætate. ff. de mino. Tetigi etiam aliquas pulchras quæstiones in l. j. ff. si cert. peta.

Additio noua.

1 ☞ *Amicus pro amico an possit testificari, statur arbitrio iudicis.*
2 *Subditus quando admittatur pro domino ad testificandum.*

OS. Testis debet esse remot⁹ à gratia, & timore. h. d. Not. qd dicit, fidẽ religioni iudiciariæ. & sic fides est faciẽda iudici; vt l. lecta. in fi. ff. si cer. peta. Et ista est probatio ad fidẽ, qua iudex adducit ad credendũ. Circa primũ dicit hic, quod testis debet esse remotus à gratia & timore. Quæro vtrũ amicus possit esse testis p amico. Et videt q̃ nõ; vt l. iij. in prin. ff. e. Pro hoc facit hic text. qa est du-
1 bium ne gratificaret amico. Breuiter puto† q̃ posset esse tanta amicitia, & talis psonarũ cõditio, q̃ amicus à testimonio repelleret, vel saltẽ eius fides minueret. hoc aũt stabit in officio iudi-
2 cis, vt l. iij. §. j. ff. e. Secũdò quæro, dicit hic, potẽtiæ. vtrũ †subditus vni cõmunitati, possit esse pro ea idone⁹ testis? Gl. in l. idonei. ff. eo. tenet q̃ nõ. Pe. hic cõtrariũ dicit. Veritas est q̃ nos debemus inspicere istũ testẽ: oportet em̃ q̃ cõditio testis sit talis, q̃ possit p̃ponere veritatẽ potẽtiæ. modò esset possibile, q̃ pso na cõitatis esset ita iusta, q̃ nollet q̃ diceret aliud q̃ veritatem; tũc statim putarẽ subditũ admittendũ. Ita intelligo dictũ Pet. quod probat hic. põt em̃ liberè dicere veritatẽ. Sed si dñs esset malus homo, putarẽ eũ admittendũ nõ esse. Iustus est em̃ met⁹ tyrãni, & cuiuslibet, q alteri præest, ratiõe alicuius iurisdictionis. Potest em̃ esse terribilis; vt j. si rector prouinciæ. l. j. & ff. ex q. cau. in pos. ea. l. Fulcini⁹. §. qd sit. In dubio dicerẽ subditũ nõ esse admittẽdũ; vt l. idonei. ff. e. cũ sua gl. Bart. illumiator iuris.

PArentes. Quid de fratre p fratre, plenissimè examinaui hoc, & eius materiam in l. qui testamento. §. j. ff. de testa. &c.

Additio noua.

1 ☞ *Parentes dicuntur in infinitum.*
2 *Parentes, & liberi, an possint inuicem esse testes pro se.*
3 *Si filius procurator alterius agat, an pater poterit testificari pro eo.*
4 *Frater quando admittatur pro fratre, uel contra fratrem in testem.*
5 *Coniunctus potest testificari inter pariter coniunctos.*

PArentes. Op. de l. etiã. ff. de prob. Gl. j. dicit speciale in ętate, pbãda. nec tñ ei facit plenã fidẽ; vt j. no. Itẽ est speciale in, pbãda cõsanguinitate, & causa matrimonij; vt extra eo. c. super. Secundò
1 op. ff. de testa. l. qui testa. §. per cõtrariũ. Solue vt in fi. gl. †Pro declaratione l. & gl. primò quæro. quomodo accipiãtur parentes. Gl. dicit suprà à patre in infinitũ, & infra liberi. Quæro vtrum sit differẽtia, si sint liberi in potestate, vel non? Gl. hic dicit q̃ non. Contra hoc videtur. ff. de fal. l. de eo. & l. impuberẽ. §. j. Difficile cõtrariũ est; sed dicit gl. ibi loquit in notario adhibito ad scribẽdũ, in quo distinguit. aut est i ptãte, aut nõ; vt ibi patet. Ratio: qa assumit vt publica pso na, cuius fides est iã approbata; vt l. j. ff. de offi. prẽfe. prẽto. Itẽ, qa scriptura nõ probat per se sine testib⁹. vt in aut. de instru. cau. & fide. §. oportet. hic
3 verò loquitur in testificante. Quæro† vtrũ parentes, & liberi, possint inuicẽ esse testes pro se. Glo. dicit q̃ nõ; vt ff. eo. l. testis idoneus. & l. ij. §. eo. Circa hoc est aduertendũ. nã gl. ff. de testa. l. qui testamẽto. §. j. videtur facere aliqualem differẽtiam inter parentes & liberos. nã liberi nõ possunt esse testes pro parẽtibus, vbi aliquid eis quæreret: in alijs casibus sic, vt j. dicet in prima gl. quod intelligit Ia. de Are. vt puta, si alieno nomine essent in iudicio. Parẽtes verò nõ pnt esse testes pro liberis, vllo modo. & ibi subiũgit in gl. cũ pater plus diligat filiũ, q̃ filius pa
3 trẽ. & secundum hoc non est mirandũ, †q̃ si filius esset procurator alicuius, pater nõ posset esse testis, vt ibi innuit. Quod intelligo verũ, si instrumẽtũ esset fiendũ super aliquo facto, vel dicto filij: aliàs secus arg. l. quæsitum. ff. de in ius vo. & quod ibi no. & ff. de obsequijs. l. licet. §. honor. aliàs fin. Quæro, dicitur hic, volẽtes. ad quos refe-
4 ratur. Dic vt in gl. †Quero, quid in fratre: vtrum admittatur pro fratre, vel cõtra fratrem? Gl. hic dicit q̃ sic in ciuili, non autẽ in criminali; vt l. lege Iul. ff. eo. Cõtrarium ibi videtur notari. Breuiter tenenda est opi. gl. quia omnes tenent q̃ in ciuili admit b tatur. Quod intelligo, nisi repellat ratione domesticitatis: vt l. ij. §. e. vel nimis intẽ sæ beniuolẽtię, vel amicitiæ: vt §. proxi. dixi quod est iudicis arbitrio relinquẽdum. Petr. intelligit, nisi sit in eiusdẽ potestate, secũdũ gl. hic. Et est ratio: nã cũ videat esse eadẽ psona cũ patre, qui ei imperare põt sicut persona patris est suspecta, ita persona filij. In criminali verò frater non posset esse testis pro fratre: quia requirunt probationes luce clariores: vt §. tit. j. l. fi. Itẽ, quia videtur causa propria, cùm iniuria facta vni fratri, respiciat etiam alterum fratrẽ: vt l. Cornelia. ff. de iniur. & idem puto in causa status: vt l. j. cum sequen. ff. de libe. causa. Quæro, quid in socero & genero? Gloss. dicit, idem: vt ff. eod. l. testis idoneus.
5 Quæro. vtrum† vnus coniunctus possit esse testis idoneus inter duos pariter coniunctos. Certè sic: vt l. non solum. §. j. ff. de ritu nupt. Et sic pater põt esse testis inter duos filios. Pro quo ff. de quæst. l. extraneo. & j. de quæstio. l. hoc quod placet. in fi. vbi seruus torquetur inter duos dominos. Barto.

NImis graue. Non debet initium probationis assumi de domo aduersarij. h. d.

Additio noua.

1 ☞ *Exhibeo quot modis accipiatur.*

NImis graue. Non cogitur quis contra se de domo sua producere. h. d. Op. personæ domesticæ ad petitionem aduersarij cogũtur ferre testimoniũ: vt §. eo. l. ij. & quod ibi no. Et sic quis cogit inuitus exhibere testes de domo sua. Huius timore dico q̃ hæc lex potest
1 intelligi pluribus modis. Primò debes scire, †quòd hoc verbũ
b exhibeo [b], quandoq; assumitur pro alimentorum prẽstatione: vt j. eod. l. quoniam liberi. secundo respon. Et si velles ita assumere hic, diceretur quod quis cogitur exhibere. i. alimentare testes. qui contra se producuntur ille, qui producit. sed hoc nõ placet. Secũdo modo accipitur exhibeo pro manifestatione: vt in toto titulo ad exhibendum. & secundùm hunc modum debet hæc lex intelligi duobus modis. Primò in his, qui admittũtur ad testimonium volẽtes, nõ inuiti. de quibus loquitur l. Iulia. ff. eo. Nam si ego dicerem aduersario, facias quòd tales consanguinei veniãt, q̃ potest hoc facere. & sic exhibeas mihi probationes; certè ad hoc non cogitur, sed ipsemet debet hoc sibi procurare. Secundo modo potest intelligi de quibusdam testibus: & quia dicebat fortè actor de eis se non recordari bene, petebat cogi reum vt exhiberet nomina eorum: certè hoc fieri non debet: quia nimis graue est. faceret tamen quòd si peteret exhiberi quasi totã familiam, vt recognosceret ipse quos vellet in testes producere, quòd audiret: vt l. cùm si exhibuissent. §. ij. ff. de pub. Oppo. suprà de assesso. l. si post. Dicit glo. ibi fal-

nẽ. Ita Bal. in l. in bonæ fidei. col. iij. versic. itẽ q̃rit. de reb. credi.

a ¶ Sed in his. Q̃i testis, & nõ interrogatus, teneat reddere rationẽ dicti sui, vltra all. p Ale. ś. in p̃cedẽti lec. vide p Aret. & Feli. in d. c. licet cãm. & p eũdẽ Ale. i cõsi. xv. col. iiij. ver. & nõ sunt duo. i j. vo. et ibi q̃ testis deponẽs in criminalibus, & nõ interrogatus, teneat reddere rõnẽ sui dicti. alle. Sasli. in l. fi. ś. tit. proxi. Et alios casus in qb⁹ testis & nõ interrogat⁹ tenet reddere rõnẽ dicti, vide p eũdẽ Alex. in consi. lxxij. col. fi. in fi. in e. vol. & in cõsil. cxxxvj. col. iiij. & seq. & in cõsi. cxlj. col. pe. versi. Gasparlañ. eod. vol. & in ij. vol. consi. x. colum. fi.

¶ Verbum exhibeo. Adde exhibere pro priè secretum habere. & vide ff. ad exhib. l. ij. & de liber. ho. exhi. l. ij. & de tabu. exhi. l. locũ. §. qd sit. Itẽ exhibere, idẽ est quod edere. ff. de legatis j. l. res obligata. §. pe. Itẽ aliqñ exhibere, idem est quod reducere. ff. man. l. creditor. §. si uxter maritũ. Itẽ accipitur aliq̃n p probare. l. j. C. de ædi. ac. in gl. & ibi Azo in sum. §. itẽ repellitur emptor,

a ¶ Iurisiurandi. Quomodo ista lex procedat, vide Bar. in l. admonendi. ff. de iureiu. ver. quæro quid si reperiantur. & ibi Lud. Adde tamen q̃ informatio potest sumi etiam à teste non iurato. Glo. est singu. secundum Bal. ibi facit prævalere probatio nem eius, qui eum produxit, si probationes litigantium essent pares, & vnus, habet pro se testem non iuratum. & vide latè de materia huius l. per Specul. de teste. §. restat.

✠ P. P A V. P.

a ¶ Iurisiurandi. Et an præsumat̃ testis iuratus, si dicatur in actis testis iuratus, vide Barto. in l. Theopompus. in princi. de dote præleg. & ibi Alex. in apost. & q̃ ibi etiam addidi de ista materia generaliter an & q̃n dicatur testis sine iuramẽto, vide Felin. ĩ c. tuis. extra de test. vbi etiã an possit remitti. Et quæ sint illa quæ debet testis iurare, vide Felin. oĩno in c. fraternitatis. pen. colũ. extra de testib. Et ibi etiam an sit necesse q̃ tangãtur scripturæ ad esse iuramẽti, ponit etiam Felin. in d. c. tuis. in pen. & vlt. col. An in dubijs. præsumatur testis iurasse: & quid si notarius scripsit, testis iuratus, &c. Et ibi etiã q̃d si pars petijt à iudice vt deferret iuramentum testi, & testis obtulit se velle iurare, & iudex non detulit. Et an notarius sine iudice possit deferre: & q̃d si deferret iudice pr̃sente & q̃ ad hoc vt valeat testibus non iuratis, non sufficit partem non contradicere, sed opus sit vt expresse consentiat: vide Felin. in c. nuper. ad finẽ, extra de testi. Et quòd pars possit remittere iuramentum testi, vide Iaſ. in l. j. in prin. in ij. colũ. ff. de ser. Quod autem informationes possunt capi sine iuramento, Bal. in c. j. §. si duo. de pace tenen. in ij. col. Feli. in c. proposuisti. in pe. colum. extra de probat. An autẽ testis, qui semel iurauit, si iterũ producatur in eadem causa, debeat iterũ iurare, vide Felin. in c. fraternitatis. in j. col. extra de testi. Et ibi etiã quid si primo dicat, postea iuret. De quo etiam per eundẽ in c. de testibus. extra eod. titu. Item an & quando possit iuramẽtum remitti & quid in causa matrimoniali, vide quæ habes per Moder. in l. reprehendendo. C. de instit. & substi. Quid autem si testis iurauit post depositionem, vide domi. Nellum in tractatu de teste. in iij. charta. & ibi. & ad finem illius cap. quid si in actis dicatur, testis iuratus, &c. Item q̃ iuramentum testis possit remitti, dicit Bald. in l. quoties. C. de priuileg. scholar. circa finem. lib. xij. Et circa iuramentum testis & prædicta vide multa similia per Iaſ. in repetit. l. admonendi. in xxtij. charta. Item limita quòd non creditur testi cum iuramento non procedere quando persona sanctæ vitæ deponeret. Est doctrina Imolæ in c. nuper. extra de testib. Barto. in Bonoñ. lectura in l. sola. j. eod. domi. Anto. in c. cùm olim. in vj. colum. de dolo & contuma. Bene facit dictum domi. Anto. in c. cùm oporteat. in pen. colum. de accusatio. vbi voluit credi consanguineo, qui sit bonæ famæ, licet alias repellere tur. Vide aliter super his. in penul. & vlti. colum. extra de accusa. Item not. quod existentibus probationibus hinc inde paribus iudex debet iudicare in fauorem illius pro quo deposuit plus quam pro aduersaria parte vnius testis non iurati: vide per Areti. consilio lxxxj. ad finem. Item circa istam legem in ij. dubio, quod dicto vnius non debet credi, limita vt per Roma. singulari dcxlvj. incipiẽ. dictum vnius. Item adde quod etiam Papa nõ potest facere vt credatur dicto vnius contra partẽ. Textus est in c. indicas Hermanum. iij. q. ix. quem allegat Ro. sing. dcexxxiij. incipiẽ. an papa. Vide alia de isto proposito quæ scripsi in l. Theopompus. ff. de dote prælega. quia ibi est casus specialis, in quo testator potest disponere stari debere. Item de alia singulari limitatione quòd dicto vnius credatur. & alia in materia, vide in Bert. in verbo testis quot & quales. Item de eo quod dictum est s. q̃ papa non potest facere q̃ soli testi credatur: vide Fel. in c. veniens. el. j. extra, de testi. & in cap. nup. eo. tit. vbi oĩno. q̃a tex. in d. c. indicas Hermanũ. & Roma. de quo s. loquũtur in parte, non in tertio, q̃ velit esse testis. Et de pte sequit̃ etiã Alex. in l. fi. ff. de præto. stipul. in addi. in ver. q̃d dicemus. Et circa istud. an credat̃ soli testi, & q̃d in papa vel alio supremo à principe, an & q̃n ei soli attestãti aliq̃d credatur, & q̃d de epõ, vide Felin. post alios in c. cùm à nobis. extra, de testi. vbi pulchre ponit in j. ij. & iij. col. de intellectu clẽ. j. de probati. in criminalibus tamen cõtra inculpatũ nõ creditur. Bald. in l. ij. §. si is pro quo. ff. quod quisque iur. Et an p̃cedat in alijs inferioribus, ad q̃ ponit Ioã de Ana. quod sic cõsil. xiiij. de quo etiã q̃n credat̃ principi aliquid attestãti in literis vel rescripto suo: vide do. Franci. consi. clxvj. in ij. colum. et seq. & in capitu. de quo s. Pau. de Castr. consi. xxxv. in ij. colum. & consil. clxxxiij. incipit. in facto præsenti. in ij. col. Item an illa cle. j. procedat solum in clericis, vide Pau. de Castr. cõsil. clvij. in pen. col. Vide in materia Areti. in consil. xxiij. incipi. in præsenti. in iij. colũ. & viij. Vide quæ habes ad Bar. in l. ex hac scriptura. ff. de donati. De verbis enunciatiuis principis, vbi omnino vide alia ĩ materia ista. Itẽ quid si esset vnus cardinalis, an ei soli credatur, vide Felin. de quo scripsi in Bertach. latè in verbo, Cardinalis.

lit. Doctores dicunt q̃ ibi non exhibetur vt testis, sed vt re⁹ dicti sui rationẽ reddat.

Additio noua.

SEruos. Seruus non interrogatur pro, nec cõtra dominum, nisi de facto suo. h. d. Intelligit glo. q̃ interrogatur cũ tormentis: vt ff. de proba. l. cum probatio. Dic vt ibi. fallit in casibus no. hic in glo. ff. Quæro, quid econtra: vtrũ dominus possit pro seruo interrogari? Videtur q̃ non: quia videtur suspectus: vt extra de off. deleg. c. causam quæ. s. ff. eo. l. idonei.

Iuramentum testium de consensu partium quòd remittitur.

2 *Iuspectores uulnerum, uentris, finium agrorum, & similium, an iurare debeant. & nu. 4.*

Testes qualiter iurare debeant.

5 *Testes debent iurare partibus præsentibus, uel citatis.*

6 *Testes an debeant citari, & an ualeat dictum, si non sunt citati.*

Honestæ personæ sine iuramento deponentes, faciunt semiplenam probationem.

8 *Quando sunt plures testes ex una parte, & ex alia pauciores, sed digniores, quibus magis credendum.*

9 *Qui produxi unum testem, & petit ipsum examinari, an sit audiendus.*

a ¶ Iurisiurandi. [a] Hęc l. ponit tria dicta. Testes debẽt iurare: & honestioribꝰ debet adhiberi fides: & dicto vnius nõ credit̃. h. d. inter, & vt: subaudi præcipimus. Quærit glos. vtrũ testes debeant iurare corporaliter tactis scripturis. Item quę sit forma iuramẽti testis. Dic vt in gl. † Itẽ an possit remitti iuramẽtum de cõsensu partium. Glos. dicit q̃ sic. Idem not. in l. j. circa prin. ff. de fer. Item quæritur, quod in istis inspectoribus, qui mittũtur à iudice ad inspiciendum ventrem, ad nũciandũ iudici quod sibi videtur. Et idẽ in similibus†, qui mittuntur ad inspiciendum seu videndum fines agrorum, vel ad inspiciẽdum vulnus, vtrum sit remansura cicatrix, vel similia: an isti debeant referre cum iuramento. Glo. dicit q̃ non in l. j. §. j. ff. de ven. inspi. Sed istæ gl. [b] videntur contra tex. l. hac edictali. §. his illud. j. de secũ. nup. & l. comparationes. j. ti. j. Vide istam glo. & eam nota.

Addita nouiter.

¶ Iurisiurandi. Testes debent iurare, & honestioribꝰ prius credit̃: & vnus testis ad probandũ non sufficit. h. d. Not. q̃ testes prius debent iurare quàm deponant: & si prius deponerent, & postea iurarẽt verum esse q̃d dixerunt, non valeret eorum dictum, vt hic. dũ dicit prius. Examinemus istã primam partem. Quæro, vtrum testes debeãt iurare de veritate. hoc non habemus bene exp̃sum. facit quòd sic ff. de dote pręleg. l. Theopõpus. † Quęro, qualiter debeat iurare testis.

3 c Glo. dicit corporaliter [c]: & bene. Fallit in episcopo: vt in auth. sed iudices. s. de epis. & cle. Secundò quærit glo. quid debet continere iuramẽtũ testis. Dic vt in ea. & habes tex. extra, eodem. c. quoties. Quęro, vtrum iuramẽtũ testis possit remitti. Glo. dicit q̃ sic hic, & ff. de fer. l. j. & est casus extra, e. c.

d tuas [d]. Quęro, si aliquis adhibeatur, nõ † ad

4 testificandum propriè, sed ad iudicandum secũdum peritiam artis suæ: puta medicus ad iudicandum ex vulnere, an sit remãsura cicatrix, vel debilitetur membrum, & simi lia. Item obstetrices ad dicẽdum vtrũ mulier sit prægnans. Gl. dicit q̃ isti iurare nõ

e debent. [e] quam no. In cõtrariũ dicebat Richar. Mal. quòd videbatur casus in l. comparatiões. j. ti. j. & l. hac edictali. §. his illud. j. de secun. nup. † Quærit glo. quando debet iurare. Certè præsentibus partibus, vel

5 citatis: vt l. si quando. j. eo. Item antequam

6 recipiantur, vt dixi. † Extra glo. opp. vtrũ testes debeãt citari: & si nõ apparẽt citati, vtrum valeat dictum eorum. Pet. de Bella perti. in auth. de testi. §. si verò ignoti. dicit q̃ non per tex. ibi festinantes &c. Pro hoc facit: quia ex eo quòd se ingerit, videtur suspectus: vt l. quæ omnia. §. j. ff. de proc. Pro hoc videtur verus casus ibi iamdudum arctari præcipimus. Not. quòd dicit arctari. & sic testes debent esse coacti, non sponta-

b nei. In cõtrarium, quia multi sunt, qui admittuntur volentes: vt ff. e. l. lege Iulia. Pręterea: plures glossæ distinguunt: tulerunt testimonium sponte, aut coacti: vt l. post legatum. §. his verò. ff. de his quib. vt indig. Quid dicemus? Forte posset dici quòd testes dicuntur coacti. quãdo spectat ad grauationem: quia post primam citationẽ grauantur pignoribus, & multis. Et ita videt velle Inno. extra, de testi. cog. capit. primo. secundum hoc semper citatio deberet præcedere: & hoc est contra casum l. lege Iuli. ff. eo. ibi, ne inuitus denuncietur. Ergo, apparet quòd ista prima citatio fit quandoq̃ b ¶ Sed istæ gloss. Pro solutione gloss. istarũ dic quod gl. loquuntur quãdo deponitur de credulitate. §. is illud. loquitur quando de veritate, quo casu non creditur sine iuramento. vide Barto. in l. creditores. in fi. de pig. in repe. per Barto. in procœmio Digestorum.

c ¶ Corporaliter. Tactis. s. scripturis, vt per Inno. in ca. si Christus. de iureiuran. & in capitu. quoties. de iura. cal. habetur in cle. j. in verbo. tact. de hære. per glos. in capitu. vt circa. de elect. lib. vj & de quo per Specu. & post eum per Ioannem And. in titu. de teste. §. sequitur. & adde quod not. ipsemet Bartol. in d. l. Theopompus. Adde tamen quòd quando defertur iuramentum testi quod testis potest petere terminum, circa quod possit deliberare an velit iurare: vt per Alexandr. in l. iusiurandum. de testi.

d ¶ C. tuas. Et ibi vide glos. & doct. & adde quod iuramentũ non est de substantia testimonij: nam testis non iuratus deponens falsum, ita punitur de falso ac si iurasset. Ita Bar. in l. si quis. ff. de fal.

e ¶ Iurare non debent. Adde quando isti periti debeant iurare, per eundem Bart. in procœmio Digest. col. iiij. do. Abb. & mod. in capitu. proposuisti. de probat. Ang. de Are. & ibi addita in tracta. maleficiorum. in verbo, cicatrix. Et vide aliquid per Alexan. in l. j. §. fi. ff. de ver. obli. & aliquid per ipsum in cõsi. xv. in j. vol. & in consi. clxvij. col. ij. in ij. volu.

teste

teste volente:quia aliter fieri nõ potest. Dicendum est igitur ꝙ testis quando ꝙ à parte nõ producitur, nec à iudice citatur, sed sponte se ingerit: & tunc non valet dictum eius.d.§.si verò.& ff.de procu.l.quæ omnia.§.j.Si verò à parte producit, licet à iudice non citetur:puto ꝙ valeat dictũ eius.d.l.lege Iul.& l.post legatum.§.is verò &c. Tutius tamen est ꝙ semper citetur. Venio ad secũdã particulã:dicitur, & vt honestioribus,&c. quid determinat ista dictio vt respon.potest intelligi vt determinet præcedẽtia,& ponat hic ratio præcedẽtis dicti,quasi dicat.Ideo dicũt vt eis postea fides adhibeatur.& secundum hoc innuit ꝙ iurarẽt,si tamen aliàs essent personæ honestæ, eis adhiberetur fides.quod nõ est verũ,vt est expressè tex. extra e.c.nuper. vbi
7 loquit de fratribus minoribus. †faceret tamẽ semiplenam, vt ibi notatur.Secũdo modo põt intelligi,vt hic subaudiatur verbum,& præcipimus vt honestioribus,&c.q.d. si inter testes est discordia;honestioribus creditur.& ita intellige.Op.de l.scripturæ.& l.in exercendis.j.tit.j.Sol.Aliud in instrumẽtis:quia põt per partẽ prouideri,vt est ibi:aliud in testibus,vt hic,secun
8 dùm gl.& bene.† Quæro,vna pars habet plures testes numero, alia digniores:quis præferet? Gl.in l.ob carmẽ.ff.eo. vacillat. Gl.in aut.e.§. si verò. determinat ꝙ prio debet inspici numero, &vbi esset paritas in numero,tũc inspicitur dignitas.Sed tex. extra e.in c.in nostra.determinat, & melius, ꝙ dignitas est præferenda numero testiũ: nisi in numero esset magnus excessus: vt ibi per gl.vbi simili modo no.ꝙ vox vnius,vox nullius.Qd intellige quantũ ad plenam probationẽ:aliàs secus: vt in l.admonendi.ff.de iureiu.& in l.in bonæ fidei.§.eo. Quæro,quare dicit hic facile.Dic vt in gl.Vel potes dicere facile.i.sine iuramento,quod quãdoq; defertur sine causæ cognitione;vt plenè
9 dictum est in l.admonendi.ff.de iureiur.† Quæro,aliquis produxit vnum testem:petit ipsum examinari: vtrũ sit audiẽdus. Hic videtur tex.ꝙ non,ibi:nõ audiatur,&c. Quod intelligeverum de facili:sed debet videre iudex prius,an dictum illius testis cum alijs esset sufficiens ad probandum. Bart.

1 *☞ Venditor quòd non possit esse testis pro emptore, & nu.4.*
2 *Negotium dicitur gestum alieno nomine.altero ex quatuor modis.*
3 *Vnus de uniuersitate quando possit esse testis in causa uniuersitatis remißiuè.*
5 *Legatarius non potest esse testis pro hærede, quando testamentum potest probari per duos testes.*
6 *Fideiussor an sit idoneus testis pro principali.*
7 *Tutor,curator,procurator,& similes,an finito officio poterint testificari.*

a b 1 OMnibus.[a] In re propria nullus[b] est idoneus testis.h.d.† An hoc sit verũ, ꝙ vendi tor nõ possit esse testis pro suo emptore? Gl.hic dubitat. Quidã distinguunt:aut vẽditor tenetur de euic
c tione,aut nõ. Alij indistinctè[c] dicunt vẽditorẽ nõ esse idoneũ testẽ,propter affectionẽ quã habet,vt valeat, & sortiat effectũ contractus ab eo celebratus:sicut dicimus in proxeneta: vt in
d aut.[d] e.§.pe.cum gl.fi.Op.in.sti.de testa.§.legatarijs.Sol.Ibi nõ testificatur in causa propria:sed in causa testamenti &c.

Additio noua.

OMnibus. Nota,quòd in re propria non solùm testimonium non valet, sed etiã non debet examinari. Dixit em̃ tex.summotã esse facultatẽ,&c.ergo apparet ꝙ nõ debet examinari. Quæro exempla huius l.glo.si bene aduertatur, legit tribus modis.
2 Nã debes scire† ꝙ negotiũ dicit nostrũ altero de quatuor modis.primò re ipsa,ipso gestu cura,vel solicitudine,ratihabitiõe: vt l.si pupilli.§.item quæritur.ff.de neg.gest.Potest ergo poni exemplũ in negotijs,quæ ad nos pertinẽt re ipsa: quia verè est nostrũ principaliter.Pone exemplum,si procurator induceret dominum in testem,vt hic,in gl.dum dicit,omnibus principaliter.Contra hoc op.j.de fideicõ.l. vlti. Sol.Ibi non est propriè
3 testis:vt hic,circa fi.gl. Quæro, qd si causa erat cõmunis testis cum alio.Dic vt dicã j.l.proxi. vbi gl.tangit. † Quæro quid in
e vniuersitate:vtrũ vnus de vniuersitate[e] possit esse testis.Cyn. ponit istam quæstionem in l.parentes.s.eo.Glo.tangit in l.nõ tantùm.§.vniuersitatis.ff.de rer. diui.& ibi per Gul.& ibi resident in vnam sententiam;tamen Gul.magis intelligibiliter loquitur,ideo dic vt ibi.Secundo modo potest intelligi,quando res pertinẽt ad nos ipso gestu,hoc est,per quandam consequen
4 tiam,vel secundario. Ponit gl.exemplũ in venditore, qui †nõ potest esse testis pro emptore. Sed gl.in l.
f nullus.ff.eo.distinguit,aut venditor[f] tenetur de euictione: & non potest esse testis, aliàs secus. De hoc videbis Cy. hic & Gu. in l.& hæredi.in prin.ff.de pac. tenent cõtrarium per rationẽ. Dicunt enim ꝙ proxeneta nõ est idoneus testis in negotio, in quo fuit proxeneta. vt aut.eo.§.penul. primo respon.propter affectionem, quam habet ad illud negotium. Eadẽ ratione nec vẽditor, nec donans,nec colonus erit idoneus testis, propter affectionem quam habet.Non obst.l.eos.ff. finium reg. quia illam intellige, quando per quæstionem finium nõ rescindebatur cõtractus, nec venditor de euictione tenebatur, quæcũq; sequeretur sentẽtia:aliàs non posset probari per vẽditorem, sed per testes extraneos. Cõtra hoc opp.ff.de testa.l.qui testamẽto. Insti.de testa.§.legatarijs. dicit gl. ꝙ legatarius nõ est testis in causa propria, sed in causa testamẽti:quia non sequitur,si testamentum valet:ergo legatum domini. Verũ est ꝙ nõ sequitur, si testamentum valet, ergo legatum:sed bene sequitur,si non valet testamentũ:ergo nec legatum in eo relictũ:vt l.j.j.de codicil.& de his quæ in testa.delẽ.l. pxi. ergo legatarijs interest saltem secũdario. Præterea legatarij possunt appellare,& causam agitare:vt l.à sententia.§.j.ff.de ap.ff. de inof. test.l.si suspecta. in prin.ergo videtur ꝙ nõ admittantur vt
5 in causa propria:vt s.dictum est de venditione durum est contrarium. Dico finaliter,ꝙ illud ideo in testamentis est,propter magnum numerum testium, qui ibi requiritur,illud admittitur, & toleratur ille,cu ius interest secundariò. Et ideo† si esset testamentũ, ꝙ probaret̃ p duos testes tm̃, nõ putarẽ legatarios admittẽdos:vt puta ĩ testamẽto facto inter liberos:vt l. hac cõsultissima.§.ex impfecto.C.de test. aliàs posset de facili magna fraus excogitari. Possent enim duo ex liberis vlterioribus probare testatorẽ instituisse primos liberos: & eis testibus magna legata reliquisse. qd
6 est incõueniens. †Quæro,vtrũ fideiussor sit idoneus testis in causa principalis? Videtur ꝙ nõ:quia ad eũ spectat secundariò cõmodum:ergo &c secũdùm istã lect. Præterea põt appellare:vt l.à sententia.§.j.ff.de ap. Dy. tangit istã quæst.in l.si cui legetur.ff.de leg.j.§.fi.& Spe.in ti.de teste.§.j. ver.sed nunqd fideiussor.& determinat, aut principalis est solue dor, aut nõ:per l.ita ꝙ fullo.ff.de fur. Dubito in isto passu:qa semper interest sua potius nõ soluere, & solutum repetere:vt l. iij.de compensa. Præterea d.l.à sententia.multum vrget cõtra istam decisionẽ.Tertio modo legitur ista lex,quando negotiũ sit nostrũ cura,& solicitudine:sed hoc nullũ patitur contrariũ, secũdũ gl.vnde si alius agit causam tanq; curator,tutor, procurator,vel alius,nũq; ille debet audiri testis in causa quã ipe agit. Probat̃ hoc in l.qui testamento.§.j.ff.de testa. & ibi tangit̃ per gl.& Iac.de Are.Si enim intelligeremus de causa, quã qs agit per seipsum,nullũ haberet dubiũ. Vt igitur sit vtilior lectura,
7 pone casum prout dixi.† Sed quæro, vtrũ finito officio tutor, procurator,curator & similes, possint esse testes. Gl.in l.vl.ff. de testi.dicit ꝙ sic.Contrariũ videt̃ dicere in l.deferre.§.itẽ decreuerũt.ff.de iu.fis.Cy.tãgit in l.proxi.vbi nullo modo cadit, & nihil.boni dicit. Tu dic breuiter,ꝙ durãte officio nõ potest esse testis in causa,quã agit, vt dixi. Finito verò officio,aut ꝓducitur in testẽ ad aliquid, ex quo spectaret ad eũ commodũ, vel incõmodũ. Exemplum.Ego feci te procuratorem, & nuncium ad portandũ centũ Titio. Certè tu nõ es idoneus testis, ad testificandũ te dedisse:quia si est verũ,es liberatus. si non;es

a ¶ Omnibus.Adde gl. in l.nullus.ff.eo.ti. per Bar.super l.ab executore.§.j.ff.de app.vide eũdẽ in l. qui testamẽto.in princ.ff.de testa. ✦ POMATES.

b ¶ Nullus est. Fallit in casu notabili, quẽ posui in c.ois.vtriusq; sexus. de pœni. & re. vide ad istã l. Cepo. consi.xxxiij. colũ. iij. & Imo. consil.cxj. ad fi.& Alex.cxxiiij.col. fin.volu.j.& cxxxvj. col.fi.e.volu.& Alex. cõsil.lxij.col.j. vol.iij. ✦ POMATES.

c ¶ Indistinctè. Et bene per Alex.cõsi.suo xiij. inci.ex his quæ in the mate.in vij.col.ĩ prin. in ver.alia ratione nõ ꝓbat in j.vol.vbi etiã dicit de ꝓxeneta, ieu de mediatore. vide et̃ Fel.in c.insup. col.vj. versi.tertiò quæritur. extra de testi. ✦ POMATES.

d ¶ In aut. Idem est in aduocato, & in illo q̃ vellet testificari super receptione alicuius rei quã receperat vt alicui daret, secdm Barto.in l.deferre. circa fin.ff.de iu.fisc.vbi scripsi de ista materia latè.

e ¶ Vnus de vniuersitate. De hoc quando testis de vniuersitate testificet̃, vide latè p do. Felin.in c. insuper de testi.& per Are. in c.cũ nuncius. e.tit. & vltra ibi per eos adducta, vide quæ posuit Alexan.de Imo.in cõsil.xcix.col.iij.in fi. & col.seq.in v.lib.

f ¶ Aut venditor. Q̃n vẽditor legatarius,fideiussor, & similes possint testificari, vide latè p Abba. Imo. & Moder.in c. insup. colũ.vj.extra de testi.

a ¶ Quoniam.nota iſtam l. q̃ teſtis productus per te habere debet expenſas & oĩa alia.Lud.in l.reſtituere.§.fi.cum l.ſeq.ff.ad Treb.& vide q̃ ibi dixi j.co.l.ſeq.

b ¶ Participes criminis.Vtrum ſocius criminis admittatur in teſtem:per Bar. in l. j.§.ſi ſeruus.ff.de quæſt.& per Inno.in c.qualiter.el ij. extra de accuſa. An in cauſa ciuili,per Bal.omnino in l.omnibus.ĩ.eod.

☞ P. P A V. P.

c ¶ Alimentari debeat. Circa iſtam legẽ inquãtum loquitur de ſumptibus ſoluendis teſtibus,vide Felin.in c.j.extra de teſtib.vbi etiã ponit an aliquid poſsit vel debeat dari in recõpẽſationem operũ. Itẽ ſi teſtis eũdo ad teſtificãdũ ſpolietur à latronibus. Itẽ an iſtis omnib⁹ requiraĩ iudicis declaratio.Item ſi minatus à teſte q̃ nõ teneatur producens ad expenſas notarij vel alteri⁹ miſsi vide gloſſ. in c. iiij.de iud.in vj.in verbo,producendis.

☞ P. P A V. P.

d ¶ Teſtis nõ eſt. circa iſtã legẽ dũ loquitur de ſocio criminis, an poſsit eſſe teſtis, vide quæ addidi in Pertachi.in verſi. teſtes qui eſſe poſſunt.in iiij.col. vbi multa addidi.

e ¶ Socius admittatur. An ſocius poſsit in cã ſui ſocij eſſe teſtis, vide remiſsiuè Ale.in l.ſerui.§.j.de leg.j.

f ¶ Per denũciatorem. Adde q̃ etiã ſi p viã inquiſitionis procederetur,q̃ ſatisfacit pro expẽſis Reip,de mandato iudicis. Ita Bal. & ibi Moder.poſt eũ in c.j.extra eo.titu.& intellige de expenſis in eũdo, & redeũdo, per c.ſtatutum. de reſcrip.lib.vj. & etiã q̃ debet dari aliquid in recompẽſationẽ operũ,ſecũdum Bal.in d. ca.j.& ibi Moder. & vltra eos vide quæ latè ponuntur in tract. de teſtib. parte ij. in principali.col.x.verſi. eſt aduertendum.

g ¶ Si dicatur teſtis.Et ad gloſſ.hic vide quæ dixi poſt Bartol. in l. poſt legatũ. §. his verò. de his quibus vt indig.

h ¶ Non impediunt. Quando impediatur examinatio teſtium ipſo iure:adde q̃ not. Bar.in l. ſi duo patroni.§.idẽ in fin.ff.de iureiuran.iſta ſunt vera quando ſine tortura poſſunt examinari: ſecus ſi cũ tortura,l. j.§. ſi quis, ff. de quæſtion. an tũ ſi nõ opponaĩ exceptio, contra teſtamentum iudex habeat ſupplere: vide Bald.in l.ij. ĩ.eod. & quod ibi dixi poſt Bartol. & Innocen.in c.intimauit. de teſti. & ad hoc vide ſingul. Bald. in l.ſi quis teſtibus. in penul.colum.j.eod.facit quod no.Bal.in l.laudabilem. C. de aduo. diuer.iudi.

obligatus,ergo &c. vt hac l. Si verò ad te non ſpectat commodum vel incommodũ: tunc aut produceris ad teſtificandũ ſuper eo,quod à te dicitur eſſe actũ: & tunc non eſſes idoneus teſtis propter affectionẽ:vt in proxeneta dixi ĩ.Iſtud tenet gloſſ. in c. Romana.de teſti.in vj.Siverò produceris ad aliud:tunc eſſes idoneus teſtis ſicut familiaris,qui deſijt eſſe familiaris,vt l.fin.ĩ. eo.Et hoc eſt verum, q̃ nõ poteſt produci ab eo,cuius fuit procurator:ſed cõtra eum ſic:vt dicitur in aduocato per gloſſ. in fin. ff.eo.per Inno.in c.inſuper.extra eo.Dixi plenè in d.§.item decreuerunt.ff.de iure fiſci.in l.deferre.Barto.

1 ☞ *Socius criminis quòd non ſit idoneus teſtis in criminalibus. & nu.3.*

2 *Socius pro ſocio in ciuili quòd non poſsit teſtificari. & nume.5.*

4 *Excipere cõtra teſtem quòd ſit particeps criminis, quomodo debeamus.*

6 *Denunciator quòd debeat facere expenſas teſtibus, ſicut accuſator.*

7 *Expenſæ teſtibus debent dari quando ueniunt.*

8 *Laboratores debent habere expenſas a conducente.*

a [Q]Voniam.[a] Principiũ huius legis legiť duobus modis: vno modo vt cõtinuetur ad præcedentẽ leg. ſic: Dictum eſt ĩ.q̃ in re propria quis non eſt idoneus teſtis. Ratio:quia nõ eſſet liber in teſtificãdo propter affectionem,quam habet ad ſeipſum:& teſtes debent produci liberi.h.d.in prin. Alio modo legitur, q̃ nõ continuetur, & ſecundum hoc iſta lex dicit duo ſ. q̃ teſtes debent eſſe liberi. Item non debent eſſe ſocij,vel participes criminis[b].poſtea dicit à quo alimẽtari debeat[c]. Opp. †quod ſentẽtia abſolutoria lata pro vno ſocio criminis,nõ prodeſt alij regulariter: vt l.denunciaſſe.§.fi.de adulte. ergo videtur quòd debeat eſſe idoneus teſtis. Sol. Dico q̃ ei præiudicat, ad qualequale præiudiciũ: ideo idoneus teſtis non eſt[d]. & vide circa hoc qd̃ habetur p gl. & Inn. extra eodem.cap.j. †Quærit gloſſ.vtrum in cauſa ciuili ſocius admittaĩ[e] pro ſocio? Et gloſſ.videtur dicere q̃ non, ſi eſt ſocius omnium bonorũ,vel eius rei. Quęrit glo. quid de ſtatuliberis: quid de adſcriptitijs: quid de monachis. quã vide, & ſigna &c.

b c d e

Additio noua.

[Q]Voniam. Teſtes debent eſſe liberi, non participes criminis:& debent ali à producente.h.d. Lex iſta legitur duobus modis. Primo q̃ continuetur ad præcedẽtem. Secundo modo legitur, q̃ hic ponatur quædam ratio ad ſequentia.& præcedentibus non continuetur. Nota quòd teſtes debẽt eſſe liberi.ſerui enim non poſſunt interrogari,niſi de facto ſuo:vt ĩ.eo.l.ſeruos. †Secundò not.q̃ illi,q̃ ſunt ſocij, & participes criminis,non ſunt idonei teſtes: & ideo ſi plures ſunt accuſati in eadem accuſatione de eodem delicto, vnus non poteſt eſſe teſtis pro alio,vel contra alium:vt hic,& l.ſi filium.de libe.cau.& extra eo.c.quoniam.

3

Ad idem oppo.de leg.diuus.ff.de cuſto.reo.& l.j.de falſa mo. Sol.illud eſt verũ regulariter. Fallit in caſibus prædictis:& in alijs,qui tanguntur in gl.hic.& plenius ponuntur j.de accu.l. fina.in fin.in quibus ſocius communis pro ſocio examinaĩ ad præſumptionem.id eſt,nõ plenam probationem.& facit ff.de pœ.l.j.§.vlti.per caſum in d.§.quoniã. Quæro,quomodo opp.
4 hæc exceptio: † tu nũ potes eſſe teſtis cõtra me,quia particeps eſt criminis:quia ſecundũ hoc videtur confiteri, ſe eſſe criminoſum. Gl.ſi.in l.ſi filium.j.de lib.cau.dicit,q̃ opponiť ſub cõditione:puta,dico me nõ deliquiſſe:ſed ſi apparet,dico te ſociũ eſſe. Alia gloſſ.extra,eo.ca.j.in vj.dicit q̃ dicẽdo ſimpliciter te ſocium criminis,non videor intentionem aduerſarij cõfiteri. Tu dic quòd non eſt neceſſe quòd dicam te ſocium criminis: ſufficit quòd dicam quòd es diffamatus de crimine,ſicut ego. tex.eſt hic ibi dum dicit.ſufficit quòd dicãtur,licet nõ ſint,& iſta dubitatio eſt neceſſaria,quando reus vult contra teſtẽ excipere.Sed ſi reus produceret aliquem ad ſui defenſionem,accuſator poſſet clarè dicere:tu es particeps criminis.hæc eñ cõ ſonant intentioni ſuæ.Quærit gl.nunquid in ciuili ſocius ad-
5 mittatur pro ſocio ad teſtificandum.Gl.† diſtinguit:dic in ea. & ita dicũt Canoniſtę.Iac.de Are.dicit,& meli⁹,iudicio meo: etiam ſi ſocietas incideret in re diuidua, ſi vtriuſq̃ ſociorũ eſt eadem cauſa defenſionis:& tũc vnus pro alio non eſt idoneus teſtis:vt ff.de app.l.ſi qui ſeparatim.in fi.& j.ſi vnus ex plu.appel.l.j.& ij. Venio ad ver.in exhibitiõe.dicitur hic q̃ per accuſatorem,aut ab his,per quos fuerint poſtulati.quidvult dicere. Glo.exponit duobus modis,per accuſatorem aut per denun-
f ciatorem[f] in notorijs criminibus:vel dic per accuſatorẽ,aut p
6 accuſatum.† Not.ſecundum primam expoſitionem,quòd denunciator debet facere expẽſas teſtibus,ſicut accuſator.Facit
7 leg.ab accuſatione.§.nũciatores.ff.ad Tur.† Quæro,vtrũ iſtę expenſæ quę ſunt faciendæ teſtibus,debeant ei dari primo:an reſtituẽdæ ſint poſtquam ſunt factæ? Certè debẽt primò dari. Tex.eſt hic,venturis.& ſic antequam veniãt.Facit ff.mãd.l.ſi verò non remunerandi.§.fi. Vltimò gl. inducit iſtum text.ad quæſtionem,q̃ laboratores debẽt recipere expenſas à con-
8 ducente,non autem † debent emendari eorum inſtrumẽta:vt ff. ad le.Rhod.de Iac.l.ij.§.j.Iſta gl.dicit verum,quod laboratores,qui gratis laborant,debent ali:vt hic,& ff.cõmod.l.in reb. §.poſſunt.Si verò nõ gratis,intelligũtur operari victu ſuo: vt l.ſuo victu.ff.de ope.lib.niſi conſuetudo aliter ſe haberet:vt j. loca.l.excepto.Dixi in l.ſi non ſortem.§.libertus ff.de cõdi.inde.& ibi glo.tangit.

1 ☞ *Ad poſitionem priuationis,ſequitur poſitio habitus. & nu.6.*

2 *Dicens ſe abſolutum ab excommunicatione,præſumitur excõmunicatus,niſi doceat de abſolutione.*

3 *Exceptiones,quæ proponuntur contra teſtes,non impediunt eorum examinationem, & nume.7,& 9.*

4 *Teſtis interrogatus,ad quas interrogationes reſpondere teneatur. & nu.5.*

8 *Proteſtationes,quæ fiunt in genere,nihil reluant.*

10 *Inimicitiæ ortæ poſt litem impediunt examinationem.*

g [S]I dicatur teſtis.[g] Alias ſi teſtis productus dicaĩ.Iſta eſt bona authẽ. No.q̃ ille,qui confitetur ſe liberum,videtur cõfiteri ſe fuiſſe ſeruum:niſi probet manumiſsionem. Nã ad
1 poſitionem † priuatiõis ſequitur poſitio habitus.nõ enim po-
2 tuit manumitti,niſi fuerit ſeru⁹.Et ſic facit † q̃ ille,q̃ dicit ſe abſolutum ab excõmunicatione,niſi probet abſolutionẽ,præſumitur excommunicatus,quod tamẽ nõ eſt verum ſimpliciter:
3 vt plenè dixi in l.decẽ.de verb.obli.† Not.ſecundò quòd iſtæ exceptiones,quæ opponuntur contra perſonã teſtium nõ im-
h pediunt[h] examinationem,ſed reſeruantur.Idem tenet Spe.in tit.de teſte.§.j.verſi.quid ſi dicitur.Fallit ſi dicatur odioſus ex lite criminis.Item de hac proteſtatione contra perſonas teſtiũ vide quod no.extra,eo.c.præſentium.& ibi vide per Innoc.

Additio noua authen.

[S]I dicatur teſtis. Breuiter litera.h.d. Quando exceptio,quæ obijcitur cõtra perſonam teſtis,requirit altiorem indaginem, debet ab initio ꝓteſtari,& in diſcurſu tẽporis reſeruari.ſecus ſi poteſt incõtinenti:quia tũc examinatur antequã
4 teſtes recipiãtur.† Primò not.q̃ qñ obijciť aliquid in perſonã

teſtis

testis,ipse testis debet de hoc ĩterrogari ꝙ patet,ꝙa interrogabit an sit seruus: & si dicat se liberũ,qualiter est liber. Et ꝓ hoc vides,ꝙ tota die fiũt interrogationes ab ipso teste,an ad eũ pertineat cõmodũ,vel incõmodũ:vel an sit minor,vel maior:vel an sit consanguineus producentis,vel similia. Si verò illud, qđ obijcitur contra personam testis,cõtineret eius delictũ, nõ cogeretur rñdere:vt no.Spe.de teste.§.iam de interroga.ver.sed nunqd quæratur. Secũdò nota † interrogatur de cõditione personę suę si dicat cõtra se,hoc est,aliqd ꝙ eũ repellat statur. Sed si dicit pro se,nõ statur ei:vt hic patet. Nã si dicat se fuisse seruum, & manumissum:statur ei,in eo quod dicit se fuisse seruũ,non in eo qđ dicit se manumissum: ꝙa ꝓsumptio est in cõtrariũ:vt ś.ti.j.l.siue. aliàs exigitur probatio ab aduersario. Tertiò nota † ꝙ ad positionẽ priuatiõis segtur positio habitus. Nã eo ipso ꝙ dicit se liber tũ,sequitur ꝙ fuerit seruus. Et sic videtur cõtra ea q̃ dixi vobis.ś.ti.j.l.j.et l.siue,vbi q dicit se liberatũ,nõ videt intentionem aduersarij cõfiteri. Sed rñdeo,illud est verũ in dictis legibus:quia ad positionẽ liberationis,nõ sequit positio obligatiõis,ꝓ actore ꝙ ipsam liberationẽ negat. nec ponit esse: vt l.cũ de ĩdebito.ff.de ꝓb.sed in teste solũ dictũ eius inspicitur,nec attẽditur qd pars dicat: & sic ad positionẽ priuationis seqtur positio habitus cõtra ipsum testẽ. Hoc tibi dico in l.decẽ.ff.de ver.obli. facit l.si mihi & tibi. & ibi no.ff.de leg.j. Quartò nota ꝙ post publicationẽ admittuntur testes ad reprobandã personã testiũ. † Quintò nota ꝙ excipiẽs cõtra personã testiũ,debet protestari prius:reseruat aũt postea:vt hic in fi. Sed fortè iste tex.habet aliũ intellectũ vt dicat,ꝓcedat qdẽ,&c.id est,recipiat testimoniũ eius:tñ prius dictũ de ꝓtestatiõe videt hodie declaratũ extra,eo.in c.pręsentiũ. Et aduerte ꝙ hic tex.tetigit, ꝙ exceptiones,q̃ debẽt obijci cõtra testẽ, nõ impediũt examinationẽ:sed protestant saluas sibi fore exceptiões. Vide tex.ibi:siverò ex lite.ibi: ꝓcedat &c. & secũdũ hoc protestatiões † q̃ fiũt ita in gñe,modicũ releuant,nisi iudex eas expresse admisisset. Ita dicit Inn.in d.c. pśentiũ. Quęro qd de alijs † exceptionibus q̃ obijciũtur cõtra personas testiũ:vtrũ ipe diãt examinationẽ,an reseruẽtur [a] postea? Ioan.An.in c.ex parte.extra eo.dicit ꝙ extra hos casus hic expressos, est ĩ arbitrio iudicis,an ꝓbationes dictæ exceptiõis admittat,vel differat:sed exceptionẽ debet recipere ab ipso initio. Breuit tex. videt velle ꝙ istæ exceptiões impediãt examinationem vt l.oĩbus.ś.eod.vbi denegat facultatẽ dicẽdi:vt l.iurisiurandi.ś.e.ibi: nõ audiatur, &c. & ff.e.l.iij.§.lege Iul.ibi:testimoniũ dicere.ꝙ intelligendũ est ꝙ ꝓbatio dictæ exceptiõis,posset fieri incõtinẽti:vt ĩ hac aut. nam in prima parte huius aut.hoc apparet expresse. † Itẽ in secũda parte dicit inimicitias,post litẽ motas criminis impedire examinationẽ,& potest probari statim:vt expresse dicit text.in corpore, & idem esset propter motã litem status vel maioris partis bonorũ:vt dicit glo. Quęro,quid de status liberis,adscriptitijs,monachis, vel conuersis? Dic vt in glo. & eam bñ signa. Quę ro,quid de exceptione,quæ obijcitur cõtra dicta? Respondeo:pro illa non debet necessariò quis protestari ante publicationẽ: ga nescit quid dicturus sit testis. & ideo põt opponi postea:vt j.eo.l.si quis testibus.

1 ☞ *Dictum testis,qui non fuit citatus,an ualeat.*

Libertorum. Liberti non debent examinari cõtra patronos.h.d. Quæro, vtrũ valeat dictũ testis,† q nõ est citatus. [b] Hic vĩ casus ꝙ sic:ꝙa speciale est in liberto,vt spõte nõ possit dicere testimoniũ cõtra patronũ: [c] ergo aliàs posset. Simile i l.lege Iu.ff. e.vbi sunt quædã personæ,quæ spõte testificari possunt,sed non coguntur inultæ. In contrariũ videt tex.in aut.e.§.si verò ignoti.in ver.ꝓperantes,seu festinãtes. & quod ibi no.p do.Iac.de bel.Sol. Quidã intelligũt testẽ dicere spõte qñ spõte cõparuit in prima citatione: & testem dicere coactũ [d], quando expectat alias coactiones,s.ꝙ capiantur pignora, & indicatur mulcta. Et ita videtur intelligẽdus tit.extra,de testi. cogẽ. Ego tamẽ dico vobis aliter in l.post legatũ.§.his verò.ff.de his quib. vt indig. Et de hac quæstio.nescio ꝙ aliquid tangatur [e] ab aliquo,nisi à p̃dicto.d.Iac.in d.aut.

1 ☞ *Testes debent deponere in secreto,sed in publico iurare.nu.6.*
2 *Iudex qui etiã de crimine cognoscere nõ potest,quòd possit punire testem falsum coram se producentem.*
3 *Dicens falsum coram iudice:uel producens,qua pœna puniatur.& nu.6.*
4 *Punitus à iudice:quia dixit falsum:uel produxit,an poterit lege Cornelia de falsis accusari.*
5 *Priuilegium fori quis amittit propter testimoniũ falsum.*
7 *Iudex ordinarius potest torquere testem uacillantem.*
8 *Iudex delinquentem coram se punit.*
9 *Damnatus à iudice,quia dixit coram se falsum,ꝙ non sit infamis.*

Vllum. Testis debet ferre testimoniũ oĩ forí pscriptiõe cessante [f]. Et si falsum dixerit poterit iudicis officio puniri [g] hoc dicit. Not.quod testes debent deponere in secreto [h] per istã l.† Ego credo quod licet iudex causarum ciuiliũ non possit de crimine cognoscere:tamẽ cõtra eũ [i], qui coram eo committit falsum, [k] vel dicendo testimoniũ, vel producendo falsam chartam,pótest punire [l]:cũ in † hoc sit ei data iurisdictio,submota omni pscriptione fori:vt hic ś.tit.j.l. pe. Quærit gl. de duabus quæstionibus difficilibus: Primò † quæro, qua pœna punietur hic iste testis,contra quem inquiritur per iudicis officium:vtrum puniatur pœna l.Cornelię. Et glos.determinat quòd non:sed alia pœna minori arbitrio iudicis † . Itẽ an si est punitus iudicis officio,poterit lege Cornelia accusari. Glos.dicit quòd sic, & male, per l.senatus,ff.de accus.de hoc per do.Dy in l.ij.§.si publico.ff.de adul. & ibi dixi. & vide glo.in fi. [m] &c.

Additio noua.

Vllum. Testis efficitur de iurisd. examinantis vt ex causa pro testimonio torqueri possit:& si testificando deliquerit,puniri potest.hoc dicit. Primò loquitur de potestate concessa iudicibus in torquẽdo. Secũdò in puniẽdo. Secũda ibi: in d.c.præterea colũ. ij.& seq.

g ¶ Puniri. Sed an hæc pœna fiat ex eodem processu: dic ꝙ non. no.per Bal.in l.mercalẽ.& in l.qđ euitãdi. de condi. ob tur. cau.& hic in ver.tertio.no.tenet ꝙ cõtrariũ Bald.per Par.in l. Athletas.§.j. de his q not.infa. & de hac l. & l.omnibus. not.in glosl.& vide Ange. in l.si vacantia. post medium. de bo. vacan.lib.x.

h ¶ In secreto. Et adde no.in c.in nouę dñi.de testi.& i c.venerabili extra.e.& no.Bal.i l. pśbyteri.in iij. col.de epis.& clericis. & limita per Bal.hic.

☙ POMATES.

¶ Cõtra eũ. Imo.cõ. cxxxix.Pan.in c.verũ.co.v.d fo.cõp.ibi vide q̃ addidi.& vid Ang.de Are.in tract. maleficiorũ i gl.i ver. falsario.co.ij.i fi.ver. q̃ro:testis dixit.in vj. & i fi.ver.& Pa.in c. ecclesia sctẽ Marię.in ij.no.hoc tñ nõ haberet locũ i clerico corã laico.Io.An.i d.c. verũ & do.Fe.in c.at si clerici.ĩ prĩ.de iud.& Pan.ĩ c.ꝓterea.de offi.ordi.& in d.c.verũ.

☙ POMATES.

¶ Cõmittit falsũ. Et hoc ꝓcedit ẽt in arbitris,de qb⁹ in c.suspiciõis.de offi.dele. vt illi possũt punire testescorã se deponẽtes falsũ. Ita Pan.ibi ĩ ij. no.& oẽs. & Barba. ibi i vj.co.i fi. & seq.

¶ Põt punire. Cõtrariũ tenet Bart.ꝙ non possit: vt l.diuus. la ij.ff.de fal.& vid bar. in l.hoc iure.§.a quo. ff.de aqua quoti. & æsti.& pro ista parte facit tex.in l.si libert. C.de admi.tu. Et an hoc sit verũ in clerico testificante, vide j.eo.& in c. verũ.extra,de fo.cõpe.& gl. hic,& Bald. Adde an iudex,coram quo per errorẽ litigantiũ possit testem coram ipso falsum deponentem punire. Ioan.An.i addi.ad Spe.in tit.de teste.§.j.versi.sed qd in delegato. Et an cum Parmensis & Boñ.litigãt Mutinæ, & ꝓducãt testes Cremonẽses,q̃ examinantur Cremonę,& accusantur de falso: quis debeat punire vid Spe. in tit.de teste.§.j.ver. quid si aliquis.

m ¶ Gl.in fi. Et gl.hic sentit ꝙ eũ clericus i casu isto possit puniri à iudice laico, corã quo deponit:adde ꝙ i cõtrariũ facit,ꝙ voluit Inn.in c.verũ. de fo.cõpe.adde Pet. de An.i repe.c.q̃ in xix. q.de reg.iur.in vj.

a ¶ An reseruẽtur. Ad de tamen ꝙ exceptio excommunicationis propter periculũ cõmunis, impedit examinationẽ testis. capia. de except. in vj. & debet incontinẽti probari.ita Ioan.An. in d.ex parte.de test. & refert Lanfrã.in c. qm̃ contra.in ver.testiũ depositiones.col. xxj.de proba.& formã protestatiõis fiẽdæ de reprobãdis testibus,vide in Spec. in ti.eo.§.fæpe.in princip.& in materia vide per te.Abba.& latissimè per Feli.in d. cap.præsentium.

☙ P. PAV. P.

b ¶ Citatus. Quod autem sufficiat monitio iudicis sine illa citatione, vide do.Nellũ in tracta.de testib. in versicu.si testes citati nõ veniãt. Quòd aũt citatio testis non sit de substantia, dixit Bal.in c.j.§. porrò. in ij.colũ.q̃ fuer. prima causa amit. Vide de hoc an testis nõ citatus deponens repellatur,tãquã se ingerẽs, vide Feli.in c.ij.in x. co.de testi. Et alia q̃ habes ad Bart.in d.l. post legatũ §.his vero.ff.de his quibus vt indig.ad quã Bart.se remittit hic.

☙ POMATES.

c ¶ Cõtra patronum. vide Ale. cõsi. cxcix. col.iij.volu.ij. & cxj. eo.& lxiij.colum.iij. vol.iij.vbi dicit,ꝙ omnes scripturæ. vel instrumenta, debent ꝓduci etiã parte citata, vel præsente. & ibi loquitur in capitulis,sup quibus testes examinari debẽt. Vide etiã Fel.in c.ij.co. fi.in fi.de test. cog.& ĩ c.suspiciõis. col.j.de offi.deleg.

d ¶ Dicere coactum. Qñ testis dicat coactus ad testificandũ, adde Bal.in l. parentes.ś.eo.& Bart.in d. l.post legatũ.& Bal. hic,& Bal.in l.ij.j.de bo.auth.iud.poss.

e ¶ Tãgat. vide quæ no.Bar.in l.si qs legatũ.i fi.in prĩ.ff.de fal.

f ¶ Nullũ cessante. Et ad hoc vt nõ obstet contrariũ auth.eo.ti. §.si vero ignoti.dixit Inno.in c.dilectus.de pœ.ꝙ ista l.loquit in ordinario.quod not.

☙ P. PAV. P.

g ¶ Puniri. Circa intellectũ istius testis in hoc an procedat etiã in iudice delegato,vide Ias.latè in l.j.§.qui mandatũ. ff. de offi. eius.in pe. & vlt.col. & Fel.in c. præterea in ij.col. de offic.deleg.& Fel.in c. verũ. col. iij. de foro cõpe. vbi etiã quid si testis esset clericus Deciũ

a ¶ Quid in clericos? Adde de hoc vt per Abba.& doct.in c.poſtulaſti,extra de for. compet.& ibi latè dom.Mari.in xvij.qō.& ibi intelligit,ꝙ poteric puniri,reſerꝫ nata tñ executione eccō.Quinimo ſecundum eundē,iudex laicus poterit etiam faꝫ cere exeçutionem in bonis ipſius clerici,& eius fideiuſſores compellere.argu .huꝫ ius l.& alleg.no.per Archi,in c.presbyteri.v.vj.& Abb.in c.vero,de foro çompe, Adde tu eundem do. Maria.in c.j.de fo.cō pe.in fal.xxij.& Pet. de Ancha.in repe.ca. ea q.q.xxij.circa fin. de reg.iur.lib.vj.

5 data. †Not.primo ꝙ ppter teſtimoniū qs
a amittit priuilegiū fori,qd ī clerico [a]? Dic vt in l.ꝑsbyteri.ſ.de epi,& cle.Itē no.ꝙ teſtis debet examinari in ſeçreto, ſed iurare

6 in publico†vt j.eo.l.ſi qñ.† Itē no.ꝙ iudex
7 pōt torquere teſtē vacillantē,ꝙ intelligo in iudiçe ordinario;vt ī aut.de teſti.§.ſi vō

ꝟ ignoti.†Itē no.ꝙ qñ delictū coram iudice cōmittit,ꝙ ipſe iudex ꝑ inqſitionē pōt procedere,& punire:licet al's nō ſit iudex maleficiorū,vt ibi;data cunctis iudicib⁹,&c. ſ.tit.j.l.iubemus.Et ꝙ hic dicit in teſte;idē in producente teſtē;idē in notario ſcribente,procuratore,vel aduocato delinquente coram iudice:quia eadem ratio eſt.& not. per Inno.extra,de pœn.c.dile. Quærit gl.

9 de duabus quæſtionib⁹.Primò.†an iudex puniat eum pœna legis Corneliæ.Secundò ſi ſit punit⁹ ex officio,an poſtea poſsit accuſari.Ad primum reſpondet negatiuè, ad ſecundū affirmatiuè. Ad primum dum dicit,quod punitur alia minori pœna: dico ꝙ poſſet dicere verū.& ſecundū hoc in caſu iſto dānatus ex officio iudicis,nō erit infamis qa illud officiū, de quo hic dicit, nō ſuccedit in locū accuſationis legis Corne.& ideo nō eſſet damnatus publico iudicio:ergo nō infamis.vt ff.de his qui no. infa.l.j.Sic intelligo quod no.ff.de ſuſpec. tuto.l.fi.ſecus ſi in locum accuſationis ſuccederet;vt dixi in l.infamem.ff.de public. iud.Ad ſecundū ſcilicet;qñ dicit, ꝙ adhuc poterit accuſari;intelligo adhuc.i. præter iſtā legem.Sed ſi intelligeremus adhuc.i. poſtꝙ eſt punitus officio iudicis;tunc maledíceret glo.Nam cū iſtæ pœnæ caderent ad vindictā,ſi primò eſt electa vna,licet minor,non poteſt ad aliam redire,vt ff.de iniurijs.l.prætor edixit.§.j.&c.Barto.

b ¶ Si quis teſtibus. Adde ꝙ hic dicit,ꝙ teſtis inimicus,& maleuolus à teſtimonio pōt repelli: intellige, niſi ſit parum maleuolus: & ſic econtra de amico,niſi ſit aliquis beneuolus:vt dicit no. Ang.in aut.de nup.§.fi.arg.illi⁹ text. & hāc l.limita vt per Inn.in c.cū venerabi. de exceptio.Sed qd ſi quis producat teſtes tūc,& non eſt vſus: an intelligat ꝓſonam ei⁹ approbaſſe, adeo ꝙ aliquid non poſsit opponere ſi producatur ab aduerſario:per Specu. de teſte.§.ſæpe.ver. ſed tūc dic ꝙ ſic,in l.j.§. latius. aliàs in §.beſtias.verſi. ergo de poſtul. Vide gl.in c. præſentiū. extra,eo.& vide ꝙ no. Bald.in l.ad teſtiū.§. cōditiones. ff.de teſt. & in l.ea.in xxxiij. col.& adde ī materia ꝙ clericus pōt teſtificari in cā eccl'iæ ſuæ, nec debet repelli: vt in c.cū nuncius extra de teſt.ſed nunqd cōpellat ferre teſtimoniū contra eccleſiam ſuā.Glo.ꝙ ſic in d.c. cū nūcius, qa nō eſt ꝓpriè ſua cā,& tacere veritatē eſt peccatū,Idē tenet Inno. qñ non ſunt alij teſtes, idem ibi Hoſtiē.dum modo clericus nō ſit libertus eccleſiæ, per d.l.libertorū. Idem tenet Abb. Sicul. quia teſtificando, ꝓ eccleſia tenetur teſtificari & contra. cùm quis debet teſtificari pro vtraq; parte.xliij.qō. v.c.nō ſane.& eſt gl. in ca.fraternitatis. de teſt. Sed dic ꝙ qñq; teſtificatur pro eccleſia,& reperiuntur alij teſtes:tunc non coguntur:vt no.gloſ. in d.c.cùm nuncius.ſed vbi non ſunt alij,ceſſat omne priuilegiū in defectum probationis.no.in c.ſi qui teſtium.de teſti.& in c.j.de teſti.cog. & h.d.Abb.niſi clericus ipſe moueret cauſam eccleſiæ tunc enim non poteſt eſſe teſtis eccleſiæ.capi.inſuper.de teſtib.nec etiam cogi:quia procurator non poteſt cogi teſtificari çontra dominum ſuum in eadem cauſa:licet poſsit interrogari: & adde ꝙ monachus poteſt eſſe teſtis,ſecundū Specu.in tit.de teſte.§.item excipitur.ver.quid de monach. Idem tenet Abb.in c.cùm nuncius,& adde ꝙ fratres minores pūt teſtificari, ſecundum Spec.in ti.de teſte.§.itē excipitur.Et idem de conuerſis religioſis,& ſimilibus.quia non reperiūtur prohibiti,imò potius permiſsi.c.nuper.de teſti. & dicto c,cū nuncius.& ibi Abb.& in c.& ſi Chriſtus.de iureiur,cum ſi.Idem not.gloſſ. in aut.de mona.§.cogitandum.& Bal.in auth.n.ingreſsi.C,de ſacro,eccle.& dicit Abb.ꝙ à princ.debet habere licentiam ſui prælati,cùm literas non debeant legere ſine licentia prælati,xij.q.j.non dicatis.Sed ſi teſtificati ſunt, non valere teſtimonium. Ad prædicta alle.tex.quem dicit nouum in c.veritatis.de do.& contu.

b ☙ P. P A V. P. ¶ Si quis teſtibus.Vide materiā latè Fel.in c. præſentium extra,de teſtibus. Et ꝙ procedat iſta diſpoſitio in nominatā ſolutionem, vide Bald. in l.j.§.beſtias. ff.de poſtu.Et idē eſt in eo.q apponit pro teſte in inſtrumento, ꝙ cēſet eius perſona a partibus approbata,& nō pōt amplius repelli.vide Alex.cōſil.lxx.in j.vol.in iij. ſeu.v.colū.do.l.Lanfrā.qm cōtra falſam in ver.teſtiū depoſitiones in verbo,Item frater. extra, de proba.dās bonā cautelā vt ſemper accipiant de ſuis affinibus, licet tū non poſſet reprobari in dicto,niſi eſſet approbatus etiā in dicto Vide Fel.in c.veniens.in vlti. col. extra,de teſtib⁹. Vide Felin.in c.cū inter. in vij. colū.extra,de except.vbi facit mētionē de iſta cautela, vt adhibeātur teſtes affines & domeſtici. & ꝙ etiam pōt probari cōtra dicta reſerēs etiam ſe dixiſſe in c.cām.extra,de re iudi. poſt Abbatē ibi. Itē intellige illud ꝙ dictū eſt ſ.ꝙ habens aliquē pro teſte, cenſet eum approbaſſe, verum eſt reſpectu eius ꝙ ſciebat ille q adhibuit.Secus ſi defectum ignoraſſet,ſecundum Ange.in l.j. C.de teſta.& clarius Cepo.in cautelis ſuis cautela xxiiij.incip. licet regulariter. Et idem tenet Are.licet eos nō alleget in l.q̄ teſtō.§.j.in.ij.col.ff. de teſta.vbi referentes in primo dicto contrariū.Itē qd ſi quis producat aliquem inteſtem, licet poſtea nō velit eo ne faciat eū iurare nec deponere, procedat iſta lex vide Feli. in l.ꝑduci.ff.teſta. Allegat Spe. vt per eum vide Bald.de quo ſ. vide in repertorio,in verbo teſtis. in ix. charta.in ij.& in iij. col.Itē ꝙ producens teſtē,nō videtur per hoc reprobare dictū omnibus, Alex. cōſi. lxvj. colū. pen.vo.j. ☙ P O M A T E S.

c ¶ Teſtis.Vide Bart. cōſi.xc.col.ij. & Ro. cccxxxj.& vide etiā Io.And.in addi.ad Spe.in ti.de teſte.§.ſæpe.in j.addi.& in ſimili Pau.de Ca.in ſi. l.quicunq;.ad fi.j.de ſer.fug.vide Ale.cōſ.cxj.co.ij.ad fi.vol.iij.vbi dicit,ꝙ producens inſtrumētum,vī ꝙ illud approbare,ita ꝙ nō poterit poſtea dicere illud ineſſicax,& limita iſtam l.vt per Areti.in l.ſi quæramus alias nec furioſus.colum. ij.in ver.in glo.vlti.ff.de teſta.

d ¶ Corruptum.Adde ꝙ corrumpens teſtem,punitur eadem pœna,qua corruptus. Ita Spe.in tit.de teſte.§.j.ver.item not.

e ☙ P O M A T E S. ¶ Pōt ꝓbari.Pro limitatione huj⁹ l.& ſimiliū,q̄ regrant ſcripturā,vide Are,cōſi.lxvij.in fi.vo.iij.vide Fe,in c.ij.co.v. de ꝓba.in ỹ.itellige ſecūdò & ſeq.in c.qm̄ cōtra.co.x.in prin.de ꝓba.& in c.licet ex quadā.ī j.co.de teſt. & vide ad hæc Barb.cōſi.xix.col.ij.& col.v.volu.j.& Fel.in c.ſicut.col.j, cum ſex

ſtes

poteſt obijcere,hoc dicit.Op.de l.producī. ff.eo.Glo.ſignat iſtud cōtrariū in prin.& 1 fi.gl.Breuiter hęc eſt†vera:teſtis in vna cā per me ꝓductus,poteſt produci contra me in alia non in eadem.Intellige ſuper eodē articulo;ſuper diuerſo poteſt ſecūdū Pe.et iſta eſt ratio: & ita tenetur communiter.

2 Quęro dicitur hic,†vſus fuerit,quādo hoc intelligatur.Dicūt quidam,ſi aliquis vtatur atteſtationibus.Alij dicunt,ꝙ ſola productio ſufficit;quia ex ſola productione vi

3 detur perſonam eorum approbare.†Quæro,vtrum poſt publicationē poſsint produci teſtes ad reprobandū dicta priorum teſtium.Tex.hic non dicit;ſed ꝙ ſolū poteſt argui fallitas ex dictis eorum. Glo.dicit tamen quod hoc poteſt.& inducit iſtū tex.in fi.& ſupra eodem authen.ſi dicatur. Breuiter aut poſt publicationem egovolo reprobare teſtes,ſuper eiſdem articulis directò contrarijs,& non poſſum:aut ſuper alijs,puta circa circunſtantias. cùm dicit aliquid falſum;de quo non potuit eſſe inſtructus per primos articulos;et tunc bene poſſum.Idem ſi aliquid aliud extraneum volo obijcere:vt de corruptione,& ſimilibus,bene poſſum:vt hic in fi.probatur in c.ex tenore.extra eod. Vltimò no.ex iſto fi

4 ne†ꝙ ſi probo teſtem corruptū [d] pecunia
d aliquid dixiſſe ꝙ ſatis eſt ad reprobandum dictum eius;nec eſt quærendum, an dixit verum,vel falſum;ſicut in ſententia iudicis corrupti pecunia; vt l.venales.j.quādo prouoca.non eſt neceſſa.& ff.de condi.ob turpem cau.l.pe.in fi.

1 *☞ Quando eſt debitum contractum in ſcriptis,liberatio debet in ſcriptis probari,uel per quique teſtes.*
2 *Debitum in ſcriptis qualiter dicatur contrahi.*
3 *Teſtes debēt deponere per alterum ex ſenſibus corporeis.*
4 *Lex noua loquens de ſolutione,trahitur ad ſolutionē præteriti debiti.*
5 *Si ſcriptura eſt de ſubſtantia actus,& ſcriptura non poſſit haberi,quid ſit probandum.*
6 *Teſtimonium de auditu quando ualeat.*
7 *Teſtis an interrogetur de loco,tpe,et præſentibus.et.n.8.*
9 *Si teſtis dicit ſolutionē factam,ſed nō dicit,quia uidit,nec de loco,nec de tempore,quia nō interrogatus ꝙ ꝓbat.*
10 *Teſtimonium de credulitate an ualeat.*
11 *Scripturam fuiſſe factam uel caſu deperditam,quot teſtes requirantur.*

Eſtium. De debito in ſcriptis cōtracto non pōt ꝓbari liberatio,niſi ꝑ quinque teſtes,vel aliam ſcripturam.

1 hoc dicit;†Not.quando debitum eſt contractum in ſcriptis liberatio poteſt probaꝫ
e ri [c] in ſcriptis vel per quinque teſtes. Quaꝫ
2 liter autem † dicitur contrahi in ſcriptis: dic vt in glo.hic;& l.fin.ſuprà,ſi cer.pe. &
3 l.contractus.j.titu.j.†No.ſecūdò quòd te-

Additio noua.

Siquis teſtibus. Cōtra perſonam teſtis,quem quis ſemel produxit,non poteſt quis excipere: niſi ex noua cauſa:ſed cōtra dicta ſemper

stes debẽt deponere de eo quod ipsi sciũt,& quod ipsi percepe
4 rũt eorũ sensu corporeo. Dixi vobis in l.solam.s.e.†No.tertiò
illũ ver.hic scilicet facit ꝙ licet debitum fuerit cõtractũ de prę
terito:tamẽ quia solutio est faciẽda in futuro:lex noua prola
ta pro solutione,trahitur ad solutionẽ præteriti debiti, videt
em̃ dare formã futuris negotijs:vt l.leges.s.de legi.vbi de hoc
5 ꝙd.Cy.Dixi de hoc in repe.l.oẽs populi.ff.de iust.& iure.† Vl
timò tene menti finẽ huius l.ꝙ qñ scriptura est de substãtia,&
quis nõ potest habere scripturã,debet probare tria [a] scilicet a-
a ctum esse celebratum,& scripturam esse inde cõfectã, & depdi
b tam. Videbitis.j.ti.j.l.sicut.& l.emancipatione. Quærit glo.[b]
6 vtrũ valeat testimoniũ de auditu? Gl.dicit†ꝙ non nisi in casu.
ff.de aqua plu.ar.l.ij.§.antepe.& de ꝓba.l.si arbiter. Quod in-
tellige verum in his quæ percipiuntur visu:ea verò quæ perci
piuntur auditu,vt obligatio verborũ,& ꝓlatio facta à testato
re,bene possunt probari per auditum scilicet propriũ non alie
7 nũ:vt l.j.in prin.ff.de ver.ob.de testa.l.iubemus.† Quærit glo.
c vtrũ quis debeat interrogari de loco,& tempore,[c] & de ꝑsenti
bus. Dic vt in gl.& extra,eo.titu.c.cùm causam. Vide aut. ro-
gati.quam notabis bene.&c.

Additio noua.

Testium. Si ꝓmissio fuit facta in scriptis,solu-
tio debet in scriptis,ꝓbari,vel ꝑ quin-
ꝙ testes:nisi scriptura casu perierit.h.d.No.ꝙ à de-
bito cõtracto in scriptis nõ põt ꝓbari liberatio,nisi
per scripturam,vel testes. Iuxta hoc quæro,qualiter intelligat
in scriptis. Gl.ponit duas opiniones,dicã in l.gñaliter.j.de non
nume.pecu. Secundò no.ꝙ testes debent deponere de visu,qa
præsentes fuerũt. Et hoc est quod dicimus,ꝙ testis debet red-
dere rationẽ sui dicti ꝑ aliquẽ sensum corporeũ:vt ff.de test.l,
qui test.§.fi.& ff.de his quæ in test.delen.l.j.in prin.plenè dixi
in l.solã. No.ꝙ lex loquens de liberatione ad futurã liberatio-
nẽ porrigitur,licet debitũ præcesserit.quod dic plenè vt not.ꝑ
Cy.s.de leg.l.leges. Dixi plenè in repe.l.omnes populi.de iust.
& iur. Itẽ no.ꝙ in casibus,in quib⁹ est necessaria scriptura, po-
test fieri ꝓbatio per testes,probando tria.scilicet factũ,scriptu
rã,& casum,quod est no.Opp.s.fi cer.pe.l.ti.& in aut.ibi posi-
ta. Solue vt in gl.Opp.ꝙ plures testes requirantur:vt j.de test.
l.hac cõsultissima. Solue vt in gl.magna post medium:quia qñꝙ
requiruntur plures,qñꝙ pauciores,secundũ occurentia. Opp.
d ꝙ valeat testimoniũ de auditu[d].ff.de ꝓba.l.fi arbiter.de aqua
plu.arc.l.ij.§.idẽ Labeo. Dicit gl.falsit ibi. Tu dic ꝙ ibi quærit
vtrũ aliquis actus extet memoriæ:quo casu semꝑ sufficit testi-
moniũ auditus. Op.de l.hæredes palã.ff.de testa. Sol. Illud qd
dicitur,ꝙ testis debet testificari de visu,intelligit secũdũ do.t.
visu ꝓ quolibet sensu corporeo:& sic de his quę percipiuntur
gustu:vt ff.de pœn.& cõmo.rei vendi.l.j. Item de his quæ perci
8 pimus per odoratũ:vt ff.de dona.l.j.§.j.cũ simi.† Quæro, vtrũ
testis debeat interrogari de circũstantijs scilicet de loco tẽpo-
re,& similibus. Gl.dicit ꝙ sic,vt possit comprehẽdi vtrũ dicat
verũ,vel falsum. Ita dicit Inn.in c.cũ causam.extra,eo.vbi Io.
examinat istam materiã.& Spe.post eũ in ti.de teste.§.nũc tra
ctandũ. Quid si testis dicat solutionẽ factam, & non adiecit,
9 †quia vidit:an valeat dictũ eius,si non fuit interrogatus. Facit
quod no.per gl.C.e.l.solam. Item si interrogatus testis de tem-
pore:per hoc nõ vitiatur eius dictũ,quia memoria temporis ci
tò perditur,nisi ad certum tempus ꝓbandum producatur:vt l.
10 ob carmen.in fi.ff.eod.† Item quæro, an valeat testimoniũ de
credulitate. Gl.dicit quod nõ,nisi in casu l.j.in prin.de ven.in-
spi. Sed certè ibi nõ adhibentur vt testes:sed magis vt iudicent
secundum actus peritiam. Dicunt tamen doc. quod testis suæ
credulitatis potest reddere rationem ita ꝓpinquam sensui, ꝙ
crederetur ei:vt puta,si dicat:vidi Titiũ & Seiã in camera oscu
lantes se. Certè sufficeret ad probãdũ adulteriũ de credulitate.
Venio ad vltimũ dictum,& opp.& videtur quod sufficiat iudi
11 care casum tantùm,vt l.si de possessione.s.ti.j. Quãdoq;†casus
instrumenti occurrit dolo aduersarij:& tunc sufficit ꝓbare ca
sum tãtum:vt in contrario. Quandoqꝫ casus aliter occurrit:&
tunc aut ego volo probare factum,& scripturam,& casum: &
hoc possum per testes communes.i.per duos alios idoneos: vt
hic. Aut solùm scripturam & casum:& nõ sufficeret,nisi ꝓba-
rem per testes valde idoneos:vt extra,de priuil.c.cùm olim per
seq.de re iudi.& no.ꝙ si iudex reciperet aliam probationem quã hic parte cõtra-
dicente,& protestante &c.ꝙ si non valet talis probatio:etiam si pars non appel-
lasset. Ita colligitur ex dictis per Fel.in c.cũ cõtingat.co.ij de offi.deleg.in ver.no.
ad hoc.& vide etiam pro ampliatione Ancha.cons.ccl.& Fel.in c.inter mona-
sterium.col.xiij.de re iud.& seq.col. Et adde ad Panormi.in c.fi.an iij.colum.in v.
not.de succes. ab in-
test.& Ale.cõ.lxvij.
vol.ij.vbi dicit istũ
tex.cũ similibus præ-
stare arg.ꝙ valet sta
tutũ ꝙ cõtractus nõ
possit probari,nisi ꝑ
testes &c.& pulchrẽ
vbi dicit citra tale
statutum. & xxxvj.
vol.ij. & l.eo.vj. vbi
ponit an valeat sta-
tutũ ꝙ solutio debiti
nõ probet,nisi per in
strumẽtũ:& an hoc
possit fieri per pactũ

doc.in aut.si qs in aliquo.s.de eden.& dicã
j.tit.j.sicut in prin. Additio noua.

Authen.ista regulariter non habetur in codicibus modernis.

1 ☞ *Artifices ignobiles,& obscuri,qui dicantur.*
2 *Honestas etiã in hominibus,dicitur secũdũ mores ciuitatis.*
3 *Vilis persona testificatur si non opponatur.*

Testes. Text.in l.Codicis di-
cit ꝙ testes debẽt es-
se idonei,& summæ atꝙ integræ
opiniõis,& nõ vilis.ista aut.de-
clarat qui dicuntur esse viles testes. Primò
1 qui dicant̃†artifices ignobiles, & obscuri a
tex.declarat j.de incest.nup.l. humilẽ. me-
lius.j.de dig.l.ne qs.li.xij.ff.de decu.l.eos.
Plato tñ in prædictis esse aduertendum ad
mores ciuitatis,& loci. Quedã enim artes,
quæ in dictis legibus appellant̃ vilissimæ
in ciuitate ista sunt magnę authoritatis,&
ex eis eliguntur priores:tũc prædictos nõ b
repellerem vt vilissimos, sed admitterem
2 vt honestos. Nã honestas†etiã in homini-
bus dicitur secundũ mores ciuitatis: vt ff.
de iniur.l.item apud Labeonem.§. conui-
cium. Quæro,vtrũ aliquo casu tales testes
admittantur. Glo.in corpore vnde sumit̃
dicit ꝙ sic in subsidiũ. Facit ad hoc.ff. eo.l.
3 ob carmen.§.fi.†Sed quæro,quid si nõ op-
ponatur de vilitate. Certè tũc ꝓcedit testi-
moniũ:vt dicit gl.in corpore. Vltiò no.ex
eo quod dicit festinantes,ꝙ testis,q se inge
rit,est suspect⁹. Dixi.s.e.l.iurisiurãdi. Bar.

Additio noua authen.

1 ☞ *Testes rogati dicuntur,qui ad id uocati sunt.*
2 *Testes à quibus debeant rogari.*
3 *Quibus casibus testes debeant esse rogati.*
4 *Lex interpretans intelligitur secundũ legẽ interpretatã.*
5 *Exceptio non numeratæ pecuniæ quod possit opponi con-*
tra confessionem in scriptis factam.
6 *Confessio extra iudicium quòd præiudicet.*

Rogati. Ista aut.sic continua
tur ad legẽ Codicis
Dicitur in lege Codicis ꝙ requi
runtur quinque testes:aut. dicit
ꝙ debent esse rogati. Primò quæro,qui di-
1 cũtur† testes rogati. Rñ.hoc declarat tex.
in l.hęredes palam.§.pe.ff.de testib.hoc est
testis certiorat⁹,ꝙ interfit huic actui:posi-
to quod ad illud esset vocatus. Vnde licet
vos essetis hic congregati ad audiendũ le-
ctionẽ,& ego dicerem vobis sitis mihi &
huic actui testes,isti essent testes rogati,vt
ibi patet.hoc etiam probatur in ista authẽ-
tí.dum dicit,non fortuiti, & transeuntes:
illi tamen non dicuntur rogati,qui fortui
to casu hoc viderint,vel audierint, non ad
2 hoc vocati, nec certiorati. †Quæro,à
quibus debent esse testes rogati. Gloss.hic
declarat à partibus, quæ introducunt te-
stes,sicut in testamento à testatore. Vide
glo.& signa. Puto tamen, quod si in testa-
mento dicatur testibus rogatis: non tamẽ
à quo,intelliguntur rogati à partibus vel
testatore:quia natura verborum prolato-
rum est apta hoc importare.igitur &c. vt
ff.de verborum obliga.l. sciendum & ibi e
3 per Dyn. †Quæro in quibus casibus te-
ɛ stes debeant esse rogati.[c] Dic vt gl. Quæ-

[a] ¶ Probare tria. Quid debet probari, quando scriptura est de substãtia,nec scriptura potest haberi, qa perẽpta,vide Bart.in aut.si quis s.de eden. vbi limitat istũ text. per c. cùm olim. & Barto.j.ti.j.l.sicut.

[b] ¶ Quærit glosſ. Contrariu videt tenuisse Bar.in l.ij.§.idem Labeo.de aqua plu. arcẽ.idẽ tenet Bal.in c. j.de controuer. inter dom.& vasal.q cõcor.cũ Bar.hic. Quidam si testis addit causam sui dicti hoc modo.scio qa fuit præsens an ꝓbet:Bart.ꝓ istũ text.tenet ꝙ sic, in l.j.ff.de admi.tuto. sed Bald. hic contra. Vide quæ ibi dixi.

[c] ¶ Loco & tempore. Adde tex.in l.de modo.de cõdi.& demõ. & quod notat Bart. in l.si librarius.ff. de re.iur.& in l.ij.de aqua.plu.arcen.

[d] ¶ De auditu. Intellige de auditu auditus quia in tactis antiquis.in his probatio admittitur. vt per Bartol.in d.l.ij. §.idẽ Labeo.& per Cano. maximè Felin. in c. licet ex quadam in prin.& in c.tam literis.col. fina.extra, eodem titu.& ibi quãdo testis de auditu probat.& vide eundem Felin.c. præsentium.col.j.& col fin.eo. tit. Et quando testes de auditu probẽt. vide per Alex.de Imo. in consi.lxxij. col. pe. & in consilio lxxv ij. col.j.in ti.j.vol.& ibi ꝙ facit aliqualẽ præsumptionẽ.& eodem vol.consil.lxxxij. col. ij.verficu.pro hoc.& ibi quando super cõsanguinitate probẽt. Et adde etiam eundẽ Ale.in consi.xlv.col. fi.& in cõsi.xcuij.in vlti.col.in ij.vol.& i iij.vo.consi.lxxxviij. co.viij.& i iiij.vo.cõsi.xxv.co.ij.in pri.& co.pe.in fi. & sequẽ.

ɛ ¶ Esse rogati. Adde quod etiam in matrimonio debent rogari, e, nostra co

xxx.q.v, & idē in de poſito l.j.§.ſi quis tabulas.& §.ſi pecuniā ff.depo ita Ioā.Fa.hic & in materia latè p Spe.in tit.de teſte.§.j. ver.itē ꝙ ſi rogati.

2 ¶ Si qñ, Et facit iſta lex ꝙ ſi quis habuit terminū ad producēdū teſtes & fecit eos citari intra terminū, pluries,& ipſi nō venerūt,ꝙ ſit imputandū producēti: & ſibi noceat lapſus termini:niſi appareat ꝙ fecit ꝙ potuit: quia inſtetit vt pignorentur iuxta poſſe ſuū:vt tenuit Bal.per illū tex. & Imol.in l. qui de rebus.in princ.& deīmū facit ꝙ habeē in d.§.Sabini.& gloſ.in d. Clemen.j. de offic. deleg.vt ſcripſi poſt Bart.in l.j.§.ſi ſeruus, ff.de quæſtio.

☙ P. P A V. P.

3 ¶ Si qñ.Ad iſtā materiā ꝙ ſint citādæ p tes in ꝓductione teſtiū.vide R.o.ſingulari ccclxiij. incip. fuit vnus ex vobis. cum quatuor ſeq. vbi ponit ad hoc limitatiōnē.Itēꝙ ex cōſuetudine poſſit iſta citatio remitti,vide Ale.cōſ. lvj.ad finē.Et de materia hac in criminalibus vide Ale,cōſ.cccxxiij.in iij.col. Itē an præſens & ſciēs ſit citādus,vide do.Fran. cōſi.xiij.in xiij.col.vt de etiā ad cōfirmationē regulæ do.Frā.cōſ. clxiiij.in ij.col.Itē vnū caſum,ī quo poſſunt examīari parte nō citata & abſente, vide p gl.in l, laudabile.C. de adu. diuer. iudi.Et ꝙ pars nō debeat citari, qñ eſt talis teſtis, cuius dicto debet ſtari, vide Ale. cōſi.cxxx. Itē vbi ꝓcedit p inqſitionem, an pars ſit citanda in examinatione teſtiū, vide Nellū in tracta tu de teſte. in vj.charta.in ij.col.Itē latiſsimè de materia an & qñ ī examinatiōe teſtiū pars ſit citāda vide Fel.in c.ij.in ij.col. & duabus ſequē. extra de teſti.Et ibi etiā 2
an in publicatione re b
quiraē citatio.Itē an ipſe teſtis ſit citādus & an ſufficiat citare dūm, & nō ꝓcurato 3
rē.Et qd ſi ꝑs fuit ci c
tata die feriata et alia die teſtis depoſuit: & quædā alia. Itē an requirū citatio peremptoria,vide latè Deciū in c.cōſuluit.col. 4
j.& ſeq.de offi. deleg. Itē qñ teſtes producunt īdirectè quādā d
via extraordinaria, an pars ſit citāda, & qualis debeat eſſe citatio, an perſonalis, an ad domum, vide Felin. in capitu,

rit quot teſtes debeāt eē iſti rogati,Text.ī corpe nō aperit,vñ gl.pōit tres opi.Pet.renet opi.Azo.qd debeāt eſſe qnq;quia hec aut.ad huius legis īterp̄tationē eſt facta,& 4
in his†caſibus,in q̄bus loquit lex īterpretata,loquit etiā lex interpretās; vt in aut. de filiis ante dota.inſtru.natis.§.j. Quærit 5
gl.†an cōtra iſtā cōfeſsionē poſsit opponi exceptio nō nu.pec.ītraxxx.dies.gl.ponit primò ꝙ ſic.poſtea ponit diſtinctionē quorundā,q̄ eſt nulla.Et iſtā gl.no. quia tenet ꝙ cōtra cōfeſsionē ſine ſcriptis habitā,pōt opponi exceptio nō nu.pecu. ſm formam l.in cōtractib⁹.j.de nō nu.pe.cōtrariū videtur tenere,& male.ſ.ſi cer.pet.& l. ſi nō ſinguli.in gl.q̄ incipit,qualiter fuiſtis cōfeſsi. &c.Dicā in d.l.in cōtractibus.§.j. Quæro 6
†an cōfeſsio facta extra iudiciū p̄iudicet. Hic vī caſus ꝙ ſic:hoc iō.qa ad liberandū. Materia huius cōfeſsiōis extraiudiciū dicetur j.de nō nu.pec.l.gñaliter. Deo duce.

1 ☞ *Teſtes debent iurare partibus præſentibus, uel abſentibus,per contumaciam.& nu.8.*

2 *Si teſtis iurauit die iuridico,licet depoſuerit tempore feriato,ualet eius teſtimonium,& nu.10,*

3 *Si teſtis iurauit in termino & depoſuerit extra terminū, ualet depoſitio.& nu.11.*

4 *Cautela & practica pro examinandis teſtibus.*

5 *Teſtes trahuntur inuiti ad teſtimonium ferendum, & in quibus caſibus cogantur uenire.nu.6.*

7 *Teſtes an eodem modo cogantur uenire in ciuilibus ,ſicut in criminalibus.*

9 *Teſtes examinantur in ſecreto.*

12 *Quando teſtis examinatur altera parte contumace:eſt tñ ſibi reſeruatum poſſe contra ipſos opponere.*

13 *Aduerſarius pōt inſtare,ut teſtes partis examinentur.*

14 *Iudex negligens tenetur parti ad intereſſe,& qua actione nume.15.*

16 *Teſtes quando examinentur.*

a ¶ Sl quando. [a] Eſt in electione teſtis ſatiſdare,vel iurare de non recedendo. & debet examinari intra xv.dies nec vltra expectare teneē;& iudex negligens alteri parti ad intereſſe tenetur.h.d. Nota iſtum finem.quod †teſtes debent iurare preſentibuspartibus,vel per cōtumaciam abſentibus.Ad idem.j. de fi.inſtru.l. iudices,& ita hodie ſeruaē;& idem not.in l.ſi poſtulauerit.§.queſtioni.ff.de adū.Pro quo vide not.ꝑ glo.in aut.de teſti.§.pe. & intellige iurare debēt aut deponere in ſecreto;vt ſ.eo,l.nullum.& in aut.at qui ſemel.ſ.ti.j.Si em̄ didicerit teſtificata.nō pōt poſtea teſtes producere. Nec ob.iſte tex.q̄ dicit teſtimonia eorū capere:qa tūc videt teſtis deponere cùm iurat. Et ꝑ hoc facit, †quod ſi teſtis iurauerit tempore iuridico,& depoſuit tempore feriato [b] ꝙ valet teſtimoniū eius.Idem ſi iurauit in loco cōgruo,& depoſuit in loco incongruo. De hoc extra,de offic.dele.c.j.ī cle.Facit † qd ſi pars fecit iurare teſtes intra terminum, qui deponunt poſt terminum [c]; quod vaſleat eorum dictum.De hoc plenè dixi in l. damni.§.Sabini.de dā.infec. Quidam tamen practicant hoc modo, † quod nunc̄ faciūt ſcribi diē & locū in quo examinant teſtes;ſed ſolūmodo diē & locū iuramēti & hoc mihi placet:& ita practicatur [d] &c

Additio noua.

I quādo. Eſt in arbitrio teſtis ſatidare vel iurare, de nō recedēdo,necvltra xv.dies cogeē expectare:& iudex negligēs ꝑti leſæ teneē.h. 5
d.No.ex prima parte,ꝙ †teſtes trahunt̄ inuiti ad teſtimoniū ferēdū.Secūdò no.ꝙ nō debēt inuiti fideiuſſores dare,vel detineri: ſed eorū ſtatur iuramēto.Expediamus primā partē.quærit glo.qūo teſtes cogant̄ dic 6
vt in ea.†Quæro,vtrū in omni cā teſtes cogātur venire ad teſtimoniū perhibēdū.Dicit gl.cogātur venire īdiſtinctè in cā criminali.In cauſa autem ciuili,aut ſunt præſentes,aut longinqui;& ſi præſentes,aut ſunt honeſtæ perſonę,vt ſunt doctores & milites:pōt em̄ his mitti ad domum iuramētū: alī cogunt̄ venire;vt in l.ad egregias perſonas.ff.de iureiu. Vide gl.ex qua iſta colligunt̄ inuti. Quæro vtrū oēs teſtes cogantur inuiti.Dicit gl.ꝙ nō,& bene: quia qui de volūtate admittunt̄,nō cogūt̄ inuiti: vt l.lege Iul.ff.e.Quærit gl.hic dicit, in cauſis ciuilibus.quid †in criminalibus? Gl.ij. 7
dicit idē.gl.dicitverū quātū ad hoc,ꝙ eodē modo coganē inuiti in criminalibus, ſicut in ciuilibus:ſed q̄tū ad id ꝙ principaliter ſtatuit hac lege.videlicet ꝙ teſtes detineātur,& ꝙ nō cogātūr ſtare vltra xv.dies: puto ꝙ ſit aliud in criminalibus:q̄ in ciuilib⁹ qa in illis debet fieri diligēs inquiſitio vt l. fi.ſ.ti.j.& l.fi.j.de acc.& ita obſeruat cōſuetudo,q̄ eſt optima legum interpres. Venio ad verſi.ſed cū oportet.ex quo no.ꝙ ad ꝓuiſionē,& ſolicitudinē iudicis ſpectat teſtes examinare,& etiā partes requrere.Et ꝑ 8
hoc ſis cautus,†ꝙ qñ ſcribit iuramentū teſtis,ſemꝑ ſcribaē preſente parte q̄ eos intro duxit,& petēte;& abſente altera parte cōtumace,vel præſente. No.text.videtur em̄ innuere ꝙ teſtes debent examinari præſen d
te parte. [e] Vide tex.ad aliud oppo.de l.nullum.ſ.eo.& ſ.tit.j.aut.atqui ſemel.vbi patet ꝙ pars non poteſt audire teſtificata,niſi poſt publicationē.Quidā antiqui fatebantur,ꝙ ſi partes vellent adeſſe examinatiōi e
poſſent.Gl.dicit,& melius,†ꝙ partes debēt adeſſe iuramēto,nō aūt examinationi: qa fit in ſecreto.vt in cōtrarijs:& ita obſeruat conſuetudo.Nec obſt.hic tex.Nā tunc videtur iudex recipere dicta,cū recipit iu- 9
ramētū.quod eſt valde not.Pro hoc†dico ꝙ ſi teſtis iurat tempore cōgruo.& in loco congruo;licet poſtea deponat tempore feriato,vel loco incongruo,quia non ad bāchum iuris,valet teſtimoniū:quia tunc videtur depoſuiſſe cū iurat.Hæc no.hodie in c.j.de offic.deleg.in cle.& ideo quidā obſeruant ꝙ dies,vel locus examinationis nū f
quā ſcribaē:& illud ego obſeruo.Hoc etiā 11
facit ad quæſtionē;†ſi ſtatutus eſt terminus parti ad probandum;facit pars ꝙ intra terminum teſtes iurant,non autem deponūt: f
vtrum poſsint poſt terminū examinari [f]? Iſte tex.cū gl.facit ꝙ ſic:quia tunc videtur depoſuiſſe cū iurat: do.Iac.But.diſputauit iſtā quæſtionē,& tenuit idem.Nam terminus datus parti,intelligiē de eo,quod pertinet ad partē: nec poteſt referri ad id,quod pertinet ad iudicem:quia nō trāſgreditur ꝓſonam.arg.l.ſi vnus §.ante omnia.ff.de pac.ſed ad partē pertinet ſolicitare ꝙ faciat eos iurare:ad iudicē ꝓ̄ò eos examinare:ergo &c. De hoc in Spe.de dilatio.§.j. ver.ſed qd ſi infrà.Dixi plenè ff.de dā.infe.l.damni infecti.§. Sabini. Quæro, 12
†quando teſtes examinantur altera parte abſente,licet per cōtumaciam:vtrum illi contumaci remaneat ius opponendi con- 13
tra dicta & perſonas? Gl.dicit ꝙ ſic,ar.l.ꝓxi.j.eod. Quæro†dicitur

ſignificauit.in ij.col. extra, de teſti.Itē qū cōmittit alicui vt ſe informet de idoneitate vel ſufficientia alicui⁹,an ſequeretur ꝙ pars citetur, vide Ial.latè in lectura in viij.col.& ſeq.C. vñ leg.Itē ad regulā huius legis vide Barto. conſi.lxxxiij.volumi, iij.in ij.colum.

b ¶ Tempore feriato. Adde Bar.ī l.j.§.nūciatio.in iiij. colū. de ope.no.nuncia.

☙ POMATES.

c ¶ Terminū.vide plenè Fel.in c.licet cām col. xiiij.in ver.limita vj.cū duabus ſeq. col.de ꝓbat.& vide ꝙ ſcripſi in d.§.Sabini.& in c.ij.in fi. apparatus.de teſti. Feli. & ibi Bal.in ij.col.& Are.cōſi.cxlj.& Bal. in c.in cauſis in j.col. de teſti. & Ro.cōſil. ccccxliij.vbi an ſalē poſito ꝙ non poſſent examinari poſt terminū, poſſet peti eorū publicatio. Et omnino Bald. conſi. xxxiij.in v.parte.vbi ponit quid iuris, qñ foret datus terminus ad ꝓbādū, ꝓbatūq; habendū.Et qd ſi in illo termino eueniſſet impedimentū: & an ꝑ ſolū iuramentū probabit de tali impedimēto?& an ſalē poſt talē terminū poterūt inſtrumenta produci.

d ¶ Practicatur.Et no. Bald.in l.geſta. de reiu.et ꝙ no.dicit bar. & Bal.in l.ij.ſ.de ſacroſan.eccle.

e ¶ Prſente parte. Et ſic no.ꝙ teſtis debet iurare ꝓte pñte. Adde ꝙ hoc non habet locū i iudicio dotali. Ita Ray.ī l.ſi cōſtante.ff.ſo.mat.ꝑ text.in l.laudabile.§.quotieſcūq; C. de aduo. diuer.iu.iū.cta cle.diſpēdioſam. extra,de iud. Et qñ iuramētū teſtib⁹ poſsit deferri nō citata,vī nō pñte ꝑte,vide latiſsimè ꝑ Fel.in c.ij.extra eo. ti. vbi ponit regulā cū quatuordecim fal.

f ¶ Poſt terminū examinari. Adde de hac qōne, & dic latiſsimè,vt ꝑ Felin c.licet.col.xij. verſicu.limita xvj.de proba.

citur hic præsente eo qui eos introduxit:ergo si vna pars ꝓdu
xit testes,& abest:vtrũ pars cõtra quã sunt ꝓducti,possit insta=
re vt examinẽtur.Gl.ꝙ sic:quia tũc eos introducere videt.qđ
no.Item,quid si vtraq; pars abest?Certè iudex se non impedit
14 vide gl.Nũc venio ad ver.his autem:ex†quo no.ꝙ iudex tene
15 tur parti ad interesse,si est negligẽs.Quæro,qua†actione?Di=
cit glo.actione descẽdente ex quasi maleficio,quasi fecerit litẽ
suã:vt insti.de obli.quæ est quasi delic.in prin.Idem no.in l.ar
gentarius.§.fi.ff.de eden.ꝙ non placet.Nã actio descendẽs da=
tur inquãtũ religioni iudicis videtur:ista verò datur ad totale
interesse:vt hic patet.Præterea,hic loquit in iudice negligẽte:
ibi in iudice,qui malè iudicauit dic ergo ꝙ hic agit cõdictione
16 ex hac l.dixi in l.nõ quicquid.§.j.ff.de iud.†Quæro,quãdo de
bet fieri ista examinatio testium.Glo.dicit hic post litẽ cõtesta
tã:tunc cũ tractantur merita causæ:vt l.j.de lit.cõte.Nam ideo
peremptoriè examinãtur testes post lit.cõtestatã.quia pertinet
ad merita causæ:sed quia sunt aliqui casus.in quibus testes exa
minantur ante lit.contesta.ideo sequitur hæc aut.&c.

1 ☞ *Hæc authenti.potest intelligi in actore,& reo.*
2 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam,ꝙ non publicentur.*
3 *In omni casu,an testes possint examinari ad æternam rei memoriam,& quando.*
4 *Quando aliquid fit ex necessitate,fit eatenus,quatenus necessitas imminet.*
5 *Testes super uiribus testamenti possunt examinari ante lit.contest.*
6 *Scriptura continens dicta testium,licet non faciat fidem absque iudicis publicatione, tamen probat quando testes sunt examinati ad perpetuam rei memoriam.*
7 *Citatio partis personaliter,an requiratur quando testes examinantur ad perpetuam rei memoriam.*
8 *Secundum decretum in causa celeritatem requirente,& causis fauorabilibus interponitur etiam contra non latitantem.*
9 *Examinatio ad æternam rei memoriam potest fieri in omnibus causis, in quibus ad secundum decretum peruenitur contra non latitantem.*

SI quis ab aliquo. Aliàs,Sed & si qs ab ali=
quo. Ista aut. continuat hoc modo:Dicitur in C.ꝙ testes examinãtur post lit.
conte.ideo sequitur nostra aut. Quæro,hic loquitur
1 de eo,qui patitur aliquid contra leges:an†intelligatur in acto
re,vel reo?Gl.dicit ꝙ potest loqui in vtroq;.Vide gl.j.& eam
2 no.†Quæro,qñ isti testes sunt examinati ad æternã rei memo
riam,an examinabuntur & publicabunt?Glo.dicit ꝙ fiet exa
minatio tantũ.& quod dicit hic,publicent,intellige manu no=
tarij:non autẽ publicant parti:quia non posset postea produce
3 re testes.Quæro,†an in omni casu possint ꝓduci,& examina=
ri testes ad æternã rei memoriã ante lit.cõte.Gl.dicit ꝙ nõ,ni=
si cũ dubitat de morte,vel absentia diuturna testiũ. Et ad hoc
videamus qualiter dicta per gloss.debeant intelligi. Dic qñꝙ
vult ꝓducere testes ad æternam rei memoriã ille,qui debet es=
se actor:quãdoq; ille,qui debet esse reus:quãdoq; ille, qui vult
ꝓducere est actor,& reus. Primo casu,aut illi qui debet esse a=
ctor,cõpetit de præsenti ius agẽdi:& tũc nõ debet fieri exami=
a natio testiũ [a] nisi cũ dubitat de morte,vel absentia diuturna te
stium:vt hic in glo.& in l.in lege Aquil.ff.ad l.Aquil.extra,vt
lite,non contest.c.quoniam frequenter. Dicitur autẽ dubitari
b de eorum morte,in casibus [b] qui no.in l.iij.cum sequẽ.ff.de do=
nat.causa mortis. Et prędicto casu fiet examinatio tantũ,& pu
blicatio manu notarij:nõ autẽ in aperto publicatio. Et ꝓbo ꝙ
4 rationẽ. Quãdo†aliqd fit propter necessitatẽ,fit eatenus,qua=
tenus necessitas imminet:& nõ vltra:vt l.j.§.j.de fer. l.senat⁹.
de offi.prę.sed in ꝓposito non imminet necessitas,nisi in exa
minatione:ideo publicatio reseruatur post lit.cõtes. Quãdoq;
nõ cõpetit statim ius agendi:& tunc aut tale ius est possibile
cõpetere absque testium examinatione:vt puta,si debetur ali=
quid sub cõditione:potest enim existere cõditio,licet testes nõ
c examinentur:& tunc idem:quia nõ fit examinatio [c] ad ęternã
rei memoriã,nisi cùm dubitatur de morte,vel absentia diutur=
na:vt d.l.in Aquilia.ff.ad l.Aquiliã.& secundum hanc lec.nõ
fit examinatio,nec publicatio:vt §.dixi. Qñꝙ ius agẽdi nõ po=
test competere.nisi examinentur testes,& publicentur:tũc ad
æternam rei memoriam examinabuntur:vt l.iij.j.de bono. pos.
secũ.tab.& l.ij.ff.quemad.testa.ape.& l.publicati.j.de test. Nã
hæreditas nõ potest adiri non cognito testamẽto:vt l.sed & si
5 de sua.& l.cùm falsum.ff.de acquiren.hæred.ideo†testes super
viribus testamẽti examinabũtur,& publicabũtur ante li.cõte.
& sic potest intelligi l.de ætate.ff.de min.Non enim quis põt
esse in iudicio,nisi sit cert⁹ ꝙ sit maior. Vn
de similiter põt petere ꝙ examinẽtur ante
lit.contest.vt d.l.de ætate.& ibi dixi.ff. de
mino. Secundo casu principali qñ hãc exa
minationẽ petit ille,q debet esse reus:tunc
indistictè põt petere vt examinẽtur,& pu
blicent:vt in c.Albericus.extra,de testi.se=
d cundũ vnã lecturã.& in hac aut. prout lo=
quitur in reo [d]. Ratio qa nõ est in ptãte ei⁹
qñ agat actor:sed imputet sibi actor,q non
agit. Tertio casu loquit in parte eius,q põt
esse reus,& actor:& tunc idẽ:quia poterũt
ante lit.cõte.examinari,& publicari: vt di
cto.c.significauit.& c.Albericus.loquitur
em ibi in iuribus incorporalibus,in quib⁹
põt quis esse actor & reus:vt d.l.& si fortè.
§.j.ff.si serui vẽ. Ratio,quia nõ debet cogi
iste ad agendũ,& imputet sibi aduersarius
si põt agere,& nõ agit. Nũc ad propositũ
in oĩbus casib⁹,in quibus dixi ante litẽ cõ=
test.posse fieri examinationẽ & publicatio
nẽ,ꝓcedit ista aut.sine scrupulo, vt litera
facet:in casibus verò,vt dixi posse fieri exa
minationẽ nõ aũt publicationẽ,ꝓcedit ista
aut.secundũ lecturã gl.vt intelligãt publi
c cata per notariũ:nõ aũt à partibus. Et secũ
6 dũ hoc,isurgit mirabile:†qa licet aliàs scri
ptura cõtinens dicta testiũ,nõ faciat fidem
absq; publicatione iudicis:vt l.solã.§.e.& l.
gesta.de re iudi.tñ hęc oĩa faciũt fidẽ. Quę
7 ro circa primã partẽ aut.†vtrũ sit necesse, d
ꝙ ille,cõtra quẽ testes examinant ad æter=
nam rei memoriã,citetur personaliter. Dic
it Dy.ꝙ sic.& no.i l.iiij.§.abesse.ff. de dã.
infe.& ibi per eũ.& Cy.recitat eũ. Do. Io.
And.disputauit istã q.& ponit eã i mercu=
rialibus suis,& determinauit eã cõtra Dy.
distinguendo:tamen distinctio sua nõ pla=
cet mihi:vt d.l.iiij.§.abesse.de dã.infe. Ta=
mẽ ꝓ modo dico ꝙ sentio.& põmitto istud,
quod de iure est,ꝙ primum decretum,&
secundum interponatur contra partem,
etiam lite non contestata:tamẽ quia primũ
decretum non parat plenum præiudicium
8 nõ requiritur quòd pars latitet. Scdm† au
tem decretum,quia parat plenum præiudi
cium,nõ potest interponi,nisi contra lati=
tãtem irregulariter:vt l.Fulcinius.ff.quib.
ex cau.in pos.eat.Fallit in causa,quæ cele=
ritatẽ desiderat:vt l.finita.§. si fortè. ff. de
damno infecto. Et quia in casibus fauora=
bilibus:vt l.neq; infantes. ff. de fideicom=
miss.li. Hoc præmisso distingue,aut exami
e natio [e] ad æternam rei memoriam fit ad ali
quem effectum plenę præiudicij:tunc non
requiritur latitatio eadẽ ratiõe, quæ est in f
primo decreto:vt si examinẽt super actio=
ne ad exhibendũ.aut fit ad effectũ plenę pę=
iudicij:& tunc nõ dico,ꝙ debeat citari personaliter:sicut dicit
Dy.sed dico quòd non potest fieri examinatio,nisi pars latitet
sicut dixi in secundo decreto. Nam,vt scitis,secundum decre=
tum non interponitur,nisi de debito constet,vt l.finali. infrà,
de bonis autho.iudi.possiden. Et sic apparet quòd parte lati=
tante examinabuntur testes super debito:licet lis nõ sit conte=
stata. Idem in l.cùm verò.§.subuentum.de fideicom.liber. Sed
9 in†casu,in quo ad secundum decretum potest peruenire absq;
latitatione,potest fieri examinatio testium absque citatione:
vt d.l.cum verò.& l.neque infantes. Vnde sit is cauti, quando
f examinationes istæ fiunt. Et not.ista [f]:quia vtilia sunt,& quo
tidiana &c.

1 ☞ *Testes ad æternam rei memoriam quando examinentur.*
2 *De morte testium quando dicatur dubitari.*

a ¶ Examinatio testiũ Quæro vtrũ de consensu partis,talis ordo possit peruerti:& testes ante litis cõtestationẽ ꝓduci. Dic ꝙ sic Gl.est multum no.in c.cũm olim de causa poss.& ꝓprie. & oẽs casus,in quibus testes recipiũtur lite nõ cõtestata. vide per Spec.in tit. de testi.§.nunc per Bar. in l.ne quid de incẽ. rui.nau.

b ¶ In casib⁹.Idẽ Inno. in c. qñ in ver.ratio nabilis.vt lite nõ cõtest sed iterum debẽt alt expẽsis ꝓducẽtis scdm gl.in l.iij.§. Sabini.ff.eo.& in l. oñ §.fi.Qualis citatio requiratur.dixi in l.si finita.§.Iul.de dã.infe. & ad hanc legẽ adde extra,eo.in c.in noie dñi.& in c.significauit.cũ seq.vide q̃ dixi.§.col.quorum.

c ¶ Non fit examinatio.Et patet ꝓ hãc regulã,ꝙ ꝓbatiões nõ possit fieri regl'ariter nisi lite cõtestata.& no.do.Ant.i c.j de ꝓba.& Bal.in l.ij ĩ.sen. rescin.non posse.

d ¶ Loqr in reo.Et ad intellectũ horũ, quæ hic habẽt,essent videda q̃ no.in l.si finita. §.eleganter.de dã.infec.vnde qñ qs ageret &c.& d materia hac videt in Spe.de teste.§.ij.p totũ. & i c. qñ frequẽter.in pri. vt lite non cõtestat.

e ¶ Aut examinatio. Et vide in materia ꝙ si notario cõmittat examinatio testiũ,ei dẽ cẽsetur cõmissa re probatio corũ:vt colli it Ang.i l.cum quis ff.de iurisd.omn.iu. Et in materia, qñ testis possit examinari ad ꝑpetuã rei memoriã. Sed an iudex posset esse in militijs. & in cõtractib⁹,vide q̃ dixi post Bar.in j. cõst. Digestorũ.in ij.col.ĩ ꝑludijs.Et vtrũ publicatio testiũ sit de substãtia,vide Bar.i l.solã. ĩ.eo. quæ dixi post Bar.in l.ꝓblatã, in vlti col. de senten.

f ¶ Et nota ista. Vide qũo testis deponit is

In causa bonorum possessionis secundum tabulas examinãtur testes ad perpetuam rei memoriam.

SI quis. Testes ex cã pñt recipi ante lit.cõtest.ad petuã rei memoriã.h.d. Aduerte: quia intẽdo examinare hãc ꝛ materiã,de testibus examinãdis,ad perpetuã rei memoriã: Qñq petunt̃ examinari testes ad perpetuã rei memoriã,ex pte actoris,aliqñ ex pte rei:qñq petunt̃ examinari in tali cã,in qua qs põt esse actor & reus, primo casu aut actor põt statim agere: qa statim habet actionẽ:& tũc nõ põt petere testes examinari ad æternã rei memoriam ante lit.cõte.nisi dubiteť de morte testiũ, vel eorũ absentia diuturna:vt l.in l.Aql.si deletũ ff.ad l.Aql.Et dr̃ d eorũ morte ꝛ dubitari qñ imminet aliqs de illis casib⁹ q ponunt̃ i l.iij.in fi.cũ l.seq.de do.cã mor. q sũt notabiles casus multũ.dico aũt q tũc petũ tur testes examinari,nõ publicari: sed publicatio reseruabiť postea: vt extra, vt lit. nõ cõt.c.qm̃ frequẽter. Si ỹo statim nõ põt agere:tũc aut facultas agẽdi p̃t supuenire, etiã testibus nõ examiatis:vt puta nõ poterit agere,qa pẽdebat obligatiõis cõd. tio,q̃ põt supuenire testib⁹ nõ examiatis: & tũc idẽ q supra qa nõ examinabunt̃ nisi cũ dubitať de morte,vel absentia diuturna:vt d. l.in l.ad l.Aql.ſm aliã lec. Si ỹò nõ põt superuenire facultas agẽdi,nisi examiatis testibus,tũc examiabunt̃ & publicabunt̃ añ lit.cõt.ẽt si ñ dubiteť de morte testiũ, vl eo rũ absentia:vt j.de test.l.publicati.j.de bo. pos.ſm ta.l.j.& ij.quẽad.te.ape.l.ij.cũ simi. Scitis ꝛ em̃ q bo.pos.ſm ta.vel ſm nũcupationẽ,nõ dareť:nihil oñdať iudici q̃r illic fecit testm̃:merito ante oĩa debẽt testes examiari: [a] vt d.l.ij.de bo.pos.ſm ta.Itẽ scitis, q nõ potest adiri hĩditas:nisi qs sit certus de viríb⁹ testi:vt l.sed & si de sua & l.cũ talsum.ff.de acq.hæ.Sed qs cert⁹ eẽ nõ p̃t,nisi publicatis testib⁹ ergo añ oĩa petet testes examinari & publicari. Si ỹo petunt̃ examiari ex pte rei:tũc idistinctẽ examiabũt̃, & publicabũt̃ ad æternã rei memoriã vt j. de vsu.pup.l.pupill⁹.ſm vnã lec. Si ỹo petũt̃ examiari i casu,i q̃ qs p̃t eẽ actor & reo: tũc idẽ:qa idistinctẽ poterit peti q examinẽtur & publicẽť.vt extra de te.c.Alb.&c.significauit.vbi lo. q̃ in iurib⁹ i corporalib⁹. Et scitis,q̃ i his ille,q est i quasi possessiõe iuris,põt agere,sicut si nõ possideret, & p̃t nõ agere:vt l.si fortè.j. sciendũ.si ser.ven. Rõ p̃ dictorũ est:qa qñ pot agere, imputeť sibi cur nõ agit,& litẽ cõtestať:& sic testes examinent̃ post lit.contest. Sed si non põt agere,nõ est qd sibi imputeť. Rõ,quia ꝓbationes possent deficere.permittitur em̃ examinatio,& publicatio. Itẽ eo casu quo põt agere,& excipere,nõ est cogẽdus ad agendũ:cũ i ptãte sui aduersarij sit agere. In oĩbus aũt calib⁹,in qbus ſ.dixi testes examinãdos,& publicãdos ante lit.conte.intelligi põt hæc auť. Sed si intelligeres eo casu, quo dixi q permittitur examinatio,& nõ publicatio,debes exponere tex.ibi cũ dicit, testimonia publicari.i. publica manu authorizari:nõ tñ apiri:vt gl.dicit. Et isto casu authorizat̃ scriptura, in qua cõtineť dictũ testis facere fidẽ:ẽt si nõ sit facta publicatio p iudicẽ;licet regulariter sit cõtra vt ſ.e.l.solã. Vide gl.vñ auť.hęc sumiť,&c.

1 *Post publicationem testium possunt super eodẽ testes in alia instantia produci.& nu.7.ubi plenè.*

2 *Attestationes factæ corã arbitris,faciũt fidem corã iudice.*

3 *Qui facit testes examinare,potest ipsis stare, uel petere q de nouo examinentur.*

4 *Dicta in hac lege de examinatione testium, coram arbitro,habent etiam locum in arbitratore.*

5 *Dispositio huius legis quòd nõ habeat locum,quãdo testes fuerũt examinati,& publicati coram iudice.& n.8.*

6 *Si testis iteratò examinatus dicat, dico prout aliàs dixi: quid agendum.& nu.12.*

9 *Legibus loquentibus de examinatione testium, post dicita testificata potest renunciari.*

10 *Qui non opposuit contra personas testium, quòd poterit in alia instantia opponere.*

11 *Quando producitur scriptura, continens attestationes, quæritur de duplici fide.*

13 *Testes examinati coram arbitro,& non publicati,possunt per ordinarium publicari.*

b VMapud. [b] Hæc est sig. lex. Si testes

c examinati corã arbitris [c] viuũt: est in ei⁹ electione,cõtra quẽ attestatiões producũtur,vel eis stare,vel petere quòd de nouo examinẽtur. Sed si sunt mortui, attestationibus de necessitate est

1 stãdum.hoc dicit. Nota quia post ꝛ publicationẽ testium, super eodem possunt de nouo produci testes in alia instãtia:vt vidi stis in l.per hanc.de tempo.appel. Secundo

2 nota ꝛ q depositiones testiũ,corã arbitris, faciunt fidem etiã corã iudice:vt vidistis ſ. de arbi.l.cùm antea.circa finẽ. Nota tertiò,

3 ꝛ & perpetuò tene mẽti,qđ est in electione eius cõtra quẽ attestationes producũt̃,sta

d re eis,vel petere q de nouo examinẽtur [d]. 4 quod est notabile. Sed quæro.ꝛ an illud,qđ hic dicitur in arbitro,habeat locũ in testibus examinatis ab arbitratore.do.Iaco.di-

e cebat q sic [e],si arbitrator eos examiauerit in forma iudicij.arg.ff.ꝓ socio.l. societatẽ.

f §.arbitrorũ. Quæro quid [f] si testes fuerũt examinati,& publicati,corã iudice:vtrum

5 ꝛ habeat locũ hæc lex? Gl.in l.probãdum. circa fi.ſ.de iud.videtur dicere q sic.do.Ia. Bu.dicebat contra:quia postquã examinati,& publicati sunt corã iudice,habent perpetuam firmitatem vt l.fi.j.de re iud.Itẽ tenet Innocen.extra,de testib.c. significauit.& hoc puto verũ. [g] Quęro,quid si testis iterũ examinatus

g 6 ꝛ dicit dico vt dixi in alio meo dicto,coram arbitris manu talis notarij:vel quid si dicat:nõ recordor,nisi viderẽ illud quod dixi alia vice:vtrum debeat sibi ostendi? Tetigi in l.eos.ff.de falsis.& ibi vide,&c.

Additio noua.

VMapud. Dicta testium coram arbitris, faciunt fidem coram iudice ordinario:si testes sunt mortui,vel viuentes,& pars, cõtra quam producuntur,eos examinari prohibeat saluis semper exceptionibus cõtra dicta,& personas. hoc dicit. Primò ponit quæstionem. Secũdò respõsionem ponit, quæ habet quatuor membra. & sic secunda pars diuiditur in quatuor partes. Secunda pars principalis incipit ibi:sancimus. Itẽ istius secundæ.secũda ibi:sinautem nihil. Tertia ibi:sinautem omnes.

7 Quarta ibi:sin verò res. Not.quòd diem ꝛ testis super eisdẽ articulis potest produci in alia instantia,nõ obstante prima publicatione.quod recipit plures limitationes. Primo hoc verũ, quando alia instantia tendit ad eundem finem cum prima;sed si ad alium finem tenderet,tũc possunt ijdem testes,& alij examinari indistinctè,non obstãte prima publicatione. Casus est secundũ lect.glo.in l.Iulianus.ff.de condict.inde.in prin.text. est in cap.veniens.extra,eo.& in c.cũ in tua. Secũda limitatio est:qa hoc verũ in testibus receptis:vt in prin.huius legis.Sed

h si essent recepti corã iudice:ꝛ tũc in alia instãtia tẽdẽte ad eũdẽ finẽ,non possunt ꝓduci ijdẽ testes de nouo;sed cogeretur quis

stare

vel arbitratore, faciãt fidem corã iudice,vide Fel in c.præsentatæ.extra.de test.

¶ POMATES.

c ¶ Corã arbitris. Vide in l.ij. C.de eden. & Bar.etiã pe.vel fi. l.dũ vult attestationes factas corã arbitro,nõ facere fidẽ corã ordinario,si pars cõtra quã productæ sunt velit eas iterũ ꝓduci:& sic est i potestate ipsius,q iterũ ꝓducať.& vide latè circa istã materiã practicã Papien. in forma opp.cõtra testes post publicationẽ in gl.in ver.sunt q̃ publicatis iã testib⁹, aljs receptis. circa med.in versi.patroni. quæri solet an testes ꝓducti & publicati, in vna causa faciant fidem in alia.

d ¶ Nouo examinent. Per Spe.de probat.§. j.ver.hoc quoq; scias.

e ¶ Quod sic. Et cum hac lege tenẽt docto. i l.præsentata.extra, de testib.sed Bal.in d. l.quæ omnia.ad finẽ. videť dicere contrariũ.& hic in ij.col.ꝓ do.Ant. in c.præterea.de test.

f ¶ Quæro qd.Et qñ acta in vno iudicio valeant,& posſũt ꝓduci in alio iudicio. videtur in v.rubri.in xiiij qõ.& in l.ij.ſ.de edẽ.c.fi.de ꝓb.l.gest. j.de re iud.An. Barb.

g ¶ Puto verum. Vide Inn in c.cũ in tua.eo. ti & Bar.in authẽ.at q semel in vlti. col.ſ. ti.j.& in l.ij.iudicatũ solui.& idẽ tenet Ange.in d.l.ꝓperandũ.

A D D E quòd hic dicit Pau.de Cast.

1 ¶ Examinari. Bald. hic contra,cũ qua dã limitatione & vide Bald.in l.ij.in vij.qõ. j.de testam.

2 ¶ Examinari. Vtrũ sit sententia iusta,cũ petuntur examinari testes ad perpetuam rei memoria,eo quia super quo recipiũtur de facili obliuiscitur vide Bar.i l.ij.ſ.duæ causæ.circa med.ff. ad C.Trebel.& in materia vide gl.in c.cum sam quæ.de dolo & cõtu.ad Bar.hic vide Bart.in l.de ætate.in ij.col.de minor. Sed vtru ista regula,quæ habet q testis nõ potest ꝓduci nisi cõ testificata,semp ꝓcedat dixi post Bart.in l.ij. in princ.ſ.qñ in rem actio.& alios casus, per quos limitať dicta regula, vltra numeratos per gloſſ.& Inn.in c.ſ.qñ.vt lit.nõ cõtest. Item in interlocutoria ꝓduci possunt ante lit.cõtest. quia non requiritur litis cõtestatio,secundũ Bal.in l.prolatam. in ij.col.j.de sen. Sed pone q duo petunt suos testes examinari: vtrius testes debeãt? Examinãdi sũt illius,pro quo magis præsumitur,qa præsumptio est res tanquã rabilis. Text. est ibi Bal.in c.ſi duo.de pace tenenda.

b ¶ Cum apud. Ad intellectum huius text. vide Innoc.in c.cum inter.de testib. & qđ pulchrè ipse dixit in c.præterea.in versi.ſi multis. extra,eod.titu. Et adde q tales testes producti coram talibus arbitris, debent compelli ad deponendum,per Potestatem illius terræ in c.j in prin.ſi de inuest. iter do.& vasallis ostiať. Et quid in iudice delegato: in posſit coram se productos cogere, & torquere si nolũt.no.q sic in l. ij.de iudi.& Bald.in loco præalleg.

P. P A V. P.

b ¶ Cũ apud. De materia huius legis vide latè ꝓ Bertach.in verbo. Attestatiões. Itẽ an & qñ testes & acta coram arbitro

stare illis attestatiõibus primis:qa ex quo in prio iudicio sunt publicata,faciũt fidẽ ppetuã:vt j.ď re.iu.l.gesta.Ita tenebat Iac. Bu.ita tenet Inn.ĩ c.cũ tua.& in c.significauit.extra,e. Sed gl. nostra videť dicere contrariũ,quod etiam in examinatiõe corã iudice habet locũ distinctio nostræ legis:vt no.in l.,pperandum in fi.ſ.de iudi.Tertia limitatio est:quia hæc lex loquiť qñ quælibet instãtia tẽdens ad eũdẽ finẽ est principalis causa,alia appellationis:tũc sunt opi.Dic vt in l.p hãc.j.de tẽp.app.Secũ dò no.ꝙ de iure antiquo,post publicationẽ testiũ,ijdem testes non poterant ,pduci.& hæc erat iusta exceptio:aliàs deposuerũt vt hic,ibi:& nõ opponit eis,&c.Ad idem l.produci.ff.eod. Hodie est istud magis declaratũ,& extẽsum in auť.at q semel. 9 ſ.ti.j.Tertiò no.†ꝙ legibus dicentibus de examinatiõe testiũ, post didicita publicata põt renũciari:vt hic dũ dicit,ea seruari, quæ acta sunt inter partes.Hoc tenet Io.And.in c. fraternita- 10 tis.extra e.Quartò no.†ꝙ licet quis in vna instantia nõ oppo suerit cõtra personã,vel dicta testiũ:tamen si illæ attestationes ,pducat in alia instantia,potest opponi cõtra personas,& dicta vt hic,ibi:omni iure:& in fi.l.ꝙ itellige quãtũ est in eo,ꝙ dicit cõtra personas,nisi ille,cõtra quẽ producanť, eos produxerit, 11 vt l.ſi quis testibus.ſ.eo. Vltimò not.†ꝙ qñ producit scriptura cõtinens attestationes,debet quæri de duplici fide.Primò q̃ro, de fide scripturæ:secundò posito ꝙ scriptura vera sit,de fide at testationũ q̃rẽdũ est,vt hic,in versi.sinautẽ oẽs.Quęrit gl.vtrũ testes interim iurabũt.Et dic ꝙ sic:vt ff.de dã.infe.l.q bona.§.si 12 quis stip.Sed quæro,†vtrũ testes,qui secũdò examinãtur, possint dicere illud ꝙ dixerũt corã arbitris. Rñdeo,ꝙ in arbitrio iudicis est illud dictũ admittere,vel nõ admittere: tñ si iudex admiserit,puto ꝙ valeat:sicut testator testm̃ inualidũ põt cõfirmare vno verbo,dicẽdo,cõfirmo tale testm̃:vt ff.de iniu.test.l. posthumus.§.si paganus.de pos.secundũ tab.l.qui ex liberis.§. a fi.Itẽ puto [a] ꝙ si testis dixerit,peto mihi copiã fieri eorum quæ iam dixi.qa tũc etiã meli⁹ recordaretur,dico ꝙ talis copia debet fieri.ar.l.cũ si exhibuissent.§.pe.ff.de pub.Consilium tamẽ est,ꝙ semp testes ,pducti dicãt,si in aliquo variarem ab eo ꝙ dixi,reduco me ad id ꝙ prius dixi:cùm tunc melius recordaren- 13 tur.Hoc dixi plenè in l.eos.ff.de falsis.Quæro,qd si testes coram arbitris non essent publicati,sed examinati tãtũ:vtrũ posset peti publicatio,seu examinatio coram iudice ordinario?Puto quòd sic,eo modo quo attestationes possunt produci.Casus est in cap.constitutus.extra,eo.Barto.legum doctor.

De fide instrumentorum. *Rubrica.*

L E X I.

b **D**Ebitores. [b] Si aliæ probationes supersunt, non nocet instrumẽtorum amissio.hoc dicit.&c.

Additio noua.

1 *Si procurator,uel testes sint condemnati de falso,non nocet dño,nec producenti.*
2 *Producens falsum instrumentum,uel testes,punitur de falso,si eis utitur.*
3 *Accusans an debeat se inscribere.remissiuè.*

DEbitores. Non obstat instrumentorum amissio,si aliæ probationes s:persunt.h. d.Si instrumentum pronunciatum est falsum cõtra vnum,non nocet alij eo instrumẽto vtenti:sed de no 1 uo accusari,& cõuinci debebit.h.d.No.ꝙ licet†procurator sit condemnatus de falso:non nocet domino ,pducenti instrumẽtum.Item licet condemnati sint testes,non nocet producẽti at testationes.Facit j.de fal.l.j.& ꝙ ibi no.ff.de adul.l.denũciasse. in fi.Cõtra hoc op.gl.de l.Papinianus.§.fi.ff.de inoff.test.Breuiter sententia lata contra vnũ,ad quẽ negotiũ non principaliter spectat,sed per cõsequentiã ei præiudicat; vt lege cõtraria, sed sententia lata contra vnum,non p̃iudicat alteri,ad quẽ negotiũ spectat æquè principaliter:vel plus:vt hic,& l.j.ff.de exce- 2 cep.rei iud.Quærit gl.†vtrum iste,qui produxit instrumentũ falsum,teneatur de falso?Certè sic:ex eo ꝙ vtiť, nõ ex eo ꝙ fecerit:& ideo si ab vsu desisteret,nõ teneretˇ:vt j.proxi.† Quæ- 3 rit gl.vtrum ille,qui accusat,debeat se inscribere ad pœnam talionis,& qualiter?Gl.dicit quod nõ necessario.Dicam in l.fi.j. de accu.de eo quod dixi ſ.ꝙ licet testis sit condemnatus, non præiudicat ,pducenti,vt no.per Cy.j.qui accu.non pos.l.j.Bar.

1 *Si testes fuerunt accusati & condemnati de falso,dicta falsitas non nocet alteri*
2 *Modus subscribendi accusationem.*

3 *Sententia lata contra unum,non nocet alteri cuius principaliter interest.* a
4 *Testis,qui dixit falsum,quando posit iterum testificari.*

L E X II.

S Ivteris. Hic est bonus ca- b sus licet instrumẽtum sit pronũciatum falsum cõtra vnum, non nocet alteri eo vtenti:sed debebit accusari de nouo, h.d.
1 No.bene hunc tex.quod si†vnus est con- demnatus de falso,illa sententia nõ obest
c alteri [c] super eadẽ falsitate.Et per hoc dici- c mus,ꝙ licet testes fuerint de falso accusati & cõdemnati,ꝙ talis sententia nõ præiudicat alij eos ,pducẽti:nisi iterũ ipsi accusentur:per hanc l.Facit j.ad l.Cor.de fal.l.j.& ꝙ ibi no.& l.denũciasse.§.fi.de adul.do.Richar.Mal.disputauit hãc q.quã refert Cy. in l.j.q acc.nõ pos.Itẽ ex hac lege sumitur d
2 quidã mod⁹ †subscriptionis in accusatiõe, ꝙ debeat quis subscribere se paratũ subire eãdẽ pœnã:licet hic gl.nostræ dicãt:ꝙ non sit necesse.De hoc l.si cui.post prin.ff.de accu.& l.fi.j.e.Op.de inoff.test.l. Papinian⁹.
3 §.fi.Sol.Ibi†sentẽtia fuit lata cõtra hære- d dẽ,cuius principaliter intererat,ideo preiudicat alijs legatarijs:nõ aũt p̃iudicaret hæredi,cuius interesset æqualiter: vt eo.tit.l. etiã.& eodẽ mõ nõ p̃iudicat hic alteri, cuius principaliter interest. Vltimò quærit
4 gl.†an testis,qui semel dixit falsum, iterũ possit testificari.Gl.distinguit aut fuit notatus,aut nõ.Idẽ no.in l. Lucius.ff.de his qui no.infa.& ibi plenè vide.

1 *Qui dicit se nõ usurum instrumento quod produxit. quando uideatur confiteri instrumentum, non uerum, & illo instrumento uti.*
2 *Productioni instrumentorum renunciatur.*
3 *Qui dicit se usurũ instrumẽto,an poterit de falso puniri.*
4 *Cautela,ut euitet falsi pœnam ,qui produxit falsos testes,uel instrumentum.*

L E X III.

d S Iaduersarius. [d] Hic est bonus cas sus:Qui instrumẽto,qd reuocať suspectum,se nõ vsurũ profiteť, videtur confiteri illud nõ esse verum.h. d.
1 hic no.l.Quærit gl.†quid si instrumẽtum nõ reuocabatur suspectum,tamen ipse dixit se nõ vsurũ? Glo.videť dicere qd tunc esset aliud. Vide gl.quæ dicit ꝙ aliud est: quia tũc nõ videtur confiteri instrumentũ nõ esse verũ:sed in illo instrumento,in illo iudicio vti nõ poterit scẽdm Canonistas, q
2 †dicũt posse renũciari ,pductiõi instrumẽtorũ:vt dixi vobis in auť.iubemus.ſ.de iu. & ibi no.Quærit†gl.an possit accusari de
3 falso iste,qui dicit se nõ vsurum. Rñ.accusari de falso,põt intelligi duplici de causa. Vno modo:quia quis fabricauit falsum in
e strumẽtũ [e] & hoc casu posset accusari, etiã si nõ vteretur eo.Alio modo,qa eo vtitur, & tũc accusari nõ posset vt l.si falsos.j.de
4 fal.Et†,ppter hoc est cautela aduocatorũ qñ apertis testibus reperitur ꝙ aligs ex testibus à parte sua productus, dixit falsum: statim ,ptestetur se nõ vsurũ dicto illius testis:vt nõ teneatur de falso,tanꝯ vtẽs dicto falsi testis.hoc estverũ nisi ipse sciẽs falsum testem produxerit:quia tunc non sufficit.

f Llatæ. [f] Pecunia fisco soluta, probatur per libros fiscales.hoc intendit.&c.

¶ Item puto. Adde de hoc, & de supra scriptis Abb. & do. Ant.& ibi Feli.in c. cũ tua extra de test.

¶ Debitores.Et quot & quibus modis, & qualiter puniatur tabellio conficiens instrumẽtũ falsum, & de multis alijs modis p gl.& ibi dixi post Bar.in auť.sed nouo iure.j.de ser.fugit.

¶ Nõ obest alteri Ad de ꝙ no.Bal.in l.j.in fi. de aduo.diuer.iu. & cõcordat Inno.in c.cautam.q filij sint legi.post Cardin. & Bar.in l.Lucius.ff. de dãnato.& l.punitas tiõis.de præuarica.

¶ Si aduersarius.Vide de Bar.in l.j §. edẽdi. ff.de edẽ.& p Giui.de Suza.in auť. si qs in aliquo.de edẽ.& bal. hic & Bart.in l. pen. ff.de fal.

POMATES.

¶ Si aduersarius.Istũ tex.allegant Bald.& Salı.Decius.& Moder.Papin.in l. post quã liti.ſ.de pact. ꝙ sicut renuncians liti nõ potest illã iterum instaurare,vt ibi dicit text.ita etiam renũcians vni tantùm articulo litis,nõ põt postea illũ instaurare iterũ:vt ,pbat hic tex.Istã legẽ diuersimodè allegauit Bal. in illo articulo,an renũciãs instro videať iuri suo.& debito renũciare,sed tãtũ probationi,quæ ex illo insurgit: quæ cõcordia videtur ,pbari in isto text.à contrario sensu:& est Decij.

P. P A V. P.

¶ Instrumentũ Quãdo instrumentum reperitur falsum, pars, in cuius vtilitatẽ cõfectum est,an præsumatur participare de falsitate & dolo, vide Comen.ꝙ nõ,per istum textũ & precedentẽ in cõsil.clxxv. incip. ad primum.in prin. qui videt velle cõtrarium.ꝙ eo ipso ꝙ quis vtitur instrumẽto falso, præsumptio est contra eum.

¶ Illatæ.Et hanc legem nota.Bald.in l.

prætor air.§. fin.in fi. ff.eod.de eden.

a ¶ Semiplenam. Limita nota, vt per Bald. in l.j.§.eod.

POMATES.

b ¶ Ita tenet. Vide in l. admonendi rep.colũ. xuij.in verſ.iij. ff.de iureiur. & Bal.in l.j. §.eo.vbi limitat, niſi amiſiſſes culpa tua, quia concremaſſes, vel iracundia laceraſſes.

1 ¶ Deponerent. Adde 2 ꝙ no.Bart.in l.j.§.tuſficit.de ſecun.tabu.& no.Bald.in c.j.qui teſtes ſint neceſſarij ad probandum.Allegat tex. iuncta gloſſ.in l. q̃.§.de hære. ꝙ ſententia,q̃ eſt lata i ſcriptis,prout ſolet fieri, ſi amiſſa catu ſententia,tñ probari poteſt ei' tenor, & amiſsio p teſtes & ſufficit. Simile dicit in priuilegijs,dummodo teſtes ſint literati, vt ſcholares.de priuileg.c.cũ olim.Adde Bart. hic & in l.ij.§.j.ff.de iur. fiſc.& Ang.ſequitur dictũ Bar.hic ,p valde no.Ang.hic loquitur de iure pertis, Et ad dicta Bal.in d.c.j. a adde per eũdẽ in l.geſta.in ij.colum, de regul.iur. b

d ¶ Tenementi. Vide c Bald.in l.ſi de poſſeſ. de probatio.

e ¶ Tunc facerent. Adde de hoc ettã plenè per do.Alex.in conſi. cxcvj.in ij.col.verſic. nõ obſtat ꝙ de priuilegio.in ij.volu.& ad de quod dicta Bart. hic ſequitur Lanfrãc. de Brixia. in cap.quoniam contra falſam. colum,quero vtrum inſtrumentum. de ,probatio.

f ¶ Doctores dicunt cõtrariũ. Adde Inno. in cõſil. cxxxvij.col. iij.verſi.confirmatur in j.volu.

g ¶ Emancipatione. An poſsit probari p teſtes,adde quæ not. Barto.in l.quæſitum. ff.de teſti.& quæ ibi dixit Barto. & Bald. in l. ne in arbitris. ſ. de arbit.& Bald.hic, & Barto.in l.j.§. ſufficit.de ſecun.tabu.& plenè not, Bald. in l. geſt.in ij.col. de re iudica.in verſic. quæro nunquid. & in l. litigatoribus.j.de appel. e & Bald.in l.ij.in iij. col.C.de alea. Innoc. in c.quoniam contra in fi.de prob. error actoris ſemper probatur per teſtes, ſecundum Cyn in l. error. C.de teſta.

h ¶ Scriptura. Vtrum emancipatio requirat ſcripturam? Et Bartolus hic tenet quod ſic.& Bal.in l. actus j.de fal.& hic per glo. 1

Additio noua.

Llatæ. Atteſtatiões publicæ probãt inter priuatos h.d.Nota bene ꝙ dixi in ſummario.Secũdò no. ꝙ dicit inſpectio rationũ:ex quo intellige, ꝙ ps põt petere à iudice,vt vadat,vl' mitttat ad archiuũ publicũ,vt inſpiciat illa acta, ſi ide extrahi nõ pñtvt ibi,dũ dicit,inſpectio. & j.e.l.iudices.

☞ *Amißio inſtrumentorum ſi probetur, quam probationem facit.*

Hoïes ualde experti,magni aduocati,uel notarij experti, deponentes ſuper tenore inſtrumẽti plenè probant.

Sicut iniquum. Hęc eſt bõa lex Amiſsio inſtrorũ non nocet.al's probàti legitimè.h.d.Pro declaratione huius legis dic tria verba.† Quandoq; ,pbantur inſtrumenta perdita tm̃: & nihil probat de inſtrorũ tenore,vel deveritate eorũ,q̃ continebantur in inſtrumẽto: & tunc talis ,pbatio nihil releuat,niſi probentur inſtra perdita dolo aduerſarij: vt ſ. titu.ij.l.ſi de poſſeſsione,ꝙ intellige prout dixi in l.ij.§.j.ff de iur.fiſc. Q̃ñq; probatur inſtrorum amiſsio,& tenor inſtrumẽti, de veritate autẽ eius,quod ibi cõtinebat, niſi probatur:tñ talis ,pbatio nõ facit plenã fidẽ,ſicut nec exẽplũ inſtrumẽti:vt in aut. ſi quis in aliquo.ſ.de edẽ. facit tamẽ ſemiplenã [a] probationẽ,vt deueniatur ad delationẽ iuramenti.Ita tenet [b] hic iſta notabilis glo.ꝙ intellige verũ †niſi illi, qui de tenore inſtri deponerent, [c] eſſent hoïes valde experti;vt magni aduocati magni doctores, vel notabiles notarij: vt extra de priuile.c.cũ olim. Dixi tibi i d. aut.ſi qs in aliquo. Q̃ñq; ,pbatur inſtrumentorũ amiſsio & de tenore eius,& veritate eorũ,q̃ ibi continẽtur:& tũc ſufficit,& facit plenam fidẽ perinde,acſi inſtrumentũ produceretur in caſibus,in quibus ſcriptura requiritur:vt l.teſtiũ.in fi.ſ.tit.j.& j.e.l. emancipatione. Vide iſtã glo. & eam tene menti. [d]

Additio noua.

Sicut iniquum. Eĩ, qui inſtrumẽta amiſit,nõ ſufficit ,pbare caſum;& alijs ,pbationibus atteſtãtibus non nocet amiſsio.h.d.Oppo. ſ.ti.ij. l.ſi de poſſeſsiõe.Sol.Ibi probat caſus dolo aduerſarij:aliàs nõ ſufficit,pbare caſum; vt hic,& ſ.tit.j.l.teſtiũ.in fi.Quęrit gl.hic: quid ſi ,pbo caſum,& tenorẽ inſtri, non tñ cõtractũ:an ſufficit? Gl.dicit.ꝙ nõ, ad plenã ,pbationẽ:ſed ad ſemiplenã ,pbationẽ ꝙ ſic;vt locus ſit delationi iuramẽti. quã vide & not. Verũtamẽ ſi teſtes,q̃ de hoc deponerent,eſſent multũ idonei,quia valentes doctores.vel notarij:tunc facerẽt [e] plenam fidem:vt extra de priuil.c.cũ olim. & dixi.ſ.tit.j.l.teſtium. Docto.in aut. ſi quis in aliquo documẽto.ſ.de eden.ita dicunt.

Fatum. Perdito inſtrumẽto natalium,non mutatur ſtatus.hoc dicit.

Solennibus. Idem dicit ꝙ ſuperior idẽ in l.ſi conſtiterit.&c.

☞ *Exiſtens in quaſi poſſeßione priuilegij,quòd debeat priuilegium probare.*

Additio noua

Solennibus. Qui allegat priuilegiũ, debet illud probare,ꝙ eſt cauſa priuilegij.h.d.Opp.q̃libet pręſumit bonus, niſi probetur contrariũ:vt ff.de le.ij.l.cùm quidã.de manu. teſt.l.ſeruos.ergo ille nõ habet neceſſe ,pbare,ſe honeſtiſsimũ, cũ pręſumat.Gl.dicit ꝙ nõ erat in quaſi poſſeſsiõe priuilegij: ergo innuit ꝙ †quaſi poſſeſsio priuilegij quẽ excuſat ab onere 1 ,pbãdi.Doctores dicũt cõtrariũ [f]:ſicut enim in ſeruitutib⁹ ille, f q̃ eſt in quaſi poſſeſsiõe ſeruitutis,nõ releuat ab onere ,pbãdi, qa ius cõmune ei reſiſtit:cũ naturaliter oẽs res ſint liberæ:vt ſ. de ſerui.l.j.& ij.no.in l.ſicuti.§.ſi q̃rat.ff.ſi ſer.ven.Et ita hic cũ ius cõmune repugnet huic,q̃ eſt in quaſi poſſeſsiõe priuilegij. Ita dicit Cy.& Pe.Pro hoc videt caſus in c.cũ pſonæ.extra,de priuile.lib.vj.Debet ergo ,pbare indiſtinctè id q̃d eſt cauſa ſui priuilegij:aliàs dicit gl.intellige, ꝙ hic negabat ꝙ fuiſſet miles:vnde hoc ,pbato præſumit ꝙ honeſtè fuiſſet miles miſſus: vt ff.de teſta.mil.l.nõ oẽs.§.à barbaris.Petr.contra,ꝙ illud ad aliud:quia quantum ad proſequẽdum priuilegium debet hoc expreſsè probari,vt ſ.dictum eſt.

Additio noua.

Sicõſtiterit. Licet proprietarius inſtrumẽta perdiderit,non poteſt ei aliquod præiudicium generari.h.d.Bal.

Additio noua.

Inſtrumentis. Valet diuiſio ſine inſtrumẽto,& etiam vẽditio:& ideo eorum amiſsio non nocet.h.d.cũ ſeq.Quærit gl.q̃d ſi actũ fuerit,vt vẽditio fieret in ſcriptis:& fuit amiſſum inſtrumentum. Reſpõ.ꝙ debet probari ſecundũ formam l.teſtium. ſ.tit.j.Secundò quærit gl.quid ſi teſtamẽtum in ſcriptis celebratum ſit perditũ? Gl.dicit,ꝙ tũc nõ poteſt probari, niſi ſit perditũ poſt publicationẽ.Iſta gl.dicit bene.Nam amiſſo inſtrumẽto debet probari factum,& ſcriptura inde cõfecta, & caſus;vt d.l.teſtiũ.in fi.Sed in teſtamẽto in ſcriptis ante publicationem,nõ poteſt probari factum:quia teſtes ignorãt q̃d in eo ſit;ideo amiſſo eo deficit probatio.Secus eſſet poſt apertionem.& publicationem eo amiſſo.Bart.

1 ☞ *Amißio inſtrumenti,quód per iuramentum probabitur. & infrà,in l.apud eos.*

g Mancipatione. [g] Acta,poſſunt probari per teſtes, ſi ſcriptura inde confecta ,pbetur amiſſa.h.d.Opp.ꝙ acta debẽt ,pbari per ſcripturã:vt ſ.de arb.l.ne in arbitris.extra de probat.c.quoniam cõtra falſam.Sol.Dicũt quidam, ꝙ acta emancipationis cùm ſint iuriſdictionis voluntariæ,non requirunt ſcripturam de neceſsitate,per hãc l.& j.de emancip. lib.l. ij.Alij dicunt,ꝙ iſta magis tuta eſt opinio,q̃d hic ab initio ſcriptura [h] interuenerit. Vnde debent probari tria:ſcilicet rẽ eſſe h taliter geſtã,& ſcripturã inde confectam: & iſta duo qualiter ,pbent ſatis liquet. Item debet probari ſcripturam nõ reperiri: 1 vt hic,& l.teſtium.in fi.ſ.tit.j.quod probabit † per iuramentũ: ar.l.fi.j.e.Quod eſt generale in oïbus de q̃bus ſcriptura eſt de neceſsitate.Facit quòd dicit ſ.eo.l.ſicut.quod tene menti,&c.

Additio noua.

Mancipatione. Si liber actorum eſt peditus, acta poſſunt probari per teſtes,vel per ſcripturas,inde legitimè ſumptas.Op.quod acta debeãt ,pbari per ſcripturam: vt ſ.dixi de arbitris.l.ne in arbitris.extra,de prob.c.quoniam cõtra falſam.Sol.Fateor,niſi ſint amiſſa:vt l.teſtium.in fi.ſ.titu.j. Alij dicunt quod in his,quæ ſunt iuriſdictionis voluntarię,nõ requiritur ſcriptura,vt hic.Sed prius dictũ,plus placet.& probatur per tex.hic in fi.dum dicit.actorum interitu.Quæro,q̃d velit dicere text.vel ex fide inſtrumentorum,&c.Gloſ.exponit,quòd inde ſit ſumpta quædam priuata ſcriptura per aduerſarium:nam priuata ſcriptura ipſius producẽtis non ſufficeret vt ſ.tit.ij.l.inſtrumenta. Vel dic,quòd loquatur in inſtrumẽtis legitimè inde ſcriptis,ſecundùm formam authen.ad hęc infrà, eod.vel in quadã ſcriptura enunciatiua,alia inter partes enũc. in qua fiebat mentio de hac emãcipatione.Facit j.de contrah. & commit.ſtipu.l.optimam.Bar.

Apud

APud eos. Protestatio omissionis instrumentorũ, nihil releuat. hoc dicit in summa.
Additio noua.

APud eos. Protestatio omissiõis nõ ꝓbat amissionẽ. h. d. Facit ad hoc. ſ. de transac. l. ſi maior. & quod met. cau. l. metum. Quæro, hic dicitur, apud eos, de quibus loquitur? Breuiter potest intelligi, eos. ſ. iudices: vel eos. ſ. testes, seu vicinos. Quæro qualiter probatur amissio instrumenti. Respondeo, fortè poterit probari per instrumẽta: vt l. fi. j. eo. vel alio modo poterit probari per iuramentum: [a] vt l. fi. j. eo. Poterit & alio modo probari: vt dicam in l. ſi creditor. j. de pig. act. Bar.

1 ☞ *Contrarietas instrumẽti, quãdo tollat probationẽ eius, & qbus ſtetur, & nu. 5.*
2 *Contrarietas in testibus, quando attendatur, & quibus credatur? & nu. 6.*
3 *Si producantur ſcriptura publica, & priuata, & ſint contrariæ neutri creditur.*
4 *Testes diſcordantes, reducuntur ad concordiam ueriſimilem.*

b SCripturæ. [b] Hæc est bona lex. Ista lex legit duobus modis. Vno modo in scripturis diuersis, ita ꝙ nõ cõtrarijs. Alio modo in scripturis cõtrarijs. † ideo ad declarationẽ gl. & materiæ, qñq; reperitur [c] cõtrarietas, seu repugnãtia [d], in vno & eodem instrumẽto: & tunc nõ valet instrumẽtum, nisi posset cõtrarietas illa adiuuari ꝑ aliquã subdiuisionẽ: [e] vt l. vbi repugnãtia. de reg. iu. & in prima cõſti. C. §. quibus. Qñq; reperitur ista talis diuersitas, inter plura instrumenta: & tunc aut ista plura instrumẽta producuntur ab vna eademq; parte, aut à diuersis. primo casu neutri statur, siue sint diuersæ siue sint contrariæ, vt hac l. secundũ diuersas lect. Et semper intellige, nisi contrarietas possit aliqua subdiuisione adiuuari, vt ſ. dixi. Si verò ꝓducũtur à diuersis partibus: tũc statur scripturæ digniori: vt l. optimũ. j. de cõtrahẽ. & cõmit. stipu. Qñq; † reperitur cõtrarietas, seu diuersitas inter testes: & tũc siue inter testes eiusdẽ partis, siue inter testes diuersarũ partiũ, semper tũc statur dignioribus: vt l. ob carmẽ. in fi. de testi. Ratio, quia nõ est ita in ptãte ꝓducẽtis testes, deliberare ꝙ ꝓducat. qa nescit qd dicturi sint: sicut est in potestate eorum, de producendis instrumentis, &c.
Additio noua.

SCripturæ. Breuis est: seipsam summat. Primò quæro, de quibus scripturis loquitur hic. Glo. dicit, de publicis, & priuatis: sed si una esset publica, alia priuata: præfertur publica. Iac. de Are. reprobat gl. in hoc. nã priuata scriptura quantũ est cõtra ꝓducentẽ, facit plenã fidẽ, sicut publica. Cùm igitur ꝓducant publica, & priuata simul, sibi repugnãtia, neutri fides adhibet. Facit j. de lib. cau. l. cũ precũ. & hoc tenẽt doct. Secũdò quæro exẽpla nostræ legis. Huiꝰ gratia, debetis scire ꝙ scripturæ q̃dã sunt diuersæ, quædã cõtrariæ. & cõtrariarũ, quędã ꝑ indirectũ, quædam directò & sic tribus modis principaliter legitur hæc lex. Primò de diuersis: qa dicit tex. scripturæ diuersæ. Secũdò de cõtrarijs: quia tex. subiungit, & fidẽ sibi inuicem denegantes. Primò ergo videamus exẽpla de diuersis scripturis. Dicit gl. pone ꝙ vnũ instrumentũ dicebat me fructuariũ, aliud proprietariũ. Videndũ est qualiter instrumẽtũ potest cõtinere me ꝓprietariũ, vel fructuariũ, cũ hoc sit merũ ius: & notarius debeat scire factũ, ex quo resultat ius: vt l. cũ res. ſ. de ꝓba. & l. cõtrahitur. ff. de pig. debet intelligi ꝙ instrumentũ cõtinet cõtractum, ex quo cõstituit fructuarius vel proprietarius. Et ad hoc sequitur reprehẽsio gl. quæ dicit ꝙ hoc exemplũ nõ placet. Si diuersis tpibus obueniat ꝓprietas & vsusfructus: ista sunt satis cõpatibilia. Sed ꝙ eodẽ tẽpore possim esse fructuari, & ꝓprietarius, nõ: & ꝙ eodẽ tpe assumã vsumfructũ, & ꝓprietatẽ, mihi repugnat: vt ff. ſolu. mat. l. vſufructu. Quod erit igit exẽplũ in lege nostra? Pone ꝙ ego profero vnũ instrumentũ, in q̃ emi ſolꝰ: aliud, in quo emi cũ vxore mea eadẽ die, & corã alijs testibus: & istud exemplũ satis placet. Secundũ exemplũ est: produco instrumẽta duo eadẽ die cõfecta: in vno cõtinet emptio, in alio donatio. Opp. ad istud: quia istæ duæ scripturæ sibi adinuicem nõ derogant, quod requirit tex. nihil enim repugnat ꝙ eãdẽ rem habeã ex causa donatiõis, & emptiõis: vt l. iij. §. ex pluribus. ff. de acqui. poſ. & l. ſi qs ante. e. ti. Sol. Si ista duo instrumenta, vel alterũ ipſorũ cõtineret traditionẽ, tũc sibi inuicem repugnãt: qa si sum factus dñs ex vno cõtractu, sequẽs cõtractus nõ valuit: quia ꝓpriæ rei non consistit emptio vel donatio. vt l. suæ rei. ff. de cõtrahẽ. emp. de cõdi. inde. l. seruũ. de leg. l. ꝓpria & ideo cũ ex istis instrumẽtis insurgat dubiũ, ex quo qs sit dñs, sibi inuicẽ derogãt: secus si appareret alterũ pręcessisse: vt dictis legibus: & ita potest intelligi hic. Si verò in neutro instrumentorũ cõtineat traditio: tũc sibi inuicẽ nõ repugnãt de necessitate: sed veriſimiliter, vt hic dicit glo. nõ est veriſimile. ꝙ igit hic dr, sibi inuicẽ repugnãtia: intellige verè vel ſimilitudinariè. Et aduerte secũdũ prædicta istæ duæ scripturæ sibi inuicẽ nõ derogant: vt ipſa scriptura [f] dicatur nõ vera: sed tenor earũ sibi derogat inuicẽ: quia vnũ nõ potest valere altero posito in aliquo ex exẽplis. §. positis. Ex prædictis nota † ꝙ illud quod dicitur, ꝙ testes diſcordantes debẽt reduci ad cõcordiã: & intelligitur ſcilicet ad cõcordiã veriſimilẽ: vt extra, de testi. c. in nostra. aliàs. c. in prẽsentia. & c. cũ in tua. in prima constit. C. §. quibus. Dixi vobis. in l. ij. §. pe. ff. ſi cer. pet. Secundò modo legitur in scripturis contrarijs per indirectũ: vt ſi in vno instrumento dicit, me contraxisse hac die Perusij: in alio dicit, me eadem die Romæ cõtraxisse: ista sunt contraria & incompatibilia per indirectũ. & istud exẽplũ est satis clarũ. Tertio modo potest intelligi, qñ sunt plures scripturæ cõtrariæ directò, vt ſi in vna cõtinet, me ꝓprietariũ plenè proprietatis, & in alia, me vſufructuariũ. Certè istud exẽplũ nõ ꝓcedit, qa tunc non aduersantur sibi scripturæ. põt emi esse ꝙ emi fundũ & vſumfructũ, licet posterior emptio nõ valuerit: sed aduersatur sibi tenor instrumenti quo ad valorẽ, nõ quo ad esse. & ideo ponẽda sunt exẽpla aliter. Nã contrariæ directè propriè consistunt circa idẽ: & ideo pone ꝙ de eodẽ facto producũtur duo instrumẽta, quorũ vnũ dicit aliter quã aliud: tunc ista sunt verè cõtraria. & ſi producuntur ab eadem parte, tunc sibi inuicẽ derogãt. Sed ſi producerẽtur à diuersis: qa quælibet scriptura esset eiusdẽ potestatis: & staremus ei, quæ est ꝑ reo cõtra actorẽ: vt l. Semproni Proculo. ff. de leg. ij. Facit quod no. de edic. diui Adria. tol. l. fi. in quę stione de duobus testamentis factis eadem die. Quæro vtrũ hic possit poni exemplũ per l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. Dicit gl. quòd non: quia loquitur in eadem scriptura: hic in diuersis. Quæro † qd ſi diuersæ scripturæ producantur à diuersis partibus? Certè statur digniori: vt j. de contrah. & cõmit. ſtip. l. optimã. aliàs interpretor ꝑ reo. d. l. Sẽproni Proculo. Quæro † nũqd

a ◐ Per iuramentum. Adde Bal. in rub. ſ. eo. & in l. fi. ſ. de eden. Alexã. de Imol. latè in l. publicati. j. de testib. & in l. ij. §. diuus. ff. de iur. fiſ.
b ◐ Scripturæ. Vide in c. imputari. extra, e. ti. & ꝑ Bal. hic, & in l. exercẽdis. ſ. j. co. j. c.
b ✠ P. PAV. P. ◐ Scripturæ. Vide latissimè Feli. ampliantem istam regulam in cap. imputari. de fide instrumento.

POMATES.

c ◐ Qñq; reperit. Vide Alex. cõſil. cxlj. in iij. colũ. volu. ij. & consi. xxix. ad fi. vol. iiij. & lv. in j. col. in fi. eo. vo. & in cõſi. xciij. in fi. eo. vol. & cõſi seq. ad fi. & cõſil. xcviij. in. iiij. colũ. eo. vo. Vide quæ scripſi ad Bar. ſ. l. oẽs populi. in vlti. q. ij. q. principalis. ff. de iuſt. & iur. & Alex. consi. xiij. col. ij. vol. j. Pan. cõſi. xcix. in fi. volu. j. ro. cõſ. xl. aſs. ccccxl. in ij. dubio. Bar. consi. xlj. col. ccxl. volu. j. et quę scripſi ad Bar. in l. Stichꝰ. §. idẽ quæ ſit. in ij. col. ff. de cõd. inde. et Alex. xl. ad fi. vol. j. & xlj. col. ij. eo. vol. & xlij. col. vj. eo. vol. j. & lxx. in princ. eo. volu. j. & col. ij. & Aret. vij. colũ. j. & ix. & Pan. in c. ex ore. de priuileg. & Areti. cõſil. lxxvj. col. fi. vol. ij. & xliij. col. penul. eo. vbi dicit ꝙ reſpõdẽs etiã positiõib⁹, ita debet intelligi, ne ſit cõtrarius. & lvj. colũ. j. vol. ij. vbi idẽ dicit in teſte. vt intelligat, ne ſit ſibi cõtrarius. vbi ponit latè ex dualus ſcripturis, cui magis ſit ſtãdũ, & aliqd nõ absre ꝑ Alexã. conſi. cvj. vol. ij. colũ. iij. & exec. eo. vbi loqꝫ i priuata ſcriptura. & Fe. in c. iter. col. xvj. i fi. limita. xv. de re iudi. vbi loqꝫ ī duab⁹: ẽtẽtijs. & lxxxij. colũ. iiij. vol. ij. & colũ. v. & Ang. in l. itẽ videdũ. ff. de petit. hære. & Alex. conſi. cij. col. fi. vo. v. vbi loqꝫ in pluribꝰ cõfeſsionibus, et rũſiõib⁹, vnꝰ et eiuſdẽ factis. ẽt ad rũſionẽ poſitionũ. Et vide oino eũ etiã cõſ. cxxj. co. j. vo. v. vbi loquꝫ etiam in instrumento ꝙ continet clauſulas contrarias, vt ſaluet ſub diſtinctiõe aliqua. & Soc. ccxcv. col. pe. vbi ponit, qd in iſtis diuerſimodè cõfectis è duobus notarijs, de eodẽ cõtractu rogatis. & aliquid. ccccij. et ſeq. eadẽ parte. vbi ponit an qñ duo inſtrumẽta eiuſdẽ notarij ſup eadẽ re ſunt diuerſa: an vnũ debeat ꝑ aliud ſuppleri? & c. & aliqd etiam conſi. ccccxc. eadem parte.

5 6

d ◐ Repugnãtia. Quid autẽ ſi ſint duæ ſcripturæ originales ſuper eodẽ. Dixit Bal. & Imo. in l. cùm proponebat. de leg. ij. ad fi. ꝙ neutri creditur, niſi vna posſit adaptari ad altã: quia ſuppleret alteri: per no. in l. Sempronius. de leg. ij. & hic. Si verò est varietas inter teſtes, & inſtrumenta, vide in l. j. §. fin. ff. quemad. teſt. aperi. vide glo. in authen. de teſti. §. ſi verò quidam.
e ◐ Subdiuiſionem. Ad hoc vide quod ſingulariter voluit Bal. in l. j. ne quis eũ qui in ius voc. de quo Alex. ibi in ij. col.
f ◐ Scriptura. Hãc legẽ limita nõ habere locum, qñ producerẽtur à muliere inſtra cõtraria, in cauſam dotis, & vnũ eſſet dotale, aliud nõ: quia tũc dotale attẽdere: tur: nec fides ei per aliud non dotale derogaretur, ex quo dotale eſt fauorabilius arg. l. j. & ibi no. ff. ſoluto matrimo. & ita Ange. in d. l. j.

a ¶ Vbicunq; autẽ. Ad de Cy. ī Lī exercẽdis j.e.doc.ī c.iputari.extra e.tit. & Alexã.de Imo. ī cõſil.cxxj.col. j.ī v.volu. Et adde q; nõ ſolũ ſcripturę & ī ſtrumẽta ꝓtis, debẽt cõcordari: ſed ẽt eius cõfeſsio. Ita Bal. in l. falſam. ſ. de iur. & fa. igno. & idẽ ī rñſione facta poſitionibus legis. ſecũdũ Sali. ī l. cũ p̃cũ. ī fi. j. de libe. cau. & idem in rñſiõe facta libello ſecundum Pet. de Anch. in cõſil. lviij. & adde q; prædicta refert Alexã. de Imo. in cõſil. cij. co. ij. circa mediũ. in v. vo. ℣ P. P A V. P.

b ¶ In exercendis. Circa iſtam materiã an probatio viuæ vocis ſit dignior & efficacior voci mortuæ, & ſic iſtro, vide latiſsime Barb. ī repe. rubr. de fide inſtru. in j. col. & multis ſeq. Vid fe. ī d. rub. ī prī. & ibi ẽt q; q̃dã ꝓbant per teſtes q̃ nõ ꝓbant p̃ inſtra. Itẽ limita regulã huius l. vt per glo. & Pan. in c. ad audiẽtiã extra, de p̃ſc. Itẽ circa materiã reprobatiõis inſtrũ teſtes, vide Ro. ſing. clxxxix. incipiẽ. dubitaẽ p quot teſtes vbi ponit caſũ, ī quo re ꝓbaẽ inſtrm̃ p duos teſtes. & vide latiſsime de materia. Fel. in c. cũ Io. in pen. & vlt. char. de fide inſtr. Itẽ vide ſingulare dictũ Card. Flor. in d. c. cũ Io. in verſic. ſed extra glo. quæro. vbi dicit Si ī inſtrumẽto deſcribantur duo ꝓ teſtib⁹ puta Ant. de Barataria & Pet. de Curte, demũ dr̃ inſtrumẽtũ falſum & producant duo teſtes, q̃bus conueniũt nomina & cognomina, de quibus. ſ. dicentes ſe nunquã interfuiſſe tali inſtrumento. q; per hoc nõ redditur ipſum inſtrumẽtũ falſum. Poſſunt eñ eſſe alĩ duo, q̃ ita nominent: potiꝰ debet p̃ſumi pluralitas quã falſitas. Et q; oĩno teſtes debeãt cõcludẽter ꝓbare falſitatẽ, & q; non poſsit aliter eẽ, ad hoc vt reprobeẽ inſtrm̃, & q; debeãt eſſe oĩm exceptione maiores, vide ẽt ea. q̃ habes ad bar. in l. j. ſ. ſi qs neget. ff. quẽadmo. teſt. aper.

b ¶ In exercẽdis. Adde qñ teſtes contradicũt inſtro. & Io. de Ana. conſi. xcvij. Et qñ dicũt q; nõ fuerũt præſentes vł q; aliud eſt ſcriptũ q̃ dictũ: vide Bal. cõſi. lxxxvij. iij. lib. & cõſi. clvj. Ang. cõſi. clxviij. & q̃t teſtiũ vim obtineat inſtrumẽtũ: vide Paul. de Caſtro conſi. cv.

ſit idem in teſtibus diuerſa ſibi inuicẽ dicentibus? Reſpon. nõ dicit gl. ſed ſtatur dignioribus: vt ff. de teſti. l. ob carmẽ. ſ. ſi teſtes. Ratio eſt: quia in inſtrumentis poteſt pars ſibi ꝓuidere ne producat inſtrumenta diuerſa, quæ ratio ceſſat in teſtib⁹: vt dicit gl. & bene. Ex p̃dictis ergo collige, aut eſt repugnantia in teſtib⁹, aut in inſtrumẽtis: & ſi in inſtrumẽtis, aut in vno & eodẽ aut inter diuerſa. & ſi inter diuerſa; aut eſt cõtractus directò aut per obliquum: vt ex prædictis patet. Vbicunq; autẽ [a] dixi contrarietatẽ vitiare: intellige: niſi poſſent reduci ad concordiam per aliquem modum veriſimilem: vt in prima conſtitu. C. ſ. quibus. Facit. l. nõ ſolum. ff. devſucapio. extra de teſtib. c. cùm in tua. Barto.

a

IN exercendis. Quærit gloſ. per quot teſtes reprobeẽ inſtrumentum, quod dic plenè vt not. per Innocen. extra eodem. capi. cùm Ioannes.

1 *Inſtrumentum fuiſſe ſcriptum manu alicuius, probatur eius dicto, uel per comparationem literarum.*

2 *In dubio ſtatur inſtrumento.*

3 *Si omnes teſtes inſtrumẽti, dicunt non fuiſſe præſentes in inſtrumento: reprobant inſtrumentum.*

4 *Dictum unius teſtis in inſtrumẽto adſcripti, q; uacillare faciat inſtrumentum. & nume. 7.*

5 *Si omnes teſtes inſtrumẽti dicant ſe non fuiſſe præſentes inſtrumento, q; non dicantur ſingulares.*

6 *Omnis teſtis de ratione proxima, & immediata ſui dicti eſt ſingularis.*

8 *Si duo teſtes inſtrumentarij dicunt ſe nõ interfuiſſe in inſtrumento, inſtrumentum reprobatur.*

9 *Cautela in articulando falſitatem inſtrumenti.*

10 *Si teſtes inſtrumenti dicunt ſe non recordari an fuerint præſentes: ſtatur inſtrumento.*

11 *Si teſtis dicat aliter dictum quàm fuerit ſcriptum, cui ſtetur. remißiuè.*

12 *Si aliter ſit actum quàm ſcriptum, inſtrumentum redditur falſum.*

13 *Subſcribens inſtrumentum quãdo poßit illud reprobare.*

14 *Quot teſtes requirantur ad reprobandum inſtrumentũ.*

15 *Cautela ut fiant articuli de bonitate, & legalitate notarij in probatione uel reprobatione inſtrumenti.*

16 *Teſtes deponentes contra inſtrumẽtum, quomodo debeãt concludenter deponere.*

b

IN exercendis. [b] Quæro ꝓ declaratiõe huius legis, per quot teſtes reprobetur inſtrumentum. Gloſ. dicit q; inſtrumentũ priuatum reprobatur per duos teſtes; ſed inſtrumentũ publicum reprobatur per tres vel quatuor: cùm ipſum inſtrumentũ habeat vim duorum teſtiũ, vt hic: ideo ad eius reprobationem requirũtur plures. Fallit in caſu, vbi inſtrm̃ nõ poteſt reprobari: vt no. gl. in l. fi. j. arbit. tut. & & ad Vellei. l. antiquæ. Et dico q; Inno. tractauit meli⁹ iſtam materiã quàm alius extra. eod. cap. cùm Ioannes. & tamẽ ea, quæ dicit ibi, dicit multũ obſcurè, & in multis verbis videtur ſibi ipſi cõtradicere. Ioan. And. ibi tractauit ad literam. & Specu. remittit ad not. per Iaco. de Areti. qui ſuper hoc facit vnam diſtinctionem, quam Cyn. hic tractat, ſumptam tamẽ ex dictis Inno. tamen clarè non loquitur, nec perfectè omnia examinauit. Ideo dicamus ſic: Quando q; reuocatur in dubium † vtrum inſtrumentum ſit ſcriptũ manu eius, de quo dicitur: & tunc ſi tabellio viuit, an ſit manus eius ſtabit eius dicto; aliàs per comparatio nem literarũ approbatur, & facit plenã fidem: vt l. ſi quis decurio. j. de fal. & in auẽ. eo. ſ. ſi verò moriãtur. & ſ. ſeq. & not. in auẽ. at ſi cõtractus. j. e. Quando q; reuocatur in dubium veritas inſtrumẽti: hoc eſt, vtrũ ſi ſit in eo aliquid ſcriptũ, vel non. Et
2 hic eſt aduertendũ, † quia aut cõtra inſtrm̃ nihil ꝓbatur: & in dubio ſtatur inſtrumẽto: vt l. cũ precibus. ſ. de proba. Aut con
3 trã inſtrm̃ aliquid probaẽ: & hic eſt aduertendũ. Q̃nq; † inſtrumento cõtradicũt oẽs teſtes inſtrumẽti, dicendo nõ fuiſſe præſentes: & tunc dicti teſtes, ſingulares ſunt in ſuo dicto: ergo non faciũt inſtrumentũ reprobatũ: vt ſ. de teſti. l. iuſiurãdi. ex
4 tra de elec. c. cũ dilectus. In † cõtrariũ vr̃ q; dictum vnius teſtis adſcripti in inſtrumento, faciat vacillare inſtrumentum ſiue eius fidem: vt l. j. in fi. ff. quemad. teſta. ape. ergo magis ſi oẽs cõtradicũt. Præterea teſtes adhibentur inſtrumẽto, vt per eos imponaẽ fides inſtro. ī auẽ. e. ſ. ſed & ſi inſtra. & ſ. ſi verò. Sed nũc ꝓ teſtes ei fides nõ imponiẽ: ergo &c. Pro hocvr̃ caſus extra; de ꝓba. c. tertio loco. & extra, de teſta. c. tam literis. in fi. & iſta eſt
5 veritas. Ad contrariumꝝ † reſpõdetur, quando vnus teſtis dicit ſe nõ interfuiſſe, nõ videtur dicere de alĩs, qui ſi præſens fuiſſet, nõ poſſet eſſe quin vidiſſet. Iſta non eſt bona ratio: qa imò potuiſſent alĩ interfuiſſe, quos iſte nõ vidiſſet: fortè ſubtiliter & diligẽter nõ aduertebat: ſicut hic ī ſcholis multi ſunt, de q; bus nõ aduertimus an ſint. Alĩ rñdent q; ſi teſtes cõcordẽt in dicto, licet ſint diuerſi in rõne, ꝓbant: vt not. in l. ob carmẽ. ī fi. ff. de teſti. Sed hic q̃libet cõcordat q; inſtrm̃ ſit falſum: licet in rõne ſint ſingulares. Hæc rñſio nõ videẽ bona. Nam gl. in d. l. ob carmẽ. loquiẽ q̃n tractatur de ꝓbando aliq̃d q̃d habet lõgũ tractatũ: vt in poſſeſsiõe, q̃ habet cãm ſucceſsiuã. ſed hic loquiẽ de actu momẽtaneo ꝓbando vel improbãdo. Dico ergo ſic, q; illi teſtes nõ ſunt ſingulares: imò ſunt cõteſtes. Et ad huius de
6 clarationẽ p̃mitto, q; † de neceſsitate oĩs teſtis de rõne ꝓxima & immediata ſui dicti eſt ſingularis: cũ q̃libet reddat cãm ſui dicti ex eo q̃d ꝓcepit ſenſu: vt l. teſtiũ. ſ. de teſtibus: & q̃libet dicti de ſenſu ſuo, nõ de alterius ſenſu. Sicut eñ affirmatiua probaẽ ꝓ ſenſum, q; adeſt ad ſenſatũ: ita & negatiua ꝓbaẽ ꝓ ſubtractionẽ ſeu priuationẽ ſenſus. Vñ ſi q̃libet dictorũ teſtiũ dicat inſtrm̃ eſſe falsũ, qa nũq; interfuit: & ſic ſubtrahit ſenſum ſuũ: illi dicunt cõteſtes, ſicut oſtenſum eſt in ꝓbatiõe affirmatiua. Et hoc eſt verũ, ſi volo ꝓbare iſtud inſtrm̃ eſſe falſum: quod eſt vnum totũ cõtinẽs inſtrumentũ celebratũ, præſentibus iſtis teſtibus: nã illis ſubtractis à p̃ſentia remanet inſtrm̃ falſum. Sed ſi diceret ſimpliciter cõtractũ celebratũ: & nõ diceret præſentibus talibus: tũc ſi eſſent mille qui dicerẽt: ego non interfui,
7 nihil ꝓbarẽt: qa potuerũt alĩ interfuiſſe. Quæro ſecũdo † q̃d ſi vnus ex teſtibus adſcriptis in inſtro ad præſens dicit: ego nõ interfui, ſeu ſe nõ interfuiſſe. Rñ. aut eſt vnus ex teſtib⁹ neceſſarijs in illo inſtro: & tũc faciat vacillare fidẽ inſtrĩ, adeo q; ei nõ crediẽ: vt l. j. in fi. ff. quẽad. teſta. aper. licet Ioã. dixerit ibi q; eſt ſpeciale in teſtõ: ſed eadẽ eſt rõ in oĩbus alĩs inſtrumẽtis, ſecundũ Ia. de Are. hic, & Inno. in d. c. cũ Ioannes. Si verò illi teſtes eſſent ſuper numero, à primo termino tunc nõ faciunt vacillare fidẽ inſtrumẽti. cùm inſtrumentum habeat vim duorũ teſtium, vt hic: ergo per vnum non reprobatur. Quidam tamẽ dicunt quòd ſi illi eſſent adſcripti in inſtrumẽto, vnus faceret vacillare fidem eius, donec per alios approbetur: vt in authen. eo. ſ. ſi verò moriantur. Sed certè ibi loquitur quando dubitatur de fide ſcripturæ, hoc eſt, vtrum ſit ſcripta per eum, de quo dicitur: quæſtio noſtra loquitur, quando eſt certum, per quem
8 eſt ſcripta: ſed dubitatur de veritate facti. † Quæro, quid ſi duo de teſtibus ſcriptis in inſtrumẽto contradicũt, dicẽtes ſe nunq; interfuiſſe. Dicunt quidã eodẽ modo, aut in inſtrumẽto remanet legitimus numerus teſtium: & ſtaẽ inſtrumẽto: qa illi duo ſunt ſingulares ī dicto ſuo. Aut nõ remanet ſufficiẽs numer⁹: & vacillat fides inſtrĩ: vt d. l. j. in fi. quẽad. teſt. ape. Sed hoc non eſt verũ, qa illi duo teſtes non ſunt ſingulares, imò conteſtes: & ideo puto q; inſtrm̃ reddaẽ falſum: niſi per alios teſtes idoneos approbeẽ: vt l. optimã. j. de contrahẽ. & cõmit. ſtip. & hoc
9 ſtatim. j. dicã. Vt tñ iſtæ duæ dubitationes ceſſent conſulo † q; fiat articulus iſto modo, q; tali loco & tpe, tales teſtes non fuerunt præſentes tali cõtractui: & q; vnus nõ fuit cum alio in di
10 cto loco: nec potuiſſent eſſe, qn ſe ĩuicẽ vidiſſent. † Quæro, q̃d ſi teſtes dicũt ſe nõ recordari vtrũ fuerint p̃ſentes, vel nõ? Dicit Inno

cit Inno.q̃ instrumentũ remanet vidũ,q̃a contra eũ nihil proba
tur:vt.l.cũ precibus.s̃.ti.ij̃.Facit q̃ no.per gl.in.d.l.j. in fi.quẽad.
11 test.ape.†Quæro an debeat credi testi,vel tabellioni,q̃n testis di
ceret aliter dixisse quam sit scriptum,vide.c. ad audientiam.ex
12 tra,de p̃scr.& in.l.si quis decurio.j.de fal.†Quęro q̃d si testes di
cunt se interfuisse cõtractui,tamen dicunt aliter scriptum,quam
fuerit actum.Rñ.instrumentum redderet falsum : vt.s̃.de prob.
13 l.cum precibus.Quęro quid†si in ĩstrumẽto est subscriptio eius
qui vult impugnare illud,an posset?Rñ.sic: tamen oportet eum
probare q̃ in subscriptione fuit deceptus:quia fuit sibi dict̃ũ q̃d
in instrumento cõtinebat vnum:& in veritate continebat aliud
14 & ipse nõ legit:vt.j.ti.l.fi.& de reb.alie.nõ alie.l.ij̃.†Quæro q̃d si
instr̃o contradicunt testes nõ adscripti in eo.Glos.dicit hic q̃ re
quiritur probatio trium vel quatuor testium.Et in hoc concor
dant quidam,quia instrumentum habet vim duorum testiũ, &
est authenticus notarius:& sic adminus tres requiruntur ad im
pugnandum.Omnes doct.reprobant istud:quia sic dicendo as
sumitur bis idem. Ita dicit Iacob.de Are. Inno. Io. An.& omnes
Sed glo.alia ratione nititur ad dicendum hoc:quia instrumentũ
habet vim duorum testium:ergo ad eum reprobandum requiri
tur maior numerus & potentior reprobatio : sed si essent duo te
stes,esset probatio paris potentiæ: ergo instrumẽtum non repro
batur.Et hoc dicunt quidam,vt Nic.de Ma.& Iac.But.disputã
do q̃ quando testes contradicunt instrumento,est in arbitrio iu
dicis quod præualeat,& videbit an persona notarij̃ sit suspecta,
& vtrum scriptura habeat aliquam suspicionem extrinsecus: &
tunc credatur potius testibus quam instrumento.Sed si persona
notarij̃ esset honesta , & testes illi essent aliqualiter suspecti: tunc
plus creditur instrumento quam testibus:quia.l.optimam. in fi.
requirit quòd reprobatio fiat per testes multum idoneos , & oĩ
exceptione maiores.aliâs in dubio præsumendum est pro instru
15 mento:vt.d.l.cum precibus.s̃.ti.ij̃.& ideo†debent aduocati mul
tum esse cauti,vt faciant probationes de bonitate notarij̃ , & de
legalitate,&fidelitate testium.Alij̃ verò dicunt quòd duo testes
reprobant instrumentum.nam instrumentum habet vim duorũ
testium,propter authoritatem notarij̃:& ideo duo testes vel tres
sunt maioris authoritatis quam authoritas notarij̃.Sed præcedẽs
dictum puto verius,per præalleg.l.optimam.de contrahend. &
16 commit.stipu.Aduertendum†tamen est quando testes non ad
scripti in instrumento deponunt contra instrumentum, debent
deponere se fuisse pręsentes dicto loco & tempore, quo contra
ctus fuit celebratus : aliâs non congrueret eorum probatio:quia
alio loco & alio tempore potuerunt fieri diuersi contractus , &
diuersi tenoris:sed si testes non bene recordarentur de tempore,
consilium est quod faciat verificari,quomodo ille cõtractus fuit
semel celebratus inter partes,& non plus:& si partes hoc confi
tentur,dictum testis reprobantis concludit de necessitate , licet
de tempore non recordentur:vt.d.c.cùm Ioãnes.Prædicta vera
quando volo probare instrumentum fallum.Sed quid si dico in
strumentum verum,tamen fictè contractum:qualiter ista fictio
probabitur? Dicitur.j.tit.j.l.j.

1 ☞ *Ille contractus dicitur in scriptis celebrari,q̃n hoc agitur,& quòd aliter non ualeat.*
2 *Quando actus celebratur in scriptis,debet primò totus scribi,& postea legi.*
3 *Notarij qui dicunt se rogatos de appellatione , & postea dicunt parti, dictabis eam, & dabis mihi : malè agunt.*
4 *Si in instrumento sunt plura pacta,ex primo pacto prius apposito nõ potest dicere pars sibi primò ius quæsitum.*
5 *Pacta facta ante contractum perfectum , dicuntur fieri incontinenti.*
6 *Lex non trahitur ad præterita imperfecta.*
7 *Dominium transfertur ex traditione antequam contractus sit habitus pro perfecto.*

Contractus. Hęc est bona lex &singularis casus
ptis,debent prius in totum scribi:nec habẽt vllam firmi
tatem, nisi à partibus fuerint habiti pro perfectis & absolutis.h.
1 d.vsq̃ ad.§.illud.No.primò† q̃ ille contractus dicitur celebrari
in scriptis,quando hoc agitur:vt non aliter valeat,nisi scriptura
a fiat:[a]vt hic colligitur est tex.[b]& gl.& habuistis no.s̃.tit.j.l.testiũ.
b & supra si cer.pet.l.fi.& aut.ibi posita.Nota secundò † q̃ ea quę
2 celebrant̃ in scriptis,debent primò tota scribi[c],& postea legi.Ex
c hoc ego†dico q̃ notarius postquam est rogatus de appellatione
3 quæ debet interponi in scriptis,vel de sententia quæ debet pro
ferri in scriptis,non potest ibi aliq̃d addere vl' detrahere,per hãc
legem.Vñ errãt notarij̃,qui dicunt se rogatos de appellatione in

a ¶ Scriptura fiat.In dubio nõ p̃sumit̃ ĩ scriptis.Bal.ĩ.l.cũ res.de ꝓbat.addẽ pau. de cast.hic an mod. cõtract⁹,q̃ fiũt de rebus ĩmobilib⁹ , dicãtur fieri ĩ scriptis.
b ¶ Tex. Et vide Bar.ĩ.l.actorũ ỹba.alʾs,arbitrorũ ỹba.de re iud.vbi dicit q̃ p̃t emẽdare.q̃est multũ notabile ad declarationẽ hui⁹.et vide Bar.ĩ.l.ĩ sacris.alʾs cũ stat⁹.de ꝓxi.sac.scr.lib.xj.& Bal.hic ĩ.vj.col.& Bal.ĩ.l.statutis.j.de sen.ex breui reci.

scriptis interposita : & postea dicunt parti, dictabis eam , & dabis mihi.nam ante oĩa debet esse dictata,& postea lecta. Item no.
d q̃ antequam[d] partes habeant contractum pro perfecto & absoluto , ex verbis primo
e dictis neutri aliquod ius quæritur.Et ideo[e]
4 dicemus†vt dicam iam in quadamquęstio ne de facto, q̃ licet in vno instrumento es
sent apposita plura pacta:vnũ primò,aliud
f post:[f] ille,in cuius fauorem vnum pactum est appositum,non potest hoc allegare.s̃.il
lud esse primò conuentum: cum iste cõtra ctus simul & semel assumat vires,cũ a par tibus fuerit absolutus: vi hic videtis. Vlti
timò ex hac lege dicunt Vltramon. & be
5 ne,† q̃ omnia pacta quæ fiunt antequam contractus sit habitus pro perfecto & abso
g luto,dicuntur fieri incontinenti.[g] quod sa tis placet. non tamen per hoc reprobo di ctum glossatorum nostrorum, qui dicunt, si fiant aliquantulum ante vel aliquantulũ post:vt probatur.j.de ædil.edic.l.ij̃.Glo.ij̃. quærit quid si res tradatur antequam ĩstru mentum perficiatur , vtrum transferatur
h dominium[h] . Ista quæstio recidit in eo an inutili contractu transferatur dominium. De quo dixi vocis in.l.non dubium. s̃. de legi. Tangit̃.j.si quis alteri vel sibi.l.multũ.

Additio noua.

Contractus. Si contractus celebrat̃ in scri
ptis,oportet q̃ añ omnia totus scri batur à partibus,pro completo & absoluto habeatur:ante verò ex eo nullum ius quæ ritur.h.d.vsq̃ ad illud.No.q̃ contractus di citur fieri in scriptis,quando agitur à parti bus , vt prius scribat̃ quã cõtractus sit.De hoc Insti.de empt.& ven.§.j.in glos. super verbo conficiuntur.Secundò nota q̃ cõtra ctus ĩ scriptis debet prius scribi totus,post ea à partibus legi. Ex quo colligitur quòd errat notarij̃,qui de appellatione & senten tijs,quæ debent in scriptis proferri, dicunt se rogatos,& postea faciunt dictari senten tiam vel appellationem.Nam scriptura de bet perfectè & completè procedere, vt hic Puto tamẽ quòd etiam postquàm celebra tus fuerit in scriptis contractus vel alius a ctus,possunt immutari aliqua verba , quæ tamen non mutant sententiam:vt.l. actorũ verba.ff.de re iudica.Tertiò nota quòd Vl tramontani ex hac lege dicunt quòd illa di cuntur fieri incontinenti quæ fiunt ante cõ tractum habitum pro perfecto & absoluto vt hic.quod placet. non tamen per hoc re probo dictum glo.quæ dicit, incontinenti fieri,si fiat parum ante vel parum post:vt.l. si apud.j.de ædi.edic.Quartò nota quod p hanc legem dicebam in quæstione de fa cto quòd licet in vno instrumento essent adscripta multa pacta,non põt dici q̃d ex prioritate pactorũ vni quæratur plus iuris quam alteri.omnia enim perficiũtur in vlti

c ¶ Primò tota scribi. De hoc vide p̃ Bal. ĩ l.Gallus.§.idẽ creden dũ.de lib.& posth.& bal.ĩ.l.errore.C.de te sta.& ĩ aut̃. sed nouo iure.Bar. ĩ pe.col.l.j. ff.si cert.pet.& Ang. & Imo.ĩ.l. gęgd ad stringendę.de v̄.obl.

☞ POMATES.

d ¶ Quòd añq̃. Vide Ro.cõsi. cccclxj. vbi p̃ istũ tex.dicit q̃ re ductio volẽtis vẽdere ad min⁹ p̃tũ , non includit perfectã esse emptionem.

☞ POMATES.

e ¶ Et iõ.Vide Bar. cõ si.xlv.et nota q̃ istd̃ q̃d̃ dĩ,q̃d̃ accusatus &c. ꝓcedit ĩ abñtib⁹ ptãtẽ inouãdi et reuo cãdi actũ.Ita ale.cõs. xc.col.ij̃.ĩ fi. vol.j.& Aret ĩ.c.qualr & q̃n co.iij̃.ĩ prin.de ac. & vide ipsum ẽt consil. cxxviij̃.col.fi.vbi di cit q̃ vna ps nõ põt sola recedere à cõuen tiõe ista: q̃a conuen tus est.

✠ P. PAV. P.

f ¶ Aliud post. Et istud idẽ habet locũ ĩ snĩa & qualibet dispõne: q̃a tota simul sumit vno istãte effectu sen tẽtię.& imo licet ꝓce deret dispõ vno mõ, postea qualificẽt & declarẽt alio mõ,nũ quã dicet eẽ dictũ ni si cũ illa q̃litate:vide oĩno Are ĩ.l.si ita scri ps̃i.ĩ.iij̃.col. ĩ prin.in fin.p̃cedẽtis.ff.de le.j. vbi allegat Bal. in.l. gd ergo.§. pœna gra uior. de ĩfa. Et p̃ hoc re.pbat vnã rõnẽ ad decis.Bart.in.l.iudex postea q̃s.ĩ v̄.vl.q̃ro. vbi vide. de re iu. & Ias.ĩ. l. si ita scriptũ.ĩ ij̃.col.Itẽ ad hic dicta p̃ Bar.& alios,q̃n di cat̃ cõtract⁹ perfect⁹ vide alex.cõsi.x.circa fi.De materia ẽt vi de Bart.cõsi.xlv.adde tñ q̃ si iudex pri mò cõdẽnaret,postea absolueret,q̃ attẽdat vltimũ ỹbũ snĩæ:ga ista sunt cõtraria:vide Ro.cõsi. cxiij̃. Et circa istã materiã ad uerte ad vnũ q̃ dicit singulariter Paul. de Cast.hic,ĩ.iij̃.col.q̃ si partes cõcluserũt ali quẽ cõtractũ, puta d re et p̃tio,hoc actovt vocarẽt notari⁹,q̃ cõ ficeret instr̃m de ipo q̃ ñ alr celebrat̃ nisi notarius fuerit roga tus.imò licita ẽt pœ nitẽtia. Sed cõtrariũ tenet are.ĩ.l.q bis idẽ ĩn.ij̃.col.de ver.obl.Vide eundẽ consi.cxxviij̃.col.vlt.& in.d.l.q bis.idẽ repro bat Paul.de Cast.ibi idem sententię:sed non allegat eum hic,vbi istius expres sẽ vult.Imò bene considera & vide Paul.hic , & quod ei addidi.

g ¶ Fieri incontinenti. Vide Bar.in.l.in bonæ fidei.C.de pactis.

h ¶ Transferatur dominium.Bar.in.l.j.§.fi,vir.ff.de acquir.possess.

a ¶Arrhas. Et de materia arrharũ vide plenè per Sal. de cõtrab. empt. & Bal. in l. ñ. j. qñ liceat ab ẽp. diſce.

b ¶Sit contractus. Ad de Bart. & ibi Alex. ĩ l. ex empto. §. is q vina. ĩ vlt. op. ff. de act. emp. & Bal. ĩ. l. ñ. ĩ. q. j. j. qñ liceat ab emp. diſce.

c ¶Procedit. Adde & vide p Bart. ĩ. d. §. vñ q̃riť. col. verſ. facit ad q. p gl. & doct. ĩ. §. ita tñ. iſti. de cõtrãh. ẽpt.

d ¶Iudices. Vide no. p gl. et Bar. ĩ. l. cũ ab initio. ff. quẽad. teſ. ape. ↠P. P A V. P.

d ¶Iudices. Nota circa iſtã materiã & auth. ſeq. q̃ ſi iudex parte p̃ſente & nõ cõtradicẽte ĩterlocut⁹ fuerit teſtes in alia ciuitate accipiẽdos ĩtra certũ terminũ lr̃is miſsis, vt fieri ſolet, nõ exigiť alia citatio partis vide Com̃. cõſi. vj. incipi. crediť liberis. ad fi. An aũt ſi teſtes remittũtur ñ clauſi nec ſigillati p hoc nõ vitiarẽtur. Albe. ĩ. l. j. ff. de offi. aſſeſ. tenet qd' nõ ibi Iaſ. ĩ vlti. colũ. 1 iſtd' nõ firmat, ſed relinquit cogitãdũ. Vide tñ ro. ſing. dcclix. ĩci. litigabãt. vbi dicit q̃ non debet committi examinatio teſtiũ ĩ loco vbi p̃ 1 tus eis ĩferri, puta ſi habitãt ĩ loco ſubdito, pducere volenti.

e ¶Apud eloquẽtiſsimũ. Vide bal. ĩ. l. à iudice. C. de iu. & quæ habenť ĩ. l. iudices. §. eo. & ibi Bal. & addť q̃ not. Io. andr. ĩ. c. cũ cãm. extra, de teſt. Et ad materiã huiⁿ auť. vide Bar. poſt gl. ĩ. l. cũ ab initio. cũ ſeq. ff. b quẽad. teſti. aper. De 2 eodẽ vide de offic. de leg. c. cũ olim. & Inn. in c. cũ Berthold. de re iudi. per Bart. ĩ. l. ñ. ff. quemad. teſt. aper. Et an ĩ cã criali teſtium examĩatio poſsit cõmitti, vide q̃ habes ĩ l. fi. j. de collu. dereg. 3 ↠P O M A T E S.

f ¶Voluntate partiũ. Vide circa hoc oĩno alex. cõſi. ciiij. col. pe. ĩ fi. & ſeq. vol. v. vbi dicit q̃ iudex nõ põt cõmittere examẽ teſtium notario, niſi de volũtate partiũ. & q̃ ſi cõmittit iã recuſato p ſuſpecto, q̃ examẽ erit nullũ, ẽt ſi nõ probata foret aliqua cauſa ſuſpicionis. l ↠P. P A V. P.

f ¶Volũtate partium. c vide alex. cõſ. cccl vj. in. iij. col. p Alexã. & Mod. ĩ. l. hac cõſultiſſima. §. ſi qs autẽ. ĩ gl. ĩ verbo, depoſitionis C. de teſta. Vide ad iſta Feli. ĩ. c. cũ cãm. pen. & vlti. col. de teſtib. poſt Ab, ibi viď

mo verbo. ſ. cum partes habent contractũ pro perfecto & abſoluto. Vltimò nota qd' lex † non trahitur ad præterita, quæ ſunt imperfecta. De quo dixi plenè in. l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. Quęro, † quid ſi fundus tradatur antequam contractus ſit habitus pro perfecto. Breuiter trãſfertur dominium, & vſucapiendi conditio, non titulo pro emptore, quia contractus ille non fuit perfectus: ſed titulo pro ſuo: vt. l. j. & ñ. ff. p donato. ff. ſolu. matri. l. dotis fructus. Et de hoc an ex tali contractu transferatur dominium, dixi plenè in. l. non dubium. ſ. de legi. & j. ſi quis alteri vel ſibi. l. multum. Vltimo nota vnum, quòd licet ſimus tu & ego in concordia de venditione, & inter nos agatur quod inde fiat ſcriptura, quòd antequàm fiat ſcriptura, pœnitere poſſum. qd' intellige, niſi contractus ſine ſcriptis ſit habitus pro perfecto. Barto.

Illud. Qui credit à contractu arrhas a quas dedit, perdit: quas recepit. reddit duplicitas. hoc dicit. Gl. quærit duas quæſties. Prima, qua actione repetuntur arrhæ: ſecuna, vtrum non obſtante quòd habeat arrhas, poſsit petere intereſſe. Iſtam q̃ſtionem. ñ. tangit Dyn. in. l. j. §. dixerit aliqs verſi. vnde quæritur. ff. de publi. & Cy. hic recitat, &c. Additio.

☞ *Arrhæ quo iure repetantur.*

Contractus arrharum eſt contractus ciuilis innominatus.

Si dans arrhas non ſeruat, qñ etiam teneatur ad intereſſe.

Illud. Qui non perficit contractum, arrhas, quas dedit perdit: quas recepit, reddit duplicitas. hoc dicit. † Quæro, q̃ iure repetantur arrhæ. Dicit gl. q̃ ex hac. l. ſi fuerit contractus, pro quo dabantur arrhæ, vt perficeretur contractus, vel actio ex eo contractu, ſi fuerit contractus perfectus, & poſtea à partibus reſolutus, al's nõ poſſet volũtas vnius reſoluere: vt ſupra de actio. & obliga. l. ſicut. Ita intelligitur. ff. de actio. empt. l. ex empto. §. is qui vina. Quæro, vtrum contractus arrharum ſit contractus b per ſe. Gl. dicit † quòd eſt contractus innominatus. Petr. dicit contrarium: & eſt verum quòd nõ eſt de his quatuor, qui ponuntur. ff. de præſcriptis verbis. l. naturalis. & l. dedi. ff. de condi. ob cauſam. Sed eſt q̃dam contractus innominatus ciuilis. Sicut aliâs dicímus, non eſt propriè pignus, ſed loco pignoris datur: vt. j. ſi rector puincię. l. j. Quærit gl. † quid ſi alius patitur damnũ arrharum, vtrum teneatur ad intereſſe? In gloſ. ſunt opiniones. Dic breuiter, quando contractus: pro quo datæ ſunt arrhæ, non perficitur: non eſt actio ad intereſſe: & ideo non procedit quęſtio: ſolummodo enim arrhæ perduntur: vt hic. Sed quando contractus perficitur: tunc ab eo non receditur, niſi voluntate partium: & ideo ibi non cadit actio ad intereſſe. Sed ſi diceres arrhas eſſe datas pro implemento cõtractus de facto, hoc eſt per traditionem rei vel pretij; tunc procedit c quæſtio. & Dy. ff. de public. l. j. §. vnde quæritur. tenet opi. illam q̃ perdat arrhas. & poteſt conuenirí pro eo quod plus eſt: vt. ff. pro ſocio. l. ſi quis pro ſocio. & l. prædia. ff. de act. emp. & videbitis. j. qñ liceat ab empt. diſcede. l. ij.

d **Iudices.** d Iudex poteſt committere examinatio nem teſtium iudici illius terræ, vbi ſunt teſtes, & partes ad illũ locum deſtinare. idẽ ſi g de fide inſtrumentorum quærať. h. d. Simile practicam habuiſtis in l. generaliter. ſ. de iureiu. Quæro qualiter intelligatur iſte ver. etiam in illis obſeruari volumus hic, q probatis inſtrumẽtis &c. Gl. dicit q̃ loquitur quãdo ſuper aliquo inſtrumẽto producto debent examinari teſtes. Tu poſſes aliter ponere exẽplum, pone q̃ inſtr̃m faciẽs pro me eſt archiuo publico huius ciuitatis & inde extrahi non põt authenticũ. Certè iudex loci, vbi cauſa verſatur, cõmittet iudici illius ciuitatis, vt videat ſi illud inſtrumentum eſt ibi authenticum. Canoniſtæ habent de hoc caſum, extra, de priui. c. cum olim. el j.

in repertorio. in verbo, teſtis. ad finem.

¶Qd' examinatio. Adde, et vide de hoc aliquid per Are. in c. qm̃ cõtra. in not. extra, de proba. & ibi per Lanfr. in repe. in ver. teſtiũ depoſitiones. q. xij. latè ponit Feli. vbi ponit cõclu ſio. cũ fallen. in c. cũ cauſam. col. xiij. ver. extra gl. de teſtibus.

Additio noua.

Iudices. Poteſt cõmitti examinatio teſtiũ iudici illius loci vbi ſunt teſtes, & ad illã partẽ ſunt deſtinãdi. Idẽ ſi de fide inſtrumenti dubitať. h. d. No. q̃ cõmittitur examinatio teſtiũ iudici alterius loci. Secundò no. q̃ partibus ſtatuiť terminus ad probãdũ corã primo iudice. Simile ſ. de iureiu. l. gñaliter. §. his de. Tertiò no. q̃ cõmittitur examinatio teſtiũ, nõ publicatio. qd' patet ex tex. qui dicit q̃ factis depoſitionibus negotiũ referať ad primũ iudicem. Quartò no. q̃ idem eſt ſi agať de imponẽda fide ſcripturæ. Hoc põt duobus modis intelligi. Primò ſecundũ gl. quãdo ſcripturæ debet imponi fides per teſtes, & ſecundũ hoc eſſet idẽ caſus vt ſ. Melius eſt autem vt dicamus q̃ fortè coram iudice huius ciuitatis producebatur exẽplũ alicuius inſtrumẽti, vel priuilegij, qd' hic portari, vel haberi non poterat: tunc iudex debet cõmittere, vt iudici loci, vbi eſt, vt oſtẽdatur. & ibi fides imponatur, & partes ad illum locum compareant. De hoc eſt tex. extra eod. c: accepimus. facit ſ. eo. l. illatæ. Bar.

1 ☞ *Receptio teſtium q̃ poſsit committi notario, & etiam non habenti iuriſdictionem de partium uoluntate.*

2 *Quando egregiæ perſonæ examinantur, receptio per iudicem committitur notario.*

e **Apud eloquentiſsimum.** e Op. de authent. vt de func. ſeu funera. §. illud. vbi dicit non demãdari teſtiũ receptionẽ. Sol. Dicit gl. q̃ nõ põt demandari teſtiũ receptio alij non habenti iuriſdictionẽ: aliàs ſic: vt no. per Inn. extra, de proba. c. quoniã cõtra falſam. in ñ gl. & extra, de offi. dele. 1 c. j. in cle. crederem † de iure noſtro non poſſe demandari non ha- f benti iuriſdictionem, niſi de voluntate partium f. hoc modo faciunt iudices, quando committunt notario de voluntate partiũ, & quod voluntas partium ſufficit, probatur: quia valet examinatio facta ab arbitris: vt vidiſtis ſ. ti. j. l. fi. &c.

Additio.

Apud eloquentiſsimum. Tex. in l. codicis nõ bene declarat, cui perſonæ committatur examinatio teſtiũ: ideo hæc auť. eſt facta. Op. in auť. vt defun. ſeu fune. §. illud. Sol. Receptio teſtiũ põt demãdari habẽti iuriſdictionẽ, vt hic: nõ aũt nõ habẽti, vt in cõtrario. & hic videtur caſus de g iure ciuili. Canoniſtę autẽ videnť dicere, q̃ examinatio g teſtium poſsit cõmitti, etiam nõ habenti iuriſdictionẽ: ſi tamẽ iuramẽtũ recipiať à iudice, & interrogatoriè examinenť, ita q̃ examinator habeat nudũ miniſteriũ examinatoris, ſeu interrogatoris: de hoc per Inno. in c. quoniam contra falſam. extra, de p̃b. in ñ. gl. de ofdele. c. j. in cle. contrariũ tñ videť ipſe Inn. notare in c. cũ Bertoldus. extra, de re iudi. in fi. Tñ pro ſua opi. videtur caſus in c. ñ. extra, de teſt. Tu tñ vt iſta effugias, facias q̃ commiſsio fiat de conſenſu partium. tũc enim põt indubitanter fieri, etiã nõ habẽti iuriſdictionẽ: vt ſ. ti. j. l. vl. & in c. præſentata. extra, de teſti. & in l. cũ antea. ſ. de arbi. nam arbiter nullam habet iuriſdictionẽ, & tñ 2 examinat: vt d. ll. patet. Fallit † in p̃ſonis egregiis, in q̃bus lex ſimpliciter dicit, iudicẽ mittere vnũ de notorijs ſuis: vt in auť. ſed iudex. ſ. de epiſ. & cle. & ſic videť ſimpl'r, q̃ iudex poſsit cõmittere taliũ teſtiũ examinationẽ, etiã nõ habẽti iuriſdictionẽ. Pro hoc videť caſus in c. ñ. de teſti. ſecũdũ vnã lecturã, ibi: vel nũcio, quẽ de hoc miſerit, &c., put ibi loquiť in egregijs p̃ſonis, vel alijs quæ ad iudicẽ venire nõ poſſunt. Ad idẽ extra, de teſti. in c. ſi q̃ teſtiũ.

Quòd

1 ☞ *Quòd instrumẽtũ solutiõis, ita ptineat ad creditorẽ, sicut ad debitorẽ. & nu. 6.*
2 *Creditor quãdo reddit instrumentũ debiti debitori, potest petere ab eo, ut sibi faciat instrumentum, quod soluit, erat sibi debitum.*
3 *Res fit dubia per negationem.*
4 *Introductum in fauorem, non debet in odium retorqueri.*
5 *Qui soluit, potest petere à creditore ut sibi faciat instrumentum.*
7 *Annuæ præstationi an præscribatur? remißiuè.*

2 PLures.[a] Qui recepit apochã, cogitur reddere antipochã. h. d. † Nota primò, ꝙ instrumẽtum solutionis non pertinet solùm ad debitorem, sed etiã ad creditorem: ideo potest petere creditor antipocham, & etiam à notario, quod ſibi reddatur inſtrumentum. Facit ad hoc ff. de furtis. l. qui tabulas. † Nota ſecundò ex hac lege illud, quod ego dixi tibi in l. diſſolutæ. ſ. de condi. ſine cauſa. quòd quãdo creditor reddit debitori inſtrumentũ cancellatum, poteſt dicere debitori, facias mihi inſtrm, ꝙ hoc, qđ ſoluiſti, fuit mihi debitum. Item hæc l. facit ad hoc ꝙ ille, qui ſoluit, poteſt petere ab
b eo, cui ſoluit, vt de hoc ſibi faciat publicum inſtrumẽtũ[b], &c.

Additio noua.

PLures apochis. Qui recipit apochã tenetur reddere antipocham. † Nota tu iuuenis, duo notabilia multũ leuia. Priò ꝙ per negationẽ ſit res dubia. quod dic vt l. j. ſ. de ꝓcura. † Secũdò nota quod in fauorem alicuius introductũ eſt, non debet in eius læſionẽ retorqueri. † Tertiò nota, & hic aduerte, ꝙ ille qui ſoluit, petere poteſt vt fiat ſibi inſtrumẽtũ. Facit ad hoc j. de libera. cau. l. ſicut data. & l. ſi pupill⁹. in prin. ff. de nouatio. & ſol. ma. l. ij. ſ. j. de liber. leg. l. iiij. ſ. nũc de effectu. & ibi plenè dixi. † Itẽ nota ꝙ inſtrumentũ ſolutionis non ſolũ pertinet ad debitorẽ, ſed etiã ad creditorem: vt hic patet. Facit ff. de fur. l. qui tabulas. & l. fullo, vel farcinator. ſ. fi. e. ti. Et ideo qñq; notari⁹ debet dare ita inſtrm ſolutiõis creditori, ſicut debitori ſoluẽti. † Gloſ. inducit iſtã legẽ ad argumẽtũ: an annuæ præſtationi præſcribatur ſpatio xxx. anno. quod plenè dicemus. j. de præſcrip. xxx. ann. l. cùm notiſsimi. ſ. illud. Bart.

c OMparationes.[c] Scriptura, de qua fit cõparatio literarũ, debet eſſe ſcriptura priuata, approbata, forẽſis, vel publica. & hi, qui eas faciũt, debent ſolẽniter iurare. h. d. Diuidit in tres ptes. Primò ponit procœmium. Secundò ponit ſtatutũ. Tertiò ſtatutum ſuũ declarat, & limitat. Secũda ibi: ideoq; ſancimus. Tertia ibi: his omnibus. Iterũ ſecunda diuiditur in tres partes. Primò ponit ex quibus ſcripturis debeat fieri cõparatio. Secũdò ponit ꝑ quos debeat fieri cõparatio. Tertiò ponit, apud quos Secunda ibi: omnes autẽ. Tertia ibi: & hoc obſeruari. Ad euidentiã huius legis & totius materiæ, debes ſcire quòd quando
d fit comparatio[d] literarum, requiritur duplex ſcriptura. vna ex qua fit comparatio. alia, ad quam. De prima loquitur hæc. l. & authen. ad hæc. de ſecunda loquitur authenti. at ſi contractus. Caſum in terminis pone per te.

1 ☞ *Comparatio literarum quando fit, requiritur duplex ſcriptura.*
2 *Quando in iudicio dubitatur de aliquo, quod conſiſtit in peritia, iudex committit peritis in arte.*
3 *Pluribus peritis fit commißio, quando plures poſſunt haberi.*
4 *Periti debent iurare.*

Additio noua.

COmparationes. Comparatio debet fieri ex ſcriptura priuata, approbata, forẽſi, vel publica: & qui cõparationem faciũt, debẽt ſolẽniter iurare: quod locũ habet corã oĩ iudice, & in omni ſuo tempore. h. d. Primò ponit procœmium. Secundò ſtatutũ. Secũda ibi: ideoq;. Itẽ ſecunda ſubdiuiditur: quia primo ponit ex quibus ſcripturis fiat cõparatio. Secũdò per quos, & qualiter fiat. Tertiò in qbus iudicijs. Quartò quo tẽpore habeat locum iſta lex. Secunda ibi, omnes autem. Tertia ibi: & hoc obſeruari. Quarta ibi: his omnibus. Ad euidẽtiã præmitte, quòd † cùm tractatur de cõparatione[e], requirit̃ du-
e plex ſcriptura: vna, ex qua fit cõparatio. alia, ad quam fit comparatio ſcripturæ. De prima, ex qua, loquitur iſta lex. de ſecunda, loquitur authenti. at ſi cõtractus. j. eodem. Opponi. dicitur hic quòd ſcriptura debet eſſe ſubſcripta. cõtra. de authen. at ſi contractus. infra eodem. Sol. Dicũt quidam quòd hæc. l. comparationes. corrigitur. alij dicũt, quod eſt veritas, quòd lex iſta

a ¶ Plures. Adde Barto. in l. j. ff. de eden.
b ¶ Publicũ inſtrm. Vide Bart. in d. l. j. & in l. qui tabulas. ff. de fur. & adde ꝙ ſicut ille ꝙ ſoluit, põt petere apochã de ſol. l. j. j̃. de apo. pub. & hic ſic etiã ꝙ nõ ſoluit, ſed obtulit eo caſu, quo ꝑ oblationẽ cõtingit liberatio: vt ſecuta cõmiſsiõe poſt miſſionẽ, poſsit petere apochã, de ſolutio. vt not. dixit Bar. per ea, quæ ibi habent̃ in l. j. C. de ſuſcep. & arc. x. An poſsit cogi ad faciendũ quietationẽ generalẽ? tenet Bart. ꝙ nõ, per illũ tex. in l. cũ Agl. de tranſacti. ☞ P. PAV. P.

loquitur de ſcriptura, ex qua: authentica loquitur de ſcriptura, ad quã. Opponi. in lege Codicis dicitur quòd per cõparationem fit plena fides. contra. de authentic. at ſi contractus. Solu. in hoc lex Codicis corc rigitur. & hoc eſt verum. quod intellige vt ſtatim dicam. Tertiò oppon. dicitur in lege Codicis quòd licet quis producat chartulam contra ſe, non poteſt ex ea fieri comparatio. contra. in authẽt. ad hæc, Solu. Dicunt quidã, quòd lex Codicis in hoc corrigitur. Alij dicũt, & melius, quòd lex Codicis loquitur, quando ab eadẽ parte producebantur ambæ ſcripturæ: licet vna, ex qua petebat fieri comparationem, contra ſe aliquid cõtineret: authen. ad hæc. loquitur quando volo vti ſcriptura, vt ex ea cõparatio fieret, quam aduerſarius meus cõtra me producit. Oppo. dicitur in lege Codicis quòd illi, qui faciũt comparationem, debent iurare. contra. ſufficit ſi ſemel iuretur vt ſupra de errore calculi. l. j. Sol. à parte iuratur ſemel tantùm. hic loquitur de iuramento, quod præſtatur ab illis, qui ſunt adhibiti ad comparationem. Ex quo nota
2 duo, vel tria. Primò † quod quando in iudicio de aliquo dubitatur, quod, conſiſtat in artis peritia, iudex cõmittit peritis in arte vt hic, & infra de re mili. l. ſemel. in authẽ. de non alie. ſ. quod autem. & de ven. inſpi.
3 l. j. ſ. j. Secundò nota † quòd debet cõmitf tí peritis[f] in arte pluribus, nec ſufficeret vni vt hic, ibi; alijs, &c. & dicta. l. j. ſ. j. ff. de vent. inſpicien. ſi tamen ſoli in ciuitate nõ eſſet niſi vnus peritus tantùm, illi committeretur, & ſufficeret. d. ſ. quod autem. Ter
4 tiò nota † quòd iſti quibus tanquam peritis committitur, debent iurare ſecundùm formam hic poſitã. licet aliter dixerit glo. & malè in l. iuſiurandi. ſupra titulo primo dic vt ibi.

ADhæc. In hac authẽtica addũntur duo genera ſcripturarum. h. d.

Additio.

ADhæc Opponi. quòd iſta authent. in ſecundo dicto nihil addit ad legem Codicis. nam ibi fiebat mentio de publ⁹ inſtrumento. Solutio dicit gloſſ. intellige hic quod inſtrumẽtum, quod producebatur ex archiuo publico, nõ erat publicum hoc eſt, manu notarij publicatum:

ſcriptura reperta ĩ archiuo publico. vel actis publicis: licet aĩs eſſet ſeruata poſsit fieri cõparatio, vide Are. in l. ne in arbitris. C. de arb. Itẽ dũ dicit in iſta. l. ꝙ requiritur iuramẽtũ nõ ꝓcedit vbi ꝓcedit ſummariè &c. Vide ro. no. cõſi. xx. vbi quæ

a ¶ Tamen adhibetur. Intellige hoc procedere in illo territorio, vbi eſt archiuum. Ita Bal. in l. exemplo, ſ. de proba. vel ſi produceretur extra territorium, faceret fidem contra ſubditum illius ciuitatis, vel ratione contractus, vel alia ratione ſecundùm Bald. vbi. ſ. & refert & ſequitur Alexand. de Imol. in conſil. cxxxviij. colum. iij. in princ. ver, nec obſtat. in j. volu, quem vide.

b ¶ At ſi cõtractus. Vide Barto. in l. ſcripturas. in princ. ſ. qui po, in pigno, hab.

POMATES,

f ¶ Ex hoc ſequitur. vide Alexan. in authen. ſi quis. colum, ij. ver. ſextò fallit. ſ. de eden. & aliquas remiſſiones per Felin. in capi, cùm cauſam. colum. iij. verſi. in eadem gl. ibi de proba. & plenè per eum ī c. ad audientiam. col. iiij, ſeq. de præſcript, & Imo. conſi. xxxvij. colū. iij. in fi. & Card. lxxxij, colū. iij. & ſeq. & do. Alex. conſi. cxxxvij. col. iij. volu. j. & xcij. col. pe. vol. ij. vbi ponit de libris æſtimi. et omnino Iaſo. in l. admonendi, in repe. col, xlviij. in verbo, deciſmus caſus eſt. de iure iurā. vbi ponit quid iuris ſi tales ſcripturę priuatæ non ſunt ſubſcriptæ p partes, nec teſtes, vide etiã Alexand. conſil. xvj. vol. v. colū. j. & ij. vbi dicit, ꝙ ſcripturæ ex archiuo publico, faciũt fidem in illo loco, in q̃ erat illud archiuũ: alibi non etiã ſi ibi extaret ſtatutum, qđ talibus ſcripturis fides adhibeat. Et idē dicit conſil. xxiij. col. ij. vol. v. vbi dicit, ꝙ etiam non facit fidē contra non ſubditos. & Felin. in c. fi. colū. penult. in verſicu. falſi ſextò. extra, eo. & Bal. ccxxix. in prima parte. vbi ponit. quæ requirantur quòd tales ſcripturæ faciant fidem.

d ¶ Cogere partem. Vtrum iudex poſsit cogere aliquem, ad ſcribendum ſua manu, ad hoc vt fiat cõparatio. Barto. hic ꝙ non: ſed Bald. in l. cõparationes ſupra eo. in vj. colum. tenuit contrarium & bene per tex. ſingu. in auẽ. de inſtru. cau. & fide §. ſi quis igitur inſcribere coactus eſt. Et quid ſi litera erit diuerſa ab iſta ſcriptura, ponit, & vult bal, in l. fin. in iiij. colum. j. de ſecund. tabu. Adde, quod idem tenet Paul de Caſtro in l. comparationes. ſupra proximè.

g ¶ Argumentum. Ad de Barto. & quæ ibi dixi in l. nuda ratio, de donatio. & vide Bartb. in l. ſcripturas. infra qui potiores in pigno. habe.

¶ Quod tene menti. ſAdde Bald. in authẽ. ꝙd nouo iure. in iiij. col. ff. ſi certum petatur.

tamen adhibetur [a] fides ei, ſi habet teſtimoniũ eius, qui præeſt archiuo publico. Pro declaratione huius gl. quæro vtrum ſit neceſſe, ꝙ ſaltem ſit ſcriptũ manu publica: licet nõ habet teſtimonium publicum? Gl. ſuper l. cõparationes. ſuper verbo, forenſibus, de hoc dubitat. Veritas eſt, quòd manu publica ſcriptũ eſſe debet: nec ſufficeret manu priuati, niſi eſſent duo; vt in cap. quoniam cõtra falſam. extra, de proba. & hoc ſentit gl. Sed tunc vlteriꝰ quæro, quare dictum inſtrumentum non dicitur publicum, ſi eſt manu publica ſcriptum? Reſpondeo quod licet nõ habeat oẽs ſolennitates inſtrumenti publici: vt puta, ſi in eo deficit dies vel cõſul, vel indictio, nõ vitiatur: vt l. cũ tabernam. ff. de pign. ſed in inſtrumento illa requiruntur: & idem ſi nõ haberet notariꝰ publicationẽ, & ſubſcriptionem, ſi tamen apparet aliter manu publica factum. quod eſt notandum.

1 *Scripturis archiui publici, creditur: licet nõ ſint publicæ, & non habeant annos Domini, indictionem, & ſimilia, nu. 2.*

3 *Iudex ꝙ non poſsit cogere partes ad ſcribendum, ut inde fiat comparatio.*

4 *Per cõparationem literarum, ꝙ fiat plena fides, & qũ.*

5 *Comparatio literarum, quòd poſsit fieri ad librum rationum alicuius.*

6 *Quando fit cõparatio, an ſola depoſitio teſtium ſufficiat,*

7 *Scripturæ priuatæ eſt triplex genus.*

8 *Apodiſſa quam probationem faciat.*

9 *Liber rationum alicuius, quam probationem faciat.*

10 *Literæ ſeu epiſtolæ alicuius quando probant.*

b AT ſi contractus. [b] Hæc authen. loquitur de ſcripturis, ad quas fit comparatio. dicitur in l. comparationes. ꝙ requiritur ꝙ ſcriptura ſit ſubſcripta tribꝰ teſtibus. Contra imò non requiritur ſubſcriptio: vt in iſta authenti. at ſi cõtractus. quam modo vidiſti. Sool. dicunt quidam, quòd iſta corrigit legem Codicis. Tu dicas quòd iſta eſt vera, quòd lex Codicis loquitur de ſcriptura priuata, ex qua fit comparatio: illa eñ debet eſſe ſubſcripta. auth. at ſi contractus. loquitur ad quam fit comparatio. Secundò oppo. dicitur in l. comparationes. quòd per comparationem literarum inducitur plena probatio. Contra in auth. at ſi contractus. vbi non inducit plenam probationẽ, ſine adminiculis teſtiũ. Sol. lex Codicis in hoc hodie corrigitur, quòd ſoli comparationi non ſtatur. Opponi. tertiò, dicitur in l. comparationes quòd nõ fit probatio ex ſcriptura, quã pars profert cõtra ſeipſam. Contra in auẽ. ad hæc. Sol. Gl. dicit quod. l. cõparationes. in hoc corrigitur, nõ eſt verũ ſm docto. nam. l. cõparationes. loquitur quando duæ ſcripturæ producuntur ab vna, eadẽq; parte, vna pro ſe, ad quam petit fieri cõparationem; alia contra ſe, ex qua petit fieri comparationem, auẽ. ad hæc loquitur, quando quis vnam ſcripturam producit pro ſe, & ad eã probandã vtitur ſcriptura, quam aduerſarius producit cõtra ſe; & iſta plus placet.

Venio ad auẽ. ad hæc. videtur ꝙ dicta auẽ. nihil addat ad l. comparationes. de eo quod dicit de his, quę ſumunt ex archiuo publico, nã l. cõparationes. permittit fieri ex publicis ſcripturis. & hæc auth. etiam in publicis loquitur: quare malè. Solu. Dicit glo. † & bene intellige hic, de ſcripturis quæ ſumuntur ex archiuo publico, nõ tñ ſunt publicę. Et ꝙ tex. dicit, ꝙ teſtimonium habet publicum: intelligatis ꝙ habet teſtimoniũ publicum illius officialis, qui præeſt armario, ſeu archiuo: nõ ꝙ ſint manu notariꝰ publicata. quod eſt notandũ: quia illis ſcripturis

c creditꝰ: licet nõ ſint publicæ ſcripturæ. Ex hoc ſequitꝰ † aliud,

2 quod iam notabiliter allegauit, ꝙ licet in ſcripturis armariꝰ, nõ ſint anni Dñi, indictio, & ſimilia: tamen probant. Eſt enim quædam priuata ſcriptura authentica, in qua dictę ſolẽnitates non requiruntur: vt l. cùm tabernã. §. j. ff. de pign. Habes ergo hic, ꝙ cõparatio fit ex quinq; generibus ſcripturarum, & non ex aliꝭs adeò ſm glo. ꝙ ſi eſſet alia ſcriptura, quam pars. contra quam petitur fieri cõparatio, confiteretur eſſe ſuam: nõ poſſet ex ea cõparatio fieri. Ita videtur ſentire glo. ſuper l. comparationes. in glo. ſuper verbo, ſemetipſum. & ſic † videtur ꝙ ſi iu-

3 d dex vellet cogere partem [d] ad ſcribendũ aliquid ſua manu, nõ poſſet fieri comparatio: & hoc facere nõ poſſet. tex. enim ſimpliciter dicit, nõ aliter fieri: niſi ſicut iſta lex mãdat. Modò habes de ſcriptura per cõparationem. ex quo venio ad auth. at ſi

4 contractus. Oppo. & videtur † ꝙ ſcriptura per comparationẽ approbata, faciat plenam fidẽ: vt l. ſcripturas. j. qui pot. in pign. hab. Solu. Dicunt quidã, ꝙ illa corrigitur per hanc legẽ. Alij vt Franc. Accur. & do. Iaco. de Bel. dicunt ꝙ ibi loquitur, quãdo priuata ſcriptura habet ſubſcriptionẽ teſtium vtriuſq; partis: & tunc nõ poteſt circa comparationẽ eius errari de facili: ideo per ſolam cõparationem inducitur plena fides. Sed quãdo non habet tot ſubſcriptiones: tunc circa comparationẽ de facili erratur: ideo requiritur aliud argumentum. ita loquitur hic. & ſatis placet. Item opponi. ad iſtam authenticam. de l. cõparatiões. Solue vt dixi, illa lex hodie corrigitur in hoc, vt dixi: quia hodie per comparationem non fit plena probatio: alꝭ plena fides. Sed aduerte: quia hoc intellige verũ in apodiſsis, quæ dantur à parte parti. de his enim loquitur textꝰ in corpo-

5 re vnde ſumitur. Sed ſi † quis vellet facere cõparationes ad librum rationum eius, contra quem producitur: tunc credo iura antiqua eſſe incorrecta; quia nõ reperitur mutatũ: ergo &c. vt l. præcipimus. in fine. infrà, de appellationibus. Ratio eſt: quia magis de facili ego poſſum contrà facere vnã apodiſſam, dicẽdo eam manu tua factam: ita ꝙ per comparationem approbaretur, ꝙ poſsim facere de libro rationum tuarum: maximè cũ liber rationum retineatur apud confitentem, & ipſe aliꝭs edidit. Oppo. dicitur hic, quòd cùm fiunt comparationes, requi-

e ritur argumentum [e]. contra. probatio per teſtes ſola ſufficit: vt l. vbi numerus. ff. de teſtibus. & ſuprà, de teſtibus. l. iuriſiurãdi. Ad quid ergo egemus comparatione? Reſpondeo, quã-

6 doq; † teſtes teſtificant de veritate cõtractus, & tunc non eſſet neceſſaria ſcriptura, dum tamen ſint tot teſtes quot ſufficiãt: vel niſi eſſet de caſibus, in quibus requiritur quod fiat in ſcriptis. Ita loquitur in materia de teſtibus. Quandoq; teſtes non teſtificantur aliquid de cõtractu. ſed de ſcriptura: quia teſtificantur talem eſſe ſcripturam talis: tũc nec teſtibus ſolis creditur ad plenam fidem ſine comparatione, nec ſoli comparationi ſine teſtibus: ſed facit ſemiplenam probationem; ex vtraq; autem colligitur plena fides: vt hac authenti. Ratio, quia qui teſtificantur de ſcriptura, de facili poſſent decipi, propter ſimilitudinẽ literarum: & quia poteſt quis literas alicuius de facili contra facere. Ita videtur ſentire quædam gloſſa parua in au-

f thentica eodem. circa principium. quod tenemenꝭ [f]. Vt igi-

7 tur liqueat iſta materia, ſciendum eſt ꝙ nos habemus † triplex genus priuatæ ſcripturæ. Primum eſt apocha, quæ vulgariter dicitur apodiſſa, quæ datur à parte parti. Secundum eſt liber rationum. Tertium eſt epiſtola, ſeu litera, quæ mittitur.

8 Circa primum, ſcilicet, † apodiſſam dic, aut à parte, contra quam producitur, confeſſatur, quòd eſt ſua manu facta; & facit fidem: vt l. cùm de indebito. in fi. ff. de probationibus. Aut negatur: & tũc aut habet ſubſcriptionem trium teſtium, & cõtrahentium: & tunc ex comparatione ſola, & ex ſola probatione fidem facit plenam: vt l. ſcripturas. infrà, qui potiores in

pigno.

pignor.habe.nam propter tot subscriptiones,nõ potest errari de facili.Si verò nõ habet tot subscriptiões:tunc habet locum hæc aut.quia ipsa nõ habet plenam fidem,si approbetur per cõparationem tantũ,sed facit semiplenã.Item nõ facit fidem plenam,si approbetur testibus tãtùm:sed facit semiplenam. Item si approbet vtroq; modo:tunc facit plenã fidem,vt hic:debent tamẽ adesse tot testes,quot vidistis no.in l.fi.in fi.& aut.ibi posita.ſ.fi cer.pe.& gl.hic repetit.Circa †secundũ.ſ.circa librum rationum, debes aduertere:si quidem est cõfessatum,quòd sit liber rationũ eius,cuius dicitur,& eius manu scriptus:si quidẽ continetur aliquid pro se,facit fidem in his quæ dependent ex mera eius voluntate:vt l.Nesennius.ff.de neg.gest.secus in his alijs,quæ ex mera eius voluntate nõ dependent:vt l.exemplo. & rationes.ſ.de probatio.Si verò cõtinetur aliquid contra se: tunc facit fidem:vt d.l.ratiões.in fi.de probat.&.l.quædam.§. numularios.& ibi no.ff.de eden.Si verò,ibi contineat aliquid quod non est pro se,neq; contra se,sed pro alio,& cõtra alium & tũc si quidem ille liber est cõfectus ex necessitate officij de publico inuenti:tunc facit fidẽ;vt d.l.quædam.§.numularios. &.ſ.e.l.illatæ.Facit de admi.tut.l.Lucius.§.tutelæ.Si verò nõ est liber sic cõfectus:tunc non faceret plenam fidem,sed faceret fortè semiplenã,secundùm qualitatem personarum:vt not. in.d.§.numularios. Facit qd̃ nota.in l.in bonæ fidei.ſ.de iureiuran.&.l.admonẽdi.ff.de iureiurã.Si verò dictus liber rationum negatur:tunc puto,quòd possit approbari per solam cõparationem,sine alio argumẽto,secũdũ formam.l.cõparationes.quia hoc nõ reperitur correctum,vt ſ.dixi.† Circa tertiũ ſ.circa literas,seu epistolas:dico ꝙ quandoq; quæritꝰ de effectu eius ꝙ in literis continetur:& de hoc dixi ſ.de proba.l.nõ epistolis.&.l.nõ nudis.Quandoq; quæritur vtrum faciat probationem:tunc aut est epistola confessata,& probat:vt l.Publia. in fine.ff.depositi.Aut epistola non confessata:tunc si quidem habet sigillum publicum,& probat.quod dic vt not.per doct. in l.si qua per calumniam.ſ.de epis.& cleri.& Gul.in l.si procuratorem.ff.de procurato.et dixi vobis in l.si publicanus.§.j. ff.de publica.Aut non habet sigillum authenticũ:& tunc debet probari,sicut aliæ apodissæ:vt supra dixi.Non habetis hic alia.De publicis scripturis nihil dico,&c. Additio authen.

AFsi contractus. Opponitur,& videtur ꝙ sola cõparatio faciat plenã fidem:vt l.scripturas.j.qui po.in pig.hab.So.Dicũt quidam quòd ista per illam corrigat.Dy.& Iac. de Belui.dicũt ꝙ ibi loquit quãdo scriptura priuata habet subscriptionem testiũ,& nõ partium,tunc enim nec testibus solis crederet,nec cõparatiõi,q̃ ad plenã fidẽ:sed ex vtroq; colligit plena fides:vt hic.Cõtra op.nã si testes;sunt soli testes tũc eñ ꝓbare possunt regulariter duo,licet quãdoq; plures:vt l.testiũ ſ.de testib⁹,& l.fi.cum aut.ibi posita.ſ.si cer.pe.Ad quid ergo requiritur comparatio? Respondeo:hęc aut.loquitur quando testes non deponũt aliquid de contractu,sed de scriptura.ſ.an sit scriptura illius vel non:tunc enim nec testibus solis credere tur:quia de facili errare possent,nec cõparatiõi soli,sed vtriusq; sed si testes deponerẽt de veritate cõtractus,tunc eis solis crederetur.Ita videtur sentire quædã gl.paruula in aut.e.§.j.Op. et videtur ꝙ huic scripturę nullo modo credatur:vt in aut.eo. §.si verò tale.So.Ibi ab vna ꝑte erat instrumentũ.& vox viua: ab alia,cõparatio sola.hic loquitur quãdo ab vna parte est cõparatio,& vox viua:ab alia nil cõcurrit.Nunc ad declarationẽ huius materiæ veniamus. Et gl.hic intrat materiã,tam de publica scriptura,quã de priuata. Ego de publica nihil dicã:sed dixi in l.in exercẽdis.ſ.eo.sed dicã de priuata.Et ꝓ eius euidentia est sciẽdũ,ꝙ habem⁹ triplex genus priuatę scripturę.Quędam est quæ dicitur apodissa,quæ datur à parte parti.Quædã est priuata,vt liber rationum,quem quis sibi cõficit.Quædam est priuata scriptura:vt literæ,seu epistolæ, quas homines sibi inuicẽ transmittũt.Circa primũ dic aut illa priuata est confessata ab vtraq; parte:& sine dubio probat cõtra scribẽtem:vt l. Publia.in fi.ff.depo.Aut est negata;& tunc aut habet subscriptionem testium,& vtriusq; partis,& ad ꝓbationem facit plenam fidem;vt l.scripturas.j.qui po.in pig.habe.Ratio,quia ꝓpter tot scripturas,in ea de facili errari nõ potest.Aut non habet dicta scriptura subscriptionem partiũ: & tunc aut est approbata per comparationes tantũ,vel per testes tantũ adscriptos, vel non adscriptos: & tunc non facit plenam fidem,sed semiplenam:& hęc notantur de iureiurando.l.admonendi.& ibi dixi.Aut per comparationem, & per solẽnẽ numerum testium:& tunc faceret plenam fidem:vt hic,& in corpore vnde sumitur. Sed quæro, quis est solennis numerus testium,qui requiruntur in scriptura,ad quã fit comparatio? Gl.ponit hic,& gl.in l.fin. cum authenti.ibi posita.ſ.si cer.petat.non recito.Secunda scriptura priuata,est liber rationum.& in isto dico,Aut est confessatus:& tunc cõtra scribentem probat:vt l. quædam.aliàs,argentarius.§.numularios. & ibi glo.ff.de edẽdo.l.inter chartulas.& ibi notatur.j.de iure fisci.lib.x.quod intellige secũdũ ea quę plenè notant.ff.de do.l. nuda ratio. Quod autem continetur aliquid,neq; pro scribẽte,neq; contra scribentem:& tũc aut ille liber scribitur de necessitate officij de publico iniuncti:et tunc fidem facit d.l.quędam.§.numularios.Facit tex.in l.Lucius.§.tutelę.ff.de adm.tu.Aut non fit ex necessitate talis officij:et tũc nõ facit plenam fidem,sed fortè semiplenam: vt notatur in d.§.numularios.et in l.admonendi.In his tamen quæ dependẽt ex mera voluntate scribentis,liber rationum faceret fidem:vt l.Nesennius.ff.de neg.gest. Si verò scriptura cõtenta in libro rationũ negatur:tunc si sit approbata per cõparationẽ literę factam secũdũ formam.l.comparationes:ſ.eo.puto quòd faciat plenam fidem.nam aut.at si cõtractus, quæ requirit scripturam, ad quam cum depositione testiũ:loquitur de apodissa.in libro rationũ nil immutat.& sic remanet dispositio. l.cõparationes.vt l.præcipimus.in fin.j.de appella.Et est ratio quia facilius posset fabricari falsa vna apodissa,quã vnus liber rationũ. Item,quia apodissa vt plurimùm scribatur præsente parte:ideo imputet sibi pars,si nõ fecit adhiberi solennem numerum testium.Quæ ratio cessat in libro rationũ.Tertia priuata scriptura est epistola:& ista si quidẽ faciat parte præsente & dicitur sibi,dicas idẽ ꝙ in libro rationum:de hoc plenè dixi in d.l.nuda.Quæro,pone ꝙ produco cõtra te quandã priuatã scripturã,quã dico manu tua scriptã:& ad eam probandã non habeo alias scripturas.ad quas fiat cõparatio.videtur quòd nõ probet:per tex.in l.C.ibi non aliter fieri comparationem:ergo ibi dicit,quòd etiam ex cõsensu partium,nõ potest fieri comparatio aliter quàm in l.Codicis dicatur.In contrariũ videtur tex.in authen.e.§.si quis igit̃.Ad l.C.respõdeo quòd ibi loquitur,quando dubitabatur de alicuius scriptura,qui non est,nec haberi põt,vt scribat:vel si poterat haberi,pars nolebat quòd scriberet,ne literarum formam mutaret.Et hæc sufficiant circa scripturam priuatam.

1 ☞ *Scriptura semel in iudicio producta,& in actis copiata,facit plenam fidem.*
2 *Quando aliquis produxit instrumentum solenniter publicatum,non cogitur protocollum exhibere,nisi uelit illud de falso redarguere.*
3 *Quæ requirantur ad hoc,ut quis cogitur ad exhibendum protocollum.*
4 *Amißio instrumenti,& sic casus,probatur iuramento.& nu.3.*
5 *Practica ad hoc ut quis non poßit amplius producere instrumentum.*
6 *Chartula non producta non facit fidem.*
7 *De falso,quãdo poßit,& per uiam exceptionis,& per uiam accusationis cognosci.*
9 *Sententia lata per instrumenta falsa potest retractari,*

a VMquidam. [2] Hæc est bona & singularis lex.instrumentum, cuius fides est semel approbata debet iterum produci,si aduersarius velit redarguere de falso:& si non producatur,ꝓ falso habetur,nisi ille q̃ semel produxit,se perdidisse

a ¶ Cũ qdã.Et ista.l.allegat.Bart.i extrauag.ad reprimẽdũ v.de pœnis.no.ꝙ ex his q̃ producũtur coram iudice,nõ fit ꝓbatio.nisi det copia ptꝫ. Et vide ad hãc l. Guid.de Suza.in aut. si qs i aliq̃.de edẽdo. Et vtrũ semp probet amissio istri ꝓ iurm vide.l.si qs ex argentarijs.§.pe.de edendo. et q̃ icũbat ꝓbãti,vide Inn.i c.cũ olim.de priuile.& vide Pald. in l.fi.in fi.de eden.& istũ tex.no.alleg.Bar. in l.j.ff si ta.test.adde ꝙ scriptura exẽplata in iudicio faciat fidẽ licet nõ reperiat ortginale:Pe.de Anc.cõ si.xl.& qđ dicit bar. editionẽ fiẽdã nõ esse cũ qs vult redarguere de falso nisi subscribat se,intelligit Bal. qũ vellet criminaliter accusare.sed si vellet ciuiliter excipere, nõ requireret subscriptio.& hoc sequitur Pau.de Castr.

☙ P. PAV. P.

a ¶ Cũ qdã.Circa materiã hui⁹.l.vide Ces pol. c. tutela.clxij. Itẽ vide Feli.in c.cõtigit in prin.extra, de fide instr.vbi habes ꝙ ꝓducẽs istrm nõ tenet ipsum origiatr apud acta dimittere,sed satis est ꝑsente ptę ostẽdere et dare copiã ei? de q̃ disputat. Et ibi ẽt in vlti.col.ꝙ volẽs reddi ꝓpuere debet se iscribere ad pœnã taliõis,vt dt Bart.hic.

a ¶ Exhibendũ ꝓtocol lũ. Dixi in l.ſi legatarius. Adde Bar.ĩ l.j.§. editiones.ĩ ij.col.vbi latè,de eden.

b ¶ In actis redactum. Adde Pet.de Anch.ĩ cõ.clxxij.incip.circa primũ dubiũ.ỹ ꝑter ea licet inſtrm.ibi qđ inſtrm ꝓductũ licet nõ ĩcorporatũ,dr̃ de actis,qñ aliquis vult eũ redarguere de falſo:& ſatis ĩ ꝓpoſito. hic qñ inſtrm exẽplatũ faciat fidẽ, vide ꝑ Inn.ĩ c.qñ cõtra ex tra,de probatio.

c ¶ Per iuẽm. Adde de hoc vt §.eo.in l.apud eos.

d ¶ G.ꝓpetuꝰ. Adde & vide Inno.ibi q dicit ꝙ taliter rñdenti ſuccurreret, ſi ſatisfecit aduerſario de ſuo intereſſe.alleg.l. de ætate.§.ſi ex cã.ff.de iterato. act, de q̃ ꝑ eundẽ Bart.& ibi doc.ĩ l.ij. §.de edẽ.ꝑ bal.ĩ repe. l.ij.ff.de iureiur. & latiſsimè vide ampliationes per Feli.in d.c. G.perpetuus.

e ¶ In cõtractibꝰ. Vide Bar.ĩ l.Lucij. ff.depoſiti.idẽ in d.l.ſi qs.Et qñ ꝓbaẽ inſtrm ſimulationis,vide ĩ l.ſi ex ꝓtio.ſi cer.pe.Ita Bal. contra ad Velleia. Et qñ inſtrm dicaẽ falsũ & qñ ſimulatũ, vide Bal.ĩ l.ſi ex cautione ĩ j.q.de nõ nu.pe.& ĩ l.multũ.ĩ j.col.j.ſi qs alteri,vel ſibi.vbi ſingu.vide de mõ ꝓbandi ſimulationẽ. & ꝙ ipe no.ĩ l.ij. de nõ nu.pec. Adde Bar.ĩ cõſi. inci.Pet.Nic.Paul.de Caſt.ĩ cõſ. cclxxviij. & cõſi.ccxxviij.cum ſeq.& cõſi.ccccxxxj. & ăteriori cõſi.an exceptio ſimulatiõis impediat executionẽ, ꝙ Pet.de Ancha.conſil. ccclvij.Angel.conſi. cclxxij. Bald. conſil. ccxviij.ij.lib. Alexã. cõſi.lxij.& cxix. & ſeq.ij.lib.Bald.conſil. cxlvj.v.lib.

✠ P. P A V. P.

e ¶ In cõtractibꝰ. Circa hãc legẽ inquantũ loquit de ſimulatiõe mariti ad vxorẽ : qđ ſ ſorore:& de qbuſdã cõiecturis, vide pau. cõſi.lvj.& Bar.conſi. lxvj.vol. iij.in j.dub.

✠ POMATES.

f ¶ Qñ vnũ. Et no.ꝙ cũ plures ſint ſpecies ſimulationis,vt colligi põt ex dictis Bar. hic ꝙ volẽs probare contractũ ſimulatũ, ad hoc vt poſsit obtinere,debet probare modum,& ſpeciẽ ſimulationis.

1 ſolẽniter iurauerit,h.d.No.†ꝙ ſcriptura ſemel in iudicio ꝓducta.& copiata in actis facit plenã fidem licet authẽticũ nõ reperiat:niſi de falſo redarguatur.No.ſecundũ caſum,quod quãdo aliquis † producit inſtrumentũ ſolẽniter publicatũ,nõ cogitur

2 ad exhibendũ protocollũ [a] vel oſtẽdendũ, niſi aliquis velit redarguere de falſo,ex inſpectione protocolli.No.iij.†ꝙ non ſufficit,ꝙ quis dicat ſe paratum redarguere de

3 falſo:ſed eſt neceſſe ꝙ ſe inſcribat ad pœnã taliõis,anteq̃ aduerſarius cogatur ad exhibẽdũ vel ad exhibitionem eorũ quæ exhibere nõ tenetur.quod no.maximè ꝓ his, quæ petunt ſibi fieri copiã inſtrumenti,cũ die & cõſule,cũ intendãt redarguere illud de falſo:vt no.in l.j.§.editiões. ff. de eden. vt non debeat fieri exhibitio niſi prius inſcriptionis pagina præceſſerit. qđ not.Gl. tangit hic quædam alia,de quibus non curo,quæ per voſmetipſos videbitis.

Additio.

Vmquidam. Inſtrm cuius fides ſemel eſt approbata, nõ debet iterum produci niſi parte volẽte de falſo accuſare,ſed ſi ꝓducens ſe perdidiſſe iurauerit,excuſatur,& hoc vſq̃ ad ſnĩam locũ habet.h.d.No.ꝙ qñ inſtrm ſemel productũ in actis exemplat, ꝙ illud exemplũ

b in actis redactũ [b] facit fidẽ de cætero : licet originale nõ ꝓducatur.ꝙ intellige ſi fides eius approbata,vt hic,in prin.Intelligo autem fidẽ approbatã,ſi datus eſt terminus parti ad probandũ,& nil ſufficiẽter eſt ꝓbatũ.Secũdò no.ꝙ ei q̃ dicit ſe velle accuſare de falſo,debet exhiberi inſtrm:dũmodo iuret,& ſe inſcribat prius quã exhibeatur:vt hic.ꝙ multũ no.vt ſi ille, cõtra quẽ producitur inſtrumentũ,petat ſibi ꝓtocollum exhiberi,vel ſibi fieri inſtrumenti copiam cũ die & cõſule quia intendit redarguere de falſo protocollũ vel ex die & cõſule:ꝙ nõ debeat fieri talis editio niſi prius iuret,& ſe inſcribat:vt hic dicitur.ſic intelligas ꝙ no.in l.j.§.editiones.ff.de edendo. No.ꝙ quidã intelligũt hic, ꝙ inſcriptio & accuſatio fiat cõtra notariũ ſcribentẽ vt j. dicã. Ex quo habes ꝙ ſi volo accuſare notarium,poſſum petere inſtrm ab alio q̃ ab ipſo notario:quia inſtrm nõ poteſt bene redargui,niſi videatur.Item not.†quod perditum eſſe inſtrumentũ probatur per iura

4 mentum: [c] & ſic caſus probatur per iuramentũ.quod eſt notandũ. ſtatim aliqualiter dicã.No.ex hac.l. † practicã ſolennẽ.ꝙ

5 ſi volo dicere nullũ, vel falſum inſtrumẽtum ſententiã vel præceptum quod tu habes contra me,fortè in mei contumaciam, poſſum petere à iudice ꝙ faciat exhiberi,ſi quidẽ dicas te nõ habere,nec vis producere,nec ſufficientes rationes allegas quare nõ producas,de cætero producere nõ poteris.Caſus eſt hic in §.quod ſi prędictum. Inno.ponit,licet nil alleget,in c.G.perpetuus. [d] extra eo.vide text.iſtũ.Item †no.qđ

6 licet non producta chartula non faciat fidem hoc eſt intelligendum cõtra eum,qui iam petijt eam ſibi exhiberi,& exhibita nõ eſt,ſed cõtra alios remanet in ſuo robore:vt hic,& d.§.quod ſi prædictũ. Vltimò nota ꝙ petitio exhibitionis chartulæ,nõ poteſt fieri, niſi vſq̃ ad ſnĩam.Opp.ꝙ nõ debeat iterũ iurare.l.ij.de iura.cal. Dicũt quidã ꝙ hic corrigit. Tu dic ꝙ hic loquit de alio iuramento.

7 Secundò op.& videt ꝙ† qui vult dicere falſum, nõ habet neceſſe ſe inſcribere:ſed poſsit de falſo excipiẽdo cognoſci : vt l. damus.& l.ꝑbemus.j.de fal.Sol.Dicũt quidã, hic loquitur qñ mortuus eſt principalis delinquens,falſum cõmittens : donec eĩ ille viuit,nõ põt de falſo cognoſci:niſi prius ille accuſet criminaliter:vt hic.gl.tñ cõtradicit.ad leges in cõtrariũ allegatas nõ reſpondet:& ideo diſtingue multũ notabiliter ſecundùm Iac.de Are.& Cy.hic,qui recitat eũ multũ ſolẽniter:Aut quis vult dicere falſum contra ipſum criminoſum: & põt ciuiliter, vel criminaliter agẽdo,vel excipiẽdo,prout vult : vt d.l.damꝰ. & l.ſi.Aut cõtra aliũ,tñ redundaret in ꝑiudiciũ criminoſi.& tunc aut criminoſus principalis viuit:& nõ poteſt de hoc principaliter ciuiliter cognoſci,niſi prius criminoſus accuſet, & conuincat:vt hic.Aut eſt mortuus principalis criminoſus : & tũc ſecus:vt l.j.j.vbi cauſæ fiſcales.quæ ꝓbat hãc diſtinctionẽ : vi-

8 de gl.iſtam,& eam no.Oppo.ꝙ caſus aliter †debet ꝓbari quã per iuramentũ:vt l.ſi creditor.infrà,de pigno.actio.Solu.Glo. notabiliter dicit.Quandoq̃ allegat quis caſum circa id,ad qđ non erat obligatus:tunc ſufficit iuramentũ:vt hic. Quandoq̃ allegat circa id,ad quod erat obligatus:tunc non ſufficit iuramentum:vt lege contraria.not.glo. Vltimò ad finem opp.infrà,ſi ex falſis inſtrumentis.l.j.& ij. Solutio. Quidam dicũt ꝙ hic in prima cauſa de falſo diſcuſſum fuerat : & iſta eſt vera in ſe:& ei aliqualiter applaudit litera,quæ dicit in prin.fides] ap-

9 probata. Vel dicas †quòd ſemper poſt ſententiam poteſt ſententia irritari prætextu falſorum inſtrumentorum, ſi aliquis eſt paratus probare illa inſtrumẽta falſa:ſed illud, quod in hac lege eſt dictum,ꝙ pars debet iurare,& ſimilia,illud non habet locum,niſi vſq̃ ad ſententiam.Non ſunt hic alia.Barto.

Plus valere quod agitur,quàm quod ſimulate concipitur. *Rubrica.*

1 *¶ Quando agitur unum,& aliud per errorem ſcribitur,prævalet quod agitur.*
2 *Quando ſcribitur per fallaciam aliud,quàm agatur,prævalet quod agitur.*
3 *Si unum agatur,& aliud ſimulatè de partium voluntate ſcribitur,quod prævaleat.*
4 *Inſtrumento quando poſsit per partes contradici.*
5 *Contra præſumptionem iuris,& de iure,admittitur probatio, ex voluntate utriuſq; partis,& etiam per partis confeſsionem. nu.6.*
7 *Contractum fuiſſe fictitium,quomodo probabitur.*

LEX I.

e IN contractibus. [e] Glo.allegat quaſdam concordãtias.

1 ex quibus percepi talẽ doctrinã in hac materia. breuiter dicit. Qñ q̃ agitur †vnũ,& aliud ſcribitur ꝙ errorẽ:tũc ſine dubio prævalet quod agitur:vt l.ſi quis in fundi vocabulo.de lega.j.& l.

2 qui quartã.e.ti.& l.quoties.de hæ.inſti.j.de te.l.errore.† Qñ q̃

f vnũ [f] agit,& aliud ſcribit ꝙ fallaciã vnius partis : & tũc idẽ qđ

3 plus valet qđ agit:vt j.e.l.ſi. Qñ q̃ †vnũ agit.& aliud ſcribit ſimulatè,de partiũ volũtate:& tũc aut illud,qđ in veritate agit, nullius eſt momẽti,& nõ valet quod agitur, nec qđ ſimulatur: ſed obſtat exceptio.§.de cõdi.ob turp.cau.l.j.& l.ſi ſub ſpecie. §.de poſtu. Aut illud quod in veritate agitur,erat aliquod in effectu:& tunc aut illud quod ſcribitur,fit per modum habilem,ad tranferendum vnam obligationem in aliam : & valet illud quod ſcribitur magis,quàm illud,quod in veritate fuit actum:vt ſuprà,ſi certum peta.l.ſi ex pretio.& l.ſi pro mutua. Aut non fit per modum contrahibilem ſiue habilem ad hoc: & tunc valet plus quod agitur,quàm quod ſimulatè concipitur : vt per totum hunc titulum.

Additio.

IN contractibus. Quia breuis eſt,nõ ſummatur : & ideo pro eius declaratione dic quando vnum agitur,& aliud ſcribitur per errorẽ,prævalet id,quod agitur ſine dubio vt l.ſi quis in fundi vocabulo.ff.de leg.j.infrà,de teſta.l.errore. ff.de hæredi. inſti.l.quoties.circa principium. Quandoq̃ vnũ agitur,& aliud ſcribitur ex dolo,ſeu fallacia partis:& tunc ratio illius qđ ſcribit,nihil valet:ſed illud quod agit,ſi actum eſt: vt j.e.l.ſi falſum.l.cũ precibus.§. de proba. Quãdoq̃ vnũ agit, & aliud ſcribitur de volũtate partium:& tũc valet illud quod

in veri

in veritate agit,nec illud qđ simulatè:vt l.j.ſ.de condi.ob turp. cau.de poſtul.l.ſi ſub ſpecie.Qñqꝫ illud quod in veritate agit, valere pōt:& tunc ſi quidē aliud ſcribatur per modū habilem, & ad transferendū vnū contractū in aliū:& tūc illud,qđ ſimulatur,prævalet,& euacuatur qđ in veritate fuit actū:vt ſ.ſi cer. pe.l.ſi ex p̄tio.& ff.ſi cer.pe.l.ſingularia.& iſto caſu opponi nō poſſet exceptio ſimulationis.Si verò nō fit per modū habilem ad transferendū vnum contractū in ſubſidiū alterius tūc id,qđ agit,prævalet.& loquit totus iſte titulus. Opp.j.arbitriū tute. l.fi.†Sol.Dicit gl.ibi ſpāle,vt dixi in l.in exercendis.ſ.ti.j.Ad- 4 uerte,q̄ tū eſt ad materiā d.l.in exercēdis.nō eſt verū,qđ ibi ſit ſpāle:quia inuentariū ita poſſet reprobari de falſo, ſicut aliud inſtr̄m,ſm oēs.Quantum ad materiā legis noſtræ dicas qđ ſi inſpicio verba teſtatoris itelligunt vt iacēt.fallit ibi;qa ibi ſcri ptura p̄ualet veritati:ſed hæc lex voluit aliud,ſcilicet qꝫ rei ve- ritas hæc eſt.Illud qđ actū eſt inter partes,prævalet ei,qđ dictū eſt:hoc colligitur ex tex.qui dicit in contractibus & in rubri- ca;tunc ad contrarium rñdeo.Quādoqꝫ inſtrumētū ſcribit de voluntate vnius partis tm̄;& contra eū tunc contradici nō po- a teſt,rōne ſimulationis[a]:vt lege cōtraria, niſi ex magna cauſa, & præcedēte proteſtatione:vt l.q in aliena.in fi.ff.de acqui.hæ re.Cōtra hoc opp.j.ad Velleia.l.antiquæ.vbi inſtr̄m agit inter duos,& tñ contradici nō poteſt gl.dicit fallit ibi.Pet.dicit, ibi loquit in inſtr̄o publico.hic tex.debet intelligi in inſtrumēto priuato.qđ non placet:qa de omni inſtrumento loquitur.Dic ergo qꝫ qñ aliquis confitetur inſtrumentū publicum ſcriptū de ſua voluntate,non poteſt venire cōtra,dicendo non eſſe verū quia ibi eſt ſcriptū:vt in contrario.ſed ſi vult dicere illud eſſe ſimulatè conceptū,de voluntate vtriuſqꝫ partis,poſſet probari 5 contrariū:nam contra†præſumptionē iuris & de iure admitti tur ꝓbatio ex volūtate vtriuſqꝫ partis:vt dixi in auc.ſed iā ne- 6 ceſſe.j.de do.ante nup.& gl.in corpore vnde ſumit:ſed † p̄ſum ptio,de qua loquit l.antiqua,eſt iuris,& de iure:ergo poſſet ꝓ- bari cōtrariū per cōfeſſionē partis præcedentē,vel ſubſequen- tem:nō curo.facit l.generaliter.de nō num.pec. & ideo poſſet fortè dici,ſi in inſtr̄o eſt ſcriptū de voluntate partium, qꝫ illam pecuniā habuit,& recepit:& etiā poſito qđ in veritate nō rece- perit:inſtr̄m nō poſſet dici falſum ſed fictitiū:non tñ dicat, no- tarius habuit,& recepit,in p̄ſentia mei notarij & teſtiū;quia illud fortè eſſet falſum.Opp.ff.de vſufr.leg.l.ſi alij.Solu. vt in gl.& tene ſolutionē Ro.glo.qꝫ ibi non conſtabat contrarium. Opp.de omnibus legibus,quæ dicunt,qꝫ res iudicata habetur pro veritate.Dicit gl.fallit in illis legib⁹.& vbi vis ſit in ſentē- tia:verū eſt,qꝫ ibi ſcriptura prævalet veritati:tñ non contradi- cit huic legi.Hæc em̄ lex loquit in cōtractibus:& idē putarem in ſententijs,ſi ſnia daret ficta:& hoc ageret inter partes,& iu- dicem, ſnia veritati non præiudicaret.ff.de app.l.ſi perluſorio. 7 Quæro qualiter ꝓbabitur iſta fictio.†Reſpōdeo ſi poſſet pro bari p teſtes adſcriptos,qui interfuerūt tpe cōtractus celebrati:hoc eſſet multū facile.Sed ſi tūc fuerūt adhibiti teſtes q ignō rabant id,qđ agebat inter partes:puto,qꝫ ſi ꝓbaret per teſtes,qꝫ in p̄ſationib⁹,hoc eſt,in tractatu habito de cōtractu fiēdo: hic in veritate agebat qđ eſſet pignus:puta ſi fieret inſtr̄m vēditio nis,corā alijs teſtibus abſq; longo interuallo,ꝓbaretur fictitiū per illos teſtes,qui interfuerūt in tractatu,licet nō in cōtractu. ff.de pac.l.itē quia.ſ.ſi.& de ver.ob.l.Titia.ſ.idem rñdit.Bart.

Additio.

LEX II.

ACta. Qñ ſimulatio adhibetur de perſona ad perſo- nam,prævalet veritas ſimulationi.h.d.Bar.

LEX III.

b VPtione. b Contractus emptionis, intelligi tur eſſe factus cauſa pignoris:ma- ximè quando apponitur pactum de retrouendēdo. Cy.hic tāgit.Dic vt extra,de pig.c.illo vos.de emp. & ven.ad noſtram.

Additio.

MPtione. In ſimulatione de cōtractu ad con- tractum,prævalet veritas.h.d.quæ ro ad quid eſt hoc vtile.Rñdeo:qa pignore ꝑcepto fructus extenuāt debitū:vt j.ti.ij.l.j.qđ in emptione non eſt,quærunt doctores,vtrū ex eo qđ in contractu emptio- nis,apponitur pactum de retrouēdendo, præſumatur contra- ctus pignoris.de hoc habemus duas decre a tales extra,de pig.c.illo vos.de emp.& vē. c.ad noſtram.dic vt ibi.Bar.

Additio.

SI falſum. Inſtrumentū etiā à ſubſcribente po teſt dici falſum.h.d.Facit l.iij.j.ſi quis alteri,vel ſibi.& iſta lex fa- cit ad quæſtionem de eo qui dedit notario exiſtenti ad banchum quandam ſcripturā, non vt eam mittat in quaterno: nunquid teneatur de falſo.& iſta lex tenet qꝫ ſic.& facit hæc l.ad id quod dixi in l.ſi quis obre c pſerit[c].ſ.de falſis.

De commodato. *Rubrica.*

LEX I.

EA quidem. Nota,qꝫ qñ qs ſu ſcipit periculū caſus fortui ti in ſe,tenetur.De quo ple nè dicemus in l.ſed & ſi qs ſ.q̄ſitum.ff.ſi qs cautio.&c.

Additio.

LEX II.

CVmeum. Opp.in exceptio ne,reus debet ꝓ- bare.l.ij.& l.in exceptionib⁹.ff.de ꝓba.ſed hic reus in excipiēdo dicit nō eſſe finitū tē ꝓpus:ergo ipſe debet ꝓbare. Huius timore gl.vacillat.Tu dic qꝫ q agit actione ex cōtractu,debet ꝓbare ſubſtātialia cōtra ctus:ſed q agit cōmodati,ad hoc vt probet cōmodatū,debet ꝓbare rem cōmodatā ad vſum,certo tpe limitatū:alias nō eſſet com modatum,ſed precariū: vt no.ff.eo.l.ſi qs in commodato.ſ. ſicut. ideo hoc caſu ne- gans commodatum,debet probare ea,quę commodato incumbunt.Bar.

Additio.

LEX III.

DE reſtituendis. Qui cōmo dat res cā pignoris,pōt agere cō modati,vt reſtituātur finito tpe pignoris.h.d.no.gl.quę hic eſt,quę tractat c materiā,qua actione debeat agi, qñ cōmo- datur res,vt pignoret,& pleni⁹ quā alibi.

PRætextu. Hæc eſt bona lex: ideo eā tene men- ti perpetuò,&c.

Additio.

1 *Res commodata, quando poßit retineri prætextu im- penſarum.* d

2 *Si actione commodati petitur quantitas, an poßit cum debito compenſari.*

d PRætextu. d Non eget ſummario.

1 Opp.& videtur qꝫ †poſſit re e tineri:vt l.in reb⁹ ſ.poſſunt. ff.eo.Sol.Ibi propter impen e las[e] retinetur:& iſtam materiam quando retentioni ſit locus, ponunt hic docto. & in lege.ſi non ſortem.ſ.ſi cētum.ff.de con- 2 dictio.indeb.dic vt ibi. 2 Quærit gl.†quid ſi in actione commodati petatur quanti- tas, vtrum poſsit cum debito compenſa- ri.Gloſſ.dicit quod ſic:ſiue actio commo- dati detur ad intereſſe,ſiue ab initio com- modata ſit quantitas:& ſic intellige l.fin. de compenſa. Vide gloſſ. iſtam, quæ tenet

¶ Ratione ſimulatio nis.Adde quādo con- tractus pōt dici ſimu latus per contrahētē & vide p Bar.in l.he lios.j.de hēs ū in frau. cre.& in l.ſicut.ſ. ſu per hiis cui.quib.mod. pig.vel hypo.per loā. & Alexā.de Imo.in l. nemo pōt.ff. de leg.j. & per eundē Imo. in c.ad notirā.de empt. & vendi.& in ea. cū cōtingat.de iureiu.& in dictis locis, etiam quando appoſitū fuiſ ſet iuramentum.

b ¶ Emptione. Vide q̄ dixi in l.fi.C.de pact. pigno.

P. P A V. P.

b ¶ Emptione.In iſta le ge eſt vna glo.ſingu laris qꝫ cōtractꝰ ſimu latus nō firmat̄ iuſo. Idē Bar.in l.ſi qs pro eo.de fide inſtru.Pa. in c.ad noſtrā.de emp. & vē.Bar.in cōſi.ſic. q̄ro dicit ſtatutū Bal. & Ang.in l.fi.qui ſta- tiſ.cog.& Bald.hic in l.j.j.de ope.lib.in rub. de iureiu.Ange.in l.j. de dote cau.non nu. Imo.ī l.nemo pōt. de leg.j.in c.cum contin gat. in xvj.charta.de iureiu.Pau.conſil.cc. lxxx.ī j.col.Si tū eſſet iuratū in inſtr̄o oia in eo contenta eſſe vera, & attēdere & obſer- uare,nō poſſet tūc di ci qꝫ ſit ſimulatū. Ita Alex.in d.l.nemo pōt in v.col.niſi pri⁹ pete ret limitatio à tali iu ramēto,vt ibi ipſe tra telligit vide eūdē cōſ. cxxxij.in ij.volu. & cōſ.xvij.in iij.vol. Et ꝓ declaratiōe gl.vēt cōcordā.per Iaſ.in l. cū ea.circa medium. C.de tranſac.vide & declara vt per eundē in l.ij.ad finem.ff. de iureiu.

¶ L.ſi quis obrepſe rit.Ad de Alexand.de Imo.ibi:& in cō.lxxv iiij.iij.volu.& Bar. in cōſi.cxix.inci.Tu der tinus.& eundē Alex. in cōſi.lxx.& in cōſi. lxvij.colum.ij.eo. vo lumi.

P. P A V. P.

¶ Prætextu. Circa iſtam legem finalem & circa materiā rete tionis, vide omnino Romanum fing.cix. & quæ ſcripſi j. ob chirog.pec.in l.j.

e ¶ Propter impēſas. Adde qꝫ quando con tra matritum,vel eius hæredes agitur pro reſtitutione dotis, nō poteſt fieri retentio prætextu expēſarum in re dotali factarū. lege.vnica. ſ. taceat. verſic.ſed nec ob im penſas infrà. de rei vxo.actio.& eſt ſpe ciale fauore dotis. ſe cundùm Angel. in l. prima. ff. ſolu.matri monio.

℞. POMATES.

a ¶ Qđ ex opis. Vide ale.cõsil.cxvij.i j.col. vo.iij.Imo.cõs. xvij. & ad hãc legem oino videas Alex.consil.j. vol.ij.

b ¶ Compẽsat sibi fructus. Adde ꝙ qñ mulier ageret hypothecaria, constante matrimonio viro ad inopiã vergẽte,& fructꝰ percipiat, ꝙ nõ tenebit cõpẽsare.& est in dote speciale contra Raph.in l.si cõstante. in prin.ff.sol.matr. Itẽ nõ extenuãt sortẽ fructus,qñ vir cõstante mrimonio ꝓcepit fructus ex re sibi pignorata ꝓ dote ꝓ socerũ. Casus est i ca.salubriter.& ibi Hos.et doc. extra,de vsur.& ꝓ eũ dẽ habes alias duas limitationes ad istum tex.& ad l.cred.seq.

c ¶ Creditor. Istas leges cũ materia limita no.vt ꝓ Bar.in l.diuortio.§.ob donationes.sol.ma.Pro qbus facit qđ habẽt in l.j. & ij.j.de pact. pig. Itẽ & secũdã regulã huius legis limita, nisi dñs dñiũ directũ i pignus accipiat ab habẽte vtile.Facit text. in c.j.extra,de feu. Et an idẽ iudicãdũ sit in emphyteuta, & vsurario.vide no.ꝓ Hos. in Sũma de vsu.§.in aliquo.versi.Itẽ fallit in no.casu,ca.j. extra, de vsur.in eo q rẽ suã ab aliquo accepit, cũ eã aliter recuparenõ potuerit. Itẽ fallit in marito recipiẽte rem aliquã in pignus pro dote.ca. salubriter.de vsur.Itẽ fallit in eo q in re pignorata laboranda gubernãdo labores,aut opas, adhibet : qa isto casu fructus cũ laboribꝰ cõpẽsant,secđm Host.in d.§.in aliquo.ver. iij. & Io.an.in ca.cõquestus. de vsur.vide de materia i c.ad nostrã de reb⁹ eccle.nõ alie. Itẽ põt limitari hæc lex,nisi iuratum esset de soluẽdo pecuniam creditori:nec i aliquo eũ molestare, ꝓ text. no.in ca.ad nostrã.de iureiu.& qđ no.Bart. in l.amplius.ff.rẽ rat. hab.& adde qđ not. Imol.in l.j.§.ꝓ seruũ. ff.de acq.pos.& materiã vide in c. ad nostrã de iureiu.& in ca. cõquestus.& i c.causam q.de pig.& in c. ex literis.de iureiurã. Quid autẽ in vẽditis societate, an fructus cõputent in sortẽ vide Bal.in hac l. & ad istã materiã vide quę hic dixi post Bald. Et qñ fructus extenuãt sortẽ vide no.q.Bald. in rub.C.de cõtrahẽ. emp.in xv.q.

ꝙ qñ pecunia debetur vt species, põt compẽsari.Cõtrarium notatur in l.cũ fundus. §.seruũ tuũ imprudens.ff.si cer.peta.& ibi dixi.Quatenus ad ꝓpositũ, dico ꝙ cõtraria glo.loquitur qñ illa species petebat rei vẽdicatione:hic qñ petebat actione psonali.Vltramõtani tenẽt simpliciter cõtra illã gl.Videbitis in d.l.fi.j.de cõpẽsationibus.

De pignoratitia actione. *Rubrica.*

Additio.

☞ *Fructus extenuant debitum.& nu.3.*

1 *Creditor compensat sibi fructus,quos percipere potuit.*

2 *Creditor an teneatur fructus conseruare,& uendere tempore caristiæ.*

LEX I.

a QVod ex operis. Reditus, qui percipiunt ex pignore,extenuãt debitum, & creditor tenet si pignus per eum deterioret.hoc dicit,cũ l.seq. No. ꝙ†fructus extenuant debitum. Secundò nota†ꝙ creditor compensat sibi[b] fructus quos percipere potuit. Opp.ad†primũ, ꝙ fructus non cõpensentur.de l.si conuenerit.ff.eo.Sol.Intelligũt doct.hic, quãdo fructus sunt consumpti : aliàs ipsi fructus essent pignori,sicut ipsum prædiũ, vt l.j.j. de pac.pigno. & l.quãuis.j.in quibus cau. pig.tací.contraha. Sed iuxta hoc moueo dubium, † vtrũ creditor teneatur fructus cõseruare, & vẽdere tẽpore caristiæ. Breuiter,quidã sunt fructus,qui debent vendi primo tpe:qa statim corrũpũtur : vt poma & similia:& illa cõseruari non debẽt:vt ff. vt in poss.leg.l.is cui.§.q legatorũ. Quidã sunt ꝙ conseruari possunt : & illi sunt cõseruandi:vt d.§.qui legatorũ.non tamẽ tenetur eos cõseruare vltra annũ:vt l.fi.§.pe. ff.de requi.reis.Intra annũ ergo alienet tẽpore cõpetenti,ad modũ diligẽtis patrisfamilias,& cũ intra annũ alienare teneatur: vt d.l.nõ est præsumendũ ꝙ ea seruauerit de anno in annum : & sic fecerit contra id quod lex vult.arg.ff.pro soc.l.merito.

LEX II.

c CReditor. [c] Nota text. ibi: quos percipere debuit:qa ꝓbare quod percepit est difficile:sed ꝓbare qđ percipere debuit, est facile : quia põt dici ꝙ cõi æstimatione potuisset tantũ locari, seu lucrari in anno.Tene mẽti : quia vtilia sunt.

Additio.

LEX III.

PActum. Licet creditor posset vẽdere pignus ex pacto, non prohibetur debitor agere cõtra eum,si malè vendidit.Bartol.

SI creditor. Quis debeat ꝓbare casus fortuitos.Glo.ponit hic:& etiã hoc ponit gloss.in l.si quis ex argentarijs.§.an nec heredi.ff.de eden.& ibi dicemus.

Additio.

1 ☞ *Creditor debet probare casu, manifestis probationibus rem perditam.& nu.4.*

2 *Culpam probat,qui illam allegat.& nu.4.& nu.6.*

3 *Res dicitur amissa,quando facta diligenti inquisitione,recuperari non potest.*

4 *Manifestæ probationes quæ dicantur.*

5 *Casus contingens circa personam probatur iuramento.*

c

SI creditor. Si pignꝰ pereat, absq; culpa creditoris,periculũ est debitoris.h.d.cum l.seq.& l.si nulla. & l.pignus. Nota ꝙ†creditor debet probare casum.l.rem perditam. No. ꝙ debet probare manifestis ꝓbationibus:& sic nõ starետur iuramento suo. Not. ꝙ probata amissione, debitor debet ꝓbare culpã : vt innuit tex.ibi:sed si culpæ reus deprehẽdatur:quasi dicat,creditor debet deprehendi reus culpæ à debitore:& sic debitor debet probare culpã,ꝙ qualiter intelligatur, dicam.j.quia in gl.dubitatur de hoc.Pro declaranda lege ista, sunt examinanda duo. Primò, quia hic dicitur, ꝙ creditor debet probare se perdidisse,qualiter,ꝓbabit hoc: & de hoc nihil in gl. Secũdò quis debet probare culpã amissione ꝓbata.In gl.sunt opi.finaliter dicit†ꝙ qui culpam dicit, illã probet.Ita tenet hic.& Insti.quib.mod. re contrahi.obli.in fi.sed in l.si quis ex argentarijs.§.fi.ff.de edẽ. videtur dicere, ꝙ ante omnia debet ille,qui agit,dolum probare, vel culpã:postea reus ꝓbare casum. Doct. circa hoc parum dicunt. Breuiter ante oĩa est sciendum,ꝙ res †amissa dicitur,quãdo adhibita diligẽti inquisitione recuperari non potest.Facit.ff.de peti. hære.l.deperditum. Nunc † ad ꝓpositum,quãdoq; rem amissam absq; culpa est causa defensionis: qñq; est causa actionis. Primo casu, aut ꝓbatur res nõ peruenisse ad manus eius,qui conuenitur:& tunc ipse probat rem amissam eo ipso,qđ adhibita diligenti inquisitione eã non reperit:& se non reperire dicit,nisi per aduersarium probetur eius dolus,vel culpa:vt l.cùm ita.§.species.de leg. ij.quod no.ff.de ꝓba.l.cum de lege,& j.de iure delib.l.fi.§.licẽtia danda. Quãdoq; apparet rem peruenisse ad manus eius,q cõuenitur:& tunc si dicit rem amissam,debet probare indubitãter:sed aduertẽdum est,ꝙ si ad illam rem restituendam tenebatur iuris obligatione, amissionem debet probare manifestis ꝓbationibus : dicã statim. Si verò tenebat iudicis officio,põt per iuramẽtum ꝓbare : vt s.de fi.instru.l.fi. Quæ autẽ sint istæ manifestæ ꝓbationes,dicam statim. Si verò rem amissam esse,est causa actionis alicuius,ille debet ꝓbare:vt l.si quis ex argẽtarijs.§.fi.ff.de edẽ. Quęro,quæ sunt†istę manifestæ ꝓbationes? Respondeo:quidam sunt casus fortuiti multũ patẽtes,vt mors,incursus hostium, & similia : & tũc nõ est dubium de ꝓbatione. Quidã sunt casus fortuiti, qui clandestinè occurrũt:vt sunt furta:& istis non est standũ simplici assertioni cõuenti:vt l.si nulla.j.e.sed debet ꝓbari aliꝭ præsumptionibꝰ:vt puta,quia reperit ostium fractũ.vel ꝙ famulus aufugit,& similibus.Ad hæc l.non oẽs.§.à barbaris.ff.de re mili. ꝓm doc.& hæc diceretur manifesta probatio. Manifestum est enim quod ex legitimis præsumptionibꝰ apparet:vt l.licet.ff. de leg.j.In eo quod dicit,euidẽs.& l.si quis locuplex.ff.de ma. teſtamẽto.†Quæro,quis probabit culpã. Veritas est ista : qdã sunt casus,qui regulariter non eueniunt sine culpa:vt furtũ:vt l.cũ duobus.§.dãna.& ibi no.ff.pro soc.Incẽdiũ : vt l.si vẽdita. ff.de per.& cõmo.rei ven.l.iij.de offi.præ.vig.Item fuga carcerati,& hoim,q custodiri debuerũt:vt l.si à bonæ fidei.ff. de rei ven.& in istis casibus nõ sufficit cõuentũ ꝓbare casum, nisi ꝓbet illũ sine sui culpa accidisse:vt l.si qs fundũ.§.Impator.ff.locati.Intellige eũ ibi abigeos clã subripuisse.& ff.de cust.reo.l. fi.j.e,l.pignus.& ibi statim dicã. Ratio,qa pũsumptio est contra eũ,q dictũ allegat.Quidã sunt casus,q regulr cõtigũt sine culpa,vt incursus hostium,& latronũ,impetus aquarum,& mors animalium,& similia:vt not.in l.cũ duobus.§.dãna.ff.pro soc. & pro-

℞. P. PAV. P.

¶ Creditor. Ad aposstillã præcedẽtem ibi. Itẽ fallit in eo, qui in re pignorata. Adde Com.cõsil.xix.incip. quidã nobilis vir. in vltimo dubio,dũ loquit de recipiente castrum pignori cũ pacto ꝙ fructus efficiãtur sui,& debeãt custodire castrũ quia si expẽsæ ascẽdant tantũ,quãtũ fructus,eos nõ cõputat in sortẽ,licet alias pactũ de lucrando fructus rei pignoratæ non valeat, vt ibi per eũ.Itẽ circa aposti.quã ponit hic Alex.s.in habẽte direct dñiũ & accipiente pignus ab habente vtile &c.vide Rom. singulari cccxxv. incip. creditor. Itẽ circa aliã limitationẽ, quã ponit etiã hic Alex.de sustinẽte magnos labores in re pignorata,Adde etiã Ro. singulari ccccclxix.inci. regula est. Item vide aliã similẽ decisionẽ de ꝓcuratore,q emit rem noie domini,& soluit ipse procurator pretiũ, & postea res fuit sibi tradita,quã tanto tpe possidet ꝙ fructus ascendunt ad quãtitatẽ pretij,ꝙ tenetur tradere rẽ dño sine aliquo ꝓtio. Habes in ru.ff.mand.Ad hoc bar.Quid autẽ si fructus extarent, & creditor vellet restituere,vide Ias.post alios in le. diuortio.§. ob do.col.ij.fo. matri.

& probatur.ff.de reg.iur.l.contractus.In istis sufficit cõuento ꝓbare casum:qui dicit culpã,illam ꝓbet:quia præsumptio est, ꝙ absq; culpa acciderit.Ita debet intelligi hic cũ gl.hic posita.
7 Prædicta vera,†qñ allegatur casus circa res.sed si allegaret casus circa personas,puta impedimentũ infirmitatis,vel alterius casus,propter quod dico me non posse venire,vel aliud facere: tunc dicit Gul.de Cu.considerata qualitate personæ,standum est iuramento suo:vt l.scire oportet.§.sufficit.de excusa.tut.j. de rep.& diuortijs.aut.hodie.Idem videtur tenere Spe. in tit. de app.§.nunc breuiter.ver.quid ergo.

Additio.

a QVæ fortuitis. a Creditor nõ tenetur de casu,nisi sit actum. Nota ꝙ casus fortuitus est ille,cui resisti non potest,vt hic,& l.contractus.de reg.iu.

Additio.

CReditor. Creditor tenetur de culpa adhibita in deteriorando rem pignoratam,& sum ptus recuperat.h.d.

PIgnus. No.hic maiorem,quem facit istæ text.in prin.& est in barbara.Itẽ not.quod dicit in horreis quibus alij solebant vti,pro istis qui deponunt pecuniam penes campsores,penes quos solet deponi per alios,vt excusentur.

Additio.

QIgnus. Nota regulã,ꝙ res perit ei,cuius est qui allegat rẽ amissam furto,debet ꝓbare,qđ culpa eius cesset:qđ apparet hic dũ dicit,in horreis, quibus alij solebãt publicè vti.Ratio est:quia casus in furto includit in se culpam regulariter.secus in aggressura latronum:vt §.e.l.quæ fortuitis.dixi in l.si creditor.§.c.

1 ☞Titulus pignoris,non est sufficiens ad præscriptionem.
2 Successor uniuersalis non potest præscribere,quod non poterat defunctus.
3 Actio pignoratitia non præscribitur longo tempore.
4 Probare obligationem,& rem traditam loco pignoris,ad quid sit utile.
5 Practica singularis in actione pignoratitia.
6 Si debitor agit rei uendicatione contra creditorem,an tunc possit referri quæstio dominij.

Additio.

NEque credito. Titulus pignoris nõ est sufficiẽs ad præscriptionẽ, & exceptio pig.excludit vẽdicãtẽ iure dominij.& solutio debiti excludit vendicãtem per hypothecã.h.d.
1 Nota ꝙ†titulus pignoris nõ est sufficiens ad præscriptionem.
2 Nota†ꝙ successores vniuersales non possunt præscribere illud,quod non poterat præscribere defunctus.Nota etiã ꝙ pi-
3 gnoratitia†actio nõ præscribitur longo tẽpore:quia est actio ꝑsonalis:& hoc pro prima parte.Quærit gl.qñ nascat pignoratitia,& qñ possit præscribi iuri offerẽdi.Dic vt in ea.Venio
4 ad ver.vnde intelligis.Quæro,ad qd est vtile†ꝓbare originẽ rei.Dicit gl.intellige hic originem.s.obligationẽ factam esse, & rem traditam esse loco pignoris.qđ sufficit ad hoc:quia qui semel possedit,præsumit̃ hodie possidere.no.vbi dixi in l.siue possidetis.§.de ꝓba.qa habuit causam ab actore.Istud dictum, licet sit verũ in se:tñ non congruit huic literæ:qa prẽsupponit tex.pro cõstanti,ꝙ aduersarius tenet rẽ:ergo aduersario tenẽte precario,si ꝓbarem originẽ rei,hoc est,rẽ obligatã:tñ confiteor debitũ:& sic creditor possidẽs nõ haberet necesse ꝓbare. cuius cõtrariũ subdit tex.Alij dicũt,ꝙ ꝓbare originẽ rei,sufficit ad hoc ꝙ creditor possidẽs nõ præscribat:quia habet scientiam alienæ rei.Certè hoc est etiã verũ in se:sed huic literæ nõ cõgruit,per rationẽ quam dixi.Alij,& ista opinio ponit̃ in gl. dicũt,ꝙ hic vendicatur res pignoratitia actione.Certè nec hoc placet:quia tunc non haberet necesse creditor ꝓbare debitũ. Vnde potes eã legere sic,scilicet originẽ rei:hoc est,cãm quare res ad te puenit iure dñij:& tũc hęc lex sine scrupulo procedit.
5 Vel si volumus sustinere gl.& habem⁹ vnũ†casum singularẽ, & no.vt debitor,vel eius hæres,agat pignoratitia,vel rei vẽdicatione dicẽs rẽ fuisse ipsi creditori obligatã:& traditã:nescit tñ pro quãta pecunia:sed paratus est soluere debitũ qđ ostenderit.Certè tunc creditor cogeret ad restitutionẽ rei. Principale enim,est qđ ꝓbem rem obligatã,& traditam,sed nõ pro quanto:quia testes non recordantur: & secũdũ
6 hoc est hic casus no.†Circa vltimam partẽ huius legis quæro,vtrũ si agatur,rei vendicatione cõtra creditorem, possit referre quæstionẽ dñij? Quidam ꝙ non.glo.ꝙ sic, & bene.Dic vt ff.cõmo.l.ita vt si fur. Vel pone casum,ꝙ dicebat aliquis se pignorasse fundũ,spe futuræ numerationis,quo casu debet creditor probare debitũ, hoc est, pecuniam numeratã:vt j.si pig.cõuen.nu. se.non fu.l.j.& j.de non nume.pecu.l.j.

Additio.

PIgnoris. Debitor repetit à creditore pignus ꝙ hanc actionẽ.Itẽ creditor non potest pignus occupare sua authoritate,absq; pacto vel iudice.h.d. Nota ꝙ ex pacto licet alicui rẽ debitoris capere sua authoritate:alʒ non:videbitis j.de pig.l.creditores. Opp. gl.de dam.infe.l.vtique.Solue vt in ea.

Additio.

b QVò minus. b Soluto debito repetit̃ pignus,non obstãte præscriptio b ne longi temporis.

De exercitoria, vel institoria actione. *Rubrica.*

Additio. LEX I.

SEruus. Si seruus contrahat in negotiatione permissa obligat dominum institoria:aliàs de peculio vel de in rem verso.Quæro,quomodo probabitur nullam rem mutuam esse acceptam? Dic vt in gl. & plenè in l.j.§.j.& §.non autem.& l.fi.ff.de exercitoria.

Additio.

SI mutuam. Prępositus ad vnum actum,obligat dominum vtili institoria. hoc dicit cum lege sequenti.

Quod cum eo,qui in aliena est potestate &c. *Rubrica.*

Additio.

1 ☞Pater consentiens contractui filij,quando in solidum obligetur.
2 Pater consentiens decurionatui filij,quando obligetur etiam priuato.
3 Ista nomina de peculio,de in rem uerso,quod iussu.& similia,non sunt nomina actionum,sed adiectiones.

LEX I.

CVm filius sa. Pater pro filio tutore nõ tenetur,nisi de peculio,vel de in rẽ verso:nisi cõsenserit,vel eũ decurionẽ creari permiserit.h.d.Opp.ff.de tu.l.si filius. Sol. dicit gl.no.Aut filius datur tutor in testamẽto:& pater non tenetur,nisi de peculio,siue cõsentiat,siue non:vt in l.Lucius Titius Caium Seium.ff.de admi.tuto.Aut datur à iudice:& pater non consentit,& non tenetur insolidum.d.l.si
1 filius.Nota ꝙ†licet pater consentiat contractui filij: non per hoc in solidum obligatur:vt ff.quod iussu.l.j.§.j. Breuiter istã materiam ego posui in l.si cùm dotẽ.§.transgrediamur.ff.sol. ma.Quãtùm ad propositum dic,quòd quidam sunt actus, vel contractus,qui pertinent ad nos:tunc consensus,seu voluntas nostra,inducit mandatum seu ratihabitionem:vt l.j.in prin.ff, man.& l.qui patitur.eo.titu.Si verò ad nos non pertinet,tunc siquidem ille,qui consentit poterat cogi consentire,& se obligare:cùm consentit,se obligat:vt l.si filius.de tute.& l.fi.de suspec.tut.l.si quis inter.§.impe.ff.de excu.tut.Aut non poterat cogi consentire,vel se obligare:& tunc cõsentiendo non obligatur.l.Lucius.ff.de admi.tut.ibi enim erat datus tutor in testamento:& ideo nõ cogebat̃ fideiubere:nec pater cogebatur se pro eo obligare.Idẽ si poterat cogi cõsentire tũc nõ obligatur:vt l.cùm non solùm.§.necessitate.C.de bo.quæ li. Oppo.
1 ☞& videtur ꝙ pater,qui cõsentit decurionatui, non obligetur

P. PAV. P. ¶ Quæ fortuitis. Circa hãc legẽ,quã Part. nõ legit,& generaliter qñ qs teneatur de casu fortuito, vide q̃ habes in Bertach. in verbo,casus. & circa istã legẽ quæ vult ꝙ res pereat dño, adde etiã ꝙ omne emolumentũ superueniens cedit dño,vide Paul. consil.ccxvij.ad finẽ. Item limita istam regulam qñ dño vtilitas spectaret:secus si vtilitas rei ad alium spectaret in totũ vel in parte,vide Iaso. in l.si pascẽda.in j. colũ. C.de pact.Itẽ limita nõ ꝓcedere vbi aliqs remaneret dñs ex aliquo iure spãli inducto in eius fauorẽ,vide Iaſ.in l.si pupillus per gl.ibi in vlti.colũ. si cer.pe.

POMATES. ¶ Quò minus. Nota facientẽ cõsueta fieri excusari à culpa. Et videas idẽ ecõtra, ꝙ qui nõ facit consueta fieri, incurrit culpã. ita Are.cõsil.xxxvij. col.ij.& vide Ale.consi.ciij.vol.ij.colũ.ij.& penul.

a ¶ Et p Cy.ii.ſi credi tor.ſ.ſi tutor vel cura tor. latè per Bar.poſt glo.in l.ſi pupilli.§.j. de nego.geſt.

priuatis,ſed ſolũ Reipublicæ:vt l.j.in fi.de ma.cõue.Sol.qñ pater non conſentit decu rionatui,obligaẽ Reipublicæ,& obligaẽ p officio qđ ipſi filio daẽ:dico ea actiõe, quæ oritur ex ipſo officio:& ex ea adminiſtra tione,vt hic.non ſi oriaẽ ex aliquo particu lari actu,vel delicto cõmiſſo in officio: vt

b ¶ Dños.vide Bar.& q̃ ibi dixi p eũ i l.Lu ci⁹ Titi⁹.ff.de fideiuſ.

3 lege contraria. Vltimò no.†ex hac l.q̃ iſta nomina de peculio, de in rem verſo,quod iuſſu,& ſimilia,non ſunt nomina actio num,ſed ſunt adiectiones.quod apparet hic dũ dicit,tutelę vel negotiorum:&c.Facit ff.de pec.l.iij.§.cui congruit.in prin. & l.ſi filius.in fi.de in rem verſo.de exerci.l.ſi tamen plures.§.fin. & de inſti.l.cuicunque.§.non tamen.Bar.

Additio.

LEX II.

EIus. Filius ſui iuris effectus,nõ tenetur ex antè ge ſto niſi inquãtũ facere põt,ſi paternã hæredi tatẽ non habet.h.d.Quære in gl.& expone ibi,pro prij edicti impetratione &c.& per edictũ quod cũ eo qđ eſt factũ ad interpretationẽ & limitationẽ edicti de cap. dimi.id eſt,per qđ actio in filiũ reſtituebatur inſolidũ:quia per mutationẽ ſtatus erat liberatus.Quærit gl.quomodo intelli gatur inquantũ facere poteſt?Dic vt in ea.Non ſunt hic alia.

Additio noua.

LEX III.

ETiam. Actio de in rem verſo,competit ex eo quod verſum eſt,nec aliter volũtas domini requi ritur.h.d.Gl.colligit differentiam eſſe inter iuſſum & mandatum.Dic vt in ea. Additio noua.

SI ex contractu. Qui contrahit, vt nuncius, non obligatur.h.d.

Additio noua.

NVlla res. Filiusfamiliàs põt fideiubẽdo obli gari,& patrẽ obligat de peculio.h.d. Gl.primò notat hic differentiam inter filiumfami liàs,& ſeruum in contrahendo.Secũdò ponit lectu ram,ſuper ſecundo reſponſo.Tu tene primam gl.& no.

SI ſeruus. No.ex hac l.& ex eo quod dicitur in gl. quod qui locat rem tuã te inuito,& igno rante,tibi non præiudicat quin conductorẽ poſsis tua authoritate repellere. Additio noua.

SI ſeruus. Dñs põt ſua authoritate repellere in quilinũ qui cũ ſeruo non habẽte man datũ cõtraxerat.Tene menti caſum iſtũ,pro locatio nibus factis ab his,qui mandatũ non habent:vt poſ ſit expelli inquilinus,vel colonus à domino propria authori tate.Opp.vt in gl.& tene duas vltimas ſolutiones.

SI qui ſeruo. Hæc eſt bona lex.not.iſtud: quia notabile de eo q mutuat factori alterius.de quo per glo.magnam in l.ſi pupilli.§.j.ff. de neg.geſt.& per Cy.[a] hic. Additio noua.

2 ☞ *Geſtum nomine meo ignorante eo,cum quo geritur,poſſum habere ratum.*
2 *Ex contractu geſto per alium nomine meo,quando tenear.*

EI qui. Duas partes habet.Prima in ſeruo. Secũ da in libero.Secũda ibi,alioqn. & iſta ſe cũda pars eſt ſingularis.Breuiter hoc itẽdit:Actio de peculio,cõpetit durãte poteſtate,& ea finita in tra annũ.Itẽ ex cõtractu liberi negotiorũ geſtorũ tenetur dñs ſi in rem ſuã vertat,vel ratũ habeat.h.d.Ad primã partem op poni de l.j.§.annus.ff.quando actio de peculio eſt anna.Sol.vt in gl. Venio ad vltimã partẽ:& primò quæro,dicitur hic,cũ libero rem agẽte,&c.de quo loquit. Dicit gl.intellige de pro curatore,geſtore,& tutore,vel curatore.Inquantũ dicit de ge ſtore,dicit verũ:& eſt no.& ſingulare,& intellígit gl.in l.ſi pu pilli.§.j.de neg:geſt.Inquantum dicit de procuratore,verũ di cit in ſe,tamen non congruit literæ:quia tunc ratihabitio non requiritur quod hic dicitur in litera. Opp.ſ.ſi tutor vel cura tor interue.l.ſi creditor.& ſi cer.pe.l.eum qui.Solu.dicit gl. illa ſecundũ iſtam:quia non tenetur dominus,niſi in duobus ca ſibus hic expreſsis:poſtea gl.in fin.ſoluit aliter. & illa eſt vera, ſecundum Pet.in cõtrarij⁹ qui contraxit cum geſtore, habuit reſpectum ad perſonam geſtoris,vt tex.dicit:tamen de domino nil fuit dictũ,nec ſic,nec non: & tũc tenetur in duobus ca ſibus hic expreſsis.eſt no.caſus. Oppo.& videtur q̃ dominus poſsit habere ratum,q̃ ſuo nomine non eſt geſtum: vt l.ſi pu
1 pilli.§.ſed ſi ego.ff.de neg.geſto.Sol.Dicit † gl.nota.licet non fuerit geſtum nomine domini à mutuante:fuit tamen geſtum ab ipſo recipiente:& ideo põt ratũ habere.no.tex.& gl.iſtam. Vltimò gl.remittit ad no.in l.eum qui.ſ.ſi cer.pe.ſed in l.eum qui.nil dicit,ſed ſe remittit ad no.in l.ſi pupilli.§.j.de neg.geſt.
2 Sed quia ibi elapſo anno non examinaui:ideo dic.† Aut quis contrahit cũ tutore,vel curatore:& dic vt l.poſt mortem.ff.qñ ex fac.tut. Aut quis contrahit cũ ꝓcuratore:& dic vt l.ſi lite ras.j.mandati. Quandoq̃ quis contrahit cum eo,qui nullũ ha bet mandatũ:& iſta eſt ſecunda materia noſtræ legis quo caſu dic, Aut quis contrahit cũ aliquo penitus extraneo,nõ gerente negotia alterius:tunc ille,ad quẽ pecunia aduenit,nullo mo do tenetur.vt l.non aduerſus.ſ.ſi cer.pe. Aut quis contrahit cũ negotiorum geſtore alicuius ſine mãdato: & tũc aut cõtrahit cũ eo contemplatione ſerui tantùm,ita q̃ non dñi: & tũc ipſe tenetur,non dominus:vt ſ.ſi tutor vel curator interue.l.ſi creditor.& d.l.eum qui.ſ.ſi cer.pe.& hoc no.in fi.gl. Aut contra xit cùm eo,contemplatione domini,ita q̃ non geſtoris:& tũc videor gerere negotium domini,& ipſe dominus tenetur ne gotiorum geſtorum actione, ſi negotium eſt geſtum vtiliter: vt l.quæ vtiliter.& §.ſed an vltro.ff.de neg.geſt.& l.ſi pupilli. §.j.e.ti. Aut contraxi contemplatione vtriuſq̃,& vterq̃ tene tur:arg.d.l.ſi pupilli.§.j. Aut contraxit cum geſtore contẽpla tione ſui:de domino autem nihil agitatum fuit:tunc dominus regulariter nõ tenetur,niſi in duobus caſibus hic expreſsis. Et prędicta fortè vera ſunt in eo,qui gerit negotia abſentis,ſed in eo qui gerit negotia domini,vel ſcholaris,eo præſente,vel pa tiente:tũc tenetur dominus inſtitoria: ſi accepit in eã cauſam, quam dominus ſibi erat ſolitus committere:vt l.ſi.quod cũ eo.

Additio.

SI ex alio. Filius ſui iuris effectus,ex antè geſtovti li cõtractu tenetur inſolidũ,ſi patris eſt hæres:aliàs inquantum facere poteſt.h.d.Bar.

Additio.

1 ☞ *Pater pro filio inſolidum quando teneatur.*
2 *Actio mandati,cum actione quod iuſſu,quando concurrat.*

1 SI mandator. Pater† tenetur pro filio inſolidũ ſi mandauit,iuſsit, vel fideiuſsit. h.d.Nota tres caſus:q̃ in ſummario dicit,vt gloſ.dicit.
2 Quæro,†vtrum concurrat actio mandati,cum actione quod iuſſu.Gl.hic recitat vno modo:alio modo recitat ff.quod iuſ ſu.l.j.§.j.& iſta tene menti.

Additio.

QVm ancilla. Ex contractu habito cum ſerua, non tenetur dominus,niſi quate nus peculium eſt locupletatum.h.d. Vide gloſ.quæ eſt hic,quæ ponit tres caſus,in quibus actio de peculio datur in quantum eſt locupletatum peculium.

Additio.

DOminum. Ex contractu ſerui tenetur domi nus de peculio,& de in remverſo: & eſt natiua,& non datiua,qđ plenè dixi in l.frater à fratre in j.gl.magna.ff.de condi.inde.& ibi dixi te nendo quòd ſit natiua,non datiua.contra Cy.hic.Bar.

1 ☞ *Mandans accipere pecuniam incertam mutuo,ita obligatur.ſicut ſi mandaret de certa.*
2 *Literæ commendatitiæ quando obligent remiſsiuè.*
3 *Mandatum generale quando ſufficiat ad actionem quod iuſſu.*
4 *Expreſsè dicitur illud,quod ſpecialiter exprimitur.*

b DOminos. [b] Iſta eſt bona lex.Primus et vltim⁹ caſus iſtius legis notabiles ſunt. Vi
1 de gl.ſuper verbo,mentiatur.Ex quo no.†ſi mando tibi de mutuanda pecunia incerta,quod ita obliga tur mandans,ſicut ſi mandaret de pecunia certa. No.ſecundò
2 †quod iſtæ literæ commẽdatoriæ non obligant:vt hic.Itẽ ha betur in l.ſi verò non remunerandi.§.cùm quidam.ff.mand.de quo plenè dixi in l.Lucius.ff.de fideiuſſo. & nota bene hunc vltimum,& primum caſum &c.

Additio.

Additio.

DOminos. Dominus obligatur qđ iuſſu, ſi ſpāliter mandauit: ſecus ſi generaliter, vel
a literas commendatorias miſit: tunc tantùm de peculio obligatur. h. d. Nota ꝙ literæ commendatoriæ non debent trahi ad hoc, qđ pecunia mutuetur l. ſiverò non remunerandi. §. cū quidam. ff. mand. Secundò †nota ꝙ gñale mandatum non ſufficit ad actionem qđ iuſſu. d. l. j. §. j. dicit, expone hic ſpāliter, id eſt, expreſsim ſufficit tamen ſi generaliter exprimat.

Opp. cōtra hoc de eo qđ dicitur hac lege de procuratore generali. Sol. Intelligit gñali de eo, q liberā non habet, aliàs ſecus. Idē ſi dictum eſſet per dñm, ꝙ haberet ratum quodcunq; geſtū eſſet: vt l. j. §. j. qđ iuſſu. Requiritur enim ꝙ dñs ſciat ſpeciē contractus: vnde non eſt neceſſe, ꝙ iubeam ſeruo qđ cōtrahat cum Titio: ſed ſufficit ꝙ iubeā ei qđ emat, nō dico à quo, & quā rem. hoc ſufficit ad actionem quod iuſſu. d. l. j. §. qđ iuſſu. Sed ſi facerem eum procuratorē generalem oīm bonorū meorū, quantuncunq; haberet liberā, quia non exprimo ſpeciē contractus, non haberet locum qđ iuſſu. hoc qđ hic etiam ꝓbatur in īſtitoria, & exercitoria actione, in quibus licet ſeruus volente domino contrahat: tñ competit inſtitoria, & non qđ iuſſu: quia certa ſpecies contractus non eſſet demandata. Vltimò tene menti illam ex
4 poſitionem ſpecialiter, id eſt expreſsim: quia † expreſsè dicitur illud, quòd ſpecialiter exprimitur. de quo in l. Lucius. ff. de vul. & pupil. Bar.

Per quas perſonas nobis acquiritur. *Rubrica.*

1 ☞ *Poſſeßio, & dominium, quando quæratur per procuratorem.*

LEX I.

b EXcepta. bSecundum veram lec. breuiter dicit Per liberam perſonam acquiritᵗ nobis poſſeſsio, non dominium actu ciuili interueniente. h. d. Opp. & vī ꝙ poſſeſsio, & dominiū, quæratur per ꝓcuratorē, vt j. de acq. poſ. l. per ꝓcuratorem. Hic aūt dicitur ꝙ ſola poſſeſsio quæritur, quare malè. Solue vt in prima gl. Contra hoc opp. p pactum legis cōmiſſoriæ transfertur dñium ipſo iure ergo p pactum ꝓcuratoris quæritur dñium domino. cuius cōtrariū hic dicitur Gl. videtur dicere ꝙ hic per ꝓcuratorem non quæritur actio perſonalis, ſed do-
1 minium bene transfertur. ſic loquitᵗ contrarium. Docto. † noſtri dicunt, & bene, qđ tunc eſt verum, qđ poſſeſsio, & dominium, quæruntur per ꝓcuratorē: qñ agitur per actū naturalem, vt per traditionē poſſeſsionis: ſecus per actum ciuilem, vt per pactum legis commiſſoriæ vel actionis in diem: & eſt ſecus hic. Et probatur hæc diſt. ff. de acqui. re. do. l. ea quæ ciuiliter. & dixi plenè
c in l. qui mihi donatum. ff. de do.

Additio.

EXcepta. Per liberam perſonam poteſt nobis q̄ri poſſeſsio, & qđ' cauſatur ab ea per acqſitionē naturalem: ſecus ſi per ciuilem. h. d. ſecundùm veram lecturam. Opp. ex pacto legis commiſſoriæ transfertur dñium ipſo iure. j. de pac. inter emp. & ven. l. cōmiſſoriæ. ſed dñium poteſt quæri per ꝓcuratorē: ergo dñs hic pōt agere ex iſto pacto. Huius timore dicūt ꝙdam qđ dñs non poteſt agere perſonali actione: ſed bene rei vendicatione. Tu dic ſcđm Mod. ꝙ iſta lex declaratᵗ per l. ea quæ ciuiliter. de acq. re. do. Nā ea quæ acquiruntᵗ per actū naturalem, acquiruntᵗ nobis per liberam pſonā: ſecus in his, quæ acquiruntᵗ p actū ciuilē. Ita hic quā do dño quęritur per actū naturalē, hoc eſt p traditionē poſſeſsionis: tunc per liberā perſonā nobis quæritᵗ: vt in princ. huius legis: ſed qñ per actum ciuilem, vt p actum legis cōmiſſoriæ, nō quæritur nobis: vt in ſcđ'ō reſponſio. Opp. ff. de vſuris. l. ſi qs ſolutioni. §. j. Dicunt quidam, non quæritur dño directo iure: ſed de æquitate. Sed tu dic ꝙ regulariter nō quęritur. Fallit in caſibus, qui ponunᵗ Inſti. de inuti. ſtip. §. ſi qs alij tangam in l. multum. j. ſi quis alte. vel ſibi. Quæro, quomodo fuit hic conceptū. quidam dicunt, in perſonam domini. qđ eſt falſum: vt l. eum qui. §. ſi actori. de conſtitu. pec. Notatur in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. de verborum obligat. Dic ergo quòd fuit conceptum in perſonam procuratoris. Quæro, quæ eſt differentia inter dominium & obligationem. Glo. dicit, quia iura incorporalia ſunt ita infixa oſsibus ꝙ ſeparari non poſſunt. Tu dic quòd ratio eſt

a ¶ Literæ. & ꝙ literæ commendatitiæ non obligent, adde Spec. in titu. de cle. peregr. §. j. & glo. in cle. j. de iure patr. & Bal. in l. ſi literas. j. man. Barto. & ibi Alex. in l. Lucius Titius. ff. de fide.

b ¶ Excepta. De intellectu huius legis vide plenè per Imol. poſt Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuletur. aliàs in §. ſi ſtipuler. & §. ſi quis. de ver. oblig.

ea quæ ponitur in l. ea quæ ciuiliter. de acqui. re. do. Bar.

LEX II.

d CVm per liberam. d d ¶ Cū per liberā. Adde l. fi. §. fi. ſcđm ītellectum Bar. ff. de do. ✠ P. PAV. P.

CVm per liberam perſonā quęritur nobis actio principalis. quæritur etiam acceſſoria. hoc dicit. e ¶ Macedonianū. An filiusfamilias poſsit mutuò accipere quā do pr eſt furioſus, vi de Are. in l. cū hæres. ſ prin. de acq. hęr. An aūt filiusfamilias ſit tutus in foro cōſcientiæ, vide pañ. ī ca. nouit. ī xij. col. extra, de iud. Itē circa l. Macedoniani qđ pr teneť emere libros filio ſtudēti, vide Paul. đ Ca. cō. clxxxiij. Bar. ī l. fi. C. de fillētia. li. xij. ✠ P. PAV. P.

LEX III.

SI duo vel plures. Hæc l. dicit breuiter. Simplici iuſſui prævalet nominatio: ſed iuſſus ſpecialis prævalet nominationi.

c *Ad ſenatuſcōſul. Macedonia. c Rub.*

LEX III.

SI filiusfa. Nota hāc legem qđ f non valet mutuum, ſi ſimpliciter credebat filiumfamiliâs: niſi ductus iuſtis rationibus credat &c.

Additio.

1 ☞ *Filiusfamiliâs aſſerens ſe emācipatum à patre, perdit beneficium Macedoniani.*

2 *Quis punitur propter mendacium.*

3 *Credens aſſertioni aduerſarij, quando excuſetur.*

f SI filiusfamiliàs. f Si filiusfamilias ſe patrēfami. dixerit, beneficiū Macedoniani amittit. hoc dicit. †No. ꝙ per hanc legē ſæpe apponūt
1 notarij in cōtractibus clauſulā: talis offerēs ſe emancipatū à tali ſuo patre. & per hoc pdit beneficium g Macedoniani. Secundò
2 no. † ꝙ propter mendaciū qs punit. Quęrit gl. qūo poſſum me oſtendere credidiſſe nōvana ſimplicitate ductus. Rñdet, eo ipſo
3 ꝙ cōtrariū nō ꝓbaᵗ. Vide gl. & no. † ex hoc ꝙ iuſta cā eſt, ſi qs dicat ſe credidiſſe aſſertioni aduerſarij. Ad idē ff. qñ actio de peculio eſt annalis. l. j. §. fi. alſ eſt l. ij. Sed q̄ro, qualiter poterit ꝓbari contrariū, vt qđ ipſe ſciebat ſic nō eſſe. Dic ꝙ multi modi eē poſſunt, ītер quos eſt, ſi erat ita coniuncta pſona, ꝙ veriſimiliter ignorare non deberet: vt l. de tutela. ff. de in integrum reſtitu. Barto.

Additio.

1 ☞ *Teſtis qui deponit ſuper publica uoce, & fama, ſi dicit ſe ſcire, quia ſic dicitur, non probat.*

XEnodorus. Exceptio ſenatuſconſulti ceſſat in quinque caſibus hic expreſsis. hoc dicit. Quæro, teſtis interrogatus ſi de hoc eſt putatam habeat. Vide Com. cōſi. clxxviij. in ij. dubio. inci. theſaurarius. Itē æquiparatur mandato priuato, non publico, nec in his. quæ ſunt authoritatis, vide Feli. in c. prudentiam. in rin. in vlti. col. extra, de offic. deleg Item pro limitatione Feli. in c. ſicut tuis. extra de mino. Vide tres limitationes per Alex. conſi. lxxxviij. in v. volu. in v. & vj. colum. Item qđ non trahatur retro, quando quis ratificat actum qui non fuit geſtus nomine ſuo nec in p̄iudiciū tertij, vide Imolā in l. ſi hoſtes. §. ſi fideiuſſor. ff. de ſolu. Itē ſicut ratihabitio trahit retro, & mādato cōparatᵗ: eodē mō reprobatio actᵘ trahit retro, & ꝓhibitioni à principio cōparatᵗ vide Bar. in l. Pōp. la j. col. vj. ff. de neg. geſ.

g ¶ Beneficium Macedoniani. Adde Bal. in l. ij ē. ſi aduer. rem iud. vbi dicit hoc verum, ſi geſsit ſe pro libero per x. an. & refert, & ſequitur Alex. de Imol. in l. j. §. ſi quis patrem. ff. eo. tit. in apoſtil. ad Barto.

h ¶ Mihi donatum. Et ibi dixi in l. qđ mihi donatum. ī fi. & Bal. hic contra. in ij. & iij. colum.

i ¶ Si filiusfamilias. Iſtā regulā huiᵘslegis ꝙ ratihabitio æqparatᵗ mandato, limita ſingulariter vt non habeat locū in ſtatutis. nā ſtatutū punies mādantē nō habet locū ī ratū habēte: bal. ī c. ex huiuſmodi. extra, de ꝓcu. ad idē qđ voluit Bal. ī l. obſeruationē. §. fi. ff. de off. ꝓcō. vbi dicit ꝙ ſtāte ſtatuto ꝙ mīmoniū nō poſsit ꝓbari, niſi p inſtrm, nō habet locū in ratū habē te. Aduerte tñ qđ libellus de mādato in ratihabitiōe locū obtinebit. d. Ant. in c. at teſtationes. ī pe. col. extra, de deſpō. ipu. Itē alio mō limita vt p Ale. in l. ſi pecuniā. C. de neg. geſt. Item notādū ꝙ ratihabitio nō trahit retro, niſi ad id qđ à principio erat inualidum. Gl. notat in l. Iulian⁹ ait. ff. q ſatiſd. cog. Itē limita vt per ale. cō. cccxcj. in j. col. Item an & qñ actus null⁹ poſsit rarificari, vid' Ro. cō. lviij. & cō. ccc xl. Itē limita vt p Feli. in c. nōnulli in iij. col. extra, de reſcrip. Itē no. ꝙ ratihabitio nō æquiparatᵗ mādato, vbi p forma regrit cōſenſus et authoritas alicuius aſs ſi etiam eſſet dictū qđ non poſsit aliquid fieri ſine expreſſa licentia alicuius. ſufficit qđ ille poſtea ra-

a ¶Quòd in dubio.ad de Alexã. de Imo.in cõſ.xlvj. circa fi.ĩ v. vol.&phoc facit:qa qñ res geriť, vel actꝰ factus reperiť,in dubio p̃ſumiť factꝰ ſecũdũ cõſuetudinẽ.l. vel vniuerſorũ.ff. de pig.act.&l. qđ ſi no lit.§.qa aſsidua.ff. de ædil.edic.

b ¶Expẽdiſſe. Modũ ꝓbãdi pecuniã in tale cãm expẽſam, vid q̃ not.Bart.in l.q̃ ſub cõditione.ff. de cõd. inſti.& qđ ipſe not.ĩ l.fi.§.&ſi.C.de iu.de lib.& dictũ Bart.hic alle.Bar.ĩ l. Macedoniani.s̃.eo.per iſtum §.ꝙ mater nõ præſumiť expendiſſe pecunias mutuatas,ĩ mercimoniꝫs. & in mercatore, filiofa. ceſſat hoc ſenatuſcõ. ſecundũ Bal.& ibi.et vide Bal.ibi ſi ſtatutũ dicit ꝙ nõ poſsit cõtrahi cum filiofa.niſi ſit mercator.põe ꝙmercať & nõ cõtrahit in cauſa mercãtiꝫ:&ad Bart. hic adde q̃ not. Bar. in l. ſi p̃diũ.j.de præd.min.Bar.in l.ſi vẽtri.§.fi.Adde qualiter ꝓbeť,ꝙ pecunia fuerit expẽſa in cã in qua fuit recepta: Pe. de Anch.cõſi.vlt. & inquãtũ in apoſtilla ponitur de ſtatuto ꝙ nõ poſsit cõtrahi cũ filiofa.niſi in cã mercantiæ.vide Petr. de Anch.cõſ.cccj.

c ¶P. PAV. p. ¶Velleianũ. Circa hãc materiã Velleiani vide Ro.ſingulari cccxxiij.inci. tu ſay. vbi ponit an ſi conſeruo mulierẽ indẽnẽ tũc iuueť Velleiano. Itẽ nõ ꝓcedit ꝓhibitio Velleiani qñ ĩ cã ſua intercedit, Vide exẽplũ per tex.&ibi Iaſ.in l.de dic̃.§.j.ff.q ſatiſ.cog.An aũt poſſit renũciare velleiano.& an credať notario dicẽti ſe certioraſſe mulierem vide ad Bar.in l.fi.ff.e. Itẽ an valeat renũciatio,& an reqrať certioratio vide Alex.in l. in repudiãda.ff.de acquí. hæredi.

1 blica fama & vox:dicit†ꝙ ſic.interrogatus qũo ſciret:dicit ꝙ ſic publicè dicit: vtrum probet.Hic vĩ tex.ꝙ ſic.In contrariũ eſt veritas: qa põt publicè dici ꝑ vnũ. ergo ratio iſta nõ probat:vt l.nõ nudis.& l. nõ epiſtolis.s̃.de probatio.Nõ obſtat hic tex. qa hic ponit iuris miniſteriũ:vñ ad ꝓbandũ illud quia ſic publicè dicit:requiriť ea quæ agebat:quæ cõtrahebat publicè: vt ſic videať ab omnibus:vt ff.e.l.iij.Bar.

s ISi filiusfa. Ratihabitio retro trahitur,& mandato cõ comparatur. hoc dicit.

Additio.

ISi filiusfa. Origo actiõis inſpicitur qñ mutatione facti ratio nõ mutatur.h.d. Opp.gl.de l.licet.§. ſed ſi filius. & §.ſeq.ff.de pec.Glo. nõ ſoluit. Tu dic,ꝙ hic ex mutatiõe tituli nõ cõtingit mutatio rationis:ſecus in lege cõtraria. Iſta lex fa cit ad quæſtionem,ſi ego emerẽ, & feciſti refutationẽ de pretio: deinde iſtud ſtatim promiſi ex alia cauſa, ꝙ non debeat ſolui, niſi vna gabella.

Additio.

ISi permittente. Voluntas partis tollit exceptionem Macedoniani,contra perſonalem, & hypothecariam.h.d.Bar. Additio.

☞ *Pater quando teneatur emere libros filio ſtudenti.*

2 IMAcedoniani. Inmutuo ad vſus neceſſarios ceſſat Macedonianũ: & actio de peculio finita patria poteſtate eſt annalis,actio quod iuſſu perpetua.h.d. Opp. hæc lex videť ſibi contrariari.in principio innuit patrẽ teneri inſolidũ:in ſecundo reſpõſo ipſum teneri de peculio.So.Dicit gl. Aut quis expendit ꝓ filio in talem cauſam,quam pater habet neceſſe facere,vt emeret filio libros, poſtquã miſit eum ad ſtudium:& loquiť iſtud principium.alias ſecus:& ita loquitur ſecundũ reſponſum.Nota gl.†q̃ innuit ꝙ ex quo pater mittit filium ad ſtudium,pater habet neceſſe emere libros . In cõtrariũ videť quod hoc procedat ex mera voluntate: vt l. quæ pater.ff.fami.erciſ.Puto ꝙ quędã eſt diſciplina cõis:vt quis addiſcat legere,& ſcribere:& ad iſtud pater tenetur:vt l.qui filium. ff.vbi pup.educa.debe.Quædã eſt diſcipli na nõ cõis,vt addiſcat leges,vel alias ſcientias:& ad iſtud nõ teneť pater.d.l. quæ pater.Nec obſtat gl.iſta,quia intelligo, ꝙ pater habeat neceſſe emere libros , ſtante illa voluntate ꝙ ſtudeat,cũ ſine libris ſtudere nõ poſsit:nam ſi vellet mutare voluntatem,poſſet.Dic vt ff.fami.erciſ.l.ſi filia.§.idẽ aliàs l.ſi vna. Vltimò materiam huius legis declarat glo.in l. ſed Iulianus.§.quod.ff.eo.Bar.

Additio.

1 ☞ *Filij appellatione facta à lege uenit nepos ex interpretatione extenſiua.*

1 ISi filius. Hæc exceptio tuetur patrem cõuentum actione de peculio.Item appellatio † filij facta à lege porrigitur ad nepotes.hoc dicit.Simile habes in l.filium habeo.ff.eo.Et aduerte , quia lex dicit, porrigitur. quaſi dicat ꝙ hoc eſt ex interpretatione extenſiua, non quòd comprehendatur ex propria ſignificatione . Dixi in l.liberorum.ff.de verb.ſigni.& ff.de lib. & poſthu.l. Gallus.§.j.

Additio.

1 ☞ *Ratihabitio quòd retro trahitur,& mandato comparatur*

2 *Artifex accipiens pecuniam mutuo,in dubio uidetur accipere occaſione ſuæ artis.*

1 *Si paterfamiliás accipit pecuniam mutuo,quando in dubio uidetur accepiſſe pro familia nutrienda.& nu.7.& nu.8.*

4 *Exceptioni Macedoniani,excommunicationis,uel banni,quòd non poßit renunciari.*

5 *Filius effectus ſui iuris,renunciat exceptioni Macedoniani.*

6 *Si ſcholaris exiſtens in ſtudio accipiat pecuniam, quòd in dubio uideatur expendiſſe cauſa ſtudij.*

ISi filiusfa. Ratihabitio ſequens ſicut voluntas precedens,impedit exceptionem Macedoniani.Item præſumiť,militem mutuum,qđ accepit, in
1 cauſa militiæ accipere.h.d. †Not.ratihabitionem retro trahi,& mandato æquiparari.Contra de acqui.hære.l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.ſol.breuiter vt intelligas ll.in gl.alle. Quando ꝙ conſenſus alicuius requiriť certo tpe limitato:& tunc ratihabitio ſequẽs nil operať.d.§.iuſſum.& l. obligari §. tutor. ff. de auth.tut.&l.quid ergo in prin.ff.de his qui no.infa. Qñ ꝙ cõſenſus alicuius requiriť certus,intra certum tempus:& tunc ratihabitio ſequens ſufficit:dum tñ aduenìat intra illud tempus:vt d.l. bonorũ.rem ra.ha.& l.j.de app.reci.Qñ ꝙ cõſenſus alicuius requiritur nullo tpe limitato,tũc habẽt locũ ratihabitionẽ retro trahi,& mandato cõparari.de quo,per Dy.in c.ratihabitio. de reg. iur.in vj.Multa dixi in d.l.bonorũ.rem ra.ha. Quæro, an pater poſsit habere ratum inuito filio.Dic vt in gl. Venio ad fi.
2 ex quo nota anteꝙ intrem gl.†ꝙ ſi artifex accipit pecuniã mutuo,in dubio vĩ accipere cauſa artis ſuæ.quòd eſt multum no.
3 Item facit,paterfamil.†accipit pecuniam mutuo, poſtea repe
a ritur emere frumẽta pro nutriẽda familia ſua,ꝙ in dubio a videť recepiſſe mutuum pro illa amptione faciẽda. Ad hoc optimè j.
4 de pig.l.fi.& ibi dicam aliquid. Quærit gl.vtrum †exceptioni Macedoniani poſsit renunciari.Et determinat ꝙ non, quando exceptio non inducitur principaliter in fauorem alicuius:ſed in alicuius odium non põt ei renunciari:& ideo exceptioni excõi cationis,vel banni,renunciari nõ poſſet,& ſimiliũ. Itẽ aduerte,
5 †quia gl.loquiť multũ obſcurè.inquit enim,an ipſe filius poſſet renunciare:nam ipſe idẽ factus ſui iuris renũciare poſſet: vt l. ij. s̃.eo.Item & pater eius poteſt renunciare:vt hac l.& s̃.l. proxi.

Sinautem miles. In filio militante ceſſat ſenatuſconſultum Nacedonianum. Nota
6 hunc finem valde:& facit†ad hoc in dubio,ꝙ quando ſcholaris
b acceperit pecuniam,videtur eam expendiſſe in cauſas ſcholaſti
7 cas neceſſarias.Et per hoc†poſſumus dicere ꝙ quando pater accepit pecuniam mutuò tpe chariſtiꝫ,ꝙ in dubio præſumatur ex
8 pendiſſe in alimentis ſuæ familiæ,& ſuis. †Et ꝙ in dubio ſi aliquid emit pro ſe,vel pro ſuis , intelligatur illam pecuniam in illam cauſam expendiſſe,arg.optimum,imò quaſi caſus j.de pigno.l.fi.in prin.&c.

c *Ad ſenatuſconſultum Velleianum.* c *Rubrica.*

LEX I.

MVlieribus. Ad euidentiam totius tituli debes ſcire ꝙ ſenatuſcon.Velleianum habet tria remedia.Vnum remedium excluſorium,per quòd mulieres intercedentes ab obligationibus eximuntur.Aliud eſt remedium reſtitutorium , per qđ muliere ſubducta de medio actio reſtituitur in veterem debitorem.Tertium remedium eſt inſtitutorium,ꝑ quòd actio inſtituitur de nouo in eũ,qui debet eſſe debitor, pro quo mulier obligationem ſuſcepit.De primo remedio loquunt quaſi omnes leges huius tit.de duobus vltimis fit mentio in l. ſi pater nam.& in aliquibus alijs.j.eodem titu.&c.

Additio.

1 ☞ *Senatuſconſultum Velleianum habet tria remedia.*
2 *In contrabente cum muliere,an requiratur ſcientia.*
3 *Statutum puniens contrahentem cum forenſi,an requirat ſcientiam.*
4 *Velleiano renunciatur.*

MVlieribus. Mulieribus intercedentibus, non donantibus, ſuccurritur
1 Velleiano†hoc dicit. Ex hoc princi. cum duabus gl.hic poſitis no. quinq; modos intercedendi,vide tex.& gl. Secundò no.quòd † requiri
2 tur ſcientia eius,qui cum muliere contraxit.Ad iſtud oppo. de lege.vir vxori.circa princip.ff. eodem. Huius timore gloſſ. hic diſtinguit.vide eam.Et in iſtis duobus vltimis , ſcilicet quando vterq;

vterq; ignorat,vel qñ mulier scit,et creditor ignorat:intellige si creditori põt aliquid imputari:quia magis solicitus esse debuit:d.l.vir vxori.in prin. Et no.materiam †istam ad infinita.
3 dicit statutum,si quis contrahit cum forensi:certè debet intelligi de eo qui scit,vel scire debet se contrahere cum forensi.fa-
4 cit.ſ.ti.j.l.j. Quærit gl.†vtrum velleiano possit renunciari: & determinat quod sic.dicam in l.fi.j.eo.Bar.

FRustra. Velleianum non subuenit mulieri, quæ se obligat principaliter,vel in effectu.hoc dicit.

SI cùm tu ipse. Mater intercedens pro filio, iuuatur Velleiano: siue se,siue res suas obliget:pro alio non,cùm pecuniam solvit ab initio.h.d.Glo.opponit & soluit.

1 ☞ *Patiens rem suam obligari:quando uideatur consentire.*

SI sine. Tres casus ponit.Primò qñ non consentit.Secundò qñ cõsentit. Tertiò qñ decipit.Et breuiter hoc intendit.Si mulier pignori non consentit,iuuat ipso iure.si decipit, nullo modo.No.fm gl.q; qui patitur rẽ suã obligari, vide-
1 tur consentire.Cõtra ff.de pig.act.l.Caius.†Dicit gl.aliud in venditione: aliud in pignore: quia res mea obligari non potest me inuito;sed vendi sic:vnde in obligatione contradicẽdo poteram impedire.secus in venditione.doct.nostri hoc reprobant:& dicunt idem esse in obligatione qđ in vẽditione.Nam ille qui est præsens,& patit nõ vr cõsentire.nec ob.hæc lex:qa hic volebat decipere,vt tex.dicit & ratio p gl.assignata nõ est bona:qa ita põt cõstitui obligatio in personã,ex contractu pignoris,super re aliena:vt l.tutor.§.contraria.de pign.act.sic in venditione,quatenus ad ius reale in præiudicium domini,non potest aliquid fieri;neque per vẽditionem, neque per pignus.

SI mater. Si promittatur indemnitas debitori cessat velleianum;secus si creditori.h.d.

SI sciens. Velleianum iuuat mulierem, & hæredẽ eius ab hypothecaria;& venditionem pignoris facit non valere.Bar.

SI paternam. Hæc est bona l.No.ex isto principio,q; licet plures fideiussores fideiubendo simpliciter teneantur insolidum,vt §.si plures.insti.de fideiuss.l.non rectè.j.eo.tit.tñ quando alio modo intercedunt obligationem suscipiendo in se: quilibet tenetur in virilem;nisi aliud sit actum.hic est casus hic &c.

2 SI paternam. [a] Plures suscipientes in se obligationẽ alterius,obligant ĩ viriles;& quatenus mulier p velleianũ iuuat, eatenus ad pristinũ debitorẽ actio restituitur.h.d. Ad euidentiam est sciendũ,qđ velleianum habet tria remedia. Exclusorium,restitutorium.& institutoriũ.hæc lex, dicit de duobus primis.De tertio videbitis in l.si vxor.Opp.ad istã hic innuit, q; isti filij tenebantur in viriles.Contra instit.de fideiuss.§. si plures.j.de fideiuss.l.non rectè.Sol.& hæc est vera ibi qñ fideiubent:hic qñ in se obligationem suscipiũt principaliter.Bart.

QVamuis. Mulier soluens per errorem,per velleianum repetit.h.d.

SI aduersarius. Mulier principaliter cõtrahẽs, non iuuatur velleiano: secus si pro alio contrahendo ab initio se obligauit.h.d.

FIam. Remittere pignora,non est intercedere.hoc dicit.

SI fœnebris. Quando fit intercessio, inspicitur initium non euẽtus.Opp. de lege, Seia.§.fi.ff.eo.Glo.soluit multis modis.Tene vltimam quam tenent omnes doctores. Additio.

MVlierem. Hæc exceptio transit ad fideiussorem & etiam ad mandatorem.h.d.cum l.sequen. Additio.

SI mulier. Mulier subducta de medio,per Velleianum in veterem debitorem actio restituitur.h.d. Additio.

IN Oeminis. Mulier intercedens,non iuuatur si decipit.h.d. Additio.

DVm ad eas. Si mulier ab ini-
a tio debitricẽ se cõstituit, Velle.iuuat.h.d.Additio.

1 ☞ *Priuilegium personale,trahitur ad hæredes,pro tempore præterito,pro quo est facta executio.*

HAeredes. Beneficiũ psonale trãsit ad hæredes.h.d.Opp.vt l.in omnib⁹. de reg.iu.Sol.Dicit Dy.in c.priuilegiũ psonale.de reg.iu.in vj.q; hic persona non est causa proxima priuilegij: ibi
b secus. Vel potes dicere[b],& melius:†priui-
1 legiũ personale non trãsit ad hæredes pro futuro tempore:sed pro præterito,quo facta est executio,transit ad hæredes:vt dicemus in l.quia ff.tale.sol.ma.sed Velleianũ ab ipso initio trahit secum executionem, vt faciat mulierem tutam; vt l.si vxor.ſ.e. meritò transit ad hæredes.

SI cùm pater. Vbi est locus excep-
tioni fictionis,non habet locũ Velleianum.h.d.

SI dotare. Nota q; in dote mu-
lier nõ iuuatur Velleiano.h.d.

1 ☞ *Mulier quando possit renunciare iuri hypothecæ.*
2 *Renunciatio facta per mulierem iuri hypothecæ, nõ extenditur ad alias personas.& nu.4.*
3 *Mulier agens contra tertios possessores,an excludatur actione cedendarum.& nu.7.*
4 *Si mulier renunciauit iuri hypothecarum,& fuit confessa quòd pretium ad eam peruenit:quòd non habeat locum hæc lex.*
5 *Consentire & renunciare quòd sit idem.suprà,nu.1.*

IVbemus. Mulier põt renunciare iuri hypothecarum:quia renunciatio non extenditur ad alias res,
c vel personas[c],quàm ad eas,quibus est facta renunciatio.h.d.hæc l.not.Nota quod
1 mulier potest renunciare iuri hypothecæ. Contra.ff.e.l.vir vxori.§.j.Soluit gl.multipliciter.Tu dic secundũ Iac.de Are.q; illa est vera solutio:qa hic renunciauit iuri hypothecarũ:ibi verò nõ renũciauit:sed mari
d tò obligãti,res sibi obligatas cõsensit[d] à simili,sicut mulier potest propriã rem vẽdere,non aũt vendẽti consentire,ita põt iuri bus hypothecæ renunciare,non autem ob
2 ligationi consentire.Opp.q; †ista renũciatio facta iuri hypothecæ præiudicet quo ad omnes:vt ff.qui.mo.pig.vel hypo.sol.l. Paulus in prin.l.creditor.§.si tecum.ff.qui potio.in pig.hab.Sol.Speciale est in mulie re.vt eius renunciatio non extendatur ad alias personas,vt hic vides. Opp. quando
e mulier[e] agit contra possessores, † aliarum
3 rerum, hypothecaria cogitur eis cedere actionem personalem, & hypothecariam in bonis viri.l.mulier.ff.qui po.in pig.ha. & d.l.Pau.§.j.quib.mod.pig.vel hypo.sol. Sed ista mulier non potelt cedere quia in quibusdam rebus renũciauit:ergo repellit exceptione cedendarum actio.l.Stichum. §.si mandato.ff. de sol. Solu. dicunt doct. quod ista exceptione mulier non repellitur:quia ille,contra quem mulier agit,non contraxit prętextu obligationis mulieris. Ista opinio probatur in simili, secundum vnam lecturam in l.si stipulatus.§.j.de fi-
f deiusso.& l.si Titius & Seia.eo.titu. Vlti-
4 mò scias[f],& perpetuò tene menti,q; †doc.

¶ Si paternã.No.glo. ibi Bart.in l.si Titius de fid.& Bar.in l.non rectè plenè in l.eãdẽ i v.q.de duo.reis.

¶ Vel potes dicere. Adde & vide Barto. met. aliter & copiosius loquentẽ in l.j.ff. de consti.Pinc.& i l. quia tale.ff.sol.matri. & vtrobique vide latissimè per do.Ale.& Moder.

☞ ¶ Pro cõcordia.Aduerte, q; Bart.vult in hac.l. iubemus qđ si mulier consentit alienationi,sibi p̃iudicat in iuribus hypothecarũ.Cõtrarius vr̃ sibi in l.ñ.§.voluntatẽ in fi.ff.so.mat.Sol. do. Alex.hic,in apostil.q; debent intelligi,& declarari hic secundum determinationẽ. in d. §.volũtatẽ.vt loquatur patre mortuo: secus qñ esset viuus.& ita intelligatur in d. §.voluntatem.

¶ Res,vel personas. Adde bonum tex.secũdum vnã lect.in l. si actione.& ibi Bal. pulchrè.ff.de pact.

¶ Consensit. De hac lege intellige in muliere sui iuris: secus si esset filiafa.quia tunc non faceret p̃iudiciũ patri, nec sibi donec fuerit sui iuris. per id qđ legif.& not.in l.ñ. §.qđ si in patris.solu. ma.vbi Imo.& Barr. in §.voluntatem.ca l. Adde qñ mulier renũciauit hypothecæ & iurauit qualiter ei succurratur. Alb. pulchrè cõsi.vij.lib.n.i t an repellat exceptio ne cedendarum,cum cõsensit viro alienanti.vide Ped.cõsi.ccxxiij. vide etiam Ro. consi.cxl.

¶ Op.qñ mulier. Et adde istis no.p Bal.in l.ẽr.ſ.e.qui q̃rit.qđ in gñali renũciatiõe hypothecarũ suorũ iuriũ:qa illa sunt extẽdẽda ad oẽs cõtract⁹,et ibi etiã q̃rit.an valeat pactũ à muliere dãte dotẽ,q; res viri ñ sint obligatæ:& ibi tenet post Pe.& Cy.q; in reb⁹ sp̃aliter obligatis p dote, nõ valeat renũciatio,nisi seruata forma authẽ.siue à me.ĩ.e. qđ limitatur, nisi sit oĩm.Ad quod vide eundem Bal.ea. authẽ.siue à me.

¶ Vltimò scias.Et ibi vide Bar.in l.marit⁹. de intellectu huius l. noĩ c.quærit de emp. & vẽ.Hoc mõ intelli ge hic gl.dũ mõ non interueniat iusm: vt no.in c.cũ cõtingat. cum ſi.de iureiur.& omnino per Bar.in l. fi.ff.eo.& in pxi.aut. ☞ P. P A V. P.

¶ Vltimò scias. vide Pau.cõsi.ccxxix.post

mediũ. alʒ xxj. Vide oino practicã pap.in forma rñſionis libelʒ lt in actiõe hypothecaria.in verbo, excipere. ad fin. & circa prin.huius l.vide Ro. clxxxvij.& cõſi.exl. P. P A V. P.

a ¶ Nõ agere. Idẽ ſeqẽ Practicã Papiẽ.i forma libelli,q̃ agit̃ pro donatione.in verſi.ex cã ad fi.vide Alex. in l.Mæuia,§.fundus. ff. ſol.mat.& ibi etiã dicit q̃ nõ ꝓcedit hæc l.vbi eſſet iuramentũ & ibi etiã aliam per Imo.& Pau.de ca.

b ¶ Vltimò ne poſſes. Et iſta faciũt q̃ licet tradat̃ res æſtimata in dotẽ, ſi aliàs marʒtus non eſt ſoluendo, nõ poſſet alienare:ſecundũ Bal.in l.miniʒſter.§.de vſufru.ad q̃ vide no.i l,ſi æſtimaʒris.ſol.matr.& an, & qũo fit prouiſio, vide etiã Bal.hic & Bal.in l.pe.in vlti.colũ.j.quibo, ce. poſſ. Adde an mulier ſibi p̃iudicet, qñ pretiũ dicit̃ ad eã pueniſſe,Paul.de ea. conſi.ccxix.Bar.cõſil, cxxiij.Io,An.in addi, Spe.in ti.de ſo,§.j.ver, ſed pone vir.

P. P A V. P.

c ¶ Siue à me. Vide circa materiã huius aut̃. Barb.in c.peruenit in pe.& vlti.col.de emptio.& ven.

d ¶ Alij dicunt. Adde no.in c.puenit.de do. & iſta limita niſi ſit iuramẽtũ ſecũdm Bald. in l.etiã,ſ.e.& hic etiã per Bal.& qũo dona ta res ꝓpter nuptias poſsit alienare,vide p Im.in c.cùm contingat.de iureiu.

e ¶ Iacob.de Bel.vide Bart.in l.ſi æſtimatis & in l.ſi conſtante.ff. ſol.ma.& no.bald.in l. ex lapidicinis. ff.de iure do.& bal.in l.j.in princip.C.de iure dotium.

noſtri intellígunt hãc leg.quãdo maritus in alijs rebus remanet ſoluẽdo.ſi antẽ non remaneret ſoluẽdo,talis renũciatio mulieris non præiudicaret.Ratio:quia qñ maritus remanet ſoluẽdo,renũciatio hypothecæ nõ continet donationẽ,vt ſ.eo.l.etiam. ff.quæ in frau.cre.l.ſi pignus.ſed qñ maritus non eſſet aliàs ſoluendo, cõtineret donationẽ.Præterea, qñ maritus nõ eſſet alʒ ſoluendo,mulier per hanc renũciationem eſſet obligata nõ agere[a]. Nam ex pacto liberatorio quis obligatur ad non agẽdum: vt l.vbi pactũ.ſ.de trãſac.& l.ſi vnus.§.pactũ.ne peteret & ibi no.ff.de pact.ſed mulier ꝓ viro nullo mõ põt obligari, vt ĩ aut̃. ſi qua mulier.j.e.ergo talis renũciatio non valet.hoc tenet Ia.de Are.in l.mæuia.§.fi. ff.ſol.mat.& Dy.ff.quæ in frau.cre.l.ſi pignus.& Iac.de bel.in aut̃.vt ĩmobilia ante nupt.do.col.v. Vltimò ne poſſes[b] errare, intellige iſtã l.qñ mulier †renunciauit iuri hypothecæ ſimplr:ſecus ſi renũciauit iuri hypothecarũ,& fuit confeſſa,quod pretiũ ad eam peruenit,tũc eñ tanc̃ ſi eſſet ſolutum,fortè prꝛiudicaret quo ad oẽs:vt l.vir vxori.§.j.ff.e.qđ tamen non intelligo verum ſimpliciter,ſed cum diſtinctione illa, quã gl.tangit,& ego dixi vobis.ff.ſo.ma.l. ij.circa prin,quæ gl.dicit,an per ſolutionẽ factam ſol.matr.contingat liberatio viro, Non ſunt alia hic &c.

VBemus. Mulier põt renũciare iuri hypothecæ,q̃ renũciatio nõ porrigitur vltra res,vel ꝑſonas,qbus fuit renunciatum.h.d.Opp.ff.eo.l.vir vxori.§.j.gl.illa multipliciter ſoluit.vna quod ibi conſenſit;hic renũciauit hæc nõ eſt vera;qa †conſentire,& renunciare hypothecæ eſt idẽ;vt j.de remiſ.pig.l.cũ te.dicit ergo.Iac.de Are.ibi res obligata obligabat̃, & mulier cõſenſit.vnde videt̃ intercedere hic vendebatur,vel aliter contrahebat̃ ſuper ea,ſeu alienabatur & ideo ſicut mulier põt rẽ ſuã alienare;& pecuniã pro alio ſoluere;ita põt conſentire venditioni;nõ obligationi ſecũdũ eũ.& in hoc reſident doct, Secundò opp.qui conſentit alienationi,remittit pignus indiſtinctè quo ad oẽs.ff.q po.in pig.l.creditor.§.ſi tecũ.l.Paulus.§.j. ff.qui.mod.pig.vel hypo.ſol. Sol. ſpeciale eſt in muliere,vt eius renunciatio non porrigat̃ vltra ꝑſonas, res & contractus,quibus renunciatũ eſt:qđ eſt no.Tertiò oppo.ille qui agit hypothecaria teneat̃ cedere actiones priori,vt l.mulier,qui po.in pig.ha.& l.paulus.§.j.ff.qui.mo.pig.vel hypo.ſol.Sed iſta domina,quãdo agit hypothecaria contra alios, non poterit cedere iuri hypothecarum,quibus renũciauit: & ſic repelletur exceptione cedendarum;vt l.Stichũ.§.ſi mandato.ff.de ſol.Sol.dicunt doctores.Contraria †loquuntur q̃ ille qui agit hypothecaria,tenetur cedere actiões ſuas priori, quas habet;ſecus ſi eas perdiderit.vt hic.Non obſt.§.ſi mandato.qa iſte prior conuentus non cõtraxit cõtemplatione illius iuris, qđ mulier habebat;ideo ſibi imputari non põt,ſi non cedit hypothecam,cui renunciauit:ibi ſecus.Iſta ſolutio probat̃ in l.ſi ſtipulatus.§.j.ff.de fideiuſ.ſecundùm vnã lecturam expreſsius eo.tit.l.ſi Titius.Spe.tangit iſtam quæſtionem in tit.de renuncia.§.j.& ibi dicit allegando dicta quorundam antiquorum. Aut mulier agit cõtra aliquem,qui emerat à marito priuſquã ipſa renunciaret;& tunc obſtat exceptio cedendarũ. Aut agit contra eum,qui emit poſt renunciationem:& videtur emiſſe contemplatione ipſius mulieris,dicens ſi ipſa euinceret, cedat mihi iura ſua,per quæ recuperabo. Secus in eo q̃ emit, poſtea qui non poteſt habere reſpectũ ad iura hypothecarum,quibus eſt iam renunciatũ.ar.d.l.ſi Titius.ff.de fideiuſſ.& l.ſi ſtipulatus.§.j.ſcdm vnã lec.ff.de fideiuſ.Itẽ aduertendum: quia doct. intelligunt legem iſtam,quãdo in bonis viri ſupereſt tantũ, q̃ ſufficiat ad dotem.aliàs iſta renũciatio non præiudicaret mulieri.Iſtã tenet Dy.in l.ſi pignus.ff.de his quæ in frau.cred.Idẽ Iac.de Are.in l.Mæuia.§.fi.ff.ſol.mat.hoc videtur velle gl.ſ.e. l.etiam in j.gl.dum dicit,exceptis his quæ ſpecialiter pro dote obligantur:de quo videtur caſus in aut̃.ſiue à me.j.eo.quã ſtatim legam. De hoc videtur caſus in aut̃.ſi qua mulier, quæ cadit ſuper l.ſeq.& ibi tangam.

1 ☞ *Res mobilis dotalis,quando poßit alienari.& nu.6.*
2 *Res donata uxori propter nuptias,quòd etiam ſit ei obligata.*
3 *Mulier per donationem propter nuptias,habet actionem in rem.*
4 *Si mulier iuri hypothecæ renũciauit,& confeſſa fuerit pecuniam ad eam peruenisſe an tunc tollatur actio de dote.*
5 *Res inæſtimatæ in dotem dàtæ,ſi alienantur,quando competat mulieri actio utilis.*

c SIue à me. c Opp. de rei vxo. act.l.j.§.& cũ lex. Sol.Quod dicit hic:de ſecũdo cõſenſu poſt biennium, q̃ præiudicat donationi propter nuptias,non debet intelligi repetitũ in dote:qa fundus dotalis non poteſt alienari:& iſta eſt bona ſolutio. Alij dicunt[d],qđ intelligat̃ de rebus æſtimatis datis in dotem:qđ põt eſſe verũ,qñ maritus non eſſet ſoluendo:quo caſu daretur vtilis actio ad illas res: vt j.de iure dot. in l.in rebus. Alij intelligunt hanc legẽ in rebus mobilibus, quæ ſeruando ſeruari poſſunt:& tunc non deberet eſſe in tex.ne quid immobile. aliàs ſi hoc habetis in donatione ꝓpter nuptias, non intelligatis hoc repetitũ in dote:& ſecũdùm hãc vltimam ſolutionẽ vos habetis hic notare.& no.†gl.ad illud quod cõſueuit quæri: vtrum res dotalis mobilis poſsit alienari:qñ l.Iul.non loquit̃ niſi de fundo dotali.Et de hoc cõſueui vobis dicere in l.j.ff.ſol.matr. tãgitur per Azo.in Sum.de fun.do.& per gl.de rei vxoriæ ac. §.& cũ lex.Veritas eſt iſta,ſecũdũ iſta iura noua:vt diſtinguamus aut ſunt res mobiles quæ poſſunt ſeruari,vel nõ per hanc aut̃.& gl.hic poſitam. Idem no.in corpore vnde hæc ſumitur. e & ibi tenet hoc Iac.de Bel.[e] hoc enim verbum immobile, hic poſitum,non eſt in corpore.&c.

d ¶ Alij dicunt. Adde no.in c.puenit.de do. & iſta limita niſi ſit 6 iuramẽtũ ſecũdm Bald. in l.etiã,ſ.e.& hic etiã per Bal.& qũo dona ta res ꝓpter nuptias poſsit alienare,vide p Im.in c.cùm contingat.de iureiu.

1 2 3 4 7

Additio.

SIue à me. Duas partes habet.Prima loquitur in donatione propter nuptias:ſecũda in dote.Secũda ibi:& multò magis idem in dote.Primò quæro qũo ſe habeat hæc aut̃.ad legem Codicis. Quidam dicunt addendo:quidam dicunt corrigendo:quia in lege Codicis permittitur q̃ quis renunciet iuri hypothecarum:hic verò prohibetur in iſto caſu donatio propter nuptias. Secũdò opp. cùm mulier habeat actionẽ in rem pro donatione non poteſt eſſe ſibi obligata.l.neq̃ pignus.ff.de reg.iur. Sol. ſuſtinẽdo di 2 co ſecundum doc.†q̃ licet ſit mulieris,non tamen eſt eius irrevocabiliter. Poteſt enim redire ad virum, ſicut dos ad mulierem;vt l.ſi liberis.j.de dona.ante nupt.Ergo poteſt eſſe nobis obligata:vt l.in bello.§.ſi quis ſeruũ.de cap.& l.ex ſextante.§. Latinus.ff.de exce.rei iud. Opponitur dicitur, hic ſoluto matrimonio dari actionẽ mulieri. Contra quia ſolu. matrimonio donatio propter nuptias reuertitur ad virũ, vel hæredes eius dicta.l.ſi liberis.Sol.intellige ſi pactum eſſet appoſitũ de lucrã 3 da dote,ſecundum gl. Vltimò.nota bene ex iſto principio.†q̃ per dona.propter nup.habet mulier actionem in rem,ſicut vir pro dote;vt l.doce.ſ.de rei ven.Nota etiam diligenter,q̃ renũciatio non nocet mulieri, quando non ſupereſt viro tantum, quod ſufficiat ad dotem;& ſic intellexi legẽ.iubemus.ſ.eod.q̃ intellige,quando mulier renunciauit ſimpliciter ſecus ſi fue4 rit †confeſſa ſe partem dotis recepiſſe:tunc enim pro ea parte eſſet facta ſolutio partis:vt l.vir vxori.§.primo.ff.eod.hoc tamen non intelligo ſimpliciter.ſed ſi inueniretur aliquis de caſibus,in quibus dos poſſet reſtitui conſtãte matrimonio: aliàs licet pecunia ad mulierem perueniret;non tolleretur actio de dote,niſi quatenus appareret mulierem eſſe locupletatam: vt no.in l.ſecunda.circa princi.ff.ſolu.matri.Dicam infra.ſi conſtan.matri.dos ſolu.fue.l.prima. Vnde ad ſecundam partem oppo.de l.prima.§.ſed cùm lex.j.de rei vxo.actio. Sol. Dicunt quidam,q̃ iſte verſicul.& multò magis.refertur ad alienationem prohibitam,nõ permiſſam.vnde fundus dotalis alienari

non

non posset,secundū formam præcedentis dicti.& ista est bona, & vera. Alij dicunt q̄ † ista clausula loquitur de rebus datis in dotem æstimatis:contraria quæ prohibent alienationē rei dotalis,loquuntur qñ fuit data inæstimata. Vide glo.istam & not.hoc intelligit verū Iac.de Are.quando de rebus viri non potest satisfieri mulieri:& sic competit ei vtilis actio ꝑ alienata:vt l.in rebus.j.de iure do.Ego etiam puto,q̄ ista lec. locū habeat,quando res esset æstimata,hoc acto q̄ reddat̄ res,vel æstimatio quo casu poterat olim alienari cōsentiēte muliere:vt l. si æstimatis.fol.matri.Hodie verò requirunt̄ solennitates positæ in hac auth.secundum istam lect.q̄ no.Alij† verò intelligunt istam legem in rebus mobilibus datis in dotē, quæ seruā do seruari possunt:quod est no.nā de iure Digestorū & Codicis solūmodo alienatio fundi est ꝑhibita, nō autem alienatio rei mobilis quantūcunq; seruari &c.ſm Azo.in Sum.de fundo do.& gl.tāgit in l.j.§.& cū lex.j.de rei vxo. act. probat̄ j.de iure do.l.ij.hodie verò p hanc aut.res dotales quæ seruari pñt, non possunt alienari,nisi cū solēnitate hic posita. De hoc plenè dicebam in l.j.fol.matri.vbi glo.videtur dicere simpliciter, q̄ res dotalis alienari non possit, nō tñ dicit de qua re dotali: huic authen.cōtradicit tex.qui dicit, si aliquid immobile &c. Sed certè verbum illud non est in corpore:vt dicit gloss.super verbo,immobile.& verum dicit.tene menti.Barto.

a SI mulier. [a] Mulier,quæ secundo cauit post bien-nium non iuuatur Velleiano. hoc dicit, Not.tex.ibi:nihil sibi præiudicare &c. Not.text.ibi;ad aliud quod quæritur,an mulier possit renunciare Velleiano. De quo dicam statim infrà.eod.l.fina.Sequitur authen. si qua mulier.quam bene nota &c.

Additio Authentica.

1 ☞ *Mulier an uiro contrahente posſit hodie renunciare iuri hypothecæ.*
2 *Si maritus & uxor in eodem instrumento se obligant tanquam duo rei an ualeat.*
3 *Si mulier in instrumento confiteatur pecuniam in sui utilitatem cōuersam:an probetur hoc uerum,& quid si iurauit.& nume.4.*

SI qua mulier. Quæro primò, quomodo se habeat hæc auth.ad l.C.quidā dicebant q̄ corrigit totam materiam Velleiani,scilicet q̄ mulier sit hodie indistinctè ipso iure tuta Velleiano,si peruenit in eius vtilitatē,effectualiter tenet̄.Glo.nostra & doct.dicebant cōtrarium:sed ista aut. corrigit tantū qñ contrahit cum vno suo,vel pro eo sese obligat.Quæro dicitur hic, Crediti instrumēto quomodo intelligatur. Responde de omni contractu:vt l.j.ff.si cer.peta.Ita sentit glos.nostra in corpore.Quæro,†dicitur,hic consentiat.vtrū hodie viro contrahente mulier possit renunciare iuri hypothecæ.hic videt̄ tex. q̄ nō,& sic erit correcta lex,iubemus.indistinctè q̄ videtur tenere Ia.de Are.si maritus obligat res suas,& illi obligatioi cō sentiat,& renunciat iuri hypothecarū.Nam per tale pactū seu renunciationem obligatur mulier nō petere:quia etiam pacta liberatoria hñt in se obligationē: vt ff.de pac.l.si vnus.§.pact⁹ ne peteret.& l.vbi pactū.de transactioni.Sed mulier indistinctè non potest obligari ꝑ viro.ergo &c.Et si vir nō obligaret bona sua,sed mulier renunciaret iuri hypothecarum, valeret; a & remaneret l.iubemus incorrecta,secundum eum. †Quæro: maritus & vxor in eodem instrumento obligant se tanquam duo rei,an valeat? Docto.nostri dicunt q̄ non:per hanc auth.nisi quatenus appareat pecuniam conuersam in vtilitatem mulieris. Quæro vtrum †ad hoc probādum sufficiat confessio mulieris facta in instrumento,qua confitetur pecuniam in sui vtilitatem conuersam.puto q̄ non:quia eadem facilitate hoc cōfitetur,qua renūciat.& hoc voluit iste tex.qui dicit,ma- 4 nifestè probetur &c. †Quæro,quid si fuerit iuratum de iure nostro?non valet:vt l.non dubium.§.de legibus. De iure canonico secus:vt extra,de iureiurando capitulo cùm contingat. Hic non sunt alia.

ANtiquæ. Mulier quæ pretium confessa est recepisse,in instrumēto publico,vt intercedat,vel in veritate recepit,Velleiano non iuuatur.hoc dicit.

Additio.

1 ☞ *Casus in quo quis non potest uenire contra contenta in instrumento.*
2 *Confessionis mulieris in instruumento appositæ,quod non fietur,nisi instrumentum haberet solennitates,de quibus hic.*

§ *Creditor quādo uideatur excludi Velleiano,si mulier excluditur.*

ANtiquæ. Si mulier pro intercessione pretium receperit,cessat beneficium Velleiani,quo ipsa iuuatur non autē beneficiū,quo creditori actio restituit̄ h.d. Nota primum casum, in quo cessat 1 Velleianum.†Secundò no.casum,in quo quis nō potest venire cōtra contenta in instrumēto publico.hic enim est prę̄sumptio iuris,& de iure,cōtra quam nō admittitur probatio in cōtrariū.q̄ apparet ex tex.qui dicit,omnimodo.quasi dicat, nō obstante aliquo.quare posset in contrariū probare, nisi probaret̄ per confessionē partis: vt in aut.sed iā necesse.C.de donatio.ante nupt. Et hoc declarauí tibi š.plus val.q̄ ag.l.j.Et quæ sit ratio in hoc casu.Gl.assignat duas rationes. Vide eā & no.quia potest valere ad multa,nō tamē putarē istas rationes extendēdas vltra casum istius l.secundū doc. No.q̄ si instrumentū non sit ita solenniter 2 factū†vt hic dicitur,cōfessioi mulieris nō statur:nisi aliter probat̄ ipsam recepisse pecuniā.q̄ est notandum.Facit ad ea,quæ dixi in aut.si qua mulier.š.eo. † Not.q̄ in o- 3 mnibus casibus,in quibus mulier excludit̄ à Velleiano,non per hoc videtur excludi creditor,quin habeat remediū Velleiani in stitutoriū vel restitutorium:vt hic in versi. sed si min⁹.& ideo licet mulier Velleiano renūciet,nō tamē videtur renunciare creditor:& ideo sis cautus,q̄ si mulier promittit animo nouandi,sicut mulier renunciat Velleiano,ita & creditor.

b NE autem. [b] Iste est singularis casus,quē perpetuo tenementi.breuiter dicit.Mulier intercedēdo, ipso iure nō obligat̄,nisi contractus in scriptis celebretur,& à tribus testibus [c] subsignetur.h.d.

c

Additio.

NE autem. Iste.§.est singularis, & breuiter.h.d.Mulier intercedendo ipso iure non obligatur:nisi interueniat instrumentū publicum tribus testib⁹ signatū,quo casu Velleiano nō iuuatur.no.casum mirabilē:quia si mulier intercederet extra istam solēnitatem,non tenetur,etiā si renūciasset Velleiano: quia hoc casu Velleianū non habet locum, nisi iurasset;& hoc de iure canonico:vt c.cùm cōtingat.extra,de iureiu. Vltimò scias q̄ pro intellectu istius auth.fuerunt duæ opi.inter Bul.& Mar.tene primam Barto.

VEterum. Mulier intercedendo pro libertate,nō iuuatur Velleiano.h.d.

1 ☞ *Casus,in quibus cessat Velleianum.*
2 *Mulier quando posſit Velleiano renunciare.*
3 *Mulier ea fragilitate,qua inducitur ad obligandum eadem inducitur ad renunciandum.*
4 *Mulier renuncians debet certiorari.*

d ☞ GEneraliter. [d] Mulier intercedēdo ꝑ dote Velleiano nō iuuatur.h.d. †Quærit gl.in quibus casib⁹ cessat Velleianū.Glo.ponit sex. & de his ponit versus addit gloss.duos alios casus. 2 Quæro circa istā glo.vtrū hoc sit verū†q̄ e mulier possit renunciare Velleiano.[e] Gl. hic simpliciter tenet q̄ sic,per l.fi.§.pe.ff.e.

a ¶ Si mulier.Et ad hāc l.vide not.per Bal.in aut.si qua mulier.in fi.j.eod.

☙ P. P A V. P.

a ¶ Si mulier.circa istā materiā vide Alex.in apposti.in l.si liqueat C.de inof.dona.Item limita dispositionem hui⁹ aut.in casu legis de die.§.q̄ mulierē.et ibi ponit Ale.ff.q̄ satisda.cogā.Itē an possit huic aut. renūciari,& de q̄busdā alijs in materia, vide Pau. de Cast.consi. ccxix.

☙ P. P A V. P.

b ¶ Ne aūt.vide Ias.in l.sciēdū.col.ix. ad fi. & seq.ff. de verbo.oblig.an locū habeat vbi est iuramentum. Et tene quod non.

c ¶ Tribus testib⁹.Dicit tñ singulariē Bal. in l.j.š.e.q̄ qa hoc de cōsuetudine est,q̄ facit valere, & satis est q̄ tabellio scribat nomine testiū:dicit etiā q̄ de cōsuetudine est q̄ sufficiāt duo testes q̄ idē no.ī aut.sed nouo iure.i fi.si cer.pet. & q̄ dixi in l.de quibus de leg.

☙ Pro cōcordia.Aduerte q̄ Velleiano renūciari nō p̄ōt,q̄ mulierē cui cōpetit illā bñficiū.ita bar.ī l.si mulier.§. si mulier.ff. ad Velleia.Cōtrariū videt voluisse in hac l. gñaliter.Tu dic, debet itelligi in alijs locis secūdū distinctionē,de qua p eū ī hac l.gñaliter.Ita videtur soluere Panor.in c.si diligēti.de fo cōp.colū.tij.q̄ etiā dat aliam solonē an fuerit certiorata, & valet als nō,vel ēt cū iuramēto:vt in c.cū cōtigat de iureiur. Adde als limitationes,de q̄bus p d.Ale. in l.sciendū. ff.de verb.oblu.col.x. Itē q̄ post iuramētū renūciet bñficio nouæ cōstitutiōis, quo tuta est ipso iure, vt p Bald.post gl.in l.j.ī fine. C.ne vxor. pro marito.

☙ P P A V. P.

d ¶ Generaliter. Vide oino de materia hui⁹ l.Ale.in l.repudiādū. ff.de acq.hæ.Et iquā tū dicit tex.q̄ mulier pōt expelli,ꝑpter nō solutā dotē,vide Ale. cōsi.ccccxlv.colū.ij. vbi etiā dicit q̄ si iniustè expellat̄ debet sibi recōsignari dos.

e ¶ Renūciare Velleiano.Vtrū mulier possit renūciare Velleiano,vide no.per doct. in l scīēdū. de verbo. obliga.Adde q̄ dixi post Bar.in l.fi.§. pe. ff.eo.& no.d.Ant. in c.si diligenti.de foro cōpe.& Barto.in l.si quis in conscribēdo. in iij.colū.ś.de pact. Adde tamē singul.q̄

Prima Bartoli ſuper Codice.

Licet mulier renunciauerit cum iuramento Velleiano: nihilominus nõ intelligitur renunci iſſe nouæ conſtitutioni, quæ mulierem ipſo iure releuat. de quo in auth. vt nul. iu di. §. ſed illud. ver. ita not. voluit Bart. in l. j. ne vxor pro ma. Et de hoc an valeat renunciatio, vide Bald. in l. j. §. eod. Et an requiratur certioratio. Bal. q̃ non in l. ſi mulier. §. eod. ſed Ioã. An. in c. cũ cauſam. de emp. & ven. tenet q̃ requiraſ. alle. gl. in l fi. §. pe. ff. e. & ibi per gl. an p̃sumaſ certioratio. Ad qđ vide qđ ſcripſi in l. ij. j. de reicin. vẽd. Et p̃dicta intelligit Io. An. etiã ſi iurauerit. ſed dom. Ant. in d. e. cũ cõtingat. dicit q̃ ſi interueniat iurm, tñ præſumit certioratio: vide Bar. in l. ſi qs. p̃ eo in v. mẽbro. de fideiuſ. Adde q̃ Bald. ferè in oib' ſuis cõſilijs, vbi de hoc loquit, tenet q̃ requiraſ certioratio: de quo vide in auth. ſacramẽta puberum. §. ſi aduer. vend. ❧ P O M A T E S.

a ¶ Ipſo iure. vid Pan. cõſ. xliij. in prin. volu. j. & Bald. cxciij. in v. pte ſcđa n impreſſionẽ. Medio. & Soci. lxvij. in v. pbaſ auth. Bar. & ſeq. col. ❧ P. P A V. P.

b ¶ Subſcriptione. Sed hodie nõ rgrit talis ſubſcriptio teſtiũ, p̃pter gñalẽ cõſuetudinẽ q̃ habet q̃ in talibus inſtrñis nõ ponũtur niſi duo teſtes: ex quo talis cõſuetudo eſt notoria, nõ eſt q̃ probẽt, ſed ſufficit eã allegare. Iſta tria ſingulariter dicit Bal. in l. j. ante nnẽ in v. l. ſed hic q̃ro. §. e. Et primũ ſequit etiam Pau. de Caſtr. in l. antiquæ. poſt mediũ. §. eod. An aũt poſſit renunciari beneficio dictarũ cõſtitutionũ cũ iuramẽto, Bal. in l. decurionatus. C. de decur. lib. x. tenet q̃ nõ, ſed Pau. de Caſt. in iſtis legibus tenet contrariũ.

d ¶ ff. de mino. Per Ange. & Imo. in l. in re pudianda. ff. de acq. hæredi.

e ¶ Valet. Adde q̃ cõtradictum vr̃ tenere Aret. in c. ſi diligenti. colũ. j. extra de foro cõpet. quẽ vide p̃ te.

f ¶ Certiorari. Adde q̃ qñ interuenit iurm, præſumit certiorata. Ita Archi. in c. ij. de iureiu. lib. vj. refert & ſequitur do. Franc. de Are. in d. c. ſi diligẽti. §. in alia apoſtil. deducto. col. j. de fo. comp. e ❧ P. P A V. P.

f ¶ Pecunia. Circa materiã huius exceptionis, an intra biennium ſit orta naturalis, & ciuilis an ciuilis ſola & an de iure canonico idẽ ſit qđ de iure ciuili, vt ſolũ poſſit intra biennium opponi, vide Iaſ. latè in l. cùm quis. in pe. & antepe. colũ. C. de iur. & fac. ignor. Item nota q̃ de æquitate canonica iſta exceptio poteſt perpetuò opponi Dyn. in c. locupletari. de reg. iur. in vj Innoc. in c. quia plerique. de immu. eccle. Ang. conſi. lvj. & Ro. conſi. xlv. alias xliij. melius Ang. conſi. cxlix. incip. domina Angela & con. cl. Bolog. in addit. ad cõſi. xcvij. Io. de Anna. Item circa iſtam materiam, ſi confiterer me habuiſſe & habere à Titio centũ mutuo p̃pter verbũ homine, an poſſit oppo. exceptio non nu. pec. vide Ro. ſing. dcxvij. incipien. tu ſcis q̃ cõfeſſioni. Itẽ an poſſit renũciari huic exceptioni vide bar. & qđ ibi addidi in l. ſi ex cautione. in fi. j. e. Item qđ iſta exceptio nõ nu. pec. nõ habeat locũ niſi in contractu mutui & doris, vide Alex. conſi. cccxxviij. Itẽ qđ poſt biennium creditor agere poſſit ex capite vere numerationis vide do. Franc. Curt. conſi. lxxxvj. in rj. col. Not. tñ q̃ poſt biennium debitor vellet aſſumere in ſe onus p̃bandi pecu, non fuiſſe nume. debet admitti. Glo. eſt Inſtit. de liter. obli. in princip. in ver. obliget & Ange. circa fi. Bal. in l. illicitas. p illũ text, ff. de offi. pfi. Et licet ipe Bal. in l. ſi nõ ſingulari. in iij. opp. C. ſi cer. pet. videaſ velle contrariũ & in l. ſub ſpecie. C. de poſtu, tñ non eſt ſibi contrarius prout ipſemet ſe declarat in l. j. in iij. col. in prin. C. de confeſ, eandem ſniam ſentit Bar. in d. l. ſi ex cauſa tiõe. in diſcurſu. Pan. in c. ſi cautio. & claryus in c. ſi. de ſolu. in vlti. q. Ange. conſi. cl. alias cxlviij. incipiẽ. dña Angela Ro. cõſ. xliij. incipiẽ. ex ſ. narrato themate. Et prædictã cõcordiã Bal. ponit Bolog. in addi. ad conſi. do. Ioan. Anna. conſi. xcvij. incipiẽ. iudicio meo præſens cõſultatio. & illã negatiuã, pecuniã nõ fuiſſe numeratã poterit p̃bari duobus modis, primò ſi p̃bet tpe cõtractus non fuiſſe pecunia q̃ illa cõfeſsio habuiſſe & recepiſſe intelligit tpe cõtract⁹, al's ſequereſ q̃ d. nega. nunq̃ poſſet p̃bari cũ ñ ſit coarctata. Doctrina eſt Bart. in l. certi condi. §. fi nunc. ff. ſi cer. pe. & in l. ita ſtipulat⁹. §. chryſogonus. de v̄b. obli. & in l. poſt dotem. in j. q. ſol. mat. Secũdus mod⁹ eſt p cõfeſsionẽ partis. ſecundũ gl. in l. in cõtractibus in prin. j. eo. Pan. in d. c. ſi cautio. i vltima oppoſitione. Ange. in d. cõſ. cl. Itẽ ad idẽ q̃ lapſo biẽnio poſſit debitor confeſſus aſſumere in ſe onus p̃bãdi: vide Alex. cõ. cccj. in iij. col. Itẽ limita de iſta exceptione non numeratæ pecuniæ in mutuo & in alijs contractib⁹, & qđ lapſo biẽnio poſſit ſuccurrere debitori, & plura notabilia, vid̃ per Feli. in d. c. ſi cautio. i iij. char. cũ duabus ſeq. de fide inſtr. vbi ponit ſex limitationes ad regulã huius titu. Itẽ qũo poſt biennĩ poſſit opponi, vide Bolog. in ad tionib. conſil. xcvij. Ioã. de Ana. Itẽ quid ſi fieret confeſsio ex cauſa mutui iã facti aliquo certo tpe elapſo vide Soc. no. in l. ij. §. appellata. in ij. co. ff. ſi cert. peta. Barba. in c. ſi. extra, de ſolu. col. penul. & ibi in præcedenti col. an poſt biennĩ poſſit opponi exceptio doli, & quædam alia ibi in materia. Itẽ qđ in duobus caſibus poſſit perpetuò opponi, vide Soc. in l. q pecuniam. in j. notab. ff. ſi cer. pe. Item de regula ſex limitationes vide p Iaſ. in d. l. qui pecuniam. in j. & ij. col. Aliqua p eundem in l. ij. §. fi. in ij. col. eod. tit. & in d. l. qui pecuniam. in vlt. col. ponit etiã q̃ exceptio cõpetit, qñ confeſsio fuit ſine ſcriptis & qñ vltra confeſsionem. adeſt promiſsio. Item in quantum Iaſ. in d. l. qui pecuniam. ponit illam limitationẽ, qñ confeſsio eſt geminata. vide etiam Abb. in d. c. ſi cautio. ad finem, licet Feli. ibi videatur impugnare.

& tenẽt ita cõiter aduocati. veritas eſt iſta Aut mulier ſe obligat pro marito: & tunc ipſo iure [a] nõ tenet: vt. §. eo. auth. ſi qua mulier. ideo renũciatio Velleiani nihil operatur. Aut intercedit p alio: & tũc aut ſine ſcriptis, & ſine ſubſcriptiõe [b] triũ teſtiũ: & tũc indiſtinctè ipſo iure nõ tenet: & renũciatio Velleiani nihil operat: vt in l. antiquæ. §. fi. §. e. Si verò intercedat in ſcriptis, & cũ ſolẽnitate poſita in d. l. antiquæ. tunc dico. Aut renũciat Velleiano ĩ cauſa, ĩ qua ipſa neceſſariò obligat: & valet renũciatio: vt ĩ auth. matri & auię. Aut aliàs renunciat: & tũc ſi qdẽ hæc renũciatio fit ĩ iudicio: & valet: vt. d. l. fi. §. pe. ff. e. Aut fit extra iudiciũ: & tũc ſi quidẽ poſt biẽniũ valet: vt. §. eo. l. ſi mulier in fi. Aut intra biẽniũ: & nõ valet: qa † eadem fragilitate qua obligat, eadem fragilitate renuntiat velleiano: vt l. ſi mulier. ĩ prin. §. e. & l. doli exceptio. ver. diuerſum ff. de nouatio. à ſimili, ſicut dicimus in renũciatiõe beneficij reſtitutiõis in integ. vt vidiſtis no. §. de in integ. reſtit. l. ſi intra. & l. ſi iudex circũuẽto. ff. de mino. [c] &c.

GEneraliter. Mulier intercedẽs pro dote, non iuuatur velleia. hoc d. Quærit glo. quot ſunt caſus, in quibus Velleianũ ceſſat, Dic vt in ea. inter cæteros caſus gl. ponit vnũ, ſi renunciaret Velleiano. Breuiter veritas eſt iſta: qñq̃ mulier intercedit pro viro: tũc renũciatio Velleiani nil releuat, quare ipſo iure eſt tuta: vt in auth. ſi qua mulier. §. e. l. antiquæ, in fi. §. eo. Aut intercedit pro alio, & per publicum inſtrumentũ: & tunc renunciatio valeret, ſecundũ gl. nec auderẽ dicere contrarium propter conſuetudinem. De iure tamen videt diſtinguí: Aut renunciat corã iudice, & valet [d], vt l. fi. §. pe. ff. e, Aut extra iudiciũ: & tũc aut ex interuallo poſt biennĩ: & valet, vt in l. ſi qua mulier. §. eo. Aut in ipſo inſtrumento, vel intra biennium & tunc renunciatio nonvalet: qa ea facilitate qua intercedit, eadem renũciat, vt §. eo. l. ſi qua mulier. & l. doli exceptio. verſi. diuerſum. de noua. Facit q̃ no. in ſimili. §. de ĩ integ. reſtit. l. ſi intra. & ff. de mino. l. ſi iudex circũuẽto, & hoc in muliere creditorẽ autẽ inquãtũ velleia. facit pro eo, q̃ inſtituit vel reſtituit: puto poſſe renunciare indiſtinctè per clauſulã generalẽ. l. ſi quis in conſcribẽdo. de pac. Dicit † tñ gl. ĩ l. fi. §. pe. ff. e. q̃ intelligit q̃ mulier debet certiorari [e]: qa renũciare non põt ei: q̃ ſibi competere ignorat: vt l. mater de inof. teſt. ſeqd q̃ro, qđ ſi in vno inſtrumento fuit certiorata poſtea in alijs non: an ſufficiat p̃cedens certioratio? videtur q̃ ſic argu. l. itẽ veniunt. §. à quo ff. de peti. her. & de vſu. l. ſi qs ſtipu. in fi. Bar.

f De non numerata pecunia. [f] Rubrica.

LEX I.

SI pecuniam. Etiam ſi inciderter quæriť, de debito creditori, incumbit onus p̃bandi pecuniã numeratam. h. d. Prima loquiť qñ agiť pignoratitia, p debitorẽ cõtra creditorẽ. Scda loquiť, qñ agiť hypothecaria per creditorem cõtra debitorem. Secunda ibi, eadẽq̃. Item prima ſubdiuiditur: qa prima loquiť quid habet facere actor tam in formãdo petitionẽ quàm in probãdo. Scda loquiť quid habet facere reus tam in formãdo exceptionem, q̃ etiã in p̃bãdo. Secũda ibi; nã intentio. Iſtã leg. habetis de verbo ad verbum. j. ſi pig. cõ. nu. ſecu. non fue. l. j. Quæro qua actione agebatur hic, dic vt in gl. ſ. pig. propter rẽ. Quæro, quid ſi agat actio. in rẽ an poſſit obij exceptio dominij? gl. tãgit hic & §. de pig. actio. l. nec creditores, & ff. cõmoda. l. ita vt ſi fur &c.

Additio.

SI pecuniam. Siue inciდẽter, ſiue principaliter, quærat de debito, debet probare pecuniã numeratam creditor. Primò loquitur qñ agitur pignoratitia cõtra creditorẽ. Secũdò qñ creditor agit hypothecaria cõtra debitorem, vel in rẽ. Scda ibi; eadẽq̃. Itẽ prima ſubdiuidit: qa prima loquit qualiter debeat formari libellus, & quid ſit probãdũ ex parte rei de pignore incipiente. ſecũda ibi; nã intentio. In terminis pone caſum in debitore agente pignoratitia; q debet in libello narrare ſe promiſiſſe Titio centũ, ſub ſpe futurę numerationis, & numerationẽ ſecutam non eſſe. & ſe ob hoc pignus tradidiſſe, qđ petit ſibi reſtitui: & ſi quæratur qd debet probare iſte actor. reſpondetur q̃ ſufficit ſi probet ſe pignus tradidiſſe. h. d. primò.

Sequitur verſi.

1 ☞ *Pignoratitia competit etiam habenti exceptionem peremptoriam.*

2 *Actor in libello poteſt facere mentionem de exceptione aduerſarij, & ſua repletione.*

Nam intẽtio. In q̃ ſic forma caſum: Inſtat quęrẽs, ſi ſolum pignus datũ p̃baho, creditor obtinebit illud tanq̃ ſibi obligatũ. Reſpondet Imperator, ſi creditor vult excipere, debet narrare rem ſibi obligatam pro certa pecunia: & pecuniam nõ eſſe redditã, & de iſtis duobus debet probare. primũ. ſ. pecuniam, pro qua pignus fuit tranſcriptũ, numeratã eſſe: q̃ ſi nõ probet, ſuccũberet. h. d. expone ibi, dũ dicit, intentio, id eſt, exceptio credi-

gnare.& cõtrariũ tenet Pe.de Bella perti. & videt trãsire Sali. in d.l.in cõtractibus §.sed quoniã.j.isto titulo vbi gl. tenet istã fallentiã.Et cũ ea tenet Bald. & trãseunt alij.Et dicit Salice.q̃ ista est cõis. Pau. tñ de Ca.ibi dicit q̃ prima solutio glo. super qua fundat hæc limitatio est trufa, & aliter intelligit illũ tex. Vide Felin. in d.c.si cautio.in xiij. col.vers fi.fallit vltimo.q̃ tenet prædictã fallẽtiã licet postea j.in materia exceptionis non numeratæ pecuniæ, ĩ v.fallentia, videatur impugnare: & cum p̃dicta fallẽtia videt tenere Alex.ĩ l.fi duo patroni.§.Marcellus. post principiũ .ff. de iureiurã. Curt.in verbo.geminato.in repertorio suo vide ad intellectũ d.l.in cõtractib⁹.& dictas limitationes Soct.in l.j.ff. so.ma.in pe.charta.ĩ viij.fallẽtia. & aliqd ibi in antepe.colũ.Itẽ dictã limitationẽ tenet etiã Aret.post roma.in l.gerit.in v.co. de acq.hær.in l.ita stipulatus.§..Chrysogonus.in viij. col. Itẽ q̃ exceptio nõ numeratæ pecuniæ posit opponi post conclusionẽ in cã,vide p bal.d Vbal.in trac.de pac. col.iij. ad finẽ. vbi ẽt alia ĩ materia. an aũt post biẽnũ succurrat p iudicis offiñ, vide Curt. in singula. suis impressis,nu.xxix.cũ recollectis suis super prima Codicis.

a ¶ Si ex cautione. Et circa materiã hui⁹ l. vide Ange.in l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus. de verb.obli. & q̃ no.Bar. & Imo. in l.si debitore. ff. de noua.& qd̃ no.Bald. in l.fi.in vj.col.C.cõ. vtri.iud.& Bart.in l. post dotẽ.fol.matr.in verfic. ex prædictis.

* Aduerte,q̃ Bar.allegat sibi cõtrari⁹ ĩ hac l.si ex cautiõe. Sed p saluando Bar. dic vt ĩ cõcordãtia. quã posui in l.prædia. ff. de acqui.possess.

b ¶ Recepisse pecuniã. An si maritus cõfessus sit dotẽ, vel mutuũ recepisse: hæres eius possit opponere exceptionẽ nõ numeratæ pecuniæ. dic,q̃ nõ.Ita dixit glo.sing. in l.j.de fal.cau. adie. le.secundũ Bal.in ca. j.de pa.Cõstã.in ver. Vasallus el.j,& fi. per Bal.in l.fi.in vlti.col. j.e.& q̃ ipse no.in l. gñaliter. in v.q.j. eo. post anti quos. Item hũc tit. elegãtissimis dictis limita, de qb⁹ vide Ludo.Ro.in l.fi

toris cõuenti in quo duo intẽdit.s. pignus datũ pro pecunia,& pecuniã non redditã. & expone tenebit.i. naturaliter habebit effectũ ad expellendũ agentẽ. Sequit secũda pars: & ista est clara. Not.q̃ pignoratitia† nõ solũ habet locũ pecunia soluta, sed etiã opposita quacũq̃ exceptione perẽptoria. Alia notabi.patẽt ex summario,& casus in terminis. Ad l.istã oppo.dicit hic, q̃ agit in rẽ: sed ille,qui agit in rẽ, debet ꝓbare se dñm: vt l.in rẽ.ff.de rei vend.hic dicit contrariũ,quare malè. So.Hui⁹ timore hęc lex legit duobus modis. Primò qd̃ agebat pignoratitia: & tunc expone text.q̃ dicit in rẽ.i.pignoratitia propter rem: ex qua lectu.no.qd̃ modo dixi.q̃ si quis asserat se habere aliq̃ exceptionẽ perẽptoriã, habet pignoratitiã.vnde filiusf.& mulier possunt agere pignoratitia,dicẽdo se dedisse pign⁹ propter pecuniã,ad cuius petitionẽ poterãt se tueri p Maced.& Velleianũ. Secundo modo legit hic,q̃ agat in rẽ. Ad cõtrariũ respondebat quidã,q̃ hic nõ potest referre quæstio.dñij: quia habet cãm ab actore.hæc non est vera: vt habuistis not.s.de pig.act.l.nec creditores.plenè.ff.cõmod.l. ita si fur. Vñ alij dicũt,q̃ hic creditor nõ referebat qõnem de dñio,sed solũ de pignore.& ista põt eẽ bona. Ex qua no.q̃ † actor in libello potest suo nomine facere mẽtionẽ de exceptione aduersarij, & replicatione sua: nã secũdũ hoc dic, agebat rei vẽdicatiõe dicẽs se dñm,& si creditor opponeret de re pignorata,cautionẽ frustra emissam, qa pecunia numerata nõ fuit. & hoc totũ ponit in libello: vt in prin.huius l.dicitur. Opp.si probat pignus datũ ergo nõ põt recuperare,nisi soluat. Rñ.glo.probet pignus datũ pro pecunia,quã dicit indebitam: qa numerata non fuit. Simile vidistis in l.nec creditores.s.de pign.actio.

2

LEX II.

Minorem. Exceptio nõ numeratæ pecuniæ potest obij̃ci in toto, vel in parte h.d. Opp.hic innuit,q̃ ille q̃ excipit,probet nõ numeratã pecuniã. Cõtra j.e.l.proxi.& l.assueratio.Sol. vt in gl. & tene illam quod hoc ꝓbatur eo ipso, q̃ nõ probatur contrarium.

Additio.

Minorem. Exceptio nõ numeratæ pecuniæ põt opponi etiã ꝑ parte. Oppo. hic innuit,q̃ ille q̃ dicit nõ numer.pec.debet probare. cõtra.j.l.proxi.Sol. Dicunt quidam, ibi negabat totũ.hic pars vñ ratione partis præsumit totũ debitũ,nisi cõtrariũ probetur.facit ff.de ꝓba.l.cũ de indebito. Ista nõ vera,vt dicã in l.cũ fidẽ.alias fideicommis.j.eo.sed posito q̃ sit vera, qualiter probabit ista negatiua? Dicit gl.ꝑ cõfessionẽ: item ꝑ numerationes diuersis temporibus factas. Ista duo intellige coniunctim. Primò oportet q̃ actor confiteat ipsum nõ numerasse pecuniã verbis: probet reus per testes,q̃ prima vice fuit tantũ: secũda tantũ: & sic nõ ascendebat totã summã. Aduerte ad illud qd̃ gl.dicit ꝑ confessiones.& not. ad illud quod dicã j.l.proxi. Alia sol.est,q̃ hic probat non numeratam eo ipso q̃ non probatur contrarium, vt sit idem iuris de parte,quod de toto.l.quæ de tota.de rei vẽdi.& ista est vera. Barto.

1 ☞ *Per instrumentum,quando probetur pecuniã fuisse numeratam.*

2 *Verba ista,non spe futuræ numerationis,nõ impediũt exceptionem non nu.pecu.*

3 *Si in instrumento inscriptis confecto,quis confitetur se recepisse pecuniam,quod etiam potcrit apponere exceptionem non nume.pecuniæ.*

4 *Exceptiõi nõ numeratæ pecuniæ an posit quis renũciare.*

5 *In obligatione contracta literis intra biennium non est nata ciuilis obligatio,tamen præsumitur nata. & nu.6.*

7 *Fragilitas debitoris est tanta,q̃ facit instrumentum creditori qualiter uult.*

8 *Pactũ legis cõmissoriæ in pignoribus ab initio nõ ualet: ex post facto si fiat ualet.*

9 *Verba habuit,& recepit,referuntur ad tempus celebrati contractus.*

10 *Aduocati tenent opi.glo.*

11 *Pecuniam non fuisse numeratam,quando probabitur.*

a Hæc lex consueuit esse clauis totius materię. & ideo intendo vobis illã bene legere. Si contra creditorẽ agẽtẽ opponat exceptio non numeratæ pecuniæ creditor debet numerationẽ probare: aliàs reus absoluitur.h.d. Opp.de l.in cõtractibus.j.e. Sol.intellige hanc l.secundũ illam,scilicet q̃ intra bienniũ obij̃ciatur exceptio. Secũ dò oppo.à diuisione.† aut tu intelligis hãc l.in instrumẽto publico:& tũc numeratio videtur probata per illud: qa ei stat, donec probetur cõtrariũ: vt s.de prob. l.cũ precibus.& s.ti.j.l.antiquæ.in princi. Aut intelligis de priuato:& tũc aut instrumẽtũ priuatum nõ est subscriptũ à testibus,& nullã facit fidẽ: vnde non est opus exceptione nõ numeratæ pecuniæ,vt s.de proba.l.instrumẽta. Aut est subscriptũ & approbatũ: & tũc est idẽ q̃ in publico: vt l.scipturas j. q̃ po.in pig.hab. Quid dicem⁹? So.dico q̃ hoc potest intelligi ĩ instrumẽto publico: dicit glo.in quo cõtinetur q̃ talis cõfessus

b est se recepisse pecuniã [b] nõ autẽ dicit q̃ recepit:& ideo per instrumẽtũ tale nõ ꝓbatur numeratio: sed cõfessio q̃ satis placet,

c & est verũ. Tu aduerte [c] q̃ verba instrumẽti,in quo continetur pecunam numeratã esse,debent hoc importare de necessitate: aliàs nõ probaretur hæc,cùm probatio debeat de necessitate cõcludere: vt l.neq̃ natales.s.de prob.& l.nõ nudis.& ibi no.j.vn de cog.l.nõ hoc. Si ergo notarius dicit. Titius fuit confessus se habuisse,& recepisse decem,quę in veritate habuit,& recepit in præsentia mei notarij,& testiũ:& tũc instrumẽtum cõcludit de necessitate. Sed si dicat notarius sic: Titius fuit cõfessus habuisse & recepisse cẽtum,quę habuit,& recepit: nec additur,in prẽsentia mei notarij, & testium: tunc hoc instrumentum de necessitate non concluderet numerationem. Nam totum illud potest esse de confessione

d [d] partis.quę dicit cõfiteor me habuisse & recepisse centum,quæ habui & recepi. notarius hoc scribens scripsit in tertia persona illud,quod ipse dixit in prima persona:& sic notarius nõ testificatur de numeratione,sed de cõfessione illius. sed instrumentum diceret sic,quòd fuit confessus se habuisse & recepisse decem, & habuit & recepit in præsentia mei notarij,& testiũ infrà scriptorum: tunc illud instrumẽtum

mandato.cũ se.de fideiu. Et an locũ hẽat hæc exceptio in alio cõtractu quã in mutuo Bal.& Cy.Iaco. de Are.in l.si ex ꝓrio. s.si cer.pet.q̃ sic. Tu verò vide gl.hic & bal.in inj.op.in l.gñaliter.& in prima op. s.e.& gl.& Bal.in l. j.in cõtractib⁹.ĩ prin. s.e.& vide j.e.§.j.v⁹ fi. & no. Sed an cõtra instrumẽtũ guarẽtigiæ possit opponi exceptio nõ nu.pecu.vidĕ Bal.in addi.Spe.in ti. de exec.sen.& q̃ no. Bar.et Bal.in l.si sub specie.s.de postu. & melius Bal.in l.si ob cãm.C.de execu. rei iudi.& in l.in cõtractib⁹.in prĩ.j.e.& ibi etiã qd si factũ fuit ꝓceptũ ĩ cõfessũ bal. in l.pecu.j.de so. Et si bellũ in hac materia vide q̃ Bal.in l.j.C.de cõdi.ob tur.cãm.vbi dicit duo debere narrari.s.pecuniã nõ numeratã,& cõfessionẽ factã sub spe futuræ numerationis. Et caue q̃ qñ ꝓcessit stipulatio et ex ea agit iure cõi nõ cõpetit exceptio nõ nu.pec.sed exceptio in factũ l.cũ vltra.& ibi Bal.j.eo. & Bart.in l.ij.§.fi.ff cer.peta.

c ¶ Tu aduerte. Itẽ vide Bar.in l.pdia.ff.de acq.pos.q̃ vĩ dicere cõtra ista.& qd̃ no. Bal.in l.si absentis.in iij.q.si cer.pet. Bald. hic,in iij.q.& ad no. hic ꝑ Bar.vide q̃ eũdẽ l.si nõ singuli & Bal.q̃ aliam, Ioan l.si ex ptio.s.si cer.pe. & qd̃ no.in l.si ex pluribus.cũ gl. de solut. ideo dicit Inno.in ca. fraternita.circa prin. de frigi. & malefi.q̃ non debet deponere tantũ in instrumẽto. & qd̃ vidit,& nouit & dicit Bal.j aut.sed nouo iure s.si cer.pe. q̃ ille q̃ cõfitet̃ istũm ꝑ visum, & auditũ: et dicit Bal.ꝑ gl.j.ubi in l.fi.C. de cõdic.ex l.q̃ si notarius nõ vidit pecuniã iteruenire,nõ tñ tenet dicere talis fuit cõfess⁹ sub spe futuræ numerationis: qa solũ debet ponere verba cõtrahẽtiũ nõ mẽtẽ. Et ad de qd̃ dixi secundũ Inn.in d.c.fraternitatis. vide latè ꝑ Bal.in rub.C.de fide instr.in v.& vj colũ. Quid si notarius dicit, talis fuit cõfessus habuisse a Titio numerate, vide Bald.in l j. C.de cõfes. Adde Bal.cons. cclxxvij.li.ij.

* P. P A V. P.

d ¶ Confessione. Imò vbi notarius refert verba partis, & ipse nõ arrestatur, nõ ꝓbat tale instrumentũ

plus quã ſi eſſet ſim-
plex ſcriptura. Vide
C5. cõſil.xl.incip,cui
dã ãljo,in j.col. ad fi.
in prin.ſeq, Item q̃ ſi
notarij diceret, con-
feſſus eſt habuiſſe &
etiã habere,q̃ hoc nõ
probetur numeratio.
vide Cre. & c.ſingu-
lari xlv.incipiẽ, pone
dicitur.Et ad iſta vi-
de Iaſ.in l.ſingula. in
pe.& vl.charta, poſt
alios.ff.ſi cer.peta.

a ¶ Celebreſ i ſcriptis. Et adde qã Lud.in l. ſi mãdato,de fideiuſ. tener cũ Guid. cõtra Bar. vtrũ diſtinctio, de qua hic q̃ glo. ha-beat locũ in priuata ſcriptura, vide gl.ĩ l. ſi nõ ſinguli,ſ. ſi cer. pet.& gl.& Bar.in l. 2 ſi ex pretio.eo. tit.& hic adde Imo.in l.j.§. ſi quis ita.& ĩ l.ſi ita ſtipulatus.§. Chryſo-gonus.de ver.obl.& Bar.hic ĩ x.q.alſ col.

b ¶ Renunciari excep-tioni. Adde q̃ not.q̃ Mod.Inſtit. de act.§. fuerat. Sed an poſsit tolli q̃ ſtatutũ, vide per Bald.hic in ſi. & no.q̃ Bal.in l.in cõtra 3 ctibus.in ij.& iij.qõ. §.e.Quid in exceptio-ne nõ numeratæ do-tis,vide Bald.in rub. a C.de priuile.do.in iij. col.& glo.& do.in l. j.j̃.de do.cau.

P. PAV. P.

b ¶ Renunciari excep-tiõi. Vide Alex. cõſi.xxxv.do. Frã. cõſi. lxxxvj.in ij.col.

c ¶ Sed ſi aliquis age-ret. Et eſt aduertẽdũ, an notarij debeat vi-diſſe integram ſolu-tionem illã:& tũc in ſcriptis ponat aſſer-tiuè totã pecuniam numeratã, alias autẽ nõ debet ſcribere ſim-pliciter pecuniã nu-meratam:ſed ſcribat partem aſſerere pecu-niã numeratã,& tan-tũ eſt ſcdm Io.Andr. in addi.Specu.§.ſi.ſed 5 ſi quis cõfiteſ ſe ha-buiſſe, & recepiſſe certa debita, ex. tali cauſa & liberauit de-bitorẽ ſuũ p̃ acceptila-tionẽ, & Aquilia-nã ſtipulationẽ, per iſta verba non pro-batſ numeratio:ſcdm Bar.in l.j.de his q̃ in frau.cre. & in l.ſi ex pluribus.ff.de ſol.& no.qa dicit Bal.in l. ſi quis.C.de inſti.& ſubſti.qd̃ ſi notarius nõ intelligit ea,q̃ po- c nit in inſtrumẽto nõ puniet alias de falſo, dummodo ſeruauerit formã. qd̃ no.& ad-de gl.in l.gener aliter. C.de ꝛabu.lib,x,facit etiã qd̃ no,Bar.in l.ſi qs obrepſerit.ff.d̃ fal. 6

POMATES.

d ¶ Renũciari.Idem te-net Alex.in conſi.ſuo xxxv.incip.viſa ſcri-ptura.j.col.in j.volu.

de neceſsitate numerationem concludit. nec illa verba poſſunt referri ad partis con feſsionem. nam ſi debitor diceret, confi-teor me habuiſſe,& recepiſſe: & habui & recepi,notarius debet dicere, fuit cõfeſſus ſe habuiſſe,& recepiſſe: & dixit q̃ habuit & recepit:aliàs illud habuit,& recepit, nõ poteſt referri ad iſtud participium confeſ-ſus,ſecundum naturam recti ſermonis, & grammaticæ:vt l.Plautius.ff.de aur.& ar. leg.Item poteſt intelligi hęc lex in inſtru-mento priuato:tũc ſiue in eo dicatſ q̃ fuit cõfeſſus ſe habuiſſe,& recepiſſe,ſeu in eo dicatſ q̃ habuit & recepit:poteſt obijci ex-ceptio nõ numerate pecuniæ:qa totum il-lud eſt confeſsio partis:& nõ eſt teſtifica-tio alterius.Iſtud videtur hic ſentire gl.& l.ſi non ſinguli.ſi cer.pet.& j.de dote cau. non nu.l.fi.in prin. Et per hoc dico,† ſi in inſtrumẽto continetſ,talis nõ ſpe futuræ numerationis,fuit confeſſus &c.q̃ per il-la verba nõ impeditur opponere exceptio nem non numeratæ pecuniæ:nam verba quæcũq̃ proferãtur ab ipſo debitore tem-pore contractus,non habẽt eum impedire vt p̃ſtet ex prędictis. Vt ergo impediretur dicta exceptio,eſſet neceſſe q̃ appareret q̃ fuerit alia cauſa.propter quã ipſe fuit con-feſſus:vt videbitis j.e.l.generaliter.† Quæ ro,vtrũ ad hoc vt habeat locum exceptio non numeratæ pecuniæ,ſit neceſſe q̃ cele-bretur in ſcriptis [a] inſtrumentum.Gl.vide tur velle q̃ ſic.ſ.ſi cer.pet.l.ſi nõ ſinguli.ff. eo.l.qui pecuniam.& ibi per Gul.cõtrariũ videtur velle ſ.de teſti.aut.rogati.& iſtam puto verã.Quocũq̃ ergo modo quis con-fitetur,ſiue in ſcriptis,ſiue ſine ſcriptis,ha-bet hæc exceptio locum:vt j.e.l.cum vltra. Et ſic intelligatur etiam l.in cõtractibus.j. 4 eo. Redeo ad gl.& q̃ro† vtrũ poſsit renun b ciari exceptiõi [b] nõ nũeratæ pecuniæ.Gl. dicit q̃ ſic,quãtũ ad hoc qd̃ per oppoſitio-nem dictæ exceptionis.nõ grauabiſ actor in onere probãdi,ſed ſi vult reus in ſe ſub-ire onus p̃bãdi pecuniã nõ eſſe numeratã põt opponere exceptionẽ doli,vel in factũ ſicut dicimus poſt bienniũ:vt ſ.de cõdi.ob tur.cau.l.j.& j.eo.l.in cõtractibus,do.Nic. de Mata diſputauit iſtã q.& inter cætera dicit ipſe.Q̃ñ p̃ obligatio† eſt contracta li teris:& tũc intra biẽniũ nõ eſt nata ciuilis obligatio,ſcdm opi.gl.noſtrarũ,& habui-ſtis no.in l.cũ quis.ſ.de iur.& fac.igno.er-go nõ eſt nata actio,q̃ oritur ex obligatiõe ciuili,& naturali:vt Inſti.de obli.in princ. l.licet.§.ea obligatio.ff.de procu.Si autem actio non eſt nata, renunciatio iſta nõ eſt modus inducẽdæ obligationis,vel produ-cendæ actionis:ergo talis renunciatio ni-hil operatſ.Idẽ ſi obligatio eſſet contracta verbis per ſtipulationẽ.arg.j.eo.l.cũ vltra. Sed ſi aliquis ageret [c] ex obligatiõe cõtra c cta re per numerationẽ,& ad eam proban-dam induceret confeſsionẽ: tũc iſta renũ-ciatio poſſet aliquid operari,ſcdm glo.Ita dicit do.Nico.Hæc opi.nõ placet.qa licet intra biẽnium non ſit nata ciuilis:inverita te† tñ nata p̃ſumiſ,donec opponatſ exce-ptio:ideo hæc lex requirit q̃ opponatſ exce ptio:vt Inſt.de excep.p̃ totũ.Si enim actio nõ eſſet nata,exceptioni nõ eſſet locus: & ideo puto ſcdm qd̃ docto. noſtri dicũt qd̃

d huic exceptiõi nõ poſsit renũciari. [d] eadẽ enim fragilitate qua inducitſ ad promittẽdũ,eadẽ fragilitate inducitſ ad renũciãdũ.

7 Tanta† eſt enim fragilitas debitoris quærẽtis pecuniã,q̃ facit inſtrumẽtũ creditori qualiter vult.ergo &c.ar.l.ſi mulier.ſ.ti. j.& l.doli exceptio.§.diuerſum.de noua.Ad idẽ facit j.de pac. pig.l.fi.nõ ob.j.l.proxi.qa ibi ex pòſt facto videt approbare cõ tractũ,& renunciare exceptioni:ſed in ipſo cõtractu nõ poſſet

8 vt dixi.Simile† videmus in pacto cõmiſſoriæ in pignoribꝰ,q̃ ab ipo initio nõvalet:ſed valet,ſi fieret ex pòſt facto:vt l.Titiꝰ. ff.de pig.act.& dixi plenè ĩ l.quãuis.aliàs icipit l.Callipodius. ff.de ſolu. Quæro,& reuoco in dubium vtrum renunciãdo huic exceptioni,& iurando,ſibi præiudicet:& dicam vobis j. eo.l.fi.&c.

SI ex cautione. Si opponitſ exceptio nõ nu-meratæ pecuniæ creditor de bet p̃bare numeratã.h.d. Opp.j.eo.l.in cõtractibꝰ, Sol.intellige hic intra biẽniũ.vt ibi. Secũdò opp. j.eo.generaliter.Sol.Intelligas hic promiſsionẽ factã ex cauſa mutui,aliàs ſecus:vt in l.contraria.& j.dicemus. Tertiò opp.à diuiſione. Aut emꝫ hic loquimur de cautiõe emiſſa per ſcriptu-ram priuatã & nõ nocet:qa fidẽ nõ facit vt l.inſtrumenta.ſ.de prob. Aut loquimur de publica.& ei omnino ſtãdũ eſt;vt ſ.ti. j.l.antiquæ.in prin.& j.arbi.tut.l.fi.Huiꝰ timore dicit gl.q̃ po teſt loqui de ſcriptura,tam priuata q̃ publica.Primò examino de publica.Et dicit gl.q̃ hic continebatur,q̃ debitor cõfitebatſ ſe recepiſſe ſecus ſi diceret q̃ eam recepit;tũc contrariũ p̃bari nõ poſſet:& eſſet p̃bata intẽtio aduerſarij.per inſtrumentũ tñ notarius nõ debet ponere hoc inſtrumẽto,niſi pecunia ſit præ-ſens.ita dicit gl.quam no.Examinemus iſtud.ad cuius declara tionem debes ſcire,q̃ probatio debet de neceſsitate cõcludere, vt l.non nudis & l.neq̃ natales.ſ.de proba. Vnde ſi inſtrumen tum diceret,cõfeſſus fuit ſe habuiſſe centũ quæ habuit,& rece pit.Iſtud nõ probat de neceſsitate:nã poteſt eſſe q̃ omnia iſta ſunt verba partis cõfitẽtis,quæ dicit,confiteor me habuiſſe,& recepiſſe cẽtum quæ habui.& illa verba quæ dicta ſunt p̃ par-tem in prima perſona,ſcribantſ per notarium in tertia.ſed puto ſi diceret q̃ habuit,& recepit in p̃ſentia mei notarij & teſtiũ: certè adhuc non videtur cõcludere de neceſſitate:qa illa verba in præſentia mei notarij,poſſunt venire ad determinationem illius participij confeſſus:& ideo tutius eſt q̃ apponatur copu la:& dicat,fuit cõfeſſus ſe habuiſſe & recepiſſe,& verè habuit & recepit in præſentia mei notarij:tunc illa verba non poſſunt referri ad confeſsionem præſentẽ &c.ſed ſolùm ad dictum no tarij.Sequitur in gl.niſi pecunia ſit in præſentia.Iſtud nõ ſuffi cit ad executionẽ notarij,q̃ pecunia ſit in præſentia:qa poſſet dicere q̃ pars habuit & recepit:licet in veritate ſuis manibꝰ nõ tetigerit.Probatſ in l.ſingularia.ff.ſi cer.peta.& ibi plenè dixi.

9 Item ex prædictis nota† q̃ licet notariꝰ dicat,habuit et recepit quæ ſunt verba præteriti temporis.tamẽ referũtur ad tempus celebrati contractus.facit l.prędia.ff.de acqui.poſ.ff.deverbo. obli.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonꝰ,dixi in l.dotem.ff.ſo.ma. Sequitſ in glo.nõ obſtat.l.antiquæ.& l.fi.arbi.tu.quia illa ſunt ſpecialia.Dic vt dixi in l.ſ.plus vale.quod agitur. Sed iuxta hoc quærit gl.j.quid ſi inſtrumentum dicat,habuit & recepit: vtrum poſsit probari cõtrarium.Et dicit q̃ ſic.ſed tunc dicerẽ inſtrumentũ falſum:& eſſet recurrendum ad ea,quæ dixi in l. in exercendis.ſ.de fi.inſtru. Secundò dicit gl.q̃ hæc lex põt intelligi in ſcriptura priuata:intellige tali,quæ fidẽ faciat:qa eſt ſcriptura ipſius conuẽti confeſſata,vel ſignata teſtibus.Itẽ dicit gl.q̃ ſcriptura priuata non refert an dicat,confeſſus fuit ſe recepiſſe:an dicat q̃ recepit.ſemp enim poterit opponi exce ptio:& creditor debet probare numeratã pecuniam.quam gl. vide,& bene nota differẽtiam iſtam.Idem no.ſ.ſi cer.pe.l.ſi ex pretio.& de dote cau.nõ numera.l.j.Et huius ratio eſt:qa ſcri-ptura priuata tota pẽdet ex facto debitoris,qui cõfitetur ſic ſe recepiſſe:& ita ſcribit ſibi datũ fuiſſe.Ex quo no. q̃ ſiue debi-tor dicat,& p̃mittat nõ ſpe futuræ numerationis,vel quæcũq̃ alia verba per eum dicãtur hæc exceptio non tollitur.tene mẽ ti.ſtatim declarabo in quæſtionibus. Opp.q̃ reus probat ſuã intentionem,aliàs exceptionem.l.in exceptio.ff.de prob. Sol. hic reus ideo non probat exceptionem non nume. pecu.quia reus excipiendo nil ponit videbitis.j.eo.l.aſſeueratio. Quærit

glo.

glo.vtrũ exceptioni non numeratæ pecuniæ posſit renũciari. determinat ꝙ ſic:quia renũciatio ꝓdeſt quãtũ ad hoc,ꝙ ei, qui aſſerit,de cætero nõ incumbat onus probãdi numerationem, vide glo.iſtam no.Extra iſtam glo. not. ꝙ licet ſit renunciatũ exceptioni,poteſt actor interrogari vtrum numerauit: ſecus autem ſi biennium eſſet elapſum:vt ĵ. eo.l.in cõtractibus.§.illo.An autem iſta glo.dicat veritatem:Ricar.Malum.diſputauit,& determinauit ꝙ ſic.In obligatione literarum,vel ſtipulatione facta ſub ſpe futuræ numerationis ante biennium,non oritur ciuilis:& ideo renunciare huic exceptioni non eſt modus inducendæ obligationis,nec illa inutilis obligatio confirmari poteſt.ſecus eſſet ſi ꝓmiſsio fieret ad ꝓbationem cõtractus, ſeu mutui iã celebrati.Breuiter iſtud dictũ nõ placet mihi:quia obligatio ciuilis,quæ eſt in obligatione literarum,eſt efficax ad inducendã actionẽ.& ideo introducetur exceptio: vt hic,& ĵ.eo.l.in contractibus. Vnde Iac.de Are.& Pet.dicũt, & melius,videre meo:ꝙ exceptioni huic renũciari non poteſt. Ratio:quia non eſt facta in fauorẽ debitoris,ſed in odiũ creditoris.Nã debitor auidus pecuniæ, faceret creditori omne inſtrumẽtũ quod vellet:vt tota die videtur:& eadẽ facilitate,qua inducitur ad ꝓmittendũ illud,quod nõ eſt numeratũ:eadẽ facilitate induceretur ad renunciandũ exceptioni:vt ſ.titu.ĵ.l. ſi mulier.Præterea hoc probatur ex eo ꝙ ſ.proxi.dixi: quia ſi in priuata ſcriptura dicit debitor numerationem ſibi verè factã eſſe,non nocet:qđ plus eſt ꝙ renunciare exceptioni, ergo &c. Præterea glo.hic dicit,ꝙ renũciatio etiam fit ſpe futuræ numerationis:ergo nõ nocet ei,niſi numeratione ſecuta. & iſtud putarem verum de iure cõmuni:tñ aduocati tenent opi.gloſ.vñ eiſſet durum recedere:quia minimè mutãda ſunt &c. Quærit glo.vtrum poſt biennium poſsit opponi exceptio doli.In glo. ſunt opiniões. & determinat quòd ſic,ſi ipſe reus vult probare pecuniam numeratam nõ eſſe.vide glo.Fran.Azo tenebat opi.contra glo.videlicet ꝙ poſt elapſum bienniũ,vlterius non audiatur.Hoc probaẽ per l.ſi intra.in fi.ĵ.e.& l.in cõtractibus. in prin.ibi:vt eo elapſo &c.& eadẽ l.§.illo.vbi dicitur ꝙ creditori non poteſt deferri iuramentũ.& eadẽ l.§.ſuper.vbi dicitur ꝙ poſt lapſum temporis nullo modo poteſt dici pecunia nõ ſoluta.Sed ad iſtas omnes leges reſpondetur,verum ſi vult onus ꝓbations transferre in creditorẽ: ſecus ſi ipſe excipiens probare vellet.hæc eſt veritas.Probatur.ĵ.eo.l.aſſeueratio.& ibi dicã ſtatim. Sed tunc†quęro quomodo poſsit debitor probare nõ numeratam,cùm ſit merè negatiua.Reſpõdeo,poterit probare per confeſsiones,& numerationes,diuerſis temporibus factas:vt no.ſ.eo.l.ĵ.& ibi hoc declaraui.Nec obſtat ĵ.eo.l.in cõtractibus.§.illo.quia licet non poſſet deferri iuſiurandũ ſuper toto,annumerauit:tamen interrogatio poterit fieri ſuper aliqua parte,quæ adminiculetur ad eius probationẽ: vt ſi ponit debitor,ꝙ vna tantũ numeratio fuerit:& nõ plures: vel ꝙ duæ fuerũt,vel quod ſi qua numeratio facta fuit:fuit facta tali loco, & tẽpore.quod eſt no.poteſt etiã probari per teſtes,qui interfuerunt.quãdo actũ fuit ꝙ inſtrumentũ fieret, & poſtea fieret numeratio:& ſic facta fuit ſpe futuræ numeratiõis:poteſt etiã probari per aliud inſtrumentũ:vt tota die videmus ſpecialiter in contractibus dotis,& venditionis,vbi quis confitetur dotẽ, vel pretium,ſibi ſolutũ:& ſtatim ſequitur aliud inſtrumentũ, ꝙ non obſtante confeſsione prædicta promittit ſoluere: & ſic apparet,ꝙ factum fuit ſpe futuræ numerationis. Vltimò quæro an ad hoc:ꝙ iſta exceptio habeat locum:requiritur quod cõtractus fuerit confectus in ſcriptis.dicam.ĵ.eodem l.fin. Vltimò de huiuſmodi renunciatione tangit Spec.in titu.de renũ. & in titu.de actio.& obligatione. Barto.

[a] Cũ fidẽ.Adde etiã ꝙ ſi qs acceptat dilationẽ,videt agnoſcere debitum.l.ad ſolutionem de re iudi.

☙ P. P A V. P.

[a] Cum fidem. Vide Ro.conſi.ccxxñ.

[b] Cõtra q ꝓpriã.Et hãc auẽ.ſic intellige, & limita vt ſingula. Dixit Bar.in l.id qđ ſeruo.§.j. ff. de pecu. leg.& de pœna negãtis, & de eius materia no.ꝑ Bal.in c. vasſallus.ſi de feu.fu. cõtro.& ꝑ Bar.hic per d.Ant.in c.ꝑe. extra, de iura.calum.& per Bal.hic.A D D E ad hãc auẽ.q̃ voluit Pe. de ancha.cõſil. excñ. iſte Simon.Sed qđ ſi tẽpore ſolutiõis fiendæ debitor deponit pecuniã,& petat pignꝰ:& creditor dicat ſe non mutuaſſe:nec habuiſſe pignꝰ, qualiter conſuleẽ debitori? ſpe.in ti.de exce.§.vſque ver.ſed qđ ſi debitor dicit ꝙ adhuc ſub iudice lis eſt.

☙ P. P A V. P.

[b] Cõtra q ꝓpriã.nũ qđ iſta auẽ.hẽat locũ in negãte pacta alicuius libri rationũ, & nũqd hẽat locũ ĩ ſcriptura priuata de cõtractu tã inito añ dictũ ſcriptũ.vid Paul. conſi.cccxxñ.

☙ P O M A T E S.

[c] Nõ habet locũ. Vide Pau.de Caſ. cõſil. cccxxxñ. vbi pulchrè declarat materiam huius authenti.

[d] Formandi libellũ. Et vide hic Bal.ĩ fin. & qđ no. Bart.in l.ſi cũ except.§.hæc autẽ actio.ff.qđ met.cã.& vid no.ꝑ Bar.& Raynu. & Imo.in l.titio. §.ſi poſt de conditione & demon.

10 11

[a] Qui poſt primam ꝓmiſsionẽ, eam aliquo modo approbat, ab exceptione non numeratæ pecuniæ cadit.hoc intendit &c.

Additio.

1 ☞ *Soluens partem,an præſumatur debitor totius.*

2 *Debitor ex poſt facto,ꝙ poſsit ſibi præiudicare in exceptiõe non numeratæ pecuniæ.*

Vmfidem. Poſt cautionem per futuram ſolutionem approbatam,nõ habet locum hæc exceptio.h.d.Quæro,vtrum hæc lex habeat locum ſiue ſcienter,ſiue ignorãter iſte ſoluerit partem: gl.ponit opiniones.Quidam ꝙ loquatur in ſciẽte. Alĩ quòd loquatur etiam in ignorãte.

No.iſtam gloſſ.ſecundum opin.Mar. & & Irner.ꝙ qui ſoluit totum, præſumitur ſoluiſſe debitum, niſi cõtrarium probetur vt l.cum de indebito.ff.de probat.Ita†qui ſoluit partem, præſumitur debere totum, niſi contrarium probetur per eum, vt hic. Idẽ ſ.eo.l.ĵ.ſecundum primam lect. Contrarium eſt veritas,ſecundum opi.Bul. hic poſitam.& glo.approbat.& l.ĵ.ſ.eo.Nam hic loquitur in ſciente.quod apparet: quia tex.dicit,eum fidem cautionis agnoſcens. quæ agnitio non eſt in errante,cum errans non cõſentit:vt l.ſi per errorem.ff.de iuriſ dictio.om.iud.ĵ.de donatio.l.nec ignorãs. Præterea,ego video quòd dando pignus non præiudico mihi in exceptione nõ nume.pecu.vt l.j.ſ.eodem.eadem ratione nec ſolutione partis, niſi debitum approbem. & ideo puto ꝙ hæc lex debeat intelligi, quando ſolutio continebat aliquid, per ꝙ totum debitũ videbatur approbari: vt puta,ſoluo tibi decem de ſumma centum aureorum tibi debita manu talis notarij: ſecꝰ ſi ſoluerẽ tibi decem ſimpliciter:quia tunc non probo de ſumma magna modicam eſſe debitam:& ſic videt debitor magis ſoluiſſe quàm debitum,ideo ꝙ approbet cautionem. Vltimò no.ex hac lege,†ꝙ licet debitor ab initio promiſsionis,per renunciationem,vel confeſsionem, nõ præiudicet,niſi in exceptione non numeratæ pecuniæ:vt ſ.l.proxi.& ibi dixi: tamen ſecus ſi ex poſt facto,vt hic.quod eſt notandum & præcauendum:quia per hoc fœneratores poſſent facere multas fraudes. Vltimò, quia hæc lex loquitur quando debitor agnoſcit id debitum quod non eſt:& quandoque contingit econtra,ſcilicet quod neget debitum quod eſt.Sequitur authentica contra qui propriam.

1 ☞ *Negans ſcripturam propriam, ſi poſtea conuincitur, conuenitur ad duplum.*

2 *Diſpoſitio huius authen.non habet locum,quando ſcriptura fit ad probationem.*

3 *Hæc authen.quod non habeat locum,quando negatur inſtrumentum publicum.*

4 *Duplum,de quo in hac authenti.petitur condictione huius legis.*

5 *Libellus in remedio huius authen.*

6 *Allegare contraria in exceptionibus quando poſsit.*

7 *Negans ſe feciſſe homicidium,& conuictus poſtea ſi dicit ſe feciſſe ad ſui defenſionẽ, auditur quantum ad pœnam principalis delicti,non quantũ ad pœnã negationis.*

b 1 2 c 3 4 d 5 6

[b] Ex iſta†auth. nota quod ille, qui negat ſcripturam ſuam propriam,poſtea conuictus conuenitur in duplum. Tamen vnum aduerte: †quia hic loquit quando quis obligatur ſcriptura.ſecus ſi ſcriptura fieret ad probationem:quia tũc iſta auẽ. nõ habet locũ[c] vt patet in prin.ſui.& hoc tenet gl.tua ij.Quæro,†quid ſi aliquis neget inſtrumẽtum publicum eſſe publicũ. Gl.dicit hic, ꝙ iſta auẽ.non habet locũ,& bene:quia ſolũ loquitur in eo,qui abnegat ſcripturã ſuam ꝓpriam,ex qua eſt obligatus. Quęro, qua actiõe conuenitur quis ad iſtud duplum? Dicit glo.actione ex eo contractu.puto†ꝙ agatur cõdictione ex hac lege, & erit modus formandi libellum[d] hic ago†cõtra te dicẽs ꝙ tu es mihi in tuis literis obligatus ad tãtam quãtitatem,vt patet ex ſcriptura tua manu facta.quare peto te cõdẽnari ad dicta. & ſi dictã ſcripturã tuã eſſe negaueris,peto te condẽnari in duplũ: vt vidiſtis in limi.in l.nõ ab re.ĵ.vnde vi.& videbitis.ĵ.loc.l.cõductores. Vlti.ſcias,ꝙ Dy.in c.nullus pluribus.de re.iu.in vj. alle.†iſtã auẽ.ꝙ nõ admittit quis allegãs cõtraria in exceptio.ꝑ hãc auẽ.Ego ſemꝑ dixi cõtrariũ,& adhuc dico.& iſta auẽ.nihil

d ¶ Defenſionẽ. Adde Bal.C.de app.l.iubemus.Adde Bart.in l. quicquid. de iureiur: & ꝓ uſta parte facit tex.in l.ij.in vſi.falſ, & ibi hoc no.doc.ff. ſi ex noxa. cau.aga. licet Dy.videatur cõ trariũ tenere in regu la,nullꝰ pluribus.lib. vj.& in l.electio. §. necꝑ.de noxa.

e ¶ Si intra tẽpus. Vi de hãc l.alleg.ꝑ pau. de Caſt,cõſi.xvij, qđ inci,in xp̃i noĩe amẽ. in cauſa quę vertitur in vj.col.&c.

P. P A V. P.

b ¶ Si intra tẽpus. An iſtud ꝓcedat in alijs præſcriptionibus ꝙ tempus defuncti no ceat hæredi,vid pau. de caſtr.conſi.xvij.in iij.col.

f ¶ Tam mandatori.l. Titius.& ibi Bar. & Bar.l.ſi fideiuſſor.

7 a

facit ꝓ eo:imò facit cõtra eũ.Nã vides hic, ꝙ aliqs primò negauit ſcripturã,ſ.eſſe ſuã: poſtea cõuictus cõfitetur èã eſſe ſuam: ſed dicit ſoluiſſe,certè nõ auditur quãtum ad euitãdum pœnam negationis;ſed bene au ditur vt illa ſolutio facta proficiat in eo qđ ſoluit.Et per hoc dico, ꝙ ille, qui negauit ſe feciſſe homicidiũ † vel pcuſsiſſe aliquem poſtea conuictus,dicit ſe feciſſe ad ſui de fenſionem.[a] Certè quantum ad pœnam ne gationis,ſi per negationem imponeretur aliqua pœna,nõ audiret poſtea hoc alleg. ſed quantũ ad pœnã principalis delicti,bñ audit.Ad hoc bene plenè ff.de excep.l.ne mo.facit ad p̃dicta.ff.de ꝓba.l.cũ de indeb.

A Duerſus. Exceptio nõ nu meratæ pecuniæ non habet locum in confeſsione quã qs nõ facit ſpe futuræ nume rationis:ſed ex cã de præterito.h.d.Idẽ di cit l.fruſtra.q̃ ſequitur poſt iſtã. Additio.

A Duerſus. Exceptio non nu meratæ pecuniæ ha bet locum,quãdo promiſsio fit ſpe futuræ numerationis.aliàs ſecus.h.d.& legit hęc lex trib⁹ mo dis principaliter.Primò,quãdo debitum ex alia cauſa,puta em ptionis,vel ſimili ꝓmittitur ex cauſa mutui.Secundò quando debitũ ex cauſa emptionis,vel ſimili ꝓmittit ex alia cauſa: vel locationis,vel ſimili,ita quòd nõ mutui.Tertio modo,quando debitũ ex vna cauſa non mutui, ex eadem cauſa promittitur. ꝙ vtriq; lecturæ conuenit præcedens ſummariũ.Pone ergo in terminis caſum,ſecundũ primã lecturam quę eſt magis nor.& magis congruit literæ.Et ſecundũ iſtã no.ꝙ ſicut quando op ponitur exceptio non numeratæ pecuniæ.debet creditor ꝓba re numeratam;ſi cautio fuit appoſita ſpe futuræ numeratic is. ita quando fuit facta ſpe pręteriti debiti,debet probare debitũ præceſsiſſe.Oppo.ſ.ſi cert.pet.l.ſi non ſinguli.& l.ſi ex pretio Glo.ſoluit mirabiliter.dic vt in ea.Secunda & tertia lect. ſunt claræ.tamen iſta ſecunda lectura non videtur vera;quia tũc ta lis cõfeſsio ſtatim præiudicat nec requiritur an præceſsit iuſta cauſa debiti.d.l,generaliter.Potes dicere,ꝙ hæc cautio cõtinet factum nudum.& ideo habet vim cõſtitutionis;in quo quæri tur.an iuſta cauſa præceſſerit debiti.Si verò diceres, ꝙ cõtinet ſtipulationem:tũc ſtatim præiudicat.& quod hic dicit, ſi quid intellige,niſi probetur cõtrarium: ſtatim videtur probatum per ipſum inſtrumentum;vt l.generaliter.&c.

Additio.

E Ruſtra. Pecunia non numerata debet habere cautionem,condictionem,& exceptio nem.Quæro,an iſto caſu quando competit ad idem dictio,& exceptio, poſsint peti teſtes examinari ad æternam rei memoriam.Dixi tibi in authen.ſi quis ab aliquo. ſ.de teſtibus.

I quaſi. Ab eo,qui nõ numerauit poteſt cõdici li beratio:& ei opponitur exceptio.h.d.

1 ☞ *Proteſtatio defuncti quando tranſeat ad hæredem remißiuè.*

b S I intra tempus. [b] Tempus quod qs habet ad opponendum exceptio nem,trãſmittit ad hæredẽ:& oppoſitio facta per de 1 functum prodeſt hæredi.h.d.Oppo.fortiter,ꝙ † pro teſtatio defuncti ad hæredem non tranſeat;vt l.non ſolum.§.fi. ff.de no,ope,nun.Sol.dic vt ibi &c.

Additio.

I intra. Ad hæredes tranſit hæc exceptio cũ tẽ pore,quod ſupererat defuncto.Item hęc exceptio propoſita perpetuatur.Item elapſo tẽpore ad hæredes nihil trãſit.h.d.& ſic habet ꝓtes tres Gl. quærit pr'mo qualiter debet fieri iſta querela.Dic vt j.eo.auc. hanc aũt.Secundo quærit quando tempus iſtud contra hæ redes currat.Dic ꝙ ſtatim non expectato tẽpore maioris ætatis quia cœpit cõtra defunctum:plenè de hoc in l.Aemilius. ff.de mino.& ff.ſi aduer.ven.pig.l.ij.Mouco vnũ dubium: videtur ꝙ effectus proteſtationis,iam perfectus.& conſummatus, non tranſit ad hæredes.l.nõ ſolũ.§.fi.de ope.no.nun.Hic dicitur cõ trarium.quare malè.Solu.Quantũ ad ꝓpoſitum talis effectus ꝓteſtationis,bene tranſit ad hæredes,vt hic:nã propoſita que rela,exceptio eſt perpetua,vt hic.Sed quantum ad futura,tunc ſecus,vt lege contraria.quod tamen dic vt aliàs plenè dixi in d.l.non ſolùm.§.fin.

V mvltra. Qui obligaſ verbis ſpe futuræ nume rationis,habet hãc exceptionem.h.d.

Additio.

V mvltra. Si vltra quã ſit numeratum eſt ꝓ miſſum,habet locum exceptio nõ numeratæ pecuniæ,vel in factum.h.d. Oppo.quòd reus poſsit obligari,vltra ꝙ peruenìat ad eum:vt l.ſi nõ ſinguli.ſ.ſi cer.peta.& l.ſi vt certo.§.ſi duobus.ff. cõmoda. Intellige ꝙ peruenit verè vel fictè. Dicam in d.l.ſi nõ ſinguli. Quæro quare hic dicit exceptionem in factum.Glo.variat, fi naliter videtur dicere ꝙ idem ſit in factum & non numeratæ pecuniæ ſecundũ quoſdam. Vel dic,quòd quando ſine ſtipula tione habet locum exceptio nõ numeratæ pecuniæ quãdo in teruenit ſtipulatio,habet locũ exceptio in factũ,& iſta eſt vera. Quod ſic declara:quãdo nõ interuenit ſtipulatio,agitur ex nu meratione interueniẽte.Rectè ergo poſſum excipere pecuniã nõ eſſe numeratam.quãdo ſtipulatio interuenit, agitur ex ſti pulatione.vnde medium,per quod in exceptione cõcluditur, non eſt:quia pecu.nõ eſt nume.quia ex ſtipulatione poſſet de beri nulla numeratione interueniẽte.Sed mediũ,quo cõcludi tur,eſt ꝙ ſic fuit actũ:qa ꝓmittebam ſpe futuræ numerationis. Vnde excipitur in factum:hoc eſt quia factũ ita ſe habuit.Hæc ſubtilitas periculoſa eſt tamen doctores tenent eam.

A Sſeueratio. Hic eſt pulcher tex.Ei,qui excipit, incũbit onus probandi, quãdo ex cipiendo aliquid ponit:aliàs ſecus hoc dicit.

S I tranſactionis. Quando non fit ꝓmiſsio ſpe futuræ numerationis, habet locum hæc exceptio hoc dicit.

S Am mandatori. Hęc exceptio tranſit ad obligatos acceſſoriè. h. d.Quęro quid ſi fideiuſſor ante op.exceptionem nõ nu.pec.& poſtea creditor numerauit.Iſta fuit quæ c stio ſabatina.licet gl.hic non dicat.Gul.ponit eam in l.Titiꝰ.[c] ff.de procura.& l.ſi fideiuſ.de fideiuſſo.dic vt ibi &c.

Additio.

1 ☞ *Fideiuſſor an poterit opponere poſt biẽniũ exceptionem nõ numeratæ pecuniæ.*

2 *Numeratio poſtea facta per creditorem,an tollat exceptionem fideiuſſori.*

3 *Si fideiuſſor proteſtatus fuit creditori,ne pecuniã numeraret,ꝙ poſsit tũ numerare.*

S Am mandatori. Hæc exceptio tranſit ad fi deiuſſorem, & mãdatorẽ. h.d.Opp.de l.ex perſona.ff.de fideiuſ. Intelligo hic de exceptionibus,rei cohærentibus,ſicut eſt iſta;vt l.oẽs exceptio 1 nes.ff.de excep.Quæro,† vtrũ poſt biennium poſſet opponere fideiuſſor. Gloſſ.dicit ꝙ non,& bene:& probatur hoc in text. 2 ibi dum dicit,exemplo rei principalis.Quærit glo.† numquid numeratio poſtea facta,tollat fideiuſſori exceptionem. Videt ꝙ nõ;vt l.ſi.ff.de pac.Contrarium dicitur in glo.quia fingitur hanc exceptionẽ non cõpetiſſe.hoc videtur falſum: quia à die numerationis incipit obligatio,ne retro fingeret exceptio: vt ff.qui po.in pig.ha.l.j.Suſtinendo glo.dicas ꝙ verum eſt quòd quo ad extraneorum præiudicium non fingitur retro:ſed quo ad ipſos contrahẽtes ſic:vel verius vt ceſſet dicta oppoſitio,dic ꝙ numeratio poſtea ſecuta videtur facta de volũtate fideiuſſo ris,non ergo mirum ſi ſua tollitur exceptio:vt d.l.ſi.Videt eĩ voluiſſe ab initio,ꝙ numeratio ſequeretur. Sed nunc quæro, 3 quid † ſi fideiuſſor mutauit voluntatẽ,& prohibuit ne mutua retur,vel exceptionẽ oppoſuit:an tunc fideiuſſori nõ noceat, quia licuit ei mutare voluntatem, ſicut reuocare mandatum? Glo.dicit contrarium,& bene,non tamen bene declarat. Ideo dic,ꝙ mutare volũtatem licet,antequã quis alteri ſit obligat⁹, alias nõ:vt l.ſi quis prohibuerit.aliàs incipit, Papinian⁹. ff.de pub.Sed creditor eſt quodã modo debitori obligat⁹ ad nume randum.ergo &c.Dices tu,hoc eſſe caſum.l.j.ff.ſi cer.pet. & l. j.ff.qui po.in pig.hab.Sol.Nõ intelligas obligatũ adeò, quòd poſsit

posſit cogi in iudicio:ſed taliter eſt obligat⁹, ꝙ eſſet ſibi verecũdia nõ numerare:quæ cauſa eſt ſufficiẽs,vt poſsit illi denũciationi nõ parere:vt ff.manda.l.Quintus. & l.pecuniæ.ff. de alimen.& ciba.leg.Sic debent intelligi no. per gl.in l. Titius. ff.de procu.& de fideiuſſo.l.fideiuſſor.Bart.

a GEneraliter. [a] Promiſsio facta ex certa cã de præterito,& in ſcriptis, eſt valida:niſi contrariũ per aliam ſcripturã probetur.h.d. In hac l.debemus tractare tria principaliter. Primò de obligatione literarum,vnde oriatur,qua actione agatur,& qualiter tollatur,& quo iure fuerit inducta.Secũdò habemus videre de confeſsione,quam quis facit in teſtamento. Tertiò de confeſsione,quam quis facit inter viuos.Doct. oĩa iſta tractant hic,& repilogant quædã,quæ fuerunt dicta in l.ſi ex cautione.ſ.e.& ego iam dixi ibi. No.tamen ex hac l.duo principaliter.Primò,ex iſto tex.qui dicit ea,quæ cauſam ſpecialiter edixerit.Glo.exponit ex vẽditiõe,locatione,vel maleficio. Et puto debere intelligi ex vẽditione vel locatione ei⁹ rei, vel ex quo maleficio:aliàs nõ eſſet exprimere cãm ſpecialiter. Itẽ illud quod hic dicitur,ꝙ debet ꝓbari contrariũ,per aliam ſcri-
b pturã debes ſic intelligere. [b] Aut ille contra quẽ ſcriptura profertur,eam negat,& eã dicit eſſe falſam:& tunc põt ꝓbare contrarium teſtibus,& quocunq; modo vult:vt l.vbi.j.de fal.& ſ. de fide inſtru.l.in exercendis.Aut illã ſcripturã confitetur factam eſſe de contrahentium voluntate:ſed dicit in veritate aliter negotium eſſe geſtum:tunc aut ille vult probare cõtra ſolennitatem præſumptam in inſtrumento: & poteſt probare per teſtes:vt l.iuriſgentiũ.§.quod ferè.ff.de pact.Aut vult ꝓbare contra illud quod expreſsè continetur in inſtrumẽto & tũc aut eſt inſtrumentum celebratum in ſcriptis,& non poteſt ꝓbare contrarium:niſi per aliam ſcripturam.vt hic. Aut eſt cõtractus ſine ſcriptis ſed ſcriptura eſt facta ad probationem: & tunc poteſt probari contrariũ quocũq; modo:vt ſ.plus valere quod agitur.l.ij.& iij. Vltimò nota hunc finem,ꝙ quis nõ poteſt venire cõtra illud,quod cõfeſſus eſt.Et per hoc dicimus,ꝙ
c ſi teſtis eſt aliquid teſtificatus, [c] & poſtea extra iudicium confitetur ſe dixiſſe falſum:quòd per hoc dictum eius nõ vitiatur, niſi aliter de falſitate conſtet:vt extra,de teſtib.cap.ſicut. Cætera dic vt in glo.hic per docto.

1 ☞ *Confeßio extraiudicialis an requirat expreßionem cauſæ.*
2 *Expreßio cauſæ generalis,an ſufficiat in confeßione extraiudiciali.*
3 *Quælibet cauſa in confeßione extraiudiciali,an ſufficiat.*
4 *Promißio facta de non arctando quem criminaliter,an ualeat. remißiuè.*
5 *Confeßio extraiudicialis quando requirat partis præſentiam.*
6 *Confeßio teſtatoris facta in teſtamento,non probat debitum ſubeſſe uel fuiſſe.& numero.13.*
7 *Confeßio etiam ad liberandum requirit partis præſentiam.*
8 *Confeßio extraiudicialis facta parte præſente,& cum cauſa,quando inducat probationem,liberationem,uel obligationem.*
9 *Contra confeßionem in inſtrumento,uel extra inſtrumentum factam,quãdo quis poſsit uenire.& quæ probatio requiratur.*
10 *Contractus dicitur in ſcriptis celebrari,quando agitur inter partes,quòd aliter nõ ualeat,niſi fiat ſcriptura.*
11 *Contra inſtrumenta,& contenta in eis,quæ hodie fiunt,poteſt contrarium probari, etiam per teſtes.*
12 *Cautela,ut contra inſtrumentũ nõ poßit probari,etiam de fictione niſi ꝑ ſcripturã.*
14 *Confeßio facta per teſtatorem in eius teſtamento reuocatur.*
15 *Cauſa an requiratur in ſtipulatione.*
16 *Teſtis ſi confiteatur extra iudiciũ ſe falſum teſtificaſſe,an dicta cõfeßio præiudicet.*

GEneraliter. Contra confeſsionem propriam in ſcriptis factã ex cauſa de præterito,nõ poteſt aliquis venire,niſi per aliam ſcripturam ꝓbetur contrariũ.h.d.Hæc lex diuiditur in tres partes.Primò enim ponit dictũ.Secundò exceptiones. Tertiò exceptionem dicti.Secũda ibi:niſi.Tertia ibi:nimis.Notabilia patent ex ſummario.Not.tex.in fi.& diſce eum menti. Opp. eo.l.ſi ex cautione.& j.e.l.proxi.Sol.Hic loquitur in alijs cauſis,præterq; in cauſa mutui,& dotis,in quibus poteſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ.quod examinaui in contrarijs,Opp.ad ſecundam partem de l.in exercendis.ſ.de fide inſtrum.Sol.fallit hic quando quis vult venire contra confeſsionem ſuam propriam quod intellige,vt ſtatim dicam.& quia hæc lex tractat de cõfeſsione,ſciendũ eſt,quod confeſsio alicuius quandoque emittitur in iudicio:& de hoc in l.j.j.de confeſ.& hæc non eſt materia noſtra.Quãdoque emittitur extra iudicium: & tunc vel in actibus inter viuos,vel in vltima voluntate:& de iſtis tractat hæc gl. quam examinemus. Circa primum quæro,quid debeat continere confeſsio,vt præiudicet.Et circa hoc dubitatur primò de cauſa ſ.an cõ
1 feſsio †extraiudicialis requirat cauſæ expreſsionem.quod tangit glo.in l.j.j.de cõfeſsis.Veritas eſt iſta,aut confeſsio tendit ad liberandum,& non requirit cauſam, vt l.tale pactum.ff.de pact.Quandoque confeſsio tendit ad obligandum obligatione perſonali:& tunc requirit cauſam aliàs nõ obligat:vt l.cùm de indebito.in fine.ff.de probatio.Quandoq; tendit ad parandum præiudicium ſuper iure reali:tunc quia ius reale eſt vniforme,nõ requiritur cauſæ expreſsio:vt l.& an eãdem.§. exceptiones.ff. de excep.rei iud.Hoc tenent doc.hic,& in l.cum falſa.ſ.de iur.et fac.ignorã.Sed cùm
2 †cõfeſsio requirat cauſam,an ſufficiat expримere aliquã cauſam generaliter:vt puta ex cauſa emptionis talis libri,vel talis equi ſpecialiter: videt tex.hic dicere quod ſic:ibi ſpecialiter promiſſor edixerit. Et ꝓ hoc quod dicunt docto.ſ.etiam per procuratorem cauſam in integ.reſt.agi poſſe l.j. & l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.ff.de acqr. hære.In contrarium dicitur, ꝙ ſicut dicũt Logici,ꝙ eſt genus,ſpecies, & indiuiduũ, vt no.in l.ij.in prin.ſi cert.peta.& in l. cum poſt.§.gene.de iure doti.Ita aduerbialiter quædã poſſunt exprimi generaliter, quædam ſpecialiter,quædã ſingulariter & indiuiduè:vnde ſi dicerẽ me debere ex cauſa debiti,iſtud eſſet generaliter:ſi ex cã emptionis talis libri,iſtud eſſet ſpecialiter,ſeu ſingulariter,& indiuiduè.Iſtud videt probari.ſ.quod cũ eo.l.fi.Pro hoc facit l. filiuſ fami.ff.de donatio.circa finem.vbi requiritur ſpeciale mandatum, ſeu ſpecialis confeſsio,vt poſsit filius cauſa mortis donare: non tamẽ requiritur quod ſingulariter nominetur donatio fienda:& illud fortè verum eſt:vt declaraui latiùs in d.l.fi.Quęro
3 †vtrum ſufficit exprimi quãlibet cauſam. Gl.dicit ꝙ ſic ex contractu ex maleficio, vel quaſi:vt hic in ij.& iij.gl.& ſic ĩuit ꝙ ſ.dixi,ꝙ ſpecies obligationis exprimatur. licet nõ ſingulariter.Aduerte tamẽ quia illud ꝙ gl.dicit,ex maleficio,i.ex obligatiõe quia pars tenet ciuiliter ex maleficio pti.
4 Si verò †aliquis promitteret,nec criminaliter accuſaret,vel in accuſatione inſtituta iſiſteret:tũc an valeat habes tex.& gl.in l.
5 accuſationis.ſ.ꝙ me.cã.Quęro,vtrũ cõfeſsio† extraiudicialis reqrat partis præſentiã.qcquid dicãt doc.iſta eſt veritas, Quã doq; cõfeſsio emanat ſuper eo,ꝙ depẽdet ex mera volũtate cõfitẽtis,vt ratihabitio,& hæreditatis aditio:tũc nõ requiritꝫ ptis preſentia:vt j.de iure delib.l.potuit.& no.in l.Põponi⁹ ſcribit ff.de neg.geſ.Quãdoq; emanat ſup eo,ꝙ nõ dependet ex mera volũtate cõfitẽtis:tũc aut fit ad obligandũ,aut liberandũ. ſi ad obligãdũ:quicquid dicat Pe.dico ꝙ requirit partis præſentiã, vel organũ mediũ,ſ.nunciũ vel epiſtolã:aliàs nihil operat:vt l. Publia.in fi.ff.depoſiti.& l.certũ.§.ſi qs abſente.ff.de cõfeſ.de
6 interro.act.l.fi.& ꝓbatur per iura quę dicũt† ꝙ cõfeſsio teſtatoris facta in vlt.volũtate,nõ ꝓbat debitũ fuiſſe ſeu ſubeſſe vt l.Luci⁹.§.quiſquis.el ij.ff.de le.ij.& l.cũ quis.§.codicil.ff.de le.
7 iij.& l.Aurelio.§.fi.ff.de li.leg.Si verò fit ad liberandũ† & tũc quędã gl.eſt in l.nõ ſolũ.§.ſi liberationis.de li.leg.quę videt dicere,ꝙ nõ requiritꝫ partis prẽſentia,quo ad inducendã doli ex-

a ¶ Generaliter. No.in hac l.qđ Barto.videt ſentire,ꝙ ſi ſcriptura ſit de ſubſtantia, non põt ꝓbari ſimulatio p teſtes. & ita tenet gl.hic in verſi. quẽcq; ſed glo.ſecũdũ aliqs, i l.illicitas §. veritas. de offi.pfi.tenet contra.gl.ſed hui⁹ l.gl.reprobat Ia.Bu.& bal. & l.j.C.pl⁹ va.ꝙ ag. & eſt opi.æqor.Sed ꝙ opi.Bar.facit text. iſte nõ cauillãdo eũ. & gl.in d.§. veritas. videt inuere,qñ p teſtes ꝓbaꝫ falſitas nõ notarij,vel error. Et iſtã ptẽ meliorẽ putat d.Io.de Imo.in c. cũ Ioan.de fi. inſtru. licet opi.Bu. ſit ęqor. et tãgit i c.ad noſtrã. đ ẽp.& vẽ.& c.cũ cõtigat de iureiu.i charta.xliij.qñ ſtipulatio põt.probari p teſtes. An.Bar.Et add Cep. in tract.de ſimul. cõtractuum.col.viij.

b ¶ Sic intelligere. Per Imolam, in capitul. cũ contingat in xlvj. char.de iureiu.& docto.in l.ſciẽdũ.de ỹb. obl.Et adde etiã q; habent p gl.& Bar.in l. qcũq;.j.de apo. publ. & qualiẽ hæc lex intelligi debeat, adde tex.i l.teſtiũ. ſ. de tẽſtib.vid Bal.ibi q teneat cõtra bar.hoc eſt etiã in ꝓpoſito. vide no. p Cy.i l.error.C. de teſt.& Ang.i l.q; ties.in prin.ff.de ver. iſpi.& ꝙ no.Bar.in l. cũ ꝓponebat.de leg. ij.& Bald.hic.

c ¶ Teſtificatus.Adde qđ i parte cõfitẽte ſe habuiſſe ſentẽtiã falſam,& qđ in iudice, & arbitro,vide not. in auẽ.ſed iã neceſſe. de do.añ nupt.Et de hoc dicto Bar.vid q notãt gl.& doc.in c. cũ cãm.de teſti.& oĩno qcqd no.Bar.in l. qcqd aſtrigẽdæ.ff.de verb. obli.circa fi.& in l.inter ſtipulãtẽ.§. ſacram.in fi.de verb. obli.& latè Bar.in l. eos.§.fi.de fal.& in l. ſi qs in graui.in pri. ff.ad Syllani.& Bal. hic in vlt.col.

☙ P. P A V. P.

a ¶ Fictitium. In cõtrariũ in hoc q̃ etiã ſi cõtractus ſit in ſcriptis celebratus, poſsit p̃bari ſimulatio per teſtes, vide Com. cõſil. clv. in iĳ. vol. in prin.

☙ P. P A V. P. 8

b ¶ Inſtrumẽta. Cõtra hoc vī velle Com. cõſi. clx. incipiẽ. Ioan. & Gerardus. in prin. Itẽ generaliter iſtud intelligaẽ qđ dicit Barto. q̃ non dicit̃ contractus in ſcriptis, niſi hoc agaẽ, videt̃ do. Frã. cõ. clx. in iĳ. col. Ro. cõſ. clxxiĳ. ad fi. vbi ſingulariter dicit q̃ qñ in ſcriptis cõtractus eſt celebratus, nõ credit̃ inſtrumẽto parte requirente, niſi p̃to collũ exhibeaẽ, vide etiã Bart. & alios in l. cõtractus. ſ. de fide inſtru. & in l. teſtiũ. C. de teſtib.

☙ P. P A V. P.

c ¶ Probari. vide Ang. conſil. cliĳ. incip. dña Catharina col. v.

d ¶ Nil opereť. Adde quæ conſuluit Bald. conſi. xxv. v. lib.

e ¶ Intra bienniũ. Sed adde caſum in quo poſt biẽniũ excludit̃: vt dixi poſt Barto. in l. p̃ diuerſas. & Lab Anaſta. ĩ. mandati.

☙ P P A V. P.

e ¶ Intra bienniũ. An de iure canonico excludaẽ biennio, vide Ang. cõſi. cxlix. inci. dña Angela. & qđ habes ſ. in prin. huius ti. in apoſtil. magna,

ceptionẽ. Ego ſemper contrarium tenui: & gl. idem in l. idem in duobus. ff. de pactis. vt l. Pomponius ſcribit. ff. de negotijs geſtis. ibi in gloſſa magna. Facit l. & hæredi. §. nos autẽ. ff. de pac. & ibi videtur tex. examinaui plenè in d. §. ſi liberationis. Quæro, pone † q̃ iſta confeſsio ſit ſolennizata cum cauſa, & partis præſentia, vt requirit̃, quid inducet hæc cõfeſsio? Reſpon. Confeſsio quãdo habet connexũ aliquẽ actum, qui habet ĩducere obligationẽ: vt puta ſtipulatio, vel pactũ de cõſtituta: tunc nõ eſſet dubiũ q̃ orit̃ obligatio in hac lege, non ex confeſsione, ſed ex alio adiuncto: vt l. j. de conſti. pe. Vide Cy. in l. ſi ex pretio. ſ. ſi cer. pe. Quandoq̃ hoc non habet annexũ, ſed eſt confeſsio ſimplex: tũc ſi quidẽ fit ad liberãdũ, habet vim pacti: vt l. tale pactũ in prĩ. ff. de pac. & ſic obligat quẽ naturaliter nõ petere: & inducit exceptionẽ pacti: vt l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. Si verò nõ continet liberationẽ: tunc non inducit liberationẽ, ſed ſolã probationẽ: vt l. Publia. in fi. ff. depoſiti. & hoc eſt vtile ſcire, propter formationẽ libellorũ. Quæro,

9 circa † iſtã confeſsionẽ: ſi quis vult venire cõtra, qualiter poterit̃, & quæ probatio requiratur? Reſpon. quãdoq̃ quis vult venire cõtra cõfeſsionẽ ex cauſa erroris: & tũc loquitur titulus de iur. & facti igno. maximè l. error. & l. cũ falſa. ſ. de iur. & facti ig. de cõfeſ. l. non fatetur. Quandoq̃ quis venit ex alia cauſa: & tũc aut cõtractus, ſeu cautio, ĩ qua emanauit cõfeſsio fuit in ſcriptis: & tũc qui negat illã cautionẽ ſua voluntate factã, admittitur ad probandũ contrariũ per cõem modum probãdi: vt l. optimam. de cõtrahen. & cõmit. ſtipu. & de fal. Vbi autẽ cõfitetur eã factã ſua voluntate: tunc ſi quidem vult venire cõtra tenorem inſtrumẽti, nõ admittitur ad probãdũ, niſi per ſcripturã: vt hic, & l. cũ de indebito. de probatio. in fi. & ſi vellet probare inſtru-

a mentũ fictitium. [a] Si verò nõ venit contra inſtrumentum, ſeu cõtra tenorẽ inſtrumẽti, ſed cõtra ſolẽnitatem: & tũc admittit̃ probatio etiã per teſtes: vt l. iuris gentiũ. §. quòd ferè. ff. de pac. & ibi no. per gl. Sed ſi vellet p̃bare cõtra tenorẽ, vel ſolennitatẽ, vel vellet ſolutionẽ probare: tũc admittitur q̃s ad probãdũ, ſecũdũ modũ traditũ in l. teſtiũ ſ. de teſt. Si verò cõfeſsio emanaſſet ſine ſcriptis: tũc admittit̃ q̃s ad p̃bãdum cõtrariũ, p̃ oẽm modũ p̃bãdi: vt ſ. plus valere qđ agitur. p̃ totũ. & in l. in exer-

10 cendis. de fi. inſtr. Intelligeꝛ autẽ in ſcriptis celebrari cõtractũ, qñ cõtrahentes agũt, vt nõ aliter valeat, niſi inde fiat ſcriptura.

11 Vnde † cõtra inſtrumẽta, [b] quæ hodie fiũt circa cõtinẽtia cõtra

b ctum, poteſt fieri probatio etiã per teſtes: q̃a nõ ſunt celebrati cõtractus in ſcriptis: tñ ſunt redacti. Hoc probať ſ. de fide inſtru. l. cõtract⁹. & de p̃batio. l. cũ res. ff. de pig. l. cõtrahitur. Et ideo,

12 eſt cautela, † q̃ quãdo q̃s dubitat, ne p̃ teſtes probari [c] fictio cõ-

c tractus, dicat cõtrahens corã teſtibus, q̃ teſtes interfuerũt p̃cedentibus, q̃ cõtractus celebretur in ſcriptis, ne poſsit probari de fictiõe cõtrariũ, niſi p̃ ſcripturã: vt hac l. & l. cũ de indebito. in fi. ff. de p̃ba. Venio ad ſcdm, ſ. ad cõfeſsionẽ in vltima voluntate factã. Gl. hic ĩ fine tractat qđ opereť illa cõfeſsio, reſpectu hęredis, vtrũ inducat legatũ, vel fideicõmiſſum. idẽ tractat in l. j. & iĳ. de fal. cau. adiec. leg. hoc omitto. De duobus tñ quæro. Primò an inducat probationem, etiam cõtra ipſum teſtatorẽ. Secundò an poſsit reuocari per teſtatorẽ. Ad primũ quicquid

13 dicat Pet. dico † q̃ nõ inducit p̃bationẽ, niſi ſit iuratũ. Tex. eſt in l. cũ quis. §. codicillis. ff. de leg. iĳ. ſ. de proba. auť. qđ obtinet. Quod p̃bať: q̃a ſi induceret p̃bationẽ, nunquã induceret fidei cõmiſſum. qđ eſt falſum: vt d. l. Lucí⁹. §. quiſquis. ff. de leg. iĳ. & l. ſi creditori. ſ. de leg. j. & l. Aurelius. §. eũ. de lib. leg. Et ex hoc

14 ſoluit̃ ſecũda quæſtio: q̃a † per teſtatorẽ põt reuocari, cùm non inducat probationẽ, nec obligationẽ. ergo &c. vt l. j. ſ. de ſacroſanc. ecc. cum ſi. Et hoc tenet Iac. de Bel. in auť. de iureiuran. à

15 mo. præſti. in prin. licet Pet. hic dicat cõtrariũ, & malè. † Vltiò quæro, an in ſtipulatione requiratur cauſa. Gl. tãgit hic, & plenius in l. iĳ. §. circa. de doli excep. & l. hactenus. ff. de cõſti. pecu. & in qualibet earũ dixi. Inſuper hic text. facit ad quæſtionem:

16 ſi † teſtis aliqua teſtificatus ſit, & poſtea extra iudiciũ cõfeſſus

d eſt ſe falſum dixiſſe: q̃ talis cõfeſsio contra primũ dictũ ſuum nil [d] opereť: vt ĩ fi. huiꝰ legis. De hoc extra de teſti. c. ſicut. &c.

IN contractibus. Exceptio non numecuniæ poteſt obĳci in-

e tra biennium [e] ab eo, qui confitetur ſibi numeratam pecuniam, exceptis quibuſdã caſibus hic expreſsis. Ab eo verò, qui cõfitetur ſibi ſolutum, poteſt obĳci intra xxx. dies. hoc dicit vſq̃ ad §. illo. Additio noua.

1 *An obligetur literis per ſcripturam quæ ſolam confeßionem continet.*
2 *Ex obligatione literarum quæ actio oriatur.*
3 *Exceptio non numeratæ pecuniæ an habeat locum quando quis confeſſus eſt ſe recepiſſe, & ſcriptura non ſit facta.*
4 *Fiſcus, quando eius procurator fuit confeſſus recepiſſe, an habeat exceptionem non numeratæ pecuniæ uel quando agat contra debitorem.*
5 *Exceptio non numeratæ pecuniæ datur in mutuo, propter frequentiam contractus. Contractus mutui quòd ſit frequens.*
6 *Debitor qui quærit pecuniam, de facili fatetur omne inſtrumentũ quod creditor vult.*
7 *Exceptio non nu. pecu. quare ſit q̃ non habeat locum in mutuo.*
8 *Exactor pecuniæ publicæ cõfitẽs ſe recepiſſe, q̃ nõ hẽat exceptionẽ nõ numeratæ pec.*
9 *Confitenti ſibi ſolutũ poſt dotalia inſtrumenta, nõ datur exceptio nõ numeratæ pec.*
10 *Confeßio geminata facta per debitorem ſe habuiſſe centum mutuo, probat numerationem, & tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ.*
11 *Debitor an creditor qui replicat de non numerata pecunia, ſit qui probare debet,*
12 *Poſitioni factæ per debitorem creditori quòd non numerauit, quòd creditor teneatur reſpondere, ſi non habet iuſtam cauſam recuſandi.*
13 *Poſitioni negatiuæ, quando ſit reſpondendum.*
14 *Proteſtatio ſatis ẽ q̃ fiat corã iudice, qñ nõ põt fieri p̃ti & p̃ iudicẽ ei notificetur.*
15 *Paria ſunt, quem non eſſe præſentem, uel eſſe, ſed cum difficultate poſſe adiri.*

IN contractibus. Exceptio non nu. pecuniæ poteſt opponi intra biennĩũ, vbi quis aſſerit ſibi datũ, vel numeratũ, exceptis quibuſdã caſibus. Vbi verò quis aſſerit ſibi ſolutũ, põt opponi ĩtra xxx. dies. h. d. vſq̃ ad §. illo. diuide in tres partes. Primò ponit, quãdo hæc exceptio poteſt opponi intra biennium. Secũdò, quando nullo modo. Tertiò, qñ intra xxx. dies. Secunda ibi: ſed quoniã. Tertia ibi: ſemper. Opp. dicitur hic, pecuniæ, vel aliæ res. & ſic innuit q̃ hęc exceptio locũ habeat in alĳs cõtractibus q̃ mutuo. cõtra ſ. l. proxi. Sol. expone hic, aliæ res. ſ. quæ pondere, numero, vel menſura conſiſtunt: ne contradicat l. præcedens ſecundum glo. Oppo. ſ. e. l. aduerſus. & l. fruſtra. Sol. Intellige, qñ cõfeſsio fuit facta ſpe futurę numerationis: aliàs ſecus, ſecundũ gl. Opp. adhuc de l. ſi nõ ſinguli. ſ. ſi cer. pe. l. ſi ſub ſpecie. ſ. de poſtu. Ad l. ſi nõ ſinguli. dicas q̃ ibi fuit facta cõfeſsio ſpe futuræ numerationis: ſi obĳciatur exceptio non numeratæ pecuniæ debet probare creditor iuſtã cauſam debiti præceſsiſſe: & ſic apparet nõ ſpe futuræ numerationis cõtractũ eſſe: vt l. aduerſus. ſ. e. in fi. & ibi no. ſecundũ primã lecturã. Sed ſi bienniũ eſſet elapſum: iſtã iuſtam cauſam præceſsiſſe: creditor nõ haberet neceſſe probare. Ita loquit̃ l. ſi ſub ſpecie. ſ. de poſtulando. Venio ad ſecũdã glo. dicit̃ hic data eſſe cõſcribunť. cõtra ergo inſtrumentũ probat numerationẽ: & ſic creditor non habet neceſſe p̃bare. Sol. Dicit gl. intelligę hoc ſcriptũ in inſtrumento priuato: ſecus ſi in inſtrumẽto publico. qđ no. idẽ no. ſ. e. l. iĳ. & ibi dixi rõnẽ. & in l. ſi ex pretio. ſ. ſi cer. pe. l. j. de dote cau. Item opp. obligatio non cõtrahitur per verba præteriti tẽporis: vt l. v. §. ſtipu. ff. de verb. obli. ſed hic dicit, numeratæ. vel datæ eſſe conſcribuntur. Sol. ſub audit gloſſa, & ſic me ſoluturũ promitto. vide gl. & no. Alĳ dicunt, q̃ hic contrahitur per verba præſentis tẽporis. Doc. te

1 nent communiter opi. Ioan. ex qua no. † q̃ per ſcripturam, quę ſolam confeſsionem continet, quis nõ obligatur, literis, ſed ſolùm inducitur probatio: vt l. Publia. in fi. ff. depoſiti. Sed ſi continet promiſsionem de dando, vel faciendo, licet per pactũ nudum: tamẽ ſcriptura tunc dicitur obligare: & veſtit illud pactũ ſicut veſtitur ſolennitate verborum per ſtipulationem. Ita loquitur Inſti. de liter. obliga. ſed ipſa forma vnà cũ cõſenſu, qui in literis continetur: vt l. nõ figura. ff. de acti. & obli. Quæro,

dicitur

dicitur hic,elapso biennio nullo modo audiť. quid si reus vult assumere in se onus probādi?In hoc sunt opiniones hic,& in l. iŋ.s.eo.& ibi dixi.& casus est j.eo.l.asseueratio.Quęro,quid si renunciauit huic exceptioni.dic vt in d.l.si ex cautione. Quæ
2 ro,quæ actio oritur ex ista obligatione literarū. Quidā dicūt, cōdictio ex hac lege.& Insti.de lite.obli. Tu dic,quando certū venit in obligatiōe, oritur certi cōdictio ex literarū obligatione:& sic certi condictio ex stipulatione.aliàs erat quædā actio quæ vocabať actio ex literarū obligatiōe, sicut dicim⁹ de actione ex stipulatu. & hāc doctrinā dedi anno pfectissimè in l. j.ff.
3 de cōdi.ex lege. †Quæro,qd si aliàs cōfessus est corā testib⁹ se recepisse,necide facta est scriptura,vtrū habeat locū hęc exceptio sic limitata biēnio:vr̄ ꝙ nō:qa loquiť solū hic, vbi interuenit scriptura:ibi:cōscribunt &c.Et istud tenet gl.s.si cer. pet.l. si nō singuli.Idē tenuit Gul.in l.q pecuniā.ff.si cer.pet.Cōtrarium tenet gl.s.de testi.auť.rogati. Additio noua.

Sed quoniam. Opp.ꝙ possit opponi exceptio nō numeratæ dotis:vt j.ead.l.in fin. de dote cau.nō nu.l.fi.Sol.Dicit glos.hic sunt duæ cōfessiones;ibi vna tātùm, & hoc satis placet postea declarabo. Quærit gl. vtrum sint alij casus,in quibus cesset hęc exceptio.Gl.ponit duos. vi-
4 de eā.Gl.quærit †quid si procurator fisci confiteť sibi pecuniā numeratā,& ipse nō est soluendo.Gl.arguit pro & cōtra.Doctor.istā cōtrarietatē determinat:sic: Aut procurator fisci fuit cōfessus cum solennitate debita:& tunc nō potest fiscus agere contra debitorē: & ita loquuntur iura allegata pro alia parte. Quærit gl. quæ est ratio differentiæ inter istos casus, & illos, qui ponuntur in principio legis. Dicit gl.principium legis loquitur de eo,qui confitetur sibi datum, vel numeratū ex causa
5 mutui:hic de eo qui cōfitetur ex alijs causis.†Sed quæro,quare hoc in mutuo.Dicit gl.ex frequentia cōtractus.arg.ad hoc.
6 j.de vsu.l.j.Doct.dicūt aliter,& melius.In mutuo debitor †qui quęrit pecuniam,de facili fatetur omne instrumentū quod creditor vult:ideo fuit ei magis prouidendum.quæ ratio cessat in alijs cōtractibus. Simile videtis in mādatario. Simile notatur s.si aduer.credi.l.j. quæ ratio est multū attendenda ad ea, quæ j.dicā.Quæro,quid in alijs casib⁹ à prædictis quinq;. Breuiter idē ꝙ in mutuo, quantū ad hoc ꝙ exceptio possit obijci tātum intra pauciora tempora:quia intra xxx.dies:vt j.proxi.§.nō habemus alia in gl.Extra gl.examinem⁹ particulariter istos tres
7 casus hic positos.Primò,quę †est ratio in deposito.Dicūt quidā,qa depositarius non sustinet nisi incōmodū ex re deposita. Vnde nō est verisimile,ꝙ cōfiteať sibi depositū, nisi reciperet. Ista ratio multū placet.& hic ista lex nō loquitur nisi in depositario,q scripsit se recepisse nec habet locū ī deponēte, qñ scriberet sibi reditū.licet gl.hic aliter dicat. Dicit enim ꝙ hæc lex nō distinguit,ergo nec nos.Sed certè imò distinguit.Dicit em̄ in instrumēto depositionis &c.Itē ratiōe prædicta cōcluditur, ꝙ hoc,quod hic dicitur, nō habet locū, nisi qñ deponiť species, vel pecunia signata:secus si pecunia numerata: qa tūc esset cadē ratio quę in mutuo,s.auiditas recipiēdi in debitore:vt l.Lucius.ff.depo.& semp intellige hoc qñ instrumētū depositi,pfertur ita solēniter,qd fidē faciat:qa subscriptū tribus testib⁹:vt j. qui po.in pign.hab.in auť.si qs vult cautè deponere. Venio ad
8 secundū:hic dr̄ ꝙ exactor publicus,†q scribit se recepisse, non pōt opponere exceptionē nō numeratæ pecuniæ. Ratio est:qa nulla necessitas sibi imminet.quare hoc facere debeat.nō em̄ il lud ad sui vtilitatē recipit.& sic fortè videť idē in quolibet administratore noīe alieno, q scriberet sibi solutū esse:vt nō possit hāc exceptionē opp. Tertius†casus est in eo,q cōfiteť sibi so
9 lutū post dotalia instrumēta cōfecta. Ratio est scdm gl.qa sunt duæ cōfessiōes qd mihi placet.In prima em̄ auiditas debitoris quærētis pecuniā vr̄ sicut in mutuo.& maior:ideo alia tpa statuunt:vt in auť.posita in l.fi.j.de dote cau.nō nume. sed in secū esset quodāmodo abire ī infinitū.eadē rōne nec tertia.& sic de
10 singulis.Et ideo†idē putarē in quolibet cōtractu: qa si fuisses cōfessus ex causa mutui te habere à me cētū, & postea ex interuallo iterū cōfiteris te habere illa cētū: dico ꝙ illa secūda cōfessio probat numerationē illius pecuniæ.Bart. Additio noua.
11 Super cæteris. Sūmatū est cū præcedētibus.†Quærit gl.si opponať hæc exceptio intra xxx. dies,quis probabit.sunt opi. Veritas est ꝙ sicut qñ creditor agit,si cōtra eū opponať, intra biēniū ipse debet ꝓbare: vt in l.si ex cautiōe.s.eo.Idē qñ cōtra debitorē excipiētē de soluto,creditor replicat de nō nu.pe. ipse debet debitor probare. ar.l.añpe.s.de ꝓba.Circa istā l.dubito cū regula iuris sit ꝙ fauorabiliores sunt rei quā actores.l.fauorabiliores.de re.iu.l.arrianus.de acti.& obli.qūo est ꝙ si creditor cōueniť actione ex alio cōtractu quā mutui & de alijs reb⁹ quā his quæ cōsistūt pondere,numero,vel mēsura:nō potest ei obijci exceptio nō nu. pe.vt s.l.proxi.& tñ no.gl.hui⁹ l.si à debitore opponitur cautio de soluto creditori pōt contra eum obijci hæc exceptio intra xxx.dies,nō habita distinctione cōtractuū vel rerū. Pro modo dubito:sed declarabo in l.generaliter.pro nunc cogita.

a Illo. Post lapsum biennij nō potest quis creditori deferre iusiurandum [a] an b
12 numerauerit.h.d. Vnde † no.hic,ꝙ si ego faciā tibi hanc positionem,quòd tu nō numeraśti mihi ꝙ tu nō tenearishuic respōdere.Gl.tua vr̄ velle cōtra l.ij.s.e.Ad istū tex.rñ.ꝙ nō cogiť iurare,s.si habet iustā cām recusandi.al's sec⁹:vt habuistis in l.gñali
b ter.s.de re.cre.[b] Et ita vr̄ sentire glo.hæc,sup verb.offerri.&c. Additio noua.

a ☞P. PAV. P. ¶ Iusiurādū.De materia an excluśus à ꝓbādo sit etiam excluśus à ponendo vel deferēdo iuramētū, vide Fel.in rub.de proba.& in c.licet cām. col.xij.& in c.ñ.colū. v.eo.tit.Iaf. in l.iŋ.§.j. in iŋ.col.ff.de iureiu in repertorio. in verbo,iuramentū. in iŋ. col.Itē circa istā legē in §.super cæteris qd ītra triginta dies posśit creditor opponere exceptionem nō numeratę pecuniæ,limita singulariter vt per Paul.in l.tale pactū. in princi.ff.de pac.Itē limita vt nō habeat locum in transactione.Bal.per tex.in l.interesse.C.de sol.

b ¶ De rebus creditis. vide singu.quæ scripśi circa istū tex.in l. hr̄s absens.§.j.de iu.

Illo. qñ hæc exceptio nō pōt obijci sup numeratiōe, nō pōt
13 iuramētū deferri.h.d. Per istū tex.dicūt qdā,†ꝙ positiōi negatiuę rñdēdū nō est.Sed falsum est:vt l.qdā.ī iure.ff.de do. & ita ꝑ Dy.exp̄lsum est hodie extra,de cōfes.c.statuimus.li.vj. De hoc ēt ꝑ gl.s.de iu.cal.l.fi.§.qd̄ obseruari.in fi.ma.gl.Et rō hui⁹ tex.est al's vt j.dicit.sed ex hac l.vr̄ distīgui opi.posita ī l.si ex cautiōe.& hac l.in prī.q̄ dicit,ꝙ pōt opp.hæc exceptio post biēniū,reo assumēte in se on⁹ ꝓbādi.nō em̄ poterat reus ꝓbare cū actor,seu is cōtrà quē excipiť,hæc exceptio nō teneať interrogatiōib⁹ sup hoc factis rñdere:vt hic dicit gl.pōt dici ꝙ hęc lex cōtinet ius nouū.cōe tñ ſm qd̄ pōt oē iusiurādū licitè recusari. l.gñaliter.s.de iureiu.§.sinaūt.vide gl.Certè in d.l.gñaliter.nihil de iure antiq̄ mutať:vt ea.l.in fi.& in d.§.sinaūt.Si rectè intelligať,dr̄ ꝙ iuramētū p̄t recusari ex iusta cā,siue nō:sed de iure antiq̄ licitè poterat qs recusar̄ iusiurādū,si dicebat se ꝓbare: & nolebat se à ꝓbatiōib⁹ releuari ꝑ iuramētū:vt l.eū q.in prī. ff.de iureiu.Sūt em̄ qdā adeò timidi,ꝙ nō iurarēt ꝓ magno facto:vt l.fi.circa fi.s.de fi.instr.ita hic ille,q habet cautionē de soluto,post elapsum tp̄s posset dicere.nolo iurare:qa plenè ꝓbo. & idē puto ꝙ esset in oī cautiōe.hic est casus,& hoc i sūma.ille, q plenè ꝓbat,nō cogiť iurare.h.d.Sed si reus vellet facere positiōes,ꝑ quas ꝓbaret cōtrariū,licet ꝑ mediū cogiť rñdere.& sic dicerē,pono ꝙ semel mutuasti mihi tm̄.Itē ꝙ illa vice fuerunt nūerata decē,& nō plura:vt vidistis no.s.e.l.ij.vel si ponerē,qd̄ si qua numeratio fuit facta,fuit facta tali;tpe,& loco,& nō erā pñs,vel nulla nūeratio facta fuit.Simile videtis:nā licet qs tpe litis cōte.neget ✠a esse,q̄ in libello cōtinenť:tñ postea ꝑticularibus positionib⁹,ex q̄bus veritas libelli cōcludiť,q̄s teneť respōdere,vel iurare,super hoc toto numerasti,vel nō:tñ semper positiōibus,per quas ad ꝓbationē deueniť.respōdere tenetur.

In omni enim. Hæc exceptio pōt opponi qñcunq;, & denūciari ei,cōtra quē oppo.si est præsens:si est absens,coram iudice:& si ipse est officialis, corā episcopo,vel alio iudice incōperēti.h.d.&c. Additio noua.

In omni verò. Sufficit ꝙ hæc exceptio manifesteť oī tpe ei.cōtra quē opponiť,siue pñs, siue absens:vel ī dignitate sufficit si corā alio ordinario vel epō ꝓponať.idē ī exceptiōe nō numeratę dotis.h.d.vsq; ad fi.† no.ꝙ
14 qñ p̄sona,cui debet fieri ꝓtestatio nō pōt bñ hēri,sufficit ꝙ fiat
15 corā iudice,& ꝑ iudicē notificeť ei.† No.ꝙ paria sūt,quē nō eē pūrē,vel esse sed cū difficultate posse adiri.Sup hoc in fi.est posita q̄dā auť,q̄ quasi nihil adjcit legi Codicis:sed eā declarat.

1 ☞ *Protestatio quando succedit loco actionis.debet in scriptis fieri:si loco exceptionis,potest fieri sine scriptis.*

a ☙P. P A V. P. ¶ Si cui.vide circa iſtam legem,quæ latè ponit Bulga. in l.j. ff.ſolu.mat.in pe,col,& præce.& ſeq.poſt Alex.ibi.& an tertius poſſeſſor,qui cauſam non haberet à marito,poſsit opponere hanc exceptionem,vide Bald.nouel.in trac.dotis.charta liti.eſt in x.parte.Pau.de caſt.hic quod non.In contrarium,vide Bul.vbi ſ,pro opi.Pau.de ca,& Bal,nouel.optimè facit quod dicit Bal. in l.iij.C. quod met, cau. col.ij. verſi.ex prædictis cõcludo, quod ſequitur Pau.de ca.conſil.cccxxvj. col.v.verſic. ad vnum tñ aduerte. & idẽ qđ Bald. in d.l.tenet etiã Cy. ibi in iij. q.poſt Pet.ſed Sali.in d.l.iij. quã legit ꝓ l.j. colũ.ij. aliter dicit,vt ꝓ eũ.Pau.de Caſt.ibi ſequit Bald.& idẽ cõcludit Ale, ibi col.iij.

b ¶ Indubitati. Vide Bal.in l.j.§.j. de ſacroſanc. eccle,alleg. hanc legẽ ad pulchrã qõ.

☙POMATES.

b ¶ Indubitati. Circa materiã huius tex.vide apoſtil. quã feci in l.quæro.§. inter locatorẽ.ff.loca. & intellige ꝙ iuramẽtũ ſapit naturã actꝰ, ſup quo interponit̃, ſ. primordialẽ, nõ accidentalẽ. Ita Are.in c.j. col.xij. extra de iudic.per totũ.ꝙ gl.in l. certi condictio.in ver. ex oi. in fi.ff.ſi cer.pe,in c,j. extra de iudi.in xij. col. quod no. & ꝓ regulã iſtiꝰ tex. bñ facit tex. in l, ſed ſi poſſeſſori.§. item ſi iurauero. ff.de iureiuran.& qđ dicit Ange.in cõſi.cccxiij. ſ.ꝙ iuramẽtũ non eſt maioris potẽtiæ , quã ſit ipſa virtꝰ ꝓmiſsionis.vide ẽt ad hoc aliquid ꝓ Barb. in cõſil. xlij.in iij. dub. vol.ij. & Alex.xxxvij, colũ. v.vol.ij. Et aliqua ad hæc per Soc. conſi.xl. col.pe. ad fi.limita tñ iſtã regulã ꝙ iuramẽtũ ſequit̃ naturã rerũ vt nõ.pcedat qñ eſſet præſtitũ per viã cõtentioſæ iuriſdictiõis ,ꝓ not.ꝓ Sali. poſt gl. ſecũdã in l.j.in tij.op.C. de cõfeſ.vbi glo.vult ꝙ exceptio nõ nu.pecu. nõ cõpetat qñ cõfeſsio eſſet facta in iudicio & Salic. intelligit fieri,ſ,ꝓ viã cõtentioſæ iuriſdictiõis, in iij.oppo.ibi:cùm iuramentũ iudicio æqpareſ.l. q iuraſſe.in fi.ff. de iureiur.æqpareſ ẽt li.cõte.l.nã & poſtea. §.ſi is qui tpali. ff. de iureiu.& ad iſtã l.vide Bart. in l. ſi qs pro eo.in vlti.col. in prin, ff.de fideiuſ. & Alex. in l.nemo põt. ĩ iiij.q. Bar.ff.de lega.j.& ibi Mod. & aliqd ꝓ Feli. in c.tertio loco.co.iiij. de præſum.& in rub. extra de præſcrip. co. vij.& Are.cõſi.xxiiij.col.iiij.& Ang.Are.in §.idem iuris.inſti.de except.col.xvj.in verſi.capio quintum principale.& Panor.in c.fi.col.j.de eccle.ædi.& Alex.conſil. lxxxix.col.iij.vol.iij.vbi tangit,quid iuris quando eſſet iuratum re vera numeratam eſſe pecuniã & Feli.in c.inter monaſteriũ.col.xiij.de re iu.limita etiã hãc l.vt per Iaſ.in l.ſingularia.col.xvij.ff.ſi cer.pe.vt nõ habeat locũ in mercatore confitẽte ſe habuiſſe pecunias mutuo ab aliquo.vide tñ Iaſ.& Alex.in l.ſi conuenerit. in fi. col.in ver.quarto moueor nouo fundamẽto.ff.de iuriſ.om.iu.vbi facit regula in cõtrariũ.& idẽ facit in l.ſi pecuniã.in gl.in ver.neceſſe.in ver.ſecũdò ſtringit.ff.de cõdi,ob cauſam,vbi declarat iſtã legem non procedere,ſcilicet vbi deficit conſenſus,

Anc autem querelam. Nota † ex hac authen. argumẽtum ꝙ proteſtatio ſit facienda in ſcriptis. Vidiſtis in l.fi.ſ.de nego.geſt. 1

Additio noua.

Anc autem querelam. Nota † ꝙ hic videtur caſus, ꝙ proteſtatio debet fieri in ſcriptis. Idem in l,C,proxi.in §.in omni.idem in l.vt perfectius.C.de anna.excep.In contrariũ videtur caſus ſ.de neg.geſt.l.fi.& l.ſcire oportet.§.oportet.ff.de excu.tut.Breuiter,quędam eſt proteſtatio, quę ſuccedit in locum actiõis:& illa debet fieri in ſcriptis: vt d.l. vt perfectius. Quædam quæ ſuccedit loco exceptiõis , vel alterius defenſionis:& tũc regulariter poteſt fieri ĩ ſcriptis & ſine. d. l.ſcire oportet.& in d.l.fin.ſ.de nego.geſt. Fallit in exceptione non numeratę dotis: vt hac authẽ.& §.in omni.hic poſito. Bar. 1

I cui. Qui habet obligata bona debitori , põt ex perſona debitoris exceptionẽ ꝓponere.h.d. Tene mẽti hãc legem.

Additio noua.

☞ *Fideiuſſor an accedat ciuili actioni.* 1

I cui. a Hæc exceptio ex pſona debitoris , tranſit ad creditores,ſiue agãt, ſiue cõueniãtur hypothecaria,& ad fideiuſſores:ſententia lata contra vnũ,alteri non præiudicat.hoc dicit. Ex iſto fine dicit gloſ.notari †ꝙ fideiuſſor accedat ciuili actioni. Hoc tangit in l.j.ff. de fideiuſſ. & in l.ſi ſtipulatus.j.eodem titu.Pet.videtur circa hoc dicere multa verba. Dy.ibi breuiter dicit ſic.Quoddã eſt debitum ciuile, quod eſt efficax, vt in eo quod debetur ex ſentẽtia : tũc ſine dubio accedit fideiuſſor. in toto titu.iud.ſolui. coniuncta.l.Iulia.in prin.ff.de condi.inde. Quoddam eſt debitum ciuile,cui obſtat exceptio:& tũc fideiuſſor ei accedere non poteſt. d.l.ſi ſtipulatus.§.j.& glo.ibi poſita. quod intellige cũ effectu. Nam eadem exceptione tutus eſt fideiuſſor,qua principalis: vt hic,& in l.tã mandatori.ſ.eo.Sed prædicta intelligo in fideiuſſore,qui ſe obligat cõſtituendo.Cũ enim cõſtitutum teneat de æquitate prætoria,quãdo præcedit debitum ciuile tantùm:cui obſtat exceptio prætoria, non patitur eum aliquo modo obligari ; vt l.iij.§. j.ff.de conſti.pecu. a

1 ☞ *Iuramentum appoſitum in contractu , poſt renunciationem pecuniæ,quòd tollat illam exceptionem : licet iurans ſoluens poſsit poſtea repetere.*

b ☙P. P A V. P. ¶ Indubitati.Iuramentum adeò regulatur ſecundum naturam contractus,ſuper quo opponitur,ꝙ ſi opponatur ſuper contractu nullo, non poteſt illũ validare,vt per Barb.conſi.xxviij.vol.j. Et limita regulã huius legis ſi. in iuramento implicito:ſecus in explicito & ſpecifico. Bal.in c. quæ in eccleſiarũ. in ix.colũ.aliàs xij.de conſti.Simile habes in c.ex reſcripto. cum ibi nota. extra de iureiu. Item limita vt per Bartol.in l.ſi quis pro eo.ff. de fideiuſſo. Item limita iſtam legẽ in terminis ,ꝓprijs exceptiõis nõ numeratæ pecuniæ nõ procedere, qñ iuramentũ eſſet appoſitum ſuper cõtractu ſecundũ formã Bart. de qua in l. ij.ff.de iureiur. Itẽ vide Cremen. ſingulari cliij. Item qũo iſta regula procedit. Et ꝙ imò iuramẽtũ nõ intelligit̃ ſecundũ naturã actꝰ,ſup quo interponit̃. vide oino latè Iaſ. in l. ſi conuenerit. in ij.colũ. & ſeq. ff.de iuriſ.om.iudi. Item ꝙ qñ deficit conſenſus, vt in iſta lege , iuramẽtũ nihil operat̃.vide Iaſ. qui latè hoc limitat in l. ſancimus. in ij.col.C.de teſta.

b ¶ Indubitati. b Hęc eſt bona lex.In iuramẽto intellígitur illa tacita cõ c ditio c , quæ intelligit̃ in obligatione principali. hoc dicit.tene menti hũc caſum. Facit ff.de oper. liber.l.ſi libertus.

1 †Quæro,quid ſi in inſtrumẽto renuncia- d uit exceptioni non numeratæ pecuniæ,& poſtea iurauit d ſe nõ contrauenire ? Certè tunc videtur ꝙ non poſsit iſtam exceptionem opponere:quia veniret cõtra iuramẽtum ſuum. Puto tamen,ꝙ ſi ſoluerit,poterit repetere. Sicut dicim9 in debitore , qui iurauit ſoluere vſuras : vt extra de iureiu. e.c.debitores. e &c.

Additio noua.

2 ☞ *Iuramentum appoſitum in contractu,quas exceptiones tollat.*

3 *Exceptio nõ numeratæ pecuniæ quòd non tollatur , licet confiteatur ſe recepiſſe,non ſpe futuræ numerationis.*

I ndubitati. Cõditio quę tacitè ineſt, c intelligitur in iuramento ſuper illo contractu interpoſito . h . d. Vides hic ꝙ ex modo præſtatiõis iuramẽti inducitur differentia.nonne hoc eſt cõtra caſum in auẽ.ſacramenta puberum.ſ.ſi aduer.vendi.& in c.cùm contingat. extra d 2 de iureiur. Reſpõdeo.Quædam †ſunt exceptiones,ſeu defenſiones, quæ competũt de præſenti,vel de præterito : & iſtæ poſſunt tolli iureiurãdo:nõ ſimpliciter:ſed ſecundũ ea quæ plenè tractaui in l. ſi qs pro eo.in prin.ff.de fideiuſ. Quædã ſunt exceptiones,quæ cõpetũt : quia promiſſa poſt contractũ non ſeruantur:& iſtæ iureiurãdo nõ tollũtur:quia in iuramẽto ineſt illa cõditio,ſi promiſſa ſeruãtur, ſicut in principali obligatione:vt hic. Idẽ ſi aliquis caſus obueniret,ex quo de nouo pararet̃ exceptio:vt l.ſi.qui ſatiſ.cogan.& ad mu.l.ſi. e in prin. †Sed quæro,quid ſi in inſtrumento continetur,ꝙ Titius fuit confeſſus non ſpe futuræ numerationis? Certè ſi iuramẽtum non interueniſſet,non tolleretur hæc exceptio:vt dixi in l.ſi ex cautione.ſ.e. ſed ſi interuenit iuramentum,dubito.Bartol. 3

f De compenſationibus. f *Rubrica.*

Additio noua.

Continua vt in gloſſ. Dictum eſt ſuprà de quibuſdam exceptiõibus: hic annectit Rubricam de compenſationibus.

LEX I.

g I Tſenatus. g In cauſis fiſcalibus poteſt obijci compenſatio,quando debitum,& creditum ex eadẽ ſtatione procedit.hoc dicit. g

f ¶ De cõpenſationib9. No.circa iſtam materiã ꝙ in decimis non eſt locus cõpẽſationi, Gl.ſing.in c decimæ. xvj.q.iij. Itẽ an ſtante ſtatuto ꝙ cõtra iſtrumẽtũ nulla poſsit opponi exceptio,niſi ſolutiõis,an poterit opponi exceptio cõpenſationis,vide Ang.cõſil.cxxv. incip. quidã noie Nico.Alexã. latè in apoſtil. ad Bart. in l.j. ſ. de iuris & facti ignoran.in j.colum.in apoſtil.magna. Item adde circa materiam compenſationis, an iſta poſsit opponi contra ceſsionarium ſicut contra cedentem,vide Ang.conſi. cclxxxvij.incipiente,quædam domina Antonia. in j. dubio. ponit etiam quid ſi ceſsio fiat ex neceſsitate , & in vltimo quid ſi opponatur extra iudicium. Item quòd licet fiat compenſatio ipſo iure parte opponente,tamen ſit ſuper ea pronunciandum,quando eſt in iudicium deducta,vide Barba,conſi.xxxvj.volum. xlvij. ij.dubio.

g ¶ Et ſenatus.Hanc legem limita ex his quæ dicit Barto.in l.ideo.ff. eod. & vide ſ. eo.l.iij.& l.ſi ex venditione.& Bal.ibi.

Additio

Additio noua.

ET senatus. Debitum ab vna statione fiscali, cum debito alterius non compensatur.h.d.Oppo.j.de sol.l.ij. Sol. Ibi in confessione, quæ fit per successionem:hic in compensatione.Secundo oppo.de admi.tut.l.inter tutores.Sol.Propter magnitudinem patrimonij, vel ex alia causa, habet diuersas stationes,& diuersa officia: tamen admittitur compensatio. hic in fisco est speciale.Tene menti istam solutio. Additio noua.

1 ☞ *Compensationis exceptio potest opponi post sententiam.*
2 *Quod debitum possit in compensationem deduci.*
3 *Compensatio est unius debiti,ad aliud creditum facta contributio.*

LEX II.

EX causa. De eo quod est solutum, sicut non potest repeti:ita nec compensari.Item in executione potest obijci compensatio.hoc dicit.No.
1 ex isto fine ꝙ † exceptio cõpẽsationis,est de his, quæ possunt opponi post sententiam. Ad principium nostræ legis opp.ff.eo.l.etiam.vbi dicitur ꝙ debitum naturale,quod nõ potest peti,potest in compensationem deduci.Solu. Quoddã est
2 †debitũ naturale,pro quo actio nõ competit, nec vnquã competijt:& per cõsequens contra eum nulla datur exceptio,& illud potest in compẽsationem deduci:vt l.cõtraria. Quoddam est debitum naturaliter ; tamen habet aliquam repugnantiam iuris ciuilis,vt in casu nostræ legis,vbi sentẽtia, quę est de iure ciuili declarat istud solutum esse debitum,licet verò nõ fuerit: & sic ille,qui accepit,tenetur naturaliter reddere:& tũc cõpensatio obijci nõ potest,vt hic.Idem si verus debitor fuisset absolutus per sententiam.Natura enim debitor manet:tamẽ ei contradicit sentẽtia,quæ est de iure ciuili : & tunc etiã de tali non potest obijci compensatio:vt l.quæcũqꝫ.ff.eo. & ibi no. per gl. Sed cõtra istud vltimum videtur casus.ff.rem rat. habe.l. procurator ad exhibendũ.§.j.Glo.in d.l.quęcunqꝫ.dicit ꝙ hincinde petitur,vt compẽsetur,ex eodem fonte est. quæ solutio ve-
3 ra est,si bene intelligatur.Nam†cõpensatio est vnius debiti ad aliud creditũ,facta cõtributio. Sed in d.l.procurator. §.j. istud quod petitur illud idem compensatur. & sic non est compẽsatio propriè loquendo:sed magis est doli exceptio.Barto.

Additio noua.

LEX III.

NEa. Contra Rempublicam potest opponi cõpẽsatio,nisi in casibus,hic expressis. hoc dicit. Quæro,de qua republica loquitur hic. Quidam dicũt de Republica Romanorum. Veritas est,ꝙ idẽ in qualibet alia ciuitate.Ita videt sentire gl.hic,& in fi.l. Bart.
1 ☞ *Compensatio quòd fiat ipso iure ad impediendum cursum usurarum.*
a 1 b SIconstat. [a] Quãtum ad impediendũ cursum vsurarum,fit compensatio ipso iure vsqꝫ ad concurrentem quantitatem.h.d.Et sic vides, †ꝙ quantum ad impediẽdum cursum vsurarum [b] fit compensatio,etiam si non opponatur ab homine:quia ipso iure.aliàs autẽ secus:quia nõ obstat nisi ab homine opponat &c.

Additio noua.

1 ☞ *Quæ sint illæ exceptiones,quæ tollunt actionẽ ipso iure, postquã sunt oppositæ.*
3 *Iudex absoluit reum opponentem de compẽsatione,ab obseruantia iudicij:sicut quando soluit iudicio pendente.*
4 *Compensatio an habeat locum quando aliquid debetur causa conditionis implendæ. & numero 2.*
5 *Practica opponendi compensationem extra iudicium est,quòd fiat instrumentum,sicut talis opponit compensationem tali,de tali debito.*
6 *Compensatio quòd fiat ipso iure ad euitationem pœnæ.*
1 SIconstat. †Quantum ad impediendũ cursum vsurarum,hincinde ipso iure fit cõpensatio.h.d. Circa istam legem quærit gl. vtrũ hoc sit verũ,quòd compẽsatio fiat ipso iure, absqꝫ aliquo facto hominis? Martí.dicit ꝙ sic. Io.dicit quòd non:nisi opponatur.Fallit in casibus in gl.positis. Vide glo. Istam opi.Io.te-
2 net Dy.insti.de act.in §.in bonæ fidei. & est ipsa veritas, quid Petr.dicat. Pro huius †tamen declaratione est sciendum, quòd certæ exceptiones etiã postquam sunt oppositæ per hominẽ,non tollunt actionẽ ipso iure,nisi sequuta victoria:vt l.si plures.§.j.ff.de fideius.Dixi plenè in l.Iulianus verũ debitorẽ. ff.de cõdi.inde.Sed hæc cõpẽsationis exceptio,statim cùm est oppositа ab hoie, tollit actionẽ ipso iure:
3 vndeꝫiudex,absoluens reũ,deberet eũ absoluere ab obseruãtia iudicij : sicuti quãdo soluit pẽdente iudicio,valet.Insti.de ppet. & tẽp.actio.§.fi.& l.iusiurandũ & ad pecunias.§.fi.& ꝙ ibi no.per glo.paruã.ff.de iureiur.Sed circa hoc insurgit dubiũ.ego video ꝙ si iudex non admittit cõpensationẽ nec eã reprobet,qd interi peti poterit:vt l. quod in diem.§.si rationẽ.ff.e. Ergo videt ꝙ nõ fiat cõpensatio ipso iure:quia tunc in iudicis potestate nõ esset eam admittere. Sol.Fateor ꝙ nõ est in potestate iudicis:& sic grauat partẽ,nõ admittẽdo cõpensationẽ:tamẽ quia iudex de ea nõ cognouit,stãdũ est sentẽtiæ,& prẽsumit ꝙ fuerit de casibus,in quibus cõpẽsatio nõ poterat obijci:et sic petitio remaneret integra:nec ille,cõtra quẽ fuerit sententia lata,& cõpensatio nõ admissa,poterit dicere contrariũ:
4 vt l.si ferus pluriũ.§.j.ff.de leg.j.† Quæro, vtrũ si aliquid debeat solui causa conditionis implẽdæ,illud possit solui cõpẽsando. Text.est de hoc in l.Iulianus.de cõdi.inde. & l.si peculium.§.j.ff.de statulibe. Vltimo ex hac l.cũ gl.sua habes notare tria.Primò ex eo ꝙ dicit,ꝙ cõpensatio fit ipso iure, vt hic,& j.eo.l.vlti.& Instit.de act.§.in bonæ fidei.& sic nõ est opus ministerio iudicis,
5 quando potest opponi cõpensatio extra iudiciũ.fiat ergo†instrumẽtũ,quomodo debitor opponit cõpẽsationẽ tali, de tali debito.Facit d.l.si peculiũ.§.j.de statuli. & l. ij.§.j.e.ti.Secundò no.illud,quod hic dici-
6 tur,ꝙ quantũ † ad pœnæ cõmissionẽ ipso iure fit cõpensatio:sępe enim accidit,ꝙ in eodẽ laudo,vel instrumẽto laudi,vna pars condẽnatur alteri, & altera alteri in quãtitate pecuniæ.Nã vbicunqꝫ ad cõcurrẽtẽ quãtitatẽ fit cõpensatio,licet nõ opponatur ab homine. Vltimò legẽ istã cũ gl.allegabã ad aliã quæstionẽ:maritus promisit restituere dotẽ.vsqꝫ ad annũ,à die soluti matrimonij sub certa pœna:decesit vxor superstitibus filijs & marito. Dicebã ꝙ si maritus stetit per annum,qd dotem nõ restituit ; quod istud non restituere erat nomine filiorũ. Cùm enim nõ restituendo incideret in pœnam,præsumitur eum non restituisse, propter istam causam quam habebat:propter quam restituere nõ cogebatur.Probatur in l.pen.vel antepen.ff.de pen.hæredi. Barto.
1 ☞ *Compensari quòd potest etiam id,quod debetur ex officio iudicis.*

ETiam. De debito ex fideicommiss.potest obijci compensatio.h.d.Dubitatur,ga fideicõmissum olim nõ petebatur per modũ actiõis,sed per
1 iudicis officium.Et sic no.ꝙ † eius,quod per iudicis officium debetur,potest obijci compensatio &c.

2 ☞ *Iudicis officium est in mutuis petitionibus,super utroque iudicare,licet antè plus constat de una quam de alia.& nu.3.*
2 *Compensatio quòd admittatur de quantitate ad quantitatem,licet diuersi generis.*
4 *Compensatio an habeat locum in causa dotis,respectu rerum amotarum.*
Dos confessata an habeat priuilegia dotis.
5 *Compensatio de re ad quantitatem,& sic de frumẽto,ad pecuniam,an habeat locum. & nume.6.*
6 *Fructus consumpti quod extenuant sortem.secus si non sunt consumpti.*

NEque scriptura. Hæc lex non recipit congruum summarium . nã legitur duobus modis principaliter.Primo vt petatur debitum ex alia causa quã dotis . & hæc lectura subdiuiditur in tres partes.Secundò,vt petatur debitũ ex causa dotis.& hæc lectura diuiditur in alias tres.Nota quod natu-
1 ra † officij iudicis super mutuis petitionibus,est vt debeat de vtroqꝫ simul pronunciare:licet ante constet de vna quàm alia: vt l.prima in fin.ff.quæ senten.sine appellatio.rescind.& de iudic.l.qui prior.& dicam vobis in authentica.& consequenter.
2 de senten. Vltimo not.fin.glo.quæ est hic,quæ dicit,† quando

P. PAV. P.

a ¶ Si constat.No.circa materiam huius l.ꝙ ad hoc vt ꝓpter eius tandã pœnã admitta tur cõpẽsatio ipso iure,sequitur ꝙ vtrũqꝫ sit debitũ eodem tempore,vide Roma.cõsi.cciij.in ij.col. Item not.ꝙ compẽsatio fit ipso iure,etiã ad euitandã pscriptionẽ , q̃ imponit negligẽti.vi de Fe.in c.ex trãsmissa.circa finẽ.extra,de pscrip.Soci.in l.Iulia. in v.col.ff.de cõdi.& demon.Vide etiam in materia cõpẽsationis aliqua ad Bart.in ru. ff.eo.tit.& in alns legib9 illi9 ti. Et similiter ad euitãdã caducitatẽ fit cõpẽsatio,vide Barb.in c.ij.de depposito in vlti.col.Modern.in l.ij.C.de iure emphy. Vide etiã.Alex.consi.lxxiij.in v. vol.in ij.col.

a ¶ Si cõstat.Et dũ hic exponitur ipso iure.i. sine spe exceptionis, adde tex.& ibi Bart. i l.pe.j.de suis & leg. & glos.vult secundũ vnã expositionẽ,in l. lecta.in versi.ipso iure.ff.si cer.pet.

b ¶ Vsurarũ.Idẽ ad impediẽdũ pœnę cõmissionẽ.per glos.& Bal. in l.j.& Bart.in l.inter.de cõdictione indebiti.

¶ P. P A V. P.

a ¶ Hincinde. Quid ſi vnus debeat pecuniã in ſpecie,alius in gñe. vide Soci. in l.cũ fundus.§. ſeruũ ruũ imprudens.poſt alios in vlti.col.ff.ſi cer. peta.

b ¶ Alſ frumẽtũ. Qñ admittat cõpenſatio de quãtitate fructuũ ad quãtitatẽ pecuniæ no.Bal.j.eo.l.fi. in vlt. colũ.& Innoc.in c. ad noſtrã.de iureiu. Bal. in l.pen.ſ.tit.j. & not. hic glo.q cõpenſatio eſt quędã reconuẽtio, not. Bal.in l.j.ſ. de arbi. adde qđ dixi poſt Bart.in auẽ. & conſequẽter.in prĩ.j. de ſen.

debetur quantitas hincinde[a]:licet aliquã do quãtitates ſint diuerſi generis: vt puta debet vnus pecuniam,alius frumentum[b], q admittitur cõpẽſatio.Facit j.eo.l. prox. Glo.videtur tenere contrarium in l.diuortio.§.ob donatiões.ſo.mat. & ibi examinaui.&vide fi.huius gl.quẽ no.& tene mẽti.

Additio noua.

NEque ſcriptura. Pro ea parte, pro qua nõ eſt facta numeratio,poteſt opponi pecuniæ non numeratæ exceptio: pro reſiduo põt obĳci cõpenſatio.h. d. Iſta lex legitur duobus modis. Primò principaliter,vt loquaẽ in pecunia debita, ex alia cauſa q dotis. Secũdò, vt loquatur in debita ex cauſa dotis. Item prima lec.diuerſificatur in tres. Prima eſt q principiũ & finis loquantur in debito diuerſarũ ſpecierum. Secundò, q loquantur de eodem debito ab eodem: & idẽ, ſed principium loquitur ante bienniũ;finis poſt. Tertiò,q loquatur de eodem debito,partim non numerato;& de hoc loquitur principiũ. & partim numerato: vt in fi.Iſta lec. prima eſt bona;tamen in eo quod ponitur in diuerſis perſonis, videtur includere in ſe aliquam incõgruitatẽ.Ideo tene duas ſeq. Cõtra prædicta omnia oppo.j.de rei vxo.actio.l.j.§.ſed nec ob res.Solu.Ibi in actione de dote:hic cõueniebatur alĳs actionibus ſecũdùm prædictas tres lect.Alĳ legunt iſtam legem q mulier iſta, quę diuerterat dotem repetebat.& iſta eſt magis no lectura.& tunc obſt. d.§. ſed nec ob res. Et pro ſolutione illius ponuntur hic in gloſſa tres opiniones. Prima,quòd ibi loquatur de retentione ob res amotas.ſed hic non opponebatur iſto modo:ſed dicebatur, nõ teneor tibi reſpondere,donec mihi reſpondeas in cauſa reconuentionis:& tunc ſi in cauſa reconuentionis debitum apparebit,fiet compenſatio. Eſt ergo aduertendum,quomodo oppo-
3 natur exceptio.vide gloſ.Et nota bene†ex hac lege materiam reconuentionis & conuentionis, quòd nõ debet prius pronũciari ſuper vna petitione,quàm ſit cognitũ ſuper alia: & ſi iudex ſecus faciat,poſſet appellari;vt ff.quæ ſenten.ſine appella.
4 reſcin.l.j.in fin.not.in l.qui prior.ff. de iudic.Item †ſecundùm hanc lecturam eſt caſus, contra quandam gloſſ. poſitam in l.j. ff.ſolu.matri.vbi dicit q cauſa dotis eſt priuilegiata;quia in ea ſummariè agitur. Si enim hoc eſſet verum, non eſſet locus reconuentioni,cuius cõtrarium hic dicitur. Sed ſuſtinẽdo potes dicere q hic dicitur, q qui hic agebat rerum amotarum, paratus erat incõtinenti probare. Tangam in l.fi.j.eo.Secundo modo ſoluitur iſtud cõtrarium notabilius, videlicet q lex prima. §.ſed nec ob res.j.de rei vxo.actione.& in omnibus caſibus ibi poſitis,habet locum in dote,quę verè numerata apparet.Secus ſi non apparet numerata;ſed elapſa ſunt tempora opponendæ exceptionis nõ numeratæ dotis. Tunc enim illa priuilegia nõ habent locum. & ſic poteſt opponi compẽſatio;& fieri reconuentio,vt hic. Vide gl.in l.aſſiduis.C.qui po.in pigno. hab.ibi dum dicit,re ipſa &c.l.ſi quis poſt hac.in prin.j. de bo.dam. &
5 dicam in d.l.aſſiduis.Item oppo. †ſpeciei ad quantitatem non poteſt fieri compenſatio:vt l.ſi conuenerit.de pig.act.Quomodo ergo hic,pro rebus amotis,poterit fieri compenſatio? Dicit gloſſ.not.dic q hic dos erat in pecunia.& illud,quod fuit amotum,conſiſtebat in numero,pondere, vel menſura:vt pecunia, frumentũ.& ſimilia. Vides hic q de pecunia ad frumentum fit compenſatio,ſecundùm gloſſ.Iacob.de Are.tangit in l.diuortio.§.ob donationes.ff.ſolu.matr.& dicit q iſta glo.non eſt vera.Breuiter teneas alias opiniões ibi poſitas. Et breuiter puto q Iaco.dicat veritatem, per ea quæ dixi vobis in l.j.ſ. de pign. actio.vbi dixi q fructus extenuant debitũ,poſtquam ſunt conſumpti,donec extãt,ſunt loco pignoris;vnde intelligas hic frumentum conſumptũ fuiſſe:quanto tempore præſumatur conſumptum.ibi dixi.†Et prædicta ſunt vera,quando plures ſunt
6 debitores,diuerſarum quãtitatum diuerſæ materiæ;vt frumẽtum,pecunia,& ſimilia. Sed ſi vnus pecuniam argenteã deberet,vel aureã;alius deberet materiam argenti,vel auri ad pondus;tunc poſſet obĳci compẽſatio;vt l.j.§.fi.& l. Titiæ amicæ, de auro & argento legatis.

SI ex venditione. Etiam in cauſa venditionis poteſt obĳci compẽſatio,præterquam in cauſa fiſci.hoc dicit.&c.

Additio noua.

1 ☞ *Compenſatio quòd poſſit opponi contra eum,qui petit legatum.*
2 *Compenſatio de fructibus ad pecuniam,quando ſunt conſumpti, & ad æſtimationem redacti.*

SI propter fructus. Petenti legatum obĳcitur compenſatio de debito occaſione fructuum perceptorum. hoc dicit.
1 †Nota q petitio legati non eſt adeò priuilegiata,qn
2 contra eam compenſatio obĳciatur. †Secundò nota pro gloſ. quam habuiſti ſ.l.neq. q de fructibus ad pecuniã fit compenſatio.quod intellige quãdo fructus ſunt conſumpti,& ad æſtimationem redacti:vt patet hic,dum dicit:mutuo debitæ quantitatis.& ſic hincinde quantitas debebatur.

IUS. Vide gl.circa hoc, de procuratore in rem ſuã &c.Quæro quid ecõuerſo,an ei poteſt obĳci compenſatio de eo quod domino debet.Iſtam q.format gl.in l.ſi quis in rem.ff.de procu. & non ſoluit. Dic vt plenè nota.per Dy.in c.is qui in ius.de reg.iur.lib.vj.

Additio noua.

1 ☞ *Compenſatio non obĳcitur de eo,quod alteri debetur.*
2 *Compenſatio quòd non opponitur procuratori in rem ſuam.*
3 *Compenſationis exceptio,quòd hodie reſpiciat maximè ipſam actionem.*
4 *Exceptio compenſationis quòd ſit in rem.*

1 IUS. †De eo quod alteri debetur, non obĳcitur compenſatio.hoc dicit. Iſtud, quod hic dicitur, fallit in gl.in caſibus ibi poſitis.Et ſic videtur caſus hic,q cõdemnatus non poſſit petere,quòd fiat compenſatio,aliàs computatio eius,quod alteri debeẽ,per publicas apodiſſas,ſiue apochas,etiam illo volente:quod intellige niſi condẽnato fuerint ceſſa iura,vel factus ſit procurator in rem ſuam: vel ſit aliàs ex caſibus in glo.poſitis. Glo.in l.ſeruum quoq.§.fi.& l.ſeq.ff.de
2 procu.quærit vtrum †procuratori in rem ſuã poſſit obĳci cõpenſatio.& nõ reſpondet. & in d.l.videtur caſus q non poſſit obĳci,ſic inducendo:procurator in rem ſuam non ex cauſa lucratiua,nõ tenetur defendere in cauſa recõuentionis,vt ibi. ergo nõ poteſt ei obĳci compenſatio.Ita dicunt doct.Iſtam conſequentiam probo ſic:reconuentio fit vt perueniatur ad compenſationem:vt ſ.eo.l.neq.& l.j.ff.rer. amotar.Si ergo prohibetur recõuentio,igitur compenſatio.Et in hoc reſidet Mart. Sylli.Sed cõtrarium determinat Iac.de Are.& Pe.hic, & Dy. in c.is qui in ius.extra de regu.iur.lib.vj.Ratio Vltramon.eſt:
3 quia exceptio † compenſationis hodie maximè reſpicit ipſam actionem:vt l.fin.j.eo.& Inſtit.de actio.§.in bonæ fidei. Vnde oportet q actio iſta tranſeat ad alium cũ onere ſuo.Ratio Dyni eſt:†quia exceptio compenſationis eſt in rẽ, quod apparet:
4 quia fideiuſſori competit,vt hic videtur nota.coniuncta.l. exceptiones.ff.de except. Igitur proſequitur actionem quocũq vadat.& ita ſemel conſultum fuit Bononiæ per do. Iaco. But. & multos alios aduocatos. Non obſtat ratio præcedens: quia licet quis non teneatur quem defendere, tamen patitur compenſationem.Nec eſt verum,quòd ſemper fiat reconuentio ad finem compenſationis;imò fit ad alios fines: vt dicam in auth. & conſequenter.j.de ſenten. Vnde ſi quis vult opponere exceptionem compenſationis per modum reconuentionis, debet audiri.Bartol us.

Additio noua.

QVoniam liberum. Petenti pecuniam obĳcitur compẽſatio de debito pòſt contracto.hoc dicit.

Additio noua.

NUicem. Sicut ſolutio,ita compenſatio pignoratitiam actionem inducit.hoc dicit.

Additio noua.

SI tutores. In ſubſidium conuenti poteſt obĳci cõpenſatio pupilli.hoc dicit.

Additio noua.

SI velut. Vbi compenſatio non tenuit, pacti debiti integra petitio permanet.hoc dicit.

Compen

COmpensationes.[a] Debiti liquidi ad liquidū pōt obijci cōpē-
a satio: si requirit altiorē indaginē, debet in alio iudicio reseruari: excepta causa depositi, & inuasionis possessionum. h.d. No. tex. ibi; reseruent. Pro istis refutationibus quæ quotidie fiunt in iudicijs, modò veniret tractāda mab teria de compensationibus, sed tempus non patitur[b].

Additio noua.

1 ☞ *Compensatio de quibus rebus opponatur.*
2 *Debitum officio iudicis, quòd possit deduci in compensationem.*
3 *Fideiussor quòd accedat debito officio iudicis.*
4 *Debitum quando dicatur requirere altiorem indaginem. & nu. 8. an sit arbitrium.*
5 *Compensatio de debito non liquido ad debitū, per confessionem partis in iudicio quando opponatur.*
6 *Compensatio ad debitum liquidum per testes, uel instrumenta, ad debitum non liquidum quando fieri possit.*
7 *Compensatio quòd opponatur contra executionem, & quando.*
8 *Hodie constat, hodie agatur: qualiter intelligatur.*
9 *Compensatio quòd non habeat locum in deposito.*
10 *Reconuentio quòd non habeat locum, quando agitur actione depositi.*
11 *Compensatio an habeat locum, ubi prohibetur reconuentio.*
12 *Reconuentio, quòd non habet locum in causa spolij, nisi super simili spoliatione.*
13 *Actio præiudicialis tollit aliam, ut super ea non procedatur, si intentatur ante, quàm sit conclusum in causa.*

COmpensationes. In omnibus actiōibus vbi hincinde quātitas debeť, cōpensatio potest obijci debiti liquidi ad liqdū. fallit in actione depositi, & in causa spoliationis. h.d. Primò ponit dictū. Secūdò limitat illud. Tertiò ponit practicā. Quartò ponit duas exceptiōes. Secūda ibi: ita tamē. Tertia ibi: hoc itaq;. Quarta ibi: excepta. † Quæro primò. de quib⁹ debitis possit obijci cōpēsatio. Gl. j. declarat illud optimè. Primò enim oportet q̄ hincinde quātitas debeatur, vel genus: ita q̄ in suo genere functionē recipiant. Ita videtur sentire glo. in prin. & in fi. Item oportet q̄ debitū, de quo opponitur cōpensatio, sit debitum ciuiliter & naturaliter. & q̄ nulla obstet exceptio: vt ff. eo. l. quæcunq;. vel sit debitū naturaliter tantū. is, cui ius ciuile non contradicat: vt dixi l. ex causa. ś. eo. idem si esset debitum ciuiliter tantum, cui nulla obstaret exceptio. aliàs secus; vt l. iij. §. j. ff. de cōsti. pec. Facit quod dixi vobis ś. tit. j. l. pe. Circa hoc dubitatur de isto textu, qui dicit de actione in rē: ergo videtur q̄ licet hincinde non debeatur quātitas, potest obijci compensatio. Dicit glos. ego credo q̄ si per actionem in rem peteretur quantitas vt species, non posset obijci compensatio: vt l. si creditor. §. j. ff. de pecu. & quod hic dicitur, intellige quā do deuenitur ad æstimationem, propter fructus, vel quia res perempta, vel propter aliud interesse. Circa hoc quod glos. dicit, q̄ quādo pecunia petitur vt species, non potest obijci compensatio: videtur notari contrarium in l. fina. ś. commo. & l. si creditor. §. j. quam gl. allegat, nil facit: nam ideo ibi non potest compensari, quia nō est liquidum: nescitur enim quatenus vires peculij patiātur. Sed si esset liquidum: tunc secus, secūdum vltramōtanos. Dixi in l. fi. ś. cōmo. plenius in l. cum fundus. §.
2 j. si cer. peta. Secundò no. ex hac glo. † q̄ eius, quod debetur officio iudicis potest obijci compensatio. quod patet, quando de debito specie peruenitur ad æstimationē, per iudicis officium Glo. tua notabiliter dicit, q̄ hoc facit, q̄ debitū ex officio iudicis potest nouari: vt l. & vno. ff. de accep. in §. j. & Institu. quib. mod. tol. obliga. §. præterea. Item tali debito officio iudicis potest accedere fideiussor: vt l. cùm qs. §. si quis pro reo. ff. de solu. & l. centū Capuæ. ff. de eo quod certo loc. & ff. locati. l. quæro.
3 Extra gloss. quæro, † quando ex vnā parte debeatur quantitas simpliciter, ex alia debeatur quantitas vel species alternatiuè: vtrum possit obijci compensatio. Breuiter textus habet quòd sic, non simpliciter. Solu. sed quòd altera pars cogitur eligere, quod vellet dare: & si elegerit dare quantitatem, tunc admittetur compensatio: vt infrà si maior factus. l. prima. ff. eod. si debeas. facit. ff. de furtis. l. si seruus. §. primo. & ibi plenè dixi. Quæro, dicitur hic, ipso iure. quomodo intelligitur hoc, dic vt in l. si constat suprà eodem. Quæro, dicitur hic quod potest obijci compensatio de debito. quod non requirit altio-
4 rem indaginem: † quando dicitur altiorem indaginem requirere? Quidam dicunt, si non potest probari intra duos menses: vt l. aufertur. §. qui compensationem. ff. de iure fisci. Alij dicunt hoc esse arbitrio iudicis relinquendum: vt hic videtur textus de hoc: & glo. & docto. videntur in
5 hoc residere. † Dic tu breuiter, q̄nq; debitum, cōtra quod opponit cōpensatio, est li
c quidū per cōfessionē partis in iudicio[c] factā; & tūc pōt ei obijci cōpensatio: de alio debito, etiā nō liquido: & debet pars æquanimiter sustinere, donec liquidet cùm eū à ,pbatione releuauerit: vt l. eū qui. in prin. de iureiur. Hoc notabiliter dicit gl. ij. parua hic, & in l. nemo ex his. de reg. iur. ī prima glos. magna. Quādoq; debitum primū
6 est liquidum † per probationē, vt puta per testes, vel instrumēta: tūc si opponatur cōpēsatio de debito nō liquido: hic est aduertendum, q̄ compēsare est soluere: vt l. inuicem. ś. e. & l. amplius. rem ratam habe. aut ergo illi debitori conuicto daretur aliquis terminus ad soluēdū: & intra illū terminū potest liquidare cōpēsationē quā obijcit. Ita loquitur l. aufertur. §. qui cōpēsationē. ff. de iure fisci, vbi admittit liquidatio, intra duos mēses: quia tantū tempus sibi daretur ad soluēdū: vt l. debitoribus. ff. de re iudi. & l. in fraudem. §. fiscalibus. ff. de iure fisci. Sed vbi ad soluendū nullū tempus daretur: tunc nullo modo cōpēsatio admitteretur, quę requirat aliqualem indaginē: & quāuis protestetur q̄ interim in causa nulla fiat nouitas cōtra eū, talis protestatio nō releuat: quia si sibi nō daretur dilatio vlla ad soluēdum: multò minus ad liquidandū
7 debitum. † Sed contra hoc videtur ś. eo. l. ex causa. in fi. vbi cōtra executionem obijcit cōpensatio. Sol. Dicas q̄ in executione est adhibēda aliqualis causę cognitio: vt l. à diuo Pio. §. in vēditione. ff. de re iudi. & ideo si intra illud tēpus intra quod expediretur illa causæ cognitio, vellet opponere cōpensationem, & debitū liquidare, audiretur. d. l. ex causa. Et illud est quod dicit
8 † hodie constat, hodie agatur: hoc est, intra tātū tēpus, intra quātū tu ,pbabis illud modicū q̄ habes ,pbare in executiōe: intra tm opponā exceptionē meā: vt l. si is à quo. in prin. ff. vt in pos. leg. Itē obijcit de isto tex. quia videtur hoc reponere in arbitrio iudicis. Ad hoc rñdeo, & dico, q̄ qñ exceptio cōpensationis opponit ante sniam: tūc nō habet locū regula p̄cedēs, si daret tibi terminus ad soluēdū vl' nō: sed est in arbitrio iudicis, vt vel eā admittat, vel eā reseruet. ad hoc vt snia sup prima cā non impediat. b
Ita loquit hic. Fateor tñ q̄ si aliquid restat de cognitiōe super causa, & pars offerat se liquidaturā cōpēsationē intra illud tēpus, & illa cognitio expediret, iudex debet eam audire: alʼs grauaret eū: p ea q̄ dixi. Ex p̄dictis habes tria: qñq; obijcit cōpēsatio post snīam, & post expeditam omnē cognitio-

a ¶ Compensationes. Et adde Bar. in l. compensatio. ff. eo. & no. in l. bona fides. ff. depositi. nota hanc l. quia compensatio debet opponi per modum exceptionis: secus si per modum conuentionis. l. cùm Papinianus. & in authen. ibi posita infra de senten. Et de ratione huius legis in fine. per Bartolum in l. cùm his. in fine. de condictione indebiti.

P. PAV. P.

a ¶ Compensationes. Ad faciendam compensationem de non liquido ad liquidū, vide per Cepol. cautela xcvij. Quare autem dicatur requirere altiorem indaginem, vide Alex. consi. cccclxxviij. in versi. vj. in iij. volu. Panor. consi. xxj. in vlti. colū. Ias. in §. in bonę fidei. post alios Institu. de actio. in penu. charta. Alex. cōsi. cccclxxxxij. in cōsi. lxj. in iij. volu. & idem Alexand. consi. xciij in iij. vol. qui cōcludit cū Bar. in d. §. compensationem. in l. aufertur. de iure fisci. prout etiam tenet in d. cōsilio lxj. q̄ debeat attēdi tempus, quod daretur ad soluendum. & an intra illud tempus possit liquidari: & licet esset arbitrarium, deberet iudex ita arbitrari. Istud tū mordet Felin. in c. suborta. in ij. col. extra, de re iud. & Barba. in ca. ij. de deposito. dicit esse arbitrariū. Et dicit istā esse cōem Ias. in d. §. in bonę fidei. vide aliquid per Felin. in ca. cum Ioannes. de fide instru. circa prin. vbi loquitur qñ ponitur cōpensatio in executione sententiæ q̄ debet liquidari posse intra breue tempus. Et aliqd per Ias. in l. cū fundus. §. seruum. in x. colum. ff. si cert. pet. Quomodo de liquido ad non liquidum possit fieri compensatio. & quando pecunia debeť vt species & qñ vnus est liquidus ex cōfessiōe partis. Item adde qđ ibi opponit compēsatio debiti naturalis tantùm pōt opponi etiā si requireret altiorem indaginē. vide Bart. singulariter in extraua gan. ad reprimendum. in verbo, summarie. col. vlti. Abb. in ca. ij. col. pen. de depos. Bal. hic in iij. qō. & Salic. in vij. oppo.

b ¶ Patitur. vide Bald. in l. penul. j. depositi.

c ¶ Per confessionem partis in iudicio. Ads de Cyn. hic, & Pan. in c. fi. colum. penul. extra depos. & hoc idem sequitur domi. meus domi. Frā. Pet. in l. cum fundus. §. seruum tuum. ff. si certū peta. & datur cautela reo: vt quando aliquid habere prætendit ab actore: q̄ confiteatur debitum, & obijciat compensationem eius crediti, etiam non liquidi: quia præcedet compensatio. & hanc eandem cautelam ponit etiam Cepo. Vero. in caute. suis nume. lxxxiij. incipit. tu scis quod vulgariter. & adde q̄ hanc decisionem Bar. hic alleg. & sequitur domi. Ias. in §. in bonæ fidei. colum. xv. institu. de actio. & ibi sequitur dicta Bar. in hac dist.

a ¶ Recõuentio. Et q̃ ille qui reconuenit non dicatur compenſare, adde Bal. in l. cum papinianus. j. de ſenten. ℣ P. P A V. P.

b ¶ Si interrogatione. Circa materiam vſurarũ, quid importent centeſimæ vſuræ, & ſimiliter beſſes, ſemiſſes & trientes, vide q̃no Soci. in repeti. l. iij. §. itẽ ſi reipublicæ. ff. ad leg. Falcid. Item not. circa iſtam materiã q̃ de hora ad horam promiſſa eſt vſura ſecundũ Ro. ſing. cclxyiij. incip. an extra allega. xiiij. quæſt. iij. c. ab illo. Item an proxeneta cõtractus vſurarũ teneat̃ ad reſtitutionẽ vſurarũ, vide Rom. ſingu. cclxxiij. inci. ſui interrogatus. Item an vſuræ de iure authẽticorũ ſint prohibitæ, vide Panor. in c. cùm ſit generale. in viij. colũ. de foro cõpet. Et de materia q̃ cõtractus cenſeatur vſurarius, vide in Bertach. in verbo, cõtractus vſurarius; & quod ibi addidi in verbo, vſura. Item q̃ vſuræ ſint hodie permiſſæ q̃ pro inſtrumẽto promittitur aliquod factũ vide Iaſ. in l. petens. in vj. colũ. in fin. & ſeq. C. de pactis. etiam ſi illud factũ nõ æquiualeret in totũ vſuris, vt p. eũ.

c ¶ Oppo. Inſtitu. de fideiuſ. Adde Barto. & doc. in l. ſciendũ. ff. de verb. obli. vide omnino Alexã. in ij. charta, & not. Barto. ibi, q̃ ſi notarius dicitur peritus literarum, & mercator imperitus. Adde Bar. in auth. ſed nouo iure. §. ſi cer. pet.

d ¶ Teſtes. Quod dicitur hic de teſtib. adde gloſ. not. & quod ibi Barto. in l. quod ſi neq; potes. de teſta. tut. & ſa. quid ſi teſtis dicat vidi talẽ præſcripſiſſe, de quo Bald. in l. iij. §. de teſtib. concludit dictũ teſtis non valere, dixerit Bart. quicquid voluerit in tractatu de teſte. Ad qđ tu vide Imo. in c. cùm cauſam. de teſtibus. ℣ P. P A V. P.

e ¶ Teſtimonium. Sequitur domi. Fran. de Aret. conſil. xxxvij. in ij. colũ. Vide Anchar. cõſ. cccxxxj. in vl. col.

f ¶ Dixi plenè. Vide quod notat Bald. in l. ſi ex pretio. ſuprà ſi certum petatur. vbi voluit q̃ intelligitur ſemper ſolennis ſtipulatio non pactum nudũ. & adde quod notat Bar. in l. lecta. ſi cert. peta. & quæ ibi dixi. & limita vt dixi poſt Bart. per l. j. cũ gloſ. & ibi Cynus & Bal. j. de dote promiſ.

nem ſuper executione. quandoq; opponit̃ compenſatio poſt ſententiã; quandoq; ante ſentẽtiam, vt ex prædictis patet. Veniamus ad quartã partẽ huius legis, ſ. ad verſi cul. excepta. vbi ponunt̃ duę exceptiones.
9 Prima eſt † q̃ fallit in depoſito. cõtra. ſ. cõmo. l. fi. Sol. Dicit gl. ibi nõ loquit̃ de compẽſatione, ſed de retẽtione. quaſi dicat ibi, hincinde nõ debebat̃ res, quæ res cõpenſari poſſet: hic ſic. Cõtra hoc oppo. ei, qui dicit ſe ſpoliatũ, nõ poteſt obiici cõpenſatio: vt j. proxi. Sed q̃n denegat̃ reſtitutio debiti ſpoliat̃ creditor: ergo eodẽ modo nõ poterit obiici cõpẽſatio. Sol. Credo q̃ ſi ageret̃ cõdictione ex l. ſi quis cõductio. j. loc. non poſſet opponi cõpẽſatio agẽti de cõmodato, ſicut nec agẽti de depoſito: quia quælibet cõtinet ſpoliationẽ. Sed ſi ageret̃ pſonali: tũc actio depoſiti eſt priuilegiata. qđ nõ eſt in actiõe cõmodati, vt hic. Quæro, vtrũ, hoc ſit verũ, ſiue agatur depoſiti directa, ſiue contraria. Hic ſunt opin. videbitis j. depoſiti. l. fi. vbi hoc declarat̃. Itẽ ex hac
10 lege dicũt doc. q̃ † q̃n agitur depoſiti, non eſt locus recõuẽtiõni, per hanc l. Ita tenet Spe. in materia recõuentionis. & ego dicã in auth. & cõſequẽter. j. de ſen. aliàs quomodo & q̃n iudex. Et aduerte, vt intelligas: licet illa regula nõ ſit vera, † q̃ vbicũq; recõ
11 uentio [a] prohibeat̃, ibi prohibetur cõpenſatio: vt dixi ſ. e. l. neq;. regula cõtraria tamẽ eſt vera, q̃ vbicũq; prohibetur cõpenſatio q̃n debitum eſt hincinde cõpenſabile: tũc prohibetur recõuentio. tũc vide rationẽ: quia debitũ liquidũ non impedit exactionem alterius debiti liquidi, vel nõ liquidi, vel multò magis debitũ nõ liquidũ, quod nõ proponeret̃ per modũ recõuẽtionis: deficit primũ iudiciũ. Et aduerte illud qđ dico, q̃ nõ eſt locus recõuẽtioni: intellige vt ſic procedat̃ in vtraq; cauſa pariter, & non ſententiat̃ priùs in vna cauſa quã in alia, ſecundũ neceſſitatẽ recõuẽtionis: vt vidiſtis in l. neq;. ſ. eo. Secus ſi vellẽ aliquẽ recõuenire, ita q̃ per meum proceſſum nõ impediretur primum; hoc non reperitur prohibitum; cur ergo non permiſſum? Barto.

Additio noua.

Poſſeſsionem. Hic dicitur, quòd ſpoliato non põt obiici cõpẽſatio. quod intelligit gl. de ſpoliato quocũq; modo. Et ex hoc dicunt Ca
12 nonitæ, † q̃ ſpoliatus nõ poteſt recõueniri, niſi ſuper ſimili ſpoliatiõe. hoc eſt etiam quod dicit̃, q̃ ſpoliat̃ ante omnia reſtituẽdus eſt: vt j. ad leg. Iuli. de vi. l. ſi quis ad ſe fundũ. hoc eſt, nõ poteſt alia actione iterũ reconueniri, ſecundũ Canoniſtas. licet gl. in l. ſi quis ad ſe fundũ. aliter intelligat. Vltimò no. ex iſto † tex. in ver. ſatis enim q̃ illud quod dicit̃, propoſita vna actiõe præiudiciali, debere ſileri ſuper alia: verũ eſt, ſi proponat̃ ante quàm ſit in cauſa concluſum. & hoc eſt, quod dicitur q̃ prius debet cognoſci, & pronũciari ſuper poſſeſſorio, quã ſuper petitorio: vt l. incerti. j. de interdi. c. Et intelligendũ eſt, ſi poſſeſſoriũ fuerit propoſitum ante, quã probationes fuerint factę in petitorio. Ita dicũt Canoniſtę extra de reſcrip. in c. ſuper literis. de cauſa poſſeſsio. & propriet. c. paſtoralis. vbi ipſi habent caſum, quod tenet menti. Vltimò gloſ. hic ponit caſus, in quibus non poteſt obiici compenſatio, vide eam & ſigna. Bartolus.

De vſuris. *Rubrica.*

1 ☞ *Verbum, promitto, prolatum à teſte, non intelligitur per ſtipulationem, niſi probetur interrogationem præceſſiſſe: ſecus per ſcripturam. & ibi rationem vide nume. 7. & nu. 15.*
2 *Teſtis debet deponere, & reddere rationem per ſenſum corporeum.*
3 *Stipulatio eſt quid iuris.*
4 *Teſtis dicens quem promiſiſſe per ſtipulationem, indicat, & non teſtificatur.*
5 *Solennitatem alleganti incumbit onus probandi.*
6 *Solennitas quando præſumatur quòd interuenerit, & nu. 8.*
7 *Ratio quare ſolennitas intrinſeca præſumatur, ſed extrinſeca non.*
10 *Ex inſtrumento uenditionis, in quo continetur quòd Titius uendidit fundum, ſed non dicitur de pretio, quòd agi non poſſit.*
Inſtrumentum uenditionis repertum in protocollis notarij ſine pretio, non poteſt publicari.
11 *Teſtes nunquid præſumantur rogati, remißiuè.*
12 *Notarius præſumitur rogatus.*
13 *Inſtrumentum ſcriptum à notario, ſed non publicatum coram teſtibus, non præſumitur inſtrumentum.*
14 *Sententia, ſi dicit, uiſo libello: & an præſumatur pro proceſſu. quòd non.*
16 *Verbum, rectè, denotat iuſtitiam: ſed ritè, ordinem.*

LEX I.

b Si interrogatione. b Hic eſt bonus caſus, quando ſtipulatio probatur per teſtes, debet probari, interrogationem præceſsiſſe, & reſponſionem ſecutam eſſe. hoc dicit. Oppo. Inſti. de fideiuſſo. c §. fin. ff. de
c verb. obli. l. ſciendum. j. de contrahen. ſtip. l. j. Sol. Aut verbum promiſsionis, profertur in inſtrumẽto, vel alia ſcriptura: & in-
1 telligitur ſolẽniter cum ſtipulatione: vt in cõtrario. Aut † profertur à teſte: tũc nõ intelligitur per ſtipulationẽ, niſi expreſsè probetur interrogationem præceſsiſſe, & reſpõſionem eſſe ſecutam. Ita loquitur hæc lex, & ita intelligit gl. licet Hugo cõtra glo. Quæ eſt ratio huius? Dicunt noſtri doct. Moder. q̃ ratio eſt: quia illi, qui cõficiunt inſtrumenta, ſunt periti. & nõ eſt veriſimile q̃ faceret notarius publicum inſtrumentum ſine ſtipulatione, quæ præſumptio ceſſat in teſtibus. Iſta ratio diſplicet mihi. nã pone q̃ fit ſcriptura priuata ab homine imperito, vt à quodã mercatore: & tamẽ ſi ibi dicitur: promiſit: intelligit per ſtipulationem: vt l. j. j. de contrahen. & commit. ſtipul. Vel
d pone, teſtes [d], qui deponũt, eſſe aduocatos: certè nõ reperimus q̃ propter hoc debeat præſumi ſtipulatio. Rationem ergo vo-
2 bis do aliam, vt aliàs dixi. Teſtis debet † deponere, & reddere rationẽ per ſenſum corporeũ. Dixi vobis in l. ſolam. ſ. de teſti.
3 & l. teſtiũ. eo. ti. Modò ſtipulatio † eſt quid iuris: quia eſt verborum obligatio, quæ reſultat ex interrogatione, & reſpõſione. Si ergo teſtis diceret expreſsè, promiſit in inſtrumẽto per ſtipulationem, nõ cõcluderet dictũ eius: quia ſtipulatio nõ videtur, neq; auditur, ſed intelligitur. Vnde teſtis debet dicere, promiſit præcedente interrogatione tali: & tũc iudex ex hoc colligit ſtipulationem. non enim pertinet ad teſtes iudicare, an ſit
4 ſtipulatio vel nõ. nam hoc ad iudicem ſpectat. Et ideo † quando teſtis dicit, per ſtipulationem: iudicat, non teſtificatur: ſed ad iudicandum non eſt adhibitus: ideo nõ valeret eius teſtimo-
e nium [e]. Sed in inſtrumento eſt aliud: qa cùm conficiatur de cõſenſu partium, poteſt notarius illud, quod eſt geſtum, ſcribere per quæcunq; verba, vt ſibi videtur, quæ hoc importent: vt di-
f xi plenè [f] in l. ſciendum. ff. de verb. oblig.

Additio noua.

Si interrogatione. Ex ſtipulatione rectè facta poſſunt vſurę peti, dũ
5 modo aliàs probetur. hoc dicit. Nota quòd † qui ſolennitatem allegat, eã probare debet. Simile in l. quæcunq;. §. fi. ff. de publi. Contra hoc opponitur, & videtur q̃ ſolennitas præſumatur: vt inſti. de fideiuſſo. §. fi. & ff. de verbo. obli. l. ſciendũ.
6 Sol. Dicit gl. Quandoq; † præſumũtur omnia ſolenniter acta, vt in eõtrarijs. Quandoq; non, vt hic. Iſta eſt truffa. Vnde glo. tranſiuit ad aliam ſolutionem, & facit differentiã inter inſtrumenta, & teſtes: vt primo caſu præſumat̃ ſolẽnitas: ſecũdo nõ. Sed cõtra prædictam ſolutionem oppo. de l. in exercendis. §. de fide inſtr. Timore huius, dicit Hugolinus in cõtraria opiniõe q̃ idẽ ſit in teſtibus, & inſtrumẽtis. Et aſsignat rationem per l.

quoties.

quoties.ff.de reb.dub. Hanc opinionem tenet Pet. & Cy. hic,
7 hoc addito † ꝙ hæc sit vera, vbi testes interrogãtur de causa sui dicti, & certam & bonã causam reddant: vt puta, si deponant super stipulatione: & interrogati de causa scientiæ respondeãt se audiuisse interrogationem præcedere, & responsionẽ sequi. Certè domini, ista opinio nõ videtur vera. Nã secundùm hoc nulla esset præsumptio, sed recta probatio. Vnde plus placet opinio Mart. de fano, qui cõcordat vtranq; opinionẽ per hunc modum, quòd aut testis dicit aliquam fuisse stipulationem: & tunc præsumitur solennitas, eo ꝙ verbum stipulatio, ex significatione ipsius, de necessitate includit solẽnitatem, id est interrogationẽ præcedere, & responsionem sequi. Aut testis deponit aliquẽ promisisse [a]: & tũc aut testis est iurisperitus: & sub
a hoc verbo promissio, à tali teste prolata, cõtinetur stipulatio: sicut si proferretur à notario in instrumẽto, propter idẽtitatem rationis: & ita intelligit opi. Io. hic positam. Si verò non est iurisperitus, videtur testis deponere de nuda promissione. Nam verbum promitto, posset adaptari ad stipulationem, & nudam
8 promissionem: vt in l. sciendum. §. dictum. ff. de ædi. edi. † Sed contra prædicta opp. ff. de pact. l. iuris gentium. §. quod fere. solu. In instrumentis præsumitur, vt ś. dixi, probari tamen potest contrarium, vt ibi probatur. Sed tamen contra prædicta opp. de l. quæcunq;. in fi. de publi. Solu. Ibi loquitur de solennitate extrinseca, vt no. per Dy. in l. sciendum. ff. de verbo. obli. Item opp. & videtur ꝙ in instrumentis non præsumatur solennitas: vt ś. de edendo. aut, si quis in aliquo. Solu. Ibi loquitur de solẽnitate, quæ respicit ipsum principale in specie. Sed contra prędicta omnia opp. & videtur ꝙ etiam intrinseca solennitas nullo modo præsumatur: vt insti. de cõtrahen. emptio. §. pretium. Sol. Debetis scire ꝙ est quædam solennitas formalis. quæ dat esse rei: vt puta in stipulatione interrogatio, & respõsio: in emptione & venditione cõsensus: & de hoc ś. dixi. Quædam est solennitas materialis: & de hac loquitur cõtrarium. Vnde pro declaratione horũ, si quæras nunquid solennitas præsumatur. Gl. dicit, aut loquimur de solẽnitate formali, aut materiali. & primo casu aut loquimur de intrinseca, aut de extrinseca. Si de intrinseca; aut de ea, quã significatio verbi includit de necessitate: & ista semper præsumitur. d. l. sciendũ. de verb. obl. & d. §. fi. insti. de fideius. Aut de ea, quam significatio verbi nõ includit: & tũc recurritur ad glo. nostrã, quæ distinguit inter instrumenta & testes. Si verò loquimur de extrinseca; & tunc dic ꝙ hæc non præsumitur; vt l. quæcunq;. §. fi. de publi. Vel dic ꝙ si loquimur in instrumento; aut fuit possibile illam tũc interuenisse in instrumẽto solennitatem; & tũc præsumitur. Ita intelligitur aut. si quis in aliquo. ś. de edẽ. Si verò quærimus de solennitate materiali; dic ꝙ nũquam præsumitur. Ita loquitur d. §. pretiũ. Et est ratio huius: quia solennitas materialis, puta pretium in emptione, nõ est vniformis: ideo nõ præsumitur; sed so
9 lennitas formalis semp est vniformis: ideo præsumitur. † Quę ro, quæ est ratio ꝙ intrinseca præsumitur, extrinseca non, secũdùm distinctionem, quam ś. dixi. Respõdeo: quia solẽnitas extrinseca denotat factum, & ad positionẽ vnius facti, non sequitur aliud: quia non probat hoc esse, & c. l. non hoc C. vnde leg. l. neq; natales. ś. de proba. sed solẽnitas intrinseca denotat ius: & ideo ponendo vnum factum, bene potest sequi cõclusio, ꝙ ibi fuit solennitas iuris, nisi probet abesse: vt in l. ab ea parte. ff. de proba. Ex prædictis potes arguere ad multas qõnes. Primò po
10 ne † ꝙ cõtinetur in instrumẽto, ꝙ Titius vẽdidit tibi fundũ: nõ dicit de pretio aliquid. Põt ne agere ex illo instrumẽto? Certe nõ: quia pretiũ nõ præsumitur, cũ sit solẽnitas materialis, & nõ sit vniformis. Eodẽ modo, si in ꝓtocollo tabellionis reperiret instrumẽtum vẽditionis, nõ faciẽs mẽtionẽ de pretio; illud in
11 strumẽtũ nõ põt publicari. † Itẽ potes arguere ad qõnem vulgarẽ, nũqd testes præsumant rogati. Dic vt not. per Dy. in d. l.
12 sciẽdũ. de ver. ob. & ibi dixi. † Sed quid de notario? Glo. est in aut. de tabellio. §. j. co. iiij. quę determinat ꝙ præsumat rogat[9]:
13 vt inst. de inuti. stip. §. si scriptũ. Sed iuxta prędicta quęro: † pone, notarius rogat[9] scripsit, sed nõ legit instrumẽtũ coram testib. præsumeret ne illud instrumẽtũ. Dico ꝙ nõ: vt l. fideic. §. j. ff. de
14 le. ij. Itẽ potes † arguere ad aliud. Dicit iudex in smia: nos talis viso libello exce. li. cõte. sacramẽto calũnię, talẽ ꝓferim[9] sniam. nec apparet de ꝓcessu, nũqd præsumat processus rectè factus.

Decretistę cõmuniter tenẽt ꝙ nõ: vt in ca. quoniã cõtra falsam. de ꝓbat. Dic vt ibi. & vide Cy. in l. emãcipatiõe. ś. de fide. instr.
15 † Sed iuxta p̃dicta quæro: dicit gl. ꝙ in instrumẽtis pręsumitur solẽnitas, & dicit de publicis. quæro qd de priuatis: nũquid verbũ promissio, cõtinebit stipulationẽ. Tex. cũ glo. videtur dicere ꝙ sic, j. de cõtrahẽ. & cõmit. stipu. l. j. vide qd̃ not. in l. tutor. §. ab Aulo. ff. eo. Iuxta prædicta quæro: qa tex. hic dicit rectè facta: qualiter intelligat rectè facta. Glo. dicit ꝙ debet intelligi, vt innuat vsuras licitas esse deductas in stipulatione, secundũ formam. l. eos. j. eod. Ex hac
16 † gl. habes notare ꝙ verbũ rectè, [b] denotat
b iustitiã: sed ritè, ordinẽ iuris: vt l. ij. ff. de inoffi. testa. sed quæro, quid velit dicere iure optimo. Dic vt in glo. fi. Bar.

LEX II.

c Suras. [c] Emptor, q̃ percipit fructus rei emptæ, tenetur ad vsuras pretij, etiã deposití non legitimè. h. d. Iste vsuræ sunt etiã licitę de iure Canonico: quia magis tanquam interesse petuntur, quã quasi vsura. Ita tenet hic gl. & j. de act. emp. l. curabit. vbi glo. hoc etiam tenet &c.

Additio noua.

1 ☞ *Emptor deponẽdo pretiũ, quãdo teneatur ad usuras.*
2 *Vsuræ an possint peti de iure Canonico per uenditorem, propter pretium non solutum.*

Suras. Emptor, cui res est tradita, pretium non solũes tenetur ad vsuras ex tẽpore traditionis: contra imò videt ꝙ à tẽpore cõtractus: qa ex illo tẽpore põt fructus percipere: vt in l. fructus. de acti. emp. Sol. Dicit gl. & bene, ꝙ vẽditor nõ potest
d opponere hoc emptori, cũ rẽ nõ tradidit, [d] secundũ regulã, quã habetis in l. cũ in fundo. §. j. ff. de iure do. Itẽ opp. dicit hic † ꝙ licet emptor deposuerit pecuniã, ꝙ tenet ad vsuras cõtra imo videt liberatus: vt l. acceptã. j. eo. Gl. dat tres sol. Breuiter illa videt vera, ꝙ hic nõ dr̃ liberatus: qa pretiũ nõ obtulit vẽditori, licet illud deposuerit. dicã ĩ d. l. acceptã. Itẽ pro declaratione huius l. q̃
2 ro, † nunqd vsuræ possint peti isto casu de iure Canonico. Gl. dicit ꝙ sic. Simile in l. curabit j. de ac. emp. & in l. sociũ q in eo. ff. ꝓ socio. & in l. j. ś. de sum. tri. & fide catho.

Et alius casus est, in quo vsuræ sunt licitæ. l. insulã. §. vsuras. ff. sol. mat. & no. in c. salubriter. extra, de vsuris. ꝙ bene no. Bart.

LEX III.

e Vamuis. [e] Vsuræ non debẽtur ciuiliter nisi ex stipulatione: ex pacto nudo debẽtur naturaliter. hoc dicit.

Additio noua.

1 ☞ *Vsuræ quando ex nudo pacto solui possint.*
2 *Pactum nudum incontinenti appositum, quod non pariat actionem.*
3 *Vsuræ in contractibus bonæ fidei ueniunt ex mora: & ideo sine pacto debentur.*
4 *Vsuræ solutæ quando imputentur in sortem.*

Vamuis. Vsuræ ex nudo pacto non possunt peti: & solutæ nõ repetuntur, nec in
1 sortem imputantur hoc dicit. Opponi. † videtur q̃ etiam ex nudo pacto possint peti: vt in l. frumenti. j. eo. Sol. differentia est, vtrũ mutetur pecunia numerata strictè sumpto vocabulo, vt hic: an alia quantitas, vt in cõtrario. Sed contra hanc solu. oppo. & videtur ꝙ etiã ex nudo pacto in pecunia numerata debeãtur vsuræ, vt in l. etiã. ff. eo. Sol. speciale ibi ĩ ciuitate. Itẽ opp. de l. periculi. ff. de nautico fœnore. So. ibi speciale; & rationẽ specialitatis dic vt ibi. Itẽ oppo. & videtur q̃ debeat distingui vtrũ pactũ sit incõtinenti appositũ an nõ

a ¶ Aliquẽ promisisse. Adde, & vide circa hoc eundẽ Bar & docto. in d. l. fciẽdũ. et vltra ibi dicta adde qđ dicit Pau. de Cast. in cõsil. cccxxx. in ij. pte cõsiliorũ antiquorũ Papiæ impressorũ incip. in cã Syluestri. col. iij. vbi ꝙ verbũ, promitto, in teste, importat per stipulationem, quãdo ille, contra quem deponunt, fuit circa alia conuictus de mendacio.

b ¶ Verbũ rectè. Adde de hoc. & dic, vt per eundẽ Bart. in l. lecta. & ibi docto. ff. fl cer. petatur.

c ¶ Vsuras. Adde glo. & Bald. in l. cũ alleg. in pe. col. j. eo. & Cy. in aut. ad hæc j. e. ĩ iij. col. & ibi Bal. j. eo. & ideo isto casu qñ petũtur vt interesse, petunt etiã corã iudice seculari prout quodlibet aliud interesse, secundũ Lapũ alleg. iv. ꝙ ad ea ĉ. no. Par. in l. Titia. solutat. & in l. omni innouatione. de sacro fin. eccle. adde dũ Bal. limitat hic dictũ Innoc. Roma. consi. xcj.

d ¶ Cũ rẽ nõ tradidit. Adde de hoc vt hic p Pau. de Cast. & Sali. & per eũdẽ Pau. in l. curabit. j. de act. emp. et latè qñ emptor ob rẽ nõ traditã, vel vẽditor ob pretiũ nõ solutũ, possit agere ad vsuras: vide latè do. meũ do. Soc in consi. cix. quasi per totũ & latè eũdẽ in suo cõsil. clxxvj. per totum.

P. PAV. P.

e ¶ Quãuis. Istud ꝙ pactũ nudũ vsurarium nõ vestiat coherẽtia cõtract[9] stricti iuris sit similis contractui bonæ fidei: Gl. singu. in l. Titius in verbo, debiti. ff. de ꝓscri. vb. Ro. sing. ccccxlvij. incip. tu habes.

POMATES.

a ¶ Præcedẽtib⁹. Vide iſtã l.in hoc alleg. per Ro.cõſi.clv. & cccxlix.in ij. colũ. vbi dicit etiã per iſtã legem & ſimiles, q̃ ſubſequẽs diſpoſitio ex intellectu, non inducit repetitionẽ eorũ quæ in prima dicta ſunt.

b ¶ In cauſis publicis. Sed aliter intelligit iſtum text. Bart. in l. præſes.ſ.de tranſact.

vt primò poſsint peti vſurę: ſecundò non: vt in l.ĩ bonę fidei.ſ.de pac.l.lecta.ff.ſi cer. pet.l.iuris gẽtiũ.§.quinimo.ff.de pac.Sol. Dicit gloſ.& bene, q̃ ſpeciale eſt in vſuris earum. Dico† q̃ pactum nudũ non pariat 2 actionem,etiã incontinenti appoſitum.& idem in preſentia.hic eſt tex.cum glo.in l. ſeruus ea lege.ff.de ſer.expor. Item oppo. & videtur q̃ etiam ſine pacto poſsint peti vſuræ:vt in l.Publia.in fi.ff.depoſi.& mãdati.l.qui negotia.Sol. †Contraria loquũ 3 tur in cõtractibus bonæ fidei,in quib⁹ veniũt vſuræ ſine pacto ex mora: vnde vſuræ quandoq̃ debentur ex mora propter morã:quandoq̃ ex ſtipulatione propter ſtipulationẽ:quandoq̃ ex ſtipulatione propter morã.De quo dic vt no.in l.lecta.per glo.& doct.ff. ſi certa. 4 peta.Item opp.† & dicitur q̃ vſuræ ſolutæ non imputantur in ſortem.contra de l.in his.§.pe.ff.de ſol.Solu.Quandoq̃ vſuræ ſoluũtur tanquam vſuræ:& hoc exprimitur à debitore ſoluẽte:& loquit lex noſtra.Quandoq̃ ſimpliciter ſoluuntur:& habet locũ lex cõtraria:quia imputantur in ſortẽ.Itẽ opp.j.eo.l.ſi vſuras.Sol.Ibi vſuræ debentur etiã ciuiliter.Vel dic vt ibi no.

PEr retentionem. Hæc eſt bona lex. Pignora poſſunt retineri pro vſuris naturaliter tãtùm debitis.Item quæ dicta ſunt in præcedẽtibus[a],& in ſequẽtibus factis ex interuallo repetita intelliguntur.h.d. Tene menti.Et de hoc vide in l.Titia.§.idem reſpondi.de verbo.oblig.&c.

Additio noua.

1 ☞ *Dicta in præcedentibus,propter odium non cenſentur repetita in ſequentibus:& quando cenſeantur repetita.nume.3.*

2 *Stante ſtatuto quòd contra magnates ad executionem pœnarum poteſtas procedat capiendo perſonaliter,domos diſcooperiendo,uſque ad quartum gradum:quòd tales conſortes non tenentur ad membri mutilationem.*

4 *Clauſula,quando ponitur in medio plũrium capitulorum,trahitur ad omnia, ſi nõ eſt ratio.quòd magis ad unum quam ad aliud.*

PEr retentionem. Pignus poteſt retineri pro vſuris, etiam nudo pacto debitis. Item obligatio pignoris non videtur repetita in ſequenti promiſsione vſurarum.h.d.Primò ponit vnum dictum in genere.Secundò infert ad ſpeciem. 1 ſecunda ibi:ſi enim. Nota† q̃ dicta in præcedentibus, propter odiũ non intelliguntur repetita in ſequentibus.contra hoc oppo.iſte §.pe.inſti.ad leg.Aquil.& l.Titia.§.idẽ reſpõdi.de verbo.obli.& ff.de pac.l.itẽ quia.in fi.glo.dat duas ſolutiones:dic vt in prima.Notabilior ſolutio eſt, q̃ repe.de præcedẽtib⁹ pro- 2 pter odium eſt euitãda. †Et poteſt valere ad quæſtionẽ. pone, ſtatuto cauetur q̃ cõtra magnates ad executionẽ pœnarũ poteſtas teneat procedere perſonaliter capiendo, domos diſcooperiendo: & in defectũ ad membri mutilationem,ſi ſibi videtur: poſtea ſequitur in ſtatuto, q̃ ad ſolutionem pœnarũ dictarum poſſunt cogi conſortes, vſq̃ ad quartũ gradum. nunquid contra conſortes non ſoluentes poſsit procedi ad membri mutilationem? Certè nõ;& repetitio dictæ clauſulæ nõ debet fieri propter odium euitandum,vt nõ conueniatur ex facto alterius.Aliam ſolutionẽ dat glo.ſcilicet q̃ iura contraria loquuntur quando ſequentia ſequuntur incõtinenti;ſecus ſi ex interuallo,vt hic.Item opp.de l.talis ſcriptura.ff.de leg.j. Dic vt ibi ex verbis teſtatoris comprehẽditur teſtatorem habuiſſe reſpectum tam ad præcedentia,quàm ad ſequentia:& ideo habet locum repe.vel quod ibi etiã incontinenti ſequentia fuerunt appoſita.Sed contra primam ſolutionem opp. de l.licet.de leg.j. Sol.Ibi ex coniectura apparet cõtrarium teſtatorem voluiſſe. Item opp.de l.iij.§.item ſi ipſe.ff.ſi cui plus quàm per l.fal.Sol. 3 †Quando ſequentia ſunt per ſe omnino ſeparata à præcedẽtibus; & de præcedentibus ad ſequentia nõ fit repetitio.ſecus ſi nõ eſſent omnino ſeparata.& ita habẽt locum quæ ſ.dixi. Pro quorum declaratione collige vnum verbũ, q̃ quandoq̃ præcedentia & ſequẽtia habẽt ſe vt omnino ſeparata; & nõ fit repetitio,vt modò dixi.& probatur in d.§.itẽ ſi ipſe. Quãdoq̃ non ſunt omnino ſeparata:& tunc aut ſi repetitio fieret, ampliaret odiũ:& tunc aut ſequentia ſunt appoſita ex interuallo,& non fit repetitio,ſecundũ ſecundam ſolutionẽ hic poſitam:ſi incontinenti tunc regulariter repetitio præcedentiũ fit in ſeq.vt d.l. talis ſcriptura.& d.l.itẽ quia.in fi. Fallit vbi repetitio vitiat actum.d.l.Titia.§.itẽ reſpondi.ff.de ver.obli.Fallit vbi apparet voluiſſe teſtatorẽ aliter,vel legiſlatorem.d.l.licet.de leg.j. Sed contra prædicta oppo.de l.qui concubinam. §. cùm in teſtamẽto.ff.de leg.iij.Solu.Quandoq̃ quæritur,nunquid præcedẽtia intelligantur repetita in ſequentibus: & habent locum ſuprà dicta.Quandoq̃ quæritur vtrum ſequentia trahantur ad præcedentia:& tunc aut præcedẽtia poſſunt valere ſine repetitione ſequentium:& tunc non fit repetitio.Ita loquitur l. qui cõcubinam.§.cùm in teſtamento.ff.de lega.iij. Vel poſſes dicere 4 †quòd vbi clauſula ponitur in medio inter plura capitula: & tunc trahitur ad omnia, ſi non eſt ratio quare trahatur ad vnũ magis quã ad aliud.ar.l.& ſi pepercerit.§.ante hęredis.ff.de li. & poſthu.& arg.l.j.de libe. præte. Si verò clauſula apponatur in fi.ſi poteſt referri ad omnia ſine repugnantia,ad omnia refertur.aliàs ad proxima tantùm:vt in l.ſi idẽ cũ eo.ff. de iuriſ.omn. iudic.in fine.Dic vt ibi per Iaco.But. Oppo.j.etiam ob chirographariam pe.l.j.Solue vt in glo.

1 ☞ *Adminiſtrator ciuitatis,quòd expreſsè non poſsit remittere uſuras:ſed tacitè ſic, recipiendo minores.*

2 *Adminiſtrator ciuitatis quando poſsit præiudicare ciuitati.*

Conſilium ciuitatis quòd habeat illam poteſtatem,quam habet totus populus.

3 *Conſilium ciuitatis æquiparatur ordini decurionum.*

4 *Poteſtas uel Capitaneus ciuitatis quam poteſtatem habeant,*

ADuerſus. Ex perceptione minorum vſurarum, inducitur tacitum pactum de non petendis maioribus, etiam in cauſis publicis[b]. hoc dicit.Nota ex hac l.cum glo.Primò,quod dixi in ſum- 1 mario. Secundò, † q̃ licet adminiſtratores ciuitatis nõ poſsint facere expreſsè pactum de non petendis vſuris:tamen hoc poſſunt facere recipiendo tacitè minores,&c.

Additio noua.

ADuerſus. Creditor minores vſuras recipiendo, quàm quæ fuerunt promiſſæ, præiudicat ſibi.quod eſt verum,etiam in adminiſtratore ciuitatis creditore.hoc dicit.& idem in l.quãuis.j.eod. Opp.& videtur q̃ ſicut debitor ſoluendo maiores,ſibi nõ præiudicat:ita creditor recipiendo minores ſibi non videtur præiudicare:vt in l.creditor.§.fi.de ſolu.Dicit gloſ.alia eſt ratio in debitore,fauore liberationis:vt l. Arrianus.de actio. & oblig. Item oppo.contra ſecundum dictum:& videtur q̃ adminiſtrator ciuitatis non poſsit præiudicare ciuitati minus recipiẽdo: vt l.Imperatores.ff.de pact.Gloſ.dat quatuor, ſeu quinq̃ ſolutiones.Doc.cõmuniter approbant primã,quæ probatur per §. ſi verò liberi.in auẽ.vt cùm de app.cog. col.viij. Nam idem eſt in adminiſtratore eccleſiæ:vt ibi patet.Item opp.de l.præſes.ſ. de tranſact.Solue vt ſ.proxi. Item opp.& videtur q̃ nullo modo adminiſtrator poſsit præiudicare ciuitati: vt in l. prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam. Vos debetis ſcire † q̃ ciuitates 2 cõmuniter habẽt plures adminiſtratores,quãdoq̃ habẽt ancianos,vel priores:& tunc quã balliam habeãt iſti:& nunquid facti eorũ præiudicet ciuitati? Dic vt in l.itẽ magiſtri.ff.de pact. & quod no.in l.aliud.§.refertur.ff.de regu.iur. Quãdoq̃ ciuitas habet cõſilia:& tunc q̃ conſiliũ habet illam balliã,quã habet totus populus:quia eius vice conſiliũ repreſentat:vt no.in rub.j.quæ ſit lon.cõſ.in medio magnæ gl.Et aduertatis,† quia 3 conſiliũ ciuitatis æquiparatur ordini decurionũ & conſiliarij decurionibus:vt no.in rub.de decu.lib.x.& quod no.in l.nulli.ff.quod cuiuſq̃ vni.no. Quã autem balliã habeat ordo decurionũ:dic vt no.j.de decr.decu.in rubri.lib.x.Quãdoq̃ ciuitas habet† Poteſtatẽ vel Capitaneũ; & tunc quã poteſtatẽ habeãt 4 iſti:dic vt in d.l.prohibere.§. planè. quod vi aut clam. & de his adminiſtratoribus loquitur contrarium. Item opp.& videtur q̃ lex iſta ſit ſuperflua.per l.quamuis.j.eo.Dic vt ibi not.Bart.

SIcreditrici. A tempore obſignationis,& depoſitionis non currunt vſuræ.h.d.

Additio.

1 ☞ *Depoſitum,quando impediat curſum uſurarum.*

2 *Offerens,conſignans,& deponens,an liberetur ipſo iure.*

SIcreditrici. Oblatio,conſignatio, & depoſitio rectè factæ impediũt curſum vſurarum† etiã quę ceperunt currere.h.d.Opp.dicit hic, q̃ ſi 1 obtuli-

obtulit pecuniã,non currunt vsuræ.contra.j.e.l.acceptũ. in fi. Sol.Dicit gl.quandoq; quis offert debitum,& deponit, & depositũ durat:& loquitur hæc lex.Quãdoq; debitor recipit debitum depositum:& tunc tale depositum nihil releuat. Item opp.de l.si per te.j.e.Dic vt ibi no.& videbitis j.e.l.acceptam.

2 Pro declaratione legis quęritur† vtrum offerens,consignans, & deponens,liberetur ipso iure? Gl.tenet quòd liberatur ipso iure.Dicam in l.acceptam.j.eo.Bar.

CReditor. Ex diuturna præstatione non inducitur vsurarum obligatio.h.d.

Additio.

1 ☞ *Diuturna solutio,& longum tempus,quando inducat ius.*

2 *Præsumptio l.cum de in rem uerso.ff.de usur.an habeat locum,quando debitor soluit pro pluribus annis.*

CReditor. Diuturna solutio nõ inducit obligationem.h.d.Opp.de l.cum de in rem verso.ff.e.Sol.Ibi assignabatur causa sufficiẽs, licet non ꝓbaretur:quia allegabatur promissio: hic sola longa præstatio.Item opp.de l.j.j.de fideic.Solue vt in glo.Itẽ opp.de l.cum fidem.s.de non nu.pecu.Solu.Ibi erat debitum quod soluebatur:licet non obstaret exceptio.Item opp.& vi-

3 detur,† ꝙ diuturna solutio,& longũ tempus inducat ius: vt l. si quis diuturno.ff.si ser.ven.Sol.Ibi loquitur in iure ciuili,sci licet ſeruitutis,quæ seruitus tempore acquiritur.& vtrũ cum titulo vel sine:dic vt ꝙ Dy.in c.malæ fidei pos.de reg.iur.in vj. no.per doct.in l.j.s.de ser.& aqua.hic loquit in iure personali, puta in obligatione,quæ solo tẽpore non quæritur: quia tempus nõ est modus.&c.vt l.obligationũ ferè.§.placet.ff.de act.

2 & obli.Quæro:† vos vidistis hic,ꝙ longa præstatio simul cum causa,licet causa non ꝓbetur,facit præsumi obligationẽ.quid si debitor præstitit vno anno pro pluribus annis, habetne locum hæc præsumptio? Docto.communiter dicunt quod non. Nã vbi fit sæpius solutio,vt puta singulis annis est maior præsumptio contra debitorem soluentem: quasi potuerit melius deliberare,quàm quando soluit vna vice: vt s.ad Velleia.l.si mulier.Bar.

QVamuis. Ista lex idem dicit, quod lex aduersus. s.eo.ti.

SI per te. Sola oblatio impedit cursum vsurarum, quæ currere non inceperunt.h.d.

Additio.

1 ☞ *Vsuræ,quòd non currant,si non reperitur cui soluatur capitale.idem in pœna.*

SI per te. Sola oblatio impedit cursum vsurarũ, quæ nondũ cœperunt currere.h.d.Opp.& videtur quod etiam impediatur cursus vsurarum cœptarum:vt in l.si creditrici.s.eo.& l.acceptã. j.e.Solue vt in gl.& nota eam.Quæro:pone quod debeo dare decem creditori:vel aliquid aliud sub pœna;creditor moritur: non remanent hæredes:nunquid cõmittatur pœna,& currant

1 vsuræ:cùm † non reperiatur aliquis cui soluatur.Dic vt in glo. & nota.Item aduerte quod illud,quod dicitur hic in vsura, idẽ in pœna:vt l.qui sine vsuris.ff.de nego.gest.& hic in glo.super verbo,maioris.& facit l.ad diem.sub pœna pecunia promissa. ff.de ver.ob.& l.fi.ff.de nau.fœno. Bar.

MVsuræ. Quod dicitur,vsuras nõ debere excedere duplum,intelligitur de vsuris vnius anni.

Additio.

CRumenti. Quæro qd cõtinetur appellatione frumẽti? Dic vt in l.frugẽ.ff.de verb.sig.Opp.de l.quãuis.s.e.Sol.hic speciale.Itẽ opp.de l. iuris gentium.§.quinimo.ff.de pact.Dic vt in glo.ex qua nota quod duo specialia cõcurrunt,circa idem, cõtrarium no.in l.j.de do.promis.C.Ad hoc cõtrarium potest responderi, quod per ea.quæ gl.no.hic,ꝙ hic detur condictio ex lege. Vel fortè melius:quia habet locum condictio triticaria,quæ est generalis:vt ff.de tritic.l.j.in fi.Bar.

Additio.

CXprædijs. Fructus percepti à creditore,post oblationem extenuant debitum, hoc dicit. Opponit.& videtur quod per oblationem, & depositionem sit liberatus ipso iure:& nõ sit necessaria exoneratio debiti:vt nota.de j. si creditrici.& j.e.l.acceptam.Dic vt in gl. & tene secundam solutionem.

CIN bonæ fidei. Post latã sententiam de sorte,nõ potest agi per se de vsuris officio iudicis debitis.n.d.

Additio.

1 ☞ *Vsuræ quòd ueniant in actione ex testamento.*

2 *Actio ex testamento,licet sit stricti iuris:tamen sapit naturam bonæ fidei.*

CIN bonæ fidei. In bonę fidei a iudicijs veniũt vsuræ ex mora. Itẽ lata sententia,iudicis officiũ circa vsuras expirat.h.d. Opp.& videt ꝙ etiam in stricti iuris iudicijs veniant vsu-

1 ræ ex mora.Certum est enim † ꝙ actio ex testamẽto est stricti iuris,vel aliàs incerta: vt l.in actionibus.ff.de in li.iurã. Vnde opp.de l.ij.& quasi per totũ.j.de vsur.rei iudi.& l.fi.vbi veniunt vsuræ ex mora. Sol.

2 quamuis † sit stricti iuris:tamen sapit naturam bonæ fidei:vt in l.si seruus legatus.§. cum quid aliàs, quod tamen.ff.de leg.j.& ideo est idẽ quod in bonæ fidei.arg.l.in minorum.s.quib.cau.in inte.reiti.non est necs.Item opp.de l.j.s.de iud.Dic vt ibi per gl.& doct.& de materia huius l.dic vt in l. iij.depositi.& ibi dicetur.

CIn ea pactione. Si habitatio loco vsurarum conceditur, nõ inspicitur quantum res locari potuerit nisi per creditorem locata fuerit.h.d.

1 ☞ *Habitatio si cedatur creditori loco usurarum,non dicitur usura illicita: licet habitatio posit ualere plus quam usura legitima.*

2 *Reditus uineæ annuus,an licitè retineatur,licet plus ualeat,quam sibi constiterit.*

CIN ea pactione. Non dicitur illicita † vsura,si creditori cedatur habitatio loco vsurarum:quantuncunque habi-

1 tationis præstatio posset valere plus quàm ascendat vsura legitima.h.d.Hæc lex inducitur † in argu.vtrum aliquis licitè, & cum bona conscięntia possit pro vita sua tenere vnum reditum vnius vineæ:quantuncunque reditus valeat plus quàm ille sibi constiterit,potest argui ex hac lege quòd sit licitum.

2 CVm allegas. [a] Quãdo pœna adiecta solutioni quantitatis,non põt legitimũ modũ vsurarũ excedere.h.d. De hoc habes in l.Iulianus.§.idem Papinianus respondit.ff.de act.emp. Et vide hoc de vsuris.c.conquestus.& de iureiu.c.debitores.& dicam tibi anno sequenti in l.rogasti.ff.si cer.pe.&c.

Additio.

1 ☞ *Pœna adiecta facto,quando uideatur adiecta in fraudem usurarum.*

2 *Factum,quòd non possit apponi solutioni per modum pœnæ.*

3 *Pœna adiecta solutioni quantitatis,quando uideatur adiecta in fraudem usurarum.*

4 *Interesse qualiter hic consideretur.*

5 *Cautela aliqua,an inducatur,uel induci possit,contra præsumptionem huius legis.*

6 *Stante statuto,quòd si debitor,qui mutuum recepit,non restituat quantitatem mutuatam annum,teneatur restituere,& duplum,quòd illud duplum non possit exigi.*

7 *Argumentum de pacto ad statutum,quòd ualeat.*

CVm allegas. Pœna adiecta solutioni quantitatis,videt esse adiecta in fraudẽ vsurarum:& non potest legitimum modum excedere.h.d. Opp.de l.qui semisses.§.fi.ff.eo.Sol.Dicũt quidam ꝙ hæc lex disting uitur per illam.Ista sol.videt cõtra tex.huius legis,quæ distinguitur per illam.Ista sol.videt cõtra tex.huius legis,quæ loquitur indistinctè:vnde glo.secundùm Ioan.intelligit hanc loquitur indistinctè:vnde glo.secundùm Ioan.intelligit hanc legem,siue creditor fuerit solitus fœnerari,siue nõ. Nõ obstat legem,siue creditor fuerit solitus fœnerari,siue nõ. Nõ obstat cõtrariũ;qa loquitur in vsuris,quæ ꝓpter negligentiã petũtur cõtrariũ;qa loquitur in vsuris,quæ ꝓpter negligentiã petũtur

A

[a] Cum allegas. Vide Bal.in l.qui stipulatio ista.§.alteri.ff.de verb.obli.& quod dicit Bart.in l.cũ filius stipulatorem.ff.& ꝙ no. Canon.in c.illo vos. de pigno.& in ca. ad audientiã.de emptio. & vẽ.& ꝙ dixi post Bar.in l.cũ oportuit.de condi.& demonstra. & ad istã gl cum hic no.vide Angel.in q. sua, Astẽsis miles.an valeat cõpositio cũ diœcesano originis.

☙ P. PAV. P.

CCũ allegas. Vide circa hãc legẽ et ꝙ nõ habeat locũ in pœna apposita in trãsactione casu quo nõ tenent promissa.C.de con.l. clxxix.ancꝙ ien.facta fuit quædã tractatio. in ij.col.i pri.Itẽ in mate. teri,vide Bal.in Aut.in §.cõea põ.vbi clare ta lattum. de a. con. Alexãder adducit l. singulatio ff.de § teri in iij.& v.col.ff. de verb.obli.Et quid de pœna apposita in laudo seu sententia casu quo intra certũ tps vna pars no daret alteri,vide Bart.in l.v. §. fin.in n.col.& ibide verb.obligo.Et vide quæ dicit Socin.in l. iiij.§.Cato.i vj.chartã in j.col.dicit certam esse an petatur pœna quæ a condẽnato non soluitur licet consueuerit in laudo taxari pœna cõuentionis petẽs fieri exigi.Item dicit ibi Bart.vide Barbat.l.tẽ cõs.xlv.volu.iij. vbi etiã qd in foro cõtentioso, qñ est adiecta quantitati vel facto.

a ¶ Sed quæro. De veritate huius cautelæ, vide latè per eundem Bar. & ibi Alex. in apoſti. in d. l. cũ ſeruus. ff. de condi. & demon. & adde aliã cautelã. qua mediante, pœna adiecta quãtitati poteſt peti, & non cenſetur adiecta in fraudẽ vſurarũ, videlicet vt adijciatur ſors in perſonam tertij, & pœna appoſita in perſona propria: vt puta, promittis dare Titio, x. hinc ad Paſcha: & ſi non dederis, ꝓmittis mihi. xx. nomine pœnæ. Ita probat tex. iũctis not. ibi per eundẽ Bart. in l. qui res. §. qui ſtipulatur. ff. de ſolu. & ibi ſequitur Ang. & ſequitur. Io. de Imol. & Raph. in d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verbo. oblig. & no. in d. l. ſed & ſi quis. §. fi. ff. ſi qs cau. licet Bart. hic contra. ſed primã tenet Iaſ. Inſtit. de act. §. omnes col. vij.

✱ Deutero. xxiij. a Matthei. xix. a.

b ¶ Hoc tñ eſt verum Adde eũdem Bart. in d. §. ſanè. & latè in l. in criminali. j. de iuriſdi. om. iudic. Et adde ꝙ qñ lex vtitur verbo præteriti temporis, veniret ad interpretationem legis veteris, q̃ ſimilẽ pœnã imponeret, ſed nõ ipſo iure: tũc tale verbum modificaretur à lege veteri: & ſic non imponeretur ipſo iure. Ita Aret. in ca. nullus. col. j. de foro compe. ꝙ dicit perpetuò notandũ. Ex quo habes aliã limitationẽ ad Bart. hic, & in d. §. œconomus. aliàs, ſanè. Et adde ꝓ quæ verba imponatur pœna ipſo iure, ꝓ eũdẽ Aret. in c. ſi diligẽti. col. iij. de foro compe. & per Barb. in conſi. xij. col. x. in j. vol.

De iure tamẽ canonico eſt vera prima ſol. huius gl. & probatur in c. illo vos. de pig. & ibi per Bar. Item opp. de l. Lucius. ff. de act. emp. Solue, vt in gl. Sed contra ſol. gl. opp. & videtur ꝙ ſit idẽ in obligatione facti. Nã qui ſtipulatur factũ, videtur ſtipulari intereſſe: & qa intereſſe eſt in obligatione: & per cõſequens quãtitas: vt in l. ſtipulationes non diuidunt. ver. Celſus. ff. de ver. obl. Sicut ergo pœna † adiecta quantitati, reprobat vltra legitimũ modũ vſurarum: vt hic: ita adiecta facto, quaſi videatur adiecta facto, i. intereſſe. Iſtã opi. fatẽ glo. no. in l. ſtipulatio iſta. poſt prin. ff. de verb. obl. in gl. in ver. in pœnali enim ſtipulatione. Certè domini, illa gl. falſa videtur: quia in obligatione facti põt pœna quãdocũq; cõuenit, peti. Ita no. in l. ſi dictũ. ff. de euic. in prin. Verũ eſt ꝙ gl. cõiter faciunt differentiam vtrũ apponatur pœna per verba multiplicatiua vt duplũ vel quadruplũ, an per alia verba. & iſtam opi. tenet Dy. in §. oẽs. inſti. de acti. Doct. noſtri reprobãt iſtã opi. Vide quod no. plenè per Cy. j. de ſent. quæ pro eo q̃d intereſt. l. j. Et ad cõtrarium dum dicit ꝙ ibi videtur eſſe in obligatione facti, in qua intereſſe ſuccedit in obligatione, & per conſequens quãtitas: dico ꝙ debet inſpici origo ipſius obligatiõis, id eſt, ipm factũ. arg. l. qui id q̃d. ff. de do. Nã ibi eſt maior præſumptio fraudis circa quãtitatẽ, cui ſolent accedere vſuræ q̃ circa obligationẽ facti. Sed nũqd † factũ poſſit apponi per modũ pœnæ ſolutioni licitæ? dic vt l. ſi tibi decẽ millia. ff. de pac. & in l. rogaſti. ff. ſi cer. pe. vbi determinatur ꝙ non detrahitur: qa quicquid accedit ſorti, dicitur vſura. Itẽ opp. de l. in fideicõ. §. fi. ff. eo. Sol. Qñq; † pœna adjcitur ſolutioni quantitatis: & tunc ſecundũ opi. gl. hic videtur adiecta in fraudẽ vſurarũ, & nõ poteſt legitimũ modũ excedere, vt hic, & l. Iulianus. §. Papinianus. aliàs §. idem. ff. de act. empt. & maximè in cõtractu mutui, de quo loquit lex noſtra. Quãdoq; pœna adjcit ſolutioni ſpeciei; & tũc non videt adiecta in fraudẽ; cũ vſuræ ibi nõ veniant. Ita loquitur d. l. in fideicõmiſſi. Quãdoq; pœna eſt adiecta facto: & tunc nunq̃ videtur eſſe adiecta in fraudẽ vſurarũ. Ita loquit l. Lucius. ff. de act. emp. Sed cõtra hæc opp. & videt ꝙ ex his reſultet magna abſurditas. Nã creditor nõ poterit exigere pœnã quantitati adiectã vt pœnã, vt ſ. dixi; nec vt vſurã qa vſura eſt ꝓhibita, vt no. in aut. ad hæc. j. eo. & ſic creditor oĩ auxilio erit deſtitutus, q̃d eſt abſurdũ. Sol. Dicit gl. remedium erit ꝙ debitor cõdemnabitur creditori nomine pœnæ in tantam quantitatem, quantũ aſcẽderet debita vſura. Sed hoc malè eſt: quia inſurgeret ſtatim fraus. Vnde gl. dicit, & melius, ꝙ ſuccurretur creditori in eo ꝙ à creditore probabit intereſſe. ꝙ intellige ſm doc. ex natura cõtractus poſſe interuenire intereſſe, & ſubeſſe cauſam quare præſtaretur intereſſe. † Sed q̃ro: nunqd intereſſe cõſideretur hoc reſpectu? Hic videtur ꝙ ſic: vt in l. j. j. de ſen. quæ pro eo quod intereſt profe. & l. iij. §. nunc. ff. de eo q̃d cer. lo. Veritas eſt in cõtrariũ, vt no. in l. j. ſ. de ſum. tri. & fi. cath. Sed quæro [3] nunquid contra præſumptionẽ huius legis poſſit induci aliqua cautela. Dixerũt quidam ꝙ ſic: nam † debitor ꝓmittit quãtitatẽ reſtituere: & ad petitionẽ creditoris cõparere in iudicio, & p̃ceptũ iudicis in ſe ſuſcipere, & parere mãdatis iudicis: & inde non recedere, donec ſoluat ſub pœna. Nam ſi oĩa iſta promittat, valebit pœna, quia videtur adiecta facto. Iſtã cautelã reprobat Dyn. p l. cũ ſeruus. Et dic vt ibi no. per eũ. ff. de cõdi. & demõ. Poſſes tñ prędictã cautelã defendere cõtra opi. Dy. p ea, quæ no. gl. in l. ſed & ſi qs. §. fi. ff. ſi quis caut. Quæro, ſtatuto † cauetur ꝙ ſi debitor, qui mutuũ accipit, nõ reſtituat quantitatẽ intra annũ, teneat reſtituere mutuũ, & duplũ vel triplũ, nũq̃d vigore ſtatuti poſſit exigi triplũ, vel illud duplũ? Breuiter vr poſſe dici ꝙ non, niſi creditor oſtẽderet de intereſſe ſuo ꝓpter morã debitoris nõ ſoluentis, vt patet ex ſ. dictis, aliter no. † Nã vbi reprobat pactũ, reprobat & ſtatutũ: qa hæc æq̃parantur: vt no. in rub. j. de decre. Decur. li. x. Barto.

1 2 3 4 5 6 7

Vm non. Etiam in frumẽto non poteſt permitti vſura vltra modum legitimũ. h. d. &c.

Additio.

Vm non frumẽtum. Etiam in alijs cõtractibus quã pecunia non poteſt fieri exactio per modũ vſuræ vltra modum legitimum. h. d. Opp. & videtur ꝙ ſecundùm aliam formã poſſit exigi quantitas frumenti per modum vſuræ. Vnde opp. de aut. ad hæc. Solue vt ibi dicam ſtatim.

1 ☞ *Vſuræ quod de iure ciuili ſint permiſſæ, & nu. 5.*
2 *Diuortium ab initio ſeculi quòd ſit prohibitum.*
3 *Ruſtici magis indigent frumento quàm alijs fructibus liquidis.*
4 *Pœna, de qua in hac authenti, an ipſo iure uel ope exceptionis committatur.*
5 *Verbum, cadat, quando importet ipſo iure, uel ope exceptionis. Idem de uerbo, amittat & priuetur.*
6 *Frumentum ſi uenditur carius, ut poſt tempora emptor ſoluat, an liceat, remißiuè.*

Adhæc. Aduerte glo. hic, quæ diſtinguit quo iure vſuræ petãtur, & vtrũ ſint ꝓmiſſæ vel nõ: tñ † verè nõ poſſumus negare, quin vſuræ de iure ciuili ſint permiſſæ, licet permitti nõ poterãt: nec ꝓpterea hæreticus fuit Imperator: quia ✱ Moyſes ꝓpter duritiẽ populi ꝓmiſit diuortium, ꝙ † ab initio ſeculi eſt prohibitum: ita imperator permiſit vſuras.

Additio. authen.

Adhæc. Creditor agricolæ non poſſunt exigere vſurã, niſi ſecundũ formã huius legis pœna cõtrà faciẽtibus imminẽte. Opp. de l. oleo. j. e. Sol. Dicunt quidã ꝙ illa corrigit. Veritas eſt ꝙ iſta aut. loquit ſpecialiter in agricolis: ſed illa in alijs hominib⁹. Opp. de l. ſi ea lege. j. eo. Huius timore diſtinguit gl. vide eam, & ſigna. Pro declaratiõe huius aut. q̃ro q̃d de fructibus liquidis, cũ aut. loquat de aridis. veritas eſt ꝙ aliud in liq̃dis, vbi ſeruat ius cõe: vt. l. oleo. j. eo. Rõ, † qa ruſtici magis indigẽt frumẽto q̃ liquidis fructib⁹. Quero q̃ ſunt liq̃da. Dic vt no. in aut. ſed hodie. ſ. de epi. & cle. Quærit gl. † vtrũ cadat ipſo iure vel ope exceptiõis. Gl. dicit, & bñ, ꝙ ope exceptiõis. Simile no. gl. in verbo, amittat in l. ſi qs in tantã. C. vñ vi. Simile in verbo, priuet; vt l. iubem⁹. §. œconomus. aliàs ſane. ſ. de ſacroſan. ecc. Simile ĩ l. in criali. ſ. de iurí. om. iu. Hoc tñ eſt verũ [b], niſi poſt iſta verba veniat dictio ſtatim, vel mox: qa tũc ipſo iure eſt priuat⁹, nõ ãt ope exceptionis. Quærit gl. vtrũ vſuræ hodie ſint ꝓhibitæ de iure nõ ciuili. Et cõcludit ꝙ ſunt ꝓhibitæ, maxime p. §. j. ĩ aut. de eccl. ti. col la. ix. & maxime dicit gl. qa ꝓhibitæ ſunt de iure diuino. vt in exẽplo Matthei, mutuũ dãtes, nihil inde ſperantes. Breuiter veritas eſt iſta, † ꝙ de volũtate iuris ciuilis fuit, ꝙ ẽt vſuræ poſſint exigi: qa ẽt de iure Aut. poſt ti. de ec. ti. vbi Impator p̃cipit ſeruari q̃tuor cõcilia: Idẽ Iuſtinian⁹ poſuit tit. de nauticis vſuris. Vnde de volũtate ſua fuit, tñ de poteſtate nõ: vt l. nã magiſtrat⁹. ff. de arb. qa nõ potuit Impator tollere legẽ maioris. Sed nũqd ſi vẽdo † frumẽtũ cari⁹: qa expecto ꝙ poſt tpa emptor ſoluat: vl q̃d ĩ mercatore pãnorũ: dic vt extr. de vſu. c. nauigãti. B.

a b 1 2 3 4 5 6

Si ea lege. Hæc eſt bona lex, & quotidie de facto cõtingit: nõ debet inſpici q̃tũ cõtingat fructus valere, ſed quantum cõiter valere ſolent. h. d.

Additio.

Ndebitas. Vſuræ nullo iure debitæ ꝓñt repeti. h. d. Op. de l. ſi nõ ſortẽ. de cõdi. in de. Sol. vt in gl. hic & ibi. Op. de l. q̃uis. ſ. e. Sol. hic nullo iure debitæ erãt; ibi autem erant debitæ ſaltem naturaliter.

1 ☞ *Oblatio ſola quòd ſufficiat ad purgationem moræ, ut hoc operetur ubi debet fieri oblatio. nu. 12.*
2 *Oblatio uerbalis quem effectum producat.*
3 *Oblatio abſque conſignatione & depoſitione quem effectum habeat.*
4 *Oblatio conſignatio, & depoſitio, quid operentur. & nu. 8. 9. & 10.*
5 *Depoſitarius penes quẽ deponit per debitorẽ pecuniam, propter defectum creditoris nolẽtis recipere, quòd poſſit illam deponẽti reddere ante, quàm ab ipſo petatur.*

Oblatio

Oblatio, depositio, & consignatio, facta extra iudicium in casu huius legis quod non releuat. & nu. 14.
Depositio facta in sacculo an ualeat.
Oblatio an operetur, ut pœna non committatur.
Quæ actio competat creditori contra illum, contra quem pecunia est deposita.

ACceptam. [a] Hæc est singularis lex. Oblatio & depositio totius debiti legitimè facta tollit cursum vsurarũ. liberat de pignorati. &c. parat, & creditori cõtra depositarium datur actio: cõtra debitorẽ nõ, nisi debitor id receperit. h.d. Diuiditur in duas partes. Primò consulit debitori. Secũdò creditori. Item prima subdiuiditur. Primò dicit pecuniã obsignãdam in loco publico. Secundò declarat quis sit locus publicus. Tertiò ponit effectũ consignationis. Quartò hoc extendit ad pecuniã traiectitiam: Secũda ibi: in hoc. Tertia ibi: quo subsecuto. Quarta ibi: quod etiã. Opp. q̃ non requiritur consignatio, vt aut. dos data. j. de do. ante nupt. Sol. Ibi in rebus, quæ non possunt cõsignari. Opp. de l. si soluturus. ff. de solu. Solu. Ista intelligitur secundum illã q̃ oblatio fuit facta cõgruo loco & tẽpore. Opp. q̃ oblatio [b] sola sufficit: vt illud. ff. de peri. & cõmo. rei ven. & l. si seruũ. §. sequitur. & §. de illo. de verb. obli. solutio. Sola † oblatio sufficit quantũ ad moræ purgationẽ, nõ quo ad alia. Venio ad quæstiones [c] & circa primã partẽ pro eius declaratiõne quæro quẽ effectũ habet si † aliquis nõ offert, neq; deponit, sed soloverbo se paratũ soluere asserit. Respon. In rebus, quæ offerri nõ possunt, vt in immobilibus dicta verba videnť haberevim oblationis: vt in aut. dos data. j. de do. ante nupt. & ita vĩ hoc intelligere gl. j. sed si põt offerri, nõ video q̃ habeat aliquẽ effectũ nisi vnũ: qa si creditor postea venderet pignus, potest debitor petere venditionẽ rescindi. j. de distra. pig. l. si residuũ. & ibi not. & l. pe. ff. de rescin. ven. Et tetigi de hoc in l. prętor. §. si quis paratus. de ope. no. nun. Quæro secũdò † quid si aliquis obtulit tñ non cõsignauit, neq; deposuit. quẽ effectum habet. Respõ. Aut est res, quæ non põt cõsignari: vt fundus vel equus [d]. & tũc habet vim oblationis & depositiõis: vt in d. aut. dos data. Facit ff. sol. ma. l. si mora. & qd̃ ibi no. Si verò est res quę poterat cõsignari & deponi: tunc qñq; ista oblatio fit ex parte actoris: ad actionẽ cõsequẽdam: qñq; ex parte rei. Primo casu aut loqmur in cõtractibus: & nõ sufficit oblatio, nisi sequať depositio & cõsignatio: vt l. si à te. j. de pac. inter emp. si verò in vltimis volũtatib⁹: [e] tũc oblatio sola operatur vt actio nascatur, & legatũ ad hæredẽ transmittatur, tamen pecunia, quę fuit oblata, adhuc debet solui: vt in l. cũ seruus. alias, cui fundus. §. fi. de cõdi. & demõ. subtiliter intelligẽdo illũ tex. q̃ ille, qui debebat recipere causa conditionis implendæ, cùm pecunia esset sibi oblata, recipere noluit. Fallit fauore libertatis, vbi q̃ obtulit, nõ debeo iterũ soluere: vt l. fi. j. de cõdi. inser. Vel dic in hoc vltio aliter. Qñq; ista oblatio fit ex parte rei: tũc quãtũ ad impediẽdũ cursum vsurarũ, quæ currere nõ cœperũt, sufficit: vt š. e. l. si p te. [f] Si aũt currere cœperunt, non sufficit sola oblatio, si depositio non sequať, vt hic. Itẽ, pdest debitori ad impediendã moram [g] & ad purgãdam eam: vt l. illud. de peri. & cõmo. rei vẽ. & l. si seruũ. §. de illo. de verb. obli. Itẽ prodest debitori ad liberandum eum à debito principali secuto interitu rei oblatæ: tñ in hoc aduerte, qa si ex natura primi contractus debebatur & tenebať de casu fortuito, quia fortè erat debitor generalis. l. incẽdium. §. si cer. peta. propter oblationem tenetur solùm de dolo, lata & leui culpa tantùm. Si verò ex natura primi cõtractus tenebatur de dolo, lata & leui: tũc p oblationem liberať à leui: & teneť solũ de lata, vt ꝓbatur in l. qui decem. in prin. j. de so. & l. si mora. ff. sol. ma. & ibi vide. Quæro qd si fiat oblatio, † depositio & cõsignatio, quẽ effectũ habet? Respon. ex parte debitoris habet effectũ plenè liberationis, secũdum veram opi. & cõiter approbatam: vt l. obsignatione. j. de sol. licet glo. hic dubitet. Ex hoc sequiť q̃ impeditur cursus vsurarũ, & paratur pignoratitia actio, vt hic videtis in tex. Sed cõtra hoc opp. qũo per oblationẽ & depositionẽ liberatur debitor, cũ pecunia nõ efficiatur creditoris? Gl. dicit quòd non est mirum, quia hoc contingit alias in tribus casib⁹. Primò in eo, qui cedit actionem, quæ à cedẽte non potest separari, sed transferetur vtilis. In hoc gl. bene dicit, qa directa non potest separari, sed trãsfertur vtilis. Secũdò in muliere soluente dotem. sed hic casus nõ est verus secundũ opi. cõmunẽ: quia dominiũ transfertur in virum. Tertiò in eum, qui soluit falso procuratori reuocato. [h] Dicit glos. licet Bul. dixerit tũc trãsferri dominiũ in dominũ. & ista est vera quam glo. tenet in l. cùm quis. §. si debitorem. ff. de sol. Item cõtra hoc opp, si est verum, quòd debitor liberetur qũo potest actio resuscitari ipso recipiẽte pecuniã: cũ actio semel extincta nõ reuiuiscit: vt l. qui res. §. ream. ff. de sol. Respõ. q̃ in debitore recipiẽte depositũ fingiť depositio retro ei nõ facta. & sic nihil ꝓdest dicta depositio. Nota istã solu. Cũ enim dicat, fingiť retro non facta: patet quòd perinde est, ac si non esset facta. & huius opi. tãgiť hic in gl. pe. Et no. † q̃ licet pecunia deponať apud aliquẽ ꝓpter defectũ creditoris nolẽtis recipere: tñ ille depositarius [i] potest licitè mihi reddere deponenti anteq; petať ab eo, ꝑ quo est depositũ. qd̃ est notãdũ. Ex fine nostræ legis, quęro † qd si obtulit, cõsignauit, & deposuit, nõ tñ in loco publico secundũ formã hui⁹ legis. Rñ. nihil releuat: vt no. š. e. l. ij. & ibi est casus secũdũ vnã lect. Quæro quid si obtulit † pecuniã sigillatã in sacculo, & eã nõ numerauit? Dic vt colligiť [k] in aut. vt exacti. instã. do. §. illud qd̃ ibi no. in glo. mag. [l] Vltimò quæro qua actione agit creditor contra depositarium. Dic vt in gl. Non habetis hic alia.

ACceptam. Oblatio, depositio, & consignatio impediũt cursum vsurarũ etiã ceptarũ. dummodo sint legitimè factę, & de toto debito cũ vsuris: & tunc liberať debitor, & liberãtur pignora, & creditori datur vtilis actio cõtra depositariũ. h.d. tota lex. & diuidit in v. ptes. Priò ponit vnũ dictũ, in quo Imperator cõsuluit debitori nam committi. argu. l. qui sine. de neg. gest. & vide hic Bal. in v. colum. & glos. in l. pe. de nau. fœ. &c.

✠. P. P A V. P.
[g] Impediendam moram. Vide Bartol. in l. interdum. §. fin. l. ff. de verborum obligatio. vbi dicit quòd post litem contestatam non sufficiat sola oblatio, etiam vbi aliàs sufficeret.

[h] Qui soluit falso procuratori. Vide Bald. in l. si procuratori falso. de condict. ob cau. & in l. falsus. §. fin. j. de fur.

✠. P. P A V. P.
[i] Depositarius. Intellige, nisi esset facta depositio authoritate iudicis. secundum Paul. de Castr. & Roma. consilio cclxxxxij. in contrarium vide Salic. in lege. j. C. qui pot. in pign. hab. Vide pro opin. Paul. de Castr. quod dicit Bal. in l. fin. in vlti. colum. C. de bo. autho. iudic. possid.

✠ POMATES.
[k] Colligitur. Quod limita vt per Bart. in l. cum seruus. ff. de cõdi. & demon. quem sequitur Alexand. in l. si mora. in vj. colũ. ff. sol. ma.

[l] In gloss. ma. Sequitur ergo hic Bal. hanc glos. q̃ sufficiat offerri pecuniam in sacculo. quod intelligitur vt no. Bar. in l. cũ seruus. de condic. & demonstr. si fuerit numerata coram testibus, vt ibi. & hic nota, Imol. in d. l. si mora. Et vide text. in l. fin. a. de lege cõmiss. Pro quo facit, quia quis non tenetur recipere solutionem hoc modo, ne decipiatur secundum Angel in l. more. ff. de fer. quia eo casu quod non potest fortè ex iusta causa excusatur à mora. l. sciendum. ff. eodẽ. Pone facit quod not. gl. in l. cõsensu. ff. de act. & obligatio. Et ideo dicit q̃ si ferretur talis pecunia in sacculo nec prætenderet numerationem coram testibus, parabit effectum suum ex futuro euentu: vt quia si tot pecuniæ reperirentur liberabit debitorem alias non. Et ita intelligitur d. l. final. de lege commiss. Adde q̃ not. bart. in d. aut. vt exact. instan. do. hic allega. & quod nota. in l. j. §. si esset. ff. depos. & vide Bald. hic in vj. colum. & xvj. quæstio. & Imo. in l. si seruus communis. infra. de vulgar. & pupil.

a ¶ Acceptã. Limitatur per Ang. in l. si mora §. fi. ff. sol. ma.

b ¶ Oppo. quòd oblatio. Adde Barto. in l. creditor. ĩ fi. de distra. pig. intellige tamẽ secundũ Bar. in l. sed & si alia. ff. de consti. pe.

c ¶ Venio ad quæstiones. Adde in hac materia singularia verba Bart. in l. pe. de distra. pig. & quod no. in c. cupientes. §. si verò. de elect. libr. vj per Imo. in l. si mora. sol. matri. & in l. si seruus cõis. de vulg. & pup. Item sufficit sola cautio ad vitandum iudicium, vt per Bald. & ibi dixi in l. si reus, de serui.

✠ POMATES.
d ¶ Equus, & tunc habet vim. Cõtrarium tamen in equo, scilicet quòd requiratur etiam depositio, tenet Alexã. per Angel. & Ro. ibi in l. si mora. in v. col. circa fi. ff. sol. matr. volentem q̃ imò in equo vltra oblationem etiam requiratur depositio. Et ad hæc vide quæ scripsi ad Barto. in l. prætor. §. si quis paratus. ff. de ope. no. nun. in versic. quæro quid si fiat. in ver. de sol. Vide Imol. cõsi. xxv. Vide etiam ad hoc Panor. consil. lvj. vol. j.

e ¶ Vltimis voluntatibus. Contrarium videtur tenere Bartol. in l. ij. de condict. & demonstratio. & hic per Bald. in vj. quæst. Adde tamen quod dixit Bal. in l. prima. C. ne lic. tert. prouoca. quod vbi non est, dies, nec hora apposita, sufficit quod qs sit paratus soluere, & non efficiat. Secus si sit apposita proxima hora, vel nunc ad talem horam. Et ibi etiã dicebat quod si creditor obstat recipere, sufficit verbalis oblatio, vt in iuribus ibi per eum allegatis. Aliàs requiritur realis. l. si rem. §. omnis. de pign. act. Et vide omnino Bald. qui ponit doctrinam q̃ sufficit verbalis oblatio. An in contractibus innominatis sola oblatio sit satis, vide Bal. in l. ex placito. in xvij. q. j. de rerum permuta.

ADDE an oblatio verbalis sufficiat, Petr⁹ de Anchara. consilio. clxxiij. Et ad materiã vide Alexand. consil. cxxx. cum duobus sequen. iij. lib. & consi. xcvij. & cv.

f ¶ Suprà, eo. l. si per te. Fortè impediret pœ-

a ¶ Purgationē moræ. Adde ꝙ ſi eſſet oblatio verbalis, nō liberaret quem a mora l. qui decem.§.idem reſponſum. ff. de ſolu. & ponit Ale.de Imol. in conſi.vij.colum.penul.in ij.vol.

In ſecūdo illud dictū declarat. Tertiò enumerat effectus obligatiōis,cōſignatiōis,& depoſitiōis. Quartò ponit quædā extēſio dicti ad traiectitiā pecuniā. Quintò cōſuli tur creditori. Scda ibi:in hoc aūt caſu. Tertia ibi:quo ſubſecuto. Quarta ibi:ꝙ etiam.
8 Quīta ibi:creditori. No.ex hac lege †effectus depoſitiōis & cōſignatiōis. Primò qa impediūt curſum vſurarū cœptarū:& qa liberaī debitor:et nō ptinet ad eū piculū,& liberaī pign⁹. Op.cōtra primū dictū huius legis,& vī ꝙ nō regraī cōſignatio,& depoſitio:vt i aut.dos data.j.de do.ante nup.Sol.vt in gl.Itē opp.& vī ꝙ oblatio nil operaī:vt l.ſi ſoluturus.ff.de ſol.Sol.Aut fit legitimè congruo loco & tpe:& tūc habet multos effectus,vt hic.aliàs ſec⁹,vt ibi Itē opp.& vī ꝙ ſola oblatio ſufficiat:vt l.pe.aliàs fi.j.de condi. inſer.Solu.Ibi ſpāle fauore libertatis.Itē op.de l.j.j.de ſuſce. & arca.li.x.Sol.Ibi ſpāle.Et rōnē dicvt ī tex.ibi.Et iſta duo cōtraria,qa reſpiciūt primū dictū,ideo hic ſignaui,licet ſint in gl.ſi. Itē opp.de l.falſus.j.de fur.& l.ſi ꝓcuratori.ff.de cōdi.ob cām. Sol.vt ī gl.Nā & aļs cōtingit in plurib⁹:quorū tres enumerat gl.q̄ incipit,ꝙ miri.Et aduerte,qa ponit vnū caſum in muliere dāte dotē,q̄ remanet dña,& tn liberaī.hoc eſt falſum, & cōtra l.doce.ſ.de rei vē.qa maritus eſt dns.Itē opp.dī hic ꝙ creditor pōt agere cōtra debitorē:qa recipit pecuniā depoſitā.cōtra, qa debitor fuit liberatus.vñ opp.de l.obſignatiōe.j.de ſol. Sol.vt in gl.& ſol.etiā ponit ī l.ſi creditrici.ſ.e.Sed q̄ro nūquid ſi aliquis offert,cōtingat liberatio? Gl.in d.l.obſignatiōe.vī varia-
9 re:tn dicit ꝙ cōtingat.ff.de ſol.l.q decē.§.j.ī fi.Sed †pone debitor offert,cōſignat & deponit:nūquid creditor cōpellaī facere inſtrm quietationis? Caſus ꝙ ſic,ſm Ia.de Are.in l.j.j.de ſuſce.& arca.li.x.Sed †quæro,nūquid per oblationē,& depoſi-
10 tionē,debitor ſit liberatus ipſo iure,vel ope exceptiōis? Videt ꝙ ipſo iure:vt in l.obſignatione.j.de ſol.In cōtrariū vī tex.hic in fi.Nā videtis hic ꝙ debitor ꝓt recipere depoſitū.Sed ſi fuiſſet liberatus ipſo iure,nō poſſet recipere:qa vna ſolutio nō pōt parere liberationē & repetitionē:vt l.cū is.§.j.ff.de cond.inde. Gl.in hac lege non firmat pedes:ſed alibi,& melius,ſm Iac.de Are.dicit ꝙ ipſo iure:vt no.in d.l.obſignatione.& ſ.e.l.ſi credi trici.Nō ob.hic tex.in fin.qa poſtq̄ debitor deponit debitū ad petitionē creditoris,cū per hanc depoſitionē ſit liberatus ipſo iure,nō cōpetit ei aliqua actio.Et hoc dicit Iac.de Are. qđ hoc habuit de facto.Sit igīt cautus depoſitarius,q recipit depoſitū
11 ad petitionē alterius:qa nō pōt reddere deponēti.† Quæro nūq̄ quid oblatio operet vt nō cōmittatur pœna.Gl.per modū cuiuſdā ſummæ ponit quatuor effectus oblatiōis.Tu plenius ſecundū Iac.de Are.dic ꝙ qñq̄ quæritur quid operetur oblatio circa liberationē debiti:& tūc videt ꝙ oblatio ſola nil operaī, ſed requiriī depoſitio & cōſignatio d.l.obſignatiōe,ſed operaī tn aliud ꝙ aut creditor habet iuſtā cauſam recuſandi:& hoc caſu oblatio nō operatur:vt l.ſi ſoluturus.j.de ſol.Si verò nō habet iuſtā cām recuſandi,aut res oblata extat:& tūc oblatio ſola regulariter nō operaī.fallit in duobus caſibus hic in gl.ſi. Si verò non extat,quia ceſſante culpa debitoris periit: tūc ſi erit debitor ſpeciei,liberaī ipſo iure:ſi quantitatis,vel generis, ope exceptiōis.Ita ꝓbatur hic in prima gl.& in l.q decē.in prin. ff. de ſol.Q̄ñq̄ quæriī nunquid operetur aliqd circa liberationē pignoris.Dic ꝙ aut oblatio eſt facta in iudicio:& liberatur pignus vt l.ſi rē.§.fi.de pign.act.Aut oblatio fit extra iudiciū:& tūc quæriī nunqd proſit quo ad actionē parādā: & dico ꝙ nō: vt ī l.aliena.§.ſi ꝓ creditorē.ff.de pig.act.& ibi no.Aut nunqd ꝓſit quātū ad exceptionē:& dic ꝙ ſic.Ita debet intelligi.l.liberatur.§.j.ff.qui.mo.pig.vel hyp.ſol.Q̄ñq̄ quæriī q̄d operetur oblatio circa curſum vſurarū.De hoc dic vt ſ.e.l.ſi ꝓ te.& hic. Q̄ñq̄ quæritur,nunqd oblatio operetur circa cōmiſſionē pœnæ euitandā.Et dic ꝙ ſic:vt in l.Celſus.in fi.ff.de arbi. & ſ.e.l. ſi per te.& quod not.in l.qui ſine vſuris.ff.de neg.geſt.Q̄ñque quæritur nūquid oblatio operetur circa purgationē moræ vt periculū interitus:& dic ꝙ operatur:vt l.ſi ſeruū.§.fi.ff.de ver. ob.& l.illud.de pe.& com.rei ven. Volo tamen ꝙ aduertas ꝙ aut ex natura contractus quis tenetur de dolo & lata culpa,& leui,& leuiſsima,& etiā in caſu fortuito:& per oblationē tenetur ſolū de dolo,lata,& leui culpa.Si autē de lata culpa & leui, liberaī à leui ꝓ oblationē.Ita not.ī l.ſi mora.ff.ſol.ma.Sed q̄ro,
12 †aliqs vult purgare morā offerendo debitū,vbi debet offerre? Vos habetis vnā gl.ꝙ debitor debet portare debitū ad domū creditoris:vt l.itē illa.in prin.ff.de cōſti.pe.qđ eſt verū, ſi debitor & creditor ſunt eiuſdē fori:vt ibi no.Cōtra hoc dictū videtur tex.in l.fi.de cōdi.inſer.De quo dic vt plenè no.per Gul.de Cu.in d.l.itē illa.Sed q̄ro ū actio detur creditori cōtra depoſitariū? Rñdeo vtilis depoſiti:vt l.pe.ſ.ad exhi.Sed quæro quæ
13 actio cōpetat † creditori cōtra tenētē pecuniā.Gl.cōcludit hic ꝙ detur vtilis in rē.Iſta gl.videt cōcludere ꝙ in creditorem ſit trāslatū dñiū.Sed hoc videt falſum,quia dñiū non pōt acquiri nobis per noſmetipſos vel per adminiſtratorē vel negotiorū geſtorē ſecuta ratihabitione,ſm ea quæ habentur in l.qui mihi dona.de dona.& in l.ſi ego.ff.neg.geſt.Huius timore dicūt qdā qđ hæc lex in fi.debet intelligi de actione in factū vtili ſubſidiaria:de qua loquiī.l.quoties.ff.de præſcri.verb.Iſtud dictū non eſt bonū: qa iſta præſupponit obligationē præcedere: vt patet ex tex.d.l.qđ nō eſt in caſu noſtræ legis. Breuiter poſſumus ſaluare gl.& dicere,ꝙ ſit ſpeciale ī depoſito:arg.l.Publia.
14 in prin.ff.depoſiti.Sed †quæro,qd ſi depoſitio non eſt facta in publico loco? Dic ꝙ nil releuat:vt not.in d.l.ij.ſ.eo. ſecundum vnum intellectū.Quærit gl.quæ eſt ratio, ꝙ ſola oblatio non operatur circa curſum vſurarum iam cœptarum,ſed circa pur
a gationem moræ[a]? Dic vt in ea.Bar.

Additio.

1 ☞ *Fideiuſſor,qui ſoluit uſuras,quando poſſit illas repetere.*

Constitutionibus. Exceptio cōpetēs' principali,cōpetit fideiuſſori.h.d.Quærit hic Cy.ſcitis qđ vſuræ ſunt hodie ꝓhibitæ de iure ciuili,vt ī aut.ad hæc.ſ.e.Modò po-
1 net† qd fideiuſſor ſoluit vſuras pro reo:nūqd poterit repetere. Dic ꝙ aut ſcienter ſoluit:& vī donare:vt l.j.ff.de condi.indeb. Aut ignorāter:& tūc ſi ꝓpter ignorātiā omiſiſſet exceptionē imputet ſibi:vt l.ſi fideiuſſor.§.nō malè.ff.man. Poſſumus dicere ꝙ ſi fideiuſſor iurauerat vel ꝓmiſerat, ſi ſoluit. pōt agere mādati:qa debet ꝓcere pudori:vt ī l.qnt⁹.ff.mā.De hoc dic vt ꝓ Bart.ī c.j.extra,e.ti.ſed pleni⁹ extra,de fideiuſ.c.puenit.Bar.

Additio.

Si vſuras. Vbi qs eſt obligatus ex pluribus cauſis quarū vna eſt acceſſoria alterius, & ſolvit ſimpliciter creditor poteſt eligere in quam cauſam velit ſibi eſſe ſolutum.h.d.Op.de l.in his.ff.de ſo.Gl.dat duas ſol.Secunda eſt vera.

Additio.

Ignoribus. Vbi pignus fuit obligatum pro ſorte & vſuris,poteſt retinere pro vſuris licet nudo pacto promiſsis. Quæro, quid in dubio nunquid præſumitur obligatum pro vſuris? Doct.cōiter tenēt ꝙ ſic:ſicut dicimus in fideiuſſore,qui ſimpliciter accedit: vt in l.q̄ro.in prin.ff.loca.& l.centū Capuæ.ff.de eo qđ cer.loc.Bar.

Additio.

Leo. Ratione incertitudinis,permittitur,quod aliàs non permitteretur.h.d.in ſumma.Bar.

Additio.

1 ☞ *Adminiſtrator an teneatur fœnerari,ſi dominus erat ſolitus fœnerari.*
2 *Adminiſtrator quòd poterit uſuras reſtituere domino inuito.*

Simater. In actione neg.geſt.veniunt vſuræ ex mora.h.d.Opp.de l.qui ſemiſſes.§.j.ff.
e.Sol.Hæc debet diſtingui vt per illā indiſtinctè: vt
1 in l.cum allegas.ſ.eodem titu.†Sed quæro nunquid quod hæc lex dicit poſsit ſtare hodie vt adminiſtrator teneatur fœnerari,ſi dominus erat ſolitus fœnerari? Certè dic quod non.Nam nullus nomine alieno, & propter factum alienum debet incurrere peccatum, nec periurium: argumen.l.videamus.in prin.ff.de in litem iu. Sed quæro, pone quod quidam adminiſtrator alicuius mulieris vſuras recepit:mō ſpiritu bo-
2 no captus vult reſtituere:dns impedit:†nunqd poſsit reſtituere domino contradicente. Breuiter dic quod ſic:quia quilibet tenetur ad reſtitutionem vſurarum:vt in c.j.& per totū extra, eo nec poterit eum moleſtare dominus actione mandati. Bart.

Eos. Sublata obligatione principali tollit obligatio vſurarū,itē modus vſurarū ſecūdū diuerſitatem perſonarū vel temporum eſt hac lege taxatus.h.d. &c.

Addi-

Additio.

1 ☞ *Omnis actio regulariter tollitur spatio.xxx.annorum.*
2 *Hypothecaria quanto tempore tollatur.*
3 *Actio personalis licet sit sublata per præscriptionem, tamen durat hypothecaria.*
4 *Creditor soluit pro instrumento.*
5 *Lex sequens quando deroget consuetudini præcedenti. remißiuè.*
6 *Accessorium quando dicatur sublatum sublato principali.*

EOS. Hæc lex principaliter diuidit in duas. In prima Imperator prohibet peti vsuras post certũ tẽpus, soluta principali obligatione: & assignat rationẽ sui dicti. In secũda ponit statutũ suũ, vbi taxat legitimũ modũ vsurarũ, distinguẽdo qualitatẽ psonarũ. Et hæc secũda diuiditur in tres partes: qa Imperator primò ponit vnum dictũ. Secũdò ponit pœnã cõtra faciẽtib⁹. Tertiò remouet quasdã machinatiões hæreticorũ. Secũda principalis incipit ibi: inver. si qs aũt. Tertia in ver. interdicta. & breuiter. h.d. Sublata principali obligatione per præscriptionẽ, vsuræ non possunt peti. h.d. primò. Itẽ ꝙ nullus potest exigere vsuras vltra modum hic limitatum, pœna cõtrà faciẽtibus imminente.
1 h.d. Et ad euidentiã scias ꝙ †omnis actio regulariter tollit spatio.xxx.an. vt in l. omnes. & l. sicut. de præscri. xxx.an. Item te
2 ne mẽti †quod qñq; hypothecaria soluit spatio.x.ann. qñq;.xx. quandoq; xxx. quãdoq; xl. vt no. in l. cùm notissimi. in princ. j.
3 de præscri. xxx.an. & in l. j. ſ. si aduer. cre. Item scias †ꝙ licet sit sublata actio personalis per præscriptionẽ, põt durare hypothecaria: vt l. intelligere. j. de luitio. pig. & ibi plenè per Cy. his præmissis pone casum. Nota ex gl. iuncta cum tex. quia credi-
4 tor †debet soluere pro instrumẽto. In gl. super verbo, sportularũ. Nota quod lex sequẽs derogat †cõsuetudini præcedenti: vt
5 hic, & in l. iij. §. diuus. ff. de sepul. viola. Verum enim est, quod Decretistæ dicũt aliter: vt extra, de cõsti. c. j. in. vj. Tangit Dy. c. generi per speciẽ. extra, de reg. iur. in vj. Opp. de l. intelligere. j. de lui. pig. Gl. se inuoluit. † Breuiter hæc vera: qa quoddã
6 est accessoriũ, quod totaliter dependet à suo principali, & sine eo nõ põt subsistere: & tunc sublato principali, tollitur accessorium: quia tollitur officiũ mercenariũ deseruiens actioni: & ideo vsuræ non possunt peti: vt in l. iiij. ff. depo. Quoddam est accessorium, qđ põt p̃ se subsistere, & nititur sua æqtate, & alia ratione quàm ratione principali: & tũc illud accessorium non tollitur, licet principale sit sublatum. Item opp. de l. cùm notissimi. §. in his. j. de præscri. xxx.an. Solue vt ibi. Item oppo. de l. centum Capuæ. ff. de eo quod cer. loc. Solue vt in gl.

DE vsuris. Lex noua trahitur ad præterita quatenus tractum habuit, pro tẽpore futuro. h.d. Quam legem allego tibi in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. &c.

Additio.

DE vsuris. Lex sequens porrigit effectum suum ad negotia præterita, siue pẽdẽtia pro tempore sequenti post legem. h.d. De materia huius legis dic vt no. per Cy. in l. leges. s. de legi. Potest hæc lex induci in arg. debebas mihi dare annuatim decem nomine census: nõ petij aliquibus temporibus: interim mutatur per statutũ vel consuetudinem valor monetæ vel florenorum: cuius tẽporis debes præstare pecuniã. Distingue tempora: dic vt extra, de ver. sig. c. cùm olim. & no. in l. ij. §. j. ff. si cer. pe.

VT nullum. Vsuræ vsurarũ nullo modo possunt exigi, ne vsuræ computentur in sortem. hoc dicit.

De nautico fœnore, *Rubrica.*

Additio.

LEX I.

TRaiectitiam. Donec periculũ spectat ad creditorem, debitor est liber ab vsura communi: sed tenetur in centesimam. si autem creditor non susciperet periculũ in se, debitor non tenetur ad centesimam. h.d. cum l. seq.

1 ☞ *Vecturales, qui iter consuetum non seruant, tenentur, si res perdatur. & nu. 3.*
2 *Propter res illicitas existentes in salma cum rebus licitis, an tota salma perdatur: & nume. 4.*
5 *Si frumentum non potest extrahi de territorio, si mulio onerauit mulum frumento, & cœpit itinerari, sed nõdum exiuit: an incidat in pœnam.*
6 *Dominus mercium tenetur pro mercibus ad uectigal: & dominus nauis pro naui.*

LEX III.

QVm proponas. Qui suscipit in se periculum, tenetur de dolo, nisi ex culpa alterius partis cõtingat. h.d. Not.
a casum huius legis [a] ad id, quod communi-
1 ter †accidit de vecturalib⁹, qui causa fraudãdi vectigalia iter cõsuetũ nõ seruant, vt
2 eorũ sit periculũ. Secũdò hæc lex †inducitur in arg. ꝙ licet qs habeat apodissam de quibusdam rebus, quas portat licitè, si aliquas alias portet illicitè: ꝓpter illas res il-
b licitas tota salma debet cõfiscari [b]. De hoc dicas in l. cotem ferro. §. dominus. ff. de publica. & hic per docto. &c.

Additio.

QVm proponas. Vbi aliquis pecuniam traiectitiam assumit, & susceperit periculum in se, non tenetur de periculo contingente culpa debitoris. Nota hanc legem. Nam vos vidistis quòd si in naue apponantur merces illicitæ, potest nauis de iure occupari, vt hic. Idem si mulio portat merces contra ordinẽ gabellæ. Item not.
3 †hanc legẽ, & si mulio, ꝙ debebat portare merces per vnũ iter, & arripuit vnum aliud iter inconsuetũ: casus periculi pertinet ad eum, vt hic. & facit l. j. §. igitur. alias exigitur. ff. de exerc. Itẽ
4 pone †statuto cauetur ꝙ nullus possit extrahere frumẽtum de ciuitate. Contingit ꝙ quidã mulio onerauit mulos frumento, et alijs rebus, nũquid propter frumẽtũ quod illicitè portat, publicabũtur aliæ merces secundũ ordinẽ statuti? Tex. facit ꝙ sic hic. In cõtrarium videt tex. in l. si publicanus. §. j. ibi, vt si quid amplius &c. ff. de publi. Quid dicemus? Dic secundùm Iac. de Are. ꝙ aut oẽs merces erant ipsius mulionis: & omnes publicabuntur: vt hic. Aut nõ erãt suæ: & tũc publicant tantũ merces, quæ illicitè portant: vt in cõtrario. Pro hac distinctiõe facit id qđ no. l. cotẽ ferro. §. dominus. ff. de pub. Et prædicta vera, nisi dñs, qui locauit mulioni merces portãdas, hoc sciuisset. vt pro-
5 batur in d. §. dñs. Item pone †ꝙ secundũ formã statuti, frumentum non põt extrahi extra territorium. modo quidã onerauit
c mulum suũ frumento, & cœperat itinerari [c], sed nondũ exiuerat territoriũ: nunqd incidat in pœnã statuti? Videt ꝙ sic: per l. si fugitiui serui. & quod ibi no. j. de ser. fug. In cõtrarium facit id, quod no. per gl. in l. si qs non dicã. s. de epis. & cle. melius de
6 extraor. crimi. l. j. in prin. Vltimò †tene menti vnũ ꝙ pro mercibus in naui missis tenet soluere vectigal vel pedagiũ dominus merciũ: pro naui dominus nauis. Itẽ in mulione, quia ipse soluit pro mulo: vt in l. cùm in plures. §. vehiculum. ff. locati.

a ¶ Huius legis Vide l. Imperatores. de app. Bart. in l. j. de his qui dei. vel effu.
b ¶ Debet confiscari. Not. contra illos, qui portãt aliquas res sine gabella: qa nõ solùm debent eas amittere, sed etiam alias, quas portãt cum gabella. Cõtrarium tenuit Bartol. in l. cotẽ. §. dominus. & Barto. in l. si publicanus. §. j. de publi. Et pro isto est text. in l. j. §. Tres batius. de aqua quoti. & ẽsti. & vide Bal. hic, in j. col. & in xo. scripsi post Imol. in l. seruus communis. de vulg. & pup.
c ¶ Cœperat itinerari. De hac q. & similibus vide latissimè per do. Bart. Cep. Vestro. in l. si fugitiui. col. xj. versi. quæro sextò. cum duabus colum. seq. j. de ser. fugi.

Depositi. *Rubrica.*

LEX I.

SI in cursu. Depositarius tenet de dolo & lata culpa, nõ de casu. h.d. Tenenti quod dicit de casu & lata culpa: quod in multis locis nõ reperies: quia nescio alibi quàm hic, quia l. quod Nerua. ff. e. dicit de culpa latiori, & l. contractus. de reg. iu. dicit de dolo duntaxat. Exponit gl. j. de dolo & lata culpa. Hic non sunt alia.

Additio.

1 ☞ *Inter leuissimam culpam & casum fortuitum non datur medium.*
2 *An quis possit promittere se non opponere de casu fortuito.*
3 *Casus fortuitus qualiter probetur.*
4 *Dolus quibus casibus inducat condemnationem.*
5 *Lata culpa in quibus æquiparetur dolo.*

SI in cursu. Depositarius vel eius hæres tenetur de dolo & lata culpa tantùm, non de casu fortuito: & potest conueniri depositi & rei vendi
catio. h.d. In secundo casu solue vt in gl. j. distinguendo de la-

trocinio à furto. Ratio prædictorum: quia vbi nulla culpa adeſt, etiam leuiſsima, ſtatim ꝙ dicitur caſus fortuitus. Iſtud † eſt qđ gl. voluit dicere ꝙ inter leuiſsimam culpã & caſum fortuitum nil eſt medium: vt no. in l. iij. §. ex hoc edicto. ff. de nau. caupo. ſta. Item opp. de l. ſi in Aſia. §. fi. ff. eo. Solue vt in gl. & dic quando culpa præcedit caſum: vt in l. fi. in prin. §. j. ff. ad l. Rho. de ia. Item opp. de l. j. §. ſæpe. ff. eo. Solu. Gl. ſumit hic vnam regulam, ꝙ regulariter depoſitarius non tenetur de caſu. fallit in caſibus hic in gl. no. Opp. ille, † qui promittit ſe non opponere exceptionem caſus fortuiti, videtur promittere rẽm impoſsibilem, cũ aduerſus caſum fortuitũ non poſsit quis prouidere: & ſic impoſsibilitas vitiatur: vt inſti. de inuti. ſtip. §. j. & ff. de ver. obl. l. impoſsibilis. Sol. verum eſt ꝙ impoſsibilitas vitiat, vt in contrariꝫ: tamen in caſu noſtro nõ eſt impoſsibilitas neceſſariò cõtingẽs: quia caſum fortuitũ euenire nõ eſt neceſſarium: ſed cõtingens ratione huius pactũ valet. Ita loquitur hęc lex. Sed opp. de l. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. ff. ſi quis cau. Sol. Nõ poteſt ſuſcipi gñaliter, vt in cõtrario: ſed ſpecialiter ſic, vt hic. Sed cõtra prædicta opp. tantum operari debet prohibitio aliàs prouiſio generalis quo ad genus, quantũ ſpecialis quo ad ſpeciẽ: vt ff. de admi. tut. l. ſi duo. Sol. Fateor cõtrariũ, niſi eſſet veriſimile ꝓmittentẽ de hoc non ſenſiſſe: quod non põt intelligi de caſu fortuito. & hæc eſt ratio illius. §. quæſitũ. Quæro † qualiter probet caſus fortuitus? Guli. de Cug. vr̃ dicere ꝙ ſufficit ſacramẽtum. Allegat l. ſcire oportet. §. ſufficit. ibi, cuius fidem ff. de excu. tut. Ia. de Are. ibidem tenet contrariũ & dicit ꝙ debet plenè probari per legitimas ꝓbationes: vt in l. in exceptionibus. §. j. ff. de proba. Quid dicemus? Breuiter puto verã opi. Ia. & cõtra Gul. vr̃ text. in l. quoties. j. de naufr. lib. xj. Vel poſſum cõcordare vtranq; : ꝙ aut caſus fortuitus cõtingit in loco, vbi nullus erat teſtis: & tũc ſufficit ſacramentũ, vt dicit Gul. & idem inſpecta conditione perſonæ, arg. præal. l. quoties. Secus ſi caſus fortuitus cõtingeret in loco, vbi eſſent multi teſtes: qa tũc debet legitimè ꝓbari, vt dicit Iac. de Are. Quæro in quib⁹ † æquiparatur lata culpa dolo. Quidã eſt dolus ꝓbatus: & hic cõdẽnationẽ inducit: vt ĩ l. dolũ. de dolo. Quidã eſt dolus præſumptus, vt regulariter in quolibet crimine: et iſte etiã inducit cõdemnationẽ, niſi probetur cõtrarium: vt l. j. j. ad l. cor. de ſica. & l. ſi quis fumo. ff. ad l. Aquil. Quidam eſt dolus ſuſpectus & iſte rationabiliter nõ inducit cõdemnationẽ: vt in l. abſentẽ. ff. de pœ. Fallit in l. quãuis. & auĉ. ibi poſita. j. ad l. Iul. de adult. Si quæris, † in qbus æquiparetur dolo: dic ꝙ dolo præſumpto vel ꝓbato æquiparatur: quia vbicunq; lex diſponit venire dolum, per cõſequẽs latã culpã: vt hic, & in l. ꝙ Nerua. ff. depoſi. Item æquiparatur in effectu: qa ſicut ratione doli oritur obligatio, & ſequitur cõdemnatio: ita rõne culpæ. Fallit in criminib⁹ no. in l. in actionibus ff. de in lit. iur. Item æquiparatur dolo ſuſpecto quia ſicut diſſoluta negligentia eſt cauſa latæ culpæ: ita dolí, de quo habetur ſuſpicio, l. ſi fideiuſſor. in prin. ff. mandati.

2 ¶ Si depoſita. Vide Bald. in l. j. ſ. de iudic. per moder. in l. cũ in vna. de app. & q̃ not. in l. fin. §. fi. de condic. ind. Et hãc legẽ limita in caſu ſingulari in l. ij. §. idem Iul. ff. de eo quod cer. loc. & dic tamẽ vt ibi dixi poſt Barto. Et adde quod dicitur hic ꝙ vſura venit officio iudicis, & non ex contractu ideo non poteſt peti. Illud aũt in fructibus contractus bonæ fidei non erit, quia cõpetit. Alia glo. eſt no. in l. actionum in glo. mag. inſtitu. de actio. vide Imo. in c. grauis de reſtitu. ſpol. Limita etiam iſtam legem vt per Bartol. in l. ſi domus. §. de euict. ff. de leg. j.

1 2

LEX II.

VSuræ. Iſta actio eſt bonæ fidei, ideo vſuræ in ea veniunt. h. d. in ſumma. &c.

Additio.

VSuræ. In actione depoſiti veniũt vſuræ ex mora. h. d. Opp. & videtur ꝙ veniant etiã partus & fructus: vt l. j. §. hanc actionem. ff. e. Solue vt in gl. Opp. de l. ſi ſacculum. ff. eo. & l. Lucius. Solu. Vſuræ in depoſito poſſunt venire pluribus modis. Quandoq; ex mora, vt hic. Quandoq; quia ipſe idem depoſitarius vſuras percerperat: quandoq; in vſus ſuos conuerterat pecuniam. & de his caſibus loquitur lex contraria.

a SI depoſita. [a] Quod venit in officio iudicis mercenario, non põt peti lite ſuper principali finita. h. d. Nota tex. ibi; non enim ibi; duæ enim ſunt actiones. &c.

Additio.

SI depoſita. Conuertens pecuniã depoſitã in vſus ſuos, teneť ad vſuras, & põt cõueniri actione furti. Opp. de l. die ſpõſaliorum. §. j. ff. e. Solue vt in gl. & not. ex ea ꝙ vbi alia cõiectura nõ apparet, vr̃ mutuata pecunia. Pet. & Cyn. in l. incendiũ. ſ. ſi cer. pe. dicũt ꝙ in dubio ꝓſumitur depoſitũ: qa in depoſito nõ transfertur dñiũ; ſed in mutuo ſic: & in dubio quis nõ videtur dominiũ trãsferre, arg. l. cùm de indebito. ff. de ꝓba. poſt prin.

Additio.

1 VSuræ an poßint peti poſt ſententiam.
2 Officium iudicis quotuplex ſit.
3 Libellus in officio iudicis quando offeratur. & nu. 5. & quòd iudici concludatur. nu. 4. & nu. 8.
6 Iudex poteſt ſine libello in uſuris condemnare.
7 Quomodo quis poßit compelli ut mihi indicet furem.
9 In his, quæ ueniũt officio iudicis, nõ cõtrahitur mora per interpellationẽ factã parti.
10 Officium iudicis non præſupponit obligationem.
11 Officium iudicis imploratur à non ualente agere.

SI depoſita. Finita lite ſuper ſorte, non poſſunt peti vſuræ, quæ veniũt ex mora per officium iudicis. h. d. Opp. de l. j. ſ. de iudi. & in l. centũ Capuæ. de eo quod cer. lo. Sol. Quandoq; vſuræ debentur per ſtipulationem: & tunc loquuntur cõtraria. Quandoq; per officium iudicis: & tũc hic: quia ſublato principali tollitur iudicis officium: vt j. videbitis. † Opp. ſicut ante ſententiam veniebãt vſuræ, ita & poſt videtur ꝙ poſsint peti: qa ſententia cõtra eũ lata nõ debet ei proficere. Sed in iſto caſu ꝓficeret. Vnde opp. de l. euidẽter. ff. de exce. rei iud. Dicũt quidã ꝙ inquãtum reus eſt cõdemnatus, condẽnatio nõ debet ei prodeſſe, vt in cõtrario. ſed nõ ꝓficit ſibi cõdẽnatio, ſed probaẗ hic ꝙ videtur abſolutus in vſuris: qa nõ fuit in eis cõdemnatus. Iſtud eſt cõtra. l. ꝙ in diẽ. §. j. ff. de cõpẽ. & l. ſi autẽ. §. fi. ff. de neg. geſt. qa nõ eſt verum, ſi iudex de certa re cõdẽnauit: de alia nihil dicit ꝙ videaẗ reus abſolutus. Vide de hoc. ſ. ſi aduer. rem iu. l. j. Vnde gl. dat aliam ſolutionẽ ꝙ hoc nõ proficit reo cõdẽnato, ſed abſoluto: quaſi velit dicere, ꝙ de iſto caſu ſint ſolutæ vſurę. hoc eſt cõtra tex. vnde dic tertiò: & hæc vera: ꝙ condẽnatio nõ proficit reo: ſed per quãdam cõſequentiã videtur habere profectũ: quia lata ſnĩa ſuper ſorte extinguitur iudicis officiũ mercenariũ: per qđ petebantur vſuræ, & ideo eo ſublato, non poſſunt amodò peti. Sed cõtra hanc ſolutionẽ opp. & videtur quod officiũ iudicis poſsit hic implorari, vt ꝑ ſe ſtet: vt l. j. §. in honorarijs. & ꝑ totum. ff. de var. cogni. Timore huius gl. diſtinguit † triplex officiũ. dic vt in ea. & no. ſimilẽ gl. habetis inſti. de acti. §. ꝑterea. Vel clarius, quam gl. dic ꝙ eſt quoddam officium quod principaliter reſidet in ꝑſona iudicis, & de hoc loquitur l. cõgruit. ff. de offi. præſi. quoddã eſt quod reſidet in perſona partis: & hoc principaliter eſt duplex. Nam quoddã eſt nobile, quod per ſe ſtat: quoddam eſt mercenarium, quod deſeruit alij, vt actioni. Primum † ſtat per ſe. & dicitur nobile quoniã cõpetit loco deficientis actionis. & habet vim actionis, vt puta officium iudicis, per qđ petitur reſtitutio in integrum: vel per quod petuntur ſalaria aduocatorũ: & in hoc procedítur ſicut in actione: et offerť libellus, & ita poſſet intelligi gl. in l. de ſubmerſis. C. de naufra. lib. xj. & no. ff. de interro. actio. in rubr. & cõteſtatur lis in eo: vt in c. j. & quod ibi no. ff. de offi. iudi. & † cõcluditur iudici in libello non autem parti, niſi per quandam conſequentiam. Quoddam eſt officium, qđ datur loco deficientis actionis, tamen non habet vicem actionis, vt officiũ per quod petitur decerni bonorũ poſſeſsio: vt in l. j. §. decretalis. ff. de ſucceſ. edic. & in l. j. ff. de iuriſ. om. iu. & in hoc nõ offertur libellus, vt in l. j. §. dies. ff. quis ordo in bo. poſ. ſeruetur. Quoddam eſt officium quod non datur loco deficientis actionis: ſed loco cõpetentis actionis. & de iſto l. j. §. per hanc. ff. de rei vẽ. Quoddam eſt officium, quod datur loco exceptionis. & de iſto loquitur l. planè. ff. de peti. hęr. Et aduerte, quia ſi vocatus peteret expenſas per modũ exceptionis ſuccumberet: quia debet implorare officium iudicis: vt ibi patet in tex. Quoddam eſt officiũ competens loco actionis: & de hoc loquitur l. j. §. pe. de officio ꝑfe. vrb. & l. ea quidem. j. de accu. & prædicta de officio iudicis notabili. Quoddam eſt officiũ iudicis mercenarium, & illud eſt quãdoq; litis ordinatorium ad aſsignandum dilationes & ſimilia

1 2 3 4

a ✠P.P A V.P. ¶ Cùm hæreditas. Cum glo. dicit hic ꝙ non datur medium, vide Bar. in l. j. §. si pater. el j. ff. ad Sylla. vbi dicit hoc procedere de iure ciuili. Secus de iure canonico: vide latissimè Bar. in l. fi. col. vlti. ff. de condi. indebi.

b ✠P. P A V. P. ¶ Si quis. Dum dicitur hic ꝙ non potest obiici compensatio contra depositum, limita primò non procedere, quando depositum descenderet a causa mutui, vel alia, quę esset conuersa in causam depositi. Item in secundo, qñ cõstat de actuali numeratione, sed de sola confessione, vide Bart. consilio cccl xxxiij. in j. volu. in vlti. col. Et ad primam limitationẽ vide j. ad Bar.

✠. P. P A V. P.

c ¶ Protestationẽ. Circa illud quod dicitur hic, & in auẽ. hic posita de sequestratione rei depositæ an procedat, si fiat iudicis authoritate sequestrum vide Ias. in l. si fideiussor. §. fin. col. iij. qui satisf. cogan.

✠ P. P A V. P.

d ¶ Cognitionẽ. Vide Alex. cõsi. xlij. j. col. ij. vol. q dicit cõtra illud ꝙ dicit Bar. i sequẽti dicto. Ad qđ vide etiã Areti. in l. cùm res. §. j in iij. notabil. de legat. j. vbi arguit in cõtrariũ. Vide quæ dicit Feli. in c. sanè ad finem. de offic. delega. Vide Anch. consi. cccliij. in prin.

e ¶ Nam verbũ illico, De hoc verbo illico, vide in l. j. §. cũ adiicitur. de verb. obliga. & ibi quid de dictione mox, vide Barto. in l. fructus. & ibi Alexã. ff. sol. mat. Et qñq; importat decem dies l. Labeo. & ibi glos. & Bal. quomodo & quãdo iud. j. & adde text. & glo. extra, de elect. quia propter.

f ¶ Executionẽ paratã. Hoc verũ secundum Ange. in l. si deposita. si constat per publicã scripturã: aliàs secus si esset opus probatione per testes, cùm testes nõ possent nisi lite contestata recipi. Bar. in l. iij. col. iiij. qõ. princip. C. de pig. & ꝙ no. in l. fi. C. de pig.

ADDE quòd depositum debeat habere executionẽ paratam, debet intelligi de depositario vero non confessionato, p ea quæ voluit Bald. consilio. clxxxj. iij. libr. & vide hic per Paul. de Castr.

✠ P. P A V. P.

f ¶ Executionẽ paratã. Vide ad declarationẽ Alex. in l. intra diẽ. ff. de re iudic. ad finẽ. Itẽ ꝙ depositum sine numeratione dicat verũ depositũ, vide Barba. in tractatu de Gabellis. in iij. parte octauę ptis principalis in viij. col. Item nota vnũ casum in quo põt opponi exceptio cõpẽsationis, vide per Paul. de Cast. cõsi. ix. Itẽ vide ad istã regulã ꝙ depo

milia. & de hoc loquit aut. gñal'r. §. de epis. & cle. Idẽ in officio p ꝙ fiũt interrogationes in iudicio. & in hoc nõ est necessari⁹ libell⁹: vt no. in rub. ff. de iterro. act. Quoddã est litis decisoriũ, vt hic. Quoddã est cõmune, ꝙ habet se indifferenter circa quãlibet actionẽ: vt puta in cognoscẽdo de causa & de instrís emptiõis: & vbi reperit pars tẽ cõdẽnandã cõdẽnat: si absoluendã absoluat: vt in l. q accusare. §. de edẽ. quoddã est officiũ nõ cõe, sed cõsistẽs circa certas actiones: & istud qñq; venit ex natura actionis: qñq; vltra naturã: vt i arbitrarijs, quæ sunt stricti iuris: & de hoc dic vt in d. §. præterea. p gl. & Dy. Sed † quæro, nũqd officio, de quo loquit lex nostra, sit necessarius libellus? Cy. not. hic. Sed in l. j. §. de iur. om. iu. dicit ꝙ aut loqmur de vsuris quę currũt ante lit. cõte. & tũc debet porrigi libellus: secus in currẽtibus post lit. contest. vt in l. ædiles. §. itẽ sciẽdũ. ff. de ędil. edic. alleg. gl. in l. si qs missum. §. fi. ff. de dam. infect. Sed fortè posset dici cõtrariũ, ꝓbatur ex his q̃ not. in d. §. præterea. & in l. cũ in vna. ff. de app. & ibi no. ꝙ non ferũtur duæ sentẽtiæ, sed vna tãtũ. Ex his cõcludo, † ꝙ iudex sine porrectione libelli, possit facere cõdẽnationẽ invsuris. Ita si diuersi libelli requirãtur: diuersæ sentẽtiæ ferrẽtur: qa de qua re. & c. l. de qua re. ff. de iud. ꝙ tñ est falsum, vt no. in vtraq; earũ. Et aduerte ad vnũ: qa per differẽtiã, quã feci iter officiũ residẽs i ꝓsona iudicis & ptis; cõcordat gl. † q̃ dicit ꝙ neq; iure actiõis neq; officio iudicis possum cõpellere, quẽvt idicet mihi furẽ. Post ea seqt i eadẽ, ꝙ põt cõpelli officio iudicis vt ff. de cõdi. ob tur. cau. l. iij. §. fi. qa officio iudicis residẽtis in ꝓsona ptis nõ põt qs cõpelli ad indicãdũ furẽ. sed de residẽte in ꝓsona iudicis. Ita debet itelligi gl. hic. Simil⁹ verbis vtit gl. in aut. de testib⁹. §. qa verò. col. vij. Itẽ scias, ꝙ p ea, q̃ s. dixi: qa † officio iudicis nõ cõcludit i libello parti sed iudici, resultat vnũ ✠bũ, s. in his, † q̃ veniũt officio iudicis, nõ cõtrahit mora p̃terpellationẽ factã pti: vt l. cũ postulatissem. ff. de dã. ife. & licet actio p̃supponat obligationẽ p̃cedere: vtĩ l. licet. §. ea. ff. de ꝓc. tñ † officiũ iudicis nõ: vt in l. q p collusionẽ. §. j. ff. de act. empt. & l. qntus. de annu. leg. & valet: † ꝙ licet nõ possit quis agere in iudicio potest tamen implorare iudicis officium: vt not. per Cy. in d. l. quintus. Barto.

a ¶ Vm hæreditas. [a] No. hic principaliter ꝙ hrẽditas sustinet ꝓsonã defũcti Itẽ no. ꝙ dicit cõmẽdatas, ꝙ idẽ est cõmendare, ꝙ deponere. ꝙ tene mẽti. Additio.

¶ Propter. Obseruata forma sequestratiõis, p̃t agere contra sequestrũ ad rẽ depositã. h. d. primò. Itẽ sequestrator debet seruare legẽ in sequestratiõe dictã. h. d. cũ sequẽti. Quærit gl. qua actiõe cõueniatur? Dic vt in ea. Tu dic, & melius, ꝙ aut depositio fit à pluribus, rei, de qua fit controuersia: & tunc competit depositi actio sequestraria

situm sit priuilegiatum. Ias. in l. j. in col. C. de eden. Et ꝙ verior sit opinio quod h a beat executionẽ paratam, vide Barb. in c. fin. in ij. col. de deposito. Item circa illud ꝙ dicitur in teste de cõpẽsatione ꝙ opponi nõ possit, declara & limita vt p Barb. in d. c. fi. in ij. co. Itẽ non procederet, quãdo depositũ descenderet ex alio contractu. qui cõuerteretur in causam depositi, vide Soci. consi. clxxj. in ij. vol. col. antepe. licet Paul. de cas. in dicto consi. ix. aliter videatur velle.

✠ POMATES.

¶ Adde ad princ. huius apostil. ibi: alias secus. ꝙ idẽ tenet Mathei. notabili suo v. ingci ꝙ contractus.

✠ POMATES.

¶ Vltimò nota tñ ꝙ licet causa depositi sit multum fauorabilis, tñ non est ita fauorabilis, vt actor possit accipere arma de domo rei. Ita ꝓbat in l. j. & ibi not. per quosdã Peruf., Moder. relatos ibi p Deciũ. C. de edẽ. Notãdũ tñ ꝙ depositarius non tenet edere depositionẽ ad fundandam intentionem eius. l. j. §. de eden. ꝙ no. ꝙ excessione in omnibus bonæ fidei actiõibus l. v i de ad istã authẽ. vnũ verbũ Ro. cõsil. cxlj. & Alex. in l. hæres. cũ debuerat. ff. ad Treb. & Ancha. cõsil. cxcij.

¶ Protestatiõe. Et vide Ludo. in suis sing. in tit. commo. in vlti. sing. qui allegat istũ casum pro singulari. Et de hac ꝓtestatiõe de qua hic, & in auth. hic posita, vide omnino Bart. Angel. & Imol. istã limitantes in l. Hæres. ff. ad Trebel. nota ꝙ protestatio sibi facta, etiã ꝓbat̃ per iuramentũ. ꝙ est no. Et facit ad hãc l. & materiã quæ not. Bar. o. in l. si aliena. §. alias in l. alia. §. fin. sol. marri. Sed Bal. hic tenet cõtra Bart. cum distinctiõe. Ad ꝙ vide. c. ex insinuatione. de procu. & Bal. hic, contra quẽ simpliciter tenet: hoc sequitur Lud. ro. in l. non solũ. §. morte. de no. oper. nũcia. Adde gl. & ibi plenè p Ang. & alios de hac materia protestationis in ca. cũ M extra, de consti.

✠ P. P A V. P.

¶ Si p ea. Adde vnũ casum, i quo põt petere fideiussor vt liberẽ vltra casus hic in d. l. Lucius. expreſs. sed in scholari volente ire ad studiũ. Ro. singulari cij. Itẽ ad intellectũ istius legis qũo intelligat ꝙ possit fideiussor petere vt liberẽ: & qd tũc teneatur debitor facere, an soluere creditori, an p̃stare ipsi fideiussorẽ idẽnitatis, vide Asle. cõno in l. facere pos. se. ff. so. ma. vbi etiam ponit limitationẽ ad istã regulã ꝙ fideiussor ꝙ diuisset in obligatione, põt agere vt

vt l. si in aliena. §. cum sequestro. ff. cõmo. Aut fit ab vno cum certo pacto & tũc cõpetit actio p̃scriptis verbis. Istã distinctionẽ facit tex. in l. apud. §. j. ff. de præscri. ver.

Additio.

¶ Vi depositũ. Actio depositi directa ĩ famat. h. d. in summa tota ista lex. g

1 ☞ *Actio depositi quòd requirat summariam cognitionem quo ad ordinem iudicij.*
2 *Dictio illico, quã celerrimè, & quã citius, quid operẽtur.*
3 *Instrumentum depositi quòd habeat executionem paratam de iure communi, sicut res iudicata.*
4 *Exceptio dominij ꝙ non habeat locum in actione depositi.*
5 *Quis potest per iuramentum probare de denũciatione uel protestatione sibi facta.*

b ¶ Si quis. [b] Depositarius sine dilatione cõpellẽdus est ad restitutionẽ: nec potest obiicere cõpensationẽ, vel dicere sibi in cõtrariũ factã
c protestationẽ [c]. h. d. hæc singularis lex. Et
1 per istã legẽ videt dicendũ † ꝙ actio depositi sit de his, quæ requirunt summariã co-
d gnitionẽ [d]. summariã dico quo ad ordinẽ
2 iudiciorũ, non à probatione. † nã verbum
e illico [e], et verbum quã celerrimè, & verbũ h
quã citius, quæ in hac lege ponuntur hoc inducunt: vt habuistis not. in simili j. vnde
3 vi. l. momentaneæ. Dico etiam † per hãc legem ꝙ de iure communi instrumentũ de-
f positi habet executionẽ paratã [f] sicut res iudicata. dicit em̃ tex. illico reddere omnibus modis cõpellatur. non ergo compellet̃ illico, si deberet præcedere cõdemnatio anteq; peruenireturad cõpulsionẽ: vt no. in simili, in aut. de incest. nup. §. j. colla. ij. quod apparet ex eo quod exceptiones quæ requirũt altiorem indaginẽ, non possunt opponi hic: sed in ordinario iudicio reseruant̃; hoc em̃ innuit tex. ibi: quã celerrimè restituãtur. & ibi: quã citius: vt dixi.
4 † Nota tertiò quòd cõtra agentẽ depositi non põt obiici exceptio dominij: vt patet in text. ibi: vel in rem &c. Nota quartò de ista reseruatione. facit quod habuistis §. de cõpensa. l. fi. & l. Bebius. in fi. ff. de pact. do. et l. ille à quo. §. si de testamẽto. ff. ad Treb. & ff. de dã. infec. l. prætor. circa pri. ibi: salua exceptione, &c. l. qui vias. §. j. e. ti. † Vlti
5 g mò [g] nota & ꝓpetuò tene mẽti ꝙ de denũ
h ciatione, vel ꝓtestatione [h] sibi facta, potest facere quis denũciationẽ, aliàs probationẽ i per suũ propriũ iuramentũ: vt hic in fin. ꝙ perpetuò tene mẽti. Sequitur aut. sed iam.

¶ Superuacuam. In his quæ in põdere, numero, vel mẽsura cõsistunt, vni ex hæredibus depositarius pro hæreditaria parte soluit, residui periculum ad cæteros pertinebit. h. d.

Mandati. *Rubrica.*

¶ Si pro ea. [i] Istã legẽ habetis de verbo ad verbũ melius in l. Lucius. ff. eo. ti. §. fideiussor. & ista ẽ notabilis l. vide Rof. & Spec. qui formant libellum.

liberetur.Itē vide aliqd per Barb.in c.ñ.de fideiuſ.in j.co.& in c.fi.e.ti. Vide etiam Alex.in l.ſi pater.C.de coll.Adde etiam in materia,licet ille,qui fideiuſsit, nō poſſit repetere antequam ſoluat,ſecus tñ eſt in eo,qui ſe pro alio obligauit tanquam negotiorum geſtor ſuus.Vide Pau.de ca.no.in l.j.ff.de neg.geſt.vbi aſsignant rationem diuerſitatis.De quo etiam vide Bar.in l.fi.ff.eo.poſt gl.

P. PAV. P.

a ¶ Mandatum. Circa iſtā materiā,an et qñ mādatū finiat morte vide oīno Bar.in tractatu de iuriſd.in vñ. q.Itē adde ꝙ etiam ſi dñs expreſsè diceret ꝙ duraret poſt mortē,adhuc morte finiretur ipſo decedēte ſine hærede.Et idē in ꝓcuratore in rē ſuā. Vide Ang.cōſil.ccxlñ. Ro. cōſi.ccclxxiiñ. Quòd aūt poſsit cōſtitui ꝓcurator poſt mortē, vide do.Frāciſ.conſil. lxvj.in j.colū.ad finē. Item ꝙ iſta regula nō ꝓcedat in ꝓcuratore in rē ſuā,vide d.Frāc. cōſ.cxxiiñ.ſiue xxiiñ. & ſeq.Quid aūt in tutore & executore mādātibus,vide Ro.cōſ. cxix.Itē tres vel quatuor limitationes ad hanc regulā,vide per Ro.cōſi.ccñ.Itē de eo ꝙ dictū eſt ſ.ꝙ tranſeat ad hæredes,et moritur quis ſine hærede & etiā an poſsit reuocari ꝓ hæredē tunc vide Deciū in c.relatū. col.j.& ſeq.ff.de offi. dele.Et an poſsit per hæredē reuocari mandatum collatū poſt mortē.vide Bal.ī l. id ꝙ pauperibus.col.vl. q.xxiiñ.de epiſcop.& cler.& Bar.ī l.ñ.§.pe. ff.de dona.Itē qūo dicatur deſinere res eſſe integra tā i iudicialibus,q̄ extraiudicialibus, vide Gemi. & Peruſ.in ca.ſeq.in fine.princi.de procura. in vj.

b ¶ Ceſsio actionū. In materia ceſsionis de qua latè per Bar.in l. Modeſtinus.ff. de ſolu.Et vnū ſcias, ꝙ ſi aliquis ꝓmittat cedere melius ius, liberat trāsferēdo tale ius,ex quo cauſatur iudicis officiū.Si verò ꝓmittit cedere ius optimū nō liberat, niſi cedat actionē.& trāsferat i cedētē.Glo.eſt multū no.in l.j.C.qñ & qb⁹ quarta pars. quā hic Ang.alle.Adde gl.ī l. j.v.de vſur.Et ꝙ no. gl.in l.ſi fideiuſſor.§. j.de pig.in ver.poſsit.

P. PAV. P.

b ¶ Ceſsio actionum. Circa materiā huius legis vide do. Franc. cōſi.cxxxvj.Bar. cōſi. lxxxviiñ.in j.col. Ro. conſi.lxxxvj.Item qd ſi ceſsio fiat pro parte tituli veri & ꝓ ꝑte falſi,vide Ro. conſil. ccccl.Itē ꝙ in pretio ceſsionis habet ratio ſumptuū feudorū in lite exercēda.vide Io. de Anna.conſi.ciij. vide materiā latè p Pa. in ca.fi.de alien.iudic.

MAndatum. [a] Hic veniret tractāda materia,quomodo finiatur mandatum: de hoc dicā anno ſequenti in l.eius qui in prouinciā.ff.ſi cert.pet.&c.

1 ☞ *Actio quando poſsit ſimpliciter cedi.*
2 *Ceſsio ex quibus præſumatur ſimulata.*
3 *Titulus requiritur, ut ceſsio ualeat: & an debeat poni in principio inſtrumenti.nu.4.*
5 *Actio quibus caſibus non perdatur, licet ceſsio præſumatur ſimulata.*
6 *Paruū pretiū qđ dicatur,ut actio præſumatur ſimulata.*
7 *Actio debet æſtimari deducto eo qđ expēderet in exactiōe.*
8 *Titulus in ceſsione,quomodo præſumatur,ut ualeat.*
9 *Titulus contractus,nihil aliud eſt quàm cauſa contractus.*
10 *Ceſsio an ualeat,ſi partim uēditur, & partim ꝓmutatur.*
11 *Ceſsio quòd præſumatur ſimulata ſi pretium non apparet in ueritate ſolutum.*
12 *Ceſsio,in qua quis confitetur ſibi ſolutum:licet nō noceat ei,contra quem fit,nocet tamen cedenti.*
13 *Ceſsio ſi fiat de alijs cauſis,quòd debeat apparere de ueritate cauſæ.*
14 *Si ceſsio fiat titulo donationis,ob merita in ſeruitia,an ne ceſsariò requiratur quod merita præceſſerint.*
15 *Cautela ad hoc ut tollatur probatio meritorum.*
16 *Si in inſtrumento ceſsionis factæ titulo uēditiōis,nō apparet de numeratiōe,ſed poſtea fuit numeratū,ꝙ ſufficiat.*
17 *Si in ueritate fuit ſolutum,ſed incontinenti reſtitutum, quòd non ualeat ceſsio.*
18 *Ceſsio an poſsit fieri inter ſocios,& qualiter.*
19 *Ceſsio qualiter certis caſibus permittatur.*
20 *Ceſsio etiā modico dato fit iter eos,inter quos res eſt cōis.*
21 *Vendēs rem alicui à ſe poſſeſſam,poteſt etiā pro tuitione rei cedere oēm actionem perſonalē ſibi competētem.*
22 *Clauſula,uendidit,& tradidit,omne ius ſuum,& omnem actionem.& c.in inſtrumento quid operetur.*
23 *Diſpoſitio huius legis an hēat locū qñ hæreditas ceditur.*
24 *Clauſula,& ſi quid plus ualet,donat:in inſtrumento uenditionis quid operetur.remiſsiuè.*
25 *Stāte ſtatuto ꝙ folietu uini nō poſsit uendi:niſi octo denarijs,an ille,qui non uendidiſset uinū,niſi emiſſes caſtaneam,pro quatuor,incidat in pœnam ſtatuti.*
26 *Hæc lex comprehendit aliquid in fraudem excogitantis.*

PEr diuerſas. Hęc eſt ſingularis lex, & eius materia,meo iudicio,eſt multū malè declarata:ſed declarabim⁹ paſſus,quos reputo magis intactos & vtiles.Alia pertrāſibimus in more communi.Et ga ſequens lex fuit facta ad declarationē iſti⁹:ideo lego ambas ſimul.& breuiter.h.d.Ceſsio actionū [b] nō pōt fieri,niſi in caſibus hac l.expreſsis,& eandē rationē habētibus:& ſi pro parte vēdit,& pro parte donatur,ceſsio facta præſumitur ſimulata.h.d.cū l.ſeq.Et primò ponit proœmiū. Secundò ponit ſtatutum.Tertiò ponit exceptionem à ſtatuto.Quartò ponit vnam determinationē ad prædicta.Quintò tollit quaſdā cauillationes.cōtra hanc legem excogitatas.Secūda ibi;per hāc itaq;. Tertia ibi;exceptis. Quarta ibi;ſi aūt per donationē. Quīta ibi;in l.ab Anaſtaſio. vſq; ad fi.eius.Opp.& videt ꝙ actio poſsit ſimpliciter cedi:vt j.de hæredi.vel act.vendi.per totū.& ff.e.Sol.gl.no.hic,& vbiq;.Aut cōſtat ꝙ ceſsio actionis eſt vera,& non ſimulata:& valet,vt in cōtrario.Aut conſtat ꝙ eſt ſimulata:& nō valet,vt in ti.ſ.plus valere ꝙ agit.Aut dubitatur:† & in dubio præſumit ſimulata ex tribus,vel quatuor quæ

mut.cau.fac.Are.in l.j.C.ne lic.poten.Itē adde ꝙ vbi ceſsio fit de voluntate debitoris,nō poteſt allegari ceſsio ſimulata:vide Ang.in l.cū eſſet.de ſerui.ruſti.præd & Bar.ibi.Item ꝙ non procedat iſta lex,quando ceſsio tendit ad tuitionē bonorū quæ trahuntur procedēte ceſsionario,vide Bar.cōſi.lxxxviij.co.j. prope finē. aliàs eſt conſi.cxc.inci.dilecto.Item ꝙ vbi eſt prohibita ceſsio, non poteſt ceſsionarius agere etiā tanq̄ ꝓcurator in rē ſuam noie tradentis:quia fieret fraus legi.vide Alex. in l.iuris gētiū.§.prætor ait.ad fl.ff.de pac. poſt glo.Bar.& alios.

¶ Ponūtur.limitavt ꝑ Bar. in l.j.C.de ac. & oblig.in ij.col.ſ.vt lit.penden.vbi ponit multos caſus,in qb⁹ ceſsio præſumit, plenè Barto.& quod ceſsio poſsit intelligi:& dicit Bal.no. in l.eius ñ.de compen.per gl.j. ꝙ ſolus cōſenſus non inducit ceſsionē, ſed requiritur titulus, & ceſsio.ꝙ reputaē not. & vide quòd regrat titulum, exponit in prin.tenet Inn.in c.ex parte.de alie.iud.mu. cau.fac.

¶ Titulus ceſsionis ponatur.Bald.in l.facta.§.j.ff.ad Treb.tenet ꝙ regraē titulus, nec attēdatur in prin. vel in fine.

P. PAV. P.

¶ Cētū. Vide Barb. in rub.extra.de empt. & vendi.poſt prin.

¶ Vnde cum ex inſtrumento. Et cum Barto.& Cyn.hic tenet Bald.ſed contrarium tenet Ioan. Andre.in addit. Specul. in titul.de ceſ.act.§.j. verſicul.ſed nunquid ratione conſang. alſ lega. l. generaliter. de non nume.pec.ſed dicit,quòd non obſt.l. vlri.C. de prædi. curia,libr. x. quæ vult, quòd in interuentu prætij , præſumatur vendita:quia in caſu non ſufficit præſumptio vbi reqritur expreſsio , nec plus dicit, quod bene nota, & vide Bald.in d.l.ij. ñ.ne lice.poten.

¶ Quæro quid. Et præſumitur ceſsio ſimulata, ſi non appareat de vera numeratione.Vide Bald.in l. ij.C.ne lit.poten.vbi tenet contra Bartolum & nunc conſulo apud Rhegium. & vide Bald.in l.qui ſtipendia.ſ.de procura. vbi plura de materia ceſsiōis.Et quot modis inſtrumētum ceſsionis poſsit impugnari,& defendi, vide Bartolum. in l. ij. ne liceat pote.Andr. Barba.

¶ Solutū ꝓbaretur. Adde Bar.in l.deo nobis.in ij.col.C.de epiſ. & cle.ſed contra Bartol.tenet ipſe Bald.in l.ij.ſ.ne li.po.& no.ꝑ eum & Inn.in c.fi.de alie.iud.mu. cau. fac.

P. PAV. P.

¶ Cedētē.Segē Alex. cōſi.xxxvj.vo.ij.col.j.

his legibus contīnētur.Primò ex paruitate pretij,ſi actio magnæ quātitatis pro modico ceditur.& ideo non valet ceſsio, niſi vſq; ad quantitatem ſolutā:vt l.per diuerſas.Secundò præſumitur ſimulata,ſi tituc lus† cōtractus nō appareat interceſsiſſe:vt 3 collīgitur ex hac lege ibi:licet in inſtrumē to ceſsionis,vēditiōis,nomē incertū ſit.Et ideo iſti,qui faciūt contractū,dicūt:talis titulo vēditiōis dedit,ceſsit.& trāſtulit &c. & ſemp apponūt titulū, vel donatiōis, vel c vēditiōis,vel aliū.Iſta duo ponūt [c] hic ī gl. 4 Tertiò† reqrit,ꝙ titul⁹ ceſsiōis [d] ponaē in d prin.inſtrī.Ita tenet gl.ſ.ne li.po.l.j. in gl. ma.& Inn.pōit ī materia de ali.iu.mu.cauſa.vt mihi vī Cy.& Dy.refert ī d.l.j.ne li. po.et tenet ꝙ hic nō eſt neceſſe ꝙ ī prin.ponaē.qa hoc nulla l.reperit cautū. & hoc iā fuit obtētū,& iudicatū hic: ꝙ mihi placet. d 5 Et† iſtis caſib⁹ licet ceſsio ꝓſumaē ſimulata,tñ actio nō pdit. Quartò ꝓſumit ſimulata,ſi partim vēdit,& partim donaē: vt l.ab Anaſtaſio et in iſto caſu ꝑdit actio in ea ꝑte,q̄ donaē ꝓ vtraq; ꝑte. Iuxta p̄dicta dixi e 6 ꝙ ex ꝓuitate p̄tij p̄ſumit ſimulatio.† Quęro,qualr dicaē paruū pretiū. Gl.ponit opi. & reputo illā eſſe verā:& eſt no.p̄tiū cōpe f tens dicit deductis expēſis & labore, q̄ de neceſsitate debet fieri ī exactiōe illius rei. Tene mēti:& hoc valet ad multa.Et ſemp 7 † actio debet æſtimari:deducto eo ꝙ cōiter expēderet in exactiōe.Scdò dixi,ꝙ ſi titulus cōtractus nō appareat.Tertio ſi ī prin. inſtrumēti nō apponit:ꝓſumit ſimulata. 8 Quæro,† qūo ꝓſumaē titulus. Huius gīa formo talē qōnē: Titius ceſsit mihi actiones,quas habet cōtra Sēproniū.ad cētū.& e hoc facit ꝓ p̄tio cētū [e]:tñ in inſtrumēto nō apponit expreſsè,ꝙ hoc fecerit titulo vēditionis,an valeat ſm eos,q̄ dicunt ꝙ titulus debet poni in prin.nō valet:qa hic titulus nō valet.nec apparet ex principio.ſ.ex toto inſtrumēto,ſed ſm nos,qui hoc non tenemus,puto ꝙ ceſsio valeat.Nā nil aliud eſt 9 titulus cōtractus† q̄ cā cōtractus:vt l.iij.§. g ex plūribus cauſis.ff.de acqr.poſſ.vñ cū ex f inſtrumēto [f] apparet titulus,hoc eſt,cā vēditionis,ſatis apparet iudicio meo.Tertiò dixi ꝙ ꝓſumit ſimulata,ſi ꝓ ꝑte vēdit,& ꝓ parte donaē,eidē ꝓſonæ intelligo:qd ſi diuerſis;hoc hac lege nō dī:ideo remanet ꝙ g valet,niſi ſimulatio ꝓbaret, Quæro, [g] qd 10 ſi ꝓ parte vēdit,& ꝓ ꝑte ꝓmittaē: Rñ. † nō puto ꝙ valeat.Nā in eo ꝙ dicitur de vendi tiōe:intelligo idē de quolibet cōtractu, ex cā onerosa:vt l.ſtatuliberi à cæteris.§.fi.ff. de ſtatuli.Præſumit etiam ſimulata ceſsio, 11 † qñ p̄tiū,ꝓ quo facta eſt ceſsio,nō appet in veritate ſolutū.Et hoc licet nō dicaē ī hac gl.mag.q̄ ſummat materiā ceſsionū:tñ in- h nuit hic ī tex.& ī gl.ſup verbo,ſolutarū. ꝙ . etiā ꝓbatur in l.ab Anaſtaſio ibi:in cōtra- 12 ctu re ipſa perſoluit. Ex quo† concludit ꝙ nō ſufficit in inſtrumēto ceſsiōis. ꝙ cedēs cōfiteaē ſibi ſolutū eſſe:niſi revera ſibi ſolu h tū ꝓbaret. [h] Et hoc verū,quātū ad eū,con- i tra quē cedit,ſed quantū ad ipſum cēdētē [i] noceret

noceret ista cessio. Hoc tenet do. Iac. de Bel. i aut. de æqua. do. §. j. Hoc tenebat: quidã Lõbardus, q cõposuit vnũ tractatũ de cessiõibus, q intitulat Iac. de Are. sed in veritate nõ fuit suus. Hoc etiã tenuit Ia. Bu. do. Ray. de Forl. Et ego iã pluries cõsului. & do. Frãc. de Pepu. & multi alij doc. de ciuitate ista. † Sed iuxta hoc quæro, quid si de alijs causis fiat cessio: vtrũ debeat apparere de veritate causæ, vel sufficiat cõfessio partis? puto, q
a debeat apparere [a] eadẽ rõne: qa, vt dixi quod hic dicitur, de vẽ
14 ditione, intelligo in quolibet cõtractu ex causa onerosa. † Iu-
b xta hoc quæro, qñ cessio fit titulo donationis. [b] & ibi apponit q hoc facit p bonis meritis, & seruitijs, quæ ab eo habuit, & re cepit: vtrũ sit necesse q merita, & seruitia, præcessisse ꝓbentur. dubito, in hac quæstione videtur q sic: quia talis cessio nihil re leuat: vt l. si fortè. ff. de cast. pec. & habuisti no. j. de colla. l. si donatione. Præterea, causa talis mutat titulũ cõtractus. Nã si fiat pro bonis meritis, & seruitijs, nõ est simplex donatio: sed vocatur remuneratio, seu donatio ob causam: vt l. Aquilius, ff. de donatio. & l. remunerandi. ff. eo. In contrarium videtur, quod non sit necesse probari. nam si bene totam istam l. inspicias, solũmodo litium redemptores condẽnat. Sed qñ donatio fit propter seruitia, & merita non potest dici redemptor litis: nõ em̃ hæc merita, & seruitia fecit, vt sibi actio cederetur: sed ideo cedit, quia cedenti placet, siue causa sit vera, siue nõ sit vera: ex
15 quo apparet. q non est litis redemptor. Dubito tamen † ꝓpter tollendũ illud dubiũ, aliquãdo in quibusdã cessionibus, ego feci leuare illã clausulam, videlicet hoc fecit pro bene meritis, & seruitijs. sed dicatur q hoc fecit ex sua pura, mera, & simplici, & spõtanea volũtate, & liberalitate: quia sibi sic placuit, & sic
16 voluit. & cessabit ista dubitatio. † Iuxta prædicta quæro. pone q in instrumento emptionis non apponitur q in veritate numerauit. Quæro, quid si postea numeret, ita q ĩ veritate appareret de numeratione: vtrum sufficiat. Certè sic. Casus est in l. ab Anastasio. vbi sufficit ad exactionẽ, q ex hoc pòst facto clã solu-
17 erit pecuniã, si bene aduertis. † Quæro, qd si sibi ĩ ẽtate solc uit, & postea recepit [c] & sic exvna manu dat, & ex alia recipit. Rñ. q nõ valet aliqd: imò ꝓderet actionẽ, ꝓ l. ab Anastasio. propter hãc fraudẽ, & simulationẽ. non em̃ vr̃ solutũ, q statim soluẽs est recepturus:: vt l. q sic. ff. de so. Venio ad exceptiões, prí-
18 mò, excipit cessiões q̃ fiũt iter cohæredes, qñ diuidũt. † Quero, qd si fiat cessio inter socios, ex alia cã diuidẽtes, vl̃ societatẽ cõtrahẽtes? Rñ. f. qñ societatẽ cõtrahũt, dico valere propter societatẽ cessionis: vt l. j. & ij. & iij. ff. pro socio. tamen posset pẽsumi simulata, sicut §. dixi de vẽditione, qñ vnus ex vna parte ponit modicũ, alius multũ. Sed quãdo fit diuisio: vtrũ valeat cessio? Videt, q nõ: quia hic casus nõ est hic exceptuatus. Cõtrarium puto, & hoc teneas pro fundamẽto oĩm istarũ exceptionũ. qd illud, q hic dicitur in istis casibus exceptuatis: habet locum in oĩbus casibus eãdẽ rationẽ habẽtibus. Et hoc dicit tex. hic expressè, nõ violãdo eum ibi: nulla em̃ tali rõne intercedente redemptor, sicuti §. declaratũ, magis extitit &c. Et licet gl. exponat, nulla ratione: id est, nõ intercedẽte aliquo ꝑdictorũ casuũ exceptorum: dico q nõ bene exponit. non em̃ hic Imperator se restrinxit ad illos casus, sed ad rationẽ illorũ casuũ vt vbicunq apparet, q nõ sit redẽptor litiũ ex causa, ex qua fit cessio, q tũc cessio valeat: sicut in istis casib⁹ exceptuatis, vt j. videbitis. Secũdò excipit tex. creditorem, qui pro debito recipit cessionẽ.
19 † Quæro: qd vult dicere tex. Gl. exponit multis modis: primò, quando creditor pro debito suo accepit nomẽ in solutũ. quod satis placet: tunc enim non potest videri redemptor litiũ. Ideo enim hoc recepit, vt suum cõsequatur. Sed si poneres q debitũ fingeret: vt cessio posset fieri: tunc haberet locũ l. ab Anastasio. quia cessio nõ valeret imò perderetur debitũ, ꝓpter talem fraudẽ. Secũdo modo exponit gl. in creditore, q cedit actionẽ contra principalem fideiussorẽ soluẽtẽ. Sed ista expositio videtur cõtra tex. nam tex. hic loquitur in creditorẽ, qui accepit cessionẽ. Illud exemplũ est in creditore, qui cedit alteri: quare malè. Sol. exponit hic accipit, id est, cedit alteri. Truffa est: vel dic quòd tunc creditor diceretur fideiussor soluens. nam sibi debetur hoc vt sibi cedatur actio. Vnde hunc tex. generaliter intellige, q in omni casu, in quo cessio debet fieri de necessitate, non habet locum lex ista. & ideo quãdo creditor agens hypothecaria. cedit possessori soluenti actionem cõtra debitorẽ;
per l. mulier. ff. q pot. in pig. & l. Pau. §. fin. ff. qui. mo. pig. q põt fieri cessio: ita ẽt modico dato. Hoc etiã sentit hic glo. in tertio exẽplo. Idem in omnibus alijs exceptionibus, in quib⁹ cessio debẽt fieri de necessi-
b tate, vt dixi. Tertiò excipit tex. qñ quis re-
d cipit cessionẽ, ꝓ tuitione rerũ [d] apud se cõstitutarũ. Glos. ponit exemplũ: puta quan
c do quis ꝓ ea re, quam possidet, accipit ius emphyteuticũ fructuarij, vel superficiarij, vel simile, vt tueatur se à dño, valet cessio, licet mín⁹ dederit cedẽti si quã valeat, Secũdò ponit exẽplũ, cũ timuerim ruinã ex domo tua, domui meæ nocitura acceꝑi à te ius q habes in domo tua & dedi minus quã valet. Glo. reprobat istud vltimũ exemplũ: qa hæc expositio fit magis verbis, quã re: ideo ponit exemplũ tertio modo. Si possideo aliquã rem pro qua tu habes Publicianam. Si enim à domino vero impetro ius dominij. modico dato, vt possim me tueri aduersus te: valet, vt hic. Istud exemplũ tertium, & etiã primũ, est bonũ. Impetro enim cessionẽ ab aliquo alio, vt possim me tueri in re, quam possideo. Verumtamen ambo illa exempla loquuntur in iure mere reali, vel inhærente rei, vt prius loquar: sed ego intelligo etiã generaliter: vt puta ꝓ tuitione rei, cui possideo facio mihi ab alio cedi actionẽ ꝑsonalem pro qua illa res est obligata. Dico ergo, q illa exceptio quatenus, respicit defensionẽ istius rei possessæ, valet, nec ꝑsumit fictitia, ex causis §. dictis. Ratio est hic: nam quatenus ista cessio respicit tuitionẽ rei possessæ. nõ dicit qs litiũ redẽptor. nec em̃ vt agat cõtra aliũ: sed vt se defendat hoc facit. Et istud est not. qa fit tota die. Secundũ exemplũ q glo. ponit: ideo dic nõ esse ad ꝓpositum: quia possessor habet aliqd ius cessum ab aliquo, nõ contrã aliquem. Text. propriè loquit, & ꝓhibet cessiones, quæ fiunt contra aliquem. Quartò excipit tex. illas cessiones, quas faciunt legatarij, seu fideicõmissarij, quibus est debita actio, vel res aliæ relictæ sunt. Circa primum, de legatarijs glos. ponit exemplum, quando pluribus legatum est nomen; tunc enim ipsi cedunt actionem inter se minimo dato, & petũt etiã sibi mandari ab hærede directas. Ista expositio est notabi-
20 lis: ex qua no. quòd † omnes, inter quos aliqua res est communis, possunt sibi inuicem eam cedere modico dato: nec præsumeretur fictitia, ex causis hac lege expressis. & sic videtur casus ꝓ eo quod suprà dixi, quando fit diuisio inter socios. Secũdò dixit gl. in eo quod dicit tex. quibus debita: exponit. id est, actiones personales. in eo quod subdit, vel actiones: intelligit scilicet in rem. Vide gloss. super verbo debita. & vide etiam glos. sequentem. in eo quod dicit de actione in rem, intellige quando alius possidet rem, non ille qui cedit, nec ille cui cedi-
tur. nam tunc absq aliquo dubio valeret cessio, cùm cõtra neminem fieret: sed inter ipsos cõtrahentes: vt dixi suprà, proximè. super tertia exceptione. Quæro, in eo quod textus subdit, seu res aliæ. intelligit gloss. si hæredis. nam si testatoris essent, non esset necesse cedere legatario rei vendicationem: cũ statim adita hæreditate sit dominus: vt lege prima. infrà, cõmunia de lega. Contrarium tenuit gloss. in lege secunda. infrà, communia, de legatis quod etiam de re hæredis transfertur dominium. Sed ista glossa est verior, vt ibi dixi, & plenius in lege, si hæredis seruus. ff. de legatis primo. Ex hac quarta
21 † exceptione, & his S circa ea dicta sunt, colligo indistinctè, q quãdoq vendo tibi aliquam rem à me possessam: ego possem tibi cedere omnẽ meam actionẽ personalẽ, cõpetentẽ pro tui-
22 tione ipsius rei. Et ideo † hodie in omnibus contractibus venditionis, apponuntur talia verba: q qui tales res vendidit. tradidit omne ius, & omnem actionem realem & personalẽ, sibi cõpetentẽ in dicta rei: & eius occasione faciẽs eũ ꝓcuratorem q in rem suã &c. quæ cessio valet: vt hic patet, & l. si res ff. de
23 euic. † Vltimò circa hanc legẽ quæro, an hæc lex habeat locũ, qñ vendit hæreditas, & sic per hanc legem sit correctus titu. de

a ¶ Debeat apparere. pro hac parte bene facit tex. in l. cùm quis. §. Titia. de lega. iij. & l. pen. de proba.

b ¶ Donationis. Bart. in l. ij. §. ne li. po. quod non sit necesse probare. Vide.

c ¶ Et postea recepit. Sed qd si do tibi speciẽ inæstimatã, vt mihi cedas actionẽ, vide Bal. in l. j. §. de act. & oblig. in iiij. col. q valeat cessio, nisi ex ꝙitate rei præsumatur fœnus. ar. d. l. j. & l. Imperator. cũ si. de le. j. & no. in materia cessiõis, q nemo præsumitur cedere actionẽ cõtra seipm̃ secũdùm Bald. in l. j. §. an seruus ex suo facto. facit q ĩ generali sermone non venit ꝑsona loquẽtis. De hoc est glos. &. Bald. in l. emptor. j. de hæred. vendi.

d ¶ Pro tuitione rerũ. Vide Bald. in l. ij. §. ne lic. pot.

a ¶ Ab Anastasio. Et tene mẽti vnũ secundũ Bal. hic, ꝙ si quis fuit cõfessus se recepisse à Titio centũ, quæ promisit restituere sol. matri. & post confessionem recepit quinquaginta: precedẽs cõfessio præsumit simulata, vnde non põt peti nisi illud, qđ fuit solutũ. Tex. est no. hoc secundũ ipsum. circa fi. maximè. ſ. in d. l. ab Anastasio. Vide quod in simili dicit tex. in l. minor xxv. ann. cui fideicommissum. de minor. vbi si post cõfessionẽ de recepto supuenit ista cõfessio, de illis alijs præsumitur cõfessio prima fuisse simulata. quem text. ad hoc alleg. Bal. in l. si absentis. ſi cer. pe. licet ille text. nõ ꝓbet. Vide Baldũ aliter loquẽtẽ in l. legem. ſ. de pac. & vide qđ nota. Barto. ſ. l. ꝓxi. & in l. pe. §. si vir. so. ma. Adde ad materiã huius l. Ro. cõsil. lxxxvij. & cccl. & Bal. xxv. ij. lib. & cclxxxvij.

b ¶ Donauit. Adde Bal. in l. ij. in vlt. colũ. ſ. ne li. po.

c ¶ Ad q. adde Bal. in l. non dubiũ, C. de legi. in vj. col.

d ¶ Nota fin. hic sequit Cy. ſ. in iij. q. & vide Bart. ibi in ver. tertiò requiritur. & ver. sequen.

e ✍ P. P A V. P. ¶ Si societatẽ. Circa istã l. qñ vnus ponit pecuniã totã, vel maiorẽ partẽ, alius operam: si ille, q ponit operam, fuit interfectus dum iret ad locũ destinatũ, et amissa est pecunia: an ille q ponebat pecuniã, teneat in aliquo heredibus occisi vide Com. cõsil. inci. vnus ex socijs. Itẽ circa materiã huius l. vi de Alex. cõsil. xvij. ad fin. Itẽ qñ ille, q ponit pecuniã cõueniret vt certũ qd sibi præsteť, puta decẽ pro cẽtenario, non sit societas, imò vsura, vide Ioã. de Ana. & Bolog. in add cõsi. xcix. ẽt si cõueniret ꝙ casu q̃ pecunia ꝓdať, ipse ꝓdat decẽ ꝓ cẽtenario, secũdu Abb. in quo cõsilio. & ibi Soci. in l. ij. in fi. princi. ff. si certa peta. Et ad primũ di ctũ vide Alex. consil. lxxx. volu. iij. Item de hoc & pluribus alijs in ista materia vide Ange. in tractatu societatem.

f ¶ In lucro. Et quãdo dať pecunia mercatoribus, ad partẽ lucri, & dãni, solũ in fi. anni possum petere rationẽ. l. neminẽ. & ibi Bar. de susce. & arca. libr. x. & vide qđ dixi in l. videamus. aťs in l. nũmis. de ĩ lit. iu.

g ¶ Consuetudine. Et ad istã glos. vide quæ no. Bal. in l. si patru⁹. in vlti. q. & vide per Bar. in l. j. §. castrensis. aliàs in §. nec castrense. ff. de col. bo. Alex.

h ¶ Cùm proponas. Secundò est not. Vide not. per Barto. in l. si patruus. communia vtri. iu. & Bal. in l. penul. j. si quis alteri vel sibi.

h ✍ P. P A V. P. ¶ Cùm proponas. Circa istud princi. dic & limita vt per Alexandrum in apostil. ad l. ij. ff. communi diuid. vbi limitat hoc procedere quando emunt simul animo contrahendæ societatis si paulò post emptionem diuiserint. Allegat ad hoc Comen. in l. res. de duobus reis. Dic vt ibi per eum & per Moder. in §. quædam in secundo notabi. Institu. de actio. Et de materia huius legis, vide etiam Bal. hic.

hæredi. vel ac. vendi. dubium est. Finaliter mihi videť dicendũ: Aut quis nõ possidet hæreditatẽ: & tũc si iste vendidit hęreditatẽ, habet locũ hęc lex. Est enim vẽditor iuris, & actiõis, cõtra aliũ: & emẽs ex casibus hic insertis posset videri redẽptor litiũ. Si verò ipse hæreditatẽ possidet; tunc dico, ꝙ põt vẽdere eã, sicut quilibet põt vẽdere rẽ à se possessam: & emens nõ põt dici litium redẽptor, etiã si in dicta hæreditate essent nomina debitorũ, cõtra quos deberet agere. non enim principaliter emit nomẽ, vel actionẽ cõtra alium; sed principaliter emit hæreditatem, de qua controuersia non est: quia ille est hæres, qui vẽdidit: vnde in cõsequẽtiã possunt venire noia, sicut ſ. proximè dixi, qñ vẽditur res in cõsequẽtiã ꝓ illa re possunt venire actiões ꝓsonales. Sumus expediti de l. ꝓ diuersas. & in l. ab Anastasio [a], nihil est quasi dicẽdũ, oĩa enim sunt ſ. expedita. Tñ ibi no. duo. Primò no. quãdã gl. quæ est super verbo, coloratã, quæ facit ad multa. Facit eñ ad q. † quã dicã vobis in l. ij. j. de rescin. vendi. ſ. ad illa verba, quæ apponunť in instrumentis venditionũ, videlicet ad illud, quod si plus valet, dedit, & donauit [b], tãcꝫ amico. Item † facit ad quæstionẽ [c]: statutũ ad modum Perusinum est hic, ꝙ folieta vini nõ posset vendi vltra octo denarios. modò quidam vendidit vinũ ad illam rationẽ, tamẽ nõ dedisset tibi, nisi emisses ab eo vnã castaneã pro quatuor denarijs. Certè, iste videtur incidere in statutum: nec debet excusari per illam coloratã vẽditionem. ar. huius l. cũ hac gl: Ad quod optimè facit ſ. devsu. l. eos. ne sit interdicta licentia creditoribus. & j. de agri. & cẽſi. l. quẽadmodũ. lib. xj. † Vltimò no. finẽ [d] huius l. quæ generaliter loquit in omni eo, ꝙ aliquid excogitaret in fraudẽ: vt l. ꝓ diuersas. quod est multũ aduertẽdũ: qa si posset probari, perditur actio, tam per cedentem, quàm per cessionarium: vt vidistis, &c.

a ¶ Est notandum. Vide Lu. Ro. in consi. cclxx. pro dicto Bar. hic. And. Barba.

i ✍ P. P A V. P. ¶ Notandum. Istud sequitur & exclamat Roma. pro singularj, sing. ccxcj. incip. cùm isti fratres. in ij. col. & in cõsi. iij. circa medium. & in singulari ccccxxxvj. inci. quid si emerã. Abb. consi. xlvj. incip. omnipotentis Dei postulato suffragio, tua mihi. circa fi. Cepo. cautela cxlj. incip. si vnus ex fratribus. & est in xvij. charta. Com. consilio. lxxxvij. post princi. vide Bal. in l. in restituenda. C. de petit. hære. Contrariũ dicit Pau. de Cast. cõsilio clxxxv. circa fi. limita singulare istũ primò qñ res esset quæsita ꝓ aliquẽ nomine suo & fratris vel cõiuncti sicut ꝓ extraneo: quia tunc præsumitur empta de pecunia illius extranei. Itẽ singulariter roma. in d. cõsil. ij. vbi allegat tex. singularẽ ad hoc quod dicit Bart. in l. si vẽtri. §. fina. in fi. de priui. credi. Secũdò limita non procedere in negotiorũ gestore vť administratore hęreditatis communis & cõstaret aliquam rem venditã, & non cõstaret vbi expensa esset talis pecunia. vt de signãter rom. cõsi. cclxxvj. in ij. colũ. ad fi. inc. visis dubitationibus. Tertiò limita, nisi ꝓbeť ꝙ añ societatẽ erat paup. & nõ cõstaret ꝙ post societatẽ aliã negotiationẽ egerit cõtra hãc talẽ societatẽ: Vide signãter roma. cõsil. cccxl. vj. in ij. colũ. versicu. quæro ad tertium, incip. in hac causa. licet in hoc de paupertate contrarium velit Comen. cõsilio lxxxvij. post princi. vt scripsi in l. defunctus. j. arbi. tute. Sed posset saluari quando constabat antè fuisse pauperẽ, sed non in totum se exercebat circa istam societatem, sed aliqd negotiabať, ex quo potuit talẽ pecuniã acqrere, & ita ꝓsumitur. Sed vbi nihil aliũ negotiari ꝓbareť, & ex aduerso añ ꝓbareť fuisse pauper ꝓsumereť de pecunia cõmuni. Ita declarat roma. ibi. & ita intelligit illã l. si defunct⁹. Onus añt ꝓbãdi ꝙ añ esset paup. incũbit dicenti quęsiuisse de pecunia cõi: & hoc probato tenetur ipse ex aduerso ꝓbare ꝙ aliũd negotiat⁹ fuit, ex q̃ potuit illã pecuniã lucrari, vt colligit ex ✍ bis rom. ĩ d. cõsil. cccxlvj. Ad quẽ ẽt vide Bald. in l. si restituendа. C. de peti. hæredi.

✍ P O M A T E S.

¶ Pecunia propria. Contrariũ videtur tenere Anc. in cõsi. pulchro. ſ. ccciij. inci. materia, de qua quæriť.

1 ✍ P O M A T E S. ¶ Ideo sitis. Vide Pan. cõsi. xlvj. in ij. dubio. volu. j. & roma. consi. iij. & Barb. cõsi. xxxij. col. j. vol. j. per totum, & totam. consi. ij. & Bar. xxxij. & consi. cclxxiij. & consil. lxxvij. & consi. ccxcj. & cccxlviij. col. iij. & Bal. idẽ tenentem quod Bar. in l. cum per. C. si quis al. vel si. Alex. in consi. lxxviij. vol. ij. & Car. cxl. col. v. & xij col. ij. in iij. dubio.

m ✍ P. P A V. P. ¶ Cùm ipse. An autem si fiat talis contractus durante tutela possit peti eius executio vide omnino Ange. consi. xc. inci. Ioan. & c. Et de materia vide & declara vt per Soci. in l. j. §. fuit quæsitum, in j. notabi. ad Trebel.

2 †No. secundò quod non valet mandatum de re propria emenda. & sic facit ad quæ-
3 stionem, quando salma † tua incidit in cõmissum, & venditur à fisco: tu mandas alicui quod eam emat, an valet mandatum? Dic vt tangitur hic per Cyn. Cætera dic vt in glos.

Pro socio. *Rubrica.*

1 ☞ *Quando filius lucratur cum pecunia patris: medietas lucri est patris, altera filij: & sic medietas est pecuniæ, altera operæ.*

LEX I.

e ¶ Si societatem. [e] Vide gl. hic, quæ glos. dicit quod æquales
f partes intelligunť in lucro [f]. Facit ad illud quod dixi in l. cùm oportet. in prin. j. de bo. quæ lib. cũ filius † lucraťur ex pecunia patris: medietas lucri attribuitur pecuniæ, medietas operę. h.
g d. gl. quod est de cõsuetudine [g]. Dicit Iac. de Are. quòd est de iure: vt l. cum duobus. §. si in coeunda. & §. dãna. ff. eod. Et totam hanc gl. tene menti; quia est multùm communis.

1 ☞ *Eo ipso ꝙ fundus communis emitur, videtur cõtracta societas in illo fundo.*

2 *Emptio facta à fratre quando dicatur facta nomine proprio, & pecunia de proprio uel communi soluta.*

3 *Cautela ponenda in instrumento emptionis ut appareat pretium fuisse solutum de iure communi.*

LEX II.

h ¶ Cum proponas. [h] Tu habes
1 hic notare duo. Priò † quòd eo ipso quòd emitur fundus communis, videť cõtracta societas in illo fun-
i do. Secundò est multùm notandum [i] ꝙ licet vnus ex fratribus emat pro se fundum
2 † & pro fratre suo: tamen si in instrumẽto continetur pretium. quod dictus venditor fuit confessus habuisse & recepisse à dicto tali emente nomine suo & nomine fratris sui; nec dicit de eius propria vel communi pecunia: quia tũc in dubio intelligitur de
k pecunia propria [k] soluẽtis, ita ꝙ ab alio fra
3 tre potest repetere partem pecuniæ, si vult
l partem prædij. Ita est tex. hic. † Et ideo sitis [l] cauti ꝙ ponatur in instrumento ꝙ pretium soluit de cõmuni pecunia. quod perpetuò tene menti; quod valebit tibi ad mille aureos &c.

De contrahen. emptio. & vendi. *Rubr.*

LEX V.

m ¶ Vm ipse. [m] Nota hanc legem quòd
1 tutor titulo & bona fide potest emere de rebus pupilli. quod dic vt in glo. &c.

In emen

a IN ementis. [a] Alias, In vendẽtis Materiã quã hic ponit glo. etiam ponit in lege in personam. §. generaliter. ff. de reg. iur. &c.

1 ☞ *Statutum quòd non possit uendi forensibus, ualet.*
2 *Statutum quòd non possit uendi clericis, non ualet.*

b DVdum. [b] Istam l. inducit do. Old. in quadã sua dísputatione, † quòd statutum factum hic
c in ciuitate ista [c] quòd forensibus nõ licet vẽdere, valet,
2 & tenet. Facit ff. de pig. l. in quorum. Non †autem valeret statutũ quòd non liceat vendere clericis. Dixi vobis in auth. cassa. & l. fi. de sacrosanct. eccles.

d SVper rebus. [d] Materiam huius legis dic vt dixi in l. si qs arbitratu. ff. de verb. obl.

De hære. vel actione vend. *Rubrica.*

1 ☞ *Actiones utiles intentantur nomine cessionarij: directæ uerò nomine mandantis.*
2 *Si habens utiles alteri illas cedat, apud ipsum nihil remanet.*

LEX V.

c EMptor. [c] Not. tex. ibi. q clarè dicit q † actio
1 nes directæ intentantur nomine cedentis seu mandantis: vtiles nomine cessionarij.
Dixi vobis in l. qui stipendia. §. de procuratori.
2 †Quærit glo. quid si ille, qui habet vtiles, cedat alteri. Certè glo. dicit q apud primũ cedentem nihil remanet: quia vtiles, quas habet, transtulit. Vide & no. glo. Idem no. in l. ex asse. ff. ad Treb. & est tex. in l. j. §. de illo. eo. tit. &c.

1 ☞ *Actio in rem quòd possit cedi, & cessionario competit utilis actio.*
2 *Dominium utile sine traditione quæri non potest.*
3 *Libellus in actione utili.*
4 *Hypothecaria an possit cedi. remissiuè,*
5 *Actio iniuriarum an possit cedi, remissiuè.*

1 CErti & indubitati Iuris. Hęc est bona & not. lex. Et nota
f †q actio in rẽ [f] potest cedi: & ex cessiõe cõpetit cessionario vtilis actio. Sed intelligit q licet cõpetat
2 vtilis actio in rem: non tamen competit vtile † dominium: [g]
g quia sine traditione nõ põt mihi quæri: vt l. traditiõibus. §. de pactis. Et ita tenet Dy. in c. q possessore. circa finem de reg. iu. lib. vj. Et ex hoc debes scire qualiter libellus † formet in actio-
h ne vtili. [h] Debes enim dicere q talis res pertinet ad Titiũ iure dominij vel quasi. Item q dictus Titius cessit mihi omnẽ actionem, quam habebat pro dicta re vendita: quare peto te condemnari, &c. Si enim diceres rẽ ad te pertinere iure dominij, suc-
4 cumberes. † Quærit gloss. nunquid hypothecaria possit cedi. Cy. examinat hic. Ego dixi in l. fideiussor obligari. in princ. ff.
5 de fideiusso. vbi Dy. tangit. † Quærit glo. vtrum actio iniuriarum possit cedi. dixi in l. iniuriarum. ff. de iniur. &c.

De eunuchis. *Rubrica.*

1 ☞ *Ciuitas potest statuere contra ciuem aliquid, extra territorium facientem.*

LEX II.

i ROmanæ. [i] No. casum in hac l. in princ. qđ
1 ciuitas † potest statuere legẽ cõtra ciuem suum facientem aliquid extra territorium. Dixi plenè de hoc in l. cũctos populos. §. de summa trinitate & fide catholica.

De patribus qui filios distraxerunt. *Rubrica.*

LEX II.

SI quis propter. Hæc notabilis, & singularis lex. An p alia causa simili posset filius vendi, vide Dyn. in ca. in argumentum. de regul. iur. libro vj. An filius posset dari pro obside. glo. tangit hic. Dic vt extra, de iureiuran. cap. ex rescripto. &c.

De rescindenda venditione. *Rubrica.*

1 ☞ *Contrahentes quando possint se inuicem decipere.*
2 *Rescissio uenditionis factæ citra dimidiam iusti prætij, qua actione fieri petatur.*
3 *Hæc lex habet etiam locum in emptore decepto.*
4 *Dispositio huius legis quod locum habeat in omnibus contractibus bonæ fidei.*
5 *Et an habeat locum in contractibus stricti iuris.*
6 *Si contractus bonæ fidei deducitur in stipulationem habet locum hæc lex.*

a ¶ In ementis. Hanc l. no. limita & intellige vt dixi post Bartol. in l. Titia. §. fina. de verb. oblig. & ad hoc no. vide Bart. in l. serui electione. §. j. de leg. j. & omnino Bar. in l. si fundus. §. pe. de pigno. vbi no.
a ☙ POMATES. ¶ In ementis. Limita istam l. pulchrè. vt procedat in potestate expressa: secus in relata. Ita Bal. p illũ tex. in l. certi cõdictio. §. fi. ff. si cer. peta.

7 *In contractu transactionis, an habeat locum hæc lex.*
8 *Practica probandi, quando petitur arbitramentum reduci ad arbitrium boni uiri.*
9 *Si maior, qui uendidit, est læsus, sed iurauit non cõtraueni re, quando perdat beneficium huius legis.*
10 *Minor iurans in contractu nõ uenire contra rationẽ minoris ætatis: an perdat beneficium huius legis & restitutionis in integrum.*
11 *Qui iurat super facto, uidetur iurare super omni iure descendente ex eo.*
12 *Iuramentum repræsentat minorem iurantem, maiorem.*
13 *Remedium huius legis quod competat etiam quando emptor alteri uendidit.*
14 *Si instrumẽto uẽditiõis dicatur q illud, q plus ualet, donat tanq̃ bene merito: an tollatur bñficiũ huius legis.*
15 *Clausula, & si plus ualet, donat, q refertur ad modicum.*
16 *Libellus in remedio huius legis qualiter formetur.*
17 *Practica articulandi in hoc iudicio, & quomodo debeant deponere testes. & nu. 20. & nu. 23.*
18 *Testes quando cõcordent in communi æstimatione licet quilibet de sua deponat, probant.*
19 *Remedium probandi æstimationem rei.*
21 *Iudex in omnibus, in quibus magis requiritur iudicium, quàm testimonium, debet mittere aliquos bonos uiros ad æstimandum.*
22 *Quantum res ualeat, mittuntur periti in arte sua.*
24 *Rerum mobilium consistentiũ pondere, numero, uel mẽsura, qualiter fiet æstimatio.*
25 *Res mobiles non facientes fructum, tantum æstimantur, quantum uendi possunt.*

k LEX II.

REmmaioris. [k] Hæc est solennis l. Si aliqs ĩ vẽditione decipiẽ vltra

☙ P. PAV. P.
a ¶ In ementis. Limita vno modo vt p Soc. in l. certi cõdictio. §. fi. in vlti. not. ab. si cer. pe. Et an resolutio cõ ferri possit in volũtate vnius, Vide Areti. in l. si quis. in antepe. col. de acquir. possess.
¶ Dudũ. facit ista l. q valeat statutũ, q socius nõ possit vendere rẽ cõmunẽ, vel partem suã irrequisito socio, secundũ Bal. in l. j. in prin. ĩ. cõmuni diui. & vide quod ipse no. i l. j. C. de communi fer. manu. & limita hanc l. in casu nota. posito in l. j. de pri. cre. vbi oĩno vid.
☙ P. P A V. P.
c ¶ In ciuitate ista. Quid aũt si extaret statutũ q vicinus alteri præferatur, vide de isto statuto omnino quæ habes in Berthachino in verbo, statutum dẽ contractibus. ĩ antepenul. col. vbi multa addidi.
☙ POMATES.
d ¶ Super rebus. Ad limitationẽ istius l. vide Panor. cõsil. lxxx. in j. dub. vl. ij. & Anna. cõsil. xix. in j. dubio. colũ. iij. & Aret. cxxiij. colum. fin. & clx. colum. iiij.

e ¶ Emptor. In l. j. de hær. vel act. ven. habes hic in gl. no. in vno, quam tamen reprobat Bar. l. j. post princ. de oper. no. nuncia.
f ¶ Actio in rem. Istis adde quæ no. Bal. in j. col. C. de alie. iur. mu. causa fact.
g ¶ Vtile dominiũ. Adde Bald. §. proxi. gl. & ff. fa. ercis. plane ẽt Ang. in l. j. q empt.
h ¶ In actione vti. Adde Bal. in l. si culpa. de rei vendi. Adde vt per Specu. & Ioan. And. in tit. de cessio. act. §. j. verfi. quid si mihi cedis. & ver. sed nunquid.
i ☙ POMATES. ¶ Romanæ. in fin. Bal. & Sali. hic põderãt istã l. ad quæstionẽ de statuto, &c. quibus adde Alex. cõsil. suo xxxvj. col. iij. volu. iij.
k ☙ POMATES. ¶ Rẽ maioris. Pro limitatione huius tex. vide tex. in l. si fideiussor. §. fin. & ibi doct. ff. de lega. j. Alex. xvij. in j. col. volu. iij. & vtrum ista lex habeat locum in donatione in solutum, vide Oldra. consil. xxxvij. in vltima qõ. Et ad hanc l. vide etiã aliquid per Alex. consi. cix. in ij. col. in fi. volu. iiij. & Feli. in c. cũ causam. in princip. de testi. Bar. consil. lxxxviij. Barba. consil. xxv. colum. viij. volum. j. & cõsil. xlj. col. xxv. eo. & consi. lxij. col. iij. & seq. eo. & consil. lv. colum. xvij. volu. ij. & Imol. consil. xcix. in fi. & Alex. in l. j. §. fi hæres. ff. ad treb. & Alexã. consil. xlij. volu. j. Et aliquid per Anch. in c. peccatum. col. xvj. de reg. iur. in vj. Panor. in c. in aliquibus. in ij. notabili. de deci. Barba. in c. ad nostram in primo notabili. de reb. eccle. non alie. & in c. j. de empt. & Aret. consi. cxxvj. vbi quærit an habeat locum in locatione, & an & quando procurator alicuius fuisset deceptus in minori summa q̃ dimidia. & Ias. in l. non hoc. colum. vj. j. vnde legisti. in versicu. quinto limita vbi ponit, an sufficiat probare rem valere decẽ & plus, si fuit vendita pro quinq; & an habeat locum in locatione ponit etiam Christophorus Porcus Instit. de iustit. & iur. in princ. & Bald. in c. j. quali. domi. propri. feu. priuetur. vbi ponit, an si emptor renunciat huic legi, videat & vẽditor renũciare ei Roma. consi. ccccxxtij. in j. col. vbi quærit, an habeat locũ in locatione. Vide etiã Ias. in l. cum furti. col. fi. ff. de in lit. iur. vbi tangit illud, q tãgit in d. l. non hoc. & Feli. vbi tangit de hoc, & ipse in c. licet causam. col. vj. ad fi. de proba. & Soci. consi. lxxxv. col. iij. vbi ponit, an remedium huius legis competeret, vbi interuenisset geminatus consensus: & an habeat locum in solutum datio: vide etiam Bald. consil. ccccxxiij. in vlti. parte. & Barba. consi. xxj. volu. iiij.
k ☙ P. PAV. P. ¶ Rem maioris. Ista lex procedit in omnibus contractibus. Vide Bar. & ibi addidi in l. iij. ĩ. com. vtriuſ. iu. Itẽ an dispositio huius legis habeat locũ in feudalibus, vide gl. & Barb. in c. ad nostrã. de reb. eccle. nõ alien. Item an habeat locũ in pignore secũdo subrogato loco primi pignoris, seu in alia cautione subrogata loco pignoris, vide Ro. sing. dlxxv. incip. ego legi. Item aduerte, quia in quocunq; contractu deceptio est in pretio, debet attendi ipse contractus: vide Ang. consil. clxxxviij. incip. prout pater ex themate. in v. colũ. Quid aũt si decipiat procurator vendẽs an requiratur deceptio in dimidia, an sufficiat in sexta. vide singulariter Panor. in c. Quintaualles. in xvij. colũ. extra de iureiurã. Et circa materiã huius legis vide q̃ scripsi in l. sciendum. & in l. si qs cum aliter. ff. de verb. obli. vide Bar. omnino in l. j. C. de præd. curiali. lib. x. Ang. ĩ l. j. C. de p̃scrip. xxx. Itẽ an habeat locũ in cõtractib⁹ stricti iuris, & in trãsactiõib⁹, vide Alex. cõsi. ccxcj. in pe. co. Et de trãsactiõibus vide Iasi. l. fratris. C. de trãsac. Item vide de materia Alexã. consi. cclxx. Aret. latè in l. si quis cùm aliter. de verbo. obligat. Item quod sufficiat esse plus vel minus dimidia in modico, vide Alexand. consil. dviij. in ij. columna. Item quod non habeat locum remissione facta ex mera liberalita-

te,vide Bart.conſi.lxxx.in j.colum.Item q̃ illud dicitur eſſe licitum decipere vſq; ad dimidiam,non habet locum in eccleſia,vide Bar.in trac.differen.in ix.col.Item an habeat locum iſta lex,ſi res,quæ valebat centũ,fuit vẽdita pro decẽ eo pacto, ſi in paſchate nõ ſolueretur ſimpliciter iuſtũ pretiũ,vide Bal.in ca.j.quali.do.feu. proprie.priue.Et ibi etiã emptor renũciaret huic l.an videatur renũciaſſe etiã vẽditor.Itẽ qñ vẽditio eſt facta citra dimidiam iuſti pretij, ſi res empta ſit perempta ſine culpa emptoris, an poſsit vẽditor hoc nõ obſtante agere ad iuſtũ pretiũ vide Cre. ſing.lxxxvj.Itẽ ſi res fuit vẽdita quinquaginta,& teſtes dicũt q̃ valet cẽtũ et vltra, an põt intẽtari bñficiũ huius l.vide Feli. in c.cũ cauſa.in prin. extra,de teſti. Et ibi etiã circa fi.declarat qũo liceat cõtrahẽtibus ſe inuicẽ decipere.Quid autẽ in minore,qui fuit decept⁹ vltra dimidiam,q̃ tñ iurauit nõ cõtraueni re aliqua ratione vel cauſa, & qui renunciauit omni bñficio, poſsit dicere nullũ, vel petere vt reſcidatur ratione enormiſsimæ læſionis. vide latè Com.conſi.clxxx. cõcludẽtẽ q̃ ſic:inci. videt prima fronte. Et ibi etiã ponit an decretũ iudicis appoſitum ei obſtet,& an ſit neceſſaria abſolutio à iuramẽto,et alia vide per eũ. Pro quo vide etiã latè Ant.de Bu.cõſi.xlv.inci.dña Orabilis per totum. prout ẽt ſcripſi ĩ auẽ. ſacramẽta puberũ.ſ. ſi aduer.vẽd.De iſtis oĩbus vide ẽt Barba. in c.cũ eã.col.pen.& prẽce.de empt.& vẽ. Itẽ an bñficiũ huius l.habeat locũ ĩ cõtractu, ĩ quo interuenit decretũ iudicis,vide Alex.in l.pretia rerũ. in iij.& iiij.co.ad leg. Fal.Barb.in c.cũ dilecti.in ij.col.de empt. & vẽdi.vbi.ponit alias quatuor limitat. Itẽ qd ſi teſtes depoſuerunt de dimidia iuſti pretij et plus,an ſuffi ciat ad reſcindendũ, vide Iaſ.in l.cũ furti. ad fi.ff.de in lit.iurã. An aũt remediũ huius l.habeat locũ in feudo & emphyteuſi,vide Iaſ.in l.de quibus.colũ.viij.circa fi. cũ ſeq.q̃ habeat locũ in feudo,vide Barb. in c.ad noſtram.in j. nota.de reb.eccle.non alie.p illũ text. Itẽ an remedium huius l.habeat locũ, qñ vendi tio eſt facta cũ ſubhaſtatiõe. Et de alijs limitationibus vide Barba,in c.cùm dilecti.in j.& ij.col.de emp.& ven.Et vide etiam ibi in pe.& vlt.col.& multa etiã ponit in c.cũ cauſa.eo.ti.in materia huius l.Et ibi in ij.col.ponit ſi venditio fieret per procuratorem,an dominus poſſet petere ceſsionem,licet non eſſet læſus vltra dimidiã.Et poſtea in col.iij.& ſeq.ponit quid ſi interueniret iuramentũ,vel vẽdẽs donaret ſ.plus & multa alia & ibi etiam in vlti.colũ.ponit q̃ ſi in re vendita reperiatur theſaurus,an poſsit reſcindi venditio remedio huius l.& an illud quod dictũ eſt ſ.an habeat locum iſta lex in contractu emphyteutico,vide Pau.de Caſt.conſi.cccl xxxv.in noua impreſsione nouorum.An autem poſsit renũciari beneficio huius l.& quid ſi adeſſet iuramentum,& quid de alia,vide latè per Barb.in conſi.xxj.vol.iij.

dimidiam[a] iuſti pretij,poteſt agere vt res reddatur,vel iuſtum pretium ſuppleatur. h.d.No.quod dixi in ſummario.† Opp.& videtur q̃ liceat cõtrahẽtibus inuicẽ ſe decipere:vt ff.de min.l.in cauſa.la iij.§.pe.& j.eo.l.ſi voluntate.Sol.Illa lex ſi voluntate determinatur per iſtam:dumtamen nõ decipiatur quis vltra dimidiã iuſti pretij.Circa legem noſtram procedã per ordinẽ glo. † Quæro,qua actione petatur reſciſsio vẽditionis,ſecundũ formã huius legis. Quidam dicunt,per officium iudicis,& ſic per modum reſtitutionis in integrum ex clauſula generali,ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur:vt ſ.quib.ex cauſis maio.l.in contractibus.Glo.dicit,q̃ imò petitur actione ex eo contractu,quia in bonæ fidei iudicio veniũt ea,de quibus non eſt cogitatũ:vt in frà,de actioni.empti & venditi.l.ſecunda. Effectus iſtarum opinio.eſt magnus.Nam ſi agitur officio iudicis,finietur quadriennio.Si agitur actiõe:durat xxx.an.& ideo pro eius declaratione dic,quandoque contractus emptionis & vẽditionis eſt ab initio ipſo iure nullus:quandoq; venit reſcindendus. Primo caſu aut hoc contingit ex contrahentiũ diſpoſitione:& agitur ad reſoluendum cõtractum, quatenus de facto proceſsit actio ex eo contractu:vt ff.de cõtrahen.emptione.l.ſed Celſus.§.ſi fundus annua.& l.ex empto.§.is qui vna.de actio. empti.Si verò hoc contingit abſq; diſpoſitione contrahentiũ:tunc non agitur actione ex eo contractu:ſed de dolo,vel alia : vt l.& eleganter.in princi.ff.de dolo. Ita debet intelligi infrà eodem,lege,ſi dolo.licet gloſ.ibi aliter ſentiat,& malè.Secũdo caſu quando ab initio valuit, ſed ex poſt facto petitur reſcindi : aut ad iſtã reſciſsionẽ eſt prodita ſpecialiter aliqua actio : vt ſi facta eſſet metu:& nõ eſt dubium q̃ illa agitur: vt ſ.lege proxima.Item ſi modus reſcindẽdi eſſet introductus aliquo ſpeciali fauore: vt per reſtitutionem in integrum quæ conceditur minoribus per titu.ſi aduer.vendi tionem.Si verò petitur reſcindi de iure cõmuni,nõ ex aliquo ſingulari fauore : tunc agitur actione ex eo contractu:vt l.ex empto.§.ſi quis virginem.ff.de actio.empti. Ita debet intelligi j.de actio.empt.l.vend. Nunc ad propoſitum:cùm hic petatur reſcindi de iure communi, quod non datur aliquo ſpeciali fauore, debet peti actione ex eo cõtractu.et ſic eſt vera opi.gl.† Quæro ſecundò quid econuerſo.ſi eſt deceptus emptor:quia emit rem vltra dimidiam iuſti pretij?Gloſſ.quæ eſt infrà idem dicit,& bene eadem ratione.† Quæro quid in alijs contractibus bonæ fidei,ſi aliquis eſt deceptus vltra dimidiã iuſti pretij? Reſpõ.licet gl.non tangat,idem in omnibus contractibus:vt ſ.ex quibus cauſis ma.l.in cõtractibus.& qd ibi no.& ſ.cõmu.vtriuſq; iudi.l. maioribus.† Quæro tertiò,quid in cõtractibus ſtricti iuris[b]. Dicit gl.q̃ tũc obſtat exceptio doli : vt l.ſi quis cùm aliter.ff.de verb.oblig.dicit Cy.q̃ in hoc eſt vis : quia cùm exceptio doli ſit odioſa,ergo ſi ſoluiſſet,non poſſet repetere,ſed in cõtractibus bonæ fidei etiã poſt ſolutionẽ factam poteſt agi,vt reſcindatur,vt hic:quod nõ placet.nam illa exceptio doli dicitur odioſa, quę oritur ab initio ipſo,non illa,quæ oritur ex poſt facto,vbi non eſt cõmiſſus dolus in contrahendo:ſed dolum facit in eo, quod petit. Ita not.in l.qui ſe debere.ff.de condic.ob cauſam.& clarius in l.qui exceptionem.ff.de cõdi.inde.Sed iſta exceptio doli eſt huiuſmodi : vt d.l.ſi quis cùm alter.ergo &c.Eſt ergo differentia[c] inter cõtractus bonæ fidei & ſtricti iuris.Nã in cõtractibus bonæ fidei, anteq; ſoluat, habet exceptionẽ:vt ſ.de hæ.vẽdi.l.q nondũ. Itẽ poſt rẽ traditã habet actionẽ,quæ eſt bonę fidei,vt hic:ideo in ea veniũt vſuræ,& aliæ actiões.Sed in cõtractibus ſtricti iuris,anteq; ſoluat,habet exceptionẽ:poſtq; ſoluit, habet cõdictionẽ indebiti,quę eſt ſtricti iuris.& in ea vſurę nõ veniũt:vt l.j.ſ.de cõd. inde.† Quæro,quid ſi cõtractus bonæ fidei deductus ſit in ſtipulatione[d],vt quotidie ſit in quolibet inſtrumẽto? Rñd.idẽ,q̃ in cõtractibus bonæ fidei.Hoc videt ſentire gl.in d.l.ſi qs cũ aliter.& ibi plenè dixi. & hoc etiã videt ſentire hic,ſi diligẽter inſpiciat.† Quęro,vtrũ hæc lex habeat locũ in cõtractu trãſactiõis[e]? Tex.vĩ q̃ nõ in l. Lucius.§.fi.ff.ad Treb.cõtrariũ dixi vobis in l.ſi qs cũ aliter. Tñ eſt aduertẽdũ,q̃ ſi in trãſactiõe aliquis eſt deceptus vltra dimidiam valoris rei:tunc nõ haberet locũ iſta materia:vt d.l.Lucius.§.fi.ſed tũc habet locum quãdo eſt deceptus vltra dimidiã illius,quod valebat ille dubius euẽtus litis. ar.ad hoc quod habuiſtis no.in l.per diuerſas.in gl.magna.ſ.man.Et † p hoc ego cõſueui dare talẽ doctrinã[f] : qñ arbitramẽtũ petit reduci ad arbitriũ boni viri, ad detegẽdã iniquitatẽ arbitramẽti,cũ arbitramẽtũ ſit trãſactio, vt dixi vobis in auẽ.ſi verò contigerit.ſ.de iud.& no.in corpore vnde ſumitur:& nõ ſufficeret probari q̃ arbitrator arbitratus eſt aliter,q̃ ius eſſet:ſed debet probari q̃ arbitratus eſt ipſe minus vel plus q̃ valeret dubiº litis euẽtus.& iſta eſt ſolẽnis practi. Quæro,qd ſi maior,q̃ vẽdi. Et hanc l.ſingulariter ampliauit Bart.in l.ſi ſocietatem.§.arbitrorũ.in ſi.vj.col. ff.pro ſocio.ſed ſub dubio,fortè.Item limita,qñ quis dãnatus eſt vẽdere rẽ ex vltima voluntate,ſecundũ Bal.in l.Imperator.§.ſi centum.de leg.ij.per illũ text.quod intellige ſi taxauit certũ pretiũ:alias ſecus.l.ſi fideiuſſor.§.meminiſſe.de lega.j.Ad quod bene facit gloſſ.in l.ait prætor.§.permittitur.in verbo,auditurum.de mino.

Adde qd̃ nota.dixit Bart.p̃ l.ſi fundũ ſub conditione.§.ſi liberatus.de leg.j.Sed pone q̃ res valebat centũ: vẽdita fuit p̃ decẽ cũ pacto q̃ ſi in paſchatẽ ſoluent̃,adimpleat iuſtũ pretium:an habeat locũ remedium huius l.dic q̃ non,ſecundũ Bal.in c.j.qualiter dñs p̃ pri.pri.& ibi ſubdit, qd̃ ſi emptor renũciauit huic legi,nõ videtur renũciare venditor:arg.l. iubemus.ſ. ad Velle. & l.ſi vnus.§.in ſumma.de pac. Sed an ratione læſionis poſsit reſcindi pactum,vel trãſactio vel renũciatio eius qd̃ pendebat ex futuro euẽtu,vide Bald.in l.j.ſ.de pact. Limita etiã hanc materiã,niſi decretũ iudicis interueniſſet,ſecundũ Bartol.Bal.& Angel.in l.j.ĩ.de præſcriꝑ curialiũ.quẽ ſeq; tur do.Abb.in ca.cũ dilecti.ſed Bal.hic cõtra.& Ioã.de Imol.in l.ſi qs cũ aliter.de ỹbo.obl.Sed idẽ Abb. in ca.cùm cauſam.de emp.& vẽd.tenet cõtra Bar.quia licet decretũ excludat p̃ſumptionẽ deceptiõis nõ tñ excludit,p̃bationẽ in cõtrariũ:ſicut minor vẽdẽs cũ decreto tñ audit̃ in reſtitutione l. magis. §. pen.de reb.eo.c.j.de reb.ecc. nõ alie.in vj.ſecundũ eum.& cõtra Bar.tenet ẽt hic Bal.in repe. Quid autẽ ſi res eſſet ſubhaſtata,vide ſingu.Bal.& Ange.in l. j.ĩ.p̃ empto.& in l.p̃ tia rerũ.ad l.Falci.Et no.q̃ licet Bal.hic teneat,q̃ eccl'ia nõ poſsit petere in cõtractu vẽditionis reſtitutionẽ in integrũ,ſi ſit decepta vltra dimidiã iuſti p̃ tij:tñ Abb.Sicu.in c. cũ dilecti. præalle.tenet cõtrariũ,licet nõ faciat mẽtionẽ de baldo. Moueꝫ per illum tex.ibi in fi.dũ dicit, reſeruata, &c. Item quia remedium extraordinariũ eſt pinguę,& c.iuxta not.in c.ex parte de reſcript. & in c.j.de reſtitu.in integrũ lib.vj.Poſſet tamen dici,qd̃ tex.in d.ca.cùm dilecti.non poſsit intelligi in reſeruatione reſtitutionis:quia ibi erat eccleſia contra eccleſiam:ergo non habet locum reſtitutio.l.verum.ff.de mino.

a ¶ Vltra dimidiam. Materiam huius legis vide in c.cùm dilecti.de empt.& ven
b ¶ Stricti iuris.Ioan.And.in c.dilecti.de emp.& vend.tenet q̃ iſta lex habeat locum in promittente.de loca.de alijs nihil dicit. Tu dic de omnibus.vide.
c ¶ Differẽtia.Bal.hic dixit in cõtractibus ſtricti iuris habet locũ cõdictio incerti.
d ¶ In ſtipulatione.Abb.in d.c.cũ cauſam.poſt gl.tenet opi.Bar.hic contra Bal.
e ¶ Tranſactionis.Contra Bar.Flo.alleg.tex.in l.quod ſi deferente.ff.de dolo.quam partem videtur tenere Inno.in c.cùm cauſam.de emptio.& vendi. Pro quo vide ibi Ioan.And.in nouella.
f ¶ Doctrinam.Vide Bar.in d.l.ſi quis cùm aliter.hic alleg.& in §.arbitrorum.ſed Bal.hic in viij.q.tenet contrarium.

dit,iu

a ¶ Iurauit. Quid autem si simpliciter renunciauit omnibus beneficijs, vide Bald. hic in vij. colum.

a ❧ P. P A V. P. ¶ Iurauit. Vide do. Ant. consil. lij. qui dicit secus esse, si non interueniret iuramentū. Itē ꝙ etiā nō est ex toto verū, qñ iuramentum interuenit.

b ¶ Minor iurauit. Vide gloss. in c. cū causam. de emptio. & vend. quam sequitur Hostiē. in c. cùm contingat. de iureiuran. Io. And. in d. c. cū causam. sequit opin. Dy. in consi. quod ibi refert de verbo ad verbum. & idē Feder. de Se. in consi. cxxij. sed Archid. in ca. q̄uis. de pac. in vj. conformat se cum opi. Barto & vide Bar. in l. sciēdū. & quod ibi dixi, de verbo. oblig. Et adde ꝙ Pet. de bella perti. tenet minorē excludi ab omni beneficio quia qui omne dicit, nihil excludit. xix. dist. c. si Romanorū. c. solitæ. de maior. & obe. & Io. And. vbi ṡ. alle. per Dy. id quod voluit gl. not. in l. fin. §. pinde. ff. ad Vellei. ꝙ mulier non possit renunciare Velleiano, nisi certiorata. Plus dicit Fede. in cō silio. cxciij. & refert. do. Abb. in d. ca. cùm causam ꝙ etiam si in instrumento minor fuerit certioratus à notario, non per hoc fit fides de certioratione: qa notario creditur in his, quæ gesta sunt contra se, nō à se arg. l. omnib⁹. C. de test. quod est valde not. subdit tamen ipse do. Abb. in hoc videndum esse. quod no. Inno. in ca. quoniā contra. de probat. & ꝙ communis practica habet in se contrariū. & opin. Dyn. etiā sentit Cy. hic do. Anto. in c. cū causam. dicit, ꝙ in dubio p̄sumenda est certioratio. quia non est verisimile se venire ad actum iuramenti sine certioratione: seu vbi cōstaret non intercessisse. tenet opinio. Dyn. quia emens non consentit. Et approbat etiā hāc opin. secundùm dom. Abb. Io. Ant. in c. j. de commo. Et de hoc an præsumatur certioratio, vide gl. in d. l. fi. §. pe. ad Velleia. & domi. Abb. sequitur opin. Bart. & communem quia, vt dicit Archi. ī d. c. ij. de pac. in vj. iura in illa parte requirūt certiorationē. Itē quia iuramētū est de iure diuino, & inniti tur iuri naturali, à cuius ignorātia nemo excusatur. xxxviij. distinctione. quia ea. & lxj. cū similibus. ṡ. de in ius voc. Si tamen minor esset læsus, posset petere absolutionem à iuramento, argu. no. in c. cū contingat. de iureiuran. & in c. ij. de pact. in vj. & refert do. Anto. in d. c. cùm cōtingat. se consuluisse ꝙ etiam si interueniāt verba magis specificata, vt quia minor dicat se velle donare totum, ꝙ plus valebit etiā in magna quātitate, ꝙ in minore præsumitur deceptio. argu. l. si quis cū sciret. ff. pro empt. & ideo dicit do. Abb. in d. c. cùm causam. Et credendū in minore. vbi posset petere absolutionem à iuramento, propter enormissimam læsionem, intelligendo ꝙ nō donauerit qđ plus valebat: quia non p̄sumitur cōsensisse in tāta deceptione. Itē quia iuramētum videtur illicitū ex parte recipientis, cū interuenerit ex parte sua dolus ex proposito vel re ipsa: quo casu petit absolutionē à iuramento iuxta no. in c. j. & c. debitores. de iureiuran. Alex. aduerte: quia ratio ṡ. posita, videlicet ꝙ iuramētū sit de iure diuino, nō valet. qa non trahit ad incognita, iuxta

a dit, iurauit[a] nō venire contra: an † per iu-
9 ramentum perdat beneficiū huius. Gl. tenet ꝙ sic. Facit ṡ. si aduer. vēd. l. j. & auc. sacramenta. Quod intellige nisi fuerit dolo vel metu inductus: qa tunc etiā de iure ca-
10 nonico nō teneꝫ ad obseruantiā iuramēti.
b † Quæro, quid si minor iurauit[b] non ve-
b nire cōtra rōne minoris ætatis. Et tūc nō est dubiū, qđ nō perdit beneficiū huius legis. Non em̄ cōpetit ratione minoris ætatis. Sed an perdat beneficium restitutiōis in integrū. Dy. dicit ꝙ nō, nisi de hoc fuisset certificatus: quia iuramentū nō extenditur ad ea, de quibus nō est cogitatū: vt l. fi. ṡ. de non nu. pec. & l. fi. qui satisd. cog. ad munici. l. fi. in prin. Sed illud, ꝙ quis ignorabat, nō vī cogitatū: vt l. mater. de inoffi. testa. ergo &c. Contrariū determinaui vobis p̄ tex. in l. j. si aduer. vēd. & in auc. sacramēta. vbi sufficit ꝙ iuret nō retractare cōtractū. Nec obstat qđ dicit Dyn. nā fateor quod iuramentū non extendit ad illud, de quo non est cogitatū, subaudi spāliter, vel generaliter. Simile habuistis in l. sub prætextu. ṡ. de transac. sed hic saltem generali
11 ter est cogitatum. Nam † eo ꝙ iurat super facto, videtur iurare super omni iure descendente ex eo contractu: vt l. duobus. §. si quis iurauerit. ff. de iureiurā. Si verò iurat nō venire contra ratione minoris ætatis, vel alia quacunq; causa: tunc nō est dubium ꝙ nō potest venire cōtra, per remedium huius legis: quia etiā de hoc est iuratum. Si verò iurat simpliciter non venire
12 cōtra, tunc iuramētum † repræsentat eum maiorē, & non facit plus: vt in auth. sacramenta. ſm gl. hiç positā: & sic in dubio minor videtur iurare, nō venire cōtra, ratio-
13 ne minoris ætatis. † Quæro, qd si emptor istam rem alteri vendiderat, & tradiderat: an contra eū possit agi actione ista. Gloss. determinat ꝙ sic: & bene. Secus si fortuito
14 casu perijsset. ꝙ dic vt in gl. † Quęro, quid si dictum est in instrumento, ꝙ illud quod plus valeat, dedit, & donauit, tanq; bene-
c merito:[c] an per hoc videatur recessum à beneficio huius legis? Azo in summa huius tit, videtur dicere ꝙ sic. Facit ꝙ hoc ff. de cōtrahen. emp. l. cùm in venditione. & l. si quis donationis. & quod no. ṡ. de cōtra hē. emp. l. si donatiōis. hoc nō placet mihi, primò per leg. ab Anastasio. ṡ. manda. Sed posses dicere ꝙ est speciale in odium redimentis litem. Probo ergo alia rōne, & hic aduerte, quia est veritas. Et per hoc respōdeo ad leges, quæ faciūt in cōtrariū. Aut

no. ꝙ Bart. in l. si qs. ꝙ eo. cū simul. de fideiuss. Bart. hic in x. q. Ioquendo in simplici renunciatione sine iuramēto, dicit ꝙ in muliere, minore, & rustico requiritur certioratio. Vide eum etiam hic in x. q. Adde an hæc lex habeat locum in locatione Bald. consi. xcij. iij. li. & cōsi. cccxxij. & an habeat locum in scitōe valorem rei: vide Alex. cōsi. cxxvij. iij. li. & an in minore iurante, vide per eundē cōsil. lxxxvij. eo.

em̄ quis scit valorē rei, & iste bene potest pretio viliori vendere: & sic partem donare. Ita loquitur l. si quis donationis. ff. de contrahen. emp. etiā si illa verba nō essent, apposita in cōtractu: hæc lex non haberet locum in sciente valorem rei, vt j. dicam.
d Sed si aliquis valorē rei ignorat,[d] per hæc
15 verba: † & quod plus valet, &c. vī velle donare, si valet plus modico: & ad modicum tantū refertur hæc adiectio: vt l. hæc adiectio. de verb. signi. & de in litem iura. l. cū furti. Vnde habebit beneficiū huius legis deducto illo modico, qđ videt donare. Prę terea, saltem in illo contractu donationis est deceptus vltra dimidiū illius pretij, qđ donare itēdebat: & sic arbitror ꝙ pōt venire cōtra: id est, tanq; deceptus i venditiōe. ꝙ plus placet. vel saltem tanquā deceptus in illo contractu donatiōis. Vidimus per-
e fectè[e] theoricā huius legis videamus nūc
16 practicā. Et primò habemus † videre qualiter debeat formari petitio in lege nostra. Circa ꝙ debes videre primò, quid debeat narrari. secūdò, qd concludi. narrari debet
f ꝙ tpe vēditiōis res valebat tm̄: & ꝙ vendi tor errore ductus vēdidit eā pro viliori p̄tio, seu p tāta quātitate: & sic est deceptus vltra dimidiā iusti pretij. Ista debet eē narratio. Primò ꝙ res valebat tm̄ tpe vēditionis, nō tpe petitionis. Probatur j. e. l. si vo-
f lūtate[f] in fi. Et sic bñ aduertas, ꝙ petitio & articuli referaī ad tp̄s venditiōis. Scđò, ꝙ errore ductus vēdidit p̄tio viliori. Probaī j. si maior fact⁹. l. j. & ṡ. cōia vtriusq; iudi. l. maioribus. ī eo ꝙ dicit pperā. Tertiò ꝙ vltra dimidiā iusti p̄tij. Hoc si p̄baī in hac l. Debet ēt in narratiōe poni, ꝙ paratus est vēditor restituere p̄tiū ꝙ recepit: vt hac l. Conclusio verò qual'r debet fieri, pōt esse huius varietas. Priò pōt fieri vno mō, ꝙ in cōclusiōe solū petam mihi rem restitui, & istud veniat iure actiōis: sed p officiū iudicis dabit emptori facultas retinēdi rem, & supplēdi iustū p̄tiū vt hic. sicut dicimus in actione noxali: vt l. miles. §. q decē. ff. de re iud. Vel al'r, & istud magis laudo, ꝙ libel-
g lus cōcludat alternatiuè, [g] s. peto eū mihi cōdēnari. vt dicta rē reddat, vel iustū p̄tiū soluat, vel suppleat: vt p̄baī hic in d. l. j. ĵ. si maior fac. rat. alie. habue. ꝙ dixi, qñ vendi tor est deceptus, & agit cōtra emptorē: totum ecōuerso debet dici, qñ esset deceptus emptor, & ageret cōtra vēditorē tā in nar-
17 ratiōe quā in cōclusiōe, vt de facili p te pos-
h tes perpēdere. † Vidimus de modo peten-
h di. Videamus de modo probandi. [h] Et hic

lib. puchrè per Bald. cōsil. xlviij. li. j. vbi tenet ꝙ iuramentū nō operetur certiorationem. De quo etiā vide in auth. sacramēta puberum. & an hæc lex habeat locum in insolutū datione: vide de Oldr. cōsi. xxxvij.

c ¶ Benemerito. Adde Bart. in l. si quis cùm aliter. de verbo. obligatio. & in l. ab Anastasio. ṡ. manda. Sed aliter dicit Bar. hic in vij. q. per Bald. in l. cū filius. §. pater cum filia. de leg. ij.

d ¶ Ignorat. Vide Bar. hic in iiij. q. Fallit in administratorib⁹, scienter vēdentibus, secundùm Bald. hic, in viij. quæst.

e ¶ Vidimus perfectè. Et per Bald. in l. masculis. C. commun. vtriusque iudi. ꝙ Moder. Institu. de act. §. si quis agens.

❧ POMATES.

f ¶ L. si volūtate. Vide Ange. consi. cccx. col. iij. in princ. de p̄ba. Imo. cōsi. xxx. & Areti. cxxv. & aliqđ per Alex. lxvij. col. ij. volu. ij. vbi dicit, ꝙ nō præsumitur mutatio p̄tij. nisi probetur. & cxxxij. ad fin. vol. j. vbi idē dicit. & vide etiam ipsum ad hæc cōsi. xxvij. colū. ij. vol. v. & nō abre. Are. c. lij. colum. ij. in versi. cōfirmatur. vbi dicit rē, cui onus est annexū, minus valere, quā si foret libera etiā si esset onus fidei cōmissi. Et vide oīno tex. in c. cū Ioānes. & ibi Panor. in v. no. & ibi addidi etiā de fi de instru. & vide ēt Alexā. cōsil. clv. in f. vol. ij. vbi ponit vnū modū hoc probandi, & non ab re. Feli. in c. ad aures. col. pen. in fi. & seq. de reicri. Alexā. in l. p̄tia rerū. ff. ad l. falc. & cōsi. xlvj. col. ij. vol. iij. vbi ponit etiā qualiter testes deponentes sup valore rei, debēt scire eius qualitatē: & qualiter probeī ꝙ sit vēdita citra dimidiā iusti p̄tij: & an sufficiat ꝙ p̄beī ꝙ alia res similis valeret, nisi tm̄: & q̄b⁹ magis creditur: an

testib⁹ deponētib⁹ rē valere nisi tm̄: an verò deponentibus valere tantū & vltra.

g ¶ Cōcludat alternatiuè. Adde tex. & doc. in cap. ad nostram. de emp. & vend. & Bal. in leg. maioribus. & hic, in xj. q. qui reprobat illam formam conclusionis libelli. de qua hic per eum in xv. q.

h ¶ Probandi. Quid aūt si testis dicat rem valere tm̄, an probet: vide Bar. in l. fi. C. de prædijs, & omnibus rebus naut. lib. xj. & ibi omnino vide. Et an testis deponens super æstimatione debeat reddere causam, etiā nō interrogatus: tetigit Bar. in tracta. de testimo. quem reassumpsit Bal. in l. Iolam. in iij. col. de testib. & hic in repet. & Bald. in l. j. ĵ. de sen. quæ, p eo quod interest. in vij. colū. Et de hac materia, & quomodo probetur valor rei, vide Moder. Instit. de acti. §. si quis agens. Sed an per instrumentum veterum emptionum probetur valor rei ad præsens, vide secundùm Bal. in l. j. in vlti. colum. ĵ. de sentē. quæ pro eo quod interest. ibi: quid si instrumenta sint singularia. & vide hic Bal. in pen. col. Et ad hoc not. vide Imol.

in l.qui Romæ.§.cohæredes.in vlti.col.de verb.obl.& do. Ant. & Inn.in c.pe.de empto.& ven.& valor rei probatur ex quãtitate redituũ:vtvult hic Bar.in fi.vide bonũ text.in l.si fundũ p fideicõmissum. in prin.de legat.j.& qđ ibi not.in l.si quos.j. eo.Facit tex.no.in l.q bonis.de cess. bon.& quod not.Imo.in l.apud Iul.§.hæres.de lega.j.& Bar.in l.societatẽ.§.arbitrorũ. pro socio & qđ no.Bart. i l.si fundũ.de rei vẽ. Itẽ nõ habet locũ res mediũ huius l.in iudicio, puta si res adiudicet p minori pretio,secũdũ Bal.singulariter in l.ordo.C.de exec.rei iudic.in d.l.fi qs cũ aliter.de verb. obli.vbi de materia. Et adde qđ materia huius l.habet locũ in oĩbus cõtractib⁹ bonæ fidei. Text.est & ibi gl.no.in l.in maioribus. cõmunia vtri. iu.& ibi per Bart.& Bal.ibi vide formã libelli.& ẽt hic p Bar.

☙ P. PAV. P.

a ¶ Ponit quædã.Vide circa hoc do.Ant.cõsili.lij.incip.tota ergo difficultas.circa mediũ. Et quid si testes dicant de diuersis,an cõcordẽt saltẽ in minori:vide Sali.hic colum.pen. Areti.consi. lxv.col.j.

☙ POMATES.

b ¶ Primo dicit. Vide ad hoc plenas remissiones p Feli.in c.cũ causa.j.colũ.cum seq. in ver.in gl.ij.de testi. & aliquid per Anto. de Bu.in cõsi.lij.col. ij.& Maria.in c.dilecti fil.j.col.ij.de foro cõpe.et Are.cõsi.cxxvj.& Ale.cõsi.clxxx. col.j.vol.ij.vbi gñaliter dicit p ad grauandum tertiũ nõ attendit id,quòd vnus vel duo fecerunt : sed id, quod communiter fieri solet.

☙ P. PAV. P.

c ¶ Redit⁹.Quia secũdũ reditũ datur pretiũ.l.si fundum per fideicõmissum.in princi.cum glo.de lega.j. vbi vide.

d ¶ Ad rescindẽdã.Ad hãc l.vide oĩno Cyn. hic,& qđ no.Bart.in l.iij.§.hæc pœna.ff.p quisq; iur.

☙ POMATES.

e ¶ Si voluntate.Not. ex isto text.qđ multa tractantur, quæ non pficiunt. De quo vide Alex.cõsi.xix.col. iiij.volu.iiij.& consi. xiij.col. vj. volu.j.& consi.xxviij.col.ij.& vide aliquid per Fel. in ca.fi.col.ij.ver.not. vlti.de probati.Vide etiam ad istum text. Bart, consil.viij.col.j.

sunt duo,in quibus est dubiũ.Primò qualiter probabiturvalor rei.Secundò qualiter probabitur error. Circa primũ,glo.hic ponit quædam [a],quę videntur mihi multum
b dubia.Primò dicit [b],p non sufficeret:si testis in causa scientiæ diceret interrogatus qũo scit p res valebat tm̃ dicto tẽpore,rñdet p ipse tantũ dedisset,si xx.testes hoc dicerẽt,nõ sufficeret:nã quilibet est singularis in dicto suo & nõ habet cõtestem.ergo &c.vt l.iurisiuran.§.de test.licet gl.nõ assignet istam rationẽ. Præterea istud,qđ hic dicit,requiritur p sit deceptus vltra dimidiã iusti pretij.hoc est,cõmunis pretij:sed hic qlibet testis testificaẽ de singulari pretio,nõ de cõmuni pretio:ergo &c.vt l.prętia rerum.ff.ad l.falc. Vel possumus dicere
18 p si dicti testes adderẽt in eorum dicto:& ego tantum dedissem pro communi æstimatione:qđ ibi testes probent. Et licet dicas qđ quilibet testificatur de seipso, & sic videntur singulares:tamẽ † quia testificãtur circa idem,in quo sunt æqualiter periti,vt communi æstimatione,videntur esse contestes:& quilibet idem deponeret:vt l. nemo est qui nesciat.de duob⁹ reis.& not. per docto.in simili in l.j.j.de sentẽ.quę pro eo quod interest profe.in probatiõe inter
19 esse singularis.Est ergo† aliud remedium, scilicet p inspiciantur vẽditiones factæ in illo loco,& in illa contrata, & quantitates fructuum,& rei qualitates.Et ex hoc colligitur æstimatio,vide glos.quæ bene dicit.
20 Sed ꝓpter † hoc hic aduerte.Practica vera,& clara,& indubitabilis esset ista,p iudex ipse hoc inspiceret, vel mitteret duos bonos æstimatores,qui hoc inuestigarent & referrẽt.De primo,scilicet de iudice,est tex.in l.fi.j.de iure dot.impe. De secundo, scilicet de æstimatoribus,habuistis tex.in l.hac edictali.§.his illud.de secun.nup.Di-
21 co igitur † p in omnib⁹ istis,in quibus est magis iudicium ꝙ testimoniũ, iudex debet ponere aliquos bonos homines ad faciendum illam ęstimationem,& ad proferendum illud iudicium : vt l.j.de vẽtre inspi.de fide instru.l.cõparatiões.Sed† quãtum res valeat,nõ potest videri per oculũ: sed intellígitur per intellectũ. Et ideo debẽt mitti periti in arte sua ad hoc faciẽdũ: vt in aut.de alie.& emphy.§.si verò quis. & de nõ alie.§.quia verò Leonis.& §.si verò alicuius. Et sic videt voluisse intelligere glo.j.j.eo.l.si posita.per leges,quas allegat.Sed si† quis vellet probare per testes,
23 istud esset difficile:posset tamen sic probari vno modo leui;si de hoc essent testes,qui dicerent p tũc temporis ante et post viderunt quàm plurimos homines volentes ea emere pro tanto pretio communi æstimatione vbi de hoc non essent testes,esset necesse p de hoc fierẽt multi articuli.Primò,
c p prædium illud est tanti reditus [c].Item p in contrata ista prædia, quæ sunt tanti reditus dicto tempore, & ante & post, consueuerunt tantum vendi. Et hoc est verũ
24 in reb⁹ immobilibus.In rebus † verò mobilibus,quæ cõsistunt in numero, ponderę,vel mensura,qualiter debet fieri probatio,dixi in l.pretia rerũ.§.nõnunq;.ff.ad l. falci.In alijs rebus † mobilib⁹,vt in libro,
25 & similibus,quæ non faciunt fructũ,æstimabuntur res quantum vendi possunt:vt l.si seruus.ff.de condi.fur.&c.

d ¶ AD rescindẽdam. [d] Hic est bonus casus.quem tene mẽti ppetuò.

¶ RAtas. Ad propositionem vnius inconuenientis, sequitur positio alterius.& hoc allegatur.

e ¶ SI voluntate. [e] No.hunc tex.in fi.qđ ad hoc vt possit rescindi vẽditio ratione deceptionis partis dimidiæ iusti pretij oportet probari tãtũ in tpe venditionis rẽ cõmuniter valuisse vel valere,& nõ sit tpe vẽditiõis dolus.No.& vide
f j.gl. [f] quæ est optima ad probandũ dolum in materia venditionis.& no.istos modos.

¶ IMaior. Protestatio facta ab eo,qui nõ habet ius protestandi, nihil releuat:vidistis in l.si fundum.de rei vendi.

1 ☞ *Quòd quis præsumitur scire uires sui patrimonij.*

f 1 ¶ VIsquis. No.† p quis scire ꝓsumitur facultatem sui patrimonij:vt dixi vo-
g bis in aut.sed cũ testator.ad l.falci.Glo.intelligit hãc l.in eo,q est deceptus vltra dimidiã iusti pretij. Nam in eo,q est deceptus vltra dimidiã partẽ, immediatè.
h præsumitur error [g]:nec est præsumptio p sciuerit.Vide gl.q̃ est sup verbo paulò vilioris.Idẽ etiã tenẽt doc.quod tene menti.

1 ☞ *Aestimatio quòd fiat secundùm rei qualitatem & redituum quantitatem.*

2 *Quòd res tantũ ualeat, & non plus:quia facta subhastatione tantum reperitur,non est sufficiens probatio.*

1 ¶ IQuos. No.† æstimationẽ fierí secũdũ rei qualitatẽ, & redituum quantitatem:vt vidistis ś.eo.l.ij.Tene menti hanc l.quæ est bo-
2 na.† No.p nõ est sufficiẽs probatio,p res
h tantũ valet, & non plus facta [h] subhastatione tantũ reperitur,& non plus. Debet ergo fieri æstimatio secundũ rei qualitatem,& redituum quantitatem, per bonos homines ad hoc ponendos, vt dixi ś.e.l.ij. quod tene menti,&c.

Additio.

Quando liceat ab emp,discedere. *Rub.*

LEX I.

¶ EQuidem. Glos.non tractat materiã huius l.hic,sed in l.ab emp.ff.de pac.& idẽ dicã in l.seq.cũ ti.seq.

Additio.

i *Sine sensu vel reliquis.* [i] *Rubri.*

1 ☞ *Emens fundũ à rustico,tenetur ad illas collectas tantum,ad quas tenebatur rusticus pro illo fundo.*

LEX II.

1 ¶ REi annonariæ. No.quòd ille,qui emit † aliquam possessionẽ ab aliquo rustico, non tenetur ad collectas,ad quas tenebatur ille maledictus rusticus,nisi pro illa possessione,non pro alijs,quod est not.

LEX IIII.

¶ OMnes. Not.quod ille,qui possidet fundum,debet pro eo soluere collectã,licet sibi non sit adscripta in catastro,sed sit adscripta alteri. Bartolus.

De pericu.& commo.rei venditæ. *Rubrica.*

1 ☞ *Si res euincitur ex causa antecedẽtis cõtractus,p ũditor teneatur de euictiõe*

Quomodo.

vol.ij. Not.tñ p licet multa tractẽtur,quæ nõ perficiuntur,p tñ ex tractatu præcedẽti sumitur cõiectura ad sequẽtia:vt p Alexã.cõsi.j.col.vj.volu. ij.Et ad primũ not. Bar.hic,vide Barba. cõsil.xvij.col.ij. vol. ij.& Alexã.in l.vinũ. in v.no.ff.si cert.peta. Vide etiã non ab re. Alex.cõsil.lxviij.col. fi.volu.ij.& xxxvj. vbi ponit pulchrum exẽplũ vol.v.& cxlvij.col.ij.eo. & Bal. ccxliij.j.par. vbi dicit p aliud est tractatus,aliud conclusio.

☙ P. PAV. P.

¶ Si volũtate.Ad declarationẽ huius l.qđ licet cõtrahẽtibus se inuicẽ decipere, vide Feli.in c.cũ causa.circa fi.extra,de testi.

¶ Primã glo.Imò gl. hic non dicit hoc:sed in l.dolus.j.eo.

¶ Præsumitur error. Adde Bar.in l.ij.ś.eo. in qõ.& adde qđ no. gl.& Ang.& Imo.in l.si qs cũ aliter.in iij. col.de verb.obli.

¶ Facta subhastatione.Adde Bart.& qđ ibi dixi in l.j.j.de præscript.xxx.ann. Dicit tñ ibi Bal.et Ang.p subhastatio tollit remediũ.l.ij.ś.eo. Et ad glo.hic,q̃ ponit quot requrunt̃ ad celebrandum venditionẽ p fiscũ de re priuati, vide gl.& ibi Bar.in d. l.j.de præscri.xxx.anno. cum concordan. ibi positis.

☙ P. PAV. P.

¶ Vel reliquis.Circa istã rub.quã Bart.nõ legit,vide do.Frã.cõsi.cv. Itẽ p emens teneat̃ ad onera, etiã si res nõ sit descripta in estimo suo:vide Barto.latè consi.lxxxiiij. volu.iij.dũmodo fuerit res vẽdita:ideo onera subire tenet̃, vt ibi.et ẽt p Bar.in l.in colas.in princ.ad munici.Vide Alex.cõsil. cxlij.volu.ij.ad fin.p emẽs rẽ descriptã in estimo teneat̃ ad noua & vetera:sed loqtur q̃n emẽs sit subditus collectis:aliàs nõ posit collectari, vt p Alex.cõsi.lij.vo.v.

a ¶ Cogitabitis. Dicit Pau.de Cast.& periculum est venditoris.l.si venditione.§.j. ff.eod.& no.in l.Iul.§. Titius.ff.de actio.emp. Et hoc ante traditionem, secundum Pau.de Castr.qui dicit q̃ venditio non dicitur facta ad mensuram, ex eo q̃ dicatur, vendo tibi illam vegetã vini ad rationem xx.lib.pro campo, vel iugere.sed dicetur ad mensuram factam si dicerem, vendo tibi decẽ salmas vini ex ista vegete vel campo decẽ ex isto fundo.

POMATES.

b ¶ Curabit. De intellectu istius legis vide latè per Alexã.& scribentes in l.de divisione.circa glo. fin. ff.solu.matri. Et adde q̃ ista mora in regulis, de qua ĩ isto text. facit etiam incidere quẽ in pœnã. Ita etiã est gl.in l.ad diẽ. secũda. & illam põderat Raph. Cu.de verbo. obli.& doct.in d.l.de divisione.

P. P A V. P.

b ¶ Curabit. Limita singulariter vt p Aret.consil.cl.in ix.col. ad finẽ.vbi etiam an debeantur ex mora, vel propter fructus, vide etiam eundẽ in l.ita stipulatus. in v. col.de verb.oblig.vide Alexã.consil.lxix. Itẽ q̃ dispositio huius legis procedat ẽt in contractibus stricti iuris, & etiam de iure Canonico. Vide Bart.de vtroq; in l.filius.§. filia. ff. de collat.dot.vbi text.est in materia. Vide in l.Iociũ.ff.pro socio. Idem in l.Iulianus.§.ex vẽdito. ff. de actio.empti.quæ cõcordat cũ ista. Et de materia huius legis, & an habeat locum in pacto de vendendo, vide Alex. in apostilla ad Barto.in l.Iulianus.§. offerri.in ij. apostilla. magna.de actio.empti.ff. vide Bald.in l. ij.ĩ. de vsur. & alios ibi in materia ista. Item q̃ vsuræ promissæ in casu huius legis dicatur & fuit vsque ad quantitatem fructuum perceptorum per emptorẽ ex re vendita & tradita, vide Alexã.consil.lxix. in j. volumi. circa finem. de quo ĩ. Item de eo quod dictum est suprà, de pacto de vendendo, quòd non habeat locum ista lex, vide etiam no.Alex.in cõsil. cxxj.in iij. volumi. in j.colum. Et quædam notata per istã regulam. Et est repetitum illud consiliũ in consil.lxxiij. in ij volu. Vide etiam in consilio cxx.& cxix. volumi.iiij.quæ sunt super eodem casu, super quo est illud consilium cxxj. In contrarium tamen ponderat tex.in l.fi.§.fi.ff.de fund.dot.per quem ponit vnum notabile Barto.in l.fistulas.§.qui fundum.ff.de contrahen.empt. Item vide in materia Alexand.consilio cxxj.in v.volumine. vbi dixit quod si in emptione detur terminus quinque annorum ad soluendum pretium emptori, interim potest conueniri vt aliquid soluat pro centenario. Item q̃ potest interim emptor condicere rem emptam, & tenetur ad pensionem conuentam. Vide ibi not.per eum. Super quo vide not. Abb.in consil.lxvj. Item quomodo possit venditor percipere fructus ex re vendita taliter, quod eos, non teneatur computare in sortem vide Cepol.cautela clj.incipiẽ. qui vult loquitur quando datus est terminus ad soluendum pretium. Item contra ẽlud quod tenuit Alexand.in d.consil.lxxiij.in ij. volumi, & in d.consil. cxxj.in iiij.volu.& in d.§.offerri.q̃ non habeat locum in p[illegible]to de vendendo. Vide omnino do. Bar. Soci.in l.si ante.nuptias.ff.solu.matri Sed Iaso.ibi tenet cum opi. Alex. referens se ita consuluisse. Et vide alios. Mod.& pro opi. Alexan. Vide Cremensi. clxxxiij.qui vult.quod non possit etiam pactum fieri q̃ lucrentur fructus. Item de ratione huius legis,& quod procedat etiam in venditore non tradente rem recepto pretio, Alex. consil.cxlvij.in v.vo Iumine in j.colu.no. Item quomodo teneatur ad fructus nõ percepto. Et q̃d si interesse excedat fructus,& quædam alia in materia vide Soci. in l.de divisio.ff.solu. matri.in iij. col.& seq. & Alex.ibi in pe.& & vlti.col.multa dicit. Item pro opin. de qua ĩ.q̃ procedat etiã si cõtractus nõ sit iuratus, sed ꝓmissio de faciendo vide Alex. in pulchro casu in cõsil.cxlvij.in v.volum. j.& ij.colũ. Itẽ q̃ ista regula non procedat in contractibus in rominutis. Et de ratione vide Iason.in leg. quod te in iuri. coĩu. ff.si cer.pet. Item vide de materia concordantes consil.vltimo secundæ partis. colu. iiij.& per discursum. Quid autem esset in terminis huius legis si res vendita esset perempta, an teneatur emptor ad vltras pretij, vide Pet. & Paul. quod sic in l.sicut emptio §. j ff. locati. post glo. ibi.

POMATIS.

¶ Implet contractũ. Cõtrarium tenui de directo do. Franc de Aret.in lata stipulatus magna. circa glo. primam ibi ff.de verbo.obliga. Vide ibi Cur. respondentẽ ad fundamenta Are.

d ¶ In mora. ad hãc legẽ intelligẽ q̃ qs videatur in mora ꝑ iure ita demũ, si emptor habeat rem. &. lucratus est fructus secus, si habeat rẽ & fructus nõ lucratur. secundum opin. Cy. in l.in minorem. in j. col. alias est l.minoribus. & alias est l.si minorem. ĩ. de in inte. resti. Fallit in minore hic. & ibi. Sed idẽ videtur tenere contrarium in l.ij ĩ. de vsur. vbi ordinario vide Bart. ad hãc l.in minorũ & Bar. in le.fi.§. j.ĩ. de iur.do. & Imo.in l.inful.in. §.vltras fol matri.

e ¶ Conquestus. Et Bald.in rub. de vsur. & in l.ij.eod. titu. & ibi Barto.

f ¶ Si pater tuus. In hac l. Bal. dicet no. vt si peto rem quam emisse probo, nec probo pretium solutum, ex officio iudicis potero repelli absq; eo q̃ petatur. Vide tamen eundem in l.j.in fi.de his quæ iub modo. Et ad istum tex. hic ponderatũ per Barto. adde l.si fundus.& ibi Bart.& doct.de fun.dot.

g P. P A V. P. ¶ Infertur. Tenetur tamen prohibere eos, quos potest ne inferant molestiam. Vide Anto.de but.consil.xxj.ad finem.

h ¶ Si emancipatis. Adde bonũ.text.in l.j.ĩ.de castren.pec.li.xij. Vide tamen in d.l. filio. post Bar. & adde Bart.in l.filij.de dona.inter vir.& vxo.& Barto.in l. donationes in concubinam. §. pater. de do. tenet Bald.in l.ij.ĩ.de condic.ob cau & Bal. in l.pe.in x.colum.j.de exe.rei iud. Et quid in donatione causa mortis, vel remuneratoria inter patrẽ & filium an requirat traditio? & Bal.in l.& si mortis.ad l.Falcidiã.

Quomodo sit denunciandum venditori litem motam.
Venditori scienti litem motam, an sit denunciandum,

LEX I.

POst perfectam. Hæc lex habet tria dicta. Primum dictũ est satis cõmune. Duo sunt singularia. Primũ est satis cõmune. Secundum est, † q̃ si res euincitur ex causa antecedẽtis cõtractus, venditor tenetur de euictione: secus si est causa, quæ sequitur post contractũ. Tertiò dicit, q̃ emptor debet denunciare venditori, vt adsit causæ agẽdæ. Et per hoc† ego dico in materia de protestatione, qđ non sufficeret, si ego dicerem, denuncio tibi q̃ mihi est mota lis à talis: sed debeo addere, ideo denuncio tibi, vt adsis causæ agendę: vt venias ad defendendum. nõ autẽ sufficit simpliciter denunciare. Not.† istum finem, propter quem dico in l. denunciatile. §. quid tñ. de adult. q̃ Dy. in c. eum qui certus. non intellexit verbum in illa qõ. qua quæritur, vtrum si vẽditor scit, debeat denunciare ei. & ibi distinguit sua verba. Veritas est ista, qñ denunciatio fit solũ ad certificandũ te: tunc procedit regula, q̃ ille, q̃ certus est, nõ debet amplius certificari: vt d.c. eũ qui certus. & leg. j. in fi. de act. empt. sed qñ denunciatio fit ad incitandũ te ad aliquid; certè ille, qui est certus, debet incitari. Vnde lex dicit hic, q̃ venditori debet denunciari, vt adsit causæ agendæ: vnde licet sciat totaliter, non tamẽ fuit incitatus ad hoc, vt veniat ad defendendum.

Si venditio est facta ad mensuram, an dicatur venditio perfecta, antequam fundus mensuretur.

LEX II.

VM conuenit. Quæritur, venditur fundus† ad mensurã, vtrũ antecq̃ mensuretur, sit perfecta venditio. Cogitabitis. [a] Habui ĩã de facto qõ. hanc, quã facio tibi ꝑpter hũc tex. ibi: quæ oĩa locũ habent, &c. Et hanc q. habui de facto, cũ quidam ageret rei vendicatione, & fundus fuerit venditus ad mensuram, nec ppaarebat de mensuratione, &c.

De acti. empti & venditi. Rubr.

LEX III.

EX arrhali. Glo. legit istã legem multis modis. Tene quem vis &c.

Quis an possit præcisè cogi ad tradendum, remißiuè.
Interesse licet pro parte non probetur, iudex arbitrabitur ex officio suo.

ITraditio. Ant† authen. quis possit præcisè cõpelli ad tradẽdum? Dic vt plenè not. in l.j. in prin. ff. eo. Et ego plenè dixi in l. istipulationes nõ diuiduntur de ver. ob.† Nõ. q̃ hic videtur casus eius, q̃ dixi vobis in l.j. de sentẽ. quæ pro eo quod interest. q̃ licet per partem non probetur interesse, iudex debet arbitrari ex officio suo.

Implens contractum ex parte sua, ultro citróque obligatorium, constituit alium in mora.
Vsuræ rõne pretij nõ soluti, possunt peti etiã de iure Ca.

b VRabit. [b] Notabitis,† q̃ in cõtractib⁹, in quibus vltro citroq̃ aliqd additur, i vnus implet cõtractũ [c] ex pte sua alius est in mora [d] re ipsa sine interpellatione. † No. etiã q̃ istæ vsuræ debent de iure Canonico: vt vidistis not. de vsur. l.ij. & extra, de vsur. c. conquestus [e]. quod no.

VEnditi. No. illũ tex. dum dicit, Si nõ ab initio aliud conuenit. Qñ ergo venditio resoluitur ex pacto cõtrahentium, agetur ad resoluendum contractum actione ex eo cõtractu. Quod dic vt dixi plenè in l.ij. in j.q.ŝ. de rescin. vend. &c.

Per solutionem tributi non probatur rei possessio.

f SIpater tuus. [f] Hæc lex habet vnũ bonũ casum. Ex eo q̃ quis ꝑ re soluit tributa, † non ꝑbatur rei possessio hoc intendit in summario, &c.

g EXpulsos. Venditor nõ tenetur defendere emptorem à violentia, quæ sibi infertur [g] de facto. h.d. Sed quid si in instrumento cõtineat, quòd venditor promisit eum defendere de iure, & de facto. Dic plenè vt dixi in l. stipulatio ista. in princ. de verbo. obliga. &c.

Si quis alteri vel sibi alterius &c. Rub.

LEX II.

h SIemancipatis. [h] Not. istum tex. ad id, q̃ dixi tibi ŝ. fami. erci. l. filiæ. q̃ non sufficit q̃ pater emat nõie filij nisi sequat̃ traditio. q̃ est notandũ &c.

LEX III.

MAncipia. Not. q̃ licet pretiũ sit solutum de pecunia aliena, non impeditur translatio dominij in emptorem.

Quando quis emit nomine proprio, & de aliena pecunia, quando efficiatur dominus.
Procurator si facit actum tanquam nuncius q̃ nõ ualeat. nisi in mãdato adijciatur, faclorẽ & nunciũ specialẽ.
Dominiũ q̃ trãsferatur ex inutili cõtractu, remißiue.
Gestum à nuncio, quãdo possit per dominum ratificari.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Multùm. Faciunt ad hanc l.ea, quæ habentur in l.ſi filij.de donat.inter virũ, & vxorem.vbi vide Bar.& glo.

b ☙ P. PAV. P. ¶ Nomen vxoris. Vide quod habes ad Bart.in l.j.C.plus valere quod agitur.

c ¶ Si verò. Vide Bar.in l.quæ autẽ.§.fi.de cõſti.pe.& quod no.Barto.in l.qui mihi donatũ. Vide de hac glo.de do.& ibi meſſius. & facit optimè gl.in l.huius.in prin. de leg.j.& no.ꝙ nuncius nõ põt cõdẽnari ſecundũ Bal.in l.j.in iij.col.§.de ſent. Et de practica conſtituendi procuratorem, vel nunciũ, vide hic Bar. & de eius effectu, vide Bart.in l.ſi Titio. de vſufru.lega.

d ¶ Diſtrahente. Vide Barto.in l.quæ dotis. in fi.ſol.matri.

e ¶ Sãcimus. vide Bar. in l.qui habebat. de le.iij.l.alienatiõis. de verb.ſig.gl.no.in l.ff. de prædi.curia.lib.x.

☙ P. PAV. P.

f ¶ Sancimus. Nunqd aũt ꝓhibita alienatio ne dicat ꝓhibita hæredis inſtitutio, vide Ale.cõſil.cxcv.iij.vide de materia Alexã. cõſi.j.vol.iiij in añpe. colũ. Quid inſtituto ꝓhibẽte, vide domi. Frãci.cõſil.cxxv. circa fi. Nũquid aũt ꝓhibita alienatione intelligit ꝓhibita ꝓmutatio ad melioratiõnẽ. vide Pau.de Caſ. latè et notabiliter cõ ſi.xvj. Nunquid autẽ pignus & cõſtitutio ſeruitutis dicat alienatio, vide Bal.in ca. j.§.j.per quos fiat inueſti. Nũquid aũt locatio ad nouẽniũ cũ pacto renouandi de nouẽnio in nouẽniũ, dicat alienatio, vide quę ſcripſi ad Bar.in l.codicillis.§. inſtitutio.de leg.iij. Itẽ ꝙ pignorare ꝓ tãta ſumma qđ veriſimiliter nõ lueẽt poſtea, an dicatur alienatio, vide ad Bar.in l.qui habebat.ff.de leg.iij.

f ☙ P. PAV. P. ¶ Si fundũ. Circa deciſio. huj' l.loquẽte de pacto de retrouendẽdo. an facta oblatiõe pretij trãsferat retro aliquod dñiũ. Et quid ſi res eſſet in aliũ trãſlata oblatione, Paul. de Ca.tenuit ꝙ ſic nõ obſtãte alienatiõe in aliũ facta.in l.ſi cùm vẽderet. ff. de pig.ac. Sed in cõtrariũ vide omino Ale.latè in cõſi. x inci videt fortaſſe. per totũ.in j.parte.Et vide omnino Frãciſ. Cur.conſil.lxij. incip. Lucius Titius.vbi in prin.alia allegat pro opin.Pau.de Caſt.ſecus tamen eſſet in pacto le.cõmiſſoriæ & adiectionis in diẽ, vt ꝙ Ale.in cõſil.& etiã Cur.Itẽ vide Alexã. in apoſtil.in l.j.ff. de donati.in verſi.& tene menti.ad fi.qui dicit qđ dictũ Paul.eſt perieuloſum. Item vide eundem Pau.qui apertè ſenſit contrarium in iſtal.ij.quã legit cum prima in ſummario & declaratione tex.ad l.ſi cum venderet. vide ſolutionem per Alexan.& Cur.in dictis cõſilijs. Et alio modo reſpondet Salic.in d.l.ſi cum venderet. quem vide. Tu potes aliter & ſubtiliter reſpondere, ꝙ ibi ſit pactũ iniectionis manuum, dum dicit recipere liceret: quo caſu bene operatur translatio dominij l.ſi quis ſub hoc.ff.de cõtrah. empti.vbi ſimile pactũ ponit glo.& alij de hoc in l.traditionibus.C.de pact.in l.ſi abſente.§.j.in vlt.col. ff.de acq.poſ. Et iſtud eſt fortè quod voluit Sali.in d.l.ſi cũ vẽderet.in ij.ſolu. Sup quo tñ aduerte qũo pactum tale id operet, vt habeẽ in dictis locis. Et cõtra Paul.de Caſt.in d.l.ſi cũ vẽderet.tenet ẽt Iaſ.in l.ab emptiõe.ff.de pact.in iiij.col. Itẽ circa intellectũ huius l. vide omninoAre.in cõſi.vj. in j.col.& in iij. Item cõtra opi.Pau.de ca. in d.l.ſi cũ vẽderet.et opi.Alex.in d.cõſi.x. ſequunt mod. Bono. in l.filius familias.§. diui.in ix.charta.ver ſic.quintò fallit.ff.de legat.j. Quid autẽ ſi emẽs ſciret de pacto, an tunc valeret, vide quę dicit Iaſ.in l.quoties. C.de rei vend.in ix.fallentia.ꝙ quẽ videtur idẽ in caſu iſto quod in illo. Itẽ quid erit in fructib⁹, ſi vẽditor velit redimere fructibus pẽdẽtibus, an in totũ ſint ſui, an debeant diuidi cum emptore, vide Alexã. poſt Com.in l.q Romæ.ad finẽ princi.de verb.oblig. Et ibi vide Soci.col.pe.& vlt. latè cõcludẽtẽ cõtra Alexan. ſequẽdo opi. Com.cũ quadam diſtinctione. Itẽ quod ſecus ſit in hypotheca contracta ſup tali re, quia ſecuta poſtea retro vẽditiõe in executiõe pacti reſoluit hypotheca. vide Barto.in l.vbi autẽ.§ ſed Marcell⁹.ff.de in diẽ addict.in l.ſi res.ff.quibus mod. pigno. vel hypotheca.ſolu. Item quid ſi in terminis huius legis eſſet ſtatuta dies ſolutioni pretij, an ea elapſa & nõ ſoluto pretio teneretur promiſſor poſtea vendere. vide Arẽtinum in l.ſi ita quis. §. Seia. columna vltima. de verborum obligatio.

☙ POMATES.

¶ Commiſſoriæ. Vide Romanũ conſilio xxvij.in iiij.dubio, in ij. columna, & vide Alexandrum cõſilio cx. volumine v. vbi per hãc l.dicit. qđd qui poſt rem ſibi inſolutum datam, petit ſibi ſolui creditũ, propter quod ſibi facta fuerit inſolutum datio, videtur ipſi inſolutum dationi renunciare.

De cõmunium rerũ alienatione. Rubri.

LEX II.

MVltùm. [a] Hæc eſt bona lex & ſingularis, & multùm practicabilis. Et diuiditur in duas partes. Secũda ibi: ſi verò ab initio. Iterum prima ſubdiuiditur: quia primò ponit vnum dictum bimẽbre: ſecundò proſequitur primum membrum: tertiò ſecũdum. ſecunda ibi: nam ſi quidẽ. Tertia ibi: quod ſi quidem emiſti. Nota. ex hac l. quod licet nomen vxoris [b] ſolùm ſit appoſitum in inſtrumento: tamen virum ſuum in veritate comparaſſe probatur ex duob⁹: ſcilicet quòd ipſe vir antequã perueniretur ad faciendum inſtrumentũ ſuo nomine emit. Item quòd ipſi viro poſſeſſio tradita eſt. quod eſt notandum. Facit ſ. eodẽ l.iij. Habes ergo † videre tres caſus. Quandoq; quis emit de pecunia aliena: & ſibi traditur poſſeſſio: & tunc ipſe efficitur dominus: vt hac l. primo caſu. Quandoq; aliquis emit de pecunia aliena: & ſibi non traditur poſſeſſio, ſed ei, cuius eſt pecunia: tunc ſi quidem ille, cuius erat pecunia, antequam peruueniretur ad inſtrumentum, fecerat cõuentionẽ ſuo nomine: præſumitur nomen illius tertij ſimulatè eſſe appoſitum in inſtrumẽto, vt hic. Quãdoq; quis emit pro alio & tũc quid iuris ſit, vide debitis j. proxi. verſic.

Si verò. [c] Iſtũ verſi. neſcio alibi ſecundum intellectũ glo.† No.ꝙ ſi procurator aliquid facit vt nuncius, nõ valet quod agitur. & ideo in contractibus factis per procuratorem hodie apponuntur illa verba: procuratorem, actorem, factorẽ, & nuncium ſpecialem: vt poſſit etiam facere tanquam nuncius.† Not. ſecũdò ꝙ ex inutili contractu transfertur dominium: quod dic vt plenè dixi ſ. de legi. l. non dubium. Dic vt ibi dixi.† Not. tertiò Pet. ex iſto fi. ꝙ geſtum à nuncio non poſſum habere ratum: quia ſi hoc poſſet haberi ratũ ex ratihabitione quæritur vxori: vt dixi tibi alio anno in titu. rem ra. ha. Gl. tractat hic materiam, vtrum alteri per alterũ quęratur actio. De qua plenè dixi in l. ſtipulo iſta §. alteri. & §. ſi quis inſulã. de verb. obl. &c.

De rebus alie. non alienandis. Rubrica.

☞ *Ponens ſigillum in charta, ꝙ non uideatur approbare ea, quæ in ea continentur.*

LEX II.

DIſtrahente. [d] Not. qđ ex eo † ꝙ qs ponit ſigillum ſuum in charta, nõ videtur approbare ea quæ in ea continẽtur. Vidiſtis etiam in l. vlti. ſ. plus valere quod agitur &c.

☞ *Alienatio ſi eſt prohibita, uidetur prohibitus omnis actus, per quem dominium transfertur.*

SAncimus. [e] Hæc eſt bona lex & ſingularis. Alienatione† prohibita videt prohibitus omnis act⁹ per quem fit translatio dominij directi vtilis vel alicuius iuris in re. hoc dicit. Dic plenè vt dixi in lege, ea lege, ſupra, de condi. ob cau. &c.

De comunium rerũ alienatione. Rubri.

LEX II.

MVltùm. Ratiõe partis, fiſcus poteſt vendere totũ: ſecus in priuato. h. d. &c.

Rem alienã gerenti. non interdici. Rub.

LEX vnica.

NOn eſt. Not. ꝙ licet domino alienare rẽ ſuã, cum onere tamen ſuo. h. d.

De pac. inter empt. & vendi. Rubrica.

1 ☞ *Verbum pertinere, eſt uerbum obliquum.*

LEX I.

SI ea lege. Not. verbum, pertinere. & vide gl. ſuper hoc verbo. de quo facio magnum feſtum in materia ſubſtitutionum. Not. qđ

2 † verbum, pertinere, eſt verbum obliquũ. nam exponitur pertinere. i. reſtituere. De hoc inl. j. ff. de dona. ego tamen teneo ꝙ ſit verbum commune: vt plenè dixi. in l. centurio. de vulga. & pup.

1 ☞ *Actio præſcriptis uerbis: poteſt cum alia concurrere. quando ex diuerſis fontibus habet originem.*

2 *Pactum incontinenti appoſitum actionem ueterem informat, & nouam parit præſcriptis uerbis.*

3 *Ius implendi conditionem in contractu, an tranſeat ad hæredes.*

LEX II.

f **IFundum.** [f] Hæc eſt bona lex. Actio

1 † præſcriptis verbis poteſt concurrere cum alia, qñ ex diuerſis fontibus habẽt originẽ. h. d. Vide gloſ. ſuper verbo, ſic ergo. Et primò nota quod dixi tibi in ſummario. Ex quo habes expreſsè † ꝙ pactũ incontinenti appoſitum,

2 actionem veterem informat & nouam parit præſcri. ver. de quo plenè dixi in l. iuriſgen. §. quinimo. ff. de pact. & §. de pact. l. in

3 bonæ fidei.† Nota ſecundò, quod ius implendi conditionem in contractu, trãſit ad hæredes, ſecundùm gloſſ. hic poſitam quæ dicit. hoc non fuit neceſſe dici. In contrarium videtur text. in l. ſi decem cum petiero. de verbo. obligati. & quod dixi in l. qui Romæ. §. Augerius. eo. titu.

LEX III.

VIa lege. Hæc eſt nota. lex. Nota qđ verbum, reuerteretur, eſt obliquum. ſignificat enim ꝙ res tradatur manu alterius, non quòd transferatur ipſo iure.

g **OMmiſſoriæ.** [g] No. ꝙ qui poſt terminum petit rem, videtur renunciare petitioni pœnę. quod intellige, niſi eſſet dictum, rato manẽte pacto: vt ff. de tranſac. l. qui fidem. & iſtud eſt notabile ad multa &c. g

VM te fundum. Iſta eſt notabi. lex. In cõtractibus inominatis non eſt locus condictioni ob cauſam, ſi nõ ſeruetur pactum: quod principa

principaliter dedit causam contractui.h.d.hæc singularis lex.
a No.hũc casum [a].contrarium soluí vobis ponẽdo casum,quod perpetuò tene menti.

SIà te comparauerit. Ad actionẽ cõsequendã,nõ sufficit sola oblatio:sed requiritur depositio, & cõsignatio.h.d.Allegaui hanc l.acceptam.ſ.de vsur.

SIquis ita. Valet pactum appositum tempore vẽditionis,ne liceat fundum religiosum, vel sacrum facere.hoc dicit.

Si ser.exportan.veneat. *Rubrica.*

LEX I.

LEge. Nota quòd pactũ valeret:vt si cõtra fiat, possit quis capere seruũ suũ sua authoritate. De quo plenissime dixi in repetitione. l. creditores. j. de pig.quod intellige vt dicam j.tit.j.

MOueor. Talis quis esse præsumitur, in quali possessione, vel habitu reperitur.h.d.&c.

QVi exportandus. Cui interdicit ciuitas propria, videtur interdicta ciuitas Romana.hoc dicit.

Si mancipium ita vene.ne prostitua. *Rubrica.*

LEX I.

PRæfectus. Opp.q̃ liceat ducere sua authoritate:vt j.tit.j.l.j.& ij. Sol. Ibi est liquidum,& manifestũ tempore ductionis,q̃ sibi competit illud ius capiebat enim eum in loco prohibito.hic verò non erat liquidum q̃ ancilla esset prostituta;ideo debet liquidari coram iudice:vt plenè dixi in l.creditores.j.de pignor.

Si man.ita fue.alie.vt ma.uel econ. *Rubrica.*

LEX I.

SIPatroclus. Opp.quod à tali pacto, non liceat recedi:vt ſ. titu. j. l. j. Sol.Ibi est aliud pactum,à quo recedi est turpe. Vltimò oppo.ff.de ser.expor.l.iij.Sol. vt ibi. & per istam l.& ea quæ no.in l.cõtraria. Ego consului semel in q.tali.Pactum fuit appositum,ne liceat emptori alienare: & si alienaret,deueniret in talẽ ecclesiam. vtrũ istud pactum postmodum posset tolli de partium voluntate. Videtur quòd non:quia ius est acquisitum ecclesiæ. In contrarium
b videt casus hic.De hoc dic vt dixi in l.qui Romæ.§. flauius [b]. ff.de verb.obliga.

EA quidem. Non sufficit de facto contra fieri ad pœnam committendam. h. d. Et de hac materia vidistis in l.vbi pactum.ſ.de transac.& plenè in l.continuus.§.cùm quis.de verb.obli.

1 ☞ *Ad euitandam pœnam,non refert à quo fit dummodo fiat.*

1 SIpuellam. †Ad euitandam pœnæ commissionem,non refert quomodo fit dummodo fiat.h.d.& hic est bonus casus.Et de hac materia plenè dixi in l.cùm seruus.de verb.oblig.

De ædilitijs actionibus. *Rubrica.*

LEX III.

SIapud priorem. Not.bonum tex.ibi antecedentis, vel incõtinenti sicuti. Quando dicatur factum pactum incontinẽti, dixi tibi in bonæ fidei.ſ.de pact.&c.

SIprædium. Dicit Dy.in l.j.ff. de dona. quod ideo in pacto legis commissoriæ, & addictionis in diem, trãsfertur dominium ipso iure,per illa verba:quæ dicunt,res sit inepta. Ego dico
2 quòd hoc non est verum:quia etiam in alio pacto illa verba operarentur, quod est falsum, vt hic. & ideo est speciale in illis duobus pactis.dic plenè.vt d.l.j.ff.de dona.

c *De monopolijs.* [c] *Rubrica.*

d LEX vnica.

IVbemus. [d] Not.hãc legẽ contra istos artifices,qui inter se faciunt istas cõuẽtiones. quam vidi practicari.

e *De nundinis* [e]. *Rubrica.*

LEX vnica.

QVi exercẽdorũ. Hæc est bona lex. & credo q̃ hic est casus,quòd tempore nundinarũ nõ possit quis capi pro repræsalijs &c.

De vectigalibus. *Rubrica.*

LEX II.

NEque commissum. Hæc est nota.lex valde: Res,quæ incidit in commissum, potest vendicari vsq; ad quinquennium,non post.h.d. No.pro his d qui nõ assignauerũt iura & actiones. quæ licet deuenerint in fiscũ ex forma statuti: tamen de hoc debet moueri quæstio intra quinquennium nõ post.quod tene menti: quia poteris habere multũ de honore.&c.

XCeptis No. q̃ vectigal publicũ potest locari e à ciuitate,qđ satis est notabile.&c.

Noua vectigalia instituí non posse. *Rubrica.*

LEX III.

SIprouincialiũ. Nota ar. qa ꝓpter vetustã cõsuetudinẽ põt iduci ius exigendi vectigal:vt dixi. ff.de pub.l. vectigalia &c.

De commercijs, & mercatoribus. *Rubrica.*

1 ☞ *Statutum potest punire ciuem egredientem territorium.*

2 *Ambasiator finita ambasiata non gaudet beneficio ambasiatoris,si differt recedere.*

LEX IIII.

1 MErcatores. Habes duo notare. Priò †qđ potes imponere legẽ punientem ciuem tuum egrediẽtẽ territoriũ, vel alios terminos,prout statutũ disponit. Not.secundò
2 †quod ambasiator finita ambasiata, qui differt recedere,nõ gaudet beneficio.seu priuilegio ambasiatoris.

f *De rerum permutatione* [f]. *Rubrica.*

1 ☞ *Permutatio,quare non dicatur contractus nominatus.*

2 *Permutare est generale ad omnem contractum.*

1 Gloss. continuat rubricã.deinde quærit†quare contractus
g permutationis nõ dicitur cõtractus nominatus [g]:sicut locatio venditio,& similia.Eandem q.facit ff.de pact.l.iuris gentiũ.§. j.Tamen veritas huius q.ponitur hic.Nam permutatio est nomen generale ad omnem contractum.ex quo vltro citroq; aliquid datur. Permutare enim dicit hoc est,tibi do hoc pro hoc meritò nõ potest dici cõtractus nominatus, quia habet nomen sui generis:nõ potest dici quòd habeat speciale. Nam sicut videmus in simili,quilibet nostrũ vocatur homo;tamen per hoc quis non dicitur nominatus,sed per nomẽ proprium.& hoc tenent doct.omnes.Not.ergo†ex ista glos.q̃ verbum permuta-
2 re,generale est ad omnem cõtractum.quod valet ad multa. Vide glos.& no.eam.

1 ☞ *Verbum comparare,est generale ad omnes contractus innominatos,& diuersum est à uerbo emere,seu uendere.*

POMATES.

a ¶ Nota hunc casum. Per istã l. limita Bar. in l.fin.ff.de condi. ob cau.in l.j.in ij. colũ.ff. de do.& in d.l.fin.idẽ tenet.

b ¶ §.Flauius. Et nunc consulo scdm Bartol. vide quæ notaui ad Barto.in d. §. Flauius Hermes.& in d.cõsil. Andr.Barb.

P. P A V. P.

c ¶ De monopolijs. Quid sit monopoliũ, vide Felin. in c. accedens.in prin. extra de præscri.Itẽ q̃ ista materia ꝓcedat in pacto fraudulẽter facto. Secus si ex priuilegio vel ex consuetudine ius tale faciendi.Vide Inn.in c. significante. de app.vbi Abbas in fi, & hic an alij mod. & ibi etiã quędã alia.

d ¶ Iubem⁹.An valeat monopoliũ iuratum, vide Bar. q̃ non, in l. si qs ad declinãdam. C.de episc. & cler.& ad hãc l.vide Bart. in l.fi.in vj.co. de colleg. illicitis.

P. P A V. P.

e ¶ De nundinis. Vide in materia nũdinarũ aliqua per Barbi trãcta.de gabel.in ij.parte viij. partis principalis.in pe.col.

P. P A V. P.

f ¶ Permutatione.Not. q̃ ꝓprię permutatio dicit de specie ad speciẽ.lec⁹ in cãbio.Vide Bal.in c.j.§.cũ aũt. de controuer.renuerit. in j.colum.

g ¶ Cõtract⁹ noiatus. An cõtractus permutationis sit innominatus: adde Bart.in l.sive apud acta. ſ. de trãsac.ver. quęro secũdo vtrũ sit cõtract⁹.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Si cũ patruus. Aliꝫ bi iſta lex non eſt aliꝫ bi ſcãm Bart. hic, & Bal. in l. ſi vt ꝓponis. ẽ. de condict. ob cau. & ponderat eam not. Bar. in l. j. ff. eo.
℣. P. P A V. P.

b ¶ Venalis erat. Vide Iaſ. in l. ſi eũ. §. q̃ iniuꝛiarũ. in vlti. colũ. ff. ſi q̃s cautio. in l. rogaſti. in prin. ĩ. ij. ff. ſi cer. pe.

c ¶ Comparare. Vide hic Bald. & Bar. in d. l. j. de cõtrahẽd. empt. & in l. ſi qd relictũ. in prin. de leg. j.

d ¶ Hic aduerte. Adde Barto. in d. l. ex empto in prin. & in d. l. ſi.

e ¶ Impropriè. Adde Bart. in d. l. ex empto de act. empt.

f ¶ Permutationẽ. Ad de Barto. in l. j. in ſi. ff. eo. titu.

g ¶ Reuoco in dubiũ. Adde Bar. & gloſſ. in l. j. ff. eo.

h ¶ Primò quæro. Ad de Bart. in l. cùm moꝛa. & l. ſiue apud acta de tranſactio. poſt gl. ibi Bart. in l. ſi quis debitoꝛem. de iureiur. & in l. naturalis. §. penul. de præſcrip. verb. Sed an cõtractus iſti innominati dicantur inſtituti per ſolã conſtitutionem precariꝫ vide Bart. in l. j. j. pro donato.

i ¶ Præſcript. verbis. Adde glo. & ibi Bar. in rub. ff. de præſcrip. verb. Alex.

1 *Si res permutatur eum re, quæ erat uenalis expoſita, quod agatur actione utili præſcriptis uerbis.*
2 *Contractus permutationis in quo differat ab emptione.*
3 *Verbum, dedit, in contractu uenditionis ponitur impropriè.*
4 *Permutatio in quo differat à contractu innominato, do ut des.*

LEX I.

SI cum patruus. Iſta lex ponit vnum ſingularẽ caſum, & neſcio eũ alibi [a]. Si res permutatur cum re, quæ venalis erat [b] expoſita, non habet locũ condictio ob cauſam. ſecus ſi venalis non eſſet expoſita. h. d. Oppo. q̃ videtur q̃ iſte ſit contractus emptionis, & venditionis: vt §. de reſcin. vend. l. pretij cauſa. Sol. Ibi fuit taxata quantitas, pro qua fuit data ſpecies: hic verò quantitas nõ fuit taxata, vt dicit tex. Oppo. de tex. qui dicit hic comparauit. & ſic innuit, q̃ fuit emptio. Sol. Aliud eſt cõparare [c]: aliud eſt vẽdere, ſeu emere. Verbum †enim comparare, eſt generale, & cõprehẽdit etiã permutationẽ, & alios innominatos cõtract⁹: vt l. j. §. pe. ff. de cõtrahẽ. emp. & ven. Ita tenet gl. hic. Vide glo. quã no. & ſigna. Modò habes q̃ verbũ permutare, eſt generale: vt in rub. Item verbũ cõparare: vt hic. Quærit †qua actione agitur in prio caſu. l. plures ſunt opin. Veritas eſt q̃ agitur actione vtili præſcri. ver. ad exẽplum actionis ex empto. Quæro †in quo differt cõtractus permutatiõis ab emptione, & vẽditione. Gl. dicit, in cõtractu venditionis datur pretium pro re, in cõtractu permutationis datur ſpecies ꝓ ſpecie. Hic aduerte [d], cum dico, in cõtractu emptionis datur pretiũ: intelligat pro re, quæ tradit, ita q̃ quis nõ ſit obligatus ad dãdum: vt l. ex empto. in prin. & §. j. de act. empt. Sed ſi ab initio cõueniſſet vt tu dares rem, ego darem pecuniam; quia de natura contractus emptionis, & venditionis, nõ eſt vt vẽditor obligetur ad rem dandam, eſſet contractus innominat⁹; & nõ eſſet emptio. Text. eſt & gl. in l. fi. ff. de condi. ob cau, Sed ſi in contractu apponeretur vtrunq; verbum, vt ſic cõmuniter, dedit, vendidit, & tradidit pro tanta pecunia vtrũ propter illa verba, quæ dicit, dedit: deſinat eſſe venditio. Certè nõ: ſed dedit, †ibi ponitur impropriè [e]: vt l. ſi ſtipulatus. ff. de vſur. Et dicemus plenius in d. l. fi. de condi. ob cau.

a ¶ Si cũ patruus. Aliꝫ bi iſta lex non eſt aliꝫ bi ſcãm Bart. hic, & Bal. in l. ſi vt ꝓponis. ẽ. de condict. ob cau. & ponderat eam not. Bar. in l. j. ff. eo.
℣. P. P A V. P.

b ¶ Venalis erat. Vide Iaſ. in l. ſi eũ. §. q̃ iniuꝛiarũ. in vlti. colũ. ff. ſi q̃s cautio. in l. rogaſti. in prin. ĩ. ij. ff. ſi cer. pe.

c ¶ Comparare. Vide hic Bald. & Bar. in d. l. j. de cõtrahẽd. empt. & in l. ſi qd relictũ. in prin. de leg. j.

d ¶ Hic aduerte. Adde Barto. in d. l. ex empto in prin. & in d. l. ſi.

e ¶ Impropriè. Adde Bart. in d. l. ex empto de act. empt.

f ¶ Permutationẽ. Ad de Barto. in l. j. in ſi. ff. eo. titu.

g ¶ Reuoco in dubiũ. Adde Bar. & gloſſ. in l. j. ff. eo.

h ¶ Primò quæro. Ad de Bart. in l. cùm moꝛa. & l. ſiue apud acta de tranſactio. poſt gl. ibi Bart. in l. ſi quis debitoꝛem. de iureiur. & in l. naturalis. §. penul. de præſcrip. verb. Sed an cõtractus iſti innominati dicantur inſtituti per ſolã conſtitutionem precariꝫ vide Bart. in l. j. j. pro donato.

i ¶ Præſcript. verbis. Adde glo. & ibi Bar. in rub. ff. de præſcrip. verb. Alex.

4 dition. Certè nõ: ſed dedit, †ibi ponitur impropriè [e]: vt l. ſi ſtipu
e latus. ff. de vſur. Et dicemus plenius in d. l. fi. de condi. ob cau.
5 Quæro, in †quo differt contractus permutationis, ab alio contractu innominato, do vt des. Dic vt in gl. Et ſic cõmuniter tenetur: licet text. nõ bene declaret. Tene menti hanc legem &c.

1 ☞ *Contractus permutationis eſt bonæ fidei.*
2 *Permutatio in quo differat ab emptione.*
3 *Dominium in uenditione non transfertur, niſi pretio ſoluto, uel habita fide de eo: & an idem ſit in aliis contractibus.*

LEX II.

f PErmutationem. [f] Actio præſcriptis verbis ex permutatione eſt
1 bonæ fidei ſicut actio ex empto. h. d. Opp. §. de reſcin. ven. l. ea cõditione. Sol. Contractus †permutationis aſſimilatur emptioni in hoc, q̃ eſt bonæ fidei. Differt tamen in aliꝫs; quia emptio cõtrahitur cõſenſu, permutatio nõ: vt hic dig cit tex. dum dicit, re ipſa. Quæro, & reuoco in dubiũ [g], in quo
2 differt emptio à †permutatione. Gloſ. hic aſſignat differẽtias, & cõcordantias, quas dic vt in glo. Inter alia dicit vnum, quod
3 eſt notabile, & eſt vltima differentia. Dicit †q̃ in venditione nõ transfertur dominium, niſi pretio ſoluto, vel fide habita de eo. Secus in aliꝫs cõtractibus. Vide iſtã gl. & ſigna eã. Idem videtur dicere glo. in l. traditionibus. §. de pact. Contrariũ videt tenere gl. in l. cũ proponas. §. de dolo. in gl. ſuper verbo, remanſit. Idẽ tenet gl. in l. ſi ſeruus, §. locaui. ff. de furt. & ibi dixi tibi, & j. eo. l. cũ precibus. Gl. format de hoc vnã q. & eam dimittit

1 *Permutatio ſolo conſenſu perficitur.*
2 *Actio, quæ oritur ex pacto uestito rei interuentu, unde oriatur, an ex pacto, an ex traditione.*
3 *Natura dictionis ex.*
4 *Quoties unum uenit ad implementum alterius, non agitur ex implente, ſed ex impleto. & nu. 11.*
5 *Ex implemento contractus facto per unum, an oriatur actio non implenti.*
6 *Ex contractu permutationis, quando actio oriatur, & quæ.*
7 *Actio præſcriptis uerbis quibus caſibus locum habeat.*
8 *Ex pacto nudo incontinenti appoſito, etiam quando nullus reſultat contractus innominatus, oritur actio.*
9 *In contractu, facio ut des, quæ actio oriatur remißiuè.*
10 *Contractus innominatus, an cognoſcatur à modo ineundi contractum, an ex modo implendi.*
12 *Contractus innominatus iudicatur ſecundùm naturam contractuum nominatorum, quibus aßimilatur.*

LEX III.

EX placito. Iſta lex habet materiã multũ ſubtilẽ, & breuiter dicit: Ex pacto ꝓmutationis nõ oritur actio, niſi veſtiatur. h. d. Opp. de l. conſenſu. de act. & obli. & Inſti. de obli. quæ ex cõſenſu. vbi emptio perficit cõſenſu. Sed ꝓmutatio eſt ſimilis emptioni, vt §. eo. l. ꝓxi. ergo &c. Sol. Similis eſt in q̃buſdã; nõ
1 in hoc. Ratio, quia † ꝓmutatio eſt cõtractus innominatus: ideo ſolo cõſenſu nõ perficitur: vt l. iuris gentiũ. in princ. & §. j. ff. de
h pact. Venio ad q. Primò quæro, [h] ſi pactũ veſtiatur rei interuentu, oritur act. Quæro, † vnde oritur illa actio, an ex rei tra
2 ditione, an ex pacto præambulo. Gl. dicit q̃ oriꝫ ex pacto præambulo. Cõtrariũ dicit text. hic, dũ dicit ex placito ꝓmutationis re nulla ſecuta, &c. quaſi dicat, reſoluta oriꝫ actio ex ipſo
3 pacto. Hoc †ẽm ſignificat natura dictiõis ex: ar. §. ſi ſeru⁹ extero. l. j. et de legi. l. nõ dubiũ. de pec. l. eo. tẽpore. §. fi. cũ ſi. Secũdò hoc etiã ꝓbat gl. q̃ multa exẽpla, quæ oĩa examinare eſſet difficile, nec pertinet ad materiã noſtram. Hoc etiã probatur regu-
4 la generali, quæ eſt, quoties † vnum venit ad implementũ alterius, non agiꝫ ex implẽte, ſed ex impleto: vt hic patet, & l. ſi ita
5 fuero ſtipulatus. §. j. & l. cum enim. ff. de noua. Secũdò †quæro, quid ſi ab vna parte impletur cõtractus: vtrũ ex hoc veſtiatur, adeò q̃ pariat actionẽ alteri parti, quæ non impleuit. Gl. vĩ dicere q̃ hæc quæſtio ſit fatua: ad qd ẽm poſſit agere altera pars cũ iã ſit impletus contractus. Sed certè non eſt fatua. Poſſet ẽm eſſe, q̃ licet cõtractus ſit implet⁹, fuit datũ mancipiũ vitioſum, vel morboſum: ita q̃ expedit ei q̃ poſſit agere. Veritas eſt, q̃ ei ſolũ impletur, qui eũ implet, non alteri parti; nec contra ſe implẽtẽ: adeò q̃ ſi vult, põt adhuc pœnitere: vt l. ſi pecuniã. ĩ prin. ff. de condi. ob cau. Venio ad gl. magnam. Quæro primò circa hãc legẽ, qũo ſtipulatio fuit ſubiecta. Dicũt quidã primò præceſſit cõuẽtio nuda de ꝓmutãdo: ſcdò illud fuit deductũ in ſtipulatione. & hoc tenet glo. Aliꝫ dicũt, q̃ ab ipſo initio vna fuit cõuẽtio ſtipulatiõe vallata. Vtraq; põt eſſe bona: tñ in hoc põt eſſe differẽtia: quia qñ p̃ceſſit nuda conuentio, & ſecuta eſt ſtipulatio: ſi quidẽ incõtinẽti oritur actio ex ipſa ſtipulatiõe. Itẽ pactũ nudum præcedẽs veſtitur cohærẽtia cõtractus: & ex eo oritur actio præſcri. ver. Sed qñ eſſet vna cõuentio tm̃ ſtipulatione vallata, nõ poſſet agi, niſi ex p̃miſſa ſtipulatione. Quæro
6 ergo, † & reuoco in dubiũ, qñ ex cõtractu permutationis oriꝫ actio: qua actione agetur. Sol. Aut nõ interuenit ſtipulatio: & tũc agiꝫ actiõe pr̃ſcriptis verbis: vel in factũ, quę eſt idẽ vt impleat qd cõuenit: vel cõdictione ob cau. ad repetendũ qd eſt datũ cũ diſtinctiõe, aut res fuit expoſita venalis, vel nõ: vt §. e. l. j. Si verò interuenit ſtipulatio, tũc diſtingue: aut ſtipulatio ſola p̃ceſſit, aut pactũ: vt §. ꝓxi. dixi. Quia ergo hic fit mẽtio de act. p̃ſcri. ver. & act. in factũ, ideo gl. intrat materiã act. præſcri. ver.
7 & act. in factũ. Quæro, ĩ q̃bus † caſib⁹ habet locũ actio præſcr-
i verbis [i] & act. ĩ fac. Gl. dicit q̃ habet locũ primò in pactis incõtinẽti appoſitis: vt l. ij. al's iij. de pac. ĩter emp. & vẽd. Itẽ vbi dubitaꝫ de noĩe cõtract⁹: vt ff. de p̃ſcri. ver. l. j. ij. iij. & l. ſi tibi rẽ. & l. j. de exerci. ac. Itẽ tertiò habet locũ ĩ tribus cõtractibus innominatis. ſ. do vt des: ſub q̃ eſt ꝓmutatio, facio vt facias, & do vt facias. Sed in quarto, ſ. facio vt des: daꝫ actio de dolo: vt l. naturalis. §. qd ſi faciã. ff. de præſcr. ver. Ita dicit glo. Doct. Vltrom.

contra:

contra:Imo nõ est nisi vna actio præscri.ver.scilicet quę oritur ex cõtractib⁹ innominatis.Nec obst.qđ dicitur de pactis incõtinẽti appositis;nã ideo ibi orit: quia habita relatione pacti ad cõtractũ,resultat quidã cõtractus innominatus. Nã si ego vendo tibi librũ pro cẽtũ,pacto appositio, vt vadas pro me Romã: habita relatione pacti ad cõtractũ resultat quidã cõtractus innominat⁹,ſ.facio vt facias:ſ.vendo vt vadas Romã. Ita dicunt ipsi.Istud est falsum per l.in bonæ fidei.ſ.de pac.vbi dicit text. ꝙ orit actio ex ipso pacto,non ex cõtractu innominato,qui resultat habita relatione hincinde. Idẽ in l.iuris gentiũ. §. quinimo.ff.de pac. Præterea pactũ incõtinẽti appositũ vestit cohærentia cõtractus:vt d.l.in bonæ fidei.& d.§. qnimo. Sed cõtractus innoiatus vestitur rei interuẽtu. Aliud est ergo vestimẽtũ vnius,aliud est vestimentũ alterius: vt dixi tibi in l.petẽs.ſ. de
8 pac.Præterea,†ego video ꝙ ex pacto nudo incõtinenti apposito oritur actio, etiã quãdo nullus resultat cõtractus innoiatus ex illa relatione:vt ſ.de vsur.l.frumẽti.ff.de vsur.l.etiã. si bene inspiciatur.nam pone ibi illud quod est mutuo datũ creditori esse promissum per stipulationẽ, & appositũ pactũ nudũ de vsuris:certè nullus resultat cõtractus innominatus. Est em̃ cui promitto,& creditor ad nihil obligat:& tñ constat ꝙ ex pacto illo oritur actio.teneo ergo gl.nostrã. Itẽ in secũdo mẽbro, qñ dubitatur de nomine cõtractus:verũ dicit glo. põt enim esse ꝙ nullus cõtractus innominatus resultat.Exemplũ,tu posuisti librũ tuũ ad vendendũ,ad stationẽ: hic nihil fuit dictũ expresse, quid illi vẽditori deberes dare. Vnde nõ põt dici ꝙ hic innominatus cõtractus sit:& tamẽ agitur actione præscri.verb. In tertio casu,ſ.in cõtractibus innominatis,& gl.& doc. Vltramon. sunt in cõcordia:& remanet ꝙ gl.nostra dicat veritatẽ. Quæ-
9 ro,circa illud quod gl.dicit, †ꝙ in facio vt des, oritur actio de dolo.nõ præscri.ver.an hoc sit verũ:& quæ est ratio huius.Certè hoc examinaui plenè.ſ. de dolo.l. cùm proponas. dic vt ibi.
10 Quæro, vtrũ contractus innominati †cognoscãtur per modũ ineundi contractũ:an cognoscantur ex modo implendi.Glos. dicit,ex modo ineundi:vt l.cùm mota.C.de transac. Doct. Vltramon.dicunt ecõuerso,ꝙ cognoscantur ex modo implendi. & illud est principalius:aliàs esset imponere legẽ verbis. Do. Iac.But.tenet opi.gl.vt cognoscatur ex modo ineundi contra
11 ctũ.& hoc ipse probat sic:Quando vnũ venit†ad implementũ alterius,tũc debemus inspicere illud quod impletur: vt in hac l.in prin.& l.si ita fuero stipulatus.§.j.& l.cum enim.de noua. Præterea:quando vnũ venit tanꝯ accessoriũ, illud inspicimus quod est principale:vt l.& si nõ sunt.§.perueniamus.de aur.& arg.leg.Sed hoc implementum venit vt accessorium ad aliud, quod impletur,ſ.ad conuentionẽ.ergo &c. Ego alias dixi vobis,ꝙ ista disputatio displicet mihi. Dico em̃ ꝙ sicut ab initio cõtractus emptionis & vendi. ex parte ementis est emptio, & ex parte vendẽtis est venditio, nec inspicitur quod præcedat: vtrũ inspiciamus verba ab emptore,an à venditore:vt l.j. ff.de rerum permu.ita dico in istis cõtractibus innominatis,ab ipso principio ex parte vnius est do vt facias:ex parte alterius est fa-
12 cio vt des.Exemplum probatur: †quia cõtractus innominati dijudicantur secundũ naturam cõtractuum nominatorũ, quibus assimilantur:vt l.j.§.si quis seruũ.ff.depositi.& l. eum qui. §.si rem inspectori.ff.commod. & iste contractus do vt facias, assimilatur locationi:vt dictis legibus: sicut est in locatiõe nõ inspecto ordine verborum ex parte locãtis est locatio, ex parte conducentis est conductio: ita hic ex vna parte est, do vt facias,oritur actio præscriptis verbis. ex parte alterius, ex cuius parte est,do vt facias:ex alia est facio vt des.Ideo ex parte eius, ex cui⁹ parte est facio vt des,oritur actio de dolo. & sic cessant rationes,quæ fiunt in contrarium per do. Iac.cùm dicit,inspicimus illud,quod impletur.fateor:sed ab ipso initio isti contractus fuerunt variati ex persona contrahentium: ergo &c. Ita debemus intelligere istam materiam. Veniamus ergo modò ad actionem in factum.& de hac non dico modò,sed dicã Deo duce in l.j.ff.de condi.ex lege &c.

1 ☞ *Actio præscript.uerb.quæ datur ad implendum quod conuenit,an detur præcisè ad dandum:uel liberetur præstando interesse.*

Vm precibus. Condictio ob causam est personalis:ideo datur contra contrahentem,non contra tertium possessorem.h.d. Quęritur hic primò vtrum in cõtractu permutatio- a
nis transferatur dominium alia re nõ tradita,vel fide habita de ea.Dic vt dixi ſ.eo.
1 l.ij.Quęro secundò,†an hæc actio præscr. ver.quæ datur ad implendum quod cõuenit,detur precisè ad dandum, an liberetur quis præstando interesse.Gl.tenet ꝙ libe- b
retur prestando interesse.Doct. Vltramõ. dicunt cõtrariũ. Dy.tenet glo.in l.stipulationes non diuidũtur.in distinctione magna.Et ego teneo gl.dic vt ibi &c.

De locato & conducto. *Rubrica.*

Continua vt in glossa.

LEX I.

Dominus. De hac materia habetis in l.dominus horreorum.ff.eo.tit.

1 ☞ *Conductor,uel locator operarum quis dicatur.*
2 *Conduxit,sæpe ponitur pro locauit,& econuerso.*
3 *Locans operas ad faciendum ædificium certa mercede constituta,quando possit mercedem petere ante opus finitum.*

LEX II.

Auersus. Primò est hic videndum, qs †d
1 catur locator, & quis dicatur cõductor.& hic text. videtur velle ꝙ ille, qui præstat operas, dicatur conductor;ille, qui dat pecuniã, dicatur locator. Itẽ in cõtrarium videtur tex.& ista est veritas,ꝙ semper iste, qui dat pecuniam dicitur cõductor:iste,qui dat operas, vel patiẽtiam,dicitur locator;vel qui præstat patiẽtiam habitandi,vel facultatẽ ducẽdi aquã, & similia,ille dicatur locator: vt l.j.§.si qs seruũ.ff. depositi. Nõ obstat hæc lex;quia verbum hic cõduxisti, ponitur impropriè licet gl.videatur aliter exponere:tamẽ ni-
2 hil est dicere.†Sæpe enim ponitur conduxit, ꝑ locauit,& ecõuerso :vt l.veteres. de act.empt.& l.si domina.ſ.de vsufr. Quæ- b
3 ro secũdò, †quãdo quis locat operas suas, vt faciat ædificium aliquod certa mercede,vtrum possit petere mercedẽ ante finia tum opus [a]. Glos.hic videtur dicere ꝙ sic: arg.ſ.de iu.l.properandũ.§. in honorarijs. Vide glo.istã.Certè.§.in honorarijs. nihil facit ad propositũ: quia speciale est in aduocato. Vnde dicunt doc. hic inspiciendã esse qualitatem personæ,quæ locauit operas suas,& qualitatẽ operis. Quid enim si quidam pauper artifex promisisset facere palatium cõmunis, pro certa quantitate. Certè debet sibi solui quantitas interim: arg.ad hoc.ff.eo.l.qui insulam.§. qui ædẽ. & l.si verò non remunerandi. §.fi.ff. mãd. Quod satis placet. Teneatis menti istam glo.quia valet ad multa &c.

1 ☞ *Pensio domus soluitur iuxta consuetudinem locorum & ea cessante,in fine temporis.*

LEX III.

Edem,quam. b Circa hanc le
b gem glo.quærit,qñ debet solui
1 †pẽsio domus: vtrum in initio vel in medio,an in fi. Licet de hoc sint opi. veritas tamẽ est, quod standũ est consuetudini regionis in hoc:vt j.e.l.exceptio. Sed si cõsuetudo non apparet, debet solui in fine tpis:nec ante põt petere quia ante locator contractũ ex parte sua nõ impleuit: vt

¶ Finium opus. Ade de Bart.in l. qui insulam.§.qui ædẽ.ff.eod. & Bart.in l.diuortio. in prin.sol.mat. Vide no.in l.proxi.& quod no.Bal.in l.j.ſ.de var. & extraor.cog.

¶ Aedem,quã. Intelligе istũ tex. qui logꝫ tur vt ,ppter refectiõnẽ necessariam possit cõductor expelli: & ea cõfecta conductor in domo reponi debeat.& est no.gl.iuncto tex.i verbo, testaricꝫ dñm.in fin. in l.si duo.§. cũ inquilinus. ff.vti pos.& ibi Bart. Itẽ limita hãc l.secundũ Ang.in cõductione ad lõgũ tp̃s, qa dicetur habere ius. & ita ipse cõsuluit in cõsi.certũ est ꝙ in anno dũi &c. adde Inn.i c. propter sterilitatẽ.extra eo.tit. & ibi vide ad hanc l.per Imol.in glo.pen.

POMATES.

¶ Aedẽ quã. Ad istã l.vide Ale.cõsi. lxxix. in ij.col.prin. in volu. iiij.& cõsil.cxxxij.ad fi.volu. iiij. & clxxxvj.col.iiij. volu. ij.vbi ponit, an colonus dicatur malè versari, si vẽdidit rem locatam sibivt propriã.Et pulchrè ad istã l.vide per ipsum cõsi.cv.vol.iij. colũ.j.& iiij.& vj.& cxviij.vol. v.i primo dub.vbi ponit multa circa hoc, an conductor dicat malè versari: an requirat snia declaratoria sup hoc & v.etiam vol.iiij.

P. P A V. P.

¶ Aedem quam. An ista lex habeat locum in emphyteusi. vide Hippo. singul. xciij. Et vide omnino in materia huius legis latè per Barb.in c. ꝓpter sterilitatẽ. in iij. colũ.& seq.de locato. Item ꝙ cõductor nõ soluens pensionẽ possit statim expelli, etiã authoritate propria, Vide Bertach.in tracta.de Gabel.i ij.parte.in ix.colũ.Vbi etiã ponit quid si primus conductor alteri locauit, & ab eo recepit pensionem,an dominus possit secundum expellere. Vide etiam de hoc in Bertach.in versi. emphyteuta soluere debet. & in l.si quis conductionis.j.eod. Ponderatamen, quia Bald. in hac l.ædem.in pen. col. tenet ꝙ dominus non possit expellere secundum conductorem, qui fuit inuestitus à primo.Sed idem Bal.in l. certa. ad fi.ſ. vt in possess. lega. retulit oppositum: licet in cõtrarium alleget decisionem Bart. in l. j. §. necessario. ff. si mul. ventr. nomi.

poſ.miſſ,fuer.Ideo bene aduerte & conſidera Bertach.vbi ſ.tenet quòd non poſsit. Et allegat Baid,in vtroque loco ſ.allegato ad idem: ſed videtur contrarius. Limita tamen illud quod dictum eſt, quòd propria authoritate &c. non procedere, quando via iudiciaria eſſet ſemel adita,vt ſcripſi in Bertach. in verſi. emphyteuta ſoluere tenetur. de quo ſ.

☞ P. P A V. P.

a ¶ Certi iuris. Vide ad Bar.in l.ij.ff.in qb. cau.pig,tac. cõtraha.

b ¶ Licet. Vide Bart.in l.ſi merces. §. vis maior.ff.loca.

Pro ſaluando Bar.in hac l.licet. vide conſor.q̃ poſui ad §.vis maior.i l.ſi merces.ff. eo.ti.de loc.& cõduc.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Licet. De materia remiſsiõis vide oino do.Fran.cõſil.lij.Item an iſta remiſsio fiat in cõductore ad longum tp̃s, vide Alexã. cõſi.dxvij.not.ſinguslariter q̃ in caſib⁹ in quib⁹ fit remiſsio p̃pter ſterilitatẽ nõ p̃cedit q̃n cõductor p̃ tẽpore p̃terito nõ ſoluit canonẽ: qa præſumitur p̃pter illud dictũ caſum accidiſſe. Ita Io. An. in c. p̃pter ſterilitatem. extra de locato.Itẽ p̃ hoc vide Ang.ĩ cõſi.clxxxviij. inci. put patet ex themate in vj.col. Itẽ vide Alexã. de materia oĩno cõſil.cxij.Cuius dicta poſui ad Bar.in l.j.circa fi.ĵ.tit.j.& late etiã cõſ. cccclxxvj. vbi ponit de remiſsione. Qualiter autẽ concludi debeat in libello, in quo petit remiſsio vide oĩno Ro. cõſi.clxxviij.Itẽ no.q̃ rõne nõ fit remiſsio, nec augmentũ, ſed ratione inſoluti. Vide Bertac. in tractatu de Gabellis, in ij. parte. in xj.col.vbi ponit de eo qui cõduxerat molẽdinum cũ quatuor rotis,& addat vnam rotam. Et ibi etiã in xij. colũ. ponit an & q̃n p̃pter guerrã fit remiſsio. Et ibi & in ſeq. colũ. ponit quid de temporee peſtis & de multis alĳs in materia, maximè de molendino caſmate perempto. Item, quid ſi pretiũ fructuũ creſcit vel decreſcit, an debeat fieri remiſsio vel augmentum, vide Ange.conſi. clxxxviij. in v.colũ. & ſeq. Item quid de impedimento peſtis, vide quæ habes ad Bar. in l.habitatores.ff. locat. vbi Bart,ponit q̃n eſt parua incõmoditas vtendi non fit remiſsio.Item de guerra,& quid in emphyteuta,vide Are. latè in l. interdum.in ij.col.& ſeq.de acquir.poſ. Et ibi etiam in fi. quid vbi quis conduxit tempore guerræ.non fit remiſsio propter guerram,quia ei imputandum eſt. Vide etiam Alex.conſi.cxij.vol.j.col.vlti.Et quanta debeat eſſe læſio vide Com. conſil. cxxvtij.col.vj.& ſeq.vol.ij.

c ¶ Emptorem. In prin.hæc l.fallit in fiſco,& in matricula.l.fi.vbi Bald.ĵ.de iur. fiſ. & tex,& Bar.in l.negotĳs.ſ.de manci.& colo.lib.xj.

c ☞ POMATES. ¶ Emptorem. An iſta lex habeat locũ in colono partiario, vide Roma.conſi.cccix.& conſi.cccxj.& Are.clx.colum.viij.& Alex.cõſil.cxviij. volu.v.in ij.dubio.vbi ponit multa ad hanc l.maximè aſsignando eius rationem. Et an procedat quãdo emptor ſolũ emiſſet fructũ rei locatæ,vel quãdo eſſet facta locatio ad longum tempus,& cxxij.eo.vol.maximè in j.col.& in vlti.in fi.& vide

l.Iulianus.§.offerri.ff.de act.empt.dixi tibi.l.ſi ſeruus mæuij.§.fi.ff.de ſtip.ſer.&c.

EX diui. De hac materia plenè dixi in l.dominus horreorum.ff.eo.tit.

a ERti iuris. a Iſta fuit repetita vltra mõtes. & eſt pulchra materia &c.

1 ☞ *Sterilitas quando dicatur.*

b LIcet. b Quãdo aũt dicat̃ ſteri litas eſt opi. inter doct. †Quidã dicũt inſpici vulgi opinionẽ. Alĳ dicunt,q̃n ſemẽ non recolligit̃. Tex.hic dicit iuxta bonã fidem haberi rectè &c.quæ eſt bona fides. Certè vt aliquis nõ decipiatur vltra dimidiã iuſti pretĳ:infrà dimidiã, bona fides hoc tolerat:vt l.ĳ.& l.ſi volũtate.ſ.de reſcin.vẽd. Si ergo ſunt recollecti ita modici fructus, quod ſoluendo penſionem remanet deceptus vltra dimidiã iuſti pretĳ:tũc debet fieri cõputatio. Ita credo q̃ debeat intelligi iſta materia: nec vnq̃ dixi niſi modò &c.

1 ☞ *Conducens ad non modicum tempus, dicitur habere ius in re: & non tenetur ſtare colono.*

2 *Colonus dicitur habere ius in re, quando de locatione eſt factum inſtrumentum, & obligata omnia bona hinc inde pro obſeruatione.*

c EMptorem. c Materiam huĳ⁹ legis dixi vobis in l.ſi filĳ⁹. aliàs,ſi filio. §.fi.ff.ſol.ma.Sed volo vobis dare talem doctrinam: Ratio huius legis eſt hęc,quia colonus nullũ ius habet in re,ſed habet obligatã dñi locãtis.ſed illa obligatio perſonalis nõ tenet emptorem:merito emptor nõ cogitur ſtare. †Sed ſi ponerem colonũ habere ius in re: vt quia conduxit ad nõ modicum tempus d: tunc enim emptor tenetur ſtare. Cũ enim habeat vtilẽ, rem & ſic actionẽ, multò fortius exceptionẽ,vt l.j.§.quod aũt.ff.de ſuperfic. †Et per hoc aliàs dixi, q̃ q̃n de locatiõe eſt inſtr̃m & in ſtipulatiõe obligãt partes hincinde oĩa bona ſua pro obſeruatiõe prædictorũ: q̃ tunc ratione prædictæ obligationis, poteſt dicere colonus,vel inquilinus.Ego habeo ius hypothecę in re:& ſic nolo ĩde recedere, donec mihi ſatisfiat de pœna, vel de intereſſe meo,cũ hęc res iã ſit mihi obligata: & ita iã de facto dixi & obtinui. Et cũ mihi occurriſſet, feci fieri proteſtationẽ à cõductore,vt diceret ſe detiere p̃ obligatiõe ſibi facta: & q̃d ſe nõ inqetet. quod

DAmnum. Op.gl.de l. ex cõducto §. ſi vis tẽpe

etiam Soc.limitantem cõſi.xv.col.v.Et de materia huius.l.vide Alexan.& Bar.in l.ſi filius fa.§.ſi vis.ff.ſol.mat.& Barba.conſi.xxxvj.col.xij.in ĳ.dubio.volu ij.

d ☞ P. P A V. P. ¶ Modicum tempus. Idem tenet Ange.cõſi.xx.ad fi.Itẽ circa iſtam materiã vide Alex.latè in l.ſi filio.§.j.ff.ſol.mat.vbi ponit multas limitationes ad hanc legem, & etiam ad regulã q̃ vniuerſalis ſucceſſor tenetur ſtare colo. Vide quod habes ad Bart.ibi.Vide etiã Ale.in l.qui abſentu. §.j.col.ij.de acq̃.poſſ. vbi habes an requiratur hypotheca ſpãlis. Itẽ an emphyteuta fiĳi teneatur ſtare colono,vide Ro.ſingulari lxiij.Itẽ limita regulam huius in ſingulari ſucceſſore, q̃ nõ ſuccedit in plenũ ius: quia tenet̃ ſtare. Vide do.Frã.cõſi.clx. in xj.col.Nunq̃d aũt diſpoſitio huĳ⁹ legis, p̃cedat i colono partiario,vide Ro.conſi. cccix.& Barb.in ru. de reb.ecc.nõ alie.in vj.dubio ad finẽ.Itẽ no.q̃ ſi eccleſia conceſsit fundũ ĩ emphyteuſim,in quo fundo ſteterat quis ad laborandũ p̃ longũ tempus,& bene laborarat, & tenet̃ emphyteuta ſtare colono:et ſi eũ expellat,poterit iure ſuo priuare.Bar. in l.cognouimus. C. de collat.fun.partim. li.xj. Itẽ vide aliquid in Berta.in verſi.emphyteuta ſtare tenet̃. Itẽ ad materiã huius legis vide Alex. latè cõſi.cxviij.ĩ v.vol.in ĳ.colũ.vbi etiã dicit q̃d emptor fructuũ nõ tenet̃ ſtare colono. & multa alia. Itẽ ad cautelã Bart.hic.ſ.de emphyteuta an req̃rat̃ ſpecialis,vide ad bar.i l.ſi filio.§.ſi vir. Et q̃ tutius ſit apponere p̃actũ exp̃ſſum de non alienãdo cum hypotheca ſpãli,vide Iaſo.in l.filiusfa.§.dicui.in prin.de leg.j. Illud tñ q̃d dictum eſt de ſpeciali hypotheca,ĩtellige q̃tũ ad id q̃d dictũ eſt.:q̃n p̃mittit̃ nõ alienari,ad finẽ vt nõ poſsit expelli,etiã ſi ſoluat intereſſe, ſed ad finẽ vt poſsit retinere quouſque ſolutũ ſit intereſſe nõ requirit ſpãlem hypothecã. Imò vide & cõſidera Alexã.in l. ſi filiofamilias. §.ſi vir.in ĳ.col.ff.ſo.ma. et in l.ſi abſenti.§.j.ff. de acq̃r.poſ.& habes ad Bart.in d.§.ſi vir. Vide ĕt Barb.in c.p̃pter ſterilitatẽ.in ĳ. colũ.extra,de locato.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Qui rẽ. Vide Pau. conſi.cliij.& quæ habes in l.ſi rem alienam.de acqui.poſſeſ.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Si olei. Circa regulam huius legis q̃ verba contractus improprientur,vt conueniant ſubiectæ materiæ & menti contrahentium,vide Iaſ. latè in l.ſi tibi pecuniam.in j.& ĳ.col.ff.ſi cer.pe.vbi idem dicit in alĳs diſpoſitionibus,& limitat vno modo.

g ☞ P. P A V. P. ¶ Vltimò nota. Circa iſtam regulam quòd verba libelli improprientur vt ſuſtineantur,vide omnino multa per Fel.in c.auditis.in j.& ĳ.co. extra,de præſcri.vbi etiam ponit vnam limitationem ad iſtam regulam. Vide etiam Mod.in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi iurauero.ff.de iureiu.vbi latiſsimè Iaſ.in ĳ. & ĳĳ.col.

g ¶ Vltimò nota.Itẽ no.in l.inſulã.de preſcr.ver.& Bar.in d.l.ſi merces.§.his maior. in fi.ff.eo.& adde Bar.hic & d.aud.qui cum eo trãſit in c.cõſti.de rel.do.& Bal.in

EStatis.ff.eo.vbi dñs tenetur ad remittendũ mercedẽ.Dicit glo.certè ibi vis diuina:hic humana.Certè iſtud nihil ad p̃poſitũ: ſed veritas eſt iſta:Aut enim damnũ cõtingit in fructibus,ſeu in re locata:tũc debet fieri diminutio mercedis:vt legibus cõtrarĳs: Aut damnũ cõtingit in rebus propriĳs coloni & nõ debet fieri diminutio mercedis. hic eſt caſus,quẽ perpetuò tenemenți,&c.

EGem. Vide plenè de hac materia in l.item quærit̃.§.qui impleto.ff.eo.titu.

EXcepto. Hęc eſt bona lex q̃ q̃n nõ exprimit̃ certa quãtitas intelligitur de ea,quæ conſueuerit præſtari. Vide gl.ſuper verbo conſuetudinem.& apoſtilla vt habes in libro &c.

e QVirem. c Pleniſsimè vide in l.ſi rẽ aliquam.ff.de acqui.poſ.quæ eſt de difficiliorib⁹ materĳs Digeſti noui.

1 ☞ *Si locatur fundus pro certa quantitate olei uel frumenti,an dicatur locatio.*

2 *Libelli uerba impropriantur,ut ſaluetur.*

1 SI olei. f †Opp.locatio nõ cõſiſtit, niſi interuenerit

f pecunia numerata:vt.l.j.§.j.ſi qs ſeruũ.ff.depoſi.ergo hic nõ fuit locatio.Gl.fatetur contrarium,q̃ hic intelligitur,locaſti,i.in vſum conceſsiſti:& ſic fuit hic cõtractus innominatus. Vide glo. iſtam ſi hoc eſt verum:ergo poteſt iſtũ pœnitere,cũ in cõtractib⁹ innominatis locus ſit pœnitẽtię:vt l.ſi pecuniam.ff.de cõdic. ob cau.Huius timore oportet te exponere ſi olei,ſ.iã ſoluti.& ſic non erat res integra quia cõtractus erat impletus ex parte alterius,meritò nõ erat locus pœnitentiæ.al's ſecus. Item inſtatur ſic:hic eſt contractus innominatus:ergo nõ eſt cõtractus bonæ fidei: qa nõ dicitur bonæ fidei,niſi in duobus caſib⁹,ſ.de permutato & æſtimato:vt Inſti.de act.§.actionũ.ſ.tit.j.l.ĳ.ſed hic non eſt de his:ergo &c. So. Oportet te dicere de neceſsitate,q̃ res hic erat expoſita locãda:tñ poſtea merces fuit cõſtituta in oleo. Vnde habet ſimilitudinẽ cũ contractu bonæ fidei.arg.ſ.tĭ.j.l.ĳ.aliàs neſcio defende

g re iſtam legem. Vltimò nota g quòd per

h hanc l.ſemel †ego defendi vnum libellum: agebat enim aliquis cõtra colonum,dicẽs q̃ ſibi locauit fundum pro certa quãtitate frumenti: opponebatur q̃ nõ erat locatio iſta:ſic libellũs nõ procedebat: ego dixi q̃ procedit:ponitur enim locare impropriè: vt hic videtis.&c.

sub.de iure emphy.in verſic. v.dicit verba libelli impropriari vide quæ latè dixi post Bar.in l.Aurelius.§. Sticho.de lib.leg.Adde tamẽ ꝙ ſi actor dicat,ꝙ agrimensor locauit ſibi operas,libellus eſt ineptus.l.j.§.j.ff.ſi men.fal. mo.dice. quod intelige vt ibi no.in agrimenſore à publico deputato.& ad Bar.hic vide latè do.Mar. Soc.in c.dilecti.arg.xxxiij.extra de lib.obl.& ibi concor.

℣ P. P A V. P.

a ¶ Dñiũ.vide Fel.in c. inter dilectos.in vij. col.de fide inſtru.

a ¶ Dñiũ.An ſola locatio ſufficiat ad probationẽ dñij:adde q̃ no. Bal.in l.fi. de adi. leg. & dicit in c.inter dilectos.,ppe fi.de fid. inſtru.vbi vide gl. Adde tex.in c.cũ venerabilis.de relig.do.& in l.ſolẽnib⁹.C.de reivẽ.

℣ P. P A V. P.

b ¶ Fundũ Titio.Vide Alex.cõſi. cccexcxix. in j.co.& cõſi.ccccj. Pau.cõſi.ccxcv.ad fi.

c ¶ Perpetuò. vide Spe. limitãdo ſic hãc l.ĩ ti. de loc.§. nunc aliqua. ver.ij.no. & vide quę hic not.Bal.adde Ale. conſil.xij. & x.ij. lib. Bal.conſi.cccxxvj. cũ duob⁹ ſeq. cõſil. cclxxx.eo.lib.ꝙ Bal.cõſil. lv.iiij.lib.Andr. Sicu. conſil.l.

℣ P. P A V. P.

d ¶ Si quis conductionis.vide de materia ad liquid ꝙ Ale.cõſil.cccccj. Itẽ regula huius legis nõ ꝓcedit, agit rei vendi. vide Paul. cõſi.iij.& cõſil.xciiij. Itẽ ꝙ põt dñs expellere colonũ vel inquilinũ ꝓpria authoritate, vide quæ habes in Bertach.in ỹ.emphyteuta ſoluere debet. in ij.col. Et ibi etiam quid ſi poſſeſsio rei locatæ reperit penes tertiũ, an poſsit eã ꝓpria authoritate apprehendere. Itẽ ꝙ remediũ & beneficiũ hui⁹ legis non habeat locũ cõtra tertiũ poſ- 1
ſeſſorẽ,ponit etiã Alexan.in d.conſi.cccccj. in ij. colũ.vbi vult ꝙ inſtrumentũ,emphyteuſis & locatiõis nõ probet quo ad tertiũ, ꝙ locans ſit dñs. Idẽ etiam vult Ro. conſi. cxxvij. vide etiam ꝙ 2
nõ poteſt refricari aliqua quæſtio agẽti cõdictione ex hac lege, per Alex.cõſil.v. inci. puto de iure.vide etiã poſt Bar.in l.rem alienam.ff.ſol.matr.& in l.ita vt ſi fur.ff.cõmo. f
Et vide etiam an propria authoritate poſſit expellere. Et quid ſi primus conductor alteri locauit, à quo recepit penſionẽ,quæ habes in l.ædem.ĩ.eo. Et quòd contra tertiũ non habeat locũ condictio ex hac lege,pondera in ſimili quæ dicit Alex.conſi.xcij.in iij.colum.in j.volumi.dum loquitur de condictione ex lege,ſi quis maior.C.de tranſactionib.Item quòd poſsit refricari quæſtio dominij,quando de ea conſtat notoriè in caſu huius legis,vide Alex.in l.ſi rem aliquam.in vlti.colum.ff.de acquiren. poſ. Sicut etiam poteſt opponi agenti interdicto ſpoliatorio. vbi etiam quòd diſpoſitio huius legis non habet locum quantum ad facta, ſed ſolum per reſtitutionẽ rei, & quòd locatori competat remedium reſtitutorium tanquàm ſpoliato, quando colonus denegat reſtituere rem,vide Alexan.in conſi.ix.in j.colum.ad finem. in v. volumi. Paul.de Caſtr.in l.qui rem.ff.depoſiti.Barto.in l.fina.ff.de preca. in l.non ab re.C. vnde vi.in l.ſi ei,à quo.ff.de vſucap.gloſſ. & docto.in capit. inter dilectos. de fide inſtru.Bal.in l.conductores.ſ. in j.citu.An autem ex ſola denegatione reſtitutionis dicatur committi furtum vel violentia vide Iaſ.in l.j.§.ſi rem.de acquiren.poſſed loquitur in re mobili.Item an remedium huius legis habeat locum in conducente rem propriam a ſe poſſeſſam tempore cõductionis vide omnino Curſ.conſi.lxx. per totũ.Item de materia qũo conducens vel habẽs aliter cauſam a me, nõ poteſt refricare quæſtionem dominij, vide Feln. in c. inter dilectos. in xij. col. de fide inſtru. Itẽ ꝙ iſta regula procedat etiã in emphyteuta,vide Barto.in l. legata inutiliter.ff. de adim.leg. Itẽ ꝙ beneficium huius legis habeat locũ in cõmodato, precario, & alijs ſimilibus cõtractib⁹, ex quibus oritur obligatio rem reſtitui,vide Pau.de Caſtr. in l. ſi rẽ alienã.ff.de priv. act.in l.qui rem ff. de poſi.in l.cõmodare.ff. commo.in apoſtil. ad Abb.in ca. inter dilectos.de fide inſtr. Sal. hic ad fin.Decium in cõſ.lvj.col.iij.An aũt agenti cõdictione ex iſta lege poſsit tertius ſe opponere pro iure ſuo, iuxta l.bona fides. ff. depoſiti. vide Ant.de Bu.ꝙ ſic in c. ſæpe.col.iij.de reſt.ſpol.i.Bart.hic in ſua diſtinctiõe vĩ. velle cõtrariũ.Quid autem ſi res locata ſit aliena, & poſt conductionẽ conductor eã habeat à vero dño, an teneat reſtituere locatori rẽ vigore iſtius legis? vide gloſ.ꝙ ſic, in l.⁹ qs fundũ.§. fi.ff.loc. & Bart.ibi, & alios. põt tñ agi per cõductorẽ ante finit. locationẽ, ꝙ liberet à conductione ex iſta lege, vt ibi dicit no.Bar.in fin.& Fulg. Pondera eos velle etiã hoc petere poſſe.añ tpe cõductionis fuiſſet conductor dñs. Et rõ eſt in promptu:quia finita declaratione an ſuper dñio finita poſtea locatione conitat notorię de dñio conductoris: imò tunc opponi põt,vt dictũ eſt ſ. Et iſta declaratio poteſt peti vtroq; caſu:quia Bart.ibi & gl. volunt ꝙ vtroque caſu pariter locũ habeat cõdictio ex iſta lege, finita poſtea locatione, ideo nulla eſt diuerſitatis ratio.

¶ Referre dñij. Quãdo conductor poſsit opponere exceptionẽ dominij locatori, vide gl.& Bald.in l.ei à quo.ff. de vſucapi. & Bar.latiꝰ in l.ſi alienã. ff.ſol.mat. & qđ not. dixi poſt Bar.in l. cõmodare.ff.commoda.

AD probationem.

Ex cõtractu locationis nõ probatur dominium. [a] h.d.Hoc eſt verum, ꝙ locatio nõ ſufficit ad probationem dominij,ſ.ſola,ſed cum alijs ſic. Pone eũ ꝙ ego locaui fundũ Titio [b]: & ꝙ ipſe tanquã meus colonus laborauit longo tẽpore: & probo titulum. Certè ex hoc probabitur poſſeſsio: & per conſequens præſcriptio.quod tene menti perpetuò [c], &c.

a

☞ *Poſſeßio quòd poßit quæri ſine cauſa.*

1 *Exceptio,dolo facis, non habet locum in poſſeſſorijs recuperandæ : quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus.*

2 *Conuentus actione locati, quando poßit opponere exceptionem dominij.*

SI quis cõductiõis. [d]

ſta eſt ſingularis lex. Conductor cõuẽtus ex hac lege debet ante oĩa reſtituere rẽ,nec quęſtionẽ poteſt referre dominij [e].hoc dicit ſecũdũ lec.quã puto verã. Et legitur duobus modis principaliter,qui tanguntur in prima gl. Item ſecunda lectu. diuiditur in alios duos modos,& tanguntur in ſecunda glo.Pono caſum in terminis ſecundum quod poſuiſti ſummariũ:poſtea examinabo lect. lex iſta primò legitur quando qs locauit alteri rẽ, quam ipſe conductor habebat,tenebat, & poſsidebat: & hic caſus ponit in prin. glo. Contra quem caſum op.primò,ex ſola locatione nõ poteſt quæri poſſeſsio locanti: quia ſicut dominiũ nõ põt quæri ſine cauſa:vt l.nunq̃ nuda.de acquir.re.do.ita nec poſſeſsio ſine cauſa poteſt quęri:vt not. in l.quod meo.in prin.ff.de acqui poſſ.Solu. Dico ꝙ iſta lectu.non procederet,ſi teneremus illã opi.quam tenet Ia.de Are. Sed doct. †omnes communiter tenent contrariũ:quia poſſeſsio non põt quæri ex cauſa nulla,vel iniuſta:vt l.j.§.ſi vir.de acqr.poſ. procedit ergo iſta lectu. Sed contra iſtam opi.op.de doli exceptione.l.de dolo.& de regu.iur.in l.dolo.Sol.dicunt quidã iſtud eſſe ideo, qa iſta lex ſic expreſsè ordinat. Tu†dic,regula dolo facis non habet locũ in poſſeſſorijs recuperandæ poſſeſsionis: quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituẽdus: vt l.momentaneæ.j.vnde vi.& l. ſi quis ad ſe fundum.j.ad legẽ Iul.de vi. ſed iſtud eſt indicium recuperandæ poſſeſsionis, cùm eo ipſo ꝙ colonus denegat [f] mihi reſtituere poſſeſsionẽ, ſpoliat me:ergo ante oĩa debeo reſtitui: nec poteſt opponi illa regula,dolo facis, quia petis. Iſta eſt vera lectu. Alio modo gl.legit iſtam legem ſimpliciter in quolibet,qui locauit rem,non diſtinguendo quis poſsideret. Ad iſtam lectu. op.locatio rei propriæ non valet: vt l.q rẽ ſ.eo.& l.ad probationem.& ff.depo.l.qui rem.ergo non põt agi ex locato. Hic dicit cõtrarium,quare malè.Huius timore lect. huius legis variat duob⁹ modis. Vno modo ꝙ hic agatur actione ex locato.Nõ obſtant iura cõtraria:quia licet locatio nõ valeat:tñ lex imponit tibi ſilentiũ,ꝙ nõ poſſis hic opponere quòd locatio non valeat ratione dominij.Iſta lec.nõ placet,per l.ad probationẽ.ſ.e.Pręterea. per oppoſitionẽ iſtius exceptionis detegit ꝙ agens ſine cã, & ſine actiõe experitur:ergo nõ debet audiri:vt l.ſi pupilli.§.videamus.ff. de nego. geſt.Quid ergo dicendũ eſt ſecundo modo,ꝙ hic agatur condictione ex lege iſta, & ceſſant omnia cõtraria. & iſta eſt vera.

3 Contra hoc opp. ego videor tenere † ꝙ agẽti ex locato poſsit opponi exceptio dominij.Contra.ff.cõmo.l.ita ſi fur.ſ.de pig. act.l.nec creditores.cũ ſi.Sol.Agẽti ex locato,vel alia actione perſonali,nõ põt obijci exceptio de dominio tertij. Ratio, qa per hoc nõ improbat cõtractus. Põt enim quis mihi locare,cõmodare,& tradere pignori rẽ alienã: ſed ſi opponitur exceptio de dñio ipſius cõuenti, bene põt hoc fieri: qa per hãc detegitur cõtractus nullus:vt l. qui rem.& l.ad probationẽ.ſ.eo. Contra hoc op.&vĩ,ꝙ de dominio tertij poſsit opponi:vt l.bona fides.ff.depoſi.Sol.Ibi non ſolũ ego opponebã de dñio tertij: ſed etiã ipſe tertius agebat cõtra me, & aſsiſtebat mihi. Vltimò opp.j.de agri.& cenſi.l.litibus.Sol.hic cõſtabat de locatione: ibi nõ, ſcdm verã lec.Ex his diſtingue tria ỹba [g]: aut de locatione eſt dubium:& poteſt opponi exceptio dominij:vt d l.litibus. Aut de locatione cõſtat:& tunc aut agitur condictione ex hac lege,aut actione ex eo contractu. Primo caſu nõ põt obijci exceptio dominij:vt hic.Secũdo aũt caſu ſubdiſtingue. Aut obijcit cõductor de dñio ꝓprio, aut de dominio alieno, ſ.tertij:& hoc ſcdo caſu aut ille tertius agit,& aſsiſtit ſibi, aut non:vt patet ex prædictis &c.

SI tibi.

Allegaui tibi iſtam legem ſ.de pact. ꝙ pactũ veſtitum non vetitit pactum nudum inter alias perſonas;licet inter eaſdem ſic.

COnductores.

Iſtã conſtitutionem habuiſtis de verbo ad verbum j.vnde vi.l.non ab re.ideo hic nihil de ea dicemus. Sed dic vt dixi tibi,&c.

h De iure emphyteutico h. *Rubrica.*

f ¶ Denegat.Vide hic Bal.& tex.& Bar.in l.ſi is qui.ff.de præſcr.verb.Et cõtra vide per Alex.de Imo.in conſi.xc.in fi.prin.in v.volu.

g ☞ POMATES. ¶ Tria verba.Vide Alex.cõſi.xij.vol.iiij.& conſil.xliij.in ij. col.eo.vol.& in l.ſi aliquam rem maximè in vlti.col. vbi declarat hanc l.ff. de acqui.poſ.& vide etiam aliquid per Barb.conſi.xij.col.iiij.vol.ij.

h ℣ P. P A V. P. ¶ De iure emphyteutico. Circa materiam iuris emhyteutici,not.quòd ſi conceditur alicui fundus ſterilis in emphyteuſim,& emphyteuta ſuo opere & induſtria efficit eum fructificum,durabit in perpetuum, licet eſſet actum quod duraret vſq; ad tertiam generationem.Ita ſingulariter Barto.in l.quiſ ct

Prima Bartoli super Codice.

Quid autē importēt verba, ad renouandū posita in instrumēto, vide Ang. consil. clxxxvij. incip. ex forma & serie. circa fi. & ibi ponit in princ. quid si aliquis accipiat emphyteusim pro se & suis filijs & vna fœmina, an fœmina simul veniat cū masculis, vide etiam in consil. seq. Nunquid autem si pretium fructuū crescat vel decrescat, debeat fieri augmentum vel diminutio, vide Ang. consil. clxxxviij. in v. col. ad fi, & seq. Item no. qđ fisc⁹ vel eccles ia possunt dare fundū in emphyteusim cū pacto vt non incidat in cōmissum secūdum Bar. in l. fundus. C. de fund. patrimo. li. xj. Itē an pater possit præiudicare descendentibus nō soluēdo canonē, qñ transit ad filios vt filios, vide Ale. cōsil. viij. in ij. col. in iij. vo. & ibi in prī. dixit quod bona emphyteutica ecclesiæ transeunt ad filios vt filios. De hoc vide etiā q̄ habes ad Bart. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. de oper. libe. an possit præiudicare filijs. Item quid si res emphyteutica augeatur per alluuionē, an incremētū cedat emphyteutæ, vide Ias. in l. de quibus. in vij. & viij. col. ff. de legi. vbi etiā ponit de feudatario. Debet ēt posuisse in l. j. huius tituli: quia Sal. tāgit hic. Itē not. quod si habeā rē in emphyteusim, & illa puenit ad tertiū possessorē, qui fuit inuestit⁹ a dño, & semper soluit canonem, ego autē antecēj: soluti es nō incidit in cōmissum. De quo vide j. in l. iij. in princip. ad Bar. Et dicit Alex. in d. cōsil. q̄ hæres nō soluens pōt petere restitutionē in integrū ex clausula. Item circa probationē iuris emphyteutici vide Ro. consil. cxxvij. vbi dicit quod quoad tertiū nō bene pbat instrm emphyteusis. Nunquid autem finita emphyteusi possit dns alium inuestire sine citatione emphyteutæ, vide Ro. cōs. cccxij.

¶ P. P A V. P.

3 ¶ Est cōtractus. Adde quod est etiā stricti iuris, vide Com. consil. clxvj. in princ.

¶ P. P A V. P.

b ¶ Valent. Idem est in omnibus contractibus l. j. §. si conuenerit. ff. depo. sed præcipuè in emphyteusi, vt hic. Idem in feudo. Vide Com. cōsi. clxj. in ij. col. ad fin. versic. ad generale quæsitū. Et in feudis idem dicit not. Ioan. de Ana. consil. vij. incip. visis & ponderatis. in ij. colum. versicu. secundò præmitto.

c ¶ Ius emphyteuticarium. Ad euidentiam, vide in §. adeo. Insti. de loca. & Bar. in l. liberti. in vlt. col. de oper. lib. & Spe. de loc. §. nunc aliqua. & Bal. hic in rub. Et pro dicto Bar. hic est gl. not. in c. potuit. de loc. Vide Bar. in ij. oppos. & Cy. hic in vlti. col. & Bar. in l. si mihi & Titio. de verb. oblig.

d ¶ Ad rem. Vide no. per Bar. in l. si vno. §. item cum quidam. ff. loc. & not. quòd in hoc contractu feudi, & locationis habet locum vtilis redhibitoria, quantò minoris: vt singu. not. Barto. in l. ij. de edil. act. Quid autem si emphyteuta scidit arbores fructiferas, an dominus possit ipsum expellere vide Bart. & Bald. & Imo. in l. diuortio. §. si fundū. ff. sol. mat. & in aut. qui rem. de sac. sanc. ecc. Et an habeat locū in emphyteuta priuati, in ea parte. dum dicit, qđ propter deteriorationē pōt expelli, vide Bal. & Imo. in d. l. §. si fundū. Et istud adde ad ea quæ nota. in l. proxi. in versi. quæro vtrū dominus & facit ad l. ædem. ff. loc. Adde quæ posui in d. §. si fundum. vbi alleg. Bald. tenere q̄ incidens arbores fructiferas possit expelli: & ad id quod dicit Bar. quod ementi fructus elusij debeat fieri remissio, vide Pet. de Anc. consi. cccliij.

¶ P. P A V. P.

¶ Ad rem. Per istā rationē inferē, istud nō procedere, vbi in emphyteuli pstet pensio ad reditum. Ita infert Ro. cōs. cccxix. i viij. col. ad fi. & prin. seq. Ale. cōsil. cxij. de quo j. Barb. in rubr. extra, de locato. in vlti. col. Aret. latè in l. in rerdū in prin. in ij. col. & sequen. de acqui. possess. Soci. in l. Gallus. §. & si parēte. in ij. col. in ij. cōclusione. de libe. & posthu. Iaso. hic colū. xix.

¶ P. P A V. P.

¶ Mercedis. Circa istā legē primā quod qñ res perit, liberatur emphyteuta: quid si cōbusta sit domus, an liberet. Ange. in §. lex ita. in aut. de non alie. tenet q̄ liberet à pēsione. Idē est de mēte Imol. in c. potuit. in xxxvij. colū. extra, de locato. Contrariū vī velle glos. in l. inter. §. dānt. ff. de dam. infec. Fulg. hic. Vide mod. in rep. l. quò minus. in xxiij. qō. ff. de flumi. Quid autē in conductore ad longum tēpus, de hoc vide Are. in consil. lv. qui dicit secus esse.

¶ POMATES.

¶ Differt. An differat cōtractus emphyteusis à cōtractu emptionis & vēditiōis, & locationis, vide Are. consi. cxj. vbi ponit, an liceat arguere ab emphyteusi, ad locationē, & longum tempus.

¶ POMATES.

¶ Vtrum cōtractus. Vide Barb. cōsi. xiij. co. xij. vo. ij. & Rom. cōsi. ciij. & Ale. cxij. i fi. in j. vol. & cxxxvj. col. iij. co. volu. & vj. vol. ij. & l. co. ij. vo. v. Ange. Aret. in §. adeo. Insti. loc. & Bart. sibi cōtrari⁹ in l. iuris gētiū. §. quinimo. in vlt. col. ff. de pact. & Soc. consi. clxix. col. pe.

¶ In scriptis. Et quod requiratur scriptura, tenuit Io. And. ī c. potuit. de loca. & idem Bal. hic, & gl. in l. cōtrahitur de pig. & in l. pactum qđ bona fide. C. de pact. Spe. cōtra in tit. de locato. §. nūc aliqua. ver. quinimò quæro p gl. in §. adeò. Insti. loc. do. Anto. in d. c. & docto. tenent opi. Barto. hic.

A D D E quod non requiratur scriptura Alex. consi. xxvij. iij. lib. And. Sic. cōsi. xiij. In quo autem differat libellus ab emphyteusi, vide Ang. consi. clxxxiij.

i ¶ P. P A V. P. ¶ Consuetudo. De hac consuetudine approbata vide Roma. consi. ciij. ad finem.

k ¶ Contractu liuelli. Vide Bal. in d. §. si de vectiga. & Bal. ī. in rub. Et quid si dico. vendo tibi dominium talis rei. Dicit Bal. hic in ij. colū. quod non est emphyteusis, sed contractus superficiarius.

l ¶ Contractu precarij. Vide Bar. in l. si finita §. si de vectigalibus. ff. de dam. infec. & Bal. §. co. ti. in rub. vide Bal. in l. liberti libertus. q̄ in vlti. col. j. de oper. lib.

LEX I.

1 ☞ *Illa dicuntur differre specie, quæ habent diuersas diffinitiones.*

2 *Ratio quare in emphyteusi re perempta pensio non soluatur.*

3 *Qui locat, uel concedit in emphyteusim, tenetur ad patiētiam.*

4 *Ratio quare perempta parte rei pensio debeatur.*

5 *Contractus emphyteuticus in quo differat à contractu emptionis, & uenditionis, & locationis.*

6 *Contractus emphyteuticus an debeat fieri in scriptis.*

7 *Emphyteusis in quo differat à contractu liuelli.*

8 *Quid à contractu precarij.*

9 *Diminutio magna quæ dicatur, ad hoc ut fiat diminutio mercedis.*

10 *Si res in emphyteusim concessa augetur, an augeatur pensio.*

11 *Qua actione agatur ex isto contractu.*

12 *Si res in emphyteusim concessa est in loco guerræ, uel pestis, quod nō posit laborari: quod pēsio nō debeatur.*

IVs emphyteuticarium. Cōtract⁹ emphyteuticus est cōtract⁹ [a] p se, & pacta apposita in eo valēt [b]: & si perit res tota: liberat⁹ emphyteuta. secus si pro parte. h. d. Ad euidētiam [c] debes scire, qualiter fiat cōtract⁹ emphyteuticus: nā ab initio dat⁹ certa quantitas, vt puta cētū, & postea annuatim paciscit⁹ aliud modicū dare. Modò quæro, vtrū ille sit cōtractus emptionis, & vēditionis, vel locationis. Ad quod respōdet Imperator. † No. ex prima parte, q̄ illa dicūtur differre specie. quę habēt diuersas diffinitiones. Ex vltima parte not. illā distinctionē: aut tota res perijt, aut pars. Ad vltimā partē opp. & vī q̄ à die celebrati cōtract⁹, periculum spectet ad emphyteutam: sicut dicimus in emptore: vt l. j. §. de peric. & cōmo. rei ven. Sol. Aliud est in emptiōe, aliud in locatiōe, & in cōtractu emphyteutico. Ratio, † quia in cōtractu emptionis, venditor obligatur ad rem [d], & sic ad speciem certā vt ad officiū aliquod. s. ad traditionem qđ officiū est momētaneū. Vnde solutiōe ei⁹ qđ debet, liberat⁹: & perēpta illa certa specie, liberat⁹: qa ad ipam certā speciē teneba tur. Sed ille, † q locat, vel dat in emphyteusim, nō tenet⁹ ad certā speciē, sed tenetur ad patiētiā vt patiat⁹ colonū, vel emphyteuticariū vti fruī: vt l. ex cōducto. i prin. ff. loc. quæ patiētia cū habeat tractū, nec sit certa & limitata, nō pōt postea pstari qñ res est perēpta; & ideo nō pōt peti pensio. Ista sit vna ratio. Vel aliter dic p l. pign⁹. de pig. act. res perit ei, cuius est, sed in cōtractu locationis, & emphyteutico res ei⁹ remanet & remanet etiā post cōtractū pfectū, ideo ei perit. Secūdò opp. & vī q̄ qñ perit pars rei, debeat fieri diminutio mercedis [e]: vt l. licet. §. tit. j. Sol. Aliud est in locatiōe, aliud 4 est in emphyteusi. † Ratio, qa emphyteusis d datur sub quadā pensiōe modica, quæ percipitur magis ad ostendendū cognitionē dñij, quā recōpensationem fructuum, qui percipiunt⁹: meritò licet pareat pars rei, nō tñ fit diminutio mercedis: qa semp remanent fructus sufficiētes ad pensionem, seu canonē, quæ annuatim præstant⁹: qđ nō cō- 5 tingit in locatione & cōductione. † Quæ- f ro, in quo differt [f] iste cōtract⁹, à cōtractu emptionis, & venditionis, & locationis, & cōductionis? Sol. vt colligit⁹ ex secunda & tertia gl. quas no. Inter alias habes vnā differētiā, quā multū notaui vobis in quadā disputatiōe quā feci: dicit⁹ hic, q̄ in emptio e ne & vēditiōe, soluit⁹ p̄tiū ab initio: hic aūt soluit⁹ canō annuatim. & vide gl. Et p hoc ego dicebā, qñ quis emit à cōi Perusij fructus, redit⁹, & p uētus cluſij, p certis annis, & p certo p̄tio soluēdo annuatim pro rata: vtrū debeat fieri diminutio p̄tij propter sterilitatē, sicut in locatione, & cōductiōe: an verò nō debeat fieri sicut in emptiōe & venditiōe. Dic vt dixi in q̄stio. illa quæ incipit: publican⁹. & inter alia q̄ ibi dico, nō curo vtrū dicat, rē vēdidit. aut dicat, locauit. Sed dico inspiciendū, vtrū sit venditio seu locatio. Inter alia est, vtrū præstatio sit annua vel nō: qđ est vnū de his, ppter quæ discernitur vtrum sit emptio vel locatio. 6 Quæro, vtrū † cōtractus [g] emphyteuticus g debeat fieri in scriptis [h]. Dicūt qdā q̄ sic, p h tex. in ver. ī quo cūcta. & hoc vī tenere gl. i ista, quā modò legi. Alia gl. sup verbo, scriptura, vī dicere alit. q̄ licet p̄mittat⁹ q̄ fiat in scriptis, nō tñ phibet quin possit fieri sine scriptis. & istud approbat cōsuetudo [i]. 7 † Quæro, in quo differt iste cōtractus à cō- k tractu liuelli [k]. Dicūt qdā, q̄ emphyteusis datur ppetuò, vel vsq; ad certas gñatiōes: liuellus dat⁹ vsq; ad xxx. annos. De hoc cō- g tractu liuelli tangit⁹ in gl. ī. de sac. san. eccl. aut. ingressi. & l. si finita. §. si de vectigalib⁹. ff. de dam. infe. Breuiter puto q̄ nulla sit differētia inter emphyteusim & liuellū. Item vī tex. x. co. qualiter feudū poterat alienari c. j. † Quæro, qd differt iste contractus à 8 cōtractu p̄carij. [l] Quidā canonistę ponunt l inter hęc aliquas differētias, vt extra, de p̄carijs. c. j. Breuiter scdm nos p̄carium differt absq; dubio: qa in cōtractu p̄carij nō iterue h nit p̄tium. & pōt dns reuocare qñ vult: sed in qbusdā partibus de cōsuetudine, possessiones emphyteuticę diuersis nominibus nuncupant⁹. Quidā appellāt eā precariam: qdā appellāt eā liuellū: qdā appellāt eā ad firmā: qdā eā appellant ad pensionem: non

a ☞P. P A V. P. ¶ Intelligo. Vide Alex. oīno cōſi. cxij. & ibi etiam latè ponit an propter inundationē debeat fieri remiſsio, & q̄ in emphyteuta, vbi præſtatur Barb. in rub. extra de locato. in fi. & de inundatione vide etiam Ro. conſi. cclxix. teuſi habeant locū in locatione ad lōgū tēpus. & latè etiā eundē conſil. cxj. Iaſo. in auť. qui rē. in princ. de ſac. ſan. eccl. Habes in d. rub. ad Bart. ſi ager vectiga. Barba. in d. rub. in vlt. col.

b ¶ Sufficiētes fructus. Abbas Sicu. in d. c. potuit. dicit q̄ non putat hāc limitationem eſſe verā iter emphyteutā & colonū. vide Spec. de locato. §. nūc aliqua. verſic. licet & hic ſecundū Inno. eſt differētia, vt patet ex not. per Bart. ſ. ea. l. in prin. & in ij. oppo.

ADDE qā p diminutionem rei emphyteuticæ ſit fienda remiſsio. And. ſicu. cōſ. xiij. ij. lib. Alex. conſi. cxij. j. lib. & vnū verbū p Pet. de Ancha. cōſil. l.

c ¶ Augeať penſio. An propter augmētū rei emphyteuticæ augeatur penſio. Bald. in l. ea. j. de alluuio. Faciūt no. per gl. & Bal. in l. ſi merces. §. vis maior. ff. loc. per doc. in c. potuit. extra de loca. & ibi Inn. ī xxxij. col.

d ¶ Qua actione. Idem tenet Bar. in l. j. de publicis. iudi. Sed contrariū tenet in l. j. de condi. ex lege. & q̄ ſit cōtractus innominatus emphyteuſis vendi-tio, tenet Bald. in l. fi. qñ liceat ab emp. diſcē. & in rub. ī. de rerū permu. Contrariū tenet Barto. in l. iuriſgentiū. §. quinimo. de pact. vide Innoc. in c. potuit. extra de loca. xxxiij. col.

e ¶ Laborari. Abbas. Sicul' in c. potuit. de loca. refert do. Cardi. conſuluiſſe contrariū Paduæ. & idem collegium Paduanum per iſtum text. & iſtā opin. putat veriorem: niſi fundus eſſet totus captus ab hoſtibus, nec eſſet ſpes recuperationis: & ita procedat communis opinio Legiſtarū hic. & vide Bal. hic in ij. col. & vide Bart. in l. cum plures. in princi. ff. locati. & in l. interdum. §. qui ex naufragio. ff. de acqui. poſ. adde l. ex cōducto. & quod ibi Bar. loca. quid de hac. q. Tertius præſcripſit cōtra emphyteutā: tandē dñs agit rei vēdicatione directa pro recuperatione emphyteuta agit cōtra dñm, & vult eā recuperare: quæriť an poſsit? Ego reperio q̄ Bal. in ſimili in feudo loquendo ponit opi. in c. j. §. j. & c. fi. de prohib. feu. alie. per Fede. determinat tamen q̄ nō poſsit. Facit ad not. in l. ij. de except. rei iudic.

ADDE primæ parti, quod cōſuluit Ro. cōſi. ccccxxxij. Et an cū presbytero obijciť q̄ nō ſit dñs rei emphyteuticæ, ſufficiat probare per libros cēſuales eccleſiæ & eſt deferendū iuramentū in ſupplementum probationis. Ro. q̄ ſic, eius conſil. cxxvij.

e ☞P. P A V. P. ¶ Laborari. vide Alex. latè cōſi. cxij. Barb. in c. potuit. in vij. col. & ſeq. Are. latè in l. interdū. §. j. de acq. poſ. Iaſ. latiſsimè in iſta l. j. in ij. co. & ſeq.

f ☞POMATES. ¶ In emphyteuticarijs. Ad iſtam l. vide vnum verbū Barba. conſi. ſuo lj. col. ccij. cum duabus ſequen. volu. j. & conſi. lxiij. col. lxx. & ſequē. eo. vol. Adde etiam Alex. conſi. lxxj. col. iij. ad fi. volu. j. & Barb. conſi. l. col. x. volu. j. & Alex. xl. volu. ij. & clxxj. colum. j. volu. ij. & ix. volu. iij. vbi ponit, an vaſallus, qui debet certam penſionem pro feudo, cadat à iure ſuo, ſi illam nō ſoluat. & xlij. volumi. iij. vbi ponit, ad quem ſpectent melioramenta facta in re emphyteutica,

tamen curo, quomodocunq̄ nuncupetur, emphyteuſis eſt. Quæro, dicitur hic ſi fuerit facta diminutio, †qñ dicatur diminutio magna: ita q̄ fiat diminutio mercedis. Dicūt quidā, ſi petit vltra dimidiā rei, gl. noſtræ bene indiſtinctè, q̄ ſi aliqd remanet, a debet præſtari tota pēſio. Ego intelligo[a] illud ſi tantū remanet, ex quo percipiūtur b ſufficiētes fructus[b] ad penſionē. †Quæro, 10 quid econuerſo, ſi res augeatur, an augeatur penſio[c]. Gloſſ. diſtinguit, aut fit augmentum latens, aut fit augmentum patens. quod non placet: imò puto quòd omne augmentum indiſtinctè pertineat ad ipſum emphyteutam. j. de allu. & palu. l. ij. & arg. huius l. per locū à cōtrarijs: vt qđ iuris eſt in diminutione, idē in augmento. 11 †Quæro, qua actione[d] agať ex iſto cōtrad actu? Dicunt quidā cōdictione ex lege iſta. Alij dicūt, vt Pet. & Cy. ſequēdo eū, q̄ hic agiť actiōe præſcri. verb. quod apparet: qa hac lege nō indiſtinctè inducit obligatio noua, ſed illa. quę erat, in nouā ſpeciē reducitur. Pręterea, dicūt ipſi q̄ qñ lex inducit obligationē nouam, habēdo reſpectum ad principia legis xij. tabula. agitur pręſcrip. verb. Ita loquitur in materia cōtractuum innominatorū. Hoc nō placet per hoc Pe. & vltramon. cōtradicūt ſibimet. nā ipſi dicunt, q̄ actio pręſcriptis verbis nunq̄ oriťur, niſi ex contractibus innominatis. Sed ſecundū eos hic eſt contractus innominatus, ſcilicet cōtractus emphyteuticꝰ, & ex eo oritur actio præſcri. verbis quod nō eſt dicendū. Dicendū eſt ergo q̄ oriť cōdictio ex lege iſta. Nec obſtat quod dicūt q̄ non inducit obligatio: imò inducit obligatio noua: nā de iure antiquo poſito q̄ nō eſſet locatio neq̄ cōductio, ſicut nō erat in veritate: nō oriebatur actio neq̄ obligatio efficax ex illo cōtractu, niſi rei interuētu veſtiret: & veſtire hūc cōtractū perfectè erat difficile: quoniā incertū ex parte dñi, q̄to tēpore debet pati emphyteutam: & ex parte emphyteutę erat incertū quantā penſionē ſoluere deberet. Ad illud quod ipſe dicit, qñ lex noua inducit obligationē per reſpectū ad legē xij. tabularum: dico q̄ hoc falſum eſt, vt dicā tibi ī l. j. ff. de cōdi. ex l. &c. 12 Quæro, †quid ſi res nō periť: ſed eſt in loco, in quo propter guerrā non poteſt laboc rari[e]: vtrū debeat ſolui pēſio. Ia. de are. determinat q̄ nō: ſicut in totū eſſet damnificata. arg. l. interdū. §. j. ff. de acq. poſ. & l. cū vnus. §. vlt. de bo. auth. iu. poſ. Et hic refert Cy. Azo. quod tene menti perpetuò, &c.

1 ☞ *Emphyteuta ceſſans ſolutione, quando cadat in commiſſum.*
2 *Ceſſans in ſolutione canonis, cadit ab emphyteuſi, domino uolente, & non ipſo iure.*
3 *Dominus quando poſſit emphyteutam expellere propria authoritate.*
4 *Dominus rei emphyteuticariæ poſsidet ciuiliter.*
5 *Libellus an requiratur quando dominus uult expellere emphyteutam officio iudicis remiſsiuè.*
6 *Pactum, quòd dominus non poſsit emphyteutam, etiam nō ſoluentem expellere, an ualeat.*
7 *Pactum contra naturam contractus, facit contractum nullum: ſecus ſi fiat contra accidentalia, uel naturalia contractus.*
8 *Dominus quando ſibi præiudicet recipiendo penſionem omnium annorum ab emphyteuta, termino elapſo.*
9 *An emphyteuta, uel dominus, debeat probare ſolutionē, uel non ſolutionem.*
10 *Negatiuam quis debet probare remiſsiuè.*
11 *Si emphyteuta promiſit pœnam, ſi non ſoluerit penſionē an poterit expelli.*
12 *Per prouiſionem hominis ſpecialem, q̄ non receditur à prouiſione legis communis: ſecus ſpecialis.*
13 *Stipulatio, uel pœna non nouatur per præcedentem conuentionem, quando præcedit contractus à iure ciuili inductus.*
14 *Quando pœna eſt promiſsa per emphyteutam: an eo ceſſante in ſolutione poterit peti pœna, & expelli.*
15 *Clauſula, toties quoties &c. operatur quòd pœna pluſquam ſemel peti poſsit.*
16 *Domino qualiter ſuccurratur, ſi primus emphyteuta facit alium emphyteutam. remiſsiuè.*
17 *Hæredi ignoranti, qui non ſoluit, quomodo ſuccurratur.*

f finito iure emphyteutico. & ibi etiam ponit quid in vaſallo. & ci. j. alias. cv. colū. v. vol. iij. vbi ponit an emphyteuta, vel ſimplex conductor poſsint expelli, ſi ceſſauerint in vno numo, vel vtātur male. & ibi ponit exemplum, quando dicatur male vti, in vj. colum.

f ☞P. P A V. P. ¶ In emphyteuticarijs. Nota circa iſtam materiam q̄ ſolutio canonis facta per quēcunq̄, etiam ſi eam faciat nomine ſuo, perdet verè emphyteuta etiam ſi ille terti' crederet ſe emphyteutā & non erat. vide Moder. hic in xlviij. colū. Quibus adde Paul. de Caſt. cōſi. ccxv. incipit. ſi nō intraſſet. ad finem. Alex. in conſil. lxxj. ad finem. Et fuit deciſio Bald. in l. ſolēnibus. de rei vendica. Vide etiā no. omnino Ro. conſil. ccccxcj. circa medium. & conſil. cij. & omnino ī ſing. dlxx. incip. ſi emphyteuta. Bald. & Gul. in l. arboribus. ff. de vſus fruct. §. quod tamen. Sal. in l. cū proponas. C. pro ſocio. Ange. in l. legato vectigali. ff. de pigno. Pet. de Ancha. conſi. xliij. Spec. in titu. de locat. §. nūc aliqua. verſicu. lxxxj. cum ſeq. vbi etiā Ioā. Andr. & Bal. in addi. limitat iſtam cōcluſionem ſingulariter Paul. de caſt. in conſil. clviij. in j. colum. incip. viſo & examinato. quomodo emphyteuta feciſſet omnem ſuam diligentiam in auocādo ipſam à manibus poſſeſſoris, & non potuiſſet. Secus ſi fuiſſet negligens. Quod conſilium ſequitur Felin. in ca. ex tranſmiſſa. in j. colū. extra de præſcript. licet corruptè alleget. Sed aduerte, quia nō loquitur Paul. in terminis deciſionis præmiſſæ videlicet quando aliquis ſoluiſſet canonem: ſed loquitur de eo, qui non petijt ſe inueſturi intra annū quando eſſet nouus ſucceſſor. Ideo videť ſubeſſe alia ratio. illā enim rationē allegat ſimpliciter pro limitatione dictæ clauſulæ cōcluſionis Franc. Curt. in quibuſdam notabilib. ſuis in pen. charta, licet non ponat eam pro cōſtāte.

LEX II.

IN emphyteuticarijs[f] diuidiť ī duas partes principales. In prima parte, puidet dño. In ſcđa emphyteutę. Scđa ibi: ne autē. Itē iterū prima ſubdiuiditur. nam primò ſtatuit pactiōes appoſitas in hoc cōtractu eſſe validas. Secūdò ſtatuit p ceſſationē triēnij omiſſam, rē redire ad dñm. Tertiò remouet tres obiectiones, quę poſſent fieri p emphyteutā. Scđa ibi: ſinaūt nihil. Tertia ibi: nulla. Et hęc ſufficiāt p ſummario. Ad euidētiā huius legis p̄mitte priò, qd velit dicere apocha publicarū functionū: vt dicit gl. ſup v̄ g bo, pēſio. Op. ſ. de ſac. ſan. [g] auť. q rē. vbi ſufh ficit curſus biēnij. So. Dicit gl. [h] in emphy 1 teuta † eccleſiæ requiriť biēniū, vt in cōtrario: at ī emphyteuta priuati triēniū vt hic: idē ī colono priuati qđ in emphyteuta ec☞cleſiæ: vt ff. loc. l. q̄ro. §. iter. Cōtra iſtud dig cťū gl. opp. & vī q̄ colonꝰ ſtatim q̄ nō ſoluit pēſionē, poſsit expelli; vt l. ęđē. ſ. ti. j. ſo.

g ¶ Opp. ſ. de ſacroſanctis eccle Et de materia vide per doctō. in c. fi. de cau. poſſeſ. plenius in c. peruenit. de cenſi. & vide glo. hic vtrū propter ceſſationē ſolutionis pēſionis eccleſię, res erat in cōmiſſum. No. Spe. in tit. de loc. §. fi. ver. vj. Vtrū autem ipſa regula, ſi nō ſoluat canonē, cadat à iure ſuo, ſit vera: vide gl. q̄ ſic, in auť. qui rēm. ſ. de ſac. ſan. ecc. & Bal. in l. placet. eo. tit. Adde an canone ſoluto, emphyteuta poſsit expelli. Pau. de Caſtr. in l. placet. eo. tit. Adde an canone ſoluto, emphyteuta poſsit expelli. Pau. de Caſtr. conſi. cxxxv. & ccxv. Pet. de Anc. conſi. xliij. Abb. conſi. iij. ij. lib. in vj. q. Ro. conſil. cxij. Bal. conſi. xxj. & ecclxxvj. & an ſi eccleſia nō ſoluit res, incidat in cōmiſſum, vide Bal. q̄ ſic, conſi. ccxxiij. incip. Reuerendiſsime pater. & ccccvj. iij. lib. An rēs reuertatur ad eccleſiā cum melioramentis. An autē ſi elapſo triennio, dñs recipiat penſionem, ſibi præiudicet: Alex. conſi. cv. iij. lib. & cōſi. xiij. ij. lib. vbi etiā, an prælatus poſsit recipere in præiudiciū eccleſiæ per Abb. conſi. lxvij. ij. lib. Et quis debeat probare q̄ ſoluit, vel nō ſoluit: vide Bal. cōſi. cxliij. ij li. Et qualiter ſuccurrať, quando emphyteuta facit alium emphyteutam: vide Ro. conſi. cccxj. Et an ignorans hæres reſtituitur vide Abb. conſil. lxxiij.

h ☞POMATES. ¶ Dicit gloſ. Intellige, & nouiter iſtud biennium, ſiue triennium, qualiter accipiť, in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſol. ma. & maximè per Bal. in l. fi. dū refert ad poſſeſsionē noſtrarū partiū. & Alex. ibi in fi. pe. col. in verſ. vnum

non omitto,& generaliter ibi per alios doct.& fortaſsis iſtud in practica obtineretur,quod credo nunquam fuiſſe ita practicatum.

a ☙ POMATES. ¶ Ceſſat ſoluere. Vide do.Fran.de Cre.in notabili ſuo lvj.& aliquid per Alex.conſi.v.col.ij.vol.v.& conſi.xj.col.fi.eo.vol.& Bart.conſi.xv.& ſeq.vol.j.Ro.conſi.cexxij.& Alex.vj.col,pe.& fi.vol.iij.vbi ponit,an vltra voluntatem dñi declarãtis requiraſ ſnia: & an qñ dominus declarat requiratur citatio.

b ☙ POMATES. ¶ Et attende. Vide Alex.cõ.xliiij.ĩ iij.vo. Adde, & qd iuris ſit in vaſallo vel emphyteuta alienãte irreqſito dño: vide Bal.cõſi. lx.co.ij. in prima parte: & maximè qñ alienatio facta eẽt ſub cõditione, ſed deuẽtũ fuit ad traditionẽ pura. Et vide ad hæc Ale.cõſi. clxxij. vo.ij. vbi dicit, qd ẽt alienãs irrequiſito domino, non priuatur iure ſuo,niſi dño volente: & ibi dicit quod vbi cũq; dicimus rem ad dominũ reuerti ipſo iure, ppter aliqd debet intelligi ipſo volente: vide etiã ipſum conſil.ciiij.vol.iij. vbi ponit de alienante,& non ſoluente canonẽ.

b ☙ P. P A V. P. ¶ Et attende. Quid autem ſi emphyteuta ceſſauit in aliquo minimo, an cadat à tota re. Iſta q̃ſtio duobus modis itelligi debet. Primò qñ canon inſiſtebat ſolũ in vno numero vel i alio minimo: & tunc etiã cadit, niſi error ductus faciat, Vide Ale. in l. in executione.§. item ſi ita.ff.de ver.ob. Vide de materia Iaſon. poſt alios in auẽ. qui rẽ.C.de ſac.ſan. ecc.in vj. colũ, & ſic in xlij. co.& ſe.ỹ.xv. & xvj. Ale.cõ.cccclxxiiij, & eſt cvj.in iij.vo.incip. magnifice p̃tor.in vj. col. Vide q̃no Soc.in l.quãuis,in iij. colũ.ff. de cond.& demõ.per illũ tex. quẽ tamẽ bñ declarat Ale.in d.cõſ.

Aut loqmur in emphyteuta, & diſtingue emphyteutã eccl'ię ab emphyteuta priuati,vt dictũ eſt. Aut loqmur ĩ ſimplici colono: & diſtingue,aut fuit actũ de eo nõ expellẽdo:& intelligiẽ niſi ceſſauerit in ſolutione p tp̃s ſtatutũ:vt l.quæro.§.inter locatorẽ. Aut nõ fuit actũ: & põt expelli ĩcõtinenti,cũ ceſſat ſoluere [a],vt l.ædẽ.ſ.ti.j. Venio ad qõ. & attẽde [b] añq̃ intrẽ gl.vtrũ canone† nõ ſoluto,res reuertaẽ ad dñm ipo iure:certè nõ niſi dñs hoc voluerit. dicit hic tex.ibi volẽti licere ei:&c. & ibi:ſi dñs voluerit repellẽdo &c. Hoc vĩ velle gl. pua: qa ſi tu vẽdicares fundũ ab aliquo,tãq̃ emphyteuta, vel al's velles ,pbare ad te fundũ ptinere,iure emphyteutico:nõ põt tibi tertio opponere de canõe nõ ſoluto:qa p hoc à tuo iure nõ cadit niſi dñovolẽte,oportet ergo [c].q̃ de dñi volũtate cõſtaret. Hoc pr̃ miſſo intro gl.& q̃ro vtrũ dñs †poſſet expellere emphyteutã ſua authoritate [d]:glo. dicit q̃ ſic:ſed melius erit,ſi fiat authoritate iudicis.al's Spec.Pet. de hoc diſtinguit: aut cõſtat: qd ſit emphyteuta,aut nõ.&c. Mihi vĩ, q̃ iſta ſit veritas:aut dñs vult emphyteutã repellere de poſſeſsione,ipſo cõtradicẽte,& exire nolẽte:tũc eñ repellere nõ põt:vt l.nõ eſt ſingulis.ff.de re.iu. Si verò nõ vult expellere,ſed ipſe vult ingredi, & turbare illũ emphyteutã in poſſeſsione ſua:nõ dico totaliter expellere, tũc põt. Probo,certũ eſt,†qd dñs poſsidet ciuiliter: vt l.malè.& ibi no.j.de p̃ſc, xxx.an.& l.iij.cõtrario.& qd ibi not.de acq. poſ.ergo rõne ſuæ ciuilis poſſeſsiõis, põt ingredi poſſeſsionẽ.Itẽ põt emphyteutã turbare:nã emphyteuta poſsidet vitioſè ab eo:ergo &c. vt l.j.in fi.ff.vti poſsi. Quæro ſcdò. dĩ hic in gl.ſed melio facit, ſi per officiũ iudicis: vtrũ †q̃n vult eũ repellere per officiũ iudicis,requiraẽ libell°. Gl.hic vĩ dicere quod ſic ibi,per libellũ &c. Sed ego iſtũ paſſum multum bene & perfectè examinaui in l. creditores.j.de pig.dic vt ibi.& dixi in l.j. §.neceſſario.ff.ſi mu.ven.no.in poſſeſ.mit.

6 †Quæro tertiò,qd ſi dñs fecit pactũ,vt nõ liceat emphyteutã expellere,etiã ſi nõ ſoluat:an valeat tale pactũ [e]. Tex.hic videt dicere q̃ ſic.In cõtrariũ facit ff.de p̃ca.l.cum p̃cario.Et ideo qdã diſtinguũt:aut fuit appoſitum pactũ de nõ expellẽdo,vſq̃ ad certum tẽpus:& valet. Aut perpetuò:& tunc ſecus. Tu dic ſcdm veram opinionẽ:pactũ,

7 qd † eſt contra ſubſtãtiã,aliàs naturã cõtractus,facit cõtractũ ipo iure nullũ:vt d.l.cũ p̃cario.ſicut ſi aliq̃s faceret pactum,q̃ eſſet vẽditio ſine prio:vt Inſti.de cõtrahẽ.emp. §.pretiũ.& ſ.de cõtrahẽ.emp.l.ſi donationis.ſed ſi pactũ fiat cõtra accidẽtalia cõtractus,vel cõtra naturalia:tuncvalet:vt l.paciſci.ff.de pac.& l.pacta cõuenta.ff.de contrahen.emp. Modò ad propoſitũ:ſi quidẽ fiat pactum,qd non teneretur ad ſoluendũ canonẽ,non valet:quia eſſet cõtra ſubſtantialia contractus:ſi verò fiat pactũ,qd licet non ſoluat,non poſsit expelli,ſed poſſet aliàs cogi:iſtud pactũ non eſt cõtra naturalia cõtractus:& ideo valet:& ita debes intelligere hanc materiam. Quæro,quid ſi

f elapſo termino [f] dominus recipiat penſionem omnium annorum, † quibus eſt

8 ceſſatum:an poſtea poterit deiici? Gloſ.dicit quòd non.ff.de legat. commiſſo. lege poſt diem.& ſ.de pactis inter empto. lege commiſſoriæ.Tu dic ſecundùm Iacobum de Areti.& bene,aut quis primò expellit, & poſteavult petere penſionem,& poteſt: vt in authenti.qui rem.de ſacroſanc.eccle. Aut primò percepit penſionem,& poſtea vult expellere: tunc aut percepit penſionem temporis præteriti tantũm:& adhuc

g poteſt eum expellere [g]: vt.ff.loca.l. colonus. Aut recepit penſionem etiam temporis futuri:& non poteſt eum expellere, niſi fuerit proteſtatus. Ita debet intelligi

9 hæc gloſ.Quæro,quis † probabit vel emplario.Fulgoſ.tenet q̃ non,conſi.vij.col.iij.vide mod.hic.

c ☙ P. P A V. P. ¶ Oportet ergo. Adde etiã not.Com.cõſil.cliij.in j.dubio vbi etiã ponit idẽ eſſe & multò fortius in feudo.Et ibi etiã dicit,multos tenere quod requiratur ſentẽtia,ſed cõmunis eſt qd ſufficiat declaratio volũtatis.in feudo aũt dicit requiri ſententiã.Subĵcit etiam ibi,qd ſi emphyteuta,qui ceſſauit decederet antequã dñs declararet voluntatem & qd non poſsit amplius declarare contra hæredẽ emphyteutæ. Et ſimiliter in feudo ſi decederet aũ ſniam latam ſuper nõ ſolutione,quia nõ poſſet amplius ab hærede feudatarĩ aliquid habere. Ad quod vide omnino in l.fin.C.de reuo. donat.& quod ibi habes in l.rei iudicatæ. §.j.ff.ſol.mat. Itẽ dum Bar.dicit q̃ cadit ſi dñs vellet,vide Iaſ.in l.poſthumo. in vĩj.co.de cõtrata. vbi ponit pro regula gñali ẽt in alia materia.Item qũo emphyteuta poſsit purgare morã,vide Cepo.cautela cxlviij. Itẽ nota qd emphyteuta non ſoluens canonẽ,cadit à iure ſuo ẽt ſi habeat priuilegiũ à papa,vt propter canonem nõ ſolutum res nõ reuertaẽ ad dominũ, vide Berta.in tractatu de gabel.in vij.parte.in ij.col. Et qd non valeat priuilegiũ à papa q̃ emphyteuta nõ ſoluẽs non cadat, vide Crem. ſingulari cviij.valet tamẽ conſuetudo in hoc. vide Decium in c.j.de offi. deleg.in prin.lecturæ etiã in bonis eccleſie. An aũt caducitas ſit pœna, Bal.in l.placet C.de ſac.ſan.eccle.dixit quod nõ.Tamen Ale.poſt Ang.ĩ l.iſulam.ĩ viij.col.de ỹb. oblig.dicit qd eſt pena legalis.Itẽ multa alia in materia ẽphyteutæ nõ ſoluẽtis canonẽ.vide in Berta.in ỹſi. emphyteuta ſoluere debet.vbi habes additiões.Item an illud,qd dicitur in iſta lege in emphyteuta, habeat locũ in liuel-

Et licet Iaſ.hic in d.conſi.xlij.faciat differentiã inter colonum ſimplicẽ & inquilinum & emphyteutã,allegando Bal.in l.ædem.in iij.col.ver.ſed nunquid pro vno nummo licet ipſe aliter alleget:tamẽ in d.auẽ.qui rẽ.vbi etiã allegat Bald. ad propoſitũ emphyteutæ, & cõiter alĵ præallegati non faciunt differentiam inter emphyteutam & ſimplicẽ colonũ nec eſt ratio diuerſitatis.Et ſolet eſſe cõmunis concluſio quod etiam ex defectu ſolutionis in vno nũmo cadit ab omni iure,niſi per errorẽ vel paupertatẽ talis defectus proceſſerit.d.l.quãuis. Aduerte tamẽ quia d.l. quãuis.loquitr̃ quãdo nulla certa & determinata quãtitas debebatur,ſed erat obligatus reddere rationẽ & reliqua.Et ita etiã loquitur Bald.in l.pro hæreditarĩs. in ver.xj.C.de hær.actio.qui allegat illam legem,& cui ideo eſt hæc limitatio. Et ita etiam allegat in d.conſil.cccclxxiiij.& etiam ſi eſſet determinata quantitas & ex alio probaretur error,idem eſſet.licet non ita faciliter præſumatur.Nunquid autẽ emphyteuta cadens propter canonẽ non ſolutum,cadat etiã à pacto de retro vendendo,vide Com.quod ſic in cõſi.lxv.inci.Titius locauit.Et ibi etiã dicit quod vigore talis pacti teneẽ dñs ſolũ facere ſe emphyteutã ipſius emphyteutæ pro eadẽ fructus præſtatione,vt not.ibi per eum:& quod non cadat à pacto, qñ eſt in alio inſtrumento;ſecus ſi eo.Tenet Cepola in tractatu de ſimulatio,contract.in ſecunda præſumptio,circa fi.Iaſ.in l.re.C.de de iure emphy.xxviij,col. totius tractatus, refert ſimpliciter tenere quod non cadat.Vide omnino Barb.conſi.lv.& xxj.colũ, in j.vol.vbi facit fundamentũ,quia pœna priuationis nunq̃ imponitur,niſi à lege expreſſa caueatur inde per eũ.Ad quod etiã facit quod voluit Bal.in c.ſtuduiſti. in fi.iij.col.extra de offi, deleg. De illo cui papa cõceſsit caſtrũ cum certis conditionibus,quibus ille conuenit & ſic eſt priuatus:quia ſi idem ex alio habeat conceſsionem ipſius caſtri à papa puta quia conceſsit ſibi quandam ciuitatem cum ſuis caſtris comprehenditur iſtud,quod licet ſit excluſus ex primo capite,& à prima conceſsione poterit venire ex ſecunda,nec ab iſta videtur excluſus facit gloſſ. in l.j. §. ſciendum.de ſucceſ.edicto.de illo,qui poteſt ſuccedere vt agnatus & cognatus, ſi negligit ex vno, poterit ex alio capite venire facit etiam quia per tale pactum competit ſibi ius ad rem,non in re:& per non ſolutionem videtur ſolum priuari iure,quod habet in re,propter iſtam legem,ergo &c.

d ¶ Sua authoritate. Vide Inno.in c.fi.de præſcri.in iij.col.& in c.fi.ſuper gl.extra, eo.Sed nunquid de facto poſsit expelli emphyteuta de poſſeſsione:dic quod non, niſi culpa eſſet liquida & nihil in delictum allegaretur.Ita refert Bald.ſeq.Specu. in c.j.§.ad hæc.de pace iura.firman.& vide ſecũdum eum quod no.Bar.in l.iij.de pig.& no.hic Bal.

e ¶ Valeat tale pactum. Adde l.fundus.& ibi Bar.de fund.patri.lib.xj.& Bal.hic in j.col.& gl.eſt no.hic iuncto textu.

f ¶ Elapſo termino. Adde Bar.Bal.& Imo.in l.ab omnibus.§.duobus.de leg.j.& ibi hæc intelligũt,qñ hæc pẽſio accipiatur ſtrictè,aliàs ſecus:& quod no.Bal.hic in iij.col.quia communiter aliter dixi per Imo.in c.potuit.de loca.

g ☙ P. P A V. P. ¶ Expellere. Communiter contrarium tenetur:vide Iaſ.hic in lxx.colũ.cũ multis ſequentibus,niſi fuerit proteſtatus,vel niſi fuerit ignorans,vt hic per eũ.Iſtud vltimum ſequitr̃ etiã Ale.in cõſi.dcij.in ij.col.Inquantũ autẽ Bart. hic,in ſequenti mẽbro loquitr̃ in recipiẽte poſſeſsionẽ de futuro,& vult quod proteſtatio reſeruet ius expellẽdi Contrariũ etiã cõmuniter teneẽ,vt hic per Iaſ.& ſequitur Are.conſi.xxxv.ad fi.Itẽ an dñs perceptionẽ canonis intelligitr̃ cõcedere de nouo ius emphyteuſis,ita quod omni tẽpore habeat locũ regula l.itẽ quæritur.§. ſi impleto.ff.loc.vide Ro.cõſi.ciij.Vide etiã ad materiã Alex.in cõſi.cccclxxiiij.in v.col.Vide etiã in d.§.q emphyteuta.circa illud qd dicit Rom.in d.cõſi.ciij.Vide dñm Ant.cõſi.xxij.de quo habes ad Bar.in l.fi.j.eo.Vide ẽt oĩno Iaſ.in l.ij.in prin. in tertio nota.ff.ſi quis cautio.qui tenet cõtra Bar.In penſione de futuro,& de recipiẽte fictè p tpe futuro vel præterito,vide Curti cõſi.lxxxj.vbi etiã dicit idẽ eſſe, ſi dñs declaraſſet caducitatẽ.Sed in cõtrariũ,vide Cor.de quo j.in vltj.colum.& ponderat Iaſ.hic in fi.iſtius materiæ.Et quomodo intelligitur quod dicit Bart.hic de poſſeſsione de futuro.ſ.pro tẽpore curſo poſt cauſatã caducitatẽ,licet eſſet præteritum tẽpore receptionis.Inn.in c.potuit.de loca in xvij.col.Cor.cõſi.clxxxvij. in j.volu,col.penul.Et ſentit Abbas in d.cap.potuit.col.iij.vide etiam de materia Soci.conſil.clxvij.col.ij.vbi dicit quod poteſt capi caducitas ſuper vltimis,ſi non obedit tunc recepiſſe ſolutionem pro annis præcedentibus.

phyteuta

a ❧ P. PAV. P. ¶ Emphyteuta. Adde ꝙ item tenet Cõ.cõſi.lxxix.in princip.
b ¶ Promiſit pœnam. Vide Bart.in l.cùm pater.§.liberti.de leg.ij.Sed an poſsit penſio, & pœna, hic peti, vide hic Bart.in iiij.colum. & facit ad quæſtio.Bald.in c.j.in princ. qualiter dominus poſſeſſ. priuetur. ſi emphyteuta promiſit domino nomine cenſus duos denarios ſub pœna centum librarum: vtrum teneat talis pœna, vel videtur adiecta ĩ fraudẽ vſurarum. & tenet quod valeat: quia videtur adiecta loco expulſionis. Et facit ꝙ hic not. Sed quid ſi dixerit ſi non ſoluam, vel ſimplũ: vel duplum, vel triplum, quando per nomina multiplicatiua, iſtud non petitur nomine pœnæ: ſed vt augmentum: vt.l.pecuniæ fructus ff.de vſur. ſi res digna erat tãta mercede. Et adde quæ dixi, ĩ. de pact. pignor. l.iij. Et quid iuris, ſi domin? veniat contra pacta, an teneatur ad ſimilem pœnam: in.l.ſi de meis. in prin.ff.de arbi. & ex oppoſito qũ per ſpecialem prouiſionem tollatur prouiſio, vide omnino Bart.in l.ſi cùm dotẽ in princi.ſolu. matri. Adde text. Dyn. & Bart.in l. & habet.§. cùm quis.ff.de precа. per Bart.in l.j.§.vnde quæritur.de publ. & Bal.in l.certi.in fin.ſ. locá plenè hic per eũ & in l.vbi adhuc.in vij.col.j. de iure dot. & in l.fi.in fi.j.de reb. pud. hæredi. Sed an dominus rẽ emphyteuticam poſsit legare, & emphyteutę vſufructuario præiudicare? Videtur quòd ſic: vt in c.j.§.ad hæc. de pace iura.fir. Contrariũ hic tenet Bald. & ibi eſt ſpectale in feudo: & vide per Barto. in l.j.§.penulti. ff.de ſuperfici. &c.

phyteuta ſe ſoluiſſe, vel dominus eum non
a ſoluiſſe. gl. dicit quòd emphyteuta. [a] arg. ſ. de prob. l.j. quod faciet per teſtes, vel per inſtrumenta, vel per confeſsionem, ſcilicet partis aduerſę: vel quod ſoluerit tribus annis continuis vltimis. quod not. quia verũ
10 dicit. Hoc† tamen videtur facere cõtra dictum Innocen. extra, de accuſa. c. ſuper his. vbi ſi ego dico te periurum: qa iuraſti ſoluere Titio centum, & non ſoluiſti. ego debeo probare iſtam negatiuam te nõ ſoluiſſe. Solu. Illud dictum Innocen. eſt verum, quando ille, qui aliquam negatiuam inducit ad probandam ſuam intentionem, non erat ille, cui erat debitum, & ideo ſi alius, quàm dominus, cui debetur pẽſio, diceret emphyteutam non ſoluiſſe, ipſe deberet hoc probare: per no. in d.c. ſup his. Et hunc paſſum bene examinaui in l.hoc iure. de
11 ver.obl. Quæro, † quid ſi emphyteuta pro
b miſit pœnam [b] ſi non ſoluerit penſionem: an poterit deñci. Et videtur quòd non: qa per pœnam conuentionalem dominus renunciauit prouiſioni legali: arg. in l.fin. de pact. conuen. Glo. determinat contra, ne ꝙ
12 fauore eius eſt introductum &c. Ad† legẽ fin. de pact. conuen. reſpondet notabiliter quòd per ſpecialem prouiſionem recedit̃ à prouiſione legis, quæ eſt introducta in priuilegium de iure ſpeciali. ſecus ſi prouiſio eſſet de iure communi. Not. iſtam ſolutionem valde, licet de hoc hic docto. faciãt diſtinctionem: & vide gloſ. tuam notabilẽ & determinationem huius glo. contra eos
13 qui dicunt quòd † tunc pœnalis ſtipulatio nouatur per prædictam conuentionem, quando præcedit cõtractus iure ciuili inductus. hoc eſt falſum. Nam contractus emphyteuticus eſt contractus à iure ciuili inductus: vt ſ. l.proxi. & tamen per cõuentionem pœnalem non nouatur: vt hic vide
14 tis. Dixi plenè in l.ita ſtipulatus. in vltima parte. de verb.ob. Quæro, † quando ꝓmiſſa eſt pœna, vtrum vtrunꝙ poſſet fieri, & pœna peti, & reiici. Gl. dicit ꝙ non, niſi ſit dictum, rato manente pacto. & bene dicit.
15 Item ſi eſt dictum, rato † manẽte pacto, pœna non poſſet peti niſi ſemel, niſi eſſet apoſita illa clauſula, ꝙ toties cõmittatur pœna, quoties fuerit cõtra factum: vt l.ſi duo.
16 §.j.ff.de arbi. Quærit glo. † quid ſi emphyteutam, qualiter domino ſuccurretur contra ſecundùm emphyteutam, dic vt in glo.
17 † In vltima glo. huius legis formatur vna quæſtio notabilis valde: quid ſi ei, qui debebat ſoluere penſionem, ſuccedit hæres ignarus, & propter ignorãtiam nõ ſoluit. Glo. dicit, & bene, ꝙ reſtituitur hæres ex
c æquitate. Idem tenet Dy. & gl. in l.cùm ſi- c Tius.§.in hac.ff.de verb.ob. & Dy. in c. [c] is qui in ius. de reg.iur. dic vt ibi &c.

1 ☞ *Emphyteuta an poterit donare domino irrequiſito.*

LEX III

d Vm dubitabatur. [d] Iſta lex tractat de alienatiõe rei emphyteuticę: breuiter. h.d. Emphyteuta poteſt vendere domino irrequiſi
1 to, † ſi hoc eſt actum. aliàs debet eum requirere, & per duos mẽſes expectare: aliàs poterit alienare quinquageſimam pretij, ſoluendo domino. h.d. Nos habemus videre in hac lege duas vel tres quæſtiones. Dicitur hic in tex. nõ liceat alijs vendere. Quæ
e ro, vtrũ emphyteutę liceat aliqd donare [e]

approbauit recipiendo canonem, vel aliter, poſsit amodo reſcindere ex eadem re alienatione ſolum. Et concludit ꝙ nõ, licet in cõtrariũ arguat fortiter. Vide etiam Alex.conſi.cxiij.vol.ij.col.ij. Item circa iſtam materiam ꝙ per ſolam alienationem ſine vera traditione emphyteuta incidat in hanc pœnã, vide do. Anto.cõſi.xxxiiij. Et ibi etiam ſignanter ꝙ ſi emphyteuta totaliter alienans, poſtea recuperaret, licet de rigore non iuuaret tamen ſecus eſt de æquitate, vt ibi ꝓ eũ.quẽ vide ẽt in cõſil. xxxvij. Vide alia in repertorio in verbo, emphyteuta. An aũt alienãs ſimpliciter rẽ, & nõ tradens, priuet iure ſuo, vide Alexã. in cõſi.clxx.iij. in iij.vol.col. ij. in l.ſi ante.ff.ad l.Falcid. in fi. vide Com. in conſi. xlj.inci. in noie domini noſtri Ieſu Chriſti ſaluatoris. In inſtrumẽto vẽditiõis eſſet appoſitũ conſtitutũ. vt ibi per eum. Et ibi ẽt ꝙ i alienatiõe partis cadat a tota re, vide do. Ant. cõſi. xxxiiij. & Com. in d.cõſ. ponit quid poſtea ſi recuperauit. Et qd ſi dñs ignorãs poſt alienationẽ reinueſtiret emphyteutã, ꝙ ſibi nõ præiudicat. Item an res emphyteutica poſsit legari vel donari ſine cõſenſu dñi, vide Alex. cõſil.ix. in ij.vo. in iiij. & v.col. Itẽ an poſsit diuidere ſine conſenſu dñi, & an habeat locum ius accreſcẽdi in reb' emphyteuticis vide barto. cõſi lvij. Feli. in c. quæ in eccleſiarũ. in antepe.col. extra, de cõſti. Itẽ limita regulã huius l. non procedere ꝙ nihil aliud habeat emphyteuta, in quo ſatisfacere poſsit creditoribus, vide Alex. in l.pro hærede. §.j. in vlt.col. de. acq. hære. & de feud. per

Bal in c.j.colum.j. de vaſal. q cõtra cõſti. Lotha. Et an emphyteutæ liceat donare, vide aliquid per Comen. conſi.xj.incip. emphyteuta. Et ibi dicit ꝙ etiam ſi eſſet pactum ꝙ poſſet donare, intelligitur tñ requiſito dño, & quædã alia. Expreſsè ꝓhibetur donatio per ſtatutum Papien. niſi requiſito domino, vide in rub lxvij. Itẽ de perſonis prohibitis, quibus nõ põt alienari, & an eccleſia vel hoſpitale ſit de his, vide Ale. cõſi.cxx. in j.vol. in ij.col. Item qñ alienatur ſaluo iure domini, non cadit, vt hic per moder. in vlt.char. ſaluo niſi induxiſſet eum in poſſeſsionem. vide Areti. conſi.xxxv. in ij.col. vide Iaſ. hic in pe.col. In contrarium vide omnino quo modo excuſetur emphyteuta vel vaſallus alienans cum reſeruatione prædicta, Feli. in c.quæ in eccleſiarum. in vlt.char. in j. & ij.col. de conſtit. Et ibi etiam an talis reſeruatio proſit, quando ſequit̃ traditio. Et in hoc etiam diſtinguit. Sed in contrarium vide Iaſo. in l.non ſolum. §.morte. in xiij.colũ. de oper. noui nuncia. & ibi dem col. antepe. & pen. Vide ad prædicta. Curtium latè conſi. viij.

e ¶ Aliquid donare. Adde tex. in c.j.§.donare. & quod ibi gl. no. qualiter olim feudum alienari poterat. ꝙ emphyteuſis eccleſiæ põt donari ſaluo iure eccleſiæ. Adde ꝙ Bal. in ti. de pa. Cõſtan. in verbo, libellarius. aliàs in verbo, libellariæ. dicit ꝙ libellariæ, & emphyteuſis eccleſiarum poſſunt ꝓ emphyteutam legari, & dõnari ſaluo iure eccleſiæ: vt no. Inn. in c. potuit. de loca. Sed ipſe refert ꝙ Bal. conſuluit ſaluo iure eccleſiæ: vt no. Inn. in c. potuit. de loca. Sed ipſe refert ꝙ Bal. conſuluit contrarium per caſum in l.vniuerſas. licet ibi loquatur quãdo reſpectu proprietatis, nõ vtilis dominij, cõtractus in fraudem celebrat̃. & ſic nõ obſtat. Et facit ĩ. de hæ. inſti. l. hæreditates vel legata. ver. annonæ ciuiles. Bal. & vide Bal. in aut̃. quas actiones. in ix.col. de ſacroſan. eccle. & per Bal. & Ang. in d.l.vniuerſas. Bal. hic facit quod no. Barto. in l.j. in iiij.colum. C. de his quæ pœ.no. & Bald. & Imo. in d.l. ſi domus. §.fi. de leg.j. & de quæſt. Bar. hic vide per Specu. in ti. de loca. §.fi. ver. cui Bal. in aut̃. quas actiones. Ioan. And. & doc. in d.c. potuit. Bar. in l.j. de feu. patri. lib. xj. Sed an plures emphyteutæ poſsint inter ſe diuidere, irrequiſito domino, vide Bar. in l.qui Romæ. §.duo fratres. in x.q. de ver. obliga. & in l. & ideo. de cond. fur. Et vnum no. quod Azo in ſumma hic in ver. ſed quæri poteſt. tenet ꝙ ſecundus emphyteuta ſi velit vendere ius ſuum, debet requirere cõſenſum prioris, non ſecũ dutar l.Lucio. ff. de aqua quo. & æſti. & in l.ſi ita. de vſuca. & vide quod no. Bal. in §.inſuper. de prohi. feu. alie. per Fed. facit qđ no. glo. & Barto. & Bal. in l.ij. ſ. eo. §.inſuper. de prohi. feu. alie. per Fed. facit qđ no. glo. & Barto. & Bal. in l.ij. ſ. eo. in

a ☞ POMATES. ¶ Donare aliqd irreqſito dño. Vide Alexã. conſil.ix,col.ij.& iiij.q.volu. Pan.conſi.lxxiiij.i ij.dub.vol.j. An añt iſta.l.in quantũ loqẽ de qnquageſima, cõprehendat eccleſiã, vide Fulg.conſi.vj.& alex.cxxiij.vol.v.vbi ponit an poſsit conſuetudine induci q aliud ſoluaẽ.loco iſtiꝰ qnquageſimæ.& vide quę poſuit in l.ſi dñs.§.fi.ff.de leg.j.& Are.cõſi.xxxv.colũ.ij.& xlj.& Alex.clxiij. volu. ij.vbi ponit an poſsit locare emphyt. vtile dñium ad longũ tps irreqſito dño.& an teneaẽ ad qnquageſimã ſoluẽdã.& clxxij. volu.ij.vbi ponit, an poſsit ĩ dotẽ dari, vel obligari.& ẽt ponit qualiter intelligaẽ pactum, q emphyteuta poſsit alienare.& clxxxvj. col.iiij.e.vo. vbi ponit, an poſsit vendere, vel donare, & an talia faciẽdo videaẽ malè verſari. Et an ſi male vſeẽ, cadat a iure ſuo. Et vide q poſui hic ad gloſſ.& ccliij.vol.ij. vbi ponit an emphyteuta, & ſimiles poſsint locare, & ad quod tempus. & qñ eſt dictum per emphyteutã. q intẽdit trãsferre per locationẽ quã fecerat ad longũ tempus vtile dominiũ, & xvij. in iiij. dubio.vol.v.vbi ponit, an poſsit donare, & ſe.eod.volu.vbi ponit an vaſallꝰ poſſit imponere ſeruitutem: & an poſsit concedere ius percipiendi de fructibꝰ feudi irrequiſito dño, & in ĩ præiudicium filiorũ. Socin.cxxv. colũ.iiij. vbi ponit an poſsit ĩ dotem dari.

irrequiſito dño.[a] Glo.hic dicit q ſic. Allegat j.de fun.pa.l.j.de præ.decur.l.fi.Sed in d.l.j.no.cõtra & hoc puto verũ, & veriſsimum per text.qui hic loquiẽ de alienatione, vel translatione in aliũ gñaliter & per hoc ego rñdeo ad d.l.j.de fund.pa.quia vt doc.dicũt, ratio.quare emphyteuta nõ poteſt in alium transferre dño irrequiſito, eſt hæc: quia contra illum aliũ dominus nullã habet actionẽ: qa ille ĩ nullo eſt ſibi obligatus; ſed haberet dñs neceſſe agere rei vendicatione, & probare de iure ſuo. Vidiſtis notandũ.ſ.in l.proxi.circa finẽ glo.magnæ. Sed qñ eſt alius emphyteuta Reipublicæ, qui habeat prædia vectigalia ceſſat iſta ratio: quia quicunq; eſt poſſeſſor, ille eſt obligatus ad vectigalia, vt vidiſtis.ſ.ſine cenſu, vel reli.per totum.ff. de public.l. Imperatores. meritò illi tales fundi poſſunt alienari dño irrequiſito. Secus ĩ emphyteuta priuati: & hoc idẽ dico in fundo emphyteutico legato.[b] Nam & per legatum nõ poteſt transferri vt hic. Nõ ob.l.ſi domus.§.fi. de lega.j. quia ibi erat fundus publicus: in quo ceſſat ratio huiꝰ.l. de quo ibi per do.laco.de Are.& plenè per eũ.ff. de ver.oblig.l.ſtipu. Cætera dic vt in glo.

a

b ¶ Legato. Vide Bart. in l.in cõuentionalibus.de ver.ſig. & in l.ſi domus.§.fi. de lega.j. & in l.j.§. q ait de ſuperficie. & vide Bar.& Ange.in l.ij.ĵ. ne rei domi, vel templo.& Imo.ĩ l. vſum fructũ.ff.ſol.matr. & in c.fi.extra, de donatio. Et tu vide aliqd ĩ materia p do. Alexã. de Imo.ĩ cõſi.ix.colũ. ij.v.iiij.ẽt adduco.& ĩ iij.co.vſl.patet ẽt reſponſio.in ij.volu.

b

Liber quintus Codicis

De ſponſalibus.[c] *Rubrica.*

c

Dictum eſt.ſ.de contractibus, qui celebrãtur ſuper rebus: ſequitur de contractibus, q celebrantur ſuper pſonis: hoc eſt, de matrimonijs. Et quia ſpõſalia p̃cedunt, ideo præmittit de ſponſalibus.& quia in ſpõſalibus dãtur arrhæ ideo prę̃mittit de arrhis ſponſalitijs. Itẽ quia ſunt quidã pxenetæ, q faciũt hæc: iõ p̃mitttit de pxenetis, &c.

LEX III.

Arrhis. Not. q caſus nõ facit quem perdere arrhas ſponſalitias niſi culpa ipſius præcedat caſum. Hoc vult iſte text. quem tene menti.

d

Si pater.[d] Tutor, vel curator non poteſt diſſoluere ſponſalia contracta per patrẽ pupillæ.h.d. An autẽ tutoris conſenſus requiratur in ſpõſalibus cõtrahendis, vel etiam curatoris volũtas: videbitis in l.ij.& in l.in copulãdis.de nup. & tene hanc legem menti.

1 ☞ *Arrhæ reddãtur duplicatæ: & in duplo ineſt ſimplũ.*
2 *Statutum q habens debitorem ſuſpectũ poſsit facere eum capi, intelligitur ſi ſuſpicio ſuperuenit poſt debitum contractum.*
Pœna adiecta ſuper matrimonijs eſt nulla: & non firmatur iuramento,
3 *Si pœna ſuper matrimonio contrahendo apponitur inter extraneos, an ualeat. remißiuè.*

e

Mulier.[e] Hæc eſt notab.lex. Et primò loquitur, quando ſpõſalia diſſoluunt ſine aliqua cã. Secũdò qñ diſſoluunt ex cã probabili. Tertiò remouet vnũ dubium. Quartò prohibet exigi pœnã. Secunda ibi; quæ ita cuſtodiri. Tertia ibi; his illud quoq;. Quarta de ſponſa.in j.colum. Item quòd per ſola ſponſalia non contrahatur affinitas. vide Bar.in l.quod ſeruus.ff.de condi.ob cauſam.

d ¶ Si pater. Nota tex. q per mortem eorum, qui pro filia ſponſalia contraxerũt, nõ diſſoluuntur, nec pñt reuocari, q limita ſecundum doct. niſi ſpõſus efficereẽ malefactor. Adde no.p Bar.in l.Titia.de ver.obl. vbi latè de materia & iſta ſponſalia de futuro non arctant, niſi ec ulatiuè: vt puta ꝓpter pœnã, ſecundũ Bal.in l.deo nobis.in iij.colum.de epiſc.& cle.& vide in l.j.& ſ.e.& ibi bart. & Bal.ĩ d.l.Titio cẽtum.§.Titio centum. de condit.& demon.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Mulier. An iſta lex procedat in arrhis ꝓmiſsis, & qd de ſponſalibus contractis p tutorem nomine pupilli, vide Bart.conſi. xliij.vidi alia ad barto.ĩ l.Titia.ff.de ver. obligatio.

f ¶ Ad quæſtionẽ. Hoc eſt verum, ſi ſuſpicio interuenit poſt contractum debitum, ſecundũ Ange.in d.l.ſi ab arbitrio.ff. qui ſatisda.cogan. Barto.in l.ſi conſtante. & in l. ſi is à q.ff. vt in poſſ. leg. & Anto. in l.nemo carcerem. & Bal. in l. dies feſtos. ſ. de fer. & l. ait prætor. §. ij. debitorem. de his q in frau. credi. & Bal. hic.

ADDE Roma. conſi. cccxx. & ccxl.

☞ P. P A V. P.

g ¶ Si quis. An ſicut officialis non poteſt cõtrahere, ita nec etiam poteſt tenere concubinam in ciuitate quã regit, vide Ro.conſil. ccccxcij.incipien. ius ciuile.

h ¶ Participes. Facit ad id quod not.gl.in l.ſi fœmina.ĵ. ad turpil. & quod habetur in l.ij.ad turpil. & q habetur in l.ij.de accuſa. & qui dicantur adhærentes & ſequaces, vide in epiſtola, inter claras. de ſum. trinit. & in l.j.& ibi Bald.ĵ. de appel. & in l.ne caſu. ĵ. de diſcuſ. lib.xj. gl.no.in clem. j. de pac. Bald.in l.j.ſ. de epiſcop. & cleric. & probat iſte tex.nota. quòd remotus ab officio ex ratione, nũquam poteſt reſpirare ad illud niſi ex principis diſpenſatione, ĩ l.prima infra de ſuſc. & arc. in libro decimo. Bald.in c.j.§. ſi duo. de pac.te. vide Imol.in c.ad apoſtolicæ. de rẽ iudic. in vj.& in ca.ex parte. de foro comp. Alexã.

☞ P. P A V. P.

h ¶ Participes. Vidi Feli.in rj.olim.rj.colũ. de accuſ. Areti.in l.ſi ſtipulatus.in j.col.ff. de verborum oblig. vbi etiam idem dicet de illis ẏbis de pre tua.

ADDE q dicantur adhærentes, qui complices & ſequaces, Ange.conſi.cclvj.

Si rector prouinciæ. *Rubrica.*

1 ☞ *Contractus arrharum, dicitur contractus pignorum.*
2 *Participes, ſeu complices alicuius, qui dicantur.*
3 *Hic titulus corrigitur de iure Canonico.*

LEX. Vnica.

g

Si quis.[g] Priò ponit vnũ ſtatutũ circa rectorem prouinciæ. Secũdò põit circa aſsiſtẽtes. Tertiò põit qd iuris finito officio Innuit hic ibi; data pig. qd cõtractꝰ arrharum, ſit pignoris. de quo hic doc.& in l.cõtraria. Not. q hic† cõtractus arrharũ, appellaẽ hic pignorũ. de quo hic diſputat Cy.† Nota ſecundò. quod perpetuò tene menti, quid eſt hoc dictum, participes[h] alicuius, ſeu complices alicuius, qd tota die ponitur inſtrĩs pactis: & dr̃ pro ſe, ſuiſq; participibus & complicibus. Et neſcio tex. alibi, q dicat ita clarè. Hic dr̃, quòd ſint filij, nepotes, & ꝓpinq. Item cõſiliarij, & domeſtici. quod not.† Vltim. no. quòd iſte titulus eſt correctus de iure canonico.

1
2
h
3

De donatio. ante nuptias, vel ꝓpter nuptias. & de ſponſalitijs. *Rubrica.*

LEX. I.

Vltũ. Hæc eſt nota lex qũo ꝓcedat iſtud ĩ iſtis caſibus qñ vir vult augere dotẽ vxoris ſuæ, tãgam in l.

a ¶ Quod. Hãc l. limita p Imo. in l. si socer. §. Lucr'. solu. mat. & vide Bald. in l. proxi.

b ¶ Paria sunt. Et vide Bar. ĩ l. si constante. §. quoties. fol. ma. & in l. j. §. nũciatio. de ope. no. nuncia. & ĩ l. alia. §. eleganter. fol. matr. & Bald. hic.

c ¶ De rebus. Hanc. l. limita ĩ casu singulari. j. de iure fis. l. j. lib. x. & Bar. in l. & q nõ dũ. §. . q dr'. ff. de pig.

d ¶ Sed iã necesse. Hãc limita vt per Imo. in l. si constãte. in iŋ. qõ. iiŋ. partis principalis fol. mat. & latius per Mode. in §. fuerat. Institu. de actio.

ADDE vt p Paul. de Cast. cõsi. cccl xxv.

e ¶ Creditorib⁹ presentibus. Adde Bar. in l. post contractũ. in ij. col. ff. de do. & ĩ l. ait prætor. §. ita demũ. ff. q in fraud. cred. & in rub. j. q in frau. cred. i ij. col. in versi. qui cũ concepisset.

f ☞ In quo sumus. verba bar. hoc ĩ loco pr⁹ ita sonabãt. Ibi cõtra debitores nullo vtiť priuilegio ius cõe cõtra creditores mulieri ñ dirigat &c. Ego vt hic habes castiga: ui: q tñ castigatio nõ quadrat. Quare melius dic ex sensu ỹbo rũ Bartol. cũ codices oẽs sint deprauati. Ibi cõtra creditores nullo priuilegio vtitur: quam ius cõe ,ppter creditores mulieris iuri non deroget: ergo contra creditores sequẽtes est potior de iure cõi. Alex. Losæ.

g ¶ Nõ admittiť. Contra præsumptionẽ iuris & de iure non admittiť ,pbatio i cõtrariũ. Fallit, nisi fuerit admissa: q casu valet & ,pdest, scdm Inn. in c. cũ Baltolo. de re iud. & ĩ c. fraternitatis. de frig. & malefi. & ĩ c. qa plerique. de ĩmu. eccl. post princi. Quid aũt d iudice dicẽte se tulisse iniquã sniam: & qd in teste, vide Inn. ĩ c. de arbit. add gl. & Bar. hic ad de doc. ĩ c. is q fidem de spõsa. Et ad primã limitationem quã s. scripsi, adde q no. Ino. no. de testa. in c. cũ esses. & vt doc. & Inn. ĩ d. c. qa plerique. Et ad de q nõ solũ p verã cõfessionẽ rescidiť pscriptio iuris. & de iure, sed ẽt per tacitã, vt no. Bar. ĩ l. absentẽ. ff. de pœn. Et ad hãc gl. adde aliã ĩ l. ĩ cõtra ctib⁹. ĩ prin. & ỹ. nullo mõ. & qd ibi not. Bal. de nõ nu. pe. dicit tñ Bal. il. nõ ignorat ĩ fi. ij. col. j. q accus. q aut lex determiat super certo, & nõ cadit ,pbatio in cõtrariũ. l. in l. si volũtate. de do. ,pmis. vbi Cy. & Vltramontani tangunt. dixi de ver. ob. l. si diuortio. Nota hanc legem, quòd non valet ista confessio.

LEX II.

SI præsidi. Quærit glo. cui incumbit onus probãdi, alia causa redditur dic vt in glos. &c.

LEX III.

DOllicitatione. Frangẽti fidẽ, fides frangatur eidem. h. d.

1 ☞ *Paria sunt aliquid fieri tempore prohibito, uel fieri tempore licito, & conferri in tempus prohibitum.*

2 *Paria sunt facere aliquid tempore permisso: uel fieri tempore illicito, & conferri tempore permisso.*

a QVod. ª Nota, aliquid fieri tẽpore prohibito, vel licito tempore, & conferri in tempus prohibitum, paria sunt hoc dicit. Et tota die allegatur ad hoc. & hic aduerte ad hanc legem. Et istud est vnum generale, quod non habet contraria, & aliud generale econtra ad istud: Paria sunt ᵇ aliquid fieri tempore licito vel fieri tempore illicito, & cõferri in tempus licitum: vt l. in tempus. de hære. instĩ. † Istud habet contraria, quæ contrarietas soluitur in tex. in l. si minor. ff. de ser. expor. quod no. qa ille tex. optimè soluit. Et nota. perpetuò solutionem. quare &c.

1 ☞ *Rem fuisse in bonis débitoris quis debet probare.*

c DE rebus. ᶜ Hæc est no. lex valde. Et per hãc legem dicit Iac. de Are. & Cyn. hic refert hoc, quòd illud, quod dicitur hic, † q qs debet probare rem fuisse in bonis debitoris: vt l. & quæ nondum sunt. §. quod dicitur. ff. de pig. & quod no. in l. j. si res alie. pign. da. fue. Est verum, nisi constet possessorem causam habere à debitore: quia si constat possessorem habere causam à debitore, tũc non deberet probare aliud, nisi rem fuisse sibi pri⁹ obligatam. quàm possessori traderetur: vt hac. l. Ita dicunt ipsi per hãc legẽ. Glo. tñ vĩ aliud sentire. j. de iure fis. l. j. &c.

SI consentiente. Vnde posito qd mulier velit restituere pretiũ nõ audiť, ex quo res est donata.

1 ☞ *Donatio facta à sponso sponsæ, quando perdatur, uel retineatur.*

VM veterum. Aduerte qa ista lex quotidiana, & vtilis maxiè, à mortalitate citra, habuimus, scilicet, in pluribus legibus: vt in l. si filię. & l. si tibi. & l. si ante matri. s. eo. In quibus cõtinetur, q donatio facta ante matrimonium valet, nec potest repeti quod donatũ est. hoc corrigitur vt habes in ea. Nota ex hac l. † q donatio facta à sponso sponsæ, vel econtra, perditur, vel retinetur: si stat, vel nõ stat, per alterum ex eis. quod not. & repetitur condictione ex hac lege quod datum est. Quod nota: quia istæ materiæ non sunt in digestis.

SI à sponso. Not. hic, q suprà, in l. præcedenti fuit dispositum, quando per sponsam stat: hic quando casu fortuito accidit q alter moritur: tunc distingue inter sponsum & sponsam: vt hic vides. Hic non sunt alia &c.

MInoribus. Hic incipit tractare quandam materiam, quæ postea corrigitur in fi. in auť. eò decursum &c.

SI liberis. Nota hãc l. quòd ex dote reuersa ad filiam vel donatione reuersa ad virum, non cogitur quis eorum reseruare aliquid liberis primi matrimonij: nec est correctum &c.

SI cõstante. Lex ista est no. certè priò loqẽ qñ voluit dotẽ, vel donationẽ augere: secũdò qñ voluit dotẽ, vel donationẽ minuere. Scda ibi. sed & si ecõtrario. Quælibet istarũ partiũ subdiuidiť: vt potestis videre p vos. Habetis hic vnã auť. vel duas. Vna incipit, ne diminutio. inhibet: sed nihil mutat, & multi nõ habẽt istum tex. Habemus aliã auť. quę incipit, sed iam necesse. q̃ est valde nota. auť. quæ nõ exeat perpetuò de mente tua, & quod ponebatur in l. permittendo, hic nominatur cogendo.

1 ☞ *Dispositio huius authen. an habeat locum in creditoribus præsentibus, Item an in præteritis, & futuris.*

2 *Mulier, quæ dedit dotem in rebus mobilibus, an posit assumere in se onus probandi.*

3 *Contra præsumptionem iuris, & de iure, q nõ admittatur probatio, nisi per confessionem.*

d SEd iã necesse. ᵈ Hæc est nota bi. auť. & no. ex ea, qñ vir cõstãte matrimonio confiteť dotẽ sibi esse datã, q ista cõfessio creditoribus nullo modo præiudicat, sed sibĩpsi viro sic. Quæro, vtrum habeat locum in creditoribus præsentibus ᶜ. Item an in præteritis & futuris. gl. videť dicere qĩ vtrisq. Vide gl. no. & satis singularẽ, sup ỹb. suspicio. Istud qd dr̃ de creditoribus futuris, videť cõtra casum l. j. de iur. fis. Præterea, videtur cõtra istũ tex. in quo dicit ᶠ ibi, cõtra alios creditores nullo vtitur priuilegio: cũ ius cõe cõtra creditores mulieris verba nõ dirigat: ergo cõtra creditores sequẽtes est potior de iure cõmuni. Breuiter, possumus sustinere glo. qñ apparent aliqua indicia, ex quibus posit fraus præsumi: vt l. sed si maritus. ff. qui & à qb. aliàs secus. † Itẽ quæro, an mulier, q̃ dedit augmentũ in rebus mobilib⁹, posit assumere in se onus probãdi. & ,pbare se modicã rẽ inveritate dedisse. gl. in cor pore vñ sumiť, & Azo in summa huius ti. dicit q nõ: qa est prę̃sumptio iuris, & de iure, cõtra quã nõ admittiť ᵍ ,pbatio in contrariũ. l. j. j. de rei vxo. ,ect. aut sup dubio: & tũc tã: tũ per cõfessionẽ, per istã l. q̃ intelligo vt p Bal. hic, si est facta cõfessio in iudicio. q etiã quærit hic, an cõtra hoc admittať probatio p confessionẽ? De quo vide melior rẽ gl. in cle. lr̃is. de ,pba. & hoc ibi no. Imo. in x. col. & primã limitationẽ approbat Io. de Imol. in l. inter stipulãtẽ. §. j. de verb. oblig. Itẽ cõtra talem præsumptionẽ iuris et de iure, admittiť ẽt ,pbatio p ,ptestationẽ, vt no. d. Ant. in c. is q fidẽ. de spõs. vbi ponit primã limitationẽ, de qua s. & vide gl. in c. licet Imperator. alias in l. si seruus pluriũ. §. j. de leg. j. & ibi Im. in x. colũ. & ĩ c. ex pte. de regu. & no. ĩ c. j. q̃ me cã.

☞ P. P A V. P. ¶ Nõ admittiť. Circa hoc q cõtra præsumptionẽ iuris, & de iure nõ admittať ,pbatio, nisi p cõfessionẽ partis, vide o Ino. Ale. ã. in l. a duo pio. §. si pignora. in ij. col. ff. de re iudi. Limitãtẽ trib⁹ modis. Et adde q nõ solũ p vtrãq; cõfessionẽ ptis, sed ẽt p fictã, & tacitã rescidiť præsumptio iuris, & de iure, secũdũ Bar. in l. absentẽ in iiŋ. q. ff. de pœnis. quẽ alleg. hic Ale. et ĩ §. si pignora. Cui adde Bal. ĩ addi. ad Spe. in ti. de cõfessi ij. pte. in iij. col. Pan. ĩ c. j. in iiŋ. col. extra, de ,pb. & in c. cũ M. ĩ v. col. in versi. venio ad secũdũ extra. de consti. facit qd vult Bal. in l. filiũ quẽ habẽtẽ. in vl. char. C. fa. ercis. vide ẽt Bar. cõsi. xcv. viij. Itẽ adde q nõ solũ p confessionẽ ptis cõtra ꝓsumptionẽ iuris admittiť ,pbatio: sed ẽt p notoriũ: vide singulariter Ro. cõsil. cccl. in pe. colũ. Abb. ĩ c. suborta. col. vl. de re iudi. Itẽ & p inspectionẽ rei: vide Pau. de Cas. in l. fi. ,pe finẽ. C. ad Maced. Itẽ de materia vide latius Fel. in c. quãto. de ꝓsum. Itẽ vide Iaso. ĩ l. cũ te. in ij. col. C. de trãsa. vbi ẽt ponit q est potẽtior q̃cũq; alia ,pbatio. Itẽ vide Fel. ĩ c. qñ cõtra falsam. ĩ iiŋ. char. ĩ ỹ. qn tò fallit. de ,pb. dũ ponit q cõtra ꝓsũptionẽ iuris, & de iure q̃ resultat p sniam, quę trãsiuit i rẽ iudica. admittiť ,pbatio p cõfessionẽ ptis. Sup q̃ vltio vide & limi. vt p Ias. ĩ rep. l. admonẽdi i vj. char. ĩ j. & ij. col. de iureiu. vide in repertorio. in ỹbo, ꝓsumptio. in j. char. q in cã

mrimonij nõ admittat pbatio p cõfessionẽ ptis cõtra psumptionẽ q̃ oritur ex copula secuta post sponsalia.Itẽ q̃ cõtrà psumptionẽ iuris & de iure admittat pbatio p indirectũ pbãdo aliquid, q̃ facit cessare talẽ psumptionẽ, vide Dec.cõs.liij.co.trj.

A D DE q̃ cõtra psumptionẽ iuris & de iure admittat pbatio ī cõtrariũ p propriam cõfessionẽ,Bal. consi. liij. lib.j.Et addẽ pdictis Lãfr. de Brixia.ī c.qm̃ cõtra falsam.in ẏbo cõfessiones.col. j.de pba. & ibi ẽt ponit Frãc.de Aret,col. vj.Et extẽdit ẽt locũ hrẽ ī cõfessione ficta alleg. Bart.ī l.absentẽ ff.de pœn.Stra.

a ¶ Insinuatio.vide ī authẽ.eo decursũ.hic posita.no.in l. fi.§. fi res de iur.dot.& ibi.Bal.

b ¶ Puella. Vide oĩno bal.ī l.si de app.reci.

c ¶ Nuptias turpes, ad de Bar.in l. q̃ rogat⁹. de manu. vindi. vide ẽt.ī l.humilẽ.de iceſt. nup. & in l.si qua.in prin.Et ad hãc legem qualiter tenere possit factũ cõtra legem Bal.in l.nõ dubium. in x.colũ.ī. de legib.

d ¶ Si vt ꝓponis. Vide ī c.cũ cã. de rapt.& l. cũ q̃.ff.de statu ho.& in c.j.de despõ.ipub. lib.vj.ī glo.Sed an in executione matrimonij requirit cõsensus ptis: vide q̃ dixi ī l.iij. §.sed vtrũ. de minor. Alexand.de Imol.

☞ P. P A V.. P.

e ¶ Si vicinis. Vide gl. ī c.Micha.de fil.presby.q̃ idẽ dicit ī cõcubina.Et adde tex.singu.in l.miles.§.defuncto.ff.de adul.& quæ ibi notata habes.

☞ P. P A V. P.

f ¶ Pœnitẽtiam.Vide Iasī l.arenâ.in iij. no. C.de inoffic.testa.

trarium,nisi per confessionem. Hoc etiam tenet Cy.quod not.quod contra præsumptionẽ iuris & de iure nõ admittitur alia probatio,nisi per confessionẽ.Ita dicit gl. in corpore vnde sumitur.& hoc tenet Cy. quod perpetuò nota.

☞ *Dos non potest esse sine matrimonio.*

Donatio propter nuptias,est donatio ob causam,ideo non insinuatur.

CVm multe. Nota hanc legem.Not. primo q̃ hodie vocatur donatio propter nuptias.† Nota secundò, q̃ dos nõ potest esse sine matrimonio.Item †donatio propter nuptias nõ est donatio simplex,sed ob causam : ideo non requiritur insinuatio [a],vt hic.& glo.est in l.Aquilius.ff.de don.& ibi vide,&c.

Ita tamen. Hic.§.vsq; ad §.similiq̃ modo. videt difficilis: ideo debetis scire q̃ est quædam constitutio Imperatoris Leonis, qua cauet, qđ illud quod datur,debet esse æqualitas dotis vt donatio propter nuptias habeat locũ, seu intelligitur in quãtitate,hoc est, tertia quarta,quinta:nõ in quãtitate. Super hac l.habetis tres auth. Prima incipit: permissa. Alia dos data.alia,eò decursum,&c.

☞ *Res immobiles non offernntur, nec consignantur.*

DOs data. No.† q̃ dicitur q̃ res immobiles nõ egent obsignatione: vel cõsignatione sed res mobiles tantum.Et glo.eam allegat.in l. acceptam.de vsur. & quotidie allegatur ad hoc.

De nuptiis. *Rubrica.*

Continua vt in glossa.

LEX I.

CVm de nuptiis.

Ego habeo istam legem pro notabili.Quæro:aliqua puella [b] est desponsata vni legitimè: quia de consensu consanguineorum, vel patris discordantibus opus est arbitrio iudicis,vt hic dī:vtrũ debeat morari apud spõsum suũ,& ibi alimentari.ista qõ forte erit ī ciuitate ista de facto.Et in hoc fui requisitus: ideo omitto.& cogitabitis.

LEX II

SI nuptiis. Hæc lex nihil valet hodie : & breuiter dicit:vbi cõsensus alicuius requiritur,non est necessaria subscriptio libertatis.h.d.

1 ☞ *Nuptiæ turpes,quæ dicantur.*

LEX III.

c LIbertum. Hoc dicit,& ẽ bona ista lex,vna de causis exhæredatiõis,de iure antiq̃, est quãdo filius contrahit nuptias turpes : [c] tũc põt exhæredari à patre.Ita habetis.l.iij.§.si emãcipatus. ff.de bo.pos.contra tab.Certè †dicent nuptiæ turpes, quando acciperet suam famulam,vel filiam famuli sui. Facit ad hoc l. si filiam.& in aut.ibi posita.ī.de inoffic.testa.

d SI vt proponis. [d] Hic est vnus casus,in quo prę sentia inducit consensum.

1 ☞ *Filius natus ex clerico & cõcubina,an legitimetur per subsequens matrimoniũ.*

GI si contra mãdata. Quæro circa hãc legẽ.quid de liberis natis ante officium finitum.Glo.determinat,q̃ nõ sunt legitimi:& vide gl.fi.do.Rich.Malum.disputauit vnã.qõ.an filius †natus ex clerico in minoribus ordinibus cõstituto,& ex concubina eius legitimetur per sequẽs matrimonium.Et determinauit ipse q̃ non,per legem istam inducẽdo sic.ll.quæ dicũt,q̃ nati ex cõcubina legitimãtur per sequẽs matrimonium:loquuntur in coitu cõcubinali,qui de iure ciuili nõ est prohibitus,nec permissus,sed stat in terminis naturæ, secũdum quã omnes liberi & legitimi nascebant. Vñ in eis est ius naturale:ius verò ciuile nõ adest eis,neq̃ pro,neq̃ contra. Sed quando aliquis nascitur ex aliquo coitu,per legem ꝓhibito:per sequẽs matrimonium nõ potest legitimari:vt hic,& no, in d.l.Paulus.Sed quòd clericus habeat cõcubinam , istud expresse est ꝓhibitũ à lege:vt ī.de epis.& cle.l.cũ qui probabilẽ. & in aut.de monac.§.si quis autem. Cõcluditur ergo,q̃ per sequens matrimonium nõ legitimatur.do.Io. And.ponit istam quæstionem in suis mercurialibus,& determinauit contrariũ. Et in prædictis stãdum est determinationi Canonistarum: vt in c.tanta,qui fil.sint legiti.& ibi plenè notatur.

SI vt proponis. Ista lex est correcta de iure canonico,&c.

NCopulandis. Nota quòd curator datur rebus,non personæ: secus in tutore:quia dicitur quòd datur pro tutela,&c. & in capite liberi,& sic personæ : secus in curatore:vt hic vides,quod nota.

e IVicinis. [e] Ille ergo,qui est natus in domo , vicinis scientibus,est filius legitim⁹.Habes in lege filium.ff.de his qui sunt sui vel alie iur.

c VMte non, Nota hãc legem pro cõuicinis , vbi fiunt similes quæstiones,&c.

PAtrem qui. Nota hũc casum singularem quòd alimenta repetuntur,licet nõ gesserit animo gerendi alterius negotia.

1 NConiunctione. Nota istam legem.

ACaligato. Solet hic tractari de dictione quasi, & de dictione vsq̃:de quo plenissimè dixi in l.patronus.§.j.ff.de leg.iij.

IMperialis. Hæc est vna de legibus Imperatorum nouorum.Prosequere primò vsq̃ ad §.sed & si tales.in quo.§.j.Impator ponit vnũ suum proœmium secundò vnum suum dictum . ver. sed & si tales.Tene menti hunc casum. Dicam tibi ad vnum ante multos dies.

1 ☞ *Imperator,quando dat dignitatem uidetur dispensare de omni infamia,& n.4.*

2 *Delinquens emendatus,habetur perinde ac si non deliquerit. Adde Barba. in consi. iij.colum.i.& ij.in j.uol.*

3 *Periurus pœnitentia peracta,habetur perinde,ac si non fuisset periurus.*

PRæsenti. Aliàs,si miles.Hic est no.versi.& habet casum valde no.Habes ex isto ver.q̃ princeps dando

1 †dignitatẽ,videt dispẽsare de omni ĩfamia.& no.& est de ma-

2 teria.l.Barb.de off.ꝓto.quã tractabo domino cõcedẽte.† Principiũ huius legis habes notare,q̃ ille,qui deliquit,post peractã pœnitentiam,& habitã indulgẽtiam,habetur perinde,ac si nõ

3 deliquerit.† Quod facit in arg.,p teste periurato,aliàs periuro,

f vt post peractam pœnitentiã [f] habeat,ac si nõ fuisset periurus. Ita dicit gl.quam vide:& no.& inci.not. arg.q̃ testis. Vide circa hoc plenè per gl.& Inno.extra,de testib.c.antepenul.no.in ver.sed & si tales.quòd priuilegium habet suum effectum,etiã

4 ante impletam causam,,ppter quam conceditur.† In versicu.si miles.not.quòd concedendo dignitatem , videtur dispensare cum infamia.Dicam in l.Barbarius. Deo duce.de offi.præto.

1 ☞ *Filius natus antequam pater esset Rex,an dicatur filius Regis.*

1 HIs illud adiungimus. aliàs illud his.†Istum.§. allegat glo.ad quæstionem.vtrum ille qui est natus,antequam pater esset Rex , dicat filius regis:vel ille,qui est natus antequã pater eius esset sacerdos,dicat filius sacerdotis.Et ista qõ fuit de ꝓximo in succedẽdo,in regno Frãciæ:qa ibi erat vnus filius Philippi natus:añq̃ pater esset Rex,alter natus fuit postea:cõtẽdebatur quis succederet.Item fuit hic de facto propter statutum hic quòd nobilis.Et de hoc dixi in l.ij.§.in filijs.ff.de decurio.Habetis gloss. quæ tangit multum bene in l.senatores.la.j.ff.de senato.

1 ☞ *Tempus nuptiarũ,an intelligatur qñ fit desponsatio,an uerò coniunctio carnalis.*

2 *Relictum factum pro dote,an sit parum,an uerò conditionale.remissiuè.*

Sancimus

De interdicto matrimonio.

a ¶ Sancimus.Hanc.l. limita.vt no.Bart.in l.pe.de vul.& pupil.

b ¶ Si furioſi.Adde ꝙ not.Bart.in.l.cui eorũ §.in curatoribus ff.de poſtu.& vide Bal.in l.ɳ.j.de curato. furioſi.& in fine & ſi milites.§.cum autem.de excu.tuto.

☙ P. P A V. P.

b ¶ Si furioſi.An furioſi & mente capti æqparentur, vide Iaſ.in patre furioſo in j.col. ff.de his q̃ ſunt ſui vĩ alieni iuris. Itẽ ꝙ diſpoſita in furioſis,locũ hñt ĩ mẽte captis, & ecõtra vide ẽt ale. in l.ex facto in xj.& xij.col.de vulga. pupil.ſubſt.vbi etiã ponit quid operetur declaratio Imperatoris facta in iſta lege,ſi oĩa diſpoſita in furioſis habeant locum in mẽte captis ſine alia declaratiõe,& econtra.

c ¶ De inceſtis.In l.ab inceſtis.de inceſt. nup. hæc lex tẽdit an cum vxore patris cõmitatur inceſtus,ꝙ quã lucratus eſt centum ducatos.& ꝙ clericꝰ in ſacris dicatur committere inceſtum,no. gl.& Bart.in l.j. ff.de concubi.

A D D E vtrum pœna edita contra contrahẽtes iceſtas nuptias habeat locum in eo q̃ cognouit ſæpius vnã ex ſororibus, poſtea cũ alia contraxit matrimonium. Petr. de Ancha.conſi.cccxcij. Et an filij nati ex ſecunda vxore ignorãte de vita primæ ſint legitimi,per eundem conſi.ccccij. Et an filij nati ex matrimonio in gradu prohibito poſſint legitimari ratificando matrimonium altero coniugũ iam defuncto:vide ꝙ eundem cõſil. ccccx.

☙ P. P A V. P.

d ¶ Inceſtas.an iſta pœna locum habeat in eo,qui contrahit nuptias inceſtas de iure Canonico,quæ tñ nõ eſſent inceſtæ de iure ciuili, vide Abba.in c.& ſi.extra', de don. inter vir.& vxor. In contrarium vide Gemi.in conſil.lxxj. col. vlti.Petr. de Ancha. conſi.cccj.

☙ POMATES.

e ¶ Pœnam contrahentium.Nota quod iſtę pœnę non haberent locum contra illum qui accepit in vxorẽ ſororem illius,quam per fornicationẽ cognouit: quia quamuis non poſſit eã in vxorem ducere & cõmittat inceſtum, & de leui illam aſe vult ſeparari,nihilòminus nõ poteſt puniri iſtis pœnis: quia iſte text.

1 Sancimus.[a] Hic eſt ſatis notabilis caſus & eſt ſatis ſingularis. Breuiter dicit.Cũ de tempore nuptiarum fit mentio,intelligitur de die quo nuptiæ celebrantur.hoc dicit hæc lex.Dicitur hic quòd cùm fit mentio de nuptijs, intelligit̃ de tẽpore nuptiarum.† Quæro,quomodo hic intelligitur tempus nuptiarum,vtrum intelligatur cùm coniũctio fit per copulã carnalem:an verò cùm fit deſponſatio per verba de præſenti.tex.videt̃ hoc intellige re de coniunctione ibi:niſi &c.Econuerſo facit tex.j.ibi:ex quo no.&c.votũ nuptiarum procedit quando fit deſponſatio per verba de præſenti.& iſta ſecunda opin.eſt vera.Tex.habetis in l.cùm fuerit & l. hæc conditio.de condi.& demonſt.& quando dies leg.ced.l.quod pupillę.& Cyn.hic tractat illam †quæſtio.ſi pater relinquit cẽtũ pro dote:vtrum videatur relinquere purè, an ſi nuptias cõtraxerit. Quam examinaui plenè in.l.Titio.§.ante nuptias.ff.de cõditio & demonſtr.&c.

Quod eis.[1] Breuiter dicit, qd̃ non eſt obligatorium contra bonos mores pręſtitum iuramentum,vt hic,& in corpore vnde ſumitur.& in c.nõ eſt obligatorium.de regul. iur. libro ſexto.

☞ *Lex loquens de mente capto,quòd non habeat locum neceſſariò in furioſo.*

2 *Mente capti.& aliæ perſonæ fatuæ,nõ habent curatores legitimos,ſed datiuos.*

b Si furioſi.[b] No.qd̃ lex quæ loquitur †de mente capto de neceſsitate non habeat locum in furioſis.† Item per hoc nos dicimus quòd furioſus & ꝓdigus habẽt curatores legitimos.Quid de mẽte captis & alijs fatuis ꝓſonis? Certè habebũt datiuos,non legitimos.Ita videtur text.& glo.Inſti.de cura.§.j.de epiſcop. audi.l.de creationibus. Facit.ff. de poſtulãdo.l.cui eorum.cum.ll. præcedentibus.

Si quis.[1] Nota quod filiam ſpiritualẽ nõ poſſum ducere in vxorẽ,nec etiã filius meus eam.

De inceſtis[c] & nepharijs nup. Rub.

Dictum eſt ſupra de nuptijs.verum quia quędam ſunt inceſtuoſę,ideo ſubmittit rubricam de inceſtuoſis nuptijs.

LEX. III.

Cum ancillis.[1] Hic venit tractãda materia.l.ſi adulterium cũ inceſtu.ff.de adul. Videas eam infra eo.l.qui contra legũ.& ibi gl.& ego pleniſsimè.& eadẽ gl. eſt ĩ corpore vnde ſumit̃ aut̃.inceſtas.&c.

Si quis inceſti.[1] Imperator in hac l.punit contrahentes inceſtas nuptias. Item ſuper iſta lege habetis duas aut̃.vna incipit:inceſtas,alia incipit,ex complexu.

☞ *Filius tenetur alere patrem exbannitum.*

Pœna,de qua hic,an fiat ipſo iure uel per ſententiam.

1 Inceſtas.[d] Nota ergo pœnã cõtrahentium[e] nuptias inceſtas.Item †no.ex aut̃.hac &ꝓ in corpore vnde ſumitur,ꝙ filius teneatur alere patrẽ exbannitum.quod no.facit l.mutus.§.manente.ff.de iure dot.Quæro

2 †vtrum iſta bona publicẽtur fiſco ipſo iure,vel per ſententiam.Textus in cor.dicit, ipſo facto,quia dicit,confeſtim.Quęrit gl. hic,de quibus nuptijs loquitur hæc auth. Quidam dicunt de inceſtuoſis, quæ ſunt inceſtuoſæ ratione ſanguinis,vt ſi erat cõſanguinea. Alij dicunt ꝙ de omnibus nuptijs prohibitis.& iſtam gl.tenet;licet multi doctores teneant primam.

1 ☞ *Spurij ſunt indigni omni ſubſtantia.*

2 *Filij ſpurij alendi ſunt de iure canonico.*

3 *Pater poteſt relinquere filio ſpurio pro alimentis.*

4 *Filiæ ſpuriæ poteſt pro dote legari.*

5 *Filij ſpurij ꝙ legitimari poſſint ꝓ principẽ,& quo ad qd.*

f X complexu.[f] Nota † ꝙ iſti filij ſpurij ſunt ĩdigni omni ſubſtantia.[g] ideo ꝙ eis nihil poteſt donari,nec teſtamẽto relinqui ab eorũ patre.ita declarat tex.in corpore & in gl.No.

2 ſecũdò † ꝙ tales filij nõ ſunt alẽdi.Hoc verũ de iure ciuili,ſed de iure Cano.ſecus, vt extrà,de eo q̃ duxit ĩ matri.quã pol.ꝓ adul

3 teriũ.c.cũ haberet. Ex quo †dixi & cõſului ꝙ vſq; ad quãtitatẽ ſufficientẽ ꝓ alimẽtis pater põt huic filio ſpurio reliquere.Et

4 eodẽ † modo filiæ ſpuriæ[h] pro dote ſua:qa

h ſine aliqua dote nõ põt alicui nubere.Te-

5 ne mẽti.† Quęrit gl.vtrũ iſti ſpurij poſſint

i legitimari[i] ꝓ principẽ.Gl.dicit hic ꝙ ſic, & bene.Et gl.dicit idẽ in corpore vnde ſumitur.Et vidi iam comites,q̃ habebãt priuilegiũ & fiebat expreſſa mentio de illo §. vnde ſumitur aut̃.qd̃ poteſt eſſe verũ quãtum ad tẽporalia;ſed quãtũ ad ſpiritualia, nõ:nec papa quantũ ad temporalia poteſt in terris Imperij:vt in c.per venerabilem. qui filij ſint legitimi.

De interdicto matrimonio. Rubri.

LEX. I.

Senatuſcõ.[k] Prohibitio iſta non eſt de iure Canonico: vide gl.quę format q̃dam cõtraria,et nõ ſoluit ibi.de ritu nuptia.l.fi.vel hic quo ad mrimoniũ irritãdũ:ſecꝰ quo ad pœnã inceſtꝰ,vt ĩ cõtrario;ſed in illis requirit̃ verꝰ dolꝰ:hic nõ,q̃ ad irritandũ mrimoniũ, &c.

k

i

LEX. II.

Pater pupillæ.[1] Nota.ex hoc ſequitur ꝙ vitricꝰ põt eſſe tutor ſui priuigni. ita hic,& j.de de cõtrario iudicio tutelæ.l. fi.& l.ſi nonnũquã. de adoptionibus &c.

Si quis.[1] Vide gl.tuã ibi:diuerſum.Rñdeo ꝙ nõ habet tantam poteſtatẽ.in fi.dic ꝙ hęc nõ eſt eadẽ ratio:quia protutor non habet eandem poteſtatem &c.

1

Si quacũque præditus poteſta.&c. Ru.

LEX vnica.

Si quis.[1] Not.iſtũ caſum ꝙ ſi iudex ordinarius tibi iniuriatur:tu ꝓteſtando hoc, effugis eius iuriſdictionẽ facta dicta ꝓteſtatiõe:& hoc tam

1

intelligit̃ de conſanguinitate & affinitate cõtracta iuſtis nuptijs & non iniuſtis: vt ꝙ Anc.in cõſ.cccxcij.ic.vĩ prin facie. Et vide tex.in l.fi.j.de nat.lib.& ibi Bal. & Scrib.& gl.in §.fi.in aut̃.g.mo.na.effi.leg. & Ang.de Aret.in §. nouiſsimè.iſti.ad Orfi.Alc.cõſ.lxxiiij.ĩ ij. col.ĩ l.is q̃.ff.de vulg. & pup.Alex. & oẽs in l. Gallus.§.ſi eius. ff.de lib.& poſth.cõcor.ibi tradit.

f ☙ P. P A V. P. ¶ Ex cõplexu.vide cõcor. ꝓ Cor.ĩ c.grãdi.ĩ vij. char.in ij.col.de ſup. neg.pl.Itẽ qd ecõtra: an talis filiꝰ teneaꝰ alere patrẽ in egeſtate cõſtitutũ,vide Alex. in l.ij.ad fin.ff.de in ius vocan.

☙ P O M A T E S.

g ¶ Subſtãtia.Nec ſunt de agnatione vel cognatiõe prĩs nec pñt reſpectu prĩs vĩ matris dici nobiles & nõ ſolũ qñ pñt dici, ſed nec ẽt filij eorũ q̃ quibus eſſent legitimi & naturales.Ita Ang.in cõſ cccxc.ic.viſis dilig̃eter iurib⁹. Et quot debeã cõcurrere ĩ legitimatiõe, vide Pe. de Anch.cõſi. celxiij.

h ¶ Filiæ ſpuriæ. Filiæ ſpuriæ põt relinq̃ ꝓ dote & alimẽtis, vide Bal.ĩ l.fi.de his q. vt ind.ſed Bal.hic dicit ꝙ hoc non eſt verũ i nepharijs inceſtuoſis:ſecꝰ ĩ alijs ſpurijs. A D D E Abb.cõſi.cxv. ij.lib.Et adde tu qd̃ dictũ Bar. hic ſeqtur Io.de Imo.ĩ l.Lucius. §.j.ff.de leg.j.& Mat. ſuo nota.cxlv. & dicũt hoc ſeruari debere in terris eccl̃iæ,nõ aũt in terris Imperij.

i ¶ Legitimari.Sed an ĩ tali legitimatiõe ſit neceſſe vt exprimat̃ qualitas legitima,vide Io.And.ĩ c.fi.de fi. p̃ſby.ĩ nouel.qd̃ ſeqt̃ Bal.in c.naturales. ſi de feu.fue.cõtr. inter do.et agn.& ibi vide glo.no.in materia.& Bald.in l.ſi qua illuſtris.j.ad orfi.

¶ Adde Bal.cõſi.cccvj.j li.Ol.cõſi.ccxvij. Ro.cõſi.cxciij.q cæteris cõtradicit.& vide Pe.de Ancha.conſi.ccccxxviij.

☙ P. P A V. P.

k ¶ Senatuſconſul. Vide de Areti.in l.filius a patre.§.fi.ff.de lib.& poſthu.

1 ¶ Si qs. Vide gl.in l. apertiſsimi.de iudi. q̃ limitat iſtũ tex.& ꝓ iſto tex.vide qd̃ ſcribſi in l.quia poterat. ad Trebel.

a ¶ Si qua mulier. Quæro vtrum. Sed aduerte quia glos. in l. decreto. §. infam. tenet quòd de iure Canonico non sit correcta pœna festinanter nubẽtis. & ibi vide Barto. qui tenet glos. hic. Sed aduerte: quia Barto. in d. §. notanter dicit istud quid hic dicit̃ q pœna mulieris nubẽtis festinanter est correcta. Istud est verum, quando non potest sanguis commisceri, vt quia mulier est senex non faciens filios vel qa maritus stetit per annum a longinquo. & postea mortuus est. Ita tenuit paulus. de Leaz, in suo consil. de quo in c. fin. de secun. nup. & vide Bal. in l. decreto. Addeq ang. in cõs. incip. maritus. veniens ad mortẽ, dicit q si marit⁹ instituit vxorem hæredem q postea intra annum transiuit ad secunda vota, priuat hæreditate. vbi hoc concludit q tanquam ingrata. & offendens ãjam defuncti, non aũt qa durent pœnæ legales & idẽ cõsuluit Bald. in consi. inci, Christi a nomine amen. proponitur in factum, &c. Item adde si nubat intra annum nõ perdit priuilegia dotis. Addẽ an pœnæ festinantiũ ad secundas nuptias sint sublatæ Petr. de Ancha. consi. c. Pau. de Cast. consil. cclxxxiij. Io. de Anna. consi. lxxxij. An aũt si maritus leget vxori centum si nubet, nubendo incurrat pœnas roma. qd non, consilio, ccxix.

℣ P. P A V. P.

b ¶ Quæ nubit. Nota tamẽ q tẽpus currit ẽt vxore ignorãte. Ita Canonistæ in c. qa diuersitatem. de cõcess. præben. & vide glo. singularẽ i c. statutũ. de præb. in vj. & circa materiã hui⁹ legis primę vide oino Ro. sing. cclj. icip. tu scis. ars est. cclvij. Cre. singul. lxxvj. vbi ponit, an pœnæ istæ habeãt locũ qñ marit⁹ dedisset licẽtiã vxori in testamẽto nubẽdi scẽto viro, vel qñ filij primi mrimonij in hoc cõsentirẽt. Et glo. est q nõ in aut. de nõ eligẽ. secũdo nub. i prin. & Ange. ibi instituit aduocatos. Idem tenet Aug. & Mod. in l. mr. in fi. j. ad Tertul. vide Ro. vbi melius loquit cõsi. ccxix. & consi. ccccv. in j. & ij. colum. Barb. in repe. l. cũ acutissimi. in ix. chart. j. de fideicõ. Cepol. cautela. cccxxx. inci. doctor insignis. & Rom. in d. consi. ccxix. declarat quas pœnas possit maritus remittere: & dicit etiam q mulier non potest pati pœnã inquisitione ex titulo oneroso. Item no. ad materiam huius legis q pœnæ impositæ mulieri trãseunti ad secũda vota habeat locũ in vidua luxuriosè viuẽte. Tex. est & ibi Pan. in princi. in c. vxoratus de conuersa. cõiug. Bar. in l. his solis. per illum tex. C. de reuo. do. vbi etiam Sal. & Bald. vide ad Bar. in l. omnem. C. ad Tert. Vide Alex. in apost. in l. libertus. §. notantur, ff. de his qui no. infa. Item an mulier transiens ad secunda vota perdat legatum vsusfructus sibi relicti in testamento, & substitutionem pupillarem vide do. Fran. consil. xl. Item inquantum dictum est quòd maritus possit remittere vel filij primi matrimonij pœnã, secũdo nubẽti. vide Ias. in l. filiũ. in vij. col. C. fami. ercis. in ij. notab. Itẽ an & qñ mulier trãsiens ad secũda vota dicat facere iniuriã marito & hæredibus suis vide dom. Franc. consi. clv. in v. & vij. col. vbi etiã ponit de luxuriosè viuente. Itẽ an iste pœnæ locũ habeant in viro transeunte ad secunda vota intra annũ luctus: & in quibus iste titulus sit correctus de iure Canonico, vide Ro. consi. clxxxij. de q vltimò an & qñ lex ciuilis possit sup mrimonio, vide Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in xix. colum. & seq. extra, de constitu. Item circa materiam an mulier priuetur proprietate rerum sibi donatarum contemplatione mariti, vide Roma, consilio ccccv. Crem. singula. lxxxiij. Item vide quod dicit Anto. de But. in consi. lvij. in prin. q si maritus reliquit aliquid vxori cum nubet secundò: facit contra cõe votum maritorum. Item quæ pœnæ hodie sint correctæ in secundò nubente & q priuetur bonis mariti quantum ad proprietatem, nõ ctẽ in secundò nubente & q priuetur bonis mariti quantum ad proprietatem, nõ quo ad vsumfructum, si fortè maritus reliquit filium, qui postea moriatur, & mater ei succedat in bonis autem filio obuentis aliũde succedat pleno iure. Item quæ pœnæ hodie sint correctæ vide Io. de ana. & Bolog. in addi. in consi. cij. Item q tempora hodie secundo nubenti sint correcta & diminuta. & q tamen sit actus laudabilis, nec sine pudore vide Bal. no. in procemio Decre. rex pacificus. in iiij. col. Item sicut mulier trãsiens ad secũda vota sit suspecta, idem sit in viro, vide Cor. i l. iubemus. in princip. C. ad treb. co. ij. post Fulg. ibi. Itẽ an secundæ nuptiæ licet possint cõtrahi, sint tamẽ inhonestæ, vide Socin. i l. hæc conditio. la j. i ij. col. in iij. nota. de cõditio. & demonstra. vbi etiã ponit, ppter hoc an matrimoniũ sit actus reiterabilis, item q pœnæ impositæ secundo nubenti in fauorẽ filiorũ primi matrimonij ẽt hodie locum habeãt & procedant ita contra patrẽ sicut cõtra matrem, vide Deci. consi. lxxxvij. colũ. ij. & seq. Et ibi ẽt ponit an i tali lucro nepos succedat i locũ patris, vt cũ aljs filijs admitta tur. Et tenet q sic. an autẽ hodie sint correctę oẽs pœnę ẽt fauore filiorũ iductę, vide Dec. i c. ecclia sanctæ Mariæ. colũ. xvij. de constitu.

℣ POMATES.

c ¶ Quæ apponunt. & Fel. in c. ecclia sanctæ Mariæ. col. xvj. ad fi. cũ quatuor seq. & de cõsti. & Fede. consil. xxxvj. & Ana. cõsil. xxxvij. als. xxxij. & ibi addita. & crj. & ibi addita. & Ancha. c. canonũ statuta. col. xij. i fi. & seq. de cõst. & Pano. i d. c. ecclia sanctæ Mariæ. col. vj. & i c. fi. de sponsa. & Caprã consil. lxx. & Ro. sin. ccxv. col. xxiiij. & Mod. extẽdũt in tract. de statu. exclu. fœmi. à succes. & lib. cogna. in ij. q. principali. articu. j. & ibi principaliter quærit, an valeat statutum, phibẽs mulierẽ trãseũtẽ ad secunda vota succedere filio. & Aret. in d. c. ecclesia. col. antepe. & duabus sequent. & Soci. cõsi. xxxiij. in ij. colum. & xxxvj. colum. v.

d ℣ P. P A V. P. ¶ Ista pœna. An hodie habeat locum pœna istius authen. vide latè Pau. consi. cclxiij.

e ¶ Fœminæ. Adde Barto. in consi. incip. Ange. Mariæ. ad quid allegauit hanc, vide ibi omnino de transitu ad secunda vota. Andræ. Barba.

e ¶ Fœminæ. Adde q mulier transiẽs ad secũda vota intra annũ, nõ excusat maritũ à pœna in casu. l. pe. & ibi Bal. j. in qb. cau. pig. taci. cõtrahi. Et in materia, vide Bal. hic in v. col. qui tenet cõtra Bar. & Inn. Et an idẽ sit si matrimoniũ soluat, vide Bal. hic, & in l. ij. & in materia appellatio. Petr. de Ancha. in c. canonum statuta in vij. charta. & Cy. & Bal. in aut. si qua illustris. j. ad Orficia. & c. Alexan.

e ℣ P. P A V. P. ¶ Fœminæ. Ad limitationem huius legis, vide Areti. in tracta. testamen. in glos. in verbo, donec castè & honestè vixerit. in iij. colum.

f ¶ Quæro scẽdò. Vide gl. no. in l. auferẽt. de his q. vt idig. vide gl. in l. gñaliter. in pri. j. e. & gl. & Bar. hic, & Bal. idẽ in l. j. in prin. & in vlt. col. §. e. Sed vtrũ habeat locũ in fœminis viduis, luxuriosè tũ viuentib⁹: dic q sic, & dixi post Bar. in l. liberorũ. §. j. de his q notã. infa. Et adde q dixit Bald. sæpius de facto vidisse. q licet mater trãsiẽs ad scda vota priuet̃ successione filij: tñ filij nat⁹ ex secũ. nup. succedit fratri

quæro

---

a ¶ Si qua mulier. Quæro vtrum. Sed aduerte quia glos. in l. decreto. §. infam. tenet quòd de iure Canonico non sit correcta pœna festinanter nubẽtis. & ibi vide Barto. qui tenet glos. hic. Sed aduerte: quia Barto. in d. §. notanter dicit istud quid hic dicit̃ q pœna mulieris nubẽtis festinanter est correcta. Istud est verum, quando non potest sanguis commisceri, vt quia mulier est senex non faciens filios vel qa maritus stetit per annum a longinquo. & postea mortuus est. Ita tenuit paulus. de Leaz, in suo consil. de quo in c. fin. de secun. nup. & vide Bal. in l. decreto. Addeq ang. in cõs. incip. maritus. veniens ad mortẽ, dicit q si marit⁹ instituit vxorem hæredem q postea intra annum transiuit ad secunda vota, priuat hæreditate. vbi hoc concludit q tanquam ingrata. & offendens ãjam defuncti, non aũt qa durent pœnæ legales & idẽ cõsuluit Bald. in consi. inci, Christi a nomine amen. proponitur in factum, &c. Item adde si nubat intra annum nõ perdit priuilegia dotis. Addẽ b an pœnæ festinantiũ ad secundas nuptias sint sublatæ Petr. de Ancha. consi. c. Pau. de Cast. consil. cclxxxiij. Io. de Anna. consi. lxxxij. An aũt si maritus leget vxori centum si nubet, nubendo ĩcurrat pœnas roma. qd non, consilio, ccxix.

℣ P. P A V. P.

b ¶ Quæ nubit. Nota tamẽ q tẽpus currit ẽt vxore ignorãte. Ita Canonistæ in c. qa diuersitatem. de cõcess. præben. & vide glo. singularẽ i c. statutũ. de præb. in vj. & circa materiã huius legis primę vide oino Ro. sing. cclj. icip. tu scis. ars est. cclvij. Cre. singul. lxxvj. vbi ponit, an pœnæ istæ habeãt locũ qñ marit⁹ dedisset licẽtiã vxori in testamẽto nubẽdi scẽto viro, vel qñ filij primi mrimonij in hoc cõsentirẽt. Et glo. est q nõ in aut. de nõ eligẽ. secũdo nub. i prin. & Ange. ibi instituit aduocatos. Idem tenet Aug. & Mod. in l. mr. in fi. j. ad Tertul. vide Ro. vbi melius loquit cõsi. ccxix. & consi. ccccv. in j. & ij. colum. Barb. in repe. l. cũ acutissimi. in ix. chart. j. de fideicõ. Cepol. cautela. cccxxx. inci. doctor insignis. & Rom. in d. consi. ccxix. declarat quas pœnas possit maritus remittere: & dicit etiam q mulier non potest pati pœnã inquisitione ex titulo oneroso. Item no. ad materiam huius legis q pœnæ impositæ mulieri trãseunti ad secũda vota habeat locũ in vidua luxuriosè viuẽte. Tex. est & ibi Pan. in princi. in c. vxoratus de conuersa. cõiug. Bar. in l. his solis. per illum tex. C. de reuo. do. vbi etiam Sal. & Bald. vide ad Bar. in l. omnem. C. ad Tert. Vide Alex. in apost. in l. libertus. §. notantur, ff. de his qui no. infa. Item an mulier transiens ad secunda vota perdat legatum vsusfructus sibi relicti in testamento, & substitutionem pupillarem vide do. Fran. consil. xl. Item inquantum dictum est quòd maritus possit remittere vel filij primi matrimonij pœnã, secũdo nubẽti. vide Ias. in l. filiũ. in vij. col. C. fami. ercis. in ij. notab. Itẽ an & qñ mulier trãsiens ad secũda vota dicat facere iniuriã marito & hæredibus suis vide dom. Franc. consi. clv. in v. & vij. col. vbi etiã ponit de luxuriosè viuente. Itẽ an iste pœnæ locũ habeant in viro transeunte ad secunda vota intra annũ luctus: & in quibus iste titulus sit correctus de iure Canonico, vide Ro. consi. clxxxij. de q vltimò an & qñ lex ciuilis possit sup mrimonio, vide Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in xix. colum. & seq. extra, de constitu. Item circa materiam an mulier priuetur proprietate rerum sibi donatarum contemplatione mariti, vide Roma, consilio ccccv. Crem. singula. lxxxiij. Item vide quod dicit

de eo, qui facit iniuriã, intelligitur quam de tota domo. Et de hoc videbitis. j. de appellatio. l. si quis prouocatione. & c.

De secundis nuptiis. *Rubrica.*

Suprà visum est de primis nuptijs, sequit̃ videre de secundis. Quærit gl. quæ dicant̃ secũdæ nuptiæ. Respõdet, & bene, omnes nuptiæ post primas, dicuntur secũdæ nuptiæ, quod nota.

1 ☞ *Casus, in quo mulier potest decedere pro parte testata & pro parte intestata.*

2 *Quæ pœna contra secundò nubentes sit de iure Canonico correcta.*

LEX I.

SI qua mulier. a Debes scire q hic titulus continet duplicem tractatum primus de muliere, quæ nubit b secũdò intra annũ: & de hoc loquit̃. l. j. & ij. huius tituli. quæ materia erat cognita de iure digestorum. Secũda est de materia de nubẽtibus secundò post tempus luctus. De hoc tractat. l. fœminæ. cũ omnibus sequẽtibus vsq ad finẽ: nec de iure digestorũ erant cognitæ. Item scias q hæc. l. punit mulieres secũdò nubentes intra tps luctus qnq pœnis hoc ordine. Prima pœna est in seipsa. Secũda in psona viri. Tertia in relictis à qbuscunque post dictas nuptias festiuatas. Quarta ĩ relictis à prio viro, ẽt post dictas nuptias. Quinta in his, q̃ eis deferunt̃ ab ĩtestato. Secũda ibi: ꝑterea. Tertia ibi: oĩm. Quarta ibi his ẽt. Quinta ibi eadẽ q̃q. Opff. de infa. l. solet. Sol. ibi impetrauit à principe. Oppo. Secundò infra de l. liberorũ. §. j. de his qui nota. infa. Solu. Ibi vir nõ erat lugendus, vt ibi declarat tex. Item oppon. quis non potest pro parte decedere testatus ꝑ parte intestatus: vt ff. de reg. iur. l. ius nostrum. sed hic dicitur cõtrarium, q mulier potest relinquere viro vsq ad tertiam partem. Ergo si instituet eum hæredem in totum, remanet pro parte testata, & pro parte intestata. Glos. dicit quòd imò maritus erit hæres insolidum, licet partem fisco restituat: vel dic, † q hic casus est specialis. quòd mulier decedat pro parte testata, & pro parte intestata. quod satis est tolerabile, vt videmus in milite, qui habet priuilegium. ita & in muliere propter perso-

nam. Quæro, dicitur hic, quòd ea, quæ ab extraneo relinquuntur, remanẽt apud hæredes: ea, quæ relinquuntur à viro, veniunt ad personas enumeratas: quæ est ratio diuersitatis; dic vt in gl. quia vir magis offenditur. Quęro, quid si mulier habuit substitutum? Respond. substitutum præferri: vt

2 habes in gl. † Quæro, vtrum pœnę, quæ apponuntur c per istas leges sint hodie correctæ de iure Canonico, cùm dicat Apostolus: Mulier mortuo viro nubat ĩ domino. Glos. quæ est hic, tenet quòd sic. Idem tenet in. l. liberorũ. §. notãtur. de his qui notan. infa. Cõtra. tenet in. l. decreto supra ex quibus causis infa. irrog. Innocẽ. extrà, de secund. nupt. c. final. & omnes Canoni. tenent istam opinio. quod pœna, quæ imponitur ei, qui nubit nimis festinanter, sit correcta: sed pœna, quæ imponitur ideo quia nubit secundò, ista non est correcta, vt videbitis. j. eo. l. fœminæ. & c.

EIsdem pœnis. Nota hanc auth. Quærit glo. cùm hodie non iuret, an had beat locum ista pœna. d Cõmuniter tenetur quòd sic. Et vide tuam glo. Et nota istã authent. quia credo quod nõ est correcta. Secũdò nota quod mater tutrix quæ trãsit ad secunda vota, non reddita ratione, nec constituto tutore, aliàs patitur pœnas, de quibus loquitur. l. j. ş. eodem.

1 ☞ *Mulier secundò nubẽs post annũ luctus, an habeat solũ usumfructum eorum, quæ lucratur, ob mortem filiorũ præcedentium,*

2 *Vir transiens ad secunda uota, an teneatur reseruare alijs filijs quod lucratur ex hæreditate filiorum præmorientium.*

e FOeminæ. e Hic incipit tractare de pœna secundò nubentiũ, licet post tpa luctus.

1 Circa hãc. l. q̃rit̃, † vtrũ mulier habeat ꝑm tpa vitæ suæ vsumfructum tantum, vel ꝑ prietatẽ, prout antiqui putabant. Hoc est hodie decisum per authẽti. indonatione, quam vide incontinẽti, quo ad mulierem spectat solus vsusfructus, non proprietas.

f Quæro f secundò vtrum hoc procedat hodie, quòd mulier possit diuidere ĩter liberos prout vult. Certè hoc hodie correctũ est, imò ad oẽs equaliter deuenit, & mulier circa hoc nõ potest disponere. h. d. authẽ. lucrum. quã vide. Venio ad ver. illud

fuo ex prio mrimo-
nio nato. Et ãt Bal. se
cõsuluisse p illũ tex.
in l. adoptiuũ. §. fi. de
in ius voc. Vtrũ autẽ
tacita pupillaris ex-
cludat matrẽ trãseun
tem ad secũda vota.
Ang. ĩ l. ij. ĩ fi. prin. de
vulg. & pup. dicit q
sic. Sed Imo. ibi cõtra
& vide ibi Bart. Sed
lucrũ delatũ muliert
in bonis viri, ex for-
ma statuti perdat, si
trãseat ad secũda vo-
ta extãtibus liberis.
Bal. in auẽ. ex testa-
mẽto. ĩ vlt. col. j. eo. re
net q sic. ¶ ad ꝓprie
tatẽ, nõ quo ad vsum
fructũ: sed secũdũ q
dr hic, ĩ l. fœminæ. in
prin. p limitatiõe hu
ius l. vide Ang. ĩ auẽ.
de nõ elig. secũ. nub.
in prin. Et ampliatio
nẽ huĩ. l. vide p bar.
ĩ l. his solis. de reuoc.
donatio. & an pr trãs
iens ad secũda vota,
teneat reseruare &c.
vide plenè disputatũ
p Matheſil. in tracta.
de succes. ab itest. ĩ ij.
articu. principali. Et
vlter. ĩ. allega. vide
pro ista parte Azo. ĩ
Sũ. C. de secun. nupt.
& oino in auẽ. sed si
quis. in ij. q. j. eod. &
Io. And. ĩ Spec. de se
cund. nup. in rubr. &
Iaco. de Bel. in d. auẽ.
neq; virum. & Bart.
ĩ §. cũ igit. de nõ elig.
secun. nubẽ. Facit qd
no. Ang. ĩ §. qa verò.
i auẽ. de nup. & Host.
in Sum. de secũ. nup.
& Bar. ĩ l. de emanci-
pa. per illum text. &
in rub. j. de legi. hære.

A D D E an mulier trã-
siens ad secũda vota
post annũ luct⁹ amit
tat dõata cõtẽplatio
ne viri Roma. consil.
cccvj. Et an maritus
trãseundo ad secũda
vota, amittat lucrũ
ei datũ per statutum:
vide per eũdem con-
si. cxc. Et an amittat
legatũ sibi factũ à vi
ro, vide Roma. consi.
ccxlix. & vide Oldr.
consi. xxxij.

¶ POMATES

a ¶ Trãseunte. Quæritẽt, qd si filij renunciaſ
sent ẽt iurõ succesſio-
ni paternæ. aut ma-
ternæ, an haberet tũc
locum dispositio hu-
ius legis illis ad secũ-
da vota transeunti-
bus, vide Old. consil.
cccxciij. & vide Ale
xã. cõsi. lxvij. col. iij.
& Ro. clxxxij. & cõ-
si. cxc. ad fi. & consil.
ccxix. colũ. j. & An.
consi. lxxij. & ibi ad
dita. & Caprã consi.
xxvij. & xlvj. & seq.
& lij. lxvij. & xciij.
& Ro. cccev. vbi q-
rit nunqd hæc lex ha
beat locum in dona-
tis vxori, contempla-
tione viri: & quid in
donatiõe propter nu
ptias. & Alexand. cõ

a q̃ro ꝑquid in masculo, viro trãseũte a ad se-
cunda vota: vtrum illud, quod lucratur ex
hæreditate filiorum prædecedentium te-
neatur alijs reseruare. Gloss. dicit quòd sic.
Allegat auẽ. neq; virum quod ex dote. §. j.
& vide gl. sup verbo, delata. & vide glo. &
signa eam. Similis gl. est in auẽ. de nupt. §. j.
b illa auẽ. neq; virum quod ex dote. b non lo
quitur, nisi de eo quod vir lucrat ex dote,
vel donatione: nõ de eo, quod lucrat ex hæ
reditate filiorum præmortuorũ. Postea in
auẽ. de non elig. secũ. nuben. §. cùm igitur
dicit indistinctè, q quicquid alter cõiugũ
lucratur ex hæreditate prẽmoriẽtium filio
rũ, pleno iure habeat: nec reperit lege cau-
tum q pater ꝓprietate priuetur. Si ergo il
la auẽ. de non elig. secun. nubẽ. non reperit
correcta: ergo videtur q ista glo. non dicat
verũ. Ista quæstio semel fuit Bononiæ c &
c in ea cõsuluit Frãciscus de la sala aduoca-
tus egregius: & dicit sic multum benevisu
meo: verum est, q nullo iure reperitur cau
tum, q pater priuetur ꝓprietate, secundũ
quod dicit illa auẽ. de nõ elig. secun. nubẽ.
Ratio est: quia secundum illa tempora pa-
ter non succedebat filijs in proprietate: vt
l. j. alias. l. ij. j. ad Tertu. & ideo non poterat
priuari proprietate. Ratio, quia non succe
debat: sed cùm hodie per auth. de hær. quæ
ab intes. succedebãt ęqualiter, pater & mr:
puto q æqualiter priuẽtur: & ideo dico q
ista dicit veritatem. Ita dicit ipse. Quæro:
lex ista loquitur de hæreditate filiorũ dece
dentium, quando aliquis transiuit ad secũ-
da vota: quæro quid de filijs decedentibus
ante. Certè super hoc est posita authent. ex
testamento. quam vide. Ad quam aduerte:
quia est notabilis, &c.

1 ☞ *Lex fœminæ, an sit correcta: ita q, nullis superexistẽ-
tibus liberis, propter transitum ad secunda uota pri-
uetur proprietate bonorum.*

2 *Quod filius percepit ab auo, an dicatur percipi ex sub-
stantia paterna.*

3 *Auus continetur appellatione patris.*

4 *Extensio non fit in correctorijs.*

E X testamẽto. d Habem⁹ hic duo du-
bia. Primũ dubiũ est, sup quadam
gl. super verbo, filij. Ista est periculosa glo.
Innuit ꝓ q hęc. l. fœminæ. in fi. sit correcta:
q mulier trãsiẽs ad secunda vota, etiã nul-
lo superstite filio, priuat proprietate bono
rũ filij. Ita videtur velle hæc gl. Ego puto
q ista gl. malè dicat, e & corruptè fuit scri-
pta: nã in l. fœminæ. in fi. dicit contra: & in
nulla parte iuris reperit correcta: nã in cor
pore de non eligendo secundò nubentes.
indistinctè cõceditur matri plena proprie-
tas, in corpore de nupt. §. hinc nobis. ibi fit
distinctio, quæ apponitur in hac auẽ. quod
loquitur, quando alij filij supererant: vnde
nescio f vnde gl. hoc dicit: & hoc anno con
sulẽdo, & iudicando bene quinq; vicibus
dixi cõtra hanc glo. Secundò quæro: dicit
hic, q solum vsumfructum percepit ex pa-
terna substantia. quid de his quæ ad filium
proueniunt ex substãtia aui paterni. Tex.
hic ꝓ & in corpe dicit q ex paterna substã-
tia. Satis mihi videtur prima facie, q nõ sit
ex substantia paterna. Illud enim, quod fi-
lius habet ab auo, videt aduentitiũ quo ad
patrẽ: vt l. quæsitũ. in prin. ff. de leg. j. & ibi
no. Præterea, ꝓ appellatione patris cõtineẽ
auus ex interpretatione: vt l. iusta interpre
4 tatione. de verbo. signifi. Sed quando ꝓ tra
ctatur de legis correctione, non est nostrũ
legem extendere: vt l. si verò. §. de viro. sol.
matri. Et habuistis in auẽ. cassa. s. de sacro-
san. eccle. sed ista authen. se habet pro cor-
rectione ad auẽ. de non eligen. secun. nubẽ.
ergo &c. In contrarium videtur casus in l.
dedit dotẽ. de colla. bono. Nam auus vide-
tur velle q pertineat ad nepotes ideo, quia
nolebat pertinere ad filium. Contraria lo-
quuntur, quando constat q auus dedit cõ-
templatione nepotis magis, quàm contem
platione filij: ideo hic succedit nepos, quia
in locum filij succedit.

S Ed & si quis. f Ista auth. est magis
fastidiosa, quã aliqua de mũdo.
Tres lecturas habet ista auẽ. te-
ne secundã lecturam. prima, & tertia lectu
ra non placent doctoribus nostris: quia si
non esset pactum appositum de lucrando
liberis existentibus, esset tantummodo, q
alius lucretur aliquo ex liberis existente.
Secunda lectura, quam posui, habet in se
istam lecturam, & rationem: quia sicut lex
priuat matrem propter transitum ad secũ-
da vota illo lucro: ita in modum cuiusdam
recompẽsationis permittit vt lucretur ali-
quo ex liberis prærmoriẽte. Ad istam lectu
ram opponitur de verb. obl. l. si ita quis sti-
pulatur. vbi stipulatio semel commissa, nõ
committitur in perpetuum. Solu. Hic non
redit ad mulierem ex pacto non existen-
tium liberorum, secundùm Cynum. Cæte
ra dic vt in glossa.

G Vm in aliis. g Breuiter
dicit: Mu-
lier transiens ad secunda vota, h
quæ lucrata est à primo viro, te-
netur liberis primi matrimonij reseruare,
quæ lucrata est à secundo, tenetur reserua
re filijs secũdi matrimonij, siue ad tertia vo
ta migrauerit, siue nõ: aliũde quęsita inter
filios ęqualiter diuidẽt. h. d. hic no. tex. &c.

h G Eneraliter. h Breuiter
hoc intẽdit:
Eo modo, quo lucra debet mu-
lier liberis reseruare, eo modo h
vir: & earum rerum est eis alienatio inter-
dicta. h. d. vsque ad §. in his autem.

i In his autem. Breuiter. h. d. Prędi
cta lucra debent i li-
beris, etiã parẽtũ hęreditate nõ agnita. h. d.

H Llud etiam. Breuiter di
cit. Illud,
quod lucrata est superuiuẽs con
iunx, quæ ad secunda vota non
transiuit, istud põt liberè alienare. Si verò
nõ est alienatũ, à liberis põt vt ꝓ ꝓprio vẽ
dicari. h. d. Sup hac l. sunt positæ tres auẽ. prima incipit, hæres.

H Aeres. Ista authenti. corrigit in aliquo legẽ Co-
dicis. Dicitur in §. in his autẽ. quòd libe-
ri lucrantur ista bona, etiam si non sunt hæredes con
iugis primò decedentis: tamẽ requirebatur quòd es
sent hæredes cõiugis secundò decedentis. Secũdò sequitur au
thenti. vxore mortua. Sequitur authen. si tamen. ista authenti
ca determinat præcedentem authenticam, &c.

1 ☞ *Filij primi matrimonij, in quo læduntur, quando mulier transiens ad secunda uo-
ta, dat omnia sua bona in dotem.*

2 *Si mulier, quæ transiuit ad secunda uota, & dedit omnia eius bona in dotem, decedit
nullis liberis ex secundo uiro relictis, quid lucrabitur uir ex forma statuti.*

fi. cix. vol. j. vbi dicit
q si maritus fuit in-
uestitus cõtẽplatio-
ne vxoris, de aliqua
re, & ea mortua trãsi
uerit ad secũda vota,
q ille tenet reseruare
filijs primi matrimo
nij. & Soci. cõsi. cclx
xij. an secũdo dubio.

☙ P. P A V. P.

b ¶ Ex dote. Quid au-
tẽ in lucro quod facit
vxor virtute auẽ. præ
terea. C. vnde vir &
vxor. vide Pau. consi.
clxxiij. quid in lucro,
qã facit vxor virtu-
te statuti, vide Cre-
mo. singu. vltimo.

☙ P. P A V. P.

c ¶ Bononiæ. Vide Ce
pol. cautela ccxxxv.
Ang. in §. si nõ expe-
ctat. in §. neq; illud
in auẽ. de nupt. vide
Barto. cõsi. luij. ad fi.
Pau. consil. cccxij. in
ij. col.

☙ P. P A V. P.

d ¶ Ex testamẽto. Circa materiã huius au-
then. vide Alexã. in l.
adoptiuũ. §. patronũ.
el j. in j. colũ. ff. de in
ius voc. vbi ponit an
filij ex secũdo matri-
monio ꝓ habeant suc
cedere fratribus suis
ex primo.

e ¶ Malè dicat. Vide
plenè per Matheſi. in
trac. de succes. ab in-
test. in ij. arti. prin. &
contra hoc consuluit
Bald. in cõsil. Petrus
Carbitrij. & Bald. idẽ
hic. & est text. in l. cũ
alijs. & ibi Bal. in fi-
ne j. eodem.

f ¶ Vnde nescio. Ego
cõsului pridie cõtra
istã gl. vide hic Bald.
& allegaui do. Petr.
in suis cõsi. vbi tenet
cũ Bar. cõtra istã gl.
And. Barba.

g ¶ Cùm in alijs. Et
no. q prius possint
damnari filij secundi
matrimonij q̃ primi
in auẽ. vũ si parẽs. &
ibi Bal. s. de inof. test.

h ¶ Generaliter. Vide
Oldra. consi. xxij. An
dreas Barba.

☙ POMATES.

i ¶ Lucra debẽtur. Vi
de Alex. cõsi. cl. in pe.
col. volu. ij. vbi gene-
raliter dicit, q lucrũ
quod defertur nõ vt
hæreditas, transmitti
tur etiam nõ ad agni
tum & idem dicit in
legitima, & eius sup
plemento.

a ¶ Hac edictali. Adde gloſſ. in authen. de nupt. quæ incipit, hic manifeſtè colligit, quòd ſi mulier tranſit ad ſecunda vota, & dat dotẽ ſecundo viro totam, & ipſa poſt mortem totam reliquit primo poteſt detrahere legitimam & poſtea vti beneficio huius legis de reſiduo per rationẽ ibi poſitã. Et hoc ibi videtur tenere Iac. de Bel. & Bald. hic in fine principij. Et ad id quod hic dixit Bar. adde quod dixit Bal. in x. colum. in ca. j. an marit⁹ ſuccedat vxõri ĩ bñficiũ in q. an ſtante ſtatuto, qđ vxore mortua ĩ matrimonio ſine liberis eiusdẽ mr̃imonij, vir lucretur totam dotẽ: nunquid p. iſtud ſtatutũ corrigatur hæc lex & videtur ꝙ ſic: ſicũ corrigitur p l. lõgobardorũ &c. quia nulla fit extẽſio, &c. & ibi latius vide per eum. Bñ facit quod not. Bart. in l. j. ĩ. de in offic. teſta. in ij. colũ. 1 & cũ Bart. hic videt c tenere do. Flor. in diſputatiõe. mulier primò viduata cõſorte, &c. Ad hanc l. adde quod ſi mulier habet duos filios ex primo matrimonio an dote data viro, filij primi matrimonij debeant duas partes, habere ſecundum prouiſionẽ 2 huius l. Cõſuluit Andræ. de Iſernia in conſilio incipiẽte, In quæſtione, qua quæritur, ſi mulier, &c. ꝙ iſto caſu hæc lex, nõ vendicet locum imo filij primi mr̃imõij equaliter ſuccedãt, ſi aliud nõ impediat, per glo. in auẽ. ex ſucceſsione de ſuis & legit. Pro hoc tex. apert⁹ ĩ auẽ. de nup. §. j. & ibi gl. hæc vero lex loquitur quãdo mulier eſt pacta de dote lucranda a ſecundo viro; & ſic fraudabat filios ſecundi matrimonij: & ideo fuit prouiſum ne plus relinqueret viro, quam vni ex filijs. Et idem tenet gloſſ. hic. & hoc etiam tenent docto. in quæſtione Barto. quam dicit ſe habuiſſe de facto. Adde quòd idem tenet Nicol. de matarel. & Iacob. Butri. in l. prima. §. beſtias. de poſtul. & ita diſputando tenet Franc. de Alberg. Alexand.

a ☙ P. P A V. P. ¶ Ad hanc primam Alexan. apoſtil. ibi: quod ſi mulier, &c. Adde in iſta materia Com. conſil. cix. incipien. domina Ioanna. in ij. dubio. vbi loquitur de ſtatuto ciuitatis Papiæ, & vult ꝙ maritus nõ lucretur niſi tantũ, quantum alicui ex filijs primi matrimonij relinquitur: & vbi nihil relinquitur, & decedit inteſtata, omnes æqualiter & pariter admittuntur filij & maritus. Et ideo ſi eſſet duo filij ex primo matrimonio non lucraretur maritus niſi tertiam partem. Et ibi etiam ponit qualiter tertia pars intelligatur, & an ſit primò deducenda legitima filiorum. Et concludit quòd non. Vide per eum. Et de hoc an ſtante prædicto ſtatuto ꝙ maritus lucretur dotẽ in præiudicium filiorum ex primo matrimonio ex diſpoſitione huius legis, vide do. Flor. de ſancto Petro in quadam ſua diſputatione in j. quæſtio. circa fin. Et ibi etiam quid ſi matri ſecũdò nubenti aliquid relinquat̃ per aliquem aſcendentẽ, an filij primi matrimonij aliquid habere debeant pro legitima, vide ibi per eũ. De materia huius legis, & de materia ſtatuti ꝙ vxore præmortua maritus lucretur dotem in præiudicium filiorum primi matrimonij, vide Com. conſi. xlvij. incip. ſtatutũ Florentiæ. & ſcripſi in auẽ. præterea, ĩ. vnde vir & vxor. Item circa materiam huius legis an mulier ſecundò nubens poſsit plus relinquere filijs ſecundi matrimonij, quam filijs primi matrimonij, dummodo oĩbus relinquat legitimam, vide Pau. conſi. clxxij. in penul. & vlti. colum. Item poſito ꝙ poſsit, an ſi ſecundus maritus ſtipuletur in inſtrumẽto dotali nomine filiorum naſciturorum, an valeat talis ſtipulatio, vide Paul. de Caſtr. conſil. cclxvij. & quatuor ſequen. Item in materia huius legis, vide do. Flo. latè in d. diſputatione, de qua. ſ. Item nonnullas declarationes & limitationes ad hanc legem, vide per Ro. conſil. ccxix. & conſi. ccccxlvij. & ſeq. Item ꝙ diſpoſitio huius legis non habeat locum in vulgo quæſitis, vide Roma. ſingula. ccxxxij. incip. an lex, hac edictali. Crem. ſingu. xc. Item ꝙ ſtaturum non poteſt tollere diſpoſitionẽ. in j. q. in vlt. dub. Sed contrarijũ tenet Pau. de Ca. in l. j. ſ. de inoff. dot. etiam in præiudicium legitimæ, vide etiam Iaſo. & Moder. hic. Vide in materia alexan. conſi. clvij. volumine v. vide de materia Ioan. de Ana. in conſil. lxvij. vbi ponit quid ſi filij primi matrimonij ſit rectum minus legitima, petant ſupplementum, an cẽſeatur totũ ipſis relictũ, & verificetur diſpoſitio huius legis in toto, & quo modo reuocetur id ꝙ eſt plus relictum coniugi, vide latiſsimè in materia Curt. conſil. lxxvij. vbi in ſtatuto Papiẽ. conſuluit ꝙ non lucrat̃ dotem ſecũdus maritus in præiudiciũ filiorũ primi matrimonij in tertiũ: & multò minus ſi etiã ex ſecundo matrimonio extent filij, quia oẽs ſuccedũt, vt per eũ. Et adde ꝙ ius reuocãdi non cõperit filijs niſi poſt mortẽ matris, vide Alex. cõſi. cxliij. vol. v. in fi. Flo. in d. j. quæſtio. colum. v. glo. & Cyn. in l. hac edictali. Et in materia huius legis ſtãte ſtatuto, vt dicit Bar. hic. Vide latè Alexan. conſi. clvij. volu. v. Et de materia vide Deci. conſi. xix. vbi concludit ꝙ vbi cõſtat de mente ſtatuentiũ excludunt̃ filij primi matrimonij in totum, etiam in legitima, & quædam alia in materia.

a ¶ Item adde, an diſpoſitio huius legis habeat locũ, qñ ſecundus maritus nõ eſt pactus de dote ſibi lucranda, ſed filijs ex ſecundo matrimonio. Et iſto caſu dico ꝙ ſufficit ꝙ legitimam habeant filij primi matrimonij, non dimidiam, vt hic dicitur. Et ita conſuluit Bald. in conſi. incip. in Chriſti nomine, conſiderandũ eſt &c. ꝙ tex. in auẽ. de nup. §. illud quoq; in fi. Nã licet donatio prohibeat̃ marito, nõ tñ miniſterium. l. Bebi⁹. aſs. l. ſi liberis. de pa. do. Ad hoc etiam in d. auẽ. de nup. §. ſi quis dem ĩ gl. ſed qua pœna &c. & i. §. optimè in gl. ſuppoſita eo. ti. Facit auẽ. vñſi parẽs ſ. de inoff. teſta. & in l. j. de inoffi. do. & vi de Cy. hic, dũ loquit de muliere relinquente fratri, vl cõſangui neis. Et cõſulit Bald. licet qdã, vt ipe dicit cõſuluerit cõtrarium et male. Et ad hoc ad de Bal. ĩ l. ſ. de inoffi. do Adde eũdẽ in l. j. ea. l. ſ. de cõdi. ob cau, A D D E ꝙ Bal. conſil. cxlv. ij. lib. cõſuluit, ꝙ ſi mater, q̃ trãſiuit ad ſecunda vota, iſtis tuit filios primi matrimonij, & pro mea dietate maritũ ſecundũ: cum hoc ꝙ ſi capere non poſſet totũ illud, quod ipſe capere nõ poſſet, relinqueretur iure legati illis eiuſdem matrimonij q̃: nihil penitus valet nec fieri põt in fraudẽ huius legis. & ſubdit, ꝙ alias accedit caſus ſimilis, ꝙ pr̃ ſtipulat̃ eſt, p filijs dotẽ in ciuitate Cortonæ & ipſe conabitur ſuſtinere ꝙ valuiſſet ſtipulatio. qđ tñ de conſilio valẽtiſsimorum doctorum, do. Fran. de Albergo. & Richar. de Sal. iudicatum fuit contra ipſum & obſeruatum: & ſi vis videre prædicta conſilia Bald. Franc. de Rampo. & Richar. de Sali. necnon Ioan. de Ligna. quia etiam conſuluit contra Bald. vide in conſilio. Pau. de Caſt. conſi. ccxlvij. cum tribus ſequentibus. & vide etiam Bald. conſi. cclxxxvij. iij. lib. & xlj. & conſi. clxj. iij. lib. & conſilio cccclv. ij. lib. & conſilio xij & ccccvij. ij. lib. & qualiter filij ſunt reducendi ad æqualitatem, cum mater reliquit plus vni quam alij: vide Ange. conſi. cclxxxiij. & an ſtante ſtatuto quòd mulier poſsit teſtari de quarta parte dotis, & illa fecerit pactum cum marito ſecundo quòd lucraretur certam partem: an illa pars ſit detrahenda de omnibus bonis, an de bonis, de quibus ipſa teſtari poteſt, vide Roma. conſilio. ccccxcviij. Et an ſit ſtatutum, quòd mater teneatur relinquere duas partes dotis filio, teneatur computare id quod conſequitur beneficio huius legis: vide Ancha. conſilio c. Et an filij ſecundi matrimonij ſuccedant cum filijs primi in his, quæ donata ſunt contemplatione primi mariti, vide Roma. conſil. ccccvj. Et ad materiam vide Pau. de Caſt. conſi. clxxij. & per Ioan. de Ana. conſil. lxxvij. An autem mulier repetens dotem a filijs teneatur cauere de reſtituendo in caſibus a lege depoſitis, vide Bald. conſilio xxv. v. lib.

a ☙ P. P A V. P. ¶ Hac edictali. De iure tamen Digeſtorum ſecus, vt eſt text. in l. mulier. ff. qui pot. in pigno. habe. quod not. Bald. ibi.

b ¶ Ex liberis. Et hoc verum de filijs legitimis: ſecus in naturalibus & ſpurijs. Tex. eſt not. a. multum ſecundùm Baldum & Imol. in l. cum pater. §. mater. de leg. ij. quæ no. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ad Treb. & Bar. in l. j ff. de inoffi. doñ.

c ☙ P O M A T E S. ¶ Matrimonij. Tene menti & vide Crem. notabili ſuo lxxxviij. & Roma. conſilio ccxix. in j. colum. quòd Alexand. in l. mulier quæ. colum. j. ff. ad Trebellia. & Anto. conſilio lxvij. & ibi addita. & Felin. in c. j colum. viij. de ſponſ. & Roma. conſilio ccccxlvij. & ſequent. vbi quærit, ſi ſtatutum prohibet coniuges aliquid lucrari exiſtentibus filijs, ex vtroq; matrimonio, an tunc valebit pactum inter coniuges initum, de aliquid lucrando: maximè ſi mulier non poterat diſponere, niſi de certa parte: vide in omni iſta materia eundem conſilio ſuo cix. in ij. dubio. Panormita. conſilio xliij. volumine primo, vide etiam docto. in authenti. præterea infra vnde vir & vxor. Ange. in §. quia vero in authenti. de nupt. Roma. conſilio xliij. & conſilio ccccxlviij. Petr. de Ancha, conſilio ccclxxx. & Pau. de Caſtro conſilio ccxxxvij. Panormita. conſilio ix. volumine j. & conſilio cxvij. ad fin. eodem volumi. & vide Franciſc. Cur. conſilio lxxviij. vbi ſequitur Barto. hic, & melius quam alibi, reperies iſtud diſputatum, & pulchrè & clarè, per Iaſ. in dicta authenti. præterea. in fin. v. colum. & ſecunda ſequen. C. vnde vir & vxor. & Ana. conſilio xxij. & ibi addita. Vide etiam Capram conſilio lj. & lxiij. & lxxxj. & Bald. in l. cum pater. §. mater. ff. delegat. ij. vbi quærit an hæc lex habeat locum in filijs naturalibus, & ſpurijs natis ex antecedenti complexu. & Roma. conſilio cxlvij. ad fin. vbi dicit quòd ſi mulier non poterat aliquo modo diſponere de dote ſua ſed tantum de quarta parte: & maritus poterat aliquid lucrari de dote vigore ſtatuti: quod illud lucrum debet deduci de illa quarta parte: & poterit maritus aliquid lucrari. & idem vult Soci. conſilio lxxxv. colum. antepenultima & ſequent. vide de omni iſta materia Curt. conſilio ſuo clx. in ij. dubio. Fulg. conſilio ſuo xcvj. in primo dubio.

d ¶ Ego dico. Vide Bald. in l. prima C. de vſu. & in l. quarta eodem titulo. Andræ Barbatias.

allegatæ.

---

a ¶ Hac edictali. Adde gloſſ. in authen. de nupt. quæ incipit, hic manifeſtè colligit, quòd ſi mulier tranſit ad ſecunda vota, & dat dotẽ ſecundo viro totam, & ipſa poſt mortem totam reliquit primo poteſt detrahere legitimam & poſtea vti beneficio huius legis de reſiduo per rationẽ ibi poſitã. Et hoc ibi videtur tenere Iac. de Bel. & Bald. hic in fine principij. Et ad id quod hic dixit Bar. adde quod dixit Bal. in x. colum. in ca. j. an marit⁹ ſuccedat vxõri ĩ bñficiũ in q. an ſtante ſtatuto, qđ vxore mortua ĩ matrimonio ſine liberis eiuſdẽ mr̃imonij, vir lucretur totam dotẽ: nunquid p. iſtud ſtatutũ corrigatur hæc lex & videtur ꝙ ſic: ſicũ corrigitur p l. lõgobardorũ &c. quia nulla fit extẽſio, &c. & ibi latius vide per eum. Bñ facit quod not. Bart. in l. j. ĩ. de in offic. teſta. in ij. colũ. & cũ Bart. hic videt tenere do. Flor. in diſputatiõe. mulier primò viduata cõſorte, &c. Ad hanc l. adde quod ſi mulier habet duos filios ex primo matrimonio an dote data viro, filij primi matrimonij debeant duas partes, habere ſecundum prouiſionẽ huius l. Cõſuluit Andræ. de Iſernia in conſilio incipiẽte, In quæſtione, qua quæritur, ſi mulier, &c. ꝙ iſto caſu hæc lex, nõ vendicet locum imo filij primi mr̃imõij equaliter ſuccedãt, ſi aliud nõ impediat, per glo. in auẽ. ex ſucceſsione de ſuis & legit. Pro hoc tex. apert⁹ ĩ auẽ. de nup. §. j. & ibi gl. hæc vero lex loquitur quãdo mulier eſt pacta de dote lucranda a ſecundo viro; & ſic fraudabat filios ſecundi matrimonij: & ideo fuit prouiſum ne plus relinqueret viro, quam vni ex filijs. Et idem tenet gloſſ. hic. & hoc etiam tenent docto. in quæſtione Barto. quam dicit ſe habuiſſe de facto. Adde quòd idem tenet Nicol. de matarel. & Iacob. Butri. in l. prima. §. beſtias. de poſtul. & ita diſputando tenet Franc. de Alberg. Alexand.

a ☙ P. P A V. P. ¶ Ad hanc primam Alexan. apoſtil. ibi: quod ſi mulier, &c. Adde in iſta materia Com. conſil. cix. incipien. domina Ioanna. in ij. dubio. vbi loquitur de ſtatuto ciuitatis Papiæ, & vult ꝙ maritus nõ lucretur niſi tantũ, quantum alicui ex filijs primi matrimonij relinquitur: & vbi nihil relinquitur, & decedit inteſtata, omnes æqualiter & pariter admittuntur filij & maritus. Et ideo ſi eſſet duo filij ex primo matrimonio non lucraretur maritus niſi tertiam partem. Et ibi etiam ponit qualiter tertia pars intelligatur, & an ſit primò deducenda legitima filiorum. Et concludit quòd non. Vide per eum. Et de hoc an ſtante prædicto ſtatuto ꝙ maritus lucretur dotẽ in præiudicium filiorum ex primo matrimonio ex diſpoſitione huius legis, vide do. Flor. de ſancto Petro in quadam ſua diſputatione in j. quæſtio. circa fin. Et ibi etiam quid ſi matri ſecũdò nubenti aliquid relinquat̃ per aliquem aſcendentẽ, an filij primi matrimonij aliquid habere debeant pro legitima, vide ibi per eũ. De materia huius legis, & de materia ſtatuti ꝙ vxore præmortua maritus lucretur dotem in præiudicium filiorum primi matrimonij, vide Com. conſi. xlvij. incip. ſtatutũ Florentiæ. & ſcripſi in auẽ. præterea, ĩ. vnde vir & vxor. Item circa materiam huius legis an mulier ſecundò nubens poſsit plus relinquere filijs ſecundi matrimonij, quam filijs primi matrimonij, dummodo oĩbus relinquat legitimam, vide Pau. conſi. clxxij. in penul. & vlti. colum. Item poſito ꝙ poſsit, an ſi ſecundus maritus ſtipuletur in inſtrumẽto dotali nomine filiorum naſciturorum, an valeat talis ſtipulatio, vide Paul. de Caſtr. conſil. cclxvij. & quatuor ſequen. Item in materia huius legis, vide do. Flo. latè in d. diſputatione, de qua. ſ. Item nonnullas declarationes & limitationes ad hanc legem, vide per Ro. conſil. ccxix. & conſi. ccccxlvij. & ſeq. Item ꝙ diſpoſitio huius legis non habeat locum in vulgo quæſitis, vide Roma. ſingula. ccxxxij. incip. an lex, hac edictali. Crem. ſingu. xc. Item ꝙ ſtaturum non poteſt tollere diſpoſitionẽ. in j. q. in vlt. dub. Sed contrarijũ tenet Pau. de Ca. in l. j. ſ. de inoff. dot. etiam in præiudicium legitimæ, vide etiam Iaſo. & Moder. hic. Vide in materia alexan. conſi. clvij. volumine v. vide de materia Ioan. de Ana. in conſil. lxvij. vbi ponit quid ſi filij primi matrimonij ſit rectum minus legitima, petant ſupplementum, an cẽſeatur totũ ipſis relictũ, & verificetur diſpoſitio huius legis in toto, & quo modo reuocetur id ꝙ eſt plus relictum coniugi, vide latiſsimè in materia Curt. conſil. lxxvij. vbi in ſtatuto Papiẽ. conſuluit ꝙ non lucrat̃ dotem ſecũdus maritus in præiudiciũ filiorũ primi matrimonij in tertiũ: & multò minus ſi etiã ex ſecundo matrimonio extent filij, quia oẽs ſuccedũt, vt per eũ. Et adde ꝙ ius reuocãdi non cõperit filijs niſi poſt mortẽ matris, vide Alex. cõſi. cxliij. vol. v. in fi. Flo. in d. j. quæſtio. colum. v. glo. & Cyn. in l. hac edictali. Et in materia huius legis ſtãte ſtatuto, vt dicit Bar. hic. Vide latè Alexan. conſi. clvij. volu. v. Et de materia vide Deci. conſi. xix. vbi concludit ꝙ vbi cõſtat de mente ſtatuentiũ excludunt̃ filij primi matrimonij in totum, etiam in legitima, & quædam alia in materia.

a ¶ Item adde, an diſpoſitio huius legis habeat locũ, qñ ſecundus maritus nõ eſt pactus de dote ſibi lucranda, ſed filijs ex ſecundo matrimonio. Et iſto caſu dico ꝙ ſufficit ꝙ legitimam habeant filij primi matrimonij, non dimidiam, vt hic dicitur. Et ita conſuluit Bald. in conſi. incip. in Chriſti nomine, conſiderandũ eſt &c. ꝙ tex. in auẽ. de nup. §. illud quoq; in fi. Nã licet donatio prohibeat̃ marito, nõ tñ miniſterium. l. Bebi⁹. aſs. l. ſi liberis. de pa. do. Ad hoc etiam in d. auẽ. de nup. §. ſi quis dem ĩ gl. ſed qua pœna &c. & i. §. optimè in gl. ſuppoſita eo. ti. Facit auẽ. vñſi parẽs ſ. de inoff. teſta. & in l. j. de inoffi. do. & vi de Cy. hic, dũ loquit de muliere relinquente fratri, vl cõſangui neis. Et cõſulit Bald. licet qdã, vt ipe dicit cõſuluerit cõtrarium et male. Et ad hoc ad de Bal. ĩ l. ſ. de inoffi. do Adde eũdẽ in l. j. ea. l. ſ. de cõdi. ob cau, A D D E ꝙ Bal. conſil. cxlv. ij. lib. cõſuluit, ꝙ ſi mater, q̃ trãſiuit ad ſecunda vota, iſtis tuit filios primi matrimonij, & pro mea dietate maritũ ſecundũ: cum hoc ꝙ ſi capere non poſſet totũ illud, quod ipſe capere nõ poſſet, relinqueretur iure legati illis eiuſdem matrimonij q̃: nihil penitus valet nec fieri põt in fraudẽ huius legis. & ſubdit, ꝙ alias accedit caſus ſimilis, ꝙ pr̃ ſtipulat̃ eſt, p filijs dotẽ in ciuitate Cortonæ & ipſe conabitur ſuſtinere ꝙ valuiſſet ſtipulatio. qđ tñ de conſilio valẽtiſsimorum doctorum, do. Fran. de Albergo. & Richar. de Sal. iudicatum fuit contra ipſum & obſeruatum: & ſi vis videre prædicta conſilia Bald. Franc. de Rampo. & Richar. de Sali. necnon Ioan. de Ligna. quia etiam conſuluit contra Bald. vide in conſilio. Pau. de Caſt. conſi. ccxlvij. cum tribus ſequentibus. & vide etiam Bald. conſi. cclxxxvij. iij. lib. & xlj. & conſi. clxj. iij. lib. & conſilio cccclv. ij. lib. & conſilio xij & ccccvij. ij. lib. & qualiter filij ſunt reducendi ad æqualitatem, cum mater reliquit plus vni quam alij: vide Ange. conſi. cclxxxiij. & an ſtante ſtatuto quòd mulier poſsit teſtari de quarta parte dotis, & illa fecerit pactum cum marito ſecundo quòd lucraretur certam partem: an illa pars ſit detrahenda de omnibus bonis, an de bonis, de quibus ipſa teſtari poteſt, vide Roma. conſilio. ccccxcviij. Et an ſit ſtatutum, quòd mater teneatur relinquere duas partes dotis filio, teneatur computare id quod conſequitur beneficio huius legis: vide Ancha. conſilio c. Et an filij ſecundi matrimonij ſuccedant cum filijs primi in his, quæ donata ſunt contemplatione primi mariti, vide Roma. conſil. ccccvj. Et ad materiam vide Pau. de Caſt. conſi. clxxij. & per Ioan. de Ana. conſil. lxxvij. An autem mulier repetens dotem a filijs teneatur cauere de reſtituendo in caſibus a lege depoſitis, vide Bald. conſilio xxv. v. lib.

a ☙ P. P A V. P. ¶ Hac edictali. De iure tamen Digeſtorum ſecus, vt eſt text. in l. mulier. ff. qui pot. in pigno. habe. quod not. Bald. ibi.

b ¶ Ex liberis. Et hoc verum de filijs legitimis: ſecus in naturalibus & ſpurijs. Tex. eſt not. a. multum ſecundùm Baldum & Imol. in l. cum pater. §. mater. de leg. ij. quæ no. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ad Treb. & Bar. in l. j ff. de inoffi. doñ.

c ☙ P O M A T E S. ¶ Matrimonij. Tene menti & vide Crem. notabili ſuo lxxxviij. & Roma. conſilio ccxix. in j. colum. quòd Alexand. in l. mulier quæ. colum. j. ff. ad Trebellia. & Anto. conſilio lxvij. & ibi addita. & Felin. in c. j colum. viij. de ſponſ. & Roma. conſilio ccccxlvij. & ſequent. vbi quærit, ſi ſtatutum prohibet coniuges aliquid lucrari exiſtentibus filijs, ex vtroq; matrimonio, an tunc valebit pactum inter coniuges initum, de aliquid lucrando: maximè ſi mulier non poterat diſponere, niſi de certa parte: vide in omni iſta materia eundem conſilio ſuo cix. in ij. dubio. Panormita. conſilio xliij. volumine primo, vide etiam docto. in authenti. præterea infra vnde vir & vxor. Ange. in §. quia vero in authenti. de nupt. Roma. conſilio xliij. & conſilio ccccxlviij. Petr. de Ancha, conſilio ccclxxx. & Pau. de Caſtro conſilio ccxxxvij. Panormita. conſilio ix. volumine j. & conſilio cxvij. ad fin. eodem volumi. & vide Franciſc. Cur. conſilio lxxviij. vbi ſequitur Barto. hic, & melius quam alibi, reperies iſtud diſputatum, & pulchrè & clarè, per Iaſ. in dicta authenti. præterea. in fin. v. colum. & ſecunda ſequen. C. vnde vir & vxor. & Ana. conſilio xxij. & ibi addita. Vide etiam Capram conſilio lj. & lxiij. & lxxxj. & Bald. in l. cum pater. §. mater. ff. delegat. ij. vbi quærit an hæc lex habeat locum in filijs naturalibus, & ſpurijs natis ex antecedenti complexu. & Roma. conſilio cxlvij. ad fin. vbi dicit quòd ſi mulier non poterat aliquo modo diſponere de dote ſua ſed tantum de quarta parte: & maritus poterat aliquid lucrari de dote vigore ſtatuti: quod illud lucrum debet deduci de illa quarta parte: & poterit maritus aliquid lucrari. & idem vult Soci. conſilio lxxxv. colum. antepenultima & ſequent. vide de omni iſta materia Curt. conſilio ſuo clx. in ij. dubio. Fulg. conſilio ſuo xcvj. in primo dubio.

d ¶ Ego dico. Vide Bald. in l. prima C. de vſu. & in l. quarta eodem titulo. Andræ Barbatias.

allegatæ.

allegatæ in contrarium. Dixi plenius in l. vxori. &c.

Omnibus. Istum §. allegat domi. Iaco. de Are. pro casu in quæstiõe difficili, quęstio est ista, quæ ponitur per docto. in l. ij. qui potio. in pigno. haben. &c.

IN quibus. Lucra, quæ quis debet seruare filijs, debet seruare nepotibus, ex eis procedentibus salua electione. h. d.

SI quis prioris Istud principium dicit, quasi idem quod præcedens: quia §. l. proxima dixit Imperator de filijs primi matrimonij, quando alter de filijs decessit ante secundum matrimonium: sed lex superior loquitur quando post secundum matrimonium alter ex filijs decessit.

Illud etiam. Quod dicitur hic, dictũ est §. in l. generaliter. & l. hac edictali. in fi. & glos. ita dicit.

Certum esse. Hic est talis §. licet difficilis, & ideo nõ lego modo: quia non præiudi. &c.

Talem. Hic est difficilis §. & vtilis.

a **In illo.** [a] Nota quòd si pater habet oia bona filij vel quæ debẽt restitui filijs, si dissipat ista bona, potest filio interdicere patri: ne ista bona alienet, nec faciet illud quod placet sibi. Certè hic est tex. qd nota. & j. de bo. mater. l. j. & in auth. de nup. §. sed quod sancitum. Hoc intellige secũdum determinationem l. fina. de senten. pas. & l. Imperator. ff. ad Trebel.

b **VOniam.** [b] Hæc lex breuiter dicit. Quod vltra debitũ cõiugi secundæ relinquitur, debet inter filios vtriusq; matrimonij in capita diuidi. h. d. Quod hic in hac l. dicitur, corrigitur per authen. de nupt. §. optime. & §. nec illud. & redit ad l. generaliter. & ideo hic ponitur authen. ad eos solos. &c.

VM apertissimæ Ista lex tota determinat vnam dubietatem, quæ oriebat ex l. hac edictali. j. eo. quæ dicit, q; secundo cõiugi nõ debet plus relinqui, q; vni ex filijs, qui minus habet: & quod vltra relinquitur, applicat liberis primi matrimonij, &c. Sed ista determinat quandam dubitationem. breuiter dicit. Liberi ingrati nõ admittunt ad partẽ lucri ei⁹, qd vltra debitũ scdo cõiugi est relictum. h. d. & nihil aliud, &c.

Si secundo nupserit mulier, *Rubrica.*

LEX vnica.

IVsumfructum. Ista lex corrigit & limitat per authen. hoc locum &c.

c **HOc locum.** Vides q; mulier nõ priuatur vsufructu [c] per transitum ad secũda vota, nisi priuetur à testatore expressè: vt hic vides. quod no. quia oportet q; testator dicat, donec honestè. & castè vixerit, & vidualem vitam seruauerit. Si enim dicerẽt, donec honestè, et castè viueret, vel diceret; honestè, &c. certè non amittit vsumfructum: quia honestè & castè viuit, licet
1 transeat † ad secũda vota: vt l. mulier. §. cũ proponeretur. ff. ad
2 Trebel. Gl. format hic † vnam quæstionẽ de testatore, qui reliquit vxorem dominam, & vsufructuariam omniũ suorũ bonorum: quid verba ista important de iure, & quid de cõsuetudine: de cõsuetudine ita obseruat, q; extantibus liberis habeat alimenta tantùm: extraneis institutis habet vsumfructũ integrum. Vide gl. & de hoc in Spec. qui filij sint legi. §. j. versicu. Si quis ita. & per Dyn. in l. Titia cum testamento. §. fin. ff. de lega. ij. & ibi plenè dixi &c.

1 ☞ *Mulier transiens ad secunda uota, dicitur caste, & honeste uiuere.*
2 *Si uxor est relicta domina & usufructuaria omnium bonorum, quid contineat hoc legatum. & nume. 3. & ibi an hoc legatum ualeat. & nume. 8.*
4 *Si eligitur unum ex contrarijs, tacitè uidetur alteri renunciatum.*
5 *Hæredes possunt institui ad incertum, sicut post tempus incertum.*
6 *Oratio soluta in dubio æquipollet copulæ.*
7 *Vsusfructus est pars dominij.*
9 *Legatum factum uxori, quòd sit domina, & usufructuaria, extraneis institutis, quid operetur, & contineat.*
10 *Si factum fuit legatum uxori de mille, donec uixerit sine uiro, & post eius uitam dicta mille deueniant in Titium. si mulier secundò nubit, an Titius statim habeat mille. & nu. 14. soluit.*
11 *Verba, post uitam, intelliguntur de morte naturali.*
12 *Verba ambigua in testamentis pro hæredibus interpretantur.*

a ☞ POMATES. ¶ In illo. vide Roma. consi. cccc v. col. ij. in princ. in iij. dubio vbi per istum tex. dicit quòd licet prouenientia a marito in vxorem tranieuntem ad secunda vota, ea mortua integrè remanere debeant penes filios primi mariti, ad vxorem contemplatione viri: quia illa erunt omnibus filijs communia, tam secundi, quam primi mariti. & idem in iij. dubio.

13 *Proximus defuncti, & uxor in dubijs parificantur.*
14 *Si uxor est legata domina massaria, & usufructuaria, donec honestè custodierit lectum testatoris, & non exiget dotes: si cesit iura dotalia fratri: an pdat legatũ.*
15 *Verbum exigere, aliquando largius accipitur.*

d **HOc locum.** [d] Hęc auf. sumit de corpore de nuptijs. §. auiæ. ver. si verò solũ. & vide qd ibi not. & addit ad legẽ Codicis quæ loquebatur tantũ in vltima volũtate: hæc loquitur etiam inter viuos: & etiam quo ad vltimam volũtatẽ. & legẽ Codicis corrigit: & determinat in text. ibi; alioquin id est, si nõ ea. l. datus, sed simpliciter est relictis p maritũ vxori vsufru. ibi permissus: vt cum transit ad secũda
1 vota: † vt §. ti. pxi. l. fœminæ. Odof. & hæc
auf. continuè habetur in practica propter
gl. ibi positam pro quæstione, quæ cõtigit
e de facto, videlicet si marit⁹ relinquat † suã
vxorem dominam massariã, vsufructuariã
3 † an tale legatũ valeat, an non: & si nõ valeat, quid habere debeat ex hoc legato, & quomodo fit iudicium in prædictis, si testator instituit hęredes suos, vel extraneos: et quia ista sunt cõtraria. latius quã glo. dicã. & do. Odof. in effectu dicit illud, quod gl. ordinaria; licet aliquid pleni⁹ dicat: Cuius opi. recitat Spec. & sequitur in tit. qui filij sint legi. §. j. ver. quid si quis ita dixerit. De hoc etiam no. per Hosti. in Summa de pig. §. qualiter cõstituitur. versi. si quis dicat. et ver. seq. Et de hoc no. margarita Alberti Galeoti de actio. circa. fin. versi. qd si dico. Itẽ facit ad hãc materiã j. de indi. vidui. l. ij. & auf. cui relictũ. in gl. & in corpore vnde sumitur. & ff. de auro & arg. leg. l. species. Et pro discussione primæ quęstionis, scilicet an valeat tale legatũ, intendo subijcere
e quandam quæstionẽ [e] Dy. in qua ipse Dy. cõsuluit, videlicet quidã fecit testm̃, in quo

b ¶ Quoniam. Ista lex est decisio quæstiõis, de qua per Bal. in l. j. in vlti. colũ. de inofficio. dona. &c.
☞ POMATES.

c ¶ Vsufructu. Vide Aret. consi. xl. in ij. dubio. vbi ampliat etiã in relicto, qd participes pat de nã vsufruct⁹.
☞ P. PAV. P.

d ¶ Hoc locũ. vide circa istã materiã quando vxor relinquitur domina, massaria & vsufructuaria, quæ scripsi in l. Titia. de leg. ij. ad Bart. An autem mulier, quæ relicta domina, viuenta &c. possit accipere, p pria authoritate, an verò debeat habere de manu hæredis An gel. singulariter in l. j. ff. re. amo. decidit q; põt, ppria authoritate; & dicit nunquam alibi vidisse nisi per loã. An. in addi. Spec. intitulo. qui filij sint legi. §. j. vide Are. consil. xl. in j. dubio. Item qd ex vigore verbi. domina, possit propria authoritate apprehẽdere tenet Abb. hic, & Bal. in c. fin. in x. col. de consti. Adde qd habes, p ista decisione q; possit, ppria authoritate, j. in fin. in postilla magna: quia istud voluit Bar. j. & vide Iaso. in l. nemo. põt. in vij. colũ. in iij. q. de leg. j. vide in contrariũ qd dicit Alex. contra hoc consil. lvj. vol. iij. ad fi. Itẽ qd si sint instituti extranei & vxor relicta vsufructuaria, quo casu habere debet totum vsumfructũ: an tũc casu extraneus faciat partem in vsufructu legato vide Pau. consi. cccxlj. ipsip. q; vxor quõdã dicti. in vlti. col. Quid autem si testator mandat vxorem honorificè tractari, prout ipse faciebat tempore vitæ suæ: quid importẽt hæc verba, & quid possit petere vxor eorũ vigore, vide Ias. & Alex. in l. j. C. de legi. Item q; potest petere mulier dotẽ suã, postea etiã alimẽta, vide Ioan. de Ana. cõsi. xlij. qui tũ videtur loqui quãdo dos erat etiã sibi legata à testatore. Quid autẽ si testator relinquat vxorem dominam, massariã, &c. & ipsa moriatur, & aliã ducat, an secunda censeatur relicto eodẽ modo: vide Decium in c. qm̃. Abb. col. pe. de offi. dele. Itẽ q; pót prædia locare, licet habeat solũ vsumfructũ. dicit Bal. in c. qa. de cõsti. col. xj. in fi.

e ☞ P. PAV. P. ¶ Quæstionẽ. videtur q; legatũ taliter conceptum debet operari legatum plenæ proprietatis per text. & quẽ ibi scripsi in l. Paulus. ff. de vsufr. cũ sint verba incompatibilia cũ solo vsufructu. Itẽ circa istã materiã adde q; datus est substitutus filio & relictus vxori vsusfructus, qui reducitur ad alimẽta, si eueniat casus substitutionis, an tũc vxor debeat habere plenũ vsufructũ contra substitutũ, vide Alex. in l. si cõtra. in vj. col. de vulg. & pup. Bart. cõsi. clxvj. Itẽ an si testator relinquat vxorẽ vsufructuariã in testamẽto omniũ bonorũ. & post mortẽ vxoris instituat Titiũ hæredẽ vniuersalem, valet legatũ vsusfructus: vide Mod. latè in l. extraneũ. C. de hæ. instit. Alex. in consi. cccxxv. circa fi. Et an isto casu possit vxor accipere vsumfructum propria authoritate ante aditam hæreditatem, & quædam alia vide latè per Are. in l. filius à patre. col. iiij. & seq. ff. de libe. & posthu. Item q; si tẽpore mortis testatoris extent filij, quo casu mater nõ debet habere nisi alimẽta, postea moriantur filij, an debeat habere integrũ vsumfructũ vide Ange. in cõsi. xc. incipi. in Dei nomine ad finẽ. eundẽ cõsi. cuius incipit quidã patronus. ad finẽ. Item in materia huius auf. vide Ange. in cõsi. cxxxvij. incipi. reuocatur in dubiũ, vbi autẽ istud priuilegiũ cõcessum filijs trãseat ad eorũ substitutos extraneos, vide Bal. in fi. C. de indi. vi. tol. ad fi. Item materia huius auf. vide Alexã. cõsi. ccccxxiij. vbi limitat hãc dispositionẽ nõ procedere qñ testater in testamento reliquisset alimẽta vxori, postea in codicillis reliquisset eã massariã & vsufructuariam & quædam alia in materia in duobus consilijs sequẽtib⁹. Quid autẽ si testator solũ dixit vsufructuariã, vel ei reliquit vsumfructũ, vide Pau. Picum in repe. l. Titia. §. Titius. in v. q. in ver. limita. vbi alle. Are. & Ias. de quibus j. ff. de leg. ij. vide domi. Fran. consi. xl. vide Ias. in l. cũ hi. §. si in annos. ff. de trãsact. vbi multa alle. pro, & cõtra: tandem idẽ tenet quod Aret. Item no. q; si testator reliquit vxori

vſumfructũ omniũ bonorũ, poſtea i ſubſtitutiõe pupillari impubes deceſsit, ei reliquit p̃diũ quo ad p̃prietatẽ q̃ vxori eo p̃dio ante mortẽ pupilli nõ poterit petere vſumfructũ, vide d. Frãciſ. conſil. lxxiiij. in ylt. col. vide etiam de materia Bart. cõſil. ix. Quid autẽ ſi filius ſit inſtitutus p̃ parte a & extraneus p̃ parte & vxor ſit domina & vſufructuaria, vide Bart. cõſil. clxv. q̃d aũt ſi teſtator p̃legat certas poſſeſsiões vni ex hæredibus, poſtea legat generaliter vſumfructum oĩum bonorũ, an etiã habere debeat vſumfructũ in bonis prælegatis, vide Paul. conſil. ccxl. An autẽ ſi vxor ſtetit in bõis, ipſis vtẽdo & fruẽdo bonis triginta annos, q̃bus non petit dotẽ ſuã, an ei obſit aliqua p̃ſcriptio, vide Pau. conſil. ccxlij circa fin. Quid aũt ſi teſtator reliquet vxori alimẽta & vſumfructũ ſi filius eius vixerit, an videatur velle q̃ quouſq; receperit alimẽta, nõ poſsit dotes repetere vide Pau. conſil. ccxl. vtij. Et ibi etiã ponit q̃d iuris q̃n teſtator dicit q̃ percipiat alimenta, donec dotem ſuã nõ repetet: q̃d ſi eã recuperat à ſponte ſoluẽte, an p̃dat legatũ alimẽtorũ, vide Iaſo. in l. j. C. de legibus Bar. in l. amplius non peti, ante fin. ff. rẽ rat. habe. Quid aũt ſi vxor ſit relicta domina et gubernatrix. vide Pau. conſil. ccccviij. ad fin. q̃d aũt ſi in teſtamento ſunt relicta ſolũ alimenta, poſtea ĩ codicillis ſit relicta domina, maſſaria & vſufructuaria, vide Paul. conſilio ccxcj. Quid aũt ſi eã relinqueret dominam & poſtea in eo teſtamẽto dicat: & vltra p̃dicta legat victũ & veſtitũ, q̃ omnino habere nõ debet niſi alimenta. vide Ioan. de Ana. conſilio. xxxvij. cum addit. de leg.

a ¶ Repugnãtia. Adde vt per Roma. conſil. lxx. Pau. de Caſt. cõſilio. ccccxc.

P. P A V. P.

b ¶ Vſumfructũ. Idem in hoc membro tenet Abbas. & Salice. hic. Bal. in l. fi. C. de indicta vid. tol. Ioã. And. in addi. Spec. in tit. de pigno. §. fi. col. pe. Ange. conſil. cxxxviij. incipien. reuocat in dubium. & cõſil. cclvij. incipi. ſer. Simon de Regio. in verſic. hoc præmiſſo. in vlti. col. maximè quando te

inter alia vxorẽ ſuam maſſariã. vel vſufructuariã reliquit, & quoſdã alios ſibi hæredes inſtituit: finito vſufructu. & dñio vxoris ſuæ p̃dicto modo vult iſta vxor habere vſumfructũ prædictũ: mariti hæredes oppo. q̃ nõ debet habere: q̃a dies vſusfructus legati cedit ab adita hæreditate: ſed hæreditas nõ põt adiri p hr̃des, cũ ſint inſtituti demũ finito vſufructu vxoris ergo &c. Et q̃ dña ſit in totũ expellenda, põt euidẽter oſtẽdi: q̃a ibi in teſtamẽto repugnãtia a cõtinetur ergo deſcripta in teſtõ nõ valent: vt ff. de reg. iur. l. vbi repugnãtia. & de cõdic. inſti. l. ſi Titius. Sed cõſtat q̃ eẽ fructuariam & eſſe dominã, repugnãtia ſunt, cùm non poſsit habere vſumfructũ, vel aliã ſeruitutis ſpeciẽ in re, ĩ qua habet dñium. ff. ſi vſusfruct. pet. l. vti fruí. de ſeruí. vrb. prędi. l. in re cõmuni. & de iure dotiũ. l. cũ in fundo. circa prin. Igit̃ negari non poteſt, q̃ in teſtamẽto prædicto cõtrarietas non ſit: & per cõſequẽs ratione cõtrarietatis, tota diſpoſitio ſit inutilis. Et ad huius cõfirmationẽ accedit q̃ † ſi vnũ cõtrariorũ eligit̃, 4 tacitè videtur alteri renũciari: vt j. de codicil. l. fi. ff. de fur. l. j. ff. de inſtit. l. ſed ſi pupillus. §. ſi inſtitutoria. & de verb. ſigni. l. hæc verba. Cũ ergo dñium, & vſufructus ſint cõtraria, vt p̃batũ eſt: ergo ſequit̃ q̃ ad poſitionẽ dñij remouet̃ poſitio vſusfructus, & ecõtra: & ita rõne perplexitatis, tota diſpoſitio ſit inutilis. Præterea, cõſtat q̃ relicta in teſtamẽto, nõ debent̃ antec̃ hæreditas adeat̃. j. de fideic. l. eã quã. ff. de reg. iur. l. ſi nemo. Itẽ cõſtat, q̃ ex inſtitutione concepta in diẽ incertũ vel ſub cõdic. non põt adiri hr̃ditas antec̃ dies incertus, vel cõditio exiſtat: vt ff. de hæ. inſti. l. in tp̃s. in pri. l. ſi q̃s inſtituat̃. & l. q̃ filio. Ex q̃ ſequit̃, q̃ cũ hr̃ditas adiri nõ poſsit, añ aduẽtũ diei incerti, inſtõnis adiect̃, q̃ nec legatũ in teſtõ relictũ poſsit deberi. Igit̃ relictũ vxori nõ debet̃, cũ nõ cedat antec̃ adeat̃ hæreditas: vt j. de cad. tol. l. j. §. in nouiſsimo. & ff. q̃n vſusfr. leg. ced. l. j. §. fi. Præterea, cõſtat q̃ vſumfructũ, & dominiũ, nõ põt eligere, cũ ſint oppoſita, vt ſ. p̃batũ eſt. Igit̃ licet legatũ ſit abſolutè relictũ, pinde debet haberi, ac ſi legatũ eſſet relictũ diſiũctiuè: vt ff. de reg. iur. l. in eo. §. vbi verba. Sed vbi duo legata diſiũctiuè relinquunt̃: quorum vnum poſsbile eſt cedere à morte teſtatoris: & aliud ab adita hr̃ditate, vtrũq̃ tẽpus expectat̃: & tũc legatũ cedit: vt ff. q̃n dies leg. cedat. l. ſi vſusfruct⁹. in prin. cũ ita. & l. cũ illud. ſed vſumfructũ legatũ eſt ĩpoſsibile cedere añ aditã hær. vt ſ. oſtẽſum eſt: igit̃ legatũ dñij, & ſi nõ eſt poſsibile q̃ cedat, ei⁹ electio nulla foret, dato q̃ dña alterũ eorũ eligeret: vt ff. de opt. le. l. optiõe. & l. Iul. de le. j. Præterea, certũ eẽ q̃ teſtator nõ potuit duos inſtituere hr̃des, ita q̃ qlibet eſſet hæres ĩſolidũ: vt ff. de reg. iur. l. q̃ cõtra. §. vni duo. Igit̃ p̃dicta dña hęres exiſtere nõ põt, cũ alij ſcripti eſſent hr̃des vniuerſales & ſi nõ tp̃is certi, tñ incerti, cũ diſtin. Ex quo ſequit̃ q̃ alij ſint hr̃des, & nõ dña. q̃ ita probat̃: lege cauet̃ q̃ particularitas tẽporis æq pollet particularitati rerũ: vt ff. de teſt. mili. l. miles ita. §. & qa dixim⁹. ſed inſtitutus in re certa habet̃ p legatario, & nõ pro hærede, vt j. de hære. inſtit. l. quoties. ff. de hæ-

re. inſtituen. l. his verbis. & ibi glo. Ergo ſi concedamus eam inſtitutam: videtur inſtituta pro parte temporis, donec viueret. Sequitur ergo q̃ alij inſtituti hæredes ſine temporis p̃finitione nõ habentur loco legatarij: ideo nõ eſt poſsibile legatũ deberi cum effectu, niſi poſt aditionẽ hæreditatis: vt ſ. oſtẽſum eſt. Sed certum eſt. hæreditatem non poſſe adiri ante quã dies certa exiſtat: ergo non eſt poſsibile legatum peti. Item ſi iudex conſiderationem prædictam debetur poſt aditam hæreditatẽ: ſequitur q̃ vſusfructus videtur dominæ relictus domini cum morietur: & ſic videtur legatum inutile: vt ff. de vſufructu leg. l. vſumfructũ. & de vſufru. l. Titio. Econtra videtur q̃ domina ſit hæres & domina pleno iure vſq; ad tẽpus mortis ſuæ. quod 5 ſic probatur. Certum eſt, † hæredes inſtitui poſſe poſt tempus incertũ: ergo ad incertũ, cũ æquipollere videatur: vt ff. de hær. inſti. l. in tẽpus & l. ſi quis inſtituatur. & l. qui filio. ſ. de hæred. 6 inſti. l. extraneũ. Præterea, in dubio ſoluta oratio equipollet copulæ: vt ff. de verb. ſign. l. triplici. §. videamus. & eo. tit. l. alie nationis. §. fi. Sed conſtat q̃ vbi plenum dñium, & vſusfructus collectiuè relinquitur, eſt in electione eius, cui relinquit̃ vtrũ petat. de vſufru. leg. l. ſi Titio. Igit̃ & vbi abſolutè relinquitur. Sic etiam in propoſito, debet eſſe in electione dominæ: vtrum velit vſumfructum, vel dominium plenum. Sed ad hæc omnia poteſt faciliter reſponderi, q̃ locũ habere poſſunt, vbi eſſet aliquis hæres: & q̃ eius aditione relicta cõfirmarẽtur. quæ patẽt non eſſe in quæſtione prædicta viuẽte vxore. Ideò quæſtio remanet in hoc ſolũ, an hæres inſtitui poſſet ad tempus incertũ: ſicut ex tempore incerto, quod puto verum: vt j. de hære. inſti. l. extraneum. & ibi dicetur. Sic igit̃ ex p̃dictis videtur concludere do. Dy. q̃ exiſtente hærede qui adeat, tale legatum vxori relictum valeat, non obſtante contrarietate vel perplexitate: & quod ſit in electione vxoris, vtrum velit ea viuẽte vſumfructum vel dominiũ plenum. Circa quod dico q̃ glo. hic & prædicti alij doc. & alij, quos audiui, & cõmuniter aduocati in iudicio tenent, q̃ tale legatum valeat nõ obſtante repugnantia: quia dico poſſe reduci ad concordiam. Dixi eñ q̃ ille, qui habet vſumfructum vel vſum, dñs dicatur, licet impropriè: & ad hoc inducunt in arg. auẽ. de nõ eligen. ſecundò nuben. §. aliud verò, circa finẽ. ibi: vſum quidem exiſtẽtibus dominis. de nup. §. & quia parũ. ibi: vſum dominis conſtituit: vt ff. rerũ amota. l. 7 j. & quia † vſusfructus eſt pars dominij: vt ff. de leg. ij. l. cùm filius. §. dñs. & de vſufru. l. iiij. & de leg. ij. l. Titia cũ teſtamento. §. fi. per quas do. Oldr. doctor meus tenebat opinionem prædictam, ſcilicet tale legatum vxori relictum tenere, nõ obſtante cõtrarietate, vel perplexitate. quæ videbatur in eo. tamẽ Azo etiã tenebat idem, q̃ dicatur dñs, ſolùm ratione præeminẽtiæ licet ad eam non ſpectet proprietas. & allegat de pecu. l. ſi ſeruus meus ordinarius. ibi: id quidem quod dominus eorum vbi loquitur de ordinario domino vicarij: & pro eo. ff. de publi. l. cũ ſi adhibuiſſent. hoc tenet Iaco. de Are. & allegat ff. de ſolu. l. Titia. & de verb. ſigni. l. pronũciatio. §. j. ibi parum ante finẽ. Et p hac autẽ. Bene facit ff. ad Sylla. l. j. §. ſi vir. Cõcludo ergo ſecundũ omniũ cõmunem opi. tale legatum valere, nõ obſtãte cõtrarietate, vel perplexitate prædicta per dicta iura. Ad ſe- 8 cundũ † ergo q̃d cõſequi debeat ex tali legato? Puto dicendũ q̃ eligere poſsit plenũ dominiũ, vel vſumfructũ in vita ſua: tamen de cõſuetudine, & ex mente teſtatoris, opi. glo. & aliorũ doc. cõiter ſeruatur. dñs aũt Odof. hic, & ſ. de inofficio. teſta. l. cũ quæritur, cuius opi. ſequit̃ Spec. vt prædixi, latè diſtinguit: & dixit q̃ vis eſt fienda in verbis teſtatoris: nã aut teſtator dixit, relinquo vxori meæ vſumfructũ omniũ bonorum. aut dixit relinquo vſumfructũ talis domus, vel talis prædij. Primo caſu ſi marítus nõ habet liberos: tunc vxor habebit vſumfructum b omniũ bonorũ mariti: dummodo iſte vſusfructus non excedat dodrantẽ, cũ alijs legatis: quia tunc detrahit̃ Falcidia, etiã per hæredẽ extraneũ: vt ff. de vſufru. l. oĩum. & ibi gl. ff. de vſufru. lega. l. vxori. in tex. & glo. & æſtimat̃ talis vſusfructus ſm l. ff. ad l. Falc. l. hæreditatũ. Si autẽ habebat liberos: & tunc vxor habebit vſumfructũ oĩum bonorũ mariti excepto debito bonorũ ſubſidio. in quo liberis nõ põt aliqđ grauamẽ impoñi: vt ſ. de inoffi. teſta. l. quoniam in prioribus. ſi ipſi filij velint ipſo debito eſſe cõtenti, & hæreditatem patris amplecti nolũt tunc vxor gaudebit vſufructu omniũ bonorũ. Et ita loquitur

prælleg.

præalle.l.vxori.de vsufru.leg.& gl.ibi posita.& cõcor.in auᵗ. de trien.& semiſ.§.prohibemus.& ibi gl.Si autem maritus relinquat vsumfructũ alicuius certæ rei:tũc indistinctè habebit vsumfructũ certæ rei illiᵍ.ff.ad l.Fal.l.j.§.si vsufru.Si aũt relinquit vxorẽ dominã,massariã,& vsufructuariã:& tũc post mortem mariti habebit nomẽ dominæ & prœminẽtiã,sicut habebat in vita viri:& habebit vsumfructum omniũ bonorũ quatenus sufficiat sibi ad alimẽta secundũ dignitatem,& facultatem.Et ita secũdũ Odof.sunt interpretata ista legata per collegiũ Bononiẽse,& ita seruaᵗ cõiter,& pronũciaᵗ in iudicijs: & ista alimenta percipiet à se ipsa,nõ de manu filiorũ,vel aliorum hæredũ.argu.ff.de vsufru.leg.l.fundi. Trebatiani.in fi.& ibi no.in glo.In hac opi.erat d.Placen.quæ satis placet.De iure autẽ Longobardo.pro quo ad hoc seruaᵗ prærogatiua,maritus nõ habens liberos,potest dimittere vxori ad libitũ, proprietatẽ,& vsumfructũ:si aũt habet liberos ex ea,põt ei dimittere dimidiã vsusfru.& nõ vltra.Si autẽ habet liberos ex alio matrimonio potest sibi relinquere vtilẽ vsumfru.pro numero liberorũ:& illud perdit per transitũ ad alia vota vt in Lõbarda de his quæ à viro vxori dantur,vel relinquũtur.l.fi. Tertia † quæstio est quid operaᵗ illud legatũ, quo maritus dimittit massariã & vsufructuariã vxorẽ, & extraneos hæredes instituit.Et in hoc arguit gl.satis obscurè,arguit emꝫ priò ꝙ nõ habeat locũ ꝑdicta cõsuetudo:quia alia est ratio suorũ,et alia extraneorũ:quia suis est magis debita hæreditas ꝙꝫ extraneis:& nõ est par eadẽꝙꝫ ratio,vt j.de codi.l.fi.In cõtrariũ facit,quia si hoc admisit cõsuetudo existẽtibus suis liberis,ꝙ vxor habere debeat ex tali legato sola alimẽta,vt ſ.tactũ ẽ eadẽ cõsuetudo videᵗ trahi debere ad casum quo sunt instituti extranei.Ad hoc alle.gl.in l.de quibus.ij.rñ.ff.de ali.leg.Oldra.sequebaᵗ primã opi.quia nõ est par eadẽꝙꝫ rõ.& ideo nõ debet idẽ ius eademꝙꝫ cõsuetudo statui in suis,& in extraneis institutis.Vñ hoc casu vẽdicare posset sibi locũ opi.Dy.ꝙ institutis extraneis esset electio mulieris,an vellet habere omniũ bonorũ vsumfructũ an plenũ dominiũ in sui vita:& pro hoc etiã facit mẽs testatoris. quæ nõ videᵗ etiã in tm̃ grauare suos,sicut extraneos.Sed quę sit rõ ꝺiuersitatis,ꝙ si mulier habeat plenã ꝓprietatẽ, & trãsit ad scꝺa vota ꝙ ꝑdit ꝓprietatẽ,& retinet vsumfructũ.si aũt habet vsumfructũ tm̃:illũ nõ perdit,nisi relictũ sit illud sub cõditione,si nõ nubat vt hac auᵗ.Hãc quæstionẽ quęrit hic Odofr. & soluit,vt in gl.in corpore vnde sumiᵗ.quæ incipit sed quare secus.Circa materiã prædictã subijcio vnã aliam quæstionem, quã disputauit Ray.doctor meᵘ.Quidã in† suo testamẽto dixit[a] sic.Itẽ volo,& ꝓcipio,ꝙ Berta vxor mea habeat mille de bonis meis in gaudimẽto toto tempore vitę suæ.donec honestè vixerit sine viro.& post vitã suã dicta mille superueniãt in Titiũ cõsobrinũ meũ.Accidit ꝙ Berta trãsiuit ad secũda vota: & sic expirauit legatũ.Quæriᵗ,an Titius[b] cõsobrinus meus, statim ad dicta mille admittaᵗ,an demũ post mortẽ naturalem Bertæ prædictæ,& interim penes hæredẽ ꝑdicta mille debeãt remanere.Et ꝙ Titiᵘ admittaᵗ post mortẽ naturalẽ Bertę probatur.Cùm inverbis nulla est dubitatio,nõ debet admitti volũtatis qõ.ff.de leg.iij.l.ille aut ille.§.cũ in verbis.cũ simi.Item cũ testatores loquunᵗ post vitã,intelligiᵗ post† mortẽ naturalẽ,nõ ciuilẽ.ff.de leg.ij.l.cũ pater.§.hæreditatẽ.de verb.obli.l. ex ea parte.§.in insulã.cũ simi.Sed in verbis ꝓpositæ quęstionis,sunt ista verba,post vitã suã:quæ significãt mortẽ naturalẽ,vt probatũ est.Ergo Titius per transitũ ad secũda vota per fideicõmissum nõ habebit:sed demũ post mortẽ Bertæ,& interim penes hæredẽ manebit.Secũdò idẽ probaᵗ sic. Certũ est,ꝙ ambiguitates† testamẽtorũ ꝓ hæredib[ꝰ] interpretanᵗ.Vñ statulibero dare iussus,hæredi dare debet;vt ff.de statuli.l.ꝙ pecunias.& l.ita liber.& l.Labeo.cũ simi.Item,si Titius hæc verba, post vitã suã,vult interpretari,ea non trãseunte ad secũda vota;nõ minus possit cõmodè interpretari,etiã ea ad secunda vota trãseunte,per l.ex his verbis.j.qñ dį.leg.ced.& de fideicõ.liber.l.fideicõ.Cũ oratio talis sit ambigua,pro hęrede est interpretãda,vt probatũ est:ergo ea viuẽte remanebit penes hæredẽ:& maximè si hæres est de liberis;vt ff.de annu.leg.l.Quintus.§.vtrũ.Tertiò probatur,Certũ est ꝙ ex intẽtionibus petẽtis metimur ius ex persona actoris,nõ ex persona rei;vt ſ.de edẽ.l.qui accusare.de rei vẽdi.l.fi.ff.si pars hære.peti.l.j.§.j.Idẽ

10 a

11

12

stator liberasset eã à confectione inuẽtarij & à ratione reddẽda.& ꝙ possit capere propria authoritate.vt per [illegible] cip.tu habes tex.in l.specie.dicit quod nec Bar.in [illegible] de publi.idem Bal.l.ult.ff.de petitionẽ.not.C.de vsufr. §.j.verſic.ied quid si quis ita diceret,facit quia cons[illegible]

ex qõne proposita ex verbis satis apparet, demũ post mortẽ Bertę hdeicõmissum relictũ Titio consobrino:nõ ergo añ mortẽ: ergo ad positionẽ vnius sequitur exclusio alterius:vt ſ.de procu.l.maritus.cũ simi.licet ergo Berta ad secũda vota transiẽs,legatũ perdiderit,nõ tamẽ propter hoc viuẽte Berta Titiᵘ admittiᵗ. Sufficit enim sibi ius integrũ seruari.nõ ergo meliorẽ cõditionẽ fieri;vt ff.ad Treb.l.ex asse.& l.si cui.ij.rñ.& de iure dot.j.l.ij.& sic interim dicta mille apud hæredẽ remanebunt. Quartò, idẽ probaᵗ sic.Si vsusfructᵘ alicuius rei legatur vni purè,& alteri proprietas sub cõditione:si pendẽte cõditione legati ꝓprietas delinat,vsusfructᵘ ad hæredẽ pertinet: & ideo tali casu legatarius vsusfructus hæredi,& legatario ꝓpriè stipula.fructuaria habet cauere.ff.ad exhi.l.si quis hominẽ.§. si tibi.Sed in casu nostro Bertæ videᵗ relictus vsusfructus quasi de mille,& quidem purè:& saltẽ in singulos annos,donec honestè vixerit sine viro:vt d.l.fi.de indic.vi. & ar.ff.de an.le.l.j.Nam Titio cõsobrino post mortẽ Bertæ videtur relicta proprietas:ergo Berta nubẽte:& sic suovsufructu perẽpto,interim ipsa mille penes hæredẽ manebunt.Quintò idẽ probatur sic.In qõ ne nostra,duo fuerũt relicta:vnum Bertæ, aliud relictũ Titio post mortẽ Bertę:& sic primũ est ad tẽpus;secundũ est ex tẽpore, quod esse potest:vt j.de leg.l.fi.ſ.de vsufr. l.ambiguitatẽ.ff.de lega.ij.l.si ita relictũ.§. Pegasus.& idẽ est in stipulationibus:vt ff. de actio.& obl.l.obligationũ ferè.§.j.Item casus omissus à testatore,habeᵗ pro omisso:vt l.cõmodissimè.de lib.& posthu.cum simi.Ergo casus ille per tẽpus,quod est inter nuptias,& finẽ vitæ Bertæ omissus est, & ꝓ omissio debet haberi:& interim nõ videtur hæres grauatᵘ,& ideo medio tẽpore fideicõmissum debet remanere penes hæredẽ. Vltimò pro hac parte videᵗ casus ff. de cõdi.& demõ.l.quibus diebus.§.quidã, vbi sic dicit: quas pecunias cuicunꝙꝫ legaui,hæres meus eas,si mater mea moriᵗ,dato.& determinaᵗ ibi per labeonẽ,nec quo ad petitionẽ,nec quo ad trãsmissionẽ cedit dies ante mortẽ matris. Et ꝓ hoc etiã j.de his quę sub modo.l.ij.vbi si legatũ mihi est relictũ:& deinde Titio,sub aliqua cõditione:demũ post exitũ cõditionis, Titius admittiᵗ ad petitionẽ fideicõmissi:sic ergo in casu quęstionis propositæ Titius cõsobrinus demũ post mortẽ Bertę admittiᵗ:& interim penes hæredẽ remanebit. Ecõtra,qđ statim nõ expectata morte Bertę,post eius secũda vota admittaᵗ Titius cõsobrinᵘ.sic

a ¶ Testõ dixit. vide Alexan. post Pau.de Ca.in l.si mater.C.de inst.& subst.sub cõdi.fi.c.& consi.c.vol iij.& Are.& ibi doct.gl.in d.l.si qs ita hæres.ff.de ac.hæ.vi. de etiã Alex.in consi. cxxx.in ij.col.in ver. fortificanᵗ.ī ij.vol & Ias.in l.si extraneᵘ.in ij.colũ. in ver.secũdò ad prædictũ notabile.ff.de cõ.ob cau.vbi per hãc l.dicit ꝙ verba enũciatiua [illegible] dotis probãt.Et præpo.in c.fi.de spõ.& addit ad Pau in c.tig.col.ij.in addi.quæ incip.duæ fictiões.de reſcri.& Do.in c.cũ oẽs.n.q.viij vbi dicit ꝙ cõcurrere possunt duo specialia,vbi vnũ venit alio altero.& Are.cl.iij.col.iij.& v & fe.& clx iij.col.ij.Alex.cõsi.cvij.vo.v.vide etiã Feli.in c.cũ te.col.vij.de re iu & d.Alex.in l. si aliquam rem.in vij.col.in versi.non obst.ff.de acqui.pos & colum.ix.in versi.& dicit Imo.& Soci.consi.cxij col.penul.& Bar.in l. [illegible] ff.de acqui.hære.

a ❧ P. PAV. P. ¶ Testamento dixit.vide do.Alex.consi.cclxxij.post medi. vide latè Ias.in l.iij.in ij.& iij.col C.de inst.& substit.in l.gallus §.& quid si tantum.in iiij.col.de lib.& posthu.Aret.in l.si quis hæres.col.pe.de acqui.hære.

b ¶ An Titius.Adde vt per Bal.consi.ccccclj.iij.libro.

P. P A V. P.

a ¶ Fruſtra. Vide do. Frã. cõſi. clxiij. ĩ viij. col. Itẽ limita vt per Fel. in c. cũ M. in vij. col extra, de cõſtitu.

POMATES.

b ¶ Hoc dicit text. Limita niſi illa duo ſpecialia ſint introducta de iure cõi. Bal. in l. j. circa fi. C. qñ lice. ab emp. diſc. qđ dictum cõmẽdat Feli. in c. cũ M. ĩ vij. col. de cõſtit.

c ¶ Duo ſpecialia. Vide Bar. in l. ita ſtipulatus. in v. col. & in l. j. ſol. ma. qũo intelligiť duas fictiões cõcurrere non poſſe: vide Bal. in l. cõuenticula. in fi. v. col. de epiſc. & cler. vide etiã in l. ſi is q. p ẽptore. de vſufc.

d ¶ Si p dote. Per hãc legẽ dicit no. Bart. in l. legata. de le. j. & hic no. in gl. q ỹba enũciatiua p dote pbãt plenè, vt dixi in l. ex hac ſcriptura. de do. ſcõm gl. & doct. hic, & ĩ l. cũ de in rẽ ỹſo. & nota bñ, q hoc ſit ſpeciale ĩ dote ſit ius cõmune in caſu illo.

ADDE Bal. cõſi. cxx. iij. Ro. not. cccxcix.

probatur. Legata & fideicõmiſſa quædã donatiões cauſa mortis dici poſſunt: vt ff. de leg. ij. l. legatũ. j. de do. cau. mor. l. fin. ad fi. Item, qui tales donationes faciũt magis volũt vxores habere, quã eum, cui reliqt: ſed magis illũ, cui reliquit quã hęredẽ ſuũ: vt ff. de do. cau. mor. l. j. & l. ſenatus. §. j. Igitur Berta nubẽte, & ſic eiꝰ legato deficiẽte, magis admittiť Titius cõſobrinus, quã hæres. Et p hoc ff. de cõdi. & demonſtr. l. ſi quis eũ. & ſi vſusfruct. pet. l. ſi fundus detracto. Ad idẽ pbať ſic. Ceſſante cã, ceſſat effectus. ſ. de epiſ. & cle. l. gñaliter. cũ ſi. Itẽ gaudimentũ vxoris, eſt cã quare differtur fideicõmiſſum Titij cõſobrini. Tertiò ſic. In teſtamẽto p fauore relictorũ, interpretandæ ſunt volũtates defunctorũ: vt ff. de regu. iur. l. in teſtamẽtis. cũ ſimi. Item in repreſentatione fideicõmiſſi ſoluendi Titio cõſobrino plenior eſt interp̃tatio quã ĩ retardatione: vt Inſti. de actio. §. plus. & §. tẽpore. & inſti. de fideiuſ. §. non ſolũ. cũ ſimi. Itẽ gaudimẽtũ vxoris, eſt cã quare differtur fideicõmiſſum, cũ Berta nupſit interpretabimur: nõ aũt demũ poſt mortẽ Bertæ p̃dictæ: qa ſic in dubijs ſemper interpretamur, q res magis valeat quã pereat. ff. de reb. dub. l. quoties. j. ad Sylla. l. pe. cũ ſimil. Itẽ ſi interpretamur Titiũ, demũ poſt mortẽ naturalẽ Bertæ p̃dictę ad fideicõ. admitti res periclitari, & perire põt: quia p̃moriente Titio, niſi ad eius hæredẽ trãſmittit. ff. de cõdi. & demõ. l. dies incertus. l. hæres meus. qñ di. le. leg. ced. l. Titio. Si aũt interpretamur, q ea ſtatim ad ſecũda vota trãſeũte admittať: res valet, & in tuto ponẽda eſt. & ad hr̃dẽ vt puta purificatã trãſmittet. ff. de cõdi. & demõ. l. legata ſub cõditiõe. l. & quibus. §. fi. ergo ſatis admittiť Titius, nõ expectata morte naturali dictæ Bertæ. Quinto & vltimo ſic. Volũtates teſtõris cõiectura mus ex p̃cedẽtibꝰ, & ſequẽtibus. ff. de lega. j. l. ſi ſeruꝰ pluriũ. §.

13 fi. cũ ſi. Itẽ alś in dubijs † parificať p̃ximus, & vxor defuncti. j. de leg. l. cũ rẽ alienã. & ar. ff. de iudic. l. interdũ. Qua ergo rõne vxor præferť, eadẽ rõne Titius cõſobrinus p̃latus eſſe intelligitur hr̃di eius. Facit qđ no. in l. cũ acutiſsimi. j. de fideic. iõ maiori rõne: qa cõſobrinus præferť vxori ab inteſtato: vt j. vñ vir & vxor. l. j. & ſic rõ. cõſanguinitatis aliquid operabiť: vt d. l. ſi ſeruus pluriũ. ad fi. ff. de leg. j. cũ ſi. Nec vr̃ curandũ, quales eẽnt hæredes teſtatoris huiuſmodi extranei, an filij: vt pote cũ vidimus ex volũtate teſtãtis hunc Titiũ p̃ferri hæredi: q̃ voluntas præualet etiã, ſi hæres ſit filius. ar. ff. de li. leg. l. Aurelius. §. Titius. de li. p̃te. l. iij. §. fi. Soluẽdo qõnẽ prædictã tenuit ipſe Ray. q Titius cõſobrinus admittiť nõ expectata morte prædicta. p tranſitum ad ſecũda vota, per rõnes p hac parte adductas, & duas alias ſpeciales. Prima per tex. ff. quãdo di. lega. ced. l. ſi ita. ad Trebel. l. mulier. in princ. vbi fideicõmiſſum relictum filijs per matrem, ſi morte patris ſui iuris efficiantur: idem erit ſi ſui iuris efficiuntur per emãcipationem. Et redditur rõ: quia pro tanto dixit matrem, & ſui iuris effecti fuiſſent per mortem patris: quia nõ credidit eorũ patrem emancipaturũ. nam immortalitatem nõ reſtrinxiſſet, ſi eum emancipaturũ ſperaſſet. Non obſtat l. fideicõmiſſum. §. ſi cui. de lega. iij. quia intelligitur ſecundũ illas, vt ibi not. Ita in propoſito dici poteſt, q pro tanto dixit teſtator de morte Bertę: quia credidit eam non tranſituram ad ſecunda vota: nõ enim in mortem diſtuliſſet, ſi eã tranſire ad ſecũda vota credidiſſet. Item ad hoc idem facit ff. de annuis legatis. l. codicillis. §. fi. vbi oſtẽditur q cũ teſtator legato Bertã honorauit, amplius de ea loquendo, videť loqui de eavt legataria: vnde cùm dicit, poſt vitam ſuam intelligitur eius legatariæ. Pro hoc ff. de fideicommiſ. lib. l. Lucius. & l. Thais. §. Stichus. & ideo dilatio fideicommiſ. Titio conſobrino oppoſita videtur fauore Bertæ: vt apud eam legatariam nullæ permaneant: cùm igitur deſinit eſſe legataria per tranſitum ad ſecũda vota, ſtatim Titius admitteť, ſicut ĩ d. l. codicillis. §. fi. Ad rationẽ in cõtrariũ reſpõdeo: & primo ad primã: quia nõ dico Titiũ admitti per mortẽ Bertæ: ſed per trãſitũ ad ſecunda vota. quo caſu etiã teſtator videtur reliquiſſe fideicõmiſſum Titio. vt ſ. pbatũ eſt. ad ſecundã dico, q voluntas teſtatoris dubia dici nõ debet, cũ per euidentes coniecturas conſtet de eius voluntate, vt ſ. probatũ eſt. Ad tertiũ, q ius metimur ex volunte: aliàs ex perſona actoris cõcedatur. Et ita hic fit: quia pro actore eſt ius, vt ſ. probatũ eſt. Ad quartũ reſpondeo, q non concedo: quia etiã in caſu ante mortẽ Bertæ videť relictũ fideicommiſſum Titio, ſcilicet finito vſufructu, per ſecunda vota: & eo modo ad quintũ. q ad idẽ tendere videť. Ad ſextum rñdeo, qđ in l. quibus diebus. §. quidã. ſuper quo ſextũ argumentũ fundatur, qđ ibi ſolũ in caſu mortis erat legatum: & ideo nõ prius cedit, nec venit dies. At in caſu noſtro vĩ fuiſſe teſtatoris intẽtio. etiã ſi Berta tranſiret ad ſecũda vota q Titius admittiť: vt ſ. probať. Et eodẽ modo poteſt reſpõderi ad l. ij. j. de his q̃ ſub. mod. & de vſufr. leg. l. vxori vſumfructũ. & de cõdic. & demõ.

14 l. iij. ad fi. † Vltimò venio ad qõ. quã ſæpe vidi de facto: Martinus in teſtamẽto ſuo ordinauit vxorẽ ſuã dominã, maſſariã, & vſufructuariam: donec honeſtè cuſtodierit lectũ ſuũ: & non exiget dotes, & donationes ſibi per eum conſtitutas: illa vxor. ceſſit iura, & actiões fratri ſuo, vel cuidã alteri in dote, vel donatione: quæriť an ceciderit à legato p talẽ ceſſionẽ. & primò videť q tali legato priueť, quaſi extiterit conditio exactionis dotis, & donationis eo ipſo qđ ceſſit, & vẽdidit ius ſuũ, & pretiũ accepit. ff. de peti. hær. l. ſi rẽ & pretiũ. & de lega. ij. l. Imperator. §. fi. & l. ſeq. cũ ſimi. Et p hoc ff. de hære. vel act. vẽdi. l. ij. §. peruenisſe. Itẽ pro hoc facit cõiectura volũtatis teſtatoris, q videtur voluiſſe q iſta dos, & donatio remanere debeat penes vxorẽ: vt ex fructibus poſſent filij ſuſtẽtari. Itaq; vr̃ cõſyderare effectũ exactiõis, nõ modũ exigẽdi: & nõ refert qd ex æquipollẽtibus fiat. j. de inſti. & ſubſtit. l. iij. cũ ſimi. & ibi in gl. nña. & p hoc j. de leg. l. cũ qõ. in fi. cũ ſimi. Et pro iſta opinione rectè intuẽti videť facere. j. de bo. autho. iud. poſſi. l. ſi vxor. cũ gloſſ. ibi poſita. & de cõdi. inſti. l. mulier. in prin. q̃ ſatis videť innue-

15 re † verbũ, exigere ſic largũ: vt extendať ad omnẽ petitionẽ, & receptionẽ: nã licet in ſtricta ſignificatione exigere, ſit ab inuito extorquere. ff. de leg. iij. l. fideicõ. §. ſi rẽ. tñ qñq largiꝰ ſumiť: vt ibi, & j. de fur. l. falſus. Ecõtra videť q legatũ vxoris non pereat per talẽ ceſſionẽ: quia nõ extitit cõditio exactionis. qđ patet ex p̃prio ſignificato huius verbi, exigere. ff. de verb. ſig. l. debitoris. intelligitur. & l. verbũ, exactæ pecuniæ. licet gl. ibi poſita adduci poſſit ĩ oppoſitũ. & vr̃ pro hac parte tex. expreſſus. ff. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. l. ſoluit. §. ſi cõuenerit. ibi: tunc enim manẽt oẽs obligationes. Verba eñ cũ effectu debẽt intelligi: vt ff. quod quiſq; iur. l. j. §. hæc autẽ verba cũ ſimi. Nec eñ eſt reperire verbũ exigere, trahi ad ceſſionẽ. Circa materiã pr̃dictã, vidi peritos dubitare, & in diuerſis opinionibus exiſtentes. Vltimã tamẽ credo veriorẽ: & ideo cauti teſtatores, conſilio aduocatorũ, ad omne dubiũ præſcindẽdum adr̃ciũt, q etiã nõ poſſit cedere actiones in aliam perſonã. Alias plures quæſtio. de legatis vxori relictis inuenietis in margarita in d. ti. de alimẽ. & in Spe. qui filij ſit legi. & j. de rei vxo. ac. l. j. §. exactio. & §. illud. Ex hoc opere neſcio ſi aliquid hic deficit, vſq; ad finem huius præſentis repetitionis. Tñ credo q ipſam habeas cõpletam &c. Repetita per do. Bar. de Saxoferrato.

De dotis promiſ. & nuda pollic. *Rubrica.*

L E X I.

a ¶ Fruſtra. [a] Duo ſpecialia non poſſunt circa idẽ cõcurrere. h. d. tex. [b] cũ gl. Op. de l. cũ poſt. §. gener. ff. de iu. do. Plures ſolutiones danť in gl. iſta. Cõmuniter teneť, & eſt ma-

b c gis no. q hic ideo nõ cõcurrant duo ſpecialia, [c] ſi quando agatur ex pacto nudo & ſtipulatione incerta. & vide tuam gloſ. quæ hoc nota. dicit, & tene menti perpetuo &c.

L E X II.

d ¶ Si pro dote. [d] Hæc lex habet ſecundum gloſſ. vnum ita notabile, & ſingulare dictum, quod neſcio alibi inuenire: breuiter dicit: quod inducit p̃ſtatione vſurarũ lõgi temporis, illud inducit vnica promiſsione. hoc dicit.

Tene men

Tenementi perpetuo,&c.

Arbitrium boni uiri,qualiter intelligatur.

Qui commisit se in manibus inimici,uidetur se cõmisisse arbitrio boni uiri.

LEX III.

SI cum ea.[a] Breuiter dicit: promissio dotis incerta valet,& intelligit arbitrio boni viri.h.d.ista lex.Simile habes ī l.cũ post.§.gener.de iu.do. Quærit gl.† qualiter intelligit arbitrio boni viri.gl.dicit q bñ,inspecta psonarũ qualitate,& diuitijs.Et inducit in ar.ad q.de eo,q † cõmisit se in manibus inimici, vt videat se cõmisisse arbitrio boni viri. Idem dicit gloss.in l.penul.ff.de arbi.& dic vt ibi,& c.

Instrumentũ,in quo quis cõfitetur se recepisse,quòd non recepit,probat quòd ille promisit dare,cui est facta confessio.

Popularis diues,qui accipit in uxorem nobilẽ pauperem, an obligetur quando confitetur se plus accepisse ab uxore,quàm habuit in dotem.

SI volũtate. Breuiter dicit, q si qs in dotẽ cõfessus est recepisse,qđ non recepit,ideo põt peti.h.d.hæc lex no.Et no.† q ex isto instrumẽto,in quo qs cõfiteť se recepisse qđ nõ recepit,pbať q ille ꝓmisit dare cui est facta cõfessio.& vid tex.Cõtra hoc oppo.gl.de l.q pecuniã.ff.si cer.pe.gl.non soluit.Dic q dos debet solui de necessitate qa est accessoria ad matrimoniũ:mutuũ verò fit ex volũtate.Hoc ꝓbať in l.j.ff.qui pot.in pig.hab. Vltimò dicit gl.q istud est verũ,nisi sit factum aio simulãdi: vt faciũt ignobiles,[b] qñ accipiũt nobiles invxores. & vide gl.† Aduerte:[c] qdã popularis diues,accepit vnã dominã nobilẽ pauperẽ: obligať ne popularis,qñ cõfiteť se habuisse ab vxore ī dotẽ plusquã recepit,tex. videť q nõ.ś.de dona.ante nu.l.j.Sed illud est verũ inter cõiuges æquales.si tñ qñ inter eos est inæqualitas,qa minus nobilis,vel multũ bñ meriti:tũc puto q valeat,& obligeť: nã simplex donatio est ꝓhibita inter virũ & vxorẽ:sed remuneratio est ꝓmissa: vt l. qđ aũt.§.idẽ ait,si vir.de dona.inter vir.& vxo.Sed qñ illa dña nobil' nubit mercenario,certè ipsa facit minus:ideo cõdecẽs est q remuneretur,& vir obligeť.qđ no.bñ &c.

Pater dotans filiam,quando uideatur de bonis proprijs uel filiæ.

An quod dicitur hic in patre,sit idem in auo.

Extraneus quando uideatur dotare de proprio,uel de bonis mulieris.

SI pater.[d] Hæc est no.& singularis lex: breuiter dicit.Si pr̃† pro filio,vel filia habẽte aduẽtitia,dotẽ vel donationẽ simpliciter dederit,de suo dedisse ꝑsumitur:idẽ si de bonis suis, & filij dare se dixerit,nisi laboret inopia.h.d. Primò ponit duas quæstiones.Secũdò soluit primã. Tertiò soluit secũdã.Secũda ibi:vtrãq; igitur.Tertia ibi:vbi aũt.No.bene istos casus rogo te quãtũ possum.hæc l.loquit in pre. Quæro,† qd in auo.glos.vī dicere q aliud in auo quã in pre.vide glo.sup verbo,intelligi.ista gl.,put loquit in auo dicit verũ,si loquit in auo materno:nã in pr̃no est idẽ[e] quod in patre:vt l.dedit dotẽ.de col.bono. Quæro,† quid in extraneo:[f] extranꝰ debitor dat dotẽ pro domina: vtrũ videatur dare de proprio mulieris,an de suo.glo.dicit,& bene:si iste extraneus erat gestor negotiorum mulieris,videtur dare de bonis mulieris:alias secus.vide istam glos.super verbo,officium.& no.hanc legem.cũ glos. perpetuò &c.

De iure dotium. *Rubrica.*

LEX 1.

EVicta. Hæc est not.l.& si etiã glos.signares millies eã:& breuiter dicit.Si dos incipiat à promissione,dans de euictione tenetur:secus si à traditione, nisi promissio, vel dantis dolus intercedat.h.d. Not.hanc legem sing.gl.non habetis,nisi illud quod dixi vobis super tex.&c.

LEX II.

STipulatio. Breuiter dicit. Adhibitus ad stipulandũ partẽ dotis,videtur adhibitus aio donandi:nec potest vltra grauari,quã sibi sit relictũ.h.d. In l.ista sunt videda multa.primò qñ aliqs adhibetur ad stipu.dotis,an videatur adhibitus animo donãdi,vel non. Secundò posito q præsumatur adhibitus animo donãdi:nunquid animo donandi inter viuos, vel causa mortis:quæ dixi plenè in l.quæ dotis.solu.matri.&c.

Maritus an sit dominus rei dotalis.

Res quæ subiacet restitutioni,ex cõtractu potest alienari.

De isto iure soluto matrimonio dominium rei dotalis non reuertebatur ad mulierem ipso iure.

LEX III.

TSi dotis. Glos.† ex hac l.nota.q marítus est dñs rei dotalis.de quo vídebitis j.eo.l.in reb.Itẽ no.q res quæ subiacet restõni ex cõtractu,põt† alienari inter viuos.at in vltima volũtate secꝰ est:vt hic:quia licet res,quæ subiacẽt restitutiõi,maritus põt remittere seruo.&c.secus si ex vltima voluntate:vt j.commu.de leg.aur.res quæ.Itẽ no.† q de isto iure antequã esset facta l.in rebus.j.eo.so.ma.non reuertebať ipso iure dominiũ ad mulierẽ vel hæredes eius.quod apparet:quia si hoc esset,non posset vir relinquere libertatem directam: quia lex relinqueret casum, in quo non esset dominus,&c.

NVlla lege. No.fallit in qbusdã casibus,qui ponuntur in glo.inter quos enumeratvnum, quẽ feci tibi notare in l.hac edictali.de secun.nu.& vide eam,quã no.perpetuò,&c.

QVoties.[g] No.q æstimatio facit emptionẽ in dote. Videbitis in l.cùm dotem.& quod ibi no.&c.

AVia. No.hanc l.no.q pater dãdo dotem sibi actionem non quærit,nisi sibi stipu.prospiciat.secus in quolibet alio,qui dando dotẽ per solum pactum queṛit sibi actionem.

DVm à socero. Nota qđ ex interuallo,nõ potest pater pacisc̃edo præiudicare filiæ. De hoc habetis plenè ff.sol.mat.l.ij.§.quod si in patris. & sequentibus.

Verba ista,ad me pertinent:quòd important restitutionem.

Illud,quod est in dote,est & in eius augmento.

P. PAV. P.

a Si cũ ea.limita singula. vt per Pau.de Castro cõsilio cxxv. in ij.colum.ad finem.

b Ignobiles.vid bar to.in l.j.ś.de don.ante nu.& Bar.ī l.si diuortio.ff.de verbo. obli.

P. PAV. P.

c Aduerte.tamẽ quia isto casu dos ista nõ habet bñficiũ dotis quo ad tacitã hypothecã,et priuilegium priuatiõis,scdm Ange.cõsil.clxxvij.inci. præmitto ad euidentiã.ad fi.in c.sup eod. in ij.colũ.extra,de testi.Socin.in l.j.ff.solu. ma.in xvj.colũ.Aret. in l.si ita stipulatꝰ.§. si tibi nupserit.de ÿbo.oblig.Ias.latè in l. si diuortio.col.iij.& seq.ff. de verb.oblig.

Pro cõcordia aduerte,q in hac l.fi.de do.promis.Barto.ponit vnũ casum quotidianũ,q pater dotãdo filiã, licet habeat pater penes se bona aduẽtitia,tñ videť pater dotare de suo. Ita Bar.hic.sed contrariũ innuiť tenere ī l.vxorẽ. §. pater naturalis. ff.de lega.ij.dixit emꝫ q præsumiť q dederit animo cõpensandi cum eo quod filiæ debetur:& sic nõ de suo.tu dic,vbiq; dat suã solu.Barto.primò in d.§.pater.dicit qđ ibi lo quitur in patre naturali: & in hac l. fin.loquitur in patre naturali & legitimo qđ dicit esse mẽti tenendũ.Sed fortius videtur cõtrarium.de l. nesennius.ff.de negot. gest.vbi videť idẽ dicere quod hic.Sed idẽ Bart.soluit,q hic loquitur,quando pater nõ habebat administrationẽ illorum bonorum.in d.l. Nesennius.loquiť qñ habebat administrationẽ, etiã tãquã legitimus administrator gesit & secundum casum huius legis qñ pater erat pauper,secundũ distinctionẽ huiꝰ leg.

d Si pater. Hãc legẽ, quæ vult patrẽ cogi ad dotandã filiam,limita nisi filia habeat vnde se dotet, secundũ Bar.in l.si mulier. §.cũ ꝓponeretur. ad Trebel.Sedvtrum filius teneatur dotare matrẽ volentẽ secundo nubere: Bal.q nõ, in l.j.ī fi.ś.de inoff.do.

P. PAV. P.

d Si pr̃. Ad apostil. primã Alexã.ibi nisi filia habeat: vide de hoc latissimè in l.obligamur.§.j.de actio. & obli.quæ ibi scripsi,& in materia huius le.vide per Mod. Instit.de actio.§. fuerat.in glo.fi.post Angel.& alios.Et idem si pater esset grauatꝰ cũ patre suo aliqd filiæ post mortẽ non dotis dare quia etiã qđ ipse in rectõ relinquat filiæ pro dote, vī de suo relinquere nõ illud qđ erat grauatus.vide Com.cõsi.ç.in ij.volu.Item limita istud solũ ꝓcedere in dote & donatione ꝓpter nuptias. Secus si pr̃ aliqd traderet filiæ,puta localia vel similia, vide do. Anto.consil.xxxviij.post princ.Itẽ latissimè in materia & pro limitatione,vide Soci.in l.j.solu matri. in vij colum. & seq. & Ias.ibi in vj colũ.

e Si pr̃. Ex opposito.an frater teneatur dotare sororem vide tex.cũ gl.in l.cũ plures.§.pe.de adm.tu. Et an si ipsa perdat dotẽ teneat ad eam dotare. Bal.hic allegat. text.in l.si socius.pro filia.ff.p socī qui nõ multũ ꝓbat qđ in filio naturali: vide l. vxorẽ. §. pater naturalis.de ie.ap.& Bar.ī l.ij.de his q.ut indi.

P. POMATES.

d Si pater.vide quod per ibi l.si pater.nam ĉia l.j.ff.de dona.consulunt Alexã.cõsi.xij. in ij.colum.vol.ij & Caprã xxix.& vide Alexan.plenè ad materiã hui⁹ legis in l.j. colũ. v.ff.solu.matri. & Caprã etiã cons.l. xxxix.colũ.ij.in j.dubio.& lxxij.colũ.fin. & Ias.in d.l.j.ff.solut. ma.col.vjã yfi.adde.

P. PAV. P.

e Ffs idẽ.Quo istud ꝓcedat.vide quæ nabes in l.edit dotem. in apostil.Alexan.& ibi adde.de rel.bo.

f In extraneo. vide gl.ibi.& Baran ! Nesenni⁹.ff. de neg.gest. & in l.vxorem.j.q; pater naturalis.de lega. ij.& ibi Bart & mul. adnotant.Sed Bald in q; tout Ioã. And.& Pe fratres dotauerũt cõmuniter filias.Ioã. dicit q; Pe.non videť ꝓ parte sua donare: quia Pe.videtur gessisse negotium Ioan.

P. PAV. P.

g Quoties.Adde singulariter in ista materia q; i casu,in quo æstimatio fundi dotalis facit emptionẽ, licet res nõ dicať dotalis, sed in domino mariti vt eam possit vẽdere:tamẽ si maritus reperiretur non esse soluendo,diceretur dotalis & ita æstimatio nõ ꝓiudicaret,vide Crem.consi.xix. allegat Bal.in l.interesse, ad fi.C.de vsufru.vide Imo.in l.si æstimati.ff.so.ma.quem habes ad Bald.Ias.in §. actionũ.ī gl.in ÿbo,

pro æſtimato.Inſtit.de actio.Item de prædictis & tribus alijs limitationibus ad iſtam regulam,vide Iaſ.in l.ex conuentione.C.de pact.Et ad primum dictum vi& de etiam Iaſ.in l.j.poſt princ.ff.de æſtima.actio.

a ¶ Emptionē.Et quādo æſtimatio facit emptionē in qualibet materia,ponit plenè per Barto.poſt Cy.in l.j.ſ.commo.& in l.quoties.& in l.cum dotem. ſ. eodem.& in l.ex cōuentione. ſ. de pac. & quod not. Bar.in l. ſi vt certo.ſ. nūc vidēdū.ff. cōmo. & Bal.in l. ſi paſcenda.in fi.ſ. de pact.dicit tñ Bal.not.in l.intereſt.ſ.de vſufruc.q̄ licet prædiū æſtimatū detur in dotē: ſi tñ maritus nō eſt ſoluēdo : alias fundus remanet dotalis,nec poteſt alienari. l. vxor marito de don.inter vir.& vxo.in l.in rebus.j.eod.Adde q̄ ſi res æſtimata traditur in dotē cū hoc pacto q̄ dominiū nō trāsferatur : tūc æſtimatio nō facit cōtra ēptionē rei , ſed poſſeſsio, ſecundū Bal.in l.j. in penul.col.ſ.eo.

¶ Itē adde de materia in l. ſi æſtimatis. ff.ſolu.matr. in rebus tamē æſtimatis datis in dotem, habet mulier rei vendicationē vtilem ſed directam nō,vt eſt tex.no.iuncta l.in verb. æſtimatæ.in l.in rebꝰ.in principio.j.eo.

b ¶ Mulier iurat.Facit hoc ad Cautelam, q̄ ſi mulier iurat non alienare, deinde alienet,& iuret ſuper cōtractu,q̄ contractus ſit nullus, & primū iuramentū eſt ſeruandū. Contrariū tenet Innoc.in c.dilecto ſilio.extra, de præben. & vide quæ dixi in l.ſi q̄s pro eo.de fide iuſ.Sed prædictā glo. ſequitur Hoſt. in c.cùm cōtingat.Archi.Ioan. de Imo.in c.licet.eod. tit.lib.vj. Spec.in tit. de empt.& vendit.ſ. iij. Sed dicta cautela nō videt vera,maximè quo ad animam, nec etiā in iure: quia eſſet in fraudē creditoris. vide no.per Io. Fab. inſti. qui. alie.li. & adde Barto.in l. ſi quis pro eo. de fideiuſ.verſi.iij.dixi, &c. Adde Bar.cōſ.cxviij. iij.li.vbi limitat glo.in d.c.licet mulieres.

c ¶ Irrita. Iſte eſt caſus nota. pro fideiuſſore,quē allegat not. Barto in l. legitimos. de legit. tuto.& in l. iij.de tuto.& cur.da. ab his.& in l.ij.ſ. idoneis. & in l.ij.ſ. idoneis.ff. ad Tertul. & Baldus in l. penulti. in v.volum.j.de executio. rei iudica.verſicu item cautio.&c.

d ☞ P. P A V. P. ¶ Vbi adhuc.Circa iſtam legem q̄ vxor nō poſsit executiuè petere dotem &c.tanquam iſte non ſit caſus comprehenſus in dicta promiſſione:& etiam quæ & qualis ſit iſta reſtitutio:& quòd q̄n mulier in alium tranſtulit iura dotalia cū iuramento,nō poſsit vti beneficio huius legis,& etiā nō poſſit vti, quando eius culpa diuertit à viro.vide etiam nota. Petrum de Anchara. cōſilio cxix.Item quòd non ſit propria reſtitutio dotis, vide Alexandrum conſil. cxlij.in quinto volumine Barto.in l.ſi conſtante.in vij.quæſtione.ij. partis principalis.In contrarium tamen quòd reſtitutio dotis,quæ fit propter inopiam, dicatur propriè reſtitutio,& veniat ſub conditione reſtituendi dotē,vide omnino Io. de Imol.in conſilio c.Roma.conſil.cccxcij.in j.colum. Pro prima tamē opinio.vi& de Barto.& Paul.de Caſtro,& alios in l.ſi fic ſtipulatur. ff. ſoluto matrimo. & Imo.in dicto conſil.videtur concordare.Sed Pau.de caſt.in d.l.ſi quis ſtipulatus. tenet primam opinio.Et idem Pau.de Caſtr.conſil. ccxxiij.in noua impreſsione antiquorum.Vide quæ habetis in repertorio in verbo dos. Vide ad materiā huius legis Com.conſil.xcij.incipien.in nomine domini noſtri vbi cō ſuluit quòd ſi à tempore talis verſionis maritus alienaret aliquā rē,& emptor poſſideret eam decē annis vel viginti,etiam conſtante matrimonio,q̄ nō poſsit ſoluto matrimonio vxor vēdicare nā ſit ſibi īputandū q̄ cōſtante matrimonio non petierit. Et ibi etiā pro iſta ſolutione,quæ fit cōſtāte matrimonio, quæ eſt plenaria ſatisfactio.Idco ſi poſt ea maritus efficerē diues, nō tenetē vxor ſibi poſtea reddere dotē ſemel ſolutā circa q̄ vide Areti. in l. pluribus.ſ.j.de verb. oblig.col.j.Itē quæritur ad hoc vt poſsit hoc modo agi& cōtra tertios poſſeſſores,vide Pau.cōſil. ccxix.ad fin.& in l.ij. in princi in iij.col.ff. ſolu. matr.de quo ad Bart.in l.ſi conſtante. eodem titu.

Tiã ſi non dotem.

Hec eſt no.l.& habet vnū caſum ſingularē.Et breuiter hoc intendit,put tex.iacet.No.q̄†vba iſta ad me pertineātvel me ſequantē,licet prīa facie factū aduerſarij nō includāt,tñ interpretantē q̄d ipſe mihi reſtituat.facit q̄d habuiſtis no.ſ. de do.añ nup.l.ſi cōſtāte.Scdò no.q̄†illud quod eſt in dote;eſt in eius augmento; nec poteſt vltra grauari quā ſibi ſit relictum.

c ## Vm dotē.

Iſtam legē habuiſtis ſ.eod.l. quoties.&c.

Ex pecunia.

Hāc legē intelligē niſi ī ſubſidiū;vt ſ.de rei vē.l.ſi vt ,pponis.meli⁹ facit l.vxor marito.ff.de do.iter.Itē itelligē verū,niſi hoc eēt actū ab vtraq̄ pte;vt l.ita cōſtāte.& l.res ī dotē datæ.ff. e.ti.&c.

Ià matre.

No.hāc legē q̄ vidi de facto hoc anno.

Vm patrem.

No.hic vnū bonū caſum illius q. quæ formaē in l.j.de pact. prom rttis mihi quòd dabis illi.hoc pactū nō valet,vt illi quæratur aliquid.ſimile habes in l.ſi eum &c.

☞ *Maritus habet dotem pro oneribus matrimonij.*

Titulus dotis dicitur oneroſus.

Ro oneribus.

Not. †q̄ maritus habet dotē pro ſuſtinēdis oneribus matrimonij.No.† q̄ titulus dotis dicīt oneroſus,nō lucratiuus: vt hic, & l.ex promiſsione.ff.de ac.& obli. &c.

Si inter virum.

Si agit q̄ res æſtimata reddaē, æſtimatio non facit ēptionē[a] .h.d. Quęrit gl.qd ī dubio.Gl.determīat q̄ facit ēptionē ī dubio, q̄ vide & no.ibi in l.cū fund⁹. & eſt caſus expreſſus ſ.e.l.quoties.ſi bñ aduertaē. &c.

☞ *Alienatio facta per mulierē, de fundo dotali cum iuramento,quòd teneat.*

Alienatio rei dotalis æquiparatur alienationi rei factæ, Prædium eſſe dotale.eſt uitium reale.

Si prædium.

No. hāc l.& eiꝰ materiā videī l. cū lex.ff.de fideiu. Quero,qd ſi mulier iurat[b] nō alienare fundū dotalē. Certè qcqd†dicat gl.caſus eſt ī c.cū cōtingat. de iureiu.c.licet.e.t.li.vj.vbi dicit,q̄ valeat alienatio.tñ dicit ibi gl.q̄ ſi mulier prīò iurauit ñ alienare,poſtea alienat,& iurat, ſibi nō p̄iudicat:& dic vt ibi.Scdò no.†glo. quæ eſt hic,q̄ videē æquiparare alienationē rei dotalis rei ſacræ,& hoīs liberi: & ſic innuit,†q̄ prædiū eſſe dotale,eſt vitiū reale.Facit qd no.in l.dotalē.de teſt.mili. dixi plenè in d.l.cum lex.& dic vt ibi dixi, &c.

Si mulier.

Quando cā appoſita in ſtipulatiõe cōtinet cōmodū ſtipulātis; non dicitur cauſa finalis,ſed impulſiua.h.d.quod tene menti valde. Dixi in l. iiij.de ali.& ciba.lega. &c.

Mvlier.

No.hāc legē.No. q̄ licet curator,& eiꝰ fideiuſſores ſint minus diuites , quā ſit ipſe

c pupillus;tñ cura nō eſt ipſo iure irrita.[c]

1 ☞ *Mulier uiro uergente ad inopiā,poteſt dotē repetere.*

2 *Repetitio dotis.quæ fit conſtante matrimonio, quem effectum operetur.*

3 *Exactio quæ non impedit pactum de dote lucranda.*

4 *Virum uergere ad inopiam,qualiter probetur.*

d ## Vbi adhuc.

[d] Marito vergēte ad inopiam, mulier ,p rebus obligatis ,p dote habet exceptionē,& actionē, poteſtate alienādi penitus iterdicta,& pactis dotalibus in ſuo robore p̄manētibus.h.d.

1 No.q̄†marito vergētē ad inopiā, mulier pōt repetere dotē.Sed aduerte:qa hæc lex nihil diſponit ſup actiõe p̄ſonali de dote,

2 ſed ſolū ſup hypothecaria.No.† q̄ iſta repetitio q̄ fit cōſtāte matrimonio, operatur ſuū effectū ſolū ad cōmodum mulieris , ita q̄ viri cōditio in fructib⁹ dotis nō incom-

e 3 modeē.No.tertiò,†q̄ p hāc exactionē: pacta & alia iura de lucrādo ñ īpediunē.Ego iſtā materiā in l.ſi cōſtāte.ff.ſo.mat.diuido in quatuor partes.Primò quæro de p̄ſona repetētis,& multa circa hoc.Itē de p̄ſona eius à quo repetitur.Tertiò de mō repetēdi.Quartò de repetitiõis effectu. aduerte ad oīa quæ ibi dixi:qa modicas leges habemus.† Quæro,qualiter probaē virū vergere ad inopiā. Glo.hic dicit notabiliter, & bñ:eſt j.gl.quæ dicit aliqualī, aut modicū.& no.eā:& eſt lōga materia.Dico in d. l.ſi ſi conſtante.quod aliud eſt dicere, q̄ ad dotem nō ſufficiunt bona:aliud eſt dicere maritum vergere ad inopiam, &c.

1 ☞ *Mulier ſolu.matrimo.an poſsit uēdicare res dotales.*

2 *Hypothecaria,& uendicatio,pro cadens re diuerſis reſpectibus competunt.*

3 *Dos conſtante matrimonio dicitur eſſe.in bonis uiri.*

4 *Actio de dote incipit competere ſoluto matrimo. uel uiro ad inopiam uergente.*

e ## In rebus dotalib.

[e] Hæc eſt bona lex. Breuiter dicit ſolu.matri.mulier ,p rebus dotalibus etiā æſtimatis,habet rei vēdicationē: & cōtra eam non currit præſcriptio niſi matrimonio ſoluto,vel viro vergente ad inopiam.

1 h.d.No.†q̄ mulier ſoluto matrimonio habet vēdicationē rerū dotaliū. & puto hoc nouiter hac lege inductum:quoniam ante hanc legem non reuertebatur dominium quia illarum rerum conſtante matrimonio vxor eſt domina.Ita valde ſingul.dixit domi.Anto.in c.peruenit de empt.& vend.Sed do. Abb.ibi tenet contrariū. glo.in auth.vt immu.col.iij.in ver.matre.& gloſſ.in auth.de non eligendo.secund.nub. in verb.præcept.& de intellectu huius.ſ.vide Bal.hic.

e ☞ P. P A V. P. ¶ In rebus dotalibus. De materia huius legis, vide Alexand.in l.Neſennius.ſ.fundus.ff.de re iudica.Item quod non habeat locum in dote profectitia,vide Socinum.in l.ij.& iij.in princ.ff.ſol. mat.Item an hoc priuilegium competat hæredibus mulieris extraneis,vide Iaſo.in l.prima.in iij.colum. ſolu. matrimonio.

ipſo

ipso iure ad mulierem:vt dixi in l.& si dotis.ſ.eo.ti. Sed cõtra hoc oppo.de eo quod hic dicitur,de rebus æſtimatis,quod videtur cõtra.l.quoties.& l.cùm dotem.ſ.eo.Gloſ.circa hoc ponit opi.hęc eſt veritas,ꝙ fauore dotis vendicatio vtilis cõpetit in his rebus.Et ex hoc habes vnũ argumentum imò quaſi caſum
à ad quæſtionẽ [a] quam diſputauit Iaco.de Are.de bonis poſtea emptis per eũ,cui primò mulier omnia bona ſua obligauerat. Nam primus creditor præfertur alijs in poſtea acquiſitis:nam vt hic vides,ſpeciale eſt hic in muliere,vt in rebus per eã datis in dotẽ præferatur alijs creditoribus anterioribus:ergo in cõtrarium eſt ius cõmune:in alijs præfertur primus creditor.Di
e xi plenè in l.ſi is qui.ff.de iure fiſ.Secundò no.ꝙ †,pro eadẽ re diuerſis reſpectibus cõpetit hypothecaria & vendicatio:nam ſi inſpicimus ius ciuile,ſecundùm quod res dotalis eſt in patrimonio viri,cõpetit hypothecaria:ſed ſi inſpicimus ius naturale,ſecundùm quod eſt in patrimonio mulieris,habet locũ vendicatio.Quãliter pro eadem re cõpetat rei vendicatio, & hypothecaria:dixi in l.ſi.ſ.de ſac.ſan.eccle.& tex.in l.ex ſextãte. §.Latinus.de exce.rei iudi.glo.in §.ſed noſtra.inſti.de leg.dicã in l.j.commu.de lega. Vltimò gl.hic diſputat, vtrum conſtãte
ſ matrimonio †dos ſit in bonis viri,vel mulieris:Et non eſt dubium quòd cõſtante matrimonio eſt in bonis viri.Sed omitto pro modo hanc diſputationem.&c.

b Omnis autem. [b] No.†ex hoc §.ꝙ actio de dote incipit cõpetere ſoluto matrimonio,vel viro vergente ad inopiam.Ideo dico ꝙ eſt argumentũ non caſus:quia hic dicit tex.mouere.& ſic non includit quin ſit nata ante.De hoc ſunt opi.variæ,& diuerſæ inter gl.& doc.& ideo dico duas Accur.quarũ vna eſt in l.ſed ſi alia.de bon.damna. Alia in l.j.j.de repu.Item no.tex.qui dicit,declarauerit &c.&
c ſic nõ ſufficit [c] ipſum vergere ad inopiã,niſi probetur hoc eſſe manifeſtum ipſum vergere ad inopiam.

1 Titulus dotis ex parte uiri eſt oneroſus:ex parte uxoris,lucratiuus,
2 Actio,quæ eſt inutilis penes cedentem,efficitur utilis penes ceßionarium.
3 Ficta donatio indiget inſinuatione.
4 Inſinuatio facta pro uno,quòd proſit alij,qui uenit in conſequentiam.
5 Mulier nõ dans dotẽ incõtinẽti,cõſtituitur ĩ mora,& tenetur ad fructus,& uſuras.
6 Extraneus in dote danda non conſtituitur in mora,niſi poſt biennium.

Vmquidam. Iſta eſt tota ſingularis lex, & habet tres partes principales.Secũda ibi:ſimili quoꝙ.Tertia ibi:ꝑterea ſancimus.Prima pars breuiter hoc dicit.Cũ dos datur ab extraneo marito,quantũ ad eũ eſt datio ob cauſam:quantũ ad mulierem eſt donatio ſimplex:tamẽ inſinuatione non indi
1 get.hoc dicit.Iſtud notabile princi. Nota† ꝙ titulus dotis ex parte mariti eſt oneroſus, licet appareat ꝙ ob cãm accepit:ex parte mulieris eſt lucratiuus,ſecundũ Azo.quod apparet, ꝙa eſt ſimplex donatio:vt l.ſi.§.ſi à ſocero.ff.de his quæ in frau.
2 credi.qd' facit ad multa.Secũdò †nota ꝙ actio,quæ eſt inutilis penes cedẽtem,efficitur vtilis penes eũ,cui ceditur.vt apparet ex iſto prin.Quomodo autẽ iſtud procedat,eſt longum dice-
3 re.Nota† & iſtud tene mẽti,ꝙ ficta donatio eget inſinuatione ſicut vera.quod apparet hic à ſpeciali:nam quĩ dat dotẽ mari-to,fingitur donare mulieri,& de iure cõmuni mulier debebat inſinuare:niſi ei eſſet prouiſum per hanc legẽ.ꝙ no.tu Peruſine. Et iſtũ paſſum examinaui in l.j.ff.de do.vbi tangit glo.vbi ille,qui ſoluit ſcienter,videtur donare,vtrũ requirat iſta ficta donatio inſinuationẽ:ibi dixi.quod nota tu Peruſine, vbi fiũt inſinuationes donationis:ibi allegaui tibi illum tex.

d Simili quoque modo. [d] Breuiter dicit: Dõatio propter nuptias eget inſinuatiõe,& inſinuatio facta à muliere porrigitur ad eum cui per conſequentiã videtur eſſe donatum.hoc dicit.hic nota tu.
4 Peruſine.vides hic † qd' inſinuatio facta ab vno prodeſt ei,ad quem donatio porrigitur per cõſequentiã. Et pro hoc video, ꝙ inſinuatio teſtamẽti facta ab hęrede,porrigit ad legatarios: quia teſtamentũ reſpicit principaliter hæredes, & legatarios per cõſequentiam.quod patet:quia poſſunt eſſe teſtes in teſtamento.hæredes autẽ volentes huic prouidere,inſinuant quantum pro ſe facit:vtrum autem hoc poſsint,cogitabitis,&c.

Præterea ſancimus. Hic eſt magis ſubtilis §.q ſit in hac lege. Promiſſor dotis per curſum biennij cõſtituitur in mora,vt ad fructus & vſuras hac lege expreſſas teneatur: nec prohibet maritus intra bienniũ dotẽ petere.h.d. Tu habes ꝙ poſt biẽniũ promiſſor dotis tene-
5 tur ad vſuras,& fructus.Gl.in l.de diuiſione.ſolu.ma.dicit ꝙ †mulier,quę dotẽ ꝓmiſit,tenet ad vſuras,& fructus incontinẽti à die cõtracti matrimonij. Et aſsignat rõnẽ veriſsimã:quia ſicut emptor poſtquã recipit rẽ,lucrat fructus rei,ſtatim cũ eſt in mora ſoluẽdi pretiũ,ipſe tenet ad vſuras:vt.ſ. de actio.emp.l.curabit.ita & mulier cũ vir alimentat eã,& ſuſtinet onera matrimonij ſtatim eſt in mora.oẽs doc.dicũt ꝙ illa gl. nõ dicit bene per hãc legem:quia nõ cõſtituit in mora,niſi poſt bienniũ.Sed glo.dicit melius quã omnes ipſi.Gloſ.quæ eſt in l.de diuiſione.loquitur,qñ mulier ipſa dat dotem:vnde qa ipſa recepit aliquid : quia vir alimẽtat eã,& ſuſtinet onera matrimo-
6 nij reſpectu eius:meritò cõſtituitur in mora incõtinenti,ſicut in cõtractu emptionis & vẽditionis:lex iſta loquit † in extraneo dãte dotẽ nam extraneus ipſe nihil recipit ideo nulla eſt mora quo ad eum:quia ideo gl.dicit,ſi quis,ſcilicet extraneus.& quod ſic intelligaſ apparet ex pręcedẽti §.poſito ꝙ hoc intelligereſ de muliere promittente dotẽ.tamẽ illa gl.l.de diuiſione.dicit verũ: nam fateor ꝙ ante biẽniũ tenet mulier ad vſuras,& fructus, ad ſimilitudinẽ emptoris,& venditoris:poſt bienniũ tenetur ad maiores.& hoc eſt quod hęc lex dicit in fi. ibi:ſed ſiue ante biennium,&c.Et ſic appa-
e ret quòd poſt biennium tenetur ad maiores ſecundùm tenorem huius legis,&c.

De rei vxoriæ actione. Rubrica.

Continua vt in gloſſa,&c.

1 Corpus iuris dicitur id,ĩ quo articuli iuris cõtinẽtur.
2 Collegium dicitur unum corpus.
3 Dos petitur,& repetitur actione ex ſtipulatu.
4 Stipulatio ficta non requirit ſolennitatem uerborum.
5 Facilius cõfirmatur inualidum,quã inducatur qđ nõ eſt.
6 Actio de dote habet tacitam hypothecam.
7 Tacita hypotheca competens mulieri in actione de dote eſt priuilegiata.
8 Rebus dotalibus euictis,iſta actio habet locũ ꝓ euictiõe.
9 Actio ex ſtipulatu pro dote,eſt actio bonæ fidei.
10 Legatum factum per debitorem creditori, quòd in dubio non intelligatur animo compenſandi.
11 Retentio quãdo habet locum ob res donatas,uel amotas.
12 Soluto matrimonio liberis exiſtentibus:an dos redeat ad patrem.
13 Impenſæ neceſſariæ,quando minuant dotem.
14 Cautio de defendendo inuicem inter fratres præſtatur tẽpore diuiſionis.
15 Actio de dote filiæ ſui iuris effecta in quartam imputatur & in collationem uenit.
16 Mulier quòd uideatur dotem ſtipulata extraneo, pro ea dotem dante.

LEX I.

Rem in præſenti. Imperator primò ponit ſuũ proœmiũ.Secũdò illud exequit.Secũda ibi:rei vxoriæ ita ꝙ,&c.Proœmiũ nõ indi-
1 get ſummario.No.ꝙ dicit in prin.ꝙ †dicitur corpus iuris,ĩ quo cõtinent articuli iuris.Sicut corpus humanũ dicit,vbi cõtinẽtur membra humana.Sic ẽt vnũ †collegiũ vo-
2 cat vnũ corpus:qa mẽbra illi⁹ corporis cõtinent:vt ff.de colle.illi.ſup ru.& ẽt ſup l.j.

e Rei vxoriæ. [e] Iſte §.vſq; ad §.j.ita-ꝙ.breuiter dicit. Dos

P. PAV. P.
a Ad qõnẽ.vide do. Franciſ. conſil.xxxij. in fi.& ii.colum.
P. PAV. P.
b Ois aũt.an ãt iſta ꝓſumptio noceat ſoliũ quo ad effectũ cõſignationis, iuxta l. vbi adhuc.ſ.eo.an ẽt ſolu.mat.quo ad effectũ exigẽdi dotẽ, vi⁹ de Com.tenẽtẽ ꝙ ſic, cõſil.xcij.inci.in noie dñi noſtri.in j.dubio. Itẽ ꝙ iſte §.nõ procedat in rebus æſtimatis,vide Bal.hic.Item qñ incipiat currere ꝓſcriptio cõtra mulierẽ negligentẽ petere dotem, vide Pau.de Ca.cõſi.ccxcvij.inci-piẽ.ego Pau.de Caſt.
P. PAV. P.
c Nõ ſufficit.Refert & ſequit Alexã.in l. ſi cõſtãte.in princi.in xij.col.ff ſolu.matri.
d Simili quoqꝫ mõ. Et vtrum inſinuatio facta per vnũ ꝓfit, adde tex.ĩ aut.eo de curiũ.in verſic.ſiue alius &c.de dona.ante nu.& quod ibi notat Bal.Sed iſte text. probat pro & cõtra, Bal.hic in xij.colum. non firmat.Alex.
P. PAV. P.
e Rei vxoriæ.Circa huĩ⁹ §.ꝙ vbi aliquid non requirit neceſſariò ſi exprimatur & ineptè ꝙ non veniat actum: vide Feli.cumulatim ꝓ et cõtra & declarantẽ in c.cũ ordinẽ.in j.col.& ſeqũ extra,de reſcrip. aliquid per Ro.ſing. dccxcj.inci. in Chriſti noie.quẽ non allegat Feli.& in conſil. cccxliij.in ij.colũ.Dicit tamẽ Bal.in c.j.in ij.colũ.de mi.vaſal.q cõtu.eſt quot & quẽ poſſunt fieri ſine citatione.ſi nõ rectè fiãt, ipſo iure nulla ſint. Itẽ vide ad regulam multa per Iaſo.in l.j. in prin.in vlti.colũ ff. de eden.qui rñdet ad iſtum tex.& dicit ꝙ probat contrariũ,ſecundũ Ang.Itẽ vide quæ dicit Iaſ.in l.edicta.in ij.col.in fi.C.de eden.& vide quæ dicit Felin.in c.examinata.in vij.col.& ſeqũ.de iudi.an actio inepta vitiet libellũ, cũ nõ requiraſ expreſſio actiõis.item limita regulã vno modo, vt per Socin.in l.non dubitam⁹. poſt prin. de cõdi.& demõ. Itẽ ad regulã vide Iaſ.in l.vinũ.in xvj.col.& ſeq.ſi cer.pe.vide quę dicit Ale.ĩ l.fi.ff.deli. & poſth.qñ ĩ aliqua cã nõ requiritur libell⁹ vt in ſummarijs,ſi libel leret ineptè,an vitiet.vide tñ ĩ cõtrariũ,q dt Decius in cõſi.xxxvij.col.iij. vbi quando non requiritur cã

ſ dicto teſtis, ſi exprimat, & inepte vitiet.

a ¶ Hypothecam. Sed vtrũ iſta tacita hypotheca debeat hre executionẽ paratã, ſaltẽ ſtãte ſtatutovict bar. qp nõ, in l.j.verſ. q. de his q i teſt.delẽ.& idẽ Bal.hic ĩ princ. Adde quod Roma. voluit qp ſic conſilio cxlvij.

☞ Pro cõcordia aduerte, qp iter doctores q ri ſolet, an dos dẽat redire ad patrem mulieris.mortua filia relictis liberis an verò dẽat remanere apud liberos ipſi⁹ mulieris & Bar.ĩ hoc §.taceat. alʒ maneat. qđ indiſtincte reuertit ad patrẽ mulieris,et ĩ l.dos à patre.j,ſo,mat,cõtrari⁹ tñ allegat ĩ l. poſt dotẽ.ĩ qõni. ff. de iur. do.tu dic,ſi bñ videatur bar.nõ eſt ſibi cõtrari⁹qa eõcludit primã opi.de iure,pcedere,maxime ĩ dote,pfectitia: & maxime qñ ſtipulatur. ſed de cõſuetudine ſecus: et ita procedat ſecunda opi.vt ipſe Barto.voluit in d.l.poſt dotẽ. & in d.l.dos à patre.

b ¶ Exactio. Et nota qp iſta dilatio competit marito etiã cõtra extraneũ, qui dotem dedit ſecundũ gloſ.in l.j in prin.ff.ſolu.matri. Et in materia dic vt hic,per gloſſ.videlicet qũo & qñ mulier debeat ali poſt mortẽ viri. vide Bar. & doc.in l. diuortio. §.j.ſolu. matri. Et de intellectu huius §.vide Bar.in l.ſi conſtante.§.quoties.ſol.matr. Et quæ fuit cauſa,& ratio huius dilationis,vide Bar. & Bal. in l. diuortio.§. interdum.ſolut.matrimo.

❧ P. P A V. P.

b ¶ Exactio. Adde, tamen qp ſi dos conſtabat primo in rebus mobilibus,quæ ſunt alienata, vt ex pretio ſint emptæ res mobiles, debet fieri reſtitutio, nõ ſtatim ſed poſt annum caſus eſt ſingularis in l.cum in fundo.§. ſi fundus, de iure dotium. quem Roma. exclamat ſingula.eccxxiij.incip.tu habes. Itẽ qñ maritus legat vxori dotem,põt ſtatim repeti.vide practicam Papien.in forma libelli quo agitur ad reſtitutionem dotis in verſic.dicta colũ.ij.Bart.in l.ſi diuortio.ff.de verb.obliga.& tex.in l.j.ff.de dote prælega.

❧ P. P A V. P.

c ¶ Videamus igitur. Circa iſtam materiã quando actio competat patri & quando filio, & quibus modis conſuletur in

petit actiõe ex ſtipulatu,ẽt ſi nõ fuerit interpoſita,& ex vtraqꝫ pte ineſt tacita hypotheca:& ẽ actio bonę fidei.h.d.Not.† qp dos petit,& repetit p actionẽ ex ſtipulatu. No.qp ſtipulatio fingit eẽ facta vbi nõ eſt: 4 & ex hoc habes† qp ſtipulatio ficta nõ requirit ſolẽnitatẽ ỹborũ.No.qp† facili⁹ cõfirmatur inualidũ,quã inducat qp nõ eſt.Hic habes vnã glo.q ſignat quędã cõtraria, & nõ ſoluit ſup verbo fortitudinẽ.ibi:vtile.imò vbi vitiat vtilis,ſcilicet propter defectum volũtatis teſtatoris ibi ademptum. ſed illud ideo:quia eſſet contra ſui naturam.

Et vt plenius. Not.† actionẽ de 6 dote eſſe priuilegiatã in hoc qp habet tacitã hypothecã. a

a Ad hoc opp.& vr qp hoc priuilegiũ cõpetat mulieri,nõ actiõi.Inſti.de actio. §. fuerat.& j.q po.ĩ pig.ha.l.aſſiduis.Sol.Priuilegiũ tacitæ hypothecæ cõpetit actiõi: & habet locũ in vtraqꝫ pte.vt hic. & trãſit ad hrdes,& ad quoſcũqꝫ:vt j.ea.l.§. illo pculdubio.† No.qp iſta tacita hypotheca ſit priuilegiata,vt cæteris pferat,nõ cõpetit niſi ipſi mulieri,vt legibus cõtrariꝫs. Et p hoc 7
apparet rñſum ad q.quã hic facit ſupꝫ ỹbo, latere:qa tacita hypotheca,q cõpetit viro, nõ eſt priuilegiata.Secũdò no.† qp reb⁹ do 8
talibus euictis iſta actio habet locũ p euictione cõtra.ſ.e.ti.l.j.Sol.l.Illa intelligitur ſecundum diſtinctionem huius legis.

Sed & ſi nõ. No.hic tertiũ priuilegiũ actionis ex ſtip.qa 9
eſt bonæ fidei.No.qp† actio ex ſtip.p dote eſt actio bonæ fidei. Sed an hoc ſit verũ in actione ex ſtipulatu,quã habet vir p dote petẽda an verò intelligat de ea quæ cõpetit mulieri.Glo.tãgit in l.ij.in princ.ff.ſol. ma.& etiã in l.de diuiſione. Mihi aũt vr qp ex vtraqꝫ parte ſit bonæ fidei,per iſtũ text. cõiunctũ cũ præcedẽti.§.qp apparet: qa hic loquit de actiõe ex ſtip.ex vtraqꝫ pte, &c.

Primũ itaq; Breuiter dicit: actio ex ſtip.p dote nõ minuit ppter legatũ factũ vxori:niſi exprimatur.& hæc actio trãſit ad hrdes ſine mora nec patit retẽtiões ob mores, ob res amotas,ob liberos,vl impẽſas,ſed pdictis actionib⁹ cõpetẽtib⁹ repetunt.h.d.vſqꝫ ad §.illo. 10
no.† qp ſi debitor legat creditori, in dubio nõ intelligit aio cõpẽſandi,niſi exprimat. quod plenè dic p Ia.de Are.in l.ſi cũ dotẽ. §.ſi pater.ſol.matri.facit arg. cõtra.j. vnde vir & vxor.aut.præterea.ſed ibi dicam. & plenè dixi in præalleg.§.ſi pater.&c.

☞ Taceat. Op.& vr,qp ppter mores retineat dos:vt l. conſenſus.j. de repudijs.Sol.intellige hic, qp erãt tales mores,q pudorẽ matrimonij non lædebãt. 11
Opp.ſecũdò & vr,qp† ob res donatas, vel amotas poſsit fieri retẽtio:vt l.diuortio.§. ob do.ſo.ma.Sol. cõpẽſatio bñ põt fieri, ſi vtriqꝫ debeat pecũia: ſed ſi ex altera debet ſpecies,nõ eſt locus retẽtio.Ita loquit hic.
Vltimò.† Iſte ver.ſileat.facit ad illã qõ.an 12
tiquam,vtrum ſoluat.exiſtentibus liberis dos ad patrẽ redeat hæc l.facit qp ſic.in hoc quòd dicit ſileat,ob liberos retentio.

Sed nec ob impẽſas. Oppo. 13
† qp impẽſæ neceſſariæ nõ minuãt dotẽ:vt l.qđ dr de ipẽ.in re.do.ſup hoc paſſu fuerũt opi.in

ter iuriſ.& dr ff.de iu.do.l.ſi is.§.qp dr.& in d.l.qp ſunt etiã opi.inter noſtros mod.Ego teneo opi. Vlp.qp dic vt in d.l.qp dicitur. ff. de impen.do.&c.

Illo procul. Mortua vxore in ma- d
trimonio,hæc actio ſe cũdũ ſui naturã ad hæredes trãſmittit.h.d.

Cum autem. Breuiter dicit qđ hæc actio cõtra virum datur,inquantum facere poteſt:& rerum mobilium reſtitutio debet fieri intra annũ,& rerum immobilium incontinenti & vſuræ debent à tempore moræ: fructus à tempore ſol.ma.h.d.vſqꝫ ad §.igitur. &c.

b Exactio. b Gl.in hoc §.format multas quæſtio.& pulchras:& inter cæteras primò no.illã q.de re data in dotem æſtimata,vt electio ſit viri. Secũdò no.illam aliam qõ.intra annum vnde debeat ali vxor,quia debeat ali ex bonis viri,ſi aliude non habet &c.

Igitur & in ſequenti. In ratiõe l. Falcidiæ,mulier inſtituta dotem, tanquã æs alienum,deducit.h.d.&c.

Cumq; Imperator incipit tractare quod attribuit actiõi ex ſtipulatu,ex natura actionis rei vxoriæ. Et quid erat vtriuſqꝫ cõmune.Breuiter dicit: partus ancillarũ pertinet ad mulierem,fœtus pecorũ ad virum: reditus vltimi anni 14
diuiditur pro rata,† & cautio de defendẽdo inuicẽ inter fratres tempore diuiſionis præſtatur,hoc dicit. Circa hoc de diuiſione fructuum vltimi anni,glo.ponit diſtinctionem in l.fructus. & l.diuortio. & l.ſi ante.ff.ſolu.matri.& dic vt in ea &c.

c Videamus igitur. c † Filia ſui 15
iuris effecta morte vel emancipatione dotis, actio conſolidatur in ea, quæ cõputatur in quartã, & venit in collationem.h.d. No. quod dixi in ſummario. Iſtud pcedit ſine ſcrupulo aliquo,in actione ex ſtipulatione tacitè inducta per hanc l.Sed quæro, quid ſi pater expreſsè fuit ſtipulatus? Glo,valde no. tenet qp idem,quam vide:quæ incipit, nunquid quã tene menti perpetuo.Multi docto.ſunt in contraria opinione.quaſi communis opinio eſt in contrarium. Ego tamen teneo iſtã gloſ. & iſtam materiã cum quibuſdã diuiſionibus, & diſtinctionib⁹. quam ſic examinaui in poſt dot. ff. ſo.ma.

d Accedit. d Si extraneus dat dotẽ p muliere,mulieri quęritur e actio e integra:niſi dans incõtinenti fuerit ſtipulatus. f Et extraneus intelligitur f
quicunqꝫ nõ habet mulierem in poteſtate. 16
h.d. Vides,† qp quando extraneus dat dotem pro muliere, mulier videtur ſtipulata: niſi vir incontinenti fuerit ſtipulatus.

g Glo.format g q.& multũ notabilem, qd ſi extraneus p miſit dotẽ pro muliere, & tpe promiſsionis nihil dicitur,qp dos promittatur ſibi reſtitui:an poſtea poterit ſtipulatio piudicare mulieri? Glo.determinat,& bene,quod non:vt l.ex morte.infrà ti.primo quam tene menti. Vide gloſſam primã poſt princ.no.ver.extraneum &c.

Et hoc ex rei. Viuo patre,hæc actio eſt cõmunis patris & filiæ:ſed patre mortuo etiã poſt conteſtationem ad mulierem integrè pertinet.h.d.&c.

Et cum

vno vel alio, vide q habes ad Bartol. in l. poſt dotẽ. in princ.ff. ſolu.matri.

❧ P. P A V. P.

¶ Accedit. Iſtud procedit etiã in muliere abſente. Et qd ſi matrimoniũ illud nõ ſequat vide Deciũ cõſil. xxxv. cũ duobus ſequẽtib⁹ vbi etiã qp diuerſum ſit in patre & in extraneo. Et dũ dicit hic qp extrane⁹ videt donare, limita niſi extaret paterfamilias,q tenet eã dotare.qa videt dediſſe animo repetẽdi à patre. Pau.de Caſt.cõſ. cxx.inci.ſi dicto.prope fin. In contrariũ vide Soci.in cõſi. ccxcj. col.ix. Sed opi. Pauli tenet Bal.in tractatu dotis.charta viij. col. vlti. licet eũ non alleget. vide q dicit Lanpeg.in e. tractatu in j.parte. qõ.xx.& xxiiij. Et qñ eſt debitor vel gerit negotia, nõ cẽſet donare. Ale. cõſilio c.volu.ij. vide q ſcripſit Decius conſ. lxvj. & duobus ſeq. quando vnus de fratribus dotauit ſuam filiã de bonis cõmunibus ſcientibus alijs an videat conſentire animo donandi. Pro prima opi. vide Cor. no.cõſi. cxxiiij. vol.j. q loquitur de patruo dotante neptẽ ex fratre excluſam à ſtatuto, vt poſsit repetere à fratrib⁹ dotẽ maximè ſi patruus haberet bona cõmunia vide eũdẽ ad idem conſi.cccxvj.vo.iij.

¶ Quærit actio. iſtud intellige, ſi ſequatur matrimoniũ: aliàs ſecus l.ſi meo.in princ. de iure doti.& in l.ſi donaturus. de condi. ob cauſam.

❧ POMATES.

¶ Stipulatus. Limita vt nõ procedat ĩ fratre,qui eſſet hæres patris,qd ſi ſtipulat dotẽ ſibi reddi,nõ tenet illã ſtipulationẽ remittere filio. Ita. Ancha.conſil. ſuo cccxxxv.inci.ex narratis ſuperius. licet videat cõtra iſtũ tex.loquentẽ de quolibet extraneo:& hoc caſu mulier nõ poteſt aliquo modo de ipſa dote diſponere,vt per Alex. conſi.cj.col.ij.volu.ij. & limita etiã iſtum tex.vt per Soci.conſi. cxxxv.

g ¶ Gloſ.format. Vide latius per Barto. in l. quoties. ſolu.ma. Vide Bar.in l.j.in prin. ſolu.matri.

a ❧P. PAV. P. ¶ Et cùm lex. Circa auť. sed quamuis quæ sequitur istum. §. dum dicit in ea ꝙ pater põt minuere dotẽ filiæ mortuo primo viro, vide latè Dec. cõsi. xxxv. & seq. vbi an locum habeat in dote promissa, & quid in hæredibus patris.

b ❧ POMATES. ¶ Quãuis. Nota ꝙ ista l. quamuis. quæ vult quod pactum à patre, ꝙ filia superueniente sol. ma. hæredes mariti lucrentur dotẽ, vel partem, non præiudicet filiæ, habere locum et in extraneo, secũdum Bar. consi. cxxij. inci. Titius maritauit. vbi vult istud procedere etiam si stipulatio interuenisset licet ĩ hoc cõtrarium teneat, & sentiat gloss. hic. propter quam ita expresse tenuit Roma. in l. j. ff. sol. matrimo. licet ibi & in §. sequẽ. cum Bart. teneat etiam hic Salice. & Aret. in ista autem quæstione ego crederẽ quòd opinio Bartol. in patre per istum text. sit vera. quam etiam sequitur hic Salic. & maxime, quia cùm dos restituitur patri, cum hoc vt iterum dotet filiam nubere volentem illa dote, & non minori l. j. & authen. ibi posita. C. de rei vxor. actio. sequeretur ex hoc, quòd fieret præiudicium filiæ: quia cùm valeret pactum, diminueretur de facultatibus patris. vnde ipse non dare teneretur summã prioris dotis, sed eam quæ facultatibus nũc conueniret, iuxta l. quæro. ff. de iure dotium. Sed hæc ratio non videtur bona: qa dicta authentic. ibi posita, vult quòd pater nullo modo possit diminuere de summa prioris dotis: nisi clare aliqua fortuita decreuerit eius substantia. Sed certè tale pactum non est casus fortuitus: & sic non præiudicabit filiæ: quia imò pater tenebitur illam summam prioris dotis dare & sibi imputet ꝙ tali conuentioni se adstrinxerit, cùm sibi ab initio liberum fuit se tali legi non submittere.

§ ¶ Pacto matris. An ex pacto matris acquiratur filio, vide etiam quod dicitur de verbor. obligatio. l. stipulatio ista. §. alteri. vbi per doctores: & hic etiam quid in parte, vide Bartol. in l. si patri. ff eo.

d ¶ Hæreditas. Et facit. l. verba contraxerunt ff. de verbo. significa. In contrarium videtur text. in l. tale pactum. §. j. ff. de pact. et ibi Barto. licet Ange. ibi contra Bartol. posset dici quòd ista l. & l. si mulier. loquerentur in extraneo, secus in coniuncta persona, vel ab intestato successura. Et de huius ītellectu vide Barto. in l. fi. ff. de pact. in penul. colum.

e ¶ Paraphernalibus. Et quid si ista bona paraphernalia sint cõsumpta per virum vide l. de his. vbi est tex. no. de do. inter vir. & vxo.

f ¶ Ab extraneo. Quando extraneus dotando videatur donare, vide in l. fi. n. & ibi dixi. ŝ. de dotis. promis.

g ¶ Accedit. Et latius per Bart. in l. quoties. soluto matrimo. Palat in fruĉtibus. gloss. ut in versic. perrexerint. in auth. de non elig. et Bald. in auť. finem. me. ŝ. ad Velleia.

❧. P. PAV. P. ¶ Aequalitas. Vide circa istã authen. Roma. singul. ccccclxij. incipiẽ. constante matrimonio circa non facienda pacta inæqualia vide Cepol. caute. lxxv. Item circa istam æqualitatem vide Com. consi. xxvj. incip. cùm sicut tum pendig sit in pro. circa finem. vbi potest quòd literæ consuetudine tolerentur inæqualitas: si tamẽ fiat pactum de lucranda dimidia dotis. & ecõtra, propter inæqualitatem seruãdam in quora licet non in quantitate seruetur. Et ibi ad finem ponit quòd valeret pactum in contrarium initum.

h ¶ Aequalitas. Ad istã auť. vide Bal. post gl. in auť. dos data & fallit in l. qđ scimus. ĩ. de bo. q̃ lib. secũdũ vnã lec. in fi. & tenet Bal. in auť. siue à me. ŝ. ad velleianum.

¶ Si mulier. Vide quę dixi ĩ l. pe. j. ad l. Falc. & qũo cognoscatur res esse paraphernalis. vide Bart. in l. ob maritorum. ŝ. ne vxor pro marito.

¶ Glos. dat. Adde qđ no. Bart. in l. vulgo. ĩ. de admini. tut. & not. Bar. & doc. in l. maritus. ŝ. de ꝓcu. & singa. alleg. l. si qua p. cullitã. §. fi. de epis. & cle. & tĩ est gl. in contrariũ secũdũ Bal. not. in l. j. C. de ꝓcu. & vide etiã Bart. in l. iii. ff. de Car. edi. & in l. Mæuia. in prin. ff. sol. ma. vbi p. Bal. & p. Imol.

❧ P. P A V. P. ¶ Instrumenta. Circa hoc vide oĩno Rom. sing. ccccclxxx. incipiẽ. d. & in tit. cõsi. ccccxlvj. ad finem.

❧ P. PAV. P. ¶ In vsuris. vide Cõ. in cõs. ciiij. cũ suis rubricis, vbi ponit q̃ dicanẽ ꝓpriè paraphernalia: & qd de fruĉtib⁹ naturalibus vel industrialib⁹ ponit, vide ibidem.

❧ P. P A V. P. ¶ Nota. Vide in l. maritus. C. de procurat.

De pactis conuentis tam super dote.

a Et cùm lex. [a] Fundus dotalis vbícunq; positus, non põt alienari, neq; obligari, impediẽte lege Iul. dotalis fundi p hãc cõfirmata, & declarata h. d. Hoc est verũ in fundo dotali, & sic in re immobili: sed quid in re mobili? Et circa hoc dic vt no. p gl. in auť. siue. ŝ. ad Veleia. & ego dixi in l. j. sol. ma. &c.

Illud. Omnia pacta dotalia, quæ non sunt contra legẽ seruentẽ intacta. & hæc lex in præteritis locum habet. h. d.

De pactis conuentis tam super dote. Rub.

Contínuatio patet de se, &c.

LEX I.

Legem quam. Istã legẽ habuistis de ỹbo ad verbũ. ŝ. de pac. l. legẽ. Breuiter dícit Pactũ appositũ iuxta cõtractũ, vel iuxta rei traditionẽ, rei cohærẽtia vestitur. h. d.

LEX II.

Fructus prædiorũ. Gl. legit hanc l. duobus modís: vt patet ex ea fm vtrãq; breuiter dicit. Pactũ de fructibus rei dotalis est seruandũ. h. d. fm vnã lec. loquit vxorí; fm aliã loquitur viro, &c.

LEX III.

b Vamuis. [b] Pactũ patris non nocet filiç, in actionibus dotis. h. d.

☞ *Actio quando quæratur filijs, ex pacto matris.*

1 2 *Hodie inter patrem & filium in aduentitijs consistit obligatio ciuilis.*

Pactum dotale. Filijs per matrem non quærit actio: & inter patrẽ & filiũfamílias cõsistit obligatio ciuilis in aduentitijs. h. d. Hic est bonus casus. Duo habes notare, q̃ dixi ĩ summario. † Ad primũ

c opp. & vĩ ꝙ ex pacto matris [c] quærit actio filijs: vt ff. sol. ma. l. Caius. So. Casus speciális est ibi in dote fauore ei°, p quo dos dať. Hic eñ licet pactũ interponať super dote tñ qđ acquirať filio, respicit fauorẽ filij, nõ eius, p qua dos dať. Opp. ij. de l. pater. j. eo. Sol. Ibi loquit in patre: hic in matre. Simile habetis ĩ l. debitor. ff. ad Treb. Dices tu, ꝙ est cõtra casum l. Publia. in prin. ff. depositi. vbi ex pacto matris quærit actio filio: Rñ. nõ: qa pactũ interponit super re ꝓpria. Vñ idẽ iuris est, si mater paciscať, vt reddať filio, sicut cuilibet extraneo: vt ŝ. ad exhib. l. pe. Ad secundũ opp. † inter patrẽ, & filiũ nõ cõsistit obligatio ciuilis: vt l. frater à fratre. ff. de cõdi. inde. Sol. Illud est verũ olim: hodie secus in aduentitijs: vt hic, & l. iubemus. j. ad Treb. no. in auť. vñ & si parens. ŝ. de inoffi. test. l. si quis pro eo. §. j. ff. de fideiuss. & no. in d. l. frater à fratre &c.

d Aereditas. [d] Pactũ de dote mulieris post mortẽ reddẽda, vim testamẽti non obtinet. h. d. Hæc lex legit duobus modis. Vno modo in marito: alio modo in extraneo: & ista de extraneo est vera. Probatur ex prin. l. dum dicit; hæreditas extraneis.

Si conuenit. Pactum patris nocet ipsi patri cùm actio dotis ad eum integrè coperit pertinere. h. d. in summario &c.

Pater pro filia. Per ascẽdentes p líneam paternã descẽdentibus, quæritur actio vtilis. h. d. Op. ŝ. e. l. pactũ. Sol. Quídam intelligunt hoc de nepotibus ex filio, & cessat illud cõtrariũ. Alij intelligunt de nepote ex filia: & tunc obst. contra. nec põt rñderi, & ideo ista lec. non est vera, qa per ascendentes ex línea materna, non quæritur actio vtilis, nec directa. Item opp. ŝ. de iure do. l. si genero. Solu. vt gl. vel vt ibi &c.

e Ac lege. In rebꝰ paraphernalibꝰ [e], marítus se intromittere non habet, muliere contradicente. h. d.

Ex morte. Pacta de lucranda dote, & donatione propter nuptias, debẽt esse ęqualia respectu quotæ, non respectu quantæ: etiã

f si ab extraneo [f] pro muliere donetur. h. d. No. fi. huius l. quam gl. allegat multum notabiliter. quod ad hoc vt ille qui promisit

h dotem. posit etiam stipulari, requirítur ꝙ tempore promissionis hoc agatur. secus si promisit, & postea in traditione velit stipulari. Certè non potest: vt vidistis. ŝ. titul. proxi. l. j. §. accedit [g]. &c.

h Equalitas. [h] Ista auť. ďt gl. ꝙ de cõsuetudíne nõ seruať. sed tñ nos vtímur &c.

Lege Leonis. Ista lex tollit vnũ dubium super l. præcedentí. breuiter dicit:

k Dísparitas ín pactís de lucrãdo, reducitur ad paritatem ín quãtitate minori. h. d. &c.

1 ☞ *Maritus in rebus paraphernalibus, quando videatur factus procurator.*

2 *Vsuras rerum paraphernalium, quòd maritus ꝓ. possit conuertere in communes usus.*

3 *Per prouisionem hominis, quando videatur recessum à prouisione legis.*

i Si mulier. [i] Hæc est bona lex. Breuiter dícit. Maritus ín rebus paraphernalibus intellígitur ꝓcu. & vsura põt in commodũ cõe conuertere, & pro

l his bona sunt obligata, nísi ipsa in obligatione sibi ꝓspexerit: & tenet maritus adhibere in eis maiorẽ díligentiã quã in suis.

1 h. d. No. † ꝙ maritus in rebus paraphernalíbus dicit factus procu. Contra. ŝ. de procu. l. maritus. Gl. dat [k] plures sol. hæc est ve-

l ra ex eo, qđ tradidit marito ínstrumenta [l], videt eũ fecisse suum procuratorẽ. Ita dicit gl. tua, quã vide, & no. est gl. Secundò not.

2 ꝙ † vsuras rerũ paraphernalíũ maritus põt cõuertere ĩ cões vsus. cõtra. ff. ad l. fal. l. pe. in prin. Dicit gl. aliud est in fruĉtib⁹: aliud

m est in vsuris [m]: & vide gl. tuã not. Doct. nĩ oẽs intelligũt istã gl. in fruĉtib⁹ naturalibus: secus in industrialibus, ín qbus eadem est ratio, quæ in vsuris. do. Mar. Syl. dís-

n putauit ístam quæstionẽ, quã vĩ eodẽ modo vidísse. Ego re-

3 tauí tibi istã gl. & q. in d. l. pe. ff. ad l. Fal. No. [n] vltimò † ꝙ ꝓ pro-

& quæ ibi ſcripſi. Item vide Alex. circa iſtam materiam, & conſil. lxiij. in ij. volu. incipien. ſuper dubio quo quæritur. aliàs eſt conſi. ccv. Et vide eundem conſi. xliij. in j. vol. in j. viij. & ix. colum. in quibus locis habes quæ dicantur paraphernalia. Et vide etiam omnino in l. maritus. in vlti. colum. Alexand. in l. j. ff. ad leg. Falcid. poſt Barto. Et quòd ſint etiam reſtituendi, vide omnino Bar. conſi. cxxv. inci, quæſtio talis eſt. & latiſſimè omnino Pau. de Caſt. cõſi. clxxxvj. incip. ſuper primo. Item inquãtum dicitur in diſtinctione doctorẽ in iſta materia ꝙ ſi fructus ſint cõſumpti non teneant hæredes veri, licet tenerẽtur ſi non eſſent cõſumpti: an in dubio præſumãtur cõſumpti. Flor. de ſanc. Petro in ſubſcri. ad cõſi. ciij. Com. de quo ś. tenet ꝙ ſic. contrarium tenet Pau. de Caſt. in d. conſil. clxxxvj. Sali. in iſta l. fina. dicit ꝙ credit marito aſſerẽti ſe cẽtũ petiſſe in vſus communes. Quod intelligit Anto. in d. cõſil. clx. in iij. col. ſi dicat veriſimilia. Secus ſi quantitas eſſet magna, vt p eũ. Vide etiã econtra Salic. Alex. in l. maritus. quæ eſt lex pe. in col. fi. ff. ad leg. Falci. vide in materia qũo maritus teneat ad fructus bonorũ paraphernaliũ, & qd de penſionibus, Alex. cõſil. clxiij. in v. volu. in ij. & iij. col. vide ĩ tabula ſuà & ibi in d. conſil. clxiiij. patet qũo conſtituant paraphernalia.

a ¶ Legis. vide Bart. in l. ſi cum dotẽ. in prin. fol. ma. Spe. in titul. de coniũcta perſona. qđ limita vt per Bal. inſtit. de act. §. item ſeruiana. Alex.

P. P A V. P.

d a ¶ Legis. circa hoc an & qñ cẽſeat receſſum à generali vel ſpeciali in caſu iſto. et quod ſi ſpecialis eſſet appoſita per aliũ, non per vxorẽ, vide do. Anto. conſi. xxxv. ante fi.

b ¶ Confeſſata. Circa confeſſionem factam de dote, vide aliqua ꝙ no. Spe. in titu. de confeſ. §. ij. in fi.

P. P A V. P.

e ¶ Confeſſione. Circa materiã exceptionis nõ numeratæ dotis, vide latè Fel. in ca. ſi cautio. in vñ chart. & ſeq. extra, de fide inſtr. Et an & quãdo confeſsio ſola dotis, vbi non conſtat de actuali numeratione, 1 præiudicat marito, vel alijs creditoribus, vide latè Socin. in l. j. fol. matri. in v. charta & ſeq. vſq; ad finem. vbi ponit quando eſt facta poſt contractũ matrimoniũ vide etiã latè Alex. conſil. cxlij. in v. vol. vide Barba. conſil. xxxvij. volu. iiij. in ij. dubio.

d ¶ Vide hanc gl. vide Bald. in rub. de priuil. do. in iij. columna. & Bartol. in l. aſsiduis. f

uiſionem hominis, receditur à prouiſione legis. a Gl. aſsignat arg. cõtraria, & nõ ſoluit ſuper verbo, contentam. ibi. §. ſi ex conuentione. Sed hic prouiſio legis erat de iure ſpeciali; in contrario de iure communi. Circa quod plenè vide Cynũ in l. ij. de iure emphy. &c.

a

De dote cauta non numerata. *Rub.*

Continua vt in gloſ. &c.

☞ *Scripturæ publicæ ſtatur, in eo quod ibi continetur.*

1 2 *Inſtrumẽtis dotalibus hodie renũciatur exceptioni nõ numeratæ pecuniæ: & ideo ſufficit ſola confeſsio.*

LEX I.

DOtem. Dos confeſſata b non numerata, effectualiter nõ poteſt repeti. h. d. Cõtra iſtud oppo. & videt: qa inſtrumẽtũ probat: vt l. fi. arbi. tute. Dicunt quidam, ꝙ hic fuit ſcriptura priuata, non publica. Vel aliter dic: dicit gl. & melius: † Scripturę publicę ſtatur in eo quod ibi continet: vnde ſi in inſtrumento contineretur numeratio: qa notarius dicit, dedit, & numerauit, in preſentia mei notarij: & ſufficeret. Sed hic continebatur confeſsio tantũ, non numeratio: ideo põt obijci exceptio non numeratæ dotis intra tẽpus ſtatutum infrà l. vlti. & auc. ibi poſita. Itẽ opp. † quia ſecundũ hoc omnes errant: qa inſtrumẽtũ dotale fit de ſola cõfeſsione c. Solu. In inſtrumentis hodiernis renuncia tur exceptioni nõ numeratæ pecuniæ: & ideo illa inſtrumẽta ſufficiunt. Item intelligo gl. & bene: de quo videbitis in l. ſi ex cautione, de non nume. pecu. & vide hanc gl. d quã nota & perpetuò tene mẽti &c.

b

c

d

LEX II.

QVod de ſuo. c Dos confeſſata aio donandi, morte cõfirmatur. h. d. Opp. ś. de l. pxi. & j. l. pxi. Solu. Ibi fuit cõfeſſus ſpe futuræ numerationis hic aio donãdi. Secũdò opp. de dona. ante nup. l. j. Sol. Ibi matrimoniũ fuit ſolutum diuortio, et ſic donatio tacitè reuocata; hic fuit ſolutum morte: & ſic donatio fuit tacitè confirmata. Opp. quando in donatione non interuenit traditio, nõ cõfirmatur morte: vt l. Papi. ff. de dona. inter virum & vxo. Sed hic nulla interuenit traditio: ergo &c. Sol. Mirabiliter hic nõ interuenit traditio vera: ſed aliquid loco traditionis. Vide iſtam gloſ. quam nota. &c.

e

☞ *Exceptio non numeratæ pecuniæ, opponi poteſt contra ſcripturam priuatam continentem pecuniam numeratam.*

1 *Duo rei poſſunt in dotibus conſtitui.*

LEX III.

IN dotibus. Marito, & cuilibet, qui dotẽ recepiſſe cõfeſſus eſt licet exceptionẽ nõ numeratæ dotis, pponere intra tempora hic cõſtituta. h. d. Oppo. hic dicitur, in dotibus f quas datas eſſe &c. ſi in inſtrumento dicit dotem datam, ergo non poteſt dici non numeratam eſſe, vt ſuprà l. j. qui potiores in pignore habe.

f

e ¶ Quod de ſuo. Adde ꝙ ſi depono, vel mutuo nomine tuo, iſtud habetur loco traditionis, per iſtam gloſ. ſecundum Bal. in authentica, ex teſtamento. in vj. colum. C. de colla.

f ¶ In dotibus. Oppo. hic dicitur. Sed tu adde caſum, in quo no. vtrum iſto tempore erit turus vt dixi in l. per diuerſas. & l. ab Anaſtaſio. ś. man. Adde Ange. in l. prædia. ff. de acqui. poſſeſ. per glo. & doct. in l. ſi ex cautione. de non nu. pecu.

Solutio. Gloſſa mirabiliter hic loquitur in inſtrumẽtis priuatis. quòd dixi ś. l. j. habet locũ in publicis. Et vide iſtã gl. quam tene mẽti. Et ſic no. † ꝙ licet in inſtrumento priuato, vt in apodiſſa, contineatur verè pecuniam eſſe ſolutam, tamẽ poteſt oppoui exceptio non numeratæ pecunię, & aduerſarius habebit neceſſariò probare pecuniam numeratã: vt l. aſſeueratio. & l. ex cautione. ś. de non nume. pec. & ibi de hoc dicã. No. ex hac lege † ꝙ in dotibus poſſunt cõſtitui duo rei: licet nõ poſsit interuenire fideiuſſor g, vt infrà, ne fideiuſſo. dot. den. dic vt ibi &c.

1 2

g

g ¶ Fideiuſſor. vide nota. Bar. in l. ſi cõſtãte. §. quoties. fol. matr. Et iſtũ tex. cũ l ic no. per Bart. in l. fi. ĩtellige vt per eũ in d. l. ſi cõſtante. in viij. qõ. j. partis. fol. ma. Et cum Bart. hic trãſit Bal. ſimpliciter. & Bald. in l. j. ne fideiuſ. do. dentur, & Bar. in l. ſi quidem. de duo. reis. et ibi quaten9 nõ poſſunt reſtituui duo rei credẽdi in dote: ſed debendi ſic. & Imo. in l. ſi conſtãte. in verſic. contra rẽ. & Spe. de dona. inter vi. & vxo. §. pe. verſi. illud & §. fi. ver. item not. ꝙ alius. vbi tenet indiſtinctè qđ ſic, per tex. in auc. qđ locum. vide Bald. in l. in contractibus. §. j. de non nu. pecu. Alex. adde ꝙ conſuluit Paul. de ca. conſi. clxx.

¶ Inter. Adde quod ſcripſi poſt Bart. ff. eo. in j. col.

QVod locum. Iſta auc. limitat tps oppoſitæ excep. non numeratæ dotis.

h *De dona. inter virũ & vxo.* h *Rub.*

Continua vt in gloſſ. &c.

LEX I.

i BOna. i Donatio ĩter cõiuges morte donãtis cõfirmatur etiam ſi ſine hærede deceſſerit. h. d. Not. l. licet legata, quæ relinquũtur ex teſtamẽto, vel ab inteſtato non valeãt, niſi adeat hæreditas, tñ donatio, quæ fit inter coniuges confirmat hæreditate non adita. Quid de donatione cauſa mortis, vtrũ ad eius cõfirmationem reqrat hæreditatis aditio? Cogitabis, &c.

i

h

h

LEX II.

k SIancillam. k Milites nõ pñt dõare ſuis ancillis cõcubinis. h. d. Per hãc l. dicebat. d. Richar. Ma. ꝙ clericus nõ põt donare cõcubinæ: qa eſt miles cœleſtis militiæ: ſicut hic dr̃ de milite armatæ militiæ, vt no. in l. miles. ff. de re iud.

k

l

LEX III.

l DOnatio. Donatio facta ab vxo. viro, eius morte cõfirmat. Et poſt mortẽ vxoris dona. à ſocero in generũ ſtatim perficit. h. d.

SI vt proponis. Morte ſoceri donatio facta ab ipſo genero: non cõfirmatur, ſi filia ſuperuiuit. h. d. hæc notabilis lex &c.

k

1 STiamſi. 1 Licet quis ſuum alterius noĩe deponat donare nõ videtur. & quod vxor quærit, in dubio præſumit de bonis viri ſui. h. d. No. bene iſtud princ. Et vide gl. j. quam not. multum ſingulariter. Et ſic no. ꝙ ex his verbis non præſumitur donatio. Hoc tenet gl. & tex. in l. donationes. §. pen. ff. de dona. & ibi dixi. Habui de facto. & ſis memor huius &c.

1

SI ex voluntate. Donatio ĩter coniuges veros non valet, nec etiã inter putatiuos. hoc dicit.

SI fructus. Breuiter dicit. Fructuum nõ valet donatio inter coniuges. hoc dicit.

Et ſi

¶ Etiã ſi. vide hic apoſtillas in l. j. p Bald in l. ſi vxor C. de cõ. l. inſer. & Bart. in l. facultas. de iure fiſci. li. x. in fi. qd aũt in concubinis: dic idẽ ſecundum Bal. per iſtam l. j. ĩ. de na. libe. & vide in ca. ſignificauit. extra. eo. titu.

¶ Itẽ not. ſing. ꝙ licet Titius rẽ ſuã meo nomine deponat. nõ videtur mihi donare. Paul. de Caſt. contra. in l. Publia. in princi. ff. depoſiti. & ibi vide.

ET si de tua. Dominiũ rerum emptarũ de pecunia viri, pertinet ad vxorẽ, si ei sunt traditæ: sed pecunia repetetur. h.d. in summa &c.

SI maritus. Expoliatus ante omnia est restituendus & separatorum separata habẽda est ratio. h.d.

SIcut cessat. Donatio annua valet traditiõe secuta: sed ex ea nõ dat̃ petitio. h.d. &c.

SI maritus. Per specialem hypothecam videtur reuocari donatio facta cõiugi. h.d. Nota hanc l. Opp. instit. de le. §. si rem. & §. idẽ rescripserũt. Sol. Facilius præsumitur reuocatio illius donatiõis, quã legati. Habes notabiliter clarè hic, & i l. fi. §. j. ff. de do. & sic facit hæc l. in ar. cp si maritus impignoraret aduẽtitia, aliàs arnesia siue iocalia aducẽtitia mulieris. quę sibi donauerat videtur donatio reuocata, nec confirmatur morte. Et hoc si ponemus res illas donatas esse. quod no. perpetuò [a] &c.

a ¶ No. perpetuò. & dixi in l. iij. §. si credi. de leg. iij. vide omnino Barto. in l. rem legatam in fi. de adimend. leg.

SI quidem ante. Donatio nõ tollit ius hypothecæ competẽs creditori: & hypotheca non porrigitur ad res perfectè donatas. h.d.

EX verbis. Qui confirmat illud, qđ põt per se stare non videt̃ de nouo concedere. h.d. Aduerte, quia hæc est notabilis lex valde. Circa hãc l. reuoco in dubiũ, an ista donatio petat̃ vt legatũ & fideicõmissum, an tanc̃ donatio morte cõfirmata. Gl. in hac l. variant. nã alibi videtur dicere, cp inducit legatũ. Alibi videtur dicere contrariũ. Veritas est cp nõ inducit legatum vel fideicõmissum, vt ex tex. manifestè colligitur. Et ideo ,p huius
b declarationẽ [b] dicas: aut est certũ qd voluerit testator per verba ista: & stamus certo: vt hic, in principio. Aut est debitum: & tũc aut donatio erat per se valida, nec exigebat confirmationẽ morte: & ista verba ad eã nõ porriguntˉ: vt l. si qñ. in prin. ff. de lega. j. Aut requirebat confirmationẽ morte: & tũc aut morte sola cõfirmatur tanc̃ donatio: & ista verba ad eam non porriguntur, vt inducant legatũ, vel fideicõmissum: vt hac l. sed vt ostendatur, donationẽ volũtariè cõfirmatam: aut fortè nõ confirmatur: qa excedebat legitimã summã: vt j. c. l. donatiões. tũc ad illã porriguntˉ, vt inducatur legatũ, vel fideicommissum. Ita debetis intelligere hic. Vltimò dicit gl. cp hæc lex est argumentum ad confirmationem priuilegiorum: vt in fine glos. Dic de
c hoc vt extra de confirma. vti. vel inuti. examinata [c].

b ¶ Declaratione. Adde Bal. in l. si quando. de leg. j.

c ¶ Examinata. vide etiam quæ dixi no. in apost. in l. impuberem. §. qui codicillos. ff. de fal. & Bal. hic.

SI non verum. Simulata vẽditio ius creditoris non impedit & donatio reuocata non impedit dominium ad hæredem transire. h.d.

1 ☞ *Emptum nomine uxoris quando præsumatur donatum.*

d SI filij. [d] Hæc est no. lex valde. Ex emptione facta nomine alicuius donatio nõ præsumitur, si ei, cuius noie emitur, nõ tractatur: aliàs præsumat̃. h.
1 d. Et reuoco in dubium † quomodo quis põt ,pbare fecisse animo non donandi. In gl. hic sunt opi. breuiter glo. nec hic nec alibi ponit veritatẽ eius. Veritas est hæc, cp licet nomẽ vxoris inferatur in instrumento, si tamen ipsi marito traditur, non vxori, præsumitur non animo donandi. Hic est tex. hic, si diligẽter inspicias. & vide tex. Simile habes ŝ. si quis alteri vel sibi l. ij. probatur j. de castren. pec. l. j. lib. xij. Sic debet intelligi ŝ. fami. erc. l. filiæ cuius. & quod ibi dixi. Sed si alicuius nomine emitur, & sibi traditur, præsumitur donatio. Ita intelligo hic in fi. Facit ff. de do. l. antepe. in prin. & quod ibi dixi in l. j. nec castrense. ff. de colla. &c.

d ¶ Si filij. Ad hoc not. vide Bal. post gl. in l. & si istrumẽta. C. de fi. instr. & in. h. ſi. hic. li. x. & Bal. i c. j. ď feu. pos. in l. vxor marito, ff. eo. vbi gl. ad no. facit l. si tibi §. is cui. ff. man. & quæ habentˉ i l. multũ. ŝ. si quis alteri vel sibi. & dũ dixi ex contractu vxoris, c̃rat viro, adde plene Bal. in l. si vxor. C. de condi. inser.

DE his. Si maritus res vxoris consumit, ea patiente, præsumitur donatio: ideo tenetur quatenus est locupletior. si ea inuita, totũ repetitur. h.d. hæc not. lex quotidiana. &c.

MArito. Rei donatæ inter cõiuges nõ trãsfertur dñiũ: nec confirmat̃ secuto diuortio, vel si prius donatarius moriat̃, vel si fuerit reuocata &c.

SI constante. Inter socerum & generum, valet donatio. h.d. &c.

CReditor. Mulieri facta vẽditio, per creditorem viri, de pignore liberato, nullius est momenti. h.d.

SIproprijs. Quod expenditur à marito pro vxore, non repetitur: sed in eius vtilitatem conuertitur. h.d.

ITe. Valet donatio inter socerũ & generum: nec reuocatur pœnitentia. h.d.

1 ☞ *Legata & fideicommissa, licet sint nulla aliquo damnato ex pœna: donatio tamen facta inter coniuges remanet firma.*

2 *Deportatus quòd possit reuocare donationem quam fecit.*

e RES VXORIS. [e] Breuiter dicit hæc l. nota. Donatio inter coniuges confirmatur morte naturali, vel ciuili, ex qua libertas perditˉ. secus si pditˉ ciuitas libertate manente: qa tũc mors naturalis expectat̃. h.d. No. ex hac l. cp licet legata
1 & fideicommissa † sint nulla aliquo mortuo ex pœna, vt l. eius qui. ff. de testa. tñ donatio facta inter coniuges remanet firma. Quid erit in alia simplici donatione: vtrũ secuta donatione valeat? Gl. tãgit hic. Tu dic plenius in l. post contractũ. ff. de do. & ibi plenè dixi. Cy. tangit aliquantulũ j. de bo. dã. l. si quis post hanc. & vide glo. tuam notabilẽ. Vltimò not. cp quanc̃ aliquis sit
2 deportatus, † potest reuocare donationem quam fecerat: vt hic, in fi. & l. sed si mors. §. j. ff. e. quod facit, an ille, qui fecit testamẽtũ antec̃ ingrederetur religionẽ, existens religiosus possit aliq̃ reuocare. Tene menti.

e ¶ Res vxoris. Circa mediũ facit, vtrũ eo. cauſ. mor. sortiat̃ effectũ post mortẽ ciuilẽ vide gl. in decretis tenẽtẽ cp sic, cp istũ text. in l. placuit. cl. ij. xx. j. q. & hic adde Bal. in l. si mors. & gloss. ponit hic &c.

f ¶ Tene menti. Adde Bart. & doct. in l. si is qui. §. j. ff. de testa. & in l. q vltio. ff. de pœ.

g ¶ Donationes. Licita nõ ,pcedere in marito & vxore putatiuis: qa tũc morte non cõfirmat̃ secũdũ Bal. no. in l. tanc̃. j. de fide inst. per tex. vnicũ in l. cũ hic status. §. si qs sponsam. ff. eo. facit in fin. ili. l. j. de condi. ob cau. Adde l. si ex volũtate. & ibi Bal. ŝ. eo.

1 ☞ *Testamentum damnati ad mortem, quòd non ualeat.*

SEd hodie. Ita aut. corrigit l. Codicis in aliquo, in eo qđ dicit, cp nemo ex supplicio fit seruꝰ. et vide gl. & no. ibi dũ dicit cp nemo ex supplicio fit
1 seruus: de superuenientibus loquit̃: et ideo qui † damnantur hodie ad mortẽ, efficiuntur statim lata sentẽtia serui pœnæ: & ideo eorum testamentum, vel codicilli non valent. Tene menti [f].

h ¶ Impedimẽtum. Etiamo si nõ valet rõne omissa insinuationis nõ confirmat̃ morte: vide Cõ. cõsil. xxvij. incipi. defuncto dato post prin. Itẽ adde singulariter cp si dõatio fiat p patrẽ filio propter bũmerita: si non probent̃ benemerita, non cõfirmat̃ morte: vide Cre singulari cxxx. Itẽ qñ nõ valet rõne omissa insinuationis. an cõfirmetur morte, saltem vsq; ad c̃titatẽ p̃missam. vide Soc. in l. si inter vir. ĩ. in j. notab. §. sed si mihi. in iij. col. de ver. obli. Sali. hic.

g ONATIONES. [g] Donationes, q̃ rõne mr̃imonij, vel potestatis, ipediũtur, morte cõfirmantur: secus si
h aliud impedimẽtũ [h] accidat: tunc em̃ cõfirmatio expressa requirit̃, quæ retro nõ trahit̃ in tacita verò secus. h.d. No. illud quod dixi in summario. No. ratihabitionem retro trahi. videbitis ad Mace. l. fin. & materiam huius l. videbitis i l. ij. ŝ. de inof. dona.

f ¶ Tene menti. Adde Bart. & doct. in l. si is qui. §. j. ff. de testa. & in l. q vltio. ff. de pœ.

g ¶ Donationes. Adde cp eo modo est inter patrem & filium: vide quod scripsi in l frater à fratre. in vlt charta ff de condi. inde. & illa quæstio quo modo inter patrem & filium valeat contractus.

1 ☞ *Doctor, uel miles, cp nõ teneãtur uocare uxores dñas.*

2 *Contractus celebratus ab habente potestatem legis cõdendæ habet uim legis.*

3 *Si ciuitas facit pacta cum alia ciuitate, uel publicano, quòd talia pacta debeant seruari sicut statuta.*

4 *Syndicatus factus in concilio habente authoritatem faciendi statuta, quòd habeat uim legis, & per talem syndicatum potcrunt obligari bona singulorum.*

i IOnationes. [i] Inter Principem & Augustam valet donatio incõtinẽti. h.d. cæterum. col. pe. & fi. de iud. & Ias. in aut. ex testamento. col vij. j. de colla.

i ☞ POMATES. ¶ Donatiões. ad istã l. vide aliqd p Fel. in c. cũ nõ liceat. col. iij. de pscri. & Bar. in c. licet ex suscepto. i x. casu. Pan. ibi de fo. compet. vbi dicit, cp ista lex habet etiã locum inter Regẽ, & Regiñã. & Alexã. i l. c̃. c̃. j. de test. mi. & Bar. i e.

i ☞ P. P A V. P. ¶ Donationes. Adde cp eo modo est inter patrem & filium: vide quod scripsi in l frater à fratre. in vlt charta ff de condi. inde. & illa quæstio quo modo inter patrem & filium valeat contractus.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Doctor.vide Bar.in l.fi.poſt §.fi.de contra tabu.
b ¶ Dignitatem.Per hanc l.Bal.ſingu.in c.j.§.item ſacramenta.de pact.iur.fir.dicit valere donationem factam à Rege filio ſuo in poteſtate.Alex.Adde Oldra.conſil. cclxxviij.
c ✠ P. P A V. P. ¶ Habet vim legis.Vide quæ habes ad Bar.in l.Cæſar.ff.de pub.
d ¶ Dubiũ.Vide Bart. in l.ciuitas.in prin.ff. ſi cer.pet.& dixi poſt Bart.in l.Cæſar.ff. de publi.Bald.hic videt tenere contra.Bart.& refert & ibi etiã ſequitur Bal.in l.ea lege.§. de cõdi.ob cau.in baſtone vel alio nõ ſubiacente alterius territorio.
e ¶ Matrimonium.gl. hic.vide Bar.in l.ſi cõſtante.ff.ſol.ma.
☙ POMATES.
f ¶ Cõtra ſi filij.p iſtũ text. decidunt cõiter doc.in l.ij.§.p ſi in patris.ff.ſolu.mat.p per adulterũ nõ lucrabitur maritus dotẽ ĩ prę iudicium patris.vide ibi latè p Ale.cir.pri. in ver.ex quo aliud.
g ¶ Hodie fama cũ iuramẽto officialis facit fidem.& ita per iſtud cõſuluit Bar.in conſi. incip.omiſsis gl. quæ dicuntur &c.
h ¶ Cõſenſu.perdit dotẽ.& dum in hac lege dicitur,p pœna adulteræ eſt p perdat dotationẽ ante nupt.& dotẽ. Quid de bonis paraphernalibus, vide in l.j.de adul. Item q̃d ſi vnus ſtipulatus eſt dotem ſibi reddi, vel etiam pater ſine ſtipulatione dedit dotem,an præiudicet ſibi vide gloſ.in lege,ſi dotem. vbi Bart.§.de iure doti.& gl.§.el.dubiũ.& hic.Et an iſto caſu mulier debeat alio viro nubere vide Bar.ĩ l.vbi i ix.col.C. de iu.do.et vidẽ gl.hic.
☙ POMATES.
h ¶ Cõſenſu.& no.ſingulariter p hæc l.cõſenſu.non ſolũ habet locũ.vt mulier cõmittens adulterium dote & donatione, ppter nupt.priuet,ſi mulier viuo marito adulteriũ cõmittat, ſed etiã habeat locũ in vidua quæ mortuo marito ſtuprũ cõmiſerit, vt ſimiliter & ipſa,quia tunc dotẽ & donationem ppter nup. amittit : vt egregie vult Pau.de Ca.conſil.cxxxj.inci.revocat in dubiũ.& cõſi.cxxviij.in lege,ſororem. j.de his, quibus vt indig. per gl.ibi,& in lege, fidei cõmiſ.poſt gloſ.ibi.j. de fideicõ.licet cõtrariũ teneat Ale. in d.l. ſororem vnico fundamento. cui reſpondet Pau.de Ca.in d.conſil.cxxj.p credo ipſe non viderat,& nota.præterea quòd hæc lex non ſolùm habet locum in dote & donatione propter nuptias:ſed etiam in rebus paraphernalibus,ſecundum gloſſ.in capit. plerunque.extra de donationibus inter virum & vxorem de qua facit feſtum Ro. ſingu.cccxj.Et an hæc lex procedat in ea quæ eſt adultera per vim,vide Panormi. conſi.iiij.volumi.j.Conſidera autem,nunquid habeat locum in ſpõſis,ſi quid deſſent,vel altero ipſorum cõmittente fornicationẽ:vt illa amittãt,per ea quæ habentur in c.quemadmodum.& de iureiurãdo & vide de illa opi.Paul.aliquid per Feli.conſi.clxvij.& ad hæc etiam vide Panor.in c.gaudemus.colum.ij.de conuer. coniuga.
i ✠ P. P A V. P. ¶ Dotem reddit.vide Com.conſil.clxxv.in ij.dubio incipi. domi.Andriola.vbi dicit quòd vxor dicitur ciuiliter agere ad ſeparationem tori: & reſtitutionẽ dotis. Itẽ dũ dicit hic p mulier committens adulteriũ.perdit dotẽ,q̃d in vidua, vide Iaſo. cõtra Pau.de Caſt.in l. fideicõmiſſum. C. de fideic.In contrariũ vide eũ in ij in prin. colum. ij.ſolu. matri. vide Feli.in ca. paſto. in pe.col.
✠. P. P A V. P.
k ¶ Familiares.Contra tamẽ hic notata vide tur tex.in c.literis. & ibi vide d.Fran.conſi. xirj. maximè in x.& xj.col.Itẽ p in caſib' prædictis plus credatur domeſticis,quàm alijs vide Feli.in cap. quoties.extra de teſtibus.eundem in d.c.in literis in ij.col.in verſic.iij.fallit.Itẽ ad declarationem huius regulæ,quòd in ijs quæ ſunt difficilis probationis admittẽtur teſtes,& aliàs non admitterẽtur.vide oĩno do Ant.cõſil.xxiiij.in vlti.co.prope.fi.q̃ declarat qualiter iſtud debeat intelligi,& p nõ bene probãt.Itẽ limita vt per Feli.in d. c.in literis co.ij.& in ca.veniens.in ij.& an tepe.co.in gl.fin.extra de teſti.in ca.de cæteris.in j.col.eo.tit.& in c.tertio loco extra de proba.vbi ponit limitationem & declarationẽ,quã ponit Ant. de Butr.in d.conſil.de quo.§.Itẽ pro iſta regula multa cumulat Iaſ.in l.ſi qs ex argentarijs.§.prætor ait. in pe.co..ff.de eden. vbi etiã habes p ſufficit leuior pbatio.Itẽ ſingularẽ limitationẽ & declarationẽ,quã ponit Ant.de Butr.in d. conſil.de quo ſ. adde Iaſ.q eũ ſequitur & cõmẽdat in l.ſi.in ij. col. ff.de his qb.vt indig. in l.j.in fin.C.de ſum. trini.in j lectu. in xij. col.Itẽ ad regulã vide Alex.conſil.xxiiij. in ij.colũ.in ij.volu.et conſi.cxcv.& ccxj.et per eũdem in l.pupilo.§.ſi qs ipſi prætori.in vij.colũ.de oper. no.nun. vide Mathe. omnino not bil.cxc. limita duplicitèr per Iaſ.in l.cũ ea quæ.C. de trãſact.in ij. col.in l.in illa.ad finem. de verb.obli.
¶ Familiares. Adde plenius in c.veniẽs. el ij.de teſt.& in ca.tertio loco.de proba. & in c.cũ dilecti.de elec.

†Vtrum marítus doctor, [a] vel míles teneatur vocare vxorẽ ſuam dominam. hic tex.facit p ſic.Conſueui determinare contrarium:quia quandocunq; quis habet priuilegium propter me,eo non vtitur cõtra me,inuito:vt l.ſi iudex circunuento. ff. de mino.& l.amiciſsimo.ff.de excu. tut. Sed vxor habet dignitatem [b] propter virum:vt l.fœminæ.de ſenat.ergo illa dignitate ſeu priuilegio non vtitur contra virum eo inuito.Item facit hic tex.ibi:vt pote imperialibus cõtractibus legisvicem obtinẽtibus. Nota † quòd contractus celebratus ab eo qui habet poteſtatem condẽdi legem, habet vim legis. [c] Probatur hic & in l.Cęſar. de pub.Et ex hoc dico†p ſi ciuitas iſta facit aliqua pacta cũ aliquo publicano, vel alio,vel cum alia ciuitate p iudex huius ciuitatis debet pacta illa ſeruare,ſicut ſtatuta communis. Licet enim aliàs pactum non nocet nec prodeſt de ſe, niſi paciſcentibus vt d.l.ſi vnus.§.ante omnia.ff.de pactis.tamen pactum ciuitatis poterat nocere omnibus,quib⁹ ipſa ciuitas poterat imponere legem. Et per hoc ego determino vnũ dubium [d] in l.iiij.§.ſi actor.de re iudi. ſcilicet quæſtionẽ talẽ:ſi dicitur in inſtrumẽto ſyndicatorio ciuitatis, quòd aliquis cõſtituitur ſyndicus ad obligandum ciuitatẽ,& bona ciuitatis,& ſingularũ pſonarum,vel ad obligandum ciuitatem, & ſingulas perſonas:vtrũ ex hoc poterunt conueniri ſingulæ perſonæ, & eorum bona. Ego determino ſic,†p ſi ſyndicat⁹ fuit celebratus in cõcilio habente authoritatem faciendi ſtatutũ in ciuitate:ſyndicatus ille habetur pro lege,vt hic,& d.l.Cæſar.Ideo facit, p bona ciuium ſingulorum poterũt capi : quia obligati ſunt : quia ſicut per p priũ concilium poſſent bona ciuiũ obligari:& per talem ſyndicum conſtitutum. No.bene iſta quæ dicta ſunt.

a
b
c
d
e
4

IVnus. Breuiter dicit ſi donator capiat̃ ab hoſtibus & ibi decedat:vel ſi donatarius capiatur, & poſt mortẽ donatoris redeat donatio confirmatur.h.d.

De repud. & iud.de mo.ſubla. *Rub.*

LEX I.

Continuat vt in glo.&c.

MAtrimonium. Per amiſſionẽ ciuitatis nõ tollitur matrimoniũ: dos tamẽ ex æquitate repetitur. h.d.No.hic videtur caſus p marito exbannito qui perdit ciuitatem ſuam, vxor poſſit repetere dotẽ glo.hic [e] dicit quædã alia nõ multũ ptinẽtia ad l.hãc. & dic vt in ea.

LEX II.

IBerum. Mulier non tenetur ſponſum vltra trien

---

1 *Citatio facta ad domum ualet,etiam ſi ad notitiam citati peruenerit.*
2 *Proteſtatio fieri poteſt ad domum.*

1 LIcet repudij. †Vide gl. tuã hic:& ſic valet citatio facta ad domũ, licet in citati notitiã non peruenerit. Vidiſtis in l.ab eo.j.qũo & quãdo iudex.Facit†p ſufficit proteſtationem fieri ad domum.& vt plenè dixi in l.iiij.§.prætor.ſ.de dam.infect.
2

XOr. Vxor q̃ p q̃driẽniũ de marito noua nõ habuit palã nubẽs adulterij euitat piculũ.h.d.
g

g HOdie. Hic videtur eſſe caſus, p fama cum iuramento officialis facit fidem.h.d.

1 *Probatio q̃n fieri poſſit per domeſticos familiares.*

1 COnſenſu. Matrimonium non poteſt diſſolui ſine cã legitima hac l.expreſſa.Mulier cõtra faciẽs perdit dotẽ [h],& donationẽ ppter nuptias, & intra quinquenniũ non nubet : vir contra faciẽs dotẽ reddit [i],& donationẽ perdit:et ad probationẽ eorũ domeſtici admittunt̃: & p ex his cauſis alter cõiugũ lucrat̃, filijs ex eo.matrimonio reſeruat̃.h.d. No. hic p †per familiares [k], & domeſticos admittatur probatio:†ſed aliàs nõ admittitur talis probatio.Primò habes.aut̃. ſed nouo. Secundò habes authenticam.quod hodie.
h
i
1
k

SI cõſtãte. Diuortiũ p̃t fieri vtriuſq; cõſenſu.h.d.

NIſi cauſis. Si vir ĩtra biẽniũ ñ põt vxorẽ cognoſcere,eam iuſtè põt dimittere.h.d.

VBemus. Qui mulierẽ accipit ſine dote,& eã ſine cã repudiauerit,in tertia parte bonorum punitur:ita tñ p centum aureos non excedit : quæ pœna applicabit̃ filijs, ſi extant.Idem cõtra in muliere,& iudicium

k

& q̃d no.Cy.in l.parẽtes.de teſt.& Bar.in l.in tm̃.ff.de re.diui.& q̃d habetur in l. interrogari.ſ.de qõ.& Bal.in l.parẽtes.in ij.col.et Bar.in l.ſi q̃ſ.j.vnde vi.dicit etiã Bar.in l.lex q̃ tutores.p illũ tex.j.de admi.tu.p quas maſſaritias habuerim in domo.poſſum probare per domeſticos,et familiares.Et qualiter procedat hoc. p teſtes nõ integre probẽt.vbi alia probatio haberi nõ põt:declaraui in apoſtilla poſt Imo,in repe,c,Quintaallis,in vj.char.de iureiu.Alex.adde q teſtes admittantur.

de mino

& quæ sint sufficientia indicia, cũ mulier de adulterio accusat. Ro. cõsi. cccclj. Et an mulier de adulterio accusata, possit testari de dote, per eũdem cõsi. cclxxxvj. An aũt si mulier accuset virũ, q dolo, & violentia cõmisit adulteriũ & nõ ꝓbat qualitatẽ tñ maritꝰ sit cõfessus q cõmisit adulteriũ an debeat puniri vide per eundẽ cõsl. clxvij. Et qñ alia probatio haberi nõ põt, an sufficiat p cõiecturas: vide Fed. consi. cxliiij.

a ¶ Sublatũ. Quãtum hic dr, & iudiciũ de moribꝰ est sublatũ: intelligo q̃tũ ad detractionẽ, vel ad cõpẽsationẽ dotis: vt hic no. latius ĩ l. res iudicata. ff. sol. mat. Sed q̃tũ ad hoc vt vir posit illã malè morigeratã castigare: dic q põt vij. q. j. sicut alterius. Intelligas moderatè tñ vt ibi not. & xiiij. qõ. iij. duo ista. Similiter potest castigari quilibet de familia l. ij. §. j. de his qui sunt sui vel alieñ. imò si esset clericus in minoribus constitutus habens vxorem, potest bene tenere isto casu vxorem in compedibus: vt ca. placuit. xxxiij. q. ij. Et q maritus habeat ccertionẽ morum, tenet Bald. in l. j. de epis. & cleri. & vide Barto. in l. miles. §. qui dditati. in pe. colũ. ff. de re iudi. &c.

b ❧ P. PAV. P. ¶ Muliere decedente. De materia vide Alexan. consl. ccv. & consil. ccccxlv. in j. colũ. Ant. ĩ cõsi. cx. ĩ iiij. co. prope fi. vide Soci. in l. ad iur. ff. de condi. & demon. q ista consuetudo procedit, si stent in terminis iuris communis: aliàs secus vide latè Bar. & alios in l. post dotẽ. in v. q. ff. sol. ma.

c ¶ Qualiter ꝓbatur. Cui incumbat onus probandi, &c. vide qđ not. Imo. in d. §. si dubitet. & in l. sed & si de sua. de acq. hære.

d ¶ Quæro secũdo. Vide hic, & Bar. in l. ij. §. si dubitetur. ff. quẽad. testa. aper. per Bart. in l. genero. in fin. & ibi Bald. ff. de his qui nota. infa. & Barto. in l. is qui potest. de acqui. hæredi. & in l. cũ quidam. §. qđ dicit. e. tit. & Nico. Math. & Bal. in l. ex personali. in ij. col. de proba. & Gili. aliàs Guliel. in l. ab hostibus. ff. ex qui. cau. maio.

d ❧ P. P A V. P. ¶ Quæro secundò. Vide ad Barto. in l. ij.

a de minoribus est sublatum [a].

Soluto matri. quemad. dos petatur. Rub.

LEX I.

DVbium. Aestimatio ancillæ dotalis, electione mulieri reseruata facit sibi partum ancillæ deberi. h. d.

LEX II.

SEcundum. Nec contrahendo, nec quasi pater, potest filiæ in dotẽ præiudicare. h. d.

LEX III.

SIgnorans. Dos data seruo pro matrimonio putatiuo, ab ignorãte reperitur, & filij sunt liberi, licet spurij. h. d.

DOs à patre. Summat se ipsam. Hic sunt opi. vtrũ ista lex debeat intelligi muliere decedẽte ĩ matrimonio sine liberis, vel cũ liberis: & consuetudo approbauit q intelligit muliere decedẽte [b] in matrimonio sine liberis. Hoc examinabo plenè in l. post dotem. ff. sol. matri. Et quis sit effectus. ibi plenè dixi.

b

1 *Quem esse mortuum qualiter probetur, & cui incumbat onus probandi.*

2 *Mors qualiter probetur.*

SIquidem. Captiuitas vxoris non facit locũ repetitioni dotis, sed mors. hoc d.

1 †Quæro, qualiter probatur [c] aliquem esse mortuum. Gl. quæ est hic dicit, per publicam famam. Alij dicunt cõtrarium. Et vide istam gl. quam nota alibi, in l. ij. §. si dubitetur. ff. quemad. testa. ape. videt dicere q requiratꝰ semiplena ꝓbatio. Alibi dicit q debet aliter ꝓbari: vt l. sed & si de sua. de acqui. hære. Quantũ est pro modo, primò habemus videre cui incũbat onus ꝓbandi, an ei q dicit aliquẽ mortuũ: an alij, qui dicit viuũ. Breuiter prout dicit text. in simili in l. si minorem. de in integ. resti. qñq quis fundat ĩtẽtionẽ suã ex vita alicuius: & tũc debet probare ipsum viuere: non aũt sufficit probare ipsum iam fuisse viuũ: vt l. qui spadonẽ. §. q absolutus. ff. de exc. tut. Qñq quis fundat intentionẽ suam ex morte alicuius: & tũc debet probare mortẽ. Hic casus est hic, & d. l. ij. §. si dubitet. ff. quemad. testa. ap. Quæro secundò [d], qualiter ꝓbatꝰ, aliquem esse mortuũ & vt dixi vobis aliàs aliquẽ esse mortuũ, est oratio priuatiua: qđ est idẽ, qđ negatiua: quia dicere aliquẽ esse mortuũ non est dicere, nisi aliquẽ non esse viuũ. Et ideo vr̃ †q mors non possit probari directò: tñ est tantum coarctata loco, vel tpe quod põt ꝓbari. Item rectè possum dicere: ego vidi eũ mortuũ. Ita vide glos. nostrã. simile habemus de vi. tri. & ole. le. l. vinũ. & de erogatiõe & trãs. milita. anno. l. j. li. xij. Rñ. proprior modus loquendi esset, vt de morte deponeret p signa. vt qa habebat signa hoĩs mortui sicut dicimus in dementem: vt l. nec codicillos. §. de codicil. et l. quidam in suo. ff. de condi. insti. Item sufficit quòd quis dicat eum vidisse sepeliri [e], vel quod interfuit sepulturæ: vt hic dicit gl. istæ probationes videntur probare directò, prout possibile est tñ ista ꝓbatio deberet adhiberi, qñ ponit q est mortuus de recenti, & in loco ꝓpinquo. Si nautẽ esset mortuus ab antiquo, vel in loco lõginquo vt ĩ bello: tũc sufficit ꝓbare p famã [f]: vt hic dicit gl. & bene. Itẽ posset etiã ꝓbari mors si esset elapsum tps annorũ cẽtũ, ex quo ille nõ fuit visus: qđ est longissimũ vitæ tps: vt l. fi. §. de fac. san. ec. Si non esset mortuus de ꝓpinquo: sed de partibus remotis: tunc gl. vr̃ velle, q sufficit ꝓbatio p famã ciuitatis suæ. qđ satis placet. argumẽto l. cũ qdã §. qđ dicit. & ibi no. ff. de acq. hære. Tutior tñ, & magis ꝓpria ꝓbatio esset per famã [g] illius loci, in quo dicitur esse mortuus: vt vidistis in aut. hodie. §. ti. proximo.

c

e

f

g

SIcircũscripta. Si maritus vel vxor in rei æstimatiõe sunt decepti: cuilibet succurretur. h. d. Distinctio quam ponit hic gl. in tex. de iure dotium. l. si res. §. j.

ILiæ. Breuiter dicit. Ex causa depositi, pater põt filio auferre profectitiam. nisi sit dos. h. d.

NEc maritus. Breuiter dicit exceptio ex illo iure, ne qs cõueniat vltra q̃ facere possit, nõ ꝓdest ei, qui postea dives efficitur: & ad hæredes non transit. h. d.

DOtis. Actione sibi competenti debet quis agere, non sua authoritate possessionẽ ĩtrare. h. t.

ISocero. Socer, q dotẽ recepit ꝓ filio, p ea conuenit ĩsolidũ, non de peculio. h. d.

Si dos constante matrimonio soluta fuit. Rubrica.

LEX vnica.

h

SIcõstante. [h] Si dos constante matrimonio soluat sine cã, põt repeti à muliere, & etiã ab hæredibus ejus. h. d. Oppo. §. de iure dotiũ. l. vbi. de repu. l. j. Huius timore dicit glossa nota biliter, super rubrica, q dos soluitur quandoq; ex causa necessaria: quandoq; ex probabili: quandoq; ex voluntaria sine aliqua causa. Et isto tertio modo loquitur lex nostra: & vide glossam tuam. Oppo. secundò soluto matrimonio debet dos reddi mulieri, vel eius hæredi: vt §. ti. j. l. si quidem. ff. solu. ma. l. ij. in prin. Vnde si vir repetit soluto matrimonio, dolo facit: quia petit quod restituturꝰ est: vt regula, dolo facit. hic dicitur contrarium: quare malè. Huius timore dicit glossa hic, ideo repetit vt retineat fructus, & lucretur fructus intermedij tẽporis. Vel dic, q hic vir pactus erat de lucrando. Ita dicit glo. quam vide. Aduerte: quia q vir repetat, vt retineat per annum, videtur contra l. si donatarius. in fi. ff. de cõ dictio. ob caus. & contra l. nupta. §. j. ff. sol. mat. Solu. Illæ leges loquuntur cùm peteret: hæc lex loquitur in repetẽdo. Repetit enim quod soluit deceptus amore maritali: & ideo facilius cõcedit repetitio, cũ ipsa petitio principalis. De hoc habemus regu

§. si dubitet. ff. quẽad. mortẽ. supra. adde Fe. in ca. porro. ad fid. extra. vt lite non contesta. Ex forma aũt statuti pap. dispon. vt ꝓbet ꝓ voce et famã vide in statuto xxx. in statutis ciuilibus.

¶ Sepeliri. Quod sufficit ad probandum mortẽ quãdo dicunt, ego vidi eum sepeliri. Fit tex. peritiã glo. in l. conditionum. de cõdi. & demon. ibi: exequutus. Alex.

¶ Per famam. Et dixit Bar. illã i tali casu haberi pro plena veritate. Et isto casu ista ꝓbatio per famã habet ꝓ plena veritate, secundũ Bal. in l. hoc nãli dei. §. de reb. cred. Vide Oldr. cõsl. ci. in fi. j. col. & vide Alex. cõsl. j. in vlt. col. in v. vol. Vide ad hoc etiã Alex. consil. xxv. in j. col. volu. iiij. & consi. lxxv. in j. col. in fi. eo. vol. & cõsi. cxv. in ij. col. e. vol. & cõsl. clxxxij. al's ccxxvij. eo. & consi. xv. in prin. v. l. v. & vide Feli. in c. cũ cãm. col. ij. de ꝓba & in c. veniẽs. col. iij. de testi. & col. v. in vers. xlix. & seq. & in col. fi. versic. quintò vltra ipos & in c. series. col. iij. eod. titu & Cepo. consil. xxij. colũ. ij. & Fel. in c. cũ nobis. col. iij. ad fi. de præscri. & Barba. consi. vij. vol. j. & cõsi. xlj. colũ. ij. eo. vol. & cõsl. lx. colum. xvj. eo. vol. & cõsl. v. colũ. vj. & seq. vol. ij. & cõsl. viij. co. xxv. & seq. vol. ij. & Ancx. xxxvij. colũ. j. & xlij. & glo. in c. & ibi addidi. de pẽscri. in vj. & Bal. in l. cenuericiũs. C. de episc. & cleri. & Alex. cõsi. iiij. volu. ij. vbi ponit qõo intelligat antiquũ, & q in reb' de antiquo, et sic q̃ sunt difficilioris ꝓbatiõis, admittant leuiores ꝓbatiões, vide etiã Ale. cõsl. clxxxvj. co. v. vol. ij. & ibi etiã ponit qũo intelligat antiquũ. & q ĩ his q̃ sunt difficilioris ꝓbatiõis nõ. vide ẽt Ale. cõsi. lxvj. col. ij. volu. iij. vbi ponit pulchrũ casum & q in his q̃ sunt difficilioris ꝓbatiõis, nõ. Vide ẽt alex. cõsi. xcvij. & sc. vol. ij. Et q imò in his, q̃ sunt de antiquo admittat ꝓbatio p solã famã. vide do. Alexã. cõsi, xvj. col. vj. volu. v. & cxvj. colũ. fi. eo. Et q in his q̃ sunt difficilis ꝓbatiõis, vide bal. cõsl. cclxij. ĩ ij. ꝓte.

g ¶ Famã. Per Bar. i l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio.

h ❧ P. P A V. P. ¶ Si cõstãte. mrimõio aũt soluto põt solui vxori. vi. Ro. cõsl. ex

a ¶ Ad euidentiã. Vide qđ no. Bald. in auẽ. si qua. ad Velleia. maximẽ in ver. pone. & sequitur etiam Bal. in l. fi. in prin. ff. sol. ma.

✠ P. P A V. P.

b ¶ Ne fideiussores, Pro ampliatione huius tituli vide Alex. in l. si dotẽ. §. si mulier. in iij. col. ff. solu. ma, pro limitatione autem & cautela cõtra hanc dispositionem vide latè Pau. de Cast. cõsi. clxix. & seq. circa quã & de multis alijs limitatiõibus vide latè Ale, in l. si constãte. §. quoties. ff. so, ma. Itẽ q̃ legi vel statuto phibẽti ne aliqs recipiaẽ q̃ fideiussor, ñ possit renũciari ẽt cũ iuramẽto qñ fauore publico est factũ, vide Barb. consi. lxiij. vol. iij.

c ¶ De pignore. Adde Cy. & Bar. in l. si constante. §. quoties. solu. ma. Pro hoc allega. l. quãuis, aliàs incipit, Calipodius ff. de sol. & ibi Bart. sed tu istũ tex. limita, q̃ non põt præstari cautio si matrimoniũ non sequit. l. Titio. §. titio genero. de cõdi. & demon. in fi. & ibi gl. Bal. & Imo. & vide quæ dixi. in fi. seq. apostil.

d ¶ Qñ statutũ. Bal. dicit q̃ tale statutũ non valet. Adde qđ singu. no. Bald. in l. fin. C. de sen. ex breuic. reci. Et de hoc qđ dicit Bart. hic est casus not. in l. non dubiũ. C. de legi.

e ibi: prohibuisse sufficiat & ibi: nec speciaLiter. qđ no. quia facit ad id q̃ not. Bart. in l. mutari. aliàs nũciari. in prin. de ꝓcu. Et ad prædicta adde Barto. in l. si quis pro eo. in prin. in ver. dixit etiã ff. de fideius. & quod ipse multũ no. dixi in l. de his. de transac. Et adde cautelam circa istũ ti. vt no. Spe. in ti. de do. iter vir. & vxo. §. j. versic. illud quoq; videlicet vt fideiusso

2 rescũ periculo dotem recipiant, & ambo sint rei debendi insolidũ. Et ibi etiã ponit formã instrumẽti. ad qđ vide supradicta. Et q̃ istis legib⁹ præcipiẽtibus, & annullantibus, nõ possit iure renũciari sine iuramẽto tenet Bal. in authẽ. si qua. ad Velleianũ. & l. antiquæ. §. fi. in fi. eo. ti. Ad idẽ glos. no. in c. vlti. de præbẽ. & Bal. hic ad istã gl. vide quæ scripsi post Imo. in l. si constante §. quoties. solu. matri. & cum dicto huius l. cõcordat glos. in auẽ.

d vt sine. phi. ma. §. j. & 4 in auẽ. imo. C. de act. & obli. & Pau. de ca. in consi. clj. & seq. & iam iuris quæ dicit. magis fauẽdum est repetitioni, quã aduẽtitio lucro viri: vt in regu. non debet. §. j. de reg. iur. Et de ista materia plenè dixi in l. si socer. §. Lucius. ff. solu. matri, Ad euidentiam a dicit hæc lex, q̃ vir non potest soluere dotem constante matrimonio, suo fauore: quia videtur donare. Sed quæro, si non vult vti isto fauore, an sit liberatus solutione, ita q̃ mulier non possit repetere ab eo. Iaco. de Are. hic tractat istam materiam multũ latè: & Cynus recitat eam. Finaliter determinãt q̃ liberetur. Et credo q̃ malè: quia glo. tua determinat contrarium. ff. sol. matri. l. ij. in fi, ij. gl. Et est tex. in l. fi. ff. de iure dot. in auẽ. de nup. §. dotes. Fateor tamẽ, quòd si ex illa solutione mulier esset effecta locupletior, vir liberaretur magis iure compensationis, quàm solutionis.

Ne fideiussores b, vel mandatores dotium dentur. *Rubrica.*

LEX I.

SIue ex iure Rubrica ponit summarium text. &c. Hic non sunt alia pro nunc dicenda.

☞ *Pignus pro dote quando possit dari.*
Fideiussor pro dote restituenda an possit dari.
Decisioni huius legis an quis renunciare possit.
Iuramentum interpositum per minorem prohibitum contrahere per statutum quod nihil operetur.

LEX II.

GEnerali. Hic impator ampliat constitutionem præcedentem. Oppo. de iure do. l. cũ dotis. Sol. Vir bene accipit fideiussorem ab vxore: vt l. cõtraria: nõ vxor à viro. Et ideo ratio satis apparet. †Quæro, quid de pignore? c Certè potest pignus dari: vt j. qui potio. in pig. ha. l. assiduis. licet quidam contra dixerint. Ratio, quia in datione pignorum non generatur in matrimonio causa perfidiæ. quod intelligo, quãdo vir dat pignori bona sua: secus si daret pignori bona extranei: quia tunc esset eadẽ ratio, quæ in datione fideiussoris. Quæro, an ante annum possit vir dare fideiussorem. Dic vt in glos. Quæro, an soluto matrimonio possit dari. Gl. dicit q̃ sic: & bene. Dic vt in eadem. Quæro, an alius potest pro viro dotem accipere, & se obligare. Dic vt in gl. †Quæro, an possit dari fideiussor pro dote restituenda: cũ hic tex. prohibeat solũ pro dote cõseruanda. Glo. determinat q̃ non. Dy. tenet contra. in d. l. si cõstante. §. quoties. ff. solu. matrimonio. Innocen. videtur tenere gl. in. c. per vestras. de dona. inter virum & vxorẽ. Et istam opinionem ego teneo. Ad rationes Dy. plenè respondeo in d. l. si constante. §. quoties. † Vltimò quæro, an huic legi possit renunciari. Breuiter glo. tua determinat q̃ non: quia istis legibus præcipientibus non potest renũciari: quod prohibet Imperator. & sic præcepto legis nõ potest renunciari. Et hoc est quod dicebã tibi in authen. sacramenta. s. si aduer. ven. q̃ quando statutum d dicit † q̃ minor non possit cõtrahere sine cõsensu duorũ consanguineorum. etiam si iuret ipse in contrarium non venire: quod tale iuramentum nihil proficit &c.

De actione rerum amotarum. *Rubrica.*

LEX I.

COmpẽsationis. Contra actionem de dote, obijcitur compẽsatio de rebus amotis. h. d. Vel aliter. Mutuæ cõpensationes aliàs petitiones, debent eodem tẽpore determinari, hoc dicit.

LEX II.

DIuortij. Hæc actio cõpetit solu. matri. eo constante agitur in factum. hoc dicit.

LEX III.

DErebus. Hæc actio datur cõtra hæredes quatenus ad eos peruenerit. hoc dicit in e summa.

De fundo dotali. *Rubrica.*

LEX I. f

SIæstimata. Fundi dotalis alienatio voluntaria est prohibita: nõ necessaria. hoc dicit.

Diuortio facto, apud quem liberi morari, uel educari debeant. *Rubrica.*

LEX vnica.

ICet. Apud quem liberi alãtur facto diuortio, in arbitrio iudicis est. hoc dicit.

SIpater. Ista authentica nouit nouum modum apud quem liberi debeant educari. Et vide eam: quia clara est &c.

De liberis alendis. *Rubrica.*

LEX I.

PArẽtum. Quærit glo. vtrum filius debeat debita patris soluere. Dicit q̃ non. & bene: vt ff. de lib. agno. l. si quis à liberis. §. parens. Quærit gl. an frater teneatur

e alere fratrem c. Certè sic: vt l. qui filium. ff. vbi pub. edu. deb.

SIcompetẽti. Mater põt agere contra patrem, vt filium alat. hoc dicit.

1 ☞ *Filius ingratus non debet habere alimenta.*
2 *Si constat filium non tamen legitimum, an ali debeat: & quid de spurio.*

SIpatrem. Pater officio iudicis cogitur alere filium non ingratũ: et debet prius

1 de filiatione constare. h. d. †Nota ex principio, q̃ filius ingratus non debet habere alimẽta. Causæ autẽ ingratitudinis, quæ repellunt à successione, illæ repellunt ab alimentis. Quærit

2 gl. †quid si constat esse filium, non tamen legitimũ. Et vide gl. fi. ibi: & si constiterit. Hoc intellige de filio spurio. Nam naturalis debet ali: vt j. titu. ij. authentica licet. Item spurius debet ali de iure Canonico: extra, de eo qui duxit in matri. quã pol. per adulte. c. cùm haberet. &c.

f *De naturalibus liberis* f. *Rubrica.*

Dictum est suprà de concubinis, nunc de his qui ex eis nascuntur.

1 ☞ *Pater an possit uendere filio spurio.*

Legatum

cõsuluit. contra Bart. hic, & in d. l. si qs pro eo. Sed q̃ ista fideiussio firmet iuramẽto, facit, qa. phibitio nõ dirigit nisi in fideiussores. facit etiã id qđ qñ potest saluari. sine interitu salutis æternæ &c. dar etiam ibi cautelã contra istũ ti. vt in instrumento de per se, aliqs vt principalis promittit: quia de hoc nõ loquit iste ti. et cessat ratio legis. Caue tũ: qa si fieret instrumẽtũ indẽnitatis p virũ, esset suspicio fraudis. Sed Bald, cõtra, in l. j. ꝭ. ad Velleia. Adde Ro. consil, cccl xxxij. & cccl xxvij.

¶ Fratrem. Adde gl. Bart. ĩ l. si quis. §. vtrũ de lib. agnoscen.

✠ P. P A V. P.

¶ De naturalibus liberis. Not. q̃ naturalis & bastardus idem sunt vide Alex. consi. cxxvij. in pen colum. Quæ aũt dicat cõcubina, vide do. Frã. cõsi. xlvij. in princ. o. no autẽ succedant naturales, spurij, manzeres incestuosi & similes, siue ascendentes, siue descẽdẽtes, siue transuersales vide latè bar. in tract. de success. ab intest. Latius Ange. in §. fina. in auẽ. qui. modis natu. effic. sui. Itẽ qui dicanẽ spurij, & q̃ naturales, et qualiter succedãt, & qualiter cõitas puniatur, & multa alia in materia bastardorũ, vide per d. Baptistã cacialup. in repetitione l. si qua illustris. C. ad orfic. & vide per eũdem in eius tabula. Itẽ an de iure Digestorum pro hiberetur filius naturalis istitui plus quã in vna vncia, vide Aret. in l. si is qui in j. col. ff. de vulg. & pupilla. in l. Lucius. in ij. col. in prin. co. ti. Itẽ q̃ nati ex coitu punibili non succedant. Et q̃ si aliquis nasceretur ex coniugato, sed ex soluta, licet cõmittat adulteriũ ex parte viri. tamẽ succedit, vide Soc. in l. Pau. §. q̃ si is in pen. col. de libe. & posthu.

g ¶ Donationis. Dum hic dicitur, non posse donari filio spurio dicas secus in naturali: qa omnia possunt donari. Tex. est no. & ideo doc. in l. omnes. §. Lucius. de his quæ in frau. cre. adde Ro. consi. cccxcvij. & ccccl xxxvij. & xlij.

b ¶ Siue itaq. Adde Bar. in d.l. qui testamẽtũ. Aduerte tñ: quia ista lex. secũdũ Bal. non excludit verã venditionẽ, si probatur veram esse imò fortius nõ potest emere ab eo, qui emit à patre, secundũ Bart. in l. si is q. de vulg. & pu. Quid autem si frater instituat istũ spuriũ, etiã i bonis paternis, an possit. Bald. hic q fic. & in l. eam quã. in prin. C. de fidei. Et ad istã materiã, vide Iac. de bel. in quadã disputatione, & c. Adde Ia. de Bel. hic. adde q frater fratrẽ spurium instituere possit. Bald. consi. v. j. lib.

c ¶ Notà ex fin. Adde sing. modũ relinquendi filio spurio positũ per Bar. per illum no. tex. in l. si is qui duos. de libe. legat. & vide Bar. in l. qđ conditionis. ff. de dona. causa mor. & Ange. post alios in l. ij. de hære. instit. vbi dicit: q instituat filium, et grauet eũ de restituendo Regi Franciæ: qa verisimile est, q Rex non petet hæreditatẽ restitui. Bal. cõtra in l. hac edictali. § oĩb⁹. de secũ. nup. Vtrũ autẽ id, qđ relinquit spurio, reuertat ad hæredes scriptos vel ad quos vide Bar. in l. hæreditates. §. fi. de his q. vt indig. Idẽ Bald hic. & quid in relicto facto filio naturali vltra q̃ capere possit, vide Domi. in l. si is q. de vul & pu. Ad

c de modũ relinquendi spurio. Bal. cõsil. xxx. Ro. consi. xlij. in fi.

d ❧ P. P A V. P.

d ¶ Ad reuocandum. Not. q isti duo menses, qui dant ad retractãdum alienata vel relicta spurijs al's admittat, secus procedit si fiscus aufert: al's perpetuò admittunt venientes ab intestato, vt de Bal. in c. naturalis. in ij. col. fi de feu. fue. controuer.

e ¶ Matre. In hac l. est gl. multũ peregrina. Illud qđ dicit hic, in vna vncia: disputat in gl. Hoc an sit verũ, vide gloss. in l. fin. de reg. Cato. & l. Plauti⁹. & ibi vid p Imol. de cõdi. & demon. & in l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vul. & pup. circa fi. Adde qũo succedãt naturales, Bald. consi. lv. ij. lib.

f ¶ Ex villa. Vide Bar. in l. ij. de verb. sign. Et sic nota q nõ licet filios spurios vel naturales adoptare: hic & in auc. qb. mo. effic. legi. §. fi. Et de hoc non licuit, ne hoc, qđ est vna via prohibitum, alia concedatur.

❧ P O M A T E S. ¶ Licet patri. Vide ad istam auc. Ro. consil. xlij. in ij. dubio. & aliqd p Are. in l. si is q. col. iij. & seq. ff. de vulg. & pup. & collige ex ea q pater põt ex testamẽto totã suã hæreditatẽ filio naturali relinquere: qđ sentit Bart. in l. j. ad fi. ff. de bo. pos, contra tab. & Alex. cõsi. suo lxxix. vol. ij. in verfic. præterea. & est tex. de hoc quem ibi ponderat Bal. in l. fi. §. e. & ponit etiam Bal. in l. ff. quo. bono.

g ❧ P. P A V. P. ¶ Licet patri. Circa istam aut. adde si extarent legitimi & naturales: qui repudiarent, an succederẽt naturales exclusa coniuge. vide pulchrè Alex. in l. Lucius. in ij. col. de vulg. & pup. Ro cõsi. xlij. Et q naturalis cõtra volũtatẽ patris nõ succedat, vide quæ scripsi in l. j. ff. de bo. pos. cõtra tab. ad Bar. Nũqd pater succedat filio spurio, vide Alex. consi. ccxcij. Nũqd aũt spurius possit petere alimenta in foro seculari vide latè do. Franc. Cur. consi. xlvij. vide etiã Imol. i l. Lucr⁹. ad fi. de lega. ja. qđ not. In cõtrariũ vide Ang. de Are. in §. legati. instit. de leg. & instit. de iure natu. in princ. & in tract. suo testũ ỹ. pr relict filio suo spurio. ad fi. Et p ista opi. vide etiã oĩno Soc. cõsi. clxj. in ij. parte p totũ. vide etiã Bal. i aut. ex complexu. qđ punct vnũ, videlicet qđ in hærede vel filio facer dotis: vide Bar. i cõsi. cxix. Itẽ dũ consulit Are. q nõ possit corã iudice seculari, cõtra riũ cõsulunt d. maria. Soci. vt refert caccialup. in l. si qua. ff. ad orfic. i pe. col. Itẽ adde q opi. Imo. tenet Alexã. in l. j. fol. mat. in ij. col. in pri. et ibi etiã tenet sec⁹ esse in dote. Itẽ circa illud qđ dictũ est de filio clerici, vide in cõtrariũ Bar. i l. fi. §. j. ff. de his q in frau. cre. An aũt dicat iceſtuosus filius clerici, vide gl. Salu. & alios in l. ij. C. de episco. & cleric. caccialu. vbi ỹ. Et de eo q dictum est an in foro ciuili, vide Iaso. in aut. res quæ in pe. col. communia de lega. Feli. in ca. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. col. xv. verfic. ex quibus resultare possunt. Alex. consil. lum. col. ij. in ij. vol. vbi tenet q non habet locũ in terris imperij: licet contrarium tenet. et alij de quibus ỹ. vide etiam Barba. in c. quibus. de test. co. xlij. pro alia opi. vide Cor. in c. grandi de suppl. negli prela. in vj co. xxvj. Sed cõis opinio est q seruetur etiam in terris Imperij. vide Decij. in ca. clerici. de iud. vbi tũ dicit q debent peti coram iudice ecclesiastico. Vide eundem in ca. ecclesia sanctæ Mariæ colum. xvj. de constitu. Et ibi etiam ponitur an valeat statutũ q filius spurius non possit instituí. De quo vide Pau. consi. ccxxvij. in ij. columna. Item de materia vide Bart consi. ccv. & sequen. Vide Abb. in consilio ccv. in ij. volumine. Nunquid autem pater possit donare filio naturali: vide consi. xlij. & consi. xcviij. Item quòd pater naturalis non teneatur dotare filiam, vide Bald. in capitu. j. §. donare. qual. olim feud. pot. alien. Item quòd spurij non possint præscribere, vide Bal. in c. naturalis. an vltri. col. fi de feu

2 *Legatum factum filijs spurijs, per quos reuocetur.*
3 *Dispositio huius legis, q habeat locum in quocũq; spurio.*

LEX I.

SEnatores. Viri dignitate positi, si ex vilissimis mulieribus filios legitimos habere voluerint, sunt infames: & quod eis vel eorum alteri titulo
2 donationis [a], vel emptionis tradiderunt, per personas legitimas tractatur: quibus cessantibus venit fiscus. quæ res per eorum quæstores poterit indagari. hoc dicit. Diuide in duas partes principales. Primò punit personas. Secundò dat remedium fraudes. Secunda ibi, ipsas etiam. Item prima subdiuidit in tres: quia primò punit patrem. Secũdò filios. Tertiò vxorẽ. Secũda ibi: ita vt quicquid. Tertia ibi sed si vxori. Itẽ secunda subdiuiditur in alias tres: quia primò dat remediũ contra occultantẽ res. Secundò contra fraudẽ adhibitam in contractu. Tertiò cõtra negligẽtiã personarũ. Secũda ibi: siue itaque. Tertia ibi: q si existant. Per istam legem in versic. siue itaq̃ [b] per ipsum, & c. † do. Iac. de Bel. in quadam disputatione reprehendit glo. quæ est in l. qui testamentum. ff. de proba. quę videtur permittere patri vendere filio spurio. hic videtur text. in contrarium. Item per hoc quod dicit, eo ipso q res patris reperitur apud istum filium spuriũ, præsumitur ista emptio facta in fraudẽ, et per interpositam personã. Facit ad hoc. j. e. l. iij. vers. & quod de subeunda. Item nota ex fi. [c] huius l. † q qñ relinquit filijs spurijs, admittunt ad revocandũ [d] certæ personæ hac lege nominatæ: quibus cessantibus venit fiscus: vt hic dr. † Et licet hæc lex loquat̃ ꝓpriè in filijs spurijs natis ab hominib⁹ positis in dignitate: tñ Azo i summa huius ti. & gl. in l. hæreditas. j. de his q. vt indig. intelligit hãc l. etiã i quolibet spurio. Quã opi. nõ sequor: imò indistinctè dico, q illud qđ palã relinquit spurio, ad hæredes scriptos reuertit: vt l. Lucius. §. in testamento. de leg. j. circa fi. titu. Et istam materiam de spurijs, plenè examinaui. ff. de his qui. vt indig. l. fin. & l. hæreditas. j. eo. ti. & c.

LEX II.

MAtre. [e] Si pater naturalis, habet matrem, & legitimos liberos: naturalibus vt indignis, & eorum matri, vsq; ad vnciam relinquat, vel matri semiunciã: & qđ vltra relinquit, prędictis legitimis reseruatur. h. d. Hic habes aut. nunc soli. & c.

e

Natus in uilla, uel uico, sortitur originem ex illa ciuitate, cui uilla uel uicus subest.
2 *Patria. & ciuitas idem important.*
3 *Repudiatio præsumitur fraudulenta, quando bona postea reperiuntur penes incapacem.*

LEX III.

ISi quis. Si pater suos naturales curiæ ꝓpriæ ciuitatis tradiderit: vel si sit nat⁹ ex Regijs vrbibus alicui ciuitati, q̃ prouinciæ caput obtineat: põt eos in solidũ instituere: qui dictã cõditionẽ nõ poterat recusare, si bona paterna reperti fuerit possidere: idẽ si naturalẽ filiam curiali tra-
1 diderit. h. d. No. † q qui oriũt ex villa [f], vel
f vico sortit̃ originẽ ex illa ciuitate, cui villa, vel vicus ille subest: vt in glo. de epis. & cle. l. nulli. §. qđ si in vico. ff. ad muni. l. qui
2 ex vico. Secundò nota † q patria, & ciuitas idẽ important, ibi: qđ si alterutrã regalium ciuitatũ patriã, & c. Ad quod facit ff. de le. ij. l. vxorẽ. §. legauerat. & dixi plenè in l. ij.
3 de ver. sig. Tertiò nota † q præsumitur repudiatio fraudulẽta ex hoc: qa bona repudiata postea quis incapax repertus est possidere: de hoc in l. j. & ij. infrà de repu. hær. & ibi per Cy. & ff. de acquí. hçre. l. si is qui bonis. Facit ad illud quod dixi ĩ lege post cõtractum. de dona. Vltimò gl. signat hic quædam argu. contraria, & nõ soluit, vide eam ibi, arg. contra. de ope. publ. l. fin. Sol. Quando vtrunque potest pariter fieri est laudabilius fouere antiquos, vt ibi: sed si vnũ tantũ põt facere, laudatur vnum sicut aliud; vt hic. Sequit̃ in gl. arg. cõtra. de decur. l. nullus. sed hic per se mulier non põt seruire curię. sufficit ergo q nubat curiali.

QVoniã. Naturalis curiæ deputat⁹, si onus agnoscit, bona patris repudiare nõ põt. h. d.

IIui Constantini. Cùm lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat, & ex hoc sumitur exemplum ff. de leg. l. cum lex, & c.

IVbemus. Hac lege pmittit̃ naturalib⁹, quolibet titulo dari, & reliqui: & possunt per sequẽs matrimonium, & per adoptionem legitimari. h. d.

LEgem. Per hanc l. declarat̃ qđ præcedẽs lex nõ habet locũ in natis ex coitu reprobato: & habet effectum vsq; ad diem præsentis, s. ab hinc in antea nõ licet naturales legitimari per adoptionem, vel arrogationem. h. d.

IVmanitatis. Naturales matres legitimis liberis non extantibus ex voluntate expressa, iuter viuos vel vltima voluntate, vsque ad sex vncias succedere possunt ab intestato in nihilo.

g IIcet patri. [g] Ista aut. hodie continet qd iuris hodie disponatur in relinquẽdo filijs naturalib⁹. Not.

Pau. consi. ccxxvij. in ij. columna. Item de materia vide Bart consi. ccv. & sequen. Vide Abb. in consilio ccv. in ij. volumine. Nunquid autem pater possit donare filio naturali: vide consi. xlij. & consi. xcviij. Item quòd pater naturalis non teneatur dotare filiam, vide Bald. in capitu. j. §. donare. qual. olim feud. pot. alien. Item quòd spurij non possint præscribere, vide Bal. in c. naturalis. an vltri. col. fi de feu

do fuer: controuer. Et ibi etiam q̃ lex duodecim tabularum nihil diſponit circa naturalem vel ſpurium, vide Alexandr. conſilio cccxlj. ad fi. Nunquid autem ſpurius dicatur indignus vel incapax, vide Barto. in l. j. C. de debito. lib. x. Qui autem dicantur ſpurij, vide ē. in rub. iſtius titu. ad Bar. Item nunquid pater naturalis ita ſuccedit filio naturali ſicut econtrario, vide in Bertach. in verſicu. pater naturalis.

Itē q̃ nō poſsit relinqui filio ſpurio, niſi alig doro alimētis. & quaſdam cōiecturas ad interpretādum & cognoſcēdū fuiſſe inſtitutū, accōmodatā fidē tacitā de reſtituē do ſpurio cui non potuit relinqui fiſco, an veniētib⁹ ab inteſtato. & de cautelis ad faciēdū q̃ non applicent aliis, vide Iaſ. in l. j. ad finē C. de hære dib⁹. inſti. An aūt valeat ſtatutū quod petit ſpurios, vide Aret. in l. iij. ff. de teſta. poſt Bar. & alios. An autē poſsit relinqui ſpurio ſub cōditione ſi legitimabit, vide Aret in l. ſi filius fami. ff. de teſta. Itē qūo poſsit relinqui ſpurijs, vide omnino ad Bar. in l. ff. ff. de his q̃b. vt indig.

a ¶ Cōmunium. Vide Bal. hic, & quæ dixi poſt cū. & Bald. in l. cum adoptiuis. C. de adoptio.

b ¶ Ea verò. Et de hac legitimatione vide q̃ dixi j l. proxi. Et quaſ liter hæc legitimatio fiat, vide Angel. in §. fi. in aut. quib. mo. na. effi. ſui. & ibi ponit omnes modos legitimandi. & oēs modi no. per gl. in c. p tuas. q̃ filij ſint legi. Alexā.

c ¶ Cūm quis. Limita ſingulr niſi deſponſatio fieret in articulo mortis: quia videret facta in fraudem aliorū, et nō valeret, vide Fel. in c. in præſentia. in xv. col. extra de p̃b. ubi alle. Angel. in aut. ſeq. vide Alex. in l. ij qs poſthumos. in prin. ff. de li. & poſth. vt hic in apoſtil.

d ¶ Legitimantur. An & qū p ſequens matrimoniū ſit legitimatio requiranē inſtrumenta dotalia, vide etiam q̃ hic dixi poſt Bal. & not. q̃ ita ſpurius legitimat̃ per ingreſſū monaſterij, ſicut p oblationē curię dictū eſt Bal. ſing. in l. j. C. de ſacroſanctis eccleſ. Adde q̃ Bald. cōſi. cccxxxj. lib. vide tur tenere q̃ non requrātur dotalia inſtrumenta per c. tanta. & Ang. conſi. xxviij.

e ¶ Nup legē. Et vide hic Cy. an exiſtens in articulo mortis poſſit contrahere matrimoniū & tenet q̃ ſic quo ad legitimādum filios: ſi autem filios non haberet, non teneret matrimonium. Pro quo videtur tex. in l. Iulianus. Alexan. Adde Ang. conſi. alle. Bal. conſi. ccxxviij iij lib.

¶ Et adde Bald. in capi. naturales. ſi de feu. fue. contro. vbi dicit quòd ſi quis accepit concubinam in vxorem in articulo mortis ſciens ſe euadere non poſſe. tenet matrimonium. Nam hic eſt bonum prolis ex eo; quia legitimatur: qui legitimatus habetur loco poſthumi, vt in regula ſine culpa. in mercū. in vj. Adde Bartol. & Imol. in l. cum tale. §. Mœuius. de condict. & demonſtra. per Bald. & Imol. in l. ſi quis poſthumos. in fin. princi. de lib. & poſthu. & Bal. in rubr. C. de priui. do. in ij. col. in ver. conſueuit quæri: de fideic. Imo. in l. Gallus. in prin. in vlt. col. de lib. & poſthu. per Io. and. in c. in tanta. qui fi. ſint legiti.

Hunc tex. ibi: hi ergo & parentibus parem præſtant pietatem, &c. q̃ ſicut ipſe pater tenetur alere filium, ita filius patrem: vt dicit hic Azo in ſumma. & in authen. vnde hæc ſumitur &c.

a COmmunium. Filio legitimato per oblationem curiæ ſuccedūt liberi eius ſalua quarta p̃portiōe curiæ. Si verò facti curiales, & nati poſt oblationē, oīno curiales ſunt. h. d.

Si verò. Oblatus curiæ ſi ſine liberis deceſſerit, ſuccedit mater ſua in tertia, in reliqua curia, matre nō ſubſiſtēte curia in paternis: in reliquo cognati ſuccedunt. Sed ſi cognatus curiæ ſe offerat omnia paterna occupat, vel ad ea matrē facit admitti. hoc dicit.

b Ea verò. b Huius legis ſtatuta habēt locum in his qui poſt hanc legem deceſſerunt.

Et quoniam. Etiam exiſtentibus legitimis, pōt quis naturalem curiæ deputare: dummodo nō ampli⁹ ei, quā vni legitimo relinquat. h. d.

c VMquis. c Per ſequēs matrimonium cum concubina factum naturales legitimātur d: & poſtea cum legitimè natis pariter admittuntur. hoc dicit. Tene menti q̃ ad hoc vt nati ex concubina per ſequens matrimonium legitimētur, videtur velle iſta lex q̃ requirant̃ inſtrumenta dotalia aliàs bene teneret matrimonium, ſed non fieret legitimatio liberorum. Ita tenet gl. Inſtit. de nup. §. fi. Cano. dicunt cōtrarium quod dotalia inſtrumenta non exigūtur, ſed ſufficit quòd matrimonium contrahatur, vt extra qui filij ſint legi. capitulo tanta.

e NVper legē. c Per ſequēs matrimoniū liberi nati ex cōcubīa legitimātur: etiā ſi alij poſtea procreent̃. & tp̃s natiuitatis. vel cōceptiōis inſpicit̃: p ut filio vtilius repit̃. h. d. iſta bōa lex. Alex.

f SI quis liberos. f Hanc aut. allegaui tibi in l. Gallus. §. forſitan. ff. de lib. & poſth. Nūq̃d legitimatio poſsit fieri per procuratorem, hic vide caſus q̃ ſic. quod no. perpetuò.

g ¶ Item ſi quis ſine. g

g TEm ſi quis ſine. Not. hunc modū legitimādi idē ſi ſint legitimi, vt tenet Iaco. de bel. in cor. vnde ſumit̃. Tu dic contrariū q̃ h legitimatio exiſtētibus legitimis h non p̃deſt niſi duobus caſibus. ſ. quando fit per oblationem curiæ, & per matrimoniū, vt in authen. quibus modis natura. effi. ſui. §. generaliter aliàs regulariter.

i VIdā. i Appellatio filij ſub certa q̃litate non porrigitur ad nepotes, in quib⁹ illa qualitas non reperitur. h. d. Gl. format vnā q. & vide eā. & vide reſpōſionem in fi. do. Rof. diſputauit hanc q. & tenuit cōtra. Spe. ponit in ti. de ſuc. ab inteſ. Ego determinaui iſtā q. ſecūdum determinationē gl. in l. Gallus. §. quid ſi is. de libe. & poſth. & fui anno in caſtro Gualdi. &c.

g ¶ Item ſi quis ſine. Circa materiā huius aut. vide de oino Bar. in xj. qō. incip. habens filiū naturalē. Itē q̃ non procedat in matre, tenet Ange. hic Cremo. ſingu. clxij. Item de intellectu huius aut. vide Ang. in l. ſæpe. in xxj. colū. aliàs xv. ff. de reiu. vide oīno Mod. in l. neq̃ profeſsio. C. de teſta. latè Pau. de Ca. in conſil. lxxxv. vide Ange. conſi. xvij. inci. Comes Brandufius. circa fin. vide latè Cepo. cautela clxx. vide Iaſ. latiſsimè duobus modis in l. tale pactū. §. fi. in iij. colum. ff. de pact. & de canonico nō pōt locum habere hæc aut. ſecūdū Bart. in dicto conſil. cxvij. ad finem.

¶ POMATES. g

¶ Itē ſi quis ſine. Ad iſtam aut. vide Bald. in l. ij. colū. ij. verſi. nono. opp. in quib⁹ res. Vide Inno. in c. innotuit. de elect. & quæ requirātur ad hoc vt p̃cedat diſpoſitio huius authē. vide domi. Franciſ. Cur. in l. neq̃ profeſsio. j. de teſta. & vide Alexand. conſil. pe. col. j. vo. v. & Bar. conſi. lxx. & Alexan. conſi. xciiij. col. iij. volumi. j.

¶ Legitimis. Vide Bal. in auth. præterea ē. eo.

¶ Cuidā. Iſta lex hodie manet incorrecta vt in auth. q̃ h. mo. na. effi. ſui §. de nepotib. vide tamen ibi gl. & Dy. in trac. de ſucceſ. ab inteſtato. & plenius per Matheſi. in ſuo tracta. de ſucc. ab inteſtato.

¶ P. P A V. P. g

¶ Cuidā. De materia huiꝰ ſingularis legis, vide latè Alex. conſi. cccxlj. vbi etiā ponit q̃d in nepote & filio deportato & hæretico & ibi etiā dicit q̃ frater ſpurius poteſt ſuccedere fratri etiam

De teſtamentaria tutela. Rubri.

1 ☞ *Actio protutelæ quod concurrat cum actione negotiorum geſtorum utili.*
2 *Tutela eſt quadruplex.*
3 *An una tutela poſsit cum alia concurrere, & cum qua.*
4 *Ratio quare tutela teſtamentaria concurrit cum datiua, & non cum legitima.*
5 *Si aliquis ex tutoribus teſtamentarijs, uel legitimis remouetur, an ſit locus datiuo, uel ſequenti legitimo.*
6 *Quando eccleſia uacat in curia, Papa confert, & nō Epiſcopus.*
7 *Tutor ſub cōditiōe quare detur à teſtatore. et nō à iudice.*
8 *Exiſtentia ſui hæredis confirmat teſtamentum, quantum ad dationem tutelæ.*

LEX I.

VEm dicis. Breuiter dicit. Tutor nō legitimè datꝰ, ſi nō adminiſtrat nō tenet: ſi verò adminiſtrat tenetur actione nego. geſt. h. d. Habetis hic duas gl. Vna eſt gl. antiqua ſup ver. ſpōte quæ īcipit ſciēs ſe nō teneri. Alia eſt gl. noua ſup prin. l. quæ inci. pōt quæri hic iſtę gl. dicūt multa, & intro gl. antiquā. Et op. & vī† q̃ teneat̃ gerēs actione p̃tutelæ, vt ff. de eo q̃ pro tu. l. j. §. deinde aliàs pe. dicit gl. hic ſciebat ſe nō teneri ſibi putabat ſe tutorē. Alij vt Cy. dicūt q̃ actio p̃tutelę cōcurrit cum vtili neg. ge. quā opi. tenent Mod. licet gl. hic dicat cōtra. p l. de pecori. §. ad l. Aq. & l. ſi cū exce. §. eū. ff. q̃ met. cā. l. q̃ bōa. §. ſi qs opꝰ. de dā. infe. Quæro quotuplex eſt tutela. dicit gl. † q̃ triplex & ita p̃ ordinē hic ponūtur tituli. Poſſes addere tutelā anomalā, de qua videbitis ī aut. mīi & auiæ. j. qī muli. † Quęro vtrū tutela vna i poſsit cū alia concurrere? Dicit gl. q̃ teſtamētaria & datiua poſſunt ſimul concurrere, legitima nunq̃ cū teſtamētaria, neq̃ legitia cū datiua. Et vide gl. certè imò qñq̃ legitima pōt cōcurrere cū datiua eadē ratione

h ¶ Actio protutelæ. h

ex diſpoſitione patris. Et ibi etiam ad finem ponit quod tales naturales & ſpurij non poſsint præſcribere. Nunquid autem iſta lex dicens nepotem legitimum ex filio naturali poſſe inſtitui, habeat locum in nepote ex filio ſpurio, vide Bartol. concludentem quod ſic, in conſilio cxv. & quod non ſuccedant ab inteſtato nepotes legitimi ex filio ſpurio, etiam matri, vide Alexand. conſilio clxxiij. volumi. v.

tione

4 tione qua teſtamẽtaria. Facit ff.de leg.tu.l.iij.§.ĩri põt.† Quæro quæ eſt ratio quare teſtamẽtaria cõcurrit cũ datiua, & non cũ legitima. Rñ.tutelæ deferũtur ſm quod hæreditas, vt inſti. de legi.agna.ſuc.& ff.de le.tu.l.j. Sed donec eſt locꝰ ſucceſsioni teſtamẽtariæ,ceſſat legitima,vt l.q̃diu.de acq.hær.de re.iu. l.q̃diu.& cõia.de ſuc.l.anteq̃. Sed ſucceſsio datiua, vt ita loquar,põt cõcurrere cũ teſtamentaria:nã prætor dat bonorum poſ.ſecundũ tab.pendẽte cõditione inſtitutiõis,vt l.ij. §.ſi ſub
5 conditione.ff.de bo.ſecundũ tab.† Quæro qñ aliqs ex teſta-
a mẽtarijs;vel legitimis remouetur [a],vel excuſat, vtrũ ſit locus datiuo,vel ſequẽti legitimo.glo.diſtinguit ſic:aut remouetur morte aut remouet tanq̃ ſuſpectus.dic vt in glo. Quæro q̃ eſt
b rõ [b] huiꝰ gl.q̃ circa fi.ſui dicit q̃ qñ excuſat vl remouet vt ſuſpectus,remanẽt reliquiæ.Dicit gl.ſecus qñ decidit. vide gloſ. Iſtam rationẽ cõmuniter tenent oẽs doct.& Dyn.ſequit in l.ſi quis ſub cõditione.ff.e. Quæ rõ mihi nõ placet: quia nihil eſt dicere:quæ eñ reliquiæ remanent,ſi aliqs eſt remotus, vel excuſatus,cũ omnino ſm cõmunẽ conſenſum deſinat eſſe tutor: non video. Ratio ergo eſt iſta, qñ aliquis remouetur iudice hoc agente vel cogitante principaliter vt eũ remoueat,ſuccedet datiuus:quia iudex videt eũ remouere,vt aliũ ipſe det,ſed
c qñ remouetur morte [c] vel alio caſu,iudice hoc non agente, vel cogitante vt eum remoueret,ſuccedit legitimꝰ.Illud dicit tex. in l.ſi quis ſub conditione.ff.eo.Et ſimile obſeruãt Canoniſtę,
6 †quando eccleſia vacat in curia,nõ ſuccedit in collatione eps qui eſt legitimus,ſed remanet apud Papam.qa vacabat in curia,ſed quãdo aliter vacat,ſuccedit epiſcopus. Venio ad gl.no
7 uam.†Quærit glo.quare tutor à iudice nõ poteſt dari ſub cõditione à teſtatore ſic.Glo.ponit plures rationes.Iſta eſt vera: quia quando teſtator dat ſub cõditione,remanet iudex q̃ põt prouidere pupillo conditione pẽdente.Sed ſi iudex daret ſub cõditione non eſſet alius qui prouideret.vnde lex vult qđ ipſe iudex prouideat incontinenti.Secũdò format gl.vnã quęſtionem ex qua reſultat indiſſolubile.Tutor eſt datus filio in teſtamẽto,vtrum facto inuentario ante aditam hæreditatem poſsit adminiſtrare? Et oſtenditur q̃ non:quia videt perplexitas, vt
8 in gl.Glo.dat duo remedia contra hanc perplexitatem.Dic vt in ea.Veritas eſt iſta:†quia exiſtentia ſui hæredis confirmat teſtamentũ,quantum ad dationem tutelæ: ideo quia pupillo eſt vtile quod habeat tutorẽ:& dixi tibi in l.j.ſ.ſi vt ſe ab hær.abſti.Quærit gl.an tutor datus in teſtamẽto ſi cõfirmet dicatur teſtamentarius vel datiuus,& an datus in teſtamento minus perfecto valeat inter liberos? dicam j.tit.j.l.ij.

LEX II.

ET ſi à patre. In his quæ eodẽ tẽpore cõfirmant ſi poſſunt ſimul cõcurrere cõpoſitionis ordo nõ inſpicitur.Tene mẽti hãc l.perpetuò:qa hoc anno habui de facto.Opp.faciẽdo ſm ,pcuratorem reuoca
d tur [d] primus,vt ſi quis cũ ,pcu.§.fi.de procu. Solue vt in gl.hic no.licet diuerſo tpe dent:eodẽ tñ tpe confirmant,ibi ſtatim cũ dat,recipit ſuã cõfirmationẽ.qđ facit ad q.de duobus ſtatutis contrarijs in eodẽ volumine repertis,eodem tempore confirmatis.De quo hic p Cy.& ego in l.oẽs populi.de iuſti.& iure.

LEX III.

SI tutores. Licet vnus ex pupillis ad ætatem adultam per uenerit,alterius tutela nõ finitur.hoc dicit.

De confirmando tutore. *Rubrica.*

LEX I.

TEſtamento. Tutor datus à matre non habet neceſſe ſe excuſare,niſi confirmetur.hoc dicit.

1 ☞ *Diſpoſitio huius l.quod nõ corrigatur per §.ex imperfecto.in l.hac cõſultiſſima.*
2 *Tutor teſtamentarius confirmatus,an ſit datiuus,vel teſtamentarius.*

LEX II.

NEque per epiſtolam. Tutor non poteſt dari à patre in voluntate imperfecta:ſed datus debet legitimè cõfirmari.h.d. In hac l. veniũt quærenda
1 duo.†Primò an hæc lex ſit correcta p l. hac cõſultiſſima.§.ex imperfecto.j.de teſta. Glo.hic videtur velle q̃ ſic;quam vide.Idem videt tenere glo.ſ.titu.j. l.j. in gl.noua quã vide.Gl.etiã tangit in d.§.ex imperfecto.& ff.eo.l.q à patre. Iſtã opi.teneo q̃ nõ valeat datio:quia priuilegiũ datũ filijs nõ debet retorqueri in alteriꝰ prę-
2 iudiciũ,vt Limpuberi. de admi.tut. Sed ſi teſtamentũ eſſet nullũ, nõ valeret tutoris datio.Hocverũ,niſi teſtim eſſet nullum ex cauſa p̃teritiõis:qa tũc indubitãtervaleret datio tutelæ,p auf.ex cauſa.de lib.præt.& in corpore vnde ſumit, vbi expreſsè dici-
e tur †Secũdo quero [e], an ille vel iſte ſit confirmatus tutor ſit datiuꝰ vel teſtamẽtariꝰ. Gloſ.dicit eũ datiuũ:& ſecundũ hoc dicit legitimũ pręferẽdũ,vide gl.Dy.ponit iſtã q.in l.ij.ff.eo.Et dicit eũ eſſe datiuũ,ſed habere vires teſtamẽtarij. Marti. Silimanus diſputauit iſtã q. & determinauit eũ eſſe teſtamẽtariũ. & pręferẽdũ legitimo & datiuo.Et ratio magis vera quã facit,fuit ex ordine titulorũ:qa primò Impator ſeu Iuriſcõſultus præmittit de teſtamẽtaria tutela:& poſtea de cõfirmãdo tutore q̃ præcedit legitimos, poſtea de legitimis tutoribus,q̃ p̃cedũt datiuũ: & poſtea de datiuo.

LEX III.

SI vt proponis. Anteq̃ tutor inutiliter datus cõfirmetur, ſi alius detur à iudice valet. hoc dicit.

f **NAturalibus.** [f] Pater nõ poteſt dare tutorem filijs naturalibus,ſed datus à iudice confirmabitur.h.d.

De legitima tutela. *Rubrica.*

LEX I.

g **DAuunculos.** [g] Ad euidentiã huius tituli, debes ſic ſcire q̃ tutela legitima defertur per eum modum per quem defertur hæreditas. Poſtea ſcias q̃ de iure agnati præferebant cognatis in hæreditate: ita etiam erat in tutela. Ita lex eſt hodie correcta:quia hæreditas hodie pariter defertur agnatis & cognatis:ita tutela pariter;ideo omnes admittuntur exiſtẽtes in eodem gradu.& vide authen.ſicut.

LEX II.

COnſtitutione. Hic facit mentionẽ de quadam lege antiqua, quã non habemus.Nam quædã lex erat quæ dicebat q̃ deferebatur agnatis,& alijs,ſed tutela fœminarum alijs.

1 ☞ *Frater emancipatus tutor fratris legitimi in poteſtate retenti eſt legitimus, ſed frater in poteſtate tutor fratris emancipati eſt fiduciarius.*
2 *Tutela legitima quotuplex.*

FRater. Hęc bona lex breuiter dicit.Sicut frater emancipatus ad hæreditatẽ fratris vocatur;ita ad tutelam legitimã.h.d.Aduerte: quia facit multũ ſcire de materia tutelæ legitimæ..Opp.Inſtit.
h de fidu.tute. [h] per totũ ti.vbi appellatur tutor fiduciariꝰ nõ le-
1 gitimus.Sol.gl.†q̃ frater emãcipatꝰ eſt legitimus tutor fratris in poteſtate retẽti,vt hic.Sed frater in poteſtate retẽtus erit fiduciarius tutor fratris emãcipati,vt l.cõtra.& vide gl. ſed quę eſt ratio diuerſitatis.Gl.non reddit,quinimo nõ põt reddi: &
2 ideo nõ eſt bona ſolu. †Aduerte ergo quædam eſt tutela legitima ex verbis,& ex mẽte legis xij.tab.vt illa quæ defert inter agnatos:& de hac loquit tit.de legi.agna.ſucceſ.Inſti. Quædã eſt tutela ex mẽte legis xij.tab.nõ verbis, vt illa quę defert patrono:nã de tutela nihil in lege xij.tab.erat cautũ,ſed de hæreditate ſic.Sed de mẽte legis eſt q̃ deferat tutela ſecundũ q̃ defert hereditas;ergo &c.Et de hac loquit ti.Inſti.de legi.patro. tute. Quędã eſt tutela legitima quæ nõ eſt ex mẽte, nec ex verbis legis xij.tab.ſed ex extẽſione propter idẽtitatẽ rationis, vt tutela parentũ,de qua loquitur ti.Inſti.de legi.paren.tute. Nã per legem duodecim tabul.non fuit dictum,neq̃ de tutela ne-

Itẽ an auus mortuo filio naturali, ſi deſponſet concubinã legitimentur quo ad ipſum auum nepotes prius nati ex filio, vide nota. Alex in l.gallus.§.ſi eius.col.vlt.de libe.& poſthu.

a ¶ Remouetur. Et vide plenè in l. ſub conditione.ff.eo.

b ¶ Eſt ratio. Sed Bald. hic tenet contra Bar.

c ¶ Morte. Vide Angel. conſi.xcvij.

d ¶ Reuocatur. Adde quod not.in l.ſi hæreditas.§. in tutelis. ff.e. & in l.ſi.ff.eo.

e ¶ Secũdo quæro. Ad de Gul.Bald.in rubr. ff.de eo p̃ quẽ fac. erit & adde gl. & Bal. in l.ij.ff.de teſt.tu. Alex. & vide tu Alex.in cõſi.cxl. col.ij.in j. volu. vbi dicit opin.Barto. hic cõmunem.Stra.

f ¶ Naturalibꝰ. Et hãc l.no.Bal.ĩ l.ſi. in prin. ſ.fami.ercif.

g ¶ Ad auunculos. Adde Bar.in l.j.ff.eod.& in l.ſi.in fi.ĩ.eod.

h ¶ De fidu.tute. Adde Bartol.in l.ij. §.ſi parens.ff.eo.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Perfectæ. Sed qd ſi tatutũ dicat q̃ ad tutelã nõ admittatur minor annorũ xxv. & aliud ſtatutũ dicat q̃ legitima ætas xvij. annorũ an minor xxv. poterit eſſe tutor? vide Bald. con. 1. c. q. hic.

b ¶ Procuratoris. Vide C. qui pe. tuto. & in l. ſi plures. alias ſi procurator. in j. colũ. de conſtitut. & vide in l. denicq. §. ſi tutor. ff. mand.

c ¶ Ego intelligo. Cõtrariũ tenet Barto. in l. j. ff. ea. princip. ff. e. & ibi lice vt no. Bar. in l. quid ergo. §. j. ff. de his qui no infa. Et vide gl. q̃ ponit his, cui applicet hæreditas excluſa matre, quã not. Bald. in l. j. §. ſi aduer. ven. & vide ad iſtam glo. Bal. quia not. ſequit cũ limitatione in l. præcibus. C. de impu. & aliis ſubiti. & iſtã gl. not. Bal. p ſingulari.

✠ P. P A V. P.

d ¶ Putarẽ. Idem tenet An. cõſi. cij. incipiẽ. in Dei no. entia quæſtio haberet principaliter duo pũcta Licet cõtrarium teneat idẽm. cõſ. xx. incip. xxxvij. incip. quidã puer. Adde quæ dicit Bar. latè in l. q. ff. qui pet tuto. vel curat.

¶ An dicta Bart. hic ſint vera, Archi. con. xvij. Pet. de Anc. cõ. ciij. Bal. cõſi. xcij. j. li.

e ¶ Hic duas. per Spe. in tit. de tut. §. gñaliter. ver. item aũt not.

f ¶ Originis. Vide Bal. in d. l. pupillo & Bar. in l. ij. de excu. tuto.

✠ P. P A V. P.

g ¶ De tutoribus. Vide de iſtis curator. b? q̃ ſcripſi in Bertach. in verſi. curator regi. vbi habes de qualitatibus quas hre debẽt & cũ licet alijs tutoribꝰ nõ teneant pẽſture alimẽta & victus de bonis pupilli niſi vt ſcripſi. Et an poſsit dari tutor regi vel principi. & finita tutela ſit poſtea curator, vide Cõ. in repe. c grandi. in pen. & vl. col. de ſupplen. neg. præla. in vj.

✠ P. P A V. P.

h ¶ Curator. Vide ſuper hoc an poſsit eſſe tutor ad litẽ, in reperto. in ver. maritꝰ.

h ¶ Curator. Adde q̃ licet maritꝰ nõ poſsit eſſe curator gñalis vxoris: põt tñ eſſe curator ad lites, ſcdm Bal. & Sal. in l. j. ſ. de pcu. alleg. Odof. hic & dixi in l. maritus. ſ. de pcu. & no. Bart. in l. ſi qs cũ pcuratorio. §. fi. ff. de procu. & Bal. hic: & in l. j. in fi. de excu. tuto.

que de hrditate q̃ pater filio ſuccedat. Vñ mẽs ſua non fuit de eo q̃ nõ cogitauit, neq̃ directo, neq̃ per conſequentiam, ſed quia per ſenatuſconſultũ Tertullianũ inducit qd pater ſuccedebat filio: ideo patri defert tutela legitima ex ſenatuſcõſulto, nõ ex lege xij. tab. ſed ex rõne eius extenſa per Iuriſconſultum. Ita loquitur ff. e. l. j. ij. & iij. q̃ ponũt iſtos tres modos. Quædam eſt tutela quæ nõ defertur ratione ſucceſsionis legitimæ, ſed propter confidentiam perſonarum, quam habet lex: vt q̃ frater erat tutor fratris emãcipati, anteq̃ eſſet facta lex, quæ vocat eos inuicem ad ſucceſsionẽ. Et iſta vocatur fiduciaria tutela, q̃ datur propter fiduciã quam habet de perſona: nõ reſpectu ſucceſsionis. Ita loquitur titu. Inſti. de fidu. tute. Sed poſtq̃ fuit facta, lex quæ vocat eos inuicẽ ad ſucceſsionem illa cadẽ tutela olim dicebat fiduciaria, hodie dicitur legitima, per hãc legem. Eodem modo dico de tutela, quæ defertur cognatis, vt ila dicatur legitima per auf. de hęre. ab inteſta. §. ex his poſita in l. j. ſ. eo. &c.

NEmo neque. Qui non eſt perfectæ [a] ætatis, non poteſt alterius tutor eſſe, ſeu curator exiſtere. h. d. Vide gl. ſup verbo, teneri: & vtrũ minor accipiendo dotẽ poſsit obligare bona ſua ſine decreto iudicis. Gl. tãgit in ſimili in l. itẽ quia. ff. de pactis. & ibi per Guliel. Ego pleniſsimè dico, in repetit. quam feci de l. ſi conſtante. ff. ſol. matri. vide ibi. &c.

Qui pe. tuto. vel curatores. *Rub.*

Viſo. ſ. de tutela teſtamẽtaria, & legitima vidẽdũ eſt de datiua, verũ qa videndũ eſt primò q̃ petãt: poſtea vbi: tertiò qs petat: ideo p̃mittit q̃ petãt tutores vel curatores.

L E X I.

ADmone adoleſcẽtẽ. Matres, & liberti. & amitæ, & etiã creditores, poſſunt pupillis poſtulare tutores. hoc d. totus iſte titulus.

☞ *Mater petit tutorem per procuratorem.*

Caſus eueniens in perſona procuratoris, excuſat dominum.

VMà matribus. Caſus ſuperueniens in pſona eius qui miſſus eſt ad tutores petẽdos, excuſat matrẽ. h. d. hic no. caſus. No. † qd mater poteſt petere tutorem filio per pcuratorem. Not. † quod caſus eueniens in perſona pcuratoris [b] excuſat dominũ. Dixi tibi in l. præſes. ff. de appel. & allegaui tibi iſtã l. & dic vt tibi dixi. &c.

NEpotibus. Vide glo. ſin. quam not. Vide dete domini. Ego intelligo [c] iſtã legem, ſi huic non poteſt imputari negligẽtia: nam ſi mater fuit negligẽs per annum, ita quòd certum erat, eam à ſucceſsione excluſam: ſi alius coniunctus fuerit negligens per alium annum: putarem d eum à ſucceſsione excludi. argumen. j. de legiti. hæredi. l. ſciant, coniuncta l. fin. qui admit. ad bo. poſſeſsio. poſ.

Vbi pe. tuto. vel curatores. *Rub.*

☞ *Domicilium quando poſsit pupillus conſtituere.*

1 *Domicilium duobus modis conſtituitur.*
3 *Quãdo pupillus habet facultates in duobus locis iudex uniuſcunque loci dabit tutorẽ.*
4 *Iudex originis quomodo det tutorem, qui præſit bonis quæ non ſunt in ſuo territorio.*

L E X vnica.

MAgiſtratus. Vbi quis ſortitur domicilium ratione originis, vel maioris ptis bonorũ, ibi põt ei tutor conſtitui. hoc dicit hęc lex notabilis valde. Inquantũ dicit de iudice loci originis, nõ habet dubiũ: inquantũ dicit de iudice loci, vbi habet facultates, eſt dubium. nã iudex nõ poteſt dare tutorem: niſi ei qui habet domiciliũ in loco ſuæ
1 iuriſdictionis, vt l. j. in fi. de tut. & cu. da. ab his. † Sed pupillꝰ vi deꝝ q̃ nõ poſsit habere domicilium: nã paternũ domiciliũ cõſtitutũ nõ habet, vt l. aſſumptio. circa fi. ff. ad munici. Ipſemet nõ poteſt cõſtituere ſine tutore: quia nõ põt ſe obligare: ergo vide
2 tur q̃ ei nõ poſsit dari tutor. † Sol. domicilium poteſt conſtitui duobus modis. Vno modo volũtate: & hoc modo nõ põt cõſtituere pupillꝰ: quia tũc cõtinet obligationẽ. Alio modo re ipſa, ſtando in loco vbi habet maiorẽ partem fortunarum ſuarum: hoc modo põt pupillus ſine tutore. Et hic eſt caſus notabilis in hac lege. Ratio poteſt eſſe: quia obligatiões quæ re ipſa cõtrahũtur cadunt in pupillo, ſicut in maiore, vt l. operis. de ope. no,
e nũ. de neg. geſt. l. iij. §. & ſi furioſi. Gl. quærit hic duas [e] queſtio
3 nes primo † quid ſi habet facultates in diuerſis locis. Dicit gl. iudex cuiuſq̃ loci dabit, vt l. pupillo. ff. de tut. & cur. da. ab his,
4 † Quæro vtrũ iudex originis [f] poſsit dare tutorẽ, q̃ præſit bo
f nis, quæ nõ ſunt in territorio ſuo. Azo q̃ ſic. Hug. cõtra. vt hic habes in gloſſ. quam vide. Dyn. ponit iſtam quæſtionem in l. j. de tu. & cu. da. ab his. Cy. ponit hic: & facit vnam lõgam filateriam. Glo. in l. nõ ſolùm. §. & qui in teſtamento. de excu. tu. videtur tenere opi. Hug. opi. Azo. eſt verior. Cùm enim tutor detur perſonæ ille qui habet iuriſdictionem in perſonã poteſt dare tutorem, cuius iuriſdictio ſe extẽdit ad omnes facultates, vt d. l. j. in fi. de tu. & cu. da. ab his. arg. ad hoc in l. ſi fideicommiſſum. §. tractatũ. de iudi. Hoc etiam probatur per hãc legẽ, ſi bene aduertatur. Nõ ob. ff. de pupillo. de tu. & cur. da. ab his. quia fateor q̃ poteſt dare tutorẽ de bonis quę ſunt in territorio ſuo: quia cùm ſit certæ vniuerſitatis bonorum, & alius dabit quo ad bona quæ ſunt in territorio alio. Sed ſi vnꝰ & idem vellet dare oĩbus bonis poſſet. Et eodem modo reſpõdeo ad l. iuriſperitos. §. cùm oriundus. de excu. tut. Et pro prædicta determinatione allegat Dy. l. magis puto. §. illud. ff. de rebus eo.

g *De tutoribus [g] vel curatoribus illuſtriũ perſonarũ.* *Rub.*

L E X I.

ILluſtribus. Breuiter dicit: Illuſtribus datur tutor vel curator, in vrbe per præfectum & prætorem, & decem viros ſenatores, & eis decreto prętoris conceditur adminiſtratio in prouincijs verò nominantur à curialibus. hoc dicit in ſumma.

L E X II.

GEnerali. Hic phibet Imperator ne ille qui eſt curialis vel obligatus curiæ poſsit eſſe tutor illuſtrium perſonarum, & hoc vult. Non habetis hic alia &c.

Qui dare tutores vel curatores, & qui dari poſſunt. *Rub.*

L E X I.

VMtibi. Et de cuius ſtatu dubitatur, poteſt dari tutor, vel curator lite pendente. h. d.

L E X II.

h MAritus. Maritus non põt eſſe curator [h] vel tutor vxoris. h. d. Quærit glo. quæ eſt ratio. Reſpõdeo: quia ſi malè gereret propter affectionẽ, vxor ei remitteret. Ita dicit gl. hic, quæ eſt ratio quod poteſt eſſe pcurator, & non curator, vt l. maritus. ſ. de procurato. Reſpõdeo: quia curator habet maiorẽ poteſtatẽ quã pcurator. Præterea pcurator vel cõſtituitur à maiore, & ſic ab habẽte plenũ intellectum, vel cõſtituitur à minore: & cõſtituit cum authoritate tutoris vel curatoris vt l. neque ſupra, de procu.

Militiæ.

MIlitiæ. Qui militia occupatur,nõ potest esse tutor, seu curator.hoc dicit.

NEque à præside. Non potest quis dare tutorem eum qui suæ iurisdictioni nõ subest.h.d.No.hanc legem ꝙ oportet ꝙ ille qui datur tutor,& cui dat̃ sit de iurisdictiõe dantis,ratione originis vel domicilij.Casus est in l.j.de tut. & curato.da.ab his.Dixi tibi in l.vnica.ſ.titu.ij.

QVod dicis. Matre negligente alij coniuncti possunt tutores petere. h.d. Not. hanc l.& tene menti.quam faciam te notare in auẽ natri & auiæ.quam habebimus.j.titu.proximo.

IN seruili. Seruus non potest dari tutor neq; curator.hoc dicit.

QReditorem. Creditor nõ potest dari tutor debitori.h.d.Super hãc l.habes authen.minoris.quam legam tibi in sequenti lectura.

1 ☞ *Debitor uel creditor prohibetur à tutela.*
2 *Filius debitor uel creditor patris potest esse curator furiosi.*
3 *Frater an possit esse tutor fratris,cuius est debitor.*
4 *Inter fratres multoties est inuidia magna.*
5 *Creditor uel debitor in modica quantitate non prohibetur à tutela.*
6 *Quæ dicatur magna uel parua quantitas.*
7 *Possidens res minoris non potest esse tutor.*
8 *Dispositio huius authen.habet locum quando est contentio inter pupillum & tutorem super iure reali.*
9 *Habens res communes cum pupillo quando possit esse eius tutor.*
10 *Debitor naturaliter,quando possit esse curator.*
11 *Dispositio huius authen.an habeat locum in omni tutela etiam testamentaria.*
12 *Voluntas testatoris tollit omnem suspicionem fraudis.*
13 *Creditor pupilli ex testamento in quo est datus tutor potest esse tutor.*
14 *Creditor si uult amittere debitum,an possit esse tutor.*
15 *Debitor ex tutela,uel qui paratus est soluere debitum,an possit esse tutor.*
16 *Creditor sub conditione uel annuatim an possit esse tuto.*
17 *Si creditor uel debitor prohibetur esse tutor : an tunc sit locus datiuo,uel debeat deueniri ad legitimum.*

a MInoris. [a] Primò ponit vnum dictum trimembre in curatore constituendo. Secundò in iã constituto. Tertiò illud dictum declarat,& imponit pœnã. Quartò ponit aliud dictũ,seu statutũ; & pœnam imponit. Quintò prædicta extẽdit. Secũda ibi,nam & ante. Tertia ibi,hic aũt. Quarta ibi,sed & si actiõis cessiõe. Quinta ibi,in his habẽtibus. Summariũ nõ do vobis : qa in ista auẽ.

1 est summariũ bene quatuor cõlũnarũ. †No.ꝙ debitor vel cre-
b ditor [b] prohibetur à tutela vel cura. Opp.in auẽ. [c] vt sine ꝓhi-
c ma.debi.& cred.in prin.posita j.ti.j.auẽ.ad hæc.Sol.est specialei matre &auia.Ita dicit gl.tua.Iuxta istud anteq; intrem[9] gl. quæro quid in auo & patre.Glo.dicit idẽ,vt in d.auẽ.ad hæc.j.
2 tit.j.& videbitis. †Quæro,quid in filio:cũ possit filius dari curator patri furioso,vt l.is.de tut. & cur.datis ab his. videtur ꝙ ꝓhibeatur:quia non reperit̃ iure expressum:ergo &c.Præterea nõ videtur eadem ratio:qa maior est amor ascẽdẽtis ad descendentẽ q; ecõtra,vt l.isti quidẽ.quod met.cau.Cõtrariũ determinat Guli.de Cu.l.cũ in eo.ff.de pact.Nã cũ spes sit ꝙ bona patris deueniãt in filiũ secũdũ votũ patris,vt l.scripto.ff.vñ lib.videt̃ quasi administrator propriorũ bonorũ. Ad qđ facit de lib.& posth.l.in suis.j.pro hære.l.nihil.& qđ ibi no.propter qđ cessat omnis ratio suspicionis:ideo ꝓpter debitũ vel credi-
3 tum non remouebitur. †Secũdò quæro,quid in fratre. Videt̃ idẽ qđ in matre & auia:quia ad successionẽ pariter admittunt̃, vt j.ad Tertu.auẽ.defuncto.Et ergo eadẽ ratione ad tutelam. Contrarium determinat idẽ do.Gul.in d.l.cùm in eo.Primò p
4 rationem,quia nõ est tantus amor inter fratres, sicut †inter ascendentes & descendentes,imò inter eos est multoties inuidia magna:vt l.cũ oportet.§.j.de bo.quæ lib. & ea.l.§. finautẽ res.& l.cũ pater.§.euictis.de lega.ij.j.de col.l.illud.§.fi.Pro hoc inducit ipse tex.in l.iij.circa princ.ff.de leg.præstan.contra tabu.bono.pos.quæ l.facit optimè.Modo intro glo.per ordinẽ.
5 †Quæro primò [d] quid si est creditor in modica quãtitate. Di-
d cit glo.ꝙ non prohibetur esse tutor:arg.ff.de excu.tuto.l.non
5 tñ.in prin.de ven.inspi.l.ſ.in fi.cũ sim. †Sed quæro quæ dicatur quantitas parua vel magna.Gl.non dicit hic,sed in corpore vnde sumit̃,dicit hoc relinq arbitrio iudicãtis. Simile vidi-
f dum arbitrio iudicis,vt ſ.dixi. Venio ad sequen.gl. [f] dicit̃ hic,

stis in auẽ.nisi breuiores.j.de sen.ex breui. reci.& l.sed & si susceperit.§.j.de iud.& de iure do.l.q̃ro.& facit ff.de dolo.l.si oleũ.§. fi.cũ l.se.Et ista teneatis mẽti:quia ex his facio magnũ fundamentũ ad sequẽtia,vt j.vi
7 debitis. †Item quæro quid si aliquis possideat rem minoris.Videtur ꝙ nõ prohibetur:quia nõ est debitor vel creditor,vt insti.de actio.§.j.Contrarium determinat gl.
8 p hũc tex.ibi,antiqui res minoris. Ex †quo colligit̃ ꝙ quãdo est cõtentio sup iure realí inter tutorem & pupillũ,habet locũ ista
9 authen.& ita communiter tenetur † Quæ
e rit gl.quid si habet res cõmunes [e] cũ minore.non videt̃ prohiberi,vt j.de exc.tu. l. qđ res.Gl.tua determinat contra, per hãc authen.Sed glo.in d.l.quod res.tenet contra istam.Doc.cõmuniter approbant istã glo. quia ex cõmunione orit̃ quidã quasi contractus producens obligationem & actionẽ cõmuni diuidundo.& sic potest dici debitor & creditor. Aduertatis rogo vos:dicerẽ sic.Quædã est cõmunio in cõtrouersia:quia vnus asserit,alter negat cõmunio b nem: & tunc nõ potest esse tutor per hanc auẽ.Nam habent locũ omnes ratiões quæ fiunt in corpore,scilicet timor ne subtrahãtur instrumẽta:& quia hostis est minoris. Quandoq; est cõmunio sine cõtrouersia. & hic aduerte.Quandoq; est cõmunio tanta ꝙ inuicem sunt imputationes,& reputationes magnæ,vt si habent hæreditatẽ, vel maiorem partẽ bonorũ cõmunẽ: tũc idem c ꝙ prohibeat̃ à tutela & cura,per hanc auẽ. Quãdoq; habet cõmunẽ vnũ fundum tantum:tũc dico ꝙ nõ ꝓhibetur esse tutor vel curator,licet enim ex cõmunione oriatur d quidam quasi contractus:dico ꝙ ista obligatio est modicæ quantitatis,licet fundus e sit magnus.Teneor enim diuidere tecum istud sit modicum,quod patet:quia ex tẽpore præsumitur cõmunio,vt no.in l.pe.ſ. cõmuni diuid.& ibi dixi vobis.quod appa ret ad oculũ:quia istud teneri tecũ est diuidere quando cõmunio nõ est in cõtrouersia modicã æstimationẽ reciperet, possent tamen esse tot debita inuicẽ occasione cõmunionis illius fundi,propter expensas & fructus,& ꝓpter alia : quod tunc dicerem aliud inspiciendum,per arbitrium iudicis, vtrum dicta communio inducat magnum debitum, vel modicum, vt ſ.dixi: quia in modico debito non habet locum ista au-
10 thẽ. †Quæro quid si est debitum naturaliter tm̃ iter eos. Vt̃ ꝓhiberi:qa naturale debitũ inducit cõpẽsationẽ,vt l.ẽt.de cõpẽ. Et qa põt deduci,vt l.at q natura.de ne.gest.& impedit donatiões,vt l.hoc iure.§.pe.ff. de don.sed cõtra qđ nõ habet locũ ista auẽ.qa nõ dt̃ ꝓpriè creditor ff.de ver.sig.l.creditor.& hoc tenet gl.nec deducere poterit,vt ff.de peti.hęre.l.si qd possessor.§.sed & si.facit de admi.tut.l.fi. Doc.qdã determinãt cõtra.Nã possibile erit debitũ naturale solui,& sic ꝓpediret̃ repetitio,& induceret̃ cõpensatio.d.l.etiã. vnde subest timor,ne instrumẽta subtrahant̃.sicut in ciuili debito.ꝓ itorũ opi.iduco:qa ista auẽ.est fauorabilis iducta ĩ fauorẽ minorũ:ergo est extẽdẽda:et sic extẽdit̃ ad debitũ nãle tm̃,licet ĩpropriè sit debitũ.In cõtrariũ facit,qa debitũ nãle quãtũcũq; sit ĩ magna quãtitate,ꝓpter illã spẽ:qa poterit cõtigere ꝙ solueret̃,vel de eo cõpẽsatio opponet̃:dt̃ paruũ dbitũ:qa ꝓ modica quãtitate ista spes vẽderet̃:vñ tãq; sit debitũ modicũ, nõ habet locũ ista auẽ.qđ satis mihi placet.Hoc tm̃ totũ puto reliquẽ dum arbitrio iudicis,vt ſ.dixi. Venio ad sequen.gl. [f] dicit̃ hic,

✦ P. PAV. P.
2 ¶ Minoris. Dispositio huius auẽ.nõ habet locũ in curatore q; dat̃ hæreditati iacẽti,secũdũ Ro.sing.u. cxxxij ꝓ text.in l.debitor.ff de neg. gest. Itẽ de materia huius auẽ.vide Bart.consil. cxlij.Itẽ inquãtũ solet allegari glo.in ista auẽ.ꝙ de strictã significatiõe &c.vide Alexã. multa allegãtẽ consi.xxiij.in vl.col. in ij.vol.& cõsi.ccxl. in pri.& in fi.vbi dicit solũ ꝓcedere, vbi est eadẽ rõ.vide Ale. in l.filius familias.§. diui.in ꝓn.char. col. circa fi.de leg.j. Item ꝙ nõ habeat locũ in curatore ad litẽ, vide Sal.hic in fi.Pro quo vide quod dicit hic Bar.no.i l.ij.§. cõtra-
2 iũ.ff.de curat. bonis dãdo.& ibidẽ Ange.
b ¶ Debitor vel creditor hæreditarius. An prohibitus sit esse cutator hæreditarius. Dic ꝙ non.Text. est singu.in l.debitor. in prin.ff.de ne.gest.ibi non tñ erat creditor, sed ex cõtractu præcedenti inter viuos: & vide text.in l.ij.ff. de cura.bo.dan.
c ¶ Opp.in auẽ. Adde Bald.post Gul.in d.l. cũ in eo.ff.de pac.& ibi qd in filio naturali & spurio.
d ¶ Quæro primò.Adde Bal.in l.cũ in eo.ff.de pac.vide tñ Bal.hic.
e ¶ Res cõmunes. Per Bal.hic in fi. Alexan.
f ¶ Venio ad seq. glos. Ista auẽ.extendit̃ ad tutorẽ:facit ẽt qđ no. gl.& doc.j.eo. authẽ. matri & auiæ.limita nisi debitũ fuisset cõtractũ post testm̃: ar.l.libertus.§. largi[9]. & ibi no.ff. de an.le. & ita cõsuluit Bal.in cõsi.inci.secũdũ opi. gl & adde Bal.in l.j. de cõfir.tut.Et qđ in cõtinẽti cũ tutor desijt esse debitor, vel creditor,tutela reuertitur ad eũ.Ita not.dicit Bar.in l.si ipuberi.de tut.& cu.da. ab his.& Bald.in l.cũ in eo.ff.de pac.& Bald. hic,iuxta fi.in versic. vltimo, extra glosſ.

a ¶ Old. De ista materi vide Bart, in leg. post legatum, §. amittere. ff. de his quibus vt indig.

b ¶ Tutor. Bar. in l. pr̃, in prin. ff. de proc. & ibi p Bald, Adde qd̃ Ioã. and. in addit. ad Spe. in tit. de tu. §. fin. ver. item q̃ est tutor, dicit opin. Hug. strictissimã. & illã sequitur. An autẽ hæc authen. habeat locũ in debitore obligato reali sicut psonali, Bal. consulo cclviij. tenet quod non. inj li'b.

c ¶ Debitũ annuũ. Vide circa hoc oino Bald. in leg. inter stipulantem. § sacra. de verb. ob. in pe. colum.

d ¶ Vltimò, Facit qd̃ no. Bar, in ti. j. in auth. sacramentũ. Alexan,

e ¶ Cogitabitis. Adde Barto, in l. impuberi. ff. de tu. cu. da. ab his, Alexand.

f ¶ Si fororis. Limita p Bal. in l. j. ŝ. de testa. tut. Secus in tutore inutiliter dato, & confirmato. in l. inj. & ibi Bald. ŝ. de confir. tu. Alexand.

g ¶ Curatorẽ, Limita i curatore ad lites. qa ari litem cõtestatam fecit etiã alter adiungi põt, vt no. in l. qui cum procuratore, §. j. ff. de procu.

h ¶ Curator. Limita vt dixi ŝ. i l. curatorẽ.

i ¶ Matres. Et an lex ista §. sinautẽ tutela. in authẽ. de nupt. habeat locum in matre quæ non erat tutrix, sed simplr administratrix, vide Bald. in l. cum oportet. §. fin. ad fi. C. de bo. q̃ libe.

phibetur à cura: quid de tutela? Dicit glo, idem quia eadem ratio est, & colligitur ex corp. vnde sumitur. §. sed & si quis. ibi, sed cõiungi tutorem &c. & in auth. vt sine p hi. matr. debi. & credi. §. j. & hoc omnes tenent. † Quæro, an ista auth. habeat locum in 11 omni tutela? Dicũt quidã q̃ nõ habeat locum in testamẽtaria: quia eius fides est electa à testatore, vt instit. de satisd. tut. §. j. ff. de cura. furio. l. si furioso. in fi. de epis. au. l. de creatiõibus. Gl. determinat cõtra: quia eadẽ ratione nõ prohiberetur datus ex inquisitione: quia eius fides est approbata p iudicẽ. Nec obstat quod dicitur approbata fides: quia illud verũ quantũ ad satisdationem: nõ quantũ ad alia. Et hoc apparet: qa mater & auia tm̃ excipiunt: ergo nulli alteri tutela pmittit. Et ita tenet gl. & in corp. vñ sumit, & l. pater. in princ. ff. de pcu. Idẽ consuluit Dy. & dicit hoc colligi ex text. vnde sumit. §. & hæc dixim⁹. Sed certè idẽ tex. dicit tãtũ de his q̃ dãtur à lege: nõ aũt de his q̃ dant in testamẽto. Gul. de cu. in d. l. cũ in eo. ff. de pact. Cõtrariũ tenet p ratio nes quas ibi alle. & j. dicã. Do. Old. a in ista materia distinguit cui⁹ opi. mihi placet: & sic cõsulẽdo respõdit. Aut testator q̃ dedit talẽ tutorẽ sciebat ipsum esse creditorẽ vel debitorẽ; & tunc potest tutor, & nõ obstat ista auth. quia eius fides est electa per testatorem. Probatur per leg. tres tutores. §. fi. de admi. tu. de cõfir. tu. l. in cõfirmãdo. † Præterea voluntas testatoris tollit omnẽ suspicionem fraudis, vt l. quia autem. in prin. ff. si quis omis. cau. test. Hoc probatur ŝ. de interdi. mat. l. si patris & ibi est op. tex. de ri. nup. l. si quis tutor, Præterea, mater & auia possunt esse tutrices, non obstante qd̃ sint creditrices vel debitrices, vt dictum est, sed testamẽtarij preferuntur matri & auiæ: qa lex magis cõfidit de eis: vt in auth. matri & auiæ. j. ti. j. ergo &c, Istę sunt ratiões Gul. quãtum est in isto membro. Nec obstat q̃ gl. dicit quod eadem ratione posset etiam esse datus ex inquisitione: quia credo q̃ si iudex de hoc inquierit, an esset debitor vel creditor, q̃ valeret datio: qa an sit tale debitũ quod eũ à tutela remoueat stat in arbitrio iudicis: secũdum qd̃ dictum est etiam scdm opi. gl. Si verò testator ignorauit ipsum esse creditorem vel debitorem: tunc est vera opi. gl. quia nõ potest videri approbasse fidem eius, quã talem ignorabat. ar. l. mater. ff. de inof. test. & hãc puto verã. Facit j. de re mi. l. sicut certi. & l. ũ cùm vel in vtero. & ff. de test. tut. l. si qs ita. §. 13 pe. † Ex prædictis apparet q̃ si aliqs est creditor pupilli, ex testamẽto, in quo dat⁹ est tutor; puta quia aliquid est sibi relictũ q̃ ppter hoc nõ prohibetur à tutela vel cura. Ita intelligo istã materiam. Venio ad aliam gl. dicitur hic à quo omnino prohi 14 bet. † Quæro an ipso iure non possit esse tutor, b an verò possit esse si vult amittere debitum. Gl. hic ponit opi. quam vide, De hoc fuerunt opi. inter Azo. & Hug. quas recitat gl. in l. ppter litem. ff. de excu. tut. l. pater. in prin. ff. de procu. gl. firmat opi. Hug. f. quod non possit esse tutor, perdendo debitum. do. Richar. disputauit istam q. & determinauit secũdum quod videtur determinare ista gl. videlicet aut constat ab initio quod sit debitor vel creditor; & ipso iure remouetur. Aut non constat; & tunc admittitur ad tutelam, sed perdit debitum. Et hoc probatur ex corpore vnde sumitur ista auth. ibi, si verò tacuerit &c. vbi dicit q̃ debitum perdit. & nullam aliam pœnam imponit, sed interpretatione legum pœnæ sunt moliẽdæ. vt l. si præses. & l. interpretatione. ff. de pœnis. ergo &c. Preterea in ipso pũcto quo tacet, pdit debitũ: ergo tanquã nõ creditor põt esse tutor. Ita dicebat ipse. quod satis placet. Venio ad aliam gloss. 15 Quæro, † qd si efficitur creditor vel debitor ex tutela. Dic vt in gl. & bene. Quæro, quid si ab initio paratus est soluere. vel 16 debitum remittere. Dic vt in glo. & bene. † quid si erat debitũ c annuum, c vel debitum sub cõditione. Dicit glo. prohibetur à tutela vel cura: quia ratio eadem est scilicet timor, ne subtrahãtur instrumenta: tamen in debito annuo nõ admittit totũ debitum, sed pro eo tempore quo tutela durat. Quidam dicãt q̃ imò amittit p toto tempore, sicut in debito conditionali. Mihi videtur dicendum q̃ debitum annuum, seu cõditionale æstimatur, secundum quod illa species vendi potest, vt l. in quantitate. §. magna. ad l. falc. Facit ad treb. l. j. §. si hęres. Et ideo si æstimatio illius debiti cõditionalis esset modica, non repelleret eũ ab administratiõe: quia in debito modico nõ habet locum ista auth. secus si æstimatio esset magna. Eodem modo intelligo de eo q̃ habet hypothecata bona minoris, vt debeãt æstimari quãtum est deterior cõditio propter illam hypothecam, vt d. l. j. §. si hæres. ad Trebel. vt sic videamus vtrum sit quantitas magna vel parua. Quęro quid si post tutelã suscipiat cessionẽ, Dic vt d in gl. & in corpore vnde sumit. Vltimò d extra glo. quæro vnã quæstionem, dicitur hic, quòd quis prohibetur esse tutor: quia 17 debitor vel creditor. Quæro † vtrum deueniatur ad sequentẽ legitimum, vel ad datiuum. Nõ insisto. Breuiter credo sic dicẽdum: Aut debitũ nõ cõstat apertè: & sic iste habuit necesse in iudicio debitum allegare: & tũc quia in modico desinit esse tutor, locus est sequenti datiuo. vt l. si quis sub cõditiõe. de testa. tutel. Dixi in l. j. ŝ. de testa. tut. Aut erat debitũ manifestũ: puta communio bonorum vel aliud debitum; tunc si quidem certũ esse illud debitum nõ finiri durante pupillari ætate: vt puta qa erat debitum annuum & perpetuum: & deueniret ad sequẽtẽ legitimum: quia istius primi spes omnino deficit: argu. de legi. tut. leg. j. §. penul. & leg. non solum. §. si libertus. de excu. tu. & de tute. & ra. distra. l. si tutor. §. j. Si verò debitum illud põt dissolui intra pupillarẽ ętatem: q̃ tũc locus erit datiuo: & debito dissoluto cessabit ille datiuus. & reassumet ille legitimus, argu. dictorum iurium ŝ. proximè allegatorum. & est expressum in l. his q̃ de tut. & cur. dat. ab his. Quæro vtrũ ppter debitũ pa e tris pbibeat filiꝰ esse tutor, vel ecõuerso. De hoc cogitabitis. e

f **SI fororis.** f Habenti tutorem legitimum, alius dari non potest. h. d. in summario.

g **VRatorem,** g Habenti curatorem non potest alius dari; nisi causa cognita, vel prio re remoto.

NVniuersis. Minor sine curatore generali ad lites non habet legitimam personam in iudicio. hoc dicit.

h **VRator.** h Generalis curator non debet à lite desistere. propter specialem curatorem datum ad litem. hoc dicit.

NE magistratuum. Colonus Principis, vel alius priuilegiatus tutor dari non potest. h. d.

Quando mulier tutelæ officio fungi potest. *Rubrica.*

L E X I.

VTelam. Mulier iure communi tutrix esse non potest. h. d. in summario.

L E X II.

i **MAtres.** i Si matres tutelas filiorũ impetrãt à principe, debent iurare se ad secundas nuptias non venire: & si contra fecerint, bona matrum pupillis obligantur: & testamentarius; & legitimus matrem præcedit. h. d. Ista lex corrigitur per auth. matri & auię in multis: quam legam tibi in sequenti lectione.

L E X III.

SI pater. Mulier potest petere tutelam filiorũ suorum naturalium, si pater testamento eius non dedit. h. d. &c.

1 ☞ *Renunciatio Velleiani quæ fit per matrem tutricem, qu id operetur.*
2 *Factum in iudicio parte absente, an prosit alijs.*
3 *Dispositio huius authen. an habeat locum in matre, & auia naturali tantùm.*
4 *Pater quando præferatur in tutela, & quando mater.*
5 *Quando auus præferatur, & quando auia.*
6 *Si mater & auus concurrunt in tutela, quis præferatur.*

7 *Mater quòd poſsit eſſe curatrix filiorum.*
8 *Mater & auia non coguntur tutelam ſuſcipere.*
9 *Tutela quæ defertur matri, quòd ſit legitima.*
10 *Mater ſi eſt data in teſtamento tutrix, ꝙ ſit teſtamentaria.*
11 *Tutela ꝙ uitietur ſi mater non renunciauit ſecundis nuptijs & Velleiano.*
12 *Si renunciauit Velleiano ſecundis nuptijs, & omni alij auxilio, quid operetur.*
13 *Mulier tutrix ſecundum diſpoſitionem huius authen. poteſt capi & carcerari.*
14 *Si nõ eſt renunciatum ſecũdis nuptijs, nec Velleiano, ſed generaliter omni beneficio, an ualeat.*
15 *Tutela ꝙ uitietur ſi generaliter non obligauit omnia bona ſua &c.*
16 *Si mater & extraneus ſint dati tutores in teſtamento, an mater erit tutrix.*
17 *Mater ſi datur tutrix in teſtamento nõ confirmatur, ſed coram indice agnoſcit tutelam & renunciat.*
18 *Si fuit datus tutor à iudice matre ignorante, an teneat datio.*

a MAtri & auiæ. [a] Hæc auth. ſe habet ad legem Codicis corrigẽdo in plurib⁹. Primò: qa de iure Codicis requirebaꝫ ꝙ ipetraret à principe: & corrigitur per iſtã auth. Secũdò: quia per legẽ Codicis requirebatur ꝙ cũ iuramẽto renunciaret ſecundis nuptijs: qd iuramentũ per hãc auth. & ſequentẽ tollitꝫ. Tertiò per legẽ Codicis legitimi p̃ferebanꝫ matri. quod per hanc auth. corrigitꝫ. Quartò ꝑ auth. minoris. quã modò vidiſtis debitor vel creditor ꝓhibebatur à tutela vel cura. Iſtud determinatur per auth. ad hæc. poſitã hic, ꝙ in matre & auia nõ habet locum. Quintò in l. Codicis dicebaꝫ ſolum de matre: hoc extenditur etiã ad auiã. & ſic iſtæ auth. habẽt ſe nõ ſolũ corrigẽdo, ſed etiã addẽdo. Notabilia colligẽ ꝑ teipſum. Multa dicenda ſunt circa hanc auth. Et ego tractaui iſtã materiã in l. ſi quis ſub condítione. de teſt. tu. Et hoc anno etiã propter quædã cõſilia ſuperuenerunt mihi quædã dubia in iſta materia. & glo. noſtræ vbi nõ ſunt dubia inſtãt: & vbi ſunt dubia intacta relinquũt. Op.
1 ꝙ † nihil releuet renũciare Velleiano: quia mulier nõ intercedit: ergo &c. cũ Velleianũ intercedẽtibus tm̃ ſubueniat, vt ff. ad Velle. l. ij. §. j. & l. tutori. s. ad Velle. l. j. Solu. Quidã dicũt ꝙ iſta renũciatio proderit qñ mulier promitteret creditoribus ꝑ pupillo. Neſcio qd hoc ſit dictũ: nã iſta renũciatio fit in fauorẽ pupilli, nõ i fauorẽ illorũ creditorũ. Vñ Cy. hic vꝫ dicere ꝙ iſta renũciatio valet ad modicũ. Ego dico ꝙ imò eſt neceſſaria, vt
b j. dicã in qõnibus. Item opp. [b] id qd ſit ĩ iudicio parte abſente,
2 † alij nõ prodeſt, vt l. certũ. §. ſi quis abſente. de confeſ. ergo iſta renũciatio nõ põt ꝑdeſſe creditoribus abſentibus. Sol. Intellige ꝙ hic iudex recipiat hãc renũciationẽ noie oĩm quorũ interit: & ſic vꝫ agi in dubio p̃ſumptiõe huius auth. ĩ iſto caſu. Op.
c ſ. de ꝓcu. l. alienã. Sol. Spãle eſt hic. Habetis expeditã glo. q̃ eſt ſup ỹ. velleiani. Venio ad qõnem [c] & ꝓſequor ſcdm ordinẽ gl.
3 nõ variãdo ordinẽ aliquo mõ. † Quæro primò, dr̃ hic, matri & auiæ, vtrũ hoc habet locũ in mr̃e & auia naturali tm̃. Glo. dicit ꝙ ſic, & bñ, vt l. fi. huius tituli. & in auth. vt ſine ꝓhi. ma. §. j. in fi.
4 Quæro ſecũdò † quid ſi eſt pater & mr̃? Sol. Si eſt pater legitimus, ipſe p̃ferr̃. vt l. ij. huius tit. in fi. Nã text. in corpo. vbi dicit matrẽ p̃ferri legitimis: intelligit̃ de legitimis collateralib⁹ nõ de aſcẽdentibus, vel deſcẽdentibus. Si verò eſſet pater naturalis tm̃: puto matrẽ præferẽdã, vt l. fi. huius tit. ſicut etiã p̃fertur
d in ſucceſsiõe, vt in §. vulgo. Iſti. de ſucceſ. agn. Quæro [d] tertiò,
5 quid † ſi eſt auus & auia? Quidã dicũt ambos admittẽdos: cùm nõ ſit iure cautũ, ꝙ auia ꝑ legitimos repellatur. Aduerte ſi eſt auia paternus & paterna de ſucceſsione ſequitꝫ qd illa auia eſt nupta ſi eã ponimus legitimã, & per conſequens ipſa repellitꝫ à tutela: qa nupta & præferr̃ auus. Idẽ ſi ponimus auũ & auiã matenũ & maternam. ſed ſi ponimus auum paternum & auiã maternam æquè legitimos: tunc procedit gl. Poſſet fortè dici contra. quod tex. in corpore dicit ꝙ ipſa præponitur legitimis ſcilicet ex latere tranſuerſali, nõ ex aſcendentibus. Et ſi tu dicis lex Codicis, quæ dicit legitimos præferri, ſolũ in matre loquitur: cõcedo, cũ eadẽ ratione qua pater præfertur matri, eadem rõne auus auiæ. Et hoc dicitꝫ de mẽte auth. vt faciat ęq ualẽ cõditionẽ auiæ ad matrẽ, nõ meliorẽ: imò quo ad auiã deteriorem: qa mater præferr̃: hoc tñ non pono pro cõſtanti. Pro hoc facit: quia cũ auth. veniat ad interpretationẽ huius legis loquẽtis de matre in quib⁹ caſibus admittebaꝫ mater in illis admittatur auia, vt in auth. de ſi. ante do. inſtr. na. §. j. Sed ſi ponerem⁹ auum & auiam naturales. tunc p̃ferr̃ auia ſicut in ſucceſsione.
6 Quæro, quid † ſi eſt mater & auus? Gloſ. dicit ꝙ præponitur

a ✠ P. P A V. P. ¶ Matri & auiæ. No. circa iſtã materiam ꝙ mater nõ admittit ad tutelam cõtra volũtatẽ patris, vide Alex. in cõſi. cxl. in ĩ. col. Nũqd aũt mater ꝑ trãſitũ ad ſecũda vota perdat tutelam, cõſi. cxl. Quid aũt ſi pater dicat in teſtamento relinquo filium in manibus matris ſuæ, an videatur eã reliquiſſe tutricẽ, vide Iaſ. no. ꝙ ſic in l. manumiſsiones. in j. col. ff. de iuſti. & iu. Et repetit vnũ verbum idẽ Iaſ. in l. j. in iij. col. in fi. ff. de iuriſdi. vide in repertorio ſecundo. in verbo, tutor. Itẽ an mater poſsit eſſe tutrix viuẽte patre, ſi fortè ſit bãnitus vel cõdẽnatus taliter ꝙ filius ſit dãdus tutor vel curator, vi. de Bar. in l. quæ ſub cõditione. ad fi. ff. de teſt. tute. Item ꝙ mater iudea poſsit eſſe tutrix filiorũ ſuorũ, vide latè Barba. cõſi. xv. vo. j. col. j. & ſeq. vide eũdẽ Barb. cõſi. xj. volu. iij. vbi ponit ꝙ licet nõ teneaꝫ iurare, teneꝫ tñ renũciare ſecũdis nuptijs: aliter nõ valeret tutela. Et ꝙ mater p̃ferꝫ ẽt agnatis, q eam excluderẽt a ſucceſsiõe: ꝙ ſimiliter auo matri no vel pñno. Et ꝙ licet ſit in poteſtate patris põt eſſe tutrix. Et quædã alia maxime an teneaꝫ oꝛæſtare fideiuſſorẽ ſi nõ haberet niſi dotes ſuas.

b ¶ Itẽ op. Id idẽ plenè in l. ſi pupillus. cũ ſerẽ pu ſal. fo. & gl. hic i ver. Velleia. Sed dubitaꝫ an iſta auth. habeat locũ in pauta, Bar. i l. cui eorũ. §. affinitates. ꝑ illũ text. de poſtu. dicit ꝙ ſic. Sed cõtrarium tenet Ang. in l. Gallus. §. inſtituẽs. de lib. & poſthu. de quo ibi vide latè ꝑ Im. poſt Ang. & Ang. in l. fœmina. ff. de reg. iu. & Bal. in l. ſi qs ſub cõditione. de teſt. tut. Ange. & Bald. in d. l. cui eorũ. Ad iſta vide qd not. Bar. & qd ibi dixi in l. liberorũ i vl. col. de ỹ. ſig. & vide qd no. Bal. in l. j. de ſucc. edi.

c ¶ Venio ad quæſtionem. Vide Bald. hic.

d ¶ Quæro. Latius in l. ſi ſub cõditiõe. ff. de teſt. tut. Adde Bal. cõſi. clxxxuij. ij. lib.

✠ POMATES.

e ¶ Defuncto. Venio ad gl. vide Barb. cõſi. xj col. ij. in iij. dub. vol. iij vbi loqr̃ ẽt in ptẽ mr̃is: & ſic ẽt in auo mr̃no. & ibi in iiij. dubio ponit qd ſi mr̃ eẽt i ptãte pr̃is. & qd ſi adeſſet ſtatutũ qd̃ filiusfa. nõ poſsit ſe obligare ſine patris conſenſu, vide ẽt ad hæc Bald. conſil. ccxxiij. in j. parte.

f ¶ Vtrũ tutela. Et ibi ego all. tex. & c. ſed illũ tex. habes allegatũ ꝑ Odo. poſt Az. ĩ l. ij. ff. de fideicõ. lib.

g ¶ Vlterius quæro. Et vide Bal. hic, & Bar. j. proxi. col.

h ¶ Procedo vlterius. Idem Salicetus hæ

auus tãq̃ legitim⁹ cũ ſit de legitimis aſcẽdentibus. quod nõ placet: quia authẽ. vnde ſumitur iſta de hære. ab inte. §. ex his. vocat iſtos ad tutelã ſecundũ quod ad hæreditatem. Sed in hæreditate nõ eſt dubiũ ꝙ mae ter præfertur auo, vt in auth. defuncto. [e] j. ad Tertu. ergo &c. Venio ad gl. ſup ver. tute7 lam. † quæro an idẽ ſit in cura, vt mater poſsit eſſe curatrix filiorũ ſuorũ. Tex. hic & in corpore vñ ſumitur. nõ exprimit: tamen in auth. vt ſine prohi. ma. debi. & cre. §. quia verò. loquitꝫ magis generaliter. Gl. tamen hic ꝓpter idẽtitatẽ ratiõis tenet ꝙ idẽ ſit in tutela quod in cura. & hoc tenẽt oẽs: & ideo nõ inſiſto. & vide gl. Ad iſtud quod dicitꝫ de l. cũ repudiante. j. de cura. furio. tene illã
8 reſpõſionẽ ꝙ illa ſit correcta. † Quærò an mater & auia cogãtur tutelã ſuſcipere. Gl. dicit ꝙ nõ: quia hic & in corpore dicit per9 mittimus, non dicit præcipimus. † Quærò
f vtrum tutelã [f] quæ dẽfertur matri ſit legitima vel datiua. Dicitur ꝙ legitima, vt j. ad Tertu. l. omnẽ. Econtra videt ꝙ ſit datiua, cũ per legẽ Codicis legitimi præcedebant eam. Præterea lex nõ facit eã tutricem, niſi ipſa velit per hanc auth. Vñ glo. dicit ꝙ nõ b eſt legitima neque datiua, ſed eſt anomala. Idem tenet Spe. in trac. ſuo de tutore. Do. Cy. dicit matrem eſſe legitimã. Primò per tex. l. omnem. quem glo. hic alle. Secundò per l. ij. §. quod ſi pater. ff. ad Tertu. & ego allego vobis j. in quib. cau. pig. ta. contrah. l. pe. Et hoc puto verũ ꝑ iſtã auth. ꝙ ſit legitima: quia alijs agnatis præferr̃. Nõ obſtat dictum ꝙ demũ volens admittitur: quia per hoc non deſinit eſſe legitima: nam filius q eſt ſuus & neceſſarius, de iure antiquo erat legitimus hæres: & licet ꝑ prætorẽ habeat bñficium abſtinẽdi: tñ nihilò minus legitimus hæres remanet. Prętera alij qui ad hę reditatẽ admittunt̃: demũ ſi volũt legitimi appellant̃, vt ĩ ti. de ſuis & legi. Licet ergo mater ſit tutrix legitĩa: eſt tutrix legitima volũtaria. alij legitimi dicũt̃ tutores neceſc ſarij: tm̃ vterq; eorum legitimus eſt. Ita debetis intelligere hanc materiam. Vlterius d
g quæro [g] quid ſi mater eſt data † tutrix in te
10 ſtamento an dicatur teſtamentaria. Videt ꝙ non: quia cogi nõ põt niſi velit: vt in hac e auth. Veritas eſt, ꝙ eſt teſtamentaria: nã dari põt per hãc auth, & erit teſtamentaria volũtaria. Alij tutores teſtamentarij neceſſarij ſunt etiam ſicut in hæredibus dicimus.
h Procedo vlterius [h] venio ad illam gl. ſuper ver. Velleiani & licet hanc gl. recitauerim per contraria, tñ occurrunt mihi circa hoc plures quęſtiones. Hic dicitur in tex. ꝙ mater debet renunciare ſecun. nup. & ſenatuſ conſul. Velleia. auxilio. additur in corp. vt ſine prohi. ma. §. quia verò &c. ꝙ renũciet f
11 omni alij auxilio. Quæro, † quid ſi mater non renunciauit: an valeat datio curæ, vel aſſumptio tutelæ. Et videtur ꝙ ſic: quia omiſsio modicæ ſolennitatis nõ vitiat vt l. g j. in fine. ff. de ven. inſpi. Cõtrarium credo: quia in datione tutoris quocunque modo h eſt erratum, non valet. ff. de tuto. & cura.

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ☙P. P A V. P. ¶Non renunciauit.Nota.in iſta materia ꝙ ſi mr̃ vel auia non facit ſibi decerni tutelam cum renunciationibus,de quibus hic dicitur, negligẽtes ſunt & eis incumbit onus probandi ꝙ prædicta fecerint,vbi de hoc dubitaretur. vide Io.de Anna.conſi.c.

b ¶Velleia,no.Et adde quæ no.Bal.& do.in auẽ.ſacramentum,& in l.fi.§. pen.de cõdi.& vide p Bart. & quod no.in l.iij.§. quæſitum. ff.ſi quis cau.& ibi dicit Bal. qđ intelligitur renũciatũ ſtatuto,de quo vide in rub.de arb.in iij.q, per Ludo.& q̃ not.Bu.in l.ij.in pen. col.de reſcin.ven.

c ¶Auxilio.Et de hac cautela vide Bald. in l.antiquæ.§.fin. ad Velle.& Bal.in l.j.in y.qõ. C. de rei vxo. ac.& talis non comparatur,ꝙ intelligatur renunciatum beneficio cedendarum vel alteri,ꝙ non cõpetebat tpe renũciationis.Bald.in l.ſi diuiſa.C.loe. & q̃ hic ſequitur in fin,huius auẽ.& hic adde Bar. in l.ſi ſub conditione de teſt.tute.etiam vide hoc in ſeq.qõ. & Spe.de renun.& conſiuſione. §.j,ver.& quia.& ver. quid ſi quis.ver. regulariter renunciauit conſuetudini. vbi omnino videas & ibi Ioan. And.in addi. quam poſuit ſi renun. ſtat. ☙P. P A V. P.

c ¶Alij auxilio. De iſta gñali renũciatione quid operetur, ſicut ſi eſſet facta generaliter de omni beneficio, vide aliquid in conſiliis Com. in conſi.vij.incip. viſis cõpromiſſo. in vlti. col. in ſubſcriptione domini Floriã, vbi inducit iſtã deciſionem ad aliud ſimile de quo ibi per eum. Vide ꝙ iſtã clauſulam,omni legũ auxilio, quod decidit Iaſon in l.fin.in princi. in ij.col.ſi cert. peta. & quæ ſcribit Soci. in conſilio.cc.in vlti. col.de quo habes in repertorio in verbo, exceptio.

d ¶Mulier pro debito. Not. caſum, ꝙ mulier poteſt carcerari ad de Bar.in l.ſi quis. ſub conditione.de teſtamen.tute.Item faſlit dicta authen. vbi mulier eſſet meretrix,quo caſu poſſet talis carcerari ſecundũ Bald.in lege conſentaneũ.C. quomodo & quando iudex, Et bene facit in argumen.l.quæ in adulteriũ in fin.j.de adulte. Vide not.Barto.in l. conſentaneum. Et de hoc an in ciuili, vel in criminali poſſit mulier carcerari, vide Bal.in l.j.ff.qui faciſda.cogan.& in l.quoniam.de cuſto.reo.& quod ibi habetur.& quando mulier poſſit capi,etiam pro debito,vide Bald.in l.j.in iij.col.j.de exceptione rei iudica. & in l.j.in iij.colum.qui bonis cedere poſſunt.& do.Franciſ.Tigri.in conſi. inciſpiente,factum ſic ſe habet.quidã nomine Burgũdus &c.cui ſcripſit ſe Bar. quòd cum mulier dicit ſe transituram ad ſecũda vota,ſtatim definit eſſe tutrix,vt dari poſſit alius,ſi legitimi non ſuperſint,alleg.pro caſu §.ſinautẽ tutelã. in authen.de nup.in ver.ſui.in fin.& Bald.in l.omnem.C.ad Tertul. Adde ꝙ mulier meretrix poſſit carcerari,videtur limitari niſi eſſet cõiugata:quia tunc propter honorem matrimonij,non videtur ꝙ poſſit carcerari,per ea,quæ voluit Ioan.Andr.in addi.ad Specu,ſcilicet ꝙ ſtatutum permittit meretricẽ percuti,non habet locum in cõiugata,per prædictam rationẽ,& poteſt talis meretrix accuſari de adulterio ſecundum ipſum.

da.ab his l.tutor ſi fuerit petitus.Præterea iſta ſolẽnitas poteſt eſſe multum præiudicialis:ergo p̃ſumit̃ neceſſaria, quæ omiſſa vitiat:vt l.diuus.de in integ.reſti.& l.cum hi.§.ſi prætor.de trãſac.& quod poſſit eſſe præiudicialis,oſtendo primò de renunciatione,quæ fit de ſecundis nuptijs:certũ eſt, quòd ea,quæ habet ſecundũ virum,eſt ſuſpecta legi:quia lex præſumit quòd exoriaret filios pro viro;vt ſ.de admi.tut.l.lex quæ tutores.& hic in authẽ.ad hæc. & qđ ibi no.Sed eadẽ præſumptio eſt de ea,quæ habet animũ & cõſilium nubendi quæ eſt de ea quæ nubit;ſicut dicim⁹ de ea quæ habet cõſiliũ diuertendi.vt l.ſi cõcubina.§.j. re.amo.& l.ſed ſi marit⁹.in fi.qui & à qui. Pro hoc optimè facit tex.ſ.de nup.l.imperialis.§.ſed & ſi tales.Præterea hoc probatur ex text.in d.§.quia verò.vt ſine prohi. mat.in ver.mox tamen.ibi dum dicit,ſecũdas concupiſcẽtias,&c. Ex quo apparet ꝙ concupiſcentia nuptiarũ reddit eã inhabilẽ,ſicut ipſæ nuptiæ.Pręterea,de iure antiquo cogebatur hoc iurare.aliàs non valeret;vt l.ij.& l.fi.huius ti.hodie verò remouetur iuramentum,ſed renunciatio requiritur.ergo remanet in alijs idẽ effectus ſcilicet ꝙ renũciatio omiſſa vitiat.Præterea, iudex qui dedit eam tutricẽ cũ non renunciauit ſecun.nup.facit hoc ignorans an haberet animũ nubendi.& ſic errauit in iure præiudiciali,ſeu magni præiudicij;merito tutelę aſſumptio nõ valet;vt d.l.tutor ſi petitus.de tut.& cura.da.ab his.Secundò videamus, quid ſi nõ renũciauit [a] velleiano. d.Cy.in hoc vult dicere,ꝙ hæc renũciatio modicũ releuat.& ſic iſtius omiſsio nõ vitiaret.& cũ haberem⁹ ſuper hoc cõſulere, fuit mihi oſtenſum cõſilium,ſeu determinatio cuiuſdam doct. Bonoñ.qui vocatus eſt dominus Federicus de Senis qui idem determinabat,ꝙ iſta renũciatio ſit modici præiudicij,et omiſſa non vitiet.Contrariũ ego puto verũ.& ſic cõſului quatuor vicibus in ciuitate iſta,ꝙ iſta renũciatio omiſſa vitiet:quia omittitur res magni preiudicij,vt hic videtur velle glo,Præterea,ſi mulier non exigeret debitores pupilli,vel haberet cõtutores,vel conſtitueret actorem, poſſet teneri pro eis:& ſic eſſet ĩterceſsio, & iuuaretur Velleiano omnino; ideo op⁹ eſt renunciatione.Et ideo concludo,quòd ſi vnũ iſtorũ omittat̃,ipſa non eſt legitima

12 tutrix.Sed quæro,† qd ſi renũciauit Vel-

b leiano[b] & ſecundis nuptijs,nec fuit dictũ,

c omni alij auxilio:[c] an valeat? Et videtur ꝙ ſic;quia tex.hic non requirit quòd renuncietur,niſi iſtis duobus.Præterea, nõ videtur ꝙ habeat aliud bñficiũ; ergo adiectio illius generalitatis nõ releuat.Quare dico, ꝙ mulier in multis iuuat̃. Primò in ignorãtia iuris,mulier in multis caſibus habet beneficiũ vltra quã vir:vt vidiſtis in l.fi.ſ. de iur.& fact.igno.& ideo per hãc renunciationẽ illa beneficia tollunt̃:& mulier in eũ caſum redigit̃,quo eſſet,ſi eſſet tutor maſculus:& ſic nõ habebit beneficiũ in caſibus illis poſitis in l.fi.ſ.de iur.& fact.igno. dico etiã ꝙ ſi eſſet beneficiũ ſibi cõpetens. tanquã mulieri,licet ſit tale qđ aliàs per renunciationẽ tolli nõ poſsit,tamẽ iſtius authẽ.authoritate,per renũciationẽ tolleret. quod patet hic in Velleiano,cui ſecũdùm verã opi.renũciari non põt,vt vidiſtis ſ.ad Velleia.l.fi.& ibi per doc.probatur in l.doli exceptio.ver.diuerſum.ff.de noua.& ibi dixi,& tamẽ in iſto caſu valet authoritate

13 huius auth.Ex hoc etiã dico,† ꝙ licet aliàs

d mulier ꝓ debito[d] capi nõ poſsit,vt l.j.[c] &

e auth.ibi poſita.de offi.diuer.iudi.& l.ij.de exac.tribu.lib.x.& in authẽ.vt nulli iud.§. neceſſariũ.colla.ix.tñ in caſu præſentis authen.,ꝓ omni debito cõtracto ratione tutelæ poterit capi:qa videtur ſublatũ per hãc renũciationẽ beneficiũ illius auth. poſitũ. ſ.de offi.diuer.iudi.& perinde habet̃, ac ſi eſſet maſculus:ſed beneficiũ ꝙ iſta mulier habet,eſt quia parẽs,nõ quia mulier, huic nõ videtur renũciatũ.Et ideo puto ꝙ haberet beneficiũ,ne cõueniatur,niſi in quãtum facere poteſt,& ſimilia beneficia parẽ

14 tibus data.† Quæro,quid ſi nõ renũciauit ſecũdis nuptijs neq; Velleiano ſpecialiter ſed generaliter renũciauit omni bñficio. an valeat.Reſpon.nõ eſt neceſſe,ꝓ exprimatur de Velleiano:quia illud eſt bñficiũ mulieris.Et ideo includit̃ ſub illa generali renũciatione;ſed eſt neceſſe,ꝙ exprimatur de ſcdis nuptijs.nã ꝙ poſsit tranſire ad ſecũdas nuptias,nõ eſt beneficium, ſed eſt quædã facultas.Ideo ſub illa generali renũciatione nõ cõprehẽderetur;ſed tũc eſt neceſſe,ꝙ illud declaret̃,vt ſ.dictũ eſt. Quæ-

15 ro,† quid ſi in tutela nõ obligauit[f] exp̃ſsè

f omnia bona ſua,qđ requiritur:vt d. authẽ. vt ſine prohi.ma. Dicũt quidã,hoc non vitiat. Ratio:quia bona ſunt tacitè obligata ꝓ adminiſtratione tutelæ:vt l.pro officio, j.de admi.tut. Cõtra,primò ꝙ ſit legitima tutrix,niſi exp̃ſsè obliget:quia multi ſunt effect⁹ hypothecæ expreſſæ,vltra q̃ tacitę. maximè in caſu l.aſſiduis.j.qui po.in pigha. De hoc eſt tex.expreſsè in l.de creationibus.in fi.ſ.de epi.au.† Venio ad ſequen-

16 tem gl.ſuper ver.teſtamẽtarijs,[g] Quæro,

g ponę ꝙ duo ſunt dati tutores in teſtamẽto, mater,& extraneus:an mater erit tutrix? Quidã dicũt ꝙ nõ:quia teſtamentarij præferuntur ei.qđ dic latius vt in glo. Quæro,

17 † quid ſi mater eſt data tutrix in teſtamẽto, an egeat cõfirmatione? Quidã ꝙ ſic, per l. qui in aliena.§.q̃q̃.de neg.geſt. Sed tu dic, ꝙ illa loquit̃ de iure antiquo. Hodie verò non eget confirmatione:ſed neceſſe eſt vt nubere,etiam quando nubit,& poſtea reſtat vidua.vide Mo.bene in l.etiam ſi.colum.iij.ff.de quæſtio.referentem ſimpliciter Bal.in l.varijs locis.ponit quod dicit Barto.in authen.ſeq.ver.quæro an ſtatim.

g ¶Teſtamentarijs. Habetur per Odof.poſt Azo.in l.iij.ff.de fideicõ.lib.& melius Barto.in l.ſi quis ſub conditione.de teſta.tute.

e ☙POMATES. ¶Vt l.j.Iſta illatio non videtur bona: quia tale ius introductum eſt fauore honeſtatis cõſeruandæ. & ſic ad bonos mores tuendos: ergo ei nõ debet poſſe renunciari.Iuri enim quod ad bonos mores eſt introductũ,non renũciatur:vt per docto. in l.ius publicũ.ff.de pact.& in c.ſi diligẽti.de fo.cõpe. Et ita in terminis reperio reprobari hanc illationem tutorum in l. ali.§. eleganter. ff.ſoluto matrimonio.& Barba.in c.lator, de pigno.

f ¶Non obligauit. Vide Bald.in l. pro officio. In contrariũ facit̃ not.per Bald. in l.fin.§.ſed cũ antiquitas. j. de curato. fu.Sed quid ſi mater renunciauit tutelæ, demũ antequã alius aſſumeret tutelã, re integra vult redire, an poſsit. Iacob. de Bel. in ſua quæſtio. quæ incipit,mater delata ſibi tutela &c. determinat,ꝙ ſic ea ratione maximè cum iuri publico renunciari nõ poſsit.Adde quod dixi in l.ſciant. de legi.hæredi. quod not.Bal.in auẽ.ſacramentũ.ad fin. j. eod. ti.& in l.omnẽ.verſi. ſed nũquid ad Tert. ☙P. P A V. P.

f ¶Nõ obligauit. Ad apoſtillam Alex. hic poſitã. ibi determinat ꝙ ſic Contrariũ tenet Bald.in l.omnẽ. col.prima.C.ad Tertul.Ange.in authen. iſta prope finẽ. vide Bald.in l.imperialis. in fine principij.C. de ſecundis nuptijs. Aduerte tamẽ quòd Angel.hic,& Bald. in d. l.imperialis. loquitur quando res non eſt integra, quia datus erat alius tutor.Bald.autẽ in d.l. omnẽ.ſimpliciter loquitur. quando autẽ mater trãſiret ad ſecũda vota,poſtea reſtaret vidua,an reaſſumat tutelã, ponit Cy.hic ad fi.Abb.& Sal.hic.Alex.in apoſtil.in l.ſciãt.C.de legi hære.Et q̃n datus eſt alĩ tutor nec mater poſtea non vult

tutelã agnoſcat corã iudice,& renũciet illis beneficijs, de qui
18 bus dictũ eſt in hac auth.†Quæro,qd ſi datur tutor à iudice ma
a tre ignorãte[a],an valeat.Et vr q datio nõ teneat,q; aſi perpe
ram ſit interpoſitũ decretũ.ar.ff.de reb.eo.l.magis puto.§.ſi æs
alienũ.& ff.de tu.& cu.da.ab his.l.ſcire oportet.& ſ.q da. tut.
poſ.l.ſi fororis.Sed gl.determiat cõtra.p l.ſi vt ,ppons.s.de cõ
fir.tu.Ita dicit gl.hic.Cõtrariũ gl.habem⁹.ff.de tu.& cu.da. ab
his.l.tutor ſi petitus.& illã gl.tenet Dy.& allegat rõnẽ:qa mr̃
eſt tutrix legitima,vel teſtamẽtaria vt dictũ ẽ ſ.qñ vult ipa;ſed
ſupueniente legitimo ceſſat datiuus:vt l.ſi tutor.§.j.ff.de tute.
& ra.diſtra.& l.nõ ſolũ.§.ſi libertus.ff.de excu.tu.Ad l.ſi vt ,p
ponis.ſ.de cõfir.tu.rñdeo q ibi loquit̃ i tutore cõfirmato,q ſa
pit naturã teſtamẽtarij:meritò p̃ferr̃ matri.ſec⁹ in tutore,q eſt
datiuus ſimpl̃r.Ita dicit Dyn. Odo. verò diſtinguit aliter:aut
b mater fuit in mora petẽdi[b] tutorẽ:& tunc p̃ferr̃ datiuus. Aut
nõ fuit,nec eſt quid ſibi imputer̃:& præferr̃ ipſa,ar.l. ſi marit⁹.
§.ſi ante.extra.ff.de adul.Pro hoc optimè facit.ff.de in.fiſ.l.edi
cto.in iij.§.facit ff.de admi.tu.l.tutor q repertorũ.circa princ.
Facit optimè j.de his q.vt indig.l.ſororẽ.Et hãc opi.tenet Pet.
Ia.de Ra.& Cy.hic.Pro quo ẽt optimè facit ff.ad Tertu.l.ij.§.
ſi mr̃.ver.qd ergo.& ver.ſed ſi fortè. Facit etiã ſ.de epi.& cler.
auth.p̃sbyteros. vbi innuit̃ q ſi ſtat p quatuor mẽſes,videat in
mora cõſtituta. Mihi vr̃,& aduerte qd dicti doct.dicũt verũ in
iure,tñ hoc bene nõ practicãt.nã fateor q qñ mr̃ fuit in mora,
p̃ferr̃ datus à iudice:ſed eſt neceſſe,q de illius matris mora, iu
dex cognouerit bene. Vnde puto,q mater debeat citari:& ſi
apparebit eã eſſe negligẽtẽ,iudex dabit alterũ:aliàs nõ valeret
datus à iudice.Et credo,q hoc ſit æquũ.ſ.ti.j.l.qd dicis. Et p̃di
cta vera qñ matre excluſa nõ ſupereſt legitimus:ideo eſt deue
niendũ ad datiuum.Si em̃ legitimus aliàs ſupeſſet, locus non
eſſet datiuo.Nam cùm mater per moram ſuam deſinat eſſe tu
trix ex legis diſpoſitione,non ex facto iudicis, debet deueniri
ad legitimum,non ad datiuum,vt j.dicam &c.

1 ☞ *Mater,quæ luxuriatur,perdit tutelam,ſicut quando tranſit ad ſecunda uota.*
2 *Mater ſi tranſiuit ad ſecunda uota,ad quos tutela redibit.*
3 *Si mater uadit ad iudicem,& dicit ſe uelle tranſire ad ſecunda uota,q ſtatim deſinat eſſe tutrix.*
4 *Iudex non dat tutorem illum,quem mater petijt.*
5 *Si mater eſt minor annorũ xxv.an.ſuccedat alius legitimus,uel pueniatur ad datiuũ*

Sacramentum. Quæro primò hic loquit̃ quãdo trãſit ad ſecũdas nu
1 ptias.Quæro†quid ſi aliter luxuriata[c] eſt.Gloſ.dicit
c idẽ,ar.in auth.de reſti.& ea quę parit.§.fi.De hoc vide
tur caſus in l.fi.hui⁹ tit.nã debet pudicitiã ſuã intactã ſeruare.
2 Sed quæro,†mr̃e excluſa ,ppter trãſitũ ad ſecũdavota,ad quos
redibit tutela,an ad datiuum,an ad legitimũ?Glo.ſe expedit
vnoverbo,& dicit q ad datiuũ ad inſtar eius,q tanq̃ ſuſpectus
remoueat̃.vide gl.iſtã.Aduerte,iſta quæſtio eſt magis difficilis
q̃ alia,quæ ſit in iſta materia.Semel fuit iſta qõ in hac ciuitate
,p tutela filiæ Bertrandi Comitis de Marſano.Et iſta quæſtio
d fuit cõmiſſa Bononiæ[d] quatuor doctoribus.ſ.do.Rich.Malũ.
do.Ia.de Bel.d.Ia.Bu.& do.Ray.de For.& erãt diſcordes.do.
Ric.Mal.& do.Iac.de Bel.erãt ,p vna pte.ſ.q eſſet locus datiuo;vt hac gl.do.Ia.de Bu.& do.Ray.de For. erant in cõtraria opi.q eſſet loc⁹ legitimo.Hoc ,pbãt & ,pbabãt ipſi ſic:Regula eſt,q donec eſt legitimus,nõ peruenit̃ ad datiuũ, imo legitim⁹ excludit datiuum:vt l.ſi tutor reipu.§.j de tu.& ra.diſtra.& l. nõ ſolùm.§.ſi libertus.de excu.tut. Probat̃ ex ordine titulorũ ff.eo.& inſti.Habemus ergo reſpondere ad iura,quæ faciũt in cõtrariũ.quæ videnr̃ velle,q ſit locus datiuo.Primò de hoc vr̃ tex.in l.ij.huius ti.in fi.Reſpon.Iſta lex loquitur ſecundũ ſua tempora,ſecundùm quæ mater non poterat eſſe tutrix,exiſtẽte aliquo legitimo;meritò ea excluſa veniebatur ad datiuum; quia nullus erat legitimus.Item q ſit locus datiuo,videt̃ text. in l.omnem.j.ad Tertu.& l.matres.e.tit.& l.pe.j.in q.cau.pig. tacit.cõtrahi.& ĩ auth.de nupt.§.ſi aũt tutelã.& ſ.q pe.tu.l.mr̃is. Sed ad omnes iſtas reſpõdebat Iac.Bu.q loquũtur quando legitimi nõ ſuperſunt.Si aũt legitimi ſupereſſent:tunc remanet regula,q exiſtente legitimo datiuus repellitur. Pro hoc facit
e l.ij.& l.diuus.ff.qui pe.tu.Contra hoc dictũ[e] ſuum facit multùm fortiter iſta authen.& quod hic notatur,cui ipſe non reſpondet in illo cõſilio,quando mater tranſiuit ad ſecunda vo

a ¶ Matre ignorante.Vide gl.hic,& Bal.poſt eã in verſi.q̃roſi det̃ tutor ſi petit̃.cir ca fi.ibi Ia.de Ra.& Cy.hic.&c & cũ doc.tranſit hic Frã.Tig in cõſi.inci. factũ ſic ſe habet,qdã noĩe Burgundus &c.cui ſcripſit Bar.& maximè vbi mr̃ ſunt tu trix,& poſtea trãſiuit ad ſcda vota:qa incõtinẽti auia p̃ferr̃ o.bus datiuis non te ſtamẽtarijs,& no.Bar.in l.ſi qs ſub conditione.in fi.ff.de teſta.aut. & in d.l tutor ſi petit⁹.vbi oino vide.

ta remouetur vt ſuſpecta:ſed tutore remo
to vt ſuſpecto,deuenitur ad datiuum, vt l.
ſi quis ſub cõditione.de teſt.tu.l.iij.§.quę
ri poteſt.de legi.tu.& habuiſtis no.in l.j.ſ.
de teſt.tu.ergo &c.vt dixi.Ad hãc rationẽ
ipſe non reſpondet.Ideò mihi videtur ſic
dicendum:Tres ſunt caſus. Quãdoq; ma
ter nunq̃ aſſumpſit tutelam filiorũ,ſed va
dit ad iudicẽ,& dicit:ego nolo eſſe tutrix,
peto tutorem filio meo dari.tunc nõ eſt du
bium q deueniatur ad legitimum: vt d.l.ij.
q pet.tut.Quandoq; mater aſſumpſit tute
lam filij,& poſtea deſiſtit: & hoc põt eſſe
duobus modis:vel q ipſa vadat ad iudicẽ,
& dicat,Domine,ego intendo tranſire ad
ſecunda vota,detis tutorẽ filio meo:& tũc
puto q ſit locus datiuo.Et ita loquitur iſta
auth.Ratio,quia iſta coram iudice abijt à tu
tela:& idcirco abijt vt alius detur:vt d.l.ſi
quis ſub conditione.ff.de teſt.tu.& ibi ple
nè dixi.Si verò mater,quæ erat tutrix,non
curauit de filijs,ſed ſimpliciter ad ſecunda
vota trãſiuit,tunc deſijt eſſe tutrix ipſo iu
re,vt hac auth.iudice hoc nõ agente,meritò
deuenitur ad ſequentem legitimum:nõ ad
datiuum:vt d.l.ſi quis ſub cõditione.de te
f ſta.tu.Quęro,an ſtatim[f] cùm mater vadit
g ad iudicem,& dicit†ſe velle trãſire ad ſe
cunda vota,deſinat eſſe tutrix anteq̃ tranſ
eat.Glo.videtur q non.j.tit.j.l.propter.dũ
allegat l.omnem.& §.ſi autẽ tutelam. Hoc
mihi non placet:nam ab initio nõ daretur
tutrix,niſi renunciaret ſecundis nuptijs;vt
ſ.dictum eſt.Et ſic ſtatim cùm ſuperuenit
animus nubẽdi,ſtatim incipit eſſe ſuſpicio
ergo &c.Præterea,ſufficit hoc allegare,li
cet poſtea non nubat;arg.ſ.de nup.l.impe
rialis.§.ſed & ſi tales.& idem puto eſſe de
ſpõſalibus,quod de matrimonio. Hoc qd
g de ſponſalibus dico, tangit Specula.[g] in
tractatu ſuo de tutore.§. nunc dicendum.
Quæro,dixi quòd quando mater antequã
naſcatur,vadat ad iudicem,locus eſt datiuo.
4 Quæro,†an iudex debeat dare illũ, quem
mater petijt.Gl.dicit,q mater debet pete
re in l.ſi qs ſub cõditione.ff.de teſt.tu.dicit
h q iudex debet dare petitum[h] à matre. Et
idẽ videtur tenere Dy.& Cy.refert ſ.aut.
matri & auiæ. Alij doct.tenent contrariũ
q petitus à matre non debet dari de neceſ
ſitate.Et ita refert Cy.fuiſſe determiatum
Bono.per quendam ſolennem doct.& ad
uocatũ qui fuit vocatus Vbaldin⁹ de Ma
lauoltis.& do.Iac.Butr.in illo conſilio, de
quo vobis.ſ.dixi,tenet idem.quod probat̃
per l.credendum.in fi.ff.qui pet.tu.vbi di
citur,q matris officium in petendis tutori
bus non ſufficit.Nulla enim lex eſt,quæ di
cat iudicem debere dare petitum à matre:
ſed dicit q mater debet petere,& nomina
re,& in arbitrio iudicis erit dare,vel nõ:vt
ſ.q pet.tu.l.matris.ad Tertu.l.ij.§.ſi mater
& oĩbus ll.ſ.allegatis,in duabus præcedẽ

b ☞P. P A V. P. ¶ In mora petendi. Vide Ale.cõſ.cccclxxvij. vide Deci.conſi. xvj. col.vlti.vbi ẽt q mr̃ debeat citari ad co gnoſcẽdũ an fuerit in mora,& p quãtũ tps lapſũ dicat̃ cõſtitui i mora,vid latè ale.cõ ſi.clxxxj. vo. v.col.ij.
c ¶ Luxuriata eſt. Et adde gl.& Bal.ĩ auth. ijſdẽ.ſ.de ſec.nup. & ĩ l.his ſolis.& ibi bal. j.de reuo do.& Bal.ĩ l.ſi qs ſub cõditione, ff.de teſta.tuto.
c ☞P.PAV.P. ¶ Luxuriata.vide ad bar. in l.oino.C.ad Tert.
d ¶ Cõmiſſa bononie. vide Bal.ĩ auth.ijſdẽ.ĩ ij.colũ.ſ.de ſec.nup. & in l. omnino. in j. col.j.ad Tertu.
d ¶ Quid aũt ſi mr̃ eſt excluſa p morã vide Bar.i auth.matri.in fi. Et iſtis adde Bar.i l. ſi qs ſub cõditiõe. de teſ.tu.Et an iſta auth. habeat locũ i mre tu trice teſtamẽtaria,q priuet̃ tutela p trãſi tũ ad ſcda vota,vide ĩ auth.ijſdẽ.ſ. de ſecũ. nup.& in l.oẽm.j.ad Ter.& ibi gl.& Cy. Et an habeat locũ in p̃re trãſeũte ad ſcda vota,vide bal.ĩ auth. ijſdẽ.i pe.col. ſ.de ſe. nup.Et ẽ materia hu ius auth.& de p̃dictis oĩb⁹ hic tactis p bar. vide no.p Spe.i ti.de tu.§.nũc dicẽdũ. & ĩ c.ex pte.el ij.de app.
e ¶ Contra hoc dictũ. vide Spe.de tu.§. nũc dicendum eſt.de tut.
e ☞P.PAV.P. ¶ Cõtra hoc dictum. vide Comen. conſil.xcij.
f ¶ An ſtatim.vid bal. i d.l. imperialis.§.ſed ſi tales.ſ.de nup. & i auth.ijſdẽ i ij.col.ſ.de ſec.nup. & in l.oẽm. ad Ter.C.& vide qd dixi ſ.proxi. auth. & Bal.ĩ l.ſi qs ſub cõdi tiõe.de teſ.tu.& bar. i d.auth.mri & auiæ.i iij.q.ĩ ỹf.qd ſi mr̃ nõ renũciauit.ſ.de nupt. & Bal.hic.Add bar. cõſi.cxv.ici.factũ ſic ſe habet.an aũt ſi mr̃ trãſit ad ſcdavota,tñ añ cõſummationem carnalis copulæ pe tat tutorẽ,debeat ſuc ceſſiõe priuari. vide Bal.cõſ.ccxv. li.iij. Pe.de Anc.cõſ. cccxvij.vbi mſta de mu lieribꝫ trãſeũtibꝫ ad ſcda vo.relictis filijs & an iudex illũ dare dẽat,quẽ ipa petierit vide eũdẽ cõ.clv.li.ij.
g ¶ Tãgit Spe.Vult al legare Spe.inti.de tut.§.nũc dicẽdũ.ỹ.ſed nõdũ &c.p ang.in l.vxor. & in l.ſi ſo cer.§.q̃ virũ.j.de ifa.etiã adde bar.in l.mres.ff.ad ter.& bar.ĩ l.ſi qs ſub cõdõe.de te.tu.& bal.ĩ l.p̃cib⁹.i viij.co.ỹ. & ſcias.C.de ip.et bal.ĩ l.j.j.ſi cõ.ius vel vti.pu.
☞ P.P A V. P. ¶ Dare petitum.Sequitur Com.conſi.xcvj.vide latè Curtium

consi.xlvj.vbi ponit alia in materia dãdi tutorẽ qñ mater trãſit ad ſecunda vota.

a ¶ Propoſitum. Vide Bal.in l.fi.& Bart.in l.ſi quis ſub conditione.ff.de teſta. tute. & Bar.in authen.minoris.ad finem.ſ.tit.j.

b ¶ Propter. Vide quod ibi dixi poſt Barto.in l.iij.§.ſi pupillus.ff.de tute. & eſt gl. not.& ibi Barto.in l.curatorem.ff.de tut.& cura.da.ab his.vbi omnino vide qñ habenti tutorẽ turor dari poſsit. Et adde gl.Inſti.de cu.§.interdum.& Spec.in titu. de tu.§.fi.verſic.item quod habenti.

POMATES.

c ¶ Licet tutorẽ. Ergo habẽti datur regulariter curator.& vide Ro.conſilio ccccliij. colũ.iij.vbi limitat, & ibi etiã ponit qualiter curator ſit dandus pupillo cõuento.

d ¶ Aduerſus. Per bar. in l.j.in pen. colũ.C. vt act.ab hære.& vide j cod.l.rationes.

e ¶ Non eſt ignotum. Not.pariter iſtũ caſum, & vide Bart.l. edita.in fin.ſ.de eden. & in l.j.§.ſi ptocur.ſi quis ius di.nõ obtẽ. a in j col.& vide text. & ibi Bar.& Nic.de Neap in l.j.§.ſi pupillus.ff.de tut.& ra.di.

f ¶ Non omni titulo. Adde text. & quod ibi not.in l.cùm plures.§.pen ff.eod. not. per Bald.in l.ſi pater. C. de doris promiſ. & Bald.in l. qui liberos.de ritu nup.& in l.j.ff.ſol. matrimo. & Angel.& Imo. in l.à filio in princip.ff. ad Trebel.

P. P A V. P.

g ¶ Pro officio. Adde q̃ tamen bona hæredum tutoris nõ ſunt tacitè obligata pro ratione reddẽda, vide Comẽ.conſi. xxxviij.incipiẽ. quæritur an bona eſſent quæſita ex rebus tutoris. vide ibi.

h ¶ Obligata. Et intelige, q̃ bona tutoris, & curatoris, & etiã eorum fideiuſſorum, ſunt tacitè obligata, b etiã ad lites.l. propeſrãdũ.§.fi.q̃ alibi expreſsius non reperiſtur,ſecundũ Bal. ibi C.de iudic. Secus in procuratoribus, & actoribus eorum: vt ibi,creditor verò nõ poteſt bona,nec perſonam tutorum impedire.l. cum etiam. & ibi Bald.poſt glo. ſ.de rebus credit. & l.iij.& ibi hoc no.limitat Bald. quando fiſco. vel priuat. Ad quod vide not. per Bald. in l. ſub prætextu.ſ. de hæredita. act. Quid in rectore eccleſiæ dixi in l.reſpublica.ſ. ex quibus cau.ma.Et adde hic Bar.in l.actor.ff.rem ratam habe.& in authenti.ſicut.de legiti. tutel. Adde, quando tutor,vel adminiſtrator,& eorũ hæredes teneantur de mala admini. Ro.conſilio cccvij.

tibus q.Iſtud etiam tenuit Iacob.de Aret. vt hic Cyn.refert,& ſcripta ſua cõmuniter dicunt. Tamen do.Richard.Mal. qui fuit ſcholaris Iacob.de Are.dicebat in illa q.de qua ſ.dixi,q̃ do.Iac.de Aret.nunquam dixit,ſed ita dicũt cõmuniter ſcripta ſua. & hoc puto verũ. Quæro, quid † ſi mater eſt minor xxv.annis.ſed ſperat quòd efficiat 5 maior,vnde ipſa interim nõ poteſt eſſe tutrix:vtrum ſit locus ſequenti legitimo,vel ſequenti datiuo. Videtur q̃ ſequenti datiuo:quia quãdo proximior legitimus ſperatur,ſequẽs legitimus ceſſat,& eſt locus datiuo:& l.nõ ſolũ.§.ſi libertus. de excuſati. tuto.l.ſi tutor reipubli.§.j.ff.de tu.& ra.diſtra. In cõtrariũ facit,quia mater nõ eſt tutrix legitima,niſi quando vult:nũc ad propoſitum a nos dicimus in teſtamẽto, quòd primum tollitur perſequẽs, quando ex eo eſt poſsibile hæreditatẽ adiri:& tamen intelligitur quãdo ſequẽs teſtamentũ eſt validum de ſe,nec expectat confirmationẽ ex volũtate alterius:vt puta ſi filius eſſet prẽteritus in eo:vt l.cũ in ſecũdo.& ibi no. de iniu.rup.& irri.teſta. Ita videtur in ,ppoſito,q̃ tutela legitima,quæ dependet ex voluntate alterius,aliam legitimam nõ impediat. Hoc tamen non pono pro conſtanti.

In quibus caſibus habenti tutorem, tutor vel curator dari poteſt. Rubr.

LEX I.

SI in locum. Curator datus ob abſentiam tutoris, deſinit eſſe finita abſentia.hoc dicit.

LEX II.

POtuit. In locum excuſati, ſeu remoti, eſt alius dandus:& curator datus in locũ tutoris,deſinit pubertate.

LEX III.

PRopter. b Diffuſum patrimonium eſt cauſa,vt habenti tutorẽ,tutorve curator conſtituatur.h.d. Vide gl. ſuper ver·curatores.& nota eam, quæ ponit caſus, quando habenti tutorem tutor dari poſsit.&c.

c LIcet. c In locum tutoris excuſati,ſiue remoti,alius eſt dandus.hoc dicit.

CVm ob augmentum. Augmẽtum facultatũ eſſe cauſa,vt tutori adiungatur curator. Item non gerens non tenetur,niſi tempore adminiſtrationis depoſitæ, ille, qui geſsit,fuit tutor non ſoluendo. hoc dicit in ſumma.

De adminiſtratione tutorum, & curatorum. Rubrica.

Super iſta rubrica in eo quod dicit de pecunia,eſt poſita authentica,nouiſsimè cautum eſt.quam vide.

LEX I.

d ERuſtra. Curator a iulti non tenetur pro tutoribus præcedentibus,niſi ſibi poſsit negligentia imputari.hoc dicit.

LEX II.

d ADuerſus. d Actor ,p vniuerſali adminiſtratione non poteſt conueniri durante tutela,vel cura.hoc dicit. Vos hic habetis gl.quæ materiam iſtam tractat,quæ non eget ſuppletione.

LEX III

SVmptus. Expenſæ factę in pupillum poſſunt ſibi imputari à iudice,licet non fuerint taxatæ.hoc dicit.

ISi eam. Libertus negligens in exigendo à ſeipſo põt remoueri,& etiam puniri.h.d.

ERuſtra. Non eſt iuſta cauſa recuſandi ſolutionẽ, ſi debitor dicat,quòd ſibi non liquet, in quam cauſam pupillo ſoluere habeat.

e ONeſt ignotum. e Habeo iſtam l.p notabili. breuiter dicit: Adminiſtratores,qui iuſtam cauſam litigandi non habuerint, proprio nomine in expenſis legitimis condemnantur.

VTelam. Tutor nõ debet rem alienare,cõtra formam datam ab eo, qui rem prædictam legauit.hoc dicit.

IF ſiſciſſes. Ignorãs ſe tutorem,nullo modo tenetur.Sciens verò de neglectis tenetur,ſi gerens non ſit ſoluendo.hoc dicit.

s ICuratores. Poteſt adulta iudicis officium intentare,vt curatores eam dotent.h.d.

s IIiberti. Liberti malè adminiſtrantes, remouentur, & criminaliter puniuntur.

SIbonam. Qui non appellat, vel appellationem non eſt proſecutus, cùm bonam cauſam habuit,pupillo ob hoc cõdemnabitur hoc dicit:& eſt bona lex.

DE his. Numerus liberorũ non ſupplet ætatem, nec propter hoc ad agendum quis admittitur.

t VTores. Tutores non tenentur ſatiſdare rem ratam haberi.hoc dicit.

RAtiones. Idem dicit quod l.iij.ſ.eo.Pro vniuerſali adminiſtratione,non poteſt durante officio ratio poſtulari:hoc dicit.

SInon ſubſcripſiſti. De eo quod quis fecit vt tutor,non põt proprio nomine conueniri, niſi ſe proprio nomine obligauerit.hoc dicit.

f ONon omni titulo. f Alienatio tutoris nõ præſtat iuſtũ titulũ poſsidẽti,niſi fiat ex cauſa,& modis à iure permiſſis.h.d. Vos habetis hic vnam gl.quæ firmat,q̃ frater tenetur dotare ſororem. Vide gl.& hoc hic no.ſecunda gl. & in l.j.ff.de tut.& ra.diſtra.&c.

DE ſucceſsione. Adminiſtrare tutelam, non aufert ius teſtandi, vel donandi.hoc dicit.

DEbitoribus. Adminiſtrator debet debitores monere,& eis ceſſantibus pignora vendere.hoc dicit.

TVtor. Abſentia non excuſat tutorem ſcientem, & non gerentem.

g PRo officio. g Pro mala adminiſtratione, & pro neglectis bona adminiſtratori ſunt
h tacitè obligata h. hoc dicit hæc.l. & tota hic allegatur de adminiſtra.tuto.l.pro officio.

RVpillorum. Tutor tenetur de adminiſtratione tutelæ,ſi conditionem pupillo vtilem implere neglexerit.hoc dicit.

1 ☞ *Bona quæ ſeruãdo ſeruari poſſunt, non poſſunt per tutorẽ alienari ſine decreto.*
2 *Minor nõ põt dare in dotem,vel donationẽ,propter nuptias immobilia ſine decreto.*

Quod

3 *Quod quis habuerit in domo massaritias,& supellectitia,potest probari per domesticos & familiares.*
4 *Mulier transiens ad secunda uota,est filijs primi matrimonij multùm suspecta,*
5 *Res quæ seruando seruari possunt,non alienantur sine decreto.*

a 1 LEx quæ tutores.[a] Breuiter hoc intendit immobilia † & mobilia, quæ seruando seruari possunt: non possunt alienari sine decreto. Secus in his quæ seruãdo seruari non possunt.h.d.Primò no.quod dixi in summario. Secundo not. 2 †q minor non potest dare in dotem vel donationem propter b nup.[b] immobilia sine decreto.Tertiò no.& tene mẽti q† quic 3 quid habuit in domo,s. quas massaritias,seu supellectilia,põt c probari per domesticos[c],hoc est,per suos familiares. Facit qđ habuitis in l.consensu.s.de rep.& l.de submersis.C.de naufra 4 gijs.lib.xj.Quartò no.illud q† mulier transiens ad secũda vo 5 ta,de filijs primi matrimonij multùm suspecta.No.quintò † q res,quæ seruando seruari possunt,nõ possunt alienari sine iu d dicis decreto[d].

1 ☞ *Si res emphyteutica minoris propter non solutionem canonis reuertitur ad dominum,tutori imputatur.*
2 *Pœna l.ij.C.de iure emphy.habet locum in minore.*

1 STutores.[1] Imputatur † tutori res emphyteutica propter canonem nõ solutum, re 2 dit ad dominũ.h.d.No.quod dixi in summario. No. †quòd tempus triennij vel biennij,de quo loquitur, l.ij.s.de iure emphyt.currit minori.

1 ☞ *Tutor tenetur facere inuentarium quàm primum potest.*
2 *Inuentarium si fiat coram uno notario,sufficit.*
3 *Creditores non citantur,quando tutor facit inuentarium,& debet fieri in iudicio.*

1 TVtores.[1] Tutor † quàm primũ potest,facere debet inuentariũ de rebus & instrumentis: & res,quæ possunt seruari,debet in tuto collocare,vel prædia idonea emere. h.d. Quæro qñ tutor debeat facere inuentariũ.Glo.ponit opi.illa est vera q debeat facere cùm primũ potest:vt l.tutor qui repertorium.in princi. 2 de ami.tuto.Secundò † quæro,an debeat fieri coram pluribus notarijs vel vno.Glo.dicit q sufficit vnus. Dic vt habes in gl. 3 † Item an ad hoc debeant citari[c] creditores. Glo.dicit q nõ li e cet:secus est in inuentario,quod facit hæres.Itẽ an debeat fieri in iudicio.Glo.dicit quòd sic.Et vide glo.&c.

SAncimus.[g] Qui soluit tutori ex præcepto iudicis,plenissimam consequitur liberationem.Item reditus & pensiões solutæ tutori sine decreto,liberationem præstant.

f VMquædam.[f] Quod quis facit vt tutor, sibi non præiudicat vt priuato.

COnstitutionem.[1] Hæc lex glossat legem sancimus suprà eodem. quia factum illius non habet locum in vsuris quæ faciunt magnam summam,vel in pensionibus bienalibus.hoc dicit.

1 ☞ *Tutor & curator non defendens minorem,remouetur à tutela.*
2 *Officium tutelæ & curæ est necessarium.*
3 *Curator liti datur per iudicem,qui præest liti.*
4 *Ad officiũ matris etiã ptinet q, tutores legitimè administrẽt:& in quibus tutorib.*
5 *Legitimi administratores non satisdant.*
6 *Tutor pro defensione pupilli,potest bona pupilli obligare.*
7 *Tutor debet in tutela promittere q, defensionem subibit pro pupillo.*
8 *Tutor potest uendere frumentum & uinum,nec tenetur mittere illud ad alium locum.*

g SAncimus.[g] Lita est vna bona & notabilis lex, & habet casus multùm notabiles 1 & singulares. Breuiter dicit: Tutor & curator † debent defendere minorem:q si recusauerint, à tutela remoueãtur.hoc dicit.Nota qđ dixi in summario.& habuitis hoc idem supra,de procuratoribus.l.eum qui res. Nota,quòd 2 †officium tutelæ & curæ est necessarium.

Sed & si quis.[1] Hic est nouus casus:Lite cœpta si persona,indigeat curatore ad litem, ille dabit officio iudicis,qui illi liti præest.hoc dicit.& est casus no 3 uus & singularis & menti tenendus.Sed per † quẽ iudicem de h tur tutor & curator,est dubiũ,[h] vt habuitis supra,qui pe.tut. l.j.Tamẽ de curatore dando liti,non videtur dubiũ quod potest dari authoritate iudicis qui præest illi liti &c.

a ¶ Lex quæ tutores.Et qualiter istud dictum intelligatur,vide quod dixi in l.j.ſ. de prædi.min.

a ¶ POMATES.¶ Lex quæ.Vide aliter per Panormi.consi.x.volu.ij.& Aret. xxij.in prin.& limita vt per Ias.in l.si frater.in fi.ſ.qui testa.fac.pos.

a ☙P.PAV.P.¶ Lex quæ tutores.Circa materiam huius l.vide oĩno Bar.cõsi. lxix.& ea quę habes ad Bar.i l.magis puto.§. nec passim. de re.eo.vbi habet qualiter possit tutor vel curator de bonis minorum dispensare.

Personis.[1] Ad curam eius, qui tenetur pupillis postulare tutores,pertinet vt tutores defensiones suscipiant;vel si fuerunt remoti,alij idonei con 4 stituantur.hoc dicit.No.quòd ad officium b matris spectat non solùm quòd dentur tutores;sed quòd legitimè administrent,hoc est:q inuentariũ faciant,& iurent, & similia.Facit l.ij.§.si mater.ff.ad Tertu.Item no.& istud est verum quòd spectat ad solicitudinem matris in his tutoribus, quos ipsa mater petijt.In testamentarijs autem vel legitimis quòd hoc ad solicitudinem i matris spectet,non reperio.[i]

k DEfensionem.[k] Tutores & curatores non debent satisdare,sed possunt pro defensione 5 pupilli bona obligare.No.q† legitimi ad 6 ministratores non tenentur satisdare.† Nota casum,in quo per tutorem possunt immobilia obligari.

l OMnem autem.[l] Hic est notarius & singu 7 laris,& multæ tutelæ cessant per hoc.† Tutores & curatores debẽt specialiter & expresse tempore,quo creantur, promittere quòd defensionem subibunt.hoc dicit.

m Nota & tene menti[m] istum casum. Et si sic non reperies,opponas exceptionem cõtra instrumentum tutelæ.Not.quòd istud additur ad alia quæ requiruntur in tutela, in l.legitimos.ff.de legi.tuto.&c.

His quæ.[1] Licet tutoribus & curatoribus fructus vendere, sub ea æstimatione,qua à maiori parte communiter venduntur. 8 Nota ergo † quòd non habeat necesse tutor vel curator frumentum vel vinum reseruare; sed potest ven-

b ¶ Propter nupt.vide Bart.in l.si ante nuptias.ff.solu.matri. ☙P.PAV.P.

c ¶ Per domesticos.vi de Fel.in c.quoties.ĩ j.col.extra, de test. Et magis credit domesticis istis.Et vide quæ dicit Bar.i l.quoties.C.de naufr.li.xj. & illũ text.q exponit, renciat in domo vel naui probatur p verisimilitudinem. ☙POMATES.

d ¶ Sine iudicis decreto.Vide ad hãc l.bar. cõsi.lxix.& vide Fel. in c.venerabili.ad fi. de offi.dele. & Alex. consi. xxxij.col.ij.vo. ij.vbi dicit,q p turam mẽtũ derogaret huic solutioni & decreto iudicis.

e ¶ Citari. An regrat citatio ad conficiẽdũ inuẽtariũ:Et istis ad de latius Bar.in l.tutor q.ff.e.& ibi vide an regrant plures notarij,& an debeat fieri i iudicio:adde pulchrè Ro.qđ facere teneatur tutor antequã administret.eius cõsi.cccxv.& vide Ange.consi.clxxv. Pau. de Ca.cõsi.ccclij.bal, consi.xcv.lib.j. ☙POMATES.

f ¶ Vt priuato. Vbicũque ergo in vna persona concurrunt due qualitates quarum vna non tollit aliam,sed sunt pares psonæ, tũc iudicamus de illa psona vt de duobus.& vide Ro.vbi ponit exẽplum.& cõcor.cons. cccxxij.

g ¶ Sancimus.Vide Bar.latius in l.si tutor pupilli.ff.de autho.tuto.

h ¶ Dubium.Adde Barto.in l.j.ff.de tut.& cura.da.ab his.& facit c.vlti.de iudi.li. vi.& ibi Per.de Anch.& quod no.Inn.& doc.in c.petitio.de procura.

i ¶ Non reperio.vide quæ dixi in l.ij.§.quod si vero.ff.ad Tertu.& Bal.in l.matris pietas.ſ.qui pet.tut.& in d.l.precibus.in v.col.& Bal.Cyn.hic.

k ¶ §.defensionem.Latius no.per glo.& ibi Barto.in l.si filius.ff.qui satisd. cogã.& in l.rationes.ſ.eod.Item istum text.not.alleg.pro sing.Ang.in l.j.ad fi.ff.de iurisdi. omnium.iudi.

l ☙P.PAV.P.¶ Omnem autem.Idem Bald.& Ang.hic.Vide Pau.de Castr. consi.ccclviij.in ij.colum.Aduerte tamen quòd licet ipse tex.videatur requirere expressi istas verba pro forma,tamen satis est si tutor promittit vtilia facere,inutilia prætermittere,& pupillum indefensum non relinquere quia istud est æquipollẽs. vide Alexand.in l.prætor.ff.de oper.no.nuncia.Et melius consilio cxxxj.incipien. ponderatis his aliás cxxix.ad illud tamen ad quod iste text.allegatur quòd nõ sufficit verbis generalibus exprimi,quod specialibus est exprimendum. Facit text. in l.si quando.§.& generaliter.in versicu.& specialiter.& ibi Ange. & Bald. C. de inoffic.testamen.facit text.in l.si quis in principio testamenti.in verbo,specialiter.de lega.iij.& in l.generaliter.C.de non num.pec.& in authen.de hære.& fal.in §.si verò expressim.facit gloss.in clemen.j.in verbo, specialiter.de iudi Facit tex. in c.ij.de præben.in vj.Vide remissionem Felin.quam habes ad Barto. in l.j.in ij. colum.& vulg.& pupil.Quomodo & quot modis dicatur aliquid expressum,vide etiam multa per Ias.in l.j.in penulti. & vlti.colum.ff.si quis in ius voca. non ier.ponentem multos casus,in quibus requiratur aliquid specialiter exprimi,taliter quòd sufficeret exprimere verbis generalibus: & sic in quibus plus operatur expressio specialis,quàm generalis.Et ibi etiam ponit duas limitationes ad omnes illos casus.Item vide multas decisiones per eundem, vbi requiritur quòd expressio aliquid faciat.& vnam limitationem in l.actione.in iij.colum.C.de transactio.in ij.notabi.de offic. delega.dum vult quòd etiam reseruata principi in signum supremæ potestatis veniunt in commissione:quia de eis facta fuit specialis mentio,licet non in individuo.Item an ista decisio procedat in curatore dato ad actum vel contractum fiendum tantùm,vide Alexand.quòd sic consi.clxij. volumi.v.

m ¶ Tene menti.& vide Barto.in prætor.in princip.ff.de ope.no.nun.& Barto.in d.l.legitimos,videtur quod per iuramentum hoc suppletur, per id quod voluit Bald.in l.j.C.commo.

a ¶ Si res. Qualiter teneatur tutor de casu fortuito, & an furtū dicatur casus fortuitus, vide Roma. consi. ccccxxv.

P. P A V. P.

b ¶ Si tutor. Dum dicitur hic q̄ præsumptio legis est liquidissima probatio, vide & declara vt per Ias. in l. sciendum. colum. viij. ff. de verb. oblig.

c ¶ Vide glo. Et istam glo. pro sing. allegat Ioā. de Imo. in l. quæsitum. ff. de re iud. & in l. in tēpus. §. j. & in l. si ita quis hæres. ff. de hæredi. instit.

P. P A V. P.

d ¶ Si erat publicè notū. Vide. Com. cōsil. clxrj. in vlt. col. & ibi etiam q̄ illud, quod est nūciatū procuratori, præsumitur dominus scire. vide etiā ad hoc quæ habes in l. si publicanus. §. fin. post Bar. ff. de publica. Dicit etiā Comē. a in dicto consi. q̄ ratione vicinitatis præsumitur scientia, vt etiam habetur in l. j. ff. si cert. pet. a. Item illud, quod hic dicitur q̄ erat publicè notū 1 intelligē q̄ requiratur quod sit publica vox & fama, vt declarat Aret. consi. cx. in v. colum. Vide latè Feli. in c. cùm contingat. in conclusione, vsq; ad finē. extra, de rescript. Itē q̄ publica fama faciat præsumi scientiā. & de quibusdā alijs, vide b Bart. in l. is potest. in v. col. ff. de acq. hære. Et quod etiā ibi habes. Item præsumitur scientia eorum, quæ fiunt in ciuitate vel prouincia, & quomodo, vide Barba. in c. j. in j. notabi. extra, de offic. deleg. c

e ¶ Et vide glo. Et istā glo. vide allega. per Bar. not. in l. si cui. §. ijsdem. de accusa. Et ad hanc glo. vide plenius per Bald. in l. is potest. de acquir. hæred. & est singula. glo. & ibi Bar. in l. j. ff. de recepta. & est text. not. in authenti. quomodo oport. episcop. ad fin. vbi dicit quod propositum in poste. eccle. quis non potest ignorare. Facit c. j. de postu. prælat. c. fin. qui ma. accusa. pos. l. sed si pupillus. §. præscribere. ff. de instit. glo. not. in cle. ij. & quod habetur in cle. j. de iudi. d

f ¶ Ad domum. Idem not. glo. in l. ita. j. de excusa. tut.

g ¶ Et si tutores. Vide Barto. in l. si vrbana. in fi. de condictio. indebi. & Bald. in l. iij. in xxiiij. colum. cum seq. de seruj. e

dere cùm vult: pro pretio tamen, pro quo ibi communiter venditur. Item videtur quòd non habeat necesse frumentum vel vinum mittere ad alium locum: sed potest vendere in illo loco vbi habet pro pretio, quo ibi communiter venditur &c.

De periculo tuto. & curato. *Rubrica.*

L E X I.

ET qui notitiæ. Tutor datus causa notitiæ tenetur, si vtilia pupillo tacuit, vel fraudem commisit, vel participauit solus. cùm tutores suspectos facere cessauit. hoc dicit. Ad euidentiam scias quòd quidam sunt tutores dati causa notitiæ, qui non administrant, sed informant vel instruunt alios administratores quid facere vel gerere debeant.

L E X II.

ADeos qui. Cùm administratio est diuisa per prouincias, vnus tutor de facto alterius non tenetur. h. d.

L E X III.

SIres a pupillares. Tenet tutor si culpa præcesserit casum: aliàs non tenetur de casu fortuito. hoc dicit cum l. seq.

☞ *Quis præsumitur scire illud, quod publicè scitur.*
Quis præsumitur scire illud, quod est sibi denunciatum ad domum.

SI tutor. b Ad eū, q̄ se ignorat tutorem periculum administrationis non pertinet. hoc dicit. Aduerte, & opp. quòd ignorantia non præsumatur: vt l. verius. ff. de probat. Dicūt quidam quòd hoc ostēdit admissus nō iussus. Vide gl. c Istud est facile dicere. Vel melius dicit glos. & ista sunt tria notabilia dicta, quòd hic erat præsumptio sciētię: ideo qui vult probare ignorantiam, probet eam. ista autem scientiæ præsumptio contingit ex tribus. Primò si interfuit testamento, si erat publicè notum d: vel si fuit denunciatum ad domum. & vide glo. c Nota ergo † quòd quis præsumitur illud scire quod publicè scitur vt l. sed & si pupillus. §. pscribere. de instit. Item nota † quòd quis præsumitur illud scire, quod est sibi denunciatum ad domū. f Tene menti, quia ad hoc iam millies allegaui hanc legem.

EMporis. Post tutelam finitam periculū non pertinet ad tutorem. hoc dicit.

Quando ex facto tuto. vel curato. minor. agere vel conueniri possunt. *Rubrica.*

L E X I.

VIlia. Ex sententia nō datur actio in tutorem vel curatorem officio finito, sed in ipsum principalem. hoc dicit,

L E X II

ET si tutores. g Ex stipulatiōe tutoris super re pupilli quęritur actio pupillo. hoc dicit. Distingue vt in glos. quam vide & nota.

L E X III. h

SIin rem. Ex contractu tutoris in vtilitatē pupilli tenetur pupillus. Et differt hæc l. à prima: quia prima loquitur de sententia; hæc de contractu. hoc dicit.

SIhi qui. Tutores & curatores ex administratione tenētur pupillo ex eorum facto: aliàs ei pupillo quæritur actio.

ERtutorem. Per tutorem non quæritur actio pupillo extra rem pupilli.

Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus omnes vel vnus agere pro minore vel conuenire possint. *Rubrica.*

L E X I.

ABvno. Vnus ex pluribus tutoribus potest insolidum pupillum defendere. hoc dicit. k

L E X II.

SIdiuisum. Si administratio diuisa est per prouincias, tutores illius prouinciæ tantùm conueniendi sunt. hoc dicit. Opp. de lege inter. in fin. ff. de admi. tu. Solue vt ibi nota per Dyn.

Ne tutor uel curaror vectigalia conducat. *Rubrica,*

L E X vnica.

COmpetens. Qui tutelam gerit, vel eius rationem non reddit, ad cōducenda vectigalia non admittitur: & si accesserit, pœna falsi tenetur, nisi vtriq; idoneè satis fecerit. hoc dicit. Quidam dicunt quod hic est vnus casus, in quo in delictis admittitur pœnitentia. Sed certè hic h quando fisco h & pupillo satis facit, cessat doli præsumptio in pręteritum: vt plenè dixi in lege qui ea mente. ff. de fur. Quæritur vtrum ille, qui conduxit vectigalia publica, iustam excusationem habeat à tutela. Quidam dicunt quòd non. Dic vt dicimus j. de excusa. tuto. l. coloni. &c.

De tuto. & cura. qui satis non ded. *Rubrica.*

L E X I.

SInondum. Minores possunt à suis administratoribus satisdationē exigere: qui si cessauerint, prohibētur administrare. Ioc dicit. Opp. j. eod. l. iij. & Instit. de satisda. tut. §. j. Sol. Distingue: Tutores quidā sunt testamentarij, vel dati in testamento à iudice cōfirmati: & isti nullo modo satisdant. Quidam sunt dati ex inquisitione, & isti non tenebantur olim satisdare: hodie verò omnis datiuus tenetur satisdare i: vt Instit. de satisd. tut. §. pen. Ita dicit glo. hic. alibi distinguit, & melius, in authen. vt hi qui ob. se perhi. habere res mino. §. penul. & illam glo, tene menti; &c. i

L E X II.

VMtutorem. Qui non satisdat, remouetur à tutela cū infamia, si dolo fecerit aliàs sine infamia. & in locū defunctorū alij debent dari, qui rationes præteritorum exposcent.

L E X III.

NDubium. Tutores nō testamētarij dñt satisdare, aliàs facta p eos nō valēt. h. d.

NOn omnium. Testamentarius & cōfirmatus non satisdant. k Item ex pluribus testamētarijs ille in administratiōe præfertur, q̄ aliàs satisdederit. hoc dicit. Habetis ff. de testamenta

h ¶ Quando fisco. Ad istam vide not. in l. in confirmando de confir. tuto.

¶ Satisdare. Sed Frācii. Tigri. in consilio incipien. factum sic se habet: quidam nomine Burgundus cui subscripsit Bartol. tenet quòd in datione tutoris non requiritur inquisitio, nisi quoad hoc: quia si fuerit datus cùm inquisitione, non satisdat, aliàs sic. & per hoc not. vide Barto. in l. si patronus. ff. de confirmando tutore aliàs est l. si tutores. & Barto. in l. j. ff. rem pupilli sal. fo. Sed tene dictam glos. in dicta authentica vt hi qui obliga. se habe. per hi. in versicu. agit. ad fi. quam sequitur Cyn. hic in rubri. & Barto. l. si patronus.

k ¶ Non satisdant. Sed quid si erat tutor testamētarius, qui erat malæ famæ, & erat ignotus testatori: an hoc poterit obici, vt teneatur satisdare? Videtur quòd sic, in l. liberto. §. Largius. ff. de annuis lega. & in l. testamento. ad finem de administratio. tuto. & quod notat Bald. in d. l. j. de confirman. tuto.

menta.tute.l.testamento datos.& de administr.tuto.l.iij.in gl.

1 ☞ *Scientia tutoris inducit pupillo ius deliberandi, quod transmittit ad suos.*

2 *Scientia tutoris etiam qui non seruauit solennia, inducit pupillo ius deliberandi, ubi pupillus educari debeat.*

TVtor. Hæc est nota.l.& eam hoc anno allegaui. Qui non satisdedit, nõ potest administrare, nec gerere, nisi ea, quæ sunt tempore peritura, vel nullum præiudicium paritura.h.d. Vide gl.fi.& dic super verbo, bonorũ. Pro hoc videtur casus in l. impuberi. de tut. & cur.da ab his. Nota multũ quod dixi in summario. Ex
a quo habes [a] argu.imò casum ad quæstionem, quã aliàs pluries
1 consului. Primò consului quod †scientia tutoris inducit pupillo ius deliberandi, quod transmittit ad suos hæredes secũdùm formam.l.cùm antiquioribus.de iure delibe. arg. pro hoc in l.
2 sequitur.§.si pupilli.de vsuca. Item consului secundò q† †sufficit scientia tutoris, quanquam non satisdederit vel inuentariũ non fecerit, & nihil de solennitatibus obseruauerit. Casus est hic. Nam ius deliberãdi est tempore periturum: quia durat anno: vt d.l.cùm antiquioribus. Item quia hoc non potest esse damnosum pupillo: ergo nõ requiritur quod tutor impleuerit solennitatem. Facit l.tutor qui repertoriũ. post prin.de admi. tut. quod nota multùm bene. Et nota q meum motiuum fuit & in hac ciuitate fuit hoc anno pluries consultum: sed à prin. meum motiuũ fuit, & tetigi de hoc in l.qui duos. de reb. dub. Reducam tibi ad memoriam in l.cùm antiquioribus.

De suspectis tuto. & curato. Rubrica.

LEX I.

IBertum. Tutor potest postulari suspectus durãte tutela, non ea finita.&c.

LEX II.

b CVratores. [b] Si curatores gerere cessant, possunt remoueri vt suspecti.h.d.cũ l. seq. Vide hunc tex.ibi: ad eos tutela transfertur. Facit ad quæst. de eo qui promisit dare scachum matũ cum pedona, ex quo dat matum cum ea facta forsa seu regina.

EDe qua hic p Cy. in qua posita sunt pũcta subtilia, &c.

TIam. Tutor testamentarius potest postulari vt suspectus.hoc dicit.

IN postulandis. Mores potius, quàm diuitię in tutoribus spectanur.

PIetatis. Quilibet potest tutorẽ postulare suspectum: & paupertas nõ est iusta causa suspicionis: sed est causa, propter quam potest curator adiungi.hoc dicit. Nota ibi quòd paupertas est causa, quare alius adiungatur.&c.

VIm quem. Pendente causa suspecti non potest tutor administrare: sed loco eius debet curator constitui.hoc dicit. Hæc notabilis lex, seu casus. De hoc habes instit.eo.§.si quis autem.& l.quod si fortè.§.j.ff.de sol. Et dic vt dixi ibi. In contrarium facit extra de offic.& pote.iudi.delega.c.venerabili. Dic vt dixi in d.l.quòd si fortè.

SI non suspectum. Tutela pendẽte tutore nõ remoto, nõ potest ratio administrationis exposci.h.d.

SVspectos. Remotus ob dolũ est infamis, aliàs secus.hoc dicit. Vide gl.super ver. negligentiam. Et not. ex ea, vtrum lata culpa æquiparetur dolo, dic de hoc in l.in actionibus.ff.de in litem iuran. Item not.ibi q ex officio remouebatur non accusatus. Nota argu.quòd condemnatus ex inquisitione non accusatus non infamatur: vt no.in l.iij.§. præterea.ff.eod. & ibi per Dy.quod Cy.videtur hic: & ego dixi aliàs in l.infamem. ff. de public.iudic.& ibi vide.

De eo qui pro tutore negotia gessit. Rubrica.

LEX I.

TIam. Mulier, quæ gerit vt tutrix, pro tutela tenetur.hoc dicit.

LEX II.

a ☾ Ex quo habes. Et vide etiam Bar.in l.tutor qui repertorium.in fi.prin.ff.de admi.tut. Et cum hoc transit Bar.hic.

b ☾ Curatores. Per Bar.in l.senatores.ff.de senato.

c ☾ Educatio. Vide glo.in c.rj.de conuer. infid. facit glo.in c.cùm haberet.de eo qui duxit in matr. quam polluit.hic per Ioan.de Bel.

NOn vtiliter. Exceptio q quis non sit tutor potest opponi in quacunque parte iudicij.hoc dicit. Hoc intellige vt dixi supra de procurato.l.non eo minus.&c.

Si mater indemnitatẽ promiserit. Rub.

LEX I.

VOpotius. Mater, quæ tutorem petijt, ex facto illius tutoris nõ tenetur.hoc dicit.

LEX II.

VAedam. Licet mater indẽnitatẽ promisit pupillo, actio cõtra tutorẽ decernitur.h.d.

LEX III.

OBtutorem. Hæc lex q̃si idem dicit quod prima: Mater, quæ petit tutorẽ, ex eius officio non tenetur, nisi hoc sit actum.

Si contra matris voluntatem tutor datus sit. Rubrica.

SIcontra ma. Ex eo qd quis creatus sit tutor cõtra matris voluntatem, poterit remoueri.h.d.

Vt causæ post puber. adsit tutor. Rubri.

LEX vnica.

IVtores. Causæ iã cœptæ debet adesse tutor etiam post tutelam finitam ante rationem & instrumenta reddita.h.d.

Vbi pupilli educari debeant. Rubr.

LEX I.

c EDucatio. [c] Pupillus educandus est apud matrem ad secũda vota non transeuntem: & quando de hoc est contentio, iudicis determinetur arbitrio, & onus alimentandi pupillum est necessarium. hoc dicit.

LEX II.

d VTrum nepos. [d] Vbi pupill⁹ educetur, est iudicis arbitrio: & de eo qui debet pupillo succedere, est iusta suspicio.

De alimentis pupil. præstan. Rubr.

LEX I.

RVpillus. Tutor debet pupillo alimẽta præstare: et si negligat, põt cogi, etiã si quæstio status pendeat.h.d.

d ☾ P. PAV. P. ☾ Vtrũ nepos. In ista materia, penes quem pupillus ali debeat, vide Bal.consil.cccclxxxvij.in v.parte.vbi liberè loquitur. Vide Pau.consi.ccclxiij. ad finem.& eundem in l.si paterno.circa finem.C.de nego.gest. Et q interdũ pupillus potest dimitti penes vitricum quãdo mater trãsiuit ad secunda vota, si sit persona honesta & probatæ fidei: licet in dubio videatur præsumptio cõtra eum vide in materia Bart.in q. xvj incipiẽ.quæritur an iudex vbi examinat an spõsa pupilla possit & debeat ali penes spõsum, & qñ debeat penes matrẽ, vide domi. Bñ dictũ Perusi.in consi.lxxxj. in ij.colũ. De vitrico q apud eũ ali nõ debeat, vide Spec.tit.de tutore.§.nunc dicendum.in ij.col. Bart.in l.nonnunquam. ff.de adopt. Itẽ qñ quæstio est apud quẽ stari debeat, vt interim deponi debeat, quòd omnia ista sint satis arbitraria iudici, vid Alex.in consil.clxj.in vlti.col.in vj.vol. Itẽ q non sit educãdum apud illũ, qui succederet sibi, & põderãdum sit an sit persona suspecta. ponit gl. in c.grandi.in verbo itẽ.de supplẽ. neglig. prælat.in vj.Pau.cõsi.cccliiij.in fine. Vide Cor.consi.cxcviij. in j.parte.in vj.colũ. Et de substitutione vel successione. vide Socin.consil.cxciij.in secũdo dubio. Et vbi affines oẽs essent suspecti, iudex eligit extraneũ, vide Albe.de Rosa.in l.ij.§. Iulianus.ff.de lib. exhibẽ. Item q illud, qđ dicitur hic in pupillo.locũ habeat in furioso & mente capto, vide gl.in c.grandi in verbo, fratrẽ.de supplen. negli.prælat.in vj.vide de Cardina. in Clemen.j.de homicidi.in j.notab.quod veniẽs ab intestato debeat custodire furiosum, quod videtur contra textum. in l.rj.huius tituli. Item quòd licet substitutus possit decerni tutor pupilli, apud eum non debet educari vide Bart.in l.amicissimos.in princi.ff.de excusa.tuto. vide textum.in l.j.ff.vbi pupil.educ.debeãt.in princi.vbi etiam Barto.& alij.Posset tamen substitutus adeò legalis, quòd apud eum educaretur.vide Paulum de Castro consilio ccclviij.ad finem. Sequitur Socin.in d. consilio cxciij.Et iste titulus loquitur mortuo patre, vt per Alexandrum in l.fina. ff.eodem titulo, vide autem an debeat educari penes eum vel matrem, vide in l.j. & ij.C.diuor.fac.apud quem, &c. vide textum in l.finali.de conuersi.in fide circa finem. Exemplum vbi non debeat educari penes patrem si sit suspectus, vide tex. in l.j.§.j.ff.de liber.exhib.

Prima Bartoli ſuper Codice.

¶ Quod plerumq;. Et hunc tex. no. alleg. Bar. in l. antepen. ff. de condi. & demonſt.

P. P A V. P. ¶ Quod plerunque. Circa materiam legis huius, vide Cosmen. conſil. lxxxvij. incipit caſus talis eſt circa medium vſque ad finem. vbi tamẽ vult q̃ operæ pupilli, ſi quæ ſunt, debeant compenſari cum alimentis & q̃ illud habeat locum etiam in patrono: quia non præſumitur alere de ſuo, ſi pupillus habeat in bonis, &c. Et

alimẽta in pupillo & quolibet alto præſtãda ſunt ſecundũ facultatem & proportionẽ ſructuũ et qualitatẽ perſonæ. Vide Corſetũ. in c. grãdi. in pe. nul. chart. a. verſi. nota ibi ſecũdum q̃ dicit de ſupplen. negligen. prælat. & ibi etiã dicit q̃ taliter debeat præſtari, vt aliquid ſemper in fine anni ſuperſit, nõ vt omnia cõſumantur. Et de reditib⁹, vide etiã quæ ſcripſi in l. q bonis. ff. de ceſſ. bonorum.

¶ Copiam inuẽtarij. Adde Bart. in l. j. ff. de cur. be. dã. & clarius in d. l. ij. quando & quibus quarta pars debe. & videtur vel̃ le per hunc textum quòd tutor excuſetur facere inuentarium, ſi inutile erit pupillo pandere ſecreta patrimonia. ſecundũ Ang. in l. ſi vacantia. in iij. col. de bo. vacan. libe. x. & Bar. in l. tutor q̃ repertoriũ. in ij. char. de admini. tut.

P. P A V. P. ¶ Cum tutelæ. De materia huius legis vide latè Pau. de Ca. conſil. cccclxix.

POMATES. ¶ Noia. Vide Imol. conſil. lxxv. col. j. in fi. & ſeq. & Rom. cccexiij. col. pen. in vij. dubio. vbi loquitur etiã in neg. geſt. & ibi ponit quid iuris, quãdo tales haberent rem cõmunem cũ pupillo. Et ad declarationem huius legis. & ſimiliũ vide plenè Ange. con ſil. cccxj. vbi plenè ponit, quãdo alicui poſſit imputari, quòd nõ exegerit nomina debitorum.

¶ Si defunctus. Ad iſtum text. adde l. ſi creditores. in fi. de ſepara. bon. facit ad ea quæ dixi in l. diuus. de bo. damna. & vide per Bald. in c. j. de contro. inter domi. & vaſal. in vſib. feu.

POMATES. ¶ Si defunctus. Vide ad iſtam leg. ſi defunctus. allega. per Felin. in ca. ſcribam, colũ. ij. de præſumpt. & vide Areti. conſil. xxxj. colũ. j. in fin. & Alex. conſil. lxxxij. colum. fina. volu. ij. vbi dicit regulariter, quòd licet aliquis adminiſtret bona alicuius, quod tamen non præſumitur ex bonis eius acquiſiuiſſe. & conſi. xiij. in fine. volu. ij. & xl. col. fi. eod. volu. vide etiam Præpo. in tit. de ſeu. guar. in prin. col. ij.

P. P A V. P. ¶ Si defunctus. Sed expone etiam ſi probaretur ipſum tutorem à principio, quando cœpit adminiſtrare, nihil habuiſſe, etiam ſi emeret nomine pupilli, vide Com. conſi. lxxvij. incip. caſus talis eſt poſt princ. tamen in hoc q̃ probetur ante fuiſſe pauperem, cõtrarium tenet latè Ro. cõſi. cccxlvj. Vide quomodo debeãt concordari quæ ſcripſi in l. ij. ſ. pro ſocio. Contra tamen deciſionem hic poſitam faciunt quæ dicit Bartol. poſt gloſſ. in l. ſi verò. in princip. ff. qui ſatiſd. cog. q̃ in dubio quis non præſumatur idoneus facultatibus, licet alio modo præſumatur idoneus & habilis. Item quòd diſpoſitio huius legis habeat locum etiam in iudice, vide Alex. conſi. ccccclij. Item regulam huius legis limita procedere poſt redditam rationem adminiſtrationis per tutorem: ſecus ante. Vide Aret. conſilio xxxj. in j. col. in fi. vbi allegat Bal. ad hoc. Item pro iſta regula vide Io. de Ana. cõſil. lxv. in ſecundo dubio. vbi ſub dubio tamen dicit q̃ fortè non admittatur probatio in contrarium.

Conſilium, quod quis faciat taxari alimenta pupillo.
Intereſt pupilli, ne ſecreta ſui patrimonij pandantur.
Tutor an teneatur dare copiam inuentarij, aduerſario pupilli.

LEX II.

Vod pleruũque. [a] Alimẽta ſi à iudice taxata non ſunt, tamẽ idoneè facta à tutore imputantur pupillo: & in dubio præſumitur pupillus alitus à tutore. hoc dicit hæc bona & no. lex. Dico quòd tu notes iſtam l. primò conſilium eſt † quòd quis faciat taxari alimẽta præſtanda pupillo, ne poſtea de hoc incidat in controuerſiam. Secundò nota † quòd intereſt pupilli ne ſecreta ſui patrimonij pandantur. quod nota & tene mẽti, Quod eſt multum vtile ad q. † vtrũ tutor agens vel defendens debeat facere aduerſario copiam inuẽtarij[b]. Et videtur quòd ſic: quia ſi non facit inuentarium, non poteſt agere vel defendere. j. tit. proxi. l. fin. ſ. de admi. tuto. l. tutor. In contrarium videtur hæc l. quia nõ debet pandere alteri ſecreta patrimoniũ pupilli, vt hic, & j. quando & à quib⁹ quarta pars debe. l. iij. Breuiter aliàs dixi. Et dico quòd debeat dari copia inuentarij, quatenus ſufficit parti: vt p hoc ſibi ſit cautum, & ille habeat legitimã perſonam ſtandi in iudicio. Dabitur ergo ſibi copia inuentarij, & omittetur apponi in copia res ex præcepto iudicis: totum aliud parti dabitur: vt arg. hui⁹ l. & de edẽ. l. argentarius. ſ. j. & l. j. ſ. tit. j. in fi.

Arbitrium tutelæ. *Rubrica.*

LEX I.

Vm tutelæ. [c] Verba enunciatiua teſtatoris alteri, quàm hæredi non poſſunt eſſe damnoſa. h.d.

Pupillus in dubio præſumitur alitus à tutore.
Facta, in quibus requiritur ſumptus, præſumuntur facta per eum, qui debebat facere.
Figura facta in loco, præſumitur facta ab hærede qui eã facere tenebatur.

LEX II.

Omina. [d] In exigẽdis nominibus debitoris tutor de dolo & lata culpa tenetur. h.d. Nota quòd † in dubio pupillus præſumitur alitus à tutore. Contrà ad actionem conſequendam non ſufficit eſſe factum, niſi probetur à quo: vt l. ij. de condi. & demon. & l. cùm ſeruus. de ver. ob. & ibi per Cy. Sed reſpõdeo in his, quæ aliqs tenetur facere, & nõ poſſunt fieri ſine ſumptu, factũ in dubio præſumit̃ ab eo, qui tenebat̃ facere, vt hic. In his verò, in quibus nõ requiruntur ſumptus, proceditur cõtraria. Et per hoc dixi ſemel in quæſtiõe de facto: Teſtator † iniunxit quòd faceret hæres depingi quandam figuram in aliquo loco ſub certa pœna: reperit̃ depicta, non apparet per quem. Reſpondeo q̃ in dubio præſumitur facta ab hærede, qui tenetur facere. arg. huius l. in fin.

LEX III.

Vrator. Curator põt eligere an petat emptũ ex pecunia ſua, an petat pecuniã. h.d.

Vm qui. Ex eo quod minor cõſequitur à tutore indiſcretè à paterna hæreditate abſtinente, non poteſt à creditoribus conueniri. h.d.

Mnes tutores. Si plures habent vnam cauſam, omnes apud eundem iudicem ſunt vocandi. h.d.

Vm interdictæ. Eſt in electione minoris approbare vẽditionem indebitè factam; & pretium iuſtum à tutoribus petere: & poteſt prius cõuenire tutorem vendentẽ, & poſtea alios conuenire: nec eſt hoc à principe impetrandum, quia à iure communi conceditur. hoc dicit. Nota quòd prece fruſtra petitur, quod iure communi conceditur &c.

Vicquid. In actione tutelæ & vtili negẽgeſto. venit dolus, lata culpa, & leuis. hoc dicit. Habes hic vnam quæſtionem, quam vide, quã habes hic, & habuiſtis ſ. de admi. tuto. l. pupillorum. Et ibi etiã gl. hic tamẽ tractat̃ per Cy.

Vtores. Actio tutelę nõ p̃ſcribit̃ lõgo tẽpore. h.d.

Vtorem. Actio tutelæ cõpetit contra tutorẽ nõ cõtra eum, cui tutor indemnitatem promiſit. h.d.

I defunctus. [e] Quæ tutor q̃ſiuit, in dubio ex bonis pupilli quæſiuiſſe non pręſumitur. hoc dicit.

Vtor. Cõtracta adminiſtratio poſt finitam tutelãvenit in actionem tutelæ.

Veteris iuris. [f] Hęc eſt bona lex, breuiter. h.d. Cõfeſsio tutoris erronea circa patrimoniũ pupilli, ſibi nõ præiudicat, niſi in inuentario ſcribi fecerit: [g] tunc enim

¶ Veteris iuris. Ad intellectũ huius l. vide quod not. Bal. in l. teſtiũ. in j. colum. ſ. de teſtib. & hoc eſt ſpeciale fauore minoris ſecundùm Bald. in princi. plus val. quod agi. Dic tamen, q̃ ſi Prætor vidit dãoſam eſſe remiſsionem inuẽtarij, nõ ſequitur volũtatẽ, vt in l. in cõfirmãdo. de confir. tuto. & an inuẽtariũ hęredis poſsit remitti p teſtatorẽ, vide latè p Bal. in l. fi. ſ. cũ igitur. ſ. de iure delib. Adde ad hãc legẽ videdum Bald. conſi. cclxxiij. ij. lib. And. Sicul. conſil. lxix. Io. Andr. in addi. ad Spe. in tit. de inſtr. editiõe. ſ. dicto. circa princip. Quo verò ad apoſtillã, vide Ange. conſi. clxxv.

POMATES. ¶ Adde huic apoſtil. ibi q̃ notat Bald. & ita vult gloſſ. hic, cui addo glo. in l. cõficiũtur. ff. de iure codicil. a me ponderatã. circa quod vide Bar. conſi. ccxxxij. Roma. cõſil. cij. & Imol. conſilio lxxv.

P. P A V. P. ¶ Veteris iuris. Dum dicitur iſta lege q̃ inuentariũ probat contra tutorẽ, vt non admittatur probatio in cõtrariũ Iac. de Aret. & Alber. & Bald. hic intelligunt procedere in rebus mobilibus ſecus in immobilibus. Et ſequitur Bal. conſil. lxxxv. volu. iij. Cõtrarium tenet Saſlice. hic, & ita vult Bart. conſil. ccxxxvj. aliàs ccxxvij. de quo j. Item iſtam legem limitat Ioan. Andre. in addit. Specul. in titul. de inſtru. editio. ſ. fin. in princi. Item in addit̃one incipi. Vbertus de Bobio. niſi eſſet error acerrimus, quia conſtaret defunctum prius alteri vẽdidiſſe. qui dicit iſta velle Vbertum de Bobio in hac l. finali. & Ioan. And. refert ſimpliciter Alex. in apoſtil. ad Bald. in hac lege. Et bene facit pro hoc, quia ideo nõ poteſt probari contrarium in caſu huius legis oriẽt præſumptio iuris & de iure. Sed contra talem præſumptionem admittitur probatio per notata per Feli. in c. quanto. in vlti. colum. de præſump. Habes in authen. ſed iam neceſſe. ad Bar. C. de dona. ante nup. per inſtrumentum autem fit notorium, vt per Bar. & alios in l. j. ſ. item ſolent. de offi. præfect. vrb. dicit q̃ non iuuat proteſtatio tutoris. Contrarium vult Odofred. hic in fine. Sed Bald. hic tenet idem quod Barto. Vide Alexand. in apoſtil. ad Bartol. hic. Sed Baldus in d. ſ. item ſolent aliter loquitur. Et ſi poſsidet rem alienam iam ipſe teneatur pupillo conſignare rem, vide Barto. de quo ſ. & Bald. in d. conſi. & hic & Bald. & Alexan. poſt Iac. de Aret. & Salic. hic.

P. P A V. P. ¶ Scribi fecerit. Vide & declara vt per Barto. conſil. ccxxvij. aliàs ccxxxiij. incip. proponitur, & amplia vt per Bart. in l. j. ſ. item ſolent. in fine, ff. de offi. præfecti vrbi.

probatio in contrarium nõ admittitur.h.d. Nota hunc casum, quando tutor ponit in inuentario,quod sibi præiudicat.

Illo etiam. Tutor non potest administrare, nisi facto inuentario sibi decernatur administratio: nisi
a per testatorem fuerit remissum [a]: & tutor qui non fecit inuentarium,remouetur vt suspectus. De quo dic vt in l. si tutor.ff. de suspec.tuto.hoc dicit.

De diuidenda tutela,& pro qua parte quilibet tutor.&c. *Rubrica.*

LEX I.

SI post. Tutor non tenetur ex facto contutoris donec tempore tutelæ finitæ.h.d.

LEX II.

SI diuisio. Administratione non diuisa,vel diuisa à se ipsis,quilibet tenetur insolidũ.
b Ea diuisa à testatorevel iudice [b] quilibet tenetur pro parte sua,nisi in casibus hic expressis.h.d. Materiam istam plenam examinaui. §.de transact.l.j.& ibi dixi.

LEX III.

LIcet conuentione. Prius conueniẽdus est gerẽs,quàm is, qui nõ gessit.

De in litem iurando. *Rubrica.*

LEX I.

ADuersus. Aduersus hæredes tutoris iuratur in litem ob dolum suum tantùm.Item ob dolum tutoris verum non præsumptum nisi cum tutore lis fuerit contestata. hoc licit totus titulus.

De hæredibus tutorum. *Rubrica.*

LEX I.

HAeredes tutoris. Hæredes tutoris tenentur de dolo & lata culpa,etiam non gerentis, vel à se non exigentis, & de dolo suo proprio.h.d.totus titulus.

Si tutor vel curator non gesserit. *Rubrica.*

LEX I.

c CErtum est. [c] Tenetur gerens, si ei potest negligẽtia imputari,cur contutorem suspectum non fecit:& libertus non potest patronum accusare:sed iudicis officium implorare.hoc dicit.Per istam legem dicunt gl.nostri quòd licet accusatus & damnatus sit infamis,tamen inquisitus condemnatus non est infamis per hanc legem vbi vides quòd libertus nõ potest accusare: quia patronus infamaretur, tamẽ potest implorare ꝙ iudex inquirat. Et sic patet quòd nõ infamat.Ita dicit glo.in l.iij.§.præterea.ff.de suspect.tuto. Tetigit gl.ſ.de suspec.tuto.l.fi.quod dic vt dixi in l.infamem .ff. de publi.iudi.facit ꝙ notatur in l.j.ſ.de mo.mulc.

De vsuris pupillorum. *Rubrica.*

LEX I.

VTorem. Qui pecuniam pupilli in suos vsus cõuertit,ad vsuras tenetur.h.d.

LEX II.

IUs. In actione tutelæ etiam pro eo quod quis debet pro contutore veniunt vsuræ.

LEX III.

d SI pecuniam pupillarem. [d] Si tutori nõ potest imputari culpa,non debentur vsuræ pecuniæ.h.d.

PVpillus. Hæc est bona lex, & legitur duobus modis. Et secundum vnam lect. breuiter & notabiliter dicit:Reus non potest cogere actorem agere:sed potest petere vt super suis defensionibus testes ad perpetuam rei memoriã examinentur. hoc dicit. secundùm aliam lect.breuiter hoc intendit. Actor non potest cogi agere,sed ex causa potest sibi statui tempus intra quod agat,vt postea non audiatur.hoc dicit.Nota secundùm primam lectu. & non exeat
a de mente tua,quod ex parte tutoris vel actoris nõ potest peti vt examinẽtur testes ad perpetuam rei memoriam,nisi cùm dubitatur de morte testium,vel eorum absentia diuturna:vt l.in Aquilia si deletum.ff. ad legem Aquil.& est tex.extra,vt lite nõ contest.cap.quoniam frequenter.Ex parte verò rei,quia non est in sui potestate qñ agat,potest peti vt examinentur testes ad æternam rei memoriam quandocunque. Hic est casus hic,& ſ.de testib.authentica, sed & si quis.& ibi plenius dicam.

De fideiussoribus tutorum,seu curatorum. *Rubrica.*

LEX I.

ELigere. Simul& semel non potest agi contra plures in solidũ.hoc dicit.hæc no.l. Vide glo.super verb.agi.quam no.quæ dicit,ago ita quod exigatur: quia hic per quod daretur libellus cõtra duos reos insolidum,protestando ꝙ vna exactio suffiçiat,quod iste libellus valde bene ꝓcedat: quia non est meæ intentionis exigere in solidũ à duobus.Et ita tenet gl.ff.mandati.l. si mandato Titij.§.Paulus respondit vnũ. Pro quo facit.ff.de verborum obligat.l.in executione.§.insolidum.& j.de duob.reis authen.hoc ita.

LEX II.

NOn est. Solutio tutoris liberat fideiussorẽ. Et si principalis soluit partẽ, fideiussor in residuo potest conueniri.

De contrario iudicio tutelæ, *Rubri.*

LEX I.

SI pro cõtu. Iudicato. Post solutionẽ non potest peti cessio:nisi ideo fuerit solutum vt cedatur.

LEX II.

SI non ex propria.

Quando quis non ex ꝓpria culpa damnatur,contra tutorẽ habet beneficium cessionis, & vtilis actiõis.

LEX III.

SI pater. Successio nõ confundit actionẽ,nisi
c pro ea parte pro qua succedit. Not.quod potest quis esse tutor sui priuigni.Simile habes.ff.de adop.l.nõ nunquam. Et vide l.certum.§.sed an & ipsos.de cõfes.& l.ij.§.quod obseruari.ſ.de iuram.calum.vbi habuistis bonã gl.& no. hanc legem tu.qui sedes ab banchum maleficiorum.

De authoritate præstanda. *Rubrica.*

LEX V.

VEterem. Si sunt plures tutores, in quolibet actu vni⁹ authoritas sufficit, nisi in eo,per quem finitur tutela hoc dicit. No. hunc text.vnde sumitur regula iuris,quod omnes tangit.&c.

☙ P. PAV. P.

a ¶ Fuerit remissum. Pro limitatione huius legis ꝙ possit remitti cõfectio inuẽtarij, vide omnino Angel. consi.cxxxvij.incip. reuocatur in dubiũ. ad fi. Itẽ nota ꝙ licet in præiudiciũ legatariorũ possit testator remittere, nõ põt tamẽ remittere in præiudiciũ creditorũ.Vide Alexã.consi.ccxxiij.ad finem. Item de hac materia an possit remitti confectio inuentarij, vide Ale. cõsi.clx.in prin.Aret. consil.xxxj.in ij.colũ. per Bart.& alios in l. nemo potest.in ij.colũ.de leg.j.vbi cõcludit qd̃ licet possit remitti.si tamen iudici videat vtile filijs non seruare talẽ remissionẽ,faciat inuẽtarium cõficere. Et sequitur Areti in' d.consi.xxij. & Ale.in d.clij Et ad Bar.in l.in confirmãdo.ff.de cõfir tut.ponit alia circa confectionẽ inuentarij,habes in l.fin.C.de iure delibe.ad Bart.Et qd̃ licet possit remitti cõfectio inuẽtarij tutori, secus tamen sit in vxore vsufructuaria. Vide q̃ habes in Berlach.in verbo, vxor vsufructuaria.in ij.colum.Et ꝙ nõ attẽdat talis remissio,quãdo aliqua causa subesset & quid in hęrede.vide Ias.in l.cũ necessitatẽ.C.de fideicõmiſ. Alex cõsi.xl.in ij.volu.in vlt.col.vide Polog.in repetitione huius legis fin.qui vult inter alia ꝙ quãdo testator nedũ remisit, sed expresse ꝓhibuit confectionem inuentarij.tunc non possit recedi ab eius voluntate.De quo vide latè do. Ant.de Monteferrato.in l.nemo põt charta vj.vbi etiam declara an & ex qua causa discedatur avoluntate testatoris.

☙ P. PAV. P.

b ¶ Vel iudice. Vide Ang.consi.xxj.incip. ser.Ioannes.

c ¶ Certũ est. De materia huius legis vide Bar.in l.j.ſ.de trãsac. vbi hanc l.allegat.

d ¶ Si pecuniã pupillarem. Vide latè Roma.consi. cxxxix.

Quando tut. vel cur. esse desinant. Rubri.

LEX I.

SI curatores. Tūc finitur officiū adiūncti, quādo finitur officiū eius, cui adiungitur, hoc dicit. Nota beneficij causum. Facit ad hoc. ff. de tutel. l. solent. & quod habuistis not. per glos. in l. neque, §. de procurat. hoc dicit.

LEX II.

VToris. Voluntate pupilli nō finitur tutela. h.d.

LEX III.

NDecoram. Aetate, non aspectu corporis finitur tutela. hoc dicit.

De actore tutore seu curatore. Rubrica.

LEX vnica.

SI sui iuris. Tutor potest administrare tutelam per actorem, non per procuratorem. hoc dicit. De hoc vt habuistis. §. de procu. l. neque, &c.

De excusationibus tuto. & curato. & temporibus eorum. Rubrica.

LEX I.

a FAlsa. [a] Spado non excusatur à tutela. hoc dicit.

LEX II.

SI curatores. Curator generaliter datus, tenetur etiam de bonis, quæ sunt extra prouinciam; nisi de his fuerit excusatus. h.d. Oppo. ꝙ quis nō possit dare curatorem bonis, quę sunt extra prouinciam suam: vt l. pupillo. ff. de tut. & cur. da. ab his. Huiꝰ timore dicit gl. intellige ꝙ hic fuit datus à principe, vel ab alio eius mādato; & sic fuit datus ab eo, q̄ habet iurisdictionem in prouincia. Tu potes dicere, fortè & melius; sufficit ꝙ quis habeat iurisdictionē in persona adulti; sicut dicimus de tutore, ꝙ sufficiat, ꝙ iudex habeat iurisdictionē in psonā pupilli, vt possit dare tutorem & curatorē pupillo cuiꝰ administratio porrigit ad oīa bona, etiā alterius prouinciæ; vt habuistis no. §. vbi pe. tu. l. j. & ff. de tut. & cura. da ab his. l. j. §. fi.

LEX III.

EXcusationis. Si ingenuus det tutor liberto. potest excusari. Itē sententię, q̄ excusatio reprobat, debet acquiesci nisi fuerit appellatū. h.d

AMplissimi. Si aliqs creatur curator, vxor ignorans debet excusari, vt in pœnam senatus non incidat. hoc dicit.

LIbertos. Liberti à tutela, vel cura filiorum patroni nullam habent excusationem.

1 ☞ *Respublica an habeatur loco pupilli.*
2 *Tempus excusationis est duplex.*
3 *Tempus anni, quod datur executoribus iuxta Episcopi constitutionem, intelligitur à die scientiæ.*

b QVinquaginta. Tempus excusationis currit à tempore scientiæ [b]: & iniuriosa sententia nocet, nisi fuerit prouocatum. hoc dicit. Vide gloss. in l. præcedenti. §. per verbo, administrauerunt. Item not. hanc glo. in eo quod dicit not. arg. ꝙ clericus, qui habet beneficium, &c. siue in eo quod dicit glo. & ipsa ioco pupilli. Et
1 sic videtur dicere † ꝙ Respublica habetur loco pupilli; licet dixerim in l. Respublica. §. ex qui. cau. ma. quod habetur loco mi-
2 noris. Et dic vt ibi dixi vobis. & adde istā. † Itē opp. de l. quinquaginta. ff. eo. Sol. duplex est tēpus. Quoddā est tēpus, quod datur ad proponendum excusationem: & istud currit à tēpore scientiæ; vt hic. Quoddā, quod datur ad prosequendū: & istud à tempore nominationis: vt l. contraria. Contra hoc opp. glos. quia secundùm hoc possibile erit, ꝙ primò curreret tempus ad prosequendum, quā tempus ad proponendū. Quare dicit glo. subaudiendū est: in l. cōtra. ad proponendū à die nominatiōis,
3 scilicet. & scientiæ. † Et vide gl. quā not. propter constitutiōes
c Episcoporū [c], quæ dicunt ꝙ fideicōmiss. & excutores teneātur exequi intra annum, à die mortis testatoris debet intelligi: & subaudi, & scientiæ, vnde si ignorant, non currit tempus anni, per hanc glo. quod bene nota. h.d.

NEque à tutela. Debitum, vel creditū, non est causa excusationis tutelæ. Tamen hoc corrigitur per authenti. minoris. §. qui da. tut. pos. hoc dicit.

COloni. Coloni fisci non habent excusationem à muneribus.

CRater. Monoculus non excusatur à tutela, vel cura. hoc dicit.

EXactores. Exactor tributorum durāte tempore exactiōis à tutela, vel cura excusatur.

TEstamento. Tutor testamentarius adstringitur ad gerēda bona, etiā extra prouinciā constituta, nisi ob hoc se excusauerit: poterit tamen ex causa curator sibi adiungi. h.d.

d WOluntaria. [d] Ista est notab. l. & fuit repetita vltra mōtes. Cy. hic ponit repetitionē Pet. breuiter. h.d. Per vnum actum cōtrarium non perdit quis priuilegium in alijs. h.d.

NEnatorum. Liberti non habent excusationē à tutela ideo quia gerunt negotia patronorum, nisi in vno liberto senatorum negotia gerente. hoc dicit.

e SEueriter. [e] Qui nominat aliquem ad iniuriā, vt eū redimi faciat, criminaliter punietur. qui nominat vt vexet, ad expensas ciuiliter tenetur. hoc dicit.

QVanquam. Licet illud, super quo principaliter litigatur, intereat, tamen lis debet propter accessoria terminari. h.d.

SI vt allegas. Propter litem maioris partis bonorum, potest quis à tutela excusari. hoc dicit.

LIcet orationis. Licet si aliquis datur curator vxori, potest & debet excusari. hoc dicit.

TVtores. A creatione tutelæ, vel curæ, nō appellatur, sed excusatio proponitur. Itē debitum vxoris, virum à tutela nō excusat. h.d. Sūmarium prædictum procedit prout habes in tex. tuę. Si habes in text. suæ. debes dicere in secunda parte summarij, & inopia pupilli non excusat tutorem. h.d.

INusitatam. Debitum à matre pupilli, tutori eius non præstaret excusationem. hoc dicit.

QVrator. Si creatur curator, qui prius fuit tutor, iustè excusatur. h.d.

QVodres. Communio rerum non præstat excusationem à tutela. Dic vt dixi in authent. minoris. qui dare tut. pos.

STutor. Ad tutorem excusatum non pertinet periculum. hoc dicit.

HVmanitatis. Per magnam litem cū sorore tutoris, potest tutor excusari. h.h.

Viros

a ¶ Falsa. Aduerte ad materiā huius tituli in practica, qa sæpe multos vidi errare: qa qñ vis te excusare, debes facere dare tutorem pupillo vel adulto ꝙ in hac causa trāsactionis eū defendat. Instit. de auth. tut. §. si alias quāquā sententia lata sit contra indefensos, nō teneret ipso iure. l. contra pupillū. in princi. & facta. §. fi. de re iudi. Hoc est ꝙ not. sentit gl. in l. j. ff. tit. j. seruatis tēporibus. de quisbus in l. planè. ff. eod. & instit. eo. tit. Et hoc sequit Mathes. in suis notab. notabili extiij. & adde text. in l. cum in vna. §. j. de appel.

b ¶ Sciētiæ. Dic tamen ꝙ illi, qui sunt ipso iure exēpti & excusati, nō tenētur cōparere ad sui excusationem. l. generaliter. & hoc ibi not. Bald. §. de epis. & cle.

c ¶ Episcoporum. dixi post Bartol. in l. fi. ff. si quis test. libe. esse iust. fue. vide Bal. i l. captatorias. ad fin j. de test. mili. & Bal. in l. genero. ff. de insa. & Bald. in l. id ꝙ pauperibus. de epis. & cleri. & in l. j. in iij. colū. j. de test. Et not. ꝙ qui nō pōt inuenire fideiussorē, excusatur à tutela l. si quis. in §. Imperator. de excusat. tuto. & l. fi. de suspect. tuto. Ita not. dicit Bal in l. fi. §. ꝙ cū eo. & per consequēs nō sufficit iuratoria cautio. Adde an executoribus ignorātibus currat tempus, Bar. cōsil. cxlij. Ange. cōs. cxlv. j. Ab. cōs. cx. Bal. cōsil. ccclxvj. lib. j. Ro. consi. ccxxvij.

d ¶ Voluntaria. Per vnum actum contrarium non perdit quis priuilegiū. Adde Bar. in l. fi. de constit. prin. tū fi qs se immisceat administrationi. pdit priuilegium administratiōis tutelæ. l. ij. j. tit. j. Adde Bal. consil. xcv. lib. j. domi. Card. consi. cxxx.

☞ P. PAV. P.

d ¶ Voluntaria. Vide Alexā. consi. cccxcvj. circa finem.

☞ POMATES.

e ¶ Seueriter. Vide adistā pulchrē per Barba. consi. xlvij. colū. j. & ij. volu. j.

VIros. Conſiliarijp rincipis excuſant à tutela, vel cura. hoc dicit.

Si ex fal. alleg. tutor fuerit excu. *Rubrica.*

LEX I.

SI abſentibus. Excuſatio conceſſa ob falſas allegationes, tutorē non reluat. h.d. Not. quod eſt ſpeciale in minore, quòd ſententia lata ex falſis allegationibus eſt nulla [a] ipſo iure. In alijs reſcinditur per reſtitutionem: vt vidiſtis. j. ſi ex falſ. inſtru. quaſi per omnes illas leges.

LEX II.

TVtores. Poſt cœptam adminiſtrationem, fruſtra proponitur excuſatio. h.d.

LEX III.

SI vt proponis. Iſta lex dicit idem quod prima. Excuſatio habita ambitiõe nõ prodeſt.

Si tutor vel curator reipu. cauſa abie. *Rubrica.*

LEX I.

QVi tutores. Qui abeſt cauſa Reipub. excuſatur à tutela, & non poſtea. h.d.

De excuſationibus veteranorum. *Rubrica.*

LEX I

QVi. Veterani excuſantur à tutela, niſi filiorum commilitonum, ſeu conueteranorum. h.d.

Qui numero liberorum. *Rubrica.*

LEX I.

QVi ad tutelam. Numerus liberorum, ſecũdum diuerſitatem locorũ à tutela excuſat: & filij defuncti non computãtur in numero. hoc dicit.

Qui ætate ſe excuſant. *Rubrica.*

PAter. Aetas ſeptuaginta annorũ excuſat à tutela. hoc dicit.

Qui numero tutelarum. *Rubrica.*

LEX vnica.

SI tres. Tria onera tutelarũ non affectata, præſtãt excuſationẽ ab his, & ĩ his, quę ſunt diuerſi generis, & quæ non poſſunt ſingula, multa iuuãt. h.d. Not. hunc text. & ſigna tibi ibi: ſed imperfectè. &c. qui facit ad multa: maximè ſi habeo teſtem vnum & famã quòd nõ ſit plena probatio, & ſimilia. Dicam tibi fortè in l. in bonæ fidei. ſ. de iureiur. & ff. eo. l. admonendi. dante Deo.

b *De curatore furioſi[b] ſeu prodigi.* *Rubrica.*

LEX I.

CVratores. Cauſa accidẽtalis inſpicitur: demum cauſa naturali finita. h.d.

LEX II.

c *d* CRationis. [c] Quod conſtitutum eſt in prohibẽdis alienationibus rerum minorum, extenditur ad res furioſorum. hoc dicit. Nota hanc legem. [d] quod leges loquentes de minoribus, & eorum fauore extenduntur ad furioſos, & mente captos. h.d.

LEX III.

SI pater. Filij poſſunt petere patribus mente captis curatorem, qui habebit legitimam adminiſtrationem. hoc intendit in ſumma.

CVm repudiante. Mater filiæ furioſæ, concedere curatorẽ non poteſt. hoc dicit.

NE lucrum. Emãcipatus poteſt eſſe curator legitimus fratris ſui. hoc dicit.

a ¶ Eſt nulla. Fallit in ſententia lata pro libertate: quia illa valet l. ſi duo. ff. de dolo. Sed quid ſi lata ſentẽtia ſit aduerſus eccleſiam. Dixi in l. reſpu. ex quibus cau. ma. & not. do. Abb. in c. licet de proba. & vide Imol. in l. ſi is ad quem. de acquir. hære. & per eundem in c. cùm Bertoldus in ver. quartus caſus de re iudic.

b ❧ P. PAV. P. ¶ De curatore furioſi. In datione curatoris furioſi, quorum citatio requiratur & an poſsit dari ſine requiſitiõe, vide Alex. conſil. ccxxvij. Fulg. conſil. lxxx.

CVm alijs. Hæc eſt bona lex, & bonus caſus. Curator furioſi ceſſat ab adminiſtratione tẽpore dilucidi interualli, & eam reaſſumit reuertente furore. h.d. Tene menti hanc l. not. ad multa.

c ¶ Orationis. Sed in ſurdo, & mente capto, vtrum ſemper egeant curatore, vide Bar. in l. cui eorũ. §. fi. ff. de poſtul. & ibi dixi qd in mente capto & furioſo. Ex oppoſito ex hac l. limita glo. not. ꝙ priuilegia competentia pupillo extendũtur ad furioſum, & prodigũ. cui bonis eſt interdictũ. & alibi nõ reperitur. Simile in priuilegijs tñ põt induci pro ſimili id, quod nota. in l. Marcellus. de fideiuſſ. & in l. interdum in fine gl. magnæ, de condi. inde. Et ita dicit Bald. in c. rj. de beneficio fratris. Et iſtã glo. etiã ſequitur Bal. in l. iubemus. in rj. q. de ſacroſan. eccle. & ideo per gl. dicit Bal. in l. ſi. circa princ. ſ. in qb. cau. in integ. reſti. ꝙ beneficiũ illius l. videlicet, ꝙ in minoribus non currit præſcriptio extẽditur ad furioſos et prodigos. Et hoc expreſsè tenet glo. & Bal. hic & adde Bal. in l. rj. §. ſi a pupil. in fin. & ibi eſt text. ff. pro empto. & Bald. in l. infantis. in ij. j. q. j. qui admit. & ibi dixi, qđ reſtituitur in integ. ſicut minor. de quo per Bart. in d. l. Marcellus. & adde hic l. qui neque. & ibi Bald. de rebus eorum. vbi etiam de prodigo probatur. et idem tenet Barto. & Imo ibi in princi. vbi dicit hanc glo. ſing.

❧ POMATES. ¶ Not. hanc l. Vide Barb. conſil. xlij. colũ. vrj. volu. j. & Ancha. v. col. fin. vbi per no. hic dicit, ꝙ ſicut pupillis & minoribus, nõ currit præſcriptio durãte pupillari ætate & minori, ita etiã nõ currit furioſis durante furore.

❧ POMATES. ¶ Cũ furioſus. Filio ergo famũl. nõ datur curator: qđ intelligẽ qñ datur perſonæ: ſed vbi daretur rebus, vel ad certũ actũ. tũc bñ põt cõſtitui. Ita dicit gl. in verbo. hæreditati. in l. fi. §. ſinaũt ſecũda. j. de bo. quæ liber. de qua Alex. cõſi. lix. in rj col. volu. rj.

❧ P. PAV. P. ¶ Cùm furioſus. Circa regulã huius legis ꝙ nullꝰ amor vincit paternum, vide Ale. conſi. ccccxlj.

e VM furioſus. [e] Pater eſt legitimꝰ adminiſtrator filij furioſi. h.d.

SI autem parentes. Pater põt furioſum inſtituere, & ei exemplariè ſubſtituere, & furioſo filio ſuo quęritur paterna hæreditas, nõ extraneorum: ſed debet per curatorem peti bonorum poſſeſsio. hoc dicit. vide glo. ſuper verbo, antiqua. Nota. ꝙ per bono. poſſ. contra tabu. propter ſolam agnitionem irritatur teſtamentũ, ſicut per ſolam agnitionẽ habetur bonorum poſſeſsio, non tamen requiritur ſolennitas propria, & debita in querela. Dixi tibi j. quorum bon. l. j.

1 ☞ *Si eſt datus curator furioſo: ſine præſentia Epiſcopi, quòd ualeat datio.*

2 *Hæc lex an ſit de quinquaginta deciſionibus compilatis poſt inſtitutiones.*

3 *Conſuetudo non approbauit hanc legem nec l. de creationibus.*

SEd cùm antiquitas. Curator furioſi teſtamentarius non debet ſatiſdare, ſed debet ſolenniter iurare iuentariũ conficere. Curatorverò legitimus, vel datiuus tenetur ſatiſdare, ſi non eſt idoneus facultatibus. Item datiuus eſt dandus forma tradita hac l. hoc dicit. † Iam conſului: datus

1 fuit curator furioſo ſine præſentia epiſcopi & primatũ an valeat. Breuiter determinaui quòd valeat: vt inſti. de cur. §. furioſi. vbi ſoli præſidi permittit & liber Inſt. fuit factus poſt Codicem, vt patet in prooe. Inſti. † Et ſi dicis mihi, hęc lex, & lex, de creatiõibus. ſ. de epiſ. aud. fuit in illis quinqua-

2 ginta deciſionibus, quæ fuerunt additæ huic libro poſt cõpilationem. inſti. de quibus fit mentio. ſ. de emen. iuſtini. Cod. nego tibi iſtam: probes ſi potes: ſi non probabis, ſuccumbes. arg. eius quod no. in l. cùm actum. in fi. ff. de neg. geſt. Præterea †, cõſuetudo illas leges non approbauit in hoc quod hic dicitur de præſentia epiſcopi, & primatum: ergo &c. vt extra de treu. & pace. c. ij.

d *e* TAli itaque. Hæreditas furioſo delata, poteſt per procuratorẽ agnoſci, vt ſi furioſus ad ſanã mentem peruenerit, poſsit ſibi eam retinere ſiue reſpuere. Et ſi in furore deceſſerit, ad hæredes furioſi nõ tranſit: ſed legata, & fideicommiſſa ſine dubio acquiruntur, & tranſmittuntur.

SInautem. Curator defuncto, alius eſt creãdus forma. & ordine antedictis.

De prædijs & alijs rebus mino. ſine decreto non alienan. *Rubrica.*

Prima Bartoli ſuper Codice.

LEX I.

a ¶ Venditio. Nota per petuò, ꝙ in rebus quę non poſſunt ſine decreto alienari. nõ ſufficit habere licentiam à iudice: niſi iudex declaret cauſam quare alienet. Gloſſ. eſt not. in l. ñ. j. titu. j. videtur probari in l. lex quæ tutores. ibi probationum cauſæ. ſ. de admi. tuto. & j. eo. l. minorum. & vide Bald. in l. fi. j. eo.

b ¶ Nec obligari. Vnũ tamẽ no. ꝙ Bald. in l. de fideiuſſõ. ſ. de tranſact. dicit quod minor xxv. annis poteſt remittere ſpem, quam habet ad immobilia ſine decreto iudicis, per illum text. ꝙ dicit alibi non reperiri clarius. Facit l. ſi pater. ſ. quãdo mu. offi. tut. Et nũc tex. not. alleg. Bald. in l. præſes. ſ. de tranſactio. ꝙ ſicut in contractu requiritur decretũ: ita etiam in diſtractu. ꝙ nota. & etiã dicit ꝙ in feudo cõpromiſſo, requiritur interpoſitio decreti, ſi ſit de re immobili. Adde tamẽ ꝙ in obli 1
gatione bonorum pupilli, quã tutor præſtat pro cautione litis de iudicio ſiſti, vel iudicatum ſolui, non requiritur decretũ iudi- b
cis in minore.

c ¶ Prædiorũ. Vide ꝙ not. Bar. ĩ l. ſi cũ dotẽ. ſ. j. fol. mar. hic cõtra. 1

d ¶ Si quidẽ. Decretum iudicis nõ impeditur reſtitutione. Fallit ſi in decreto eſſet taxata æſtimatio rei venditæ, ſecundum gloſſ. not. ibi Bart. in l. prætor ait. ver. permittitur, de minor.

e ¶ Formare libellum. No. practicã reſcindẽdi venditionẽ factã à minore. Et adde Bar. in l. ſi ſine hærede. ſ. interpoſito. ff. de admi. tuto. Sed Bal. hic contra. 1

POMATES.

f ¶ Ergo ꝙ licet. De iſta materia vide alia qua per Iaſ. in l. ſi mona. ff. ſol. ma. & latius Felin. in c. paſtoralis. col. v. extra de reſcrip. & vide Anchar. in c. canonũ ſtatuta. colũ. lxiiij. de conſtit.

g ¶ Taxatiua. Not. de dictione taxatiua, vide Bal. in l. cũ quo. ſ. pen. ad l. Fal. & latius in l. ſi cõſtãte, ſol. ma. & eſt text. cũ gl. ĩ l. ſi. 1
C. de pact. pro quo etiã Bar. in l. j. in prin. ſi quis ius di. non obtẽp. & Dy. ĩ l. re ſua, in arg. lib. vj. vide tñ Bald. in l. j. de interdic. 1
&c. Ex oppoſito not. glo. quæ voluit quod fundus ſterilis nõ poteſt alienari: eccleſia tamen hoc poſſet. Sed alia gloſſ. tenuit contrarium videlicet ꝙ

LEX I.

VEnditio. [a] Prohibitio alienationis rerũ minorum non extẽditur ad alienationem neceſſariam. h. d.

LEX II.

NOn eſt vobis. Quod ipſo iure non tenet, non poteſt reſcindi per reſtitutionẽ. Secus ſi tenet, & pupillus decipiatur. h. d.

CVm emancipatis. Etiam pater curator, nõ poteſt bona filiorum alienare ſine decreto.

NOn ſolum. Nullo titulo poſſunt immobilia minoris alienari ſine decreto: & minor reuocatus, debet reddere quod accepit.

ET ſi præſes. Decretum interpoſitũ ex falſa cauſa, nullius eſt momenti.

MInorum. Nõ ſufficit cauſam allegare per libellum: ſed debet coram iudice perfectè probari.

☞ *Actiones iudicantur inter mobilia, & immobilia reſpectu illius quod uenit in obligatione.*

SI ad reſoluendam. Sicut minor nõ poteſt alienare immobilia: ita nec obligari [b] de alienando. hoc dicit ſecundùm lect. gloſſ. bonam, & veram. Secundùm hoc habes hic caſum clarum, †quòd actiones iudicãtur inter mobilia ſeu immobilia reſpectu illius quod in obligatione venit: & non ipſa actione: vt hic vides text. quia minor non poteſt alienare, ita nec promittere aliquid immobile. De hoc vidiſtis. ſ. ſi aduer. tranſac. l. j. & l. ñ. l. i. habemus. §. j. ſ. de ſacroſan. eccle.

☞ *Immobilia minoris, etiam ex cauſa dotis non alienantur ſine decreto.*

PRædia. Ex cauſa donatiõis propter nuptias, immobilia nõ poſſunt alienari ſine decreto. hoc dicit. †Not. ergo ꝙ ex cauſa dotis, vel donationis propter nuptias, immobilia ſine decreto non poſſunt alienari. Vidiſtis in l. lex quæ tutores. ſ. de admini. tuto. h. d.

ET ſi is quem. Licet alienatio ſit prohibita fauore minoris: alĩ tamen poſſunt obligari, & eorum res obligare. h. d. Opp. ſi nõ valet principale, nõ valet acceſſorium: vt ñ. de leg. l. nõ dubiũ. Sol. Ibi dixi, & plenius dixi in l. cũ lex. ff. de fideiuſſ.

☞ *Minor q uẽdicat alienata, qñ & quid habeat ꝓbare.*

RRædiorum. [c] Minor vendicans iure alienata, tenetur reſtituere pretiũ, quatenus probatur in eius vtilitatem conuerſum. h. d. Videẽ ergo †quod iſte q vult cõſequi pretiũ, debeat probare in pupilli vtilitatẽ eſſe cõuerſum. Sed cõtra: imò minor debet probare ſe pecuniã perdidiſſe, & ſe læſum eſſe vt l. nã poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiu. Sol. gl. valde notabiliter. qñꝙ contractus eſt nullus; & tũc aduerſari[9] minoris debet ꝓbare ipſum eſſe locupletatũ. Hic eſt caſus hic. Quãdoꝙ eſt contractus aliquis, ſed petitur reſcindi tũc ipſe minor probare debet. Hic eſt caſus in l. cõtra. Fallit in fœneratore: vt l. j. ſ. ſi aduer. credi. & ibi plenius dixi. Ratio eſt: quia vnuſquiſqꝫ debet probare cauſam, ſeu id, quod eſt cauſa ſuæ intentionis: vt ibi dixi.

1 ☞ *Si minor agit ad alienata, quando per reſtitutionem, & quando alia actione ipſi ſuccurratur.*

2 *Dictio taxatiua poſita in lege, extenditur ad alios caſus ſimiles uirtute alienarum legum.* g

3 *Immobilia minoris ob famem, cum decreto alienantur.*

d SIquidem. [d] Hæc eſt notabilis l. ſi alienatio eſt nulla non eſt neceſſaria reſtitutio: aliàs poteſt peti per reſtitutionẽ reſcindi. h. d. Tene mẽti: quia iam feci de facto. †Quæro ad quid dabitur reſtitutio? Videte domini: reſtitutio illud reddit quod abſtulit læſio: vt l. j. ff. de min. h
& l. quod ſi minor. §. reſtitutio. eo. tit. Nũc ad propoſitũ quãdo minor eſt decept[9] in eo quod vẽdidit, quia non expediebat ſibi vendere: tũc reſtituitur aduerſus venditionẽ, vt reſcindatur venditio: vt ipſe habeat rem, ſicut ſi nõ eſſet facta vẽditio, per tit. ſ. ſi aduer. ven. Quandoꝙ eſt læſus in eo quod malè vẽdidit: qa bene expediebat ſibi bene vẽdere: ſed debebat vẽdere pretio cariori: tunc reſtituitur in integrũ, vt pretiũ ſuppleatur: nõ vt vẽditio reſcindatur. Ita põt probari hic, & probatur in l. ſi res. §. j. ff. de iur. do. Quãdoꝙ minor eſt læſus, nõ in eo qd vẽdidit: nec in eo ꝙ malè vendidit ſed in eo ꝙ pecuniã acceptã conſumpſit: tunc reſtituetur aduerſus ſolutionem, per titu. ſi aduer. vendi. Et per hoc habes
e quomodo debes formare libellum [c], & poſitiones, & ad quid petas reſtitui: vt ex prædictis colligatur ſatis bene.

OBæs alienum. Ob æs alienũ, vel ſimilẽ cauſam, poſſunt immobilia cũ decreto alienari. h. d. Op. ſ. e. l. prædia. Sol. qd hic dicit, ob æs alienũ tantũ. ſubaudias, vel ſimilẽ cauſam.
2 †Not. ergo ꝙ licet [f] in lege ſit dictio taxatiua [g] tamẽ extẽditur
f ad alios caſus ſimiles, virtute aliarũ legũ. Facit qd habuiſtis in
g l. illud. ſ. de ſacroſ. eccl. in l. ſerui nomine. ff. de vſuſc. de reg. iu. l. cõtractus. No. vlt. gl. quę eſt hic: quæ enumerat caſus, ex quibus poteſt alienari: quam vide. & ibi no. †Itẽ ob famẽ &c. ſimiles caſus habes quos gl. ponit hic: quem vide & no. &c. 3

TIam. Prædium emphyteuticum non poteſt alienari ſine decreto. h. d.

MTere. Minor vendicans alienata iniuſtè doli exceptione repellitur: niſi pretium in eius vtilitatem conuerſum reſtituat. h. d.

SI minor. Non poſſunt pro alio debito immobilia in ſolutum dari, ſine decreto. h. d.

1 ☞ *Quando alienãtur res minorum, quis iudex interponet decretum: an ubi res eſt: uel ubi eſt pupillus, ſi maior factus ſuam alienationem factam ratam habuit.*

SI prædium. Immobilia alienata ſine decreto iudicis, in cuius territorio res eſt poſſunt vendicari: ſed pretium in eius vtilitatem cõuerſum reſtitui debet. Signa ibi tex. in qua ſitum eſt
1 &c. †Not. quòd ſufficit decretum illius iudicis in cuius territo
h rio [h] res eſt: ſufficeret etiam decretum illius iudicis, qui habet pupillum ſub ſe; licet non habeat rem ſub ſe: vt l. magis puto. §. illud. ff. de reb. eorum.

INter omnes. Minor diuidendo non poteſt alienare, niſi ꝓuocetur à maiore. h. d. De hoc dic vt habuiſtis in l. Iubem[9]. in princip. de ſacroſan. eccle.

SI minor. Propter debita non poſſunt immobilia alienari; niſi cauſa probata, & interueniẽte decreto.

idem eſſet in minore: vt eſt gloſſ. in l. mandatum. §. ſi tutores. ff. de offi. eius cui mandatum eſt iuriſdic. & ibi per docto. & Bar. in l. ñ. j. de agri. & cenſi. libr. xj. Adde gloſſ. & ibi Bart. in l. cũ hi. §. cum tranſact. & quod habẽt in l. fi. §. finautem. C. de bo. q̃ libe. Adde de taxatiua Paul. de Caſtr. conſi. ccxcviij. Old. conſil. cclviij.

¶ Et not. Item not. ex iſta glo. ꝙ dos & alimenta equiparantur. Vide Bart. in aut. res q̃. j. cõmu. de leg. Cyp. gl. ĩ l. nõ omni. ſ. de admi. tut. & Bart. & Imo. in l. Mæuius. §. duobus. in iij. q. de leg. ij. per Barto. & ꝙ ibi dixi in l. fi. ff. de his quib. vt indig.

¶ Territorio. Quid ſi iudex interponat decretum ſuper alienatione, vide etiam Bal. hic, & in l. ſi prædium. in lege j. ſuprà.

a *Quando decreto [a] opus est.* *Rubrica.*

LEX I.

SI probare. Ex voluntate parentis pupilli adhibita in contractu, possunt immobilia alienari sine decreto.h.d.

LEX II.

ILlud requirendum. Si venditio fit ex licentia Principis non requiritur decretum iudicis.h.d.

LEX III.

b DRædium. [b] Ex voluntate defuncti manifesta, possunt immobilia alienari sine decreto.h.d. Vide glo.quæ est hic: & ibi eam signa. De materia istius gl. scilicet qualiter executores vltimarum voluntatum possunt vendere: dixi in repetitione l.alio.ff. de ali. & cib.leg. vbi tractaui solùm de materia hui⁹ gl. Et fuit pulchra, vtilis, & noua repetitio. Et vide per Cyn. in l.id quod pauperibus.ſ.de epis. & cleri.

ET sine interpositione. Res quæ vsu consumũtur, possunt alienari sine decreto.h.d.

Si quis ignorans rem minoris esse, sine decreto comparauerit. *Rubrica.*

LEX I.

SI ea quæ. Emptor malæ fidei non præscribit. Emptor bonæ fidei longo tempore præscribit. hoc dicit.

LEX II.

SI contra. Minor rẽ alienatã iniustè vendicat cũ fructib⁹, nisi ẽptor habuerit bonã fidẽ.

LEX III.

POssessiones. Iniustè alienata etiam à secundo emptore vendicantur: nisi præscripserit.

QVoniam. Possessor bonæ fidei præscribit contra minorem, spatio longi temporis, à die qua factus est maior.

Si maior factus, suam alienationem factam sine decreto ratam habuerit. *Rubrica.*

1 ☞ *Quando in alternatiua obligatione est species, & quantitas, an possit fieri compensatio.*

LEX I.

c CVm proponas. [c] Ratihabitio maioris præiudicat in iure, ꝙ sibi competit ratione præcedentis minoris ætatis, nõ in eo quod competit cuilibet maiori: hoc primò. Itẽ quando in solutione, seu in obligatione, est species, & quantitas alternatiuè: ratione quantitatis põtest fieri compensatio.h.d. † De hoc quando in alternatiua obligatione est species & quantitas, an possit fieri compensatio, vide l.si debeas decem.ff. de compen. & vide quod plenè dixi in l. si seruus.ſ.ij.ff.de furtis.

LEX II.

SI sine. Indebitè alienata possunt vendicari, nisi ratihabitio, vel præscriptio, vendicantem repellat. hoc dicit.

LEX III.

d SI quando. [d] Si immobilia sunt sine decreto alienata titulo oneroso à minore. vl' eo sciente: taciturnitas quinquennij [e] eo effecto maiore ratihabitionẽ inducit, si titulo lucratiuo requiritur taciturnitas longi temporis. h.d. Nota.l. & est singularis valde. Tene menti istam legem quanto plus potes rogo te. Oppo.ſ.titu.j.l.fi. vbi requiritur præscriptio longi temporis. Sol. Quando ipse minor vendidit, vel alius eo sciente: statuta sunt tẽpora hac lege diffinita. Sed quando vẽdidit alius, ignorante minore: tunc haberet locum l. contraria. Ad vnum tamẽ aduerte: qa illud: quod hac lege dicit, nõ est propriè præscriptio: sed inducitur quædã ratihabitio tacitè. Et ideo quocunque modo intra illud tempus, minor iste factus maior, declarat se nolle ratum habere: lapsus huius temporis nõ obesset: sed in lege cõtraria inducitur præscriptio: & debet interponi modis legitimis, ad interrũpẽdam præscriptionem inductis. De quibus videbitis in l.cùm notissimi.ſ.sed & si quis.ff.de præscripti.xxx.anno. Dixi plenè & plenissimè in l.naturaliter.ff.de vsucapio.

a ☙ P. PAV. P. ¶ Quando decreto. An consuetudine induci possit quod res minoris alienari possit sine decreto, vide quod sic, Iaso.in l.de quibus.in xviij.col. in prin.ff.de legib. vbi alleg. Bal. & Ange.

b ☙ P. PAV. P. ¶ Prædium. Vide Alexan.consil.lxij.volu.ij.in j.colum. Vide Rom.consi.cccxcvij. quem sequitur Iason l.si vnus. ſ. præsens. columna. ix. versicu. secũdo principaliter. ff.de postul.

☙ P. PAV. P.

c ¶ Cũ proponas. Limita nisi minor fuisset dolo inductus ad contrahendum, licet postea ratificaret factus maior, nõ rehaberet, nisi esset certioratus de tali dolo. vide Roma.consil.liij. in ij.col.

☙ POMATES.

d ¶ Si quando. Et nota quòd taciturnitas huius temporis, inducit ratihabitionem, non solũ circa gestũ principaliter, sed etiã circa consequentiam, et dependentiam ab eo. Ita dicit do.Alexan. consi.cxvij.volu.v.

☙ P. PAV. P.

d ¶ Si quando. Aduerte signanter quod dispositio huius legis non procedit hodie, attenta dispositione iuris Canonici: quia iste qui contrahit sine decreto, contra iura mercatur, imò præsumitur in mala fide c.qui contra de regu. iuris. l. quemadmodum. vbi Bartol. C. de agricol. & censib. libro xj. ergo &c. & in capit.fina. de præscri. Ita dicit do.Ant. de Butr. in consi.xlv. incip. domina Orabilis. in iij.col. ante fin. vbi etiam dicit quòd nõ procederet quando tutor vel curator cõtraheret cum ipso minore. Et vide qđ per istam legem dicit Roma. idem esse in prodigo, qui tacuit per quinque annos post quã effectus est sanæ mẽtis, in singularibus suis. in vlti. charta. singu. inci. tu. dex Bononiensis.

e ¶ Quinquennij. Per istam legem fuit consultum, quod si iudex interdicit administrationem bonorũ alicui, intra certum tempus, qui durante prohibitione alienat demum vult alienationem reuocare, an possit. Dictum fuit quod si intra quinquennium non fuerit reuocata, vlterius non poterit reuocari. Casus est hic, & in lege prima, suprà de cõtractibus iudicum. per hoc limita l.quę ab initio.ff.de reg.iur. vbi vide glo. & dum hic dicitur, quod minor nõ potest donare sine decreto, ludo.in l.si ante.solu.matrimo. dicit, quòd fortè hoc non procederet in donatione. Et licet non alleget aliquem tex. mihi videtur tex. in l.cum plures. ſ.si tutor. de admini.tuto.

f ☙ POMATES. ¶ Adde huic apostil. ibi. casus est hic, & in l.j. & idem in verbo, aduerte. motus per istam l. sic voluit Ludo. Roma. in sing. suo incip. iudex Bononiensis.

f ¶ Si magistratus. Iste textus est singularis ad vnum nota. quod ponit Baldus. in l.constitit. in penultima quæstione de pœna iudi. qui malè iudicauit.

g ☙ P. PAV. P. ¶ Cum sit adiecta. Nota singulariter circa regulam huius legis quod notarius in quibus tenetur solum de dolo, lata culpa, vide Alexandrum per illum textum in principio in lege, vbi exigitur. ff. de edendo. Ad istam materiam vide latius per Iasonem. in lege, oratione. in secunda columna. C. de testamen.

De magistratibus conueniendis. *Rubri.*

LEX I.

SI magistratus. [f] Minores in subsidiũ habent regressum, contra magistratus qui tutores dederunt: & etiamc ontra fideiussores, quos pro indemnitate receperunt.

LEX II.

IN hæredes. Contra hæredes magistratus non datur actio, ex leui culpa. hoc dicit.

LEX III.

SI tu. Collegę, & plures magistratus, si sunt soluendo, habent inter se beneficium diuisionis.h.d.

ADuersus. Datur actio in solidum excussis tutoribus fideiussoribus & collegis.

IN magistratus. Ista lex idem dicit, quod præcedens: ideo non eget summario.

1 ☞ *Notarius si omisit scribere, & pars ex eo damnificetur datur in ipsum actio.*

2 *Inuentarium quando fit, debet describi æstimatio rerum.*

3 *Datio tutoris, non inualidatur, licet inuentarium non fuerit confectum legitimè à tutore.*

4 *Tutor uendens rem æstimatam publica authoritate: licet plus ualeat excusatur: & quando.*

g CVm sit adiecta. [g]

1 Hæc est singularis lex. In eo † ꝙ quis damnificatur ex eo quod

a ¶ Notarius. Et vide q̃ dixi in l. qui nomine. ff. de falſ. & adde q̃ probato dolo notarij de intereſſe, ſtatur iuramento partis, ſecundũ Bald. in l. qui accuſare. ſ. de eden. ſecus ſi propter culpã notarij: quia tunc debet plenè probari, ſecundùm Bal. in l. fi. in pen. col. de edendo. & qua pœna puniatur

a notarius[a] ſcribere omiſit, datur actio contra notarium. h. d. Primò ex hac l. no. quod dixi in ſummario. De quo vides in l. pen. ff. de tabu. exhiben. Secundò † not. quòd

2 inuentarium eſt faciendum ſcribendo eſtimationem rerum. † Tertiò nota. quod licet inuentariũ non ſit bene cõfectum à tutore, vel quia minus eſt ſcriptũ, vel minor eſtimatio: non propter hoc datio ipſius tu-

3 toris inualida efficitur. Quartò nota. † & non exeat de mẽte tua in perpetuũ, quòd

4 excuſatur tutor, vel curator ſi vendit rem prout æſtimata eſt authoritate publica, licet plus valeat. Vide gloſſ. ſuper verbo, læſio. Hoc tamen intellige, niſi manifeſtum eſſet illam æſtimationem eſſe iniuſtam. Et de hoc eſſet publica fama in vicinia, & locis circunſtantibus: tunc enim tutor non poſſet dicere ſe credere illam æſtimationem eſſe iuſtam. arg. ſ. de peri. tu. l. ſi tutor petitus. Nota ergo, & in perpetuum non obliuiſceris, &c.

tabellio qui protocollum perdidit, licet inſtrumentum inde ſumptum reperiatur vide Bald. in rubric. ſ. de fide inſtru. in iij. col. ver. quæro, dixi ſuperius. & ibi in ſeq. q. An poſſit cancellare protocollũ: & addito inſtrumento. & q̃ not. Bar. in l. pluribus. de his quæ in teſta. delentur.

Quaternionum Index. a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D.
Omnes ſunt quaterniones: D verò quinternus connumeratur.

LVGDVNI,

Excudebat Claudius Seruanius.

BARTOLI
COMMENTARIA
IN SECVNDAM CODICIS
partem, Domi. Petri Pauli Pariſ. Andreæ Pomat.
Andreæ Barb. Alexan. Loſæi additio-
nibus, multiſque emendatio-
nibus illuſtrata, accu-
ratè, & multa cum
diligentia ca-
ſtigata.

LVGDVNI,
M. D. LV.

Tabula Rubricarum ſecundæ partis Codicis.

Abolitionibus. 148
Acquirenda & retinenda poſſeßione. 69
Acceptilationibus. 135
Accuſationibus & inſcriptionibus. 143
Ad legem Falcidiam. 57
Ad legem Iuliam maieſtatis. 145
Ad legem Iuliam de adul. & ſtupro. eod.
Ad legem Iuliam de ui publica uel priuata. 145
Ad legem Corneliam de ſicarijs. 147
Ad legem Corneliam de fal. 147
Ad legem Iuliam repetundarum. 148
Ad ſenatuſconſultum Trebellianum. 56
Ad ſenatuſconſultum Orficianum. 62
Ad ſenatuſconſultum Turpillianum. 148
Ad ſenatuſconſultum Tertullianum. 61
Adoptionibus. 136
Aduerſus creditorem. 70
Annali exceptione. 72
Appellationibus & Conſultationibus. 96
Bonis authoritate iudicis poßiden. 106
Bonis proſcriptorum uel damnatorum. 148
Bonis libertorum. 8
Bonis maternis & materni generis. 64
Bonis quæ liberis. 64
Bonorum poſſeßione ſecundum tabulas. 10
Bonorum poſſeßione contra tabulas, quam prætor liberis pollicetur. 10
Bonorum poſſeßione contra tabulas liberti quæ patronis liberisq; eorum datur. 10
Caducis tollendis. 59
Calumniatoribus. 148
Carboniano edicto. 12
Codicillis. 44
Collationibus. 13
Comminationes, epiſtolas, programmata. 93
Communia de ſucceßionibus. 63
Communia de uſucapionibus. 69
Communia de legatis & fideicommißis: & de in rem mißione tollenda. 52
Conditionibus inſertis tam legatis quàm fideicommiſſarijs libertatibus, 55
Confeßis. 94
Contrahenda & commit. ſtipu. 128
Creditorem euictionem pignoris non debere. 136
Cuſtodia & exhibitione reorum. 144
Debitorem uenditionem pignorum impedire non poſſe. 126
Diſtractione pignorum. 126
Donationibus. 141
Donationibus, quæ ſub modo uel conditione uel ex certo tempore conficientur. 142
Donationibus cauſa mortis. 142
Duobus reis ſtipulandi. 128
Edicto diui Adriani tollendo. 39
Emancipationibus liberorum. 136
Emendatione ſeruorum. 146
Emendatione propinquorum. 146
Etiam ob chirographariam pecuniam. 126
Euictionibus. 135
Exceptionibus, ſeu præſcriptionibus. 127
Executione rei iudicatæ. 92
Exhibendis & tranſmittendis reis. 144
Falſa cauſa adiecta legato, uel fideicommiſſo. 54
Falſa moneta. 148
Famoſis libellis. 148
Fidecommißis. 49
Fideicommiſſarijs libertatibus. 68
Fideiuſſoribus & mandatoribus. 134
Fructibus & litium expenſis. 90
Furtis & ſeruo corrupto. 3
Hæredibus inſtituendis: & quæ perſonæ hæredes inſtitui non poſſunt, 11
Hæreditatibus decurionum. 68
His, quibus ut indignis hæreditas auferatur. 42
His, quæ pœnæ nominæ in teſta. relinquuntur. 48
His, qui ante apertas tabulas. 60
His, qui propter metũ iudicis non appellauerunt. 106
His, quæ ſub modo legati uel fideicommißi relinquuntur. 55
His, qui in priorum creditorum loco ſuccedunt. 126
His, qui ſibi adſcribunt in teſtamento. 148
His, qui latrones occultauerunt. 148
Impuberum & alijs ſubſtitutionibus. 25
Indicta uiduitate & l. Iulia Miſcella tollen. 48
Ingratis liberis. 137
In quibus cauſis ceſſat longi tẽporis præſcriptio. 70
Inſtitutionibus & ſubſtitutionibus. 22
Iniurijs. 148
Interdictis. 108
In quibus cauſis pignus tacite contrahitur. 162
Inutilibus ſtipulationibus. 128
Iure deliberandi, & de adeunda hæreditate uel acquirenda. 32
Iure dominij impetrando. 127
Latina libertate tollenda. 68
Legatis. 45
Legitimis hæredibus. 62
Liberis præteritis uel exhæredatis. 28
Libertis & eorum liberis. 8
Liberis exhibendis. 116
Litigioſis. 128
Longi temporis præſcriptione. 69
Luitione pignoris. 126
Mathematicis & maleficis. 147
Mulieribus, quæ proprijs ſeruis ſe iunxerunt. 145
Neceſſarijs ſeruis hæredibus inſtituendis uel ſubſtituendis. 27
Ne liceat in una eadémque cauſa tertio prouocare. 106
Ne rei dominicæ uel templorum uendicatio temporis exceptione ſubmoueatur. 70
Nouationibus & delegationibus. 351
Obſequijs à libertis patrono præſtandis. 8
Operis libertorum. 7
Pactis pignorum. 127
Patria poteſtate. 136
Pœna iudicis, qui malè iudicauit. 88
Pœnis. 148
Pignoribus. 116
Poſthumis hæredibus inſtituendis uel exhæredandis. 31
Poſtliminio reuerſis redemptis ab hoſtibus. 137
Precario & Saluiano interdicto. 116
Præſcriptione xxx. uel xl. anno. 70
Prætorio pignore. 125
Priuatis carceribus inhibendis. 144
Priuilegijs fiſci. 107
Priuilegijs dotis. 107
Quando non petentium partes petentibus accreſcant. 9
Quæ res pignori obligari poſſunt uel non: & qualiter pignus contrahitur. 123
Quadriennij præſcriptione. 70
Quando ciuilis actio criminali præiudicet. 148
Quando prouocare non eſt neceſſe. 103
Quando dies legati uel fideicommißi cedat. 61
Quæſtionibus. 126
Quæ ſit longa conſuetudo. 137
Quemadmodum teſtamenta aperiantur. 39
Qui accuſare non poſſunt. 142
Qui teſtamenta facere poſſunt uel non. 17
Qui potiores in pig. hab. 124
Qui bonis cedere poſſunt. 106
Qui bonis non obijcitur longi temporis præſcriptio. 70
Quibus res iudicata non nocet.
Quomodo & quando iudex ſententiam proferre debet. 72
Quorum appellationes non recipiuntur. 104
Quorum bonorum. 108
Quorum legatorum. 109
Raptu uirginum. 176
Relationibus. 95
Remißione pignorum. 126
Re iudicata. 91
Repudianda bonorum poſſeßione. 13
Repudianda uel abſtinenda hæreditate. 38
Requirendis reis. 148
Res inter alios acta. 95
Reuocandis his quæ in fraudem credi. 108
Reuocandis donationibus. 142
Sententiam paßis & reſtitutis. 149
Sententiam reſcindi non poſſe. 89
Sententijs ex breuiculo recitandis. 78
Sententijs & interlocu. om. iudi. 79
Sententijs, quæ ſine certa quãtitate prolatæ ſunt. 84
Sententijs, quæ pro eo quod intereſt, feruntur. 85
Sepulchro uiolato. 146
Seruis fugitiuis. 2
Seruis Reipublicæ manumittendis. 68
Si aduerſus creditorem. 70
Si aliena res pignori data ſit. 122
Si à non compe. iudice. iudica. eſt. 88
Si antiquior credi. pignus uendide. 115
Si communis res pig. data ſit. 115
Si in cauſa iudicati pignus captum ſit. eo.
Si pignus pig. datum ſit. eo.
Si penden. appel. mors interuenerit. 105
Si quis omiſ. cau. teſtamenti. 47
Si ex falſis inſtrumentis uel teſtimonijs iudi. ſit. 94
Si per uim uel alio modo. 114
Si reus uel accuſator mor. fuerit. 144
Si quis Imperatori maledixerit. eo.
Si plures una ſententia condemnati ſunt. 93
Si uendito pigno. agatur. 126
Si unus ex pluri. hære. credi. nel debi. 126
Si pigno. conuen. nume. ſecuta non ſit. 126
Si quis aliquem teſtari prohibuerit. 42
Si unus ex pluribus appellauerit. 106
Si de momentanea poſſeßione fuerit appellatum. 106
Si quis, eam cuius tutor fuerit, corruperit. 145
Si in fraudem patroni de libertis alienatio facta ſit. 7
Solutionibus & liberationibus. 135
Succeſſorio edicto. 12
Suis & legitimis. 16
Tabulis exhibendis. 116
Temporibus appellationum. 109
Teſtamento militis. 16
Teſtamentis, & quemadmo. teſta. ordi. 17
Teſtamentaria manumiſ. 68
Verborum & rerum ſignificatione. 46
Vindicta libertate. 68
Vnde ui. 109
Vnde liberi. 10
Vnde legitimi & unde cognati. 11
Vnde uir & uxor. 13
Vſuris rei iudicatæ. 43
Vſu. & fruct. lega. & fideicommiſſorum. 55
Vſucapione pro empto. 68
Vſucapione pro donato. 69
Vſucapione pro hærede. 69
Vſucapione transformanda. 69
Vt criminalis quæſtio intra certum tempus terminetur. 148
Vt in poſſeßionem legatorum. 61
Vti poßidetis. 115

Incipit lectura clarissimi iuris Cæsarei interpretis, domini Bartoli de Saxo ferrato, super Secunda Codicis, quàm diligentissimè castigata, nouisque additionibus illustrata.

De seruis fugitiuis. *Rubrica.*

1 Seruus fugitiuus, quòd faciat furtum sui. & nu. 4. & nu. 5.
2 Seruus fugitiuus non usucapitur, nec præscribitur propter sui uitium.
3 Fuga seruorum non debet esse dominis damnosa. & nu. 10.
4 Quis obligatur ex consilio fraudulento.
6 Præscriptio cadit in re mobili, sicut in immobili.
7 Duæ negationes quando faciant unam affirmationem.
8 Seruus fugitiuus quis dicatur. remissiuè.
9 Seruus fugitiuus præscribitur spatio. xxx. uel xl. anno. Et quo tempore incipiant isti anni.

LEX I.

SEruum fugitiuum. Ista lex, & titulus consueuit multum solennizari. & breuiter dicit: Seruus fugitiuus est res furtiua: ideo tẽpore non acquiritur. h. d. Lectura huius le. variatur multis modis. Principium variatur duobus modis. quę variatio est in modo formandi casum, non in iuris effectu: vt in prima gl. Mediũ variatur quatuor, vel quinque modis: de quibus tres ponũtur in gl. magna, duo alij adduntur per doct. vt infra dicam. Finis variatur duobus modis, vt in vlt. gl. pono casum in terminis simpliciter, & sub nube, secundum modum qui ponitur in gl. No.
1 †q seruus fugitiuus facit furtum sui. Not. † q non potest vsu-
2 capi, nec præscribi propter vitium furti. Nota † q fuga seruo-
3 rum non debet esse dominis damnosa. Ad primum † oppo. de
4 l. si quis seruus. §. j. j. de fur. Sol. dicit gl. ibi ideo, quia nemo ex
a consilio [a] obligatur. Quæ solu. non est vera: nam quis obligatur ex cõsilio, si est fraudulentũ. l. consilij. de regu. iu. Dic ergo secũdũ doc. & bene quod seruus fugitiuus facit furtum sui: vt hic. tamen istud nõ est propriè, & regulariter furtũ: nam in furto requiritur q sit differentia inter contrectantem & rem contrectatam: vt l. j. ff. de fur. sed hic est idẽ: vnde non est regulare furtum, & ideo præstãs opẽ huic furto regulari, nõ tenetur furi, nisi furtum regulare sequatur; vt l. contraria. Item oppo. ad istud idem, & assumo glo. magnã post medium. Rei subtractæ dominus perdit possessionẽ: vt l. si rẽ mobilẽ. & l. rem quæ nobis. ff. de acquir. pos. Sed quis retinet possessionem serui fugitiui? ergo non fit sibi furtum: vt l. j. §. per seruum qui in fu. ff. de
b acqui. pos. Sol. licet retineat possessionem ciuilem [b]: tamẽ perdit naturalem, & detentationem. Vel aliter, cõtraria loquũtur in furto regulari. Item oppo. de l. interdum. §. cum autem. ff. de fur. Sol. Hic loquitur quãdo seruus furripuit seipsum, & sic rẽ dominicam: vnde statim fit furtum: ibi quãdo seruus furripuit
5 res peculiares. Ex † prædictis ergo debes scire, & dicere, quòd aut seruus furripuit seipsum, aut aliã rem. si seipsum, aut quæris, an fiat furtum quantum ad se, an quantum ad opẽ præstantem. Secundò casu, quando furripuit aliam rem, distingue, aut dominicam, aut peculiarem: vt ex prædictis patet. Venio ad secundam partem, & opp. hic innuitur, q præscriptio locum habeat, nisi esset res furtiua. Contrã seruus est res mobilis: sed in re mobili non cadit præscriptio: vt in l. in seruorum. j. in quib. cau. ces. lon. tem. præscri. Huius timore variatur lectura huius ver. trib[9] modis in gl. Primo q hic erat seruus adscriptus glebæ: vnde censetur immobilis: vt l. iij. ff. de diuer. & tem. præsc. & l. si quis inquilinos. ff. de lega. j. Sed contra hanc l. opp. quia res immobilis non est furtum: vt insti. de vsuca. §. quod autem. & l. furtum. §. fundi. ff. de vsuca. Sol. gl. donec est in possessione, nõ est furtum: sed si separaretur ab ea, tũc fit furtum. Sicut dicimus de creta, quæ si euellatur de terra, efficit res mobilis, & sic furtum. Item opp. ad hanc l. quia cùm non possit alienari sine possessione, vt quẽadmodũ. de agri. & censi. li. xj. & eadem

a ¶ Cõsilio. Adde, virginis gloriosæ præsidio inuocato, q Bal. latè hic dicit, qualiter quis teneatur de consilio, & inter cætera vnum, quod refert & sequitur Paul. de Ca. qui dicit illud habuisse de facto scilicet mandans homicidium alias facturo, non debet puniri tanquam homicida, & præsumitur secundum ipsum, q alias erat facturus, quando nulla inimicitia erat inter interfectum: & mandantem, sed inter interfectũ & interficientẽ: vel si mandans erat inferior mãdatario, vel si ab interficiẽte præcesserint minæ alleg. Iaco. But. in l. prima. ff. de eo p quem fa. erit. & l. metum. 3. quod met. cau. Sed tu vide pulchrè Ange. consil. xxij. vbi ponit de eo, qui iuit ad Titium, & dixit, ego volo Sempronũ interficere, Titius respondit, quod vis facere, citò facias: aliter res tua non bene succedet, iste iuit, & interfecit, qualiter tenearur sempronius, ibi vide. Et an teneatur cõsulẽs aliàs facturo, vide Bar. cõsil. clxv. per Bal. cõsil. ccxxij. q. j. lib. Et qualiter teneatur, qui secum ludentem ad taxillos interfecit, vide Ang. cõsi. xxvij. Et an stante statuto Mediolani, q nullus corporaliter puniat, nisi lege municipali caueatur, & alio stante statuto, qđ homicida capite puniatur, ita qđ statim moriat an mãdans homicidium debeat decapitari stantibus prædictis statutis? Bal. consulunt qđ non. eius consi. lxij. in ci. casus talis. statuto caueẽ. Et an statutum puniens dantem auxiliũ, cõsiliũ, & fauorẽ ad maleficiũ, habeat locũ in eo, q dedit cõsiliũ, licet maleficium non fit secutum: vide Bal. cõsi. cclvj. in lib. Et an statutũ puniẽs dantẽ auxiliũ, habeat locũ in eo, qui materiã veneni pparauit: q eundẽ Bal. cõsi. cxij. iij. li & omnia nota, qa auro pretiosiora.

b ¶ Ciuilem. Adde ibi secũm Pau. de cast. q ista gl. in hoc non potest procedere, qa statim q alius occupat seruum, dominus perdet ciuilẽ. per. d. §. per seruũ. qui in fuga. & dicit mirari q doct. non perpenderint.

c ¶ Sed requiritur præscriptio longi temporis. Præscriptio habet locũ in re mobili, volente possessore. Adde eundẽ Bar. & Bal. in l. in seruorũ. in gl. cau. ces. long. tẽ. præs. secũm Bal. hic contra.

d ¶ Affirmationem. Qualiter intelligatur q duæ negationes faciant vnã affirmationẽ, adde tũ q secus est in tribus, qa remanet in effectu negatio. l. j. §. finautẽ. sic. ff. de hære. instit. secũdũ verũ intellectũ. l. j. de cada. pu. Quãdoq; tio. l. j. §. finautẽ. sic. ff. de hære. instit. secũdũ verũ intellectũ. l. j. de cada. pu. Quãdoq; vna negatio abundat, vt hic habetur, & vide Bar. in l duobus verbis. j. de verbo. sig. & multum no. in l. qui se patris. j. vnde lib. & Bald. in princ. feu in xxij. col. hic etiam adde, q duæ negationes affirmant hoc est verum cùm referuntur coniunctim ad idem: secus si disiunctim. c. vt animarum. de constit. in vj. & ibi per Ioan. And. in no. & probatur ff. de iureiuran. l. si duo. §. marcellus. & in c. si Christus. de iureiuran. & no. hoc & vide Bal. hic plenè in vj. col. & doct. post gloss. in d. c. & si Christus. & aliqua etiam per Ludo. in l. j. §. si quis ita. de verborum obliga. Adde

tu.& vide Bal.in præ.inſtitu.colum.iij.& Moder.in l.manifeſtæ turpitudinis,ff.de iureiuran.

a ¶ Hic eſt no.gl.Adde ad iſtam glo.Pet.de Bel.in l.iij.§.ex contrario.de acquirend. poſ.& quæ habes in §.j.in amittenda.in ea.l.No.gloſſ.ex qua etiam no.quod contra poſsidentem ciuiliter tantum,currit præſcriptio.Pro qua eſt text.in l.locum.§. proprietarius. ff. de vſufruct.& vide Bartol.latè in l.iij.§.ex cõtrario.ſ.de acquirend. poſſ.& Bart.in l.Celſus.de vſu.in iij. colũ. Sed Bal.hic in iiij.col. tenet contra Barto. in præſcript. xxx. annorum.Et ad hanc gloſ. vide aliam in l.male agitur.ſ.de præſcript, xxx.anno.ibi, eſt autem notandum.

✠ POMATES.

b ¶ Oportet quod labatur. Vide Pano.cõſi.xviij.in fi.vol.ij. & cõſi.lxij.col.pe.eo.vo.

c ¶ Longum tempus. Puta decẽ an.Et voluit gloſ.in l.licet.j.de acquiren.poſ. quã ſequitur ibi Iaco. Butr. Et idem voluit Dy. in regula ſine poſſeſſione & idem Cy.& Bal.hic,& Ange.in l. ſi de eo.§.j.ff.de acqr. poſſ.licet gl.aliter ſentiat.l.furtum.§.fundi. ff.de vſuca.quã ſequitur ibi Iac.de Rauen. Ange.& Imo. Innoc. in c.querelã.in gloſ.in ver.de nouo.de elect. & Cyn.in l.j.C. vbi cau.ſtat.in j.q.et Bal. in l.ij.in x.col.ſ.de ſer ut.& aqua.Hoc tamẽ limitat in quibuſdã caſibus: vt per Bart. in l.ſi de eo. §. j. ff. de acquir.poſ.in quibus non requiritur tantũ tempus, ad inducendam negligentiam.

d ¶ De acqui. poſſ. Et iſtud limita in preſcriptione corporalium, ſecus in præſcriptiõe incorporalium, vt declarat Bal.in l.ſi quis diuturno.in fi.ff.ſi ſerui.vend.Imol.in l.j.§. per ſeruum qui in fuga.ff.de acqui.poſ.dicit hanc gl.ſing.ſecundum Dy.in d.c.ſine poſſeſsione.

ff.de fur.l.ſerui & filij.in princ.Sol.Fateor quod non competit actio furti: & tamen res efficitur furtiua:vt hic.quod dic plenè vt dicta lege ſequitur.§.ſi rem.His præmiſſis primò†quæro,quis dicatur ſeruus fugitiuus?' Dic vt lege,quis ſit fugitiuus. ff.de ædil.edict. Quæro,vtrũ ſeruus iſte†fugitiuus præſcribatur triginta annis. Reſpon. ꝙ ſic:vt l.omnes.de præſcri.triginta anno. Item quæro,à quo tempore incipiunt iſti xxx.anni.Hic eſt notabilis gl.[a] & Dy. facit de iſta gl.magnum feſtum.in c.ſine poſſeſsiõe.de reg.iu.li.vj.vbi dicit gl. ꝙ ſerui fugitiui dñs retinet poſſeſsionem ciuilem: ergo donec ipſe habet ciuilẽ,contra eũ nõ currit præſcriptio. Cũ ergo definat ciuiliter poſsidere,incipiet præſcriptio currere.& vide gl.magnã circa fi.Si igitur incipis hodie poſsidere rem abſentis, & ignorantis,hodie nõ incipit præſcriptio tua,donec ille retinet poſſeſsionem ciuilem animo:ergo oportet ꝙ labatur[b] longũ tps[c]: & ſic præſumatur obliuio illius abſentis: vt l.ſi id qd.in princi.de acqui.poſſ.[d] & ibi no.Ex tunc tu incipies præſcribere,qd eſt multũ notãdũ.& Dy.facit multũ notare.

10 Venio†ad vltimã partẽ.& opp.ꝙ fuga ſeruorum ſit dominis dãnoſa: vt inſtit.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.§.fi.Solu. Timore huius iſta particula legitur duob⁹ modis: vt illa verba,ex quacunq;,regantur ex parte ſubiecti:alia ex parte predicati:vt habes in gl.Vltimò op.ꝙ fuga ſeruorum omnino ſit damnoſa dominis,ſaltẽ quo ad operas.Solu.Fateor oppoſitum: & ꝙ dicit, ex quacunq; cauſa, intellige in cauſa, aduerſus quam poteſt per hãc legem prouideri.

a ☞ *Pro re amiſſa,uel furto ſubtracta,ob publicam utilitatem perquiritur in domo aliena.*

2 *Si apparent indicia,quòd in aliqua domo ſunt res amiſſæ: tunc officio iudicis perquiritur domus.*

3 *Officiũ iudicis quando imploratur,nõ requiritur libellus,*

e ¶ Requirendi.Adde quæ dixi in l.hoc amplius.§.de his.ff.de damno infecto.& quod ibi Bartol.Adde ſecundum Paul.de Caſtr.idem eſſe in vxore fugiente,quod in ſeruo.

f ¶ Vera.Poteſt perquiri in domo,vbi eſt ſuſpicio,etiam in alieno territorio.ſecundum Bald.hic.Et vide etiam Cyn.quando poſsit perquiri in domo tua, ſi habeo ſuſpicionem,quòd ibi ſit res mea.qui dicit in effectu,quod Barto.hic,quem ſequitur Pet.de Ancha.in clemen.j.de vſur.per Spe.de inſtru.edit.§.videndum.ver.pone inſtrumenta.

g ¶ Si fugitiui.Et not.hic bonum text.cum gloſſ.de dictione,alius,alia, aliud, quæ eſt repetitiua ſimilium:vt hic not.Adde not.per gloſſ.& doct.in capit.ſedes.de reſcriptis.quia non ſemper verum,& ibi nota, maxime quando adijceretur dictio, quicunque alius.Et videtur probari ſubtiliter in l.j.§.debitum.infrà, de conſtitu. pe.allegata in dicto capitu.ſedes.Facit quod habetur vt l.fina.§.cui dulcia.de vino triti.& oleo legato.Item importat ſimilitudinem,niſi ſub ratione ſubiectæ materiæ aliud inducat,ſecundum Iacob.de Bella.in authentic.vt defuncti.in princip. & ibi gloſſ.collatio.v.& quando dixi quod dictio alius implicat ſimilitudinem pœnæ idem tenet Bald.in l conuenticula.in iiij columna.de epiſcopis & clericis, Et ad quæſtionem Bald.quod ſi ſtatutum dicit,vel alia pœna intelligitur de ſimili.Adde quod Bal.in l.ij.in.& iiij.colum.ſuprà,de probatio.dicit,quod ſi ſtatutum dicit quod ſi quis fecerit inſultum,puniatur in decem.Si vero vulnerauerit, puniatur maiori pœna:ſi cum cicatrice maxima,quod poterit puniri ad mortem.Et vide quæ ſit maxima pœna,& adde hic Bald.in l.fina.infrà,de his qui à non do. Et idem in aduerbio aliter,ſecundum Bald.in l.fina.in penulti.colum.infrà,de ſuis & legi.Quid ſi dicatur,quæuis alia.vide.Imo.in Clemen.j.de re iudic.& ibi gloſſ.in ver.alia quæuis.Et quod dictio alius,denotat ſimilitudinem,adde tex.in cap.cum non ab homine.de iudi.ibi,ſeu alio crimine.Et vide tex.cum gloſſ.in l.in bonæ fidei.de rebus creditis.Et quod importet ſimilitudinem, bene facit text. in l.j.ff.de reb.dub.Nam vbicunque vna pars alternatiuæ eſt dubia, alia alternatiua declaratur habito reſpectu ad id quod eſt certum. Audiui allegare gloſſ.in clemen.ne Romani.de electio.& textus in l.prima.prælleg.ponderat Bald.ad hoc in l.conuenticula,de epiſco.& cleri.Et aliud quod dicitur,quæcunque alia, quod denotet ſimilitudinem,vide glo.in l.illud.C.de ſacroſanct.eccle.Vide Bal.in l.item nobis, j.de adulte.& quod dictio cæterum,& alius,non ſit implicatiua,vide text. & ibi gloſſ.& Bar.in l.non ſolum.§.quæritur.ff.de procura.quem ita etiam aliega.Dyn. inſtitu.de actio.in prin.j.quando offi.iudi.ſit actio.in fi.Ad materiam adde Bal.in l.& ſi poſt.ff.ſi quis cau.Adde de dictione,alius,alia:vide Barba.conſi.vij.& xxx. viij.ij.lib.Et adde ſecundum Pau.de caſt. de verbo, deprehẽdatur, quod neceſſe eſt quod inueniatur in flagranti crimine,& non ſufficeret probare ꝑ teſtes.quod etiã tenuit Ange.& Rap. & facit l.palã.§.quæ in adulterio.de ri.nu. ſed ſi ſtatutũ diceret, quod ſi qs deprehenſus fuerit in homicidio, debet intelligi ꝑ ꝓbationes legitimas, vel confeſsionem: vt l.j.cum gl.ſ.vbi ſe.vel cla.Itẽ dicit per text, hic in verbo, debilitetur. ꝙ ſtante ſtatuto quod debilitãs membrum,tali pœna puniatur. quod puniat incidens digitũ,quia minus debilitatur,licet digitus nõ ſit mẽbrum,ſed officiũ mẽbri.l.non ſunt liberi, de ſta.ho. & not.per Bart.ff.de pub.iudi.l. ij.Dicit tamen ſecundum Bal.quod accuſator debet eſſe cautꝰ, quod non dicat,digitum debilitauit, ſed manũ.De qua materia per Bar.conſi. ccj. incipi.quæritur num quid digitꝰ.Et de dictione,alius, alia, vide Ro.conſil. el. Item per iſtũ textum.dicit Guid.de Suſa. vt refert Ioã.And. in addi ad Spe.in ti.de cõſti. ꝙ ſtãte ſtatuto quod deferens bladum extra diſtrictum amittat bladũ,& equum: ꝙ repertus in via,tenebitur, niſi dicat ſe ducere, ad domũ, vel ad molendinũ:& illa ſint circa locum, vbi fuit inuentus. Dicit tamen Io.ꝙ reuertendo fuit inuentus,ita quod pœnituit,debet iuuari.Refert etiam quod Huber.de bohotenuit cum mitius puniendum,quàm ſi maleficium perfeciſſet.

h ✠ P. P A V. P. ¶ Si fugitiui.Hanc legem repetit Cepo.cum l.ſeq.vt ſuper addidi ad Bar.

g ✠ POMATES. ¶ Si fugitiui.in fi.gl.Abb.& quod vult ꝙ dictio alius,eſt repetitiua ſimilium qualitatum,ponunt Cano.c.ſedes.de reſcri.Pro iſta gl.adde aliã gl.in §.ſed quia ſolitum.in verb.ſ.in prœmio Digeſtorum.& Bar.in l.ſi.C.de tẽp. in integ.reſti.De materia vide quæ poſui in opp.ad Alex.& ꝙ alius non ſit repetitiua ſimilium,vide quod dicit Bar.in l.ſed & reprobari.in princi.ibi, contra hunc tex.ff.de excu.tut.& reprobatur in illis verbis,Chriſtus eſt crucifixus,& cum eo duo alij latrones.

h ✠ P A V. P. ¶ Si fugitiui.Ad apoſtil.primam Alexan.ibi poſitam de dictione alius,alia,aliud,vide pulchra verba Comen.de iſta dictione in conſi.xlvj.incip. pater filius,poſt princip.& vide omnino Barbar. qui reprobat gloſſ.in terminis iſtius legis,quia eſt adiecta dictio, quilibet, in lege cum acutiſsimi.in xij.colum. & ſequen.de fideic.vbi per multa allegat de iſta dictione.& ponit limitationẽ vt non procedat quando adijcitur alia dictio,puta quilibet alius &c.Ad quod vide etiam alias gl.per Fel in c.ſedes.in j.& ij.col.ver.quia declaratis.de reſcri. vbi habes etiã in contrarium alias deciſiones & gl.& vide eundẽ ibi in vlt.col.latius remiſsiuè loquentem.Itẽ vide no.do.Ant.conſi.xxx.in j.col.in ij.dubio.quod ſemper non repetunt ſimilia,ꝙ quando ponuntur cũ copula,nõ intelligũtur de ſimilibus. & quædam alia habes per eundem conſi.lxviij.per totum.Item ꝙ dictio alius, ſit repetitiua ſimilium,licet adijceretur dictio vniuerſalis,quiſq;,vel alia ſimilis,vide Iaſ.in l.ſi vnus.in prin.ij.col.prope fi.ff.de pact.Item inquantum dictum fuit ꝙ dictio,alius,ſit repetitiua ſimilium,limitatur non procedere, vbi eſt adiecta dictio quilibet,vel ſimilis.Glo.hic vult contrarium,quam reprobat Barb.vt habetur.ſ. ſed eam defendit Soci.vt habes in l.j.in ij.notab.vbi eſſet alternatiua, procederent gl.contraria,cõtra allegata per Barba.& alios,de quibus.ſ.vide etiam quam ipſe ponit in l.quædam.in iij.col.e.ti.An & quando ſit repetitiua alius,& de dictione cæteri,quæ non recipit iſtam reſtrictionem,vide Are.in l.tandem.in ij.notab.& de duobus reis.Item de eo quod dictum eſt quando contra dictionem alius, adijceretur dictio quiſquis,an ſit repetitiua ſimilium,vide Iaſ.in l.quiſquis.C.qui admit.

LEX II.

e ¶ Equirendi.[e] Per officium iudicis dat̃ facultas domino in alienis domibus perquirendi furtiuos.h.d.Opp. inſtitu. de ob.quæ ex deli.§.ſed hæ.Gl.in l.j.ff.eo.dicit ꝙ eſt ſpeciale in ſeruo fugitiuo:ſecus in
1 alijs rebus inanimatis. † qd̃ ſatis placet, ꝙ perquiſitio fit ad vtilitatem priuatam: ſecus ſi ad publicã vtilitatẽ, vt l.omnis.j.de aquæduc.lib.xj.facit l.quoſdã.de metallarijs.eo. lib. † Itẽ prædicta vera
2 f niſi appareãt indicia:ꝙ in dicta domo deberent eſſe res. Tunc enim ꝓpter indicia peruenit̃ ad miſsionẽ perſonę ad torturã:multo magis ad perquiſitionẽ domus:vt ff.de quæ.l.j.et
3 per totũ.j.de quæ.† Quæro,vtrũ qñ implo ratur iſtud officium iudicis:debeat dari libellus. Reſpon.non:quia eſt officium iudicis quod miſericorditer imploratur:vt no. in ſimili.ff.de inter.ac.ſuper rubrica.

1 ¶ *Eſt in electione indicis amputare pedem ſerui fugitiui, uel illum damnare in metallum.*

LEX III.

g ¶ I fugitiui.[g] Si ſeruũ in actu tranſeũdi ad hoſtes deprehẽdãtur, pœna pedis, aut metalli puniunt̃.h.d. Oppo. ff.de pœnis.l.ſi qs aliqs.§.j.Sol.ibi perfectè trãſierũt,hic fuerunt capti in itinere.Opp. pari pœna ſunt puniendi: vt l.ſi quis non dicam.C.de epiſc.& cle.Dicũt quidam,qd fallit iſta reg.Doc. Vltramontani dicunt, ꝙ hic peruenit ad actũ remotum:ibi venit
1 ad actum propinquum.Quæro, † in cuius electione ſit amputare pedem:vel damnare in metallum.Dico quod eſt electio iudicis:vt l.j.§.expilatores.ff.de effra.& expi. Contra hoc videtur gl.in l.quicunque.j.e. & dicam incontinenti iſtam l.corrigi in eo quod dicit,pedis amputatio.vide auth. ſed nouo iure.

do fuit inuentus,ita quod pœnituit,debet iuuari.Refert etiam quod Huber.de bohotenuit cum mitius puniendum,quàm ſi maleficium perfeciſſet.

h ✠ P. P A V. P. ¶ Si fugitiui.Hanc legem repetit Cepo.cum l.ſeq.vt ſuper addidi ad Bar.

g ✠ POMATES. ¶ Si fugitiui.in fi.gl.Abb.& quod vult ꝙ dictio alius,eſt repetitiua ſimilium qualitatum,ponunt Cano.c.ſedes.de reſcri.Pro iſta gl.adde aliã gl.in §.ſed quia ſolitum.in verb.ſ.in prœmio Digeſtorum.& Bar.in l.ſi.C.de tẽp. in integ.reſti.De materia vide quæ poſui in opp.ad Alex.& ꝙ alius non ſit repetitiua ſimilium,vide quod dicit Bar.in l.ſed & reprobari.in princi.ibi, contra hunc tex.ff.de excu.tut.& reprobatur in illis verbis,Chriſtus eſt crucifixus,& cum eo duo alij latrones.

h ✠ P A V. P. ¶ Si fugitiui.Ad apoſtil.primam Alexan.ibi poſitam de dictione alius,alia,aliud,vide pulchra verba Comen.de iſta dictione in conſi.xlvj.incip. pater filius,poſt princip.& vide omnino Barbar. qui reprobat gloſſ.in terminis iſtius legis,quia eſt adiecta dictio, quilibet, in lege cum acutiſsimi.in xij.colum. & ſequen.de fideic.vbi per multa allegat de iſta dictione.& ponit limitationẽ vt non procedat quando adijcitur alia dictio,puta quilibet alius &c.Ad quod vide etiam alias gl.per Fel in c.ſedes.in j.& ij.col.ver.quia declaratis.de reſcri. vbi habes etiã in contrarium alias deciſiones & gl.& vide eundẽ ibi in vlt.col.latius remiſsiuè loquentem.Itẽ vide no.do.Ant.conſi.xxx.in j.col.in ij.dubio.quod ſemper non repetunt ſimilia,ꝙ quando ponuntur cũ copula,nõ intelligũtur de ſimilibus. & quædam alia habes per eundem conſi.lxviij.per totum.Item ꝙ dictio alius, ſit repetitiua ſimilium,licet adijceretur dictio vniuerſalis,quiſq;,vel alia ſimilis,vide Iaſ.in l.ſi vnus.in prin.ij.col.prope fi.ff.de pact.Item inquantum dictum fuit ꝙ dictio,alius,ſit repetitiua ſimilium,limitatur non procedere, vbi eſt adiecta dictio quilibet,vel ſimilis.Glo.hic vult contrarium,quam reprobat Barb.vt habetur.ſ. ſed eam defendit Soci.vt habes in l.j.in ij.notab.vbi eſſet alternatiua, procederent gl.contraria,cõtra allegata per Barba.& alios,de quibus.ſ.vide etiam quam ipſe ponit in l.quædam.in iij.col.e.ti.An & quando ſit repetitiua alius,& de dictione cæteri,quæ non recipit iſtam reſtrictionem,vide Are.in l.tandem.in ij.notab.& de duobus reis.Item de eo quod dictum eſt quando contra dictionem alius, adijceretur dictio quiſquis,an ſit repetitiua ſimilium,vide Iaſ.in l.quiſquis.C.qui admit.

Si max

a ¶ Sed nouo iure. Aduerte: quia gl. dicit hic de nõtario faciẽte chartam falsam, pœna magna puniri. Quod intellige tñ secundum Bal. in c.j. de prohi. feu. ali. per l. ot est re vera falsum, sed temerariũ: ar. ff. si aduer. deli. l.ij. & no. in aut de non alie. §. qa tum ea forma, qua cauetur in d. ca.j. & ibi subdit, vtrũ per pœnã amputationis manus, quæ imponit notario ita conficiẽti illud instrumẽtum, de quo ibi, tollãtur aliæ pœnæ ibi descriptæ. & dicit Bald. q̃ non; quia ipsa sola amputatio manus inducit priuationẽ officij, & infamiã: quia ex causa famosa inducit infamia per legẽ imperialẽ. Adde quod hẽ in l. iubemus. ĩ. de test. & quod ibi dixi: & adde quod Bald. in c.j. §. callidis. de ,phi. feu. allie. per Feder. dixit ibi esse casum in ver. scriba. &c. qui tex. est singu. secundũ Bal. in rubric. C. res inter alios act. in fi. Quod notarij qui scribũt instrumẽta, qui sciũt cõficere in fraudẽ vsurarũ debent ab officio tabellionatus remoueri ob infamiam. Cui adde etiã Bal. in l. iubem⁹. §. sane. C. de sacrosan. eccle. & ibi Iaco. But. melius, licet Bal. eum non allegat. & adde Bald. in l. si mandatũ. C. manda. qui dicit q̃ notarius faciẽs instrumẽtum clãdestinum, debet puniri. Allegat. Inno. & vide in l. cũm fratrem. C. de his qui bus vt indig. Et vide quando instrumentũ fit falsum & per consequens notarius puniatur de falso, q̃ Bal. in l. post diuisionem. ff. de iur. & fact. igno. Et quando notarius conficiens instrumentũ super re illicita puniatur. vide Barto. & Bald. in l.ij. C. de peti. bo. subla. libr. x. & omnino Bal. in rub. de fide instru. in ix. colũ. versic. dixi tertio. Et ista adde ad intellectum no. per Bar. in l. si quis obrepserit. de fal. & tex. & Bal. in l. iij. ĩ. de euict. Et quando reperitur in instrumento aliqua solennitas, si illa non interuenit, præsumitur instrumentum falsum. in text. nota. in l. nulli. C. de nume. & actua. lib. xij. & ibi qua pœna puniatur tunc notarius. Sed hoc debet intelligi vt per Bar. in l. si post. ĩ. de iur. & fact. igno. & vide in l. iubemus. ĩ. de testi. & ibi Bal. Adde dum Bar. dicit q̃ abscindetur illa manus quæ minus potest, quod idem tenuit Pau. de Cas. hic. qui vult quòd si quis habet manum vnam aridam q̃ illa sit amputanda: & q̃ deformitas etiam in hoc facit pœnam. Et ita dicit determinasse Io. And. in mercurialibus in regula, in pœnis. & Angel. hic allegantem pro hoc bonum tex. in l. iij. §. ij. ĩ. arb. fortim cæsa. vbi appellatione arboris continentur arbores, quarum radices desierunt viuere. Et ita punitur per illum titulum, qui similes arbores incidit, donec sunt in pede, quemadmodum qui incidit alias arbores, quarum radices sunt viuæ. Item adde secundũ Pau. de Castr. latro non dicitur nisi quando palam & in strata publica: & non dicitur famosus, nisi pluries fecerit consueuit, secundum etiam mentem gl. hic quod dicit notandum ad statuta fare scientia mentionem de furibus, & latronibus famosis: quia pro vna vice non possunt dici famosi. An autem stante statuto q̃ pro tertio furto quis suspendatur: & sic. quis facit furtum notabile & maximum an debeat suspendi? Bal. hic dicit q̃ Alij contra quia magis aggrauatur delictum ex frequentia, quam ex magnitudine rei subtractæ. Et hanc partem tenet hic Raph. cum quo transire videtur Paul. de cast. Quid autem si primum, & secundum furtum fuerunt facta extra territorium: an iudex poterit aggrauare pœnam tertij furti commissi in suo territorio? Et dicit Pau. de ca. quod sic, secundum doc. de quo vide inter consilia Baldi quoddam consilium cccclxxiij. iiij. lib.

b ✠ P, P A V. P. ¶ Abscindi manus. In quo debet abscindi manus notario

1 ☞ *Si manus debet abscindi, debet intelligi de minus potenti.*

2 *Et quæ sit differentia inter publicum latronem, & furem. nu. 2.*

a SEd nouo. [a] Quæritur q̃ sunt casus, ĩ q̃bus de iure, p pœna seqtur membri abscisio. gl. põit hic aliquos casus, quos vide. Quæro, dicit q̃ debet abscindi manus [b]; quæ abscindet, dextra, vel sinistra †? Certè illa, in qua põt minus. ar. l. interpretatione. ff. de pœ. Quæro †, & reuoco in dubium qualiter fures debeãt puniri. Nos habemus de hac qõne diuersas leges: nam de iure antiquo pro furto imponebatur pœna extraordinaria: vt l.j. ff. de fur. nisi esset publicus et famosus latro, qui furca suspendebatur. l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis. Et aduerte: quia gl. intelligit publicum latronem, qui cõsueuit furari: & gl. nostræ vbiq̃ hoc dicunt, & ita obseruant: & tñ ,ppriè nõ dicit bene: nam ille. §. loquitur de publico latrone: sed q̃ cõsueuit furari, est publicus fur: nõ est publicus latro: qa latro est ille, q̃ per vim &c. vt hic in tex. postea superuenit ius. Auth. de quo habes hic. Postea supuenit q̃dã constitutio noua, de pa. tenẽ. §. si quis quinque solidos. x. col. quæ dicit, q̃ qcũq̃ subtraxerit valorẽ quinq̃ solidorũ, furca suspẽdatur. Postea superuenit alia cõstitutio de pact. infirmam. §. furtũ. & ibi gl. multa dicit. Finaliter de his habemus hodie statuta in qualibet parte Italiæ, & illa obseruantur.

b 1 ☞ *Multiplicatio delictorum causat multiplicationem pœnæ: & nu. 3. remissiue.*

2 *Qui non potest soluere, luit in corpus.*

4 *In pœnis alternatiuis cuius sit electio.*

5 *Officialis, qui ignorauit delictum, excusatur in syndicatu.*

QVicunque. Qui seruũ fugitiuum scienter suscipit, pœna hic statuta punitur. secus si ignoranter: & dñs dolum committens, seruo priuabitur. h. d. Not. ex hac l. pœnã eius, qui suscipit seruũ fugitiuum. Secundò not. † q̃ ex multiplicatione delictorũ, sequitur multiplicatio pœnæ. Tertiò no. † q̃ q̃ nõ põt soluere, luit in corpore. Vltimò not. q̃ ignorans non punitur. Opp. ad principale de l.j. §. qd aũt. ff. de ser. corru. Sol. Hæc intelligitur secundum illam, quando suscepit dolo. Oppo. de colo. Thracensibus. l.j. Quidã habent de col. Ilyr. dicit glo. speciale est ibi. Tu dic melius vt ibi. nã hic loquitur qñ suscipit sciens eũ fugitiuum, & cuius erat: ibi sciebat fugitiuũ, sed ignorabat cuius erat. Opp. j. de cõ. ser. ma. l.j. Sol. Quo ad aliud ibi fit æstimatio quam hic. Item oppo. † & videtur q̃ ad

3 multiplicationem delicti, nõ sequitur mul

c tiplicatio pœnæ [c]: vt l. ei qui ff. de furt. qd̃ no. in l. vulgare. in prin. e. ti. Sol. vt in qualibet earũ no. & dixi plenè in l. nũquã plu-

d ra. de priui. deli. Et circa hãc l. [d] † quæritur

4 hic imponitur pœna alternatiue: in cuius

e est electiõe. [e] Gl. verò dicit hic q̃ est in electione rei. quæ est super verbo xxx. an. qd̃ no. bene. Contrariũ videtur no. p doct. ĩ. l. pxi. & videtur text. in l.j. §. expilatores. ff.

f de effr. Dico ergo sic: Quando q̃ [f] nomina imponentia pœnã, dirigũtur ad iudicem, quando q̃ dirigũtur ad reũ: quando q̃ sunt dubia. Quando dirigũtur ad iudicẽ, qa dicunt, puniatur, condẽnetur, & similia: tũc est electio iudicis: vt ĩ. l. pxi. Quando dirigũtur verba ad reũ: & tũc est electio rei. Casus est hic. Si verba sunt dubia, vtp̃ dicit statutum, sit pœna pedis, vel metalli non loquitur iudici, neq̃ reo: tunc puto q̃

g in pœnis corporalib⁹ sit electio iudicis: [g] vt l.j. §. expilatores. ff. de effr. in pecuniaria sit electio rei. arg. de iure do. l. plerunque. Nota similem distinctionem facit glos. in legatis in l. Lucio. ff. de leg. ij. Quærit glo. qua actiõe petatur illud. Veritas est quòd

5 condictione ex l. ista petetur. Vltimò † ego recordor q̃ semel syndicabatur hic quidam Capitaneus: fuit. Si data quædam petitio quod quidam ribaldus Perusinus ingressus fuerat palatiũ, & intrauerat multis vicibus contra formã statuti: Capitaneus excusabat se q̃ ignorabat eum esse Perusinum. Dicit Cy. q̃ allegabat pro eo istũ text. quia loquitur de eo qui ignoranter suscipit seruum fugitiuum.

1 ☞ *Qualiter puniatur officialis negligens.*

intelligẽ dummodo sit ætatis annorum xxv. secundum Bald. in c.j de prohib. feu alie. per Loth. Fit ista aut. cum l.ij fugitiuus. et Cepol. hanc pœna imponi posit pro furto de iure communi, vide Ilan. Iason seruus in pen. col. de condi. ob cau. & ibi etiam examinat dictum Bal. q̃ pro vno furto magno potest imponi pœna mortis, licet à lege vel a statuto requirantur tria.

c ¶ Multiplicatio pœnæ. Vide Bart. in l. q̃ cum telo. ff. de sicar. & in l.j. ff. de extraor. cri. & vide Iulan. Imol. non dicam rapere. de epis. & cleri. & in l. data opera. in fin. col. qui recep. & in l. arboribus. §. Iulianus. ff. de vsufr. & in l. qui autem opera. ff. de inta. & in d. las q̃ cum telo. & in ca.j. §. iniuria. in vlti. col. de pa. tur. fir. & hic & vide do. Ant. in c.j. de eo qui mit. in poss. in vlti. charta.

✠ POMATES. ¶ Et circa hanc l. Insta materia vide Ange. in tractatu maleficiorum, glo. in verbo, si nõ soluerit intra decem dies. in ij. col. latè Feli. in c. & inter cætera. in ij col. de rescri, cumulantem quid sit electio, sed limitat de cẽ modi. & adde Cepol. in repe. l. si fugitiuum. in fin. col. in fi. §. eo.

¶ In cuius est electione. Et vide singularem Bald. in l. fina. ĩ. de nup. & quod no. Imol. in l. ij. ff. vt bo. rapt. & per Imol. in l. ij. ff. de pub. aud. per Ange. de Are. in trac. maleficiorum. in gl. in ver. quas si non soluerit. & in verſi. cui autẽ ſ. statutum imponat pœnã alternatiue. ĩ. q̃ dixi post Bart. in d. l. de pupillo. §. plurib⁹. de ope. no. nun. & ad de latè Bal. in l. si fugitiuus. & in authẽ. sed nouo iure. ĩ. e. Nec potest dare iudex electionem mortis reo. l. aut damnũ. §. j. & ibi gloss. ff. de pœnis. Et hic adde Bald. in l. data opera in ij. colũ. C. qui accusa. poss. & in liberatiõe pœnarum cuius sit electio, vide Bald. in d. l. fi. ĩ. de nu. in fi. Et colligit Petr. de Anch. ex gl. in c. de causis. de offic. delega.

vt ibi referunt Moderni, q̃ est electio iudicis. vide ibi vnum verbũ. Adde secundum Ange. vt refert Pau. de Cast. quod Bar. contulit. q̃ si statuto cauetur q̃ pro tali maleficio ponatur pœna quinquaginta ducatorum, quam si non soluerit infra decẽ dies, amputetur sibi pes. & reus cui de facili posset soluere. q̃ iudex nõ debet amputare, sed compellere ad soluendum, per l. cum duobus. § idem respondet. ff. pro socio. quod non placet Pau. licet Raph. dicat contra facere: quia non est pœna delicti: sed pœna retardatæ solutionis: vt l.j. cum ibi not. de in lit. iuran. quæ retardatio manebit impunita, secundum opi. Bar. quod non videtur dicendũ per l. nunquam plura delicta. de priua. deli.

f ✠ POMATES. ¶ Ergo sic: quando q̃. Vide plene Cepol. ĩ. in l. si fugitiui. co. titu. per ix. col. in iij. q. & Ana. consi. xxij. col. ij. & Feli. plene in c. inter cæteras. col. j. & iij. seq. de rescrip. in c. sicut Iudæi. de Iudæ.

g ¶ Electio iudicis. Vide Barto. in d. §. expilatores. vbi aliter videtur sentire. Et vide Bald. hic & ĩ. l. proxi. Sed istud hic sequitur Inno. in l.j. de publi. iudi. Et ista electio debet fieri per iudicem parte citata, secundum Bal. in l. si fugitiui. ĩ. e. Et de materia etiam per Bal. in §. pœna grauior. in iij. col. Et q̃ in pœna criminali electio sit iudicis, vide gl. lxiij. dist. in summa. quam teneo, vbi non constat ad quem verba referuntur: licet aliter Bal. sentiat hic. Et no. q̃ in alternatiuis iuris videtur q̃ indistincte sit electio iudicis, secundum gl. ordinariam tunc. o. textu in c. i. crapu. a in fi. de vita & ho. cler. Vide omnino Bal. in l. Lucio. de leg. ij. Et tu vltra prædicta ad regulam huius legis q̃ qui non potest soluere, luat in corpus. Adde. et limita secundum do. Mari. Soci. in c. ad liberandum. de accu. Primo ? pœna incurrenit applicanda hic: vt in c. Odoardus. per doc. de solu. De quo & per eundẽ in rub. de dila. artic. xx. q. vt in c. Odoardus. per doc. de solu. De quo & per eundẽ in rub. de dila. artic. xx. q. xxvj. ver. xvij. quæro. Secũdo limita vt per Inno. in d. c. Odoardus. ſ. si pœna quæ

veniret ex contractu vel quaſi: ex quo talis poteſt cedere bonis: & ſic expectabi-
tur,donec perueniat ad pinguiorem fortunã. Tertiò limita,vt per Bar.poſt Mar.
Sil.in l.j.§.generaliter.ff.de pœnis.& ibi habes etiam quartã. Quintò, vt per Bal.
hic.poſt Inn.in d.c.Odoardus.

a ☙ P. P A V. P. ¶ Mancipia. In iſta lege allegatur vna gl.pro ſingulari q̃ lex vel ſtatutũ puniens deli-
ctũ,& aliud p̃ſuppo-
nẽs delictũ,non veri-
ficaꝫ in eo, in quo nõ
verificaꝫ præſuppoſi-
tum. De quo vide la-
tè Feli.in c.nonnulli.
in prin.in vlti.charta.
de reſcri.in verſi. am-
plia iſtã. vide in Ber-
tach. in verbo, ſtatus
tũ.de delict. in v. vel
vi.co.& Roma.o no
ſingulari cccxcij. in
cip. ſtatutũ puniens.
Et ſequitur Iaſi l.j.in
ij.col.in pri.i ver. ter-
tiò adde.ff.de iuſt. &
iure.licet dicaꝫ Bald.
hic contrariũ tenere.

b ¶ Puniatur. Vide Bar
tol.in l.j.j.qũo & qñ
iudex.& in l.qđ iuſ-
ſit.ff.de re iud.& Ioã.
And.in tit.de alle. &
diſp.in addi. Spec. &
vide Bald.hic in l.j.j.
qũo & qñ iudex. &
in l.iubemus.j. de te-
ſta.& in l.q accuſare.
ſ.de eden.& in c.ſup
eo.quod metus cauſ.
& Bar.in l.fi.j.de ma
gi.conue.& in l.Pau-
lus.ff.de fal.

c ¶ Cum ſeruũ. Et vi-
de gl.hic, quã allega-
ui tibi in l.iij.§.in eũ.
& de dã.infect.in fin.
Et qñ in caſu huius le
gis,apud quem inue-
nio ſeruum meũ fugi
tiuũ:& opponit mi-
hi,q̃ ipſe eſt dñs ſer-
ui:an hoc caſu ſit in-
cõtinẽti reſtituẽdus:
vide plenè Bald.in l.
ij.ad fi.ſ.e.& in l.inde
biti.§.j.ff. de condict.
indebiti.

ADDE ſecundũ Pau.
de Caſtr. referentem
Bal.hoc dicentem per
hũc textum, in fi.ibi:
nec principali bene-
ficio.q̃ ſi datũ ſit ali-
quibus arbitriũ ge-
nerale ſup bono ſta-
tu Reipublicæ, quòd
virtute talis arbitrij
non poſſunt aliquem
officialem liberare à
ſyndicatu. & iſtum
caſum dicit Paul.ad-
dẽdum ad illos, quos
ponit Bart.in .ambi-
tioſa.vbi iſtũ non po-
nit. Itẽ adde ſecũdum
Bald.q̃ officialis ſe-
mel repulſus ab offi-
cio, vel in ſyndicatu
condẽnatus, ad illud
amplius nõ debet eli-
gi: vt eſt gl.in authen.
de armis.col. vij. Ad-
de etiam qđ Iac.But.
vt referunt Bald. &
Pau.de Caſt.ex gloſ.
quæ incipit, vt ad ſe
vadat.ibi cũ effectu
dicit,q̃ ſi ſtatutum di
cat q̃ turbans aliquẽ
in poſſeſſiõe puniaꝫ,
& poſſeſſionẽ reſti-
tuat:q̃ illud verbum
turbãs, debet intelli-
gi de turbatione ex-
pulſiua, propter verbũ reſtituat non autem inquietatiua, de qua loquitur l.viij.fa-
cit ff.de vi & vi arma. Et ſic euitabit pœnam ſtatuti, Sed Bald.tenet contrarium:
quia illud verbum turbans intelligi debet de quacũque turbatione quãtũ ad pœ-
nam x. Et dum dicit,reſtituat,bene illud refertur ad turbationẽ expulſiuã, vel etiã
ad turbationẽ inquietatiuã,quia quo iure turbat inquietando,videtur ab eo poſſe
auocare:ſi reſtituat,a turbatione deſiſtat:& hoc forte dicit verius. Paul.de Caſtr.
refert tñ Raph.dicere Bal.h.d.aio cõtradicendi:quia eſſet extendere ſtatutum pœ-
nale.de quo latius hic
per Pa.qui in effectu
tranſit cũ Bal.cui ad-
de qñ qs teneatur de
vi turbatiua,Bal.con
ſi.cccxxxj.j.lib.

☙ POMATES.
¶ De iure tertij. Li-
mita q̃ iſtud nõ pro-
cedit in materia bene
ficiali.Ita Anchar. in
cõſi.ſuo ccxcviij.ver-
ſi.& illa tollitur.

☙ P. P A V. P.
¶ De iure tertij. Vi-
de q̃ ſcripſi poſt Bar.
in l.ij.C.de except. rei
iudic.& in l.fin.C.de
rei ven.

☙ POMATES.
¶ Si ex pecunia. Vi-
de Are.cõſi.cl.col.fin.
& Alexãd.cc.volu.v.
vbi loquiẽ in libello
continẽte repugnan-
tiam,etiam habẽtem
clauſulam,eo meliori
modo &c.

☙ POMATES.
¶ Allegãs contraria.
non audiẽ, niſi alter-
natiue intentaret, q̃
tunc reqriẽ exceptio
à parte,ad hoc vt te-
neatur eligere.text.eſt
& ibi not.Angel.in l.
Papinianus. §. ſi in-
uitum.ff.de inof. teſt.

☙ POMATES.
¶ Modo intro. Ad-
uerte q̃ Bart. videtur
eſſe cõtrarius in l.edi
ta.in v.colũ.in ij.re-
gula cumulationis.
C. de edendo. vt ibi
aduerte: quia regula
iſtius l. fallit vt non
habeat locum,qñ ali-
qs de aliquo iudicio
ſuccubuit. Nam pote
rit intẽtare iudicium
contrariũ. Primo in
quo ſuccubuit, puta
intentaui poſſeſſionẽ
& ſuccubui:potero i
tentare petitorium.
q̃ Bar.in l.naturaliter.
§.nihil cõe.in j.lectu.
ff.de acq.poſ.Barto.in
l. Papinia. §. ſed nec
impuberes. ff. de in-
offi.teſt. Idem Bartol.
per tex.ibi in l.Aure-
lius.ff.de libe.lega.&
qũo debeat puniri,q̃
de vno iudicio trãſit
ad aliud, in expenſis
tractat Feli.Iate in ca.
ad audiẽtiam.el ij.in
xj.col.extra.de reſcri.
¶ Gloſ.tñ mag. Et ſi a
libellus cõtrarius q̃-
cedat,& qũo & par-
te non opponẽte, vi-
de in § nihil cõmune.
in xvj.col.& Bal.in l.
ordinarij.in iiij. colũ.
ſ.de rei ven. Et ſi præ
ſens allegat ſibi con-
traria,põt reus acce-
ptare vnũ ex allega-
tis. Et iſtud proſequi-
tur Bal.in l.cũ precũ.
C.de liber.cau. Et li-
mita hũc tex. niſi da-
tus eſſet ordo in pœ-

LEX I.

SI ex pecunia. [c] Iſta lex eſt ſubtilis; & habet materiam vtilẽ & breuiter dicit. † Al-
legans contraria [f] non audi-
tur.h.d.vel aliter.† Quãdo ſunt duę actio-

De furtis, & ſeruo corrupto. Rubrica.

☞ *Allegans contraria non auditur. & nu.4. ubi quãdo.*
Quando ſunt duæ actiones, quæ non contradicunt origi-
ne adinuicem, ſed in exercitio, quis debet unã eligere.
Furtum requirit animum lucrandi ſibi uel alij.
Iudicia contraria quæ tolluntur electione, an tollãtur ipſo
iure, uel ope exceptionis. remißiue.
Excipiendo an quis poßit contraria allegare. remißiue.
Agendo, & excipiendo. an quis poßit cõtraria allegare.

Mancipia. [a] Qui mancipia & libertos ciuitatis ſuſcipiunt,pœna huius legis tenen
tur:& etiã iudex,q̃ in eis perquirendis ne-
gligens reperitur.h.d. Quid vult tex.in fi.
dum dicit nec vendẽdũ,&c. Gl.ponit mul
tas expoſitiones. Tu tene primã, tanquam
magis no.& vide glo.Oppo.& videtur, q̃
alia pœna puniaꝫ: [b] vt ff.e.l.j.§.hoc autem.
Glo.ſoluit duobus modis. Secunda ſol.eſt
vera. Dic vt in gl. Et ex his nota† q̃ officia
lis negligens puniẽ, non illa pœna actio.in
factum,quæ deſcendit ex quaſi maleficio,
tãquam fecerit litẽ ſuam:ſed in alijs reme-
diis:vt hic,& in auẽ.vt diffe.iudi.& l.iiij.§.
in eum.ff.de dam.infec.de magi. conue.l.j.
Dixi in l.fi.ff.de varijs & extraor.cog.

Cum ſeruũ. [c] Si cõtra agen
tem cõdictione
ex l.quicunque ſ.e.opponatur do
minij exceptio,ſtatim per torturam ſerui
examinabitur.h.d. Quæro,qua actiõe hic
petebatur ſeruus? Gl.dicit,rei vendicatio-
ne.& vide gl.primam. Nõ videtur verum
iſtud:quia per rei vẽdicationẽ nulla pœna
imponitur.& ideo dic,q̃ repetebat per cõ
dictionẽ ex l.quicũq̃.& alius reus ad eui-
tãdam illã pœnam opponat exceptionem
dominij: & hoc innuit ſequens gloſſella.
Quæro,de cuius proprietate ponit. Gl.di-
cit de proprietate ipſius rei commouentis,
vel tertij dicentis rem alterius:& vide gl.
ſuper verſi.opponit. Et ſic nota† q̃ põt op-
poni de iure tertij [d]: quod videtur contra
l.loci corpus.§.competit.ſi ſerui.vẽdi. Do-
minus Cy.ponit hic:ego pono longè me-
lius in l.ij.de exce.rei iudi.

SI quis. Occultans ſeruum fiſci, punitur pœna huius le
gis.h.d.

SI qui. Si ſeru[g] publicis ope-
ribus deputatus con-
tubernium cum ancillis cõtra-
xerit ipſe,vxor, & liberi in pu-
blicum trahuntur.h.d.

quis vnam eligere.h.d. Notabilia habes ex
hac l.quæ dixi tibi in ſummario, & con-
cordantiæ ſunt in gl.Oppo.ad hanc l.fur-
tum non committitur ſine dolo,vt l.j.ff.de
fur.& Inſti.de obli.quæ ex quaſi delic.naſ.
in princi.ſed hic non habebat animum lu-
crandi.ergo non commiſit furtum. Gl. nõ
ſignat iſtud cõtrarium. Breuiter † furtum
requirit animum lucrandi ſibi, vel alteri:
vt l.ſi quis perferendum.ff.eo.ſed hic habe
bat animum lucrandi alijs: ergo &c. Op-
po.ſecundò iſte qui emit, ſed nomine do-
mini non emit,ſed nomine ſeruorum:ergo
dominus non poſſet habere ratum illum
contractum:vt l.ſi pupilli.§. ſed ſi ego. de
neg.geſt. Dy.ſoluit in c.ratum.de reg.iur.
lib.vj.& dicit,q̃ nõ poſſum habere ratum
tanquam geſtum nomine meo ſed tanquã
geſtum nomine ſerui ſic. Modo intro [g] gl.
& opp.de l.ſi ſeruus.ff.commo.quam l.gl.
ij.paruula videtur hic allegare pro concor
dia.quam vide.gl.tamen magna [h] allega-
bat eam pro contrario,cum multis alijs:ta
men debet ſeparari.veritas eſt q̃ vtraque
actio oritur.non enim ſunt contrariæ ori-
gine, ſed oriuntur ex diuerſis principijs,
propter contractionẽ furti,condictio fur-
tiua ad ipſam pecuniã mãdati propter con
tractũ inter ſeruũ & mandatariũ. Ita loqui
tur l.cõtraria,ſed qa in exercitio reperitur
contrarietas:ideo vnã eligere debet. Ita lo
quitur hic.& q̃ ambæ ſint natæ, ꝓbat iſte
tex.ſi bene aduertatur ex eo quod dicit,eli
gere debes. Nam electio non poteſt cade-
re,niſi inter plura:vt de optio.lega.l.ſi qñ.
& ff.de lega.ij.l.cùm iſtud aut illud. Ergo
de neceſsitate concludit vtranque eſſe na-
tam.ita tenet gloſſ.& bene in l.contraria.
Opp.ſ.depo.l.iij.ff.pro ſo.l.rei.& man.l.ſi
mandauero.§.ſi tibi. Gl. ſoluit tribus mo-
dis. Prima eſt vera. nam in cõtrarijs, dictæ
duæ actiones non ſunt contrariæ origine,
nec exercitio,vt prædixi,& ex caſu legum
cõtrariarum magis manifeſtè apparet. Se-
cunda ſol.eſt dicit glo.& clarius quòd hic
volebat agere ex contractu alterius:ibi ex
ſuo. Iſta eſt quædã truffa: nec bona. Quid
enim etiã ſi ex cõtractu alterius agẽdo, qs
iſtis duabus actionibus non eſſet ſibi con-
trarius. Certè vtranque poterit intentare.
Exemplũ:ſi ponas caſum etiã in contraria
q̃ ſeruus depoſuerit, ſocietatẽ cõtraxerit,
vel mandauerit. Tertia ſol.ponit in fi.glo.
videlicet q̃ in cõtrario permittatur natiui
tas iſtarũ actionũ,nõ aũt exercitiũ, vt hic.
Hæc ſol.eſt vera ad l.j.& l.ſeruus.commo.
ad alias leges ſupra allegatas eſt falſa,quia
in eis permittitur natiuitas & exercitium.
teneas ergo primam. Itẽ opp.de l.j.§. quod
autẽ.j.quorũ lega. Sol. Ibi erat melius pro-
pter factũ aduerſarij:ideo admittit propo-
nens actiones contrarias, vt ibi.† Sumus

dẽdo,qa tñc libellus ꝓplicit[o] admittit.Bal.& ibi exẽplũ i l.ſi res.C.de or.co.ibi:ſed
qa i exercitio repit cõtrarietas.Et hãc materiã no.limito vt hic dici poſt Bal.Quid

expe-

a expediti[a] de gl.tñ ꝑ declaratiõe materiæ q̃ro tria.Primò,vtrũ qs audiat allegãs contraria agẽdo? Breuiter doct.hic multa dicunt.Tu dic clarius quàm ipsi dicãt:Aut quis vult agere contra diuersos:& nõ repellitur allegans cõtraria: vt l.Papi.§.sed nec ipuberis.de inoff.test.Aut cõtra eũdẽ:& tũc ab initio istæ actiões cõtrariãtur inuicẽ origine ita ꝙ vna tm̃ est nata.aut in origine nõ cõtradicũt sed in exercitio.Primo casu nõ cadit electio ꝑpriè:qa debet cadere eadẽ inter plura:vt.s.dixi.Et ideo dicas:Qñꝙ qs intẽtauit primo ius vere sibi cõpetẽs:& tunc ad illud non põt redire rõne cõtrarietatis:vt hac lege,tũ ẽt:qa illud remediũ ĩ veritate nõ competit:ergo sine actiõe nõ experitur:vt.l.si pupilli.§.videamus.de neg.gest.Si vero eligit ius in cõpetẽs:hic aduerte:Aut ignorãter iusta ignorãtia:& sibi nõ ꝑiudicat,vt l.mr̃.ff.de inoff.testa.& de peti.hære.l.hæreditatẽ.

b & l.Lucius.s.de inof.test.l.eũ q.Fallit primò[b] in l.si patronus.ff.de bo.lib.Rõ est ibi:qa deliqt intẽtãdo actionẽ in factũ ideo iure sibi cõpetẽti ꝑriuat:vt ibi dicit tex.licet Dy.ibi aliter intelligat,& male.fallit si eligẽdo ius icõpetẽs ĩ eo obtinuerit:quia nõ ꝑt dicere sentẽtiã iniquè ꝑlatã ꝑ eo in.l.si seru⁹ pluriũ.§.i.ff.de leg.j.fallit ĩ l.vlt.j.de cod.scdm quosdã.qđ an sit, verũ,ibi dicã.Fallit in casu,quo põt vtrũqꝫ remediũ ꝑponi,sub ꝑtestatiõe tm̃:vt l.j.§.qa aũt.quorũ leg.Rõ est[c] quã s.dixi:qa ibi causata erat incertitudo ex facto aduersarij.Qñꝙ qs eligit ius in cõpetẽs ignorãter ignorãtia iniusta:tũc de hoc multæ fuerunt opiniões.& fuit opinio iter Iurisc̃osultũ Pap.ex vna parte, & Paulũ ex alia parte.Sed dic vt plenè dixi ĩ l.Claudius.de acquirẽ.hære.Si verò eligit ius incõpetẽs sciẽter,ꝑiudicat sibi in iure competenti:vt l.mr̃.& qđ ibi no.de inoff.test.Scdo casu,qñ vtrunꝙ remediũ orit,sed est contrarietas in exercitio:tũc aut intẽtãdo vnũ ĩ eo obtinet,& ꝑhibet aliud intentare.& hic est casus.Aut intẽtãdo vnum succubuit:& tũc põt ad aliud remediũ redire:vt.l.Aurelius.§.fi.& qđ ibi no.de sta.lib.al's.de libe.

5 leg.Quæro,†circa hoc qñ ista iudicia electiõe tollũtur:vtrum tollant ipso iure an ope exceptiõis? Ista qõ est multũ difficilis & examino eã latè multũ ĩ l.naturaliter.§.nihil cõe.de acgren.

6 pos.Quæro,†an excipiendo qs possit allegare cõtraria.De hoc sunt opi.Dy.hoc tãgit ĩ c.nullus pluribus de re.iu.li.vj.& in casu gl.nostræ.& ego plenius ibidẽ examinaui ĩ.l.nemo.ff.

7 de exce.Dicatis vt ibi notat.Quæro†vtrum agendo & excipiendo quis sibi possit esse cõtrarius.Videbitis in aut.itẽ possessor.j.q po.in pig.ha.Et vtrũ excipiendo quis possit sibi esse cõtrarius,dixi aliquã tulũ s.de nõ nu.pe.aut.cõtra q ꝑpriã.& ĩ oĩb⁹ teneo cõtra op.dy.& leges,quas allegant,faciũt cõtra eũ.

1 ☞ *Bonæ fidei possessor,cui fuit res subtracta,quod remedium habeat contra eum, qui emit à fure.remißiuè.*

2 *Ex indicijs præsumitur,an emptor rei furtiuæ fuerit sciens uel ignorans.*

LEX II

d IN ciuilem.[d] Qui emit rẽ a fure,dño eã reddere debet pretio non restituto.h.d.

1 Nota hãc legẽ.Gl.facit duas qõnes.†qd si ille,cui res est subtracta,non erat dñs,sed erat bonæ fidei possessor:an habeat aliqđ auxiliũ cõtra eũ,qui emit a fure? vr̃ dicere ꝙ sic.s.cõdictionem ex.l.si coloni.de agri.& censi.li.xj.Dicam vobis.j.e.l.fi.§.sed cũ in scdam.Quæro:vtrum ille,qui emit à fure ꝑsumatur sciẽs,&

e particeps fraudis.[e] Gl.dicit ꝙ nõ,ꝑpter vnam

f emptionẽ sed si hoc frequẽtaret[f] sec⁹.†Tu dic ĩspiciẽdũ esse ꝑ

2 quãto ꝑtio emerit,& vtrũ emerit clã aut palàm? Et sic ex istis indicijs dolus perpenditur:vt.l.dolum.s.de dolo.

1 ☞ *Res ad conseruandum destinata,an statim sit ecclesiæ.*

2 *Res tradita ecclesiæ,quod statim non efficiatur sacra.*

3 *Sacræ rei an committatur furtum.*

LEX III.

g IN cõdũ.[g] Rei nõ cõsecratæ,sed ad cõsecrãdũ destinatę cõmittit furtum.h.d.Vel aliter:

1 Actio furti dat cõtra vitricũ.h.d.Opp.ſm †primum casum summariũ,ꝙ res sit statĩ effecta eccl'ię:vt l.fi.s.de sa.san.ecc.So.Dicit gl.Hic solũ destinauerat ĩ aĩo,& vouerat,nõ aũt ad actum dedicandi processerat.Et bene dicit.nam solo voto nõ trãsfertur dominiũ in ecclesiã:vt l.ij.& ibi not.ff.de polli.licet aliud sit in contractibus:vt d.l.fi.de sac.san.eccle.

a †Quæro,qd si ꝑcesserat ad actũ,& realiter tradiderat: vtrum tũc statim efficiat res sacra? Gl.vr̃ dicere ꝙ sic.qđ nõ est verum: qa sacrũ nõ efficit,nisi sit ꝑ põtifices sacratũ:vt l.in tm̃.§.sacræ.

si iudex in sententia est sibi cõtrarius,an valeat sentẽtia? vide Bal.in l.duo iudices.in fi.ff.de re iudi.vbi dicit ꝙ non & quando allegans contraria audiatur,vltra notata hic vide latius per Maria.Soci.in c.dilecti.arti.xxx.de libel.oblatio.

a ✠ P. P A V. P. ¶ Sumus expediti.No.tãmen ꝙ allegãs cõtraria in alio iudicio auditur.Ita Bal.in rub.qd sit inuesti.Itẽ no.ꝙ actor replicando nõ potest cõtrariari suo libello.secundum Bald.in c.j.de controuer.inter vasal.& empto.Itẽ ꝙ libellus cõtinẽs cõtraria seu repugnãtia non procedat.nec iuuet clausula.ius & iustitia ministrari,vide Alex.in cõsil.cx.in v.vol.col.j.Vide q̃ dicit Alexã.in cõsi.cxj.vol.j.eolũ.iij.Et de libello continente repugnãtiã eo quia cõprehẽdit vicios lẽtiã & clãdestinitatem & interdictũ recuperandæ & adipiscẽdæ & actionem et officium iudicis, & quædã alia vide per Ang.cõsil.clxj.incl.in causa quæ vertitur.in antiqua impressione.

b ¶ Fallit primò Contra hoc videtur tex.in l.Lucius.ff.de petit.hæredit.ideo secundum Dyn.dic ꝙ in l.si patronus. ista remedia erant cõtraria origini,& nõ effectui:cum tunc procedit dicta regula.

✠ P. P A V. P.

c ¶ Ratio.f.Imo etiã incertitudo esset causa alio respectu quam ex facto rei audit contraria intẽtãs.text.in l.in controuersia quẽ ponit ibi Angel. & Bar.ff.de transact. licet Fulg.ibi contradicere videat: sed debitiliter.pro qua communi facit etiã quod scripsi quomodocunque est incertus, etiam si nõ ex facto,rei cõuenti in l.ij.§. quod aut.ff. quorũ legatorum.

✠ POMATES.

d ¶ Qui emit.Limita hoc duobus modis, vt per Cepol.in cautel.quæ incipit si quis emit.Adde Iason.in l.si pretium.C.de procura.

e ¶ Particeps fraudis.Quia dicitur,aut scienter,aut ignoranter.l.eos.& ibi Bal.& ꝙ habetur in l.ciuile.j.pxi.Idẽ in recipiẽte pignus furtiuũ.l.seruus cuiusdã.de condi.inde.& Bar.in d.l.eos.& hic ad Bar.Adde Bal.& d.Io.in l.fi.ff.de hære.instit.in q. an si reperitur res furtiua penes aliquem,præsumatur ipsam furasse,vel fuisse participem furti? Bal.in l.fi.j.de quæst.in vlt.col.& ꝙ dixi post Bart.in l.si quis ex argentarijs.§.pe.ff.de eden.& Bal.hic & vide gl.in l ciuile.j.eo.

f ✠ POMATES. ¶ Sed si hoc frequentaret.Vide Ro.cõsi.liij.col.ij.Barb.consi.xlij.col.x.vol.j.Ro consi.lxxxvj.col.iij.& Afe.cliij.& Ful.lxxv.

g ¶ Si nondum.Vide Bar.per l.si nondum,in consi.ccvij.incip.quidam Martinus. Andre.Barb.

h ✠ P. P A V. P. ¶ Rei sacræ.Vide circa hoc Ro.sin.cccxix.inci.habes.

i ¶ Alterum.Adde quid ergo si statutum punit sacrilegum, an debeat intelligi secundum ius canonicum vel ciuile: Dicit hic Bal.quòd cùm statuta ciuitatis sint de iure ciuili,debent intelligi secundum ius ciuile,à quo confirmantur,& habent authoritatem:vt suprà,de noxali.l.secunda.& ideo non habebit locum pœna statuti,nisi concurrentibus illis duobus,quod etiam sequitur Pau.de Cast: addendo quæ ipsemet Bal.notat in l.ij.j.de succes.edi.An autem fures rerum sacrarum possint vbique cogi & an debeant remitti ad loca rerum derobatarum,vide Bal.consi.cxxiij.ij.lib.

k ¶ Non vt fur indicetur.Vide in l.si seruus.C.de his qui ad eccl.confu.apostillam obtinendi distinguentem,an quis teneatur indicare furem. Sed si quis iuret non denunciare maleficium,& ita cum iuramento promittat,an valeat iuramentum. vide ꝙ no.Inn.de iureiu.in c.ad nostram.quia non debet aperiri via iniquitatis ad delinquendum: nec ad impunitatem delicti.Hoc est regula generalis.Et vide quod no.Inn.in c.quia plerique.de offi.or.in vj.Bal.in c.j.§ item sacramenta.de pace iurfir.Et vtrum quis teneatur reuelare,quod sit quandoq; per taciturnitatem,perit iustitia.no.Inn.in c.officij.de pœ.& remis.& vide no.per Bar.& ꝙ ibi dixi in l.vtrũ.ff.de patri.Adde Io.an.in addi.ad Spe.in rub.de fur.de eo qui fecit pactum cum eo qui erat sciens de liberando ipsum si alios indicaret.

a ¶ Si is,cui. Hæc lex debet intelligi qñ cõſtat ꝙ nũcio datur, et traditꝫ nõ aĩo transferendi dñiũ. Ita dixit do.Io.p illũ tex.ibĩ & gloſſ.in l.ſi tibi.ff.de dona.

¶ Non fit ſibi furtũ. An & qñ ei, qui non poſsidet, poſsit fieri furtũ? melius p Bart. in d.l.ſed nec legatarius.ibi:ſed hic hæres nũquam.contrarium ſentit Barto.in d.l.ſed nec legatarius videlicet ꝙ qñ fit p furẽ quò minus poſſeſsionem apprehendat, cõpetat actio furti. Sed hoc non videtur verũ:qa eadem rõ eſſet in hæreditate: qa per furem fit quò minus hæres adiuerit, poſtquã hæreditatem nõ apprehendit poſſeſsionis rei ſurreptæ,& tñ non committitur furtũ.d.l.hæreditarię. Adde an ei, qui non poſsidet, poſsit fieri furtũ.Bald.conſi.cvj.

c ¶ Differentia inter furtum & plagium. Vide hic Azo.in ſumma de differentia inter furtum et plagiũ. & gloſſ.in l.pen.ff. de plag.& ibi Bar.

d ¶ De his. Vide Fulg. in l.j.ſ.de in ius vocã.

e ¶ Gloſſ. intrem. Hic ponitur dictio alter & dictio vter: vide latius Bar.in l.j.ſ.qđ cũ in ſententijs.ff. qñ app.ſit.Facit l. apud vtrunq;.& quod ibi habetur.j.de appel.& gl.in l.quicunque. de hære.Alter dicitur de tribus.Quid aũt differãt inter ſe, alter & alteruter: vide in l.ſi ex toto.ſ.j.ff.de leg.j. Adde tu Pau.de Ca. cõſi.xvij. ꝙ iſtæ dictiones alter, & ambo,verificanꝫ in pluribus,quam duobus: & de dictione alter, vide etiam Bal.conſi. cxix.j.lib.

re furẽ:ſed magis debet fure manifeſtato indicẽ declarare,& certũ reddere. Quandoq; furtũ alicui perſonæ non impingit,et tũc iudex aut vult aliquẽ recipere in teſtẽ, fortè ſup inquiſitione gñali,quã facit de illo furto:et cogitur qs teſtificari,& furẽ indicare:vt l.cõgruit.de off.preſi. Aut alꝫ qs officium iudicis implorat principaliter,vt quis cogatur indicare furẽ, & hoc caſu nõ cogit:vt hic,& per ea quæ ſ.dixi. Sed rem furtiuã bene poterit quis cogi indicare de iure cõi,vt dictum eſt ſ. Quandoq; contra aliquẽ agitur rei vendicatione pro re furtiua:tunc non cogitur furẽ indicare de neceſsitate:ſed ex vrbanitate ſic,vt hac l. Vltimò quæro,an iſte emptor de furto ſit ſuſpectus.Dic vt in gl.& ſ.dixi ea.l.inciuilẽ.

LIenũ. Alienãdo alienũ ſeruum,dño non præiudicatur,& qui ſciens contrectat, furti tenetur.h.d.

a SIs cui. Qui pecuniã, quã ad aliũ pferẽdã accepit ſiue detinet, furtũ facit. h. d. Quæro, & reuoco in dubiũ, cui competat actio furti:an ei qui mittebat,an ei cui mittebatur.Dic vt in gl.quę optimè diſtinguit.cui nihil addo.

TIam. Si publicanus aliquã ſpeciẽ p vim abſtulit, etiã furti teneꝫ.h.d.Opp.ſ.de his q no.ifa.l.ij.Gl.fol.hic. Tu dicas vt j.dicã,& verius,hic publicanus accepit aliquam ſpeciem etiã per vim:ideo furti tenetur,ibi fuit ſoluta pecunia,licet indebitè:vnde furtum non commiſit.

Vitium moræ purgatur per ſtipulationem.remißiuè.

SVbtracto. Rei furtiuæ, vel vi poſſeſſæ periculum pertinet ad furẽ.& ad violentũ.h.d.Dicitur hic ꝙ mora purgaꝫ per oblationẽ.contra,imò † vr ꝙ purgetur per ſtipulationẽ:vt l.parui.ff.de condi.fur.Huius timore gloſ.hic intrat illam materiam, vtrũ vitiũ moræ purgetur p ſtipulationẽ. De quo plenè dixi in l.eũ q ita.ſ.fi. de ver. obli.& l.quoties.ſ.vnde Marcellus.de noua.l.ſi rem.e.ti.Dixi ſ.quod me.cau.l.j.

Actio furti an competat ſucceſſori.
Furtum an poßit fieri non poßidenti.
Differentia gl.inter furtum & plagium,an ſit bona.

SIabducta. Res furtiua nõ poteſt vſucapi,& res ſucceſſori debet reſtitui.h.d.Opp.& videtur ꝙ vitium furti poſsit purgari,etiã ſi in poteſtate dñi non reuertaꝫ:vt l.ſequiꝫ.ſ.tũc in poteſtate.de vſuca.Sol. Intellige,reuertaꝫ verè,vel interpretatiuè:vt in contrario. Ita dicit gl.tua,& bene.Oppo.de l.ſed nec legatarius.ff.de condi. fur.Sol.Ibi loquiꝫ in ſucceſſore ſingulari:hic in ſucceſſore vniuerſali,qui habet cõdictionẽ furtiuam.† Quæro,an ſucceſſori competat actio furti.Hic aduerte:gl.noſtra dum loquitur de ſucceſſore vniuerſali,tenet ꝙ habet actionẽ furti ex contrectatione antiqua,ex qua erat nata actio furti dño,nõ ex noua.Sicut enim dño ex aſsidua contrectatione non naſceretur actio furti.vt l.ei,qui.ff.de fur.ita hæredi eius.Ita dicit gl.hic. Contrariũ tenet gl.in l.ſed nec legatarius.ff.de cõd.fur.& ff.de fur. l.ſi dominiũ.Nã ex mutatione dñij ſequiꝫ aſsidua cõtrectatio, & noua naſcitur actio furti,ꝙ eſt notãdum.vt eadem ratione, mutatione territorij,noua naſcaꝫ actio furti:& ſic ille,qui ſubtraxit aliquid Bononię,repertus hic Aſsiſij cum re ſubtracta, hic poſſet puniri. De quo dixi in d.l.ſi dominium.† Sed contra hoc dictũ gl.oppo.rei,quã qs nunquã poſſedit,non fit ſibi furtum[b]:vt l.hæreditariæ.ff.de fur.Sed hic hæres nunquã poſſedit iſtã rẽ hæreditariã:ergo non põt ſibi fieri furtũ.Gl. dicit ꝙ iſta eſt rõ:quia facto furis contingit,ꝙ hæres non poſsideat.& not.gl.nã etiã qñ ſibi ſubtrahiꝫ res hæreditaria ,ppter factũ furis:cõtingit vt hæres nõ poſsideat:& tñ nõ cõpetit actio furti. Qui ergo dicemus? Dic ꝙ qñq; contingit,ꝙ res ſubtracta à nemine poſsidetur:tñ iam poſſeſſa fuerat,& ab eo,cuius eſt,deſinit poſsideri:tũc cõmittit furtũ:vt l.qua rõne.ſ.fi.ff.de acq.rerdo.Qñq; rei ſubtractæ erat poſſeſsio apud aliquẽ tpe furti facti,& dñium poſtea puenit ad eũ,qui nũquã poſſedit: & tunc idẽ:qa põt fieri furtũ ei,qui nunquã poſſedit,vt hic dictum eſt. Qñq; tpe furti à nemine poſsidebaꝫ: dñium puenit ad eũ, qui nũquã poſſedit,vt in re hæreditaria:& tũc nunquã cõmittitur furtum:vt l.hæreditariæ.ff.de fur.& l.ſi homo.ff.de vſucap.In ſucceſſore verò ſingulari,vt in legatario,cõſtat ꝙ ex noua contrectatione datur actio furti,non ex antiqua:vt d.l.ſed nec legatarius.ff.de cõdi.fur. † Quæro, quæ eſt differẽtia inter furtũ,& plagium.[c] Dic vt in gl.ſ.quæ optimè dicit,pręterquã in vno:& in eo ꝙ dicit,ꝙ in plagio requiritur ꝙ quis habeat conſuetudinem hoc faciendi:quia hoc nulla lege cauetur.

DE his. Quod poſt aditã hæreditatẽ:& poſſeſsionẽ apprehẽſam,nouerca abſtulit, in furti actione venit.h.d.Opp.de l.q̃uis.j.e.Sol.Ibi non erat adita hæreditas,vel apprehenſa poſſeſsio:vt lege contraria.ꝙ not.

ANcille. Partus ancillæ editus penes furẽ,vel malę fidei poſſeſſorẽ,eſt furtiuus,& non poteſt vſucapi,& pro eo cõpetit actio furti,& cõdictio:& pſecutoria nõ tollitur p pœnalẽ.h.d.Diuidiꝫ.Primò ponit dictũ. Secũdò illationẽ.Tertiò rõnẽ illationis.Quartò probat dictũ ſuũ à maiori.Scđa ibi:quapropter.Tertia ibi:cũ altera. Quarta ibi:cũ etiã.Circa hãc l.habetis notare principaliter tria.† Priò ꝙ partus ancillæ furtiuæ eſt furtiuꝰ.Scđò,ꝙ p eo cõpetit actio furti.Tertiò ꝙ non poſsit vſucapi.Et ſup iſtis tribus fundãtur oẽs iſtæ gl.Quartò no.†ꝙ perſecutoria non tolliꝫ per pœnalẽ. Quĩtò nota†ꝙ vbi caſus legis eſt,nulla dubitatio eſt. Melius ꝓbaꝫ j.de cri.ſacrile.l.ij. Vltimo nota † ꝙ idẽ iuris videꝫ in malæ fidei poſſeſſore,ꝙ in fure. Antequã gl.intrẽ[e] opp.& iſta eſt opp.grãmaticalis:†qa vter,& alter ſecũdũ grãmaticos ſunt diſtributiua duorũ tm̃:ſed hic ponit dictio alter,vt ſit diſtributiua pluriũ,ſcilicet trium:ergo malè dicit gl.Fateor ꝙ eſt hoc notandũ cõtra regulam cõem. Vide gl.Breuiter quantũ ad l.noſtrã hæc dictio altera,ſtat ꝓpriè. nã hoc importat ꝙ actio furti pœnalis ꝓ vno,cõdictio furtiua & rei vẽdicatio, q̃ ſunt pſecutoriæ ponunt pro alio:vñ rectè ſtat hic diſtributio altera:quaſi dicat pſecutoria nõ tollit p pœnalẽ.Hoc p̃miſſo venio ad materiã.Hic dicit.Partus ancillæ furtiuæ eſt furtiuus. Opp.& vr ꝙ nõ ſit furtiuꝰ:vt j.p empto.l.ſi matrẽ. & l.ſi ego.ſ.partus.ff.de publ.Sol.Ibi partꝰ cõceptꝰ fuit, & editꝰ penes emptorẽ bonæ fidei:hic verò penes furẽ.Cõtra hoc opp.de fine huiꝰ leg. Sol. Ibi loquit in malæ fidei poſſeſſore.Sed ſol.præcedẽs loquiꝫ de bonæ fidei poſſeſſore.Tertiò opp.ff.de vſu.l.ſi aliena.ſ.fi.Sol. ſcđm verã opi.ibi fuit cõceptꝰ,& editꝰ penes hæredẽ furis, qui erat bonæ fidei poſſeſſor:hic fuit cõceptꝰ penes eũ furẽ,vel malæ fidei poſſeſſorẽ.Et ideo cũ q̃riꝫ †an partꝰ ancillæ furtiuæ ſit furtiuꝰ:dic aut iſte cõceptꝰ eſt,& editꝰ penes furẽ,vel editꝰ tm̃, vel cõceptꝰ tm̃.Si apud emptorẽ malæ fidei,dic vt ĩ hac l.in fi. Aut eſt cõceptꝰ,& editꝰ penes bonæ fidei ẽptorẽ,& tũc nõ eſt furtiuꝰ:vt l.ſi matrẽ.j.de vſuca.ꝓ empt.& l.ſi ego.ſ.partꝰ.ff.de publ.Aut eſt cõceptꝰ penes furis hr̃dẽ:tũc ſi qdẽ hr̃s furis erat malæfidei,idẽ ꝙ in ipſo bonæfidei poſſeſſore,vt l.ſi aliena.ſ. fi. ff.de vſucap.Mõ habes primũ. Venio ad ſcđm.& opp.ꝙ ꝓ ptu ancillæ nõ cõpetit actio furti:vt d.l.ſi matrẽ.j.de vſuca.ꝓ emp. & d.ſ.ptꝰ.Sol.eodẽ mõ,ibi fuit editꝰ & cõceptus penes bonæ fidei poſſeſſorẽ:hic penes furem.Contra hoc opp.de l.qui vas. ſ.ſi ancilla.ff.de fur.Solu.Fateor ꝙ ſi ptus eſt conceptus penes furẽ,editꝰ penes bonę fidei poſſeſſorẽ,eſt furtiuꝰ:nõ tñ competit actio furti:vt lege cõtraria.Ita dicit gl.tua, & bñ: quam vide.& eſt glo.magna circa principiũ.Et ideo†an cõpetat actio furti:dic breuiter,ꝙ ſiqdẽ ptus nõ eſt furtiuus,nõ cõpetit actio furti:vt ſ.pximè dixi.Si ptus eſt furtiuꝰ:tũc regula eſt,ꝙ cõpetit actio furti.Fallit ſolũ ĩ vno caſu,qñ cõceptus eſt penes furẽ, & peperit penes bonæ fidei poſſeſſorẽ,vt p̃dictis patet.Miran dũ vr̃ iſtud,ꝙ ſit furtiuꝰ ptꝰ,& nõ cõpetat actio furti:licet qñq;

hoc co-

hoc cõtingat:vt l.j.ſ.ti.j.& ĩ d.§.ſi ancilla. Nã ibi hoc cõtingit ꝓpter ꝓſonã ſubtrahẽtẽ,cõtra quã actio furti non põt dari. Sed hic cũ ꝓſona furis ſit habilis ad cõueniẽdũ,mirãdũ vĩ cur non cõpetat actio furti. Iõ doc. Vltramõt. dicũt,& bñ, ꝙ partus ancillæ nõ fuit ꝓ ſe ſeparatim cõtractus:& iõ ,ꝓ eo ſeparati nõ cõpetit actio furti,ſed pro ancilla:& in æſtimatiõe ancillæ habebitur rõ melioratiõnis:quia grauida:vt l.ſi qđ ex Pamphila.ff.
8 de leg.ij.& l.inficiando.§.infans.ff.de fur. Sed q̃ro,†q̃ eſt rõ ꝙ partus ꝓ ſe cenſetur furtiuus,nõ tamẽ cẽſetur ꝓ ſe, q̃tum ad actionẽ furti.dicebat do.Iac.But.multũ bñ,ille qui eſt in vtero, q̃tum ad ſui cõmodũ hĩ pro iã nato,nõ q̃tum ad cõmodũ alterius:vt ff.de ſta.ho.l.q in vtero.& ideo q̃tum ad vitiũ furtiuitatis,vt ſic impediatur vſucapio,hĩ ꝓ iam nato,quia ſui cõmodũ eſt,vt nõ mutet dñium:ſed q̃tum ad actionẽ furti,nõ hĩ pro nato:qa reſpicit merè cõmodũ dñi,& nullo mõ ipſius partus. Venio ad tertiũ,dĩ hic ꝙ partus ancillæ furtiuæ non põt vſucapi. Cõtra in d.l.ſi matrẽ.j.devſuc.,ꝓ emp.& l.ſi ego.§.partus. ff.de publ.Sol.Ibi fuit conceptus, & editus, penes bonæ fidei
9 poſſeſſorẽ,hic ſecus. Contra hoc opp.de l.ſequit.§.de illo. & §. ſequenti.ff.de vſuc.Sol.Pro†declaratiõe huius,an partus ancillæ poſsit vſucapi : dic plenius q̃ gl. Aut partus eſt furtiuus: qđ qñ eſt,apparet ex præcedentibus:& tũc nõ põt vſucapi : vt hac l.& Inſtit.de vſuc.§.furtiuę. Aut non eſt furtiuus,vt qñ eſt cõcepus,& editus,penes bonæ fidei emptorẽ:& hic diſtingue, aut emptor incœpit ſcire alienam ancillã ante partũ, cõceptũ & editũ:aut partũ poſt partum cõceptũ,& ante editum : & ſic poſt vſucapionem cœptam.Primo caſu impedit vſucapio : vt d.l.ſequitur.§.de illo.de vſuca.Secũdo caſu,aut ſciuit ancillam ſimpliciter alienã:& nõ ĩpedit vſucapio.Aut ſciuit eã alienam & furtiuã:& vſucapio ĩpedit:vt d.l.iuſto.§.& poſſeſsionẽ.& l. non ſolũ.in prin.ff.de vſuc. Tertio caſu,aut ſciuit eam alienã ſimpliciter:& non impedit vſucapio.Si vero ſciuit alienam & furtiuam:tũc diſtingue,aut denũciauit:aut nõ:vt plene diſtinguit tex.illi⁹ l.ſingularis ſi ancillã.ff.ꝓ ſuo.Cõtra p̃dicta opp.
a ſupueniens ſcĩa rei alienæ,nõ impedit vſucapionẽ: [a] vt l.j.j. de vſucapiõe trãsformãda.Sol.Fallit in partu ancillæ. Rõ, qa oritur ex re furtiua:& idẽ putarẽ eadẽ rõne in quibuſdã fructibus
10 q ꝓciperent ex re vitio reali.†Quæro,qđ ĩ vacca : vtrũ partus vaccæ futiuæ ſit furtiuus,& competat actio furti:& nõ poſsit vſucapi.glo.dicit idẽ,qđ ĩ partu ancillæ:vt l.q vas.§.ſi ancillas. ff.de furtis.glo.dicit verum in omnibus,præter quam in vſucapione.nam partus vaccæ eſt furtiuus , & cõpetit actio furti eo caſu,quo in partu ancillæ,ſed non eſt idem quo ad vſuca.nã eo caſu quo partus ancillæ vſucapit,eo caſu partus vaccæ , vel alterius animalis ſtatim fit poſſeſſoris iure dñij:& ideo qa dñs, nõ tractamus de vſuc.Hic eſt tex.ĩ l.ſeqt.§.lana.de vſu.Rõ huius eſt,qa partus ancillæ iõ eſt ĩ fructu:& iõ nõ efficit ſtatĩ bonæ fidei poſſeſſoris:ſed fœtus,vel partus aialiũ ſũt in fructu:vt
11 l.in pecudũ.ff.de vſuris.iõ bonæ fidei poſſeſſor ſtatĩ facit ſuos. †Vlti.habemus hic videre,qũo vna actio tollat ꝓ aliã, de quo Dy.poſuit vnã magnã diſt.in l.in ꝓuiciali.de ope.no.nũ.&c.

b POſt deciſionem. [b] Trãſactio impedit quẽ agere, ñ ptis ꝓceptio.h. d. Opp.de l.ſi ꝓ fure.ff.de cõdi.furti.Sol.Hic fuit trãſactũ ſuper furto:ibi ſup cõdictiõe furtiua, vel ſup actiõe furti. vnde hic ſuper facto:ibi ſuper iure.Oppo. ſecundò de iureiuran.l.ſi duopatroni.§.idẽ Iulia.Dicit glo.aliud in iureiurãdo,aliud in tranſactiõe. Vel dic,& verius,aut fuit iuratum ſuper facto aut ſuper actione furtiua:vt patet ex lege contraria.

c EOs,qui. [c] Qui receptat res ſubtractas,pro eis furti,& condictione furtiua poterit cõueniri hoc dicit in ſumma.

f VRti actio. Actio pœnalis non tranſit contra ſucceſſores: ſecus in perſecutoria.

SI ſeruum. Qui vendit ſeruum alienum,eũ cõtrectat,& furti,teneẽ.h.d.Opp.de l.ſi quis vxori.§.neq; verbo.ff.eo.Soluit glo.& bene,ſola venditione non fit furtum:ſed in contrectatione, quæ fit propter venditionem,committitur furtum.

d QVãuis. [d] Crimẽ expilatæ hæreditatis nõ põt contra hæredem intentari : ſed rei vendi[illegible] intẽtabitur.hoc dicit.Oppo.ſ.eod.l.de his.Dic vt ibi.

a ¶ Non impedit vſucapionẽ. Vtrũ ſuperueniẽs ſcĩa impediat vſucapionẽ, & dicit ꝙ fallit in fructu,& partu. Et adde Bald. poſt glo.in d.l.j.in vlti.col de vſucapio. transfor. Vide tñ Barto.in l.ſi ancillam.ff.pro ſuo.& ea q̃ hic dicit Bar.intellige tñ vt j.pxi.ſequit.& quod ibi dixi,maxie ꝓ no.per Bar.in l.& ex diuerſo.in princ.in vlti.col.ff.de rei vẽ.qa fructus facit ſuos:ſed põt vſucapere vt non teneatur reſtituere.l.ſequitur.§.fructus.ſecundũ vnã lectu.& ibi Bart.ff.de vſuca.ibi: nã eo caſu quo partus. dicit tñ Bart.hic ꝙ reliq̃ habẽt in lect. qđ hoc eſt verũ,de quib⁹ qs nõ eſt locupletior factus vĩ habere locũ vſuſca.nã cũ tunc teneat bonæ fidei poſſeſſor ad illorũ reſtitutionem.l.fructus.cũ ibi no.ff.de vſucap. poſſet vſucapi aduerſus iſtud ius petendi.l. in bello.§.ſi qs ſeruum. de cap.& in l. ſequit. §.fructus.eſt tex.ſecũdum vnã lect. & ibi Bar.ff.de vſucap.

b ¶ Poſt deciſionẽ. Vide Sal.in l.ſi ducenta. alias certa,ſ.de tranſactio.

c ¶ Eos q.adde q̃ dixi ſ.e.l.ĩ ciuile.Et ad intellectũ huius l.oino vide Barto.in l.furtũ. ff.e.vbi dicit iſtũ talẽ receptãtẽ nõ puniri,niſi tanq̃ ꝓſtãtem opẽ.qđ no.,ꝓ ſtatuto. & vide eum in l. qui vas.§.q furẽ.ff.eod.& qđ not.in l.j.ff. de recep.& Bal.hic in tex. in l.crimẽ.& ibi Bal, C.ad l.Iul.de vi.

d ¶ Quãuis. Intentari poteſt actio negotiorũ geſtorum.l. hæres viri.ff.de neg.geſtis.

P. P A V. P.

e ¶ Falſus procurator. Hãc l. repetit Angel. Itẽ qs dicat falſus ꝓcurator, vide aliqua per Iaſo.in l.ſi ꝓcuratore falſo.in iij. colũ. de condict.ob cãm.

f ¶ Manifeſti. Vide gl. in ca. ex parte. de reſcri.Bal.in c.j.§. iniuria.in verſi.ſeu furtũ. de pac.iur.fir. vĩ facere feſtũ de iſto.text. q̃ dicit ſatis probare: q̃ dicit ꝙ falſus procurator non dicitur facere furtũ manifeſtũ.

g ¶ Falſus. Et quod modis dicatur falſus ꝓcura.vide hic & nota.Bal.in l.licet. circa prin.ſ.de ꝓcur.& ibi vide Alexan. & vide bar.ĩ l.finaũt.§. itẽ ſi fundũ ff.de neg. geſt.

h ¶ Fur manifeſtus. q̃ qs dicatur fur manifeſtus,adde Bart.in l.ij. ff.e.& Bal. hic in iij. oppo.adde ꝙ ſufficit ꝙ fuerit viſus & inſultatus,ſcĩm acclamationẽ. Probat in l.ſi qs ĩ ſeruitute.Itẽ ſufficit ꝙ ſolũ apprehẽdatur : vt ibi.& in l.ij. cum ſeq.eo tit.

i ¶ Opp. ſcĩo. Vide ad hoc glo.i l.j.ſ.qđ me. cau.& ĩ l.fl cũ dotẽ. §.ſi poſt.ff.ſol. matrĩ.

k ¶ Videtur donare. An ſoluens ſcienter indebitum videatur donare,vide quod notat Bald.in l.ſi per ignorantiam.ſ.de condictio.indebi.vule ergo hic Barto. ꝙ ſoluens ſcienter indebitum non repetit. Vide Bald.in d.l.diſpenſatorem. & Bald. hic

---

¶ Fur manifeſtus ut quis dicatur, requiritur uiſio cum acclamatione.

2 Soluens falſo procuratori.quando uideatur donare.

3 Contra procuratorẽ falſum recipientẽ ſolutionem à debitore,qua actione agatur.

4 Soluens procuratori,qui aliàs habebat mandatum, quando liberetur,& qua actione agatur contra talem procuratorem recipientem ſolutionem à debitore.

5 Pro eadem re,quando poßit cõpetere condictio furtiua, & condictio indebiti contra diuerſos.

6 In dubio quis non uidetur cõſtituere procuratorem animo transferendi dominium.

e ALſus procurator. [e] Iſta eſt difficilis l. multum. Falſus procurator recipiẽdo debitũ furti manife
f ſti. [f] cõdict.fur.teneẽ.h.d.ĩ ſumma iſta lex multũ difficilis,& ſubtilis ĩ imẽſum q̃ no. multũ.Anteq̃ intrẽ iſtã materiã : qa iſta l. eſt imperfecta,q̃ro à quo cõuenit furti , an à ſoluente,an ab eo cui debebatur. Gl.breuiter dicit in prĩo caſu,qñ recipit depoſitũ facit furtũ creditori eidẽq̃ deponẽti : quia ipſius erat pecunia. Scõo caſu , qñ exegit debitũ,facit furtũ debitori ſoluenti : quia ipſius erat pecunia.Hoc tangit hic ſecũda gl.& gl.magna.in prin.Dicã.j.latius.dicit
g hic,furti nec manifeſti.Opp.ꝙ iſte falſus [6] procurator teneat actione furti manifeſti: quia manifeſtè recipit pecuniã à ſoluente. Dicunt quidã,ꝙ huic ꝓcuratori fuit ſolutum de nocte,vel fortè erat cæcus. Alij dicũt,ꝙ ad hoc †vt ſit fur manifeſt⁹. [h] regrit
h deprehẽſio,& nõ ſufficit ſola viſio. Truffa eſt. Dic ꝙ ad hoc vt quis ſit fur manifeſtus,requirit viſio cũ acclamatione : vt l.ſi qs in ſeruitute.ff.eo. Vñ hic licet viſus fuerit tñ cõtra eũ nõ fuit acclamatũ . iõ nõ eſt
i fur manifeſtus.Oppo. [i] ſcõdò,dicit hic exigendo.Cõtra exigere eſt ab inuito extorquere:vt l.fideicõmiſſa.§. ſi rẽ.ff. de leg.iij. Sed falſus ꝓcurator non potuit exigere: quia nõ habebat actionẽ,nec mandatũ:ergo &c.Sol.Hic exegit de facto.Vel dic ꝙ hoc ponit impropriè ; quia exigit à ſponte
2 ſoluente,vt dictũ eſt.Op.extra gl. †q ſol-
k uit ſciẽter indebitũ, videt donare [k] : vt de cõdictio.indebi.l.j.de reg.iur.l.cui⁹ per errorem.Soluit gl.in l.ſi ꝓcuratori falſo.ff.

in verſi.quarto q̃rit. intellige qñ ad idē intẽdebat animus recipientis.alʒ nõ poſſet eſſe donatio:vt nota. Bart.in l.in j.col.ff.de donat.& Bal.hoc declarat in verſi.quarto quæritur.in ij.col.ibi tamẽ doc.dicũt.vide Bart.in l.quoniam.ff. de condict.furti.

a ¶ Vel ſi diceres hunc procuratorẽ.Bald.hic reprehẽdit Bar.in vj. opp.in prin.iij.col.ibi ergo non põt habere locũ cõdi.ſed Bart.in l.ſi ꝓcuratori falſo.in iiij.q.ff.de cõdi.inde. De hoc alle.gl.in terminis.Vide ibi iquãtũ ad hoc vt ſciam⁹. Idem tenet Bal.in d. l.ſi procuratori falſo.

b ¶ In eo vero. Contra tenet Bar.in d.l.ſi ꝓcuratori falſo.in iiij. colum.& ex his duabus, &c.vide omnino Bart.in l.qm̃.ff.de condictio.furtiua.

c ¶ Soluit debitũ. Deficiunt hic pleraque verba, q̃ in Venetis codicibus hoc pacto legimus. Solu.omnia que ſ.dixi.habẽt locũ qñ falſus procurator accepit debitũ:ſi nautem indebitũ,tũc habes plures differentias. Prima ſoluit debitum,ratihabitio ſequẽs tollit actionem furti.& condictionẽ furtiuã.l.ſi ꝓcuratori falſo.de cõdi.inde.ſecus qñ ſoluitur indebitũ. Itẽ quia qñ ſoluit debitũ,ſequẽs ratihabitio inducit liberationẽ,& tollit condictionẽ ob cãm natã debitori:ſed qñ in debitum,ſequẽs ratihabitio parit debitori condictionẽ indebiti cõtra dñm ratũ habentẽ:vt d.ſ.ſi Titius.Et ex his &c.annota hæc & aduerte. Alex. Loſæus Auil.

d ¶ Quid in dubio. Ad de Bar.in d.l.ſi procuratori falſo,ad fin.

de cõdict.ob cãm.& dicit ꝙ hoc debet intelligi qñ fuit ſolutũ ab ignorante eũ eſſe falſum ꝓcuratorẽ;aliasvī donare. Et glo.j. Iac.de Are,repręhẽdit iſtã gl.Nã tunc ſoluẽdo qs vī donare, qñ nulla alia præſumptio põt eſſe:vt ſi ſoluerit ſcienter indebitum tanquã debitũ,certè vī donare:ſed qñ ſoluit falſo procuratori,poſſumus p̃ſumere ꝙ ſibi ſoluerit, vt dño deꝛ;ideo donatio nõ præſumitꝛ.argu.l.cùm de indebito.ff.de proba.& l.eleganter.§.q reprobos.de pig. act.ff.de ſolutio.l.ſi cũ aurum.Et hoc vī tenere gl.ff.de ſolutio.l.diſpẽſatorem. Licet doct.nõ allegauerint hic;certe qñ ſoluitur procuratori falſo tanquã procuratori,ſine dubio vī donare:vt l.ſi nõ ſortẽ §.qui filio. ff.de cõdi.inde.&.ff.pro emp.l.qui fundũ, §.ſeruus.ver.ꝙ ſi ſciuerit.& ſic gl.in l.ſi ꝓcuratori falſo.dicit verũ reprobata gl.quæ eſt in l.diſpenſatorem.& ita ibi tenet Dy. Nõ obſt.ꝙ dicit Iaco.de Are.quia põt eſſe alia præſumptio,&c.qa fateor qñ ſolueretꝛ ſimpliciter vt Titio : ſed cùm ſoluit Titio vt procuratori,cũ ſciat ipſum non eſſe, nõ cadit dicta præſumptio.Modò intro gloſ.

3 Oppo.† de condi.inde.l.creditoris.& l.ſi ꝓcuratori falſo.ff.de cõdic.ob cãm.quę leges dicũt dari cõdictionem indebi.vel condictionẽ ob cãm:& ſic vī,ꝙ dñiũ ſit trãslatum in accipiẽtẽ : quia nemo cõdicit rẽ ſuã præterq̃ à fure;vt l.vlti.vſufru.quẽadmo. cap.ergo &c.Malè dicit hæc lex quæ dicit dari cõdictionẽ furtiuã,quæ ſoli dño cõpetit:vt l.j.j.de cõdic.fur.Huius timore dixit Mar.ꝙ licet trãsferat dñiũ,tñ non cõpetit condict.furtiua.Sed hoc eſt falſum : vt d.l. vlti.vſufru.quẽadmo.c.& j.l.j.de cõdi.fur. Tñ doct.dicũt ꝙ Mar.antiquus gloſſator illud non dixit,ſed dixit ꝙ furtũ cõmittit; & ideo cõtra furẽ datꝛ condictio furtiua,& omnis alia:qa ois cõdictio cõtra furẽ degenerat vt Inſtitu.de actio.§.ſic itaq̃.Et ſi ſic dixit,bene dixit,& dixit verũ. Gl.tñ videt ꝓ ſolutione cõtrariorũ diſtinguere.Aliter dicit gl.aut ſolui procuratori falſo credẽs me liberatũ:qa credebã eũ ꝓcuratorẽ eſſe in rẽ ſuã:& ſic in eũ trãſtuli dñium : & tũc nõ habet locũ actio furti,nec condict. furtiua,ſed condictio indebi.vt ſ.de cõdic.indebi.l.creditoris. Aut non credebã eſſe eũ ꝓcuratorẽ in rẽ ſuã:& tũc aut ſoluí ſibi tãquã ſimplici nuncio,vt portet ad creditorem tũc ſi nõ portat,cõmittit furtũ,& teneꝛ cõdictiõe furtiua, & furti:vt ſ.eo.l.ſi is cui.& l.falſus.§.j.ff.e. Aut nõ ſolui tanq̃ ſimplici nuncio,ſed in eũ trãſtuli dñiũ,vt me faceret liberari: tũc nõ teneꝛ furti ſed neq̃ cõdictiõe furtiua,ſed tenetur condictione ob cãm,nõ ſecuta cã:vt d.l.ſi ꝓcuratori falſo.§.reſpõ.ff. de cõdic.ob cau. Vide gl.tuã. Iſta gl.bñ dicit ſed nõ ad propoſitũ.nã hęc lex nõ loquit in ꝓcuratore in rẽ ſuã.Itẽ ſcdm mẽbrũ diſtinctionis,loquit in ſimplici nũcio:hæc lex loquit in procuratore nõ vero.Itẽ tertiũ loquitur qñ fecit quẽdã cõtractũ non nominatũ,ſ.do vt facias me liberari. Vidẽdũ eſt ergo qñ ſoluitur ꝓcuratori falſo,vt ꝓcuratori cõſtituto ad recipiẽdã ſolutionẽ:iſto caſu loquit ꝓpriè iſta l:& l.ſi ꝓcuratori falſo q̃ caſu dico,ꝙ cõtra ꝓcuratorẽ falſum datꝛ actio furti,& cõdictio furtiua,et cõdi.ob cau.vt d.l.ſi ꝓcuratori falſo.qa oẽs cõdictiones degenerãt contra furẽ;vt Inſti.de actio.§.ſic itaq̃. Vel ſi diceres hũc ꝓcuratorẽ falſum,nõ habuiſſe animũ intercipiẽdi pecuniã,dabit tm̃ cõdict.ob cau.Nã ille q accepit vt procurator, teneꝛ ad duo alternatiuè:vel vt ſe procuratorẽ oſtendat,vel vt faciat dñm ratũ habere.Si igit neutrũ iſtorũ faciat,quaſi cã nõ ſecuta:põt pecunia cõdici.Hic eſt caſus in d.l.ꝓcuratori falſo.

a

& hoc eſt vtile in caſu,ĩ quo ego ignoro vtrũ ſit verꝰ ꝓcurator vel falſus.nã nõ habeo neceſſe proponere in libello,vtrũ ſit verus ꝓcurator,vel falſus,ſed dicã ſic:qa nõ docuiſti te ꝓcuratorẽ nec feciſti dñm ratũ hr̃e:& ſic cã quare tibi ſolui,ceſſat,quare peto,&c.vt d.l.ſi ꝓcuratori falſo.Sed cõtra hoc opp.in ſimpliciẽ ꝓcuratorẽ nõ trãsferꝛ dñiũ.vt l.ſi ego.ff.de neg.geſt.ergo nõ põt hr̃e locũ cõdi.ob cau.qa nemo cõdicit rẽ ſuã,vt dictum eſt.Sol,dicas iſtã ſolutionẽ factã iſti ꝓcuratori eſſe reconciliatã cõſumptiõe:vt dicit in mutuo debito. Vel dicas ꝙ cõdicitur poſſeſsio;vt l.indebiti.§.ſed & ſi nũmi.de cõdi.inde. Vel dicas, ꝓcuratorẽ habuiſſe animũ itercipiẽdi.nã cõtra eũ cõdictio ois degenerat. Vltimo oppo.ad idẽ.ff.de cõdi.ob cau.l.ſi procuratori falſo.& l.vẽdidero.§.Titius.de furtis.Sol.Ibi eſt ſecuta ratihabitio,quæ extinguit actionẽ furti,& cõdictionẽ furtiuam: hic ſecus.Reaſſumꝰ ergo qñ ſoluit ꝓcuratori falſo.q nunq̃ habuit mandatũ,aut eſt ſecuta ratihabitio aut fuit ſolutũ ab eo,q ſciebat eũ falſum:aut ab ignorãte:aut ſoluit tãq̃ ꝓcuratori in rẽ ſuã:aut tãq̃ ſimplici nũcio.aut ei dedit vt faciat liberari:aut ſoluit tãq̃ ſimplici ꝓcuratori.& hoc vltimo caſu dic vt ſ.ꝓxi. dixi.Nõ habetis hic alia. Circa iſtã ptẽ opp.de l.cũ qs.§.j.ff.de

4 ſol.Sol.Ea † quæ dixi,habẽt locũ in ꝓcuratore fundit⁹ falſo,q nũq̃ habuerit mãdatũ;ſed ĩ l.cõtraria fuit mãdatũ reuocatũ in eo,q habuit mandatũ.quo caſu diſtingue. Aut procurator habuit ab initio bonã fidẽ:& ſoluẽs liberatꝛ incõtinenti. Aut habuit animũ intercipiẽdi:& tũc ſoluens nõ liberatꝛ ipſo iure,ſed ope exceptiõis;teneꝛ tñ cedere creditori actionẽ furti,& cõdictionẽ furtiuã,q̃ habet cõtra illũ ꝓcuratorẽ,vt ibi patet.In iſto ergo procuratore,qui habuit mãdatũ,ſed fuit reuocatũ,cõcurrũt quaſi omnia mẽbra diſtinctionis,q̃ ego dixi ſ.in procuratore funditus falſo.Quantũ ad hoc,vt ſciam⁹ vtrũ ipſe teneat condictione furtiua vel furti debemus diſtinguere:Aut ſolutũ eſt ei ſcienter,aut ignoranter:vt dixi in procuratore funditus falſo. Aut fuit ſolutũ tãq̃ ꝓcuratori in rẽ ſuã aut nõ : iſtud mẽbrũ nõ cadit hic.Nã in procuratore in rẽ ſuam nõ cadit reuocatio:vt l.illã.j.de donat.Si poneremus reuocationẽ illã factam eſſe vtroq̃ ſciẽte,vel cõſentiente:oĩa illa membra hic põt adaptari per eaſdẽ leges,ſed quãtũ ad hoc,vtrũ ſoluens liberet à creditore vel nõ eſt differẽtia:quia in procuratore funditus falſo ſoluens nullo modo liberatꝛ:vt l.qui hominẽ.§.ſi nullo.ff.

b de ſol.In eo verò b qui habuerit mãdatũ,ſed eſt reuocatũ,adhibetur diſtinctio quę ponit in d.l.cũ qs.et ſ.dixi.Opp.ff.de fur.

5 l.ſi vẽdidero.§.ſi Titius.Solu.† Omnia q̃ dixi ſ.habẽt locũ,qñ ☞ falſo ꝓcuratori ſoluit debitũ c :lex cõtraria loquit qñ ſolutũ

c eſt indebitũ.quo caſu debes notare differentias tres.Prima,qa qñ ſoluit debitũ,ratihabitio,ſequẽs tollit actionẽ furti,& cõdictionẽ furti:vt l.ſi ꝓcuratori falſo.ff.de cõdi.ob cau. Secus qñ ſoluit indebitũ:vt d.§.ſi Titius. Secũda.qa qñ ſoluit debitũ,ratihabitio ſequẽs parit debitori liberationẽ.Sed qñ ſoluit indebitũ,ſequens ratihabitio parit cõdictionẽ indebiti debitori:vt d.§.ſi Titi⁹.Et ex his duabus differẽtijs reſultat vnũ mirabile ꝙ pro eadẽ re cõpetit cõdictio furti,q̃ datꝛ dño,& cõpetit cõdictio indebiti cõtra diuerſos.Huius ratio eſt,quia prima condictio fur.fuit nata cõtra procuratorẽ falſum contrectantẽ:quæ nõ tollit:licet p ſequẽtẽ ratihabitionẽ dñiũ à debitore auferatꝛ; qa hoc fit abſq̃ facto ſuo:vt l.& ideo.ff.de cõdic.furt.cõdictio verò indebi.datꝛ cõtra illũ,ad cuius vtilitatẽ fuit facta ſolutio: cui p ratihabitionẽ q̃ſita eſt pecunia:vt d.§.ſi Titi⁹.Tertia differẽtia eſt:qa in indebito nõ diſtiguim⁹,vtrũ ꝓcurator ſit fundit⁹ falſus:an ab initio habuerit mãdatũ. Ratio:qa nũq̃ vī mãdatũ,vt indebitũ recipiatꝛ,niſi hoc eſſet exp̃ſſè dictũ:vt l.ſi procu.de cõdi.indeb.Et ſi hoc eſſet dictũ exp̃ſſè,nõ poſſumus tractare de liberãdo ſoluẽtẽ qñ idebitũ eſt qđ ſoluit.ſi tractarem⁹ de inducẽda cõdi.inde.vel de dãda cõdi.fur.ſeu cõdi.ob cau.diſtinguem⁹ p oĩa,prout eſt diſtinctũ ſ.qñ ſoluit debitũ,p eaſdẽ leges,præterq̃ in eo qđ ratihabitiõe cõdi.fur.nõ tollit,nec etiã

6 act.fur.vt dictum eſt ſ.† Quęro circa iſtã materiã,dixi ſ.aut qs ab initio cõſtituit ꝓcuratorẽ animo transferendi dominium,

d aut nõ,quid in dubio d ?Dicunt quidã,ꝙ in dubio videtur eſſe animus transferẽdi dominiũ:vt l.dotis fructus.§.fi.cũ l.ſeq.ff. de iure do.Cõtrariũ puto in dubio.per l.ſi ego.ff.de neg.geſt. Non obſtãt allegata in cõtrariũ:qa ibi procedebat titulus habilis,quare in eũ dñium transferatꝛ:ſed per eũ in dñm.Itẽ quæro,quia

a ¶ Quid in dubio. Quomodo cognoscatur an falsus procurator acceperit pecuniã à debitore bono animo, vel malo, adde Barto. in l. cum quis. §. j. ff. de solu. in v. col. vij. & viij. oppo.

b ¶ Si quis seruo. Quid si seruus persuasit alteri vt fugeret? vide hic Azo. in summa in l. qui seruo. ff. eodẽ titu. Adde Bald. de eo qui dedit consilium ad maleficium: quòd si est subsecutũ. eius consi. cclvj. iiij. lib. & vide Pau. de Cast. cõsil. cxcij.

b ¶ Si quis seruo. Vide Ludo. Roman. in consil. ccviij. pro extensione de qua hic, Andr. Barba.

℣ P. PAV. P.

c ¶ Quod dr. Adde circa intellectũ regulæ istius text. q duo casus æquiparãtur à lege antiqua &c. & ea quæ ponunt mod. in §. ex maleficijs. in gl. in verbo, in iudiciũ. instit. de actio. vbi limitant procedere solum quando in eadẽ materia erant æqparati à iure antiquo: secus si in diuersa. Itẽ limita procedere vbi in eadẽ. Ro. consi. ccxx. Item circa intellectũ huius regulæ vide Ro. oĩno ĩ cõsi. clxxix. in ij. & iiij. alias clxxvij. Itẽ intelige eã, pcedere ĩ materia ẽt pœnali & odiosa. Secus in correctoria vide singulariter. Ioan. de Anna. cõsil. ccvij. ad finem. In cõtrariũ q imo, pcedat ẽt in correctorijs & pœnalibus, vide Ias. in l. trãsigere. ĩ v. co. C. de trãsact. Item duas limitationes & de regula vide Deciũ in c. trãslato. col. ij. de constitu.

d ¶ Quod sic. Et facit ista glo. q in criminalibus procedatur de similibus ad similia. q dicas verũ eẽ quo ad æquiparata, siue loquimur in statutis siue in cõsuetudinib⁹ pœnalibus. text. est melior de iure secundũ Bald. in ca. j. in §. porro. q̃ fuit prima cã benefic. amitt. Hoc dictũ nõ habet locũ secundũ eũ, vbi duæ pœnę imponũtur habito respectu ad priuilegium alicuius personæ: quia tunc nulla potest fieri extẽsio de similibus personis ad similes, de casibus ad casus. ista est gloss. ordina. singu. Institu. de actio. §. item mista. q̃ incipit, si in iudicio. quam glo. tenet mẽti, secũdũ Bald. & adde similem in l. fina. in ver. aureos. de in ius vocan. Adde quæ dixi post Bar. in l. iura. iuncta, l. nõ possunt. ff. de legi. & has extensiones de similibus ad similia intelligas procedere, vbicunque in statuto, vel lege inest ratio ciuilis, vel naturalis, secundum no. per Barto. in l. j. in princ. ff. vti pos. & per glo. & docto. in l. j. eo. titu. & per eum in §. Cato. Ita videtur velle Bal. in dicto §. porro. Adde quod refert Bal. in c. j. an maritus siue vxor in beneficio. q quando hæres traheretur retro, quòd tunc trahitur de similibus ad similia. quam legem trahi retro non est æquum. Allegat Ioan. Mod. in ca. detestãda. de cõcess. præben. lib. vj. Item adde q in pœna priuationis videtur q non possit procedi de similibus ad similia: quia illa nunquam imponitur, nisi lex hoc expresse dicat. in auth. de non eligen. sec. nub. §. sinautem non valuerint. no. Bal. in authen. ex testamento. ĩ. de secũ. nup. Item adde quod no. voluit Bald. in l. de his. & ĩ. eod. & in l. si fugitiui. ĩ. de seru. fugit. Et reperio quod Inno. in c. qualiter & quãdo. de accusa. in v. colũ. tenet expresse, quòd in pœnis criminalibus procedatur de

ro. † quia. §. dixi, aut pcurator habuit bonũ animũ ab initio, aut nõ: qd in dubio [a]? Rñ. hoc perpendemus esse ex gestis post ea per pcuratorem: aut enim portauit ad dominũ statim: sed fortè eũ nõ potuit reperire, aut domino portauit, & postea interuertit: tunc psumitur ab initio bono animo fecisse: aliàs psumat animo malo: vt §. eo. l. si is cui. & ff. ad Mace. l. sed Iulia. §. pinde si acceperit. Quæro, † & reuoco ĩ dubiũ, p pficiẽda hac lege cui competat actio fur. & cõdi. fur. in casu l. nostræ. respõ. put loquitur in eo qui recepit depositum proprię, ita q dominiũ nõ sit trãslatũ in depositariũ: tũc actio fur. & condi. furt. competit deponẽti, nõ depositario, si nõ fuit ĩ dolo, quia nõ interest sua. Item si fuit in dolo, non haberet actionẽ ex ĩprobitate sua: vt dicit secũda gl. huius l. in procuratore vero, qui recepit debitũ, debemus aduertere, aut soluit sibi vt nũcio: & dic vt habuistis no. in l. si is cui. §. eo. aut vt procuratori simplici, cum in veritate nunquã fuit procurator: & tunc actio furti cõpetit, & cõdictio furt. debitori soluenti: vt d. l. si vendidero. §. si Titius. ff. eod. Si vero fuit procurator sed reuocatus, tunc idem, si ab initio habuit malum animum: sed ab initio habuit bonũ animũ: statim fuit q̃sitũ dominiũ pecuniæ creditori: & si pcurator postea ĩteruertit ipsi creditori tenetur actiõe fur. vel cõdic. fur. vt d. l. cũ quis. §. j. Ex isto † casu insurgit vnũ mirabile, quod p falsum procuratorem acqritur dño dominiũ. Huius ratio est fauor liberatiõis. Cũ em em lex velit debitorem soluentẽ falso procuratori liberari: p consequẽs vult p illum falsum pcuratorẽ q̃ri dominiũ pecunię domino: vt no. in l. si quis seruo. ff. de solu. & l. cum qs. §. j. eo. tit. licet gl. videatur dicere cõtrariũ in l. acceptã. §. de vsuca. sed nõ bene. Quid si mandatum † nõ fuit reuocatum expresse: tñ pcurator cõditionẽ suã mutauit: qa est effectus qdã ribaldus, an p hoc videatur mãdatum tacitè reuocatũ? Doct. dicũt quod sic: vt l. si cũ Cornelius. ff. de solu. & l. cùm quis. in princ. eo. titu.

1 ☞ *In delictis quæ trahi possunt de facili in exemplum, punitur factum, licet non sit perfectum.*
2 *Cui non congruit diffinitio, nec diffinitum.*
3 *Casus, in quo habet locum actio furti, non est factum furtum, nec res est furtiua.*
4 *Statuta quòd recipiant interpretationẽ extensiuã passiuè ex identitate rationis.*
5 *Si p statutũ iduceretur noua forma testãdi, ĩ eo habebit locũ l. Fal. Treb. materia de acqrẽda hæreditate et similia.*

similibus ad similia, & nihil allegat. Adde Bald. in l. illa. in principio. ĩ. de colla. & quod not. gloss. in d. l. fin. de in ius vocan. & quod no. Bal. in l. de his. ĩ. eo. & quod dixi in l. Gallus. in §. & quid si tantum. de liber. & posthum. Et quod in criminalibus procedatur de similibus ad similia, vide Bald. in l. si quis non dicam rapere. in princip. de episco. & cler. & vide Bald. in l. si tẽ. ĩ. de infam. & in l. transigere. in vij. colum. in fin. ĩ. de transac. Et an ex idẽtitate rõnis in pœnalibus fiat extensio: vide aliquid p Imol. in l. infamẽ. de publ. iudi. & p Bal. in l. j. ĩ. de interdi. vbi oĩno vide & hic per Bal. Et q procedatur etiã in criminalibus, tenet etiã Bal. in l. vj. in prin. quæ sit longa cõsuetu. & in l. data opera. in vij. colũ. Sed in statutis pœnalibus exorbitantibus, nullo modo fit extensio, secũdũ Bal. in l. vj. in vj. col. de pa. q fil. distra. Et statutum loquens in furto, locũ habet ex maioritate ratiõis in sacrilegio. Bald. in l. vj. ĩ. eod. & de materia per Iacob. de Bel. in l. si quis non dicã. de epis. & cle. p Imo. in §. de viro. & secundum regulã, de qua hic, videlicet q lex noua superueniẽs in vno ex parificatis, de iure antiquo extenditur ad illud parificatum. limita not. nisi tractemus de remedio, aut actione cõcedenda. Glo. est singu. in authen. presbyteros. Adde q̃ dicit domi. Abb. in c. de multa. de præb. in glos. in versi. in eadẽ ecclesia. ibi: contrarium credo &c. vbi ,pbat, q vbi sunt duo à iure æquiparata, pœna addita in vno, videtur addita in alio. Text. cũ gl. in c. si postquã. in fi. de elec. in vj. & no. ad materiã, q qñ sunt duo à iure cõt q̃quiparata, q statutũ in vno, etiam contra regulã iuris cõis habet locũ ĩ alio: vt vide velle gloss. in l. q̃d vero. ff. de legibus & Bar. hic. & in l. Marcellus. in prin. ad Trebel. q̃d est verũ, quãdo æqparatio est reciproca: secus si essent tantum in vno, vt si lex, vel statutum dicat, q dispositia in magnatibus, habeãt locum ĩ popularib⁹: quia non erit conuersa. l. ij. j. communia de lega. not. Barto. in l. j. de lega. j. Item est verum, nisi lex loquatur taxatiue. Probatur in l. fina. vbi est facta extensio ciuilis. & vide in authenti. quas actiones. in cor. vnde sumitur. de sacrosanct. eccle. Et videtur de mente Cyn. in d. authen. quas actiones. & ibi refert Barto. in ver. modo quæro. licet Bald. & alij contra. & Bald. in d. l. fin. in j. q̃ō. Itẽ fallit nisi patiens non esset in vtroq; dispo

[b] SI quis seruo. [b] In delictis q̃ † trahi possunt facilè in exemplũ, punitur factũ: licet nõ sit pfectũ. h. d. Diuidit. Primò ponitur thema, & q̃ō. Secũdò determinatio qõnis. Tertiò rñsio ad q̃dam iura, q̃ videbantur facere in contrariũ. Secũda ibi: nobis. Tertia ibi: licet enim. No. q punitur affectus, licet nõ sequat effectũ. No. hic † q cui non congruit diffinitio, nec diffinitũ. Vides em q illud nõ est furtũ, cui nõ cõgruit diffinitio furti. Tertiò not. † casum, in quo habet locũ actio furti: nec factũ est furtũ, nec res est furtiua. Opp. de l. j. in fi. ff. quod quisq; iur. Potes dicere q istud est delictũ atrox: & sic non habet locũ illud dictum. Non punitur affectus, &c. vt l. si quis non dicã rapere. §. de epis. & cleri. alias videtur speciale hic, propter rationẽ, q̃ in fine legis ponitur. Quæro, an id, quod dicitur [c] hic de seruo, habeat locũ in filio. Gloss. dicit q sic [d] in l. & non tm. §. j. ff. de seru. cor. Vide glo. hic in fi. Vides ergo secundũ hãc l. noua & odiosa, & cõtra regulas iuris cõis inducta, extẽdit p idẽtitatẽ rõnis. [e] Et sic facit q † statuta recipiunt interpretationẽ extẽsiuã, etiã ad id, cuius cõtrariũ est dispositũ à iure cõi. Sed cõtrariũ dixi tibi ĩ l. pcipimus. in fi. j. de ap. & ĩ auth. quas actiões. cũ gl. §. de sac. san. ec. Sol. Dic q nõ est nostrũ hãc legẽ extẽdere ad filiũ. Sed lex antiqua est illa, q̃ hãc legẽ extẽdit. nã dicit l. & non tm. §. j. ff. de ser. cor. qcqd dr de seruo hẽat locũ de filio. Illa lex ergo est illa q̃ extẽdit hãc: nõ ergo ista se extẽdit, sed extenditur, & sic interp̃tationẽ extẽsiuã recipit passiuè, nõ actiuè. Ex hoc dico, si † per statutum inducereť noua testãdi forma: an haberet locum lex Fal. & trebellianica, & materia de acqui. hær. & similia in illo testamento: certè sic. Nam tunc patitur statutũ interpretationẽ extensiuam passiuè: quia lex se ad statutũ extendit, nõ statutũ ad legẽ: vt l. j. §. j. ad l. fal. Dixi plenè in l. omẽs populi. in materia interpretationis extensiuæ.

1 ☞ *Argumentũ à cõtrario sensu, est ex interpretatione.*
2 *Bonæ fidei possessor dicitur, qui cogitatione domini possidet, putans se dominum.*
3 *Distingue tempora & concordabis scripturas.*

[c] APud antiquos. Eius seruui gratia pro quo qs potest actione noxali cõueniri, p eius facto noxali agere nõ põt illo tẽpore, sed postea sic, pro facto liberi hominis, actio noxalis non competit. h. d. Tota ista lex diuidit in duas ptes principaliter taxatiue. Probatur in l. fina. vbi est facta extensio ciuilis. & vide in authenti. quas actiones. in cor. vnde sumitur. de sacrosanct. eccle. Et videtur de mente Cyn. in d. authen. quas actiones. & ibi refert Barto. in ver. modo quæro. licet Bald. & alij contra. & Bald. in d. l. fin. in j. q̃ō. Itẽ fallit nisi patiens non esset in vtroq; dispositum. l. j. §. lex. ff. ad l. Falcid. & ibi Bar. & vide ad Barto. hic omnino Barto. in l. si constante. in vij. q̃ō. soluto matrimo. vbi videtur velle hoc verum, etiam in diuersa materia. Adde Bart. in d. l. non tantum. §. j. Et de huius & illius legis intellectu vide de instit. de actio. §. duplum. circa princ. per Modernos, a contrario sensu. Adde Roma. consil. cccxcij. Et vide etiam tu Alexand. de Imo. in consilio cxxxvij. colũ. fin. ver. corroboro. in. j. volu.

e ℣ POMATES. ¶ Identitatem rationis. Quid in casu fauorabili, aut odioso, an possit extendi ex identitate rationis: vide late Romanum in repetitione authenti. similiter. in xxix. speciali piæ causæ inter vltimas voluntates. infra ad legem falcidiam.

a ¶ Manifeſtiſsimi,noſta qđ vulgariter dicit.vide Bar.in l.ſciẽdũ.§.ſed &.ff.qui ſatisda.cog.

☙ P. PAV. P.

b ¶ Idẽ ſi dubitat.No,tñ cp in cõtractibus dubitans nõ eqparat ignorãti,ſcđm Bald. in ca.j.§.in ꝓpetuũ.ꝑ quos fiat inueſti.Vide etiam tex.in materia,&.ibi Bald.in ca. vaſallus feudũ. ſi de feu.ſue.controuer.Itẽ 1
adde cp dubitãs,qui de facili poteſt certifi
cari nõ excuſat, licet ſit ſecus in errãte. Vide Iaſ.in l.ſi per erro
rem.in iĵ.colũ.in iĵ. 2
nota.ff.de iuriſdictio. omnium iud.vbi po nit rationẽ diuerſitatis,& ibi etiam in ĵ. colũ.in j.amplia. po nit coneor.ad regulã hic poſitã, & latius de iſta regu.qđ dubi 3
tãs & ignorãs æquiparẽtur, vide Iaſo.in l.diuinæ.in j.& ĵ.col. ff.de condi.indebi.in 1
l.iĵ.§.genera. de acq renda poſ.aliqua po nit.vide q̃ dicit Are 1
ti.in l.ſi quis in domi no.ff.de teſta.

☙ POMATES.

c ¶ Caſus eſt nota qui eligit vnũ ius,nõ vi deť alteri renunciare qđ ſibi ignoranti,vel dubitãti cõpetit. Fa. a
cit glo.in l.j.in glo,ſi. in verbo, ceſſat.ff.de cõdi.indebi. Vide o mnino in l.iĵ.§.fin.in ii.j.col.ff.de acq.poſſ. & i l.quãdiu.in prin cip.C.qui admitt.Fa cit glo.ſi.in l.j.in ver bo.ceſſat.ff.de condi. indebi.& text.in l.iĵ. ff. quis ord.in bono. poſſeſſ.& aliquid per Iaſo.in l.cũ q̃bus.§.de iu.& fac.igno.& vi de ad iſtũ text.Bal.in l.leges ſacratiſsimę.§. de legi.vbi vult per iſtum text.cp ita par catur dubitanti,ſicut 1
ignoranti.quẽ ſequit Io.de Ana.cõſi.lxxĵ. incip. viſis & conſi 2
deratis quæ in facti narratione.in vltima colũ.Et pro hoc facit qđ vult Decius poſt d.Chriſtopho.Caſtil lo.ibi in l.j.§.de pact. in ſol.nec vas.ĵ.de cap tiu. & poſtil.reuer. quã intelligũt:cp ibi re ỹa mortua mater tera, ſi tamẽ erat pe nes cõtrahentes debi tum. Et ſic volunt, & ex illo dicto potes notare, qđ de dubio aliq̃n iudicamus vt de ſciẽte: qa ſicut ille qui ſcit de vita alicu 1
ius,nõ põt ſuper eius hæreditate paciſci:ita nec dubitans.& imo in dubio ita loquamur ſecundum ſubie ctã materiã & vide Bal.in l.ſi.§.de condictio.in debi.& Bald. in c.j.§.ꝓſonã.in titu.

pales.Prima loquitur de ſeruo. Secũda de libero homine bona fide poſſeſſo. Secunda ibi:de eo aũt q liber. Itẽ hæc prima ſubdiuiditur:qa primò ponit duas qõnes.Secundò ponit amplificationẽ ad illas qõnes cuiuſdã regulę iuris antiqui ſecundũ anti quos.Tertiò ponit amplificationẽ ſecundũ authorẽ huius l.ex qua colligitur qõnũ ſolutio. Quartò cõcludit ad propoſitum. Secunda ibi:cũq; generalis.Tertia ibi:nos autem.quarta ibi:ſi igitur.No.ex text.iſto ibi:qdã ita per cõiecturã,&c.cũ gl.ſua,qđ arg.† à cõtrario ſenſu eſt ex interp̃tatiõe. quod multũ no.cp plenè dixi in l.oẽs popu li.ff.de iuſti.& iure.Allegaui tibi hũc tex. & vide text.ibi:poſſeſſor dñi cogitatione, &c.No.† cp ille dicit bonæ fidei poſſeſſor, qui domini cogitatione poſsidet,putãs ſe dominum.& hoc eſt in ver.cũ igitur.text. ibi,ipſe ea teneri nõ poteſt,melius formaret regulam ſecũdũ quod ſ.formata eſt:& ſic directè adaptaretur ad prædicta. Nota. † quod vulgariter dicitur.Diſtingue tempora,& concordabis ſcripturas. Hic in §. nos autem.ibi:& ſic ex tempore.

☞ *Titulus excuſat à fructibus percipiendis.*

Nos autem. Vltimò dñs Cyn.inducit hũc §.ad qõnẽ. Titulus † excuſat à fructibus percipiẽdis: ideo ſi poſſeſſor pro pte tẽporis haberet titulum,pro parte tenebitur de percipiẽdis, pro parte non.Sic dicit do.Cyn.hic.

Manifeſtiſsimi. a Primò ponit vnam regulã generalẽ. Secũdò,determinat tres qõnes iuxta dictã regulam. Secũda ibi:poſt principium,ſed quærebatur,&c.Item,ſecũda ſicut determinat tres quæſtiones,ita habet tres ptes.Secũda ibi: ſed cũ in ſecunda. Tertia ibi:cũ autẽ in cõfinio. Redeo ad primam partem:& prima eſt facilis:ideo nõ eget ſummario. Ad iſtã regulam examinandam opponit glo.de l. is cui.& l.eum qui.in princi.& l.qui vas.§. ſi ego.ff.eo.Huius timore gloſ.tua limitat iſtam regulam,vt habetis in ea: quã vide: Aduerte:iſtas limitationes poſſemus examinare,ſed eſſet multùm longũ. & dic vt plenè dixi in l.itaq;.fullo.ff.eo.

☞ *Simplicitas placet.*

Simpliciter dicitur,quod eſt ſine diſtinctione.

Per electionẽ unius iuris,quis nõ uidetur alteri renũciare.

Sed quærebatur. Si res cõmodata ſubtrahitur,eſt in electiõe domini,vtrũ agat cõtra furẽ,an cõtra commodatarium & vno electo,cõtra aliũ agere nõ poterit,ſi ſciens fuerit;ſecus ſi fuerit neſciens, vel dubitãs. Hoc dicit vſq; ad §.ſed cũ in ſecunda.Diuiditur iſte §.in tres partes. Primò ponitur thema,& antiquorum opinio. Secũdò determinatio.Tertiò limitatio ſuæ determinationis.Secunda ibi:tales.Tertia ibi:ſin autem neſciens. Nota ex hac lege primò quod dixi in ſummario. Secundò nota. † ſimplicitatem placere.Et ſimpliciter dicitur quod eſt ſine diſtinctiõe.quod no.facit ad quæſtionem quã dixi tibi in l.j.in j. q.ff.de vulg.& pupil.& de verbo.oblig.l. inter ſtipulãtem.§.j.ff.de ver.obli.ibi:ſimpliciter amittit.& de verb.obli.l.j.§.ſi quis ſimpliciter. vbi gloſſ.exponit ſimpliciter:

id eſt,purè. Facit ff.eo.pro ſoc.l.conuenti. alias,coiri.facit j.de fideicom.l.eam quam.

2 Nota etiam & tene mẽti:† quia alibi neſcio.Qui eligit vnũ ius,non videtur renũciare alteri iuri, qđ ignorat ſibi cõpetere:
b vt l.mater.de inof.teſt.idẽ ſi dubitat. b Caſus eſt hic cp nõ c videtur renunciare alteri
c iuri,qđ dubitat ſibi competere ibi;ſinautẽ neſciens,vel dubitans,&c. Et hoc neſcio
d alibi.& ideo tene menti. d Ad legem noſtram opp.de l.vt oẽs.§.ſi ſeruus.& l.itaq; fullo.§.fin.ff.eodem.Solu.Hic loquitur in cõmodatario,qui nullũ ius habet in re.Cõtrariũ loquitur in creditore.& vſufructuario,qui habuit ius in re:& ideo actio furti cõpetit tã domino pro iure dñĳ,quã creditori,& vſufructuario pro iure ſuo:vt l.contraria. Contra hoc oppo.& videtur cp idẽ in eo,qui non habet ius in re:vt in fullone, d
vt l.itaq; fullo.in prin.ff.e.& Inſti.de obli. q̃ ex delic.§.furti.Sol. Aliud in fullone,& ſarcinatore:aliud in cõmodatario. Ratio quia fullo & ſarcinator ineunt cõtractum ratione vtriuſq;,ideo ſimpliciter ſubuenitur commodatario ratione ſui tantùm.

1 ☞ *Commodatarius q̃ exigat rem à fure.quomodo.nu.3.*

2 *Qui ſentit onus debet ſentire commodum,& econtra.*

4 *Pro poſſeſſione rei mobilis amiſſa,nullum interdictum poſſeſſorium eſt introductum:ſed alia remedia ſic.*

5 *Si ad aliquẽ peruenit poſſeſſio ſine uitio eius rei,quã ego tantũ poſsidebã:an habeat locum remedium l.coloni.*

6 *Dominus in caſu huius l.an poterit agere contra furem.*

7 *Fur duplici damno non afficiatur.*

Sed cũ in ſecundã. Breuiter dicit. Si commodatarius à fure rem & pœnam exigit:non tenetur reddere eã dño.h.d.No.cp
1 † commodatarius exigit rẽ à fure.qđ qualiter intelligatur dicã ſtatim. Secundò no.
2 † qđ qui ſentit onus debet ſentire & commodũ:& ecõtra.qđ dic vt in regula iuris, & per Dyn.in c.qui ſentit.de regu.iur.lib. e
vj.Circa primum quæritur.& iſtud eſt notabile valde.Quæro,qua † actiõne recupe
3 rabit commodatarius rẽ à fure. Nam cõdictio furtiua ſoli dño cõpetit.l.j.ff.de cõdi.fur.ergo cõmodatario nõ cõpetit.Sol.Dicũt qdã cp habuit cõdictionẽ icerti:vt l.& ideo.§.fi.ff.de cõdic. fur.Ista nõ eſt vera:quia illa loquit in creditore,q habet ius hypothecæ in re:iõ gl.tua diſtinguit optimè quatuor caſus. Qñq; ſubtrahitur res dño:tũc ſine dubio cõpetit ſibi condictio furtiua:vt l.j.ff.de cõd.fur. Qñq; ſubtrahit ei,q habet ius ĩ re:& tũc cõpetit ſibi cõdictio incerti vt l.& ideo.ĩ fi.ff.de cõd.fur. Qñq; ſubtrahit ab eo,q nullũ ius habet ĩ re ſed ſolũ ĩ bona fide poſſedit;tũc habet actionẽ triticariã ad poſſeſſionẽ:vt l.j.ĩ fi.cũ l.ſe. de cõdi.tritica. Qñq; ſubtrahit ei q nullũ ius habet in re nec in poſſeſſiõe ſed detinet vt cõmodatarius,& depoſitari9 & ſimiles:tũc eis dat actio in factũ,vel offm̃ iudicis.Ita tenet gl.ĩ l.nõ tm̃.in prin.de peti.hær.&.d.l.iõ.§.fi.de cõdi.fur.Subdit gl.hic, vel habebat cõdictionẽ ex l.ſi coloni.de agri.& cenſi. Iſtud nõ eſt verũ.nã illa cõdic.cõpetit tm̃ ei qui poſsidebat,vt ibi patet.
4 †Cõtra iſtas gl.vĩ gl.in l.rẽ q̃ nobis.ff.de acq.poſ.vbi dicit cp,p poſſeſſiõe rei mobilis amiſſa,nullũ eſt ꝓditũ iudiciũ poſſeſſoriũ;ſed intelligas nullũ poſſeſſoriũ ſ.interdictũ.Sed alia remedia de iure ciuili bñ ſunt ꝓdita,vt ſ.dixi. Vide gl.quã no.bene. gl.iſta loquit cp iſta remedia dant cõtra eũ,ad quẽ poſſeſsio p
5 uenit cũ vitio,qa ſubtraxit. Sed quęro † qđ ſi ad aliquẽ puenit poſſeſsio ſine vitio eius rei,quã ego tm̃ poſsidebã, vel detinebam.Gl.in l.inciuilẽ.ſ.eo.dicit cp habet locum condictio ex d. l.ſi coloni de agri.& cenſi.& iſta glo.videtur dicere contra caſum l.ſinautem.§.j.ff.de publi.vbi arg.contra in eo qui habuit
e titulum & poſſeſſionem. c Dominus Inno.in c.ſæpe.de reſtit. ſpo.tenet idẽ qđ gl.in l.inciuilẽ.allegat c.reintegrãda.iiĳ.q.iĳ.

per quos fiat inueſti, vbi limitat vt nõ habeat locũ in dubitãte qualitatẽ perſonæ cũ qua cõtrahit:quia de eo iudicamus non vt de ignorante.Et vide aliq̃d ꝑ Alex.cõſi.xl. col.ĳ.volu.v.& vide tex.& ibi Bar.in l.j.ĵ. de teſt.& Feli.in c.paſtoralis.col.vĳ.ad fi. de exce.& Bar.conſi. lxxĳ.et cõſi.lxxxviĳ. & Feli.in c.ſi.col.vj. ad fi.de ꝓſcri.& Barba.cõſi.xvj.col.iĳ.volu.ĳ.& vnũ verbũ ꝑ do.Præp.Ale.in c.nõ eſt.§.is itaq;. diſti.vj. & ĩ c.quo.iure col.iĳ. diſt.viĳ.& Iaſ.late in l.quãdiu.in j.& ĳ.co, j.qui admit.

¶ Quod tene menti, No.cp eligens vnum ius,nõ vĩ renunciare alteri,de quo ignorat quod neſcio alibi.Et an ignorans,& dubitans æquiparant, vide qđ no.ſ.de condic. inde.l.ſi.& not.Bald. ſic allegãt iſtũ tex.in l. leges ſacratiſsimæ, & etiã dicit hic Cy. & Bald. cp omittens opponere exceptionẽ propter duditationẽ, poteſt eam opponere cũ primũ eſt de ipſa certificatus.& intelligit iſta Bal.hic,niſi potuiſſet ſe certificare,& noluiſſet.Et vide qđ no.dicit Bal.in l.j.in iiĳ.col.in fin.ſ. de fal.cã adie.lega.Et ad dicta de ignorante,vide Bart.in l.iĳ.in verbo,ꝓcedo.in glo. ff.ſi qs ĩ ius vo.nõ ie.

☙ P. PAV. P.

¶ Poſſeſ. Vide oĩa Mod.in §.ſed iſte.in viĳ.col.Inſti.de actio.

a Ista omnia videnť contra casum [a] dictæ l.sustinẽdo tñ glo.nostrã,& Inno.possumus dicere sic,ꝙ gl.loquit in bonæ fidei emptore quẽ cõstat emisse ab eo,qui fuit malæ fidei possessor,vt à
b fure.vñ mala fides authoris aliqualiter afficit emptorẽ [b] ab eo vt in aut.malæ fid.j.de ꝓscrip.lõgi tẽpo.alias si hoc nõ cõstaret,
c credo ꝙ nõ [c] posset agi:vt d.l.siue aũt.§.j.de publ.Quærit glo.
d qd † si dñs in huius l.casu nõ velit agere cõtra cõmodatariũ sed cõtra furẽ:an poterit.Glo.dicit ꝙ sic:vt ś.ꝓxi.§.Sed certè præcedẽs.§.loquit añ furẽ exactũ.Nã postꝙ exactus est ab vno,nõ
e potest iterũ cõueniri,ꝑm Dyn.in l.licet.§. fi. ff.naut.caup.stab.
f Tertio q̃rit glo.posito ꝙ cõtra furẽ posset agere dñs:an furi duplici damno afficiat.Glo.nõ determinat.Tu dic ꝙ nõ,ꝓ dictã l. licet.§.fi.Vltimo quærit gl.cũ secus sit in creditore,q̃ tenet red
dere pœnã:vt l.si pignore surrepto.ff.dè pign.act.quare aliud in eo quàm in commodatario,& similibus.Dic vt in glo.

Cùm autem. Si marito res cõmodata subtrahat ab vxore, vxor si eligat à dño furti cõueni
eur.Si eligat marítus,marítus ĩ factũ ꝓpter res amotas tenet: nec poterit mulier eligi,si vir soluẽdo extiterit.h.d. Opp.ꝙ actio rerũ amotarũ nõ dat cõstãte mrimonio: vt ś.rerũ amo.l.ij. Sol.expone,ĩ.factũ ꝓpter res amotas.Opp.ff.rerũ amo.l.añpe. Sol.ibi ponit casus econuerso ad istum,vt in glo.quam vide.

De operis libertorum. *Rubrica.*

a ☞ *Factum in tempore dicitur,quod fit per modicum ante,vel post sine intervallo.*
e *Operæ libertorum quomodo imponantur.*
Pactum nudum non vestitur manumissione:sed cohærentia manumissionis.
g *Pactum nudum an vestiatur iureiurando.remissiue.*
4 *Operæ à liberto qua actione petantur.*
f *Necessitas non habet legem.*

LEX I.

Si tẽpore. Diuidit in tres ptes.Primo loquitur qñ operæ sunt impositæ. Secũdò an possit peti ptiũ futurarũ operarũ:hæc particula vĩ sibi contradicere. Tertiò,qñ operę nõ sunt impositæ.Secunda ibi:solet autem. Tertia ibi:cũ & si operæ.Breuiter dicit ꝙ operæ ꝓmissæ debẽt ꝑstari, nõ ptiũ earũ,nisi ex cã necessitatis.h.d. Circa primã ptẽ q̃rit,dicit
a hic,si tempore manumissionis.Quæro,† qñ dicit factũ tẽpore manumissionis.Dic vt in gl.j.vt si in illo tpe,vel modicũ ante,
b vel modicum post manumissionem & sine intervallo fuerit actum:vide glo.Quæro,† qualiter operæ [d] ponant liberto.Dicit gl.ꝓ stipulationẽ,vel iusiurãdũ:& est spãle ꝙ pactũ iureiurãdo vestiat.Vide gl.ij.in prin.hic aduerte,& no.ꝙ pactũ nudũ nõ vestit manumissiõe,seu cohærẽtia manumissionis.& est
g spãle fauore libertatis.† No.ꝙ vulgariter pactũ nõ vestit iure
4 iurãdo,secũdũ gl.dic vt dixi in auth. sacra.ś.si aduer.† Quæro secundò qua actione petunt opæ.Dic breuiter.& hęc est veritas.Aut opæ sunt ꝓmissæ per stipulationẽ,aut iureiurãdo.Primo casu,aut petunt opæ:& agitur actiõe ex stipulatu,siue sint certæ,siue incertæ.Aut deuenit ad æstimationẽ: & agit certi cõdictiõe ex stipulatu.Secũdo casu,qñ sunt ꝓmissę iureiu.agit in factũ.Dic clarius vt hac gl.Vltimò ad secũdã partem:& ista secũda pars vĩ sibi cõtraria.Nã priò dicit,ꝙ solet conueniri,vt aliqd det ꝓ opis:postea dicit ꝙ peti nõ põt.Hui⁹ timore gl.exponit istũ tex.bñ quatuor modis.Vnũquẽq; vide,ꝙ qlibet põt sustineri.Tñ illa est magis clara,vt dicamus,solet inter liberos & patronos cõueniri,vt ꝓ opis ptęritis aliqd pstet,licet pretiũ peti nõ posset:subaudi remanẽte saluo iure patronatus. Opp. & vĩ,ꝙ ĩ casu inopiæ eũ alere nõ tenet:vt ff.de lib.agn.l.si quis à liberis.§.si qs à libertis liberto.Dic vt in gl.Venio ad vltimã
e partẽ [e].Ex hac † vltima ꝑte,& pcedẽte legat ista lex ꝙ necessi-
5 tas non habet legem [f]:quia lex vult ꝙ libertus non cogitur ad
f præstationem pretij operarum:fallit in casu necessitatis.

LEX II.

Manumissionis. Qui manumittit ex necessitate,nõ habet ꝓ omnia iuspatronatus.h.d.Oppo.de l.Cãpanus.ff.eo.So. Fallit ibi. Ratio,qa spõte ꝓmisit.Fallit etiã in alijs casibus,vt hic in glo. Oppo.ff.de bo.lib.l.etiã.§.si qs numos.Sol.Nõ habet ius patr. cẽptũ ad ea,quæ dicunt hac lege:sed quãtũ ad ius succedẽdi sic.

LEX III.

Vi numis. Ei,q manumittit acceptis numis,non debent operæ.h.d.in summa ista lex.

a ☞ POMATES. ¶ Cõtra casum d.l.Alex.in consil.ce.col.ij.volunt.ij.
b ¶ Afficit emptorem.& hoc etiam tenet Bald.in effectu, & bene dicit.in d.l.ineiui lẽ.Pro quo facit quod ipse Bald.no.in l.ancillæ.ś.e.& gl.cũ qui.§.ꝓnde publicia. Adde do.Abb.in c.si diligenti.de præscri.& Pau.de Caſ.in l.& ideo.§.ñ. præalleg. ibi,tertio quærit glo.vide hic latius per Bald.

g I quam. [g] Pretiũ operarũ pro missũ põt peti; tñ ex hoc exigẽs ius patronatus amittit. h.d.In hac lege fuit quædã opi.inter Azo. & Hug. de porta Rauẽnate.& Hug.dicit ꝙ ex sola conuentione de pretio, perditur d ius patronatus.Azo dicebat ꝙ ex actione tantum: vt per hanc l.& ita communiter tenetur,Vltimò,in ista materia distingue, vt distinguitur hic plenè per glos.

Mater tua. Eatenus, quatenus quis de necessitate manumittit,operas imponere non potest.h.d.

h Liberti. [h] Hæredibus extraneis vel mariti,nõ debentur operæ.h.d. Oppo.ś.de in ius voc.l. ij.Solu.Ibi loquitur in opis,quæ cõsistunt in nõ faciẽdo:vt in nõ vocãdo in ius, & similia.Hic de his,quæ in faciẽdo cõsistunt.

Neque patronis. Pro operis futuris non licet mercedem recipere : ꝓ præteritis sic.Item duo filij liberant à præstatione operarum.hoc dicit.

Si tuis. Emptus propris numis, & manumissus, non debet suo patrono operas,& ab eo non reuocatur in seruitutem.h.d.

i Libertæ. [i] Vxor non debet vt liberta opas viro suo: sed eo inuito non põt diuertere : tenetur tamen præstare operas viro suo, tanquam vxor,nõ tanquam liberta.hoc dicit.

a ☞ *Qui non grauatur onere pecuniario,non potest onere fideicommissi grauari.*
2 *Tempus adiectum libertati uidetur repetitum ad limitãdam præstationem in conditione libertatis additam.*

Titius. In toto Codice nõ est lex q̃ incipit Titius:nisi ista : & legitur duobus modis.Secundũ
a vnã lec.breuiter.h.d.Qui grauatur † onere pecuniario,nõ põt onere fideicõmissi grauari.h.secũdũ vnã lec.No.qd dixi in summario ꝓbatur in l.plane.la ij.§.fin.cũ l.seq. ff.de leg.j.Secũdũ aliã lec.breuiter hoc in
e tẽdit.† Tẽpus adiectũ libertati.vim repeti tũ ad limitãdã pstationẽ ĩ cõditiõe libertatis additã.hoc dicit secundũ aliã lecturam.

Quod ex liberta. Filij libertorũ sunt ingenui,& matrimonium liberat mulierem à præstatione oparũ.h.d.

f Vi manumittũtur. [f] Breuiter,h.d. Liberti pñt morari vbi volũt,nec pñt reuocari ĩ seruitutẽ, nisi ex cã ĩgratitudinis.h.d. Nõ hẽtis hic alia.

a ☞ POMATES. ¶ Cõtra casum d.l.Alex.in consil.ce.col.ij.volunt.ij.
b ¶ Afficit emptorem.& hoc etiam tenet Bald.in effectu, & bene dicit.in d.l.ineiui lẽ.Pro quo facit quod ipse Bald.no.in l.ancillæ.ś.e.& gl.cũ qui.§.ꝓnde publicia. Adde do.Abb.in c.si diligenti.de præscri.& Pau.de Caſ.in l.& ideo.§.ñ. præalleg. ibi,tertio quærit glo.vide hic latius per Bald.

☞ POMATES.
c ¶ Credo qd nõ. Vide Alex.cõsil.cxvij.i j col:vo.ij.& Barba. cõs.xlij.col.iij. & tribus sc.vol.ij.& Alex. l.j.in princip.vol.j.& cxcix.col.iij.vol.ij.
d ¶ Qualiter operæ. Et adde no.per glos. & Bar.in l.iusiurãdi. in fi.princ.ff.eo.
☞ POMATES.
e ¶ Vltimã ptẽ, aliqd ꝓmittitur cã necessitatis qd alias ñ ꝓmitteretur. Adde Barba. in c.nulli.extra de pignoꝝ.vbi ponit Ro.similia,vbi Alex,hic i apostil.ad Bar. Adde glo.in cle.j ad finẽ.de regula.Adde ꝙ pbatur.ex.lcẽm intellectum Gul.i l.ꝑfides.in fi.ff. si cer.pe.& qd ibi no. do.Alex.quã legit cũ l.ꝑcedenti. Adde tex. i l.alienatiõis.ff.famier.Item adde qd no. Bar.in l.j.in fin.C.de nauſr.li.x.& tex.in l. Duus ff.de pe.hær.in versſ.sed ꝓpterea.ad de Bar.in l.si ts q.§.fi. ff.de pign.& Bal.in l. iubemus.in princ.C. de sac.san.eccl.& tex. in l.ij.C.de patr.q fil. differax.& qd Bar.in tractatu repsa.in ij.q. dũ alle.l.ꝙ hærede.§. qd si tñ.ff.de acq.hę. Et vide quod Bar.& do. Alex.in d.§.qd si tñ.gl.in l.ñ. ff.de offi. cõsul.Adde tex.ĩ l.aut ptor.§.dubitarẽ.ff. de his i ꝙ frau. cre.Addꝙ no.Are.cõs.ccxix. mouet,ꝙ licet ſit pec catũ acciperepecuniã advsurãs:ñ si cã necessitatis accipiat,si pec cat.Adde gl.ĩ l.nullꝰ versſ. vltionem. C.de iud.Et adde ad sutra dictũ reg.ulã quã not. Ias.in l.j.i iij.col. ff.de officio eius. vide etiã Cæꝙ in auth.sed no uo iure.in lxxx.col.in fi.ś.de ser.fugit.Itẽ ad de rõnẽ diuersitatis ꝓ missæ positã ꝙ Fel.in c.cũ accessissẽt.de cõsti.in ix.col.vbi postea remittit.

☞ P. PAVP..
f ¶ Nõ habet legẽ. Vide de ista regula ꝙ necessitas licitũ faciat, qd alʒ ñ liceret.Pau. de Leazar.in v.qõ.incipiẽ.in Christi noie iesu.co.in prin.& ĩ pe. col.ad inedit.& pos stea ad finẽ ipsi⁹ in cõclusiõe.Et vide Ias.in l.j.in prin.in añpe.co.de off.eius.Vide multa per Feli.in c.querelã.in pen.charta circa finẽ.& seq.de iureiu.& in c.ñ.in vl. col.de sponsa.& ꝙ Ias.in l.principalibus.in ij.col.& sij.fallen.si cert.pet.& q̃ scribit idem Ias.in repetitione legis,admonendi,in xxix.charta in vlt.col de iureiurã. Vide quæ dicit Barba.in c.j.in j.notabi.extra de ꝓgnori.vide latè Feli in c.cũ accesserit in ix.col.de consti.in repertorio.in verbo, necessitas.

g ¶ Si quã. An ex sola conuentione de pretio operarum perdatur ius patronatus: & an ius competat:vide Bald.ꝙ ex sola conuentione.
h ¶ Liberti. Adde nota. Bartol.in l.si non sortem. §. si libertus. ff. de condictione indebiti.
i ¶ Libertæ. Tu dic tamen quòd si ista fuit manumissa ex causa fideicommissi, posset te inuito diuertere.

a ¶ Multum interest. Ex quo no. bene facit lex Imperator. de fideicō. lib. Adde Bar. in l. iura. ff. de iure pa. melior gl. & Bar. in l. eum qui. ff. de interd & rele.

b ¶ Præter reuerentiam. Fortius dicas cp iuri reuerentiali quis non potest renuncia re. l. alia. §. eleganter. ff. solu. mat. & hic Bal. Et facit iste text. vtrum si ecclesia sit exẽpta, seu sublata per episcopũ, cp nihilominus ei ab ipso diœcesano debet præstari reuerẽtia per casum in ca. pastoralis. de do. in c. cùm venerabilis. de censi. Item faciunt predicta pro priuilegio legis, ad egregias. de iureiuran. vt non possit ei renũciari. de quo per Cy. in l. nec honore. c. de episc. & cle. Pro quo videt tex. not. in c. ij. §. cæterũ. de iureiu. in vj. vbi moniales non possunt renũciare illi priuilegio, videlicet a cp iudex debet mittere tabelliones ad examinã dũ. Et dũ dixi. c. de eccle. adde tex. in l. sed si hac. §. patronũ. in versi. sed si. ff. de in ius voc. & ibi per do. Bal. & Ang. in l. alia. §. eleganter. ff. so. ma. videt tn cp iuri reuerẽtiali qs possit renũciare in specie, per l. quãuis. in ver. inuit⁹. ff. de in ius voc. iũcta l. Meuia. C. eo. titu. & no. doc. in l. fi. e. tit. Et hoc ideo: qa i ipso actu præstãdæ reuerẽtiæ, patronus cõsentiebat nõ pstari. Et idẽ esset in casu d. §. elegãter. in ipso actu exactiõis vr cõsentire reuerẽtiã sibi nõ præstari. Probatur in l. qđ nomine. iuncta l. seq. de condict. inde.

POMATES.

b ¶ Præter reuerẽtiam. Per istũ tex. Alex. & Bal. hic, cp ius reuerẽtiæ nunquã tollit per exẽptionẽ. de quo late p Feli. in c. cũ nõ liceat. in j. col. de præsc. Et in hoc est singularis iste tex. secundùm Ro. in sing. cccexciij.

c ¶ Solu. glos. Not. cp filius habet legitimã tãi. ucratiuo. Vide gl. ĩ l. emãcipata. c. de iuris & facti ignor. alias l. j. & ibi Bar. & Bal. vide qđ not. in l. si qs legatũ. §. si vero. ff. de fal. & not. in l. in suis. de li. & posth. & l. fi. ĩ. de condi. & l. j. ĩ. de impo. lu. descri. lib. x. ibi ad Bar. multa no. Ange. hic, cp hoc cõsiderato si filio relinqt legitima à patre, & ab auo, nõ debet habere nisi vnã, ne duæ causæ lucratiuæ incidãt in idem. Ita dicit fuisse iudicatum Perusij. A. B.

d ¶ Hoc speciale. An hæres possit venire contra factum defuncti, vide no. in l. cũ a matre. C. de rei ven. & in l. si creditoribus. j. de ser. pig. dã. ma. & quæ not. Bal. ibi vide in l. Lucius. so ma. & in l. cum vir. de vsuca. & hic etiam per Bal.

e ¶ Ex hoc patet. Adde Bald. in l. j. de inof. don. in v. col. in ver. secunda conclu. vbi idem tenet gl. & doct. in l. ñ ĩ. de inoffi. do. Vide in l. filio. j. quæ in frau. cre.

f ¶ Huius timore. Qđ sunt actiões reuocatoriæ, adde Bar. in l. hac in factũ. ff. q in frau. cre. & ibi tenet cp sunt tãtũ duæ: licet aliter hic. et adde cp inuenit tex. q dicit cp Caluisiana dat creditori, licet gl. hic illud dicat, & Fauiana, & Caluisiana nõ vr esse idẽ. ff. si qd in fraud. patro. vbi est copula, q ponit inter diuersa. Itẽ est dare interdictũ fraudatoriũ, de quo plene p me Insti. de actio. §. itẽ si qs in frau. & late p Bal. in l. j. in vij. col. ĩ. de inoffi. do. & adde Abb. in l. nõ vscp. sed placet qđ emptor si participauit fraudem, possit cõtra eum agi de dolo, vt refert hic Bal. alias sit vera opi. Barto.

IN redhibitione.

Qui alienum retinet liberum, tenetur ad reddẽdas operas. hoc dicit ista lex in summa.

De bonis liber. & iure patro. *Rubrica.*

1 ☞ *Publicatis bonis, ueniunt ea iura in fiscum, quæ ueniũt in extraneum hæredem.*

LEX I.

VltŨ intereſt.

a Datio pecuniæ, & pactum de manumittẽdo cũ futuro domino, perimit cõtra tab. secus cũ præsenti. Itẽ fiscus succedit in ius patronat⁹. h. d. Opp. de obseq. à lib. l. Titius puerũ. So. Hic loquit qñ seruus fecit pactũ cũ domino: ibi dñs fecit pactũ cũ extraneo. Opp. secũdò de l. cũ affirmes. de lib. cã. & ff. si lib. ing. esse dt. l. ij. Sol. Non cogit dñs manumittere præcisè, vt hic: sed hortabit, vt in cõtrario. Itẽ opp. & videt cp ius libertorũ nõ veniat ad fiscũ. vt ff. ad l. iul. ma. l. eorũ. Sol. Ibi fuit condẽnatus ex alijs capitulis l. Iul. ma. hic verò ex eo cp aliqd cõtra principẽ cõmisit. Opp. de l. iij. ff. de interd. & releg. Solu. illa est vera, qñ cõdẽnat ex alio crimine: tũc ea iura patronatus, quę in extraneũ hæredẽ trã sirent, trãseunt in fiscũ. quæ verò ad extraneũ heredẽ nõ trãsirẽt, nec ad fiscũ trãseũt. Ita dicit glo. quã vide, & no. & tene mẽti, quæ est verissima, quam tenent doct. Ex qua nota † cp quando bona publicãtur, nõ veniunt in fiscũ ea, que non veniunt in hæredem extraneum. quod not. perpetuò.

LEX II.

SI liberti.

Si patronus patit libertũ cũ ancilla principis habere consortiũ, ius patronatus admittit. hoc dicit.

LEX III.

SI quis.

Qui remittit ius patronatus, omne ius pdit: præter reuerentiã,b & ius reuocandi in seruitutẽ. Opp. ff. eo. l. Paulus. §. patroni. Sol. Aliud est remittere ius patronatus: aliud est cõcedere liberã testamẽti factionem. Item opp. de l. etiã. §. j. ff. eod. Solu. Ibi concedebatur à principe libera testamenti factio: secus si à patrono vt dictum est. §. Vltimo habemus hoc tractare ius patronatus, quod gl. ponit in vltima glo. quam vide per ipsum.

Si in fraudem patro. à libert. alienatio facta sit. *Rubrica.*

LEX I.

SI in fraudem.

Alienata in fraudẽ patroni, possunt per patronum reuocari, nisi ratũ habuerit. h. d. Diuidit in tres partes. Primò dicit, quod possit reuocari per patronũ. Secũdò qua actione. Tertiò ponit vnã exceptionem, si patronus cõsenserit. & secunda pars incipit in l. ij. tertia ibi, verũ. Opp. de peti. hær. l. quòd si in diẽ. §. pe. Sol. Nõ cõcedit reuocatio per petitionẽ hæreditatis: vt d. l. cp si in diẽ. sed per Caluisianã sic: vt hic, & in l. pxi. Opp. ff. eo. l. j. §. j. So. Aut libertus alienat in vltima volũtate: aut inter viuos. Si in vltima volũtate, nõ requiritur fraus: vt l. cõtraria. si inter viuos, tũc requirit cp in fraudẽ sit factũ, vt hic. Itẽ oppo. & videt cp inter viuos nõ requirat fraus: tamẽ videt obstare cp habetur ff. eo. ti. l. si libertus. alias, si in venditione. & l. seq. Sol. Quatenus in contractu serui facto à liberto continet donatio, vbi sufficit euentus, nec fraus requiritur: sed inquãtum cõtineret aliũ contractũ onerosum, requirit fraus: vt hic. Ideo Cy. ponit vnam distinctionem valde longam: & fuit Iaco. de Rauen. & summat totum tit. ff. si quid in frau. pat.

1 ☞ *Patronus succedit liberto ab intestato, liberis non extantibus.*
2 *Frater liberti an excludat patronum ab intestato.*
3 *Patronus accusans libertum, quando amittat ius succedendi.*
4 *Filij diuersorum patronorum qualiter succedant liberto.*
5 *Patronus licet sit hæres liberti, tamen reuocat alienata per eum.*
6 *Hæres quando ueniat contra factum defuncti.*
7 *Filius institutus in legitima licet hæreditatẽ adierit: tamen potest alienata in fraudem reuocare.*
8 *Alienata in fraudem qualiter reuocentur.*
Actiones reuocatoriæ sunt quatuor.
9 *Ratihabitio patroni quòd tollat istam actionem.*
10 *Iste titu. an habeat locum in filio, in cuius fraudem pater alienauit.*

LEX II.

DEfuncto.

1 Nota. hic, † cp liberto succedit ab intestato patronus. Contra istud opp. Insti. de suc. lib. in prin. So. secũdũ illã intelligitur, scilicet
2 quando non extabãt liberti. † Pro huius declaratione quærit gl. primò an frater liberti excludat patronũ. Quidã cp sic: vt in sti. de ser. cog. circa prin. Io. cõtra. vt ff. de suis & leg. l. itestato. in prin. l. liberto sine liberis. ff. de bon. libe. Itẽ q rit an p accusationẽ capitalẽ factã de liberto succedendi ius perdat. Distin
3 gue † duos casus: Aut quis accusat libertũ propriũ, aut libertũ paternũ, aut auitũ. Primo casu nõ perdit ius succedendi: vt l. si filius. §. erit. de fideicõ. lib. Secundo casu, qñ accusaret paternũ vel auitũ, pdit ius patronatus. Ita loquit l. qui cũ maior. de bo. lib. per totã l. ex eo patet cp firmius ius quærit à se, quã ab alio:
4 vt d. §. erit. Quæro, qualiter † filij patronorum succedãt. Glos. tua dicit, & bene: tu debes scire cp illud cp de iure Auth. dicit, cp filij fratris succedũt vnà cũ patruo habet locũ in successiõe ingenui, nõ in successiõe libertorũ. nã filius patroni prefert nepoti ex alio filio patroni. Itẽ vnus patronus viuẽs prefert filio
5 alterius patroni mortui. Vide gl. q hoc dicit satis clarè. † Secũdò habes notare ex hac lege cp licet patronus sit hęres liberti: tn reuocat alienata per eũ. vide tex. Contra hoc oppo. plus põt hæres, quã defunctus. cõtra l. hęredẽ. de reg. iur. Dicit glo. hoc ideo quia ęs alienũ est: quasi dicat defuncto nõ debebatur sed hæredi debet. Cõtra hoc opp. hęres non põt reuocare factũ defuncti: vt j. de li. cau. l. si ab eo. & ŝ. de rei vẽ. l. cũ à matre.
c & l. vẽditrici. de re. alie. nõ alie. Sol. gl. c hoc speciale d. Vel magis dicit debitũ accipere, quã hæres esse tit. lucratiuo. Ita dicit
d 6 gl. Solue istud cõtrariũ † clarius quã gl. duobus modis. Primò sic, cp hęres nõ venit cõtra factũ defuncti, nisi factũ in fraudem ipsius hęredis. Vel aliter, & melius hęres nõ venit cõtra factũ defuncti. Verũ est in eo hærede qui ex hęreditate dicit lucrari: secus in eo cui hęreditas est debita: aliàs delata. Hic est casus
7 in l. nostra. Et ex hoc † patet, e cp filius institutus in debito bo
e norũ subsidio, licet hęreditatẽ adiuerit nõ, phibet alienata reuocare p q relã inof. donatiõis vel inof. dotis. Tene menti. De quo dicã clarius vbi gl. se extẽdit ĩ hoc. ŝ. de rei vẽ. l. cũ à matre.
8 & j. de iure delib. l. fi. §. in cõputatiõe. Tertiò no. cp † hæc reuocatio fit p actionẽ Caluisianã. Cõtra, imò p Fauianã. vt ff. eo. l.
f j. §. fi. Hui⁹ timore f dicit gl. cp debes scire cp quatuor sunt actiones

nes reuocatoriæ.s.Caluisiana,Pauliana,Fauiana, & in factum reuocatoria.qđ dic vt in gl.hic,& insti.de actionibus.§.item si quis in fraudẽ.& ibi per Dy.Doc.verò vltramõtani dicunt ꝙ non sunt nisi duæ reuocatoriæ:nam Caluisiana,& Fauiana est vna:vt d.l.j.in fi.ff.eo.ti.hic.Et ideo habet duo nomina:qa prę tor,qui eam induxit,fuit binominis & ita quæ datur patrono Pauliana,& in factũ,similiter est vna eadẽ.Nã in factũ vniuersaliter dicitur omnis actio descendens ex edicto ptoris: vt l.fi. ff.de eo p quẽ factũ erit.Nã ista cognominat in factũ Pauliana:qa ptor ille cognominatus Paulus. Certe Io.in arbore sua tenuit ꝙ essent quatuor actiones:& ideo fecit quatuor circulos,seu cellulas.& nos ita cõmuniter tenemus. Venio ad vltimam partem.†hic habes ꝙ ratihabitio patroni tollit istã actionẽ.Cõtra ff.eo.l.viuus.Sol.ibi donauit benemerẽti: ideo non põt reuocari:hic secus.Quæro,circa istã partẽ:dicit hic, ꝙ potest patronus post mortem liberti ratum habere.Quæro qd si añ mortẽ ratũ hẽat,an possit:Et gl.arguit pro & cõtra finaliter determinat,ꝙ idem siue ante,siue post:vt l.nõ videt.ff.eod.

10 Vltimo†quærit [a] gl.an iste titulus locũ habeat in filio in cuius fraudẽ pater alienat,vt priuet eum legitima. Breuiter glo. tua determinat sic:Aut loqmur ĩ filio arrogato:& habet locũ ista materia:vt l.fi.ff.eo.Aut loqmur in filio legitimo: & tunc secus:vt l.nõ vsq;.ff.si quis à pa.fue.manu.Ita dicit gl. & bene. Sed contra hoc vĩ casus extra de test.c.Raynutius.propter illam decretalem dicunt quidam,ꝙ hodie inuẽta est noua reuocatio:quia filius reuocat alienata per patrem in fraudem.Sol. Ibi loquitur de quadam consuetudine ciuitatis Tuscanæ.de iure communi dicit verum ista glosſ.quod nota.

De obsequijs à lib.patrono præstandis. *Rubrica.*

COntra patronum. Quæo vtrũ hęc lex dicat verum siue nomine ꝓprio,siue alieno libertus agat.Gl. vacillat in hoc. Breuiter ista est veritas,ꝙ agat alieno nomine,põt intelligi duob⁹ modis. Vno modo nomine alieno.hoc est,ex facto:quod ex alterius perso-
b na dependet:licet quis in iudicio agat [b] suo noĩe: & ita sumit in l.furti.§.illud planè.ŝ.de his qui no.infa.Et isto modo libertus non potest intentare famosam actionem cõtra patronum: vt ŝ.si tu.non ge.l.j.ff.de iniurijs.l.non solum.§.quenquã.Alio modo alieno nomine intelligitur,qui alieno nomine est in iudicio vt procurator,vel curator,& similes.& tunc põt alieno nomine:vt l.quæsitum.ff.de in ius vocan. Quæro hic dicitur, famosam:quid si tantum de facto infamat,& non de iure? Respondeo,idem vt l.honori.ff.eodem.

L E X II.

LIbertæ. Legitimæ nupta liberta non præstat obsequium.hoc dicit.

L E X III.

ETiam. Dare pecuniam domino præsenti pro liberatione,iuspatronatus non perimit.h.d.

SImanumissori. [c] Libertus non debet contra patronum vim, vel audaciã inferre,vel eum in ius sine venia vocare. hoc dicit. Videbitis de hoc j.eod.l.iij.

ETiam. Liberis patronorũ damnatorum debetur obsequium, & eis competit ius reuocandi libertos in seruitutem.h.d.

LIbertos. Liberti debent obsequium, & seruitiũ patrono portabile,nõ durum,& importabile.hoc dicit.

NEque libertis. Priuignis & filijs patroni debetur reuerentia; aliàs punitur liber.h.d.

De libertis & eorum liberis. *Rubrica.*

L E X I.

NOn est. Qui ex necessitate manumittit, ius reuocandi in seruitutem nõ habet. hoc dicit ista lex.

1 ☞ *Quis pro leui offensa in seruitutem reuocatur.*
2 *Factum patris non nocet filijs antea natis.*
3 *Facilis descensus auerni:sed reuocare gradum,uel difficilius resurgitur,quàm cadatur.*
4 *Vasallus committens feloniam,quòd non noceat filijs antea natis.*

L E X II.

d IManumissus. [d] Pro leui iniuria in faciendo cõmissa,libertus reuocatur in seruitutem,quod filijs postea nascituris nocebit, & reuocatus in seruitutẽ
e absq; licentia principis ad libertatẽ ꝓduci nõ potest.h.d.Not.hic†ꝙ quis pro leui
1 offensa reuocat ĩ seruitutẽ. Not.†ꝙ factũ
2 patris nõ nocet filijs antea natis. † Tertio
f not. [f] ꝙ facilis est descensus auerni:sed reuocare gradum,&c. Vel dic,difficilius resurgitur ꝙ cadatur.De hoc ponit glo. versum Vergilij,quod dic vt in glosſ. Oppo. j.de libe.cau.l.sola. Solu.Ibi loquit de leui offensa cõmissa in omittendo,sed hic in faciendo. Oppo.secundo in auth.vt liberti
b decætero.§.illud.Solu.Dicunt quidam, ꝙ illa authen.hodie corrigit ista l.Glo.contra:quia ibi loquitur qñ patronus remisit ius patronatus. Oppo.& videtur: ꝙ delictum patris non nocet. filij non sequuntur conditionẽ patris,sed matris: vt l. partum.j.de rei vẽd.Sol.Intellige ibi de filijs,
d qui nascuntur ex ancilla ipsius patroni. Vel dic quòd erat talis conditionis quòd partus eũ sequebat,vt vidistis ŝ. de ser. fugi.l.vlti. Vltimo gl.nostra fi.numerat casus,per quos libertus reuocatur in seruig tutẽ.Dic vt in glo.Vltimo gl.inducit [g] in
4 arg.ꝙ si pater,† qui habet feudũ, cõmittit feloniã,non noceat filijs antea natis. Vide gl.istam sup verbo,nati.& dic plene vt ibi,& quæ dixi in l.cum ratio.de bo. dam. & in l.eum qui.ff.de inter.& releg.

1 ☞ *Actio ingratitudinis an sit proprium nomen.*

L E X III.

LIberi. Reuerentia debet hæredibus extraneis,& officium iudicis implorat pro ingrati
1 tudine coercẽda.h.d. Quæro vtrũ† actio
f ingratitudinis sit propriũ nomẽ actionis. Quidã dicunt ꝙ sic.Glosſ.tua determinat contrarium:quia imo est officium iudicis quo coercetur ingratitudo liberti: quod no.& ita dicit glo.hic,& ŝ.titu.j.l.pe.& l.ij manumissor.& ita cõiter tenetur.Io.ponit in arborevnam cellulam,in qua posuit ingratitudinis actionem;tamẽ,vt ipse dicit, hanc quidam dicunt non esse actionem: & illa est verior.

LIbertinæ. Liberti & eorum g liberi propter ingratitudinem reuocantur in seruitutem.hoc dicit. Oppo.ŝ.eod.de l.ij.Sol. propter delictum patris non reuocantur in seruitutem filij: sed propter delictum eorum proprium sic: vt hic. Oppo.de l.hæres.ff.de obseq.Solu.Viuo liberto debent filij liberti reuerẽtiam patrono;secus eo mortuo, vt lege contraria.

De iure annulorum aureorum,& de natalibus restituendis. *Rubrica.*

L E X. I.

NAtales. Ciuitas non potest restituere natalibus. hoc dicit.

a ¶ Vltimo õnit Bal.as er text.secu[illegible] ge.in lege C.com.ibi nulla bona inuitatur te vlti.qui.de vulg. & pup.l. ergo filius nõ põt cõsuerui pater.de pec.una bona fine.Nã põt alio prop cere in mate.l.j.ŝ.de muti.de.l.cũ à matre. ŝ.de rei vẽ.p.gloſſ.ic & Ange.& vide cuẽ dẽ.& ibi multa addi di in authẽ.de hære. & fal.pote princ Sed vide obstat gl.in §. prænuũ.in authen.de hære & fal.Ange.hic dicit.Bal.reprobat ista autẽ saluat & facit tex.fing. & per illũ tex. põt ad cors cordiã reduci.c. cum semus.de reg.iuren alleg.Bal.in authẽ in gresſi.C.de sacrosan. eccle.And.Barba.

b ¶ Iudicio agat. Vide Bart.in §.qui alieno. d.l.furti.

c ¶ Si manumissori.I[illegible] no.tecũdũ Ang.com. arro.antes,& maxime doctores. quã detestatur Ioã.Andr.in pos.v j.And.Barba.

d ¶ Si manumissus. Et facit gl.ad q.an offensa facta pluribus rosit remitti ab vno[illegible] ltis multis. & vide gloſſ.mag.in l.si quis hac.§.quoties[illegible] P. P A V. T.

e ¶ In seruitute. Ista l. loquit de reuocatione i seruitutẽ. Quid[illegible] tẽ in remittere in pristinitutẽ ex debito suo an possit a dño manumissi.vide Ro.cons. fing.decxtuj. ici. nullus.Itẽ ad primum dictũ vide Ias.in l.[illegible] post operis.in pe[illegible] col. ad finem,de[illegible] no.numera.

✠ P O M A T I S

f ¶ Tertio no.vide ad hæc aliquid per Felin capit.ex literis.col. viij. de cõsuet. & ibi Barb.in xxxj. ad fin. & Ro consil.cccl[illegible] vbi in ñ.dubio, per hanc l.dicit quod cuilibet data alicui[illegible] us quæ propter superuenientem guerrã fuit extincta nõ reuiuiscit licet ille reato suj,uenerit amicitia.

g ¶ Vltimo gl. inducit. I. delictum patris an noceat filijs in feudis plene in l.eum qui.ff. de inter.& releg.

a ¶ Aureorũ. Not.hic gl.ꝙ not.q̃ facit ꝙ licet ſcholaris habeat ꝙ ciue,hoc verũ quo ad commoda: ſecus quo ad incommoda. no.in l.iij.§.ſi emancipat.ff.de contratab.

b ¶ Vſq; ad tit.de leg. incluſiue ab iſta rub. q̃ admit. ad bo.poſ. legit Alexan.Paduæ anno Mcccclxix.iõ q̃ hic ſolita ſunt ſcribi, vide in ſuis ſcripturis & qõnibus. Adde ꝙ voluit Bal. in rubr.vltra Alexã, conſi.lxiij.iij.lib.

P. PAV. P.

¶ Qui admitti. Iſtã rubr.repetit Bulgar. vbi tãgit plures qõnes fundamẽtales in materia bonorũ poſſeſſionis per ſex pulchra dubia,vt ibi potes videre in j.charta.in pe.col.que ſint illa dubia: & etiã in pri.tãgit qũo p̃tores potuerunt inducere bonorũ poſſeſſionẽ, cũ nõ haberẽt ptãtẽ legis cõdẽdę. Itẽ iſtã rubr.& materiã bonorũ poſſeſſiõis late attingit per qõnes quas ſolenniter tetigit hic Bal.in repetitione huius rubri.

c ¶ Bonorũ .adde ꝙ p iſtã l.Io.And.ĩ addi. ad Spe.in tit.de pac. & tranſac.refert Pil. tenuiſſe qđ qñ erat appellatũ à ſnia,licet cõſtabat appellationẽ non tenuiſſe,quia princeps appellationẽ ꝓhibuerat,tñ fuit trãſactũ,poſtea princeps appellationẽ ratificauit,ꝙ nõ valeat trãſactio,ſi princeps ignorauit trãſactionem:alias ſecus.

d ¶ Delatã.Adde qualiter accipiatur hoc verbũ, delata.ĩ l.delata.de ver.ſig.& in l.q̃ hæres de acq.hære.p̃ Bar.in Lis.q̃ putat.in le.noua.eo.tit.

e ¶ Notabiliter. Adde qđ ang.& Ro,dicũt vt refert Alexan. ꝙ hæc gl.eſt ſing.& venit limitanda ſcđm Bal.hic, niſi compareat & admittat aliquis cõtradictor:qa tunc procedit in forma iudicij ꝙ requirit perſonas tres, actorẽ.iudicem & reũ:iõ tunc eſt neceſſarius conſenſus patris. Et de hac gloſ.vlt. Spe. & Io.An.in tit.de actore.§. j. ver.ſed qd ſi conuenit.

P. PAV. P.

f ¶ Ignorãte. Vide circa hoc Barb.in rub. huius titul. in xxij. char.ĩ j.col.& Mod. hic,& quæ ſcripſi ad Bar.in ſimili in l.itẽ ſi verberatum.ff. de rei vendicat.

g ¶ Aſſumatis. Et vide Bar.in cõſi.cxxix.

LEX II.

Vreorum.[a] Ius annulorũ aureorũ non facit imaginarie natalium reſtitutionẽ, ſed vere.h.d Vide in l.j.huius ti.ſuper ver.à nobis.qñ filius ſuperius legitimat, an debeant citari agnati, de hoc dicetur in l.nam ita diuus.ff.de adop.ibi glo.

Qui admitti[b] *ad bo.poſ poſſint, & intra quod tempus.* *Rubrica.*

Dictum eſt ſ.de bonis libertorũ,in quibus competit patrono bonorum poſſeſſio cõtra tabulas:eius occaſione præmittit generaliter de bonorum poſſeſſione & iſta rub.generalis eſt ad ſequentem. Videndũ eſt ergo quid ſit bonorum poſ. Gloſ.tangit hic:ſed ego dicam ſuper nigro.

Ratio quare in bonorum poſſeßione delata filio non attenditur patria poteſtas,ſicut in aditione.

1 *Filius hodie adit hæreditatem aduentitiam ſine iuſſu patris,etiam eo inuito & ignorante. & nu.3.*

Differentia quando filius adit hæreditatem aduẽtitiã patre inuito,& quando patre ignorante.

4 *Filiusfa.hodie etiam patre inuito & ignorante poteſt petere bono.poſſeßionem.*

Idem in Trebellianica reſtitutione.

5 *In petenda bonorum poſſeßione ſufficit ſola agnitio coram iudice.*

6 *Bonorum poſſeßio quotuplex,& quid ſit, & de qua loquitur hic titulus.*

7 *Filio agnoſcenti bo.poſſeſ.an de iure iſto Codicis quæratur aliquod emolumentum.*

8 *Querela inofficioſi competit filio ſicut actio iniuriarũ,& actio in factum,ſed emolumentum competebat patri.*

9 *Geſtum non meo nomine poſſum habere ratum.*

10 *Ex longo tẽpore præſumitur quod ab initio uoluntas patris interceſſerit,non tamen inducitur ratihabitio.*

11 *Ratihabitio poteſt fieri extra tempus,quando actus ualet in perſona gerentis.*

12 *Vbi iudicis officium imploratur non in forma iudicij,filius agit ſine patris conſenſu.*

13 *Repudiatio tacita filij quòd noccat patri.*

LEX I.

Bonorum poſſeſſio.[c] Iſta eſt difficilis & ſubtilis lex,& breuiter dicit.Filius ignorãte patre põt bonorum poſſeſſionẽ ſibi delatam[d] agnoſcere;& patri ratum habenti commodum quæritur, & amittitur curſu temporis.h.d.Iſta lex poteſt diuidi in tres partes,ſicut dixi in ſummario,& tria p̃mitte.De iure antiquo ſecundum.l.xij.tab.nõ veniebant ad ſucceſsionem inuicem niſi agnati,& illi,inter quos non erat ius agnationis,non ſuccedebãt inuicem de iure ciuili:ideo filius emancipatus non ſuccedebat patri.Item cõiuncti per fœmineam lineã nõ ſuccedebãt inuicẽ:iõ pretor,q̃ ſemper mouebatur æquitate naturali,non cõſiderato rigore iuris ciuilis introduxit bo.poſ.per quã ſuccedebat filius emãcipatus patri, & cognati inuicem inſpecta potius natura ꝙ rigore iuris ciuilis:vt patet Inſt. de bo.poſ.Præmitto etiam aliud,ꝙ de iure antiquo quicquid filiꝰ quærebat quęrebat patri:vt l.placet.de acqui.hæ.& l.j.§.j.ſi à pa.quis fu.ma. His præmiſſis venio ad caſum in terminis, qui clarus eſt.In prima particula habes tria.Primo ꝙ filiofa.debeẽ bonorũ poſſeſſio. Secundo ꝙ ignorante patre poteſt peti.Tertio ꝙ debet peti.Opinci.qdã habuit vxorẽ,qũ pr̃ tenuit doẽ vtrum præſcribatur filiæ.André.Barba.

po.ad primũ ꝙ filio non defertur bonorũ poſſeſſio:quia pater eum in ordine præcedit.vt Inſti.de le.agn.ſuc.§. j. Huius timore facta eſt prima gloſ.huius l. Aut tu intelligis de bo.poſ.ab inteſtato:& intelligas ꝙ deceſsit alius cõiunctus filio per lineã maternã,vt mater vel alius:& ſic pater in gradu filium nõ præcedit.Si vis intelligere de bonorũ poſſeſsione ex teſtõ:tunc põt intelligi in agnatis & cognatis qũo vis.& vide glo.j. Vlterius opp.ad ſecundũ† ꝙ nõ põt peti patre ignorante:imo debeat p̃cedere iuſſus:vt l.ſi qs mihi bona. §.iuſſum.de acquiren.hære.Sol.gl.illud cõtrariũ in fi.vlti.gl. multũ ſolenniter,multũ notabiliter.Nã debes ſcire ꝙ hæreditatis aditio eſt de iure ciuili:ideo in ea multũ attẽditur patria poteſtas,quæ ſimiliter eſt de iure ciuili:vt l.nam ciuiũ.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& Inſti.de pa.po.§.j.ideo ibi iuſſus patris debet præcedere.Sed bonorũ poſſeſsio eſt de iure prætorio naturali çquitate inducta:iõ patria poteſtas ibi nõ attẽdit:

c hæc eſt ſolutio vera,& vide gl.vlti.in fi.quæ hoc notabiliter[e] dicit,Contra hoc opp.reſtitutio,q̃ fit ꝙ Treb.eſt de iure ciuili; & tñ in ea nõ debet p̃cedere iuſſus:vt l.ſeruo inuito.in princ. ff.ad Treb.Reſpõ.hæreditatis aditio eſt actus magis ſolennis quã reſtitutio fideicõmiſ.qa per hæreditatis aditionẽ acquirũtur iura directa:per reſtitutionẽ iura vtilia:vt ff.ad Trebel.l.j. ideo nõ requiritur tãta ſolennitas. Contra hoc opp.qđ etiã in hereditate nõ requiratꝰ iuſſus patris:vt l.cũ nõ ſolũ.§.j.j.de bo. quæ lib.Sol.Fateor ꝙ hodie eſt immutatũ. Nã filiꝰ põt bonorũ poſſeſsionẽ agnoſcere patre inuito:vt l.cõtraria:ergo multo magis eo ignorãte:[f] vnde,† hodie nõ requiritur ꝙ iuſſus p̃cedat,ꝙ intellige verũ in hæreditate aduẽtitia:ſed in ꝓfectitia remanẽt iura antiqua immutata,vt præcedat iuſſus:vt not.in l.ſi.in prin.ff.qs or.in bo.poſ.ſer Aſſumatis[g] ergo tria verba,ꝓ declaratione præſentis materiæ:aut loquimur in hæreditatis aditione:aut in bonorũ poſſeſsione;aut in Trebellianica reſtitutiõe.Primo caſu de iure antiquo nõ poterit filius adire, niſi præcedat iuſſus,vt l.ſi qs mihi bona.§.iuſſum.de acq hęre. De iure nouo ſi quidẽ loquimur in hæreditate profectitia,vt puta filius eſſet inſtitutus cõtẽplatiõe patris,nihil eſt immutatũ:vt no.in d.l.ſi.in prin.ff.quis or.in bo.poſ.ſer.Sed† ſi in hæreditate aduẽtitia:tũc põt filius patre inuito & ignorãte agnoſcere.qđ patre inuito,ꝓbat in d.l.cũ nõ ſolũ.§.j.de bonis quæ lib.ꝙ patre ignorante.probat ꝓrationes poſitas in hac gl.ſup verbo,ratã.In hoc tñ eſt differentia:qa qñ patre inuito ſibi filio quærit plene.qñ patre ignorãte:tũc patri poſtea ratũ habẽti quærit vſusfructus arg.huius l.Ita tenet hic gl.q̃ loquit notabiliter,quam vide.Prædicta vera in filiofa.maiore,ita ꝙ habeat legitimã pſonã.ſed ſi eſſet filius fa.minor,qđ iuris ſit,dic vt d.l.cũ nõ ſolũ.§.j.j.de bo.q̃ lib.& l.ſi infanti.j.de iure delibe.

4 †Si vero loquimur in bonorum poſſeſsione, tũc de iure antiquo poterat peti patre ignorante, vt hic: tñ non habet effectum niſi ratihabitio ſequeretur:vt d.l.fi.in princip.quis ord. in bono.poſſeſ. Venio ad tertium: dicitur hic ꝙ bonorum poſſeſſio debet peti.Contra imo ſufficit coram iudice agnoſci:vt j.

j eod.l.fi.Sol.† Fateor ꝙ iſta l.in hoc hodie corrigitur:quia ſufficit ſola agnitio coram iudice abſq; petitione vel iudicis decreto. Item contra hoc oppo.quia etiam de iure antiquo iſta impetratio eſt ſublata: vt l.j.& ij.ſ.de formu. Solut.& modo aduertas:quia modo declaro tibi gloſſ.rubricæ debes ſcire ꝙ

6 tria ſunt.† Primum eſt bonorum poſſeſsio,quę eſt facti:& iſta nobis acquiritur per corporalem apprehenſionem: vt l.iij.in prin.ff.de acqui.poſ.Et ſecundum,ſcilicet bonorum poſſeſsio quæ eſt ius,de quo loquitur hic titulus & ſequẽtes: & eſt iſta bonorum poſſeſsio ius proſequẽdi retinẽdiq; patrimonij ſiue rei,quod cuiuſq; fuerit,cum is moritur.& ita dicit gl.hoc probatur in l.in bonorũ.ff.eo.& eſt tertium,ſcilicet bonorũ poſſeſſoria hæreditatis petitio,de qua loquitur titulus de poſ.hæ. peti.& iſta diffinit ſicut aliæ actiões:quia actio eſt ius ꝓſequẽdi:vt dicit Inſti.de actio in prin.& differt.iſta bonorũ poſſeſſo

ria

ria hæreditatis petitio à bonorum possessiõe: quia ista est ius, propter ꝙ prosequimur hæreditatẽ. Ita dicit gl.tua,& bñ. Videte gl.rubricæ.vt intelligatis,prẽmitto aliud exẽplũ. Dñium est ius propter ꝙ datur nobis rei vẽdicatio:rei vẽdicatio autẽ est ius,quo vendicamus:ita & bonorũ possessoria hæreditatis petitio ista est ius,quo petimus hæreditatẽ seu bonorũ possessionẽ defuncti. Et est aliud iudiciũ petitorium,vt dicit glos.de quo nõ curo,qa nõ est nostra materia. Et venio ad secũdã ptẽ: & in hac scda parte dicunt duo. Primò ꝙ quærit emolumentũ principaliter etiã patri,& ex hoc ꝙ dicit,etiã innuit ꝙ tã patri quã filio. Itẽ dicitur hic ꝙ pater põt petitionẽ hæreditatis ratã habere. Opp.† ad quodlibet,de iure isto qcqd filiꝰ quærebat, quærebat patri:vt l.j.in prin.si qs à parẽ.fuerit ma.& de acqui. hære.l.placet. Sed hic innuit ꝙ aliqd cõmodũ remanebit filio: ergo malè. Quidã fatent cõtrariũ:& ideo dicunt ꝙ hæc dictio, etiã,nõ ponit hic implicatiuè ꝙ filio quæreret. Richar. Malũ. vt hic refert Cy.tenet cõtrariũ,ꝙ de iure antiquo in bonis maternis filio quærebat ꝓprietas,& patri vsusfructus:vt l.filius. ff.de inoffi.testa. Dñs Cy.hic hoc reprehendit:qa hoc fuit inductũ per iura noua.j.de bo.ma.l.j.& per totũ. Aduertite dñi, parcat mihi do.Richar.& do.Cy.qui eũ hic recitauit. Ista fuit opi.antiqua reprobata ꝑ gl.nostrã in l.is q hęres.§.fi.ff.de acq. hære.& alle.l.filiusfa.ff.co.ti. Ego allego vobis aliã legẽ,scilicet,si filius meus.ff.si quis omis.causa testa.nõ ob.l.filius.ff.de
8 inoffi.testa.quia fateor† ꝙ querela cõpetat filio,sicut actio iniuriarum:vt l.filiusfamilias.& actio in factũ.ff.de acti.& obli. sed emolumẽtũ querelæ & illarũ actionũ quærebatur patri in totũ secundũ tpa antiqua,hodie quo ad vsumfructũ.vnde prima solu.est verior. Vlterius opp.ad secundũ:dicit hic ꝙ pater
9 põt habere ratũ. Cõtra,† quod meo noie nõ est gestũ,ratũ habere nõ possum:vt l.si pupilli.§.sed si ego.ff.de neg.gest.Solu. Nõ possum habere ratũ tãquã gestũ noie meo,sed tanquã gestũ à filio:sicut dixi tibi ŝ.de fur.l.j.& ꝑ Dy.in ca.ratũ.de regu. iur.lib.vj. Itẽ opp.dicit hic ꝙ pater põt habere ratũ.& gl.intelligit etiã tacitè per cursum lõgi tẽporis. Vide hic gl.sup ver.ratã.dñ allegat l.si filius.de peti.hære.& l.q in aliena.§.j.de acqr. hæred. Cõtra hoc opp.ratihabitio debet fieri intra id tempus,
a quo res põt geri:vt l.bonorũ [a].ff.rẽ ratã hab.& est expressum in terminis l.nostrę,vt l.fi.in prin.ff.qs or.in bo.pos.ser. Huius
10 timore † quidã,vt Iaco.& Bal.reprehẽdũt istã gl.vel limitant eam,scilicet ꝙ ista ratihabitio sequit intra tempus legitimũ,ſ. intra annũ vel cẽtum dies. Docto.intelligunt eam valde notabiliter. Nam longũ tẽpus,de quo fit mentio in legibus allega. in glo.nõ inducitur ad inducẽdũ ratihabitionẽ,sed ad præsumendũ voluntatẽ ab initio intercessisse:vt in d.l.præsumitur ergo ab initio patris volũtas affuisse,non hodie,hoc est,in fine decennij inducitur ratihabitio.quod est notandũ.& bene not. & tene menti perpetuo. Vel dic secundum dominũ Iac.But.ꝙ ratihabitio debet fieri à tempore,quo res debet fieri qñ fit ad
11 confirmandum actum qui factus est. Sed † in proposito [b] actus
b iste ab initio fuit validus:ratihabitio patris solùm ad hoc tendit,vt sibi patri quæratur,nõ vt actus validetur:& sic põt geri quocunq; tẽpore.quod intellige verum secũdum iura hodierna:sed secundũ iura antiqua istud dictũ non procederet:vt d.l. fi.in princ.quis or.in bo.pos.ser. Venio ad tertiam partem:dicitur hic,amittitur transacto tempore. Contra,vt l.fi.in princ. quis or.in bo.pos.ser. Dicit gl.ꝙ hæc lex debet intelligi secundum illã,ꝙ admittitur trãsacto tempore,in quo filius sciuit & potuit patrẽ certiorare:vt lege cõtraria, quod est verũ secũdũ iura antiqua,& etiã secundum noua in profectitijs, in quibus nihil est immutatum. In aduentitijs verò hodie patris scientia vel certioratio nõ requiritur:quia potest filius perfectè petere absq; patris consensu. Ita dicit glo.vl.huius l.quam vide. Contra hoc oppo.bonorũ possessio debet peti vel agnosci in iudicio;& filius non habet legitimam personam standi in iudicio sine consensu patris,vt l.cum non solum.§.necessitate.de bon. quæ libe.ergo apparet quod patre ignorante non potest peti etiam hodie. Huius timore est facta etiam secunda glos.l.huius l.& eodem modo potest opponi de l.j.in fin.de anna.exceptio. quia impedito agere non currit præscriptio;sed filius non po-
12 test petere patre ignorante:ergo &c. Ponit gl.multas sol. Ista
c † est vera,& multum mẽti tenenda; [c] quia §.necessitate.habet locum in his,quę fiunt in iudicio in forma iudicij:sed bonorũ possessio nõ petitur vel agnoscit in iudicio in forma iudicij: vt l. seruus.ff.eo.ergo consensus patris non requiritur. Vide istam gl.& teneas eã menti:& nõ intelligas glo.ꝙ quãdoq; inditinctè iudicis officium intentatur,filius poterit agere sine cõsensu patris.quod videtur innuere. Sed intelligo hoc verum,quando nõ in forma iudicij implorat officiũ iudicis:vt d.l.seruus.ff.e. Ita debetis intelligere hanc materiã. Oppo.l.factũ filij non debet nocere patri;vt l.filius.ŝ.de pact. Solu. Ibi loquimur in quæsitis;hic in quærẽdis. Vlterius oppo.de l.j.§.decretalis.ff.de suc. edic. Sol. Hic loquit in bonorũ possessione edictali,quę potest perdi:ibi in decretali,quæ non potest perdi tempore vel repudiatione. Sumus expediti de gl. Extra gl. oppo.breuiter de l.j.ff.de bo.poss.infan.& mu.de.Solu. Scientia patris non nocet filio,vt l.contraria:scientia filij nocet patri,vt hic. Contra hoc oppo.de l.seruus.in fi.eo. vbi scientia patris attenditur. Sol. Scientia patris attẽditur quantũ ad cõmodũ filij,vt
d ibi no.nõ ad eius incommodum. Vlterius opp.de l.is qui hæres.§.fi.& l.seq.ff.de acqui.hære.vbi repudiatio filij nõ nocet patri. Ad id est j.de bon.quæ lib.l.cũ nõ solũ. §.j.§.seq.vbi repudiatio filij non nocet patri:neq; patris repudiatio nocet filio. Propter quas leges dicebat Iac. But.ꝙ ista lex
13 hodie in hoc corrigitur. Docto.† nostri dicũt cõtrariũ:dr etiã de iure antiquo repudiatio filij expressa non nocebat patri, vt d.l.is q hæres.§.fi.tñ repudiatio tacita,quę ex cursu tẽporis inducitur, bene nocet:vt hic,& d.l.fi.in prin.quis or.in bon.pos.ser. Simile ꝙ quædam possunt fieri tacitè,quæ non possunt fieri expressè. Habuistis in l. j.ŝ.de seruis.fugi.& in l.longe.de diuer.& temp.præscrip.de ser.vrb.prędi.l.sed si inter.& in qualibet earum nota.

LEX II.

SI bonorum Ad cognoscẽdam bonorũ possessionẽ,collateralibus statuũtur centũ dies:descendentibus annus.h.d. cum l.emancipata.quas simul legã. Oppo. ad hanc l.de emancipata. Sol.ibi loquitur in ascendentibus;hic in transuersalibus.

EMancipata. Ad hãc l.opp. j.de his q ante aper.tab.l.j. [d] dicunt quidam ꝙ illa
d lex nõ habet locum in successione de iure prætorio. & hoc vt velle gl.tua,quã vide,& not. Alij dicunt propter generalitatẽ illius legis ꝙ habet locum in successiõe de iure ciuili & de iure ꝓtorio;& hoc cõmuniter oẽs tenẽt:& tũc illa gl.debebit aliter intelligi,vt dicat [e] licet de iure prætorio non sit inductum
e vt bonorũ possessio nõ transmittatur:tñ de iure ciuili:inducit vt transmittatur hæreditas & bonorũ possessio ad suos, vt l. cõtraria. Et intelligas ista verba alia quã in casu istius l. Nam hic loquit in filia decedẽte post annũ:quo casu nec posset ipsa possessionẽ petere:meritò non transmittit ad suos. Sed prædicta procedunt filia decedente intra tempus, agnoscendi bonorum possessionem.quod nota.

INfantis. Bonorum possessio agnita pro infante transmittitur ad hæredes.h.d.Oppo.de l.j.§.furiosi.ff.de suc.edi. Quidã cõcedũt ꝙ hic trãsmittitur hæreditas,scilicet ad illos successores defuncti,nõ ad successores infantis. Certè istud est cõtra casum l.ij.§.sed si infanti.ff.ad Tertu.quia transit ad successores infantis. Ad contra-

a ¶ Bonorũ. Adde ad materiam rath. hoc nis facias ex. inno.al lo,l ede.consi.ccxxxvij.& ex dictis Bar. hic vide bonam limitationem ad l.bonorum.ti rem. Sat habe. & op.Bar.hic tenent Cyn.Salic licet Paul. videatur tenere contrariũ hic in xiiij.col. versi.sed quid si filius.

b ¶ Sed in proposito. Adde tu ad hæc dicta Bar.& vide Are. in c.causam quæ.col. fi.de iud.Bal.in auth. hodie.j.de appella.& in c.vt circa de elect. lib.vj.

¶ POMATES.

c ¶ Et multũ notandũ. Vide Bar.consi. iij.col.xv.vol.i.Vide etiam ad declarationem d.§. necessitate. Rotã in decis.nouissima.de iud.quam simpliciter sequitur Barban.licet ex suscepto.de fo.cõpeten.

¶ L.j.Adde ꝙ communis opi.est ꝙ bonorũ possessio non acquirita in hereditate descendentiũ transmittatur ad liberos eius cui delata erat bonorum possessio, sicut transmittitur facultas adeũdi de iure ciuili,per d.l.j.qa eadẽ est ratio vtroque casu:ideo debet esse idẽ ius. Hanc tñ cõmunẽ opi.limita secundum Bal.non procedere in transmissione odiosa in bonorũ possessione contra tabu.quia talis bonorum possessio non debet dilatari,sed arctari:qa publice interest testamenta confirmari. Alle. not.in l.Gallus.de liber.& posthu.§.qd si is.in glo.quæ incipit, aliter. Et cum Bald. transit Ful.& Alex. cum quadam modificatione, de qua huc per eum.

POMATES.

e ¶ Aliter intelligi vt dicat. Vide Alexand. consi.xx.colũ.iij.vol.j.& Soci.clij. col. iiij.ad finem.

a ¶ Peririores. Adde & intellige ſecundũ Bal.Pau.& Salic.nõ ſolũ ſi ſint in loco remoto,ſed etiã in loco vicino:q̃ quẽadmodum vadunt ad nemus p̃ lignis, & ad indulgentias, eo modo debent ire pro cõſilijs:quia non eſt eis multũ difficile, attẽta loci vicinitate per text. in l.iiij.§.ſi tam vicinũ.ff de dã.infec. & Ro. alle.text. in l. diuus.ff.de tut.& curato.da.ab his.& qđ no. Bal.ĩ l.cõtinuus. §.utẽ qui inſulam. de ver obli.addẽdo Anto.de But.idẽ tenentẽ ĩ c.ij.de cõſtit.& idẽ tenuit ipſe Ro.in l.ſi duo.ff.de acquirẽ. hæred. vbi dicit hoc dictum limitare, niſi iſte,qui habet cõſulere peritiores, longè diſtaret à ciuitate vel ꝓpter guerras accedere non poſſet. Pro hoc allegãdo glo.in l. ſi duo verſ. ſcire potuit.§.allegata. Et ibi a gl.alleg.bonũ text. Sed hoc videnẽ velle allegare docto. dum ponderãt vicinitatẽ & facilitatẽ eũdi. Et aduerte quod Bal.in concluſione & Pau. de Caſt in fin.voluit ꝙ in his, quæ cõcernunt formam actus, vel rigorẽ iudiciorũ, c non excuſatur ruſticus, vel alius ꝓpter iuris ignorãtiam: vnde ſi per errorẽ iuris ſimiles perſonæ fecerint teſtamentum nõ ſeruata ſolennitate,erit nullum.Alleg.l.ſi. j.de teſt.Idẽ ſi non faceret ſuas probationes intra terminum à iudice vel ſtatuto p̃fixũ.Et hoc etiam ſi eſſet in dãno vitãdo. Tu adde etiam Ro. conſil.ccxxv.
1 ☞ P. P A V. P.

2 ¶ Peritiores. Circa d hoc ꝙ teneaꝫ qs conſulere peritiores, aſſ nõ excuſetur, limita ſingulariter non ꝓcedere in eo,qui facit actũ coram iudice, & eo authorante, vide q̃ ſcripſi ad Barto.in rubri. C. de iuris & e facti ignorantia.
1 ☞ P O M A T E S.

b ¶ Vltimò not. Iudicis præſentia an ſufficiat, ſeu an firmet cõtractũ alias inualidũ, vel reſcindendũ, Barb.cõſ.iij.colũ.vij. in ij.vol.& ibidẽ col. lx.in fi.tãgit ꝙ p̃ſentia iudicis nõ informati nihil operatur.

c ¶ Sciens.Adde & no. ſecundũ Pau.de Caſ. qñ fit actus coram ſuperiore,qui de ſui natura fieri nõ põt, ſed 2 ſuperior põt diſpenſare, ꝙ ipſe debet expreſsè dicere ꝙ illud 3 facit ex certa ſciẽtia

rium reſpondeo quod ibi loquitur in furioſo;hic in infante.Et quæ ſit ratio diuerſitatis,dic vt in l.ſi infanti.j.de iure delibe.

Q Vandiu. Donec eſt locus ſucceſsioni ex teſtamẽto,non eſt locus ſucceſsioni ab inteſtato,nec tempora currunt.h.d.

I Vris ignorãtia. In lucris iuris ignorantia non prodeſt mulieri.h. d.Intellige hanc legem, ſi potuit conſulere peritiores, a vt dicit gloſſa.

☞ *Bonorum poſſeßio quæritur pupillo per tutorem.*

1 *Iudex quando ſupplet defectum tutoris, debet in actis dici: ideo iudex ſciens,&c.*

B Onorum. Tutor poteſt agnoſcere bonorũ poſſeſsionem pro pupillo,non pupillus ſine tutore:niſi defectũ tutoris iudex ſuppleat.h.d.Opp.de l.potuit.j.de iure delibe.Dicit gloſſ.ꝙ hic debet intelligi ſecundum illã,vt poſsit tutor ſine pupillo infante.Sed ſi eſt maior infante,requiritur eius voluntas,vt ibi. Contrarium † tenet gloſ.in l.contraria. & l.impuberi.de tuto. & cura.da ab his. & illam tenet Dyn. & Cyn.& hic omnes eam tenent, quia aliud in bonorum poſſeſsione, quæ indiſtinctè poteſt quæri per tutorẽ:aliud in hæreditate:vt d.l.potuit. Vltimò †no. b hic tex.qui hic dicit,ſciens hoc competens iudex &c. Facit j.de iure delib.l.ſi infanti.in fi.quod dixi tibi plenè in l.ſi curatorẽ.ſ. de in inteſtit.Et ſic mementote:ꝙ cùm iudex ſupplet defectum tutoris, dicat in actis: ideo dicit iudex ſciens c &c.vbi dixi.

Q Vicunq; Hæc lex legitur tribus modis. Secundum primum modum dicit: Ignorantia facti impedit ne tempus bonorum poſſeſsionis petendæ currat.h.d. vel aliter: Non obſtat, ſi bonorũ poſſeſsio ſit petita iudice non ſedente pro tribunali, vel non ſeruata iuris ſolẽnitate.h.d. Et ſecundũ iſtam melius adaptatur lex ſequẽs: pone caſum ſecundum vtranque lectu.ne habeam neceſſe bis legere literam.

☞ *Bonorum poſſeſ.decretalem,an hodie ſit reperire?*

V Verborum. d Bonorum poſſeſsio nõ debet peti,ſed ſufficit coram iudice c agnoſci:& tempus currit ſecũdo ſtatim,cùm primus excluditur.hoc dicit. Et iſte verſicu.eo adito. legitur duobus modis.Poſui tibi caſum ſecundum lec. magis notabilẽ.Nota † ex iſto caſu,ꝙ hodie ſufficit bonorum poſſeſsio agnoſci coram iudice:ideo non eſt hodie reperire poſſeſsionem decretalem:quia à iudice non decernitur,ſed à patre agnoſcitur: poteſt tamẽ dici bonorum poſſeſsio iudicialis, quia in iudicio agnoſcitur. Vltimò not. verſicu. eo adito.& lectu.ipſius.

Quando non petentium partes petentibus accreſcant. Rubrica.

☞ *Bonorum poſſeßio unde liberi,quòd habet locum in bonis maternis.*

Bonorum poſſeßio unde legitimi, habet locum in ſucceſſione matris.

Suus,licet non excludatur tempore,excluditur tamen repudiatione facta inter ſuos.

4 *Ut accreſcendi inter eos,qui ſunt in primo gradu,excludit eos qui ſunt in ſequenti gradu:& nõ patitur eos uenire ad portionem deficientium.*

LEX vnica.

Q Voties. Inter ſuccedentes de iure prætorio, eſt locus iuri accreſcendi.h.d.Gloſ.j.laborat in poſitione caſus. Tu pone caſum ſecundum vltimam poſitionem, quæ verior eſt,& magis clara. Oportet vt recitem primã gloſ.quæ multũ difficilis videtur iuuenibus,& docto.nõ declarant eam. Et oppo. Ablatiui abſoluti reſoluuntur in conditionem:vt l.à teſtatore.de cõdi.& demonſt.& de vſur.l.euictis.Sed hic dicitur:ceſſante legitima ſucceſsione.ergo reſoluitur, ſi ceſſauerit legitima ſucceſsio. e Innuit ergo à cõtrario ſenſu, quòd vbi eſt ſucceſsio legitima,non eſt locus iuri accrescendi,quod eſt cõtra l.j.§.his ita.j.de cad. tollen.& ff.de ſuis & legi.l.ſi ex pluribus. f Huius timore gl.ponit hic caſum quatuor modis.Primò hic loquitur in pluribus liberis,qui veniãt ad ſucceſsionem matris, vel maternæ lineæ.& vide primã poſitionem caſus in gl.quo caſu vno expulſo, vel excluſo cæteri admittuntur: ꝙ non eſſet, ſi eſſet locus alteri ſucceſsioni legitimæ. Ratio,quia ipſe repudiaſſet de iure prætorio: & poſſet ipſemet de iure ciuili ſuccedere: & ſic alij excluderentur: vt ff.de ſuc.edi.l.j.Sed dñi videatis,illa lectu.non eſt vera propter duo. Primò quia ipſemet non poteſt ſibi ſuccedere,quando eſt aliquis,qui ſit in primo gradu: à quo tpe ipſe eſt excluſus. vnde donec eſt aliquis de liberis,q̃ ſit in primo gradu,à quo ipſe eſt excluſus,non põt venire ipſe per edictum vnde legitimi:vt l. octaui.ff.vnde cog.Inſtitu.de hæredi.quæ ab inteſta.§. admonendi. Et ſi tu dicas,ego intelligo hoc ꝙ non ſupererat alius eiuſdem gradus. Tu dices cõtra tex.qui dicit, pluribus liberis &c.& hoc vult dicere gl.ibi;ita tñ,ſi cæteri eſſent,&c. Vide gl. & adde ibi;in remotioribus gradibus.ꝙ in caſu præſentis legis,nõ poteſt dici:quia dicit, plurib⁹ liberis,&c. Et ſic innuit plures eſſe in eodẽ gradu.Itẽ cõtra prædictam lectu.oppo.hæc 1 lex loquitur de bonorum poſſeſsione,vnde liberi. Sed † vnde liberi,non datur in bonis maternis:vt l.quoties.j.de ſuis & legit.hæreç.ergo &c. Reſpondeo,dico quòd hic non dicitur de bonorũ poſſeſsione,vnde liberi;ſed de bonorũ poſſeſsiõe,quæ defertur liberis. Vnde intelligo hic de bono.poſ.vnde cognati.Et ab iſta opinione bene defenditur iſta lectu.Item oppo. f contra iſtam lectu.nam † in ſucceſsione matris eſt locus ſucceſ 2 ſioni legitimæ per Orficianum,& Tertullianũ ſenatuſcõſultum.& ita habet locum vnde legitimi,vt dicit glo.ſ.titu.j.in j. gl.ergo apparet,ꝙ non ceſſat ſucceſsio legitima,vt hic tex.requirit.Sol.hic nolebat venire per vnde legitimi,nec tanquam legitimus:ſed per vnde cognati.Dicit gl.quam vide.Secundũ iſtã ſolu.hic ceſſat ſucceſsio legitima;qa ſic volunt. Sed ſi vellent ſuccedere tãq̃ legitimi,nõ eſſet locus iuri accreſcẽdi. Iſta ſol.fortè nõ eſt vera:qa ita renũciando ſucceſsioni legitimæ,renunciaret ſucceſsioni,quæ ei defert̃ de iure prætorio;vt videbitis in l.puberẽ.j.de iur.delib.& l.ſuũ.eo.tit.& ꝙ ibi vobis dicam,tñ defendẽdo iſtã lect.ab iſta oppo.dicamus, ꝙ hic loquit̃ in ſucceſsione lineæ maternæ,nõ in ſucceſsione matris. Quia tamẽ iſta lectura non bene defendit̃ à prima oppoſitione:ideo eã dimittamus,vt veniamus ad ſecundã lectu.Secundo modo legit̃ hæc lex,in filijs emancipatis,qui veniunt ad ſucceſsionẽ per vnde liberi,in quibus non eſt locus ſucceſsioni legitimæ, ſecundũ iſta tempora.Secus ſi eſſent ſui:quia inter eos non eſt locus iuri accreſcendi.Aſſignat gl.duas rationes.Prima, quia non poteſt excludi,cùm perpetuò duret aditio de iure ciuili. Item,quia inuiti accipiũt tanquã ſui.& vide gl.Iſta lect. nõ eſt 3 vera in duobus.Primò,† quia licet filius ſuus nõ poſsit excludi tempore, poteſt tamen excludi poſtea repudiatione facta inter ſuos, & eſt locus iuri accreſcendi, vt l.j.§.ſi nemo,ff.ad

nõ obſtãre tali defectu.Alleg.l.ſeruus.ff. eo.An aũt Papa conferendo beneficium minori in præſentia ſua,& corã ſe,ſimpliciter videat iſtum diſpẽſare, vide Oldra. cõſ.cccxxxix.cũ tribus ſequen. vbi pulchrè examinat.

d ¶ Vt verborũ. Adde tu & vide gl.in l.ſi.ſ. de cura.furi.q̃ intelligit l.iſtam habere locũ i bonorũ poſ.contra tab.quã gl.Bal.in l.j.ff.de iuriſ. om.iud. alle gat pro ſingulari.
☞ P. P A V P.

¶ Coram iudice.An autẽ ſit neceſſe corã iudice hodie exprimere ex qua cã agnoſcat, vide Iaſ.ĩ l.quãdiu.colũ.ij.& iij.ſ.eo.

¶ Itẽ oppo. Et vide Lud.Roma.in conſi. cxc.vbi alle.gl.ſing. hic, ꝙ ex narratione facti nõ iducit̃ iuris diſpoſitio. Allegauit Ioannes Andr.in cadilecto. de prabend. Andre.Barba.

ſenatuſcon. Ter. Dicã in l. quí ſe patris. j. vnde liberi. Et ideo omiſſa iſta lectu. glo. legit tertio modo: quía erat ſic hic de facto, quía legitima ſucceſsio ceſſabat, idem ſi nõ ceſſaret. vnde ar. à contrario ſenſu, quod ſ. facit, non procedit. Hæc lect. non placet: nã imperator nõ reſpondet ad interrogata: ſed facit vnam regulam proprio motu. Non eſt ergo hic dicẽdum, ſic erat hic de facto: quía Imperator hic non interrogabatur ſuper facto. Legitur ergo quarto modo, vt dicamus, ceſſante legitima ſucceſsione, hoc eſt, reiecta legitima ſucceſsione. Illa eſt vera, &
4 ſecundũ hanc poſui tibi caſum: ex † quo habes, q̃ ius accreſcẽdi inter eos, qui ſunt in gradu primo, excludit eos, qui ſunt in gradu ſequenti, & non patitur eos venire ad portionem deficientium. Venio ad glo. ſeq. & gloſ. hæc intrat materiam iuris accreſcendi: & facit quaſdam quæſtio. quod dic vt in ea. & vide eam. Et de hac materia facio vnam magnam repetitionem in l. re coniuncti. ff. de leg. iij.

De bono. poſſeſ. ſecundum tabu. *Rubrica.*

LEX I.

PEndente. Donec eſt dubium de viribus teſtamenti, non eſt locus ſucceſsioni ab inteſtato. h. d. No. quod dixi in ſummario. Ad l. noſtram opp. de l. cũ falſum. [2] ff. de
2 acqui. hæred. Solu. Diſtinctio, quæ ponitur ibi, habet locum in aditione hæreditatis, quæ conſiſtit in ſolo animo adeuntis. Vnde ſufficit, adeuntem eſſe certũ, vtrum teſtamentum ſit falſum vel non: hic loquitur in bon. poſ. quę debet peti à iudice, & ab eo decerni. Vnde eſt neceſſe, q̃ etiam iudex certificetur de viribus teſtamenti. & vide gl. & poſtea dicã tibi aliqua. Iſtud quod glo. dicit, procedebat de iure antiquo, ſecundum quod iudex habebat neceſſe decernere bon. poſſ. Sed cũ hodie ſufficit ſola agnitio ſine iudicis decreto, vt l. fi. ſ. tit. j. puto eſſe idem in bo. poſſeſ. quod in hæreditatis aditione.

1 ☞ *Quot teſtes requirantur ad probandum teſtamentum.*
2 *Modus probandi ſolennitatem teſtium in teſtamento.*

LEX II.

BOnorum. Ex teſtamento in ſcriptis petitur bonorum poſſeſsio ſecundum tabulas, ex nuncupatiuo petitur vtilis, vel bonorũ poſſeſ. ſecundum nuncupationẽ. h. d. Oppo. & videtur q̃ ſigna tantum nõ ſufficiant: imò reqratur ſubſcriptio: vt Inſti. de teſt. or. §. j. Sol. glo. fateor contrarium. & hoc eſt q̃ hæc l. ſuppletur per illam.
1 Quærit gl. circa hanc l. † quot requiruntur teſtes ad probandum teſtamentũ. Sol. Dicunt Mar. & Hu. duos teſtes ſufficere per regulam, quæ eſt in l. vbi numerus. ff. de teſt. & eſt arg. l. fi. j. de fideicom. & Inſti. de fideic. hære. §. fi. Nec obſtant leges, quæ dicunt q̃ ſeptem teſtes requirãtur ad teſtamentum. Nam debes ſcire ſecundum prædictos docto. quòd quandoque eſt contentio de voluntate ſcilicet an teſtator ſic voluerit: & hoc debet probari per ſeptem teſtes. Aut eſt contentio de ſolennitate, hoc eſt, an ſeptem teſtes fuerunt: & tunc per duos poteſt probari. Ita dicunt ipſi. Gloſſ. videtur reprobare iſtam opi. nã dicit gloſſ. non poteſt eſſe contentio de ſolennitate, quin ſit de voluntate: cùm nõ poſſet dicere teſtis quòd ſeptem teſtes fuerunt in tali teſtamento, niſi etiam dicat de teſtamento, & tenore huius teſtamenti. Certè dicit gloſſ. hoc videtur impoſsibile quòd poſsit eſſe quæſtio de ſolennitate, quin ſit de voluntate. Prædicti doct. reſpondẽt ad hoc, quòd hoc poteſt eſſe iſto modo, quòd legatarius petit legatum, vel hæres hæreditatem ex teſtamento, aduerſarius confitetur teſtatorem ſic voluiſſe: negat tamen ſolenniter voluiſſe, vel ſolennitatem: & ſic erit contentio de ſolennitate, non de voluntate: quía confeſſata. Gloſſ. iſtam reſponſionem reprobat: quía licet hæres confiteatur ſic teſtatorem dixiſſe, vel voluiſſe, nõ tamen confitetur q̃ hoc dixerit animo teſtandi: vnde hoc nõ põt probari, niſi per ſeptem teſtes. Iſta reſponſio non placet: quía ex eo q̃ hæredẽ inſtituit, præſumitur quod habuerit animum teſtandi: vt j. de teſt. l. non codicillum. Item quibuſcunq; verbis legauerit, conſtat quod habuerit animum legãdi: vt l. omne verbum. C. communia de leg. Vnde conſtat quod iſta reprobatio, quam gl. facit, non eſt neceſſaria. Vnum tamen facit magis contra. Poteſt eſſe quod de alia volũtate cõfitetur hæres, de alia dí- a
cit teſtis. Licet enim hęres confiteat teſtõrẽ dixiſſe ſic, & duo teſtes dicant hoc dictũ fuiſſe corã ſeptẽ teſtib⁹: fortè hoc fuit alia vice, & non fuit de illo, de quo tunc hæres confitetur: & ideo ad hoc, vt iſta reprobatio concluderet, eſſet neceſſe q̃ eſſet tanta coarctatio loci & tẽporis, q̃ dictum teſtis, & cõfeſsio partis, de neceſsitate conclude
2 ret de eodẽ, vel fieret † articulus hoc modo ponatur, q̃ talis vnũ tãtũ fecit teſtamentũ. Item cũ tale teſtamẽtũ fecit, ſeptem teſtes interfuerũt: tũc de neceſsitate concluditur de eodẽ: vt extra, de fide inſtru. ca. cũ Ioannes. Et ſi hoc modo probareť, credo q̃ haberet plenũ effectum teſtamẽti. aliàs ſi per duos teſtes tantũ, probaretur ipſum feciſſe teſtm̃: & de voluntate non conſtaret & de eius tenore: tunc eius probatio nihil releuaret: niſi qa impediret dari bonorum poſ- b
ſeſsionem ab inteſtato, eo q̃ facit dubiũ an teſtm̃ ſit falſum vel nõ: & pẽdente iſto dubio nõ poteſt dari bon. poſ. vt §. l. proxi. Et ita debet intelligi gloſ. hic poſita: quã vide bñ. & hoc not. q̃ perpetuò nõ obliuiſcaris.

b *De bono. poſ. contra tabu.* [b] *quam prætor liberis pollicetur.* *Rubrica.*

Super rubrica quærit gl. quæ eſt ratio q̃ in ff. titu. de bono. poſſeſ. contra tabu. prę- a
cedit, & in C. titu. de bon. poſ. ſecundũ tab. Gl. reſpondet, Imperator eſt nobilis. vnde cõſiderauit dignitatẽ, ideo præmiſit de bo. poſ. ſm tabu. quæ dignior eſt. Iuriſcõſulti ſunt ſciẽtifici: vnde cõſideraverunt ordinẽ ſciẽtiæ: qa nõ põt peruenire ad ſecũdũ tab. donec eſt locus cõtra tab. & c. dic vt in gl.
1 ☞ *Authentica ex cauſa, quòd habet locum in præteritione paterna.*
Item in præteritione filij emancipati.
2 *Legata relicta à filio præterito, indiſtinctè debentur per titu. de leg. præſtan.*

LEX I.

LIberi. Rupto teſtamẽto per contra tabu. quibuſdam cõiunctis perſonis, tãtũ legata debenť. h. d. Oppo. de l. j. & l. iñ. de legat. præſtan. & l. virilis. §. fi. eo. titu. Solu. Hæc ſuppletur per illas: quía legata debẽtur liberis à parentibus, & quibuſdã alijs. Item b
opp. de lib. præte. auth. ex cauſa. Sol. Dicit glo. & no. hodie indiſtincte debentur legata omnibus, rupto teſtamẽto ex cauſa prę-
1 teritionis. Vide iſtã gl. & no. hãc gl. † quæ tenet q̃ auth. ex cã. habeat locũ in p̃teritione paterna. Itẽ q̃ habeat locũ in p̃teritione filij emancipati. de quo loquiť hic titulus, quod qualiter procedat, dicam tibi. Item oppo. j. de fideicom. l. quidam. Dicit gl.
2 ſol. vt ibi. Dic breuiter. † Quædam ſunt legata, quæ ſunt relicta ab ipſo filio præterito, & iſta indiſtinctè nõ debentur: vt in contrario. Quædam ſunt relicta ab inſtituto, & hæc debentur per titu. de leg. præſtan. & ita loquitur hic. Opp. & videtur q̃ omnibus debeantur legata: vt l. ſi duo de leg. præſtã. Domini, intrare iſtã materiam eſſet valde longũ: dic plenè vt dixi in l. filium. §. j. de leg. præſtan. l. is qui in poteſtate. §. ſed ſi ſcriptus.

1 ☞ *Bonorum poſſeſ. contra tabu. datur ei, qui non eſt inſtitutus neque exhæredatus.*
2 *Qui poteſt dicere teſtamentum nullum, poteſt contratabulare.*
3 *Bonorũ poſ. ſecundũ tab. nõ cõcurrit cũ bonorũ poſ. cõtra tabu. & nu. 7, vbi quãdo.*
4 *Inſtitutus habet bonorum poſſeſ. contra tab. beneficio præteritionis.*
5 *Text. in l. illud §. ad teſtamẽtum. ff. de cõtra tabu. habet locũ in præteritione materna.*
6 *Teſtamẽtũ, ĩ quo filius eſs præteritus, an interim ſit aliqđ, donec dicatur nullũ. & ſic. An quod nullum eſt, rumpi poſsit,*

a ¶ Falſum. Adde qđ Bald. hic ponit qualiter probeť falſitas teſtamenti, cũ habeant deponere ſuper negatiua, remouẽdo actũ à ſenſu, nõ ſenſum ab actu dicendo qđ illa die & hora qua dicitur teſtm̃ fuiſſe factũ in tali loco fiat factũ: qa ibi fuerũt præſentes, & non potuiſſet fieri quin ipſi vidiſſent, & audiuiſſent. Et vide ſcđm Paulũ de ca. cj no. i ĩ c. tertio loco. de .pba. & Bar. in l. j. de itin. actuque priua. & ſcđm Alex. gl. in auth. de hœre. & fal. §. ſi verò abſint. in verſic. vidiſſe. & ibi no. Ange. & q̃ Barto. cõ. ici. clariſsimo do.

b Pro cõcordia aduerte ſi condito teſtõ pr̃ decedit, & vnũ filiũ i ptãte p̃terit, & aliũ emãcipatũ inſtituit, dicit Bar. q̃ iſte emãcipatus põt adire hæreditatem ex teſtõ de iure ciuili, in l. ſi duo. §. pinde. ff. de leg. præſtan. Contrarius allegatur in hac l. poſthumo. vbi do. Alexã. in gl. ſi. Tu dic q̃ Bar. l. neutro iſtorũ iurium loquiť in iſto caſu, de emancipato: imò potius aliter: qa exp̃ſsè dicit, qñ ſunt in eodẽ gradu: ſed de iure antiquo non erãt ſuus, & emãciparus in eodem gradu. Et ita potuit loq Bar. ĩ ſol. cõtrarij in hac l. poſthumo. & hoc ſenſit ẽt ĩ d. l. ſi duo. §. pinde. dũ dicit, q̃ fuit inſtitut⁹ vnus de venientibus ab inteſtato in d. §. pinde. ergo non emancipatus, qui erat incognitus de iure ciuili, in § emãcipati. Inſtit. de exhær. lib. & in §. emãcipati. Inſti de hœre. q̃ ab inteſta. defec. ſed ſuus occupat primum locum ſuitatis.

P. PAV. P.

b ¶ Contra tab. An & qñ bonorum poſſeſſio cõtra tabulas reducať ad cauſam inteſtati, vide Cepol. cau. clxxxiij.

POMATES.

a ¶ Nota q̃ bono.poſſ. Ad declarationẽ vide Bal.in l.ſi pater.in noua oppoſitone ĩ. de iſti.& ſubſtit.ſub condic.fa.quã refert, & ſequitur do.Iaſ. in l.emancipato.colum. vltĩ.ſ.qui admit.

b ¶ Matris. Adde Angel. in l.j.ſ.de Car. edic.& Roma.hic & Alexand.

POMATES.

c ¶ Pro exhæredatione. videretur ergo à ceſſante rõne, gloſſ. & Barto.q̃ hodie debetur,q̃ contra teſtamẽtũ minus contra tab. quã p̃teritio matris ſine cã non habeaſ,,p exhæredatione,iuxta gl.in §. exhæredatos in auth.de hæredi.& fal.& iſtã opin.multi tenent.Alexand.verò hic,cõtra fundamenta,de quibus hic per eũ.Cui addo q̃ in §. ad teſtamenta. aſſignaſ alia rõ.quæ etiã militat hodie q̃ matres ſuos non habent hæredes : ſed prætor pollicet bonorũ poſſeſ. contra tab.& vñ liberi filiꝭ, qui ſint loco ſeruorũ,in iuribus vulgaribus : igit &c.cũ contra teſtm daſ contra tabu licet Alex.hic teneat contrariũ,qui ſibi eſt contrarius.& cõſi.lxxxix.ĩj. volumi.& vide Alex.in l.ĩ ſuis.ad ſ. ff.de libe.& poſthu.

d ¶ Docto.noſtri. Adde tu q̃ gloſſ. ſaluari põt.qñ in teſtamento inſtituit venientes ab inteſtato:quia tũc nõ eſt teſtm nullum ratione p̃teritionis: vt dicit Barto.in l.ſi duobus . §. ſi prius. ff.de contra tabu. De cuius veritate vide Imol.in l.ſi filius qui in poteſtate.ff.de lib. & poſthum.

LEX II.

POſthumo. Poſthumus præteritus,poteſt dicere teſtamentum nullũ, & venire per cõtra tab.h. d. hæc eſt difficilis lex, & notabilis.†Nota q̃ bono.poſſeſ. [a] contra tabu.datur ei,qui nõ eſt inſtitutus: neque exhæredatus. Si enim eſt inſtitutus, non eſt dubiũ q̃ non haberet contra tabu. Item ſi eſſet exhæredatus, ſimiliter nõ haberet,ſed veniret per quærelã , vt ff. eod.l. non putauit.in prin.Secundò †not.q̃ ille, qui poteſt dicere nullũ,põt venire per cõtra tabu.†Tertiò not.q̃ bon.poſ. ſecundũ tabu.non concurrit cum cõtra tabu.bon. poſ.†Ad iſta oppo.per ordinẽ, & videtur q̃ inſtitutus habet cõtra tabu.vt l.ſi poſt. §.fi.ff.eo.Sol.Fateor q̃ habet contra tabu. beneficio alterius præteriti,non beneficio ſui. Ita debetis intelligere hoc. Secundò oppo.& videt q̃ exhæredatus habeat contra tabu.vt l.nõ putauit. §. non quæuis.ff. eod.Solu.Ibi loquitur in exhæredatione nõ ritè facta.Itẽ oppo.†& videtur q̃ præteritus non habeat contra tab. nõ videtur obſtare l.illud.§.ad teſtamenta. ff.eo. Sol. Ibi loquitur in præteritione matris,[b] quæ habetur pro exhæredatione: [c] meritò non habet contra tab.hic verò loquitur in præteritione paterna. Habes expeditum iſtũ paſſum:venio ad ſecundum.Hic dicitur q̃ teſtamentum eſt nullum,& poterit rumpi per contra tabu.Contra,quod nullum eſt, rumpi nõ poteſt : vt l.nam & ſi ſub conditione.ver.poſt defectum.ff. de iniuſt.teſta. Sol.Dicit glo. quòd teſtamẽtum illud eſt nullum de iure ciuili:ſed de æquitate prætoria eſt aliquod:meritò eo iure petitur reſcindi.Ita dicit gloſſ.hic,quã vide. Iñnuit ergo iſta gloſſ.†q̃ teſtamentum,in quo filius eſt præteritus , interim eſt aliquod de iure prætorio,donec dicatur nullũ. Idem videtur notari in l.filio præterito.ff.de iniuſt.rup.teſta.& ff.de teſt.l.j.& ego tetigi vobis in l.j.Docto.noſtri [d] Moderni dicũt quòd hoc eſt contra caſum l.j.in fin.ff.ſi tabu.teſta.nullæ ex.q̃ teſtamentũ eſt nullũ omni iure,niſi approbetur per filium: quia tunc erit aliquod de iure prætorio : vt d.l. filio.de iniuſt.teſta.Qualiter ergo reſpondebimus ad contraria? Dicit Iac.de Ra.q̃ per bonorũ poſ.contra tabu. rumpitur illa ſpes quæ erat:quia teſtamentũ poterit cõfirmari per filiũ. Iſta eſt quædã truffa:nam ſpes nõ põt rumpi,nec põt tolli,nec habet effectum,donec illa ſpes deducatur ad effectum,vel ad actum:vt l.ſi ſub cõditione.ff.de ſolu.de noua.l.quoties. Quid ergo dicemus? Breuiter dico, q̃ filius præteritus petendo cõtra tabu.approbat teſtamentũ tanquã factũ,nõ vt ritè factum: meritò,quia de iure prætorio ſubſiſtit : de iure prætorio rũpitur.Simile videtis in eo, qui appellat à ſententia lata contra falſum procuratorem:vt l.iij.§.falſis.ff.rem ra. ha. & habuiſtis no.ſ.de procu.l.licet.Facit quod not.in l. Pomponius ſcribit. ff.de neg.geſt.& ideo ſi filius antè dixiſſet teſtamẽtum nullũ, vel petẽdo cõtra tabu.proteſtaretur q̃ hoc nõ facit animo approbandi teſtamentũ,dico q̃ bo.poſ.cõtra tab.nõ procederet per rõnẽ factã:quia q̃ nullũ eſt, rumpi non põt. † Venio ad ſecundũ.Dicit hic q̃ cõtra tab.& ſcdm tab.nõ cõcurrũt.Contra ff.de leg.præſtã.l.is q̃ in poteſtate.§.ſed ſi ſcriptus.Soluit gl.& bñ,ibi nõ dicit q̃ petaſ ſecundũ tab.ſed q̃ aditur hæreditas de iure ciuili. Vnde aditio hæreditatis & bo.poſ.cõtra tabu.bene cõcurrũt.Cõtra hoc oppo.de l.ſed cũ patrono.ff.de bo.poſſeſ. Sol.Dicũt quidã eodẽ modo,q̃ ibi adit de iure ciuili.Velverĩ dicit gl.aliud in bo.poſ.quæ datur patrono: q̃ illa cõcurrit cũ ſecũdũ tab.aliud in ea,quæ datur liberis,vt hic. Et eſt ratio in promptu,licet gl.nõ ponat.nã bo.poſ.contra tab. quæ daſ patrono,nõ rumpit teſtm̃ in totũ,ſed aufert legitimã ſolã debitã patrono:vt j.titu.j.l.j.& q̃ ibi not.meritò bene concurrit cum bonorũ poſ.ſecũdũ tab.ſed bo.poſ.cõtra tabu.quæ daſ liberis, rumpit teſtm̃ pro toto:vnde non põt concurrere cũ bonorum poſ.ſecũdũ tab.Contra hoc oppo.de l.ſi duo.ff.de leg.præſtan. vbi etiã ea,quæ cõpetit liberis,concurrit cum bono.poſſeſ.ſm tab.Dicũt quidã,q̃ ibi fuit adita hæreditas de iure ciuili.Iſtud nõ videtur verum:nam cũ ibi filius ſuus eſſet præteritus, licet approbauerit teſtamẽtũ:hæreditas nõ põt adiri de iure ciuili, ſed de æquitate prætoria:vt d.l.filio præterito.ff.de iniuſt:teſt. dicã j.vnde legitimi.l.fi. Dicendum eſt ergo,q̃ vbi filius inſtitutus,& præteritus ſunt in eodem gradu,poſſunt concurrere cõtra tab.& ſecũdũ tab.quia p̃ cõtra tabu.nõ auferẽ totũ,& ſic eſt eadẽ rõ,quæ in bon.poſ.cõtra tabu.quæ datur patrono.Ex prædictis ergo diſtingue p̃ teipſum.Aut quæriẽ vtrũ bo.poſſ. cõtra tab.concurrat cũ aditione de iure ciuili:aut cũ bon.poſſ. ſecundũ tab.& hoc ſecũdo caſu.aut quæriẽ de bo.poſ. quæ daſ patrono,aut de ea quæ daſ liberis.Sed ſi quæris de ea quæ daſ liberis:tũc aut eiuſdẽ gradus,aut diuerſi:vt habes ex p̃dictis.

Do bono.poſſeſ.contra tabu.liberti quæ patronis,liberisque eorum datur. Rubrica.

1 ☞ *Manumittens ex cauſa fideicommiſſi habet contra tabulas.*
2 *Patronus per bono.poſſeſ.contra tabu.aufert tantùm legitimam.*
3 *Contra teſtamentum nuncupatiuum datur bon.poſſ.contra nuncupationem.*

LEX I.

FIcet ex cauſa. Patronus præteritus per cõtra tab. aufert ſcripto legitimam ſuã.h.d.†Nota q̃ licet quis manumiſerit ex cauſa fideicõmiſſi,, nihilominus habet contra tabu. Secundò nota † q̃ per bono.poſſ. contra tab.patronus aufert legitimã tantùm. Tertiò nota † q̃ contra teſtamentum nuncupatiuum datur bon.poſſeſ. contra nuncupationem:ſicut econtra datur bono.poſſeſs. ſecundum nuncupationem : vt ſ.titu.ij.l.ij. Quærit gl.in quibus caſibus patronus excludatur ab iſta bonorum poſſeſ.dic vt in gloſſa.

LEX II.

PAtronus. Qui recipit mercedem pro operis,perdit contra tabu.hoc dicit.

Vnde liberi. Rubrica.

Gloſ.continuat,dictum eſt ſ.de bono.poſſeſ.quæ ſunt contra tabu.ſequitur videre de bon,poſſeſ.ab inteſta. verum quia iſta eſt prior:ideo de ea præmittit Imperator.

LEX I.

SIauus. Filij emancipati ſuccedunt æqualiter patri per vnde liberi.h.d. Oppo. Inſtitu.de bon.poſſeſ.§.quos autem. vbi dicit q̃ prætor hæredes facere non poteſt.Sol. quod hic dicit hæredes extitiſſe:intelligas beneficio prætoris ſecundum bono.poſ.qui vices hæredum ſuſtinent.

LEX II.

EX teſtamento. Donec eſt locus ſucceſsioni. ex teſtamento, non eſt locus ab inteſtato.Item donec eſt locus ſucceſsioni deſcendẽtium,nullus alius poteſt ſuccedere.hoc dicit.

1 ☞ *Repudians hæreditatem patris,non poteſt habere hæreditatem aui , niſi de iure prætorio.*
2 *Lex iſta quòd habeat locum tam in filio emancipato,quàm in poteſtate.*
3 *Quibus caſibus iſta lex procedere poteſt.*
4 *Succeſſorium edictum ſecundùm tempora codicis, non habet locum in agnatis: hodie ſic: & an lex corrigatur.nu.6.& 7.*
5 *Proximior ut ſuccedat,quo tempore requiratur quòd ſit proximior.*
7 *Succeſſorium edictum de iure ciuili,non habet locum inter ſuos.*
8 *Secunda compilatio Codicis fuit facta poſt compilationem Inſtitutionum.*
9 *Qui eſt hæres per beneficium reſtitutionis in integrum,& ſic de iure prætorio , non deſinit eſſe hæres de iure ciuili.*
10 *Hæreditas patris non agnita,quòd tranſmittatur ad quencunque.*
11 *Filius filij emancipati conceptus,& natus , poſt emancipationem, quòd non ſit agnatus auo.*
12 *Pater ſuccedit filio per utilem unde liberi,ſeu unde parentes.*
13 *E dictis prætorum licet addere,uel detrahere ex mente ipſius prætoris,uel ex identitate rationis.*

LEX III.

QVi se patris. [a] Rogo quod aduertatis ad istã l.quia lex ista est ita difficilis sicut alia,quæ sit in toto C.& habet gl.valde difficilẽ: tñ reddã vobis eã satis claram si attendatis.Breuiter dicit:Qui repudiat hęreditatem patris,non potest habere hæreditatẽ aui,nisi de iure prætorio.h.d.Duo habes in hac l.principaliter notare.Vnum quod dicit expressim,aliud quod innuit à contrario sensu.† Primò,ꝙ ille qui repudiat hæreditatem patris,nõ potest habere hæreditatem aui,nisi de iure prætorio.Secundò ex eo quod dicit,qui se patris negat hæredem, innuit quod si vellet esse patris hæres,possit habere hæreditatem aui.Ad ista duo vadunt omnes opiniones,quæ hic fiunt.
2 Nota etiam † quod hæc lex habet locum tam in filio emancipato, quã in filio in potestate:quod apparet ex eo ꝙ litera dicit,maximè emancipatus,& sic innuit idem in suo. Hoc prætermisso venio ad glos.quæ multũ difficilis,& intricata est:ideo more Canonistarum diuido vobis eam.Ista prima glo.diuiditur in duas partes principales.Nam primò ponitur glos.Ioan. Secundò ponitur gloss.Hug.Secunda ibi:Item ideo dicit maximè,alia ratione. Item prima pars subdiuiditur:quia primò format vnam oppo. Secundò examinat lectu.huius l.Tertiò oppo.ad illud quod hęc lex dicit expressè.Quartò oppo.ad illud quòd hæc lex dicit à contrario sensu. Secunda ibi:si ergo ponas.Tertia ibi:nisi in duobus.Quarta ibi:sed in eo quod dicit,negat.Examinemus ergo prius secũdam particulam istius
3 primæ partis.Et primò † quæro,quibus casibus potest habere locum hæc lex. Pro cuius euidentia habetis ponere quatuor combinationes.Quandoque pater & filius erant emancipati: quandoque pater in potestate,& filius emancipatus:quandoque econtra:quandoque vterꝙ in potestate. Primo casu,quãdo vterque est emancipatus,sine dubio procedit ista lex: quia nullus eorum potest succedere auo,nisi per bono.poss.de iure prætorio. Secundo casu,quando nepos:isto casu etiam sine dubio procedit ista lex: quia iste filius emancipatus, qui quo ad auum est nepos,non posset auo succedere,nisi de iure prætorio. Tertio casu,quando filius est in potestate,& pater emancipatus:sine dubio ista lex nõ procederet:quia cùm iste filius, qui est nepos quo ad auum,sit in potestate,et sic suus,succederet de iure ciuili;vt Institu.de hære.quali.& diffe.§.sui. Quarto casu,quando vterque est in potestate,tũc procedit ista lex: quia iste filius,qui quo ad auum est nepos,non potest admitti vt suus:quia eum præcedit pater:vt Instit.de hæredum qua.& diffe.§.sui.Et ista ratio redditur in gloss.Item alia ratione non potest admitti vt agnatus: quia non erat proximior tempore
4 mortis:vt institu.de hæredi.ab intesta.§.ita demum. quia pater eum præcedebat tempore mortis.Item non potest admitti per successorium edictum:† quia non habet locum secundum ista tempora in agnatis:vt Institu.de legit.agn.succes.§.placebat.Et istæ duæ rationes adduntur in glo.Hug.vbi etiam repetitur non perfectè per Ioan.scilicet pater tunc præcedebat tempore mortis.vide gl.Nunc habemus examinatas istas le-
5 cturas.Contra istam lectu.oppo.† quòd non requiratur quòd quis sit proximior tẽpore quo defertur hæreditas:vt ff.de condi.instit.l.fi.ff.eodem l.scripto.de suis & legit.l.j.§.sciendum. Solu.Dicit glos.fallit in casibus illarum legum.Ita dicit Ioan. & vide glos.per ordinem. Tu dic clarius:Quandoque aliquis decedit nullo condito testamento;& tũc requiritur quod succedens esset proximior tempore mortis:vt d.§.ita demum.Institu.de hæredi.ab intesta.Quandoque decedit condito testamento,& tunc sufficit quod quis sit proximior eo tẽpore,quo testamentum destituitur:vt l.fin.ff.de condi.instit. Sed cõtra hoc oppo.ff.de suis & leg.l.ij.§.penul.Solu.gloss.ibi intelligo testamentum fuisse conditum.Oppo.de l.item prætor.§.j.eo-
b dem titu.Solu.ille,qui non erat proximior tempore mortis,[b] non potest succedere vt agnatus. Verum est,si proximiori hæreditas fuerit delata:secus si hæreditas delata non esset: quia tunc ille admitteretur,qui reperitur proximior tunc,cùm defertur hæreditas. Exemplum:decessit aliquis relicto ventre vxoris,& matre ipsi⁹ defuncti,& alio agnato vlteriori:decedit mater antequã partus ille nascat,vel deficiat posthumus.Certe ille qui tunc reperitur proximior,succedit;vt in l.contraria; quia matri,quæ erat proximior,nunquam fuit delata hæreditas propter vẽtrem, qui sperabatur non ventri potest dici delata, quia non fuit in rerũ natura.sed lex nostra & §.ita demũ.loquitur quando proximiori agnato defertur hæreditas: tũc enim nõ potest succedere ille:qui est in vltimo gradu.Ita debetis intelligere materiam istam.
6 Oppo.† quia hodie successorium edictum habet locum inter agnatos. Vnde excluso primo admittitur sequens:vt instit.de leg. agna.suc.§.placebat.Et sic in casu legis nostræ prout loquimur,quando vterque fuit in potestate,si filius nõ succedit patri suo, nepos poterit eodem modo suo auo succedere de iure ciuili.Iaco.fatetur opp.& dicit hodie esse correctam hanc legem per di c ctum.§.placebat.Idem etiam dicitur in gl. Hug.ibi:sed hodie &c. Contra istud oppo.nam licet inter agnatos sit locus edicto successorio,inter suos, non cũ primus sit hęres,velit nolit:non autẽ potest hæreditas deferri sequenti. Sol.† Dicit Hugo,
7 etiam hodie inter suos est locus successorio edicto:vt eis detur beneficium abstinendi:vt Institu.de hære.quali.& diffe.§.sed & his.vide glos.in fi.Concluditur ergo secundum Iaco.& Hug.quòd ista lex hodie sit correcta:& ꝙd iste filius possit venire ad hæreditatẽ aui sui de iure ciuili.Cõtra hoc insurgunt omnes nostri doct.& primò Iac.de Ra.Pet. Cy.Mar.Silima.Iac. But.& omnes moderni,quòd inter suos non est locus successorio edicto iure ciuili.Licet enim per beneficium prætoris eis detur beneficium abstinendi: tamen de iure ciuili non possunt esse plures haredes insolidum:vt l.hæreditatẽ.§.fin.de ca.pec.& l.si vt certo.§.in duobus.ff.commo.
c ergo &c.Concluditur ergo [c] ꝙ cùm primus fuit suus hęres de iure ciuili patri suo,nepos nõ potest esse ille hæres de iure ciuili,sed de iure prætorio:& sic hæc lex nõ est hodie cor. Præterea,dicunt ipsi† ꝙ nõ est dubium ꝙ secũda compilatio Codicis
8 fuit facta post cõpilationẽ Instit.vt ſ.de emen.Iusti. Codi.§.fi; Ergo nõ est dicendũ ꝙ lex C.corrigatur per iura Insti.Præterea dicebat Iaco. But.& eum sequebãtur omnes docto.Bononien.ſ.sed his.Insti.de hære.qua.& dif.non dispositi inducendo ius nouũ,sed recitat ius antiquũ. Vnde non est dicendũ,qd corrigat legem istã.Ego credo quod glos.nostra dicat veritatem,& ꝙ illi dicant malè:quod ostendo.Non est dubium † qd
9 ille,qui est hæres per beneficium restitutiõis in integrũ,quod est de iure prætorio,nõ desinit esse hæres de iure ciuili:vt l.& si fine.§.sed quod Papi.ff.de mino.sed primo excluso per restitutionem in integrum,sequentes admittuntur de iure ciuili: vt ff.ad Tertul.l.j.§.si quis adita. Præterea,non est dubium:qd donec est locus instituto,nõ est locus substituto,vt l.quandiu. ff.de acquirẽ.hære.Sed ego video ꝙ si institutus abstineat per restitutionẽ in integrũ,licet abstinẽs remaneat hæres de iure ciuili: admittitur tamen substitutus vulgariter de iure ciuili: vt d.l.& si fine.§.sed quod Papi.ff.de minori.Præterea,de hoc est casus rotundus j.de legi.hær.l.defunctis. Nec videatur tibi impossibile,ꝙ duo sint hæredes insolidum de iure ciuili.Nam hoc vides alibi in hærede,& fideicommissario vniuersali, qui habet iura hæreditaria insolidũ vna cũ hærede per senatusconsultum,quod est de iure ciuili:& tamẽ apud hæredem sunt iura directa,apud fideicõmissariũ iura vtilia: vtrunq; tamen de iure ciuili.Ita hic apud filiũ erunt iura directa,apud sequẽtem iure ciuili.Ita hic apud filiũ erunt iura directa,apud sequẽtem iure ciuili;vnde de iure ciuili dicitur succedere.Nõ obst.quod dicit,ꝙ Codex fuit fact⁹ post cõpilationem Instit.Cõceditur tamẽ quòd ista l.est hodie antiqua,alias iuris Codi.antiqui:ideo corrigitur per dictũ §.placebat.q fuit post legem istam factus.Ita debes intelligere hãc materiã. Nõ obst.quod dicitur ꝙ §.sed & his.non loquit̃ disponẽdo,sed recitãdo iura antiqua:qa fateor ꝙ lex ista non corrigitur p.§.sed & his.sed p.§.placebat.Ita debes intelligere hãc materiã.Habemus ergo hic videre qñ esset locus edicto successorio;quod plenè summabo.j.titu.ij.super rubrica,vbi glo.summat.

a ❧P. PAV. P. ¶ Quis patris. Istã legẽ repetit dominus Benedictus de Plumbino.itẽ repetit Ang. magist.Franc.de Perus. Item repetit dominus Signorel.

b ❧P. PAV. P. ¶ Tempore mortis. Sufficit tamen quod aliquis probet se esse coniunctum alicuius, quia præsumitur proximior nisi alius probetur proximior.Vide de Com.cõsi.1.in.incip.in quæstione Frãcis.vide in Bertach.in versi.hereditas ab intestato.

¶ Concluditur ergo. Adde tu & vide ad hoc quod dicit Paul. de Castr.in l.si filius qui patri.ff.de vulg.& pupil.post Bart. in l.j.§.quæritur.ff.de suis & legit.

POMATES.

a ¶ Concluditur ergo ꝙ sunt. Nota. ꝙ licet iste §. prima facie nõ videat istud dicere, prout tenuit hic do. Lãcelo. tñ istud probatur in versi. nihilõminus. & dixi etiam istud: ipse verò negauit esse dubium.

POMA. P. A V. P.

b ¶ Seu positio. Istud ꝓcedit ĩ omni genere probationis, siue fiat ꝑ teste, siue ꝑ instrã, siue ꝑ cõfessionẽ partis, vt sentit hic Alex. in vl. vol. & ꝓbaĩ in hac lege, & voluit Fel. in c. cũ oẽs. ĩ xvij. col. versi. tertia declaratio extra. de cõstit. & de testibus loquit tex. in c. in ꝑsentia de ꝓba. vbi vide ꝙ Fel. quasdam limitationes ad hanc regulam, de instrumẽtis loquit Bar. in l. si ex cautiõe. in j. col. ver. tu aduerte. C. de fide instrum. Alex. cõsi. viij. de confessiõe loqr̃ & Bar. in d. l. si ex cautiõe. Ioã. de Ana. consi. xvij. in ij. col. & vide Soci. in l. cũrit. ad finẽ de reb. dub. Et Alex. cõsi. lij. inci. viso themate illustrissimi in j. co. in iij. volu. & cõsi. xlij. ĩ v. vol. & in l. q Romæ. §. duo fratres. de verbo. ob. in iij. q. Bar. in fine. Et ꝙ procedit ista regula & in instrumentis, vide Roma. sing. dcclxvij. inci. ad instrm. & iõ per hoc dicimus ꝙ indefinita nõ æquipolleat vniuersali in materia probationũ, vide q̃ scripsi in l. si plurib⁹. de leg. ij. nec appellatiõe rei venit totũ, vide Socci. post Aret. in l. qdã æstimauerũt in ij. notabi. si cer. pet. Are. in l. serui electiõe §. fi. in fi. de leg. j. Fel. in c. auditis. in xij. j. colũ. de rescrip. Alex. cõsi. ex. in j. vol. ĩ vj. col. In cõtrariũ facit ꝙ scripsi ad Bart. in l. fi pluribus. d. leg. ij. licet als appellatione rei veniat totũ l. de pupils Io. §. q nũcia. de oper. noui nunci. vbi Bart. & oẽs & in l. legatũ vxori. ꝑ illũ textum. de lega. ij. & in l. si in rẽ. ff. de rei vẽdi. & in l. si qs cũ totũ. de excep. rei iudic. Bonus textus in l. Titia cum testõ. §. Lucius. de lega. ij. Contrarium tñ tenuit Areti. quẽ vide in cõsi. cij. in ij. col. in ij. dubio. Et dixit vnum singulare verbũ Bal. in l. ab hostibus. §. q semp. in ij. col. ff. ex qb. cau. maior. ꝙ dictum textũ, dũmõ possit aliquo modo verificari, nunquã intelligẽdum est aliter ꝙ cõcludit intentionem ꝓbantis.

Opp. ad secundũ notabile, quod hic colligitur à cõtrario sensu. hic innuit ꝙ si non negaret se hæredẽ patris, posset habere hæreditatem aui. Cõtra: quia siue negaret se hæredẽ, siue non, nihil ad propositũ ꝙ probo: Aut eñ filius agnouit hæreditatẽ patris sui, & sic bona sunt cõmista, & nõ posset habere nepos vnum patrimoniũ, quin haberet totum: vt l. sed & si plures. §. filio. de vulga. & pupil. & j. de iure deliberan. l. quidam elogio. & ibi no. Aut filius primꝰ se abstinuit: & tũc cùm sint duæ hæreditates, põt vnã amplecti, & aliam repudiare, vel amplecti vtranq;, non est vis, vnde qđ hic dicit, ꝙ si negat se hæredem: nil ad propositum, Sol. secundum Ioan. ideo dicit, se negat hæredem: quia tunc nullo casu põt habere, nisi per bonorũ possessionem. Sed si concederet se esse hr̃dẽ patris sui, ponit alius casus, ĩ quo de iure ciuili haberet: vt puta si pater ei dimisit hæreditatem aui: & sic ad ipsum nepotẽ transiret de iure ciuili tanq̃ bona cõmista cum hereditate patris. & hoc licet sit verum in se, tñ est extra casum huius l. quę loquitur qñ filius primus non agnouit hæreditatẽ patris sui. Ita videtur dicere Io. vide gl. tuam ibi: sed in eo ꝙ dicit negat. Alij dicunt ꝙ istud argumẽ tũ, ꝙ hic fit, sit à ꝑtibus insufficienter enumeratis. Cũ eñ dicit, Aut filius adiuit hæreditatem patris sui, aut repudiauit: certè est dare tertium, scilicet qñ decessit deliberans. Quo casu si iste nepos vellet adire hereditatẽ patris sui, posset ꝑ ius deliberandi ad eũ transmissum agnoscere hr̃ditatẽ aui de iure ciuili. Sed si negat se hr̃dem patris sui, nõ põt agnoscere, nisi ꝑ bonorum possessionẽ. & hoc verũ, qñ ille, qui est hr̃s patris sui, ex iure deliberandi in eũ trãsmisso nollet adire. Si eñ vellet, excluderet istũ nepotẽ: vt l. cũ antiquioribus. j. de iure deliber. & ꝑ regulam q̃ est fm opi. quam teneo
10 † ꝙ hr̃ditas patris nõ agnita trãsmittit ad quẽcunq;: vt dicã in l. apud hostes. j. de suis & legi. & l. si infanti. de iure delibe. Sumꝰ expediti de prima gl. magna: venio ad secundã, q̃ est multũ facilis, & format duas
11 qõnes faciles multũ. Prima est, vtrũ † filiꝰ filij emancipati cõceptꝰ & natus post emãcipationẽ sit agnatus auo suo. Glo. arguit ꝑ & cõtra, & finaliter determinat ꝙ non est agnatus, & vide gl. Cõtrarias gl. habemus. ff. vñ cognati. l. legitimis. & ff. de adop. l. quẽ filiꝰ. Istæ gl. dicũt cõtra, ar. Instit. de legi. agna. suc. §. fi. Credo istã gl. verius dicere. nã i d. §. fi. dicit ꝙ ꝓinde succedit filio, ac si iura agnatiõis non essent sublata.
a Cõcludit ergo ꝙ sunt[2] sublata, sed remanet ius succedendi perinde, ac si staret. Et hoc apparet ex titulo de fidu. tute. non eñ illa appellat legitima, sed fiduciaria, quæ à legitima differt specie. Alia qõ formatur
12 in gloss. † qñ pater succedit filio, quo iure succedat. Et recitat opin. Plac. quam reprobat. vide glos. Concludit ergo ꝙ pater admittat ꝑ vñ legitimi: aliàs ꝑ vtilẽ, vñ liberi, seu vñ parentes. Docto. Vltramontani hoc reprobant, dicẽtes ꝙ vñ liberi, vel etiã vnde parentes, nõ põt habere locũ in qõne proposita. Primò, qa non licet addere, seu detrahere, ex edictis prætoris: vel in conuentionalibus. ff. de ver. obli. Sed in edicto prætoris non fit mẽtio de parẽtibus: ergo &c. Præterea, dicũt ipsi ꝙ non est dubiũ, ꝙ mater succedat filio ꝑ vnde legitimi: vt ff. vñ legitimi. l. ij. ĩ fi. & l. seq. si pater succederet filio per vnde liberi. ergo præferr̃ matri: cũ illi, qui veniũt ꝑ vnde liberi, excludunt veniẽtes ab intestato ꝑ vnde legitimi: vt l. j. §. j. ff. si tabu.
13 testa. nul. exta. Puto glo. nostram bene dicere. Et † quod dicitur, ꝙ non debet addi verbis prætoris: dico verũ, nisi ex mente prætoris, vel ex idẽtitate rõnis: vt vidistis in l. j. j. de interdict. & š. de bono. pos. secundum tabu. l. ij. & š. titu. j. l. j. vbi additur de bonorum possessione secundũ nuncupationem. ita hic additur vnde parentes, quæ est vtilis vnde liberi. Probo ꝙ hoc sit de mẽte prætoris, bono. possef. vnde liberi, datur illis, quibus datur bon. possef. cõtra tab. vt l. j. in princ. ff. de contra tab. & l. j. §. j. si à parẽ. quis fue. manumiss. ergo ei debet dari vnde parentes, ꝙ est idẽ quod vnde liberi. Nõ obst. ꝙ dicis, quòd secundũ hoc pater præfertur matri, & credo ꝙ sic de iure antiquo: licet hodie secus, per auth. defuncto. j. ad Tertul. Hic dicitur, ꝙ per bonorũ possessionẽ, &c. Quæro quæ est ista bonorum possessio? Dicunt quidam, vnde liberi. Alij dicũt, vnde cognati. Tene primam partem. Vltimò est videndum de filijs natis post mortem aui: de quibus dicam j. de his, qui ante aper. tab. l. j.

Vnde legitimi, & vnde cognati. *Rubrica.*

Continua vt in glo. Quærit gl. super rubrica, qui dicantur legitimi. Certè omnes agnati, qui vocantur ad successionẽ per legem xij. tabu. vt instituto. de legi. agnati. succ. §. j. Item omnes illi, qui vocantur ex antiqua lege, vel senatusconsulto: vt ff. e. l. ij. licet essent cognati. Exemplum patet in matre, quæ per senatusconsultum Orficianum succedit.

LEX I.

Consobrinorum. Nati ex duabus sororibꝰ succedunt inuicẽ, per bonorum possessionem vnde cognati. h. d.

LEX II.

Vm propiorem. Ista lex dicit idem quod præcedens, quasi ex consobrino natis, qui succedit per vnde cognati.

LEX III.

Epotibus. Nepotes succedunt auo materno de iure prætorio. hoc dicit.

1 ☞ *Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.*
2 *Possidens res hæreditarias quando uideatur adire.*
3 *Articulus seu positio debet de necessitate concludere.*

1 On hoc. Tota die † allegatur ista lex. Non probat hoc esse: quod ab hoc contingit ab
2 esse. hoc dicit. Oppo. & videtur † quòd ille, qui possidet res hæreditarias, videat hæreditatem adire: vt l. j. & l. ij. j. de repu. hæred. Solu. Prout hic loquit in bon. pos. procedit clarè: quia in ea requiritur agnitio corã iudice: vt l. fi. š. qui admit. ad bon. pos. & ideo sola rerũ possessio nõ sufficit. In hæreditate autẽ dico ꝙ nõ sufficit sola possessio ad probãdũ quẽ hæredẽ, vt appareat ꝙ sibi hæreditas sit delata. Si enim sibi deferreẽ, ꝑ possessionẽ videretur adire: vt in cõtrario. Itẽ oppo. quia eodẽ modo articulus, quẽ hic Imperator docet, nõ concludit. Nam posito ꝙ quis apprehẽderit hæreditatẽ, vel bonorum possess. non sequitur: ergo hæres: quia fortè sibi non deferebatur. Respondeo, ꝙ hic dicit Imperator, ꝙ debet quæri, an apprehenderit hæreditatẽ, vel bono. possef. intellige cum oneribus pertinẽtibus ad hoc, scilicet vt q̃raẽ, an sibi delata fuerit. Vel aliter si solũ hic poneret, & ꝓbaret ꝙ ipse adiuit hæreditatẽ, posset conuenirí tanq̃ hæreditatis possessor. Constat enim ꝙ tanquã
3 hr̃s possidet. Itẽ posset agere fm formã l. fi. š. de peti. hær. † Vl-
b timò no. & bñ tene mẽti hãc legẽ ꝙ articulus seu positio[b] debet de necessitate concludere: aliꝰ nõ probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse: vt hic, & l. non nudis. & l. non epistolis. & l. neq; natales š. de probatio.

1 ☞ *Cognati hodie æqualiter succedunt, ac si essent agnati.*
2 *Cognati sunt adæquati agnatis, ꝙ omnes æqualiter succedunt usq; ad decimũ gradũ.*
3 *Bonorum possessiones quòd hodie non sunt sublatæ.*
4 *Bonorum possessio secundum tabulas, quibus casibus sit necessaria.*
5 *Bonorum possessio contra tabu. hodie est necessaria, quando filius est ritè præteritus.*
6 *Bonorum possessio unde legitimi & unde liberi, quòd hodie non sit necessaria.*
7 *Bonorum possessio unde cognati, hodie non est necessaria.*
Bonorum possessio unde uir & uxor, quòd hodie sit necessaria.

Certum

CErtum est. Si quis vellet in hac lege insiste-re, staret per tres dies, recitando omnes varias bonorũ possessiões. Nos recitabimus glos. & supplebimus vbi deficit. Breuiter dicit: Cognati inuicẽ nõ succedunt, nisi per bonorũ possessionẽ: ad quã petendã nemo cõpellitur. h. d. Opp. in auẽ. de hære. ab intest. §.
1 nullam. † Sol. Hodie cognati succedũt æqualiter perinde, ac si
2 agnati essent. Quæritur, vsq; † ad quẽ gradum succedũt agnati, & cognati. Dicit gl. q; agnati vsq; ad decimũ gradũ: cognati vsq; ad septimũ. & vide glo. Sed hic dubitaẽ, cũ hodie exequata sint iura agnationis, & cognationis, vtrũ agnati succedant vsq; ad septimũ gradũ tãtũ, sicut cognati: an ecõuerso, cognati vsq; ad decimum, sicut agnati? Glo. determinat istam quæstionem j. de suis. & legiti. in auẽ. in successiõe & in corpore vnde sumitur: videlicet, q; succedãt omnes equaliter vsq; ad decimũ. Item quæritur, quot sunt bonorũ possessiones. Dic vt in glos.
3 quæ hoc dicit multum clarè. † Quærit gl. nostra, an istæ bonorum possessiones hodie sint sublatæ per iura nouaꝰ? Et videtur q; sic: quia sublata est hodie differẽtia emãcipatiõis, patriæ potestatis, agnationis, & cognatiõis, quæ erãt causa quare introducebatur bonorũ possessio. Cõtrariũ dicit glo. & bene. Constat enim q; etiã hodie, si quis veniret per bonorũ possessionẽ, posset, quia nulla est lege prohibitũ: vnde ista iura nõ sunt correcta: quia quis põt vti eis volũtariè. An autẽ istæ bonorũ possessiones sunt necessariæ ista est alia qõ, in qua gl. tua tria dicit
4 per ordinẽ. Primò † de bonorũ possessione secũdũ tabulas. In hoc nihil est innouatũ: nã neq; olim, neq; hodie fuit necessaria: quia institutus poterat adire hæreditatẽ de iure ciuili ex testamento. Fallit in tribus casibus, quibus olim, & hodie bonorũ possessio erat necessaria, quos dic vt in glos. Doctores addunt quartũ in l. filio præterito. ff. de iniu. test. & l. posthumus. versi. idem & circa. eo. titu. quãdo filius præteritus testamẽtũ cõfirmat, validatur de iure prætorio. Addũt quintũ in l. cũ hæres. la j. ff. ad Treb. vbi, ppter fauorẽ nõ põt adiri hæreditas, ita q; tribuat ius de iure ciuili: tamen põt peti bonorũ possessio. Addo tibi sextũ, qñ testamẽtũ est factũ sub cõditiõe impossibili, quã reiicit prætor: vt l. facta §. si in dãda. ff. ad Treb. no. per Laco. de Aret. in l. cũ in secũdo. de iniust. testamẽto. Quædã tamẽ glos. quæ est in l. si duo. ff. de leg. præstã. videẽ dicere q; in casu legis illius, filio præterito. de iniu. test. quãdo testamẽtũ, in quo filiꝰ est præteritus, confirmatur, possit adiri de iure ciuili. In quadã glo. paruula. dũ dicit, sed adiuit, vel bonorũ possessionẽ petijt. Sed illã gl. reprobaui vobis ibi. Itẽ est bonorũ possessio cõtra-
5 ria: † illa erat olim necessaria filio emãcipato. Ista est hodie necessaria, si ponimus prætitionẽ ritè factam, scilicet cum causa: vt videbitis in authentica. ex causa infra de liberis præteritis.
6 † Est & alia bonorum possessio vnde liberi & vnde legitimi. Vnde liberi, erat olim necessaria filijs emancipatis: hodie non est necessaria: quia succedunt de iure ciuili per bonorum possessionẽ. vnde legitimi, nec olim nec hodie fuit necessaria secũdum glos. Doctores moderni dicunt, quòd imò hodie aliquo casu est necessaria vnde legitimi, & vnde liberi: vt in casu leg. qui se patris. ş. titu. j. Ita dicunt illi dicentes illam legẽ non esse
7 correctam. Sed illud reprobaui vobis. Est alia † bonorũ possessio vnde cognati. Ista fuit olim necessaria, hodie non: quia
8 sublata est differentia agnationis: & cognationis. † Item est bonorũ possessio vnde vir & vxor: & ista est necessaria olim, sicut hodie: vt vnde vir & vxor. l. j. Sunt etiam bonorum possessiones, quæ non tribuunt ius: & istæ sicut olim erant necessariæ, ita hodie: quia nihil est innouatum.

De successorio edicto[a]. *Rubrica.*

a *☞ Successorium edictum, quando habeat locum in successione ex testamento. Item q; habeat locum in possessione contra tabulas.*
1 *Inter successores ab intestato, quando sit locus successorio edicto.*
2 *Successorium edictum proprie habet locum inter eos qui succedunt de iure prætorio.*
3 *Successorio edicto est locus, ut uenientes ab intestato remotis uenientibus ex testamento succedant.*
4 *Successorium edictum in casu l. si quis in hæres. ff. de hære. instit. habet locum ut excluſis uenientibus ab intestato sit locus ex testamento.*
5 *Successorium edictum fuit introductum propter creditores.*

Continuatur gl. tua sic: Quia in prædictis bonorũ possessionibus est locus successorio edicto: ideo de eo dicit. Antequam veniamus ad nigrũ expediamus gloss. quę est posita hic super Rubri. & eius materia, etiã credo q; intelligas clarè istã materiã, per ea quę dixi vobis in l. qui se patris. ş. ti-
1 tu. ij. † Primò quero, an in successione ex testamẽto sit locus successorio edicto? Respon. aut quęris in successione ex testamẽto, quę est ex testamẽto secundum testamẽtum & defuncti voluntatẽ, & nõ est locus successioni, nisi quatenus in eo testator dispoſuit substinendo secundum materiam substitutionũ tractatam vbiq;. Aut quęris de successione, quę est contra voluntatem defuncti: vt per querelã inofficiosi, & per cõtra tabu. & in hoc sunt opiniões. ff. de in offic. testa. l. pater filium. Veritas est, q; est locus successorio edicto: vt l. si is qui. ff. de inoffi. test. & l. pater filium, aliàs, si quis filium. ş. illo & eo. titu. Idem in bon. possess. cõtra tab. vt l. iij. §. si emancipatus. de bon. possess. contra tabu. & no. per Dy. in c. non debet aliquis. de regulis iur. lib. vj. Quęro
2 † secundò vtrum inter successores ab intestato sit locꝰ successorio edicto? Et hic aduerte: Quidam sunt successores de iure ciuili, quidam de iure prętorio: & illi, qui de iure ciuili, quidam succedũt per l. xij. tab. vt agnati, & sui, & in istis non erat locus successorio edicto de iure antiquo: vt ş. titu. ij. l. qui se patris. & l. j. §. sciendum. ff. de suis & legiti. hodie secus: vt institu. de leg. agn. suc. §. placebat. Quidam succedebant per alias partes iuris, vt per senatusconsultum, & inter eos erat locus successorio edicto: vt l. j. §. si nemo. ad Tertul. Si verò erãt succedentes de iure prętorio. Et hic aduerte, aut primus erat exclusus repudiatione, vel morte: aut erat exclusus per restitutionem in integrũ. Primo casu est locus successorio edicto de capite in caput: quia exclusso gradu liberorum, remanent agnati: exclusso gradu agnatorũ, vocãtur cognati: exclusis cognatis, vocantur vir & vxor. Item est locus de gradu in gradũ. Nam si plures sunt cognati, omnes dicuntur esse in eodem capite: quia omnes cognati. Tamen si sunt diuersi gradus, exclusso eo, qui est in primo gradu, admittitur ille, qui est in secundo gradu: vt ff. eodẽ. l. j. §. quibus. Si verò primus est exclusus per restitutionem in integrũ: tunc sequẽs in gradu non
3 potest admitti de iure prętorio: vt l. fi. ff. e. Sed de iure ciuili sic: vt l. j. §. si quis adita. ff. ad Treb. de re iudic. l. & exheredatum. Et
3 aduerte: quia † vbi dixi suprà locũ esse successorio edicto, nõ semper propriè locutus sum: nã ,ppriè tm̃ locũ habet inter eos, qui succedũt de iure prętorio. Itẽ inter eos, qui succedũt alio iure, bñ est locus successioi: hoc est. deficiẽte primo, vt deueniaẽ ad sequentẽ: non tñ hoc dicit esse ex edicto successorio, sed ex cõstitutione iuris ciuilis: vt in l. suprà alle. tamẽ causa maioris facilitatis totũ appellaui successoriũ edictũ. Quę-
4 ro vtrũ sit locus † successorio edicto in hoc vt veniẽtes ab intẽstato succedant, remotis venientibus ex testõ? Respond. sic, dum tamen scias, q; donec est aliqua spes successionis ex testõ, nullo modo põt quis venire ab intestato de iure ciuili. Probatur in l. quãdiu. ff. de acqui. hęred. de regu. iur. l. quãdiu. j. cõia de succes. l. antequã. De iure prętorio, idem. ş. qui admit. ad bon. poss. l. quandiu. & ff. si tab.

Nec etiã appellatiõe partis continet certa & simulata portio. Ala. cõsi. cen in q. vo. & cõsi. ccx. in v. Nõ obstat qd inf̃m, vt scripsi in d. l. si pluribus. Et vide de ista materia qñ probatio debeat de necessitate cõcludere multas bonas decisiones p. Decium in repetitiõe c. in pũctia. in iij. charta. de probatio. Limita tñ istã regulã qñ dubia probatio nõ releuat, nõ ,procedere qñ ,pbare & concluderetur alter de duobus, quorũ vnumquodq; suffi ceret ad victoriã. Vide de moder. in l. & si post tres. in iiij. col. ff. si quis cautio. vide latissimè ,p ampliationibus & limitationibus huius Ias. quasi per totũ. Itẽ qd de eo q; dictum est ş. an appellatione rei intelligaẽ tota, vide Ias. in l. ait ptor. in princ. ff. de iureiur. & vnum casum, in quo appellatiõe rei veniat solum ps, ponit Pau. de Ca. & refert Iason ibi & Ias. in l. planè. §. si ea dẽ. in penul. co. de leg. j. Item circa istud qd dictũ est an appellatione rei cõtineaẽ costa in dictis testiũ, vide oino Soci. latè in l. si qs cũ totũ. ī prin. ff. de excep. rei iud. in ij. notab. vsq; ad finem. vbi allegat Areti. de quo ş. in lectura & in cõsilijs. & concludit q; contineaẽ tota. Et aliqd p eũ ī l. iij. ī vlt. notab. de aegrẽ. poss. An aũt appellatione partis cõtineaẽ dimidia in testibus, vide Bal. q; sic, cõsi. liij. ī j. parte. Itẽ de eo qd dictũ est ş. q; etiã ,pbatio ꝺ̃ sumitur ex propria cõfessiõe aduersarij non releuat, nisi cõcludat, vide Alex. in l. q; Romæ. §. duo fratres. in iij. q. Barto. circa finẽ. de ver. ob.

℣ P. PAV. P.

a ☞ De successorio edicto. An in iure dicẽdi nullũ, habeat locum successorium edictũ, et quid in q̃rela, vide do. Frãc. cõsi. xlix. Itẽ an in seruitutibus habeat locũ & i q̃rela, & in bon. pos. contra tabulas, multa alia vide latè per Ang. de Peri. lis in repetitione l. in suis. ī vñ charta. & plurib⁹ seqũẽ. de liberis. & posthu. vbi ẽt habes an in iure petẽdi supplementũ legitimæ habeat locũ, & multa alia in materia. etiã de q̃rela inofficios. donatiõis.

a ¶ Nepotem. Adde ꝙ glo.hic vult, ꝙ filius fratris dicatur nepos. Similis eſt gloſſ.in l. poſt emancipationẽ, de leg.iij.in gloſ.ij.& multa iura alle. Fed. de Sen.cõſi.xxxix, ꝙ dici poſsit nepos, tñ ex proprio ſignificato nõ ẽ nepos. Et ita cõcludit Bald.hic,ꝙ dicit ꝙ aut fit mẽtio de nepotibus vnà cũ filijs: & intelligitur de nepote exfilio.Aut fit mentio de fratribus & nepotibus,& intelligitur de nepotibus ex fratribus. Facit ſecundũ Ale.in c.ij.de feud.mar. Aut ꝓ ſe fit mẽtio de nepote,& intelligit de nepote ex filio. Et cũ hac deci.Bald.tranſit Pau.de Caſt.qui dicit ita cõſuluiſſe Dy. maximè in pœnalibus.quod limitat ipſe Paul. niſi ex aliquo adiũcto præſumptto 1
eſſet in contrariũ: vt ſi diceret,ꝙ frater carnalis, & nepos excluderet matrẽ : ꝙa tunc ꝓpter verbũ fratrẽ, ꝙ ꝓcedit, itelligeret de nepote ex fratre: quia talia ſunt ſubiecta,qualia prædicata demõſtrãt.arg.l.fina. §.cui dulcia.de vi.tritic.oleoq; lega.

b ¶ Vltimò. Adde per eũdẽ Bart.cõſi.ccxxiij.inci.q̃riturvtrum gradus ꝓ Pau.de ca. cõſ.cccl vj.q; ſimiliter tranſit cũ Iaco. Butr.

5 teſta.nullæ extã.l.j. † Item quæro,an ecõuerſo poterit eſſe locus ſucceſſorio edicto, vt excluſis venientibus ab inteſtato,ſit locꝰ ex teſtõ? Reſpondeo,quod ſic in vno caſu tantùm:vt l.ſi quis ita hæres.ff.de hær. inſtitu. † Quærit glo.quare introductũ fuit ſucceſſorium edictum? Reſpondeo, ꝓpter creditores,ne nimiũ differatur:an habeãt quem poſsint cõuenire, ſubuenitur eis etiam dando bonis curatorem.

6

☞ *Patruus quis propriè dicatur.*

LEX I.

SImater. Excluſo primo,ſequentes in gradu,vel ĩ capite admittuntur ex ſucceſſorio edicto hoc dicit. Opp.hic innuit ꝙ ſi mater petijſſet hæreditatem patrui, ꝙ eã obtinuiſſet,&c.Contra ſuprà de curat.fu. l.fina.§.penul.Sol.Dico ꝙ ſiue mater non petijt,ſiue petijt per tutorẽ, idem eſſet: vt lege cõtraria.Secus ſi petijſſet per ſeipſam factam ſanæ mentis.Ita debes intelligere. Item oppo.& videtur, ꝙ iſte non dicatur †patruus quo ad nepotem ex ſorore: imò debet dici auunculus magnus : argu.ff. de gra.co.l.Iuriſcõſultus. §. patrui.Huius timore dicũt quidam,ꝙ hic patruus impropriè ponitur.Alij dicunt,ꝙ propriè poteſt dici auunculus magnus. Tene menti quã vis,quia nõ curo.Opp.& videt ꝙ poſt matrem primò vocentur alij agnati, quã iſte filius matris,qui eſt cognatus: vnde videtur obſtare ff.eo.l.§.quibus.Inſtitu.de ſuc. quæ ab inteſta.§.admonendi.Solu. Dicit glo.intellige hic,ꝙ alij agnati nõ erãt : ſed non placet ſecundũ iſta tempora, ſecundũ quæ non erat locus ſucceſſorio edicto inter agnatos.Hodie eſſet verũ,per.§.placebat.Inſtit.de legi.agna.ſuc.Opp.ff.e.l.j.§.furioſi.Solue vtĩ gl.

1 ☞ *Computatio graduum de iure ciuili attenditur in ſucceſſione:in matrimonijs iure Canonicum.*

2 *Caſus poſitio iſtius legis.*

3 *Vna bonorum poſſeßio conuertitur in aliam in filijs,non autem extraneis.*

4 *Statutum faciẽs mentionẽ de gradibus,intelligitur ſecũdum ius ciuile,nõ Canonicũ.*

LEX II.

SIauiæ eorum frater. Aduerte, iſta lex cõſueuit videri iuuenibus difficilis,ſicut alia,quæ ſit in toto Codice: ꝙa cõputat gradus,& vide gl.j.q̃ ponit caſum. Breuiter dicit:Si primus nõ agnouit bo.poſ.vel nõ agnouit vt debuit,defertur ſequẽtibus. Secus ſi debito modo agnouit.hoc dicit. † Debes ſcire,ꝙ differẽtia eſt inter ius noſtrum & ius,Canonicũ:ꝙa nos incipimꝰ cõputationẽ gradus ſemp à ſtipite,Canoniſtæ nõ:vt ſi eſt pater & frater:quia in iure noſtro in cõputatione graduũ ſemp incipimus à ſtipite:vnde frater meus eſt mihi in ſecundo gradu:quia pater meus eſt mihi in primo gradu.Filius meus mihi in ſecũdo,nepos in tertio,& ſic de ſingulis:vt l.Iuriſconſultus.§.gradus.ff.de grad.cog.De iure Canonico duo fratres dicũtur in primo gradu, & illud obſeruatur in matrimonijs:in ſucceſsione computatio iuris ciuilis ſeruatur.Ita dicit ca.ad ſedem.xxxv.q.v.Modò † aduerte, caſum in terminis faciliter intelliges.Berta quædam habuit filium : ex filio præmortuo nepotes.Item fratrem ſuperſtitem habuit: ex
a alio fratre præmortuo nepotẽ. [a] Decedit Berta, & poſtea nepos ex filio,& ſibi ſuccedit ex teſtamento frater Bertæ, quod poſtea reperitur falſum:vel decedit vel repudiat dictus frater. Dicitur hic,ꝙ bon.poſ.quæ nõ fuit petita ꝓ fratrẽ, poterit peti per iſtos nepotes,licet ſint in quinto gradu, & frater fuerit in quarto.Do.Iac.de Aret.legit iſtam legem aliter,& ponderat multũ tex.qui dicit,ex teſtamento adijt hæreditatẽ.Dicit ipſe, ꝙ ſi petijſſet ipſe per bono.poſſeſ.ſecundũ tabu.ſufficeret ſibi; quia illa bonorũ poſſeſsio ex teſtamẽto,conuerteretur in bono.poſſeſ.ab inteſtato,& tunc filij fratris, qui ſunt in quinto, non ſuccederent:quia fratri eſſet quæſita. Et hoc modo legit iſtã legẽ,quod in principio adiuit hæreditatẽ de iure ciuili ex teſtamento:quæ aditio nõ poteſt cõuerti in bon.poſſ. ab inteſtato:finis loquit qñ agnouit bono.poſ.ex teſtamento, quæ cõuertitur in bono.poſſeſ.ab inteſtato.arg.ff. de lega. præſtan.l.
3 nonnunquã.Non credo ꝙ † dicat verum : quia ſolùm reperio hoc conſtitutum in filijs,ꝙ vna bono.poſ.in aliã conuertatur: ſecus in extraneis : vt l.ij.§.ſi ſub conditione.ff.de bon.poſ.ſe-
b cundum tab.§.ideo nota. Vltimò [b] ſcias,ꝙ Iacob.But.diſputa-
4 uit vnã q.† an qñ ſtatutũ facit mẽtionẽ de gradibus,debeat fieri cõputatio de iure canonico,vel de iure ciuili.Et determinauit ipſe ꝙ de iure ciuili.Quod probatur: ꝙa gradus eſt de iure ciuili.Dicit enim gradus ad ſimilitudinem ſcalarũ : vt d.l.Iuriſconſultus.§.gradus.ff.de gradi.cog.de iure verò Canonico non eſt propriè gradus,ſed eſt quidam ſaltus: quia ſaltat de fratre in fratrem omiſſo patre.Ita determinat ipſe.

De Carboniano edicto. *Rubrica.*

1 ☞ *Sicut non poßidens poteſt petere ſe mitti in poſſeßionem ex Carboniano : ita qñ poßidet,poteſt petere ꝙ bonorum poſſeßio ex Carboniano ſibi confirmetur.*

2 *Poßidens poterit petere poſſeßionem ſibi confirmari ex edicto diui Adriani.*

3 *Bonorum poſſeßio Carboniana datur illi,cui datur contra tabulas.*

4 *Petens bonorum poſſeßionem Carbonianam,quam ſatiſdationem præſtat.*

5 *Bonorum poſſeßio Carboniana quòd non concurrat cum ordinaria.*

6 *Miſſus in poſſeßionem ex Carboniano quam actionem intentare poßit,& quando.*

LEX I.

SI tibi ac filio. Hæc eſt peſtilẽtioſa lex, & habet duas lect. Et ſecundum vtranq; lect.breuiter dicit:Si filio impuberi mouetur quæſtio ſtatus,& bonorũ per Carbo.debet quæſtio in pubertatis tẽpus differri.& ſatiſdatiõe præſtita,ſi nõ poſsidet,poſſeſſor cõſtituí:vel ſi poſsidet,eius poſſeſsio confirmari:ſi nõ ſatiſdat,debet poſſeſsio ad alios transferri.h.d. Opp.& videt ꝙ tex.ſibiipſi cõtradicat,dum dicit,filius tuus vendicat reſtitutionẽ.Nam in eo quod dicit,filius tuus vendicat:innuit ꝙ ipſe erat actor.In alio ꝙ ſubdit,reſtitutionẽ poſtulari, ĩnuit ꝙ ipſe erat reus,& alius ab eo reſtõnẽ petebat. Huius timore ſunt in glo.duæ lectu. Vna,ꝙ hic filius impubes poſsidebat, & alij ab eo petebant hæreditatem:tunc expone tex.filius tuus vendi-
1 cat,ſcilicet retinendo,quã lectu.multum no.Habes † enim ex ea ꝙ ſicut quis põt petere ſe mitti in poſſeſsionem ex Carbo. qñ non poſsidebat,ita ꝙ qñ poſsidet, poſſet petere ꝙ ſibi talis poſſeſsio ex Carboniano confirmetꝰ. Et pro hoc facit ff.e.l.iij.
2 miſſum.& ibi dixi vobis,de cõtra tab.l.iij.§.ſi ſub ea.Et ſic † videtur etiã ꝙ ille,qui poſsidet,poterit petere poſſeſsionẽ confirmari ſibi ex edicto diui Adriani,oſtenſo teſtamento nõ abolito,nõ vitiato:vt l.fi.ff.j.de edicto diui Adria.tol.Alij ỹò legũt iſtam legem,ꝙ filius non poſsidebat,ſed petebat,& illi aduerſarij excipiebant illum eſſe ſeruum. Conſuluit Imperator ꝙ petat bonorũ poſſeſ.Carbon.& tunc debet exponi text.dum dicit,vẽdicat:ſtat propriè:dum dicit reſtitutionẽ poſtulari: intellige retinendo:& defendendo:& ſic ſtat impropriè. Oppo. ſ.de ordi.iudi.l.j.Sol.Ibi non expediebat pupillo cauſam ſtatus deferri:hic ſic. Vel aliter dic vt ibi dicemus. Oppo.de l.cũ ſine.ff.eod.Solu.Hæc intelligitur ſecundum illam:nam debes intelligere hic,quando filius nõ eſt inſtitutus,neq; exhæredatus,ſed præteritus.Inſtitutus enim habet ſecundũ tabu.exhæredatus habet querelam:præteritus vero habet Carbo.poſſeſ-
1 ſionem bonorũ.nam hæc eſt regula:† Illi datur Cabon.bono. poſſeſ.cui contra tabu.Probatur ff.eo.l.j.§.j.in princ.Oppo.ff. eo.l.j.§.& generaliter.& l.de bonis.Solu.Ibi loquitur in præteritione à matre cuius præteritio habetur pro exhæredatione,& ideo quia eis non competeret cõtra tabu.non competit Carbo,bono.poſſeſ. Opp.ff.eo.l.iij.§.duæ.Solu.Fateor quòd debet ſummatim examinari, an expediat pupillo cauſam ſtatus differri vel nõ.Glo.format hic quaſdam quæſtiones. Pri-
4 mò quæro,dicitur hic ꝙ ſatis debet dari.† Quæro,de quo præſtatur iſta ſatiſdatio? Glo.ponit duas opi.Prima eſt de reſtituẽdis bonis,ſi apparuerit eum poſſeſſorẽ iniuſtum. Alij dicunt de vtendo,fruendo arbitrio boni viri.Pet. dicit, vnumquodq;

capitulum

a ¶ Intentare.adde,an filius,qui est adeptus simpliciter bo. pos. Carbo. in hæreditate patris,possit possidere feuda patri concessa,quod Bal.concludit ꝙ sic, in ca.j. in ti.an agna.vel filius.

b ¶ Statuta.Adde quod hic dicit Bal.ꝙ stante statuto ꝙ compromissum fiat inter affines,non includit virũ & vxorẽ:sed cõtrarium tenet ipse Bal.in l.affinitatis.j. communi.de suc. & idem tenet Paul. de ca.hic: quia idẽ iuris debet esse de eo qui est principium affinitatis,quod est de affinibus.l.maritus. cum ibi no.de procur.& p rationẽ. Nã propter vnumquodque tale,& illud magis:authen.multo magis.de episcop.& cle. Dicũt etiam hic Sali.& Bal. ꝙ si statutum disponat,ꝙ vxor non possit testari sine consensu viri, & vxor velit instituere virũ: ꝙ nihilo minus poterit vir consentire:de quo hic latius per eos. Tu dic quòd Bald. consuluit consi.lxxvij. ij. vol.pro quo facit,qđ cõsuluit idem Bal.cõsil.lxxij.inci.In Christi nomine,hæc est copia.& volu.ꝙ stante statuto, mulier non possit testari sine consensu aliorũ,& vnus ex illis fuerit institutus,ꝙ per hoc non vitiatur dispositio:quia aliud est authoritas, aliud cõsensus,& potest consentire vt faciat,non vt sic faciat. Et per hoc etiã facit qđ cõsuluit Ro.cõsi. ccccv. ꝙ pater authorari possit filio volenti ipsi patri donare cã mortis.& ibi vide pulchrè per eũ qualiter differant authoritas & consensus Idẽ cõsuluit Bal.consi.lix. incip. In Christi noie.factũ tale est ij.volu.Qualiter autẽ intelligaſ statutũ, ꝙ mulier nõ possit contrahere sine consensu viri,& vir sit absens vide eundẽ Bal.consi. ccccxliij. ij. volu. Si autem maritus institutus ab vxore eam occidat, successione priuatur,non ipso iure sed per sententiam, & applicatur legitimis hæredibus mulieris. Ira consuluit Bal.cõs.ccxxiij.j.vo.

c ¶ Spãle.Adde tu, ꝙ contrariũ videt velle gl.ibi.Sed cũ ista concordat gl.in l.j.ff.eod. titul.Et ad materiam huius tituli vide Bald.in l.fina.ꝛ.vnde legi.vbi quòd vir & vxor adinuicem non succedunt de iure ciuili,nisi in casu aut.præterea.Et adde ꝙ hic titulus non habet locum,qñ dos esset cõstituta in feudo:nec etiã dispositio aut.præterea.vī tex.in c. de Aluaro.in c.j.an ma.succe.vxo.Et idẽ vī dicendũ in emphyteuta arguendo de feudo ad emphyteusim.ar.ꝑcedit vt per Spe.in ti.de feu.§.qñ ver.xj & ver.idem quoque iuris.Barto.in l.vt iurisiurandi.§.liberi.de ope.lib.& in l.quod dicitur.col. pe.ver.in duco ad q.& ibi per Alex.de ver.ob.Item nõ haberet locum qñ dos esset cõstituta in vsufructu ꝑ prædicta & qa finitur morte.§.finitur.Insti.de vsufru.

d ☙ POMATES. ¶ Præterea.An locũ habeat & procedat in viro,& muliere impotẽ.vbi Alb.in l.sed est q̃situ.ff.de li.& posth.post Dy.Et nũqd etiã ī terminis huius aut.sit locus iuri accrescẽdi:vide Bal.in l.j.ꝛ.qñ nõ pe.par.Et an si coniunx præmortuus aliqd alienasset in fraudẽ psonæ superuiuentis illud possit reuocare Cor.hic tenet ꝙ nõ:qa reperit l.cautũ,per tex.in l.non vsq; adeo.in rõne sui ff.non si quis à parẽ,fue.ma.tñ nõ qa ista materia nõ procedit de similibus ad similia.d.l. vsq; adeo.ff.si qd à paren.sue.ma.Aliũ modũ formãdi istam aut.vide per Rapha. Cu.consi.cxxxj.& vide ad hæc iura etiam Pan.consi.l.vol.ij.& Soci.cvij.

d ☙ P. PAV. P. ¶ Præterea circa materiam huius aut.quando dicatur vxor inopia laborare,& quod si pater esset diues,& quo remedio debeat prouidere ne habeat locum ista dispositio.vide pulchre omnino Com.consi.cxxvj.incip.duo fratres.quasi per totum.vbi etiam habes an possit marit⁹ operari quod ab aliquo,detur salua conscientia ad hoc vt excludatur ab isto beneficio.notatur ibi.

c x.Sol.Speciale[c] est in illo socio,qui præcedit vxorem. Opp.j.de hære.decur.l.j.Sol. Ibi sunt quædam aliæ personæ,quæ excludunt fiscum:tamen illæ personæ excludũt ab vxore,viro.Ita dicit gl.hic contrariũ dicit gl.in l.j.ff.eo.ſ.ꝙ ille personæ,de quibus dicitur in ti.de hære.decur.excludunt vxorem.Ista gl.est verior.Casus est in l.si
a quis presbyter.ſ.de epis.& cler. †Quæro vtrum sint alij casus,in quibus vxor succedat viro.Glo.dicit ꝙ sic.j.de bo.ma.l.iij.Itẽ est alius casus in auth.vt lic.mat. & auiæ. §.quia verò.& vide authen.præterea. quæ inde sumitur.

e ¶ Quoniã nouella. Melius facit l. omni modo. ibi posita.C. e.ti.Est tamen aduertendũ ꝙ dũ Bal.allegaſ.l. qm̃ nouella.qđ sentit ꝙ hæc aut.etiã procederet quoties relinquerẽt aliqđ inter viuos. quod colligit hic Pet.& se.Decius.
f ¶ Cõputari.adde plene de hoc per doct.in d.§.si pater.& ꝑ Bal. hic,& consil.lxiij.ij. vo.vbi videt ꝓsistere in opi.qđ nõ cõpẽsẽt. dicit tñ cõis opinio est in contrariũ.Et illo casu,in quo consuluit,dicit ꝙ illa difficultas cessabat: quia expresse dictum fuerat qđ compensaret.
g ☙ P. PAV. P. ¶ Ex forma statu: i. vide oĩno pulchrum. consiliũ Cõ.in consi. xlviij.ici.statutũ Florentiæ dictat vbi cõsuluit qđ stante statuto qđ maritus lucretur dotẽ non extãtib⁹ filijs primi matrimonij.Si vero sint filij ipsius mariti succedit qđ per hanc gl.non tenetur faciens testamẽtum relinquere filijs ipsius mariti vltra legitimam:licet si non essent filij mariti, in totum excluderet filios primi matrimonij:vide ibi subtiliter per eum.Adde etiam de materia huius statuti q̃ scripsi in l.hac edictali.ī.de secundis nuptijs.vbi vide oĩno & latè Ias. hic in v.colũ.& se.Itẽ istam aut.& eius materiam dñs Francis.de Pepis late repetit. Item de materia huius aut. ẽ. vide late Are.in ti.ac. de test.in glos.in verbo, nolẽs ab intestato decedere.in xj.col. & duab.seq.Itẽ adde quod ista quarta, de qua ī ista aut.non habet locũ in feudalib⁹ tex.est & ibi Bald.in ca.j.§.fin.de inuest. de te alie.fac.Bald.in ca j.an mari.succe. vxo. in benefi.Quid aĩ t si vxor tempore mortis esset inops postea efficeretur diues,an posset petere istam quartam, vide late Decium quòd sic in consilio xxiij.Item de materia istius authentic.& quod procedat, etiam si vxor haberet dotem paternam,vide Barba.consilio xxiij.volumine.quarto, in primo, dubio.

h ¶ Pauper.Adde per eundem Barto.in l.si constante.ff.solu.matrimo.per Ange.& Bald.in l.si vero.§.qui pro rei.ff.qui satisda.cog.per Canonicas in cap.Odoardus. extra,de solu.per Bald.in l.paupertas.de excu.tut.& in l.ad declinanda. de episco. & cler.no.in authen.de hæredib. & fal.in §.si vero absint in versicu.substantia.Et alias remissiones vide in d.l.si constante.& ibi per Alex.etiam,cui adde Bal. consi. excij.lib.iij.

i ¶ Lucraretur.Adde quod induxit istum text. ibi circa medium, dum dicit alteriusve matrimonij. Ex quo patet quod liberi primi matrimonij non impediunt lucrum prouenientis ex ista authen.ad q.statuti disponentis, quod vir lucretur dimidiam partem doris vxoris præmortuæ decedentis in matrimonio sine liberis:& vxor ex hoc matrimonio si habeat liberos, habet tamen ex primo tres vel quatuor.Bald. dicit, quod hæc authentica facit quod maritus debeat lucrari dimidiam,non secundum dispositionem legis hac edictali.Paulus

---

1 ☞ *Legatum factum simpliciter,quando uideatur factum animo compensandi.*
2 *Legatum factum per uxorem uiro,quòd computatur in lucro debito uiro,ex forma statuti uxore præmoriente.*
3 *Quis dicatur locuples uel pauper.remissiue.*
4 *Dispositio huius auth.habet locum ascendentibus existentibus.*
5 *Hæc auth.quomodo habeat locum collateralibus tantùm existentibus.*

LEX II.

d ARbonianum.[d] Not. & signa bñ finẽ huius authẽ.q̃ est valde notabilis,ibi ponitur legatũ,&c. Op.ad istũ finẽ extra gl.ſ.de rei vxo.act.§.sciẽdũ.Sol.† Ibi logt,qñ erat debitũ ex facto defuncti:tunc em̃ legatũ factũ simplr,nõ vī factũ aio cõpẽsandi:hic loquit qñ debitũ erat ex dispositiõe legali,ī quo iputaſ legatũ.Simile videtis i legitima,q̃ debet filio, vel patrono,
e seu parẽti:vel qm̃ nouella[e].ſ.de inoff. test.
2 Et ꝑ hoc apparet,ꝙ †qñ vxor relinquit alif qđ viro,cõputari[f] debet i illa portiõe quã
g vir debet lucrari ex forma statuti[g].Casus est hic.Pro hoc.ff.sol.ma.l.si cũ dotem. §. si
3 pr̃.& ibi Iac.de Are.& ibi dr̃.Quæro, † qs
h dicatur locuples,vel pauper[h].Gl.dubitat. Dicit hoc examinandũ esse officio iudicis. Alibi dicit hoc probari per vulgi opinionẽ:vt habuistis not.ſ.de iure dot.l.vbi adhuc.Aliter vr̃ no.Insti.de exc.tu.§.itẽ propter paupertatẽ.qđ dic vt plenè examinaui.ff.so.ma.l.si cõstãte.ī pr̃.ī rep.quã fecit
4 de illa l.Vlterius q̃ro,†qd si ascẽdẽtes sunt
perſunt,& nõ descẽdẽtes. Gl. dicit idẽ qđ
5 de descẽdẽtibus:qa eadẽ est rõ. Quæro, qđ si nullus supereſt ascendens, vel descendens,sed alij collaterales.Opin.sunt in gl. Putarem dicendum quòd eo casu vxor lu-
i craretur[i] proprietatem quartæ portionis.

LEX vnica.

Maritus. Non existentibus agnatis,seu cognatis cõiuges inuicem sibi succedunt,& fiscum excludunt.h.d.Nota ex hac l. †ꝙ ꝑ statuta[b],q̃ dicũt ꝙ mu
1 lieres vel minores nõ pñt cõtrahere sine cõ
b sensu duorũ ꝓpinquorũ,vel duorũ cõsanguineorũ,& similiaverba:ꝙ affines ex pte vxoris,vel viri,nõ admittunt. Vir & vxor non dicuntur inuicẽ propinqui,nec etiam alij affines. Vide text.ibi:seu propinquorum,&c.Opp.j.si imperialis li.soci.l.j. lib.

Vnde vir & vxor. *Rubrica.*

1 ☞ *Stante statuto quòd mulieres, uel minores non possunt contrahere sine consensu duorum, propinquorum consanguineorum,affines ex parte uiri,uel uxoris non admittuntur.*
2 *Casus in quibus uxor non succedit.*

de Caſ.reprehendit,dicens quòd hæc anth.nihil facit:quia hic in nullo minus eſt melioris cõditionis quam vnus ex filijs:quia ſi ſunt tres,maritus habebit quartã, ſi eſt vnus,ſimiliter maritus habebit quartam:ille filius alias tres partes Mulier tamen habens filios ex primo matrimonio,non poteſt dare dotẽ marito cũ ſpe lucrandi vltra quã vnus ex filijs primi matrimonij ſit habiturus:p l.hac edictali.de ſecũ.nupt.Et pro hoc vltimo vide qđ Bald. dixit eius conſil.cxlvij.ij.lib.vbi dicit, q̃ a ſi ſcđo vir ſtipulatus fuerit dotẽ p liberis ſuis, non valet ſtipulatio:quia in fraudẽ l. hac edictali.Et ita dicit fuiſſe obtentum à do.Franc.de Alber. do.Rich.de Sal.quã, quam ipſe teneret partẽ contrariã tunc. Et vide ad dictum Bal. quod ipſe cõſuluit in terminis eius,conſil. xiij.incip.q.formatur per Iac.But.

a ¶ Inſpiciat. Adde q̃ Bal.& Pau.de Caſt. dicunt q̃ hæc auẽ.habeat locum etiam ex teſtamento.qñ maritus feciſſet teſtamentum,& inſtituiſſet alios:& nihil reliquiſſet ipſi vxori: quia vxor poterit petere quartã cõdi.ex hac l. quam defunctus ſibi auferre non potuit. arg.in authẽ. presbyteros.C.de epiſco. & cle.Idẽ tenet Salic.per text.hic in verſi. ſuccedat.Idẽ tenet Roma. hic.& in l.diuortio ſolu mar.Pro quo alle. glo.in auth.de hæred. & falc.in §.ſi vero expreſſim.in verſi hæredem.dicebat hic Salicce.q̃ ſi tamẽ teſtator lecauit vxori cũ hoc q̃ plus petere nõ poſſet,licet minus quarta,non poterit agere. De quo latius hic per Alex.

b ❧ P. P A V. P.
¶ De collationibus. Circa iſtã materiam collatiõis nota q̃ obligatus conferre, ita demum teneatur ſi fuit interpellatus, vide Alexand. conſilio ccccl.xxix.col.ij. Item pro cautela ad euitandum collationẽ, vide per Cepo.cautela ccxiij Itẽ nunquid dos, quã lucratur maritus ex forma ſtatuti veniat in collatione, vide R.o. conſil. ccccvj. & ccccl.xxj.Bartol. in tract.de duob.fratri. d in ij.colũ. vbi multa ponit an ea, quæ frater acquiſiuit viuo patre.& quæ ei donata fuerunt ab extraneo vel à patre.conferre teneatur, vide Bald. in tra.ſt.ſeq.in pe.& vlti.columna.Nunquid autem lucrum ex officijs publicis habitũ, ſit cõicandũ, & quid de expenſa facta in vxore ducenda, vide Roma.conſil. ccccl.xxiij.Item an dos data filiæ, computetur nepoti in legitima in bonis aui materni. vide Pau.de Caſt.cõſi.lxij.

Iſta eñ l.videt velle, q̃ iſta vxor nõ habeat vltra quartã portionẽ,ſi bene inſpiciat[a].

De repudianda bonorum poſſeſſione. Rubrica.

LEX I.

EMancipatus. In repudiatione bo.poſ. nõ requirit præſentia aduocati.Fallit in fiſco, in quo requirit præſentia aduocati.h.d.etiã in actibus extraiudicialibus: vt probat gloſſella huius legis relata ad text.

LEX II.

FIlio. Pater non poteſt repudiare bonorum poſſeſſionem filio delatam.hoc dicit.

b *De collationibus*[b]. *Rubrica.*

Quia ſuccedentes inuicem conferunt quãdocunque bona; ideo ponitur titulus de collationibus.

LEX I.

EMãcipatos. Inter ſuccedẽtes ex teſtamento non eſt locus collatiõi:niſi aliud ſit à teſtatore expreſſum.h.d.Opp.de l.filius emancipatus. ff.de col.do. Sol. Ibi ſucceſsit ab inteſtato per errorem;ideo eſt idem,ac ſi ex teſtamẽto ſucceſsiſſet. Oppo.ff.de inofficio. teſtamen.l.ſi non mortis.ij.reſpon.Solu.Illa concordat,ſi bene inſpiciatur. Oppo. in authen. de trien. & ſemiſ.§.illud. colla.iij. Solu. Per illam auẽ. de triente. corrigitur iſta lex;vnde vide auẽ.ex teſtamento. quæ hic ponitur.

☞ *Filius an teneatur conferre donationem ſibi factam per patrem.*

EX teſtamento. [c]Hęc authen. per omnia contradicit.l.j.C. & corrigit. In hac authen. ponitur quædam opinio,vtrum ſimplex donatio veniat conferenda.In gloſſ.noſtra fuerunt opini. Do. Dyn. poſtea diſputauit iſtam quæſtio. & Cyn.eam recitat hic breuiter omiſsis allegationibus;quia ſunt multæ.Do. Dy. determinat ſic,& bene.Aut† donatio fit ſimpliciter filio emancipato: & illa confertur[d];vt j.eodem.l.vt liberis.§.fina.Aut fit filio in poteſtate:& iſta non confertur[e] regulariter.Ratio quia iſta donatio non valet in vita; ſed aſſumit ſibi vim poſt mortem,& habetur vt legatum, vel fideicommiſſum:vt l.in donationibus.j.ad leg.Falcid.&.l.donationes.ſ.de donat.inter virũ & vxo. ſed legata, & fideicommiſſa, non conferuntur:vt j.eo.l.à patre. ergo nec talis donatio.Fallit in caſibus.Primò quando emergit inæqualitas: vt l.penulti.j.eo. Secũdò,ſcilicet quando pater hoc expreſſit.argu.l.ſi quando.§.fi.ſ. de inoffic. teſta. Tertiò, quando dedit vt haberet in peculio:vt l.ſi donatione.infrà eod. & ita communiter tenetur.

Alex.conſi.xxiiij.Pau.conſi.cxxiiij.in ij.colũ.& omnino eundem late conſilio.ccl. & ſeq.vbi etiã ponit quid ſi teſtator illud expreſſe diſpoſuit,& ſi ponit ibi an ſi teſtator mandat aliquid conferre,quod non poſſet expreſſe conferre.Quid autem in iocalibus emptis per patrem nurui,an ſint conferenda per filios.vide Pau.conſilio clxxxiij.ad fin.Item alia in materia vide ad Bar.in l.j §.nec caſtrenſe.ff.de collabonorum.

❧ POMATES.
¶ Ex teſtamento.Vide Soci.cõſi.xcj.colũ. ij.& per totũ. vbi in ſpecie tangit quid iuris, quando donatio effet valida in vita patris.

❧ P. P A V. P.
¶ Ex teſtamẽto.Circa materiã iſtius authen. an donatio facta filio emancipato ſit conferenda,quãdo conferẽdæ eſſent portiões inæquales, vide latè Deciũ conſi.lix.
¶ Illa confertur.Adde vltra ea quæ hic dicuntur per Bart.& Bal.& Paul.de Caſt. & alios,q̃ cõtertrãſeunt in hoc cũ Bart. Oldr.conſil.cxxxvij. incip.thema tale eſt, Durandus.
¶ Nõ cõfertur.Adde eundẽ Oldr.in terminis conſil.clj.incip.ſi quis verba donat.

❧ POMATES.
¶ Si pater. Ad iſtam legẽ & ſimiles, vide Bald.in l.filia legatorum.in j.no.j.de legat. cum quo tenuit ibi Fulg.& Decius, licet ibi contra Sali.

❧ P. P A V. P.
¶ Pactũ. Circa materiã huius l.ad validandũ tale pactũ,vide Cepo.cautelam cc.

❧ POMATES.
¶ Ex iuramẽto confirmatur. Vide pulchre p Bart.cõſi. xxij. col.v.in j.volu.& vide Alex. cõſi.xlij.col. iij.volu. j. & Capra. xxix.in iij.dubio.
¶ C.quamuis. Adde Paul.de Caſtr. conſilio clxxvij. ad intellectũ illius ca.ſed melius p Pe.de anc.conſil.xxxvij.An autẽ filia renũciãdo prejudicet nepotibus & ſic filijs ſuis,vide hic per Pau.de ea.& in l.qui ſuperſtitis.de acquir. pos.& Old.conſil.xl. inci.Breuiter.& Pau. de ca.conſi.cccxj. An autem ſi filia renũciauit patri & fratrib⁹, ſi fratres moriantur abſque liberis, illa renũciatio noceat: vide Bal.conſil.cccl.xix.i j. volu.

☞ P. P A V. P.
¶ Filiæ dotẽ. Nunqđ autem filius ſuccedẽs matri teneat conferre dotem datã à matre eius filiæ,vide Alexã. conſi.xxvj.in ij.colũ.

❧ POMATES.
¶ Dotis. Dos quemadmodum conferatur: caſum potes addere : licet videatur quòd poſsit ſub primo cõprehendi.in l.j. §.ſi ſub conditione.ff. de colla.dotis.

LEX II.

f IPater. [f]Dos promiſſa confertur liberatiõe, vel cautione, vel indemnitate interpoſita.

a ☞ *An ualeat pactum factum cum marito,ne liberi ex eo matrimonio ſuccedant.*

LEX III.

g RActum. [g]Pactũ q̃ filia dote cõtenta nõ ſuccedat,non valet:ſed ſuccedit, & cõfert dotẽ.h.d.Quærit gl.vtrũ iſtud cõfirmetur iuramento. Quidã q̃ ſic. Gl.cõtra per l.nõ dubiũ.ſ.de legib. Veritas eſt q̃ iuramẽto cõfirmatur[h]:vt in c.cũ̃ vis.[i] extra de pac.lib.vj.quod plene declarauí ibi in l.fi.ſ.de pact. †Quærit gl.vtrũ pactum factum ab vxore cum marito,ne liberí ex ea nati ſuccedant, valeat? Gl. dicit q̃ non,per l.trãſactione matris.ſ.de tranſact.licet contrariũ poſſet dici per l.imperialem.§.fina.de prohi.feu.alie.per Feder. Sed ibi de hoc nihil dicitur:ſed alibi habemus duos tex. Primus eſt de filijs natis ex matrimonio ad morganaticam contracto. c.j.& ſi de feu.fue.cõtrouer.§.filij. vbi expreſsè dicitur q̃ tale pactum de iure nõ valet:ſed vſus approbauit.Intelligevſus Mediolanenſis:vt ibi dicitur. Vbi autem non eſſet talis,ſtarem iuri communi;ſcilicet q̃ tale pactum non valeat.

k IIiæ dotẽ. [k]Filia confert dotẽ ,pfectitiã, & aduẽtitiã ſuis, emãcipatis,pfectitiã tm̃.h.d.Iſta no. lex & multũ aperit de iſta materia,& eſt clauis quaſi iſti⁹ materiæ.Opp.hic innuit q̃ filia,q̃ ſuccedit p cõtra tab.nõ ſuccedit ab inteſtato. Sol.Hic voluit notare differẽtiã:Aut filia ſuccedit nullo facto teſtõ,aut aliquo facto teſtamẽto,ſed rupto.Opp.de l.ſi emãcipati.j.e.Sol.Circa hoc eſt magnum dubiũ:vt ibi examinabo.Quærit gloſ. quid ſi teſtm̃ fuit pro parte ruptũ, & pro parte validũ. Reſpondet gl.q̃ non eſt locus collationi: vt l.pater filium.ff.de colla.dotis.

l ☞ *Quando dos conferatur,& qualiter conferatur.*

l DOtis. [l]Dos data cõſtãte matrimonio,cõfertur minus accipiẽdo.h.d.Opp. & videtur q̃ dos cõferat̃ liberãdo: vt ſ. e.l.ij.vel re ipſa cõferẽdo: vt ſ.l.proxi. Sol. † Aduerte, & rogo vt teneas tres caſus. Qñq̃ eſt promiſſa,& non ſoluta:tũc cõfertur liberãdo,vel de indẽnitate cauendo:vt ſ.e.l.ij. Qñq̃ dos eſt ꝓmiſſa, & ſoluta, & à filia recuperata:& tũc cõferẽ re ipſa ponendo dotẽ in medio:vt ſ.l.prox. Qñq̃ dos eſt ſoluta,& promiſſa,non recuperata,nec poteſt recuperari,quia matrimonium durat, tunc confert minus recipiendo, vt hic. Verum quia hodie eſt facta quædam conſtitutio quæ eſt de æqualitate dotis,& ante nuptias donationis.§.illud quoque.determinans iſtam legem, & ideo videas authent. quod locum. quæ ponitur hic immediate. hoc dicit.

Filia

1 ☞ *Filia in dote aduentitia, sine patris consensu agit.*
2 *Dos magna uel parua dicitur secundum qualitatem personarum. Vir qualiter dicatur ad inopiam uergere.*
4 *Si filius, cui pater dedit pecuniam pro emendis libris, illam consumpsit, debet illa sibi in partem imputari.*

QVod locum. Opp. de l. cũ non solùm. §. necessitate. j. de bo. quæ lib. Solu. Specialis casus est hic in hac auẽ. vbi filia potest agere sine
1 patris cõsensu in tribus casibus, qui in hac auẽ. notantur. † Verumtamen gl. tua dubitat in vno casu tantũ, videlicet quando dos est aduentitia. Tu dic hoc casu, ꝙ patris cõsensus nõ requiritur. Hoc tenet gl. fol. ma. l. ij. §. ꝙ si in patris. Opp. ꝙ actio dotis sit communis patris & filiæ: vt d. l. ij. §. ꝙ si in patris. ff. solu.
2 ma. Solu. Fallit in casibus, qui ponuntur in hac lege. † Quærit gl. quæ dicatur dos magna, vel parua. Certè dicit gl. secundum qualitatem personarũ. arg. ff. de iure dot. l. siue generalis. Quæ
3 ro, dicitur hic, viro ad inopiam vergente. † Quæro quando dicatur vir vergere ad inopiam. Certè domini, verba tex. in corpore hoc non dicunt: sed dicunt, viro inchoante malè vti substantia sua. Et inter ista verba est magna diuersitas: vt l. si constante. in prin. ff. sol. ma. † Vltimò hæc auẽ. inducitur in arg. ad
4 a quæstionem: vt si pater dedit pecuniam filio [a] pro emendis libris, & ipse lusit vel meretricatus est, vel quod peius est, inglutinauit: modò quæritur, nunquid ista pecunia sic cõsumpta ve
b niat in collationem [b], vt sibi in partem suam computetur? Iste tex. est in argu. ꝙ sic: quia cũ potest imputari mulieri, quæ passa est dotem consumi, computatur in partem suam: ergo quando potest imputari filio, qui illam pecuniam cõsumpsit, videtur quòd sibi computari debeat in collationem.

c EAdemum. [c] Filij emancipati conferunt bona sua deducto ære alieno. h. d.

EIliam. Qui ex testamento succedit, dotem confert. h. d. & est correcta hæc lex per auẽ. ex testamento. §. eo. ti.

1 ☞ *Collatio quo iure fiat,*

SIforor. Si diuisio est facta à partibus, vel à iudice, & collatio sit omissa, vt conferatur iterum potest agi. h. d. Ad illud, qđ dicit de arbitrio dato, opp. fami. erc. l. cum putarem. Solu. Dicunt quidam, ibi diuisio fuit facta à iudice, hic ab arbitro compromissario, cuius sententiæ nõ pareẽ, nisi metu pœnæ: ideo hoc põt agi ad pœnam. Vel verius hic petendo collationẽ, nõ venit cõtra diuisionẽ, & ista vr
1 vera. Quæro, quo iure fit collatio? Tex. hic vr dicere, iudicis officio. Vide tex. & idẽ de colla. do. l. j. in prin. In contrariũ ꝙ fiat ꝑ denegationẽ actionis: vt j. e. l. posthumo. & l. filiæ. Veritas est ꝙ vtroq; modo fit collatio. Aut eẽ collatio petitur ab eo, qui possidet partem suam hęreditatis: tunc petitur officio iudicis: vt hic. Aut collatio petit ab eo qui non possidet: sed petit partem suam hæreditatis: & tunc fiet denegãdo sibi actionẽ. Non
d enim admittetur ad petendum [d], nisi conferat. Ita videtur glo. j. eo. l. posthumo. & l. prætor. in prin. ff. eo.

APatre. Quæ in vltima voluntate relinquuntur, in collationem non veniunt. h. d. Not. hanc regulam, ꝙ de iure legati vel fideicommissi, quæ relinquuntur ex testamento, non veniunt in collationem. Dicã vobis in l. si emancipati. j. eo.

POsthumo. Posthumus præteritus succedens cũ fratribus, confert bona sua, & nolẽti conferre, denegantur. h. d. No. ꝙ quis cogitur ad collationem, per denegationem actionis. Dixi vobis §. eo. l. si soror. quod nota.

1 ☞ *Quis cogitur ad collationem per denegationem actionis.*
2 *Peculium profectitium quòd uenit diuidendum.*
3 *Peculium castrense uel quasi, quòd non ueniat in collationem.*
4 *Libri empti pro filio per patrem, non ueniunt in collationem.*

EIliæ. Ei, qui non confert dotem, denegantur actio-
1 nes: & filius omnia debet cõferre, excepto castrensi, vel quasi. hoc dicit. † Not. quòd ad collationem quis coercetur per denegationem actionis: vt su
2 prà l. proxim. dixi. & suprà eodem. l. si soror. † Nota secundò, quòd peculium profectitium venit diuidendum. Et aduerte: quòd peculium profectitium venit diuidendum; quia illud

a ☜POMATES. ¶ Pecuniam filio. Nunquid filius qui consumpsit in malos vsus pecuniam, quam pater sibi dedit pro emendis, &c. Vide ad hæc quæ ponit Alex. in l. si cum dotem. §. si post solutum. in ij. col. versic. & faciunt prædicta. quia si pater in vita. ff. sol. ma.

b ¶ In collationẽ. Adde ꝙ cõtrariũ tenet Cy. & Pau. de ca. q Pau. dicit, ꝙ etiam si nõ cõsumpsisset, non cõputasset ꝑ l. quę pẽ filio. ff. fa. erc. ergo nec nũc sed solũ i hoc punitur, ꝙ pẽ iterũ sibi dare non cogitur. per id quod not. in l. si cũ dotem. §. j. ff. sol. matr. Dotem tñ filia tenet cõferre, etiã si esset ꝑdita sui culpa. Sed iudicio meo contra hoc facit qđ dictũ est in l. j. ff. sol. ma. per doct. ꝙ cã dotis, & studij à pari ꝓcedũt. Si ergo hoc est. vt dos conferatur: eodẽ mõ venit conferẽdũ, qđ datur causa studij. Pro hoc ꝙ cã dotis, & studij parificantur, facit qđ cõsuluit Ro. consi. cxlv. quòd sicut socius omniũ bonorũ nõ potest filiã dotare de cõi sine licentia socij. l. si socius ꝑ filia. iũcta glossella ibi. ff. ꝑ so. Ita ꝙ nec socius põt emere libros pro filio, nec facere impẽsas studij, cum onus ipm studij filiale sit, ꝓter grãmaticã, ipsi patri volũtarium: vt no. ꝙ Bart. ff. de Car. edi. l. de bo. §. non solũ. Pro quo dicit Ro. videri casum in d. l. quæ pater. Et an pater possit cõpelli, vt filio studere volenti expẽsas impẽdat: & an libri sint conferẽdi, si fuerint empti: vide Pau. de Castr. consil. clxxxiij.

☜POMATES. ¶ Ea demũ. Ad istã l. & similes, vide Alexan. in auth. ex testamẽto. in ij. col. §. eo. allegãdo l. pe. iuncta gl. ff. e. Eã amplia, vt ꝓcedat in ꝙsitis in vita defuncti reuocabiliter: qa partificantur cũ ꝙsitis post mortẽ quæ nõ cõferũtur, & ibi sequitur Decius.

☜POMATES. ¶ Ad petẽdum, nisi cõferat. Vide ad istũ tex. Alex. consi. ex col. ij. vol. iij. vbi dicit ꝙ qs nõ tenet cõferre ꝑ eũ, nisi ab ipso petat.

☜POMATES. ¶ Peculiũ castrense. vide Ale. cõsi. cccclxxvj inci. circa primã cõsultationẽ. Paul. de ca. in cõsi. clxxxij. vide ad fallen. Barto. in l. Caio. in prin. ff. de ali. & cib. leg. Bar. Vero, caute. clvj. quam restringit Barto. in l. sacrosanctæ. & in l. cum lege Leonina. C. de episco. & cleric. Alex. in l. j. in fi. ff. solu. matri.

c ¶ Collationẽ. Quæsita post mortẽ non veniunt in collationem: & cõcessum in peculio, venit diuidendũ. h. d. Oppo. ꝙ donata à patre filiæ in potestate, nõ veniãt in collationem: vt §. fami. erc. l. filiæ. dixi in auẽ. ex testamẽto. §. eo. Sol. Dicit gl. hic pater donauit concedẽda in peculiũ: in lege contraria, donauit cõferens in supremum iudicium, vel vt extraneo, vel vt benemerito. Vide gl. Ista sol. vr contra tex. qui dicit, ꝙ donauit inter viuos. Sed gl. voluit dicere ꝙ donauit iter viuos: quæ donatio nõ valet in vita, sed cõfirmatur morte, tanquã supremũ iudiciũ. Ita intelligit gl. hic concessit in peculiũ. Cõtra istã sol. iterum oppo. qñ pater donauit filio, vt benemerito statim valet donatio: vt §. de inoff. test. auẽ. vnde & si parẽs. ergo nõ põt dici ꝙ habet vim supremi iudicij. Rñdeo, ꝙ hæc glo. dicit veritatẽ secũdũ iura antiqua: sed ſm iura noua, secũdũ quæ illud, qđ quærit filius ex opa sua, dr aduentitiũ: vt l. cũ oportet. in prin. j. de bo. quæ libe. dicit verũ gl. cõtraria. Nã ponamus filium præstitisse tot operas patri suo, ꝙ etiã si esset extraneus, meruisset istam donationẽ: tunc pater sibi donando vt extraneo, & benemerito, statim valet donatio: quærit eẽ ex opera sua: &
1 sic est aduẽtitiũ, & nõ profectitium. † Sed quæro, quid in dubio, qñ pater donat filio simpliciter, vtrũ videatur donare vt filio
d aut vt bñmerito? Dicit gl. notabiliter, de-
f bemus inspicere, si præcesserint merita [f], qbus interueniẽtibus nõ esset donatio simplex, sed facta ob merita: ita si nullũ meri-
2 tum præcesserit, vr simplex donatio: † etiã si pater dixerit in instrumento, dono tibi vt extraneo, ꝓpter merita illa. talis eẽ concessio fidẽ non faceret: vt l. castrense. & l.

cõfertur qđ in bonis patris est: vt l. certũ. §. fa. er. ideo nõ põt dici ꝙ veniat in collationem, sed in diuisionẽ. † Nota tertiò, ꝙ pecu-
3 e lium castrense [e], vel quasi, non venit in col-
4 lationem. Et ex hoc dicit. Dyn. † ꝙ si pater emit filio libros, non veniunt in collationem quia videtur peculiũ quasi castrense. Ita dicit Dy. in l. j. §. nec castrense. ff. eo. Gl. tangit in l. filiæ. §. fa. ercis.

1 ☞ *Pater donans filio simpliciter, in dubio an uideatur donasse ut filio, an ut bene merito.*
2 *Assertio patris donantis filio ut bene merito, quòd nõ probet meritum.*
3 *Confitẽs in instrumento aliquẽ mercatorẽ, uel artificẽ, an uideatur probatum ipsum mercatorem uel artificem.*
4 *Datũ filio per patrem, qualiter & quo casu conferatur.*

SIdonatiõe. Quæsita post mortẽ non veniunt in collationem: & cõcessum in peculio, venit diuidendũ. h. d. Oppo. ꝙ donata à patre filiæ in potestate, nõ veniãt in collationem: vt §. fami. erc. l. filiæ. dixi in auẽ. ex testamẽto. §. eo. Sol. Dicit gl. hic pater donauit concedẽda in peculiũ: in lege contraria, donauit cõferens in supremum iudicium, vel vt extraneo, vel vt benemerito. Vide gl. Ista sol. vr contra tex. qui dicit, ꝙ donauit inter viuos. Sed gl. voluit dicere ꝙ donauit iter viuos: quæ donatio nõ valet in vita, sed cõfirmatur morte, tanquã supremũ iudiciũ. Ita intelligit gl. hic concessit in peculiũ. Cõtra istã sol. iterum oppo. qñ pater donauit filio, vt benemerito statim valet donatio: vt §. de inoff. test. auẽ. vnde & si parẽs. ergo nõ põt dici ꝙ habet vim supremi iudicij. Rñdeo, ꝙ hæc glo. dicit veritatẽ secũdũ iura antiqua: sed ſm iura noua, secũdũ quæ illud, qđ quærit filius ex opa sua, dr aduentitiũ: vt l. cũ oportet. in prin. j. de bo. quæ libe. dicit verũ gl. cõtraria. Nã ponamus filium præstitisse tot operas patri suo, ꝙ etiã si esset extraneus, meruisset istam donationẽ: tunc pater sibi donando vt extraneo, & benemerito, statim valet donatio: quærit eẽ ex opera sua: &
1 sic est aduẽtitiũ, & nõ profectitium. † Sed quæro, quid in dubio, qñ pater donat filio simpliciter, vtrũ videatur donare vt filio
d aut vt bñmerito? Dicit gl. notabiliter, de-
f bemus inspicere, si præcesserint merita [f], qbus interueniẽtibus nõ esset donatio simplex, sed facta ob merita: ita si nullũ meri-
2 tum præcesserit, vr simplex donatio: † etiã si pater dixerit in instrumento, dono tibi vt extraneo, ꝓpter merita illa. talis eẽ concessio fidẽ non faceret: vt l. castrense. & l.

f ¶ Si merita præcesserint. Adde quod gl. videf velle ꝙ si merita præcesserint licet in instrumento nihil dicatur, ꝙ donatio valeat. Et cum hac gl. communiter transeunt docto. Pro quo facit l. si vero non remunerandi. §. idem Papinia. ff. manda. Bald. tamen dicit quod in dubio debet intelligi, quod potius donat filiæ propter affectum naturalem, quàm propter merita. Et cum Bal. tenet Ro. hic. Tamen secundum do. Alex. necesse est intelligere dictum Bal. quando non apparebãt merita præcesisse. Pro quo dicto Bal. facit, quod consuluit Pau. de Ca. consi. cv. ꝙ si pater donat filio, & in instrumento dicat propter merita, & etiam affectione sanguinis, ꝙ ista ratio præponderat, & ista attenditur. all. tex. in l. tutor. §. qui tutoribus. ff. de exc. tuto. Et ꝙ sic donatio non valebit. Et necesse sit merita apparere, tenuit Bal. consi. ccccvij. ij. vol. An autem donatio inter patrem & filiũ firmet iuramento, Bal. vr velle qđ sic. cõsi. cccix. iij. vol. de quo etiã ꝑ Pau. de Cast. in dicto consil.

1 ☞ P. P A V. P. ¶ De cast.pec. Vide quæ ibi addidi. Et de hac cõfessione. & qualia debẽt esse merita, vide Alex. cõs. 1. an. 2. col. & seq. & cõs. 3. an. 10. col. lib. 1. vide Lal. hic late, & in aut. vnde si patẽs. in vlti. col. de inof. test. vbi ponit etiam q̃d si pater specificaret quæ & qualia essent merita, an crederetur ei: & q̃d si iurasset prout etiam potuit in literis a fratre an lecturam in vlti. chart. an 3. col. de cond. inde. Vide Barba. late consil. xxvii. volu. in. vbi etiã ponit quid si adesset iuramentum.

☞ POMATES.

b ¶ Si donat. Tũc aũt hoc impropriè inquit loquitur Bart. dũ adhoc cõsiderãdo dicit, debuit dicere diuidendo.

c ¶ L. filius. Adde, iste intellectus est magis cõis, vt ẽt tenet Franc. Tig. hic. & Bal. in aut. ex testõ. s. eo. & Bar. ff. cod. l. 3. § nec castrense. Bald. hĩ, & Sal. in d. l. filius. voluit q̃ si pater emit nõie filii, licet non tradat, dato q̃ non videatur donasse inter vivos, tñ si non revocat, neque pœnitentiam ostendat, videtur voluisse sibi illã rẽ habere post mortẽ: & sic eo casu non dicit donatio, sed legatũ: vt ibi in gl. & secũdũ Salic. illa l. filius. est singularis ad hoc. Et idem tenet Imo. in. l. Gaius. § fi. de verb. oblig. quam modificatiõe de qua sibi g̃ est: & an pater tradẽdo filio. videat donare, vel cõcedere in peculiũ. vide Bald. cons. libr. iv.

d ¶ Peculium. Adde q̃ idem tenet Ange. qui g̃ hoc dicit per arg. l. qũ heluarius. ff. de acquir. do. & l. fi. de pœn. leg. & ibi Ang. levan in locum patet. § pater plurimus. & in gl. & Bart. ff. de lega. 1. lig. a vtri pũ capt alia consentiunt, cessat præsumptio de natura l. cũ de indebito de probat. & hoc est vale: qa ẽ publico cessat bona patris. nã efficaciter ab eo cessum in peculiũ: vt est ita. singulariter. l. 3. § sed vtrũ. versic. sed ea. ff. de minor. Et hoc intellige in filio in potestate tenente aũt in emancipato, sed Ange. in quo non cadit peculiũ ideo videtur donatum. Et idem tenet Bald. in fi. in. l. cõsta de leg. & Salic. ibi in fine. An aũt filius tradita a patre filio studenti, videantur donari, & an possit vxor ab eo donatum irrevocabiliter, & an deceant conferre vide Cyn. & Ang. in. l. filius. & per Bal. & Ros. hic q. Bal. & in. l. 3. ita Florentinus. & cõsuluit tene opta. Bal. illi simpliciter cassenti se. De quo etiã vide q̃ Bal. cõsil. contra. & q̃ Paul. de Cast. consil. lxxxv.

☞ P. P A V. P.

2 ¶ Ob eãdem vide Cõ. cons. xxxvi. in princ.

3 Si fortè de castr. pecu. [a] vide istam glo. Aduerte, † istud facit ad multa, specialiter q̃n aliquis cõfitetur aliq̃d in instrumento: vt dilecto. dono tibi hãc pecuniam vt mercatori, artifici: vel tibi cõfitẽti te artificẽ vel mercatorem: vt plenè dixi in d. l. fi fortè.

Cõtra prædicta oppo. de l. fi. de pecu. leg. & l. quod fructuarius. ff. de acqui. re. domi. vbi simplex donatio intelligit vt habeat in peculio. Hui⁹ gratia † debes scire q̃ aut pater donat filio, aut simpliciter dat. Si donat [b]: tũc aut hoc expressio, q̃ habeat in peculiũ: & non dicitur donatio. & venit cõtrã dũ: vt hac l. in fi. Aut donat simpliciter: & tũc aut cõstat q̃ hoc facit propter præcedentia merita: & sic donat vt extraneo; & de iure antiquo non valebat statim donatio, sed morte confirmabat: vt l. filiæ. [c] § fami. ercis. & quod hac. l. notatur. hodie verò statim valet. & no. in aut. vnde & si parẽs. § de inoff. test. Aut cõstat q̃ donauit vt filio: & tũc non valet statim, sed morte confirmat; vt l. donationes. § de dona. inter virũ & vxo. & § de inoff. do l. 1. & ideo non venit in collationẽ: vt dixi s. eo. aut. ex testamẽto. Aut dubitat: & tũc inspiciendum est. an præcesserint merita vel nõ: vt dicit gl. Si verò pater dat simpliciter: hic est aduertẽdũ: Aut emit nomine filij, postea sibi simpliciter dedit; & videt donare: vt l. filiæ. § fami. ercis. & 3. de cas. pecu. l. 1. lib. xii. Aut simpliciter tradidit, nec præcessit emptio nomine suo: & tunc in dubio præsumitur tradere, vt habeat in peculium [d]: vt d. l. q̃d fructuarius. de acqui. re. do. de pec. leg. l. fi. Fallit si aliqua causa præcessit, ppter quã pater tenetur donare: tunc præsumeretur donatio. arg. l. fi verò non remunerandi §. idem Papi. ff. man. & l. cũ quid. ff. si cer. pe. & dixi in l. 1. § sed nec castrẽse. ff. e. Quæro vtrum quod hic dicitur de filio in potestate, habeat locum in emancipato? Quidam dicunt q̃ sic. Sed gl. dicit contrarium, per l. vt liberis. § fi. 3. e. & ibi videbitis.

SI maritus. Ius petẽdi collationem trãsit ad hæredes. h. d. videbitis I. illam. i. e.

NEc emancipati. Emancipati quæsita post mortem nõ cõferunt h. d. Opp. & videtur. q̃ possit quæsita veniant in collationem: vt l. 1. § ad quod. ff. e. Solu. Quæruntur quædam post mortem patris. quæ retro trahi possunt: & hæc cõferuntur. secus in his, quæ retro nõ trahuntur: vt l. quæ legata. de reg. iu. Videbitis in l. si vxor. 3. de conditio. infer.

ELiam. Codicilli non impediunt collationẽ cum fratribus. h. d. Opp. de. l. 1. § e. Solu. Testamentum factum. bene impedit collationem, sed non codicilli. Videbitis. § eo. l. a patre.

☞ *Succedere per contra tabu. quãdo possit ex testamento succedere.*

Collatio an habeat locum, quando querela instituebatur. & no.

3 *Emancipatus non potest habere peculium.*

4 *Emancipatus donationem sibi factam conferre tenetur.*

5 *Emancipatus confert dotem, vel donationem propter nuptias.*

7 *Donatio facta filio tempore emancipationis dicitur donatio simplex, & nõ ob cãm.*

TIliberis. Dos inter liberos in potestate, vel emãcipatos, ac donatio propter nuptias vel

c nit in collatione: & emancipati conferunt [e] quæ sunt sibi in emãcipatione collata. h. d. Vsque huc habuistis iura antiqua, ab hinc infra sunt iura noua. & nouæ constitutiones: vt videbitis in l. fi emancipati. i. e. & ita est notabilis lex, & incipit ponere aliquid nouitatis. Hic innuit q̃ q̃n succeditur per contra tab. hic succedisset ab intestato. Contra, & opp. de l. filiæ.

1 § eo. Sol. † Gl. distinguit. & bene, aut contra tab. petit ante aditam hæreditatem: & tunc quis succedit ab intestato. aut post aditam hæreditatem: & tunc ille de iure ciuili decedit testatus: vt l. illud. ff. de cõtra tab. & ibi dixi de hoc. Vlterius opp. Insti. de hære. quæ ab intesta. in princ. Sol. Fateor. q̃ & in alijs modis. q̃ hic ponantur. efficitur quis intestatus: & in oibus illis haberet locũ ita lex. Itẽ opp. de l. pater filiũ. ff. de colla. dot.

2 Sol. † Dicit glo. illa lex corrigit̃ per ita. ga de iure antiquo. q̃n querela intẽtabatur. nõ habebat locum collatio. quod nõ placet: sed ibi ideo erat. quia testamentũ erat pro parte rescissum: hic verò in totũ. & ideo quia diuerso iure succedebat̃, non habebat locũ collatio. Ita hic tenet. Cy. vt ibi patet. Item opp. ad finem nostræ l. & nunc intro gl. magnam: dicitur hic in itine. q̃ donatio cõfertur. Contra. imò videtur q̃ non conferatur nisi in certis casibus: vt l. illud. § fi. i. eo. Huius timore facta est gl. magna hic posita. Dicunt quidam. q̃ solutio est bona, quæ hoc dicit. q̃ tenore præcedẽtiũ legũ tollitur contrarium: quasi dicat, eadem distinctio adhibet̃ in emancipatis. quæ adhibetur in suis: vt distinguamus. an datũ fuerit. vt habeat in peculium, an &c. Dixi s. eo. l. fi donatiõe. Ita solutio non est vera. ga primò ad hoc vt cõcedat̃ in peculio. pri⁹ debet inspici in ipsa persona. quæ possit habere peculiũ: vt ff. de iure cod. l. quidam. referũt. § 1. ver. ille enim debet. & l. 1. ff. de testa. Sed nunc sic emancipatus nõ potest̃ habere peculiũ: vt § de inoffic. testa. l. 1. ergo illa distinctio aut donauit, vt habeat i peculiũ. vel nõ. nõ cadit in filio emãcipato. & vide gl. sup. verbo cõsequuntur. Secũda ratio non placet: quia illud. quod datũ est in peculiũ profectitiũ, non venit conferẽdum: quia semper remãsit in communione, sed venit diuidẽdũ: vt vidistis § eo. l. filiæ licet in sacris. Ita lex loquitur de collatione: ergo &c. Vnde alij dicunt. q̃ verba hic posita. pro tenore præcedentium legũ intelliguntur vt distinguatur, an hoc fuerit factum, seu dictũ tẽpore donationis: & tũc cõferãtur. aut nõ: & secus nisi in casu l. illud. § pen. i. eo. Gl. reprehẽdit istas solutiões. & bene: quia illæ leges nõ sunt præcedentes. sed sunt sequẽtes: nec reperiũtur leges de iure antiquo. quæ illud dicant. Cæteri glossatores dicunt q̃ illud quod dicit. pro tenore præcedẽtium legum: intelligatur. hoc est donata tempore emancipationis. vel postea conferuntur. Certè illud non reperitur aliqua lege cautum: ergo ita solutio non est bona. Dicunt ergo alij. & hæc opinio ponitur in fine gl. q̃

4 l. fi. i. eo. loquitur in fi. hic loquitur in emancipatis, † qui debent donationem sibi factam cõferre, secundũ tenorem præcedentiũ legum, quæ volunt q̃ quæsita ab emancipatis cõferantur: vt § e. l. ea demũ. & ita est veritas. An autẽ de hac lege aliquid sit immutatũ, dicemus in lectione sequẽti in l. fi emãcipati. Opponitur ad hãc l. emãcipati inuicem nõ cõferunt: vt i. e. l.

5 fi emancipati. Sol. Dico † q̃ illud nouum inducitur per hanc l. q̃ emancipati conferant dotẽ, vel donationẽ propter nuptias: quod olim non erat. Dicã bene tibi latus in d. l. fi emancipati.

Habes vnum nouum, quod per hanc legem inducitur: aliud

6 † est nouum quando intentatur querela, quod non erat de iure antiquo: vt l. pater filium. ff. de colla. do. Hoc non puto verum: vt § dixi in tertio contrario. quia in lege contraria testamentum non fuit rescindum in totum, sed pro parte: hic in totum. Habemus aliud nouum. secũdum quosdã. q̃ olim emancipatus omnia conferebat: hic verò cõfert solum dotem. & donationẽ propter nuptias per hanc legẽ. quod nõ est verũ: quia de alijs hac lege non prohibetur. Dicam in d. l. fi emancipati.

Vlterius scias quod glossa hic dicit. q̃ per aut. tantum à patre data quis debet conferre. Vtrum hoc sit verum, q̃ hodie emãciparus

cipatus nõ cõferat,niſi profectitia: dicã in l.emãcipati.præallegata. Vltimò eſt ſciẽdũ q̃ dñs Nico.Ma.vt effugiat iſta cõtraria,dicit q̃ †donatio,quæ cõfertur in filium tẽpore emancipationis non eſt ſimplex,ſed ob cãm [a].ſicut dos,& donatio propter nuptias.meritò ergo venit in collationẽ.Contrariũ loquitur in donatione ſimplici.Doc.noſtri hoc nõ tenẽt:quia pater quando emãcipauit filium,ipſe eſt,qui amittit:quia perdit ius patriæ poteſtatis.Vnde ſi filio donat pater propter emancipationem,non donat ob aliquam cauſam,ſed ſolùm ex ſua libera litate[b]:vt l.cùm oportet.§.cũ autem.de bo.quæ libe.ideo tanquam ſimplex donatio venit conferenda.

IIberos. Quocunque modo liberi ſui iuris efficiãtur,ad collationem tanquam emancipati vocantur.h.d.

1 ☞ Erubeſcimus,cùm ſine lege loquimur.
2 Lex loquens in auunculo,non extenditur ad patruos,amitas,uel materteras.
3 Quis confert nepotibus,prout confert fratri,uel ſorori ſuæ.
4 Nepos cogitur conferre dotem,uel donationem propter nuptias datas pro patre, uel matre ſua.
5 Modus faciendi collationem.
6 Nepos an teneatur conferre patruis dotem datam ſibi.remißiuè.
7 Et an teneatur conferre dotem ſibi datam ab illo,quam ab eo,de cuius ſucceßione agitur,quòd non.

IIlam meritò. Primò ponit dubiũ quoddam & inſerit vnũ caſum indubitabilem.Secũdò arguit ad quæſtionẽ dubiã,pro,& contra.Tertiò illam determinat.Secũda ibi: ſuperſtitibus. Tertia ibi:talẽ igitur.& h.d.Nepotes ex filia cũ patruis & nepotibus ex filio,vel filia vl' auũculo,ſuccedũt cũ diminutiõe tertiæ partis,& debẽt cõferre dotẽ & donationẽ ꝓpter nuptias eorũ patri,vel matri cõceſſam.h.d.Iſtud qd hic dr,q̃ nepotes ſuccedũt cũ diminutione tertiæ partis,corrigitur ꝑ auc.que tertiæ, quã vide.†Primò no.modũ argumẽtãdi,q̃ erubeſcimus aliquid dicere ſine lege:[c] vt videtis hic,& l.fi.vnde vi.de triẽ.& ſemiſ.§. conſideremus.Secundò no.alium modũ argumentandi,†q̃ leges,q̃ loquũtur in auũculis,nõ extẽdũtur[d] ad patruos, amitas vel materteras nõ dico q̃ iſte modus ſit verus.†Tertiò nota q̃ quis confert nepotibus prout confert fratri,vel ſorori ſuæ.
†Quartò no.q̃ nepotes cogũtur cõferre dotẽ, vel donationẽ ꝓpter nuptias datas ꝑ patre,vel matre ſua.†Vltimò no.modũ faciẽdi collationem:qa oĩa bona ſua dñt cõicari[e],& poſtea fieri diuiſio,vt hic expreſsè dicit tex.in fi.l.ibi:vt cõmiſtis huiuſmodi.Op.& vr̃ q̃ nullum eſſet dubium,q̃ ita tenetur conferre fratris filius,ſicut ipſe pater:vt.ſ.eo.l.ſi marítus.Sol.Ibi loquitur qñ frater ipſe ſucceſsit:& ſic habuit ius petẽdi collationẽ:meritò hoc trãſmittit ad hæredes ſuos.Hic loquitur,qñ pr̃ primò deceſsit,& nepos ipſe ex ſua perſona ſucceſsit.
Op.de l.vt liberis.ſ.e.Sol.Ibi loqtur de collatione faciẽda inter ſe,nõ à nepotibus patruis & ſimilibus.Poſtea ibi loquitur de dote data pro ſe,filio vel nepote,hic loqtur de dote data ꝑ patre,vel mr̃e iã defuncti.Venio ad qõnes,& hic formanť duæ multũ difficiles.Primo†q̃ro:tu vides q̃ nepos cogiť conferre dotem,vel donationem datam patri ſuo,vel matri:quid de dote data ſibi ꝑſi nepoti:an eam conferre teneatur?Gloſſ.hic dicit,primò quòd de iure antiquo nepotes conferebant dotes ſibi ꝑſis,non patruis,vel auunculis,vel mulieri:vt.ff.de coniun.cum eman.lib.eius.l.j.§.ſi ſit.Sed cùm ille titulus ſic correctus, dicit gloſſ.quòd hodie confert nepos patruis,per.l.vt liberis. ſ.eodem.Contrarium videtur tenere gloſſ.in.l.j.§.ſi ſit nepos. ff.de collatio.dotis.Pro iſta gloſſ.facit.ff.eodem.l.ſi nepotes. Quid dicemus? Dicam in l.ſi emancipati.†Quæro,quid ſi iſtis nepotibus non dedit dotem auus,vel auia,ſed dedit pater vel mater eorum:an iſta veniant in collationem? Glo.in hoc dubitat. Vide gl.puto illam partem eſſe veram,quòd illam dotem non tenetur conferre patruis:nam illud equidem debet conferre,quod proceſsit de bonis eius,de cuius hæreditate agitur: vt l.vt liberis.§.j.ſ.eodem. Sed hic tractatur de ſucceſsione aui:ſed dos proceſsit de bonis patris:ergo in collationem non venit. Vltimo inducitur iſta lex in argumentum ad queſtionem de l.dos a patre.ſ.ſolu.matrimonio.quod dic vt in gl.

1 ☞ Omnia,quæ computantur in quartam,ueniunt in collationem.
2 Lucrum factum per filium cum pecunia patris,an ueniat communicandum.

a ¶ Ob cauſam. Adde q̃ iſtam tenuit Oldr.conſi.cxxxviij.inci.thema tale eſt.Durandus.vbi dicit,attẽdatur circa hoc q̃ tota l.vt liberis.loquitur etiã de donatione ob cauſam,& inter illa enumerat data emancipatis emancipationis tempore.
b ☙ POMATES. ¶ Ex ſua liberalitate. Vide Alex.conſi.cxiij.col.vj.& ſeq. in ij.vol.& conſi.xxj.in iij.col.volumi.iij.& Rapha.Cu.conſi.xxvij.& Oldr.conſi. cxxxvij.liij.q.& Panor.conſil.cxvj. colũ. j.volu.ij.& Are. xvij. col.vij.& cij.in iij,dubio.colũ.vj.vol.ij. & cxij.in fi.eo.vol.ij.
☙ P. P A V. P. ¶ Ex ſua liberalitate.vide are.i l.vtrum. de ver.oblig.in ij.col. In contrariũ vide quę dicit Barba.in conſil. xxvij.volu.ij.col.penul.Et habes ad Bart. in l.Aquilius.ff.de donationi.
☙ POMATES. ¶ Dicere ſine lege. Vide do.Præpo. Ale. in ca.ſed illud.§.huic etiam.xlv.diſ.& quæ ſcripſi ad Bartol.in l. vt vim.ff.de iuſtit. & iure.& do.Præpo.ca. lege. colũ.j. in ij.diſt. x.& Signo.cõſil.ij.& nõ ab re.tex.in c.inter corporalia. de trãsla. epiſ.& ibi:et q̃ nõ eſt ſanctorũ patrũ &c.
d ¶ Nõ extẽdunť. Adde q̃ Bal.hanc l.induxit ad qõnem ſtatuti diſponentis,q̃ ſtantibus agnatis maſculis defuncti mater non ſuccedat. quòd ſi extãt agnati,& aliq cognati, qui in gradu ſunt magis proximi quã agnati,qui de iure cõi ſunt p̃ferẽdi in ſucceſsione,q̃ iſto caſu cognati nõ excludũtur:qa ſtatutũ ſolũ excludit matrẽ, & nõ alios agnatos: & mater hoc caſu non extat.Et iſte eſt caſus omiſſus, & remanere debet in diſpoſitione iuris communis l.cõmodiſſime.& de lib. & poſthu.His & aliis rõnibus repræhẽditur Bar.qui contrarium tenuit in l.ij. §. videndũ. ad Tertul. Pau.de Caſt.has opi. hic reducit ad concordiã,per eum vide,& per Alex.ſed quia melius ex iudicio conſulentiũ pcipitur veritas:vide Bald. conſil. clxiij.primo, vbi ſaluat opi.Barto. in d.l. ij.ff.ad Tertul.in vno caſu.incip.ſtatuto ciuitatis Parmæ. vbi eſt ſtatutũ, de quo ꝛ. Itẽ vide eundẽ Bald. conſi.lxxxv.eo. volu. & per eundem conſi. xcvj.& cõſil. cccxxij. iiij.lib.per Pau.de Ca.conſi.cccl.in fi.& cccxlvj.& per Ro conſi.xxxij.per Pet.de Anch.conſi.cccxxxv.in medio,incip.in Chriſti nomine,ſi ab agnato. per Angel. conſi.cclxxj.& ſeq.& Ro.ad materiam conſi.cccxxxix.
e ☙ POMATES. ¶ Debent communicari. Et vide Alex.conſi.cxj.col.rj. volu. iij.vbi dicit,q̃ ille videtur ſatis conferre ſuum,qui extendit illud in neceſsitatibus communibus cum eo,cum quo tenebatur conferre.
f ☙ P. P A V. P. ¶ Seruandæ. Quod æqualitas ſit ſeruanda inter liberos, vide quæ dicit Soci.in l.ſi ita legatum.in prin.ff.de condi.& demon.
g ☙ ¶ P. P A V. P. ¶ Collationẽ. De hoc an ea oĩa,quæ cõferunť,cõputentť in legitima,vide Com.in conſi.x.ircl in ciuitate Laudæ.in j.col.& in vltı.& per Deci.
h ☙ P. P A V. P. ¶ Conſueuit eſſe. Vide Ro.conſi.ccccl.xix.
i ¶ Declaro. Adde de hac quæſtio.hic Pau.de ca.Ang.conſi.lxxxiij.incip.pater habens plures filios.per Roma.conſi.cccclxix.vbi plene.Et quid de officijs datis filio contemplatione patris,an lucrum ſit communicandum.

3 *Tria ſunt quæ imputantur in quartam,ſcilicet dos donatio propter nuptias,& datum cauſa militiæ.*

ILlud ſine. Primò ponit vnã regulã, q̃ approbat.Secundò ponit vnam regulã, quam improbat.Tertiò ſtatuit ſimplicem donationem nõ venire in collationẽ cauſa
f æqualitatis ſeruandæ [f].Secunda ibi: hæc autem. Tertia ibi: ad hoc. Breuiter dicit:
1 Oĩa,†quæ computãtur in quartã, veniunt
g in collationem[g]:ſed nõ ecõtra:& ſimplex donatio nõ venit in collationẽ,cauſa æqualitatis ſeruandæ.h.d.Oppo.relicta in teſtamento cõputantur in quartã: vt l.qm̃ nouella.ſ.de inof.teſt.& tñ nõ veniũt in collationem:vt ſ.eo.l.à patre.Solu. Regula hic poſita habet locum in datis inter viuos:ſecus in relictis in vltima voluntate: vt in j. gl.Opp.de l.j.§.ſed an id.ff.eo.Sol.Dico q̃ pecunia tota data pro emenda militia, nõ venit in collationem:ſed lucrũ,quod ex ea poteſt percipi tempore mortis,deducto labore perſonæ militantis. Opp.de l.omnimodo.§.fi.ff.de inoff.teſta.Sol.Fallit in ſilẽtiarijs,vt ibi dicit. Vide gl.quæ eſt hic, q̃ multũ no.ad vnã qõnẽ cõtra Spec.& eſt in
2 glo.ij.Quæſtio†conſueuit eſſe[h],filius lu-
h cratur cum pecunia patris, an illud lucrũ veniat cõmunicandũ.Doc.& gl.dicunt q̃ ſic:quia eſt profectitiũ:vt j.de bo.quę lib.l. cũ oportet.in prin.& Spe.in ti.de iud.§.ſequitur.ver.qd ſi alter.tenet idẽ recitando opin.Iac.Bald.Breuiter dico q̃ gl.& dicta doc.debẽt intelligi de lucro qd fit ex pecunia patris,deducto labore perſonæ. Declaro [i],cõis vſus in hac terra ſe habet, q̃ de eo qd qs lucrať cũ pecunia alterius, medietas attribuať ꝓpter laborẽ p̃ſonæ lucrãtis;medietas attribuať pecuniæ: vt videbitis ſ.ꝑ ſocio.l.j.Illud ergo qd filiꝰ acqrit,qd attribuiť p̃ſonæ labori,eſt aduentitiũ.Illud verò,qd acqriť pecuniæ,fit ꝓfectitiũ.Opp.in auc.de trien.& ſemiſ.§.j.Sol.Fateor q̃ hodie legitima eſt tertia, non quarta. Venio ad ſcdam partẽ:q̃ro q̃ ſunt illa q̃ veniũt in collationẽ,& nõ cõputanť in quartã? Dicit gl.exẽplũ pone in donatiõe ꝓpter nuptias. Alleg.l.qm̃ nouella.ſ.de inoffic.teſt. Illud exẽplũ eſt cõtra illã legẽ. Ponit ergo exẽplũ in ſimplici donatiõe, q̃ qñq̃ cõferť vt j.§.ꝑxi.nõ aũt cõputať in quartã:vt fuit
3 dictũ ſ.de inoffi.teſta.l.ſi qñ.§.fi. Tria † ergo ſunt illa q̃ cõputanť in quartã,ſ.dos, dona.pro.nupt.& datũ cã militiæ:dona. ſimplex,nõ:ſed bñ cõfertur quandoq̃. Venio ad vltimam partẽ:quærit gl.de vna quæ-

POMATES.

a ¶ Donationē. Et in iſta opinione ꝙ emācipati inuicē ſibi conferāt donationē ſimpliciter,eſt cōis: vt hic late per Alex.& moder.Peruſi.licet ī puncto iuris altera verior, vt hic refert & ſequitur Decius.Item aduerte ꝙ Bart.videtur ſentire dū allegat l.vt liberis.ꝙ illa procedat quoties quilibet filiorū habet dotē,vel donationē propter nuptias,vnus tñ maiorē:ſed certe gūa litas illius legis & rō equalitatis de qua ibi pcedit ēt ſi vn⁹ eā haberet,alter verò non.

1 Emancipato an conferat ſuus profectitia.
2 Collatio eſt rei propriæ in communi latio facta.
3 Quo iure fuit inducta collatio.ubi recitat ſeptem iura.
4 Emancipatus emancipato confert etiam profectitia.
5 Nepotes qualiter conferant inter ſe.
6 Nepotes qualiter conferant patruis,uel patrui nepotibus.
7 Emancipatus ſuo confert omnia præter caſtrenſia, & aduentitia.
8 Suus emancipato,quæ conferat.
9 Sui conferunt inter ſe.
10 Deſcendens ſuccedens cum extraneo, illi non confert, nec extranei inter ſe.
11 Differētia inter ſuos,& emancipatos, quo ad collationē, nec ad acqſitionē eſt ſublata,licet quo ad ſucceßionē ſic.

Si emancipati. Emācipati inuicē nō conferunt:ſed emācipati ſuis cōferunt,ſi ab inteſtato ſuccedunt.h.d. Hæc l. eſt clauis totius materiæ.Diuiditur in partes duas.Primò loquit,quādo ſunt omnes emancipati.Secundò qñ quidam ſunt in poteſtate,quidam emancipati.Secunda ibi:ſi autem.Notabilia ſunt clariſsima,quæ dixi in ſummario.

His præmiſsis veniamus ad declarationē materiæ difficilis,& intricatæ.Primò †op.ſuus cōfert emācipato profectitia: vt l.filiæ dotē.ſ.eo.ergo multò magis emancipatus emancipato.hic dicit contrarium.quare malè. Huius timore dicit gl. fateor cōtrariū,& qđ hic dicitur,collatio ceſſat,ſcilicet in aduentitijs.nā ꝓfectitia inuicē cōferunt emancipati.Ita dicit gl. tua prima.& videtur ꝙ fuerit opi.Azo.Contrariū huius dicit gl.magna iſtius legis circa prin.ſcilicet ꝙ etiā ꝓfectitia emancipati inuicē non cōferūt. Vide Fran.Accur.volens defendere gl.à cōtrarietate,addebat ad iſtā gl.vlt.dū dicit ſecundū Azo. dicebat ipſe,nos contra:vt ſ.no.quaſi dicat prima glo.fuit opi. Accur.hic recitat opinionē aliorū & hoc videt tenere Cy. Iac. But.tenebat opi.Azo.poſitam in hac gl.vlti.ſecundū iſta tempora,ſcilicet ꝙ emācipati ꝓfectitia nō cōferāt.Nec obſt.l.filiç. quia emancipatus confert ſuo omnia:vt hac lege.meritò ęquū eſt,vt ſuus ſibi cōferat profectitia:ſed emācipatus emancipato non cōfert:ergo nec alter emācipatus ſibi.Vnde illud,qđ glo. tua dicit in principio, ſi ſuus confert emancipato : ergo multò magis emancipatus emancipato.Iſtud nō ſequit : quia diuerſa eſt ratio.vt dixi:& mihi placet,vt j.dicam. Opp.ñ.de l.j.§.penul.ff.de cōiun.cū eman.lib.eius.Glo.ſoluit tribus modis. Primò ꝙ emācipatus confert emancipato,ſcilicet profectitia. Sed iſta eſt falſa,vt dixi &c.Secūdò ſoluit ꝙ ibi nepos fuit emancipatus à ſuo patre,non ab auo.Certè iſta non placet : quia quocunꝙ iure nō ſit in poteſtate,idē eſt:vt j.eo.liberos. Soluit tertio modo,ꝙ ibi cōfert nepoti emācipato,ex perſona patris ſui, qui fuerat in poteſtate:& hoc nō placet:quia ibi nepos ſucceſſit ex perſona ſua,non vt hæres patris ſui:vt habuiſtis no.in ſimili ſ.e.l.illā.ſuper verbo,nulla.Dic ergo ꝙ ibi erant duo nepotes,vnus emācipatus,& alius in poteſtate.Confert ergo illi emācipato,propter fratrē ſuū,qui erat in poteſtate:qa ipſi ambo repræſentāt vnū corpus:vt ff.eo.l.ſi nepotes. Ita debes intelligere hanc materiā:& vide gl.tuam primā. Venio ad principiū gl.magnæ:& opp.ff.de cōtra tab.l.filiū.§.videamus.& §. & hoc.vbi emancipatus non cōfert ſuo.Sol.Illud ideo,quia diuerſo iure ſuccedūt,vnus de iure ciuili,alius de iure prætorio. Rationem tibi dicā j.His præmiſsis venio ad tractandam materiā noſtrā.Primò quæro,quid ſit collatio.Secundò,quo iure ſit inducta collatio.Tertiò,inter quos collatio ſit facienda,& de quibus rebus. Quartò, quo iure petatur collatio. Quintò
2 qualiter fiat collatio.† Primò quęro quid ſit collatio.Reſpōd. eſt rei propriæ in cōmuni latio facta:vt probat ſ.l.proxi.& j.e. l.illā.in fi.& ff.eo.l.j.in prin.Ideo dixi,rei propriæ:quia ſi eſſet res cōmunis,non venit cōferēda, ſed diuidenda, vt j.eo.l.filiæ.

Secundò quæro,quo iure ſit inducta collatio.& hic aduerte.
3 Circa hoc reperio ſex, vel ſeptem iura. † Primò fuit edictum prætoris poſitum in l.j.in prin.ff.eo.De quo fit mentio in hac l.quod edictum habebat locū,quando ſuccedebatur per contra tabulas,vel ab inteſtato:vt hic,& l.filiæ.ſ.e.Itē erat neceſſe, quòd omnes eodem iure ſuccederēt:vt l.filium.§.videamus.ff. de contratabu.Ratio eius erat:de iure ciuili, filius in poteſtate admittebatur in totum,cùm emancipatus eſſet incognitus. Ius prætorium admittit filium emancipatum cum filio in poteſtate:& ſic facit iniuriā ſuo.meritò prætor æquitate motus, voluit qđ emancipatus ſuo conferat omnia.Ex hac ratione ſequitur,ꝙ ſi emancipatus nullam iniuriam faceret,non teneba tur conferre:vt ſ.eo.l.j.§.pater filium.&.§.toties.Secunda ratio eſt:quia de iure antiquo quicquid quærebat filius,qui erat in poteſtate,quærebat patri:vt.l.j.in princi.ff.ſi à pa.quis fue. manu.& l.placet.de acquirenda hæreditā.emancipatus quærebat ſibi.Ex hoc ſequitur iſtud inconueniens,ꝙ filius emancipatus veniens ad ſucceſsionem cum fratre ſuo in poteſtate retento habebat partem de omni lucro fratris ſui:quia erat patri quæſitum:filius in poteſtate nil habebat de bonis emancipati: ideo fuit æquum cōferre.Et quod hoc ſit verum, apparet quia ea quæ emancipatus lucratur,quæ non quæſiſſet patri,ſi emācipatus nō fuiſſet,iſta non veniunt in collationem:vt l.j.§.ſed nec caſtrenſe.ff.eo.& l.filiæ.ſ.eodem.Item requirebaꝫ ꝙ ſuccederent eodem iure:ſecus ſi diuerſo,vt dixi.Ratio huius eſt:qa qñ diuerſo iure ſuccedunt æqualiter,non faciunt iuiuriam inuicem,non magis vnus alteri,ꝙ alter alteri.ideo ceſſat rō collationis,quā primo loco dixi:vt d.l.pater filiū.§.videamus.de cōtra tab.Superuenit poſtea dñs Scæuola Iuriſconſultus, vidēs ꝙ ex forma edicti reqrebatur ꝙ eodē iure ſuccederent,induxit ꝙ idem eſſet,ſiue ſuccedere poſſent eodē iure,ſiue ſuccederent diuerſo:vt l.ſi filius.ff.e.Et iſtud eſt ſecundum ius qđ vocatur æquitas Scæuolæ.Tertium ius fuit cōſtitutio Imperatoris diui Prį,de qua fit mentiō.ff.de colla.do.l.j.in prin.Nam de iure ciuili nō conferebat ſuus emācipato. Ratio,qa nihil ſuus habebat:oīa enim patri quærebat.Imperator diuus Pius conſiderauit ꝙ filia in poteſtate pōt habere aliquid,ſcilicet dotē:vt.l.Pō ponius Philadelphus.ff.fa.erc.ideo introduxit ꝙ iſtam dotem deberet conferre:vt.ff.de col.do.l.j.& per oēs leges huius tit.q̄ loquuntur de collatione dotis,vſqꝫ ad l.vt liberis.Superuenit poſtea dñs Imperator Leo qui fecit l.vt liberis.& cōſiderauit ꝙ filius in poteſtate pōt habere aliquid aliud q̄ dotem,ſcilicet donationē propter nuptias:quæ de iure antiquo erat incognita.Ideo introduxit ꝙ donatio propter nuptias cōferat vt dos. vt l.vt liberis.j.e.Cōſiderauit etiā ꝙ emācipati inuicē non conferebant:vt hac lege:qa inuicē non faciebant iniuriā.Imperator motus maiori ætate:quia poſſet eſſe,ꝙ vna haberet maiorem dotē q̄ alia:vnus filius maiorem donationem quàm alius: vt omnia ꝓcederent æqualiter,induxit ꝙ etiā emācipati conferāt dotem,& donationem propter nuptias,profectitiam, &
2 etiā ſimplicē donationē: [a] vt l.vt liberis.quod fecit vt in oībus eſſet æqualitas.ibi:hoc etiā æquitas,&c.Conſiderauit etiā Imperator ꝙ de iure antiquo nō erat prouiſum,ꝙ deſcendentes p lineam fœmineā conferrent inuicem:iſtud ipſe eadē æquitate introduxit,vt dotem,et donationem propter nuptias,profectitiam de bonis eius,de cuius hæreditate agit conferant.Et iſta cauſa induxit iſtud quartum ius,ſcilicet conſtitutionis in l.vt liberis.Habemus quartū.Superuenit dñs Imperator Iuſtinianus,& conſiderauit ꝙ erat ſtatutum,ꝙ nepotes inuicem conferrent:ſed nihil erat dictum,quid iuris,quando ſuccedebant cū patruis:ideo ſtatuit,ꝙ eo caſu patrui ſibi,& ipſi patruis cōferant:vt l.illam.§.talem.Item conſiderauit quòd l.vt liberis. prouidebat conferendam dotem,vel donationem ipſi nepoti, vel nepti datam:de dote verò,vel de donatione,quæ data erat eius matri,vel patri,nihil dicebatur:ideo ipſe ſtatuit hanc conferendam eſſe:vt d.l.illam.in fin.Sextò ſuperuenit idem Iuſtinianus,& conſiderauit multum bene quòd ſicut olim caſtrenſia non quærebantur patri,ideo non conferebantur:ita aduentitia non quæruntur patri quo ad proprietatem : ideo ſtatuit vt aduentitia non conferantur:vt.j.eodem l.fina.Septimò ſuperuenit idem Iuſtinianus in authen.ex teſtamento.& conſiderauit quòd de iure antiquo facto teſtamento non eſt locus collationi. Ratio, quia ſi teſtator voluiſſet,hoc dixiſſet:vt ſ.e. l.j.ipſe verò conſiderauit,quòd teſtator quare hoc non dixiſſet,eſt ratio:quia mortis cogitatione turbatus,de omnibus nō meminit:vt j.qui teſta.facere poſ.hac conſultiſſima.§.at cum humana.Ideo conſiderauit,ꝙ ſi teſtator de hoc cogitaſſet,collationem induxiſſet.Statuit ergo quod ex teſtamento, & ab inteſtato

intestato sit locus collatiõi,nisi testator aliud dixisset.Veniamus ergo ad gl.& quæro, inter quas partes,& de qbus rebus sit locus collationi qđ examinabo p multas quæstiones,& tan
4 gã omnia membra gl.Primò†quero [a],vtrũ emãcipati confe-
a rãt emãcipatis.Gl.dicit ꝙ non cõferũt,etiã profectitia.Et vide glo.hoc est verũ secũdũ ista tempora.Hodie verò emancipati emãcipatis cõferunt profectitia:vt.ŝ.eo.l.vt liberis.aduentitia
5 verò nõ:vt j.eo.l.fi.& hoc tenẽt oẽs,&c.†Secundò q̃ro,quid in his,qui non sunt sui,neq; emancipati,vt nepotes ex filia.Dicit gl.idem qđ in emancipatis,vt inter se nõ cõferant:vide gl.ibi: idẽ in his,&c.Ista gl.dicit verũ,de iure antiquo:hodie verò isti cõferunt inter se profectitia obuẽta de bonis eius,de cuius hereditate agitur:vt.ŝ.e.l.vt liberis.In hoc tñ.differunt ab emancipatis:quia emãcipati cõferũt simplicẽ donationẽ:isti nõ conferũt nisi i casu,qñ emergeret inæqualitas:vt.l.illã.§.fi.j.e.Sed añq̃ ꝓcedã vlteri⁹:qa hic dicem⁹,qñ nepotes cõferunt inter se
b Quæro q̃liter [b] †nepotes cõferãt patruis,vel patrui nepotib⁹:
6 Rñdeo,ꝙ hic examinabo tibi qõnẽ quã dimisi tibi insolutã in l.illã.Patrui nepotib⁹ cõferũt,sicut cõferrẽt patrib⁹,seu matribus nepotũ suorũ,hoc est fratrib⁹,siue sororib⁹ suis:vt d.l.illã §.fi.Nepotes verò qualiter patruis cõferãt,dubitaf.Et qđ dico in patruis idem intellige in auunculis,amitis,& materteris,vt ibi dixi in d.l.illam.in fi.Et aduerte qa dubius est iste passus. Aut loquimur de dote,vel donatiõe data patri,vel matri istorũ nepotum:& sine dubio cõferũt.vt d.l.illam.in fi.Aut de dote,vel donatione data ipsi nepoti,vel nepti:& tunc gl.dubitat vt d.l.illã.& merito:ideo dic.Aut est vnus nepos,vel vna neptis tãtum ex eodẽ filio ꝑdefuncto:& sine dubio nõ conferũt patruis suis,vel nepotibus suis,ex alio defuncto filio:vt l.j.§.si sit nepos.ff.de col.dotis.Si verò sunt plures nepotes:tũc si qui dẽ omnes sunt talis cõditiõis,ꝙ possunt ad collationẽ cõstringi:vt puta,quia oẽs emãcipati:tũc cõferũt patruis suis perinde ac si esset vnus:vt l.si nepotes.ff.eo.ti.Si verò isti nepotes erãt diuersę conditionis,vt puta vnus poterat ꝯgi ad collationem ali⁹ nõ:exẽplũ,erat neptis dotata & nepos:tũc illa quę non potest cogi ad collationem,nõ cõfert patruis,sed cõfert alij fratri suo:vt d.l.j.§.si sit nepos.de colla.do.Ratio,quia ista neptis dotata patruis nullam facit iniuriam:quoniam ipo nõ succedẽte subest nepos,q tantũdẽ aufert.Ita etiã intelligam ff.de coniun.
7 cũ emãci.libe.eius.l.j.§.si sit filius.†Procedo vltra gl.& quęro vtrũ emãcipati cõferant suis:Gl.dicit ꝙ sic:oia scđm hãc legẽ, & ŝ.e.l.ea demũ.& j.eo.l.nec emãcipati.Ista gl.dicit verum,de iure antiquo:sed hodie nõ cõferũt aduẽtitia,sicut nec castrensia.Rõ,qa si in potestate remãsissent,hoc patri non q̃siuissent:
8 vt j.e.l.fi.& hoc tenẽt oẽs.†Quæro vtrum sui emancipatis cõferãt:Gl.dicit ꝙ sui emãcipatis cõferũt,sed non oia: quia non aduẽtitia,sed ꝓfectitia:vt ŝ.e.l.filiæ.ver.nec dubiũ.Sed hic aduerte:qa su⁹ põt habere profectitia diuersimode.Nam põt habere profectitia,dotẽ,& donationẽ,ꝑpter nuptias, vel datum causa militiæ:& ista sine dubio cõferũt:vt d.l.filiæ.& l.vt liberis.j.e.põt habere simplicẽ donationẽ.de qua an cõferat,dic, vt in auf.ex testõ.ŝ.e.põt habere peculiũ profectitium:& istud cõferf quia commune est:sed diuidif:vt.j.eo.l.filiæ.Ita debes istã
9 materiã intelligere.†Quæro,vtrũ sui conferant suis:Gl.dicit ꝙ sic:vt ŝ.e.l.filie.& est verũ,ꝙ conferunt inter se hodie sui, sicut emãcipati:vt j.eo.l.vt liberis.solũ ꝓfectitia, nõ aduentitia:
10 vt l.fi.j.eo.†Quæro vtrũ qñ aliquis de descendentibus succedit cũ extraneo,an sit locus collationi.Gl.j.huius l.dicit ꝙ nõ, & bene:vt ŝ.commu.vtriusq; iudi.l.fi.§.sinautem extranei.Vide gl.Eadẽ rõne plures extranei,alicui succedentes, inuicẽ nõ conferunt:quia nulla lege cautum est.Quia ergo dixi ŝ.ꝙ aliqua differentia est inter emancipatos,& suos.Ad istud oppo. quia hodie sublata est differẽtia emancipationis,& patriæ potestatis:vt in auf.de here.quæ ab intest.§.nullã.Rñ. secundum
11 gl.†bñ differẽtia est sublata q̃tũ ad successionẽ,nõ q̃tũ ad col
c lationẽ, [c] & acquisitionẽ,& ista similia.Ita dicit,& bene: licet Hug.aliter dixerit.Et vide istã gl.Opi.gl.est verior:quia quo ad successionẽ solũ est sublata differẽtia emãcipationis,& patriæ potestatis.Fateor tñ,ꝙ modica differẽtia est in mõ cõferẽ diiter emãcipatũ,& suũ sed hoc nõ est p auf.sed p.l.vt liberis.j.eo.Solũ in hoc remanet differẽtia,in simplici donatione,vt vidisti ŝ.eo.auf.ax testõ.Quartò quæro,quo iure peratur collatio.Dic vt dixi ŝ.l.proxi. Quintò quæro, qualiter fiat collatio?Respõ.qñque cõmunicando:vt l.illam.§.fi.j.e.Quandoque minus accipiẽdo:vt l.dotis.ŝ.eo.Quandoque liberando,vel cauendo,vt ŝ.eo.l.ij.de test.

d *De testamento militis* [d]. *Rubrica.*

Dicturus de testamẽtis,præmittit de testamento militis,tanquã nobiliori: sed in ff.postponitur: quia Imperator est miles, ideo præmisit:sed Iurisconsulti postposuerunt ideo,quia non sunt milites &c. b

LEX I.

ERater tuus. Inter in stitutũ à milite,ĩ bonis paganicis, & alium in bonis castrensi- c bus,nõ est locus iuri accrescẽdi.h.d.No.finem huius l. Op.j.e.l.,pxi.Gl.soluit plurib⁹ modis.tene illã solutionẽ,ꝙ eo ipso ꝑbatur,ꝙ cõtrariũ non probatur.Opp.de l.si certarum.§.Iulia.in fi.ff.eo.Huius timore gl.quæ est hic ponit quãdam distinctionem, quam vide.

LEX II.

MIles. Institutio facta in castrensibus,non trahitur ad se paganica.h.d.Not.ꝙ miles potest decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus.No.etiam quod dixi in summario.

LEX III.

QVanquam. Institutio facta à milite, in certa parte hæreditatis, trahitur ad alia,quæ sunt eiusdem hæreditatis.h.d.

QI Rufinus. Priuilegiũ militis,non tollit legem,in cuius fauorem,propter imbecillitatem consilij inducta est.h.d.

e EX testamento. [e] Ex testamento militis,debentur legata, & fideicommissa.h.d. d

1 ☞ *Vnum uerbum,quando refertur ad plura,debet intelligi prout potest illa uniformiter determinare.*

2 *Substitutio comprehensa in breuiloqua,uel compendiosa, non dicitur tacita.*

3 *Pupillaris tacita præsumpta,non excludit matrem:sed tacita probata aliquibus coniecturis.*

4 *Substitutio compendiosa facta à milite post aditam hæreditatem,quòd non sit fideicommissaria.* e

5 *Intra quantum tempus ualeat substitutio,de qua hic.*

IN testamẽto. Diuidit in duas partes.Primò ista lex ponit vnũ dictũ,de quo non fuit quęsitum, inferens,ad quæstionẽ propositã. Secũdò respondet quæstioni propositæ.Secunda ibi:sed cùm ex testamento.Breuiter hoc intendit:Substitutio breuiloqua facta personis imparibus,continet vulgarem tantùm: nec continet substitutionem,quã testator facere poterat ex priuilegio speciali,nisi de eius volũtate probetur.h.d.Not.primò qđ dixi in
1 summario.†Nota secũdò,ꝙ qñ vnũ verbũ refertur ad vnũ, vel plura,debet intelligi prout põt illa vniformiter determinare: vt j.de impub.& ali.sub.l.hæreditatẽ.& l.quãuis.ff.de vulg.& pup.subst.l.iam hoc iure.His præmissis,venio ad gl.& hic dr ꝙ tacita pupillaris excludit matrẽ.Cõtra.de l.precib⁹.j.de impu.& ali.subst.Gl.soluit duobus modis.Primò,ꝙ hoc probandum est.ſ.ꝙ testator hoc expresse senserit; vnde necesse est,ꝙ
2 probetur expresse.Vel dic†ꝙ substitutio cõprehensa in breuiloqua,vel compendiosa, non dicitur tacita. Ita dicit gloss. quod est verum,cùm est expressa generaliter; hoc est,sub verbis generalibus, non specialibus: vt plenè dicam in l.precibus. Tamen quãtum ad†propositum dicas quòd tacita pupil-
3

POMATES.

¶ Prio quęro. Aduerte tamen,ꝙ circa ista iura Bar.nõ fecit mẽtionẽ de l.illud.j.e Et circa istã materiam collationis variam et subtilẽ, vide aliqua, q̃ ego scripsi ad Bart. in l.pater filium.ff.de colla.dot.

POMATES.

¶ Quæro qualiter, Vide Bar.in l.ſ.ſi.t nepos.ff.de colla.do, & Paul.de Cast.in l. illã.ŝ.e.q aliter loquũtur,et meli⁹,vide etiã Barto.consil.clxxxiij.

POMATES.

¶ Collationẽ. Et vltra quatuor differentias inter filiũ & nepotẽ,& emancipatũ, positas hic per gl.ads de quintã, quam ponit hic Paul.de Cast. dum allegat no.in l.fi fratris.j. de iure deliber. Sextam ponit Bal.per illũ text.in l. cũ in adoptiuis.j. de adopt.Septimã colligę ex tex.in l.cũ non solũ.quasi per totum. j.de bo.quæ lib.Octauã colligę:quia donatio simplex facta emãcipato valet, præsente vero non.l.ij. ŝ. de inoff.c.donatio. Decimam,qa filius in potestate censetur eadẽ persona cum patre: emãcipatus verò non Gl.est no. in l.ñ.j.quæsta. libr. xj. Vndecima est, quæ ponit in l.fi.ŝ.de requ hær. quę secũdũ maiis cõmunem opinionẽ habet locũ in emancipato.

P. P A V. P.

¶ De testamẽto militis.Not.ꝙ testamentũ militis habet clausulam illam annexã, quod si non valet iure cõi valeat iure militari: vide do. Franc.consi.vl.in ij.col.

POMATES.

¶ Ex testamento. Et an hodie ista lex sit correcta,& p consequẽs detrahaf Falcidia de testõ militis,facto inuentario: vide Alex.in l.j.§.hoc autẽ. in prin.ff.ad Treb.

a POMATES. ¶ Sed directa. Male. vide pro declaratione Alex. in l. centurio. in fin. col. ff. de vulg. & pup. ſuper tex. in verſi. inuentis.

b ¶ Ignorabat. Adde q̃ Bal. dicit q̃ qñ pater filiũ p̃terit, quẽ habere ignorabat, q̃ ſic filius nõ poſſet approbare teſtũ patris, ꝓpter volũtatẽ defuncti deficiẽtis: qa ſi ſciuiſſet filiũ habere, aliũ nõ inſtituiſſet, & ſine volũtate defuncti non põt hñe inſtituꝰ hẽditatẽ: vt l. ſi. ff. de hære. inſti. qđ dictum Paul. de caſt. dicit poſſe procedere, qñ inſtituiſſet extraneum deſperatus de filio, arg. l. ſi vnquã, de reuo. do. & in l. ta le pactum. §. fi. cũ ibi no. de pact. quod eſt ſingulare, ſcđm ipm ad limita. l. filio præterito. ff. de inuſt. irri.

c ¶ Captatorias. Adde q̃ dicaẽ vltra hæc fiſcta q̃ doc. vide Bald. conſi. clxix. j. volu. & cxlvuj. q. volu. Angel. cõſi. ccxx. ici, iter cætera. & Bart. conſil. v. & ſeq. & q̃ Bal. conſi. j. iñ. volu. & refert Bal. cõſil. clxix. ĩ. alle. qđ Iac. Butr. tenet, q̃ teſtator non poſsit dare poteſtatem executoribus, commutandi legata in alias pias cauſas. contrariũ ibi ipſe tenet.

POMATES. P. PAV. P.

c ¶ Captatorias. An ꝓ ſtatutũ induci poſſit vt voluntas captatoria valeat, vide Are. ĩ l. iñ. no. de vulg. & pup. Itẽ an ad pias cãs valeat, vide Barba. in c. cũ col. vñ. & ſeq. de teſt. Vide ad Barto. in l. j. C. de ſacroſanct. eccle. in pen. char. Quid aũt in cõtractibus, ſi qs ſtipulẽ pro eo, quẽ noĩabit, an valeat ſtipulatio noĩe poſtea nominato in ꝑſona ſtipulatoris, vide Soci. in l. vtrũ. §. cũ quidã. de reb. dub. colũ. iñ. Alexã. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi qs ita. in prin cip. de ver. obl.

POMATES.

d ¶ Non valet. Et an poſsit iduci ſtatuto, vel conſuetudine, q̃ valeat diſpoſitio captatoria: ponunt moderni in l. j. in princi. ff. de vulga. & pupil. in ñ. col.

POMATES.

e ¶ In teſtamento. la iñ. Moderni Mediola. in Rubrica. ff. ad Trebel. in princip. ibi adde etiam quod prædicta opinio notatur ex iſto textu, quod in quibus ceſſat Falcidia, vide per eos.

f ¶ Reſeruare. Adde per Paul. de Caſtro. hic, & Bartol. conſi. 110. incipien. quæritur, & in dubium reuocatur vtrũ Franciſcus.

P. PAV. P.

g ¶ Cauſa cognita. Quæ ſint iuſtæ cauſæ ponit Bartol. in l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de ijs qui not. infa.

laris præſumpta, nõ excludit matrẽ: vt d. l. precibus. & l. fi. j. de inſti. & ſubſt. Sed tacita pupillaris ꝓbata aliquibus coniecturis bene excluderet matrẽ: vt hic, in fin. qđ eſt notãdũ, & no. in l. p̃cibus. in gl. ſup verbo, oĩmodo. Sequit in gl. ſed ĩ quo erit priuilegium militis, quæ gl. loquit obſcurè: qa cõtrariũ formãdo de l. iam hoc iure. gl. ſignat cõtrariũ ſemel tantũ, cũ duobus modis obſtet, & ad vtrãq; ponit ſol. ideo tu explica. Opp. ſubſtitutio breuiloqua, ſeu reciproci, continet vulgarẽ, & pupillarẽ, etiam ſi nihil ꝓbet: vt l. iã hoc iure. §. j. ff. de vulg. & pup. Soluit gl. q̃ hoc ideo debet ꝓbare, qa erãt aliquæ p̃ſumptiones cõtrariæ. Et hoc ſatis placet. erat em̃ preſumptio, q̃ teſtator hoc voluerit ꝓpter imparitatẽ perſonarũ. Alij dicũt, q̃ hoc ꝓbaẽ eo ipſo, q̃ non probatur cõtrariũ. qđ eſt cõtra legẽ iſtã, in fin. tene igitur primam. Sed ad iſtud opp. imò hic eſt paritas perſonarũ: qa vtriq; poterat miles ſubſtituere poſt aditã hæreditatẽ, vt hic apparet ex tex. ergo vtriq; debet intelligi ſubſtitutus. Dicũt qdã: fateor q̃ vtrique poterat miles ſubſtituere, ſed nõ pupillariter. Iſtud nihil ad propoſitũ: quia eadẽ rõne debet ĩtelligi factã ſubſtitutionẽ compendioſè: qa vtriq; poterat æqualiter fieri. Dic ergo q̃ iſta cõpẽdioſa nõ põt fieri, niſi ex priuilegio ſpãli militũ: & iſta breuiloqua nõ cõprehẽdit ea, q̃ ex priuilegio ſpeciali veniũt. Ita loquit iſte tex. Op. ſecũdò de l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. nã hic videtur dicere, q̃ ꝓbata volũtate admitteretur ex priuilegio militis. Cõtra: quia idẽ eſſet ĩ quolibet pagano, q̃ admitteret volũtate ꝓbata: vt l. iã hoc iure. §. j. ff. de vulg. & pup. Sol. Dicit gl. volũtate nõ ꝓbata, nullã eſt priuilegiũ militis, vt hic: ſed probata volũtate eſt priuilegiũ militis ĩ hoc, qa valet ĩ milite iure directo, niſi mater ſit in medio: vt l. p̃cib⁹. de ĩpu. & ali. ſubſt. qđ intellige vt ibi dicã. & dicã incõtinẽti ĩ alia qõne. Dicit tñ Dy. † q̃ ſubſtitutio, quam fecit miles, poſt aditã hæreditatẽ, ſemp eſt fideicõmiſſaria. Sed nõ dicit verũ, vt ꝓbaẽ in l. cẽturio. de vulg. & pup. ſubſt. Nã in fideicõmiſsis nõ veniũt fructus interim pcepti iudicio teſtatoris: vt ff. ad Treb. l. in fideicõmiſſariã. not. ĩ l. iubem⁹. j. ad Treb. Secus in ſubſtitutiõe cõpẽdioſa facta à milite: vt d. l. centurio. Ergo apparet q̃ nõ eſt fideic. ſed directa. Malè [a] ergo dicit Py. † Vlterius q̃ro intra q̃tũ tp̃s valeat hæc ſubſtitutio? Gl. q̃rit, & non ſoluit. vide eã. pro eius declaratione dicas, aut non cõſtat q̃ miles voluerit ſubſtituere poſt aditã hereditatẽ: & finit adita hæreditate: vt hac l. Aut conſtat q̃ ſubſtituere voluit poſt aditã hrditatẽ, tũc aut voluit ſubſtituere limitatè, vſq; ad tpa pubertatis: & in filio pupillo valeret iure pupillari: in extraneo valeret iure cõpendioſæ: vt l. cẽturio. Qđ intellige, niſi mater eſſet in medio, ſecũdũ diſtinctio. q̃ ſtatim dicam. Si verò voluerit ſubſtituere ſimpliciter, & indeterminatè, quandocũq; deceſſerit & tũc ſi mater non eſt in medio ſemp valeret iure directo; vt d. l. centurio. Si verò mater eſt in medio; tũc aut teſtator eſt vſus verbis directis; & valet iure directo; vt d. l. centurio. Si verò eſt vſus verbis communibus: & tunc valet iure fideicõmiſsi, poſt tempora pubertatis fauo. fauore matris: vt l. precibus. j. de impu. & ali. ſubſti.

1 ☞ *Verba enunciatiua emiſſa principaliter propter ſe, inducunt diſpoſitionẽ: emiſſa propter aliud, non: niſi in teſtamento militis.*

EX his verbis. Verba enũciatiua emiſſa propter aliud in teſtõ militis, inducũt diſpoſitionẽ: ſecꝰ in teſtõ priuati. h. d. Opp. de l. tale pactũ. in prin. ff. de pac. Sol. Ibi verba enũciatiua ſunt emiſſa ad liberãdũ: hic ad obligãdũ hẽredẽ. Vel intelige, vt dicã in ſequẽti contrario. Itẽ opp. de l. ex hac ſcriptura. ff. de do. Sol. Ibi verba † enũciatiua ſunt emiſſa principaliter ꝓpter ſe: ideo diſpoſitionem iuducunt. Hic ſunt emiſſa propter aliud: ideo non inducunt diſpoſitionem, niſi in teſtamento militis. Dic vt plenè dixi.

CErti iuris. Miles facere poteſt teſtamentum ad tempus. hoc dicit.

1 ☞ *Præteritio filij facta ſcienter à milite, habetur pro exhæredatione.*
2 *Miles legando filiæ, & non inſtituendo, videtur exhæredare.*
3 *Auth. ex cauſa, quòd non habeat locum in præteritione facta de filio, quem quis non credebat viuere.*

b SIcut certi. Hæc eſt notabilis lex. Præteritio filij facta à milite, quem ſe habere ſciebat, habeẽ ꝓ exhæredatione: ſecus ſi ignorabat. [b] h. d. cũ l. ſeq. Opp. præteritio filij indiſtinctè rũpit teſtm̃: vt Inſti. de exhære. libe. in prin. ff. de iniuſt. teſt. l. j. Sol. Fallit † in milite prætereũte ſciẽter, vbi præteritio ꝓ exhæredatione habeẽ. Opp. ad l. ſi cũ vel in vtero. de l. pe. j. de fideic. Sol. eodẽ modo, ſpeciale eſt in milite, vt legãdo filiæ, & nõ inſtituendo, videaẽ exhæredare: alias videreẽ præterire: vt ibi videbitis. † Vltimò iſtæ duæ leges faciũt ad opinionẽ, q̃ teneo in auẽ. ex cã. j. de libe. præte. q̃ illa auẽ. non habet locum, quando facta eſt præteritio de filio, quem quis non credebat viuere. ibi dicam.

1 ☞ *Annualeat inſtitutio facta de pauperibus eligendis, per Priorem alicuius fraternitatis.*

c d CAptatorias. [c] Captatoria inſtitutio nõ valet [d] etiã in teſtõ militis. h. d. Vide gl. Opp. de l. ille autẽ. ff. de hære. inſti. Sol. Ibi verba fuerũt collata in præteritũ: hic in futurũ. Opp. de l. ſi quis Semproniũ. ff. de hære. inſti. & de cõdi. & demõ. l. nõnunq̃. Sol. Ibi non cõferẽ in volũtatẽ alteriꝰ expreſſam, ſed in velatã. Iſta lex inducit ad quæſtionẽ. Aliquis † fecit teſtm̃, & inſtituit pauperes Chriſti, eligẽdos per Priorẽ talis fraternitatis: an valeat teſtamẽtum. Et hic videẽ caſus q̃ non, quaſi ſit inſtitutio captatoria. Cõtrariũ determinat Dy. in l. captatoriæ. ff. de lega. j. Et hoc refert Cy. qa hic loquit qñ ſubſtãtia inſtitutionis conferẽ in voluntatẽ alteriꝰ: ibi verò cõfertur in arbitrio alteriꝰ ſola electio perſonæ. Iſtud probatur de fideicommiſ. lib. l. fideicõmiſſaria. la iñ. in fi. & l. vtrum. §. j. de rebus dubijs.

e IN teſtamento. [e] In teſtamento militis ceſſat Falcidia; ſed poteſt fieri diminutio propter facultatum defectum. hoc dicit.

1 ☞ *Iudex condemnans notarium de falſo, poteſt ſibi reſeruare ius conficiendi inſtrumentum.*

IT militibus. Militi dãnato põt reſeruari teſtamẽti factio, in caſtrẽſib⁹: & ei ab inteſtato ſuccedit fiſcus. h. d. Opp. de l. ſi quis in principio teſtamẽti. §. j. ff. de leg. iñ. Sol. Hæc intelligitur ſecundũ illam: quia poteſt facere teſtamẽtum, ſi ſibi eſt reſeruatum. Et hoc facit † ad quæſtionẽ, an iudex in ſententia quando condemnat notarium de falſo, poterit ſibi reſeruare [f] ius conficiendi inſtrumẽta: & certè poſſet cauſa cognita [g] vt l. diuus. ff. de iniurijs.

SI à fratre. Ex teſtamento militis. licet non ſolenni, licitè capitur hæreditas. hoc dicit.

1 ☞ *Teſtes in teſtamento militis, quando debeant eſſe rogati.*
2 *Miles ſi teſtatur, domi teſtatur ſecundum ius commune.*
3 *Statutum quod in maleficijs remittatur omnis ſolennitas iuris ciuilis, quomodo intelligatur.*

Miles

a ¶ Milites. Adde ꝙ Pau.de Ca.dicit Speculato.allegare hunc tex.i tit. de instr.cau. & fide.ibi:in clypeo, ꝙ literæ ꝙ reperiunt sculptæ i istis lapidibus marmoreis, prosbāt cōfinia.ꝙ ipse dicit singulare. Tu dic hoc verū, cū tēporis lōginquitate, vt est gl.i c.cū cām.de proba.& in c.ad audientiā.el ij.de p̄scri.& in c.cum olim.de censi. xxiiij.qō.ij. c.sanè. Et ita tenet Bald.consil. ccccxlix.j.volu.

b ¶ Rogati. Adde ꝙ p̄ hoc tenuit Ro.cōs. cccvj.ꝙ in testō ad pias cās testes debēt esse rogati:qa eodem mō in testō militis, p̄ter quā in conflictu belli. Allegat Lapū ita tenere alleg.xxx. qui Lapus dicit esse text.i c.relatū. el ij.de testa.ibi conuocatis.

P. PAV. P.

c ¶ Negdam. Vide dos Frāc.i cōs.xij.i princ.

P. PAV. P.

d ¶ Licet. An aūt possit esse notarius vel miles, vide Bar.in l.j.C. de muneri.& honor. nō cōtinuan. li.x. Et an possit esse rex, miles, vel Imperator, vide addit.Alexan.in l. etiā.C.de muner.patri.lib.x.Item an princeps possit cū pupillo dispensare, vt possit testari, vide Ias.in l.rescripta.in ij.colū. C.de precib. Imperato.offeren. An autem possit dispensare vt possit contrahere, vide Areti.in l.mora.in princip. in ij. colum. de acquir.hæred.

d ¶ Licet. Adde ꝙ allegatur hæc lex per Io. and.in titu. de tutore.ꝙ si pupillus est Rex, nedum tpe pupillari regnum debet gubernari per tutores:sed etiam post pupillarē ætatē per curatores. De quo pulchrè per Oldra.à quo Io.And. habuit consilio lij.incipien.quæstio talis, an tutela Regis.

e ¶ In l.quanquā. vide Lu. Ro.consil. ccxix. vteum non habens bona possit testari. Andr.Barba.

f ¶ Quod cōe est meū. Adde ꝙ Bald .dicit ꝙ si statutū puniat i duplo plus vulneranti aliquē i domo sua & aliquis vulneraverit aliquē, qui habebat domū cōem cū alio,ꝙ habebit locū pœna statuti, qa debet intelligi in domo sua : id est,suæ habitationis. Si aūt domus fuisset cōis inter vulneratū, & vulnerantē, nō haberet locū statutum ratione æqualitatis. l.sed &

MIlites.[a] Milites in expeditione degentes,possunt facere testamenta quomodo voluerint, nulla iuris solennitate seruata.h.d. Oppo. & videt ꝙ saltem duo testes requirunt: vt 1 l.Luci°.ff.e.Sol.Fateor ꝙ †duo testes requiruntur,qui ꝓbent istā volūtatē, non tñ reqrītur,ꝙ fuerint rogati,& hoc qñ testm̄ est factum in limine prælij: vt hic videtis. Sí vero testm̄ fieret in militia nō tāta necessitate rei coarctante, requirunt duo testes b rogati:[b] vt l.diuus.ff.eo.Sí vero fieret domí,reqreret †obseruātia iuris cōmunis: vt 2 Instit.eo.§.j.& ſ.eo.l.ex his.† Dicit statutum in multis ciuitatibus, ꝙ in maleficijs non ob.si fuerit omissa solēnitas iuris ciuilis:qd importent ista verba? Certe ꝙ oīs sit omissa solēnitas iuris ciuilis, & remaneat in iure gentium,secundum illud, ꝙ in ore duorum vel triū stat omne verbū, vt dicit in Euang.Dominus. Hoc probatur hic. Vides ꝙ in testamento militis remittitur oīs solennitas iuris,tamen per duos testes debet probari.Dixi plenius,in l.j.ff.eo. 3

SCriniarios. Adscripti i matricula militū, si non sunt milites,non gaudēt priuilegio militari.h.d.Oppo.ff.e.l.fin. & de bon.pos.ex test.mili.l.j.Sol.Ibi habet priuilegiū testādi in expeditione tm̄, hoc est in ipso actu bellandi.alias non,vt hic. Vltimò nota ꝙ adscriptus i matricula militū non gaudet priuilegio militari, nisi exerceat artem.De hoc habuistis ſ.de sacrosanctis eccle.l.qui sub prætextu.

c NEquidam.[c] Miles non militans,non gaudet priuilegio militari.h.d.Facit ꝙ habuistis ſ.e.l.j.ff.de testa.mili.l.vltima.

d LIcet.[d] Pupillus,licet sit tribunus militū, non potest facere testamentum.h.d.

Qui testamenta facere possint, vel non. *Rubrica.*

LEX I.

e QVanquā.[e] †Qui habet bona cōmunia cū alio,nō ꝓhibetur facere testamentū.h.d. Opp. monachus habet bona in cōmuni,tamen nō testatur: vt in aut.ingressi.ſ.de sacrosan.eccle.Respon. Monachus habet bona in cōmuni, quæ cōmunio est omnib⁹ vt vniuersis:hic verò est cōio pluribus vt singulis.† Vltimo no.ex hac lege quod cōe [f] est,meum est,quantum ad dispositionem partis meæ. Dixi plene in l. serui electione.§.j.ff.de leg.j. 2 f

LEX II.

SIis qui. Ex eo ꝙ quis se interfecit, testamentum nō irritatur,si hoc metu futuræ pœnę non facit.h.d.In ista materia gloss.tua distinguit:& de bonis eorum,qui mor. sibi consci.l.j.& vide gloss.tuam.

g SEnium.[g] Aetas,vel corporis infirmitas,quæ mentem non alienat,testamenti factionem non impedit.h.d.Oppo.ad fin.& videtur ꝙ filiusfa.potest condere vltimā voluntatē:vt ſ.de do.cā mor.l.tā his.§.j.Sol.† bene pōt cā mortis donare,non aūt testari vel codicillari.Rō propria est,quia donatio cā mortis magis accedit cōtractui, quā vltimæ voluntati.& no.in l.ij.circa princ. de do.p̄le.Sed q̄ est ratio ꝙ non pōt testa- h ri?[h] Dicit gl.quia testamenti factio est publici iuris:donatio est iuris priuati. Ista rō videtur magis in cōtrariū.Nā in his q̄ publici iuris sunt,non curat patria potestas: g vt l.nā qd.in prin.ff.ad Tre.Sol.dicūt doc. in his quæ publici iuris sunt,in quibus representat duplex p̄sona, nō curatur patria potestas,vt in cōtrario:vtputa,filius potest esse iudex,potest esse tutor:quia duplicem p̄sonā representat vnā vt priuatus : aliā vt iudex:vnā vt Titius:aliam vt tutor.Sed in factione testamenti non representatur nisi vna p̄sona:iō patria potestas curat. Addit gl.aliā rōnē:qa vltima voluntas nō pōt ꝓcedere ex alieno arbitrio : vt l.captatorias ſ.titu.j.sed contractus sic:vt l.fin.ſ.de contrah.empt.sed donatio causa mortis accedit contractui.vt ſ.dixi.ergo &c.

IFrater. Minor xiiij. annis non potest testari;sed h cus si sit maior.hoc dicit.

VNuchis. Eunuchus potest condere vltimam voluntatem.h.d. Quæ est rō dubitādi in hac lege.vide gl.Rō dubitandi est, dicūt doc.qa eunuchus nō vī homo perfectus:iō videbatur ꝙ testm̄ facere non posset.Hæc rō dubitādi nō placet mihi:qa imperfectio corpis nō impedit testamenti factionē:vt l.q manus.ff.e.Et iō rō dubitandi videtur mihi ꝙ sit ista,vt ſ.proxi. ostendi,ꝙ ætas est illa,q̄ est impedimētū ad testādum:nec curatur vtrū sit impotēs vel non. Hic colligitur aliud dubium de eunucho, & fit dubium qñ impeditur propter inhabilitatem generandi.

IQuis. Testamentum, in quo Imperator instituitur, potest mutari.h.d.licet secus fecerit commune Perusinum.

VMhære. In testamento, cùm Princeps, vel Augusta instituitur,ius commune seruatur.h.d.Vel melius Princeps† & Au- 1 gusta in testamentis ius conseruant actiuè & passiuè.h.d. Oppo.ff.de lega.ij.l.quod princ.& l.si Augustæ.Glos.dicit ꝙ hoc est verum,quo ad solennitatem testandi. Tu dic,vt ibi nota.

i AC consultissima.[i]

k Cæci possunt vltimā voluntatem condere, obseruatis solennitatibus [k] hac lege expressis.h.d.Rogo ꝙ tu teneas menti istā legem,quia poteris habere multū de honore ex ea:quia sæpe homines exceçantur propter infirmitatē,vel alia accidētia, & faciūt testm̄ de iure cōi,& illud testamētū nō valet:& iō no.& tene menti. † Opp. 1 ꝙ istud videt testamentū in scriptis:quia signatur à testibus:vt l.hac consultissima.in prin.j.ti.j.Sol.bene habet similitudinē cū testō in scriptis,ex eo ꝙ signatur : sed est nuncupatiuum ideo,quia testes sciunt ea,

milites. §. quandoq; aūt.ff.de excusatione tutorū.Hoc idem tenet Flor.de Bon.in l. Sabinus . ff.cōi diui. Alberi . de Rosa . in tracta.statu.in j. parte quæstio . clxxxij. & Pau.de Cast.consilio ccclj.& vide Felin.qui hoc reassumpsit in dist.j.c.ius naturale.

g ¶ Senium. Adde an filiusfamilias possit testari ad pias cās, plene ꝓ Pau.de Cast. consi.ccj.Et an filius cōsentiēte patre possit donare alteri filio & sic fratri,vide Ol. consil.xxvj.Et an filius donans rē patris consentientis vxori suæ,causa mortis, q̄ pater promittit per stipulationem post mortem filij tradere vxori:an mortuo filio pater pœnitentia ductus possit reuocare,vide Pet.de Ancha.consi.lxxvj.

P. PAV. P.

¶ Testari. Ad faciendū ꝙ filiusfa . possit testari, vide Cepolā cautela cxxxiiij.est in charta xiiij. Et de materia an Galli & Britanni filijfamilias possint testari de aduentitijs,vide Bal. in c.j.§.si duo fratres. de duob. frat . de benefi.inuest.Ias.in l.filij.e.in pe.co . & in discursu istius legis alia ponit in materia ista.& alia ēt in ista lege per eū vide. An aūt possit filiusfamilias testari ad pias cās de bonis aduenti tijs patre cōsentiente vide latissime Barba.in q.sua añ rubri. extra,de testa.in vij. charta & se.& ibi ēt in xxxix.colū . & se. ponit qd de Gallis & Britannis filijsfa. an possint testari , & quid de filijs Iudæorum & multis alijs: postea in xl.co. & se. ponit quid de bonis aduētitijs,in q̄bus patri non q̄ritur vsus fructus , an possit filiusfa.testari de vsufructu patris patre ꝓ mittente.

P. PAV. P.

i ¶ Hac consultissima. Ista forma etiā seruāda est i testamēto inter liberos . Vide Cō.cōs.cxij.& in l.hac cōsultissima. §. ex imperfecto.j.titu. j.vbi scripsi.

k ¶ Obseruatis solennitatibus. Adde an hæc solēnitas debeat obseruari , q̄n cæcus testatur inter liberos. Bald.Ange. Salic. & Pau.de Ca.dicunt ꝙ nō:sed secūdū dispositionē §. ex ipfecto. qa q̄n sunt duæ leges diuersæ , quarū vna est in vno speciali,

in alio generalis, alʒtera ecõuerſo, q̃ illa debet attẽdi quæ magis viget ratione publicæ vtilitatis. Ita a voluit Bar.in extraua.ad reprimendũ.in ver.nõ obſtante.prope fin.An autẽ idẽ ſit ad pias cauſas. Ange.dicit idẽ ſi faceret legata pijs venerabiʒlibus locis,non autẽ perſonis priuatis: quia ꝓpter egeſtatẽ ſolẽt mulkotiesad delicta declinare.Alexã. vero diʒcit ſe putare indiſtinʒcte,q̃ poſſit iure cõi teſtari ad pias cãs p̃ c.relatũ & c.cũ eſſes de teſta.latius hic per eã formã ſiue practiʒcã teſtamẽti cæci: vide p̃ Specu.in titu.de inſtru. edi.§.j. verſic. id autẽ.donare etiam põt cã mortis,abſq̃ hac ſolennitate:vt eſt concluſum in conſiʒliis Bald.iiij.vol.cccʒlxxx.& ſequen.

a ❧ P. P A V. P. ¶ Inſtitu.de leg. vide Cepolam cautela ſua ciij.

b ¶ Loco teſtis. Adde quod in ſimili conſuʒluit Per.de an.conſil. clxxvij. & cccxxxʒiij.& in terminis, de quibus hic Baldus conſilio cccxlv. iij. volumi. per Alexan. conſil. cliij. ſecundo lib.

c ❧ P O M A T E S. ¶ Furioſum.ad iſtam L.vide Bart. conſi.lix. col.ij.vol.j.& Alexã, cxlj.vol.j.& Ancha. qualiter ꝓbet denunciatio,& ſimilia, & cui incumbat onus probandi,vide Socĩ, conſi.ſuo xlij.

d ❧ P. P A V. P. ¶ Furioſum, De materia huius legis, & qualiter probetur furor, vide in repertoʒrio,in verbo furor.latiſſime Alexand.conſilio.cxlj.& conſi.ccʒxxvij.& ſeq. & cõſi. liij.vbi ponit differẽtiã, quæ eſt inter furioſum & mente captum,vide Aret.in l.j.§.ſi.in vl.col.de ver. ob.Alexã.in l.ſi cum deeſt. §. ſi maritus. ſol.matri.Itẽ q̃ actus factus à furioſo, licet probetur ipſum habuiſſe dilucida interualla,non valeat, niſi probetur quòd tpe actus eſſet in diluciʒdo intervallo.vide late Iaſ.in l.patre furioſo.in ij.ff.de qs q̃ ſunt ſui vel alie.ju. Quid autẽ ſi qs aſſerat vt quotidie fit, ipſum eſſe ſanæ mentis.& talia verba an aliquam fidẽ faciant, & quid econtra ſi aſſereret ipm eſſe in ſanæ mentis, vide Iaſo. in l.ſeptimum.in j.& ij.colum.ſ.eo. Alia multa in materia furioſi vide p̃ Ia.hic.Itẽ de furioſo. Phrenetico & ebrio q̃ non poſſunt teſtari etiã ad pias cauſas,& qualiter probetur furor,vide Barba.in c.fi.de ſucceſ. ab.inte.col.ix.& alia in xij. colum.& ſe.

quæ in teſtõ ſunt,& ipſis teſtibus nũcupatur.Opp.j.ti.j.l.in teſtamẽtis.Sol. ſpeciale eſt in teſtõ cæci.vt debeat fieri teſtibus ita productis. Vlterius opp.Inſti.de le.[a] §.añ hæredis.Solu.ſpãle eſt in teſtõ cæci,vt ante omnia debeat hæres ſcribi. Quæro hic de duabus qõnibus.primò dr̃ hic: q̃ debet exprimi nomẽ hr̃dis cũ alijs indicijs. Quæro †qd ſi ſit nomẽ ita ſingulare,q̃ non reperiatur alibi, vt Gallopreſſus.qui ſecundũ Cyn.hic fuit bidellus Azo.certe tunc non eſt neceſſe,q̃ alia noĩa ponant̃: quia illud nomen ſufficit.Quæro dr̃ hic q̃ notarius habetur loco teſtis[b],qa dñt eſſe ſeptem teſtes,& notari[9],& ſi nõ põt notarius haberi,adhibeatur octauus teſtis loco eius.

†Quæro,an hoc ſit verum in quolibet inſtrumẽto?Gl.tangit hic,& vr̃ q̃ ſic p̃ hanc l.& per l.domitius Labeo.ff.de teſt.Finaliter glo.ponit quandam opi.Bulg. gloſſatoris antiqui,q̃ fuit piſanus,& dicit veritatẽ,& ſic diſtinguit:Qñcq̃ producitur ſcriptura,vt per ipſam ſcripturã ꝓbet̃, tanquã p̃ inſtrumẽtũ publicũ,& tũc notarius non habetur in numero teſtium.Satis em̃ eſt q̃ ipſe faciat ſcripturam eſſe publicam, vt in auth.de inſtru.cau.& fide.§.oportet. Qñcq̃ producitur ſcriptura non vt probet,ſed vt probetur ſcriptura per teſtes,tunc notari[9] poterit examinari vnà cum alijs teſtibus. Ita loquitur hic. Vltimò nota ſi.huius legis pro arengis,quia poteris allegare iſtũ tex.in conſi.ſicut iacet &c.

c VRioſum. [c] Furor impedit teſtamentum inchoari,& inchoatum perfici,& valet teſtamentũ[d] factũ tpe quo qs habet dilucida interualla.Nota,nihil videtur [e] feciſſe qui partem indiuidui fecit.

f DIcretis. [f] Surdus,& mutus naturaliter non teſtatur[g] ſecus ſi accidentaliter,& ſcribere ſciant:ſurdus tamen teſtatur, & mutus,ſi ſcribere ſcit,h.d.

h NEmo. [h] Filiusfami.in aduenti non poteſt teſtari.h.d.Nota qd̃ dixi in ſummario. Facit quod no.ff.de teſta.l. qui in poteſtate. & ad Treb.l.j.§.in filij.

OMnes. Filiusfa. poteſt teſtari in caſtrenſi:vel quaſi caſtrenſi:nec tale teſtamentum quẽrelatur.hoc dicit.

De teſtamentis[i]*, & quemadmodum teſtamenta ordinentur, Rubrica.*

☞ *Conditio teſtis inſpicitur quando examinatur.*

Teſtamentum in ſcriptis conditum,& manu publici notarij ſcriptum,facit fidem abſque alia publicatione.

Teſtamentum nuncupatiuum,an poſſit reprobari per ſcripturam remißiuè.

Practica proponendi exceptionem contra teſtem:iudicem uel ſententiam.

Dubitatio uicinię,an quis ſit ſeruus,uel liber,an ſufficiat ad habilitandum teſtem.

Forma articulandi contra ponentem quem liberum,uel bone conditionis & famę.

Excipiens contra teſtem,quòd ſit infamis, debet addere cauſam quare ſit infamis.

LEX I.

TEſtes. Iſta lex,iudicio meo eſt multũ no.Et breuiter hoc intendit. Cõis error facit ius.ad hoc allegaẽ. vel aliter:debet inſpici conditio teſtis putatiua eo tempore, quo adhibetur teſtimonium non poſt.h.d.Opp.j.eod.l.hac conſultiſſima[k].in princip.Sol.fateor q̃ teſtes debent eſſe liberi verè, vel putatiuè. Oppo.& nunc intro glo.magnam†.Conditio teſtis debet inſpici tunc,cùm examinatur. vnde licet tpe teſtamẽti iſte haberetur vt liber nunc verè ſcitur q̃ eſt ſeruus:ergo non põt examinari:vt l.qm̃ liberi.ſ. de teſt. Huius timore eſt facta gloſſ.magna hic poſita.& fatetur gloſſ.contrarium,q̃ iſte examinari non poterit. Et ſi dicis, qũo procedit hæc lex vt teſtamentũ habeat aliquẽ effectum? Glo.legit duobus modis principaliter. Et prius ſubdiuiditur in duas. Primo:quod loquatur in teſtamento nuncupatiuo redacto in ſcripturam per tabellionẽ,quod probatur per ipſum inſtrumentũ,abſq̃ aliqua teſtis examinatione. Vnde probatur etiã q̃ ſi teſtes erant mortui,infames, vel ſimiles,& ſic non erat neceſſe,quod iſte ſeruus examinetur:quia examinari non poteſt. Secundo modo legitur,de teſtamento nũcupatiuo,non redacto in ſcripturam,tamẽ confeſſato per aduerſarium. Dicebat em̃, fateor inſtrumentum ſic eſſe conditum:tamen dico talem teſtem fuiſſe ſeruum.Certe etiam tunc valebit,quia non eſt neceſſe quòd teſtes examinentur.Tertio modo legitur in teſtamento in ſcriptis. Iſta lectu. tertia non videtur vera:quia teſtamentum in ſcriptis non probat donec veniant teſtes coram iudice,& ſua ſigilla, & ſuas recognoſcant ſubſcriptiones,vt l.ſed ſi quis ex ſignatoribus.ff.quemadmod.teſta.ape. Facit.j.l.proxi.& quod ibi dicam vobis.ni ſi diceremus† teſtamentum in ſcriptis conditum,& manu publici notarij ſcriptum: tunc faceret fidem abſq̃ alia publicatione vt no.dicit gl.in l.ij.ff.quemad. teſta.aper. poſt prin.& vide gl.tuã†.An aũt nuncupatiuum teſtamentum poſsit de iure probari per ſcripturam.dicemus in l.fin.de fideico.Alij legunt iſtam legem aliter,& dicunt,q̃ iſte talis teſtis poterit etiam hodie examinari:ponendo hic caſum,q̃ tempore iſto quo producebatur, adhuc habebatur, loco liberi,& eius ſeruitus non erat detecta. Vel aliter poſſumus legere ſecundum Azo.vt ipſe refert Inſtit.de te.or.circa fin. Summa huius ti. q̃ etiam ſi eius ſeruitus eſt detecta, poterit examinari per hanc legem.Nam non ob.ff. ad Carb.l.iij. §.duæ cauſæ.quia debes ſcire q̃ quandoq̃ conditio alicuius mutatur ſua culpa,vt quia efficitur infamis ꝓpter delictum,& tunc non poterit examinari. Aut mutatur non ſua culpa:vt in caſu huius legis, detegitur ſeruitus ſua abſq̃ aliquo ſuo facto: tunc iſto non obſtante examinari poterit etiam hodie, tunc enim videtur examinatus, cùm fuerit adhibitus teſtis. Et in hoc videtur velle ſtare Dyn.& Iaco.de Areti.in l.ad teſtium.§.primo.ff.eodem.& ibi dixi vobis.

d e f g h i

k ❧ P. P A V. P. ¶ Hac conſultiſsima. De hoc qualiter procedat,vide Alex.cõſ. xxxiij.col.pe.ver. præterea non ſufficit vo.j. Vide etiam Bal.in c.j.an remouendi debeant teſtes,qui pares eſſe deſierunt.

icẽ de modis probandi aliquem mẽte captũ,vide Deciũ cõſi.lxxxvj.col.vj.

❧ P O M A T E S. ¶ Et valet teſtamentũ.Limita vt p̃ Ro. in repe.authẽ. ſimiliter.an xvij. ſpecialiter cauſæ inter vltimas voluntates.j. ad l.Fal.

❧ P O M A T E S. ¶ Not.nihil videtur. Quod furor ſuperueniens non impedit teſtũ prius factum valere:facit in ſimili l. certi condicto.§.qñ. in fin.ff.ſi cer.per. vbi prodigus poteſt conuenire ex contractu prius celebrato cum eo an̄ bonorũ interdictionem.

¶ Diſcretis. Adde Ange.conſi.cclvij.& ibi an teſtũ ſecundũ factum à muto,reuocet primũ factũ in ſana mente. notaẽ hic etiã q̃ q̃ non põt teſtari,non põt codicillari.q̃ inferunt doct. ad q.vſurarij,q̃ non poteſt teſtari præter formã c.quanquã. de vſu.in vj. An poſsit donare cã mortis.dico breuiter q̃ Bald. cõſuluit q̃ ſic.& ita refert conſuluiſſe noſtrũ collegiũ Mediolanẽ.eius cõſil.lxvj.j. volumi.

❧ P O M A T E S. ¶ Non teſtantur.Vide ad iſtã l.per Felin. adquid in c.in præſentia.colũ.xx.in ver. quarto quærit.de ꝓba.An autẽ tales ꝓhibeantur donare:& ſic contrahere, vide Alex.conſi.xij.colũ.j. volumi.j.

❧ P O M A T E S. ¶ Nemo.vide plenißimè Felin.ibi.in re. authẽ.ſimiliter.in iij. col.xiij.ſpeciali inter pã cãm,& vltimam volũtatẽ. C.ad l.fal.

❧ P O M A T E S. ¶ De teſtamẽtis ruricã iſtã materiã teſtamẽtorũ vide pulchrã qõnẽ tactã p̃ Ange. cõſi.cccij. als cccvj. incipit.teſtator ſua propria manu ſcripſit etiam teſtũ in aliquibus folijs:poſtea apparet ea folia dediſſe cuidã notario, qui in fine appoſuit annos dñi,indictionẽ & q̃s bus præſentibus, & locũ & diẽ,in quibus notarius poſtea mortuus nec apparet aſſeruiſſe in breuiarijs ſuis hoc teſtũ: an poſsit ſuſtineri. Itẽ de Chriſtiano faciẽte teſtũ apud Sulʒtanũ vel alias gentes exteras, quã ſolennitatẽ debeat ſeruare, vide Iaſ.in L.ius autẽ ciuile.in vlt.col.ff.de iuſt.& iu.

a Quæro, qd de infami, excõicato [a] vel simili? Rñ. idem, ꝙ de
bet inspici cuius cõditionis tũc reputabatur. per hanc legẽ. &
b no. ff. eo. l. j. aliàs l. cũ lege. in fi. Vlti. no. [b] mirabilẽ legẽ ad pra=
4 ctícã. † Hic habetis formam proponẽdi exceptionẽ cõtra teltẽ,
c vel iudicem, vel cõtra sententiã, vel dictũ testis. Nõ enim [c] suf=
ficeret si excíperes: dico ꝙ talis iudex erat excõicatus tunc, qñ
tulit sententiã, vel erat infamis, vel excõicatus: vel testis, cũ tu
lit testimoniũ, erat infamis vel excõicatus. Sed debes scire ꝙ
tunc tẽporis sic habebatur, & sic reputabaꝫ. Hic est casus hic.
Et eodẽ modo debes facere positionẽ. Nã si positio contineret
tm̃ veritatem, esset impertinẽs. hic est casus. Hic vide literã, &
plenè inspicias. & dixi tibi in l. si arbiter. j. de senten. Itẽ aduer=
te, ꝙ sufficit probari, ꝙ eo tpe, quo fuit adhibitus, sic habebaꝫ
& reputabaꝫ: nec regritur ꝙ ꝓbet de tpe anteriori. vel priori
de necessitate: sufficit tantùm ꝙ illo tpe probetur, & de illo tẽ
pore est necesse probare. Vide text. ibi, eo tempore. Item quia
vides quòd text. requirit, quod in positione ponatur de opí=
nione, quo tẽpore requiratur. Item dicit tex. à ꝗbus debeat re=
d putari. s. ab omnibus [d]. & vide tex. ibi oĩum cõsensu, &c. Quẽ
intelligas ab oĩbus, quí verisimiliter dñt scire: vtputa àvicinis,
& notis suis. Nã nõ regritur ꝙ tota ciuitas sic crederet: vt l. cũ
quidam. §. qd dr̃. & ibi no. in simili. ff. de acqui. hære. Modò ha=
bes articulũ formatum ab Imperatore melius, quã à Specula=
tore, ꝙ debes dícere, ꝙ sic habebatur, & reputabatur eo tẽpore
ab oĩbus sciẽtibus. & cognoscentibus eum. Quæro vtrum sit
necessarium, ꝙ aliqs sit in quasi possessione libertatis? Hoc dí=
co ꝓ tãto quia põt reputari, & haberi, vt liber, & tñ possidetur
ab alio: vt si est seruus fugitiuus: vt l. j. §. per seruũ qui in fuga.
& l. inj. §. si seruus. de acquí. possess. & l. Barba. ff. de offi. ꝓto. Et
hæc lex vr̃ tollere istud dubiũ: qa non requiritur quasi posses=
5 sio libertatis: sed ꝙ sic habeatur ab oĩbus. † Quæro, quid si ho=
mines de contrata de hoc dubitabant, vtrum esset seruus, vel lí
ber, cũ nõ habebãt eũ ꝓ seruo, neq; pro liberto? Rñdeo: nõ suf=
ficeret ad habilitãdũ eũ ad testimoniũ. Et hic est casus in fi. ibi:
nec quisquã eis vsq; adhuc status qõnem mouerit: quasi dicat,
si status eorũ iam esset reuocatus in dubiũ, nõ esset idoneus te=
6 stis. Et ideo habes † practicã solẽnẽ, qñ ex vna parte fit positio,
ꝙ talis habebaꝫ & reputabatur ab oĩbus cognoscentibus eum
vt liber, vel homo bonæ opinionis, & famæ. Tu ex aduerso po
tes facere articulum cõtrariũ duobus modis. Vno modo dire=
ctè, quòd ipse habebatur & reputabaꝫ seruus, vel homo malæ
conditionis, & famæ. Vel potes dícere ꝙ de hoc erat dubium
inter hoĩes cognoscentes eũ, an esset seruus vel nõ: illud enim
e sufficeret, vt hic videtis. Ad vnũ [e] tamẽ aduerte [f], quia dixi ti=
f xi tibi de † infame ꝙ nõ esset bona exceptio: dico ꝙ talis testis
7 est infamis vel hr̃, & reputaꝫ infamis ab oĩbus cognoscentíb⁹
eum nisi addaꝫ causa quare: qa in istis exceptiõibus, q̃ cõtinẽt
crimẽ, debet crimẽ exprimi: vt extra de testib⁹. c. pñsentiũ li. vj.

1 ☞ *Qualiter fiat publicatio testamẽti: & an sit necesse ꝙ originale oĩdatur. & n. 2*

L E X II.

g PVblicati. [g] Testamento publico adhibeꝫ fides, li
cet originale sit perditum. h. d. Quæro
1 † qualiter fit ista publicatio. Vos debetis scire ꝙ qñq;
testamentum aperitur, qñ. ꝙ publicatur, qñ aperitur, sit secun=
dum solẽnitatẽ positã in l. ij. quemad. test. aper. qñ verò publi=
catur, debent citari oẽs testes, & pars cuius interest: & eorũ dicta
debet facere redigí iudex in publica documenta, & tunc faciet
fidẽ perpetuã. Ita loquiť hic, & ff. e. l. sed si quis ex signatorib⁹.
2 Quæro, vtrum † sit necesse ꝙ originale ostendatur. Hic vide=
tur casus quòd sic, nisi probatur quòd sit amissum & vide tex.
ibi, in casu qui probatur intercidit &c. Breuiter si fuit publí=
catum parte citata: facit fidem perpetuã: nec est necesse quòd
ostendatur originale. arg. j. de re iudí. l. fi. in fi. nisi quis díceret
ꝙ vellet redarguere de falso: tunc eĩ debet ꝓduci, vel probari
ꝙ sit perditũ, saltẽ ꝓ iuramentũ: vt l. fi. §. de fide instrumentorũ.

L E X III.

X imperfecto. Notabilitas instituti non fa=
cit, vt ex testamento inutili ca
piatur hæreditas. h. d.

h SI in nomine. [h] Error in proprio noíe institu=
tionẽ non vitiat. hoc dicit ibi: ꝓ=
prio nomine. s. alterius non loquentis: quia tũc vitiat.

a ✍ POMATES. ¶ Excommunicato. Vide Feli. in c. veniens. el. j. in ver. in glo. fi. ibi, aliis. & seq. de test. & in c. ij. testimonium. colum. v. in fin. & viij. seq. eo. titu. Barto. consi. xxix. col. xviij in fi. & seq. volu. j.

b ¶ Vltimo no. Sed contrarium tenet hic Fran. de Ramp. & Ioan. de Imo. in l. ad te
stium. §. j. ff. eod. Bald. hic. & Lud. idem tenent hic Rap. & in d. l. ij. And. Bart. Ad=
de tu bart. sentire hic expresse ꝙ infamis occultus admittitur quo ad actus iudi=
ciales. Ita etiam Bal. hic: & in l. j. C. de sũ=
tri. & fide catho. & Are. in c. cum non ab
hoíe. colũ. xj. in fin. de
iud. Et adde ad Bar.
hic q̃ no. in l. iij. ff. ad
l. iul. repe. Et adde ꝙ
ignorantia est iusta
cã faciẽdi inhabilem
habilem, etiã in offi=
cijs priuatis vtilita=
te. Ita Areti. in c. post
cessionẽ. colũ. vj. de
ꝓba. post Bart. hic
quẽ vide ponẽtẽ exẽ=
plum in teste.

c ¶ Non enim sufficeret. adde ꝙ cõtrariũ tenet bal. ꝙ sufficiat opponere specifice exceptionẽ ꝙ erat ín=
famis ex tali causa, absq; eo ꝙ dicaꝫ, re=
putabaꝫ: per text. in c. præsentiũ. §. testes de testi. in vj. idem te=
net Ful. Ro. & Pau. de ca. Adde ꝙ cõtra Bar. hic videť etiam tenere Ioã. and. Anto. de Butr. & Abb. in c. ti. extra. de instit dũ referunt quæstionem Albe. de Mantua.

d ¶ Ab oĩbus. Adde an sufficiat ꝙ probe=
tur à maiori parte te=
stis reputatus liberé Specu. in titu. de te=
ste. tenuit ꝙ sic. in d. §. j. ver. quid si tm̃ à maiori parte. argu. l. qd maior. ff. ad mu=
nici. Idem tenet Ang. in l. ad testium. Pro quo facit glo. in l. inj. §. eiusdem. in versi. fa=
ma. dũ glo. dicit, ma=
iorẽ partẽ. ff. de test. Idẽ tenet Ray. hic & Anto. de Butr. in ca. qd ꝓ nouale. de ver. si. Imo. tamẽ contra.

¶ Ad vnum. Et vide Lud. ro. in consi. suo cclxxvj. vbi allega=
uit iste dictum Bart. allegauit ca. pñsentiũ. §. testes. de testi. lib. vj. And. Bar.

e ¶ Non enim sufficeret. adde ꝙ cõtrariũ tenet bal. ꝙ sufficiat opponere specifice exceptionẽ ꝙ erat ín=
famis ex tali causa, absq; eo ꝙ dicaꝫ, re=
putabaꝫ: per text. in c. præsentiũ. §. testes de testi. in vj. idem te=
net Ful. Ro. & Pau. de ca. Adde ꝙ cõtra Bar. hic videť etiam tenere Ioã. and. Anto. de Butr. & Abb. in c. ti. extra. de instit dũ referunt quæstionem Albe. de Mantua.

f ✍ POMATES. ¶ Tamen aduerte. Vide omnino Ias. in l. turpia. alias Titio testatore. in j. & vj. colum. ff. de leg. j. & vide Roma. consil. ccx. incipien. in casu propositæ consultationis. Pau. de Castr. consilio xxvij. facit quod vult Bal. in l. si quis testibus. ad fin. ff. de testi. de opponente exceptionem inimicitiæ, quod de=
bet speciem illius exprimere: alias non releuat. & quod vult Bald. in l. turpia. ff. de leg. j. dum loquitur de diffamatione. Et multa alia possunt cumulari quæ tra=
duntur de exceptione generali, & obscura, per docto. in l. turpia. in princip. & in locis ibi adductis per doct. & Panormi. in c. solitæ. de testi. ſpo. & Anto. de Butr. in c. super hoc de renuncia. & vide non ab re Felin. in ca. fi. col. pe. de excep. & Bar
to. in c. insinuante. colum. iij. de offi. deleg.

g ✍ P. P A V. P. ¶ Publicati. Quæ solennitas requiratur in ista publicatione vel simili, vide Felin. in c. Albericus. in prin. extra, de testi.

h ¶ Si in nomine. Et vide elegans consilium Barto. cxl. incipien. Mar. Barontij. pro ista l. vbi loquitur de errore nominis. And. Bar.

h ✍ P. P A V. P. ¶ Si in nomine. Quid autem in testibus, vide Bald. in rubr. quid sit inuest.

i ¶ Assueratio. Adde an prosit, vel noceat filio assueratio patris vel matris vide plene per Barto. in l. j. §. Iultanus. ff. de lib. agno. & in l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie iur. per Cyn. & Bald. in l. si vicinis. C. de nu. & in c. Michael. de filijs pres=
by. & in capi. per tuas. de proba. & per Barto. in l. non potest. ff. de adopt. per Bar
to. consilio xij. volumi.

k ✍ P. P A V. P. ¶ Præsumptionem. Vide Socilate in l. falsa. in princip. ff. de condition. & demonstratio.

l ¶ Errore. Et vide Ludouicum. Roma. in consilio clxxviij. de errore testatoris. And. Barba.

1 Error † scribentis nõ e
vitiat testamẽtum. h. d.
Opp. ff. de hære. Instí. l. j. §. sinautẽ.

1 ☞ *Assueratio alicuius non facit eum filium, qui non est.*
2 *Relictum filio ut filio, si non est filius non ualet.*
3 *In dubio quis credere præsumitur, quod uoce expreßit.*

NEque professio. Quod relinq=
tur vt filio si filius non reperitur,
1 non valet. h. d. Et sic habes † hic duo. Pri=
í mum ꝙ assueratio [i] alicuius non facit fi=
2 lium eum, qui nõ est filius. Secũdò not. † ꝙ
relinquitur filio vt filio, si nõ est filius, non
valet. Ad primum op. de l. fi. ff. de proba.
Rñ. ibi nõ facit eũ filiũ, sed facit præsum=
k ptionem [k], ꝙ sit filiꝰ, nisi ꝓbetur contrariũ.
Secũdò opp. ad scdm contra. de hæredi. ins=
ti. l. nemo. §. j. Sol. hic loquitur in errante.
c credebat enim eum filium, cùm non esset
vel fratrem, cũ nõ esset. Ibi eĩ̃ loquitur in
3 sciente. In dubio † præsumitur quis crede=
re, quod voce expresit, vt l. Labeo. de su=
pel. leg. & no. in d. l. nemo. §. j. de hæ. instit.

1 ☞ *Verba enunciatiua nõ disponunt in præiudicium eius, qui grauari non potest.*

VErba. Verba enunciatiua non
inducunt dispositionem
eorum, quos testator grauare non
põt. h. d. Habuistis in l. j. s. arbj. tute. Opp.
1 de l. j. j. de fal. cau. adiec. Sol. † Verba enun=
ciatiua inducunt dispositionem in pre=
dicium hæredis, vel alterius, quem qs põt
grauare, vt ibi no. secus in eo, quem graua=
re nõ potest. vt hic. Opp. donatariũ cã mor
tis potest quis grauare: vt d. l. ab eod. j. de
fideicommis. ergo ista verba, in eorum præ
iudicium, operantur. Timore huius hæc
lex legitur duobus modis. Vno modo in
donatione inter viuos: & tunc propriè ꝓ=
cedit summarium quod vobis dedi. Alio
modo in donatione causa mortis, & tũc ta
lia verba non ꝓiudicant veritati, quin do=
natio fuerit facta, sed inducunt dispositio=
nem. Ita dicit glossa.

1 ☞ *Error scribentis, quod non uitiat testamentum.*
2 *Error notarij quomodo probetur.*

1 RRore. [1] Error † scribentis nõ e
vitiat testamẽtum. h. d.
1 Opp. ff. de hære. Instí. l. j. §. sinautẽ.

Secunda Bartoli ſuper Codice.

P. PAV. P.

a ¶ Diceret, Titius. vide ad Barto. in l. j. §. fina. ff. de hæredib. inſtitu.

P. PAV. P.

b ¶ Probabitur. Vide Alexan. conſi. cxl.

c ¶ Per duos teſtes. Adde quod qñ agitur de probando aliqd extrinſecum teſtamenti, ſufficit ꝓbare per duos teſtes, vt hic per Pau. de Caſtr. & clarius per Old. conſi. ccxcvij.

d ¶ Si non ſpeciali. Vide ꝓ hac l. Bart. in cõſi. ccxlviij incip. ſecundum conſuetudinem Venetiarum. Andr. Barba.

d ¶ Si non ſpeciali. Adde qđ inducitur hæc lex ad quæſtionem, an ꝓ ſtatutũ, vel conſuetudinem poſsit induci vt valeat teſtamẽtũ coram duobus teſtibus. & d. Alexan. dicit ꝙ magis cõis opi. eſt ꝙ ſic ꝓ hunc tex. & per l. ɳ. j. quẽ admo. teſt. ape. Bald. tñ hic quẽ ſequitur Pau. de caſtr. dicit, ꝙ nec per ſtatutum nec ꝓ conſuetudinẽ põt fieri, quod in teſtamentis ſufficiat minor numerus quinque teſtium: vt l. fin. j. eo. ibi minus autem nullo modo concedimus: idem videtur voluiſſe Old. conſil. ccxlviij.

P. PAV. P.

e ¶ Teſtes debent. vide Cepo. cautela. ccl.

f ¶ Cortina. Adde nõ ſic in actibus inter viuos: quia non requritur ꝙ videant contrahẽtes, ſi vocem habent eorum notã. Ita hic Pau. de ea. videt intelligere glo. in l. ɳ. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen. Falſit in quibuſdam caſibus no. ꝓ glo. in l. fin. §. finautẽ. de iure delib. in gl. quæ incipit no. arg.

POMATES.

g ¶ Si vnus. Iſte text. allegatur per doct. in l. nemo poteſt. ff. de lega j. pro illa opi. ꝙ numerus ſeptem teſtium ſit ſolennitas ſpecialis, non probatoria: & ibi allegatur per Moder. Mediolanen. in xx. colũ. & vide iſtã l. ſi vnus per Alex. cõſil. cxxxiij. col. viij. volu. iij.

h ¶ Mea ꝓpria manu. Adde ꝙ Bal. limitat verũ qñ illa atteſtatio eſt de corpore inſtrumenti: quia facta añ ſubſcriptionẽ notarij, vel appoſitionẽ ſigni: qa tunc habet diẽ & teſtes: ſecus ſi poſt, vel in margine: quia caret die & teſtibus, & ipſe idẽ notarius potuiſſet facere ex interual

Sol. Dicunt quidam: ſecus eſſet, ſi diceret. ſcilicet hæres eſto, ſed ſolùm diceret, Titius [a]? Tu dic quòd lex contraria loquitur qñ ipſe teſtator omiſit: hic loquitur quãdo omiſit notarius. Et eodem modo põt rñderi ad vltimã legem. ff. de iure codicil. Sed †qualiter probabitur [b] hic error notarij? forte per duos teſtes [c], & l. quoties. in prĩ. & §. j. ff. de hære. inſti. vel fortè ex his quæ præcedunt vel ſequuntur. Circa qđ vide l. nota. & quod ibi no. ff. de leg. ɳ. in l. cum ꝓponebaẽ. & in l. ſi librarius. de regu. iur.

a P. PAV. P.

CAſus. Propter neceſsitatem iuris diſpoſitio ſuſpenditur ad tẽps, non in totum tollitur. h. d.

☞ *Teſtes debent eſſe in conſpectu teſtatoris: & non ſufficeret, ſi cortina eſſet in medio.*

1 *Teſtamentum factum ſecundum formam ſtatuti huius ciuitatis, ualet ubique.*

b INon ſpeciali. [d] Quando fit teſtamẽtum, teſtes debent eſſe in conſpectu teſtatoris, niſi ex priuilegio aliud ſit conceſſum. h. d. †Not. ergo ꝙ teſtes debent [c] eſſe in conſpectu teſtatoris: & ſic nõ ſufficeret ſi eſſet cortina [f] in medio. De hoc videtur text. in l. ɳ. §. idem labeo. de aqua plu. arcen. Ideo debes ſcire † ꝙ hic videtur caſus, ꝙ teſtamẽtum factum in ciuitate iſta, ſecũdum formam ſtatuti huius ciuitatis, tenet vbique. Tene menti. dixi in l. cunctos populos. ſ. de ſum. trini.

c ITeſtamentum. Teſtamentũ valídum propter reſcríptum Principis, non debet reſcindi. hoc dicit.

d ¶ Cortina. Adde nõ ſic in actibus inter viuos: quia non requritur ꝙ videant contrahẽtes, ſi vocem habent eorum notã. Ita hic Pau. de ea. videt intelligere glo. in l. ɳ. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen. Falſit in quibuſdam caſibus no. ꝓ glo. in l. fin. §. finautẽ. de iure delib. in gl. quæ incipit no. arg.

e NOn idcirco. Furtum teſtamenti non irritat teſtm̃. h. d. breuiter iſta lex.

☞ *Raſura uel caſſatio quando attendatur, & reddat teſtamentum ſuſpectum.*

2 *Cancellatio fauore libertatis, & in relictis ad pias cauſas, præſumitur inconſultè facta.*

3 *Practica, quando inſtrumentum eſt interlineatum, uel raſum, ut notarius inſtrumentum conficiens de hoc faciat mentionem.*

f ISI vnus. [g] Defectus ſolennitatis facit teſtamentũ deficere. Raſura verò, vel interlineatio facit vt perueniatur ad veritatis indaginem. h. d. in ſumma. Oppo. licet raſura ſit in vno loco, alia pars teſtamenti ſuſpecta nõ redditur: vt l. ſi ex falſis. ſ. de tranſa. Solũ. intelligas ꝙ hic erat raſura in aliquo loco ſuſpecto circa annos Domini, vel hæredis inſtitutionem. Oppo. de l. fi. j. de edi. diui Adria. tollen. vbi teſtamentum raſum reſpuitur, vel cancellatum. Solut. †Et hic aduerte: quia aut agitur poſſeſſorio: & teſtm̃ raſum & interlineatum reſpuitur, nec peruenit ad veritatis indaginẽ, vt l. cõtra. Aut agitur petitorio: & tunc ſi quidem raſura non eſt in loco ſuſpecto, non curatur: vt ſ. de trãſac. l. ſi ex falſis. Si eſt in loco ſuſpecto, peruenitur ad veritatis inueſtigationem, vtrũ factũ fuerit conſultè, vel non vel volente teſtatore vel non: vt hic.

g †Sed quæro, quid in dubio: apparet cancellatio, ſed non apparet qualiter fuerit facta. Lex videtur dicere ꝙ fauore libertatis in dubio præſumitur inconſultè deletum: alias ſecus: vt l. proxi. §. fin. de his quę in teſtamẽ. delen. Et idẽ eadẽ rõne in relictis ad pias cauſas. Et ita cõſului hoc anno in quodã teſtõ, in quo erant relicta ad pias cauſas: & in parte erat cancellatũ, & in parte non. Propter tollendas autẽ † iſtas dubietates, introduxit cõis practica: vt faciẽtes inſtrumenta, vel teſtamẽtum dicant, & quod ſupra interlineatum eſt in tali loco, & quod raſum eſt in tali loco, vel quod cãcellatum eſt in tali loco, mea propria manũ [h] fecí: vt l. j. de his quæ in teſta. delen. & tene menti hoc.

h ¶ Mea ꝓpria manu. Adde ꝙ Bal. limitat verũ qñ illa atteſtatio eſt de corpore inſtrumenti: quia facta añ ſubſcriptionẽ notarij, vel appoſitionẽ ſigni: qa tunc habet diẽ & teſtes: ſecus ſi poſt, vel in margine: quia caret die & teſtibus, & ipſe idẽ notarius potuiſſet facere ex interual

i ITeſtandi. Nemo poteſt facere ne leges in ſuo teſtamẽto locum habeant. h. d. iſta bona lex. De hoc dic vt in l. nemo poteſt. ff. de leg. j.

i NOn codicillum. [i] Ex ante rioribus probatur vltima volũtas. Vel aliter. Qui hæredem facit, videtur velle teſtarí. h. d.

1 ☞ *Solennitas uerborum in teſtamentis reijcitur.*

2 *Verbum uolo, eſt uerbum directum.*

3 *Teſtamentum poteſt ſcribi in membranis, ſiue in chartis de papyro, ſiue in tabulis.*

k QVoniam. [k] Verborum † ſolennitas in teſtamento reɳcitur. h. d. Præmitte ad euidẽtiam, quis eſt caſus rectus & qs obliquus, vel reflexus, ſeu inflexus, ſecundum grammaticos. Not. ꝙ † verbum volo, eſt verbum directũ, licet Iac. de Areti. dixerit contrarium in l. Scæuola. ff. ad Trebellia. No. vltimò † in quacunque materia ſcríbatur teſtamentum, ſiue in membranis, ſiue in chartis de papyro, ſiue in tabulis nõ eſt curandum: vt l. j. in prin. ff. de ſecun. tab.

k Verborum † ſolennitas in teſtamento reɳcitur. h. d. Præmitte ad euidẽtiam, quis eſt caſus rectus & qs obliquus, vel reflexus, ſeu inflexus, ſecundum grammaticos. Not. ꝙ † verbum volo, eſt verbum directũ, licet Iac. de Areti. dixerit contrarium in l. Scæuola. ff. ad Trebellia. No. vltimò † in quacunque materia ſcríbatur teſtamentum, ſiue in membranis, ſiue in chartis de papyro, ſiue in tabulis nõ eſt curandum: vt l. j. in prin. ff. de ſecun. tab.

1 ☞ *Agnitio unius legati, qualiter intelligatur eſſe facta.*

2 *Agnitio unius legati, an præiudicet in alijs legatis non agnitis.*

l NOn dubium. [l] Dignitas honorati nõ facit inutilẽ diſpoſitionẽ. & probatio hæredis cogit eũ ad legati præſtationẽ. h. d. Quę eſt rõ primi dicti: dicit gl. ꝙ videtur eſſe homo nõ ſanę mẽtis, qui hæredẽ inſtituit Imperatorẽ. Vel aliter, & melio: rõ dubitandi eſt qa ſicut põt cõtrahi cũ iſtis hoĩbus in dignitate poſitis, vt ſ. de cõtracti. in l. j. ita videbaẽ, ꝙ nõ poſſent hæredes inſtitui, non curo. Dr̃ hic in fi. ꝙ ſi hæres agnouit legatum inualidũ, cogit præſtare. Quæro qualiter † intelligatur eſſe facta iſta agnitio. gl. dicit duobus modis ſoluendo ſ. vel ꝓmittendo. In eo ꝙ dicit, ſoluẽdo: dicit verum in ſe. ſed nõ videtur congruere huic legi: q̃ dicit, implẽdi neceſsitatem habet. Nã cũ iã ſoluẽdo impleuerit. liberatus eſt ab oĩ neceſsitate, niſi dicas, ꝙ cogit ꝓ futuro tpe in legatis annuis: vt l. j. j. de fideicõ. ſed illud nõ habet locũ, niſi in legato alimẽtorũ. Tene ergo illã, ꝙ agnouit promittẽdo, vt l. fi. j. ad l. fal. Quæro vtrũ † agnitio vnius legati præiudicet in alijs legatis nõ agnitis. Videẽ ꝙ ſic: vt j. ad l. fal. aut. ſed cũ teſtator. Gl. determiat cõtrariũ, & nihil allegat. Ad aut. rñ. ꝙ ibi teſtm̃ valebat: licet hæres eſſet nimis grauatus. vide gl. vltimã. & aduer. Qñ ꝙ teſtm̃, vel legatum deficit, ꝓpter fauorẽ alicui [o]: Exẽplũ, filio põterito, teſtm̃ eſt nullũ fauore filij, certe ipſe filius põt approbare teſtm̃, ſi vult: vt l. filio pręterito. ff. de iniuſto teſt. dixi vobis in l. poſthumo. de bo. poſ. cõtratab. Itẽ, qñ legatum defalcaẽ ꝓ fal. iſtud eſt fauore hæredis ꝙ legatum vltra dodrãtẽ nõ valeat. certe hæres: ſi vult põt approbare teſtm̃: vt in aut. ſed cũ teſtator. ita vult dicere glo. dum dicit, ꝙ ibi loquit &c. Et qñ ꝙ eſt teſtm̃ nullũ, ꝓpter defectum ſolẽnitatis: tunc illud teſtm̃ nõ approbaẽ, vt teſtm̃: ſed bñ poteſt hæres ſe obligare ad ſoluendũ, & teneri obligatione noua: nõ autem poteſt teſtamentũ approbare. hic eſt tex. & glo.

m ITeſtamẽtum. Solennitas omiſſa, vitiat diſpoſitionem: & abundans cautela non nocet. [m] hoc dicit. Nota ꝙ abundans cautela non nocet.

lo & falſo: ideo non ſtatur. ꝙ dictũ dicit Pau. de ca. menti tenẽ dũ. Idẽ voluit Ioan. And. in tit. de inſtru. edit. §. oſtenſo. in addi. incip. dicit Blandinus, & idẽ tenet Alexã. hic in fi. & clarius Pau. de caſt. cõſ. xxxvij in fi. vbi refert Ioan. And. vbi ſ. & Bal. in l. noſtrã. & vide etiã Pet. de anc. conſi. ccxiij. Bald. cõſ. xj. ɳ. lib.

POMATES.

¶ Nõ codicillũ. Iſtũ tex. allegauit Bart. in l. j. §. ſi quis ita. ff. de ver. ob. circa med.

P. PAV. P.

¶ Quoniã. Circa deciſionem huius l. ꝙ balbutiens poſsit teſtari, vide Alexan. late conſi. ccccxlv. Vide q̃ habes ad Bar. in l. iubemus. j. eo.

¶ In l. non dubium. Adde Ludoui. Ro. in cõſ. ccxix. And. Barb.

POMATES.

m ¶ Non nocet. tamen in perſonis de vſura & malitia ſuſpectis: qa tunc cautela adhibita magis de vſura ipſum redarguit. Ita Anch. conſi. cclvij. incipien. in Chriſti nomine repetito. in fin. cõſ. ɳ. & vide ad iſtã regulam Ceꝓol. conſil. xxij. col. ſi. in fine.

a ¶ Insinuatio. Adde qualiter fiat insinuatio donationis. Oldr. consil. cclviij. & quia dī ꝙ hæc insinuatio debet fieri coram iudice seculari. Quid si eo casu quo est necessaria citatio partis, altera pars est clericus: quo poterit fieri coram iudice secum citare: qa non citat vt ipse præcise compareat, quo casu nō posset. Et ita debēt intelligi cōtraria: sed citat vt compareat si vult aliquid dicere in cōtrariū: quo casu si cōpareat aliquid dicturus in cōtrarium dī potius actor quā reus: qa dī reus voluntarius postquam nō cōpellit̄ comparere. & ita dicit Paulū consuluisse Florētiæ, licet nonvidisset bal. hic idem tenet Salic. vt refert Alexand. in l. cōsulta. j. e. & Ang. in l. j. §. hæc stipulatio. videtur idem voluisse. ff. si cui plus ¶ per l. Falcid.

✠ POMATES.

b ¶ Omnium. nota qd̄ pro principe & iudice præsumit̄, & vide aliqua in simili per Alex. consi. lxiiij, col. ij. vol. iiij. & consilio lxxxvj in fi. volu. iiij. & aliquid ad istum tex. ꝑ Barba. consil. j. col. xj. volu. j. & vide etiā aliquid per Feli. in c. in causis. colū. ij. de re iudic. Extende istā glo. vt per Felin. in c. cū nostra. in iiij. corollario. de rescrip.

c ¶ Coram iudice. adde ꝙ Pau. de ca. vult hic. ꝙ testm̄ factum apud acta coram iudice ordinario, absq; testibus, valeat: sicut alia acta per iudicis pūtiam l. in dona. de do. Bal. autē vult, ꝙ sit spāle in testamentis, ꝙ requirant̄ ad minus tres, ꝑ l. sanctissimus. j. eod. sed Pau. dicit ꝙ probatur contrariū. cū text. ibi dicit, non minus tribus vel inter acta ministrauerit. & sic loquē do alternatiuē vult, quod acta habeant vim tot testium, quot requirunt̄, & hoc dicit placere Rapha. adde, quod donatio facta à principe, non eget insinuatione, vt consuluit Bald. consil. clxvij. j. lib. vbi refert Bart. ita consuluisse in casu domi. de vrsinis.

d ✠ P. PAV P.. ¶ Scrinio pectoris. Secus tamen præsumitur in statutis vel consuetudinibus de quo cum duabus limitationibus vide Ias. in l. scripturę. in iij. col. C. si contra ius vel vti. pub.

e ¶ No. quarto. Vide tex. pro hoc dicto in c. cùm accessissent. de ōsti. & ibi do. Abb. qui te ducit ad concord. vide Bald. & Salic. in l. si vt proponis. j. de nupt. & ibi remissiū latè ad Bald. & vide Bal. in tit. de pace Constan. in princ. & ibi latè remissiū. & vide quæ dixi in d. c. cùm accessissent. And. Bar.

f ¶ Sine eius consensu. Adde quod contrarium tenet Bal. hic, quia eadem solennitas requiritur in destructione, quæ in constructione. arg. l. si vt proponis. j. de nup. tamen cum opin. Barto. transit Fulg. Salic. & Pau. de Cast. qui per hoc allegant in fi. mili quod voluit Ioan. Andr. in nouel. in c. j. de his quę fi. a ma. parte cap. ꝙ si canonici iurant seruare statuta intelligitur quousque durabunt, & possunt statuta reuocare: nec sunt periuri, cùm de natura ipsorum sit quòd reuocari possint, sicut testamenta. Adde quod pro hoc etiam facit, quod ipse Bald. consuluit. consil. c. iiij. libro, quod si sit data certa forma in testando, quod illa non requiritur in cancellando.

g ✠ P. PAV. P. ¶ Hac consultissima. De materia huius testamenti in scriptis ad prouidendum ne si vnus testis moreretur ante testatorem, testamentū annullatur, vide Cepol. cautela. cij. Item ad faciendum ꝙ legata debeant̄ ex dispositione facta coram duobus testibus. vide Cepolam cautela cxlij. Item in materia regulæ ꝙ omnino solennitas requisita à iure faciat actum esse nullū, vide Felin. in c. q̄m frequēter. in iij. col. ver. attende ad me. extra. vt lite non conte. & in se. colum. notabiliter limitat. Item an septem testes requisiti sint de forma substantiali, vide Ias. in l. ij. in ij. colum. de bono. poss. secun. tabu. Et ibi postea ponit duos casus, in q̄bus sufficiunt duo testes. Item q̄n requirit̄ aliqua solēnitas in actu, si fiat ea omissis sufficiat si postea interponatur. secus si requiritur post actum. Vi sa fit nullus, nec sufficiat si postea interponatur. secus si requiritur post actum. Vide & declara vt per Ias. latè in l. vniuersis. in pe. & vlti. col. C. de p̄ci. impe. offe. & ibi vide alia ad Bar. Item regula de qua hic ꝙ forma nō seruata & c. limitat̄ non ꝓcedere q̄n forma omissa nō esset magnæ importantiæ. vide Ias. in l. vniuersis. C. de preci. Imp. offer. vbi et̄ ponunt exēplū. faciunt ea, quæ de omissione leuis solennitatis habes ad Barto. in l. j. §. fin. de ven. inspic. Item ꝙ omissio solennitatis requisitæ a consuetudine ita dicitur sicut a iure, vide Felin. c. j. in iij no. de spon.

h ✠ POMATES. ¶ Oppon. ꝙ non. Vide per Roma. in repetitione authen. siquiliter. in xj speciali ptę causę inter vltimas voluntates. j. ad l. Falcid. Barto. in l. sciendum. in ij. q. ff. de verbo. oblig.

Testamenta.

a Insinuatio facta corā nō competenti iudice vitiat insinuationem. hoc dicit.

1 *Testamentum factū coram Principe, probari potest per duos testes.*

Item testamentum factum coram iudice,

2 *Imperator habet omnia iura in scrinio sui pectoris.*

3 *Testamentum factum cum consensu Principis, sine eius cō sensu reuocatur.*

Statuta Spoletana confirmata per rectorem ducatus, possunt sine eius consensu reuocari.

4 *Testamentum probatur eo ipso esse nullum, quòd non detegitur aliud esse factum.*

5 *Testamentum satis est, quòd producatur corā iudice causa insinuandi: licet iudex aliquid non dicat.*

Mnium.

b Testamentum factum corā Principe vel corā alio iudice pōt ꝓbari cum duobus testibus. h. d. Primo ponit vnū dictū. Secūdò illud ꝓbat ꝑ argumentū à minori. Tertiò remouet vnū dubiū. Quartò remouet aliud dubiū. Quintò Imperator exhibet se oībus. Sextò statuit ꝙ duos testes posse ꝓbari. Partes videbitis legendo literam. Secūda ibi: sicut ergo. Tertia ibi: nec sanè. Quarta ibi: omnibus em̄. †No. ꝙ testm̄ factū coram Principe potest ꝓbari duobus testibus. Secundò no. idem in testamento facto coram iudice. c Tertiò no. †ꝙ Imperator habet oia iura in scrinio pectoris d sui. Nota quartò e †ꝙ licet testamentū sit factū de consensu principis pōt bene reuocari sine eius consensu. Quod facit ad qō. vt statuta quæ sunt in ducatu Spoletano confirmata per rectorem ducatus, possint sine eius f consensu reuocari. De hoc dixi plene in l. oēs populi. de iusti. & iure. Vltimò no. †ꝙ probatur testamētum esse nullum eo ipso, ꝙ detegitur aliud postea esse factum. in ver. cū hoc. sup ver. comprobetur. & vide gl. in ver. cōprobet̄ quam tenemenți. Opp. ſ. eo. l. publicati. & ſ. l. proxi. So. Quicquid dicat gl. hæc est veritas. Quādoq; loquitur de testamēto fiēdo: & istud pōt fieri corā Principe, & corā quolibet iudice. Qñq; loquit̄ de testamēto iam facto insinuādo: & ita loquitur cōtra.

5 Itē no. †tu Perusine ex hac l. in tertia particula, ꝙ sufficit ꝙ testamentū producatur corā iudice causa insinuādi: licet iudex nihil dixerit. Et ita videtur mihi ꝙ practicēt hic aduocati, ex forma cuiusdam statuti. Vltimò vide gl. super ver. completum. & tene menti tu iuuenis.

Olumus.

Testamentum primum nō rumpitur per aliud minus solēne, licet in eo fuerit scriptus Imperator, vel alia persona in dignitate posita. hoc dicit.

g # Ac consultissima.

Forma testamēti in scriptis traditur hac. lege. h. d. vsque ad. §. ex imperfecto. & aliter cōgruè summari non potest.

h Opp. ꝙ non requiritur ꝙ testes sint rogati: i vt ſ. de test. milit. l. milites. Sol. Specialis casus est ibi. Opp. ꝙ non requirantur septem testes k vt. ſ. eo. l. omnium. & j. eo. l. fin. Sol. regula est ista: sed fallit in casibus, in quibus pauciores quandoq; sufficiunt: quod dic vt in glo. Opp. ad illud quod dicit, quod nullo actu contra. j. eo. l. cum anti quitas. Sol. Illa ſtam determinat.

1 *Testamentum imperfectum ratione solennitatis, valet inter liberos.*

2 *Testamentum imperfectum ratione uoluntatis, non valet etiam inter liberos.*

3 *Testamentum inter liberos probatur duobus testibus etiam fœminis.*

l

Ex imperfecto.

1 Quod amodo sequitur est notabile: quia singulare est. Breuiter

i ¶ Rogati. Adde ꝙ in dubio omnes tenent cōiter quod nō præsumantur rogati. Et per hoc Bart. in l. decimus. ff. de testa. milit. dicit ꝙ testis deponens quod fuit præsens quando talis fecit testamētum: & nō dicat, ꝙ fuit rogatus non ꝓbat: qa ꝓtuit esse fortuitus: de quo plene per Alexā. consi. cxxxij. q. iij. volu. & Bal. cōsi. xliij. iij. vol. iij. & Pau. de Castr. consi. cc. iij.

✠ POMATES.

k ¶ Septem testes. Adde idē esse ad probāndū coniecturam voluntatis. gl. not. in l. cū ꝓponebat. vbi multa ꝑ Alex. ff. de leg. ij.

✠ POMATES.

l ¶ Ex imperfecto. Adde videndum Alexan. consi. cxxvj. alias xxj. in ij. colū. ad fi. vol. iij. & consi. cxlvj. eo. volu. & consil. cv. in ij. col. volu. iij. & in iij. col. an ꝓba. & Panor. consi. xj. col. ij. in l. dubio, volu. j. & Felin. in c. in præsentia. col. ix. de ꝓba. & Barb. consi. xix. colū. vj. & leq. vol. j. & cōsi. xxxij. col. ij. & seq. vol. eo. & Roma. consi. clxxix. col. v. & se. & Alean. l. ex facto. §. si quis rogatus. col. xvij. ff. ad Trebel. Et circa hoc quæro an legata alīs relicta in testamento, quod est validū inter liberos sint valida. Iste text. facit quod nō. In contrarium tamen facit qđ consuluit Alexā. consilio suo xlj. eo. ij. vol. j. & vide ad istū tex. etiā Ang. in l. milites. ſ. de test. mili. & Alex. consi. xc. col. ij. volu. ij. & pulchre, & late Alex. ca. etiam xcvj. volu. ij. Pau. de Castr. consi. clvj. vbi tangit hoc de legatis factis alīs in testamento quod valet iure specialitatis inter liberos, an valeant, & an ex tali testamento detur bono. possi. secundum tabu. vide Alexand. in l. j. circa finem. &, in ij. col. & in j. colum. ſ. de bono. poss. secundum tabu. vbi videtur inclinare ꝙ sic. & ibi eam tenet Corne. alleg. §. sunt autem. Institu. de bono. possi. vbi generaliter videtur dari secundum tabu. omnibus iure scriptis: ergo & c. & mouetur alīs fundamentis, vt ibi per eum. Vide etiam quæ scripsit ad Barto. in l. fideicommissa. §. quoties. in fin. ff. de lega. iij. Secundo aduerte tex. in l. prima. iuncta gloss. ff. de bono. possi. ex testamen. mili. vbi ex testamento, licet imperfecto datur secundum tabu. ergo idem in casu nostro. Sed hic argumenta cessant, quoties filij non essent scripti, sed nuncupati: quia est approbatum a iure ciuili: certè & superueniens casus debet extendi ad casum nostrum, ex quo etiam forma huiusmodi testamenti, & similium, est approbata a iure ciuili, & tantum hic operatur numerus testium requisitus, quantum ibi septem: ergo & c. Et pro hoc videtur facere glos. in l. sed cum patrono. §. fin. in fine gloss. ff. de bonorum possessio. An autem iste text. haberet locum in filio legitimato, vide Bald. in cap. de causis. colum. penulti. in fi. de offic. delega. & vide Ias. in d. l. secunda colum. ij. Et an habeat locum in filijs naturalibus tam in testamento patris, quam matris, vide Areti. in §. item furioſi. colum. ij. & se. Institu. eodem. & in l. qui testamento. ff. eodem. Et an iste text. habeat locum quando præcessisset aliud testamentum, maximè a cæco factum cum clausula derogatoria, vide Soci. consilio. clxij. col. ij.

l ✠ P. PAV. P. ¶ Ex imperfecto. Iste textus procederet etiam in filijs legitimatis, vide Ias. in l. ij. de vulga. & pupil. Item quod etiam si non apparet de rogatu notarij, valeat, tenet Cardina. in consilio cxxxij. in ij. colum. An autem in testamento impuberis sufficerent testes fœminæ, vide Barba. in capitu. relatum. el j. colum. xxj de testamen. Item an dispositio huius §. procedat in patre naturali, vide Bald. singulariter decidentem quod sic in l. parentes. ff. de in ius vocan. quam fortè legit cum præcedenti. & Bald. in l. humanitas. C. de natur. lib. & Alexand. hic, & Areti. de quo habes ad Barto. in l. fin. C. famil. ercisc. de tutore dato in testamento imperfecto, vide Alexand. consilio cxl. Quod etiam in testamento patris inter liberos requiratur titulus institutionis, vide Alexand. consilio ccccxlix. in pen. col. declara hoc vt per Alexand. consil. clxxvij. vol. v. col. ij. quem omnino

vide. Item iſtum tex. dũ loquitur de admiſsione extraneæ perſonæ, limitæ vt per Alexan. conſi. ccccexciij. in iij. colum. Item nota quod in ſubſtitutionibus admiſsio vnius perſonæ faciat vt ſubſtitutus non excludatur, alias fuiſſet excluſus, vi de domi. Franciſ. in conſi. liij. in penul. colum. Item an in teſtamento patris inter liberos ſint omiſſæ omnes ſolennitates iuris ciuilis, & ſeruetur merum ius gentiũ, vide Roma. conſilio clxxix. in ij. & iiij. col. & ibi etiam in v. colũ. dicit diſpoſitio nẽ huius §. procedere in matre. Et quid in patre adimetur. Et in vj. colũ. ſignanter dicit diſpoſitio nẽ huius §. non procedere, niſi pater omnibus æqualiter prouideat, de quo per eũdẽ cõſi. ccclxxxv. Iuẽ illud, quod dicitur de admiſsione extraneæ perſonæ, limitanis adeſſent quinq; teſtes, q; ſufficerent ad probandum legatum, vide ſingulariter Pau. de ca. conſil. cxlvij. circa princip. Circa tamẽ illud, qđ dicit Roma. ſ. q; debeat diſpoſitio eſſe æqualis inter liberos: alias non procederet iſte §. contrarium ſentit expreſſe Com. conſil. cxiij. in j. col. in verſi. pro parte affirmatiua ibi, nec prorſus eſt eadem ratio, dum allegat iſtum §. ex imperfecto & ſi. ſ. fami. ercis. vide moder. hic, & Decium conſil. cv. colum. vlti. vbi etiam ponit qđ iſta regula non procedat exiſtente nullo teſtamento ex prætermitione alicuius ſolennitatis. Et q; iſte §. habeat locũ in legitimato, vide Bald. in c. de cauſis. in pe. colũ. extra, de offic. delega. Item an teſtamentũ inter liberos dicatur ad pias cauſas adeo vt gaudeat piæ cauſæ, vide do. Anto. diſputantem & cõcludentem q; non, niſi reſpectu legitimæ conſil. xxv. in j. & ij. colum. prope finem, quomodo intelligatur illud, Qui vult eccleſiam inſtituere, & filium exhæredare quærat alium pro cõſilio quam Auguſtinum. Et quantum ad legitimam q; ſunt magis priuilegiati liberi, quàm pia cauſa, circa iſta vide q̃ habes poſt Bart. in l. ſi quis ad declinandã. ad ſi. ſ. de epiſ. & cle. Itẽ q; inter liberos non valeat teſtamentum nutu conditum, licet valeat ad pias cauſas, vide Iaſo. in l. licet. col. ij. C. de procura. Et q; non valeat etiam inter liberos, niſi probetur voluntas ſeu ſcriptura, ſaltem per duos teſtes idoneos: & q; non valeat, ſi ſcriptura non habeat diem, vide Panor. conſilio xcviij. volu. ij. vide late Barba. conſil. lviij. volumine iiij. Quomodo valeat teſtamentum imperfectum ratione ſolennitatis vel voluntatis inter liberos, & quid ſi non ſit lectum, vide ad Barto. in l. ſi is qui. ff. de teſta. & in l. fideicommiſ. §. quoties de leg. iij. An autem diſpoſitio huius §. & authen. ſeq. locum habeat, vbi eſſet inſtitutus filius ex filia, ſtante cõi vſu loquendi, q; appellatione liberorum vel filiorum non comprehendatur filius ex filia, vi de Barba. q; non, conſi. lxxxviij. col. ij. & ſeq. vol. iiij.

1 h. d. Teſtm̃t imperfectũ rõne ſolennitatis valet quo ad liberos tantũ [a], h. d., Teneas bene menti hũc §. quòd imperfectũ teſtm̃ inter filios valeat. Facit de iu. deli. l. ſi ſuus. Opp. ff. de cõfir. tu. l. qui à patre. Solu. dicũt quidã hãc ſcripturã teſtamenti imperfecti eſſe codicillũ, nõ teſtamentum, Truffa eſt. glo. dicit, illa l. qui à patre, corrigitur per hanc l. & per l. inter omnes. ſ. fami. erciſc. Idem videtur gl. in l. ij. ſ. de confir. tut. Contrarium videtur tenere gloſ. ſ. de teſt. tutel. l. j. in gloſſ. magna. & illa eſt vera, q; illa lex non corrigatur. Nam tutor eſt extraneꝰ: & priuilegium filiorũ nõ debet redũdare in præiudicium tutorũ. vt l. impuberi. ff. de adminiſtra. tuto. Item op. de l. peto. §. mater. ff. de leg. ij. Solu. vera eſt illa quòd ibi teſtamentum erat imperfectum in oĩbus, præterq; quo ad dationẽ tutoris.

2 Quæro circa iſtã not. §. quid † ſi teſtm̃ alia ratione, quàm ex defectu ſolennitatis eſſet imperfectum, vt puta quia antequã cõpleuerit, ſuperuenit furor, vel mors, vt ſ. titu. j. l. furioſum. Rñd. tunc non valet [b] aliquo modo. Ita determinat glo. in l. ſi is q; teſtm̃. ff. eodẽ. Si ergo teſtator nominaſſet hæredes filios ſuos, tamen antequã teſtm̃ compleretur, ſuperuenit furor: certè tale teſtamentum non valebit: quia teſtamẽtũ deficit ratione voluntatis [c] imperfectæ, nõ ratione ſolennitatis omiſſæ. † Quæro, iſtud teſtm̃ imperfectum inter liberos qualiter debet probari. Rñ. duobus teſtibus, maribus vel fœminis [d], non curo, ſufficit hoc p̃ bari. Et no. j. proxi. auẽ. Facit. ſ. famil. erciſ. l. fi. probatur per rõnẽ. Cùm eñ ſolennitas iuris ciuilis, quantum eſt inter liberos, ſit remota, remanet in priſtino iure gentium, ſecundum q; in ore duorum, vel trium ſtat omne verbũ: nec diſtinguo marem à fœmina. Item debetis intelligere hanc materiã. Facit quod dixi de teſtamẽ. mili. l. milites.

1 *An probet inſtrumentum, in quo notarius poſuit x. pro decem & c. pro centum.*

e f QVod ſine. [e] Iſta authen. habet ſe ad §. [f] iſtum determinando, ſeu corrigendo eũ in teſtamento facto in ſcriptis. Quæro qualiter ſe habet iſta auẽ. ad §. ex imperfecto. Quidã dicunt q; iſtũ §. corrigit ex toto. Gloſſatores noſtri dicunt q; qñ teſtm̃ fit ſine ſcriptis, in nullo immutatur p̃ hanc auẽ. Sed qñ in ſcriptis immutatur; immutatur enim in duobus, quia requiritur teſtatoris ſubſcriptio, & põt legari extraneis. Quæro qũo iſta auẽ. ſe habet ad authen. ſi mõ. ſ. fa. erciſc. Gl. dicit & bene: q; cumilla

1 continuatur. † Quæro, qñ notarius facit aliqđ inſtrm̃, & in eo ponit p̃ cẽtum literã c. p̃ decem literã x. & ſimilia. hic q̃rit vtrũ iſtud inſtrm̃ p̃bet. Hic vĩ caſus q; nõ. Pro hoc etiã vĩ caſus in l. ſed cum patrono. §. fi. ff. de bono. poſ. Ad idẽ facit in ſecunda cõſtitutione ſ. ante fi. vbi dicitur q; iſti liberi debẽt ſcribi p̃ literam extenſam, nõ per ſigna. In contrariũ videt caſus in l. quoties. §. ij. ff. de hære. inſtit. Breuiter iſta eſt veritas. Quædam ſunt notæ inuſitatæ, & incognitæ [g] & per iſtas inſtrumentũ nõ probaret: vt d. l. ſed cũ patrono. §. fi. ff. de bono. poſ. Exẽplum videmus in notarijs, qui faciunt vnum ſignum, quod importat nomẽ ſuum: & hoc faciunt in vna litera alijs intermiſsis. Aliud exẽplũ in duabus literis ff. deſignatur digeſtum. Si verò eſt ſignũ conſuetum, vt pro cẽtũ ponatur vnũ .c. & ſimilia, dico tunc q; tale inſtrumentũ probaret, vt d. l. quoties. §. ij. de hære. inſti. Fallit in caſu iſtius auth. Itẽ fallit in libris iuris ciuilis, qui debent ſcribi per congeriem literarum non per ſigna: licet hodie nõ ſeruetur: vt in dicta conſtitutione ſ. de emen. Iuſti. Co. &c.

quando eſt ſcripta manu teſtatoris. in authen. q; ſine. ſ. eod. & ibi Bald. & Paul. de caſt. Qñ autem eſſet ſcripta alia manu, quàm teſtatoris. Bald. & Pau. vbi ſ. tenent cõtrarium. Dicit Alexan. poſſe ſaluari Bart. qñ per duos teſtes poſſet p̃bari, quòd eſſet ſcriptura teſtatoris, iunctis his quæ proximè ipſe eſt dicturus. Tu vide Bald. in terminis conſi. cccxvj. volu. ſeq. Barto. idem voluit Abb. conſi. clxvij. ij. libr. dũmodo contineat diem, & nomẽ principis. Ita dicit tenere Bald. in authen. q; ſine. & vide quod Bald conſi. lxx. ij. li. conſuluit, q; ſi teſtator aſſeret inter liberos, ſe certo modo teſtatum, qđ illa verba probant teſtamẽtum. an autẽ hæc lex habeat locum in liberis naturalibus. Specu. tenuit q; ſicut. de inſtit. edi. §. cõpendioſe. verſi. quid ſi pater. argu. l. naturali. de confirma. tut. Idem tenet Paul. de Caſtr. hic, quia ſatis rationabilis opin. & idẽ Pau. in l. fi. ſ. fami. erc. Ro. conſil. cxxix. ange. dicit q; oẽs do. Bon. no. cõſuluerunt cõtrariũ Bald. tenet quod in patre nõ habeat locum diſpoſitio huius legis, in matre ſic, niſi ſit illuſtris. Idem tenet Alexand. tũ vt refert Roma. in dicto cõſil. clxxix. Bald. an l. ſi qua illuſtris. ſ. ad Orfi. & in l. humanitatis. de natu. libe. & in l. fi. ſ. de cõfirma. tut. tenet qđ etiam habet locũ in liberis naturalibus ſimpliciter. An autẽ filius in minus ſolenni voluntate poſſit parentes inſtituere, Specul. q; non, eo §. ver. quid ſi filius. Et q; teſtamentum imperfectũ ratione voluntatis non valeat inter liberos, conſuluit Abb. conſil. cv. ij. lib. Vide tamen in quantũ dictũ fuit. ſ. q; hic §. habeat locum in liberis naturalibus, qđ voluit Specu. in tit. de ſtatu

mo. verſicu. ij. An autem valeat pupillaris ſubſtitutio in teſtõ imperfecto, vide Pau. de caſt. cõſi. cclij. & ibi tranſit cũ Bart. in ij. ff. de vulg. & pup. An autẽ mutus teſtari poſſit pater inter filios: Ange. tenuit q; non, ſi valet loqui: cõſilio cclvij. An autem teſtamentum primum ſolenne, in quo teſtator filiam vnam vniuerſalem hæredem inſtituit, & alteri fecit legatum, & in eo appoſuit clauſulam: quod ſi ſecundum faceret, voluit nullius eſſe momenti, & ſecundo facit teſtm̃, in quo filias prædictas æqualiter inſtituit, & probatur per quinq; teſtes quòd primum reuocauit. ſit primum reuocatum. Ro. conſuluit q; ſic, conſi. cccclxxxvj. vbi de hac materia. & per Bal. cõſi. cclxv. & cccxxij. ij. li. & cõſi. xxij. & cõſil. ccxlij. ij. volu. & conſi. lxx. & cxcvij. iiij. vo. per Old. conſi. cxix. per Alex. cõſi. clvj. ij. vol. & cõſi. cxxiij. j. volu. & cõſi. cxxv. ij. volum. & cõſi. lxxvj. iij. volu. q; Pau. de ca. conſilio clxxxix. & ccclij. Adde etiam ſecundum Pau. de Ca. cõſi. cciij. q; ſi teſtator infirmitate grauatus, vocatis teſtibus & notario, faciat ſcribere ſuam voluntatem, & de parte in partem notarius ſibi legat audientibus teſtibus vſq; ad hæredis inſtitutionem incluſiue, & ſic ponat annum, menſem, diem & actum, &c. & cum vellet relegere teſtator expirauit: & dicta ſcriptura non reperiatur in protocollis notarij, quod per teſtes probari poterit.

a ☙ P. P A V P. ¶ Ad liberos tm̃. Iſta diſpoſitio nõ procedit in casu teſtante non ſeruata ſolennitate, de qua in l. hac conſultiſsima. ſ. titu. j. Item non procedit vbi præceſsiſſet aliud teſtm̃ inter liberos, vide Com. conſil. cxij. incip. & ſi teſtõr.

b ☙ P. P A V. P. ¶ Non valet. Quid autem in pia cã, an valeat teſtm̃ imperfectum ratione voluntatis, vide Pau. conſi. cc j. circa fi. & cõſi. cccl xvij. Et an diſpoſitio huius §. habeat locum in pia cauſa, vide Panor. conſi. xj. in vlt. colum. & vide omnino in repetitione l. cum acutiſsimi. in xlvij. colũ. C. de fideicom. Item quòd valeat teſtm̃ inter liberos ſine recitatione cum tribus teſtibus, vide Pau. conſilio cccl xvij. & cccl j. in princ. Et ibi etiam ponit an in tali teſtamento poſsit fieri ſubſtitutio pupillaris, an verò requirantur quinque teſtes, prout in §. ſi quis autem. Et circa illud, q; dixi de imperfectione ratione voluntatis in pia cauſa, vide Barba. in repe. l. cum acutiſsimi. in iiij. colum.

c ¶ Ratione voluntatis. Adde quod facit ad quæſtio. quod ſi teſtator ſcripſit in ſchedula totam voluntatem ſuam, in qua filios inſtituit, fortè in diſparibus. Item extraneis fecit legata, deinde in capſam repoſuit ipſa non lecta, quod valet, quia eſt perfecta ratione voluntatis, licet non ſolennitatis. Ita tenent Guliel. de cu. Bal. Salic. Barto. in l. is cui. ff. eod. & Barto. in l. fideicom. ff. de le. ij. & eſt tex.

d ☙ P. P A V. P. ¶ Fœminis. Quod autem debeant eſſe teſtes idonei, vide Alexan. conſi. cccxl. ad fi.

e ☙ P. P A V. P. ¶ Quod ſine. Nunquid autẽ in iſta ſcriptura ſperfecta, in qua pater teſtatur inter liberos, requiratur expreſsio anni, mẽſis, diei & loci, vide Cur. in ſolut. l. admonendi. in lxij. colum. de iureiur. Et de materia huius authen. vide Alexan. conſi. cxxvij. in ij. & iiij. colum. latiſsimè conſilio cccxliij. Et vide circa iſtam materiam latè Barba. conſi. lxxxvij. colum. ij. & ſeq.

f ☙ P O M A T E S. ¶ Habet ſe ad §. In tex. ibi: & tempus & liberorum. Ad huiuſmodi autem declarationem vide Alexand. in conſilio lxiiij. alias lxxvj. incipiẽ. ponderatis. in ij. volumi. vbi allegat rextum. in §. illud. in authentica, quibus modis natu. effi. legi. Sed certè hic allegatur aliter intelligi textus. qui de ſolo tempore facit mentionem. Ad iſtam authenti. vide Alexand. conſilio cxxiij. colum. ij. in primo volumi.

g ☙ P O M A T E S. ¶ Et incognitæ. Iſtud fallit in inſtrumento, ſeu teſ

stamento militis: quia licet sit scriptum per ziphras inconsuetas: tñ valet, & tenet, dummodo intelligatur. Ita Ang. in l. Titius. vbi est tex. ff. de testa. milita. Glo. Rom. in repetitione authen. similiter. cxvij. speciali, piæ causæ. j. ad l. Falcid. Adde Alexan. in consi. clij. col. j. in fi. in ij. vol. & Barba. in c. cùm accessissent. co. iij. de cõ stit. & Nico. c. cũ tu. in fi. col. j. ĩ primo notabili. eod. titulo.

POMATES.

a ¶ Hoc inter liberos. De intellectu huius auth. Barb. in consil. ij. col. ij. in j. vol. Item vide Alex. in consi. cxlvj. col. ij. & iij. in ij. vo. & ĩ. cõsi. cv. in iiij. volu. in iij. colum. & Barb. consi. ij. volu. j. col. iiij. volu. ij. Alexã. col. j. volu. ij.

P. PAV. P.

a ¶ Hoc inter liberos. Circa istã authen. an procedat quando primũ testñ est nuncupatiuũ, vide late Barba. consi. ij. in j. col. & quasi per totum in j. parte. Pro limitatione & declaratiõe huius auth. vide Alexã. cõ. dxciij. in v. col. & se. Itẽ de materia huius auth. an procedat tã in prolatione particulari, quã totius, & an procedat in filijs, qui reputantur extranei, & de qbusdã alijs vide Roma. consil. clxxix. in v. & vj. colum.

POMATES.

b ¶ Fieri corã septẽ testibus. An in hoc requiratur rogatio testiũ Rom. in repeti. auth. similiter in xj. speciali, piæ causæ. in vltimis volũtatibus. C. ad l. Fal. Barto. consi. xxxij. col. vj. in j. vol.

c ¶ Si qs aũt. Ad intellectum huius §. vide Alexan. cõsi. cxlvj in ij. volum. Roma. cõsilio cccvj.

P. PAV. P.

d ¶ Per subsequẽs. Nisi primũ esset interliberos: quia per secundum imperfectũ non tollitur, etiã si in eodẽ instituantur filij: vide Cõ. consi. suo cxij.

P. PAV. P.

e ¶ Testes affuerint. An autem dispositio huius §. q̃ per secũdum imperfectum tollatur primum, habeat locum, si secundum esset imperfectum ratione alterius defectus, quã numeri testium, puta rogitus notarij & testium, et similes, vide Roma. consi. cccvj. Nũquid aũt secũdũ testm̃ ad pias causas cum duobus testibus, tollat primum etiam ad pias causas solenne, vide pulchre consilio. cccl xvj. Nunquid autem secundum imperfectum, in quo sunt instituti venientes ab intestato, tollat primum solenne, in quo fit instituta pia causa. vide Panor. consilio xj. in ij. colum. Et de materia huius §. vide etiam Ioan. consil. clxxix. in v. & vj. columna.

f ¶ Iudice. Quod limita vt hic per Alexan.

g ¶ Vltimo. Adde quod idem tenet Paulus de Castr. hic, Fulg. etiam dicit quod cõtra Bartolum non auderet iudicare: quia opinio Barto. fauet voluntati testatoris. Idem tenet Rapha. Cu. in l. prima. & ij. de iniusto testamen. & Francis. Tigri hic Baldus & Salice. in l. filij. suprà fam. ercisc. und. tenent contrarium, latius hoc vide per Alexand.

Hoc inter liberos.

a Ita auth. inducit̃ per gl. in ar. ad re scripta. q̃ nõ valẽt, nisi ĩ eis expresse dicat̃. Tali lege non obstante. qđ no. ĩ l. fi. §. si cõtra ius vel vti pub. & ibi plenè per docto.

Per nuncupationem.

Hastis. §. de testamento in scriptis, nunc prosequitur de testamento nuncupatiuo. Testamentum nuncupatiuum, debet fieri coram septem testibus b, voluntatem testatoris audientibus. h. d.

☞ *Testes deponentes de reuocatione testamenti, debent coram testatoris iudice deponere.*

1 *Testamentum secundum imperfectũ ratione præteritiõis, quando tollat primum, remißiuè.*

2 *Substitutio pupillaris directa facta in testamento de extraneis, q̃ reuocatur in codicillis, quãdo sunt substituti uenientes ab intestato.*

Si quis autem.

c Hic est nota. §. testamẽtum perfectum nõ tollitur per subsequẽs d imperfectum, nisi in eo fuerint scripti venientes ab intestato, & quinq̃ testes affuerint e. h. dicit. Op. q̃ idem de iure antiquo: vt ff. de iniust. rup. & irri. test. l. ij. Sol. Istud ibi fuit additũ à cõpositoribus noui iuris. Secundò opp. de l. eius militis. §. fi. de testa. milit. Sol. Fateor q̃ sicut est hic, q̃ testamẽtũ pfectum tollitur per imperfectũ ita sunt etiã quidã casus olim, & etiã hodie: vt l. sancimus. j. e. qđ dic vt in gl. Item opp. de l. hæreditas. j. de his qui. vt indign. Solu. Ibi primum testamentũ non tollitur, licet hæredes reputent̃ indigni. Itẽ opp. de l. cũ qdã. ff. de his q. vt idi. Sol. Dic vt ibi. Item opp. de l. pen. §. fi. ff. de cõdi. inst. Sol. dic q̃ ibi testator cogitauit in vanum. Quæro, dicitur hic, q̃ quinq̃ testium depositiões, &c. Quæro. nũquid sufficiat q̃ dicti testes deponant coram notario? †Glo. dicit q̃ nõ: sed est necesse q̃ examinentur coram iudice f. Dicit enim text. testibus, nõ testimonijs esse credendũ: vt l. ij. §. idem diuus. ff. de test. vide gl. tuã no. & claram, quã no. perpetuò, & tene menti. Circa istum. §. q̃ro duo. Primò hic loquitur, qñ testamẽtũ est imperfectũ ratione solẽnitatis. † Quid si est imperfectum ratione præteritionis? Gloss. videtur velle quòd tunc primũ tollatur per secundũ, vt l. si filius qui in potestate. de liberis & posthu. In contrarium facit textus. in l. si duobus. §. si prius. ff. de contra tabu. Dic vt ibi. Vltimò g scias q̃ per hanc legẽ defendi semel vnã hæreditatẽ hoc mõ: † Testator filium instituit in testamento, & ei quosdam extraneos pupillariter substituit, demum in codicillis illam substitutionẽ reuocauit, & substituit venientes ab intestato: omnes sapiẽtes dicebãt, q̃ illa substitutio directa non potuit h reuocari in codicillis: ego dixi contrariũ h quia quando in codicillis sunt substituti venientes ab intestato, hæreditas data extraneis in testamento potest tolli. Casus est hic. Et si responderes, hic loquitur qñ voluit testari. quæstio nostra loquitur expresse quando voluit codicillari. Dico qđ nihil ad propositum, vt l. militis codicillis. i in prin. ff. de testa. mili.

Dictantibus.

f i Dictantibus, & testibus põt in testamento relinqui. h. d.

Consulta.

Insinuatio facta coram iudice incõpetenti, vel coram rectore ecclesiarum est ipso iure nulla. h. d.

Ambiguitates.

k Verborum ambiguitas, vel ordinis peruersio, testamentum non vitiat. h. d. cum l. seq.

In testamentis.

Testatoris prædictio testibus facienda tollitur hac l. hoc dicit.

Sancimus.

k Hæc est notabilis lex, & singularis casus. Testamentum perfectum nõ tollitur per imperfectum, nisi cursus decennij subsequatur. l h. d. Oppo. de bono. possess. secundum tab. l. pe. §. testamẽto. glo. ponit multas sol. Illa sol. est vera, q̃ ponitur circa fi. ibi vel loquitur ibi: cum testator &c. q̃ hæc loquitur quando testator venit ad actum verbi; illa quando testator venit ad actum facti.

l

Cum aũt.

Testator post testamentum manu propria scriptum hodie se subscribere non tenet̃. h. d.

1 ☞ *Non potens articulatè loqui est similis mortuo. Testamentum factum à balbutiente, qui antea erat expeditæ linguæ, non ualet.*

2 *Testamentum quando ualeat in ea parte, in qua solennitas fuit obseruata.*

3 *Si testator articulatè respondeat notario interroganti an uelit Titiũ esse suũ hæredẽ, quod sic, ualet testamẽtũ.*

Vbemus.

n Testator debet sua manu nomen hæredis scribere, vel eum voce propria testibus nunciare: quod in mus, miserere, sua manu: & deinde fecit aliud: & dixit illud velle prævalere cuiscunque alio testamento à quouis notario facto: quod per ista verba primum est sublatum, quia non figura verborum, sed sensus intellectualis testatoris est attendendus.

g P. PAV. P. ¶ Vltimo. Vide Alexan. consi. cclxxxix. in ij. col.

POMATES. ¶ Ego dixi contrarium. Hoc sequitur Alexã. consi. cxlvj. col. ij. volu. ij. & seq. & ibi etiam declarat istum tex.

i P. PAV. P. ¶ Dictantibus. Circa istam legem an habens causam generalem possit esse testis, vide do. Fr. consilio lxxxij. in pe. colum. Et de materia per eundem in l. qui testamento. in princip. de testa. Item an rector vel canonicus possit scribere in fauorem ecclesiæ vide Math. notab. lxxxij. Item p solutione ad l. omnibus. C. de testi. vide do. Nelium in tracta. de test. Et quid si oĩbus testibus esset legatũ, vide Soci. in l. si quis ita. in ij. notabi. de reb. du.

POMATES. ¶ Sancimus. Adde Alexã. cõsi. ciij. in ij. vol. Barb. Et de materia huius leg. vide Alexan. consi. xxxj. in ij. dubio. volu. ij. & cõsi. cv. in ij. volu. iij. Panor. consil. xj. in j. dubio. colũ. ij. & iij. vol. j. & Barto. consi.

P. PAV. P.

k ¶ Sancimus. Circa istam legem. quid si esset in secundo instituta pia causa, vide Alexan. consilio dxcuj. in ij. col. vide etiã pro declaratione huius legis Panor. ois no. cõsi. xj. colũ. j. Vis de late Barba. consil. lxxxix. volu. iij. col. j. & seq.

¶ Subsequatur. Testamentum ergo primum tollitur per secundũ, nisi in primo sit clausula derogatoria secundi: vt habetur plene in l. si quis in princip. testamenti. de lega. iij. q̃a de illa clausula est facienda mentio specialis. quod Bal. quẽ cæteri sequuntur, intelligit verum, nisi ex aliquibus coniecturis põt apparere q̃ voluit illud tollere, scilicet interuenit iusta causa: puta odium, vel inimicitia inter ipsum & institutum. Itẽ si iurauit secundum testamentum valere, item si ipsum fecit apud acta, itẽ si lapsum est decennium, & quali tercunq̃ aliter posset constare. Et ista dicit Pau. notanda: quia alibi non reperiuntur. Adde tu ad hoc quæ ipse Bal. cõsuluit consi. clxxv iij. iiij. volu. vbi testator dixit in primo vel le illud prævalere omnibus. nisi in secundo ect scriptus psalmus, miserere, sua manu: & deinde fecit aliud: & dixit illud velle prævalere cuiscunque alio testamento à quouis notario facto: quod per ista verba primum est sublatum, quia non figura verborum, sed sensus intellectualis testatoris est attendendus.

m POMATES. ¶ Cùm antiquitas. Nec etiam verba iniuriosa inserta in testamento, non vitiarent. Ita ampliat Alexand. in l. ij. in princip. ff. de liberis & posthumis.

n ¶ In l iubemus. in princip. Vide do. Pet. in c. ij. de constit. Ad quod allegauit istam l. & vide quæ dixi. Et pro gloss. ista vide Ludo. Ro. in consi. cccij. consuluit apud Delphinatum. And. Barb.

n P. PAV. P. ¶ Iubemus. Istud quod non trahatur lex noua ad testamen-

ta prius facta,ſi nulla ſingulariter vt per Felin.in c.fin.colum.ij.ad fin.de conſtitu. I.ſon hic.

a ☞ POMATES. ¶ Perpetuo tene menti. Vide Roma.conſi.cccv.

b ☞ P. PAV. P. ¶ Balbutiendo. An iſte non valens articulate loqui virtute tamen pollens ſcribendi,poſsit teſtari ad pias cauſas,vide Ange.Areti.in tract.teſtamentorum in ver. ſcimus per dei gratiã,Quid autem ſi dicitur alicui,ſi vis me hæredem inſtituere ſtringe mihi manũ: vide Felin.in c.in preſentia.in xx. colũ.ex. tra de proba. Barba. in rep.l.cũ acutiſſimi.in xliij.colũ.& ſe, de iudic. Itẽ an balbutiens & ſeminecis poſsit teſtari,vide latè Alexand.in cõſi.c. Vide text. in l.quoniã.ſ.eo.q videt velle contrariũ ejus quod notatur hic Bart.& videq; hiq & ibi ſcribunt.per Iaſ. & alios.Item q conſtitutus in extremis poſsit teſtari,donare,& adire, & alia facere, vide per Barb.in ru. C.qui admit. in xxj. colũ.& ſeq. Vide de conſtituto in articulo mortis, qui interrogatus an ita velit teſtari,reſpõdet ſic:an valeat vide Soc.in l.j.ſ.ſi quis ita.in j.not.ubi.de verb.ob.leg.vide Barto. in c.cũ tibi.in ij.colũ. de teſta.poſtea in vj. colũ.& ſeq.ponit an valeat teſtũ ſi dictũ ſit. ſi vis me hæredẽ facere, ſtringe mihi manũ,vel quid ſimile.& an ad pias cauſas ſaltem ſtatim valeat inſtitutio hæredis metu ſolo facti, vide ẽt Barb.in cõſi. xliij.volu.ij.vbi etiã ponit quid inter liberos & an poſsit metu revocare primum teſtamentum. maximè inter liberos.Item an conſtitutus in extremis poſsit teſtari,& in teſtem examinari.& an cum duobus teſtibus poſsit codicillari,vide q Barba. in ca. Raynutius.in j.colũ.& ſeq.de teſta. vbi q̃dam alia de cõſtituto in extremis. Et vide eum late in conſi.xliij.volu.ij.de eo,q interrogatus reſpondit q ſic,qui nõ poterat articulate loqui:& de conſtituto in extremis, qui poſsit prædicta & alia habere,vide Decium in c.ſi pro debilitate, col.j.de offi.dele.

c ¶ Articulate. Adde qđ Angel. dicit hoc etiam verum inter liberos:qa licet ſit remiſſa ſolennitas teſtium,vt in ſ.ex imperfecto.non tamen eſt remiſſa ſolennitas voluntatis teſtatoris,quæ debet exprimi per ſcripturam,vel per loquelam claram. Alleg.l.in fraudem.ſ.j cum ibi no.ff.de teſta.mili.In relictis autem ad pias cauſas,dicit dominus Alexan.q magis cõis eſt opi.q non habet locum hæc lex per glo.in c.cũ tibi.per illum tex.ſecundum vnum intellectum extra,de teſt.quã cõiter ſequuntur doc.& Bald.in l.ij.ſ.de ſacroſanc.eccle.& Imo.in l.captatorias.ſ.de teſta. mil,tamen dicit quòd Bald.& Ang.hic & Pau.de caſt.in l.& in epiſtola.j.de fideicom.tenent contrarium,in alijs ſtat firma concluſio gloſſ.quod ſufficiat teſtatorem reſpõdere ad interrogationem notarij,ſi articulate loqui poteſt. Quod etiam ſequitur Bald. Ang.Salic.hic,& Fran.Tigri.& Ioã.And.in tit.de teſta.ſ.j.ver.quid ſi is.Imol. & Anto.de Butr in d.c cum tibi.Roma.in l.j.ſ.ſi quis.de ver.ob.& in cõſ.cccvj. vbi dicit quod ſingulariter hæc ſunt limitanda ſecundum Ioan.And.in loco prælleg. niſi aliquis de teſtatoris voluntate informatus,vel prudenter meditatus, qui illic agendum eſſet,fecerit ſcribi teſtamentum,vt ipſe voluerit,quo ſcripto notarius legit inſtitutionem hæredis. & teſtator reſpõdit q ſic.Tũc eñ talis inſtitutio eſt invalida: quia iſte modus teſtandi non eſt inuentus a iure,& ſic ſuperfluitio improbat eſt illum inuenire. de transla. præla.c.ij.in verſicu.& quod non eſt.Hoc idem tenuit Pau.de Caſtr.conſil. cccxvj.& Bald.cõſi. x.iiij.lib.& cõtra op. Alexan.q teſtũ rõne voluntatis imperfectæ non valeat inter liberos, nec ad pias cauſas, tenet Abbas cõſi.cv.inci.caſus talis proponitur. vbi alleg.Petr. de Anch. in ij. de teſta. dicere quod ſi teſtator incœpit pauperes inſtituere, & ſuperuenit frenetis,ita q teſtamentum non potuit perficere,q nullius momenti eſt teſtamentum. Eſt in ſecunda parte conſiliorum.

d ☞ P. PAV. P. ¶ Nomina hæredum. Vide Alex. conſi.xij. poſt med.& conſilio lxxiij.in ij.col.& cõſ. clxxxiij in ij.col. & late conſi.xl.vide oĩno Roma.diſtinguẽtẽ cõſi.cccvj.circa finem. Vide omnino Paul. multipliciter loquentem, conſilio cccixviij. Vide etiam Ang.de Areti.in tractatu teſtamentorũ. in glo.in verbo.item reliquit Titio centũ metu.

e ¶ Productæ. Melius dicas ex vereto exemplari, & tunc ſiquidem tabulæ nũquam fuerũt in iudicio productæ.& tũc bene dicit gloſſ. Aut fuerunt productæ: & tunc idem quod in primo poteſt &c. Alexã.Loſæus.

f ¶ Vltimo. Adde poſt Pau.de caſt.Bald.& Alexan.plene Oldra. qui voto tuo ſatis faciet,circa hoc conſil. clxiij.incipien. circa materiam propoſitæ quæſtionis,& aliqd per Bald.conſi. c. iij. volumi.

g ¶ In l.& ab antiqs, vide pro l.Barto. in conſil. ccxliij.incip. ſecundum conſuetudinem Venetiarum And.Bar.

g ☞ P. PAV. P. ¶ Et an antiquis. Aduerte circa hanc legem quod licet per eam diſpenſetur de numero teſtium: non tamen diſpenſatur circa idoneitatem, ideo fœminæ non admittentur, vide Alexandrum conſilio ducenteſimodecimo ſecundo in ſexta columna & conſilio trecenteſimononeſimo,in tertia columna.Item an in caſu huius legis teſtamentum ſit nuncupatiuum: an in ſcriptis, vide Angel. Areti in tracta.teſtamen in gloſſ.in verbo,ſiue teſtamentum nuncupatiuum. in iij.columna.& ibi etiam in.colum.ſequen.multa alia ponit circa materiam huius legis.

h ¶ In comitatu. Adde ſecũdum Alex.Bal.& Sali.ſe.ſuũtur Cy.qa rõ finalis huius in l.

teſtamentis per hanc legem[3] condendis locum obtinet.h.d. No.ex hac l.& perpetuò tene menti[a] †q̃ille, qui non põt articulatè loqui, mortuo eſt ſimilis. & ideo cũ teſtator loquitur balbutiendo[b], cũ primo fuerit homo rectæ linguæ, ſi facit teſtamentum, non valet, Et ſemel faciebam exceptionem ad impugnandũ quoddam teſtũ,quod erat factum ab eo,qui non poterat articulatè[c] loqui. Ideo tene menti: quia eſt melius quàm habeamus in hac lege. Dicitur hic q in ea parte, in qua fuit ſolennitas obſeruata, valet teſtamentum nõ in alijs:nõ facit cõtra.ff.e.l. ſi is q teſtm. Glo.ſe inuoluit.† Veritas eſt iſta, qñq teſtamentũ in aliqua parte deficit ratiõe voluntatis imperfectæ: vt puta teſtator voluit nõminare tres hæredes: incœpit, & nominauit vnum,poſtea aliũ, anteq̃ nominauit tertiũ, expirauit: tunc teſtamentum non valet in aliquo: vt ſ.tit.j.l. furioſum. Quandoq̃ volũtas perfecta fuit, qa teſtator fecit quicquid voluit:tñ in certa parte fuit omiſſa ſolennitas: tunc teſtm̃ valet in iſta parte, in qua fuit ſeruata ſolennitas;vt hic. Item op. & videtur, q vltima voluntas poſsit fieri nutu: vt ff. de lega. iij.l. nutu. Solu. Hic in inſtitutione ibi in legatis. Quærit glo.†quid ſi notarius exprimat nomina hæredũ[d], & teſtator reſpondeat: & dicat ſe velle eſſe hæredes, an valeat,Glo. videtur dicere q ſic. vide gl. Doc.dicũt q iſta glo. dicit verum in teſtatore, qui articulatè poteſt loqui, alias non,vt hac l. Vltimò, q hic dr̃ de hac ſubſcriptione, corrigit̃ per hanc authenti.

1 ☞ *Si teſtator incidit ſigna teſtamenti,an teſtamentũ tollatur ipſo iure,uel ope exceptionis.remißiuè.*

2 *Si inconſulto ſunt inciſa ſigna teſtamenti,quando teſtamẽtum remaneat ualidum,& ex eo hæreditas adiri poſsit uel bonorum poſſeßio peti.*

3 *Quando teſtamentum irritatur per inciſionem, cui hæreditas debeatur.*

NOſtram. prouiſionem. Si ſigna ſunt inciſa teſtatore volente, rumpit̃ teſtm̃: al's remanet validũ.h.d. Opp.nuda†voluntate nõ tollitur teſtm̃: vt l.ſancim⁹.ſ.e. ſed hic dr̃ cõtrariũ, qa in ſcindẽdo ſigno, tollitur teſtamẽtũ:quare malè. Sol. quidã dicunt q, non tollit̃ ipſo iure, ſed ope exceptionis,vt hic in prin.gl. Tu dic q hic peruenit ad actũ facti: ibi peruenit ad actum verbi. An aũt iſto caſu tollatur ipſo iure, vel ope exceptionis? dic vt d.l.j.ff. de his quę in teſtõ delẽ. & l. ad teſtium.ſ. ſi ſigna. ff.eo. Opp. dicunt hic,†quod inciſis ſignis inconſulto,teſtamẽtum remanet validum cõtra.ff. de bonorũ poſſeſsione ſecundum tabulas.l.j.ſ.ſemel.& ſ.ſi linum. Solu. dicit gl.fateor q nõ poteſt peti bonorum poſſeſſ.ſecundũ tab.vt in contrario.ſed bene poteſt adiri hæreditas de iure ciuili: vt hic. Tu dic, aut nomen hæredis non eſt deletũ, & tũc põt adiri hereditas; & peti bo.poſ.de iure p̃torio, vt hic & l.j.ſ.ſi linũ.ff. de bo. poſ.ſcdm tab. Aut nomen hæredis eſt deletũ;& tunc ſi q̃dẽ tabulæ nunquã in iudicio fuerunt,productæ[e] idem,qa põt peti bono poſ.ſecũdũ tab.vt l.j.ſ.ſemel.ff. de bo. poſ.ſecũdũ tab.al's põt adire de iure ciuili: vt hic:non tñ põt peti ſecundũ ta.vt in cõtrario. Vltimò[f] quærit glo.qñ teſtm̃ irritatur, per inciſionẽ, cui debetur hæreditas.Gloſſ.hic diſtinguit: aut teſtator incidit vt decedat inteſtatus:aut quia reputauit hæredes indignos:aut dubitatur. Primo caſu, venit ad venientes ab inteſtato: ſecundo,ad fiſcũ.tertio,idẽ.quia in dubio venit ad fiſcũ.ita dicit glo.quã vide.Idẽ videt tenere glo.in l.cãcellauerit.de his quæ in teſtamẽ.delẽ.quã glo.Dy.reprehẽdit,& oẽs doc.illũ ſequunt̃:q in dubio nõ videatur reputare hæredes indignos. & ſic admittunt̃ venientes ab inteſtato. Eſt etiam alius caſus, quando teſtator incidit teſtamentũ volens decedere cũ primo teſtõ: q dic vt l.qui ex liberis.ſ. teſtamento. ff. de bono.poſ.ſecundum tabu.

1 ☞ *Iſta lex habet locum in teſtamento in ſcriptis, & in nuncupatiuo.*

2 *Ciuis teſtãs in comitatu,an teſtetur corã q̃nque teſtibus.*

3 *Statutum q quilibet Peruſinus poßit facere teſtamentum coram quinque teſtibus,non cõprehendit forenſem.*

4 *Statutum, uel conſuetudo quod teſtamentum fiat coram minori numero ſeptem teſtium,an ualeat.remißiuè.*

5 *Lex generalis,quod tollat conſuetudines ſpeciales.*

g TAb antiquis.[g] Permiſſum eſt ruſticis facere teſtm̃ coram q̃nq̃ teſtibus,ſi plurium copiam habere nõ poſſunt. h.d.hæc bona lex.† Quæro,vtrum iſta lex habeat locum in teſtamento in ſcriptis,& nũcupatiuo? Gloſſ.dicit q ſic, & ita obſeruatur cõiter;licet glo.aliud videat̃ ſentire. in l.qui teſtõ.ſ.ſi.ff.eo. Circa hãc legẽ†q̃ro,ſi q̃dã ciuis fecit teſtm̃ in comitatu vtrũ poſsit teſtari coram quinq̃ teſtibus.d.Cy. hic videt̃ dicere,quòd ſic.Iaco.de Aret. diſputauit quandam quæſtionem,in qua determinat contrarium:quia tex.eſt in l.conficiuntur.ſ.j.de iure codicil.Hoc etiam probatur ex iſto text.ſi bene aduertatur, hic non conceditur priuilegium loco,ſed perſonis in loco, hoc eſt, ruſticis in comitatu[h].Si enim nõ eſſent ruſtici, non haberent priuilegium.Itẽ ſi eſſent ruſtici, & nõ ſtarent in comitatu,non valeret teſtamentũ.& vide tex. & iſtũ tex. pondero multũ

3 in l. cunctos populos. de ſum. tri. & fi. Et ideo ſi ſtatutum †dice ret hic, ꝙ quilibet Peruſinus poſſet facere teſtamentum coram quinq; teſtibus: & faceret hic forenſis teſtamentum taliter, nõ valeret: quia ſtatutum eum non comprehendit. Secus ſi dice ret, ꝙ quilibet poſſet hic facere teſtamentum coram quinq; te ſtibus. De quo dic vt d. l. cunctos populos. Item hæc lex facit
4 pro †ſtatutis, ꝙ teſtamẽtum coram quinq; teſtibus, vel paucio ribus valeat. Nam hic erat conſuetudo, ꝙ non valeret, niſi ap probaretur per hanc legem: vt hic vides in tex. Non poteſt er go induci per conſuetudinem, vel legem, quod liceat teſtari co rã pauciori numero teſtium, quã ſeptem. Iac. de Aret. diſputa uit cõtrarium, & determinauit in l. cunctos populos. & ad hãc
5 l. reſpondet. Dic vt ibi. Item facit hęc lex †, ꝙ hæc lex generalis tollat conſuetudines ſpeciales locorum. Nam leges præceden tes, quæ dicebant teſtamenta fieri coram ſeptem teſtibus, tolle bant conſuetudines ruſticorum: niſi per hanc legem eſſent re ſtituti. Ad idem l. iĵ. §. diuus. ff. de ſepul. viola. & dic vt ibi: & de hoc plenè in cap. j. de conſtitu. lib. vj.

De hæredibus inſtitu. & quæ perſonæ hæredes inſtitui non poſſunt, &c. *Rubrica.*

1 ☞ *Si deportatus eſt inſtitutus hæres, hæreditas an ueniat ad fiſcum, an uerò ad ueniẽ tes ab inteſtato: ubi q. ad uenientes ab inteſtato.*
2 *Deportatus habetur pro mortuo.*
3 *Bannitus noſtri temporis, quando poſſit hæres inſtitui.*

LEX I.

a Videportantur. [a] Deportati nõ poſ ſunt ex teſtamento hæreditatem capere. h. d. Not. quod dixi in ſum mario. Oppo. ꝙ peregrini, & ignoti poſſunt in ſtitui: vt j. e. l. extraneum. Huius timore dicit gl. ꝙ poteſt intelligi duobus modis: vno modo, ꝙ faciat ſimilitu dinẽ quandã per contrariũ. q. d. Deportati nõ poſſunt inſtitui tanquã peregrini: quia inſtitui poſſunt. & ſic dicit, ꝙ deporta ti nõ æquiparãtur peregrinis. Vel aliter, quod faciat ſimilitu dinem directò: & tunc eſt addendũ, tanquã peregrini, ſcilicet mala peregrinatione. Opp. de l. ſi cognatis. ff. de reb. dub. Gl. ſoluit optimè: ibi loquitur de cognatione ciuili, quæ ſublata fuit per emancipationẽ: & ſic per minimã capitis diminutio nem. hic loquitur quãdo interuenit media capitis diminutio,
b ſ. deportatio. Tertiò opp. [b] †& videtur ꝙ hæreditas nõ veniat
1 ad veniẽtes ab inteſtato, ſed veniat ad fiſcum: quia omnia quæ auferuntur ab indigno, applicantur fiſco: vt l. hæreditas. j. de his quib. vt indig. Glo. videtur fateri contrariũ: & vide gl. vl ti. in fi. omnes doc. cõmuniter reprobãt hanc gl. per l. ſi in me tallum. ff. de his qui pro non ſcrip. de iur. fiſ. l. in metallum. Sed gl. videtur dicere aliud in cõdemnato in metallum, qui perdit libertatem & ciuitatem: aliud in deportato qui perdit ciuitatẽ tantũ. Certè domini, iſta reſpõſio nõ eſt bona: nã hæreditas de iure ciuili eſt: vt l. lege obuenire. de ver. ſig. ſed deportat⁹ per dit ciuitatem, & ea quæ ſunt iuris ciuilis: ergo hæreditatẽ non capit. Et iſtã rationem tangit gl. ſecõda, quam vide. Et hoc ſic infertur: Si hæres deportatus eſt incapax. ergo nõ poteſt ab eo auferri tanquam ab indigno: quia auferri dicitur ab eo qui cœ pit, licet non habeat, quantum ad effectum: vt l. ex facto. §. fin. de vulg. & pup. & l. aliud eſt capere. ff. de verb. ſign. Ergo eadẽ ratio eſt in deportato, quæ eſt in damnato in metallum. Præ
2 terea, †deportatus habetur pro mortuo: vt l. j. §. pen. ff. de con tra tab. & l. ſi necem. §. ſi deportatus. de bo. lib. Sed ſi mortuus eſt inſtitutus, hæreditas eſſet pro non ſcripta: vt l. j. §. ĵ. de cad. tol. ergo eodem modo hic. Et hoc videtur tenere gloſ. Inſtitu. de leg. §. legati. vbi ponit deportatũ inter nõ capaces. Contra prædicta facit fortiter. ff. de leg. iĵ. l. ſi deportati ſeruo. in prin. vbi acquiritur fiſco, quod ſeruo deportati relinquitur. Solu. Aliud cùm relinquitur ſeruo deportati, aliud cũ relinquitur domino deportato. Et ſi tu dicas: Capacitas ſerui inſpicitur ex perſona domini: vt l. debitor. §. ſeruo alieno. ff. de legatis ĵ. Si ergo deportatus non eſt capax: ergo nec ſeruus eius: & ſic

videtur fundata in inopia teſtiũ. & ꝙ text. in ver. ad Dei humanitatẽ. quaſi text. videatur habuiſſe reſpectũ ad ius diuinũ: ſed reſpõdetur ꝙ verũ eſt, quo ad ruſti cos, non quo ad alios, ſed ſpeciale eſt in eis: ergo in contrariũ eſt ius cõe. l. j. in fi. ff. ad muni. Et ꝙ hoc dicit Pau. de caſ. nõ poſſe procedere, ſicd in ea Matt. dicebat ꝙ teſtũ factũ in carceribus tyrãni v. teſtibus valebat. & Bal. ſimiliter, ſicd factum

non acquiritur fiſco. Solu. Dico quòd il la regula nõ habet locum in ſeruo eius, qui
c eſt penitus incapax: vt d. l. ſi deportati [c]. Sed haberet locũ in ſeruo eius, qui in qui buſdam eſt capax: & in quibuſdam nõ, vt
3 l. cõtraria. Vltimò ſolet † quæri: qd in
d exbannito [d], vtrum poſſit hæres inſtitui. Gl. Inſti. qui. mo. ius pat. poteſta. ſol. §. re legati. dicit ꝙ qñ bona auferũtur exbãni tis: æquiparantẽ deportatis: ideo tanq; de portati inſtitui nõ poſſunt. Quidã doctor & aduocatus Bononien. qui vocatus fuit do. Fed. de Scalis, diſputauit cõtrarium, & do. Cy. hic aliqualiter tangit: tñ modicum vterq; dixit. Ego diſputaui quãdã queſtio nẽ quę incipit, Statuto Lucanę ciuitatis. i qua tractaui materiã exbannitorũ. Et bre uiter determino ibi ꝙ exbanniti, qui poſ ſunt impunè offendi, dicunt hoſtes ciuita tis, vt l. amiſsione. §. qui deficiunt. de capi. dimi. & perdunt ea, quæ ſunt ciuitatis ſuę. Sicut enim deportati pdũt ea quæ ſunt ci uitatis Romanæ: itẽ hoſtes ciuitatis Ro manæ perdunt iura oĩa Romanórũ; ita ho ſtis ciuitatis particularis pdit ea, quę ſunt illius ciuitatis, & ea, quæ ſunt iuris cõis re tinet. Ita videt velle Iac. de Aret. in l. ex facto. §. ex facto. ad Treb. Ex hoc cõcludo, ꝙ ſi teſtamentũ fieret ſecũdũ formã ſtatuti ciuitatis, vel ex ſpeciali priuilegio ciuita tis: vt ſ. tit. j. l. ſi nõ ſpeciali. ꝙ exbãnitus ta lis ex tali teſtõ capere nõ poſſet, quia per
e dit ea quæ ſunt illius ciuitatis. Idẽ dico [e] de hæreditati. quæ deferuntur ab inteſta to, ex forma ſtatuti illius ciuitatis. Sed ſi te ſtamẽtũ eſt validũ de iure cõmuni, vel hęre ditas deferat ab inteſtato de iure cõi, cum ipſe retineat ea q̃ ſunt iuris cõis, poſſet ca pere: forſan tñ poſſet commune ſibi auferre, tanquã ab indigno: ſed cur [f] capere non
f poſſit, cũ ſibi remaneant ea, quæ ſunt iu ris cõmunis? Modò hic non habẽtur alia.

1 ☞ *Formã inſtituendi ſpurium efficaciter hic uide.*

eo numero teſtũ. qđ Ang. non tenet in d. l. cõficiunt per illũ tex. & dicit ẽt Ang. i au thẽ. de non alie. §. qđ autẽ. peregrini eũtes Romã pro indulgen tijs, ſi infirmant i ali quo hoſpitio, vel ali quo caſtro, & ibi fa ciant teſtamẽta cum duobus teſtibus: cũ plures ibi non eſſent, valebũt eorum teſta mẽta: quia ſi milites in expeditione degẽ tes poſſunt teſtari coram duobus teſtibus: quãto magis illi, qui ſunt in expeditione ad ſalutẽ aiæ, & ho norem Dei. Plus vo luit ipſe Ang. in au then. oẽs peregrini. ĵ. cõia de ſucceſ. ꝙ illũ tex. in ver. liberã ha beãt poteſtatẽ ꝙ poſ ſint teſtari, ſicut mi lites indiſtincte non habita conſideratiõe an plures haberi po tuerint nec ne. Et cũ Ang. tranſit Paul. de caſ. in l. nutritoribus. ĵ. cõia de ſucceſſi. & Alex. hic. Cui adde qđ Bal. conſ. cxxxiĵ. iiĵ. lib. tenet ꝙ teſta mẽtũ factũ i rure co rã quinq; teſtibus nõ valet. Quid aũt ſi ſit ſtatutũ, ꝙ in villa fa ciat teſtamentũ corã quatuor teſtibus, & pbro, & quidã faciat teſtũ ſcđm ius cõe, an valeat, vide Bal. conſi. ccccl xxxj. iiĵ. volumine.

P. PAV. P. ¶ Qui deportantur. Hãc l. repetit do. Be nedictus de Plũbi no. Itẽ circa illud, ꝙ hic dicit, ꝙ deporta ti ſunt incapaces ſuc ceſſionis ex teſtõ, vi

a

de multa quæ habes ad Bar. in l. ſi mandauero. §. is cuius. ff. mandati. Circa deportatos & bannitos, quomodo & in quibus ſunt incapaces. Item an ſint incapaces ſucceſſionis ipſo iure, an ſolum in effectu, vide Are. in l. ſi ſeruus. in pen. col. de acqui. hæred.

b P. PAV. P. ¶ Tertio oppo. Circa hanc materiam vide omnino Bar. conſi. cxvj. Item circa illud quod dicitur quando relinquitur incapaci, non venit ad fiſcum, ſed ad venientes ab inteſtato, procedit vbi palam relinquitur. Secus ſi tacitè, ſecundum Barto. in l. j. C. de delator. libro x. Et ibi etiam an ſpurius dicatur indignus vel incapax, & quòd aliquãdo relictũ non incapaci palam applicatur fiſco. Item quid de relicto mendicantibus, qui ſunt incapaces, cui applicetur, vide domi. Anto. conſi. xxxiĵ incipi. Ieſu Chriſti, &c. vt ſupra ſolenniter eſt conſultum poſt prin. Item adde quod ſi ſtatutum inhabilitaret ad ſuccedendum aliquem ipſo iure, quia fiſcus non poteſt tunc auferre tanquam ab indigno, iuxta hic notata tale ſtatutum veniet ſtricti ſime intelligendum cum per ipſum excludatur fiſcus, licet admittantur venientes ab inteſtato ideo ſi loqueretur de homicida, non comprehenderet parricidam. vide Ioan. de Ana. conſi. lxiĵ.

c ¶ Deportati. Vide Bal. poſt Gul. de Cu. in l. ſi qua. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. vbi limitant iſtam legem. And. Barba.

d ¶ Exbannito. Adde Alex. conſi. lxxv. j. vol. per Bal. cõſi. xxiiĵ. ĵ. vol. & per Pau. de Caſt. cõſi. xxxĵ. & ibi an bona, quæ obueniunt bannito poſt publicationem bonorum, ſunt fiſci vel ſua, & quid de legitima.

e ¶ Idem dico. Adde tu Ang. in l. Gaius. §. ille caſus. ff. de lib & poſth. tenentem quòd bannitus poteſt ſuccedere ab inteſtato de iure communi. & idem Bart. in l. amiſsione. ff. de capti. dimi. vbi vide per eũ & per Bal. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. & in l. ſi qua. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. vide Bald. in l. fin C. ſi pen. appella. mors interue. & hic. & Sali. poſt eum. & Imo. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebellia.

f P. POMATES. ¶ Sed cur, Iſtam opin. ſecutus eſt idem Bar. in l. ĵ in ĵ. colum. ff. ſolu. matrimo.

P. P A V. P.

a ¶ Pater tuus. Circa intellectũ huius regulæ, & an procedat, qñ processerit dispositio certæ partis postea secretur in residuo, &c. an tũc possit cõprehẽdere totũ. & qd si nõ processerit ex toto dispõ certa, sed certissima, vide omn. Comẽ. cõs. cxiij. incl. Antonius. in j. dub. p totũ. Vbi etiã quid si dispositio præcedẽs de certa portione non cõsequeretur effectum. Et vide de versic. de residuo. Alex. in l. item prohibemus. §. sed si. ff. de hære instit. in apostil. & Com. in d. consi. loquit de verbo, superfluo. vide latè Ias. hic.

b ¶ Residui. Adde ꝙ voluit Alexan in l. utẽ ꝙ Sabinus. ff. eod.

c ¶ Spuriũ. Adde de mõ instituẽdi spuriũ, vide Bal. cõsil. cxxxj. iij. vol & Ro. consi. cvj.

P. P O M A T E S.

d ¶ Nota. ex hac l. Addē intellectũ nouũ ad istũ text. vt p Bolog. i sua theoric. char. iij. vol. ñ.

e ¶ Filio repudiãte. Adde vtrũ filio repudiãte vel monacho, addmittat̃ pater vel monasteriũ, an substitutus: vltra docto in l. j. Ang. consil. cxxxij. & cõsi. xc. Bal. cõs. cccix. ij. vol. Et ꝙ monach⁹ retineat iura fuitetis, volu. Pet. de Anch. cõsi. cccc. vbi dicit ꝙ fit iniuria monacho non renouando sibi emphyteu finitam.

P O M A T E S.

f ¶ Nota tertio ꝙ si. Vide Bart in l. q liberos, §. hæc verba. ff. devul. q inducit illũ §. cõtra vnũ quod dicũt Iac. de Aret. & Pet. hic.

P. P A V. P.

g ¶ Coact⁹ adiuit. An sicut seruus potest cogi, ita etiam filiusfamilias, vt de Aret. in l. si quis mihi bona. §. iussum. in iij. col. ff. de acquir. hære.

P. P A V. P.

h ¶ Si pater. Et idem esset, si qs instituere aliquẽ vt filium adoptiuum vel legitimatũ, & revera esset adoptiuus & legitimatus, sed nulliter: quia non valet institutio erã si sit doctor qui crediderit legitimationẽ valere errore iuris ductus, vide notata per Ias. in l. tãquã. in vij. col. ad fin. & duabus sq. C. de fideicom. & de filio spurio instituto tanquã filio, vt sit erronea, si natus fuit ex contubernata habitãre cũ marito, propter ꝙ presumit̃ filius mariti iuxta notata in l. miles. §. defuncto. C. de codic. vide Barba, consi. lvij. de quo ibi habes ad Bart.

LEX II.

Pater tuus. [a] Appellatio residui [b] potest ad totum referri. h.d. Vide gl. ex eo ꝙ exemplificauit de nato ex nefario coitu. Nota †ex hac l. formam testandi, qñ quis vellet instituere spuriũ [c] suũ, & esset cert⁹ ꝙ nõ deueniat ad fiscum, ꝙ sibi substituat aliquẽ pro ea parte, quam capere non posset. & hoc feci iam fieri in quodã, q habebat spuriũ suũ legitimatũ per quendã Comitẽ, qui dicebat se habere priuilegiũ: tñ quia legitimatio posset reuocari in dubio, consului ꝙ eum institueret, & substitueret secundum formam huius legis.

Effectus substitutionis vulgaris porrigitur ad duos casus, scilicet si hæres non erit, vel esse non poterit.

Verba substitutionis pupillaris, si hæres non erit, quomodo intelligantur.

Filio repudiante hæreditatem, pater adit, & præfertur substituto.

Hæres, cui fuit transmissum ius deliberandi per institutum, qui non adiuit, præfertur substituto.

Hæreditas delata seruo, non quæritur domino, nisi per seruum adeatur.

Hæreditas delata monacho, quæritur monasterio sine facto monachi.

Potestas Abbatis in monachum æquiparatur patriæ potestati.

Casus in quo admittitur cõcursus instituti, & substituti.

Substitutus repellitur etiam quando seruus coacte adiuit.

Si liber est institutus tanquam seruus, sibi acquiritur hæreditas.

Si filiusfa. est institutus credens eum liberum, uel monachus credens eum non monachum, cui acquiratur hæreditas: remißiue.

LEX III.

Cum proponas. Ista est fortissima lex. Breuiter dicit. Si testator instituit seruum cõmunem, credens eũ liberũ, ꝙ ei vulgariter substituit: ex testatoris voluntate dominus admittitur, vel totaliter repellitur. hoc dicit. Nota ex hac lege [d] †ꝙ effectus substitutionis vulgaris, porrigitur in duos casus, scilicet si hæres non erit, vel hæres esse non poterit. vide text. Et ex hoc quod dicit, nõ poterit: apparet ꝙ quocunq; modo veniat illa impotentia, locus est substituto; siue non possit per incapacitatẽ hæredis: vt §. l. proxima: siue per errorem defuncti, vt hic; siue quocunq; modo substitutus admittetur. Item nota ꝙ †verba substitutiõis vulgaris, si hæres nõ erit, prolata à testatore non errante intelliguntur, si hæres non erit, vel alium hæredem non fecerit: vt hic, & l. si pater. ff. eod. & Instit. de vulga. substitu. §. fin. Ex hoc ego infero ad quæstiones multas quotidianas in materia vulgaris substitutionis. Prima, †cùm de iure hodierno. filio repudiante [e] potest pater adire: vt l. cùm non solum. §. j. j. de bo. quæ libe. vtrum præferatur pater, vel substitutus, si filius habuit substitutum. Glos. tangit ibi. Ego dico patrẽ præferendum per regulam prædictam: quia licet filius non sit hæres, facit tamen alium hęredem: ergo cessat substitutio vulgaris. Eadem †ratiõe dico quòd licet institutus non adiret, & decesserit, si tamen transmisisset ius deliberandi ad hæredem suum, ꝙ hæres adiens ex virtute illius iuris deliberandi præfertur substituto. Licet enim hæres institutus non fuerit: tamen facit hæredem alium ministerio suo transmittendo ius deliberãdi: ergo cessat substitutio vulgaris. Nota tertio [f] †ꝙ si hęreditas est delata seruo, non potest quæri domino, nisi per seruum adeatur. Vide textum, ibi; potuit enim, &c. Vide gloss. super hoc verbo. Quid in monacho, †cui defertur hæreditas: an possit quæri monasterio sine facto monachi? Ista quæstio pendet ex hoc vtrum potestatem Abbatis in monachum æquiparemus potestati dominicæ, vel potestati patriæ. Nam pater potest adire filio nolente. vt d. l. cum non solum. §. j. sed non dominus nolente seruo: vt hic. Quid dicemus? Dixi in l. j. de vulga. & pupilla. substit. vbi tractaui materiam vulgaris substitutionis. Et finaliter quantum est in proposito, dico ꝙ æquiparatur patriæ potestati non dominicæ. In hæreditatibus enim monachus non habetur vt seruus, sed vt liber homo. quod apparet: quia capit vt suus, & vt agnatus, & propinquus: vt l. Deo nobis. §. de epis. & cle. quæ iura legitimè non cadunt in seruo. Cætera dic plenius vt dixi in l. j. de vulga. & pupil. Hoc expedito venio ad apparatum nostrum. Oppo. & videtur quòd testamentum istud non valeat: vt l. neque. §. si seruum. de mili. testa. Sol. Ibi erat seruus proprius, hic cõmunis. Vel aliter: nec hic, nec ibi valet testamẽtum quo ad institutionem serui. Oppo. secundò. Instit. eodem. in princ. & j. titu. iij. l. penul. Solu. & ibi testator sciebat ipsum esse seruum vnde instituendo eum videtur sibi relinquere libertatem: hic verò errabat. Vlterius opponi. de l. seruus alienus. & l. si alienum seruum. ff. eodem. Solu. Distingue plenè, vt not. ff. eo. tit. l. sed & in conditione. §. si seruum. Vlterius opp. †instituto. de vulga. substit. §. fin. Solu. glos. optimè hic Imperator ponit duos casus certos, quando de voluntate constat. In dubio loquitur lex contraria: quia hæreditas diuiditur inter dominum & substitutum: & sic erit casus mirabilis, in quo admittetur concursus instituti, & substituti: vt ibi, & l. si pater. cum l. seq. ff. eodem. Vlterius oppo. de l. fina. in prin. de vulga. & pupil. Sol. Ibi institui seruum cõmunem duorum scienter. Quęrit gl. †quid si seruus coactus adiuit [g], an substitut⁹ repelatur: & determinat ꝙ sic, & bene: vt l. j. §. j. ff. si quis omis. causa testa. †Quærit glo. Instit. de vulga. & pupilla. substitu. in fine. quid econuerso, si instituit eum tanquam seruum, tamen in veritate erat liber. Glos. dicit ibi, ꝙ acquiritur sibi libero: & verum dicit, quicquid dicat Iac. de Aret. nam cũ hæreditas quæratur sibi, si esset manumissus ante aditionem: vt l. si pater. ff. e. ergo multò magis quæritur sibi existẽti libero. †Quæro, quid in filio, si aliquis instituit filiumfa. credens eum liberum hominem: vel aliquis instituit monachum, credens eum non esse religiosum, vel monachum? Docto. tangunt hic, & non allegant glo. quæ tangit eam: vt hic patet per Cy. Istam quæstio. tangit glo. in l. si quis filiumfa. in princ. ff. de acquir. hæredita. Dic vt ibi per gloss. & ibi plenè dixi.

Quod auferetur ab indigno absque eius delicto, non applicatur fisco. & nu. 3.

Falsa demonstratio quando uitiat dispositionem.

h Si pater. [h] Hæc l. & l. nec apud. breuiter dicunt: Si instituitur vt coniunctus ille, qui nõ est à testatore errante institutus, nõ capiet cum effectu. hoc dicit. vel aliter. Quod †auferetur ab indigno, absque delicto, non applicatur fisco. h.d. Domini, l. si pater. & l. nec apud. in hoc differunt: quia in l. si pater. testator errauit errore facti: in l. nec apud. errauit errore iuris. Item l. si pater loquitur de agnatione naturali: lex, nec apud. loquitur de agnatione ciuili. Itẽ lex, si pater. loquitur quando erratur in descendentibus: lex, nec apud. quando erratur in transuersalibus. Oppo. †falsa demonstratio non vitiat dispositionem: vt l. demonstratio. in princip. ff. de condi. & demon. Sol. Fallit in demonstratione, quæ continet coniunctionem, vel charitatẽ sanguinis. In qua debet distingui: aut testator errauit, aut sciuit, aut dubitatur: vt dixi in l. neque professio. §. titul. j. & idem in cognatione legali: vt hac l. nec apud. & not. in l. nemo. §. j. ff. eodem. † Vlterius quæritur; dicitur hic, in l. si pater. quòd auferet hæreditas: quęro cui applicetur. Dicunt quidam, fisco, per regulam generalem positam in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inofficio. testamen. & in l. j. de iure fis. Contrarium est veritas: vt l. nec apud. nõ obstat regula contraria: quia quę ab indigno auferuntur,

auferũtur,applicanť fiſco:verũ eſt, ſi eſt indignus culpa ſui:ſed hic frater nõ erat idigñ ſui culpa,ſed teſtatoris errore:ideove nit ad venientes ab inteſtato. quod no.& tene mẽti perpetuò.

1 ☞ *Quod iuris eſt de aliquo,idem eſt de eius principio.*
2 *Emptio facta uno nummo,quando ualeat.remiſſiue.*

NOn ideo minus. Appellatio affinitatis facta à teſtatore ſciente, in
1 ſtitutionem nõvitiat.h.d. Vel aliter:Quod iuris † eſt
2 de aliquo,idẽ de eiꝰ principio.h.d. Facit ad q. † Emo aliquid vno nũmo,an ſit emptio:videť ꝙ nõ:quia in emptione requiritur pecunia numerata: ſed in emptione vnius nummi, nõ eſt pecunia numerata:ergo,&c. Facit hic ꝙ ſit emptio:quia vnus eſt principium numeri: ergo idẽ iudicatur de eo,ſicut de numero. De quo dic vt l.ſi quis ante.de acqui.poſſeſ.

SI compenſandi. Inſtitutio facta animo compenſandi, excludit inſtitutum à petitione debiti.h.d.

NEc apud. De hac lege dic vt ſ.eo.l.ſi pater. & ibi legi eam.

a OLlegium. [a] Collegiũ nõ approbatũ, nõ põt inſtituí.h.d. Quęrit gl.quę dicãtur collegia approbata. Breuiter regula eſt, ꝙ nullũ collegiũ eſt approbatũ,niſi reperiať approbatũ.ꝙ dic vt in l.j.circa princi.ꝙ cuiuſcꝙ vni.no. Ego pleniſſimè dixi in ſi.ff.de colleg.illic.

EXtraneum. Hæc lex habet duas lect. cõtrarias ſecundũ vnã lect.h.d. Inſtitutio facta ſub die incerto valet,& diei expectať euẽtus.h.d. Illi qui habẽt in litera,quis &c. Opp.de l.hęreditas.ff.eo. Solu. Dicit gl.ꝙ hæc cõcordat cũ illa:qa adiectio tẽporis remouetur. Alíj vt Azo,dicunt,ꝙ hæc l. contraria loquitur de die certa:hic de die incerta. arg.l.ſi.ff.de condi. inſti. & l.ſi ita.§.fin.de libe.& poſthu.ff.eod.l.in tempus. Et hoc videtur tenere Dy.in c.actus legitimi.de regu.iur.lib.vj. Tu cõcor.vtrãꝙ lectu. Aut quis inſtituitur,cũ ipſe inſtitutus moria-
b tur[b]: & tũc inſtitutio habetur pro pura:quia certũ eſt diẽ iſtũ venturũ viuo inſtituto:quoniã ipſe viuẽs morietur. Aut quis inſtituitur cũ morietur quidã extraneus: & tũc quia poſsibile eſſet illum extraneũ decedere poſt mortem hæredis inſtituti, non expectatur euẽtus diei:quia poſsibile eſſet hãc hæreditatem inſtituto nõ deferri. Et ita loquitur alia opi. & huic bene adaptatur litera,cũ quis:vt quidã habent. Opp.de nouatio.l.ſi pupillus.§.qui ſub conditione. vbi cõditio neceſſaria habetur pro pura:ſed neceſſe eſt,aliquem mori:ergo &c. Huius timore Pe.& Cy.hic referũt,& dicũt eſſe diſtinguendũ,an aliquis inſtituerit ſub conditione,ſi morietur:vel cũ morietur:& primo caſu habeať pro pura:ſecundo nõ. Iſta diſtinctio inter ſi, & cũ, eſt falſiſsima.& cõtra caſum l.quibus diebus.§.quidam Titio. ff.de cõdi.& demon.l.quodcunꝙ.§.ſi.de verb.obl. Dic ergo,ꝙ l.cõtraria loquiť in cõtractibꝰ;hic in vltimis volũtatibꝰ. Ratio apparet Inſti.de verb.obli.§.ex conditionali. & quod not.j.de condi.inſer.l.ſi vxor.de reg.iur.l.quæ legata. opp.ff. de condi. & demon.l.hæres meus.& quando di. leg.ced.l. ſi cùm hæres. Sol. Aliud in legatis,aliud in hæreditate. Nam legatum recipit diem,quem non recipit hæreditas.

NEque per ſe. Qui non poteſt per ſe ſuccedere neꝙ per ſeruum eius.h.d. Vel alíter,& magis generaliter. Qui non poteſt per ſe, neꝙ per alium.h.d. Materiã huius l.dic vt dixi in l. Labeo.§.j.ff. de vſuc.& per Dy.in c.quod alicui non licet.de reg.iur.lib.vj.

e EXtraneum. Incognitus poteſt inſtitui. hoc dicit.

1 ☞ *De uerbo peruenire.*

HAereditas. Vrbs Romana,& alię ciuitates,poſſunt capere relictũ in vniuerſali,&
1 particulari.h.d. Nota † quòd hęc dictio,peruenire,refertur ſiue peruenìat iure directo, ſiue iure fideicommiſsi, ſiue titulo fideicommiſsi vniuerſali, vel ſingulari. Quod facit ad ea quæ dicam in l.precibus.j.de impuber.& alijs ſubſtitu.

1 ☞ *Inſtitutus in re certa habetur loco legatarij quãdo alius reperitur uniuerſaliter, uel in quota inſtitutus.*
2 *Inſtitutus in re certa nullo dato cohærede, non eſt hæres, neque legatarius, ſed tertia ſpecies.*

a ☙ P. PAV. P. ¶ Collegium. Quid de fratellicijs ſiue ſeruitutibus,vide Pau conſilio clxxxj.

b ¶ Cùm moriatur. Adde qđ ſi teſtator dixit,inſtituo mihi Titium vſq; ad decem annos.cum hoc quod non poſsit eſſe hæres vlterius:an valeat inſtitutio:Bald.& Salice.cõcludũt ꝙ valet inſtitutio,& prohibitio vitiatur.ar.l.ſi quis ita hæres inſtitutus fuerit, excepto fundo.ff de hære. inſtitu. Et per hæc reprehẽdũt Bar.qui tenuit contrariũ.ff.e.in d.l.hæreditas. Et cum Bald. tranſit Pau.de Caſtan.l.iq.§.de teſtami.l.de quo ꝙ eũ etiã conſi.ccij.vbi conſuluit de eo qui vxorẽ in vita ſua tm̃ inſtituit, nullo alio hærede inſtituto.

c QVoties. [c] Inſtitutus in re certa,habetur loco legatarij, quo ad hoc vt oneribus hæreditarijs non teneatur,& actionibus hæ-
d reditarijs [d] vti nõ poſsit.h.d.hæc not.lex. Oppo.de l.j.§.ſi ex fundo.ff.eodem. Veritas eſt,ꝙ inſtitutus in re certa habetur loco legatarij,qñ alius reperitur vniuerſaliter,vel in quota inſtitutus: vt hic. ſecus ſi nullus alius inſtitutus ſit:qa tũc ex re certa inſtitutus habebit totã hæreditatẽ: vt l. cõtraria. Itẽ opp.§.de inoffic.teſt.auth.nouiſsima.& qđ ibi no.vbi filio debet relinqui certa res iure inſtitutiõis:nec habetur loco legatarij:alś teſtamẽtũ eſt nullũ. Glo. hic ſignat cõtrariũ,& nõ ſoluit.quã gl.vi-
e de in l.ſi qs priore[e].ff.ad Treb. & dicit qđ ibi eſt ſpeciale odio q̃relæ. Quidã alij doc. vt Iac.de Rau.dicũt ecõuerſo ad glo.ꝙ inſtitutꝰ in re certa,habetur loco hæredis in oĩbus:vt d.auth.nouiſsima.pręterquã quo ad onera,& iura hæreditaria:vt hic. Certè dñi licet Cyn.hic dicat,quòd hæc fuit opi. dictorũ doc.tñ iſtã opi.recitat gl.in l.ex facto.la grãde.ff.e.q̃ op.eſt oĩno falſa:vt ſtatim dicã. Antequam reprobẽ,oportet nos videre effectũ iſtarũ op. Si vera eſt op.glo. ꝙ habetur loco legatarij,quo ad oĩa, præterquã quo ad q̃relã:ſequiť hic qđ inſtitutio ex re certa,q̃ trãſeat ad hæredes ſine agnitiõe,ſicut legatũ. Itẽ patietur Falcidiam,ſicut legatarius. Item nõ habebit remedia l. ſi.j.de edi.diui.Adria.tol. Itẽ agnitiõe iſtiꝰ inſtituti ex re certa,nõ cõfirmareť teſtamẽtũ:quia in omnibus habeť loco legatarij, præterquã quo ad querelã. Si eſt vera opi. aliorũ, ſequereť ꝙ iſta inſtitutio ex re certa nõ trãſmitteret ad hæredes hæreditate nõ agnita. Item nõ patieť Falcidiã,& habebit locũ regula.l.fin.j.de edi.diui.Adri.tol.& agnitione cõfirmaretur teſtamẽtũ:vt l.teſtamẽto liber.ff.de manu.teſt.& ſic valerẽt oĩa legata:et validaret ſubſtitutionẽ pupillarem:et operaretur multos alios effectus. Ego inuenio ꝙ inſtitutus ex re certa patitur Falcidiam:vt l.quoties.§.fami.erc.& l. ex facto.§.vñ ſcio.ver.et ſi fortè.ff.eo.ergo non eſt verũ dicere,ꝙ habeať loco hæredis in omnibus,p̃terquã ad ea,quꝰ hic dicunť. Itẽ ego reperio,ꝙ hærede repudiãte accreſcit hæreditas inſtituto in re certa: vt l.j.§. ſi ex fundo.ff.eo.ergo nõ eſt verũ,qđ dicit gl.qđ habeť loco legatarij,quo ad oĩa præ-
f terquã quo ad querelã:quia habet[f] ius accreſcẽdi,vt hęres. Marti.ſili.dicebat aliter: Aut loquimur in filio:& tũc inſtitutus in re certa,hr̃ loco hæredis:vt in cõtrario. qđ apparet:qa ſuccedit loco legitimæ,quę eſt tertia eius quod qs habiturus eſſet. Aut in extraneo:& hr̃ loco legatarij:vt hic. Sed parcat mihi dominꝰ Mar.ipſe nõ bene dixit. Legitima dicitur tertia eiꝰ,quod quis habiturus eſſet ab inteſtato, deducto ære

c ☙ POMATES. ¶ Quoties. Iſtã legẽ allegat Matthe.notabilis ſuo quarto,inci. no.ꝙ ſi teſtator.i verbo,ſecus forte eſſet.

c ☙ P. PAV. P. ¶ Quoties vide ꝙ intelligẽtia oĩno.Com. cõſi. cvirij.ici.teſtator inſtituit.in j.& ij.col. vbi vult ꝙ ſi teſtator inſtituiſſet aliquẽ in dimidia bonorũ umobilitũ. Itẽ in bonis mobilibus & actionibus,ꝙ per hoc iſte ſcđs non erit vis hęs, ſed ambo.habebit tũ iſte ſcđs iure ſ̃legati mobilium & actiones. Itẽ circa iſtã materiã vide pulchrũ caſum pro.ſingulari clv.vbi allegat tex.ĩ l.pr̃.§. fi.ff.de leg.iij. Vid̃ Roma.in cõſil.clxxix.in ij.& iij.colũ & in v. Itẽ no.ꝙ reſpectu bonorũ extrinſecorũ q̃ nõ ſunt ĩ corpore hęreditatis,verbũ heres verificeť in hęrede ex re certa ſcđm Bal.ĩ c. j.ad fi.pr̃.de iuc.feu. Itẽ quid ſi teſtator legat centũ hæredibus titij,an ad iſtud legatũ veniãt hr̃des inſtituti in re certa vide Bal.in l.liberti.i vlti. co.C.de ope.lib. Ale. in l.quædã.§.nihil.in ij.colũ.ff.de edẽdo. Itẽ no.ꝙ quãtum ad detrahendũ duas quartas nõ hr̃ in loco hæredis:& ſic ſolum detraheret legitimã ſecundũ Bal.ſingulariter in l.filiũ quẽ hñtẽ in vij.col.C.fami.erc. Itẽ an habeat beneficium iuris accreſcendi,vide Barb.late in c.Ray.colum.lxij.& ſeq.de teſta.

☙ POMATES. ¶ Et actiõibus hęreditarijs. Vide ad hæc Ro.cõſi.lxxxix.et vide Alex.cõſi.xxij.co. maxime ij.& ſe.volumi.v.vbi ponit,an appellatione hẽditatis intelligať de vtili. & An.cõſil.lxtiij.ĩ fi. vbi ponit,i quo hẽať loco hęredis,tollit inſtitutio & Bal.conſi. cxxxij. alias liij.vbi

e ponit qđ in filio exhæredato cui pater poſtea aliquid reliquit iure inſtitutionis in ſecunda parte.vide etiam Barb.cõſi.l.col.l.vo.ij.vbi ponit an talis patiať Falci.
e ☙ P. PAV. P. ¶ Si qs priore. Vide Bar.aliqd dicẽtẽ cõſi ij.in vj.col.in.j. ꝑte.
f ☙ POMATES. ¶ Quia habet. Et de prohibito plus petere, an poſsit

habere ius accreſcẽdi, vide Bar. in conſi. incip. Nellus Falopi. in fi. Andre. Barb.

a ✠ POMATES. ¶ Quid ergo? dico ſic. Vide aliquid ad hæc per Paul. de caſt. conſi. j. & Ro. cõſi. lxxxj. & conſi. clxxix. colum. ij. & v. Et an appellatione hæredis vel ſucceſſoris veniãt hæredes particulares, vide Alex. conſi. cxcij. volu. ij. & vide etiã Alex. conſi. liij eiusdẽ. j. vol. iij. vbi ponit, an appellatione hæredis confirmetur teſtm̃ : & an mortuo ipſo, ſi poſtea coheres vniuerſalis ſibi datus moriatur : & an aliquo modo ſit excluſus ab hæreditate : an tranſmittat ad hæredes ſuos ius ſibi competens in parte cohæredis vniuerſalis, & ſic ius accreſcendi.

b ¶ Inſtitutionis vniuerſalis. adde q̃ hanc opi tenent hic Odof. Cyn. Guliel. de Cug. Fran. Tigri. Ang. & li. Pau. de caſt. Bar. & Bald. in d. l. ex facto. & Angel. & Imol. in d. §. ſi ex fundo. quia paria ſunt cohæredẽ à principio nõ fuiſſe inſtitutũ, vel inſtitutum, & repudiare. l. ij. §. ſed ſi ſunt ſui. ff. ad Tertul. Et in terminis cõſuluit Ro. cõſi. lxxxj. Quid autẽ ſi teſtator inſtituit Titiũ in fundo, iuſitque illum plus petere non poſſe, nec habere, nullo alio inſtituto : an poſſit prohibere ius accreſcendi : & talis prohibitio faciat deficere teſtm̃, & ſuccedãt venientes ab inteſtato? Barto. in l. quoties. §. ſi duo. ff. eod. tenuit q̃ ſic. Contrariũ tenet Dyn. in l. ſi quis ita hæres inſtituatur excepto fundo. ff. eod. & ibi Bald. & Salic. Ro. in l. j. ſ. qñ nõ pet. par. & q̃ Bal. in repe. l. in ſuis. in vlti. chart. de lib. & poſthu. Ange. in l. ſi quis priore. ff. ad Treb. per Ang. & Pau. de caſt. in l. ſi poſthu. in princi. ff. de lib. & poſthu. q̃ Bart. conſi. incip. Matthæ. Gratioli. Federic. de Sen. conſi. cxxxj. Angel. conſi. cxliij. Bal. conſil. lxxxiij. v. libr. vbi pulchre vide.

c ¶ Cùm in libris. Tu vide Bar. in conſi. incipi. nullus. quod eſt xiij. in ordine meo, q̃ pupillaris expreſſa facta extraneo contineat tacitã vulgarem. ad hoc allegauit iſtũ text. Guli. in l. precibus. C. de impuber. Andre. Barba.

✠ POMATES.

d ¶ Cũ in libris. Iſtam l. ſi. põderat pro vna notabili dect. Alberi. do. Iaſ. in l. j. in iij. col. in ver. adde pro ampliatione, quam fecit in ij. lect. ff. de vulga. & pupil.

✠ P. P A V. P.

e ¶ Cũ in libris. Circa regulã huius l. q̃ error nominis teſtatoris an filij ſui vitiet teſtm̃, vide Ro. conſi. lxxix. in prin.

f ¶ Error in ꝓprio nomine. Adde plenè per Ro, conſulentem in facto, ſuper materia huius legis, conſi. clxxix.

g ✠ P. P A V. P. ¶ Ad quæſtionẽ. Vide in ſimili Comen. conſi. xxiij. incip. viſo compromiſſo. in princ. Vide duas quæſtiones circa iſtam regulam per Aret. in l. ſi quis filium. §. fi. ff. de acquir. here.

h ✠ P. P A V. P. ¶ In libello. An & qñ appellatione hæredis veniat hæres hæredis vide Bertachi. in tracta. de gabellis, in ſecunda parte, in vij. col. Vide etiã Iaſ. in l. patei familias. de vulga. & pupil. Itẽ q̃ ſi. hæres hæredis ſuccedit hæredi abinteſtato, ipſe autẽ hæres ſucceſſerit ex teſtamẽto defuncto, an hæres hæredis dicetur hæres teſtatoris ex teſtamẽto vel ab inteſtato: vide Bar. notabiliter in l. veluti. ff. de petit. hær. Itẽ q̃ illud, qđ dicit de errore nominis filij, patris vel vxoris vide Iaſo. in l. ſi quis in noie. ff. de ver. obli.

i ¶ Qui hæredis. Adde an appellatiõe hæredis veniat hæres hæredis, vltra poſita in l. Galius. §. etiam ſi parente. Old. conſil. xxj. Angel. conſil. clxxxv. Pet. de anc. cõſil. cxxxij. & Bald. hic q̃ dicit q̃ ſi teſtator mandauit hæredi ſub pœna q̃ faciat monumentũ & hæres deceſſerit ĩg reditate non adita, tamen per tus delibe randi trãſmiſit hæreditatem ad hæredem ſuũ: iuxta l. cum antiquioribus. j. de iure deliberã. q̃ iſte hæres hæredis nõ incidit in pœnã. alleg. l. mulcta. in prin. ff. de condi. & demonſt. & dicit eſſe notabile. de quo clarius per Bar. cõſil. cxxiij. incip. And. Mantiçni condidit teſtm̃. Et q̃ procedit libellus, de quo hic per Barto. voluit Angel. conſil. cclxxvj.

¶ Nota tertiò. Adde quid ſi teſtator dicat inſtituo mihi hæredẽ fratrem meum: & adiçiat, q̃ ſi is moriat, inſtituo mihi hæredes eius filios, vide Bal. conſi. clj. lib.

✠ POMATES.

¶ De pupillari ſubſti. Et iſtũ text. põderat ad quod not. Iaſ. in l. j. in princ. in vij. col. ff. de vul. & pup.

✠ P. P A V. P.

k ¶ Cùm auum. vide aliquid per Anton. de Butri. conſil. lvij. in ij. colum. in principio. Item iſtam legem repetit dom. Signor. de Homod. Item vide Socin. in l. ſi Titius. ff. de condi. & demonſtra.

✠ POMATES.

l ¶ Opponitur j. Aduerte quòd videtur quòd iſta conditio debet dici miſta ex poteſtate inſtituti, in viribus fortunæ : & ſic quod differentia, quam facit hic Bartolus. ſit verbalis. Nã ſi conditio ſimpli

---

habere ius accreſcẽdi, vide Bar. in conſi. incip. Nellus Falopi. in fi. Andre. Barb.

a ✠ POMATES. ¶ Quid ergo? dico ſic. Vide aliquid ad hæc per Paul. de caſt. conſi. j. & Ro. cõſi. lxxxj. & conſi. clxxix. colum. ij. & v. Et an appellatione hæredis vel ſucceſſoris veniãt hæredes particulares, vide Alex. conſi. cxcij. volu. ij. & vide etiã Alex. conſi. liij eiusdẽ. j. vol. iij. vbi ponit, an appellatione hæredis confirmetur teſtm̃ : & an mortuo ipſo, ſi poſtea coheres vniuerſalis ſibi datus moriatur : & an aliquo modo ſit excluſus ab hæreditate : an tranſmittat ad hæredes ſuos ius ſibi competens in parte cohæredis vniuerſalis, & ſic ius accreſcendi.

b ¶ Inſtitutionis vniuerſalis. adde q̃ hanc opi tenent hic Odof. Cyn. Guliel. de Cug. Fran. Tigri. Ang. & li. Pau. de caſt. Bar. & Bald. in d. l. ex facto. & Angel. & Imol. in d. §. ſi ex fundo. quia paria ſunt cohæredẽ à principio nõ fuiſſe inſtitutũ, vel inſtitutum, & repudiare. l. ij. §. ſed ſi ſunt ſui. ff. ad Tertul. Et in terminis cõſuluit Ro. cõſi. lxxxj. Quid autẽ ſi teſtator inſtituit Titiũ in fundo, iuſitque illum plus petere non poſſe, nec habere, nullo alio inſtituto : an poſſit prohibere ius accreſcendi : & talis prohibitio faciat deficere teſtm̃, & ſuccedãt venientes ab inteſtato? Barto. in l. quoties. §. ſi duo. ff. eod. tenuit q̃ ſic. Contrariũ tenet Dyn. in l. ſi quis ita hæres inſtituatur excepto fundo. ff. eod. & ibi Bald. & Salic. Ro. in l. j. ſ. qñ nõ pet. par. & q̃ Bal. in repe. l. in ſuis. in vlti. chart. de lib. & poſthu. Ange. in l. ſi quis priore. ff. ad Treb. per Ang. & Pau. de caſt. in l. ſi poſthu. in princi. ff. de lib. & poſthu. q̃ Bart. conſi. incip. Matthæ. Gratioli. Federic. de Sen. conſi. cxxxj. Angel. conſi. cxliij. Bal. conſil. lxxxiij. v. libr. vbi pulchre vide.

c ¶ Cùm in libris. Tu vide Bar. in conſi. incipi. nullus. quod eſt xiij. in ordine meo, q̃ pupillaris expreſſa facta extraneo contineat tacitã vulgarem. ad hoc allegauit iſtũ text. Guli. in l. precibus. C. de impuber. Andre. Barba.

✠ POMATES.

d ¶ Cũ in libris. Iſtam l. ſi. põderat pro vna notabili dect. Alberi. do. Iaſ. in l. j. in iij. col. in ver. adde pro ampliatione, quam fecit in ij. lect. ff. de vulga. & pupil.

✠ P. P A V. P.

e ¶ Cũ in libris. Circa regulã huius l. q̃ error nominis teſtatoris an filij ſui vitiet teſtm̃, vide Ro. conſi. lxxix. in prin.

f ¶ Error in ꝓprio nomine. Adde plenè per Ro, conſulentem in facto, ſuper materia huius legis, conſi. clxxix.

g ✠ P. P A V. P. ¶ Ad quæſtionẽ. Vide in ſimili Comen. conſi. xxiij. incip. viſo compromiſſo. in princ. Vide duas quæſtiones circa iſtam regulam per Aret. in l. ſi quis filium. §. fi. ff. de acquir. here.

h ✠ P. P A V. P. ¶ In libello. An & qñ appellatione hæredis veniat hæres hæredis vide Bertachi. in tracta. de gabellis, in ſecunda parte, in vij. col. Vide etiã Iaſ. in l. patei familias. de vulga. & pupil. Itẽ q̃ ſi. hæres hæredis ſuccedit hæredi abinteſtato, ipſe autẽ hæres ſucceſſerit ex teſtamẽto defuncto, an hæres hæredis dicetur hæres teſtatoris ex teſtamẽto vel ab inteſtato: vide Bar. notabiliter in l. veluti. ff. de petit. hær. Itẽ q̃ illud, qđ dicit de errore nominis filij, patris vel vxoris vide Iaſo. in l. ſi quis in noie. ff. de ver. obli.

i ¶ Qui hæredis. Adde an appellatiõe hæredis veniat hæres hæredis, vltra poſita in l. Galius. §. etiam ſi parente. Old. conſil. xxj. Angel. conſil. clxxxv. Pet. de anc. cõſil. cxxxij. & Bald. hic q̃ dicit q̃ ſi teſtator mandauit hæredi ſub pœna q̃ faciat monumentũ & hæres deceſſerit ĩg reditate non adita, tamen per tus delibe randi trãſmiſit hæreditatem ad hæredem ſuũ: iuxta l. cum antiquioribus. j. de iure deliberã. q̃ iſte hæres hæredis nõ incidit in pœnã. alleg. l. mulcta. in prin. ff. de condi. & demonſt. & dicit eſſe notabile. de quo clarius per Bar. cõſil. cxxiij. incip. And. Mantiçni condidit teſtm̃. Et q̃ procedit libellus, de quo hic per Barto. voluit Angel. conſil. cclxxvj.

¶ Nota tertiò. Adde quid ſi teſtator dicat inſtituo mihi hæredẽ fratrem meum: & adiçiat, q̃ ſi is moriat, inſtituo mihi hæredes eius filios, vide Bal. conſi. clj. lib.

✠ POMATES.

¶ De pupillari ſubſti. Et iſtũ text. põderat ad quod not. Iaſ. in l. j. in princ. in vij. col. ff. de vul. & pup.

✠ P. P A V. P.

k ¶ Cùm auum. vide aliquid per Anton. de Butri. conſil. lvij. in ij. colum. in principio. Item iſtam legem repetit dom. Signor. de Homod. Item vide Socin. in l. ſi Titius. ff. de condi. & demonſtra.

✠ POMATES.

l ¶ Opponitur j. Aduerte quòd videtur quòd iſta conditio debet dici miſta ex poteſtate inſtituti, in viribus fortunæ : & ſic quod differentia, quam facit hic Bartolus. ſit verbalis. Nã ſi conditio ſimpli

alieno: vt l. Papinianus. §. quarta. de inoff. teſta. ergo apparet quòd iſta legitima non eſt hæreditas: quia non continet debita, & credita. Sicut dicim⁹ in eo, cui legatur certa pars bonorũ: vt l. non amplius. §. fi. ff. de leg. j. & l. ſi quis ſeruũ. §. fi. ff. de lega. ij. Ergo non eſt ratio: quia loco legitimæ ſuccedit, habetur loco hæredis. †Quid ergo? Dico ſic[a], & credo dicere veritatẽ: qa hæres inſtitut⁹ ex re certa, non eſt hæres vniuerſalis, nec legatarius : ſed eſt tertia ſpecies, ſ. hæres ſingularis inſtitutus ex certa re: vt probatur in l. ex facto. ff. eod. & l. ſi alterius. ff. eo. ti. Tũc quæritur quæ eſt natura iſti⁹ hæredis ſingularis? Reſpõ. †iſta inſtitutio ex re certa, partim habet de natura inſtitutionis vniuerſalis, & partim de natura legati : & illud, qđ habet de natura vniuerſalis inſtitutionis, nunquã reſpicit ipſam rẽ ſeu quantitatẽ, in qua inſtitutio eſt facta, ſed extrinſecus; habet enim ius accreſcendi cũ inſtituto vniuerſali. Itẽ excludit querelam, licet quo ad ipſas res ſemper eſt legatarius. Hoc vult iſta l. quæ dicit q̃ loco legatariorum ſunt. Hoc probatur in d. l. ſi alterius. & l. ex facto. ff. eo. vbi res relictas habuit, prout relictæ ſunt, tanq̃ eſſent relegatæ. Aliam hæreditatem patiuntur æqualiter, rerum valore non inſpecto. Et hoc ſtatim ſequitur, q̃ patitur Falcidiam in rebus, vt ſ. probatum eſt. Itẽ tranſmittit ad hæredes illas res: quia in eo ſapit naturam legati ſingularis : nõ autem trãſmittitur ſine agnitione in eo illud ius accreſcendi, in quo ſapit naturam inſtitutionis vniuerſalis[b]. Item confirmantur tabulæ pupillares. Et ex hoc ſequitur, q̃ cõfirmatur teſtamẽtum hac agnitione : quia non poteſt teſtamentum deficere, quin cæteris repudiantibus ſibi accreſcat.

1 ☞ *Error in nomine proprio loquentis uitiat.*
2 *Hæres hæredis dicitur teſtatoris.*
Qui in libello dicit ſe hæredem patris inſolidum, licet ſit pro parte hæres patris, & pro parte hæres fratrum ſuorum, dicit rectè, & libellus procedit.
3 *Subſtitutio uulgaris facta uerbis affirmatiuis, dicitur uulgariter dubia, & ualet.*
4 *Subſtitutio pupillaris facta extraneo continet uulgarem.*

c ¶ Vm in libris.[c] Si teſtator aliquem eſſe hæredem tertiæ perſonę diſpoſuit, valet, ſi teſtator illius tertij hæres fuerit, vel tertium hæredem inſtituit. hoc dicit. Nota primò †determinationem omnium legum dicentium, q̃ error in proprio nomine[d] non vitiat: vt l. ſi in nomine. ſ. titu. j. & l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de lega. j. quia intelligitur de errore in nomine proprio ſcilicet alterius; non in ſuo loquentis. Secundò nota †illam regulam, qui hæredis eſt hæres, teſtatoris eſt hæres. quod facit ad quæſtionem[e], quòd ſi aliquis eſt hæres patris ſui pro parte, & ex perſona fratrum ſuorum poſtea mortuorum pro aliꝭ partibus; rectè dicit in libello[f] ſe patris ſui hæredem inſolidũ ſimpliciter: quia qui hęredis[g] eſt hæres, teſtatoris eſt hæres. Facit ad hoc ff. de vulga. & pupil. l. antepen. & q̃ not. ff. de peti. hæred. l. ij. & iij. Nota tertiõ[h], hic caſum, in quo †vulgaris fit verbis affirmatiuis: vt Sempronius Plotij hæres eſto : & iſtam ſubſtitutionem gloſ. appellat vulgarem dubiam : vt ff. de vulg. & pupil. l. verbis ciuilibus. in fi. †Nota quartò, quòd ſubſtitutio pupillaris facta extraneo, cõtinet vulgarem. Caſus eſt hic. nam hæc verba, Sempronius Plotij hæres eſto: in pupillarem ſubſtitutionem ſonant, per quam ſucceditur ipſi pupillo inſtituto directò, non ipſi defuncto : vt inſti. de pupil. ſubſtitu.[i] in princi. tamen hęc facta extraneo reſoluitur in vulgarem: licet quidam dicant contrarium per §. extraneo. Inſtit. de pupilla. ſubſtitu. ſed de hac lege non faciunt mentionem. vbi eſt caſus. Vltimò nota, quòd quis hæredem extraneo facere non poteſt.

De inſtitutionibus & ſubſtitutionibus. Rubrica.

1 ☞ *Conditio miſta ſi deficiat, quando deficiat diſpoſitio. & nume. 3.*
2 *Conditio poteſtatiua ſi deficit, quando habeatur pro impleta.*

LEX I.

k ¶ Vmauum.[k] Conditio miſta conſiſtens ex facto inſtituti, & alterius debet impleri, vel ex facto alterius impediri vt inſtitut⁹ poſſit adire. hoc dicit. Oppon. j.[l] de cadu. tollend. l. j. §. ſinautem ſub conditione. Solu. Ibi loquit̃ in conditione caſuali, quę quocunque modo deficiat, impedit diſpoſitionem: hic loquitur de conditione miſta. Et intelligatis miſta ex poteſtate inſtituti, & alterius. Aliud eſſet, ſi eſſet miſta ex poteſtate inſtituti, & viribus fortunæ : vt not. ff. de conditio. & demonſtra. ſuper rubrica. Horum eſt ratio: licet Cyn. hic quærat & non ſoluat, nam quando aliquis inſtituitur ſub conditione caſuali, teſtator ſolùm caſus euentum reſpexit, & nullo modo factum inſtituti. ideo quocunque modo conditio deficiat, diſpoſitionem impedit. Contra hoc opponi. de lege quæ ſub conditione. §. quoties. de conditio. inſtitu. Solut. ibi loquitur in conditione poteſtatiua, quæ quocunque modo deficiat, abſque modo, ſeu facto inſtituti, vel alias onerati, non impedit diſpoſitionem: Ideo quia cùm conditio ſit merè poteſtatiua, teſtator non reſpexit niſi factum inſtituti, quod per eum non ſtat, vt ibi patet. Et ſi tu dicas, Imo illa conditio eſt miſta, ſi ſeruum manumiſerit, pendet enim ex poteſtate manumittentis, & manumiſſi. Dico quòd non eſt verum : quia manumittendus nõ poteſt libertatem recuſare : vt j. de manumiſ. teſt. l. ſi. Præterea, nec eſt veriſimile

citer dependet à fa. tot tertij, quo ad honoratum dicitur caſualis. igitur &c. niſi dicas quod habuit reſpectum ad effectum qui repugnat, vide glo. in d.l. ſuus quoq. §. puto generaliter. ff. de hæred. inſtit.

a ☞ POMATES. ¶ Opp. tertio. Aduerte q̃ imo videtur q̃ hæc ſolutio nõ diuinet, primo quidã no. q̃a licet in cõtrario eſſet cõiuncta p̃ſona, tñ erat de ttãſuerſalibus, in qua nõ prę ſumitur tãta affectio vt in deſcẽdẽtibus q̃ fuit hic. Loquif enim in auo materno. Scida ẽt licet diuinet ad cõtrariũ not. ad tex. noſtrũ: quia ſi hic in mora fuiſſet, cõditio non haberet ꝑ ĩpleta: tñ mihi vr̃ q̃ conſtituat dr̃iam inter aſcẽdẽtes & tranſuerſales: licet ſit maior prę ſumptio in vno quã in alio nõ fit ſtatutũ, p̃ ea q̃ habenẽ in l. cũ rem alienã. ĩ. de lega. Et credo q̃ ibi valuiſſet legatũ rõne cõiunctiõis, niſi ibi conditio fuiſſet appoſita fauore ſiꝰ, quem veriſimiliter amabat magis. Iſtã tamẽ glo. vt pote not. vltra Alexan. hic adducit Aret. ad iſtã glo. pro notabili allegat Aret. conſil. xciiij. q̃ conditio niſta deficiens caſu fortuito, non facit deficere legatũ ad pias cauſas, tanquã teſtm̃ fauore animæ, quæ cunctis rebus eſt præferẽda, l. ſancimus. ij. de ſacroſanc. eccle. & alias etiam eſſet relict⁹. Pro qua opi. eſt text. in l. cum ita dat. ff. de cõdi. & demon. argumento à libertate ad piã cãm prout valeat argumẽtũ, vt p̃ Bart. in l. ſi vnus. ſ. de teſt.

b ¶ Facto tertij iuſte. Adde quod ex hoc infert Bal. q̃ ſi teſtator inſtituit hæredem, ſi ædificauerit eccleſiã in domibus ſuis, & eꝑs non vult dare licentiam ædificandi: nihilo minus hæreditas debetur inſtituto. Pro quo facit qđ cõſuluit Roma. cõſil. ccccix. q̃ ſi teſtator mandet hæredi, vt emat domum intra annũ pro cõſtruẽdo hoſpitali, ſub pœna priuationis hæreditatis, 2 q̃ eꝑo nõ conſentiẽte nõ incurrit pœnã. alleg. d.l. ſi Titius. Subdẽs tñ, ſi eꝑs ĩ alio loco p̃ ſe electo cõcedere velit facultatẽ hoſpitalis cõſtruẽdi, cogunt hæredes hoc facere: qm̃ cũ voluntas teſtatoris non poteſt prout vult, debet impleri prout põt: vt ff. de cõdi. & demõ. l. in teſtõ. & melior eſt tex. ad propoſitũ. in aut. de eccle. ti. §. ſi quis ædificationẽ. & ita dicit tenere Bal. in j. C. de his quæ pœn. no. qui Bal. ſubdit q̃ dicto caſu hæres nõ cõſtruendo, nõ incidit in pœnã priuationis hæreditatis, vt ex teſtamẽto, eo quia cũ diſpoſitio teſtatoris cõmutatur in aliũ modũ quã ab eo expreſſum, propter aliquã cauſam, nõ intelligit ea cõmutata vel alterata diſpoſitionis pœna, adiecta repetitio. p̃ caſum ſing. in l. mulcta. de cõd. & demõ. Et hoc idẽ not. Bar. in d.l. in teſtõ. licet Ro. nõ alleget. Dicit etiã ibi Ro. q̃ ſi eꝑs nullũ aliũ locũ eligat ne in electo dare velit licentiã cõſtruendi, q̃ debent hæredes, vt piæ voluntati teſtatoris, prout poſsibile eſt pareãt, locũ illũ emptum vel emendũ deputare ad pauperũ receptionẽ hoſpitaleq̃ ibi conſtruere, non tamen habens eccleſiæ formã, cũ hoc non poſsint etiam ſine epiſcopi licẽtia. Allegat ita debens eccleſiæ formã, cũ hoc non poſsint etiam ſine epiſcopi licẽtia. Allegat ita determinare Inno. in c. ad hæc. de reli. domi. per tex. in c. clericos. & c. vnicuiq̃. de cõſecra. diſt. j. Quid autẽ ſi aliquis donat bona ſua alicui, cum hac conditione, q̃ cõſtruat vnã eccleſiã in domibus præfati donatoris in qua morari debeant duodecim fratres minores: & ſi hoc fieri non poſſet de iure, nec de facto, illa clauſula habeatur pro non appoſita: an hæres debeat expectare q̃ fratres habeant licentiam, vel debeatur æſtimatio. & quid iuris, vide Federi. conſi. clxxv. decidentem quod donatio remanet pura.

c ☞ P. PAV. P. ¶ Modus miſtus. Sequitur Anto. de Butri. conſilio xlviij. poſt princi.

a mile, quod recuſet, &c. Opponi. tertio [a] de l. legatum. j. de cõdi. inſer. Iſtud eſt valde difficile cõtrarium, & glo. ſoluit pluribus modis: quia quidã dicũt, hic erat alias relicturus: ibi non. Hæc eſt diuinatio. Alij dicunt q̃ ibi fuit in mora: hic non. Diuinatio eſt. Tu dic, q̃ hæc eſt vera, quam gloſſ. ponit hic in fi. vlti. glo. & hic in principio. Tu debes ſcire q̃ conditio merè caſualis quocũq̃ modo deficiat, diſpoſitio deficit vt ſ. dixi. Conditio merè poteſtatiua, nullo modo vitiat diſpoſitionem, niſi qñ ſtaret per factũ ipſius inſtituti: vt modo dixi in præcedenti contrario. In conditione verò miſta, quæ pendet ex poteſtate inſtituti, & alterius, eligetur quædam media via inter prædicta: quia ſi quidem deficit facto alterius, non vitiatur diſpoſitio: vt hic, & l. in teſtamẽto. de cõdi. & demõ. ſed ſi deficiat caſu fortuito, vitiatur diſpoſitio, vt d.l. legatum. †Circa id quod dicitur de conditione poteſtatiua, oppon. de l. inde Neratius. in princi. ff. ad legẽ Aquil. Solu. Ibi fuit impeditus facto alterius, & iniuſtè. Vnde cõtra eum competit actio, per quã ſuccurrit inſtituto: & ideo nõ eſt neceſſe. q̃ conditio habeatur pro impleta. Sed ſi per illã actionẽ non ſuccurretur inſtituto: vtputa, q̃a ille impeditus nõ eſſet ſoluendo: tunc conditio pro impleta habetur. l. fin. ff. de eo per quem factum erit. & l. Titio. §. fin. de condict. & demonſt. Contra iſtud iterum opp. de l. ſi Titius. de condi. & demon. Gloſſ. hic ſignat, & non ſoluit. Ecce ſolu. videte, ibi fuit impedita cõditio poteſtatiua, facto tertij iuſtè [b]: ita q̃ contra eum actio non poteſt dari: meritò habetur conditio pro impleta. Et ideo circa iſtam conditionem poteſtatiuam habes diſtinguere tria verba. Aut deficit caſu fortuito, aut facto alterius. Si caſu fortuito: tũc aut ille, in cuius poteſtate erat, fuit in mora, aut non. Si facto alterius, tũc aut ex eius poteſtate dependebat, aut alterius tertij. Et ſi ex alterius tertij: aut licitè aut illicitè. Si licitè, aut erat ſoluendo, aut nõ: vt patet ex prædictis. Venio ad aliud ſcilicet † ad conditionem miſtam, de qua loquitur lex noſtra. Et oppo. ff. de lega. j. l. ſi fundũ p̃ fideicõmiſſum. §. j. alias l. ſi Titio. vbi deficit p̃ caſum, nihilò minus diſpoſitio valet. Sol. Ibi erat modus miſtus [c]: hic conditio. Contra hoc opp. de l. Titio. verſi. ſed cũ ante nuptias. de cõdi. & de. Iſtud cõtrariũ eſt valde difficile. Nã dicũt quidã quòd ibi loquitur de modo, quãdo eſt cauſa finalis relicti, ſcilicet l. fundum per fideicommiſſum. §. j. loquitur de modo, qui nõ eſt cauſa finalis. Iſta ſolutio tenetur p̃ multos doctores. Ego dixi vobis aliter in d.l. verſic. ſed cũ ante nuptias. Nam dico q̃ ibi eſt idem quod hic, ſi recte ille tex. inſpiciatur. Oppo. de l. vter ex fratribus. de condi. inſti. Sol. Illa concordãt cum iſta: quia ibi fuit impeditum matrimonium facto alterius, non caſu fortuito. Oppo. de l. cùm ita legatum. ff. de condi. & demonſtrat. Solu. Intellige hic quando honeſtè poteſt nubere: aliàs ſecus. Vltimò diſtingue plenè in iſta materia, vt habes hic per Cy. & Dyn. de regulis iuris, in capitu. imputari. lib. vj. Ego plenè tractaui in l. in teſtamento. la ij. de condit. & demonſtra. vbi glo. tractat ſicut hic.

1 ☞ *Libello precum ſtatur contra producentem.*
2 *Quando conditio non impletur, ſed pro impleta habetur, qua actione agatur.*
3 *Si facta eſt inſtitutio de monaſterio cum conditione, ſi recipiat talem in monachum, valet inſtitutio & conditio reijcitur.*

LEX II.

d ¶ Conditioni. [d] Si conditio niſi mistæ non pareẽt facto inſtituti, inſtitutio locum habere non poteſt. h. d. Ex iſta lege [e]
1 no. q̃ † ſtatur libello precum cõtra ꝓducẽtẽ: ad idem de liberali cã. l. cũ precũ. Circa hanc legẽ quęro duo. † Primò quãdo conditio non impletur, ſed qñ pro impleta habetur, qua actione agatur. Hic videtur caſus, q̃ agitur extraordinario auxilio, hoc eſt, iudicis officio: ſed qñ eſſet impleta, ageretur ex teſtamento, vide iſtã gloſſam. Tu verò dic de hoc vt dicit tex. in l. ſi peculiũ. §. is cui. de ſtatuliber. Ego pleniſsimè dixi in l. in teſtamento. in fi. de conditio. & demonſtrat. Quæro ſecundò † quid in matrimonio ſpirituali, vt ſi inſtituo monaſterium in hæredem, ſi recipiat talem in monachum, an valeat? Breuiter veritas eſt, quòd non valeat conditio, imò reijcitur tanquam turpis, & inſtitutio remanet pura: quia inuitare monaſterium ad recipiendum aliquem ſub ſpe lucri eſt ſimonia: vt extra, de ſimo. nõ ſatis. Nec obſtant illæ leges, quæ loquuntur in matrimonio carnali, in quo admittitur, vt ſub ſpe lucri
f aliquis inuitetur: vt l. Titio. §. j. [f] de condi. & demonſtratio. Et cùm hæc quæſtio occurriſſet de facto ſemel, ita fuit hic conſul-

d ☞ POMATES. ¶ Cõditiõi. Intra q̃ tũ tp̃s debeat impleri conditio iſta, ſi nuſperit, vide tex. & ibi Bar. in l. ij. §. ad filios. ĩ. qñ & a q. quarta pars debet. li. x. quẽ refert, & ſequitur Alex. reputans not. dignũ in l. hæc cõditio. in princ. in apoſt. j. ff. de cõdi. & demonſtr. Vide etiam ad iſtã l. Bar. conſi. cxix.

e ☞ POMATES. ¶ Ex iſta l. Vide Alex. conſil. cxviij. in ij. col. in q. volu. & cõſi. cxxxj. in ij. colũ. eodẽ volumi. Oldra. conſi. ccxcij. in j. col. in fi. & Raph. Cu. conſi. lxxiiij. & Alex. cõſi. liij. in j. col. volu. iij. Barba. cõſi. ij. col. xxvij. & ſeq. vol. ij. & cõſi. vij. col. xj. eo. vol. & Pau. conſil. lxxj. colũ. vij. vol., & cõſil. lxxij. eo. vo. Barb. conſi. xij. colũ. iij. volu. ij. & duabus ſequentibus col. Alex. in l. edita. in prin. ſ. de edendo. Vide bonum textũ in l. litẽ. ſ. de pe. Rom. cõſi. xxiij. in j. dubio. & cõſi. lix. col. vlt. in vl. dubio & Alex. conſi. xiiij. col. ij. vol. v. Ange. Are in §. ſi minus. col. ix. in prin. Inſt. de actı. Pan. conſil. xxxviij. colũ. ij. volu. ij. et conſil. vlti. colũ. ij. eodẽ vol. Felin. in ca. cũ venerabilis. col. v. in fi. Bart. cõſi. xviij. col. xv. & ij. ſe. col. & col. xxj. volu. ij. & conſil. ccv. col. ij. volu ij & conſilio xxxviij. columna xj. volu. ij. & colũ. ſeq. & conſi. xlij. col. ij. eo. & conſi. lix. col. xvij. vol. ij. & cõſil. lxx. col. vj. volu. ij. & Roman. conſilio xcj. in fin. conſilio ccxxxv. col. pen. ad fin. & conſilio cccxxix. in fi. Pan. in cap. examinata. col. ij. in ij. notab. de iud. & in c. fi. col. v. de cõſeſsis. Gemin. in cap. fi. col. j. de iure iur. in vj. & quæ ibi addit Anto. Aret. & Feli. in ca. quoniã contra. de proba. Bal. in l. j. ĩ. de confeſ. & in l. ſi magnum. C. qui accuſar. non poſſunt.

Alex. conſi viij. col. iij. vol. ij. & cõſi. lxj. vol. iij. & Imo. cõſi. cxvij. colum. fi. & Ana. lxxxj. in fi. & Alexan. conſi. lxxxiiij. colum. j. volu. j. & conſi. cxxxiij. colũ. ij. in fine eodem. & Aret. xiij. in vlt. dubio. & Bal. in capi. ex parte decani de reſcrip. colum. fin. & Aret. conſilio lxviij. colum. iij. & Alexan. lxxx. colum. iij. volu. ij. vbi ponit quid in capitulante. & Alexan. conſilio clxij. volu. ij. & Felin. in capit. ex parte b. de foro competen. & Alexandrum conſilio xix. columna ij. & conſilio cxcj. colum. ij. eodem volumi. ibi loquitur in minore faciente poſitiones. vide etiã Alexã. conſilio xvij. colum. ij. volu. iij. vbi ponit quid in reſpondẽte poſitionibus, & capitulis. & in l. Gallus. §. idem credendum. in fin. de liber. & poſthu. ff. & conſil. lxxj. col. j. volu. ij. vbi loquitur in ponẽte per imperitiam, vel malitiam. & colum. ij. & ibi etiam dicit, an libellus probet pro producente. & Alexã. conſi. cxij. volu. v. vbi loquitur in excipiente. & Soci. xlj. colũ. penul. & fi. vbi declarat pulchre hic hanc legem in hoc.

f ¶ L. Titio. §. primo. Adde quod ibi Bartolus aliter loquitur. tandem dicit, quod

cautela est ꝙ relinquatur monasterio pro alimentis illius monachandæ. nam tūc bene valet, per gl. in d.c. nō satis. & hoc ibi sequitur Paul. de ca. sed eū reprehendit de eo, quod dixit in cōsi. incipiente do. Nupta Pauli. ꝙ si sit legatū alicui, si ingrediatur monasteriū, ꝙ illa conditio reiicitur: quia inducit viduitatem, & perpetuā mansionem in certo loco: quia dicit Pau. ꝙ licet auferat carnalem viduitatem nō auferat spiritualem dignioremq; carnali; & vita actiua est altior quā tēporalis: nec reputatur cōtra Reipublicā; quia animæ sunt præferendæ corporibus. l. sancimus. C. de sacrosanc. eccle. tunc bene induceret perpetuam viduitatem si testator diceret nec nubat, nec monasteriū ingrediat: & eo casu conditio esset reiicienda: quia esset vita bestialis, secundum ipsum: latius ibi vide.

a ☞ POMATES. ¶ L. ille autem. Dum Bar. pro ista opin. hic alleg. l. ille autē. dic ꝙ illum text. tenet ipse met Bart. in l. Titio cētum. §. j. ff. de condi. & demō. hic all:g. vt hic per do. Alexand. pulchre.

b ☞ P. P A V. P. ¶ Fiat. Vide Angel. consil. lxxxvij incip. in Dei noīe. ad finē.

c ☞ Pro concordia aduerte, qñ sub conditione casuali, vel mista, filius est institutus & sic nō sub conditione potestatiua, & in defectū cōditionis, non reperitur exhæredat' an debeat reiici conditio de institutione in legitima & Barto. in l. suus quoq. ff. de hæred. instit. videt tenere negatiuā, ꝙ non reperitur; quia dicit testamētum esse nullū. Et hæc fuit sniа Raynu. de Forliu. qui fuit præceptor Bar. & cōmuniter tenebat ante Bart. Affirmatiuā videtur tenere, s. ꝙ sit reiicienda in hac l. si pater. Et ex hoc Rayne. appellauit ipsum Bartolutiū. Sed quo ad cōcordiam dic ꝙ non fuit sibi contrarius: quia seipsum emēdat in hac l. si pater, imo sapientis est mutare cōsiliū in melit'. l. manifestissimi. C. de furt. cum simi. Et hæc sufficiunt pro salutatione. Bart.

d ☞ P. P A V. P. ¶ Si pater. Hanc l. repetit Fulg. & de materia vide Bar. consil. xlj. & consi. cxxxj.

d ¶ Modernorum. Adde ꝙ sic cōsuluit consil. xlj. incip. ex facto ꝓposito, & Ang. consil. cxvij. incip. domi, Catharina quondam Blasij. Contrariā opinio. ꝙ iura sint correcta, tenuit etiam Imol. in l. suus quoq. de hære. instit. sed melius in l. ñ. ff. de condi. instit. Salic. hic, Paul. de castr. q dicit, ꝙ per opi. Bar. sustentatur.

tum per do. Recuperiū de sancto Miniato; & ita sensim⁹ nos omnes. Facit ad hoc ff. de hæredib. instituen. l. ille autem [a]. & quod ibi not. &c.

LEX III.

Si mater. Nō refert quid ex egpollētib⁹ fiat [b]. h.d. Vel aliter: Institutio collata in vnū casum, refertur ad alium sibi similem. h.d. Materiā huius l. tractant docto. & ego in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu.

1 ☞ *Filius non potest institui sub conditione casuali, uel mista: nisi in eius defectum exhæredetur.*

2 *Testamentum in quo filius est institutus sub cōditione casuali, nalet: sed conditio reijcitur.*

Ista iura hodie sunt correcta.

3 *Si posthuma fuit instituta, si intrauerit monasteriū, si nata monasterium non intrauit, testamentum est nullum.*

4 *Filius institutus sub conditione mista, si non stet per eum. quò minus impleatur: institutio uitiatur.*

5 *Hæreditas ex testamento, in quo filius fuit institutus sub conditione casuali, quo iure adeatur.*

Si pater. [c] Hæc est difficilis l. & habet materiā, in qua q plus scit, plus dubitat. Breuiter dicit: Si filius instituitur sub cōditione casuali, vel mista, nō valet testamētū, nisi in ei⁹ defectū fuerit exhæredatus: & hereditas potest adiri ab intestato. hoc dicit. †Nota quòd filius non potest institui sub conditione casuali, vel mista, nisi in eius defectum exhæredetur. Ratio, quia non esset dare casum, in quo reperiretur præteritus, nec institutus, nec exhæredatus. Oppo. & modò intro glo. de l. suus quoque. in principio. de hæredi. instituen. Solu. Sub conditione potestatiua potest institui: vt ibi. & probatur ex sequentibus §. illius l. se non sub conditione casuali: vt hic. Contra hoc oppo. & hic aduerte quia est subtile: ego reperio in cōditione potestatiua, eandē rationem quæ in casuali: quia erit dare tempus, in quo filius reperiretur præteritus: vt si est institutus sub conditione potestatiua, quæ non potest impleri vltimo vitæ spiritu: nam illo tempore, hoc est vltimo vitæ spiritu, reperiretur præteritus: ergo testamētum est nullum. Huius timore, dicunt quidam, ꝙ hoc debet intelligi de conditione potestatiua, quæ potest impleri vltimo vitæ spiritu: vt si dederis centum Titio. Iacob. de Rauen. reprehendit istos in l. si libertus. §. si libertinus. de bon. liber. & bene. Non obstat si dicis, quòd in aliquo casu reperiretur præteritus; quia imputet sibi: quia hoc facto suo contingit. Opp. dicitur hic, & in defectum conditionis debet exhæredari: contra, exhæredario debet fieri purè: vt l. iij. §. purè. de liber. & posthum. Solu. Verum est, ꝙ debet exhæredari purè, non quando esset institutus sub conditione: nam tunc potest exhæredari sub conditione contraria: vt hic, Item oppo. de l. sub cōditione. de bonorū possess. contra tabu. Sol. Ibi loquitur in filio emācipato. hic in suo. Quæ est ratio? Do. Cyn. hic tangit, & prouidetur filij: & contraria operetur contrarium. Et hanc sequitur Ang. consil. xciij. incip. Viuianus de Montepulciano.

e ☞ P. P A V. P. ¶ Volens melius. In istis verbis allegatur Bar. ꝙ magis credendum est doctori in conscribendo, quā in legendo: quia præsumitur ꝙ melius considerauerit. Adde quod dicit idē Bar. in consi. inci. Lapus dicens ꝙ illud, quod docuit suos scholares legendo, reducitur ad practicam consulendo.

☞ POMATES. ¶ Volens melius. Et ꝙ qui melius cōsiderat, aliquando consilium mutat, est elegans text. in l. diui fratres. ff. de iure patrona. Et ista opi. Bartol. hic est communis, vt inquit Petr. & Decius. Et vide Alex. cōsi. lvj. in ij. co. vol. iij. Barb. in cōsi. xiij. ij. du. & cōsi. cxcj. qd licitū sit mutare cōsiliū in melius vide Barb. cōsil. j. colū. xxx. vol. j. & consil. lviij. colū. viij. eod. vol. & consi. lxij. col. xix. & consi. seq. colū. vj. eo. vol. & col. viij. & Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. v. in iij. q. ff. de verb. obl. Barb. consi. xviij. colum. xxiiij. volumi. ij. & consi. xx. colum. xvij. eodem volumi. & consi. xxij. colū. vj. eod. volumi. & consi. xxij. colū. xij. eod. volu. & consil. xxij. colum. ij. eod. volu. & consil. xxxvij. colū. v. in fi. eo. volu. & consil. lv. col. iij. eo. volu. & cōsil. lx. colum. xij. vol. ij. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. xv. in fin. de constitu. & in cap. examinata. colum. xxiiij. de iudic. & Alexand. consilio clxxxiiij. colū. ix. volumi. ij. Vide etiam Barba. consilio x. columna ij. volumine j. Limita tamē istud dictum Bartol. vt non procedat quando doctor contrarius tantum, vel consulendo tantum: quia tunc non debet audiri. l. j. vbi Barto. §. de furtis. Limita tamen istud, vt non procedat inter diuersas personas, & ī diuersis iudicijs: quia tunc admittitur contrarietas. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. vbi glossa. §. de inoffi. testamē. per Cyn. in l. j. C. de furt. per dominos de Rota decisio. viij. in titulo de testamen. & in antiquis. Adde etiā quod doctor potest consulere, licet non inueniat decisionem in terminis, dummodo inueniat rationem naturaliter ab æquitate naturali, non abhorrentem: vt per Pau. de Castr. in l. clodius. ff. de acquirend. hæredi.

f ¶ Ray. de Forli. Adde quod Paulus de Castro dicit, quod melius consuluit ipse Rayne.

non tamen declarat. Ratio est quia filius emancipatus prēteritus non dicit testamē tum nullum: sed oportet ꝙ veniat per contra tab. Sed cū pendente cōditione habeat secundū tabulas, vt ff. de secund. tab. l. ij. §. si sub conditione. meritò sibi cōpetit contra tabulas. Vlterius oppo. de l. quoniam in prioribus. de inoffi. testa. †vbi dicitur, ꝙ etiam grauamen reiicitur de institutione filij, quantū ad legitimam: ergo videtur ꝙ hodie valeat testamentum: quia saltem in legitima videtur purè institutus. Glos. hic tāgit nec firmat: sed in l. suus quoq. ff. de hæredi. instit. tenet hoc expressè, ꝙ istæ leges hodie corriguntur. Gul. de Cu. in d. l. quoniam in prioribus. dicit, ꝙ hoc non est verum: quia in d. l. quoniam in prioribus. loquitur in istis casibus, in quibus aliquis vocatur ad querelā: & sic filius stabat in dubio: quoniā litis euentus dubius est: ideo eius fauore statutum est, vt habeat legitimam sine grauamine: sed eo casu quo testamētum est ipso iure nullū, iura antiqua nō mutantur: quia hic non esset fauor filij. Idem hic videtur tenere do. Iacob. de Rauen. Idē tenebat do. Rayner. Ego iam hic in concursu lectionū sic recitādo procesi secundū opi. Modernorum [d]: postea cùm casus hic occurreret de facto, volens melius [e] & subtilius videre, adhęsi opinio. glos. ꝙ ista iura sint correcta. & dico ꝙ casus est expressus ſ. de inoff. test. l. scimus. §. cū autem si quis. Nā ibi loquit qñ filio relicto est, cū hæres institutus morietur. Cō stat enim ꝙ qñ legatū, vel institutio, cōfertur in tempus mortis hæredis, est cōditionale, nec pendet ex filij potestate: & sic de iure antiquo testamētum esset nullū ipso iure: & tamen cōditio illa reiicitur vsq; ad legitimā: vt ibi patet. Nec obst. qđ dicitur, ꝙ istud est introductū fauore filij quia fateor, ꝙ istud est in fauorē filij, & etiā hæredis instituti, & testatoris, vt eius dispositio valeat: vt expressè dicitur in d. §. cū autē. Iuxta hoc formo quęstionē de facto mihi occurrentem. Testator dixit sic: †Instituo posthumā, quæ ex vxore mea nascet si intrauerit monasteriū, in ducētum: nata est posthuma, nec intrauit monasteriū: q̄rit an testm̄ sit ruptū, tanq̄ sit prēterita. Dixi sic, ista videt instituta sub cōditiōe, quæ nō pendet ex eius potestate: & ideo an testamentū sit nullū, sunt opi. qa gl. in l. suus quoq. tenet ꝙ ista iura sunt hodie correcta p l. qm̄ in prioribus. qđ tñ in proposito nō examino: sed dico hic simpliciter testamentū esse nullū. Aduerte gl. quæ dicit ꝙ ista lex est correcta, loquit qñ filius est institutus sub cōditione. Sed in lege nostra dicta posthuma nō fuit instituta, neq; purè, neq; sub cōditione: ergo testamentū est nullum; nā testator instituit illam posthumā, quæ nasceretur & monasteriū intrauerit. Ista nō est illa posthuma: ergo nō est instituta. Ista sunt verba tex. in l. cōmodis simè. de li. & posth. licet Ray. de forliuio [f] cōsuluerit cōtrariū, & non intellexit illud quod

a ☞ P. P A V. P. ¶ Reprehendenda. Circa regulã huius legis ꝙ facto datur voluntas intelligi, vide Ro. alia iura allegantem consilio xxviij.

b P. P A V. P. ¶ Fauore liberorum. Vide quæ dicit Barba. consil. xliij. volu. iiij. colum. iiij. & seq.

c ☞ POMATES. ¶ Est extensum. Vide Alex. consi. xxviij. col. iiij. volu. iij. vbi dicit hãc l. & similes exorbitare à iure: & imo non deberet extẽdi. & cõsil. xcij. col. ij. volu. iij. vbi declarat: & ibi etiã ponit qñ eẽt substituta pia causa. & consi. seq.

d ¶ Op. Adde Bal. in l. j. in prin. ff. de iusti. & iure. And. Barba.

e ¶ Pro cõiunc̃ta. Adde Old. cõsi. clxxxvij. inci. de insti. & subst.

f ¶ Cũ autem. Et an legitimatus à patre filio suo legitimè non citato, succedat vna cũ legitimo & naturali. do. Pau. i cõsi. qd incipit, habẽs spuriũ filiũ naturalẽ, & legitimum. tenet ꝙ nõ. l. ex facto. de vulga. & pup. ꝙ Mod. in l. Gallus. ff. de lib. & posth. Et an appellatione filij veniant naturales. Et an appellatiõe nepotis veniat naturalis tantũ, vide Bar. in consi. xxxviij. cauetur statuto. & in cõ. xxxix. & eũdẽ Bar. in cõs. lxxxiij. inci. i facti cõtingẽtia. And. Barba.

g ☞ POMATES. ¶ Intelligiẽ. Vide ad istum tex. l. filiusfa. §. cũ qs. & ibi ꝙ scripsi. ff. de leg. j. Et amplia istũ text. vt procedat etiã si filiꝰ grauatus, esset simul institutus cũ extraneo in quota: nã nõ subauditur ista conditio, si sine liberis decesserit: vt ꝙ glo. hic, in verb. filius ꝓbat: qa rõ in l. cũ acutissimi. & in l. cum auus. militat etiam in casu nostro: & qñ cũ filio grauatus est extraneus: in istis terminis consuluit Cuma. vt refert, & sequitur do. Io. bap. in l. i testõ. la j. §. de testa. milit. licet ibi referat Pet. tenuisse oppositũ ꝙ regul. l. quãuis. & l. hæreditarem. §. tit. j. Sed dic, ꝙ illa regula non ꝓcedat, qñ est diuersa rõ in vno determinabiliũ. vt ꝓ doct. & maximè Alexã. in l. iã hoc iure. ff. de vulga. & pupil. Pro opi. do. Io. bap. facit qđ in simili vult Bar. in l. Titia cũ testõ. §. Titia. in ij. col. ver. q̃ro, pone ꝙ. ff. de lega. j. alias ij. An autẽ qđ hic dicit, habeat locũ tãtũ in filio legitimato grauato. Quidam tenẽt, ꝙ sic: licet videat ꝙ in eo nõ militat rõ in d. l. cũ acutissimi. qa filius filij mei adoptiui, non dicit mea posteritas. Sed sup hoc cõsidera: & maximè qñ esset talis, q̃ transierit in potestatẽ patris adoptãtis: etiã dispositio huiꝰ §. in quocũq; grauato descẽdẽte, etiã si esset vltra pronepotẽ, ꝓpter rationẽ d. l. cũ acutissimi. maximè ibi vel in rescriptis aliã potestatẽ. & nunqd dispositio huiꝰ §. ꝓcedat, etiã si esset substituta ecclesia, vel alia pia cã, vide Fel. in c. in p̃sentia. col. j. de ꝓb. & ibi in l. fe. co. ponit an ꝓcedat, ẽt si habeat filios tm̃ naturales, vel spurios. Reliqua circa materiã huius §. vide per doc. hic, in d. l. cũ acutissimi. & in d. l. cũ auus. & in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb.

h ¶ Excludũt. Adde quid si aliquis est institutus: & si decesserit sine filijs legitimis, & naturalibus, est sibi datus substitutus, decedatq; institutus cum filio legitimato: an excludatur substitutus? Communiter tenẽt ꝙ sic, vt tenuit Io. An. post Iac. de are. in addi. Spe. in titu. de suc. ab inte. §. fina. in fi. Alb. de Ro. & Bart. suo cõsi. anci. vlio. instrumento los cati. in fi. in l. Gallus. §. seruus. ff. de libe. & postnu. Anto. de But. in c. peruenerabilem. post medũ. q. fil. dint legit. Per. de Anchar. cõsil. cxv. & cclxxix. & Pau. de Cast. cõsi. ccx. & ccxxij. Alex. consil. lvij. & xciij. j. vol. Si tamẽ dictum sit sine filijs, ex legitimo matrimonio procreatis: licet legitimati per subsequens matrimonium, non excludũt substitutum. Ita consuluit Bal. con fi. ccccxcij. lib.

i ¶ Quæstiones. Adde quod Paul. de Castr. & do. Alexan. ꝓpter illa verba, quæ sunt in tex. anteſtat', et aut sine testamento: multa dicũt, maxime do. Alex. tu veritatẽ colligе ex Bal. cõsi. xxxiij. incip. in Christi nomine. de iu. cõi. j. vol. et eo. vo. cõsi. xiij. inci. i Christi noie, quidã noie Blasiꝰ & cõsi. lij. eo. vol. inci. cõsopi. & eo. volu. consi. lxxvij. & consi. cccxviij. iij. volu. & consi. cclxvj. iij. vol. & cõsili. lviij. j. volu. & ij. volu. consi. ccxxxiiij. Pau. de Cas. cõsil. cclxxxvij. Ro. cõsi. iij. & xxxij. alias cõsi. alle. do. Alex. per Ang. consi. xxvj. per Abb. consi. lxxv. j. vol.

☞ P. P A V. P.

k ¶ Si quis hæredẽ. Vide ī materia Ang. cõsi. cliij. incip. Cõradus. Albe. in iij. & v col.

☞ P. P A V. P.

l ¶ Impletã esse. Et sufficit qñcunq; impleri, si nõ sit determinatum certũ tp̃s. Vide Cõ. cõsil. clxiij. in ij. dubio. Vide in l. ij. ff. de cõditio. & demõ. Itẽ dũ dr̃ hic ꝙ sufficit cõditionem semel ipletã fuisse, licet nõ duret, vide no. Iac. hic & vide oĩno eũdẽ i l. fi. in pe. col. de ĩdic. viduita. vbi quædã no. ponit post Paulũ de Cast.

☞ P. P A V. P.

m ¶ Ad qõ. Vtrum filij mortui excludant substitutũ stante dispositione testatoris, si habuit liberos. vide late Ias. in l. si substitutus. col. viij. & seq. ff. de vul. & pu. Et vide etiã ad hoc Fel. i c. in præsentia. colũ. xliij.

n ¶ Dubio. Adde ꝙ Pau. de Ca. d. nõ ẽt dubitãdũ: nã aut nõ fecit ꝓfessionẽ: & nõ vĩ intrasse: qa verba testatoris dñt intelligi de ingressu, q̃ fit faciẽdo ꝓfessionẽ: et

quod ego dixi. Quæro circa hanc legem. quid de nepotibus. Dic vt in gl. aut filius
4 præcesserit eos, aut nõ. †Quæro qñ filiꝰ instituit̃ sub cõditiõe mista: & stat ꝓ eũ, non per casum: an ĩstitutio vitietur? Bulga. dicebat ꝙ non. Tu dic contra: vt in gl. & bene, quia ab initio non valet institutio. Vl-
5 timò quæro, hic dicit̃ †ꝙ põt hæreditatem adire, quo iure debet adire? Cy. dicebat, ex testamẽto. gl. dicit ab intestato. & bene dicit. Subdit tamẽ glo. vnũ verbum, & c. ꝙ si vellet adire ex testamẽto, posset: quod nõ est verũ: quia si vult adire ex testamento, oportet ꝙ testamẽtum approbetur: & testamento approbato non valeret de iure ciuili. De iure prætorio ergo deberet petere secundum tabulas, non adire hæreditatem. Pręterea, aut pendet conditio: & non est dubium, quòd hæreditas non potest adiri. Aut deficit: & idem: quia est contra dispositionem defuncti & ideo teneas ꝙ hic succedat ab intestato.

a **REprehendenda.** [a] Institutio facta sub conditione turpi, remanet pura, & valida, conditione reiecta. h. d. Vel aliter: Conditio impossibilis de iure, ex institutiõe reijcitur. Hic habes de conditione impossibili, de qua feci tibi vnam repetitionem in l. j. de condi. insert.

GEneraliter. Hæc est notabilis lex, & habet vnam tantùm, vel duas concordan-
b tias. Breuiter dicit: Fauore liberorũ [b] disiuncta posita inter cõditionem, resoluitur in coniunctam quod ad extraneos est ex-
c tensum [c]. h. d. vsq; ad §. cũ autem. concord. huic l. ff. de hæred. instit. l. Lucius. & facit ff. de reb. dub. l. si is qui ducenta. §. pe. Op-
d po. [d] de l. si hæredi plures. de condi. instit. Sol. Speciale est propter præsumptã volũtatẽ defuncti, quæ non verificatur in qualibet parte alternatiuæ: quid dicemus in alijs cõditionibus? Pone, testator dixit: si nauis ex Asia venerit: aut Titius consul fuerit: aut Imperator in Italiam venerit, talẽ substituo. Dico ꝙ vbicunq; inter istas conditiones alternatiuas est illa, si decesserit sine liberis: ꝙ assumitur pro coniuncta [c]: quoniam apparet ꝙ testator liberos
e institutos voluerit præferre substitutis: vt d. l. Lucius. secus si illa conditio non apponeretur. Vel aliter potest dici, ꝙ quandocunq; cũ disiũctiua adijcitur dictio etiam, tunc habet vim cõiunctæ seu copulatiuæ, secũdùm Priscianum: & est casus hic. Hoc non dico pro constanti.

1 ☞ *Substitutio facta posteris post eorum mortem, intelligitur si decesserint sine liberis.*

2 *Filij naturales non legitimi quòd excludant substitutũ.*

f **CÙm autẽ.** [f] Substitutio facta liberis legitimis & naturalibus, post mortẽ eorũ, intelligitur, [g] si de-
1 cesserint sine liberis legitimis. h. d. † Nota primò quod substitutio facta posteris post eorum mortem, intelligitur si decesserint sine liberis. Ex hac respõsione Papiniani, propter occurrẽtia tẽpore mortalitatis, feci multas quæstiones in l. auus. de condict. & demõ. & dicam tibi fortè in l. cũ acutissimi. j. de fideicõ. & inter cæteras facio vnã talem quæstionem: Dicit testator, si filius meus decesserit sine liberis, filijs masculis. quid si decesserit cum filiabus fœminis.
2 † Not. ꝙ filij naturales, nõ legitimi, substi-
h tutum excludunt [h]. Oppo. de l. cũ pater. §. volo. & l. Lucius. §. fi. ff. de lega. ij. Solu. Ibi loquitur in filijs natis in seruitute: & sic in figura matrimonij. q. substitutũ nõ excludunt: aliàs secus, nisi de mente testatoris aliud appareat, quæ mens ex dignitate personarum colligitur, & alijs indicijs: vt l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebellia. vbi de hoc dixi plenissimè: & feci de hoc mul-
i tas quæstiones [i].

1 ☞ *Conditio quãdo posit impleri post mortem. & ante mortem testatoris.*

2 *Conditionem semel impletam esse, ꝙ sufficiat, licet non duret.*

3 *Relictum alicui, si intrauerit monasterium: an illud habere debeat, si intrauerit, sed non perseueret.*

k **SI quis hæredẽ.** [k] Cõditio casualis, siue potestatiua, nõ facilè põt viuo testatore impleri. h. d. Opp.
1 de l. ij. ff. de cõdi. & demon. † Sol. Aut conditio cõsistit in dãdo: & debet impleri post mortẽ testatoris: vt l. contraria. Aut consistit in faciẽdo: & tũc aut cõditio est potestatiua, aut casualis. Si potestatiua est facilis: tunc idẽ: vt l. contraria. Si difficilis est: tunc ante mortẽ, vt hic. & idẽ in casuali. &
2 vide gl. tuã. Et no. etiã ex hac l. † ꝙ sufficit
l cõditionem semel impletã esse [l], licet non
m duret. Et hoc facit ad q. [m] † relictũ fuit alicui sub tali cõditione, si tale monasterium
3 intrauerit: ille ĩtrauit, postea exiuit: an debeat habere relictum? Hic videtur casus ꝙ sic: sicut in ea, quę nupsit, et postea diuertit. In cõtrariũ videt̃ casus ŝ. eo. l. reprehẽdẽda. si bene inspiciatur: vbi fuit relictum sub conditione, si diuerterit. Certè si rediret ad maritũ suũ, nõ haberet legatum, nisi ideo, qa cõditio esset turpis. Et vide glos. l. reprehendẽda. Et eo quod dicit, eo & c. innuit ꝙ si diuersis esset nupta, et diuortium non duraret, quod hæreditatem non habe-
n ret. Modo relinquo eam sub dubio. [n]

1 ☞ *Dictio secundum, ꝙ non facit conditionem.*

2 *Si testator dicat, secundũ conditiones infrà scriptas: & nullæ sunt conditiones appositæ, uoluntas tamen est perfecta,*

3 *Vicus, terra, uel castrum, habet proprios fines.*

4 *Quando quis occupat aliquod castrũ, & accusatur, in accusatione debet inferi locus territorij ipius castri, nõ particularis locus.*

ꝯãc legatũ fuit purifi catũ.& acquiſitũ mo naſterio:& licet poſt ea de facto egrediat profeſsio non irritat: & ſic legatum rema net apud monaſte rium:quimo ẽt ſi ingre dereꝫ aliud monaſte rium licite, de licentia ſuperioris remaneret legatũ penes primũ monaſteriũ. arg. ſ.de vſufr.l. inter antiquũ, & in hãc l. vide Bal. cõſ.ccevi.iiñ.vo. vbi cõſuluit, an legatũ ſi vidua remãſerit:reqꝛat perpetuã viduitatẽ:& ꝙ bona ingreſſi remaneãt penes primũ monaſterium,tenuit Ang.cõ.cexxxv. qñ non fuit obtenta licẽtia. Alleg. Ioand. in c.j.de ſtat.reg.i vj. & ad plenam claritatẽ huius l. vide eundẽ Ang.cõſil.xxxiiñ.cui ſe ſubſcripſit. d, Phil. de Curſiuis.& conſil. xlix. vbi ſoluit quæſtionẽ formatam hic per Bart.

¶ Conditionẽ. Adde qđ hic facit. ꝙ ſi aliquis eõceſsit mihi rẽ aliquã in feudum,vel emphyteuſim, ſecđm formã, & modũ quibus anteceſſoribꝰ meis erat conceſſum: licet nõ appareat qbus modis,vel formis eõceſſum erat eis, non vitiatur cõceſsio mihi facta:imo illudverbũ ſecundũ, ponitur potius caſualiter: & exponit. j. quia meis anteceſſoribꝰ erat cõceſſum: vt eſt caſus i d.c. Abbate ſane. vt habeꝫ p Guli. de Cu. & Bar.in l.eũ q.§.Iulia.de cõſtit.pec. Tangit in l. admonẽdi. de iureiur.& decidit per Paul.de caſ.hic:& cõſil.cccxxiñ. in cauſa de çennali.Bald.conſilio cccxliñ.lib.

POMATES.

¶ Secus. Opp.contra tex. de l. ita ſtipulat. in princ. ſecundũ vnã lect.vt ibi per Bar. in ij.col.ff. de verb. obli. Sol.vt ibi per eum.

POMATES.

¶ Cũ qdã. Vide vnũ nouũ intellectum ad iſtũ text. p Bolog. in ſua theorica. charta xxx,alʒ l.col.j.& ſeq. & in iſta l. ponit caſum Bart. l.j.in x. col. ff.de vul.& pu.& ibi vide veriſimũ intellectum ad iſtam l.per dom. Iaſ.& vide Alexan.conſi.j.co.ij. vo.j.

POMATES.

¶ Hic declaro.Idẽ etiã eſſe i fratre ſecđm Ange.in cõſil.cclvij.inci. ex ſerie teſtamenti. in ver.tertio hoc probatur not.conditionis.

¶ Porrigit. Adde tu ad Barto.hic. & vide Alex.de Imol. in conſil.iiij. col.vj. circa fi. nem,in ij.vol.

Conditio apposita in quacunque parte teſtamẽti,reddit teſtamentum conditionale.

SI teſtamentum. Valet teſtamentum,licet teſtator non inſerat conditiones, quas inſerere pollicitus eſt: & in quacunq; parte teſtamenti conditio inſeratur, redditur inſtitutio conditionalis.h.d. Oppo.ff.de hære.inſti.l.quoties.§. tantundẽ. Dicunt quidã, ꝙ ibi eſt dictum Marcelli qđ eſt malè dictũ, nõ placet:quia debemus euitare correctionem. Alij, vt Ioan. dicunt, ꝙ ibi deſtinauerat, & morte præuentus non inſeruit:hic ſecus. Iſta ſolutio poſſet eſſe bona in ſe, vt ſi ſic intelligatur ꝙ fuit morte præuentus, antequam teſtamentum haberetur pro cõpleto: vt l. furioſum.ſ.tit.iiñ.& l.ſi is qui teſt.de teſta. Alij dicunt,ꝙ hic dicit, ſecundũ cõditiões infrà ſcriptas: ibi dixit,ſi cõditionem &c. quæ eſt bona ſolutio.& not. Ex qua nota † ꝙ dictio ſecundum, non facit conditionẽ [a];ſecus in dictione.ſi. De hoc habemus caſum extra de verb.ſign.c.Abbate ſancti Siluani.circa medium.Ita videtur mihi ꝙ incipiat. Et de iſta dictione, ſecundũ, dicã tibi aliud alibi hoc anno.& nota. Vel dicas ꝙ non eſt hæres ibi, vt voluit teſtator ſcilicet ſub conditione:ſed eſt hæres purè. Alij dicũt,ꝙ nõ eſt hæres purè:ſed eſt hæres cõditionalis,ſicut teſtator ſenſit,ſi eius voluntas probetur: vnde hic voluntas de quibus conditionibus ſenſerit,non poteſt probari: ibi ſecus. Tu teneas quam vis de iſtis ſolutio. quia quælibet põt eſſe bona. †Circa hanc legem volo te facere notare tria. Primò ꝙ iſta verba ſecũdũ cõditiones infrà ſcriptas:licet conditio non ſit adſcripta,nõ declarãt voluntatẽ eſſe imperfectã: quia ſi eſſet imperfecta volũtas, teſtamentũ eſſet nullũ,vt d.l.furioſum.ſ.ti.iiñ.& l.ſi is qui teſtamentum.ff.de teſta. †Secundò nota ꝙ vicus,terra,ſeu caſtrum, habet propios fines. Ex hoc dico,quòd ſi factus eſt exercitus cõtra aliud caſtrũ, vel cõtra aliquã terrã: vel facta eſt aliqua cauałcatio per territoriũ, & illi, qui fecerũt, accuſanẽ qs locus confinabit in accuſatiõe? Vel pone, †aliquis occupauit vnã terram, de hoc proceditur cõtra eum:quis locus cõfinabitur contra eũ in accuſatione,cũ l.liberorũ. ff.de accuſa. dicat ꝙ debet poni locus, vbi maleficium eſt factũ? Reſpondeo,quòd debent poni confinia territorij, quãdo fit in ipſo caſtro,vel vico:vt hic. Neç debet poni locus particularis: vt l. libellorũ. quod eſt verum, quando maleficium reſpicit illum locum particulariter: ſecus [b] ſi totũ locũ reſpicit vniuerſaliter:vt l.de pupillo.§. qui nũciãt.de oper.no.nũ.Dixi plenè in l. libellorum. †Vlti.not.ex iſta l.ꝙ in teſtamentis in quacunq; parte cõditio adijciat, totã diſpoſitionẽ reddit cõditionalem: vt hic.in fi. & importat naturã illorũ verborũ. ſecundũ cõditiones infrà ſcriptas. ar.l. Modeſtinus.ff. de ſol.hoc etiã facit natura vltimæ volũtatis: vt l.quibus diebus.§. quidã Titio.de cõdi.& demon. licet ſecus eſſet quandoq; in cõtractibus: vt not. in l. iij.circa fi.glo.magnæ.de in diem addic.

Tacita pupillaris comprehenſa in expreſſa vulgari, non admittitur contra matrem.

Tacita vulgaris comprehenſa in expreſſa pupillari, admittitur contra matrem.

Vulgaris expreſſa in unum caſum tantum continet pupillarem tacitam, niſi quando mater eſt in medio.

Vulgaris expreſſa in unum caſum porrigitur ad omnes alios caſus ex quibus quisbus res non efficitur.

Vulgaris in caſum tacitum non admittitur contra matrem.

VMquidam. [c] Breuiter dicit ſecundũ cõmunẽ opi. iſta not.l.tacita pupillaris nõ admittit cõtra matrẽ.h.d. Secundũ cõmunẽ opi. dicit hic ꝙ tacita pupillaris nõ admittitur cõtra matrẽ. Cõtra. ff.de vulg.& pup.l.Lucius. Dicũt quidã:hoc ideo, quia mater fuit inſtituta.Hęc eſt falſa:vt l.precibus.j.tit.j.Alij dicunt,† & hæc eſt melior,ꝙ hic loquit in tacita pupillari,quæ continet in vulgari expreſſa:lex contraria loquitur in pupillari,quæ cõtinetur in breuiloqua. Iſta eſt bona, vt videbitis in l.precibus.j. titu.j.& ibi dicam.† Quęrit glo.quid econuerſo,vtrum tacita vulgaris,quæ continetur in expreſſa pupillari,admittatur cõtra matrem? Glo.dicit ꝙ ſic:quia per eam nõ ſucceditur pupillo:& optimè dicit,quam glo.vide.Secundũ iſtã lect.glo.ſume ex hac lege vnũ notabile, quod fortè neſcirẽ tibi alibi inuenire:ꝙ †vulgaris expreſſa in vnũ caſum tãtum continet tacitam pupillarem,niſi qñ mater eſt in medio;vt hic declaro [d]. Vulgaris habet in genere in confuſo vnum caſum tantum, ſi hæres non erit: hic caſus ſubdiuiditur in plures,ſi hęres nõ erit:quia noluit,vel quia non poſsit. illud, quia non poſsit, diuiditur in multos caſus:vel non poteſt,quia non naſcitur,vt hic: vel non poteſt,propter impotentiam iuris:vt ſ.tit.j.l.ij. vel propter errorẽ teſtatoris:vt l.cũ proponas.eo.tit. vel propter alios caſus, quos omitto hic,fuit facta:ergo vulgaris in vnum caſum particularem tantùm,ſcilicet ſi non naſcetur, & tamen iſta cõtinet tacitam pupillarẽ,ſecundũ lect.gl.quã no. Licet iſtius glo.lect. ſit cõmunis,& vera in ſe, tamẽ nõ placet quantũ eſt ad iſtam l. nam,vt videbitur in dubio iſtius lect. dubitauerunt Vlpia. & Papia viri excellentiores:ſed de ipſo dubio eſt caſus in l. precibus.j.ti.j.quæ lex fuit antiqua ante iſtã:vnde nõ eſt veriſimile, ꝙ de caſu legis dubitauerint Vlpia.& Papi. Vnde videtur gl. noſtra aliud dicere.ꝙ doc.noſtri loquẽdo intellexerũt, & ſecũdum iſtã lect.breuiter dicit, Vulgaris expreſſa in vnum caſum porrigitur ad alium nõ expreſſum,niſi mater ſit in medio,quæ fuit cohæres data inſtituto.h.d.ſuper ver.deceſsit,poſt aditam hæreditatẽ ſecundũ hanc lect.gl. Tu dic ante aditã hæreditatẽ ſecundũ hãc lec.ꝙ iſta lect.ſit vera,probatur:quia nõ eſt veriſimile,ꝙ Papinianus dubitauerit de caſu l.precibꝰ.j.tit.j. Itẽ pro hoc facit tex.qui dicit,deceſsit:nec dicit,ante aditã hęreditatẽ, vel poſt. Item qui dicit luctuoſam hæreditatem:nec dicit de hęreditate filij,vel primi teſtatoris. Item pro hoc facit tex. qui dicit ſubſtitutionẽ quidem in huiuſmodi caſu, & ſic loquitur de vna ſubſtitutione,ſcilicet vulgari,quã in vno caſu admittit,ſcilicet cũ non naſcetur poſthumus; in alio reſpuit,ſ. cũ naſcetur & morietur. Si enim intelligeretur de tacita pupillari,vt gloſ. dicit, tũc ſubſtitutionẽ vulgarẽ in omnem caſum admitteret; pupillarẽ verò tacitã cõtra matrẽ repelleret. & ſic loqueretur de diuerſis ſpeciebus ſubſtitutionis, cuius contrariũ apertè dicit text.loquitur enim de vna ſubſtitutionis ſpecie, quæ certo caſu admittitur, certo caſu reſpuitur fauore matris vide text. ibi:nos itaq;.vſq; in finem. Ex iſta lect.nota †quòd vulgaris expreſſa in vnũ caſum,porrigitur [e] ad omnes alios caſus,ex quibus quis hæres non efficitur. Secundò nota quòd †vulgaris in caſum tacitum, non admittitur contra matrem. Contra iſtud oppo.de glo.fi.iſtius legis quæ dicit,quòd tacita vulgaris admittitur contra matrem. Reſpon.fallit hic.nam nõ admittitur contra matrẽ cohæredẽ datam pupillo, per rationem poſitam in tex.Item contra iſtam lecturam oppo. vulgaris ſubſtitutio habet locum, ſi hæres non erit: ſed hic pupillus fuit hæres teſtatoris ſtatim, quando natus fuit, quia ſuus hæres erat: ergo, &c. Reſpondeo, quando ſuus inſtituitur cum extraneo exiſtentia ſui hæredis non operatur aliquid circa ea quæ ex teſtamento dependent: vt l.apud Iulianum. §. idem Iulianus. & ibi per Dyn. ff.ad Trebellianum. Ita hic in propoſito, hic fuit inſtitutus venter vnà cum matre, quæ eſt extranea: ideo hic exiſtentia ſui hæredis,non poteſt aliquid operari:quod autem hęreditas fuerit adita,hic expreſsè non dicit. Tene menti.

De impub. & alijs substi. Rubrica.

a Continuatio patet [a] per seq. quia dicto de insti. in primo gradu: restat videre de institu. in secundo gradu.

1 ☞ *Partes adiectæ in institutione, intelliguntur repetitæ in substitutione simplici.*
2 *Verba præteriti temporis non extenduntur ad futura.*

LEX I.

Vm hæredes. Ista est clara: partes adiectæ in institutiõe, in substitutione simplici intelliguntur tacitè repetitæ
1 hoc dicit. † Vide, & tene menti, quòd partes adiectæ in institutiõe, intelligũtur repetitæ in substitutione simplici: & hoc ex interpretatiõe declaratiua: quia sic testator sensit. Ad idem de leg. j. leg. si seruus plurium. §. fin. Item contra facit l. talis scriptura. §. fi. eo. tit. vbi videtur quòd
2 ex interpretatione extensiua. † Sol. Illud ideo, quia hoc natura verbi præteriti temporis, non patiebatur vt extẽderetur ad futura: ideo nõ põt dici ex interpretatiõe declaratiua: hic verò patitur natura verborũ. Venio ad gl. nostrã, & opp. de l. nõnũquã. ad Treb. Sol. Illud est verũ, nisi ex prẽsumpta volũtate defuncti aliud appareat: quia in substitutione eos nominauit nominibus propriis, vel eos grauauit onere æquali.

1 ☞ *Ista uerba uos inuicem substituo: non continent nisi directas tantùm, scilicet uulgarem, & pupillarem: nisi repugnaret disparitas personarum.*

LEX II.

Haereditatem. Substitutio breuiloqua facta pẽsonis imparib⁹, potest porrigi ad eũ casum, in quo vtrique põt pariter sub
b stitui [b] .h.d. Hanc l. habuistis in l. in testamento. §. de testa. milit. vt tractaui tibi de ista materia. Sed vnũ volo, quod
1 scias, q̃ nunc̃ꝑ proposueram dicere, q̃ † pridie iudicaui siue consului in quæstione de facto. Nõne cuilibet extraneo põt substitui tui post aditã hæreditatẽ per fideicõmissum? Certè sic. Igit̃ debet intelligi, dum dicit, vos inuicem substituo. s. si vnus hæres non erit, alter sit hæres: & q̃ncunq; hæres decesserit, vnus restituat alteri. Dico q̃ illa verba, inuicẽ substituo, nõ cõtinent nisi directas tm̃. s. vulgarẽ, & pupillarẽ, nisi repugnaret disparitas pẽsonarũ, ad fideicõmissariũ nõ porrigit̃: vt hic, & l. iã hoc iure. §. j. ff. eo. & ibi per Dy. ideo tene mẽti, quia consului, vt dixi.

LEX III.

Haeres instituta. Qui repudiat ex testõ, facit locũ substituto vulgari, quæ excludit veniẽtes ab intestato. h.d. Verba, si hæres non erit, in pupillari substitutione cõprehẽsa, taliter debent intelligi, si hæres non erit ex testamento.

1 ☞ *Substitutio uulgaris expressa quando non porrigatur ad tacitam pupillarem.*
2 *Substitutio uulgaris facta duobus simul & copulatiuè, non habet locum in person⁹ unius, nisi habeat locum in persona utriusque.*

c **Vamuis.** [c] Hæc est no. l. valde: Substitutio vulgaris porrigitur ad tacitã pupillarẽ, nisi testatorem aliud voluisse probetur, vel propter imparitatẽ personæ insertæ cum pupillo, aliud præsumatur hoc dicit. Opp. ad princip. ff. e. l. iam hoc iure. in prin.
1 Sol. Vulgaris expressa † porrigitur ad tacitam pupillarẽ, nisi testator aliud expresserit: vt in l. cũ ex filio. §. filio. ff. eo. vel nisi aliud voluisse ꝓbetur, vt hic in prin. vel nisi aliud præsumatur
d voluisse: vt hic in fi. Secundò not. [d] ex hac. l. quod habeo pro singulare multũ, & nescio alibi ita clarè, nec fortè aliquo mo-
2 do. Not. † q̃ quando substitutio vulgaris est facta duobus simul, & copulatiuè, quod non habet locũ in persona vnius, nisi habeat locũ in pson̄a vtriusq;. & ideo in casu huius l. si Firmianus hæres nõ esset, sed esset hæres Helia, vel ecõuerso: substitutus vulgariter non admitteretur. Vide tex. & gl. super verb. in eũ. Tenet ergo ista gl. manifestè, quòd in casu huius legis ista substitutio non potest habere locum, nisi haberet locũ in persona vtriusque. Sic etiam intelligebat do. Iac. But. Ad istã lec. oppo. de leg. falsa. §. fi. de condi. & demon. Gloss. dicit hic, falsit hæc regula: hoc non est verum, & contra leg. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. de lega. ij. leg. fin. §. filium. & ad Tre-

a ✠ POMATES. ¶ Continuatio patet. Quærò quis melius rubricauit an Imperator hic, an iurisconsultus in fi. ff. de vulga. & pup. De hoc per Ias. in rub. ff. de vulg. & pup. in prin. in ij. lec. vbi etiam ponit, q̃ differentia est inter substitutionẽ, & repetitionem. Item cùm sint quinque substitutiones, tamen Iurisconsultus in fi. ff. non facit mentionem nisi de duabus. vide per eum.

bel. l. Lucius. §. Caio. ff. de iniu. test. l. pe. & l. pater filiã. §. fi. ad l. Fal. So. Breuiter quantũ ad propositũ dico aliud in substitutiõe vulgari, vt hic: aliud in substitutiõe pupillari vel fideicommissaria, vt in cõtrario rationem huius dicam vobis in l. pe. j. eo.

Postaditã. Vulgares substitutiões adita hæreditate expirant. h.d.

1 ☞ *Ius accrescendi ad hoc ut habeat locum, oportet quòd testamentum sit iure factum.*
2 *Ius accrescendi requirit quòd multi sint instituti.*
3 *Substitutio quando impediat ius accrescendi.*
4 *Ius accrescendi operatur q̃ accrescit inuitis: & quando.*
5 *An quis possit repudiare ius accrescendi uno iure, & habere alio.*

Testamento. Inter istitutos, & inuicẽ substitutos, est loc⁹ iuri accrescẽdi. h.d. vel breuius: Substitutio ius accrescẽdi impedit. h.d. No. hic
1 † q̃ ad hoc q̃ ius accrescẽdi locum habeat oportet q̃ testamẽtũ sit iure factũ: dicit em̃ tex. iure factũ. Q̃d intelligo q̃ accrescat ex virtute testamẽtarię succesiõis: põt em̃ ab intestato, vel rupto testamẽto esse locus iuri accrescẽdi: vt l. j. §. q̃n nõ pet. par. petẽ. ac-
2 cre. † No. q̃ ad hoc q̃ sit locus iuri accrescẽdi, oportet q̃ multi sunt instituti: vt dixit text. multis institutis, &c. Quod intelligo q̃ sit locus ex cõiũctione hois: nã est etiam quædã legalis cõiũctio: vt q̃n vnus instituitur, et ex pson̄a eius deuenit̃ ad plures: vt si instituat̃ vnus seru⁹ pluriũ dnorũ: tũc vtrũ inter illos dnos sit loc⁹ iuri accrescẽdi: tũc dic vt l. & Proculo. ff. de lega. ij. & l. seruus
3 cõis ab extero. de acq. hær. de leg. iij. † Nota q̃ substitutio nõ impedit ius acrescẽdi. Dicit em̃ tex. inuicẽ substitutis. Q̃d intelligo, iter eosdẽ: nã testator substituẽdo eos inuicẽ noluit ius eorũ diminuere, sed magis augere: & sic ius accrescẽdi nõ sustulit. Secus si extraneũ substituisset: nã substituendo extraneũ, tollit inter hæredes ius accrescẽdi: vt l. pe. ff. de iniu. test. & hic est casus illius legis difficilis. Q̃d dixi plenè in l. re
e cõiũcti. de le. iij. No. quartò [e], q̃ accrescit in
f uitis, &c. Cõtra hoc opp. [f] de l. cum hęredi-
4 tate. ff. de acqui. hær. † Gl. dicit, q̃ accrescit inuitis. verum est, si voluerint suam portionem retinere. Tu dic melius, quòd quãdo est ius accrescendi simpliciter, absque substitutione: tunc gl. dicit verũ. Sed quando est substitutio, vñ portio alterius debet ad alium cohæredẽ ex dispositione peruenire accrescit inuito, velit, nolit: postquã partẽ suã agnouit tunc habet locũ d. l. cũ hæreditate. & l. si tu ex parte. ff. de acq. hær. Circa

b ¶ Pariter substituti. Adde q̃ hoc fallit, ni si cum substitutione breuiloqua esset iuncta substitutio cõpendiosa: vt q̃ testator dixit, quandocũq; alter vestrum decesserit vos inuicem substituo: nã tũc propter illud verbũ cõpendiosum cõprehẽdet post aditam hæreditatẽ fideic. substitutio, quæ in cõpẽdiosa continetur l. precibus. in fin. & cap. Rayn. de test. Et ita dicit Alex. vel le Bartol. in l. Lucius. in antepenul. & pen. q. ff. de vulgar. & pupill. & in repe. l. si arrogator. ff. de adopt. & in l. centurio. ff. eo. per Rayn. Nico. de Neapo. & Bal. in l. iã hoc iure. §. fi. ff. eo.

¶ Quãuis. Vide Ia. consi. cclxij. & seq.

✠ P. PAV. P. ¶ Quãuis. Circa materiã huius legis q̃ vna determinatio respiciens plura determinabilia, &c. Vide Alexã. consil. clxxxvj. post mediũ. Vide per nouissimos in l. si ad litẽ in princ. in xij. colum. ff. sol. matr. in l. in testamẽto. in vij. colũ. C. de testa. milit. Ias. in l. in testamento. in iij. colũ. & vide eundẽ in l. cõtra maiores. post prin. de inoffi. testa. vbi etiam dicit q̃ aliquãdo secus. Et ꝓ limitatione, q̃ ponit Alexãd. in d. l. in testamento. & in l. hoc iure. allegando Benedictũ de Plumbino in l. si ita scriptũ. de ma. testa. vide Socin. in l. quoties. in j. notabil. de condi. & demonst. Itẽ adde q̃ vbi plures determinationes respiciunt vnũ verbũ, quælibet p se determinat, nec inter se inuicem determinãtur, vt declarat Bald. per illũ text. in l. prætor. §. si quis aduẽtu. ff. vi. bo. rap.

d ¶ Secundo nota. Sed aduerte diligenter, q̃ transmissio hæreditatis non quenerit ex testamento, sed ex legis prouisione. Barto. met. in l. si fratris. C. de iure deli. l. si filius hæres. de liberis & posthu. & sic in casu nostro: vel quãdo mater est præmortua, filius vigore suitatis deberet transmittere etiam non aditam. ad quoscunque: vt in dicta l. si fratris. Et sic substitutus deberet excludi datione cohæredis extranei. & sic nullo modo procedit ista lec. Et si dicatur, substitutio impedit suitatem: certè non est verum: quia tacita. l. si pater. ff. de priui. cre. Et an clausula in fi. posita referatur ad omnia, & ea determinet æqualiter, vide Bar. in consi. xxxiij. And. Barb.

e ¶ No. quarto. Et an illa lex hic alleg. ex hæreditate. habeat locum in eo, qui est institutus, & pupillo substitutus. allegatur Bartol. sibi contrarius in l. final. ff. de acqui. hæredi.

f ✠ POMATES. ¶ Oppo. no. q̃ quando ius accrescendi simpliciter est de per se, absque substitutione in his, qui adierunt portionem suam, tunc necesse est ei, si

voluerit retinere suã, ꝙ etiã ipsis inuitis sibi accrescat portio eorũ: quia voluerunt agnoscere. Si vero est adiunctum cum substitutione, ex quo semel portionem suam agnouerunt: siue velint siue nolint: portio eorũ, qui nõ adierunt, ipsis inuitis sibi accrescit. quod no.

Pro cõcordia aduerte ꝙ substitutio compendiosa facta à milite per verba directa, trahitur ad fideicommissum post pupillarẽ ætatẽ, qñ master filij instituti est in medio. Ista fuit opin. gl. iũcto tex. in l. cẽturio. ff de vulga. & pupil. Azo in Summa. Bar. Bal. in hac l. precibus. & doc. antiqui secuti sunt hanc opin. Cõtrariũ tenere allegatur Bar. in l. in test. C. de testa. mili. Tu dic, ista quæstio solet in scholis disputari: & plures intellectus dãtur ad hãc l. pcibus et complures possunt dari solutiones: sed illa magis placet, quæ etiã est cõis, videlicet ꝙ aut talis substitutio fit per verba directa directissima: puta, si testator dicit. directo substituo: & tũc etiã si mater sit in medio, nõ obliquat: & tũc procedat scda opin. Aut fit p verba directa nõ directissima: & ꝓcedat prima opin. Et hanc sensit Bal. dũ facit differentiã, an sit facta p verba directa directo, seu directa ciuilia: & quia mens testatoris ꝓdominat in oĩbus. l. in cõditiõib⁹ primũ. ff de cõdi. & de. cum si. Ideo attẽdẽda sunt verba ipsius.

P. P A V. P.

a ¶ Precibus. Istã legẽ repetit dñs Baptista Caccialup. de sancto Seuerin.

P. P A V. P.

b ¶ Volũtas defuncti. Vide Bar. consi. lj. Itẽ limita nisi esset facta substitutio ad pias causas vel p exonerationẽ cõsciẽtiæ, vide Ias. hic, in vj. col. & in simili quæ habes ad Bar. ĩ auẽ. ex causa. in iij. col. j. de ith. præter.

c ¶ Cõtra hoc op. Ad de Bar. ĩ cõsi. inci. nullus. qđ est xiij. in ordine. vbi cõsuluit quòd pupillaris facta extraneo continet tacitam vulgarẽ hic. & text. in fi. ff. de hære. inst. Et si tacita vulgaris requirit additionem, & illa substitutio facta per verbũ, qñcunq;, quæ est cõpendiosa, si continet vulgarẽ: & illa verba qñcũq;, ꝙ̃ importanꝫ siue moriantẽ ãũ mortẽ testõris, ꝛ

hanc l. quæro, vos videtis hic, ꝙ ius accrescẽdi cõcurrit cũ iure substitutionis: quæro † vtrũ possit repudiare vno iure, & habere alio? Gl. dicit hic ꝙ sic. Idem not. in l. nec his. §. hæres. ff. de acq. hære. Cõtrariũ no. in l. si quis hæres. eo. tit. Tu dicas ꝙ postquam agnouit partem suam, alia portio inuito accrescit ex substitutione. Si autem nõ agnouit, potest tamen primò partem sibi ex substitutione delatam repudiare, & ex substitutione iure accrescendi habere. Istud probatur in d. l. si tu ex parte. ff. de acqui. hær. si quis bene inspexerit.

SI testamento. Per substitutionem pupillarem succeditur pupillo ex testamento, & veniẽtes ab intestato excluduntur. h. d. quæ requiruntur ad pupillarem substitutionem ponit tex. & gl. in l. ij. ff. de vulg. & pupil.

1 ☞ *Imperator malè quærenti benignè respondet.*
2 *Vulgaris expressa expirat adita hæreditate.*
3 *Pupillaris expressa, excludit matrem in totum.*
4 *Compendiosa facta à milite intra tempus pubertatis, valet iure directo, postea obliquatur.*
5 *Tacita pupillaris continetur in expressa vulgari, sed non habet effectum contra matrem, nisi voluntas defuncti probetur aliquibus coniecturis.*
6 *Pupillaris, quæ continetur sub compendiosa, vel breuiloqua: an sit tacita vel expressa.*
7 *Mater excluditur per tacitam pupillarem, quando frater impubes est impuberi substitutus. & nu. 13.*
8 *Quæ utilitas resultat matri, quòd compendiosa obliquetur ipsa existente in medio.*
9 *Substitutio compendiosa facta à milite post aditam hæreditatem, est species substitutionis ab alijs distincta: facta à pagano est adiectio.*
10 *Compendiosa dicitur. quia fit sub compendio verborum.*
11 *Effectus substitutionis cõpẽdiosæ, in milite, & in pagano.*
12 *Substitutio compendiosa facta per verbum commune, an sit fideicommissaria usque in finem.*
13 *Talis substitutio erit directa, quando testator dixit, volo quòd omnia bona mea deueniant ad talem.*
14 *Si dixit, ad talem perueniant, & quòd ipse accipere possit sua authoritate.*
15 *Quando dixit. volo quòd ad talem bona mea perueniant liberè.*
16 *Verbum, quod potest in pluribus temporibus verificari, in dubio intelligitur secundum quod tempus attulerit.*
17 *Si testator dixit, si filius meus decesserit sine liberis, talẽ substituto: quòd non valeat semper iure fideicommissi.*
18 *Substitutio facta sub distinctione temporis, intra tempus pupillaris ætatis valebit iure directo, postea obliquatur.*

1 PRecibus. [a] Diuidit in partes duas. Primò ponit thema, & ponit qõnẽ. Secũdò ad qõnẽ rndet per ordinẽ. Secunda ibi: nã nõ est incerti iuris. Breuiter. h. d. Substitutio vulgaris expirat adita hæreditate, nec p tacitã pupillarẽ in ea cõtentã mater excludit: sed ex substitutione pupillari, vel cõpẽdiosa facta à milite, substitutus in totũ iure directo intra tempora pubertatis admittitur: posteaverò si mater in medio est, obliquat. h. d. modò habes literã claram. No. ex hac l. primò † ꝙ Imperator malè quærenti, benignè respõder. Qđ dic vt dixi in l. vt respõsum. §. de transact.
2 Secundò no. ꝙ † vulgaris expressa, expirat adita hæreditate.
3 Tertiò no. † ꝙ pupillaris expressa excludit matrem in totum. Not.
4 quartò † ꝙ compendiosa facta à milite intra tempus pubertatis, valet iure directo, postea obliquatur. His prẽmissis venio ad apparatũ. & videt ꝙ in primo casu, quando est facta substitutio vulgariter, mater repellatur: nã † expressa vulgaris, continet in se
5 tacitam pupillarẽ: vt l. hæreditatẽ. §. e. & l. iã hoc iure. ff. e. sed pupillaris excludit matrem: vt hac l. & l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inof. test. ergo, &c. Sol. Dicit glo. ꝙ illæ leges contrariæ loquunt in pupillari expressa: nã tacita pupillaris contra matrẽ non admittitur. Ita tenet hic, & in l. fi. §. ti. j. & vbiq;. Tamen in hoc est varietas vtrũ quãdo mater est in medio, in vulgari expressa insit tacita pupillaris. Nã alibi videtur dicere gl. & bene cõtineri illã tacitã pupillarem: sed non habere effectũ contra matrẽ. Alibi videtur dicere, ꝙ tacita pupillaris tunc nõ continet in expressa vulgari. Ista variatio colligitur ex gl. hic posita, & §. ti. j. l. fi. & glo. in l. centurio. ff. eo. Veritas est, ꝙ cõtinetur in expressa vulgari, sed nõ habet effectũ fauore matris: vt §. ti. j. l. fina. vbi casus est. Nã ibi dr, ꝙ si mater decedat antẽ ꝑ pupillus, substitutus admittit, ex vigore tacitæ pupillaris. Qđ nõ esset verũ, si ab initio in ea nõ cõtineretur: qa quod ab initio, &c. vt in reg. iur. quæ ab initio, &c. Cõtra hoc opp. de l. in testamẽto. in fi. §. de test. mili. Sol. Tacita pupillaris nõ admitti
b tur cõtra matrẽ: nisi volũtas defuncti [b] probetur coniecturis aliquibus. Ita tenet glo. no. vide eã super versi. omnimodo. Contra
c hoc opp. [c] de hac ea. l. in fi. Opp. nam substitutio compendiosa habet in se tacitã pupillarem, & tamẽ matrem excludit: vt hac l. Idẽ in substitutione breuiloqua, quæ cõtinet in se pupillarẽ: & tamẽ matrẽ excludit: vt l. Lucius. ff. e. Huius timore est videdum hic. † vtrũ ista pupillaris, quæ contine
6 tur sub cõpendiosa, vel breuiloqua, sit expressa, vel tacita. Gl. j. magna hic post prĩc. videt tenere ꝙ sit tacita, vide eã alibi. In fi. gl. tenet ꝙ in cõpẽdiosa, & breuiloqua cõtineat pupillaris expressa. Vide eã, quæ est d verior. Dico ꝙ vtraq; põt esse vera diuersis respectib⁹: nã quædã est tacita pupillaris quæ nullo mõ exprimit, nec verbis generalibus, nec specialib⁹: vt illa, quæ continet in vulgari expressa: nã verbum vulgaris, nullo modo ex virtute verborũ cõtinet pupillarẽ: sed subintelligit ex præsumpta volũtate defuncti: vt d. l. iam hoc iure. & §. ti. j. l. fi. & ita matrem non excludit: vt hic, §. ti. j. l. fin. Quædã est pupillaris tacita, expressa tamẽ verbis generalibus, vt ea, quæ continetur in cõpendiosa, & breuiloqua. Nam ibi sunt verba generalia, apta cõpre- e hẽdere in se pupillarẽ: & illã matrẽ excludit: vt hic, & d. l. Lucius. ff. e. Potest ergo substitutio pupillaris cõtenta in cõpẽdiosa, & breuiloqua, vno respectu dici tacita, s. specialiter. nõ em fuerunt specialiter verba pupillaris substitutionis exp̃ssa: & ista eadẽ substitutio põt dici exp̃ssa, s. generaliter. Fuerunt enim expressa verba generalia apta pupillarẽ sub generalitate cõprehẽdere. Et ita saluãtur istæ gl. Vel dic ad l. Lucius. secundũ istam gl. ꝙ ibi tacita pupillaris admittit cõtra matrem, ex præsumpta voluntate defuncti: quia frater pupilli d erat sibi substitutus. qđ est valde no. [d] vide istã glos. quæ est gl. 7 vl. Et nota ꝙ † quãdo frater impubes est impuberi substitutus præsumendum est ꝙ testator voluerit matrẽ excludi. Tenet mẽti istam gl. & similes, ꝙ voluerit valere iure directo. Vlterius e opp. [e] dicitur hic, & cõpendiosa vltra tempora pubertatis obliquatur. contra, imò videtur ꝙ omni tempore valeat iure directo in milite: vt ff. e. l. cẽturio. & ff. de testa. mili. l. milites etiã his. Sol. Dicẽbat Pi. ꝙ miles impuberi non põt directò substituere

ue post. vide q̃ dixi in cõsil. comitissæ Sclaphani, in regno Siciliæ, & vide Bar. ĩ cõsi. inci. i q. ꝓpolita. & vide eundẽ in cõsi. inci. Ang. in auth. ĩ ordine est qntũ. Vide ibi oino, vbi alleg. gl. in c. si pater. de test. li. vj. cõtra gl. huius l. Bar. in cõsi. lxxiij. ici. vir qdã. Et vide Bar. i cõsi. xlij. ici. hõ Accursuli. Bar. i cõsi. cix. ici. Mꝫ noraldus. ibi dicit, testator dixit, qñcunq; decesserit: dicit ꝙ ĩtelligit si ad viuo testatore, siue mortuo. et hęc est cõpẽdiosa. Bart. in consi. cxlv. inci. cæcus habens filiã. Et vide Lu. Ro. in cõsi. cxxix. qũo allegauit. Barto. hic. & vide cõsi. cliij. inci. ꝓ pupillus, cui extraneus erat pupillariter substitutus. & vide Bar. i cõsi. incip. pẽ filio impuberi vbi loquit de glo. ista. vi. de ibi oino. & vide Lu. Ro. in cõsi. cxxxi. & in consil. cexxxvj. & vide Bar. in consi. cclxvi. inci. Titius cõdidit testm̃. & vide Bart. in consi. cclxvij. incip. Thebaldurius. vbi egregie tãgit, qñ substituit pupillo per verba. qñcunq;. quæ substitutio sit: etsi desceserit viuo testatore. Bar. in cõsi. cclxxv. inci. Vanutius. & de verbis directis in pupillari. & de verbo obueniat. vide Bart. in consi. xxxvi. inci. homo Accursuli. Andr. Barba.

¶ Q* est valde notã dũ. Adde alã cõclusiõnẽ scẽm Ang. si testator substituisset vulgariter paupes Christi. vel ecclesiã. nã etiã tunc tacita pupillaris excluderet matrẽ: qa verisimile est testatorem plus dilexisse animã suã qm vxorẽ: qm̃ prima charitas incipit à seipso. l. præses. §. de seruit. & segl Paul. de Cast. hic. aut adde per Bal. cõsi. lxxv. li.

☞ POMATES.

¶ Vlterius opp. Aduerte ꝙ vltra mul-

tas fol. quæ dant ad l. cẽturio. hic. & ibi eſt cõſiderãdum, q̃ vbi cõpendioſa eſt facta ad certũ tp̃s: & ſic tẽpore limitato: hic verò non. Vnde cogitabis de ratione diuerſitatis, cùm bonũ ſit argumentum de parte &c. & l. quæ de tota. ff. de rei ven.

8 ¶ Sed an ſit verũ, dubito. Adde q̃d Angel. quem Pau. de Ca. refert, et dicit nõ eſſe dubitandũ: q̃a verũ eſt, quando expreſsè exhæredat: ſed quando grauat de reſtituẽdo hæreditatẽ non cẽſentur grauare in legitimã. Et hoc dicunt vel le iſtã gloſſ. argu. l. ſequẽs q̃ ff. de lega. ij. Certè dicit Pau. videtur, q̃ idem ſit in ſubſtitutione directa, cũ per eã non ſuccedat filio, ſed patri: ideo non põt dici prouiſio filij, ſed magis grauamẽ. & maius q̃ illud, q̃ reſultat ex fideicommiſſaria, cùm faciat ipſum definere eſſe hæredẽ ipſo iure: & ideo videt q̃ ſicut in fideicõmiſſaria etiã facta à milite non venit legitima filij: ita nec in directa: & ſic in directa remanebit filius hæres directus etiam hæres eius, & in reſiduo definet, & ſubſtitutus incipiet eſſe.

b ✠ POMATES. ¶ A pagano. Et hoc eſt verum cõſiderato effectu: conſiderata verò forma verborũ, ſub qua concipit, põt dici ſpecies de per ſe.

c ✠ POMATES. ¶ Directa. De iſto caſu vide plenè p. Alex. in l. cẽturio. col. xxix. & ijj. ſeq. ff. de vulga. & pupil. & Bar. cõſi. iij. q. ccxxxvj.

c ✠ P. P A V. P. ¶ Dire. De hoc prio caſu vide Pau. de Ca. conſi. cxxxiij.

d ✠ POMATES. ¶ Omni tpe valet. Hoc tm̃ limita, vt p Bal. i l. pxi. pen. chart. ỹ. mirabile eſt dictũ.

e ✠ P. P A V. P. ¶ Per verbũ cõe. Vide de iſto articulo pleniſsime Bar. ĩ l. ſi arrogata. ĩ j. & vl. col. ff. de adopt. vbi plenĩ examinat q̃ hic vel alibi. Vide late d. Frã. cõſi. clv. vide Barto. conſi. ccxxix. vide de Caſt. cõſ. cx. vbi ponit q̃ ſi fit ſtatutũ q̃ de iure nõ ſuccedat: nũq̃d ãt ſubſtitutio cõpẽdioſa facta pupillo de bõis teſtatoris tm̃ per verba cõia, matre ipſius teſtatoris & matre ipſius pupilli exiſtentibus in medio, ſeu p tpa pupillaris ætatis ſit directa vel obliqua, vide Pa. de Caſt. cõſ. ccxlvj. Itẽ de artículo an cõpẽdioſa facta à muliere per verbum cõmune fauore matris poſt pubertatem obliquetur, vide ommno Pau. conſilio cccxxix. in vlti. colũ. vbi tangit pulchre intellectum huius legis in hoc paſſu. Item vide in materia q̃n eſt facta à pagano matre extante in medio Ant. de Butr. cõſi. liij. per totum. Itẽ de cõpẽdioſa facta à pagano per verbũ cõe an omni tempore ſit fideicommiſſaria, vide Angel. late diſputantẽ conſi. cxviij. incip. hoc in teſtamento petri. Et quãdo mater eſt in medio, q̃ omni tpe ſit fideicommiſſaria, vide Ioan. de Ana. conſil. lxxix. dicentem iſtã eſſe cõmũ & Bol. ibid. in addi.

✠ POMATES. ¶ De iſto dubio. In quo dubio cõis opin. eſt q̃ intra tempora pubertatis valet iure directo, etiã ſi mater ſit in medio: vt p Alex. in l. cẽturio. ff. de vulg. & pup. & cõſi. lxxij. i ij. vol. & conſi. xvij. in j. vol. & conſi. xij. i iij. vo. Pau. conſi. cxiiij. & cõſil. ccxlvj. & ccxxxvij. & conſ. cõcliij. Barba. conſilio xlvj. ij. vo.

g ¶ Fideicommiſſaria. Adde q̃ ſubſtitutio facta impuberi, q̃ verbũ cõe ſit oi tpe fideicommiſſaria, voluit Bal. cõſi. ccl. ici. in cõcludendo ſemp tenui cõmunẽ opin. quarto & eo lib. conſil. ccl. incip. dicta ſubſtitutio, & conſi. ccclxxvj. incipi. quidam noie A. & conſi. cxlij. in ca. pater fecit. iij. lib. & ibi etiã ſi ſoror ſit in medio: & conſil. ccclxix. incipi. præmiſſis. ij. libr. vbi pulchre, quãdo mater eſt in medio: & ibi non vult firmare pedes: quia fratres teſtatoris, & mater pupilli, cõcurrebãt. Eandẽ opi. tenet Ange. conſ. xiij. & cõſi. cxxv. vbi refert Bald. ita conſuluiſſe. Idẽ voluit Bar. conſi. liij. incip. Ange. Marth. & cõſi. ij. incip. hõ Accurſu. q̃ verbũ j. pupillarẽ ætatẽ valeat iure directo, poſtea iure fideicõ. voluit Paul. de caſ. etiã ſi mẽ ſit in medio. conſi. ccxlvj. & cõſ. cx. & cõſ. ccc. Oldr. conſi. cxxv. Ro. idẽ videt ſenſiſſe cõſi. clxxxv. & Alex. cõſi. xij. vbi vide quæ hic dicit eius lib. ij.

h ¶ Quid enim ſi teſtator. Vide pulchrum cõſi. Bal. cõſi. cclx. ij. li. Bal. cõſi. ccxvij. ici. quidam Pe. j. li. & ibi vnũ ỹbũ, q̃d ſi frater fuit ſubſtitutus tanq̃ miniſter pauperum.

turere, per hanc legẽ. quod eſt falſum per leges alleg. in cõtrarium. Gloſſ. dicit, ſpeciale eſt fauore matris, quãdo mater ſupereſt, vt dicta cõpẽdioſa poſt pubertatẽ oblique tur. modò habes prĩ. gl. mag. Sed cõtra hoc opp. q̃a nihil refert, ſiue iure fideicõmiſſi, ſiue iure directo valeat in teſtamẽto militis: nã in teſtamẽto militis, non põt detrahi Trebellianica: vt j. ad leg. Fal. l. in teſtamẽto. & ff. ad Treb. l. j. §. denicq̃. Vnde nihil refert, an iure directo, vel iure fideicommiſſi teneat. Quidam dicũt, etiam in teſtamẽto militis detrahi Trebellianicã: vt l. j. §. in filij. ad Trebel. quod eſt falſum: eo q̃a loquit quo ad alia remedia Treb. non quo ad detractionẽ quartæ. Dicit ergo glo. † q̃ eſt cõmoditas matris in hoc, primò q̃a ſi reſtituit iure fideicõmiſſi, apud ipſam matrẽ remanẽt iura ſepulcrorũ: vt l. q̃a perinde. ff. ad Trebel. Itẽ bona filij non veniunt in fideicõmiſſo: vt l. cohæredi. §. cũ filiẽ. ff. eo. Certè in primo dicit verũ: in hoc etiam ſecũdo dicit verũ, ſed nõ differt in hoc compendioſa directa à fideicõmiſſaria: quia in cõpendioſa non veniũt niſi bona teſtãtis: vt ff. e. l. centurio. Vnde dicit gl. q̃ eſt vtilitas matris in alio: quia in reſtitutione Trebellianicæ nõ veniret legitima filij. Sed an
a ſit verũ, dubito [a]. Nam in priuato teſtãte, hoc verũ eſt ſine dubio: ſed miles põt grauare in legitima. q̃d patet ideo, q̃a exhæredatus non põt intentare querelam ſecundum iſta tẽpora: vt l. fi. §. de inoffic. teſta. in quo erit vtilitas matris, vt valeat iure fidei commiſſi. Rñ. in hoc: quia in fideicõmiſſaria reſtitutione nonveniunt fructus percepti iudicio teſtatoris: ſecus eſſet in compẽdioſa directa: vt d. l. centurio. Item ſi mater deberet aliq̃d percipere à filio naturaliter obligato, anteq̃ reſtituat fideicõmiſſum, poſſet illud retinere: vt l. Stichum. §. aliq̃n. ff. de ſol. quod ſecus eſſet: ſi ſubſtituti iure directo venirẽt. Sumus expediti de omnibus glo. excepto ſi. magnæ gl. quæ tractat materiã cõpendioſæ: pro qua materia declarãda quæro, q̃ eſt ſubſtitutio cõpendioſa. Secũdò quare dicatur cõpendioſa. Tertiò, quis ſit eius effectus. Rñ. compendioſa † ſubſtitutio q̃ñq̃ eſt ſubſtõnis ſpecies diſtincta ab alijs vt q̃n fit à milite poſt aditã hæreditatẽ, & valet iure directo: vt l. cẽturio. ff. e. Q̃ñq̃ nõ eſt ſubſtõnis ſpecies: ſed
b eſt quædã adiectio: vt q̃n fit à pagano. [b] Illa enim nihil valet iure pupillaris directæ poſt pubertatẽ, & aditã hæreditatẽ, ſed iure fideicõmiſſi, vt j. videbitis. Vnde tũc nõ eſt ſubſtõnis ſpecies p ſe, ſed adiectio quæ-
10 dam. Quare dicitur cõpẽdioſa? † Dic quia fit ſub cõpendio verborũ, & continet tem-
11 pus, ſcilicet quãdocũq̃ deceſſerit. † Quæro quis ſit eius effectus? Rñ. ſi quidem fit à milite, & mater non ſit in medio, omni tẽpore valet iure directo: vt l. centurio. ff. eo. & l. milites etiam his. ff. de teſt. mili. Siverò mater eſt in medio infra pupillarem ętatẽ, valet iure pupillari, poſtea iure fideicõmiſſi vt hic, niſi de volũtate defuncti aliud ꝑ-
betur, vt ſ. de teſta. mil. l. in teſtamẽto. in fi. Si verò hæc ſubſtitutio eſt facta à pagano,
c vt fit regulariter ĩ quolibet teſtamẽto: tũc glo. diſtinguit tres caſus. Primò, aut fit per verba directa [c]: vt quandocunq̃ deceſſerit talis ſit hæres: & tũc infra pupillarẽ ætatẽ valet iure directo: poſtea totaliter expirat: vt l. verbis. & l. in pupillari. ff. eo. Aut fit p verba merè obliqua: vt, quãdocũq̃ deceſſerit, tali reſtituatur hæreditas: & tũc omni
d tempore valet [d] iure fideicõmiſſi. Et iſtos caſus glo. ponit tanq̃ indubitabiles: & idẽ tenẽt omnes noſtri doc. Ego ſup hoc moui infinita dubia, quæ non recitarentur in vna die. Quę dicvt plenè dixi in l. cẽturio. ff. eo. & ibi multa dixi, quæ p alios leuiter tranſeũt: & hoc ideo ꝓpter multos caſus, quos me docuit mortalitas. vide iſtã gloſſ.
12 Si verò † fiat iſta ſubſtitutio per verbũ cõ-
e mune [e], vt eſt verbum, ſubſtituo: vt quandocunq̃ deceſſerit talẽ ſubſtituo: tu dic, vt gl. ego interpretor q̃ ſit fideicõmiſſaria, vt iſta ſubſtitutio intelligatur eo modo, quo omni tẽpore valere potuit: & ſic perinde fit, ac ſi per mera verba obliqua fieret: vt l.
f quoties. ff. de reb. du. Quia de iſto dubio [f] in hoc doc. noſtri multa ſenſerunt: an hæc gl. verũ dicat? videtur q̃ ſic. Nam q̃n ſubſtitutio ſit parentibus perſonis, intelligitur I eo modo quo poteſt omnibus congruere: vt l. hæreditatẽ. & l. quãuis. §. eo. & l. in teſtamẽto. de teſta. mili. & l. iam hoc iure. ff. eo. ergo ita in tempore, ſubſtitutio facta diuerſis, & imparib⁹ tẽporibus intelligitur eo modo quo omni tẽpore põt cõgruere:
g & ſic ſemp intelligitur fideicõmiſſaria [g]. Et ita tenet gl. hic, & ff. eo. l. cẽturio. Azo in Sum. huius tit. Odofr. Iac. Bal. Mar. Sil. & Ber. de teſta. c. Ray. And. de teſta. c. j. ij. vj. in gl. antiqua. Cõtrarium videtur tenere gl. Inſti. eo. §. qua ratione. in gl. mag. videlicet q̃ infra pupillarẽ ætatem valet iure directo. poſt iure fideicõmiſſi. quod probatur ſic: Subſtitutio, quæ variatur per tempora, debet intelligi ſecundum varietatem temporis: vt l. pretia rerũ. §. nonnullam. ad legẽ Falc. Pro hoc videtur caſus in l. pater Seuerinam. §. conditionũ verba. ff. de condi. & demõ. & iſtam opi. tenẽt multi doct. Secunda fuit opi. Iac. de Are. qui dixit ſic: Aut iſta ſubſtitutio fuit facta ſimpliciter, ſi filiꝰ meus deceſſerit, &c. Nec ibi fuit apoſitũ verbũ diſtributiuum, quandocũq̃: & tũc vera ſit opi. gl. vt valeat omni tẽpore, tanq̃ fideicõmiſſaria, quia eſt vna: ergo pro toto tempore debet vno, nõ diuerſo iure cenſeri: arg. l. eũ qui ędes. ff. de vſuc. Sed ſi apponeretur verbũ diſtributiuũ, quãdocunq̃, tunc perinde eſt, ac ſi tẽpora ſingulariter enumerarentur: vt l. ſicut in annos. in prin. quib. mo. vſusfru. amit. ſed ſi tempora eſſent ſic ſingulariter enumerata, infra pupillarem ætatẽ, valeret iure directo. poſtea iure fideicõmiſſi: vt j. dicã. ergo &c. Et hãc opi. videtur tenere Cy. & ita dicit ſe conſuluiſſe. Quid dicemus? Domini, in hoc inueni notulas multas. Et dico q̃ debemus primò aduertere, an ex ꝓſumpta volũtate defuncti poſsit apparere quid ſenſerit. tũc enim ſtamus voluntati ſuæ, etiam contra matrem: vt lege in teſtamento. §. de teſtamen. milita. & habuiſtis not. ſupra eadem h lege in gloſſa ſuper verbo, omnimodo.
13 † Quid enim ſi teſtator [h] ſubſtituit fra-
h trem fratri? Certè præſumptio eſt quòd voluerit matrem excludere: vt not. hac l.
14 in fine. vltimæ gloſſæ mag. † Item, quid

a ¶ Item quid ſi. Adde Bal. conſi. cclxxviij. iij. volu. & conſi. ccliij. j. vol. Ang. conſi. cxcv. Roma. conſi. cxxx. Bar. conſi. xv. inci. in Dei nomine pater habens.

b ❧ P. PAV. P. Bona mea libere. Vide Comen. qui hoc ſequitur. in conſi. iij. incip. teſtator Bar. inſtituit. circa medium. & idem in ver. pleno iure ſecundum Anto. de Bur. conſi. liij. de quo ſupra.

❧ POMATES.

b ¶ Bona mea libere. Quid importat iſtud verbum libere. vide tex. in ca. de multa. in ver. libere. de præben. vbi Abb. not. in j. co. Adde Bal in c. q̄ in eccleſiarū. in j. col. i ver. liberū. de conſt. & ibi d. Ant. in iij. notabili. Adde etiã text. in c. j. in verbo, libere. & vide Io. And. de regu. iu. ſi vj. & clarius Geſmi. Adde tamen ꝙ in contrarium conſuluit Raph. Cu. in cõſi. cv. inci. Anto. ſed ꝙ opi. hæc, ꝙ libere: exponatur id eſt, ꝓpria autoritate. eſt text. in c. cum epiſcopus. ꝑ expoſitionem Areti. & Io. An de offic. ordi. in v. not. gloſ. in cap. j. in verbo, libere. de teſtamen. in vj. Facit quòd not. glo. in c. cum plures. in verbo, libere. de offic. delegat. in vj. & glo. in Clemen. dudũ. in verbo, libere. de ſepul. alibi Card. in ca. ad hæc. de relig. dom. facit ꝙ notat gl. in expoſitio. ibi cõiter approbata in c. lator. de homi. ponit Alexand. de iſta dictiõe in cõſ. xij. incip. viſo themate. in j. & ij. volu. Barba. in c. j. de offi. & domi. Ant. de But. cõſil. xij. in ij col. in ij. volu. Facit ꝙ not. Ange. in l. hæc ſi res. ff. de rei vend. vbi inquit ꝙ ſi teſtator dixerit ꝙ legatarius non moleſtetur per hæredem in re legata, videt data licentia capiẽdi ꝓpria authoritate: & de verbo libere, vide Modernos in l. j. in ij. col. ff. de ſacroſan. eccle. in iij. col. & in v. q. principali. in princip. ibi, Ale. in apoſtillis. Vide de de verbo libere, Iaſo. in l. centurio in vij. columna. ff. de vulg. & pupillar. De verbo autem plena poteſtas & libera, vide Felin. in ca. auditis. de præſcript. Barba. in c. præterea de of. deleg. Adde etiam ꝙ ſtatutum dãs poteſtatẽ plenã vel liberã procedẽ di ſup maleficijs, non poterit tamen ponere aliquẽ ad torturã, niſi præcedentibus indicijs. Vide Iaſ. in l. ſimiles in fi.

c ❧ P. PAV. P. ¶ Sine liberis. Vide quæ ſcripſi in l. centurio. in iij. col. ad Bart. & in l. in pupillari. ad fi. & in l. ij. in prin. de vulg. & pupil.

d ¶ Reprehenditur. Adde vt per Bal. conſi. xlvj. & ccl. iij. vol. & cõſi. ccj. in ij. vol. per Old. conſi. xcix. inci. factum tale, quidam teſtator. per Bar. conſi. xxij. inci. homo Accurſuli. per Bal. conſi. xlvj. & cccl v. iij. vol. & conſi. clxxxiij. & cxliij. libr. ij. volu. & conſi. cliij. j. vol. Pe. de anch. conſi. xxvj. & Bal. conſi. cclv. in lib.

e ❧ P. PAV. P. ¶ Lib. vj. de intellectu huius capitu. ſi pater. vide domi. Franciſc. conſi. clv.

¶ Aduerte domi. Alexand. in hac l. humanitatis. allega. Bartol. ſibi contrarium: ſed pro ſaluatione Barto. vide concordiam quam poſui ad l. ex facto. in princip. ff. de vulga.

a ſi[a] teſtator dixit, volo ꝙ ad talẽ veniãt oĩa ſine aliqua diminutiõe: vel totã & integrã hæreditatẽ, vel ſimilia verba: tũc enim hoc non poteſt eſſe niſi per ſubſtitutionẽ directam: ergo de directa intellexit. No. de hoc
15 in l. Iul. in princ. ff. de lega. iij. † Quæro, qd ſi dixit ꝙ ad talẽ perueniant, & ꝙ ipſe poſſit accipere ſua authoritate? Certè ex hoc videtur voluiſſe ꝙ valeret iure directo intra tpa pubertatis: vt l. Titia cũ teſtamen-
16 to. §. j. de lega. iij. Vel qd ſi dixit, volo ꝙ † ad
b talẽ perueniãt bona mea liberè[b]? Videtur velle ꝙ capiat de manu ſua, nõ per alium. arg. ad hoc. ff. de vi & vi arma. l. vim facit. Vel quid ſi ex præcedẽtibus, vel ſequentibus aliud appareat: tũc eſſet recurrẽdũ ad opi. ſtaremus enim illi: vt d. l. in teſtamẽto. in fi. §. de teſta. mili. Sed ſi nihil apparet, ex quo de volũtate teſtatoris perpẽdi poſſet: tũc remanet dubiũ. In quo dico, aut mater eſt in medio: & tunc verbũ dubium debet interpretari in caſum magis fauorabilẽ ꝓ matre: vt l. qui duos. §. j. & quod ibi not. ff. de reb. dub. & ſic omni tpe fideicommiſſaria. Nec ob. iſta lex, quia hic ſatis habet facere lex in milite, qui omni tẽpore poteſt ſubſtituere iure directo. Sed eam facit obli quare fauore matris, poſt tẽpora pubertatis. Si verò mater non eſt in medio, nec aliqua perſona, contra quã non admittit taci ta pupillaris, quas perſonas plenè dixi in l. ij. ff. eo. tunc ego dico ꝙ iſta ſubſtitutio eſt vna: nõ dico pro toto tẽpore, ſed dico vna ſm quod caſus attulit. Nam ſi filius deceſſerit in pupillari ætate, interpretabimur ꝙ ſemper fuit pupillaris: ſed ſi filius deceſſerit poſt pupillarẽ ætatẽ, interpretabitur ꝙ ſemper fuit fideicõmiſſaria. Probo: verbũ,
17 † quod poteſt in pluribus tẽporibus verifi
car, in dubio debet intelligi ſecũdũ qd caſus attulerit: vt l. iij. in prin. ff. de adi. leg. & l. hæc cõditio. §. fi. cũ l. ſeq. de condi. & demon. Ita in propoſito: iſta verba, ſi filius me[c] deceſſerit ſunt apta referri ad filiũ decedẽtẽ in pupillari æta. & ad filiũ deceden
tem poſtea: & ideo ante aditã hæreditatẽ, vel etiã ante mortẽ defuncti, ſecundùm ꝙ attulit, ita referunt: & ſecũdũ hoc, ſi deceſſerit poſtea continet fideicõmiſſariã: ſi deceſſerit ante aditã hæreditatẽ, cõtinet vulgarem. Facit ad hoc de lib. & poſth. l. Gal-
18 lus. §. j. ita intelligo iſtã materiã. † Quæro
ergo ſi teſtator dixerit, ſi filius meus deceſ
c ſerit ſine liberis[c], talẽ ſubſtituo. Gl. hic vi-
def dicere, ꝙ per hæc verba videt teſtator
d velle ꝙ ſemp valeat iure fideicõmiſſi. Hæc
e gl. reprehẽditur[d] per c. ſi pater. de teſt. lib.
19 vj. [e] † Quæro, qd ſi teſtator ſubſtituit ſub-

f ❧ P. PAV. P. ¶ Humanitatis. An iſta lex habeat locum in furioſo, vide Mathe. notabi. clxxxj. in verſicul. vltimo oppo. in verbo, ſolu. circa iſtam ſolutionem. vi. de domi. Iaſo. in l. ex facto. colum. xv. verſicu. circa quæſtionem an teſtator. de vulga. & pupil.

f ❧ POMATES. ¶ Humanitatis. An iſta lex habeat locũ in furioſo, vide Mathe. ſi. no. clxxvij.

❧ POMATES.

g ¶ Permittitur. Et cogita quid ſi eſſent filij ex diuerſis maritis, vel vxore, qui deberẽt ſubſtitui, an vtrinque coniũcti. vel etiã alij ſecundùm quod teſtatori videt. Ex diſcurſu lectu. Bart. colligе aduertens lector tres differentias inter exẽplariã, & pupillarem: tu vero aduerte quartam: quia pupillus adueniente pubertate, in totum expirat: exemplaria vero recedente furore ceſſat: vt hic in text. & Imol. iterum ſubueniente furore haberet locũ: vt hic per docto. licet contra faciat text. in §. qua ratione. in verſi. confirmant. Inſtit. eod. titul. iure cognita: quia aliqua hinc inde poteſt induci.

¶ Mentecaptis. Adde, quid ſi mutus, vel ſurdus, vel prodigus cui bonis eſt interdictum, Doct. vt refert Paul. de Caſtr. communiter dicunt idem eſſe. Ang. tamen contra, vt nec etiam furioſo poſſit ſubſtitui: quia lex loquens de mentecaptis, non extenditur ad furioſos niſi per principẽ vel habẽtem poteſtatem legis condendæ: vt ſupra. de nuptijs l. ſi furioſi. vbi dicit eſſe caſum. tamen dubitanter loquitur. Tu dic quòd opin. Paul. de Caſtr. videtur conſuluiſſe Bald conſilio ccxij. j. libr. incipi. quidam Pe. vbi oĩno vide ad hãc legẽ. Quid autem ſi mentecapto filio ſit relictum minus legitima: an poſſit ei ſubſtitui pupillariter. Bar. in l. ex facto. ff. eod. tenet &c. & Ange. Salic. Paul. de Caſt. hic: quia poterit petere ſupplemẽtũ legitimæ: & Imol. in capitu. Rayn. dicit quòd opi. Bar. eſt magis cõis, & æquior: licet ipſe ibi contra, & in dicta l. ex facto. & Ràpha. & Angel. & Io. Fab. in §. qua ratione. Inſtit. eo. Sed quid ſi mater ſubſtituens do poſt mortem filiæ mentecaptæ voluit

h Vmanitatis. [f] Parentibus vtriuſque ſexus permittit[g] filijs mẽtecaptis[h], ſaltẽ in legitima inſtitutis, ſubſtituere. quę ſubſtitutio finietur, ſi ad ſanã mẽtẽ peruenerint: & ſi habet filios, vel fratres, alterũ ex eis debet ſubſtituere. h. d. Primò ponit dictũ, qualiter põt fieri ſubſtitutio exẽplaria. Secũdò ponit qualiter finitur hæc ſubſtitutio. Tertiò ponit limitationẽ primi dicti. Secũda ibi: ita tamẽ. Tertia ibi: vel ſi filij. Aduerte: quia hæc eſt quædã conſtitutio: & in tribus tantum locis habemus de hac materia, hic, & inſti. de publ. ſubſtit. §. qua ratione. & ff. eo. l. ex facto. † No. quòd mentecaptis poteſt ſubſtitui directò, quæ ſubſtitutio dicit exemplaria ex eo ꝙ eſt inducta ad exemplum pupillaris: vt hic dicit
2 tex. & inſti. eo. §. qua ratione. † No. ſecũdò ꝙ parẽtibus vtriuſq; ſexus licet hanc ſubſtitutionem facere. † Tertiò no. ꝙ hæc ſubſtitutio finit, cũ peruenerit ad ſanã mentẽ.
4 † Quartò not. ꝙ qñ ille, cui fit ſubſtitutio habet filios, vel fratres: debet ex eis ſubſtitui. No. & ꝙ ad hoc vt fiat hæc ſubſtitutio, requirit ꝙ ille cui fit, inſtitutus ſit, ſaltẽ in
i legitima. Et opp. per ordinem[i] ad primũ: & videtur ꝙ hæc ſubſtõ nõ põt fieri abſq; reſcripto principis: vt l. ex facto. ff. eo. titu. Sol. Fateor ꝙ de iure antiquo, hæc ſubſtõ non poterat fieri abſq; reſcripto principis, vt ibi: hodie põt fieri authoritate huius legis. & inſt. eo. §. qua ratione. Secũdò oppo. ꝙ nõ licet matribus ſubſtituere: vt l. ſi mater. ff. e. Sol. Fateor ꝙ non põt ſubſtituere

diſtinctione tpis: vt, ſi filius meus deceſſerit in pupillari ætate, vel poſtea. Certè dicit gl. ꝙ infra pupillarẽ ætatẽ valebit iure pupillari; poſtea vt fideicõmiſſaria: hoc autẽ oẽs probãt: vt l. ſi frater. j. de fideic. Vltimò quia dixi ſupra, diſtinguendo, an ſubſtitutio fiat verbis directis, an obliquis, an cõmunibus: eſſet videndum quæ ſunt verba directa, & quæ obliqua, & quæ communia, & ſic eſſet vidẽdum de verbo, habeat, & de verbo, accreſcat, & de verbo, moriatur, & de verbo, ſuccedat; quę plenè examinaui in l. centurio. ff. eo.

g ¶ Permittitur. Et cogita quid ſi eſſent filij ex diuerſis maritis, vel vxore, qui deberẽt ſubſtitui, an vtrinque coniũcti. vel etiã alij ſecundùm quod teſtatori videt. Ex diſcurſu lectu. Bart. colligе aduertens lector tres differentias inter exẽplariã, & pupillarem: tu vero aduerte quartam: quia pupillus adueniente pubertate, in totum expirat: exemplaria vero recedente furore ceſſat: vt hic in text. & Imol. iterum ſubueniente furore haberet locũ: vt hic per docto. licet contra faciat text. in §. qua ratione. in verſi. confirmant. Inſtit. eod. titul. iure cognita: quia aliqua hinc inde poteſt induci.

h ¶ Mentecaptis. Adde, quid ſi mutus, vel ſurdus, vel prodigus cui bonis eſt interdictum, Doct. vt refert Paul. de Caſtr. communiter dicunt idem eſſe. Ang. tamen contra, vt nec etiam furioſo poſſit ſubſtitui: quia lex loquens de mentecaptis, non extenditur ad furioſos niſi per principẽ vel habẽtem poteſtatem legis condendæ: vt ſupra. de nuptijs l. ſi furioſi. vbi dicit eſſe caſum. tamen dubitanter loquitur. Tu dic quòd opin. Paul. de Caſtr. videtur conſuluiſſe Bald conſilio ccxij. j. libr. incipi. quidam Pe. vbi oĩno vide ad hãc legẽ. Quid autem ſi mentecapto filio ſit relictum minus legitima: an poſſit ei ſubſtitui pupillariter. Bar. in l. ex facto. ff. eod. tenet &c. & Ange. Salic. Paul. de Caſt. hic: quia poterit petere ſupplemẽtũ legitimæ: & Imol. in capitu. Rayn. dicit quòd opi. Bar. eſt magis cõis, & æquior: licet ipſe ibi contra, & in dicta l. ex facto. & Ràpha. & Angel. & Io. Fab. in §. qua ratione. Inſtit. eo. Sed quid ſi mater ſubſtituens do poſt mortem filiæ mentecaptæ voluit

ſua bona diſtribui & dari per ſuos fideicommiſſarios pro anima ipſius teſtatricis: an erit exemplaris, vel fideicommiſſaria, vide Pe. de Anch. conſi. viij. tenentẽ quod ſit fideicommiſſaria.

i ❧ POMATES. ¶ Ordinem. Sunt qui dubitant ad iſtam legem, nunquid ſi pater habet plures filios mentecaptos, ſit neceſſe, ſi vult vni ſubſtituere, quod omnibus ſubſtituat: & dicit, ipſe quod iſte textus videtur probare quod ſic, ibi: vel eis quæſtio. Iſta verba ſunt poſita cum aliquo myſterio: quia exemplaris ſubſtitutio eſt inducta ad exemplum pupillaris: vt hic, & in §. qua ratione. Inſtitu. eodem. ſed in pupillari teſtator poteſt, ſi habet plures filios, vni, vel quibus vult ſubſtituere. l. qui plures. ff. de vulgari & pupillari igitur &c.

pupil-

✠ POMATES. ¶ Opp. ad fi. l. Appellatione fratris intelligaſ etiã ſoror. Et vltra adducta hic per doc., pbat iſte tex. hic, nec alia proles deſcẽdentiũ. iuncta l. j. ff. de ver. ſig. & ibi traditur. Sed certe videtur q eadẽ rõne inducta ſit & pupillaris. §. qua rõne. Inſti. eo. Sed dicit q ille tex. probat q Imperator exẽplo pupillaris fuit excitatus: ſup quo cõſiderãs pietate inductus, vt hic videſ, illã introduxit: & ſic pietas fuit cauſa, proxima.

b ¶ Ex fratribus. Adde qđ Pau. de Caſ. dicit hic, q de hoc fuit magna cõtentio qa cuidã mẽte capto habẽti ſororẽ fuit facta ſubſtitutio: ſibi fuit ſubſtitutus extraneus. Nã dicebatur q illa erat ſubſtitutio exẽplaris, & per illã excluderet mr etiã à legitima filij, p iſtũ tex. q paſſificat exẽplariã pupillari: tñ dicit ipſe q conſuluit cõtrariũ: qa illa ſubſtõ tãq exẽplaris nõ poterat valere, ex eo qa ſoror nõ fuerat ſubſtituta. Tenet ergo Paul. q mr poſſet p ſubſtõnẽ exẽplarẽ ſubſtituere. Idẽ tenuit Bart. in l. ex fact. ff. eo. Io. Fab. Inſti. eo. §. qua ratione. Angel. hic & Imo. in c. Rayn. Et de materia, an pupillaris ſit ſimilis exẽplari, vide Alexan. conſi. xxviij. volu. ij.

a ¶ Collectiui. Adde q Pau. de Caſtr. quærit quid ſi frater ſupſtes nõ poterat ſuccedere fratri præmoriẽti ab inteſtato: qa erãt ex diuerſis matrib. & extabat mater primi moriẽtis quæ præferebat fratri ex latere pris tãtum cõiunctis: vt j. ad Tertul. Soluit dicens q cũ ceſſat rõ huius l. ſubſtitutr ſtatim vocabitur ad hæredem primi moriẽtis: quia poſtq per eius excluſionẽ non faueret fratri ſupſtiti, non debet induci excluſio, put etiã hic dicit not. Bal. ſecũdũ Nic. Mathe. in ſubſtitu. fideicommiſſaria in pen. q. huius l. Et hoc dicit tenere etiã Rapha. hic, & idẽ eſſe ſi quocunq alio modo frater à ſucceſſiõe legitimæ fratris repelleret, ſed qd ſi in ſubſtõne nõ fuit appoſita dictio collecti ua. ſed dixerit: ſi filij mei in pupillari ętate deceſſerit, talẽ ſubſtituo & vn pupillari ętate altero ſupſtite: an ſubſtitut ſtatim admitteret? Dicit Paul. videtur q ſic. ar. huj legis à cõtrario ſenſu. Item per l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel. & Barto. videt ſentire in d. l. hæredes mei. Bal. dicit ipſe, tenet hic cõtrariũ pro quo alleg. glo. ord. in d. l. ſi pater impuberis, ff. eod. qm hoc caſu etiã ſubeſt rõ quæ ponit in iſto tex. Præterea etiã copulatiua requirit cõcurſum vtriuſque copulati, ad verificationẽ ſui l. ſi hæredi plures. de condi. inſti. q eſt verũ in primo moriẽte: ſed ſi pupillus mortuus eſſet poſt pupillarẽ ætatẽ, & ſic expiraſſet ſubſtitutio pupillaris, quo ad eũ in pſona ſecũdi moriẽtis, extaret cõditio: tũc qa nõ extaret pſona, quæ ex pſumpta mẽte defuncti excludit ſubſtitutũ, admitteret de æquitate: & etiã de rigore ad hęreditatẽ vltimi moriẽtis. ſed ſi foret appoſita dictio collectiua, tũc non de rigore, ſed de æquitate: per d. §. cũ ita. Sed qd ſi ſubſtitutus eſt filius maior teſtatoris, duobus fratrib⁹ impuberibus, & vnus moriatur in pupillari ætate: an ſolus ſubſtitut⁹ vocabitur ad hæreditatẽ illius, excluſo ſuperſtite pupillo? Breuiter dicit P. q ambo vocabũtur ab inteſtato: quia non eſt verſimile, q teſtator fratrẽ impuberem voluerit excludere a parte hæreditatis illius pręmorientis. Pro hoc l. cùm auus. ff. de cõdi. & demonſt. Tu adde dum Bart. alleg. d. §. Caio, volens q ſi fit facta ſubſtitutio fideicommiſſaria, ſine adiectione nominis collectiui, q non eſt neceſſe qđ cõditio exiſtat in pſonam omnium, etiã ſi ſuperſit pſona, quæ ex præſumpta mente teſtatoris excluderet ſubſtitutũ: q ipſe contrarium tenet in l. quidam teſtamento. ff. de vulga. & pup. & in l. hæredes mei. §. cũ ita, ad Trebel. & id q in dictis locis dixit, ſequitur Pau Caſtr. conſ. l. ccxxxvj. vbi dicit, q licet alias dubitauerit: quia Bar. erat contrarius, q ſibi tutum nõ vr recedere in conſulendo ab opi. Barr. ibi. & q hic locut⁹ eſt per inaduertentiã. ſed aduerte: qa idẽ Paul. conſi. ccclv. inci. ſi cõtingit. circa fi. tranſit cum Bar. hic, & dicit q Bar. in d. §. cum ita, male loquitur: tñ de Bar. mẽtionẽ nõ facit in d. l. quidã teſtõ. vnde eſt præſumẽdum, q maturius cogitauerit in d. cõſi. ccxxxvj. licet prius in ordine. & vide ad materiam Bal. cõſi. ccexc. j. vol. & cõſi. cxvij. & cxix. ij. vol. per Ange. conſi. lxxx. & cix. per Alex. cõſi. cxij. & ſeq. ij. volu. & meli⁹ conſi. cvij. iij. volu. per Paul. de Caſt. cõſil. ccclv. & p Abb. conſil. viij. ij. lib. & per Bal. cõſil. lxxxij. v. lib.

✠ P. P A V. P.

d ¶ In pſona cuiuſcunq. In cõtrariũ in hoc vide Pau. de Caſt. alleg. eũdẽ Bar. in duobus locis cõſi. ccxxxvj. in iij. col. ad fi. & in prin. ſeq. & ibi etiã ponit allegãdo ppoſitũ q ſubſtitutus nõ admittẽs, apud quẽ debet remanere portio deficiẽtis: & ſic an ſuperſtes intelligaſ ipſe ſubſtitutus, vide etiã eundem Paul. conſil. ccclvij. maxime in vltima col.

pupillariter, vt ibi: ſed exemplariter ſic, vt hic. Et ĩ hoc differt pupillaris ab exẽplari. Rõ eſt ſecundũ do. Guli. † quia ſubſtõ exẽplaris eſt introducta ex quadã humanitate vt hic dicit tex. ſed pupillaris eſt ĩtroducta ſcđm iuris rigorẽ: vt. ff. eo. l. ij. in prin. q̃ humanitas habet locũ ita in pr̃e, ſicut in matre. Vel poſſum dicere q rõ eſt: qa vbi maius periculũ imminet, ibi cautius eſt agendum; ſed in ſubſtõne exemplaria eſt maius periculũ ex parte ei⁹, cui fit ſubſtitutio: qđ fortè non ſperatur, q ad ſanos mores vnq̃ perueniat. Sed ĩ pupillari eſt certũ q finiretur impedimentũ aduenięte pubertate: iõ nõ pmittit̃ parentibus ita largè ſubſtituere. Itẽ ex parte eorũ, q ſubſtituunt̃, non eſt ita magnum periculum: nã debent ſubſtitui deſcendentes vel fratres: vt hic in fi. merito pmittit̃ magis patri & matri, q faciant ſubſtitutionem. Op. iij. dicit̃ hic, & debent eſſe inſtituti ſaltem in legitima. Op. de l. j. §. j. ff. e. vbi p̃t ſubſtitui etiã filijs exhęredatis. Sol. Aliud in pupillari ſubſtitutiõe. vt ibi: aliud in exẽplaria, vt hic. q̃ põt eſſe rõ? Certè nulla rõ magis p̃t aſsignari. q̃ quia ſic placuit ſtatuẽti. Vel dicas q illa ſubſtõ permittit̃ ex humanitate quadã, quæ ceſſat qñ quis exhæredat filium: meritò tunc nõ permittit̃ hæc exemplaria: ſed illa permittit̃ ſecundũ iuris rigorẽ. Oppo. dicitur hic, q hæc cõſtitutio ceſſat cũ ad ſanos mores peruenerit: cõtra de l. ex facto. ĩ prin. ff. eo. So. Fateor † q hæc ſuppletur per illam, ſ. q ceſſat, cũ talis perſona liberos ſuſtulerit. Oppo. ad fi. l. [a] hic dicit̃ q debet ſubſtitui ex fratribus [b], vel filijs, ſi ſunt. Cõtra. ff. eo. l. ſed ſi plures. §. quos poſſum. vbi diſtinctè q̃libet p̃t ſubſtitui. † Sol. In hoc differt exẽplaria à pupillari. Rõvrgẽs nõ põt reddi: ſed daſ pſuaſio illa, quã ſ. dixi, q hæc pcedit ex humanitate, quæ humanitas ceſſaret, niſi ſubſtitueret vnũ ex filijs, vel fratrib⁹: illa verò pupillaris cõceditur ſm iuris rigorẽ. Vltimò oppo. hic dicit̃ q poteſt vnũ ſubſtituere ex filijs: contra, ſi illos præterijt, teſtamẽtũ eſſet nullũ: vt j. ti. ij. l. j. & l. maximum. Sol. Huius timore dicit glo. cõcedo qđ debeat exhęredari. Doc. cõiter tenent contrariũ: quia alij non põt cõqueri: per l. Papinianus. §. ſed nec ĩpuberis. ff. de iof. teſt. Hic nõ habetis alia circa hãc l. Cy. hic modicũ in iſta mã dixit. Gul. multa. & ego pleni⁹ in l. ex fact. ff. e. Dic vt ibi dixi.

1 *Dictio uterq;, ẽ collectiua, uter & alter, diſtributiua*
2 *Subſtitutio quando facta eſt per nomen collectiuum ſub conditione, non habet locum niſi conditio ſubſtitutionis euenerit in perſona utriuſque.*
3 *Pluralitas reſpiciens unum finalem effectum, non reſoluitur in ſingularitates: ſecus quando diuerſos effectus.*

CVm quidã. Quando duobus impuberibus fit ſubſtõ cũ adiectiõe noĩs collectiui, ita demũ ſubſtõni locus ẽ, ſi i vtraq̃ pſona conditio ſubſtõnis verificat̃, h. d. hic l. cũ l. ſeq. & magis habẽt difficilia contraria quæ ſint in corpore iuris. † Oppo. ergo q vterq̃ eſt dictio collectiua, vter, & alter ſunt dictiones diſtributiuæ; & verificãtur in altero tãtũ: vt dixi in tract. iſtorũ diſtributiuorũ, in l. hoc articulo. de hære. inſtit.

2 Secũdò no. q † ſubſtitutioni non eſt locus, niſi in vtriuſq̃ perſona conditio ſubſtitutionis euenerit. Ad iſtud opp. de iniuſt. teſta. l. pe. vbi vno decedente ſtatim fuit vocatus ſubſtitutus. Sol. Dicit gl. ibi fuit facta ſubſtitutio ſeparatì & noĩatim; hic verò fuit facta cũ adiectiõe nominis collecti

c ui [c]. Iſta eſt vera. Alij dicũt q hic loquitur in filio; ibi in extraneo. Tene præcedẽtem. Sic debet intelligi ff. ad. l. Fal. l. pater filiã. §. fi. & q ibi no. Vlterius opp. ff. ad Treb. l. hæredes mei. §. cũ ita. vbi fuit facta cũ adiectiõe nominis collectiui; & tamẽ ſufficit q in pſona vnius exiſtat conditio. Sol. gl. vno modo hic, q hoc ſit ſpeciale ĩ filijs. Et nõ placet, qa ibi etiam loquitur in filijs, & nepotibus. Vel dicit gl. q ibi deceſsit fidei cõmiſſarius cõditionalis, ante conditionis euentũ. Hoc nihil ad propoſitũ: quoniã ibi inſtituti nõ erant inuicẽ grauati: vel ſi erãt grauati, nihil ad ppoſitũ. Nõ enim q̃rimus de virtute ſubſtitutiõis inuicem factæ: ſed quærimus qualr admittat̃ ille, qui ſubſtitutus eſt, cũ adiectione huius noĩs collectiui. In hoc illa lex diſcordat ab iſta. Illa eĩm admittit eũ, ſi cõditio extiterit in pſona vni⁹: hic eũ repellit. Soluit glo. alio modo, q hic deficit cõditio in pſona primi moriẽtis: ibi ecõuerſo extitit in pſona ſecundi. Pro cui⁹ declaratione debes ſcire q quãdo ſubſtitutio eſt facta cum adiectione noĩs collectiui vterq̃, ſecũdũ rigorẽ verborũ nõ eſt locus ſubſtitutioni, niſi cõditio ſubſtitutiõis extiterit in pſona vtriuſq̃; vt hic, & in l. contraria. Sed an aliud debeat ĩterpretari ſecũ dũvoluntatẽ teſtatoris, eſt aduertẽdũ quia qñ cõditio extiterit in pſona vni⁹; ſiquidẽ ſupeſt alius, q ex p̃ſumpta volũtate defuncti, ſubſtitutũ excludit, nõ eſt locus ſubſtitutioni. hic eſt caſus qñ vnus deceſsit in pupillari ætate, ſupuiuẽte vno alio filio teſtatoris: & hoc vult tex. ſi bñ inſpiciat̃ ibi: cogitaſſe eĩm patrẽ, &c. Qñq̃ extitit cõditio in pſona vnius, & nõ ſupeſt alius, q ex preſumptavolũtate defuncti ſubſtitutũ excludat; tũc admittit̃ ſubſtitut⁹: vt l. contraria. magis ex mẽte q̃ ex verb. ſigni. vide gl. in ſol. pe. aliàs ſi. & hãc ſol. teneatis. Ponit gl. aliã q ibi in fideicõmiſſaria ſubſtitutione: hic ĩ directa. Iſtã tãgit gl. in d. l. pr̃ filiã. §. fi. ff. ad le. Fal. & qdã habent hic approbatã p

d Dy. Breuiterq̃ ſubſtitutio eſt cũ adiectio ne noĩs collectiui, nõ eſt diffria inter directã, & fideicõmiſſariã: ſed illud nõ habem⁹ aduertere q dixi in p̃xi. p̃ce. ſo. Sed qñ ſubſtitutio fieret ſimpl'r, hoc modo: ſi filij mei deceſſerint &c. nõ dico vterq̃, vel oẽs: tũc eſt differentia inter directam, & fideicommiſſariam. Nã directa non habet locũ, niſi in vtriuſq̃ perſona conditio extiterit: vt ſ. eo. l. quãuis. quia loquit̃ in directa vulgari fideicõmiſſaria: haberet ergo locũ in perſona cuiuſcũq̃ [d], qui primò euenerit: vt l. Lucius. §. Caio. ff. ad Treb, & l. fi. §. filium.

¶ Pro cõcordia adꝫ uerte:ſi nomen colleꝫctiuũ nõ fuit expreſꝫſum ꝑ teſtatorẽ, qui duob.hæredib.inſtitutis, per fideicommiſꝫſum ipſis ſubſtituit Caiũ ſimpliciter, & ſic ſine expreſsiõe nomiꝫnis collectiui,ſcilicet vtercꝫ,vel omnis. &c. quæriẽ an altero decedẽte, debeatur ꝑ dimidia fideicommiſꝫum ſubſtituto:antũc demũ vtrocꝫ morienꝫte.& Pau.de Caſt.in conſi.ccxxxvj.incipi. dubitatio vertiẽ col. iij.& ſeq.dicit ꝙ Bar. vnũ tenet in hac l.cũ qdã.quæ eſt l.pen.ſ.affirmatiua ꝙ debeat fideicõmiſſum altero viuẽte, ꝑ l.Lucius.§. Caio.ff.ad Treb.Sed cõtrariũ allegat teneꝫre Bartol.in l.hæredes mei.§.cũ ita.ff.eo. tit. in l.quidã teſtamẽto. 1 ff.de vulga. & pupil. Sed pro ſolu. Paul.de 2 Ca.in d.cõſi.dixit, ꝙ 3 Bart.in hac l.pen.per inaduertẽtiam, & in curſu lectiõis fuit hic locutus, & nõ ex propoſito.Sed hoc nõplaꝫcet do.Anto.de Nicellis: ideo dic,ſecũdum eum.ꝙ Bar. loquitur loquẽdo in fideicomꝫmiſſaria ſubſtitutiõe: quia in directa vulgari non habet locũ, niꝫſi vtrocꝫ defũcto, ſed cõmuniter omnes in locis prædictis dico ĩ 1 fideicõmiſſaria,ꝙ veꝫra eſt opi. ꝙ debeat fideicõmiſſum ſubſtiꝫtuto,altero decedẽte: 2 vt d.§.Caio. niſi alia b ſit mens teſtatoris:nõ enim voluit intelligeꝫre Bartol. in d.§. cum ita.ꝙ eo ipſo ꝙ eſt filius, excludat ſubſtiꝫtutum:niſi ſit alia coꝫhærens coniectura illa,tamen bene coadiuꝫuat:& in hoc ſi inſpiꝫciatur Bar. nullibi ſiꝫbi contradicit.

P. P A V. P.

a ¶ Si qs duob⁹. Quid autẽ qñ plures vocãꝫtur cũ alio tertio ſub nomine collectiuo an habeãtur loco vnius, vide Ro. conſil. xcix. Vide pulchram queꝫſtionem, quam ponit Soci.in l.vtrũ.ad fin. princi.de reb. dub. de ſubſtitutiõe facta de quatuor fratrib⁹ noꝫminatisnoie proprio, ſubſtituẽdo vnũquẽꝫque pro quarta parte, qũo intelligatur.

POMATES.

b ¶ Vna perſona. Vide Barba.conſi.x.col.iij. volũ.ij.& col.v. & col.xj.& xx.col.volu. ij.vbi limitat etiã aliꝫquid conſil.lxvj.col. penul.in primo volu. Adde quod not. non ab re, Bartol. in l.j.§. his qui.ff.de legat.iij. & Bar.conſil.x.col.x. de le.ij. Ratio huius eſt.†qa quando plura litas reſpicit vnũ finalẽ effectũ.nõ reſoluit in ſingularitates:vt d.l.quãuis.§.e.ſed ĩ ſubſtitutiõe vulgari inſpicit vnus finalis effectus,ſcilicet defuncti hæreditas: quoniã ꝑ vulgarẽ ſolùm defuncto ſuccedit.& à defuncto ſolùm capitur.Sed quando pluralitas reſpicit diuerſos effect⁹,reſoluit in ſingularitates;vt l.falſa.§.fi.ff.de cõdi. & demon.hoc autẽ cõtingit in ſubſtõne fideicõmiſſaria.nã in perſona cuiuslibet hęredũ, eſt fideicõmiſſum ſingulare ꝑ ſe,& à quolibet hærede capitur per ſe: non à defuncto immediatè:meritò in ꝑſona cuiuslibet cõtinetur,ſeuverificatur:quia quilibet per ſe videt eſſe grauat⁹:ideo in ſubſtitutiõe pupillari,quæ reſpicit diuerſos effectus,ſicut fideicommiſſaria:quia per eam ſucceditur pupillo,non defuncto,eſt idem quod in fideicõmiſſaria, vt ſ.dixi. Et de hoc plenius dixi in d.l.hæredes mei.§.cùm ita. ad Trebel.& ibi vide &c.

Plures inſtituti cum adiectione nominis diſtributiui,quilibet uocatur in uirilem.

Pater & filius cenſentur una perſona.

Dictio,quiſquis,eſt diſtributiua.

Martinus de Fano effectus fuit frater de ordine prædicatorum.

SI quis duobus. Iſta eſt mirabilis lex. Breuiter dicit: cùm pluribus inſtitutis,tertius ſubſtituat cum adiectiõe noꝫis diſtributiui,vocat quilibet in virilẽ:et ſi patri,& filio,ſimul inſtitutis terti⁹ adiũꝫgat,pater & filius loco vnius habentur,& vnã portionem accipiũt.h.d.& habet diſficillima cõtraria hæc lex. †Not.ꝙ qñ pluꝫres inſtituunt cum adiectione nominis diꝫſtributiui,qlibetvocat in virilẽ,ac ſi eſſent ſingulariter nominati. †No. ſecũdò ꝙ pater & filius,cẽſentur vna perſona[b]. modò ſicut hic ſunt duo dicta, ita iſta lex habet duas gl.difficiles. Cõtra l.noſtrã opp.directo.ff.e.l.ſi pater.in prĩc.Sol.Dicũt quidã,ꝙ hæc corrigit illã:ſed euitãda eſt legũ correctio. Alij dicunt, ꝙ hæc lex loquit in bonis paternis: illa in bonis filij. Hæc eſt truffa.Alij dicũt,ꝙ hic ideo habetvirilẽ in ſubſtõne:qa ad eaſdẽ partes fuerũt admiſſi in ſubſtitutione: vt j.e.l.j.Iſta eſt quædã diuinatio.Tu dic ꝙ hic fuerũt inſtituti hæredes,cũ adiectiõe noꝫis† diſtributiui, quiſꝫquis:ibi ſec⁹.Iſtã ſol.tenẽt oẽs doct. Vltramõ.& Citramõ.Et audiui ſemel à quodã antiquo aduocato de Florentia,ꝙ ipſe interrogauit do.Mar.de Fano de iſto cõtrario,cùm vidiſſet eũ fratrẽ prædicatorẽ; & dixit ſibi,ꝙ hæc dictio quiſquis ſoluebat iſtud cõtrariũ.licet gl.nõ poneret. Oppo. ff.de vſufru.accre.l.ſi quis Titio.j.rñſo. Dicit glo.ſed expone ibi,Titio & hæredibus ſuis,ſ.Titij legatarij.Sed certè gl.vlt.in cõtrariũ,tenet ꝙ ibi loquatur de hæredib. teſtatoris,non legatarij.Sol.gl. ergo, vt dixi in præcedenti cõtrario, hoc cõtingit propter naturã iſti⁹ diſtributiui, quiſquis, qđ inducit vt videat qlibet ſingulariter noꝫiatus:ibi ſecus.Cõtra hanc.ſol.opp.de l.Lucius.§.lucius.li.j.ff.de leg.ij.vbi quilibet in virilẽ vocat.So.Dicunt Vltramon.ibi nõ fuit nomẽ diſtributiuum,licet fuit appoſitũ relatiuum,quisvel qui.vt puta relinquo ſeruis,quos teſtamẽto manumiſi: vnde eſt perinde,ac ſi diſtributiuũ fuiſſet appoſitũ. Iſta ſol.eſt falſa per l.ſi pater in prin.ff.eo. vbi apponit dictio quis: tñ non vocantur b in virilẽ.non enim ponitur ibi in aliqua illarũ legũ diſtributiuè, ſed magis relatiuè. Et ideo ſolue ad d.l.Lucius.ꝙ ibi ex præſumpta volũtate defuncti, ꝑpter rationẽ. quã hic ponit gl.quam Dy.ſequit,& Bal. ita hic tenet.Sumus expediti de prima parc te;venio ad ſecundã[c].Opp.venio ad gl.ſi. & vt eã intelligas,ſcias ꝙ iſta gl.ſignat cõtrarium vnum, & vnam q.format permiſtim:& ideo erit tibi laborioſum,ſi non intelligas, & legas eam, dico tibi.Oppo.de d l.ſi quis[d] Titio.ij.rñ.de vſufruc.accre.Sol. verbum vnà,hic poſitũ tollit contrarium. Iſtã ſol.reprobat glo.per l.Titius fundi.& per l.liber homo.§.Titius.& l.interdum.j. rñ.de hære.inſtit. Vnde dicit gloſ.ibi:dicit Titio,& hæredibus ſuis,ſcilicet defuncti. hic dicit,Titio & filijs,ſ.ipſius Titij.& iſta eſt vera ſol.Quod autẽ ſequit in gl. inarat in quandam quæſtionẽ vide & ſigna ibi: qualiter inter ſe.Modò intrat in quãdã q. c qualiter inter ſe diuidãt coniuncti ibi: vel ibi:hic redit ad cõtrariũ quod primo feceꝫrat.Sequit ibi:vel refert. redit ad q. quã ſ. feceꝫrat,ſiue tetigerat. non enim hoc eſt de ſol.cõtrarij.Procedo ergo in recitatiõe gl. Gloſ.ſoluit alio modo,ꝙ hic dicit filijs, ibi hæredib.qđ gl.reprehẽdit ꝑ aut. de iureiu. c à mor.præ.nã ſicut pater,& filius[c] cenſentur vna perſona:& ita hęres & defunctus. d Tene ergo precedentẽ ſolutionẽ, ꝙ ibi loquitur de hæredibus teſtatorũ:hic de filijs ipſius heredis inſtituti,vel legatarij.Queꝫro ergo,& modo intro quæſtionẽ quã gl. format.Iſti hæredes ſimul cõiuncti, qui vocant in vnã portionẽ,qualiter diuidant illam portionem inter ſe? Dicit gl.ꝙ eam diuidẽt pro hęreditaria portione:vt l.qui cũ plures.ff.eo. Vel verius eſt videndum, qñ Titius miſcereꝫ cum pluriꝫb.hæredib. Aut hæredes fuerũt nominati ſingulariter, aut nõ.Si fuerũt noiati,habebunt viriles:aliàs habebũt hæreditarias.Hic nõ ſunt alia.

De neceſſarijs ſeruis hæredibus inſtituendis, & ſubſtituendis. Rubrica.

LEX I.

TIS, qui. Breuiter dicit:Ille,q nõ eſt ſoluendo, poteſt vnum ſeruũ ſibi facere neceſſariũ, niſi eſſet ſpecialiter obligatus.h.d.

LEX II.

CVm ſerui. In inſtitutiõe, q̃ enunciatiuè aliquem dicit eſſe liberũ, videtur libertatem relinquere;ſecus in legato.h.d.

LEX III.

SI tutor. Tutor non poteſt ſeruos pupilli ſibi neceſſarios hæredes inſtituere.h.d.

CVm quidam. Seruꝰ poteſt ab inſtituto libertatem conſequi, & pupillo neceſſarius hæres exiſtere.h.d.

Qui dam.

vol.ij.in v.col. & vj. & Feli.in c.j.col.ij.de magiſt.

P. P A V. P.

b ¶ Vna ꝑſona. An aũt i ſocietate pater & filius cẽſeant eadẽ ꝑſona,vide Ant. cõſi.cx. alias.cvj.i.ci.& Ant. Et qđ in multiplici alia materia, vide Feli.in c.afferte.extra.de præſum.circa primũ. Iaſ.hic late. Itẽ ꝙ vbi vnus noiatur ratione maioris præeminẽtiæ vel dignitatis, puta Titi⁹ & ſocij talis negotiationis & Caius promittit centũ, Titius & ſocij capiũtur pro vno. Vide Decũ in c.paſtoralis. ĩ prinꝫci.col.vlt.de reſcr.vbi quædam alia.& vide quæ dicit Fel. ibi col. pen.& fi.quando pluꝫres vocentur ſub noꝫmine collectiuo, vel tanquã duo corpora.

P. P A V. P.

c ¶ Ad ſecũdam. Circa iſtã ſecundam partem vide quæ dicit Aret.in l.diſcretas. ad fi.de vulga. & pupil. vbi etiã ponit an ꝑce deret in fratre ſubſtiꝫtuto ſub nomine proꝫprio cum alio.Itẽ ſub noie appellatiue conꝫiunctim & inſtituto alio extraneo.

d ¶ Oppo.de l.ſi qs.Et ſic facit ꝙ ſi condẽnatur Poteſtas cum anꝫcianis in cẽtum. Poteſtas teneꝫt in quinquaginta, & ĩ reſiduo anciani. Pro quo vide i l.plane.de leg.j.laudꝫcibus coniuncta glo. in verbo multę. de appel.& ſolet tãgi l.nõ ambigitur.de legi. & hic,& l.ſi quis Titio. de vſufru.accreſ. & l. interdum. de hære.inſti. & vide Bartol. in conſil.lxxx.incipi. faꝫctum tale eſt: prædꝫctus mut⁹.And. Barꝫbat.

¶ Pater & filius.Ad de ꝙ hoc facit ad qõ. ſtatuti cauẽtis ꝙ nulꝫlus habeat officiũ in ciuitate, niſi habeat æſtimum centum liꝫbrarũ.an ſi filius non habeat æſtimum, & pater ſic ſufficiat, vt filius poſſit habere officium.Bald. conſueꝫtudinem allegare gloſſ. ſinꝫgu.in l.ij.j.qui æta. libro x, ꝙ libra & ſi mum patris prodeſt filio, etiã ſeorſum habitanti à patre.Ita diꝫcit ipſe in l.prætor.§. ſed ſi filius.ff.de eden. de qua in lectu. antiꝫqua ff.de edẽ.De qua quæſtio. vide aliquid per Bald.& Ang. hic ad finem.per Bald. in c.filius.de ca.qui cur. vend.& in l.non pluꝫres. de ſacroſanct. eccle.& in l.ſciendũ qui ſacrꝫda.cogan.Bartol. in l.cum ſcimus.C.de agri. & cenſi. libr.xj

QVidam. Si seruus fuerit hæres institutus in toto,vel in parte,sine libertate, vl' tutor datus,erit hæres tutor,vel liber.h.d.vsque ad §.alio. Opp.Insti.de hære.insti.§.seruus. Sol. Ibi alienauit in vita:hic legauit in vltima volũtate. Item opp.ꝙ vltima scriptura debeat valere:& sic cũ legatũ post institutionẽ fuerit factum prævalet legatum:vt l.si quis eum.ff.de vulga.& pup.de leg.j.Sol.Speciale est hic fauore institutionis & libertatis.

2 Alio. Aliàs, Illo. Si legatũ [a] seruo,sine libertate relinquitur,hæres præstare non cogitur: sed ad præstandum hortabitur.h.d. Opp.de l.seruus.j.de lega. Solu. Non valet legatũ,vt hæres cogat' de necessitate prẽstare:tñ de æquitate sic,vt hic.Op.de l.seruos.de ali.le.So.Speciale est in legatis alimentorum.

Quæ. Si seru[9] à primo gradu legat',et pupillo pupillariter substituat',si conditio substitutionis extiterit,hæres erit,& liber:si defecerit,legatum valebit.h.d.§.iste.

DEcisione. Si seruus purè instituat',sub cõditione,libertas det':si quidẽ cõditio potestatiua defecerit,hæreditate,& libertate priuabit':si casualis,libertatẽ cõsequitur',& hæreditate priuabitur,si soluẽdo fuerit testator:aliàs vtrãꝙ habebit.h.d. Opp. de l.cũ seruus.ff.de cõdi.inst.vbi cõditio apposita in libertate, videtur in hæreditate repetita. Sol. Illud, quod hic dicit, purè instituit:intellige hoc expresso. Aliàs si simpliciter videt' institutio facta sub cõditione,secundum Richar.Malumbram.

De liberis præteritis,vel exhæredatis. Rubrica.

Glos.continuat: quia in testamentis liberi exhæredantur[9] vel prætereuntur:ideo de hoc dicit. Vel aliter: Dictum est de institutione:vel substitutione:verùm ꝙ exhæredatio fit quãdoque à gradu institutorum, quandoque à gradu substitutorum:ideo de his ponit hic.

1 ☞ *Exhæredatio debet fieri ab omni gradu,ad hoc ut ille gradus ualeat,*
2 *Clausula in fine posita refertur ad omnia.*
3 *Clausula in principio posita,refertur ad omnia sequentia,*
4 *Clausula in medio posita refertur ad omnia præcedentia,& sequentia. Quomodo dicitur posita in medio.*
5 *Repetitio qualitatis,uel modificationis,quando intelligitur facta.remißiuè.*
6 *Contra præsumptionem huius legis quando admittatur probatio in contrarium.*
7 *Testamentum an possit incipere à secundo gradu, quando primus gradus est nullus ex causa præteritionis.*

LEX I.

b Vmpost. Si exhæredatio fiat ab omnib[9] gradib[us] [b] tacitè vel expressè, valet testamentũ.h.d. Vel aliter:Clausula in fine posita,referẽ ad oĩa prẽcedẽtia, si nõ est ratio quare magis ad vnũ referat',ꝙ ad aliud.h.d.Nota † ꝙ exhæredatio debet fieri ab omni gradu, ad hoc vt valeat gradus ille.Not.secũdò,quod dixi in secundo
2 summario,ꝙ † clausula in fine posita,&c. Opp.ff.eo.l.iij.§.ante hæredis.Glo.huius timore hic distinguit,& ponit totã diffinitionẽ,quam fecit ibi tex.ideo dic vt in gl.Ex qua no.† in prin-
3 c ci.sui[c] ꝙ clausula in principio posita,refertur ad omnia sequẽtia: sicut hic dicit text.de clausula in fine posita, ꝙ refertur ad omnia præcedẽtia;si non potest reddi ratio: quare magis, &c.
4 Itẽ ex † secũdo mẽbro nota ꝙ clausula in medio[d] posita, referẽ
d ad præcedentia,& sequẽtia.quod intellige secundũ limitationem,quæ sequitur in gl.quando fit intra gradum,&c. Nota ꝙ illud, quod dicitur, clausula posita in medio, refertur ad omnia, debet intelligi in medio, hoc est, inter diuersa capitula, Sed si ponitur in mediovnius capituli,ad illud tantũ refertur, quod perpetuò tenemenți.Et ista,quæ dico,sunt vera qñ tractamus de repetitione vni[9] clausulæ substituẽtis per se,de qua
5 loquit'.l.talis scriptura.ff.de leg.j.† Sed si loquimur de repetitione alicuius qualitatis, vel modificationis respiciẽtis aliud; tũc an intelligat' facta repetitio,non est nostra materia hic, sed est materia in l.quæ cõdi.ff.de cõdi.& demon, & de cõdi.insti, l.cũ seruus.Inst.de l.A q.§,ex hoc tñ capite.& de leg.iij,l.in re petẽdis.Dixi plenè vi bo.rap.l.prætor.§.eritq;. Pro declaratio
6 ne huius † gl.sunt quærẽda duo.Primò vtrũ cõtra psumptionẽ huius legis admittat' pbatio in cõtrariũ.Gl.hic in prin.dicit ꝙ

a ✠POMATES. ¶ Si legatum. Istud fallit in casu naturali l.Lucius.§ j.ff.de testa.milita.

b ¶ Ab omnibus gradibus. Adde an exhæredatus inter gradus institutionis & substitutionis intelligatur exhæredatus ab omni gradu,& ab ipsius exhæredati successione existentia faciat deficere fideicommissum,si sine filijs, &c. & an exhæredatus certa causa expressa, quæ postea non reddi tur vera,faciat exhæredationẽ nullam cẽsere,& an filius exhæredatus veniat in generali nominatiõe filiorum: & an natus ex filio exhæredato excludant substitutum, vide Ro. consil.cccc xxxviij.

✠POMATES. ¶ Not. in principio. Licet oẽs hic teneant, ꝙ clausula in princ. posita facilius trahitur ad sequentia,quæ clausula in fine posita retrtur ad præcedenti.& per gl. in l. quinquies.ff.de lega.iij. Sed contrarium decidit tex.in c.inquisitioni.extra.de appel.

d ¶ In medio posita. Adde tu quid quãdo ponitur inter diuersa capitula;tũc clausula posita in medio, non refertur ad oĩa. Text.est in c.inquisitioni. de appel. & dicit do. Alex. de Imol. in consi.xcv.col.pen. in v.volu.

e ¶ Rumpit testamentum. Adde ꝙ Bal. extra gl.quærit de difficili q.Si statuto cauetur,ꝙ filia dotata nõ succedat patri dotanti, quousque vel donec masculus superuixerit,& cõtingat patrem filium instituere,filiã vero dotatam præterire, & deinde mortaꝫ pater, & successiue filius sine liberis masculis, an filia præterita possit tunc dicere testamẽtũ nullum? Bal. hic dicit ꝙ sic. post mortuus est frater,& sic filia consequatur dimidiã cũ habitura fuisset ab intestato,& hoc operãtur illa verba donec vel quousq;. & istã opin. sequitur Bart.in l.fin. ad Tertul Bal & Angel.in l.Celsus. Bal. & Imo.in l.si quis post. Hug.Angel. & Imol.

in l.ei qui soluendo.de hæred.inst.vbi dicit ꝙ ita consuluit collegium Boñ.consil. inci.,ꝙponitur.& Bal.consi.ccix.inci.doc.man.grad.ij volu.& co.vol. cõsi.cclxxvij.An autẽ testamẽtum retro fingatur fuisse nullum,vel solum de præsenti: maior pars videtur inclinare ꝙ demum tũc fit nullũ:cùm filia reperit se prætertã,a statutũ potest quẽ facere hæredẽ ad tẽpus,& postea eum desinere esse hæredẽ. Et ita dicit Bal.cõsuluisse.Fran.Tigri.& collegiũ Plerẽtinum,de quib[9] omnib[9] pulchre per Pet.de Ancha.consil.ccxxj.incip.In Christi nomine hæc quæstio vulgaris est per Abb.consi.xcij.lib.ij.vbi etiam dixit,ꝙ si statutum dicat ꝙ masculo suo perstite fœmina non succedat,nec audiatur agendo,vel excipiẽdo quod ipso mortuo admittetur propter illa verba addita,nec auditur agendo, vel excipiendo. Iason ibi vide,& per Bal.consi.xcix.lib.v.

f ✠P. PAV. P. ¶ Si quis.Circa regulã huius legis ꝙ semper sit attendenda voluntas testatoris sicut venator leporem,vide etiam ad istã regulã omnino. Alexã. consi.ccccxcj.in prin.& in v.col.& cõsi.ccccxliii.in tri.col.Item adde ꝙ non solum habet locum in vltimis voluntatibus,sed etiam in contractibus,etiam inter viuos iuris l.fi.C.quæ res pig.obli.Pos.l.si in vendicione cum glo pe.ff.a õmunia prædio. Pau.de Cast.huc bonus text.in l.ita stipulatus.Ia grande cum glos.in verbo.ex sententia.ff.de verbo.obli. Vide bonum tex.xxij.q.v.c.humanæ. Alex.consi.xxxiij.in fi.in.ij.volu.Limita tamen hoc quando testator non stetit in terminis meræ voluntaris, sed processit vltra disponendo. Secus si stet in terminis solius voluntatis. Text est & exemplum in l.quid im cum filium.de hæredibus instituen.& ibi Bal. & Imola.Secundo limita non procedere quando verba nec proprie nec improprie possint deseruire voluntati,Ita Bart.in l.in ambiguo.in secundo respõso.ff.de

1 ☞ *Quando sensus est clarus,non est recurrẽdum ad interpretationem.*
2 *Præterire est de filio nullam mentionem facere.*
3 *Filius cui factum est legatum,dicitur præteritus.*

LEX III.

f 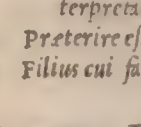 Iquis. [f] Qui iubetur esse alienus à substantia defuncti exhæredatus videtur.h.d.Nota ꝙ quando sensus est clarus non est re-

reb.dub.Alex.conſi.cccexxxij.Aret.in l.Titio.in vlti.col.de verb.obli.Vide ad prædicta late Iaſ.hic.Item vide circa iſtam legem quæ habes,in l.in conditionib. primum locum.de condi.& demon.ad Bar.Item nota ꝙ neceſſarius ſenſus ſcripturę omni menti prævalet,vide Bal.in c.j.in ij.col.de controuer.inueſt.Itẽ in omni materia quomodo ſit ſtandum verbis vel niti,vide doctrinam Abb.in c.ad audientiam. Item ꝙ non eſt recurrendũ ad text.,p intẽtione ꝙa verba ,p bata inſpiciunt,& ꝙ nullũ eſt mentis maius teſtimoniũ q̃ inſpecta qualitate verborũ.Verba ſunt notãda Bal.hic in c.j.de cõtrouer. inter me & do.de por.fra.Vide omnino circa hoc quæ habes ad Bar.in l.Labeo.in princ.de ſupel. leg.Itẽ ꝙ nedũ in vltimis voluntatib. ſed etiã in cõtractib⁹: & ideo in alia materia potius attẽditur mẽs q̃ verba.Vide multa p Iaſ.in l.iuris gẽtiũ, §.prætor ait.in ij.col. ff.de pact.vbi dicit iſtud eſſe magis expeditũ in vltimis volũtatib.de qb.vide quæ habes ad Bar.in d.l.in cõditionib⁹.ff.de condi.& demon.Itẽ de ratione,ꝙa magis attendit mẽs q̃ verba, vide p Bal.pulchre in l. etiã in j,notabil.C.de iure delibe.Et ibi etiã ponit declarationem ad regulã iſtam, vide eũ.Item ꝙ in vltimis volũtatib⁹ præcipuè attẽdatur volũtas teſtantis, vide Ioan. de Ana.cõſi.iij.inci. viſo teſtamẽto,i ij.col. vbi etiam ait omnia iura ad hoc reclamare. Itẽ ꝙ idẽ ſit in ſtatutis, magis attẽdat mens, vide Ang.cõſi.cxlvij. inci. viſo themate & quæſtio.circa med.& cõſi.clxxxij.inci. in ad uertentia.in vlti. col. Et ad regulam,& ad prædicta vide Iaſo. hic.Itẽ ꝙ volũtas teſtatoris ſit ſeruãda etiam ſi actus redderetur nullus,vide Iaſ. in l.verbis ciuilib⁹. in vj.notab. de vulg. & pup. Vide quæ habes ad Barto. in l.non aliter.de leg.ij. Are. in d. l.verbis ciuilibus. in iij.notabili.

❧ POMATES.

a ¶ Non eſt recurrendũ.Vide Barb. conſi. viij.col.xij. volu.j. & conſi.xx.col.vj.eo. volu. & conſi.xxvij.col. viij.eod.volu. & aliquid conſi.xxx. & ſequen.eod.volu.& cõſi.xlij. colum. ccv.eo. volu.& conſi.lxiij.colum.j. & v. volu. & cõſi.x.col.ij.& iiij.& vj.volu.ij.& conſilio xxx.col.viij.eo. volu. & conſi.j.col.j.eo. volu.& conſi. lxxvij.eo. j.volumi.ij. & conſil. cxxx.eo.vol.& conſi.xj.col.ij.vol.iij.vbi multa adducuntur, & attenditur mens. & xxj.col.fi.volu.iij.& lv.col.j.& fi.volu.iij.loquitur in teſtatore. & ibi declarat qualiter intelligatur hoc quod debet attendi mens teſtatoris.& conſil.xx.col.iij. volu.iij.ibi decidit quod attenditur mens diſponentis,& quod in dubio ſit interpretatio longa in fauorabilibus,ſed in pœnalibus ſtricta.

b ¶ Non debet eſſe diuerſitas.Adde,& ſic fecit,ꝙ ſtatuta quæ excludunt fœminas à ſucceſsione,de iure cõmuni ſunt odioſa,& reſtringẽda.Ita decidit Bar. per iſtã l, in l.cunctos populos.in vj.§.de ſum.tri.& fi.catho.& ibi per Bal.& Sal.& Cy.& Bal.in l.nõ ſine.de bo.quæ lib.per Bal.in l.ſancimus.§.de nup.& in l.lege.de leg.& in l.certũ.§.vnde leg.per Pet.de Anch.in c.canonũ ſtatuta.de cõſti.maxime in verbo,igitur.Bal.tamen in l.ij.§.de in ius voc.dicit,ꝙ reſpectu maſculorũ ſunt fatorabilia,& reſpectu fœminarũ ſunt odioſa,vel ſimpliciter loquẽdo poſſunt dici fauorabilia : ꝙa debet inſpici id, quod principaliter agit nõ id, qđ in conſequentiã:& a primo fit denoiatio, iuxta not. in l.ſi quis nec cauſam.ff.ſi certũ pe.& in l.qui exce. de condi. inde. Ex parte ergo maſculorũ,quorũ fauore fit vt ſalua ſit agnatorum dignitas:vt not.Cyn.in l.j. de adul.ex parte ipſorum poteſt fieri extẽſio, vt ſtatutũ excludens filiã ,ppter filiũ, excludaẽ et ,ppter neptẽ ex filio:econuerſo vr̃ ꝙ licet excludat filiã nõ excludet neptẽ qđ videt verum de nepte ex filio,que procedit ex radice nõ excluſa,ſed neptis , aut nepos ex filia , bene excludit, ꝙa non poteſt venire.niſi ex perſona excluſa. Et hoc dicit Paul.de caſt.tenere omnes doct.Sed attenta ratione ſtatuti.ꝙ hæreditas remaneat in familia videt etiã ſcdm ipm ꝙ neptis ex filio excludat, quia trãſitura in aliã agnationem. Tamen ſe remittit ad Bart.in d.l.liberorum,de qua materia vide per An. conſil. xiij. Paul.de Caſtr.conſil. clxix.& cccxxxiij.

❧ P. P A V. P.

c ¶ Non licet.vide alia qua circa iſtam auth. in Bertachi.in verbo, exhæredatio. vbi habes an vltra cauſas hic expreſſas ſi reperiatur alia ſimilis poſſit exheredari.Et ꝙ ſi filius faciat penitentiã de delicto,& quædam alia,& an habeat locũ iſta authen.in præteritione poſthumi, vide Ioã. de Ana. cõſil.xxviij.in pen.& vlti.col.& Bolog.ibi in additionibus.

❧ P. P A V. P.

d ¶ Ex cauſa. Hãc auẽ. repetunt domin⁹ Benedictus de Plumbino. Item an iſta authen. conſeruatiua legatorum & aliorum relictorum in teſtamẽto procedat quãdo teſtamẽtum rumpitur per querelam intẽtatam per fratrem turpi perſona inſtituta, vide Pau.de Caſt.conſilio lxj.circa mediũ. Nunquid autẽ habeat locum cõſeruatio iſtius authen. quãdo eſſent duo teſtamenta quorum primum eſſet invalidum,ſecundum validum ex cauſa præteritionis vel exhæredationis,vide Angelum,conſil.clxxxij.incipien.Bertach.habens vnum in quinta colum.Item quòd conſeruetur fideicommiſſum vniuerſale,vide in antepenul.col.ad Bartol. An autem iſta authen.debeat intelligi:vt legata conſeruentur,iſta tamen quòd legatarij non plus habeant quàm filius præteritus,vide omnino quæ habes ad Bartol.in l. ſalarium.ff.de lega.præſtan.

d ❧ POMATES. ¶ Ex cauſa, Authenticæ , vt dicit Bald. in procemio

miſſa.

---

1 recurrendũ [a] ad interpretationẽ.Oppo.ad hoc de l.ſi alij.ff.de vſufru.lega.Sol.Ibi nõ cõſtabat de mente,hic ſic.Op.ſecundò de l.in ſumma.ff.de re iudi.Certè illa concordat cũ iſta.Quæro†qd eſt præterire.Dicit
2 gl.Præterire,eſt de filio nullã mentionem facere.Vide gl.Ex hac glo.videt ꝙ ſi aliqs filio aliquid legauerit,ꝙ nõ videt præteritus:ꝙa de eo facta eſt mẽtio.Sed hoc eſt cõtra caſum in l.pe.j.de fideic.Et ideo ad iſtã gl.addebat Fran.Accur.Præterire,eſt nullã mẽtionẽ facere de eo ,ſcilicet inſtituẽdo vel exhæredãdo.Fallit in milite,cuius ſilẽtium habetur pro exhæredatione : vt l.ſi cùm vel invtero.ff.de teſta.mili.

☞ *Accuſatores naturæ non debemus eſſe.* 1
Querela inofficioſi eſt auxilium ſubſidiarium. 2
Exhæredatus magis eſt habẽdus odio,quàm præteritus. 3
Præteritus poteſt dicere teſtamentum nullum, uel uenire per contra tabulas. 4

MAximum. Hæc eſt multum difficilis lex iuuenib⁹.Breuiter dicit:Maſculi & fœminę æqualiter ex teſtamẽto,& ab inteſtato ſuccedunt:& debent nominatim, & æqualiter exhæredari.Et eodem modo dicũt nullũ,& petũt cõtra tabul.& idem in filijs,& in nepotibus,& in natis , & in naſcituris.h.d.Diuiditur ĩ tres partes principales.Primò,ponit q̃tuor vitia iuris antiqui. Secundò,illa corrigit. Tertiò,ponit quintum vitium,& illud corrigit.Secũda ibi:ſancimus itaq;.Tertia ibi : ſed quia & aliud.Item prima ſubdiuiditur.Nam primò ponit tria vitia.Secũdò ponit exẽplũ primi vitij.Tertiò ponit duas perſuaſiões ad oſtendendum ꝙ prædicta ſunt vitia. Quartò ponit quartũ vitium.Secunda ibi & ſi præterit⁹.Tertia ibi:quí enim.Quarta ibi:cũ etiã.No.†ꝙ nõ debemus eſſe acuſatores naturæ.Nota ſecundò,†ꝙ querela inofficioſi teſtamenti eſt auxilium ſubſidiariũ:quod habet locum,vbi aliud non competit.Not.tertiò†ꝙ magis eſt habendus odio exhæredatus , quàm præteritus, Nota quartò,†ꝙ præteritus poteſt dicere nullum , vel venire p contra tab.His præmiſſis opp.ad primũ de l.fœminæ. de reg. iur.& l.in multis.de ſtatu ho.Solu. Quantum ad ſuccedẽdi modũ,non debet eſſe diuerſitas [b] :ſed quãtũ ad officia publica, ſic: vt in cõtrario,&c.Ad ſecundũ opp. & videtur ꝙ etiã hodie reperiatur iſtud vitiũ, ꝙ exhæredatus habeat plus,q̃ præteritus. Nam præteritus præſtat legata cõiunctis perſonis p tit.de leg.præſtan.exhęredatus euertit per querelam in totũ. vnde legata coniunctis perſonis nõ præſtat:vt l.Titia, de inoffi.teſta.Sol. Dicit gloſſ. ꝙ iſtud vitium erat olim de iure antiquo:tamen hodie corrigit per auẽ. ex cauſa.qđ an ſit verũ,ibi dicã.Itẽ opp.ꝙ etiã de iure Auth. illud idẽ vitiũ ſuperſit. Pone eñ ꝙ pr̃ meus me exhæredauit abſq; cauſa & mihi dedit legatũ.Certè teſtm̃ euertit quãtũ ad inſtitutionẽ:legata remanẽt firma.auẽ.ex cauſa.j.e.Et ſic habebit pl⁹ iſte exhæredat⁹, q̃ ipſe inſtitut⁹:ꝙa habebit legatũ, vt ĩ gl. An hoc ſit verũ,ponit opinio. Quòd nõ ſit verũ,dicam tibi in auẽ.ex cauſa.Tene menti.

c ONlicet. [c] Iſta auẽ.ſumit ex auth.vt cũ de app. cog.Et quæ hic ſunt,dic vt in gl.

1 ☞ *Hæc auth.ueniat ad legem Codicis corrigendo.*
2 *Diſpoſitio huius auth.an habeat locum in præteritione paterna.& nu.4.*
3 *Exhæredatio tripliciter aſſumi poteſt.*
5 *Circunſcriptio eſt deceptio facta ab aliquo per dolum.*
6 *Legata an debeãtur rupto teſtamẽto, ex cã præteritiõis.*
7 *Hæc auth.q; habeat locum in præteritione poſthumi, qui non eſt propriè poſthumus.*
8 *Diſpoſitio huius auth.q; habeat locũ in præteritione filij emancipati:& ſic per eam corriguntur iura uetera.*
9 *Teſtamento reſciſſo ex cauſa exhæredationis , an legata debeantur per auth.iſtam.*
10 *Quid ſit exhæredare,& quid præterire.*
11 *Teſtamentum ex cauſa præteritionis, uel exhæredationis,quomodo irritetur.*
12 *Teſtamentum quomodo irritetur, quando deſcendentes ſunt præteriti uel exhæredati.*
13 *Quando aſcendentes ſunt præteriti,uel exhæredati,quomodo teſtamentum irritetur.*
14 *Si collaterales ſunt in teſtamento præteriti,uel inſtituti, q; teſtamentum irritatur per querelam.*
15 *Inſtitutio in re certa:an remaneat ualida teſtamento irritato ex cauſa præteritionis,uel exhæredationis.*
16 *Subſtitutio an conſeruetur per hanc auth.& quæ.*
17 *Teſtator ſi grauat hæredẽ,ut reſtituat hæreditatẽ, ſi deceſſerit ſine liberis:& teſtamentum irritetur ex cauſa præteritionis & ſic hæreditas ad ipſum uenit,quãdo teneatur illam reſtituere.*
18 *Quæ remaneat firma per hanc auth.rupto teſtamento in caſu huius auth.*
19 *Filius,qui rũpit teſtamẽtũ,ex cauſa præteritionis, uel ex hæredatiõis,q; nõ habet legatũ in teſtamẽto ſibi factũ.*
20 *Legata in caſu huius auth.petuntur ex teſtamento.*
21 *Teſtamẽtũ in caſu huius auth.q; cõprehendatur in ſtatuto diſponente q; teſtamenta exæquãtur ſicut ſententia.*
22 *Si in teſtamẽto irritato fuit appoſita clauſula codicillaris, an legata debeantur ab inteſtato , an per hanc authenti.*
23 *Clauſula codicillaris quòd operetur teſtamento rupto per querelam.*
24 *Clauſula codicillaris an habeat locum rupto teſtamento ex cauſa præteritionis.*
25 *Clauſula codicillaris,quòd operetur ut uenientes ab inteſtato uideantur grauati de reſtituendo hæreditatem inſtitutis.*

d EX cauſa. [d] Multũ eſt difficilis materia hui⁹ auẽ. Itẽ tex.eſt breuis hic, ſed in corpore vnde ſumit,ſatis eſt lõgus. Caſum in terminis pone ſub nube, vt litera iacet. Circa auẽ.hanc primò eſt vidẽdum,qũo ſe habet
1 ad legem Codicis. Quidam dicunt†corrigẽdo:quía in lege Codicis dicebat ꝙ filius exhæredatus non ſoluit legata,& fideicõ-

---

ualidum,ſecundum validum ex cauſa præteritionis vel exhæredationis,vide Angelum,conſil.clxxxij.incipien.Bertach.habens vnum in quinta colum.Item quòd conſeruetur fideicommiſſum vniuerſale,vide in antepenul.col.ad Bartol. An autem iſta authen.debeat intelligi:vt legata conſeruentur,iſta tamen quòd legatarij non plus habeant quàm filius præteritus,vide omnino quæ habes ad Bartol.in l. ſalarium.ff.de lega.præſtan.

d ❧ POMATES. ¶ Ex cauſa, Authenticæ , vt dicit Bald. in procemio miſſa.

feudo.in iij.col.referens in auth.caſſa.ſ.de fac.ſan.fuerunt poſitæ in iſto lib. authẽ. Fede.iunioris,vt ſic poſsint ab Imperatore Romano cõprobari, & ad deciſionẽ cauſarum adduci.licet alij alia in hoc ſentiãt.Et adde ꝙ iſta authen.ſatis clare procedit,quando eſſet factum ſolum vnum teſtm̃:ſed qd ſi ſint facta duo:quorũ primũ ſit validũ,ſecundũ non:ipſo ſecundo ſint relicta legata & fideicommiſſa, an ipſa conſeruent, vide Anch.cõſi. cclxij.inci. ĩ prædicto themate.

¶ In filio præterito à patre. Adde ꝙ hanc tenet Old.cõſil.clxxj. incip. thema tale eſt, Titius cõdidit teſtamentũ.& cõſi.cxxxviij.incip.thema tale eſt,Durãdus.Sed cõmunis opi.eſt in contrariũ.tñ dicit Paul. de Ca.notandũ eſſe, ꝙ in corpore vñ iſta auth.ſumit, tria ſunt cõſiderãda in effectu. Primũ ꝙ ſi iſerat cã ingratitudinis, teſtamentum habeat ſuã firmitatem,dummodo ꝓbet:vt patet in 2 §.ſiue igit.ſecundùm qd ſi cã nõ inferatur vel non ꝓbet, teſtm̃ irritet,quo ad inſtitutionem.tertium eſt ꝙ eo caſu quo irritetur cætera firma permaneãt. Si ergo q̃rit, an habeat locũ in p̃teritione paterna, dicit ipſe Pau. dicendum eſt ꝙ aut quærimus quantum ad vltimũ effectum, ſ. eo caſu, quo irritetur, cætera firma maneãt: & tũc tenẽda eſt diſtinctio Bart. cũ limitatione tamẽ,ꝙ eo caſu quo ignorabat ſe filiũ habere, an credebat ſe certum nõ habere.& tũc inſpiciatur quæ, & qualia legata ſint an magna,ita ꝙ veriſimile ſit patrem talia nõ feciſſe,ſi ſciuiſſet filium habere: & tũc habeat locũ opi. Bart.Aut ſunt talia, quæ veriſimiliter feciſſet:& tunc conſeruabunt ꝓ iſtã authẽ. Si vero dubitabat: & tunc ſecundũ Ange.ſimiliter valebũt omnia legata indiſtincte:quia creditur etiã de caſu iſto cogitaſſe, & voluiſſe ꝙ ẽt ſi viuat,legata debeant.l.q iure militari.ff.de teſta. milit. Si autẽ q̃rit quantũ ad primũ effectũ,ꝙ inſerta cã teſtm̃ valeat dic ꝙ nõ loquit in p̃teritione pr̃na:quia ĩſertio cauſæ non facit vt præteritus habeat pro exhęredato: quoniam talis inſertio cauſæ cõgruit exhæredationi non præteritioni. & ideo non obſtant tali inſertioni,ſi præteritus ſit filius in poteſtate:teſtamentum erit nullum tã de iure ciuili q̃ p̃torio:& poterit contratabulari, ſicut olim erat,eſt tñ verũ, ꝙ ſi cã inſerta ꝓ hæredẽ ꝓbet. talis filius excludit à iure dicendi nullũ,vel cõtra tab. b

miſſa.quod corrigitur per iſtam authen. quod quibuſdam non placet, vt infrà dicam. Ego tamẽ puto hoc eſſe ſatis verum. Alij dicunt quòd ſe habet determinando. nam in l.Codicis ſimpliciter dicebatur de exhæredatiõe,& præteritione:ſed hic addit quòd debet fieri exhæredatio,vel præteritio cum cauſa.quod colligitur ex illo verbo cùm dicit,ex cauſa. quod non placet:quia hoc,quod dicit de inſertione cauſæ,non eſt per iſtam auth.ſed per auth.non licet.ſ.proxim. poſitam.tene ergo primam.

Veniamus ad contraria,& oppo.videt ꝙ ex cauſa præteritionis,rupto teſtamẽto nõ debeãtur legata:vt l.filio præterito. ff. de iniuſt.teſt.Huius †timore ſunt hic opinam quidam dicunt,ꝙ lex cõtraria,& oẽs ſimiles corrigũtur per iſtam. Pro hac opi. facit primò hæc auth. q̃ generaliter loquit in corpore vnde ſumſtur,in §.ſiue igitur. Similiter loquitur generaliter,vbi loquit de teſtamento facto à filio, qui præterijt, vel exhæredauit parentes.Hanc opi.tenet gl.in multis locis.ſcilicet in lege cõtraria, & in l.vxorem.ff.de manumiſ.teſt.in vlti. gl.in auth.vnde hæc ſumitur.§.ſi tales. & j. de codicil.l.j.Præterea eadẽ videtur ratio in præteritione,q̃ in exhæredatione.Nam ſicut teſtamẽtum ipſo iure annullatur per præteritionem:ita annullatur per exhæredationem,cauſa non inſerta, ſecundũ oẽs. Hoc etiam tenent omnes gl.quas infrà allegabo:quæ dicunt ꝙ hæc authẽ.habet locum in præteritione poſthumi, &c. Alij ſunt in contraria opi.qui dicunt quòd hęc authen.non habet locum in filio præterito à patre [a]. & text.hic debet intelligi de præteritione materna,quæ pro exhæredatione habet.Ita tenet glo.in corpore vnde auth.hęc ſumitur.§.aliu ſquoq; capitulum. Et idem Azo in ſumma.Dyn. etiam in diſtinctione magna,quam fecit in l. Gallus. de lib.& poſthu.dicit iura antiqua in hoc per hanc authen.non eſſe correcta. Ita videbatur tenere do.Iaco.Butr.ꝙ hæc opin. probatur in corpore vnde hæc ſumitur.§. ſinautem hæc obſeruata non fuerint. nullum exhæredatis liberis.Et de præteritis nullam fecit mentionem de iure,hoc eſt ꝙ iura non corriguntur,niſi quatenus exprimuntur in lege noua corrigẽte:vt j.de appel.l.præcipimus.in fine. Præterea, iſtud eſt ius nouum,quod videtur inductum in filij fauorem:ſed hic nullus eſt fauor filij, imò odium:quia tenetur ad legata,ad quę aliàs non tenebatur.ergo &c. Quod hoc ius ſit in fauorem filij.probatur in d.§.ſinautem hæc obſeruata non fuerunt.ibi: ne filij falſis accuſatiõibus,&c,Hoc etiam tenebat do.Pe, [b] do.Cy.erat in cõtraria opi. tamen non reſpondet ad rationes in cõtrarium,nec eas facit. Quid dicemus? Dubium eſt propter opi.tantorum. Finaliter †Ego dico,ꝙ pro declaratione huius quæſtionis,exhæredatio poteſt tripliciter aſſumi. Vno modo ſtrictè, & ſic exhæredatio eſt ab hæreditate excluſio expreſsè, & ſo- 3 a b

ſicut excluderet à querela,ſicut dicit ipſe Pau.in l.iij.ſ.eo.ſecundũ Ange. quod notandum eſt,ex qua colligitur ꝙ iſta auth.& in corpore vnde ſumitur,habeat locum qñ eſt inſerta cã ſolũ in præteritione materna.& hoc dicit Pau.de Caſtr.tenuit opi.do.Rapha.qui tenet iſtã auth.nõ habere locũ in præteritione paterna,dicens ꝙ non minus putat hãc opinionẽ verã q̃ ꝙ Deus ſit in cœlis: ſuadendo tñ ꝙ opt. cõis ſeruetur. Sed dicit ſalua pace do.Raph.non cõſiderauit perfecte. nam, vt ex verbis ſuis apparet,ipſe nõ habuit reſpectũ, niſi ad illũ primũ effectũ, dum ibi dicit ꝙ ſi cã fuerit inſerta & probata, teſtm̃ habeat ſuam firmitatẽ:ipſe aũt dicit,ꝙ illud nõ põt ꝓcedere in præteritiõe pr̃na:quia tũc nõ poſſet habere ſuã firmitatẽ, ꝓpter iſertionẽ cauſæ igratitudinis: quia illa eſt impertinẽs ad præteritionẽ: ſed ſecundũ Ange.dicẽdũ eſt,ꝙ nemo poteſt habere ſuã firmitatẽ,ſi cã fuit inſerta, & ꝓbata:nõ ꝙ à principio teſtamenti ſit validum.imo eſt nullũ,& perpetuo poteſt dici nullũ: ſed quantũ ad effectũ,quia ſi ꝓbabit, excludetur ab intentione ſua, & à iure dicẽdi nullo: ꝓ illum §.ſiue igit. ſed dicere ꝙ quo ad vltimum effectum,vt legata non conſeruentur,ꝙ non habeat locum in præteritione paterna, eſt loqui ſine intellectu. & ipſe nõ põt negare quin poſito ꝙ teſtamentũ ſit nullum,& ꝙ filij obtineat. quod cauſa non probetur qn teneatur ad legata fidei cõmiſ.Dicit Pau.miror ꝙ tantũ Rapha. in hoc deficit. Adde ꝙ Ange.cõſil. lxxvj. dicit opin. quã tenui legẽdo,& nũc teneo ꝙ authẽ.ex cauſa habeat locũ in præteritione paterna fi.ij ĩ nati. Caſus eſt in l. Thais.§. Splẽdophorus.ff.de fideicõ.libr. conſilium incipit, in Dei nomine præſuppoſita. & idem videtur voluiſſe conſilio clxxxiij.

ꝟo P. PAV. P.

a ¶ A patre ſeqt Fulg. Vide eũ in cõſil.ciij. in ſubſcriptiõe in cõ filijs Comenſis.

☙ POMATES.

b ¶ Tenebat dom. Pe. Et hæc tenet Oldrad. cõſil.cxxxviij.in primo dubio.

☙ POMATES.

c ¶ Nullo iure valebit. Et iſta opi. Bart. hic eſt communis:vt per Alexan.in conſil.xlj. inci. viſo tenore allegati,& producti teſtamenti in ij.co.ver. j.quia in j.volu. vbi dicit iſtam opinionẽ eſſe cõmunem, vide etiam eundem in cõſil.xlviij.in j.volu. & Bar conſ xxx.coium. iij.& ſequẽ. & lj.& 4 c

lenniter facta:& ſic loquitur ti.iſte, prout de exhæredatiõe loquitur,ſcilicet ſi eſt facta nominatim:& in teſtamẽto interuenerunt omnia,quæ habuiſtis no.ſ.e.l.j. Alio modo aſſumitur exhæredatio largè:& tũc exhæredatio eſt ab hĩditate excluſio facta tacitè, vel expreſsè ſecundũ teſtatoris volũtatẽ.Et iſto caſu hoc nomẽ exhæredatio,cõprehẽdit præteritionem factam à teſtatore ſciente ſe filiũ habere.Hoc probat in l.ſi patronus teſtamẽto.in prin.ff.de bo. liber.& l.Paulus.§.fi.& l.ſi cũ ve. in vtero. & l.ſicut certi.ſ.de teſta.mil.Ille enim,qui dat hæreditatẽ ſuã alteri, & de filio nullã fecit mentionẽ,tacitè exhæredat eum. Et ſi tu diceres,leges cõtrariæ loquunt in milite,in quo eſt ſpeciale,ꝙ præteritio habet pro exhæredatione.concedo ꝙ ſpeciale eſt in hoc,ꝙ præteritio militis valet tanquam exhæredatio:quia ſic voluit:in pagano vero nõ valet.Tamẽ iſta fuitvolũtas pagani, ꝙ illa præteritio habet ꝓ exhæredatione, ſicut volũtas militis:tñ in milite valet,propter priuilegiũ ſuũ:in illo nõ vbiq;. Ergo poteſt dici ꝙ exhæredatio ſit l vno valida, in alio inualida.Sicut dicimus in exhæredatione,quæ fit ſine cauſa:nam exhæredatio eſt,ſed inualida.Tertio modo poteſt dici exhæredatio largiſsimè.ab hæreditate excluſio.& hæc comprehendit præteritionem factam à teſtatore ſciente,vel ignorãte:ſe filium habere:quæ pręteritio pro exhæredatione eſt:vt l.ſi inſtituta.§.fi.cum l. ſeq.ff.de inoffi.teſta. Et ſi tu dicis,ibi ſpeciale eſt in matre.cuius p̃teritio habet pro exhæredatione valida.concedo ꝙ habet ꝓ exhæredatione valida,ita ꝙ opus eſt querela:ſed in alio pro exhæredatione inualida tantũ:quia licet verba teſtamẽti talẽ filium excludãt:tamẽ volũtas teſtatoris nõ affuit:vt dicta l.ſi cũ vel in vtero.ſ.de teſt. mil. Et ſic breuiter triplex eſt exhĩdatio. Vna largiſsima,quãdo ex verbis teſtamẽti ad hæreditatem nõ admittitur:licet expreſsè nõ excluditur, neq; tacitè, ſecundũ voluntatẽ.qñ largè aſſumitur; vt quando non excluditur expreſsè ſecundũ verba, ſed tacitè ſecundũ voluntatẽ. Quãdoq; ſumitur ſtrictè,& ꝓpriè exhæredatio: vt qñ expreſſe excluditur ſecundũ verba, & ſecundũ voluntatem. Nũc ad †quæſtionẽ propoſitã dico ꝙ hęc auth.habet locũ in exhæredatione largo modo ſumpta: nõ dico largiſsimè. Et ſic diſtingue,aut filius eſt p̃teritus à teſtatore ſciẽte:& habet locũ hæc auth.quia teſtm̃ rũpitur,quantũ ad hęredis inſtitutionẽ, cætera firma manẽt. Aut eſt pręteritus à teſtatore ignorãte:& tũc iura antiqua remanẽt incorrecta;ga teſtm̃ nullo iure valebit. [c] Et ꝙ hæc diſtinctio ſit vera primò probatur ex corpore vnde ſumit ſ.ſinautẽ.Nam ex eo quod dicit nullũ exhæredatis liberis;intelligo exhęredationẽ largè,vt cõprehendat p̃tritionẽ à ſciente factã.Et hoc probatur ex rationibus,quæ ſtatim in tex.annectuntur. Dicit enim,ne filij falſis accuſationibus cõdẽnent,&c.& iſta

cõſ.cxlij. & conſi.ccxvij.& Barb.conſ.lx, vol.ij.Ro.conſi. cxxxij.& conſi.clxxxj. & Cardi. conſi, xx. Ana.conſi. xxvij. co.ij & ſeq. Areti. conſi, xxxiij. co. j. vbi limitat.& co. iij. in ij.dubio & duabus ſeq. col.& Pay.de Ca.in l, ſicut certi. col. j. & ſeq. ſ. de teſt. milita, & ibi etiam Alex.in l, j.& Ang. & Barba,

✠ POMATES.

a ¶ Et vī ꝙ fuit opin, Az. iſtā opinionē tenet Oldr, conſ.cxlix, & ibi eam limitat.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Poſthumo. In filio poſthumo ignoranter prætērito non conſeruantur legata, ſallit niſi eſſent facta pro aīa, vel pro exoneratione conſcientiæ,vide Iaſ.hic in vj. co. vide Barb. in repeti. l. cū acutiſsimi. in pe. chart.in iij. co. C. de fideic. vide Iaſ. in l. p̄cibus. in vj.co. ſ. de inpub. vbi etiā dicit ꝙ tacita pupillaris excludit matrē qñ eſt ſubſtitutio facta pro aīa.Et p̄ primo dicto, vide Frāc. Are.in cōſi. xxvij. in vlt.co. & iij. de lib, & poſth. An autē requiratur ꝙ fuit p̄ ſtitutiōe vſurarū vel male ablatorum an ſufficiat ſimpliciter p̄ aīa relinquere, pōdera q̄ dicit Iaſ.in d. l. precibus. in vj. co. & Io.de Ana.in d.cōſi. tenet idem vtroq; caſu.Bar.aūt in l.j. in ij. q.v. q. principalis tenet legata ad pias cās nō cōſeruari p̄terito filio ignoranter: & ꝙ ſi relinquatur ſimpliciter p̄ aīa,per hoc nō cēſet teſtator p̄ aliqua obligatiōe vel onere ſuo reliquiſſe.vide Barb,in c.doctus. in vl. co. de teſt. Scripſi ad Iaſo.hic.

b ¶ Poſthumo. Adde ꝙ Old,cōſ.clvij. inc. ſup j.q. tenet, ꝙ hæc auth.nō hēat locū in p̄teritione poſthumi. An aūt legata debeāt̄ poſthumo p̄terito.An.al.leg.px. con. lxxv.dicit ꝙ aut præteritus eīt ſcientet:& legata debeāt̄ur. Aut ignorāter:& illa debeantur, quæ verisīm̄ teſtator fuiſſet facturus, ſi poſthumū ſciuiſſet,p l. pe,ff. de iure cod.Bal. vero con. cccxl.inci.in Chriſti noīe. dicit ꝙ aut teſtator in aliqua parte ſui teſ.fecit mentionē d̄ filijs,et nō reſtrixit ſe per nomē ꝓprīū,et j̄ diſinitiue locut⁹ eſt & tunc hēat locū hęc authen. Aut in nulla parte teſta.fecit mentionē de filijs:& tūc non vī cogitaſſe de iſta verba cōprehendunt filiū exhæredatum,vel præteritum cū cauſa, licet non vera à ſciente.& j.ſequitur, vel aliquā circūſcriptionem in parentū ſubſtantijs patiātur,&c.Circūſcriptio † enim eſt deceptio facta ab aliquo per dolū;vt l. j. ff. de in inte.reſt.& ibi no. ſed ille, qui p̄terijt aliquē ſciēter dolosè,eum circunſcribit.ergo &c. Ex rōnibus ergo annexis apparet, ꝙ verbū exhęredationis,debet largè ſumi, vt cō prehendat præteritionē.Hoc etiam probatur in §. ſi tales igitur.& §. ſinautē hæc obſeruata non fuerint.ibi loquitur generaliter, nec de exhęredatione:vel præteritiōe facit mētionem. Hoc etiam probatur in §. & hæc quidem exhæredationis: vel præteritionis pœna &c.& j. in ſequen.§.ſequitur.Sola enim noſtrę ſerenitatis eſt intentio à parentibus,& liberis, iniuriam prętę ritionis, vel exhæredationis auferre.Apparet ergo ꝙ Imperator intellexit in præcedētibus tā de prętęritione,quā de exhæredatione. Ex prædictis apparet reſponſum ad ea,quę in contrariū allegantur,videlicet ꝙ in corpore non fit mentio de prętęritione.Imò falſum eſt:quia fit mētio expreſsè in verſiculo, & hæc quidem. Item dum dicit, exhæredatis, intellexit largè, vt comprehendat prętęritionem factam à ſciente; meritò iura antiqua corriguntur. Nęc obſt.quod iſti dicunt,ꝙ ius nouum in ductum eſt in fauorem filiorū; quia fateor ꝙ fauor filij eſt in hoc, ꝙ in exhæredatione vel prætęritione debet inſeri cauſa: ſed fauor teſtantis eſt ꝙ teſtamentum non irritetur in totum, ſed remaneat validū quo ad alia capitula. Probatur in corpore, in verſiculo,hoc autem diſpoſuimus vt & parentes, & filios, & teſtatores ab inuria liberemus.& in eo. §. vnde.& conſtat ad vtriuſque partis volūtatē, vtilitatē,atq; cautelam hanc præſentem legē fuiſſe prolatā &c. Ex quibus verbis apparet ꝙ non eſt factum ius iſtud in fauorem tantum exhęredati,vel præteriti; ſed etiam in fauorem teſtantis. Et iſto modo intelligendæ ſunt veræ omnes gl. quæ tenent, ꝙ iura antiqua corriguntur per hanc auth. Sed ſi acciperes exhæredationē largiſsimè,vt comprehēderet p̄teritionē factā ab ignorante: tūc in hac p̄teritione iura antiqua nō corrigūtur:qa text.in corpore,nō itelligit niſi de p̄teritione facta à ſciente, vt ſuprà dixi.Præterea,hoc ꝓbo p rationē; Sicut hodie voluntatē defuncti p̄tereuntis filiū lex tuetur quātū ad legata:ita olim tuebat voluntatē militis p̄tereūtis filia in totū:ſed in milite adhibet illa diſtinctio,vel p̄terijt filiā ſciēter,aut ignorāter:vt d. l. ſicut certi, cū ſ.ſ.de teſt.milita.ergo, &c. Et iſto caſu intelligo verā etiam opi.aliorū, qui dicūt iura antiqua nō corrigi. Secundò op. ad l.& † vī ꝙ legata non debeātur teſtamēto 6
rupto ex cā prętęritiōis:vt j.ti.j.l.j.et de lega. ij. l. ſi quis in teſtamento.de fidei commiſ.lib.l.ſi pater.prin.cum ſi.Huius timore ſunt hic aliq op.Dicūt qdā, ꝙ illæ leges corrigūtur per iſtā. & hæc fuit olim opin. Pla.q̄ probat pluribus rationibus,Primò, quia hæc aut.loqtur generaliter ergo &c. Præterea, lex & iura allegata in contrariū loquunt in poſthumo, cū lex parificat ç
poſthumum,& iam natū: vt l, maximum, in fin.Sed in iam nato præterito iura antiqua corriguntur,ergo &c. Præterea,ſicut olim quando teſtamentū rumpebatur per contra tabu. debebantur legata certis perſonis per edictum de leg. præſtā.ita hodie debentur legata vniuerſaliter per hāc aut. ſed in illo iure antiquo nō fiebat diſtinctio inter poſthumum & iam natū,vt l. prima. in princi.ff.de cōtra tabu. ergo nec de iſto iure. Alij dicunt,& videtur ꝙ fuit opin.
a Azo. [a] quòd leges contrariæ non corrigā
b tur:ſed illæ loquūtur in filio poſthumo [b]: iſta in filio iam nato. Iſta opinio fundabatur pluribus rationibus.Primò, qa in corpore nō fit mentio de poſthumo:ergo &c. Præterea,quando filius iam natus eſt præteritus,teſtamētum ſtatim eſt irritū quantum ad inſtitutionem : & ſic legata nunc habuerunt dependentiā ab ea. Sed quādo eſt præteritus poſthumus,tūc ab initio valuit teſtamentum,& legata ab eo dependere cœperunt:meritò rupta inſtitutione vitiātur legata:vt dicitur in ſimili,vt hic, de iniuſt.rup.& irri.teſt.l.nam & ſi.§.fi.&no. de lib.& poſthu.l.iij.§.fi.Iac.de Are.et do. Cy.tenent primā opi.ſ.ꝙ leges contrariæ, & ſimiles corrigantur.Allegant ꝙ ſit glo. de fideic.lib.l. generaliter.§.ex teſtamēto Allego tibi plures alias glo.quæ ī poſthumo loquūtur.ff.de cap.& poſtli.reuer.l.bona.§.fi.& de fideic.lib.l.ſi pater ī princi. & de teſta.tut.l.j.de leg.ij.ſi quisteſtamēto.et j.de codicil.l.j.Audiui do.Ray.tenere cōtra iſtam opi.& ſic pluries conſuluiſſe.Audiui etiam do Iaco.But.ſuper hac aut.tenētem contrarium, per iſtam rationem.hæc aut.loquitur quādo prætęritio fit à matre. Sed hāc opi.ſ.proxi.reprobaui. Præterea, dicebat ipſe,ꝙ hic loquitur quando prætęritio fit à matre ex cauſa. quod patet,quia tex.dicit,ex cauſa prætęritionis,&c.ſed in poſthumo non cadit cauſa: vt l.ſi quis in ſuo.§.legis.ſ.de inoffic.teſtamen. Quid dicemus? Dicō idem quod ſ. Aut prætęritio poſthumi eſt facta ab eo,qui ſciebat ſe habere vxorem prægnantem:& eſt vera prima opini,quod iura antiqua ſint correcta, hoc probatur ex text.in corpore,vt ſ.dixi. Et licet ibi nulla mētio fiat de poſthumo: tamen loquit generaliter de qualibet prætęritiōe. Aut prætęritio eſt facta ab eo,qui neſciebat vxorem eſſe prægnantē:& tunc non corriguntur:quia text.in corpore de hoc non loquitur.Hęc opi.probatur in ſimili.ſ.de teſt.mili.l.ſi cum vel in vtero.& l.q iure.ff.de teſt.mil.Præterea,hoc probo per rationē efficacē.Certum eſt ꝙ donatio inter viuos nititur maiori firmitate,quàm legata:quia cōſenſu duorum fit. ergo &c. ✠ POMATES.
c no.in l.j.ff.de pact.Itē nō pōt reuocari ſine c ¶ Filios habebat.Itā
cauſa:vt j.de reuo.do.p totū. Sed donatio opi.Bar. licet nō reperiatur q cōmunē dicat, tenet Io. de ana. cōſil xxviij. & vide ibi Lud.Bol.in addi. Iſta verba poſita vide per Azo.Are cōſi. xciij. vbi in iſta mā fecit pulchrū cōſiliū inter viuos propter ſuperueniētes filios:de quibus teſtator nō cogitauit,irritat. ergo multò magis irritātur legata:vt l.ſi vnq;.j. de re.do.Facit ad hoc ff.de pact.l.tale pactum.§.fi.Præterea,hoc tenere eſſet cōtra volūtatē teſtatoris.Pone em ꝙ teſtator nō habēs filios fecit magna legata frib⁹ cōſanguineis:ꝙ nō eſt veriſimile eū feciſſe,ſi de liberis cogitaſſet:nō em prętuliſſet extraneos ſoboli ſuæ:vt l.cū auus de cōdi.& demō.& de fideicō. l.cū acutiſsimi. Idem iuris eſt ſi aliquis filios habebat [c] tēpore

his,p̄ſertim ſi legatā exhaurirent hereditatis vires:quia non eſt veriſimile quòd teſtator contra naturalem charitatem voluerit grauare liberos:arg. l.Lucius. ff. de hæreditſti. & ī hoc vltimo vī cū Ang.concordare:qa vī velle,ꝙ ſi fecit aliqua legata quę non exhaurirēt vires hæreditatis, ꝙ illa debeanē.Bar.aūt in ſua opi.perſeuerauit conſi.cciij.inci.factū tale eſt:cecus. & conſi. ccx. inci. oē illud qđ alias conſului, & auditores meos docui. & cōſil.ccxxxv.inci. Lap. & dixit Alex. ꝙ Bal.in l.filio prætrito. ſequit opi. Bar. niſi legata eſsēt facta p̄ male ablatis: quia illa p̄ſtabunē etiā ſi filius eſſet ignorāter p̄teritus: qa eſt veriſimile, ꝙ etiā ſi teſtator ſciuiſſet.idē feciſſet:cum prima charitas incipiat à ſeipſo. l.p̄ſes. de ſeruit. & aqua.& aīa cūctis rebus eſt præponēda. l. ſancimus. C. de ſac. ſan.ecc. Tu vero dic ꝙ Ro.cōſi.cxxij.inci. circa prædicta refert Bal.in l. Titius.ff. de libe.& poſthu.ſaluare Bar. in caſu proxime relato:non aūt ꝙ ipſum ſequat.&.Ro. in d.cōſi.tenet ꝙ ſi teſtator in genere cogitauit de poſthumo, vt quia dixit, ſi non valet, vel valebit:ꝙ legata debeanē. Itē dicit Alex. ꝙ Bald. dicit opi.Bar. verā, qñ teſtator nullū aliū filium habuiſſet. ſed ſi aliū filiū habuiſſet, & inſtituiſſet, tūc ꝙ oīa legata debeanē: quia veriſimil̄ poſtquā vnū grauat, aliū grauaſſet, ſi habere ſciuiſſet. ar. d.l. Titius. & hoc niſi noluiſſet a filio ſic tuto: qa tūc haberet locum tex. in l.pe. de iur. codt. Tu etiā ad hoc vide Bal. conſil. ccccxxj. ij. h. & Ro. conſi. clxxxj.An autē poſthumo p̄terito tacēte fratres poſſint declarare teſtamentū nullum, vide Ro. ꝙ ſic, conſi.xxiij.

teſtamen

testamẽti.Nam præsumit lex,ꝙ si cogitasset plures filios habere minora reliquisset legata:vt l.is qui in fi.ff.de iure codic.& sic vno casu est vera opi.Pla.& sequacium. Alio casu est vera opi.Azo.& sequacium.Redeamus ad quasdã rationes, quas feci pro Pla.inquantũ concludũt cõtra Azo.& specialiter ad illam,quam fecit de tit.de lega.præstan.Nam dico, ꝙ ibi nulla est differentia inter posthumum,& iam natũ,siue scienter,siue ignoranter testator præterierit.Ratio, quia in vroꝙ est eadẽ ratio.Quare autẽ prætor conseruauit legata coniunctis personis.Certè,quia prætor rumpebat testamentum,quod de iure ciuili erat validum.& in hoc iniuriã faciebat legatarijs omnibus:ideo ex æquitate sua reseruauit legata cõiunctis personis:vt l.j.in princ.de leg.præst.& ista est ratio vniformis ad posthumũ,& iam natum.quoquo modo præteritum:sed hic legata conseruantur propter tuendam voluntatẽ defuncti, quæ voluntas defuncti cessat,quando præteritus est ab ignorante. Nunc respondeo ad istas rationes factas per Azo.contra Pla. non obst.ꝙ legata cœperint dependere ab institutione: vt dicam j.in contrarijs,super verbo,exhæredationis.Nec obst.qđ dicebat do.Iaco.But.ꝙ hic loquitur de præteritione, quæ fit ex causa:quia hoc falsum puto:quia imò loquitur indistinctè de omni præteritione,per quam pręteritus circunscribitur,vt dixi in præcedenti contrario. Et quod text.hic dicit,ex causa præteritionis,debet exponi,i.ex ipsa præteritiõe: & sic intrãsitiuè loquitur. Simile habuistis ſ.de condi.indebi. in l.j. Vel dic ꝙ verba hic posita sunt Guarnerij.in corpore aliter iacent. Sed contra istam opi.quam tenui,tam in præcedenti contrario,cꝫ in isto,oppo.de casu l.vlti.ff.de hære.instituẽ.vbi quãdo præteritio est facta ab ignorante,vitiatur institutio,& legata firma remanẽt,Sol.Ibi loquitur quãdo præteritus est aliquis, cuius præteritio testamentũ non rumpebat:sed institutio rumpitur ꝓpter defectum causæ,quã testator adesse putabat, quæ causa respiciebat institutionem solam,non legata:meritò legata firma remanent:quia in eis nõ est defectus volũtatis defuncti:hic secus,vt ſ.dixi.Contra hoc etiam fortiter oppo.de l.cũ mater.ff.de inoffic.testam.vbi videtur ꝙ debeat distingui totum econtra ad illud,quod ego dixi ſ. Aut præteritio est facta à sciente:& sic re,& consilio:& legata tũc nõ debeant. Aut ab ignorãte:& tunc debeant. Ita videt tenere glo.ibi posita, &c. Rñ.rationes & opi.gl.nõ sunt veræ, per rationes quas ſ. dixi. Vnde tene opi.Azo.ibi positã quod dictũ in prin.legis corrigatur per id quod sequit. Et tũc facit pro opi.quã teneo. quod satis placet. Vel dic subtilius,qñ mater ꝓterijt filiũ,quẽ nõ credebat se habere,& alios instituit:filius habet duplicem viam. Vno modo,ꝙ dicat testm̃ nullũ,seu institutionẽ nullam, propter defectũ causæ:quia mater ideo instituit extraneum, quia putabat se filium nõ habere.quare erit falsa:& tũc vitiabit institutio,& remanent legata:vt d.l.cũ mater.in prin.& d.l.vlti. de hær.insti.Aut vult irritare institutionẽ tanꝫ præteritus,& venire per querelã olim, vel hodie,dicẽdo nullũ ipso iure: & tũc legata totaliter nõ valebũt.Sic loquit finis dictæ.l.cũ mater.& id quod supra dixi vobis.Opp.de l.ij.ſ.eo.tit. & ff.de li.
a & posth.l.Gallus.per totã l.Huius timore [a] † possunt hic esse
7 aliæ opi. Vna,ꝙ hæc aut.habeat locũ in ꝓteritione posthumi, qui nõ est ꝓpriè posthumus,sed per l. Vellei.subducto, eo qui tenebat primũ locũ,sequẽs incipit tenere locũ primi.& gl.in l. j.ff.de test.tute.videtur tenere,ꝙ in tali posthumo locũ habeat hæc aut.in cõtrariũ videt.nam talis posthumus non fuit ꝓ machinationem ꝓteritus.Nam testator ideo eũ nõ instituit; quia alter eũ præcedebat:& sic licitè fecit.Teneo gl. Ad contrariũ respondeo,ꝙ hæc machinatio videt.Sicut em̃ qui habet vxorem prægnantẽ,& ventrẽ non instituit:ita ille,qui habet nepotem,& de eo nõ facit mentionem,ꝑm consiliũ.l. Vellei.saltẽ reipsa circũscribit eũ.Huic opi.cõsonat volũtas defuncti. Si em̃ filium suũ,qui erat in primo gradu, grauauit legatis [b] : multò magis est præsumendũ ꝙ grauasset nepotem:quia erat in vlteriori.Oppo.ſ.de bono.posſ.contra tab.l.j.& de lega. præstan. l.j.vbi testõ irritato per contra tabu.ex causa præteritionis,legata non debentur,nisi certis personis:hic verò dicit ꝙ omnibus.Huius timore † sunt hic opi.nã gl.in d.l.j.ſ.de bo.posſ.con
8 tra tab.tenet ꝙ illæ leges hodie corriguntur per istam, vt not. ff.de vsufru.l.si extraneo. Alibi videtur tenere gl.ꝙ hęc auth. non loquat de præteritione filij emãcipati:vt no.ff.de mino.l.si filius.Et secundum hãc solue cõtraria,ꝙ ibi loquit in filio emãcipato:hic in suo,vel in eo qui nõ est suus, nec emãcipatus:sicut descendens ex linea materna.Pro prima opi.facit, qa tũc videt sublata differentia emancipationis,& patriæ ptãtis:qñ nullũ factũ est testm̃:vt not. ſ.de colla.l.si emancipati. & in hac aut. & in l.Gallus.§.& quid si tm̃.Iac.de Aret.licet sit de illis qui tenẽt,ꝙ in filio præterito iura antiqua nõ sint correcta, tamen in filio emãcipato tenet ꝙ iura antiqua corrigantur.Nã tex.in corpore in §.causas.ver. si quẽlibet de prædictis. loquitur de liberis,qui possunt ab intestato succedere. sed quantũ ad successionẽ ab intestato, nulla est differẽtia inter emãcipatum,& suum: vt in aut.de hær.ab intest.§.si nullam.ergo &c.probat per rationẽ: quia hic est fauor filij emancipati,q dicit ipso iure nullũ:nec habet necesse sub dubio litis pẽdentiæ intentare cõtra tab.Et istam opinionẽ puto
c veram [c],si ponimus præteritionẽ factam [d]
d à patre sciente.aliàs secus.Oppo.ff.de leg. iij.l.ij.Solu.Secundũ Dyn.& bene, ibi loquitur qñ legata relinquunt ab ipso præterito,à quo ab initio relinqui nõ poterãt: & sic hæreditas deuenit ad eum ex quodã casu,non ex iudicio defuncti:vt l.sed & sic. §.j.ff.de lega.iij.hæc auth.loquit in legatis relictis ab instituto,à quo ab initio poterãt relinqui,quæ cõseruãtur beneficio huius auth.Ex hoc habes ꝙ Dy. hic videtur tenere,ꝙ hæc auth.habet locũ in præteritione filij sui.quod dixi.ſ.& dic de hoc; vt
9 dixi suprà. Sumus † expediti de cõtrarijs, circa verbũ præteritionis.Nunc veniamus ad verbũ exhæredationis, & videt qđ rescisso testõ per filiũ exhæredatũ,cætera vitiant: vt l.Papinianus.§.si ex causa.ff.de inoffic.testa. Huius timore sunt in hac materia multæ opi.Nam Mar.dicebat,ꝙ contrarium habet locum ꝑm illa tẽpora,secundũ q̃ habet locũ q̃rela:hodie verò nõ habet locũ querela.Cuius opi.reprobatur hic,in glos.& in l.j. ff.de inoff.test.Ego dixi plenè in l.j.ff.de testa. Alij dicunt,ꝙ lex cõtraria corrigit ꝑ istã aut.nã hodie si testm̃ rumpat ꝑ querelã,vel alio mõ filio exhæredato legata debent,vt hic.Et hoc tenet gl.in lege cõtraria.& ff.de inoff.test.l.nã & his.§.j.de testa.tutel.l.iure nostro.§.j.& de leg.ij.l.cũ filio.in prin.& in istis locis gl.tenet istã opi.Et differt hæc opinio ab opi. Mar. quia secundũ hãc habet locũ querela:sed legata remanẽt firma.sed ꝑm Mar.nõ habebit locũ querela.Tertij dicũt vt Azo in Sũma,Aut testm̃ est nullũ ipso iure,quod est quando causa nõ est inserta in exhæredatione,vt j.dicam:& tunc habet locum ista aut.Aut causa fuit inserta:& tũc quia oportet testm̃ irritari ꝑ querelã,secundũ cõem opi.legata,& cætera similiter irritant, & iura antiqua nõ corriguntur.Ista opi.probat:quia quando testamentũ est nullũ,legata non habent dependentiam ab institutione:sed quando est aliquod,& irritatur.secus:vt dicitur in simili in l.nam & si sub condi.§.fi.ff.de iniust.test.& l.iij.in fi.de lib.& posthu.& ibi not.Ista opi.placuit Hug. tamen displicuit eius ratio.Nam in eo quod dicit.qñ testm̃ est nullũ legata valent,est contra l.is qui in potestate in princ. ff.de lega. præstan.In eo verò quod dicit,ꝙ quãdo ab initio valuit, legata irritantur propter depẽdentiã:est cõtra l. nam si miles.ff.de iniust.rup.Quidã volẽtes sustinere rationẽ, multũ laborãt ad
e resꝓdẽdũ ad dictas leges.Tu dic breuiter [e] ꝙ nõ ob.l.is qui in potestate.quia ibi loquit secundũ tempora antiqua, secũdum q̃ legata nõ poterant valere,nisi ex testamẽto adiret hæreditas hodie secus in casu huius aut.Nõ ob.l.nã si miles.qa ibi valuit testamẽtũ ab initio de iure speciali. Vnde licet tollat nõ est tãtæ potẽtiæ,ꝙ ad se trahat accessoriũ. Vnde ratio Azo.adhuc remanet viua.Hug.tamẽ assignauit aliã rationẽ: quia quado

✣POMATES.
a ¶ Huius timore. Cõsidera nunquid hoc sit verũ,qđ sentit Bart. ꝙ repostubintret in locũ patris.ex dispositione Velleia. quod quidẽ clare sentit ꝑl in d.l.ij.hic alleg.Sed hoc videt cõtra.in §. fin.Instit. de hær.qualit. & differ.

✣POMATES.
b ¶ Legatis.Ex isto articulo colligit ꝙ idẽ esset,si esset ẽt ignoranter ꝑteritus. & opin.Bar.hic est cõis, vt tngt Por.& Imo. in d.l.filio prætento. q ponderãt Bart.hic esse cõtrariũ.dum dicit de exceptiõe posse fieri absq; dolo cõtrariũ cuius sum prima opi. in declinatione ipsius exceptionis. Cõsulta.

c ¶ Puto veram.Adde q̃ ita cõiter tenẽt. ne melioris conditionis fit emancipatus, quã suus.

✣POMATES.
d ¶ Factã. Cogita tñ, nunquid isto casu talẽ deberet coniunctis ꝑsonis. de quibus in d.l.j.de leg. præstan.

e ¶ Tu dic breuiter. Vide Ioã.de Imo.in consil.ccxxvij. vtrum legatum extẽdatur ad liberos,quos ignorabat.vide ibi:qa pulchre loqtur.An. Bar.

POMATES.
a Et Cyn. in d. l. iij Iſta opi. probatur in l.ſi cũ vel in vtero.in fi. ſ. de teſt.mili.

POMATES.
b ¶ Si vero q̃ris.Quãdo p̃teritio filij emãcipati, hodie reddat teſtũ nullũ, vide cõtor. p Alex. in conſi exlij.col. ij.in.j. volu. & in conſil. cirj.col.j. volu.iij.

teſtator inſeruit cauſam,delinquit in duobus,ſ.in exhæredãdo,& falſam cauſam inſerẽdo:ſed qñ cauſam nõ inſeruit, deliquit in vno tm̃:meritò mitius punit̃, vt ſic quo ad inſtitutionem tantũ irritetur teſtamentũ.Iſta ratio reprobat̃ per doct. Quid em̃ ſi teſtator inſerit verã cauſam,ſed hæres eã non probauit? Certè in nullo delinquit:tamẽ ſecundũ opi.prædictã nõ valeret legatũ. Vnde alij.vt Iac.de Are.tenẽt opi.iſtã, per aliã rationẽ, ſ.quia hic dicit tex. irritũ &c.In corpore dicit,euacuato, &c. Et ſic intelligit̃ quãdo eſt irritũ ipſo iure:& iſta opi.nõ placet. Nam verbũ irritũ,nõ eſt in corpore,ſed in vno §. dicit, euacuato:in alio dicit,reſciſſo.& glo.intelligit ibi,euacuato,ſ.p̃ ſentẽtiã:& ſic agebat̃ querela.Q̃d aũt dicit,euacuato teſtamẽto,&c.et ſic ſunt ablatiui abſoluti: & reſoluunt̃ in cõditionẽ,ſcilicet ſi euacuabit̃,ſ. per querelã:vt l.à teſtatore.ff.de cõdit. & demõ.ff.de vſu.l.eutẽtis. & eodẽ modo in alio §.vbi dicit, reſciſſo teſtamẽto. Vnde alij tenẽtes hãc opi. dicũt q̃ qñ teſtamentũ irritat̃ per querelam,legata nõ debentur,quia irritatur iudicium tanquã demẽtis,vt l.Titia.ff.de inoffic.teſt. Et iſtã opi.vidi quãdoq; tenere do.Iac.But.dum legeret legẽ contrariam,& poſtea dũ legebat hanc aut̃.vidi eũ vacillare:& nil firmare.Sed iſta ratio non placet.nam licet olim teſtamentũ irritaretur per querelã, quaſi colore dementiæ,vt l.colore.ff.de inoffi.teſt.tamẽ hodie non irritatur illo colore,ſed irritatur teſtamẽtũ per querelam, quaſi cauſa inſerta nõ fuerit vera. Non em̃ poteſt dici demẽs, qui filiũ ſuũ exhęredauit ex iuſta cauſa inſerta.Sed poteſt dici q̃ cã non ſit vera:& iſta reſpõſio colligit̃ ex dictis Iac.de Are. in iſta materia circa aliũ paſſum. Vnde alij, vt Dy.ſunt in alia opi.totum ecõuerſo ad præcedẽtem.Dicit enim,Aut cauſa legitima eſt inſerta:& per hæredem nõ approbata, & habet locum hæc aut̃.vt licet teſtamentum irritetur per querelã, legata firma maneãt.Aut cauſa nõ eſt inſerta in exhęredatione:& tunc irritatur teſtamentum in totũ:& ita dicebat ipſe,q̃ colligitur ex corpore vnde ſumit̃ hæc aut̃.Do. Cy. dicit hic,& audiui eum dicẽtem,cũ legeret iſtã aut̃. q̃ pluries ipſe reſpicit in corpore,& nunq̃ ſciuit colligere ex aliquo tex. illud q̃d dicit Dy. Videtur mihi tamẽ q̃ Dy.hoc collegerit ex text.in corpore,ex altero de duobus locis.primò ex §.ſinautẽ hæc obſeruata non fuerint.ibi:ne filij falſis accuſationibus,&c. Nã dicitur eſſe falſa accuſatio,quãdo cauſa ingratitudinis inſerit̃,quę vera nõ apparet.Vel poſſum⁹ dicere,q̃ ipſe collegit hoc ex §.ſinautẽ hæc obſeruata non fuerint.alias in §.hæc autem.ex fi.§.in ver.in aliquo autem negotio, &c. vbi tex.hoc expreſsè videt̃ dicere: ideo eum vidi totum.Hęc opi.Dy.nõ placet.Nã licet vna ſit ratio in corpore,ne falſis accuſationibus condẽnentur, &c.quæ congruit exhęredatis cũ cauſa. ſtatim annectitur ibi alia, vel aliquam circunciptionẽ in parentum ſubſtãtia liberi patiantur,&c.Quę ratio cõgruit exhæredatis ſine cauſa,& etiam præteritis à ſciente, vt ſupra dixi. Præterea,text.dicit, ſinautem hæc obſeruata non fuerint:& ſic loquitur generaliter,ſiue nõ fuerit obſeruatum illud,quod percepit de aſſertione cauſæ,ſiue nõ fuerit obſeruatum illud quod percepit,q̃ cauſa probaretur per hęredem.Nõ obſt.tex.in ver.in aliquo autẽ negotio, &c. Nã Imperator ideo ſic pronũciauit:quia reperit teſtamentũ eſſe falſum dolo,& machinatione quorũdã extraneorũ.& ſic nõ deficiebat ex cã p̃teritiõis vel exhęredationis, ſed ex cã falſitatis.et ibi tex.exp̃ſſe dicit:dolo &machinatione quorundã compoſitã fuiſſe cõperimus. Præterea,poſito q̃ tex. hoc expreſsè dixerit illa fuit pronũciatio Principis antecq̃ emanaret cõſtitutio:vnde hæc aut. ſumit̃, quæ erat iuſta tũc:hodie poſt hanc legẽ eſſet iniuſta.Teneo ergo opi.gl. q̃ iura antiqua hodie ſunt correcta, vt in teſtamento reſciſſo per querelã. vel aliquo quoquomodo ex cauſa exhęredationis legata,& fideicõmiſſa firma remanẽt.Hoc tenet gl.ĩ multis locis quæ ſ. dixi.

Expediti ſumus de cõtrarijs,circa verbum exhęredationis.

Oppon. cõtra illud quod dicitur hic, cætera firma manent.

Contra,ex teſtamẽto,ex quo non aditur hæreditas,nõ poſſunt deberi legata:vt l.ſi nemo.ff.de teſta.tute.& ff.de reg.iur. l.ſi nemo. Sol. Ibi loquitur quãdo teſtamentũ vitiatur ex alia cauſa quã ex cauſa exhęredationis.vel præteritionis. Rõ põt eſſe,quia qñ ex alia cauſa hæreditas nõ aditur, ad alios peruenit hæreditas, præter ſpẽ, & volũtatẽ defuncti,iõ teſtator eos grauare non cogitauit.Sed qñ irritatur ex cã exhęredationis, vel pręteritionis, teſtator cogitauit grauare eũ, quẽ exhæredabat,vel præteribat.in quãtũ poterat. Sicut em̃ eũ priuabat tota hæreditate,q̃ ſibi debebatur,ita pręſumit lex q̃ multo magis voluerit eum eſſe grauatũ legatis:ideo legata cõfirmauit.

Oppo.ſ.de teſt.l.hac conſultiſsima. §. ex imperfecto.Sol Ibi teſtm̃ erat ex alia ratione imperfectum, videlicet ꝓpter defectum ſolennitatis:hic ex cã exhæredationis,vel præteritionis. Expediti ſumus de cõtrarijs, veniamus ad q̃ſtiones. Primò q̃-
10 ro,† hic dicitur ex cã pręteritionis,vel exhęredationis. Quid eſt exhæredare vel præterire? Certè quid ſit exhęredare, & qualiter poſſet intelligi,ſuprà dixi in primo cõtrario.Pręterire verò quid ſit,de hoc eſt opi.Nam Iaco. de Are.dicit, q̃ pręteritio eſt,nullã mentionẽ facere de filio, & idẽ videtur tenere gl. in l.iij.ſ.eo.Ex hoc ſequitur,q̃ ſi quis aliquẽ pręterierit, cã ingratitudinis inſerta,vel ei aliquid legauerit q̃ iſte diceretur
a exhęredatus:non pręteritus.Iſtud tenet Pet.& Cy.in d.l.iij. a Sed Mar. tenet contrarium, & dicit veritatẽ.Id enim probat̃ ex tex.in l. maximum.ibi: in inſtitutione præterijt, &c. quaſi dicat,Ille præteritus dicitur,de quo in inſtitutione nõ eſt facta mentio.Pro hoc videtur caſus.ĩ.de fideicõ.l.pe.& ff.de leg.iij. l.ij.Et hoc vult dicere tex.in corpore,prout nos accipim⁹ pręteritionẽ,pro ſpecie diſtincta in §.aliud quoque capitulũ. vbi dicitur q̃ exhęredare,vel pręterire,debet fieri cũ cauſa. Et prędicta vera,prout nos accipimus pręteritionẽ pro ſpecie diſtincta ab exhęredatione ſtricto mõ ſumpta. Nã ſi tu acciperes exhęredationem largè,tunc talis pręteritio videretur exhęredatio,vt ſ. dixi in primo cõtrario, & probatur ſ.de teſt.milita. l.
11 ſi cum vel in vtero. †Quęro ſecũdo, quomodo irritatur teſtamentum ex cã pręteritionis,vel exhęredationis.In hoc fuit opi.quod quidã dicũt hodie nõ eſſe locũ querelę. quod hic nõ examino.Dixi in l. j. ff.de teſta.Tenẽdo opi.gl.hodie ſit locus querelę:in quæſtione propoſita, dico ſic. Quandoq; quęritur de deſcẽdentibus præteritis,vel exhęredatis:quãdoq; de aſcẽdentibus,qñque de collateralibus. Circa primum dic, † Aut
12 fuit exhęredat⁹,vel p̃teritus à pr̃e,vel à linea pr̃na, auo pr̃no, & ſimilibus:aut à mr̃e,vel à linea mr̃na. Si à pr̃e, vel à linea pr̃na:aut erat ĩ poteſtate,aut erat emãcipatus,& tũc ſi in ptãte,& fuit pręteritus,tunc eſt teſtamentum nullum ipſo iure. Poteſt etiã petere contratab. vt l.maximũ.ſ. proxi.& l.j.ſ.de bo. poſ. contra tabu.ſiue fuerit inſerta cauſa in præteritione,ſiue non: & legata præſtant̃ oĩbus,p hãc auth. q̃d eſt verũ,niſi cã præteritionis inſerta ꝓbata ab hęrede fuiſſet,quia tunc valet,nec rũpitur.Si verò fuit exhæredatus:tũc aut fuit inſerta cauſa legitima:& tunc oportet eũ venire per querelam.Et ſi cauſa probabitur per hæredem,omnino repellitur,vt in auth.de hæred.& fal.§.exhæredatos.Si verò nõ probabitur,tũc teſtamẽtũ reſcidetur quo ad inſtitutionẽ:vt ſ.dixi.Si verò cauſa nõ fuit inſerta:tũc põt dicere nullũ:vt in auth. vñ hæc ſumitur. §. aliud.q̃ cauſæ inſertio eſt de ſubſtãtia,vt no.in.l.j.ff.de teſt.& per doc. ſuprà co.l.j.& iiij.ff.eo.Per querelã aũt nõ poſſet venire: quia nõ habet locũ:vbi habet locũ aliud remediũ,vt vidiſtis ĩ l. maximũ vitiũ.Per cõtratab.etiã puto q̃ poſsit venire,licet ſit exhæredatus.quia nõ exheredatus rite,vt l.non putauit. §. nõ q̃-
b uis.ff.de contrata. Si verò quæris b de filio emãcipato:tũc aut fuit exhæredatus:& idẽ quod in filio in poteſtate, q̃ aut fuit cum cauſa,aut ſine,vt ſuprà dixi.Si verò fuit pręteritus & tũc aut cum cauſa,aut ſine cauſa. Si ſine cauſa:tunc idem quod in filio in poteſtate:quia poteſt dicere nullum,& venire per contra tab. Aut fuit adiecta cauſa in præteritione:& tunc in hoc eſt differentia inter emancipatum & ſuum. nam ſuus dicit nullum, & poteſt venire per contra tabul. emancipatus verò habet neceſſe venire per contra tabul. vt nota in d. §. exhæredato ſuprà in authen. de hæredi. & falſi. Secundo caſu, quando præteritio, vel exhæredatio fit à matre, vel à linea materna: tunc nulla differentia eſt inter exhæredationem, & præteritionem:cùm præteritio ſit pro exhæredatione.Aut ergo eſt præteritus, vel exhæredatus cum cauſa. & oportet eum venire per querelam: vt Inſtitu.de exhære. lib. §. mater

Si vero

Si verò ſine cauſa:tunc dicit nullũ:qa cã eſt de ſubſtãtia exhæredationis,& p̃teritiõis,vt ſ.dixi.Et p̃dicta hñt locũ in filio iã nato.Nã in filio naſcituro nõ põt inſeri cã:vt l.ſi qs in ſuo.§.legis.de inoff.teſt.Ex p̃dictis patet,q̃ gl.q̃ eſt ī §.aliud quoq; capitulũ.q̃ vī illã legẽ intelligere ſolũ in p̃teritione materna, nõ dicit verũ:qa habet locũ etiam in p̃teritione paterna,facta filio emãcipato.Et hoc tenet Iaco.de Aret.Quantũ ergo ad modũ rũpẽdi eſt differẽtia inter filiũ emãcipatũ,& ſuũ:ſed q̃tũ ad p̃ſtationẽ legatorũ rupto teſtõ,nulla eſt differẽtia.Quæ autẽ ſit rõ diuerſitatis in modo rũpendi inter ſuũ & emãcipatũ, inter p̃teritionẽ paternã & maternã,dixi vobis in l.in ſuis.de lib. & poſth.Sed cõtra p̃dicta vī ſ.de inoffi.teſt.l.ſi maritus. vbi ſuus p̃teritus venit p q̃relã.Sol.expone ibi p̃teritus,id eſt exhæredatus:vt ibi dicit gl.† Circa ſm,ſcilicet qñ q̃rimus de aſcẽdẽtibus p̃teritis,vel exhæredatis, Aut loquimur de matre, vel eius linea:aut de patre,vel eius linea.Primo caſu, aut prætereunt: aut exhæredant ſine cauſa.& teſtm̃ eſt nullũ:qa deficit in ſubſtãtialibus,vt dixi ſ.Aut cũ cã:& tũc ſiue exhæredent,ſiue p̃tereant,idẽ eſt:qa ſemp habẽt ītẽtare q̃relã:quia eorũ p̃teritio habet p exhæredatione:vt Inſti.de exhære.lib.§.mater.Licet ibi loquat in deſcẽdẽtibus p̃teritis:tñ idẽ eſt in aſcẽdẽtib[9]:vt ſ. de inoffi.te.l.cũ filiũ.& no.ff.de inoffi.teſt.l.j.&c.Secũdo caſu, qñ quæris de patre,vel eius linea:tunc aut eſt p̃teritus,aut exhæredatus à filio emãcipato:tũc ſi ſine cã,teſtm̃ eſt nullũ:quia defecit in ſubſtãtialibus,vt ſ.dixi.Si cum cauſa, aut eſt præteritus:& habet cõtra tab.vt ff.ſi quis à pa.fu.ma.l.j.Aut exhæredatus:& habet querelã:vt ff.de inoffi.teſt.l.j. & l.pẽ filiũ.cũ ſi. Si verò loqueris de filio in ptãte cõſtituto : tunc aut teſtat extra caſtrẽſe,vel quaſi & teſtm̃ eſt ipſo iure nullũ:quia nõ põt teſtari : vt l.pe.ſ.qui teſt.fa.poſ.& l.qui in poteſtate.de.teſta. Si verò teſtat in caſtrẽſi vel quaſi,qđ põt:tunc gl.variãt. Nã qñq; dicunt,q̃ tale teſtm̃ nullo iudicio ſuppoſitũ eſt,nec põt irritari: vt ſ.de inoffic.teſta.l.de inoffic. Alibi dicũt gl.q̃ teſtm̃ nõ rũpitur:ſed agitur ad legitimã condictione ex l.vt no.ſ.de epiſc. & cleri.auth.presbyteros.& l.cũ lege.eo.tit.& in auẽ.de ſanc. epiſ.§.presbyteros.Alibi verò dicũt,q̃ iura antiqua corrigant in h c,q̃ hodie teſtm̃ filij ſuper caſtrenſi,ſubiacet querelæ : vt no.ſ.de inoffi.teſt.l.ſi.j.ad Tertul.auẽ.in teſtõ.ff.de inoffi.teſt. l.Papinianus.§.Papi.& ſi quis à pa.fu.ma.ſup rub. Et hãc opi. tenet Iac.de Ro.quod mihi placet:quia tex.& in corpore huius auẽ.loquitur in filiofa.in caſu quo põt teſtari:qđ nõ eſt niſi in caſtrẽſivel quaſi.Dic ergo,& aut filius ī ptãte p̃terit,vel exhęredat patrẽ,ſine cauſa:& teſtm̃ eſt nullũ:quia deficit in ſubſtãtialibus,vt dixi.Aut cũ cã:& tũc aut p̃terit,& ita dicit nullũ[a].aut exhæredat,& habet querelã,vt ſ.dixi in filio præterito.& hoc quantũ ad modũ rũpendi. Quãtũ autẽ ad p̃ſtationẽ legatorũ,eſt idẽ in vno quod in alio:vt ꝓbat ex corpore vnde hoc ſumitur.Circa tertium[b] quando quęrimus† de collateralibus:& tũc,aut de fratre[c],& ſorore,aut de vlterioribus. Primo caſu,aut de vterinis:& tũc nullo modo admittunt: vt l.fratres.ī prin.ſ.de inoffi.teſ.Aut de cõſanguineis, vel de vtrinq; cõiũctis:& tũc ſiue ſint p̃teriti,ſiue exhæredati,ſemp veniunt per querelã,duobus cõcurrẽtibus,ſ.ſi turpis perſona ſit inſtituta,& ceſſet cauſa ingratitudinis.quod dic vt dixi ī d.l. fratres. † Quæro,dicitur hic irritũ eſt teſtm̃ quo ad hæredis inſtitutionem.quid de inſtitutis[d] ex re certa,vtrũ remaneat valida, vel vitietur? Rñ.quatenus inſtitutio ex re certa ſapit naturã inſtitutiõis vniuerſalis,in eo quod habet ius accreſcẽdi vitiat quatenus ſapit naturam legatorũ,remanet firma.quod dic vt dixi in l.quoties.ſ.de hær.inſti.† Quęro,qd de ſubſtitutiõe, an vitiet,vel remaneat firma? Per iſtã auẽ.dic aut loq̃ris de ſubſtitutione directa:& iſta põt eſſe duplex: qa qñq; per ſubſtitutionẽ ſucceditur defuncto,vt in vulgari.Et ita dico q̃ irritatur: quia ſi quis bene aduertit iſtã auẽ.& in corpore vnde ſumit,intẽtio Imperatoris eſt irritare oẽm actũ,per quẽ ꝓhibetur ſucceſsio ab inteſtato,ſed ſubſtitutio vulgaris eſthuiuſmodi.ergo &c. Si vero quæris de ſubſtitutiõe[e],per quam nõ ſuccedit defuncto,ſed ei,cui facta eſt ſubſtitutio,vt in pupillari[f],& exẽplari: tenet gloſ.in l.j.§.fi.ff.de vulg.& pupil. quod illa cõſeruant[g], nec irritant per iſtam auẽ.Quã glo.puto verũ dicere,arg.ff.ad Treb.l.nã quod.§.ſi quis cõpulſus.& ff.de vulg. & pup.l.ij.§. planè.licet Dy.dicat cõtra. Quod dic vt dixi plenè in d.l.j.de

a ¶ Et dicit nullũ.Adde vt hic per Alex.qui format quãdam oppoſitionẽ.Sed quid econtra,an teſtator miles ſcienter filiũ p̃teriẽs qñ teſtatur de caſtrẽſibus, vel eum exhæredans faciat teſtm̃ ſubiacere querelæ. Cy.vt refert do.Alexan.dicit q̃ cõis opi.eſt q̃ ſic.Tenet glo.in l.ſi.ſ.de inoffic.teſta.& rubri.ff.ſi quis à pat.fu.ma.

b ✠ POMATES. ¶ Circa tertium.An aũt iſto caſu deberentur legata rupto teſtõ per fratres ex di ſpoſitiõe huius auth. Bar.vī hic ſentire q̃ ſic iunctis p̃cedẽtib[8], & tenẽt hoc hic Cy. Bal.& Cor. Et facit q̃ ſi debenẽ per filiũ vt hic p oẽs,tãto magis p fratrẽ. Secũdo, quia ſemper vult ratio,qđ eſt tantũ iuſti pactũ.& cõſidera nũ quid iſta auth. ſit correcta , vel ſit limitatoria iuris antiqui.cõtrarium tamen tenet hic Imol. ſed magis placet prima opin.

c ¶ De fratre. Adde an hæc auẽ.locum habeat ſi frater p q̃relã inofficioſi reſcindat teſtm̃ fratris turpi p ſona inſtituta vt tũc legata cõſeruenẽ. Ange.ī auẽ.vt cũ de appel. co;no.§.ſi cõcludit q̃ nõ:qa tex.ī corpore nõ logẽ niſi de p̃teritione, vel exhæredatione aſcẽdẽtiũ, vel deſcẽdentiũ: ergo in tranſuerſalibus remanẽt incorrecta iura antiqua , volentia q̃ reciſſo teſtamẽto quo ad hæredes inſtitutos legata nõ præſtent.l. Papinianus, §.ſi ex cã. de inoffic. teſt.& l.filio p̃terito. & ex idẽtitate rõnis vel maioritate.ī correctoriis nõ fit extẽſio ad aliũ caſum.iuxta no.in auth . quas actiones.ſ.de ſac.ſan. eccle. Idem tenet do. Fiã de Rãp.& Imo. in d.l.filio. Et cũ his trãſit Alex.Bald. vero in l. fratres.ſ.de inoffic.teſt.tenet cõtra. & Salic.hic vide per eos q̃bus adde Paul. de ca.cõſi.lxj. vbi refert vnũ dictũ Gul. de Cu.de quo nõ fit mentio. & poſt vide oino Ang.cõſi.cxxj.

d ¶ De inſtitutis ex re certa.do.Alexã. dicit q̃ communis opi.eſt illa quam tenet Bar.

e ✠ POMATES. ¶ Quæris de ſubſtitutione.An per iſtam auẽ.conſeruetur ſubſtõ pupillaris,vide Ro.conſi.cvj.ad ſ.lvj.col.vlt.& Alex.xlvij.j.vol. colum. ij. in fi.Ro.conſi.xvij.adde etiam Bar.in l.j.in prin.& Alex.& Ias.ff.de vulg.& pupil.quid autem de ſubſtitutione exemplari,vide Ang.conſi.xcix. col.v.& vj.

f ✠ P. P A V. P. ¶ In pupillari.Quid autem de pupillari tacita,quæ cõtinetur in expreſſa vulgari,an conſeruetur in expreſſa auẽ.vide Fulgo.in quadam diſpoſitione.in iiij.dubio.

g ✠ P. P A V. P. ¶ Conſeruant.Sequit Anto.de But.cõſ.xvij.ante medium.

h ✠ P. P A V. P. ¶ Fideicõmiſſaria.An autem debeatur fideicommiſſum, arteq; euentat dies vel conditio,vide Bart.in l.peculium.§.fina.de lega.ij.Pau.conſi. xix.in ij.col.Item q̃ conſeruentur fideicommiſſa per hanc auẽ.vide domi. Anto. conſi.xv.ad fi.qui ſequitur Bart.hic.Item de fideicommiſſo vniuerſali vide Ang. conſil.xciij.incip.Pet.de vrbe.ad fi.vbi etiam alia in materia. Item de fideicommiſſo vniuerſali,vide Io.Ana.conſi.ccxviij.in vlti.col.& Bolog.poſtea in addi.vi de Decium in conſi.lxxxv.colum.ij.

i ¶ Fideicommiſſum.Adde an fideicommiſſum vniuerſale conſeruetur per iſtam auth.ideo q̃ filij ſuccedentes ab inteſtato rupto teſtamento,teneantur fideicommiſſum reſtituere.Communis opin.eſt q̃ ſic:vt per glo.& docto.in l.ita tamen.§. quoties.ff.ad treb & gl.iuncto tex.in l.cũ quam.ī.de fideicõ.conſuluit Pet.de Anchа.conſi.cxlij.incip.præfatis noibus.Vide tñ Ange.conſi.allegato clxxxiij. Et q̃ fideicommiſſum vniuerſale conſeruetur,tenuit Bald.conſi.cix.iiij.volu.vbi dicit q̃ pro hoc eſt tex.ſingu.not.& Iac.de Are.in l.generaliter.de fideicom.li.§. ex teſtamento.tenuit etiam Roma.conſi.ſ.proxi.alleg.clxxxj.

k ✠ P. P A V. P. ¶ Talis conditio,Vide do.Anto.conſi.ccv.colum.vlti. ad fin. dicit iſtud eſſe dubium.

a ¶ Causa conditionis implendæ. Salic. dicit ꝙ debet dari prætexto, a quo legatarius debet legatum recipere. Pro hoc dicit esse tex. apertum in l. is qui in potestate. §. j. de leg. præstan. & idē tenet Imol. in d. l. filio præterito. per d. l. is q. quā dicit singularē.
P. PAV. P.

b ¶ Condictione. Magnā vtilitatē resultātem ex hac inuestigatione, vide per Ange. cōsi. clxxxij. inci. Berta hīs &c. in v. col.
POMATES.

c ¶ Hoc puto. Etiam tenet Pet. de Anch. in cōsi. cciij. in ij. dubio. vbi ponit pulchre in materia huius auth.

d ¶ Puto verisimum. Adde ꝙ Alexā. dicit etiā cōem cōclusionē per tex. in d. §. siue igitur. cū seq. in ver. tam quā non rescissum. et per alias rōnes, de q̄bus hic per Bald. & Ange. consi. clxxxiij. ver. secūdo restat igitur. col. penul. & seq.
P. PAV. P.

e ¶ Clausula. Vide omnino quæ habes ad Barto. ff. de iure codicillo.
P. PAV. P.

f ¶ Oēs docto. Sequit Comen. consi. cxxvj. incipien. visa copia. post princ. limitat tamen nisi ille, qui esset institut⁹, elegisset viā testamenti adeundo quia priuatur via fideicommissi. l. fi. C. de codicil. vide ibi. Est tamen cōis sentētia cōtra Bart. In alio casu vide Alexan. & Mod. hic, Alex. in cōsil. cxxiij. inci. discussis hæsitationibus in vl. col. Vide Ang. cōsili. cxij. incipi. ista qō præsens habet duo puncta. & in primo casu cōtra glo. hic vide etiam quæ habes ad Bart. in l. j. in v. q. ff. de iure codic.
POMATES.

g ¶ Si non valet &c. Quid si ignorāter p̄terit pater, an habeat locū clausula codicillaris? Barto. tenet qđ non. Et pro ista opi. Barto. hic Alexā. licet dicat hic cōem esse in cōtrarium, tamē pro Bart. consuluit Areti. consi. suo vlt. per. l. cū acutissimi. de fideic. & l. cū auus. ff. de cōdi. & demonst. Barb. in cōsilio lx. in ij. parte. Ang. in l. fi. ff. de iure codicil. dicit quod pro Bar. cōsuluit collegium. Peru. Pau. in d. l. j. & ij. ꝛ eodem. & quodam consil. alleg. per Alex.

cū vim legati obtineat: vt l. fi. j. de his quæ sub modo. Item ea quæ relicta sunt in vim conditionis, remanent in eodem statu, in quo ante erant, per istam authē. An autem illud, quod causa[a] conditionis implendæ debeat dari hæredi instituto, debeat dari filio præterito, vel exhæredato, ad quē trāsfertur hæreditas. Dic vt colligitur ex not. in l. is cui. ff. de cōdi. inde. & l. quod conditionis. de dona. cau. mor. & l. qui hæred. §. j. 19 de conditio. & demonstra. Quæro † quid si aliquid erat legatū filio prēterito, vel exhæredato. qui rūpit testamentum. nūquid habebit legatum, & succedet cum alijs fratribus institutis. Gl. mouet istud dubium in l. maximū. ş. proxi. do. Cy. posuit super hac auth. Mar. Sil. disputauit q̄stionē. & tenuit ꝙ tale legatum nō debetur per istam auth. Hoc probat primò, quia non est veri simile, ꝙ testator hoc voluerit. Præterea, q̄ iudicium defuncti impugnat indignus est omni relicto facto in eo: vt ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. meminisse. & l. quæsitum. de acquir. hære. & l. post legatum. ff. de his q̄ vt indig. Præterea, aut primò exegit legatū, & nō potest postea testamentum impugnare: vt ş. de inoffi. test. l. parentibus. et l. fi. in princi. ff. eo. Aut petit postquam impugnauit, & non pōt: quia indignus est eo vt ş. dixi. Præterea, absurdū esset. ꝙ exhæredatus, seu præteritus, haberet plus quàm institutus: vt dicitur in l. maximum. §. cum enim. Nec obst. ista auth. quia verum est, ꝙ legata valent quantum ad extraneos, non tamē quantū ad præteritos, vel exhæredatos. Et ita de ęquitate tenuit Mar. Sil. Cy. hic videtur tenere contrariū: & dicit quòd fuit opi. Hug. per istam auth. nā ista auth. facit valere legatum, & filius est capax legati, & alia concurrunt, ex quibus debet valere legatū, & deficiunt ea: quæ vitiant. Non obstat hic quòd filius est indignus aliquid cōsequi ex testamento: sed hic non potuit ista legata tanquam ex testamento, seu actione ex testamēto consequi, sed condictione ex hac auth. Ita dicit ipse, quod est falsum, vt j. dicam. Non obstat ꝙ plus habet præterit⁹, vel exhæredatus &c. qa hæc absurditas quandoq̄ toleratur: vt no. in d. l. maximum. Ego teneo opinio. Mar. Sil. p̄ ratiōes suprà dictas, & maximè per illam: quia indignus est consequi ex testamento, quod impugnabat. Cùm autem ex testamento agatur, vt j. dicam pro hoc etiā videtur. ff. si quis omis. cau. testamen. l. si non solus. §. j. vbi legata quæ conseruantur per titu. si quis omis. cau. testamentum. nō consequātur ei, qui nixus est testamētū impugnare. Expressius videtur casus ff. de lega. præstā. l. filiū. §. omnibus. & istam opi. puto veram. † Quæro, qua actione petantur 20 legata ex isto testamento rupto ex causa præteritionis, vel exhæredationis? Quidā dicunt, ex testamēto: alij condictione[b] ex hac lege. Et ista, vt videtis, fuit opi. Hug. & do. Cy. eam tenet. & glos. vlti. hic tāgit. Quòd agat cōdictiōe ex hac lege, probatur: quia quando id, quod per se est inutile, confirmatur: agitur ex confirmante, non ex confirmato; vt ff. de iniust. testa. leg. posthumus. §. fina. & ff. ad Trebel. l. si quis priore. de hære. institu. l. asse. cum si. & hoc videbatur tenere Pet. Dy. & alij, vt Iac. de Ra. dicūt quòd agitur ex testamento. hoc etiam tenebat Iaco. But. & ego hoc
c puto[c] verisimū.[d] Pro hoc etiam videtur tex. in authen. vnde
d hæc sumitur: vbi dicitur, tanquam nō rescissum obtineat testamentum. Ex quo apertè vult, ꝙ testamentum sit validū quo ad legata, vt sic nō nascatur actio ex l. propter testamentū, sed ex ipso testamento lege corroborato: vt l. obuenire. ff. de ver. sig. Simile videmus in omnibus contractibus bonæ fidei, qui confirmātur lege: vt l. legitima. ff. de pact. & tamen actio oritur ex contractu, nō tamē ex l. Pro hoc do tex. expressum ff. de hæredi. insti. l. fi. Non obstat quod dictum est, ꝙ agitur ex confirmāte, non ex confirmato; quia illæ leges loquuntur quādo cōfirmatum nō poterat validari per se. Nam si quis nō potest decedere per se; duobus testamentis; ideo secundū testamentū non potest confirmare primum, vt per se fiat validum ex secundo.
21 † Ex hoc colligitur determinatio quæstionis. Dicit statutū, ꝙ testamēta mādētur executioni, sicut sentētiæ diffinitiuæ. Modò petuntur legata, quæ remanēt firma, vigore huius aut. Certè si illa peterent à præteritis cōdictione ex lege, nō merentur executionē; secus si peterentur actione ex testamēto: quia tūc merentur executionē ex forma statuti. Et ita determinatū fuit per dominū Thaddæum de Pepol. Bononien. legum doctorē, qui in sua iuuentute fuit valēs homo in iure. Quæro, de clau-
e sula[e] illa, si non valet iure testamēti. de qua glo. quærit hic. Et vt scitis de hoc, ego iam feci vnā repetitionē in l. j. de iure codicil. Ideo breuiter transiens, tangam ea quæ erūt necessaria ad
22 expeditionem glos. f. latius videbitis ibi. Quæro ergo, † quid si testator dixit, si nō valeat iure testamēti, valeat iure codicillorum: an tunc petentur legata ex vigore illorum verborū tāq̄ ab intestato: an petētur ex hac aut. testamento rupto ex causa præteritionis vel exhæredationis. Glo. hic non bene declarat, nec do. Cy. Veritas est hæc. & nota ꝙ ista verba, si nō valet iure testamenti, intelligūtur: id est, quatenus nō valet iure testamenti, &c. probatur in l. Stichum qui meus erit. ff. de leg. j. Cū ergo illud valeat quantū ad legata, quātum ad institutionē nō valeat: dico ꝙ quantū ad institutionē nō valebit iure codicillorum: quantum ad legata remanēt firma, per hanc aut. Quæro,
23 † vtrū ista clausula, si nō valet iure testamenti &c. habeat locū rupto testamēto per querelā. Glos. hic videtur dicere ꝙ nō, per l. Titia. ff. de inoffi. test. & de leg. ij. l. patronus. §. fi. quæ gl. dicit verum, secundū tempora antiqua, secundū quæ in querela rūpebat testamentū, quæsito colore demētiæ. Sed cū hodie ille color nō quærat, vt ş. dixi, puto ꝙ illa clausula operetur rupto
24 testamēto per querelā, &c. † Quæro, vtrum illa clausula, si nō valet iure testamenti, habeat locū rupto testamēto ex cā prætēritionis. Gl. hic videtur tenere ꝙ nō, sed solū habet locū quando testamentum est nullū ex defectu solennitatis. et est gl. singu. hic; & est additio. quam gl. tenent omnes docto. Sed videtur contra casum l. si patroni. §. fin. ff. ad Treb. secundū vnā lec-
f tu. & l. ex ea scriptura. §. fi. ff. de testa. Et hoc tenēt oēs doct.[f] quādo præteritus est iam natus: sed quādo prēteritus est posthumus, tunc est necesse. secundū Dy. & alios, ꝙ dicatur, si non valet, vel valebit. Nam si diceret, si non valet, tantū: tunc rupto testamento per natiuitatē posthumi nullius esset effectus hæc clausula: quia certum est, testamētū valere, quum testator moritur, licet postea irritetur: & sic cōditio deficeret. ergo &c. vt l. si ita scripsisset. ff. de leg. ij. & l. cū stipulat. de ver. obli. Quid
g si diceret, si non valet[g] iure codicillorū &c. dic vt dixi in d. l. j.
25 de iure codicil. † Quæro, an ex vigore istorū verborum, si non valet &c. venientes ab intestato videantur rogati ad restituendam hæreditatem hæredibus scriptis. Glos. hic videtur tenere quod non. Contrarium est verum: vt l. posthumus. §. fi. de iniust. testa. Cætera hic, & alia infinita circa hanc clausulam, dic vt dixi in d. l. j. de iure codi.

De posthumis hæredibus instituendis, vel exhæredandis. *Rubrica.*

LEX I.

SI post. Natiuitate posthumi præteriti, testamentum rumpitur, & ex eo nihil debetur. hoc dicit. Oppo. de authorita. ex causa, supra titulo primo. vbi rupto testamento ex causa præteritionis debentur legata. Sol. Quidam

dam dicunt quòd hæc corrigitur per illam. Alij dicunt ꝙ hic loquitur in præteritione posthumi: ibi in præteritione iam nati; [2] quod est valde fortè dubium. quod an sit verum, dixit ibidem in authenti. ex causa.

1 ☞ *Filius præteritus, tacendo quòd uideatur approbare testamentum.*

2 *Posthumus præteritus, & quando iam natus, rumpat testamentum.*

LEX II.

WXoris. Abortiuus partus testamentum nõ rumpit. secus si nascit̃ viuus, licet statim decesserit. h. d. Istud quod hic dicit̃ in princi. de abortiuo, qualiter intelligat̃. videbitis in l. proxi. Ad istud autẽ, quod dicit̃, si natus illico decedat, [b] testm̃ rũpitur, nec cõfirmatur. Oppo. & videtur ꝙ testamentũ confirmetur: vt l. posthumus. in prin. ff. de iniust. testa. Sol. hæc est veritas, ꝙ ibi posthumus fuit natus, & decesit viuo testatore, vnde testamentũ cõfirmat̃ ex æquitate prætoria: & ex eo poterit peti bonorũ possessio ſm tab. hic verò est nat⁹, & decesit post mortem testatoris. Vnde non confirmatur, neq; de iure ciuili, neq; de iure prætorio. Ita debetis hoc intelligere. Vnde duæ solutio. quæ sunt hic in gl. sunt veræ simul iunctæ, vt vidistis. & vide glo. Et sic est vnus de casibus, qui ponunt̃ in lege cõtraria, in quibus est necessaria bonorũ possess. ſm tabu. vt habuistis no. per glo. in l. fi. ſ. vñ legi. & habuistis duos casus. Aut decedit viuo testatore: & confirmat̃ testamẽtum. Aut post mortẽ: & tũc sec⁹. Ad vtrũque istorũ oppo. ꝙ si decedit viuo testatore, nõ cõfirmat̃ testamentũ: vt ff. eo. l. si filiꝰ qui in potestate. Solu. Dicunt quidã illud ideo: quia præcesit primum testm̃ validũ de iure ciuili. quod nõ placet. Dic ergo ꝙ præcedẽs distinctio est vera in posthumo præterito. secus in filio iam nato præterito, q; si decedat ẽt viuo testatore, testm̃ nõ cõfirmat̃: vt Insti. de exhær. lib. in prin. Istã differentiã inter iam natũ & posthumum, tenet glo. in d. l. posthumus. de iniust. test. & l. si hæreditas. ſ. q filiũ. de test. tute. & in l. fi. ſ. pe. ff. de dona. & in l. omnia. ff. de re. iur. circa fi. tit. licet contrariũ videat̃ tenere gl. & nõ bene, in l. fi. de reg. Cato. nili e- intelligas, secundũ quod statim dicã. Contra istã distinctionẽ videt̃ tex. in d. l. posthumus. versic. idem &c. vbi tenet idẽ in iã nato, quod in nascituro. Sol. Dicunt quidam ꝙ ille ſ. idẽ &c. loquit̃ in casu l. filio. e. tit. Et hoc vī ibi sentire glo. Vltramontani [c] dicunt, & melius quod est notãdum, si filius iã natus p̃teritus decedit viuo testatore, aut in testõ illo erãt scripti venientes ab intestato: & tunc testm̃ confirmetur. vt ex eo possit peti ſm tabu. de iure prætorio. Ita loquitur dictus ver. idẽ &c. Et ibi tex. hoc exprimit, si bene aduertatur, aut erant instituti extranei: & tunc secus. Ita loquitur Instit. de exhær. lib. in princ. Ad aliud membrũ, quando filius decedit post mortem testatoris, & sic ad casum huius l. oppo. de l. filio præterito. ff. de iniust. test. Sol. Ibi loquit̃ in iam nato; hic in posthumo præterito. Ita dicit gl. hoc nihil est dicere: quia facilius cõfirmatur, qñ præterit̃ posthumus, cũ q; qñ præteritur iam natus, vt dixi ſ. Vnde dicit glo. hic de rigore, ibi de æquitate. Innuit ergo ꝙ hæc lex corrigat̃ per illam, cùm æquitas scripta præferatur rigori; vt l. j. ſ. de leg. quod non est verum. Dico ergo, & ita tenent docto. nostri Cis tramontani, & hęc est veritas, ꝙ ibi loquitur in filio pręterito, qui vixit tãto tẽpore, ꝙ habuit potestatẽ approbandi, vel reprobandi testm̃: vnde nõ improbando approbare videtur, vt ibi: hic loquitur in eo, qui statim decesit, vt expressè dicit text. vnde in eo nõ potest cadere probatio: & ita est veritas. Supponit ista solutio † ꝙ filius præteritus tacendo approbat testm̃. Docto. Vltramonta. tenent contrarium per l. j. in fi. ff. si quis omis. cau. te. & in hoc resident d. Cy. Iac. nõ examinabat. Ego teneo opin. glo. nostræ, & dico ꝙ tacendo testamentũ approbet. & dico ꝙ cùm testamentũ illud confirmetur de æquitate prætoria, vt d. l. filio. ꝙ si filius tacet per annũ. & sic tanto tempore, quo excluderetur à bo. poss. quæ competit de iure prætorio: videtur approbare testamentum. Idem est in l. si impubes. ſ. fi. ff. ad Carbo. vbi est tex. rotundus, cum gloss. nec potest aliter intelligi, vt ibi dixi vobis. Ex his ergo debes distinguere † per teipsum. Aut præteritus decedit viuo testatore, aut eo mortuo. Si eo viuo: aut fuit posthumus præteritus. aut iam natus, & si iam natus, aut erant instituti venientes ab intestato, aut alij. Secũdo casu, quando decedit testatore mortuo: aut decedit statim, ita ꝙ non habuit tẽpus ad reprobandum, vel ad probandum testamentum: aut ex interuallo. Si ex īteruallo: aut expressè approbauit, aut tacuit: & si tacuit, aut post annũ, aut post min⁹ tẽpus, vt ex prædictis patet. Tenementi hanc materiam, quia est difficilis, & quotidiana.

1 ☞ *Perfectè non natus efficitur Christianus, si aliquod membrum baptizetur.*

LEX III.

[d] QVod certatũ. Si posthumus nascitur viuus, licet postea statim decedat rumpit testm̃: secus si nascitur mortuus. hoc dicit. No. text. ibi: perfectè natus &c. Item quia dicit, totus &c. ꝙ nil aliud addit hæc lex præcedenti. Et Canonistæ hoc † ponunt in tit. de baptis. & dicunt qđ sufficit quod aliquod membrum baptizetur, vt sit Christianus.

QVidam. Duas lectur. habet. Breuiter dicit. Institutio facta de posthumo in vnum casum, porrigitur ad alium, ad quem testator verisimiliter prouidisset, si de eo cogitasset. [e] hoc dicit, secundum vnam lect. vel aliter: Verba ambigua interpretantur vt testamentum non rumaptur. hoc dicit.

Oppo. de l. commodissimè. de liber. & posthu. Solut. prima est, quod hic testator voluit eos esse hæredes, siue nascerentur in vita, siue post mortẽ: ibi voluit eos esse hæredes in vnum casum tantùm. Sol. Placet, & hæc cõiectura sumitur ex eo, quod dixi vobis ponẽdo casum, si testator infirmus putans se non posse euadere, protulit ista verba. Alij dicũt ꝙ illa corrigitur per [f] istam. Alij dicunt econtra, vt hic in gloss.

a ¶ Iã nati. Adde Bald. cõsi. ccxxiiij. j. vol. & Pau. de cast. cõsil. ccl. Sed de clausula apposita in testamento posthumi p̃teriti. vide Bar. cõsi. cciij. inc. factũ tale est. cæcus. & cõs. ccx. in cã Dei noie. omne qđ alias cõsului, & auditores meos docui. & consi. ccxxxv. incipiẽ. Lap. Pau. de Ca. consi. lxviij. cum duobus sequẽtibus. ꝙ Bal. cõsi. xx. & cccxl. j. volu. ꝙ Rom. consi. cxxij. vbi refert Bar. in cõsi. inc. viso testõ dñæ Lũciæ. ꝙ Barba. cõsi. lxj. ij. vo. Ang. consi. x. & cõsil. cvij. plenissime. ☞ P. P A V. P.

b ¶ Illico decedat. quis dicat̃ illico decedere, vide Bald. in c. j. ſ. j. in tit. Epm vel Abbas tẽ. Et an illico decedẽs habeat̃ in cõsideratione ab exclusione alterius, vel vt dicat̃ impleta cõditio. vide qđ dicit Barba. in c. j. col. xiij. de testa.

c ¶ Vltramontani. Add de de materia, ista plene ꝙ Alexã. in l. posthu. ſ. de cõtrata. Sed quid si pr̃ fecit donationẽ oĩum bonorũ, vel maioris partis, q̃a nõ habebat liberos postea suscepit filios, qui mortui sunt viuo ipso donatore: an donatio recõualescat, q̃ fuerat reuocata, ꝙ l. si vnq̃. j. de reuoc. do. Barto. dicit ꝙ nõ, quia non reperit̃ iure cautũ, nisi in testamento, qđ est magis fauorabile, q̃ contractus. l. in testamẽtis. de re. iu. Et sic debemus stare regulæ, qđ ab initio. de regu. iur. Bal. vero ī l. j. ſ. de inoffic. do. dicit, ꝙ si sciuit eũ moruũ, & potuit aliter disponere, & nõ disposuit, re cõualescat: quasi videat̃ voluisse decedere cũ eadẽ donatione. Si autẽ sciuit, sed interim effectus furiosus & non potuit disponere de iure, aut non habuit tps. & sic nõ potuit disponere de facto: & tunc ꝓcedit opi. Bart. & cum ista opi. trãsit Pau. de ca. hic. Tu dic, ꝙ Bal. cõsi. cccclxj. lib. ij. tenet simplr̃ ꝙ si posthumus decedat viuo testatore, ꝙ donatio irrita nõ recõualescat, & ad materiã hũius legis vide Bald. cõsil. cix. iiij. volu. & melius cõsi. cccevilj. li. ij.

d ¶ Quod certatũ. Ad de qđ Pau. de ca. dicit, ꝙ licet posthumus nascat̃ viuus, tñ certũ sit, ipm nõ posse viuere: puta q̃ natus sexto mẽse, nec tenẽt de septimo, ꝙ si postea moriat̃, ꝙ non rũpit, ꝙ l. septio mense. Nã pariasunt nasci viuũ, & viuere ñ posse. Et cum q. de facto fuisset ī ciuitate dicit ꝙ cõtrariũ allegatũ fuit dict. Ang. hic, ꝙ imo rũperet̃, & dt se nõ iuenisse. Verũ est, ꝙ Ang. hic nõ dicit, sed ī l. pe. de ipu. & alijs substi. Idẽ voluit Bal. de nato i octauo mẽse, q sĩr viuere nõ põt, vt rũpat testm̃: quia sufficit ꝙ viuat momẽto. eius cõi. exij. inci. ad intelligendũ. iij. vol. & idẽ voluit ipse Bald. consil. cccc. vij. volu.

e ¶ Cogitasset. Adde qđ Pet. de Anc. consi. ccxx. dicit hunc text. facere ad decisionẽ q. ī qua cõsuluit, ꝙ si testator legauerit vxori cẽtũ, si nubat intra certũ tps, puta hinc ad pascha, & testator tm̃ supuiuat ꝙ mulier nubere nõ potuit ꝙ debet habere legatũ: qa si interrogatus fuisset testõr de hoc casu sĩr respõdisset.

f ¶ Econtra. Adde qđ Salic. q̃rit. vt refert d. Alex. ꝙ si testator instituit vẽtrẽ vxoris suæ, si masculũ pariat, & addat, si in pupillari ætate decesserit, substituit Caiũ. si vero pareret filiã, & certũ qđ reliquit. mortuo testatore vxor prægnãs moriat & exsecto vẽtre puer masculus extrahatur, qui post aliquos mẽses mortuus admittetur. Breuiter decidit ꝙ sic secut⁹ Bal. in quo dã cõsi. sed nullus alleg. vbi sit. Ego inueni Bald. cõsil. cvij. iij. vol. incip. In Christi noie. verba testamẽti. vbi dicit hæc formalia verba. falsum est dicere ꝙ illa pepererit, q̃ añ partũ decesserit: vt ff. de ver. sign. l. anniculus. ſ. falsum. In cõtrariũ est veritas, ꝙ peperisse dicit̃ q̃ in puerperio decesserit: vt ff. de stat. ho. l. Aretusa. cũ se. Super hoc casu dubitãt advocati Lucanæ ciuitatis. Ego alias cõsului, ꝙ dicta substitõvẽ dicat sibi locũ, & cõ filiũ meũ est ipsa veritas nõ obstantibus quibuscũq; opi. contrarijs, quia friuolæ sunt. Et considerãdũ est, ꝙ qñ testator dixit, instituo vẽtrẽ, ille q est ī vẽtre istitutus est, siue nascat̃ viua mẽre, siue ex vtero excidat̃. Nã cũ testõr dicit ventrẽ, pfecta est oro, & qcqd adiũgit̃ q̃dã demõstratio est quæ non habet vitiare: licet per aliũ mos dũ demonstratũ rei demonstratæ veram

notitiã habeamus. Iſte eſt caſus ff. de lib. & poſthu. l. Titius. §. Lucius. Secũdo hoc probatur quia interdum fit mentio de partu reſpectu viri generantis, interdum reſpectu mulieris concipientis. Primo caſu veriſsimum eſt dicere, ꝙ ex ſemine patris partus productus eſt: vnde ſiue vxor decedat in puerperio, ſiue poſt, partus ille eo modo deſcendit a patre iam naturaliter, quã quo ad affectionem paternã: vt ff. de inoffi. teſtam. l. poſthumus. & l. qđ dicitur. eodem titu. Si vero referatur ad matrẽ, tunc aut ipſa mater profert ſermonẽ, aut quidã tertius de ipſo. Primo caſu dicitur peperiſſe, licet exſecto vẽtre puer viderit ſolem: vt C. de inoffi. teſt. l. iñ. Et eſt ratio naturalis: ꝙa eadẽ eſt affectio ſecũdum naturã, & idẽ teſtãdi cõſiliũ & neceſsitas vt teſtamẽtũ non rũpatur: vt hac l. Tertia rõ eſt, cũ tractaꝫ de commodo poſthumi, & in eius fauorẽ habeꝫ ꝓ iã nato etiã dum eſt in vtero quo ad conſequẽdum inſtitutionis effectum maxime propter fauorem teſtamenti: vt no. ff. de lib. & poſthu. l. ſi a primo hærede. l. Gall⁹. §. inſtituẽs. & ſic iuris benignitate, primo ille fingitur natus quã mater deceſſerit. Hoc tenet expreſſe Odofr. in d. l. auũculus. §. falſum. ſuper verbo extract⁹. dicit Odofr. i. ſectus, & extractus de ventre. & filius pro iam nato habetur: vt ff. de inoffic. teſta. l. poſthumus. Odofre. in lect. ſua, quã ego habeo, & ſi expedit mittã, tamẽ mihi alleganti auth. doct. debet credi. & cũ ſim⁹ in filio, q̃ habeꝫ pro iã nato, manifeſtè cõcluditur ex hoc eã inſtitutũ eſſe & cõſequẽter ſequiꝫ qđ inſtitutio valeat. Nõ obſt. §. falſum. in tex. quia ille. §. debet intelligi in extraneo, non in filio. Verbi gratia: qui teſtator relinqueret matri, vel amico ſuo ſub eadem conditione, ſed quãdo inſtituit filium, nõ habet locũ ille §. præterea. ibi teſtator non diſpoſuit circa vterũ: hæc ſic: hæc eiuſdem. Bal. verba formalia, & notãda maxime i ſi.

De iure deliberandi, & de adeunda hæreditate, vel acquirenda. Rubrica.

Dictum eſt ſ. de teſtamentis, & de inſtitutionibus, & ſubſtitutiõibus: verũ ꝙa ex his acqritur hæreditas, & in acquiſitiõe hęreditatis p̃cedit deliberatio. Ideo priò præmittit in rubr. de iure delibe. poſt delibera tionẽ ſequiꝫ aditio, vl' acqſitio hęreditatis: ideo annectit in rubr. de adeũda, & acqrẽda hęreditate. Qñ ꝙ ſequiꝫ repudiatio hæreditatis: iõ in ſequẽti titulo ponit de repudiãda hæreditate. Quærit gl. quare hic dicit, de adeũda, & acqrẽda hæreditate. Rñdet gl. ꝙ hoc verbũ acqrere, eſt magis generale: ꝙa ptinet ad ſuos, & ad extraneos.

LEX I.

SI à patre. Qui nõ poteſt eſſe hæres, niſi de iure prætorio, per actũ extraiudiciariũ nõ videꝫ hęreditatem agnoſcere. h. d. Oppo. de l. Iulianus. aliàs incipit, ſi pupillus. §. ſi ſeruũ. ff. eo. Hic loquitur de filia emãcipata: ibi de filio in ptãte. Rõ huius eſt euidẽs. nã emãcipata iſto tpe nõ vocabatur, niſi de iure prætorio: & ideo ꝓ actũ extraiudiciariũ nõ inducebatur agnitio: ſed filiꝰ in poteſtate venit de iure ciuili: & iõ nuda volũtate hæres efficiꝫ: vt j. eo. l. potuit. & l. ſi auia. Vnde hodie cũ ꝓ iura Authẽticorũ ſit ſublata differẽtia emãcipationis, & patriæ poteſtatis, et qlibet ſuccedat de iure ciuili: ꝓ iſtũ actũ extraiudiciariũ, de quo lex loqtur, induceret aditio. Oppo. de l. Iulia. aꝫs, ſi pupillus. §. fi. ff. eo. Glo. dat duas ſolu. Tu tene vltimam: quia ibi loquitur de eo, qui prius abſtinuerat. Vel aliter ſecundũ Dy. ibi filius non manumiſit ſeruum hæreditarium, ſed proprium emptum de caſtrenſi peculio, quem manumittẽdo non videtur ſe immiſcere: quia poteſt fieri citra ius, & nomen hæredis.

LEX II.

a VMdebitum. [a] Qui aliquid facit vt hæres, videtur hæreditatem adire hoc dicit. vel aliter. Qui ſoluit debi-
b tum [b] hæreditarium, ſimpliciter videtur adire. h. d. Not. quòd de hoc ſemper interrogo ruſticos, &c.

☞ *Filius poteſt hæreditatem adire, clauſis tabulis.*
1 *Exiſtentia ſui hæredis operatur tranſmiſsionem hæreditatis paternæ, etiam non agnitæ, ad quoſcunque.*

LEX III.

c SI fratris. [c] Hæc eſt ſubtilis lex: Filiꝰ in poteſtate hęreditatem patris non agnitã trãſmittit ad quoſcunq; ſecus in emãcipato. hoc dicit ſecũdũ verã lec. ſecũdum lec. Gl. dicit aliter. Hæreditas adita per filiũ tranſmittitur: ſecus ſi nõ fuit adita. h. d. ſecundum lect. gl. licet non bene. Diuiditur in partes duas. Prima loquitur in filio in poteſtate. Secũda in filio emãcipato. Vel ſecundũ glo. pria loquitur hæreditate adita; ſecundũ hæreditate nõ adita. Secũda ibi: quod ſi cũ iuris ſui. Op. ff. de iur. & fac. ign. l. j. §. fi. Sol. Speciale † eſt in filio in poteſtate, qui etiã clauſis tabulis põt adi-
1 re, ſi eſt hæres ex parte ſecundum iura antiqua. Hodie verò in diſtinctè eſt verũ: vt j. de cadu. tol. §. cũ igitur. & in §. in nouiſsi-
d mo. Opp. ſecundò [d] hæreditas non adita non trãſmittitur: vt l. j. §. nouiſsimo. de cad. tol. & j. eo. l. qm̃. Sed hic in prin. nõ præſupponitur hæreditas adita. Huius timore dicit gl. ꝙ ſpeciale eſt in filiꝭ ſuis, q̃ hæreditatẽ aſcendentium, tranſmittũt ad hęredes poſteriores. vide glo. Iſta ſol. diſplicet, ꝓpter multa. Priò quia præſupponit ꝙ iſte filius decedens habebat poſteros. qđ eſt diuinare. Præterea, eſt falſum: quia ſi haberet poſteros, ſiue eſſet emãcipatus, ſiue nõ, iſte frater excluderet, eo ꝙ iſti poſteri ſuccederent auo ſuo fratre excluſo. quod eſt cõtra finẽ noſtræ legis. Preterea, ſecundũ hoc, hæc ratio eſſet: quia poſteros habebat ſed hęc lec. expreſsè dicit, ꝙ hoc ideo eſt, quia erat in poteſtate. nam ſiue haberet poſteros, ſiue non, diſtingue ſit in poteſtate ſuus, vel nõ, hæreditas aſcendẽtis tranſmitteretur: vt j. de his qui ante aper. tab. l. j. Sol. gl. alio modo ꝙ hic in primo caſu huius l. adiuerat hæreditatem. quod eſt verũ, dicit gloſ. quã vide. Imò iſtud eſt oĩno falſum: ꝙa ſi ponimus hęreditatẽ aditã nulla eſt differẽtia ſit in poteſtate, ſiue emãcipatus, quã hęc lex
2 no. facit. Eſt ergo hic rõ, ꝙa erat de ſuis, † & exiſtẽtia ſui hæredis operaꝫ trãſmiſsionẽ hrditatis paternæ, etiã non agnitæ ad quoſcũq;. Hic eſt caſus hic. licet gl. dicat contrariũ in l. ſi infanti. §. j. j. eo. & malè vt ibi dicã. Sed cõtra hoc opp. qñ quis habet cohęredẽ exiſtẽti, & ſui hęredis nihil operatur: vt l. apud. §. idẽ Iul. ff. ad Trebe. ſed hic habebat cohæredẽ, cũ dicat tex. ſiue ex aſſe. ſiue ex parte. ergo &c. Sol. In his, q̃ depẽdẽt ex teſtõ exiſtẽtia ſui hæredis, nõ habet locũ, qñ qs habet cohæredẽ extraneũ vt l. contraria. & quod no. per Dy. ſed in his, quæ veniũt extra teſtamẽtum, vt eſt tranſmittere hęreditatem, datio cohęredis non impedit exiſtentiam ſui hæredis, & eius effectum. hic eſt caſus in hac lege noſtra.

EIliofami. Sufficit matrem volẽte filio adire, vt inducatur ſolẽnis aditio. h. d. Quæ fuit rõ dubitãdi in hac lege. Poteſt eſſe duplex. Primò, quia in hæreditate q̃renda per filiũ. debet p̃cedere iuſſus, & ſeq aditio quí nõ probatur in caſu huiꝰ l. ſed per hãc legem præſumitur: & ideo dicit ſatisfactũ videre: quaſi dicat, præſumitur ꝙ iuſſus pręceſſerat, & aditio ſit ſecuta: vt l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. de acqui. hære. & l. ſi filius. ſ. de peti. hær. & l. qui in aliena. poſt prin. ff. de acq. hære. Vel potes dicere ꝙ ratio dubitãdi erat, ꝙa hæreditas nõ poteſt adiri per filiũ: vt l. Paulus. aliàs, per procuratorẽ. ff. eo. ergo videbatur ꝙ filius nõ potuiſſet adire per procuratorẽ. quod remouet hac l. Non obſt. l. Paulus. quia ibi loquitur in his, qui nuda volũtate poſſunt adire: vnde conſtituẽdo procuratorẽ ad adeũdum, videntur adire. Sed filius ſecũdũ iſta tẽpora non põt adire nuda voluntate: niſi præcedat iuſſus patris: ideo ad hoc põt cõſtituere procuratorẽ, vt hic videbitis.

1 ☞ *Voluntas pupilli requiritur, quando tutor hæreditatem adijt: & quando ſola voluntas abſque actu.*
2 *Tutor ſolus adit pro infante.*
Si tutor in inuentario bonorum infantis, aſſerat ſe inueniſſe in bonis ius petendi hereditatem, ex hoc inducitur aditio.
3 *Tutor ſolus pro pupillo quærit bonorum poſſ. non tamen hæreditatem.*
4 *Pupillus infans poteſt adire tutore authore.*
5 *Gerere pro hærede idem eſt, quod gerere pro domino.*
6 *Pupillus ſolus adire non poteſt, nec cum authoritate curatoris.*

e POtuit. [e] Pupillus poteſt adire hæreditatẽ tutore authore; non tutor ſolus ſine pupillo. h. d. Vos habetis hic tres gloſſ. Arbitror quod prima gloſſ. fuerit noua; quia continet de alijs quę cõtinentur in alijs antiquis; ideo recitabo primò gl. antiquas. et, ꝙ poſtea plus eſt, etiã nouas

---

a ☞ POMATES.
¶ Cùm debitum. Et materiã huius legis, vide Pau. de Cã. conſi. cxx. cũ præcedente. adde duas cautelas, q̃bus iudicatur hæres ad adeundum, vt per Cepol. in cautel. ſuis char. xxij. col. iiij. in fi. Iſte tex. eſt ſingu. ſecundũ Mathe. no. xxxv. incip. no. quòd & hæres in iij. & vide Imo. conſi. viij. vide Alexan. conſi. lxxj. in col. ij. volu. ij. & lxxxix. col. j. eo. volu. & Soci. cõſil. lxxxix. col. iij. vbi etiam loquitur in recipien. creditum hæreditarium.
b ☞ P. PAV. P. ¶ Qui ſoluit debitum. Vide Mathe. no. xxxij.
c ☞ P. PAV. P. ¶ Si fratris. Hanc leg. repetit Frãc. de Aretio. Et repetit etiam do. Franc. de Plumbino.
d ¶ Oppo. ij. vide Bar. in conſi. xcij. incip. homo Accurſuli. Andre. Barba.
e ☞ P. PAV. P. ¶ Potuit. Quid autẽ ſi tutor poſsidet bona ſine expreſſa aditione, vide Barba. conſi. v. volu. iij.
e ¶ Potuit. Vide Ioã. de Imo. in cõſilio xcix. vbi conſuluit ꝙ tutor poteſt adire hæreditatẽ pro pupillo, antequã cõficiat inuẽtarium. And. Barb. Et tu pro intellectu huius l. vide gl. in l. pupillus. ff. de acqui. hære. quæ dicit ꝙ nõ ſolũ habet locum, ſi pupillus eſt inſtitutus, ſed etiã ſeruus eius. Contrariũ tamen dicit Imo. ibi eſſe de-

iure verius,& reputat notabile pro limitatione huius l.

a ¶ Pupillus posit. Adde tu.& vide do.Alexã. in l. bonorum.s.qui admit.ponentẽ quatuor pulchras limitationes.Et vide text.in l.cum in vna.§.fi.ff.de appel.& ibi glo.vbi pupillus potest adire cum authoritate curatoris.

b ✠ P. P A V. P. ¶ Si auia.Circa regulam huius legis ꝙ relinquens aliquid in vltima voluntate de hæreditate sibi delata, & dicatur adire, vide oino Ang.consil.lxvj.incipien.duo fuerunt fratres. vbi ponit an idẽ sit,si talis res legata esset cõmunis. Et concludit quod non.

✠ POMATES.

c ¶ Quoniam. Regula istius text. fallit si fuerit impeditus adire.l. venire. ff. de acqui.hære.l.illud. §.fi. de bo.pos. cõtra tab. & alias fallẽtias ponit Ange. in repeti.l. qui se patris. C. vnde lib.& vide Alex. cõsi.cxxj.colu iij.vol.j. & Capra.i ij. princi- ali dubio. & Alex. iij.ad fi.vol.ij. t. Adde quod n.de Imol.in consil. lxxx. de ista præscriptione.And.Bar.

d Licet. Adde quod Bal.quærit,an si filia erat instituta à matre,& stetit per xxx. annos antequã adiret, & sic fuit exclusa ex testamento, an habebit alios xxx. annos ad adeundum ab intestato. Et tenet quod sic. & plus dicit quod Bar.cõsuluit, ꝙ filia ab intestato habebit xxx. annos ad adeũdũ de iure ciuili ex capite liberorum, & alios xxx. ann.ad adeũdũ ex capite legitimorũ,arg.l.j.§.sed videndum.ff.de succe.edic. Et hoc idem voluit Ang.hic, & Paul.de Castr. & Rapha. de Cu.in l. quãdiu. la j. ff. de acquiren. hære. & refert Bal. etiã ex predictis,ꝙ si lapsus est prim⁹ ann⁹ filiæ, in hereditate matris, ad deliberãdum quẽ habet filia, tãquã de liberis,& decedat in secundo anno hæreditate matris nõ adita, habebit secũdum annum ad deliberandũ:vt de numero legitimorũ, intra quẽ secũdũ annum transmittet ad quoscunq; hæredes adeũdã per eos intra reliquã partem illius secundi anni,iuxta l. cum antiquorib⁹.j. eo. Et idẽ dicit in emancipato: quia post primũ annũ, quem habet,vt vnus de capite liberorum,si decedat in secundo,transmittet ius deliberandi.quod reputat not.dignissimũ. Ad materiã huius l.vide Bal.consi.xij.& seq.iij.vol.& ad primam partem apostillæ Bart. consi. ccxxviij.incip.quidam habuit vxorem.& Pau.de Cast.consi.ccclxxx.

e ✠ POMATES. ¶ Longo tempore.Adde quod hic cõmuniter tenetur,ꝙ ius adeundi hæreditatem,præscribitur triginta annis.& late per Feli.in c. de quarta. col.vj.in fi.de præscrip.Bar.consi.cxxv.Roma.consi.cxlix.Sed quid iuri immiscendi.Iaso.in l.si filius qui patri.in iij.notabili.ff.de vulgar.tenet contra communem. & Areti.cl.col.fi.& Alex.iij.col.iij.volu.ij.& clxiij.colum.ij.volumi.j. & lxxxvj. volu.ij.vbi dicit quod ius accrescendi præscribitur triginta annis. Vide etiam Capra.consil.xl. col.iij.vbi loquitur quando hæreditas spectabat alicui monasterio, & vide Soci.consi.lxxxj.in fi.& Bal.consi.,clxvij.in v. parte vbi loquitur, an habeat locum in legato hæc lex.

1 nouas.Oppo.de l.pupillus.ff.eo.Sol. †Fateor ꝙ volũtas pupilli est necessaria, vt hic dicit licet nõ rectè intelligat quo iure deferatur sibi ex testamẽto,vel ab intestato,vel quo alio iure. Nã defectus intellectus ipsi⁹ suppleť per authoritatẽ tutoris.Itẽ opp.hic dicitur, actus & voluntas sufficit. Contra: imò sola voluntas sufficit:vt l.pro hærede. in prin.ff.eo.Gl.dicit,& bene,ꝙ si quidem incipias à primo, scilicet ab actu, est necessaria volũtas,& act⁹.Si incipias à voluntate,actus nõ requiriť. Ita videtur tenere gl. in l.contraria.& istud tenent doct.Moder. & est veritas.Alij dicebãt vtrunq; requiri, quod huic gl.nõ placet: licet hoc videatur innuere;vt l.mutum.ff.eo. Oppo.† & videtur, ꝙ tutor solus possit adire j.e.l. si infanti.§.j.Sol.Ibi loquitur in infante:& hec est veritas. & ideo hoc anno cùm decessisset quædam filia infans,& quærebatur vtrum agnouisset hæreditatem maternam:ego feci videri inuentariũ factum à tutoribus infantis,in quo ipsi asserebant se inuenisse in bonis infantis ius petendi hæreditatẽ maternã. Ego dixi quòd ex hoc inducebatur aditio hæreditatis: quia tutor solus habet hoc posse ꝓ infante: secus si esset pupillus, vt hic vides.Oppo.ff.de bon.possess.l.si pupillo tutor.& l.tutor.Sol. Dicit glo.hic,in vlt.glo.& etiam in j.gl.†noua, aliud in bonorum possessione,quã potest quærere solus tutor:aliud ĩ hæreditate,vt hic.& istud est verum:licet glo.videatur dicere contrarium in l.bonorum.§.qui admit.ad bo. poss. sess.& ibi dixi vobis. Vlterius contra prædicta oppo.ff.ad Treb.l.sed nec ipsi. Solu. Aliud in Trebellianica restitutione,quàm in bono.pos.ita dicit gl.vlti.hic, & etiã gl. noua. Circa†legem nostram quærit gloss. primò quid si pupillus infans adijt tutore authore, vtrum sufficiat. Certè sic. Casus est in l.seruo iuito.§.si pupillo.ff.ad trebellia.sed quidam contra. Quærit gloss.quid †est dictũ gerere pro hærede. Respondeo, idem est quod gerere pro domino.nam hæres idem est dicere quod dominus:vt inst. de hære. quali. & diffe.§.fina. Quæro vtrum †pupillus possit [a] adire solus sine tutore. hæreditatem.Glo.dicit quòd non,& bene:vt instit.de authorita.tuto.§.neque. Quæro vtrum pupillus possit adire cum authoritate curatoris.Glo.dicit quòd non & bene: vt l.cùm in vna.§.tutor.ff.de app. Secus in adulto;vt s.de administra. tuto.l. cùm quidam.

a
6

c ✠ P. P A V. P. ¶ Longo tempore. Anno. xxx. Vide Comen. vltra ea quæ hic dicuntur per doc. consil.xxix.incip.quidam Crotonnus.vbi dicit posito quòd iuri adeundi vel immiscendi non præscriberetur xxx annis præscribitur rebus particularibus possessis longo tempore,puta x.vel xx ann.licet hoc non bene formet. Et dicunt docto.hic in hoc non consentire. Item adde quòd etiam tenendo quòd esset facultas & non ius istus potestas adeundi tamen præscriberetur. Vide Ange.consi.cclxxvij. incipi.dominus Bernardinus. ad finem. colum. Ex cuius verbis habes limitationem ad illam regulam, quòd facultas nõ præscribitur. De quo etiam vide in l. cũ notissimi. ad Bart. C.de præscri.xxx. anno. Item ꝙ præscribatur xxx. anno. iuri adeundi, vide remissiue Feli. in ca.de quarta.in vj.col.ver. sed scias.extra de præscript. Vide latè Aret.in l.j.ff.de acqrẽ. hæred.& ibi etiã an filius exclusus à primo capite per triginta annos, habeat alios triginta annos ad adeũdam tanquã agnatus. de quo per Iaso.hic. & Alexand. consi.lxxxvij. volu. ij.vbi etiam ꝙ exclusus à capite agnatorum per triginta annos,potest venire tãquam agnatus intra alios xxx.annos.

¶ Tempus ad deliberandum. Adde qđ Pau.de cas. hic velle videtur quod si statuitur terminus extraneo, ad instãtiam substituti, quod non debet dari minus cẽtum dierum. Et ita dicit procedere posse dictum Barto. in l. prætor.ff. de iure deliberan. quia sic constituetur in edicto de bonorum possessio. Et si erat de suis hæredibus, debet dari vnus sicut durat bono.pos.vnde libe. Si verò terminus statuitur ad instãtiam creditorum, quod tps semper est arbitrariũ: quia per lapsum eius non perditur ius adeundi:sed prouidetur creditoribus eo modo, quo quando nullus cõtraheret.& hæc fuit opi.Bald.& Ang.quia dicit potere expresse ĩ fine ist⁹ l. in verbo. moderatum. Nam si deberet dare tẽpus legale, nõ cõmitteret iudici ꝙ moderaretur tẽpus. de p̃dictis vide Bal.

b ✠ I auia. [b] Solo animo aditur hæreditas, & sufficit animum ex voluntate ostẽdi. h.d. Nota ꝙ hæreditas potest adiri solo animo.Nota quod sufficit animum declaratum esse in vltima volũtate.Et nota bene quia milies feci hoc fieri tempore mortalitatis.

c ✠ Q Voniam. [c] Hæreditas extranorum nõ adita non transmittitur.h.d.Nota quòd dixi in summario. Nota quòd hic dicit, aliquid hæreditatis. ex quo potes colligere, quod hæres institutus ex re certa,illud ius hæreditatis, quod est illa institutione non transmittit,nisi agnouerit. ꝙ dic vt dixi in l.quoties.§.de hære.insti.

d ✠ Licet. [d] Iuri adeundi hæreditatem,non præscribitur longo tempore [e].h.d. In eo quod dicit ignorãtes.sub. maximè. nam idem si scientes.vt l.fi.j.de præscri.long.tempo.

f ✠ I curatoris. Is cui defert hæreditas, eã põt adire:& si de aditione nõ cõstat, interrogabiť, & ad petẽdum tempus ad deliberandum [f] dabitur.h.d.

1 ☞ *Hæres ultra uires hæreditarias nõ tenetur legatarijs. Creditoribus tenetur insolidum.*

2 *Spoliatus omnibus bonis suis, uel maiori parte, quod possit conueniri de iure ciuili,antequam restituatur:secus de iure canonico.*

g ✠ I te bonis. [g] Inopia defuncti vel iniuria tertij non excusat hæredem, quin creditoribus teneať.h.d. Et sic opponebat duas exceptiones, scilicet quod pater non erat soluẽdo nec ipse hæreditatem possidebat. Ad primum opponi.& videtur, ꝙ quis nõ teneatur vltra vires hæreditarias, vt l.j.§.si is qui quadringenta. ff. ad Trebellia. & j. de lega.l.si vniuersæ.Sol.Fateor†quòd nõ tenetur legatarijs, sed creditorib⁹ tenetur insolidum: secundum ista tempora. quod intelligitur hodie verũ, nisi inuentarium

h fecerit, vt l.fi.j.eod. Ad secundam oppo [h].

2 ad id quod hic dicitur, de secunda † exceptione,de resti.spol.c.j.lib.vj.vbi spoliatus omnibus bonis suis, vel maiori parte à nemine potest conueniri, donec restituatur.

i Sol. Aliud de iure Canonico [i] vt ibi;aliud de iure ciuili,vt hic. Nescio tibi dicere pl⁹. tene menti;quia nescio alibi quàm hic.

✠ R Oenitente. Contradicente filio, pater non potest hæreditatem repudia-

1 ☞ *Hæres ultra uires hæreditarias nõ tenetur legatarijs. Creditoribus tenetur insolidum.*

2 *Spoliatus omnibus bonis suis, uel maiori parte, quod possit conueniri de iure ciuili,antequam restituatur:secus de iure canonico.*

g ¶ Si te bonis. Adde quod inducitur per Bal.ad q.debitoribus bannitorum expulsorum,soluentibus cõmunitati id,quod debeat ipsis,sint liberati à bãnitis expulsis remissis,vide hic per Alex.cui adde Bal.consi.ccxciij.ij.volu.

h ¶ Ad secundam oppo. Tu pondera quomodo Bar.intelligit c.j.de rest.spol. lib.vj. quia ibi loquitur in causa criminali,vt spoliatus omnibus bonis à tertio. possit excludere accusatorem.Sed à contrario sensu probatur,quod in causa ciuili non possit excludere : sed hic est causa ciuilis , & non excludit. Iste text. concord.cum illo à contrario sensu.& hic Bartol. malè intellexit illum text. & minor quòd nullus ponderet.Sed pondera : quia fortè hic habebat alia bona, ibi non vide c.olim.ij.§. de resti.spolia.& ibi domi.Abb.& alios,qui non allegant istum tex.vide quæ ibi remisi.Andre.Barb.

i ✠ POMATES. ¶ Aliud de iure canonico. Hoc reprehendit Mathæsil.

pot.excl̃. vide in hoc ten.in repe.c.primi.de accu. in xiij, diffe. inter ius ciuile & canonicum.

a ❧ POMATES. ¶ Puberem. Vide Oldra.consi.cccccxliij.ad finem.

b ❧ POMATES. ¶ Sed si alio modo, Bart.hic reprehendit. Vide Cepol.caute, xxvj.col.ij.& tenet opi.Bal.hic.

c ¶ Possideantur. Adde an stante statuto, quod possessio defuncti contineatur in hæreditate, & bona hæreditaria detineantur per tertium: possessio vero quæ est ius est penes hæredem ex forma statuti: vtrum talis hæres interdictum adipiscendæ possess. contra detentores habeat ex edicto.j. de edict. diui Adria. vel interdicto quorum bonorũ. Dicit Pau. de cas. q̃ nõ: quia non dicit habere perfecte, quousq; etiã habeat detentionẽ corporalem, Et ita dicit determinare Cyn. secundùm Petr. in l.ea lege. ĩ.de condict. ob causam. Bene facit, q̃ habet in simili in l.in bello. §. si quis seruũ. ff. de captiuis. & Institutio. de legatis. §. sed nostra.

❧ POMATES.

d ¶ Nec emere. Nemo cogit emere, sic nec locare.l. inuitos. ĩ.locati.l. neq; ab initio. ĩ. de nup. quib⁹ probatur ista regula f.l. sit in casu l. Iulianus. §.idem Celsus. ff. de actio. empt. & in l. penul. §. ff. ĩ.eo.i. titu. & §.no solum.instit. de lega not.per gl.in l.fi.ĩ.de fideicommiss. liber. Itẽ nemo cogitur vendere.l. inuitũ. ff.de cõtrahen.empt. Ista regula fallit vt i casib⁹ ĩ allegg.i.in l.j. ĩ. de patribus qui filios dis. & in l. vnica de cõmuni ser. ma.in l.si quis sepulchrũ. ff. de religio. & in l. & si e quo.de lega.j. §.fi. Instru. de his q̃ sunt sui vel alie.l.j.§. cura carnis. vbi Barto. ff. de offi. præfe. vrb. & p. Bal.in l.j.ĩ. de epis. aud. & in l.venditor. § si constat.ff. cõmu. præd. & ibi Bart. & idẽ alibi p ipsũ tex in d l.j.ĩ.de nũdi p Imol. & Ang.in l. Pomponius. alias incipit, si vim.in fi. de re iu. & in l.si locus.§.fi. quẽ admer.amit. & in l.nj. ĩ.de cõmu.re.ali. & i l.si fundũ. cũ sequen. mãd.ff. vt per gl. in l. non enim.ff. rerum amotarũ. vbi Dy. & Bart. Iicet Albericus ibi teneat contrariũ. 1 Sed melior est opinio Bart. itẽ in casu l. in bello. §. si qs seruũ. 3 ff. de cap. & in l.nj. de nũdi. Itẽ fallit in casu per Dy. in l. certi condictio. §. fi. cũ l. seq; ff. si cer. pet. in re æstimata data ad vendendũ. Adde Lud. Rom. in l.nj. in princ. ff. sol. mat. vbi enumerat quãplures casus in quibus quis cogatur vendere: & sic contrahere de suo. Alius est casus in re cõmuni cum Principe: quia Princeps poterit vendere, & sic contrahere de suo. Alius est casus in principe q̃ poterit vendere dando tñ partẽ p̃ retij. Feli.i.c. quę in ecclesiarũ, x.col. de cõsti. Itẽ fallit in casu l.nj. in princ. ff. sol. matr. & ibi Iaco. in v. notabili. Fallit etiam in casu l. si quis sepulchrum. ff. de religio. & sumpti. fune. Vide Felinum in c.j. de re iudi.

e ¶ Si infanti. Adde Bart. in consilio cccxxxv. incipien. Vanuttius. And. Bar.

❧ P. PAV. P.

5 *Pater decedẽs ante agnitam hæreditatem infantis illam e non transmittit, quia capit ut hæres filij.*

6 *Ratio differẽtiæ, quare infanti per tutorẽ acquiritur hæreditas, non tamen furioso per curatorem.*

7 *Qui potest adire, potest repudiare, scilicet qui adijt nomine proprio, non nomine alieno.*

8 *Authoritas patris quãdo sit sufficiẽs ad obligãdũ filium.*

9 *Pater uel auus infantis emancipati, licet non sit eius legitimus administrator, potest tamen pro infante adire.*

10 *Hæreditas patris non adita transmittitur per filium in potestate ad quoscunque.*

11 *Si minor decedit hæreditate non adita, hæres eius põt petere restitutionem in integrum, ex eius persona.*

12 *Sciẽtia tutoris, quòd non inducat transmissionem iuris deliberandi, & adeundi hæreditatem minori delatam.*

13 *Iudex an suppleat defectum tutoris in aditione, remissiuè.*

e INfanti. [c] Ista est vna notabilis lex, & est constitutio noua. Hæreditatem delatam infanti ascendens per lineã masculinam potest adire, & ante aditam infante defuncto, ex proprio priuilegio sibi quærere, ascendente non existente tutor potest pro infante adire, sed ea nõ adita non transmittitur in maiore infante, ascẽdens dictum priuilegiũ non consequitur, & tutoris defectum iudex supplet. h.d. ista no. & singularis lex. Diuide, primò loquit̃ in infante cõstituto in potestate. Secundò in infante sui iuris habente tutorem non ascendentem. Tertiò loquitur in habente ascendẽtem. Quartò in pupillo maiore infante. Secunda ibi, parẽte verò. Tertia ibi, ea verò. Quarta ibi, inaũt septem. Ex prima parte not. q̃ † infans dicit̃ quis minor
1 septẽ annis. Secundo no. † q̃ pater potest nomine infantis hæreditatem adire, & sic sis cautus quando pater infante viuente hæreditatem adit q̃ dicat, q̃ hoc facit nomine infantis tanquã eius legitimus admi
2 nistrator. Tertiò nota † quando hæreditas non adita, per infantem transmittitur ad patrem: & isto casu qñ infante mortuo, pater adit, nõ debet dicere nomine infantis, sed debet dicere q̃ proprio nomine adit, & iure sibi competenti per mediam personam infantis. Or expediamus primò
f istã particulã opponendo [f], & videtur q̃ in pupillo maiore infante est idem, qa pater adit pro eo, vt nota, infra eadem l.§. fi. Sol. in hoc differt pupillus ab infante, qa in infante non est necessarius ipsius infantis cõsensus: in pupillo verò non põt adire
g pater solus, niti pupillus consentiat [g], arg. §. e.l. potuit. & infra eadem l.§. fi. Contra f hoc oppo. infra de bonis quæ libe. l. fina. §. vbi autem puerilis. vbi indistinctè permittitur patri pro puero adire hæreditatem. Solut. expone ibi puerum, id est infantem, secundũ gl. & bene. Contra hoc opponitur infra de bon. quæ libe. l. fin. vbi apparet q̃ nullus consensus pupilli requiratur; quia si esset maior eo viuente pater põt adire, vt l.cũ non solùm. §. primo infra
4 de bonis quæ liber. Solutio. & hic † aduerte, Quãdoq; pater vult adire pro filio,

Sol. in hoc differt pupillus ab infante, qa in infante non est necessarius ipsius infantis cõsensus: in pupillo verò non põt adire pater solus, niti pupillus consentiat [g], arg. §. e.l. potuit. & infra eadem l.§. fi. Contra hoc oppo. infra de bonis quæ libe. l. fina. §. vbi autem puerilis. vbi indistinctè permittitur patri pro puero adire hæreditatem. Solut. expone ibi puerum, id est infantem, secundũ gl. & bene. Contra hoc opponitur infra de bon. quæ libe. l. fin. vbi apparet q̃ nullus consensus pupilli requiratur; quia si esset maior eo viuente pater põt adire, vt l.cũ non solùm. §. primo infra
4 de bonis quæ liber. Solutio. & hic † aduerte, Quãdoq; pater vult adire pro filio, quod sic, secundum omnes excepto Bald. allegauit dicta in hac l. vide ibi, & vide Lud. Ro. in consi. lxij in transmissione, respectu suitatis. Andr. Bar.

g ❧ P. PAV. P. ¶ Pupillus consentiat. Requiritur tamen eius consensus

Et isto

re, vel seruos hæreditarios manumittere, hoc dicit.

a VBerem. [a] Hic est notabilis casus. Qui agnoscit bonorũ possessionem, videtur de iure ciuili adire, si põt. Opp. & videt̃, q̃ liceat vno iure agnoscere, altero repudiare: vt j.l. proxi. & l. is qui in potestate. ff. de lega. præstan. & l. filio præterito. de iniusto rupto irrito q̃ testa. Solu. Concedo contrariũm, q̃ si aliquis primò repudiauit de iure ciuili, & postea agnoscit de iure prætorio, non est hæres de iure
b ciuili. Idem si alio modo [b] de iure ciuili, nõ defertur hæreditas: sed si sibi defertur de iure ciuili, & de iure prætorio; agnoscendo de iure prætorio, videtur adire de iure ciuili, vt hic. & tene menti.

VBerem hæredem. Qui repudiauit de iure prętorio, potest adire de iure ciuili. h.d. Oppo. de l.iij. ĩ. de impube. & alijs substitu. Glos. intelligit hanc legem, quando substitutum non habebat. Docto. nostri communiter reprehendunt istam glo. Vltramonta. dominus Iaco. Bal duin. & dominus Iac. de But. dicunt q̃ lex contraria loquitur quando repudiauit ex testamento, & vult venire ab intestato, q̃ non potest, donec est locus substituto, hic verò repudiauit vno iure ex testamẽto, & vult venire alio iure, etiam ex testamento; vnde cùm sit institutus, præcedit substitutum: vt l. quandiu. de acquir. hære.

c SI sorori. Hæreditas potest quæri, licet bona non possideantur [c], & postea poterunt à possessoribus vẽdicari. h.d. in summa hæc lex.

ON est dubium. In acquirenda hæreditate, tempus additionis inspicitur. h.d. Oppon. de l.si filius. ff. de verbo. oblig. Solu. Aliud in stipulatione, aliud in legato, vel hæreditate. Probatur in l. quæ legata. de reg. iur. Rationẽ videbitis in l. si vxor. j. de condi. insert. Quærit glo. quid in seruo. Certè idem vt insti. de hæred. instit. §. seruus autem. facit ff. de stipu. seruo. l. fi.

d NEc emere. [d] Nõ cogitur quis inuit⁹ cõtrahere adeũdo. h.d. Nota ex hac lege tres regulas, vt in ea habes per ordinem. quæ regulæ fallũt, in casibus qui hic notantur in gloss.

RETionum. Hæreditas potest adiri quolibet tempore. hoc dicit.

☞ *Infans dicitur minor septennio.*

1 *Pater potest nomine infantis hæreditatem adire, debet dicere quod hoc facit tanquam legitimus administrator.*

2 *Hæreditas nõ adita per infantẽ q̃ transmittatur ad patrẽ.*

3 *Pater quando possit hæreditatem adire sine filio, uel filius sine patre.*

Vanuttius. And. Bar.

❧ P. PAV. P.

¶ Si infanti. Vide Cõ. cõ. lxxx. vbi vult q̃ si fuit delata hẽditas maierna filio infanti & pater possederit, p̃sumat̃ adiuisse pro filio. licet nõ expresserit. Itẽ q̃ ista delatio quæ fit p̃i, excludat substitutum vulgarẽ datũ filio, vide Cõ. cõ. cxix.i p̃i.ici. Ioãnes instituit Ioãnem. Qd̃ aũt bñficiũ huius l. non habeat locũ in matre, vide Com. cõ. cxix.i p̃i.inci.nobilis dñæ. circa med. & fi. Item si p̃uxorẽ matrẽ filij, eo relicto retineat dotẽ videat hereditatẽ filij agnoscere iuxta tenorẽ huius l. Et nunqd pater post mortẽ filij retinendo dotẽ prædictã videat agnoscere hereditatẽ ipsius filij, vide Ang. cõs. cccxiij. inci. an p̃. Vide Are. cõs. clxj.& seq.& ibi ẽt ponit late de materia huius l. Et an vxor trãsmittat bñficiũ restõnis in integrũ circa aditionem hẽditatis. Itẽ qd si infans reliquit patrẽ, matrẽ, & fratres, an solus p̃ admitteretur, an oẽs, tãgit hic Ale, vide Ang. con. lxxx, ĩci. hẽditas materna. Itẽ an solus p̃ possit adire hereditatem de linea ifantis, & ita solus possit eam repudiare, vide Ias. q̃ non in l pœnitẽte. ĩ.eo. Itẽ qd si p̃ adeat hẽdita tẽ infantis tãquã eius tutor cũ nõ esset cui⁹ qdẽ vigore tanquam frater adire poterat. vide Soc. in l. multũ. iij.col. in prin. de gõd, & demon. Itẽ qñ tutor nõ adiuit hẽditatẽ delatã infanti, quo postea possit adire hereditatẽ, vide Soci. in l. qui duos. in ij. & tij. char. de re. dub. Item circa istam l. an talí hereditate succedent materet fratres simul cũ patre, vide Dec. cons. lxxxvij. col. ij.

¶ Opponẽdo, & vñ. Vide Ioan. de imo. in cõsi. xcix. vbi confuluit tutorẽ posse adire, ad cõfectionẽ inuentarij. Vide Bar. in. q. inci. ppolita. bar. i cõ si. hõ Accursius. q̃ est i ordine xcij. vid. bar. in cõ. cxxvj. ici. i gõ ne vertẽte inter Sriã. de ciuitate Aretij. & vide Lud. Ro. in cõs. lvj. inci. vifienarratis. vtrũ hæreditas non adita transmittat̃ ratione suitatis, dicit

Et iſto caſu non poteſt adire ſine conſenſu filij, ſi eſt maior infante, vt ſuprà proximè dixi. Quandoque vult adire pro ſe: & tunc ſi quidem filius adijt, & adhuc non eſt excluſus: non eſt dubium quòd pater non poteſt: quia ipſi filio pater præiudicare non poteſt, vt j. eod. l. renitente. & ſ. de repud. bono. poſſeſ. l. filio. & l. is qui hęres. §. fina. ff. eod. Si autem filius eſſet excluſus, ſi quidem repudiat, ſine dubio pater poteſt adire ſuo nomine, & per ſe pro iure ſibi quęſito, propter perſonam filij quantuncunq; repudiauerit ex diſpoſitione illius legis, cùm non ſolum. §. j. j. de bon. quæ liber. Sed ſi filius eſſet excluſus, mortuo filio infante poteſt pater adire, vt hic. In maiore infante quid iuris ſit, dicemus in d. l. cùm non ſolum. §. j. j. de bon. quę liber. Vidiſtis ergo modò, an pater poſsit adire ſine filio, an verò filius ſine patre. Vidiſtis in l. j. C. qui admi. ad bon. poſ. Secundò dicitur hic, q̃ filio infante defuncto pater capit iure patrio tanquam infanti quæſita. Ex hoc innuit q̃ non ſit opus noua adi-
5 tione, ſed pater occupet iure peculij. Sed contra; †quia infans habet hæredem. & omnis filiusfami. hodie per aut̃. de hæredi. ab inteſt. poſitam j. ad Tertullia. aut̃. defuncto. Gl. dicit, fateor q̃ hodie pater capit, vt hęres filij, & ſic in hoc corrigit̃ iſta lex. & vide gloſſ. ſuper verbo, infanti quæſita. Iſtud eſt vtile ſcire: quia ſi pater caperet hic non vt hęres, non eſſet opus aditione: & tunc etiam ipſe decedens antequam agnoſceret, tranſmitteret. ſed ſi pater debet capere vt hęres infantis, opus eſt aditione: & ideo ipſe pater decedens antequam agnoſcat non tranſmittit. & caſus occurrit hoc anno de facto; & ſic tenuimus, &
a iudicauimus [a]. Sed contra hoc facit tex. huius l. j. eo. §. ea verò. vbi dicitur, q̃ illud, q̃ dictum eſt hic in filio in poteſtate, habet locum in emancipato: quandoquidem emancipatum conſtat de iure antiquo habere hęredem, & tamen capit iure patris, ſicut quando eſt in poteſtate. Suſtinendo glo. reſpondet tex. hic ſi bene inſpiciatur: quia dicit iure patrio. quaſi iã infanti quæſita capere ius patrium ſecundum iſta tempora in filio, qui in poteſtate erat, quòd occuparet iure peculij: vt l. ij. ff. de caſtren. pec. in filio emancipato erat, vt caperet tãquam hæres, & ideo puto quòd in emancipato de iure antiquo erat neceſſaria aditio: hoc enim erat ius patrium, vt tanquam hæres caperet. Et idem dico hodie, de eo, qui eſt in poteſtate, vt tanquam hæres eius hæreditatem capiat pater: vt ſ. dixi. Oppo. q̃ dies hæreditatis relictæ infanti, non cedit in infantili ætate: vt ff. de bono. poſſeſ. infanti dela. l. j. Solu. Dico quòd non dicitur quòd ceſſerit dies in præiudicium infantis, vt ibi: ſed in præiudicium ipſius patris ſic vt ipſe poſsit agnoſcere. & ſi non agnoſcit, ipſe excludatur, non infans. Item opponi. quando hæreditas defertur ei, qui non habet intellectum, non poteſt ei quæri: vt l. fin. §. tali itaque. in fine. ſ. de curato. furio. Solutio. Aliud eſt in furioſo; aliud in infante. dicit gloſſ. quam vide ibi: ſed qualiter,
6 vt ſibi, &c. †Quæ eſt ratio differentiæ inter infantem & furioſum. Nam per tutorem quæritur infanti; ſed per curatorem non quæritur furioſo. Docto. dicunt hic, quòd ratio eſt: quia magis fauetur infanti, quàm furioſo. nam infans reſtituitur; furioſus non. Iſtud eſt falſum: quia vterque reſtituitur quando lædit̃: vt l. Marcellus. ff. de fideiuſſo. licet enim furioſus non reſtituatur vt minor: tamen reſtituetur ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur. Ita enim propter imbecillitatem conſilij, ipſe regitur per alium, ſicut infans. Quæ eſt ratio? Dico quòd tutor habet plus iuris in pupillum, quàm curator in furioſum. Nam tutela eſt ius ac poteſtas in capite libero &c. vt ff. de tute. l. j. & ideo dicitur q̃ tutor datur perſonę principaliter, curator principaliter bonis: vt ſ. de nupt. l. in copulandis. Sed in hoc remanet dubium mihi. Nam ſecundum hanc rationem pater poſſet adire pro filio furioſo: quia habet ius poteſtatis in perſona filij, & eſt eius legitimus adminiſtrator: quod fortè eſſet verum, quantum ad aditionem quæ fit quantum ad quærendum ipſi patri: ſed hoc non dicerem: quia hoc ſolùm reperitur in infante, contra regulas iuris communis: ergo non eſt extendendum: vt l. quòd verò. ff. de legib. & l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. matrimo. Vlterius oppo. hic dicitur quòd pater poteſt adire infante ignorante. Contra pater non poteſt repudiare infante ignorante: vt ſ. eod. l. renitente. ergo non poteſt adire eo ignorante: vt l. is poteſt. ff. eo. Solu. hic di-
7 cit glo. †hic fallit illa regula, quæ dicit, is poteſt adire, qui poteſt repudiare. Tu dicas clarius q̃ illa regula habet locũ in his qui ſuo iure adeunt: & tunc procedit regula, is poteſt adire qui poteſt repudiare: ſed in eo, qui adiuit nomine a alieno vt in caſu noſtro, regula non procedit: vt l. ait prætor. §. j. ff. de iure deliberan. Item opponi. patria poteſtas non eſt ſufficiens ad obligandum, vel liberandum filium: vt l. ſi. §. j. ff. de verb. obligatio. & inſtit. de inuti. ſtipulatio. §. furioſus. Sed per aditionem filius obligatur creditoribus, quamuis hæreditas non ſit ſoluendo: vt l. ſi te. ſ. eodem. ergo non poteſt filius adire patris authoritate. Sol. Dicit glo. hoc eſt magis commodum, quàm damnum. Vide gl. quaſi circa finem. Si iſta ſolutio eſſet vera, poſſet pupillus ſolus ſine tutore, & ſine patre acquirere: vt inſtitu. de authori. tut. circa princip. & l. obligari. circa principium. ff. de autho. tuto. hoc autem eſt falſum: vt inſtitu. de autho. tuto. §. neq̃. ſ. eo. l. potuit. & j. eo. l. fin. ergo iſta non eſt bona ſolutio.
8 Solue †ergo q̃ quædam ſunt per quæ filius merè obligatur: & tunc patris authoritas non eſt ſufficiens vt in contrario. & ideo aduerte in cauſis criminalibus, in quibus cõſtat quòd nihil poteſt quæri patri, pater non poteſt legitimè præſtare authoritatem filio minori: quia eius authoritas non eſt ſufficiens ad obligandum, vt ſ. Idem conſtat in cauſis ſpiritualibus, in quibus patri nil poteſt quæri. de iudi. c. fina. lib. vj. circa finem. ſed erit neceſſe, quòd detur curator ad illam litem. ſ. de authori. præſtan. l. clarum. Dicam in l. cùm non ſolum. §. neceſsitate. de bonis quæ liberis. Quædam ſunt, in quibus patri poteſt quæri, vel eſt dubiũ: quia poteſt eſſe commodum, & incommodum, vt in hæreditate: & tũc poteſt eſſe legitimus adminiſtrator filij in poteſtate, & eius authoritate filius obligatur, vt hic. Et ita loquitur iſta gl. facit j. de bonis mater. l. j. de bonis quæ liber. l. cùm oportet, & l.
9 cùm non ſolum. & per †omnes illas leges. Vnum tamen ſpeciale & ſingulare eſt hic, q̃ pro infante emãcipato, quanquam pater vel auus non ſit legitimus adminiſtrator, niſi detur tutor: tamen authoritate huius leg. j. verſicu. ea verò. conſequitur cauſam legitimam adminiſtrationis, vt poſsit pro eo adire hęreditatem. quod eſt notandum. Opponi. j. ad Orſi. l. ij. Solutio, dicit gloſſ. ibi, iam exceſſerat infantiam, quæ deceſsit. Sumus expediti de iſta prima parte: circa hãc partem formo tibi vnam quæſtionem de facto, quam habeo pro difficili. Hæreditas infantis ſecũdũ iura hodierna defertur b patri, & matri, & fratrib⁹ infantis: vt in authen. defuncto. j. ad Tertullianum. Modò pone, deceſsit infans hæreditate non adita, ſuperſtite patre, & matre, & fratribus: pater iure patris authoritate huius legis vult capere totam hæreditatem illa non adita, & vult excludere matrẽ & filios: quia hæc lex ſolũ patri & auo, & aſcendentibus per lineam maſculinam dat iſtud priuilegium. In contrariũ dicũt mater & filij. Tu pater potes capere tanquã quæſita iã infanti, ſed ſi hæreditas eſſet infanti quæſita per te: nos admitteremur vna tecũ: ergo nos debem⁹ habere partẽ, ſicut ſi iam eſſet infanti quæſita. Quid dicemus? Cogi
b tabitis [b]. Venio ad ſecundã partẽ: dicitur hic q̃ tutor põt adire pro infante. Contra. ff. de appel. l, cùm in vna. §. tutor. Solu. ibi loquitur in curatore pupilli: hic loquitur in tutore pupilli, licet ſecus eſſet in curatore adulti, vt l. cũ quædam. ſ. de admi-

per modũ authoritatis, ſecundũ aliquos. Vide Aret. conſi. clx. colum. v.

a ¶ Iudicauimus. Adde quod Bal. ita voluit conſil. lxiij. lib. ij. incip. factũ tale. vbi etiam quid ſi hæreditas matris ſit delata infanti, qui habet patrem qui non adiuit, habetque auum paternum, & maternũ iſque infans mortuus ſit, ſimiliter & pater nulla facta aditione, an hæreditas huius infantis pertinebit in totũ ad auum paternũ, vel maternũ an verò debeat diuidi inter ipſos. Bal. conſuluit diuidenda: quia cũ iure hæreditario deferr̃, pares in gradu debent æqualiter ſuccedere. & ita dicit tenuiſſe. hoc dicit eius conſi. lxij. libr. ij. Quid autem ſi hereditas materna infanti delata ſit. q̃ habet patrem & auum paternum, qui auus ſuperueniens repudiet hæreditatẽ maternã, an ad illum admittẽtur ſequentes in gradu aui, an proximiores matris, vide Ange. conſi. lxxxvj.

P. P A V. P.

a ¶ Et iudicauimus. Vide Comen. ad iſtã quæſtionem. & an requiratur aditio per patrẽ. & quid ſi non adiuit ſpecialiter iſtã & filius habeat aliqua alia bona, quæ pater tenuit & poſſedit, an ſufficiat vt dicatur adiuiſſe, & ſic etiam iſtã quæſtiuiſſe, vide eundẽ cõſi. cx. inci. domina Lucretia. p̃ totũ. & ibi etiam nõ ponit, poſito q̃ pater non adiuerit & mortatur, an trãſmittatur ad proximiores ipſi⁹ infantis, quaſi eſſet ſibi acquiſita vt dicit text. hic. Et concludit qđ non, licet habebit locũ ius accreſcẽdi. & ſi alius tract. inſti. ad ipſum infantẽ vel ad proximiorẽ ipſius q̃ inſtituit infantẽ. vide ibi per eum.

b ¶ Cogitabitis. adde vt hic p̃ Pau. de Ca. & late p̃ Alex. quib⁹ adde quæ poſui i prę cedenti apoſtilla.

a ¶ Alij dicunt q̃ hic.vide Bar.in l.ventre.ff.de acqui.hære.& ibi Io.de Imo.& Lus do.& Ang.Sali.in l.apud hoſtes.Bal.in l.ij.C.ad orfi.& in l.j.C. de his qui ante a pert.tabu.ſed dubium eſt,quid ſi ſuperextat alter filius & mater, an præteriti ve niant.vide Bald.in d.l.ij.& in d.l.j.& doct.in d.l.ventre.And.Barb.

b ¶ Cõſului.Adde de infante in quo eſt maius dubiũ,Bart.cõſi.cccl.xxxij.ij. vol.& ibi an trãſmittat bñ fi.reſt.in inte. & cõſi. cclxxvij.e.vo.inci.in Chriſti nomine,pun ctus cauſæ talis eſt & ibi etiã tranſmit tat beneficiũ reſti. in inte.& cõſi. ccxcvij. eo.vo.& cõſ.xxj. vo. j.& cõſi.xcv. & ccx. e.j.vo.&cõ.cccl.xxx vij. & ccccxiij. eodẽ volu.& ibi an furio- a ſus & mentecaptus trãſmittat benefic.re ſti.p Ro.q tñ ſe intel ligere nõ ſinit conſi. ccccxcv.ſed cõ.lviij. clare tenet cõmunẽ opi.vide p eũdẽ pul chrum dictũ,ad hoc conſi.ccccxlij. & per Ang.cõſ.cclxj.& cc lxxxvj.Paul.de caſt. cõſ.lxviij.Pe.de anc. conſi.cclxxxix.

☞ P. P A V. P.

c ¶ Indiſtinctè trãſmit c titur. Sequitur Cõ. cõſi.cxv.in prĩ. Ant. de Butr. conſil.lxvij. circa medium.

☞ P. P A V. P.

d ¶ Minor decedit.De iſta dicit Com.cõſil. cxix. poſt princip. q̃ adhuc eſt dubiũ vi de q̃ ſcripſi in l.Pan toni'.ff.de acq. hære. vbi etiã Bar. & alij. Sed idẽ Cõ.cõſi. cix. incip.nobilis dña. in vlt.colũ. expreſsè te net contrarium eius quod tenuit Bar.hic, & alibi.Et poſito q̃ trãſierat hæres ex di ctis ſuis. & ibi circa finẽ ponit duas limi tationes,vide ibi per eũ & ponderat:vide etiã late de hoc Aret. cõſ.clxj.an & qñ mi nor trãſmittat bñfi ciũ reſtitutiõis i inte grũ circa reſtitutio nẽ hereditatis.Iaſ.hic in vlt.col.Soci.in l.q duos. ff. de reb. dub. in prĩ. ĩ ij. & iij.char. Areti.in l. Pãtonius. in v.col.& ſeq.de ac quir.hæred.

☞ P O M A T E S.

e ¶ Illius qõnis. Iſtud tenuit Ancha.conſil. cccl.xiij. de viribus aditionis.

☞ P. P A V. P.

f ¶ Aliud remedium. Et ideo ſi ad eũ trãſ mitteret ius delibe rãdi ex bñficio l.fi.in eo nõ haberent. vide Comen.conſi. cxxix. circa fi.Et ſi hæres pe teret aliud tps labi, nõ poſſet ad iſtud re dire. vide ibi per eũ. Soci.ĩ l.q duos.ĩ prĩ. in iiij.co.de reb.dub. verſi.quinta difficul tas.& omnino cõſil. clxxvij.col.j.& ſeq.

g ¶ Cũ antiqoribus. Vide Bar.in cõſ.lxij. incip.dña Cadea de ceſsit,& vide Bar.in cõſi.lxxxj.inci.factũ niſtra.tut.Opp.ſecundò,dicitur hic.q̃ ſi in fans decedit hæreditate nõ adita,nõ tranſ mittit eam:& hoc habet locum in omni hę reditate. Contra ſ.de cura.furio.l.fi.§. tali. & in §.ſinautẽ perpetuus. & ſ.eo.l.iij. Hu ius timore dicunt quidam q̃ iſta generali tas quæ dicit omnes,reſtringitur vt nõ cõ prehendat hæreditatẽ paternã. Alij dicunt q̃ hic a intelligitur de omni hæreditate:& in hoc videtur hic reſidere gl.ſuper verbo, omnes hæreditates.Contrariũ huius videt determinare glo.j.eo.l.penulti.vbi videtur tenere q̃ hæreditas patris non adita tranſ mittitur.quid dicemus? De hoc ſunt opin. magnæ cõtentionis.Do.Iac.de Bel.diſpu tauit q.de hoc quã ponit in aut.de trien.& 10 ſemiſ.circa prin.† Omiſsis truffis:ego con ſului b infinitis vicib9,& in ciuitate iſta ſic b iudicatur per oẽs, & ſic fuit collegialiter in collegio iſto determinatũ:quod hæredi tas patris nõ adita, indiſtinctè trãſmittit c per filiũ in poteſtate.Hoc probatur in infi nitis legibus,non violando tex.in d.l. fi.§. ſinautẽ perpetuus.de cur.fur.& ſ.eod.l.iij. & j.de ſuis & leg.l.apud hoſtes.& ff.de te ſta.mi.l.ex militari.§.fi.cũ l.ſeq.de ſtip. ſer. l.liber homo.§.j.de iure fiſ.l. Lucius.de ca. pec.l.hæreditate.§. filius.de reb.dub.l. qui duos.§.cum in bello.ad Tertul.l.j.§.ſi quis adita.ſecũdũ verã lect. Ego hoc probo per rationẽ,cui iudicio meo impoſsibile eſt re ſponderi: de iure ciuili non eſt dubiũ q̃ fi lius in poteſtate eſt hæres,velit nolit,ſed p prętorẽ cõceſſum eſt ſibi beneficiũ abſtinẽ di in ſui fauorẽ, ne oneribus hæreditarijs teneatur inuitus,vt inſti.de hære. quali.& diff.§.ſui.vbicũq; verò eſt fauor filij,ne exi ſtentia ſui hæredis operetur aliquid:& tũc habet locum edictũ prætoris de beneficio abſtinendi,ſed vbicunq; eſſet incõmodum filij beneficiũ abſtinẽdi nihil operatur, ſed remanet ius ciuile & antiquũ in terminis ſuis. Ita dicit text. ad literã in l.ſi filius qui patri.ff.de vulg.& pup. Sed nullum eſt du bium q̃ hæreditatẽ non aditam,hoc eſt ius adeundi hæreditatem nõ aditã tranſmitte re eſt priuilegium & commodum. Nã qui buſcunq; perſonis cõceditur priuilegiũ & c.nullum poteſt habere incõmodum: quia hæres habet in poteſtate adire, vel non adi re,vt l.ſi quis filiũ.§.j.ff.de acqui.hære. Cõ cluditur ergo q̃ beneficiũ abſtinendi induc tum à prætore, nõ impedit tranſmiſsionẽ hæreditatis, ſcilicet propter exiſtentiã ſui hæredis. Ad iſtud reſpondeo q̃ contra hoc facit l.ij.§.ſi quis ex liberis.ff.ad Tertullia. Sed tene ſecũdã lectu. ibi poſitã.& facit p. & dic vt ibi.Nõ obſt.iſta lex.quæ dicit oẽs hæreditates:qa intelligit de hęreditatibus extraneorũ, in quib9 eſt neceſſaria aditio. Et hoc dicit text. hic primò, ex eo q̃ dicit deuolutas. Nã hæreditas patris nõ dicitur deoluui ad filiũ,ſed magis continuari, vt l. nihil.j.pro hęred.Itẽ ex eo q̃ dicit agnitas. nã in hæreditate patris nõ requirit agnitio de iure ciuili,loquit ergo de hæreditate ex traneorũ.Nõ obſt.j.l.pxi.in prin.vt ibi di cemus.Nõ ob.j.de cad.tol.§.in nouiſsimo.qa illa etiã loquit de hæreditate extraneorũ. Vlteri9 opp.ad hũc §.& videt q̃ deuol uatur ad hæredes infantis,vt ſ.ea.l.in prin.Sol.dicit gl.ibi ſpe ciale in patre.Rõ ſpecialitatis:qa hęredes infantis poſſunt ha bere regreſſum cõtra hæredes tutorũ,ſed pater cõtra nullum. Gl.rationẽ iſtam reprobat:qa tex.hic loquit etiã qñ nullus eſt tutor.Dicit glo.q̃ eſt ſpeciale in patre priuilegio patris.Vlti mò aduerte ad iſtã partẽ:hæc lex prima facie videt cõtra duas 11 opiniones quas teneo.† Vna eſt q̃ ſi minor decedit d hęredita d te nõ adita,hæres eius ex perſona minoris põt petere reſtitu tionẽ in integrũ,ad adeũdũ hæreditatẽ,vt l.j.ſ.de reſti.mili.& ibi dixi tibi.ff.de acq.hę.l.Pãt.Sed hoc videt cõtra iſtũ tex.qui dicit oẽs hęreditates ita debere ĩtelligi,quaſi nõ eſſent delatæ. Sed ſi nõ eſſent delatæ,nõ competeret reſtitutio:ergo &c. Et hoc q̃ reſtitutio nõ cõpetat,tenuit do.Iac.de bel.circa fi.illius e qõnis c diſputatæ,quam ponit in corpore de trien.& ſe.Iac.de Are.tenuit cõtra,& bene,vt eſt caſus in l.qui duos.in princ.ff. de reb.dub.quæ lex nõ poteſt aliter intelligi.Nã ibi frater hę reditatem fratris impoſsibile eſt, q̃ tranſmittat aliter quã per reſtitutionem in integrum.ſ.eo.l.quoniam ſororem.Ad iſtam legẽ reſpondeo,q̃ hic dicitur quaſi ab initio nõ eſſent ad eum delatæ;fateor de ſtricto iure;ſed petita reſtitutione ex æquita te dicti Prætoris,perinde erit ac ſi ab initio adiuiſſet. Ad pri mũ tñ aduerte,q̃ iſta reſtitutio,de qua loquimur, nõ dat mero fauore minoris ætatis. Nam in minori ætate non cõtingit læ ſio,ſed datur:qa contingit læſo propter minorem ætatem,& mortis caſum,vt dicta l.Pãtonius.& ſic eſt vt arbitror,partim ex titulo de minoribus:partim ex clauſula gñali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbit.Et ideo ſi iſte hæres minoris poſſet ha f bere aliud remedium: f qa poſſet agere cõtra tutorem negligen tẽ;vel ſi huic hæredi poſſet imputari negligentia q̃ curatorem illi minori tutorem non habenti nõ petierit:tũc nõ daret reſti tutio ſibi:quia nõ eſt iuſta cauſa,quare debeat dari,ſed perinde ſi hæreditas tãquã delata non eſſet.Ita loquitur iſte text.& ita intelligat opi.do.Iac.de bel.& ſi nulla poteſt imputari negli gẽtia:tũc competit ei reſtitutio in integ.vt d.l.qui duos.de re. dub.Et hoc caſu idẽ fit in minore quod in abſente,quod tene bat Iacob.de Aret.vt dixi.& domi.Oldrad.ſequendo eum,& do.Iac.de but.licet tranſiret multùm ſub nube,& de hac lege 12 mentionem non faceret.Ego teneo † quòd ſciẽtia tutoris in ducit tranſmiſsionem iuris deliberandi,et adeundi hæredita tem,vt j.l.proxi.dicã.quod videtur cõtra iſtum tex.dum dicit ita intelligi quaſi ab initio nõ eſſent delatæ,ſed reſponde vt di cam j.l.proxi. Venio ad tertiã partẽ,ſcilicet ad §.ea verò.Hunc §.nota,& examina vt dixi in prima parte. Venio ad quartam partem,& ad id q̃ hic primò dicitur q̃ põt authorari filio pu 13 pillo,dic vt dixi ſ.eadem l.in princ.Illud verò † quod hic dici tur vltimò,quòd iudex ſupplet defectum tutoris,dic vt plenè dixi in l.ſi curatorem.ſ.de in integ.reſti.mino.& habuiſtis ta ctum in l.bonorum.ſ.qui admit.ad bono.poſſeſ.

1 ☞ *Filius deliberans decedens quod tranſmittit hæreditatem patris ad quoſcunque.*
2 *Ius adeundi quando finiatur anno,quomodo tranſmittitur.*
Practica quomodo ſcribatur aditio ex uirtute iuris deliberandi.
3 *Ad inducendum ius deliberandi,ſufficit ſcientia patris pro filio,pupilli non habentis tutorem,& tutoris pro pupillo.*

g ¶ Vm antiquioribus. g Sciẽs hæreditatẽ ſibi delatã,ius de liberandi:& adeũdi hæreditatẽ:intra annũ à tẽpore ſcientiæ,tranſmittit ad quoſcunq; hęredes.h.d.Pri mò ponit quis dedit cauſam legis condendæ. Secundò ponit ſuum ſtatutũ.Tertiò illud repilogat,& declarat. Secunda ibi, ideoq;:tertia ibi:& ſi quidẽ.Nota ex prima particula q̃ de iure 1 antiquo filiusfami.deliberans † paternam hæreditatem tranſ mittat ad poſteriores.Contra videtur ad illud quod determi nauit ſ.l.proxi.& dixi quod tranſmittit ad quoſcunque. Solu. Hic eſt dictio &,quæ eſt implicatiua,et ponitur pro etiam,ſed cùm hodie ille color non quæratur,vt ſ.dixi:puto q̃ illa dictio alias clauſula eſt ampliatiua:quaſi dicat,& in ſuã poſteritatẽ, & in extraneos poteſt trãſmittere. Vel aliter,licet Paul9 cõce deret tranſmiſsionẽ in poſteritatẽ:nõ tamen negabat in extra neos. Venio ad ſecũdã partẽ dicit hic ex teſtamẽto,vt ab inte ſtato,vt aliter &c.Contra:quia impoſsibile eſt q̃ deferat alio

modo

modo quã ex teſtamento,vel ab inteſtato.Glo.ſoluit vno modo:quia poſsibile eſt ꝙ aliquis deceſsit nec teſtatus,nec inteſtatus,vt ille qui non poteſt facere teſtamentum. Tu dicas ꝙ illa verba,vel aliter,reſpiciũt ſequentia,quaſi dicat, ſi teſtamẽtum
s fuerit inſinuatũ,vel ab inteſtato,vel aliter ei cognitum,ſcilicet quàm per inſinuationem teſtamenti. Oppon.& videtur† ꝙ ius adeundi nõ finiatur anno,nec etiã decẽnio, vt ſ.eo.tit.j.l. licet. Pla.videtur velle ꝙ hæc lex corrigatur. Tu verò dicas clarius: aut loquimur in ſuo hęrede.& ille perpetuò põt adire:& trãſmittit ius adeundi in ſuos ſucceſſores:vt hac l.in princ. & dixi ſ.l.proxi.Eodem modo dico in infante,qui tranſmittit ad patrẽ ius adeundi perpetuò. Illud enim ius patriũ nõ coarctatur anno,ſicut iſtud.Si loquimur in hærede extraneo,ſi qdẽ deceſſit ignorãs,ius adeũdi nõ trãſmittit,vt ſ.eo.l.quoniã. & l.ſi infanti.ſ.j.Si deceſsit ſciẽs,trãſmittit ius deliberãdi intra annum per hanc conſtitutionẽ:vnde ſuper his ſis cautus, qñ facies ſcribi aditionem ex virtute iſtius iuris deliberandi, quod tu narres,quomodo defunctus ſciuit talem hæreditatem fore ſibi delatã:& meritò iſtud probatur.aliàs de facili ſuccũberes. Quomodo hoc probatur,dixi in l.qui duos.in princ.de reb.dub. & ibi tractaui iſtã materiam.Si verò nõ deceſsit,ſed ipſe viuit,poteſt adire,vt l.licet.ſ.eo. Pla.in his aliter dicit,& malè. Contra hoc opp. & videtur ꝙ hæres habeat quatuor menſes vltra defunctũ,vt j.ſi penden.appel.mors inter.l.fi.§.fi. Sol. ſecundum quoſdã,ibi nõ loquitur de tẽpore,quod datur ad deliberandũ. & in hoc videtur reſidere gl. Alij dicunt ꝙ iſtud tempus ſuppletur per illam legẽ.& hoc tenent quidã doct.Expeditis glo. circa iſtam materiam eſſent tractanda infinita quæ occurrunt
3 hic propter mortalitatem. Primò† an ad inducendum ius deli
h berandi ſufficiat ſcientia patris pro filio minore[h]. Item an ſuf
i ficiat[i] ſcientia pupilli non habentis tutorem.Item an ſufficiat ſcientia tutoris pro pupillo infante,vel maiore infante.Et breuiter in omnibus iſtis quæſtionibus determino ꝙ ſit argumentum ad iſtud vltimum l.ſequitur.§.ſi pupillus.de vſuca. & hoc tangit hic Marti.Sil. Dixi multũ latè in d.l.qui duos. & puto quod eſt not. ꝙ ſufficiat ſcientia tutoris, etiam qui inuentariũ non fecit:& ei adminiſtratio decreta non erat, vt dixi tibi in l. vlt.ſ.de tuto.& cur.qui ſat.nõ ded. Sed contra hoc videtur ſ.l. proxi.§.j.vbi dicit ita intelligi, quaſi ab initio non eſſet delata:ergo nõ tranſmittit ius deliberãdi.Sol.hic eſt veritas. & ita cõſuluimus hoc anno d.Frã.& ego ꝙ l.ſi infanti. fuit facta per vnum Imperatorem Theodoſium,antequam eſſet facta conſtitutio cum antiquioribus. Vnde de iſta lege non cogitabat:qa non erat: hodie verò per legem iſtam eſt inducta tranſmiſsio iuris deliberandi: & ſic per hanc in hoc derogatur illi. Circa hanc materiam dic vt d.l.qui duos.ff.de reb.dub.&c.

1 ☞ *Quando plures portiones ex teſtamento uniuſ alicui deferuntur:an ſi unã agnoſcat,cogatur alias agnoſcere.*

2 *Si alicui fiunt plura legata in teſtamento,quando poßit, unum acceptare,& reliqua repudiare.*

3 *Qui adiuit hæreditatem paternam,quando cogatur accipere pupillarem.*

4 *Exiſtentia ſui hæredis ꝙ non operatur dato cohærede extraneo:ſecus quando habet fratrem.*

QVidam. Inſtitutus pluribus vicibus ex diuerſis partib⁹,ſi vnã cognoſcat, cogitur vtrãq; accipere:& qui agnoſcit inſtitutionẽ:cogitur agnoſcere ſubſtitutionem pupillarẽ.h.d.Tres habet partes.Primò ponit vnam quæſtionem.Secundò ponit aliam. Tertiò determinat vtranque.Secunda ibi,ſimilique modo. Tertia ibi,vtranq; igitur.Notanda ſunt,quæ in ſummario dixi. Venio ad gl.quæ eſt difficilis.& primo gl.inculcat duo contraria. Vnũ de l.ſi tu ex parte.§.j.Aliud de l.quæſitum.eo.tit.de acqui.hær.& ſolutionẽ eorũ proſequit permixtim, ex quo ſcholares inducũtur in dubietatẽ:ideo tu ſepara. Et opp.primò ad primã partẽ huius l.de l.ſi tu ex parte.§.j.de acquir.hære. Glo.iſtud contrariũ nõ ſoluit ſtatim,ſed infra in medio gl.hic loquitur quãdo plu-
1 res portiones deferũtur† iure inſtitutionis: & ſic eodẽ gradu: ibi loquit qñ portiones plures deferunt diuerſis gradibus, vt puta,vna iure inſtitutionis,alia iure ſubſtitutionis. Vide glo. ibi,ſi aũt ex teſtõ vnius. Tu habes in hac ſol. duo membra, aut plures portiones deferunt eodẽ gradu,aut diuerſis. Ad primũ opp.de l.liber homo.§. Titi⁹.l.iij.ff.de hęr.inſt.& l.cũ hæres.§. j.ff.de acq.hęre. Rñdeo,qñ plures portiões deferuntur eodẽ gradu, purè procedit iſta lex,& ſimiles,ſed qñ vna defertur purè alia ſub cõditione, ſi quidẽ in portione cõditionali,nõ habet ſubſtitutũ, nec cõiunctũ,idẽ ſed ſi habet ſubſtitutum vel coniunctum: tũc ſecus,vt l.cõtraria.Itẽ cõtra hoc opp.de l.ſi ſolus.circa fi.ff.de acqui.hęr.Sol.Quãdo plures portiones deferuntur alicui in
g eodẽ gradu eſt videndũ an deferatur vtraque per ſeipſum,an vna per ſe,alia per aliũ, vel vtraq; per aliũ.Primo caſu,pcedit ꝙ ſuprà dixi,ꝙ vna agnita ſtatim habet alia. Se
g cundo & tertio caſu eſt differẽtia:quiavna agnita habetur alia ſine noua aditione, vt dicta l.ſi ſolus.Ratio huius eſt: quia ſubeſt perſona filij, vel ſerui qui ante aditionem partis poteſt effici ſui iuris,& ſic ſibiipſi acquirere poteſt, & ſic diuerſa alia aditione opus eſt. Cõtra iſtud opponitur dicens ꝙ vna aditio ſufficit quãdo eidem vtraq; deferẽ.Cõtra.in l.ſecũda.ff.de acquirẽ.hęred. Solut. Aliud in repudiatione, qa vna portione repudiata,nõ videntur aliæ repudiatæ:imò non valet repudiatio partis,ſec⁹ in aditione quæ eſt fauorabilior:qa trahit ad ſe oẽs alias partes, vt no.in d.l.& hoc apparet. Venio ad ſcdm mẽbrũ, quãdo vna defertur iure inſtitutionis, alia iure ſubſtitutionis. Opp. omnis ſubſtitutio eſt condi- h
h tionalis inſtitutio,vt l.cohæredi. §. cohæres.de vulg.& pup.& in l.ratione.§.ſi filio. ad l. falc. ergo illud ꝙ ſupra dictũ eſt quãdo portio deferẽ purè,alia ſub cõditiõe. Dicendũ eſt hic, ꝙ vna deferẽ iure inſtitutionis,& alia iure ſubſtitutionis.malè ergo fecit gl. quæ iſtã ſeparationẽ fecit. Sol. Iſta ſeparatio glo.habet locũ quãdo in vna parte qs eſt inſtitut⁹ purè.& ī alia ſub cõditione, nullo dato ſubſtituto : ita ꝙ nõ ſubeſt perſona reſpectu cuius acqſitio deferẽ, ſed qñ defertur vna iure inſtitutionis,alia iure ſubſtitutionis, ſubſtitutio p̃ſuponit inſtitutũ,cui põt primò quæri, & ideo eis reſpectu acquiſitionis deferẽ. Sed ſi ponis inſtitutum illius partis iam defeciſſe:tũc adhuc eſt alia differẽtia. Nã ipſe ſubſtitutus ſuccedit in locũ alterius,vt l.ſi.ſ.de hęre.inſti. Sicut ergo ille poterat repudiare, ita & iſte:qa quoties plura iura cõcurrũt in perſona vnius,perinde eſt ac ſi cõcurrerent in pſona diuerſorũ, vt l.tutorẽ.ff.de his quib. vt indig. Et ideo in inſtitutionib⁹ plurib⁹ repudiatio partis nõ nocet, vt ſ. dixi: hic valet repudiato ſubſtitutionis, ſi à repudiatione incipias:tñ ſi poſtea adit ex inſtitutione aliã partẽ repudiatã habebit iure accreſcendi, & econuerſo. ſed ſi incipias ab aditione: tunc aditio traheret ad ſe totũ.Iſta probat in d. l. ſi tu ex parte.in prin. & in ſi. Reaſſume ergo iſtũ primũ paſ- i
ſum,& diſtingue ſic:Quãdo ex teſtamẽto vnius,plures portiones deferuntur,diſtingue. Aut oẽs eodem gradu : aut vna iure inſtitutionis,alia iure ſubſtitutiõis. Primo caſu,aut omnes purè,aut vna purè, alia ſub cõditione. Si oẽs purè:tunc aut oẽs per ſe: & vna adita videtur adita alia, vt hic, ſed vna repudiata,non videtur repudiata alia, neq; valet repudiatio,vt l.ij.ff.de acqui.hæredi. Aut omnes per alium, & tũc idem eadẽ ratione. Aut vna per ſe,alia per alium,vt puta filium vel ſeruũ: & tunc opus eſt

proponit ſub hac forma.& vide Bar. cõſ. cxxvj.inci.in q.vertẽte iter Seiũ de ciuitate Aretij,vbi tangit, ſi tutor nõ cõficit inuẽtariũ.vide Bart.in cõ.ccix. ici. qdã noie Raynutius. & vide Lu.Ro.in cõſi. cxxij. ✠POMATES.

g ¶ Cũ antiquiorib⁹. an iſta lex ꝓcedat in bo.poſ.vide Ale.in l. emãcipati. ſ.qadmit ✠P. P A V. P.

g ¶ Cũ antiquiorib⁹. Not. circa iſtã materiã ꝙ ad hoc vt aliq⁹ poſsit acgrere hæreditatẽ. Itẽ ꝙ deceſſerit intra annũ à die à quo ſibi delata fuit, vide Ale.cõſ. cxxj.in iij.col. Itẽ an aduerſus talẽ ignorãtẽ deſ reſtitutio in integrũ. vide Ale.cõ.cccv j in j.col.Quid aũt ſi iſta tutũ diceret ꝙ hæreditas delata,licet nõ adita tranſmittet, an intelligat ī iſta l.vide Ant.de but. ꝙ nõ.de quo habes ad Bar.in l.vnica. §.in nouiſsima.j.de cadu.tol. ✠P. P A V. P.

h ¶ Filio minore. Vide ẽt Cõ.ꝙ ſic.conſi. cxix.poſt principi Ioãnes inſtituit Ioannẽ. Et ibi etiã habes ꝙ iſta trãſmiſsio impediat ſubſtitutũ vulgarẽ datũ defuncto añ aditionẽ mortuo. Idẽ tenet Cõ. conſil. cxxix. circa med. dicit ꝙ neutrã opi. firmat ī hoc, ſed tũc ꝙ ibi nõ ipediebat, & ibi etiã circa prĩ. Itẽ de eo ꝙ dictũ eſt de ſciẽtia patris, an ꝓſit filio,& qd ſi poſtea moriatur pr̃, vide Bar.cõſi.ccxx.Itẽ an ſufficiat ſcientia tutoris vt ꝓfit infanti & pupillo. & de remedio ꝙ ſi ignorauit, vide Bar.cõſ.clxxiij. vide etiã in materia multa p Soc.in l.qui duos.ī prĩ.de re.dub. & ibi in pe. col.ī vĩj. qõ.an ſi poſſunt, & trãſmittit ī ſuũ hr̃dẽ ſi ipſe decedat ignorãs,& ꝙ iſta deciſio ꝓcedat etiãvltra primũ hæredẽ,licet alleget Angel. velle ſolũ ꝙ ꝓcedat i prĩa pte l.bonæ.§.hoc ſermone.de verb. ſigni.ſed ang.hic hoc nõ dicit.

i ¶ Sufficiat.Adde an ſcĩa tutoris vl̃ pupilli,vel patris ſufficiat Bar.cõ.inci.Peruſin⁹ nu.clxxviij.et cõ. ccxxxj.ici.dña Cæcilia & vide Bal.in l. ſi infantis.ī. ꝓxt. q tenet cõtrariũ in patre pupilli,& tutore.Paul. de Caſt.tranſit cum Bar.& do.Alexan.

POMATES.

a ¶ Ad quæſtionẽ. Vide Pan.cõſi.lxij.co.v. ad fi.vo.j.& col.vñ. & Barb. cõſi.vj.vo. ñ.& cõſil. xvnj. col. xxq. vol. ij. & Aret. xlij.& alīq.d.xxxvñ. Ale. xxiij. col. j. vol. v.& Fel.in c.cãm.co. ñ.de ,pb. & Ale. cõ. l.colũ.iij.volu.v. vbi declarat.& Soci. cõ lxvj.co. v.vbi et ipſe declarat. & p eundẽ cõſi. clxvj.& clxxx vj.co.j. vbi ẽt declarat.& lxxxix. col. ij. vbi dicit q̃ ad ,pbãs dũ cõfines antiquos ſufficit ſemiplena ,probatio, et q̃ admittãtur teſtes de auditu. & ibi ẽt ponit an ,pbent q̃ famã et inſtrumẽta antiqua. & vide Barb. cõ xiij. co. iij.& ſeq.vol. ij. & xxxvñ.eo.vbi ponit qd iuris ſi talia vba eſſent gemiata, &c.

b ¶ Plebanatus, Adde q̃ Pau.de ca. hic ſuꝑ gl.arguit cõtra.dicit hic, q̃ iſta vẽ verior, & ſpãle in cõfinibus q̃ ,pbant p indicia:et ſic leuius q̃ alia, vt i c.cũ cãm.extra de ,pba.& no.p gl.in c, ſi papa.ſuꝑ verbo, probata.de priui.i vj.dicit tñ q̃ Bald. hic vẽ regrere q̃ ſint plura inſtrã de hoc atteſtãtia:qm̃ ex illis reſultat publica fama, q̃ ſufficit i antiqs ad ,pbationẽ perfectã, vt no.ſ.de ,pb. l. ,pprietatis. & ff.de neg.ge. l.at q̃ natura. §. cum me abſente. & p eũdẽ Bal, l. eũ ſuꝑ verbis. de rei ven. ſ. Tu de hoc vide pulchre p Bal.cõſi. cclxij.iñ. vo. & cõ. ccclv. vbi dicit q̃ literę ſculptæ in marmoribꝰ ,pbãt ſi ſunt iũctæ cũ tpis lõgingtate.alleg. gl, j d.c.cũ cãm. & in c, ad audientiã.el ñ.de ꝓſcri.& c.cũ olim.de cẽ.& xxiij.q.ij. ſanè.

P. P A V. P.

c ¶ Alios cõfecta. Iſtud nõ ,pcedit q̃n eſſent inſtrã de antiquo in alios cõfecta: ,pbent & poſtea p totũ diſcurſum illi'. & q̃o probent cõfinia, & q̃o ,pbent inſtrã inter alios q̃n de antiquo in alios cõfecta. vide Barb.cõſi.xiij. vol.iij.co. iij. & ſeq.

d ¶ Mentio pris. Adde eundẽ Bar.in l.ſi tibi decem §.ſi pater.ff. de pact.per Andr.de Iſer.in c.j.in princ.de ſucceſ.feu.

noua aditione, ſi vnã agnouit.ff.de acquir, hære.l.ſi ſolus. Si verò vna purè, alia ſub cõditione: tunc aut in partem conditionalẽ habet ſubſtitutũ, aut coniunctũ, aut nullũ. Si habet ſubſtitutũ, vna agnita non vĩ alia agnita, vt l. liber homo. §. Titius. & §. ſeq, ff.de hære.inſtituẽ. & l.cùm hęres. §. j. ff. de acquir.hær. Sed ſi habet coniunctũ: tũc idẽ in illa parte quæ põt accreſcere coniũcto, vt d.l. liber homo. §. Titius. Si nullum habet: tũc aut oẽs deferũtur per ſe: & tũc vna agnita videtur agnita alia, vt d.l, liber homo. §. Titius. Aut deferũtur oẽs per aliũ, vel vna per ſe, alia per aliũ, & tunc agnita vna, non videtur agnita alia, ſine noua aditione, vt d.l. ſi ſolus. in fi. ff. de acqui, hære. Secũdo caſu principali q̃n vna deferẽ iure inſtitutionis: alia iure ſubſtitutionis: aut incipit à repudiatione: & poteſt vnã repudiare, & aliã adire, tñ per aditionẽ alterius habebit partẽ repudiatam iure accreſcẽdi. Sed ſi incipit ab aditione adeundo vnam partẽ: videtur agnoſcere aliam, vt l. ſi tu ex parte. in prin. & in fine. ff. de acq, hære. Modò habes expeditum iſtũ paſſum. Itẽ opp. ad hanc primam partẽ de l. cũ hæreditate, ff. de acqui. hære. Sol. Lex noſtra loquitur quãdo vni deferuntur plures portiones ex diſpoſitione defuncti: cõtraria loquitur q̃n vna ex diſpoſitione defuncti, alia ex diſpoſitione legali per ius accreſcendi. Quo caſu eſt diſtinguendum, aut ante aditionem propriæ partis defertur, alia per ius accreſcendi: & tunc qui adiuit vnã, cogitur adire aliam, vt l. ſi duo. ff. eo. & j. de cadu. tol. l. vnica. §. is ita. Aut poſt aditionem ſuę partis alia deficit, & tunc aut vna deficit de iure cõmuni: & habet locũ l. cũ hæreditate. ſ. allegata. Aut de ipſo iure ſpeciali, vt puta per reſtitutionem in integrũ. et habet locũ l. ſi minor. ff. de acqui. hære. Habes expeditum iſtum primum paſſum. Itẽ proſequendo gl. ad iſtã primã partẽ opp. de l. iiij. & l. ſeq. ff. de leg. ñ. Sol. Dicit gl. aliud in legatis: aliud in inſtitutionibus in quibus legatis† diſtingue breuiter. Aut ſunt plura legata re, & noĩe, vt q̃n legant̃ diuerſę res nominatim. Aut ſunt plura legata re: vnũ tamẽ noĩe, vt q̃n aliquid legatur ſub noĩe collectiuo, vt puta grex, & ſimilia. Aut ſunt plura legata noĩe: vnũ tamẽ re, vt q̃n relinquũtur plura legata ſub cõtemplatione vnius oneris. Quę mẽbra proſequere, vt l. ij. & l. neminẽ. & l. ſeq. ff. de leg. ñ. & hæc tangit hic gl. Sumus expediti de prima parte iſtius l. Veniamus ad ſecũdã partẽ quæ recepit principiũ & finẽ iſtius gl. & eſt multũ ſubtilis. Ad iſtá l. oppo.† & videtur q̃ ſi hæc paterna agnoſcatur: nõ tñ cogitur pupillarẽ accipere, vt l. quæſitũ. ff. de acq. her. Sol. dicũt quidã, ſpeciale eſt in patre. q̃ nõ placet. Alĩ dicunt q̃ hæc corrigit illas. Tu dic, vt dicit glo. q̃ ſi quidẽ ſubſtitutus primo adiuit paternã, cogit̃ adire pupillarẽ. Si autẽ nõ adiuit paternã, & vult adire pupillarem: ſi quidẽ pupillus abſtinuit ſe ab hæreditate paterna recuſando eã ab initio, poteſt ſubſtitutus habere pupillarẽ, ſi pupillus habeat cohæredẽ, cuius aditione cõfirmetur teſtamẽtũ: aliàs nõ. ita dixit gl. Sed ſi pupillus non abſtinuit ſe, ſed ſe immiſcuit: nõ põt ſeparare paternã à pupillari, licet pupillus potuerit. q̃ eſt no. ſecundũ Io. & nõ allegat aliquid aliud. Ratio eſt: qa paterna & pupillaris, incipit eſſe vna hæreditas. Caſus eſt in l. ſed ſi plures. §. filio. ff. de vulga. & pupil. Subdit gl. prædicta vera, niſi hic ſubſtitut⁹ ſit frater impuberis hic enim & ſi pupillus abſtinuit. Alĩ habẽt in gl. licet nõ abſtinuit: ipſe tñ abſtinere potuit, vt d.l. quæſitũ. Vide gl. put iſta gl. dicit, & ſi pupill⁹ nõ abſtinuit, ipſe tñ abſtinere potuit. intellige per in integrũ reſtitutionẽ ex pſona minoris, vt l. ſi filius q̃ patri. ff. de vul. & pup. de acqr. hære. l. Iul. al's ſi pupillus, ſcdm vnã lec. Si verò habes in gl. q̃ ſi pupill⁹ abſtinuit, ipſe tñ abſtinere nõ potuit: tũc gl. eſt falſa: qa exiſtẽtia ſui hæredis cõfirmat tabulas pupillares, vt j. dicã. Et ideo vt tibi liqueat iſta materia, aſſume finẽ glo. & diſtingue q̃n ex teſtõ vnius plures deferunt̃ hæreditates, vt puta paterna, & pupillaris: an poſsit vnã habere & aliã repudiare? Diſtingue, aut pupillus cui facta eſt ſubſtitutio fuit inſtitutus, aut exhæredatus. Si fuit inſtitutus: aut agnouit paternam, aut abſtinuit. Si agnouit nõ poteſt ſubſtitut⁹ habere pupillarẽ ſine paterna. Vna enim hæreditas cœpit eſſe, vt l. ſed & ſi plures. §. filio. ff. de vul. & pup. Aut pupillus abſtinuit: & tũc aut cohæres: & idẽ ſubſtitut⁹ ſibi datus eſt extraneus aut frater ſuus. Si extrane⁹: tũc aut nõ habet cohæredẽ aliũ, cuius aditione cõfirmetur teſtm̃, & nõ põt habere pupillarẽ ſine paterna, vt d.l. quæſitũ. ff. de acqui. hære. & l. ij. §.
4 adeo. de vulga. & pup. Ratio:† quia exiſtẽtia ſui hæredis nihil operat̃, q̃n habet cohæredẽ extraneũ, vt l. apud Iulianum. §. idẽ Iulia. ff. ad Trebel. Si verò eſt ſubſtitutus frater ſuus: tũc poteſt habere pupillarem, repudiata paterna ab vtroq̃, vt probat̃ per tex. in l. ſi filius q̃ patri. de vul. & pup. & de acquirẽ. hære. l. Iul. Ratio: quia exiſtẽtia ſui hæredis operatur quãdo habet cohæredem fratrem ſuum, nõ extraneum, vt dictis legibus. Si verò erat exhæredatus: tunc aut in paterno teſtamento fuit inſtitutus alter filius ſuus aut extraneus. Si filius ſuus poteſt abſtinere à paterna, & habere pupillarem. Nã licet abſtineat exiſtentia ſui hæredis, confirmat tabulas pupillares: ar. l. cum quaſi. §. ſed & ſi quis. ff. de fideicom. lib. licet iſte caſus non ſit omnino expeditus. dicit glo. tamen ego habeo pro expedito: quia text. eſt expreſſus in l. filius qui. ff. de acquir. hære. Facit ff. ad Treb. l. ita tamen. §. ſi pater. & d.l. ſi filius qui patri. ff. de vulg. & pu. Si autem erat ſubſtitutus extraneus ſi nõ haberet cohęredem, cuius aditione teſtamentum confirmaretur, non poſſet habere pupillarem ſine paterna, vt d.l. quæſitum. ff. de acquir. hære. Vide gloſſ. in fin. Hæc habet locum ex teſtamento vnius &c.

Quæro, quid ſi ex teſtamento diuerſorũ, diuerſæ deferantur hæreditates. Certè tunc non eſt dubium quod poſſunt adire vnam, & aliam repudiare, vt dicit gl. & plenè dixi in l. fin. ff. de acquiren. hæredi.

1 ☞ *Seruus inſtitutus cùm dubitatur, an ſit liber uel ſeruus, cogitur per iudicẽ adire.*
2 *Fines plebanatus quando probentur per inſtrumentum.*
3 *Quando in relicto facto filio fit mentio patris quando uideatur relictum patris contemplatione.*

VM aliquis. Cùm aliquis inſtituitur hæres cum adiectione alicuius qualitatis, quæ ſi vera eſſet, alteri quæreretur hæreditas, illius contemplatione videtur eſſe inſtitutus. hoc di-
2 cit. Nota quod in ſummario dixi.† Nota quòd ſeruus cogitur per iudicem hæreditatem adire. Contra hoc opponi. de l. cùm proponas. ſ. de hæredi. inſtitu. vbi dicitur quòd ſeruus poteſt non adire. Solu. quicquid dicat gl. veritas eſt hæc: ibi loquitur quando inſtitutus eſt ille, quem conſtabat eſſe ſeruum. Tunc enim ſufficit poteſtas dominica ad cogẽdum eũ prout poteſt: hic quando erat dubium an eſſet ſeruus, vel liber, quo caſu de
2 neceſsitate recurritur ad poteſtatẽ iudicialem, vt eum cogat.
Ita loquitur hic. Glo. inducit hanc legem in arg.† ad quæſtio-
a nem [a] vtrum fines plebanatus [b] probẽtur per inſtrumentum.
b Dicitur in inſtrumento actũ in tali loco plebanatus in domo talis: vt vtrum probetur ex hoc illam domũ eſſe in tali plebanatu. Certè per inſtrumenta inter alios cõfecta, [c] hoc nõ pro-
c batur: inter eoſdem ſic: arg. huius l. & l. optimam. j. de cõtrahẽ.
3 & commit. ſtipu. Facit l. prædĩs. §. Titio. ff. de leg. iij.† Vltimò Dy. inducit hãc l. in arg. quòd quando relinquitur filiofami. ſi
d fit mentio patris, [d] videtur relinqui contemplatione patris. & ſic fit profectitiũ. Ego dico contra dictum Cy. procedere quãdo fieret mẽtio patris & patriæ poteſtatis. ita loquor hic, Sed quãdo fit mentio patris ſimpliciter: tũc videtur addere magis cauſa

causa demonstrationis,quam ꝙ eius intuitu faciat,vt l.fi.ſ.de vſufru.Prædicta latius dixi in l.filio.de condi.& demon.

1 *Milites magis arma,quàm leges habere debent.*
2 *Formidoloſi homines curant ea, quæ nulla ſunt ſuſpicione digna.*

a ¶ In l.ſcimus.In princip.Et vide Bar.in conſi.incip. literas veſtræ magnificentiæ. vbi loquitur de inuentario.& eundem Bart. in conſi.cxlv.vbi ſingulariter loquitur de inuentario.& ibi etiã quærit,quid in muliere quæ tractat de damno vitando qñ fit inuentariũ minus ſolenniter:& vtrũ valeat quo ad præſentes. De validitate inuentarij,vide Lud.Ro.in conſi.lxxxij. incip.circa id de quo quæritur. Et vide Lud.Ro.conſil. cclxxij. de eo qui nõ poluit omnia bona hæreditatis in inuentario.And.Barb.

P. P A V. P.

b ¶ Qñ milites. Quaſ liter iſtud procedat, vide Alex. conſi.cirj. in iij.col. & in quib⁹ excuſetur iuris ignorãtia,vide Ro.conſi. lvj. vbi ponit qd in militibus noſtri temporis.

POMATES.

c ¶ Vt ſit certus. Vide de materia Feli. in c. cùm Mar. Fer. colũ. xvirj.in fi.de conſtit. & Alex.cõſil. xl.vol. iij.col.pen.vbi ponit an teſtator poſsit renunciare confectioni inuentarij.

d ¶ Inuentarium. Adde quod Alexand.& Pau.de Ca. hic reſeſrunt. An.in l.j §.hæc ſtipulatio.ff. ad l.fal. dicere ꝙ ſi ſimpliciſ 2 ter, expreſſe vel tacite hæres adit,& non proteſtetur de confectione inuẽtarij vel non dicit ꝙ ſit dubius de viribus hæreditarijs,ꝙ non poſ 1 terit poſtea cõficere inuẽtarium:quia ſpe certiſsima & ſine dubio videtur adiuiſſe per iſtum §.ver. non indiget. iuncta expoſitione Cyn. q dicit, non indiget, vt ſibi proſit. Qđ dictũ reprehenditur,vt hic p Pau.de Caſt. de quo latius vide, quã per Alex.eius cõſil.ccxrj. incip.In Chriſti nõie paſſus,de quo q̃rit.

POMATES.

e ¶ A die notitiæ. Adde quæ not.Barba.in conſil l.col.iij. vol.ij. Adde tamen multos caſus,in quib⁹ ignoranti vel impedito non currit tẽpus. & per Barb.conſil. viij. col.irj.in j.vol.

f ¶ Mihi videtur. Adde quod opi.Rich.Malũ.tenet Specu.& Ioan.Andr.in tit.de inſtru.edict.§. fina.in verbo ſecundum Vber.& glo.in authen. ſed cùm teſtator.in verſi. ſtatutum,j.ad legem Falcidiam.Salice. hic. quia inuentarium fieri poteſt circa aditionem hæreditatis, vt j.§.ſi autem aliquis. Item quia rationes quæ mouerunt Iuſtinianum, hæ fuerunt,ne deficeret aditio,vt patet hic, & in dicto §.finautem hoc. Sed ſi vera eſſet opinio gloſſ.ſequeretur totum contrarium. Tamen opinio huius gloſſ. eſt magis communis,& eam tenet Cyn.Raynu.Iacob.Butr.Angel.Bald.in l.filium, quem habentem familiæ erciſcund.& Bald.hic.Paulus de Caſtr. approbat opin. Bartol.hic,Angel Fulg.idem faciunt & contra opinionem Ioan. Andre.dicit Alexand.facere text.hic, dum dicit,ſigno crucis, antea manu hæredita. propoſito. & ſic text. requirit, quod faciens inuentarium ſit iam hæres.l.pro hærede.§. primo. vel ſicu.hæres eſſe.ff.de acquiren.hæreditã.ergo antequam ſit heres non currit tempus. Dicit tamen quod in puncto furis verior eſt opinio.Richar. Malũ. & ſequacium: & ſuo motiuo facilis eſt reſponſio.& primam opinio. videtur ſequi Baldus conſilio cccxxxj.irj.volumi.incipien. In Chriſti nomine,quæritur an ſignum crucis.Roma.tamen ſequitur opinio.Bartol.eius conſilio lxxxiirj.ibi dicens eſſe communem.

g P. P A V. P. ¶ Malitioſe protulit. Vide Roma.conſil.xxxiirj.ſequitur Cõ. conſi.cxxvirj.incipi.vtrum inuentarium.& ideo fideicommiſſario datur tempus ante factam ſibi reſtitutionem.

h POMATES. ¶ Erit ergo forma inuentarij. De iſta forma vide Panor. conſilio lxxiij.colum.iiij rj.dubio.volumi.ij.& aliquid per Bartol. conſilio clxix. vbi multa ponit in materia huius l.& quid ſi aliqui ex creditoribus,vel legatarijs eſſent, an poſſent coram iudice ſeculari citari, & qualiter vide Iaſo.in l.teſtamentum.& l.omnium.ã.de teſt.& Paulus de Caſtro. conſilio ccv. vbi ponit an teſtes debeant ſe ſubſcribere.& aliquid per Bal.conſi.xvj.in ij.parte.& Barba.in c.cùm cauſam.col.rj.de offi.deleg.

h P. P A V. P. ¶ Ergo forma,vide Ang. ponentem omnes formas inuentariorũ.Itẽ vide per Mod.hic, circa iſta reqſita & ſing.adde ꝙ ſi in cõfectione inuẽtarij nõ obſeruarent oia reqſita per hãc l.ſed ſolũ ſeruarẽtur ea,quæ ſolent de conſuetudine opponi, ſuſtineretur inuẽtariũ. ita ſingulariter Bal.i hac l.in fi.prin, Item nota ꝙ in cõfectiõe inuẽtarij nõ requirit ſubſcriptio teſtium. vide Panor.cõſi.ccv. Itẽ circa hãc materiã inuẽtarij adde & primo an poſit fideie. & an poſit circa obligationes hæreditarias,& q̃bus eſt trãſactũ vel cõpromiſſum.vide Ang.cõſil. xxxij.incip. viſo laudo.vide et Ang.cõſi. lxiirj.inci. quæritur. ad fin.vbi dicit ꝙ circa grauatum reſtituere hæreditatẽ nõ immutet beneficiũ inuẽtarij qñ teſtator p̃miſit nõ cõtrauentre trãſactioni ſub certa pœna & iurauit, hæres autẽ contrauenit, an poſsit conueniri ad pœnã vltra vires hæreditarias vide Ang. cõſil.ccxxxvij.incip. teſtator trãſigit. vide Barb.in c.j.in iij.co. ad fin.de teſta Quid autẽ ſit in adeũte hæreditatẽ, in qua ſint bõa feudalia & allodialia,ſi adeat cũ bñficio inuentarij,an ſatisfacere debeat creditoribus de bonis feudalibus.vide Prac.ii.pa.in forma libelli, quo agit ad reuocationẽ feudi. in ver. nec ſuperſtitibus. in ij.col.Nunqd aũt nõ cõcicis inuẽtarij p̃ dat legitimã & Tre, vide Alex.cõ, ccccclvij. vbi et nũqd nõ cõficiẽs inuẽtariũ teneatur p̃ſtare alimẽta relicta vltra vires patrimonij. vbi ſubnexit ſinguſ̃ vere bũ ꝙ ſi teſtor mãdet legata nõ p̃ſtari vltra vires hẽditarias, ꝙ eo caſu hæres non cõficiẽs nõ teneatur vltra vires. Item ꝙ minori detur in integrum reſtitutio aduerſus nõ confectionem inuentarij.vide Alex.conſil.dcxiij in ij.col. Et quoſdam caſus,in quibus non nocet omiſsio inuentarij,vide per d.Fran. cõſil. cxlviij.Item cautelam ad excuſandum eum, qui non confecit inuentarium, vide per Cep.cautelã xix. Nunquid autem inuentarium tutoris de rebus pupillæ proſit in materia huius legis.vide Cepol.caute.ccxlvj. Nunquid autem per non confectionem inuentarij perdatur Treb.vide Bart.conſi.rj.& conſil.& Paul. de Caſt. conſi.xcij.vbi etiam ponit de legitima.& conſi.clxiiij.& conſil.ccx, & de vtroq; vide Ioan.de Ana.conſil. lxj. Nunquid autem mulieri non confitenti inuentariũ ſuccurratur,& an legatarij ſint in ſpecie citandi,an in genere:& an ſufficiat denunciatio.Item ſi ſine citatione.Item ſi aliqui fuerint citati,aliqui non,an valeat quantum ad citatos,vide Barto.conſi.cxlix. Quid autem ſi filia, quæ debebat dotari a tum ad citatos,vide Barto.conſi.cxlix. Quid autem ſi filia, quæ debebat dotari a fratre,ei ſucceſsit, & ita confecit inuentarium, an poterit retrahere dotem, & an ius retinendi cõpetere poſsit hæredibus eius,vide Paul.conſil.cxiiij. Item an & quando non conficiens inuentarium poſsit deducere debitum proprium, vide Pau.conſilio clxiiij.in j.columna.& conſilio ſequen.& conſi.ccxj.Item quod in cõfectione inuentarij non requireretur ſubſcriptio teſtium,vide Paulum conſil. ccv. Nunquid autem minor non conficiens poſsit conueniri vltra vires,vide Paulum conſilio ccx.Item an proficiat in legatis ad pias cauſas,& an credatur hæredibus dicentibus alia bona non fuiſſe in hæreditate quàm comprehenſa in inuentario, Item quid ſi in inuentario ſunt deſcripta bona mobilia, & eorum valor non ſit inſcriptus, & quid ſi hæres non obſtante inuentario ſoluerit aliqua legata integre,an ſibi præiudicet in alijs,vide Paulum de his omnibus conſi.ccxj. vide & ingreſſum conſil. ſequen.vbi ponit ſi hæres adeat ſimpliciter hæreditatem, vel faciat actum per quem inducitur tacita aditio, vtrum videatur renunciaſſe beneficio inuentarij, ſi de ipſo non fuit proteſtatum, Item adde quòd de iure canonico confectio

Cimus. a Iſta lex tota diuiditur in quinq; partes. Primò ponit proœmiũ. Secundò cõſulit hæredibus, & formã inuẽtarij ponit. Tertiò ponit effectum inuentarij,& conſulit creditoribus. Quartò loquit de eo qui petit ad deliberãdũ tempus. Quintò & vltimo ponit ſuã cõcluſionem. Secunda ibi, cũ igitur, Tertia ibi, & ſi præfatã. Quarta ibi,& hæc quidem. Quinta ibi,circa finem notiſsimũ,Iſta prima pars quę ponit proœmium nõ eget ſummario. No.†ꝙ milites b magis arma,quàm leges habere debent.Et ex hoc quod dicit magis, nõ excludit quin debeant ſcire leges quæ cõſtringunt homi num vitã; & puniunt maleficia,vt l.leges, 2 ſ.de leg.& ſic ceſſat contrarium. †Not.de hominibus formidoloſis,qui curãt ea quæ nulla ſunt ſuſpicione digna. Facit ff.ſi cui plus quàm per legem falc.l.iirj.in prin.& l. ſi quis ab alio.in prin.ff.de re iudi.

1 *Hæreditas ex curſu trium menſium dicitur repudiata ſi hæres dixit eam reſpuendam credo.*
2 *Tempus ad conficiendum inuentarium,an currat hæredi à die notitiæ vel aditæ hæreditatis.*
3 *Forma inuentarij.*
4 *Teſtes quando debeant cognoſcere contrahentes.*
5 *Inuentarium poteſt confici per procuratorem.*

Cùm igitur. Sequitur ſecũda pars Certus de viribus hę reditatis poteſt adirevel repudiare.dubius vt ſit certus c ne damnum ſuſtineat, debet d inuentarium conficere intra tempora: & ea forma quæ traditur hac lege.h.d. Dicitur hic in prin.ꝙ qui ſponte adiuit,tenetur omnibus creditoribus.quaſi dicat, non legatarijs.contra.j.ea.l.§. ſi quis autẽ temerario. Sol. Dicũt quidã qđ hic deficit,ſuppletur per illã legẽ,vel verius dicit gl.ibi loqtur quando deluſit legẽ & creditores in dilatione petẽda; hic ſecus. Et hoc eſt verum ſcdm iſtas leges: hodie verò etiã legatarijs teneretur inſolidũ,vt j.ad l.Fal.authen.ſed cũ teſtator. Opp.hic dicit,ꝙ intra tres menſes debeat repudiare.cõtra.ſ.de inoffi.teſt. l.ſcimus.§.fi.Sol.ibi ſtatuitur tẽpus ad petitionẽ filij,volẽs agere querela: hic ad petitionẽ creditoris. Opp.iij.j.ea.l.§.ſed qa quidã.Sol.hic heres inſtitutus nõ repudiauit, a neq; adiuit, ſed indubitãter †dixit eam reſpuendã credo, quæ verba cũ cõcurſu triũ menſiũ inducũt repudiationẽ, vt hic, ꝙ eſt not. Dicam plenius in d.§. ſed quia quidã. Oppo.quartò,hic dicitur ꝙ inuentariũ in e cipi debet intra mẽſem à die notitiæ. Cõtra,imò à die aditæ hæreditatis.vt j.eo.§. ſi verò poſtquã. Gl.fateť cõtrariũ, & hoc ſupplet,& aditæ hæreditatis.& vide gl. Rich. Mal.videtur dicere cõtrariũ: quia tex.iſte f ſimpliciter loquit Mihi videtur ꝙ debe 2 mus ſic dicere. †Si quidẽ hæres malitioſè g protulit aditionẽ hæreditatis, currat ſibi tẽpus etiã ante aditã hæreditatẽ.Si verò in nulla mora, in nulla culpa,in nulla malitia eſt:tũc currit ſibi tẽps poſt aditã hęreditatẽ, vt gl.dicit. Licet enim tex.dicat à die notitiæ;tamẽ ſubaudi,& aditæ hẽditatis.Text. eſt not.ad hoc in l.ſtatuliberos,§.ſi quis hæredi,ff.de ſtat.lib.Ibi eſt valde ſingula.tex. ad hoc.Item opp.& videtur ꝙ imò inuẽtarium debeat inchoari ſtatim,vt l.tutores.ſ. de admini.tut. Sol.ibi loquitur in inuentario tutoris;hic in inuẽtario hæredis. Opp. dicit hic ſub præſentia tabellariorũ. & hic innuit,ꝙ plures ſint notarij.Cõtra,imò videť ꝙ vnus tantũ ſit neceſſari⁹,vt no.in d.l. tutores.ſ.de admi.tut.& j.ad l. Cor.de fal. l.ſi quis decurio.So. expone ibi,tabellariorũ,id eſt tabellarij,vt dicit gl.licet aliquando ſint neceſſarij duo notarij, vt ſtatim videbitis.Itẽ opp.& videť ꝙ illa ſolẽnitas exigať in inuẽtario:vt j.ad l.falc.aut.ſed cũ teſtator.Sol.Cõcedo.ꝙ per illã aut.addit inuentario hęc ſolẽnitas,ꝙ loco abſentiũ adhibeãtur tres teſtes illius ciuitatis locuples tes,& bonæ opinionis. Erit ergo †forma h 3 inuẽtarij hæredis hæc:vt ante omnia ſignũ venerabilis crucis fiat manu hęredis:citen

grum reſti.aduerſus nõ confectionem inuentarij.vide Alex.conſil.dcxiij in ij.col. Et quoſdam caſus,in quibus non nocet omiſsio inuentarij,vide per d.Fran. cõſil. cxlviij.Item cautelam ad excuſandum eum, qui non confecit inuentarium, vide per Cep.cautelã xix. Nunquid autem inuentarium tutoris de rebus pupillæ proſit in materia huius legis.vide Cepol.caute.ccxlvj. Nunquid autem per non confectionem inuentarij perdatur Treb.vide Bart.conſi.rj.& conſil.& Paul. de Caſt. conſi.xcij.vbi etiam ponit de legitima.& conſi.clxiiij.& conſil.ccx, & de vtroq; vide Ioan.de Ana.conſil. lxj. Nunquid autem mulieri non confitenti inuentariũ ſuccurratur,& an legatarij ſint in ſpecie citandi,an in genere:& an ſufficiat denunciatio.Item ſi ſine citatione.Item ſi aliqui fuerint citati,aliqui non,an valeat quantum ad citatos,vide Barto.conſi.cxlix. Quid autem ſi filia, quæ debebat dotari a fratre,ei ſucceſsit, & ita confecit inuentarium, an poterit retrahere dotem, & an ius retinendi cõpetere poſsit hæredibus eius,vide Paul.conſil.cxiiij. Item an & quando non conficiens inuentarium poſsit deducere debitum proprium, vide Pau.conſilio clxiiij.in j.columna.& conſilio ſequen.& conſi.ccxj.Item quod in cõfectione inuentarij non requireretur ſubſcriptio teſtium,vide Paulum conſil. ccv. Nunquid autem minor non conficiens poſsit conueniri vltra vires,vide Paulum conſilio ccx.Item an proficiat in legatis ad pias cauſas,& an credatur hæredibus dicentibus alia bona non fuiſſe in hæreditate quàm comprehenſa in inuentario, Item quid ſi in inuentario ſunt deſcripta bona mobilia, & eorum valor non ſit inſcriptus, & quid ſi hæres non obſtante inuentario ſoluerit aliqua legata integre,an ſibi præiudicet in alijs,vide Paulum de his omnibus conſi.ccxj. vide & ingreſſum conſil. ſequen.vbi ponit ſi hæres adeat ſimpliciter hæreditatem, vel faciat actum per quem inducitur tacita aditio, vtrum videatur renunciaſſe beneficio inuentarij, ſi de ipſo non fuit proteſtatum, Item adde quòd de iure canonico confectio

ꝑuentarij nõ operat ꝙ hꝛs teneat ĩsolidũ vide Bar.in tractatu differẽtiarũ inter ius ciuile & Canonicũ, in pen.col. Itẽ quod ecclesia nõ cõficiens non teneat vltra vi- a
res,vide Panor.cõsi. xxxiij, An ecclesia teneatur cõficere,vi- de Barb.in c.j.in vlt. charta.de testamẽ.& b
in c.de his.eod. titul. de quo infra. Itẽ qđ si qs adeat hæredita- tẽ sine cõfectione inꝛ uẽtarij,& ipe postea vẽdat hæreditatẽ al- teri,vel aliter in aliũ trãsferat,restituũtur sibi actiões sug,vide Frã.cõsil.cxlviij.vbi etiam ponit multos alios casus, in quib⁹ nõ nocet cõfectio inꝛ uentarij.Itẽ an bono- rũ possessor teneatur conficere inuentariũ ad hoc, ne teneat vl- tra vires hæredita- rias,vide Barba.latẽ in rub.C.qui admit. in xxij.char,in j.ij.& iij.col. Itẽ q̃ bona an nõ erãt defuncti:pu ta cõmodata vel de posita, an sint ponen da in inuẽtario, vide Aret.in l.si de eo. §.si forte,in j.col. de acq, pos. Itẽ qd si ecclesia sit instituta,& adeat non cõfecto inuenta- rio,an teneatur vltra vires, vide Barba.in c.de his,in iij. col.ad fin,extra de testa, vi- de infra.

✠ POMATES.

a ¶ Alias sufficit mit- tere ꝓclamationẽ ꝑ ciuitatẽ. Citatio ge- neralis hoc casu suffi cit. de quo per Barb. cõs.xxij.col i ij.j.vol. & Ph̃ilib cõ.cliij.ici. marius fecit.an j.co. Adde ꝙ Bar.l. si eo tpe.j.de remis.pigno. tenet contrariũ eius ꝙ hic,& vult sufficꝛ re citare creditores: & sic illos quorũ ꝛe- cũdariò interest per proclama. Sed melꝰ est hic loquutus Bar. vide per doc.in c.exꝛ hibita. de iudic, vbi nouissimi.

b ¶ Duo testes. Adde quot testes & quales ẽ debeãt,& quot ta belliões,an sint citã- di creditores,& qũo vide Bal.cõsil. xxxv. iij.vo.& ibi ẽt dicit ꝙ signum crucis nõ est de substãtia i eõ- fectione inuẽtarij.& idẽ ꝓplura tenet eõ- filio ꝓxime allegato 5
ccxxxj. vbi alleg.di- ctũ Apostoli, qcqd facitis i noie Christi facite,& tñ illa verꝛ ba nõ sunt de substã- tia:qa sufficit dicere, hꝛs esto. Itẽ bñficiũ inuẽtarij prodest Iu- deis,& Saracenis,et tñ ipsi non faciunt si gnum crucis. Latius ibi vide,& ẽt an ciꝛ

tur creditores, & legatarij, ꝙ veniant tali die in tali loco, ad videndum cõfectionem inuentarij: vt habes hic, & in aut.sed cùm testator. & in corpore vnde sumitur, quæ citatio fiat nominatim,si sint certi:aliàs suf ficit mittere proclamationẽ per ciuitatẽ a, secundũ Richar.Malũ.vt j. de remis.pig.l. si eo tempore. quo facto adhibeatur vnus notarius, qui inuẽtarium totum conficiat, b & adhibeantur duo testes b, qui hæredem cognoscant, & ad cõfectionem inuentarij, vt hic. Adde ꝙ in eorum præsentia tres vi- deãtur vt possint deponi apud hæredẽ nul lius malignitatis cõsciũ.Itẽ in subscriptio- ne dictus hæres, vel pro eo scribens, debet ponere qualiter dolum, vel fraudem non commisit in huiusmodi cõfectione inuen- tarij. & inde inspicere debet formã huius inuentarij. Itẽ adhibeantur tres alij testes, eiusdem ciuitatis locupletes, & bonæ opi- nionis,loco creditorum, vel legatariorum absentium.& in eorum præsentia inuenta rium conscribatur,præmisso venerabili si- gno sanctę crucis manu hęredis.quo facto hæres se subscribat scđm formã huius l. si scit scribere:vel si nescit,vel nõ potest scri- bere, tũc adhibeat vnũ alium notarium ad hoc tantũ ad subscribendũ pro se:qua sub- scriptione facta, ille notarius qui fuit adhi bitus ad cõfectionem totius inuẽtarij,illud publicauit. Hæc est forma inuentarij c, in c qua si quid deficeret, inuẽtariũ nõ valeret, præterquã si omitteretur signum sanctæ crucis. Illa em̃ ẽ leuis solẽnitas,& minoris præiudicij;quæ omissa non vitiat: vt l.j.in fi.ff. de vẽ.inspi. & ita tenent omnes doct. Vlterius oppo.dicitur hic,ꝙ testes debent cognoscere hæredẽ. Contra† in aut. de te- sti.§.& licet glosſ.dicit,speciale est hic. Tu dicas clarius, aut aliquid debet ꝓbari ꝑ te- stes in iudicio aut per instrumenta.Primo casu:aut testes adhibentur ad testificãdum super contractu, & debẽt cognoscere con- trahentes. Aut adhibentur ad testificandũ super aliquo facto vt ꝙ Titius possideat, & sufficit ꝙ cognoscãt eũ,de cuius facto te stificãtur,licet aduersarium nõ cognoscãt. Ita notan l.iij.§.j.ff.de testi. Et puto ꝙ suffi ciat si illos vel illum cognoscant secũdum nomẽ & pronomẽ, & personã, tẽpore quo testimoniũ reddit, licet tẽpore quo cõtra- ctus fuit celebratus, non cognouerant nisi personã:argu.ff.de publ.l.cum si exhibuis sent.§.ij.& ꝙ not.ff.de testib.l.iij.§.j.l.Iul. & l.ad testium.circa prin.ff.de test.Si verò debet ꝓbari ꝑ instrumẽta:tũc nõ est neces- se ꝙ testes cognoscant cõtrahentes, vt d.§. & licet.Fallit in inuẽtario, & qñ instrumẽ tũ fit in scriptis, & ab imperitis literarum, vt gl.dicit hic. Vltimò dicitur ꝙ quãdo res sunt absentes debet inuẽtariũ perfici intra annum. Quæro intra quantũ tps debeat in choari? Dic vt in glo.† Vltimò no.ꝙ inuẽ- tarium potest cognosci per procuratorẽ.

☞ *Qui fecit inuentarium non tenetur vltra vires hæredi tarias.*

1 *Emens ab hærede uendente pro satisfaciendis hæreditarijs creditoribus à quibus & quando possit molestari.*

2 *Quis eligat pro satisfaciẽdo creditoribus hæreditarijs, uel uendere rem hæreditariam,uel ex rebus satisfacere.*

3 *Hypothecaria quando competat, & quando condictio in- debiti.*

4 *Creditoribus prouidetur contra legatarios.*

d Et si præfatam. d Hic incipit tertia pars in qua ponit effectus inuentarij iã cõfecti. & ꝓuidet hęredibus & creditoribus.& bre- uiter dicit. Qui fecit inuẽtarium solẽniter vltra vires hęreditarias nõ tenet:& Falci- c
dia vtat,& illis satisfaciat ꝙ prìò veniunt de pecunia,vel de reb⁹ hæreditarijs,qbus deficiẽtib⁹,& creditorib⁹ cõtra legatarios quib⁹ prius solutũ est vel cõtra creditores posteriores ĩ tpe opportũis remedijs suc- currit:cõtra ipm verò hæredẽ, vel empto- rẽ,ab eo regressus nõ dat.h.d. vsq; ad.§.in cõputatione.Hæc est notabilis pars mul- d
tũ.Diuiditur,qa primò ꝓuidet hęredi.Se- cũdò ꝓuidet creditorib⁹ cõtra legatarios. Tertiò prouidet creditorib⁹ cõtra credi- d
tores posteriores in tpe. Quartò recapito- gat quædã quæ ꝛ.dixit prouidendo hære- dibus.Scda ibi;licẽtia.Tertia ibi,sin verò hæredes. Quarta ibi, contra ipm tamen.

1 No.† ꝙ q fecit e inuentariũ nõ tenet vltra e
vires hæreditarias. Ad istud oppo.ꝛ.eo.l. si te bonis.& l.quæ dotis solu mat.Sol.il- lud est hodie innouatum in hærede confi- ciente inuentarium legitimè vt hic vide- bitis. Oppo.secundò.hic dicit,hæres ha- bet hæreditatem sine damno.Contra imò hæres patit dãna,qa periculum rerũ hęre- ditariarũ post aditam hæreditatem perti- ✠ POMATES.
net ad eũ.vt l.in ratione.la ij.in prin.ff.ad e
l.fal.Sol.dico ꝙ illa lex sit hodie correcta per istã in hærede conficiẽte inuentarium f
qui oĩno debet esse sine damno. f Ita debe- tis intelligere hic. Opp. tertio dicitur hic f
g ꝙ debet satisfacere eis,qui primò veniũt. g Contra.ff.ad l.Fal.l.in dolo.Solu.Intelli- ge hoc in hærede satisfaciente bona fide. quia alios creditores potiores ignorabat, aliàs esset in dolo,si cautiones non exige- ret,vt l.contraria Opp.iij.dicitur hic qđ licet satisfacere de pecunia, vel de rebus. Contra aliud pro alio inuito creditore sol ui non potest, vt l.ij.§.j.ff.si cer.pe.Solu. spãle est hic in hærede conficiẽte inuenta- rium,vt hic vides. Tñ quia text.hic loquit alternatiuè vel ex rebus,vel ex earũ vendi tione, posset hic dubitari cuius sit electio g
vendere,vel ex rebus satisfacere. Ad cuius declarationem est sciendum ꝙ vos habetis hic duo dicta.Primò ꝙ hæres debet habe- a
re hæreditatẽ sine dãno.Secũdò† ꝙ si hæ- res vẽdidit emptor nõ põt inquietari. Tñ hoc secundũ debet intelligi cũ hæres vẽdi dit vt hæres:& pro satisfaciẽdis debitis & legatis,vt hic in versi.sin verò creditores. & in versi.cõtra ipsum,Sed si vẽdidit tan- quam propriam simpliciter,tũc emptores possunt molestari; arg.j.cre.euic.pig. non de.l.j.Facit ꝙ habuistis in l.iij.ꝛ.de præd. mi.& l.si qs domũ.§.j.ff.loca.Itẽ illud qđ hic dicit ꝙ emptores nõ possunt molesta- ri,est verum à creditoribus,vel legatarijs. sed si alius vellet euincere iure dominij, h
istud hac lege nõ ꝓhibet.non em̃ põt factũ hrdis præiudicare ei q est dñs. †His præ- 3
h misis his in qõ, proposita sic dicas: Aut est certũ rẽ fuisse i hæreditate,& fuisse in do- minio defuncti aut non.Prio casu,aut hꝛs reperit emptorẽ q velit emere ab eo tanꝯ ab hrde pro satisfaciẽdis legatis & debitis absq; aliqua obligatione ꝓpria de euictio- ne;tunc

tatio sit de substãtia inuẽtarij,& an sit ne cesse ꝙ testis se sub- scribat & cognoscat testõrẽ,vide Paul.de Ca.cõs.ccvj.& ccxij.

✠ POMATES.

¶ Hæc est forma iuẽ tarij. Istum text.alle. Bar.& vide ꝙ do:in l.sciẽdũ.ꝛ.in col.fi.de ver. ob. vbi q̃rit an notarius ꝑsumat ro- gatus ad cõficiendũ, si ĩ instrõ nihil dicat. Et ꝑ istum tex.dicit ꝙ non ꝓsumitur.

¶ In §.& si præfatã. Vide Lu.Ro.in cõsi. cix.de eo qui fuit soli tus , vt sibi soluatur, And.Barba.

✠ P. PAV. P.

d ¶ Et si præfatã.Vide Cõ.cõsi.cxvij.i prin. Et vtrũ inuentarium de quo per Bart. & alios in l.i rõne.§.qđ vulgo.ante fi.ff.ad l. falc. & ista exceptio facti inuentarij ita ꝙ hrs non teneat vsq; ad vires hrditarias põt opponi ẽt post ſniam in executione: vide Are.in l.more.in princ.in j.col.ad fi.de acqui.hære.

✠ POMATES.

e ¶ Nota ꝙ qui fecit. Adde tñ cautelam ex cusandi hæredem nõ conficientem inuẽta riũ per Cep.cau.inci, hæres si non fecit.

f ¶ Sine damno.Adde ꝙ hoc putat verum Pau.de ca.si añ adi tã hæreditatẽ petie- runt:qa nõdum erat obligatus legatarijs insolidũ.secus si post qa per additionẽ cos pit eis insolidũ obli- gari ex quo vires hꝛ ditatis pariebant; iõ nõ libereꝛ ituitu re rum,si legata cõfiste bãt in quãritate.l.in cendiũ.ꝛ. fl cer.peta. secus si in specie.

g ¶ Primò veniunt. Hoc ẽt ĺimita vt re fert Pau.de ca.scđm Arch. xiij.q.v.c,non sanè.nõ hñe locũ i hiis de vsurarij q non de bet soluere primò ve nientibus, nisi recep ta cautione de resti tuẽdo:qa scit vel scꝛ re põt alios subesse & si eẽt i dolo nõ ha beret locũ bñficium huius §.& idẽ est scꝛ cũdũ ipm Pau.si tes stator reliqsset certã quantitatẽ pro malè ablatis.De quo vide i fi.consil.sui ccxj.& Ab. consi.lxxxij. ad hanc iij.oppo.Bart.

h ¶ His ꝓmissis. Adde Bal.in l.si pecunia.ff. de le.ij.& ibi do. Io. de Imo.q dicit de fa cto se dixisse, ꝙ hrs tũc non cogit exbur sare pecuniã, & qđ erit i dote restituẽda si in hẽditate nõ sint nisi bõa imobilia:& mulier repetit dotẽ i pecunia quam dede:

a ne:tunc cogitur vendere[a]: quia ex hoc nullũ damnũ patitur: & regula ſubeſt ꝙ aliud pro alio &c. Si verò talẽ emptorẽ non reperit:& tũc poteſt ſatisfacere de rebus: nã vẽdẽdo res poſſet incurrere damnũ,vt ſ.dixi:ſed hæc lex vult eũ eſſe ſine damno: ergo &c. Si verò non conſtat rem eſſe vel fuiſſe in dominio defuncti:tunc nõ cogitur vẽdere:quia poſſet pati dãnũ per obligationẽ de euictione,vt ſ.dixi:tene mẽti. Venio ad ver.licẽtia. Dicitur hic ꝙ plus ſubueniẽ creditoribus:quã legatarijs. Contra.ff.de trãſa.l.cũ hi.§.planè.Gl.nõ ſoluit. Tu dic ꝙ hic in exigendo plus fauetur creditori:ibi in remittẽdo plus fauetur legatarijs duplici fauore,ſcilicet vltimæ voluntatis,& alimentorum. Item opp.dicitur hic ꝙ creditores reuertuntur contra legatarios. Contra.ſ.de hære.act.l.fi. Dicit gl.ibi quando hæreditas eſt ſoluendo:hic nõ. Præterea hoc caſu non cõueniuntur legatarij ea actione qua tenebatur defunctus: ſed alia actione hic prodita,ſcilicet hypothecaria,& cõdictione indebiti. Iuxta hoc poteſt dubitari:quia hic ponuntur actiones duæ alternatiuè. Quæro quando cõpetit hypothecaria,& †qñ cõdictio indebiti? Rñ.hypothecaria habet locum qñ creditores habebant hypothecam & res ſoluta legatarijs extabat:condictio indebiti habet locũ qñ nõ erat res hypothecata, vel res ſoluta non extabat,ſed erat cõſumpta:& eã legatarij in ſuã vtilitatẽ conuerterẽt:cũ em̃ legata nõ debeanť,ſed vniuerſæ facultates aſſumũtur,vt videbitis in l.ſi vniuerſæ.j.de legi.tñ eſt ſolutũ indebitè: ideo cõuenitur cõdictione indebiti. Nec eſt nouũ ꝙ licet hæres ſoluat,alius repetat,vt ff.de condi.indeb.l.nec nouũ. Venio ad verſi.ſin verò hæredes. Dicitur hic ꝙ primi creditores agunt contra ſecundos:imò videtur ꝙ debeant agere contra emptores,ſi res extat hypothecata: nã cõdictio ex hac lege.nõ habet locum quando habet locum alia actio,vt l.j.ff.de cõdi.ex lege. Sol. Quidã fatebantur hic contrariũ. Sed hoc eſt contra iſtum tex.in quo dicitur ꝙ cõtra emptores nõ poteſt agi:& ſic ceſſat cõtrarium:quia habet locũ cõdictio ex lege:ideo quia nõ competit iſta actio. Op.ſecũdò de his quę in frau.cred.l.pupillus.in fi.Sol.quicquid gl.dicãt hãc legẽ debes intelligere in caſib⁹ in quibus anterior creditor põt à creditore poſteriore auocare, qđ eſt qñ anterior habet hypothecã.vel ſecundas fortè extorſit,vt dicitur in cõtrario. Quæro,dr̃ hic,ꝙ habet hypothecariã, vel cõdictionẽ indebiti ex lege:quæro igitur qñ cõpetit vna actio:& qñ alia? Rñd.hypothecaria habet locũ,quando res erat hypothecata,& data in ſolutũ extabat. Cõdictio ex lege habet locũ,qñ res erat data in ſolutũ,& non extabat,vel non erat hypothecata:tñ reuocationi locus erat ſecũdũ ea quæ dixi ſ.ꝓxime. Sed cõtra hoc opp.re perẽpta in ſubſidiũ cõpetit actio negg. geſt.vt l.mater.§.j.ſ.de rei vẽdi.ergo nõ eſt recurrendũ ad condictionẽ ex lege. Sol.ibi loquitur qñ vẽditur res mea: hic non: quia loquitur qñ venditur res mihi obligata.qđ non placet,vt no.in l.j.ff.de diſt.pi. Dic ergo ꝙ l.mater loquit̃ de actiõe negg. geſt.dãda cõtra ipſum q vẽdidit:nõ tñ ꝓuidet contra eũ cui facta eſt vẽditio,vel in ſolutũ datio:ideo neceſſaria eſt condictio ex lege,vt hic videtis. Venio ad ver.cõtra ipſum. Dicitur hic ꝙ creditores nõ ꝑñt venire cõtra ipſum hęredẽ,vel emptores ab eo. Quæro quis habeat probare hęres vel emptor qñ iſtam exceptionẽ ꝓponit,ſiue opponit? Reſpond.hæres habet probare ſe feciſſe inuentariũ,& hæreditatẽ vendidiſſe pro ſatisfaciẽdis debitis & legatis:& creditoribus,& legatarijs de illa pecunia ſoluiſſe. Hoc probatur in text.ſ.in §.ſin verò creditores. Hoc etiam probatur in iſto ver.cõtra ipſum tamen. Hoc autẽ ꝙ pro ſoluendis debitis vẽdiderit,apparet eoipſo ꝙ debita vel legata poſtea ſunt ſoluta:ar.l.ſed Iul.§.& proinde.ff.ad Mace. Itẽ hoc ꝙ dicta pecunia ſit ſoluta creditoribus & legatarijs, probatur eo ipſo ꝙ conſtat propter hoc remvenditã eſſe,& apparent debita vel legata ſoluta.præſumitur enim ex illa pecunia, vt l.ſi ventri.§.fi.ff.de priui.cred.

1 ☞ *Expenſæ funeris ante omnia deducuntur.*
2 *Expenſum in recollectione teſtamenti,& inſinuatione detrahitur vt æs alienum.*
Legatarij quando teneantur conferre ad expenſas factas per hæredem in recolligendo teſtamentum.
3 ☞ *Expenſæ factæ pro uendendis rebus hæreditarijs in ſatisfaciendo creditoribus, in ſubbaſtationibus,gabellis,proxenetis,an deducantur tanquam æs alienum, uel legatarij ad eas contribuant.*
4 *Quomodo probetur hæc expenſa.*

Expenſa magna debet probari teſtibus: parua probatur iuramento.
5 *Pœna dupli in qua defunctus incurrerat erga illum, quem ſibi hæredem facit an poſſit cõputari cõtra creditores.*
6 *Fundum uenditum à patre,an filius cuius erat à patre hæres inſtitutus poſſit uendicare.*
7 *Si extraneus fuit inſtitutus hæres à defuncto qui fundum extranei uendiderat,an poſſit ipſum fundum ab emptore uendicare.*
8 *Stante ſtatuto quòd quis non poſſit uenire contra inſtrumentum à ſe factum.nec hæres eius:quid ſi teſtator uendidit fundum illius quem poſtea fecit hæredẽ:quia adiuit & fecit inuentarium:nunquid poterit tunc uendicare fundum,*

b **In computatione.**[b] Hic eſt vna gloſſ. quæ conſueuit reputari difficilis. Expenſa funeris,teſtamenti,& inuentarij, & aliarũ cauſarum neceſſariarum,& quod debetur
c hæredi[c],vt æs alienum deducitur. hoc di-
1 cit,vſque ad.§.licentia.†Nota quòd expenſæ funeris ante omnia deducuntur.Simile habetis l.Papinianus.§.quarta.ff.de inoff.
2 teſta.Secundò nota † quòd illud quod expenditur in teſtamẽti recollectione & inſinuatione,detrahitur vt æs alienũ,vt hic. quod nota. Pro hoc habes determinatam quæſtionem de qua ſæpe dubitatur:hæres qui recolligit teſtamentum, vult quòd legatarij contribuant in recollectione teſtamenti. Certè hic habes textum,ex quo colligitur quòd ſi quidem hæreditas eſt ſoluẽdo,debeat ſoluere totũ ipſe hæres ſicut æs alienũ.ſed ſi hæreditas non eſſet ſoluendo:tũc diminuerẽtur legata ꝓpter iſtã expenſam,ſicut propter aliud ęs alienũ.qđ perpetuò tenemenți. Nota tertiò ꝙ illud
3 †quod expendit̃ propter alias neceſſarias
d cauſas[d] detrahit̃ vt æs alienum:& propter hoc de facto pluries vidi vendere res hæreditarias pro ſatisfaciendis debitis, & legatis;in hoc fit expenſa in ſubhaſtationibus, ſoluitur gabella pro iſta ſubhaſtatione: in vẽditione permittunť lites & pecunia quę ꝓmittit̃ allicĩẽdo emptores, vt plus ꝓmitterent,expenditur in proxenetis & ſimilibus:hæc oĩa deducũtur vt æs alienũ.Caſus eſt hic,& in l.j.in fi.& l.iñ.ff.ad l.fal.Et eadem ratione dico de his quæ hæres expendit vt habeat inſtrumenta inſtitutionis, videlicet de eo ꝙ ſoluit.Hæc eſt tota expenſa in cauſis neceſſarijs, vide text. caſus eſt
4 hic.Quæro,dicitur hic,ꝓbauerit: † qualiter hoc debeat probare.gl.valde notabiliter dicit ꝙ debet probare teſtibus, vel forſan ſuo ſacramẽto. Vide gl.quam no.& ſigna.Doct,alibi in ſimili dicunt ꝙ ſi quidẽ eſt expenſa magna,hoc debet probare per teſtes,vel inſtrumenta.Expenſas minutas debet probare ſuo ſacramẽto:ar.l.ſi qs pro redẽptione.de dona.Itẽ refert Cyn.in l.id qđ paupibus.ſ.de epiſ.& cle. Vltimò poſſumus dicere ꝙ ſi expẽſa facta eſt magna, fiet ꝓbatio eo modo quo habuiſtis in ſimili ſ. de ali.pu.præſc.l.fi. Vel fortè etiã iudex taxaret inſpecta qualitate cauſæ, in qua expenditur,vt dicitur in expenſis lit. Modo
5 habetis primũ. Venio ad gl.magnã,†quæro quid ſi defunctus Titio tenebať de euictione in duplũ,& illũ Titiũ re euicta fecit hæredem,vtrum,cõtra creditores computabitur duplũ? Videť ꝙ nõ, vt ff.ad l.Falci. l.cũ m emptor.ſed fortè ibi non fecerat in-

rat viro,per hoc ꝙ dr̃ hic cogitur accipere hr̃ditarias,ſi hr̃s conficit iuẽtariũ.iſta qõ non pẽdet de facto in iſta ciuitate.An.Bar.

a ¶ Cogit̃ vẽdere.Vis de etiã p Io.an.ĩ ti.de inſtr.edi,§.fi.ſup. ver. nũqd dicemus.in addi.magna p Ange.in l.j. §. hæc ſtipulatio. ff.ſi cui plus quã p l. fal.& ibi p Io.de Im.

b ¶ In computatiõe.vi de Lu.R.cõſil.xvij. inci.viſa facti narratione.vbi cõſuluit ꝙ licet filius confeceriť inuẽtariũ:tñ vr̃ cõſtitit maſſe conuẽtionẽ factã p patrẽ immiſcẽdo ſe hære.An. Barb. ☙ P. PAV. P.

c ¶ Debeť hr̃di.Ideo ſi eſſent obligata bona feudalia,ꝙ ad hæredẽ pertinẽt ex inueſtitura maiori,nõ eſſet in talibus bonis ſatiſfaciendũ creditoribus. facto inuẽtario, vide Com.cõſil.clxiij.i. iij. dub.Itẽ inquãtum dr̃ hic ꝙ habenda eſt rõ eius ꝙ debebat hr̃di. per defunctũ,adde ꝙ põt hæres ꝓ credito ſuo petere à iudice ſibi aſsignari aliquam rẽ de qua poſsit libere diſponere ſecũdum Pau.poſt Bal.in l.debitori tuo. C. de pactis. & ibi vide Ias. in ij.col.Item ad illud ꝙ dixi ſ.de bonis feudalibus qñ factũ eſt inuẽtariũ,vide Alex. conſil.xviij.in v.volu. in penul.col.& conſi. xix.in iij.col.eo.volu.

d ¶ Cauſas. Adde qđ ſi hæres accepit pecuniam mutuo a mercatore:& poſtea inconſtinẽti mortuus eſt,& expẽſæ de q̃bus hic, reputunť factæ p hr̃dẽ ſed non cõſtat qđ de pecunia mutuo acceſpta fecerit, creditores petũt bõa hr̃ditaria ſibi aſsignari mercator petit deduci pecuniã quã mutuauit dicẽs ꝙ ex illa factæ fuerũt expẽſæ, & ꝙ ipſe ſuccedit loco hr̃dis:ar.l.hmõi.qui po. in pi.ha.creditores replicãt ꝙ nõ cõſtat.q̃rit quid iuris. Bar. vt hic refert Pau.de ca. ĩ l.vẽtri. de pri. cre.dicit ꝙ qñ qs facit aliq̃ expẽſam ꝓ ſe vel ſuis q̃ pertinebat ad ipm,ſi aliud nõ ꝓbeť ꝓſumiť ꝙ fuerit facta de pecunia quam ille mutuo accepit.l.fi. ĩ. de pi.vbi dicit eſſe caſum ſing.ſecus ſi illa expẽſa ad ſe non pertinebat.& ſic ille mercator deducere poterit ſicut poterat hr̃s. idẽ no.ipſe Bart. in l. ĩper.ĩ fi.ff.de leg.ij.qđ Paul.hic limitat verũ ſi tps & quãtitas patiuntur:alias non. per l.fi.ff.de exerc.

a ¶ Debitũ ſuũ tm.eõtra hoc docto.hic volũt cõiter.facit q̃ ẽt qñ emptor non erat habiturus regreſſum de euictione,repellat filius ꝓ tota ꝓte pro qua eſt hr̃s:non autẽ ſolũ quatenus vltra legitimã habeat. Dicit Alex.,pb.ĩ d.l.cũ à mr̃e.in verſi.ſciẽte,ſiũ cta l.ſi fundũ ſcien.ĵ. de euic. & hoc tenet Fulg. hic: & voluit Bal.i d. l.cũ à mr̃e.& ipſe refert,ꝓ quo facit:qa ẽt ꝓ legitima debet obſtare filio exceptio fundata in regula tradita in d.l.ex qua perſona. quia de legitima iudicatur regulariter vt de lucro. l.iĵ.cum gloſſ.& ibi Barto.s.de iur. & faign.Nõ ob.qđ hr̃ in d.l.iĵ.s.ſi qd in fraud. pat.qa vt dicit Cyn. & alĵ ibi poſt glo.q̃ aliud eſt ex eo q̃ donatio facta fuerat à defuncto ĩ fraudẽ hæredis.& alia rũ ſio data ibi ꝓ gl.eſſet cõtra d.l.cũ à matre.vt dicit Cyn.in l.iĵ. & cũ hac opi.trãſit Alexã.

P. PAV. P.

b ¶ Dãnũ patiat. Vide Cyr.ĩ l. ꝓperandũ.ĵ. ſinautẽ alterutra. C. de iudi.& Alex. poſt alios ibi in nullo articulo q̃ ſi ſtatutũ dicat q̃ victus victori cõdemnet ẽt in expẽſis, ꝓcedat ẽt ſi hẽat iuſtam cãm litigãdi: vide ẽt in alio ſubtili caſu Cõ.cõſi. cviĵ. ad fi.& conſil.cxxvj. ꝓ totũ.maxĩe añ mediũ.incip.viſa copia. Itẽ ꝓ ĩtelligẽtia & limitatiõe huius dicti vide do.Fran.cõſil.cv.ĩ pe.co.& eũdẽ in conſil. cxxxiĵ.ad fin. vide Iaſo. hic in vlti. col.iſtius.ſ.

POMATES.

c ¶ Totà die practicamus. Facit quæ not. Barb.in conſil.xl.col. pen.ĵ.volu.

d ¶ Licentia. vide Lu. Ro.ĩ cõſi.lxxiiĵ. ici.ĩ cã nobilis,& an quis poſsit ꝓbare ſua intereſſe ꝓ iuramentũ, vide Lud.Ro.in cõſi. lxxx.incip. licet in re cõi.& vide Lud.Ro. ĩ cõſ.c.ſi admittit̃ ad iurandũ hæres debitoris Andr.Barba.

P. PAV. P.

d ¶ Licentia. Circa regulã huius ſ. q̃ creditores p̃ferunt̃ legatarĵs limita vt ꝓcedat qñ hereditas non eſt ſoluẽdo:alĩs ſecus. vide Pau.cõſil.cclv. Itẽ circa modũ, quẽ hic ponit Bart.ad pbãdũ plura bona nõ extare,vide Ange.in addi.ad Bart.in l.quoties.C. de diſcuſſ.libr. x, vbi dicit iſtud procedere, ẽt ſi cõtra ineſcriptura fereret, q̃ uentarium.Dicit glo.& in hoc docto.reſident:certè ibi ſine dubio inuẽtariũ non fecit;quia inuẽtariĵ cõfectio ab hærede erat incognita,ſecundũ illa tpa. Vnde puto q̃ ſolũ ſimplũ debeat cõputare: nã verè ꝓ additionem actio cõfunditur,ſed fingitur non cõfuſa,ne hæres in damno moretur. Non autẽ videtur pati damnũ,ſi nõ cõſequitur pœnam,quæ eſt lucrũ odioſum. Et ꝓ hoc facit ff.de euic.l.ſi eo. Vnde d.l.cũ emptor non eſt correcta.† Item quæro,quid ſi defunctus vendidit fundũ filĵ ſui, & eũdem filium fecit hęredem,qui adiuit cũ beneficio inuentariĵ,vtrum iſtę filius poterit iſtũ fundum à patre venditum vendicare ab emptore? Glo,in iſta q.hic,licet inordinatè procedat,ſic diſtinguit. Aut hæreditas eſt ſoluendo:aut non. Primo caſu aut filiꝰ fecit inuentariũ:aut non.Si fecit inuentarium;aut habet debitũ bonorũ ſubſidium tm̃:& tunc poterit ſuã rem vendicare: qa illud debet habere ſine onere. Aut habet vltra debitũ bonorũ ſubſidiũ; & tunc vendicans repellitur exceptione eatenus qua tenus habet vltra debitũ bonorũ ſubſidiũ facta cõputatione,reſpectu quantitatis: & nõ reſpectu quotæ.Et hoc proſequit̃ gloſ. tua vſq; ibi.Item quid ſi eſt extraneus.ibi omitte & aſſume,ĵ.ibi,vbi verò non fecit. Si verò inuẽtariũ nõ fecit;tũc aut habet tã tũ bonorũ debitũ ſubſidiũ,& inſolidũ,repellit̃,vt hic in gloſſ.ſecundũ vnã lec. Alĵ dicunt q̃ in nihilũ repellit̃,vt hic in gl.ſecundum aliã lect.quę ſit verior,infra dicã. Si verò habet vltra debitũ bonorũ ſubſidium:tunc patitur exceptionem reſpectu quotæ in qua eſt hæres,non reſpectu quãtitatis quæ fit vltra,dicit glo,Secũdoverò caſu qñ hæreditas non eſt ſoluendo,nõ eſt tractandũ de debito bonorũ ſubſidio: qa illud intelligitur ære alieno deducto, vt l. Papinianus.ſ.quarta.ĵ.de inofficio. teſta. Nec obſtat ff.de inoffic.teſtam.l.Papinianus.ſ.ſi quis impubes.quia ibi debet intelligi quando eſt ſoluẽdo hæreditas: & hoc caſu ſine dubio ſi fecit inuentarium, totũ fundum vendicat.Ita dicit glo.tua. Contra iſtã glo.habes aliã gl.ſ,de rei vendica.l. cũ à matre.& illã cõiter tenent docto. Nã illud quod hic dicitur, q̃ qñ habet legitimã,non repellit̃ exceptione,qa eam debet habere ſine grauamine; nõ eſt verum. Nã legitimã debet habere ſine grauamine, ſ. legatorũ & fideicõ. Debita aũt & credita deducunt̃ ante,vt l.Papi.ſ.quarta.de inoffici.teſt. Præterea nõ eſt dubium q̃ legitima põt à filio euici,licet poſsit habere regreſſum contra alios hæredes,vt ſibi reficiant, vt l.ſcimus.ſ.ĵ.ff.de inoffic.teſt. Iac.tamen volens ſuſtinere iſtã gl.dicit ſic, & optimè ego intelligo iſtã gl.qñ pater vendidit fundũ filĵ,hoc acto q̃ de euictione non teneat̃ ad pretĵ reſtitutionem. Vel pone q̃ donauit: & licet expreſsè gl.dicat vendidit,verbũ vendidit,eſt generale. Vnde emptor filiũ agentem non nitebatur repellere tanquã creditor hereditarius per illã regulã, quẽ de euictione tenet actio,&c. Sed nitebatur eum repellere per illam regulã, Ex qua perſona lucrum ſentio &c.vt l.ex qua perſona.de regu.iur.& l.ſi cũ dotẽ.ſ. ſi pater.ſoluto matri.Et hoc ſatis placet mihi. Si verò emptor haberet regreſſum de euictione:tunc haberet locum gloſ.quæ eſt in l.cũ à matre.& opinio doctorum quæ eſt contra iſtam gloſſ. Modò venio ad illud membrum,quando filius non fecit inuentarium,& habet debitum bonorũ ſubſidium,ſecundum vnam lect. in totum repellitur,ſecundum aliam in nihil. Dico q̃ ſi poneremus emptorem habere regreſſum de euictione,in totũ repelleretur.Si poneremus eum non habere regreſſum de euictione,in nihil repelleretur non obſtãte q̃ eſt hæres defuncti.Iſtud probatur in l.j.& ĵ.ſi in frau.pa.Non enim videt̃ ſentire lucrum ille qui habet debitum ſuũ tãtùm [a], vt ibi vidiſtis.Poſſemus etiam iſtam gl.ſuſtinere alio modo,q̃ hic loquitur qñ filius eſt inſtitutus in debito bonorum ſubſidio, non ſub nomine quotę:tũc enim ſicut non poteſt conueniri à creditoribus, vt l.quoties,ſ.de hęre.inſti.ita non poſſet repelli illa exceptione,Quem de euictione tenet actio &c.quare ipſe de euictione teneatur, vt no.in d.l.cũ à matre.Tamen non eſt veriſimile glo.iſtam hoc caſu loquutam eſſe, cùm de inuentariĵ cõfectione mentionem faciat:& etiam propriè in hæredem particularem non cadit,cùm onera non ſubeat.

7 †Quærit gl.quid ſi eſt inſtitutus hæres extraneus cuius rem defunctus vendiderat. Dicit gl.q̃ tunc etiam ſi faciat inuentariũ, & habebat quartam tantùm debitam iure inſtitutionis,repellitur exceptione pro ea quarta:quia illa quarta poteſt dari cũ onere:vt ff.ad Treb.l.Lucius.ſ.marĩtus. & ad leg.fal.l,ſi debitor.licet ſit arg.contra.ff.de le.ĵ.l.cùm pater.ſ.Titio. Dicit glo.& non ſoluit.Sed certè ille ſ.cõcordat ſi bene inſpiciatur. Vide gl.ibi,item quid ſi eſt &c. Iſta quæſtio põt intelligi quando emptor habebat regreſſum de euictione;tunc non eſt dubium quod dicitur in hac gl.ſed ſi emptor non haberet regreſſum de euictione,& hæres haberet quartam tantùm iure inſtitutionis, patietur exceptionem,etiam in ea quarta,ita demum ſi teſtator hoc dixit.Et ita loquuntur leges alleg.in gl.aliàs ſecus.In eo verò quod habet vltra quartam,non eſt dubium q̃ exceptionem patietur.† Venio ad vltimam quæſtionem poſitam in gloſ.ponequod ſtatutum eſt in ciuitate,q̃ nemo veniat contra inſtrumẽtum factum à ſe,nec hæres eius & teſtator obligauit fundum eius,quem poſtea fecit hæredem, qui adiuit & fecit inuentarium;nunquid poterit vendicare fundum à creditore,Glo.dicit q̃ ſic,vt hic,& infra.ſ.proxi.Quidam doc.putant verba ſtatuti eſſe interpretanda ſtrictè,ne quis indebitè damnum patiatur [b],vt l.iĵ.ſ.de noxa.& l.adigere,ſ,cũiuis.ff.de iu.pa.& de publi.l.Cæſar.Sed hic ſi hæres qui fecit inuentarium de ſuo proprio grauaretur,pateretur damnum indebitè,& contra hanc l. Ideo verba generalia ſtatuti,quæ dicunt,nullus veniat contra, &c,vel hæres eius,intelligo de hærede eius, qui inuentarium non fecit.Ita intelligit gl.iſta notabilis,quam vide.Et per hoc tota die practicamus [c],ſi ſtatutũ dicit, q̃ executio inſtrumenti fiat contra hæredem,ſicut contra defunctum: intelligitur, niſi hæres fecerit inuentarium:vt hac gl. & per rationes prędictas. Tene menti,rogo te.Non prodeſt mihi exclamare, niſi teneas menti.

1 *Qualiter probetur hæreditatem non eſſe ſoluendo.*
2 *Ad probandum ſecreta patrimonij,teſtes de domo ſunt idonei.*
3 *Hæres celans res hæreditarias,qualiter puniatur.*
4 *Negans rem fuiſſe in hæreditate,perdit.*

d Licentia danda. [d] Creditores & legatarĵ põt ꝓbare maiorẽ eſſe ſubſtantiã hrĩdita.q̃ in inuẽtario ſit cõſcriptũ:ad q̃ etiã de domo hrĩdis ꝓbatio aſſumitur.Et ſi hæres dolũ fecerit,ad duplũ refundet.h.d.vſq; ad ſ. donec

a ¶ patrimoniũ valeat, qa producẽti ſcripturam puta de extimo patrimonĵ, incũbit etiã onus,ꝓbãdi.In cõtrariũ tm̃ vide q̃ habes per Alex.hic ĩ gl. in l.cũ de lege.de ꝓb. reprobat Arer.in l.cũ ille.in pe.col.ff.de verbo.obli.vide oino Iaſo.hic,qui plura alle. ꝓ cõfirmatione dicti gl. tandẽ cõcludit vt Alex.hic.& gl.i l.cũ de lege.quẽ Bart.in l. j.ſ.ſi vſusfru.ff.ad l. Falc.refert & Iaſ.hic. vide oino Alexan.in rubr.ff.de op.no.nun. in añ pe. col. vbi etiã tenet cõtra Bart.licet dicat q̃ propter eius authoritatẽ ſit tenenda, tm̃ ĩ pũcto iuris ſi bi non placeret. Iaſo. quẽ ibi ſequit̃ Bar.in illa deciſione, ſed ex alio fundamẽto quã ex gl.ĩ d.l.cũ de lege. ſequunt̃ etiã alĵ Moder.ibi.vide Ale.ĩ l.ſi cõſtãte.in prin.ĩ viĵ. col.ff.ſol.ma. vbi nota.Item vide Iaſ.in ſ. item ſi qs in fraudẽ: in viĵ,char.in ĵ. colũ. Inſti.de act.poſt Are. ibi.vide etiã Ro.conſi'cclxxvj.ad fi.qñ eſt facti ĵ inuẽtariũ.Item vnũ modũ ꝓbãdi facultates alicuius ſi ꝓ ſuſpectã ſcripturã liberorũ defuncti,vide ꝓ Are.in l.Ariſt.in j. no.de acqui.hære.vi de circa gl.in d.l.cum de lege.Alex.in Rub. de ope.no.nun.in vlt. char.

a [a] Qualiter probetur hæreditatem non eſſe ſoluendo.

b [b] Ad probandum ſecreta patrimonĵ, teſtes de domo ſunt idonei.

c [c] Hæres celans res hæreditarias, qualiter puniatur.

d [d] Negans rem fuiſſe in hæreditate, perdit.

donec.†Not.casum [2] not.quæro.ego volo probare hæreditatem non sufficere ad debita:qualiter probabo,cùm ista sit negatiua merè?Glo.in l.cùm de lege.ff.de proba. dat modum probandi,vt dicat hæres, tantum est in hæreditate:qui vult dicere,ꝙ in ea sit plus, hoc probet. De hoc est casus hic,hæres ostendit inuentarium,dicẽs, hoc est in hæreditate,legatarij & creditores, si velint dicere plus esse in hæreditate, ipsi probent[b];vt apertè dicit hic tex.† Secundò not.ꝙ ad probandum secreta patrimonij,possunt assumi testes de domo aduersarij,vt hic.Ratio,quia bene per alios probari nõ potest. quod habuistis in l.j.ſ.de nat. liber.de repu.l.consensu.§.super plagis.& de naufragijs.l.quoties.lib.xj.No.de purgationis mora,concordantiæ sunt in glos. Vlti.no.†ꝙ hæres,qui celauit res hæreditarias,punitur, vt duplum refundat.Contra hoc opp.ꝙ solùm in hoc punitur, quòd in eis perdit Falcidiam : vt ff.ad l.Fal.l.beneficio.et l.Paulus.ad Treb.Sol.Circa hoc debes notare tria iura.Primum,ius Digestorum,quo contra amouentem statuebatur pœna Falcidiæ tantùm perdẽdæ, vt in contrarijs, & si erat suus hæres,perdebat ius abstinendi:vt l.si seruum.§.si quis suus. aliàs, amouisse.ff.de acqui.hær.Secũdum, est ius Codicis,quod duplũ refundat.Tertium,est ius Authenticorum, quo propter subtractionem vnius rei perdit[c] Falcidiã in totum:vt in auth.de hære.& Fal.§.sancimus igitur.& ibi no.per gl.& per Iaco.de Bel.licet Cy.videatur reprehendere illam glossam,scilicet ꝙ tantùm in illa re perdat Falcidiam:vt j.ad l.Fal.auth.sed cùm testator.& ibi dicam vobis. Vlt.scias,†ꝙ semel ante mortalitatem,& semel postea,cũ quidam peteret restitutionem fideicommissi: in persecutione causæ posuit ꝙ tales & tales res fuerũt in bonis eius,ꝙ fideicõmissum reliquerat,& sic subiacent restitutioni.aduersarius negauit:fuit probatũ cõtra eum: ipse postea volebat deducere quartã Trebel.dicebatur ꝙ propter illã negationẽ ius detrahendi illã quartã Treb.siue Fal. perdiderat.Primo per hũc tex.ibi : vel celauerit.& ꝑ tex.in l.bñficio.ff.ad l.Falc.vbi dr, qñ quis facit aliquid vt fideicõmissum minuat:vel vt fidẽ euertat,in ea re perdit beneficiũ Falcidiæ sed negãdo rẽ fuisse in hæreditate, facit vt fideicommissum minuat: ergo &c.Induco ad idẽ.§.sancimus igit.in aut.de hær.& fal.Teneatis menti,si vultis.

[1] ☞ *Exceptio quòd quis est intra tempus conficiẽdi inuentarij, impedit litis contestationem.*

Item quid si sint plures hæredes non conficientes inuentarium, quòd inter se non possint hoc opponere,quia dolus cum dolo,vel culpa compensatur.& vide etiam ibi.Quid autem per non confectionem inuentarij an perdat quis illud quod habere debebat à defuncto,vide Com.consilio cxxv.in ip.præponitur per Bald.in ij.dub.Et quòd perdatur Trebellia,vide eundem consilio cxlj in princi; Item circa ea, quæ dicta sunt quòd non conficiens inuẽtariũ teneatur in solidum creditoribus & legatarijs limita vt per Bal.in l.voluntatẽ.col.ij.versi. quæro nũquid.Item quid si constaret ex confectione creditori vel legatario : ꝙ res non sufficiebãt , an hæres nõ cõficiens inuentarium nihilo minus teneatur insolidum,vide Soci.ꝙ sic, in l.j §. si quis ad Treb. contra Bald. & alios vt per eũ,qui etiam ponit an fideicommissarius vniuersalis insolidum teneat nõ confecto inuentario.Item an ecclesia vel filcus teneanr cõficere inuẽtariũ, alias tenẽatur, vt hic.& an in foro cõscientiæ non conficiens teneatur , vide Barba.in c.j.extra.de sol.colũ.pe.& vlt.De istis vide Are.late in rub.de acqui. hæredi. vbi etiam an hæres non conficiens inuentariũ teneatur vltra vires ad restitutionẽ ablatorum , vel alias ex delicto debitoris, & quæ de patre vel monasterio,in quem transeũt bona ex pso na filij vel monachi & qd si desunct[o] habebat bñficiũ ne conueniret,nisi inquantũ facere possit,& quæ dã alia vide ibi ꝙ eũ per discursum.& per Soci.in l.debitori.C. de fur.an graueꝰ per fideicõ.post tps si adducit non cõfecto inuentario possit adducere sibi debita et qd de dotib maternis.

✠ POMATES. ¶ Tẽpus conficiẽdi. Quid autẽ sit in hærede vsurarij : an ipse ,ꝓpter nõ factũ inuẽtariũ teneatur in restituendis vsuris vltra vires hæreditarias.vide de hoc Bal.consil. cclxxvij.in pria pte. vide Cu.consi. lxxiij. & aliqd ꝑ Feli.in c.j. col.xij.de cõstit.& in c.qñ.col.xvj.versicu. fallit qnto.de proba. & in c.v.in colum. ij. versic.fallit primo.de præscri.Ro.consil.cclxxvj.in x. dub. Ancha.in ca.canonũ statuta.col.xj.de constitu.& in c.possessor malæ fidei.col.vij.de regulis iuris,in vj.& colum.viij.& seq.& in cap.peccatum.colum.xvij.eodem titulo & vide Feli.in capitu.cùm contingat. colum.iij.de officio.delega.Aret.cxlviij.columna ij.in fine.& Angel.in l.in testamento.supra, de testamen.milit. Cepol. caute. sua xxiij.Paulus de Castro consilio clxiij.in primo dubio.vbi ponit,an hæres non conficiens inuentarium, teneatur fideicommissario vltra vires hæreditarias, vide Roma.in consilio cclxxvj.in x.dubio.

✠ POMATES. ¶ Item impedit executionem sententiæ.

Executio instrumentorũ non fit contra hæredes,intra tempus conficiendi inuentarium.

[2] *Hæres pendente tempore conficiendi inuentarij, potest alios conuenire.*

d **Donec tamen.** [d] Intra tempus conficiendi inuentarium, non potest hæres à creditoribus,vel legatarijs conueniri, & contra eos interim tempora non currunt.h.d. † Not. quòd hęc exceptio,ꝙ quis est intra tempus conficiendi inuẽtarium,impedit litis contestatio,vt apparet ex text.ibi,ad iudicium vocare.Item apparet ex hoc text. ꝙ exceptio impedit sententiæ executionẽ. ꝙ apparet ex eo quod dicit eos inquietare:quia per hoc tota die practicatur hic ꝙ executio instrumẽtorum non fit contra hæredes intra tempus cõficiendi inuẽtarium. † Iuxta hoc quæritur : licet hæredes non possint alios conuenire intra tempus. Videtur quòd non per tit.ꝙ quisque iur.ff.&c.Tamen in contrarium videtur veritas[e];quia ille titulus habet locum,quãdo alicui conceditur priuilegium ad sui postulationem: sed priuilegum huius §.non est huiusmodi;ergo &c.

[1] ☞ *Tempus conficiendi inuentarium, currit à die aditæ hæreditatis.*

[2] *Pœna hæredis non conficientis inuentarium.*

[3] *Incidens in legem non gaudet beneficio legis.*

[4] *Si hæres inuentarium non incœpit intra mensem, sed perfecit intra tempus,gaudet cõmodo huius cõstitutionis.*

Sin vero postquam. [f] Qui inuentariũ solenniter non facit, creditoribus tenetur insolidum,& falcidiam nõ detrahit[f].Not. hoc quod dicit : si verò postquam adierit &c.Ex quo colligitur †quòd tempus conficiendi [g] inuentarium, currit à die aditæ hæreditatis:dixi ſ.eadem.l.§.j. † Secundò no.pœnam[h] hæredis non conficientis inuentariũ:quæ hodie est augmẽtata:nam legatarijs tenetur insolidum:vt j.ad l.fal.aut. sed cũ testator.† Vltimò not.ꝙ ille,qui incidit in l.nõ debet gaudere beneficio illius l.concordantiæ sunt in gl. † Quæritur,qd si hæres inuentariũ non incœpit intra primũ mensem,tñ incœpit, & perfecit postea intra tres menses:an habeat beneficiũ huius cõstitutionis? Et quidã dicũt ꝙ nõ per hunc tex.ex eo ipso ꝙ inuentariũ secundũ formã præsentis cõstitutionis non fecerit: sed iste nõ fecit secũdũ formã ꝑsentis constitutionis:ergo,&c. Alij dicũt contra, per hũc tex.ibi:& datũ iã à nobis tps ad inuẽtarij confectionẽ effluxerit.nõ enim suffi-

a ✠ POMATES. ¶ No.casum,Vide Alex.consi.xxxiij.vol.iiij.& Rom.cõsil. cxxxij.& consi.cclxxvj.in fi.& Feli in c.ad aures.col.ij.in versi.expresione.de rescripſ.& Alexan.consi.xlvij.colum.iij.volu.j.& lv.colum.fi.eo.Ancha.in authen.de fin.volu.ij.& cij.col iij.vol.ij.& in l.cùm ex causa.quam legit.cum l.tempus.ff.de re iudi.& aliquid per Bal.consil.ccccxxij. aliàs ccccxxiij.in vl. part.& vide no. Albe.& Fel.in c.ad aures.col.ij. de rescript. in versi.tertia cõclusio.Alex.consi.xlj.colum.fi.vol.iij.vbi ponit ꝙ ille,qui vult ꝓbare se non inuenisse merces pro onerando galeas ,sufficit ꝙ dicat se non inuenisse, nisi tanti ponderis, qđ qui vult dicere cõtrarium, probet & cxx. alias cxl.col. ij.vol.iij. vbi dicit ꝙ qui allegat aliquem habere aliquid ;plus, quàm expẽdit, habet illud probare.

b ¶ Ipsi probent.Adde ꝙ idem voluit Bart. in l.si constante.ff. soluto matri. & in l. decem. de verb.obli. in l.cõficiuntur.§.codicilli.de iur.cod. an. & Imol.in l.mutuũ. de acquir.hæredi. Iaco.Butr.in l.actor.tenuit contrarium : de quo hic,et in d.l.si cõstante.& per Alex.

e ¶ Perdit.Adde Roma.consi.cclxxvj.circa fi.vbi etiam ꝙ hæres rogatus restituere,si occultat res hæreditarias , priuatur cõmodo trebellianicæ.Bald.verò consil. clxxix. videtur voluisse,ꝙ priuetur beneficio totius inuentarij. vide etiã Abb. consi.lxxij.lib.iij.

✠ P. PAV. P.

d ¶ Donec tamẽ.Nunquid autẽ tẽpus conficiendi inuentarium currat à tpe sententiæ an à tẽpore aditæ hæreditatis, vide Com. consi.lxxv.in j.col.& se.vbi ponit de eo,ꝙ nõ poterat esse hæres & gessit se pro hærede.sine cõfectione inuentarij,& postea efficitur legitimus hæres,& conficit inuentarium,an sibi præiudicet:puta in patre filio instituto contemplatione patris.

e ¶ Veritas. Adde qđ idẽ tenent.An. Paul. de Cast.hic,& Alex. & Pau.de Cast. dicit in hoc §. esse casum contra Bar.in l.naturaliter, ff. de vsucap. qui dicit,ꝙ de iure ciuili nõ reperit ꝙ prescriptio inchoata dormiat.Et hoc etiam Ia.But.quia imo in casu huius.§.præscriptio inchoata quæ viuente defuncto incœperat contra creditores,definit currere tẽpore confectionis inuentarij:& postea eo finito reincipit.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Non detrahit.Imo hodie supplet de suo,vt legata integra soluat.§.si non fecerit.in authen.de hæredita.& falcid.& vide Com.consilio xxx.in ci.statuto cautum in effectu.in ij.colum.vbi ponit casum singularem, in quo non confecto inuentario hodie æs alienum diminuit legata. Vbi etiam ponit an hæres,qui non confecit inuentarium,præsumatur subtraxisse bona, intantum quod differatur inuentarium,in l.item.versicu.cum.vbi etiam ponit an pœna non conficientis inuentarium habeat locum,si primus hæres fecit : vide Com. consil.xlv. in j.colum.vbi ponit an per non confectionem inuentarij perdatur legitima, sicut perditur falcidia,vbi etiam ponit quomodo perditur Trebellianica,sicut falcidia,

g ¶ Tẽpus conficiẽdi. Quid autẽ sit in hærede vsurarij : an ipse ,ꝓpter nõ factũ inuẽtariũ teneatur in restituendis vsuris vltra vires hæreditarias.vide de hoc Bal.consil. cclxxvij.in pria pte. vide Cu.consi. lxxiij. & aliqd ꝑ Feli.in c.j. col.xij.de cõstit.& in c.qñ.col.xvj.versicu. fallit qnto.de proba. & in c.v.in colum. ij. versic.fallit primo.de præscri.Ro.consil.cclxxvj.in x. dub. Ancha.in ca.canonũ statuta.col.xj.de constitu.& in c.possessor malæ fidei.col.vij.de regulis iuris,in vj.& colum.viij.& seq.& in cap.peccatum.colum.xvij.eodem titulo & vide Feli.in capitu.cùm contingat. colum.iij.de officio.delega.Aret.cxlviij.columna ij.in fine.& Angel.in l.in testamento.supra, de testamen.milit. Cepol. caute. sua xxiij.Paulus de Castro consilio clxiij.in primo dubio.vbi ponit,an hæres non conficiens inuentarium, teneatur fideicommissario vltra vires hæreditarias, vide Roma.in consilio cclxxvj.in x.dubio.

h ✠ POMATES. ¶ Secundò nota pœnam.Nota tamen quòd istæ pœnæ non haberent locum contra hæredem vsurarij non conficientis inuentarium: quia non tenetur vltra vires hæreditarias.Ita Anchar.consilio cccxij incipien prima facie videtur quòd sic.& Fed.consilio xxj,& ad istud no,Bar,hic vide Alex. consil. lxx,vol.iiij.

a ¶ Magis æqua. Adde ꝙ idem voluit Bald. cõſi.cccxxiij.iiij.volu.& ibi etiam ponit ꝙ ſi hæres neſcit ſcribere, ꝙ ſufficiat generalis ſubſcriptio notarij pro ipſo hærede. Adde ēt qđ Bald. conſi.clxj. lib.j. conſuluit: ſi mos patriæ eſt non ſeruare la. quos legũ, innouando hæredes per imprudentiam, ſcilicet non ſubſcribere inuẽtarium, & ꝙ non ſint teſtes adhibiti loco legatariorũ, & creditorũ, & ꝙ non fuerint nominatim citati, qđ tñ non tenent hæredes vltra vires hæreditarias, ſi alias ſine fraude fecerint inuẽtarij ſecundum morem patriæ.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Modica ſolẽnitas, vide quæ habes ad Barto. in l.j. in fin. de ventre inſpic.

c ¶ Eccleſiaſticas. Adde Alex. hoc in effecto vult, ꝙ eccleſia, nõ cõficiẽs inuentarium nõ teneatur vltra vires & ꝙ poſſit petere reſtitutionem in integrũ, ꝙ contrariũ voluit Abb. conſi.xxxiij.j.vol. & ñ. volu. conſi. lxxiij. in fi. in quo cõſilio concludit etiã clericũ teneri ad confectionem inuentarij: dicit tñ videri tex. in c. eccleſiã. vt lit. pen. & ibi probare Ioan. and. & Hoſt. ꝙ conſtitutiones legales generaliter diſponentes licet poenam adijciant habẽat locũ in foro canonico: ẽt cõtra clericos, & eccleſias, ex quo cõtrariũ non reperitur cautũ de iure Canonico; & præſertim dicit hoc procedere, qñ l. poenalis poteſt ſe habere, quo ad eccleſiam quo ad cõmodũ & incõmodũ. & ꝙ ll. loquẽtes de inuentario habeant locum de iure Canonico, dicit eſſe tex. in c. Raynaldus. de teſta. tam, vt dixi, dicit eſſe ſpeciale in eccleſia, vt non teneatur, eo quia hæreditas intelligit delata eccleſiæ, inquantum non ſit onoroſa, ne indirecte alienentur bona ipſius. argu. authen. ſicut ſupra de ſacroſan. eccle.

☞ P. P A V. P.

d ¶ Vel presbyter. vide Barba. in c.j. de teſta. in vltima charta.

☞ P. P A V. P.

e ¶ De repudiãda. Circa iſtam materiã nota caſum in quo qui repudiat hæreditatẽ nõ ſolũ priuatur hæreditate, verum etiã oĩbus bonis quouſq; titulus ad eum deeſt ꝙ effluxerit datum ad inchoationem inuentarij, ſed ad perfectionẽ, & iſta videt magis æqua [a] opinio: probo, omiſsio modicę ſolennitatis nõ ſubſtãtialis nõ vitiat: vt l.j. in fi. de ven. inſpic. Itẽ, illa dicitur modica ſolennitas [b] non ſubſtantialis, cuius omiſsio eſt modici, vel nullius præiudicij: ſed hæc eſt huiuſmodi: ergo &c.

☞ *Tacens quando habeatur pro adeunte, uel repudiãte,*
Hæres quando teneatur ultra uires hæreditarias.
Tempus conficiendi inuentarij, currit à die aditæ hæreditatis.

Et hæc quidem.

Hic incipit quarta pſprincipalis iſtius l. Qui vult tps ad deliberãdũ à principe, conſequitur annum ab alio iudice, noquem menſes ad plus: neq; ſæpius cõceditur. h.d, Opp. de l. cum antiquioribus, ſ.e. Sol. ibi quidã dicunt, ꝙ hæc corrigit illam: vt videbitis in vltima gl. præſentis legis. Tu verò dicas, ꝙ qñ deliberatio nõ petitur, illa l. in nullo corrigit, ſecus qñ deliberatio petitur: quia per l. illã ſtatuebatur annus: hodie verò iudex inferior à principe non põt dare vltra nouẽ menſes, ꝑ hunc §. Oppo. & videt ꝙ iſta deliberatio ſit ſæpius concedenda: vt l.j. §. ſi cui. vt legat. nomi. cauea. Solu. Illud, quia teſtator ſic diſpoſuit, Opponi, tertiò de l. iij. ſ. de iure delibe. Solutio, quidam dicunt ꝙ hæc corrigit illã. Vel dic & iſta eſt vera, ꝙ intra tempus ſtatutũ hoc §. poteſt tempus ſæpius cõcedi, ita tñ ꝙ vltra iſtud tempus non excedat: & ſic debet intelligi iſta lex, &c.

Sinautem hoc aliquis,

Qui petit tẽpus ad deliberãdũ, licet inuẽtariũ confecerit, & hæreditatẽ adierit vel non repudiauerit, creditoribus inſolidum tenet; nec falcidiã detrahit, ſi repudiauerit res hæreditarias, perfectè reſtituet. h.d. vſque ad §. notiſsimum. † Dicit hic, ꝙ qui nõ adiuit, ſed tacuit intra tempus datũ ad deliberandũ, habet pro adeunte: contra ff. de acqui. hære. l. q̃diu. Quidã dicunt ꝙ iſtud habet locum qñ in cõceſsiõe tpis hoc fuit adiectum, vt tacens habeat pro adeunte. Alij dicunt, ꝙ illa corrigitur per iſtam, & hoc tenet hic in gl. In l. cõtraria. Glo. dicit ꝙ ſi eſt tps ſtatutũ ad petitionẽ creditoris tunc tacens habeatur pro adeunte. Hic eſt caſus hic. Rõ, quia creditoris intereſt, vt habeat quẽ conueniat. Sed ſi tempus ſtatuit ad petitionem ſubſtituti: tũc ſi tacet, habetur pro repudiãte: vt l. contraria. Ratio, qa ſubſtituti intereſt, vt habeat hæres prius pro repudiante vt ipſe poſsit adire. Et hanc ſol. tenet Dy. & etiã Cyn. hic. qđ puto verũ, & notabile. Sed contra hoc oppo. ꝙ imò ꝑ curſum tpis triũ mẽſiũ, habeat pro repudiante: vt ſ.ea. l. §.j. Sol. qđ hic dicitur, habeat, ꝙ repudiãte: loquit in hærede, qui tacuit: ſed ſi aliquid dixit, puta credo ꝙ mihi non expediat, vel ſimilia verba tũc habet ꝙ repudiãte, concurſu triũ menſiũ, vt in cõtrario: & hãc materiã pleniſsimè expediui in l. ſi qs. ff. de iur. delib. Secũdo oppo. de leg. l. ſi vniuerſæ. Sol. tria ſunt iura: quædã ſunt iura antiqua, & ſecundũ illa tenet hæres creditoribus inſolidũ: legata verò non debentur, niſi vſq; ad vires patrimonij: vt d. l. ſi vniuerſæ. Quoddam eſt ius Codicis: & ſecundũ hoc ſi non petijt tempus ad deliberandũ, & inuẽtarium confecit, non tenetur creditoribus, nec legatarijs vltra vires hæreditatis: vt ſ. ead. l. §. & ſi præfatã. Si verò petijt tẽpus ad deliberandũ, & inuentariũ fecit tunc habent locũ iura antiqua, vt creditoribus teneatur inſolidũ, cõtra legatarios vtatur Falcidia vt hic, in verſi. ſinautẽ hoc aliquis. Si verò f inuentarium nõ fecerit, ſiue petierit tẽpus ad deliberãdũ, ſiue non, creditoribus tenetur inſolidum: & contra legatarios nõ vtitur Falcidia: vt ſ. e. l. §. ſin verò poſtquam. Et in verſi. quis autẽ temerario. tamen legatarijs non tenetur vltra vires hæreditarias: vt j. de leg. l. ſi vniuerſæ. cũ ſi. Tertium eſt ius Authenticorũ, quo iure ſi inuentarium nõ fecit, tenetur creditorib⁹, & legatarijs inſolidũ: vt j. ad l. Fal. aut. ſed cùm teſtator, † Quærit gl. quando quis petit tempus ad deliberandum, vtrum tempus conceſſum ad confectionem inuentarij currat, elapſo tempore dato ad deliberandũ. quicquid gl. dicat, veritas eſt, quod iſtud currit à die aditæ hęreditatis: vt ſ. §. ſin verò poſtquam. Vnde ſi intra tempus datum ad deliberãdum adiuit, intra illud tempus, quo adiuit, incipit currere, &c.

☞ *Lex iſta quòd non deroget l. cum antiquioribus.*
Diſpoſitio huius legis in milite non conficiente inuentarium, quòd non teneatur ultra uires hæreditarias, an corrigatur. remiſsiue.

Notiſsimum.

Hæc eſt vltima ps, in qua Imperator ponit vnã ſuam concluſionem: breuiter dicit. Hæc lex omnia quæ in alijs conſtitutionibus continebantur, complectitur & priuilegium militum in ſuo robore remanet. h.d. † Quæro, vtrum per hanc conſtitutionem ſit derogatum l. cũ antiquioribus. ſ. eo. Veritas eſt, ꝙ non quando tempus ad deliberandum nõ eſt expreſsè petitum, vt dixi vobis ſuprà, in §. proxi. & probatur j. de cad. tol. §. in nouiſsimo. † Quęro, vtrum quod hic dicitur, quòd priuilegium militis durat, hodie ſit correctum. Glo. videtur dicere ꝙ ſic, per aut. de hær. & falcid. §. fina. Quod an ſit verum, dicam vobis in aut. ſed cùm teſtator. j. ad l. Fal. Iſtud eſt vtile ſcire propter eccleſiaſticas [c] perſonas: quia eccleſiaſticæ perſonæ debent habere priuilegiũ militis: vt l. ſacroſancta. ſ. de epiſco. & cleri. no. in l. miles in princip. ff. de re iudic. & ſecundum hoc, ſi eccleſia, vel presbyter [d] adiret hæreditatem ſine beneficio inuentarij, non tenetur vltra vires hæreditarias, ſicut miles: ideo eſt vidẽdum an lex ſit correcta. Dicam tibi in aut. ſed cùm teſtator. ſi recordabor.

e De repu. [c] vel abſtin. hæredi. Rubrica.

LEX I.

Si paterna.

Filius, qui ſe abſtinuit, ſi in domo patris ex iuſta cauſa moratur, non videtur ſuam abſtentionem reuocare. h.d. Nota ꝙ habitando in domo patris [f], videtur ſe gerere pro hærede niſi probetur ꝙ ex alia cauſa fecerit [g]. Contra hoc opponitur ſuprà titulo primo. l.j. Gloſſ. dicit hoc ſpeciale eſt in filio ſuo: ſecus in extraneo, ſeu filio emancipato. Iſtud non eſt verum ſic ſimpliciter. Nam ille actus, qui in extraneo inducit aditionem, ille

uoluti⁹ per inſtituentem fauore fiſci, vide Bar. per illũ text. in l. hæredes. C. de omni agro deſer. libr. xj. & ibi etiã Alex. in addi. ponit an repudiata hæreditate, intelligatur tacite repudiatũ officium executionis vel econtra.

¶ In domo patris. Adde ꝙ Odofred. & Bal. exẽplificauit in filio, qui tenebat domũ obligatã ꝑ dote matris. quòd Paul. de Caſ. intelligit verum ſi filius propria authoritate poterat accipere: vt qa eſſet data licentia apprehendendi in inſtrumẽto iuxta l. iij. j. de pigno. ſecus ſi non poterat: quia tunc videt tanquã hæres feciſſe, & vt creditor occupando ꝓpria authoritate deliquiſſet. l. q rõ. ff. de pig. ac. Sed quid ſi ſit ſtatutũ ꝓut eſt Florẽtiæ, ꝙ ſi ille, cui delata eſt hæreditas etiam paterna, nõ aliqua bona tenuerit, etiã ex alia cã, & non obſtante ꝙ aliã cãm habeat, dicit ſe adiuiſſe: dicit Pau. hic, ꝙ debet adire iudicem, & facere ſibi per iudicẽ aſsignari: nec tunc incidit in ſtatutũ: qa eſſet ſibi iniurioſum ſi vellet hoc auxiliũ auferre: tñ ipſe Paul. in l. ſi ſeruum. in vltimis verbis. ff. de acquir. hæredi. dicit, ꝙ debet fieri repudiatio ad obuiandũ fraudibus, & hoc facto poterit occupare bona hæreditaria: & nõ nocebit ſtatutum, qđ etiam debet intelligi, qñ etiã occuparet authoritate curiæ antequã repudiaret exſe. & ibi dicit eſſe caſum exꝓſſum, & mẽti tenendũ. Ad hãc. l. facit ꝙ cõſuluit Bal. ꝙ licet auus alimentet nepotes, nõ tñ per hoc videatur adiuiſſe eorũ hæreditatẽ maternã, eius cõſil. cccxxxiiij. volu. iiij. Et qñ filius habitando domũ ꝑris dicat̃ gerere ſe pro hærede, vide Bald. conſi. clxxxvij. iij. volu. & oĩno vide Ang. conſi. lxiij. inter cõſilia Bal. v. lit.

☞ P. P A V. P.

g ¶ Cauſa fecerit. Ad hoc faciunt not. per Alexã. per illũ text. in l. qui iure familiaritatis. ff. de acqui. poſſ.

ille actus in ſuo inducit immiſtionẽ:vt l.eum bonis.ff.e.Vnde poſsídere domum,eodem modo in ſuo, & in hærede extraneo inducit pro hærede geſtionem.Non obſt.l.j.ſ.tit.j.quia ibi loquitur in emancipato,qui non poterat adire de iure ciuili: vnde per nullum actum extraiudiciarium poteſt induci agnitio bonorum poſſeſsionis:vt ibi dixi.Opp. poſtq̃ filius repudiauit,nullo modo poteſt eſſe hæres:vt l.ſicut.j.eo.Solu. Contrarium loquitur in extraneo:ſed filius ſuus poteſt ſuam abſtentionem reuocare:vt j.e.l.fi.& iſtud eſt,quod facit dubium in l. noſtra.Opp.ad l.noſtram.de l.ſi ſeruum.§.prætor.ff.e.Sol. Ibi loquitur in filio,qui aliquid ſurripuit, quòd priuatur beneficio abſtinendi:ſecus ſi non ſurripuit.

1 ☞ *Filius,qui ſe abſtinuit ab hæreditate paterna,ſi poſtea emit fundos paternos,quando uideatur ſuam abſtentionem reuocare.*

Mala fides filij bona paterna ementis,ex tribus cognoſcitur.

2 *Filius,qui primò emerat fundos paternos,ſi ſe poſtea immiſcuit hæreditati paternæ, poteſt hypothecaria conueniri.*

LEX II.

SI paterna. Qui poſt abſtentionẽ bona paterna bona fide emit, nõ vĩ ſuã abſtẽtionẽ
1 reuocare.h.d.Opp.ff.e.l.ſi is qui in bonis.Solu.Si† filius ſe abſtinuit ab hæreditate paterna,emẽdo poſtea res paternas bona fide,non videtur ſuam abſtentionem reuocare,vt hic:ſecus ſi mala fide,vt ibi à cõtrario ſenſu colligitur,
a quæ mala fides præſumitur ex tribus. Primò ſi emit omnia[a] bona:vt d.l.ſi is qui bonis.ff.eo.& l.oẽs.§.Lucius.ff.de his quæ in frau.cre.Itẽ ſi emit per interpoſitam perſonã:vt ibi,& arg.ſ. de na.li.l.iij.Item ſi hoc factũ fuerit incontinenti poſt abſtẽtionem:vt l.ſi ventri.§.fi.ff.de priui.credi.Tene menti:quia quo-
2 tidiana ſunt iſta. Quæro†qd ſi immiſcuit ſe paternæ hæreditati ille, q̃ fundos paternos antea cõparauerat à creditoribus. Glo.arguit pro & contra.finaliter determinat q̃ poſsit hypothecaria cõueniri:qa in ꝓprio nulla fuit emptio:vt l.ſicut.§.illud.qui.mo.pig.vel hyp.ſol.Certè illa lex modicũ facit, niſi eã intelligas ſic,q̃ hæres,qui adiuit,preſumitur retro fuiſſe dominus à tpe mortis:vt l.hæres quoq̃.ff.eo.& l.ſi ex re.§.fi. de ſtipu.ſeruo.de reg.iu.l.omnia fere.Ergo apparet fictione harum legũ,qd̃ ipſe emit rẽ propriã:plenè dixi in l.ſi is q̃ bonis.ff.eo.

1 ☞ *Qui dicit teſtamentum nullum uidetur adire.*

2 *Inutilis tranſactio non habet uim pacti.*

LEX III.

SEruus hæres. Qui dicit teſtm̃ nullũ, videt adire:& inutilis trãſactio non habet vim pacti.h.d.†No.duo,quæ dixi ĩ ſummario
1 Primò,q̃ q̃ dicit nullum,vĩ adire.Concor.ſunt ff.de bo.poſ.l.cũ quidã.qd̃ plenè dic,vt ibi dixi.Secũdò not.q̃ tranſactio,quæ nõ valet iure ſubſtitutiõis,nõ habet vim pacti. Vi-
2 diſtis ſ.de tranſact.l.ſi cã cognita.†Opp.de l.poſtquã liti.ſ.de pac.Gl.ponit hic plures ſolu.Breuiter tex.ſoluit contrariũ ibi renũciauit volens remittere & donare:hic verò voluit trãſige re:quæ tranſactio cùm non valeat,non habet vim pacti; vt d.l. ſi cauſa cognita.& quod ibi Cy.no.ſ.de tranſact.

1 ☞ *Ratio differentiæ inter repudiationem,& confeßionem.*

2 *Qui repudiauit,quando poßit adire,uel non:regula cum fallentijs.*

3 *Repudiatio quando præiudicat repudianti.*

b SIcut[b] maior. Sicut hæreditatẽ repudiatã nõ põt quis adire:ita nec aditã re-
1 pudiare.h.d.Hæc ſubtilis l.,ppter hoc vtilis. †Quæro,quæ eſt ratio differẽtiæ inter repudiationẽ & cõfeſsionem.Gl.aſsignat plures ſol.tene illam:quia confeſsio fit contra ſe confitentem:ideo ſibi præiudicat.Secus ſi fieret pro ſe:vt l.de ætate.§.j.de interroga.actio. Sed hæc repudiatio, de qua loquitur hic,fit pro ſe repudiante:ideo non ſibi præiudi-
2 cat.Ita loquitur hic.†Hoc præmiſſo oppo.ad primam partem j.e.l.fi.Sol.hæc eſt regula, q̃ qui repudiauit, non poteſt adire, fallit in filio ſuo:vt j.eo.l.fi.Item fallit fauore vniuerſalis fideicommiſsi:vt l.nam quod.§.j.ff.ad Trebellia.Item fallit ex ſpeciali priuilegio,per reſtitutionem in integrum:vt ſ.ſi mino.ad hæredi.abſti.l.j.& per totum.Item fallit in caſu l.cum hæredi-
3 tate.ff.eo.habuiſtis nota.ſ.titul.j.in l.quidam elogio. †Venio

a ¶ Omnia.Adde q̃ Ang.idem dicit,ſi ſolum melior.alle.tex.in l.ſumma cũ ratione.in prin.ff.de pecu.ſequitur Fulg.hoc idem no.Ange.l.omnes.§.Lucius.ff.de his quæ in frau.cre.& melius probatur ex no.per gl.& Bar in l.nomen.§.j.de le.iij & per Bal.in l.j.ſ.ſi quis in frau.pa.& in l.ſi vnquam.de reuoca.do.& in l.j.qui bon. ce.poſ.vbi concludunt,q̃ per alienationem maioris partis bonorum, etiam particulariter factam, reſultat ſuſpicio in caſu quæ reſultaret per alienationẽ omnium bonorum.Et de iſtis fraudibus, vide per Bal.hic,& q̃ Bart.in l.poſt cõtractum. de don.& per Bal.conſi. cxxxiij.iij. volu. vbi etiã dicit, q̃ per venditionem omniũ bonorum, vel maioris partis,inducit fraus. ☙ P. P A V. P.

b ¶ Sicut. De materia huius legis vide Cepol.caute.ccxlix.

b ¶ Sicut.Adde q̃ lex eſt bona, ſecundum Pau.de Ca.pro puellis quæ maritantur à fratribus,qui faciunt ſibi renunciare hæreditatẽ paternã in locis, in quibus fœmine ſuccedunt, ſicut maſculi:nã ſi filia adierat, vel ſe immiſcuerat. Nã ſi poſtea dicat repudio ad iſtã tiam fratris:nihil valet repudiatio, & ea non obſtãte põt partẽ ſuam à fratre auocare:ſed ſi dicat renũcio,& dono tibi partem meã: et oẽ ius qd̃ habeo in hæreditate paterna, bene tenet renunciatio. & hoc dicit mẽti tenendum.Et idẽ voluit in l.ſi actione.ſ.de pact. & in l.pactũ.ſ.de colla.vbi dixit,q̃ ſi ſunt plures fratres, & vnus renunciat alteri: q̃ per illam renunciationẽ videt adiuiſſe & ſucceſsiue donare ar.l.illud.ff.de acqui. hære.& idem voluit conſi.cccvij. incipiẽ. In Chriſti nomine, viſo ꝓpuncto. ſed in hoc vlt dicit Alexan. q̃ Io.and. ſentit contrariũ in add.ad Spec. in ti.de teſt.§.j.in ſ. dit.incip. Vbertus & idem ſentit Bald.in l. ſi defunctus.ſ.de ſuis & leg.q̃ l.fuit quæſtionis.ff.de acquir. hære. Tu de primo dicto Paul.de ca.vide Bal. cõſi.xlvj.iij.lib.incip. verba inſtitutionis. ☙ P. P A V. P.

c ¶ Si quis.An iſta facultas reuocãdi trãſmittat ad hæredes.vide Alex.in l.ſi filius q̃ patri.in pen.col.ff. de vulgar.& pupil.late Iaſ in l.q̃ ſe patris. in vj. char. C. vñ li. & hic Are.in l.ventre.in vj.col.de acqui hære. qd̃ ad inducẽdũ hãc reuocationẽ abſtentionis ſufficiat actus qui fieri non põt contra ius & nomen hæredis, non aũt regnĩ

c SI quis.[c] Suus hæres maior repudiãs, põt ſuã abſtẽſionẽ reuocare intra triennĩũ ante bona vẽdita:ſed minor,vel in vtili tpe cõſtitutus,põt etiã poſt triẽniũ, & poſt bona vendita.hoc dicit hæc notabilis,& ſingularis lex.Opp.de l.doli exceptio.verſi.diuerſum.ff.de noua.Sol. Regula eſt,quòd de eo quod quis facit intra quadriennium, quod datur ad reſtitutionem pętendam non poteſt reſtitutio peti. fallit in caſu huius l. qui caſus ſingularis eſt
1 ſecundum Dyn. † Quæro hic dicitur de hæreditate paterna. quid de materna? Gloſſ.dicit, quòd ille qui repudiauit, põteſt reuocare intra annum:vt ff.ad Tertul. l. filij. communiter tenemus contrarium: nam ibi loquitur quando non repudiauit; ſed dixit, nolo adire: quæ verba ſunt extenſiua,& inducunt repudiationem curſu anni. Secus ſi ſimpliciter repudiaret vt

ad ſecundam partẽ,& videtur q̃ hæc repudiatio præiudicet repudianti: vt l.poſtquã liti.ſ.de pac.Sol.Gl.fatetur contrariũ,q̃ ei præiudicat,reſpectu eius,cũ quo litigabat, cui renũciabat,vt in extraneo, vt in cõtrario:ſecus reſpectu aliorũ creditorum. Vide gl.& eã Iacob.de Are.reprehendit. Aliud enim eſt renunciare liti,vt l.cõtraria:aliud repudiare hæreditatẽ,vt hic. Tu dicas eſſe aduertẽdũ ad quid fit hæc repudiatio:nã ſi quidẽ fit hæc repudiatio ad cõmodum repudiãtis,puta ne cõueniat̃ à creditoribus: interrogatus an eſſet hæres,dixit non,imò repudio:tũc non p̃iudicat.Nõ enim voluit ſibi p̃iudicare,nec alijs prodeſſe: vnde vim pacti non habet.Ita loquit̃ hic.qd̃ apparet ex q.gl.quã ſuprà dixi.Sed ſi ipſe repudiat ad cõmodũ aduerſarij:vtputa agebat petitione hæreditatis,& pẽdente iudicio dixit, renuncio huic hæreditati:certè videtur pactũ,ſicut renunciare liti:vt d.l.poſtquã liti. & ita loquitur gl.hic poſita.Ratio,qa hoc facit ad cõmodũ aduerſarij: nã aduerſario ꝓdeſt,& ſibi p̃iudicat.Itẽ opp.de l.ſi filius ff.de inter.actio.vbi cõfitẽdo ſe hæredẽ ſibi p̃iudicat:licet prius repudiauerit.Solu. Ibi cõfeſsio fuit facta ad cõmodũ aduerſarij ideo ſibi præiudicat quãtũ ad aduerſariũ.hic verò fiebat repudiatio ad commodum ſui repudiãtis.Ita etiã debetis intelligere quod no.in l.vlt.ff.de interrog.actio.

PVpillorum. Pupillus ſine tutore repudiare non poteſt.h.d. Oppo.l. cùm pupillus.j.reſpon.ff.de condi.& demon.Sol.Ibi loquitur de repudiatione tacita,hic de expreſſa.

1 ☞ *Hæreditas materna repudiata per filium,an poßit revocari ſicut paterna.*

2 *Filius emancipatus,an habeat in repudiatione beneficium ſicut ſuus.*

3 *An idem ſit in hæreditate auita, quod eſt in paterna. ubi quòd ſic.*

expreſſa reuocatio.Vide Alex.& Moder.in l.j.ſ.de iure delib.contra An. & Paul. de Ca.Item an poſt terminum poteſt reuocari quantum ad legitimam,vide Alex. in l.quia poterat.col.pe,ad Trebel.

a ¶ Testamentū. Adde q̄ Pau. de cast. hic dicit q̄ notarius rogatus de testō nūcupatiuo pōt cōpelli per iudicē oñdere testm illis qui petunt: si est retinēs dūmō iurent q̄ putāt sua interesse & allegēt aliquā iustam cām: ita q̄d non petūt aīo calūniandi vt j. eo. l. iij. & dabitur eis q̄ticulæ copia pertinentis ad eos: vt d. l. iij. & iij. de fide. instru. & hoc q̄a putat habere locū saltē vtile remediū huius edicti. cū sit eadē rō.

b ¶ Inspicit locus. Adde q̄d Bal. & Angel. tangūt an in testamētis cōditis extra Romanū imperiū requirant septē testes, aput regrunt ll. Romanorum: si testator erat subiectus Ro. imperio: an vero sufficiat esse seruatos mores illius loci. Bart. in l. q a latronibus. de testa. dicit q̄ testm factū in loco hostili Rom. imperij, vt inter Saracenos, non valeret, secūdū illas cōsuetudines, nisi solennitas iuris ciuilis q̄ficeret. Sed Bald. dicit: hic se cōsuluisse super quodam testō facto inter Saracenos, dūmodo habeat illa q̄ sunt de iure gētiū, q̄d vbiq; viget: quia ius gētiū vbiq; est bonum, & æquū. Et cū hoc transit Paul. de Castr. nec alleg. contii. Ego inueni vbi ipse Bal. cōsuluit super quodam testō facto in Damasco à quodā anchonitano cum sex testibus vbi dicit primo videri q̄ testamentū valeat: deinde dicit Iacob. de Aret. & Oldra. dicūt q̄ aduena q̄a casu inter fideles testat, debet secundū ius Roma. testari, si de imperio Rom. est. Ideo hunc passum dimitto, & dico q̄ vbi negatur testm factū, non sufficiunt sex testes, nec quo ad testamentum, nec quo ad legata testa. & c. latius ibi vide, s. consil. clxiij. iij. lib. incipien. in Christi nomine, in Damasco non seruatur ius Romanum.

POMATES.

c ¶ De edicto. Adita hæreditate restat, vt hæres institutus mittat in possessionē rerū hæreditaria. & super tali missione tractat edictum diui Adri. tollen. Imperator tñ nō pōit hic, de cō seruādo, sed tollendo, dicebat, nisi scriptus hæres postulasset se mitti in possessionē, non aliter fieri, nisi Reipublicæ daretur vicesima pars hæredi

2 vidistis s. de iuris & facti igno. l. ij. †Item quæro quid in filio emancipato. Glos. tua dicit idē vt ff. de col. bon. l. nōnunq̄. Veritas est in contrariū: vt l. iij. de iuris & facti igno. Nō obstat. l. nōnunq̄. quia ibi nō loquitur in repudiatione, sed in eo qui nolebat adire: vt ibi dixi. Quęro hic loquor de hæreditate paterna: †quæro quid in hęreditate auita. Glos videtur dicere idem: vt dicta l. nonnunquam. de colla. bon. & ego idem teneo: quia l. si quis. ff. de iur. deliber. loquit generaliter in quolibet suo: vt ibi plenè dixi, & materiam huius l. explicaui tibi, ergo dic vt ibi.

Quemadmo. testa. aper. Rubrica.

LEX I.

VT testamentum.

Testamentum [a] petitur aperiri, per officiū iudicis. h. d. Materiam huius legis dic vt ibi dixi s. de eden. l. j.

☞ *Aliud est publicare, aliud aperire.*

2 *Quando testamentum in scriptis aperitur, testes adhiberi debent, si haberi possunt.*

3 *Testamentum in scriptis, quam fidem faciat, si testes sunt mortui, uel aliter haberi non possunt.*

4 *In solēnitate testamētorū inspicitur locus, in quo actus fit.*

LEX II.

Testamenti. Testamentum debet aperiri secundū consuetudinē fori, vbi fit apertio: & absentibus testibus fit corā viris honestis. h. d. † Ad euidentiā debes scire q̄d aliud est publicare, de quo loquitur l. publicati. s. de testa. aliud est aperire, de quo loquitur hic. †Primò quæro hic vtrū testes quando apertio fit, debeant adhiberi: certè sic, si possunt haberi: vt l. sed si quis ex signatoribus. ff. eo. titu. † Quæro quid si testes haberi non possunt, quia mortui sunt. Respondeo: istud nō probat aliquid: quia est priuata scriptura. vide glos. videbitis, vt aliàs dixi vobis, testamentū factū in scriptis antequam veniant testes, & cognoscant sua sigilla: & deponant se interfuisse, est priuata scriptura, & nihil probat sed postquā testes venerint, & fuerit facta publicatio secundū formā l. publicati. s. de testa. tunc semper probat. Prædicta sunt vera, si testm est scriptum manu priuata: secus si manu publica, licet sit in scriptis: vt ff. e. l. tabularū. † Vltimò nota q̄ in solennitate testamentorum inspicitur locus, [b] in quo sit ille actus, de cuius solennitate quæritur. Dixi plenè in repetitione l. cunctos populos. s. de sum. trinit. & fid. catho. Dixi etiam s. de testa. in l. si non speciali.

LEX III

Ius quod. Faciēda est copia testamenti eius partis, quæ pertinet ad petentem sine die & consule. hoc dicit.

Codicillos. Codicilli petuntur aperiri eodē modo, quo testamenta. h. d.

De edicto diui [c] Adri. tollen. Rubrica.

Post apertum testamentum, & aditam hæreditatem, petit scriptus hæres se mitti in possessionē: quod olim fiebat ex edicto diui Adria. quod est sublatum: ideo ponitur hic ti. de edi. di. Adri. tol. & quemadmodum scriptus hæres in pos. mittatur.

LEX I.

Vminter. Institutus mittendus d est ī possessionē antecq̄ substitutus. h. d. vel aliter. In adipiscenda possessione, institutus [d] substituto præfertur. h. d. Oppo. institutus sub conditione habet bonorū possessionem secundū tab. sed substitutus est sub conditione institutus: ergo debet habere e bono. possess. probatur in l. ñ. §. si sub conditione. ff. de secun. tab. Solutio: ibi loquitur in eo, qui est institutus sub conditione in f primo gradu, vnde nō est aliquis, qui eum præcedat. Facit ad hoc l. si quis instituatur. circa princip. ff. de hæredi. institu. Opp. de l. iij. §. final. de liberis & posthumis. ibi substitutus instituto præfertur. Solut. Dicit gl. ibi primus gradus institutionis erat nullus præteritione: hic secus. Contra hanc solutio. oppon. quod vitium præteritionis, non impedit missionem in possessionem: vt infrà, l. proxima. & sic etiam à primo gradu filius sit præteritus: tamen institutus in primo gradu deberet mitti in possessionem. Solut. l. proxima infrà loquitur, & debet intelligi, nisi vitium præteritionis appareat ex ipso testamento: vt statim dicam infrà. l. proxi. & infrà, l. finali. sed in casu l. contrariæ. ex ipso testamento apparebat, quòd ex primo gradu erat præteritus: à secundo filius erat exhæredatus: vnde in ipso testamento fiebat mentio filij: & sic apparebat filium præteritum à primo gradu. Vlterius opponi. Institut. de vulgari substitutio. §. finali. vbi admittitur institutus, & substitutus: vt lege, si paterfamilias. ff. de hæredibus instituen. Solut. Ibi est specialis casus, in quo admittitur concursus instituti, & substituti Ratio ibi patet, & dixi in l. cùm proponas. suprà, de hæredib. institu. Præterea ibi loquitur in petitorio: hic in possessorio. Quærit glos. quid in proprietate? Dicit glos. certè idem: quia quando locus est institutioni: non est locus substitutioni: vt l. quandiu. ff. de acquirenda hæreditate. Quid in legato? Dic idem, vt habes in glossa tua.

taris: & multæ essent interpretationes, & distinctiones circa dictū factū, hodie sublato edicto fit missio in possessi. nē rerum hereditariarum, substinctione tamen l. fi. eo. ti.

¶ Institutus. Sed q̄d si primo est scriptus substitutus quā institutus, Specu. dicit, nihilominus hæredem prius mittendū in ti. de testa. §. fi. vers. quid si primo.

P. P A V. P.

¶ Paratus incōtinenti probare. vide Ange. in consi. cxxviij. in ij. dubio.

¶ Altiorem. Quādo exceptio dicatur requirere altiorem indaginem, & quæ possit probari incontinenti & quæ non, vide per Bar. in d. l. si is à quo, & in extrauag. ad reprimendū. in verbo summarie. per Bald. in l. iij. ff. ad exhiben. & in l. j. j. vt in possess. lega. in l. si ex falsis. s. de transact. & in l. fi. j. de ord. cogni. & Angel. in l. ille a quo. §. si de testamen. ff. ad Trebellia. per Cano. in cap. veniens. de testa. p do. Car. Flo. & Io. de Imo. in ca. cum in iure. de officio. delegati. per Roma. consi. ccxliij.

1 *Quæstiones requirentes altiorem indaginem an impediant hoc edictum.*

2 *Falsi exceptio, quòd non impediat iudicium possessorium.*

3 *Persona litigantis in iudicio, quantumcunque summario, plenè legitimari debet.*

LEX II.

Vamuis. Hæc est notabilis lex. Vitium testamenti inuisibile, q̄d requirit altiorē indaginē, non impedit scriptū hæredē mitti in possessionem. h. d. Contra l. nostram opp. Primo ad primum, de regul. iur. c. dolo facit. ff. de doli except. l. dolo. Sed si testamentum esset nullum ex causa præteritionis, scriptus hæres deberet restituere ista bona: ergo dolo facit, quia perit. Glos. optimè soluit, hoc est verum, vbi filius sit paratus incontinenti probare [e]. Istæ enim † quæstio. quæ requirunt altiorem [f] indaginem, non impediunt istud iudicium possessorium, quando agitur summatim: vt l. iij. §. ibidem. ff. ad exhibend. & l. si is à quo. in princi. ff. vt in possess. leg. Habuistis no. j. quo. bon. l. fin. & in l. cùm quærebatur. vnde vi. vbi etiam habuistis nota. facit l. ille à quo. §. si de testamento. ad Trebellia.

2 †Secundò oppo. quòd exceptio falsi, habeat impedire. vnde videtur obstare s. de ordi. iudi. l. pe. & fi. & l. diuus. §. fi. & l. seq. ff. de pe. hære. Sol. Ibi cùm agitur petitorio: hic quando agitur possess-

a ¶ Possessorio. Adde hoc etiam, pcedit, qñ qõ falsi esset mota ante aditam hæreditatem ſcdm glo. in l. cũ falsum. in fi. ff. de acqr. hæredi. quam sibi appropriãt Bart. Ang. & Fulg. hic volentes hoc esse ſpeciale in possessorio: vt istud non impediat gnem. & non debet impedire, vt hic: & dicit Pau. de Ca. in d. l. cũ falsum. q istud est singulare. Et pro opi. Bar. & sequactũ dicit Alex. qđ gl. singula. in l. hæres institutus de acq. hær. q similiter illud dicit, q illud qđ dicit in text. de excep. per quã opponebat cõtra testm q testator erat seruus, pcedat etiã si de hoc dubiũ erat apud hæredẽ à dicto tpe: qa licet talis dubietas impediat hæredẽ adire, quo ad hoc, vt possit effici dns: vt d. l. hæres institutus. in fi. cũ quãtũ ad pretendũ istã missionem nõ obstante per illũ tex. & illã glo. sequit Bald. & Rapha. Cu. ibi, qui Raph. hic dicit esse singulare, & mirabile, q institutus inducãt in possessionẽ, & prius efficiatur possessor quã hæres. Et cum hac opinrãsit Alex. licet Cy. & Imo. l. cũ falsum velint q aliud, qd dicit tex. hic cũ glo. istũ procedat qñ mota est quæstio falsi post aditam hæreditatẽ,

b ¶ Ad hoc oppo. facit festũ de isto dicto d. Flo. in l. j. §. scientdũ. ad exhib. & vide quod habetur, & ibi dixi in c. exhibita. de iudi. c. j. de accusa. & vide Ioan. de Imo. in l. si qramus. in princ. ff. de testa. vbi non allegauit istam glossã. And. Barba.

c ☞ P. PAV. P. ¶ Debet legitimari. Adde quod debet a principio legitimari, nec sufficeret legitimatio superueniens. vide Alexand. consilio cccxiij. in vlti. colum. Et ad istud dictũ vide do. Franc. consilio lxiij. ex vij. colum. & quæ scripsi in Rub. de eden. in princ. maximè. in apost. vide Bart. in l. non oportet. de lega. j. vide quæ scripsi in l. iudices. C. de iudic. vide Alexand. in l. à diuo pio. §. si super rebus. in j. colum. C. de re iudica. Item quòd istud procedat solum in personis, ex quibus fundatur iudicium, non autem in alijs, quæ incidenter veniunt in iudicio, vide Barto. consilio xvij. Item adde quod à sententia iudicis pronunciantis super legitimatione personæ potest semper appellari. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor. quem allegat Ange. in l. arbitrio. ff. qui satisda. cogan. sed vide Ias. in contra. no. quem allegat Ange. in l. arbitrio. ff. qui satisda. cogan. sed vide Ias. in contrarium in dicta l. arbitrio. vide ad istud dictum Barto. hic Moder. in l. iudices. C. de iudic. & vide Bald. qui ponit exemplum in filio in l. ne quicquam. §. de plano. in vlti. quæstio. de offi. procõsul. & leg. Alexand. consil. ccj. incipien. viso processu. Et quod in quocunq; iudicio, etiam extraordinario & improprio sit semper legitimanda persona, vide Barba. in rub. qui admit. in j. colum. Item, quòd in omni iudicio etiam criminali, prius sit legitimanda persona, vide Areti. in c. j. de accu. in j. not. vbi etiam in ij. colum. ad fi. & seq. an ista exceptio inhabilitationis personæ opponi possit post litem contestatam quando ante probabiliter ignorabatur & an processus sit nullus, si non opponatur.

d ¶ Legitimari. Item voluit Barto. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo figura. in ij. colum. & Bal. in l. ij. §. ibidem. ff. ad exhi. & in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de offic. procura.

e ☞ POMATES. ¶ Cognitionem. Adde no. Areti. in c. j. in princip. de accus. & Ias. post Barb. in rub. §. qui admit. in princip. & non abs re in l. celum. ij. de rẽst.

a possessorio. [a] Vlterius op. de l. Pap. §. si filius. ff. de inof. testa. vbi q̃rela põt opponi in modũ exceptionis. Sol. ibi qñ agit petitorio: hic qñ agit possessorio. Vlterius appo. de l. j. proxi. vbi etiam in possessorio potest opponi de vitio testamenti. Sol. Ibi loquitur de vitio visibili, quod apparet ex ipso testamento: hic verò de vitio inuisibili, quod requirit altiorem indaginem. Oppo. §. de pet. hære. l. liber. Solue eodem modo: ibi opponebatur de statu defuncti, in iudicio petitorio: hic in possessorio. Ad
b hoc opp. [b] de l. si res. j. de ordi. cog. Solu. & habes optimam gloss. ibi dicebatur seruus ille, cum quo agebatur: & sic erat in iudicio. Vnde persona, cum quo litigatur, ante omnia debet legitimari [c]. Sed præsens lex loquitur quando defunctus dicebatur
3 seruus. † Ex hac solutione nota q in iudicio quantuncunq; summario, persona, cũ
d qua litigatur, debet plenè legitimari, [d] licet ipsa causa requirat summariam cognitionem, [e] quod tenet menti.

f ☞ Florentini quando habent guerram, imponunt magnas gabellas,

LEX III

g Dicto. [f] Ista est singularis l. & non est alibi. Edictum diui [g] Adri., cum sua vicesima est sublatum & scriptus hæres ex sola inspectione testamenti mittitur in possessionẽ, si non apparet legitimus contradictor: & si apparet, mittitur causa cognita, & angustiæ tẽporis sunt sublatæ: nisi res legitimæ sint præscriptæ. h. d. Istã l. nostrã hoc modo diuide. Primò, tollitur edictũ di. Adri. cũ sua vicesima. Secundò, ponit vnum edictũ, qñ non apparet legitim⁹ cõtradictor. Tertiò, ponit aliud qñ apparet. Quartò, angustiæ tpis tolluntur. Quintò, & vltiò, ab isto dicto exceptionem ponit. Scda ibi: sancimus. Tertia ibi: sinautẽ aliqs. Quarta ibi: nullis angustijs. Quãta ibi: nisi tm tpis. Legã tex. p particulas. Ad euidẽtiã primæ ptis, debes scire † q sicut hodie faciunt Florẽtini & alij Italici qñ sunt guerræ, ipsi imponunt magnas gabellas. Ita fecit diu⁹ Adri. q statuit, vt qncũq; hæres script⁹ mitteret in possess. solueret vicesimã partẽ hæreditatis. fisco: q idẽ est ac si diceret. soluat xij. denarios p libra. p illã gabellam erant factæ mlt̃æ ll. forsan qualr tiet æstimatio: & p ꝗs & de pœnis fraudãtiũ, & sll̃ia. Istud ergo edictũ ista gabella, & oẽs ll. pertinentes ad ista, per hanc l. tolluntur. h. d. Primò vide literam & no. & aduerte: quia ista materia nõ est alibi: iõ est aduertendum: ergo, &c.

1 ☞ Ex qua præscriptione causatur dominium directum, ex qua utile, & ex qua paratur exceptio.
2 Defectus præteritionis filij, apparens ex testamento, impedit missionem in possessionem ex hac lege.
3 Rasura, uel cancellatio in instrumento, quando nitiet instrumentum.
4 Verba ratione materiæ impropriantur.
5 Quæ sit differentia inter hanc legem & interdictum, quorum bonorum.
6 Differentia inter hanc l. & petitionem hæreditatis.
7 Hæres quo iure petat se mitti in possessionem. Edictum diui Adriani in totum sublatum.
8 Hæc lex quando habeat locum in instituto. in re certa.
9 Beneficium huius legis quando habeat locum in fideicommissario uniuersali.
10 Substituto directè: siue pupillariter, siue uulgariter, competit beneficium huius legis.
11 Hæres hæredis q̃ habeat beneficium huius legis.
12 Episcopus & executor testamenti, q̃ habeat beneficium huius legis.
13 Iudex competens in remedio huius l. quis sit.
14 In remedio huius l. an requiratur libellus.
15 Differentia inter tria remedia, quæ competunt hæredi.
16 Pars quando citanda sit in remedio huius legis.
17 Hæc lex q̃ habeat locum in testamento nuncupatiuo in scriptis redacto per notarium.
18 Beneficium huius l. q̃ habeat locum in testamento imperfecto, in illis casibus, in quibus ualet.
19 Dispositio huius l. q̃ habeat locum in omni successione, siue de iure ciuili, siue prætorio. Bonorũ possessor, quòd contineatur appellatione hæredis.
20 Contradictor legitimus in casu huius l. quis sit.
21 Remedium huius l. q̃ sit adipiscendæ possessionis.
22 Fideicom. uniuersalis quando sit legitimus contradictor.
23 Quando apparent duo testamẽta eadem die confecta, nec apparet de prioritate, remissiuè.
24 Missio in possessionem debet probari per instrumentum, non per testes.

h Sinautem aliquis. [h] Hic incipit tertia
1 pars. † Ad eius euidentiã debetis scire, q̃ q̃dam est præscriptio, quæ causatur ex vna parte tantũ, vt puta fauore præscribẽtis, q̃ titulũ habet, & bonam fidem: vt vsucapio triennij. Quędam ex alia parte tantũ: vt puta odio negligentis: vt præscriptio xxx. an. quæ currit tantum ex negligentia non petentis, in qua non requiritur nec titulus, nec bona fides possidentis. currit enim solum ex negligentia nõ petentis. Quædam est præscriptio, q̃ oritur ex vtraq; parte. s. fauore possidentis, & negligẽtia non petẽtis: vt præscriptio x. vel xx. an. Per primam quæritur dñiũ directũ: vt l. traditionibus. de
f pac. Per secũdã nõ q̃ritur dñiũ directum, nec vtile, sed paratur ei exceptio: vt l. si quis emptionis. de præscri. xxx. anno. Per tertiam q̃ritur dñium vtile: vt videbitis no. j. de bon. ma. auth. nisi. no. per Dyn. in c. possessor de reg. iur. lib. vj. & hoc colligit ex tex. & gl.
g Quo præmisso, pone casum sic. Quid

Vide etiã Bar. in extrauagã. ad reprimẽdum in verbo summarie. & Bald. in l. ij. §. ibidẽ. ff. ad exhiben. Feli. in c. veniens le. ij. colũ. v. ad mediũ de testibus.

f ¶ Edicto. in prin. Et vide Bart. in consilio ccj. incipien. quidam magister Ioannes in stituit hæredẽ. Et pro intellectu huius l. vide Bar. in cõsil. incip. Dyambra, potrexerint. & in consi. xxj. & in præallegato cõsilio incip. in quæstione vertente. Vide an iudicium habitũ cũ clerico corã iudice seculari sit nullum: an clericus non incedẽs in habitu clericali, condenatus a laico, non opponens in principali, si appellauit, an sententia sit nulla. Vide Bart. in cõsil. xx. incipien. clericus nõ subnotie. an bñficiũ huius legis hẽat fideicõmissarius vtilis. Barto. in cõsi xxj. incipiẽ. missus in possessionem. & an indirecte admittatur dissimulatio, an habeat expressum errorẽ iuris vel non, vide ibi. & quando decretum est nullũ, non est necesse q̃ iudicũ nullitatis intentetur, vt ibi & ibi vide si quis ingreditur possessionẽ alterius, vigore instrumenti decreti excutetur & vide Io. de Imo. in consi. cx. & vide Barto. in consi. cj. incip. in qõ. vertente in curia dñi Capitanei. & in consi. missus in possessionẽ, est ccxxix. & vide Lud. Ro. in consil. ccxvij. vbi dicit, q immisso huius legis reuocatur sine lite bello. vide ibi, & in consil. ccxxij. & vide Bar. in consi. ccxciij. incip. vista quadã petitione Andr. Bart.

☞ P. PAV. P. ¶ Edicto. Adde ad hanc l. repet. Bald.

☞ POMATES. ¶ Edictum diui. Ad istã l. Vide Bar. consi. lv. colũ. xiij. & duas bus seq. volumi. ij. & Imo. consi cv. & Bal. in c. scripturatus. colũ. iij. de rescrip. & consil. l. in vlti. parte. An autem ista lex habeat locum in causa testa. vide Ludo. Rom. consi. xlij. Ad istam l. etiam vide Roma. consi. ccxxxv. in fi. col. j.

h ☞ P. PAV. P. ¶ Sinautem aliquis. An vt officium huius l. habeat locum in ecclesia vel monasterio nondũ cõstructo sed ad cõstruẽdum instituto hærede vel eius noie antequã cõstruatur possit peti missio in possessionẽ ex hoc edicto; vide an. simplr. cõsi. cxxvij. in j. du. ibi pulchre loquitur. Itẽ q istud beneficium cõpetat etiam curatori dato bonis, nec antiquis. vide Alex. in cõsi. iij. in q. volu. in ij. colu. Item no. q tm operatur existentia fut hæredis, quantum ad hoc vt quis mitti debeat in possessionem quãtũ operatur bñficiũ huius l. ex testõ. nunqd autẽ benefis ciũ huius l. hẽat locũ in feudis vide Bal. in c. in v, co. an agnat. vel filius. Ale. hic in fi. Ia. & alij. in ij. col. Item q stante statuto q possessio cõtinuaret in hrdẽ possit vel nieti ab intestato mitti in possess. ex hoc edicto. vide q̃ scripsi in Lcũ hæredes. ff. de

ſequit.poſſ. ad Bart. ibi etiã de p̃ce. cũ deciſionibus Bal.habes. Itẽ quid ſi aſſerat de inſtrũis teſtamẽti,quorum vnũ eſſet cancellatũ,aliud non,an habeat locũ hoc edictũ vide Bal. cõſi.xxiij. in iij.p̃te vbi ẽt q̃ ſi ꝓtocollũ eẽt cancel.

a ¶ Cancellatio, Adde vidẽdũ Bal.in terminis cõſi.xj. incip.punctus.ij.lib.

☞ P. PAV. P.

b ¶ Non ſuſpecto. vide Ias.in l.Si vnus.ſ.de teſti.in ij.colum.

☞ P. PAV P.

c ¶ Dicit hic. An autẽ ſufficeret ꝓbare ante mortem fuiſſe poſſeſſum p̃ defunctũ vide q̃ dicit Aret.conſi. ciij.col.iij. qui tũ loqꝫtur ī petitiõe hæreditatis,ſ ĩſto autẽ remedio cõtrario contrariũ vī velle Bart.hic in colũ.vlti,vt ponit ipſe Aret.in l.põponius.§ acceſsiones.colum.ij.ff.de acq. poſſ.

d ¶ Officium iudicis, Adde ꝙ idem tenet Bal.hic I vj.q. princ. & Pau.de ca.Sali. & Alex.& vide Spec.in titu.de teſt.§.ſequitur verſi.vltimo ſequit. cũ duobus verſi.ſeq.

ſi contra eũ,q̃ petit ſe mitti in poſſeſſionẽ authoritate huius l.opponat̃ exceptio p̃ſcriptionis? Rñdet Imperator: & dicit, ꝙ ſiue ſit præſcriptio,quæ cauſat̃ ex vna parte,ſiue q̃ cauſat̃ ex vtraq;,exceptio admittitur:vt patet ex tex.quem no. & tene menti.Notabilia collige p̃ te. Venio ad cõtraria, & prima p̃s nõ habet:ideo venio ad ſecundã partem & oppo.ꝙ ex vitio teſtamẽti pars nõ impediat̃ miſsio:vt ſ.l.proxi.So. ibi loquitur de vitio inuiſibili p̃teritionis, vel ſimili:hic de viſibili, vt ſi eſſet abolitũ, vel cãcellatum,& ſimilia:& ideo puto † ꝙ ſi apparet præteritio ex ipſo teſtõ:fortè q̃a de filio facit mentionẽ in ipſo teſtõ nõ inſtituẽdo,neq; exhæredando:talis defectus impediret miſsionem ex hac l.arg.de fidei commiſ.l.pe.dixi.ſ.l.j.† Contra hoc oppo. videtur ꝙ vitiũ viſibile nõ impediat:vt l.ſi ex fal.ſ.de trãſac.Sol.intellige hoc, ꝙ erat vitium raſura,vel cancellatio [a],in loco ſuſpecto:vt puta circa an.Dñi, vel circa inſtitutionem hæredis.ſecus ſi eſſet vitiũ in loco nõ ſuſpecto:[b] vt puta in aliquo legato: ar.I.contrariæ. Ita dicit gloſ.Item ſecus,ſi illa raſura eſſet bene correcta, ita ꝙ oĩno appareat de manu eiuſdem notarij;vt hic dicit glo.ſuper ver.prima figura.vel ſi notarius in ſua publicatione dixiſſet, quod ſuprà raſum vel cancellatum eſt,vel additum in tali loco manu mea propria feci:vt probatur in l.j.ff.de his quæ in teſta. delẽ. Vel ſi illa raſura,vel cancellatio ſic deberet ſtare,ex præcedentibus,vel ſequentibus colligitur:vt probatur extra de reli.do.c.cũ venerabilis.& in gloſ.quæ hoc ponit ad literã ſi enim illud,quod deficit,ex præcedentibus,& ſequentibus ſubintelligit̃,vt infra de fideicõ.l.verbũ,volo.not. ff.de lega.ij.l.cùm pater.ſ.cũ imperfecta.multò magis illud q̃d eſt aliqualiter vituperatũ p̃t coadiuuari:argu.l.j. poſt prin.ſ. de rei vxo.actio.Habetis expeditas duas gl.videlicet gl.ſuper verbo,vitium.& glo.ſuper ver.prima figura. Opp.dicitur hic, ꝙ depoſitionibus teſtium &c. Contra,teſtes debent examinari parte citata,& cauſa plenè cognita:vt l.ſi quando.ſ. de teſt. & habuiſtis no.ſ.de teſt.l.hac conſultiſsima.§.ſi q̃s autem.Solu.Intellige hic de depoſitionibus:hoc eſt ſolẽnis numerus teſtium appareat ſubſcript̃ [c] in teſtõ.Nõ eĩm loquit̃ hic de teſtiũ examinatione fienda coram iudice:quia tunc haberẽt iura cõtraria locũ.& habetis expeditũ principiũ glo.ſup̃ verbo,depoſitionibus.Item oppo.dicitur hic [c], earum rerũ, quæ teſtatoris mortis tẽpore fuerũt.& ſic videt̃ ꝙ hic quærendum ſit de proprietate defuncti:ſed cauſa proprietatis requirit plenã cognitionẽ:vt l.iudices.ſ.de iudi.ergo non debet fieri miſsio ex ſola inſpectione teſtamenti.Sol.Dicit quidã,ꝙ debet mitti in poſſeſſionẽ rerum, quæ à defuncto poſsidebantur tẽpore mortis Et pro tanto hic dicitur fuerãt: quia poſſeſſor præſumit̃ dominus.Hoc autem an ſit verum,videbitis in l.ij.ſ.de ꝓba. Vnde tu expone hoc aliter:quæ teſtatoris mortis tempore fuerunt,ſ. quo ad poſſeſſionem vel detentionẽ.Sic ergo † iſta verba accipiuntur impropriè,rõne materiæ,in qua prolata ſunt:ſic enim fit in petitione hæreditatis:vt l.& non tãtum.in prin.ff.de pe. hære.& ita tenet glo.hic habetis expeditam gloſ.ſuper verbo, fuerunt. Item opp.ad iſtam partem:in iure noſtro nihil debet eſſe ſuperfluum:vt ſ.in prima conſtitutione.§.quibus.Sed iſta lex eſt ſuperflua: quia habemus aliud iudicium poſſeſſorium ſcilicet interdictũ quorum bonorũ.quare malè.Huius timore † glo.hic ponit differentiam inter hanc legem & illud interdictum:vt ex hoc appareat hanc legem nõ eſſe ſuperfluam. Prima differentia eſt ſecundũ Oldr.quia hæc lex eſt generalis in omni ſucceſſore:ſed interdictum quorum bonorum,ſolùm in ſucceſſore,de iure prætorio.Hæc nõ eſt bona differentia: quia illud interdictum competit ſucceſſori de iure ciuili, vtile tamen vt vidiſtis in l.prima.j.quorum bono.& no.ff.quorũ bono.l.j.Item eſt alia differentia ſecundũm quoſdam: quia illud interdictum eſt temporale:hoc eſt perpetuum.quod gl.reprobat:quia illud eſt rei perſecutoriũ:ergo perpetuum:vt l.in honorarijs.ff.de acti.& obli.Eſt & alia differentia: quia illud nõ datur niſi aduerſus eum,qui poſsidet pro hærede,vel pro poſſeſſore:hæc lex datur aduerſus omnes, etiam qui titulo poſsidẽt;hæc poteſt eſſe bona differentia: vt infrà videbitis. Adde ꝙ beneficium huius legis competit,etiam nemine poſsidente: quod non eſt in illo interdicto.Item eſt alia differentia ſecundùm glo.ꝙ hic obtinet quis poſſeſsionẽ,etiam ſi non doceat ſe hæredẽ,ex ſola teſtamẽti oſtẽſione:ibi verò oportet ꝙ doceat ſe hęredẽ,licet ſummatim;vt dixi in l.j.quo.bo.Itẽ eſt alia differentia ſecundum quoſdam:quia per hanc nõ efficitur poſſeſſor:licet in poſſeſſionẽ mittatur,per illud interdictũ efficitur poſſeſſor.Et hoc nõ placet glo.q̃a p̃ vtrũq; poſſeſſor efficit̃.q̃d apparet ex iſto ver.ſinaũt aliqs cõtradictor.ibi, & ei poſſeſsio acquiritur,qui potiora iura,&c. Oppo.eodẽ modo:quia hæc lex videt̃ ſuperflua per petitionem hæreditatis.Huius timore
6 glo.† ponit differẽtiã inter hãc l.& petitionẽ hæreditatis nam in hac veniũt corporea tãtũ,in illa etiã incorporea.Itẽ illud petitoriũ,iſtud poſſeſſoriũ.Modò habetis expeditũ finem gloſſ. magnæ quæ eſt ſuper verbo,legitimo. Venio ad tertiam particulam,ſ.ad ver.ſinaũt aliquis.dicitur hic,ꝙ quis venit ad contradicendũ ei qui miſſus eſt. Contra:poſtq̃ quis eſt miſſus in poſſeſſionẽ,aut quis vult contradicere de facto: & non p̃t:vt l.addictos.j.de appellation.aut de iure:& ſimiliter non p̃t:q̃a cũ ſit iſta cauſa momẽtaneæ poſſeſſionis,non p̃t appellari:vt j.ſi de momen.poſ.fue.app.l.j.& caſus eſt in l.ſi.ff.de app.recipiẽ.Huius timore tex.iſte legitur duobus modis. Vno modo vt exponamus,miſſus eſt.i.mitti deſiderat:& ſic apparet contradictor ante miſsionẽ.Secũdo modo vt ſtet propriè: & tunc exponitur,contradicendum putauit: ſ. verbo,dolẽdo ſe quare ille miſſus eſt,non ꝙ iſta contradictio aliq̃d operet̃. Vide gloſ. ſuper verbo,miſſus.q̃d p̃t eſſe verũ,ſi iſte fuit citatus.ſi enim citatus nõ eſſet:etiam poſt miſsionẽ poſſet contradicere:vt i.dicam.Modò habes expeditum principium glo.illius ſuper verbo,miſſus. Venio ad quartam partem,& illa non habet contraria.vnde trãſeamus ad quintam.Et opponi.contra. Petitio hæreditatis præſcribitur ſpacio xxx. anno.vt l. hæreditatis.ſ. de petitio.hęred.Malè ergo hic dicit tex.qui dicit eam excludi ſpatio longi temporis.Solu.dicit gloſſ.quando ille qui conuenitur petitione hæreditatis,non poſsidet titulo: tunc procedit lex contraria.ſed ſi poſsidet titulo, petitio hæreditatis excedit ſuos terminos:quia cùm eius natura ſit,vt non detur contra titulo poſsidentem:& tunc datur cõtra poſsidentem: ideo excedit à non ſuis terminis:quia contra eam præſcribitur ſpatio longi temporis. Iſta eſt ſatis bona ſol.vel aliàs dicunt quidam,ibi loquitur de directa petitione hæreditatis; hic de vtili.Iſta eſt eadem cum prima:quia ſemper cùm petitio hæreditatis datur contra titulo poſsidentem,datur vtilis. Alij dicũt, quòd hic loquitur de rei vendicatione, quod non placet:ideo tene primam. Sumus expediti de contrarijs huius legis: veniamus ad quæſtiones. & ex his declarabitur iſta lex, & eſt vtilis materia multum:& per quæſtio.poterit apparere.

7 † Quæro,quo iure petatur miſsio in poſſeſsio.per hæredem? Gloſſ.dicit,duplici iure poteſt peti. Primò condictione ex l. iſta. Item ex edicto diui Adrian.Illud enim non eſt ſublatum,niſi in eo quod malè dicebat.Ita dicit gloſſ. ſecunda huius legis quam vide. In eo quod gloſſ. tenet illud edictum non eſſe ſublatum, reprehenditur per Modernos. primò per rubricam,quæ dicit,de edict.diui Adria. toll.& gloſſ.j. ſuper rubrica hoc videtur tenere.ſecundò per iſtum text. ibi: penitus quieſcente.innuit in totum eſſe ſublatum.Item ex eo quod text.dicit ibi:& in alijs omnibus,quæ circa repletionem, &c. Iſtud communiter tenetur,quòd ſit ſublatum iſtud edictum. Item in eo quod gloſſ.innuit miſsionem fieri per condictionẽ ex l.iſta videtur malè dicere:nam condictio ex l. eſt perſonalis actio:& ſic præſupponit alium obligatum, quod non videtur poſſe dici hic, eo caſu quo nullus eſt contradictor: & ideo dicebat domi.Iaco.Butr.quòd propriè condictio ex lege habet locum quando eſt contradictor: aliàs non eſſet condi-
d ctio ex lege:ſed eſſet officium [d] iudicis authoritate huius legis

quod

b quod satis placet. †Secundò [a] quæro,vtrum hæc l.habeat lo
a cum in hærede instituto ex re certa vt ipse habeat beneficium huius l.Glo.tua hic in prin.dicit ꝙ nõ:quia habetur loco legatarij nisi quando alius non sit hæres institutus in testamẽto:vt l.quoties.§.de hære.insti.istam gl.intellígo veram quãdo alius hęres institutus vniuersaliter iam hęreditatem adiuit.Si verò adhuc non adiuit,tũc quia illa hæredis institutio sapit naturã hęredis vniuersalis,propter spem iuris accrescẽdi:vt dixi in d. l.quoties.Item quia nõ est alius,de cuius manu capiat, satis putarẽ ꝙ authoritate huius legis posset mitti in possessionẽ illius
9 rei. †Item quærit gl.quid de fideicõmissario vniuersali:vtrũ posset mitti in possessionem authoritate huius l.Gloss.dicit ꝙ nõ,& nihil allegat.Pro hoc videtur casus in l.fi.infrà,de codi. vbi videt dici ꝙ ille,qui petit bonorũ possess.ex hac lege,videt
b se asserere heredem directò. Tu verò dicas dicas [b] secũdũ nostros doc.Aut restitutio nõ est facta,neq; re,neq; verbo:& tũc nõ habet beneficiũ istius legis:qa nõ habet ius in bonis.Aut est facta restitutio in re:& tunc non habet locũ beneficiũ huius legis,vt constituatur possessor,quia iam est cõstitutus,sed posset habere locum hoc beneficiũ,vt possessor confirmetur, vt l.j.§.ad Carbonia.& l.iij.§.missum.ad Carbonia.Aut est facta restitutio verbo tantũ:& tunc habet locum beneficiũ huius legis saltem vtile,ex persona hæredis,cũ ad ipsum fideicõmiss. transierint omnia iura & actiones:vt l.j.circa princi.ff.ad Trebel.Ita tenebat do.Mart.Syl.& do.Iaco.Butr.Addo etiam,ꝙ quando nulla est facta restitutio in casibus,in quibus transeũt iura,& actiones,sine restitutiõe:quos videbitis j.ad Trebel.l. pe.§.fi.competit beneficium huius legis fideicommissario vniuersali,eadem ratione quã §.proxi.dixi Ad vnum tamẽ aduer-
c te,ꝙ in quibusdam casibus dixi fideicommissario vniuersali [c] beneficium huius legis competere,illud non habet ex sola inspectione testamenti.Licet enim primus hæres ex sola ipsa testamẽti inspectione habeat:illud est ideo,quia ipsum testamentum fit notoriũ iudici, ipsum ponẽdo in possessionẽ.quod nõ est in fideicommissario:& ideo habet ostẽdere sibi factam restitutionem,vel aliquẽ de casibus esse,in quo restitutio nõ sit ne
10 cessaria:& dicam statim in proxi.quæstione. †Quæritur, [d]
d vtrum substituto [e] pupillariter competat beneficium huius le
e gis.Gl.dicit ꝙ sic,in omni substituto directo,siue vulgariter,si ue pupillariter,vt colligitur suprà,eo.l.j.Dicit gl.hic aduerte, ꝙ hoc non consequitur substitutus ex sola testamẽti ostensione.Ratio.quia per hoc non fit notorium siue liquidum iudici substitutum mittẽdũ esse in possessionem,imò institutus præferri debebit,ergo substitutus vulgariter ostẽdere debet testamentum,in quo substitutus est:& repudiationem primi hæredis,vt aliquid aliud propter quod sit exclusus primus hæres.
f Idem dico in substituto pupillariter. [f] Debet enim ostẽdere testamentum,in quo est substitutus,& mortẽ impuberis & hæreditatẽ esse aditã ex testamẽto paterno,ita ꝙ sit locus substitutioni pupillari:aliàs non efficeret notoriũ iudici ipsum esse
11 ponendum in possessionẽ.Et †idẽ dico in hærede hæredis,qui peteret se mitti in possessionẽ ex vigore istius legis. Nã debet ostẽdere primũ testm̃:& se esse hæredẽ primi istituti:& primũ institutũ adiuisse eo casu,quo esset necessaria aditio ad trãsmissionẽ,ita ꝙ iudici liqueat ipsum esse ponẽdũ in possessionem. Sed dices tu:ergo eadẽ rõne ex sola inspectione testamẽti non liquet iudici,primũ hæredẽ mittendũ in possessionẽ,nã nõ ap-
g paret ex testõ,testatorẽ esse defunctũ. Rñdeo: [g] quia eo ipso ꝙ hæres habet testm̃,ista est quædã p̃sumptio ꝙ testor̃ sit defunctus:nã non daret viuo testatore:vt l.ij.§.si dubitet.quẽad.test. aper.Quidã tñ etiã contra hoc obseruãt,qui q̃rũt ꝓbationẽ de morte defuncti,saltẽ ꝙ iuramentũ hæredis:puto tñ ꝙ nõ sit ne-
12 cesse.†Quæro, quid in episcopo, [h] qñ sunt instituti pauperes:
h vtrũ habeat locũ beneficiũ huius legis & idẽ quęro de executore vniuersali testamẽti qñ sunt ĩstituti pauperes? Doc.tenẽt ꝙ habẽt beneficiũ huius l.arg.l.si quis ad declinandã.§.de epis. & cler. Habetis expeditã tertiã gl.venio ad sequentẽ gl.di-
13 cit,cõpetẽti iudici,†quæro qs sit cõpetens iudex? Dicit glo.ꝙ cõpetens iudex inspicit circa duo. Primò circa iurisdictionẽ: quia est necesse ꝙ sit talis iudex,qui habeat merũ imperiũ.nõ enim põt hoc expediri ꝓ magistratũ municipalem,vt l.iubere cauere.de iur.om.iudi.Itẽ ĩspicit circa territoriũ;quia oportet

a ❧ P. PAV. P. ¶ Secundò.An autẽ habeat locũ in veniente ab intestato si stet statutum quod possessio cõtinuetur in hærede ipso iure,vide Com.sentiẽtem qđ sic,consi.xliij.ad fi.Et quod filius suus hæres ab intestato possit petere se mitti in possessionem ex officio,sicut si esset in testõ institutus ꝓpter fraternitatem,vide Bal.in cõsi.j.& cõtro.inter mascu.quid si possessio vacat ista lex nõ habet locũ in

ꝙ sit ille iudex,qui habet in suo territorio aliàs nõ possit mittere in possessionem sed ꝓnunciare de mittendo,& scribere ad iudicem loci:vt ff.de bo.autho.iud.pos.l.cũ vnus.§.pe.de re iudic.l.à diuo.Pio.§.j.Primum dictum gloss.quæ dicit quòd requiritur,quod habeat merum imperium,debet intelligi saltẽ mistum; vt d.l.iubere cauere.potest etiam esse ꝙ potest exerceri ꝑ quemlibet magistratum,& etiã ꝑ iudicem delegatum:vt puta,quando superuenit legitimus cõtradictor,tunc expeditur cõdictio ex lege ista,vt §.dixi.& sic per viam actionis,sed ea,quæ iure actiõis expediuntur,sunt iurisdictionis:vt no.in l.nec quicquã.§.vbi decretum.ff.de offi.procõ.ergo cõpetit cuilibet magistratui, & põt delegari.Quãdo verò nullus est contradictor, & sic expedit per officiũ iudicis: tunc est misti imperij:vt dicit gl.quod intelligo de executione, sed cognitio fortè posset demandari,vt l.cognitio.ff.de offic.eius cui man.est iurisdi. Circa secundũ not. qđ gl.dicit,ꝙ oportet ꝙ sit eiusdẽ territorij:aliàs pronũciat,& mittit literas de mittẽdo in possessionẽ:puto sic dicẽdum, ꝙ si quidẽ appareat legitimus contradictor, cuius persona subest illi iudici,qui ꝓnũciat: tũc ratione ꝑsonæ potest pronunciare,& executionẽ remittere ad iudicem loci. Ita dicit gl.Facit §.vbi in rem act.l.fi.Sed si nullus esset contradictor,nõ video qũo iudex vnius territorij possit de rebus alterius territorij pronunciare.Non enim ratione personæ litigantis,quia nulla est persona, contra quã petitio dirigatur.Itẽ nec ratione rei,i qua fiẽda ẽ missio:qa nõ est de suo territorio,& ideo erit necesse ꝙ ꝓnunciet ꝑ iudicẽ loci,in cuius territorio res est.Su-
i mus expediti [i] de gl.q̃ est sup verbo,cõpe-
14 tẽti.Extra gl.,psequẽdo ordinẽ textus † q̃ ro,dr̃ hic,cõpetẽti iudici testamẽtũ ostenderit.vtrũ sit necesse ꝙ sup hoc det libellus. Vr̃ ꝙ sic:qa hic agitur cõdictiõe ex lege.sed qua actiõe quis velit agere,eã prius edere debet,vt l.j.ff.de eden.Doc.oẽs cõiter tenẽt cõtrariũ.Nõ enim est iudiciũ ordinariũ illud qđ ex lege ista descẽdit, imò petit executio testamẽti respectu cuiusdã notorij siue cuiusdã liquidi,qđ fit iudici ex ostẽsiõe test.nõ vitiati.vt hic dicit tex.cõpetẽti iudici testamẽtũ ostẽderit. Vñ cõis practica obseruat,vt instrumẽtũ testamẽti producatur & petat se mitti in possessio
k nẽ.qđ satis placet [k]. Vides ergo differẽtiã

venientibus ab intestato,vide Areti.hic, colum.vij.

a ¶ Secũdò q̃ro.Adde ꝙ cũ decisione Bald. dicit Pau.de Castro, trãfire doct.rõnibus, de quib⁹ per Bart.sed an filius institut⁹ in legitima habeat bñficium huius l.Bald. tenuit ꝙ sic,sicut habet vtilẽ actionẽ fa. erci.vt l.ij.§.si quarto.fa.erc.& vide Spe. & Ioã.And.in addit. in tit.de test.§.fin.& verlic.sed nũquid is. Bald.consil. xxxiij.v. lib.et ibi.an possit cedi si semel possederit & fuerit intromissus per prætorẽ: quia inordinate procedit,an habeat beneficiũ huius l. & quod istud possessoriũ est,nõ solum adipiscendæ sed cõfirmandæ,& continuandæ,multa pulchra ibi vide.

❧ POMATES.

b ¶ Tu vero dicas.vide Ang. cõsi. iiij.col. v. volu. ij. ibi in specie tãgit, qñ fit restitutio ipso iure: de quo j.ꝑ Bar. & vide Alexã.cõ.xl.vol.iij.et vide Aret.consi.xxxvij. co.fin.

c ¶ Vniuersali. Adde Bar.cons.inc.in curia capitanei. & in cõsi. inci.missus.An.cons. cxxxvij. inci.in deci. &c. præmito ad euidentiam.

d ¶ Quæritur. Adde eundẽ Bar. cõsi. inci. visa quadã petitione per ser.Cechum.

❧ POMATES.

e ¶ Quærit vtrũ substõ.In fideic. nõ hẽat locũ bñficiũ huius l. vt per Bart. cõsi. xcj. alias ix. inci. in noie Domini amen.

❧ POMATES.

f ¶ Substituto pupillariter. An beneficiũ huius legis hẽat locũ i cã intestati.Vide eũ.cõsi.xliij.ad istam l. & Rom. ccxxxv. co.iij. Et an beneficiũ huius legis hẽat locum in substituto vulgariter aut cõpẽdiose aut fideic. vide Bar.cons. v. inci.visa quadam.

g ¶ Respõdeo.Adde ꝙ Rap.Fulg.dicit ꝙ nõ probatur opi.Bar.in d.l.ij.& ꝙ putat debere probari,saltẽ de iuramẽto calũniæ.vt in casu l.pe.§.titu.j.qui casus secundũ ipsum æquiparatur isti.l.quisquis.j.quorũ ap.nõ reci.Alex.etiã dicit,ꝙ requiritur aliqualis probatio. Tu vide Bal.cõsi.xxvj.ij.lib.Sed qd si testator possedit rẽ:quã hęres nõ possedit, an hæres hæredis possit petere se in illius possessionem mitti? Spec.ꝙ sic,in titu.de teste.§.fi.ver.pen.

h ¶ Episcopo.vide etiã per Bal.in addi.Spec.in titu.de test.in fi.& in l.si quis ad declinandam.§.de epi.& cle.Quid autẽ in filio instituto iuxta casum l.ij.§.de inoffi. test.Bal.ibi tenet ꝙ sic.Et ad Bar.hic adde tu Alex.de Imo.in consi.iiij.col.vij.ver. retenta.in ij.volu.

i ❧ POMATES. ¶ Sumus expediti.An autem ista lex habeat locum in causa intestati,vide eum consi.xliiij.& Rom.consi.ccxxxv.in iij.col.

k ¶ Satis placet.Adde hoc verũ secundũ Per.Cy.Ang.Ful.Pau.de Cast.nõ comparente legitimo cõtradictore:quia nõ est pars cui detur,sed vbi cõparet contradictor,teneatur offerre libellũ,iuxta aut.offeratur.§.de litis cõtest.& Alleg.Cy.glo.

in l.ij.§.dies.ff. qs ordo in bon.poſſ.ier.& Ful.dicit facere iſtum tex.ibi: cõpetẽti iudicio.& ita Alex. dicit tenere ẽt Inno.in ca.j. de lib.ob.Spe.in titu. de li.cõcep.§.nunc dicendũ.ver.xxvij.quibus oĩbus ẽt adde q̃ idẽ tenet Bal.cõſi.xcij.incip.licet filia.iij. li.Et an ſit neceſſe iurare de calũnia.Ioan. an.poſt Spe.i addi.in tit.de teſt.§.fin.& ỹſ. ſed nũqd refert Mar. Silli. tenuiſſe idẽ,qđ Spec.quod ſic,etiã ſi non appareat legitimus contradictor.

a ¶ Citanda. Adde vt p̃ Paul.de ca.& Ale. & qđ pulchrè conſuluit Bal.cõſi.xxv.iij. li.Adde, & vide Alexã.de Imo.ĩ cõſl.v. col.j.in prin.in ij.vol.
❧ P. PAV. P.

b ¶ Poſſet cõcedi.Iõ ſi poſſet debet reuocari de facto ſicut de facto fuit conceſſa, ad qđ vide q̃ habes ad Bar.in l.iuſte poſſidere.ff.de acqr.poſſ. ad uerte tñ quia põt ille cui cõceſſa eſt licẽtia nõ citato poſſeſſore qñ comparet poſſeſſor petens eã reuocari petere vt illa confirmet vel de nouo concedat ,pbatio,qđ ẽt in caſu i quo de nouo concedi debeat vide Alex.late ĩ l.ſi finita. in prin.ff.de dã.infec. in gl.ĩ verbo libereť poſt Ang.vide Ias.in l.ſi pacto quo pœnã, in pe.colũ.C.de pact. Ale.in l.j.ſ.de carbo. edi.vbi ẽt habes maximè in l.ſi finita.per Alexã.an confirmari debeat illa prima licentia nulla,an verò de nouo cõcedi,et cõcludit q̃ põt illa nulla cõfirmari,vide ibi per eum.

c ¶ Parte citata. Poſt hæc verba in Veneto exẽplari addita,comperio iſta parte citata,ſ.quãtũ ad hoc vt p̃iudicet poſſidenti, bñ tñ valet ,pnuntio, & immiſsio per nũciũ,q̃ nulli p̃iudicet:vt l. meminerint. &c. Aduerte quoque dũ Bar.adducit j. ,proxime Inno. de concel. p̃ben.c.licet eps. Venetũ exemplar habet c.cũ noſtris. Ego teneo Bart.voluiſſe' alle.l.licet eps.de p̃ben. in vj.Alexã. Loſæus.

d ¶ Nuncupatiuo. Nota adde q̃ cũ gl.tranſit Iac.But.Bald,Ange.& Sali.Bal.& Iaſõ.Bu.in l.ſi.j.de fidei cõ. Spe.& Io.And.in addi.in tit.de teſte.§. ſi.ver.qd de nuncupatiuo:tñ. Vide Bal.cõſi.ccvij.lib.j.

e ¶ Imperfecto. Adde qđ Spec. idẽ tenet in tit.de teſt.§. ſi.ver.qd

15 inter tria †remedia,quæ competunt hæredi ſcripto:nam in hoc iudicio nõ datur libellus,& procedit ſummarie. habet enim illud teſtamentũ q̃tum ad hoc paratã executionem: vt videtis hic,& ſ.l.proxi.In interdicto verò quorum bonorũ eſt neceſſe q̃ detur libellus,& lis conteſtetur & fiant probationes,licet ſummariæ:vt vidiſtis in l.j.quorum bonorum.in petitione hæreditatis datur libellus ,pceditur ordinariè requiruntur ,pbationes plenæ:vt ſ.tetigi circa cõtraria,& clarius dixi in d.l.j.quo bo. Et etiã q̃dã alia differẽtia neceſſaria: quia in iudicio iſto ſi teſtm̃ eſſet ĩ aliqua ſui parte vitiatũ,cũ nõ poſsit veritas ,pbari niſi p eandẽ ſcripturã vt ſ.dixi circa cõtraria: fit eñ iſta miſsio ex notorio,quid reſultat ex teſtamenti inſpectione vt ſ.dixi. & ex iſto tex.apparet,ſed in alijs iudicijs p̃dictis ſcilicet quorũ bo.& in peti.hæreditatis, poſſet veritas adiuuari p̃ alias ,pbationes ex-
16 trinſecas:vt vidiſtis ſ.de teſt.l.ſi vnus.†Itẽ extra glo.q̃ro vtrũ cũ hæc miſsio petit, ſit
a citãda [a] p̃s:Reperit vna additio Frã. accur. quæ dicit q̃ ſic,ſaltẽ gñaľr:vt in aut. ſi oẽs. ſ.ſi minor ſe ab hære.abſti.Ego puto ſic dicendũ:ſi quidẽ bona à nemine poſſidentur tunc nõ requirit citatio partis:nã poſſet,ẽt ſi vellet,ſua authoritate ingredi:vt l.cũ hęredes.in prin.ff.de acqui.poſ.Facit ad hoc optime qđ no.per Inno.de cõceſ.p̃ben.c.,q poſuit.Si verò res ab alio poſsidentur: tunc
b ſiue iuſtè ſiue iniuſtè,nõ poſſet concedi [b]
c hæc licẽtia niſi parte citata [c]:vt l.memineſint.j.vñ vi.& ſi.p̃ vim.vel alio mõ.l.fi.Facit ad hoc,qđ no.p̃ Inno.de cõceſ.p̃bẽ.c. licet eps.tñ non bñ recordor.Procedo vlte-
17 rius,dicit hic,teſtm̃ oſtẽderit:q̃ro vtrũ †habeat locũ bñficiũ huius l.in teſtõ nũcupati
d uo [d].gl.rñ.q̃ ſic,&bene,ſi illud teſtm̃ eſt redactũ in ſcriptis p̃ notariũ;facit eñ fidẽ,vt habuiſtis no.in l.j.ſ.de teſt. Videbitis in l. vlti.j.de fideic.ſed ſi teſtm̃ nõ eſſet redactũ in ſcriptis:tũc nõ haberet locũ iſtud notoriũ.quod fit iudici ex inſpectione ſcripturæ:de quo loquit lex iſta.Eſſet ergo neceſſe,qđ priuatim teſtes examinarent, & pu-
18 blicarent ſm formam l.publicati.ſ.de teſt. tũc illa ſcriptura poſſet poſtea produci.& ex inſpectione ipſius fieret notoriũ iudici & haberet locũ iſta lex.†Quæro quid eſt
e in teſtõ imperfecto [e] q̃ in aliquib⁹ caſibus valet:vt l.hac conſultiſsima §.ex imperfecto.& §.ſi quis aũt.ſ.de teſt.Rñ.q̃ haberẽt locũ remedia huius l.& bene ſm glo. quia ,p perfecto habet in illis caſibus.& non ,p
19 vitiato. †Quæro quid de teſtamento qđ valet tm̃ de iure p̃torio.Videtur q̃ non ha
f beat locũ hæc lex. [f] Nam tex.dicit.ex aſſe vel parte,hæres inſtitutus:ſed ille non põt eſſe hęres,ſed bonorũ poſſeſſor: ergo &c. Contrariũ videt tenere glo.quã ſ.recitaui circa contraria cũ aſsignat differentiã inter hanc legem,& interdictũ quorum bonorum dicit q̃ hæc lex habet locum in omni ſucceſſore,de iure ciuili,& prætorio. & hoc puto verũ:argu.ad hoc ff.ad Treb. l.j.§.bonorum.de condi.& demon.l.in cõdi.§.ij.Non obſt.hæc lex:,quia non dicitur hic,q̃ ad hoc vt habeat locũ iſta lex, oportet quòd ſit hæres:ſed ſufficit quòd ſit hæres inſtitutus à teſtatore; & nõ curat,vtrũ poſsit adire de iure ciuili vel de iure prętorio.Præterea hæredis appellatione cõtinetur bon.poſſeſ.vt dictis legibus.&c. Procedo vlterius: dicitur hic,nõ aũt legitimo
20 modo ab alio detinent. †Quæro quis ſit
g ille legitimus cõtradictor [g] in hoc pendet tota veritas iſtius legis.De hoc ſunt opin. in gl.noſtra.Nam Aldri.dicebat q̃ legitimus cõtradictor eſt ille, qui habet titulũ,
f ſi tamen habet ſimilem tit.titulo petentis: vt quia profert alius ſecundũ teſtm̃ ſolenne.Et hoc probatur ex litera ſequẽtis ver. ſinautem aliquis contradictor.ibi:qui potiora ex legitimis modis iura oſtenderit,
g &c.Azo verò dicit indiſtinctè legitimum contradictorẽ eſſe, quicunq̃ habet titulũ à defuncto, vel ab alio,etiã ſi res poſſidebatur tempore mortis defuncti,ab ipſo defuncto.do.Iac.But.dicebat opi. Azo.non eſſe verã in eo qui detinet rem:quã defunctus poſsidebat tẽpore mortis:nam remeh diũ huius legis eſt quoddã poſſeſſorium, quaſi recuperandæ poſſeſsionis, quam defunctus habuit tpe mortis, qua ſpoliatus eſt:ſed ſpoliatus ante oĩa eſt reſtituendus: vt l.ſi quis ad ſe fundum.j.ad leg.Iul.devi. & ſi per vim,vel alio modo.l.ij. & l.momẽtaneæ.j.vnde vi. Vnde nulli [g] tituli allegatio ſufficeret.Et ita dicebat ipẽ,q̃ tenebãt aduocati Bonoñ.Hoc mihi non placet. Si
21 †em̃ dicamus iſtud eſſe iudicium adipiſcendæ poſ.quod videtur verius, ſicut interdictum quorum bonorum:tunc poteſt obĵci exceptio dominĳ,vel alterius iuris:ſi tamẽ quis paratus ſit probare incontinenti,vt habuiſtis no.in l.j.j.quorum bono. & ſ.l.proxi.Si verò dicamus hoc eſſe interdictum quaſi recuperãdæ poſſeſsionis:ſcilicet vacãtis:tũc in tali iudicio poſſunt opponi exceptiões,quæ impediũt reſtitutionem, ſi aliquis eſt incõtinenti paratus probare vt habuiſtis not.j.vnde vi.l.cùm quærebatur.Ergo patet q̃ illa regula,q̃ ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus:non eſt vera in caſu huius l.vbi qs ſit paratus incõtinẽti probare,&c. Quid ergo dicemus? Aduerte duos caſus:Quandoq̃ quis venit ad contradicendum, anteq̃ ſit data licentia de ingrediendo poſ.Quandoq̃ poſt datam licentiam ante ingreſſum. quãdoq̃ poſt ingreſſum.primo caſu eſt aduertendum:Aut quæris,an quis ſit legitimus cõtradictor ad impediendum executionẽ,& ſummariam cognitionem, quæ fit ex oſtenſione teſtamenti,vigore huius l.Aut quæris an ſit legitimus contradictor,non ad impediendũ ſolùm iſtam ſummariam cognitionem,ſed ad impediẽdum etiam effectum eius,ſ. immiſsionem.Primo caſu,aut ille,qui venit ad cõtradicendũ, nõ aſſerit ſe poſsidere:ſed dicit ſe prius immittẽdũ q̃ q̃ poſtulat:& tũc illa ſummaria cognitio non impedit,ſed ſummatim de iure vtriuſq̃ cognoſcit:& ille immittitur,qui potiora iura habet:vt ſ.eo.l.j.Aut cõparet aliqs,qui dicit ſe poſsidere: ideo illum,qui petit,immittendum nõ eſſe:tũc ſi quidem producit aliũ titulũ ſimilem titulo petentis:vt puta:aliud teſtm̃:tunc iudex ſtabit ,pnunciabit nõ eſſe locum huic ſummariæ cognitio
h ni,ex virtute iſtius legis:ſed agẽdũ eſſe ordinario [h] iudicio, & illũ debere obtinere,qui potiora iura habet,vel ,pbauerit. Ita loquitur opi.Aldrici.Hic eſt caſus in hac l.in ver.ſinautem aliquis cõtradictor &c. Vide literã ibi in iudicio competẽti &c. Non autẽ dicit in ſecundo.Si verò allegat alium titulũ; tunc iſta ſummaria cognitio non impediretur:ſed ſup ea de viribus iſtius tituli allegati cognoſceret. Quẽ autẽ effectũ habet, ſtatim dicã.Secũdo caſu,qñ quæritur,an aliquis ſit legitimus cõtradictor,quantum ad impediẽdum miſsionẽ in poſ.& cognitionem ſummariã:dico aut quis oſtendit titulũ à defuncto,vel ab hærede:& tũc ſine dubio impeditur miſsio:vt l.j.j.quo.leg. & ff.quo.leg.j.§.rediguntur. Aut allegat titulum:& idem habet poſſeſsionem ab alio,quàm à defuncto:tunc ſiquidem habet poſſeſsionem ante mortẽ defuncti,eſt legitimus contradictor,

ſi filius Ioã.An.ibi,in add.dicit q̃ Iac. Bal. dicebant q̃ cũ pr̃ teſtat inter filios,i actu de l.hac cõſultiſsima q̃ illa volũtas ſeruat nõ vt teſtm̃,ſed vt q̃dã diuiſio.l.fi.ſ. fami. ercis.& ita trãſit.
❧ P. P A V. P.

¶ Hæc lex. An remedium huius l.habeat locũ in bonis poſ.vide de late Barb.in ru.C. qui admitti.in pen.et vlti.charta.
❧ P. PAV. P.

f ¶ Legitimus contradictor.Quis dicat legitimus cõtradictor & an eo ipſo q̃ qs dicat dicat legitimus cõtradictor, vide in Bar.in ver. contradictor.iij.q̃ habes vlti. multa pulchra.

h ¶ Ordinario iudicio. Adde Pe.de an.conſi. ccxcj.& ſeq. An aũt beneficium huius legis cõperat ,p reb.in corporalib. & an cũ filia hæres inſtituta à patre vaſallo ĩ oĩbus bonis ſi petat ſe mitti in poſ.bo.feu.agnati ſint legitimi cõtradictores.vide Ioann. An.in addi. ad Spec. in ti.de te.§. fi.ver.pe. in fin.addi.vbi refert Guli.de ſuza.hic.

ctor,vt hic:ibi earum rerũ,quæ testatoris mortis tempore fue-
a runt,& c.Si verò allegat possessionẽ post mortẽ defuncti,[a]
tunc si quidẽ probet possessionẽ,vel titulũ solũ,non est legiti-
mus contradictor:quia per hoc nõ excludit ius agentis. Sed si
probaret possessionem & titulum,fortè probaret se vel autho
rẽ suũ fuisse domiñũ:tunc esset legitimus cõtradictor,& impe
diretur missio:quia ĩ hoc iudicio põt opponi exceptio,dolo fa
cis,vt ſ.dixi,& l.pxi.ſ.no.tamẽ ab initio non est admittẽdus
ad probãdũ,nisi sit paratus probare incõtinẽti:vt suprà dixi.
Si verò ꝓbat titulũ,& possessionẽ:vtrũ aũt defunctus posse-
derit tẽpore mortis:vel nõ,dubitatur:tunc nõ esset mittẽdus,
non propter cõtradictionẽ aduersarij tãtũ,sed quia hæres non
b probat illud[b],qđ est causa suæ intentionis.ſ.defunctũ possi-
dere tempore mortis.quod requiritur à lege. Quãdocꝫ quis
venit post iussum de mittendo ante missionem, tunc si quidẽ
ipse fuit citatus,hic est aduertendũ.Si enim primus iussus fuit
factus citata parte,tũc si superuenit quidã tertius non citatus,
puta aliquis,qui dicit se hęredem & se potiùs mittendũ,quàm
illũ,pro quo ꝓnũciatũ est:dico ꝙ missio est retardanda, & de
iuribus istius cõtradictoris erit cognoscẽdũ:vt l.ita tñ.ſ.quo-
ties.ad Treb.& ibi dixi.Facit extrà,de testa.c.veniens. & ibi
per Inno.Quandoq; tpe primi iussus nullus est citatus:& tũc
idẽ multo magis,ꝙ audiatur ille contradictor superueniens,il
le verò,qui fuit citatus tpe primi iussus,si quidẽ cõparuit,& e-
ius cõtradictio fuit repulsa,nõ est dubiũ,ꝙ nõ põt audiri,cùm
nec possit appellari in hoc iudicio momẽtaneæ possessionis:
sed si ex sua cõtumacia,talis licẽtia fuisset cõcessa:tunc ipse, ve
niẽs audiretur refectis expensis,secundũ formã auth.& q iurat.
j.de bo.auth.iu.pos.Quandocꝫ cõtradictor apparet post mis-
sionẽ iam factam.& hic aduerte.Quãdocꝫ nõ venit directò ad
cõtradicendũ primæ ĩmissioni:sed ipse principaliter postulat
se mitti,apportãs suũ testamẽtũ,tunc iste primò missus audire
tur secũdũ contradictionem legitimã,secũdũ ea,q̃ ſ.dicta sunt.
Si verò venit directò petẽs cassari illã immissionẽ iã factã:si q
dem allegat se possedisse,& citatũ non esse:statim illa sentẽtia
pronunciabitur nulla,tanquã possessore nõ citato,vt l.memi-
nerint.j.vnde vi.& si per vim vel alio mõ.l.fi.Si verò nõ alle-
gat se possedisse,vel dicit se possedisse,tamẽ fuit citatus, tũc si
quidem allegat aliquid:quod est exclusiuũ beneficij istius cõ-
stitutionis:vt qa dicit testamẽtũ:cuius vigore facta est ĩmissio
habuisse vitium visibile:vel dicit testatorem,nõ possedisse tpe
mortis:tunc ĩmissio irritabit.vt l.j.ſ.hæc verba.ne vis fiat ei.l.
cũ verò.ſ.subuẽtũ.ff.de fideic.lib.& l.Fulcinius.ſ.qđ si in diẽ.
q ex cau.in pos.ea.& in hac cõtradictiõe nõ erit necessarius li-
bellus,sed procedet summariè iudicis officio.secũdũ formã l.
à diuo Pio.ſ.si sup rebus.ff.de re iud.Si verò nõ allegaret ali-
qd qđ eẽt exclusiuũ iuris agẽtis:tunc non fieret reuocatio.Sed
si qdẽ ius haberet deberet recurri ad iudiciũ petitoriũ & ordi
nariũ.Dices tu,qũo,si fuit citatus,& cõtumax,postea auditur
aliquo mõ,nõne istud est cõtra l.si eo tpe j.de remiſ.pi.Rñ.ibi
vterꝫ creditorũ habebat ius,sed vnius ius erat potẽtius alio:
hic verò vnus ius habebat,alius nõ:vñ per cõtumaciã nõ vr ei
22 ius cõcessum,qđ nõ habet:&c. †Quæro,vtrũ fideicõmissa-
rius vniuersalis sit legitimus contradictor.Gl.hic videt dicere
ꝙ sic.Tu dic breuiter.Aut fideicõmissarius nõ possidet,& nõ
est legitimus cõtradictor,vt ff.ad Tre.l.filiã fratrib⁹.Aut pos-
sidet,& tũc aut est paratus de iure fideicõmissi ꝓbare incõtinẽ
ti:& est legitimus cõtradictor.Ita debet intelligi ista gl.& ar.
eius,qđ co.ſ.e.l.pxi.Aut nõ est paratus incõtinẽti ꝓbare:&
tũc secus:vt ſ.l.proxi.& no.in d.l.filiã fratribus.ff. ad Trebel.
23 Quæro,†qd si cõparet alius cũ alio testõ eodem die scripto,
nec apparet de prioritate vel posteriorítate.Gl.format hic istã
q̃stionẽ super verbo, missus.& clarius dicit ff.de bo.pos.secũ-
24 dum tab.per Cy.Dic plenius vt dixi in d.ſ.j. Vlt.†dicit hic
tex.& eã cum testificatione publicarũ personarũ accipiat,&c.
Ex quo no.ꝙ ille qui possidet ex licentia iudicis debet proba
re immissionẽ ꝑ publicũ instrumẽtũ,nec vr ꝙ sufficiat ꝓbare ꝑ
c testes:vt hic dicit tex.sicut cætera acta dñt ꝓbari ꝑ scripturã[c],
vt c.qm̃ cõtra,extra,de ꝓbat.Vidistis.ſ.de arb.l.ne in arbitris.

Si quis aliquem testari prohibuerit,vel coegerit. *Rubrica.*

a ☞ POMATES. ¶ Defuncti. Vide Alex cõsi.iiij.col.v.vol.ij.& xc.colũ.fi.
co.vol.& ad hæc ẽt Bal.in rub.de causa pos.& proprie.col.fi.vbi ponit an inten-
tanti remedium huius legis possit opponi exceptio dominij,maximè stante sta-
tuto,ꝙ confessio defuncti,& c.& Alex.cj.col.fi.vol.v.vbi ponit,an dicens testa-
mentum nullum,vel falsum sit legitimus contradictor.

Cõtinua vt in gl.vel aliter. Dictũ est ſ
b de acq.hær.verũ qa qñq; hæreditas acqui-
sita auferẽ ab hærede: vt ab indigno,ideo
sequit videre de his q.vt indi.Sed qa vna
est causa specialitatis quare qs reputat in-
d dignus,ſ.si quis aliquẽ[d] testari prohibue-
rit,vel coegerit,ideo de ista præmittit.

1 ☞ *Pœna prohibentis aliquem testari, extraordinaria est,arbitrio iudicis.*

2 *De qua actione ciuili intelligatur ista lex.*

LEX I.

CIuili. Qui aliquẽ testari ꝓhibuerit, vel coe-
gerit criminaliter punit:& hæreditas ei vt ab indigno
aufertur.h.d.cũ l.seq. Circa
1 istam l.quæro †quæ est pœna istius cõpel-
lentis aliquẽ ad testandũ.Gl.respõdet, &
bñ pœna extraordinaria arbitrio iudicis
cũ pœna nõ sit limitata, vt l.sanctio legũ.
2 ff.de pœn.& quod ibi no. †Secundò q̃ro,
circa istã legẽ:quæ est ista actio ciuilis? Re
spon.de duplici ciuili potest intelligi.Pri-
mò de petitione hæreditatis,per quã hære
ditas deferẽ in fiscum:vt videbitis j.ti.j.l.j.
Item potest intelligi de actione,quę datur
d ad duplũ ei,cui testator relinq̃re volebat:
e de qua habes in auth.vt nulli iud.[e] §.& hoc
peruenit.& no.ꝑ doc.ſ.arbi.tu.l.quicquid.

VOs,qui. Opp.& vr ꝙ hæredi-
tas non applicetur fi-
sco.ff.eo.l.ij.§.fratris. Sol.quãdocꝫ
aliquis impedimẽtũ præstitit alicui,vt nõ
faciat testamentũ:tunc sic quidẽ est proxi-
mior ĩ gradu,qui succedit ab intestato,au-
fertur ab eo hæreditas,& applicat fisco:vt
hic.Si verò erat vlterior,& alius eũ præce
debat,nõ applicat hæreditas fisco,vt l.con
traria.Si verò cõpulit aliquẽ ad testandũ.
si qdẽ fecit seipsum instituí:non est dubiũ,
quin applicet hæreditas fisco:vt ſ.l.proxi.
& ff.eo.l.j.& ff.de his qui.vt indi.l.eũ qui.
§.fi.alias l.si scriptis.Sinautẽ fecit aliũ insti
tuí,tũc est q̃stio,vtrũ ab alio auferat hære-
ditas tãꝫ ab indigno.Hugo tenet hic ꝙ nõ.
Gl.& ff.eo.super Rub.tenet contrariũ, &
illam tenet ibi Dy.& hic Pet.& Cy.&c.

f VDiciũ. Licet blãditijs[f] pro-
uocare testantem, vt
sibi prouideat.h.d.Vide plenè glo.
ibi,& de inoffi.test.l.non est.Sed ibi circa
prohibita,hic circa permissa.ibi.l.ij.& iij.
in prin.sed ibi cõstante matrimonio,ne ali
ter efficiat pauperior, hic verò dispositio
cõfert post mortẽ.ibi.ſ.de sta.& imagi.l.j.
ibi circa ꝓhibita.Ibi l.captatorias.sed hic

materia vide Bar.in c.ij.de pecu.cle.qñ qs inducit aliquem ad relinquendum qđ
alij erat relicturus vide ẽt in materia Ias.in l.dedi §.quãquam.ff.de cõdi.ob cau.

e ☞ P. P A V. P. ¶ Vt nulli Iudic. An ista pœna solum procedat in adminis
stratore ciuitatis de quo loquitur tex.in illo §.penul.an verò in quolibet prohibẽ
te,vide omnino Ias.hic post prin.concludentem ꝙ habeat locum in quolibet pro
hibente sed de hoc dubitat Anto.de But.& tenet contrarium consil.lxx.incip.
inquantum.

f ¶ Blanditijs. Adde ꝙ Pau.de Cast.dicit hanc legem procedere, nisi probarentur
minæ prius factæ per maritum:quia tunc licet postea per blanditias institueret
maritũ,quia adhuc durat causa metus,censeretur fuisse coacta,& haberent locũ
quæ dicta sunt superius in d.l.fi.& in l j.§.quæ onerandæ quarũ rerum act.nõ da
tur.& quod no.Inn.in c.tanta est vis matrimonij.qui fi.sint leg.Tu.dic,ꝙ inter
minis idem consuluit Bal.consi.ccxxij.j.volu.

b ☞ P. PAV. P. ¶ Nõ ꝓbat illud. & ideo vr dicẽdũ ꝙ nõ sufficeret ꝓbare defunctũ possedisse in vita sua nec hic videtur habere locũ regula.l.si possideris.C.de probat. ita ponderat Are. Bar.velle hic in l.pomponius.§.accessiones. de acqui. pos. col.ij.ad Bar.in l.ista l.fi.col.ij.

☞ POMATES. ¶ Per scripturam.Similiter cõmissio data familiæ ipsius iudicis.si sit faciẽda alia executio realis, seu personalis,nõ valet,nisi sit in scriptis. Ita Bal.i c.cũ parati. de appel.ꝑ text. in l. missi.C.de exact.tribu.li.x.& multa alia notabi.circa hos casus, in quibus requiritur scriptura posuit Decius ĩ l.pactũ, qđ bona fide.C. de pac. vbi tãgũt doc.& plene Ro.singul.suo vj

☞ P. PAV. P. ¶ Si quis aliquẽ.Circa hũc materiã adde ꝙ si aliquis volebat me substituere hæredẽ, vel aliquid mihi relinquere & tñ ꝓhibuisti, teneris mihi ad eẽ damnum & interesse ita Pau.de ca. & Alexã.ꝑ illũ text. ibi in l.dedi.§.qñq;. ff.de condic.ob. cãm. doct. Ang.in l.iij.ff. de inoffi.test.de qua non meminit ẽt Ces pol. cautel. lxiij. sed allegat Ang.ĩ l.fi.ff. de eo.& voluit Ange.in d.l.iij.ꝙ etiã si bonis verbis eum induxisset ꝙ teneat mihi ad qđ facit glo.i c. qsq.lo vlti.xñ.q.cõtrariũ tñ dicit Bar.in l. Lucius. §. sempronio.ff. de leg.ij. vide qũo teneat ille q prohibet aliquẽ testari. Ant.de But.in consi. lxxviij.inc.inquantũ Paulus. vbi concludit ꝙ possit actione de dolo teneri ad interesse ei cui nocuit. vide aliqua in materia ad Bar.in ru.ff.eoti in l.fi.An aũt possit agi ad pœnam de qua ĩ auth.vt nulli iudi. §. pen.ponit Ant. de But.in d.cõsi.vide ad Bar.in l.j.ĩ.eo.Itẽ ĩ

☞ P. P A V. P.

a ¶ Hæredes. An iſta materia ꝓcedat vbi occiſorem pœnituit, vide Pan.in c.accuſa ſti.extra de accuſa.

b ¶ Qui ſciuit. Adde qđ Pau.de Caſtr.refert Gul.de Cu.dicere,p hūc tex.ꝙ ſi vaſallus commiſit felonīã,ꝓpter quã poſsit priuari feudo:vel clericus delictū,propter quod beneficio venit priuandus: licet habeāt ius in re quouſq; ſint priuati,poſtq; tñ erant priuandi, tenentur reſtituere oēs fructus,quosperceperūt ā die felōiæ cōmiſſa, vel quos percipere potuerunt, qui extenſiue ſint conſumpti,ſiue ſint effecti locupletiores, ſiue non. qđ Pau.de Caſ.dicit ſingulariter notandum:quia melius alibi vix reperietur.

c ¶ Vindicta. Adde ꝙ ex glo.q̄ vult,ꝙ vindicta accipiaē pro actu licito,accuſando ī iudicio infert Paul. de Caſt.ad q.de eo,q̄ recepit iniurias,& dicat famulo, ſi redeas domū,niſi feceris vīdictā:vel ipſemet dicat,ego faciā vindictā de illa iniuria: & poſtea ille mortuus reperiaē: ꝙ per hanc gl.nō præſumaē occiſus:quia illa verba pñt intelligi de vindicta licita, ſecundū Gul.de Cug.ipſe vero dicit ꝙ iudex ex qualitate pſonæ, habebit exiſtimare. ar. l.famoſi.§.j.ff.ad l.Iuli.ma.Facit l.j.ſi quis Impera. male. non ꝙ ex dictis verbis poſſit eū cōdemnare,ſed faciūt indiciū ad torturā.tñ Bart.in l.ſi qs mihi bona.de ac.hær. de eo qui dixit famulo.vadē &c. tenet ꝙ dñs teneaē de homicidio mādato.Idē tenuit Pau.de ca.cōſil. cclx.qđ limitāt Ro. & Cu.niſi offēſa illata dño fuiſſet vna alapa, & non offenſa cū ferro: quia verba dñi debēt intelligi de ſimili offenſa. arg. eorū q̄ no.in l.j.j.vñ vi. & vide ad hoc Bald. conſil.lxxxq.volu.iij. Sed qd ſi mortaliter vulneratus à fratre, filios fratris vulnerātis inſtituat:an teneāt necem teſtatoris vindicare contra patrē vulnerātē.Ioā. And.in add.ad Spec. in ru.de ſuc.ab inteſt. decidit ꝙ nō. alleg.l. filius.ff.de cōdi. inſti.

☞ P. P A V. P.

d ¶ In maleficijs. ex q̄ infert Ang.hic ꝙ pœna appoſita per ſtatutum ſyndicis non deſiuncientibus maleficia cōiunctim q̄ priuſ

nulla eſt deceptio.Non enim confert ipſa vxor ſupremam voluntatē in arbitrium lteriu s:ſed ipſamet declarat,&c.

De his quibus ꝛc vt indig.hæreditates auferuntur. Rubrica.

☞ *Hæreditas tunc aufertur ab indigno, & applicatur fiſco,quando quis eſt indignus propter ſuum delictum.*

Quantū tēpus debeat trāſire,ut uindicta dicatur omiſſa.

In maleficijs,quæ committuntur in non faciendo,ſufficit ꝙ tantum tempus prætereat intra quod facere potuit,non ꝙ deſinat poſſe facere.

Diſpoſitio legalis magis æquiparatur ultimæ uoluntati, quàm contractui.

Practica huius legis ad hoc ut non uindicans necē defuncti,priuetur hæreditate.

L E X I.

Hæredes. [a] Qui necem teſtatoris non vlciſcitur, hæreditatem cū fructibus reſtituat:& ad vſuras tenetur à tempore motæ litis.h.d.Diuiditur in duas partes.Primò loquit̄ de rebus ex quibus fructus percipiuntur naturaliter. Secundò loquitur de reb⁹,ex quibus nō percipiuntur,nec poſſunt percipi,niſi vſuræ. Secunda ibi:ex hæreditate auf.hæc eſt difficilis lex,& habet gl.multū inuolutā. totus titulus eſt difficilis. Oppo.hic dicit̄ ꝙ debet vltiſci mortē. Contra vindicta non eſt permiſſa:vt l.ſciēti am.§.qui cum aliter ad l.Aquil.Sol.Intelligitur hic de vindicta,quæ fit accuſando homicidas: vt l.j.ſ. de preci.Impe.offe.non autē licet ſua authoritate occidere. Vlterius oppo. dicit̄ hic,ꝙ iſta hæreditas aufertur, & applicaē fiſco.Contra.ſ.de hær.inſtit.l.ſi pater.& l. nec apud.Dicit gl.fallit ibi.Tu dic ꝙ non eſt ꝓpriè fallere:ſed eſt regula per ſe.Nam †quod auferē ab indigno,applicatur fiſco, qñ qs eſt indignus, ꝓpter ſuū delictum:vt hic,& ſ.tit.j,l.ij.& per totū iſtū ti.& ff.e.& gl. tenet ꝙ qñ quis eſt indignus abſq; ſuo delicto,nō applicatur fiſco:vt l.contraria. Item oppo.j.de leg.l,pen.Dicit gloſſ.fallit ibi.Tu dic ꝙ illa lex non facit exceptionē à regula:ſed facit aliam regulā per ſe,q̄ eſt qñ quis eſt indignus,& reſpicit offenſam certæ perſonæ:tūc.quod aufertur ab indigno,applicabit̄ illi perſonæ,nō fiſco:vt lege cōtraria.hic verò loquit̄ qñ certā perſonam nō reſpicit. Vlterius oppo.ff. de petitio.hære.l.item veniūt.§.cū prædixi.Solu. Dicit gl.hic loquitur in eo qui ſciuit,[b] & ſic eſt malæ fidei poſſeſſor:lex cōtraria loquitur in eo,qui ignorauit:quia cū ſit bonæ fidei poſſeſſor nō teneē, niſi in quantū locupletior factus eſt:vt in contrario. Iſta glo.dicit veritatē in genere,nō autem referendo ad caſum huius legis:nā ille,q̄ ignorauit occiſores defuncti in aliquē eſſe occiſum,non teneē:vt ff.ad Syl.l.iij.§. quod ad cām.& l.ſi ante.& j. eo.l. ſi ideo.Item opp. ad ſecundam partē,dicitur hic,ꝙ teneē ad vſuras poſt motam litem. Contra.imò vī ꝙ à tēpore motę:vt l.item veniūr.§. petitā. ff.de peti.hære.Solu.vt in glo.tene menti. Quæro dicit̄ hic hæredes,quos necem teſtatoris inultam omiſiſſe conſtiterit.Quæro,quantū†tēpus debeat tranſire,vt dicaē omiſſa vindicta.[c] Dicūt quidā, tps eſt ſtatuendum à iudice.Simile in auf.de hæred. & fal.§.illud.& in auf.hoc amplius.j.de fideicommiſ.Alij dicunt,ꝙ ſufficit ꝙ tantū tps trāſiuerit,intra qđ potuerint occiſores accuſari.arg.ff.de ver.obli.l.ſi ita ſtipulatus. Vide iſtam gl.ij.& nota†ꝙ in maleficijs[d] negatiuis,ſeu quæ cōmittunt̄ in non faciēdo,nō eſt neceſſe ꝙ quis deſinat poſſe facere,vt maleficiū dicatur perfectum:ſed ſufficit ꝙ tranſeat tm̄ tps,ꝙ facere potuit: vt hic,& dixi tibi anno.Et ſic † diſpoſitio legalis magis æquiparatur vltimæ voluntati,[e]ꝙ cōtractui:[e] vt colligitur ex hac glo. cōiūcta d.l.ſi ita ſtipulatus.Tene mēti perpetuò,non recordor vbi dixi tibi anno.

Sed quæro,poſtꝙ quis omiſit necem teſtatoris inultam,quomodo auferē ſibi hæreditas.Iſta gl.videē velle,ꝙ de hoc accuſeē, vt puniat in omiſsione hæreditatis.Et dicit ꝙ iſta accuſatio poteſt fieri intra quinquennium vt l.in cognitione.ff. ad Sylla. & vide iſtam gl.in fi.Erit ergo cōcluſio libelli,vt innuit iſta gl.dico ꝙ omiſiſti inultam necem defuncti:quare peto te condēnari in amiſsione hæreditatis.Iſtud nō vī de mente illius legis:imò vī ꝙ hoc ſit iudicium ciuile.Iſta eſtveritas.Erit†ergo practica hoc modo:quia cū hæredes neglexerint accuſare occiſores:alius eos accuſauit coram præſide prouinciæ:quibus occiſoribus condēnatis de homicidio,illa ſentētia lata cōtra homicidas habebit effectum confiſcandorū bonorum, contra hæredes negligentes intra quinquēniū,vel perpetuò,vt d.l.in cognitione.ff.ad Syl.quo facto,debebit agi petitiōe hæreditatis cōtra hæredes,in qua habetur ratio fructuum,& vſurarū: vt hic dicitur in tex.& iſta cauſa agitabit̄ corā ꝓcuratore Cæſaris,qui eſt iudex inter fiſcū,& priuatū:vt l.j.ſ.vbi cauſæ fiſc.& hoc vī tenere glo.ij.huius l.& in gl.pe.& l.j.ſ.ti.j.vide gloſſam.

1 ☞ *Factum defuncti,non retractatur ex perſona hæredis maioris.*
2 *Tutor accuſat nomine pupilli,& tenetur de calumnia,nu.4.& de euidenti.nu.6.*
3 *Delictum tutoris nocet pupillo.*
5 *Syndicus an accuſet nomine ſyndicario:remiſſiuè.*
6 *Accuſans teſtamētū de falſo,& ſuccūbēs,perdit ea,quæ ſibi p teſtatorē ſunt relicta.*
7 *Qui dicit teſtamentum nullum, uel non iure factum,ſi ſuccumbit,an perdit relictum in teſtamento,remiſſiuè.*

L E X II.

Polla. Factum defuncti maioris,non retractatur ex perſona hæredis minoris.Itē,ſi tutor in accuſatione falſi ſuccūbat pupillū,hereditatē perdere facit. & ipſe ei tenebit̄:& de calūnia puniet̄.h.d.Diuiditur in partes tres.Primò,ponit vnum dictum,ex eo quod factū fuit à defuncto maiore.Secundò ponit aliud dictū,de accuſatione inſtituta ꝓ pupillo:qualiter ipſi pupillo ꝓiudicet.Tertiò qualiter ꝓiudicet ipſi tutori.Scđa ibi: ſed ſi pupilli.Tertia ibi:& de calūnia tua.Iſta lex conſueuit reputari à iuuenibus difficilis.Nota †primò,quod dixi in ſummario.Secūdò no.ꝙ nō pōt accuſare tutor,noīe pupilli.Tertiò†nota ꝙ qui in accuſatiōe ſuccūbit, priuabitur eo quod ſibi relictū eſt in teſtamēto. Item not.†ꝙ delictum tutoris nocet pupillo. Item no.†ꝙ tutor accuſans,tenetur de calūnia. Oppo.ad primū dictum:nam licet pupillus ſuccedat maiori,priuilegio[f] ſuo non priuatur:vt l.ſicut.§. ſed pupillari.de præſcrip.xxx.an.Glo.hic nō ſoluit. Tu dic ꝙ hic loquit̄ de iure iam firmato in præteritū:ibi loquit̄ de præſcriptione firmanda in futurū:ex negligentia hæredis nō petētis: ideo inſpicit̄ eius cōditio.Facit ad hoc de iure fiſ.l.fiſcus. Scūdò oppo.& videē ꝙ tutor nō poſsit accuſare:vt l.ij.j.qui accu.non poſ.Sol.Dicit glo.expone noīe pupilli,i.ꝓpter pupillū, vel ad eius vtilitatē:noīe tñ ꝓprio.Idē no.in l.tutorē.ff.eod.titu.vide glo.Ego ſemper dixi,& reperi,ꝙ erat dictū do.Richar. Malū. ꝙ tutor poterit accuſare noīe pupilli,tutorio nomine:vt dicit tex,hic,& in l.tutorē.ff.eo.Non obſtat.l.ij.qui accu. non poſſ. quia

mum potuerūt denū ciare,& non denunciauerunt.

☞ POMATES.

¶ Quām contractui. Vide ēt in hoc Alex. in l.ſi ita ſtipulatus. ff.de verb.ob.& in l. ea demū.ſ. de collat. & Alexā.cōſi.xxx.in ij.col.in princi. vol.ij. Ro.conſil. lxv.col. ij. Barba.cōſi. lxvj.col. viij.vol.j. Ro.conſil. cxxiij.& Barba.in c. cū oēs.col.vj.de conſti.& in rub.col.fina. Aret.in cōſi. xxij.col. iij.&. lxxxix. Itē vide Bald.in c.inter cæteras.col.j. de reſcrip. vbi dicit ꝙ līæ gratiæ æqparanē tā vltimis voluntatib. q̄ cōtractibus. Aret. cōſi.xlv.col.ij. Feli.in c. j. col. viij. de ſponſa. ad fi. Aret.lxxxix.& Alexan.clxxxiij.col. ij.volu.ij.

f ¶ Priuilegio. Adde ꝙ gl.reprobat Paul. de ca.inquantū vult ꝙ Abb.ſuccedēs laico ī iure pronatus.nō habeat niſi quatuor mēſes ad pñtandum, prout habet laic⁹: quia imo vtē priuilegio ſuo,& hēbit ſex mēſes,vt habeē in c.j. de iur.patro.in vj.

quia ſibi nõ prohibet quẽ alieno noĩe accuſare:ſed ꝓhibet quẽ alieno noĩe inſcribere ſe,ad pœnã taliõis:ſed debet quis ſe inſcribere noĩe ꝓprio.Nec eſt nouũ,ꝙ alteri⁹ noĩe qs accuſet,& alterius noĩe ſe inſcribat:vt j.de iniur.l.fi.& iſta eſt veritas. Et
y ꝓ hoc notãd.† eſt q̃ſtio,an ſyndic⁹ [a] poſsit accuſare ſyndicario
a noĩe,vel nõ. De quo videbitis in l.ij.qui accu.nõ poſ. Vlterius opp.& intro gl.mag.de l.tutore.ff.eo.Solu.nõ perdit,qd relictũ eſt ipſi tutori,vt ibi:ſed qd relictum eſt pupillo,vt hic.Sed cõtra hoc opp.factũ tutoris nõ debet nocere pupillo: vt l.neq; interd.ff.de reg.iu.& l.meminerint j.vnde vi.Sol.vt no.in d.l. neq;.& in l.ſi dolo.ff.ſi quis omiſ.cau.teſt. Item videt ꝙ ætati pupillari parcat:vt l.poſt legatũ.§.ætati.ff.eo.Gl.vr̃ hic ponere quatuor ſolutiones:ſed in veritate non ſunt niſi duæ.Prima eſt,cõcedo ꝙ pupill⁹ habet duo remedia,vel reſtitutionẽ in integrũ,ſi vult,vt lege cõtraria,vl̃ agere cõtra tutorẽ ꝓ indẽnitate:vt hic,ar.ſ.ſi tutor vel cura.interue.l.j.& l.etiã.Secũda ſolu. eſt,ꝙ hic loquit q̃n põt habere regreſſum cõtra tutorẽ:ibi verò q̃n cõtra tutorẽ nõ põt habere regreſſum. Hoc aũt põt cõtingere trib⁹ modis:vel ꝓpter defectũ facultatũ,qa tutor non eſt ſoluẽdo:vel qa tutor fecit inſtigante matre,& conſanguineis, vel qa pupillus perdidit inſtrumẽta,ꝓpter q̃ poterat agere cõtra tutorẽ. Tamẽ gl.facit de iſtis tribus caſib⁹,de quolibet ꝓ ſe vnam ſol.tamẽ omnes iſti tres caſus comprehẽdunt in vna ſol. tripartita:placet ſol.ꝙ põt eligere pupill⁹,vel remedia iſti⁹ le-
6 gis vel illius. Vlterius † oppo.dicitur hic ꝙ tutor de calumnia punietur:cõtra ff.eo.tit.l.tutorem.Sol.Intellige,ꝙ punitur de calũnia euidenti,nõ aliàs.Item oppo.de prin.iſtius l.ad fin.Nã in princ.dicitur contrariũ,quod nõ poteſt retractare geſta per maiorem.in fi.dicitur cõtrarium,ibi:cum retractas ea,&c.Sol. Glo.exponit retractas.i.iterum tractas.Quæro,dicitur hic,qd perdit quis partem pupilli:quæro,quid de parte Pollæ.Text. innuit ꝙ non.In contrariũ facit ff.de bon.quæ lib.l.qui in ſeruitute.& de his quibus vt indig.l.poſt legatũ.§.ſi pater.& l.ſi
7 filius.Sol.† Veritas eſt hæc,quãdo quis accuſat teſtamentum de falſo,et ſuccumbit:ea que poſt teſtatorem ſunt relicta in teſtamento,perdit,& ideo ſi erat relictũ filio,vel ſeruo eius,videbatur ſibi relictum in teſtamento:quia ex diſpoſitione defuncti,ſibi debet acquirere:merito illo priuatur:vt in l.allegata in contrario.Sed hæc portio Pollæ,nõ debetur pupillo ex teſtamento defuncti:ſed ex eo,ꝙ Polla pupillum fecit hæredem,ar. pro hoc,quod habes in l.etiã.ff.de inofficio.teſtamẽ.& ibi no.
8 Quæro,† quid ſi aliquis dixit teſtamentum nullum, vel non iure factum,& ſuccumbit:an perdat relictũ in teſtamẽto.Dic vt plenè in l.poſt legatum.in prin.ff.eo.titu.

LEX III.

Ilea quæſtio. Si ante habitam quæſtionem de ſeruis,tabulæ ſunt apertę:& hæreditas adita,aufertur ab hæredibus tãq; ab indignis: niſi eſſent pupilli.hoc dicit.Op.de l.ſi quis in graui.§.non tantum.ff.ad Syl.& l.neceſſarios.§.non alias.eodem titu.Sol. Iſtã intellige,ſecundùm illam:quia ſupple hic apertæ ſunt tabulæ, & hæreditas adita.Opp.ꝙ ſufficiat apertura tantùm:vt l.lege Corne.§.fin.ff.eodem.Solut.quantum ad pœnam centum aureorum,ſufficit ſola apertura:vt lege contraria: ſed quo ad amiſsionem hęreditatis requiritur apertura & aditio:ita loquitur hic.Quæro,qualiter debeat haberi iſta quæſtio de familia. Glo.quæ eſt hic,dicit in domo,non in iudicio.Vide glo.Iſtam glo.ſemper reprobaui,quia imo in iudicio cùm debeat eſſe publica quæſtio,vt ff.ad Syl.l.j.in prin.Præterea ante aditã hæreditatem non poteſt ſeruus torqueri à futuro hærede: vt ff.ſi quis teſta.li.eſſe iuſ.l.j.§.quid tamen ſi ſub conditione. Vnde de neceſsitate debet haberi quæſtio in iudicio,

1 ☞ *Quando inſtituitur ſpurius,ad quem hæreditas perueniat.*
2 *Incapax quando non capit ex defectu teſtatoris,ad quem hæreditas perueniat.*
3 *Quando hæres eſt incapax ob defectum ſui,ad quem perueniat hæreditas.*
4 *Si hæres eſt incapax,ob defectum teſtamenti,ad quem deueniat hæreditas.*

Hæreditas. Iſta lex cõſueuit reputari difficilis, Breuiter dicit: Hæreditas non poteſt dari in codicillis:ſed ſi in ea hæredes reputãtur indigni,hæreditas applicatur fiſco.hoc dicit.Ad literam opp.& videtur ꝙ hæreditas poſsit dari in codicillis:vt infra titu.j.l.ij. Sol.poteſt dari per fideicommiſſum,vt ibi:directò non vt hic.

Oppo.ij.de l.pe.§.fi.de cõdi.inſti.Solu.Ibi in vanum cogitauit. Opp.iij.& videtur ꝙ hæreditas poſsit trãsferri ad alium vt l.ex parte.ff.de adim.leg.Huius timore gl.quę eſt hic,exponit iſtã literam tribus modis. Tu tene vltimã expoſitionẽ,quæ dicit,nõ vr̃ ad aliũ trãslata id eſt,ſi id nullo mõ trãſlata.Nunc intro gl.magnã, & eſt vtilis,& difficilis:& opp.qd nõ applicatur fiſco,ſed remaneat penes hæredes: vt l.ex parte.ff. de adi.le.Sol.plures ſunt.Primò,ꝙ hic expreſsè adimit:ibi tacitè. Iſta non eſt vera: qa etiã qñ adimit expreſsè, remanet apud eũ:vt l.militis.§.veteranus.de teſt.mi. Dic ergo ꝙ hic adimit expreſsè,& eũ dixit idignũ.Et ſecũdũ hoc collige tres caſus. Aut adimit tacitè:& habet locũ l.ex patre.Aut adimit expreſsè,& tunc hęredem dixit indignum:& habet locũ iſta lex.Aut non:et habet locũ l.militis.§.veteranus.de teſt.milita. Oppo.ff.ſi ta.re.nul.exta.l.j.§.pe.vbi dicit deferri venientibus ab inteſtato.Sol. dicit gl.aut ille,qui reputat indignus,erat in primo gradu,aut non.Iſta ſol.nõ eſt vera,neq; bona:nam ſine dubio gradus inſtitutorius eſt prior gradus.vnde nõ cadit iſta diſtinctio,aut erat,&c.Vnde dicit glo. diſtingue, aut mutauit voluntatem circa omnes:aut circã vnum tãtũ: & etiã iſta eſt vna truffa. Tu dic,ꝙ hic peruenit ad actũ verbi,reputando eos indignos: ibi peruenit ad actum facti,incidendo tabulas,vt decederet inteſtatus:& ita videt ſentire glo. tua infrà,in diſtinctione quam ponit.Item opp.ſ.de teſt.l.hac conſultiſsima.§.penul. Sol.Ibi primò hæredes nõ reputauit indignos:ſed ad alios nõ trãſtulit.Itẽ opp.& mõ intro diſtinctionẽ.gl.& videtur ꝙ non veniat fiſcus:ſed primò vocẽtur quidã cõiuncti:vt ſ.de ſecun. nup.l.j.§.ꝑterea.& §.oĩm.de inceſt.nup.l.ſi qs ĩceſti.de na.li.l. j.in fi.Sol.Ibi loquit q̃n hæres inſtitutus ab ipſo initio eſt indignus defectu teſtatoris:hicverò loquit q̃n ab initio erat dign⁹ ſed poſtea ꝓ teſtatorẽ reputatus eſt indignus. Vide iſtã gl.in j. diſtinctione.Antequã veniamus vlterius.Pro iſta declaratiõe
1 quæro † ſi teſtator inſtituat ſpuriũ,q oĩno eſt nõ capax:vt habuiſtis in aut.licet in fi.ſ.de nat.lib.& de inceſt.nup.aut.ex cõplexu.cui deferat hæreditas.Gl.hic videt dicere,ꝙ primò quibuſdam perſonis,poſtea fiſco.Et ita ſentit Azo in Sũma.in ti. de natu.lib.Reperi ꝙ Richar.Malũ. cõſuluit cõtrariũ, & ego
b etiã cõſului [b] aſs,ꝙ quando ille,qui eſt oĩno incapax, inſtituit hæres palã:hæreditas apud cohæredẽ remanet,vel apud venientes ab inteſtato:vt l.non intelligit.§.ſi quis palã.ff.de iure fiſci. Hoc etiã notabiliter dicit glo.in l.Lucius.§.in teſtamẽto.ff.de leg.j.Sed nullus ſpurius eſt capax portionis,& proponit ꝙ ſit inſtitut⁹ palã:ergo &c. Facit de iur.fiſci.l.in metallũ.& de his quæ pro nõ ſcrip.l.ſi in metallũ,& qd vidiſtis in l.j.ſ.de hære. inſtit.Facit l.ij.eo.titu.& qd ibi habuiſtis.No.præterea,poſito ꝙ ſpurius dicatur indign⁹,tñ eſt indignus abſque ſuo delicto, vt l.legẽ ſ.de nat.lib.Sed iſtud,qd auferẽt ab indigno abſq; ſuo delicto,remanet apud venientes ab inteſtato,vel cohæredes,ſi ſunt:vt l.ſi pater.& l.nec apud ſ.de hære.Inſt.no.in l.auferẽt.in prin.ff.de iur.fiſ.ergo &c.Nõ obſt.l.j.de ſec.nupt.& de inceſt. nup.l.ſi quis inceſt.& de nat.lib.l.j.quia in ſpecialibus caſibus loquunt in natis ex coitu inceſtuoſo,vl̃ improbato,rõne dignitatis;vñ nõ eſt extẽdẽdũ ad alios nõ capaces,ſed ſtãdũ eſt regu
2 latis præcedentibus.Reintro gl.& ad iſtud dictum gl.opp.† qd quãdo qs eſt nõ capax,propter defectũ teſtatoris,videt ꝙ pertineat ad fiſcũ indiſtinctè,prout vidiſtis in l.eius.§.j.ff.de te.Solu.Tres caſus debes aduertere.Aut qñq; hæres non poteſt capere:propter teſtatoris defectũ:aut eſt ideo:qa teſtator cũ nullo poteſt facere teſtamẽtũ:& tũc ſi quidẽ bona ſua nõ ſunt publicata,eſt locus venientibus ab inteſtato:vt l.j.§.j.§.planè.ff.de ſuis & legi. Si verò bona ſua eſſent publicata propter delictũ

a ¶ Syndicus.Adde an ſyndicus poſsit accuſare noĩe vniuerſitatis.Ioã. And tu tit. de actore.ĩ addi.ad Spe. §.j.verſi. item excipitur.& procurator habens mandatum ad accuſandum,nõ põt accuſare,niſi in mandato ſit tempus & loćus commiſsi delicti, vt conſuluit Roma. conſi.xl.

b ¶ Ego cõſului.Adde Barto in conſil.incip. Dominicus.& cõſil. inci.thema tale,legatũ factum eſt.& Bal. & Io.de Imol.in l.ij. ff.de teſt.per Bart.in l.ſi pater.ſ.de here.inſti.ſi filius autẽ occidit patrẽ,dicit Cy.ꝙ hæreditas nõ ibit ad venientes ab inteſtato,ſed ad fiſcũ.& dicit eſſe caſum in bodã. Adde.l.ſororem.j. eo.& text.no in l.I u. ff.l.cũ ideo.§.fin.ff de iu.fiſc.vbi etiã probatur ꝙ nedũ occidens prohibetur cũ effectu ſuccedere occiſo,ſed etiã hæredi eius. De his etiã vide per Bal. in l.codicillis.§. mẽe. ff.de leg.ij.vnde Bal. cõſil.ccxxiij.ĩ fi.j.vol. An autem ſubſtitutus alicui in cauſam morti admittatur, ſi interficiat illum, cui ſubſtitutus: & finit

a ¶ Glo.dicit. Adde ꝙ Cy.vt refert & ſeq̃ do.Alexã.ſimplr dicit ꝙ hodie priuaret hæres,ſecundũ formã auth.hoc amplius. Ia co.But. probat vltimã ſol.gl.per quã dicit limitari ad qđ hr in d.auc. hoc amplr, ſ.ꝙ hæres nõ implẽs volũtatem defuncti priuat hæreditate ſolũ,qñ volũtas cõcernebat cõmodũ pecuniariũ.alias ſecus, vt hic.Idẽ tenet Rapha. putans notandũ pro limit.d.authen.

b ¶ Minores. Adde ꝙ Cy.& Oldr.tenẽt cõtra glo,qa priuilegiũ eſt ætati cõceſſum:ergo vltra durare non debet.l.ſi tutor Reipu.in princ.ff.de tut. & rõ. diſtra.& l.non ſolum.§.ſi libertus.ff. de excu. tuto.l. Titia Seio.§. vſuras. de legã.ij.Item qa duo videtur eſſe præcepta. Vnũ qđ hæres vindicet necem defuncti.ſecundũ ꝙ vindicet antecẽ adeat.Licet ergo minor excuſetur à ſecundo, nõ excuſat à primo:arg.l. Celſus. §.j.de ar.& c.cũ dilecti. de do. & contu. Nõ ob.§. illud. alleg. in gl.qa rñdet, ꝙ ibi nõ loqr in priuilegio certæ ætati conceſſo: tñ Bal. Ange. Sal. & Ful.tenẽt cũ glo.quã Pau.de Caſt. inducit ad qõnem de mre, q̃ tpe mortis mariti erat minor: quo caſu excuſat,ſi non petijt tutorem filius: vt ſ.ſi aduer. deli.l. ij. an facta maior excuſet,ſi adhuc filij ſunt impuberes.gl.hic pñtat argu.ꝙ excuſet.Ipſe dicit ꝙ cõtrariũ tenuit Oldr.quẽ credit dicere veritatẽ: tñ Bald. i aut.ſi captiui. tenet ꝙ imo excuſet p iſtã gl.& ita dicit ſe cõſuluiſſe & Spec.idẽ determinaſſe in tl.ſi reſti.in integ.§.ij. verſi. ſed qđ ſi ipſa mr.& ita tranſit do. Alexã. Tu adde Rom.in terminis cõſulẽtẽ conſi. cclxxxix.inci.i Chriſti noie, viſis thematis narra. vbi allega. Spec.& Bal.vbi ſ.& gl.hic.& aliã gl.i l.j. §.in qui.cau.in integ. reſt nõ eſt neceſſaria. & Bal. cõſil.cxj.inci. in Chriſti noie, mr, iij.li. qa vbi lex non cauet,ꝙ excuſatio debeat eẽ tpalis,& priuilegiũ debet eſſe ꝑpetuũ.alle.§. illud.in. auth.de dig.ad dictũ Spec.idẽ tenet Pet.de Anch.conſi.ccccxij. Ange.conſi.xvij.

c ¶ Principales,& mãdatores. Adde quod Bal.Salic.& Pau. de Caſtr.dicũt ꝙ ſi ſyndicus tenetur ex officio indiſtinctè ſuccederet fiſcus:vt l.eius qui. §.j.ff.de teſta.Si verò cum quibuſdam poteſt facere teſtamentũ,cum quibuſdã non, vt in eo,qui habet filium ſpurium:cum eo non habet teſtamenti factionem:cum alijs ſic. Regula eſt,ꝙ ſi relinquitur palam, debet remanere apud cohæredes,vel veniẽtes ab inteſtato.Fallit in quibuſdã caſib9, vt ſ.dixi.Modò habetis expeditũ prin. huius diſtinctionis,& fin.gl. Quæro pro declaratione ſecũdi mẽbri diſtinctionis glo. qñ hęres nõ eſt capax ꝓpter defectum ſui: vtrũ applicetur fiſco,vel veniat ad venientes ab inteſtato.Glo.hic plenè non declarat.Tu verò dicas,aut inſtituit hæres omnino nõ capax: aut inſtituit capax,ſed eſt indignus.Primo caſu, locus eſt venientibus ab inteſtato:vt l.j.ſ.de hæredi.inſti.ſecundũ opi.verã l.ſi in metallum.ff.de his q̃ pro nõ ſcrip.de iur.fiſc.l.in metallũ. quod debet intelligi, ſi fuit inſtitutus palã,vt ſ. dixi.Si verò inſtituat hæres capax,tñ indignus:tunc aut indignus eſt abſq; ſui defectu,vel delicto: & nõ eſt locus fiſco:vt l.ſi pater.& l.nec apud.ſ.de hære.inſtitu. Aut eſt indignus ſuo delicto: & tunc aut illud delictũ reſpicit iniuriam certæ perſonæ:& nõ eſt locus fiſco,ſed applicabitur illi perſonę:vt l.pe.j.de leg.Aut nõ reſpicit offenſam,ſeu iniuriã certæ perſonæ:& tunc regula eſt:ꝙ illud, quod auferẽ ab indigno, applicatur fiſco:vt l.Papinianus.§.meminiſſe.de inoffi.teſta.& ſ.eo.ti.l.j.cum multis ſimilibus. Quæro, pro declaratione †tertij membri diſtinctionis gl.quid ſi hęres non eſt capax propter defectũ teſtamẽti,cui applicabitur hæreditas? Diſtingue, aut fuit defectus teſtamẽti ab initio, quia teſtator nõ obſeruauit ſolennitatem teſtamẽti:& tunc veniũt venientes ab inteſtato. vel qui erãt aliàs inſtituti,in alio teſtamẽto ſolẽni:vt Inſtitu.de hære.quæ ab inteſt. defe.i prin.& ff.de adi.leg.l.ex parte. Aut teſtamentum deficit ex poſtfacto, & tunc aut deficit propter caſum, aut propter factum teſtatoris,circa ipſum teſtamentum. Si propter caſum,vtputa propter poſthumi natiuitatẽ,vel quia dedit ſe ad arrogandum teſtatori,vel ſimile:tũc ſine dubio veniunt venientes ab inteſtato:vt ſ.de poſthumis hæred.inſtit.per totum.& ff.de lib. & poſthu.per totũ.& j.ti.j.l.j.Secũdo caſu dico,aut teſtator peruenit ad actũ verbi,faciẽdo aliã voluntatẽ:aut ad actũ facti cancellãdo primũ.Si teſtator peruenit ad actũ verbi:tũc ſi quidẽ in alia voluntate valida, de iure cõi,vel de iure ſpeciali:venit ad illos,quibus in ſecũda volũtate reliquit: vt l.hac cõſultiſſima.§.ſi quis aũt.ſ.de teſt. Si aũt in alia voluntate inualida:tunc aut hæredes reputauit idignos,& eſt locus fiſco: caſus eſt hic.aut eos nõ reputauit idignos: & tũc aut poſtea ſuperuixit per decennĩũ: & eſt locus veniẽtibus ab inteſtato,cũ primum teſtamentũ irritet vt l. ſancimus.de teſta. Aut non ſuperuixit per decennium: & tunc remanet apud primos inſtitutos, vt l.mili.§.veteranus. de teſtamen.milita. Secundo caſu,quando peruenit ad actum facti,glo.tangit hic plenius & in l.noſtrã. ſ.de teſtamen. Dic vt plenè dixi in l.fina. de his quibus vt indig.

1 ☞ *Quando quis non implet uolũtatem defuncti circa funus,quomodo cogatur.*

NOn oportet. Qui expenſas funeris nõ facit quas iniũxit teſtator non remouet vt indign9.h.d.Quęro circa l.nostram.Primò vtrũ hoc ſit verum,ſiue teſtator iniunxerit licitè ſiue illicitè. Gl.tua determinat ꝙ ſic, vtroq; caſu: & ſic hæc non eſt iuſta cã quare vt indigno auferat hæreditas alicui. Sed q̃ro qñ qs nõ vult implere voluntatẽ defuncti circa funus:qualiter d
1 cogatur.†Gloſſ.dicit,& bene ꝙ per cohæredes ſi ſint plures:vel authoritate põtificali:vt l.hæreditas.ff.de peti.hære.Itẽ prædicta vera,niſi teſtator hoc expreſsiſſet: vt ſi hoc hæres nõ obſeruauerit,caderet à relicti,vt j.de fideicom.l.fina.

1 ☞ *Qui accuſauit,quando teneatur cauſam appellationis proſequi.*

2 *Appellans qñ ponat cauſam in appellatione,remißiuè.*

3 *Principales,& mandatores poſſunt ſimul accuſari.*

MInoribus. Crimẽ inultæ neceſis non obeſt minoribus,Item qui accuſauit, debet cauſam appellationis proſequi.h.d. Ad legem noſtram.vltima glo.oppo.de l.pro- f
2 pter veneni.§.fi.ff.ad Syllani.Gloſ.dicit a ibi excuſat propter inopiam. argumentũ. ff.manda.l.ſi ꝓcurator.§.ſi ignorãtes. Iſta ſolutio cõtinet diuinationem.Dicas ergo
1 ſ· ,†quandoq; ille qui accuſauit,obtinuit: & reus qui ſuccubuit,appellauit:tũc tenet appellationem proſequi:niſi ſit minor.hic eſt caſus.Ideò quia præſumitur ꝙ habeat bonam cauſam: ſcilicet,ꝙ ſententia ſit iuſta.Quandoq; ille,q accuſauit, ſuccubuit: & tunc nõ tenet appellare: nec appellationem proſequi:& ita loquitur lex cõtraria. Ratio:quia ſententia præſumitur iuſta. argumẽto eius quod no.in l.hærennius.§.caia.ff.de euic. †Quærit glo.vtrum ille qui
2 appellauit,debeat cauſam appellationis ponere in appellatione:& hic tex.facit ꝙ ſic.Tu dic de hoc plenè:vt ff.de app.l.j.& l.ſeq.qđ hodie de iure canonico eſt expeditũ. vt extra de app. c.cordi.lib.vj.Quæro,quid ſi tempore quo accuſauerunt, erãt
b minores b :tempore verò appellationis ſunt maiores.Dicit gl.
3 quod inſpicitur initium:vt l.iij.§.Seio.ff.de mino. Vltimo ꝙ
c cit iſte tex.in ar.ꝙ principales,& mandatores, c poſſunt ſimul accuſari.De hoc videbitis in l.j.j.ſi reus, vel accuſa.mort.fu.& ff.de adulte.l.nihil.

1 ☞ *Syndici non tenentur denunciare maleficia occulta.*

d Slideo. d Si occiſores nõ reperiuntur,non puniunt hæredes nõ accuſantes.h.d.Iſta lex eſt ar.ad
1 quęſtionem, † imo quaſi caſus pro ſyndico comitatus, qui tenetur denunciare malefactores,vt eo caſu quo reperiri, ſeu denunciari non poſſunt quia maleficium eſt occultum vt
e furtum,& ſimilia,non punitur,ſi nõ denunciauit e. De hoc dixi plenius in l.diuus.de cu.reo.Facit ad hoc l.annus.ff.de calũ. & l.ſemper.§.annus.ff.quod vi aut clam.

f Lia cauſa. f Humanum eſt peccare,ſed diabolicum perſeuerare.h.d. Opp.de l.poſt legatum.in princ.ff.de his qui.vt indig.Sol.Aliud eſt dicere teſtamentum falſum:aliud irritum. Oppon.ij.de l.Lucius.la.ij.§.Sempronia.ff.de leg.ij.Solue vt in gloſſa.

CVm fratrẽ. Si defunctus occiſus eſt clam, poteſt hæreditas adiri,& poſt eã aditã vindicari.h.d. Oppon.de l.ſi ea q̃ſtio.ſ.e.Sol. Diſtinguit gl.& bene, Aut teſtator fuit mortuus à familia:& debet ante aditã hæreditatẽ haberi quæſtio de ea:vt l.cõtraria. Si ab alio, tunc ſtatim põt adire,& poſta vindicari,ſi fuit mortuus clam. ſi verò palam,& primo debet vindicari:vt l.propter veneni.& l.j.§.

ma ſtatuti denuncia te delinquentes ſub pœna,& plures commiſerũt delictũ: ſyndicus omiſit vnũ de delinquẽtibus denũciare, tenet ad pœnã perinde, ac ſi nullum denũciaſſet. Adde ẽt Bal.i l.ſi cũ exhibuiſſent.§.ſi.ff.de pub.& l.ſi.ff.ad l. Cor.de ſic. & in l.ordinarij.ſ. de rei vendi.

¶ Si ideo.Et vide eũ dẽ Bart.in l.j.§. occiſorũ.ad Sylla.& i cõſil.xlj.inci. Nucerini. & in l.diuus.de cuſt. reo.& i l.i delictis.ff. de noxa.& Bald.hic, & Bar.i l.j.§.ſi in villa.ff.ad Syll. & nunc conſulo Brixiæ, Andreas Barba.

P. P A V. P.

e ¶ Si nõ denunciauit, licet hoc caſu non teneat denũciare maleficiũ cõmiſſum,ſecũdũ Ang. hic dicẽtem ſæpius ſe ita practicaſſe Peruſij.

P O M A T E S.

¶ Alia cã. Vide Bal. in ij.col.i verſed pone.vbi ponit dictum de illo q cõfitet referendo ſe ad inſtrumẽtũ poſtea reperiẽ non ſolẽne,an prætudicet ſibi. Et concludit ꝙ ſic.ꝙ idẽ Bal.vi vo luiſſe oppoſitũ prima facie p illũ tex.in l.ij. ſ.de erro.aduo.qđ dictum magnifacit Alexã.conſi.viij.col.vj. vol.iij.tñ ꝓ cõcordia vide vleniſſimè Ro. cõſil.ccxciij.incip.o potẽtis Dei poſtulato ſuffragio & conſeſsio.

l.j.§.occisorum.ff.ad Sylla.Et ista est vera opi.Azo tamen nõ distinguit clam,vel palam,quãdo ab extraneo quis dicebat occisus:imò dicebat q̃ poterat antè adiri,& posteavindicare quę opi.est contra casum l.minoribus.in fi.ș.eo. Alij verò dicũt,q̃ quãdo à familia fuit occisus,debet primò haberi quæstio de familia,quã hæreditas adeatur,licet accusatio possit differri:sed certè accusatio nõ differtur:vt l.necessario.§.j.ff.eo.Tene ergo distinctionem glos. Vltimò quæro,quid prouidet senatusconsultum Syllanianum.Dic vt in gl.quæ recitat tex.in l.j.ff.eo. ad Syllan.

1 ☞ *Syndicus præuentus non tenetur denunciare.*

2 *Si hæres institutus post mortem defuncti cõcubuit cum eius uxore,aufertur ab eo hæreditas tanquam ab indigno.*

a SOrorem.[a] Non imputat hæredi,qui nõ accusauit,si ab alio fuit prę uentus.h.d.Oppo. ff.ad Tertul.l.ij.§.si mater.et §.confestim.de iure fisci.l. edicto.§.cũ ante. Solu.Intellige hoc,quando vxor non fuit in mora accusandi,sed fuit præuẽta. Per hoc habes defensionem
3 pro syndico † comitatus,qui tenetur denunciare maleficia:nã si à principali offenso,vel ab alio fuerit p̃uẽtus,qui accusauit: non imputetur sibi,si nõ accusauit.Hic habes tex. Vltimò hic
2 habes † vnam glo.& no.& sæpe venit de facto.Tenet hic gl.[b]
b q̃ si institutus hæres,post mortem defuncti cõcubuit[c] cũ vxo-
c re defuncti:aufertur hæreditas ab eo,tanquã ab indigno.Vide glos.de hoc videbitis j.de fideicom.l.fideicommissum.

3 ☞ *Dilatio legalis,nemini debet esse damnosa.*

d VmSyllanianum.[d] † Dilatio legalis ne-
3 mini debet esse dãnosa.h.d.Nota primò,quod dixi in summario.Facit quod habuistis in l.fi.§.donec.ș.de iur.deli.& l.ij.§.legatis.ff.de iud. Secundò nota casum,in quo ex ancilla nascitur liber. Tertiò nota casum,in quo sibi seruus acquirit.Quartò nota casum,in quo seruus habet hæredem:nam ista sunt specialia in hac constitutione.Vltimò glo.fi.in fi.signat vnum cõtrarium,& non soluit,quam vide ibi furtim.§.& si non tota.Sed hic in statutis ciuilis sapientię:ibi in delictis,in quibus sufficit,si volũtas deducat ad aliquem actum:licet non perficiatur,&c.

3 ☞ *Qui stant in eodem loco,in quo possunt clamorem exaudire,dicuntur sub eodem tecto.*

2 *Impuberes cæduntur ferula,ad inquirendum,non ad puniendum.*

3 *Impubes in maleficijs examinatus facit indicium.*

4 *Vicini dicuntur quò adusque uox exaudiri potest: & remißiuè.*

5 *Si ex forma statuti pœna duplicatur in delictis commißis post sonum campanæ, & committatur delictum in iure,ubi campana non auditur:quid iuris.remißiuè.*

3 ALis.Sub † eodem tecto dicũtur,qui stant in eo loco,in quo possunt clamorem domini exaudire.hoc dicit.Oppo.de l.j.§.impubes.ff.ad Syllania.Solut.Hic loquitur de seruis maioribus:ibi de minoribus,& im-
2 puberibus,qui † impuberes solent ferula cædi,ad inquirẽdum,
3 non ad puniendum.vide gl.tuam,quam nota.† Nota quod licet impuberes non sint idonei testes in maleficijs:vt l.in testimonium.ff.de testi.hoc est verum ad plenã probationem,sed ad indicium bene possunt examinari,Et sic nota quod dictum impuberis est sufficiens indicium. Nota quid est dictum sub
4 eodem tecto:facit ad q.† qui dicantur vicini,& illi dicuntur vicini,quo adusq̃ vox potest audiri.De hoc dixi plenè in l.si tertius.de aqua plu.arcen.& ibi scripsi.& est tractatus valde longus:quia ista dictio,vicini,accipitur diuersimode:quia aliter accipiuntur vicini in ciuitate,aliter in rure,Itẽ aliter vna ciui-
5 tas est vicina alteri,&c.Item facit ad quæstionem † de campana,q̃ si statutum dicat,q̃ post primam pulsationem campanæ, pœnæ duplicentur.quid si maleficium committitur in comitatu,in tali loco,ad quem sonus campanæ non protendit:quid iuris.istam quæstionem disputauit do.Iac.butr.& eam dixi in l.j.§.eodem autem tecto.ff.ad Sylla.

e *De codicillis*[e]. *Rubrica.*

1 ☞ *Aut.ex causa quod habeat locum in præteritione posthumi, & paterna remißiuè.*

2 *Voluntas inualida coram quinque testibus confirmatur,uoluntas obscura coram duobus testibus declaratur.*

a ✠ POMATES. ¶ Sororem.An autem ista lex & similes habeant locum in voluntate tacita,vide Aret.consi.clv.col.iij.

b ✠ POMATES. ¶ Tenet hic gl.Hanc gl.approbat in l.fi.ff.eo.

c ¶ Cõcubuit cũ vxore.Adde qd Pau.de Cast.dicit,& gl.optime facit,q̃ si vidua cõmittat stuprũ durãte viduitate,debet p̃dere dotẽ,qa dr̃ esse in priori matrimonio,vt colligit.j.d bo. ma.l.fi.ibi dñs dicit,si priori matrimonio,q̃ dictũ Alex.nõ placet hic p eũ.tñ ipsa Paulus licet hic nõ allegat ita cõsuluit cõs.cxxj.

✠ P. PAV. P.

¶ Cũ Syllanianum. Circa regulã hic posita q̃ nõ dicit aliqd p̃fectũ, donec aliqd supest ad agẽdũ,vide multa ĝ cumulat Fel.in caã tẽ.in v.col. extra,de resc.Facit ea quæ habes i lege, cõtractus.ad Par.C. de fide instrumẽtorũ.

✠ P. PAV. P.

d ¶ De codicillis.An et qñ rũpant rupto testamẽto,vide Ale.cõ. ciij.Itẽ q̃ tuti? sit aliqd relinquere per codicillos quã p testm̃ vide Cepol. cautela. cj.& clxxx.Itẽ qd sit differẽtia iter codicillos expresse factos et clausulã codicillatẽ q̃ fit p illa ẏba si nõ valet iur̃ testamẽti et vide Bar.cõsi.ccxxiij.

¶ Hr̃ditatẽ. Et vide Bar.in consi.ccxxiiij. inc.facũ est tale,sub annis.& vide Ludo. Ro.in consi.clxxvij. an possit reuocari hęreditas i codicillis & de nullitate codicillorum.Andr.Barb.

g ¶ Dari neque adimi. Adde q̃ Ale.q̃rit an institutio facta de re certa in testõ, quo alius est vniuersaliter instituꝰ possit in codicillis adimi. Resp. secũdũ Bal.in l.oĩmodo in prin.iij.q.ș.de iure offi.test.q̃ sic si extraneus erat institutꝰ in re certa:secus si filius & dicit notandũ dili genter. Sed qd si fuit filius institutus hęres vniuersalis : & filia exclusa à statuto i re certa instituta:an poterit pr̃ in codicillis institutionẽ factã filiæ de re certa reuocare.& cõfirmare testamentũ,quo ad reliq̃. vr̃ dicẽdũ q̃ sic,secũdũ Alex.quia filia exclusa à statuto hr̃ pro extranea: qa p̃terita nõ rũpit testm̃:vt hr̃ in l.maximũ vitium. ș.de lib.p̃te.& extranea institutio ¶ re certa p̃t reuocari institutio in codicillis,vt ipse dicit:& tñ cõsuluit R.o.cõsil.clxxix. in ca.amplissime do. qd̃ institutio rei certæ, filiæ exclusæ per statutum non possit i codicillis adimi.Et hoc no.quia fere vbique docto.tenent.qd̃ filia exclusa à statuto habetur pro extranea.

LEX I.

RVpto.Posthumi agnatione rũpitur testamentũ,& codicilli testamento confirmati:et qui testamentũ ruptũ corã quinq̃ d
testibus cõfirmat,facit de iure codicillorũ valere.h.d. Opp.de l.si quis cũ testamentũ nullum.ij.respon.ff.eo.& l.qui graui.& l. ab intestato.Solu.Quãdoq̃ quis facit codicillos,qui nõ dependẽt ex testamẽto: qd est quãdo nullũ factum est testamentũ:tũc posthumi natiuitate nõ rũpuntur,vt in cõtrario.Quãdoq̃ quis facit codicillos perti
nentes ad testamentũ,quod est quãdocũq̃ e
testamẽtũ est factũ,siue p̃cedat:siue sequatur:tũc rupto testamẽto rũpuntur codicilli.Ita loquitur hæc lex.& l.si quis cũ testamentũ nullũ.ff.eo. Oppo.ij.q̃ videt, q̃ rupto testa.debeant legata:vt in aut.ex cã.ș. de li.& posthu.Sol.Dicit gl.hodie corrigitur ista lex:quia quo ad legata remanet firmum testm̃,& codicilli. Vide glo.tenet er
1 go † ista gl.q̃ aut.ex causa.habet locũ in p̃teritiõe posthumi,& in præteritione paterna.quod qualiter intelligatur,dixi in aut. I
ex causa. Itẽ opp.& videtur q̃ testamentũ non possit cõfirmari corã quinq̃ testibus imò requirunt septem,vt l.hac consultissima.§.j.ș.de test.Sol.Dicit glo.hic debet vt ex codicillis,non vt ex testõ. Contra istud dictũ gl.opp.duobus modis.Ad cõfirmandũ primũ testamẽtũ requirũtur quinq̃ te- g
stes,dicit gl.idẽ tenet in l.qui ex liberis.§. testõ.ff.de bono.pos.secũdũ tab. Contrariũ dicit alibi,q̃ sufficiant duo:vt l.hæredes palã.§.j.ver.qd vero quis.in verbo,pos
2 se.de test.† Sol. Qñq̃ quis vult cõfirmare voluntatẽ inualidã:tunc requirunt quinq̃ testes:vt hic,& no.in d.§.testamẽto.Quando q̃ quis vult voluntatẽ obscurã validam tantũ declarare:tunc sufficiũt duo testes. Ita intelligatur in d.versi.quòd verò quis. & ibi per Dy.quod tene menti perpetuo. Secũdò oppo.ad hanc glos.dicit ista glo.q̃ agitur ex volũtate cõfirmata,tanquam ex codicillis.Cõtra vr̃ i d.l.qui ex lib.§.testõ. videlicet q̃ agat̃ ex volũtate cõfirmata, vt ex test.Solu.Qñq̃ testm̃ primũ fuit ruptũ ꝓpter defectũ superueniẽtẽ in pson testatoris:quo defectu cessante cõfirmatur primũ:tũc agit̃ ex voluntate cõfirmata,de iure p̃torio:vt l.cõtraria.Qñque testm̃ rũpitur ꝓpter aliũ casum superueniẽtẽ extrinsecũ vt propter natiuitatẽ posthumi:tũc si impedimẽtũ durat,quia posthumus viuit, nõ potest cõfirmari vt testamẽtũ, sed aget ex hac volũtate cõfirmata,vt ex codicillis: vt hic.Sed si impedimẽtũ cessaret:quia viuo testatore posthumus decederet,confirmaretur ipso iure, absq̃ cõfirmatione expressa:vt l.posthu.in prin.ff.de iniust.test. Dixi tibi in l.ij.ș.de posthu.hære.insti.

LEX II.

f AEreditatem.[f] Hereditas nõ po-
g test dari:neq̃ adimi[g] in codicillis

a ¶ Sanæ mentis. Adde quõ pbet q̃ quis nõ ſit ſanæ mentis, vltra loca vulgaria, vide Pet.de Anch.cõſil.v. & Alexan.conſi.clx. j.volumine.
☞ P. P A V. P.

b ¶ Si idem. Circa hoc an codicilli in effectu ſint idem q̃ teſtm̃ vide pulchrã quæſt.tactam per Ange.cõſil. ccc.alias.cccĩj.incipi. Ludouicus.
☞ P. P A V. P.

c ¶ Si quis. Circa materiam huĩ' l.& an mulier excuſetur vide omnino Ro.cõ.cxxv.
☞ P. P A V. P.

d ¶ Petere hæreditatẽ. Circa principiũ huius l.an habeat locũ in legato cum loquit de hĩditate vide Cõ. conſil.xciiij. & ibi etiam an ꝓcedat in iure q̃ſito ſiue inquirendo dum ponit q̃dã limitatio ad iſtã l. vt ꝑ Alex.hic in vlti.co. q̃ non ꝓcedat in iure q̃ſito ſiue inqrẽdo itẽ dũ ponit q̃dã limitatio hic ad iſtã l. vt ꝑ Alex.hic in vlti.colũ. q̃ non ꝓcedat qñ volẽs agnoſcere eſt iterus,an ex teſtõ,an ab inteſtato experiatur, vide Iaſ.in l. cõtrouerſiæ.col. iiij.ad finẽ.& prin.ſeq.ff.de tranſac. q̃ reprobat eam.

directò:ſed per fideicommiſſum ſic.h.d.

1 ☞ *Si reperiuntur codicilli,eodem die confecti,& neſcitur de prioritate,& in uno dicatur,lego fundũ:in alio,nõ lego:legatũ ꝓpter incertitudinẽ nõ debetur.*

2 *Si in uno legatur fundus Titio:in alio Sempronio legatur: debetur ambobus.*

LEX III.

Cum proponas. Per ſequentes codicillos nõ derogatur p̃cedentibus, niſi quatenus inuicẽ ſunt contrarij.h.d. Nota quod dixi tibi in ſum mario,q̃ ſequẽtes codicillos,&c. Oppo.de l.quærebatur.de teſt.mil.Sol. Aliud in teſtamẽtis:quia per ſecũdũ tollit primũ indiſtinctè:aliud in codicillis:vt hic. Ratio eſt ꝓpter hæredis inſtitutionẽ,quæ eſt diſpoſitio vniuerſalis. Quærit,quid †ſi reperiant duo codicilli.l quorũ vno dicat,fundum lego.in alio,fundũ nõ lego: nec reperitur quis prior,vel poſterior. Dicit gl.q̃ propter incertitudinem non debetur.ar.l. ſi fuerit.de reb.dub.& bene dicit. Quærit glo.†quid ſi in primo codicillo fundus legatur Titio:in ſecundo legatur Sempronio. Domini,certè iſti codicilli nõ ſunt cõtrarij,ſed diuerſi:ideo nõ tollitur vnus codicillus per alium,ſed ambo admittuntur, & faciunt ſibi partes per concurſum:vt dicit gloſſ.& bene Tene menti.

Non idcirco. Mater põt facere codicillos abſente filio.h.d.In multis ciuitatibus tamen ſunt ſtatuta in contrarium, ſcilicet q̃ mulieres nõ poſſunt teſtari,ſine præſentia coniunctorum.

a ☞ *Qualiter quis probetur non ſanæ mentis,& quis hoc probare debeat, & qualiter ſint formandi articuli,ad probandum furorem.*

Nec codicillos. In negatiua qualitatis naturę, verè ei,qui negat, incumbit onus probandi.h.d.iſta l. Oppo.q̃ negatiua non poſſit probari:vt l.actor.& ſ.de proba.ſed affirmanti incumbit probatio:vt l.ij.ff.de proba.Sol.Hoc ideo,quia iſta negatio habetur pro affirmatione: tm̃ enim eſt dicere, ipſum non eſſe ſanæ mentis,q̃tum eſt dicere,ipſum eſſe furioſum.Iſta eſt vna truffa:ideo nõ curo,vtrum in oratione ſit negatio, vel nõ: ſed ſolũ vtrum oratio ſignificet priuationẽ,vel poſitionem:illa quæ ſignificat priuationẽ,eſt negatiua:illa q̃ ſignificat poſitionẽ affirmatiua:vt l.ſi.& ibi no.ff.de doli exce.,pbat in l.inter ſtipulantẽ.in prin.de verb.ob.Dicendũ eſt ergo,q̃ ideo negãti incũbit probatio:quia ꝓ aduerſa parte eſt p̃ſumptio naturæ, ſcilicet q̃ quis ſit ſanæ mentis, [a] Probatur autẽ† q̃ quis non ſit ſanæ mentis,ex ſermonibus,& actibus, & ſimilibus, vt l.quidã in ſuo.ff.de condi.inſti.& de tu.& cu.da.ab his.l. his qui.§.fin. Et hoc anno feci articulos ad probadũ aliquẽ eſſe furioſum,& feci,vt dixi vobis ſ.de bo.poſ.ſecundũ tabu.l.ij.ſcilicet q̃ teſtes dicerent,q̃ ipſe fecerit tantum ſemel iſtum actum teſtandi: & q̃ tunc no erat in recta,& ſana mẽte:ſed dicebat,&c.quia poſt ea faciliter probatur.& hoc ſic feci: quia teſtes vt plurimũ de die non recordantur,& ſic non probarent: quia poſſet eſſe, q̃ aliud teſtamentum feciſſet.

Siue in initio. Codicilli poſſunt teſtamento cõfirmari,ante & poſt.h.d.

b Si idem codicilli. Diuerſitas nominũ, & contractuũ,inducit diuerſitatem effectus.h.d.Nota rationem,quare in codicillis non poteſt inſtitui hæres,& in teſtõ ſic.Aliã meliorem reddit Iuriſconſultus in l.quod per manus.ff.e.Op. diuerſitas vocabulorum non inducit diuerſitatem effectus,vt vidiſtis:vt ſ.de teſt.l.teſtamentum.Glo.dicit,diuerſitas nominum,& diuerſitas contractuum,bene habet inducere diuerſitatem in effectu;ſecus in diuerſitate nominum tantùm.

1 ☞ *Poſſeſſorium quomodo præiudicet petitorio.*

2 *Si in teſtamento eſt clauſula,ſi non ualet iure teſtamenti:ualeat iure codicillorum:an habeat locum iſta lex.*

3 *Clauſula,ſi ualet iure teſtamenti,ualeat iure codicillorum:reſoluitur in diſiunctiuã.*

4 *Clauſula,ſi non ualeat iure teſtamenti,ualeat iure codicillorũ:an operetur quod una uia electa,ad aliam poſſit redire.*

5 *Legatum ex codicillis petitur actione utili ex teſtamento.*

6 *Rogati teſtes dicuntur,qui fuerunt adhibiti.*

7 *Fœmina poteſt eſſe teſtis in codicillis.*

c Si quis agere. Iſta eſt bona lex, & ſingularis.Nõ põt qs ex eadẽ ſcriptura petere hæreditatẽ vt ex teſtõ, & vt ex codicillis. & iſtæ viæ electione tollunt̃:niſi ſit de cõiũctis perſonis:& teſtm̃ imperfectũ nõ habet vim codicillorũ,niſi ſit dictũ:& in omni vltima volũtate excepto teſtõ ſufficiunt quinq̃ teſtes.h.d.Diuidit.Primò ponit dictũ.Secũdò, illud declarat. Tertiò,ponit aliud dictũ.Quartò,ponit exceptionẽ à prio dicto.Quintò,ponit vnũ dictũ generale ad oẽs vltimas volũtates.Secunda ibi tm̃ enim.Tertia ibi:illud quoq̃.Quarta ibi:ſi quis verò.Quinta ibi,in omni autẽ. Modò venio ad apparatum.in prin.habes q̃ qui eligit petere hæreditatẽ d directo,nõ põt aſpirare ad petitionẽ fideicõmiſſi:contra,qñ eſt diuerſa cã agẽdi,vna actio nõ tollit per aliam:vt l.& an eadẽ.in prin.& §. actiones.ff.de except.rei iudi.Solu.Nõ obſtat exceptio rei iudi.hic:ſed exceptio cõtrarietatis.vide glo.ſuꝑ verbo, cupiens. Ad iſtud oppo.fortiter extra glo.de l.Aurelius.§.fi.de lib.leg. vbi etiã nõ obſtat,ſi aliqs ſit ſibi cõtrarius in iudicijs diuerſis. Sol.& iſtud teneas pro fundamento oĩum dicendorum infra: hoc ideo,quia hic nititur tam cõtrarijs modis ex eadẽ ſcriptura,vel ex eodẽ facto:ibi erat ſibi contrarius in diuerſis iudicijs habentibus originem ex diuerſis fontibus.Opp.ſ.de inoffi.teſta.l.eũ qui.glo.reſpondet.ibi quolibet modo impugnabat teſtamentũ:hic vtroq̃ modo dicebat valere. Quæ eſt ratio huius? Ratio eſt,quia ibi cauſæ ꝓpter quas teſtm̃ impugnat̃, veniunt ex teſtõ,& habent originẽ ex diuerſis principijs: hic verò ex eodẽ facto,nititur tamẽ contrarijs modis. Vlterius opponitur,dicitur hic in ſecũda particula,q̃ cogit̃ eligere vnam. Cõtra ff.quo.lega.l.j.§.quia aũt.Sol.plures ponunt̃ hic in gl.et plures aliæ ponũtur in l.quod in hæredem.§.eligere.de tributo.Illa eſt vera,q̃ ibi quis erat incertus facto aduerſarij;hic ſecus. Oppo.de peti.hære.l.hæreditas.Solue eodem modo quo dixi ſ.ibi petit ex teſtõ:poſtea petit ab inteſtato;& ſic non nititur contrarijs modis ex eodẽ actu,ſeu eadẽ ſcriptura;hic petit primo directo,& poſtea ꝑ obliquũ ex eadẽ ſcriptura; ſed ſi peteretur ex diuerſa ſcriptura,tunc poteſt optimè,argu. legis contrariæ.Sed contra prædictam ſolu.facit ff.de excep.rei iudi.l.ſi mater.in prin.& l.ex ſextante.Sol.Ibi loquit̃ quando petit hæreditatẽ ſimpliciter, nõ exprimẽdo ex teſtõ,vel ab inteſtato:vnde totũ ius ſuũ videt̃ in iudiciũ deduxiſſe: quod ſ.dixi mus,loquitur quando expreſsit cauſam quare petebat.Oppo. de peti.hæred. l.legitimam.Solue eodem modo hic ideo,quia nititur tam in contrarijs modis ex eadem ſcriptura. Vlterius oppo.dicitur hic,q̃ qui petit poſſeſsionem, præiudicat ſibi,ſi poſtea vult petere iure fideicõmiſſi.Contra poſſeſſorium non præiudicat;vt l.& an eadem.§.fin.ff.de excep.rei iudi.hic dicit

ꝑ contrarium.Sol.Poſſeſſorium †nõ præiudicat petitorio,ratione exceptionis rei iudicatæ:ſed ratione electionis ſic. Nam cũ iſtud poſſeſſoriũ ſit præambulum petitionis,quæ fit iure directo:nam fideicõmiſſarius nõ põt iure ſuo petere bonorũ poſſeſſionẽ,vt l.ſi.ſ.de edi.di.Adri.tol.iõ p̃iudicat iuri electionis. ita loquit̃ hic.Quod no.qa ꝓponendo p̃paratoriũ alicuius,videor illud eligere,cui[9] eſt p̃paratoriũ,ſeu p̃ambulũ. De hoc tm̃ vidiſtis tactũ.ſ.de repu.hær.l.ſuus hæres.plenius in l.cũ quidã. ff.de bo.poſ. Venio ad quartã particulã,ille,cui relinquit debitũ,non põt onere fideicõmiſſi grauari:vt l.iij. §. ſi rem.ff.de leg.iij.Si ergo iſta hæreditas eſt debita pſonis hic enumeratis: ergo nõ pñt onere fideicõmiſſi grauari.Hoc eſt aũt falſum:qa poſſent grauari in eo,qd̃ eſt vltra debitũ bonorũ ſubſidiũ:vt ſ. de inoffi.teſt.l.quoniã in prioribus.Sol.hic intellige debitum impropriè.Simile habuiſtis no.in l.iij.ſ.de iur.& fac.ign. Venio ad q.Iſta lex loquitur quando teſtator dixit valere iure teſtamenti,& codicillorũ. Quærit †quid ſi dixit, ſi nõ valet iure teſtamẽti valeat iure codicillorum;an erit tunc locus huic legi

gi? Videt ꝙ non: quia isto casu nõ põt valere, nisi vno iure tantũ: ergo non habet locũ electio, de qua loquit lex: qa electio cadit inter plura: vt l. cũ illud aut illud. ff. quan. dies leg. ced. Gl. tua determinat cõtrariũ, ꝙ sit loc⁹ istí legi: & hoc tenet gl. hius l. in gl. sup. ver. præclusisse. in fi. & vide gl. Pro declaratione isti⁹ legis, debetis scire differẽtiã, q̃ est inter istas duas clau-
3 sulas. † primò quãdo copulatiuè ponit, ꝙ valet iure testamẽti, & iure codicillorũ. illa vr cõtinere repugnãtiam: quia est impossibile, ꝙ valeat iure directo. & iure fideicõmissi: vt hic vidi istis, & ita oratio copulatiua resoluit ĩ disiunctiuã: vt l. si Titio fund⁹. de vsufr. le. valet ergo iure testamẽti, vel iure codicillorũ, & est electio hæredis instituti ꝗ̃ viam eliget. vt l. recusare.
4 §. Titius. ff. ad Treb. vnde si eligit vnã, nullo modo ad aliã põt redire, ita loquit hic. Secũda verò † clausula q̃ dicit, si nõ valet iure testamẽti, valeat iure codicillorũ: facit vno iure tm̃ valere, nec est in electiõe hæredis instituti, sed ĩ potestate iuris: qa si põt valere iure testamẽti, nõ valet iure codicillorũ. Isto casu si qs elegit viã cõpetẽtẽ, nõ est dubiũ ꝙ non põt trãsire ad viã incõpetentẽ: sed si eligit viã incõpetẽtẽ, seu ius incõpetens posset redire ad ius sibi cõpetens, non ipso iure. p hãc l. cũ istis gl.
a sed p viã restitutionis in integrum, [a] ex causa iusti erroris: ar. ad hoc. ff. de inoff. test. l. mater. & l. eũ q. š. eo. ti. Ita debetis itel
5 ligere hic. † Quæro, qñ qs petit legatũ ex codicillis: qua actione petat. Rñ. ꝙ petit vtili actione ex testamẽto. Vltimò venio
6 ad fi. huí⁹ l. Ex isto fi. † no. q dicunt testes rogati, [b] & q nõ. Illi
b q ad hoc adhibiti sunt, dicunt rogati qđ apparet: qa illi dicunt
7 non rogati qui sunt fortuiti, & trãseuntes. Quæro, † circa istã
c partẽ, an fœmina possit esse testis in codicillis [c] gl. hic ño. determinat ꝙ sic: qa nõ reperit iure ꝓhibitũ. Vide gl. quã not. & tene menti. Vltimò, de ista clausula. & si nõ valet iure testamẽ ei, &c. tangitur in aut, ex causa. š. de libe. & posthu. & feci vnã tantùm lectionem de hac clausula in l. j. ff. eo. &c.

De legatis. *Rubrica.*

Continua vt in gl. quia in testamẽtis, & codicillis, legata relinquuntur: ideo de his dicit.

a ☞ *Dictiones quoad, quandiu, donec, & dum, quòd faciant conditionem.*
2 *Conditio ista, quoad steterit in domo, an fauore hæredum, uel fauore legatarij, dicatur apposita.*

LEX I.

QVamuis. Breuiter dicit: Cõditio mista deficiens per casum, non facit relictum alimentorum deficere. h. d. Oppo. & videtur quod legata non debeãtur: vt l. Seio. in princip. de an. leg. Sol. Dicit gl. distingue, cuius contemplatione ista legata sunt relicta. Aut contemplatione legatariorum: & habet locũ ista lex sine dubio. Aut cõtemplatione hæredũ: & tũc habet locũ lex contraria. Aut dubitat: & habet locũ etiã hæc lex: quia in dubio legatariorũ contẽplatione vidẽtur relicta. Ita dicit gl. optimè hucusq̃. Contra hoc oppo. qñ cõditio mista deficit p casum, legatũ non debet: vt l. legatũ. j. de cõdi. infer. Gl. soluit duob⁹ modis: assumo secundã sol. ibi loquit in cõditione: hic in modo. Vide gl. Nota ex ista gl. ꝙ di
3 ctio † quoad, & dictio quãdiu, & donec, & dum, & similes, nõ faciũt cõditionẽ secũdũ istã sol. Istud nõ est verũ: qa istę dictiones faciũt cõditionẽ. casus est in l. pater Seuerinã. §. fideicõmissa. de cõdi. & demõ. no. in l. iiij. in gl. mag. de seruí. Et sic ista sonõ est vera. Pro hoc facit tex. in l. pe. ff. de excu. tut. Dixi plenè in l. j. ff. de cõd. & demõ. Gl. ergo soluit alio modo, ꝙ hic sit speciale fauore alimẽtorũ. Dy. extra, de reg. iu. c. ĩputarí. nõ tenet gl. imò idẽ dicit esse in quolibet alio legato. Et ideo distiguit ipse. Aut cõditio mista apponit fauore legatariorũ, aut fauore hæredũ aut dubitat. & hoc dictũ in omni legato. Pet. verò, hic distinguit aliter, aut est cõditio successiua, aut momẽtanea. Si successiua, loquit hæc lex. si momẽtanea, loquit l. legatũ. Quic
2 quid dicat Pet. & Dy. gl. dicit verũ: † nam dictũ Dy. non ꝓcedit. Nũ ꝫ eñ est reperire, ꝙ ista cõditio fauore legatariorũ apd ponat, sed semp fauore [d] hæredis: qa facilius est præstare hæredi alimẽta in domo sua, cꝫ præstare extra domũ: vt l. iiij. in fi. de ali. & cib. le. l. ij. in fi. cũ l. seq. ff. de in diem addict. Hoc etiã apparet: qa testator grauat hæredẽ per ista verba: ad restituẽdos, seu recipiẽdos legatarios, in domo sua: quia hoc ponit in cõdi-

a ¶ Restitutionis in integrũ. Adde ꝙ Bal. Iac. Bu. & Ang. hic volunt, quod si fuit error ꝓbabilis facti, non requirebatur restitutio: vt d. l. mater. Si autem fuit error iuris: tunc dicit Ang. ꝙ habet locum lex ista contra Bar. etiam tenet Fulg. dicit etã Alex. contra Bar. facere tex. hic, in ver. nup. qui videtur voluisse ꝙ fiat præiudicitũ scientibus tolerantibus in iure: quia facit differentiam inter illos, qui tractant de lucro, & illos qui de dãno: inter quos bene est differentia quo ad errorẽ iuris. l. j. & l. error facti. & l. iuris. ff. de iu. & fact. igno. Et cũ ista lex ſpecialiter nõ loquatur de errãte in facto, videtur secũdum ipsum dicẽdum hanc legẽ esse intelligendam secũm regulã positam in d. l. error. Pau. de Cas. tũ hic. & in l. Clodius. de acqr. hære. transit cũ Bart.

tione: vt l. si quis sub conditione. ff. si quis omis. cau. test. Vnde pareat mihi Dyn. illa dist. Aut cõditio apponit fauore legatarior̃ aut hæredũ: non est vera: sed illa distinctio, quã gl. facit: aut legatũ est fauore legatariorũ, aut hæredũ: ista est vera, vt vidi istis in præcedẽti cõtrario. Præterea ꝙ Dy. nec Pet. dicãt verũ, hoc probo per casum l. qui cõcubinã. §. vxori. de leg. iij. vbi si istud legatũ per hæc verba, nõ esset factũ in causa alimẽtorũ non deberet. Vera est ergo sol. gl. ꝙ spãle est fauore alimẽtorũ. Dixi in l. illis libertis. ff. de cõd. & demõ. Dic vt ibi.

LEX II.

QVamuis. Vẽditio hæreditatis, heredẽ non liberat: licet contra emptorẽ regressum habeat. h. d. ista lex.

LEX III.

QVipost. Per constitutionẽ pignoris rei legatæ non extinguit legatum. h. d. Opp. de l. fideicõmissa. §. si rem. ff. de leg. iij. Sol. Distinctio illius legis ꝓcedit in alienatione [e] hic loquitur in pignore. Cõtra hoc opp. de dona. inter vi. & vxo. l. cũ hic status. l. si marítus. & š. de do. inter vi. & vxo. l. si marítus. Bol. Aliud in donatione facta inter coniuges, quæ cùm sit cõtra ius commune, facilius irritatur.

SEruis. Qñ legatũ est nullũ, mista consideratione legãtis, & legatarij, regula catoniana impedit confirmari illud impedimẽto cessante. h. d. Opp. de l. qdã. §. j. de necess. ser. hær. inst. Solue vt ibi. Itẽ opp. ꝙ ꝑ hoc videat seruo relicta libertas: vt l. ex his. š. de re. mil. Sol. Fallit in milite, q in legato facto seruo enunciatiuè appellauit eũ liberũ. Itẽ opp. de l. seruo legato. ff. de lega. j. Sol. Intellige illud verũ, nisi seru⁹ alijs legaret vel manumitteret. Vlterius oppo. de l. nõ intelligit. §. diuus. aliàs qñ aũt. ff. de iu. fis. & de leg. ꝓtã. l. interuenit. Sol. Dicit gl. hic, ꝙ hoc ideo qa impedimẽtũ cessauit post mortẽ secus si impedimentũ cessauit in vita. quod nõ placet, per regulã catonia f nãm: vt l. j. ff. de re. Ca. & l. cætera. circa prin. de leg. j. Nam reg. Catoniana habet locũ, quãdo legatum est nullum mista consideratione legãtis & legatarij. Quod intelige vt dixi d. l. j. de regula Catoniana.

f NOn est dubiũ. [f] Si legatarí⁹ rẽ legatã capit [g] cũ vitio, perdit legag tũ. h. d. Opp. de l. j. §. redigũt. ff. quo. le. Sol. Quidã intelligũt hic in hærede subtrahẽte q perdit Fal. & Trebellianicã. Idẽ dic, vt

b ¶ Testes rogati. Ex quo infert vnũ qđ si testator dixerit ĩ præsentia horũ quinq; testiũ non rogatorum, volo relinquere Titio decẽ, ꝙ tale verbum nõ induceret dispositionẽ: ex quo eñ non sunt rogati testes non censetur deliberate fecisse codicillos: ꝙ requirit ad hoc, vt verbũ inducat dispositionẽ secus esset in testõ, in quo testes rogãtur.

c ¶ In codicillis. Adde ꝙ idẽ tenuit Bal. cõsi. cclxxxiij. iij. vol.

d ¶ Fauore hæredis. post Alex. vide Bald. cõsi. cccexxxiij. in fi. ij. li. An. cõsil. cl. Abb. cõsi. lxxviij. ij. lib. Pet. de anch. cõsil. clxxxv. & ccxxxvij.

e ¶ In alienatione. Adde secũdũ Dy. in l. Stichũ qui meus erit. in prin. de lega. j. ꝙ sicut inducit reuocatio legati per alienationẽ à testatore sponte factã ita inducit reuocatio donationis cã mortis quæ legatis cõparat. l. Marcellus. §. j. ff. de do. cã mor. ꝙ dictum Bald. in d. l. Stichũ. dicit mirũ: & illud seqtur Ro. cõsi. ccxxix. q pro hoc dicit casum in l. marcellus. §. Paulus. de donatio. causa mortis.

e ¶ Nonest dubium. secus tũ est i hærede instituto sub cõditione si propria authoritate apprehendat vt dicit Bal. in l. inter cẽs. ff. q fatif. cog. & seqtur Ias. ibi & An. Itẽ non videtur ꝓcedere vbi detractio falcidię prohibita esset: vt per Com. consil. vj. in vlti dub. vbi habes ad Bart. in l. j. ff. quorum leg. in l. titia §. lucius. ff. de leg. ij. alias limitationes vide per Ias. hic, aduerte tñ ꝙ non loquitur quo ad pœnã huius l. sed quo ad interdictũ quorũ le. & in casu suo erat facta apprehensio ante aditã hære. vel apprehẽsam possessionem, vt in casu cõsilij apparet, & idẽ est in fideicõmisso vniuersali text. in l. Papi. la. j. vbi Bar. Alex, & alij. ff. ad Trebel. de quo vide Soc. cõsi. xxxiij col. vlti. vide in materia c. iij. in fi. vbi etiam an habeat locum in præiudicium ecclesiæ si prælatus apprehenderet propria authoritate legatum.

g ¶ Legatam capit. Sed quid de fideicommissario generali, an possit propria authoritate sibi soluere. Ioan. Andre. quòd sic, in §. compendiose. in versic. sed pone quòd finita, & vide Old. consi. cvij.

a ¶ Ab adminiſtratione. Adde in fi.l.vbi etiã cum vellet do.notare,ꝙ nõ nocet nolle eti,qui nõ poſſet velle.Ex quo Ia.But.infert ad q.ꝙ ſtãte ſtatuto, ꝙ ſi quis declinauerit iuriſdictionẽ Poteſtatis, fit extra protectionẽ cõis, & ſi clericus declinet, non erit extra protectionẽ cõis: quia ſi voluiſſet,nõ potuiſſet vt c.ſi diligẽti. de foro cõpe.d.Alex.dicit,ꝙ Ia.But.in auẽ.ſtatuimus.plenius tãgit iſtã q.ibi dicens, ꝙ clericus debet cõpare re, & dicere, dñe ego libẽter conſentirẽ liti gare corã vobis: ſed ꝙa Decretalis,phibet: nõ poſſum.Allegat i arg.iſtũ tex.& l.cũ filius.§.non iur.de le.ij. Sed Bald.contradicit ibi, cum quo tranſit Pau.de Ca.& vult ꝙ eo ipſo ꝙ ſe alſat clericũ, dicat declinare. vnde dicit ipſe, caute Ia eſt quod cõpareat i habitu,& tõſura: qa tunc nõ excipit, licet habitus tũc eundem demonſtret eſſe clericum.c.ſi iudex laic⁹. de ſenten.excom. Vel eſt alia cautela,ꝙ eps eum repetat à iudice ſeculari. Nã hoc non eſt declinare:quia nõ eſt in poteſtate clerici facere,ꝙ epiſcopus eũ repetat, vel non repetat ſed eſt in arbitrio ſuperioris.d.cap. ſi iudex. Et idẽ dicit do. Alex.vel Bal.hic,& i l.ſi.ff.de his q ſunt ſui vel alie.iur.Sed cõtra hãc cautelã conſuluit Ang.eius cõſil. xlvij. inci.ſtatuto ciuitatis Florentię.vbi dicit ꝙ ex quo vtitur beneficio literarum epiſcopi videtur declinare, a & ſi nolebat declinare,debebat contradicere literis epiſcopi.et ex illo cõſil.poteſt colligi deciſio huius qõ. ſtatutũ enim eſt Florẽtiæ,ꝙ declinãtib⁹ 1 iuriſdictionẽ cõis Florẽtiæ per ſe.vel per alium, non reddat⁹ ius. Captus fuit quidam presbyter pro excelſu,eps ſentiẽs miſit literas inhibitorias Poteſtati quaten⁹ dictũ presbyterũ relaxaret. Poteſtas relaxauit:deinde dictus presbyter fecit quendam debitorem carcerari, ille debitor dicebat pſbyterũ non audiẽdũ: quia declinauerat iuriſdictionẽ cõis Flor. ipſe excipiebat ꝙ eps ipſum repetijt.Conſuluit Ang. presbyterũ 1 non audiẽdum, & illum debitorẽ relaxãdum.voluit ergo Ange. ꝙ ſiue ſit clericus, 3 ſiue laicus,ligetur ſtatuto: & ſic concordare videtur cum Iaco. But. in auẽ. ſtatuim⁹. 4 cum quo concordat Sali. & idem videtur velle Alexan.hic licet Ang. hic non alleget. 5 & an legatarius perdat legatũ, cũ tutelã filij non aſſumit,vide Ang.conſi.clxv.j. 6

b ¶ Cùm rem alienã. Adde Ludouic. Roma. in conſil.ccxxxij. Andr.Barba.

dixi in.l.ſeimus.§.illo.ſ.de iu.deli. Alij intelligunt in legatario ſubtrahente:& tunc obſtant contraria.Sed intelligunt, quãdo accepit rem vacantem,& ſic ſine vitio :hic quãdo accepit rẽ iã ab hærede poſſeſſam.

SI legata. Subſtitutio facta i legato , extinguit per agnitionem primi.hoc dicit.

SI Fortidianũ. Coniuncti re,ſibi partes faciunt per concurſum.hoc primò.& error ſentẽtiæ nõ nocet ſi cõſtet de errore.h.d.Opp.Inſti.de adi. leg.§.trãsferri.Sol.quando res vni legata legatur alteri,aut teſtator habuit animum adimendi à primo:& loquit⁹ l.contraria aut nõ habuit & tunc faciunt ptes per concurſum.Ita loquit⁹ hic.Aut dubitat⁹:& tũc Dy.dicit: aut ſcẽm legatũ fit cõmemoratione primi, & videt⁹ adimere;vt l.ſicut.de adi.leg.aut nõ & tunc ſecus,vt hic,cũ ſimi.Et iſta diſtinctio videt⁹ approbari ſecundũ eum, in.l.nõ ad ea.de cõdi.& demõ. Ego tñ tenui iſtud in repetitiõe l.re cõiuncti.ff.de leg.iij.& dixi in d.l.ſicut.de adi.& transf.leg. Itẽ opp. & vr̃,ꝙ cuilibet debeat⁹ inſolidũ:vt l.ſi plurib.ff.de leg.j.Sol.Illud eſt verũ,quãdo teſtator hoc expreſsit,vt ibi dixi,in textu.

1 ☞ *Conditio impoßibilis,in contractibus uitiat diſpoſitionem:in ultimis uoluntatibus uitiatur.*

a AB adminiſtratiõe.

Conditio impoſsibilis de iure legatum non vitiat.h.d. Vidiſtis ſimile in l. reprehendenda.de inſti.& ſubſti. Opp.de l.ſi militẽ.ſ.de condi.ob cau.Sol.Gl. ponit †plura verba:illa verba,ibi loquit⁹ in contractibus,in quibus conditio impoſsibilis vitiat diſpoſitionẽ:& ſic facit locum condictiõi ob cauſam,quaſi cauſa ceſſante, hic verò in vltimis voluntatibus in quib⁹ conditio impoſsibilis vitiatur, & non vitiat: vt ff.de condi.inſti.l.j.

SI in fraudẽ. Cautio hæreditate euicta legata reddi, cõmittitur ſi controuerſia mouetur. Sed cautio reddi ꝙ vltra legem Falcidiam accipitur, interponitur,etiam ſi controuerſia nõ mouetur hoc dicit.Iſta lex loquitur de duplici cautione,vt vides.ꝙ nota.

1 ☞ *Legatum rei alienæ ualet.*
Res legata aliena poteſt peti.
2 *Legatum rei alienæ factum coniunctæ perſonæ debetur.*
3 *Si teſtator legat talẽ fundũ,debetur totus,etiã ſi ſit cõis.*
4 *Practica huius legis.*
5 *Hæres quando teneatur legatarijs de euictione.*
6 *Coniuncta perſona quæ dicatur,ſtatur iudicis arbitrio.*

b CVm rem alienã. b Legatũ rei alienæ valet,ſi fiat à ſciẽte, vel 1 Coniunctæ perſonæ.hoc dicit.Not.†ꝙ valet legatum rei alienæ. Not.quòd ipſa res legata peti poteſt quanquàm aliena: & ſic videtur iſte text.quòd iſta res poſsit peti. 2 Secundò not.†ꝙ legatum rei alienæ factũ cõiunctæ perſonæ, debeat⁹. Ad primũ opp. quòd ſine vlla diſtinctione valeat legatũ

b ☞ POMATES. ¶ Cùm rem alienã.Limita vt per Ro.ſing.clv.itẽ late vt per eundẽ in repe.auẽ.ſimiliter.in x.ſpeciali piæ cauſæ,& vltimarũ voluntarũ ſ.ad legem Falc.& pro declaratione huius legis.vide Pau.de Ca.in l.ſi à ſubſtituto §.j. ff.de leg.j.Panor.cõſi.xlv.in primo dubio.vol.ij.Roma.cõſi.ccxxxvj.col.ij.& Bolog.in additionibus ad tertiũ cõſilium.Anaſt.arguit tertiò in ſecundo principali dubio, & quarto, in tertio dubio.primi dubij principalis.& Ro. ſin.dccxxxiij. & quaſiter ,pbet⁹. ꝙ teſtator ſciuerat eſſe alienam, vide Alex. conſil.xix. col.pe. vol.ſecundo.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Cùm rem alienã. Limita iſtam regu.ꝙ hæres teneat⁹ ſaltẽ ad æſtimationẽ qñ legat⁹ ſcienter res aliena vt non ꝓcedat⁹ qñ ꝙs legaret rem quã poteſt ſperare futurã ſuã ex caſu mortis alterius, vide Ro.ſingul. decl. lxxiij.incipiente. lex. an autem iſta lex procedat in legante rem feudalem quam legare non põt,vide prac. ꝓa. in formalib⁹ quo agitur ad reuocationem feudi in ver. nec ſuperſtitib⁹ in v. col. & ad hoc vide quæ habes ad l.vxor. ad Bar.j.eo. Itẽ ꝙ valeat legatum rei alienæ factũ eccleſiæ ſiue ſciente ſiue ignorante fiat vide Ro cõſ.ccxxxv. in.iij.col. quid autem ſi fiat legatũ rei alienæ vide Bar.in tract. differ. inter ius ciuile & canoni.in xj.colũ. Barbat. latè in capite filius de teſta. Item ꝙ illud quod hic dicitur de coniuncta perſona habeat locum in eccleſia dicit Bald. in addi.ad cõſil.iij.Io.de Ana.& ibi etiam qđ in dubio teſtator præſumit⁹ ſcire quod habeat in patrimonio ſuo.Itẽ limita iſtã regu.nõ ꝓcedere quando quis legaret rẽ alienam quã ipſe legans bona fide poſsidebat & prætẽdebat: quia completa poſtea præſcriptio per hærẽdẽ debetur legatario indiſtincte nec iſto caſu ſeruatur diſt. huius le.vide Ange.Pau.& Ias.poſt eos in l.vlt.§. fi.ꝓpe fin.ff.de eo per quem factum erit.

rei alienæ : vt l.vnũ ex familia.§.ſi rẽ.ff.de leg.ij.Sol.Ibi legauit rẽ alienã,ſcilicet hæredis inſtituti;hic legauit rẽ alienã ſimpliciter ſcilicet cuiuſdam extranei. Itẽ oppo. de l.ſerui electione.§.fi.ff.de lega.j.Sol.Ibi teſtator legauit rem cõmunẽ: vnde in dubio videtur relinquere partẽ ſuã quã habe 3 bat:hic rẽ alienã ſimpliciter prædicta†vera in dubio.Secus ſi dixiſſet totũ fundum, quia etiã ſi eſſet cõmunis cũ alio totus debetur:vt le.Iul.in prin.ff.de leg.iij. Vltc rius opp.de l.ſi domus[c].§.fi.ff.de le.j.Sol. Ibi teſtator habebat ius in re. vnde illud videtur legare. Idẽ ſi non habebat,ſed ſe habere credebat:vt j.e.l.vxor.& ibi vidiſtis.

Vlterius opp.dicit⁹ hic,ꝙ res peti poteſt. Contrà.imò videt⁹ ꝙ hæres teneat⁹ redime 4 re,& dare:& ſic†libellus debet cõcludere: peto ꝙ hęres cõdemnet⁹,vt redimat,& det: vt l.nõ dubiũ.§.fi.ff.de leg.iij. Gl. videtur hic tenere ꝙ petatur hoc modo,ꝙ cogatur redimere,vel præſtare ꝙ ſi nõ põt prędtare æſtimationem.ꝙ ſatis poteſt ſuſtineri.Sed qñ ipſe legatarius redemiſſet & ſic rem haberet.qd ſit in petitione,variat gl. Inſti. de lega.§.ſi res dicit vnũ.in l.plane.§.quod ſi rem.de legat.j.dicit aliud. Dic vt ibi dixi. Opp.ff.ad Trebel.l.quidã.§.ſi quis filiũ.& de fideicõ.lib.l.Paulus rñdit. Solu. Ibi ſpeciale fauore libertatis.Itẽ op.de l.cùm pater.§.de euic.ff.de leg.ij.Gl.dicit. Speciale eſt,ne creſcat inuidia inter fratres. Docto. Vltramõ.& Citramon.dicũt ꝙ ibi ſit ſpeciale inter cohæredes:non curo ſi ſint fratres, vel non : maximè qñ teſtator legauit rem,quam poſsidebat,vt ibi patet. Itẽ op- 5 po.†ꝙ videtur ꝙ heres teneatur de euictione indiſtinctè,vt l.ſi domus.§.j.de leg.j.Solu.Ibi loquitur,qñ teſtator legauit rem in genere:quia tũc tenetur hæres eam facere accipiẽtis:vt l.ſi à ſubſtituto.§.hæres.de lega.j.hic qñ legauit rem in ſpecie. An autẽ teneatur ibi de euictione,diſtingue vt plenè dicitur per glo.in d.l.ſi domus.§.j.ff. de leg.j.Itẽ opp.de l.ſi is qui.de euict.Sol. Ibi loquitur qñ teſtator legauit rem alienam. quã non poſsidebat : ibi legauit rẽ, quam poſsidebat. An autẽ de euictione teneat⁹. 6 dic vt d.l.ſi domus.§.j.†Quæro quæ dicat⁹ cõiuncta pſona. Vltramõ.dicũt ſecundum formã l.octaui.ff.vnde cog.& ſecũdum ea quæ habuiſtis no.in l.vlti.ſ.vnde legi. Gl. dicit aliter,& melio⁹,iudicio meo, ꝙ in hoc ſtatur arbitrio iudicis[d]. Quod magis placet:quia tex.nõ requirit ſolùm,ꝙ ſit cõiuncta perſona:ſed ꝙ ſit talis,cui teſtator reliquiſſet,ſi ſciuiſſet;vt hic videtis.

c ☞ P. P A V. P. ¶ L. Si domus. Vide Com.cõſ.xxix.p cui⁹ verba limitat⁹ iſta lex in quãtũ loquit⁹ de legato facto cõiũctæ pſonæ,ꝙ ẽt ſi credebat teſtator rẽ eſſe ſuã debeat⁹ vt nõ ꝓcedat⁹ qñ ex aliqua certa cã putabat eſſe ſuã, q̃ cã erat erronea , ꝙ ẽt voluit Bar.i d.l.ſi dom⁹. §.j.circa finem.ff.de legatis.j.

d ☞ POMATES. ¶ In hoc ſtat⁹ arbitrio iudicis,per Bar.cõſi. xxij. col.ij.volu.ij.

HIa. Si pater primò legauit, & poſtea dotauit,legatum extinguitur.h.d. Opp.& videtur ꝙ legatũ duplicetur : vt l.quinquaginta.ff.de proba.Reſpond.ad iſtud breuiter hæc eſt veritas: Quando teſtator legauit primò ſpeciem filiæ, poſtea dedit in dotem : ſine dubio extinguitur legatum. Ita poteſt loqui. Hic verò legauit quãtitatem, ſi quidẽ expreſsit caſum,quia dixit pro dote : tunc dotando

dotando eam extinguitur legatū: vt l.Lucius.§.impuberem. de leg.ij.Si autē relinquit quātitatem simpliciter:tunc dotādo eam postea,simplex legatū non extinguitur: vt d.l.quinquaginta.Opp.de l.cùm pater.ff.de iure do.Sol.hæc lex loquitur, qñ primò pater legat,postea dotat eam. Cōtrarium loquitur, quādo primò dotat,& postea legat.Illo casu quid iuris sit, dic plenè:vt l.huiusmodi.§.cùm pater.ff.de leg.j.

CVm responso. Hæres,qui hæreditatē repudiat,integrum prelegatum consequitur.h.d.Materiam huius l.vide in l.qui filiabus.§.fi.& in l.filio.ff.de leg.j.

a PRoprias. [a] Quod meum est, nō potest amplius fieri meum.h.d.Intellige purè,vel vbi testator non haberet aliquod ius in re.

MOnumenta. Res religiosæ non possunt relinqui: sed quod habet quis in eis. hoc dicit.

SIvniuersæ. Mal da chi non ha.h.d.la campana de san Pedro.hodie antequam factum esset inuentarium, debentur: vt vidistis in aut.sed cum testa.j.ad leg.Falci.

DAtum. Sicut pōt legari,ita pōt adimi.h.d.An aūt legatū extinguaī p ademptionē ipso iure, vel ope exceptiōis,gl.dicit hic bene:& ideo dic vt ī ea.

b EX legato. [b] Ex legato nois nō transeunt directæ;sed vtiles actiōes cōpetūt.h.d. Nota q dicit,vtilib⁹ suo noīe: qa directæ intētātur noīe alieno.Dixi tibi in l.qui stipēdia.§.de pcur.& sic ex libello pōt colligi,vtrū intētentur directæ,an vtiles. Vltimò not.hic sex casus,in quibus transeunt vtiles, sine cessione[c]:quam gl.vide & signa[d]. Videbitis in l.j.§.de act. & obli.

c NOn tantum. [c] Breuitas temporis, quo matrimonium durat,non impedit maritum capere ab vxore.

Legans fundum emphyteuticum,legare uidetur ius,quod habet,non quòd hæres teneatur illum redimere,si emphyteusis finiebatur.

f VXor. [f] Qui legat res,in quibus habet ius, quod morte finitur,videtur voluisse illud ius legasse,vt vltrà hæres non teneatur.h.d.Per hanc glo. dixi post mortalitatem:†quidam reliquit alicui fundum[g],quem habebat in emphyteusim,& illa emphyteusis finiebatur morte testātis:dicebat legatarius hæredi,redime fundum,& da mihi:quia testator legauit mihi rem alienam. Certè non bene[h] dicebat. Casus est hic, & in l.quid in rerum.§.j. ff.de leg.j.& l.Sticho.ff.de vsufru.leg.

g

h

IN legatis. Non est curandum quibus verbis exprimantur legata.h.d.

i IN annalibus. [i] Appellatio hæredū, in dubio intelligitur de omnib⁹ hæredibus imperpetuum.h.d.De ista materia facio alibi longam filatariam,aliàs filateriam: vtrum appellatione hæredū, intelligatur de filijs tantùm,vel de primis heredibus,vel de omnibus hæredibus.Dixi in l.Gallus.§.de libe.& posthu.

Omne totum diuisione legali, diuiditur in duodecim partes.

CVm quæstio. Quādo vni relinquitur totū, alteri pars;illud, q secūdo relinquitur,videt à primo ademptū.h.d. Ad euidentiā huius gl.debetis scire,q †omne totū diuisione legali diuiditur in xij.vncias,quæ habent nomina distincta: vt in §.hæreditas.Insti.de hære.insti.ipsum autē totum vocatur as, seu pondus, vt ibi patet.Item scias, q quando transitur ad dipondium,q diuiditur hæreditas in plures vncias:quia diuiditur in xxiij.quādoq; transitur ad tripondium:& sic de singulis.Hoc præmisso,debes scire q ista glos.immiscet tria contraria:sed solu.non rectè veniūt ad omnia tria.nā oppo. de l.Marcellus.& l.qui quadringenta.ad Trebel.Sol. Vna illarum cōcordat cum ista,& alia discordat.Glos.j.videtur soluere,q ibi primo relinquit minus,secundo plus:hic econuerso,quæ solutio non est vera:quia ibi primo reliquit totā hæreditatē secundo reliquit quantitatē.Dicendū est ergo q hic primo reliquit totum,secundo partem per quotas seu per nomina quotitatis: ibi verò primo totum,secundo partem per nomina quantitatis,& differētiæ ratio est,quia si primo relinquo totū,secūdo dimidiā vel tertiam,in hoc cadit error.scio em̄ quātū adimit à primo.sed qñ relinquo primo hæreditatē. secūdo reliquo cētū,vel ducenta,in hoc pōt esse error:qñ fortè credebā hæreditatē esse maiorē,non relicturus tm̄,si sciuissem minorē:ar.l.in fraudē.ff.q & à qb.Opp.ij.de l.si ita.§.quidā.de hære.insti.de li.& posth. l.si ita.ī prin.Ex ista gl.nō colligit recta solu.ad illas leges. Vera sol.est.hic euenit casus à testatore expressus:ideo decidit, fm q ipse expresserit:vt hic dicit Impator.In illis verò legib.euenit casus à testatore nō cogitat⁹.nā ipse puidet in casum,qñ nascatur masculus tm̄.Item quando nascereī fœmina tm̄.Euenit q natus est vterq;:ideo recurrit ad aliā interpretationē voluntatis.Itē opp.de l.interdū.§.sed & si excesserit.ff.de hære.insti.ad illud cōtrariū vadit so.gl.Aut cōstat q testator noluit transire ad dipondiū:sed voluit q illud, qđ secūdo relinquebaī,adimereī à primo:& nō est dubiū:arg. l.q nō militabat.§.fi.de hęr.insti, vt pura,si dixerit,reliquo Titio fundū,& de eo relinquo Seio dimidiā:vl' istituo Titio ī xij.vncias,de qb.relinquo Seio sex: in his eū instituo. Qñq; cōstat, q voluit trāsire ad dipōdiū:vt puta, Titiū istituo in xij. vncias, Semproniū istituo in alijs sex. Nā ex eo q dicit,in alijs,cōstat q voluit adimere à primo;tūc fit diuisio hereditatis ī xviij.vncias de quib.habebit primus xij.alius vj.vt d.l. interdū.ff.de hęre.inst. Qñq; dubitaī vtrū voluerit trāsire ad dipondiū vel nō:tūc distinguo,Aut primo legauit totū,secūdo legauit partē;& tūc videī à primo ademptū, qđ datur secūdo.hic est casus. Si verò cōtulit primo partē,scđo cōtulit totū; tūc præsumeī q voluit transire ad dipōdium.arg. d.l.interdū.& l.q quadragita.& l.Marcellus.ff.ad Treb.& Inst. de hær.inst.§.videamus.Ratio hui⁹ est:qa qñ primo relinquitur totū,secūdo pars pōt pars adimi de toto:sed qñ prio relinquitī pars, scđo relinquitur totū,non pōt totum adimi de parte:nā pſumendū est q voluerit trāsire ad dipondiū,& istud est veritas.Cōtra istud opp.cū tota hęreditas diuidaī in xij.vncias,nō pōt facere testator q xij: sint xviij. vel xxiiij. hoc enim non stat in facto suo;ergo &c,vt l.verū.ff.de reg.iur.Gl.soluit optimè:licet se Cy. multū inuoluat in itellectu hui⁹ gl. dico q testator pōt facere maiorē numerū vnciarum:nō tamē potest facere maiorem quantitatē hæreditatis,quā sit.quasi dicat quando testator facit plures vncias, erunt vnciæ minores in quātitate,licet plures in numero.Exēplū pone. in hæreditate sunt xxiiij.solidi.si eā diuidis in xij.vncias,quę libet vncia erūt duo solidi.Si hęreditatem diuidis in xxiiij.quælibet vncia erit vnus solidus. vnde numer⁹ vnciarū erit maior, sed vnciæ minores.Ita dicit glos. tua optimè. Quæro,nos diximus quando vni relinquitur totū, & alteri pars: sed qđ si vni relinquit partem,& alteri partem, vel vni

a ☙ P. PAV. P. ¶ Proprias.vide Roma.consi.cccvij.in prin.

b ☙ P. P A V. P. ¶ Ex legato.ad quid autem hæres tali legatario,vide Roñ. consi.ccxxix.col.fi.& q teneatur tradere instrumenta crediti.vide ad Bart.in l.instrumenta.ī.de fideicom.l.si nomen.ff.de hære.vel act.ven.

c ☙ POMATES. ¶ Sine cessione.Nota tñ, q si legaretur solūmodo vsufructus nominū, q tunc nō trāsiret vtilis actio sine cessione. Et iste tex.,procedit solūmodo qñ legantur nomina debitorū pleno iure. Ita Ancharanus cōsil. cccixix.inci. dubium principale est vide asliquid per Anch. consi.ij.& ibi quærit,an legatari⁹, de quo hic, vel vniuersalis,id est, cui debentur legata, siue omnia noīa debitorum, vt ille, cui legatus est vsufructus omnium bonorū possit agere contra debitores sibi legatos,absque illa cessione hæredis.

d ¶ Et signa. adde Bal. consi.cccl.ij.

☙ POMATES. ¶ Non tantum.Vide bonū tex. & ibi Pau. de Cast.in l.cū fuerit. ff.de cōdi. & demon.

e ☙ POMATES. ¶ Vxor. Vide §.j.ff. de le.j.ibi Alex. Aret. & Mod. & vide Alexan. ibi limitat istud in cōsi.incip. viso themate.in Spec. in vlti. col.vol.ij.Are. consil. clv.vbi ponit rationē huius tex. & cōsi.seq. col.iij.

f ☙ P. PAV. P. ¶ Alicui fundum.Vide Alex.consil.xxx.in vj.co.& latius in materia eundē cōsi.xc.in ij.vol.col.vj.& duabus seq.vsq; ad fi. vide etiam aliquid in l. alimenta.ad Bar.ī.e.

g ¶ Non bene.Adde q idē tenuit Bar.Bal.& Pau.de Castr.in l.qđ in rerū alleg. & Gul. de Cug.in l.si dña est de vsufru.& Bal.in l. habitatio.eo.titu.Bal. & Ang.in l.doralē.ff. de test.mil.Bal.in c.j. §.donare.in tit.qualiter olim feudū. & Inno.in c. pastoralis.de do.licet in l.q in rerum.tenuerit contrarium, & ibi etiā Rapha. Cu. vide ibi per nouissimos.

h ☙ POMATES. ¶ In annalib.De ista materia vide Bartol. consil.lxij. & seq .& Feli.p totū,in.j.volu. Alexan.consil.xxxiij. col.ij.vol.ij.& consil. clxxxvij. col. pe.eod. volu.vbi loquitur in emphyteusi ecclesiastica concessa pro se, & hæredibus.& consilio xxxvj.volumine ij.vbi loquitur ī eo, qui substituit hæredes tertij.& xlij. vol. ij. vbi loquit in eo, cui aliqd conceditur, vel relinquit sibi & hæredib⁹ suis ex se descendentibus.

i

totum,& alteri totũ? Reſpõ. vt colligitur ex text.in d.l.interdum.de hære.inſti.& ſ. eo.l.ſi Fortidianum.in prin.& de leg.j.l.ſi plures. Modò expeditũ habemus primũ. Vltimò quærit gl.quid ſi primo relinquit totum, ſecũdo relinquit dimidium, tertio ſextantem:an iſta pars, quæ relinquit tertio,videatur adempta primo, an ſecundo, an vtricp.Et hoc probabilius eſt, dicit glo. quæ non allegat aliquid.arg.pro hoc.ſ.de impu.& alijs ſubſti.l.j.& hanc gloſ. aſſum pſit Accur. quaſi de verbo ad verbum, de ſumma Azo.ſ.de hære.inſti.

a ☞ *Si relicta eſt omnibus fratribus cappa,& priori biblia:an prior habebit etiam cappam:remißiuè.*

Sed & aliam. Plures nominationes,de eodẽ vniformiter factæ,nõ faciunt eum vocari ad pluralitatẽ portionum.h.d.Opp.de l.iij.ff.de ſtipu.ſer.vbi pluries nominat⁹, plus capit. Quidã dicunt cp illa corrigit per iſtam, cp nõ placet:qa euitanda eſt legũ correctio: vt l.j.de inoffi.do.Alij.diſtinguunt,aut eſt expreſſum propriũ nomẽ alicuius,aut appellatiuum,quod glo.non placet:quia ibi fuit expreſſum propriũ nomẽ.Alij dicunt, illa in contractibus:hæc in vltima volũtate.hoc nõ placet:ar.j.ti.j.l.cũ quidam.in fi. Alij dicunt cp ibi voluit ſeruus expreſsè. Certè iſtud eſt diuinare.Tu tene ergo ſecũdam ſol.quæ hic ponitur,ſi rectè intelligat nam hic fuit pluries nominatus vniformiter:vt patet ex tex.ibi fuit pluries nominatus difformiter:primò ſub nomine appellatiuo,ſecundò ſub nomine proprio:vt puta promittis dominis meis & titio,& hoc fortè voluit dicere ſecũda ſo,hic poſita.Et hanc ſol.tenent doct.noſtri moderni,Iaco. de Are.& etiã do.Old.& facit ad quæſtionem de eo qui reliquit † omnibus fratrib⁹ cappam,& Priori bibliã:vtrum Prior debeat habere cappam.ex vigore primæ nominationis.De hoc dic vt d.l.quartã.& in l.Titia.ſ.qui Marco.ff.de annu.leg.& habes hæc per Cyn. Vlterius opp.de pecu. leg.l.dominus.ſ.dñs.Sol.ibi eſt manifeſta teſtatoris voluntas,hic dubia.

Vmquidam. A ſubſtituto impuberis vel exhæredati,nõ poteſt legatum,vel fideicommiſſum relinqui.h.d.Oppo.cp à filio exhæredato.cui relinquit, vel legatum eſt relictũ, poteſt legari: vt l.cohæredi.ſ.cum filiæ.de vulg.& pupil.ſi potèſt legari ab iſto:ergo ab eius hærede.l.v. quæ incipit,ſi fuerit.ſ.j.ff.de le.iij.Sol.ſpeciale eſt hic,in ſubſtituto exhæredati: nec poteſt bene reddi ratio ſpecialitatis.

Silegatarius. a Quando cãquare qs eſt indignus,reſpicit fauorem certæ perſonæ,quod auferẽ ab indigno,applicabitur illi perſonæ.hoc dicit.Oppo.j.de l.ſi in fraudem.ſ.eod.Solu.Ibi de fraude non conſtabat:præterea poterat pœnitere vſq; ad ſententiam:vt l.alia.ſupra de his quib⁹ vt indig. Vlterius opp.de l.ab adminiſtratione.ſuprà eodem.Solu. Ibi fallit in milite:quia tutor non poterat eſſe. Oppo. de l.Neſennius.ff.de excuſa.tut. Solu. Fallit ibi. Ratio:quia aliàs teſtator erat relictus.Tamen ego reperio b quòd do. Iaco.de Bel. in auẽ. de hære.& fal.ſ.his omnibus. tenet cp hodie etiã ſi aliàs relicturus erat ille, qui cõtẽnit implere illud, quod teſtator iuſsit,perdit omne cõmodũ ſibi relictũ in teſtamento, & loquitur expreſsè de caſu huius legis. Opp.de l.cùm filius. ſ.nõ iure.ff.de le.ij.Sol.Ibi fallit ideo,qa tutor eſſe nõ poterat.

Illud quod. c Proprietas põt relinq ad tps, vt poſt tẽpus redeat ad hęredẽ, h.d.Opp.legatũ nõ poteſt finiri tẽpore:vt l.obligationũ ferè.ſ.placet.de act.& obli.ff.de leg.j.l.nemo poteſt.Dicit gl.cp ibi relinquebatur quãtitas annua: hic certa res.Dic cp hic poſt tempus,finitur ope exceptionis,nõ ipſo iure & ſic concordat cum cõtrario.Tu dic cp iſta eſt veritas,cp in legato ſubeſt prima obligatio perſonalis:& iſta tẽpore non finitur ipſo iure,ſed ope exceptionis,vt in contrario. Itẽ, tranſfertur dominium in legatariũ, cui relinquitur ſpecies: & iſtud poteſt ipſo iure finiri:vt ſicut ipſo iure tranſit in legatariũ, ita ipſo iure poſt tempus tranſeat in hæredẽ.Nam iura realia non ita inhærent oſsibus noſtris, ſicut perſonalia.ff.de pec.l.quis ergo caſus.& ff.pro ſocio.l.iij.

De verborum & rerum ſignificatione. *Rubrica.*

LEX I.

Rædijs. d Legato fundi inſtructi nõ cedũt ea quę ibi ſunt ad tps:ſed quę ſunt cauſa perpetui vſus.h.d. Oppo.de l.j.ſ.ſi defunctus.ff.de reb.eo. Sol. ibi erat præſumptio tacitæ volũtatis:cui nõ ſtatur in pręiudiciũ pupilli: hic verò ſtatur in præiudiciũ legatarij,vel hæredis. Vlterius opp.de l.ſi ita.ſ.domo.de fundo inſtruc. quidã diſtinguunt, cp aut fructus colligũtur ex illo fundo,aut aliũde. Iſtud nihil eſt dictum,Tu verò dic,vt gl.h.d.in ſecunda ſol.

1 ☞ *Legatum factum de fundo inſtructo,de fundo & inſtrumento & de fundo cum inſtrumento,in quo differant inter ſe.*

2 *Fundo uendito,quando dicantur uendita inſtrumenta fundi.*

3 *Fundo locato,ueniunt inſtrumenta.*

LEX II.

Vndo. Legato fundi inſtructi,cedũt inſtrumẽta fundi,& inſtrumenta patriſsfamilias. h.d.Gl.hic format vnam quæſtionẽ,quam in veritate non bene declarat. Quæritur enim,vtrum e inter iſta tria legata † ſit differẽtia.lego fundũ inſtructũ:& lego fundum & inſtrumẽta:& lego fundũ cũ inſtrumẽto.& gl. hic nihil boni dicit.melius declaratur in l.ſi cui fundũ.ff.de fun. inſtru.& ibi pleniſsimè dixi.Hic breuiter dico,& aſſumo primò, duo indubitabilia inter hæc duo legata, fundum & inſtrm:& fundũ cũ inſtrumẽto:eſt duplex differẽtia.Primò, in plenitune acceſsionis:quia quãdo lego fundũ & inſtrumentum:cedit legato inſtrumẽtum fundi,& inſtrumentum patriſsfamil.Sed quãdo lego fundum cum inſtrumẽto:cedit inſtrumẽtum fundi tantùm,nõ patriſsfa.Iſtud probatur in l.quæſitũ.ſ.ſed ſi fundus:& ſ.ſeq.de fun.inſtru.Secũdò,eſt differẽtia,in modo durationis.Nam quãdo lego fundũ,& inſtrumẽtũ, alienato fundo per teſtatorem remanet legatũ inſtrumẽti. ſed qñ lego fundũ cũ inſtrõ,alienato fundo,extinguitur legatũ inſtrumẽti:vt l.ſi cui fundũ.ff.de fun.inſtr.Ratio,quia dictio, &, cõiungit principaliter:& dictio cũ,cõiungit acceſſoriè:vt l.j.& ij.& iij.ff.de pec.leg.Videamus de tertio modo legãdi: lego fundũ inſtructũ,vel ſicut inſtructus eſt,cui æquiparetur. Text. in d.l.ſi cui. fundũ.videtur cp æquiparetur illi legato fundũ, & inſtrm. In cõtrariũ videtur tex.Inſti.de leg.ſ.ſi quis ancillas.Gl.in dictis legib⁹ variãt in ſol.dictorũ cõtrariorũ.Finaliter Azo dicit,& hæc eſt veritas,cp quantũ ad plenitudinẽ acceſsionis æquiparatur illi legato,fundũ & inſtrm;quia cedit inſtrumentũ fundi,& patriſsfa.ſed in modo durationis.quantũ ad inſtrumentũ patriſsfa.æquiparãtur illi legato,id eſt lego fundũ & inſtrumẽtum:vt d.l.ſi cui fundũ.ff.de fun.inſtru.Ratio,quia inſtrm patriſsfa.non eſt propriè acceſsio fundi: quantũ ad inſtrumẽtum fundi æquiparatur illi legato,fundũ cum inſtrõ: quia inſtrumẽtũ fundi ppriè accedit fundo:vt d.ſ.ſi qs ancillas. Dixi plenè in d.l.ſi cui fundum. Quæro f,qñ fundus ſimpliciter vendi tur †,vtrum cedant inſtrumenta fundi. Gl. hic videtur dicere quòd ſic,

1 ¶ Si legatarius. Vide qđ pulchre dicit Lu. Ro.in conſil. ccxxxij, vbi ſingulariter loqtur,qñ tutor amittat legatũ.Allegauit Iac. de Bel.& Bart. & refert antiquos ibi.Andre.Barb.

b ¶ Ego reperio. Adde cp idem cõſulendo tenuit Ro.conſil. ccvij. & ccxxxv. Quid autẽ ſi fiat legatũ tutori teſtamentario, qui ſit coniunctus & creditor teſtatoris, vide pulchre per Bal,cõſi. cclvij.iij.lib.

2 P. P A V. P.

c ¶ Illud quod. Vide aliquid p Com. cõſi. xxxiij.añ ſi. vide qđ dicit Bart.in l.titia.ſ. ſi.col.j.de leg.ij. qđ ſi hæres prius reperiret mortuus eo tẽpore,

d ¶ Prædijs.limita leg. iſtã niſi i legato eſſet ſignũ vſe, ſecundum Bar.in l.gñali.ſ.vxori.ff.de vſufr.leg. Ale.

e ¶ Fundo. Quæritur enim vtrũ.not.differẽtiam inter &,&cum adde Bar.in l.titiæ & textores.ſ.j.de leg.iij.

f ¶ Quæro qñ fundus &c. an alienato fundo tranſeant inſtra. Quid aũt ſi publicat domus,an veniãt ſupellectilia, q ibi ſunt ad vſum domus, vide Bald.in l.cũ ancillis.in ij.col. de inceſt. nup.& adde quæ habẽtur in l.ſi qñ.& ibi Bar.de bo. vac. lib.x. vbi qd ſi vendo, vel lego rẽ cũ integro ſtatu: quid importet. & Bal. ponit hic. & adde iſtis Bart.in l.ij.de fun.inſtru.& qd ſi vẽdo fundum cũ iurib⁹ ſuis,an videãtur venditа ea q ſunt de natura rei vẽditæ, an ea q per accidẽs ibi ſunt. ita voluit Inn.in c.ex literis de iure pa. alle. l.ſi mercedem. de act. emp.& l.fundi.in prin.eo.ti.quæ verba allegat Bal.in rub.ſ.de contrahẽ.emp.in viij. col.& reputat elegantia verba Bal.in Là .p curatore.C.mãda. & ſi vẽdo caſtrũ cũ ſuis pertinẽtijsvide in l.ij. ff.de verbo.ſig.

A D D E, an legato cãpo, videat legata domus quæ eſt in cãpo a Bal.cõſil.ccxxviij.iij. vol.& vẽdito caſtro, vel villa cũ pertinentijs,qd venditũ intelligat vide pulchre p eundẽ conſil.ccxlvj. j.volu.incip. villa vel caſtrũ.& vide etiã de venditione facta per Regem Calabriæ de terra ſancti Lucidi,cũ oibus angarijs peranngarijs, paſſagijs banncho iuſtitiæ, piſcationibus,& quibuſcũq; iurib⁹ an veniãt iura exituræ pontelantiæ b per Ro. conſil. cclxx.

¶ Sancimus. Vide aliquid per Bar. in l. v. ff. de verb. obli. Alex.

P. P A V. P. ¶ Sancimus. Quid autem iuris qñ fit mentio de cautione ſufficienti, vide Alex. conſi. cccccxxiiij. in v. col. vbi dicit q̃ intelligitur cum fideiuſſoribus niſi proferatur in tali materia in qua non eſſet neceſſaria cautio cum fideiuſſoribus vt ibi per eum. quæ autẽ hypotheca non dicatur idonea cautio, vide Pau. de Ca. conſi. ccclxxxvij. quis autẽ proprie dicatur ſeruus & quomodo intelligat promiſsio de aſſeuerãdo vide Franc. conſi. clx. in xj. col. quis autem dicatur idoneus fideiuſſor vide Roma. cõſi. lxxj. Item quid importet promiſsio faciẽdi aliquem ſecurũ, vide Iaſ. poſt Bald. & Alex. in l. j. in princ. ff. qui ſatiſda. cog. vbi etiam quid importet verbum ſatisfacere. Item an in caſibus in quibus tenetur quis prẽſtare fideiuſſorem ſi ipſe ſit militũ idoneus facultatibus releuetur ab iſta neceſſitate præſtandi fideiuſſorem Alexã. fuit ſibi contrarius in lecturis & cõſiliis ſuis, vide Iaſonem in l. j. in tertia & quarta col. ff. qui ſatiſdare cogantur. & in l. diuortio. §. interdum. ff. ſolu. matrimonio. concludentem quòd tunc releuatur & reſpondet ad fundamẽta eorũ qui tenent contrarium. dicit tamẽ quòd eſt cauendum iſto caſu de hypotheca bonorum. & ibi etiam ſuper gl. in verbo datis fideiuſſoribus poſt alios, ponit an qui tenetur ſatiſdare liberetur dando pignus. Itẽ in materia ponit multa Iaſ. hic, & vide multa etiam per Felin. in cap. ad noſtram. in ſecunda & tertia colũ. de iureiuran. quomodo verbum cautio, intelligatur de nuda promiſsione. & de verbo facere ſecurum, de quo ſuprà. vide latè Bartol. quomodo intelligatur rubric. extra. de ſag. & ibi etiã quod cautio non debet eſſe nuda à voluntate obligatorum bonorum.

q̃ ſic. Vide gl. circa medium. Tamẽ poſſes intelligere iſtã gl. q̃ fundi inſtrumentum ſequit alienationẽ fundi: hoc eſt, alienato fundo, ſicut extinguit legatũ fundi ita extinguitur legatum inſtrumenti. Et hic eſt bonus intellectus, vt, p̃batur in lege quam gl. allegat. Itẽ poteſt intelligi ſuperficialiter, vt iacet: vt alienato fundo videant inſtrumẽta alienata: & tũc eſſet falſum: vt l. fundi. in prin. ff. de ac. emp. & de fun. inſtr. l. ij. §. dotes. Tñ in ciuitate iſta, eſt iſta conſuetudo in vinea: qa vẽdita vinea, cedunt ea quę ſunt inſtrumenta vineæ: qđ de iure cõi non eſt. Itẽ hoc eſt verũ in venditione ꝓprietatis: ſed ſi vẽdit vſusfructus fundi, cedũt inſtrumẽta fundi: vt l. ſed & ſi qd. §. ꝓprietatis. & ibi no. ff. de vſufr. Itẽ † ſecus, qñ fundus locatur: qa fundo locato cedũt inſtrã fundi: vt ff. locati. ſed addes. §. illud.

Verbum, cautio, prolatum à lege ciuili intelligitur de nuda à prætore cum fideiuſſore.

LEX III.

Sancimus. [a] Verbũ cautionis, platũ à teſtatore, vel à lege, intelligit de nuda niſi aliter ſit expreſſum. h. d. Gl. j. huius legis itelligit eam duob. modis. in verbis ꝓlatis à lege: aut à teſtatore. vide gloſ. Opp. de l. ſi mãdato Titij. §. fi. ff. man. Sol. Ibi eſt verbũ, idonea. hic verò dixit de cautione ſimpliciter. Opp. ff. de colla. [b] bono. l. j. §. cauerit. & ſ. de procura. l. j. Sol. Aut † verbũ cautionis, proferẽ à lege ciuili, & intelligit in dubio de nuda [c]: vt hic. Aut ꝓfertur à iure prætorio: & intelligitur cum fideiuſſore, vt in contraria: vt l. prætoriæ. la vlti. ff. de præto. ſtip.

Diſiunctiua, quando ponitur pro coniuncta.
Dictio ſeu, uidetur ampliatiua.
L. proinde. §. ſi cum l. ſeq. q̃ corrigantur per iſtum tex.

Vm quidam. Diſiunctiua poſita inter ꝓſonas honoratas, reſoluit in cõiunctiuã: ſed poſita inter res, ſtat in ꝓpria ſignificatione, tã in cõtractibus, quã in vltimis [d] volũtatib⁹. h. d. tota iſta lex. Diuidit in partes quatuor, re, quòd ſufficit cautio cum hypotheca bonorum, quod non credo: quia imo requiritur pignus, vel fideiuſſor, ſicut in cautione ſufficiẽti vel competenti dictum eſt, cũm mediocris nihil aliud ſit dicere, niſi ſufficienter & competenter. Et hoc videtur tenere Barto. in dicta l. prætoriæ. vbi dicit quòd cautio cum hypotheca dicitur nuda; ergo non mediocris: nec text. in dicta l. filio rectè intuenti hoc probat.

Primò ponit q. & opi. antiquorũ. Secũdò determinat q. Tertiò ponit dictũ, qñ diſiũcta ponit inter res. Quartò hãc legẽ extẽdit. Secũda ibi: melius. Tertia ibi: ſinautẽ. Quarta ibi: q̃ etiã in cõtractib. Opp. de l. ſi ex toto. §. j. de leg. j. Sol. Ibi † alternatiua cadit inter ꝓſonas grauatas: hic inter perſonas honoratas. Cõtra primã partẽ hui⁹ ſol. opp. de tex. huius l. vbi non cadit inter ꝓſonas grauatas, ſed inter tutores; & tñ reſoluitur in cõiunctã. Sol. Speciale eſt fauore pupillorũ in officio tutelæ. Cõtra ſecundã partẽ ſol. opp. de l. cũ pater. §. pe. ff. de le. ij. vbi etiã inter ꝓſonas honoratas, diſiũctiua ſtat ꝓprię. Sol. ibi, loquit inter ꝓſonas, iter quas ordinata affectio cadit. Item opp. ad hãc partẽ de l. ſi Titio aut Seio. ff. de leg. ij. Solu. ibi teſtator dixit plus. Dixit emꝫ, vtri hæres vellet, &c. Vlterius opp. ad ſecundã partẽ legis qñ ponitur inter res, q̃ reſoluit in coniunctã: vt l. Quintus. in fi. de aur. & argẽ. leg. Gl. dicit, q̃ ibi eſt ſpeciale. Alij dicunt, q̃ ibi eſt alternatiua legis, non hoïs. Iſtud tenent doct. hic. ego ibi aliter dixi. Oppo. ad idẽ de l. ſi quis ita. in fi. de aur. & arg. le. Sol. Ibi ſpeciale in dictione, † ſeu, q̃ videt ampliatiua: vt ibi dicit tex. & tracto hui⁹ alternatiuæ materiã pleniſsimè, vltra quã Cy. tractauerat hic, in l. ſi his qui ducẽta. §. vtrũ. de reb. dub. Venio ad vltimam partem legis. dicit hic, idem in cõtractib⁹.

†Contra. ff. de ſtipul. ſeruo. l. proinde. §. fi. cum l. ſeq. Gloſ. hic videtur velle, quod hic dicitur, idẽ in cõtractibus: ſcilicet quod ſ. dictũ eſt de alternatiua poſita inter res, nõ de alternatiua poſita inter ꝓſonas. Alij, vt Pe. dicũt, quod iſta corrigit illas: & hoc cõ ſueui tenere. Op. ad hoc de l. fundus. ff. de cõtrahẽ. emp. Sol. ibi non erãt ambo cõtrahẽtes præſentes, ſed vnus tantũ. Opp. de l. eum qui ita. §. qui ſibi. ff. de verb. obli. Sol. Ibi cũ vno tantùm contrahebat. Prædicta ſunt vera, qñ contrahebat cum vtroq̃.

An baſtardi dicantur de domo nobilium.
Domus appellatione qui ueniant.
Mulier popularis nupta in domo nobilis, dicitur nobilis, etiam ea effecta uidua.

Quid aũt ſi dicat ſe cauere, vel ſatiſdet? dic quod intelligitur cauere, ſi non eſt perſona ſuſpecta. ſatiſdet, ſi eſt ꝓſona ſuſpecta. Hic text. eſt not. iuncta gloſſ. in verbo, cũres. ff. de petitio. hæreditа. & in l. penulti. Adde glo. iuncto tex. in l. ſecunda. §. ſi dubitetur. de iudic. quod not. Quibus omnibus adde gloſſ. magiſtra. in capitu. fina. de pig. Quid in cautiõe ſtatutaria, vide Bartol. in l. ſtipulationũ. in fine. in princi. ff. de verborum obligatio. quæ eſt quinta. Et ad de ad prædicta quòd not. pulchre Barto. & quod ibi not. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. presby. & in l. prima. circa fi nem. ff. qui ſatiſda. cogan. Quid autem ſi promitto te facere tutum, & ſecurum: vide Barto. & quod ibi not. ff. de præto. ſtip. uſ l. l. final. Adde ad ea, quæ in hac lege tangit Barto. & doct. & quod dixi ſupra in princip. adde no. Barto. in l. ſi prius. in tertia quæſtio. de operis noui nunciat. & ibi vult q̃ verbum cautio, prolatum à lege ciuili intelligatur de nuda. & ibi vult nõ ſupra dixi, per dict. l. filio. videlicet, quod obligatus ad cauendum nude. debet obligare bona ſua. Sed Imo. ibi dicit, quod ſi illa l. filio. bene ponderetur, videtur facere in oppoſitũ: quia videtur aliquid ſpecialitatis inducere in patre, vel domino. Et videtur innuere triplicem ſpeciem cautionis, nudam, ſufficientem & mediocrẽ: & videtur illam appellare mediocrem.

Adde quòd ſufficiens cautio, appellatur tam pignoratitia, quàm iuratoria, & fidejuſſoria, ſecundum Innocen. in cap. ex tranſmiſſa. de reſtitutione ſpoliato. Quid autem ſi ſtatutum facit mentionem de cautione idonea: dic quod intelligitur arbitrio iudicis, ſecundum Baldum, in l. vniuerſa. in ſecunda columna. de precib. Imper. offer. Quid in cautione competenti? Dic cum fideiuſſore. l. ſi debitori. & ibi Bald. de iudic. & Bald. in l. penulti. in quinta colum. de exceptio. rei iudica. Et de iſta materia vide plenè per doct. in l. prima. ff. qui ſatiſda. cogan. & ibi dixi & per Bald. in l. j. ſuprà, de procur. Quid ſi promittit ad ſenſum ſapientis, vel cùm ſolenni cautela? Bald. in l. executorem. in ſexta colum. de execu. rei iudica. & quod not. dixit de verb. idonee, adde textum iuncta gloſſ. in verb. idonea. in l. quamuis. ff. de pign. actio.

ADDE Old. conſi. lxix. incip. nomine cautionis regulariter ſola promiſsio intelligitur, vbi dicit, quòd dum Papa ſemel eſſet in cõſiſtorio, & fuiſſet oppoſitum de l. quicunque. de omni agro deſer. quod cum dicitur idonea cautione, ſufficit hypotheca: vt ibi dicit Papam reſpondiſſe, quod iſta lex non factebat: quia ibi eſt ipſe ciale. & ibi dicit obligatis fundis idonee cautum. non tamen dicit, quod idonea cautio ſit obligare fundos, Facit l. quicunque. de fun. pa. ibi vide ad apoſtillam: & quid de ſufficienti cautione, & quid de competenti: & an ſtante ſtatuto, quod inter affines fiat cõpromiſſum, recepta ſecuritate, debeat intelligi cum fideiuſſore, vel pignore: vide Bal. conſi. cxlvij. v. lib.

[a] ¶ Oppo. ff. de colla. Adde Bartol. in l. diuortio. §. interdum. ſoluto matrimo. ibi ſequendo Petrum, videtur tenere q̃ verbum, cautio, prolatum à lege ciuili non intelligitur de nuda promiſsione. l. in omnibus. ff. de iudi. & int. ſi creditori. ff. de priuile. credi. Cuius contrarium tenent hic gl. Bar. Ang. hoc idem. Sed tu dic, ſecundũ Imo. in dicto §. interdum, q̃ opinio, de qua, hic eſt verior. fallit ſecũdum eum, niſi lex vltra procedat. l. ſi conſtante. §. quoties. ſecundum vnam lect. ff. ſolu. matri. Secundo fallit, ſi dicatur cauſa cognita cauẽdum. d. l. in omnibus. & ſi hoc iudici vidꝫ debitur: vt ibi, ſecundum vnum intellectum: qui tamẽ alium potius facit pro eo. Tertio fallit, ſi proferatur cũ adiuncto: vt ſufficienter, vel idonee. l. ſi debitori. cum ibi notatis. de iudi. & l. ſi mandato Titij. §. fi. ff. mand. Et aduerte, ſecundum eum, q̃ licet proferatur de nuda, quãdo profertur à lege ciuili: tamen tenebitur cum pœna promittere: quia eſt ſibi facile: vt no. glo. ſingu. reputata, ſecundum Angel. in l. ij. §. ſi dubitetur. de iudi. & not. Barto. in l. ſi. de præto. ſtipu. & Imo. in l. ſi prius. de ope. noui nun. circa finem tenebitur etiam ſub hypotheca, vel obligatione bonorum promittere: cùm ſimiliter ſit facile, per ea, quæ habentur in l. filio. ff. vt lega. no. ca. Et ex hoc patet q̃ vbi fit mentio de cautione idonea, non ſufficit tantũ hypotheca, niſi dentur fideiuſſores, vel pignora actualiter. licet gl. ſentiat cõtrarium, in l. ſi mandato Titij. §. fi. & malè. & vide Bar. in l. prætoriæ. ff. de ſtipu. ſeruo. ad finem. Quid autem ſi dicatur, rectè caueatur. Dic quod non intelligitur de nuda. l. j. §. iubet. ff. de colla. bo. ibi Bar. & communiter intelligitur q̃ ſit ſpeciale in cautione prætoria. Et dum dixi ſupra, in verbo, idonee: vide text. no. in l. ergo. §. adꝛicitur de fideicom. liber. in l. j. §. penul. quo. leg. Sed adde q̃ pro opinione Per. in d. §. interdum. videlicet q̃ verbum, cautio, prolatum à lege ciuili, intelligatur de nõ nuda, videtur tex. in l. hæredes. §. cautum. de verbo. ſignific. licet contra ibi teneat gloſſ. Quid autem ſi dicatur, caueatur mediocriter. Tex. in l. filio. præalle, videtur dicere,

[b] ¶ POMATES. ¶ In dubio de nuda. Limita iſtud, vt per Alexan. in fi. in. l. ſtipulationum. la j. ff. de verborum obligatio. & vide Felin. in ca. ad noſtram. col. ij. de iureiuran.

[c] ¶ POMATES. ¶ Quàm in vltimis voluntatibus. Limita, vt per Romanum in ſingula. cccc.

Si popularis accipit in uxorẽ nobilẽ,nõ efficitur nobilis.

Statutum,q̃ minor non poſſit contrahere ſine cõſenſu duorum propinquorum:affines,id eſt, conſanguinei uxoris dicuntur propinqui.

Gener,& nurus,& alij affines,non dicãtur propinqui.

Familiæ appellatio,quando referatur ad rem, & quando ad perſonas.

a ¶ Suggeſtioni. Vide Bart. in l.,pnũciatio. ff.eo.& in l.tutelas.ff. de cap.dimi.Conſulo contra Bart.in illis de ptolomæis. And.Bar.

a ¶ Suggeſtioni.Quid ſi dixerit alĩqs, relinquo liberis alienis. An. in conſil.xxxvij. cum duobus ſequen. videtur idẽ dicere.

POMATES.

b ¶ Vocenẽ. Interpretatione ergo legali ſemper interpretatur: vt teſtator ſenſiſſe intelligatur de eo, qui eſt ſibi maiori affectione coniunctus. Ad quod vide Ro.cõſ.cccc viij. & multa quæ poſui ad Bart.in l.ſi cognatis.in vlt.col. in verſi. quæro quo ad ordine. ff.de reb.dub.

P. P A V. P.

c ¶ Facit ad quæſtionẽ. vide de hoc & aliis ad Bar.in l.pronũciatis.§. familia. ff. de verbo.ſignifica.

d ¶ Modò quæritur vtrum.An baſtardi cõtineãtur appellatione familiæ vel domꝰ? Et vide doc. in l.generaliter.§.fi.de iſt.& ſubſti.Bar.in l.tutelas.de cap.dimi.Bar.in l.pnunciatio. de ver.ſig. Et an ad eos tranſeat nobilitas, vide Bart. in l.i.C.de dig.lib.xij. circa vj.colũ. Aliquid per Flo.in l.qui teſtamẽtum.in fi.ff.de proba.& idẽ Ang.in cõſ. ccxj.Sed an vxor. veniat appellatiõe familiæ. eſt bonus text. q̃ ſic in l.quicũq; & ibi Bar.C.de re mili.libr. xij.& in rubri.in auẽ. de reſti.fideicõ. Et an baſtardi poſſint portare inſignia,& arma domus.vide Bar.in l. filiũ.de his,q̃ ſunt ſui. vide Bal.in l.liberali. de ſuis & legit. Adde q̃ baſtardus eſt infamis,Azo in ſi.de infa. Bald. in l.bonæ fidei. C.de iur. & vide Bal. in prælle.l. generaliter.Et ad materiã vide Spec.in tit. de locat. §.nunc aũt.& Bal. in auẽ.ſi quas ruinas. de ſacroſan.ecc.Et an baſtardus contineaẽ appellatione filij,ad hoc vt puniaẽ pœna l.q̃ſ quis.ad le.Iul.maieſt. & ibi plenè vide Bal. & vide Bart.in l.ij.de ver.ſig.ff.& Bal.in d. l.generaliter. & vide gl.in c.j.de bap. in clemen.Adde an baſtardus ſit de familia, & an poſſit portare arma domus, Angel.in cõſi.xxx.& xcj.& per Pet.de Ancha. conſil. cccxc.Itẽ adde ad materiã legitimatiõis baſtardorũ, quod dicit Pau.de Caſt.in l.pactum.C.de colla.Pro quo facit Ang. in §.fi ab vno,§.de legi. hæ

Vggeſtioni.[a] Relictũ familiæ debetur gradatim pſonis,quæ appellatione familiæ cõtinentur:licet qñq; nomẽ familiæ porrigaẽ ad res.h.d.Op.de l.cum ita.§.fi.alꝰ eſt ſub l.omnia.§.fi.de leg.ij.So. Ibi erãt certæ perſonæ ſpecialiter numeratæ; hic ſecus.Opp.ff.de leg.ij.l.peto.§.fratre.& l.cùm pater.§.pe.e.ti.Sol.Iſta debet intelligi ſecũdũ illas, vt iſti propinqui vocentur[b] gradatim.Iſta lex facit ad † quæſtionẽ[c]:Statuta ſunt p Tuſciam, q̃ illi qui ſunt de domo nobiliũ,puniantẽ maiori pœna.Modò quæritꝰ,vtrum[d] baſtardi[e] ſint de domo nobiliũ:& vt intelligaẽ quæſtio, appellatio domus ponitꝰ qñq; pro familia: vt ff.ad Syl.l.j.in prin.dicit text.ibi: cũ aliter nulla domus ſpõt eſſe tuta,& c. Exponit Ia. de Rau.nulla domus.i.nulla familia.Pro hoc vidiſtis ſ.ne li.po.l.j.Ibi:potẽtiorũ domorum opibus,& c.ſed appellatione familiæ.cõtinenẽ oẽs propinqui,vt hic:ergo baſtardi cõtinenẽ appellatiõe familiæ:qa ſunt propinqui.In contrarium vr̃:quia appellatione familiæ continentur oẽs,qui ſunt de eadem agnatione,vt l.,pnunciatio.§.familiæ.de ver.ſig.ſed baſtardi nõ habẽt agnationem:vt Inſti.de ſucce.cog.§.vulgo.Ergo apparet q̃ nõ ſint de familia,ſiue de domo.Et iſtud videẽ veriꝰ ſecũdũ propriam ſignificationẽ iſtius dictionis familiæ, nõ obſtante hac lege:quia hic largè accipitur ex præſumpta voluntate defuncti:& ideo ſi cõmunis modus loquendi eſſet,q̃ appellatione domus continenẽ etiam baſtardi:ſicut mihi vr̃,q̃ ſitĩ ciuitate iſta,& in alijs ciuitatib. Tuſciæ;tũc ſine dubio baſtardi cõtinentur.ar.ad hoc.l.cùm de lanionis.§.aſinam.de func.inſtruc. & l.librorũ.§.quod tamen Caſsius.de le.iij. Alibi tamen, vt in ciuitate Piſarum, vidi verba ſtatuti aliter compoſita.dicebãt enim,q̃ ſi quis eſſet de nobili patrimonio.&c. Iſto caſu non dubitarem baſtardum cõtineri verbis ſtatuti. Nã appellatio fami.intelligitur pro agnatione,quod eſt nomen iuris ciuilis:quæ agnatio nõ cadit in baſtardum:vt dixi.Sed cùm dico de nobili patrimonio;hic ſignificatur natura.q.d.natꝰ ex patre nobili.Nã patris & matris nomina ſunt ſignificatiua naturæ:vt dicit tex.in l.tutelas.ff. de capi. dimi.ſed ſecundum naturam, ita baſtardꝰ eſt filius,& eius pater eſt pater,ſicut legitimus:cũ iure naturali oẽs ſunt legitimi: vt in auth.q mo.na.effi.leg.§.liceat. ver.bella verò. Quæro,popularis †mulier nupta in domo nobilis vtrũ dicatur nobilis. Videẽ indubitanter q̃ ſic:vt l.fœminæ.ff.de ſena. Sed quid ſi effecta eſt vidua. Hic videtur caſus,q̃ idem. Nam de iure cõmuni,mortuoviro,adhuc dicitur de familia.ibi ſi matrimonium morte,&c. Pro hoc videtur tex.in l.filij.§.vidua.ad munici. †Tertiò dubitatur,an popularis accipiens in vxorem nobilẽ videatur nobilis ſiue de domo nobilium;hic videtur tex.quod ſic:quia ſi gener accepit filiam alicuiꝰ:videtur de familia illius.Ita videtur hic.Sed,vt dixi, nõ eſt verum de propria ſignificatione:vt d.l. pronunciatio.§.familiæ.de ver.ſigni.Non obſtat hæc lex:quia hoc eſt ex præſumpta mẽte defuncti.Item facit †iſta lex ad ſtatuta,quæ dicũt q̃ minor nõ poſſit cõtrahere ſine licẽtia duorũ ,ppinquorum; vtrum dicanẽ ,ppinq affinesᶠ;hoc eſt conſanguinei vxoris,hic eſt tex.q̃ nõ.ibi;nõ ſolũ propinquos.ſed his deficiẽtibus &c. Apparet ergo,q̃ gener & nurus,& alij affines,non dicuntur propinqui,vt vidiſtis.ſ.vnde vir & vxor.l.j.† Vltimò eſt vidẽdum quomodo cognoſcaẽ,vtrũ appellatio familiæ referaẽ ad perſonas,an referatur ad res. Rñdeo qđ quãdo proferẽ à teſtatore;aut diſpoſitio ſit familiæ,aut de familia.ſi ſit familiæ, referẽ ad perſonas;vt hic in prima parte.ſi de familia referẽ ad res;vt hic,in ſecunda pte.vt l.nam quod.§.fi.cum l.ſeq.ad Tre.ita etiã colligitur in d.l.,pnunciatio.de verb.ſign. Predictorũ rõ eſt:quia de familia,prout referẽ ad perſonas,non põt teſtator diſponere.nã cùm liberæ perſonæ ſint:nõ poſſunt relinqui alteri,ſed ſi appellatio familiæ ,pfertur à lege,quæ põt nõ ſolũ diſponere familiæ,ſed etiã de familia:tunc eſſet neceſſe q̃ recurramꝰ ad antecedentia,& ſequẽtia: & ſic intelligemꝰ qualr lex intellexit vt l. ſi ſeruus pluriũ.§.fi.ff.de leg.j.& debemus accipere intellectũ qui eſſet ſine vitio:vt l. ambiguo.ff.de re.du.& de re.iu.l.quoties.

Si omiſſa[g] ſit cauſa teſtamenti. Rubr.

Continua vt in gl.& in quibꝰ caſibꝰ habeat locũ edictũ,ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti:dic vt in gl.nõ eſt verũ: quia edictũ ſi quis omiſ.cau.teſta.non eſt inductũ, niſi ſolùm quãdo quis omittit ex teſtamẽto,& adit ab inteſtato.Illud aũt q̃ eſt ĩductũ, qñ vadit ad ſubſtitutũ,vel vadit ad legitimũ,nõ eſt per edictũ ſi quis omiſ.cau. teſt. ſed eſt per conſtitutiones Principũ,vt apparet ex legibꝰ hic allegatis.& hoc eſt vtile ſcire propter formationem libelli,&c.

Repudians in caſu huius legis,qui non accepit pecuniam,num teneatur in ſubſidium? ibi quærit.

Si in fraudem.Si inſtitutꝰ dimittit hæreditatem, vt vadat ad ſubſtitutum, legata debẽtur à ſubſtituto: & ſi pecuniam, ob hoc inſtitutus accepit etiã ipſe tenetur.h.d. Oppo.quando aliquis dat ſubſtitutum vulgariter videtur inſtituto permittere,quòd repudiet:vt lege Cornelius.ff.de hæred. inſtit.not. in l.Papinianus.§.quarta.ff.de inoff.teſta.Si ergo permittitur repudiare,ex voluntate defuncti; non incidit in hoc edictum vt l.qui autem.in princip.ff.eod.Solu. concedo quòd teſtator videtur hoc permittere quòd fiat bona fide; non autem q̃ fiat in fraudem legatorum. argu.l.j.§. denique.ff.de aqua pluuia arcenda. Opp.ij.& videtur,quod indiſtinctè relicta ab inſtituto,debeantur à ſubſtituto, etiam ſi nulla ſit fraus; vt l.licet. de leg.j.Dicit gl.& bene,intellige q̃ hic teſtator noluit,q̃ eſſent repetita à ſubſtituto.& dicit bene,intelligo teſtatorẽ noluiſſe hoc,quando ab inſtituto nominatim reliquit:vt l.ſi plures.de leg.iij.& l.j.§.id q̃ ex ſubſtitutiõe.ad le.Fal. Quærit gl. in primo caſu huius legis † qñ inſtitutus repudiauit, nec accepit pecuniã:vtrũ etiã ipſe in ſubſidiũ teneatur? Finaliter gloſ. determinat q̃ nõ:& hoc cõiter tenẽt doc.do.Iaco.But. ſic ſimpliciter recitãdo contrarium tenuit. Nam cùm ipſe repudians participauerit fraudem, debet in ſubſidium teneri; vt l.final. in prin.

re. Et ad materiã, vide omnino Bal.in pre alleg.l.generaliter. & moder.in l.ij. de i ius voc.Et vtrũ ſi ſtatuto cauetur,q̃ capiens filiũ rebellẽ cõſequaẽ certũ præmiũ,vtrum capiens ſpuriũ conſequatur, vide Bart. in l.item poteſtate.ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.in prin.

POMATES.

e ¶ Vtrum baſtardi. Quid autem ſi ſint legitimati: vide Alexã. conſi.ij.maxime in v. col.& volu.iij.& per eundem in l.ex facto. §.ſi quis rogatus. col. xx.& ſeq.ff. ad Treb. Ann.conſi.xlvj.in iij. charta.

f ¶ Propinqui affines. Qui dicantur propinqui,vide etiam in l.j. C. vnde vir & vxor. Qui dicanẽ cõiuncti, vide in l.cui eorũ.§.affinitatis.& ibi Bar.ff. de poſtul. Et ſcias qđ vxor eſt cẽiuncta perſona l.ſi.§.final. & ibi Bal.ſ.de fur. Dixi in l. cum alienã. ſ. de leg. An autẽ.ſolu.matr.dicantur adhuc affines, vide l.cui eorũ.§.j. & q̃ ibi nota. de poſtu. & gl.not.in l.ſed hoc ita.ff.de re iudic.& q̃ vxor dicaẽ coniuncta tenet Bal. in l.ſi. circa med.iij. col.j. de indi. vid.& vide in verbo, ppgenie,qui dicanẽ affines. Adde an ſtante ſtatuto, q̃ inter affines fiat compromiſſum,ſi ſolu.matri.mulier litiget cum affinibus viri, teneatur ad cõpromiſſum. Paul. de Ca.cõſi.lxviij. vbi de ſtatuto Veronæ.

P. P A V. P.

g ¶ Si omiſſa.Circa materiam huius tit.vide omnino Franc. conſi. clx.in penul.col.

a ¶ De eo per quẽ facta erit. Adde q̃ ſi ille tex. bene ponderet, nõ facit ad hoc ꝓpoſitum. Nam ibi ille contra quem agitur in ſubſidium, non fuerat in dolo, ſed agebatur in ſubſidium contra illum ad quem lucrum peruenit ex dolo alterius.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Inſtituti. Et ideo ſi aliqs inſtituat̃ q̃ fuit capax ex teſtõ poterit ab inteſtato ſuccedere ꝑ iſtũ tex. dicit Cõ. conſi. lxxxiij. qui loquitur de foren.

✠ P. P A V. P.

c ¶ Viduitatẽ indicit. Limita iſtã regu. non procedere qñ in caſu quo nuberet eſſet relictũ legatũ alĩ perſonæ magis priuilegiatæ. tex. eſt fin. in l. Titio vſusfructus. §. ſeruiff. de condi. & demon. vbi Bartol. poſt Gul. de Cuneo infert idem eſſe qñ eſſet relictũ legatũ alicui eccleſiæ vel piæ cauſæ quod bene ꝓbat̃ in illo tex. arguẽdo à libertate ad piã cauſam, vt per Bar. & alios in l. ſi vnus. s̃. de teſta. de hoc etiam vide Fran. conſil. lxvij. in iij. col. & ibi etiam dicit q̃d conditio tẽporalis poteſt apponi. vide Iaſ. hoc tit. in l. j. in vlt. colum. quid autẽ ſi fiat legatũ alicui cũ hoc q̃ intret religionẽ, an talis conditio reijciatur, vide Barto. conſil. clxxvij. contra quem tenet Pau. de Caſt. in authen. niſi rogati. in vltimis verbis. C. ad Treb. Sequitur Dec. in repeti. c. in præſentia. in ix. char. verſicu. & quãdo ſuperius dicta extra. de probat. vbi alia allegat & ſequitur Pau. de Caſtr. vide Iaſ. in auth. cum relictum. in iij. col. in iſto titu. vide ad Bar. in l. Titio centum. §. Titio. centum. ff. de conditio. & demonſtratio.

d ¶ Cui relictum. Vide Bar. in cõſil. cxxxvij. 1
qũo allegauit hãc au 2
then. incip. lator ꝓ præſentis ſchedulæ. And. Barba. 3

d ¶ Cui relictũ. Quid autem ſi relinquitur mulieri ſub conditione, ſi monaſterium ingrediatur: an dicatur indicere viduitatem, & ſpernatur. Bart. q̃ ſic. in conſil. inci. dña Miniata. & Bald. hic ad iſtã auth. in ſec. nup. an relictũ indicẽs viduitatem teneat: vide Bar. in l. j. verſi. ſed pone, prior. de ſecũ. nup. & not. hic q̃ qñ quis non poteſt cauere, ſtatur iuratoriæ cautioni. Vide gl. & Bar. & doct. in l. vſufru. s̃. de vſufru. & ibi dixi. & q̃d dixi. s̃. ti. ij. l. ſanci- 4
mus. & adde, q̃ ſi qs 5
nõ põt dare fideiuſſorẽ, excuſatur à tutela. l. ſi qs inter. §. Imperator. de excu. tu. & l. fi. in fi. ff. de ſuſpe. tut. ſecũdũ Bal. in l. j. in fi. s̃. q̃ cum eo. & per cõſequens tũc non ſufficit iuratoria cautio. Ad idem vide q̃ no. Bal. in l. fi. s̃. q̃ cum eo. & habes poſt Bar. in l. frater. s̃. de excu. tut. Adde q̃ hic dicitur, in prima parte apoſtillæ: q̃ illud per Pau. de Caſtr. reprobatur in l. Titio centum, in princ. quia illa non indicit ſpiritualem viduitatem licet auferat carnalem: tum in princ. quia vita contemplatiua altior eſt, q̃ temporalis nec reputatur contra Rempub. quia animæ ſunt præferendæ corporibus. l. ſanc imus. de ſacroſan. eccl. & do. Alex. in apoſtil. in d. l. Titio. dicit Bononiæ fuiſſe iudicatum contra Bar. in caſu d. conſi. lij. incip. do. Miniata.

e ¶ Legẽ Iuliã. Nota q̃ in correlatiuis, vno correcto, corrigitur & reliquum. Vide tñ de hoc Pet. de Anch. in c. canonum ſtatuta. in x. char. ver. vlterius quæro vtrum iſta correctio. & ibi refert Bal. hic, quem ſequitur. Vide tñ no. per gl. Bar. & Bal. in auth. qui ſemel. j. qũo & quando iud. Et in correlatiuis, quid ſit prius, an actiuum vel paſsiuum: vide Bald. in rub. s̃. de reb. credi. Et ad materiã correlatiuorũ vide vnũ q̃ dixit Bart. in l. ij. ff. q̃d met. cã. vbi dicã poſt eũ. & vide dictũ Bar. in l. liberorũ. §. notanter. ff. de his q̃ no. infa. & adde vnũ, q̃ dicit Bar. in l. multũ intereſt. de ver. ob. Adde q̃ in correlatiuis diſpoſitum in vno, diſpoſitũ intelligit̃ in alio. Bal. conſi. xiij. ij. lib.

✠ P O M A T E S. ¶ Intelligit̃. Etiã circa illud no. de correlatiuis, vide copioſius q̃ alibi Feli. in proœ. Decre. in ix. col. cũ tribus ſeq. Et quod diſpoſitum in vno correlatiuorũ nõ ſit diſpoſitum in alio. facit id q̃ no. doct. in l. ij. §. fi. & ibi do. Iaſ. in v. no. in l. elec. ff. ſolu. matri. reſponde vt ibi ꝑ eũ: qui aſsignat rationẽ diuerſitatis.

✠ P O M A T E S. ¶ Econtra. Hic vide Anch. in c. canonum ſtatuta. colũ. xvij. de cõſtit. & Pañ. ibi addita. in ca. j. de locato. col. ij. & Caprã cõſil. j. col. j. & iiij. & Feli. in c. fi. de iudi. Iaſ. in l. ij. in iij. no. ff. de in ius voc. Barba. in c. cæterum. col. pen. de iudi. Ro. conſi. cclxvj. Bal. conſil. vj. in v. parte. Bar. in l. fi. & quid ibi addidi. de accep. Are. cõſi. lvij. col. ij. Pan. in c. ex multa col. ij. iver. vlti. quæro. de voto. Aret. conſi. lij. colũ. ij. Ana. in c. de iud. co. ij. & Iaſ. l. qui ſe patris. col. xvij. ad fi. s̃. q̃ admit. & col. pe. & in l. ſi emãcipati. col. j. j. de colſ. Feli. in c. debitores. col. pe. de iur. Are. i l. ſi filiũ. §. patri. col. iiij. de vul. Iaſ. in rub. ff. de acq. poſ. Bal. noſ uellus in trac. de dote in vj. parte. in ij. principio charta viij. col. iij. Et per hoc ſemel dixi in q. de facto. Item no. q. iſtã, & adde Bar. in l. fi. de acceſ. & l. j. de cu preſ. li. xj. & no. in l. ſi cũ venerit. ff. de pact.

¶ In contrariũ facit, q̃ no. Bar. in l. inuit⁹. §. j. de reg. iur. & vide q̃ ibi dixi. & adde no. ꝑ Bal. in rub. j. de reg. iur. & adde text. ibi, Bart. in l. ſi ab eo. j. de leg. hær. & facit, an ſi ſtatutum excludat ſororem à ſucceſsione fratrum, an idẽ erit econtra: Bal. q̃ non, in l. lege. in fi. j. de le. hære. & vide de materia Bal. in rub. s̃. de reb. cre.

✠ P. P A V. P. ¶ Puniatur emptor. Panormita. in cap. primo. in prima colũ. extra. loca, tenuit expreſſe contrarium, quòd in pœnalibus non fiat extẽſio & eorrelatiuis ad aliud, vide Iaſ. hic qui format contrariã ſententiam & late tãgit hanc materiam correlatiuorum per treꝫ principales concluſiones, vide eum & videla

a in prin. de eo ꝑ quẽ fac. erit. [a] Sed hoc non placet: qa hic loquit̃ de acqrẽdo, ſed dolus cõmiſſus in nõ acquirẽdo, nõ facit in ſubſidiũ quẽ teneri: vt l. q aũt. in prin. ff. quæ in frau. cre. teneas ergo gl. tuã. Venio ad ſecũdam partẽ, & opp. de l. ſi à ſubſtituto. ff. eo. Sol. Dic plenè, vt hic in vlt. gl. Vltimò hic diſtinguitur. & Cyn. hic refert diſtinctionem magnam, quam Dy. ponit. ff. eo. titu. ideo vide Cy. hic, vel Dy. ibi tamen iſta diſtinctio eget ſuppletione in multis: & in alio anno incœpi, & non perfeci.

EVm qui. Si omittit̃ ex teſtamẽto, vt adeat̃ ab inteſtato, legata & libertates debẽtur: ſed ſi ex teſtamẽto non poteſt adiri ex defectu teſtamenti, vel hæredis inſtituti: [b] tunc ſecus. h. d.

b

SI Proculiana. Etiã ſi legata debeantur ex hoc edicto, eſt locus Falcidiæ. h. d.

De indicta viduitate, & lege Iulia Miſcella tollenda. Rubrica.

LEX I.

LEgatũ. Indictio viduitatis ĩ perſona tertij non reprobat̃. h. d. Habes hoc in l. mulieri & Titio. ff. de cõd. & demõ. Opp. de l. auia. §. Titio. ff. de cõdi. & demon. l. hæres. ff. e. Sol. in prima legatũ erat peruentũ ad mulierẽ; in ſecũda erat legatũ relictum cuidam cõiunctæ perſonæ mulieris, in cuius fauorẽ præſumebat̃ mulierẽ deſiſtere à matrimonio: ideo conditio ſpernitur.

Lex Iulia Miſcella quid indicebat.
Conditio indicens uiduitatem ſpernitur.
Mulier præſumitur habere animum procreandorum liberorum.
Via malitijs non debet aperiri.
Cautio Mutiana, ſolum in caſu huius l. eſt ſublata.

LEX II.

AMbiguitates. Cõditio quæ viduitatẽ indicit, ſpernit̃: & lex Iulia Miſcella, & cautio, & iuramẽtum, quod ꝑ eã indicit̃, eſt ſublatũ. h. d. Debetis ſcire, q̃ de iure antiquo Digeſtorũ & Codicis, cõis cõditio, q̃ indicit viduitatẽ, ſpernit̃: & legatũ capit̃ tãq̃ purũ. Poſt illud ius Digeſtorũ ſupuenit † Iulius Miſcellus, q̃ fecit legẽ circa hoc, per quam ſtatuit q̃ mulier, cui ſic relinquit̃, qñ accepit legatũ, intra annũ debet iurare de nõ nubẽdo: vt hic tangit̃ ꝑ gl. & plenius ꝑ Azo. in ſumma. Nota † q̃ ſpernit̃ cõditio, quæ viduitatẽ indicit [c]. † Nota q̃ in dubio præſumitur mulierẽ habere animũ procreãdorũ liberorũ. Nota † q̃ nõ debet aperiri via malitijs. Pro declaratione legis, quærit̃ quid

1
2
c
3
4

indicebat lex Iul. Miſcella. dicvt dixi. s̃. ad euidentiam: vt tangitur hic per gl. & clarius per Azo. in Sum. huius titu. Quæro, quid indicebat cautio Mutiana. Quia domini, ille tractatus de cautione Mutiana, eſt ſatis longus: habetis in l. Mutianas. de condi. & demon. & gloſſ. hic tangit: dic vt in ea, quæ bene dicit. Quæro, † vtrũ cautio Mutiana in omnib⁹ ſit ſublata per hãc legem Gloſſ. hic dicit, & bene, q̃ non, niſi in caſu huius legis.

5

Correctio legum non inducitur ex identitate rationis, niſi quatenus in lege ſit expreſſum.

d VIrelictum. [d] Iſta authen. corrigit leges antiquas in aliquibus. Opp. cõditio, quæ viduitatẽ indicit, ſpernit̃: vt l. ij. hui⁹ tit. & ff. de cõdi. & demõ. l. cũ ita. & l. hoc modo. Sol. Dico q̃ iſta aut̃. corrigit iſtas leges in nuptijs ſecũdis. nõ in primis nuptijs: hoc eſt, in virgine vel in ea, quæ nunq̃ habuit virũ. Illa lex immutata reperit̃: ideo ei ſtandũ eſt ſm opi. Io. quã Azo. in ſum. hui⁹ tit. aſſerit firmiter eſſe verã: licet Guar. dixit cõtrariũ. & hoc tenẽt doc. ẽt poſt mortalitatẽ. ita cõſului. Vide gl. tuã in fi. Et q̃ iſta opi. Io. ſit verior, ꝑbat̃: qa legũ † correctio nõ inducit̃ ꝑ idẽtitatẽ rõnis, niſi quaten⁹ in lege ſit expreſſum: vt l. præcipimus. in fi. de app. Dixi ĩ aut̃. quas actiões. s̃. de ſacroſan. eccl. ſed in aut̃. noſtra ſolum exprimitur de ſecun. nu. ergo &c. vt dicam. j. l. proxima.

1

Lex corrigens in uno ex correlatiuis, intelligitur corrigere in alio.
Emptor, & uenditor, ſunt correlatiua.

2 *Statutum puniens uendentem frumentum extra plateam, comprehendit ementem.*

LEX III.

e LEgem Iuliam. [e] Cõditio, q̃ viduitatẽ indicit, ſicut in fœminis ſpernit�it, ita in maſculis: ſec⁹ ſi relictũ in tẽpus viduitatis cõferat̃, nõ vt ĩ ea permaneat. h. d. Not. ex hoc prin. † q̃ ſi lex corrigit̃ in vno de correlatiuis, intelligit̃ f eſſe correcta in alio, licet nõ exprimat̃. cõtra hoc videt̃. j. de app. l. præcipim⁹. in fi. & quod dixi. aut̃. proxi. in fi. Sol. Lex nõ corrigitur, niſi in expreſsis: vt in contrario. Fallit in correlatiuis, vt hic. Nã marit⁹ & vxor ſunt correlatiua. Sicut ergo lex corrigit̃ in vxore, ita in marito. Vide in ſimili, emptor & venditor ſunt correlatiua: pone q̃ emptor liberat venditorem: certè ſtatim intelligitur liberatus ipſe emptor à vẽditore: & econtra [g]. Hic eſt caſus in l. cùm emptor. ff. de reſcin. ven. & l. fi. ff. de accep.

f

g

2 † Per hoc ſemel dixi in quæſtio. de facto. dicebat ſtatutum Piſarum, quod nulli liceat vendere frumentum, niſi in platea, ſub certa pœna: de emptore nihil dicebat̃:

te de materia Feli.in prooemio greg.in j.col.circa fi.cum duab.ſeq.& q̃ etiam in pœnalibus habeat locum hæc reg.vide & declara vt per Iaſ.in l.j.C.de in iusvoc. Item ad reg.& quatuor limitationes,vide Feli.in c.fi.extra de iudi.

a ¶ Quæro,vtrũ puniatur emptor.Nota q.iſtã,& adde Bart. in l.fi.de acce. & etiã vide quæ dixi in ſuperiori apoſtil.& dicitdo.Domi.in c.j.de temp.ordi.q̃ eo ipſo q̃ lex facit exemptũ monaſteriũ à venden do,facit exẽptum em ptorẽ ab emẽdo.Item vide gl.in c.j.de conſeſ.in vj.q̃ pœna ipoſita actori, videt etiã ipoſita reo,& ecõtra: qd ſi ſtatutũ cõpelleret aliquẽ emere, an cõpellat vendere? Dicit Bal.q̃ nõ, in l.j.j. de cõmu.ſeruo ma.

b ¶ Sed qa apud.Hanc legẽ pro ſingulari alleg.Lud.in authen. ſimiliter.j.ad le.Falcid. quod quãdo vna lex corrigit aliam, debet fieri ſpecialis mentio de lege,q̃ corrigit.Ibi gl.non reſpondet, addc q̃ contrarium videtur velle gl.in l.cũtale. de condi. & demõſtratio. & iſta eſt verior.& vide Iac.de Bel.in §.quia verò in fi.aut.de nup. & Bal. hic in prin.in l.cùm filius. §. qui Mutianã. de leg.ij.Ibi ad vnum tamen aduerte not.q̃ mulier tranſiens ad ſecunda vota, dicit caſtè viuere,& honeſtè. Adde Bartol.in auth. hoc locum.ſi ſecundo nup.mu. Vide tamen Bald.contra.& Imol. in l.cùm filius.§.qui Mutianam.de lega.ij. & Bald.in l.Deo nobis.in iij.col. de epiſc. & cleri. & ibi, an dicatur vidua viuere, quæ ingreditur monaſteriũ : & quid habeat facere hæc mulier? Vide Bald.in dicta l.decreto.ſ.de inſa.& hic adde Bal. in l.j.in iij.co.ſ.de raptu virginum. & ibi generaliter ponit, quomodo ſumatur pudicitia,per Bald.hic, in prima col. & ad materiã adde dictũ Bal. in l.voluntatis.C. de fideicom. & vide repertorium in verbo, caſtiſsima.

ADDE quod nec legatum amittit mulier ſecũdo nubens, ſi teſtator dixerit, donec in hoſpitio meo vixerit, & virum ſecundum ducat in hoſpitio primi : vt conſuluit Oldra.conſilio ccxiij.

POMATES.

c ¶ Dicit viuere caſtè & honeſtè. Iſtud conſiliũ Bar.hic reprehẽdit Pau.de Caſt.in l. eũ qui ꝓbabilẽ.C.de epiſc.& cleri.qa mari tus non præſumit cogitare de tali caſtitate,cũ dicat lex quòd eius anima triſtatur per ſecundas nuptias ſed intellexit de caſtitate viduali. Vide etiam Felinum ex iſto conſilio Bar.hoc in princi.declaratur ſuper gl.j.in tertia col.ibi & Imol. & in Grego.in prin.ſecundæ columnæ.Vide pulchra verba.Bald.in l.Deo nobis. in iij. col.prope finem.de epiſc.& cler.Et quota lex ſit caſtitas, vide Nicolaum de Lyra Mat. xiij.in gl.in ver.& dabatur.Barba.conſi.vj.col.vij.volu.j.

d ¶ Superuacuam.Adde Bar.& doct.in l.j.de condi.& demon.& in l.teſtamento.la j.eodem tit.& in l.hæredibus. Vide omnino Barto.in l.paterfamilias.ff.de condi.inſtitu.

✠ P. P A V. P.

d ¶ Diſpoſitio præcedat. Vide eum pro limitatiõe,& quod dicit Pau.conſil.cccxxxiij.in prima & ſecunda colum.q̃ ſi prohibitus ſit filius ſub pœna priuationis hæreditatis licet non valeat prohibitio quantum ad legatum ſi tamen alienaret priuaret hæreditate vt per eũ de quo habes ad Bartol. in l.quoniam in prioribus.C.de inofficio. teſta.Item an ignoranti currat tempus poſitum in priuatione hæreditatis à rectore, & non currat niſi ab adita hæreditate, & an requiratur interpellatio.Vide Barto. in authenti.hoc amplius ĩ. de fide inſtrumen. & de interpellatione vi de in reperi. in verſic. interpellato.& ĩ verſi.conditio.

¶ L.cum alle.Et adde ad materiam d.l. cùm alleg.& l.Iul.de act.emp.

¶ Quæ eſt ergo vera ſolu.Adde, quòd iſta pœna adiecta conditioni prædictæ, nocere nõ debet l.ſi homo mortuus. de verborũ obli. quando impoſſibile, vel turpe erat in prima diſpoſitiõe, q̃ occidẽs patrem, &c. & adde Barto. in dicta l.ſi homo. & doc. in c.fi.de condi.appo.

✠ P. P A V. P.

¶ Si probaueris.Circa hanc l.q̃ debitum annuũ poteſt de præſenti indici i iudicio, Vide Alexan. conſil. xcv.in ij.col. Item q̃ iſta lex loquens in alimentis habeat locum in dote debita ex vltima voluntate, vide Bartol.in quæſtio.vj. per eum diſputata in cipien.mulier habens amplum matrimonium. in penulti. col. vide in materia quæ dicit Iaſ.in l.ſi certis annis.in j.& ij.col.C. de pact.& hic etiã late aduerte tamẽ q̃ ſi quis peteret ſolũ pro vno anno & obtineret: quia reus nil in iudice opponeret ſi poſt ea reuerſus eum contineat ex alijs annis, poterit opponere contra inſtrumentũ non obſtante ſententia lata ꝓ j.anno.vide Angel. in §.in his.ad fin. & in authen. de inſtr. cau.& fi.col. vj. Areti.in l.iſta ſtipulatio. col.pe.

a q̃ro vtrũ puniat emptor. a Ego dico ĩ iſtis correlatiuis quid ſtatuit ĩ vno,videtur ſtatutum in alio:vt hic,& in alijs legib.ſ.alle. Pro hoc facit j.de cupre.l.j.lib.xj.vbi videtur caſus.Prædicta vera,niſi diuerſa ſit ratio emptionis,& venditionis.argu.ſ.de re ſcin.ven.l.fi.& quod ibi videbitis.

1 ☞ *Si relinquuntur uxori centum, quamdiu in domo teſtatoris manſerit, & ad ſecũda uota non tranſierit, an uideatur indicta uiduitas.*

Mulier, quæ nupſit, dicitur caſtè, & honeſtè uiuere.

b Sed qa apud.b Sum mauicũ p̃cedẽtib.Circa legẽ noſtram †q̃rit gl.qd de eo.q̃ q̃tidie relinquitur mulierib⁹,videlicet q̃diu in domo mea remãſerit,& ad ſecũda vota nõ trãſierit:an p hãc cõditionẽ videat indici viduitas? Gl.nõ rñdet. Vide gl.fi.ĩ fi.Et aduerte, dñt doc.q̃ p hæc ꝟba non indicit viduitas: imò dictũ legatũ pro p̃ſenti tpe eſt purum p ſequẽti cõditionale:vt donec erit vidua capiat ſine ſatiſdatiõe:cùm deſierit eſſe vidua,deſinet capere:vt.ff.de an.le.l.filiæ.Facit de cõdi.& demon.l.pater Seuerinã.§.fi. Ad vnũ tñ aduertas,ne decipiaris.Glo.hic formando q.ponit verba conditionis ſic. Quãdiu in domo mea caſtè,& honeſtè vixerit.Certè illa,†quæ accepit virũ,dicitur viuere caſtè,& honeſtè: c vt l.mulier.§.cùm proponeretur.ff.ad Tre.Vñ conſilium eſt q̃ addatur in verbis teſtamenti,illud, & q̃ ad ſecunda vota non tranſierit:aliàs p hæc verba mulier non impediretur tranſire ad ſecunda vota,& capere relictum,&c.

De his quæ pœnæ nomine, in teſtamento, uel codicillis relinquuntur. Rubrica.

1 ☞ *Pœna adiecta legato, ſi excedit debitum modum uſurarum, reducitur ad legitimum.*

2 *Legatum ſub cõditione impoßibili, & turpi, q̃n ualeat?*

3 *Angustia temporis ſubducitur de contractibus bonæ fidei & de ultimis uoluntatibus.*

4 *Præceptũ interdictũ, uel improbatũ legibus qd̃ dicatur.*

LEX I.

d Vperuacuam.d Qd̃ pœnæ nomine relinquitur valet : niſi turpis vel ĩpoſsibilis diſpoſitio præcedat.h.d.Opp.ff.de condi.& demon. l.mulcta.in princi.&.ff.eo.l.j.ſol.dicit glo. hæc corrigit illas.Iſta.ſol.non eſt bona qa etiam de iure antiquo,poterat relinqui nomine pœnæ,& valebat : vt l.j.§.item ſi ita. ff.ad leg.fal. & l.j.ff.de penu.le.& l.ſi pœnam.quando di.leg.ce.& l.iij.§.fi.de annu. lega.Propter hoc debetis diſtinguere tria iura.Nã primum fuit ius Digeſtorum, per q̃ valebat relictũ noĩe pœnę.vt d.l.niſi præcederet diſpoſitio turpis:vt l.j.ff.e.vel quãdo nihil poterat grauato imputari : vt l. mulcta.ff.de cõd.& demõ.Secũdũ ius fuit, per q̃ fuit ſtatutum indiſtinctè,q̃ non valeret relictum nomine pœnę.Fuit tertium ius,ſcilicet huius legis, per quod illud ius medium tollitur,& ad primum reditur.& eſt hodie idem,qd̃ de iure antiquo Digeſtorum.Circa iſtã partem†quæro dicit hic, q̃ valet relictũ noĩe pœnę.quid ſi pœna excedat legitimũ modũ vſurarum : an reducetur ad legitimum modum:ſicut dicim⁹ in cõtractib⁹,vt le.Iul.§.idem Papi.ff.de act. c empt.& ſ.de vſur.l.cũ allegas c? Rñ.ſic d.l. ij.§.fi.& de an.lega. Venio ad ſecundã partem:dicitur hic,q̃ vitiatur relictũ,quando 2 præcedit iuſſus turpis vel impoſsibilis †. Contrà:inſti.de hæred.inſtit.§.impoſsibilis.ff.de cõd.& demõ.l.obtinuit.ſ.de inſti. & ſubſt.l.reprehẽdẽda.Dicunt quidam,q̃ hæc intelligit ſecũdùm illas,vt valeat, reiecta cõditiõe.Certè iſtud eſt cõtra iſtũ text. qui dicit,ſine vllo dãno &c.nã ſi relictum præſtat hæres erit in dãno.vnde gl.ſol.diſtinguẽdo:aut cõditio impoſsibilis apponit in p̃ſona grauati:& nõ valet relictũ, vt hic.aut in p̃ſona honorati:& valet relictũ, vt in cõtrario.Iſtã opi.tenet gl.ff.de cõdi. & demõ.ſuper ru.& l.obtinuit.eo.ti.Iſtud nõ placet:qa eſt cõtra dictã l.obtinuit.quę ſimpliciter dicit turpes cõditiones eſſe remouendas.Quę eſt ergo vera ſolu? f dicũt f vltramontani,& bene:licet ſit dictum gl. alibi.quod hic non fuit appoſita conditio impoſsibilis:imò cõditio neceſſaria.Cùm enim p̃cedat diſpoſitio turpis, vel impoſe ſibilis:vt puta,iubeo q̃ patrẽ tuũ occidas. Iſtud eſt turpe,& impoſsibile de iure.Sequitur,& ſi nõ occidas des Titio centum.Iſta f cõditio,& ſi non occidas,eſt neceſſaria :qa contraria eſt impoſsibilis:vt l.in illa. circa finem.ff.de verbo.obliga.Et iſtam ſol.tangit glo.in l.j.ff.de condi.inſtit.vbi pleniſsimè tractaui iſtam materiam impoſsibilitatis.Sed contra hoc oppo.ſi præcedit conditio neceſſaria : ergo ſtatim debet, & purè: vt dicta l.in illa.in fin.de verbo.obli.& l.ſi pupillus.§.qui ſub conditione.ff.de noua. So.ibi loquitur,quando non præcedit diſpoſitio turpis,hic verò quãdo p̃cedit diſpoſitio turpis.Facit ad hoc ff.de verbo. g obliga.l.ſi homo mortuus.coniuncta l.in illa.in princip.eod.titu.Op.gl.de l.ſi mihi & tibi.§.ſi quis.de leg.j.vbi etiã præceptũ impoſsibile valet.Dicit gloſ.ibi non erat impoſsibile:quia teſtator poterat ſuperuiuere,& eo viuente ſerui poterant pervenire Romã.Iſta nõ eſt bona ſol.qa eſt contra 3 regulam Catonia.ideo dic†,q̃ ſicut anguſtiæ tẽporis ſubducũtur de cõtractibus bonæ fidei,vt l.inſulam.§.j.ff.loca.ita ſubducuntur de vltimis voluntatibus, quæ habẽt inſtar bonæ fidei:vt vidiſtis l.in minorum.ſ.in quib.cau.in inte.reſti.non eſt neceſ.Quæro circa iſtam† partem,q̃ eſt præ 4 ceptum legibus interdictum,vel improbatum.Gl.dicit,quando teſtator reliquit legatum non capaci,vel præcepit ſe ſepeliri cum veſtibus.Vide gl.Iſtud vltimum probatur in l.ſeruo alieno.§.fi.ff.de lega.j.

De fideicommiſsis. Rubrica.

LEX I

g I probaueris.g Iſta eſt ſingularis lex & ſatis notabilis : fortè non eſt alibi

col.pe.de ver.obli.vbi dubitat an idem sit in stipulatione annua.

a ¶ Triennalis.Item operatur illa triennalis præstatio aliam præsumptionem, quã habes in casu singulari.l.quicunque.ĩ.de apo.pu.libr.x. Et ad glos. & ad tex. istũ adde Barto.in l.ſi id.in princip.ff.de iurisd.omnium iudic.Adde qđ ista est singularis lex de cuius materia vide Barto.in l.proxi.& no.signat Bald.in l. aduersus.C. de vsuris.Et sic istud triennium operatur in casu fauorabili, ad inducendum liberationẽ:vt ibi.id est iuncta gl.Et limita hanc l.pluribus modis: vt per Ange.in repe.l.ſi certis annis.ĩ. de pactis. & ibi dixi. Et hanc l.extendit Bart. & ibi vide. Et hoc, quod dicitur in l. putat Bartolus in lege ſi certis annis & in l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. procedere etiam in legato dotis,& in legato ad refectionẽ viæ,& in aliis similibus fauorabilibus: vt ibi p eũ. & idem tenet Bal.in dicta l.ſi certis annis & cum Barto.transit Angelus & Fulgosius in dicta lege, ſi certis. Et idem tenet Bart.in quadã disputatione incipiẽte,mulier. Antonius de Butrio in repetitio.c. peruenit in septima col. de censib. & Ioannes de Imola in lege ſi vero.in §.de viro.in xĵ. col.ff.ſoluto matrimonio.& Fulgosius dicta lege,cũ de in rem verſo.& Matthesilanus de mat.in suo tractatu extẽſionum.Et subdit Angelus in repetitione legis ſi certis.qđ idẽ erit in legato facto pro redemptione captiuorũ,vel pijs locis,cũ hæc tanquã pia dispositio sit fauorabilis allegat l. ſi qs pro redẽptione. ĩ.de dona.& l.ſi quis ad declinãdã. ĩ. de epiſ.& cle.Pietatis eñ cã mouit hic legislatorẽ ad ita statuendũ ex quo dicit. Ant.senouissime inferre, qđ hæc lex nõ hẽat locũ in legato alimentorũ relicto diuiti: qa tũc cessat rõ pietatis: vt no.gl.i l.illud.in verſ. aliam cãm.ĩ.de sacro ſan.eccle. & declarat Bar.optime in repe.l. in ĵ.qõ.secundæ partis principalis.eo. tit. Nõ obstat l. cũ hi.§. nihil.ff.de trãsac.vbi non potest transigi iniconsulto ptore sup legato alimẽtorũ relicto pauperi, vel etiã diuiti: quia tñ dixit An.qđ illud est extensione Iurisconsulti i casu illo, qđ ĩ reperiẽ in casu isto.Hãc tñ limitationẽ reprehendit Alexã.de Imo.in d.l.ſi certis annis.Hanc tñ Flor.in d.l.cũ in rẽ verſo.ſimpr ponit illã limitationẽ,& al's duas,quas.ĩ.recitabo,& eas approbat,licet nullam de An. faciat mentionẽ.Secundo limitat An. hãc legẽ nõ hre locũ,qñ testamentũ esset iutile eo qa testator non erat habilis ad testandum:qa tũc lex resistit testãdi potentiæ:& sic ex eo testa.non oritur naturalis,nec ciuilis ob.l.non dubiũ.ĩ.de legi.& l.cũ lex.& ibi notaĩ p Barto.ff.de fideiuſſo.Quam limitationẽ intellige veram,qñ testator erat inhabilis ex defectu iurisgentium:secus ſi à iure ciuili tm:quia tunc bene oritur naturalis,cum naturalis sit inuenta de iure naturali seu gentium.l.cùm amplius.in fi.de regu.iur.Et hoc verificatur ex no.per Barto.in repetitione l.ĵ.in ĵ.quæstione principali,quam expedit per v.quæstio.ĩ.de sacro sanct.eccle.vbi concludit,quòd relicta ad pias causas debentur,licet testator esset inhabilis ex defectu surgente à iure ciuili tantum. & ibi ponit qui sunt illi defectus. Tertio limitat Ange.in prædicto loco hanc legem non habere locum,vbi testamentum esset inutile,propter imperfectionẽ voluntatis,eo quia voluntas imperfecta,non est voluntas.l.ſi is cui.& ibi no.ff.de test.& ideo debet intelligi hæc lex imperfecta, ratione solennitatis deficientis: quo casu oritur naturalis obligatio.vt no.glo.in l. ſi post diuisionẽ.cum ſi. ĩ. de iuris & facti ignorã. Dic qđ illud pendet ab illo, an testamentũ imperfectũ ratione voluntatis valeat ad pias causas, vel inter liberos: de quo, &c. Itẽ aduerte ad illud,qđ dixi i principio qđ licet communiter extendatur hæc lex ad legatum dotis, & refectionis viæ:tamen secũdũ Salicetũ in d.l.ſi certis annis, supra de pact. illud non videtur verũ:qa ea quæ fiũt cõtra ius cõmune, non debent extendi.l.ius singulare.& l.qđ vero.ff.de lega.et præsertim cum non sit rõ in dote: qa legatũ alimentorũ diuitur pium. Text. est optimus in l. Mela. post princ.ibi, pietatis intuitu.ff.de ali.& cib.lega.not.Bartol. in l.alio.circa ĵ.colũ. eo.titu.Item super eo non potest transigi prætore inconsulto.l. cùm hi.§.in his. ff. de transact.qđ nõ reperitur in dote.Et p multas alias rationes, de quibus ibi per eum. Tamẽ tene opi.Bart, quæ est cõis. Primò, qa dici potest, quod causa dotis sit causa pia.l.cũ his.§. ſi mulier.ff.de condic.indebi.& no.Bar.per illũ tex.in l.ſi ego.in prin. ff.de iure dotium. & Bald. in repeti. l. j. in vĵ.col.de sacrosanct. eccleſi.& in l.sicut.de act.& oblig.in l.mandatum.ĩ.mandati. & æquiparaĩ causæ alimentorum: vt colligitur ex not.per glos. in l.ob æs.ĩ. de præ dijs minor. & nota. Barto.in l.fi.ff. de his qui.vt ĩndig.cũ simi. & probant iura allegata per Bartolum in dicta l.ſi certis annis.Et respõsionẽ ad alia quæ dicit & obĵcit Salicet. vide per Alexand.de Imol. in dicta l.ſi certis annis in verſi.præterea ego video in libertatibus. Nota quod libertates sunt ita fauorabiles,sicut alimenta:vt probat tex.in ca.causam matrimonĵ. de offi.dele. Adde latius

a alibi. Breuiter dicit:Prestatio triennalis[a] facit vt alimenta etiam in futurum debeãtur ex inutili voluntate.h.d.

1 ☞ *Legatum annuũ solutum in præsenti,quando obliget ad soluendum in futurum.*

2 *Agi de præsenti quando possit pro tẽpore futuro, & quomodo.remißiuè.*

LEX II.

T ſi inutiliter. Ex inutili voluntate,legatũ à sciẽte solutũ nõ põt repeti.h.d.istã legẽ lege cũ põdẽti:quia inuicũ sibi cõtradicũt. & l.j.est notabilissima,& ppetuo tenẽda mẽti. Oppo. de hac l.ĵ.ad primã.nã sibi põiudicat,ſi põstitit p triennĩũ,vt ibi:sed hic põiudicat,ſi præstitit statim.Huius timore hæc l.ĵ. legitur hic:ĩ ĵ.gl.duobus modis.Primo.qđ in l.j.ille,q̃ soluit,fuit ignorãs:hic fuit sciẽs. Hæc non est vera.vt j.videbitis. Alĵ dicũt qđ ĩ l. j. & ĵ.fuit solutum à sciẽte.q̃ solutio statĩ põiudicat,in eo qđ soluitur:in eo vero quod est soluendũ,nõ præiudicat,niſi fauore alimentorum,qñ præcesſit præstatio p triennĩũvt l.j.& ista est vera opi. quã tenẽt oẽs doct.secundũ hoc l.j. intelligiẽ, qñ solutio est facta à sciẽte.Idẽ intelligit gl.l.ĵ.in ſol. vltimi contrarĵ.in alĵs variat,vt statim dicam. Veniamus ergo ad gl.l.j. & opp.à diuisione.Nã aut hæc volũtas fuit solẽnis & tũc sine dubio statim põt peti:nec curatur de præstatione triẽnali. Aut ista volũtas fuit inutilis:& tunc aut solutio fuit facta à sciẽte,& statĩ põiudicat,nõ spectata solutiõe triẽnĵ:vt j.l. proxima. Aut ignorauit:& tũc ẽt ſi infinitis vicibus soluiſſet, in futurũ non põiudicaret: vt l.obligationũ fere.§.placet.de actio.& obli.& sic vĩ, qđ ista lex nullo casu locũ habeat. Sol. Dicit glo. qđ hic nõ agnouit sciẽter;sed est speciale,vt soluẽdo tanto tẽpore videatur agnouiſſe. & sic intelligitur ista glos.in eo qui soluit ignoranter.quod est cõtra illud, qđ tenet hæc eadẽ gl.in fi.& j.l.proxi.Præterea ego video,in libertatibus,q̃ sunt ita fauorabiles sicut alimẽta,qđ præstatio per errorem nõ præiudicat:vt l.cũ testamẽtum.ĩ. de iu. & fac.igno.ergo nec in alimentis. Vñ alĵ soluunt,qđ hic fuit volũtas solẽnis: & l.qđ hic dĩ de præstatiõe triẽnĵ,ſubaudi,maximè. Istud nõ est verũ: quia secũdũ hoc lex nõ esſet facta ĩ casu dubij. Dic ergo qđ ista est veritas,qđ hæc solutio fuit facta à sciẽte q̃ põiudicat statĩ ĩ eo qđ soluit:sed in eo: qđ est soluẽdũ in futurũ,nõ põiudicat, niſi põcedat põstatio triẽnĵ:& est spãle fauore vl.voluntatis,& alimẽtorũ,vt statim dicã. Item

opp.ĩ.de vsur.l.creditor.Sol. Ibi loquitur in cõtractibus,vbi præstatio triẽnalis non præiudicat:hic fallit fauore vltimæ volũtatis,& alimentorũ. Itẽ opp.ff.ad l.Falc.[b] l.qđ de bonis.§.ĵ.Gl.dicit qđ ibi non soluit tribus annis. Tu dic qđ hic est speciale in alimẽtis:ibi loquit in alio relicto,quã alimentorum. Item opp.ĩ.de pact.l.ſi certis annis. Sol.Dicit glo.qđ ibi constabat pactũ nudũ interceſsiſſe, & sic dispositionẽ esſe etiam inualidã:hic autẽ erat dubium.vtrũ voluntas fuerit ſolennis,vel non. Vnde in dubio præsumitur ſolennis. Vide ergo istam glo. quæ intelligit hanc legem qñ erat dubiũ, vtrũ volũtas fuerit ſolennis aut non.& sic gl.in seipsa variat istam legẽ tribus modis. Vna,qđ intelligat in nesciẽte:alia, qđ intelligatur in dubitãte:alia,qđ intelligat in sciente. Ista sol.nõ placet:quia nesciens, & dubitans pari passu ambulant: vt l.ſi.ĩ.de cõdi. indebi.& l.manifeſtiſsimi.§.ſinautem.ĩ.de fur. Solue ergo qđ hic est speciale fauore alimentorum,& vltimæ volũtatis,& lex contraria loquitur in cõtractibus,non in vltimis volũtatibus. & hæc est vera. Item opp. & videtur qđ maius tẽpus requiratur, scilicet decem annorũ:vt l.cũ đe in rem verſo. ff.de vsur. Sol.Hic constabat, voluntatem esſe inutilẽ:tñ propter præstationẽ triennĵ validatur,vt in futurum præstetur:ibi erat dubium,an titulus prẽcesſit:ad cuius probationem inducebatur præstatio lõgi temporis. Ad l.j.opp.vltimo modo;dicitur hic qđ agitur vt in futurũ præstentur. Contra, iudiciũ non põt esſe in futurum[c]:vt l.non quẽadmodum.ff.de iudi.& de vsur.l.j.§.j. Sol.Hic pro futuro agitur ex iure præsenti:ibi ex iure de futuro. Vide glo.Istud dictum non vĩ ꝓcedere in obligationibus ex testamento:sed in obligationibus, quæ ex cõtractu ꝓcedunt.nã stipulatio annua vna est pro toto tẽpore, & statim nascit actio, obligatio: vt l.ſi Stichum.§.ſtipulatio.de ver.obli.& l.senatus.§.fin.de do.cau.mor. Vnde meritò potest dici, qđ ibi agitur ex iure de præsenti:sed in obligationibus annuis, vel menſtruis ex testamento quot sunt tempora,tot sunt obligationes: vt d. l.senatus.ĩ.de dona.cau.mor.& l.cũ in annos.de annu.leg. Vnde non potest dici, qđ pro futuro tempore agatur ex iure de præsenti,cũ de præsenti nullum sit ius de tempore futuro.Sustinẽdo glo.possum dicere qđ in hac lege non agitur ex testamẽto: sed agitur ex nego.gest.hoc est,ex vltima illa volũtate inutili, cum præstatione triennĵ oritur quædam obligatio, & agitur condictione ex hac lege. Vnde magis videtur videndum per Alex.in d.l.ſi certis annis.& quæ ibi posui.

a ¶ Triennalis.Item operatur illa triennalis præstatio aliam præsumptionem, quã habes in casu singulari.l.quicunque.ĩ.de apo.pu.libr.x. Et ad glos. & ad tex. istũ adde Barto.in l.ſi id.in princip.ff.de iurisd.omnium iudic.Adde qđ ista est singularis lex de cuius materia vide Barto.in l.proxi.& no.signat Bald.in l. aduersus.C. de vsuris.Et sic istud triennium operatur in casu fauorabili, ad inducendum liberationẽ:vt ibi.id est iuncta gl.Et limita hanc l.pluribus modis: vt per Ange.in repe.l.ſi certis annis.ĩ. de pactis. & ibi dixi. Et hanc l.extendit Bart. & ibi vide. Et hoc, quod dicitur in l. putat Bartolus in lege ſi certis annis & in l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. procedere etiam in legato dotis,& in legato ad refectionẽ viæ,& in aliis similibus fauorabilibus: vt ibi p eũ. & idem tenet Bal.in dicta l.ſi certis annis & cum Barto.transit Angelus & Fulgosius in dicta lege, ſi certis. Et idem tenet Bart.in quadã disputatione incipiẽte,mulier. Antonius de Butrio in repetitio.c. peruenit in septima col. de censib. & Ioannes de Imola in lege ſi vero.in §.de viro.in xĵ. col.ff.ſoluto matrimonio.& Fulgosius dicta lege,cũ de in rem verſo.& Matthesilanus de mat.in suo tractatu extẽſionum.Et subdit Angelus in repetitione legis ſi certis.qđ idẽ erit in legato facto pro redemptione captiuorũ,vel pijs locis,cũ hæc tanquã pia dispositio sit fauorabilis allegat l. ſi qs pro redẽptione. ĩ.de dona.& l.ſi quis ad declinãdã. ĩ. de epiſ.& cle.Pietatis eñ cã mouit hic legislatorẽ ad ita statuendũ ex quo dicit. Ant.senouissime inferre, qđ hæc lex nõ hẽat locũ in legato alimentorũ relicto diuiti: qa tũc cessat rõ pietatis: vt no.gl.i l.illud.in verſ. aliam cãm.ĩ.de sacro ſan.eccle. & declarat Bar.optime in repe.l. in ĵ.qõ.secundæ partis principalis.eo. tit. Nõ obstat l. cũ hi.§. nihil.ff.de trãsac.vbi non potest transigi iniconsulto ptore sup legato alimẽtorũ relicto pauperi, vel etiã diuiti: quia tñ dixit An.qđ illud est extensione Iurisconsulti i casu illo, qđ ĩ reperiẽ in casu isto.Hãc tñ limitationẽ reprehendit Alexã.de Imo.in d.l.ſi certis annis.Hanc tñ Flor.in d.l.cũ in rẽ verſo.ſimpr ponit illã limitationẽ,& al's duas,quas.ĩ.recitabo,& eas approbat,licet nullam de An. faciat mentionẽ.Secundo limitat An. hãc legẽ nõ hre locũ,qñ testamentũ esset iutile eo qa testator non erat habilis ad testandum:qa tũc lex resistit testãdi potentiæ:& sic ex eo testa.non oritur naturalis,nec ciuilis ob.l.non dubiũ.ĩ.de legi.& l.cũ lex.& ibi notaĩ p Barto.ff.de fideiuſſo.Quam limitationẽ intellige veram,qñ testator erat inhabilis ex defectu iurisgentium:secus ſi à iure ciuili tm:quia tunc bene oritur naturalis,cum naturalis sit inuenta de iure naturali seu gentium.l.cùm amplius.in fi.de regu.iur.Et hoc verificatur ex no.per Barto.in repetitione l.ĵ.in ĵ.quæstione principali,quam expedit per v.quæstio.ĩ.de sacro sanct.eccle.vbi concludit,quòd relicta ad pias causas

b ¶ Opp.ff.ad l.Falci.Bal.in d.l.ſi certis annis.videtur dicere quòd expediatur officio iudicis.dic vt ibi.

c ¶ In futurum.An quis possit agere pro futuro ex iure præsenti,ad hoc vide Bart. in l.vbi autem.§.pe.de verb.obli.& quod notat Bar.per illum textum in l.libertos quos.in fi.§.j.de alimen.legatis.& probat textus,& ibi no.Bar.in l.male agitur.de præscri.xxx.annorum.& quæ no.Bar.in l.pecuniæ.ff.de alimen.lega.per Imo.in l. ſi stipulatus.§.cum stipulamur.de verbo.obl.per Cy.& alios in l.prima.ad finem. ĩ.eo.& Barto.& Bald.hic,& in l.j.ĵ.de senten.quæ sine certa quanti.& Ang.in repetitione l.j.ĩ.de iure dot.Bar.expresse tenet,quòd agatur condictione ex hac lege. vide quæ ibi dicam.

a ¶ Volũtas. Circa hãc l. vide omnino Bar. in l. pater. §. j. de leg. iij.
P. P A V. P.
a ¶ Voluntas. Qđ ſit interp̃tanda defuncti voluntas ex bono & æquo, & ꝙ vbi verba ſunt clara ſtãdum ſit verbis, vide Soc. in l. in his. ff. de condi. & demon.
b ¶ Videtur prohibita donatio. Adde melio rem tex. in l. ſtatuliberi a cæteris. de ſtatuli. licet aliter videatur obſtare in l. pr̃. §. quindecim. de lega. iij. vbi vẽdere, donare: & ꝙ dicit intelligas verũ qñ inhibet cõtractus reſpectu p̃tij redimendi ex re: qa tunc prohibitio cõtractus vẽditionis, non impedit donationem. eſt text. no. in l. final. j. de præ. cur. lib. x. & ad prædicta adde tex. not. in cap. j. §. donare. qualiter feud. olim po. alie. junctο princ. illius c. & vide quæ not. in l. fin. ſ. de iure emphyt. & Bal. hic. adde pulchrã limitationem. ſecundũ Pau. de ca. hic ad id qđ dicit, ꝙ prohibitus alienare, non dicitur ꝓhibitus alienare rem, quã emit à cohærede, quia hoc dicit eſſe verum eũ prohibitio facta eſt ꝓ nalitet. ſ. vt nullus alienet partem ſuã. ſed ſi prohibitio eſſet ne alienetur fundus extra familiã & ſic ad rem, tunc licet vnus emat ab alio illã partẽ, quã emit vendere tamen nõ põt. & ita aſſ de facto cõſultus dicit reſpõdiſſe. Adde etiã ꝙ per iſtã l. dicit Bald. quẽ ſequit Pau. de ca. ꝙ ſi ſint plures feudatarij eiuſdem rei ꝙ vnus põt partẽ ſuã alteri vendere, & donare, ſine cõſenſu domini: qñ feudum eſt antiquũ, & inuicem ſuccedũt in eo, vt eſt caſus in c. j. de ali. feu. pa. in verſic. ſi fe. ſecus in feudo nouo pluribus conceſſo in quo vnus alteri ſuccedit. Itẽ facit ſecundũ Bal. ꝙ ep̃s q ꝓhibetur vẽdere bona mẽſæ ſuæ, poſſit tñ donare capitulo cathedralis eccleſiæ: quia faciunt vnum corpus. de quo eſt gloſſ. in cle. ſi vna. de reb. eccleſi. non ali. Et quo ad primum Pau. de Caſtro vide Bal. conſi. cccl xxx. ij. li. quo verò ad ſecũdũ de feudatarijs, vide de eũdẽ Bal. cõſi. xvj. ij. li. & qđ voluit idẽ Bal. conſi. xxvj. v. lib.
c ¶ Vltimo glo. Quid ſi teſtator mãdat hæredi, ꝙ res non exeat manus ſuas, quid importent, vide Bart. in l. manumiſſ. de iuſtit.

ex contractu quã ex teſtamento. Vel aliter & puto melius, ꝙ illud, ꝙ gloſſ. dicit hic, ꝙ agit̃ ex iure de præſenti, hoc eſt, occaſione iuris de præſenti, agit̃ etiã pro futuro tempore, ideo ne cogat̃ ſingulis annis, vel ſingulis mẽſibus agere de iure ſuo: arg. l. malè agitur. j. de præſcrip. xxx. annorũ. & hoc plus placet. Rõ, quia iſta præſtatio triennij licet inducat vt magis ſit cautũ, non tamen inducit vt plus debeatur, quã primitus debebatur, arg. l. Titius rogatus. ff. ad Treb. Sed primitus naturaliter debebantur alimenta, pro primo tẽpore purè, pro ſecũdo tpe ſub cõditione, ex hac inutili volũtate: tunc propter præſtationẽ debebitur ciuiliter eodẽ modo. Fateor tñ, vt arbitror, quòd hic ſit agendũ cõdictione ex iſta lege, ar. l. ſi peculiũ. §. j. de ſtatulib. Qualiter † autẽm pro futuro tpe poſſit agi. dixi tibi in l. j. j. de ſenten. quæ ſine certa quan. De hoc ibi dixi hoc anno: & ibi tex. & glo. tangit. Dixi etiã aliàs de dam. infect. l. ſi finita. §. fi. cũ l. ſeq. Tamen ſingulariter no. iſtum text. in obligationibus annuis, & menſtruis: quia põt quis petere vt aduerſarius condẽnetur ad præſtandũ de præſenti, & vt præſtet in futurum. Expedita l. j. ſuper l. ij. gloſſ. facit vnam quæſtionem, vtrũ ei, qui ſoluit vnũ, præiudicetur in alijs? Gl. determinat quòd non. & dic vt in ea habes.

1 *Fideicommiſſum vniuerſale tranſmittitur ad hæredem ante reſtitutionem.*
2 *Fideicõmiſſum uniuerſale an trãſmittatur fideicõmiſſario defuncto ante adită hæreditatẽ, ſicut trãſmitteretur legata particularia. quod ſic.* LEX III.

Cvm ſecundũ. Fideicommiſſũ vniuerſale tranſmittitur ad hæredes ante reſtõnẽ: & ſi debitor creditori ſuccedit, extinguntur actiones. h. d. Vide ergo, & nota † ꝙ dixi tibi in ſummario ꝙ fideicõmiſſum &c. Simile videbitis j. e. l. ſi in perſona. & l. apud Iul. §. vtrum ad Trebel. & l. cogi. §. idẽ Metianus. e. ti. licet gl. tua dicat contrariũ, & malè, in l. à teſtatore. de cõdi. & demõ. & l. cũ filio. de leg. j. & ibi reprobatur per Dy. Quæro, an iſta puella poterat cogere iſtos hæredes adire hæreditatẽ. Gl. quæ eſt hic, diſtinguit, Aut teſtator relinquit libertatẽ & hęreditatem, per fideicõmiſſum ſeruo hæredis, aut ſeruo teſtatoris. Et ſi ſeruo teſtatoris: aut ab oĩbus relinquitur libertas & hæreditas: aut ab alio libertas, & ab alio hæreditas. Adde ibi: & ſibi reſtituere, &c. hic iunge finẽ iſtius gloſ. ibi: ſecus tamẽ ſi ab vno, &c. Quærit gl. ſecũdo qd ſi teſtator vnũ inſtituit ex dodrãte, alium ex quadrante, ipſi tñ ſunt hęredes puellæ æqualiter. Certè iſto caſu, dicit glo, iſte, qui fuit inſtitutus in maiori parte, cogetur reſtituere tertiã partẽ ſuæ partis, vt in gl. Iſtud qđ gl. dicit, põt ꝓcedere, ſi ponimus iſtã puellam fuiſſe ſeruã hæredum pro æquali portione: & ideo cũ ad eos æqualiter pertineat ius patronatus, æqualiter ſuccedũt. Sed ſi ponimus ipſam fuiſſe ſeruam teſtatoris, tunc ad hæredes pertinuit illa ſerua pro hæreditaria portione, hoc eſt ad vnum pro nouem partibus, ad ſecũdũ pro tribus, & eaſdem partes vr̃ habere in iure patronatus. vñ non ſuccedit æqualiter, ſed reſpectu portionũ dñicarũ, & iuriſpatronatus: arg. Inſtitu. pro ſoc. §. illud. Et ita dicebat Ia. Bu. & ſic reprobat hanc gl. Quæro,
2 licet fideicommiſſum † vniuerſale trãſmittatur ad hæredes ante reſtitutionem, vtrũ tranſmittatur fideicommiſſario defuncto ante aditam hæreditatẽ, ſicut trãſmittũtur legata particularia? Glo. videtur tenere ꝙ d non, in l. quidã. ff. ad treb. Ego tñ conſueui tenere cõtrarium. quod plenè examinabo in l. cum filio. ff. de leg. j. vbi vide &c.

1 *Prohibitio alienationis extra familiam, non cõprehendit alienationem factam in familia.*
2 *Prohibita uenditione, dicitur prohibita donatio.* e

a 1 Volũtas. [a] Prohibitio † alienatiõis extra familiã non impedit alienationẽ, q̃ fit in familia. h. d. No. primò ꝙ dixi f
2 in ſummario. Not. ſcđò illud, † ꝙ prohibita
b vẽditione, vr̃ prohibita donatio [b], ꝙ apparet hic. & ideo donatio nõ eſt prohibita, qa fit ſorori: ſecus ſi fieret extra familiã, vt hic vides in tex. & gloſ. vr̃ dicere expreſsè. j. de vſuca. pro emp. l. ij. Quærit gl. vtrũ iſta ſoror cui hæc portio eſt donata, poterit illam extra familiã vẽdere. & vr̃ tenere ꝙ ſic ar. l. pater. §. quindecim. ff. de lega. iij. ſed fortè illa lex nõ facit: nã ibi fuit facta prohibitio ſimpliciter. ſed hic quilibet fuit ꝓhibitus, ne venderet partem ſuã, dic vt ibi. Vltimò
c gl. [c] format vnũ arg. cõtra. & non ſoluit. de l. cùm hi. §. ſed ſi pluribus. ſed ibi ratio prohibitionis habet locum etiam in alienatione quæ fit inter eos, hic ſecus &c.

Si frater. Pupillaris directa, ad ueniente pubertate expirat: ſecus in fideicommiſſaria ſimpliciter facta vel cũ tpis diſtinctione. h. d. Vide quandam gl. quæ eſt hic, quę tollit quoddã magnũ dubiũ, vide gl. pe. Et vt in- f
telligas melio, op. qñ pupillaris ſubſtitutio valet iure fideicõmiſſi: illud fideicõmiſſũ expirat adueniente pubertate: vt l. ſi fundũ ꝓ fideic. aliàs ſi titio. §. fi. cũ l. ſeq. ff. de leg. j.
d & ibi ꝙ Dy. & ad Treb. l. Scæuola. [d] & ibi ꝙ Dy. Sol. huius timore, dicit gl. ꝙ hic fuit cõfirmata pupillaris ſubſtitutio ꝙ hæc verba, qñcunq; deceſſerit, ſecus ſi teſtator ſimpliciter dixiſſet, dictã ſubſtitutionem volo valere iure fideicommiſſi. arg. l. contrariæ.

Prædia. Si res obligata legeť perſonæ, hæres eã luere cogitur, vel p̃tiũ ſoluere: ſi à creditore alienet̃. h. d. Op. de l. ſi res obligata. ff. de le. j. So. ꝙ hic deficit ꝓ illã ſuppleť, ſ. ꝙ etiã in alio caſu hæres cogat̃ luere: videlicet, qñ legatario luẽte apud aliũ nihil remaneret. Vltimò aduerte ad vnũ, qđ ego dico: qđ nec reperio aliũ dicere: & credo dicere veritatẽ. Ego intelligo iſtã l. & ſimiles, quæ loquũtur de re obligata, qñ res eſt obligata ꝓ debito alterius, quã teſtatoris, vel hæredis eius. Nã ſi res eſſet obligata ꝓ debito teſtatoris. vel hæredis eius, abſq; diſtinctione aliqua hęres luere cogit̃. Nã ad legatariũ creditor peruenire nõ põt per hypothecariã actionẽ, niſi prius debitore principali exiſtente in mora, vt l. debitores. j. de pig. vnde non euincerent̃ à legatario niſi ex culpa eius. ſ. hęredis. hoc videtur gl. velle nõ cauillãdo eã in l. q ſolidũ. §. fi. ff. de leg. ij, dixi tibi in l. ſi res. de leg. j. no. ibi, quia habeo iſtã limitationẽ pro notabili.

e Voluntatis. [e] Seipſam ſummat. gl. opp. à diuiſiõe dic vt in ea, & plenius per Dy. in ca. inſpicimus. de reg. iu. li. vj.

Qvi fideicommiſſariam. Seruo ꝓprio poteſt relinf qui legatum, ſi ei relinquitur libertas. h. d.

Abeo. [f] Quem non honoro, non onero. h. d. iſta lex. Verb.

& iu. Tene menti qa facies tibi honorem. Circa hoc adde Bal. in l. peto. §. fratre. & p legẽ ij. & Imo. in l. filius. §. diui. in ij. colũ. de leg. j.
¶ L. Scæuola. adde no. p Bar. in d. l. Scæuola. & hic adde quæ no. Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. in ſtipulationibus. dever. ob. & il. ſi qs a filio. §. j. de legã. j
¶ Voluntatis. Adde Bartol. in l. ſtipulatio iſta. §. in ſtipulationibus. de verb. ob. & in l. ſi qs a filio. §. j. ĩ le. j.
¶ Ab eo. Hęc lex procedit nõ tantũ in eo, qui directo percepit à teſtatore fructuũ cõmodum, ſed etiam ſi per obliquũ. l. cum filio. cum ibi plene no. p Bar. & doc. de leg. j. Itẽ an habeat locum in executore vltimæ volũtatis, q nihil percepit à teſtatore. l. ſi qs in prin. de lega. iij. Dic vt habes ex not. per Bart in l. Firmio. cũ remiſſionibus ibi ff. qñ dies lega. cedat Et not. ꝙ honoratus cõmodo nõ pecuniario non põt grauari. l. Titius. ſecũdũ vnã lect: & ibi doct. ſ. de ope. libe. & l. ij de leg. j. et Bar. in l. ſi mulier. §. fin. de leg. iij. & no. Barto. ad hanc l. vide Bar. in l. alio. in prin. de alj. & cibaria lega.
P. P A V. P.
¶ Ab eo. vide Alexã. conſi. cccxxvij. & an ꝓpter hoc ꝙ teſtator aliquem grauet videatur ei relinquere illud, in quo eum grauat. vide Alex. conſil. ccccxj. in iij. colũ. & cõſi. cccccxliij. in vij. col. an autẽ iſta regula ꝓcedat ſi iſte non honoratus eſſet præſens & non cõtradiceret, vide Bart. conſi. ccij. Item limita multipliciter reg. huius l. vt ꝓ Alexã. in l. cum filio. de lega. j. & ibi vide.

VErbum. Si in oratione deficiat verbũ, subintelligitur verbũ, per quod dispositio valeat. h.d. Hoc autem verbum nolo, ideo nõ subintelligitur hac lege: quia per hoc dispositio vitiaretur.

1 ☞ *Quando præceptum de non alienando dicatur nudum.*

a QVoties. [a] Alienatio à testatore, phibita, potest fieri consensu omnium. quorũ fauorem respicit prohibitio. h. hæc notabilis lex. Oppo. de lega. j. l. filiusfa. §. diui. Sol. ibi præceptum fuit nudũ, hic nõ, sed conti
3 net cãm tacitã vel expressam. Ita dicit glo. Huius† causa viden dũ est qñ dicatur p̃ceptũ nudũ? Rñd. qñ phibitio alienationis fit fauore phibitorũ, tũc preceptũ dicit nudũ: nisi expresse dicat, ꝙ alienatione facta deueniat in talem, vt l. Titio. in princi. de cõdi. & demon. & l. pr̃. in prin. de leg. iij. & d. l. filiusfa. §. diui. eo. ti. Si verò phibitio fit fauore aliorũ quã psonæ prohibitæ, vt cũ volo domũ nõ alienari extra consortes, tunc non vr̃ præceptũ nudũ, sed illæ personæ, quorũ fauore fit phibitio, poterunt reuocare alienationẽ factam. Ita debet intelligi hæc gl. dum dicit tacitam, vel expressam. ar. l. seruo legato. §. j. de leg. j. & l. fideicommissa. §. interdum. ff. de leg. iij.

1 ☞ *Fideicõmissum relictũ ad diẽ incertũ, quod ante diẽ restitui põt. & nu. 3. & 5.*
2 *Executores rogati post mortem hæredis distribuere bona inter pauperes, quod non poterunt hærede uiuente pauperes eligere.*
4 *Hæres restituẽs ante diẽ, quãdo possit à creditoribus cõueniri, sicut donãs uel uẽdẽs*
6 *Restitutio fideicõmissi facta existenti in potestate, quæritur ei in cuius potestate est*

b POst mortem. [b] Ista est pulchra l. Fideicõmissum relictũ ad diẽ incertam põt
1 ante diẽ restitui. h. d. † Opp. de l. cũ pater. §. hæreditatẽ. de leg. iij. Gl. soluit duobus modis: tñ prima solu. adaptatur ad
c prin. §. secũdi. ad fi. Dic ergo [c] ꝙ nõ cogit restituere ante diem, vt in §. hæreditatẽ. sed põt si vult: vt hic. Item hoc est verũ, qñ est rogatus restituere certæ personæ: secus si incertæ: vt puta illi personæ, quam eliget: vt d. l. cũ pater. §. à filia. Rõ huius est, quia fortè tpe mortis eligeret alium, quã modò: ideo interest aliorũ, vt nõ restituat, vel fortè tempore mortis alij, qui modò
2 supersunt, nõ supererunt. Per hoc dixi hoc† anno pluries, de facto testator instituit hæredem, & voluit bona sua post mortẽ hæredis, distribui inter pauperes eligendos per suos fidecommissarios, vtrum isti fideicõmissarij executores possunt pauperes ante mortẽ hæredis eligere? Certè non. Casus est in. d. l. cũ pater. §. à filia. ff. de leg. iij. vbi est tex. & gl. ꝙ perpetuò tene mẽti. Ad idem oppo. ff. ad Treb. l. sed & si ante. vbi ante diẽ non
3 põt restitui. Soluit glo. † ibi instituts purè erat rogatus restid tuere sub conditione [d] casuali, hic sub conditione, quæ erat omnino extitura. Vide istam gl. Istud: ꝙ dicit glo. hic: ꝙ cõditio esset omno extitura nõ esset verũ, si poneremus hæredẽ rogatũ restituere, cũ moreretur fideicõmissarius. Sed si ponimus hæredem rogatũ restituere post mortẽ suã hæredis, vt text. sonat, cùm ista conditio non esset omnino extitura, quia potest fidei commissarius decedere ante hæredem: ideo sic nunc̃ ꝙ veniret dies fideicõmissi. vt l. si cùm hæres. ff. qñ di. leg. ced. Et hoc tenet gl. tua. j. hic posita. Solue ergo, & hæc veritas est, ad hoc vt facta restõne trãseant actiones p̃ Trebel. ita ꝙ hæres non possit conueniri: oportet ꝙ fiat restitutio, secundum ꝙ testator voluit. Sed si restituit ante diẽ, vel conditiõis euẽtũ, nõ restituit, vt testator voluit: ideo actiones p̃ Trebellianicũ nõ transeunt vt hic est casus, & in l. sed & si ante. ff. ad Treb. Sed bene potest fieri restitutio vt habeat vim cuiusdam donationis. & hic est
4 casus in l. nostra. Vnde † fateor, quòd hic hęres, qui restituit ante tempus, poterit conueniri à creditoribus, sicut aliusvendẽs, vel donans hæreditatem testatore non disponente, vt l. secunda. §. de hære. vend. & l. hæreditatem. ff. de dona. & istud est ve
5 rum. Sed † contra prædicta iterum opp. extra glo. videtur etiã quod si certæ psonæ debeat fieri restitutio, nullo modo possit fieri ante diem, vt l. filiusfa. §. diuus Seuerus. ff. de lega. j. Solu. Illud, quod hic dicitur: habet locum quando quis est rogatus restituere certæ personæ vni tãtum, tunc omnis restitutio interim facta, valet iure donationis, vt dixi: & aduenięte conditione confirmatur per Trebellianicã. & transeunt actiones. Sed quando restitutio debet fieri pluribus, licet personis certis, restituens nõ liberatur: quia poterat esse quod tẽpore existentis conditionis, ex illis pluribus nõ supererit nisi vnus, cui debeat fieri restõ in solidum: nec reperitur facta, nisi pro parte: vt
6 in d. §. diuus. Itẽ hoc, † qđ dicitur hic, habet locum, qñ restitutio fit vni certæ psonæ sui iuris. Nã si fieret personæ, quæ esset in potestate alterius, vt puta, seruo, filio, monacho: statim quæritur ei, in cuius potestate est: & possibile est quod tpe existẽtis cõditionis, ille reperiretur sui iuris: vnde deberet hodie fieri sibi restitutio. Cùm igitur ipse non habeat, nec potest confirmari per Treb. ideo restituens nõ est liberatus. Hoc etiam probatur in d. §. diuus Seuerus. Tene menti, rogo te.

QVoties. Relicta legata à gradu scdo non debẽtur, si illis gradibus locus non est. h. d.

1 ☞ *Casus, in quibus si hæreditas non adeatur ex testamẽto, legata non ualeant.*
2 *In testamentis quando sunt relicta ad pias causas, an requiratur aditio hæreditatis, ut legata debeantur.*
3 *Hæreditate nõ adita ex delicto hẽdis, an legata debeãtur.*
4 *Hæres hæredis quando cogatur adire, si hæres potuit adire, & non adiuit.*
5 *Si est institutus hæres, qui non est capax, & rogatus restituere, an cogatur adire.*
6 *Si capax institutus non cogitur adire, & restituere: an ille, apud quem remanet hæreditas, remaneat cum onere istius fideicommißi.*
7 *Quæ dicantur uerba directa, & quæ obliqua.*
8 *Verbum simpliciter, quomodo accipiatur. remißiuè.*

e EAm, quam. [c] Hæc lex reputatur secunda difficilior legum Codicis. Sed non est verum, vt vobis j. patebit. Lex ista habet duas lecturas, & diuidit in partes tres. Primò rñdet quærẽti. Secũdò rñdet tacitæ obiectioni. Tertiò suã rñsionẽ adaptat ad q. propositã, & hoc secũdũ vnã lec. Secũda ibi: tunc enim. Tertia ibi: qđ rescripsimus. Dñi, hæc lex habet duplicem lect. Vna est lect. antiquorũ, quæ ponit in. j. gl. q̃ põit casum. Scda est lec. Az. q̃ ponit in gl. iij. q̃ est super ver. simpliciter. Vtraque lect. est vera in se. Gl. simul ꝓsequit vtrãq. Ego prosequar primò lec. antiquorũ, secundò lect. Azo. q̃ est verior. Quãtũ ad tex. legis nostræ, p̃mitte ad euidẽtiã, qđ est ar. ad vtrãq; lect. ꝙ qñ testator erat in cõiunctione personæ, vt puta, qa filiũ putat, vel fratrẽ illũ, q non est, siue esset in cõuẽtione naturali siue ciuili, non valet instõ: vt habuistis in l. pater. & l. nec apud. s. de hær. inst. Hoc præmisso fm lec. antiquorũ, breuiter hoc intẽdit: Legata & fideicõmissa ab intestato repetita, debẽtur ab instituto, si adiuit: al's à veniẽtibus ab intestato. h. d. fm lect. Pl. casum in terminis ponit gl. j. Scdm istã lect. nõ habetis notare aliud, nisi scdm qđ dixi in summario, Op. de l. veritas. & l. ex testõ. j. e. Sol. istud cõtingit: quia fideicõmissum est repetitum ab intestato: secus si nõ esset repetitũ, vt in contrario. Et ꝙ hoc sit verũ, probatur ex tex. isto ibi; tunc enim locum habet. Domini, ista lect. est verissima in se, vt l. ex testõ. j. e. & l. fina. j. de codi. l. j. ff. eo. cum multis si. Vnde per hanc l. non habemus aliqd noui, fm istã lect. nec fuisset consulẽdus Princeps, cùm de hoc multi casus essent tam de iure Digestorum, quã de iure Codicis. Præterea ista lect. non congruit huic litęræ. Dicit enim tex. cum simpliciter antequã xij. ætatis annum, &c. No. ꝙ dicit, fideicõmissum relictũ est simpliciter: sed secũdum lect. antiquorũ esset relictum dupliciter, hoc est in dupli
d ci casu; ab instituto, si adeat hæreditas; à veniẽtibus ab intesta-

Socyn. in j. & ij. eolũ, Item nisi esset relictũ ab honorato & non honorato comũiter cum qa debet in totũ ab honorato: vide Ias in l. si duobus. §. hæres. in j. no. de leg. j.

a ¶ Quoties. Vide bar. in l. j. §. de pact.

b ¶ Post mortẽ. In materia huius legis adde no. casum in l. vxorẽ. §. Seia. de leg. iij.

c ¶ Dic ergo. adde hic plene no. ꝓ Imol. post Bar. ĩ l. stipulatio ista. §. iter cætera. de verb. ob. Et idem qđ tenet hic Bar. tenet ipsemet ĩ l. cũ pr̃. §. à filia de leg. iij. hic alleg. p̃ Bar. qđ est dictũ valde notabile. Aduerte tamẽ, ꝙ cõtrarium potest dici duobus modis. Nã licet ante mortẽ restituatur, nõ tamen fit contra voluntatẽ testatoris, vt hic in tex. ibi: defuncti iudicio. Præterea, istud tẽpus erat appositũ in fauorem hæredis, cui optimè renunciari potest. Cogita. Dicit tamen ꝙ iste text. non obstat: qa loquitur quando fuit rogatus certæ personæ restituere: secus si incertæ. Et vide hic per Bald. maximè in pe. nu. col. & per An. & Imo. in l. filiusfa. §. diui de leg. j. Bal. & an. hic tenet contra Bar. ibi, vt habeat vim cuiusdã donationis. Vide Bald. in addi. Spec. de instru. edi. in xvij. col. verſic. merus executor. Adde ꝙ Pau. de Cast. hic dicit hãc q. Bart. accidisse Paduæ: tamẽ nihil decidit. Tu vide Bal. cons. filio ccccl v j. & cons. xxv. iij. li. & melius per Pe. de Anc. cons. il. cciij. qui apertè tenet contra Bar. quia hoc fit fauore animæ testatoris, nõ pauperũ & quãto citius fit, tãto melius Ro. dicit, quòd ipse tenet cõtra Bart. eius cons. il. cclij. tñ stat cũ Bar. Ab. cõ. sil. xj. ij. li. sentit idem, qđ Pe. de Anc. & dicit esse casum in l. cũ proponas. s de pact.

d ¶ Sub cõditione. Ad de videndum. Vide Bal. cons. lvij. j. lib.

P. P A V. P.

e ¶ Eam, quam. Cir-

ca materiã huius le. vide oĩno Barba. in repet.ca. Raynaldus. extra, de teſta. in lx. char.cum tribus ſeq. vbi ponit xxj.limi.

a ¶ Sextus. Adde Bart. in l.ſi qs in princ.teſt. de le.iij.in fi.vbi g ille tex.in §.filius. multã pulchra dixit. Et p intellectu illius. §. vide q̃ dixit Bar.in l. ij.j.cõmu.de le. Et ad id:q̃ hic dixit Barto. addeeũ in l.ſi qs pro eo.ff.de fideiuſ.in ver. ſeptẽ,& no.Bart.in l. oẽs populi.in iij.quæ. in prin.in ver. ſed an iuramẽtum.vbi oĩno vide.& per illũ text, dicit Bal.in l.verbis ciuilibus.de vulg.& pup.q̃ diſpoſitio iuramẽti quæ non valet iure directo, valet iure obliquo, licet alias regulariter ſecus. l. centurio. & l. verbis ciuilibus.ff.de vulg.& pupil.& idẽ Bald.in fin.l.ſi iure.j. de teſta.manumiſ.& Bald.hic in v.colum. de illo tex. vide etiam Bartol.in l.j.§.ſi quis ita.de verbo.oblig.& ibi per inod.

b ¶ Vndecimus. Adde videndum Old. cõſi. xxxix.incl.thema.

c ¶ Tertiusdecimus. caſus. Et vltra hos xiij.Bartol. hic addit alium caſum :ſcilicet ſi teſtator hoc expreſſe prouidit in teſtõ. De quo per Bald. in l.j.in pen.col.C.ſi qs omiſ. cauſ. teſt. & ſic perinde, ac ſi eſſent repetita ab inteſtato:quo caſu debetur, vt §.in ſecundo caſu, in tantum q̃ requiritur aditio.no.ff. de hæ re inſti.in l.qui filio.§. ſeruus.

d ¶ Ego addo aliũ caſum. Idem dixit Bart. in auẽ.ſed cũ teſtator. in princip.& ibi dixi ad l.falc.& Bald.in l. nemo põt.de leg.j. & in l.j.C.de ſacr ſanct. eccle.in iiij.qõ.v. qõ. principalis. ibi adde alium. Vide de hoc Bart.in l.j.§.eo.in pe. charta.

P. P A V. P.

e ¶ Ad pias cauſas. Vide Ro.cõſi.cccexxvj. in prin.& cõſi.ccccxxciij.

f ¶ Põt induci. Adde q̃ idem tenet Bar.l.j. §.de ſac.ſan.eccl. in le. ordinaria ſed in eius repetitione tenet contra. in iiij.q.v.quæſt. prin.Sed tenẽdum eſt q̃ tenet Bar.hic,quia hoc cõiter non impugnat. Dixi latè poſt Barto.in d.l.j.in repe. & Bal.hic in iij.colũ. & no.equiparari cauſam libertatis, & legatorũ ad piam cãm. Contra hoc tñ indiſtincte vī text.in l.j.

to,ſi nõ adeatur,& ſic diceret duplíciter:vt l.j.ff.de vul.& pup.& ſic nõ cõgruũt huic lec.& tex.huius l.in ij.parte non probat, q̃ fideicõmiſſum fuerit repetitũ ab inteſtato: ſed alium intellectum habet.vt j.dicã. Pone ergo caſum ſecundũ lect. Azo.veram ſecundũ quã breuiter hoc intẽdit. Qñ hæreditas nõ põt adiri ex teſtõ propter errorem defuncti in cõiũctione perſonæ, legata & fideicõmiſſa ſimpliciter relicta,debentur à venientibus ab inteſtato.h.d.ſecũdum lect. Azo.no.nec eſt alibi,et eſt ſingularis,et eſt veriſsima,vt j.dicã in terminis.Nota q̃ dixi in ſummario. Ad iſtã lect.opp.de l.ſi veritas.& l.ex teſtamẽto.j.eo.Sol.Hic loquitur qñ hæreditas nõ põt adiri ex teſtõ, propter errorẽ defuncti in coniunctione perſonæ.Secus ſi in alio caſu non fuerit adita hæreditas,vt in cõtrario,ſecũdũ lect. Azo. quæ ponit in iij.gl. ſup verbo, ſimpliciter. quã vide.Sed quæro de ratione huius lect. doc,dicũt.Rõ eſt,qa ſi defunctus voluit legata deberi ab inſtituto,quem plus diligebat,multo magis debentur à venientibus ab inteſtato,quos minus diligebat : arg.ad hoc ff.de condi.& demon.l.Publius.§.fin. Iſtud nõ placet:qa ſecũdũ hoc vbicunq; nõ adiretur ex teſtamẽto,deberentur legata à venientibus ab inteſtato,eadem rõne.q̃ eſt contra l.ij.§.ſi quis omiſ.cau. teſta. cũ infinitis ſimilibus. Ratio igitur vera, ſecundũ quod puto,eſt hæc,nã ab eo,ad quẽ hæreditas vadit caſu,non debentur legata, neque fideicommiſſa:vt l.ſi fuerit.§.fi.ff.de le.iij. Credo q̃ ſit lex quinta in ti.ſed debẽtur legata ab eo,ad quẽ vadit hereditas ex diſpoſitione defuncti,vt ibi dicit. Modò qñ teſtator erat in coniunctione perſonæ. quia putat filium eum:qui non eſt:hæreditas aufertur ab eo,& trãſit ad venientes ab inteſtato,ex præſumpta voluntate defuncti, quia lex præſumit q̃ teſtator voluerit potiùs habere venientes ab inteſtato, q̃ ille inſtitutus,vt §.de hæredi.inſtit.l.ſi pater.& l.nec apud.meritò ab eis debentur legata fideicommiſſa.Sed qñ teſtñ aliàs deficit, quia hæres non vult adire,vel non põt:hæreditas vadit ad venientes ab inteſtato, ex quodam caſu:meritò ab eis nõ debẽtur legata nec fideicõmiſſa.& ita loquitur regula generalis,quæ dicit,ſi ex teſtõ non adeatur relicta non debere. Et hoc clarè dicit tex.huius l.dũ dicit ibi : tũc enim,&c. In quo tex, patet vtrunq; membrum, & per hoc patet quod iſte tex.non facit pro lec.antiquorũ. Et q̃ lect.ſit vera,probatur per tex.in ſimili ff.de hær.inſti.l.ſi.Opp.de l.ſi.§.de cond, & ff.de leg.ſecundo.l.codicil.§.ſi.Sol. Dicit glo.† q̃ illa regula,ſi ex teſtamento non adeatur hæreditas,legata non valere, fallit in xiij.caſibus,quos glo.ponit per ordinẽ: & nos videam⁹ eos.Primus caſus eſt iſtius legis, ſecundum lectu. Azo. Rationem modò vidiſtis.Secũdus,quãdo legata fuerunt repetita à venientibus ab inteſtato,vt in cõtrarijs modò ſignatis,& hac l.ſecũdũ lect.antiquorum.Tertius caſus eſt,quando omittit ex teſtõ in fraudẽ : vt §.ſi qs omiſſa cã teſta.per totũ.& ff.e.tit.per totũ.Quartus caſus eſt,cã præteritionis : vel exhæredationis,vt in auẽ.ex cã.de libe.& poſthu. ibi videbitis. Quintus eſt in legatis,quæ debent exceptuatis pſonis : petita bonorũ poſſeſsiõe cõtra ta.p ti.de le.põſtã.Sextus a p caſum in l.cũ pr̃.§.filius.ff.de lega.ij. Sed poſſumus dicere,q̃ hic caſus eſt idẽ cũ ſcdo caſu.§.poſito.Nã ,ppter iuramẽtũ, vidẽtur rogati veniẽtes ab inteſtato.Septimus, qñ teſtator cãcellauit tm̃ inſtõnẽ,vt l.,px.ff.de his quæ in teſta.delẽ.q̃ intellige, qñ cãcellauit hæredes reputando indignos, vt habuiſtis no.in l.noſtrã.§.de teſt.& l.hæreditas.§.de his qui.vt indi.Octauus,in caſu legis vltimæ.ff.de hær.inſt.& habet illa lex eandẽ rõnẽ,quã iſta,ſi bñ inſpiciat. Nonus caſus eſt,fauor libertatis:vt l. Antonius.ff. de fideic.liber.& inſti.de eo cui bo.li.cau.addic.§.j.& per totã illã cõſtitutionẽ. Dicimus,fauore pietatis,vt ff.de fideic.li.l.in teſtõ. Et eadẽ rõne poſſumus addere ad gl.caſum l.j.§.eo.vt ibi b vidiſtis. Vndecimus b quando hæreditas aufertur ab indigno, & applicat fiſco.Sed certè poſſumus dicere, q̃ hæc hæreditas adit,vel ab ipſo indigno,cui auferẽ,vel à fiſco,qui ſuccedit in loco eius.Duodecimus eſt ff.ſi qs ali.te ,phi.l.j.§.ſed ſi legatũ. c & iſte vī quaſi idẽ cũ p̃cedẽti. Tertiuſdecimus caſus c eſt in hac l.ſed certè iſtũ caſum ſupra numerauimus ,p prĩo. Addit Odo. tres alios caſus.Prim⁹ §.de epi.& cle.auẽ.ſi capti.Secũdus §.de epiſ.and.auẽ.liberi furioſi.Tertius,de hær.auẽ.idẽ de neſtoriad nis.Ego addo aliũ caſum d no.& mẽti tenendũ,qñ teſtator vetuit detrahere Falcidiã:& pp hoc hrdes omiſerũt adire hæreditatẽ,hrditas vadit ad pſonas enumeratas.j.eo.auẽ.hoc amplius & de hær.& fal.§.ſi verò expreſſum. Adde aliũ caſum l.ij.§.eo.

2 Poſſum⁹ ſm † quoſdã addere tertiũ,ſ.in legatis ad piascauſas c. e Ita tenet Spec.in ti.de teſta.§.j.ver.pone q̃ nullus.q̃ ,pbo. Qñ vetuit teſtator detrahi Fal.legata debent,hæreditate etiã non adita,vt mõ dixi.Sed in legatis ad pias cauſas, ineſt tacita illa clauſula,ne detrahat Falcidia,vt in auẽ.ſimiliter.& ibi no.j.ad f l.Fal.ergo &c. Pro hoc etiã põt induci f §.de ſa.ſan.ec.l.j.vbi dicit,liber ſit ſtylus,& licitus quaſi dicat,Iudiciũ ad pias cauſas ſit liberũ ab alijs iuris ſolẽnitatibus.& ſic nõ requirit hæreditatis aditio. Tutius tñ putarẽ,q̃ ſicut libertatũ ſeruandarũ cã fit bonorũ aditio,p ti.inſti.de eo,cui bo.lib,cau.& per l.vltimã.j.de manu.te.& ff.de fideic.lib.l.iiij.ita hic cã cõſeruãdorũ legatorũ ad pias cauſas fiat bonorũ aditio,qñ nemo reperit qui velit adire,q̃ eſt notãdũ. Opp.q̃ error in qualitate perſonæ, inſtitutionẽ nõ vitiet : vt l.cũ ,pponas.§.de hær.inſti.Sol.Hic errat in cõiunctione perſonæ:ibi errabatur in aliqua qualitate,videlicet vtrũ ſit ſeruus vel nõ:inter quos errores magna eſt differẽtia.l.iuſto.in prin.ff.de vſuca.Op.ad Treb.l.cogi.§.hi qui inſolidũ.Iſtud cõtrariũ venit examinandũ j.in qõnibus.ideo omit

3 to hic.† Venio ad qõ.& primo q̃ro;hic loquit qñ hrditas nõ potuit adiri,pp errorẽ in cõiunctione pſonæ,qd ſi nõ potuit adiri ,ppter aliũ caſum:vt puta ,ppter delictũ hęredis? Gl.hic dicit,q̃ idẽ in gl.quæ eſt ſup ver.hæreditas.vide gl.illud q̃ gl.dicit,qñ nõ põt adiri delicto hæredis,intelligat tali delicto,quo hæreditas auferat tanq̃ ab indigno:vt innuũt hic leges alleg.in gl. Secus ſi ,ppter delictũ auferat hæreditas,tanq̃ à nõ capace; vt l.ſi in metallũ.ff.de his q ,p nõ ſcri.hab.& de iure fiſc.l.in metallũ. Quæro ſcdò, quare hic nõ valuit adoptio iſtius filiæ.Gloſ. hic ſup ver.adoptata,ponit triplicẽ caſum:vel ,ppter defectũ ipſius filiæ adoptatæ,qa erat liberta aliena,vel ,ppter defectũ iudicis corã quo,vel ,ppter defectũ iſti⁹ adoptãtis;qa erat fœmina. Vide gl.ſup ver.adoptata.† Quæro tertiò,qñ hæres inſtitutus g 4 g potuit adire,ſi ipſe nõ adiuit,an hæres ei⁹ poſsit cogi ad adeũdum. Gl.determinat q̃ poſsit cogi,ſi ad eũ trãſmiſſum fuit ius deliberãdi p l.cũ antiquioribus.§.de iure delib.aliàs ſecus.Nec ób.ff.ad Tre.l.nã q̃.§.j.qa ibi fuit excluſus repudiatiõe. Vnde adhuc eſt perſona,quæ põt cogi:ſecus in eo q̃ excludit morte. Tu verò latius dic,aut loqmur in caſibus,in quibus hæreditas nõ adita trãſmittit,q̃ ponunt in l.vẽtre.ff.de acq.hære.& tunc nõ eſt dubiũ,qn poſsit cogi hæres,ſicut poterat defunctus,vt l. hæredem.ff.de re.iu.& ad Treb.l.poſtulãte.in prin. Aut loquimur in alijs caſibus:& tũc aut defunctus fuit iuſſus adire,nõ tamen adiuit,& hæres eius poterit cogi.l.non iuſtã,j.ad Trebel, aut non fuit iuſſus,nec adiuit:& tũc aut trãſiuit ius deliberãdi ad hæ-

in prin.§.ſi quis omiſ. cau.teſt. Adde quę poſſut in d.l.j.de ſacr.ſan. ecc.poſt Alex.

¶ Inſtitutus. Vide in l.non iuſtã.j.ad Treb. vbi vī caſus contra iſtã diſtinctionẽ, &. ibi Bartol.non tñ eſt cõtra, qa ibi deceſsit hæres:et poſt iuſſum tranſmiſit ius deliberandi : ſecus ſi deceſsiſſet ante iuſſum qa tunc non tranſmiſit ius deliberandi.

ad hæredẽ:& põt cogi adire,vt hic in glo.Eodẽ mõ puto,ſi ad hæredẽ trãſiret ius petendi reſtõnem in integrũ ad adeũdã hæreditatẽ:quia deberet cogi illã intentare,vt ſic adeat.argu.ad hoc in l.Pãtonius.de acq.hær.& l.j.ſ.de in integ.reſti.cõiuncta l.cũ plures.§.meſſem.ff.loca.& l.ij.§.idẽ Labeo.ff.ne qd in loco publico.vbi quis cogit agere ꝓpter aliũ.Si verò ius deliberandi,vel petendi reſtõnem in integrũ nõ trãſiret: tũc nõ cogitur adire,imò fideicõmiſſum extinguit:vt l.ille à quo.§.ſi de teſtamẽto.ff.ad Treb.niſi in caſibus,in qbus valẽt legata,& fideicõmiſſa ẽt ſi nõ adeat hæreditas,vt ſupra dixi. † Quæro quarto,[a] quid ſi inſtitutus[b] & de reſtituẽdo rogatus, nõ eſt capax & ſic nõ põt adire? Gl.hic facit tres rõnes ꝓ,& tres cõtra:finaliter determinat,ꝙ nõ cogit adire.& rñdet ad cõtraria. Alij diſtinguunt inter fideicõmiſſum vniuerſale & ſingulare: & hæc diſtinctio nõ eſt bona:quia idem in vtroq;:quia relictum à nõ capace nõ valet:vt no.in l.codicil.in prin.ff.de leg.ij. & videbitis.j.de cad.tol.l.j.§.in primo.Diſtingue ergo iſtã materiã ſic. Aut ille à quo fideicõmiſſum relinquit,eſt capax,ſed ab eo aufertur,tanꝙ ab indigno:& tũc cogitur adire,& reſtituere: vt l. Marcell°.§.fi.ff.ad Treb. Aut nõ eſt capax:& tũc aut ꝓ ptẽ,& tunc idẽ:quia cogit adire,& reſtituere:vt l.cogi.§. hi qui ſolidũ.ff.ad Treb.Aũt nõ eſt capax in totũ: & tũc fideicõmiſſum dicit pro nõ ſcripto:nec cogit adire,nec reſtituere:vt l.ſi in metallũ.ff.de his qui ꝓ nõ ſcrip.habent ad legẽ Corneliam de fal. l.filius.§.fi.Sed hic inſurgit dubiũ:licet † ipſe nõ cogat adire & reſtituere; an ille,apud quẽ remanet hæreditas, remanet cum onere iſtius fideic.Dic ſic.Aut ipſe nõ eſt capax ꝓpter delictũ ſuum cõmiſſum circa iſtud teſtm̃,& remanet cũ onere ſuo: vt l.ſi.ff.de his q ꝓ nõ ſcrip.habẽ.& dicta l.filius.§.fi.ad legẽ Corneliam de falſis.& ff.ſi quis ali.teſt.prohi.l.prima.§. ſed ſi legatum.Si verò nõ eſt capax ꝓpter errorẽ defuncti,idẽ vt hac lege.Si verò nõ eſt capax ꝓpter delictum ſuũ cõmiſſum circa aliud:tũc nõ cogit adire,nec reſtituere,& à nemine debet:vt l.ſi in metallũ.de his qui ꝓ nõ ſcrip.de iure fiſci.l.ĩ metallũ. Quod tñ intellige de hæreditatibus,ꝑm qđ dicã.j.de cad.tol.l. prima. §.his ita,& dixi de conditio.& demõſt.l.quæ cõditio.Itẽ illud, qđ dixi in caſu huius legis,qñ hæreditas nõ poteſt adiri ꝓpter errorẽ defuncti circa cõditionẽ perſonæ,qđ legata,& fideicõmiſſa debent:intellige de legatis, & fideicõmiſsis ſimpl'r relictis:vt dicit tex.in prin.legis:quaſi dicat,ſi nominatim à perſona inſtituti;nam ſi nominatim eſſet relictũ,nõ deberet: arg. de lega.iij.l.j.§.fi.& de leg.ij.l.Celſus.§.fi.ad leg.Falcid.l.j.§.id,qđ ex ſubtitutione.& ff.de leg.iij.l.ſi plures. † Quæro vlterius pro declaratione huius legis q̃ dicant verba directa,& q̃ dicantur verba obliqua.Gl.vĩ declarare hic ſatis bene. Verba directa dicunt,qñ diriguntur ad certã perſonã inſtituti ſeu ſubſtituti:vt ipſe de manu ſua capiat. Verba obliqua,ſeu precaria dicũtur,q̃ diriguntt ad aliũ:vt ſic ille,cui relinquit,capiat de manu alterius.Hoc vĩ velle gl.hic ſup verbo,directis. Vide text. & gl.Plenè de hoc dixi in l.cẽturio.ff.de vul.& pupil. † Vlti. poſſet hic dici, de ſignificatione huius verbi ſimpliciter. dixi in lege manifeſtiſsimi.in principio ſupra de fur.ibi ſimplicior ſententia placuit.

[c] QVamuis.[c] Qui vult antecedens vult cõſequẽs,ſi ne quo cõſequens nullius eſt effectus. h.d.Not.quod dixi in ſummario.Facit.ff.de ſerui.ruſt. præd.l.item ſic.§.qui habet.& §.fi. Quæro.an pater rogatus de emancipando,poſsit cogi emancipare? Dic vt in gl.& melius in l.cogi.§.ſi pater.ff.ad Trebellia.

1 *Si intentio alicuius eſt ipſo iure fundata,poteſt tamen illud clarius probare per teſtes uel inſtrumenta.*

[d] QVm virum.[d] In fideicõmiſſo verbis generalibus relicto veniunt prælegata.h.d. Oppo.ff.de leg.ij.l.vnum ex familia.§.fi. & l.ſeq.Sol.ibi loquitur in donatiõibus: hic loquitur in legatis.Diſtĩgue ergo,vt in gl.& pleniſsimè dic vt ĩ l.Marcellus.§.quidam.ff.ad Treb.† Vltimò nota ex hac lege vnum, ꝙ licet intentio alicuius ſit ipſo iure fundata,ſi tamẽ illud vult clarius ꝓbare per teſtes,vel inſtrumẽta,debet admitti ad hoc faciendum.Caſus eſt hic:nam præceptiones veniunt in fideicommiſſum;tamen ipſe admittitur ad probandum.

1

[a] SI creditoris. Ex legato liberatiõis paratur exceptio reo,ante liberationem factam.h.d.

[b] QVm neceſsitatem. Teſtator põt remittere on° reddẽdæ rõnis.h.d.Quid importat relictum de rationibus non reddendis, eſt longa quæſtio.Dixi, & feci vnam lectionem in l.aurelio.§.Caius de libe.leg.

[c] CLari & aperti. Poſterior voluntas valet.h.d.

[d] TIam. Quod relinquit ab adminiſtratore,videtur relictum ab eo, cuius bona adminiſtrantur.h.d.

1 *Fideicõmiſſum uniuerſale,ante reſtitutionẽ,ꝙ tranſmittatur ad hæredem,etiam,non attinentẽ defuncto.*

[e] SI in perſona. Fideicõmiſſum trãſmittitur ad hęredẽ,etiã nõ attinentẽ defuncto,añ reſtitutionẽ,& ſi creditor debitori ſuccedit, à poſſeſſore hæreditatis hæreditatẽ debet vẽdicare,nõ debitum petere.h.d.Nota illud,† ꝙ dixi tibi in l.iij.ſ.e.ꝙ fideicommiſſum vniuerſale ante reſtitutionem tranſmittitur ad hæredem, etiam non attinentem defuncto, vt colligitur hic,in eo quod dicit iſtũ filium natum poſt mortem teſtatoris.

[f] TIn epiſtola. Fideicommiſſum reli quí poteſt:quolibet voluntatis iudicio legitimis teſtib° approbato.h.d.Hęreditas autem non poteſt relinqui nutu,vt ſ.de teſta.l.iubemus.

[g] SI veritas. Ex voluntate nõ ſolẽni,hæres non cogitur,niſi ſoluẽdo vel promittendo,poſtea ſe adſtrinxerit.h.d. Fallit in caſu.l.vltimæ.j.eod.& dic vt ibi. Fallit etiam in caſu l.j.ſ.eo.

1 *Inſtrumenta rei legatæ, quod remanere debeant penes hæredem.*

2 *Inſtrumentum quietationis & liberationis,debet remanere penes debitorem.*

[f] INſtrumenta. Hæres non debet legatario põſtare inſtrumẽta rei legatæ, ſed debet cauere de exhibẽdo cũ opus fuerit.h.d.No. hunc caſum bñ.Cõtra hãc l.opp.& vĩ † ꝙ inſtra dñt eſſe apud eũ ad quẽ ptinẽt, vt l.ſi qs ex argẽtarijs.§.ptinere.ff.de eden.ſed iſta inſtra pertinẽt ad legatariũ:ergo debẽt eſſe apud eũ.Huius timore dixit Pla.ꝙ hic iſta prædia erãt legata pro parte,nõ in totum, ideo debent eſſe apud hęredẽ pro ſua parte. Vide gl.Idẽ videtur tenere Spe.de inſtr.edi. §.nunc verò.verſic.ſed quæritur an hæres. Doct.tenẽt cõtrarium, per l.Titius hæres. de act.emp.Nam intereſt hæredis ꝙ inſtra ſint apud eũ.Nã ſi eſt de caſibus, in quibus hæres de euictione tenetur,nõ eſt dubium ꝙ ad eum pertinent,propter periculũ euictionis[g].Si autem non eſt de illis caſibus, ſaltem intereſt hæredis,vt inſtrumẽta ſint apud eum,vt ex illis poſsit probare ꝙ defunctus illum fundum credidit eſſe ſuum.

a

b

5

6

7

c

1

d

1

e

f

1

g

1

2

a

b

c

d

e

f

g

P. PAV. P.
¶ Quæro quarto.vide vnũ caſum per do. Anto.conſil. xxiij. in vlti.col.in princi.ꝙ ſi quis legatarius ſit incapax legati, omne onus inuentarij eſt ſibi ſoluendum per hæredem vt per eũ ibi.
¶ Quid ſi inſtitutus. An hæres non capax poſsit cogi adire hæreditatẽ, & fideicommiſſario reſtituere:vide Bald.in l.ab eo. in pe.colum.ſ.eo.& vide in l.in tempus.iij. col.ff.de hære.inſtitu. per Ang.Imo.& docto.in l.hi qui inſolidum.hic alleg.

P. PAV. P.
¶ Quãuis.Inquantũ ſolet ponderari gloſſ. in iſta l.ꝙ vbi vnica ratio poteſt aſsignari habeatur expreſſa,vide que habes ad Bar. in l.Lucius. §. pluribus.ff.ad Treb.quem exclamat Ro.ſingul. clxxij.

P. PAV. P.
¶ Cùm virum.Limita vt per Bar.in l.Lucius.§.pluribus.ff.ad Trebel.quem exclamat Roma. ſingula. dcclxxj.
¶ Cum virum.Limita legem iſtam,ꝙ veniunt prælegata, niſi prælegata prohibita ſint alienari.l.Lucius. §.pluribus.ad Treb. Ego dico ꝙ ibi non eſt ideo, quia prohibentur alienari : ſed quia recidit legatarius fundi ſolũ propter prohibitionem alienationis factam: vt ibi patet.Adde an prælegatũ veniat in fideicommiſſum vniuerſalem Bald.conſ.l. ccccliiij.iij.lib.Oldr. conſi.xxj.incipien. thema tale.
¶ Epiſtola. Adde ꝙ Pau.de caſt. dicit hic ꝙ inſtitutio inter libe ros nec in piam cãm. põt nutu fieri, per id ꝙ no.glo.in l.in fraudem.§.j.de teſta. mil. vbi etiam miles in hoc non eſt priuilegiatus, & quodã modo ad paria procedunt.
¶ Inſtrumenta.Nam intereſt heredis,apud quem debeat eſſe inſtrumentum. Adde Bald.in l.ſi prædiorũ j.ad leg.Fal.

P. PAV. P.
¶ Periculum euictionis.Iſta tamen deciſio non procedit in legato nominis debitoris quia originalia inſtrumẽta ſunt tradenda, ſecũdũ Baldũ hic quem ſequitur ſingulariter Pau.& Com. hic. Sed declara vt per Iaſo.& Alex.in l. ſeruum.§.eũ qui chirographum. de legatis j primo.vt habes ad Bar.in l.ſi nomen. ff. de hær.vel act.ven.

Secunda Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Ex hac gl. Adde Bar. in l. prætor. §. j. ff. de eden. niſi tamen de intereſſe creditoris apparet, vt quia ſub pœna erat obligatus liberare. & vide Bar. & Bal. in l. ſi plures. §. de fide inſtru. & Bar. in l. controuerſia. ff de tranſact. Adde ſecundum Paul. de ca. q̃ hæc gl. facit q̃ ſi teſtator legauerit liberationẽ debitori ſuo, quod inſtrumentum debiti ſit tradendum debitori allegat legem diſſolutæ. §. de condi. ex lege.

b ¶ Fideicommiſſum. Qualiter ꝓbetur voluntas mutata, vide de hoc plene per Bart. in l. hæredes palam. §. ſi quis poſt. ff. de teſt. & ibi q̃ Paul. de Caſtr. qui dicit q̃ iſta opinio quam ponit hic, eſt verior quã illa, quæ ponitur in d. §. ſi quis poſt.

¶ Pro concordia aduerte q̃ Paul. de caſt. allegat in l. hæredes palam. §. ſi quis poſt ff. de te. Barto. ibi vele quòd inimicitiæ debent probari ꝑ quinque teſtes. Cõtrarius allegat ꝑ ipſum Pau. hic in l. fideicommiſſum. vbi vult q̃ poſſint etiã probari per duos teſtes. Solutionem dat ipſe Paul. vt loquatur Bar. in d. §. ſi quis poſt quando agitur de reuocando legatum expreſſe propter ipſas inimicitias, & ſic circa vltimas voluntates, iuxta no. in l. cum proponitur. ff. de lega. ij. Secus in diſpoſitionibus inter viuos, vbi regulariter ſufficiũt duo. l. vbi numerus. ff. de teſtib. cum ſimi.

¶ Notabilis q. Adde Bar. in l. j. ff. de his q. vt indig. Quid autẽ ſi non adulterauit, ſed eam duxit in vxorẽ? Bal. quòd non, in auth. ex teſtamento. in principio. j. colum. de ſecun. nupt. Adde Paul. de Caſt. quòd iſta gloſſ. facit quòd ſicut mulier debet perdere dotem propter adulterium, ita propter ſuum. & ita conſuluit Ang. conſi. cxx.

d ¶ Cùm acutiſſimi. Adde Barto. in conſi. lxxxiij. inci. facti contingentia. & in conſi. cxxvj. incip. proponitur quod Ioan. Feſtus tñ. And. Bar.

e ¶ Cùm acutiſſimi. Hunc text. ſingulariter limita per l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebellia. vbi vide. Adde quod Pau. de Caſtr. dicit Bald. tenere in hac l. quod ſtante ſtatuto, quòd maſculo extante, fœmina non ſuccedat: quia maſculus legitimatus fœminam excludit: & eo modo filius legitimatus excludet ſubſtitutum. Cuius contrarium ipſe dicit eſſe verius, in vtraque quæſtione: quia verba teſtatoris vel ſtatuti loquentis de filio maſculo, debent intelligi in potiori ſignificatu, de illo, qui eſt legitimus & naturalis ex origine, non ex accidenti: vt l. final. ſuprà, de his, qui veniam ætа. impe. Quid autem ſi pater inſtituit filium, & poſt mortem ei ſubſtituit nepotẽ, moriaturque filius relicto illo nepote: & alijs filijs, & ſic nepotibus auo, an nepos ſolus habebit omnia bona? dicit Paulus de Caſtr. quòd ſi tempore teſtamenti habebat alios nepotes, vel non habebat, tamẽ habebat vxorem fertilem & aptam generare liberos: & tunc ſolus habebit omnia bona. Aut non habebat, nec veriſimiliter habere ſperabat, & tunc ſi alij naſcantur, videtur ceſſare voluntas teſtatoris. & noluiſſe q̃ ille ſolus habeat. & ideo deficit fideicommiſſum. arg. l. tale pactum. §. fi. de pac. & pro primo ducto Pau. quando teſtator ſit grauatus habere filios, habeat locum diſpoſitio huius l. vide Ro. conſi. ccclix. & ad hãc legẽ vide Pau. de ca. conſi. ccclv. Pe. de anch. conſi. xlv. Et an diſpoſitio huius legis habeat locum cùm vxor eſt inſtituta, & grauata reſtituere poſt mortem, vide Bal. conſi. lj. v. lib.

d ¶ P. P A V. P. ¶ Cùm acutiſſimi. Hanc l. repetit latiſſimè Barba. Item pro limitatione huius l. vide pulchrum conſi. Raphael. Cuma. conſilio ij. in j. dub. in ij. colum. circa me. vbi concludit tranſuerſales ex linea maſculina excludere deſcendentes ex linea fœminina quando teſtator ſubſtituit filio: & dixit q̃ ſibi deberent ſuccedere & hæreditare linea maſculina, quando non ſolũ intelligitur de linea maſculina deſcendentium, ſed etiam tranſuerſali deſcendentiũ ex lineã fœmina. vide ibi no. per eum. Item pro limitatione huius l. vide Alex. conſi. xxxvij. in ij. col. Item q̃ non procedat in tranſuerſalibus, vide Alex. conſi. xxxvij. in vij. col. Itẽ q̃ procedat in legato particulari vide d. Fran. conſi. clvj. in vj. col. Item quæ ſit ratio huius l. vide d. Frã. cõſi. vlt. in j. col. Itẽ q̃ nõ ꝓcedat vbi teſtator ſciret inſtituũ filios habere, & illi ſimpl̃r ſubſtituere vide Ro. cõſ. clxx. vide omnino Com. in l. generali. §. cũ autẽ, §. de inſtit. Itẽ qñ teſtator haberet filias & faceret talem ſubſtitutionẽ filio inſtituto non verificaret cõdõ ſi inſtitutus haberet filiam fœminam. vide Pau. conſi. ccclix. Item q̃ iſta tacita cõditio itelligat etiã in donatione cã mortis. Itẽ an iſta diſpoſitio ꝓcederet, quã do filij poſtea ſuſpecti remanerent diuites, vide Fel. in ca. eccleſia ſanctæ Mariæ. in xxxix. col. extra de cõſti. Itẽ an iſta cõditio ſubintelligat qñ grauatus relinqueret filios qui ex diſpoſitione ſtatuti excluderentur ab honorato vide Soc. in l. hæredes mei. §. cũ ita. ad Treb. in pe. & vlt. co. & ibi etiã in v. col. an autẽ habeat locũ hæc ſubſtitutio in ſubſtitutione pupillari, qd autẽ ſi pater filio inſtituto ſubſtituat ei poſt mortẽ nepotis ex eo tunc nato demũ naſcantur alij an deficiat ſubſtitutio. vide hic no. Pau. de Caſtr. col. vl qd ſi eſſet ſubſtituta pia cauſa, an intelligatur conditio ſi ſine liberis. Petr. de Anc. cõſuluit q̃ non conſi. xlvj. & iſtã opinionem ſequi vr Ial. in l. generaliter. §. cũ autẽ. §. de Inſti. poſt Barb. in repet. huius l. Contrarium voluit Bald. & Paul. hic, & iſtã opinionem tenet Socyn. an l. cùm auus. colũ. xxj. & ſeq. de condic. & demon. Cõ. hic. Fel. i. ci. ꝓſentia, ij. prĩ. de ꝓbat. vbi eum breuiter tangit.

¶ Qõnem. Et ſecũdũ iſtã lect. determinant omnes l. antiqui, diſponẽtes q̃ nemo poteſt facere q̃ leges in ſuo teſtamento non ſeruẽtur, q̃ vbi volũtas non eſt ſolẽnis, ex ea, nihil debetur, etiã ſi ſit relictũ ad pias cauſas: cũ ſaltẽ tũc requiraꝛ preſentia duorũ teſtiũ, vt §. e. l. ſi veritas. & l. ex teſtamento. l. nemo poteſt. de leg. j. limita ſecundo ff. de teſt. l. codicil. §. fi. de leg. ij. quod omnia prædicta vendicant ſibi locum, niſi teſtator noluerit diſponere ſolenniter, ſed ſuã intentionem puram ponere in voluntate hæredis: quia tunc hæres obligatur hac voluntate non ſolenni, quod eſt no. dignũ. Et allego hanc l. pro ſingulari, q̃ de iure ciuili non dicit̃ decedere inteſtatus, qui vltimam ſuam voluntatem committit in alterius diſpoſitionem expreſſam. Non credo eſſe alibi nec doc. aduerterunt ſecundum vnam lec. & ideo malè dicunt ad cap. cùm tibi quod ſecus eſt de iure canonico, vt hic. And. Barb.

e ¶ Quæſtionem. No. iſtam le. ſi. & vide no. per Bar. in l. nemo. in prin. de lega. j. qui dat alium intellectum ad Liſtam. & ibi per Imo. & adde Bar. in l. poſt legatum. in prin. ff. de his qui. vt indi. in ver. item opp. de hoc ibi: ſecunda ibi cum ipſe & pro intellectu iſtarum lecturarum ſumas concluſionem, aut hæres à principio confitetur relictum, ſed vult ſe tueri ex inutili voluntate: & poteſt, & tenetur fideicõmiſſarius ſeu legatarius probare ſolennitatem voluntatis. Aut à principio negat eſſe relictum, demũ delato ſibi iuramento iurat, & cõfitetur ſibi relictum eſſe: ſed vult ſe tueri ex inutili voluntate: & non poteſt in odium negantis. Hæc habentur ex gl. hic in ver. ſubire. in vlt. ſol. & inſt. eo. §. fi. quã de teſtator noluit ſolenniter teſtari, ſed ponitur in fide hæredis: tunc nullo caſu poteſt hæres ſe tueri ex inutili voluntate: cùm teſtator noluerit ſolenniter teſtari. Ad hanc lec. gl. vide Pau. de ca. hic.

rum

1 ☞ Ex hac gl. facit q̃ ſi teſtator legauerit liberationẽ debitori ſuo, quod inſtrumentum debiti ſit tradendum debitori allegat legem diſſolutæ. §. de condi. ex lege.

& ſic de euictione nõ teneꝛ, vt l. cũ re aliena. §. de leg. Oppo. de li. cau. l. ſicut datam. Quidam dicunt ſpeciale vel verius, ibi loquitur in inſtrumento manumiſſionis. vide iſtam gl. No, ar. ex hac gl. [a] q̃ inſtrumentum quietationis, & †liberationis videtur eſſe in totum liberati debitoris, vnde notarius non deberet id reſtituere creditori. Et dico quod eſt arg. ad illud.

a 2

Aeredum. Poteſt quis legare rem hæredis, vt propriam. h. d. in ſumma.

X repudiatione. Repudiatione perditur legatũ, & repudiatio pr̃is nõ nocet filio. h. d.

☞ *Ex ſola pœnitentia teſtatoris, legatum reuocatur: & quomodo probetur pœnitentia.*

Si legatarius aliquid cõmiſit, quod ſi teſtator ſciuiſſet non legaſſet, quando repellatur exceptione.

Ideicõmiſſum. [b] Ex ſola †teſtatoris penitentia, reuocatur legatum. h. d. Quæro qualiter, debet ꝓbari iſta pœnitentia. Reſpõ. Aut tu vis probare pœnitentiã expreſsè, vt ſic vltima voluntas tollatur per aliã volũtatẽ: & eſt neceſſe, q̃ probetur per ſolẽnẽ numerũ teſtiũ, vt l. hæredes palã. §. j. ff. de teſt. Si ergo velles ꝓbare aliquos actus ex quibus preſumaꝛ, vtputa, qa interuenit inimicitia: ſufficeret probatio per teſtes duos. ar. l. iij. §. fi. & l. ſeq. ff. de adi. leg. Quærit gl. & eſt no. q. [c] quid ſi legatarius cõmiſit aliqd, q̃ ſi teſtator ſciuiſſet †, ſibi non legaſſet, tñ ignorauit, vt quia vxorẽ eius adulterauit: an legatarius repellatur exceptiõe? Hæc gl. videt̃ dicere q̃ ſic. Vide gl. Si nos ponimus legatariũ hoc cõmiſiſſe viuo teſtatore: tũc hæc gl. procedit ſine ſcrupulo. Sed ſi ponimus eũ hoc commiſiſſe poſt mortẽ teſtõris: tunc habet magis dubiũ, qa nõ poteſt dici q̃ teſtator reuocauit tacitè, cũ cauſa nõ fuerit commiſſa eo viuo: & ideo tũc puto dicẽdũ q̃ legatũ tũc non extinguitur: ſed à legatario aufertur, tanq̃ ab indigno: vt habuiſtis no. in l. ſoorem. §. de his qui. vt indig. Et q̃ ex delicto commiſſo: poſt mortem teſtatoris, quis efficiatur indignus; habetis in l. j. §. de ſecund. nu. & §. de his qui. vt indig. l. j.

2 ☞ *Ex voluntate minus ſolenni, quando debeantur legata & fideicommiſſa.*

Quomodo practicabitur hæc lex.

Hæres tenetur ad legata ciuiliter, & naturaliter, quando teſtator de ſua fide confidit.

Teſtamentum nuncupatiuum probatur per inſtrumẽtum.

Si teſtator dixit, lego ea omnia, quæ continentur in ſchedula, quam reliqui apud guardianum fratrum minorum, an legata debeantur.

EX teſtamẽto. Ex inutili teſtamẽto nõ debent̃ legata, niſi ſint repetita ab iteſtato. h. d. vide gl.

d Vm acutiſſimi. [d] Deſcẽdentes rogati reſtituere poſt mortem, intelliguntur ſi deceſſerint ſine liberis. h. d. Reſpõ. Papiniani habemus in l. cùm auus. de condi. & demon. & ibi dixi multa circa illud reſponſum.

1 ☞ *Legata, & fideicommiſſa à præterito non conſeruantur per auth. ex cauſa.*

2 *Si filius non eſt inſtitutus: licet ſit facta mentio de eo in teſtamento, tamen dicitur præteritus.*

Vidã. A ꝓterito nõ poſſunt legata, vel fideicõmiſſa, relíq. h. d. Quæro, vtrũ ſit † correcta per aut. ex cã. Rñd. non. nã legata remanẽt firma, ſ. relicta ab inſtituto: ſed relicta à præterito, nullo modo valent: vt hic, & l. ij. ff. de leg. iij. Vltimò no. † q̃ licet teſtator faciat mentionẽ de filio: tñ dicitur ꝓteritus ex eo, q̃ non eſt inſtitutus, vel exhæredatus. Dixi tibi §. de lib. præter. l. ij.

e Væſtionẽ. [e] Iſta eſt ſingularis lex, nec habet niſi vnã cõcor. Inſt. de fideic. hær. §. fi. diuidit̃ in ꝓtes tres. Primò ponit dictũ. Secũdò rñſionem. Tertiò rñd. tacitæ obiectioni. Secunda ibi, cũ ipſe. Tertia ibi, cũ em̃. Iſte text. habet duas lect. & quælibet eſt bona. Et no. ſm primã breuiter dicit, Qui primò negauit relictũ, non põt poſtea cõfiteri relictum eſſe, & ſe tueri ex minus vtili volũtate. h. d. primò. Secundũ aliã lect. breuiter dicit, Qñ teſtator noluit ſolẽniter teſtari, ſed in fide hæredis ponere: hæres debet iurare nõ eſſe relictũ, vel ſoluere. h. d. No. † q̃ ex voluntate minus ſolenni debentur legata, vel fideicommiſſa.

1 Op. §. e. l. ſi veritas. & l. ex teſtõ. Sol. Multæ ꝺantur ſol. inter alias ponunt̃ duæ, qua-

e ¶ Qõnem. Et ſecũdũ iſtã lect. determinant omnes l. antiqui, diſponẽtes q̃ nemo poteſt facere q̃ leges in ſuo teſtamento non ſeruẽtur, q̃ vbi volũtas non eſt ſolẽnis, ex ea, nihil debetur, etiã ſi ſit relictũ ad pias cauſas: cũ ſaltẽ tũc requiraꝛ preſentia duorũ teſtiũ, vt §. e. l. ſi veritas. & l. ex teſtamento. l. nemo poteſt. de leg. j. limita ſecundo ff. de teſt. l. codicil. §. fi. de leg. ij. quod omnia prædicta vendicant ſibi locum, niſi teſtator noluerit diſponere ſolenniter, ſed ſuã intentionem puram ponere in voluntate hæredis: quia tunc hæres obligatur hac voluntate non ſolenni, quod eſt no. dignũ. Et allego hanc l. pro ſingulari, q̃ de iure ciuili non dicit̃ decedere inteſtatus, qui vltimam ſuam voluntatem committit in alterius diſpoſitionem expreſſam. Non credo eſſe alibi nec doc. aduerterunt ſecundum vnam lec. & ideo malè dicunt ad cap. cùm tibi quod ſecus eſt de iure canonico, vt hic. And. Barb.

e ¶ Quæſtionem. No. iſtam le. ſi. & vide no. per Bar. in l. nemo. in prin. de lega. j. qui dat alium intellectum ad Liſtam. & ibi per Imo. & adde Bar. in l. poſt legatum. in prin. ff. de his qui. vt indi. in ver. item opp. de hoc ibi: ſecunda ibi cum ipſe & pro intellectu iſtarum lecturarum ſumas concluſionem, aut hæres à principio confitetur relictum, ſed vult ſe tueri ex inutili voluntate: & poteſt, & tenetur fideicõmiſſarius ſeu legatarius probare ſolennitatem voluntatis. Aut à principio negat eſſe relictum, demũ delato ſibi iuramento iurat, & cõfitetur ſibi relictum eſſe: ſed vult ſe tueri ex inutili voluntate: & non poteſt in odium negantis. Hæc habentur ex gl. hic in ver. ſubire. in vlt. ſol. & inſt. eo. §. fi. quã de teſtator noluit ſolenniter teſtari, ſed ponitur in fide hæredis: tunc nullo caſu poteſt hæres ſe tueri ex inutili voluntate: cùm teſtator noluerit ſolenniter teſtari. Ad hanc lec. gl. vide Pau. de ca. hic.

a ¶ Sed practica Nota practicam huius legis, not. ad quam vide quod no. Barto. aſ lias Bal. in l. ex hac ſtipulatione. in vltima colum. & quod ibi dicitur. ff. de dona. Et ad hoc vide quod no. Bald. in l. actor. in prin. ſ. de proba. Et hanc materiam hu ius legis diffuſe examinat Iacob. de Bel. hic.

b ¶ Teſtamentum nuncupatiuum. Vide not. in l. hæredes palam. ff. de teſtamen. per Baldum poſt Bartol. in l. j. in ix. quæſtione. ſ. de teſtamẽ. vbi idẽ tenent.

c ¶ Facit i ar. Et vide Bartol. in auth. quod ſine. ſ. de teſtamen. & Bartol. in l. ſi ita ſcripſero. de conditio. & demonſtr. & ibi vide Imolam.

d ¶ Hoc amplius. Et pro iſta authen. vide Bar. in cõſil. cxxxvij. inci. ſtatuto cõis. & i cõſi. cclxvj. incipiẽ. teſtator poſt inſtõnem dixit: Si prædicta nõ obſeruentur, priuetur hĩs hæreditate. Modò hæres tenuit bona he reditatis, & antequã obſeruaret, eſt mortuus: an ſit priuatus hæreditate? Decidit quòd ſic, & vadit ad cohæredes, vel inſtitutos. vide ibi. & vide eundem Bar. in cõ ſi. inci. teſtõr fecit certa legata. cxxv. vbi pulchre loquit. & vide eundẽ in conſi. xxxij. incip. ſtatuto communis Gualdi. pro iſta authẽ. & an accuſetur hæres propter executores datos in teſtamẽto? videt ibi. Andr. Barba.

d ¶ Hoc amplij. In materia huius authen. quær puniat hæres, q nõ adimpleuit volũtatem defuncti. vide qd not. xj. q. j. Siluеſter. & c. ſi heredes. de te. & de voto c. licet.

Itẽ limita authẽ. iſtã, niſi p̃ceptum teſtõris pecuniariũ ñ eẽt nullũ, reſpiciẽs cõmodũ alterius. l. non oportet. & ibi glo. ſ. de his quib. vt indign. Vide tamen hic Bar. cũ gl. trãſiuit ibi Butri. niſi reſpiceret fortè intereſſe aiæ teſtatoris. c. licet. de epiſ. & cleri. Et de materia huius auth. vide p Bar. in cõſi. ſtatuto cõis Gualdi. & ibi colligit, an requiratur monitio, vt iuſſus. & q̃ ſit dria inter iſta. Et vide Ange. in corpore. & Paul. de Ca. in cõſi. clxiij. Ad de Bar. cõſi. incip. ſtatuto caſtri & plebis. & bal. cõſi. ccccxxxvj. iij. volu. Et ibi an requiratur monitio, & an ſi hæres veniat priuandus hĩditate, an hæreditas debeat applicari inſtitutis in re certa, cũ hoc p petere poſsint: an verò ad illos, in quorũ fauorẽ eſt appoſita pœna: & vide etiam per Abb. ad hanc auth. cõſi. xl. ij. lib. & per Ro. conſi. ccccix. Ang. conſil. clxviij. p abb. conſi. lviij. j. lib. vbi dicit q annus datus ad exequendum, non currit niſi negligentibus. & ad hanc. auth. vide quod pulchre conſuluit Ange. conſi. clxix.

d ☞ P. P. A V. P. ¶ Hoc amplius. Limita reg. hic poſitã. q hæres nõ implẽs volũtatem defuncti priuat hĩditate vt ſolũ ꝓcedat qñ eſt preſſus facere aliqd qd cõcernit cõmodũ pecuniariũ alicuius, alʒ ſecus. gloſſ. eſt ſingu. in l. nõ oportet. ſ. de his qb. vt indig. q̃ tamen limita vt ibi per Pau. & Moder. hic. ex verbis quorum habes etiã altã limitationẽ. vide Mod. hic qui limitãt, & quando hæreditas eſt luſcroſa: ſecus ſi damnoſa. Itẽ de materia & an appliceẽ talis hæreditas, vide d. Franc. croſa: ſecus ſi damnoſa. Itẽ de materia & an appliceẽ talis hæreditas, vide d. Franc. conſi. lxvij. in iij. col. vbi ponit etiã ponit an & quando ille qui venit contra volũ tatem defuncti, non ſolùm priuetur parte ſua ſibi relicta, ſed etiã fideicõmiſſo relicto in parte alterius, q ſimiliter contrauenit voluntati defuncti, & ibi etiã in fi.

rũ q̃libet põt eẽ vera. Prima eſt Ioã. q hoc fit in odiũ hæredis. primò negantis. Et iſtã tenet gl. hic. & ſ. e. l. ſi veritas. & Inſtit. eo. §. fi. qd vr̃ ꝓbari ibi per text. Pro hoc ẽt facit tex. iſtius l. in fin. ibi: cũ & in leges, &c. quaſi dicat, hoc ſtatuitur in pœnã hæredis negantis, ſicut olim in eum pœnam ſtatuit cũ voluntatẽ teſtõris nõ implet. † Sed practica [a] iſtius legis erit hæc, q primò hæres interrogabitur, ſi teſtator reliquit fideicõmiſſum, vel legatum. & ſi quidẽ ipſe negauerit: tunc iterũ defertur ſibi ſacramentũ: & ſi quidẽ ipſe iurauerit nnn eſſe relictũ, vel ſe nõ audiuiſſe relictũ eſſe, erit ſecurus, & liber. Si verò noluerit iurare: tũc fideicõmiſſarius dabit libellũ, & aget cõdictione ex lege iſta. In quo libello narrabit ſic, Dico q talis hæres interrogatus negauit, & q delato ſibi ſacramento p̃ſtare recuſauit: quare peto eum condẽnari, &c. Et iſta eſt vna lect. no. & ſolennis. Alij verò non exigũt illud q hæres ab initio negauerit: ſed dicũt q hæc lex loquit qñ teſtator noluit ſolenniter teſtari: ſed voluit ponere in fide hæredis. Et iſtud videt ꝓbari per tex. Inſtitu. e. §. fi. & hãc lect. licet gl. hic nõ firmet eam, approbat Franciſ. Accur. Mart. Sil. & alij Moderni doct. Secũdũ hãc ergo erit practica iſtius legis hæc, q ab initio, nulla negatiõe præcedente, fideicõmiſſarius deferat hæredi iurm, ſi teſtator in fide ſua poſuit q daret ſibi tm̃, nolens ſolenniter teſtari. Si quidẽ hæres iurauerit, erit ſecurus: ſed ſi recuſauerit, tũc aget contra eũ condictione ex lege iſta, & cõdictione ex dicto. §. fi. inſti. eodẽ. † No. multũ iſtã lect. q qñ teſtator noluit ſolenniter teſtari, ſed cõfidit de fide hæredis, hæres tenet ad præſtationẽ illius legati ciuiliter & naturaliter, vt vides hic. Inter iſtas duas lec. eſt differentia: qa in prima hæres cogitur in pœnã ſuã: & ſic in ponẽda rõne legis falci. a. Iijs legatarijs hoc nõ ꝓputaretur. l. cũ pr̃. §. j. ff. ad l. falc. Sed in ſcdo nõ eſt in pœnã: & ideo debet in cõputatione falcidię alijs legatarijs ꝓputari. Aliæ ſol. ſunt truffæ. Venio ad ſecũdã partẽ, & opp. q nemo poſsit eſſe teſtis in cã propria, nec iudex: vt ſ. de teſti. l. oĩbus. & ne qs in ſua cã. l. j. Sol. Hic impropriè dicitur iudex & teſtis. Venio ad tertiã ptẽ, & primò aſſumo finẽ noſtræ legis: & op. q qs nõ priuet tota hæreditate: vt l. ſi qs in ſuo. ff. de inoff. teſt. Sol. Multæ ſolutiões dant in hac gl. Illa eſt vera q ibi loquit in caſu ſpeciali, in quo habet locũ pœna certa ibi ſtatuta: hic loquitur vniuerſaliter. Quæro q̃ ſint iſtæ ll. antiquæ q̃ prouãt illũ q non implet volũtatẽ defuncti oĩ lucro? Certè neſcio iſtas ll. de iure antiquo, niſi de lucro ob hoc relicto. Si eñ aliquid relinquit alicui, vt gerat tutelam, vel aliud ſimile faciat, ſi iſtud non facit, perdit lucrũ vt vidiſtis ſ. de leg. l. pe. Probat in l. Neſennius. ff. de exc. tu. cũ l. ſeq. & de leg. j. l. etiã ſi ptis. cũ ſi. Hodie verò hoc eſt aliter declaratũ per aut. hoc amplius quã ſtatim videbitis. Quærit gl. de vna qõne ſubtili, † vtrũ

4 b teſtamẽtũ nuncupatiuũ [b] poſsit ꝓbari per inſtrm. Et opi. ſunt inter Io. & Azo. Breuiter opi. Io. eſt à conſuetudine approbata q nuncupatiuũ teſtm̃ ꝓbet per inſtrm. Dyn. dicit, q etiã de iure opi. Ioã. eſt vera. q ſatis poteſt ſuſtineri, arg. l. fi. & aut. ibi poſitæ ſ. ſi cer. pe. Facit ad hoc q habuiſtis ĩ l. j. ſ. de

5 teſt. † Vltimò hæc lex ſecundum ſecun-

c dam lec. quam ſ. poſui, facit in arg. [c] ad qõnem illã, de eo, q iuſsit p̃ſtare oĩa illa, quæ continẽtur in ſchedula, quã reliquit apud guardianũ fratrũ minorũ: cũ eñ noluerit ſolenniter teſtari, vr̃ velle, q illa debeãtur. Iſtam q. diſputauit d. Iac. de Bel. ego tetigi in l. ſi ita ſcripſero. ff. de condi. & demõ. & tangitur in l. hæredes palã. de teſt. in fi. &c.

1 ☞ *Voluntas ſi eſt certa, non curatur de ordine.*

2 *Tempus, quod habet hæres ad implendam uoluntatem defuncti quando incipiat currere.*

3 *Hæres monitus à iudice implere uoluntatem defuncti, qua pœna puniatur, & quæ monitio requiratur.*

4 *Exhæredatus quod non admittitur ad hæreditatem defuncti cum alijs, quãdo hæres priuatur hæreditate ob non impletam defuncti uoluntatem.*

5 *Hæreditas in caſu huius auth. quod remaneat apud hæredem quãdo hæredes, in quos peruenire debebat, ob non impletam uoluntatem defuncti, illam nolunt.*

6 *Hæres nõ implẽs uoluntatẽ teſtatoris q non incidit in pœnam huius cõſtitutiõis, qñ ſpecialis executor eſt datus.*

7 *Quis probat uoluntatem defuncti non impletam.*

8 *Agens condictione ex hac lege, debet primo præſtare cautionem de implenda uoluntate defuncti.*

9 *Si hæredes diuidẽtes inter ſe, renũciãt oĩ iuri, qd alter habet, uel habere poſsit in pte alterius, utrũ ſi unus ex hæredibus eſt negligens, alter, cui deferatur, repellatur.*

d [H] Oc amplius. [d] Iſta ẽ no. aut. valde, & ideo bene nota eã. Opp. dicit hic q ſubſtitutus admittit. Cõtra ſ. de impub. & alijs ſubſt. l. poſt aditam. Solu. hic non admittitur ſubſtitutus ex vi ſubſtitutionis: ſed admittitur ex vi iſtius conſtitutionis condictione ex hac lege. Se

e cundò opp. [e] q de ordine non curetur vt l.

1 nec enim. ff. de ſolu. Sol. † Quando voluntas ſtatim videtur impleta, non curatur de ordine. Et hoc ſi ſit certa. Et ideo ſi ſit incerta, ſtatim non videtur impleta, & ideo curatur de ordine

ín corpore,de hær.& fal.§.ſi qs aũt non implens quæ incipit,ſ.ſemel.&c.quã alle.Bal. in l.qui crimẽ.in vij. q.j.qui accu.poſ.& ꝙ ꝓ negligẽtia, de qua hic,in auẽ.hac nõ per daẽ legitima. & iſta eſt no.gl.hic,& doct. in ca.ſi hæredes.extra de te.& gl.in ver. expedit. Adde quod de hoc eſt gloſ.no.in l.ea ſola.ff.de reg.iur.quã alle.Bal.in l.eã.ſ.eo.in vij.co.itẽ adde,ꝙ iſte hæres negligens non definit eſſe hæres, ſi hoc eſſet ſibi damnoſum.ſ. hre hrditatem. Ita no.voluit Petr.de Ancha.in c.intellexi⁹mus.de iudic.Facit l. ſi quis inſolidũ. ff. de hære.inſtit.& ibi hoc exp̃ſſe Bart.& Imol.

a ¶ Extra glo.Adde qꝺ dictũ Bal.eſſet verũ quãdo hæres nihil facere poterat ſine exeꝯcutore, vt qa præceptum erat incertũ de clarãdũ per executorẽ, puta ꝙ diſtribueretur inter pauperes arbitrio executoris. Sinautẽ erat incertũ, poterat hæres exequi, & executorem præuenire.l. ſi libertus ſub conditione.§.j.de bo. libe. puniretur pœna huius authen.ſecũdũ ipſum Bal.quẽ Paul. de ca.ſequitur.

b ¶ Ex lege iſta. Adde Barto.in l.hoc iure. in fi.ff.de verb.oblig.& vide latè Bart.in l.in illa.ff.de ver.ob.

℣ P. P A V. P.

c ¶ Iſtam negatiuam. Cõtrariũ tenet Bald. conſi.xciij.in iij.volu. ſed ad Bar.tenet Pau. de caſt.conſi.xx.ad fi. & doc.hic.

ꝺ ¶ Cùm hi. Adde ꝙ poteſt peti legatũ ſub conditione relictum ex cauſa,ſecũdũ Spe. de actio.& peti.§. ſequitur ver.illud not. dignum cũ ſe.vbi ponit eam de iſtis actionibus & formam libellorum in ti.de teſ. §.j.in prin.& aliquid per Bal.hic.& poteſt etiam interdũ implorari iudicis officium vt hic per Bald. in ij. colum.& per Bart.in l.j.ff.de legat.j. ibi tu dic breuiter. Vide bar to.in l.traditionibus, ſ.de pact.

℣ P. P A V. P.

e ¶ Tres actiones.Circa iſtã materiã vide Alex.cõſi.iij.in ij.vo. Ita nota qđ hypotheca ſpãlis data ꝓ teſtatorẽ nõ derogat hypothecæ gñali datæ per hanc l.ſecundum Ro.ſin.dccxix. incip. legatarius.

tas diſponentis eſt certa: non curamus de ordine,ſed qñ eſt dubia,ita loquit hic. Primò q̃ro,qd eſt hoc dictũ, iudiciũ defuncti non repræſentatũ. Dic vt in gl. Quæro†ſecundò,qñ incipiat currere tẽpus poſitũ in hac cõſtitutione. Gl.dicit,& etiã tex.à die monitionis factæ ꝓ iudicẽ:vt hic,& in corpore vnde ſumit. & iſtud vr verũ. Contra hoc oppo.& vr†ꝙ nominatus à iudice negligẽs,puniat,pœna dupli,nõ in amiſsiõe totius hæreditatis:vt inſti.de act.§.itẽ miſta.de obli.quæ ex quaſi cõtractu na.§.fin. Item vr ꝙ nõ ſufficiat vna monitio, ſed requirant duæ,vt in aut.de ecc.ti.§.ſi qs autẽ.& aut.licet poſita ſup l.nulli.ſ.de epiſc. & cle.Sol. Aduerte,rogo te, aut loquimur in relictis ad nõ pias cãs,& loquit hæc aut. Aut in relictis ad pias cãs,& tunc aduerte. Aut qs vult vti negatione ſola,in qua hæres ſtetit vſq; ad ſententiã,tũc hæres punie tur ſolũ pœna dupli,vt inſtit.de act.§.item miſta.de obli.quæ ex quaſi cõtractu naſcũ. §.fi. Aut quis vult vti cõtra hæredẽ ex negligentia tantùm,non ex negatione: tunc aut negligentia cõmittitur minori tpe q̃ ſit annus.& reqrit trina monitio, vt in d. aut.licet.& in corpore vñ ſumit. Aut fuit negligẽs ꝓ annũ: & tũc ſufficit vna monitio. Caſus eſt iſtius aut.poſſet etiã cõtra hæredẽ exerceri remediũ vt interdicatur ſibi adminiſtratio bonorũ hæreditatis,vt in c. ſi hæredes.extra,de teſt. Quæro, dicit hic, ꝙ nõ perdit bonorũ ſubſidiũ: qd in eo, qui omiſit inuentarium? Gl.tua dicit,idẽ dicemus in aut.ſed cũ teſtõr.j.ad l.falc. Quærit gl.hic,qd†de exhęredato,vtrũ admittatur inter veniẽtes ab inteſtato? Dic ꝙ nõ, vt in gl.Itẽ an admittat vt extraneus? Gl.vr qđ ſic. Doc.cõiter tenẽt ꝙ non,nec etiã vt extraneus poſsit admitti,rõne contrarietatis: qa teſtõr voluit ipſum hæreditate eſſe priuatũ.Habere ergo hæreditatem,& priuari hæreditate,iſta ſunt contraria. Expeditis †gl.circa iſtã aut.quæro, qd ſi ꝓſonæ iſtæ, ad quas defertur hæreditas,nolũt eã,an remaneat hæc hæreditas apud hæredes? Gl. vr dicere ꝙ ſic,qa hoc cõſtitutũ eſt in pœnã hæredis. Vñ nõ põt hoc allegare in ſui fauorẽ.Ita no.in corpore vñ ſumit hæc authẽ.de le.j.l.ſi ſeruus pluriũ.§.j.& ita tenet Odof.& habetur de hær.inſt.l.ſi qs ſolidũ.

a extra gl.†quæro qd ſi teſtator dedit ſpãlẽ executorẽ ad ea,quæ in teſtõ reliquit, vtrũ hæres nõ implẽs incidat in pœnã huius cõſtitutionis. Dico ꝙ nõ.tex.eſt expreſſus in l.multa.in prin.de cõdi.& demõ. Et ꝓ hoc facit:qa teſtator dando ſpecialẽ executorẽ, vr voluiſſe ꝙ de hoc hæres ſe nõ intromittat vt in aut.de eccl.ti.§.ſi qs aũt.prædicta vera,niſi hæres fuerit monitus à iudice, poſtquã primus executor deſijt eſſe executor, renũciatione,vel morte,vel alio modo:tũc enim perinde eſt,acſi datus non fuiſſet. ar. pro hoc j.ti.j.l.fi.§.ſed & ſi qs. †Quæro, qs habet probare iudiciũ non eſſe impletum, vtrum ille,qui agit cõtra hæredẽ negligen

b tem cõditione ex l.iſta b,an verò ipſius intẽtio ſit ipſo iure fundata.& ille cõtra quẽ agit,debet ꝓbare ſe ipleuiſſe,& breuiter ille,q agit,debet ꝓbare iſtã negatiuã c:vt no.Inn.in ſimili extra, de accu.c.ſup his.& ꝓ Cy.in l.ij.ſ.de iure emphy. Probabit autem iſta negatiua per exploratores,qui interrogabũt hos,qui-

bus erat relictũ.vel iudex mittet aliquos ad explorandum,an eis ſit ſolutũ vel non:ꝙ explorabit ab eis,qui verſimiliter ſcire debent:vt l.hoc iure.de ver.ob.& ibi hũc paſſum de probatio-
8 ne iſtius negatiuæ plenè examinaui. Itẽ mementote,†cũ agetis condictione ex hac aut.ꝙ ille,qui agit: debet primo præſtare cautionem de implẽdis his,quæ teſtator iuſsit aliàs non poſſet obtinere,vt hic,& in corpore,vnde ſumitur,vbi clarius eſt. Vl
9 timò†quæro,hæredes diuiſerũt hæreditatẽ,& renunciauit alter alteri,oĩ iuri, qđ habet, vel habere poſsit in parte alterius: vtrũ ſi vnus ex hæredibus eſt negligẽs, poſtea ſecũdũ formam iſtius aut.alter:cui defertur:an repellatur ex vigore pacti,vel renũciationis. Dico ꝙ non,quia iſta renũciatio nõ refertur ad illud,ꝙ quis poſtea admittit culpa ſua,& negligẽtia,vt l.damni.§.j.ff.de dam.infe.& in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de ver. ob.& ibi plenè dixi in iſta materia: & iſta omnia habui ſemel de facto,ſuper iſta authentica.

Communia de legatis,ꝛ fideicommiſsis,& de in rem miſsione tollenda. *Rubrica.*

Continuatio ponitur in gl.quia dictum eſt ſ.de leg.& fideic. ſingulariter, verum quia hodie legatarij & fideicommiſſarij ſunt æqualiter æquati ideo ponitur hic tit.

1 *℣ Pro legatis & fideicõmiſsis cõpetũt tres actiõcs,ſi natura rei legatæ hoc patit.*
2 *Legatarius particularis quando detrahat Falcidiam,quod non eſt ex perſona ſua.*
3 *Ille,cui aliquid commodi affertur,quando poſsit onere fideicommiſsi grauari.*
4 *Res hæredis quando ſint obligatæ pro legatis.*

LEX I.

d e

d Reiectis legandi varietatibus pro legato cõpetũt tres actiones e, ſ.perſonalis in rem,& hypothecaria, in rebus tãtùm, quæ à teſtatore ad grauatũ peruenit.h.d.Diuiditur in partes quinq;.Primò ponit proœmium. Secũdò ponit ſtatutũ.Tertiò ponit rationẽ ſui ſtatuti. Quartò ſuũ extẽdit ſtatutũ ad certas perſonas,à quibus relinquitur. Quintò reſtringit circa res,in quibus hypotheca cõcedit. Secunda ibi:oĩbus verò. Tertia ibi:cùm enim. Quarta ibi:& hoc diſpoſuimus. Quinta ibi:in oĩb⁹ aũt. Ad euidẽtiã debetis ſcire,primò ꝙ antiqtus erat q̃dã differẽtia in modo legãdi:aut eĩ relinquebat ꝓ ſinẽdi modũ,aut ꝓ alios modos,vt hic dicitur in ſecunda gl.Item debetis ſcire,ꝙ antiquitus pro legato nõ competebat rei vẽdicatio.Pro legato enim primò fiebat miſsio in rem,hoc eſt,in rei poſſeſsionẽ.Hoc præmiſſo ſatis patet caſus in prin.prima pars nõ habet cõtraria. Veniamus ad ſecũdũ,op. & videt ꝙ oĩa legata non ſunt exæquata. Nam legata ad pias cauſas differunt ab alijs,vt inſti.de act.§.item miſta. & de obl. quæ ex quaſi contra.§.fi.Sol.Hic ponit genera ſingulorũ non ſingula generũ,quaſi dicat, omnia genera legatorum, ſiue per vendicationem,ſiue per ſinendi modum,ſiue alijs generibus legatorum,exæquata ſunt:non autem æquiparat omnia legata ſingularia.nam quædam differunt inter ſe,vt ſ.vidiſtis.Itẽ oppo.quia per fideicommiſſum non competit vendicatio:niſi facta reſtitutione: vt l.facta.in prin.ff.ad Trebel.ſed pro legatis competit incontinenti adita hæreditate,vt l.ſi tibi homo.§.cũ ſeruus.ff.de leg.j.malè ergo dicit hic. Soluit gl.ꝙ hic æquiparantur legata,& fideicommiſſa particularia,nõ legata particularia,& fideicommiſſa vniuerſalia. Ita dicit gl. Tamen dic breuius duobus modis,vno modo exæquata ſunt legata fideicommiſsis particularibus,& pecuniarijs,& ceſſabunt omnia contraria,ſecundum Dy.Nam ideo dico,particularibus,vt excludam fideicommiſſum vniuerſale.Itẽ ideo dico, pecuniarijs,vt excludam legata libertatis:vt videbitis no.j.l.proxi.Alio modo dicas,exæquata ſunt legata fideicõmiſsis,in quibus circuitus erat inutilis,in quibus verò circuitus erat vtilis,adhuc differentia durat.Erat autẽ vtilis in fideicõmiſſo vniuerſali:quia hæres poteſt retinere quartã:meritò recta via non tranſit in fideicommiſſarium.Item in libertatibus propter ius patronatus quod eſt remanſurum penes manumittentem.Oppo.de l.cùm rem alienam.ſ.de lega.Sol.quod hic dicitur ꝙ competit actio in rem,intellige cùm res legata erat teſtatoris,ſecus ſi erat alie na,vt plenè j.l.proxima in fin.Oppo.de l.j.§.ſi debitori.ff.vt in poſſeſsionem legato.Solutio,Speciale eſt in legato liberationis, in quo non habet locum actio in rem, nec hypothecaria.Ratio eſt, quia iure quodam modo fit executio. Nam legatario

gatario incõtinenti competit exceptio: vt ſ. tit. j. l. ſi creditoris.
a vel dicas breuius [a], vt tollas multa contraria. †Pro legatis &
1 fideicõmiſsis, competũt tres actiones, ſi natura rei legatæ hoc patiatur: ſecus ſi natura rei legatæ repugnet. Ita debetis intelligere iſtã materiã: & propter hoc dico, ꝙ qñ eſt legatũ cũ tita-tis, vel generis, non põt competere rei vendicatio: quia non eſt res certa quæ vendicetur. Idem, qñ legatur res alienata, vel legatur certum factũ: vt l. fideicõ. §. fi. ff. de leg. iij. & eodẽ modo qñ legat liberatio. Nã rei legatæ repugnat, qa cõpetat rei vendicatio: qa nõ habet amplius qd quærat pro ſua cautela. Itẽ op
b po. pro eadẽ re nõ põt cõpetere perſonalis, & in rẽ [b]: vt Inſtitu. de actio. §. ſic itaq;. Sol. gl. Inſti. eo. §. noſtra aũt. dicit ꝙ ſi eligitur perſonalis, nõ habet locũ actio in rem: ſi eligitur in rem, nõ habet locũ perſonalis: & ſic pro eadẽ re vtraq; nõ competit ſimul. Alij, vt do. Alber. de Salinis, qui fuit quidam doctor Vltramont. qui fecit quaſdã ſuas diſtinctiones, dicebat ꝙ non cõpetit pro eadẽ re perſonalis, & in rem qñ quis habet dominiũ de iure cõi: ſed qñ qs habet dominiũ, ſeu vendicationẽ ex ſpeciali priuilegio, ſicut eſt in legatis in quibus dñium trãſit recta via ſine poſſeſsione: tunc rei vendicatio actionẽ perſonalẽ de iure cõi nõ tollit: vt l. in bello. §. ſi quis ſeruũ. de capt. & poſtli. reuer. Facit j. de condi. quæ ſub modo. l. quoties. Oppo. res ſua
c nemini põt eſſe obligata [c]: vt l. neq; pig. ff. de regu. iur. Sed hic conceditur actio in rem, & hypothecaria, quæ præſupponit ꝙ res propria ſibijpſi ſit obligata. Soluit gloſſ. optimè, ꝙ actio in rem cõpetit pro re legata: actio hypothecaria cõpetit pro alijs rebus teſtatoris, quæ ad grauatũ peruenium, & ſic non pro ea-
2 dem re. Procedo vlterius: dicitur hic, †ꝙ nõ poteſt onere fideicõmiſsi grauari ille, ad quem aliquid lucri nõ affertur. Cõtra: quia legatarius cogitur aliqd reſtituere, ſ. legata, etiã nulla deducta Falcidia: vt l. lex Falcidia. §. nunc;. ff. ad l. Falc. Et ſic apparet ꝙ apud eũ nõ remanet aliquod lucrũ. Huius timore glo. recitat opi. Mar. & aliorũ doct. vtrũ legatarius particularis detrahit Falcidiã: hoc nõ intendo examinare hic, quia eſſet multum longum. Dic vt in d. l. lex Falcidia. §. nunc;. & l. j. §. antep. ff. ad Treb. veritas eſt breuiter, ꝙ legatarius particularis nũc; ex perſona ſua deducit. Nec obſtat iſte tex. nam eſt neceſſe, ꝙ aliquis habeat lucrum ab initio: nec eſt neceſſe, ꝙ apud eũ remaneat, vt poſsit grauari. Contra hoc oppon. de l. planè. la ij. §.
3 fi. ff. de leg. j. Sol. Ille, cui †aliquid relinquit, poteſt onere fideicommiſsi grauari: eſt verum, ſi ei relinquatur commodũ pecuniariũ: aliàs ſecus. Vnde ei, ad quem ius patronatus peruenit ex diſpoſitione defuncti, nõ põt onus imponi: quia nõ peruenit cõmodum pecuniariũ. Item in alio caſu l. iij. §. ſi rem. ff. de lega. iij. vbi legatũ affert cõmodũ, nõ tamen tale, ꝙ ex hoc poſsit grauari. Item illud quod hic dicitur, ꝙ eſt neceſſe, ꝙ habeat aliquod lucrũ ille, qui poteſt grauari: intelligatis ꝙ habeat ex diſpoſitione defuncti, vel in modum diſpoſitionis, vt l. ab eo. ſ. ti. j. & hic. vel in modum conditionis: vt l. quidam. §. fi. ff. de lega. j. Fallit in caſu l. cũ qdã. ſ. de leg. in ſubſtituto exhæredati. Sec⁹ ſi ad aliquẽ peruenit cõmodũ defuncti caſu fortuito: vt l. v. §. j. ff. de leg. iij. Dixi in l. eã quam. ſ. tit. j. Opp. ad fi. noſtræ legis, & videtur ꝙ noſtra hypothecaria competat inſolidũ diuerſis contra quẽlibet hæredũ: vt j. ſi vnus ex pluribus hæred. l. ij.
d Sol. Specialis caſus [d] eſt hic. Simile in l. fi. j. de debi. ciui. lib. xj.
4 Opp. vltimò †& videtur ꝙ etiã res hæredis [e] ſint obligatæ, vt
e j. vt in poſ. leg. l. certa ex forma. Sol. gl. fatetur cõtrariũ, ꝙ poſt ſex menſes bona hæredis ſint obligata. Víde gl. Tu dic ꝙ hinc ad mille annos bona hæredis nõ erũt obligata obligatione tacita pro legatis quæ inducuntur per legem iſtam: ſed bene fateor ꝙ poſt ſex menſes poteſt in rebus hæredis fieri immiſsio: & ſic obligatæ erunt pignore prætorio.

1 ☞ *Verbum, mando, non eſt præceptiuum: uerbum, iubeo, ſic.*
2 *Verba directa, & obliqua, ſumuntur in iure tribus modis.*
3 *Differentia fideicommiſſariæ, & directæ libertatis, quòd hodie etiam durat.*
4 *Quando legatur res hæredis, uel legatarij, non competit actio in rem.*
5 *Ad legatum relictum in codicillis, competit utilis ex teſtamento.*
6 *Legatum uniuerſale, uel quando legantur omnia bona, uel maior pars bonorum, an æquiparetur fideicommiſſo uniuerſali. remißiuè.* LEX II.

1 MNe verbũ. Verborum reiecta varietate exæquata ſunt legata, & fideicõmiſſa
f adeò ꝙ ſunt effecta quaſi ſynonyma. h. d. No. ꝙ verbũ [f],
g mando [g], nõ eſt verbũ præceptiuũ: & ſic habes ꝙ eſt lõga dria

a ¶ Breuius. Adde Bart. in l. j. ff. de leg. j.
b ¶ Et in rẽ. An actio ex teſtõ cõcurrat cũ rei vendicatione. Bar. in l. nemo rem ſuã. ff. de verb. obli. & Imo. tenet contrariũ in l. j. de leg. j. in Spec. in tit. de act. & peti. §. ſequi. ver. illud vero no. dignũ & cõſeq. Et not. ꝙ iſta actio in rẽ, videt vtilis vt eſt gl. in l. fi. in verbo, etiã in rẽ. ſ. de ſacr. ſanc. eccle. Et ad le no. per Barto. in l. j. in vlti. col. ff. de don. et Bal. in l. ea lege. in j. q.
c ¶ Obligata. Adde. Bar. i l. fi. ſ. de ſac. ſan. ecc. ſed cõtrarium videtur tenere in l. j. in fi. de le. j. & vide Bal. in d. l. fi.
✠ P. P A V. P.
d ¶ Specialis caſus. Vide Aret. in lege ij. §. ex his. de ver. ob. in l. iij. C. de nego. geſt. regulariter autem contra vide Bar. in l. apochis in princi. ff. de iure fiſ. allegat tex. in l. creditores. ff. de diſtra. pig.
✠ P. P A V. P.
e ¶ Res hæredis. Vide etiã Com. conſi. lviij. & idem etiã in bonis hæredum tutoris vt ibi ꝙ eũ ad Bart. in l. properãdum. §. fi. ſ. de iudi. etiã ſi defunctus bona hæredum obligaſſet vt habes ad Bar. in l. obliga. generali. ff. de pigno.
f ¶ Quod verbũ. Vide Barto. in l. ſerui. ff. de leg. j.
✠ P. P A V. P.
g ¶ Verbum, mando. Vide Alexã. in l. moræ. in pen. col. ff. de iuriſ. om. iudi. l. aſ. hic. gl. & Bar. in l. ſæpe. ff. de offi. præſi. gl. in capit. cũ aliquibus. in verſi. cõcedimus facultatẽ de reſcrip. in vj. & vide oino ꝙ addidi ad Bart. in d. l. ſæpe. ff. de offi. præſi.
h ¶ Iuro defuncti. Not. hic intellectum l. cũ pr. §. filius matrẽ. de le. ij Sed Barto. in d. §. filius matrẽ. tenet qd habet locũ tã in iuro hæredis quam teſtõris: & ſic eſt ſibi contrarius: & illum tex. allegat Bal. in l. j. ſ. cõmo. qd iuramentum habet vim caſus expreſſe.
i ¶ Op. de l. cũ vero. Adde Bar. in l. legatorũ. in prin. de leg. ij. in verſi. ꝙro primo ſi teſtõr. No. hãc glo. quæ reprobat per Bar. cuius opi. veriorem credo. & cõtra iſtam gl. eſt etiã alia gl. i l. p diuerſas. in verbo ſeu res. ſ. mãd. & illud ẽt ſequit Bar. in vlti. col. & Bal. in l. hæredum. ſ. de fideicõ. p Bal. in l. j. in vj. co. ſ. eo. & ſũt gl. aliæ. quas hic allegat Bart. in cõtrariũ ff. de ſer. l. pa. not. & c. Et inquantum dicit gl. hic, ꝙ ſi legatur a legatario eadẽ res ſibi legata ſecundo legatario an primo legatario immediate competit vbi rei vendicatio, vide per Bal. in l. j. ſ. eo. verſi. quæro ſi a legatario. circa vlti. colum. & ſequitur Butr. hic, qui etiam reprobat gloſſ. reprobatam per Bal. Adde ꝙ Bald. conſi. cclxxxv ij. iij. lib. in fi. antepenul. col. dicit quædam glo. quæ eſt in l. ij. C. communia de lega. dicit quod teſtator legando rem hæredis, transfert dominium, quaſi hærede adeundo hæreditatem videatur in hoc conſentire, & ratificare. Et pro hoc argu. optimum ff. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. l. ſicut. §. ven.

i ſtius contrarij, videt variare. † Nã primò videt dicere, ꝙ in libertatibus ſit ſublata illa differentia libertatis directę, & fideicõmiſſariæ: poſtea dicit cõtrariũ. Veritas eſt, i
4 ꝙ non eſt ſublata. Nec obſtat iſta lex: quia exæquata ſũt legata fideicõmiſsis, in qbus circuit⁹ erat inutilis: vt dixi ſ. l. pxi. † Quæro primò, quid ſi teſtator legauit rẽ hæredis, vel legatarij: an cõpetat actio in rẽ. Gl. hic tenet ꝙ ſic. Víde iſtã glo. quę eſt ſingularis. Cõtraria gloſ. habemus in multis locis. ff. de ſeru. l. Papinianus. de lega. j. l. ſi hę redis ſeruus ad l. Fal. l. hæreditatũ. §. fi. illæ cõtrariæ ſunt veræ, & iſtę reprobantur ab omnibus. Facit l. ſi quis inquit. §. j. ff. de legat. j. & l. ſi tibi homo. §. cũ fundus. de leg.
5 j. Quæro, † qñ legatũ eſt relictũ in codicillis, quæ actio competat. Quidam dicebant officium iudicis. Gloſſ. determinat, & bene, quòd competat vtilis ex teſtamento.

✠P. P A V. P.

a ¶ Si duobus. Circa iſtud an & qñ poſsit decidi ſorte, vide late Fel.in c.capitulũ. in pe.& vlt.co.extra de ,pb.vide text.quẽ põit Ang. & alij ibi in l.à dtũo pio. §. ſed & illud.i pri.ff. de re iud.Itẽ i materia ſortis, & an poſsit appellari à diuiſione facta p ſortes vel peti reſtõ i inte. vide Philip.de Perų,ĩ rub. extra de appel,col.iij.

b ¶ Sorte dirimit.Qã remediũ vertat inter ſimul diſcordes. & adde ꝙ vbi eſſet timor,neveniret ad arma, vĩ ꝙ iudex poſſit cõpellere ad concordiã. Aduertas tñ ꝙ tũc aliqd dirimit ſorte, cũ incertũ eſt de iure: ſecus ſi ſit incertum de facto.Iſta eſt glo.elegãs in l.j.in ver.prohibebit.j. vti poſ.qđ eſt valde not. & no.Imo.ĩ l. hmõi. in fi.de le.j.& in l. in tribus.ff.de iudi.Dic tñ vt p Arch.xxvij. q.j.circa prin. & p̃di cta ẽt ponit Bart.ĩ l. ſi duob⁹.in iij.col.ff. vti poſ.& Bal.in l.iubem⁹.in col.iij. de ſacroſan.ecc.an electio Papæ poſsit cõmitti ſortib⁹.Bald.hic ꝙ non.Et de ſorte adde hic Bal.in l.meminimus.j.qũ & quibus quarta pars debe. & de materia vide Bar. in l.duobus. de leg.j.

c ¶ In legatariũ. Nota tñ ꝙ ſi duo p̃t eligere,& vn⁹ negligit, vel latitat, ali⁹ poterit eligere.l.ſi legatario. & ibi Bart.ff. de fideicõ.lib.& no.hũc §.nõ hr̃e locũ in pſonarũ electiõe, ſed rerũ tm̃.Bal.not.in l.fi. ĩ.de cõtrahẽ.emp. vĩ velle ꝙ duret donec partes ab eo velint recedere, per auẽ. ſi tñ.j.de temp.appel.

d ¶ Perdit anno. Adde de Bart.in l.exec.j.de execu.rei iud.& Bal. in l.captatorias.ĩ vlt. col.ĩ.de teſt.mili.

e ¶ Sed quia. Adde ad materiã huius §.Bar. in l.quidã.§.fin. ff.ad Trebel.

✠ P. P A V. P.

f ¶ Sinautẽ.Circa materiam huius §.ꝙ res ſubiacẽs fideicõmiſſo non poſsit alienari,quid ſi teſtator inſtituat fideicõmiſ.& aliũ, an videaẽ intelexiſſe in alijs bonis non aũt inſubiacẽtibus, quaſi ſubiacentia voluerint eſſe fideicõmiſſarij, an in partẽ quaſi ſibi debita.vide Ioã. de Ana. ꝙ non, cõſil.xxx. incip.viſo teſtõ, per totum,an aũt ſubſtitutus pupillaris poſsit reuocare alienata p

† Vltimò,eſſet vidẽdum in hac materia vtrum legatũ vniuerſale, qñ legãtur omnia bona,vel maior pars bonorũ,æquiparetur fideicommiſſo vniuerſali. De hoc dic vt l. ſtatuliberum.§.fi.cum l.ſeq,ff.de lega.ij.& l.mulier.§.fi.ff.ad Trebel.

☞ *Incertitudo, ſeu varietas inter plures quando ſorte dirimatur.*

LEX III.

SI duobus.[a] Incertitudo, ſeu varietas inter plures,quæ incommodum ipſorum agentium reſpicit, ſorte dirimitur.h.d. Videtis hic ꝙ illa cõtentio ſorte dirimitur[b], Cõtra.j.de don.l. ſancimus, §.ſinautẽ in huiuſmodi.Sol.Fateor ꝙ hic loquitur,quãdo omnes habebãt æquale ius.Secus ſi vni eſſet relicta pars maior, ſeu portio, quã alteri. Oppo.& videtur,ꝙ aliter dirimitur: vt l.huiuſmodi.§.fi.ff.de leg.j.& Inſt.de ſatiſ, tuto.§.ſinautẽ. Sol. †Quãdoq; actores plures diſcordãt inuicem in præiudicium rei; & tunc non dirimitur ſorte;ſed per prætorem coguntur concordare ad petitionem rei. Qñq; concordãt in præiudiciũ eorum proprium: & tunc habet locum materia noſtra. Nam ſi quidem poteſt apparere ex iuris diſpoſitione qualiter hæc contentio dirimatur; vt quia vni plus relinquitur q̃ alteri: tunc illo modo debebit dirimi;vt l. ſancim⁹.§.ſinaũt in huiuſmodi. j. de do. Et ſi non apparet,& tunc aut neuter actorum petit ꝙ dirimatur ſorte;& non dirimetur, ſed inuicem ſe impediunt;vt ff. quib.mod. vſusfruc.amit.l.ij.§.fi.Sinautem alter eorũ petit;tunc ſorte dirimatur,vt hic.

☞ *In legatis receditur à perſona: ſecus in contractibus.*
Electio,quando eſt commiſſa in tertium,ſi tertius non elegit,quando transfertur ad arbitrium boni uiri.
Ius eligendi competens alicui,quando perdatur anno.

Sed & ſi quis.[1] Hic eſt bonus & ſingularis caſus. Si relinquitur res eligenda per tertium, illo nõ eligente,vel negligente per annũ, transfertur electio in legatarium[c], dummodo eligat rẽ mediocrẽ. Nota† ꝙ in legatis recedi tur à perſona;ſecus in contractibus;vt ſ.de contrahend.emp.l.fina.quod plenè dixi in l.ſi quis arbitratu.de verb.oblig.† Opp.& videtur ꝙ electio trãsferatur in arbitrium boni viri,nõ in ipſum legatariũ;vt l.j.ff. de leg.ij.Sol.Hic loquitur qñ relinquitur electio rei certæ,conſiſtentis in ſpecie. In contrario loquitur,qñ relinquit quãtitas æſtimanda per alium. vnde declaratio quãtitatis non conſiſtentis in ſpecie,remanet in arbitrio boni viri.Itẽ oppo.& videtur ꝙ ille, †qui habet ius eligẽdi nõ perdat illud per curſum anni;vt l.cũ quidã.ff.de leg.ij. Sol. Quãdoq; cõmittitur electio alicuius perſonæ,ſeu aliquarũ pſonarũ, quibus legat: & tũc nõ perditur ius illud per curſum anni, ſed perditur,cũ ille talis fuerit ſuper hoc p lit.cõteſt.interpellandus:vt l.contraria.Et ideo dixi pluries,quãdo relinquitur aliquibus pauperibus eligendis per talem: tunc illud ius eligẽdi nõ perditur anno[d].Si verò perſona legatarij eſt certa, ſed alicui cõmittitur electio rei: tunc illud ius eligendi perimitur anno. Tene menti.

Sed quia.[e] Legata & fideicommiſſa pura, vel in diẽ certam relicta, non poſſunt alienari vel obligari. h.d.Opp.de l,Titius.ff.ad Treb.de pe.hære.l.ſed & ſi lege.§.quod autẽ. Gl.dicit illę ſunt veteres leges,quæ permittebãt alienationem,quę per hanc legem ſunt correctę. Inquantũ innuit gloſ. dictas leges corrigi, malè dicit: quia ibi loquit̃,qñ quis erat rogatus reſtituere quicquid ſupererit ex hæreditate:quo caſu erat olim prohibita alienatio.Hoc verò hodie eſt limitatũ:vt in authen.cõtra cũ rogatus.j.ad Trebel.ſed hæc lex loquit̃, qñ quis erat rogatus reſtituere quicquid puenit,Expone ergo tex.iſtius l. ſecundũ veterẽ diſpoſitionẽ &c. quaſi dicat, quia etiã veteres diſpoſitiones alienationẽ prohibebãt. Opp.ff.ad Treb.l.Marcellus.§.res quæ,So.dantur plures. Illa eſt vera,ꝙ põt alienare de rebus quæ ſubiacẽt reſtitutioni vſq; ad Trebellianicã.Opp.de l.ſi hæres inſtitutus.§.ſi hæres.ff. ad Treb. Sol. Fateor ꝙ in rebus alienatis nõ eſt neceſſaria reſtõ:vt videbitis j.pxi.§.tamẽ alienatio nõ tenuit,vt hac l. Op.ad Tre,l.quidã.§.ſi quis filiũ. Sol.iſta eſt vera. hæc l,loquitur,qñ ſeruus ſubiacet reſtitutioni nominatim,& alienatur;lex contraria loquitur,qñ ſubiacet reſtitutioni ſub vniuerſitate,non nominatim;& alienatur per vltimã voluntatẽ,nõ inter viuos. Vnde fauore vltimæ voluntatis valet alienatio;vt ibi;arg. l.ab eo.j.de ſeruo pig. dato manu. Et hunc articulum examinaui plenè,vt ibi nota. & de manu.l.ſeruũ qui.ſecũdum Iac.de Aret.

1 ☞ *Statutum, quòd ſi quis alienauerit rem & gabellam non ſoluerit,eam perdat,quando habeat locum.*
2 *Res ſubiecta reſtitutiõi,põt alienari ab hærede ignorãte.*
3 *Conditio in legatis, quando trahatur retro conditione adueniente.*
4 *Fideicommiſſarius uniuerſalis,quo caſu habeat rei uendicationem,etiam reſtitutione non facta.*

Sinautem.[f] Res,quę ſubiacẽt reſtitutioni,ſub cõditiõe,vel die incerta,poſſunt alienari & obligari interim;ſed aduenięte cõditione fingit̃ factũ retro nullũ.h.d.vſq; ad §.emptor.Oppo.de l.ſeruo legato.§.j.ff. de le.j. Gl. dicit fateor ꝙ interim valet alienatio: ſed fingit̃ nulla cõditione aduenięte.Contra hoc opp.vĩ ꝙ nõ valeat:vt in auẽ.res q̃.& in corpe vñ ſumit̃.Ita tenet gl.hic,& in l.plerũq;.ff.de regu.iur.circa fi. & l.ſeruo legato.§.j.ff. de lega.j. Cõtra, ſ.ꝙ iura antiqua nõ ſint correcta,hoc tenet gl.ĩ l.cũ pr̃.§.liberis.ff.de leg. ij.& in corpe vñ ſumit̃ hæc auẽ.de reſtit. & ea quæ pa.§.quãobrẽ.& iltã vltimã approbant oẽs doc.ſ.Dy.Pet.& oẽs alij.Iſtud eſt vtile ad q.dicit ſtatutũ[g],ꝙ ſi quis alienauerit rẽ,† & nõ ſoluerit gabellã, p̃dat eã:quid ſi eſt alienata res,q̃ ſubiacet reſtitutioni.Si diceremus ꝙ interim non valet alienatio, non eſt locus pœnæ ſtatuti,vt l.ea quidẽ.ſ. ſi manci.ita fue.alie. Si verò dicimus interim valere, eſt locus pœnæ:qa interim fuit facta alienatio.Itẽ opp.de l.fi.§.fi.ff.de leg. ij.So.† Ille caſus eſt ſingularis,& multũ notandus:qa res q̃ ſubiacet reſtitutiõi,nõ põt alienari;verũ eſt ab hęrede ſciente:ſed ſi ab hærede ignorante,ſecus:vt ibi.Itẽ oppono extra gl.[h] dicitur ꝙ fingitur nullavẽditio. †Cõtra,in legatis, aduenięte cõditione fictio non trahit̃ retro:vt l.j.§.j.ff. ad Syllan. Sol. Verum eſt,ꝙ retro nõ trahitur,quantum ad dominiũ, & ad cõmoda rei legatæ, vt ibi:

pupillũ & tutorẽ, ſi caſus ſubſtitu.poſtea euenit, fit inſtitutio aut alienatio ſi cũ cã aut fine.vide Iaſ.in l. ſi arrogator.in xj.co. ff.de adopt.vide eundẽ in l.inter oẽs.in ij. col.ff. qui factiſd. cog. vbi dicit ſecus eſſe in vulgari & fideicommiſſaria ſubſtit.vide eundem in l. ſi à ſubſtituto.in prin. de lega.j.Itẽ ꝙ in iſtis nõ fit neceſſaria aliqua reſtitutio realis vel verbalis, vide Io. de Ana.conſi.xtij.an autem ſi fideicõmiſſa. eſſet præſens alienatiõi, & nõ cõtradiceret ſibi præiudiçaret vide Iaſ.in l.cũ ꝓponas.C.de pact.Item limita regu. huius §. nõ procedere in condit. poteſta.ſecundũ Imo.in l. qui hæredi. §.ſi pars. de cõdi. & demon.vbi vide Soci.in l fi.& in l. Marcellus. §. res quæ.in iij.col. ad Trebel. & ibi etiã quid ſi ſubiaceat reſti. per ſubſtitutionẽ pupillarem, & multa alia in materia alienationis rei ꝓhibitæ alienari vel expreſsè, vel qa ſubiaceant reſtitutioni. Item quid ſi res ſit prohibita alienari, an ille cuius fauore eſt prohibita alienari, poſsit propria authoritate apprehendere vide Iaſ.in §.diui.colũ.vj. de lega.j. & ibi ad Bart. quid aũt ſi ille q alienauit eſſet ſoluendo,an poſſit agi contra poſſeſ. bonorũ, vide Ange. in authen. de reſtitu. colũ.viij.prope fi.Iẽdum dicitur ꝙ non proſcribitur res taliter alienata, limita vt per Iaſo. in authẽ. res quæ.j.eo. in prin. vbi etiã alias limitationes. vide Com.in materia huius §. conſil. lxxvj. vbi loquitur etiã de hypotheca,an aũt agatur rei vendic. vel petitione hæred.vide Ang.conſil.cclvij.

g ¶ Dicit ſtatutũ. De contractu,nullo non ſoluitur gabella: idẽ tenet Barto. in l.non dubium. ſuprà de legib.in princip. & in l.ij.in fine.ĩ. de eunu. vbi eſt text. & per Bald.hic,in §. penul. & Bart.in §. ſi teſtator.alle.hic, & Ang. in l. Marcellus. §.res quæ.ad Trebel.

h ¶ Item oppono extra gloſſ.Nota quòd fictio non trahitur retro.& licet glo.hic dicat quod trahitur retro, etiam quo ad fructus, communiter reprobatur: quia illi fructus ſpectant ad hæredẽ:vt hic plene dicunt docto. &

glo.singu.in l.emptor.de rei vend in.l,in fundo.eodem titu.in iij.col.post Bartol.& vide hic in l.penult.& Bald.& Imo.in l.insulam.ff.solu.matri. Vnum tene menti quod ista bona subiecta restitutioni,in aliquem euentum, possunt capi per credi torem ex primo decreto, & etiam ex secundo. Et ita possit dari fraus & cautela. Ad omnia ista iura textus est notab.in l.peto.§.prædium.ff. de legatis secundo. & ibi hoc Bartolus & Bald. & Imol. Item hanc regulam quòd subiecta restitutioni sub euẽtu cõditiõis. non possunt interim alienari: hoc est verum,si talis conditio erat casualis: secus si potestatiua: qa tunc imputatur nõ implẽti:& interim alienatio valet. Ista est no. limitatio, quã forte non reperies alibi in l.q hæredi. §. si pars. cum gloss. in verbo, vsucapta. de condit. & demon.& ibi hoc multũ not.Imo.in d. §.prędium.Item tex. istum limita vt post Imol.in l.cum pater. dixi in l.cũ pater,§. libertis. de lega.ij.Adde secundùm Pau.de Cas. aliam vtilitatẽ, quæ resultat ex isto §.dum irritat alienationem quæ est nũc. nam non solum conditione pendente cessat vsucapio,vel præscriptio: quia adhuc fideicõmissarius agere non potest: & nõ valenti de iure,nulla currit præscriptio.l. j.in fi.de anna.excep. sed etiam post-quam conditio extiterit,nõ poterit emptor incipere vsucapere,vel præscribere longo tempore:quia in tali præscriptione requiritur titulus.l. nullo.§. de rei vendica. & hic fingitur nunquam interuenisse titulus. Et ita debet intelligi iste tex.secundum ipsum, licet poterit incipere præscriptio lõgissimi temporis.Dicit etiam aduertendum ad vnum,in quo ipse consuluit, qp licet verum sit,qp illa res non posset præscribi: quando est facta per personam prohibitam alienare,& per ipsum grauatum de restituendo. Quod tamen alius extraneus,qui non continetur sub prohibitione, qui forte rem tenebat vt suam, potest alienare,& alienatio tenebit: & sic ex causa tribueretur titulus ad præscribẽdum contra illum qui agere posset: & sic post euentum conditionis,vel quando fideicommissum esset purum,vel in diem certum.Allegat Bal.in l.ij.j.de vsuca.pro emptio.& dicit fuisse dictum Pet.& Cy.in l.fin.in vj.oppo.§. in quib. cau.in integr. restitu.non est necess.

a ¶ Res quæ subiacent.No.qp hæc auth.habet locum in dote restituenda:sed quid si vir consumpsit tantum de bonis,quod sufficit ad legitimam & Trebellianicam: an vxor poterit recuperare dotem in istis bonis subiectis restitutioni? Do.Pau.dicit hic,qp sic:& ita vidit consuli,& iudicari: quia illa consumptio viri non debet præiudicare vxori.Item,quia ista auth.etiam emanauit in fauorem mulierum. & vide Lud.Ro.in consi.ccxxix.& in consi.cclxiiij.vbi consuluit, si alimenta & dos æquiparantur in casu isto.Andr.Barb.

a ¶ Res quæ subiacent.Vide Alex.in l.qui Romæ.§.cohæredes.de verbo. oblig. An autem hæres rem subiectam restitutioni, possit sibi eligere in quartam. Dic quod non:quia debet eligi arbitrio iudicis, secundùm Bal.in l.iubemus. ad Treb. & in l.si pater.in antepe.col.de insti.& substi.& in l.non amplius.de leg.j.& in l.filium quem habentem.in xiij.col.§.fa.ercis.dixi in l. Marcellus.§.res quæ. ad Treb. Nor. tamen qp ista auth.non procedit in re prohibita alienari per contractum: quia talis res non poterit dari in dotem,secundũ glos.& Bal.in l.nulla.in fi.§.de iure dot. Facit quod dixi §.in alia apost.& de materia huius apostillæ,vide per Ang. in l.fi. §.de dot.promis.Adde etiam quod sing.dixit Bar.in c.j.§.donare.qualiter feu.olim alie.pote.vbi dicit,quod ista authẽ.non habet locum in re feudali,vel in alia, quæ de sui natura non possit alienari,vt emphyteusis,& c.Et adde Bald.in c.j. in princ. de prohib.feud.alie.per Federi.& quamuis feudum non possit dari, vel promitti in dotem, per mulierem pro alia:vt d.§.donare pro se tamen potest:vt in c.ã Semproni.de inuest,quam Titius de re alie.fecit.& in c.j.an maritus succedat vxori., & ibi Bald.

¶ Prædictis adde etiã text.in c.j.de eo qui sibi & hæredi.suis.& vide in c.nuper de do.inter vir.& vxo.Sed contra do.Bar.in d.§.donate.tenet ipse Bal.& Sali.in l. nulla.§.de iure do.& vide Pau.de Ca.in consi.clxij.incip. visa facti narratione. & An.in l.fi.C.de do.promis.gl. & Bal.in d.l.nulla. qp res prohibita alienari per contractum non potest dari in dotem.& idem in re expressa prohibita alienari, secundùm Pau.de ea.consi.xlij.inci.quia per supra scriptum.Et ad hanc auth. vide vnã Ismitationem per Bar.in l.si locus.ff.de relig.& sump.fun.Adde qp etiam, Ro.consuluit.qp res resti.subiecta,sicut potest alienari pro dote:ita & pro alimentis, eius consi.cclxvij.quem plenè vide ad hanc apostillam consi.cccclviij.cum Barto.vult quòd filia nupta non possit petere dotem in bonis restitu. subiectis. Adde quod Bald.& Ange.tenent contrarium.& etiam Pau.de Cast.qui dicit se contra Bart. consuluisse,etiã si dotata esset,nõ congruo tẽpore donationis:si tamẽ statutũ dicet,qp staret cõtẽta dote paterna,si nõ esset cõgrue dotata,sufficeret,scdm Bar.qui etiam dicit quod mulier grauata restituere,si cõgrue.& secũdũ qualitatẽ personæ non potest nubere,poterit bona dare in dotẽ.Et quod maritus de omnibus lucratur partẽ,vel totum ex forma statuti,sicut si nõ esset restitutioni subiecta,quia cessat prohibitio hoc casu.quod probatur:quia si maritus nõ lucraretur,pertineret dos ad hæredes mulieris,nõ autẽ rediret ad fideic.vt est casus secundũ Pau.de Cast.sig.in l.mulier. §.cũ proponeretur.ff. ad Treb.Adde etiam qp idem cõsuluit Bal. cõsil.lxxxij.ij.volu.sed ibi dicit,qp nõ existẽtibus liberis, vel lucro statuti,qp dos redit in fideicõmis.qa cessante causa,&c.et idem voluit consi.cexxxiij.vol.& cccxiij.eo.volu.dicit etiã Pau.de cast.qp si gratus recipiat dotem vxoris,& consumat tm̃,quantũ est detrahẽdum vigore fideicõmis.qp hoc nõ nocet mulieri,quin pro restitu.dotis sint alia bona hypothecata. Et ita dicit fuisse consultũ per multos docto.& inueni ipsum ita cõsuluisse eius cõsil.x.& cxx.cũ Rom. cõsilio ccxxxij.aliter sensisse videtur.& qp res prohibita alienari,possit pro alimentis alienari, voluit idem Bal.cõsilio cccxxv.iij.lib.

P. PAV. P.

a ¶ Res quæ.vide Cõ. cõsi.lvj.qui loquitur de filia grauata:quia si legitima non suffi cit,pro dote congrua potest dari de bonis subiacentibus rest.&

1 Dos,& donatio propter nuptias, dicitur congrua secundum qualitatem personarum.

2 Res,quæ subiacent restitutioni,possunt alienari, & obligari, tã pro dote,quã aliquis dat, quã etiam pro dote, quæ exigitur in casu restitutionis.uide tamen nu.4.

3 An istud habeat locum, quando quis constituit dotem pro seipso,uel pro persona, pro qua hoc facere tenetur:an etiam quando constituitur pro alijs.& nu.4.

4 Mater tenetur alere filios, quando pater esset inops, & ipsa esset diues.

5 Pater potest dotare filiam in testamento,in rebus prohibitis alienari.

6 Filia si est maritata,sed nõ dotata, an pt teneat eã dotare.

7 Pater potest alienare de rebus, quæ subiacent restitutioni pro filia,quam uult ponere in monasterio,

8 Filia si tempore mortis patris dotem à uiro recuperauit, an ueniat in restitutionem fideicommissi.

9 Sumptus alimentorum an possint fieri de rebus, quæ subiacent restitutioni.

10 Quid in redemptione filij capti à latronibus.

11 Quid pro redemptione uitæ uel membri filij, qui propter delictum est condemnandus.

vt ibi:sed quantum ad rescindendam venditionem sic:vt hic.Opp.dicitur hic, tq ille,cui debet restitui, potest rẽ alienatã vendicare.Contra, fideicommissarius vniuersalis non habet vendicationẽ, nisi facta sit restitutio:vt l.facta.ff.ad Treb.Sol.Fateor cõtrarium regulariter:sed in rebus alienatis,nõ est restitutio necessaria: & sic est hic casus specialis:vt gl.dicit,& bene. Videbitis.not.j.ad Treb.l.pe.§.fi.

a Es quæ subiacent.[a] Ista aut.venit ad l.C.determinãdo eam,in casu.Nã cũ simpliciter prohibetur alienatio & obligatio hoc casu permittitur.Circa istam authen.† quæritur primò quæ dicatur dos, & donatio propter nuptias.Cõgrua rñsio est,secundum qualitatem personarũ:vt dixit hic text. melius in l.quæro.ff.de iure do.†Quæro,an hæc l.loquatur in dote,quam aliquis dat:an in dote,quam aliquis recipit,quæ postea exigitur,cũ erit casus restitutionis.Glo.dicit,& bene intellige hoc in vtroqp casu tã in dote constituẽda,qp in dote restituẽda.† Quęro vtrũ ista l.habeat locũ quãdo qs constituit dotem pro seipso:aut etiã qñ cõstituit pro alijs? Rñ.Quãdoqp quis cõstituit,vel dotẽ recepit pro persona,pro qua hoc facere tenetur,vt pater pro filia. Tenetur enim eã dotare:vt l.fin.§.de do.prom.de ritu nu.l. qui liberos. Item pater pro filio tenetur dotẽ recipere,& posset ad hoc cogi,vt notatur per Dynũ in le.si cùm dotem.§.trãsgrediamur.ff.soluto matrimo.& isto casu licet alienare,& obligare res,quę subiacẽt restitutioni:vt hic,& in l.mulier.§.cũ proponeretur.ff.ad Trebel.& l.filia.in princi. Quandoqp constituit dotem pro personis pro quibus nõ tenetur: vt mater pro filia.

1 Quæro,an hæc l.loquatur in dote,quam aliquis dat:an in dote,quam aliquis recipit,quæ postea exigitur,cũ erit casus restitutionis.Glo.dicit,& bene intellige hoc in vtroqp casu tã in dote constituẽda,qp in dote restituẽda.† Quęro vtrũ ista l.habeat locũ quãdo qs constituit dotem pro seipso:aut etiã qñ cõstituit pro alijs? Rñ.Quãdoqp quis cõstituit,vel dotẽ recepit pro persona,pro qua hoc facere tenetur,vt pater pro filia. Tenetur enim eã dotare:vt l.fin.§.de do.prom.de ritu nu.l. qui liberos. Item pater pro filio tenetur dotẽ recipere,& posset ad hoc cogi,vt notatur per Dynũ in le.si cùm dotem.§.trãsgrediamur.ff.soluto matrimo.& isto casu licet alienare,& obligare res,quę subiacẽt restitutioni:vt hic,& in l.mulier.§.cũ proponeretur.ff.ad Trebel.& l.filia.in princi. Quandoqp constituit dotem pro personis pro quibus nõ tenetur: vt mater pro filia.

hanc auth.repetit Ias.vide Com.consi.xiij.incip.Titius instituit.circa fin.& cum nulla interim currit præscriptio vt isto tex.& ibi per eum,extende tamen exhibitionem huius authenticæ nedum in exhibitione expressa sed etiam in tacita. Ita Pau.de cast.consi.xiij.allegat notata in l.cũ pater.§.liberis.in glo.allegat postea l. seruo legato.in prin.de leg.j.& circa illud quod dicitur hic de dote vide Alexand. consi.lvj.& an procedat in repetitione dotis habita post prohibitionem vide Alexan.consi.cccclvij.Ioan.de Anan.consil.lxj.in ij.dub.limita decisionem hic posita nisi res esset priuata.vide per Alexan.in l.pro hærede.in fi.prin.ff.de acquirẽ. hæredi.vide in materia Alexan.consil.cxxv.ad fi.Item vide casum singu.in materia huius auth.per Romanum singul.cxxv.incipien.ego habui casum mirabilem. vbi ponit quid si maritus dedit fideiussorem pro dote restituenda secundum formam alicuius statuti,an ista datio fideiussoris in casu dotis restituendæ facit cessare beneficium huius authẽ.Item quod debeat solui dos potius de bonis fideiussoris,quãm de bonis subiectis fideicommisso.vide Paulum consili.de quo infra. Item quando talis alienatio fieret ignorante fideicommis.valeret,& solum pretiũ veniret in restitutione,vide Alexandrum consi.iij.in ij.colum.in iij.volu.& consi. cccxxvij.ad finem.vide omnino Pau.de cast.consi.x.& omnino consi.xvij.in vij. colum,Item limita hanc materiam in prohibitione facta in vltima voluntate.secus si inter viuos.vide Alexandrum consi.ccxlvj.in antepenultima colum. Item quod si in tempore datæ dotis maritus fuisset soluendo & dedisset fideiussores, & nonnulla alia,vide per Paulum de Cast.consi.cxxx.& an ista auth.loquens de prohibitione tacita habeat locum in expressa,vide Paulum consil.xiij.Item quid si grauatus habuit tantum legitimam vel in proprio matrimonio fuerit sufficiẽs ad restitutionem dotis.sine cautione,an procedat ista dispositio.Vide Romanum consi.ccxxxij.vbi etiam ponit quid si tot fructus percepit quot potuerunt sufficere ad restitutionem dotis. Item an ista prouisio facta fauore dotis,intelligatur etiam facta fauore alimentorum.vide Romanum consi.cclxvij. Item dum dicitur in ista materia quod alienatio interim valet donec euenerit conditio, limita non procedere quando alienatio esset expresse prohibita secundum Baldum in capitulo primo,de prohibit.feu.alie.per Loth.an autem pro redemptione personæ possit quis vendicare bona subiecta restitu.fideicommis.vide Barto.in l.quem admodum.in ij.colum.C.de agric.& censit.lib.xj.vide Barto.in ista auth.ad finẽ, & quæ habes ibi.Item quod prius sit danda dos de legitima & Trebellia.potest detrahi,quæ si non sufficiant poterunt capi bona subiecta fideicommis.& quid si fructus cœpisset & consumpsisset,vide Alexand.in l.mulier.§.cum proponeretur.colum.ij.ff.ad Trebellia.post Ange.& Imo.ibi & Pau.hic.Item quid si simul concurrant fideicom.subst.& prohibitio alienationis,an facta alienatione statim possit reuocari.& quid si prius moriat qui fuit institutus,an hæredes sui possint reuocare.vide Paulum de castro consi.xij.Item quid si tempore constitutionis dotis grauatus haberet tantum in legitima & Trebel.& quid si cõsumpsisset postea vel ante,vide Paulum de Castro consi.xiij.& seq.vbi ponit etiam an pro restitutione dotis vxoris talia bona sint obligata vide etiam eundem consilio.cxxx. Item nepti,cui auus reliquit dotem,an possit detrahi legitima ex persona patris de bonis quæ pater erat obligatus restituere, vide Paulum consilio ccxxv.in principio.quid autem si pater prohibuit sua bona alienari per filios vsque ad triginta annos,& si contra fecerint quod dimidia istorum bonorum perueniat ad Titium,quem ibi dicto casu substituit.quid iuris,si filij intra dictum tem-

pus contra voluntatem teſtatoris alienauerint vſq; ad legitimam, aliqui partem propriam, aliqui partem prædeceſſorum ſuorum, vide Pau.conſi.cxxiij.& in caſu huius auth. an valeat alienatio ſciẽter facta per hæredem. vide Bertach. in trac. de gabel. in ij. parte viij. partis. in princ. in xiij. col. & ibi etiam ſingulariter in ſeq. col. q̃ cauſa remunerationis poteſt alienari rei ſubiectæ reſtitutioni.

¶ In authen. res quæ.

Quæro, vtrũ q̃n pupillo eſt facta ſubſtitutio pupillaris, an res ſubiectæ reſtitutioni, eo caſu poſsint alienari per pupillũ. Ang. in l. Marcellus. §. res quæ. tenet q̃ ſic, q̃n ſubſtitutio pupillaris fit teſtm̃ pupilli. l. j. ff. de vulga. & pup. Sed ĩn teſtator facit teſtm̃ filio pupillo, non videt adimere ſibi alienã poteſtatem ipſo filio viuente: ergo &c. Sed in hoc Bald. melius lo jurur in l. nec ei. §. eorũ. de adop. ſcilicet q̃ inſtitutus pupillo non poterit revocare alienata per impuberẽ, ſi alienata fuerint iuſta cã. l. j. §. ſed nõnulli. ibi: vel ſubſtitutus ff. de tute. & rat. diſt. & Ludo. in l. Marcellus. §. quidam. ad Treb. & iſta opi. magis mihi placet, per dictũ tex. l. j. Ad iſtã q. põt põderari tex. in l. ij. §. ſed q̃a noſtra inver. ſubſtitutiõi. Et de hoc ẽt videt tex. in l. ſi à ſubſtituto. in prin. de le. j. & l. q filiũ. i fi. vbi pupillus educ. debe.

a ¶ Officiũ maternũ. Mater tenet dotare filiã, ſi pater ſit iops. Adde latius Cy. & ibi aliq̃d per Bart. in l. mater. §. de iure dot. & Bal. hic ſequitur: ſed Ange. cõtra in l. à filia. in princip. ff. ad Treb. & in l. fin. §. de dotis promiſ.

⁂ P. P A V. P.

b ¶ Grauati. Vide de hoc Frãc. conſil. xxxvij. colum. iij.

c ¶ Extra gloſſ. Adde Bar. i l. a filia. i pri. ff. ad Treb. & l. quæſitum. ff. de priui. cred.

d ¶ Quæro quid ſi pater. Idem dicit Bal. in l. obligamur. §. j. ff. de actio. & obligatio. contrariũ tenet ibi Angel. vide quæ ibi notant ad Bar. Et quid ſi pater ſpõte illã dotauit de bonis ſubiectis reſtitutiõi: poſtquã eſt maritata, an poſsit. Videt q̃ ſic: ex quo ſponte fecit. Et ponderat q̃a Bart. loquit i eo caſu, quo filia eſt maritata: nõ loquit eo caſu, quo pater illã maritauit. Andr. Barb.

e ¶ Quæro an p̃ filia. Facit quod not. Bar. in l. n̄. in iij. colũ. §. de dot. pmiſ. & idẽ bal. hic. intellige q̃n monaſteriũ nõ haberet reditus ſufficiẽtes ad alimenta: alias ſecus & eſſet ſimonia. cap.

Non enim eſt officium maternum dotare filias, vt dixi ſ. & iſto modo licet alienare res quæ ſubiacẽt reſtitutioni. Ita tenet gl. in l. à filia. in prin. ad Trebel. & Petr. tenet hic. Puto tñ, q̃ ſi pater inops eſſet, nec haberet vnde dotaret filiam q̃ tunc eſſet officiũ maternum [a] dotare filiam: ſicut dicimus in alimentis, † q̃ mater tenetur alere filios q̃n pater eſſet inops, & ipſa eſſet diues: vt l. ſi quis à liberis. quaſi per totam l. ff. de lib. agno. & habuiſtis tractatum in l. alimẽta. ſ. de nego. geſt. & iſto caſu crederẽ q̃ mater poſſet alienare res, quę ſubiacẽt reſtitutioni. Et eodem modo dico in fratre, in caſu quo frater cogeretur de iure dotare ſororẽ: eo caſu poſſet res quæ ſubiacẽt reſtitutioni, alienare. Q̃n autẽ frater cogatur, habuiſtis tactũ in l. non omni. ſ. de admi. tut. & in l. cũ plures. §. pe. ſ. de admini. tut. Illud tamẽ, quod hic dicitur, q̃ poſſunt alienari res, quæ ſubiacent reſtitutioni in iſtis caſibus: nõ habet locũ, niſi in liberis, qui ſunt grauati [b] à parẽtibus: nõ enim permittitur alijs, vt vidiſtis in hoc text. & in corpore vnde ſumit. † Quæro ſimiliter extra gl. [c] quid ſi pater non dotauit filiam, quãdo videret ſed dotauit eam in teſtamẽto: an poſſit hoc facere de rebus, quæ ſubiacent reſtitutioni. Iſtum paſſum nõ tangunt ſcriptores hic, de facto tenuit q̃ ſic. Nã in eo quod ipſe habet neceſſe pro conſtitutione dotis dare, nunquã videtur fuiſſe in fideicõmiſſo: vt l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Trebellia. vnde videtur q̃ ſi ipſe non dotaſſet, poſſet deduci per filias, vnde ſe dotent: ſicut deducitur legitima debita lege naturæ: vt in text. auth. huius. Præterea ſatis dici poteſt alienatio, aſsignatio. quæ fit in teſtamento: vt ſ. de ſecun. nupt. l. ſi quis prioris. §. certum eſſe. & ibi videtur caſus. † Quæro, [d] quid ſi pater habet filiam maritatã, nõ tamẽ dotatam: an poſsit eam dotare. Videtur q̃ ſic: q̃ ia pater eſt obligatus dotare filiam, ſecundũ gl. quæ eſt in l. obligamur. §. lege. ff. de actio. & obl. Contrarium eſt veritas. Nam pater non eſt obligatus dotare filiam, ſed ad illud faciendũ cõpellitur iudicis officio: vt d. l. q̃ liberos. ff. de ritu nupt. Et ſicut non poteſt cogi alimentare filium ſi habet vnde ſe alat: ita non cogitur dotare filiam nuptam, quæ iam nupta eſt: vt l. ſi à liberis. §. ij. de lib. agno. De hoc tangitur per Guid. in l. cùm is. ij. de condi. ſ. indebi. † Quæro, an pro filia [e], quam patervult ponere in monaſterio, poſſet alienare de rebus, quæ ſubiacent reſtitutioni. Certè puto q̃ ſic: quia introitus monaſterij eſt fauorabilior dote, vt apparet in authẽ. de ſanct. epiſco. §. ſed & hoc præſenti. & ad Trebel. aut. niſi &c. Redeo ad gl. † quid ſi tempore mortis patris, filia quę dederat dotẽ, à viro recuperauit: an veniat in reſtõnẽ fideicommiſſi. Gl. dicit, rñdeo nõ ſecundũ Hug. nil allegat. Probatur. ff. ad leg. Falci. l. pater filiam. in prin. & ad Treb. l. mulier. §. cũ proponeretur. & l. à filia. ff. e. in prin. & ita tenẽt Mar. Sil. Iac. Cy. & quaſi oẽs. Verũtamen dicit Iac. de bel. in corpore vnde ſumitur iſta auth. q̃ ſi dos illa eſſet recuperata p patrẽ viuentẽ, q̃ veniret in reſtõnẽ, q̃ non placet, donec filia viuit: quia pater cogitur ei reſeruare: vt in auth. ſed quamuis. ſ. de rei vxo. act. † Quærit gloſſ. vtrũ ſumptus [f] alimentorũ poſsint fieri de rebus, quæ ſubiacent reſtitutioni, ſi aliunde nõ habet. Gloſ. dicit q̃ non hoc caſu. ſecus ſi eſſet rogatus reſtituere quicquid ſupererat; vt in authẽ. contra cũ rogatus. j. ad Treb. Doct. cõiter dicũt cõtrarium, q̃ pro alimẽtis poſsit fieri alienatio, ſicut pro dote. Et hoc mihi placet: nã ſicut eſt officiũ paternũ dotare, ita eſt paternũ alere. Pro hoc vidiſtis glo. quæ quaſi hoc determinat [g] in l. ob æs de præd. mi. quæ eſt notanda ad hoc. † Et idem puto, q̃n filius caperet à latronibus q̃ poſſent p eo redimẽdo [h] alienari bona q̃ ſubiacent reſtitutioni. † Sed quid ſi ꝓpter delictum [i] ipſe ſit cõdẽnatus: an pro redimẽdo ſibi vitam, vel membrũ, poſſunt alienari res quæ ſubiacẽt reſtitutiõi. Iſtud eſt dubiũ: qa ſua culpa incidit ĩ hoc delictũ. ideo cogitabis.

k Emptor. [k] Emptor rei, quæ ſubiacet reſtitutioni ſcienter re euicta habet actionẽ ad pretiũ, non ad duplũ, etiã ſi fuerit ſtipulatus. h. d. Not. quod dixi in ſummario. Opp. j. de euict. l. ſi fundum ſciens. & cõia vtriuſq̃ iud. l. ſi fratres. vbi qui ſciens ſtipulatur habet actionẽ de euictione: hic ſecus. Item ibi ſi ſciens ſtipulatur, habet actionem prout ſtipulatus eſt, hic dicitur cõtrarium. Sol. Speciale eſt hic. Iſta eſt bona ſol. & vera. Alij dicunt q̃ hic quis ſciebat rem ſubiacere reſtitutioni, nõ autẽ ſciebat alienã: ibi loquit q̃n quis ſciebat alienã. Et iſtã ſol. tenent quidã. & gl. videt tenere hic: ſed nõ eſt vera: qa ſ. fit mentio de eo qđ ſubiacebat reſtõni purè: vt in §. ſed quia noſtra. quo caſu nõ cõſtat rẽ eſſe alienam. Dic ergo q̃ hic eſt ſpeciale &c.

De falſa cauſa adiecta legato, vel fidei ommiſſo. *Rubrica.*

Quia in legatis, quãdoq̃ modus, quandoq̃ demonſtratio, quandoq̃ cauſa adijcitur: ideo hic in ſequenti tit. ponitur. Quid autem ſit, gl. tãgit de his in rubrica de condi. & demonſt. & ego de quolibet iſtorum feci vnam repetitionem: vide ibi per me.

1 ☞ *Confeßio facta in teſtamento parte abſente, an probet ſolutionem.*
2 *Qualiter excipiet debitor, contra quem agitur.*
3 *An iſta confeßio præiudicet intra triginta dies.*
4 *Falſa cauſa quando nitiet legatum.*

LEX I.

1 VErba. [1] Verba enunciatiua principaliter propter ſe emiſſa diſpoſitionem inducũt, niſi probetur teſtatorem erraſſe. hoc dicit. hæc lex, & lex, ſi dotem. j. eodem. Opponitur & videtur, quòd verba enunciatiua, diſpoſitionem non inducant in teſtamento pagani; vt l. ex his. ſuprà de teſtamento milit.

f ⁂ P. P A V. P. ¶ Vtrũ ſumptus. vide Ro. conſi. cclxvij. de quo habes i. in apoſtilla magna. vide per Alex. & mod. hic.

g ¶ Determinat. Cui adde not. p Ang. in l. Marcellus. §. res quæ. ad Treb. & qđ no. gloſſ. in auth. contra. in ver. glo. vltima quærit &c. & ſuper text. in ver. captiuo.

⁂ P. P A V. P.

h ¶ Redimendo. Vide Ale. late in l. quãpis. in ij. col. ff. ſolu. matr. in cõſil. xxxij. in fi. & in l. Marcellus. §. res quæ. ad Trebel. Bar. in l. quẽadmodũ. C. de agri. & cenſi. li. xj.

i ¶ Sed quid ſi propter delictũ. Hanc q. reliquit do. Bart. indeciſam. Sed vide dñm Bal. decidẽtem q̃ nõ in auth. contra cũ rogatus. ad Trebel. Et adde, q̃ in filio videtur q̃ poſsit ſe redimere captiuũ ex ſuo delicto: quia id verũ ſimiliter pater eonceſſiſſet: arg. l. iſti qui dẽ. ff. qđ met. cau. Facit l. Lucius. §. Lucij. de lib. & poſthu. vbi id ſeruãdũ eſt, quod teſtator veriſimiliter diſpoſuiſſet. Et adde Angel. & Imol. in l. Marcell. §. res quæ. vbi tractat de ꝓiudicio tertij, non debet ex ſuo delicto ſe redimere. Facit textus lxxxvj. diſt. nõ ſatis. Sed in cõtrarũ facit gl. xij. q. ij. ſacro. cum ſuis iuribus allegatis in ea vbi res eccleſiæ põt alienari pro redẽptione captiuorũ ex ſuo delicto. Et adde quæ ſcripſi, ad Bart. in l. Stichus. de pec. le. in l. quãuis. ſo. mat. & ibi alleg. tex. ꝓ hac opi. & ibi ſcripſi. Adde qđ Bal. cõſi. clxxvj. ij. vol. ẽt dicit, q̃ filius ob maleficiũ, vel debita ſua culpa contracta, nõ põt res ſubiectas reſtitutiõi alienare. niſi vſq̃ ad legitimam. Idẽ vult Pau. de caſ. hic. Si autẽ pr̃ dixit in teſtõ q̃ poſſet propter ſuas neceſsitates alienare: & ſemel alienauerit ꝓdigaliter, q̃ ſ. iuſta neceſsitas ſupueniat, nõ impeditur denuo vendere. ibi vide incipit quod importet.

⁂ P. P A V. P.

k ¶ Emptor. vide o ino circa iſtũ §. Cõ. cõſi. xxxiij. vbi pònit an iſte §. procedat in re ſubiacẽte reſtõni de pũti et dicit eẽ cõem ſnĩam cõtra Bar. hic i fi. Itẽ põit an iſte §. locũ habeat ſi ille cui debeat fieri reſtõ ſuccedat ei q̃ emit an talis hæres quaſi emẽs ſemel poſsit repetere ꝓtiũ & quædã alia i materia vide Cõ. late cõ. xx. vo. iij. vbi ẽt an firmetur iuro pactũ, i termis huius §.

l ¶ Verba teſtamenti. De materia huius legis vide l. verba. ſ. de teſtamen.

milit.Huius timore gl.j.huius legis dicit, ꝙ hic fuerunt verba diſpoſitiua,ſcilicet:& ideo exigi nolo. Vide gl.primam,Certè ſecundum hoc nullum eſt dubium. Tu dicas,ꝙ hic fuerũt verba enunciatiua:quia teſtator dixit ſibi ſolutum eſſe. Quo caſu nõ obſtat lex cõtraria:quia ibi verba enunciatiua fuerũt emiſſa propter aliud:hic principaliter propter ſe. Op.ij.& videtur
1 †ꝙ confeſsio facta in teſtamento,non probet ſolutionẽ [a]:quia
a fuit facta abſente parte.ergo &c.vt l.certum.§. ſi quis abſente. ff.de confeſsis.& de interrog.actio.l.fi. Glo.hic videtur fateri contrarium. Dicas ꝙ huius alternatiuæ ſecunda pars eſt vera. ſ.ꝙ iſta verba inducũt fideicõmiſſum, nõ ꝙ probent ſolutum. Hoc dicit ſecũda gl.huius legis quã vide per l. ſi donatiõibus. j.de don.& l.Lucius.§.quiſquis.de leg.ij.quod mihi placet; licet quidam aliter dicant,vt dicam in l.generaliter. de non nu-
2 mera.pecu.† Vnum tamen nolo omittere, arbitror ꝙ debitor, contra quem agitur,poſsit ſic alternatiuè excipere: dico ꝙ dicta pecunia fuit ſoluta, ſecũdũ quod teſtator dixit in teſtamento:vel ſi ſoluta nõ eſſet,videtur mihi relicta liberatio.arg. iſtarum duarũ legum quod tene menti.Facit ad hoc ff.de excep.l. nemo.& quod ibi not.ſecus eſſet in agente:vt l. Aurelius.§.fi.
3 de lib.leg. † Vlterius opp.& intro glo. magnam, & videtur ꝙ iſta confeſsio non præiudicet intra xxx.dies:vt l.in contractibus.§.ſuper.ſ.de nõ nu.pec.Sol.Illud habet locum in cõtractibus.nõ in vltimis voluntatibus [b].Itẽ oppo.de l.Titia.§. Caius ff.de leg.ij. Gl.variat in ſol.huius contrarij. Illa eſt vera, ꝙ vbi res nõ erãt penes vxorem,ſed eſſent in eius poteſtate. vnde ibi verba enũciatiua nõ inducũt diſpoſitionẽ vltra illud, quod natura verborũ prolatorũ ſignificat, vt ibi dixi. Materiã de iſtis verbis enũciatiuis dixi in l.ex hac ſcriptura.ff.de do. Vltimò opp.ad finẽ huius legis.Iſtud cõtrariũ nõ tangitur per noſtros
4 doctores maiores,nec modernos:de quo miror.† Dicitur hic ꝙ falſa cauſa non vitiat legatum, niſi teſtator errauerit. Contrà. non debemus inſpicere,ſi errauerit,vel non:ſed ſi aliàs eſſet legaturus,vel non:vt l.cum tale.§.falſam.de conditio. & demõſtratio. Breuiter dicas ſic. Quædam eſt cauſa, quæ inhæret legato: quia ex ea illud quod venit in diſpoſitione, ſequitur de neceſsitate:vt ſi dico mihi ſolutum eſſe : de neceſsitate ſequitur,ſi hoc eſt verum:ergo non petatur:tunc ex ſolo errore vitiatur diſpoſitio.Caſus eſt hic.Quædam eſt cauſa,quę non inhæret legato,vt quando ex neceſsitate diſpoſitio non ſequitur ex cauſa. Verbi gratia:quia mihi ſeruiſti, ideo lego tibi cẽtum. Vel quia mihi tale quid feciſti,ideo lego tibi centum.nõ ſequitur de neceſsitate:quia licet hoc feceris, debeã tibi aliquid da-
c re [c]:& ideo tunc ſi cauſa eſt falſa,nõ curatur de errore teſtatoris:ſed an aliàs legaturus fuiſſet,vel non:vt in contrario.

LEX II.

Fiam ſi. Falſa demonſtratio quæ non perimit ſubſtantiã rei legatæ,legatũ nõvitiat. h.d.Oppo.de l.ſic.§.j.ff.de leg.j. de lib.leg.l. legaui. Gloſ.tua diſtinguit hic. Aut teſtator locutus eſt in prima perſona;vt lego decem,quæ debeo:& procedit iſta lex. Aut locutus eſt in ſecũda,vel tertia perſona:vt lego tibi quod debes : aut,lego tibi quod Titius debet:& tũc legatũ vitiatur. Ita loquuntur cõtraria. & gl.dicit verũ:tamen hoc nõ inducit prima,ſecunda,vel tertia perſona : ſed inducit illud quod dixi in ſummario.Si ergo relinquo tibi decẽ,quæ debeo:ſiue notarius ſcribat in prima,vel ſecunda,vel tertia perſona, non curo: tunc falſa demonſtratio non vitiat. Ratio quia legatur certũ, & ſic ipſa quantitas. Vtrũ ergo ſit debita, vel non debita ipſa quantitas. Vtrũ ergo ſit debita , vel non debita ipſa quantitas. Sed quando teſtator legat tibi quod ei debes : quocunq; modo notarius ſcribat non curo:tunc falſa demonſtratio legatũ vitiat:quia tunc non legat quantitatẽ,ſed liberationẽ:liberatio autẽ nõ poteſt reperiri,ſi debitũ non eſt.ergo falſa demonſtratio vitiat ſubſtantiã rei legatæ:meritò legatũ non valet.Idẽ,quando teſtator legat centũ,quæ Seius ſibi debet, non legat quantitatẽ, ſed legat actionem.Si ergo actio non reperitur,non valet legatum : quia relinquit illud,quod non eſt in rerum natura. Quando autem non exprimeretur certa quantitas, tunc non eſſet dubium, ꝙ talis demonſtratio falſa vitiaret legatum.Et de hoc dixi plenè in d.l.ſi ſic.§.j.de lega.j.& l.legaui.de lib.leg.

1 *Quando dos eſt legata,an ille qui tenetur reſtituere poßit expenſas deducere.*

d

LEX III.

Inon deſignata. [d] Falſa demõſtratio,quantitate non expreſſa,vitiat diſpoſitionẽ,ſecus quantitate expreſſa.h.d.Opp.& videt ꝙ legatum nõ valet qñ debitor legat creditori.ff.de leg.j. l.ſi creditori meo.Sol.Hic valet ppter repræſentationẽ, qa cũ deberet reſtitui annua, bima, trima die olim, hodie poſt annũ: ppter legatum amodo debebit incõtinẽti.Itẽ.oppo.de leg.j.§.ſed & ſi dotem.de dote præle.Solu.vt in glo.Opp.ff.de leg.
1 præſt.l.virilis.§.ſi qd vxori.Sol. vt in glo. †Quærit gl.vtrũ qñ dos eſt legata,ille qui eam reſtituere tenetur,poſsit facere deductionẽ impenſarũ.Glo.hic diſtinguit quis protulit verba,an maritus, an extraneus, vt l.Męuio.§.à me.ff.de leg.ij.Breuiter,nõ eſt bona diſtictio:quia idem eſt in marito, & extraneo.Sed eſt diſtinguendum an qs legauerit dotem ſimpliciter, & intelligit deductis expenſis,an quis legauerit quicquid ad eum peruenit:& tunc intelligit ſine deductione impenſarum: vt d.§.à me.

I dotem. Hanc legem tibi legi ſ.eo.titu.l.j.Dic vt ibi dixi.

Refert. Iſta lex dicit idẽ,qd l.ſi nõ deſignata.ſed in modico differt. & hoc breuiter dicit: falſa demonſtratio quãtitate non expreſſa vitiat legatũ:ſecus ſi quãtitas exprimatur expreſſe vt per relationem ad aliud inſtru e
mentum.

De his,quæ ſub modo lega.vel fideicom. relinquuntur. Rubrica.

1 ☞ *Modus,& conditio ſecundum quid æquiparantur.*
2 *Conditio qualiter differat à modo.*

e

LEX I.

In legatis. [e] Mod⁹ & cõditio ęq parant ſecũdũ qd.h.d.Opp. & videt ꝙ mod⁹ & cõditio nõ eqparent:vt l.ſi tibi.ff.de leg.iij.& l.ſi fundũ p fideicõmiſſum.§.j.ff.
1 de le.j.Dicit gl. †modus & conditio æqui f
parãtur ſecũdũ qd;quia ſicut in cõditione ea deficiente legatũ qs nõ capit:ita in mo-
2 do eo deficiẽte quis legato priuat. †Quæ
f ro,nunquid differt [f] conditio à modo.Dicit gloſ.conditio fit per ſi,cauſa per quia, modus fit per vt:vide gloſſ.iſtud quod glo.dicit, vt plurimum eſt verũ,ſed non ſemper,vt plenè dixi in repetitione l.j.de cõdi.& demon.& ibi de conditione tantùm,de modo dico plenè in l. quibus diebus.§.fin.eod.tit.De cauſa dico plenè in l.de monſtratio.§.j.eo.tit.de demonſtratione dico plenè eadem l. in principio,quod nota.

LEX II.

g

Ex his. [g] Hæc eſt bona & nota.lex,& breuiter dicit:illud,quod in vim modi relinquit, poteſt peti:& vltra quàm honoret,nõ põt grauari.hoc dicit.Opp.ꝙ etiã ſecundùm veteres leges naſcebatur actio:vt l.fideicommiſſum.in prin.de leg.j.& l.Imperator, in prin.de le.ij.Sol.Qñq; ſimpliciter relinquitur legatum, ſeu fideicõmiſſum,& certũ eſt,ꝙ in omni tẽpore naſcebatur actio qñq; relinquebatur in vim cõditionis:vt lego fundũ,ſi decem dederis Titio:tunc nec olim, nec hodie naſcebat actio:vt l. ſi quis ſub cõditione.ſi quis omiſ.cau.teſta.qñq; relinquitur in

a ¶ Solutionẽ. Ad hoc vide qđ. not. Bart. in l.ex hac ſcriptura. in princ.ff.de do.vt not. gl.hic,quæ eſt ſingula,vt dixi poſt Bart. in l.ſi ex cautione.ſ. de non numera.pecu. & ſequitur Bald.hic. ✠ P. P A V. P.

b ¶ Voluntatibus. De hoc vide Alexã.in cõ ſi.xlv.in iij.col.

c ¶ Dare. Adde Bart. in l.demõſtratio.§.j. de condi. & demon.

d ¶ Si non deſignata. Et not.gl.fi.dũ ſoluit l.virilis.quia ex ea dixit hic Ang.ſub dubio forte,ꝙ cũ legata debenẽ aliquo iure ſpeciali nõ intelligitur de legato facto ſub falſa demonſtratiõe:vt hic dicit glo, ex quo dubitatiue tñ dicebat, quod auth. ex cauſa.non confirmat legata facta ſub falſa demonſtratione.qđ an ſit verũ, vide Floria.hic & moder. & Cy. tenet id qđ dixi ſ.per iſtã glo. Bal.aliter ſoluit contrarium.Iaco.But.hic etiã ſequit gloſſ.vide Bar.in l.is q in ptãte, §.ei qui.de.leg.pſtan. ✠ P. P A V. P.

d Si non.Limita vt per Ale.cõſi.xlv.i iij.col.

e ¶ In legatis. Ex his: quæ hic dicunt,colligе aliud eẽ cõditionẽ,aliud eſſe modum: & ſic aliud eſt,eſſe tale : aliud , haberi pro tali.l.ſi naute.la ij.§.j. de adulte.& ibi vide Bart. nota.hic. Adde ꝙ cõditio,& modus æquiparantur in contractibus innominatis.l.periculi.de nau, fœno.ſecundũ Bal in l.perẽs.in xij.col.& in xvij.ſ. de pac.Et vide de materia iſta inter modũ & cõditionẽ Bal.in l.cũ nemo. j.de æqui.poſ.

f ¶ Differt. vide Bar. in l.qui abſenti.§.fi. ff.de do.alias de ſen.

g ¶ Ex his. Vide not. per Imo.in l.hmõi in prin.de leg.j.

a ¶ Liberis. Adde qd ſi aliqs dicit, ſi deceſſerit ſine liberis maſculis: an nepos ex filia continebit. Videt qꝫ ſic: qa de liberis, vt hic. Itē maſculus, vt in vſi. feu. in tit. de his q̄ ſibi & hæredi. ſuis maſcu. & fœmi. Cōtrariū voluit ſpecu. in ti. de emptio. §. nūc vero aliqua. ver ſi. cxlvj. ꝓpter illud verbū, maſcul. Paul. de caſt, dicit. qꝫ in cō ceſsiōe feudi & emphyteuſis, tenēda eſt ſentētia Spe. in termi nis aūt huius l, tenenda ſit prima ſnia, qꝫ cōprehēdatur nepos ex fœmina. Quid au tē ſi fiat cōceſsio feudi, vel emphyteuſis ꝓ ſe, & ſuis deſcēdētibus vſq; in tertiam generationē: & ille decedat cum nepote vel nepte ex filia, an dicaī ex ſua generatiōe. Pau. de ca. dicit ſe cōſuluiſſe qꝫ ſic; qa ita tenet Spe. in ti. de emphy. §. nunc verò ali. qua. vertic. clv. ſeu viij. & ꝑ text. in verbo, ſuſceperat, ꝑ quē dicit Bald. ſi teſtator diceret, ſi deceſſerit ſine liberis ex ſuo corpore deſcendentibus, qꝫ nō cōprehendetur nepos ex filia: qa auus dicit ipſum ſuſcipere ex filia: ſicut inſtrumētū facit domū, nihilo minus eſt faber. Latius hic vide per ipſum Pau. aliquas rōnes eorū, ꝑ cōtrariū conſulue rūt. Quid autē ſi teſtator inſtituit filiū hæredem vniuerſalē, & fœminā in certa, filio aūt ſubſtituerit locū piū, ſi deceſſerit ſine liberis, filiꝰ deceſsit cum nepte ex filia: an pius locus admittetur: an verò filia propria teſtatoris? Pau. de caſt. dicit qꝫ collegiū Florentinū, & aduocati Romanæ curiæ cōſuluerūt ꝓ pio loco. & Romæ ēt. Bono. verò & Peruſini cōſuluerūt ꝓ alia parte: ideo facta fuit trāſactio. Et in ſcda parte videt reſidere ipſe Pau. qa dicit, qꝫ poſtea fuit requiſitus, & noluit cōſulere. Pro qua parte facit, quod conſuluit Bal. ſuper quodā teſtamēto, in quo teſtator inſtituerat ſibi hæredem fratrē, & filias ꝓprias inſtituerat in certa quātitate eaſq; ſubſtituerat fratri. ſi deceſſerit ſine liberis maſculis: ille deceſsit relicto nepote ex filia filię: ſimiꝫ teſtatores deceſſerunt relictis nepotibus ex earū filijs vel filiabus: quæritaī, an nepos ex filia fratris teſtatoris excluderet nepotes ex filiabus ꝓprijs teſtatoris? Conſuluit Bal. qꝫ non excluderet; quia nullus prudēs teſtator filios ex fœmina fratris ꝓponet filijs & filiabus ꝓprijs: vt ipſe conſuluit conſi. ccxxvij. j. lib. Et hoc etiā meliꝰ facit ꝓ ſnia Spe. prio relata. Sed Pau. cōtra. & facit ēt qd ad ſupra dicta cōſuluit Ro. cōſi. clxiij. qꝫ ſi teſtator inſtituit filiū, & ſi decederet ſine filijs ex proprio corpore natis, & ēt eius filijs ſubſtituit hoſpitale, qđ ſi deceſsit dat filius cū nepote ex filia, qꝫ hoſpitale nō admittet: & qū appellatione liberorum veniāt nepotes ex fœmina, vide Bal. conſi. ccxvj. in fi. primi volu. & qꝫ appellatiōe filiorū ex corpore natorū, veniant filij ex fœmina, voluit Bald. conſi. xlix. quarto libro.

1 ☞ *Filia nupta eſt in poteſtate patris & mariti quo ad illa quæ ſunt neceſſaria marito.*

b ¶ Si vxor. Nota qꝫ filia nupta, remanet in ptāte patris: & vide gl. in l. ſicut patronus. de oper. lib. quæ dixit, qꝫ vxor mortuo viro debet alimētari in domo viri & ibi operari debet. qđ not. Vide Bal. in c. j. an mari. ſuc. vxo. in bene. inue. vbi dicit qꝫ licet de iure Lōgobardorū vxor ſit in ptāte viri: tū ſecꝰ eſt de iure Roma. niſi ad debitū carnis. vt hic no. & notaī Inſti. ad Tertul. in prin. & §. de ſer. ſu. l. fi. & vide Bar. in l. j. §. fi. per filiū tex. ff. de iniu. & bal. in l. ſi inuita. de nup. & vide Bar. & Imo. in l. rei iudic. §. fi. cū l. ſeq. ff. ſol. ma. & vide tex. not. in l. pe. alias fi. ff. de his qb. vt indig. vbi videt eſſe etiā in poteſtate ſoceri quo ad reuerentiam.

✠ P. P A V. P.

c ¶ Si plures. circa iſtā māteriam vide oīno Bar. conſi. clxxx. viij.

d ¶ Cū quidā. Circa not. hic ꝑ Bart. adde Bar. in l. in teſtamen. la rj. ff. de cōdi. & demō. & Bal. hic. & in l. j. §. de inſtit. & ſubſti. ſub condi. fact.

De cōditionibus inſertis, tam legatis, quàm fideicommiſsis, & libertatibus. Rubrica.

LEX I.

QVm teſtatorem. Non videt ſine liberis deceſsiſſe, qui vnicū nepotem reliquit ex filia. h.d. Quæro, qd ſi aliquis decedit cū filio, quē non inſtituit hæredem, an videatur cū liberis [a] deceſsiſſe. Gl. hic in j. gloſ. dicit qꝫ ſic: quā vide ꝑ l. filiusfa. §. cùm quis. ff. de leg. j. Dic vt ibi.

a

LEX II.

QVm patrem. Argumentū à cōtrario ſenſu nō poteſt ſumi, quando reſultat prauus intellectus, h.d.

LEX III.

SIea. Si conditio miſta deficit facto eius, cui relinquitur, nō debetur legatum. h.d.

LEgatum. Si conditio miſta deficit per caſum, non debet relictū. h.d. Opp. de l. j. §. de inſti. & ſubſti. Sol. Ibi cōditio deficit facto alterius: hic caſu. & dic plenè vt ibi.

1 ☞ *Quæ ſit conditio diuidua, & quæ indiuidua. & quot modis aſſumatur.*

Conditio indiuidua relata ad plures, quando diuidi poſsit.

Conditio indiuidua adiecta pluribus, quando debeat per omnes impleri.

Implementum unius quando proſit non implenti.

SI plures. [c] Pluralitas gemināt ſingularitates, & implementum conditionis prodeſt implenti, & non alij. h.d. Ad euidentiā ſcias, † qꝫ quædam eſt cōditio diuidua, quæ conſiſtit in dando quantitatē: & de iſta nō loquit iſta lex. Eſt quędā alia cōditio indiuidua, & de iſta loquit hic. Tamen cōditio iſta īdiuidua pōt aſſumi duplici modo. Primò cōditio indiuidua, quæ poteſt eſſe vna & cōmunis omnibus: exemplū, ſi feceritis domum lego centū. Quædam conditio eſt indiuidua, quæ eſt ꝓpriè in perſona cuiuslibet: vt ſi aſcenderitis Capitoliū. iſta eſt indiuidua: quia nō poteſt fieri pro parte: ſed eſt propriè in perſona cuiuſq; : quia aliꝰ eſt aſcenſus tuus, alius aſcenſus meꝰ: & de iſtis duabus pōt intelligi hæc l. Et Cy. hic recitat repetitionē Pet, quæ eſt multū ſubtilis, vtilis & pulchra. Opp. de l. ſi qs legata. §. fi. de cōdi. & demō. Sol. Hic loquit in condi-

2 tione indiuidua: ibi in ea quæ eſt diuidua. † Inqua dic, aut ab initio apponit in perſonis pluriū; & pōt diuidi: vt l. cōtraria. Aut app. in perſona vnius, licet ex poſt facto deueniatur ad plures: & non pōt diuidi: vt l. cui fundus. §. fi. ff. de cōdi. & demon. Fallit qñ legatū ſcindit: qa tūc ſcindit cōditio: vt l. Plauti⁹. de cōd. & dem. Fallit qñ ex poſtfacto cœpit eſſe impoſsibile impleri totā:

3 vt l. pe. circa prin. ff. de cōdi. & demō. † Circa cōditionē indiuiduā adiectam pluribus, q̄ro primò, an debeat ꝑ oēs impleri. Breuiter dic, aut cōſtat de mēte teſtatoris qd ſenſerit: & ſtamꝰ certo. In dubio perſona vniꝰ nō habet impedire aliū implentē: vt l. ſi ita

4 fuerit. de manu. teſt. † Quæro ſecūdò, vtrū ſi vnus adimpleat, proſit alteri nō implēti. Dic aut cōſtat de mēte teſtatoris & ſtamꝰ certo. aut nō; & in dubio videt velle qꝫ ꝓſit tantū implenti: vt hic, & d. l. ſi ita fuerit. de manu. teſta. Vide gloſſ. j. in fi. dic ibi diuidua, & ſeparatim cēſetur in perſona cuiuslibet: ipſa tamen de ſe eſt indiuidua, & hoc tamen poteſt intelligi iſta lex.

1 ☞ *Conditio de dando, ſi deficiat per caſum, quando habeatur pro impleta.*

2 *Conditio de dando pecuniam, uel aliam rem, dicitur miſta.*

3 *Si creditor eſt in mora recipiendi, quando poſsit iterum petere.*

d ¶ Vm quidam. [d] Conditio in dando libertatē adiecta, ſi caſu, vel facto eiꝰ, cui debeat dari, deficiat, ꝓ impleta habet. ſecus ſi facto ſeruꝰ. ſeruꝰ tñ ad dādū remanet obligatꝰ, qñ caſu deficit. h.d. † In primo dicto habetis qꝫ ſi illa cōditio deficit, q̄ deficit per caſum, habet ꝓ impleta. cōtra. §. e. l. legatū. Glo. hic vī dicere, qꝫ ſpeciale eſt hic in libertate. & vide gl. ſuper verbo hęredē. & vide etiā gl. quæ incipit, aliud eſt in contractibus, quæ videt idē dicere: & hæc eſt ſpecialitas in hoc; quia cōditio miſta regulariter deficiēs per caſum, facit diſpoſitionē deficere: vt l. in teſtamēto. de cōdi. & demō. & l. legatū. §. e. Doc. Vltramō. dicūt, qꝫ hoc nō eſt verum: nec eſt cōditio miſta, ſed poteſtatiua tantū; nā cū cōſiſtat in dando l. habet pro certo qꝫ ille, cui debet dari recipiet: vnde debet dici ptātiua: & ideo ſi deficit ꝑ caſum, debet haberi ꝓ impleta vt l. q̄ ſub cōditione, §. quoties. ff. de cōdi. inſti. & habuiſtis no. in l. j. §. de inſti. & ſubſt. ſub cōdi. fact. Sed gl. dicit melius, cū ꝓ dixerint ipſi

2 † quia cōditio in dando pecuniā. vel aliā tē dicit miſta. Caſus eſt in l. cū ita dat. de condi. & demō. Secus in cōditione de dādo libertatē: vt d. §. quoties. Oppo. ſecūdò, dicit hic in vltima parte leg. qꝫ ſeruus remanet obligatus datus hæredi. Cōtra. §. an ſeruus ex ſuo facto. l. j. Sol. cauſa libertatis poteſt ſeruus obligari domino: vt l. promiſſę. §. an ſeruus ex ſuo facto. Sed contra hoc inſtatur, illud, quod eſt in cōditione, nō eſt in obligatiōe: vt l. ſi qs ſub conditione. ff. ſi quis omiſ. cau. teſt. habuiſtis no. §. ti. j. l. fi. So. ſpecialis caſus eſt hic, vt illud qđ eſt in cōditione, ſit in obligatiōe. Ratio, quia cū

☞ ſeruus cōſequitur libertatē fauore ſpeciali cōtra regulas iuris cōis, in hoc grauatur, vt teneat cōditionē implere, cōtra regulas iuris cōis. Itē opp. ad hoc. caſus fortuitus liberat debitorem ſpeciei: vt l. cōtractus. ff. de reg. iur. & l. ſi vt certo. §. nūc videndū. ff. cōmo. hic in fi. dicit cōtrariū. So. ſimiliꝫ caſus ſpecialis eſt, hac

hac eadē ratione qua §. Vlterius opp. dicit hic, ꝙ qñ ſtetit p hæredē, ipſe nō poterit decætero petere. Cōtra. ff. de ſta lib. l. ſi pe
a culiū [a]. in prin. So. Illa l. nihil ad propoſitū: qa ibi loquit qñ dā
3 dū erat alteri, nō hęredi impedīēdi. Item opp. ad hoc, † & iſtud eſt magis not. ſi creditor eſt in mora recipiēdi vna vice, nihilò minus pōt iterū petere: vt l. qui decē. in prin. ff. de ſo. & l. ſi debitor. Sol. dicunt q̄dā, aliud in cōtractibus, vt ibi: aliud in vltimis voluntatibus, vt hic. & hoc tenebat Io. Alñ dicunt, ꝙ imò ibi & hic: qa hęres, q̄ ſemel recuſauit, iterū poterit petere, niſi res ſit amiſſa. & in hoc vī reſidere gl. tua. Iſtud cōiter reproba tur p noſtros doc. & bñ. Nā debes ſcire, ꝙ qñ aliqd eſt in obligatione tūc ſi creditor eſt in mora recipiēdi, nō extinguit obligatio propter hoc: & ideo volēs iterū petere, poteſt, niſi res ſit amiſſa, vt in cōtrario: ſiue ponamus debitū ex cōtractu, ſiue ex vltima volūtate, nō curo. Qñꝙ aliqd nō eſt in obligatione: ſed in cōditione: tūc offerendo ei, cui dari debet, ſtatim eſt impleta cōditio. Vñ nūquā ille, cui debebat dari poterit decætero petere. hic eſt caſus hic. Ratio, qa deficit actio & obligatio. Sed an per viā exceptionis poſsit illud cōſequi, eſt aduertēdū, nam, vt dixi, cōditio habet̄ p impleta, ſi ſtat per eū q non vult recipere.
b Aut ergo pro impleta [b] habita cōditione diſpoſitio trahit ſecū executionē, quo ad ius & quo ad factū, ita ꝙ nō expectatur aliqua executio. alia hominis, vt in libertate: & tunc etiā p exceptionē nō poteſt ſibi ſoluere. hic eſt caſus hic. Sed ſi diſpoſitio egeret alicuius hominis executione: puta teſtator legauit mihi librū, ſi darē decē: licet hærede nolente recipere, & cōditiōe habita pro impleta fiat executio p ius, qa tranſit in me dñiū libri: tñ adhuc eſt neceſſaria executio hois, ſ. ꝙ mihi tradat: & tūc fortè ope exceptionis pōt hæres cōſequi illud, quod ſemel repudiauit: & hoc caſu pōt dicere verū iſta gl. arg. de l. qui decem. de ſol. Iſtud quod ego dixi videtur cōtra iſtū tex. [c] nā hic
c quod relinquitur in vim conditionis, eſt in obligatione, vt dixi. Reſpond. in obligatione ex vno caſu tantùm, ſcilicet quādo ſeruus fuit impeditus caſu fortuito: alias non.

d De vſu. & fruct. [d] leg. vel fideicom. *Rubrica.*

LEX I.

LEgatorum. In legatis, & fideicōmiſsis tenetur hæres de vſuris, & fructibus à tempore moræ, ſi iuſtam cauſam nō habuit litigandi. h. d. eod. titu. Oppo. de leg. ij. l. ſi quis ſeruo. & l. Titia Seio. §. vſuras. Sol. Intelligе hic à tempore litis conteſt. non quando mora præceſſerat: quia tunc tenetur à tempore moræ: vt in gloſſa.

LEX II.

ADuerſus. Teneatis mēti hāc l. & modum faciendi iſtas ęſtimationes, & iſtas calculationes: quia qñꝙ eliguntur arbitri ad hoc faciendū à partibus, vt l. hac edictali. §. his illud. de ſecū. nup. & ibi dixi vobis. Qñꝙ eligūtur à iudice vt videtis hic: & tūc debet dari terminus partibus. Facit ff. ſi cui pluſcꝙ p leg. fal. l. j. §. cū igit̄. Ad iſtū modū examinādi facit de iure do. impe. l. fi. circa fin. De dando iſto arbitrio ad calculationem facit l. Labeo. §. j. de ſtatuliber. Facit etiam §. de fide inſtrumen. l. comparationes.

e IN legatis. [e] Opp. de l. grege. de leg. j. & de leg. ij. l. peculiū. Sol. Ibi loquit in legato vniuerſali, in quo fructus, q augēt gregē ſeu aliud vniuerſale legatū, cedūt legato à tēpore teſtamēti: hic loquitur in legatis particularibus. Opp. ſecūdò ꝙ fructus pertineāt ad legatariū à tpe mortis ſeu aditæ hæreditatis: vt l. herēnius. ff. de vſur. Gl. hic dicit, ꝙ iſta l. debet intelligi qñ legauit teſtator rē alienā: ſecus ſi rē ppriā. Tūc em̄ cū ſtatim trāſeat dñium in legatariū, ſtatim hæres tenebit̄ de fructibus. Vide gloſ. Iſtud dictū non videtur verū per hūc tex. q dicit ſiue in rē, ſiue in perſonā agatur. Si enim eſſet legata res aliena, nō poſſet agi in rem: vt dixi in l. j. & ij. §. cōmunia de leg. ergo loquitur quando legauit rē propriā. Dicunt ergo Vltramō. ꝙ ad fructus perceptos tenetur hæres à tempore aditæ hæreditatis: vt d. l. herennius. de percipiendis verò à tempore moræ. Ita loquitur hic.

Ad ſenatuſconſul. Trebellia. *Rubrica.*

1 *Qua actione repetat ſolutum creditoribus ille qui hæreditatem reſtituit.*

LEX I.

f SI ex ſenatuſcon. [f] Qui hæreditatē reſtituit, repetit quod creditoribus ſoluit. h. d. † Quærit glo. qua actione poſsit repeti. & gloſ. videtur dicere actione negotiorum geſtorum. Vide gloſ. Doc. hoc nō vidētur ſeq, niſi qñ hæres ſoluiſſet poſt reſtitutionem. Nā ſi ante factā reſtitutionē, tunc non geſsit negotium fideicōmiſſarij ſed ſuum proprium, ideo deberet repetere per actionē in factum: vt l. prætor. in prin. ff. de bo. auth. iud. poſsid.

1 *Hæres an poßit cogi ad ſoluenda legata, ſi portio fideicommiſſarij non ſufficit.*

2 *Hæres an teneatur reſtituere, quando æs alienum abſorbet totam hæreditatem.*

LEX II.

AD eum. Onera hæreditatis inter hæredē, & fideicōmiſſarium diuidūtur pro rata. h. d. Op. & videtur ꝙ hæres nō debet ſuſtinere onera legatorum: imò quartā ſuam debet habere ſine aliquo onere: vt ff. eo. l. j. §. pen. Sol. Intellige quod hic reſtituit rē, vt puta dimidiā hæreditatis. Vnde apud hæredem remanſit vltra quartā. & hæc pōt eſſe ſatis e bona: & de neceſsitate oportet ſic intelligi, vt dicā j. Si verò dicas ꝙ quartā tm̄ retinuerit hīs: tūc dicas ꝙ apud hæredē remanerēt onera debitorū, p tota portiōe nō legatorum, tamen tex. nō poteſt intelligi ſic: quia expreſsè dicit de oneribus legatorū.
1 † Quæro vtrū hæres poſsit cogi ad ſoluēdū legata, ſi portio fideicōmiſſaria nō ſuffi cit. Gloſ. hic videtur dicere ꝙ ſic. quod intellige dū tñ apud hæredē remaneat quar-
2 ta integra, ſine onere. † Item quærit gloſſ. quid ſi tantū eſt æs alienū, quòd totā hęreg ditatē [g] abſorbet. Glo. dicit ꝙ tunc nihilominus valet fideicō. vniuerſale, licet hæres poſsit conueniri inſolidum. Hoc aduertite, vos debetis ſcire ꝙ legata, & fideicommiſſa particularia, ſi æs alienū abſorbet totam hæreditatem, extinguūtur: vt §. de legat. l. ſi vniuerſale. Fideicommiſſum verò vniuerſale an extinguatur. gl. vī hic dicere ꝙ nō. Tex. tñ videtur cōtrariū dicere in l. ſucceſſores. j. ti. j. Poſſumus dicere, ꝙ ſi qdem hæredis intereſt illā hæreditatē quantumcunꝙ non ſoluendo non reſtituere, vt puta, quia ipſemet hæres erat creditor, vel ſoluerat creditoribus: tunc nō cogatur ad reſtitutionē: vt d. l. ſucceſſores. aliàs ſecus. Ita intelligitur iſta glo.

LEX III.

SI per fideicōmiſsū. Fideicō. Reſp. relictū à veniētibus ab inteſtato, minuitur per Treb. h. d.

h NOn iuſtam. [h] Iſta eſt bona lex, & habeo ego iſtam l. pro ſingulari, & neſcio huic legi dare concordantiā. & hoc dicit. Hærede rogato decedēte ante aditam hæreditatem poſt iuſſum fideicōmiſſum poteſt peti tanquam ab eo adita fuiſſet hæreditas. h. d. Oppon. quòd iſte fideicommiſſarius non poterit cogere autam adire, quia ſua non intererat. Nam eodem modo poterat petere à ſubſtituto, quem admodum ab ea: vt hic in fine dicitur. Reſpond. imò intererat

a ¶ Si peculium. Ad intellectū huius legis vide Bar. in l. cui ſundū. ff. de condi. & demō. & qđ no. in l. pē. §. fi. eo. tit. & p. Cy. in l. ſi plures. in vlti. col. & ibi Bald. circa vlti. colū. & Bald. poſt Bar. in l. acceptā. in v. & vj. q. de vſu. & hic adde Bal. in l. j. ad fi. de inſti. & ſubſti.
☙ P. PAV. P.

b ¶ Pro impleta. Caſus eſt i l. ſi hæres cui. ff. ad leg. falci. ſecundum Ro. exclamantē ſingu. ccccxxxiij in cip. eſt magna q̄ſtio.

c ¶ Iſtum tex. In cōtrarium l. ſi hęres cui ctr ca fi. ti. & ibi p Imol, ff. ad l. Falci.
☙ P. PAV. P.

d ¶ De vſur. & fruct. Vide in hac materia Fran. in conſi. clvj. in ix. col.

e ¶ In legatis. De intellectu huius tex. vide Barto. in l ſeruo legato. ff. de leg. j. & ibi p Imo. cōtra Barto. per iſtum tex. & glo. in l. Hærennius. ff. de vſu.

e ¶ Iuxta hic nota. per Bar. adde quæ not. in l. ſi quis bonorum. de leg. j. per Bart. late in l. in fideicōmiſſa. ad Trebel. & vide Bal. in l. fi. §. ſed quia ſ. cō munia de leg. & Barto. in l. grege. ff. de legat. j. & Ang. in d. l. ſi quis bonorum tenet opin. Cyn. hic, quod adita hæreditate. fructus rei teſtatoris debeantur: niſi hæres legata ignorās fructus cōſumpſerit. Allegat hic not. per Cy. & an iſta materia procedat in fructibus ſeminatis a teſtatore, vide Bal. & Imol. in fi. l. ſi quis bonorum.

f ¶ Si ex ſenatuſ. Vide Bar. in l. ſed & ſi poſ. ff. de iureiu.

g ¶ Hæreditatem. an et quando æs alienum abſtulit patrimoniū extinguatur fideicōmiſſum vide Romanum, in l. Marcel. in prin. ff. eo. dicit quod per iſtam gloſ. cīt caſus in l. ſi hęres ab eo. ff. eod.

h ¶ Non iuſtā. An ſemper præferatur fideicommiſſarius ſubſtituto. vide Bartolum & docto. in lege ij. de vulga. & pup. ſubſti. in iij. q. in princip. & in verbo, dubitatur.

Secunda Bartoli ſuper Codice.

a ☙ P. P A V. P. ¶ Ex diſpoſitione defuncti. An ille qui tẽpore mortis non eſt proximior ſed poſt mortem defertur, dicatur venire ex voluntate defuncti, vide quæ ſcripſi ad Bar. in l. ſi quis cum nullum. ff. de iure codicil.

b ¶ Iubemus. An dũ in hac l. dicitur fratrẽ nõ reſtituere fructus, nec in quartã computare: aduerte per caſum in l. in fideicõ. §. cùm pollidius. de vſu. iũcta, l. quod his, de leg. iij. & qđ not. Bart. & Imo. in l. cũ filio. circa fi. Iaco. de Are. de leg. j. & hanc l. limita not. ſecundũ gl. in c. Ray. ſup verſi. lite cõteſta. de teſt. An autẽ iſti fructus cõputẽtur i legitimã vide no. in l. Papinianus. §. vñ. ff. de inoffi. teſta. qd iſto caſu in relicto cauſa condi;tionis implẽdæ, vide Bar. in l. filiũ. ſ. fami. ercis. in lectura Azo. & ibi Bald. in iij. co. & an idẽ ſit in parẽ;tibus primi gradus: dic ꝙ nõ: vt i l. filiuſ; fa. ff. ad l. Falc. & ibi a doc. & hæc lex pce;dit ẽt ſi filiusfa. fuit in mora reſtituendi, ſecũdũ glo. not. & ibi Imo. in l. i fideicõmiſ ſariã. in prĩ. ff. eo. vide ibi in c. Ray. in gl. in ver. à tpe lit. cõte. & ad iſtã l. vide Imo. in l. ſcribit. ff. e. Bal. in l. baliſta. Bar. in l. in fi;deicõmiſſariã. & in l. ſi patroni. aliàs in l. poſtulante Sticho. §. j. ff. eod. Adde dũ hic dicit, ꝙ qñ filij ſunt rogati reſtituere hæ;reditatẽ filijs, nõ cõ;putãtur fructus. qđ Paul. de ca. dicit idẽ puto, & multo for;tius qñ extraneus. nam ſi adue, ſus pro;prios liberos habent hoc priuilegiũ: mul;to magis dñt hẽre ad;uerſus extraneos, & dicit mirari quod do ćto. hoc nõ tangant: ſed hoc ſuũ dictũ nõ vĩ ꝓcedere ꝓ ea quæ b cõſuluit Abb. conſi. lxxxvij. lib. j. ꝙ licet filius rogatus reſti;tuere filijs non præ;ſtet ſatiſdationẽ, tamẽ ſi ſit rogatus reſtituere patruo, debeat ſatiſdare: cũ cõtrariũ videbatur dicendũ ex maioritate rationis, quia extraneus erit magis ingratus: & ibi refert, quod hoc motiuum fecit vacillare Cy. hic. & quod reſpondet ꝙ lex nõ debet extendi vltra perſonas nominatas, pro qua opi. ipſe Abb. allegat duas gloſſ. vnã in l. j. ff. vt leg. nomine. in verbo, ſemper aliam. in l. filio. eo. tit. Scias etiam ꝙ il;lud, quod dicitur, quod filius rogatus de reſtituendo ſub cõditione, detrahit duas quartas: illud eſt verum: niſi filio de legitima ſit prouiſum per patrem. Ita dicit Bal. intelligenda eſſe iura de hoc loquentia, etius conſi. cxxxvij. lib. j.

b ☙ P. P A V. P. ¶ Iubemus. De intellectu huius l. & an hodie ſit correcta, vi de omnino Com. conſi. xxv. in penul. col. vbi plura dicit. & ꝙ iſte tex. non habeat locum in legitima, & quòd etiam ſit correcta, vide pulchre Com. conſi. lij. incipi. ad primum quæſitũ. in j. & ij. col. Itẽ quod fructus percepti per filiũ ante aditã hæ;reditatem cõputentur in Trebel. vide Pau. hic in l. in fideicõmiſſaria. ad Treb. col. iij. vbi etiã aliam limitationem ponit. Item dũ dicitur hic ꝙ fructus nõ computen;tur in Treb. in liberis primi gradus, limita nõ procedere quãdo fuiſſet in mora re;ſtituendi, ſecundũ Sali. Pau. Bal. & Alex. in l. in fideicommiſſaria. col. ij. ad Trebel. glo. ord. in c. Raynutius. in verbo conteſtata. de teſta. ad fi. quid autem eſſet in fru;ctibus perceptis per hæredes filij grauati ante morẽ & litẽ conteſtatã, ſine tamen negligentia fideicõmiſſarij, quo caſu regulariter computantur in Trebel. vt no. in d. l. in fideicommiſſaria. videretur, ꝙ non computentur, quia hæres detrahit Treb. ex perſona filij ideo eo. iure vti debet in contrarium facit quod not. Hoſt. Abb. & Ant. de But. in d. c. Ray. ſuper gl. præalleg. dũ dicit ꝙ ibi fructus non fuerunt per;cepti per filium, ſed per hæredes ſuos, & ſic voluit ꝙ etiã ſi verũ eſſet ꝙ filius non cõputaret fructus perceptos poſt moram, hæres tamẽ cõputabit. & ſic nõ proce;dit arg. de fructibus perceptis per filium ad perceptos per hæredes & iſtud ſequi;tur etiam Alex. in d. l. in fideicommiſſaria. etiam per hoc bene facit quod dicit Sa;li. hic dum dicit ꝙ ideo filius computat fructus perceptos poſt moꝝ: quia iſto ca;ſu non loquitur iſta lex quæ non poteſt extendi vt hic in fine dicitur, quia ſolum non loquitur iſta lex in fructibus perceptis ab hæredibus. ſed aduerte quia regu;lariter non computantur in Treb. fructus percepti ante moram, etiam circunſcri;pta negligentia fideicom. vt per Cy. & Saly. hic. & Alex. in d. l. in fideicom. col. v. ideo ceſſat difficultas & hoc ſatis probatur in d. c. Raynutius. iuncta gl. præalleg. & quæ ſuper ea notantur.

ſua: qa fortè ſubſtitutus erat grauatus de;bitis. Itẽ ſubſtitutus poterat legitimè reti;nere ex perſona ſua quartã, quod non poſ;ſet inſtitutus: vt hic in fi. dicitur. Oppo. ille qui habet ſubſtitutum vulgarem, poteſt re p idiare ex præſumpta voluntate teſtãtis: vt l. quia autẽ. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. Sol. Hic repudiauit in fraudẽ: vt vidiſtis in l. j. ſ. ſi omiſ. cau. teſta. Itẽ opp. dĩ hic, ꝙ relicta ab inſtituto videnť tacitè repetita à ſubſti;tuto: cõtra. ff. de leg. iij. l. Celſus. §. pen. Sol. Ibi hr̃ditas fuit pro nõ ſcripta. ꝙ dicvt dicã j. de cad. tol. §. his ita. Item opp. ff. de leg. iij. l. j. §. fi. Sol. Ibi hæreditas venit ad alios ab inteſtato, non ex diſpoſitione defuncti[a]. Itẽ opp. & vĩ ꝙ hic ſubſtitutus põt adhuc retinere quartã ex ſua perſona qa ipſe non fuit coactus. Gloſ. ſoluit, ꝙ coactio facta de inſtituto, nocet huic ſubſtituto. Cõtra hoc opp. quãdo inſtitutus decedit ante aditam hæreditatẽ, fideicommiſſum nõ põt deberi ab eo: vt l. ille à quo. §. ſi de teſtõ. ff. eod. Si igitur nõ debetur ab eo: ergo eius perſona non nocet ſubſtituto. Rñd. ꝙ illud, ꝙ dici;tur, ꝙ hærede decedẽte añ aditã hereditatẽ fideicõmiſſum extinguitur, eſt verum ante hæreditatẽ, & añ iuſſum de adeundo: ſecus ſi poſt iuſſum, licet ante aditã hæreditatẽ, vt hic. & dixi ibi in eam quã. ſ. de fideicõ. in illa q. quãdo hæres hæredis poſſit cogi.

ET ſine. Etiam ab inteſtato põt reliqui fideicõmiſſum & locus eſt deductioni quartæ. h. d. Quærit glo. qua actione cogatur quis re;ſtituere. Breuiter iſta eſt veritas. Per offi;ciũ iudicis cogit quis adire, per actionẽ ex teſtamẽto reſtituere. Ita tenet gl. hic & ff. eo. l. ſi legatus. in prin. & l. poſtulante.

b VBemus. b Iſta eſt not. l. val de, & ſingularis, volo eã legere per particulas. Bre;uiter dicit. Quãdo filij rogantur pro hære;ditate reſtituenda fratribus, vel eorũ filijs, fructus non computantur in quartam Tre;bellianicam: ſed eam debent habere de de;functi ſubſtantia. h. d.

In ſupradictis. Inter fratres, & in;ter patrem, & fi;lium, ceſſat ſatiſdatio de fideicõmiſſo præ;ſtãdo aduenientẽ cõditiõe, niſi teſtor iuſſe;rit, vel parẽs ad ſcda vota migrauerit. h. d.

Sinautem. Is non videtur ſine libe;ris deceſsiſſe, qui vnicũ filium, vel nepotem relinquit.

1 ☞ *Obligatio ciuilis, ꝙ hodie cadat inter patrẽ & filiũ.*
2 *In liberis primi gradus, fructus nõ cõputãtur in quartam.*

c Illud. c Quæ ſuprà dicta ſunt vltra ca;ſus in hac lege expreſſos, nõ ex;tenduntur. h. d. Oppo. & videt d, ꝙ fructus cõputantur in quartã: vt l. Papinianus. §. ſi cõditioni. ver. vnde ſi quis. ff. de inof. teſta. Plures ſol. dãtur. dicit gl. ꝙ ibi teſtator cer tũ tps appoſuit: hic ſecus. & iſtã cõiter glo. noſtri ibi tenẽt, & vbiq; : tñ in veritate lex cõtraria loquit in debito iure naturæ: non in quarta Trebellianica. Dicã hoc in l. ſci;mus. §. repletionẽ. de inoffi. teſta. Oppo. ij. de l. in fideicõ. ff. e. Sol. qualiter fructus cõ;putanť in quartã, hic gl. diſtinguit aliqua;liter, pleni9 tñ in cõtrario: & dic vt ibi. Itẽ opp. & videt ꝙ qñ pater cogať reſtituere fi;lio, nõ ſit locus detractioni quartæ: vt l. cũ filio. de lega. j. Sol. Hic loquit quãdo pater inſtituitur, & de reſtituendo filio rogatur. ibi loquit qñ inſtituit ipſe filius: & pater, cui quæritur, rogať de reſtituẽdo ſibi. Ve;nio ad ſecundã partẽ, dicitur hic, ꝙ in caſu cauet pater filio. Cõtra inter patrẽ & filiũ non cadit obligatio: vt Inſtit. de inutil. ſti;pu. §. item inutilis. Sol. Dic gl. ꝙ hic eſt ſpe;ciale. Tu †dic ꝙ hic loquitur in aduẽtitijs, in quibus inter patrem & filiũ hodie cadit

1 ☞ *Obligatio ciuilis, ꝙ hodie cadat inter patrẽ & filiũ.*
2 *In liberis primi gradus, fructus nõ cõputãtur in quartam.*

c ☙ P. P A V. P. ¶ Illud. An diſpoſitio huius §. procedat ſolũ quando vnus fi;lius eſt grauatus alteri filio reſtituere, an etiam ſit grauatus extraneo, vide Rom. conſi. ccxxij. Alexan. in §. cùm auus. de quo j. & in l. fideicommiſſaria. colum. ij. ad Trebel. Item ꝙ non procedat vbi filius detrahit duas quartas, vide Panor. conſil. xcij. ad fi. in l. ſcimus. in prin. C. de inoffi. teſta. contrarium vide Alexan. in l. quod uiter dicit. Quãdo filij rogantur pro hære;ditate reſtituenda fratribus, vel eorũ filijs, fructus non computantur in quartam Tre;bellianicam: ſed eam debent habere de de;functi ſubſtantia. h. d.

In ſupradictis. Inter fratres, & in;ter patrem, & fi;lium, ceſſat ſatiſdatio de fideicõmiſſo præ;ſtãdo aduenientẽ cõditiõe, niſi teſtor iuſſe;rit, vel parẽs ad ſcda vota migrauerit. h. d.

Sinautem. Is non videtur ſine libe;ris deceſsiſſe, qui vnicũ filium, vel nepotem relinquit.

1 ☞ *Obligatio ciuilis, ꝙ hodie cadat inter patrẽ & filiũ.*
2 *In liberis primi gradus, fructus nõ cõputãtur in quartam.*

c Illud. c Quæ ſuprà dicta ſunt vltra ca;ſus in hac lege expreſſos, nõ ex;tenduntur. h. d. Oppo. & videt d, ꝙ fructus cõputantur in quartã: vt l. Papinianus. §. ſi cõditioni. ver. vnde ſi quis. ff. de inof. teſta. Plures ſol. dãtur. dicit gl. ꝙ ibi teſtator cer tũ tps appoſuit: hic ſecus. & iſtã cõiter glo. noſtri ibi tenẽt, & vbiq; : tñ in veritate lex cõtraria loquit in debito iure naturæ: non in quarta Trebellianica. Dicã hoc in l. ſci;mus. §. repletionẽ. de inoffi. teſta. Oppo. ij. de l. in fideicõ. ff. e. Sol. qualiter fructus cõ;putanť in quartã, hic gl. diſtinguit aliqua;liter, pleni9 tñ in cõtrario: & dic vt ibi. Itẽ opp. & videt ꝙ qñ pater cogať reſtituere fi;lio, nõ ſit locus detractioni quartæ: vt l. cũ filio. de lega. j. Sol. Hic loquit quãdo pater inſtituitur, & de reſtituendo filio rogatur. ibi loquit qñ inſtituit ipſe filius: & pater, cui quæritur, rogať de reſtituẽdo ſibi. Ve;nio ad ſecundã partẽ, dicitur hic, ꝙ in caſu cauet pater filio. Cõtra inter patrẽ & filiũ non cadit obligatio: vt Inſtit. de inutil. ſti;pu. §. item inutilis. Sol. Dic gl. ꝙ hic eſt ſpe;ciale. Tu †dic ꝙ hic loquitur in aduẽtitijs, in quibus inter patrem & filiũ hodie cadit

1 ciale. Tu †dic ꝙ hic loquitur in aduẽtitijs, in quibus inter patrem & filiũ hodie cadit

de bonis. §. cum au⁹. ff. ad leg. Fal. an vero iſti fructus cõputen;tur in dotẽ ſucceden;tem loco legitimæ, vide Pau. cõſi. c. iij. Itẽ ꝙ dicitur in libe;ris primi gradus nõ procedat in parenti;bus primi gradus, vide Barb. in repeti. l. cum acutiſsimi. in xix. col. de fideic. ſed in xxvij. columna. poſtea contradicit. Itẽ de materia huius leg. an hodie teſtator poſsit ꝓhibere Tre;bel. ĩ filijs primi gra;dus, vide oino Alex. in l. Marcellus. i prin. in vij. col. & quæ ibi ſcribunt nouiſsimi. ff. ad Treb. vide Pe;cum latè in l. in quar;tã. in pen. & vlti. col. ad leg. Falci. vide A;lex. conſi. lix. volu. v. col. j. an locũ habeat iſta l. ſolum qñ filius detrahit vnam quar;tã, anverò ſi duas, & etiã an ſit correcta. Vide Alex. in l. quod de bonis. §. cũ fideico;mis. ad leg. Falc. & ẽt ꝙ nõ poſsit ꝓhiberi in filijs primi gradꝰ tenet Ant. de monte;fer. in l. nemo poteſt. in iij. charta. de leg. j. & in c. Raynutius. in pen. & vlti. col. de teſtam. pro opinione cõtraria vide Rom. ſingu. cxcij. incipit eſt dubium. vbi allegat Bald. & reprobat di;ctũ illius hic, ſed pro opinione Bal. hic vi;de Dec. conſil. xvij. in iij. dub. & pro ea vide Iaſo. in d. l. mar;cellus. & ꝓ qua etiã ipſe cõſuluit in cã d. Philip. de Petr. &

opinionem Bal. ſequitur Alex. in conſi. v. volu. iij. prope fi. Sed idem Alexan. conſi. lxxvij. col. ij. volu. j. dubitat & ibi concludit. not. aliud ꝙ vbi verba grauaminis ſunt ſimpliciter probata poſt mortem filij contenti grauati hæredes ſui, ideo tunc valet prohibitio Trebellia. ſi aliquis ex liberis ei ſuccedat, cum reperiatur facta li;beris vlterioris gradus vt ibi nota per eum. ſed in contrarium facit quod notant Bartol. Paul. & alij in l. ſi fundum per fideicommiſ. §. finali. de legatis primo. & in l. ex tribus. C. de inoffic. teſtamen. vbi concludunt quòd poſt libertatem hære;des filij non poſſunt grauari in legitima ſicut non poſsit filius, ergo idem dicitur in Trebel. vbi in ea filius non poſſet grauari vt hic notatur & tollitur ratio Ale;xan. in dicto conſi. xlij verum eſt quòd hæredes filij in genere poſſunt grauari, ſed non in plus quàm poſſet ipſe filius etiam de principali articulo, an poſsit prohibe;ri in liberis primi gradus vide quæ habes ad Bartol. in authen. ſed cum teſtator. j. ad legem Falcid. aduerte tamen ꝙ fundamentum tenentium ꝙ non poſsit prohi;beri ſtat in hoc: quia l. noua generaliter loquens non trahitur ad caſus, qui a lege antiqua erant ſpecialiter priuilegiati in illa materia. vt per Barto. in d. ca. Raynu;tius. & alios moder. ſed iſtud fundamentum in iſto cap. Raynutius tollitur per li;mitationem quam ponit Alex. ad illam regul. conſi. cccclxix. ad fin. & l. ſciendum. colũ. ij. ad fi. ff. qui ſatiſda. cog. poſt Imol. & ſequitur etiam Iaſ. ibi dum limitat non procedere quando apparet de mẽte l. non velle corrigere iura anti;qua, vt per eum, & ſimiliter ex alia limitatione ibi poſita dum dicit non habere locum vbi in l. no;ua derogaretur legibus antiquis generaliter vel ſpecialiter diſponentibus quod di;citur eſſe in materia iſta per text. cum gloſ. in §. fina. in authen. de hæred. & falcid. dum dicitur ibi quòd ea quæ dicta ſunt ibi procedunt in omni vltima voluntа;te, & gloſſ. intelligit etiam ſi fiat inter filios iuxta §. ex imperfecto. & ſimiliter di;citur ibi quòd habet locum in omni perſona & alia glo. ibi intelligit etiam ſimili;ter in alijs in quibus de iure antiquo erat aliquid ſpeciale vt potes ponere particu;lariter ibi in glo. & tex. Item iſta l. non ponit aliquid ſpeciale in prohibitione. Tre;bel. in filijs, quia hoc regulare erat ibi in omni hærede, ſed ſolum ponit ſpecialitatẽ in computatione fructuum in Treb. de qua non quæritur in iſta difficultate. ideo dictum fundamentum non videtur facere ad caſum iſtum & ceſſante fundamen;to videtur ſolidior opinio contraria propter generalitatem legis nouæ, idem cogi;ta bene.

d ¶ Illud videtur. Illud oppo. Bar. in l. in quartam. ff. ad leg. Falcid.

obligatio

a ¶ Ciuilis. Nota inter patrē & filium posse cadere obligationem ciuilē in aduētitijs, licet Bart. in l.cū filio. de leg.j. in vno verbo dicit cōtra, allegādo l.frater à fratre. & ideo Imol. ibi dicit. q vbi dubitat vtrū opinio Bar. hic extra istā causam sit vera, q aliter nō decidit, sed opi. Bar. nō videt obstare d.l.frater. qa loquit de iure Digestorum. illa lex, quo iure etiā aduētitia quærebantur patri Bal. aliter not. in l. frater à fratre.

b ¶ Finē. Vide Bar. in l. filiusfa. ff. ad leg. Falc. & Bart. in l. q de bonis. eo. tit.

c ¶ Nisi rogati. Adde Bar. in l. si ita. §. is cui. de le. ij. & Bar. hic. & Bald. in l. Deo nobis. circa prin. de epis. & cle. Et qñ habeat loco hæredis. vide Bald. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccl. & ad Bar. hic vide Ange. in disputa. sua inci. nobilis quidam genere. in iij. dubio. & de eo q habetur loco filij ex suo corpore descendentis: vt tenet Host. & Ioā. An. in c. Raynaldus. de testa. & Bal. in d.l. Deo nobis. & vide in l. Lucius. la. ij. & ibi vide Imol. ff. de hære. insti. Vide post Bart. aliud in l. liberorū. de verb. sig. vide Bal. in l. filium. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. & Ang. in l. cùm acutissimi. §. de fideicom. & vide Ange. in consil. lxxviij. incipien. in Dei nomine. tamen hæc quæstio subtilis est. vide Bald. in auth. si qua mulier. C. de episco. & cleri. in vj. colum. & in l. ij. C. de in re aure. annu. & in l. Deo nobis. de epis. & cleri. in auth. hodie. C. de repu. & in c. in præsentia. & Moder. in repet. l. cum acutissimi. C. de fideicom. & ad hanc auth. vide Bal. in consil. incipi. hac quæstione. contrariæ sunt opinio. limitat vt per Bald. & Imo. in l. hoc demon. & per eam in l. si ita quis. §. iscui. de leg. ij. plenè per Ang. in disputatione inci. nobilis.

d ¶ Loco filij. Vide oīno quæ habes ad Bar. in auth. si qua mulier in j. col. C. de sac. san. eccle. & ibi in l. j. ff. de his quæ pœnæ noīe.

e ¶ Monasteriū. An monasteriū habeatur loco filij, hic vide plene. Item hī loco hæredis. quod intellige secundum aliquos hic si succedit in vniuersum secus si succedit specialiter in res particulares, per tex. insi. si peculiū seruo. ff. de pec. le. quod not. glan. l. si peculiū. §. j. ff. eo. ti. Et hoc qualiter intelligat, vide Bar. in auth. si qua mulier. §. de sacrosan. eccl. Et an monasterium excludat substitutū, si dictū sit, si sine liberis legitimis & naturalib⁹ decesserit, vide. Adde an monasterium habeat loco hæredū, Bar. cōsil. j. inci. Parmēsis quidā. per Barba. plenè consi. lx. lib. ij.

¶ Quæro q d. Et vide Bar. in cōsi. inci. Parmensis filiū instituit. vbi tenet q monasteriū succedit in locū liberorū, si testator dixerit sine liberis ex se natis. vbi omnino vide And. Barba.

☞ P. P A V. P.

g ¶ Cōtra rogat⁹. Vide quod dicit Imo. circa istā auth. nam q etiā si hodie taliter grauat⁹ alienaret in fraudē fideicō. nō valeret vsq; ad dodrantē. in cōtrariū pondera Bar. in l. imperator. §. fi. col. ij. & Alexā. latè in d.l. si titius. col. pe. qd aūt si alienatio fieret ī testamēto nō inter viuos Bart. hic tenet q tale relictū nō venit in fideicō. vide in cōtrariū Cō. hic ad fi. pro opi. Bal. vide Alex. in l. à filio. ad fi. ff. ad trebel. & aliqd per eū in l. si titius. eo. tit. ad fi. vbi videt tenere contra Bal. vide etiā quę dicit Alex. consi. xxxvj. vo. ij. col. pe. vbi dicit qd tres partes pōt alienare etiā dilapidādo & q vbi haberēt facultatem alienandi à testatore etiā in totum nō haberet locū ista reseruatio quarte. vt per eum.

h ¶ Casib⁹. Adde his tribus aliū casum, vide licet ī fideicō. ad pias causas est tex. mirabilis secūdū Bart. in l. fi. in verb. vēdicari. §. de sac. san. eccle. & ponit Bal. hic cum concor.

☞ P. P A V. P.

h ¶ Trib⁹ casib⁹. Vide Soci. in l. j. §. sed quoties in j. col. ad fin. ad Treb. in princ. Itē de istis casib⁹ vide in l. j. in §. sed quoties. ad Trebel. vbi etiam ponit Moder.

i ¶ Practicandi. Nota istam practicā. & no. Bar. in l. si finita. §. Iulia. in vij. col. de dam. infe. & nota istā gl. p sing. in ij. lec. qa facit ad quæstionē posita ī l. stipul. §. hic aūt. ff. de oper. no. nun. per Moder Insti. de actio § si quis. & vide Bald. in authen. sed hodie. de act. & oblig.

a ¶ Ciuilis. Nota inter patrē & filium posse cadere obligationem ciuilē in aduētitijs, licet Bart. in l. cū filio. de leg. j. in vno verbo dicit cōtra, allegādo l. frater à fratre. & ideo Imol. ibi dicit. q vbi dubitat vtrū opinio Bar. hic extra istā causam sit vera, q aliter nō decidit, sed opi. Bar. nō videt obstare d. l. frater. qa loquit de iure Digestorum. illa lex, quo iure etiā aduētitia quærebantur patri Bal. aliter not. in l. frater à fratre.

b ¶ Finē. Vide Bar. in l. filiusfa. ff. ad leg. Falc. & Bart. in l. q de bonis. eo. tit.

c ¶ Nisi rogati. Adde Bar. in l. si ita. §. is cui. de le. ij. & Bar. hic. & Bald. in l. Deo nobis. circa prin. de epis. & cle. Et qñ habeat loco hæredis. vide Bald. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccl. & ad Bar. hic vide Ange. in disputa. sua inci. nobilis quidam genere. in iij. dubio. & de eo q habetur loco filij ex suo corpore descendentis: vt tenet Host. & Ioā. An. in c. Raynaldus. de testa. & Bal. in d.l. Deo nobis. & vide in l. Lucius. la. ij. & ibi vide Imol. ff. de hære. insti. Vide post Bart. aliud in l. liberorū. de verb. sig. vide Bal. in l. filium. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. & Ang. in l. cùm acutissimi. §. de fideicom. & vide Ange. in consil. lxxviij. incipien. in Dei nomine. tamen hæc quæstio subtilis est. vide Bald. in auth. si qua mulier. C. de episco. & cleri. in vj. colum. & in l. ij. C. de in re aure. annu. & in l. Deo nobis. de epis. & cleri. in auth. hodie. C. de repu. & in c. in præsentia. & Moder. in repet. l. cum acutissimi. C. de fideicom. & ad hanc auth. vide Bal. in consil. incipi. hac quæstione. contrariæ sunt opinio. limitat vt per Bald. & Imo. in l. hoc demon. & per eam in l. si ita quis. §. iscui. de leg. ij. plenè per Ang. in disputatione inci. nobilis.

d ¶ Loco filij. Vide oīno quæ habes ad Bar. in auth. si qua mulier in j. col. C. de sac. san. eccle. & ibi in l. j. ff. de his quæ pœnæ noīe.

e ¶ Monasteriū. An monasteriū habeatur loco filij, hic vide plene. Item hī loco hæredis. quod intellige secundum aliquos hic si succedit in vniuersum secus si succedit specialiter in res particulares, per tex. insi. si peculiū seruo. ff. de pec. le. quod not. glan. l. si peculiū. §. j. ff. eo. ti. Et hoc qualiter intelligat, vide Bar. in auth. si qua mulier. §. de sacrosan. eccl. Et an monasterium excludat substitutū, si dictū sit, si sine liberis legitimis & naturalib⁹ decesserit, vide. Adde an monasterium habeat loco hęredū, Bar. cōsil. j. inci. Parmēsis quidā. per Barba. plenè consi. lx. lib. ij.

¶ Quæro q d. Et vide Bar. in cōsi. inci. Parmensis filiū instituit. vbi tenet q monasteriū succedit in locū liberorū, si testator dixerit sine liberis ex se natis. vbi omnino vide And. Barba.

☞ P. P A V. P.

g ¶ Cōtra rogat⁹. Vide quod dicit Imo. circa istā auth. nam q etiā si hodie taliter grauat⁹ alienaret in fraudē fideicō. nō valeret vsq; ad dodrantē. in cōtrariū pondera Bar. in l. imperator. §. fi. col. ij. & Alexā. latè in d.l. si titius. col. pe. qd aūt si alienatio fieret ī testamēto nō inter viuos Bart. hic tenet q tale relictū nō venit in fideicō. vide in cōtrariū Cō. hic ad fi. pro opi. Bal. vide Alex. in l. à filio. ad fi. ff. ad trebel. & aliqd per eū in l. si titius. eo. tit. ad fi. vbi videt tenere contra Bal. vide etiā quę dicit Alex. consi. xxxvj. vo. ij. col. pe. vbi dicit qd tres partes pōt alienare etiā dilapidādo & q vbi haberēt facultatem alienandi à testatore etiā in totum nō haberet locū ista reseruatio quarte. vt per eum.

h ¶ Casib⁹. Adde his tribus aliū casum, vide licet ī fideicō. ad pias causas est tex. mirabilis secūdū Bart. in l. fi. in verb. vēdicari. §. de sac. san. eccle. & ponit Bal. hic cum concor.

☞ P. P A V. P.

h ¶ Trib⁹ casib⁹. Vide Soci. in l. j. §. sed quoties in j. col. ad fin. ad Treb. in princ. Itē de istis casib⁹ vide in l. j. in §. sed quoties. ad Trebel. vbi etiam ponit Moder.

i ¶ Practicandi. Nota istam practicā. & no. Bar. in l. si finita. §. Iulia. in vij. col. de dam. infe. & nota istā gl. p sing. in ij. lec. qa facit ad quæstionē posita ī l. stipul. §. hic aūt. ff. de oper. no. nun. per Moder Insti. de actio § si quis. & vide Bald. in authen. sed hodie. de act. & oblig.

a obligatio ciuilis [a]. Hic est casus hic, & l. pactum. §. de pact. cōuen. Dixi in l. si quis pro eo. §. j. ff. de fideiuss. no. in l. frater à fratre. de condi. inde. Et sic nota tu iuuenis q inter patrem & filiū cadit obligatio ciuilis, per hunc tex. Item opp. ad fi. nostræ legis, & videtur q etiā nepotes non cōputent sibi fructus in quartam legitimæ: vt l. quod de bonis. §. quod auus. ff. ad l. Fal. Sol. vt ī gl.

b Not. ergo hūc finem [b], q solùm in liberis † primi gradus est, q fructus nō cōputantur in quartā. in alijs secus. quod perpetuò tene mēti: quia faciet tibi magnū honorē.

☞ *Monasterium habetur loco filij.*

c NIsi rogati. [c] Ista aut. venit ad determinationē legis Codicis, & dicit ista aut. q monasteriū hī loco filij [d]. Tu iuuenis nota q † monasteriū habeat loco filij: idē in corpore vñ sumit. & extra de pba. c. in pśentia. Quæro, quæ est rō huius aut. Gl. videt dicere q monasteriū [e] hī loco filij: videte dñi, nulla est in mūdo, vel decretalis, quæ hoc dicat. Nā decretalis, in pśentia. dicit q habet loco hæredis, nō q loco filij habeat. Ratio est secūdùm Richar. Mal. & ista est vera conditio nuptiarū vel liberorum: voluit lex, q non esset impedimentū vitæ cōtemplatiuæ: vt eius timore quis nō omitteret ingredi religionem: & ideo ista cōditio respuitur in ingrediente monasteriū nisi esset rogatus restituere alteri monasterio: & ista est vera ratio, quā tex. ponit in corpore. de sanct. epis. §. sed & hoc præsenti. Quæro, qd si [f] dixerit, si decesserit sine liberis ex se natis. Istam quæstionē tāgit Dy. in l. si ita quis. §. j. ff. de leg. ij. & ibi dixi. Quærit gl. qd si capellam secularē intrat: vel quid si instituit monasterium & non intrat: dic vt in gl. & bene.

g COntra rogatus. [g] Als contra cū rogatus. Habens in lege Codicis qñ rogat⁹ restituit dodrātē & retinuit quartā. hic ecōtra: quia pōt retinere dodrātem, & restituere quartā: ideo dicit contra rogat⁹. Opp. primò de l. iubemus. Sol. Dicūt qdā illā corrigi p istā. Breuiter in nullo corrigit: nec in eo q dicit de restitutione quartæ. sed ibi fuit rogat⁹ restituere hę reditatē simplr: hic verò illud q supererat. Itē nec in eo q ibi dicit de cautione: nam hic debet intelligi qñ erat rogat⁹ restituere tā alteri q̄ descēdēti, vel fratri. Opp. ff. ad Treb. l. Titus rogat⁹. & l. sed & si lege. §. q aūt. de pe. hære. Sol. Omnes illæ leges debēt determinari p istam aut. q nō potest hodie diminuere, nisi secūdū modū hic traditū, &c. Opp. & vī q iste qui petit cautionē, sit solicitus de hæreditate viuētis. Contra. l. §. interdū. de vulg. & pup. Sol, dico q hic est solicitus de hæreditate mortui hoc est, illi⁹, qui fideicōmissum reliquit. ista est vera. Quæro quid si hæres habet tantū, q pōt aliūde dare dotem, & donationē propter nuptias, vtrū poterit diminuere quartā. Dic vt in gl. & in aut. res quæ. §. cōia de leg. vnde qñ nihil diminuit statur iuri antiquo. Vlt. no. istū fi. de eo q expēdit ī redēptionē captiuorū, vel in alimētis. Dixi vobis. §. communia de leg. auth. res quæ.

1 ☞ *Restitutio fideicommissi quando fieri possit soli tutori, & simplici procuratori.*

2 *Procurator in rem suam, non potest constitui ad recipiendum fideicommissum.*

SAncimus. Tutori infantis, vel absentis, & curatoris furiosi rectè fit hæreditatis restitutio: & ipsi alteri rectè restituūt sine cautiōe. h. d. Opp.

1 de l. si mulier. §. ex asse. ff. de iu. do. Sol. † Soli tutori pōt fieri restitutio in casib⁹ hic positis. etiā cuilibet simplici procuratori vt l. restituta. in prin. ff. e. Nō aūt procuratori in rē suā vt d. §. ex asse. vide istā gl. quia ille §. ex

2 asse. nō est alibi. † No. q procurator in rē suā nō pōt cōstitui ad recipiendā restitutionē fideicō. qd not. Ita tenet gl. hic: & ita dicit glos. in l. restituta. circa prin. ff. eod. Item l. quāuis. & l. seq. & l. qui ita. §. j. ff. eod. & in multis alijs locis tene menti. Opp. ff. eo. l. seruo inuito. §. si pupillo. Solut. Fateor, q etiā infanti cū authoritate tutoris pōt restitui hæreditas. Opp. de l. restituta. §. pupillus. ff. e. Sol. ibi erat prçsens. hic erat absens. Vlteri⁹ opp. dicit hic q tutor & curator solus potest restituere alteri cōtra. ff. e. l. j. §. fuit quesitū. Solu. tutor pōt restituere alteri, non aūt sibijpsi: vt legibus cōtrarijs.

1 ☞ *Iudex in contumacem diffinitiuè pronunciat quando petitur aliquid, quod non potest esse consultū per missionem ex primo uel secundo decreto.*

2 *Practica huius legis.*

3 *Decedere sine hærede dicitur, qui statim, cùm moritur, nō habet hæredem.*

4 *Quæ differentia sit inter hæredem, & primum fideicommissarium.*

5 *Ratio differētiæ inter primū fideicōmissariū & hæredē.*

6 *Casus, in quibus actiones transeunt sine restitutione.*

7 *Fideicommissarius in casibus, in quibus actiones trāseunt sine restitutione habet remedium l. fi. C. de edict. diui Adriani tol.*

Cum autem. Per trebel. trāseunt actiones in fideicō. sine restitutione, in tribus casibus [h] hic expressis. h. d. Primus casus est in eo, q se contumaciter absentauit. Contra lit. non contest. nō pōt ferri diffinitiua: vt l. fi. §. illud. j. de temp. appel. Dicūt quidā, q hic est casus specialis, in quo venitur ad diffinitiuam sententiā: & hoc sentit gl. quæ est super verbo illo, per contumaciā. secundùm istū modū legendi, habes hic casum, q illa opi. quā dixi s. si minor se ab hære. absti. au

1 then. si omnes † quod qñ petitur aliquid, ad q non pōt esse cōsultū per missionē ex primo, vel secūdo decreto, vt puta liberationē, vel cessionē actionis, vel cessationē instrumēti, & similia: tūc iudex in cōtuma

h cē debet diffinitiuè pronunciare: hic videt casus secūdùm istā lect. q an sit verū, dixi, plenius in l. si finita. §. Iulianus. de dam. in-

i fec. & est vnus modus practicādi [i] hanc legē in isto casu. Vel aliter secūdū gl. & melius dico, q non auferet diffinitiua in casu i

2 huius legis, sed iudex † facit redigi in actis, qualiter, & p quo, & ad cui⁹ petitionē ille est vocatus: & secūdū hoc absq; aliqua p-nūciatione transibūt vtiles actiōes authoritate hui⁹ l. & iste est secūdus intellectus. vide gl. Ista practica est melior. Tamen, vt non decipiaris, oportet te inspicere tex. in quo dicit, q de dolo malo se contumaciter celauerit; vnde sis cautus, q ipse citet pso-

a ¶ Hęrede. Not. hic qñ qs dicat decedere sine hærede. & adde q fl le non dicit decedere sine hærede, vel succes sore: cui fiscus succes dit: vt l. habere licere. de euic. vbi est tex. au reus, quē ppetuo no sa: licet an. in l. ergo. ff. de fideicō. li. cōtra a riā partē secutus fit, & male: & vide text. cū gl. singu. in l. ex fa cto. §. fi. ff. ad Treb. et dicit Bal. q vniuersi tas, & cōitas, quæ nō pōt habere hæredem scdm eū in l. gñaliter. in prin. de re. decre. Et de ista practica, qñ cō stet bona defuncti va 3 care, vide nota. Bart. in l. si bona. §. de bon. b autho. iud. poss.

P. PAV. P.

b ¶ Cùm moritur. Vi de Ioan. de Ana. con si. x. in prin.

P. P AV. P.

c ¶ Nemine cōparēte. Vide Are. consil. xxx vij. in vlti. col. c

d ¶ Quidam. Et vide Lud. Ro. in consil. cc lxxij. And. Barb.

e ¶ Colligitur. Vide q no. in l. cū qs. §. de iur. & fac. ign. Alex.

f ¶ Falcidia. An de mortis cā capione de trahat Falcidia, vide omnino in l. pe. j. eo.

g ¶ In testō. Hæc lex est hodie correcta.

P. PAV. P.

g ¶ In testō. Authenti cam similiter posita super ista l. repetit la te Roma.

h ¶ Alij casus. Et inquā tū hic dicit gl. de lega to dotis detrahi falci diā, est cōtra glo. in l. talis. ff. de iur. do. Pro illa facit quia legatū 5 dotis æquiparatur le gato ad pias causas: sed delegato ad pias causas &c. auc. ſiſr. j. eo. text. est bonus in l. is cui. ff. de cōdi. & de mō. alias, de cōdi. in de. Hoc tñ verum est qū dos cōstituit pau pert personæ, & imo in omnib⁹ non æqui paratur. De quo vide l. cum dotē. alle. in gl. & per Bal. in l. iij. j. de fal. cau. & vide in l. cū dotē. & in l. vsufruct. ff. eo.

i ¶ Quāq;. Et ad istū tex. qui probat q ius defalcādi trāsit ad hæ redes, vide & adde si mile in l. j. j. quo. leg.

i ¶ Quāq;. Vide Lud. Ro. in cōsi. cclxxij. & in cōsi. cccix. vbi loq tur de duab⁹ quartis detrahēdis. An. Barb.

naliter, vel q appareat in actis quomodo citatio ad eius notitiam peruenit: ita q iudex possit pronunciare ipsum latitare, vel dolo malo se occultare: non tamen suffice re, si iudex pronūciaret simpliciter contu macem, sed debet esse verus cōtumax. Ve nio ad secūdum casum. Vlterius, secūdus casus est, qñ quis de restituēdo rogatus de cessit sine hærede. a Cōtra: videtur q non possit esse quin saltem fiscus succedat: vt l. j. §. vnde vir & vxor. & j. de bo. vacan. l. j. li. x. & l. j. ff. de iur. fis. Sol. Dicit gl. hic, q hic fiscus nolebat hæreditatē: & secūdùm hoc esset necesse q cōstaret, q omnes propin quj, & etiā fiscus istam hæreditatem repu diāt. & ista est practica multū certa: sed est dura. Vnde alij dicūt, & hoc dicit gl. † q il le dicitur decedere sine hęrede, qui statim, cùm moritur b, non habet hæredem. Vide istam gl. no. super verbo, nullo hærede. qđ puto verū: puto tamen q ad hoc q debeat aliqua discussio fieri, vt fiat saltem aliqua proclamatio, si est aliquis, qui velit esse hæ res talis: arg. j. de remis. pi. l. si eo tēpore. tūc nemine cōparente c transeūt actiones ipso iure authoritate huius legis. Venio ad ter tium casum: tertius casus est, qñ primus fi deicommissarius est rogatus de restituen do. Opp. q tunc sit necessaria restitutio: vt l. j. §. de illo. ff. eo. Glo. hic, & ibi ponit mul tas solu. Quidā dicunt, q hic loquit quādo primus fideicōmissarius fuit in mora: ibi secus. Istam reprehēdit gl. quia secundùm hoc non esset differētia inter primū fidei cōmissarium, & hæredem. quod vult hæc lex, & sustinet istā, & dicit quod † differen 4 tia est inter hæredē, & fideicōmissariū prim mum: quia in hærede non sufficit simplex mora: sed debet latitare dolo. in primo ve rò fideicōmissario sufficit simplex mora. Alij dicunt, q hæc lex corrigit illā. & ista placet magis. Modò habetis cōtraria par ticularia huius legis. Sed dices tu, † quę est ratio differētiæ inter hęredem, & primum fideicōmissarium? Gl. dicit: Primus fidei cōmissarius solùm habet vtiles, quas trās fert per restitutionē: sed hærès habet dire ctas: ideo in fideicōmissario primo non est necessarius ille circuitus. Istud nihil ad p positum: quia etiā hæres vtiles transfert. Alij dicunt, q ideo est: quia hæres pōt re stituere quartam, non primus fideicōmis sarius. Sed certè hoc, quod de primo fidei cōmissario dicitur simpliciter, non est ve rum: quia saltem in casib⁹ retinet, qui not. in l. j. §. inde Neratius. ff. eo. Tu dicas, q ra tio potest esse, q etiam restitutio postq̄ est facta semel, & sic actiones cœperūt trans ire de vno in aliū magis de facili transeūt: vt l. pater. §. quindecim. de leg. iij. & qa re stitutio facta primo per hæredem, prodest secundo vt videatur hæres restituisse sibi primo pro se, & pro secūdo, cùm casus se cundi fideicommissi aduenerit. argu. l. j. §. de illo. ff. eod. & l. cog. §. Metianus. ff. eod.

k Quęro, † vtrum sint alij casus, in quibus transeunt actiones si ne restitutione. Gl. ponit aliquos, primò quādo rogatus de re stituendo alienat: tunc enim in rebus alienatis non est necessa ria restitutio: vt habuistis in l. fi. §. sinautem sub conditione. §. cōmunia de leg. Item est alius casus. ff. eo. l. j. §. sed & quoties. Item est alius casus secundum quosdam. ff. eo. l. ita tamen. §. si 7 pater. Sed certè ibi fit restitutio; si bene inspiciatur. † Vltimò nota q in omnibus istis casibus, in quibus actiones transeunt sine restitutione, indubitanter puto, q fideicommissarius ha bet remedium l. fi. §. de edict. diui Adria. tollen. vt ibi dixi. Te ne menti ista, quia sunt bona.

d QVidam. d Legata, & fideicōmissa relicta sim pliciter, in dubio à fideicommissario sunt præstāda. Opp. ff. eo. l. cogi. §. inde quærit. Sol Ibi iussit restitui deductis legatis. Itē opp. de l. Mar cellus. in prin. ff. eo. Sol. Ibi reliquit legata ab hærede nomina tim: hic simpliciter. Dic vt ibi. Opp. iij. de l. ij. §. eo. Sol. Ibi fuit rogatus restituere partem: hic totum.

Ad legem Falcidiam. *Rubrica.*

1 ☞ *Quod per legem Falcidiam defalcatur, est naturaliter debitum.*

LEX I.

SCire debes. Si falcidia non detrahit, donatio nō videtur: imò iussus impletur. Hic est casus, & videt per gl. nostrā, & eam allegaui in l. cùm quis. §. de iur. e & fac. ign. Ex hac lege colligitur c secundùm 1 vltimā rationē dubitationis positā in glos. † q illud, quod per falcidiā defalcatur, est naturaliter debitum: si enim nullo iure deberetur solutio, esset donatio: sed si natura liter debeatur solutio, non est donatio: vt l. hoc iure. §. pe. ff. de do. & l. donati. de reg. iur. & l. cuius per errorem. ff. eo. tit.

LEX II.

FAlcidiæ. Falcidia resecat omnia legata pro ra ta. h. d. Gl. quærit in hac lege vtrum Falcidia possit detrahi de vna re. & disputat hic, & Cy. etiam, & etiam dico in l. in quartam. ff. eo. tit. & fortè dicemus in l. filium quem habentem. §. fa. ercis.

LEX III.

ETiam. Etiam quando hæreditas aufertur ab indi gno, locus est falcidiæ. h. d.

ETin legatis. Contra principem est locus Falc diæ. h. d.

1 ☞ *Falcidia an detrahatur de mortis causa capione.*

SImortis. De mortis causa donatiõe detrahitur Falcidia. h. d. Hoc est clarū, q de mor f tis causa donatione detrahit Falcidia f. Sed quid † de 1 mortis cā capione, vtrū detrahitur falcidia? Gl. dicit melius q̄ alibi in l. qui pretio. ff. de do. cau. mor. & ibi ego ple nè dixi, etiam dixi multū plenè in l. j. §. itē si ita. ad le. Fal. & ibi recitaui etiā opi. Moder. contra gl. & Dy. finaliter hoc teneas tu iuuenis, q de mortis causa capione proficiscēte ab hærede, de voluntate defuncti detrahitur Falcidia: vt j. eo. l. pe. Secus si absq; voluntate defuncti procedit: vt d. l. qui pretio. de dona. causa mor. Tu vide in d. l. j. §. item si finita.

IN imponenda. In ratione legis Falcidiæ æs alienum deducitur etiā quod hæredi debetur. h. d.

g INtestamento. g In testō militis, cessat Falcidia, nō aūt cessat de ductio æris alieni. h. d. Et opp. ff. ad Trebel. l. j. §. hoc autē. vbi in testō militis habet locū Trebellianica. Sol. gl. & bene, quo ad remediū deducēdi quartā nō habet lo cū in testamento militis: vt hic cum simi. sed quò ad alia reme dia sic, vt ibi. Quæ autē sunt remedia Trebellianicę, gl. melius hic dicit, q̄ alibi: & vide gl. quā tene menti. & no. dixi ibi in h non iustam. §. tit. j. Quæro vtrum sint alij casus h, in quib⁹ Fal cidia cessat, q̄ in testamento militis. gl. hic enumerat. Vide & nota. Sequitur auth. sed cùm testator. quam legam in fine.

IRritum. Grauatus de restituēdo, impeditur te stari, licet fideicōmissum, vt æs alienū, veniat deducendum. h. d.

RRror. Indebitum per Falcidiam solutū per facti errorem reperitur: secus si scienter, vel ab 1 errante in iure, soluitur.

☞ *Filius purè de restituendo grauatus detrahit unam quartam: si autem sub condi tione, detrahit duas.*

i QVanquam. i Frater grauatus de restituēdo, q pōt detrahere p. Treb. ad suos hęre 1 des transmittit. h. d. † Quæro vtrū sint detrahēdæ duæ quartæ:

a ☞ P. P A V. P.
¶ Et consuetudo obseruat. Vide Alexan. clxxxv.ad finē. Franciſc.consil.clx. in ante penul.colum. Roma. consi.ccv.

b ¶ Communi. Adde Bart. in l.j.§.interdū. ff.ſi cui plus quàm p legē Fal. Sed, quid in aſcēdentibus: quia c. Rayn.loquitur in deſcendentibus. Bal.dubitat in l.ſi à milite.§. pater. ff.de teſtamen. mili.& hic adde in l. iubemus. in prin. per illum tex.ī.tit.j.& laſtius in ij.col.per Old. in conſi.clviij.inci. facti tale. & Angel. in cōſil.cxxviij.& Old. in conſilio cxv.& hic vide Barto.in l.Papinianus. §. meminiſſe. de inoffi.teſta.& Bal. in l.filiæ.in fi.ī.famil. erciſc.vbi vult,quod filius poſsit detrahere vnam quartam,& alteram,quatenus in ea plus eſſet. Idē vbi eſſet rogatus ſub conditione poteſtatiua: & per eundē pleniſsime in l.filium. in xij. col.& xiij.ī.famil. erciſc.& ibi dicit, ꝙ ſic eſt inſtitut⁹.in re certa licet grauatus ſub cōditione, non detrahit duas quartas: & quæ debet, ſi eſt grac uatus ſub hac cōditione, ſi teſtamentū non valet,vel nonvalebit iure teſtamenti, valeat iure codicillorū. Et vide Bald. in d.l. Papinianus. §. meminiſſe. videtur extendere id,quod dicitur in Trebellia.ad omnem quartā quæ accipitur iure inſtitutionis. & ſic ad leg.Falci. adde qūo filiꝰ detrahat duas quartas,Bal.conſil. cx.j.volu.Oldr.conſil. ccv.Pe.de Anch. conſi.xxv.in eo.vol.quod do. Alexā. indeciſum reliquit, an aſcendentes poſsint detrahere duas quartas: dicas tu quod Roma. conſuluit aſcēdētes duas quartas detrahere poſſe,eius cōſil.ccxxxix.

• ¶ In donationibus. Pro hac l.vide Lue. Ro.in conſi.lxxiij. an detrahat Falcidia & in conſil. lxxvj. an de donatiōe cauſa mortis poſsit detrahi falcidia: incipit totum fundamentum. And. Barba.

d ¶ Cùm certum. Vide Bal.hic peristum tex. infert ad not.q.quādo promittit maritus reſtituere integram dotem, an poſsit retinere partē, quæ ſibi defertur ex forma ſtatuti: qualiter hæc lex intelligatur, vide Bartol.in l.quòd nomine. ff.de conditio.indebi. & ad ſupra dicta.qō

ſortæ:hoc eſt,legitima debita iure naturæ. & Trebellianica.Gl.diſputat hic,& ff.de inoffi.teſt.l.Papinianus.§.meminiſſe.in fi. in auth.de hære.& fal.§.ſi quis aūt non implēs.Hodie habemus caſum in decre.in.c. Raynutius & in c.Raynal.extra de teſta. & hoc eſt verū,& conſuetudo obſeruat, a ꝙ poſſent dugę detrahi,&c.illa loquuntur qñ quis eſt rogatus de reſtituendo ſub cōditione,ſi deceſſerit ſine liberis,vel alia:nā tunc legitimā habet ab initio Trebelliani cā detrahit,cū reſtōni eſt locus.Sed qñ rogareť de reſtituēdo purè:tunc eſt ſtandum b iuri cōi b.hoc eſt,iuri noſtro.ſecūdū quod in veritate non detrahitur niſi vna quarta:vt l.j.§.pe.ſi cui plus q̄ꝑ p le.falc.Præterea, in legitima cōputaū gcquid puenit ad aliquē de bonis defuncti:vt l.qm̄ nouella. ſ.de inoffic.teſt.Ergo ſi detrahetur primò trebellianica,illud quod habet iure trebellianicæ.cōputatur in legitima,vt ibi.Iſtud autē,quod purè rogatur ſæpe accidit, propter clauſulam appoſitam in teſtō,ſi nō valet iure teſtamēti,valet iure codicillorum: tunc em̄ ſi ex alia cauſa teſtamentū eſt nullum,videntur rogati venientes ab inteſtato de reſtituendo purè:ideo filius,ſeu filia non detrahit niſi legitimam.

SI vt allegas. Si teſtator,p Falcidia ſpecies reliquit,ſunt ſpecies examinandæ:& quod ad Falcidiā deficit,eſt hæredi ſupplendum.h.d.

c IN donationibus. c In donationib⁹,quæ morte confirmantur,locus eſt Falcidiæ.h.d.

SIea. Glo.tua prima hic ponit caſum,& nihil aliud facit.Relictum pro libertate, vſq̄ ad ſerui pretium, nō defalcatur ſed in reliduo:& qui relictum agnouit,ſeruum ſuum cogitur manumittere.h.d.

LIcet. Per ſucceſsionē extinguitur actio pro hæreditaria portione,tamen in ratione legis Falcidię,vt æs alienum deducitur.h.d.iſta lex leuiſsima.

SI prædiorum. De inſtrumentis prędiorum Falcidia nō detrahitur.vel aliter.De chartis relictis Falcidia non detrahitur.h.d.

SVccessores. Quod relinquitur vltra vires patrimonij,non valet.h.d.

ACohæredibus. De legatis relictis incerto cohæredi, detrahit Falcidia.h.d.

SI quis quadringentorū fortè.De mortis cauſa capiōe,q̄ pficit ab hærede teſtōre diſponēte,detrahit Falcidia.h.d.hæc ſingularis lex. Circa legē noſtrā venirēt q̄rendā duo,vel tria.Primò,vtrū iſte hæres poſſet adire hęreditatē,anteq̄ iſtā cōditionem p ſolido īpleat.Tex.hic vī dicere ꝙ ſic,ibi ſancimus hęredē ſi adierit. Pe.dicit cōtrarium:nam cōditiones debent ante omnia impleri in forma ſpecificata,ſecūdùm iuſſum teſtatoris:vt l.qui hæredi.in princi.de cōdi.& demō.& l.mulier.§.j.de cōdi.inſti. Nec obſtat iſte tex.qa gl.exponit, adierit id eſt adire voluerit.Cōtrariū huius tenet gl.in.l.huiuſmodi.in prin.de lega.j.vbi vi d det dicere quòd poſt aditam hæreditatem, ſiue poſt aditionem,iſta cōditio adimpleatur:ſed hoc nō placet,per tex.hic,ibi:prius eo dato,vel retento,&c.Dic ergo ꝙ hoc vi detur de mente glo.hic,ꝙ ſiquidem illud, quod debet dari cauſa conditionis implēdæ,non excedit dodrātem,ante omnia debet dari,vt ibi:priꝰ eo dato,&c.Si verò excedit dodrantem:tunc illud in quo excludit,nō licet dari,ſed per hæredem retineri: vt in tex.ibi:vel retento,&c.Nec eſt verū quod dicit Pe.quia imò debet primò totā cōditionē implere, & poſtea reſiduum repetere:quod eſt contra iſtum tex.ibi retento.Præterea,ſicut legata reſecātur per Falcidiam ipſo iure:ita iſtud relictum in vim cōditionis in eo quod excedit Falcidiam reſecatur ipſo iure,&c. Secundò eſt quærendum, an de mortis cauſa capione detrahatur Falcidia:ætigi in l.ſi mortis.ī.eo.& plenè in l.j.§.item ſi ita.ff.eodē tit. Tertiò eſſet quærendum,an illud,quod datur hæredi cauſa cōditionis implendæ computetur in Falcidia. Gl.tangit hic & pleniſsimè ff.eo.l.in quartam.

d VM certū. d Paria ſunt p mittere,& dare.h.d.Nota,vbi eſt eadem ratio, ibi eſt idem ius.

1 ☞ *Teſtator quòd poſsit Falcidiam prohibere.*
2 *Portionem debitam patrono,teſtator prohibere non pōt.*
3 *Trebellianicam prohibere poteſt teſtator,ne detrahatur.*
4 *Per legem antiquam poſſumus extendere legem nouam.*
5 *Teſtator quando præſumatur ſcire uires ſui patrimonij, uel ignorare.*
6 *Clauſula apponenda in teſtamento,quando teſtator prohibet Falcidiam.*
7 *Solutum indebite per Falcidiam,quando repetatur.*
8 *Falcidia non detrahitur inuentario non confecto,& integra legata præſtantur.*
9 *In confectione inuentarij citantur etiam creditores.*
10 *Si hæres in confectione inuentarij non adhibuit teſtes,loco creditorum abſentium,an inuentariū ſit nullum,quo ad abſentes,& præſentes.*
Et ſic an inuentarium præiudicet non citatis.
11 *Legitima quòd non perdatur per non confectionem inuentarij.*
12 *Trebellianica quòd non perdatur per non confectionem inuentarij.*
13 *Eccleſia hæres inſtituta non conficiens inuentarium, an incidat in pœnas ſtatutas,contra non facientem inuentarium.*
14 *Inuentarium factum ab hærede an proſit fideicommiſſario,remiſſiue.*

e SEd cùm teſtator. e Primò ponit qñ Falcidia ceſſat ꝓpter defuncti prohibitionē.Secūdò ponit pœnā propter hęredis ceſſationem. Tertiò dicit Falcidiā ceſſare propter ſolidi legati præſtationem.Quartò addit ſolennitatem teſtium ad inuentarij confectionem. Quintò limitat tempus ſtatutū inſtantiæ.Secunda ibi: & ſi hæres. Tertia ibi:item ſi hæres quidam.Quarta ibi: hac quoque.Quinta ibi: nulla autem.Expediamus primam partem:& videtur † quod

Bal.vide gloſſ. & ibi Ang.in authē. de hæred.& fal.§.ſi verò ex preſsim. & quæ dixi in l.ſi patronus.ff. de do.Bart.in l.centurio.

☞ P. P A V. P.
d ¶ Cùm certum. Vide de hac reg.Feli. in ca. veniens.in ij.colū. extra de teſtib.

☞ Pro cōcordia aduerte, ꝙ docto. quæruntur in plurib⁹ locis in iure,an ignorātia in rebus ſuis præſumatur. & Bartol.tam in l.ij. quàm in l. quiſquis. C.de reſcind.vend. tenuit ꝙ ſic.Contrariū tamen tenere allegatur in hac authent.ſed cùm teſtator.verſicu. quęro,dicitur hic, volens hanc regulam ſolum procedere in vltimis voluntatib⁹,non in actib⁹ inter viuos. Et hoc ſenſerunt noſtri ſimi in §.itē ſi qa in fraudem. Inſtit. de act. Tu dic indiſtinctē,Bart.non ſibi contradicit, ſi videatur concordia ſua in ſua diſtinctiōe in hac authenti. quam ſubijcit poſt ſpeciahcatē prædictam:quia ſunt bona nobis de proximo obuenientia: & præſumitur ignorantia, vel maxie ſi ſunt mobiliaret iſta loquatur in d.l.quiſquis. & in d.l.ij.Si autē ſunt bona noſtra de antiquo, & maximè immobilia:& tunc præſumatur ſcientia.

☞ P. P A V. P.
¶ Sed cùm teſtator. Adde circa iſtā ꝓhibitionē Falcidiæ, qđ requiritur quod expreſſe prohibeantur, vt per Ang.in §.ſi verò expreſſum. in authen.de hæred. & fal. adeo quòd non intelligeretur ꝓhibita ſi teſtator iuberet ſolui legata omni exceptione remota, vide Cō. conſil.cxxx.incipien. magiſter Ioan.ad fin. Item circa iſtam materiā detractionis Falcidiæ, vide Franciſc. conſil. xij. vbi ponit an in teſtamento miſtis donabatur, & quid de relicto facto filijs, & quid de legato facto matri pauperculæ. & quid qñ eſt dictū relinquo omnia mea bona, nunquid autem de donatione cauſa mortis,et de aliſs donationibus quæ firmantur morte detrahi debeat Falcidia.vide Roma.cōſili. lxxv.quid autem ſi teſtator inſtituit aliquem in vſufructu, et grauetur poſt mortem reſtituere hæreditatem, an poterit detrahere Trebellia. vide Roma. conſilio

ecvj.Itē nota quod ſi extraneus ſit inſtitutus vt ſit cuſtos nomine filij filius ipſe dicitur inſtitutus,& ideo non detrahitur Trebellia.ſecundum Bal.in.c.j.in ij.col. in tit.an agna.vel fil.repu.hæred.poſ.quid autem ſi teſtator inſtitutus pluribus in uicem ſubſtituit vltimo loco & deficientibus de domo ſua ſubſtituat piam cauſam,an euentiente caſu primæ ſubſtitu.poſsit detrahi Trebellian.vide Alexand. conſil. cccl xxxvij. ad finem. Item quod ille qui negat fideicommiſ. vel legatum, vel negat aliquā rem ſubiectam eſſe fideicommiſſo, vel aliter quærit ſubuertere fideicōmiſ.priuentur iure detrahendi Falcidi. vel Trebellia. vide nota. Bartol. in l.reſcripta. in princ.ff.de his quibus vt indignis.

a ¶ Iura moralia. Adde Barto.poſt gloſ. in l.pactum inter hæredem.ff.de pac.& Bartol. in l.nemo poteſt. in prima colum.de lega.primo.

b ¶ Vnde cogitauit. Iſtud fuit nouum ſingu.dictum Iacob. de Bel.in authentica de hæredi.& Falc.§.hinc nobis. & quærit ibi Bald.nunquid iſto caſu, ſicut legatum tenet,teneat etiam fideicom.vniuerſale:& dicit quod non:cùm ſit in poteſtate fideicommiſſarij cogere hæredem adire.

c ¶ Statuit.Et vide qđ dixi in l.eam quam. in verſicul. ego addo alium caſum,&c. Et addit Bald.in l.filium xv.col.

d ¶ Prohiberi. Adde Bartol.& docto. in l. nemo poteſt. ī prima colum. de lega.j. vbi tenent contrariū per Barto. dd.Marcellus. hic alleg. Sed quid ſi altera quarta,quæ debetur alicui ratione conſuetudinis,vel ſtatuti, an poſsit prohiberi per teſtatorem? Bald.in l.fin. in xvij. colum.in ver. de materia quærit.ſ.famil. erciſcun.alleg.c.Rayſnutius. de teſt.& ibi per Bald. de quæſtio. gloſſ.hic.

⁂ P. P A V. P

e ¶ Teſtator.vide Barto.conſi.vj.

⁂ P. PAV. P.

f ¶ Ego dixi. Ad apoſtil.Alexand. ibi poſitam, vide etiā Com. conſil. xxv. incipien. Frāciſcus inſtituit. in penultima colum. & in alijs conſil. & in l. Marcellus.vbi etiam Bartol.ad Trebelliānum in princip. vide Barto. conſilio vj. & Rom. ſingu.dccxciij. incipien. eſt dubium vbi dicit qđ iſtā dubitatio ceſſat in filio qui habet duas quartas,poſito quod in alijs ſit dubium retento tamen quòd poſsit prohiberi. ſtet ſolenne dubiū in dicendo grauo te reſtituere teſtator non poſsit phibere Falcidiam. vt eo.l.quod de bonis.§.j.ij.& fi.Solu. Aliud olim,aliud hodie:& ſic illa iura corriguntur.Iſtud eſt certū:ſed vnū fecit me iam dubitare.ſ.ratio d.l.quod de bonis.§.j.quæ dicit ꝙ ideo teſtator non pōt phibere, qa eſt cōtra publicā vtilitatē:ſi illa ratio eſſet vera,videtur ꝙ adhuc hodie non poſsit prohibere.Domini,pro certo iſta noſtra iura

a moralia[a] variant ex parte,ſecūdū morum varietatē.l.qđ de bonis.fuit facta tempore quo erāt pagani,nec vita in alio ſeculo ſperabat;ſed aliud cogitabant,nec aſpiciebāt merita animę;& ideo cogitauerūt,ꝙ ſi hæres nō lucraretur ex aditione hæreditatis, omitteret hæreditatē:& ſic teſtm remaneret nullū.qđ eſſet contra publicā vtilitatē: vt l.vel negare.ff.quēadmo.teſt.ape. poſtea tpe huius auth.Romanū imperium erat Chriſtianū,& Imperator Iuſtinianus fuit Chriſtianus:& ſic ipſe conſiderabat aliud ſeculū,& ſalutē,& merita animæ:vnde cogitauit[b] ꝙ licet hæres nō lucrareť aliquid cōmodi pecuniarij;tamē ex eo ſolo ꝙ facit iſtum pium actum,ꝙ adimplet volūtatem defuncti,habet meritū apud Deum: & ꝓpter lucrum iſtius meriti,cogitatur ꝙ non omitteret aditionē hæreditatis. Præterea Imperator ſtatuit[c] ꝙ in caſu iſto, quando teſtator ꝓhibuit detrahi Falcidiā, ſi hæres repudiat hæreditatē, nihilominus teſtamētum remanet validū,& vadit ad perſonas enumeratas in auť.hoc amplius.ſ.de fideicō.vt expreſsè dicit tex.in auť.de hęred.& Fal.§.ſi verò expreſsim.& ideo hodie hæc prohibitio non eſt cōtra publicā vtilitatē: quia non tēdit ad interitū teſtamēti. quod tene mēti: & iſte fuit vnus de caſibus, quē addidi vobis ad gl.in l.eam quā.ſ.de fideicom.ꝙ valent legata,& debentur ex teſtamēto,ex quo non aditur hæreditas. Opp, de inoff.teſt.l.quoniā in prioribꝰ. & l.ſcimus.Sol.Ibi loquit in debita iure naturę, quæ non poteſt ꝓhiberi[d]: hic in Falcidia debita iure inſtitutionis.Et hoc ꝛetiam verum apparet:quia etiā portionē debitā patrono nō poſsit teſtator ꝓhibere:vt in authē.de hære.& Fal.§.pe.Opp.de l.ſi vt allegas.ſ.eo.Inſti.de fideicō.hære.§.ſed quia dicit gloſ.hic ibi loquitur in Trebel.hic in Falcidia.quaſi dicat,ꝛteſtator[e] nō pōt ꝓhibere Treb.idē no.in d.l.ſi vt allegas.ſ.e, Contrarium tenet gl.in auť.eadē, vnde ſumitur.& inſti.de fideicō. hære.§.ſed quia, do.Iaco. de Bel. in auth.eadem, tenet iſtas gl.quia non eſt noſtrum legem extēdere. Prętera nō inducit legis correctio,niſi in eo quod eſt in l.corrigēte expreſſum.l.præcipimus.in fin.j.de app.Ego dixi[f] ſemper cōtrarium, ꝙ etiam Treb. poſſet ꝓhiberi. Et ſi dicas,ꝛnō eſt noſtrū legem extēdere cōcedo:ſed lex antiqua bene pōt extēdere legē nouā:vt habuiſtis l.ſi qs ſeruo. de fur. Clarius no.ī l.ſed & poſteriores.ff.de leg. Sed legē habemus,quæ dicit,ꝙ in quibuscūq; teſtamētis ceſſat Falcidia, in illis ceſſat Trebellianica: vt in teſtamēto militis, & ſi q ſunt alij:vt l.Marcellus.circa princ. ver.ꝙ aūt.ff.ad Treb.ergo &c. Quæro dī hic ſed cū teſtator hoc expreſsit, &c. non

5 ignarus, &c. ꝛ qđ in dubio vtrū ꝑſumat[g]

g ſcire teſtator vires ſui pīmonij,an ignorare? Gl.dicit,ꝙ ꝑſumit ſcire: vt ſ.de reſcin. vt l.qſquis.licet ſit arg.cōtra Inſti.qui manu.non poſ.§.in fraudē.vide primā gl. Circa hoc dicas: Aut loqmur in actibꝰ moriē-

h tium & gnāliter teſtator[h] præſumit ignorare vires ſui patrimonij: vt in auť. ea.§.ſi verò.ver.nō aūt.& Inſti.q manu.non poſ. §.in fraudē.& ar.ſ.q teſt.fa.poſ.l.hac cōſultiſsima.§.at cū humana. Aut in actibꝰ viuētiū:& tūc aut iſte habet bona,quæ ad eum de nouo ꝙuenerunt:& præſumit ignorare vires:vt ſ.de hære.vē.l.q nondū. Aut ꝙuenerūt ab antiquo:& tūc aut erāt bona immobilia & præſumitur ſcire:vt l.qſquis.ſ. de reſcin.vē. Aut erant mobilia: & tunc ſi quidē erāt præſentia,præſumitur ſcire ſed abſentia ꝑſumit ignorare:vt l.in fraudē.ff. q & à q.Prædicta,q̄ dixi ꝙ in actibꝰ moriētiū ꝑſumit ignorare; intelligo, niſi ex aliqua qualitate aliqđ preſumatur:vt puta ſi detrahi vetuit Falcidiā ex hoc preſumitur

6 ſcīēs,vt hac auť.cū gl.ſua. ꝛ tñ conſiliū eſt, ꝙ in teſtamēto iſta verba ponant qñ teſtator vetuit detrahi.Falc.ſciens vires ſui pa-

i trimonij,& nō ignorās. Itē in ciuitatibꝰ in iſtis, in qbꝰ fit cataſtrū debet qs aſsignare oīa bona ſua mobilia, & immobilia: & de his ſoluunt collectæ.Ego in his præſumerem ſcīētiā:nō eīm eſſet tolerabilis ignorātia facti,in ſuo proprio, ꝙ ita ſæpe rediret. ⁂ P. P A V. P.

Venio ad ſecūdā particulā,q̄ nō habet cō- g ¶ Vtrum præſumatur. Vide omnino cōtraria:ideo trāſeoad tertiā.Op.ſ.de fideic. l.ij.vbi nō ꝑiudicat,niſi ī ſolutis.So.Ibi legata erāt inutilia,ex alia cā,q̄ꝫ p falcidiam.

7 Opp.de l.error.j.e.So.diſtingue,ꝛqñ legatū eſt indebitū ꝓ Fal.ſi quidem hæres ſolh ſuit ignorāter ignorātia facti.ī nullo ꝑiudicat,[k]qa ēt ſolutū repetit:vt d l.error.Si verò ſoluit ſcīēs indebitū ignorātia iuris nocet in eo ꝙ ſoluit,& nōī alijs: vt d.l.error. Si verò ſoluit ſcīēs ius & factū præiudicat in eo & in alijs, vt hic:ſed ſi eſſet indebitū i per aliā cām & ꝓ Falcidiā, ſolutio facta in vno nō ꝑiudicat in alijs,vt l.fi.ſ.ne vxor ꝓma.& habuiſtis no.ſ.de teſt.l.nō dubium. Opp.de l.ꝙ de bonis.§.nō idcirco.ff.e.Sol. Illa corrigit ꝓ iſtā.Opp.de l.ſi ex pluribus. eo.ti.Sol.Ibi nullū legatū fuit itegrè ſolutū in ſecūda parte illiꝰ legis,in prima parte

l per iſtā corrigit. Venio ad quartā[l] partē in qua no.multū ꝙ dixi illā ſolēnitatē iſtorū teſtiū:q adhibent loco abſentiū. ꝛ Item

8 no.ꝙ inuētario nō cōfecto, nō pōt detrahi Falcidia:ſed præſtant ſolida legata, etiā ſi excedant ſubſtantiā.Opp.de l.ſucceſſores j.eo.tit.& de leg.l.ſi vniuerſæ.& ff.ad Trebel.l.j.§.pe.Sol.Iura antiqua in hoc corrigunt.Huius ratio eſt:qa qñ hæres nō facit inuētariū: præſumitur ꝙ res hæreditarias ſubtraxerit,& ſic hæreditas eſſet ſoluēdo, vt

totam hæreditatem videatur prohibere Trebellian.vide Alexandrum conſilio. v. in vltima columna in ij.dubio.Romanum conſilio.lxxvj.vbi etiam ponit quid v dixit pleno iure & vide omnino eundem conſilio lxxix.& ccxxxix.& ibi dicitur ſecundum communem opinionem quod poſsit teſtator prohibere Trebellian.vt non procedat in filio.de quo vide Alexandrum exclamantem conſilio lxvij.in ij. columna & ſequent. Quid autem ſi teſtator dixit reſtituas integram hæreditatem, an videatur prohibere Trebelli. vide Angel.in addi.ad Barto. in l.ſecunda. & quomodo & quādo quarta pars deb. libro x. Alexandr. in l.centurio. in xxxvij.colum. de vulga.& pupilla, & latius Areti. quid autem ſi iuſsit ſolui legata,omni excepcione remota. vide Comen.conſilio cxxx.de quo habes ſupra in alia apoſtil. parua. Itē per quæ verba dicatur prohibita Falcid. vel Trebellia.vide ſignanter Pau.conſilio cl.& hic vbi etiā ponit an poſsit prohiberi in donatione cauſa mortis,item per quæ verba videātur prohibita,& quid deberbo totam, vide Paul. conſilio clxxiij.in ſecūda colum. Item de eo quod dicīt eſt quando teſtator dixit torā hæreditatem vel ſimilia verba, an videatur prohibita, vide Aret.in l.centurio. in quinta charta. de vulga.& pupil. in prima colum.faciūt quæ habes in reper.in verbo dicto circa dictionē integre vel integraliter.quę vide omnino,

h ¶ Teſtator. Et generaliter an teſtator præſumatur ignorare vires patrimonij ſui,vide per Baldum in l. ij. in ij.quæſtione.ſupra,de reſcin.vend.& per Iaco.de Bel.in dicta l.quiſquis.

i ¶ In ciuitatibus.Adde tu ad Bart.hic de. Alexand. in conſil.iij. colum.ix. in principio in ſecundo volu.

k ¶ Præiudicat.Sed qđ in legato annuo qđ ſolutum eſt per vnū, aut duos annos, & nō plures:an ſubintudicet in alijs prāſtationibus annuis eidē fiendis,vide ſingulariter Bald.diſtinguentem in l.nō dubium. C.de teſta.

l ¶ Venio ad quartā. Sed an hoc ſit verum vide omnino Bartol. in l.in ratione.§.quod vulgo.ff.eodē. & ſingulariter Bald.in l.filium.in decimaoctaua colum.ſ.famil. erciſcun.

a ¶ Et bene. Et idem tenuit Bald. in l. si omnes. C. si vt se ab hære. absti. & Imo. in c. quoniam frequenter. in fi. princip. vt lit. non contesta. & Bald. hic, & in l. fina. in j. per legem Falcidiam per Ludo. in l. j. §. penulti. de verborum obliga. per Bartol. in consi. incipien. maritus fecit.

b ¶ Quæro, vtrum per non confectionē. Adde Bal. in l. in fi. §. pen. ff. de iur. delibe. & in l. filiū. in pen. col. C. fa mi. ercis. Ange. in aut. hoc amplius. C. de fi deicom. Sal. contra. in l. fi. §. j de iure delibe. & vide Io. de Imol. in l. j. ff. si cui plus. And. Barba.

b ¶ Confectionē. Adde Bal. in l. cū à matre. in v. col. 3. de rei vē. & in l. j. de bo. autho. iudic. pos. & in l. j. in fi. vbi per gl. 3. de iur. delibe. & Iac. But. in d. auth. hoc amplī. & ibi etiā ponit qd refert, & ple nē p Pau. de Castr. in cōsi. cx. & Spec. & Io. An. in ti. de instr. edit. §. fi. ver. quid de suo.

℘ P. PAV. P.

b ¶ Confectionem. Sequitur Ioan. de Ana. consi. xlij. in fine.

c ¶ Perdat Treb. Cōmunis opin. omnium est, quod per nō cōfectionē inuētarij Trebel. nō perdatur. Contrariū consuluit Bar. in cōsil. quod incipit, Nico. Mat. & hoc idē tenet Lu. in aut. simi liter. j. eo. allegat text. in aut. de hære. & Fal. §. si verò nō fecerint. ibi & fideicōmissa. qđ p etuò not. & ita vidi de facto seruari: & pauci habent illud cōsiliū optimè facit: sed reperio eūdē Bar. cōsuluisse in alio cōs. incip. Quæsitū est an hæres, q omisit inuen tariū. p nō perdatur Treb. Dixi post Imo. in l. j. §. hęc stipulatio. si cui plus q̄ per legē fal. Adde an per non cōfectionē inuentarij perdatur Treb. quod Bald. pulchre exami nat, cōsil. xxvij. ij. lib. & dicit, quod de iu ris rigore perdat, non de æqtate canonica, de qua vide etiā per eundem cōsi. clxxxix. iij. li. Old. consi. cxxx iiij. Pau. de Cast. cōsi. cc. & Roma. consilio cclxxvj.

d ¶ Quid si ecclesia. Vide Barto. in l. j. §. de sacrosan. eccle. & in l. fi. §. fi. j. de iur. delib. vbi hoc firmat, licet hic dubitauerit. & vide Mod. in c. j. de solu. & in rubr. ff. de acqui. hę re. & vide Imol. in l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quam per l. Falci. & Bar. etiā in aut. de hære. & falci. tenet primā partē in fi. adde Abb. cōsi. xxxiiij. j. lib. & lxxiij. ij. lib. tenuit speciale esse in ecclesia, qđ non incurrat pœnas statutas cōtra non conficiētes inuentarium: quia esset indirectè alienare bona ecclesiæ. Clericos autē dixit subijcere pœnis illis: quia illæ pœnæ ha bent locum de iure Canonico, vt dicit ipse per c. Raynaldus. de testa.

e ¶ Similiter. Nota ad hāc authenticā, similiter. & si relinquitur vni centū ad pias causas pro anima: non tñ detrahitur falcidia: si tñ relinquitur ei, puta equus, de il lo detrahitur tantū quod sufficeret ad vtrūq; l. si seruus. cum seq. & ibi no. Ang. & Imo. ff. eo. & in l. si post missionē. eo. ti. Et hāc aut. similiter limitaui, si locus pius esset institutus: q̄a à legatis prjs detrahit Falcidia, secūdum Ang. sed si non singu lariter. in §. sed hoc præsenti. in fi. in aut. de sanc. epis. faciūt nota. per doc. in authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Itē limita singulariter, vt per Ang. in l. decē. de fideicō. li. Et ad illud quod dixi secūdum Ang. in §. sed hoc præsenti. Adde Abb. in c. in præsentia. de proba. adde an si testator legat ad pias causas, & alias personas, plus quā habeat in patrimonio: debeat solū fieri detractio de alijs, nō de factis ad pias causas. vide Old. consi. cxj. vbi dicit, q̄ de omnibus.

℘ P. P A V. P.

¶ Simil'r. Circa has duas aut. quas Bar. so lēniter legit. Adde pri mò circa aut. sed in ea q̄ ,pcedat etiā in Tre bel. secūdum Bal. hic. Item ,pcedit in ,phibi tione expressa, secus in tacita, quæ fit per grauamen de restituē do secūdum Ro. cōsil. ccvj. in pe. col. quē res probat Alex. hic in as post. ad Bal. vide etiā de materia do. Franc. cōsil. xvij. Item secun dū Ro. vbi suprà non ,pcedit in filijs de quo vide Alexā. in l. Mar cellus. in prin. ad Tre bel. in vij. col. & ibi p nouissimos. numquid autem ista verba re spiciāt legitimam, & quid in Trebel. vide do. Francis. consil. xix. ista authē. videtur sin gulariter limitāda vt non procedat quādo ille qui vellet detrahe re esset de familia. Ita probatur in simili ex his quæ scripsit Ias. in prælud. feu. in vtrj. co lum. in princip. Circa verò authen. Simili ter. an de relicto ad pi as causas Trebel. de trahatur, vide Rom. cōsil. ccxxxix. Pau. de Cast. cōsil. lix. vide in materia Alexan. cons. ij. xij. ad fi. in iij. volu. Francisc. consil. lxvij. col. penul. vbi fortius dixit istud vidi pro cedere in eo q̄ imme diatè relinquitur pau peribus. Item an & quādo relictum non mediatè, sed imedia tè peruentū est in piā causam impediat de tractionem Treb. vi de Roma. consil. cvj. circa finē. Item quid etiam si relinquatur alicui Hospitali non pio loco, quod tamen non detrahitur Tre bel. nec Fal. vide Pau. consi. ccxcix. Itē an de legato facto à filio pa trivel extra tanquam sit pium possit detra hi Falc. vel Trebel. vi de Aret. cōsi. xij. co. ij. vide Crem. singul. ix. Item an pia causa ad uersus piā causam de trahat Treb. vel Fal. vide Bar. in §. sed hoc præsenti. in authen. de san. episco. Item quod

1 ¶ Relictum pro anima, dicitur ad pias causas.
2 In legatis ad pias causas, cessat Falcidia: & est onus hæredis, & legatariorum.
3 De fideicommisso uniuersali non detrahitur Trebellianica.
4 Legata ad pias causas, quòd diminuantur propter diminutionem patrimonij.
5 Legata ad pias causas, minuuntur propter debitum iure naturæ.

vt probat ex text. in auth. eo. vnde sumit. Quæro circa istā partem de plurib. primò
9 hic dicit †quòd deberēt citari legatarij qd
a de creditoribus? Gl. dicit idē, & bene a dic
10 vt in gl. †Sed quæro, ecce q̄ hęres nō adhi buit testes loco absentiū, de qb⁹ dicit hic, inuentariū est nullū, an sit nullū quo ad o mnes etiā p̄sentes an tantùm quo ad alios etiā absentes, in quorū locū debuerunt ad hiberi testes? & tex. hic videt sonare, q̄ sit nullū in totum. Cōtra videtur in l. de vno quoq;. in prin. ff. de reg. iur. & l. Fulcinius. §. q̄ si aduersus. ff. qb. ex cau. in pos. eatur. & in l. nō idcirco. de iud. & sic fortè debet intelligi iste tex. salua meliori deliberatio
11 ne. † Quæro vtrū per non confectionem b
b inuentarij perdatur debitum iure naturę. Dicit gl. q̄ non, in aut. hoc amplius. §. de fi deicō. q̄ puto verū per text. in corpore eo. §. pen. vbi dicit, q̄ debita patrono nō per duntur. Diceres tu quid releuat hoc cum ipse debeat præstare solida legata, etiā de suo proprio, vt hic dicitur. Respon. dicunt doct. hic. Rich. Malumb. & etiā Cy. q̄ legi tima diminuet legata: & ista legata sic di minuta per legitimam p̄stabuntur soli da, etiam si excedunt vires patrimonij. Ita
12 intelligunt istam aut. † Quæro, an per nō
c cōfectionē inuētarij, perdatur Treb. c Ista quæstio nō mouetur à nostris gl. sed à Mo der. doct. sic. do. Cyn. videtur hic tenere q̄ perdatur. do. Iac. de Bel. videtur tenere cō trarium, principaliter per illam rationem: non est nostrū legem extendere. Ego aliàs de facto dixi pluries, q̄ Trebellianica non perdatur propter non cōfectionem inuen tarij. Ratio, quia non debet induci correc tio legum: nisi in casu legis corrigētis: vt j. de app. l. præcipimus. in fi. sed hoc nō re perit expressum. dices tu: imò videt ex pressum in d. l. Marcellus. §. quod autē. in eo quod dicit, in omni testamento, in quo cessat Falcidia, cessat Trebellianica, vt in testamēto militis. & si qui sunt alij. Respō. illa lex loquitur, quādo Falcidia cessat ra tione ipsius testamenti: sed in casu nostro, non cessat propter testamentum, sed pro pter delictum hæredis postea cōmissum, in non conficiendo inuentarium: & nos non habemus regulam dicentem, in quibus ca sibus hæres perdat Falcidiam, propter de lictum perdat Trebellianicā ergo non est nostrum legem extendere: & ita obserua
13 tur communiter. † Quæro circa istam par
d tem quid si ecclesia d vel aliquod hospita le instituitur hæres: an patiatur pœnas sta tutas contra non facientem inuentarium. Tex. videtur q̄ sic, in auth. ea. §. fi. vbi dici tur istas pœnas habere locum, siue sit insti tutus Imperator, siue persona aliqua posi ta in clericatu, siue pupillus: licet pupillus e posset petere restitutionē. In cōtrarium fa cit de iure fis. l. j. §. an bona. l. non possunt. vbi fiscus non potest teneri nec creditori bus, nec legatarijs, vltra vires patrimonij. nescio quid dicam, dubito modò. Cogita
14 bis. † Quæro, circa istam partem, vtrum inuentarium factum ab hærede prosit fi deicommissario: & vtrum fideicommissa rius teneatur facere inuētarium & vtrum inuentarium factum à pupillo, prosit sub stituto suo, dic plenè vt dixi in l. in ratio ne. §. quod vulg. ff. eo. Opp. & videtur in stātia litis debeat esse triennium: vt l. pro perandum. ff. de iudic. Solu. Specialis ca sus est hic. quod no. & tene menti ista: quia vtilia sunt.

e Similiter. c Opp. ff. eo. l. j. §. ad municipium. Dicunt quidam, q̄ ibi fuit relictum pro anima, nō autem fuit relictum ad pias causas: quia pia causa est, quando relinquitur ad fabricam ecclesiæ, vel ad pontem vel ad aliquid aliud simile.
1 Breuiter †, quicquid relinquitur pro ani ma, dicitur ad pias causas: vt no. in l. si quis Titio. ff. de leg. ij. Vnde vera sol. est q̄ hæc
2 lex corrigit iura antiqua. † Quæro in istis legatis ad pias causas cessat Falcid. an hoc pertineat ad onus hæredum, vel ad onus aliorum. Vide gl. in l. ex asse. ff. eo. & in l. si in testamento. Tu dic q̄ onerat hæredes, et legatarios: quia ista legata debent ante o mnia detrahi vt æs alienum l. sed si non ser uus. & l. æris alieni. ff. eo. & sic ex hoc hæ res habebit minorem quartam, & alij lega tarij habebunt minus de legato. Quæro,
f vtrum f de fideicommisso vniuersali g reli
g cto † ad pias causas detrahatur Trebellia
5 nica. Istam quæstio. format Spe. in titu. de instru. edi. §. compendiosè. ver. sed cum de ductio & eam format gl. de test. c. si pater. lib. vj. Quicquid gl. dicat, ego pluries con suluí q̄ cessat Trebellianica per regulā po sitam in d. l. Marcellus. versi. quod autem. ad Trebel. vbi hoc not. & ego ibi exami nauí. Quæro, legata minuuntur quādoq;

quando in priuilegium alicuius personæ impeditur detractio quartæ, tale priuile gium non perdit si illa persona sit gravata alteri restituere. vide Ro. sing. ccccxj. nunquid autem de legato malè ablatorum incertorum possit detrahi Treb. vide Barb. in trac. de Gabel. in v. parte viij. partis principalis circa finem. Item an eccle sia aduersus aliam ecclesiam gaudeat priuilegio isto. vide latè Barba. quod sic. in consi. xv. volu. iij.

f ¶ Quæro vtrum. Vide Ludo. Roma. in consil. cciij. si cessat Trebellianica, vide omnino. And. Barba.

g ¶ De fideicommisso vniuersali. Vide omnino Ang. in dicta l. Marcellus. versicu. quod autem.

propter defectum patrimonij,vt ſi teſtator legauit plus ꝙ̄ habebat.Itē minuuntur quandoq; ꝓ Falcidiam vt l.in quartam. 4 §.j.ff.e.†Quęro,an legata ad pias cauſas recipiāt diminutionē ꝓpter defectum patrimonij.ſicut alia legata.& videtur ꝙ non quia detrahit̄ vt æs alienum.vt ſ.dixi.Contrarium puto, ſicut dicimus in teſtamēto militis,in quo licet eſſet Falcidia tamen diminuitur propter patrimonij defectum: quæ diminutio fit æqualiter in teſtamēto militis, etiam nō militātis:vt dicit tex. expreſsè in l.ſi poſt miſsionē.ff.e.Nec ob. quod dicit̄. ꝙ detrahitur vt æs alienū:intellígo quò ad quid.ſ.quo ad cōputationē 5 Falcidiæ nō quò ad alia.†Quod apparet ex eo, qa talia relicta ad pias cauſas minuuntur propter debitum iure naturæ.videbitis no.in l.ſi quis ad declinandam.ſ.de epiſ.& cleri.

4 *De caducis tollendis.*[a] *Rubrica.*

Gl.cōtinuat:qa legata,& fideicōmiſſa,multis modis efficiebant̄ caduca,& inualida,ſeu pdita.Imperator tollit multos caſus,in quibus fiebāt caduca,& ideo ponit de caducis tollēdis.

LEX Vnica.

ET nomen. Primò ponit ſuũ proœmium. Secundò illud exequit̄.Secūda ibi:& cùm lex Papi.In iſto ſuo proœmio Imperator primò ponit cauſam,quare fuerūt introducta iſta caduca.Secundò ponit vnam rationē iniquitatis eius:quia.d.l.erat odioſa.Tertiò ponit aliam rationem iniquitatis:quia erant contra voluntatem defuncti.Secūda ibi:& quemadmodum.Tertia ibi:ſed & ipſi. In iſto principio non habetis alia.

1 *Dies legati,quando cedat quoad tranſmiſsionem.*
2 *Quando dies legati cedat quò ad obligationem.*
3 *Dies legati quando cedat quoad translationem dominij.*

ET cùm lex. Hæreditas poteſt adiri à morte teſtatoris: dies legati,& fideicōmiſsi purè,vel in diē certum relicti,à die mortis cedit quò ad tranſmiſsionē,ſublata iniquitate legis Papiæ.hoc dicit.Primò ponit iniquitatē legis Papiæ.Secūdò illam corrigit.Secūda ibi:primū hoc corrigen b tes.Opp.j.eo.tit.§.ſinautem[b] ſub conditione. Sol. Hic loquitur in legatis relictis purè,vel in diem certū:ibi in legatis relictis ſub cōditione.Opp.j.eo.tit.§.in nouiſsimo.Sol.fallit in caſibus ibi poſitis.Opp.de l.hæres meus.ff.de condi. & demon. Sol.licet ibi dies incerta ſit:tamen quia omnino extitura in vita legatarij,habetur pro pura.Opp.de l.ſi dies.§.fi.ff.quādo di. leg.ced.Sol.Ibi erat cōditio tacita,quæ non habet ſuſpendere legatum. Venio ad gl.ſuper verbo,cedere:quæ eſt difficilis,& ſeipſam malè explicat. Opp.& videtur,quòd dies legati non cedat,niſi ab adita hæreditate:vt l.ſi tibi homo.§.cùm ſeruus. ff.de leg.j.& l.& elegāter.§.item ſi ſeruum.ff.de dolo.Gl. quæ eſt hic,dicit quòd iſtud,quod hic dicitur,ꝙ dies cedit à tempore mortis eſt verum quo ad tranſmiſsionem:non quo ad inducendam obligationem,vel transferendum dominiū:vide glo. ſi dicit hoc.Opp.de l.eum qui Calendis.ff.de verbo.obl.Solu. Dicit gl.aliud in contractibus:aliud in vltimis voluntatibus. Sed certè hoc non eſt verū ſimpliciter:quia quo ad obligationem idē eſt in cōtractibus,quod in vltimis volūtatibus,vt ſta- 1 tim dicam. Tria ſunt ergo hic examinanda.Primò,† qñ cedat dies legati,quo ad tranſmiſsionem:& in hoc non eſt dubium, ſiquidem legatū eſt purum,vel in diem certum,cedit à tempore mortis,vt hic.Fallit in caſibus,qui ponūtur,j.eo.§.in nouiſsimo.Si verò legatū eſt cōditionale,vel ſub die ĩcerta, cedit adeuentum cōditionis,vel diei incertæ:vt j.§.ſinautem ſub cōditione.Fallit,quando dies eſt incerta omnino extitura,viuente legatario:vt l.hæres meus.j.reſpon.ff.de cōdi. & demon. Item fallit in conditione,quę tacitè ineſt:vt l.ſi dies.§.fi.qñ dies leg. & l.conditiones extrinſecus.ff.de condi.& demonſt.& l.iij.ff, 2 de leg.j.Secundò eſt vidēdum,†quando cedat dies legati quo ad obligationem.Reſpon.ante aditam hæreditatē non poteſt cedere quoad obligationem:quia non eſt perſona, quæ obligetur.Item obligatio illa oritur ex quodam quaſi contractu,qui contrahitur aditione:vt Inſtitu.de oblig.quę ex quaſi contractu.§.hæres.& l.ex maleficijs.§.hæres.de act.& obli.& l.apud Iul.in fin.quib.ex cau.in poſ.ea.vnde ante celebratū iſtū quaſi contractum,non poteſt dici obligatio:poſt aditam verò hæreditatē ſi quidem legatū eſt purū,ſtatim contrahitur obligatio quia hæres obligatur. Si verò legatum eſt in diem certum: & tunc idem regulariter, a quia ſtatim naſcitur actio, licet obſtet exceptio.l.j.in fi.ff.quando dies vſufr. leg.ce. Fallit invſufru.vt ibi dicitur:& ſic quo ad obligationem eſt idem in cōtractib⁹ quod in legatis:vide glo.hic,in hoc non bene dicit.Si verò legatum eſt ſub cōditione, vel b die incerta:tunc cedit quoad obligationē adueniente cōditione:vt l.cedere diem. de verb.ſig.etiam ſi conditio ſit tacita:vt no. 3 in l.item quia.ff.de pac.Tertiò eſt†videndum,quādo cedat dies legati quoad tranſ- c lationem dominij.Reſpon.ſiquidem legatum eſt purū cedit ab adita hæreditate verè:à tempore mortis fictè:vt l.ſi tibi homo. §.cùm ſeruus.de lega.j.& l.à Titio. in fi.ff. de fur.& ibi no.Siverò eſt relictū in diem: d tunc non transfertur dominiū niſi die adueniente vt l.Sempronius attalus.de vſufru.leg.& l.ſi ſerui.vſufru. quemadmo.ca. Si verò eſt relictum ſub cōditione non eſt e dubium quòd non cedit, niſi conditione adueniente:vt l.ſi.§.ſinautem ſub cōditione.ſ.commu.de leg.

c ET cum triplici. [c] Legata aut ſunt ꝓ non ſcriptis, aut quaſi caduca, aut verè caduca. hoc dicit.

1 *Legatum pro nō ſcripto,quādo accreſcat coniuncto.*

d IN primo. [d] Hic incipit exponere primū: & breuiter dicit: Pro non ſcriptis vadunt ad ſubſtitutū, vel coniunctum,vel remanēt apud eum,à quo relinquuntur ſine aliquo onere.h.d. Oppo. de l.ſi quis eum.ff.de condi.& demon.Solu.Ibi legatum primum valebat: ſed onus ei iniunctum erat inutile. Opp.ff.de lega. ij.l.codicil.in princi. Solue eodem modo. Opp.de l.ſi duobus.§.fi.ff.de lega.j.Plures ſunt ſol.Illa eſt vera:quia ibi perſona eius,cui relinquitur,licet in rerum natura non eſſet,tamen ſperabatur eſſe:hic non erat, nec eſſe ſperabatur.Opp.ff.de leg.j.l.planè.§.ſi coniunctim.Gl.quæ eſt hic,di- 1 cit†ꝙ regula eſt,ꝙ pro non ſcriptū accreſcit coniuncto. Fallit in quibuſdā caſibus,in quibus non accreſcit coniuncto. Gloſ. ponit hic tres caſus,quos vide Dy.in d.l.planè.§.ſi cōiunctim. ponit vnam ſuam diſtinctionē per vnum modum. Diſtinguit enim aut legatum eſt inutile ratione perſonæ legantis,aut legatarij,aut miſta cōſideratione vtriuſq;,&c.quæ diſtinctio infert validitatem caſuum,non rationē eorū:& ideo ſic ex ea nil vtilitatis poteſtis perpendere. Tu ergo dicas ſic:Quando legatum eſt omnino pro non ſcripto,cōiuncto accreſcit.ita loquitur hic:ſed quando legatum eſt aliquo reſpectu validum tunc non accreſcit coniuncto.ita loquuntur omnia contraria. Primò,quando teſtator legat Titio,& ſeruo ſuo:nam legatū ſerui licet mero iure non teneat,tenet tamen de quadā æquitate: quia non debet eſſe hæres ita impius,quin det. Ita loquitur.l. pe.ſ.de neceſ.ſer.hære.inſti.Itē ſecūdus caſus,qñ teſtator legat mihi & Titio ſeruū meū:legatū meū non eſt inualidū quia ſaltem ego habeo ius retentionis in parte mea. Tertius caſus eſt, qñ legat mihi,& non capaci,non eſt omnino inualidum: quia debes intelligere in tali incapace,à quo auferatur tanquam ab indigno,& applicetur fiſco.alias dictū gl.non procedit.Planè dixi in d.l.planè.§.coniunctim.Opp.j.eo.§.his ita. & ff.de leg. j.l.ciuitatibus.§.Lucius.Solue vt dicam.d.§.&c.

e PRO ſecundo verò. [e] Quaſi caduca vadūt ad ſubſtitutū,vel cōiunctū, vel remanent apud eū,à quo ſunt relicta cū onere ſuo.[f] h.d. Opp.ff.de f adi.leg.l.filio.§.matri.Dicunt quidā,ꝙ illa corrigitur.Alij dicūt ꝙ ibi mater fuit eiecta,vt nuda miniſtra:quod eſſet cōtra illū tex.licet gl.ſic videat̄ tenere vbiq;.Dicit Petr.ꝙ ibi,ideo qa deficit ibi legatum ex volūtate teſtatoris; hæc lex loquitur ꝙ deficit

ꝓ P. P A V. ꝓ.
¶ De caducis tollendis. Circa iſtā materiā, quid ſit non ſcriptum,quid caducū, & quid quaſi caducū & de ratione in omnibus,vide Cepol.cautel.ſua.lxxj.
¶ Sinautem.Sed iure Digeſtorū ante l.Papin.quo tēpore cedat dies legati,vide Bart. poſt gl. in l.eum qui, de condi.& demon.
ꝓ P. P A V. ꝓ.
¶ Et cū triplici. Circa declarationē iſtorū omniū qd ſit,ꝓ nō ſcripto,qd caducū,et quid quaſi caducum, vide Cep. caute.lxxj. de quo ſcripſi in rub.
¶ In primo.Hūc.ſ.non tanter limita ꝓ tex.in l.ſi.& ibi not. Bart.ff. de his quæ pro non ſcrip.haben.
¶ P.ro ſecūdo.Limita iſtū tex.in eo quod dicit,quod ſubſtitut⁹ prefertur cōiuncto p caſum l. quāuis. ſ. de impu. & l.quidam teſtamēto.de vulga. & pupil.vide Bar.in l.j. in prin.in vlt. quæſti. ver. item quæro.ff.de vulg.& pup.
¶ Pro ſecūdo. Et de iure accreſcendi vide Lud.Ro.in cōſ.lxxix. inci.quod reliqua hæreditas.And.Barb.
ꝓ P. P A V. ꝓ.
¶ Cū onere ſuo.Vide Iaſō Soc.ī l.q̄ cōdicto. ff.de cōdi.& demō.ī iij.co.& plurib⁹ ſeq.

a ¶ Decedit in poteſtate. Adde Barto.in l.ſi duobus.in princip.de legat.j.& glo.& docto.in l.fina.in verſi.dabitur.ff.ſi pars hære.pe.

b ¶ Dicat. Hic Barto.tenet contra.in l.ſi ſub conditione.& in l.quæ conditio.ff.de condi.& demon.vide hic Cy.&.j.eo.l.vbi autem.

c ¶ In nouiſsimo. De iſta dictione nouiſsimè.vide Bartol.in rubric.ff.de no.oper. nuncia.

c ¶ In nouiſsimo. Adde Bart. in conſi.clix. incipt. proponitur ꝙ domina Cuciarella. & vide Ludo.Ro. in conſi.ccxxj.de legato non agnito tranſmiſſo: vtrum legatum debeatur à ſubſtituto ſi relinquitur ab hærede:& vide eundē Ludo. Ro.conſil.cxxxij. Andr.Barba.

☞ P. P A V. P.

c ¶ In nouiſsimo. An autē iſta regula quod hæreditas non adita nō tranſmittatur habeat locum in monacho,ita ꝙ ſi nō adeat eccleſia priuetur, vide Ange. conſi.xxvj. incip. in Dei nomine ſuper primo puncto. in iij.dub. & de hac tranſmiſsione hæreditatis,vide Alex.cōſil. ccccliij. nunquid autem fideicō.quod debeba ex clauſula codicillari rupto teſtamento tranſmittatur non aditū : vide Barto.conſi.xij.& in conſi.ſequen.circa fi. vbi ponit quid de dfeicō miſ.Item plures caſus in quibus tranſmittatur hæreditas nō adita,vide per Barto. & alios in l.ventre.ff. de acquiren.hæred.Item quid ſi ſtatutum diceret ꝙ quælibet hæreditas delata tranſmittatur nonadita quæ intelligaē,& an opus ſit quod ipſe ſciat ſibi delatam , & quando delata dicatur ſi forte erat relicta ſub conditione, quę in rerum natura ſub conditione erat purificata, ſed inſtitutus ignorabat vide Anton. de Butr. cōſi.lxxix.vbi cōcludit ꝙ ſufficit eſſe delatam licet hæres ignoraret, & multa alia vt per eum. Item de materia & de pluribus rationibus an hæreditas non adita nō trāſmittatur,vide Iaſo.in l.emancipata.in v.& vj.colū. vbi per diſcurſum multa alia ponit de materia trāſmiſsionis hæreditatis vel bon. poſ.&c.C.q admit.

d ¶ Nō adita. Et quæ ſit ratio,vide Bald.in l.ſi auia.ſ.de iure deliberan.& Salice. in l. apud hoſtes.ſuprà, de ſuis & legiti. quod limita vt per Bar.no.in l.ij.in fi.ff.de vulga.& pupilla.

deficit caſu. Itē opp.& videtur, ꝙ ſubſtitutus nō admittatur : vt ff.de capti.l.quod ſi filius.Sol.Ibi loquit in pupillari ſubſtitutione,quę nō pōt habere locū in filio de cedēte in vita patris:nā cū pupillaris ſubſtitutio ſit teſtamentū filij,oportet ꝙ filius ſit talis cōditionis,ꝙ poſsit teſtari, niſi impediret ppter ætatē.ſed ſi decedit in poteſtate[a], eſt ibi aliud impedimētum:meritò nō pōt habere locū in decedēte in vita patris:hic loquitur in ſubſtitutione vulgari. Opp.& videt ꝙ nō ſit de nouo inuentū,qa erat de iure antiquo : vt l.ſi Titio & Mæuio.§.Iulia.ff.de leg.ij.Breuiter, qcqd glo. dicat[b] , dic ꝙ hoc fuit inuētū de iure antiquo Digeſtorū;poſtea erat correctū per l. Papi.hodie verò per hāc cōſtitutionē redi tur ad ius antiquū Digeſtorū. Op.de hær. inſti.l.ſub cōditione.Dicit gl. ibi loquitur in cōditione caſuali,quæ nō dicitur onus. Tu dic clariùs,ibi loquitur in conditione, cuius exiſtētia non habebat alteri inferre cōmodū;hic verò erat talis cōditio,quæ alteri cōmodū inferebat:meritò intelligitur repetita. Op.de l.Celſus.§.pe.& fi.de leg. ij.Solue vt dicā j.e.§.his ita. Vltimò quærit gl.qd ſi legatū tenet, ſed nō tenet onus ſibi annexū? Dic plenè vt l.codicil.in prīc. ff.de leg.ij.vbi gl.ibi ego plenè dixi.

1 *☞ Legata in quibus caſibus tranſmittantur hæreditate non adita.*

2 *Quare in caſibus hic expreſsis non cedat dies legati, niſi ab adita hæreditate.*

Quid in ſeruitutibus realibus.

c In nouiſsimo.[c] Legatū purè, vel in diem certum, cedit à tēpore mortis quo ad tranſmiſsionē, exceptis caſib⁹ hic expreſsis:hæreditas verò non adita[d] non trāſmittitur.h.d.Opp. ff.ad Syl.l.ſi quis in graui.§.elegāter. Sol. †Fallit in caſu illo,in quo hæreditate non adita tranſmittitur;& in alijs,qui not.in l. vētre.ff.de acquir.hære. Quæro,†quæ eſt ratio,ꝙ in caſibus hic expreſsis non cedit dies,niſi ab adita hæreditate. Ratio eſt, qa quādo legatario nō expedit ꝙ cedat dies à tpe mortis, nō cedit. Hoc autē cōtingit in iſtis trib⁹ caſibus:nā libertas nō pōt tranſmitti ad hæredē;& ideo nō pōt dici, ꝙ cedat dies quo ad trāſmiſsionē.Itē, qñ relinquitur aliquid ſeruo,nō expedit ſibi quòd cedat dies legati à tēpore mortis; quia cū reperiret ipſum ſeruū acquireret domino ſuo, & ſic ipſi hæreditati, quæ interim eſt domini : meritò expectaē hæreditatis aditio:quia tunc erit liber, vel alterius. Itē in vſufructu : quia vſufructus non tranſmittitur ; meritò non dicitur quod cedat dies eius quo ad tranſmiſsionem. Ex quo appa

e ☞ P. P A V. P. ¶ Sinautem. Circa iſtam materiam quod legata ſub conditione non tranſmittantur , ſi ante purificatam conditionem moriatur legatarius . limita ſignanter procedere quando eſſet conditio momentanea, ſecus ſi eſſet ſucceſsiua , puta ſi habitauerit cum tali vſquequo , vel matrimonium contraxerit , vel mortuus fuerit . quod ſi legatarius ceperit habitare licet poſtea moriatur ante tempus limitatum in conditione habeat legatum integrum , vide Ioannem de Anania. conſilio octauo, incipiente , viſo puncto vt eundem nota conſilio ſeptuageſimoquinto.in ſecunda columna.Item quod vbi conſtat de voluntate teſtatoris expreſſa vel tacita conditione tranſmittatur.& econtra,niſi de voluntate conſtat, vide Socin.in l.iiij in prima colum.de legatis.j.& ibi etiam quod legatum de ſe non efficitur conditionale,vbi apparet de mente.& de eo quod dictum eſt quando conſtat de mente conditionale tranſmitttitur: vide Socin.in l.hæredes mei.§.cum ita.in.iiij.colum.ad Trebel.

3 ret ſolu.cuiuſdam q. quā facit gl. † Quid in ſeruitutibus realibus? Gl.videtur dicere ꝙ cedit dies ſicut in vſufructu, quod eſt falſum:quia ceſſat illa ratio,quæ eſt in vſufructu.Facit ad hoc ff.de ſer.l.ſi fundū. Vi de circa hoc quod no.in l.j.& ij.ff.quando dies leg.ced.vbi gl.dicit idem quod hic.

e Sinautem aliquid.[e] Legata relicta ſub cōditione, vel in diem incertum, cedunt à die aduenientis conditionis, vel diei incertæ,& ſi efficiātur caduca vadunt ad ſubſtitutū,vel ſubſtitutos, vel cōiunctos, vel remanent apud eos à quib⁹ relictū eſt,ſi ſunt hæredes ꝙ hæreditaria portiōe : ſi ſunt alij pro virili cū onere ſuo.h.d. Oppo.de l.hæres meus.in prin.ff.de cōdi.& demō.& l.ſi cū hæres.ff.quādo dies leg.ce. Sol. Breuiter,quod hic dicitur de conditione, intelligo niſi ſit talis cōditionis:quæ inſit tacitè; vt l.iij.de le.j. & l.cōditiones extrinſecus. de cōdi.& demon. vel niſi ſit omnino extitura in vita legatarij:vt in legib⁹ cōtrarijs. Opp.ff.de acqui. hære.l.qui patri. Sol.ille eſt mirabilis caſus, & ſingulariſsimus ibi. Ratio:qa ius ſubſtitutionis erat vnitū cū iure accreſcendi,vt ibi plenè dicitur.

f Ne autem hoc.[f] Quod dictum eſt,quòd legata tranſeunt,vel remanēt cum onere ſuo, intelligitur de onere quod cōſiſtit in dando, vel faciendo,id quod poteſt per alium explicari:ſecus ſi conſiſtat in facto,quod certæ perſonæ cohæret[g].

g 1 *☞ Legatum pro non ſcriptum,non tranſit cum onere.*

2 *Ius accreſcendi habet locum,etiam ſi ille cui accreſcit, ſit defunctus.*

3 *Portio unius ex hæredibus deficiens, quare accreſcat cohæredibus inuitis:& ꝙ aliud ſit in legatis,& nu.1.*

4 *Coniuncti uerbis, dicuntur illi, qui in una & eadem oratione ponuntur.*

5 *Diſiuncti uerbis, dicuntur illi, qui ponuntur in diuerſis orationibus.*

6 *Quādo copula cadit inter duas orationes,non inducit coniunctionem uerbalem.*

His ita.[g] Iſta eſt bona materia. Portio vnius ex hæredibus deficiēs: cohæredibus inuitis, accreſcit pro hæreditaria portione,ſi omnes ſunt cōiuncti vel diſiuncti:coniunctis primo,poſtea diſiunctis accreſcit cū onere ſuo.h.d. Nota iſtū tex.ibi:hoc ita tam variæ &c. qui dicātur coniuncti verbis, & qui diſiuncti, de quo facio magnū feſtū in l.re cōiūcti.de leg.iij. Dicit hic,ꝙ portio hæreditatis, quocunꝙ modo deficiēs,vadit ad cohæredes cū one

1 re. Cōtra †pro non ſcripta[h] nō tranſeunt

h cū onere:vt ſ.eo.§.in primo.Sol. Dicit gl. aliud in legatis,vt ibi;aliud in hæreditate:

e ¶ Sinautem aliquid. Quādo legatum ſub conditione tranſmittatur,vide Bald. in l. j.in ij.colum.ſ.vt act. ab hæredi. & contra hæredi. Ad intellectū iſtius text. vide Bartolum in l.quandu. la iij.ff. de acquirenda hæredi.

e ¶ Sinautē. Vide Barto. in conſil.clix.incipien. ꝓponitur quod domina Cuciarella . & in conſil.clxx.incipien.Rich.cōdidit teſta.And.Barba.

f ¶ Ne hoc autem. Vide eum in l.ſi deceſſerit.qui ſatisda.cogan. quādo aliquid videatur commiſſum conſcientiæ alicuius.præſumitur ex qualitate facti vel perſonæ : vt eſt text.licet in alijs terminis quā hic.qui tex.videtur melior de iure,in cap.fi.vbi hoc declaratur per gloſſ. & docto.de offic. delega.Plus dicit hic Imol.quod ſi Papa in literis delegatorijs dixit,& in hoc tuā conſcientiam oneramus, quòd videtur electa induſtria perſonæ tex tus, eſt vbi not. do. Cardi. in clemen.prima.de iureiurand. Facit l.probatorias. infrà,de diuer.offi.libro xij.& l.per hanc.ſ. de erog.milita. libro xij. Sed vide gloſ in l.eos. in princi.infrà, de appellat. quæ intelligit text.iſtum, qui dicit, prima ſentētia habet locum,ſicut fuerit lata per delegatum vide text.in l.vel ſinguſos.ff.de teſta. in verſic.proprio chirographo.cum glo. quæ videtur dicere contrarium. Item ſi requiritur quòd aliquis interſit, & requiritur præſentia in aliquo actu,nō poteſt vices ſuas alteri committere: vt dicit Bal.in cap.quamuis.de offic.delega.& ibi aliquid per Mod. & Bald.in l.prima.in fine.C.qui admit.Ad de uiādo teſtator cōmiſit.quod ſtrictur conſciētiæ alicuius quid importet,Roma. conſil.ccclix.per Ang. cō ſil.xciij.

☞ P. P A V. P.

g ¶ Perſonæ cohæret. Vide in materia legatorum quòd quando teſtator appoſuit aliquod onus alicui,quod cenſeatur onus cohærere perſonæ, nec tranſit ad ſucceſſorem,vide Anto.de Butr.conſil.xlviij.incipien.abſque diffuſione allegationum.

h ¶ Contra pro non ſcripta . Et eſt differentia inter §.iſtum. & §.in primo.ſ. eodem, quia hæreditas iacens repræſentat perſonam defuncti.& ſic ſi hæres inſtitutus eſt mortuus, hæreditas manet iacens, quia tenetur ad ómnia onera ad quæ tenebatur defunctus, cùm ipſum repræſentet . vndè ad quemcunque tranſit cum onere legatum vero defunctum in aliquo non repræſentat . Et ita vult hic ſentire Bald,& melius in l.re coniuncti.de legat.iij.vbi dicit hanc

rationem esse nouam nec tactam ab aliquo alibi.

a ¶ De leg.ij. Vide Bar. in l.si duob⁹.§.j.de leg.j.& ista lex Celsus.hic allegata facit magnã limitationẽ ad ea.quæ dicũtur in d.l.si qs à filio.in prin.de leg.j.vbi relicta ab instituto censẽt relicta à substituto. Illud est verũ nisi noiatim ab hærede fuerint legata: vt puta à te Titio lego: quo casu ita vident relicta solũ, si ille sit hæres. d.l.celsus.vide Bar. in l.nõ iustã.ad Treb.ĩ. adde Bart.in terminis in l.Titia.la ij.de leg. ij.& in §.j.& ibi per gl.Insti.ad le,Falci.

b ¶ Accrescit inuitis. Ad istum §.vide Bar. in l.j.ĩ.quãdo non pe. par. & vide Cy. meliusloquentẽ & Bal. in proxi §.in prin.

c ¶ Disiuncti verbis. Vide hic per Bald. in §.proxi.per Bar.

d ¶ Vbi aũt. Vide Bar. in cõsi.clxxj.incl.pro examinanda veritate pro §.vbi autẽ. si habet locũ ius accrescẽdi in fideicommisso. And.Barb.

℣ P. P A V. P.

e ¶ §.sinautem. Circa istũ §.dũ dicit in eo, & allegat qđ si testator idẽvoluisset in vno qđ in alio vtiq; expressisset. vide Alex. cõsi.clv.vo.ij.col.vlt. & cõsi.ij.vo.iij. ad fi.

f ¶ Hæc autẽ oia. Et vide Bar.in l.si mihi & Titio.de ver.obli. & Bal.ĩ. l.j.in fi.ĩ.qñ nõ pe.par.& Bar.in c.cũ hi.in prin.ff.de trãsac.

℣ P. P A V. P.

g ¶ Per hãc. Beneficiũ huius l.habet locũ ẽt si tractet de hæreditate nõ adita per descẽdentẽ trãsmittẽda in nepotes, vide Ro.cõsi.ccccxlij.ad fi.qd autẽ si statutũ diceret qđ existẽtibus masculis fœmina nõ succedat, an filius isto casu trãsmitteret totã hæreditatẽ nõ aditã ad filiã suã fœminã, an verò trãsmitteret quæ sibi de iure cõi spectant. vbi verò nõ esset tale statutũ quasi in ea sola sit suus hæres, non in portiõe fœminæ qđ ei aufertur in masculũ, vide omnino & late Iasi. l.si arrogator. in viij. & ix.col.ff.de adop. An aũt ex beneficio huius l.trãsmittat bonorũ pos. nõ agnita, vide Ias.latè in l.emãcipata.in pe. & antep. eo.C.q admit.

g ¶ Per hãc. Vide Bar. in cõsi.cliij.incip. ppõnitur domina Cucia rella. And.Barb.

g ¶ Per hãc. Vide Bar. in l.si auia per totã l. ĩ.de iure dot.sed vtrũ ista lex habeat locũ in trãsmissione bo.poss. de iure prætorio, glo. & Bar.in l.emãcipata.ĩ.q admit. dicũt qđ sic.sed Bal.ibi dicit, qđ fallit ĩ bonorũ pos.cõtra tabul. & ibi post Bal.dixi qđ in iure dicẽdi testm nullum, de quo ꝙ Imol.in l.filio prætertito, in antepen. charta.

vt hic. Ratio, quia legatũ ꝙ non scriptũ ab initio est nullũ, cũ non sit persona, in qua fundet, neq; verè, neq; fictè: ac hęreditas habet pſonã representatã: vt l.noua.ff.de noua.& l.hæres quãdoq;,de acq.hære.& l.si ex re.§.fi.de stip.ser.& l.omnis hæreditas. & l.omnia ferè.de reg.iur. Sed contra hoc op.ff.de leg.ij.l.Celsus.§.pe. & fi.gl.videt dicere, qđ hic corrigit. Tu dic, qđ ibi hæreditas fuit ꝙ non scripta: tñ legata erant relicta ab hærede, cui⁹ portio deficit nominatim: meritò quia tũc est eadẽ ratio, quæ ĩ legato nõ accrescit cũ onere: & istũ passum gl.examinat, & ibi plenè dixi in.l.quæ cõditio.in prin.ff.de cõdi.& demõ.Oppo.de l.j.§.fi.de le.iij. [a] So. Ibi vadit hæreditas ad aliũ venientẽ ab intestato, præter spem defuncti: hic verò vadit ad cohæredes succedentes ex dispositione defuncti. Secundò habes hic, † qđ ius accrescendi habet locũ, etiam si ille, cui accrescit sit defunctus. Simile de condi. & demon. l.hæc scriptura. §.fi. & ff.de suis & legi. hære. l.si ex pluribus. Insti.ad orfi.§.fi. Contra istud opp.ff. de vulg.& pupil.l.sed & si plures.in prin. & ĩ.ea.l.§.in nouissimo. vbi dicitur, qđ hæreditas non adita non transmittitur, siue sit institutio siue substitutio. Solu. Aliud in iure accrescẽdi, vt hic, & similib⁹. aliud in iure institutionis, vel substitutionis. Ratio, quia ius accrescendi in omnibus, præterquàm in vsufructu, dicitur inesse portioni, non personæ: vt l.Titio.§.j.de vsufructu.& l.& an eadem.§.j.& ibi no. de excerei iudica. meritò transit portio hæreditatis: vt l.si totam.ff.de acqui.hære. Ius verò institutionis & substitutionis ineſt personæ: meritò ante aditionem non transmittitur. † Tertiò habes hic qđ accrescit inuitis [b]. Contra.j.proxi.§.Solu. Aliud in legatis: aliud in hæreditatibus. Ratio patet: nã non potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: vt l.ius nostrũ, ff.de regu.iuris. quod non accidit in legatis, etiam nemine volente legatum: cum sint hęredes, apud quos remanet. Et istum passum, vtrum hæreditas accrescat inuitis: dic vt dixi ĩ.de iure deliberã. l.quidam eulogio. in illa quæstio. quando vna portio deferatur à testatore: alia ex legis dispositione. Ad vltimum dictum opp. & habetur hic, quòd primò vocãtur coniuncti, quàm disiuncti. Contra.ff.de hæred.instit. l.item quod Sabinus.§.j. Istud est difficile contrarium. Breuiter ista est vera solu. qđ ibi omnes sunt disiuncti, & nullus est ibi coniunctus. † Vltimò, rogo te, & teneas menti istas duas regulas, quæ ponuntur hic in versicu. hoc ita tam variè. quòd illi dicuntur coniuncti verbis, qui in vna & eadem oratione ponuntur: illi † dicuntur disiuncti verbis [c], qui ponuntur in diuersis orationibus: quia alibi non habet ita clarè. † Ex hoc dico ego, quòd quando copula cadit inter duas orationes, non inducit coniunctionẽ verbalem Text. est in l. sicut in annos.§.j.ff.qui.mo. vsufr.admit.

1 ☞ Coniuncti re, dicuntur illi, quibus ex expressa dispositione testatoris, tota res adsignatur.
2 Legatarij sunt coniuncti uerbis, & disiuncti re, tunc portio unius deficiens, remanet apud alios, sine onere per ius accrescendi.
3 Quando plures sunt coniuncti uerbis tantum: tunc est locus iuri accrescendi cum onere. & nume.1.
4 Quãdo plures sunt re cõiuncti tantũ: tunc est locus iuri non decrescendi sine onere.
5 Si sunt cõiuncti re, & uerbis: an crescat, seu non decrescat cum onere uel sine onere.

d Vbi autem. [d] In legatis portio deficiens accrescit coniunctis cũ onere suo: sed si legatarij sunt disiuncti verbis, & cõiuncti re, & oẽs acceptant, sibi partes faciũt ꝙ concursum: nisi testator aliud expressè disposuit: & si vnius portio deficit, apud alios remanet per ius non decrescẽdi, sine
1 onere. h.d. Ex isto §.not. singulariter istud, qđ † illi dicuntur re coniuncti, quibus expressa dispositione testatoris tota res adsignatur cuilibet. Vide tex. quia sermo testatoris, &c. Simile habetis in l.idẽ Neratius de vsufru.accrescen. Opp.ad istud prin. & videtur qđ non accrescit cum onere: vt ĩ.eo.§.j. Sol. Ibi
2 in pro non scriptis: hic in caducis, vel quasi. † Opp.j.eo.versic. sinautem ad deficientis. quem modò legi. Solu. ibi loquitur in coniunctis verbis, & disiunctis re: qui c†m veniãt per ius non decrescendi, remanet apud eos sine onere. Opp. dicitur hic, volentibus: contra ĩ.proxi.§.Sol. Aliud in hæredibus: aliud in le
e gatarijs. Venio ad.§.sinautem [e] ad deficientis: & opp.ĩ.eo.§. pro secũdo. & §.in nouissimo. Solue vt modò dixi: hic veniũt per ius non accrescendi, ibi per ius accrescendi. Circa hãc le-
3 gem formo quæstio. nos habemus † quando plures sunt cõiuncti verbis tantùm: tunc est locus iuri accrescendi cum onere.
4 Item † quando plures sunt re coniuncti tantùm: tunc est locus
5 iuri non decrescendi sine onere. Quæro, † quid si sunt coniuncti re, & verbis: vtrum accrescat seu non decrescat cum onere vel sine onere. Glos. hic dicit, cum onere. Vide eam super verbo, non sentiat. in fi.Pet.de Bellaperti. dicit contrarium. Cum enim sint coniuncti re & verbis, ex eo qđ sunt coniuncti re, veniunt per ius non accrescendi: apparet qđ debet remanere sine onere, dicit ipse. Gl. tenet contrarium: & ego. vt videtur mihi, teneo gloss. nostram in l.re coniuncti. de leg.iij.

Quæ autem. Quæ dicta sunt de hæreditatibus, quæ auferuntur ab indignis, intacta permanent. hoc dicit.

Cùm autem. Hæreditas non adita nõ transmittitur: sed vadit ad cohæredes, vel ad venientes ab intestato vel ad fiscum.

1 ☞ In donatione causa mortis, habet locum ius accrescendi.
2 Quæ prosunt omnibus, debent præferri utilitatibus priuatorum.

f Hæc autem omnia. [f] Hac lege statuta locum habent in testamentis, codicillis, & donatione causa mortis. h.d. Not. ex isto tex. † qđ in dona
1 tione causa mortis habet locum ius accrescendi: quia formaui quæstionem de hoc, quando repetij l.re coniuncti. de leg.iij. &
2 eam dimisi indecisam, sed hic habes tex. Vltimò no. † quę prosunt omnibus, debent præferri vtilitatibus priuatorum: vt in authen.res quæ.ĩ.communia de leg.&c,

De his, qui ante apertas tabulas. *Rubrica.*

1 ☞ Filius, uel alius in potestate decedens, hæreditatem sui parentis non aditam: & ignorans, transmittit ad quoscunque.
2 Descendentes, qui non sunt in potestate, hæreditatem ascendentium non agnitã transmittunt ad descendentes, non ad extraneos.
3 Hæreditas non adita, an etiam transmittatur ad ascendentes.
4 Fideicommissum conditionale relictum ab ascendentibus non transmittitur ad descendentes, fideicommissario defuncto conditione pendente.
5 An ista lex habeat locum, siue isti descendentes fuerint nati in uita illius de cuius hæreditate agitur, siue postea.

LEX Vnica.

g Er hanc. [g] Hæreditas ascendentium non adita, transmittitur ad descẽdentes, nisi repudiata sit. Idem in legato non agnito. hoc dicit. Diuiditur in tres partes. Primò ponit vnum statutum, quod continet ius speciale. Secundò ponit aliud, quod continet ius commune. Tertiò ponit rationem. Secunda ibi: quòd scilicet. Tertia ibi: si quidem. Hæc est singularis constitutio, & noua.

Opp.

Oppo.ſ.de iur.deliber.l.iij.Dicunt quidã, quòd hic loquitur de filio,qui erat in potestate: ibi de emãcipato.hoc est falsum per istum text.qui loquitur de matre, & auia. Dicas ergo quòd hoc est speciale in descẽdentibus,vt hæreditas ascendentium non adita trãsmittatur ad descendentes. Contra hoc opponitur, quia descẽdentes trãsmittunt hæreditatem ad quoscunq; : vt l. hæreditate.§.filius.de castrensi pecu. Dixi plenè ſ.de iure delib.l.ſi infanti. Solu.† Filius vel alius in potestate decedens, hæreditatem ſui parentis non aditã,& ignorãs transmittit ad quoscunq;:vt dixi in l.ſi infanti.& hoc operatur existentia ſui hæredis:vt videbitis j.tit.iij.l.apud hostes.† Descendentes verò,qui non sunt in potestate,hæreditatem ascendentium non agnitã transmittũt ad descendẽtes,non ad extraneos.Hic est casus singularis.illi verò qui nõ sunt de descẽdentibus,hæreditatem nõ aditam nõ transmittunt regulariter: vt in d.§.nouissimo.ſ.titu.j.Item,qui sunt de descendentibus, & non in potestate: ſi non habent descendẽtes ex ſe hæreditatem nõ aditam non transmittunt,secundum regulã in d.§.in nouissimo.Ita debetis istã materiam intelligere. †Contra prædicta opponitur, [a] & videtur,quòd etiam ad ascendentes hæreditas nõ adita transmittatur: vt j.titu.iij.l.apud hostes. Glossa quæ est hic,hoc fatetur,& malè: quia cõtra casum l.ij.§.ſi quis ex liberis. ff.ad Tertul. Non obst.l.apud hostes j.tit. iij.qui ibi loquitur de suis, qui transmittunt ad omnes.

Quærit gloss. [b] quid ſi isti descendentes non sunt instituti hæredes ab illis, quibus fuit delata hæreditas nõ agnita.Dicit glo. non admittuntur,argu.ad hoc de coniun. cum emancip.lib.l.j.§.ij.Item quærit,quid ſi hæreditas non fuit delata ex testamẽto, ſed ab intestato.Gloss.dicit idem: quia eadem est ratio. Hoc tenent omnes. Quæritur †circa hanc legem, [c] vtrum fideicommissum conditionale [d] relictum ab ascendentibus transmittatur ad descendentes, fideicõmissario defuncto,conditione pendente.Certè gloss.tua determinat q̃ non, & bene.dic,vt in gloſ. Quæro.† Vtrum ista lex habeat locum [e] siue isti descendentes fuerint nati in vita illius,de cuius hæreditate agitur,siue postea.Dyn.tenet quòd sic,& Cy.hic ponit eam:& facit de ea magnum festum:quia dicit, q̃ ipse habuit eã de facto.Et allegat dictum Dyn.in l.Gallus.in magna distinctiõe,& ponit ipse hic, & in l.qui ſe patris.ſ.vnde libe.& l.ſi quis filium.ſ.de inoff.test.& glo.ordinaria hoc videt velle,referendo illam gloss.ad illum tex.ſ.de fideicom.l.ſi in persona,&c.

Quando dies legati vel fideicommiſſi cedit. Rubrica.

LEX I.

SI competenti. Dies annui legati, etiã quo ad exactionem cedit in principio cuiuslibet anni.hoc dicit.obOppono.de lege qui hoc anno.ff.de ver rum oblig.Sol.Ibi debebatur anno. vnde erat annua præstatio, hic debebatur singulis annis. Oppo.de l.lecta.ff.ſi cert. peta.Solu.Ibi dies fuit adiecta causa differendæ solutionis,hic verò causa multiplicandæ obligationis. Pleniſsimè dixi in l. qui hoc anno.de verbo.oblig.

LEX II.

AGrum. Substitutio facta,q̃ de [g] ueniat in ſuperuiuentes,non habet locũ in persona vltimi ſuperuiuentis.h.d.

LEX III.

SIpontionilla. Dies legati relicti in tempore certæ ætatis, cedit adueniente ætate.

CVm vxori. Dies relicti [f] in tempore liberorũ,cedit statim cùm filius nascitur [f] .hoc dicit.

EX his verbis. Cùm tempus certæ ætatis adiicitur præstationi legati,legatũ cõditionale non facit,& legatarius descẽdens trãsmittit: expectabitur tñ dies.h.d.Oppo. de lega.primo.l.ſi cui legetur.in principio. Solu. Ibi [g] dies fuit appoſita legato,hic prẽstationi [g] : vt dicta l.ſi cui.de lega.primo. & ibi plenè dixi:& Cy.ponit hic vnam distinctionem Iaco.de Arena.quam ponit hic, & de manu.testa.l.ſi ita.& illa distinctio deficit in multis:ſed ſupple vt dixi in dicta l.ſi cui.

SIfideicõmissum. Legatũ à legatario ignorante ab intestato relictum,transmittitur.h.d. [h]

Vt in possessionem legatorum. Rubrica,

LEX I. [i]

QVoniam. Cùm petitur ſatisdatio, debet adhiberi ſummaria cognitio.

LEX II.

IPsis. [h] Cautionẽ de legato prẽſtando,potest testator remittere.hoc dicit. Quærit gloss. vtrum testator possit remittere hypothecam.& dicit q̃ sic:argu.huius l.et bene.Dic vt in gloss. [k]

LEX III.

SIpostquam. [i] Quando cõcurrit pignus prætorium,& conuentionale,qui prior est in tẽpore, potior est in iure.hoc dicit.

QVm Archimedoram. [k] Ante euentum diei incertæ,non potest fideicõmissum peti:ſed cautio de eo præstando.h.d. [l]

QVilegati. [l] Missio in poſſessionem causa legatorum,ſolum pignus constituit,& actionem ex testamento impedit.h.d.in ſumma.

P. PAV. P.

a ¶ Cõtra prædicta opo. Vide in leg.iij.j. ad Orficianum.

a ¶ Cõtra prædicta opponitur.Vide hic Cõpo.& Nico.Mat.quẽ refert Bald.in l.cum antiquioribus. circa penulti.vel vlti.colũ. de iure deliber.

b ¶ Quærit gloss.Vide Bart.in l.j.ff de lega.j.

P. PAV. P. 1

c ¶ Circa hanc legem. Sequitur domi. Iaſo. in l. cum filijsfamili. colum.iij.in fin. ff.de lega.j.

d ¶ Fideicõmissum cõ 2 ditionale. Vide gloss. & docto.in l.is cui.ff. de actio. & obligati. Adde q̃ gloss.ſequutus est Bald. consilio ccccix.ij.volu.& eod. volu. consil.ccccxxx.

e ¶ Habeat locum. Vide textum nota. in l. Titius.ff.de suis & legiti. & textum in le. Paulus.§. penulti. & ibi gloss.ff.de bo.lib. & hoc ſequitur Bald. in dicta l.is qui filiũ. Vide quod not.Bar- 3
tol.in l.fina. in verſic. a
quæro quid ſi filia. ad Trebel. & Bald. in l.qui ſe patris. ad finem. & quod nota. Barto.in l.item prætor.ff.de suis & legi. & Baldus in dicta l. ſi personam.Barto.in dicta l.ſi quis à filio. b
de inturto testam. & ibi Angel.& Cyn.in l.fina.j.ad Orficia.& ibi vide gloss.& Bartol.alias in l.ſi quis filium.ĩ. de inofficio.testa.& per Bart.in l.ſi cui.in prin.ff.de leg.j.

f ¶ Nascitur.Et ſi legatarius moritur vxore prẽgnante,valet legatum nato posthumo.ff.eo.l.is cui. 4 c d

f ¶ Nascitur. Adde q̃ Pau.de Castr.quærit quid ſi grauo hæredem de restituendo, ſi liberos non habuerit:ipse autem habuit & mortui sunt eo viuente:an habebit locum substitutio. Videtur quod non, per istum textũ.quia verum est dicere ipsum liberos habuisse. Cõtrarium dicit ipse:qa illud est in casu huius legis.cùm habuerint liberos: quia statim purificata est cõditio: aliud est grauare sub conditione negatiua, ſi non habuerit: qa debet intelligi tempore mortis, siue sicut ſi dixisset,ſi decesserit sine liberis: quo casu non ſufficeret habuisse ſi tempore mortis liberos non habebat.l. ex facto.§. penulti. ff.ad Trebel.Si tamen testator dixerit,ſi filios non procreauerit,vel ſi non nascantur, & 5 e
nati sint, & mortui viuente ipso grauato,& substituto,euasit nescit substitutio. Et ita cõsuluit Bal.cõſi. ccxxtij.ij.volu.vbi ex eius verbis põt colligi confirmatio huius dicti Pau.de Cast.

P. PAV. P.

¶ Hic prætationi. Sequitur Cõ.consil. cxxvij.vide omnino eundem consi.clxxiij. in iij.dubi. vbi ponit q̃ quãdo aliquid adijcitur executioni,ſuspenditur exequutio, ſecus ſi verba expreſſe non ſuspẽdant exequutionem, ſed inducant necessitatem ſolum aliquid faciẽdi: vide ibi exemplũ per eũ,vide per Barto.in l.j.in iij.colũ. verſicu. tertia est differentia. ff.de cõdi.& demon. quid iuris quãdo conditio adijcitur dispoſitioni,& quid quando exequutioni , & quãdo per distinctionem cum,& quid in vltimis voluntatib', & quid in contractibus,vide not. Paulũ de Castro.in l. quib' diebus.§.quidam Titio. ff.de conditio.& demonſtrationi. vbi verò loquitur & assignat rationem differentiæ inter contractus & vltimas voluntates, vide etiam omnino Barto.in d.§. quidã titio.qui etiam aliter loquitur.

¶ Ipſis. Vide Bart.in consil.cxlix. incipi.lis teras mag.vestræ.quo modo alleg. istam legem.And.Barba. i

¶ Si postquam.Not. hic casum,q̃ pignus prætorium per dominum alienari potest. Ad idẽ est tex. quem ibi not.doct.ſecundũ vnam lectu.in l. ſi quis missum. §.fina. ff. de damno infect.

k ¶ Cùm Archimedoram.Vide in materia l. inter oẽs.& ibi doct. ff.qui satisd. cog. Sed vtrũ hodie hæres cogat cauere fideicommiſſario de fideicommiſſo præstando iure nouissimo.Authẽ. vide gl.& doct.omnes in l.cum tale.§.j. ff.de condi.& demon. Ade,& itellige ſecũdũ Pau.de Castr.q̃ Archimedora non erat filia testatoris:alʒs cũ habuisset restituere fratribus,nõ potuisset cõpelli ad præstãdã cautionẽ:vt ſ. ad Trebel.l.iubemus.

¶ Qui legati. Adde quod Paulus de Castro dicit,q̃ per hanc legem patet q̃ ſi statutũ dicat, quod habens instrumẽtũ possit petere executionẽ realiter & pſonaliter ad ſuivoluntatẽ: q̃ſi l

creditor fecerit ſe mit
ti in poſſeſ. bono. de
bitorum, & debitor
non ſoluit, ꝙ pōt fa
cere pſonaliter ipſum
detineri, & econuer
ſo: quia per electionē
vnius viæ nō prætius
dicauit ſibi in alia. al
le. l. j. §. quid ergo. de
vē. inſp. & quod no.
Barto. in l. conſenta
neo. j. quomodo &
qñ iu. Arch. in rub. de
eo qui mit. in poſ. cau
ſa rei ſer. lib. vj. & l.
inter. §. creditor. cum
ibi no. de fideiuſ. Ali
qui tamen tenēt con
trariū per l. reſcriptū.
§. fi. de diſ. pi. & l. quæ
ſpeciali. j. eod. titu. &
leg. fideiuſſores magi
ſtratuum. §. pro Au
relio. ff. de fideiu. Tu
dic quod primā par
tem tenuit Ro. conſi. a
cxxxij.

a ¶ Scire debetis. De hac materia vide Bar to. in l. pactum inter hæredem ff. de pact. & in lege, nemo po teſt. de leg. j. circa prī ci. & per Barto. in l. j. §. de vſufru.
☙ P. PAV. P.

a ¶ Scire debetis. Vide Alex. conſil. cccxxv. incip. in iiij. col. Pau. cōſi. cxcj. in prin. vbi etiam ponit de remiſ ſione inuentarij.

b ¶ Ex libera. Ad hanc legem vide not. Inſti. de gra. §. illud. alias eſt in ru. de ſer. cog. in princip. Adde quod Pau. de Caſtro. refert hoc Cyn. conſuluiſſe per l. Paul⁹. de ſta. ho. quod licet ſup̄ matri monio à principio in ualido, fortè ratione cōſanguinitatis Pa pa diſpenſet, quod fi lij prius concepti, li cet poſtea nati, nō efi ficiuntur legitimi. Et cū hac deciſiōe trāſit ipſe de cuius deciſio nis veritate, & infor tioribus terminis vi de Pet. de Anc. conſi. cccx. incipi. viſo & di ligenter inſpecto.

c ¶ Apud hoſtes. Iſtam legē limitat Bal. in l. qui ſe patris. §. vnde libe. in iiij. colū. quod an ſit verum, ibi vi de Alexan. & Sali. & vide etiā Bal. in l. qui ſe patris. in x. colū. & vide etiam de mate ria. §. in l. fi. de acqui. hære.
☙ P. PAV. P.

d ¶ Operatur trāſmiſ ſionē. Iſtā regu. ꝙ vi gore ſuitatis trāſmit tat hrēditas adita ad quoſcūq; limita niſi filius haberet filiū q nō vellet ſibi ſuccede re ſed auo ſuo & alij extraneus ſuccederet filio, quia in hæredi tate aui nō adita per filium præferretur ne pos, vide Iaſo. in l. pa tris in penul. char. in ij. colum. C. vnde libe

☞ *Sententia lata contra poſſeſſorem in rei uendicatiōe mandatur executioni contra alium poſſeſſorem, quando primus dolo deſijt poßidere.*

CErta eſt forma. Legati cauſa po teſt fieri miſsio in res hæreditarias quas hæres poſsidet, vel dolo deſijt poſsi dere, & in res proprias poſt ſex mēſes. h. d. Nouum eſt † quod dicitur, & no. in l. Di cūt doct. per iſtā l. & ſimiles. licet non alle gent iſtam, ꝙ ſi eſt lata ſnia in rei vendica tione cōtra poſſeſſorem, fit executio cōtra aliū poſſeſſorē, qñ primus poſſeſſor dolo deſijt poſsidere: vt hic, & l. is cui. §. qui in poſſeſſionem legatorū. & l. ſi legatorū. ff. eo. Ita refert Cyn. in l. j. §. de ali. iu. mu. cau. fac. in vij. q. per l. j. ff. ſi mu. vētris nomi. in poſſ. miſſa fue. & eadē poſ. do. ma. ad alium trāſmi. eſſe di. Dico ibi plenè in §. neceſſa rio. & in repetitione l. creditores. j. de pig.

CIre debetis. a Cautio legatorū poteſt remitti per teſtatorem, nō cautio fructuaria. h. d.

COntra eos. Adminiſtrato res Reip. pote runt cōueniri, ſi ſatiſdationē de le gato præſtando non exegerunt. h. d.

De ſuis & legitimis. Rubrica.

Dictum eſt ſuprà de ſucceſsionibus ex te ſtamento ſequitur videre de ſucceſsionibus ab inteſtato verū qa primus gradus eſt li berorum: ideo ponit de ſuis & legitimis: verum quia in nepotibus ex filia ſeruātur quędam ſpecialia meritò annectitur, & ex filia nepotibus &c.

LEX I.

SI fratri. Succedēti de iure ci uili nō eſt limitatum tempus centum dierum.

LEX II.

NEpotes. Nepotes ſuccedunt auo in ſtirpes, nō in capita. h. d.

LEX III.

VT inteſtato. Nepos ex fi lio defuncto, ſuccedit æqualiter auo cum ſuper ſtite filio. h. d.

NInteſtato. Filius etiā poſt humus prę fertur ſorori. hoc dicit.

SIte parens. Filius adopti uus ſuccedit cū filijs naturalibus, & legitimis. hoc dicit. & hoc videbitis in l. cū in adoptiuis. j. de adoptioni.

EX libera. b Cōceptus ex pa tre ſeruo eſt ſpuri⁹, & ei non ſucceditur. h. d. iſta lex.

FIlium. Libertus poteſt habere filiū in poteſtate: et eum poteſt habere ſuum. h. d.

APud hoſtes. c Hæc eſt bo na lex. in pri mo anno, quo legi Codicem, tracta ui materiam ſuitatis, quam tractaui poſtea plenius in l. ſi filius qui patri. de vul. & pu pil. Exiſtētia ſui hęredis, operat trāſmiſsio nē d hrēditatis nō agnitæ, etiā in filio igno rante. h. d. De hoc dic vt dixi in l. ſi infanti. §. de iure deliber. Ratio huius eſt, vt dicit hic tex. quia eſt ſua materia.

e SI defunctus. e Nepotes ex filia ſuc cedunt cum diminutione certæ partis, ſiue ab inteſtato, ſiue con tra teſtamentū veniant. h. d. Eſt hodie hæc lex correcta, vt habuiſtis. §. de colū. autho. e quæ tertiæ partis.

VBi auiarum. In ſucceſsione fœminarum, emancipatio non attenditur. h. d.

SI mater. Deſcendētes exclu dūt aſcendentes. h. d. Iſte tex. Iure ipſo ſuccedūt: non in telligatis ipſo iure, ꝙ non ſit opus aditio ne: quia hoc nō eſt verū in hæreditate ma f terna. Videbitis j. ti. ij. l. ij. & ff. ad Tertul. l. ij. §. ſi qs ex liberis. Sed intelligatis ipſo iu re, ſi volūt: ſicut dicimus in cōpenſatione, quæ fit ipſo iure: ſcilicet ſi opponat ab ho mine vt no. in l. ſi conſtat. §. de compēſa. & l. ſi quid à fideiuſſore. ff. de compenſa.

g QVoties. Deſcendētes, licet nō habeant vnde liberi, cæteros agnatos in toto excludūt. h hoc dicit. Ad euidentiā ſcias ꝙ cùm tracta tur de ſucceſsione fœminarū, nō habet lo cū bonorū poſſeſsio cōtra tabulas nec bo norū poſſeſsio vñ liberi: vt l. illud. §. ad te ſta. ff. de cōtra tab. & ff. ſi tab. te. nul. extāt. l. j. §. rectè. & §. liberos. Hic habem⁹ vnā au then. cui ſtamus potius, cū toti iſti titulo.

1 ☞ *Filiuſa. hodie in aduentitijs habet hæredem, & quid in dote profectitia. remißiuè.*
2 *Edictū de cōiūgēdis cū emācipato liberis, an ſit correctū.*
3 *Cognati uſque ad decimum gradum admittuntur.*
4 *Dominus an ſuccedat cognato ſerui ſui.*

f IN ſucceſsione. f Nota quod ho
1 die † filiusfami. habet hæredem. Certè hoc erat etiā de iure Codicis: vt videbitis j. de bo. quæ lib. l. iij. in prin. quod eſt verū in aduentitijs. In profectitijs non reperit hodie immuta tum: vt no. in auth. vnde hæc ſumitur: tamē an hoc ſit verū ſim pliciter: & ſic an filiusfa. poſsit habere hæredē in dote profecti tia: plenè dixi in l. poſt dotē. ff. ſol. matri. Quæro, quid eſt hoc dictum, ſola naturali cauſa inſpecta. Quidā dicunt ꝙ remouet adoptiuos. Alij dicūt, & iſtud eſt verum, ꝙ remouet diſtinctio
2 nem emācipationis, & patriæ poteſtatis. Iuxta hoc † quęritur, an edictum de coniungen. cū emanci. li. ſit hodie ſublatū? Glo. quæ eſt hic, dicit ꝙ ſic. Doct. Vltramon. dicunt contrariū. Vi detur mihi ꝙ ego tenuerim vobis glo. ff. de coniungē. cū eman
3 cipa. liber. l. j. circa prin. in glo. magna. Quæro, † vſq; ad quem gradū admittatur cognatio. Reſpōdet gl. & bene, vſq; ad decl
g mum, cū exæquati ſint cognati agnatis. Quærit glo.[g] vtrum
4 † dominus ſuccedat cognato ſerui ſui. Dic vt in gloſ. & bene, quod non: quia nullo iure reperitur cautum.

Ad ſenatuſconſultum Tertullia. Rubrica.

Vidiſtis qualiter ſuccedant deſcēdētes aſcēdētibus, reſtat vi dere qualiter ſuccedāt aſcēdētes deſcēdentibus: verū quia hoc fuit introductum per Tertullianum: ideo de hoc ponit gloſſa.

LEX I.

LIcet. Mater ſuccedit filio, etiam infanti. hoc dicit.

LEX II.

IN ſucceſsione. In ſucceſsione liberorū, pa ter præfertur matri. h. d. Iſta lex eſt hodie correcta per auth. defuncto. poſitā. j. co. l. ſi.

LEX III.

h MAtres. h In ſucceſsione filij puberis nō obſtat ma tri exceptio nō petit tutoris. h. d. hæc bona lex. Not. Ergo hic caſus in quibus mater nō petēs tu torem [e]xcuſatur. quos caſus ponit glo. quā vide. Domini, hoc quod

ri. & latius de mate ria & pluribus ſeq. vide eundē in l. ſi in fanti. in vij. col. cum ſeq. ī. de iure deliber. vbi etiā ponit an vi gore ſuitatis etiā trāſ mittatur ius dicendi nullum teſtamētum.

¶ Si defunctus. Ad intellectū huius text. adde in auth. de triē. & ſemiſ. §. neq; illo. Et ex iſto text. poſſet ꝙbari qđ exhæreda tio poſsit fieri ab in teſtato cōtra l. filiū. §. ſed cū exhæredatio. ff. de cōtra. abu. licet gl. hic intelligat aliter.
☙ P. PAV. P.

¶ In ſucceſsione. Vis de Com. conſil. cxxij. incip. qualiter. circa medi. & conſili. lxxxs vij. circa fin. & ideo etiā in eo requiritur aditio ſicut in extras neo, vt ibi per eum.

¶ In ſucceſsiōe. Quę rit glo. Vide in ſimili Bar. in l. j. ff. de leg. j. et glo. & Bart. in l. fin. ī. vnde cog.

¶ Matres. Vide Ioā. And. in addi. Spec. in tit. de tu. verſi. an ma tri. & Imo. in cap. ex parte. de appel. Bald. hic, & in l. precibus. verſic. qđ ſi mater. ī. de impu. & alijs ſub ſtitu. & ibi vide plus res q. in hac materia per Baldū. in v. vj. & vij. col. & vide Bald. in l. ſancimus. de adi mi. tuto.
☙ P. PAV. P.

¶ Matres. Iſta mate

ria de matre non petente tutorem non habet locum,ſi intra annum moriatur pupillus.Item eſt articulandũ & probandum hoc quòd non petierit,vide Com.con fil.cxv.poſt princip.incip.domina Catharina. quid autem ſi mater eſſet minor,ta men efficeretur maior ante annum & non petierit vide Iaſo,in l.minoribus. ad fis nem.C.de his quib.vt indig.

a ¶ Mater excuſatur.

Et quid in matre tutrice tranſeunte ad ſecunda vota, an etiã per hoc excuſetur: vide Baldum in authẽ. ñſdem.in ij.colum.ſuprà de ſecund.nup.& vide in dict.l.ij.§.qd ſi pater.ff.ad Tertul. & ad gloſſ. hic bene facit textus in l. cùm mater.& ibi Bald.ſuprà. qui pet.tuto. & his adde Barto.in l.ij. ff.qui pet.tuto.

b ¶ Mater hodie. Vide omnino Ludouic.in rub.ſ.vnde libe.vbi pulchrè probat quid etiam vbi tractatur de ſucceſsione fœminarum,competit bonorum poſſeſsio vni de liberi. Adde Petr. de Anchara. conſilio iiij. Bald. conſil. cccxcvij.libr. ij. Et an ſi mater fuit negligens, c priuet auia, vide etiã Petr.de Ancha.conſil. ccij.

d ¶ Mater.Vide pro intellectu huius legis, mater.Bartolus dicit hic quòd eſt correcta per dictã authenti.ex teſtamento. & iſtud dicit eẽ veri' hic Bal. Sed hic Angel.dicit eam non eſſe correctam. & alleg.§. hic nos.in auth. de nupt. & idem voluit in dicta authen. ex teſtamẽto.ſed pendet nũc de facto.Pater inſtituit duos filios ſibi heredes,& natum ex alio filio defuncto, et e ſubſtituit ſibi matrẽ deceſsit iſte filius relicta ipſa matre,quæ poſt ſecundo contraxit relictis ipſis patruis : modò d.§. hic nos.dicit q̃ proprietas remanet penes fratres ipſius filij defuncti:ſtat dubitatio qd in iſtis patruis, vtrũ ſit idem accuſare quę ſiui : & vtrum ſit idem dicendum.Et videtur q̃ ſic:quia concurrunt duo in odiũ matris tranſeuntis ad ſecunda vota : ipſa lucratur bona venientia ex ſubſtantia patris.concurrit aliud : quia iſta bona relicta ſunt ab auo paterno illorum patruorum:& iſta mater contra volũtatem ipſius aui lucratur dicta bona.& licet d.§.hic nos.loquatur in fratribus fuit facti frequentia,idem erit ſi ſunt patrui.argum.l.pactum.§.j.ff.de pact.& maximè ſi iſte auus cogitauit dictam mulierem non tranſituram ad ſecũda vota:vt ſingulariter dixit Bal.hic, & iſta pars eſt æquior,ne bona tranſeant in extraneos. Andre.Barba.

e ¶ Mater.Sed an iſta lex habeat locum in patre,vide glo.Barto.& doc.in l.fi.ſ,de ſecun.nup.Adde an habeant locum in patre,quæ poſui in d.l. fœminæ.

d ☞ P. P A V. P. ¶ Si fuerint.Vide Io.Dama.conſil.lxxiij.in iij.dub.,vbi dicit iſtud procedere quando extarent ſorores vel fratres defuncti.in tracta.ſucceſ. ab inteſtato.in v.& vj.chart.verſi.Item omnia prædicta,& vide eundem conſil. xciij.in iij.dubio.

e ☞ P. P A V. P. ¶ Omnem. Circa materiam huius legis.vide Comen.conſilio xciij. vbi vult quod quando mater tranſit ad ſecunda vota, & petit tutorem dari filio, iudex debet dare illum quem mater petit,& ſic locus eſt dationi ,etiam ſi adeſſent legitimi,qui etiam non ſunt de neceſsitate citandi. & talis poteſt dari etiam ſine inquiſitione, & ibi etiam quod ſi mater non redderet rationes , priuſquàm tranſeat ad ſecunda vota iuxta formam huius legis.per hoc vitiatur datio tutoris,vide in authentic.ſacramẽta.quando mulier officio tutel.fung.poteſt.per Bartolum,& alios cui ſit locus datiuo,& an debeat de neceſsitate,quando mater petijt. Item iſta lex procedat etiam de iure canonico,ſecundum Panormita.in capitulo eccleſia ſanctæ Mariæ. in v.columna.circa finem.extra de conſtitu.limita not.per Pau.conſil.cclxiij.in vlti . columna. quando verò habuiſſet penes ſe aliqua reſtituenda,an autem quemadmodum ſi mulier tutrix ſecundo nubat non petito tutore priuatur ſucceſsione vt hic,& patitur alias pœnas de quibus infrà.§.ſi autem tutelam.in authenti. de nuptijs. & in authenti.eiſdem ſuprà de ſecund.nupt.Item ſit ſi ſtuprum cõmittatur,videtur quod ſic.& quod communiter ſtuprum incurrat omnes.C.de reuoc.donatio.Abb.nor. in capitulo vxoratus.extra de conuerſi. coniugato.nota.Angelus.& Modern.in l.

SI quis. Iſta lex eſt hodie correcta,niſi in vno caſu tantũ:& ideo neſcio quid dicat: habet tresptes. Primò, qñ decedẽs reliqt matrẽ,& fratrẽ. Scdò qñ deceſſit ſupſtite patre,& matre & fratribus pluribus.Tertiò loquit̃ qñ qs deceſsit ſuperſtite patre & mſe,& fratrib⁹ : & erat emãcipatus. Quartò loquitur qñ deceſsit ſuperſtite patre & matre : & erat in poteſtate.Secũda ibi:ita tamẽ. Tertia ibi : ſinautẽ defuncta.Quarta ibi:ſin verò defuncta.& hoc tibi ſufficit pro ſummario. Nota hic,

f †per mortẽ filij non extinguitur vſusfructus cõpetens patri. quod hodie nõ eſt correctum,licet omnia,quæ hac l.dicũtur ſint correcta.Habetis hic tres authenticas.

ET cum. Iſta lex corrigit legẽ Codicis.quæ dicebat, q̃ cum ſororib⁹ defuncti mater habebat dimidiam,aliàs exceptionem.

IN teſtamento. Iſta lex non venit ad legem Codicis corrigẽdo, ſed magis addendo. Et aduerte, & forma caſum ſic,vt adaptes ad tex. Video q̃ pater ſuccedit filio ab inteſtato:ſed vtrũ poſſit pater venire contra teſtamẽtum filij.ad hoc reſpõdet Imperator ibi,in teſtamento

g quoq; &c. Opp.aut tu dicis⁸ filiũ fuiſſe teſtatum de aduẽtitio : & non valere,vt ſ. qui teſta.fa.poſſ.l.pe. Aut de caſtrenſi, vel quaſi : & tunc tale teſtamentũ non ſubiacet retractationi : vt l.fi.ſ.de inoffic.teſta. Solu.Prout loquitur de filio emancipato, poteſt ſtare:ſed prout loquitur hic de filio in poteſtate , dicas q̃ leges antiquæ ſunt

h hodie correctæ. h Ita tenet glo.hic:& quia ſunt glo.contrariæ dicam tibi plenè in authen.ex cauſa.de lib.præte.

¶ Auus in ſucceßione excludit fratrem defuncti.

i DEfuncto. i Hæc authentica magis practicatur, quàm alia. Gloſſa quærit : dicitur hic, vocantur cum aſcendentibus in gra-

cum quædam puella.ff.de iuriſdi. omni. iudicum. in princip. Felin.in cap. paſtoralis.in iiij. columna.de iudic.& per hoc videtur deciſio Barto. poſt gloſſ.in authent. ſacramenta. in princip. C. quando mulier tute.offic. vbi ſicut ſecundo nubens perdit tutelam, ita etiam ſi ſtuprum committat , vide Angel. Aretin. in §. actionũ. in vj.charta. inſtitu. de actio.& idem Abbas.in capitu.vxoratus.& alij in d.authẽ. ſacramenta. & idem Baldus in conſilio cclxxxix.in tertia parte. in contrarium eſt gl. in dicto §.fina.in authen. de nupt. tamen aduerte quod quantum ad hoc , vt deſinat eſſe tutrix.videtur procedere deciſio Iacob.de Butri & ſequen.quod ſit eadem ratio, ſcilicet quia illa eſt ſuſpecta quando committitur ſtuprum in tutela filij, ſicut ſi ſecũdo nuberet,vt declarant Bar. & alij in auth. matri & auiæ. C. quando mul.tutel. Sed quantum ad alias pœnas præſertim vt priuetur ſucceſsione filij videtur militare fundamentum gloſ.in d. §.fin.ſed quia nulla lege cauetur, ideo priuatio iudicij non poteſt. §.cum igitur , in authẽ.de non eligendo ſecundò nub. pro quo vide Alexan. & Iaſo.in l.fideicom. C. de fideicõmiſ. contra Paul.de caſt. nec militat eadẽ ratio , quæ in ſecundo nubente quod talis poſſunt prouideri facere filio vel tutori , vt dicit text.in d. §. ſi autem tutelam.quod ſtuprum committens non debuit allegare turpitudinem ſuam & potuit pudori ſuo parcere l.quæritur.ff.mandat. non detegendo ſtuprum quod detegere oportuiſſet ſi voluiſſet & propter illud prouidere debet tutor filio.videtur tamen quod mater excludatur propter ſtuprum etiam ſi non fuiſſet tutrix vt decidit Iacobus de Butri.quem ſequi videtur Bartolus in l.tertia.argumen.à contra.§.cùm igitur.in fin.in authentic.de non eligen.ſecundo nuben.ſed iſtud non puto verum,quia in contrarium eſt lex.vbi nota.Angelus in §. primo.in authentic. quibus modis naturales efficiuntur legitimi.vbi etiam ſi eſſet meretrix ſuccedit quocunque iure proximitatis,licet practica Papinia.in forma hbel.quando petitur hæreditas ab inteſtato ſequatur ſimpliciter dictum Iacob.de Bellaperti.de quo ſuprà.ſed in contrarium ſtringit.& ratio Bartol.allegata vbi ſuprà.cõtra opinionem Iacobi de Bellapertica.Sed opinionem primam tenet Ludou.Bolo.in additione ad Matheſi.in tracta.ſucceſ.ab inteſta.in tij.chart.in ij.articu. princip. qui tamen non loquitur in matre tutrice,ſed generaliter excludatur,prout excluderetur,ſi ſecundas nuptias contraxiſſet,eandem opinionem tenet Barba.conſil.xj.volumi.iij.in j.dubio.

f ¶ Excluditur. Et alias pœnas ſubit mater in iſto caſu , quæ ponuntur in authentica. eiſdem.de ſecundis nuptijs. & ibi vide Baldum in materia huius legis,

g ¶ Tu dicis.Vide Bart.in rubr.ff.ſi quis à pa.fue.manu.

h ☞ P. P A V. P. ¶ Sunt hodie correctæ.Vide in authen.ſucceſsione.ſ.de ſuis & legitimis.

i ¶ Defuncto. Adde intelligendum hanc authenticam , ſecundum Paulum de Caſtro.de patre naturali & legitimo , vt concurrat in ſucceſsionem filij cum matre : ſed ſi pater eſt adoptiuus,præfertur matri:vt l.ſecunda.§.obijcitur.ff.eodem. Item intellige in ſucceſsione hæreditaria , ſed in feudali , vel emphyteutica non

ſuccedunt parentes,ſed deſcendentes:vt in c.j.de gra.ſuc.in feud
☙P. P A V.P. ¶ Defuncto.No.q̃ in caſibus in quibus fratres ſuccedũt vna cũ parentibus vel filijs nunquã partium attingentium eos, acquiritur vſusfructus parentibus in quorũ ſunt poteſtate,vide Ang.Are.in trac.de teſta.in glo.in verbo volens inteſtatus decedere in v.colum.& idem eſt vbi relinquitur ſimul patri & filio,vide eundem in d.tracta.in verbo,itẽ relinquitur Seio filio Caij decẽ libras bono.vide quę habes in authen.excipitur.j.de bonis quę lib.ad Bartolũ. Item circa illud quod vult Iaco.But. hic, quod mater non præferatur auiæ paternę,vide in contrarium Io.Dama.cõſil. lxxiij.& latè Barbat. conſili.l.volu.iiij.vbi rtiã de auo paterno & ibi etiam ponit de interpretatione cuiuſdam ſtatuti.

a ¶ Prima ſolu. Vide Bar.in l.ſi matre ſ.de ſuis & legi.

b ¶ Si qua. Nec ex teſtamento, nec ab inteſtato not.probatur in c.ſi.de clã.deſpon. & cap.cũ haberet.de eo qui dux. in vxor. quã pol.et ibi zabar. hoc dicentem,& per Bart.An.Barb.

☙P. P A V. P.

b ¶ Si qua illuſtris. Iſtam l.repetit latè do. Ioan.Baptiſta. Cacia lup. & ibi latiſsimè tãgit materiam ſpuriorum & naturalium & eorum ſucceſsionem, & qui dicũtur ſpurij & qui naturales, & multa alia in materia naturalium vide omnino ibi per eum, & perquire in tabula directa repet. vbi habes per ordinẽ materiam poſitã per eum in iſta l.vbi etiã latè ponit quomodo puniatur cõmunitas inter omnes perſonas.Item quid de natura ex dãnato coitu & inceſtuoſis vtrũ ſuccedat,vide Ioã.de Dama.conſi.xcv.

☙P. P A V. P.

c ¶ Ex coitu reprobato.vide Paul.de Caſtro conſil.ccxxvij.in iiij.colum.vide Soci. in l.gallus. §.quid ſi is.in penul.col.de libe.& poſthu.vbi ponit pulchram quæſti. de qua vide latiſsimè eundem cõſi.cxlviij. vide.no.Alexã.conſi. clxxiiij. volu. v. vbi etiam dicit quod nati ex eo qui tenebat duas cõcubinas, vel ex cõcubina alterius non dicatur ex dãnato coitu,cuius cõtrarium hic vult Cacia lup.de Matheſ.in tra. ſucceſ.ab inteſta.& idẽ videtur ſequi Ange.Areti.in §.nouiſsimè.ad fi.inſti.de atil.addde domi.Nicol.de Vbal.in tracta.ſuc. ab inteſt.in v.col.

d ☙P. P A V. P. ¶¶ De legitimis hæred.Statutum faciens mentionem de legitimis hæredibus quomodo intelligatur,vide Alexand.conſi.cxcviij.incip.viſo proceſſu col.ij.

e ¶ Ceſſante.Vide Bartol.in conſilio lxxxj.incipi.factum proponitur ſub tali forma,vide eundem in conſilio octuageſimoſexto, vbi de filio fratris non eſt dubium,dicit per iſtam authenticam,ſed de nepote videtur ſecus,ideo dicit quod

du proximis † vtrũ frater defuncti excludat auum defuncti? Quidam dicunt q̃ ſic, per hunc tex.qui dicit,in gradu proximis. Alij dicunt contra:quia proximus eſt ille, quem nemo præcedit.hæc eſt opi.Ioã.quæ communiter tenetur.

Ad ſenatuſcon.Orficianum. *Rubri.*

LEX I.

SI inteſtatæ. Filij excludũt patrem, & fratres.h.d.

LEX II.

NOn pro. Hæreditas aſcẽdẽtis in cuiº poteſtate qs non eſt,non adita nõ trãſmittitur, etiam [a]d deſcendẽtes.h.d.Et iſta lex loquitur magis clarè quã poſsit,niſi quod gloſſ. deſtruit eã. Oppo.& vĩ q̃ hæreditas non adita penitus trãſmittat vt l.j.ſ.de his qui ante aper.tab.Solu. Fateor q̃ trãſmittit ad poſteros.ſed hic non erat poſteritas:meritò non poteſt trãſmitti.Iſta eſt prima ſol. [a] quæ ponitur in gloſſ.& eſt veritas.Alij dicunt quod hæc corrigit illã,quæ eſt prior. Alij dicunt,q̃ ibi loquit̃ de hęreditate obueniente ex teſtamento: hic ab inteſtato. Iſta eſt falſa:vt ibi dixi vobis. Alij dicũt qđ hic filij defuncti repudiauerunt. Iſtam tenet hic gl.in fi.Nã prima ſol.ei non placet quia ita fit tranſmiſsio ſecundum gl.ad aſcendentes,ſicut ad deſcendentes:ſicut hic erat pater,qui erat de aſcendentibus:ergo &c.vt l.apud hoſtes ſ.de ſu.& leg.Iſta gl. non placet mihi:quia eſt contra iſtum tex. qui vult q̃ propter hęreditatem non aditã excludantur illi:& de repudiatione nulla fit mẽtio.Nõ obſtat l.apud hoſtes:quia ibi loquitur in filia ſua,quæ tranſmittit hęreditatem non aditam: hic verò loquit̃ in filijs,quibus defertur hæreditas matris,quã conſtat non habere ſuos hæredes. Oppo. de l.cùm antiquioribus.ſ.de iure deliberã. Sol.Fateor q̃ hic tranſmitteret ius deliberandi,ſi ſciuiſſet. Oppo.j.de bon.quæ lib. l.cũ non ſolum.§.j.Solue vt ibi dicam,&c.

LEX III.

VOties. Filij excludunt patrẽ & matrem. hoc dicit breuiter.

MAtri. Matri ſuccedit filius per Orficianum.h.d.

☞ *Spurij qualiter ſuccedunt matri.*

b SI qua illuſtris. [b]Illuſtri mulieri nõ ſuccedit filiº ſpurius,extãtibº legitimis ſecus ſi ex coitu cõcubinario filium habuerit hoc dicit. Quæro, † vtrum filij ſpurij ſuccedant matri? Ad hoc reſpondet glo.tua not.quã tene mentí:quia ſemper remittitur ad eã. Quidam ſunt ſpurij, qui habent patrem incertum, vt natus vulgo ex coitu meretricario, qui coitus non eſt dãnatus:iſti ſuccedũt æqualiter cum legitimis:vt Inſtit.de ſuc.cog.§. vulgo.Fallit in matre illuſtri:vt hic. Facit Inſtitu.eo.§.nouiſsimè.Si verò eſt ſpurius
c natus ex coitu reprobato [c],vt adulterino, vel inceſtuoſo: tunc iſti tales nõ ſuccedũt, neque patri,nec̃ matri:vt in authen.quib. mod.na.effi.ſui.§.fi.Nati verò ex concubinario coitu, ſuccedunt matri cum legitimis, vt hic:patri verò non ſuccedunt niſi ſecundum formam poſitam in auẗ.licet.ſ. de natu.lib.

QVidam. Nati ex ancilla moram paſſa in libertate ſunt ingenui: & tã matri,quã filijs,ſuccedunt.h.d.Gloſſ.quærit hic vnam q.vtrũ nepotes cõcepti poſt mortem auiæ poſsint ſuccedere auiæ? Et determinat qđ non:quod intelligo verũ ex perſona ſua: ex perſona patris, vel matris hic vt per titu.de his qui ante aper.tabu.Dic vt ibi.

d *De legitimis hæredibus.* d *Rubri.*

LEX I.

IN ſucceſsiõe. Fratres, & ſorores ad ſucceſsionẽ pariter admittuntur.

LEX II.

SI eius. In hæreditate quęrenda, tempus additionis inſpicitur.h.d.

LEX. III.

CONſanguinitatis. Frater et ſoror excludũt fratris filios priº mortui,tã de iure ciuili,quã de iure prætorio.h.d.Iſta lex eſt hodie correcta per auẗ.ceſſante.quę ſequitur.

☞ *Filij diuerſorum fratrum qualiter ſuccedant.*

e CEſſante. [c]Quęrit̃ hic,vtrum
f filij † diuerſorũ fratrũ ſuccedãt in ſtirpes, vel ĩ capita. Azo dicebat q̃ in capita. Do.Accur.q̃ in
f ſtirpes: [f] & fuit vna de opi,ſuis,in qua conſuluit.Credo do.Accur.dicere veritatem: probatur in auẗ. eodẽ. vnde hæc ſumitur, verſi.illud qui præcedit.§.ſi verò.vbi dicitur,q̃ etiam qñ ſunt ſoli ſine patruis,ſuccedũt in locũ patris eorũ.Ego iſtũ punctum examinaui multum clarè, & latè in l.poſt
h cõſanguineos.§.j.ff.eo.et ſuper hoc habui.
g conſulere, [g] ideo ſcripſi multum latè.

☞ *Quis præferatur in ſucceßione regni,an filius primò genitus an ſecundò genitus,& ſic patruus.*

h POſtfratres. [h] Ex iſta auth. habes, qđ filij ſuccedunt in locum patris ſui tanda eſt conſuetudo. Textus eſt notabi.in capitu.fina.de alie.feu.quem ita nota.allegat Bald.in capitulo primo.de feud.mar.in hac quæſtione.ità concludunt in capitulo de natu.ſucceſ.feu.in quæſtio.quæ incipit,quærit gloſſ.nunquid nepos.& in capitulo primo §.præterea de prohi.feu.alie.per Federi.in ſecunda colum.& in capitulo primo,de ſucceſ.feu.& in capitulo primo,de eo qui ſibi & hæredib.ſuis. & Archidia.xxiiij.quæſtione prima capitu.fina.& Imo.& domi.Dominicus in capitu.grandi.de ſupplen.neglig.præla.& Pau.de caſt.in conſilio quod incipit.in Chriſti nomine videtur clarum dictum minorẽ debere præferri dictis maſculitam inita ſuccedit,vide ibi.& Ludo. Romanum.in conſilio xviij.incipien.viſa facti narratione.& vide eundem Ludoui. Roma.conſil.cxciij.de auunculo,quomodo ſuccedat cum nepotibus defunctæ perſonæ.And.Barba.

e ¶ Ceſſante.Et not.in hac auth.ſublatam eſſe differẽtiam agnationis,& cognationis:quod eſt verum in modo ſuccedẽdi ab inteſtato,nõ quo ad modum rumpẽdi teſtamẽtum.l.fratres. & ibi hoc Bald.poſt Odof.ſ.de inoffic.teſtamen.& illud q̃ dicitur hic, qđ filij ſuccedant ex perſona patris,& dicas quantũ ad gradum, quo ad alia,nõ.Ita dicit Bartolus.in l.j.§.ſi tibi.de colla. do.Adde q̃ idẽ quod Accurſius,conſuluit Bal.cõſil.lxxij. ij.volu.& conſil.cccxcviij.& ibi quid de bonis feudalibus,& quomodo ſuccedant, & quomodo patrueles.j.volu.

☙P. P A V. P.

f ¶ Quòd in ſtirpes. Vide Alexand.conſil. ccccxliij.in iij.colũ. & Alexãdrum hic in apoſtil.dum dicit q̃ eſt ſublata differẽtia agnationis,& cognationis limita vt ſcripſi ad Bart.in authẽ. de hære.quæ ab inteſta.in princ.in j.colũ. Itẽ quod licet ſit ſublata talis differentia tamen ſtatutum loquens de agnatione, non haberet locum in emancipato vel nato ex eo,vide Areti.conſi.xij.verſic.filios ſororis licet iurà cognationis,vide Iaſon.in repeti.l.omnes populi.ad fi.ff.de inſtit.& iure. Item non habet locum in ciuiliter coniunctis puta in agnatiõe vel adoptione,ſecundũ Areti.in tracta. teſtimoniij.in verſi.volẽ.ſ.inteſtatus decedere.col. xj.Item habet locum in ſucceſsione ab inteſtato.ſecus ex teſtamento,vide Barto.in authent.de hære.quæ ab inteſta.in iij.not. in prin.

☙P. P A V. P.

g ¶ Habui conſulere. Vide ad iſtã authenti.Alexandr.conſil.v. in fi.volumi.iij.Deci. cõſi.j.& conſil.lxxix. verſic.Secundo principaliter Barto. in l. cum ita.§.in fideicõmiſſo.ff.de legatis ſecundo.

h ¶ Poſt fratres. Vide quod dixi poſt Bald. in authent.ceſſante.ſ. eodẽ,& ibi per Cyn. in fi.& Bald.in l.ij.ſ. eodẽ.& vide Bart in l.j.§.ſed ſi quis.de ſuis & legi.Et ſemper tene mẽti quod in iſtis regibus, & dignitatibus,ſemper ſeruan

Ite vide Bald.in auth.cessante.ſ.eo.& in l.quoties.ſ.de ſuis & legit.& per Pau.de Caſt.in l.ſi poſt.ff.de acquir.hære.& adde Cy.& Bal.in l.imperialis.ſ.de nupt.& ibi Cyn.tenet pro nepote.& Bal.in l.iŋ.ſ.de ſuis & legi.

a ☞ P. P A V. P. ¶ Succeſsione aliorum.Et ideo vide Com.conſilio cvj. incipiente mulier inſtituit.per totum,vbi vult quòd vocentur ad aliquod fideicommiſ. per teſtatorem iſto modo,quòd mortuo filio ſine liberis hærede inſtituto filiæ fœminæ ſuccedatur, a vel eorum filij. quòd ſi mortuo filio ſuperſit vna filia præmortua: cp ſola filia admittitur, excluſis filijs alterius,nec in tali fideicom.habet locum regu. cp ſi filius ſuccedat in locũ patris vl matris,de qua vide in ſ.cum filius. de hære.quæ ab inteſta.de ſer.in Inſtit.vbi etiam poſui an procedat ſi nõ ſunt filij ex filio,vel nepotes vel inferiores ex eo & an ſuccedant in locum ipſius filij. Item circa iſtam materiã quid ſi filia ſit excluſa,an nepos ex ea admittatur cum patruo,vide Alexan. conſil.lxxv. in penul.& vlti.colum. Item de materia quãdo veniẽt filij fratrũ, vide Alexand. conſi. lxxxviŋ. vide etiam de materia Alexand. conſi.v. ad fi.volum. iŋ.& conſi.cxxiij.maxime in iŋ. colum. & quòd in ſucceſsione fienda ex diſpoſitione hominis non veniant,vide Alexand.conſil.cccxlviŋ.in ſecunda columna. vide etiam de materia Alexand.conſil.cccxciij.etiam quòd filij qui ſuccedunt in locũ patris,dicuntur ſuccedere ex propria perſona,vide Alexand.conſi.cccexciŋ.in pe. colum.vide do.Franciſ.conſi. clxiŋ.in iŋ.col.& in viŋ.vbi declarat.Item cp tunc filius ſolum ſuccedat in locum patris,quãdo ſuccedit cum fratribus defuncti, alias non.vide Io.de Dama.conſi.hiŋ.ad fin.Roma.conſil.excvj. Pau.conſil.cccxlj.nun quid autem pronepotes admittantur cum patruis,vide Pau.conſi.cccxlŋ.Ange. in ſ.reliquum.in authen.de hæred.quæ ab inteſta.quòd non.Item quòd non attendatur vtrum quis ſit vtrinq; coniunctus,vel ex vno latere tantum niſi quãdo tractatur de ſucceſsione fratris vel patrui,vide Pau.conſi.cccIxviŋ.& Alex.conſi. clxvj.vol.v.Item quomodo procedat regu.cp filius ſuccedat in locum patris, & an idem ſit in materia feudali, vide in Bertach.in verſicu.nepos.in iŋ.col.Iaſ.in l.iŋ. in iŋ.col.C.de ſucceſ.vbi vide omnino.

b ☞ P. P A V. P. ¶ Poteſt dici.Circa iſtum articulum adde cp opinio Barto. hic quòd adjiciatur patruus tenet ad hoc Andr.de Per.in capi.j.de eo qui ſibi & hære.Ioan.de Imo.& Domi.de ſanc.Gemi.in c.grandi.de ſuppler.negligen præla. in vj.Rapha.Cuma.in l.cum ita.ſ.fin.de legatis ſecundo. contrarium tenet Ioan. Andr.in addit.Specu.in titu.de feud.ſuper rub.per rationes quæ ante fuerunt Oldrad.conſi.xciij.incipien.eleganter.vide Petr.de Ancha.conſi.lxxviŋ.incip.dicta facti narratio.& in c.licet extra de vöto.Pau.de Caſtro conſi.clxj.incip.in præſenti cauſa,& ita hic refert ſe cõſuluiſſe Panor.conſi.lxxxvj..incip.in præſenti q.vide latiſsimè Bald.in l.cum antiquioribus.C.de iure delib.vbi poſt multa concludit ſoluat apolo.vide etiam Alexan.in his poteſt.in j.& iŋ.col.de acquir. hære. & ibi Are.in iŋ.col.Bald.Cyn.in l.ſi viua matre.C.de bonis mat.vide Alexand conſilio cxxiij.vbi etiam loquitur in alia materia ſucceſsionis, cp ius primogenituræ non tranſmittit,vide Alex.de hoc artic. conſi.ccccxciŋ.& latiſsimè Franc.conſil.clxiŋ. Item circa iſtam materiam primogenituræ,vide multa quæ addidi in bertachi in verſic.primogenitus.vbi etiã habes de iſto articu.de quo vide hic Alex.in quadã ſua diſputatione incip.figiſmundus.in iŋ.dub.& circa iſtam materiam ſuccedẽdi in regno,vide etiam aliquid per Bertachi.in verſi.regnum.& quod addidi, & de quæſtione Barto.hic, vide Iaſ. in l.maximum vitium.in iŋ.not.C.de liber. præter. vbi multa refert ad partes,cp non decidit.

c ¶ Apuliæ.Regnum Apuliæ eſt feudum Romanę eccleſiæ,vide Bart.in l.is poteſt de acquirend.hæreditate in illo articu.quòd ius ſuccedẽdi liberorum dicitur ſeparatum à iure filiationis. & per Baldum.in l.cùm antiquioribus.ſ.de iure delibe randi.Sed in quibuſdam lectu.non habetur & Bald.in l. liberti libertæque. ſ. de oper.libe.& videtur inclinare in partem nepotis.Et etiã,pro iſta parte refert Paul. de Caſtro ſe conſuluiſſe.& adde Cynum ſecundum Richard.Malumb.in l.ſi viua matre.& ibi Bald.C.de bon.mater.& adde quod not.Bald.in l.is qui in poteſtate.C.de in ius vocan.& quod not.Bar.in l.iŋ.ſ.videndum.ff. ad Tertul. & Cy. in l.j.ſ.quæ ſit long.conſuetu.& in dicta l.maximum vitium.& ibi latè per domi. Paulum,& Bartolum in l.liberorum.ff.de verborum ſignificatione.Adde Bal.in cap.j.per illum text.de fil.natu.ex lib.ven.ad mort.contra Bald.in l.iŋ.ſ.de ſuis & legit.Bal.in l.ex hoc iure.in vj.quæſt.ff.de iuſti.& iur.Bald in l.j.ſ.quando non,pete.par. iur.xiŋ.columna.Pet.de Anchara.in cap.licet.de voto.& in conſiliis conſi. cclxix.Bald.in l.tutela.ff.de legit.tutel.Oldrad.conſil.ccxxiiŋ.Adde Bald.conſilio cxliŋ.j.volu.vbi ſimiliter tractat an ſuccedat filius primogenitus, vel ſecundo genitus, in Marchionatu, Ducatu,& in alijs dignitatibus:& Petr.de Ancha

rano conſilio xxj. incipien in Chriſti nomine dicta facti narratio.illud quod allegat dominus Alexand.in meo eſt cccxlj.Vide etiam Oldrad.conſilio xcviŋ. & not ſecundum Iacob.de Belu.in corpore vnde ſumitur iſta authen. quam Pau.de Caſtro hic refert,& ſequitur,dicit illum textum,& hunc,quòd pluralitas vinculorum,de qua loquitur authenti.ceſſante.non attenditur vltra fratres,& filios fratrum : quia text. in vltiores non conſiderat, niſi propinquitatem gradus, & illa pluralitas facit quẽ eſſe in propinquiori gradu:& ideo ſi quis deceſſerit ſine aſcendentibus, & deſcendentibus, & ſine fratribus, & filijs fratrum, ſuperſtite vno patruo,vtrinque coniuncto, & altero patruo parente coniuncto tantum : vtrinq; coniunctus non excludit alterum non vtrinq; cõiunctum, ſed concurrunt.quod Paul. dicit perpetuo menti tenendũ.Idem voluit Bartolus in l. poſt conſanguineos. ſ.hæreditas.ff.de ſuis & legiti.

☞ P. P A V. P. ¶ Auí vel patrui.Vide Ioan.de Dama.cõ ſil.lxxxix.in vlti.col. in contrarium vide Barto.in l.iŋ. ſ.j. ff.de ſuis & legi.

e ¶ Defunctis.Ee vide Bartol. in conſi.cxxvij.incipi.in quæſtione vertente inter Seium de ciuitate Arni. Andr.Barba.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Defunctis.Varios intellectus ad iſtum tex.ponit Gonza.in repe.l. qui ſe patris. colum.xxviŋ.in princ.C.vnde libe.

f ¶ Sciant.Iſtam legem mirabiliter limita per Specul.in titu.de tuto.ſ.nondum.in verſi.quid ſi mater ſuſcepit tutelam.Vbi dicit,quòd ſi mater aſſumpta tutela ſui filij tranſit ad ſecundas nuptias,ſic priuata eſt tutela,& ſucceſsione, & dominio. Item cum effecta vidua velit iſtam tutelam reaſſumere,cp poteſt hoc facere,ſi res eſt integra,quaſi pupillo non ſit prouiſum de tutore:aliter autem ſecus, per textũ. in l.ſi.de repud.hæred.Item dico,ſi ſtetit per annum quòd non petijt tutorem. Et dixi in authen.matri & auiæ.& Bald.in authen.faciamẽtum.quando mulier. tut. off.fun.poteſt.Item ſingulariter limita.niſi alleget ſe non petijſſe tutorem,eo quia filius habet multa debita,& noluit petere tutorem,vt filij remaneret indefenſus: & ſic nõ poſſet condemnari,& contra eũ non agi,ſeu aliquid fieri tanquam indefenſum,cp excuſatur mater.nec perdit ſucceſsionem filij ſui : vt eſt caſus multum ſingularis in l.iŋ.ſ.tractari.ff.ad Tertul.quod no.perpetuo. Adde,quid ſi nubit intra annum,tamen antequam carnaliter copuletur, petat tutoremne an priuetur ſucceſsione filij,vide Baldum conſilio,cclxvj.libro iiij. Ad materiam.vide Bald. conſi.lviŋ.lxx.& cciŋ.ſecundo volumi. An autem pœna non petiti tutoris trãſeat de gradu in gradum,vide per Baldum conſi.xc.iŋ.volumi.per Pau.de Caſtro hic:per Barto.in quæſt.incipien.habens filium adultum.per Pet.de Ancha.conſi.cclj. & Ang.conſil.xxxviŋ.& per Pet.de Ancha.conſi.cuiŋ.vbi de limitatione vltima hic poſita per Alexand.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Sciant.Pro intelligentia omnino vide ſingula.deciſionem Bartol.in l.interdum.ff. de iudic.& in l.ſecunda.ſ.confeſtim.ff.ad Tertullia. vbi vltra dicit requiri nomen,dies, vide aliam deciſionem per Alexand.in l.ſi deceſſerit.in fine.ff.qui ſatiſda cogun. vide aliam in l.ſciendum.ſ.poſſeſſor.el iŋ.ff.qui ſatiſdare cogun.per eundem vide Roman.ſingul.cvj.vide etiã Rom.ſing.ccxxiŋ. incipiente.Tu habes,vbi ponit quid ſi mater tempore mortis teſtatoris ſit minor.deinde efficiatur maior,an excuſetur per l.ſecundã.ſupra ſi aduer.delict. Item vide de materia huius.l.pleniſsimè Bartol.in l.tertia.ff.qui pet.tuto.Bald.in l.precibus.C.de impũb.vide ſingula.conſi.xxxviŋ.vbi limitat iſtam l.procedere in illis qui ad ſucceſsionem pupilli inteſtati vocantur, tamen quia propter imbecillitatem perpetuam, vt quia mulieres.in alijs autem dicit impoſsibile eſſe hanc legẽ loqui,quod bene nota.vide tamen in hoc in contrariũ eundem Angelũ conſilio cij.incipiente in Dei nomine.Iſta quæſtio habet duo puncta ad finem.vbi allegat Bartolum hoc expreſſe dicentem in lege nepotibus. C. qui petant tutores. vide Romanum conſilio ccviŋ. vide etiam Angelum conſilio cxj. incipiente auia pro nepte vbi etiam ponit quid in ſubſtitutione. de quo etiam vide Roman.conſil.xxix.quid autem ſi mater non petat,an auia & alij teneantur petere finem in conſi.xxix.quid autem ſi mater non petat,an auia & alij teneantur petes

De vide Bald.in auth.ceſſante.ſ.eo.& in l.quoties.ſ.de ſuis & legit.& per Pau.de Caſt.in l.ſi poſt.ff.de acquir.hære.& adde Cy.& Bal.in l.imperialis.ſ.de nupt.& ibi Cyn.tenet pro nepote.& Bal.in l.iŋ.ſ.de ſuis & legi.

a ☞ P. P A V. P. ¶ Succeſsione aliorum.Et ideo vide Com.conſilio cvj. incipiente mulier inſtituit.per totum,vbi vult quòd vocentur ad aliquod fideicommiſ. per teſtatorem iſto modo,quòd mortuo filio ſine liberis hærede inſtituto filiæ fœminæ ſuccedatur, a vel eorum filij. quòd ſi mortuo filio ſuperſit vna filia præmortua: cp ſola filia admittitur, excluſis filijs alterius,nec in tali fideicom.habet locum regu. cp ſi filius ſuccedat in locũ patris vl matris,de qua vide in ſ.cum filius. de hære.quæ ab inteſta.de ſer.in Inſtit.vbi etiam poſui an procedat ſi nõ ſunt filij ex filio,vel nepotes vel inferiores ex eo & an ſuccedant in locum ipſius filij. Item circa iſtam materiã quid ſi filia ſit excluſa,an nepos ex ea admittatur cum patruo,vide Alexan. conſil.lxxv. in penul.& vlti.colum. Item de materia quãdo veniẽt filij fratrũ, vide Alexand. conſi. lxxxviŋ. vide etiam de materia Alexand. conſi.v. ad fi.volum. iŋ.& conſi.cxxiij.maxime in iŋ. colum. & quòd in ſucceſsione fienda ex diſpoſitione hominis non veniant,vide Alexand.conſil.cccxlviŋ.in ſecunda columna. vide etiam de materia Alexand.conſil.cccxciij.etiam quòd filij qui ſuccedunt in locũ patris,dicuntur ſuccedere ex propria perſona,vide Alexand.conſi.cccexciŋ.in pe. colum.vide do.Franciſ.conſi. clxiŋ.in iŋ.col.& in viŋ.vbi declarat.Item cp tunc filius ſolum ſuccedat in locum patris,quãdo ſuccedit cum fratribus defuncti, alias non.vide Io.de Dama.conſi.hiŋ.ad fin.Roma.conſil.excvj. Pau.conſil.cccxlj.nun quid autem pronepotes admittantur cum patruis,vide Pau.conſi.cccxlŋ.Ange. in ſ.reliquum.in authen.de hæred.quæ ab inteſta.quòd non.Item quòd non attendatur vtrum quis ſit vtrinq; coniunctus,vel ex vno latere tantum niſi quãdo tractatur de ſucceſsione fratris vel patrui,vide Pau.conſi.cccIxviŋ.& Alex.conſi. clxvj.vol.v.Item quomodo procedat regu.cp filius ſuccedat in locum patris, & an idem ſit in materia feudali, vide in Bertach.in verſicu.nepos.in iŋ.col.Iaſ.in l.iŋ. in iŋ.col.C.de ſucceſ.vbi vide omnino.

b ☞ P. P A V. P. ¶ Poteſt dici.Circa iſtum articulum adde cp opinio Barto. hic quòd adjiciatur patruus tenet ad hoc Andr.de Per.in capi.j.de eo qui ſibi & hære.Ioan.de Imo.& Domi.de ſanc.Gemi.in c.grandi.de ſuppler.negligen præla. in vj.Rapha.Cuma.in l.cum ita.ſ.fin.de legatis ſecundo. contrarium tenet Ioan. Andr.in addit.Specu.in titu.de feud.ſuper rub.per rationes quæ ante fuerunt Oldrad.conſi.xciij.incipien.eleganter.vide Petr.de Ancha.conſi.lxxviŋ.incip.dicta facti narratio.& in c.licet extra de vöto.Pau.de Caſtro conſi.clxj.incip.in præſenti cauſa,& ita hic refert ſe cõſuluiſſe Panor.conſi.lxxxvj..incip.in præſenti q.vide latiſsimè Bald.in l.cum antiquioribus.C.de iure delib.vbi poſt multa concludit ſoluat apolo.vide etiam Alexan.in his poteſt.in j.& iŋ.col.de acquir. hære. & ibi Are.in iŋ.col.Bald.Cyn.in l.ſi viua matre.C.de bonis mat.vide Alexand conſilio cxxiij.vbi etiam loquitur in alia materia ſucceſsionis, cp ius primogenituræ non tranſmittit,vide Alex.de hoc artic. conſi.ccccxciŋ.& latiſsimè Franc.conſil.clxiŋ. Item circa iſtam materiam primogenituræ,vide multa quæ addidi in bertachi in verſic.primogenitus.vbi etiã habes de iſto articu.de quo vide hic Alex.in quadã ſua diſputatione incip.figiſmundus.in iŋ.dub.& circa iſtam materiam ſuccedẽdi in regno,vide etiam aliquid per Bertachi.in verſi.regnum.& quod addidi, & de quæſtione Barto.hic, vide Iaſ. in l.maximum vitium.in iŋ.not.C.de liber. præter. vbi multa refert ad partes,cp non decidit.

c ¶ Apuliæ.Regnum Apuliæ eſt feudum Romanę eccleſiæ,vide Bart.in l.is poteſt de acquirend.hæreditate in illo articu.quòd ius ſuccedẽdi liberorum dicitur ſeparatum à iure filiationis. & per Baldum.in l.cùm antiquioribus.ſ.de iure delibe randi.Sed in quibuſdam lectu.non habetur & Bald.in l. liberti libertæque. ſ. de oper.libe.& videtur inclinare in partem nepotis.Et etiã,pro iſta parte refert Paul. de Caſtro ſe conſuluiſſe.& adde Cynum ſecundum Richard.Malumb.in l.ſi viua matre.& ibi Bald.C.de bon.mater.& adde quod not.Bald.in l.is qui in poteſtate.C.de in ius vocan.& quod not.Bar.in l.iŋ.ſ.videndum.ff. ad Tertul. & Cy. in l.j.ſ.quæ ſit long.conſuetu.& in dicta l.maximum vitium.& ibi latè per domi. Paulum,& Bartolum in l.liberorum.ff.de verborum ſignificatione.Adde Bal.in cap.j.per illum text.de fil.natu.ex lib.ven.ad mort.contra Bald.in l.iŋ.ſ.de ſuis & legit.Bal.in l.ex hoc iure.in vj.quæſt.ff.de iuſti.& iur.Bald in l.j.ſ.quando non,pete.par. iur.xiŋ.columna.Pet.de Anchara.in cap.licet.de voto.& in conſiliis conſi. cclxix.Bald.in l.tutela.ff.de legit.tutel.Oldrad.conſil.ccxxiiŋ.Adde Bald.conſilio cxliŋ.j.volu.vbi ſimiliter tractat an ſuccedat filius primogenitus, vel ſecundo genitus, in Marchionatu, Ducatu,& in alijs dignitatibus:& Petr.de Ancha

rano conſilio xxj. incipien in Chriſti nomine dicta facti narratio.illud quod allegat dominus Alexand.in meo eſt cccxlj.Vide etiam Oldrad.conſilio xcviŋ. & not ſecundum Iacob.de Belu.in corpore vnde ſumitur iſta authen. quam Pau.de Caſtro hic refert,& ſequitur,dicit illum textum,& hunc,quòd pluralitas vinculorum,de qua loquitur authenti.ceſſante.non attenditur vltra fratres,& filios fratrum : quia text. in vltiores non conſiderat, niſi propinquitatem gradus, & illa pluralitas facit quẽ eſſe in propinquiori gradu:& ideo ſi quis deceſſerit ſine aſcendentibus, & deſcendentibus, & ſine fratribus, & filijs fratrum, ſuperſtite vno patruo,vtrinque coniuncto, & altero patruo parente coniuncto tantum : vtrinq; coniunctus non excludit alterum non vtrinq; cõiunctum, ſed concurrunt.quod Paul. dicit perpetuo menti tenendũ.Idem voluit Bartolus in l. poſt conſanguineos. ſ.hæreditas.ff.de ſuis & legiti.

☞ P. P A V. P. ¶ Auí vel patrui.Vide Ioan.de Dama.cõ ſil.lxxxix.in vlti.col. in contrarium vide Barto.in l.iŋ. ſ.j. ff.de ſuis & legi.

e ¶ Defunctis.Ee vide Bartol. in conſi.cxxvij.incipi.in quæſtione vertente inter Seium de ciuitate Arni. Andr.Barba.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Defunctis.Varios intellectus ad iſtum tex.ponit Gonza.in repe.l. qui ſe patris. colum.xxviŋ.in princ.C.vnde libe.

f ¶ Sciant.Iſtam legem mirabiliter limita per Specul.in titu.de tuto.ſ.nondum.in verſi.quid ſi mater ſuſcepit tutelam.Vbi dicit,quòd ſi mater aſſumpta tutela ſui filij tranſit ad ſecundas nuptias,ſic priuata eſt tutela,& ſucceſsione, & dominio. Item cum effecta vidua velit iſtam tutelam reaſſumere,cp poteſt hoc facere,ſi res eſt integra,quaſi pupillo non ſit prouiſum de tutore:aliter autem ſecus, per textũ. in l.ſi.de repud.hæred.Item dico,ſi ſtetit per annum quòd non petijt tutorem. Et dixi in authen.matri & auiæ.& Bald.in authen.faciamẽtum.quando mulier. tut. off.fun.poteſt.Item ſingulariter limita.niſi alleget ſe non petijſſe tutorem,eo quia filius habet multa debita,& noluit petere tutorem,vt filij remaneret indefenſus: & ſic nõ poſſet condemnari,& contra eũ non agi,ſeu aliquid fieri tanquam indefenſum,cp excuſatur mater.nec perdit ſucceſsionem filij ſui : vt eſt caſus multum ſingularis in l.iŋ.ſ.tractari.ff.ad Tertul.quod no.perpetuo. Adde,quid ſi nubit intra annum,tamen antequam carnaliter copuletur, petat tutoremne an priuetur ſucceſsione filij,vide Baldum conſilio,cclxvj.libro iiij. Ad materiam.vide Bald. conſi.lviŋ.lxx.& cciŋ.ſecundo volumi. An autem pœna non petiti tutoris trãſeat de gradu in gradum,vide per Baldum conſi.xc.iŋ.volumi.per Pau.de Caſtro hic:per Barto.in quæſt.incipien.habens filium adultum.per Pet.de Ancha.conſi.cclj. & Ang.conſil.xxxviŋ.& per Pet.de Ancha.conſi.cuiŋ.vbi de limitatione vltima hic poſita per Alexand.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Sciant.Pro intelligentia omnino vide ſingula.deciſionem Bartol.in l.interdum.ff. de iudic.& in l.ſecunda.ſ.confeſtim.ff.ad Tertullia. vbi vltra dicit requiri nomen,dies, vide aliam deciſionem per Alexand.in l.ſi deceſſerit.in fine.ff.qui ſatiſda cogun. vide aliam in l.ſciendum.ſ.poſſeſſor.el iŋ.ff.qui ſatiſdare cogun.per eundem vide Roman.ſingul.cvj.vide etiã Rom.ſing.ccxxiŋ. incipiente.Tu habes,vbi ponit quid ſi mater tempore mortis teſtatoris ſit minor.deinde efficiatur maior,an excuſetur per l.ſecundã.ſupra ſi aduer.delict. Item vide de materia huius.l.pleniſsimè Bartol.in l.tertia.ff.qui pet.tuto.Bald.in l.precibus.C.de impũb.vide ſingula.conſi.xxxviŋ.vbi limitat iſtam l.procedere in illis qui ad ſucceſsionem pupilli inteſtati vocantur, tamen quia propter imbecillitatem perpetuam, vt quia mulieres.in alijs autem dicit impoſsibile eſſe hanc legẽ loqui,quod bene nota.vide tamen in hoc in contrariũ eundem Angelũ conſilio cij.incipiente in Dei nomine.Iſta quæſtio habet duo puncta ad finem.vbi allegat Bartolum hoc expreſſe dicentem in lege nepotibus. C. qui petant tutores. vide Romanum conſilio ccviŋ. vide etiam Angelum conſilio cxj. incipiente auia pro nepte vbi etiam ponit quid in ſubſtitutione. de quo etiam vide Roman.conſil.xxix.quid autem ſi mater non petat,an auia & alij teneantur petes

re,ad quos non pertinet prima causa successionis,vide Barto.consi.xxvj.nunquid autem mater non petens incurrat infamiam,vel aliam pœnam,vide Roma.consi.clxxxv.& quid si filius moriatur intra annum,vide Ioan.de Dama.consil.xlv. & vide Roman.consi.ccvij.& latius in consi.ccxxj.vbi ponit de substituto.quid autem si mulier tempore mortis sit minor,& effecta maior nō petat,an priuetur successione,vide Ro. consi.cclxxix.de quo etiã habes.ſ.in princi.apo.quid autem si pupillus moriatur intra annum,sed tamẽ a non supersit tantum tempus qđ potuisset mater petere tutorẽ, vide Paul.de Castro. consil.lxv.vbi etiam ponit si sit mater vel auia,an annus currat in ambabus petendi tutorem,& nunquid mater & alij habeãt integrum annum,an verò teneantur petere intra quinquagin ta dies si nō sunt impediti,vide late Pau. consil.cccl xxiij.& latius consili.cccl xxvj. An autẽ onus probãdi incumbat dicenti matrẽ vel auiã fuisse negligentes vel temporis probare diligẽtiam,vide Ioannẽ de Dam.de quo scripsi ad Barto.in auth.materi & auiæ.C.quãdo mul.tutel.offic. Item quod etiam auia priuetur sicut mater si non petijt etiã si mater erat viua.vid 1 Io. de Dama.consi.cj.Itẽ 2 ꝙ non priuẽtur substitu.fideicom.cũ per hoc non succedant filio,vide Ioan.de Dama.consi.cij.Barto in d.quæstio vl.in prin. fol. Item quod etiam si priuet pater,quando mater erat in eius potestate & fuit negligens vide Bartolũ in l.quid ergo.§.j ff.in mifa.

a ¶ Richard. Malum. Idem tenet Bar.in dicto §.confestim. Sed Barto.est contrarius 2 in l.j.qui pe.tu. vbi facit differentiã inter matrem,& alios. vide Imo.in c.ex parte, de appellatio.

b ¶ De emancipatis. Nota singulariter,& vide in authẽ.itaque & per hanc legem limita.§. reliquum . in 1 auth.de hæredi.ab intest.Nec mirum:quia iura noua debent limitari, & distingui, per iura vetera : vt l. non est nouum.& l. seq.de legi.& authen. offeratur.de litis contestatio.

c ¶ Isto text. Adde no. per Barto.in l.vj.in §. legitima.ff.de suis & legiti.

d ¶ Lege xij.tabula.Et facit ad quæstionem de qua dixi in leg.j.post Barto.ff.ad Tertul.Adde quod Bal. hic dicit si statutum loquitur de agnatis , in materia successionis non debemus ipsum extendere ad filium sororis germanæ,vel vterinæ:licet per istam l.æquiparentur agnatis:quia propterea nõ dicuntur agnati:licet dicamus,quod statutum debeat intelligi secundum ius commune:vt no.ſ.de iur.deliber.§.in computatione.illud debet intelligi de iure communi,ordinarie disponente non autem extraordinarie,vt hic:quia ista lex extra ordinem statuit,ꝙ personæ,quę nõ sunt agnatæ,sed cognatæ habeant iura agnationis.

e ☞ P. P A V. P. ¶ Filij sororis. Si succedant tanquam agnati ex dis

quia tex.hic dicit,Tutorem enim secundũ legem non petierit intra annum.vnde modo petendi à iure antiquo non recedetur. Vnde Rich.Malum [a] dicebat,ꝙ est petendus cõfestim : hoc est,quatenus commodè potest,dũ tamen nõ transcẽdat annũ:vt d. §.cõfestim. In dubio autẽ dicebã intelligi eos negligentes,intra quinquaginta dies: sicut dicimus in tẽpore proponẽdæ excusationis:vt l.scire oportet.§.j.ff.de exc.tu. Op.dicitur hic,iure substitutionis. Cõtra. ff.qui pe.tut.l.fina.§.si verò maritus.Dicit gl.ibi loquitur in fideicõmissario singulari:hic in substitutovniuersali.Tu dic quod hic loquit in substitutione directa,per quã pupillo succeditur:meritò ea priuatur.Ibi loquit in substitutiõe fideicõmissaria , per quam succeditur defuncto,& tanquam de bonis defuncti capitur,cõtra quẽ fideicõmissarius non deliquit,ideo ea non priuat.

SIabeo. Si ius agnatiõis reseruatur emancipato,videtur reseruatum emancipatis,& cæteris agnatis.h.d.Facit hæc lex ad illud quod dixi supra in l.vlti.de indicta viduitate.ꝙ dispositio facta in vno de correlatiuis,videtur facta in alio.

☞ *Lex quando fieri debeat de rarò contingentibus.*
Ioan.Baptista natus fuit miraculosè secundum naturam.

SImaior. Natus ex quinquagenaria , est legitimus & succedit.h.d. Oppo.de his quæ rarò contingunt , non debet fieri lex: vt l.nã ad ea.ff.de legis.Gl.nõ soluit. Breuiter † dicunt doc.Quædã contingunt rarò,naturaliter tamen : & de his debet fieri lex.vt hic. Quædam contingunt rarò & miraculosè , supernaturaliter , vt ꝙ mortuus resuscitatur:& de his non debet fieri lex.Cõtra:secundũ hoc sequereẽ ꝙ beatus Ioan. Baptista non fuit natus miraculosè. Theologi dicũt cõtrarium. Breuiter † Io. Baptista scđm naturã miraculosè natus est vt dicit Euan.Lu.j.cap.Erat enim Heliza bet sterilis,& processerat in dieb⁹ suis:vnde in ea erat duplex impedimẽtũ:quia erat sterilis,& processit in diebus suis.hæc aũt processit in diebus suis:nõ tamẽ erat sterilis:& ideo naturaliter potest contingere.

☞ *Statuta in muliere contrahente secundas nuptias,habent locum in uiro contrahente secundas nuptias.*
Vterini præferuntur in rebus maternis.
Consanguinei in paternis.
In aliunde quæsitis,æqualiter succedunt.

DE emãcipatis. [b] Hæc lex est correcta,nisi in vno quod est hic singulare,nec est correcta.Emãcipatis contracta fiducia , succedũt fratres in proprietate , & pater in vsufructu , fratres vterini in bonis quæsitis à matre,præferunt fratribus consanguineis.h.d. Prima pars huius legis corrigit per aut.defuncto. Secunda remanet incorrecta.No.istũ text.ibi:siue priorẽ thorũ seruauit,siue ad secundas nuptias migrauit.Facit quod pœnæ quæ notãtur

1 † in casibus,qui ponunt in l.fœminæ.de secun.nup.nõ habeãt locũ in patre,secundas nuptias contrahente.tamẽ cõtrariũ est

c verũ,vt ibi dixi:& allegaui tibi hũc tex.ibi.No.ex isto tex.[c] ꝙ in rebus maternis pferunt vterini:in reb⁹ paternis præferunt cõsanguinei:in rebus aliũde quæsitis succedũt æqualiter.Hoc nõ est hodie correctũ. Ita habuistis no.ſ.eo.aut.post fratres.& j.tit.j.aut.itaq.ibi plenè per gl.& plenius in corpore de cõsan. & vte.fra.§.quæstio igitur.ver.fi.col.vj.& etiam §.fin.

d [d] LEge xij.tabula. Fœminæ iure agnationis succedũt,sicut masculi,sublato iure,quod cõtrariũ inducebat. Item filij sororis[e] cõsanguineæ,vel vterinæ,ius legitimum agnationis huius legis authoritate nancisc untur.h.d.

1 ☞ *Filius emancipatus succedit ad similitudinem suorum.*
2 *Nepos ex filio emancipato necessariò institui non debet.*
3 *Successorium edictum,quòd habeat locum inter agnatos.*

MEminimus. Lex præcedẽs hic cõfirmat,& filij emancipati tanquam sui succedũt inuicẽ:& pater,& frater,& sorores vterini,iura agnationis legitima nãciscunt,& inter agnatos est locus successorio edicto quod locum habet etiã in tutelis.h.d.ista lex. Nota

1 †ex hac lege ꝙ filius emãcipatus succedit ad similitudinẽ suo-
2 rum:de iure ciuili.Ex quo† no.ꝙ nõ est necesse,ꝙ nepos ex filio emãcipato instituatur:quia filius tanquam suus præcedit. Dixi plenè in l.Gallus.§.& quid si tantum.ff.de lib.& posthu.
3 Vltimò not.† ꝙ inter agnatos est locus successorio edicto;vt habes Insti.de leg.agna.suc.§.placebat.

Communia de successionibus. *Rubrica.*

LEX I.

SCire. Ad successionem fratris emancipati , alius emancipatus,& in potestate retentus,pariter admittuntur.h.d.ista lex.

LEX II.

SIpater. Qui est hæres hæredis,potest hæreditatẽ primi defuncti vendicare.h.d.ista lex.

LEX III.

VItrico. Vitricus,& priuignus,sibi inuicem non succedunt.h.d.

SEruus. Seruus non potest habere successorem.Fallit in casibus hic positis in glo.h.d.

AMitæ. Priuignus nõ potest succedere nouercæ per se,sed per mediam personã filij,qui priuigni sit frater.h.d.

AVunculo. Hęc est bona lex,nec est correcta.Auũculus præfertur consobrino.h.d.

AFfinitatis. Inter affines nulla est successio.h.d.Fallit in viro,& invxore:sed ipsi nõ sunt affines,sed principium affinitatis:vt ſ.vnde vir & vxor.l.j.

ANtequam. Quandiu est spes successionis ex testamento non habet locum successio ab intestato.h.d.

NVtritoribus. Gl.q̃dã singularis,q̃ est in l.quotutela.ff.de reg.iur.dicit ꝙ in oibus deficiẽtib⁹,vltimo succedit ille,q̃ fuit tutor pupilli.Illa gl.non probatur:imo credo ꝙ sit contra hanc legẽ,& rationem:quia si iste,qui nutriuit pupillum,ratione huius nutrimenti non potest vendicare successionem:et multo minus ille qui administrauit tantum patrimonium eius.

SAncimus. In bonis maternis frater succedit fratri patre excluso , vsufructu ei intergre reseruato.h.d.& est correcta ista lex per aut.defuncto.ſ.ad Tertul.quia pater succedit vna cum fratribus.Habemus hic duas aut.vna incipit,omnes peregrini:et fuit facta per Romanos,licet ipsi teneant contrarium,& maxime anno Iubileo:& fuit constitutio Federici.

peregrini

ſpoſitione huius l.tamen dicitur improprie agnatus,ideo non comprehenderetur in ſtatuto,quòd agnati vſq; ad quartum gradum præferantur cognatis. Ita pra= ctica Papin.in for.libel.quo agitur petitione hæredita.ab inteſta.in vlti. colum. vbi allegat duas authoritates.

a ¶ Omnes peregrini.Idem tenet Ang.in l.ij.§.legatis.vbi etiam dicit glo.ff.de iud. Andr.Barba.

a ¶ Omnes peregrini. Nota ibi: liberã habeant facultatem, ſecundum Ange. quẽ refert Pau.de caſt. q̃ peregrini poſſunt teſtari cum duobus teſtibus: ſicut milites propter liberã facultatem eis datam. q̃ intelligit Pau.de caſ. ſi ibi morianẽ. Si aũt alibi,dicit ipſe ceſſare cauſam priuilegij. ✠ P. P A V. P.

b ¶ Itaq;.Ad regu. huius authẽ.q̃ duo vincula magis ligant q̃ vnum adde cap.j.de treug.& pac.c. & ſi Chriſtus.de iureiurã. text.ſingu.in ca.ń.de præbend. in vj. vbi cõſuetudo cõcurrẽs, cũ iure cõi nõ diſſoluit illud vinculũ nec ius ex conſuetudine proditum per quem tex. confundit gloſſ. Io.And.in c.j.de conſuet.in vj.in verſi.facti poſt med.& illum tex.contra illã gl.ponit Gemin.in d.ca.ij. de p̃bẽ.in vj.tenentes cõtra prædictã gloſ. cũ faciunt mentionẽ de illo text. nec ẽt doct.in d.c.j.de conſtitut.in vj.faciunt etiã c.conceſsis.de teſt.ca. venientes.de inſtitut. capit.venerabilem.de elect.c.vbi cõcurrẽs conſuetudo cum iure communi, fortificatius cõe,vide etiam p regu. quæ dicit Ias.in l.cohæredi.§.qui diſcretas.in ij. nota. de vulg.& pupil.& in l.filiusfami.§. diui.in iij.& v.col.de lega.j. Itẽ quomodo & q̃n in ſucceſsione cõſideretur pluralitas vinculorũ,vide Alexan. conſi.clxvj. volu.v.

c ¶ Supra titu.j. Hoc ſequitur Franciſc. de curte in l. quæſitum. quæ eſt l.ij.& male, in tracta.de ſuc.ab inteſta.addens q̃ idem eſt in bonis quæſitis à matre, quibus præfertur vterinus,vt eſt caſus ſin.in l.de emãcipat.§.titu. j. hic alleg.& ibi per Barto. Quid in duobus paternis,quorum vnus eſt vtrinque cõiunctus,alter nõ:quis p̃ferat? Vide in l.poſt conſanguineos. §. legitima. ff. de ſuis & legitimis. ✠ P. P A V. P.

d ¶ Matris p̃feruntur. Vide omnino Com. latè reprobantẽ iſtã opinionem Bart.in conſi.cxxij.per totum.Vide ad Bart.in l.ij.§.de bonis quæ lib. Barto.in conſi.xvij.

e ¶ Latere patris. Et ſequitur Bartolus in conſilio,in cauſa nauis. Adde Barto.in l. poſt dotem.in fine.ff.ſoluto matrimonio.& ſcripſi poſt Bartol.dicta l.ij. Roma. conſilio xl.& dicit Paulus de Caſtro ſe conſuluiſſe q̃ ſtante ſtatuto quod frater ex latere patris præferatur vterino: & frater defunctus habeat bona quæſita à iure communi communia inter ipſum & vterinum,quod in his bonis frater ex latere patris tantum non excludet vterinum:quia reſultat magna iniquitas & ſufficit quòd ſtatutum præterat fratrem conſanguinei,vt ipſe ſolus ſuccedat in bonis aliunde quæſitis,abſque eo quod extendat vires ad bona materna,latius hic vide per ipſum.

f ¶ Res quæ.Ad materiã huius l.vide quæ no.in l.fi.§.j.de verb.ob.vl= apparet.in

Peregrini non poſſunt capi pro repræſalijs.

OMnes peregrini.[a]

Per hoc q̃ dicit peregrini,& aduenæ,liberè hoſpitentur vbi voluerint:dicit q̃ peregrini,q̃ vadũt in peregrinatione.nõ poſſunt capi ,p repręſalijs: q̃a vult Imperator,q̃ liberè hoſpitentẽ, vbi velint.quaſi dicat,nullus poteſt eis inferre moleſtias.&ideo in ſignum peregrinationis,portant ſcarſellam,& burdonem.

1 *Duæ rationes uincunt unam.*

2 *Parentes ex linea paterna,præferuntur in bonis paternis in maternis parentes ex linea materna.*

3 *Filij ex diuerſis matrimonijs ſuccedunt in lucro habito ex illo matrimonio.*

b ## TAque.[b]

Nota q̃ duæ rationes †vincũt vnam: & tota die allegat in aut.de cõſan. & vte.fra.vnde hæc ſumit.Gl.q̃ eſt hic,diſtinguit,& addit ad iſtã diſtinctionẽ.l.de emãcipatis.ſ.ti.j.[c] Vltimò do. Dyn.facit vnã ſuã diſtinctionẽ in materia de ſuc.ab inteſta.quã do.Cy.refert hic de verbo ad verbum,& illa diſtinctio in aliquibus deficit ſpecialiter in vno,ſ.q̃n veniũt ad ſucceſsionẽ fratres vterini & fratres conſanguinei, in bonis maternis præferunt vterini:& in bonis p̃nis p̃ferunt conſanguinei;ita †q̃n veniũt ad ſucceſsionẽ parẽtes: parẽtes ex parte matris præferunt[d] in bonis q̃ſitis ex materna linea:parẽtes ex parte patris, p̃ferunt i bonis q̃ſitis ex latere patris:[e] vt j.ti. j.l.iij.q̃ caſus ſingularis eſt.Itẽ deficit diſtinctio Dy.i alio,†q̃n parẽtes trãſeũt ad ſecũda vota;& habẽt filios ex diuerſis mrimonijs:q̃a tũc filij p̃ferunt i lucris habitis ex illo mrimonio;vt vidiſtis.ſ. de ſecũ.nup.l. cũ alijs.Deficit etiã in q̃buſdã alijs,& credidi eam ſupplere:ſed non potui ſcribere.

De bonis maternis, & materni generis. *Rubrica.*

Continua vt in gloſſ.duobus modis,dictum eſt ſ.de iure quod habemus in bonis mortuorum &c.vt habes in gloſ.

1 *Pater poteſt conſtituere procuratorem in bonis filij, etiam ante litem conteſtatam.*

2 *Quando pater agit,uel conuenitur nomine filij,in cuius perſona formabitur libellus.*

3 *Pater litigans tanquàm adminiſtrator filij,facit expenſas litis de fructibus.*

4 *Maritus exigens dotem,uel debitores dotales,ſi expendit,tales expenſæ minuunt dotem.*

LEX I.

f ## REs quæ.[f]

Not. eſt lex iſta. In rebus maternis filio competit ,p= prietas:p̃ri vſusfructus, cũ plena adminiſtratione, exceptа alienatione. hoc dicit. Diuiditur.

Primò ponit,quod ius habeat pater:& q̃d filius in bonis maternis. Secundò, ponit cui competat adminiſtratio. Tertiò,interdicit alienationem.Secunda ibi; parentes autem.Tertia ibi ita vt. Oppo. quicquid quærit filius quærit patri:vt ff.de acquirẽ. hæred.l.placet. & ſi à pat.quis fue.ma.l.j. in princi.inſtitu.per quas perſo.no.acqui. in princi.Sol.illud eſt ius antiquum; iſtud eſt nouum,ſecundũ quod in bonis maternis patri non queritur proprietas:fuerunt tamen quidam qui dixerunt hoc etiã fuiſſe de iure antiquo per l.filius.in prin.ff. de inoffic.teſta.quorum opi. reprobatur in l. is qui hæres.§.fi.ff.de acqui.hære. dixi vobis.& ibi Cy.refert in l.j.ſ. qui admitt.ad bon.poſ.licet non alleget iſtam glo.in l.is qui hæres. Oppo.ſ.ij.de procurato.l.neq̃

1 dicit glo.fateor,q̃ pater †non poteſt cõſtituere procuratorem in bonis filij:niſi poſt li.conteſta.ſicut tutor.vide glo.ij.quã not. Iſta glo.reprobatur per omnes docto.imò pater poteſt conſtituere procuratorem ante lit.conteſt.ſicut dicimus in epiſcopo, vt no.in l.j.in prin.ff.de procura. habet enim

g plus iuris[g] pater.quam tutor: quia habet vſumfructum. Ego reperi,q̃ dom.Andr. de Piſis ſemel cõſuluit iſtam q.& determinauit contra iſtam gloſſ. & bene iudicio

h meo,[h] tribus rationibus,quas ſumebat ex iſto text. Primò, ex eo quod dicit per ſe, ver per procuratorẽ poſſe petere: nã iſtud petere,ſeu poſcere,fit in ipſa cõteſtatione, vt l.amplius.ff.rem ra.ha. Si ergo non poſſet dare procuratorem,niſi poſt li.conteſt. non poſſet poſcere per procuratorẽ,quod eſt contra iſtum text.Secundò in iſto text. qui dicit.& omnia agere,tanq̃ ſolidũ perfectũq̃ dominiũ haberet &c. Nam non eſt dubium q̃ ſi perfectum haberet dominiũ q̃ poſſet conſtituere ante li.conte.Tertiò, hoc probat ex eo quod dicit,perſonam gerat legitimam:vnde authoritate huius le. eſt legitimus adminiſtrator etiam ante lit. conte.& iſtud puto verum.Oppo.& videtur,q̃ nõ poſsit exercere actionem:qui nõ poteſt alienare:vt l.ait prætor. §.eſt enim. ff.de iur.deli.Gl.nõ ſoluit,ſed regula quæ poſita eſt in l.contraria.loquitur in eo qui agit nomine ſuo:ſed in eo qui agit nomine alieno,nõ procedit,& ita loquitur hic.

Vlterius op.hic Imperator docet mẽtiri cõtra.l.ij.i fi.ff.de indi.vidu.Sol.Fallit hic, ita videt velle gl.tua.nã ſi pater vult vẽdere rẽ filij debet mẽtiri,& dicere ipſam eſſe propriã.Iſte intellectus non placet noſtris doct.imo aliud vult dicere tex.hic.q.d.pater ſi ipſe vẽdit eam tanq̃ propriã tenebit de euictione,cùm debeat in cauſa euictionis docere rem fuiſſe propriam.Opp.ff.de euict.l.illud.Solu.quis nõ cogit dare fideiuſſores patris,ſi ipſe vendit rem patris? Dicit glo.quòd ſi pater vendit rem patris,ſine mandato filij,tenetur ex ſtipulatu,ſi ſtipulatus fuit,ſi non,ex empto.& ſic ſalua bit iſta glo. Poteſt etiã dici ſecundũ Bal. q̃ iſta gl.eſt vera, q̃n p̃ agit noie filij, non cõ: vt puta,quia pater poſsidet naturaliter filius ciuiliter.& cadit a ciuili,& p̃ recuperat: & hoc quia in iudicio non venit ventilandũ noie patris.Et vide Bal.in l.j.& ij. cum l.ſeq.ff.de ,pcu.ſecundũ Spec.in ti.de ,pcu.§.j.verſic.ſi quãdo.& etiã Iac. de Are.tangit hic,etiam per Cyn.& Guliel. allegat Paul.in l.oẽs. de epiſ.& cle.Spec.in loco p̃alleg.videt diſſenſiſſe,q̃ ſup vſufructu loquat opi.Bart. hic,ſup ,pprietate loquat opi.gl. & Ray. de for.vt refert Bald. in l.fi.§. vbi aũt.j.ti.j. tenet dictũ Inn.ſecũdum Bald.hic. & ibi Ange.hic tenet cõtra Inno.ſecundũ Imo.in l.ſi.ff.de verb.obli.tenet ,p Inn.& ,p eo dicit eſſe caſum in d.§. vbi autem.Pro opin. Bart.& ſequacium. facit id q̃d dicimus in p̃lato in hoc vr æqui parari:vt no. Bart.in l neq̃.ſ. de ,pc. & q̃d ibi dixi. Et poſſet dici ad dictũ.§. vbi aũtẽ.v t ibi not.p gl.& doct.Itẽ q̃ poſsit cõſtituere procuratorẽ añ litis cõteſtationẽ.

g ¶ Plus iuris. P̃ habet plus iuris in bonis filij, quã tutor in bonis pupilli: iõ p̃t ante litẽ conteſtatam ,pcuratorẽ conſtituere. Et idẽ tenet Bald. hic.Imo.hoc dictũ limitat quoties pater agit conſenſu filij maioris infante conſentiente:ita dicit de procu.c.accedẽs & ſic ſaluabit iſta glo. Poteſt etiã dici ſecundũ Bal. q̃ iſta gl.eſt vera, q̃n p̃ agit noie filij, non cõi:vt puta,quia pater poſsidet naturaliter filius ciuiliter.& cadit a ciuili,& p̃ recuperat: & hoc quia in iudicio non venit ventilandũ noie patris.Et vide Bal.in l.j.& ij. cum l.ſeq.ff.de ,pcu.ſecundũ Spec.in ti.de ,pcu.§.j.verſic.ſi quãdo.& etiã Iac. de Are.tangit hic,etiam per Cyn.& Guliel. allegat Paul.in l.oẽs. de epiſ.& cle.Spec.in loco p̃alleg.videt diſſenſiſſe,q̃ ſup vſufructu loquat opi.Bart. hic,ſup ,pprietate loquat opi.gl. & Ray. de for.vt refert Bald. in l.fi.§. vbi aũt.j.ti.j. tenet dictũ Inn.ſecũdum Bald.hic. & ibi Ange.hic tenet cõtra Inno.ſecundũ Imo.in l.ſi.ff.de verb.obli.tenet ,p Inn.& ,p eo dicit eſſe caſum in d.§. vbi autem.Pro opin. Bart.& ſequacium. facit id q̃d dicimus in p̃lato in hoc vr æqui parari:vt no. Bart.in l neq̃.ſ. de ,pc. & q̃d ibi dixi. Et poſſet dici ad dictũ.§. vbi aũtẽ.v t ibi not.p gl.& doct.Itẽ q̃ poſsit cõſtituere procuratorẽ añ litis cõteſtationẽ. Fateor tñ q̃ poſtea requireretur in agẽdo cõſenſus filij.§.vbi aũt. & aliquid per Moder.in §.actionum.inſtit.de actio.Et iſtam glo.dicit eſſe falſam Bal.in l.j.de ,pcu.ſecundũ Spec.in ti.de ,pcu.§.j.verſic.ſi quãdo.& etiã Iac. de Are.tangit hic,etiam per Cyn.& Guliel. allegat Paul.in l.oẽs. de epiſ.& cle.Spec.in loco p̃alleg.videt diſſenſiſſe,q̃ ſup vſufructu loquat opi.Bart. hic,ſup ,pprietate loquat opi.gl. & Ray. de for.vt refert Bald. in l.fi.§. vbi aũt.j.ti.j. tenet dictũ Inn.ſecũdum Bald.hic. & ibi Ange.hic tenet cõtra Inno.ſecundũ Imo.in l.ſi.ff.de verb.obli.tenet ,p Inn.& ,p eo dicit eſſe caſum in d.§. vbi autem.Pro opin. Bart.& ſequacium. facit id q̃d dicimus in p̃lato in hoc vr æqui parari:vt no. Bart.in l neq̃.ſ. de ,pc. & q̃d ibi dixi. Et poſſet dici ad dictũ.§. vbi aũtẽ.v t ibi not.p gl.& doct.Itẽ q̃ poſsit cõſtituere procuratorẽ añ litis cõteſtationẽ. Fateor tñ q̃ poſtea requireretur in agẽdo cõſenſus filij.§.vbi aũt. & aliquid per Moder.in §.actionum.inſtit.de actio.Et iſtam glo.dicit eſſe falſam Bal.in l.j.de ,pcu.ſecundũ Spec.in ti.de ,pcu.§.j.verſic.ſi quãdo.& etiã Iac. de Are.tangit hic,etiam per Cyn.& Guliel. allegat Paul.in l.oẽs. de epiſ.& cle.Spec.in loco p̃alleg.videt diſſenſiſſe,q̃ ſup vſufructu loquat opi.Bart. hic,ſup ,pprietate loquat opi.gl. & Ray. de for.vt refert Bald. in l.fi.§. vbi aũt.j.ti.j. tenet dictũ Inn.ſecũdum Bald.hic. & ibi Ange.hic tenet cõtra Inno.ſecundũ Imo.in l.ſi.ff.de verb.obli.tenet ,p Inn.& ,p eo dicit eſſe caſum in d.§. vbi autem.Pro opin. Bart.& ſequacium. facit id q̃d dicimus in p̃lato in hoc vr æqui parari:vt no. Bart.in l neq̃.ſ. de ,pc. & q̃d ibi dixi. Et poſſet dici ad dictũ.§. vbi aũtẽ.v t ibi not.p gl.& doct.Itẽ q̃ poſsit cõſtituere procuratorẽ añ litis cõteſtationẽ. Fateor tñ q̃ poſtea requireretur in agẽdo cõſenſus filij.§.vbi aũt. & aliquid per Moder.in §.actionum.inſtit.de actio.Et iſtam glo.dicit eſſe falſam Bal.in l.j.de ry to.& cura.bo.dan.& an requiratur conſenſus filij Bal.hic in ij.colũ.tenet q̃ non. Sed an pater tanquam legitimus adminiſtrator bonorum filiorũ minoris poſsit interponere authoritatem,vt diuidat bona cõia, vide Bal.in l.gñaſſr in vlti.colũ. ſ de ſec.nup.Sed an in alienatione rerum filij,quã facie pater requiratur decretum iudicis,vide l.tertia,& ibi Baldus.ſ.de prædijs mino. Sed an filiuscum conſen

ſu patris vendere poſsit, vide not. in l. fi. §. filij autem. j. titu. j. Imo videtur quod ſo-
ius pater vendere poſsit, in verſi. ſi pater, in §. vbi autem. & vide Angelum in con
ſi. clxxvij. Item, pater poteſt alienare pro vtilitate filij. Gloſſ. eſt not. & ibi Baldus
in l. quicunque. j. titu. j. & an pater bona aduentitia filij & filiæ, poſsit filius viuo
patre vendicare, vide Baldum in l. fina. j. tit. j. Et an ſi pater alienauit res filij: poſsit

filius viuo patre vendicare, vide Bal. in l. fin. §. in cõputatione. ẽ. de iure deliberand. Et quod dixi, an requiratur decretum iudicis, vide quę ſcripſi in l. fi. §. vbi autem. j. quod. Bald. in allegat. ẽ. conſi. cccl xxx. iij. vol. laudat q̃ decretũ iudicis interueniat, not. etiã Pau. de Caſtr. ex hac l. dum dicit: nullam præſcriptionem. a iuncta glo. q̃ ſi ſtatutum dicat nulla poſsit opponi præſcriptio, q̃ debet intelligi de præſcriptione minoris temporis, q̃ xxx. annorum. alleg. text. in vſib. ſeu. in titu. de lege Conradi. §. præterea. et de prohi. feu. alie. per Fede. poſt principium. Et adde quod Ioan. Andræ. in additio. Spec. vbi ſupra refert Odofre. Iaco. de Aret. Pet. Cyn. Dy. & Guliel. de Suza. quos ipſe ſequit, quòd etiã ſuper proprietate, pater ante litem conteſtatã poteſt procurat. conſtituere.

P. PAV. P.

b ¶ Iudicio meo. Debet tamen interuenire cõſenſus filij, alias non valeret ſecũdum Roma. conſi. cclxj. in iij. col.

a ¶ Circa legẽ noſtrã. Fallit niſi pater eſſet diſsipator. De quo vide Bartolũ in l. ij. §. quod ſi in patris. ff. ſolu. matri. & in l. fin. j. de ſenten. & in l. Imperator. ff. ad Trebel. & quod ibi dixi. & in l. generaliter. in fi. princi. & ibi Bal. ẽ. de ſecund. nupt. Adde qualiter ſit formãdus libellus cum pater agit, vel conuenitur nomine filij. Specu. in titu. de libel. cõcep. §. iam tunc. circa princip.

b ¶ Expẽſas. Adde tex. in l. fina. §. vbi autem in vnum. j. titu. j. Quid in aliis expenſis, vide Baldum omnino in authenti. excipitur. j. titu. j. ver. ſi. vide adhuc text. in veritate quæ habes per Bart. in l. Imperator. ff. ad trebel. vbi habeę an per iſtã vẽditionẽ perdat pater vſumfructum aliarũ rerũ maternarũ. Aliqui ponunt in l. ſi conſtante. in ix. q. iij. q. princip. ſolu. mat. & in l. fin. §. ne autem j. de bonis quæ liber.

P. PAV. P.

c ¶ Niſi tricẽnale. Notamẽ q̃ licet ex præſcrip. non acquiratur poſſeſsio, vide omnino in materia Alex. in l. ſi finita. §. Iulia. ff. de dam. infect. Felin. latiſsime de quo ſcripſi ad Bar. in l. pen. j. de præſcrip. xxx. anno. volu. iij.

iuſſorẽ de euict. fallit hic, quaſi immineat euictio in limine contractus: vt l. ſi poſt. j. de euic. Ita dicit glo. Docto. reprobant iſtã gl. Nam cũ filius eſt in poteſtate, nõ poteſt agere; vt l. j. in fi. de an. except. ergo nõ põt imminere euictio. Aliud ergo vult dicere iſte text. ſ. q̃ pater in cauſa euictionis tenebitur docere rẽ eſſe propriã. Item ab ipſo initio poteſt emptor conuenire cũ eo q̃ ſibi det fideiuſſorem de euictione. Circa legem [a] noſtrã quæritur, quãdo pater agit, vel conuenitur nomine filij, in cuius perſona formabitur libellus. † Gloſſ. arguit pro & contra allegat optimam. l. vt habes in ea, quã vide. Breuiter iſta eſt veritas: ſi quidẽ filius eſt infans, in perſonã patris debet cõcipi libellus, adminiſtratorio tamen nomine filij, vt hic dicitur in tex. Si eſt maior infante, & abſens, idẽ. ſi verò eſt præſens. poteſt fieri quomodocunq; vult, vel vt formetur libellus in perſonam filij, cum authoritate patris; vel in perſonam patris adminiſtratorio nomine filij: vt d. l. j. §. ſufficit. ff. de admi. tut. & aut. cauſa. de epiſ. & cle. Cõmunis practica obſeruat, qñ agit contra filiũfa. & contra patrẽ, & ſimiles, q̃ ponatur vtraq; perſona; ago contra talem filium, & contra patrem eius adminiſtratorem legitimum. Quæro, quis iurabit de calumnia? dic vt in glo. Vltimò. no. † & teneas menti iſtum tex. quod pater debet facere expẽſas [b] litis de fructibus. ibi, & ſumptus ex fructibus impigrè facere &c. Simile habetis. j. ti. j. l. cũ nõ ſolũ. §. vbi aũt in vnũ volũtas. Et hoc facit † ad quæſtionẽ, vtrũ maritus qui exigit debitores dotales, teneatur facere expenſas de ſuo proprio, ſeu de fructibus dotis; vt illæ expenſæ minuant dotem: & hic videt caſus, q̃ de fructibus dotis. Iſtam q. tangit gl. in l. j. §. j. ff. de impen. in re. do. fac. Spe. ponit eam in ti. de do. intervir. et vxo. poſt diuor. reſt. §. fi. ver. illud etiã. Finaliter. videtur mihi, q̃ teneat, q̃ ſit idẽ in marito q̃ in patre. Ego determinaui contrarium in d. l. j. Primò, quia expenſæ neceſſarię minuunt dotem: vt l. quod dicitur. ff. de impen. Prætereà, expenſæ q̃ fiunt in exigendo omnino faciunt videri tanto minus eſſe in nomine: vt ſ. mã. l. per diuerſas. & ibi no. in vlti. glo. magna. nec obſtat quod dicitur de patre. nam maritus habet fructus dotis propter onera matrimonij, pater habet fructus iſtorũ bonorũ ex cauſa lucratiua, non propter onera filiorum.

☞ *Præſcriptione an acquiratur dominium.*

Niſi tricennale. [c] Quæritur an per † præſcriptionẽ aliquis efficiatur dominus [d] Gl. hic diſtinguit, aut loquimur de præſcriptione triũ annorum: et efficit quis dñs. Aut de præſcriptiõe xxx. vel xl. anno. & efficitur dominus, ſi habeat bonã fidẽ: alias non. Aut de præſcriptione longi tẽporis; & tũc acquiritur dominium

d ¶ Efficiatur dominus. Vide Bar. expreſſe in l. fi. ſ. quibus ex cauſis ma. & Bald. & alios poſt glo. l. traditionibus. ſ. de pac. Imo. in c. fi. de præſcript. in ij. colum. & per Baldum hic & Salic. plene in dicta l. traditionibus. per Ioannem Andr. in regula, poſſeſſor. in mercu. per glo. & docto. in l. vſuſca. de vſucapio. Et idem hic dicitur, quod per præſcriptionem longi temporis acquiritur vtile dominium tamen limita, niſi quis præſcriberet ex forma ſtatuti: quoniam vt ſtatutum aliquid operetur, acquiritur directum dominium, ſecundum Bartolum ſingulariter i l. ij. ff. de vſucap. Item limita niſi præſcriberet iuſdicis authoritate, ſecundum Bal. in l. poſſeſsio. §. fina. de bonis authori. iudic. poſſ. Et ita intelligatur. l. ſi finita. §. Iulianus. & q̃ notat Bartolus in l. prætor. ff. de damno infecto. Item limita, ſecũdum aliquos, niſi præſcriberetur cõtra ſciẽtem: quoniam ſcientia, & præſentia, inducunt conſenſum, & conſenſus dirrectum dominium, quod tamen non cõfirmo. Item limita, niſi quis præſcripſiſſet tanto tempore, cuius in contrariũ memoria non exiſteret, Textus eſt ſingula. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidia. & æſti. vbi longinquitas temporis habet vim conſtitutiui: & conſtitutum habet vim conſenſus, et conſenſus inducit dirrectum dominiũ. Facit in ſimili. capit. ſuper quibuſdã. §. præterea. de verbo. ſignificatio. & vide Bald. & docto. in l. traditionibus. C. de pact. & Ludo. & Bal. in l. in poſſeſsionem in j. de bono. author. iudi. poſſeſ.

¶ In priori matrimonio. Qui ad ſecunda vota nõ tranſit, dicitur ſtare in prio matrimo. & idem poſt Bart. ĩ l. diuortio. poſt princi. ff. ſolu. matr. in l. vnica. §. exactio. ẽ. de rei vxo. act. imo in iuriantur conſanguinei viri defuncti ſi vidua committit ſtuprum, ſicut ſi committeret adulterium. lege ſi mulier. & ibi Barto. j. de adulteriis. limita vt hic per Bartolum, niſi mulier luxurioſe viuat: quia tunc non gaudet priuilegio prioris matrimonij. Tex. eſt. quem ibi ponderat Bal. ad hoc in l. his ſolis infra de reuo. do. Vide Ale. in l. cum quædã puella. ff. de iuriſdi. omn. iudi. Adde quod Pau. de Caſtro conſuluit, quod vidua committens ſtuprum perdit dotem, quemadmodum ſi eſſet in matrimonio. & vide Bal. in auth. ex teſtamento. in vij. col. ẽ. de collat.

vtile. Idẽ tenet Dyn. in c. ij. de regu. iur. lib. vj. vbi optimè declarat iſtã gl. Pet. videtur dicere, q̃ per qualencunque, ſeu per quãlibet præſcriptionẽ, acquiratur dominium directum & eſt vna de nouitatibus ſuis cõtro communem opi. propter plures rationes, quas hic refert Cy. quas non curo referre: quia de facili reſpondetur. Pro opin. noſtra videtur caſus in l. j. §. fi. de aqua pluarcen. & Dyn. inducit illam ad hoc.

LEX II.

Vicquid. Quæ ſupra dicta ſunt, pximè in bonis maternis, locũ habent in bonis materni gñis. h. d. Hic dicit, defuncto eo. q̃ritur hic de quo loquit, an de patre: an de filio. Placẽ. dicebat de filio: & ſic morte filij, dicebat extingui vſumfructum patris. Gl. determinat contrarium, & q̃ hic dicitur, mortuo eo. ſ. patre. Nam morte filij, nõ extinguitur. allegat glo. ſ. ad Tertu. l. fina. in auth. de hære. ab inteſt. circa prin. & ſ. tit. j. l. fi. adde, lxxij. ti. j. l. iij. & iij. quod no.

LEX III.

Iviua. In bonis maternis: filijs emãcipatis delatis, pater ſuccedit in vſufructu, ſi ſunt in poteſtate, in totum. Idem in nepotibus. hoc dicit. tota lex iſta. & ſingularis. Tenenti.

Mnem. Per tranſitum ad ſecunda vota, non perdit pater vſumfructum in bonis filij quæſitum. h. d. Not. text. q̃ ille, qui non tranſit ad ſecunda vota, dicit ſtare in prio-
e ri matrimonio. [e] De hoc etiam no. gl. in l. j. §. exactio. ſ. de rei vxo. actio. &c.

De bonis quæ liberis. *Rubrica.*

f ☞ *Aduentitium eſt, quod lucratur filiusfa. ex dote, uel donatione propter nuptias. ex forma ſtatuti: & ſic nõ uenit fratribus conferendum.*

LEX I.

Vm venerãdæ. Sicut bona materna, ita lucra nuptialia filijs, quo ad p prietatẽ patri quo ad vſumfructum quæruntur. h. d. Oppo. j. l. proxi. Sol. Ibi loquitur in lucris nup. quę à patre proceſſerunt, vt ſtatim dicam. Vltimũ per
g iſtam legem ego dico, q̃ † portio, quam lucratur filiusfa. ex dote vel donatione p pter nuptias, ex forma ſtatuti ciuitatis illud eſt aduentitium: & per conſequẽs non venit fratribus conferendum: vt ſ. tit. j. l. ij. in fi. & ſupra de colla. l. fi. non obſtante eo quod dicit Dy. in l. ſi cum dota. §. trãſgrediamur. ff. ſolu. ma. & ibi dixi, non obſtante eo quod dixit Cy. in l. j. ſupra fa. ercis. & dixi vobis in l. dotem. ff. de caſtren. pe. vbi tex. & gloſſ. tangunt. Quæro. filiofami.
f data eſt dos. [f] quæritur vtrum conſtante matrimonio, patri quæratur vſusfructus.

f ¶ Data eſt dos. Per iſtam l. dos quam filius lucratur à ſtatuto dicitur aduentitia. Idem no. Bal. in auth. ex teſtamento. in vij. col. ſ. de collat.

dixi

dixi vobis in l.contra nurũ.§.j.ff.re. amot. vbi gl.tangit. Et de hac q.nihil reperies in hoc titulo.

LEX II.

a ¶ Constitutionis. Et adde l.fi.suprà cõmunia vtriusq; iud. quãtum ad vers. nullius. positum hic.

b ¶ Quod scitis. vtrũ secundùm ista iura filiusfa. habeat hæredẽ de qua per Bart. in l. post dotẽ. in iij. q.ff.sol.mat. & Bart. in l.pater qui.ff.de castren.pecu.

P. P A V. P.

b ¶ Quod scitis. Quomodo istud ꝓcedat de iure C. et quid aduatur de iure authẽ. vide Comẽ. vt scripsi in auth. in successione. C. de suis & legitt.

c ¶ Sinautem. Et vide qđ sing. per istũ text. dicit Bar. ī l. post dotẽ. an fi.ff.sol.mat. vide per Bal. in authẽ. defuncto. ad Tert. & Cyn. hic declarauit. Adde melius per nota. consil. xl. & vide Bal. consi. cxij.

P. P A V. P.

c ¶ Sinautẽ. Istũ intel. reprobat Comen. vt scripsi in auth. Itaqꝫ. ŝ. titu. j. vide ad intellectũ huius §. Ro. cõ fil. xl. vide do. Pe. Philip. Corn. qui tenet cõtra Bart. Alexãdrin. post dotẽ. prope fi. ff. sol. mat. nõ firmat, sed ipse in consil. cl. vol. ij. col. ij. dicit istũ esse magis communem intellectum & in d.l. post dotẽ. per totum. circa veritatem istius opinionis cõtra Bart. vide Cõ. cõ. clxvj. ꝓ opinione Bar. vide Anchar. cõ fil. cccxlix. vide Ca. in tracta. dotis. in iij. par. q̃sti. vbi decidit, sed refert verba Alexan. in d.l. post dotẽ. ad fi. e. ti. declarat tamen & restringit opinionẽ Bart. vt per Paul. in auth. post fratres. l. j. ŝ. de leg. hꝰ. vt nõ ꝓcedat nisi in casib' à iure expressis.

d ¶ Quæcunqꝫ. Glo. in hac l. male intellexit istum tex. & eam reprehendit Barto. in l. post dotem. ff. solut. matri. in iij. q.

P. P A V. P.

d ¶ Quæcunqꝫ. Intellige vt per Ias. in l. ij. §. quod si patris. col. viij. ff. sol. mat. qꝫ intellectus fuit Corn. in authẽ. quod locũ. C. de colla. vt refert Lãcil. Deci. consil. clxj. col. iij.

P. P A V. P.

e ¶ Cũ oportet. Circa istã l. qꝫ pater potest in istis aduentitijs ꝓpria authoritate apprehendere & possidere, & si nepos vel filiꝰ resisteret, potest pater propria authoritate ipsum coercere, & si nõ posset potest adire iudicẽ qui ipsum coercebit, vide Cõ. cõsi. lxxxviij. in versic. ad tertium. & circa istam materiã de lucro mercatorũ aduocatorũ notariorũ & similiũ personarũ quæ dicũtur aduẽtitia vel castrensia vel quasi, vide q̃ scripsi in l. fi. ŝ. de inoffi. testa. Perusi. in c. licet. § j. de tepul. in vj. Itẽ qꝫ vsusfr. acgratur patri & anteq̃ apprehẽdat, vide Ant. cõt. vn. circa fi.

¶ Patri vsusfructus. Quid si pr̃ est Abbas, vel ep̃s, an filius acquirat p. l. vsumfructũ, vide Bald. qꝫ sic in l. fi. §. j. in princ. j. co.

¶ Glo. magn. Quod dicat ꝓfectitiũ, adde Bal. in l. filius. ŝ. de col. & Bart. in d. §. in arrogato.

h ¶ Quæro ergo quafr. Pondera bene dictũ Bart. hic, qꝫ dicit q̃ §. repletionem. in verbi. ex substantia patris. intelligitur proprie vnde nõ venãt ea, q̃ filius acquirit occasione patris. Et fuit allega. in cã illorũ de Rãgonibus, & cõsului ego ꝓ illis. Et ad istud dictũ Bart. dixi qꝫ idem Bar. tenet cõtra in l. in quadã. ad l. fal. & in cõ. Gilbertus. & adduxit Ange. in d.l. in quantam. vbi dicit ie pluries cõsuluisse. & põderauit text. in d. §. repletionem. in verb. aduẽtitia. coniuncto verbo. autẽ. qꝫ dicit aduersatiuũ: vti excludit ꝓpriam p. ad qꝫ volunt Bart. in l. hoc amplius. ff. de dam. infe. allegauit istã gl. & nota. de dictione, &c. Vide quæ notant in d. §. repetitionẽ. & vide do. Abb. in cõsil. cxxx. pro di. Bar. hic Andr. Barb.

¶ Formo. ijõ. Vide Bal. in l. certũ. in vlt. col. ŝ. fa. ercis.

¶ Hodierna. Vide Bar. in l. qꝫ seruus. de acqui. pos. & Cy. & Bal. hic. & vide Bal. in l. j. ff. de his q̃ sunt sui vel alien. iur. vide Ioan. Andre. in addi. Spec. in tit. de actio. §. j. super versi. aduentitium. & Bald. hic. & Paul. de castr. in l. iij. §. j. ff. quod quisq; iur. adde Ang. consi. ccvij. in fine. & vide Bal. vbi ŝ. q̃ tenet qꝫ dñium pecuniæ vsurariæ transeat in patrẽ. quia soluens vsuras à se abdicat dominiũ & filio quæri non potest: ergo patri. quærit Io. Andr. vbi ŝ. & Ang. cõcordant cũ opin. Bar. cõ Ioan. Andr. clarius in addi. ad Spec. in tit. de iudi. § ſequitur. verqd ſ aliter. in certũ. vbi refert C. vltra tenere in l. per seruũ. de accept. co. quia ex quitate lucrum. l. ſ. ſ. ſequens

Filius an præsumatur dives ex bonis patris, vel aliunde.

Peculium castrense quid sit.

e LEX III.

b Vod scitis. b Hæc lex habet duas partes & secunda pars est multum singularis. nec scio alibi: & breuiter dicit: Filio decedente succedunt liberi: nec potest pater bona eius occupare iure peculij. h.d. Tenemẽti hanc l. †quia secundùm iura Codicis filiusfa. habet hæredem: vt vidistis in l. fi. ad Tertul. & ŝ. tit. j. l. ij. &c.

In successione morientis, pater præfertur auo.

Pactum de lucrando dotem viro prædecedente, sicut non valet, ita eodem modo nec pactum de lucranda donatione ante nuptias prædecedente muliere.

c Sinautem. c Breuiter dicit, secundũ vnam lect. quam glo. videtur ponere: Nepote decedente, in bonis quæsitis à matre, vel linea materna auus materna præfertur paterno. h.d. Iste est singularis casus, de quo nec gl. facit ibi mẽtionem. Not. istum casum: quia nescio eum alibi, nec scio in textũ nec in gl. nec per aliquos doct. dixi tibi ŝ. ti. ij. auẽ. itaqꝫ. Alij legunt istũ §. alio modo: & secundũ eos hoc intendit †: In successione morientis, pater præfertur auo. h.d. Idẽ habetis in auẽ. de functo. ŝ. ad Tert. secundũ istam lec. sic forma casum. Quod vir filiusfa. dedit vxori donationẽ, ꝓpter nuptias pacto apposito qꝫ siue prædecederet ipsa, siue p̃decederet vir, lucraretur partem ipsius, donatiõis decessit ipsa: & sic lucrata est: quæritur quis præferatur in successione. Et dicitur qꝫ pater, aliter non posset hic poni tenendo istã lect. Sed contra hoc opp. †qꝫ pactum de lucrando dotẽ, viro prædecedẽte non valet: vt ff. de pac. dota. l. j. & ij. ergo nec pactũ de lucranda donatione ante nuptias prædecedente muliere, cũ inter eos debeat esse æqualitas: vt ŝ. de pac. conuen. aut inæqualitas. Huius timore tene primam lec. quæ videtur rationabilis fundata ratiõe. l. de emãcipatis. in fin. ŝ. de leg. hær. Si velles tenere secundam, dicas qꝫ in hoc est inæqualitas. per hanc l. non tamen bene probatur.

d Væcunque. d In bonis, quæ patri nõ quæruntur moriens trãsmittit primò ad filios, secundò ad fratres: tertiò ad parentes. h.d.

On sine ratione. Appellatiõe vxoris cõtinetur spõsa, ex interpretatione extensiua. h.d.

Profectitium quod sit, & qualiter intelligatur ex substantia patris proficisci, & nu. 2. & 6.

Aduentitium est, quod quis quærit ex laboribus & industria & quid sit aduentitium. vide nu. 6.

Filius, si ex pecunia patris fecit usuras, vel aliam mercantiam, an hoc dicatur profectitium.

Filius, si fuit in Franciam pro mercantia cum pecunia patris, & eius occasione captauit benevolentiam Regis, qui aliqua sibi donauit, hoc non erit profectitium.

Filius an præsumatur dives ex bonis patris, vel aliunde.

Peculium castrense quid sit.

e Vm oportet. c In aduẽtitijs quæritur filio proprietas, patri vsus fructus f exceptis castrensibus. h.d. vsq; ad §. non autem. Opp. ff. de acqui. hære. l. placet. & ff. si à patre quis fue. ma. l. j. Solu. illud de iure antiquo: aliud de iure sto nouo: in quo paulatim in cœptum est à bonis maternis: finaliter deuentum est ad omnia aduentitia: ne patri quærantur, vt hic videbitis. Venio ad q. & intro glo. magnam g hic positã quæ est valde no. dicitur hic, quod in profectitijs nihil mutatur †. Et profectitia dicuntur, quæ ex substantia patris proficiscuntur. vide tex. ibi, nõ ex substantia eius in cuius potestate &c. Quæro ergo, qualiter intelligatur ex substantia h proficisci? glo. dicit. quod hic accipitur dictio ex largè: vt comprehẽdat omne quod occasione patris aduenit: vt l. aditio. ff. de acquiren. hære. de vulg. & pupil. & l. sed si plures. §. in arrogato. Et sic hæc dictio ponitur largè. Alibi accipitur ex substantia strictè: vt l. sancimus. §. repletionem. ŝ. de inoffic. testa. De significatione propria istius dictionis ex, tetigi vobis in l. nõ dubium. ŝ. de leg. Iuxta illud formo quęstio i. Pone quod pater dedit filio fundum, vt inde se aleret, ipse ex fructibus fundi lucratus est, an istud dicetur profectitium? glossa dicit quod sic: quia dicitur ex re patris &c. ff. ad Trebel. l. balista. de vsuris & fruct. lega. l. in fideicõmissi. §. nonnunq; ã. vide gloss. ibi. Item si pater. Ego intelligo istam glossam in fundo qui datur colono. Nam si filius ipse suis manibus coleret, pars quam ipse lucraretur ex fructibus, vt ex opera sua esset aduentitium: † quoniam illud quod quis quęrit ex laboribus, est aduentitium: vt hic dicitur in tex. Præterea, istam legem intelligo de illo quod filius acquirit de fructibus simpliciter. Si enim de fructibus illis quandam negotiationem fecit: & ex hoc lucratus est, tunc esset lucratus ex sua industria nec diceretur profectitium: vt lege tertia in principio. ff. ad legem Falcidiam: ita hic intelligo. † Quæro si pater dedit filio pecuniam, & ipse filius deinde fecit vsuras, an hic dicatur profectitium. gloss. hic videtur dicere quòd sic, quã vide ibi. Sed quid istud quod glossa de vsuris dicit si procederet secundum iura ista, secundum quæ iura, vsura k est permissa: sed secũdum iura hodierna k, secundum quæ vsura est prohibita, nihil quæritur patri, quia de his quæ acquiruntur ex delicto l per filium nihil acquiritur patri: vt l. quod seruus. ff. de acquir. possess. ff. pro soc. l. quod autem ex furto. Nisi poneres filium fecisse vsuras iussu patris: tũc enim cùm vterque teneatur ad restitutionem, quęritur patri semper: tamẽ dico deducto eo quod ipsi filio debeẽ pro operis: & idem dico in alia mercãtia, quã filius fecisset de pecunia patris. Nam lucrũ, quod

dum non quæritur patri.

1 P. P A V. P. ¶ Ex delicto. Vide de hoc & quibusdam alijs An. consilio

xxxiij.ante med. Vide Aret.in l.quod seruus.in vlti.col.de acquir.pos. & ibi etiam quid de acquisitis in ludo.

a ¶ Faciens mercantiam. Adde omnino quod nota. Barto.in l.si tibi decem.§. si pactus.ff.de pact. & in authen.vnde si parens.§.de iniuti.testamen. & vide Bald.in l.certum.in fi.§.fami.ercis.& in tracta.duorum fratrum.Bartol.in l.sed si plures.§. in arrogato.de vulg. & pup.in vers. quæro quid in dubio,vi. de p Spe.in ti.de act. §.j.ver.quid si de peculio quasi. & adde Bal.in l.j. C. de pat. pote. & latè Bald.in authē.ex testō.in vrj. col.§. de col. & ibi ēt cui incūbit ꝓbare. & Bal.in l.iubemus. §.j.§.ad Trebellia.& ibi etiam dicit ꝙ cō fessio patris in hoc nihil operatur.

b ¶ Quæro quid iuris, Adde vt pulchre per Abb.consi. xxxv.incip. in Dei nomine, circa primū dubiū, ij.lib.

⁂ P. P A V. P.

h ¶ Quid iuris. In hac q.de filio vide oīno, Alexā.consi.xxiiij. in pri.& cō. cc.lxxxv. & cccccxx.in pe.co. & quod præsumat ex armis patris,vide Anto.consil,ix. in ij. dub.in ij.col.& in l.circa argumēta fe cūdi dub.& de istis. ꝙ præsu.nat acquisi uisse de terris alicuius: vide per Barba. in c. ad nostrā. in pe. col.extra de empt.& vē.& de elect.eūd.in c. cū in officij. in iij. colū. & se.j. de testa. & vbi nota.

⁂ P. P A V. P.

c ¶ In vxore. De vxore vide multa q̄ habes ad Bart.in l. v.ff de dona.inter vir. & vxo. qd autē in officio retpub. & plato, vide Barto.in l.facultas.ad fin. C. de iure fis. lib.x. Barba. late in c.j de pecul. cleric. & in c.j.in ij.not. extra de testa. vbi etiā de vxore, nliofamil. & alijs similibus,& de clerico vide Ioan. de dama. cōsil.lxxxvij.Bar in dict.c.j.de 1 testā.& consil. xxxix. col.iij. vbi etiam de alijs similibus.

d ¶ Excipitur. Vide tex.cū gl.in l. si vsusfru.§.si ita.ff.de vsufru.& lega.

⁂ P. P A V. P.

d ¶ Excipit. Nō habet ēt vsumfruc.qñ succedit pater cū filio. e in pe.col.de leg.j. vbi vult ꝙ regrad expressa ꝓhibito testōris, sed eū reprehēdit ibi Soci. quē vide. Item 1 in quantū gloss. in aut. Item hæreditas.seq.concludit ꝙ quādo pater instituitur cū filio,non habet pater vsumfructum in parte filij.adde ꝙ eam reprobant late Sali. & Pau.de cast.hic.Bar.consi cxvij.in ij.col.vide etiam gloss.in §.igitur. in versic. vsumfru.insti.per quas perso.& ibi Aret.in tract.testa.in gl.in vers. Item reliquit Seio filio Gaij.lib.xj.ad ꝙ vide etiā quæ scripsi ad Bar.in aut.defuncte.§. ad Tertul.vide Ant.Rosel.in arbore cōsang.in lxxxij.col.& quid autem in clerico, si acquirat aduentitia.an vsusfructus acquiratur patri,vide omnino Lucam.in cap tua nos.in ij.col.de test.vbi loquitur etiam in clerico prius tonsuræ : concludit non acquiritur vsusfructus patri:& multa refert vt per eum.

e ¶ Quærit glo. Et ideo si filius paciscitur ne à patre peratur,patri nihil acquiritur. Tex.est secundū vnum intellectum gl.in l.filiusfa.de do.aliàs,de dam.infecto.

f ¶ Conditionem adijcere. Vtrum possit imponi legitimæ grauamen hoc, videlicet quod patri non acquiratur vsusfructus Bald.tenet contra.in l.filium.j.fami. ercis.in fi.& adde Bar.in tracta.duo.fra.in ver septimo quæro.& Ang.in corpore. sequitur opi.gl.et ibi Bal.etiam in l.filijs matreni.ad fi.si bene ponderetur.videtur velle contra Bar.

g ¶ Quæro quid. Vide Bar.in consilio ccj.incip.quidam donauit aliquam rem monacho. Et vide pro hoc edicto d.Abb.in capitu.ij.de statu mo. sequit Ang.hic Bald. in ca.clerici.de iudic. And.Barb.

h ¶ Expresse dicit.Adde quod vbi filio creditur actio cōtra patrem,pater nō acquirit vsumfructū,secūdum Bald.in l.iubemus.§.j.§.ad Trebel. Adde de qō. monachi. Abb.in c.monachi.extra.de statu mona.vbi limitat hic dicta.& ibi quid si Abbas noluit consentire,an efficiatur caduca cum legatum. & tenet quod sic.

i ¶ Itē. Et sentit Bart. qd licet pr̄ ingrediat religionē.tñ propter hoc potest petere bona,tanquam pater sit mortuus.& sic videt velle quod nō potest petere legitimam:& idem tenuit in authē. si qua mulier.ad finē §.de sac.in.eccl.Contrariū tenet ibi Bald. vide quæ dixi in eas pitu.cum scimus. de regu.vide Bart in l.j. §.idem rescripserunt. ff.de liber. agnoscen. vbi allegauit Spe.vis de omnino.& vide Bal.in authen.nouo iure C.de adulter.vbi dat eandem doctrinā nulla facto mentione de Bar.& vide q̄ dixi in ca.in præsentia. de probati. Andreas Barba.

¶ Hæreditas not.qd de portione, in qua succedit frater fratri cum ascendente.non acquiritē vsusfructus patri.& adde glo.& ibi Flo.in aut.defuncto per illum tex.

⁂ P. P A V. P.

¶ Itē hæreditas.Circa istam authen.vide pulchrum casum per Are.consilio lxxij.in ij.col.

⁂ P. P A V. P.

¶ Idem est. An autē morte filij finiatur vsusfruc.& quid si pater transeat ad secunda vota,vide Franc. consil.lxxij.in prin.

¶ Primo quæritur. Idem ad hanc quæstionem adde quod Cy.in l.cum filio.de leg.j.dū ibi tenetur secundum opi. & maxime Ange.quod filius instituitur hæres ab extraneo,est hæres nomine,& tamen euolumentum hæreditatis acquiritur patri l.placet.cum si,de acquiren.hære.dicit Cyn.istud facit ad quæstio. de vsufructuario ingresso monasterium vt vsusfructus non extinguatur,licet monachus nihil possit habere proprium capit.ad monasterium.de sta,regu.authentic.ingressi.§.de sacrosanctis eccle.quia non est alibi, quod monachus retineat vsumfructum : cum commodum transeat ad monasterium.Ita tenet glo.hic.de quo per docto.in authenti.ingressi.& in capit.in præsentia.de probatio.nec plus dicunt docto.in d.l.cum filio.& Bart.in dicta authenti.ingressi.in fin.& Specu.in titu.de statu monach.in versicu.quinto.quæritur.& vers.xiv.ij.

m ⁂ P. P A V. P. ¶ Ingrediatur monasterium. Vide Alexand.consil.cclxxxij. in ij.colum.

---

1 ¶ Pater ingrediens monasterium,an retineat usumfructum in bonis filij. & nu.2.

2 Patria potestas,quando perimitur absque facto patris,tūc non extinguitur ususfructus in bonis filij.

3 Decem casus in quibus non quæritur patri ususfructus.

k ¶ Dem est. [k] Circa hāc legem primo † quæritur [l], an pr̄ ingrediens monasteriū retineat vsumfructum in bonis filij? Gl.dicit,Aut pater ingrediē monasteriū; non vt efficiatur monachus,sed ibi fortè ponitur in pœnā propter adulteriū cōmissum : vt in aut. sed nouo iure.j.de adulter.tunc retinet vsumfru.in oībus rebus,prēterq̄ in his quæ quærūtur filio,qñ matrimoniū dissoluitur vt hac aut. Si verò ingrediatur monasterium [m] vt monachus efficiatur:tunc videt qd extinguat vsusfructus,qa habetur pro mortuo , vt supra de episcopis & clericis lege,Deo nobis.in fin.sed non quo ad comedendum. Dic gl.ideo determinat,quod vsusfructus nō finitur. Certè in vsufructu debito simpliciter procedit ista gloss.quia potest esse vsufructuarius seruus : eodem modo monachus ; vt lege , vsusfructus.de

k ¶ Circa hāc legem. Vide Bar.in consilio ccj.incip.quidam donauit aliquam rem monacho. Et vide pro hoc edicto d.Abb.in capitu.ij.de statu mo. sequit Ang.hic Bald. in ca.clerici.de iudic. And.Barb.

l ¶ Primo quæritur. Idem ad hanc quæstionem adde quod Cy.in l.cum filio.de leg.j.dū ibi tenetur secundum opi. & maxime Ange.quod filius instituitur hæres ab extraneo,est hæres nomine,& tamen euolumentum hæreditatis acquiritur patri l.placet.cum si,de acquiren.hære.dicit Cyn.istud facit ad quæstio. de vsufructuario ingresso monasterium vt vsusfructus non extinguatur,licet monachus nihil possit habere proprium capit.ad monasterium.de sta,regu.authentic.ingressi.§.de sacrosanctis eccle.quia non est alibi, quod monachus retineat vsumfructum : cum commodum transeat ad monasterium.Ita tenet glo.hic.de quo per docto.in authenti.ingressi.& in capit.in præsentia.de probatio.nec plus dicunt docto.in d.l.cum filio.& Bart.in dicta authenti.ingressi.in fin.& Specu.in titu.de statu monach.in versicu.quinto.quæritur.& vers.xiv.ij.

m ⁂ P. P A V. P. ¶ Ingrediatur monasterium. Vide Alexand.consil.cclxxxij. in ij.colum.

---

contrariū,vt probat ex tex.vnde sumit;& 1 etiā † ex rōne posita in tex.cùm enim mater,vel auus maternus habeat filio istā legitimā relinquere de necessitate,nō potest f sibi istam conditionē adijcere f, vt not.pa- h tet in text. Quæro † quid [g] si relinquatur 2 g monacho sub cōditione hac,vt nō quæratur monasterio.Istud videt,ꝙ cōtineat impossibile,& repugnantiam.Nā monachus non potest habere aliquid:sed totū est monasterij vt in aut.ingressi.§.de sacrosanct. eccle.vnde si dicitur,ꝙ sit monachi,& non quæratur monasterio,est quędā contradictio:& quædam in seipsa perplexitas,quæ habet vitiare legatū,& contractum,vt l.si Titius de condi.insti. & l.vbi repugnātiā. ff.de regu.iur. Puto autē ista verba sic de- i bere intelligi;relinquo monacho sub conditione,ne quæratur monasterio : hoc est, quod monasterium patiatur illud habere eo modo,quo potest conniuentibus oculis:vt l.iij.in princi.ff.de manu.& sic nihil quæratur monasterio,s.facti.Facit ad hoc. ff.ad Trebe.l.Lucius.§. res hæredes.& qđ h ibi no.Sed qd si expresse dicit [h],ꝙ nihil iuris quæratur monasterio,respondeo eodē modo,nihil iuris.s.afferens vtilitatem sibi sed vt patiatur monachū illud ius exequi.

i ¶ Tem hæreditas. [1] Hic ponitur alia exceptio,hoc forte melius staret in fi.præcedentis leg.

1 ¶ Pater ingrediens monasterium,an retineat usumfructum in bonis filij. & nu.2.

2 Patria potestas,quando perimitur absque facto patris,tūc non extinguitur ususfructus in bonis filij.

3 Decem casus in quibus non quæritur patri ususfructus.

¶ Conditio ut patri non acquiratur ususfructus, non potest adijci in legitima.

2 In relicto facto monacho , an possit adijci conditio, ut non quæratur monasterio.

d ¶ Xcipitur. [d] Vos vidistis,ꝙ pater habet vsumfr. in omnib⁹ bonis quæsitis, exceptis duobus casibus qui ponūtur in tex.& alijs positis hic in aut.excipitur.Quærit gl. [e] in aut.vt lic.mat.& auiæ.in prin.vnde hic sumitur † an ista conditio possit adijci in legitima? videtur dicere ꝙ sic. Veritas est in

a ☞P. P A V. P. ¶ Patria poteſtas. Vide Alex.conſi.cclxxxij.in prin.

b ¶ Iſtam glo.Et circa pe.caſum hic not.in gloſ.vide quod not. Imo.in l.poſſeſſio nes.§.j.ff.de acquir.poſſeſ.& adde gloſſ.in authen.vt lit.mat.& auiæ. Adde alium caſum ſecundum Baldum ſi pater fuit bannitus de ciuitate vt rebellis & filio ob ueniat hæreditas durante rebellione quod pater reſtitutus non recuperabit vſum fructum quia illud non perdit,cùm tem pore rebellionis non haberet & per reſti tutionem non recu peret quæ non per didit : poſt reſtitu tionem tamen habe bit vſumfructum.de quo eius conſil. ccc xxxix.lib.iij.

c ¶ Oppo.j.eo.l.fin.Pa ter non tenetur red dere adminiſtratio nem, vide Bald. in l. ſi ſuperſtite. ſ. de do. & Bald. in l.vſufru ctu. & quod dixi in l. imperator.ad Tre bel. in l.filiæ.in vlti. colū.ſ.famil. ercīſ.& ibi etiã quid in ma tre, & de vtroq; vi de gl.& tex.& Bart. in l. ſi quis prioris.§. illo.de ſecundis nup. & Bald.in l.Gallus. §. inſtituens. in j. co lum.& in l.licet.j.ad l.falc. Et an teneatur pater facere inuenta rium, vide Cyn.hic tenentem q̄ non. & Bald. idem tenet hic. Et quid ſi pater eſt tutor filij, an teneat reddere rationē,vide Bald.j.ea.l.§.fina. & ibi etiã quid in ma tre.

d ¶ Opp.j. de ſent.paſ. Adde Bartol. in l. ſi conſtante. in ix. qō. ij.q.princ:ſol.mat.vi de tamen Bald.hic. Adde Baldum cōſil. lxxv.lib.v.

e ¶ Hoc dico. Vide Bal.in authen.excipi tur.ſ.eo.

☞P. P A V. P.

f ¶ Sinautem. Quod iſtud non procedat in profectitijs & res bus patris, vide Pa nor.conſi.xij.col. pe.

g ¶ Donare. Nota ca ſum,in quo valet do natio inter patrem & filium,abſq; con firmatione mortis. qui text. eſt ſingu.ſe cundùm Bald.hic.& vide Bart.in l. fin. ff. de condi.inde. & qđ no.Bar.in l.ij.in prin cip.ff.de donat. & in l.j. & ij.ſ. de inoffici. dona.poſt gl. ibi. & videtur tex.in capit. ij.de alie.feud. pater ni. rectè inducendo, vt poſt Bal. in auth. ex teſtamēto. in vij. col.de colla. ver. no uum &c. vide Bald. in §. proxi. Adde qd dicendum ſi pater fi lio donanti rem in qua pater habebat vſumfructum, con ſenſit, an videatur re mittere vſumfructū & an illum poſſit re mittere in præiudi cium creditorum : & an valeat donatio talis facta ſocero ipſius patris,vide Petr. de Ancha.conſi.cvj.

h ¶ Cùm autem. Nota quod Gul. de cug.limitat hunc §.ſi coactus propter delictū emancipauit, non habet dimidiam, argumentum.l. ſi lenones.ſ. de epiſcopa. au dien.Andre.Barba.

h ¶ Cùm autem.Contra hoc vide tex.in l.j.in fi.ſ.de inoffi.teſta.aliàs offic.præto.& adde Ang.& Imo,in l.vtrum.ff.de verbo.oblig.

h ☞P. P A V. P. ¶ Cùm autem. Iſtud procedit ſi pater emãcipat filium ſponte,ſecus ſi cogatur,quia malè & contra pietatem tractat filium,vide Com.conſil. lxxxij.incip. caſus talis eſt.

☞P. P A V P. ¶ Acquirere. An autem iſtud habeat locū in hæreditate profecta cùm loquatur ſolum hic text.in aduentitia, vide Com. cõſi.lxxij.in j.col.& ad reg.de aduent.vi de aliquid p Comē. conſil. lxxxvij. ante fi. & iſta lex ꝓcedit etiã in filia maritata qa ſi mortuo marito relicto filio moriat poſtea filius & eius hæreditas deferatur matri quæ habet patrem,ſi repudiat hæreditatem filij pater, poteſt tamen adire beneficio huius l. vi de Com. conſil. cxv. licet filia maritata videatur eſſe in poteſtate mariti, ſed illud eſt quo ad debitum carnis & operą, itē inquantum dicitur hic quod patre nolēte ſe intromittere poteſt filius adire,& ei decerni curator. adde q̄ debet iſtud conſtare euidenter, quia in dubio præſumit quod pater vellet adminiſtrare,vide Anſto.conſilio xvij.poſt princi.An autē pater poſſit adire, filio in extremis exiſtēte qñ filius nō expreſsiſſet volūtatem ſuam an vellet ipſam hæreditatē adire,vide Bart. in rubr.qui admit.in xxj.chart.in iij.colū. & duabus ſe.An autem hodie ex quo pater poteſt inuito filio adire, & econtra filio inuito patre,poterit eorū iuſſu adire. põit ibidē Barb. & ponit glo.Bar. & Moder. in l.j.ſ.q̄ admit. vbi vide. & vi de ibi Iaſ.i vij.et vij. col.qui tenet opinionem Ange.contra omnes alios, itē an illud quod dicitur hic patrē poſſe adire inuito filio,locum habeat in abbate vel prelato inuito monacho inſtituto.vide latè Iaſ. in l.cū propoſnas.in antepe. col.C. de hæredi.inſtit.conſcluditur q̄ ſic. Item an illud quod hic dicitur in hæreditate habeat locum in contractibus, ſi contractus fieret nomine filij, qui non vellet eū acceptare,vide Aret. in l. qui in altena. in principio. ff. de acquirend.hæredita.in j.colum.

ſtip.ſer.& l.fi.ſ.de vſufru. Sed in vſufructu debito ratione patriæ poteſtatis,eſt dubiū: nã per ingreſſum monaſterij liberatur filiꝰ à patria poteſtate, vt not. in l.ſi ex cauſa.§. nunc videndū.ff.de mino. Ratio patet. Nã cū ipſe efficiatur alterius poteſtatis, nō põt aliū habere in poteſtate, vt ff.de adult.l. ſic eueniet.Inſti.de pat.pote.§.fi. †Sed quando patria poteſtas perimitur abſq; facto patris,tunc eſt certum q̄ vſusfructus non extinguitur, vt habuiſtis plenè not. ſ.tí.j.l.ij. Quando verò vſusfructus extinguitur facto patris:tunc ipſe debet habere medietatem vſusfructus,& medietatem perdit : vt j.eo.§.cùm autem. Sed qñ pater monachatur,perditur patria poteſtas[2] facto ſuo,ergo videtur quod perditur dimidia vſusfructus. Vltimò †quærit gloſ.quot ſunt caſus, in quibus patri non quæritur vſusfructus. Et glo.enumerat decem & vide & not.totam iſtam glo.[b] & ſigna eam.

1 ☞ *Filius poteſt corrigere patrem in iure.*
2 *Adminiſtratio an poßit interdici patri dißipāti bona filij.*
3 *Pater,qui eſt talis conditionis,quod ei adminiſtratio bonorum filij interdicatur in uita,quod ei nō poterit pupillariter ſubſtituere.*

Non autem. Adminiſtratio paterna eſt libera ab hypotheca,ab onere reddendæ rationis ab omni contradictione:& alienatio eſt ei tãtummodo interdicta:& de eo,quod quęritur de fructibus, poteſt tanquam de proprio diſponere.h.d.Oppo.j.e.[c] l.fi.§.ſinautem æs alienum. Sol. Ibi loquitur de mala adminiſtratione culpabili, vel aliter,vt dicam ibi.Item opp.j.ea.l.§.fi.So. Filius non habet hypothecam pro mala adminiſtratiõe culpabili : vt hic ſed ſi pater res filij nō redderet,ſecus,vt in contrario. Opp.& videtur † quòd filius poſsit corrigere patrē, vt ff.de condict.ob cau.l. iij.§. ſi quis quaſi. Sol. Filius corrigit patrē in iure, vt ibi,nō in adminiſtratione vt hic. Contra hoc op. j.de ſen.paſ.[d] l.fi.& iſtud eſt bonum cõtrarium:& vide glo.ſuper verbo, patria poteſtas.in fi.vbi gloſſ. dicit,fallit ibi. †Tu dic, vbicunque pater diſsipat bona filij : ſi quidem filio ad ipſa bona poſſet dari regreſſus : quia vendit res immobiles, quæ non conſumuntur,tunc filius non poteſt reprehendere patrem. Ita loquitur hic. Si verò diſsiparet res mobiles,quæ non poſſunt apparere,vt pater ſoluēdo nō eſſet, & eſſet homo malæ vitæ : tũc põt ei adminiſtratio interdici:vt d.l.fi.j.de ſenten.paſ.facit ff.ad Treb.l. Imperator.Et p hoc dico[e] in materia ſubſtitutionis pupillaris,q̄ pater,†q̄ eſt talis cõditionis, quod ei adminiſtratio bonorũ filij interdicitur in vita,q̄ ei nõ poterit pupillariter ſubſtituere eandē ratiõe vt ſicut nõ põt de rebus diſponere in vita nec in morte.Quærit glo.vtrũ interitu rei extinguatur vſusfructus patris. Dic vt in gl.

f Sinautem. [f]Si pater patitur filium tenere, & vſumfructum percipere de rebus, quibus ipſe patri quæritur vſusfructus, ei videtur fructus donare[g] h.d.gl. Tex.hic non aperit,an teneat remiſsio,vel iſta diutina donatio:ſed dicit q̄ morte confirmetur,nec gl. declarat. Quid dicemus : breuiter puto q̄ teneat remiſsio iſta diutina,hoc eſt, quatenus patris voluntas viuentis durat. arg.l.ex anno.ff. de do. inter vi.& vxo. & ideo poſtea dicitur morte confirmari quæſtio,poſtea reuocari.

1 ☞ *Pater emancipans filium debet à filio præmiari. Donatio facta filio in præmium emancipationis, eſt ſimplex donatio.*

h Cùm autem. [h]Si pater emancipauit filium in præmium emancipationis ſibi retinet dimidiã vſusfructus : niſi aliud ſit expreſſum.h.d.
1 Not.† q̄ pater, qui emancipauit filiū,debet à filio pręmiari:& ideo verba,q̄ opponunt quotidie in emãcipatione : qa pater donat filio in præmio emancipationis,ponuntur impropriè:quia illa eſt ſimplex donatio,vt dixi in l,vt liberis.in fi.ſ.de colla.

Sed cùm. Pro rebus filij in quibus pater eſt legitimꝰ adminiſtrator, habet filius hypothecam à tempore adminiſtrationis inchoatæ.h.d. Opp.ſ. eo.§.non autem.Sol. Dic vt ibi. Vel dic q̄ hic loquitur in mala adminiſtratione dolo ſa:ibi in culpabili,&c.

Vm multa. In rebus, quas Imperator, vel Auguſtus donat filiofami.patri vſusfructus nõ quæritur.h.d.iſta lex.

1 ☞ *Filius in aduentitijs adit hæreditatem patre ignorante & etiam inuito.*
2 *Filio hæreditatem repudiante, cui datus fuit ſubſtitutus, patre ſuperexiſtente, pater ad hæreditatem admittitur,excluſo ſubſtituto.*
3 *Si filius moritur antequam adeat, pater non poteſt adire.*
4 *Quod hic dicitur,habet locum etiam ſi filio deferatur hæreditas ab inteſtato.*

Vm nõ ſolùm. Si hæreditatem vel alias res, quæ filio deferuntur,filius adire non vult,pater poterit ea pleno iure acquirere[i].& econtra : ſi pater recuſet,filius ſibi pleno iure acquirit.h.d. Oppo.& †videtur q̄ filius non poſsit adire ſine iuſſu patris : vt l. ſi quis.§. iuſſum.ff.de acqui.hær. Sol. In aduentitijs iura antiqua ſunt hodie correcta. Nam filius poteſt adire patre cõtradicente:vt hic, & etiam patre ignorante,vt habuiſtis not. in l.j.qui admit.ad bon.poſſeſ. Oppo.dicitur hic,idem in contractibus. Contra:quia in contractibus pater obligatur per filium inuitus:vt l.ſi quis filium.§. etiam.ff. de pecu. Solutio obligatur inuitus de peculio, vt ibi : non inſolidum,vt hic,nec vt legiti-

i ¶ Acquirere. Nota quod iſta lex habet locum in contractibus, ſecundùm gloſſ. not.hic.quod facit,quod ſi per ſtipulationem quæſita eſt actio filio pro conſequenda donatione, & ipſe filius nolit eam acceptare, acquiritur patri actio, quod eſt notandum,licet videatur quod talis actio ex ſtipulatu debeat reuerti ad ſtipulan

tem, renuente filio per legem abſentiæ: & quia ſtipulatio perſonam extraneam non comprehendit.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.de verborum obligationib. & l.ſi pro te.aliàs pro te.ſ.de dot. promiſ. Quinimo iſta lex eſt correctoria: ideo fortè non debet extendi de vltimis voluntatibus ad contractus:& vide gloſ.hic, in verbo,contractu.& text.ſ.eodem.ad finem. Adde Bartol. in l.cùm proponas.ſ. de hære.inſtit.& ibi Flo. ſequitur opinio, Barto.hic, & ibi vide Bald. Et pro iſta opin. bene facit text. §.ea.l. §. ſimili quoq; modo.in verſi. quaſi ab initio inſtitutus. & ibi põderat Bart. a Sed an pater poſsit repudiare hæreditatem ſine filio delatam filio contemplatione patris vide gl. q̃ non,in l.is qui hæres. §. ne filius. ff. de acquiren.hæredi. ſed Bald.ibi dubitat. Et adde q̃ iſta lex ĩ princip. nõ habet locũm ad pias cauſas,ſecundùm Bal.in l.j.in xij. col.in ver.ſuper vno, ſ. de ſacroſanctis eccleſiis.

8 ¶ Quæro pone. Adde quod Ange.vt refert Paul. de Caſtro, in l.ij. de hære. inſtit, in hac quæſtione tenet contra Barto. dicens quod hic text. loquitur q̃n inſtitutus adeundo,facit actum hæredẽ: ſ̃ũc eſt verum quod excludit ſubſtitutum.Sed in quæſtione iſta repudiat, & non facit patrem hæredẽ per ſuam repudiationẽ, ſed aperit viam, cũ pater veniat ex diſpoſitione l. ſubſtitutus. non ex diſpoſitione teſtantis, debet fieri quod prouiſio hominis tollat prouiſionem legis, & etiam potentior in his, quæ homo põt, vt l.ſi.ſ. de pactis cõuentis vbi ſubſtitutus præferẽ cõiuncto qui venit per ius accreſcendi,ex diſpoſitione legis in l.iij.§.ſi duo.in fi.de bono.poſſeſ.ſecundũ tab.Et credit dominus Paulus,q̃ iſta opinio ſit de iure verior, vt notatur, licet communis opinio ſit in contrarium,a qua non eſt recedendum.dicit tamen conſuetudo,& per Imol.in l.ſi pater.de hære.inſti.& hic plenè per Iacob.de Belui.in diſputatione ſua, qui etiã tenet contra opinio.Bar.per Bar.in l.iij.ſ.de hæredi.inſtit. Et certè verior videtur opinio Iaco.de Belui.& Ang.per prædicta,& per allegata per Iac.de Belui.hic licet vtraque opinio. videtur ſuſtentabilis,quia filius facto ſuo, ita dicitur facto ſuo facere patrem hæredem iuris diſpoſitione ſicut quando hæres inſtitutus decedit,& trãſmittitur ius deliberandi, quo caſu ſecundùm communem opinionem excludetur ſubſtitutus,vt in d.l.ij.

b ¶ Tenebat contrarium.Credo tamen patrem poſſe adire beneficio iuris deliberãdi,per filium in vnum tranſmiſſo. Nam per iſtud ius deliberãdi excluditur ſubſtitutus vulgaris:vt tenet Bar.in l.cùm proponas.ſ de hære.inſti. Et adde quod not. Bal.in l.j.ſ.qui admit.in vij.opp.& allegat in l.ſi infanti.circa pe.col.& Bal.in l.j. de vulg.& pupil.in q.iij.principali.& Bald.in l.ij.ſ.ad Orfic.& Imol.in l.ſi is qui hæres.§.neque filius.de acquir.hære.& hic latè per Iac. de Bel.in ſua diſputatione, & per Cyn.in d.l.i.ſ.ad Orfic.Adde vt per Oldr.conſi.xxxiij.incip. quidam accepit vxorem.

ſ ❧ P. P A V. P. ¶ Neceſsitate. Vide etiam pro limitatio. huius. §. Angel. de Aret.inſtitu.de tutor,in princip.in gloſſ.j.& in §.in perſonam. inſtitu.de act. Item circa materiam iſtam adde primo an iſta exceptio, tu non potes eſſe in iudicio ſine conſenſu patris, poteſt opponi ante litem conteſtatam, an verò poteſt ſemper opponi.vide Alexand.in l.ſed ſi de ſua.circa fin.ff. de acquir.hæredita. nota tamen quòd licet filius non poſsit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris,poſſet tamen impetrare reſcriptum, & obtinere iudicem delegatum ſine conſenſu patris, dummodo poſtea in agendo præſtetur conſenſus, ponit ad hoc text.quem ibi notat Abb. ad illud propoſitũ ſimile in c. cauſam quæ.in ij.col.extra de iud.& de iſta materia maximè in exequutiuis requiritur cõſenſus patris: & de pluribus alijs maximè ſi filiusfamil.ſit minor,vide Alex.conſi.ccj.in princ.& an ſeparat9 à patre poſsit eſſe in iudicio ſine patre,vide Bal.in l.ij.§.quod obſeruari.in iij.col. C.de iur.cal.in l.j. in ij.col.ad imace.Itẽ nota q̃ in caſibus in q̃bus minor põt ſtare in iudicio ſine cõſenſu,& authoritate tutoris vel curatoris,in illis põt filiusfa.ſine patre.glo.ſing.in c.fina.in verſi.regulariter.de iudic.in vj.nunquid autem conſenſus patris præſtito filio in aliquo inſtrumento operetur vt filius poſsit patri obligare,vide Bal.pulchre in l.j.C.quod cum eo.Item an requiritur conſenſus patris in his in quibus patri non quæritur vſusfructus,vide Franciſ.conſi.lxxij.in vj.colũ.Item q̃ etiam in ſummarijs requiratur tenet Bal.in l.nec quicquam.§.de plano.circa fin.ff.de offic. proconſu.& leg.Item an ipſe filius poſsit dicere iudicium nullũ tanquam agitatum ſine patre,vide Paul. conſi.lxij. Item ſi filiusfami.in inſtrumẽto dicit ſe patrem fami.an per hoc reddatur obligatio efficax ſine conſenſu patris, vide Paulũ.conſi.clxxxiij. Item adde q̃d ſi filius agit cũ filiofa. ſine conſenſu patris eſt ipſo iure nullum,nec fideiuſſores q ſe obligant aliquo modo tenentur ad expenſas, vide Anto.cõſi.xvij. poſt princi.& ibi loquitur etiã ſi per errorem fuiſſet decretus curator illi filiofa. quia omnia ſunt nullius momẽti. Item q̃d filiusfa.poſsit implorare officium iudic. ſine licentia patris,& qualiter iſtud intelligat,vide Iaſon. in l.nec quicquam.§. vbi decretum.in antepen.col.ff.de of.pro conſul.& legat.in l.j. C.qui admit.in iij.colum.Item an ſufficiat in fine iudicij allegare quem filiumfa.vbi iudiciũ reddatur nullum, licet aliter non probetur q̃ ſit filiusfami.quaſi eius pater præſumat adhuc viuere,vide Cepol.cautel.cxlviij.Aret.late in l.ſed ſi ſua.colum.iij. de acquiren.hæredit. Item an vbi procedit ſummarie & ſine figura iudicij requiratur.Bal.in §.de plano.de quo ſ.tenet q̃d ſic,ſed contrariũ ſentit ipſe in l.iij.§.ſed vtrum.de minor.vide Natam in dicta l.ſæpe.in §.fingu.in antepenul.charta in v.quæſtio.princip.ad fin. Item quod de dote aduentitia filiusfamil.poſsit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris & idem in his in quibus non requiritur vſusfruct.patri,vide Iaſ.in l.ij.§.quod ſi in patris.in iij.colũ.ff.ſolu.matrimo.Item quod in peculio profectitio poſsit filiusfami.eſſe in iudicio ſine conſenſu patris,vide Bartolum in capitulo,quod quibuſdam.in prima columna.de fide inſtrumen. Item quod in materia dotis filiusfami.poſsit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris,vide Barba.in conſi.xlvj.in ij.parte colum.xij.

c ¶ Neceſsitate.In materia huius §.dicas iſtum §.non habere locum,quando filius habito conſenſu patris in iudicio,fuerit demum cõdemnatus:& actio in factum intentatur contra eum pro exequenda ſententia.quo caſu nullus erit neceſſarius conſenſus in hoc iudicio.Secundo glo.eſt de hoc multum nota.in l.iij.§.ſed verum. in glo.olim.alias in glo.non fraternale.ff.de minor.& ibi dixi.Item limita.nil⁹ mire extraordinario ageretur,ſecundum gloſſ.l.j.& ibi Bartolus ſupra qui admit. Facit l.ſi filius ſi certum petatur. Item limita,in omnibus caſibus,in quibus minor poteſt eſſe in iudicio,ſine conſenſu patris,ſecundum Specul.in titu.de actor. §.j.verſicu.ſed nunquid in caſibus.de quibus in capit.fina.de iudic.in vj.vide glo. ibi in verbo,regulariter. Et de materia huius §.vide Iacobum de Belui.in ſua diſputatione in ſummario ibi:conſentire.& non ſufficit in hoc caſu præſentia cum taciturnitate,ſecundum Ioan.Andr.in capitu.fina.de iudic.in vj.Adde quod Bal. quem ſequitur Paulus,de caſtro dicit,quod pro opinio.gloſſ.& Alexandri,& antiquorum eſt caſus in dicto capitulo fina.de iudic.Nam ibi datur regula quod filiusfami.non poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.& illa regula generalis nõ poteſt intelligi,niſi in caſibus,in quibus ipſe filius agit,& agere poteſt:quia ſibi competit exercitium actionis. Et ſic quando pater non habet vſumfructũ,quia litercunque non habeat,ſiue quia nolit, ſiue quia non poſsit: quia ſi haberet, exercitium actionis competeret patri,non ſibi:vt infra eodem.§.vbi autem & poſtea ab illa regula excipit caſum,ſcilicet in cauſis beneficialibus, de quibus pater non habet ſe intromittere:quia non habet vſumfructum.Et ratio diuersitatis talia cenſentur potius caſtrenſia,vel quaſi.& illis dicitur militare deo,nec requiritur conſenſus patris in alijs non beneficialibus,quę non reputantur caſtrenſia,& in quibus filius non militat,poſito quod pater non habeat vſumfructum.nec ſit

dicit q̃ ſic,& bene,Item an illud,q̃ hic dicitur in filio,habeat locum in ſeruo.Glo.dicit quòd non vt l.cùm proponas ſ.de hære. inſtitu, Item an hæc lex habeat locum in querela.Dic vt in gl,

1 ☞ *Pater cogitur filio litiganti conſentire,& iudicium ſine eius voluntate eſt nullum.*
2 *Conſenſus patris,an requiratur in omni iudicio.*
3 *Patri nolenti conſentire,quomodo imponatur neceßitas.*
4 *Si pater noluit cõſentire,& iudex procedit in cauſa,quãdo ualeat iudicium.*
5 *Filius ſi agit ut ꝓcurator,cõſenſus patris nõ requiritur.*
6 *Filius tutor agit ſine patris conſenſu.*
7 *Præceptum in confeſſum factum filiofa. ſine patris conſenſu an ualeat.*
8 *Ex ſententia interlocutoria continente aliquid dari,uel fieri,oritur actio in factum.*
9 *Filius an poßit eſſe coram arbitro ſine patris conſenſu. Filiusfami.poteſt compromittere ſine patris conſenſu.*
10 *Conſenſus patris requiritur ab initio.*
11 *Si pater ab initio non conſenſit,ſed poſtea, an iudicium conualidetur.*
12 *Filius in caſu caſtrenſis peculij,uel quaſi agit ſine patris conſenſu.*
13 *Filius in publicis criminibus quod poßit eſſe in iudicio ſine patris conſenſu.*
14 *Filius agens contra patrem,agit ſine eius conſenſu.*
15 *Pater poteſt conſentire filio per epiſtolã,uel per nuncium.*

c Neceſsitate.[c] Hic eſt notabilis §, & etiã ſingularis ſecundũ lec.quam reputo veram,breuiter hoc dicit.In rebus,in quibus patri nõ quæritur vſusfructus: quia non vult, cogitur pater filio in iudicio conſentire,Hoc dicit ſecundum lect.quam intendo tenere. Vel aliter ſecundũ lectu.communẽ. Filius non poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.

1 h.d.No.†quòd pater tenetur filio conſentire in iudicio.Not.q̃ iudicium ſine patris voluntate eſt nullum.Ad primũ oppo.q̃n quis compellitur litigare, non valet iudicium,vt l.ŋ.in princip.ff.de iudi.Sol.Pater hic non cogitur litigare, ſed cogitur liti=

a ganti consentire. Ad secũdum opponitur [a], & videtur quòd filius possit agere sine consensu patris, vt suprà de collatio. authentica quòd locum. Solu. ibi est casus specialis. Oppon. ff. de mino. l. deniq;. §. sed vtrum. vbi fit executio filiofami. sine con-
b sensu patris. Glo. dicit [b] aliud in actione in factum, quæ datur pro executione, aliud in actione principali. Ratio, quia cùm pater primò consentit, & postea videtur consentire in execu-tione, certè nec ibi, nec in aliqua lege digestorum reperitur q; pater teneatur filio consentire, vnde poterimus soluere, vt sol-uam inferiora contraria. Opp. ff. de noxa. l. si noxali. & sequẽ. & Instit. de noxa. §. fi. Solu. glossatores nostri communiter di-
2 cunt, †q; in omni iudicio requiritur patris consensus. & sic il-la iura corriguntur per ista. Et est ratio, quã gl. ponit hic, circa principium: quia filiusfa. non videtur integer homo: & ideo requiritur patris consensus ad eum integrandum. Quidã alius glossator antiquus, qui vocatus est dominus Otto, intelligit istam legem aliter, & eius lect. ponitur in gl. mag. in fi. & dicit q; hæc lex non dicit quòd in omni iudicio requiratur patris consensus: sed dicit hic, quòd in rebus, in quibus patri nõ que-ritur vsusfructus, quia non vult, potest aduersarius dicere fi-lio agenti, vel defendenti, volo quòd pater tuus consentiat iu-dicio in signum repudiationis: ne possit postea venire, & di-cere iudicium nullum, quia sibi competat vsusfructus, & exer citium, cũ de repudiatione in iudicio non constet, & dicit Im-perator quòd cogetur pater in hoc filio consentire, in signum huius repudiationis. Hic est verus casus huius legis, & proba-tur primò ex continuatione text. vt potes videre apertè, & se-cundùm hoc iura antiqua remanent incorrecta. Probo, de iu-re antiquo poterat agere filius sine consensu patris, vt d. l. si no xali. & Instit. de noxali. §. fi. de iudic. l. omnem. & l. tam ex con tractibus. & sic de iure antiquo erat integer homo filiusfami. sed per iura Codicis persona filij nõ est diminuta, nec ius eius, imò aucta: quia sibi quæritur proprietas, quæ olim non quæ-rebatur. Vnde non est dicendum q; hodie non sit integer ho-mo, cùm olim esset. Per hanc rationem tenebat Iacob. Butri. opin. Otto. quã tenebat Iacob. de Are. do. Rich. mal. & domi-nus Cyn. eam videntur tenere, & ego puto esse veram. Probo primò per §. sequentem, vbi quãdo filius est minor, & patri nõ quæritur vsusfructus, datur filio curator, qui potest actionem exercere. Vide textum in §. sinautem in secũda. Sed si esset ve rum quòd filiusfa. non esset integer homo, requireretur cõsen sus curatoris, qui suppleret defectum ætatis. Item consensus patris, vt redintegraretur persona filij diminuta per patriã po-testatem, requireretur. Sed hoc est falsum: quia cõsensus solius curatoris sufficit. Ratio, quia quando datus est curator hære-ditatis illius filij, constat de patris repudiatione: ideo nõ est ne cessarius eius consensus in signũ istius repudiationis. Pro hoc est tex. in auth. vt lic. ma. & auiæ, in prin. vbi in rebus, in quib[9] patri nõ quæritur vsusfructus, quia nõ potest, filius maior ha-bet omnimodã administrationem: ergo non requiritur patris consensus in omni iudicio, sed solùm in isto, vt patri nõ quæra tur, quia non vult, requiritur consensus in signum repudiatio nis. Pro hoc est text. in auth. vt lice. matri & auiæ. pro hoc etiã est casus extra de iudic. c. j. lib. vj. vbi in casibus in quibus non quæritur patri vsusfructus, quia non potest, non requiritur pa tris cõsensus: vt hic puto opin. Otto. esse veram & verisimam. Dic ergo, aut loquimur de iure antiquo, aut hodierno. Primo casu aut loquimur in casibus, in quibus actiones per filiũ quæ-runtur patri pleno iure: tũc nõ potest filius agere sine cõsensu patris, qui nõ habet actionẽ: vt l. si pupilli. §. videamus. de neg. gest. Posset tamẽ agere tãquã cõiuncta persona patris: vt l. sed & hæ. in princ. ff. de proc. Aut loquimur in casibus, in quibus actiones remanẽt apud filiũ, sed exercitiũ patri competit: tunc aut pater est præsens & non potest filius sine consensu patris. Aut est absens: & tũc secus: vt l. si lõgius. ff. de iud. & l. si vnus. §. si filio. ff. de mino. Aut loquimur in casibus in quibus actio-nes remanent apud filiũ pleno iure: & tunc patris cõsensus nõ requiritur: vt l. miles. §. j. ff. de castr. pecu. & hoc in agendo, sed defendere potest filius sine consensu patris indistinctè: vt l. iij. §. sed vtrum. de mino. & l. omnẽ. & l. tã ex contractibus. de iu-dic. & d. l. si noxali. & l. seq. ff. de noxa. Si verò loquitur de iure hodierno: tunc aut loquimur de profectitijs: & iura antiqua

legitimus administrator, saltem debet interuenire ad interrogandam eius personã, per illud c. fi. & dicit Pau. de Castr. se vere putare quod hæc fuerit mens Impera-toris. de quo vide per eum, eius consi. lv.

a ¶ Ad secundum oppo. Vide Barto. in l. j. ẽ. qui admit. Doc. in l. qui aliena. de acqui, hæredita.

nõ sunt immutata: vt l. cũ oportet. in princ. ẽ. eo. Aut loquimur in aduentitijs: & tunc aut patri quæritur vsusfructus: & filius nul-lo modo põt agere nec defendere: quia si-bi nõ competit administratio, sed patri: vt ẽ. ti. j. l. j. & j. eo. l. vbi autẽ. & §. filij. Aut pa-tri nõ quæritur vsusfructus tũc aut quia non vult: & requiritur patris consensus in si-gnũ repudiationis, vt hic. Sed si de repu-diatione aliàs non constaret in iudicio, vt quia esset datus tutor, vel curator: ꝓpter patris repudiationẽ non requiritur patris cõsensus: vt j. §. prox. Si verò patri nõ quæ-ritur vsusfructus, quia nõ potest sibi quæ-ri: tunc patris consensus non requiritur. vt j. §. proxi. & in auth. vt lic. ma. & auiç. in princip. & extra de iudic. c. fi. libro vj. Hoc etiam apparet in castrensibus, vel quasi, in
c quibus patri [c] non potest quæri vsusfru-ctus, nec eius consensus requiritur: vt l. j. §. j. ff. de castren. pec. & ẽ. de episc. & cleri. l. sacrosanctæ. Idem in alijs iudicijs, quæ agi tantur super rebus, in quibus nullus cadit vsusfructus: vt d. l. si noxali. ff. de noxalib. & in alijs casibus, in quibus ipse filius con-ueniretur. Ita debes intelligere hanc ma-teriam. His opin. expeditis, veniamus ad
3 glossas nostras. Primò †quæro, qualiter im-poneretur ista necessitas patri. Dicit gloss. pignoribus captis, & mulcta indicta, & alijs remedijs prætorijs: vt l. j. §. quid er-go. de ventr. inspic. in contrarium facit In-sti. de acquisi. per arr. §. fi. Sol. ibi pater non cogitur defendere, sed bene cogitur filio
4 consentire. ita loquitur hic. Quæro †secun dò, quid si pater interpellatus non consen-tit, & iudex procedit in causa. an valeat iu-diciũ. Videtur quòd sic, quasi sufficiat in-terpellatio super hoc: vt l. j. §. exegit. vt in possef. leg. In cõtrarium videtur. q; nõ suffi ciat: quia debet cogi cũ effectu consentire: vt d. l. j. §. fi. ff. q; quisque iur. Gloss. non de-terminat. Dicunt quidam q; debet cogi cũ effectu consentire. Nam interpellatio be-ne sufficit ad cõstituendũ quẽ in mora, nõ ad inducendum consensum: mihi videtur q; debeamus sic dicere: Aut filius agit, aut conuenitur. Primo casu requiritur cõ-sensus ver[9]: nec sufficit, patrẽ super hoc in-terpellari. Nã cùm ipse pater sit legitimus administrator, vel saltẽ de hoc dubitetur, nisi filius legitimet suam personã, non de-beat audiri: cũ ante omnia debeamus inq-rere de persona: vt l. si quæramus. ff. de te-stamẽ. Sed si pater esset vilis persona: tunc non putarẽ interpellationẽ sufficere: vt l. si dotẽ. §. eo autẽ tẽpore. ff. sol. mat. Idẽ si ipse esset absens tãta absentia, q; haberi nõ pos-sit: ar. l. si longius. ff. de iud. Sed si filius cõ-uenitur, tũc puto interpellationem factam patri sufficere: siue dicamus Patris consen sum requiri ad perficiẽdum personam filij secundùm opin. glo. arg. d. §. eo. autem tem pore. siue dicamus eius consensum requiri
5 j. de remissi. pigno. Quæro tertiò, †quid

b ¶ Gloss. dicit aliud Vide Instit. de act. §. actionem autem de pecu. aliud est §. actio nes autem de pe. per Bar. in l. ne quicquã. Vide Bal. in authen. quod locum. in j. col. de colla. Et in mate-ria hui[9] §. scias quod vbicunq; filius con-stituitur curator ali-cuius adulti, & huic constitutioni pater prædicti curatoris consensit, & tunc si-ne cõsensu patris po-terit dictus filius a-gere. Ista est gl. mul-tum sing. in l. Titius Lucius Caium. ẽ. de admi. tu. in gl. ij. secũ-dùm Bal. not. in hac l. fi. quod tene menti perpetuò. Item limi-ta hunc §. procedere in peculiaribus, quã-do est concessa ipsi fi lio administratio ꝓ patrem. Ista nota. di-xit Ang. in l. filiusfa-mi. ff. de dam. infect. facit in argum. c. qui generaliter. de pro-cura. in vj. Item alias dixi, quod iste §. li-mitatur non proce-dere in filiofamilias xxv. annorum. qui in iudicio fuisset, & processus, & senten-tiam consecutus es-set in fauorem eius: quoniam non redde-retur processus, vel sententia nulla pro-pter defectum cõsen-sus patris: quia i hoc sunt priuilegiati mi-nores, vt consensus, vel authoritas, quæ aliàs eis erat necessa-ria, nõ requiratur in his, quæ sunt fauora bilia eis: vt not. Cyn. Salic. Ful. in l. non eo minus. ẽ. de procura. gloss. in l. prima qui legi. perso. Et hanc li-mitationem in spe-cie ab aliquo scriptã non inuenio, & est de mente Spec. in ti-tul. de actore. §. j. ver-sicul. sed nunquid in casibus, in quib[9] mi-nor. &c. iuncta deci. Cyn. præalleg. Adde dictum do. Alex. di-cit quod hanc limita tionem ab alio scri-ptam nõ inuenit. qũ idem voluit Petr. de Anch. cõsi. lxxij. pro quo facit quod con-suluit Ro. consi. cccc-liij. quod stante sta-tuto, quod minor nõ possit contrahere, ni-si seruata certa solen-nitate: ꝓ si tamẽ con trahit in eius vtilita-tem, contractus va-let, & tenet.

P. P A V. P.

c ¶ In quibus patri. Contrarium in hoc tenet Barto. in tract. differẽ. inter ius ciui-

le & cano.in pe.col.

a ¶ Tenent contra.Filiusfa. poteſt agere: vt procurator alterius, ſine cõſenſu patris. In contrarũ facit text.in l. quæſitũ. & ibi ꝙ Bal. & doc. de hoc ff.de in ius vocã.& ideo eſt deciſio in c. qui generaliter. in ij.reſpõ.de procur. in vj.ꝙ non requiratur conſenſus patris, & quod no.glo. in l. lis nulla.ff.de iudi.in ſimili,ibi dũ dicit,niſi hoc faciat alieno, &c. Adde ꝙ hodie eſt approbatũ in c. qui generaliter.§.j.de procu.lib.vj.

b ¶ Quæro quid ſi. Et quid ſi ſententia eſt lata cõtra filium, an poſsit exequi contra patrẽ, Vide Lu. Ro. cõſi.clj.Andr.Bar b.

c ¶ Sententia interlocutoria. Et per Bart. in l.ij. §.q. idem ſcribit.ff.de procur.

d ¶ Conſenſus patris. Vide glo.Bar. & do. & Bald. in l. ſi quis mihi.§.iuſſum.de acquir.hæredi. & vide Bald.in l.j.in ij.op.ſ. qui admit. vbi dicit ꝙ non requiritur in præparatorijs iudiciorum cõſenſus patris, ſed in lit. conteſta.& cũ gl. hic concordat Bal. in l. ſi cũ dotem, §. ſi pater. ff. ſol.mat.& ibi requiritur cõſenſus alieni agenti,vide quod requiratur in lit. conteſt. l. ſi cum dotem, §.eo autem tempore. ſol.ma. & ibi docto. maximè Pau.de caſ. quem omnino vide. Quando autem debeat apponi, vide Barto.in l.licet.C. de procu.& ibi dixi.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Ab initio. Vide Alexã.in l.ſi cùm dotem.§.eo autem tempore.ff.ſol.matr.facit deciſio Innoc.in c.cũ conſuetudine. extra de conſuetudine. Ange.in l.fundum.ff. de ſerui.ruſtic.prædi.& Bal.hic ſequit Franc. Aret.conſil. xiij.vide Paul.latè conſi. liij. vbi etiam ponit an ſufficiat cõſenſus prẽſtitus ante litem conteſtatam.Item an ratihabitio patris, validet iudicium, vide Anto.conſi.xvij. Itẽ de eo dictum eſt de licentia generali, vide etiam Areti. in l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.in vlt.col.de acquir.hæredi.

f ¶ Cõtrarium tenui. Vide hic per Iaco.de Belui. in diſputatione per Bart.in l.inter liberos.§.j.de adulte. per Dyn. & Imol.in l.ille à quo. §. filius. cum ſeq.ff.ad Treb. Iacob.de Are.Barto. ſi filiusfa.agit vt procurator,an requiratur patris cõſenſus? Gloſ.videtur dicere ꝙ ſic: & ſecundùm hoc eſſet correcta l.filiusfa.§. ipſe quoq;.ff.de procu. Sed omnes doc. tenent cõtra[a] iſtam gl.& eſt hodie caſus extra,de procura.c.qui generaliter.§.j.lib.vj.

6 Quæro,†an filiusfamil. tutor poſsit agere ſine conſenſu patris.Glo.determinat ꝙ ſic,

7 & bene. Quæro, †quid ſi[b] præceptum eſt

b factum filiofamil. tanquam in confeſſum ſine conſenſu patris:an valeat. Glo.diſtinguit. Aut fuit præceptũ in confeſſum ante lit.conteſta.& valet.aut poſt lit.conteſt.& non valet: quia dicitur ſententia. Tu verò ſic dicas. Aut quis vult agere cõtra filiumfa.ex cõfeſsione ſola:& tũc poteſt: quia illa confeſsio magis eſt contractus, quàm iudiciũ,ſecundùm Azo.quia etiã minor, qui non poteſt eſſe in iudicio,obligatur confitendo: vt l.certum.§.minorem.ff.de cõfeſ. & filiusfa.cõtrahendo habet legitimã perſonam,quãtum eſt in ſui prejudicium:vt l. ſi.§.j.ff. de verb. obli.& l.omnem. & l.tam ex contractibus.ff.de iudic.Si alius vult agere ex præcepto ſibi filio facto:tũc ſi quidem tenemus opi.gloſſ.ꝙ ipſe filius non ſit integra perſona; certè non poſsit agi contra eum:quia non habet legitimã perſonã. Si tenemus opin.quam tenui,ꝙ conſenſus requiratur in ſignum repudiationis debemus diſtinguere cauſam ſuper qua proceſſit conſenſus:vt ſ.dixi.Not.tamen†ex iſta

8 gl.ꝙ ex ſententia interlocutoria[c], quę cõ-

c tinet aliquid dari vel fieri, oritur actio in factum: vt plenè dixi in l.à diuo Pio. circa prin.ff.de re iudi.& vide iſtam gloſ.Quæro, † an corã arbitro poſsit eſſe filius ſine

9 patris conſenſu. Gloſ.dicit ꝙ ſic,per l.iij.§. ſed ſi filius.ff.de pe. Tu dicas, Aut quæris an filius ipſe poſsit compromittere. & certè poteſt: quia cõpromiſſum eſt cõtractus. Ita intelligatur gl. Aut quæris an acta per eum valeãt,ita ꝙ ſortiantur effectum, ac ſi eſſent facta coram iudice,vt l.cùm antea.ſ. de ar. & tunc tenendo opi. gl. ꝙ filius non eſt integer homo, nõ valent acta per eum, ſicut nec coram iudice:vt l.j.ff.de arbit.ſed ſi teneamus opi.quã tenui, eſt diſtinguendum ſuper qua cauſa fiat compromiſſum,

10 vt ſ.dixi. Quæro†,quo tẽpore requiratur

d conſenſus patris[d].Certè videtur ꝙ ab initio: vt l.momentaneæ.ſ. qui legit. perſon,

11 Quæro,†quid ſi ab initio[e] pater non con-

e ſenſit,ſed conſenſit poſtea, an iudiciũ validetur. Gloſ.dicit hic ꝙ non,vt habes in ea. Breuiter ſi tenemus opi.glo.ꝙ ratio huius §.eſt,ꝙ filiusfa. non ſit integer homo:gloſ. dicit verũ. Nam ſi negociũ peccat in alio, quàm in cõſenſu,per ſequẽtem ratihabitionem non confirmatur retro: vt l. obſerua-re.in fi.ff.de offi.proconſu.& le.& not.per Dy.in c.ratihabitionẽ,extra de re. iur.lib. vj.per Cy. in l.fi.ſ.ad Maced. Si teneamus opin,quam tenui: dico ꝙ quotieſcunq;, & quandocunq; de patris repudiatione conſtet, ſatis eſt. Quæro, †quid ſi filiusfamil.

12 agit in cauſa caſtrenſis peculij, vel quaſi, an poſsit ſine patris conſenſu. Glo.dicit ꝙ non.& ſic ſunt correcta iura antiqua.Con

f trarium tenui[f] vobis:& ita tenẽt communiter docto.vt l.miles.§.j.de caſtren.pecul. & eſt caſus hodie in d.c.fi.de iudic. Quæ-

13 ro,an in † actionibus publicorum criminum filius poſsit eſſe ſine conſenſu patris in iudicio.Gloſ. videtur dicere quòd non: & ſic ſunt correcta iura antiqua. Contrarium tenẽt omnes docto.in l.poſt.§.j.ff.de his qui.vt indig. Maximè enim, cùm hæc ſit cauſa,in qua pater,nec habet, nec habere poteſt vſumfructum:ſed ea quæ dixi ſ.

14 Quæro, † quid ſi filius agit contra pa-

g trem: an requiratur patris conſenſus. Gl. dicit quòd non. dic vt in ead. Sumus expediti de tota gloſſ. quæro, ſi requiritur patris conſenſus:an requiratur in quo

g libet actu, an ſufficiat ab initio[g] conſentire ei, vt agat vel defendat. Puto ſufficere, ſi ab initio conſentiat. Idem videtur hic velle gloſſ.in ſolutione contrarij.l. denique. §. ſed vtrum. de minor. Quæro

15 † quando pater conſentit filio, an poſsit

h conſentire per epiſtolam[h] vel per nuncium. Videtur ꝙ non, ſicut dicimus in timore. vt l.obligari. §.tutor.ff. de authori. tut.Contrarium puto verum,arg.l. honores.circa fi.ff.de decurio. Nec obſtat ꝙ dicitur de tutore: quia aliud eſt authoritas, aliud conſenſus. Nam conſenſus poteſt adhiberi per epiſtolam: ſecus in authori-

i tate,[i] vt dixi in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum.ff.de acquir.hæredi. quod not.per gl. & Imol.plenè in c.dudum de re.eccle.non alie.li. vj. Multa alia eſſent quærenda cir- h ca materiam iſtius §.quę ponit.Spe.latè in titu.de actore.§.j. verſic. item excipitur ꝙ eſt filius.& ſeq;. Tamen ex his, quæ ſuprà dixi, apparet ſolutio omnium, & apparet in quibus bene dixi,& in quibus malè. Licet tenuerim vobis in hoc §.opinio. Otto. i quę ſine dubio verior eſt,& de iure:tamen conſulo quòd in iſtis opinio. non ponatis vos:ſed adhibeatis patris cõſenſum,quando poteſtis:quia ſatis tutius eſt &c.

1 ☞ *Filiofami. minori datur curator ratione hæreditatis, non perſonæ.*

2 *Libellus, in quo quis dicit ſibi eſſe ius agendi, eundi ad talem fundum per talem fundum,quòd procedat.*

k Sinautem.[k] Si filius minor diſcordat à patre, idem iuris eſt quod ſuprà;tamen cùm filius ſibi quærit procuratorem ſibi datum adminiſtra- l

l bit.h.d.† Not.ꝙ quãdo filiusfa.eſt minor, nõ datur curator pſonæ,ſed hęreditati,ſeu bonis,vt hic vides.glo.ſuper verbo,hære- m ditati. vide quæſtionẽ de facto quã habui: ponamus ꝙ dicat inſtrumentũ curę filiifamí. curia dedit curatorẽ tali filio ad adminiſtrandũ bona talis hæreditatis ſibi obuenientis:an valeat talis datio. Videtur ꝙ nõ, vt hic puto contrariũ:nã hic tex.videt excludere ꝙ nõ det curator perſonæ;vt per hoc excludat patria poteſtas:ſed ex forma illius inſtrumẽti curatorij hoc cõprehẽdit:ergo &c.Pręterea,vide in ſimili,lex dicit ꝙ ſeruitutes ſunt iura prædiorũ.& dicitur alibi,ſententia prædio datur:vt l.qui

2 aliena.§.fi.ff.de neg.geſt.Sed pone† ꝙ dominus dicit in libello,vel iudex in ſententia, ſibi ius eſſe eundi ad talẽ fundũ per talem fundũ:videtur ꝙ non procedat libellus:nam non eſt ius ſibi,ſed prædio. Tamen lex dicit contrarium:vt l.iiij.in princ.

l ſi ſer.vend.ergo &c.Idem in propoſito dicamus[l].

m Similique modo.[m] Etiam in caſtrẽſibus,ꝙ filius recuſat,patri quęrit.h. d. Hic nouꝰ caſus.Not.ꝙ dixi in ſummario.Ex quo dicũt doct.ecõuerſo, ſi filius eſt inſtitutus ex cã pfectitia,contẽplatione patris,& patre recuſante quærit filio,No.ſcdm iſtũ tex.quaſi ipſe pater ab initio

& Bald.Ange & Salice.hic tenent contra gloſ.& etiam Iacob. Butr.Sed Cyn.hic tenet glo. adde Specul. in titu. de action. §.j. verſi. item cum agit. & ibi ſoã. Andr. qui refert alios ita tenere per d.l.miles.

¶ Ab initio. Et pro hoc facit, quod not. Bald.in l.j.ſ.de ſacroſan.eccle. in reperi. in vij.colum.vbi dicit ſufficere generalem licẽtiam datam filio per patrẽ, ꝙ teſtetur ad pias cãs, ad hoc ꝙ not.Bal.in l.ij §. ꝙ obſeruari. in ij.colũ. de iura. calũ. & Bal. hic, Bald.in §.proxi. Sed an iſte conſenſus preſtit? in cauſa principali,trahat ad cãm appellationis, Vide Cy.& Bald. & Sali. in l.inuitus.ſ.de procur. Adde an pater, qui in iudicio ſatisfidit, videatur pro filio conſenſiſſe. Ioan. And.in addi. ad Spe. in ti.de acti.§.j.verſi. ſed quid ſi preſente patre litem conteſtatus eſt.

☞ P. P A V. P.

¶ Per epiſtolã. vide Alex.in l.ſi cũ dotem. §.ſi patri.in ij.colũ.ff. ſolut. matri. & in l.ſi quis mihi bona.§. iuſſum.in princip. ff. de acqui.hære.

☞ P. P A V. P.

¶ Secus in authoritate. Quod ſit differẽtia inter authoritatẽ & conſenſum in patre quando preſtat filio maiori vel minori,vide Are. conſi. clx.in ij.col.

¶ Sinautẽ De materia huius §. vide plenè Spe.in tit.de actore.§.j.verſic.ſed & filius.ver.in præmiſsis. & verſi.ſed nunquid

☞ P. P A V. P.

¶ Dicamus. Idem ſequitur & refert Ange. Aret.inſti. de tute. in prin.in gl.j.

¶ Similiq; modo.Vide Imol. in l.ſi quis mihi.§.iuſſum. de acquiren.hære.Cyn.& Bal.ſ.ea.l.in princ.& Cyn.hic,& Ludoui. Ro.in l. is qui hæres. §.fi.eo.titu.

a ¶ Vbi autē. Sed de vno quæro, an ex his,& de alijs casibus, quibus pater alienat bona filij,qui filius est minor, sed in tali alienatione requiratur decretum iudicis. & Azo in Summa huius tituli, tenet quòd non.& doct.in l. de rebus.ff. de transactionibus. vbi etiam dicunt quòd pater potest etiam super relictis compromittere,super rebus aduentitijs filiorum : si loquamur in compromisso necessario ex forma statuti, secus dicit in tutore.l. si plures. & ibi dixi. Et illud dictū Azo. refert Bald.in l.præses.ſ.de transactioni. & per istum text.decidetur facti q.quod si quis est obligatus ad quinquaginta annua:habens duo millia in bonis,instituit vxorem in vsufructu omnium bonorum,& Titium hæredem vniuersalem, non debet ante oīa deduci de hæreditate quantum valet actio ad quinquaginta,sed salua debet remanere tota proprietas duorum millium, & de fructibus soluendum est ante omnia debitum annuum, & de reliquis vxor pcipiet vsumfructum. & ita etiā sequitur Mat. in vij. no.& vide not.Bart. in l.cùm alimenta.ff. de ali.lega.

b ✠ P. P A V. P. ¶ Administratione. Quid autem si pater faciat aliquas impēsas in talibus rebus, an filius teneatur, an verò censeatur pater donare, vide Bartol. in tracta. de duobus fratrib.in vltima columna.

c ¶ Committi. An pater agens pro filio caueat de rato : Et aduerte, quod in hoc vltimo casu, in quo Bart.videtur dicere, quod si agit nomine proprio, tenetur cauere, nisi hoc inducat communio actionis, vt in dote. Adde quod hoc non videtur posse procedere in terminis istius legis, & similium : quia impossibile est quod agat nomine proprio. Nam ille solus potest actionem nomine proprio mouere, qui potest alienare, & non alius l. ait prætor.§.est enim.ff. de iure deliberan. sed pater non potest alienare.l. prima.ſ. de bonis mater.igitur &c. Sed hoc videtur sensisse Bartol.in d.l.j.ſ. titu.j. & ideo hoc simili modo posset intelligi,quando pater esset reus : quia quilibet potest defendere etiam inuitum.l.j.ff.de solutio.sed in agendo non video. Et ita videtur intelligi quod notat Barto.in d.l.si filius.qui satisda.cogan. vel nisi intelligas res in casu d.§.voluntatem.propter communionem actionis.quod hic videtur velle Bartol.& plenè per istum text.dicit hic notanter Angel. quod in aduentitijs nihil potest facere pater sine consensu filij.quod intelligit,nisi fortè esset infans:per ea,quæ dixi ſ.titu.j.l.j.& text.hic. & adde Bartol.in l.j.in ij.colum.titu.j.ergo &c.Et aduerte ne hæc apostilla te decipiat : quia non est regula illa, quod qui non potest alienare,non possit agere : sed loquitur in suo casu,scilicet cùm hæres deliberatam adeat hæreditatem, non potest alienare rem hæreditariam, nec eam in iudicium deducere. Dicendum est ergo generaliter, quod quicunque habet de consuetudine,vel ex constitutione, vel ab ipso, vel alio iudice ordinario administrationem. is potest agere & conueniri sine consensu alterius:vt ff.quod cuiusq; vniuersi. nomine.l.fina.& vij.quæstio.j.quia sunt.Et,vt meis detur audacia scriptis, hæc sunt verba Specu.in titu.de acto.§.fina.versicu. quid de clericis. vbi specifice de patre mentionem facit,& dicit quod potest actionem mouere per se.data opi.Alexand. pro vera, sequeretur quod sacerdotes capellarum, qui non possent alienare, non possent agere sine consensu episcopi : cuius contrarium est verum : vt per Specul. vbi suprà.

d ¶ Filijs autem. Vide Bartolum in l.ij.ff.soluto matrimo. An filio possit solui sine patre in casibus,in quibus patri non acquiritur vsusfructus.& adde Bal. in l.qui aliena.§.vno.ff. de nego.gest.& in l.j.in princip.ſi ser.vend. Adde quod Dyn. consilio xxj.refert Ioan.Andre.in addit.ad Specu.in titu.de cess.act.§.j.versicu.sed numquid minor.dicit quod si filius actionem quæsitam ex suo contractu,sine consensu patris cedat, patre postea ratificante, quod valet cessio : licet in principio non valeret : quia cedere est alienare, & alienare non potest, vt hoc.§.& ratificare

initio &c.ad id quod dixi ſ.eo.l.§.j.&c.

¶ An quando pater agit, debeat satisdare iudicatum solui.

a Vbi autem. a Vbi filius volūtate patris adit, sibi proprietas quęritur,patri vsus fructus cū plena administratione, b excepta alienatione: & nisi in casib⁹ necessarijs hac lege expressis.h.d. Opp.& videtur, ꝙ filius possit agere sine cōsensu patris;vt in auᵗ.quod locum.ſ.de colla.Sol. Specialis casus est ibi.

1 Quæro,† quādo pater agit, vtrū debeat satisdare iudicatum solui, & rem ratam haberi.Glo.distinguit,aut hoc facit vt legitimus administrator:& non tenetur cauere vt l.fi.§. defensionē.de admi.tut. Aut hoc facit vt extraneus : & cogitur satisdare vt l.si filius.qui satisdare cog. vbi glo.h.d.Idē videtur tenere Dy.in ca.ratum. de reg. iu. lib.vj.Contra hoc facit.ff.sol.ma.l.ij.§. voluntatē. Ideo dominus Iac. But. distingue bat tres casus. Aut agit pater vt legitimus administrator : aut hoc facit vt extraneus: & dic vt in ista glo.Aut agit nomine proprio, non vt legitimus administrator, sed requiritur consensus filij, propter cōmunionem actionis:& tunc cogitur cauere de rato : vt d.§.voluntatem. Sed contra hoc opp.de isto tex.qui dicit,adhibeatur etiam filiorum consensus.ergo apparet quòd debet caueri de rato pro eo:aliàs non est tutū aduersæ parti,sicut in d.§.voluntatem.Solu. quod hic dicitur, adhibeatur filiorum consensus.do.Iac.deBelui.dicit,scilicet tacitus.quod satis placet. Nam eo ipso quod filius ab initio consentit patri adeunti, videtur cōsentire ei ꝙ semper actionem moueat, & defendat tanquam si perfectè esset dominus:vt l.j.ſ.tit.j. Præterea,non animaduerto, quòd ista cautio de rato posset committi c. Nam aut filius non habet ratum : & pater tenetur ipse tanquam filio repudiante:& sic iudicium est validum, vt in sua persona, aut filius veniens habet ratum:& tunc nō potest committi. Alia,quę sunt in hoc.§.sunt clara.

d Filiis autem. d Filij non possunt de aduentitijs absq; patris voluntate disponere in contractu, e nec in vltima volūtate.h.d. Glo.mouet hic aliquas quæstiones satis faciles. Vltimò gl.signat contrarium,& non soluit. Vide gl. super verbo, dominium. in fi. glo. Sed hic loquitur,quando alienatio erat prohibita propter alium, ibi, propter seipsum, vt patet in.d.l.si pignus. Quæro,licet filius non possit alienare, an possit suā per f sonam obligare f obligatione personali. Tex. & gl.videntur velle ꝙ sic, in l. & hæredi.§.filia.& §.seq.ff.de pac.dic vt ibi.

Vbi autem. Hæreditatem infanti delatam potest pater pro infante adire, vel repudiare restitutione in integrū filio reseruata:& semel restitutus,iterum non restituetur.hoc dicit.

g In seruis. g In his quæ momēto permansura sunt penes filium, patri non quæritur vsusfructus.h.d.

De hæreditatibus decurionum, nauiculariorum,&c. Rubrica.

LEX I.

h SI quis nauicula. h Hæreditas eorum, qui in hac rubrica nominantur, si successores ab intestato non habent,quæritur illis qui sunt de eorum collegio.h.d.totus iste tit. Hoc,quod dicit de decurionibus, nota quod quandocunq; decedit aliquis de consiliarijs sine hærede ab intestato, non succedit fiscus : sed ordo consiliariorum de illo consilio.

e ✠ P. P A V. P. ¶ Disponere in contractu. Circa istam materiam inquantum glos. hic format quæstion. an talis alienatio firmetur iuramento,aduerte qa Baldus Angelus Socy.& Paul.de Cast. in l. & hæredi. §. filius famil.ff. de pact. & ibi vide Curtiū. & alios Moder. faciunt quæ dixit Paulus consilio cccxvj. & ista videtur vera sententia licet aliqui senserint contrarium. vide in dicto §.filiusfamil. & procederet etiam ista pars : si staret statutum quod filiusfam. separatus a patre posset ex quolibet contractu se obligare tā quam paterfa. quia deberet intelligi de contractu valido. secundùm Bald. in l.j. C. de euict. & ita alias consuluit Curt. & quod etiam fideiussores dati in tali alienatione non teneantur. Item quod ista alienatio non reconualescit mortuo patre secundū Bald. hic Pau.de Cast.consi.cxxv.& alias cxxvij. Item cùm filiusfami. possit talia aduentitia donare causa mortis sine consensu suprotis,vide Roma.consilio dxij. Iē de materia, & an filiusfami.possit donare ex iusta causa vide Pau.cōsil. cxxvij. Item an lata sententia cōtra filium possit fieri exequutio in bonis aduentitijs, vide Roma.cōsil.cluj. quid autem si pater consentiat filio donanti causa mortis rē pleno iure, in qua ipse habeat vsumfructum,an videatur renunciatur & illa extinguatur:a c si iam fuisset alicui creditori delegata & in ea authoritate iudicis pro vtendo vsufructu. quousque esset sibi satisfactum vide mirabiliter Antonium de Butrio, in consilio octauo, per totum. Item quod quando filius disponeret in vtilitatem suam & patris valeret, vide Bald. in l.quæcunque.suprà eodem.& per glossam. ibi. Iason in l. iusiurandum. quod ex conuentione.§. pupillus.in fine. de iureiurando. & de eo quod dictum est suprà de patre consentiente, an videatur renunciare vsufructui. vide Anchara. consilio cxvj. in primo dubio. aduerte tamen quod si filiusfamilias debite contraheret, posset fieri executio in talibus bonis aduentitijs, etiam in præiudicium vsusfructus, cùm sit data administratio talium bonorum filio per patrem,vel in proprietate tantùm si non concessit administrationem, vt per Alexand.post Barto.in l.si finita.§.fina.si de vectigalibus.in penultima charta,de daxand.post Barto.in l.si finita.§.fina.si de vectigalibus.in penultima charta,de damno infecto.

f ¶ Obligare. An filius possit suam personam obligare obligatione personali : & sensit Bartolus in l.fina.§.j.de verborum obligationibus.Adde tu text.in l. fina.§. communia de lega. & Alexand.in consilio xvij.colum.ij. in principio,in ij. volumine.

g ✠ P. P A V. P. ¶ In seruis. Vide in simili quæ habes ad Bartolum. in l. qui sic.ff.de solutionib.vide Iaso.in l.quoniam contra.circa finem. C.de testamen. & quæ ipse ponit in l.non tantùm.C.de leg. prope fi.vide etiam ibi alia in contrarium,& ibi in fi. quid dicatur momentum.Item an & quando ius mōetancum habeatur in consideratione,vide Bald.in c.primo,in secunda colum, extra de causa pos.& proprie.

h ¶ Si quis nauicula.Si decedit aliquis de consiliarijs sine hærede. Et facit ad nota. in l.j.ſ.vnde vir & vxor,& per Mat.in tracta.succes.ab intestato. in vltim. artic. in l.j.ſ.vnde vir & vxor,& per Mat.in tracta.succes.ab intestato. in vltim. artic. princip.Item adde quod dicit Bald.in l.repetita.in fine.ſ.de constitu.pecu. quod si decedit mercator de vniuersitate sine hærede,alij succedunt sibi in bonis, quæ habet ibi,non in alijs.& alleg.tex.in argumentū optimum in l.diuus.ff. de iure fisci. Et quid de nobilibus qui habent homines suos decedentes ab intestato,an eis succedant.Bald.hic not.quod sic.

Secunda Bartoli ſuper Codice.

Incipit liber Septimus.

De vindicta libertate. Rubrica

☞ *Decretum interpoſitum ex falſa cauſa, fauore libertatis non reſcinditur.* 1

LEX I.

EOrum qui. Vno modo legitur, in decretis interpoſitis, ex cauſa falſa in iure: vera tamen in facto: alio modo legitur econtra: & ſecundum vtranq; lectu. breuiter hoc videtur dicere: Decretū † ex falſa cauſa interpoſitū fauore libertatis [a] non reſcinditur. h.d. ſecundùm vtranq; lecturam.

De teſtamentaria manumiſſione. Rubrica.

☞ *Ad confirmationem codicillorum, an requiratur quod ſit adita hæreditas.* 1

Vtrum appellatione reliquorum contineatur liberorationum. 2

LEX II.

EX teſtamento. Quæro, † vtrum ad confirmationem codicillorum requiratur, q̃ ſit hęreditas adita [b]. Textus eſt in l. fina. in principio. j. eod. & eſt tex. in l. iiij. ff. de fideicommiſ. li. † Quæro vtrū appellatione reliquorū [c] contineatur liber rationum. Text. eſt in l. ſi ita fuerit. §. quæſtio. de fideicom. lib. 1 2

De fideicommiſſ. libertatibus. Rubrica.

LEX VI.

DEberi. Hęc eſt bona lex, quid ſi diſcordāt in pretio? Certè iudicis officium debet interuenire in concordia. Caſus eſt in l. alie no. §. fina. de fideicom. lib. & de communi ſer. manu. l. j, circa prin.

☞ *Quid importet uerbum placuerit.* 1

CVm proponas. Oppono, & videt, quòd iſtud relictum libertatis ſit captatorium: vt l. nonnunquam. de conditio. & demonſ. Solutio hic confertur in voluntatem hæredis: ibi in voluntatē extranei. Item opp. quòd videtur quòd in voluntatem hæredis non poſsit conferri: vt l. ſenatus. §. legatum. de le. j. Sol. ibi fuit collatum in liberam voluntatem hęredis, ſi voluerit: hic non in liberam volūtatem, † licet fuit dictum, ſi placuerit: nam intelligitur arbitrio boni viri. caſus eſt in lege, Thais. §. ſorore. de fideicommi. lib. qui eſt no. ad hoc. Facit pro ſtatutis: conſueuit dari libertas certis hominibus faciendi quicquid placuerit. ibi eſt tex. not. de alijs verbis, putauerit. & ſimile habetis in l. ſi ſic. ff. de leg. j. 2

☞ *An executor habeat actionem, cùm hæres prævenit ſoluendo legata ad pias cauſas.* 1

CVm quidam. † Quæro qd ſi hæres prę-uenit [d] in ſoluendo legata ad pias cauſas, an executor habeat actionem. Tex. eſt no. [e] in l. ſi libertus ſub conditione. §. j. de bo. lib. & ibi Dy. tangit. 2

De latina libertate tollenda. Rubrica.

☞ *Ex lege correcta poteſt argumentū ſumi, ſi ſit in corpore iuris incluſa: aliàs non.* 1

LEX vnica.

CVm dedititij. Not. glo. ſuper verbo, imaginem, quæ dicit † quòd ex lege correcta pōt arg. ſumi, ſi ſit in corpore iuris incluſa, non aliàs: vt gl. in l. j. in princ. de coniun. cū eman. li. eius. & in c. authoritate. de conceſ. præb. lib. vj. 1

De communi ſeruo manumiſ. Rubri.

☞ *Regula, ut quis non cogatur inuitus uendere, in quibus caſibus fallit.* 1

Regula, ut quis non cogatur inuitus emere, quibus caſibus fallit. 2

LEX I.

IN communes. Not. bene regulā l. nec emere † ſ. de iur. deli. q̃ quis non cogatur emere, nec vendere. Iſta regula fallit hic fauore libertatis. Simili ratione fallit in l. ij. in fin. de pa. qui fil. diſtra. Item fauore vltimæ voluntatis: vt l. ſi equo. ſecūdùm vnum caſum. ff. de lega. j. Fallit etiam in odium domini atrocitantis ſeruum: vt Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. §. fin. Item fallit in odium mentientis: vt ff. de act. emp. l. Iuli. §. ſi Titius. Item fallit etiam in l. quāuis. ff. de pig. act. ſed impropriè: nam fallit, quia creditor ibi non cogitur vendere, ſed oſtendere pignus debitori, qui vult illud vendere. † Alia verò regula, vt quis non cogatur inuitus emere, fallit in caſibus ſpecialibus. Primò in l. Iulianus. §. idem Celſus. ff. de actio. empti. & l. communi diuidundo. §. fi. ff. communi di. & in l. cùm in fundo. §. ſi fundus. de iure dot. Et in iſtis caſibus eſt ratio fallendi, ne quis inuitus in communione viuat: contra l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de conditio. indebi. & l. fundus ille. cum glo. ſua. ff. de contrahen. empt. Fallit etiam fauore vltimæ voluntatis, in d. l. & ſi equo. ſecundum alium intellectum. Fallit fauore eccleſię, in authen. de alie. emph. §. ſi verò. ſecundùm prædictum. Item fallit fauore fiſci; vt l. cotem ferro. ff. de pub. iud. quod nota. 1 2

De ſeruis Reipub. manumittendis. Rubrica,

☞ *In creatione ſyndici uniuerſitatis quòd debeat interuenire authoritas ſuperioris.* 1

LEX I.

SIita. Lego hanc legem & l. ij. de decurio. in l. nulli. ff. quòd cu. vni. no. No. † & in creatiōe ſyndici vniuerſitatis, debet interuenire authoritas ſuperioris. Aliter dixi de hoc in l. actor. ff. rem ra. ha. 1

De vſucapio. pro empt. vel pro tranſacto. Rubri.

☞ *Res quæ non poſſunt ex diſpoſitione legis alienari, uel ex diſpoſitione defuncti, non poſſunt uſucapi.* 1

Venditione prohibita per teſtatorem, uidetur prohibita donatio. 2

SIcontra. [f] Nota ex hac lege † quòd res quæ non poſſunt ex diſpoſitione legis alienari, vel ex diſpoſitione defuncti non poſſunt vſucapi. Nota etiam primam gloſſam huius l. f 1

---

a ¶ Libertatis. In qua rubrica nihil dicit: ideo ſequitur alia. Videlicet.

b ¶ Adita. Vtrum ad confirmationem codicillorum requiratur aditio hæreditatis: vide Bar. in l. is q. in teſtamen. de fideicō.

c ¶ Reliquorum. Vide Bar. in l. ſi is cui in libertate. de conditio. indebi.

d ¶ Præuenit. Vtrum hæres poſsit præuenire executorem, vide q̃ no. Bart. in l. ſi ſeruus. & ſ. e. & etiā poteſt præuenire epiſcopum, ſecūdùm Bal. in l. nulli. in iij. col. de epiſco. & cleri. per ſpe. in ti. de inſtr. edi. §. nūc verò. ver. denuo. Adde quod Bal. conſuluit, quod hæres poteſt præuenire executorē, eius conſil. cxvirj. vj. vol.

e ¶ No. Dicit gl. q̃ ex l. correctoria poteſt argumentum ſumi, plenè per Bartol. & ibi dixi. ff. ad Syll. l. ſi quis.

f ¶ Si contra. Vide q̃ habes in l. voluntas. ſ. de fideic. vide quæ dixi in l. vbi lex. ff. de vſuc. & ibi Bart. & hic no. in l. filiuſf. §. diui. de legat. j. & vide hic, an appellatione vēditionis, veniat omnis contractus: adde Bal. in c. j. de controuer. interdo. & emph. vbi vide. & adde quod habetur ī. l. vniuerſos. j. ne rei do. vel tem. & in l. ſtatuliberi à cæteris. de ſtatuli. & gl. no. in fi. C. de prædi. curia. libro x. & not. Bald. in l. j. fin. de alie. fund. quod notatur in l. fin. quod ibi dixi ſ. de re. alie. non alie. & in l. j. C. ſi aduerſus tranſa. & in l. alienationis. de verb. ſig. & quæ not. Bart. in l. filiuſfa. §. diui. de legat. j. & ibi Imol. conſuluit Baldus in conſil. incip. in Chriſti nomine, quidam habuit vxorem do. Ioan. quod ſi ſtatutum vetat mulierē, vel minorem alienare, vel modo aliquo vendere, ſeu obligare, non habet locum in reſtitutione ſeu libertate. C. de prædi. cur. lib. x. l. ij. quo caſu ſtabimus iuri cōmunt. Nec plus ibi dicit Bald. Tu adde ad hoc quę dixi poſt Bartol'. in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. Et an prohibita alienatione, ſit prohibita pignoratio, vide in l. quorum. ff. de pignorib. Abb. Sicu. in c. j. de his quæ fiunt à præla. ſine conſen. capitul. dicit not. quod

verbū, venditio, non comprehendit in ſe donationē neque permutationē: per Bart. in l. fi. C. de præd. cur. lib. x. contra l. ſtatuli. & l. volūtas. de fideicom. concludit quod vbi fit commemoratio pretij, verificatur tantū in venditione vulgariter, & ſtrictè ſumpta: vt l. finali. de prædi. curia. Sed vbi non fit mentio pretij, tunc capitur largo modo, niſi in materia odioſa. Sed propter communē vſum loquendi, qui regulariter attēditur, & cōtra propriam vocabuli ſignificationem. l. libellorum. §. quod tamen Caſsius. & l. Labeo. de ſupel. lega. ca. ex literis. de ſpon. capietur verbum vēditio, pro ſpecie diſtincta ab alijs contractibus, vt capitur ibi, & in d. ca. Et iſtis adde Baldum hic, & quod poſt eum ſcripſi. ad hoc quod not. Bal. in l. j. in irj. colū. ſ. de rerum permu. Adde circa principium apoſtillæ, dum alleg. Bald. quod pro illa parte facit, qđ conſuluit Roma. conſil. cclxxx. & cccxciiij. qđ ſtante ſtatuto quod mulier non poſſit alienare ſine conſenſu duorum propinquorum, qđ nihilominus poterit quietare maritū de fructibus bonorū paraphernalū.

1 ius l.quam allegauit,†quod prohibita venditione per teſtato-
rem,videtur prohibita donatio.Ita tenet gl.hic.Ita videtur te-
nere tex.in l.voluntas.de fideic.vt ibi dixi.

VEnditioni. Hic nota primò, quod probo, non reprobo.Secundò nota ꝙ vſucapio abſordet dominium.h.d.

SI patrem. No.ex iſto fine,ꝙ res vi poſſeſſa, nō poteſt vſucapi,donecī poteſtate domini reuertatur.h.d.Hoc tamen quod dicit,domini, intelligo,id eſt eius qui eſt expulſus:vt probatur.ff. de pecu.l.certè.§.pe.

VM ſit. Iſtam legem intelligo,quod res eſt furtiua,ſecundum ius creditoris:& iſto reſpectu nō poteſt vſucapi.Sed ſi extraneus ſurripuiſſet,eſſet furtiua, etiā reſpectu domini. Ita probatur ff.pro ſocio.l.fi.& de vſuca.l.ſequitur.§.ſi rem.

EX cauſa. Intellige ſecūdūverā opinionē de eo, qđ datur ex cā trāſactionis,nō de eo, qđ ex cā tranſactionis retinetur:tunc in eo nō tranſfertur dominiū,nec vſucapiendi cōditio : vt l.ſi pro fundo.ſ.de tranſac.quod tñ intellige, vt perfectè dixi ff.eo.l.j.

De vſucapione pro donato. *Rubrica.*

LEX III.

RRitam. De iſta materia vide plenè in l.Celſus. ff.de vſucap.

De vſucapione pro dote. *Rubrica.*

1 ☞ *Maritus eſt dominus rei dotalis.*
2 *Maritus poßidet rem dotalem.*

LEX vnica.

1 RES. Ex hac lege apparet,†ꝙ maritus eſt dominus rei dotalis;quia ſi in eum trāsferretur dñiū,nec vſucapiendi cōditio ſm regulā poſitā in clauſibus.ff.de cōtrah.emp.& l.Pōp.§.ſi iuſſu.
2 cū ſua gl.de acqui.poſ.Item apparet,†ꝙ maritus poſsidet rem dotalem.Si enim non poſsideret, non vſuceperet.Probatur in l.Pomponius.§.ſi in dote.de acqui.poſ.

De vſucapione pro hærede. *Rubrica.*

LEX II.

a NIhil. [a] In ſuis hæredibus ceſſat vſucapio pro hærede.h.d.tex.& gl.Rationē ponit glo. & no.gl.ibi item hoc dicunt quidam &c.In hoc vtrū exiſtentia ſui hæredis operetur aliqd, quando habuit hæredem.Dy.tāgit in l.apud Iulianū. §.idem Iulianus.ff.ad Treb.in l.ij.ſ.de iu.deli.plenius in l.ſi filius qui patri.de vulg.& pup.Quærit gl.an mala fides defun-
b cti tranſat ad hæredem [b].Dy.de hoc plenè in c.poſſeſſor.de regu.iu.lib.vj.Ego tetigi vobis,& gl.tangit in l.Pomponius.§. cùm quis.de acqui.poſ.

Communia de vſucapion. *Rubrica.*

1 ☞ *Colonus an poßideat.*

LEX I.

QVi ex conducto. Gl.intrat materiam hic, † vtrū colonus
1 poſsideat.Et conſtat ꝙ non.ſed nunquid admittatur poſſeſsio,ſi colonusdeijciatur,videbitis in l.fi.j.de acqui.poſ.

LEX II.

IAmpridem. Res fiſcales non poſſunt vſucapi. hoc dicit.

Si mala. Mala fides authoris nocet ſucceſſori vniuerſali, hoc dicit.

De vſucapione transformanda. *Rubrica.*

1 ☞ *Ad præſcriptionem & quòd requirantur titulus,& bona fides,& poſſeßio continuata,& quòd idem ſit in uſucapione.*
2 *Mala fides ſuperueniens non interrumpit præſcriptionem:ſecus de iure Canonico.*

Et adde quod Bal.conſi.cccxlv.ꝙ l.ij.huius tit.ij.ꝙ præceptum factum filijs minoribus ne diuidant,non eſt nuda:ideo non valet diuiſio ſi contra fiat.

a ¶ Nihil.Iſte tex.eſt ſingu.ſecundum Bal.& adde ſimilem in l.ij.§.fi.

a ☙ P. PAV. P. ¶ Nihil.Vide Alexā.in l.ſi filius qui patri.in vltima colum. ff.de vulga.& pupil.& in l.qui ſe patris.in iij.colum.C.vnde lib.Iaſ.in l.j.in x.colum.in princi.C.qui admit.

LEX vnica.

b ¶ Ad hæredē. Vtrū mala fides authoris noceat ſucceſſori : tu vide Bart.in l.cū hæres.& quæ ibi dixi ff. de diuer. & tēp.præſcript.

CVm noſtri. Reiectis aliorum temporū curriculis, vel circuliſ,res mobilis vſucapiebatur triennio, à poſsidente
c titulo & bona fide [c] :nec ſuperueniens mala fides eam interrumpit:& ſublata eſt differentia rerum italicarum,&
1 prouincialium.h.d.Tene mēti.Quod † ad præſcriptionem requiruntur titulus,& bona fides,& poſſeſsio continuata idē in vſu
2 capione.Item not.ꝙ †mala fides [d] ſuperue-
d niens non interrumpit præſcriptionem.
e Secus de iure Canonico [e] :vt in c.ij.de reg. iu.lib.vj.

c ¶ Et bona fide. Et de iſta bona fide,quomodo intelligatur,vide Bar.in l.in debiti. §.ſed ſi nummi.ff. de condi.inde.Vide Bar. in l.ſi de eo.§.j.ff.de acqui.poſ.

d ¶ Mala fides. Et ſic videtur quòd gl.in l. itē ſi res.de alie.iudi. mu.cau.fa.per quam ſolet limitari authen. malæ fidei.non procedat iure canonum vt hic in glo.vide Inſtitu.de acti. in §.ſed iſtæ.

☙ P. PAV. P. ¶ De iure canonico. Aduerte tamen quòd licet de iure canonico mala fides ſuperueniens interrumpat præſcriptionem , ſecus eſt ſi ſuperueniat dubietas vide Alexand.& Aret.in l.ij. §.genera.ff.de acquir. poſſeſ.

e ¶ Per liberam. Nota iſtum text. qui videtur requirere factū eius cui per præſcriptionem acquiritur. De quo in c.accedēs. in gl.de præbē.quod no.Io.And.in titu. de teſte.§. nunc vidēdū. verſi.ad hoc opponitur.& quæ ſit ratio, quod vſucapiēdi conditio hæc non acquiritur ignoranti, vide Raph.& Oldr.in l.j. §.per procuratorem. ff.eod.& per Imol.in l.poſſeſsio.§. fin.ff.eodem.

f PEr liberam. [f] Per liberam perſonam quærit poſſeſsio ignoranti:vſucapiendi conditio demū ſcienti.h.d.Gloſ. tua tractat quādam materiā, & eſſent duæ materiæ.Primò,qualiter debet hoc intelligi,an vtroq; gerēte in animo.ab altero tantum,an quæraī dño.Habuiſtis tex.in l.ſi.ſ. f
ſi quis alteri, vel ſibi.& probatur in l.qui mihi donatū.ff.de dona. Secūdò gl. intrat hic materiā,quomodo poſſeſsio quædā habet multū facti,& parū iuris, quædā multum iuris,& parū facti,&c.ꝙ plenè examino in l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſu.

1 ☞ *Poßidens ſciente uenditore,præſumitur quod ei fuerit poſſeßio tradita.*
2 *Si præcedit titulus,poſteà ſequatur poſſeßio,in dubio præſumitur poßidere ex titulo præcedenti.*
3 *Teſtis interrogatus de poſſeßione,rectè aßignat rōnē ſui dicti per hæc uerba,dico Titiū poßidere : quia uidi eū locare fructus recolligere,& alia,ut dominus facere.*
4 *Traditio poſſeßionis,an poßit probari per inſtrumentum.*

g MInus. [g] Hæc eſt bona lex. Inhis,ad quæ quis tenetur, patientia habetur pro cōſenſu.h.
d.Opp.de l.qui vas.§.vetare.ff.de h
fur.vbi in dubio quis præſumitur cōtradi cere.Sol.hoc eſt verū, niſi in his, quæ quis tenetur facere.hic eſt caſus hic.Nota ergo
1 quòd†qui poſsidet ſciente venditore,præ-
h ſumitur ꝙ ei fuerit poſſeſsio tradita [h] , vt hic.Et iſtud, ꝙ text.dicit, diu, denotat facti accidentiam,non iuris miniſterium, ſecundum gloſſ.& bene;hodie tamen in inſtrumento venditionis ponuntur illa verba , quam rem conſtituit ſe ſuo nomine poſsidere.Item quia dedit ei licentiam ap-
i prehendendi, &c. Item debes ſcire [i] quòd
2 † ſi præcedit titulus , & poſtea ſequatur poſſeſsio, in dubio præſumitur poſsidere ex titulo præcedenti:vt not.in l.quædam. i
ff.de rei vendic. Nota illa verba quæ di-

g ¶ Minus. Et de hac l.minus.vide quæ habentur in lege. iij. in princ.ff. de acquiren. poſ.

h ¶ Tradita. Quo ad probandum traditionem poſſeſsionis, ſufficit probari me poſsidere, ſciente venditore.Adde Bald.in l. inducias.ſ.de rei vendi.vbi idem poſt Iacob. de Are. Secus ſi ab eo non habuiſſet titulum , per nota. Bald. in leg. ſolennibus.de rei vendic.per Bart.in l.celſus in vj. col.de vſuca. & vide Bald hic,& quod ibi dixi.Vide Bald. in l. pen.in xj.co. de exce. rei iudi.

i ¶ Scire.Per Barto.in l.cùm ſolus. & in l. Celſus.de vſucap. Ita intellige ſi poſsidens pro parte ſua adimpleuit contractum:aliàs ſecus.Ita nota.dixit Bal.in l.ſuper longi.in pe.col.de præſcri.longi.temp.

a ¶ Eum locare. Nota ꝙ teſte, & hanc regulã intellige, vt p Bar. in l. qui vniuerſas. §. q colonũ. de acquirẽ. poſſ. & ꝙ not. voluit Bart. in l. ad ꝓbationẽ. §. locati. & ad probãdũ dominiũ, dixi, ſaltem remiſsiuè, in l. rem quæ nobis. poſt Bart. ff. de acq. poſ. & vide nota. Inſtitu. de actio. §. ſic itaq;. & dixit Bald. in l. indicia. §. de rei ver. ꝙ non: tñ per perceptionẽ fructuũ probat poſſeſsio ſed etiã probando ꝙ ego iui per locum poſſeſsionis agendo aliquid. l. poſtulatio. §. hoc quoq;. de verb. oblig. Itẽ dicit Bal. p glo. ibi quod ſi ꝓbo ꝙ feci ſeminare, arare, & colere, ꝙ probata eſt poſſeſsio in l. ſi quis. §. fi. reg. licet nõ probetur de recollectione fructuum. Dixit tamen Bald. in l. poſt ſententiam. in ij. col. §. de ſenten. ꝙ per ire in poſſeſsionem, non ꝓbat poſſeſsio: ſed per recollectionẽ fructuũ. Adde qualiter ꝓbetur poſſeſsio, Bal. cõſ. lxxij. & cõſ. cccclxxvj. & qualiter antiqua poſſeſsio probatur conſi. ccccxlij. Et qualiter receptio penſiõis probet poſſeſsionẽ conſil. cclxxx. omnia. iij. volẽ.

☞ P. PAV. P.

b ¶ A non domino. Vide Alexand. conſil. cxxxvj. in ij. columna.

c ¶ Poſſeſsio. Et adde quæ habes in l. creditorẽ. j. de pigno. & in l. ſi ex ſtipula. ff. eod.

d ¶ Donatarum. Per hoc dicit Ludo. in l. j. in princ. de verb. obl. ꝙ in iocalibus infans poteſt ſtipulari, ſi fari põt, ex quo circa ea habet affectionẽ. Et vide Bar. in l. quãuis. §. infans. ff. eo. titu.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Cùm nemo. Adde quod de iure canonico mutãs ſibi cauſam poſſeſsionis priuatur iure ſuo. vide Bart. in tracta. differẽtiarum inter ius ciuile & canonicum in xvj. col.

f ¶ Vitia. De hoc vide quod habes poſt Bar to. in l. cùm hęc res. de diuer. & tẽp. præſcri. Canoniſtas oẽs in c. vigilanti. in c. fi. de p̃ſcrip. vbi vide, & addelmo. in l. ſi qua. §. tũc alias. & §. ſequen. ff. de vſucap.

g ¶ Ex libris. Ad hanc legẽ vide oĩno Guil. de Cu. in l. licet. §. eo.

☞ P. P A V. P.

g ¶ Ex libris. An autẽ & quando præſcriptio contingens ex fratre coloni noceat domino, vide Rom. cõſi. cccclxxvij. ad fi.

cit text. omniaq; vt dominum geſsiſſe. Et ex hoc habes, ꝙ †teſtis interrogat⁹ de poſſeſsione, rectè aſsignat rationem ſui dicti, per hæc verba: Dico Titium poſsidere: qa vidi eum locare, [a] fructus recolligere, & alia, vt dominus facere ſolet. argum. huius legis. facit ff. de ſol. l. Titia. Plus dicit glo. noſtra hic; quia etiã ſi non ſit dominus, in dubio iſti actus præſumũtur fieri tãquam à domino. [b] †Quæritˀ hic, vtrum poſſeſsio tradita poſsit probari per inſtrumẽtũ. Hic text. facit quòd ſic. dũ dicit; licet enim inſtrumẽto, &c. Tu dic quòd traditio poſſeſsionis ciuilis bene poteſt approbari per inſtrumentum. Dum dicit, cõſtituit ſe ſuo nomine poſsidere: ſed traditio poſſeſsionis naturalis, ſeu corporalis ita demũ poteſt probari per inſtrumentum, ſi inſtrumentum eſſet cõfectum in conſpectu fundi. Ita poſſet intelligi l. prædia. ff. eo. & ibi dixi poſt Iaco. de aret. & doct. hic tangũt. Ex illis ergo verbis inſtrumenti, quæ dicunt, vendidit, tradidit: non probatur poſſeſsio [c] tradita: niſi in conſpectu fundi tũc eſſent prolata illa verba. Vide dom. Iac. de Are. in d. l. prædia. ꝙ eſt notandum, ꝙ per illa verba, tradidit; vẽdidit, videˀ concedere authoritatẽ, ſeu licẽtiã accipiẽdi poſſeſsionem ſua authoritate: vt d. l. prædia.

d [D]Onatarum. [d] Infanti q̃ritur poſſeſsio rei ſibi traditæ. h.d. Oppo. de l. j. §. adipiſcimur. in fi. ff. e. Multę ſol. danˀ finaˀr Dy. dicit. Quædã ſunt res in quibus infantis cadit affectio, vt in aliquo iocali: & tũc ei quæritur poſſeſsio, vt hic. Quædã ſunt, in quibus non cadit eius affectio: & tunc ſtatur contrario.

[L]Icet. Poſſeſsio nudo animo non quæritur: ſed nudo animo retineˀ: & qui ad poſſeſsionẽ nõ accedit metu perſonæ, poſſeſsionem nõ perdit. h.d. Circa legem noſtram eſſet videndũ, quid ſit poſſeſsio, & quotuplex, & qualiter acquiratur, & qualiter perdatur, & quid ſit poſſeſsionis effectus. Iſta omnia examinantur ff. eo. l. j. in prin. in illis gl. mag. Qui volunt repetere, trahunt hic: & ibi ego dixi plenè.

☞ *An emens à colono, qui rem tradat, præſcribat.*

[C]Vm nemo. [e] Nemo põt ſibi cãm poſſeſsionis mutare, nulla cauſa ſupueniẽte legitima. h.d. Hæc lex legitur in glo. nr̃a duobus modis, vel tribus. Primo ꝙ colon⁹ meus rem meã alteri vendidit. quod nõ placet: quia per hoc dñs priuareˀ poſſeſsione: vt l. peregre. §. quibus. eo. tit. Secundo modo legiˀ, ꝙ ſibi primò voluit poſsidere, poſtea alteri vendidit, & tradidit. Iſta lectu. laborat eodem morbo cum præcedenti. Alĩ dicunt ꝙ hic colonus emit ab eo, quem ſciebat non dominũ terrę, licet habeat titulum, non tamen habet poſſeſsionem. non enim poteſt mutare cauſam poſſeſsionis ſuæ. Hic eſt verus caſus, & not. in hac l. Circa iſtam legẽ primò eſt quærendum, quot modis mutetur cauſa poſſeſsionis. Dic vt in gloſſ. Secũdò † quæritur. quid ſi aliquis emit à colono, & colonus ſibi tradidit: vtrum iſte talis emptor poterit præſcribere? Et determinat gl. tua ꝙ ſic per l. non ſolum. §. quod vulgò. ff. de vſuca. Difficultas huius quæſtionis pendet ex hoc, quia ab vno habet titulum; vt à colono; ab alio habet poſſeſsionem, vt à domino. & tex. in l. eũ qui. §. pen. ff. de publ. videtur requirere quòd quis habeat titulum & poſſeſsionem, ab eo. Gloſ. tangit. ff. de vſuc. l. cùm ſolus. & ibi perfectiſsimè examinaui.

[S]I nulla. Qui occupat poſſeſsionem ſine cauſa, tenetur eam reſtituere. h.d.

[I]Mproba. Poſſeſsio vitioſa nõ prodeſt ad vſucapionem. h.d. i

[P]Er procuratorem. Hanc legem habuiſtis ſ. eod. l. j. Dic vt ibi.

[N]Ec ex vera. Iuſtus titulus et improba poſſeſsio ad vſucapionem non ſufficiunt vt l. ſi ex ſtipulatione. ff. eo.

[N]Emo. Poſſeſsio non prodeſt ad vſucapionem. h.d.

f [V]Itia. [f] Vitia realia tranſeũt ad quẽlibet ſucceſſorẽ. h. d. Hoc eſt verũ in vitijs realibus, & quaſi realibus; vitia verò perſonalia, vt eſt mala fides, tranſeunt cum vniuerſali ſucceſſore, nõ ad ſingularem. Videbitis j. ti. j. l. j. de iure tamen canonico videtur aliud vt no. per Dyn. in c. poſſeſſor. de reg. iu. lib. vj.

g [X] libris. [g] Iſta eſt vna de cõſtitutiõibus, quas Ro. cõmendat. Opp. de l. iij. §. qđ ſi ſeruus. ff. e. & l. peregre. §. quibus. eo. tit. Sol. quatuor ſunt caſus. Primus qñ ſeruus vel colonus deijcitur. Secundus quando ſeruus vel colonus vẽdidit, & tradidit. Et iſtis caſibus dominus poſſeſsione i priuaˀ, vt legibus cõtrarijs. Quandoq; ſeruus vel colonus delinquit poſſeſsionẽ, vel perdit; & iſtis caſibus non priuatur dominus poſſeſsione. Ita loquitur hic, &c.

De longi temporis præſcriptione. Rub. i

1 ☞ *Vitium litigioſi purgatur tranſactione facta ſuper re, ſeu ſuper cauſa: ſecus ſi ſuper inſtantia.*

LEX I.

h [C]Vm poſt. Perẽpta inſtãtia, remanet vitiũ litigioſi, qđ ad ſingularem ſucceſſorem non tranſit, qui adminiculo authoris non vtitur. h.d. Opp. vitia tranſeunt [h] ad ſucceſſores; vt ſ. ti. j. l. vitia. Sol. Ibi de vitijs realib⁹; vt no. in d. l. vitia. Opp. ſ. de pac. l. poſtq̃ liti. Sol. & eſt no. Si quidẽ inſtãtia perit triẽnio, vel cõſenſu partiũ, quæ renũciauerunt tantũ inſtãtiæ, durat vitiũ litigioſi, vt hic; ſecus ſi renunciauerũt liti. Hic eſt caſus in d. l. poſtquam liti. quia tunc res deſinit eſſe litigioſa. Ita tenet iſta gl. quã vide, & ſigna. No.

1 ergo † ꝙ per tranſactionem ſuper re, ſeu ſuper cauſa, purgatur vitium litigioſi: ſecus ſi tantùm fiat ſuper inſtãtia. Facit ad hoc quod habuiſtis not. ſ. de iudic. in lege, properandum. §. ſi quidem. & quod habuiſtis. no. j. de furtis. & lit. expen. lege ſecunda. Oppon. de authentic. vt ſpon. largi. §. rurſus. vbi videtur quòd vitium perſonale nocet ſingulari ſucceſſori. Solut. Fateor quòd in hoc eſt illud immutatum, per dictum §. ideo vide authen.

i [M]Alæ fidei. [i] Hic eſt caſus, in quo ad præſcriptionem longi tẽporis requiritur ſcientia eius,

¶ Tranſeunt. Nota limitationem ad id, quod dicitur, ꝙ vitiũ litigioſi durat peremꝓta inſtantia: & eſt ſententia gloſſ. hic. Et adde quòd licet duret vitium litigioſi, quo ad quædã perempta inſtantia: tamen res poteſt alienari, vt hic, & not. Bartol. in l. fi. j. de litigio. & ibi vide melius p Angel. in §. j. in fi. addde Bart. in l. cum mota. ſ. de tranſactio.

☞ P. P A V. P.

¶ Malæ fidei. Vide Are. in §. iſte. in ij. col. Inſti. de actio. ponens tem decem ſeu duodecim limitationes, & Aret. in conſi. liij. vbi vult quòd iſta diſpoſitio non habeat locũ in debitore qui hypothecauit alteri rem ſuam, & poſteà alteri eam vendit ſcienti & doloſe, vide per eum, & circa iſtã materiã vide Bar. poſt Alexã. in l. pomponius. §. cũ quis. in vj. col. & tribus ſeq. ff. de acquir. poſ. vbi ponit octo limitationes ad hanc auth. & in x. col. vbi ponit an procedat de iure canonico. vide Alex. in l. rẽ quæ nobis. in v. colũ. ad fi. de acquir. poſ. Itẽ ꝙ iſta authen. nõ habeat locum in rebus mobilibus, vide Alex. conſi. cclxxvij. circa fin. in materia Fel. in c. ſi diligenti. in v colum. de præſcri. Itẽ aliqua in materia huius authẽ. vide ꝓ Are. in l. ancilla. C. de iur. in ij. colũ.

¶ Malæ fidei. Et pro iſta authen. vide Bar. in conſil. clxxxv. inci. quidam noĩe Titius vendidit. vtrum quis poſsit vti tẽpore ſui authoris in præſcriptione. And. Barb.

¶ Malæ fidei. Ad intellectum huius authen. vide Bald. in l.

ancillæ.§.communia de fuc.& Cano.in capitu.si diligenti.de præscri.& Bartol. in l.Pomponius.in princip.de acqui.pos.vbi vide Alexan.Adde huic auth.quinque limitationes,quæ hic dat Pau.de Cast.& quæ pulchre voluit Oldra consilio xix. Et an præscriptio liberet conscientiam,vide Bald.consilio ccxxix.cum duobus seq. quen.ij.vol.

a ¶ Exceptio præscriptionis. An exceptio præscriptiõis impediat litis ingressum,& vide quę dixi post Bar. in l.fi.ff.pro suo & vide Bar.in l.nõ solum. §.morte.in ij.colũ. de oper.no. nunc. & hic adde Bar.in l.fin.ſ. de allegata.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Super.An autẽ in præscriptione incorporalium præsumatur bonorum possessio, vide practicam Pap. in forma libel. in act. confes.colum. penul.

c ¶ Cùm in longi. Vide Alex.in l.cũ filius. §.in hac.in ij.colũ.de ver.obli.

☞ P. P A V. P.

d ¶ Contra quem præscribitur. verum est quantum ad hoc vt mero iure currat præscriptio sed ignoranti datur restitutio in integr. super quo vide omnino quæ habes ad Bar.in l.j.§.si quis autem propter inundationem. ff.de itine. actuque pri. vbi vide.Item istam l.repetit Bald.in qua plurã tãgit de materia præscript. Item quando istud quod hic dicit quod contra ignorantem currat præscriptio,vide Feli.in cap. vigilanti.in ij. & iij. col.extra de præscrip. & multa quæ addidi ad Barto.in l.j.§.si quis autem propter inundationem.de iti. actuque pri. & adde circa illud quod dicit gl.in ista l.fin.q ciuitates Lombardiæ habent ius ad instar prouinciæ, vt tenet etiã Cyn.& Sali. hic adde Bal.per glo. ibi in c.j.in tit.hic finitur lex corradi.Bal.in capi.j.§.ad hæc.de pace iu.fir.in auẽ.& omnino.in iij.colum.C.ne vxor pro mar. Itẽ inquantum in ista l.fi. tangit de præscriptione vsusfructus, ponit latè in l.iij.§. ex contrario.de acquirẽ.possess.vbi vide Aret. in xij.colum.qui dicit q requiritur titulus in præscriptiõe vsusfructus,licet secus sit in alijs seruitutibus prædialibus.Item in quãtum dicitur quòd decem annis inter præsentes & xx.inter absentes,adde quod fundãs se in præscriptione decem annorũ, debet probare possessionem cum illa qualitate inter præsentes, aliàs succumbit. Vide Alexã.omnino consi.xcij.in v.vol.ad fi.& omnino in consi. cxvij.in iij col.contrarium tenet Bal.& Ang.in l.emptor.ſ.eo.vide omnino in repet.in ver.præscriptio.

eius,cõtra quẽ præscribit;quod est contra regulam j.eo.l.fi.Cætera dic vt ibi in gl.

☞ *An exceptio præscriptionis impediat litis ingressum.*

1 MPTOR. Hæc est bona lex.Exceptio prę scriptionis potest opponi in initio,sed post litem contestatã probari.h.d.Hic videtur casus,† q exceptio præscriptionis [a] nõ impedit litẽ contestari.In contrariũ dicũt doct. quia præscriptio est inuẽta,vt sit litium finis.ff.pro suo.l.fin.ergo impedit lit.conte. vt ſ.de transact.l.fratris.& ibi retigi. & ff. de verb.sig.l.transacta finita.& per Gul.in l.eleganter.§.si quis post.ff.de condi.indebi.Non obstat hæc lex,quia non apponebatur ad impediendũ ,pcessum , sed ad instantiam causę.Postulabat enim se absolui à petitione,non ab instantia.h.d.tex.

NEc bona. Memento qñ facis ar ticulos super probanda præscriptione,q cõcludant tempus præscriptionis,ante litis cõtestationem vt hic dicit text.& dixi plenè de hoc de vsucapio.l.Celsus.& per doct.hic.

b VSUS. [b] Illud,quod dicit gl.nostra,verum est. Bona fides probatur eo ipso, qđ non probatur contrarium;sed possessio debet probari. Qualiter autem probabitur possessio continuata, doct.dicunt, hoc probatur ex præsumptionibus;nam si possederam iam sunt xx.anni,& possideo hodie;præsumor medio tempore possedisse: quia possessio solo animo retinet.Dixit plenè in d.l.Celsus.de vsuca.& ibi per doctores.

e VM in longi. [c] Præsentes dicũtur, qui sunt de eadem prouincia: & debet inspici vbi partes habent domicilium, non vbi res est sita.Item ad præscriptionẽ,scientia eius,contra quem præscribitur [d] , non requiritur.hoc dicit hæc lex quæ est multum notabilis.& singularis. Not.gloss. [e] super verbo,id est in vna prouincia.in prouincijs verò , quæ adhuc reguntur hodie per præsidem,habet locum hæc lex.In locis verò,in quibus ciuitas habet sua regimina,habet locum quod dicit hic not.glo. quam vide & signa. Ibi eodem obseruando,quantum ad tempus, non quantum ad substantiam;vt ſ.de serui.l.ij.

In quibus causis cessat longi temporis præscriptio. *Rubrica.*

LEX II.

f IN seruorum. [f] Vide gl. super verbo,cũ.Hãc gl.intelligę,si legitur causaliter:tũc innuit q ĩ rebus mobilibus non potest habere locũ præscriptio longi temporis : quia habet locum vsucapio.Si

c ¶ No.glo.Et ad gloss.quæ est hic,vide no.verba Barto.in l.infamem.in finalibus verbis.ff.de public.iud.& Barto.in l.ij.§.fina.circa.ff.de inerrop.libro x.& Ioan.de Imo.in l.si hæres.§.vicis.de legatis j.quod ibi scripsi.& dum dicit hic, de præscriptione quod currit contra ignorantem:fallit in præscriptione annali.quæ non currit contra probabiliter ignorantem.l.cum sex.de ædi.edi. & quia vbicunque lex notat culpam, annus non currit, nisi à die scientiæ:vt no.in nouella, in c.seruorum. de ser.or.dixit Bal. in l.j.§.si quis propter. de iti.actuque priuato.Adde not.in l. fin. ff.si quis testa.lib.esse iussus fue.& plenè Bal.in l.j.in x.colũ.C. qui admit.Et hoc limita notabiliter per text.& ibi Bart.in l.j. §.si quis propter. de iti.actuque priu.Adde an præscriptio currat ignoranti, Bald. consi.cccclv.iij.volu. & consi.xij.iij.volu.

☞ P. P A V. P.

f ¶ In seruorum. Circa l.j.huius titu. vide Are.in l.si de eo.§.seruum.de acqui.pos.

g ¶ Hæreditatem. Ad hanc l.adde Angel. in fi.& vide glo.ff.de lega. vbi tenet, quod petitio hæreditatis quo ad rem mobilẽ tollatur triennio,quo ad rem immobilem tollatur longo tempore.

☞ P. P A V. P.

h ¶ Diuturnum. Vide Bal.consil. clxxxvij. volu.iij.seq.Bartol. in l.cùm notissimi.in fine prin.j.de præscrip. trigin.anno.vbi videtur velle contrarium, vide ibi. Item adde pro extensione Commen.consi. liij. incip. Leonardus circa medi.vbi vult quod ista præscriptio cõtra hypothecam habeat locum etiam si statutum dicat,quod possit creditor petere rẽ sibi hypothecatam à quocunque possessore, perinde ac si alienata non esset,& sine aliqua excusatiõe principali & sic tale statutum ad hoc tribuit actionem personalem vbi vide per eum vsque ad fin.& ponderа Cremen.de quo infra in contrarium, & vide singularem caut. ad finiendum quod non currit ista decennalis præscriptio contra creditorem,quam ponit Cremen.singul.lxij. Item quod hodie attenta dispositione iuris nouissimi,secundũ quẽ non potest agi contra ternos possessores nisi priùs excussa principali authen. hoc si debitor.de pign.vide Alexand.consil. lviij. in primo volumi. circa istud vide Moder. bono. in repet.l. si is qui pro emptore. in penu.chart.in iij. colum.in principio.

Quibus non obijcitur longi temporis præscriptio. *Rubrica.*

LEX I.

h IVTURNUM. [h] Contra hypothecam præscribitur longo tẽpore quolibet possidente: excepto debitore cum eius hærede.h.d.cum l.se.Quærit gl.quæ est ratio,q vsucapio triennij nõ impedit hypothecam.l.iusto.§.non mutat. ff.de vsuca.de pign.l.vsucapio. Rationem dic vt in gl.quæ est notabilis.

De quadriennij præscriptione. *Rubrica.*

LEX I.

NOtum est. In quibus rebus fisco denũciatis habet locum præscriptio quatuor annorum.h.d.

LEX II.

i OMnes. [i] Qui emit à fisco aliquam rem, tanquã fisci,non potest pro ea re conueniri : sed cõueniendus est fiscus intra quadriennium,non posteà.

☞ P. P A V. P. ¶ Omnes.Idẽ si quis emat à vicario generali principis,vide Commen.consi.clij.ij.ad fi.inci.ad primum responsum,quod sic.

P. P A V. P. ¶ Vel principe,vel eorum procuratoribus. Circa iſtam l. vide Felin.ponentem .v.limita.in c.eccleſiarum,in xiiij.colum.extra de reſcrip. Iaſon.in authen.quas actiones.C.de ſacro ſanct.eccle.Barba.conſilio xxvij.volumi. iij. Item an iſta l.habeat locum in re.eccleſiæ,vide Canoni.in cap.j.extra de rebus eccle.non alienan.vide Roma.ſingu.ccccccxl.incip.lex bene à zenone.vide Barto. in tracta. differ. inter ius ciuile & canon.in xvij.col. Barba.in d. conſil.xxviij.Item an iſta l. habeat locū in vicarijs papæ, vide Roma.conſil.cccx.faciunt quæ habes in berta.in verſicu.locū tenens.ſeu in verſicu. vicarius. Item quod in dubio princeps p̄ſumatur rem putare ſuam eſſe, vide Roma.conſil.cccx.ad fi. Itē q̄ iſta lex non habeat locum in rebus dotalibus,tenet Bal. in conſilio cccxxij.& ccclix.in iij. vol.inci. quemadmodum imperator.ad quod vide nouiſſimos in l.j. in ij.not.ff.ſolu.matr. Item adde pro reſtitutione quod requiritur q̄ princeps aliquid tradat domino in cōpenſationem rei ſuæ,vide Ange.conſi. cxxxix. incipiē. viſis omnibus ſtatutis. in iiij.colum.vbi ita reſtringit iſtam l.allegat aliquas defenſiones vt per eū, quæ tñ nō videtur bene probare eius deciſionē, Imo bene vide & cōſidera. vide etiā pro limitatione Roman. conſilio ccxcviij.vbi dicit q̄ non procedit in principe vel donāre duobus. faciunt .q̄ habes per Modern.in l.quoties.C.de rei vēdica.vt voluit Bald. in pace conſtitut.in verſicu. detrimētum. & in cap.j.§. ad hæc. de pace iura. firm. in iiij.col.Item q̄ requiritur q̄ princeps poſſideat tempore alienationis , ſecundum Cynū. in l.omnes. in addit.huius titu. Bal. in ij.C.de hæredi. vel act.vend.in l.ij.C.de cōmunt rer.aliena.& ibi etiam Angel.poſt Petrū. niſi princeps alinaret etiā de plenitudine poteſtatis ſecundum Bald. in d.l. C. de communi rer. alien.circa med.adde q̄ iſta diſpoſitio huius l. procedit etiam in ciuitate obtinente vim principis, ſecundum.Roma.cōſi. cccx.in princ.& in fi. & ſing.decliij. incip. anno præterito dedi tibi.in l.bene à zenone. Itē aduerte quòd iſta diſpoſitio non videtur procedere,quando princeps donaſſet alicui primo propter benemerita,ſecundum Pau.de caſtro in conſil.lv.incipien.caſus eſt iſte.Federicus de ſenis in conſil.vij.q̄ tamen non videtur procedere vbi eſſet clauſula conceſſa ex certa ſcientia,& de plenitudine poteſtatis etiam plena facti narratione & hoc per notata per Alexan.conſil.ccccliij.incip.in cauſa quæ vertitur in penulti. colum.Item aduerte q̄ requiritur traditio ad hoc vt procedat iſta diſpoſitio,ſecūdum Bald.in c.j.§.j.in ij.colum.de noua for.fidel.de quo tamen vide no.ad Barto. in l.Cæſar.ff.de publica.Item vide aliquid de materia per Barto.in cap.ij. de reb. eccle.non alienan.vbi ponit an habeat locum de iure canonico in rebus donatis eccleſiæ;& an procedat de ſuprema poteſtate principis.Item quando habeat locum in Duce Mediolani donante eccleſiæ, & an procedat in ſuprema poteſtate principis,vide.Roma.ſingu.xxxj.incipi.lex bene à zenone.Item in iſta materia aduerte ad gloſſ.in l.prima.C.ſi aduer.fiſc.quæ ſolet allegari vt non procedat iſta lex in rebus minorum,ſed illa gloſſ.hoc non dicit licet in alio conſtituat differentiam inter res minorum & maiorum,ideo vide ibi Bald.& Moder.& melius Cy. Item an procedat ſi donatur res eccleſiaſtica vel e contra ſi donatur eccleſiæ, vide Iaſ.in authentic. quas actiones in ſecunda. colum.C.de ſacroſan. eccle.Item an procedat in rebus eccleſiæ & quid in inferioribus ab Imperatore, & quędam alia.circa iſtā l.vide per Barba. conſi.xxvij. volu.iij. Itē q̄ non procederet iſta lex quando princeps ex aliqua iuſta cauſa moueretur ad dandum vel ad alienandum , ſecundum Cyn.in addit. in hac l.& in l.omnes præſiden.ad quod aduerte,quia in principe videtur ſemper præſumi iuſta cauſa &c. Item q̄ procedat in duce mediolani , vide Bald.conſi. ccclix. in iij.parte poſt prin. videtur ſemper procedi iuſta cauſa &c. Item quòd non procedat in principe ſciente rem eſſe alienam. vide Abb.in capit.ij. ad fin.extra, de rebus eccleſi.non aliena.& an præiudicium dotis procedat hæc lex tangit Bal.in d.cōſil. ccclix.vide Iaſo. in l. j.in iij.nota. ff. ſoluto matri.& in d.conſil. dicit etiā Bald. quod habet locum in procuratore Cæſaris & lie.

P. P A V. P. ¶ De præſcript.xxx. vel xl. anno. Pluram materia præſcriptionum habes per Baldum de Vbal.qui repetit l.ſi filia.ſupra,de præſcript.long. temp. & ibi habes ad Bartol.habes etiam multa per Alex.in quadā ſua diſputatione incipient. ſigiſmundus in j.& ij.dub.latiſſimè tangit an merum imperium poſſit præſcribi,& an ciuitates Italiæ potuerunt præſcribere merum imperium & circa materiam præſcriptionis maximè circa iura interpoſita, de quibus iuribus maximè in fructu,vide quæ ſcripſi in l.fin.C.de præſcri.long.tem.ad Barto.circa fin.apoſtillæ magnæ.

¶ Cùm aſſeueras.Et quomodo vēdicetur, vide eum in l.à duo Pio.§.in venditione. de re iudi.

LEX III.

BEne à Zenone. Quod ſuprà pximè ſtatutū eſt in ijs,qui emerunt à fiſco,habet etiā locum in his,qui emūt,vel alio titulo receperunt ab Auguſta,vel principe,vel eorū ꝓcuratoribus.[a] h.d. Arguitur q̄ reſcripta principis non valeant ante coronationem. Vide de hoc hic per Cy.& Specu.titu. de reſcript. præſen.§.ratione autē cauſæ. verſi.item q̄ obtentum.Sed hoc non eſt noſtrum diſputare:ſed quòd Imperator velit dici.

Ne rei dominica vel templorum vendicatio , temporis exceptione ſubmoueatur. *Rubrica.*

LEX II.

NIuerſas. Ego dico q̄ hic eſt caſus expreſſus contra gloſſ.in fi. de iure emphyt.quæ dicit q̄ prædium emphyteuticum,licet nō poſſit vendi,poſſit donari. Quæ gloſſ.poſito q̄ aliàs eſſet vera: tamen in re emphyteutica eccleſiæ communiter non eſt vera: quia nullo titulo poteſt alienari,vt hic vidēmus. & hic nullus tangit.

De præſcrip.xxx.vel xl.anno.[b] *Rubrica.*

☞ *Quot requirātur ut ualeat uenditio propter tributa.*

LEX I.

VMaſſeueras.[c] Res vendita, propter tributa non ſoluta,non obſeruatis omnibus ſolennitatibus, vendicaſ,niſi xxx.anno.præſcript. interuenerit.h.d. Quæro,†quot ſunt neceſſaria, vt valeat venditio propter tributa non ſoluta. Dicit gloſ. quinq; quam vide , & ſigna. Solùm ergo hic videtur,q̄ retracteſ vendi tio:quia facta eſt vilí pretio. Cōtra, quia[d] ſi res eſt ſubhaſtata,[e] hic videtur præſupponi q̄ non,pro vilí pretio:quia fuit vendita pro eo quod reperiri poteſt: ſed non ſequitur, ſubhaſtata eſt: ergo iuſto pretio vendita: vt vidiſtis caſum in re mobili,in l.ſi quos.ſ.de reſcind.ven. Item oppo.ille, qui emit à fiſco, eſt ſecurus: vt ſ.titu.ij.l.ij. & l.bene.Solu.Illud eſt verum in fiſco vēdente rem , vt propriam: hic vendidit vt alienatam.Itē opp.de l.iij.ſuprà,quod metus cauſa.vbi oportet quòd ille , qui vendicat,reſtituat pretium.Solu. Ibi pretium fuit conuerſum in eius vtilitatem: hic nō:

& eodem modo ſoluit contrarium.j.ſi ven. pig.l.j.& l.emptor.ff.de rei ven.& l.vtere. ſuprà,de prædi.mi.

1 ☞ *Feudatarius,uel emphyteuta,licet proprio nomine poſſideant,tamen contemplatione alterius.*

2 *Poßidens precario quando poßideat.*

3 *Colonus ſi per xxx.an.nō ſoluit penſionē,non præſcribit.*

4 *Colonus licet non præſcribat rem,præſcribit tamen actionem perſonalem.*

5 *Debitum annuum una præſcriptione peti poteſt,pro præſenti,& pro futuro.*

f **MAlè agitur.**[f] Qui ꝓ alio poſſidet nullo tpe præſcribit. h. d. Contra l. noſtrā quæritur:dicit hic precario poſſidentibus. de quibus intelligitur. dicit glo.ego intelligo largè de omni eo q̄ poſſidet nomine alieno,vt puta colonum, emphyteutam,feudatarium,& ſimiles. Di 1 ceſ† tu hoc non eſt verum in emphyteuta, & feudatario, qui poſſident nomine proprio naturaliter tantùm.Sol.Fateor, quòd licet nomine proprio poſſideant, contemplatione tamen alterius poſſident : quia ſemper alium in dominum recognoſcunt. Quæro , quid in eo qui precārio proprie accepto poſſidet? Gl.diſtinguit, † aut 2 recipit precario, vt detineat, vel naturaliter tantū poſſideat,& idē:aut vt poſſideat naturaliter & ciuiliter:& tunc præſcribit. Doct.noſtri dicunt contra iſtā gl.Nā licet precario poſſidens, vtroq; iure poſſideat: tamē ſemper dominū recognoſcit,vt non præſcribatur:ſicut dicimus in emphyteuticario colono. Prætereà talis recognitio interrūperet præſcriptionē iam cœptā: vt j.eo.l.cùm notiſſimi.§.pe.multò magis inchoari eam impedit ab initio;& tunc dico 3 †q̄ ſi colonus ꝓ xxx.an.nullā pēſionē ſolueret,nō præſcriberet.licet Mar.antiquus gloſſator dixerit cōtrarium.Hoc tenet hic gl.pe.q̄ eſt verum, niſi colonus interuerterit poſſeſſionem,non admittendo dominū venientem,& incœpit ſibi poſſidere:tunc enim quia non recognoſcit dñm, iſta præſcriptio incipit currere.& hoc ſentit gloſſ. g vlti.huius legis. Quæro,licet colonus[g] nō 4 præſcribat rem, † an præſcribat actionem perſonalem,ne ab eo poſſit peti penſio,ſeu merces. Certè gl.dicit quòd ſic xxx.ann.à die qua peti potuit, quod puto verum, vt infrà l.proxi. Vltimò nota iſtum text.quia non eſt conueniens,vt quis cogatur ſuper iure ſuo ſingulis annis publicè proteſtari, & ſic facit quòd in debito annuo, vna peti 5 tione poteſt peti, vt pro præſenti, † & pro futuro tempore condemnetur: vt vidiſtis. ſ.de fideic.l.j.vbi feci te notare.

a ¶ Quæro,quia.Et nota quod ſequitur,res ſubhaſtata : ergo iuſto pretio vendita contrarium tenuit Ange.in l.ſciendum.ff.de verbo.obliga.licet non alleget Bartol. Andr.Barba.

b ¶ Res eſt ſubhaſtata.Hoc idem voluit Imo.in l.pretia rerum.ff.ad l.Fal.Lud. in l. ſi quis cum aliter.ff.de ver.ob.licet Ang.hic in l.pretia.& in l.ſciendum.de ver.ob. aliter dixerit.Et vide ad materiam Bal.in conſi.quod incipit quæritur quod aliter debeat æſtimari.

c ¶ Malè agitur.Et an emphyteuta,feudatarius,& ſimiles poſſideant,vide gloſſ.& Bar.in l.ij.§.ex contrario.de acqui.poſ.& an præſcribant,vide Bar.in l.comperit. j.eo.Adde an emphyteuta poſſideat.Bal.conſi.cxlij.ij.lib.

d ¶ Quæro.Licet colonus præſcribat ſolutionem mercedis,adde quod not.Bartol.

in l.competit.ſ.eo.

¶ Sicut rem.Et licet regulariter actio perſonalis duret ſpatio xxx.ann.l.j.ſ.de conſti.pe.tamen fallit in actione perſonali ſcripta in rem.Iſta eſt glo.& ibi Bar.in l.j.ſ. ꝙ me.cau.Quid in prodigo,an ei currat præſcriptio,vide Io.an.in addi.Spe.ſuper rub.vbi dicit quod non.

¶ Sicut actio.Quod intelligo officio iudicis,qđ competit pro aliquo præterito ſecus ſi pro aliquo futuro.Ita limitat Bart.in l.prætor.§.hoc interdictum ff.de noui.oper. nuncia.

¶ Oppo.& videtur. Vide per gl.& Imol. in ca.j.de libe.obl. & dixi.in l.cùm notiſſimi.in prin.ſ.eo.Et ad hãc l.ſicut.vide quod habes per moder. in rub.de in ius voc.

☞ P. P A V. P.

¶ Miſsionem executoris.Vide poſt Bart. in l.ex edicto.ff.de eo per quem fac. erit. vbi etiam habes an interruptio cõtra principalem, operetur etiam contra fideiuſſorem.Quod autẽ hodie quælibet præſcriptio interrũpatur ꝑ ſolam interpellationẽ vide ad Barto.in l.ij. §.ſi rem alienã,ff.pro empto.vbi etiam habes quid ſi citatio eſſet nulla.

☞ P. P A V. P.

¶ Quæ ſunt actiones. Actiones autem perſonales in reſcripto tolluntur eo tempore quo actiões mere reales. vide Commen.cõſi.liij.& quæ ſcripſi in l.omnes.

¶ Certè ſic.Hic ergo habes,quòd officium iudicis præſcribitur. xxx. annis. hoc fallit in officio iudicis, qđ datur ad reſtituendum fructus:quoniã ſpatio trium annorum illi præſcribitur officio.Hæc eſt gloſſ. ſingularis in l.ſequitur. §. fructus. ff. de vſucap.et adde quòd quotieſcunque verba diriguntur ad iudicem,ſemper oritur officium iudicis.Gloſſ. eſt multum ſingul.in l.ſi ſoror.ſuprà.de collat.in l.ſi res obligata. in fi.de lega.j. Quereſla tamẽ, quæ intentatur, vt nota.gloſſ.& Bartol. in l. poſthumus.§.ſi quis ex his. ff. de inofficio. teſta. in fi.Item iuri inquirendi:licet fiat per officiũ iudicis non præſcribitur eo modo quo regulariter præſcribitur officio iudicis:vt not.dixit Bart. in l.querela.ſ.de falci. & not.gloſſ.ibi limitat hanc regulam ꝙ officio iudicis præſcribatur xxx.ann.Singulariter limita vt per Bartolum in l.prætor.§.finali, de operis noui nuncia.videlicet quod ſibi non præſcribatur,quando non habet cauſam de iure prætorio:ſed ex iure quod ſemper inſtat,vt eſt videre in nunciatione noui operis fienda per emptorem, & ſimiles. quod tene menti. Adde etiam caſum,in quo anno præſcribitur,vt ſi volo petere cataſtrum emendari:quia in eo fui læſus. Ita dixit not.in l.forma.ff.de cenſib.per l.qui ſe grauatos.de cenſib.libro xj. Item videtur quod finiatur anno,à die tamen ſcientiæ,& tacturnitatis, in caſu quãdo conſanguineus vult reuocare feudum alienatum à conſanguineo,per tex.not.in ca. Titius.ſi de feud.fue.controuer.Et idem per hoc videtur dicendum in vicino volente reuocare rem alienatam in vicinum remotiorem,ex forma iuris, vel ſtatuti. & idem in emphyteuſi vel re eccleſiaſtica incidente in commiſſum, quòd ea finita per generationem extincta,ꝙ oſsint vt deſcendentes petere eam ſibi confirmari,intra annum tantum.Et ita intelligitur quod dixit Barto.in l.prima.§.ſumitur. ff.de aqua quotid.& æſti. & in l.prima.in fine.ff.de priuileg. credit. & videtur velle Barto.in dicta l.prætor.§.fina.de oper.noui nunciatio. Adde, ꝙ quando officium iudicis præſcribitur ſpatio decem dierũ, quando ſuccedit in loco appellationis vt in caſu legis, arbitrio ſecundum vnam lec, ff. qui ſatisda. cogan. & ibi voluerunt aliquid:licet ſecundum opinionem iſtam ibi relatam in princi per gloſſ.Bald.videtur ꝙ non præſcribatur ſpatio decem dierum, prout in appellationibus : imò videtur diuerſificare, de quo ibi per doct.ad quod bene facit,quod not. dicit Ang.& ibi per docto.in l.j.§ ſi quis tutor.ff.quando app. ſit.& dicit Bart. in l. quod iuſſu.ff de re iudi.& intra quantum tempus poſsit interlocutoria reuocari.& hanc glo.allegat pro ſingulari Bald. in l. etiam. infra de exec utio.rei iudi. Quanto tempore præſcribatur iurt dicendi ſententiam nullam,vide Bald.hic.& latius in l.data opera in xxv. colum.Adde inquantum domi. Alexand. hic in apoſtilla dicit, quod in caſu,in quo conſanguineus vult reuocare feudum à conſanguineo alienato, quòd taciturnitas vnius anni ei præſcribit:quod hic Baldus non videtur ſimpliciter fateri: ſed eſſe conſiderandum , an agnati veniant ex ſucceſsione vel ne.Ita dicit ipſe eius conſilio cxvj. in fine , primovo.& quod officium iudicis præſcribatur ſpatio triginta annorum , tenuit Baldus conſi.cccxv. ſecundo volu.

¶ Omnes.Adde tamen,ꝙ actio,quæ oritur ex variis figuris cauſarũ , tollatur longo tempore.Idem in actionibus realibus , & in rem ſcriptis. Idem in actione perſonali iuncta reali lege ij.& ibi hoc Bald. quod metus cauſa.

☞ P. P A V. P.

¶ Omnes.Circa hoc quod actio perſonalis in reſcripto tollatur intra decem vel viginti ann. ſicut mere realis,& rationem vide per Comment. in conſilio liiij. incipiente.Leonardus Merzarius.officio autem iudicis præſcribitur xxx. ann. vel biennio res tempore vitæ.Iaſon in leg.prætor.§.ſi quando in penultima & vltima colum.de operis noui nuncia.

h ☞ P. P A V. P. ¶ Comperit.Quomodo iſta l.intelligatur,vide Alexan. conſilio xxx.vol.v.col.iij.ad finem Peru.in c.ad audientiam.in vlt.col.de præſcriptio, vbi etiam per Feli.

---

1 ☞ *Officium iudicis tollitur ſpatio xxx. annorum ſicut actio.& nu.3.*

2 *Præſcriptio quotuplex ſit.*

3 *Poſsidẽs bona fide,reſpectu dominij,ſed in mala fide, quia credit rem obligatam,an dicatur bonæ fidei, uel malæ fidei remißiue.*

4 *Hæc præſcriptio currit contra adultum,& contra abſentem,licet reſtituatur.*

5 *Præſcriptio xxx.annorum an requirat poſſeſsionem reſpectu præſcribentis.*

a SIcut.[2] Omnes actiones,quæ minori tpe nõ tollũtur, xxx.an.tollunt quę præſcriptio tpe pupillaris ætatis ceſſat & dormit.h.d.hæc l. Vide gl.ſup verbo, perſecutione.Ex qua nota † ꝙ officiũ iudicis
b tollit ſpatio xxx.ann.ſicut actio.[b] Opp. &
c videtur [c] ꝙ ꝑ miſsionẽ executoris[d] , actio
d nõ perpetuet:vt ff.de eo per quẽ fac. erit.l. fi.in prin.& ff.ex quib.cau.maio.l.ait prætor.in fi.cum l.ſeq.Solu.Gl.dicit hic,aliud de iure antiquo , aliud de iure hodierno. Alij ſoluunt alio modo.nec ibi gloſ. ſoluit bñ illud contrariũ.lac.de Arc.ſoluit optimè.& etiã do.lac.Butr.† Quædã præſcriptio eſt odioſa,quæ currit ſolũ ex negligẽtia non petentis,nullo attento fauore præſcribentis:nam præſcribit,ſiue ſit bonæ fidei,ſiue ſit malæ fidei : & iſta interrũpitur per ſolam executoris miſsionem : vt hic,& l.cũ notiſsimi.in prin.j.e.Ratio : quia cum ſola negligentia currat:ceſſante negligentia,debet ceſſare præſcriptio : iſta autẽ negligentia ceſſat per ſolam executoris miſsionem:ergo &c.Quædam eſt præſcriptio merè fauorabilis , vt præſcriptio triennij, quæ currit fauore poſsidentis propter titulum & bonam fidem:& iſta non interrumpitur per citationem, nec per litis conteſt, niſi in effectu : vt l.ſi poſt acceptum.de rei ven.Ratio quia litis conteſt.non tollit fauorem rei.Ita loquitur.l.ſi poſt acceptum, ff.de rei vendi.Quædã eſt præſcriptio miſta;quia currit tam fauore poſsidentis,quã odio negligentis:vt præſcriptio x.vel xx. ann.& in iſta eligitur quædã media via:vt non interrũpatur per ſolã executoris miſsionem,ſed per lit.conteſt.Ita loquũtur iura allegata in contrarium hic per glo.& l. more.ſ.de rei vendi.& ff.pro empt.l.ij.§.fi.
e Quæro,quæ ſunt actiones [e] in rem,& quæ in perſonã,& quæ ſunt vniuerſales,& quæ ſpeciales,dic vt in glo.Quæro,† an iudicis
3 officium præſcribatur? Certè ſic [f] , vt hic
f patet in text.dum dicit perſecutione. Dic vt in d.l.licet.j.de exceptio. Quęro,aliquis poſsidet bona fide reſpectu dominij, quia putat ſe dominum : ſed mala fide reſpectu creditoris : quia putat rem obligatam an iſtæ dicatur bonæ fidei,aut malæ fidei.glo. dubitat hic.text.eſt ff.qui po.in pig. hab.l. qui balneũ.§.fi. Dixi vobis in l.ſi quis fundum.in fi.ff.de acqui.poſ.vbi etiã iſtud tan
4 gitur. Quæro,dicit hic, † quod hæc præſcriptio currit contra adultum, & contra abſentem:an reſtituantur? Gl.tenet ꝙ ſic, & bene,per tĩ.ſ.ſi aduer.vſuca. Quærit gloſſ. qui ſunt iſti caſus, in quibus hæc præſcriptio locũ non habet.Dic vt in gl. Quæro,
5 an † ad iſtam præſcriptionẽ xxx. an.requiratur poſſeſsio ex parte poſsidentis? Gloſ. dicit ꝙ ſic.Et ſi tu dicis,quomodo ergo debitor nõ præſcribit contra actionem perſonalẽ,cũ nihil poſsideat.dicit glo.imò quaſi poſsidet.Hoc dicit gl.hic ſuper verbo, vel ius.Or domini,ad præſcribendũ rẽ,vel aliquod ius requiritur poſſeſsio,vel quaſi:qa ſine poſſeſsione præſcriptio non procedit: vt l.ſine poſſeſsione.ff.de vſuca.no.in c.ſine poſſeſsione.de reg.iu.lib.vj.ſed ad præſcribendam liberationem ab aliquo iure, vel ab aliqua actione,nõ requiritur aliqua poſſeſsio vel quaſi : ſed ſufficit ſolummodo negligentia non petentis:vt l.ſequitur. §.ſi viam.ff.de vſuca.

1 ☞ *Exceptio præſcriptionis xxx.uel.xl.annorum impedit conteſtationem.& nu.3.*

2 *Obligatio hodie tollitur tempore.*

g OMnes.[g] †Oẽs actiões, quæ xxx.ann. ſpatio, vel
1 minori nõ tollũtur,xl.an.ſpatio tollũtur.h.d.Hic vĩ exp̃ſſus caſus †,ꝙ exceptio præſcriptiõis triginta vel
2 quadraginta annorum impedit lit.conteſ. ibi:nullum ius priuatũ vel publicum, &c. quòd extinctum eſt moueatur:& ſic impedit moueri in iudicio litem,& ſuper eo agitur & ſic innuit tex.ĩ.eodem.l.proxi.in fi. ibi:nulli mouẽdi.Itẽ ꝑ hanc legẽ dicũt Vltramon. † ꝙ hodie obligatio tollitur tpe:li-
3 cet olim ſecus:vt l.obligationũ fere.§.placet,ff.de act.& obliga.& hic colligitur ex iſta lege ibi : ſit liber, & ex præſentis ſaluberrimæ legis pleniſsima munitione ſecurus.Pro hoc ſuprà l.proxi.circa princi.ibi: viuendi vlterius non habent facultatem. quod dic vt plenè dixi in l.fin.ff.rẽ ra.hab. Cætera dic vt in glo.&c.

1 RÆſcriptione.[g] † Curiales non
g præſcribunt libertatem quadraginta annis.

1 ☞ *An emphyteuta præſcribat tam liberationem penſionis,quam ius emphyteuticum.*

h COmperit.[h] † Præſtatio tri-
h buti,quæ fit in re
1 cognitione vniuerſalis dominij,tẽpore non tollitur.h.d.Eſt argumen. quòd

princip.de eo per quem factum erit & Angel.& Imol.in l.ſi ſeruum.§.ſequitur.de verborum obligationi.& Salice.in l.finali.infrà eodem.Adde an ſtante prædicto ſtatuto, ſi contra aliquem de reſtituendo grauatum eccleſiæ ſit præſcriptum vigore talis ſtatuti an eccleſiæ erit præiudicium, vide Petrum de Ancharano conſilio cclix.

a ¶ Non poſſet præſcribi. Sicut non præſcribitur in tribu. vide caſum in capitulo cū non liceat.de præſcript.& xvj.q.iij.clerici.per gloſſ.& Innoc.§.res fiſci. Inſtitu.de vſucapio.& gloſſ.in l.penult.de fundis limitro.libr.xj.Et an emphyteuta præſcribat,vide in l.male.& quod ibi dixi poſt eum.ī.eodem & Baldus in l.cùm notiſſimi.§.fina.ī.eodem,& vide Baldum in l.neque.ī.de vſufructu. & Bartolum in l. iij.§. ex contrario.ff. de acquirenda poſſeſ. in j.colū. Adde poſt apoſtillā an emphyteuta ſoluēdo canonē prore, quæ non erat emphyteutica, ſibi p̄iudicet : vide Bald. conſi.xx.ij.volum.& ibi etiam an talis emphyteuſis præſcripta ſit realis ſicut pactū, & quam naturā habeat,& an poſsidens bona emphyteutica vt in ſpatio quinquaginta annorum præſcribatur vide eūdē Bal.cōſi.cccxl.ij. volumine.

b ¶ Cùm notiſſimi. Pro intellectu huius legis facit vnum dictum in Clementi.ij. vt lite pendente. vbi dicitur quòd per citationem inducitur litis pendentia. Sed ibi quærunt docto.nunquid etiam citatio inducat pendentiam, licet nuncius citās nō fecerit relationem inducī. Et concludunt quòd non. Et hoc dicebat eſſe ſingulariſſimum dictum Petr. de Anchar.per quod arguebat illud quod hic dicitur,interrumpi præſcriptionē per nuncium,eſt verum, ſi de citatione fit relatio iudici, & rediganturī ſcriptis.Et iſtud dictum dicebat ſe audiuiſſe à domino Baldo, qui allegat Guielm.hoc tenuiſſe. & dicit Baldus in quodā reperrorio ſuper Innoc. quòd præſcriptiones,quæ ſunt meræ odioſæ interrumpuntur per ſolam citationem.l.ſicut.ī.eodem.niſi citatio ſecū non poterit trahere ſuum effectū vt quia circunducatur propter contumaciam actoris ; tunc enim eſt perfecta citatio:quia non conſtat ex ſuis partibus,ſed eſt in cauſa caduci.Allegat Gulielmum in dicta lege ſicut. & facit quod not.in l.pater.ſupra,ne de ſtatu defunct.& in authenti.offeratur.ſuprà de litis conteſtatione,& idem Bald.in l.fina.de eo per quem fact. erit & in lege & poſt edictum de iudic.Sed an propter exceptionem obiectam perpetuetur actio: vide Bartolum in l.omnes.de regulis iuris. Et de hac quæſtione de qua.hic, vide Angelum in l.ſicut in principio.ī.eo.& in penultima columna. & vide quæ hic poſt Baldum circa interruptionem,quæ fit per litis conteſtationem. Item caſum adde,in quo quælibet interruptio,etiam,extraiudicialiter perpetuat actionem ; puta ſi tempus ſit oppoſitum cauſa limitandæ obligationis,& ex hoc cōuenit pro tanto.Ita dicit Paulus de Caſtro.in l.eum qui ita de verborum obligationi.per textum in l.ſi mandato.§.ille.ff.manda.Adde huic apoſtillæ Barto.conſilio clxvij.j.volumine incipien.in Chriſti nomine proponitur. vbi videtur velle quod ſola citatio non ſufficiat ad interrumpendum præſcriptionem,licet appareat de relatione,niſi ſtatutum diceret,quod relationi nuncij ſtetur : tunc licet nō appareat de commiſsione iudicis : quia præſumitur pro officiali, dicit citationem interrumpere præſcriptio.licet etiam eſſet generalis, & indiſcreta. Et an ex legato debiti interrumpatur præſcriptio, vide Bald. conſilio cxxv.tertio volumine.

c ¶ Quærit glo.quando præſcriptio. Vide Barto.& modern.in l.edicto.ff.de eo per quem factum erit.

d ¶ Statuto cauetur,per decennium &c. An ſi per ſolam citationem perpetuetur? an illud ſtatutum valeat, vide Bartolum.in l.ſequitur.§.ſi viam.ff. de vſucap. et de quæſtione per Bal.in quæſtiōe ſtatuto cauetur quod fœnerator.in fi.&c.& per Barto.in l.is qui repud.circa finem.ff.quib.ex cau.maio.& facit l.ſi is qui p eimp. cum ibi not.per Barto.ff.de vſucapio.& idem tenet quod hic Bartol.in l.finali.in

contra præſtationem decimarum non poſſet præſcribi.[a] Quærit gloſſ.an idem ſit in emphyteuta.† Dicit gloſ.quòd ſic ; vt j. eodē.l.cùm notiſsimi.in fine.Iſta quæſtio poteſt intelligi duobus modis, Vno modo,an emphyteuta non ſoluendo penſionem liberationem præſcribat ; & tunc ſi glo.diceret quòd non, malē diceret : quia omnis actio,& omnis petitio tollitur tanto tempore : vt ſ.eod.l.ſicut. Nec obſtat hæc lex : quia loquitur de præſcriptione, quæ fit in recognitionem vniuerſalis dominij. Item poſſet intelligi hæc quæſtio, an idem ſit in emphyteuta, ſoluente penſionem : vt non præſcribat dominiū. Hoc modo gloſſ.diceret verum.Item poſſet intelligi, an idem ſit in emphyteuta, ſcilicet in ſoluendo canonem per triginta annos, vel xl.præſcribat ius emphyteuticū, licet ab initio iura emphyteutica non fuerunt ei conceſſa:& tunc diceret verum: ſicut hac lege permittitur præſcribere dominum ſalua præſtatione tributi ; ita emphyteuta poteſt præſcribere ius emphyteuticum,ſalua canonis præſtatione. Hoc not.ſ.de iure emphy.l.ij.in fi.mag.glo.

Quando præſcriptio interrumpitur per citationem, an actio perpetuetur in xl.annis.& nu.2. Creditor poſsidet pignus, præterquā quo ad p̄ſcriptionē. An iuri offerendi poſsit præſcribi.

CVm notiſsimi.[b] Hæc reputatur bona lex: † Actioni hypothecariæ ab extraneo poſſeſſore xxx.annis præſcribitur,niſi fuerit interrupta à debitore,vel eius hærede xl,annis. à ſecūdo verò creditore,viuo debitore ſimiliter.xl.an.Idē eo mortuo,ſi ei[9] adminiculo vtatur:aliàs xxx.Idem in iure offerē. di.h.d.vſq; ad §.illud.Dicitur hic in fin. q̄ præſcriptio per ſolā conuentionem interrumpitur. Cōtra : imò etiā per executoris miſsionem:vt ſ.eod.l.ſicut.Solu. Hoc verbum,ſolā,excludit lit.cōteſtationem, non executoris miſsionem.& dicit bene, &c. Quærit gloſſ.quando præſcriptio[c] † interrumpitur per citationē,vtrū actio per-

petueē in xl.annis, an debeat inchoari de nouo prima præſcriptio? Gl.hic dicit diligenter aduertendū,quia per ſolā lit.conte. actio perpetuatur in lōgius tēpus:vt j.eo.l. ſi.non per citationē,quod eſt notādū : licet gl.de hoc dubitauerit ſ.eo.l,ſicut.in fi.glo. quæ eſt ſuper verbo, per executorem. & iſtud q̄ gl.dicit,eſt verum ex parte actoris, ſed ex parte rei, eo caſu quo exceptio eſt tēporalis,exceptio perpetuatur per ſolam conuentionem:vt l.ſi intra.ſ.de non num. pecu.& hanc glo.tenuit dominus Richar. Malum.in quadam quæſtione, quā diſputauit.Et facit ad quæſtionē,quæ fuit in ciuitate iſta,antequam veni huc.Statuto hic cauetur,q̄ qui non petijt debitū per decēnium[d],non audiatur vlterius. Modò quidam petijt debitū per ſolam citationem:& exinde ſunt elapſi decē anni : an ſufficiat? Certè non ſufficit creditori : quia illa citatio interrumpit præſcriptionem primam, non autem perpetuat.& vide gloſſ. ſuper verbo,ſolam cōuentionem.quam nota & tene menti. Quærit glo.quomodo poteſt durare actio hypothecaria,cùm perſonalis extinguatur xxx.annis.Dic vt in l.intelligere.de iui.pig.Quæro,†vtrum[e] creditor poſsideat pignus. Gloſſ. hic diſputat. Veritas eſt, quòd poſsidet præter quàm quo ad præſcriptionem:vt l.ſerui nomine. ff.de vſucap. Quæro, † vtrum iuri offerendi[f] poſsit præſcribi. Text. eſt hic quòd ſic.Glo.videtur hic tenere contrarium. & glo.in l.ſi rē.§.omnis.de pig.act.Doct.noſtri communiter dicūt, q̄ eſt quoddam ius offerendi,q̄ competit per modum iuris:vt puta ſecundus creditor habet ius offerendi[g],& confirmandi ſibi pignus:hoc tollitur ſpatio xxx. vel xl. annorum : vt hic. Quoddam eſt ius offerendi, quod cōpetit per modum cuiuſdā facultatis. Verbi gratia,debitor pōt quandocunq; vult, offerre debitū creditori,& pignus reluere.Iſta facultas nunquā pōt præſcribi,ſicut nec alia facultas eundi per viā publicam:quia licet per mille annos non iueris,ſemper poteris ire:vt ff.de via publi.l.viam publicam.

e ¶ Quæro vtrū,vtrū creditor poſsideat pignus,Adde per gloſſ. & doct.in l.ſciendū, §. creditor. ff. qui ſatisd. cog. Et videtur q̄ ſi loquamur reſpectu ipſius pignoris creditor poſsidet ciuiliter , & naturaliter,quod patet : quia ei competit,ſeruiana, ſeu hypothecaria:quę poſſeſsionem auocat in l.cum venditor. de euictio.ſecus ſi reſpectu dominij.l.ſi veni didero.§.cùm autem. de furtis. & l.ſi mulier. §. in poſſeſsione. quod metus cauſ.ſed repreſentat imaginē debitoris, vt hic. & vide Bal.pro hoc vide l.j.& ij.ī.ſi aduerſus creditorem.

f ¶ Quæro,vtrum iuri offerendi. An iuri offerendi, vel facultati, præſcribi poſsit quod facit an iuri adeundi,&c.ſic cùm ſit quædam facultas ſecūdum quoſdam, vt Salic.& Bald.in l.pignori. ff. de vſucap. Et adde quòd quando in pignoribus eſt appoſitum pactum legis commiſſoriæ: tunc odio creditoris iuri offerendi nō præſcribitur. Ita ſingulariter not.textus & Bal.in eo.j.de feu.dato in vicem l.cōmiſſoriæ. licet aliqui, vt ipſe refert, apponant illum text.aliter, qui dicūt q̄ præſcribitur iuri offerendi xxx.annis, ſi creditor eſt in poſſeſ.Sed debitor eſt in poſſeſsione,conueniatur hypothecaria, iuri offerendi nunquam præſcribitur l. pure.§.final.ff.de dolo except. Alij dicunt aliter, vt ibi,etiā per Bal.dicit etiam Inno. in c.non eſt conſuetu. in vj.q̄ illa, quæ ſunt in meravolūtate non ſunt præſcriptibilia,dic vt ibi per eum.Faciunt ad hæc,quæ no.gl.in l.j.alias ſi.de anna.exceptio.vbi arbitrio non præſcribitur,ſecundum Bal.in l.petens.in iij.col. ī.de pact.vbi etiam dicit,quod ſtipulationi nō liquidæ vnquam præſcribitur.Ad quæſtionem Bar.hic vide per moder.in §.actionum.Inſti.de actio.Adde huic apoſtillæ Bal.conſi.xij.j.vol.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Offerendi.Vide Angel.conſilio lv.incip.Gulielmus. vide quoddam conſilium Franciſc.poſt conſiliū.Angel.incip.diligenter. & conſilio ſequenti Bartol.incip.In Chriſti ſaluatoris noſtri nomine. vide Berta. in verſicul. præſcriptio.quomodo in iij.columna vide Bald.in capitu.j.de feud.da.in vi.l.commiſſo.& in capit.fi.ad fi.eo.tit.& in cap.j.§.porro.qualiter olim feud.alia vide pro limitatione regulæ,quod facultati nunquam præſcribitur Angelum in dicto conſilio.de quo habes ad Bartol.in l.licet.C.de iure deliber. Item an facultati ſeu iuri declarandi aliquid præſcribatur.vide Ias.in l.petens.in iij.columna. C. de pactis. vide quomodo facultati ſeu iuri declarandi aliquid præſcribatur,vide Ias.in l.petens.C.de pactis.Areti.in l.ij.& iij.de acquirend.hæredita.Fel.omnino in ca.cùm acceſsiſſent colum.xij.de conſti.vide quòd iuri offerendi non præſcribatur de quo per Barto.hic & in l.pignori.ff.de vſucap.vbi aſsignat pulchram rationem, vide etiam Areti.in §.actionum.in viij.char.Inſtitu.de act.vide Pet.Aluarot. in reperi. §.ſi pacto.& in l.reſcriptum.de pactis.in ij.chart.Item an iuri offerendi vel implendi conditionem poteſtatiuam præſcribatur, vide Areti.in l.quandiu.vltima. colum.vij.de acquiren.hæredita.& dum ſupra dicitur de iure offerendi in pacto de retrouendendo,de quo loquitur Ange.in conſi.lv.etiam vide quæ habes ad Bar.in l.j.ff.de vſucap.

g ☞ P. P A V. P. ¶ Habet ius.Vide de hoc ad Bartol.in l.prima ſuprà.ſi aduer.credi.

Illud

De annali exceptione.

Illud autem. †In obligationibus in diem, vel sub conditione incipit currere tempus adeniente die, vel cõditione [a], & per possessionem rei obligatæ, per secundam cautionem, vel debiti agnitionem, sit interruptio præscriptionis. h. d. Gl. hic quærit, quot sunt modi, & de effectu interruptionis, de qua feci tibi vnam petitionẽ in l. naturaliter. ff. de vsuc. & ibi vide. & no. hanc glossam.

In obligationibus annuis, vel menstruis à quo tempore incipiat præscriptio currere. & nu. 2.

In his etiam. [b] In obligationibus annuis, vel mẽstruis, non initium obligationis, sed initium temporis, in quo obligatio cessat, inspicitur. h. d. Quæro, †& reuoco in dubiũ, in obligationibus istis annuis, vel menstruis, à quo tẽpore incipiat currere præscriptio. In hoc sunt tres vel quatuor opiniones: vna est ꝙ à die cessationis incipiat currere pro illo anno, in quo est cessatum: in secundo, pro secũdo: in tertio, pro tertio, & sic de singulis: & sic quot sunt præstationes, tot sunt tempora: quia ab initio, quo cœpit cessare, incipit currere pro toto tempore, et sic pro sequentibus annis. Tertij distinguunt: & ista est opinio Io. & gl. etiam, quòd ista opinio secunda sit vera in stipulatione: cũ stipulatio annua sit vna pro toto tempore, in legatis verò sit vera præcedẽs opinio: quia quot sunt anni, tot sunt legata. Docto. vltramon. reprehendunt hanc opin. Nã licet stipulatio annua sit vna; tamen constat ꝙ pro sequentibus annis est in diem: ergo ante diem non currit præscriptio pro annis sequẽtibus: vt š. eadẽ l. §. illud. Ego volẽs [c] sustinere opi. glo. nostræ dico ꝙ licet ꝓ annis sequentibus obligatio sit in diẽ; tamen quia ꝓ eo quod est de præsenti, potest agi etiã de futuro vt l. j. š. de fideic. & dixi §. eo. l. malè agitur. in fi. quod currit præscriptio pro toto tempore: sicut pro toto tpe potest agere. Nec ob. §. illud, quia ibi loquitur de obligatione in diem, ꝙ non poterit statim agi: in legatis verò dico idem quod glossa: quia cùm ante diem non sit nata actio, non potest tolli. Sed si poneres ante diem natam actionem, sed executionem esse dilatam, vt š. quãdo di. le. ce. l. ex his. & ff. quando dies leg. ce. l. si cũ præfinitione. tunc dico idem in legatis, quod in stipulationibus & ita potest intelligi hic.

Nulla scilicet danda. [d] Emphyteuta, vt colonus, nullo tẽpore præscribit. hoc dicit. Idem dicit l. malè agitur, suprà eodem.

Si quis. [e] †Per præscriptionẽ lõgi tẽporis quæritur ius vẽdicãdi: idẽ per præscriptionem lõgissimi tpis bona fide factam: sed malæ fidei possessor solam exceptionem acquirit. †Item violẽtus inuasor non potest referre quæstionem dominij. h. d. vsq; ad §. sed & si quis. No. istum ver. sed hæc contra. super verbo, iste. quia nescio alibi, & singularis est. Tenementi hanc legem: quia tota ista lex est singularis, & notabilis; & distingue vt tex. dicit.

Sed & si quis. [f] †In reali, ille cõtra quem est facta missio ex primo decreto, eam recuperat intra annum: post annũ non auditur, nisi de proprietate. h. d.

Saepe. †Per litis contestationẽ actio in xl. annis perpetuatur. h. d.

De annali exceptione. *Rubrica.*

1 *Si præscriptio fuerit interrupta per inundationem: cessante innundatione bonæ fidei possessor præscribẽs non restituitur in integrum. & nu. 2.*
3 *Actio communi diuidundo, & fami. erc. nascitur ex quasi contractu.*
4 *An actionibus communi diuidundo, & fami. erciscundæ præscribatur.*
5 *Quando nascatur actio pro socio.*
6 *Pignoratitia actio.*
7 *Depositi actio.*

LEX I.

Super annali. [g] †Exceptione annali sublata oẽs personales actiones triginta annorum spatio tolluntur, nisi super his lis fuerit cõtestata hypothecaria verò quadraginta ann. & ille, qui non potest agere [h], non currit præscriptio [i]. h. d. Dicitur hic, ꝙ omnes actiones personales tolluntur xxx. ann. excepta hypothecaria: cõtra š. ti. j. l. omnes. Sol. Fateor ꝙ sunt aliqui casus in quibus præscriptio xl. ann. habeat locum, vt in l. cõtraria. & quod not. in duabus legibus sequentibus ad illam. Circa hanc l. [k] formatgl. multas quæstiones. †quæro, quid si bonæ fidei possessor præscribens perdidit possessionẽ per inundationem: & sic fuerit interrupta præscriptio: an in integrum restituatur inũdatione cessante. Gl. determinat quod non: & bene: quia non debet quis remitti ad lucrum faciendum cum aliena iactura: vt l. sciendum. ff. ex quibus causis maio. de furtis. l. si is qui. Vñ qđ dicit finis istius gl. quæ dicit, sed arguitur contra &c. Illud est verũ. †Quæro, vnde nascatur actio cõi diuidundo [l] & familiæ erciscun. Mar. dicebat ꝙ ex voluntate. Glossa ꝙ ex quasi contractu. ista est vera. Quæro, † vtrum illis actionibus præscribatur [m]. Mar. dicit ꝙ demũ ei præscribitur, qui non possidet. Glo. videtur dicere cõtra. & sic, si ego steti in communione tecum xxx. annos, non potero agere contra te, vt diuidamus, secundũ gl. Doct. moder. sunt in contraria opi. Nã donec stam⁹ i cõione, & si simul possidem⁹, vn⁹ aliũ cognoscit i socĩũ: & sic cessat præscriptio: vt. š. ti. pxi. l. cũ notissimi. §. sed & si quis. Præterea, actio cõi diuidundo, & familiæ ercis. competit etiam ratione doli vel culpæ: sed nõ est dubium, ꝙ ea die qua tu nõ vis diuidere, cõmittis dolũ: ergo eadẽ die nascetur ista actio: & ei non esset præscriptũ. & istud doctores cõiter tenẽt.

5 Quæro, †qñ nascatur actio ꝓ socio. Gl. ponit hic. Dic vt l. corruptionẽ. š. de vsufruct.
6 & š. pro soc. l. tandiu. Quæro, †quid de pignoratitia actione. Dic vt in l. si rem. §. omnis. ff. de pignoratitia actione. Quæro,
7 †quid de actione depositi. dic vt l. si stipulatus sum mihi. §. j. ff. de solu. & ibi plenè per me.

P. PAV. P.
¶ Vel conditione. vide Aret. in l. quandiu vlt. col. vj. in fi. & seq. de acqui. hære.
a ¶ In his etiam promissiõibus. Vide qđ not. Bartol. in l. sicut in annos. quib. mod. vsufr. amit. latius in l. de pupillo. §. si pluribus. post gloss. ibi, de ope. no. nun. & quod no. Bald. in ca. fi inter pares. §. j. de lege con. vide per Spec. in titu. de loca. §. nunc alia qua ver. exli. & Ant. in l. fi Stichũ. §. stipulatio. de verb. obliga. vbi limitat ista procedere, nisi in promissione annua est adiectium distributiuum quia tunc sunt plures. Et in legatis limita notabiliter ꝺ Bal. in l. j. ad fi. in ver. modo quæro. j. de senten. quæ sine cer. quan.
P. PAV. P.
¶ Ego volens. Vide Alexã. latẽ in l. de pupillo. §. de pluribus. de oper. noui nuncia. & alios post Bartol. ibi vide Fel. in ca. auditis col. vlti. de præscript. post Abb. ibi col. fin. vide Barb. latẽ consil. lv. volu. iij. in j. dub. vbi loquitur in statuto inducente præscriptionẽ per decẽ annos vel viginti & in secundo dubio ponit an per decem annos vel viginti, & in secundo dubio ponit an per solutionẽ factã alicui annis præcedentibus sit perpetua actio ista vt talis præscriptio locum habere non possit.
d ¶ Nulla. f. danda. Ad de l. nec. & ibi Bald. š. de vsufr. & Bart. in l. competit. š. eo.
e ¶ Si quis. Hoc procedit in violento, non in clandestino. Casus est sing. in l. si de eo. §. fi. ff. de acqui. possess. Andr. Barb.
P. PAV. P.
e ¶ Si quis. An requiratur decretum vel vtile dominium, vide latissimè Fel. in rubri. extra de præscrip. in vlt char. vide etiã quæ habes ad Bar. in l. fi. š. de præscri. long. temp. & in auth. nisi tricennale. de bonis mater. Item qđ dominium acqraf. vide Ia. in l. traditionib⁹. i. tri. co. C. de pact. & in l. iiij §. iiij. in x. colũ. de ver. ob. & ibi etiã habeat locũ cõtra hrdẽ.
f ¶ Sed & si quis. Hoc verũ nisi prio latitauit, secũdũ gl. mirabilem cõtũ ?ã cum l. si priusquã de oper. nouũ. vbi alia singularis limitatio datur ad hũc §. qđ nõ audiat intra annũ ad reuocationẽ cautiõis, sic missiõis ex prio decreto, quæ est modici præiudicij. And. Barb.
¶ Sed & si quis. De intellectu huius singularis ver. vide quæ no. Bar. in l. sciẽdum. in prin. ff. fol matri & Inn. in ca. ad aures. de pscri. & Bal. in l. fi qs ad sc. in ij. no. j. ad leg. Iul. de vi. vide quod dixi in l. fi. in princ. ff. de eo per quẽ fac. erit & Bal. in l. ij. in versi. xiij. quæro de servi. et aqua. & in l. vis eius. C. de proba. & Alexan. in l. naturaliter. §. nihil commune. de acqui. pos.
g ¶ Super annali. qualiter intelligat hæc regu. & non volenti agere, non currit prescriptio, vide notabiliter Barto in l. Semitus. de of. pñi. & Bal. in l. in rebus. in i. de iur. dotium.
P. PA
¶ Potest age. quæ habes per & Alex. in l. senatusconsul. ff. de off. præsi. & ad Bar. vbi habes, quid si quis impeditus facto suo.
i ¶ Non currit præscriptio Intellige, est impedimentum iuris cius si facti. qui tunc currit prescriptio. dicit Bal. i l. j. in xx opp. in vj. col. . . mir. alicuius. quæ vi de per eum in xxiij. & xxiiij opp. Et prima limitationẽ sectur Bart. in l. j. §. autẽ. ff. de itin. actu. que priua.
k ¶ Circa hãc l. quis restituat impedi. vide l. l. fecit & quod ib & Bald. in iiij. colũ. š tium.
l ¶ Nascatur ac muni diui. vide q no. in l. si non sortem š. si cenũ. ff. de inde b. Et adde gl. in l. fi š. communi diuidun. & Bal. i. fi. š. finium reg. tenet idẽ ꝙ Bart. hic, & vide per mod. in §. quædam. Instit. de a & Ioan. An. in addit. Spec. in titu. de iudicio quarta pars. §. sequitur. in additione quæ incipit. in §. ad h. f. c.
m P. PAV. P.
¶ Actionibus præscribatur. Adde tamẽ quod in casu in quo præscribitur. xxx. anno. istud fallit in feudis. vide Ro. singu. cccccclxxxviij. incip. actione communi diuidun.

Secunda Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Vt perfectius. Vide ad legem iſtam, quæ habentur per doctores & Bartolum in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. ff. de oper. noui nunciatio. & in l. non ſolùm. §. morte. in ij. colum. eo. titu. Et hanc legem limita per gl. ſing. & ibi Barto. in l. cum hæredi. ff. ad Treb. & Bald. & Ang. hic, in princ.

b ¶ Generalitate. Adde tamen, quòd non procedit libellus generalis productus coram aliquo, cui attributa eſt iuriſdictio, in certo & determinato caſu: quia non procedit libellus coram eo productus, niſi in eo fiat ſpecificata mentio de illa qualitate iuriſdictionis. Et ita conſuluit Angelus in conſilio data eſt ſententia & tenet Ioan. Andr. in capitu. cùm ſit generale. de foro compe. et dixit Bald. in l. edita. in xxiij. columna, & libellus generalis cõcludit iudici, dummodo probationes ſint ſpecificæ. Et adde in materia quæ dixi. ff. de rei vendicatione. l. prima. §. armẽta. & etiam executio inſtrumenti generaliter petita valet, vt hic, ſecundum Bald. in l. ace cum Demini me. ſupra. de tranſactio. & quod dicitur, libellum defectuum non procedere vbi opponatur, intelligе, lite non conteſtata, ſecundum Baldũ in l. exceptionem. in quarta columna ſupra de probationibus. Et iſta lex non procedit in criminalibus, ſecundum Bal. in l. prima, in duodecima colum. de confeſ. & vide not. per Iacob. de Belui. in diſputatione, quam poſuit in lege finali. j. de requir. reis. & hac l. not. in l. edita. circa princ. ſ. de edendo. in vj. columna & habetur in capit. ij. de lib. ob. Vide Baldũ in l. per hanc. C. de temporibus appellationum. l. cum quidam. c ybi eſt poſt eum, de fideicom. lib. Sed qd ſi libellus eſt incert⁹, per relationem ad aliud, vt puta, petijt quod ſibi debetur ex teſtamẽto: an debeat admitti. Paulus de caſtro quod non ſi eſt oppoſitum. Ita dicit ipſe in l. v. §. ſi iudex. ff. de re, Sed qd ſi dico, peto omnes res meas, quas poſsides: vide Bartolum in l. rei appellatione. ff. de verborum ſignificatio. & Paulum de Caſtro in dicto §. ſi iudex ... dicit illud, quod libellus incertus non valet, ſi opponatur: eſt verum in ... petita: ſecus in acceſſorijs: vt puta, peto domum cum maſſarittijs, vel fundum cum fructibus, Allegat Bartolum in l. tertia. §. armamenta. de rei vendica & ibi per eum. & vide Cynum & Bald. C. de ſecund. nuptijs. l. prima ſeu authen. ibi poſita. & ibi quærunt, nunquid procedit libellus, peto caſtrum cum ſuis pertinentijs. Item valet iſte libellus, dico te eſſe meum conſanguineum; licet non exprimam gradum conſanguinitatis. Eſt textus in capitu. ... de teſtamen. dicit tamen Spec. in titu. de libe. conceptio. §. fina. verſicu. caueat. quod ſi quis opponit non eſſe procedendum in cauſa, quia libellus eſt obſcurus, quod tunc iudex debet libellum reijcere Probatur in capit. fina. de lib. ob. ... illud ibi voluit Anto. de Butri. ſecus ſi petitur declarari: quia tunc poteſt ſupertali libello procedi: & eſt declarandus & ita intelligit ipſe. Et verum libellus incertus procedat, quando incertitudo pendet a tertio per alterum, vide in l. vbi autem non apparet. §. an illud. de verborum obligationib. Ad primum dictum vide Alexand. in l. prima. ff. de edend. An iudex officio ſuo poſsit petere ſibi declarari, vide poſt Bartolum in l. quarta. §. hoc autem. ff. de damno infecto. Et hanc limita non habere locum in criminalibus: nam & ſi non opponatur, non valet, lege libellorum. in principio. iuncto ver. quod ſi libelli. & ibi Bartol. ff. de accuſa. & Alexand. in l. prima. ff. de eden. Item valet reſcriptum incertum, in nomine rei vt voluit Ioannes Andreas. in addi. Spe. cul. in titul. de cita. §. j. verſicul. quid ſi ego. Et in citatorio debet poſt exprimi de Moder. in capitul. conſuluit. de offic. delega. & iſtum textum, qui loquitur in actione generali, quod non procedat ad exceptionem, vide Barto. in l. prima. §. Labeo. ff. de flu. Adde de libello generali Bald. conſi. liij. iij. volumine. De incerta ratione rei, & quantitatis, & quando à iudice ſit lacerandus, vide etiam Baldum conſilio cxj. j. volumine.

LEX II.

a Si perfectius. [a] Si poſſeſſor præferibens eſt abſens, vel furioſus, vel infans, vel in poteſtate poſitus, põt ei fieri interruptio præſcriptionis per denunciationẽ factam præſidi, vel epiſ. h. d. aduerte: quia hæc tota lex loquitur in reali. Oppon. vſucapio triennij, & præſcriptio lõgi temporis, nõ interrumpitur, niſi per litis conteſta. vt l. ſi poſt acceptum. ff. de rei vendica. Sol. Corrigitur in quatuor caſibus hic expreſsis: in alijs remanent iura antiqua incorrecta. Quæritur, an per hanc legem tollatur beneficium reſtitutionis, quod in iſtis quatuor caſibus competit. Dic vt in gloſſ. quæ dicit quòd non. Idem not. in l. Iulianus. alias incipit, nõ ſolùm. ff. ex quibus cauſis maio.

1 ☞ *Libellus procedit, ſi exprimatur quãtitas: licet non exprimatur cauſa.*

2 *Libellus procedit, licet non exprimatur quantitas, neque cauſa: ſi tamen ſimpliciter dicam aduerſarium mihi obnoxium.*

3 *Libellum generaliter producens in perſonali uidetur omne ius ſuum in iudicio deduxiſſe.*

4 *Petitio generalis ſufficit ad interrũpendũ præſcriptionẽ in oibus, q̃ ſub illa generalitate cõprehenduntur.*

5 *Faciẽs aliquẽ citari generaliter, hoc modo ne ueniat ei reſponſurus de iure non interrumpit præſcriptionem.*

LEX III.

Si ex multis. Hæc eſt ſingula lex. † Citatio facta, ſeu libellus, ſuper vna ſumma, vel ſup obligatione, non expreſſa cauſa, vel ſumma, ſufficit ad interrumpendum omnem præſcriptionem, quę ſub illius petitionis generalitate [b] poteſt comprehendi. hoc dicit notabilis, & ſingularis lex. Nota † quòd procedit libellus ſi exprimatur qualitas, licet non exprimatur cauſa. Secundò no. procedere libellum, licet nõ exprimatur quantitas [c] neque cauſa. ſi tamen ſimpliciter dicã aduerſarium mihi obnoxium. Tertiò not. † q̃ qui in perſonali libellum generaliter produxit, videtur omne ius ſuum in iudicio deduxiſſe. Hodie multum clarè eſt declaratum per text. c. abbate ſanè. de re iudi. libr. vj. Vltimò no. † quòd generalis petitio ſufficit ad interrumpendum præſcriptionem in omnibus, quæ ſub illa generalitate comprehenduntur. Opponi. quòd [d] talis libellus incertus non debet admitti: quia per eum non redditur certus aduerſarius, an velit cedere, vel concedere. Solu. Fateor quòd non debet procedere, donec declaretur: tamen quantum ad interrumpendam præſcriptionem ſufficit, vt [e] hac lege. Quærit gloſſ. [c] quid ſi quantitates eſſent diuerſæ: vt puta, ex vna cauſa decem, ex alia xx. & ex alia xxx. &c. tunc [f] dic vt in gloſſ. Quæro, † pone aliquis fecit aliquem citari generaliter vt veniret ei reſponſurus de iure: vtrum ſufficiat hoc ad interrumpendam præſcriptionem. Puto quòd non: quia neceſſe eſt quòd dicat quantitatem ſibi debitam: vel eum dicat ſibi obligatum. Vnde de hoc ſaltem debet eſſe certus reus, vtrum agatur perſonali, vel in rem, vel vtrum agatur de quantitate, vel de ſpecie; vt ex hac lege colligitur.

Quomodo & quando iudex ſententiam proferre debeat. Rubrica.

Hæc rubrica continuatur per gloſſ. vel aliter. Quædam ſunt ſolẽnitates, quæ præcedunt ſententiam, quædam requiruntur in ipſo actu ſententiæ: quædam ſequuntur poſt ſententiam. De primo loquitur iſte ti. De ſecundo. j. tit. proxi, De tertio. j. de exce. rei iudicatæ.

1 ☞ *Negatio præpoſita ſigno uniuerſali facit æquipollere contradictorio ſuo. & nu. 2.*

3 *Iudex an & quando cogatur pronunciare contra abſentem. & nu. 5. & 6.*

4 *Subſcriptio principis probat, quando redacta eſt in corpore iuris, alias ſecus.*

5 *Iudex malè iudicans facit litem ſuam.*

7 *Verbum, ſolere, in quot uicibus uerificetur, & an inducat neceſſitatem. & nu. 8.*

LEX I.

f 1 Non ſemper. [f] † Quicquid iudicis poteſtati committitur, neceſsitati non ſubijcitur. hoc dicit. vel aliter. Verbum ſolere in his, quæ habent rationem difformem, non inducit neceſsitatem. h. d. Diuide: quia primò ponit ſolu-

d ¶ Incertus. An libellus incertus procedat, vide Bar. in l. edita. in iij. col. §. de edend. & ibi Bar. in primo genere cumulationis, vide Bar. & ibi gl. in l. j. in prin. in iij. col. de ope. no. nun.

e ¶ Quærit gl. An autem libellus ſit nullus, licet gñalis: vide gl. no. ibi: debebit. in l. ſi rem. ff. de rei ven. & ibi hoc tenet Ia. Butrig. videlicet quod ſit nullus. & ibi vide Ang. & reſpon. huic legi: quia huic loquitur de libello captatorio, ad interrumpendam præſcri. ſed contra. eſt verum quod tenet Spe. in tit. de iuriſdi. om. iudi. §. deſeruit. verſi. quid ſi libellus eſt de elect. & in c. de ordi. cog. Inno. in c. j. de libel. oblatione. Andre. Barba.

f ¶ Non ſemper. Vide cum Bar. in l. quod iuſsit. in iij. col. de re iudi. vnum dixit ſingulariter Bal. in l. gallus. in princi. de lib. & poſthu. & ibi l. vel ſtatutum procedit dando formam, vel regulam, importat neceſsitatem per illũ tex. vnde facit ad ſtatuta diſponentia, quod poteſtas poſsit inquirere de maleficijs: quod tenetur hic tacere, alias puniatur: quod non videtur verum: vt l. non quicquid. ff. de iudic. & ibi expreſſe Ang. videtur tenere contrarium: non obſt. tex. quia ibi non inducitur per illum tex. ſed per alias ll.

✠ P. P A V. P. ¶ Non ſemper. Iſta lex vnum dicit ſingulariter, ſed contra-

tionem

rium dicit Bar.in consil.vij.incipi.viso compromisso in iij.col.& refert Bald.ibi dicere contrarium,& ita ipse tenet,& vide ibi in viij.col in subscriptione sul.vbi vult vnum singulare pro limitatione in l.non quicquid. & in hac l.q̃ quando aliquid committitur potestati iudicis vel arbitri qui aliàs tenebatur facere.illa verba inducunt vt intelligatur remissa necessitas,si aliàs talia verba nihil operaren-
tur. vide ibi per eum vide etiam eundem Com.in consil.lxviij. incip.in presenti questio. ante fi. vbi sing. vult allegãdo etiam Bald. in d.l. Gallus. q̃ quando iudex ex potestate sibi attributa à lege vel à principe non arctatur,tamen negari non po-
a testt ipsum errare, si 2 mentem statuti diligenter non obseruaret, suppositа enim potestate, sequitur necessitas dicendi &c. vt ibi per eum no.& 3 vide eundem consil. exlviij. incipien. venerabilis vir.in ij. dubi. vbi allegat etiam Bald. in d. l. Gallus. quia quando lex,vel statutum aliquid inducit pro forma, inducitur etiam necessitas,si vtatur versic. post tamen.postea arguit in cõtrarium in illo casu. vide per eũ. Item quod verbum post relatum ad iudicem importat necessitatẽ, vide Ias.in l. ad egregias in ij. colũ.ff. de iureiu.& per eundem in l.Gal.in prin. in v.colum.de libe.et posthu.vbi etiã quid in alia materia.

a ¶ Quod dicit.Add de Bald. in l.si necessarias.§.si annua.de pigno.actio.

b ¶ Quædam alia.Vide Bart.in l.prima in princ.ff.de iurisd.om. iudic. Posset etiam cõpelli iudex propter b finem instantiæ ferre 5 sententiam,secũdum Bart. in extrauagan. ad reprimendam. in verbo,procedatur.allegat hic no.Facit qđ habetur in l.Seius & Augerius. ad legem Fal.& quod ibi dixi. Et ad id quod ã. dixi adde Bald. in l. quid ergo. §. pœna grauior.ff.de infamibus. & vide Bald. hic in c
ij.col.& in authenti.ei 6
qui.in penult.colũ.de temp.appel.

¶ Cõpulsio causatiua.Vide Bal.in l.mãci.ã.de ser.fu.et in l.fi. ff. de va. & extraord. cog.et ibi dixi in l.qđ iussit.ã. de re iu. vide Ioan.And.in additio. Spec.in tit.de disp.& alle.§.fi. & vide Bal. in c.primo.§.iudices. de pace iura. firman. & hic,& in l.mancipia.C. de ser. fugi.& vide Bart.in l.fin. supra de magistr.cõue. & Bartol. ff. de Fal. leg. Paulus. & Bald. in l.iubemus.ã. de testa. & in l. qui accusare,de eden.& Inno-

tionẽ quæstionis tacitè intellectæ.Secũdò ponit vnde oriebat dubiũ quæstionis. Tertiò ei respõdet,vel illud soluit.Secũda ibi: propter subscriptionẽ.Tertia ibi id enim.

Nota quod dixi in summario. concor.l. non quicquid.ff. de iudic.Secundò not. q̃ verbum,solere, nõ importat necessitatem.

Tertiò not.quod dicit, a non semper. cõiuncto cũ glo.† q̃ negatio prępositа signo vniuersali, facit æquipollere contradictorio suo.Simile habes in l.legitimos §.anergo.ff.de leg.tuto. & l.in bello.§.j. de ca.& postli.reuer. Tenio ad contraria, & oppo. † q̃ iudex cogatur pronũciare cõtra absentem:vt ŝ.de iud.l.properandũ.§.finautẽ ex gestis.Sol. Dicit gl.hæc lex potest intelligi in reo absente:& tunc illud qđ dicitur, nõ semp,ponit casualiter,non tẽporaliter. quasi dicat, aliquo casu cogeẽ:puta si contra reũ absentẽ liquet de cã:secus si non liquet:vt hic,& l.cõtraria.Põt etiã intelligi in actore absente:& tunc nõ semper,ponit casualiter, vel temporaliter. Casualiter eo mõ quo suprà:cõpellitur enim q̃n de cã liquet cõtra absentem:& secus si nõ liquet. Tẽporaliter, quia cõpellit solũ iuxta finẽ triennij & non añ,vt l.properandũ.§.j.ŝ.de iudi.& ibi not. Opp.de l.absentem.ff.de pœ.Sol. gl. hic loquitur in ciuilibus:ibi in criminalibus,in quibus distinguit,an pœna sit maior relegatione,vel infrà:vt ibi,& l.seruũ quoq;.§.publicè.ff.de procu. Oppo.tertiò† & videtur q̃ subscriptio princi 4
pis non probet,vt ŝ.de leg.l.ij.& iij. Solut. Hic loq̃t q̃n redacta est subscriptio in corpore iuris:quia tũc ꝓbat alias secus. Extra gl.recitabat do.Iac.Butr.gl.l.sæpe.de offi. presi.sed eã omitto. Venio ad q̃dã aliab: b
dicit hic† q̃ iudex q̃nque cõpellitur iudicare. quero per quẽ cõpelleẽ iudicare? Rñd. quędã est cõpulsio propriæ verecũdiæ. est enim sibi verecundia si non facit qđ debet & de hoc loquitur l.Quintus.ff.manda.& l.pecuniæ.ff.de ali.& cib.leg.Quędam est cõpulsio vera,quę afficit personã:& sic dico q̃ compellit per superiorẽ imposita pœna,si neglexerit.De hoc hẽtis rubr.specialẽ:vt in auth.vt dif.iud.§.j.in prin.Quædã est alia cõpulsio cãtiua: c si enim iudex nõ c
iudicat,tenetur parti ad interesse.† Non dico q̃ faciat litẽ suã:quia illud habet locũ in iudice malè iudicãte, non in negligẽte.Itẽ loquitur Instit. de obli. que ex quasi delic. nas.in prin. & l.ex maleficijs.§.si iudex. de action.& obliga.& de varijs & extraordi. cog.l.vl.& de iud.l.si filius.Sed contra negligentẽ prodita sunt remedia in casibus spãlibus, vt videbitis vnũ in l.mãcipia.de ser.fugi. alia in l.si qñ suprà, de testib. & l. properãdũ.§.finautẽ vtraque suprà, de iudic.de magistra.conue.& per totũ titul.de dam.infe.l.iiij.§.in eum Quæro† secũdò, 7
dicitur hic solere. quot vicibus inducatur istud solere, d nunquam fui bene clarus de d
isto verbo:de verbo consuetum est,vel vsitatũ est determinatur in l.de quibus. ff.de legib. & j. quæ sit longa consuetudo. Sed

centius in capitu. super eo quod met.caus.

d ¶ Solere.Et dicit Cy.in l.ij.ŝ.de reb.credi.q̃ si quis bis,vel ter,blasphemauit,non dicitur consuetudinarie blasphemare. Facit quod habetur in l.capitalium. §. famosos.ff.de pœnis.

e ✠ P. P A V. P. ¶ Mela. vide ibi per Alex, in apostil. & quod etiam addidi ibi.

istud solitum est, vel solere, est nomẽ vniuersale,quod verificat ex vno actu tãtùm. e
Text.est in l. Mela c.§.j.de ali.& cib. lega. quod tenementi. Quæro, & reuoco in s
dubiũ† vtrũ verbũ,solere,prolatum à lege, f
inducat necessitatẽ, f vel nõ. breuiter q̃nque verbũ solet, si induceret necessitatem à lege,incideremus in cõtrarietatẽ:& tunc exponitur solet,id est potest:vt l. post edictũ.ff.de iudi.Si verò in contrarietatẽ non incideremus:& tũc aut illud,cui adijcitur, habet rationẽ vniformẽ in quolibet sui casu:& inducit necessitatẽ:vt no.ff. de ali.& cib.leg.l.iij.& l.ij.§.merito ne quid in loco publi.Si verò habet difformẽ: tunc exponitur, solet, id est potest. Hic est casus hic, nam in quolibet casu absentiæ,non est eadem ratio,vt ex prædictis apparet.

f ¶ Necessitatem.Add de ea quæ not.Barto. in l.creditores.in j. colum. j. de pign. in rep. Vide Bal.in cap.j. de milite vas.qui contu. est vbi dicit, non habere locum in feudis. Andr.Barb.

g ¶ Monitio. De monitione iudicis, quæ habet vim perẽptorij, quod not. vide etiam quod notatur in capi.si post præstitum. de confes. & de istò etiam est glos. communiter approbata in ca. consuluit. de offic. delega. licet nõ alleget istum tex. idem dicit hic Bal.esse si nũcius citat partem prætiente iudice apud acta mandato ipsius iudicis, ipsa parte citata præsente, quod habet vim peremptorij, secundum quod not.in d.c. consuluit.in l.si procurator. ff.de verb. oblig. & quod ibi no.& ad de quod ibi not. Bal. in capit.j. de mil.vas. qui contu. est. super versi.terminat.& dicit Innocent.in c. tuas nos. de coha. cle. & mul.q̃ monitio iudicis, qua monet q̃ satisfaciat non habetur pro citatiõe.Die vt ibi per eum late, & not. quod non solum iudex potest citare, sed etiam notarius,secundum Bald. & Ang.in l.vt perfectius. in vlti. colum. de ann.except,Barto. in l. si finita. §. Iohannus. ff. de dam. infecto. Adde q̃ citatio peremptoria requiritur in tribus casibus, vel quatuor, secundum Paul. de Castr. cùm peruenitur ad diffinitiuam.l. peremptorium. ff. de iudic. Item cùm ad interlocutoriam ab obiectione iudicii, vt l. properandum.§.& si quidem. ã. de iudic. Item cum admissionem ex primo,vel secundo decreto vt l. præsenti. ŝ. de his qui ad eccles. confug. in alijs autem actibus non requiritur peremptorium: imò vnica citatio sufficit, vt in dilatione data ad probãdum, & alios actus. Ita Imol in capi. ad petitionem de accu.Item adde secundum Pau. quod Bald. dicit in processu qui fit corã Principe non est necessaria citatio.quod Salice reprobat.Add de quod melius locutus est ipse Bald.

Monitio facta à iudice habet uim peremptorij licet non exprimatur.nu.5.

Sententia non ualet,nisi peremptorium, uel peremptorio æquipollens præcedat,& nu.1.2.4.

Quando fiunt tres citationes,quæ habent uim peremptorij,non est necesse quòd in ultima dicatur,& perẽptorie.

Monitus à iudice si non uenit,est uerè contumax, nec auditur appellans.

Dilationes quæ dicantur peremptoriæ.

Vna citatio tantùm,non habet uim peremptorij, nisi dicatur,& peremptoriè,uel æquipollens.

Peremptorium debet dari ad petitionem partis.

LEX II.

1 ESSante. †Valet sententia,licet peremptorium non præcedat. si tamen præcedat alia monitio, tãtundem importat. hoc dicit hæc lex secundum communem lect.

In gloss. nostra legitur ista lex quatuor modis. Primò secundum vltimam lectu. quæ est verissima: nec scio eam alibi. & quod dicit admoniti, scilicet à iudice, secundum vltimam lecturam magis nota.

2 †Not. q̃ monitio g facta à iudice habet g
vim peremptorij,licet nõexprimatur. Facit optimè extra, de offic. deleg. c. consu- 3
luit. Venio ad apparatum. oppo. † sententia non valet,nisi præcedat peremptorium:vt ff.de iudic.l.ad peremptoriũ. cum l.sequen.hic dicitur contrarium:quare malè.Huius timore sunt hic in gloss.quatuor lect. Vna q̃ non præcessit peremptorium, per edictum positum in albo sed fuit ei citatio peremptoria missa per nuncium.Ista est bona solutio. Secunda, q̃ non fuit per edictum peremptorium: † sed fue- 4
runt factæ tres monitiones quæ habent vim peremptorij: & ista est bona. Ex qua habes q̃ quando fiunt tres citationes, non est necesse q̃ in vltima dicatur, & peremptoriè. Tertia, q̃ non fuit propositum peremptorium, hoc est, tres citationes, vna post aliam, sed vna pro omnibus. & ista etiam est bona:vt ff.de iudi.l.nonnunquam. Quarta & vltima est illa, quam posui, q̃ non præcessit peremptorium per 5
modum peremptorij, vel citationis: † sed monitus fuit à iudice, q̃ habet vim peremptorij. Et dicit gloss. quod plus est, si

conſt.cclvj.j.volu.Et de virtute peremptorij, & quomodo differat ab edicto, vide Oldra.conſil.iij.

a ¶ Perẽptoria. Vtrum oĩs dilatio ſit peremptoria, adde Barto.& ibi eſt text. in l.j.ſ.de dilatio. & quod dixi poſt Lu.in l.ſi finita. §.Iulianus.in addit.

b ¶ Vel æquipollens. Sed qd ſi dicat, aliàs procedemus quãtum de iure poterimus: an habeat vim peremptorij? vide Baldum in rubri.j.commi.vel epiſtolas. Et in ſimili adde Bald.in l. non ignorat. in fine,ſ. de fruct.& lit.expen.

c ¶ Non valet. Nota. Bart.in l.Iulianus. in princ.ſui.& ſequitur Pet.de Ancha.in c.j. de foro cõpet.& vide Bart.in authẽ.qui ſemel.j,eo.in princ.

¶ Pro ſaluando Bar. in hac l.ab eo. & in quo videatur contrariari, vide concor.poſitã ad l.cũ qs.C. de iur.& fact.ignо.

d ¶ Querelam. Quot modis dicatur querela, vide quæ habes in l.ſi arbitrio. ff. quj ſatiſda,cogã. vbi habes quæſtionẽ de ſtatuto dicente,quod q̃ rebꝫ bannitorum nõ audiantur.

e ¶ Obligatio naturalis. An ex ſententia oriaĩ naturalis obligatio,adde Barto. & glo.in l.rj.ff. de iure fiſc.& Barto.in l.j.in vij,colũ. ff.de condi. indeb.& in l. cùm qs. ſ.de iur.& fact.ignо. Sed contrarium ipſe tenet in l.Iulianus verum debitorem.in x. columna,& ibi dixi ff.de condi. indeb. & cum opinio.Barto.tenet Bal.hic.

℣ P. PAV. P.

f ¶ Conſentit. Vide Areti.in l.j.C. de poſtu.

g ¶ Si vt ꝓponis. Vide quæ dicit Bart.in l.properãdũ.ſ.de iudicijs.per iſtũ text.poſt Cyn.& Oldrad.

℣ P. PAV. P.

h ¶ Iudicis delegati. Iſtud procedit etiam ĩ delegato principis, licet Angel. tenuerit contrarium, vide Alexand.in Rubric.ff.de offic.eius cui mandata eſt iur.in j.& ij.colum.& quæ ſcripſi in l.ſi expreſſum. de appella. ad Barto.

℣ P. PAV. P.

i ¶ Ad primum. Adde ad hoc ꝙ iudex delegatus non poſſit amplius iudicare, nec ſuã ſententiã dicere nullam, ſed nec quidem alius ordinarius admitti poteſt ſuper illa cauſa quando princeps delegauit, ſed habere debet recurſum ad principem vt alij deleget, ſecundũ Baldum hic in verſicul. quæro papa. vide q̃ ſcripſi in Bertachin verſicul. delegatus à principe. ad finẽ.vbi vide quę ſcripſi de appel.vbi habes limitationẽ ad hoc, & alia in iſta materia.

i ¶ Ad primum oppo. Idem Bart. arguit ex iſto text.in l.quod nil ſit.ff.de re iudica.Solue vt ibi.

non venit,eſt verè cõtumax, nec auditur appellans: vt ff.ex quib. cau. in poſſeſſionem ea.l.Fulcinius.§.finali. vide gloſſam. Duo nota ex iſta lege. No. vnum. ꝙ in monitione quæ fit à iudice non eſt neceſſe ꝙ in actis deſcribatur, & peremptoriè. Contra de l.fin.ff.de fer. Solu. † Quædam ſunt dilationes, quæ dantur ad probandum: & ibi omnis dilatio eſt perẽptoria: [a] vt l.cõtraria, etiam ſi non dicatur. Quædã eſt dilatio, quæ datur ad allegandũ: & iſta non eſt peremptoria, niſi dicatur: vt ſ.de iudic. authen.iubemus. Quædam eſt dilatio expectatoria ad veniẽdum. & hic aduerte: ſi quidem iſta dilatio datur à iudice, ſemper intelligitur perẽptoria, etiã ſi non dicatur: vt hic ſecũdũ vlti.lectu. Si verò datur per nunciũm, vel per epiſtolã, vel per edictũ: tũc ſi quidem ſunt tres monitiones, & habent vim peremptorij, etiam ſi nõ dicatur: vt j.eod.l.tres. & hoc ſecundũ vnam lectu.

† Si verò præcedit vna citatio tantùm: nõ habet vim perẽptorij, niſi dicatur, & perẽptoriè, vel æquipollens: [b] vt hic, in iſta gl. & ff.de iudic.l.ad peremptoriũ.cum l.ſeq. Aequipollens autem dictio eſt, vt ſi dicat iudex: cito te hac vna citatione pro omnibus: vt l.nonnunq̃.ff.de iud. & hoc ſecundum vnã lect. vel ſi iudex dicit in citatione: Aliàs procedã contra te ad ſentẽtiam: vel ſimilia verba, ex quibus pars certificatur ꝙ iudex non expectabit eũ: vt probatur ex text.in l.ad peremptoriũ.cum l.ſeq. Sis ergo cautus, ꝙ in citationibus apponatur, perẽptoriè, quando expedit. † Item aduerte quod non obliuiſcaris ꝙ iſtud peremptoriũ detur ad petitionẽ partis: aliàs non valet [c] vt probat tex.in d.l.ad peremptorium. & ideo mementote, ꝙ ſcribatur, talis iudex ad petitionem talis.

☞ Qui non appellat intra decem dies, videtur conſentire ſententiæ.

Sententia lata contra eum, qui eſt citatus ad domum, valet, licet ad eius notitiam non peruenerit.

Abſens, contra quem fuit pronunciatum, quando reſtituatur ad appellandum, & quando ad totam cauſam.

An ex ſententia condemnatoria oriatur obligatio naturalis.

Qui non appellat, ficte conſentit.

LEX III.

ABeo. Hæc lex eſt aliquãtulũ difficilis. Nõ poteſt infirmare ſententiã, qui cõgruo iure nõ vtitur. h.d. hæc lex. † No. ꝙ qui no appellat intra decẽ dies, videtur cõſentire ſententiæ. No. etiã † ꝙ ſententia lata contra eũ, qui eſt citatus ad domũ, valet, licet ad eius notitiã non peruenerit: vt colligitur ex hac l. & dicam in ſolutione contrariorũ. In hac lege habetis dictionẽ querelã. [d] Querela poteſt intelligi tribus modis. Vno modo per modũ nullitatis: vt dicendo ſententiam nullam: & iſto modo non poteſt intelligi hic: quia ſentẽtia nulla, tacitur nitate non confirmatur: vt ff. de appel.l.ſi expreſsim. Item poteſt intelligi de querela, quæ proponitur per modũ reſtitutionis in integrũ. Itẽ, de querela, quæ opponitur per modum appellationis: & iſtos duos intellectus inſequunt duæ iſtæ glo. Primus nõ ꝓcedit ſine difficultate: ſecundus eſt clarus. Oppo. ſentẽtia contra non citatũ non valet: vt j.eo.l.ea quæ.ff.de re iudic.l.de vnoquoq̃. Sol. intellige ꝙ hic fuit citatus, ſcilicet ad domũ, & nõ fuit inuentus. Ita intelligit hic tex. Secundò oppo. contra abſentẽ ante lit.conteſt.non poteſt pronũciari diffinitiuè: vt l.fin.§.illud.j. de temp.appel. Solu. Intellige ꝙ hic ſe abſentauit poſt lit.conteſt. Ita intelligit prima glo.& bene: & iſtæ oppo.factæ vnamquãq̃ lec.reſpiciunt. Sed illæ, quæ fient reſpicient illã lectu. prout loquitur de querela, quæ proponitur per modũ reſtitutiõis in integrum. Idem oppo. abſens nullo modo reſtituitur: vt ff. quando appellã. ſit l.j.§.fin. † Sol. Ibi loquitur in abſente, qui fuit defenſus per ꝓcuratorẽ: & tũc ſi procurator non appellauerit nullo modo reſtituitur: hic loquitur in abſente ex cauſa ꝓbabili, qui nullo modo fuit defenſus. Et intellige qui nõ reliquit procuratorẽ, vel reliquit, & nõ defendit vnde de iure cõmuni poteſt appellare, niſi defendaĩ. Poſſet intelligi in abſente ex cauſa probabili, & neceſſaria, qui ad totã cauſam reſtituiĩ. Iſta lec. nõ videtur bona: quia abſenti ad petẽdũ reſtitutionẽ currit tempus finita abſentia, nõ à tpe ſciẽtiæ: vt l.ſi.ſ.de tẽp.in integr.reſt. Sed hic loquiĩ de tpe, quod currit à tpe ſciẽtiæ, vt ibi cognouiſtis &c. & ſic de tpe, quod currit à tpe ſcientiæ: ergo nõ eſt tps reſtitutiõis in integrũ: quia illud currit à tempore abſentiæ. Sed ſuſtinẽdo iſtã lect. debemus dicere, cũ primũ cognouiſtis, ſcilicet & in reuerſiõe fuiſtis. Melior ergo eſt alia lect. vt hic loquaĩ de querela, quæ proponitur per modũ appellationis. Et ſecundũ hoc opp. abſens ex cauſa volũtaria & ꝓbabili, non poteſt appellare, niſi reſtituaĩ: vt l.ſi. ff.de in ĩte.reſt. ergo ſibi nõ currit tẽpus ad appellãdũ à die notitiæ. Solu. Intelligiĩ hic de abſente ex cauſa volũtaria, qui poteſt appellare ſuo iure ſtatim cũ ſcit. vel ĩtellige de abſente ex cauſa probabili, qui non potuit reliquere procuratorẽ: aliàs ſi potuiſſet relinquere, & non reliquiſſet, haberet neceſſe petere reſtitutionem vt plenè no.in d.l.ſi.de inte.reſtit. Extra gloſſ. per doc. inducitur in arg. † Vtrũ ex ſententia cõdẽnatoria oriatur obligatio naturalis. [e] Et dicũt quidã ꝙ ſic, per iſtũ tex. quia qui nõ appellat à ſentẽtia, cõſentit [f]: vt hic, & l.cùm antea.ſ.de arbi. ſed ex cõſenſu oritur naturalis: vt l.j.ff. de pact. ergo &c. Sol. dicebat do. Iac. But. ꝙ quãdo quis appellare nõ poteſt, oritur obligatio naturalis: vt hic. Sed ſi appellat ſemel, & bis, & ſuccũbit, nõ poteſt plus appellare: tũc nõ oritur naturalis, quia tacet inuitus. Ita dicebat in l.Iulianus.de condi.indeb. Dominus Cy. in l.cũ quis ſ.de iur.& fact.ign. ibi alle. hanc l. Ego credo ꝙ ex ſentẽtia nunq̃ oriaĩ obligatio naturalis vera. Probo, ſententia nõ tollit naturalẽ obligationem, vt l.Iulianus.ff.de condi.inde. ergo eam nõ inducit: quia facilius tollitur, q̃ inducaĩ: vt l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pact. † Ad illud, quod dicitur ꝙ qui nõ appellat, videtur conſentire: reſpon. & dico ꝙ qui non appellat, videtur cõſentire fictè, nõ tamen cõſentit verè. quod apparet ex eo, quia non ſponte facit: nõ enim commodè quis appellare poteſt, & appellationẽ proſequi iuſtã. Iuſta eſt enim cauſa, qua quis nõ appellauerit propter vexationem iudiciorum, ſeu quia quis vexationẽ iudiciorum timet. Hic eſt tex. in l.item ſi res.in fi.de ali.iudi.mut.cauſa fac. Vnde præſumendũ eſt, ꝙ non appellauerit propter vexationem iudiciorũ. Facit ad hoc ſ.de his quib.vt indig.l.minoribus.

1 *☞ Sententia lata die feriata eſt nulla & nu.2.*

3 *Sententia nulla extinguit iuriſdictionẽ iudicis delegati: & an idem in ordinario.*

4 *Cauſa nullitatis deuoluit totam cauſam ad iudicem ſuperiorem, ut poſſit ſententiam reformare: ſicut cauſa appellationis.*

5 *Iudex, cui cauſa committitur de nouo, an debeat iudicare ex eiſdem actis.*

6 *An debeat pronunciari prima ſententia nulla, vel ſaltem de eius nullitate cognoſci antequam ſententietur ſuper caſu principali.*

g 1 h 2 i [g] Hæc eſt not.l. Breuiter dicit: † Sententia nulla iudicis delegati [h] iuriſdictionẽ extinguit & cauſa poterit alteri delegari.h.d. † No. ꝙ ſentẽtia lata die feriata, eſt nulla. No. ſecũdò ꝙ ſentẽtia nulla extinguit iuriſdictionẽ iudicis delegati. Ad primum opp. [i] de l.j.ff.de fer. Sol. intellige ꝙ hic fuit dies feriata, ob honorẽ Dei, vel ob neceſsitatẽ hoium cùm

SI vt proponis.

¶ Quòd ſententia. Vide Barto.in l.ſi expreſsim.ff. de ap.in j. colum.

¶ Extinguit.Hoc limita eſſe verum niſi delegatus ſit ad vniuerſitatẽ cauſarum, ſecundum Ange.in l. iudex poſtquã. ff. de re iudi.& do.Ant.& Imo.in c.qualiter extra,de accuſ. & idem Bal.hic.licet Imo.videatur tenere cõtrarium in d.l. ſi iudex. & ibi vide ad hanc materiam.Alex. a

¶ Ex hac reſponſione collige quòd ſententia lata à delegato, quantumcunque nulla finitur officiſſi iudicis delegati: niſi tulerint eam contra formam mãdati delegatarij: quia tunc non dicitur functus officio ſuo. Ita voluit Oldra. & Iacob. de Aret.ſecundum Ant. in l.iudex.ff. de re iudi. & ibi hoc etiã tenuit Imo. & idem tenet Salic.hoc idẽ voluit Iac. Butr.Cy. & Sali.in l.ſi accuſatoribus.j. de acc. & Cy. & Ia.Butr. & Bal.et Ang.hic,& Bal. in l. arbiter.ff. de arbit.& Imo.in l.ſi expreſsim. ff.de appel.et Pau.de Caſt.in l.cùm quærebatur.ff. de re iudi.licet Io.Cal.in c. qualiter.extra,de accuſ. & Pet.de Ancha.in clemen.j.extra, de re iudic.& Imo.in c.in literis.de offi.deleg.cõtrarium tenent, & minus bene. Adde an per ſententiam nullam delegatus ſit functus officio ſuo, Bal.conſi.cccv. li.v j. b c d

¶ Ordinarius. Sed in eo caſu quo ordinarius malè iudicauit, puta abſoluẽdo, poterit iterum iudicare condemnando. Tex.eſt not.ꝙ ſic, ſecundum Bal.ibi,in l. ſi.j.de ſentent.quæ ſine cer. quã.& de materia iſta per doct. in c.j.de re iudic. & ibi per do. Abb.in vlti. chãr. per Bal.in addi. Spec.in tit. de ſenten. prola.in j. colũ. plenè per Imo. hic in c.in literis.de offic.delegat. Sed vtrum ſi delegatus nulliter iudicat, an interim poſsit ſibi committi. Gloſſ. & ibi Bald.in leg. infrà, titulo. j. tenet quod non. Vnde nota.Angel. & Imol. in dicta leg. ſi expreſsim. de appel. e 4 5 f

¶ Ex quo habes.Ad de Bartolum in leg. ſi expreſsim.ff.de appellat.& conſilio xxvj.An.Barb. g

¶ Ex quo habes. In cauſa nullitatis, eiſdem tota cauſa deuoluitur ad ſuperiorem: ſecus in cauſa appellationis. & dicit hic Bart.ꝙ nullus alibi dixit vnũ verbum,in d.l. ſi expreſsim.circa finẽ.& in l. j.circa finẽ.j.quando prouo. non eſt neceſſ. & vide not.do. Ant. in c.dilecti.in vij. colum. de appel. & ibi ſequitur hic do.Abb. & no.Abb.in c.cùm Ioannes eremita. in fi.de fide inſtrument. & limita vt per Petrum de Anchara. & Imol.in ca. cùm dilecti.de empt. & vẽdi. in princ.Hoc dictum etiã reaſſumit Imol. in l. iudex poſtquã. in vj.colũ.de re iudic. & hanc limitationẽ, quã ponit Imol.in d. c. cùm dilecti. ſenſit etiam Bald.in l. ij. in xiij. q. j. de reſcind. vendit. vide Modernos in dicta l. iudex poſtquam.

¶ Iudicare ex eiſdẽ. Vide Bald.in d.l.edicta.in vj. & vij. quæſtio. qui ſequitur hæc dicta Pet. de Ancha. in clement.j. de re iudic. & adde Specul. in titul. de ſentent. §. iuxta.verſic.ſi cauſa. & vide Bald. in l.j.j. de ſent. ex breuic. reci.ibi:quid ſi perempta erat inſtantia. Et vide quæ not. in l. ſi expreſsim. ff. de appella. h

¶ De re iudica. Per Bart.& Spe.& Ioan. And.in tit. de ſenten. §.iuxta. verſicu.ſed ſi cauſa.doct. poſt gloſ. in c. ad probandum, extra,de iudi.domin. Anto.& Imo.in cap. in literis. de offic. delega. quod ibi omnino vide ad limitationem dictorum hic per Barto.& vide in l. iudex poſtquam.ff. de re iudicata. g

¶ Cauſa principali. vide Barto.in l. cùm querebatur. ff. de re iudic.& Iac.But.in l. ſi accuſatoribus.j. de accuſ.& Salice.in l.ſi præſes.j.eod.& Bald. in l.j. de ſent. ex breuic.reci. & Bald.in l. ſi aduerſus.j.ſi aduerſus rem iudicatam. h

¶ Si vt proponis. i

cùm pars non fuiſſet præſens: ibi vtraque pars conſenſit. Opp.ꝙ ipſe primus iudex debeat iudicare,quia ſentẽtia fuit nulla:& ideo debet haberi perinde, ac ſi lata nõ eſſet:vt l.quoties.ff.qui ſatiſd.cog.Solu.Fateor ꝙ ſententia [a] eſt nulla,quantũ ad partem: ſed quantũ ad extinguẽdum iuriſdictionem iudicis,eſt aliqua. Cõtra hoc oppo. ꝙ ipſe idẽ iudex debet cognoſcere, & iterũ ſentẽtiare:vt j.eo.l.ſi præſes.& j.tit.ij. l.j.in fi.†Sol.Sentẽtia nulla extinguit [b] iuriſdictionẽ iudicis delegati, vt hic:nõ ordinarij,vt in contrarijs legibus. Ad primũ, quod dixi de iudice delegato,opp. de l. qd tamẽ.circa prin.ff.de arbi.Reſpondeo, hic iudex erat perfectè functus [c] officio ſuo: quia iudicauerat ſuper toto, quod erat ei permiſſum:vnde eius iuriſdictio extingui tur:in cõtrarijs erat functus nõ perfectè officio ſuo:quia non iudicauerat ſuper toto: idcirco poteſt iudicare. Ad aliud quod gl. dicit de iudice ordinario,opponitur, & videtur ꝙ debeat adiri iudex maior, nõ ipſe iudex ordinarius; [d] vt l. abſentem.j. de accuſatio.Gl.in l.iij.j.de accu.dicit,ꝙ poteſt adiri ipſe idem iudex,vel ſuperior.Iaco.de Aret.hic,& in leg. iudex.ff. de re iudic. & Cy.hic refert,dicit. Aut ſententia eſt nulla propter iniquitatẽ iudicis:et debet adiri ſuperior:vt dicta leg.abſentẽ. Aut eſt nulla alias:& tunc ipſe idem iudex debet adiri:vt legibus allegatis. Do.Iac.dicebat indiſtinctè verũ,ꝙ iudex ſuperior poteſt adiri:vt l. Carmelia Pia. ff. de iure patro. & l. quædã mulier.famil.ercis.Sed tũc opp.dicebat ipſe,nonne regula eſt,ꝙ vbi acceptũ eſt ſemel iudiciũ.ibi finẽ accipere debet:vt l.vbi acceptũ.de iudic. Quomodo ergo cũ lis fuerit cœpta coram vno iudice ordinario,faciet tranſitum ad maiorem iudicem? Ideo dicebat ipſe,ſi volo ire ad ſuperiorem vt pronuncietur ſententia nulla:tunc poſſem. Ita loquitur quòd ſ.dixi.Sed ſi vellẽ, ꝙ pronuncietur ſententia nulla,& iterũ iudicetur: debeo facere corã eodem iudice: vt d.l.ſi præſes.cum ſimi. Quæ verba quãdoque mihi placuerunt:modò cũdiligẽter inſpexerim, nõ videtur mihi fortè verũ:& puto ꝙ indiſtinctè poſsit adiri ſuperior vt pronũciet ſententiã nullã,& iterũ iudicet. Hoc probat tex. in d.l.abſentem.j. de acc. quę dicit,ꝙ ſententiã reformabit.Hoc probat tex.in l.j.§.j.ff.quæ ſen.ſine app.re. Ex quo habes. [e] ꝙ † ſicut cauſa appellationis deuoluit totã cauſam ad iudicẽ ſuperiorẽ, ita ꝙ poteſt primã ſentẽtiã reformare etiã ex cauſa noua:vt l.j.in princ.ff.de ap.& ff. quod cũ.e.l.fi.j.de tẽp.ap.l. per hãc.ita etiã cauſa nullitatis deuoluet totã cãm ad iudicem ſuperiorẽ, vt poſsit ſniam reformare. qd ſentit.In.in c.cũ cõtingat.extra de offi. dele.qd no. & tene mẽti:qa nũquã audiuiſti à me tale verbũ. † Quæro, vtrũ iudex, cui de nouo cã cõmittit, dẽat iudicare ex eiſdem actis. [f] Gl. dicit hic ꝙ ſic:vt l. ſi expreſsim;de app.Cõtrarium no.in l.cũ quærebatur. de re.iud. [g] Veritas eſt iſta:Quãdoque defectus, ex quo ſententia eſt nulla reſpicit vniformiter acta,ſicut ſniam.verbi gra.Si litigatũ eſt cũ minore nõ hñte curatorem:certè tunc omnia acta debent reintegrari.Ita poteſt intelligi d.l.cũ quęreba- 1 a 2 3 b c 6 h d e 4 f g

tur.cum ſua glo.Quandoꝙ cauſa nullitatis reſpicit ſolùm ſententiã,vt hic:quia die feriata fuit ſententia lata:tunc iudicabitur ex eiſdem actis:vt hac glo.quod not. in l.ſi expreſsim. Quandoꝙ eſt talis defectus, qui reſpicit ſententiã, & partem actorum. verbi gratia. Deceſsit reus poſt lit. cõteſt. & proceſſum eſt contra mortuum vſqꝙ ad ſententiã: certè ſententia eſt nulla,& omnia acta à die,qua mortuus eſt:vt l. pen. & fi.ff.quæ ſenten.ſine appel.re.Et ideo acta, quæ ſunt nulla,debent reſcribi, ſeu recenſeri.Ita poteſt intelligi d.l. cùm quærebatur.quæritur aliàs,vtrum acta facta in vno iudicio, probent in alio. dicemus in l. is apud. ſ. de eden. Quæro † vtrum antequã ſententiet ſuper cauſa principali, [h] ſecundò debeat pronunciari prima ſententia nulla, vel ſaltem de nullitate cognoſci. Videtur ꝙ non,vt ſ.eo.l.ij.& j.ti.iij.l.fi.In contrarium videtur d. l. cùm quærebatur. de re iudic. hic aduerte. Quandoque nullitas ſentẽtiæ apparet manifeſtè,nullo probato extrinſecus,Exemplum:quia lata die dominico, vt hic: vel quia lata præſente procuratore, & condemnatus eſt dominus:vt j.titu.ij.l.j.vel quia in ſententia non apparet quota: vel quantitas: & tunc iudex poterit de nouo iudicare, ſinè alia cognitione:quia notum eſt ſibi,ex dicta ſententia,vt dictis legibus. Quandoꝙ nullitas ſententiæ non apparet ex ipſa, niſi probetur extrinſecus, vt ſi eſſet lata contra minorem,vel mortuum, quod non apparet ex ſententia lata: vel ſi contra infirmum,aut laborantem morbo ſontico:vt l. quæſitum.de re iudic.tunc debet præcede re cognitio de nullitate, antequã ſentẽtietur iterum.probo primò per text.in dict.l. cùm quærebatur, de iudic. Secundò probo per rationem. Iudici debet liquere de cauſa, antequam proferat ſententiam: vt j. titul. j. l. ij. Si quis hoc excipiat, non liquet ſibi:ergo iſta cognitiò de neceſsitate debet præcedere.Pro hoc etiam facit j. eo. l.ſi præſes. & quod ibi videbitis. Dixi & debet præcedere cognitio: ſed an debeat præcedere ſententia ſuper nullitate? Reſpondeo: modus procedendi poteſt eſſe duplex.Primò,quod petat ſententiã principaliter pronunciari nullam eſſe:tunc ſuper hoc debet primò pronunciari eſſe, vel non: vt l.de qua re. ff. de iudicijs. Si verò hoc non peto principaliter, ſed peto principaliter ſententiam ferri de nouo: quia prima fuit nulla: tunc cognoſcitur incidenter: & ſuper hoc incidenti non eſt neceſſe quod pronuncietur nulla:vt l.j. de ordine cognitio. De materia nullitatis dicam plenè in l.j.j.quando prouoca.non eſt neceſſe. 6 h f g h i

☞ *An in citatione debeat inferi locus.* 1

i Vt proponis. [i] Mutatio locí, excuſat quem à contumacia, ex qua redditur ſententia nulla.h.d. Dicitur hic per obreptionẽ: quæro cui fit obreptio. Duæ ſunt opiniones. Vna, quod obreptio fit iudici:ſecundum iſtam poſui caſum,& iſta eſt vera. Alia,ꝙ obreptio fuerit facta parti:quia actor iuit ad reũ:& dixit, &c. & ꝓpter mendaciũ pars inde iuit ad locũ:vnde ſentẽtia eſt nulla. Alle.gl.l.arbiter.in fi.de arbi.De iſta ſecũda lect. nõ placet; quia mendaciũ dictũ à parte parti,non facit proceſſum nullũ licet pariat exceptionẽ:vt l.j.§.ſi reus.ff.de eo per quẽ factũ erit. 1 i

Vide ad materiam huius legis & intellectum Rapha.in l.iudex poſtquam. de re iudica.& ibi do.Ange.

a ¶ Inſeri locus.Et adde quod not.Barto.in l.j.ſ.de ſentent.ex breuic.recit.& hic adde gloſſ.penul.iuncto tex.& no.extra de reſcrip.Bald.& Ange.in l.vt perfectus. in penul. colũ.ſ.de anna.exceptio.Sed quid de iudicibus,qui non habent determinatum locum, ſed vbi inueniunt malefactorem ſuſpendunt. Dicit tamen Innocen.quod ſi per principem eſt eis determinatus locus,non poſſũt eũ mutare. ſubde, niſi de partium voluntate. Vide Innoc. in ca.cùm contingat. de fòr.compe.& vide gloſſ.not.de hæreti.in vj.in c.cũ per hoc. Et quid de arbitris furis,q̃ ſuccedunt in iuriſdictione iudicis ordinarij vtrũ debeant ſedere pro tribunali in audientia illius iudicis: dic q̃ non:ſed poſſunt ibi eligere locũ ſicut alij arbitri. Adde gloſſ.nota.ſ.de ſenten. in l. conſentaneum.& aliam gloſſ. not.in materia.in l.ij. ſ.de ſentent. quæ fine cer.quanti.& vide etiam text.in l. ſi quis duas de excuſat.tuto. Bald.in cap.j. ſ. præterea.de prohib. feud. aliena.per Fede.ibi latius per eũdem,& habetur in l.penul.de iuſtit.& iure. Bal.hic & gloſ.in l. cùm ſententia.ſ.de ſenten. Et ibi quid de conſenſu partium adde an arbiter poſſit progare cõpromiſſum in alio loco,vbi factum eſt, Bal. cõſ.ccxvij.lib.j.

b ¶ Si præſes.Nota qđ per iſtum textum.& per l.ij. vt intra certũ tempus.dicit Bartol. in l. properandum.ſ. illo.quod licet inſtantia ſit perempta : tamen officium iudicis durat,vt poſſit partẽ per quam hoc contingit,in expenſis condemnare.& nota. & idem tenet in dicta l. ſecunda. & Bald. in in hoc dicit ſingulare verbum , in materia appellationis : de quo vide quod ſcripſi poſt Barto. in l.j. j.quando prouoc.nõ eſt neceſſe.& hanc legem limita,& declara vt per Bald.in l. noſtram.in iij. colũ. ſ.de teſta.

P. PAV. P.

c ¶ Poteſt ferri.De hoc vide Barbat.in conſilio xxxi.volum.ij. in.j.dubio.

d ¶ Minores indefenſos.An ſententia lata contra minores indefenſos valeat , vide Bartolum in le.e.cõtra pupillum.ff.de re iudicata.& ibi doctor.ſi iudex pronunciat appellationem eſſe deſertam,an ſit interlocutoria,vide dominum.Ludoui.in rubric.de re iudicata.poſt Baldum hic,& Bald.in l.ij.ſ.de epiſcop. audi.& ibi an ab ea poſſit appellari? Et nota hic quod ſententia lata contra minores indefenſos non valet. Fallit in cauſa,per quam pronunciatur , quem mittendum in poſſeſſionem. Item valet ſententia diffinitiua in cauſa appellationis contra minores indefenſos.not.in l.alienam.ſ.de procura.Adde an ſententia lata contra minores indefenſos ſit nulla.Ang.conſi.cclv.

e ¶ Idem iudex. Adde quod in caſu huius legis,etiam delegatus poſsit cognoſcere ſuper cauſa principali : quia ſententia lata ab obſeruatione iudicij,vel ratione peremptæ inſtantiæ,non expirat iuriſdictionem etiam delegati,quominus poſsit ſuper negotio principali cognoſcere. Ita voluit Specula. in titul.de officio iudicis.ſ.deſeruit.verſiculo. quid ſi proponens. & Angelus & Imol.Paulus de Caſtro in l.iudex. ff. de re iudicata & Bald. in l. prima. ſ. ſi à non compet.iudi.in ij. colum.Ioann. Andre.in cap.examinata.de iudic. & ibi per domi. Anton.in vltima.col. & Innoc.in capi.conſuluit.in princ. de offic.deleg. & Paul.de Leaza.in clem.j.de re iudic.& do.de Rota in conclu.lxvj.

¶ Furioſo. Vide ibi dicta:& circa princ. huius legis adde,quod ſi ſtatutus eſſet terminus, in quo debet ferri ſententia,non regitur citatio, vt dicit Bald.in authenti. ei qui.C.de tempo.appel.& in cap.j.ſ. ſancimus.quo temp.mil. quod ſequitur .Paul. de Caſtro in l.admonendi de iureiurand. Bene facit quod dicit Baldus in l.admonẽdi. vbi dicit quod terminus præfixus dicitur peremptorius : an ſententia lata pro abſente vel febricitãte.valeat,vide.Bartol.in lege.& poſt.ff. de re iudicata. Bald. etiam tenet , quod etiam ſi non eſt legitimè citatus non valeat. Quando autem quis eſt præſens, non requiritur peremptorium,ſecundum Bal. in l.j.in fin.ſ. eodem. adde authẽ. ſi omnes. & ibi per Bald. ſ. ſi vt ſe ab hæredi. abſtin. Angel. autem in l.j.ſ.de long.tempor. præſcrip. tenet quod ſententia interlocutoria lata in fauorem abſentis , etiam non citati,teneat quod nota allega.Innocen.in capitu. audi. de procura. Et quòd valet ſententia lata pro abſente non citato, tenet Bal.in l.ſi accuſatoribus.in penult. colum.de accuſat.vide Bartol.& Ange.in l. properandum. ſ. finautem reus. fallit in ſummarijs iudicijs, ſecundum Bartol. in extrauagan.ad reprimendum.in verſicu. figura.in fin.adde do. Anton.in capitu.cauſam.de iud. gl.in d.ſ. finautẽ,in verb. contradicturi. & in ſ.fin autem alterutra.in verſicu.vtar,tenẽt contrarium eius,quod hic not.gloſſ.quantum opin.procedere poſsit in criminalibus : quia etiam in accuſatore abſente, poſsit pro eo non citato ferri ſententia.l.quamuis indubitati.infrà de adulter. Ita not.Angelus in dicto ſ.finautem reus.& Bald.in lege.ſi accuſatoribus. de accuſatio.l.em limita commmunem opi.per Angel.& Imol.in l.de vno.in principio.

1 ☞ *Contra minores indefenſos nõ poteſt ferri ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij,per quam pronũciatur appellationem deſertam.*

Sed mendacium dictum à parte iudici, facit nullum proceſſum contumacis.Hic eſt caſus.quòd no.in l.ſi prætor.ſ.Marcellus. ff.de iudic.Non obſtat l.arbiter.in fine. de arbi.quia ibi loquitur in arbitrio quod totum à partis voluntate dependet: ſecus in iudicio:argumen.pro hoc in l.j.ſ. finali.ff. de prætor.ſtipu.& ibi dixi. Quæro,† an in citatione debeat inſeri locus. [a] Reſpon. quidam eſt iudex ordinarius, qui habet locum maiorum deputatum ad reddendum ius:tunc non debet inſeri locus, ſed de illo intelligitur vt l.penultima. de iuſtitia & iure. Quidam ſunt iudices, qui non habent locum maiorum:quales ſunt iudices delegati : tunc ſi quidem ab initio deputatus eſt locus in citatione non debet inſeri locus : quia de illo intelligitur.Caſus eſt hic.& ideo practica eſt,vt quando tibi delegatur quæſtio vel aſſumeris arbiter,primò debes aſſumere locum,& deputare locum determinatum , & tunc omnes citationes intelliguntur relatæ ad locum. Ita intelligitur text.hic.Si verò locus non eſſet deputatus;& tunc aut loqueris de loco vniuerſali ciuitatis:& ille nõ debet inſeri:quia ibi intelligitur , vbi compromiſſum eſt factum,vel in quem facta eſt delegatio:vt l.non diſtinguemus. ſ.ſi arbiter. de arbit. locus verò particularis ciuitatis debet inſeri. argu.l.ita ſtipulatus.in prin. ff.de verborum oblig.

b ¶ Si præſes. [b] Breuiter dicit: Sententia nulla nõ impedit ordinariũ iterum ſup eodem cognoſcere.h.d. Ad euidentiam præmitte tu iuuenis,quod quando aliquis eſt tutor,vel curator,& impeditur adminiſtrare aliqua de cauſa : ſibi datur coadiutor,vel conſtituitur actor.l. decre.ff.de adminiſt.tu. & l.ſolet.ff. de tutel. & Inſtitut.de cura.ſ.fina.& habes tit.ſpecialem.ſ.in quibus cauſis tut.habe. Not. ex hac l.primo quod dixi tibi in ſummario. Nota ſecundò text.qui dicit, repetitus notionem ſuam exhibe. cum enim cõſtat de nullitate ſententiæ ex ipſa ſententia:quia in ea non apparet, minores non habere curatores,apparet quod iudex debet cognoſcere,vt dixi in l.ſi vt proponis. ſ.e.Et hoc modo poteſt intelligi hæc lex, poteſt etiam intelligi quod cognoſcatur de principalibus. Not. † quod ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij , per quam pronũciatur appellationem eſſe deſertam,nõ poteſt ferri [c] contra minores indefenſos;[d] vt no.in l.cùm & minores.ſ. ſi aduer.rem iudi.illud eſt verum in interlocutoria,per quam peruenitur ad primum, vel ad ſecundum decretum : ſecus in alia interlocutoria vt hac lege.quę hoc probat duobus modis. Nam ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij eſt interlocutoria,ſecundum vnum modum intelligendi : vt glo.tangit in l.Titia.de accuſatio.et ibi pleniſsimè dixi.Item hoc probat text. ex generalitate:quia dicit quicquid eo tẽpore,&c.& ſic ex generalitate patet.Opponitur q̃ iſte idem iudex [e] non poſsit cognoſcere:vt ſ.eod.l.ſi vt proponis. Solut.. Ibi in delegato:hic in ordinario:vt ibi plenè dixi. Quæro,quomodo contingit hoc, quòd iſti adulti non habeant curatorem. Dicit gloſſ.pluribus modis:vel quia nunquam minori fuerunt dati ; vel quia mortui. Dices tu: Si nunquam fuerunt dati, quando fuit datus coadiutor vel actor? Reſpon.Coadiutor ſeu actor fuerunt dati tutoribus,& tutela finita eſt. Hoc modo oportet intelligi,ſi dicas q̃ curatores nunquam fuerunt dati. Quæro,vtrum actor poſsit proſequi poſt cauſam appellatiõis, ſi vult.Gloſſ.dicit quòd non,per l.ſi actor. j.de appella.& ibi dicam.

2 ☞ *Sententia lata pro abſente non legitimè citato , non ualet.& nu.2.*

3 *Contumacia ficta eius,qui ad domum citatus non uenit, ſufficit ut ſententia lata contra abſentem ualeat.*

4 *Sententia lata contra abſentẽ infirmum,legitimè citatũ. quem iudex ſciebat febricitare,eſt ipſo iure nulla.*

1 LA quæ. † Sententia lata cõtra abſentem, nõ ſolenniter citatum, eſt nulla.h.d. Circa hanc l.quærunt̃ tria. Primò † quid ſi eſt lata pro abſente. Gloſſ.dicit idem notabiliter,quod non valet : vt l. f furioſo [f] .ff.de re iudi.& vide gloſſ.not.ibidem not.in l.quæſitum.ff.de re iudicata. Cõtra hoc videtur.ff.de iudi.l.& poſt edictum.circa prin.ſ.de iud. l. properandum. ſ.ſinautem reus. Reſpondeo, pro abſente non legitimè citato non valet.vt iſta gloſ. & probatur in l.furioſo. Sed pro abſente legitimè tamen citato,bene valet : quia rei abſentia repletur per Dei præſentiam : vt ſuprà,de iudic.l. properãdum.ſ. ſinautem.

Item contra hoc facit : quia quod quis citetur eſt in eius fauorem. ergo non debet retorqueri in eius læſionem : vt l. non eo minus.de procuratoribus.& l.quod fauore.de legi. Reſpon.iſtud non eſt inuentum principaliter in fauorem abſentis:ſed ad rigorem iuris conſeruandum , qui rigor eſt:vt per actus ciuiles alteri per alterum non quæratur, niſi ſit præſens. Cùm igitur non fuerit præſens , pro eo id ſibi non quæritur.Facit ad hoc l.quæſitum.de re iudicata.ff.dicam infrà titu.ij.l.j.& tenenti iſtam gloſſam. † Quæro ſecundò, 3 quæ contumacia requiratur ad hoc vt valeat ſententia:an vera contumacia, quando

ff. de re iudica. vide Cyn.& Ia.Butr.in d. §. ſinautem reus. in iſq.& ibi Sali.in vlti.col.& glo.hic vltimo not. Feder.de Se. in conſil.lxxx.& Oldr.in §.hoc autem iudiciũ. de decur. in fi. Adde quæ requirantur ad hoc,vt ſententia ferri poſsit contra abſentem, tanquam contra cõtumacem. An.conſ.viij.& qualiter ſententia lata cõtra abſentem poſsit retractari, per eundem conſi.clxxvj.

¶ Abſentia neceſſaria. Vide Bald. in l.ſj. in fin. in j.q. j. de cuſto.reo. & Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo neglexerit &c.

¶ Cõminatio. Adde in l. perẽptorio. ff. de iud.& no.gl. & doc. in c.cauſam, quæ.extra, de reſcript. vide tamen Bart.in l. ſi finita.§.Iul.de dam. infect.in viij.col.in verbo. quæro vtrũ poſt quam eſt contumax peremptorie. & aliquid etiã in iij. col.et Bart.j.ea.l.in penulti. col.vbi tenet contrarium eius, quod ipſe ponit in §. Iul. & idẽ in qualibet citatione non permptoria,quæ fit quãdo proceditur ad ſententiam contra abſentem ſecundum gl.& Bar in l.ſi apparitor. C. de appari.libro xij. ſed Bald. hic in iij.co.videtur tenere contrarium. cogita, & plures formas peremptorij vide per gloſ.in c.conſtitutus. de ſentent. excom. in ſexto. in verbo, vna pro omnibus.

¶ Dicat veritatem. Vides ergo quod in iſtis requiritur peremptorium,ſ. in diffinitiua miſsione in poſſeſsionem, etiã ex primo decreto:& ſententia ab obſeruatione iudicij ſed ad alia merita cauſæ, quælibet citatio dicitur peremptoria: vt hic per Bartol. hic tenet Aegid. & poſt eum Ioã.Andr.in c.conſuluit.de of.deleg.& ſequen.Ioã.Andr.in ca. ad petitionem. de accuſ. & Bartol. in §. Iul. & in extrauagã. ad reprimendum. in verſi. ſuper dicto crimine.& Angel.in l.j. §. ſtipulatio. ff. ſi cui plus quam per leg. fal.Sed Spec. in titul. de dila. §. videndum poſt princip.in verſi. termini. dicit quod non meminit ſe legiſſe, quod citatio ad merita dicatur peremptoria ad alios actus paris, vel vilioris præiudicij illis qui ſuprà primò ſunt

do inuentus fuit,& nõ venit,an ficta quando non fuit inuentus.Hic quæ dicatur vera contumacia:& quæ ficta,examinat glo. latius in l.fi.de in integ.reſti. & l.ex cõſenſu.§.fi.de appel. Docto.ponunt in l.properandum.§.ſinautem reus.ſ.de iudic. & ibi dico.† Quæro tertiò,quid ſi abſens erat 4 infirmus,fuit tamen legitimè citatus.Glo. dicit ꝙ tunc ſententia eſt ipſo iure nulla.Illud intelligeverum,quando iudex ſciebat abſentem febricitare:ſed ſi ignoraret,valeret tunc ſententia: vt not.in l. quæſitum. de re iud. idem in qualibet abſentia neceſſaria[a]: vt dicam vobis in l.penul. infrà eo.

a

☞ *Abſenti citato debent ſtatui tempora ad ueniendum decem dierum,pro quolibet termino.& nu.4.*

1 *Citationes poſſunt fieri per literas.ibi.& nu.9.*

2 *In peremptorio fit comminatio, ut ſi citatus peremptoriè non ueniat,procedetur contra eum ad ulteriora ſecundùm partis petitionem.*

3 *Iudex ſucceſſor poteſt expedire, quod non eſt expeditum per primum iudicem:ibi.& nu.11.*

4 *Lite non conteſtata non poteſt ferri ſententia diffinitiua, niſi in caſu l.fi.§.illud infrà de temp.app.*

5 *Citationes, & peremptorium, eo modo quo hic dicitur etiam lite non conteſtata procedere debent, quando peruenitur ad interlocutoriam. hoc eſt, ad primum, uel ſecundùm decretum.& nu.5.*

6 *Vel ad interlocutoriam, quæ quaſi exhaurit uires totius negotij.*

7 *In interlocutorijs non ponderoſis, non debet præcedere peremptorium.*

8 *Citandus amplius non eſt, qui ſemel citatus dixit nolo uenire.*

9 *Delegatus non poteſt realiter citare capiendo perſonam.*

10 *Iudex,exceptis duobus caſibus hic poſitis,quando uult poteſt quem facere capi perſonaliter:ſed non poteſt cogi à parte,niſi prius reus in contumacia conſtituatur ſolenniter.*

11 *Actore præſente, quomodo procedatur contra reum abſentem.*

12 *Reo reuerſo qualiter ſuccurratur.*

13 *Citatus ad unum actum,non poteſt perſuam contumaciam in alijs grauari.*

14 *Actor ſi elegit mitti, & miſſus eſt in poſſeßionem bonorum rei, contumaciter abſentis: ſibi non præiudicat, quin poßit facere reum perſonaliter capi.*

15 *Ad hoc,ut quis dicatur contumaciter abeſſe, requiruntur primò tres citationes. uel una æquipollens illis, ut in hac lege & quod altera pars ſe præſentet in termino, & licentiatus recedat.*

CONſentaneũ. Iſta lex eſt difficilis iuenibus in text.& in gloſ. & materia eſt quotidiana, & vtilis. Breuiter hoc intendit ſecundùm vnam lect. Reus conuentus reali abſens poſt litem conteſtatam debet in cõtumaciam ſolenniter conſtituí:& tunc contra eum poterit alterum de tribus remedijs exerceri,vel perſonæ captio,vel poſſeſsionis translatio,vel ſententiæ diffinitiuæ prolatio. hoc dicit. Diuiditur in tres partes. Primò, quando & qualiter debet in contumacia conſtituí. Secundò per quem. Tertiò quid ſit iudicis officium cõtra abſentem. Secunda ibi: vel quod ſucceſſum. Tertia ibi:ac quoties citatus. Item debetis ſcire quòd iſta lex intelligitur per quoſdam in conuento, actione reali contumace poſt litem conteſt. et iſtam teneo;quidam intelligunt in conuento reali,vel perſonali. Quidam intelligunt in abſente ante litem cõteſtatam vel poſt. Quidam alij intelligunt in reo abſente,ſiue in actore. Iſta lectu. tangam primã proſequar. & aduerte caſum in terminis. Egi contra aliquem reali,lite conteſtata ille ſe abſentauit;iudex poſt eius abſentiam ſemper tenuit me in verbis.quęro à vobis, domine Imperator, qualiter iudex debet procedere. Reſpondet Imperator,conſentaneum iuris fuit,hoc eſt,conueniens iuri: vt ei abſenti ſtatuantur tẽpora ad veniendum, & reſpondendum ſolenniter, quod fit expreſſe eo citato tribus literis,vel vno peremptorio pro omnibus, in quo ponatur quod veniat & ſciat quod ſi in eadem contumacia perſeuerauerit, iudex procedet contra eum ſecundùm allegata, & petitiones præſentis. h. d. Prima pars inſtat, quęrens ille maledicus iudex,velmortuus eſt,vel receſsit:vt puto poterit ne hoc facere ſucceſſor ſuus. Reſpondet Imperator, quòd vel ipſe, vel ſucceſſor ſuus hoc facere curabit,ſi hoc non eſt factum. Sequitur à quo ter citatus inſtat quęrens,ſi erit reus iſte in contumacia, qualiter prouidebitur mihi contra eum. Reſpondet Imperator, Iudex officium ſuum contra talem contumacem exercebit, quod eſt vt faciat alterum de tribus: vel quòd mittat familiam, & faciat eũ perſonaliter venire: vel quod rei petitæ poſſeſsionem;quam reus habebat trãſtulerat in authorem, & efficiatur de poſſeſſore petitor:vel iudex examinet omnia acta & proferat diffinitiuam ſententiam.hoc dicit. Not.

1 † quòd debent abſenti ſtatui tempora ad veniendum decem dierum pro quolibet termino:vt hic text.cum gloſ.& de iudi.

2 l.nonnunquàm. Nota† quòd quis citatus per literas. Nota

3 †quòd in peremptorio fit comminatio[b] vt ſi non veniat procedetur contra eum ad vlteriora, ſecũdùm partis petitionem.

b Not. quod non eſt expeditum per primum iudicem, poteſt

4 expediri per ſucceſſorem. Not.† vltimò tria remedia,contra contumacem. Veniamus ad gloſſ.oppo.& videtur,quod dilatio ſit xxx.dierum;vt in authen.qui ſemel.j.eodem. Glo.dicit,quòd iura antiqua in hoc corriguntur. quod an ſit verum dicam tibi. Oppo.ſecundò.in fi.dicit quòd poteſt peruenirí

5 ad diffinitiuam ſententiam.Contra,† lite non conteſtata non poteſt ferri diffinitiua ſentẽtia; vt l.fi.§.illud.de tempo.appel. ſed hic non dicitur ꝙ fuerit conteſtata ergo,&c.Sol.dicit glo. ꝙ hic intelligitur poſt litem conteſt. Alij dicũt, ꝙ hic ante lit. conteſt.loquitur quæſtio. & quod in fine dicitur, loquitur de ſententia interlocutoria, propter quam peruenitur ad primũ, vel ad ſecundũ decretũ. Gl.tenet primum:fatetur tamẽ quod ante litem conteſt. debet fieri citatio;eodem modo quo hic dicitur fieri poſt litem cõteſtatam & vide gl.examinabimus incontinenti.& eſt ſecunda gl.quam notabitis. Pro examinãda iſta gl.habemus videre duo.Primò,an hæc lex poſſet intelligi in abſente:ante litis conteſtationem. Reſp.non. Nam ante litem conteſtatã in reali fit miſsio:tamẽ reus abſens auditur intra annum de poſſeſsione,vt l.ſi quis emptionis.§.pe.ſ.de præſcrip.xxx.ann. Sed hic dicit,ꝙ transfert poſſeſsio:& fit de poſſeſſore petitor,& ſic nunquã audit,niſi de proprietate, ex quo apparet,ꝙ ante litem conteſtatam non loquitur. Secundò eſt videre,an ante litem conteſtatã debeant prȩcedere citationes, & peremptorium eo modo quo hic dicitur.Gl.hic tenet ꝙ ſic. Dominus Iac.But.dicebat ꝙ hoc non reperitur lege cautum. omnes enim leges,quæ loquũtur de peremptorio, loquuntur quando quis vult peruenire ad diffinitiuã ſententiam,nõ quãdo ad interlocutoriã primi vel ſecũdi decreti:vt patet ex omnibus legibus huius ti.et ad l.perẽptoriũ.de iud.& l.cõtumacia. de re iud.Mihi videt ꝙ glo.dicat veritatẽ.[c] Pro hoc habemus

c tex.in l.præſenti.§.ſed ſi hoc faceret.de his,qui ad eccle.confu. Hoc tenet gl.in l.ſi finita.§.Iulianus.de dã.infec.in gl.magna. hoc etiã obſeruat cõſuetudo,& omnes tenẽt. Aduerte tamen,

6 & notabis ꝙ† hanc gl.intelligo quãdo fit citatio vt perueniat ad diffinitiuã,vel ad interlocutoriam, hoc eſt ad primũ, vel ad

expreſsi. vt puta in ſententia. de citatio. bono.l. j. ff. de requiren.reis.vel in ſententia, qua pronunciat iudex ſe iudicem incompetentem,vel libellum eſſe ineptum eadem ratione. Et vide Specu.in tit. de citatione.§.viſo.verſic. dicunt.prout videtur referre Bartol. in d.§. Iulianus. in princ. iij. col. Sed quod in ſententia annotationis bonorum requiratur peremptorium, tenet Inno. in c.ad petitionem.de accuſa. quod ſatis hic videtur ſequi Bartol. & refert do.Ioan.in d.§. Iulianus. & ibi omnino vide eũ quando duo iudices requirunt tertium, an requiratur tertia requiſitio: vide Bald.in l.fina.ff.de fer.in cle. j. de except. quod ſequitur Inno. in capit. conſuluit.de offic.delega. & Bald. in l.tres denunciationes.ſ.eod.& Bal.in l. properandum. §. ſi quidem. limita per Bart. in authẽ.qui ſe

mel.Sed inquantum Barto.hic eam tenet etiam in qualibet interlocutoria grauis præiudicij.domi.Ioan.And.in dicto.§.Iulianus.videtur tenere contrarium. Tu vide Bald.in l.eos.j.de appella.vbi tenet idem in ſententia ſuper deſertione.& videtur velle Barto.hic dum dicit aliæ ſimiles,per l.præſes. Et de abſolutoria ab obſeruatione iudicij,quòd requiratur peremptorium,tenet Bald. per illum text.in l. properandum.§.& ſi quidem.Et iſtis adde Baldum no.in l.tres. j.eodem.Et prædictis adde Bald.j. commi. vel epiſtolas.in rubr. & quæ dicta ſunt in lege.ſi opus. de oper. noui nunciatione.& per Bald.in additio. Specul.in titu.de ſenten.in xvij. column. In cauſis autem ſum marijs non requiritur peremptorium ad audiendū ſentētiam. Ita dicit Abbas in c. cùm olim.de teſti.de quo vide textum.& gloſſ.in clemen.ſæpe. de verb.ſigni.in verbo: peremptorie, & quod not.in c.conſuluit.de offic. deleg.

a ¶ Quis citaretur. Adde Bart.in l.ſi finita. §.Iulian. & quod ibi dixi.de dam.infec.

b ¶ Interlocutorijs. Nota an in interlocutoria requiratur peremptorium, & vide Innocen.in capit.ad petitionem. de accuſa. & vide qđ dixi poſt Barto.in l.ſi opus.de oper.no.nunc.

c ¶ Vel delegato. An delegatus poſsit citare, Adde Barto.in l. plericq;.poſt gloſſ.ibi. cum ſeq. ff. de in ius vocā.& ad reprimendam.in verſic.per edictum. & vide in authen.qui ſemel.

d ¶ Citari. Adde quod idem voluit Bartol. in l.fina.ff.de in integrum reſtitutio, & Specu.in titu. de leg. §.j.Innoc.& Hoſtien. in capit.ad petitionē. de accuſa.& Bartol. in l. ſi finita.§. Iulianus.in iij.columna.de damno infect.& domi.Anto.in capitu.fi. de eo qui mittitur in poſſeſ.cauſa rei ſeruandæ.& Specul.in titu. de citatione.§.viſo.in verſicu. item poteſt teſtari.& in verſicul. ſit ergo peremptorium. Sed Petrus,& Cyn. in authentic. qui ſemel. infrà eodem. & Ioan. Andre.in additione. Specul.in titu. de procurato. in §.j. tenuit contrarium. et Angelus in l. ad peremptorium.ff. de iudic.& domi.Anto.in capitu. conſuluit. de officio deleg.& Imo. in dicto §. Iulianus. Et adde Bald.& Angel. & alios ſequen. Bartol.opinio.in lege tres.j. codē. & etiam Imo.in l.ex conſenſu. §.eum qui.de appel.

e ¶ Mulier. Mulier non poteſt citari. Limita vt per Bartolum.& ibi dixi in authenti. ma.& auſæ.ſ. quan

ſecundum decretum. Sed quando quis citaretur[a] ad aliquam interlocutoriā, ſuper aliquo incidenti,vel emergenti,eſt aduertendum, † qꝛ ſi quidem illa interlocutoria quaſi exhaurit vires totius negotij: vt qa erat proferenda ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij, vel alia ſimili: puto quod debeat præcedere peremptoriū: argu.ſ.e.l.ſi præſes.& l.Titia.ff.de accu. † In his autem interlocutorijs[b] non ita ponderoſis,vel quādo quis citaretur ad aliquem actum,vt ad videndū iurare teſtes, vel publicationem teſtium:tunc non debet præcedere peremptoriū. Sufficit enim quod fuit requiſitus: vt ſ.de teſt.l.ſi quando.argu.ad hoc j.tit.j.in auth. niſi breuiores.ff. de accuſ.l.leuia.& ita communis practica obſeruat. quod tene menti perpetuò.

Oppo. ad aliud † quod dicitur,quod citatio fit literis,contra in auth.de lit.§.omnem.& ſ.de iudi.l.ſancimus.in fi. Reſpondeo,quædam eſt citatio verbalis, quæ fit per nuncium,vel per epiſtolam vel per ſe ipſum iudicem admonētem.& iſta poteſt fieri à quolibet iudice ordinario,vel delegato[c],vt hic. Quædam eſt citatio verbalis,quæ fit per edictum propoſitum in albo:& iſta non poteſt fieri per delegatum: quia album nō habet.Ita loquuntur cōtraria.Citatio verò realis non poteſt fieri,niſi per ordinarium:vt in auth.de exhi. re.§. ſi etiam verò quidā.Tangam j.& hoc modo loquitur hic,& hoc modo habetis aliā glo.ſuper ver.literis. Vlterius opp.† dicitur hic,qꝛ debeat ter citari: contra, quia ſufficit ſemel.vt l.Fulcinius.§.fi.ff. qui. ex cau.in poſſ.ea.Solu.Ibi dicit expreſsè,nolo venire vnde amplius non debet citari.[d] hic nihil dixit.Et vide gloſſ.ſuper ver.contumacia. Oppo.ad ſecundam partem,† dicitur hic,vel qꝛ ſucceſſor eius facere curabit.Cōtra,imò ſucceſſor debet nouum edictū ꝓponere, & etiā nouā citationē facere:vt ff.de re iudic.l.edictum.Solu.Iſta debet intelligi ſecundū illam.quia ſi primus perfecit omnia edicta,ſucceſſor dabit non uā citationē.aliàs ipſe perficiat primas citationes.& vide glo.Sequitur tertia pars:dicitur hic qꝛ cogeť perſonaliter venire.Contra in auť.de exhi.reis.§.ſi verò etiā quidā. Sol.† Ibi loquiť in delegato,qui nō poteſt realiter citare,capiēdo perſonā: hic loquiť in ordinario. Contra hoc oppo.de l.j. & auť.ibi poſita.ſ.de offic.diuer.iud.ff.de in ius voc.l.plericq;.de reg.iur.l.nemo.de domo. Sol.† Dicit gl.regulariter ordinarius poteſt capere perſonam qñ vult. Fallit ratione ꝓſonæ,vt ſi eſt mulier,[e] quæ nō pōt capi ꝓſonaliter:vt d.l.ij.de offic.ciuili. iud. auť.ibi poſita.Itē ratione loci:vt ſi eſt ī domo[f]:vt in alijs legibus ſ.allegatis ī cōtrariū.Idē not.in d.l.plericq;. & ſic innuit iſta gl.qꝛ iudex poteſt ſemper quē facere capi perſonaliter,niſi in duobus caſibus hic poſitis. Iſtud videť cōtra iſtū text.in quo dicit,qꝛ debet prius in cōtumacia conſtituí: & tūc pōt perſonaliter capi.[g] Sol.Hic loquitur,ſi de vrbanitate velit,qđ tene menti perpetuò.Iſta eſt veritas, qꝛ ſemꝑ qñ iudex vult poteſt quē facere capi perſonaliter:ſed nō pōt cogi à parte, niſi prius reus in cōtumacia cōſtituatur ſolēniter.Hic eſt caſus in hac l. & ideo ſi pars petit à iudice familiā,& iudex denegat, ꝓpter hoc non poteſt iudex tempore ſyndicatus cōueniri de hoc:quia licet poſſet, tñ nō cogebať. ſed poſtꝯ pars eſt contumax, vt hic dicit, tūc ſi iudex denegaret familiā tunc poſſet cōquerí pars tēpore ſyndicatus: qa cogit tūc:quod no. Aliàs aūt qñ poſſet quē facere capi ꝓſonaliter dixi.ff.ad l.Iuli.pec.l.ſacrilegij.& ibi plenè dixi:& etiā qñ qs poſſit facere detineri. Vlterius oppo.dicit hic qꝛ ſecundū remediū eſt trāsferre poſſeſsionē,cui reus incūbit in actorē.Contra: ſi eſt abſens,& nō inueniť, qūo poſſeſsioni incumbit. Huius timore gl.exponit duobus modis.Primò incūbit animo,quia retineť animo:vel incūbit per familiā ſuā. & vide gl.Poſſemus etiā dicere qꝛ incūbebat poſſeſsioni corpore ſuo: & quod hic dicit qꝛ eſt abſens,& contumax.intellige à iudice: tamen in poſ.reperiebať. Venio ad gl.ma. & opp.dicit hic,qꝛ hic loquit reo abſente. actore præſente.text.vī cōtra,in eo qđ dicit,auditis defenſionibus tuis:ex eo qđ dicit,defenſionibus.innuit qꝛ reus erat præſens.Sol.tenēdo lec.quā teneo,expone de fenſiōibus,i.intētionib⁹. Ponunť eñ iſta, qñqꝛ vnū ꝓ alio:vt l.j.ſ.de iur.& fac.ignor. Alij timore huius cōtrarij dicūt qꝛ hæc lex noſtra ponit tres caſus: vt loquať qñ agit reali,prout dicit poſſeſsionē transferri.Itē loquit qñ agit perſonali, in eo quod dicit auditis defenſiōibus.Itē prima duo remedia habēt locū ante lit.cōteſt. Tertiū poſt lit.cōte.Itē prima duo remedia loquuntur reo abſente.Tertium in actore abſente: & ideo ponitur hic bene hæc auť. qui ſemel. quæ loquitur in actore abſente. Dñi, licet iſtæ lect.poſsint eſſe veræ in ſe: tñ ad iſtā l. nō adaptātur.Nā hic cōtinuat vnū reſponſum Principis factū vni ſuꝑ vna quæſtione:& ideo omnia iſta remedia debent adaptarí ad vnā & eādē cām.De alia interrogabit Princeps,& ideo poſui caſum in cōuēto reali,actore abſente poſt lit.conteſta. Procedo vlterius in gloſſ. dicitur hic qꝛ fit de poſſeſſore petitor.Cōtra; imò videť qđ audiať de poſſeſsiōe intra annū:vt l.ſi qs §. pe.de præſcríp.xxx.an.Huius timore glo. ponit vnā ſuā diſtictionē, & diſtīguit tres caſus.Aut reus abeſt poſt lit.cōt.aut añ lí. cōte.vl' quaſi:aut nō eſt lis cōte. vel quaſi: vt patet ī gl.quā ſigna,& not. Circa primū mēbrū habemus aduertere duo:qñ eſt abſens poſt lit. conteſt.[h] Primò,qualiter ſuccurrať præſenti cōtra abſentē. Secūdò, qualiter ſuccurrať abſenti reo,contra præſentē. Venio, & aſſumo † qꝛ reus conuentus realí eſt abſens:iſto caſu preſenti cōtra eum ſunt ꝓdita tria remedia alternatiuè, quæ ponunť in hac lege.Abſenti autē reuerſo,ſiquidē actor elegerit primum modum,

b ¶ In domo.Sed Imo.videtur tenere contrarium in dicta l.à diuo Pio.§. in venditione.de re iudicata.& idem not.Inſtitu.de actio.in antepenulti.& etiam hic Baldus tenet contra ipſum,per iſtum text.quod etiam videtur ſequi Ludouic.in l. quarta.§.prætor.de damno infecto.licet vt ipſe refert ibi dominus Franciſcus de Rampon. tenuerit oppoſitum. Bal. allegando dictum §.prætor.a cōtrario ſenſu. Sed opinio.Baldi fortè eſt verior, quam etiam tenuit Iacob.Butri. vt ipſe refert hic. Adde Baldum in l. prima. ſuprà. de iuris & facti ignoran.& facit ad nota. per Bartol. in lege.à diuo Pio.§. in venditione. de re iudicata. dixit Bald. in l.plerique. ff. de in ius vocan. quod ante capturam debet citari perſonaliter in ciuili: ſicut videmus quod requiritur immiſsio in poſſeſsionē, quod eſt minus in criminali,requiritur ſecundum eum arbitrio iudicis,in authēntic. vt nulli iudices. §. ſi quis verò comprehenſorum. Facit quod notat Innocen. in cap. verum eſt. de ſenten. excommunic. & vide Bald. hic in prima quæſtione.& adde Bald.in l.ſi quis curialis.ſ.de epiſcop. & cleric.in princi. & in l. quod euitandi. ad finem,ſuprà.de cōditio.ob turpem cauſam. & ipſe Bart.idē tenet,cum l.ea.ſ. eod. alias eſt §. Labeo.ff. ad legem Iuliam.& dicit Paulus de Caſ. in d.l.plerique.in fin. qꝛ iudex nō debet per capturam cogere ad comparendum perſonaliter, niſi ex cauſa, per.l.fin.cum ibi not. ſ.de procura.

¶ ADDE qualiter iudex poſsit facere capere debitorem: & quando creditor propria authoritate capere poſsit debitorem, Bald.conſil.xij. lib.j.& quæ requirūtur ad hoc vt quis dicatur legitimè carceratus,per eundem eoſdem libr.conſil.xj.& conſil.xlix.eo.lib.

P. PAV. P.

g ¶ Capi perſonaliter. Contra iſtud conſuluit Com.latè conſilio clvij. incipien. in cauſa benedicti.in j. & ij.colum.

h ¶ Poſt litem conteſtatā. Et ſic no.ex iſto text. qꝛ poteſt peruenirí ad primū decretū lite conteſtata. Et hoc firmat gloſſ.in l. properandū.§. finaus tē reus.ſ. de iudicijs, in verbo abſente.& Bartol.in l.ſi finita.§. Iulianus.ff.de dam no infecto.in verſiculo, quæro, dixi qꝛ regulariter. & vide concordantias per Alexand. inductas in.§. ſinautem reus.

a ¶ Tertium modum. Ex his nota ꝙ in actionibus realibus habet locum secundum decretum. Ad quod vide Bald.in l. ij.ff. si ex noxa. caus. aga.et in auth. ei qui. de bon. autho. iudic. poss.& vide Ang. in l.à quo. ff.de dam.infec. licet in contrariũ videatur glos.in l. ij. §.genera.ff. de acquiren.possess.

b ¶ Si pecuniæ. Et ibi vide Bartol.& idem tenet Bar.in l. properandum. §. finautem reus.s. de iudic.& l.si finita. §. Iulianus. in vj.col.de dam.infect. vbi vide. Quã sentẽtiam limita vt ꝓ Ange.& Moder.in l.si finita.§. itẽ videamus. ff.de dam.infect.

c ¶ Oppo.vno.Et nota hic ꝙ contumacia in vno articulo non nocet in alio. Idẽ tenet.Bart.in l.si prius. in j. opp. secũdæ partis.de op.no.nun. De quo est glo.no. in c.j. de do.& contu.in vj. Et facit quod not.gl. in d.c.eod.titul. Ioan. An.in c. ecclesia.el.ij. de elect. Quod limita secundum Angel. nisi citatio sit generalis.l.q.ante. de verbo. obli. vbi vide Andr. Barba.

d ¶ Grauari. Ad hoc bene facit quod dixi post Bartol. in l. de vnoquoque.de re iudi. Tu vide no. Bart. in l.statuliberos.§. fanus. de statulibe. & quæ dixi in d.l. aut q aliter. & quod not. Bartol.in l.si prius in prin. secundæ partis. de oper.no.nun.

e ¶ Allegationũ.Quid contineatur in ver. allegationibus tenementi ad hoc, quod no.do.Anto.in ca.pastoralis.de causa. pos. & proprie.An.in authentic. iubemus. s. de iudi.

f ¶ Aliter proponi. Vide Bart.s.in ea.l.in j.col.& Bart. in l.Iulianus. Sed cõtra hoc quod hic dicit, sed hic loquitur Bartol. quando erat trina citatio in vno verbo, & peremptoria.

g ¶ Præsentis actoris. & istis adde Bald. in l.ij.in princi.in ij.col. ff. si quis ius. dicen. non obtempe. & ibi vide.per Bar.& omnes docto.in fin.

✠ P. P A V. P.

h ¶ Possit redire.Idem tenet hic Bal.in l. qui legati.per illum text. C.vt in posses.leg. & in authenti.quæ supplicatio. C. de preci. imper. offer. melius in leg. qui restituere. C. de rei vendicat. vbi limita nisi pignora essent data in solum, vide Alexan.in leg.si finita.Iulianus.in xxxv.colũ.ff.de dam.infec.in leg. j.§.j.circa fi.ff.si quis ius

dum, quia fecit eum capi personaliter, remanẽt integra omnia sua iura:qa est purgata contumacia:tamen expensas reficere debet:vt l.sancimus. de iudi.si actor eligit secundum modum. s. de translatione possessionis, reus nõ audietur,nisi de proprietate:vt hic.& l.ij.vbi in rem actio.& gl.dicit hic, est verum, nisi sit interpositum secundum decretũ, per quod statuat reo absenti certũ tempus,intra quod de proprietate doceat:quia tũc elapso tempore nullo modo auditur:vt l.à quo fund⁹ de dam.infect.si verò actor eligit tertiũ modũ [a], scilicet ꝙ pronuncietur.& ꝓnunciatũ est cõtra absentẽ tunc eo reuerso per appellationem, succurritur per restitutionẽ in integrũ,secũdum gl.quę hic est, & in l.fi.ff.de in integ.resti.si verò reus erat cõuent⁹ personali. tũc etiam actor habet tria remedia. Primò ꝙ capiatur personaliter per hanc legem;& erit per oĩa idem quod in reali,si actor istum modũ elegerit.Itẽ habet secundum remedium.s.ꝙ mittatur in possessionem bonorũ ex primo decreto,vt s. de iudi.l.properandũ.§.finautem.& illud nõ est illud remediũ, de quo ponitur hic:quia fit de possessore petitor:in casu verò,quẽ pono non efficit̃ possessor immissus:& reus reuersus semper auditur refectis expensis, & recuperat possessionem:vt in authen.ei qui.de bo.auth.iudi.pos.Itẽ habet tertium remedium, ꝙ proferat̃ diffinitiua sentẽtia, si liquet de cã:vt d.l.properãdum.& hic.in fi. †Reo autẽ reuerso,qualiter succurratur est aduertẽdum. si quidẽ reuersus vult petere ꝙ sibi succurrat̃ cõtra ipsam sententiã,nõ potest,nisi per appellationẽ,vel restitutionem:vt no.in d.l.fi.de in integr.resti. Si verò vult petere ꝙ sibi succurratur contra missionẽ factã ex vigore sententiæ,hic est aduertendũ:si quidẽ sentẽtia lata est cõdẽnatoria in quãtitate, & ꝓ quãtitate fuit facta missio in possessionẽ:& tũc semp auditur ad recuperandũ possessionẽ añ interpositũ secũdũ decretũ : vt in d.auth.ei qui. Ita dicebat d.Iaco.But. Ad quod aduerte. Est tamẽ differentia:quia qñ missus est ante sententiã,veniẽs parat⁹ defendere recuperat possessionẽ.Ideo enim erat facta missio,quia nõ defendebat : vt d.authẽ.ei qui. Sed quãdo missio fit post sententiã, nõ recuperat possessionẽ,nisi soluat. Ideo enim facta est missio,quia nõ soluit. Hic est tex. not.nec est alibi;vt l.si pecuniæ [b] in fi.ff. vt pos.leg.quod perpetuò tenemenți.si verò lata esset sententia condemnatoria super aliqua specie, si missio esset facta in alio, quàm in ipsa specie, idem quod s. Si verò missio esset facta in ipsa specie: tunc ipse non posset recuperare possessionẽ,vel proprietatem,nisi faceret rescindi sententiam per appellationem, vel restitutionẽ,secundum formam l.fi.de in integr.resti. Secundus verò casus est hic qñ reus est absens,lite quasi contestata in causa. Dicam de hoc plenè in l.ij.s.vbi in rem acti. Tertius casus est qñ fuit absens ante litem contestatã vel quasi.& ista est propria materia primi, vel secũdi decreti,quã Cy.ponit in l.cũ propo

nas.de bo.autho.iudi.posi. & ego latissimè tractaui in l.si finita.§.Iulian⁹. de dam. infect. Venio ad quædam extra gl. Opp.

c vno [c] modo extra gl.& quęro duas q.Op.

16 † sic. Citatus ad vnum actum, non potest

d grauari [d] in alijs, per suam contumaciã:vt l.aut qui aliter.in prin.& §.j.et §.seq.quod vi aut clã. Facit s.e.l. si vt ꝓponis.la ij.Sed hic in peremptorio fuit dictũ,vt veniat:& si non venit,iudex audiet allegationẽ prẽsentis. Vnde videtur,ꝙ cõtra absentẽ non potest procedi ad aliquid,nisi vt audiantur allegationes partis : sed infrà dicitur ꝙ ad instantiã istius fiducialiter procedit̃,secundum ista tria remedia hic posita, ergo &c. Solu.Dico,quod hic dicitur allegationes: intellige petitiones,seu positiones, & allegationes omnes, quæ hoc vocabulo comprehenduntur:et hoc de iure cõmuni.Sed cõmunis consuetudo iudiciorũ se habet,ꝙ

e hoc vocabulũ allegationũ, [e] intelligat̃ tantum de allegationib⁹ iuris,ideo hodie per-

f emptoriũ debet aliter proponi; [f] vt dicat, si nõ veniat, procedetur cõtra eum ad sententiã,iustitia intercedẽte, vel procedetur ad vlteriora iustitia mediãte,&c. Quæro,hic ponũtur tria remedia, in quib⁹ erit electione eligere. Respondeo,in electio-

g ne præsentis actoris [g]:vt l.quid in hęredẽ. §.eligere.de trib.et l.ij.§.si quis de eo quod cer.loc.Hoc etiã appaꝛet ex l.ad perempto riũ.ff.de iudi. quæ dicit, vt primò quis petat:ergo debet præcedere partis petitio.

17 Quæro secundò,† dicet si aliquis vnã ex istis vijs elegit : vtrũ ꝓ hoc præiudicet̃ sibi,

h quin possit redire [h] ad alias. Verbi gratia: Fuit in actorẽ translata possessio:nũc vult facere reũ capi ꝑsonaliter:poterit ne. Tex.

i videt̃ velle ꝙ sic, [i] in l.j.§. quid ergo.de vẽ. inspic.Facit.l.nemo carcerẽ.j.de exact.tribu.lib.x.& quod not.dixit Archid. extra, de eo qui mit. in possess. causa rei seruan.c.

k j.lib.vj. Quęro [k] tertiò,dicitur hic,à quo tempore citatus, si contumaciter præsen-

18 tiam sui facere neglexerit.† quęro quid requiritur ad hoc, vt dicatur quis contuma-

l citer [l] abesse? Respondeo, requiruntur primò tres citationes, vel vna pro omnibus, vt hic.Secundò requiritur vt pars,scilicet actor, præsentet se in termino. Nã si actor se non præsentaret,& reus se non præsentaret, non esset contumax:vt l.ij. in fine. si quis in ius voc.& l.arbiter calẽdis.s.de arbi.& de iud.l.properandũ.§.j.ibi:parte in-

m stante.& eius absentiã incusante [m] &c. Et ideo est practica:Talis contra talem,qui se in termino præsentauit, & eius contumaciam accusauit. Itẽ requiritur aliud, quod illicentiatus nõ recedat:& ideo ponitur in

n practica,& licẽtiatus recessit [n]:hoc ideo:si enim me præsentarẽ,& nõ starẽ per totam horã, quã habet reus ad veniendũ:& tunc nõ videtur venisse,qui non stetit.vnde debet stare tota hora.vt innuit l. & post edictum.ff.de iud.nec sufficit venire, & recedere statim : vt text.innuit in l. quæsitum.

o ff.° de re iudic. & Innocent. plenè dixi in cap.calumniam.de pœ.extra quod not. & tene menti toto tempore vitæ tuæ.

dic.non obtẽp. & cõ filio dexix.in ij. colũ. ad fi. vide Angel. & Alexã.in apostil.in l. nemo carcerem.C.de exacto.Iasi l.j. in prĩ. in pen. & vlti.col. ff. si quis ius dic.vbi allegat aliàs cõcordantias ad doct.Bart.hic & vide Ias.in l.j. in princi.in pen.col.ff.si quis ius dic. & vide eundẽ limitantem in ead.l. j.§. j. in primo not. Item vide eundem in l. nulli. in ij. fal. C. de iudic. vbi etiam ponit an possit coram diuersis iudicibus in exequutiuis agi. vide etiam in ij. reperto. in versiculo exequutio.

i ¶ Velle ꝙ sic. Nota bene & adde quod dixi in l.hæres.§. pen. ff. de fideiuss. & not. Bald.in l. ignorare.s. de test.milit.dixit tamen Bald. in l. si creditor. ff. si cert.petat̃. ꝙ hæres pignori non potest impetrare captura : sed fortè non procedit in perẽptorio sententię. Itẽ fortè hæc intelligẽda sunt, qñ procedit cõtra cõtumacem : vt voluit Bal.in l. fancimus.in ij.colũ.ff.de iudic.& ideo dicit Bald.in l.j. in vlt.col. post gl. de ꝓhi.seq.quod contra contumacẽ quis nõ põt vti missione in possessionem, & sequestrationem,& vtrobique,vide Bal.in authẽt.quæ supplicatio. s. de preci. Impe. offe. vide Bald. in l. qui legati. C. vt in pos.leg.& Ange.in l. nemo carcerẽ. de exact.trib.li.x. adde qđ creditor,licet elegerit vnã viã, tamẽ possit debitorẽ facere detineri.Ro.cõs. cxxxiij.

k ¶ Quæro tertiò.Adde Ioan. de Lig. in c. ij. de dolo & cõtu.et Io.An.ibi,vbi allegat Bart.hic.Andr.Barb.

l ¶ Contumaciter. Quid requiratur ad hoc, vt quis dicatur cõtumax:adde Bart. & ibi dixi in l. qui ante Calendas. ff. de ver.obli. & in l.si finita.§.Iulianus.in iij. col.vbi optimè.

✠ P. P A V. P.

m ¶ Absentiã incusante. Circa hoc an necessariũ sit ꝙ accusetur contumacia non comparẽs.vide Ias.in l. properandum. §. j. in v.not. C. de iudic.

✠ P. P A V. P.

n ¶ Licentiatus recessit.vide Deci.in c.j.in v. notabili. extra de iudic.

o ¶ Quæsitum.ff.de re iudic. & ad hoc vide ibi dicta.Adde pro hoc dicto Bar.quod voluit Pet.de Ancha.consil.xcvj.ꝙ stante statuto, ꝙ reo nõ comparẽte intra terminũ habeat̃ pro cõtumace & exbanni-

to quo ad miſsionem in poſ.& captura. cp ſi actor non accuſauerit contumaciã quod non habebit pro contumace.

a ¶ Qui ſemel. Hęc authen. allegatur, cp iudex debet iudicare ex veriſimilibus: plenè per Pet.de Ancha.in conſi. cccxvij. qđ incipit in cã.quæ vertitur. Et de materia huius authẽ. vide plenè in c.j.put.de do.&cõtu.& aliqua p Innoc. in c.j.circa fi.vt li.nõ cõteſta. Et ad hãc authen. vide Bart.in l.ſi prius.in iij. oppo.tertiæ partis. de operis no.nun. Dicã ſtatim. Hãc authẽ.limita inquantũ neceſsitatem imponit,cp fiat proſecutio per actorẽ ſup libello porrecto: qa procedit qñ actor eſt cõtumax: vt patet in dicta l.ſi prius. & ibi hoc voluit Bar.in vj. oppo.tertiæ partis.& clarius Imo. Itẽ limita auth.p id qđ hr in cap. paſtoralis. de cã poſſ.& ppri.& ibi p Ioan. And. & Innoc. quia fallit in caſu illius cap.qñ qs vult p authoritatem iudicis ſuſpendere petitoriũ primò inchoatum, et vult tranſire ad poſſeſſoriũ.qđ limita ſecundũ Imo ĩ d.l.ſi prius.& vide Barto.in l. ij.ff.de præto.ſtipu.et ibi vide Imo.in pen. colũ.& Spe.in titu.de pet. & poſ.§.j. verſic. põt etiam agi petitorio.& Bal.in l.ij.ſ.de falſ.cauſ.& Barto.& Imo.in l.ſi qs ſtipulatus.in prin. de verbo. obli.& vnũ no.ad intellectum huius auth. cp qñ dat reo termi nus ad liberandum, qualiter debet cõparere, vide oino Bart. in l.j.in prin.ff.de edẽ.

☞ P. PA V. P.

b ¶ Reo ſuccurrat. Vide quæ ſcripſi in l.nõ ignorat.j.de fruct. & lit.expen. Itẽ aliquas limitationes ad iſtã auth. vide per Alex.ĩ l.ſi prius.in xiij.col, ĩ fi.ĩ prin.ſeq.ff.de op. no.nũc. & in l.edita, C.de eden.in vj.colũ. Felin.in ca.ij.de libel. obla.colũ.xj. Item an diſpoſitio huius authent.,pcedat de iure cano. vide Rom.conſil.cccc x. inci.auth.q ſemel.& inquantum dicit in iſta authẽ.Limita & declara vt p Are.cõſil.cx.in v.col, ad finẽ.in princi.ſeq. Itẽ ad declarationem huius auth.inquãtũ. vult quòd vno porrecto libello debeat in eo perſeuerari, non authẽ.in alijs dari.vide Paul. conſil. xvij. in ij.colum. Item an excõmunicatus poſ

1 ☞ *Contra contumacem debet procedi ad petitionẽ præſentis. & num. 2.*

3 *Quandocũque põt peruenire ad diffinitiuã contra abſentem, tunc põt iudex ſupplere de facto: & perquirere ueritatem inducendo teſtes, & alias probationes.*

4 *Contumax reuerſus nõ auditur, niſi refectis expenſis.*

5 *Contumax in primis dilationibus, licet ueniat intra terminũ ultimæ dilationis, tenetur tñ expenſas reficere.*

6 *An quis poſsit emendare, & mutare libellum, ante litem conteſtatam. & nu. 5.*

6 *Agere nemo cogitur ante porrectionem libelli: ſed poſt porrectionem cogitur, niſi renunciet.*

7 *Citatio per edicta fieri non poteſt, niſi ab ordinario, & delegato principis.*

8 *Actori abſenti poſt litem conteſtatam, & liquidato negotio, debet ſtatui tempus decem dierum pro ſingula dilatione, & dari annus antequam perueniatur ad diffinitiuam. & nu. 13.*

9 *Sed negotio liquidato dantur dilationes triginta dierum, prout in hac authen.*

10 *An lite non conteſtata poſsit peruenire ad diffinitiuã contra actorem abſentem.*

11 *Lis cœpta, & lis conteſtata eſt idem.*

12 *Quid facere debeat actor, qui iudicẽ delegatũ impetrauit*

13 *Practica contra actorem contumacem.*

14 *Dilationes triginta dierum, de quibus in hac authen. non poſſunt de iure abbreuiari, ſed de conſuetudine.*

15 *Abſens poteſt citari per nuncium, uel per literas perſonaliter, uel ad eius domum.*

16 *Differentia inter manifeſtum, & notorium.*

17 *Actore abſente hæc auth. tria iura de antiquo immutat.*

18 *Reo abſente, non eſt aliquid immutatum.*

19 *Reus præſens nõ põt cogi litem conteſtari, ſed peruenitur ad miſsionem in poſſeſsionem, ex primo decreto: & quando poſsit pro motu iudicis puniri.*

20 *Actor in caſu huius auth. in fi. cadit ab inſtantia omni actione: non ipſo iure, ſed per ſententiam.*

21 *Quod tunc non requiratur nouus libellus, ſed ex officio iudicis deſeruiente primæ actioni propoſitæ hoc fiet.*

a QVi ſemel. [a] Dictum eſt in lege Codicis de reo contumace: eſt vidẽdum de actore contumace, qualiter reo
b ſuccurrat [b] contra eum: ideo poſita eſt hic
1 hæc auc. Et diuide eam ſic: †Primò ponit quid debeat facere actor. Secũdò qualiter cõſtituatur actor in contumacia. Tertiò p quem iudicem. Quartò quo caſu. Quintò quod ſit officium iudicis, actore conſtituto in cõtumacia. Secũda ibi: qui ſi cauſam. Tertia ibi: quæ citatio. Quarta ibi: quod & locũ. Quinta ibi: cp ſi vocatus. Iſta quinta particula ſubdiuidit in tres partes. Primò cp ſit officiũ iudicis, actore nullo modo veniẽte. Secũdò quid ſit officiũ iudicis actore veniente. Tertiò quid ſit officium iudicis actore veniente admiſſo, & poſt ea deſiſtẽte. Secũda ibi: ſed nec. Tertia ibi: his quoq;. Et iſta diuiſio ſufficit pro ſummario. †Nota cp quandoq; proceditur cõ
c tra contumacem, [c] debet fieri ad petitionem præſentis: vt hic. ibi reo poſtulante. Simile in l.properandum.§.j.ſ.de iudi.& l.ad peremptorium.ff.eo. titu. Secundò
3 nota †quandocunque poteſt peruenirí ad diffinitiuam, contra aliquem abſentem: tũc iudex poteſt ſupplere de facto, & perquirere veritatem inducẽdo teſtes,& alias probationes. Text.eſt hic, ibi: & perquiſita veritate &c. Pro hoc facit quod videbitis j.de app.l.ampliorem. §.j.ſecundum verum intellectum.& ibi dicam. Nota ter
4 tio, cp † contumax reuerſus non auditur,
d niſi refectis expenſis: [d] vt hic, & l.ſancimus.ſ.de iudi. Et aduerte ad vnum quod eſt hic nota. quod licet omnes dilationes non ſint elapſæ: ſed fortè venit intra terminum vltimæ dilationis: tamen tenetur
e expenſas reficere: [e] qui fuit contumax in alijs primis dilationibus. Text.eſt hic rotundus. Nam venit intra terminum, qui eſt vltima dilatio. Tenetur enim reficere expẽſas factas ante: aliàs non audiatur: vt hic patet in text. Oppo. ad primum, & videtur quod quis poſsit mutare libellũ, vſque ad litis conteſt. vt l.edita.ſ. de eden. hic dicitur contrarium: quare male. Gloſſ. dicit, per iſtam authẽ.derogatur in hoc illi legi: cumulatio tamen permittitur hodie, ſicut olim. Et vide gloſſ.ſuper verbo, ad finem. Odofre.dicit contrarium. Pro huius
5 declaratione ſcias †quod ſi aliquis vult e
f mendare libellum, [f] addẽdo vel detrahẽdo aliquam quantitatem, ex qua non mutatur actio: hoc erit licitum omni iure: vt l.in delictis.§.ſi detracta.ff.de noxali.& dicta l.edita. prout dicit emendare. Quãdoque vult quis actionem mutare, hoc eſt, renunciare primæ actioni propoſitæ, & proponere aliam: & iſtud etiam poteſt omni
e iure: vt l.edita, put dicit mutare.& ſ. de pa
6 ctis.l.poſtq; liti.† Quandoq; quis vult diff
g erre [g], nec pſequi, nec renũciare: & iſtud non poteſt, per iſtam auth.in l.edita. nihil immutatur, ſecundũ eum,& bene,& tenet Oldr.hic,& do.Iaco.de Are.& Iac.Butri. & omnes. Oppo.ſecundò ſ.vt nemo innuit.l.j.Sol. Non cogitur quis agere ante porrectionem libelli: ſed poſt, libellũ porrectũ cogitur, niſi renunciet: vt hic.& hoc dicit gloſſ. Venio ad ſecundam particulã.
7 hic dicitur cp vocetur tribus edictis. †Con
h tra: videtur cp per edicta [h] nõ poſsit citari. vt l. ſancimus.ſ.de iud. So. Ordinarius poteſt citare, per edicta: hoc poteſt etiam delegatus Principis: vt in hac authẽ.alius autem delegatus hoc non poteſt: vt lege cõtraria. Et hoc ſentit gloſſ.& bene, quæ eſt
f ſup verbo, delegatus. Fateor tamen. quod hodie proponere iſta edicta non eſt ſic in vſu: ſed magis eſt in vſu citatio, quæ fit per literas, vel per nuncium, vt audiuiſtis in l.
g conſentaneum.& hoc ſentit hic gloſſ.ſuper verbo, tribus. Oppo.in eadem gloſſ. vbi eſt ſemel ſcriptum, ibi non poteſt iterum ſcribi: ſicut vbi ſedeo, tu non potes ſedere: vt l.ſi vt certò.ſi duobus vehiculum.ff.commo. Quomodo ergo in eodem dealbato deſcribitur, vt innuit hæc authẽ.
h Reſpondet gloſſ. vel quod prima ſcriptura deſtruatur, vel dealbatoriũ erat ita magnum, quod poterant deſcribi tria edicta citatoria. Hodie autem quando iſta edicta proponũtur, affigitur aliqua ſcriptura in aliqua columna, vel in muro.& vide gloſ.
i Opponi.dicitur hic, [i] quod per interualla triginta dierum. Contra, imo decem dierum: vt lege conſentaneum.ſuprà eodem.
j & ſ.de iudic.l.properandum.§.j.dicit glo. quod illæ leges in hoc corrigũtur per iſtã auc. cp hodie ſtatuunt maiores dilationes. Alij, vt Odo.dicunt cp illæ leges loquuntur in reo contumace, hæc in actore, quod glo. non placet: quia nõ debet eſſe melior conditio actoris, cũ rei: vt l. nõ debet.ff. de re.iur. vide gl.do.Iaç.But.tenet opi. Odo. per rationes ſuas. Primò cp nõ mutat &c. vt l.

a ¶ Qui ſemel. Hęc authen. allegatur, cp iudex debet iudicare ex veriſimilibus: plenè per Pet.de Ancha.in conſi. cccxvij. qđ incipit in cã.quæ vertitur. Et de materia huius authẽ. vide plenè in c.j.put.de do.&cõtu.& aliqua p Innoc. in c.j.circa fi.vt li.nõ cõteſta. Et ad hãc authen. vide Bart.in l.ſi prius.in iij. oppo.tertiæ partis. de operis no.nun. Dicã ſtatim. Hãc authẽ.limita inquantũ neceſsitatem imponit,cp fiat proſecutio per actorẽ ſup libello porrecto: qa procedit qñ actor eſt cõtumax: vt patet in dicta l.ſi prius. & ibi hoc voluit Bar.in vj. oppo.tertiæ partis.& clarius Imo. Itẽ limita auth.p id qđ hr in cap. paſtoralis. de cã poſſ.& ppri.& ibi p Ioan. And. & Innoc. quia fallit in caſu illius cap.qñ qs vult p authoritatem iudicis ſuſpendere petitoriũ primò inchoatum, et vult tranſire ad poſſeſſoriũ.qđ limita ſecundũ Imo ĩ d.l.ſi prius.& vide Barto.in l. ij.ff.de præto.ſtipu.et ibi vide Imo.in pen. colũ.& Spe.in titu.de pet. & poſ.§.j. verſic. põt etiam agi petitorio.& Bal.in l.ij.ſ.de falſ.cauſ.& Barto.& Imo.in l.ſi qs ſtipulatus.in prin. de verbo. obli.& vnũ no.ad intellectum huius auc. cp qñ dat reo termi nus ad liberandum, qualiter debet cõparere, vide oino Bart. in l.j.in prin.ff.de edẽ.

☞ P. PA V. P.

b ¶ Reo ſuccurrat. Vide quæ ſcripſi in l.nõ ignorat.j.de fruct. & lit.expen. Itẽ aliquas limitationes ad iſtã auth. vide per Alex.ĩ l.ſi prius.in xiij.col, ĩ fi.ĩ prin.ſeq.ff.de op. no.nũc. & in l.edita, C.de eden.in vj.colũ. Felin.in ca.ij.de libel. obla.colũ.xj. Item an diſpoſitio huius authent.,pcedat de iure cano. vide Rom.conſil.cccc x. inci.auth.q ſemel.& inquantum dicit in iſta authẽ.Limita & declara vt p Are.cõſil.cx.in v.col, ad finẽ.in princi.ſeq. Itẽ ad declarationem huius auth.inquãtũ. vult quòd vno porrecto libello debeat in eo perſeuerari, non authẽ.in alijs dari.vide Paul. conſil. xvij. in ij.colum. Item an excõmunicatus poſſit practicare diſpoſitionem huius authẽ. vide Felin.in ca.cum inter priorem in vj. col.extra de excepti, & in pen.colũ.ad fin. Itẽ non procedit iſta regu.quando reus eſſet conuentus. vide Alexã.in l. quãuis.in ij.colũ.ff.de eden. vide & limita reg.huius authen.per Felin c.ij.col.xlvj.& ſeq.de libel obla.

c ¶ Contumacem. Adde Barto.& Bal.in d. l. properãdum.§.j.& hic adde Barto.no.in l.ij.j.de ſenten.ex breui reci.& in l.ſi finita §.Iulianus in ij.colũ. & text.& ibi Barto. in authẽ.ei q.cũ auth. item ſi appellationẽ: de tẽpo.app.& Bart. in l.j.in fi.ſ.eod.

d ¶ Expẽſis. Adde Bartol. in l.contumacia ff.de re iudi. & quod ibi dixi.

e ¶ Expenſas reficere. Adde cp idem Bar.in l.ſancimus.ſ. de iudi. & in l. cõtumacia.ff. de re iudic.& in l.j.§. is videtur.ff. ſi qs ius dic.& in l.q añ calendas.ff.de verb. oblig. & Spec.in tit.de cita. §.viſo.verſicu.quid ſi tres.& Ang.in l.ij.C. de anna.excep.& do. Anto.poſt Inn.in c.ſi litibus.de do.& contu.& vide Imol.in l. ſi finita.§.ſi plures.ff. de dam.infec.& in l. qui ante Calẽdas.ff. de verb.obli. Adde limitandũ Bar. & per Ange. in l.debitores. C.de pign.quẽ etiam ſequitur Imo.in ca.ij. extra,de accu,in fin.

f ¶ Emendare libellũ. Vide de emẽdatiõe libelli in dicta l.edita. in ſecunda. & ij.columna latius.

g ¶ Differre. Specul.in titu.de peti. & poſ.§. j.verſi.poteſt etiã agi petitorio. Et Bald.in l.ij.ſ.de fal.cauſa. dicunt cp iſta auth.procedit in cõtumace in non proſequendo.& vide quæ dixi ſuprà.

h ¶ Edicta. Qui poſſunt citari per edicta vide glo.& Barto.in l.plericq;. cum ſeq.ff. de in ius vocã. Et an realiter citari poſsit vide Bart.in l.ij.ff.de iuriſdict.om.iudi. & Bartol. in d.l plericq. Adde quod habes in l.contumacia.ff. de re iudicata.

¶ Dicitur hic. Vtrũ authenti.corrigat, vt reo dentur dilationes triginta dierum, vt ſi de Bar.in l.cõſentaneũ. in iij.col. & in pe.& qđ no.Bar.in l. iter ac cuſatorẽ.de publ.iud. & gl.in l. ad peremptoriũ.& vide Sa.ic.in l. properandũ.§. ſinautem reus.in pri.c. & ibi Cyn.in j.q.

a ¶ Diffinitiuã. Lite nõ cõtestata. peruenit ad diffinitiuã cõtra actorem, non cõtra reum. Adde gl. in l. quia absente. & ibi doct. ſ. de procu. dixi post Bart. in rub. ſ. de in ius vo. & assignat Bart. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. multas rõnes, de acqui. pos. & vide Bar. ſ. de lit. contest.

b ¶ Rescriptũ prẽsentare. Et hæc prẽsentatio rescripti, habet vim p ductionis libelli. secũdum Inno. in c. dudũ. & text. hic & ſ. de dila. l. ij. alias. l. ij. & ad de inquãtũ Bar. dicit in copia rescripti: qa Inno. in ca. qm̃ cõtra. de ꝓba. dixit ꝙ delegatio potest ꝓbari p sigillũ delegantis. Et de eo quod dixit hic Bar. adde oĩno ipsum in l. ij. ſ. si qs in ius vo. nõ ier. Adde qđ Pau. de cast. dicit audiuisse semel dũm Pau. fratrem do. Bal. allegare istũ text. ꝙ ex quo iudex in citatorio apposuit copiam rescripti non est amplius clausus terminus parti ad dicendum contra.

c ¶ Libello. Quid si reus fuit cõtumax in tota causa, an postea insinia debeat citari? Dic ꝙ sic, secũdũ Inno. in c. cũ olim. in fi. de testi. no. glo. in c. ij. de do. & cõsuli. vj. et vide ꝛ gl. etiã in auth. iubemus. in verbo, expectet. ſ. de iud. Et vide pulchre Inn. in ca. ad petitionẽ. de accu. Si qs aũt à principio causæ sit citat' ad totum ꝓcessum, postea feratur interlocutoria, quæ alias requirit citationẽ: isto casu nõ debet citari, secundum Inno. in c. consuluit. de offi. dele. Et ꝑ dictis adde glo. no. in l. fi. de in integ. rest. & quod no. Bart. in l. iij. in ij. col. ff. de appel. reci. & per dictũ Inno. in c. consuluit. & hoc sequitur Bal. hic et in l. statuliber. §. stichus. de statulib. & ꝙ Bar. in extrauag. ad reprimẽdã. in verbo dicto crimine. & hic adde Bar. in l. non ignorat. de fruc. & lit. expẽ. & in l. certa ratione. et ꝙ Bal. j. quando prouo. non est necesse.

d ¶ Promisisset. Nota singularẽ text. in quo fert sniã absolutoria, absq; citatione: & sequit' d. Ant. in c. cãm, quæ de dol. & contu.

e ¶ Cõsuetudo. De cõsuetudine dilationes expectatoriæ diminuũtur: adde Bald. & Ang. in l. vt pfectius. in iij. col. de annal. except. & hic latiùs in tertia colum.

vt l. præcipimus. in fi. j. de appel. Secundò ex idẽtitate rationis nunc̃ inducit' legum correctio: vt not. in aut. quas actiones. ſ. de sacrosan. ecc. probat' in. l. si verò. §. de viro. ff. solu. matrimo. Præterea non est eadem ratio in reo, quæ est in actore. Nam contra actorẽ peruenitur ad diffinitiuam sniam lite non cõtestata: meritò sibi dãtur maiores dilationes: sed contra reum non proceditur ad diffinitiuã, nisi lite cõtestata, ideo dantur minores dilationes. Et istud mihi placet, licet multi tenuerint opi. Ioan. Sed cõtra hoc videtur d. l. properandum. §. & si quidẽ. vbi etiã authore absente, statuitur tempus decem dierum. Sol. Actore absente post litẽ contestatam. & liquidato negotio, habẽt locũ dilationes positæ in l. properandum. † Sed actore absente, negotio nõ liquidato, ad hoc vt liquidetur eo absente, debent dari dilationes, quæ in hac aut. ponũtur, vt hic vides. Procedo vlterius: † dicitur ꝙ hoc locũ habet, & si lis cœpta non sit. Cõtra: lite cõtestata non peruenitur ad diffinitiuam: vt l. fi. §. illud. de tempo. app. sed hic dicitur contrarium. Huius timore dicebant quidã, vt Bulg. quod hic dicitur ꝙ locũ habeat, scilicet talis citãdi modus: licet ad diffinitiuã nõ possit peruenirí, nisi lis esset cõtestata. Omnes alij nostri glo. & Mod. doc. dicunt contrariũ: quia hoc in odium actoris, etiã lite non cõtestata, peruenitur ad diffinitiuã [a]. secus in reo contumace. Ita loquitur lex cõtraria. Et † notes hic vnum, quod idem est dicere, lis cœpta est: & ꝙ lis est cõtestata. & ideo in quibusdã partibus dicitur, ꝙ lis est cœpta per negationẽ &c. vt fit Pilis. & ꝓbatur per istã aut. Procedo vlterius, & venio ad quintã partẽ: dicitur hic, aliud enim spatiũ indulgetur. & sic innuit ꝙ alium annum habet. quod est cõtra istã aut. quia primò non habuit nisi tres mẽses. Gl. dicit ꝙ hic non implicat vt & alibí: vt in l. non solũ. §. quærit. ff. de ꝓcu. Itẽ opp. & videtur ꝙ nõ debeat dari annus, sed decẽ dies: vt in aut. quod fieri. ſ. de dila. Sol. plures dant' in gl. Vna ibí: in odium eius, qui impetrauit rescriptũ ad iudicẽ extraordinariũ. Hæc non est bona: quia hoc licitè fuit impetratũ ad iudicem extraordinariũ. Alia est vera, ibi volebat absolui ab obseruatione iudicij: hic diffinitiue. & hæc vera. Itẽ opp. dicitur hic, quod auditis & refectis expẽsis. contra. imò debet satisdare: vt in aut. ei qui iurat. j. de bo. autho. iudi. possi. Solu. Hæc lex suppletur per illã: qa debet reficere expẽsas, & satisdare: vt ibi dicitur. Expeditis cõtrarijs venio ad quæstiones. Primò quæro, † quid debet facere actor, qui impetrauit iudicẽ delegatum? Respondeo, debet rescriptum prẽsentare [b] iudici, vt hic: & statim prẽsentationẽ facere debet intra annũ: vt extra, de rescrip. c. plerunq;. tunc iudex debet citare reum, & etia in citatione debet ei mittere copiam rescripti: vt hic patet in principio, ibi: & per eũ aduersario cognitis. Et per hoc dicũt Canonistæ ꝙ si reus postea veniens peteret copiam rescripti, non debet habere: quia eam habuit in citatiõe: vt extra, de dila. c. ij. vbi per Inno. &c. Vlterius, venio ad secundam partem: † quæro, quæ est practica actore contumace. Et hic aduerte: reus veniens quandoque est cõtẽtus solùm quod cassetur citatio facta de eo scilicet peremptorium factũ de eo: hoc obtinebit indubitãter sine alia citatione, seu sine aliqua cognitione, eo ipso quòd actor non reperitur in die termini. Hic est tex. in l. & post dictum. §. j. ff. de iudi. Sed per istam cassationem non plenè consultum est reo: quia actor veniẽs refectis expensis, posset facere iterum citari eum super eodem libello: [c] vt l. sancimus. ſ. de iudi. & ideo quandoq; reus petit plus, scilicet quod absoluatur ab instantia: & istud non potest fieri, nisi actor iterum citetur intra talem terminũ: aliàs reus non absolueretur ab instantia iudicij. Ita dicit Innocentius in. c. consuluit. extra, de offic. delegat. quod est verum: quia absolutoria ab obseruatione iudicij non debet fieri, nisi præcedentibus citationibus: argu. l. si præses. ſ. eo. Hoc tamen intelligo secundùm communem vsum curiarum. Sed si actor promisisset [d] exercere litem, secundum formam illius aut. offeratur. ſ. de lit. contest. tunc non esset opus noua citatione: quia sufficeret expectare eum actorem per decem dies: quibus elapsis, reus absolueretur ab instantia iudicij: vt d. auth. quod fieri. ſ. de dilatio. Sed quia per hoc non est plenè consultum reo, quia potest actor de nouo dare libellum, & incipere nouam instantiam: ideo reus quandoq; petit plus scilicet quam pronuncietur diffinitiue tunc habemus practicare istam authentic. isto casu debent præcedere tres dilationes, & postea debet dari annus secundũ formã huius auth. elapso anno non debet plus citari actor, sed iudex debet veritatẽ perquirere vt hic dicitur. Istud autẽ quomodo faciet dic ꝙ faciet requirẽdo amicos, & notos rei absentis. quod hodie practicatur per ꝓclama generale, videlicet quod quicunque vult aliquid dicere vel allegare pro tali, & cætera: vt l. hæc aũt. §. j. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Facit l. si eo tempore. j. de remi. pig. Et si iudex poterit liquidare negotiũ, ꝙ inueniat actorẽ habere iustitiã, vel nõ habere, ꝓnunciat diffinitiuè. secundũ ꝙ inueniet; aliàs absoluet ab obseruatione iudicij, secundum formam. l. ꝓperandum. §. & siquidem. Hæc habentur in gloss. magna. † Quæro, an istæ dilationes possint abbreuiari. Iacob. de Aretio de hoc posuit vnam suam distinctionem. ſ. de dila. l. j. & ibi eam refert Cyn. quam posuit idem Iacob. in. l. ij. ff. de re iudic. & ibi plenè dixi. Quantum ad propositum dico quod gl. dicit verum quod minui nõ potest de iure: quia tex. in corpore dicit, nõ minus triginta dierum qđ intellige causa cognita: vt l. ij. ff. de re iudic. Ad causæ autem cognitionem puto sufficere illud, quod dicitur in glos. scilicet quod cõsuetudo [e] hoc obseruet, quod minuat istas dilationes. Debet enim obseruari consuetudo prout est in foro: vt ff. de testi. l. iij. in fi. Vlterius opp. dicitur hic, quod debet citari per edictum, nõ per præconem: † an possit citari per nuncium vel per literas? Puto quod sic: quia cessat ratio, quæ ponitur in hac auth. Nuncius enim, & literæ destinant' ad personam propriam, vel eius domum. Sed præco hoc clamando dicit in platea, vel in alijs publicis locis: & ita de facili nõ venit ad ei⁹ notitiam. Et istud consuetudo obseruat, vt glos. videtur innuere. Et ex hoc nota vnum, quod potest hic colligi † differentia [f] inter manifestum, & notorium, quæ tangit' per gl. in. l. ciues. j. de appel. Nam notoriũ propriè transit illud, quod habeat causam manentem: vt edictum propositum stat ibi, vt oẽs transeũtes possint illud legere: vt hic, & l. sed & si pupillus. §. ꝓscribere. ff. de instito. Manifestum potest dici, qđ habet causam transeuntem. licet fiat coram multitudine gentium: vt puta præconium. Et ita colligebat domin. Iaco. Butr. ex hac. authẽ. Ego autem dicam in l. ciues. vbi glo. tangit de hoc. † Quæro: ista authẽtica qd immutat de iure antiquo? Respõdeo, actore absente reperimus tria iura. Primum ius Digestorum, secundum quod per absentiam actoris non contrahebatur eremodicium: nec poterat peruenirí ad diffinitiuam sententiam, etiam eo absente post litem contesta. vt. l. & post dictum. ff. de iudi. Hoc fuit immutatum per l. properandum. per quã eo absente post lit. conte. contrahit' eremodicium: & potest peruenirí ad diffinitiuam sententiam, si negotium eo tempore fuerit liquidatum; vt l. properandum. §. & si quidem. sed per illam le-

f ¶ Colligi differẽtia. Pro declaratione huius arti. vide hic Bal. omnino in fi. ij. co. in verbo. adde dicit Bu. & c. differẽtiam inter notorium & manifestum: quã etiam ponit in l. si verò. §. j. ff. qui satisd. cog.

a ¶ Immutatum. Per hanc authen. nihil inducitur in reo: nec corrigitur l. consentaneum. Vide quæ dixi post. Salic. in l. properandum. §. j. ad finem. ſ. de iudicijs.

b ¶ Poterit compelli. An quis possit compelli litem contestari? & adde quæ dixi post Barto. in l. j. ſ. de lit. contesta. Barto. in l. Iulianus in v. colum. & no. Cy. in l. j. & ibi Bartol. ſ. de lit. contesta. Tenet ergo ista singularis gloss. que non est alibi, quod non potest quis compelli præcise ad contestandum litem: sed ratione contumaciæ possit aliqs mulctari. Et per hoc videtur quod errant iudices, qui mãdant partibus quod non discedant de palatio antequã lis cõtestetur. Et hoc etiam videt fuisse de mẽte Bar. Sed contra hoc facit: quia iudicium redditur in inuitum. Respondet vt per Imo. in dicto §. Iulianus. & in c. fi. in fi. de lit. contesta. Et vide Bald. hic, ad fin. & do. Ioan. And. in c. excep. de reg. iur. in mercuria. & Bal. in ca. fl vasallus, ſi de feu. defun. fue. controuer. dicit vasallum præcise compelli ad contestationem litis. Et vide aliquid per Modern. post Bal. in capi. præterea. de offic. delega. Adde quod Paul. de Cast. in consi. ccxij. incipi. in Christi nomine Amẽ. in causa, que vertitur in curia domini Potestatis, videlicet quod quis possit præcisè compelli, ad de tex. in l. j. §. quid ergo. de ven. inspic. Adde quod consi. Pau. de Cast. in limita. noua est ccxiij. & do. Alex. se alieno vellere induit, dum addit text. in l. j. de ven. inspiciẽ. quia in dicto consilio Paulus de Cast. dicit Bar. dixisse contra casum illius §. quid ergo. Opi. tamen Bart. tenet Io. And. in addi. Specu. titu. de lit. contest. §. j. versi. & nota in addi. inci. an iudex præcise,

P. PAV. P.

c ¶ Tres. Dum dicitur hic quod põt fieri vna pro oĩbus. Vide Fel. in c. cõsuluit. ĩ quinta colum. de offic. delega.

gem nihil disponebatur actore absente ante litem contestatam. Item eo absente post litem contestatam, ſi negotium non erat liquidatum, illa lex non permittebat liquidari actore absente. ideo superuenit illud ius tertium istius authen. Secũdum, quod actore absente, ante litem cõtestatam, siue post, negotio non liquidato, permittitur liquidatio eo absente: & cõtrahitur eremodicium, vt perueniatur ad diffinitiuã sententiam: vt hic habetis. Procedo vlterius,
18 & quæro†, nũquid reo absente ante litem contestatã, per istam authẽ. sit aliquid immutatum? Mart. dicebat quòd sic. Omnes nostri doctores & alij doctores Moder. tenent contrarium, ꝙ in reo nihil est immutatum [a], sicut apparet per l. cõsentaneum. a
quæ per istam authen. in nullo corrigitur: sed additur, quia illa loquebatur in reo absente: hic in actore absente. † Quæro, quid
19 si reus est præsens, & non vult contestari litem an poterit compelli [b]? Gloss. dicit b
quòd nõ: sed peruenitur ad missionem in possessionem ex primo decreto. Vide istã gloss. magnam post medium ibi. & idem dico, ſi reus est præsens, &c. Quod nota valde bene: quia iam feci verecundiam aduocatis multis iuuenibus. Et ideo ſi iudex præcipit partibus, quod contestentur litem, antequam recedant; ſi reus recedat, poterit contra eum interponere primum decretum, sine alia citatione: quia eo ipso apparet quòd non descendit. velut in glo. & text. nota in l. quoties, §. prætor. de noxa. & l. nemo. ff. de regu. iuris. Tenementi perpetuò. Dices tu: quare sunt necessaria tot remedia: nonne sufficit remedium illius titu. l. ſi quis ius dicen. non obtemper. quia iudex potest mulctare reum. Respondeo. fateor quòd iudex potest hoc facere, vt gloss. hic subdit: tamen illud remedium non tangit negotium, de quo agitur. Si enim mille florenos solueret ille pro mulcta, tamen actor non haberet suum; ideo sunt prodita ista alia remedia, vt actor ad suum perueniat. Venio ad vltimam partem; dicitur hic in fine, post edictorũ triũ tius sciebat ius suum saluum vbique durare: argu. l. sicut. §. non autem. & l. ſi debitor. §. j. qui pot. in pig. habe. & per consequens cum alia coniectura possit capi, non debet capi coniectura contumaciæ: arg. l. ij cum aurum. & ibi no. ff. de solu. Et ita circa hoc transit dominus Ioannes & vide ad supra dicta Moder. in l. ex consensu. §. fi. de appel. Adde etiam differentiam esse inter citationem hominis, & legis. Primo, quia nũquã citatio hominis arctat ei tatum ad diffinitiuã audiendã nisi specialiter de ea sententia in citatione fiat mẽtio: in c. cõsuluit. de off. dele. de iudi. l. ad peremptorium. & ibi Bart. est text. in clementina sæpe, in verbo, ad id. §. fi. de verbo. signifi. & ibi not. & ideo citatio ad audiendũ iudicis voluntatẽ, &c. cum verbo peremptorio, non valet ad hoc vt ferri possit diffinitiua, & hoc etiam tenent domini de Rota in conclusione. xxxiij. Sed citatio legis peremptoriæ non sufficit ad omnia acta vsque ad diffinitiuam inclusiuè. Probatur in ca. sæpe. de appellatio. & ibi per do. Anto. in c. j. de elect. in sexto. iuncto eo quod ibi nota. per Ioã. Andream in nouella. in verbo, procedat. & in capit. cordi. de appell. in sexto. iũcto eo quod ibi habetur per Innocentiũ in fin. apparatus.

¶ Item secundo differt citatio hominis & legis: quia prima vel secũda citatio iudicis, cum hac comminatione, quod ſi non cõparuerit, procedetur quantum de iure poterit: nec habet vim peremptoriæ citationis, ita quod sufficiat ad missionẽ in possessionẽ ex primo decreto. in dicto §. Iulianus. & Speculator in §. viso. versi. cul. quæritur an clausula de citatione. Sed citatio iuris cum tali comminatiõe habet, vim peremptorij, licet in citatione nõ dicatur, & peremptoriæ, vel æquipollens: vt probatur in dicto capitul. cordi. iuncto eo quod not. per Innocentium in fine, in capitulo primo. de electio. in sexto. Sed hoc non videtur: quia mitius agitur cum lege, quàm cum homine. lege Celsus. de arbitris. Sed hoc dico quia citatio legis fit solum in certis casibus specialibus ex magna causa & cum magna deliberatione. quod not. facit quod dicit Angel. & doctores. in lege ex consensu. §. eum qui. ff. de appellationibus. Et an quodlibet tempus statutum à iure, habeat vim peremptorij, vide in dicto capitulo, sæpe. & in dicto capitulo accedens. vt lite non contestata. vbi dicitur quod ſic. & Bartolus not. in authentica iubemus. suprà de iudic. Facit quod dicit in l. magnam. de contrahenda & commit. ten. ſtipula. Et hoc not. gloss. in Clementina prima. de dolo & contuma. & vnum dixit Ioan. And. in nouella. in dicto cap. de cætero. de re iudica. quòd citatio generalis nominatorum, non nominatorum, &c. Sequitur Baldus in capitulo primo. de mili. vasal. qui contu. est. quod nota. Item ad prædicta vide dominum Antonium in capitulo quoniam frequenter. §. quia vero. vt lite non contestata. Et dum allega in ui suprà. in clementina. sæpe. in verbo, ad id adde quod idem voluit Ludouicus in suis no. cccxxvj. Allegat pro hoc l. aut qui aliter. §. ſi quis. quod vi aut clam. & dictam decisionem Rotæ prælegatam. cccly. & facit tex. in c. cum olim. de testi. in verbo, ad audiendam sententiam. & in ca. ij. de dolo & contuma. libro primo. & dominus Antonius in c. sæpe. de appella. & dominus Dominicus in c. cum contuma. de hæreti. in vj.

ADDE quod citatus, qui dixit se nolle venire, non est amplius citandus. Oldr. consi. lxj. incip. hic de duobus.

e ¶ Dixit nolo venire. Vide quod scripsi circa hunc articulum, ſ. eo. & in l. consentaneum, in fi. ij. colum.

& anni vnius obseruationem, &c. Quæro, vtrum proponantur noua edicta, & noue dilationes. In gloss. sunt opin. Odof. tenet illam, ꝙ proponantur noua edicta, & nouæ dilationes: & sic isto casu habebit
20 duos annos, & sex menses. † Vltimò quæro: dicitur hic. ab instantia cadet actor. an hoc fiat ipso iure, vel per sententiam. doct. tenent ꝙ per sententiam: quia dicit, cadet in futuro, non in præterito, vel præsenti. Facit ꝙ no. in l. iubemus. ij. §. sanè. l. œconomus. de sacrosanc. eccle. vbi tangam. Dixi
21 plenè ff. de iure fis. l. imperator. † Quæro, vtrum ad hoc vt pronuncietur ipsum perdere actionem, requiratur nouus libellus, & noua instantia. Puto quòd non: sed ex officio iudicis, deseruiente primæ actioni propositæ hoc fiet: argu. l. ædiles. §. item sciendum. de ædil. edic. quod not. in l. fina. ff. de rei vendi. & quod not. de trien. & semiſ. §. illud quoque. vnde sumitur authen. item possessor. j. qui pot. in pign. habe. & ibi dicam.

1 *Post tres denunciationes, quæ habent uim peremptorij: an debeat etiam sequi peremptorium.*

2 *Si reus in una denunciatione dixit, nolo uenire, non citabitur ulterius ad sententiam.*

3 *Quòd de hoc credatur relationi nuntij.*

c 1 d ¶ Res. [c] † Tres denunciationes habent vim peremptorij [d], hoc dicit. Oppo. & videtur quod post tres denunciationes debet sequi peremptorium: vt lege ad peremptorium. cum lege sequenti. ff. de iudic. Gloss. ibi dicit, quòd iudex potest hoc facere: non tamen habet hoc necesse. Sed istud cõmuniter obseruatur. & istud teneatis. Alij dicunt quòd hic loquitur quando citatus fuit inuentus. Si autem non esset inuentus, tunc debet vltimum peremptorium proponi: vt lege contra-
2 e ria. quod diuinare est. † Quæro, quid ſi reus inuentus dixit, nolo venire [e]. Respond. non citabitur vlterius: vt l. Fulcinius. §. fina. quibus ex causis in poſſ. ea. Ita tenet hic gloss. & ſ. l. proxima. & l. fina. ff.

d ¶ Peremptorij. Ad materiam huius legis, videlicet quæ habeant vim peremptorij, vide Barto. & docto. & quæ ibi dixi in l. ſi finita. §. Iulianus. de damno infect. in penulti. charta. Quibus adde quod not. Innocen. singulariter in cap. ad petitionem. de accusa. quod vbicunq; aliquis fuit citatus personaliter. siue respondit, non veniam: siue nihil respondit: illa dicitur citatio peremptoria. quod dictum videtur sequi domini de Rota, & Franciſcus de Rampon. hic, qui dicit ſe ita consuluiſſe. Sed istud dictum communiter solet reprobari in eo, qui nihil respõdit, per istum textum, & in l. contumacia. §. primo. de re iudica. & cap. consuluit. de offic. deleg. & patet ex nota. per Bartolum in dicto §. Iulianus. & per Ioan. Andr. in additio. Specul. in titul. de contu. §. primo. super versicu. & nota. In eo verò, qui dicit nuntio ſe nolle venire: communiter tenetur dictum Innocen. quod ille amplius non est citandus pro illo actu: quod non habet vim peremptorij. Et cum Innocent. tenet gloss. xxxiij. quæstio. iij. de illicita. & l. ex consensu. §. fina. ff. de appellatio. & l. fina. ff. de restitutio. in integr. & gloss. Post hoc reperio domi. Ioan. in dicto §. Iulianus, dicentem quod pro dicto Innocen. in prima parte facit argumen. in l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum obligatio. videlicet quod inuentus personaliter, non debeat amplius citari. Et hoc ibi refert tenuisse recolendæ memoriæ Franciſcum de Rampon. ſed dicit ꝙ cõmuniter tenetur contra. & bene, secũdum eum, quando citatus nihil dixit, vel dixit ſe venturum: vt patet per gloss. & docto. in l. fina. Et est ratio, ſecundum eum: quia in dubio non debemus præſumere in deteriorem partem, ſed in benigniorem. Cùm ergo possit esse, quod ille non venit: quia etiam ſciebat ſe vlterius debere citari: & ſic vlterius habere aliam citationem, non debet dici quod dicatur feciſſe eo animo, quia nullo modo velit comparere: imò quia po-

a ¶ Credatur relationi nuncij. Nota, quod creditur relationi nuncij. probatur in l.j. §.cura carnis.ſ.de offi.præfe.vrb.
ADDE an credatur relationi nuncij. Roma. conſil. cccexcvij. & Paul. de Caſt. conſi. cclxxv.

b ¶ Cum non. vide quæ dixi lin.. & qui data opera. ff. ex quibus cau. maior. Nam dico quòd id, quod dicitur, & ibi in l. vniuerſi. C. de leg. lib. xj. ſecundū vnā lecturā, videlicet ꝙ abñs cauſa Reipublicæ ex affectata cauſa: non gaudet priuilegio conceſſo ambaſiatoribꝰ, & alijs abſentibꝰ: tamē ſcio, ꝙ ille, qui abeſt cauſa Reipublicæ in officijs per viā valoris, præſumit affectaſſe cām abſentiæ. Tex. eſt ſingularis in l. ſpadonē. §. fin. ff. de excu. tut. Idē tenuit Bar. in l. fi. de in integrū reſt. & Bal. hic in fi. & domi. Ant. in c. querelā. extra de procu.

c ¶ Conſilium. Vide Bar. in l. quæſitum. ff. de re iudi. & in extrauag. ad reprimēdū. in ver. neglexerit. & vide Imo. in l. inter accuſatorē in fi. de pub. iudi. & vide Bar. & Ange. in l. ij. ff. ſi quis cautioni. & vide do. Ant. in c. quærelā. de. pcu.

d ¶ P. P A V. P. ¶ Arbitri. Not. tñ ꝙ oportet notarius in p̄ſentia iudicis tanquā miniſter ſuus legere ſniam, & dicere lecta fuit per iudicem. ar. l. ſi procu. præſentis. de verb. obl. & ita obſeruat cōſuetudo ſecundum Bald. & adde ꝙ iſtud etiā procedit in ſnia principis gloſ. in auē. in medio. & in c. iuſsio. nō fieri. in ver. declarationē. Item aduerte ꝙ ſuper incidenti poteſt ferri ſnia per aliū puta notariū. vide Alex. & Mod. in l. hac cōſultiſsima. ſ. q teſta. face. poſ. Ioan. de Dama, cōſi. xlij. i iij. col. Itē in eo quod dixi ſ. de principe, videē in cōtrariū gl. & ibi Panor. in c. cum nos. extra de his quæ fi. à præla. ſine cōſenſu capi. Itē ꝙ iſta reg. non p̄cedat de iure cano. in cauſa matrimonij, vide Bar. in trac. differē. inter ius ciui. & cano. in vj. colū. Item ꝙ hæc ſolennitas de cōſenſu partiū poteſt remitti, dicit Bald. in l. quoties. C. de priuile. ſchol. lib. xj. vide etiā in materia Ang. cōſi. cclxxxij. in iij. colū. vbi ponit de eo q̄ dixit pronuncio prout in cōſilio continet, an valeat. ſequit Iaſ. in l. nec quicq̄. §. vbi decretum in xij. col. in prin. ff. de offi. procon ſul. & ibi in præcedē ponit latè de ſententia interlocutoria an debeat ꝓferri in ſcriptis. de quo vide ad Bar. in l. ij. j. eo. tit. vbi ponit etiam aliqua in materia diffinitionis, ꝙ debeat proferri in ſcriptis niſi aliter conſentiāt partes, quod autem ſentētia & laudū arbitrato. proferri poſsit ſine ſcriptis, ſecus tamen in ſentētia arbitri vide Iaſ. in l. morte. in ij. not. C. de tranſac. an de iure ſentētia poſsit legi per alium, dūmodo iudex dicat ita pronuncio, vide Feli. in c. ſuper quæſtionū. in prin. de offi. deleg. in vlti. col. an autē ſententia poſsit proferri in ſermone vulgari an verò in latino, vide Io. de Imo. in l. j. §. fin. ad fi. ff. de verb. oblig. Itē quod ſi notarius legat ſniam & iudex ſolū dicat, ita pronūciamus an valeat, vide Barba. latè in cōſi. xlviij. in iij. col. in ſecundo dubio.

¶ In ſcriptis. Et fallit hæc lex in ſentētia lata ſuper re matrimoniali, in qua nō requiritur ſcriptura: ſed ſufficiūt teſtes, ſecūdum Inno. in c. Albericus. de teſtib. Idem in ſnia ſup incidēti, vel emergēti ſecundū Bal. in l. ſi defendere de auth. tut. Et de primo vide Abb. in c. dilectꝰ. Sed an conſenſu partium poſsit ferri ſnia ſine ſcriptura. Barto. ꝙ ſic poſt glā. l. quoties. de priuile. ſcho. lib. xj. Et ad. de authē. generaliter. in fi. de epiſ. & cle. & quod ibi Bal. & vide aliquos caſus per Abb. in c. j. de lib. obl. in quibus non debet ſnia in ſcriptis recitari. & intelligit dū dicit, ꝙ ſnia debet i ſcriptis recitari: nō tñ requirit ꝙ illa ſcriptura ſit publica. Et ita dicit Io. An. vt refert & ſequit Abb. ibi vi de capi. Albericus. de teſt. Et ſi ſit ſnia principis, debet in ſcriptis recitari. Text. eſt & ibi gloſ. in auth. vt in medio litis.

¶ Nota ſecūdò. quid in ſentētia lata ſuper notorio: vide Io. And. in c. ex parte. de verb. ſig. & do. Ant. in c. penul. de cohabi. cler. & mulie. & Bald. etiā in l. presbyteri. in iij. col. de epiſco. & cle.

g ¶ Vel equū. an iudex poſsit ſuper equo ſedere pro tribunali, & ſimilibus. Et his adde omninoque dixi poſt Bar. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. in xvj. q. de ope. no. nun. Sed quid ſi non ſedet ſuper tribunali, ſed itinerat. vide Spec. in titu. de ſer. ad finem. Et not. in cap. final. de re iudi. lib. vj. Adde Speculū. in titu. de ſen. pro la. §. iuxta verſic. hæc ſunt in arctu. vbi dicit Ianuæ fuiſſe ſentētiatū ſup equo. Et determinare videtur ꝙ ſedere debeat iudex. & idē Io. And. ibi, in addi. ſed ſtans ſup equo dicitur baiulari.

h ¶ Hac lege. Adde qđ dicit no. i l. his q. ff. de teſt. qđ ſi ī actorū ca;

---

a ¶ Credatur relationi nuncij. Nota, quod creditur relationi nuncij. probatur in l. j. §. cura carnis. ſ. de offi. præfe. vrb.
ADDE an credatur relationi nuncij. Roma. conſil. cccexcvij. & Paul. de Caſt. conſi. cclxxv.

b ¶ Cum non. vide quæ dixi lin.. & qui data opera. ff. ex quibus cau. maior. Nam dico quòd id, quod dicitur, & ibi in l. vniuerſi. C. de leg. lib. xj. ſecundū vnā lecturā, videlicet ꝙ abñs cauſa Reipublicæ ex affectata cauſa: non gaudet priuilegio conceſſo ambaſiatoribꝰ, & alijs abſentibꝰ: tamē ſcio, ꝙ ille, qui abeſt cauſa Reipublicæ in officijs per viā valoris, præſumit affectaſſe cām abſentiæ. Tex. eſt ſingularis in l. ſpadonē. §. fin. ff. de excu. tut. Idē tenuit Bar. in l. fi. de in integrū reſt. & Bal. hic in fi. & domi. Ant. in c. querelā. extra de procu.

c ¶ Conſilium. Vide Bar. in l. quæſitum. ff. de re iudi. & in extrauag. ad reprimēdū. in ver. neglexerit. & vide Imo. in l. inter accuſatorē in fi. de pub. iudi. & vide Bar. & Ange. in l. ij. ff. ſi quis cautioni. & vide do. Ant. in c. quærelā. de. pcu.

d ¶ P. P A V. P. ¶ Arbitri. Not. tñ ꝙ oportet notarius in p̄ſentia iudicis tanquā miniſter ſuus legere ſniam, & dicere lecta fuit per iudicem. ar. l. ſi procu. præſentis. de verb. obl. & ita obſeruat cōſuetudo ſecundum Bald. & adde ꝙ iſtud etiā procedit in ſnia principis gloſ. in auē. in medio. & in c. iuſsio. nō fieri. in ver. declarationē. Item aduerte ꝙ ſuper incidenti poteſt ferri ſnia per aliū puta notariū. vide Alex. & Mod. in l. hac cōſultiſsima. ſ. q teſta. face. poſ. Ioan. de Dama, cōſi. xlij. i iij. col. Itē in eo quod dixi ſ. de principe, videē in cōtrariū gl. & ibi Panor. in c. cum nos. extra de his quæ fi. à præla. ſine cōſenſu capi. Itē ꝙ iſta reg. non p̄cedat de iure cano. in cauſa matrimonij, vide Bar. in trac. differē. inter ius ciui. & cano. in vj. colū. Item ꝙ hæc ſolennitas de cōſenſu partiū poteſt remitti, dicit Bald. in l. quoties. C. de priuile. ſchol. lib. xj. vide etiā in materia Ang. cōſi. cclxxxij. in iij. colū. vbi ponit de eo q̄ dixit pronuncio prout in cōſilio continet, an valeat. ſequit Iaſ. in l. nec quicq̄. §. vbi decretum in xij. col. in prin. ff. de offi. procon ſul. & ibi in præcedē ponit latè de ſententia interlocutoria an debeat ꝓferri in ſcriptis. de quo vide ad Bar. in l. ij. j. eo. tit. vbi

de in integ. reſti. † Et puto, ꝙ de hoc creda
3 tur [a] relationi nuncij. Cōtra hoc tamen fa
a cit. ſ. de iudi. l. iudices. & aut. iubemus. Gl.
non ſoluit: ſed dic ꝙ ibi citatus nō dixit ſe
nolle venire. &c.

2 ☞ *Sententia lata contra eum, quem iudex ſciebat abeſſe cauſa necceſſaria, eſt ipſo iure nulla.*

b Vm non. [b] † Sententia la
1 ta cōtra abſentem ex cauſa ꝓbabili, & neceſſaria, non debet ei nocere. h. d. Opp. & videtur quòd ibi noceat ipſo iure, ſed reſtituatur: vt l. fi. ff. de in integr. reſti. Sol. Gloſ. fatetur contrarium. † Tu dic, ſi
2 iudex ignorauit abſentiam neceſſariā verum dicit gloſſ. Sed ſi iudex ſciebat abſentiam ſuam ſentētia eſſet ipſo iure nulla: ſicut dicimus de ſententia lata contra infirmum: vt not. gloſ. ſ. eo. l. ea quæ. & l. quæſitum. ff. de re iudi. Et ideo eſt cōſilium [c], vt
c vadat ad iudicē aliquis, & ei notificet iſtā iuſtam cauſam abſentiæ: quam iudex debet audire, & ſententiam retardare: vt l. penulti. §. ad crimen. ff. de public. iudic. & ille eſt excuſatus. De quo facit mentionem gloſſ. in l. ſeruum quoque. §. publicè. ff. de procura. &c.

C Vm præſentibus.
Hæc lex dicit idem, quod l. ab eo. ſuprà eodē. † Non poteſt ve-
1 nire contra ſententiam qui de procuratore legitimo tempore non cōqueritur. hoc dicit. Examinaui hanc legem, & dixi. ſ. eo. l. ab eo. ergo &c.

De ſenten. ex breui. reci. Rubrica.

¶ Continua vt in gloſſa.

1 ☞ *Non ſufficit ſententiam edi in ſcriptis: ſed debet recitari in ſcriptis.*
2 *Sententia nulla non impedit quin ſententietur.*
3 *Sentētia lata à iudice non ſedente, & in qua non dicitur, ſedente: non ualet.*
4 *Iudex timens partes, & qui non habet locum maiorū deputatum, & ab initio certū locum non determinauit, nec ei determinatur: poteſt ſecundò pro tribunali ſuper curru, uel equo pronunciare.*
5 *Iudex ſi propter aliquam infirmitatem ſedere non poteſt ſedeat prout poteſt: & pronunciet.*

LEX I.

d Arbitri. [d] Sententia debet ſcribi, & in
ſcriptis [e] recitari, & per iudicē proferri: niſi ſit de maioribus, qui poterit proferre per aliū: ſi aliter fiat: ſen-
e tentia eſt ipſo iure nulla. h. d. totus tí. † No. ꝙ non ſufficit ſentētiam edi in ſcriptis: ſed debet recitari in ſcriptis. Not. ſecundò [f] ꝙ
2 † ſententia nulla non impedit quin ſententietur. Vide plenè in l. ſi vt proponis. & l. præſes. ſ. titu. j. Modò aduerte hic pro declaratione text. hic dicitur, arbitri. quæro de quo iudice loquatur. Gloſſ. dat tres reſponſiones. Vna quòd dicit arbitri, id eſt iudicis ordinarij. Simile in l. quiſquis. ſ. de

poſtul. Et ſecundum hanc vides caſum ꝙ quando ſententia iudicis ordinarij eſt nulla poteſt adiri ſuperior vt iterum pronuncietur. & vide glo. dixi in l. ſi vt proponis, ſ. titu. j. & ibi plenè. Secundò poteſt intelligi de iudice delegato: tunc hæc l. procedit ſine ſcrupulo; vt d. l. ſi vt proponis. ſ. titu. j. Tertiò poteſt intelligi de arbitro cō-
e promiſſario: & ſecundum hoc, fruſtra dicit omiſſa prouocatiōis mora; quia etiam ſi teneret ſentētia. non poſſet appellari ab arbitro. vt ſ. de arbi. l. j. Opp. de l. quiſquis. in fi. ſ. de poſtul. & in auē. vt ab illu. & qui
3 ſu. eos ſunt. §. j. † vbi requirit ꝙ iudex debet ſedere: aliàs non valet. Sol. Dicit gloſ. ꝙ hæc l. ſuppletur per illas: quia iudex debet ſedere. Alij dicunt, ꝙ iudex debet ſedere in cognoſcendo, non in pronunciando. Et in hanc opi. videtur inclinare Pe. Com muniter tenetur cōtrarium, ſcilicet ꝙ debeat ſedere etiam in pronunciando. Nam quieſcendo, & ſedendo, homo fit prudens, &c. Item, quia hoc pertinet ad iudicis honorem; vt l. quiſquis. ſ. de poſtu. & ſ. vbi ſena. vel cla. l. fi. & ideo ſis cautus, quādo profertur ſententia ꝙ facias ſcribi, iudice pro tribunali ſedente. Si enim non dicitur, ſe-
4 dente, non valet vt l. à procedente. ſ. de dila. & hac gloſ. quod tene menti. † Quæro, quid ſi iudex timens partes aſcendit cur-
g rum, vel equum [g], & ibi ſedens pro tribunali pronunciat: an valeat? Glo. dicit ꝙ ſic: ſuper verbo, recitauit & illud dictū intelligo verum in iudice, qui nō habet locum maiorum deputatum, quem debet tenere: aliàs illum debet ſeruare: vt l. penul. de iuſti. & iure. Item intelligo in iudice, qui ab initio certum locum non determinauit ad
f hoc, nec ei determinatur: nam aliàs deberet illum ſeruare: vt l. ſi vt proponis. la ij. ſ. tit. j. † Quæro, quid ſi iudex ꝓpter aliquā
5 infirmitatem non poteſt ſedere. Reſpon. ſedeat prout poteſt. Ita not. Ioan. Andr. in c. fi. de re iudica. lib. vj.

1 ☞ *Non debet quis eſſe ſubitus in reſpondendo, pronunciando, uel dicendo.*
An iudex poßit ſententiam emendare, aut interpretari? ibi & nume. 4.
2 *Maiores iudices poſſunt per alios ſententias recitare.*
3 *Sententia, in qua libelli tenor non inſeritur, non uitiatur.*
5 *Interlocutoria etiam ſine ſcriptis ualet.*
6 *Si interlocutoria requirit cauſæ cognitionem, debet fieri iudice pro tribunali ſedente.*

LEX II.

h Iaclege. [h] Summaui eā tí-
bi in præcedēti lege. Et primò ponit, qualiter ſententia debet proferri. Secundò ea lata, phibet eam corrigi. Tertiò à prædicto dicto excipit maiores iudices. Secūda
1 ibi: ſed nec. Tertia ibi: exceptis. † Nota ꝙ quis non debet eſſe ſubitus in reſpondendo, pronūciand, ovel dicendo. Nota ſecun dò, ꝙ ſententiam latam, ſiue datā, non licet
2 corrigere. Tertiò nota † quod maio-

mera reperitur ſentẽ
tia nec ſunt ibi verba
iſta, l. lecta. & publi
cata, ꝙ nõ valet. Ad
idem quod ipſe not.
hic, in l. j. in ij. col.

P. P A V. P.

a ¶ Secũdam partem. Vide Alex. cõſi. ix. in prin. volu. j.

¶ Pro declaratione.
b Quando iudex poſsit emẽdare vel interpre
tari ſniam iam latã. vide in l. dicere. de ar
bi. vide etiam ad hoc Bal. in l. error. in vlti. 3
col. de iur. & fac. ign. in l. quia arbiter. ff. de arbi. & in l. j. ĵ. ſen. re
ſcin, non poſ. & vide Rex. in ca. qualiter. el. j. de accu. & ibi gl. vide Ang. & Imol. in l. iu
dex. de re iudi.

¶ Regula eſt. Limi
c ta ſingulariter hoc eſ
ſe verũ, niſi pro quo lata eſt ſnia, confitea
tur ſniam eſſe iniquã: quia tunc ipſemet iu
dex poterit ipſam re
tractare vt voluit Ino. in c. quia plerique. de immu. eccl. & Bal. in auẽ. ad hæc. de vſu. Item limita niſi poſt ſententiã, quæ in rem iudicatã tranſiuit, ad miſſæ eſſent ꝓbatio
nes, in cõtrariũ parte non opponente: quia tũc idẽ iudex poterit a
ſententiã retractare. Ita voluit Inno. in c. cùm dilecti. de reſcri. in ca. cũ Bertoldus. de re iu di. & in ca. fraternitatis. de frig. & malefic. Itẽ limita, niſi in ſnia excõicationis: vt in c. ſacro. extra, de ſen. ex
com. Adde qñ iudex poſsit ſuã ſniam cor
rigere, Spe. & Io. and. in addi. in tit. de ſentẽ tia. §. qualiter. verſic. hoc quoque.

P. P A V. P.

¶ Snia interlocuto
d ria. Circa iſtud an in ſnia interlocutoria re quiraẽ deſcripti reci
tatio, vide Iaſ. in l. nec quicquã. §. vbi decre
tum. in xj. & xij. col. b
de offi. proconſul. vbi ponit quid de ſnia cõ demnationis expẽſa
rũ, an requiraẽ vt fera tur in ſcriptis vt di
cit Alex. hic in apoſt. quod ſñ limitat quã
do fit cõdemnatio ex penſarum iudicis offi cio. ſecus ſi principali c
ter peteretur iure af
ctionis, vt ibi per eũ. quẽ vide, & de inter
locutoria ꝙ nõ ſit ne ceſſariò fienda in ſcri ptis, vide Ioã. de Da
ma. conſil. xciij. in iij. colum.

¶ Interlocutoria. Vi
e de Bart. in l. ne quic
quam. §. vbi decretũ. & ibi dixi. ff. de offic. procõ. & vide Bal. in l. terminato. ĵ. de fruc. & lit. expen. & vide Bal. & Ange. in l. pa

res iudices poſſunt per alios ſentẽtias reci tare. Opp. ad primũ, & videtur ꝙ debeat dari ſentẽtia ſubitò: vt l. j. ff. de dam. infec. Sol. Dicit gl. ibi eſt ſpeciale. Tu dic ꝙ nec ſententia datur ſubitò, ſed acceleratur co
gnitio. Circa iſtam primã partem quæro, quid eſt dictum hoc, ex libello partibus le gerent. Gl. dicit propter duo. Primò quia hæc tabellio ſcribit in libello ſuo. Secũdò, quia libellus datus in cauſa ponitur in ſen tentia. Dicũt enim iudices: talis cognitor, &c. viſo infrà ſcripto libello, cuius tenor talis eſt, &c. † Quod libellus inſeratur in ſentẽtia, licet obſeruetur cõmuniter: tamẽ ſi omittatur, vt puto, non vitiatur ſententia. Nam hic nõ loquitur de libello dato à partibus: ſed de libello ipſius ſentẽtiæ. Itẽ debes ſcire ꝙ propter iſtud, ꝙ ſentẽtia de
bet ferri ſuper eo quod petitũ eſt in libel
lo: vt l. vt fundus. cõmu. di. & l. Põponius. ſcribit in negotijs. in fi. ff. de neg. geſt. Di
cimus ꝙ in cauſis ſummarijs, vbi nõ eſt ne ceſſaria libelli oblatio, quælibet petitio de bet procedere: vt hodie habemus expreſ
ſum in c. ſæpe cõtingit. de verb. ſign. in cle. Sciatis etiã ꝙ ſi non apparet ex actis, ꝙ iu
dex primò ſniam ſibi ſcripſerit, & eã emẽ
dauerit: ſi tamẽ apparet ꝙ in ſcriptis eſt la ta ſufficit. hoc enim approbat cõſuetudo. Et iſta verba, quę hic ſunt, ꝙ iudex debeat ſibi antè formare: eſt magis cõſilium datũ iudici, & ſit præceptũ. quodverò ſequitur, ꝙ ipſe debeat legere: iſtud eſt præceptũ. & ita obſeruatur. Venio ad ſecundã partẽ a, dicitur hic ꝙ nõ poteſt corrigere. cõtra. ff. de re iud. l. actorũ. Sol. Verũ eſt quod po
teſt corrigere quo ad latinitatẽ, & verba, non quo ad ſubſtantiam: ita loquitur hic. Opp. de l. ab executore. ff. de app. Solue vt in gl. Item opp. de l. illicitas. §. fi. ff. de offi. præſi. Dicit gloſ. fallit in mulcta. Tu dic ꝙ ſentẽtia ibi nõ mutatur, ſed mulcta remit
titur à præſide authoritate legis, ſicut qui libet homo poſſet remittere quantitatẽ, in qua quis ſibi eſſet obligatus. & hoc fortè voluit ſentire gl. Opp. de l. Paulus. ff. de re iudi. Solue vt in gl. Itẽ opp. de l. diuus. ff. de in integ. reſti. Sol. Dicit gl. fallit ibi. Ve ritas eſt, ꝙ ibi non fallit: nõ enim corrigit iudex ex officio ſuo, ſed petita reſtitutio
ne in integrũ. Et ideo pro declaratione b
iſtorum debes ſcire: † Aut iudex vult ſuã 4
ſententiam emendare, aut interpretari. Si emendare, aut circa verba tantũ; & poteſt: vt l. actorũ. ff. de re iudi. Aut circa ſubſtan tiam, vt puta addendo, vel detrahendo; & tunc aut circa acceſſoria: & poteſt eadem die addere: vt l. Paulus. ff. de re iudica. Aut circa alia; & tũc regula c eſt ꝙ non poteſt, vt hic; niſi per viam reſtitutionis in inte
grum: vt ff. de in integ. reſti. l. diuus. & per totum illum tit. & ſ. ſi aduer. rem iudi. per totum. Item per viam ſupplicationis: vt in auẽ. quæ ſupplicatio. ſ. de preci. Impe. offe. & ſ. tit. ij. l. j. Item per viam propoſitæ exce ptionis, in caſibus in quibus, exceptiones poſſunt operari poſt ſententiam: vt no. ple nè in l. j, ſ. de iur. & fac. ign. Siverò quæris, an poſsit interpretari: diſtingue, aut eſt iu dex, qui habet merũ imperiũ: & põt. aliàs non: vt l. ab executore. ff. de appel. Venio

ad tertiam partẽ, dicitur hic exceptis tam viris &c. Quæro, à quo fiet hæc exceptio. Dicũt quidam à proximo. quaſi dicat, iſti maiores iudices poſſunt iſtã ſuã ſniam cor rigere. Hoc nõ eſt verũ. nõ enim permitti
tur niſi principi: vt l. j. §. de qua. de poſtu. et l. j. in fi. ff. de quæſtio. Dicendũ eſt ergo, ꝙ hic intelligit quod fiat exceptio à primo dicto, ꝙ non legant per ſe, ſed per ſuos mi
niſtros, hic loquitur de ſententia diffiniti
ua. † Quæro, quid in ſententia interlocu 5
toria d, debet ne recitari in ſcriptis? Breui d
ter puto ꝙ non. nam ſolũ in diffinitiua eſt poſitus iſte ordo: in alijs ergo remanet re
gula, ꝙ tantũ valet, ſi fiat ſine ſcriptis, quã
tũ in ſcriptis: vt ſ. de pact. l. pactũ. An autẽ iudex debeat ſedere ꝓ tribunali, qñ inter
6 locutoria ferẽ, eſt diſtinguendũ; Aut † illa
interlocutoria requirit cauſæ cognitionẽ: & debet fieri iudice ſedente pro tribunali: alias non vt l. à procedente. ſ. de dila. & ff. e
quis ord. in bo. poſ. ſer. l. ij. §. dies. & no. per Dy. in l. quod iuſsit. ff. de re iudi.

1 ☞ *Sententia debet ferri, & recitari in ſcriptis. Snia nulla, non habet nomẽ, neque effectum ſententiæ.*

2 *Interlocutoria, quæ non requirit cauſæ cognitionem, poteſt ferri per aliam iudicem.*

3 *An laici illiterati poſsint eſſe iudices.*

4 *Si in ſententia non dicatur, in his ſcriptis: an præſumatur in ſcriptis lata.*

5 *Sentẽtia in qua non apparet aliquod uerbum, ex quo colligatur quòd fuerit lecta, eſt nulla.*

6 *Promulgare, eſt ſnialiter legere, ex ſcripti recitatione.*

LEX III.

Statutis. Summaui in prę cedẽti. Primò re
1 citat legẽ præcedentem. Secun dò illi addit. † Nota ꝙ ſententia
e debet ferri, & in ſcriptis recitari c. Secun dò no. ꝙ qñ ſententia eſt nulla, non habet nomẽ, neq; effectum ſententiæ. Et ideo dí
cunt aduocati, cõtra talem ſententiã, ſi ſen h
tẽtia dici poteſt: quod tamẽ negatur, vel cõ tra tale inſtrumentũ, ſi inſtrumentum dici
2 poteſt. † Circa hãc legem quærit gl. vtrum
f ſentẽtia interlocutoria poſsit ferri ꝓ aliũ f. i
Gl. dicit ꝙ ſic: vt l. diem. in prin. ff. de arbi. & l. ſed & ſi interpellatur. §. j. eo. tit. Quod intellige quãdo ſentẽtia non requirit cau ſæ cognitionẽ: aliàs ſecus: vt not. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. de offi. proeõ. & leg. & l. omnia quæcũq; ff. de regu. iur.
3 Secundò quærit gl. † vtrũ laici illiterati g
g poſsint eſſe iudices. Videtur ꝙ non: cùm enim ipſi habeant ferre ſententiam ex ſcri pti recitatione, ſi neſciunt literas, non poterunt legere, nec iu dicare. Gloſſ. determinat contrariũ: vt videmus tota die, quod Poteſtates terrarum ſunt milites illiterati. & hoc verum eſt in his, qui videntur eſſe de maioribus iudicibus, qui recitant per alios: vt l. ꝓxi. in fi. Præterea: ciuitas eligẽdo talẽ illiteratũ, vi detur velle ꝙ per alium legat, vt l. quidam cõſulebat. ff. de re iu
h di. Et propter prædicta dicebam h ſemel in ciuitate iſta in ſen tẽtia erat ſcriptũ, data lata ſnia, per dictum iudicẽ iuſtitiæ, & le cta per me notariũ, de mãdato dicti iudicis, &c. an valeat? Di co ꝙ ſic. Nam iudex iuſtitiæ huius ciuitatis, iudex eſt appella tionis. & à Poteſtate appellatur ad eum: ergo ipſe eſt ſuperior Poteſtate. ſed Poteſtas habeẽ vt de maioribus iudicib; vt hic,
4 in gl. ergo &c. Sed quæro. † quid in ſententia non dicaẽ, in his ſcriptis: an preſumatur in ſcriptis lata. Spe. ponit iſtã quæſtio
nem in tit. de ſen. §. iuxta. ver. nonvalet ibi diſtinguit, an prola
5 ta eſt ſnia in prima pſona, an in tertia? & dic vt ibi. † Quæro,
i quid nõ dicit, lecta i; ſed dicitur ſolum. data fuit dicta ſenten

tia

tris & filij. ff. de vulg. & pup. & vide gloſſ. ſing. in c. fi. in ver. inas
nes. de elec. li. vj. & vi de Bal. ſ. l. ꝓxi. & vis de Bar. in l. iij. ff. de ap pel. recip. & vide ple nè Bal. in l. j. in ij. col. ſ. eod. & vide Imo. in d. l. patris & filij. vbi dicit ꝙ ſi condẽnato
ria expenſarũ non re quirit ſcripturam in qua nõ requirit iudi
cẽ ſedere ꝓ tribunali. & ponit Bar. hic etiã in fi. in taxatione ex penſarũ. idẽ ſecũdum Bal. in l. iij. in ij. col. de fruc. & lit. expẽ. Vide aliquid per do. Alex. in l. iuſtè. ff. de acquir. poſ. & vide in l. fi. C. de priui. ſcho. li. xij. & vide quæ habes in l. Paulus. ff. de re iudi.

¶ Scriptis recitari. Idẽ tenet in l. j. ff. de iud.

¶ Per alium. Et vide hic an poſsit cõmitti alteri, vt legat ſniam vide Bal. ſ. eo. in l. j. ad fin. & in interlocuto ria, vide Bart. & Bal. hic.

g ¶ Illiterati. Vtrũ illi terati poſsint eſſe iu dices et poteſtates, ad de quia eſt tex. & ibi Bar. in l. ex parte j. de decur. lib. x. & per no tariũ poſsint pronun ciare: adde Bart. in l. j. §. j. de poſtu. et ꝓ Cy. in l. certi iuris. ſ. de iu di. & ibi gloſ. & vide gloſ. auẽ. de iud. §. j. & aliquid per Angel. & Imo. in l. quidã cõſule bant. ff. de re iudi. ad de Spe. tit. de iudic. de leg. §. excipit. verſi. itẽ ꝙ eſt illiteratus.

h ¶ Dicebam. vide Iac. But. & dictũ eius re fert Bal. in l. hac con ſultiſsima. & ibi vide do. Alexan.

i ¶ Non dicitur lecta. Quid ſi nõ dicitur le cta: ſed ſolũ data fuit vel ſentẽtia liberis ꝓ mulgata. Idem dicit Bart. in d. l. ſciendũ. in fi. de verb. oblig. vide etiã Bal. in l. j. in ij. co lum. ſ. eo. et Bal. in l. ſi is qui. ff. de teſta. per

Spe. in dicto §. iuxta. verſi. non valet gl. in c. fi. in prin. in verbo, iniuſtam. de regul. iur. in vj. & vide Bal. in l. fideicommiſ. §. j. de leg. iij. & doc. in c. fi. de re iudi. & Ange. in repe. l. ſciendum. in fi. de verbo. obli.

¶ Breuiores. Secundum Bal. in l. ij. in iij. col. ſ. de peda. iud. Intellige de cauſis à centum aureis infra. vide Bar. in l. diuus. ff. de bon. dam. Et fama in iſtis cauſis habet vim plenæ probationis: vt per Bar. & habes poſt eũ, in l. de minore. §. torméta. in vlti. col. ff. de quæſtio. & ad hanc auẽ. adde no. dictũ Matheſi. in ſuis nota primo & ſecundo. & Bal. in l. Impe- 6
rium. ff. de iuriſd. om. iudi. poſt Bart. in l. iubemus. §. ſanè. in fi. ſ. de ſacroſan. eccle.

¶ Dicitur hic. Adde quod no. gl. magna in §. ſancimus. in auẽ. de exhib. re. & not. gl. in c. fi. de regu. iur. in vj. adde quod no. Bar. in l. mediterraneæ. C. de anno. & trib. lt. x. & quod no. gl. & doc. in c. appellationib⁹. extra de appel.

¶ Nec eſt mirum. Et adde q̃ hoc dictũ refert. Bal. in cõſi. incip. citatio cũ ſit facti iuſti. Et p̃ hoc vide quæ dixit Bald. in l. iubemus. §. de ſacroſan. eccle. adde q̃ de partiũ conſenſu ſentẽtia poteſt ferri ſine ſcriptis: vt voluit Io. An. poſt Spe. in tit. de ſen. §. iuxta. verſic. nõ valet eſtiã quod alleg. Gui. de Suza. ita tenere p̃ l. iudicem. ff. commu. diui. & l. fina. j. de tẽpo. appel.

¶ Pro compromiſſis. Et iſtud dictum Bar. alleg. pro not. Lud. in 2
ſuo not. lxij. no. mirabile dictum q̃ qñ datur poteſtas arbitratori procedẽdi in ſcriptis, & ſine: ſtatur eĩ⁹ ſimplici relationi de geſtis corã eo: ſic poterit eſſe teſtis. Et de hoc dicto facit magnum feſtum. do. Anto. in ca. cũ ad ſedẽ. de reſti. ſpo. & in c. quintauallis. qđ tene menti. Sed an iſta poteſtas 3
dari poſsit arbitris. Vide Bar. in auẽ. offeratur. in fi. ſ. de lit. conteſt. Sed aduerte: quia contra illud notabile dictum Barto. tenuit hic Lud. in l. ſciẽdum. de verbo. obligat. & dixit Bal. in l. fi. in v. col. ſ. de contrahenda emp. q̃ arbitrator nõ c
tenetur pronunciare in ſcriptis. Contra iſtud dictum Bart. tenet Ang. hic: quia p̃pter hæc daretur modus, q̃ quis nũquam d
obtineret in cauſa reductionis.

¶ Itẽ quia vbi acta requirũt ſcripturam, non poſſunt probari per teſtes, niſi probentur acta facta & deperdita: in capitul. cum olim. de priuil. leg. in capitu. Alb. ericus. de teſtib. & contra. Bartol. tenet domi. Anton. in capitul. Quintauallis. circa. vj. chartam. de iureiuran. & Lud. in l. ſciendum. in penul. char. de verbo. obliga. & Ange. ibi in repetitio. ſequitur dictum Barto. hic vide Alexan. in dicta l. ſciendum. & vide Pet. de ancha. in cap. cùm à nobis. de teſt. vbi dicit domi. Anto. & Abb. in cap. ex literis. de probatio. & Imo. in capi. j. de iudic. Adde an acta præſumantur interceſsiſſe, Pau. de Caſt. conſi. liij. & an per teſtes probari poſſint, conſilio ij.

tia per dictum iudicẽ. Breuiter puto q̃ niſi appareat aliquod verbũ, ex quo colligitur q̃ ſentẽtia fuit lecta, erit nulla: vt ſ. e. l. j. & aliàs vidi quandã ſentẽtiã, vbi non erat apoſitũ nomen, lecta: ſed erat ibi dictũ ſentẽtialiter promulgata. † Promulgare eſt, eſt ſentẽtialiter legere ex ſcripti recitatione vt hic videtis. Vnde verba ſic prolata hoc important: vt in l. ſciendum. de verbo. obli. & ibi pleniſsimè ſcripſi.

☞ *Cauſæ dicuntur breuiores arbitrio iudicis.*
Proceſſus in caſu huius authẽ. poteſt fieri ſine ſcriptis. & numero. 3.
Et in qualibet graui cauſa, excepto libello, & ſententia proceditur ſine ſcriptis: licet poſtea in ſcriptis redigatur.
Proceſſus quando fit ſine ſcriptis, creditur ſimplici informationi iudicis.

1 NIſi breuiores. † Primò quæro q̃ a
ſunt iſtæ cauſæ breuiores[a]. Gl. ponit multas opin. Illa eſt vera, quod inſpecta qualitate perſonarũ, hoc cõmittatur arbitrio iudicis: argu. ad hoc in l. ſed & ſi ſuſceperit. §. ij. ff. de iud. Quęro, dicitur hic[b], & maximè vilium. quid eſt hoc b
dictũ. Quidã exponũt, vilium ſcilicet perſonarũ. Alij vilium, ſcilicet rerum. Alij, vilium ſcilicet cauſarũ. Tene quã vis. Quæro vtrum ſint alię cauſæ, in quibus debeat procedi, & cognoſci ſine ſcripto. Gl. dicit q̃ ſic: vt in auẽ. vt iudi. ſine quoquo ſuffr. §. neceſsitatẽ. colla. ij. Tu adde caſum in l. leuia. ff. de accu. & quod ibi not. † Quæro, 2
hic dicitur q̃ ſententia debet ferri ſine ſcriptis, quid de proceſſu. text. videtur dicere idem q̃ ſine proceſſu. ſcripto cognoſcatur: vt in d. l. §. neceſsitatẽ. & in auẽ. vt cle. apud propr. epiſ. §. j. Quod poteſt intelligi duobus modis. Vno modo ſine ſcripto, hoc eſt, q̃ non detur libellus in ſcriptis, ſecũdũ quod aliàs requiritur. vt in auẽ. offeratur. de lit. cõteſt. tñ bene redigatur in ſcriptis per notariũ. Sed hic intellectus nõ placet: 3
† quia excepto libello, & ſentẽtia, in qualibet graui cauſa proceditur ſine ſcriptis, licet poſtea in ſcriptis redigatur: vt in c. qm̃ contra. extra, de probat. & l. ſcire oportet. §. oportet. ff. de excu. tut. Et ideo intelligo ſine ſcriptis, q̃ inde nulla fiat ſcriptura. 4
† Creditur ergo ſimplici informationi iudicis, etiã inſpectis cauſis breuiorib⁹. Nec c
eſt mirũ[c]: quia aliàs creditur ſoli relationi nuncij, ſecundũ ea, quæ not. in l. quidam. j. de accu. & l. magis puto. §. non tantum. de re. eo. multò magis credetur ipſi iudici, in iſtis leuioribus. & hæc not. pro cõpromiſſis[d], quæ fiunt, in quibus datur poteſtas redigendi, ſeu cognoſcendi in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, quia per hoc videntur partes

e velle, quod eius ſimplici informatiõi[e], & relationi credatur. quod tene menti perpetuò.

De ſententijs, & interlocutionibus omnium iudicum. Rubrica.

¶ Continua vt in gloſſa.

2 ☞ *Sententia nulla debet iteratò cognoſci, & an ex eiſdem actis. & nu. 3.*
4 *Procurator ſi fuit ſemper in iudicio, verba ſententiæ debent referri ad eum, ſi tenor ſententiæ patitur. & qd ſi non ſemper fuit in iudicio.*
5 *Si dominus litem cõteſtatus ſit, poſtea iudicium agitat per procuratorẽ: an ipſe debeat cõdẽnari, uel procurator.*
6 *Litigium ſi agitatum ſit per procuratorem, & dominus eſt præſens tempore ſentẽtiæ, in quem debeant proferri uerba ſententiæ.*
7 *Si dominus præſens, ſententiæ tempore, uult uti iure inſtãtiæ utili ſibi competenti ipſo iure, poterit in eum ferri ſententia. & nu. 10.*
8 *Quid ſi dominus tempore ſententiæ mittit nouum procuratorem.*
9 *Si lis eſt agitata per procuratorem, & tempore ſententiæ non fuit citatus procurator. ſed dominus qui fuit contumax, ſententia non ualet.*
11 *Si lis agitata eſt per procuratorem actoris, debet reus condemnari ipſi procuratori ad dandum, & ſoluendum domino, & non procuratori.*
12 *Quid in defenſore rei: an ipſe condemnetur.*
13 *Iudicium ſi agitatũ eſt per tutorem pupilli. uel ſyndicum eccleſiæ, debent uerba ſententiæ referri ad ipſum pupillum & eccleſiam.*

LEX I.

f NOn videtur.[f] Hæc eſt bona lex & ſingularis valde. breuiter dicit. † Sentẽtia, in 1
qua non condemnatur procurator, ſed dominus, qui in iudicio non interfuit, eſt ipſo iure nulla. 2
hoc dicit. † Not. primò quòd ſi ſentẽtia eſt nulla, debet iteratò cognoſci. Secũdò nota quòd debet cõdemnari procurator, qui litigauit, non dominus. Ad primum opp. 3
† dicitur hic, quòd re integra debet cognoſci. Contra, imò ex eiſdem actis: vt ſuprà titulo ſecundo. l. ſi vt proponis. la. j. Solu. Fateor. & intellige vt ibi dixi. Ad ſecundum oppo. infrà, de iniur. l. fina. Solu. Ibi tenor ſententiæ non patitur, vt verba referantur ad procuratorem: & ideo referuntur ad dominum, licet abſentem: vt nota. in lege nihil. ſuprà de procuratoribus. & bene. Ex prædictis ſumas aliquos caſus in- 4
dubitabiles † ſi tenor ſententiæ non patitur, verba non referuntur ad procuratorem: ſi tenor ſententiæ patitur, & procurator fuit ſemper in iudicio, verba ſententiæ debent referri ad eum, vt hic: aliàs

e ☞ P. P A V. P. ¶ Simplici informationi. Adde circa iſtam defenſionẽ Barto. quod credatur arbitratori, ſequitur Com. in conſil. vij. in iij. col. incip. viſo cõpromiſſo. & ideo ſi dicat in laudo q̃ partes ſæpe & ſæpius audierũt ex deciſione negotij ſibi creditur, & ibi poſtea in eadem col. ad fi. & in princip. ſeq. dicit aliud notabile, q̃ etiam poſito q̃ non credatur arbitratori, tamẽ opus eſt q̃ opponatur hoc per pactum reductionis alias incũbit, & ibi in vlti. colũ. habes quòd credatur p̃ do. Flor. de ſancto Gemin. in ſubſcriptione ſua. Quod tamen creditur arbitratori intellige quãtum ad ea quæ exigũtur. quantum ad modũ procedendi ad ſolennitatẽ, ſecus quantũ ad continentiã meriti & inſtantiã cauſæ, q̃a non creditur ſibi, nec præſumitur niſi appareat puta ſi dicat, viſis teſtib⁹ & habitis informationibus & tali re &c. Vide Com. conſilio l. incip. ſtante ſtatuto ciuitatis Vincentiæ. in vlt. colum. poſt med. circa prin. Anto. de But. conſ. xxxiij. in iiij. colũ. & de hoc an & quãdo credatur arbitratori, vide in l. ne in arbitris. ſ. de arbit. vbi etiam ſcripſi de veritate iſtius ſingularis deciſionis, Bart. hic, an credatur ſimplici dicto arbitratoris &c. vide not. Feli. in c. quoniam contra falſam. in j & ij. colũ. extra de probat. poſt Abb. ibi, qui dicit q̃ cõmuniter non tenetur iſtud dictũ & ponit vnam ſaluationẽ ad ipſum vt ibi p̃ eũ, quẽ vide omnino & ibi etiam in prin. ponit q̃ in cauſis breuibus, de quibus hic nõ requiritur ſolennitas, & quæ dicuntur cauſæ breuiores & leues vt per eũ ibi, quẽ vide poſtea in vj. col. ſuper gl. Secundo dicit q̃ in iſtis cauſis requiritur ſaltẽ qualis qualis fides actorũ, & q̃ relinquit arbitrio iudicis quę dicãtur cauſæ breuiores. Vide q̃ dicit Barb. in ca. fi. in ij. de dona. Feli. in c. j. in iij. col. de lib. oblatio. & vide Anto. cõſi. ccccxxj. qui dicit quod ſimpliciter dictũ Bartol. hic. ideo vide ibi circa medium. & vide ad Barto. in §. arbitrorũ. in ij. char. Item iſtud q̃ dicitur hic q̃ iudici, intellige in actis ordinarijs. ſecus in probatorijs. vide Franc. conſi. clxtij. in viij. col. vide Feli. in c. j. col. iij. de libel. obla. vbi etiam dicit q̃ in iſtis iudex, notarius poteſt eſſe rogatus de actis coram ſe.

f ¶ Non videtur. De materia vide Alexan. in l. j. ff. de re iudica. & in l. j ff. de verborum obligatio.

f ¶ Non videtur. vide Bar. in conſi. cxlvij. incip. procurator in iudicio litigauit vbi diſputat de caſu huius l. j. & vide q̃ latè lo. quitur. And. Barba.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Non videtur. Circa materiam huius legis adde primò quòd iſta regula non procedit de iure canonico: quia non conſiderat iſtam ſubtilem differentiam, an condemnetur dominus vel procurator ſecundum meram veritatem & effectum ipſum, textus eſt in capitu. querelam. de electio. vbi latè Pa

nor.vide Ange.conſi. xcij.inci,in Dei nomi ne,pcurator litigauit, ſecundò adde qđ iſta lex non ꝓcedit etiam in foro ciuili,qñ ꝓcedi tur ſine figura iudi cij ſecũdũ Io.de Imol. in d.c ſæpe. de ver. ſi gni.qđ exclamat Ro ma,fin.xxj.inci. quod lex prima.C.de ſentẽ. vide quæ dicit Alex. in l.furioſo,col.penul. ff.de re iudi.Quid aut em in iudicio vniuer ſali vel in tutore,vide Pau conſil.cccxx.An autẽ in ſentẽtia abſo lutoria debeat ꝓferri particularis ꝑſona vi de Roma.cõcludentẽ quod ſic, ſingu.cccc liij,incip.tex.in l.j.

a ¶ Declaratione. Sed ſi in iudicio partim fuit dñs & partim fuit ꝓcurator: tũc eſt dubium. Vide Bal.& Salic.in l.procurator, Adde quod Io. Andr. in additio.ad Spec. in titulo de ſententia.§. qualiter.verſic.porrò, dicit tutius eſſe ſentẽ tiam cõcipi in perſo nam vtriuſque.

b ¶ In ꝓpoſito.Itẽ fal lit hic in ſummarijs. & no.Bar.in extraua gan.ad reprimẽdum, in verbo, figura iudi cij.ad fi.Sed vtrũ iſta lex ꝓcedat de iure ca nonico: dic quod non vt legitur & not. in c.querelã. de elect. & quod dixit gl.in c.cũ cauſam.de dol. & cõ tu.& not.Bar.in l.ſti pulatio iſta.§.pen. de verbo.obligꝫ.

c ¶ Agitatũ.Si iudiciũ eſt agitatũ per ꝓcura torem & dñs eſt præ ſens tẽpore ſententię, vide Bar.in l.ſi furio ſo.ff.de re iudi.

d ¶ Ibi not. vide o͂no Bar.in l.ſi procurato ri præſentis.ff.de verꝫ bo.obli.

e ¶ Iuxta prædicta.vi/ de Bart.in l.liberto.ff. de neg.ge. & in l.fur ti.§. ſi quis alieno.ff. de his qui not.infa.& in l.qui ꝓprio.& in l. ſi quis cum procura tore.ff.de procur.

f ¶ Themate.Quid ſi agitatũ fuit iudicium cũ ꝓcuratore: poſtea citatur dñs ad ſniam audiẽdã,an valeat ta lis ſentẽtia hãc q.tetis git idẽ Bar.ff.de re iu di.l.furio.& hãc legẽ limita vt per Bal.in l. nihil.C.de ꝓcu. vide quod no.Bar.in l.mu tari.in fi.ff.de ꝓcu. & quod dixi in l.memi nerint. j. vnde vi. & adde Bar.in l.ſtipula tio iſta.§.ſi ſtipuler.de ver.obl.& vide gl.& Bar.in d.l.nihil.& no. Bar. in l.mutari.ff.de procura,adde Pet. de Ancha.conſi.cxcj.

g ¶ Dicta ſuprà.Vnde pro intellectu huiꝰ le

ſententia eſt nulla. Si autẽ nõ ſemper fuit in iudicio verba ſentẽtię debent referri ad dominum: & hoc etiã nõ eſt dubiũ. Sed ſi in iudicio partim fuit dominus, & partim procurator,tũc eſt dubium. Pro cuius declaratione [a] quæro,†quid ſi dominus conteſtatus eſt litem per ſe,poſtea iudiciũ agitat per procuratorem:vtrũ ipſe, vèl procurator debeat condemnari. Etvídetur ꝙ dominus: vt l.furti.§.ſi quis alieno.ff.de his qui notan.infa.& hac lege à cõtrario ſenſu.Bul.& Io.cõtra:quía ſiue dominus fuit conteſtatus litem,non debet condemnari procurator,qui eſt præſens tẽpore ſententiæ.Et allegat.ff.de neg.geſt.l.liberto.§.fi. & l.licet.§.ſi plures.ſ.eo.ff.de procur. & l. nihil.ſ.eo.Et iſtæ allegationes ſunt hic in gl.allegatur etiã.ff.de procu.l.ſi quis cum procuratorio.in princ.& l.qui proprio. in prin.eo.tit.& in qualibet earũ no. Nõ obſtat l.furti.§.ſi quis alieno,quia ibi ſubaudi maximè.Non obſtat hæc lex:qa hic notatur facti accidẽtia, ꝙ dominus nũcꝗ fuit in iudicio. Vel expone, nõ fuit in iudicio, ſcilicet aliqñ. Subdit gl. ꝙ de cõſuetudine vterque condẽnatur,vt opi. omniũ ſeruetur.Sed de iure communi teneo opi.Io. & Bul. quæ eſt vera, ſicut Deus eſt in cœlis. & oſtendo rationẽ. Regula generalis eſt, ꝙ quæcunꝗ gerimus,niſi in noſtra perſona initium ſumant,etiã inutilẽ actum efficiunt:vt l.quæcũqꝫ.ff.de act.& obl.& ideo in cõtractibus, ſi ꝓcurator eſt præſens, & tu promittis domino,non ꝓcuratori præſenti,cõtractus eſt nullus:vt not. in l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis inſulam.ff.de verb.obli. & de ſtip.ſer.l.j.Tex.eſt in l.eum qui.§.Iulianus.iij.de conſtit.pec.Ita in propoſito [b] cum iſte quaſi contractus,qui celebrat per ſentẽtiam: vt l.iij.§.idem ſcribit.ff.de pec. & ibi not.Ideo ſi agatur per ipſum ꝓcuratorem,requiritur ꝙ in eius perſona initiũ ſumat:alias actus eſt inutilis. & iſta eſt veritas.Modò intelligatis hanc legẽ.& propter hoc dico in quolibet actu,qui celebratur in ipſo iudicio,ídẽ dicendum eſt. Nam ſi fiat litis conteſta.in qua lit. cõteſt. etiam quaſi cõtrahitur.vt no.in l.ij.§.fi.de prẽto. ſtip.verba litis cõteſtationis debẽt referri ad perſonas ipſorũ cõteſtantium litem. & ſic in quolibet alio actu: & hoc eſt fundamẽtum iſtius materiæ,Modò ꝓcedo, quid econuerſo: †pone quod litigium eſt agitatum [c] per procuratorem, tamen dominus eſt præſens tpe ſnĩæ; in quẽ debent ꝓferri verba ſentẽtiæ.Videt qđ in dñm.vt hic videt ſentire gl.rñdendo hãc legẽ, in ſecũda reſponſione.In contrariũ facit l.procuratoribus.ſ.de procura,& ff.de procur.l.mutari.vbi dicit gloſ.quod dominus ſuperueniens omnia ex integro debet agere, vt in eum transferatur iudiciũ.ad idẽ ff.de procu.l.in cauſæ.ſi ex parte.vbi dicit gl.quod procurator debet cedere domino ius inſtãtiæ,ipſe poſsit litigare. Breuiter,pro huius declaratione debetis ſcire quod ad hoc vt ſentẽtia valeat requiritur, quod verba ſententiæ referantur ad eum qui tunc eſt præſens:vt ſuprà dixi. Item requiritur quod ille,in quem fertur ſententia habeat ius inſtantiæ: aliàs reperiretur ſentẽtia lata ſine inſtãtia,quæ eſſet ipſo iure nulla:vt l.proiatam.j.eo.Hoc prẽmiſſo ſcias,ꝙ dominus ſuperueniens quandoꝙ vult habere ius directum inſtantiæ nomine ſuo:& tũc oportet,ꝙ omnia de nouo fiant,ſecundum glo. quæ eſt in d.l.mutari.ꝙ fiat vnico actu dicendo ſic, do libellum prout dedit procurator,litem conteſtor,vt fecit ipſe,& ſimília.& ſic vnico actu oĩa repetentur. Quandoꝙ dominus directum ius inſtãtiæ vult habere ex perſona procuratoris: & tunc oportet ꝙ fiat ceſsio,ſecũdꝫm ꝙ not.in dicta l.in cauſæ.ff.de procurat.§.ſi ex parte. [h]

7 †Quandoꝙ dominus vult vti iure inſtantię vtili ſibi competenti ipſo iure. Nã ſcias ꝙ omnium quæ in iudicio agitãtur, quæritur domino vtilis ſine ceſsiõe:vt l.in cauſæ.in fi.de procur.& in l.in omnibus.de præto.ſtip. Facit optimè ad prædicta quod no.in l.iij.§.ſi ex conuentione. vlti.gl.ff. de re iudic.tunc ſi dominus vult ex vigore iſtius vtilis inſtantiæ,poterit in eum ferri ſententia, & valebit. & ſic verba ſententiæ in eius perſona debebunt proferri,per rationes prædictas.Non obſtat l.procuratoribus.ſ.de procur. quia fateor,ꝙ inuito procuratore,non poteſt dominus aſſumere iudiciũ:ſed eo volente & tacente,ſic:vt l.quæ omnia.in prin.& ibi not.ff. de procurat. Item non obſtat mutatio,quæ fit de directo,iure inſtantiæ ad vtilem l.quamquam.§.Iulianus.de aqua plu. arc.

d & quod ibi not. [d] per Dy.Iuxta prædicta [e] quæro†retento eo

e themate,procurator proſecutus eſt litem, dñs tẽpore ſentẽtiæ

8 mittit nouum procuratorem. Certè idem in ipſo procuratore nouo,quod dixi in ipſo domino per eaſdem rationes:quia ille erit in iudicio procuratorio nomine domini,pro illo iure vtili inſtantiæ quod cõpetit dño.Item quæro, retẽto†eodem the

f mate [f]:lis eſt agitata per procuratorẽ tẽpore ſentẽtiæ fuit citatus dñs ad audiendam ſententiã,non procurator & dominus fuit cõtumax:an valeat ſentẽtia? Videtur ꝙ ſic:quia cõtumax pro præſenti habetur:vt l.properandũ.§.ſinautẽ reus.ſ.de iudi.Sed in præſentẽ valeret,vt dixi;ergo &c.Cõtrariũ in cõſulendo determinat dñs Lambertinus de Rãponibus,antiquus aduocatus Boñ.& egregius doctor,per l.procuratoribus.ſ.de ꝓcur.Hoc oſtendo per rationẽ,qñ quis mittit ꝓcuratorem ab initio,videtur dicere ꝙ ipſe non vult litigare per ſe:vt l.j.circa fi.ff.de ꝓcur.Itẽ quis non poteſt cogi perſonaliter venire:vt l. fi.ſ.de procur.Dñs igitur,qui ab initio miſit procuratorem,videtur dixiſſe ꝙ nõ vult litigare ꝑ ſe: ergo nõ debet citari ipſe, imò ꝓcurator:ſed ꝓcurator,qui erat dñs litis,non fuit citatus. Apparet ergo ꝙ talis citatio non fecit dñm cõtumaeem;meri-

10 tò ſentẽtia in eũ lata,eſt ipſo iure nulla. † Quod igitur dixi,ꝙ ſnĩa poteſt ferri in dñm præſentẽ,ex vigore vtilis inſtãtiæ: eſt verũ,ſi ipſe vult vti illo iure vtilis inſtãtiæ: non enim põt cõpelli,vt eſt dictũ.Et ideo in qõne prẽcedenti oportet intelligi, ꝙ dñs erat ibi præſens ad ſentẽtiam audiendã:aliàs eſſet neceſſe ꝙ ex alijs actis colligatur,ꝙ ipſe vtebatur illa inſtantia:aliàs

g ſimplex præſentia non ſufficeret,per ea quæ ſunt dicta ſ. [g] Ve-

h nio ad illud [h] ꝙ dictũ eſt ſ.in gl. vt omniũ ſeruetur opi. vterꝙ condẽnetur:vtrũ hoc ſit bene dictũ.Dñs Ray.dicit ꝙ nõ: imò ex hoc omnino deſtruitur opi.quia per hoc tollitur reo beneficiũ l.furti.§.ſi quis alieno.ff.de his qui no.infa. vbi dicitur ꝙ qui cõdẽnatur per ꝓcuratorẽ,non eſt infamis.Hic igitur infamaretur dñs,quãquã litigauerit per ꝓcuratorem.Et in hoc re-

i ſidet do.Cy.Pro eis induco [i] æquiparãdo ſniam ad cõtractũ:ſi aliquis ſtipulareť Titio abſenti, & ſibi valeret ſtipulatio pro parte,& pro parte nõ:vt l.ſi mihi & Titio.de ver.obl.ergo qñ ꝓcurator cõdemnatur,& dñs,valet pro parte præſente, & pro parte abſente nõ.Cõſuetudo obſeruat opi.gl.& ego eam ſuſtineo de iure,& dico ꝙ verba iſta debẽt ſic intelligi,qñ procurator eſt præſens,cõdẽno ꝓcuratorem & dñm,hoc eſt, ꝓcuratorem & dñm in perſona ꝓcuratoris. Pro hoc intellectu facit l. aduerſus.& l.ſi duo.ff.de arbi.& per hoc ceſſant obiectiões facta

11 ctæ in cõtrarium. †Quæro,quid ſit ecõtra in ꝓcuratore actoris;ꝓcurator actoris eſt in iudicio,reus condemnatur,in cuius perſonã debẽt referri verba cõdẽnatiõis.Rñ.in ꝑſonam ꝓcuratoris: quia reus debet condemnari ipſi procuratori;vt l.licet.

gis.vide Bar.i l.furti. ff.de re iud.& Bal.hic omnino in iij.col.

h ¶ Venio ad illud.Hãc legẽ limita non ꝓcedere in criminalibus: caſus eſt nota.in l.ſi.j. de iniur. Sed de illius intellectu, vide Bart. in prin.huius legis.et quid in criminalibus & in dictis,vide Bal. hic in penul.

i ¶ Induco.& illud qđ tenet gl.tenet etiã gl. in l.querelam.in gloſ. iij.de elect.ſecundum quod vterque debeat condemnari.

¶ L. hoc iure. Adde q̃ vnus caſus eſt ſpecialis, in quo ꝓcurator põt agere iudicati: vt eſt tex. & ibi Bar. in l. actor. ff. de procur. & vide Lũdo. in l. iij. in prin. ff. de re iud. vt ibi habes clarè p moder.

¶ In defenſore rei. Q̃ quisvenit vt defenſor ſine mãdato, quis debeat condemnari: ad de Bar. in l. liber. in fi. ff. de nego. geſt. Adde an valeat ſententia lata contra ſyndicum, qui litem conteſtatus non eſt. Pau. de Caſt. conſi. cccxviij.

¶ Si actori. Adde q̃ d. §. ſi actori. nõ videtur bene ꝓbare hanc opi. q̃a ille tex. loquitur in ſtipulando pro pupillo, vel adulto. Sed melior eſt, ſecundum Bal. hic text. in l. ſi ideo. §. j. ff. de euict. qui tex. eſt fing. ſecundum Bal. hic.

¶ Syndico. Vtrũ verba ſententiæ referantur in perſonam tutorũ, curatoris, & ſyndici eccleſiæ. & vide in dicta l. ſtipulatio. §. penul. & ibi Ange. & cõmuniter docto. tenent contra Bar. & vide quæ dixi poſt Imo. in l. ex cõtractu. ff. de re iudica. & dicto. §. penul.

¶ Reputabatur. An valeat ſententia iudicis infamis & excõicati: adde quod Bart. in l. quidã cõſulebãt. de re iudic. allegando iſtã legẽ, videtur forti dicere q̃ valet ſententia, & q̃ iſtud de infamia, intelligit de delegato, non in ordinario: vt per docto. in c. cùm ſuper. de offic. deleg. Vide gloſ. xiiij. q. j. i ſum. & in q. viij. videtur dicere q̃ iſtæ ſententiæ latæ ab excõicato valeãt, donec detegat infamia: poſt non. Vide tex. in c. ad probandum. de re iudi. in ver. publicè. Et cum opi. Bart. hic videtur trãſire Io. And. & do. Anto. & Abb. in capit. fraternitatis. de teſt.

¶ Apprehende. Adde Barto. in l. j. §. de teſti. & dic quod exceptio hic poſita nõ eſſet cõgrua, niſi deponeretur cauſa quare eſt infamis: vt extra, de teſti. præſentium. in vj. & q̃ not. Bartol. in l. iij. ff. de teſtib. & in l. ad teſtium. §. quod dictum. ff. de teſta.

¶ Continet. Imo hic non obſt. dicimus qđ valet ſentẽtia lata ſimpliciter ſup facto ſeu ſimpliciter facti declarato. ia aliter non continens condemno vel abſoluo: & hoc in criminalibus criminaliter intẽtatis. l.

§. ſi plures. ff. de ꝓcu. & l. accipiẽtis. de autho. tut. & hoc per rationẽ prædictã: quæcũq̃ gerimus &c. Aduerte q̃ hoc, quod dico, eſt verũ in verbis condẽnatorijs: verba autẽ executoria debẽt referri ad dñm, non ad procuratorẽ, verbi gratia: condẽno Titium tali ꝓcuratori actoris ad dandum, & ſoluẽdum centũ, petita ipſi dño, nõ ꝓcuratori niſi haberet ad hoc ſpeciale mandatũ: a vt l. hoc iure. [a] ff. de ſol. & l. ſed ſi tantũ. ff. de pac. Et idẽ dico in coniuncta perſona, quæ agit pro cõiuncta: quia verba cõdẽnatoria referunt ad ipſum: verba exceptoria cõdẽnatiõis debẽt referri ad dñm: qm̃ ipſa cõiuncta perſona nõ põt ſolutionẽ recipere: vt l. iij. §. j. iudi. ſol. & l. vero ꝓcuratori. de ſol. & l. iij. ff. ſol. mat. Ex hoc habes qualiter tu ꝓcurator actoris, formes libellum: quia debes petere condẽnari reũ tibi procuratorio nomine: ad dandũ, & ſoluẽdum dño, nõ tibi: niſi de hoc habeas ſpeciale mã 12 datũ. † Quæro quid in defenſore [b] rei. Breb uiter, quidã eſt defenſor, qui venit ad allegandũ cauſas abſentiæ: ille non cõdemnatur: vt l. liberto. in fi. ff. de neg. geſt. Quidã defenſor venit ad plenã defenſionẽ: & tũc aut venit ad defendendũ animo nouandi: & tũc ſine dubio ille condẽnatur: vt l. delegare. de noua. & de neg. geſt. l. ſoluẽdo. de ſol. l. ſolutionẽ. Quandoq̃ verò venit non animo nouãdi: & tũc ſiquidẽ dño præſente, & patiẽte, videtur habere mãdatũ: vt l. qui patiatur. ff. mãda. & ideo eſt idẽ quod ſuprà dixi in ꝓcuratore, ſi dñs eſt ignorãs, ita q̃ non eſt mandatũ tacitum: vel expreſſum: tũc condẽnatur ipſe defenſor, & in eũ fiet executio: vt l. Plautius. ff. de ꝓcu. & cõdemnatur ipſe defenſor noĩe Titij. Ita no. 13 Inno. in c. cauſam. qui fi. ſint leg. † Quæro qd in tutore, & curatore, & ſimilibus? Breuiter expedio. Nos dicimus q̃ verba contractus celebrati debẽt referri ad pupillũ. c l. eum §. ſi actori. [c] de conſtit. pecu. Ex hoc cõcludo, q̃ ſi verba ſniæ referant ad ipſum pupillũ, licet iudiciũ agitetur per ipſum tutorẽ, q̃ valet eadem ratione. & per hoc idẽ d dico etiã in ſyndico [d] eccleſiæ, q̃ ſi verba ſententiæ referãtur ad ipſam eccleſiã licet litigiũ agitetur per procuratorẽ, q̃ valeat: & hoc de iure ciuili: nec in hoc eſt diſcordia inter ius canonicũ, & ciuile, per rationem prædictã. quod plenè examinaui in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. aliàs ſi ſtipuletur. ff. de verbo. obli.

☞ *Si iudex eſt excõicatus, uel infamis, & reputabatur contrarium, eius ſententia ualet & nu. 2.*

3 *In defectibus non publicè notis, ex quibus detegitur aliquem non eſſe iudicẽ, ſufficit eum eſſe in quaſi poſſeſſione illius iuriſdictionis, ut ſententia ualeat.*

4 *Exceptio cõtra iudicem, qualiter debeat formari.*

LEX II.

1 Iarbiter. Iſta lex hẽt duas lecturas. Secũdũ primã. h. d. † Cõiserror excuſat. ſecundũ ſecundã. h. d. Caſus ſuperueniẽs in pſonã iudicis, ſniam nõ extinguit. h. d. Opp. & videt q̃ ex hac electione effectus ſit liber: vt l. Barbarius. ff. de offi. præto. Sol. Ibi propter publicã vtilitatẽ q̃ multa geſsit, & multa fecit: hic ſolũ vnam ſniam dedit. Iuxta hanc legẽ † quæro quid in iudice excommunicato. an eius ſententia valeat? Reſpon. debemus diſtinguere, vt ex hac lege colligitur. Aut publicè reputabatur [e] non excõmunicatus: aut erat e excommunicatus publicè. Primo caſu valet ſententia. Secundo caſu non: vt extra, de re iudi. c. ad probandum. Et idem poſſemus quærere in iudice infami, an eius ſententia valeat. Et diſtingue aut erat publicè infamis, aut habebatur ab omnibus hominibus bonæ famæ. Primo caſu non valet: ſecundo ſic, per hanc legẽ. Et quod no. per gl. ff. de teſta. l. cum lege. in fi. extra de 3 reſcrip. c. ſciſcitatus. † Et idem in alijs defectibus, ex quibus detegitur aliquem non eſſe iudicem ſufficit quẽ eſſe in quaſi poſſeſſione illius iuriſdictionis, & illum defectum nõ eſſe publicè notum: vt hac l. cum 4 l. ſ. alleg. † Et ex his apprehende [f], qualiter f debeat formari exceptio contra iudicem: non enim ſufficit dicere, dico te nõ eſſe iudicem meum: ſed debeo adijcere, & te non eſſe in poſſeſſione iuriſdictionis: vel te ab omnibus reputari non iudicem: vt hac lege probatur. & de teſtamẽ. l. j. & quod ibi notatur.

LEX III.

1 g Præſes. † Sentẽtia, quæ non continet [g] abſolutionem, vel condemnationem, vel æquipollens eſt ipſo iure nulla. h. d. Opp. de l. in ſumma. ff. de re iudi. & de arb. l. quid tñ. §. j. Sol. Ibi cõtinebatur æquipollens ad condemnationẽ, vel abſolutionem. Opp. de l. eos. j. de appel. Sol. Ibi eodẽ modo cõtinetur æquipollens. Nam cũ iudex cõfirmat primam ſentẽtiam, ſi primus condemnauit, videtur damnare: ſi primus abſoluit, videtur abſoluere. Et per hoc vi- k h di in ciuitate iſta [h] quandam ſententiã huius tenoris, talem reum abſoluimus, victũ victori in expẽſis: ſed ibi non fuit adiectũ condemnamus. Certè illa ſententia eſt nulla, quãtum ad condemnationem expenſarum, per hanc legem. In cõtrarium facit i i §. de fideicom. l. verbum, volo. Sed aliud in vltimis volũtatibus, quæ fiunt à teſtatoribus, mortis cogitatione turbatis: vt l. hac cõſultiſsima. qui teſtamen. face. poſſ. Sed ſentẽtia debet ferri deliberatè, & ſcribi & emendari, vt ſ. titu. j. l. ij. ideo non ſubaudi tur verbum ibi, cõdemnamus: niſi præceſſiſſet ſententia condemnatoria hoc modo, reum condemnamus, & victum victori in expenſis: tunc condemnatio valeret. Nec eſt neceſſe quod verbum ſubintelligatur: ſed omnia iſta veniunt ad determinationẽ iſtius verbi condemnamus, quod præceſſit. arg. pro hoc. ff. de publica. l. j. circa princip. & l. j. ad legem Iul. de vi.

2 ☞ *Ordo unius cauſæ, ſi ad aliam cauſam peruertatur, non reddit ſententiã nullam: & quid in ordine unius cauſæ ad ſeipſam. & nu. 3.*

4 *Subſtantialis ordo iudicij ſi omittitur, uitiat id quod agitur.*

5 *Quæ ſint de ordine ſubſtantiali iudicij.*

6 *Citatio non eſt de ſolennitate ſubſtantiali iudicij.*

7 *Cauſæ cognitio fit partibus præſentibus, uel abſentibus. per contumaciam.*

8 *Sententia lata ſine cauſæ cognitione, eſt ipſo iure nulla. & nu. 10.*

9 *Sententia ſi eſt lata parte præſente, uel contumaciter abſente, præſumitur lata cauſa cognita: niſi ex temporis breuitate aliud præſumatur.*

k 1 Prolatã. [k] † Snĩa lata cõtra ordinẽ iudiciariũ ẽ nulla. h. d. Et pone exẽplũ; ſi fuit omiſſa litis prima. §. primo. ff. ad Turpill. Idem etiã in criminalibus ciuiliter intẽtatis. l. viro & ibi Bar. ff. ſolu. matri. Idem eſſet in actione ꝓſonali ex contractu. l. quid tamen. §. j. ff. de arbi. & l. ſi prætor. in princ. ff. de iudi. Idem in realĩ. l. & ex diuerſo. §. j. de rei vẽ. l. Pomponius. §. ſed & is q. ff. de procur. quæ not. ad intellectum huius legis. Quando autem ſententia ſuſtentetur, ſi non eſt verbum cõdẽno: vel abſoluo vide Bal. hic, & dixi in l. in ſumma. ff. de re iudi. Adde ſecundũ Ioã. And. in addi. ad Spec. in titu. de ſen. §. qualiter ver. quid ſi iudex. q̃ valeat ſententia, ſi iudex dicat. pronũtio prout talis iudex ꝓnuntiauit in tali cauſa. De eo qui dixit, pronuntio ſecundum conſilium ſapiẽtis: vide Ang. cõſi. ccxxix.

h ¶ Ciuitate iſta. Vide Imol. not. in l. iudex poſtq̃. de re iudic. & vide Bald. in l. error. ſ. de iur. & fact. igno.

i ¶ In contrarium facit. Adde q̃ idem tenet Bal. & Ange. in l. j. in fi. ff. de hære. inſti. Bartol. ibi tenet contrarium. & vide Ludo. in l. j. ff. de re iudic. & Bald. hic, & per Moder. in §. curare. in ſti. de act. & per Imo. in l. iudex. in iij. col. de re iudi.

✠ P. P A V. P.

k ¶ Prolatã. Circa iſtã materiã adde primò q̃ non eſſet bona cõſequẽtia, iſtud non eſt expreſſum in l. prolatam. ergo non eſt de ſubſtantia iudicij. vide Rom. cõſil. clxxvj. in pe. colum. vbi etiã ponit an concluſio ſit de ſubſtantia, an autẽ publicatio teſtium ſit de ſubſtãtialibus, vide Bar. in tract. de iudi. in vlt. colum. doñ. Nellum in trac. in v j. char. Vide quæ habes in reper. in verbo ſententia, in vlt. char. in r. colum. Quid autẽ ſi iudex proferat ſniam parte teſtium publicata ex parte non vide Bal. in c. j. §. j. de cõtrouer. inueſt. Item de materia.

an publicatio testiu in sit de substantia iudicij, vide late Felin. in c. cũ I. & A. extra de re iudi. & vide etiam Bal. de publ. in c. j. in iij. col. sl de inuest. inter do. & vas. lis oria. Item in quibus casibus requiratur litis cõtestatio, & in quibus non, vide late Bar. in trac. de Gabel. in ix. parte ix. col. & seq. Item adde ꝙ peremptorium non est de substantia quãdo partes sunt præsentes, secundum Bal. in l. j. j. qũo & quando iud. & in auẽ. si omnes. C. si vt se ab hẽre. absti. Itẽ not. quod iure cognoscere ordine non seruato, est ius alterius auferre vt dicit Bal. in c. j. §. iiuria. in iiij. col. de pace iur. firm. An autẽ ista requisita requirãtur in sniã arbitri. vide Ang. cõs. cxv. inci. testator qdã. in iij. col. Itẽ nota, ꝙ ista quæ requirunt de solennitate iudicij non requirũtur quando causa vertitur cora iudice seu officiali ignorãre leges seu ius Vide Bal. in auẽ. nisi breuiores. ĩ. de sen. & bre. reci. & circa istã materiã qñ agit cõtra ꝓlatũ tutorũ vel curatorũ tanq; dilapidatorẽ bonorũ eccleſiæ pupilli vel ad 'ti posit ꝓcedi ad receptionẽ testiũ lite non contestata, & etiã ad diffinitiuã sniam. vide Rom. sing. cccxj. Itẽ in notorijs obseruandus est ordo iudiciarij & qñ. vide Aegi. de quo habes i Bertachi. in ver. notorũ. Item ꝙ sicut omissio ordinis iudiciarij vitiat in ordinarijs. vide Feli. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. in quisto notab. de constitu. ¶ Prolatã. De hoc etiã dicit Bart. in auẽ. hoc si debitor. j. de pigno. Fallit nisi iste ordo esset datus à principe. Ita singulariter dicit hic Bal. in iij. co. quia tũc omnino seruari debet. Et an sniã nõ visis actis sit nulla, vide Bal. in l. ij. C. de eden. & vide in l. j. ff. de fer. per Alex.

a ¶ Et iste si peruertit. De peruersiõe hac vide etiã que not. scripsi post Bar. in auẽ. si qs. ĩ. de testi. & no. Bar. i l. si ꝙram. ff. de testi.

contestatio, vel omissus libellus: & sic sententia est nulla. Modò aduertatis. opp. j. de app. l. j. Huius timore † debetis scire quòd quidam est ordo vnius causæ ad aliam causam: & iste si peruertatur, non reddit sententiam nullam: vt lege cõtraria. Ad hoc. ĩ. commu. diui. l. ij. & l. si mancipium. §. j. ff. de euic. Et ideo ex hoc habes quod si prius esset conuentus fideiussor, quàm principalis, vel prius possessor, quàm debitor principalis. nec de hoc esset opposita exceptio, teneret sententia: quia peruertitur ordo vnius causæ ad aliam, non vnius causæ ad seipsam. † Quidam alius ordo est vnius causæ ad seipsam: & hic est multiplex: nã quidam est ordo sententię: & iste si peruertitur [a], reddit sententiam nullam, vt ĩ. tit. j. l. ij. Idem si peruertatur substantia sententiæ: quia non continet absolutionem, vel condemnationem: vt ĩ. l. proxi. Et de istis nõ potest poni exemplum in hac lege. Et ideo glos. [b] in prin. sui reprehendit opin. quorũdam: & bene. Quidam est ordo instantiæ ad sententiam, seu formam iudicij: tunc loquitur lex nostra: & ideo ponunt exemplum: ꝙ omissa fuit litis contestatio. qui ordo peruersus sentẽtiam reddit ipso iure nullam. Quæro, pro huius declaratione, quis est ordo iudiciorum. Glos. tua ponit hic multa, quam vide: & vtrum bene dicat, statim dicã: ibi solennitas omissa, in ipsa sententia, non in iudicio. Pro glos. huius declaratione, debetis scire † ꝙ ordo substantialis [c] si omittit, vitiatur id, quod agitur: secus in ordine, qui non est de substantia: vt l. j. circa fi. de ven. inspic. C. de testi. l. præposteri. Modò videndum est †, an omnia, quæ ponuntur in glos. sint de ordine substantiali [d]. Specu. in secunda parte sui libri, in princi. & Hosti. in sum. de re iudi. videtur dicere ꝙ non sint omnia illa substantialia, sed de substantia est libelli oblatio, litis contestatio: & iuramentũ de calumnia, citatio: & postea ꝙ sententia feratur in scriptis congruo loco, seruatis solennitatibus positis ĩ. tit. j. Sed hic examinatio, & publicatio, nõ sunt de ordine substantiali: licet hic gl. aliter dicat. Quid dicemus? Dico ꝙ illud dicitur esse de substãtia [e] illius rei, quo cessante res esse non potest: vt l. pacta. ff. de cõtrahen. emp. vbi dicitur ꝙ res & pretium sunt de substãtia emptionis. Nam emptio sine his esse non potest: & euictio est de naturalibus emptionis: alia autẽ dicũtur accidẽtalia. Modò ad propositũ, si remoueremus [f] examinationẽ testiũ, vel publicationẽ: snia est, & esse potest. Nã non est de necessitate ꝙ ꝓbetur per testes: quia multa possunt probari per cõfessionẽ, & instrumẽta, quæ sufficiũt ad sentẽtiam. Et ideo si testibus non scriptis, vel non publicatis, est snia lata: tũc dicitur lata cõtra ius litigatorũ non cõtra substãtialem ordinẽ iudiciorũ. Idem tenebat do. Iac. Bu. & idẽ dico in iuramẽto calumniæ, cùm ipsum possit omitti: vt l. ij. §. sed quia veremur. de iura. cal. & extra, de iura. calũ. c. j. lib. vj. meritò non est de ordine substantiali: quicquid glos. & dicti doct. dicant: & ideo puto quod si prius iuretur de calũnia [g] postea cõtestetur lis, non erit sentẽtia nulla: cùm enim nullo modo esset iuratum teneret sententia: vt dictis iuribus. Quæro, † vtrum citatio [g] sit de solennitate substantiali. Prædicti docto. dicunt ꝙ sic: dixi. ŝ. & credo quòd habeant bonum intellectum. Vos autem dicatis aliter: de substãtiali solennitate iudiciorum est causæ cognitio. Nam sententia lata sine causę cognitione, est nulla: vt j. eo. l. ex stipulatione. & commit. vel epist. l. fin. † Causæ autem cognitio [h] dicitur fieri, [i] quando fit partib⁹ præsentibus, vel partibus cõtumacibus, & absentibus: vt ff. de mino. l. in causæ. §. causa cognita. Et ideo si partes semp essent sponte præsentes, non requireret citatio. Et illud, quod dicti doc. dicunt, ꝙ citatio est de necessitate est verum, ad hoc vt parte absente cõstituatur ipsa in cõtumacia: vt l. cõsentaneũ. & auẽ. qui semel. ŝ. quomodo &

1 tem, ꝙ vna pars põtest cogere aliam ad concludendum in causa & multa allegãt & inter cætera alle. Inno. in c. pastoralis. de cau. poss. & alia iura, quæ ibi vide per eum latè. & maximè quia est de ordine iudiciario, in c. quoniam contra de proba. & latè vide per do. Ant. in c. pastoralis. Et de dicta publicatione adde ea, quæ dixi in l. j. §. fi. de præto. stipu. vide tamen ad prædicta gl. & Bar. in l. solam. ĩ. de testi. & vide Bar. ad reprimẽdam. in verbo, figura iudicij, & ibi etiã de conclusione in causa. & per doct. in d. cũ I. & A. & per Inno. in l. diuus. ff. de re iud. in iij. col. & an publicatio testiũ sit de substãtia. & vide gl. in l. solam. ĩ. de testib. & ibi Bar. & Bal. in l. gesta. j. de re iudic. & quod no. Bar. in auẽ. at qs mel. ĩ. de ꝓba. versic. circa tertiũ. Et de istis publicationib⁹ vide quod not. Inno. in ca. Albericus. de testi. & vide quæ dixi post Bar. in l. j. ff. de in ius voc. & no. Innoc. in c. j. de iud. & Abb. in c. cùm dilectus. de fide instru. Adde, ꝙ omissio publicationis testiũ, nõ vitiat sniam: maximè si apertè nõ fuerit petitũ. cõsuluit Petr. de Ancha. consi. lij. incipi. omissio publicationis.

2 ☙ P. P A V. P. ¶ Vtrũ citatio. Adde aliud substantiale videlicet dilatio ad deliberandum: vel, cedere vel cõtendere. quæ si non datur petẽti iudicium, iudicium erit nullum. glos. not. in c. vxor felicis. in vij. qũ. & in cle. sæpe. in ver. necessario. & melius in ver. litis contestatio, de verb. sign.

3 ☙ P. P A V. P. ¶ Causæ autẽ cognitio. Adde Bart. in l. cũ iudex. Com. cõsi. lin. ci. stante statuto ciuitatis Florentiæ. in ti. dub. vbi dicit idẽ esse in arbitro, & arbitratore. quãuis habeant plenissimã potestatẽ, in dubio tñ præsumitur interuenisse cause cognitio in arbitratore secundum eum sentit gl. secus tamen ei in iudice per rationẽ quam ibi assignat, quicquid dicat non discedas à Bart. & quod probationes non sunt de substantia. licet sine eis reddatur sententia iniqua, vide Comẽ. consil. cij. in v. dubio. & quod idem sit in arbitratore, vt propter breuitatem temporis reddatur laudum nullum, tenet Lanfran. in tracta. de arbi. in vj. char. ad fi. versicul. xvij. Item in quinto, an sententia sit nulla quãdo non præcesserit causæ cognitio vide latissimè Feli. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. in vj. col. cum vtij. seq. extra de cõsti. vbi latissimè ponit de materia eius quod fit sine causæ cognitione. Item quòd quando fertur sententia sine causæ cognitione, vel non admissis ꝓbationibus sit nulla, vel saltem retractanda, vide Anto. consil. xxvij. prope finem. Item de sententia lata non visis actis vide Ias. post alios in l. si is apud quem in quarta colum. ad finem, & vide quen. C. de in ius vocan. & in l. iudices. C. de iudic. vbi etiam loquitur quãdo ramen pro breui tempore &c. & vide in cap. si pro deliberato. in quinta colum. de offic. delega. vbi idem dicit in consilio præstito ab antiquo, præcipitantur contra limitationes vt ibi. Vide per eum. & adde quòd si iudex in sententia attestaretur se summariè cognouisse etiam vitiaretur sententia, cùm requiratur plena cognitio, vt per Bartolum, in extrauaganti, ad reprimendum. in versicu. summario. ad finem. & quod non sit in laudo, vide Barbat. consilio trigesimooctauo. in vltima columna.

4 ☙ Dicitur fieri. An præsens debeat citari adde quæ dixi in l. prima. ff. de in ius vocan. & dixit Bald. in cap. primo. de mil. vasal. qui contu. est, quod si præsens & investructus. & alias comparuit, non est citandus: alias potest declarare mandatum quod fit sibi ex prouisione. Allegat Ioan. Andr. in nouel. in cap. primo. de iudic. Et ad Barto. hic adde eum in l. cùm iudex. j. eo. & Bald. in l. cùm fratrem. in fin. de his quibus vt indig. Et adde in rubri. ĩ. de in ius voc. Adde ꝙ præsentes sententiæ sint citandæ laudat Ioan. Andr. in addi. ad Specu. in titu. de sententia. §. vt autem. versicu. & nota.

quando

a ¶ Ordo substantialis, si omittitur, vitiat processum; alias hoc non est verum in ordinario. Si enim certus ordo datus sit, debet ad vnguem seruari, licet non sit substantialis, secundum Innocen. in c. ex tenore. in glos. j. circa princip. de appel. & est docto. per Baldum in l. præscriptione. C. si contra ius, vel vtilita. public. Dixi in l. glos. not. in clemen. j. de iure patro. & est tex. in l. certe. j. quando prouoc. et ibi per vniuersa. & Bal. hic. Adde an ordo vitiet processum. Bald. consil. ccxxxvij. iij. volumi. Et adde quod voluit Specu. in titu. de peti. & pos. §. j. ver. quid si primo. vbi tenet quod licet lata sit prima sententia super proprietate, quod non per hoc est, quin valeat. Et hoc clarius sequitur Abb. in l. cùm dilectus. extra de causa possessio. & proprieta.

b ☙ P. P A V. P. ¶ De ordine substantiali. An publicatio testium omissa reddat processum nullum, vide Feli. in c. cum I. & A. extra de re iud. Alexã. in l. diuus. col. j. ff. de re iud. quod non etiam si sit petita publicatio testium, vide Barb. consi. lxxxix. in iij. volu. in iñ. col.

c ¶ De substantia. Vide notata per Bal. de vindi. lib.

d ¶ Remoueremus. nota quod omissio publicationis processus, & testium non vitiat processum. Quod limita secundum glos. in c. fi. de hæreti. in vj. in verbo, iudiciali nisi fuerit petitum quod videtur tenere Inno. in c. cùm I. & A. extra de re iud. ꝙ no. & adde ꝙ Bal. in c. j. si de inuest. inter do. & vasal. lis oria. cõcludendo dicit, ꝙ publicatio testium omissa, non reddit iudicium nullum, secundum glos. sed tamen sentit contra hic. Nam sine illis testibus sententia lata est aliqua: & maximè absolutoria. & l. cùm putarem. famt. ercis. & l. eo tempore. de pecu. & l. si non sortem. §. haredi. & quod ibi gl. de condi. ĩde. & vide Bal. in prælleg. loco ꝙ concludẽ ꝙ

e ¶ Et ideo glos. Vide Bar. in l. properandum. in prin. C. de iudi. Adde tamen, quod in causa liberali, & monachali non est necessaria lit. contest. Tex. est, & ibi Bal. in l. iusta. ŝ. de libe. cau.

a ¶ Contrarium puto. In ſi. verſi. & verſicu. ſeq. & ſic de ſubſtantia iudicij non ſunt probationes: vt eſt text. in l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ff. de inoffic. teſtamē. & in l. cùm putarem. famil. erciſcun. quæ iura ad hoc alleg. Bald. in l. ſi & minores. C. ſi aduer. rem iud. & in l. ij. in ij. colum. C. de eden no. doct. in c. eccle. ſan. Mariæ. & de conſtitu. & reprobata in glo. in contrariū. & vide Abb. in c. afferte. de præſumpt. & Bald. in l. iudices. §. de iudic. An citatio ſit de ſolennitate iudicij, & in cuius fauorem ſit inducta citatio: vide Barto. in l. ea q. C. quomodo. & quando iudex.

b ¶ Inſtructus. Nota, ex breuitate temporis, præſumitur non interuenisse cauſæ cognitio. Iſtud dictum ſequitur do. Anto. & Moder. in d. c. ij. de re iudic. & in c. electionem. de conceſsio. præben. & in capitu. veſtra. poſt medium. de cohabi. cle. & mul. & in c. eccle. ſan. Mariæ. de conſtit. per Pet. de Ancha. in c. j. de re iudic. in vj. & vide aliqua pulchra dicta in ſimili in c. ſi pro debilitate. in x. colū. de offic. delega. pe. Mod. in l. eum qui. ff. de iuriſd. om. iudic. vide omnino Bald. in conſi. incipiē. dominationibus magnificis, & illuſtribus. circa finē. Adde Bal. conſi. cccc iij. j. volu. incipi. longum thema. vbi dicit, quod ſententia lata breui tempore in confeſſum etiam, nullis dilationibus præcedentibus, tenet Pe. de Ancha. conſil. ccl vj. & de ſententia lata breui ſpatio, vide Pau. de Caſtr. conſil. cxcviij.

c ¶ P. P A V. P. ¶ Latam ſubitò. Vide de Alexan. multa ad hoc alle. conſi. cccl xj. in ij. colū. Item vide Iaſon. in l. properandum. §. j. in ix. nota. vbi limitat non procedere in actis probatorijs, & iudicialibus.

d ¶ Pro hoc plenè. Pro hoc etiam facit, quod not. Baldus in l. captatorias. ſuprà de teſtamen. milita. quòd ſi executor teſtatoris, vel legis, feſtinanter exequatur, detrahetur. Ideo dicit Ioannes Andr. in cap. ſi pro debilitate. de offic. delega. quod ſi conſultor repente conſultat, conſilium eſt nullū ipſo iure. Limita tamen, niſi prædicta fierent in confeſſum: quoniam tunc nullæ ſunt partes iudicis: vt nota in l. proinde. ad legem Aquil. ij. quæſtione. j. nos in quenquam. His adde quod glo. in capitu. eccleſia ſanctæ Mariæ. in gloſſ. fina. de conſtitutio. dicit, quod ſententia lata non præcedente probatione eſt nulla. quam ibi tenet domi. Anto. Et ſi feratur per iudicem non viſis actis, per capitu. cum Bertoldus. de re iudica. vel non expreſsè ſit denegatata defenſio. Facit ij. quæſtiõe. j. primates. Idem dicit, ſi renũciatur exceptio peremptoria, non ſubſiſtente præſumptione contra opponentem: vel ſi ſubſiſtat: offeratur probatio incontinenti: per not. in ca. poſt electionem. & per Innocen. de conceſsio. præben. Sed alias videtur tenere contra dictum gloſſ. quod extra prædictos caſus ſententia ſine probatione teneat: & imputet ſibi pars, quæ non appellauit: & quia etiam probatio non videtur de ſubſtantialibus iudicij pro hoc facit, quod actore non probante ferri debet diffinitiua. lege qui accuſare. §. de edend. & quod not. in cap. cauſam. & in cap. prout de dolo & contu. & in capitu. vt noſtrum. vt eccleſi. beneficia. Sed dominus Ioan. Andr. in dicto c. eccleſia ſanctæ Mariæ. tenet quod etiam in prædictis caſibus, in quibus tenet dominus Anton. eſſe ſententiam nullam, niſi præcedente probatione, quod ſit falſum, per not. per Bartol. hic. Et reſpondit ad primum caſum, in quo alleg. capitu. cùm Bertoldus. quia ibi non dicitur ſententia nulla, ſed inepta. Item ad ſecundū caſum, in dicto cap. primates. ibi dicitur. ſententiam iniuſtam. Et pro hoc etiam quia iudex poteſt interdum denegare iuſtitiam, ſeu audientiam. lege, ſed & ſi per prætorem. §. ſed & ſi dum decreto. ff. ex quibus cau. ma. Et ideo non videtur quòd ex illo reddatur ſententia nulla: ſed potius videtur imputandum parti, quia non appellauit. Vide Angelum in l. iudices. de iudic. & per hoc etiam patet reſponſum ad vltimum caſum, quando expreſsè apparet quod non viſis actis pronunciaſſet: quia tunc poteſt dici, quod ab inexperto, & non præcedente deliberatione debita, prout debuit, iuxta l. prima. & ij. §. de ſenten. ex breuic. recit. ſactis tunc dicitur apparere eam latam ſine cauſæ cognitione: & tunc eſſet nulla.

Et poſſumus exponere tunc verbum, irritandum. id eſt, irritum nunciandum dicto capit. cum Bertoldus. ſicut quandoque fit, vt patet exhis quæ habentur in ca. auditis. de elect. in l. j. in ver. infirmante. ff. de ferijs. ſecundum domi. Io. in dicto capi. eccleſia ſanctæ Mariæ. Et ad no. per Barto. & hic vide domi. Anto. in ca. veſtra. in xvij. columna. de coha. cle. & mulie. & in dicto capitu. poſt electionem. de conceſ. præben. & Innocen. in capitul. ad audientiam. de app. & doct. in capitul. ij. de re iudic. & Bald. in l. cum & minores. ſupra, ſi aduer. rem iudi. & in l. penult. §. de temp. in integrum reſtitu. & in l. ij. ſuprà, de iud. & in l. properandum. §. & ſi quidem. in lect. & in ſua addi. §. de iudic. & in l. cum non omnis. §. de dila. & in l. ij. in ij. colū. de eden. & Bald. hic in j. colū. & ad Barto. hic adde glo. in l. ſed ſi per prætorem. §. quoties. ff. ex quibus cauſis ma. & no. Cyn. argumen. illius tex. ibi Baldus. in proœ. Digeſtorum §. in ſecundo verò anno. in fin. & eſt text. no. in capitu. cum ex literis. de in integrum reſtitu. Facit xxx. qõ. vlti. iudicantem. & l. diſt. ponderet. & vide no. in capitu. fin. de ele. in vj. Et cum Bar. tranſit hic Antoni. de Butr. in ca. iuramentum. vbi vide de iureiur. Idem tenet Pet. de Anch. in capi. cum æterni. de re iudic. in vj. & per domi. Ant. & Imol. vbi vide in dicto capitul. eccleſia ſanctæ Mariæ, & in cap. cum ex literis. & ſequitur Ant. de Butr. in ca. veſtra. poſt medium. vide Imo. in dicto capit. poſt electionem. & Ange. in l. iudices. §. de iudic. vbi dicit, quod ſententia eſt iniqua. Pro hoc facit tex. in l. ſi finita. §. non autem. alias. §. notādum. ff. de dam. infect. Et iſta faciunt ad id quod ſingulariter dicit Cy. & Sali. in l. j. §. ſi aduer. do. De quo per Mod. inſti. de act. §. triplici. Itē ad hoc bene facit, qđ no. Inno. in c. j. in fi. & no. Ange. in l. ij. §. ſed ſi dubitetur. per illum text. ff. de iudic. & Bar. in l. ex ſtipulatione. j. eo. & hic hac lege, quod quædam eſt ſententia diffinitiua, quædam interlocutoria, & quædam præceptiua. & quælibet iſtarum requirit iuris ordinem: quæ ſi fuerint latæ omiſſo ordine, dic vt not. gloſſ. ij. quæſtio. j. in princip. quod autem nullus. Et de materia huius l. j. dicit Hoſti. in Summa, de ſent. & re iudic. §. qualiter proferri debeat, verſicu. vel potes diſtinguere, quod ordo iudicialis ſubſtantialis eſt, quod partes citentur, quod libellus offeratur, quod lis conteſtetur, iurent de calumnia, quod ſententia ſit abſolutoria, vel condemnatoria. lata congruo loco, & tempore, à competenti iudice, ſedente, in ſcriptis, & gratis: rite id eſt, non exp reſſe contra iura pronunciet, alias ſententia eſt nulla. Ordo verò iudiciarius, & iudicialis videtur conſiſtere in his, quæ aguntur inter iuramentum calumniæ, & ſententiam, ſcilicet quod fiant reſponſiones, etiam & poſitiones teſtium & inſtrumentorum productiones, publicationes, renunciationes, concluſiones, & allegationes. Et ſi quis iudex non ſeruauerit hæc, mero iure, videtur ſententia tenere potiùs contra litigantis ius, quàm contra ius commune Nam ſi nihil eſt probatum, vel ſemiplene, iudex, ex quo lis eſt conteſtata, & iuratum de calumnia, condemnare poteſt: ſed appellandum eſt infrà, quando prouoca. non eſt neceſ. l. ſecunda. in fin. Nam & non appellare facit ius inter partes. Et ſubdit Hoſtien. quod miſtum, ſiue anomalum, poteſt dici id quod dicit, quod in præſentia partium procedatur. quæ no. Et de dicto Hoſtien. facit mentionem Bart. hic. An datio dilationis ſit de ſolennitate, vide Bald, quod non, in l. petendæ. C. de temp. in integ. reſti.

e ¶ Cùm eorum. Ex hac lege dicit Butr. quod ſi fideiuſſor capitur pro debito, poterit per eundem iudicem facere capere reum principalem: licet aliàs non eſſet ſuus iudex, quod Baldus limitat hic eſſe verum in fideiuſſore iudicij: ſecus autem in fideiuſſore contractus: qui fortè minus bene loquitur propter leg. cum vendente. §. vbi cau. fiſca. niſi ſaluando eam, dicas ibi eſſe ſpecialē in eo, qui fideiuſsit ibi apud fiſcum.

f ¶ Cùm in ſententiam. Vide in hac parte. C. de proxi. ſac. ſcrin. Faciunt no. in l. diuus. §. item Senatus. de fal. Dixit tamen Bald. in l. ſi longius. per illum tex quod ſi

s quãdo iu. Quæro iuxta prædicta† reperitur libellus lite conteſtata iuramentū de calumnia, citatio ad ſententiã, & ſententia lata. Opponitur q̄ ſententia eſt nulla ipſo iure: quia nõ præceſsit cauſæ cognitio: an ſit iuſta iſta oppoſitio? Videt̄ q̄ ſic, ex prædictis: quia cauſæ cognitio non apparet: quia non apparet datus terminus ad probandum, nulla data dilatio ad iuriū produ
9 ctionē & non ſic cognitū de cauſa. †Con-
a trariū puto. [a] ſufficit enim, ſentētiam eſſe latā præſente parte, vel contumaciter abſente: vt dicat̄ factum cauſa cognita: aliàs cauſæ cognitio præſumet̄ ex hoc. vt d. l. in
10 cauſæ. §. cauſa cognita. †Prædicta vera, niſi ex breuitate temporis aliud præſumat̄. Quid enim ſi ſtatim poſt lit. cõte. intra modicos in dies, iudex dedit diffinitiuā ſentētiam? Certè ex hac breuitate temporis po-
b teſt præſumi q̄ iudex nõ fuit inſtructus: [b] & tunc puto iſtam ſententiã nullam, tanquam latam ſubitò [c], & ſine cauſæ cogni-
c 11 tione: vt ſ. ti. j. l. ij. † & terminari deberet ſecundum cauſæ cognitionem: vt j. eod. l. ex ſtipulatione. & d. l. ſi. commi. vel epiſt. pro
d hoc plenè [d] extra, de reſtit. in integr. c. cùm ex literis. circa medium.

1 ☞ *Quæſtio priuatorū ſi dependeat à cauſa fiſcali, procurator Cæſaris eſt iudex.*

e Vm eorū. [c] Valet ſentētia lata ſub modo, niſi per appellationē reſcindatur. h. d. Opp. ſentētia nõ debet ferri ſub conditione: vt l. j. §. biduum. ff. qñ app. ſit. Glo. ſoluit. Hic fuit data ſub modo, vel cauſa; ibi ſub conditione. Quæro, vtrũ iſte iudex bene pnunciauerit? Gl. dicit q̄ ſic: qa ſic debuit facere. Vide gl. ſuper ver. præſtarent. ſi eſt verũ dictum gloſ. hæc ſententia non poſſet reſcindi per appellationem, vt hic text. videt̄ innuere. & ſecundũ hoc iſta lex nullũ habet dubium.

Pro huius ſol. debes ſcire q̄ hæc lex poteſt
1 habere duplicē lect. Prima† q̄ quæſtio fuit inter duos priuatos. Nam procurator Cęſaris, primò condemnauit fideiuſſorem fiſco, in prima inſtantia. Secundò quòd cùm ipſe fideiuſſor peteret, q̄ pignora debitoris ſibi traderent̄ ab ipſo creditore, ipſe ꝓcurator hoc pronunciauerit. Et ſi tu opponis, quomodo procurator fiſci erit iudex inter duos priuatos, imò debet eſſe præſes prouinciæ: vt l. ij. ſ. ſi aduer. fi. Reſpondeo, ſi quęſtio priuatorū dependeret à cauſa fiſcali, procurator Cæſaris eſt iudex: vt l. cũ vendente. ſ. vbi cauſ. fiſc. ſecundũ hoc hæc lex non haberet dubitationem. Secundo modo poteſt intelligi, q̄ quæſtio erat inter fiſcum & priuatum hoc modo, petebat fiſcus à fideiuſſore quantitatem: fideiuſſor dicebat, ſum paratus ſoluere, ſi pignora mihi tradant̄: iudex pronũciat ſibi pignora tradēda, & fiſco indemnitatem præſtet. Iſta ſententia eſt lata cõtra ius litigatoris: nam procurator econuerſo debuit pronũciare, ſcilicet condemnare fideiuſſorem fiſco, & iubere q̄ ſibi tradantur pignora. vnde poſſet ſententia per appellationem reſcindi, quæ non reſcinditur, ſi non fuit appellatum. Sed ad iſtud oppo. quomodo ſententia lata inter fiſcum, & fideiuſſorem, præiudicat illi debitori, cuius erant pignora? Reſpondeo: iſta pignora à fiſco poſſidebantur, vel ille debitor erat præſens, arg. l. ſæpe. de re iudi.

1 ☞ *Officiales, an debeant eſſe præſentes, quãdo profertur ſententia, ſeruanda eſt loci conſuetudo. & nu. 4.*
2 *Acta cauſæ debent ſcribi per officiales.*
3 *Officialis, qui incipit ſcribere cauſam ab initio, debet ſcribere uſque ad finem.*

f 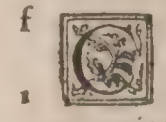 Vm in ſententiam. [f]
1 †Sententia, quæ non eſt lata in loco maiorum, nec præſentibus officialibus,

notarius diu abfuturus eſſet, & periculũ eſſet in mora, poteſt alius ſubrogari. Et not.Bal.in l.quædam. in §.nihil.de edẽ.et ad Barto,hic,adde Bald. in l. ñ. quomodo & quando iud. & in l. geſta. & adde quod no.Inno.in c.quoniã. de proba.tenet quod acta valeant:licet nõ ſint ſcripta à notario: ſi cõprobatur de conſenſu partis, vel proteſtatione, vel alio modo.& quod dicit de officio, dicit Gui. de Suza. in l.ij.C.de edend. quod priuata perſona poteſt facere acta &c.

a ¶ Alio loco. Hoc limita eſſe verũ,ſecundum Bald.hic no. niſi de conſenſu partium talis iudex ferat ſententiam in alio loco: quia tunc vigore prorogationis talis ſententia valebit: dũ tamen locus ſit honeſtus:quæ tamen prorogatio non habet locum, niſi in actibus iudicij: in cæteris verò ſec⁹:vt hic per Bal. nota.

b ¶ In ſolutum. Nota ꝙ accipiens rem in ſolutum, debet ita denunciare litẽ fore motam, ſicut emptor. quod alibi habes. Vide Bart.in l.litis æſtimatio.ſuprà,pro empto.

c ¶ Creditor. Vide plenè Bartol.in l.ſi quis aliam.alias, ſi alienã. ff.de ſol.&c.

d ¶ Momentaneæ. Per Moder.in rubri.ff. de re iudi.

e ¶ Quod fuerit. Quæ interlocutoria poſſit reuocari, adde Bald. in l.dicere.ff.de arbit. & vide Bal.in l.ſi preſes.ſ.quomodo & qñ iud. & adde dictum Bartol.in l.j.ſuprà, de præto.ſtipul. & vide Barto.in l.terminato. in ver.quoties in glo. j.de fru.& li.exp.

f ¶ Nulli. vide Alexã. in l.j.ff.de iuriſ. omni. iudi.

P. P A V. P.

g ¶ Cũ iudex. An autem & quãdoſnia lata ſub conditione valeat,vide Feli.in capi. cùm ad conſultationem.in prin. extra de re iudi.& quæ habes ad Bartol.in l.j.§.biduũ.ff.quando appel. ſit,ſecus autem eſt in laudo arbitratoris: qa proferri poteſt ſub conditione.tex. eſt in c.quintauallis.& ibi Abb. in iiij. nota.extra de iure.de quo etiã vide Car.cõſi. xxix.in pe.col.in princi, & in fi.præced.Itẽ ꝙ põt iudex ĩ ſnia referuare ius cõdẽnato caſu quo appareat de iure ſuo in futurum eſt ipſo iure nulla.h.d.No.ꝙ non valet ſententia,quæ eſt lata in alio loco [a], quàm in loco maiorum, quod dic vt dixi in l.ſi vt proponis.la ij.ſ.titu.j.l.j.Quæro, †an officiales debeant eſſe præſentes,quando profertur ſententia? Gloſſ.quæ eſt hic dicit, ꝙ non.Dicebat domi.Iac.de But.fortè quòd officiales de iure debẽt eſſe præſentes:non dico omnes,ſed ꝙ notarij, qui ſcribunt in cauſis. † Nam acta debent ſcribi per officiales:vt colligit in l.præcipimus.j.de app. Sed officialis,qui incipit ſcribere cauſam ab initio,debet ſcribere vſq; ad finẽ:vt probatur ex l.j.& ij.ſ.de ſportu.Ergo apparet, † quòd officialis debet eſſe præſens.ſ.qui ſcribat in cauſa.Certè licet hoc ſit verũ de iure tamen in hoc puto ſeruandam conſuetudinem locí:quía in quibuſdam locis eſt notarius,qui ſcribit quem iudex legata:& ille erit præſens.alibi obſeruatur aliter:vn de puto obſeruandam conſuetudinem locí. Et tene mentí.

a
2
3
4

☞ Non omnis uox iudicis eſt ſententia.

Sententia lata non præcedente cauſæ cognitione,eſt nulla.

EX ſtipulatione. Verba iudicis prolata cauſæ cognitione nõ præcedente,non habent vim ſententiæ.h.d.†No.ꝙ nõ omnis vox iudicis eſt ſententia.†Not.ſecundò ꝙ ſentẽtia lata non præcedente cauſæ cognitione, eſt nulla.Circa iſtud opp.ſententia lata partibus præſentibus,videtur lata cauſa cognita; vt l.in cauſæ.§.cauſa cognita.ff. de mino.& dixi ſ.e.l.prolatũ.ſed hic fuit huiuſmodi:ergo &c.Sol.ideo ſuper hoc,hic non præſumitur cauſæ cognitio: quia per hoc non præceſsit petitio.Nõ enim petebatur à præſide per libellum,vt faceret eos pacíſci.Item fortè ex breuitate temporis collígitur hic,ꝙ non præceſsit cauſæ cognitio, vt dixi ſ.eo.l.prolatam.

2

☞ Emptor,ſicut debet denunciare uenditori litem eſſe motam:ita ille,qui recipit rem in ſolutum.

Re in ſolutum data,& euicta,an agatur utili ex empto:an uerò durat actio prima ad debitum.

LIbera. Sententia,per quã res euincitur,non reſcinditur niſi appellatione:ſed ei,qui perdit cõtra ſuũ authorẽ ſuccurritur.h.d.†No.ꝙ ſicut emptor debet denũciare venditori litẽ eſſe motam:ita ille, qui recipit rem inſolutum [b].quod tene mentit quia alibi non habes ita expreſsè. † Nota ſecundò quòd re data in ſolutum,& euicta durat actio prima ad debitum.Contra hoc opp.imò videtur agendum vtili ex empto: quia in ſolutum datio ſimilis eſt emptioni vt l.elegãter.in prin.de pign.act.& l.iij.ff. pro empto.Sol.duobus modis. Primò hic fuit actũ,vt à priori obligatione non recedatur,niſi res perfectè fuerit creditoris.& vide iſtam ſol.No.iſta ſol.eſt vera in ſe,licet diuinationẽ contineat:quã not.pluries dedi cõſilium per iſtã gl.& not.ſimilem in l.ſi quis aliam.ff.de ſol.dixit creditor [c], qñ rem accipit in ſolutum: ego nolo perdere ius meum,ſi res euinceretur.Ideo dixi apponere illud pactum,ꝙ alio modo non vis recedere ab actione tua,niſi res ſit tua irreuocabiliter.quod nota.Dat gloſſ.aliam ſolut.Iſta vera eſt,& veriſsima,quòd hic fuit data in ſolutum ſpecies pro ſpecie:ideo emptio eſſe non poteſt.In contrario fuit data in ſolutum pro pecunia res.& vide hanc ſolut.Sed contra hoc opp.extra glo.ꝙ etiam vbi datur res pro pecunia,durat actio prima:vt l.qui res.in prin.ff.de ſolu. Solue vt ibi plenè tractaui iſtam materiã in l.ſi quis alienum.ff.de ſol.

b
c

2 *☞ Sententia lata in cauſa momentaneæ poſſeßionis, eſt diffinitiua.*

3 *Interlocutoria per quam cauſa principalis non deciditur poteſt reuocari:ſecus ſi tota cauſa per eum deciditur.*

POſt ſententiam. Glo.ponit caſum in terminis, & breuiter.h.d. Sentẽtia diffinitiua nõ põt retractarí:ſecus in interlocutoria.h.d.Primò ponit dictũ.Secũdò rñdet duabus obiectionibus.Secũda ibi nã oppoſitiões duæ ſunt in tex.

2 & ſoluunt,vt vidiſtis.ideo non inſiſto.†Quæro vtrũ ſententia

d lata in cauſa momentaneæ [d] poſſeſsionis ſit lata diffinitiuè, an interlocutoriè.Reſpondeo:diffinitiua eſt:vt tangit gl.& l.j.ſi de mo.poſ.fu.ap.Quæro quare dicitur hic plerunq;. Dicit gl. hoc dicit propter iudicium momentaneæ poſſeſsionis.qđ non placet:quia tunc eſt diffinitiua,vt ſuprà dixi.vel aliter videtur dicere gl.Quædam eſt ſententia interlocutoria,quæ nullã cauſam decidit:vt ſi dat alicui dilatio,ſi teſtes publicãtur,& ſimilia.Quædam ſunt interlocutoriæ,per quas aliqua cauſa decidi tur,vtputa aliqua emergens.Exemplum.Actor producit vnũ teſtem:reus dicit non eſſe admittendum vel reus petit dilationem;dicit actor eam non eſſe dandam:tunc interlocutoria,quę ſuper hoc fertur, decidit illam cauſam: hoc eſt illam incidentem,ſeu emergentem poſitionem.Ita videtur velle glo.vltima l.hic poſita.Videte,non concedo quòd fuerit de mente literæ:

e ſed credo ꝙ fuerit [e].& iſta eſt veritas,ſicut Deus eſt. †Sententia interlocutoria per quam cauſa principalis non deciditur,il

3 la poteſt reuocari ſed interlocutoria,per quam cauſa ipſa tota deciditur,non poteſt reuocari:ſicut nec ipſa diffinitiua.hic eſt tex.Hoc etiam probatur in l.dicere.ff.de arb. & plenè dixi in l.quod iuſsit.de re iu.& ideo ſententiam iudicis,per quã abſoluit aliquem ab obſeruatione iudicis, vel pronunciat non eſſe procedendum,vel ſe non eſſe iudicem iſtam non poteſt reuocare:quia perimit cauſam principalẽ,cuius eſt lis. Sed ſi perimeret quandam cauſam incidentem,ſeu emergentem,optimè poſſet reuocari:quia adhuc durat iudicis officium in illa cauſa;vt d.l.dicere.& de præto.ſtip.l.j.in fi.

f NVlli. [f] No.quòd qui non habet merum, vel miſtum imperium non poteſt aliquem relegare.

2 *☞ Sententia poteſt ferri ſub conditione intrinſeca,quæ tangit ipſum negotium.*

3 *Sententia,per quam iudex condemnat reum actori,ſi probauerit intentionem ſuam: an ualeat.& nu.5.*

4 *Sententia lata ſub conditione extrinſeca,& continet in ſe certum,ualet,niſi reſcindatur per appellationem.*

5 *Ad ſententiam ſufficit partem fuiſſe præſentem,ut dicatur factum cauſa cognita.*

6 *Si iudex dixerit ſi uiceris,ſentẽtiã pro te dabo:ualet ſentẽtia:ſed eſt interlocutoria.*

g VMiudex. [g] Sententia quæ non cõtinet abſolutionẽ vel cõdemnationẽ, vel æquipollens,eſt ipſo iure nulla.h.d, Op.ſ.de re.cre. l.generaliter.§.j.Sol.dicit gl.iſta l.corrigitur per illam legẽ.vel aliter,ſi iuramentũ eſt præſtitũ,ſtatim poſt diffini

h tiuam ſentẽtiam [h] valet:vt l.cõtraria.Secus ſi ex interuallo ſit præſtitũ:vt hic.Domini,mens iſtius legis fuit dicere,ꝙ ſententia ſit nulla:quia non continet abſolutionẽ,vel condemnationem:nõ ideo quia iuramentũ præcedat ſententiã:vel ſequatur, Iſtud tamen quantũ ad hoc de iuramento debes ſcire,aut præcedit ſententia interlocutoria,per quam iudex mandat iurari & poſtea ſequitur iuramentum,vt valeat:vt l.generaliter.ſ.de iureiu.Aut præcedit diffinitiua ſentẽtia:& tunc aut iudex nihil declarat,quid ſuccedat ſecuto iuramento:& ſententia non valet vt hic.Aut declarat hoc: & tunc aut iuramentum ſequitur ſtatim poſt,& valet.vt d.l.generaliter.§.j.ex interuallo nõ valet:vt hic,ſecundum gloſſ.hic poſitam, & bene. Item oppo.

i ſententia non debet ferri ſub cõditione [i]; vt l.j.§.biduum.quã-

a do appel.ſit.Solu. † Sententia non debet ferri ſub conditione extrin-

per aliquod inſtrumẽtum,vide Doc.conſi. xlvij.in vlt.dub.

¶ Sententiam. Iſtud tamen an iuramentũ poſsit præſtari poſt ſentẽtiam,vide Bart. in l.generaliter.ĩ princi.& in l.admonẽdi. ad fin.ff de iureiur.& ibi plenè per Lud.

¶ Sub conditione.

Vide eundem in l. ait prætor. §. j. ff. de re iudi. ☞ P. .P A V. P.

a ¶ Actor probauerit. Vide Alexã. consilio cccxl. in vlti. col. vide Feli. in c. quod ad cõsultationem extra de re iud, vide no. Anto. cõsi. l. vt etiã præsupponit q̃ possit iudex ap. pronũciare sententiam nullam & si sit aliqua iniusta.

b ¶ Secundò. Cum ver. seq. cõtrariũ videlicet hæc sententia, scilicet condemno si actor ꝓbauerit, tenet, & voluit Spec. in ti. de sen. ꝓla. alias, de exe. sent. §. iuxta. versi. sed etiã. & in §. species. versi. qd si iudex. vbi Ioã. Andr. in addi. & hic alle. tex. in c. cũ venissent. de institu. & voluit Ange. in l. iudex. ff. de re iud. Bald. in l. nõ dubiũ. C. de legi. Et q̃ valeat sententia sub conditione intrinseca, vide nota. exemplum per Innocen. in c. G. perpetuus. de fi. instru. & reassumpsit Bal. in l. ij. §. vt li. pẽd. & vtrum valeat ista sententia, condemno ad centũ; quæ si non solueris intra tẽpus, mando q̃ patiaris talem pœnã. Bald. tenet q̃ sic in l. ij. in pe. colum. §. de insa. Dixi in l. j. in fin. ff. si quis ius dic. nõ obtẽ. Adde q̃ nota. Imol. in l. iudex maximè. in pe. col. ff. de re iud. Et cũ dicto Barto. hic, q̃ non valeat sententia sub conditiõe si probaueris, &c. transit Paul. de Cast. in l. cõtinuus. in princ. de verb. obli. et Imo. in qui Romæ. §. augerius. de ver. obli. licet Ang. ibi contra. & Imol. & adde ad materiam quæ habes post Barto. in prin. ff. de fru. & li. expen. & adde ad Barto. hic, q̃ habes ꝓ Mod. in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iud. Adde inquã tũ Alex. dicit, q̃ Ioã. And. alle. text. in cap. cum venissent. dic verũ. sed Io. And. ibi dicit, q̃ non facit: qa loquitur de interlocutoria, & tali, q̃ nõ cõtinet dari vel fieri. & de aposta. vide per ipsum consil. lxxiij. in fi. iij. li. q̃ non valeat sententia, si reus fuerit absolutus, saluo q̃ si actor probauerit, tunc sit cõdemnatus: tenuit Bal. eius consi. cccl xxv. ij. li. & Ioã. And. in loco præalle. dicit q̃ tutius est differre sententiam: & an valeat sententia lata sub conditione vide Pau. de Ca. consil. xv. & Ab. consil. lxxiij. lib. j. Sed quid si iudex absoluit reum, si iuret se nõ debere,

extrinseca: sed sub conditione intrinseca, quæ tangit ipsum negotium, bene potest ferri, vt hic. & vide gl. no. quam menti tenebis: & not. bene. Contra hoc opp. de l. à diuo Pio. §. in vẽditione. de re iudi. vbi profertur sententia sub conditione, vt primò capiant̃ mobilia: si mobilia nõ appareant, deueniatur ad immobilia. ergo &c. Gl. ponit hic multas sol. inter alias ponit vnam, q̃ ista est conditio de præsenti, quæ non suspendit: vt l. cùm ad præsens. ff. si cert. pet. Induco argu. ad quæstionem, Iudex dicit sic: condemno reum, si actor probauerit[a] intentionẽ suam: si non probauit, absoluo reum. valet ne ista sententia? Certè valet: quia conditio est de præsenti: vt d. l. à diuo Pio. Item tãgit negotium, de quo agitur: vt in hac glo. Secũdo[b] quæro, † pronũciet iudex. condemno reum actori, si probauerit intentionem suam. valet ne ista sententia? videtur q̃ sic: quia tãgit negotium, de quo agitur: vt hic. In contrarium videtur q̃ ista cõditio nõ venit verificanda statim post sententiam: quod requiritur in hac lege, secundum glo. Dices q̃ hoc non est verum. † nam sentẽtia lata sub cõditione, valet nisi rescindat̃ per appellationẽ. Respõ. verum est.[c] quando sententia cõtinet in se certum, & est cõditio extrinseca: vt si naues ex Asia venerit † Sed si cõtineret quãdam cõditionem intrinsecam, nõ valeret, nisi impleatur statim post sentẽtiã, vt ṡ. dixi. & gl. hic tenet. Item ex hac lege patet. q̃ ad sentẽtiam sufficit partem fuisse præsentẽ vt dicatur factũ causa cognita, vt apparet. & hoc quia primò iudex fert sententiam per iuramentum: postea liquidatur, an sit debitũ. † Vltimò quæro, quid si iudex dixerit per verba futuri temporis: si viceris, sententiã pro te dabo, vel aduersarium ibi condemnabo, an valeat? Glo. hic videtur innuere q̃ sic, quam vide in eo q̃ dicit absoluam. videtis, ista sentẽtia est interlocutoria, nõ diffinitiua: qa verba prolata de futuro, dispositionem nõ inducũt: vt l. Titia cum testamẽto. in princ. de le. ij. & l. si quis stipulatus fuerit Stichum aut Pamphilũ, vtrũ ipse volet. ff. de verb. obli.

a
b
3

☞ Sententia inter uulgares debet ferri in uulgari: tamẽ seruandus est mos iudiciorum.

1 ☞ VDices. Non eget summario. Debes intellige re gl. Latinã inter Latinos:[d] Græcam inter Græcos, ita q̃ intelligatur. Sed quæro, † an inter Græcos debeat ferri sententia in vulgari. Videtur q̃ sic: quia debet proferri verbis intelligibilibus: vt hic, in gl. Facit ad hoc in l. decreta. de re iudic. Puto tamen prædictis seruandum morem iudiciorum: arg. ff. de testi. l. ij. circa finẽ.

d
1

☞ Non debemus sequi cõsilium Imperatorũ si uidetur nobis quòd non sit bene latum.

Sententia diffinitiua an faciat ius.

2 NEmo iudex. † Nõ exemplis[e] sed legibus est iudicandũ. h. d. Diuiditur ī duas partes.. Primò loquit̃ de exẽplis Imperatorũ. Secundò de exemplis aliorũ iudicũ. Secũda ibi nec cognitionales. † No. q̃ nõ debemus sequi consiliũ Imperatorum, si videtur nobis q̃ non sit bene latum. & hoc est contra eos qui iudicant secundũ dicta nostrarum gloss. Vnde non est mirum, si recedatur à dictis gloss. si veritas est in contrarium, aut ratio, vel lex. Op. de l. ij. ṡ. de legib. & ṡ. titul. ij. l. j. vbi rescriptis Imperatorum est credendum. Sol. Ibi erant inserta in corpore iuris: hic non. Opp. secundò & videtur q̃ hic tex. habeat superfluum. Nam primò dicit sententias eminentissimorum præfectorum. In secundo, in fin. repetit illud idem: sed in isto Codice non debet esse superfluum: vt in prima constitutione ṡ. §. quibus. Sol. Primò loquitur in sententijs Principis latis ad consultationem præfectorum prætorio. Secũdò loquitur in sententijs ipsorum præfectorum. Item opp. & videtur, q̃ sit iudicandum exemplis: vt ff. de postula. l. j. §. casum. versi. nunquid ergo & magistratus. Gloss. non soluit. Dic quòd ibi non inducuntur exempla, vt exemplis iudicetur: sed vt ex eis veritas comprobetur. Oppo. ad fi.[f] huius legis & videtur † q̃ sententia diffinitiua faciat ius: vt ṡ. de legib. l. fin. Sol. Hic est sententia Principis: hic in fine alterius iudicis. & prin. huius legis loquit̃ de responso, seu consultatione Principis: non de diffinitiua sententia. Opp. de l. minimè[g]. & l. si de interpretatione. ff. de legi. Sol. Ibi iudicatur ex cõsuetudine inducta, per exempla, non exemplis ipsis.

c
d
e
f
3
g

☞ Iudex non potest pronunciare de eo, quod non est petitum.

1 GVm Papinianus. In causa reconuentionis non habet locũ exceptio iudicis incõpetẽtis. hoc dicit. Primò ponit dictũ Papiniani. Secundò illud extendit. Tertiò rationem annectit. Secũda ibi: huiusmodi sentẽtiam. Tertia ibi: cuius enim in agẽdo. Not. quod dixi in summario. Not. secundò regulam positam in fine ibi: cuius enim in agendo.

h Oppo. & videtur, † q̃ iudex non possit pronunciare de eo, quod non est petitum: vt l. ædiles. §. item sciendum. ff. de ædi. edi. Solu. Fateor contrarium: & intellige hic, quod reus petebat. Quæro, in quo augetur dictum Papinia. respondet gloss. Papinia. permittebat reconuentionem ex eadẽ causa tantùm: vt tutelæ vel nego. gest. sed Iustinianus hic permittit reconuentionem ex alia causa: præterea rationem annectit. Examinemus, primò dicit gloss. quòd Papinianus solùm in eodem negotio permittebat reconuentionem: sed contra. ff. de iuris. omni. iud. l. idem cum eo. §. quod si mutuæ. de iudi. l. ij. §. sed & si agant. & l. si non cogitur. vbi etiam in alia causa permittebatur reconuentio de iure antiquo, Sol. possumus dicere, quòd ibi fuerunt alij Iurisconsulti, à quibus fuit inuentum vt in alio negotio fiat reconuentio: non à Papi. verius q̃ etiam & Papi. permittebat reconuentionem in alio negotio. arg. dictarum legũ. sed in quo addit Iusti. & extẽdit dictum Pap. respõdet gl. in eo q̃ dicit, nulla opponenda exceptione. In contrarium facit hic text. in fin. qui dicit in eodem negotio: & sic videtur, quòd in eodem negotio permisit Iusti. & solùm rationem addit quod non placet: quia vt dixi per iura antiqua, erat reconuentio permissa in alijs casibus. Nec obstat textus qui dicit hic in eodem negotio: quia idem negotium dicitur, ex quo sunt eædem partes: & idem iudex secundum quod gl. tua no. hic dicit; quid ergo Iustinianus

g
h

vide Io. And. in addi. ad Spec. in d. § iuxta. versic. sed ecce iudex. & inquãtũ Alex. tangit an valeat sententia, nisi tale quid feceris, incurras in talem pœnam. adde. Spec. in ti. de sen. ꝓla. §. j. versi. sed nunquid iudex.

c ¶ Respon. verum est. Adde q̃ idem tenuit Bartol. in l. j. §. biduũ. quando ap. fit. & Salic. hic. & Cy. in l. non dubiũ. ṡ. de legib. & Ang. in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. cõtrarium tenuit hic Bald. & Pet. & Barto. in l non dubium. ṡ. de legib. & Bald. in addi. Spec. in tit. de senten. prola. in ij. col.

d ¶ Latinos. Sed an sententia inter vulgares debeat proferri vulgariter: adde dicto. in l. j. §. fi. de verb. ob. & Bar. in l. de certa. ff. de re iu.

e ¶ Non exemplis. Intellige, nisi sint exempla principis approbata. Text. est nota. quem Ab. in ca. afferte. de præsum. & adde gl. xxx. dist. ca. fin. & vide Abb. in d. ca. afferte. q̃ dicit q̃ exẽplis veteris testamenti rectè iudicamus: maximè si sint diuina. alleg c. qualiter & quando el. ij. de accu. & ij. q. j. dominus omnipotens. Adde q̃ no. Bald. in l. i. ī. quand. prouoc. non est necc. & not. Moder. in l. si expressim. ff. de app. in ij. charta.

f ¶ Op. ad fi. No. q̃ iudicari oportet secundum sententiam in diffinitiuam Princi[illegible] cus in alio actu principis. Vide Bald. & doct. in l. ij. ṡ. de leg. Bart. & Innocen. in l. apud Iulia. §. vtrũ. ff. ad Treb. plenè. in ca. in causis. de re iudi.

g ¶ Opp. de l. minimè. Vide Bal. in l. j. in iij. col. in ver. extra quæro. ī. quando prouocare non est necc. & gl. & Bal. in rubric. quæ sit lon. consue.

h ¶ Non possit. Vide in l. est receptum. & ibi Ange. ff. de iurisdi. om. iudi.

a ✠P. P A V. P. ¶ Et conſequenter. Circa iſtam materiam inquantum dicitur in ea cp coram iudice delegato habet locum reconuentio, an ille qui impetrauit poſſit renunciare, vide Alex. latè in l.iij.circa fi.ff.quod quiſque iur.

a ¶ Et conſequenter. Iſtam auẽ. extendit Gul. habere locum, ſi ſolum reſcriptum impetratum eſt, vt quis poſsit conueniri coram iudice aliquo, puta dele. Nã tunc etiã antequã conueniatur impetrans poterit reconueniri. Ita dicit ipſe in l.iij in prin. per illum tex. ff.qđ quiſcp iurts. vide omnino in Alex. & quid ſi conuentio non tenuit aliqua de cauſa: an quis poſsit recõueniri. Gl. quod non, in c.j.de reſcri. in vj. Ad materiã huius authẽ. vide aliquas remiſsiões, quas habes in l.ſi idem cũ eodem. §.quod ſi mutuæ. ff.de iuriſdic.om. iudi. Aliqua in materia conuentionis, & reconuentionis, vide per Bal. in c.j.de constrouer. feu. ĩ pares termi. & vide Bald. in cap.j.§ præterea. vlti. de proh. feud. alie. per Fed. vbi quæſiuit, an coram paribus habeat locum reconuentio ſuper re non feudali. vbi vide omnino, Et ad intellectum huius authen. vide ca. diſpendia, de reſcri. libro vj. & no. in c.ſi.e. ri. in antiquis. & in c. ij.de mutu.pet. Et ad intellectũ huius materiæ vide no. per Bal. in l.edita in xxxiij.colum. in verſi. vndecimo quæritur an poſsit cumulari &c. quãdo reus poſsit ſuper exceptione reconuenire actorem & contra eum petitionem porrigere. Et nota qđ reconuentio eſt ſpecies exceptionis: & recompenſatio eſt ſpecies reconuentionis: vt no. Bal. in l.ſi conſtat in vlti. colum. de compen. & vide eum in l.eius. eo. li. vide tamen in l.in rebus. §. fi. & ibi Bart. ff. commo. & in quo differat exceptio compenſationis a reconuẽtione. Dicit Bald. in l.cũ Papinianus in fi. ĩ. e. quod compẽſatio deducitur per modum exceptionis, recõuentio per modum actionis. Et cp compẽſatio ſit ſpecies reconuentionis eſt gl. in l.neq. ſupra de compen. not. Bal. in l.j. ĩ. de arbi. & Bal. hic. & in l.vel Papia. aliqui habent in l.nemo. ver. quæro nũ quid exceptio. ĩ. eo. Et an coram iudice, cuius iuriſdictio prorogata eſt, habeat locũ recõuẽtio; vide gl. & Bart. in l ceptũ. l.fi. ff. de iuriſ.om. iudi. alle. Bald. in l.nã poſtea. §. ſi autem. ff. de iureiu. & qđ compẽſatio ſit ſpecies recõuẽtionis, ponit Bal. in l.ſi cum dies. §. ſed ſi fortè de arbi. & dicunt doct. in ca.ij.de mu.peti.cp ſi impetrauit iudicẽ, cum hac qualitate quòd cognoſcat ſummariè de plano: quod ego poſſum reconueniri eo modo. Vide gloſſ. in cle. ſæpe de verborum ſignificatio. & idem ſi aliquis impetrauerit iudicem appellatione remota: quia eo modo poteſt reconueniri, vt eſt text. in capit.ij.de mutu.peti. Quid ſi pœnitet, quẽ cõueniſſe aliquem coram iudice & deſiſtat à lite, an locum habeat hæc authen. vide Cyn. hic, in penul.q. & Io. And. in addi. Spec. in titu. de reconuen. §. ſina. in fin. cum concordantijs quas habes per Alexand. in l.iij. in fin. princip. ff. quod quiſque iur. & ibi vide. Sed dubitatio eſt ſi per viã reconuẽtionis aliquis conueniri poſsit qui alias nõ poſsit: an poſsit ab omnibus cõueniri an à conuẽto vide gloſſam in l.ij.§.ſed ſi agant. ff. de iudic. tenet cp ab omnibus, per l. qui nõ cogitur. e.ti. & per ſuam rationem, hanc op. ſequitur Ino. in c.fi. de fo.cõpe. alia fuit opi. Gul. in d.§.ſed ſi agãt. quam ſequitur Cy. Ia. Butr. & Dy. cp ſolũ fiat reconuentio a conuẽto per text. in §. reuerendiſſimi. alle. in gl. prædicta. Pro eis bene facit in l.Fulcinius. in §. cp ſi aduerſus. ff. ex quib. cau. in poſſeſſ. Sed Ange. in dicto §. ſed ſi agant tenet primam opi. gl. & Inn. p l. non diſtinguemus. §. ſi qs. & ibi expreſsè. gloſſ. de arbitr. niſi talis reconuentio fuerit corã arbitro. vt not. ibi gl. Non obſtat ſecundũ eum d. §. reuerendiſſimi. quia rñdeo vt dicit gloſſ. in d.§. ſed ſi agãt. Item nõ ob. d.§. quod ſi aduerſus. qđ ibi tractatur de cõſeruãdo iure communi ſed in caſu noſtro loquimur in priuilegio cõceſſo cõtra ius cõe & in caſu d.§.ſed ſi agant. ideo per abuſum tale priuilegium perditur in totum & ad hanc ſol. Vide Bartol. in l.fi.ff. de conſti. princi. & adde quod Iaco. de Arer. in dicto §.ſed ſi agant. dicebat quòd op. pro Ia. Butr. faciebat: quia pœna non debet excedere delictum. l. reſcripti. ff. de his qui. vt indig. & facit l. loci, corpus. §. competit. ff. ſi ſeruit. vendic. Sed pro opi. gl. Inno. facit l.ſi. §. illud. ff. qđ quiſque iuris nec plus dicit. Adde qđ contra opi. gl. & Inn. Ang. & ſic pro opi. Ia. But. & ſes quaciũ, videtur quod certè conſiderãdus ſit tex. iuncta gl. in ver. experitur. & ibi not. in l.ſi quis. §. hæc pœna. ff. qđ quiſq; iuris. De quo no. gloſſ. in d. §. illud. e.ti. & hic non bene video reſponſum: cogita. & hæc opin. Iacob. Butr. eſt æquior, & fortè verior. Et ad materiam quæritur, aliqs impe-

addidit Papiniano? Reſpondeo, iure antiquo permittebatur reconuentio coram iudice reconuenti in totum vel in partem. declaro. Conuenio te coram iudice, qui habet cognitionem cauſarum vſque ad centum libras non vltra. Tu coram eodem potes me reconuenire ad ducentum: quia in centum erat meus iudex: vt dicta l.ſi idem. §.quod ſi tuæ. & ſic erat iudex reconuenti in partem, nõ in totum. Verbi gratia: ego, qui ſum legatus conuenio te Romæ; tu potes me ibi reconueniri: ideo quia es meus iudex: licet ego haberem exceptionẽ propter priuilegium legationis. Sed quando erat iudex penitus non ſuus: hoc non reperitur permiſſum de iure antiquo, vt poſsit reconueniri in alio negotio. Iſtud addit hic Iuſtinia. vt coram iudice penitus non ſuo poſsit recõueniri: dum dicit, nulla opponenda exceptione. Ita debetis intelligere hanc materiam. Oppo. & videtur, quòd iſtud ſtatutum non fuerit neceſsarium: quia poteſt reus obijcere compenſationem: vt Inſtit. de actio. §. primo. in bonæ fidei. & ſuprà. de compenſa. l.fina. Sol. Hoc eſt verum: quando hincinde debebatur quantitas: ſed etiam tunc eſt vtile habere plura remedia. per viam actionis: iſta eſt reconuentio: & per viã exceptionis: & iſta eſt compenſatio. Vlt. eſſet videndum quomodo authẽ. & conſequenter habeat ſe ad hanc legem: quod dicam ſuper ea: licet glo. vlt. hoc tangat.

1 ☞ *Conuentio, & reconuentio, quando fiunt ſuper eodem negotio, vel ſuper eadem re, debent fieri coram eodem iudice.*

2 *Quid ſi fiunt ſuper diuerſis rebus uel cauſis.*

3 *Actor contra reum reconuenientem, non poteſt opponere exceptionem declinatoriam iudicij.*

Et quid ſi actor ex natura cauſæ, ad alium iudicem de neceßitate iuiſſet.

4 *Quæ ſit natura conuentionis, & reconuentionis: & numero 2.*

5 *Reus non poteſt reconuenire actorem de cauſa præiudiciali: de qua aliàs: ideo iudex cognoſcere non poſſet, etiam utraque parte uolente: ſecus ſi partibus uolentibus, aliàs poſſet. nu. 6.*

7 *Actor an poßit reconueniri de cauſa criminali.*

8 *Actor reconuentus non poteſt reum per modum reconuentionis reconuenire.*

9 *Actor in cauſa reconuentionis priuilegio cauſæ poteſt recuſare iudicem: non priuilegio quod eximat perſonam actoris ab illa iuriſdictione.*

10 *Accuſans criminaliter quod interim non poßit reconueniri. & nu. 7.*

11 *Prædicta in cauſa conuentionis, & reconuentionis, habent locum tam in iudice ordinario, quàm delegato.*

12 *Iudex ordinarius, licet recuſari non poßit, petitur tamen quod alius ei aſſocietur.*

13 *In cauſis ſummarijs, locus eſt reconuentioni: licet eadem ſententia terminari non poßint.*

14 *Quando agitur officio iudicis, habet etiam locum reconuentio.*

15 *Quid in cauſa appellationis.*

16 *Reus ſi conuenit actorem coram alio iudice, contra formam huius authen. & ſic delegatus, proceſſus eſt ipſo iure nullus.*

17 *Si coram iudice ordinario, proceſſus eſt aliquis, niſi opponatur.*

18 *Vtroque tamen caſu, ſiue proceſſus eſt nullus, ſiue quando opponitur exceptio, reus condemnatur in expenſis.*

19 *Clericus agens contra laicum, coram iudice laico, poteſt reconueniri.*

20 *Coram arbitris, non eſt locus reconuentioni.*

21 *Et an idem ſit in delegato, de conſenſu utriuſque partis.*

a ET conſequenter.[a] Iſta auth. ſumitur in corpore de executoribus: & de his qui conueniuntur & reconueniũtur. §. fi. coll. vij. Et diuiditur in tres partes. Nam primò ſicut per legem Codicis aufertur actori exceptio declinatoria iudicis ſi reconueniatur: ita per hanc authent. confertur actori priuilegium, ne poſsit corã alio iudice interim conueniri à reo. Secundò permittit reo ab initio recuſare iudicem. Tertiò dicit quid iuris, quando non vult recuſare, nec reconuenire coram eo. & iſtud ſit pro declaratione tex. Secunda ibi: qui ſi diſpliceat. Tertia ibi: alioquin. Caſum in terminis pone per te: notabilia ſunt data. Pro declaratione huius materiæ, eſt videndum, quomodo habeat ſe iſta authẽ. ad iura antiqua. & doct. noſtri minus perfectè tradiderunt.† Sciendum eſt igitur, quòd quando conuentio, & reconuentio fiunt ſuper eodem negotio, vel ſuper eadem re, tunc omni iure eſt idem: quia coram eodem debet fieri: nec debet cauſa continentiæ diuidi: vt ff. ex quibus cauſ. ad eun. iudic. ea. l.j. ſuprà de iudi. leg. nulli.† Quandoque conuentio, & reconuentio fit ſuper diuerſis rebus, vel cauſis: & tunc aut actor conuenit reum coram iudice ipſius actoris in certa quantitate: & tunc idem omni iure: quia reus poterit reconuenire actorem coram eo iudice, de illa quãtitate vel maiori: non autem poteſt coram alio: vt l.ſi idem cum eodem. §. quod ſi mutuæ. ff. de iu. om. iudic. Quandoque actor conuenit reum coram iudice ipſius actoris, aliàs rei quem tamen reus põt aliquo priuilegio declinare: tunc idem eſt omni iure, quia apud eundem poteſt fieri recõuentio: vt l.ij. §. ſed & ſi agãt. & l. qui non cogitur. ff. de iudi. Quandocp actor cõuenit reum coram iudice penitus non ſuo, ſed ipſius actoris: tunc de iure antiquo non permittebatur reconuentio ſed per legem Codicis, per legem, cùm Papinianus. permittebatur reo reconuenire volenti: non autem imponebatur ei neceſsitas, nec prohibebatur ire ad alium iudicem. Hodie per iura Authenticorum imponitur ipſi reo neceſsitas vt corã eodem iudice reconueniat, ſi velit agere lite pendente vt hic vides. Secundò quæro, quæ eſt ratio iſtarum conſtitutionum. Reſpond. vna eſt ratio pro reo contra actorem quæ ponitur in leg. cùm Papinianus.

1 2 3 † vt actor contra reum reconuenientem non poſsit opponere exceptionem declinatoriam iudicij, quia ipſe actor eum in agendo eligit: ergo non debet dedignari habere eum iudicem contra ſe: vt manifeſtè dicit text. l.cũ Papi. eſt ergo hoc contra act.

trauit iudicem, super reconuentione: postea impetrationi renunciauit: vtrum renunciatio talis sufficiat ad faciendum cessare reconuentionem coram eodem iudice. Est text. in l.ij. in princi. vbi sufficiat impetrasse, licet non vtatur. ff. ꝙ quisꝙ iuris. videtur facere quòd non possit conueniri. Ad ꝙ probandum iuncto dicto text. facit l. si quis posthumos. §. j. & quòd ibi per Bart. ff. de libe. & posthum. Raphael. in dicta l. ij. tenet contrariũ, quòd non possit reconueniri: & dicit nõ esse discedendum à verbis loquẽtibus de reconuẽtione: ibi autẽ & cõuentio, non autẽ reconuentio, igitur &c. Et dicit ꝙ nõ obstat ille textus: quia loquitur in rescripto iniquitatis, & iniustitiæ. & sic in casu speciali, ratione cuius habet locũ reconuentio. Quæstio autẽ nostra loqᵗ in rescripto iustitiæ. quæ ergo opin. sit verior: ibi vide per doc. Et do. Floria. in dicta l. ij. et latius et melius in l. arbitriũ. fa. ercisc. videtur approbare primã opi. vt verior em, maximè quãdo talis impetratio fuerit contra iuris formã facta: tunc si fuerit appositа illa clausula, quæ solet apponi: scilicet, nõ obstante, &c. Sed vbi fit impetratio secundũ formã iuris, tunc sit vera opi. Ray. secundũ. Ange. in dicta l. ij. & ipsum vide & vide gl. ī d. c. ij. & Imo. hic & do. Inno. in d. c. ex conquæstione. de resti. spo. & vide Bald. in l. ij. §. j. & quæ no. do. Anto. in c. j. de rescript. in vj. in nouel. Item ad materiã not. secundũ Cy. in auth. habita. ꝙ si cõuenio scholarẽ coram recto re, ex necessitate: ego non possum ibi reconueniri. Quod sequit̃ do. Ioan. in c. j. ad fin. de mu. peti. Quid autem quando artifex conuenitur sub suo massario per alium, qui non est de sua forte. Et dixit do. Ioã. in d. c. j. secus esse: imò arguit etiam contra dictum Cy. de quo ẽt vide Bal. in d. authẽ. habita. in xiij. col. in versi. quæro. vbi hoc limita, nisi reconuentio fieret ex eodẽ negotio, ita ꝙ ventilatio sit connexa, per l. j. de quib. re. ad eund. iudicem eatur. quo casu, dicit etiam ꝙ clericus poterit coram laico reconueniri. Et alleg. ibi Bal. quia talis actor sponte non elegit iudicem secularem: sed non trahitur ex necessitate quę non est generalis. Et vide quod not. Bald. in l. cum Papinia in fi. §. e. vtrum petitio in causa reconuentionis habeat vim exceptionis in principali, vide no. Bal. in l. viro. in fi. ff. sol. ma. & ibi Pau. de cast.

a tra actorẽ: [a] quia ipse iudicẽ eligit. Vbi ergo ipse actor nõ elegisset sed de necessitate aliũ iudicẽ iuisset: tunc cessaret ista opi. Idẽ si de volũtate vtriusꝙ partis vt j. dicã. quã rationẽ no. bene, & põdera. solũ enim actori tollit exceptionẽ, ꝙ nõ sit cõpetens iudex ipsius agẽtis; & vult ꝙ ipsius actoris persona ipsum iudicem non dedigneť. Sed si natura causæ, super qua reconueniť, dedignaretur talẽ habere iudicẽ: hæc exceptio per tex. nõ tolleret, vt j. dicã. Secunda ratio est cõtra reũ reconueniẽtem pro actore reconuento, videlicet ne reus possit trahere actorẽ ad alia iudicia: & sic eũ perturbare, ne coram primo iudice agat, & litem prosequat̃. Hãc rationem ponit text. in l. si idẽ. §. ꝙ si mutuæ. ff. de iurisd. om. iud. & in corpore vnde sumiť hæc auth. Istæ sunt rationes finales huius materiæ recõuẽtionis & cõuẽtionis. Tertiò est videndũ, † quæ sit natura cõuẽtionis, & recõuẽtionis. Ad hoc rñ. natura eius est, vt qui prior appellat, prior agat. Et sic prius respondebiť libello actoris, q̃ libello rei in causa recõuẽtionis, & eodẽ modo lis prius contestabiť. Et idẽ ī quolibet actu simili cõprobať: hoc est eodẽ tẽpore facto vno actu statim deuenitur ad aliũ. Item dictæ causæ eadẽ sentẽtia terminabunt̃. [b] hoc est, primò vna sentẽtia, & statim alia: vt ff. quæ sen. sine app. re. l. j. §. fi. š. de cõp. l. necꝙ. š. rerũ amo. l. j. no. ff. de iud. l. qui prior. notať etiã in hac auť. tex. est extra, de mu. pe. c. j. de ord. cog. c. cũ dilectus. Huius ratio est fauor rei, ne prius cõdẽnetur actori, quã actor sibi: vt l. necꝙ. š. de compẽ. & l. j. š. rerũ amo. Huic ergo fauori posset ipse reus renunciare expresse, vel etiã tacitè. ꝙ apparet: quia si iste ordo nõ fuerit obseruatus, nõ est sentẽtia nulla, sed venit annullãda per appellationẽ: vt d. l. j. in fi. quæ sen. sine ap. re. Nõ tamẽ posset reus facere quin priuilegiũ, ꝙ habet actor qui habet vt q̃ prior appellat, prior agat: illud perderet in causa recõuentionis. per l. qui prior. ff. de iu. Potest enim reus præiudicare priuilegio suo, nõ priuilegio partis aduersæ, vt j. videbitis. His præmissis pro fundamento, & substãtia totius materiæ veniamus ad quæstiones, quæ tãgunt̃ hic per glo. & doct. Primò † quæro, [c] vtrũ reus possit reconuenire actorem de causa præiudiciali: de qua aliàs idẽ iudex cognoscere nõ posset. vt l. ij. in fi. š. de pœ. iu. Glo. dicit ꝙ sic: vt š. de iud. l. quoties. Vide glo. super ver. eundem. Inn. Host. & Ber. & alij Mod. extra, de mu. pe. c. j. tenent contrariũ. Idem Spec. in tit. de cõuent. & recõ. & dicũt ꝙ recõuentio nunquã potest fieri in causa, de qua alias iudex cognoscere non potest. Et sic conuẽtus coram iudice laico de causa pecuniaria, non posset reconuenire actorem in causa spirituali. Allegat extra, qui fi. sint legi. c. lator. de ordi. cogni. c. tuam. cum simi. Ad l. quoties. respon. Spe. ꝙ iudex incidenter cognoscit: non autẽ de hoc pronunciat. Pro gl. nostra videtur casus. ff. de iurisdi. om. iud. l. si idem. §. quòd si mutuæ. vbi potest recõueniri actor in maiori summa, quàm aliàs sit iudicis iurisdictio. Item videtur pro hoc tex. in cor. vnde hæc sumitur: quia ibi lex eum competentem facit iudicem, in vtraꝙ causa. Quid dicemus? Respõdeo. Quandoꝙ reus reconuenit actorem super eodem, de quo iudex non poterat aliàs cognoscere, nisi partibus volẽtibus prorogare iurisdictionem: tunc recõuentio potest fieri: vt d. §. quòd si mutuæ. & l. ij. sed & si agãt. de iud. Ratio, quia per electionem actor sibi prę̃iudicat: debet igitur pati eum esse iudicem contra se, vt dicit tex. in lege Codicis. Sed hoc casu pati potest: ergo, &c. † Si verò reconuenitur actor super re, vel causa, de qua iudex non posset cognoscere, etiam vtraꝙ parte volente tũc nõ est locus recõuentioni. Et ita loquitur opi. Canonistarum, quæ est vera. Nam tunc cessat ratio conuentionis, & reconuẽtionis. Vult enim lex, ꝙ actor patiatur ipsum esse iudicẽ cõtra se. Sed hic licet actor patiatur, non patitur natura causæ: & sic cessat ratio posita in l. cùm Papinianus. & š. dixi. & per hoc in quæstione proposita, de causa præiudiciali, statim non poterit fieri reconuentio coram iudice pedaneo: quia priuilegium causæ est, vt cognoscatur à maioribus iudicibus: non priuilegium personæ. tex. videtur in l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbi. Non obst. tex. in corpore vnde sumitur ista authenti. vbi facit eum iudicẽ vtriusꝙ causæ. ꝙ intelligo, scilicet remouendo exceptionẽ, quòd non sit iudex actoris. Secus si natura causę non patiatur secũdum ꝙ dicit l. cùm Papi. non enim est verisimile quod ex illo verbo Princeps voluisset, ꝙ propter naturam reconuentionis iudices cognoscerẽt de causis maximis. hæc enim esset res magni præiudiciį. Possent enim partes inuicẽ componere, & habere super causa statum, vel monachatus, vel matrimoniį, vnũ iudicem minimum, qui sententiaret secũdũ eorum voluntatem. ꝙ esset absurdum: vt d. §. de liberali. Prætereà, natura conuentionis. & reconuentionis est, vt simul tractentur, & eodem tempore finiantur. Si intelligeres de actione præiudiciali, per quam impediretur exercitium aliarũ actionum interim, vt in quæstione seruitutis, & libertatis, vt l. ordinata. ff. de lib. cau. nõ posset habere locũ recõuẽtio: qa simul tractari nõ possunt.

tellectum Iacob. de Are. & Barte. ibi, tunc reconuentio habet vim exceptionis: & est necesse simul pronunciari super vtraque, secus si non vniuntur, sed sunt separatæ ita ꝙ ex vna non inducatur exceptio in alia: nam tunc secundum eum non est necesse, quòd vna sententia dirimatur. De quo per Imo. in l. j. in fin. quæ senten. si ne app. rescin. Et adde, quòd licet debitum tuum sit liquidum, non tamen procedetur incõtinẽti: ad exactionem, si reconuenio te: sed debet expectari finis vtriusque causæ, per sentẽtiam. quod est verum, si de facili, & citò recõuentio potest liquidari: aliàs secus, secundum Bald. no. in l. neque. ī. de compen. & tenet Inn. in c. ij. de or. cog. in gl. vicissim. Ad qd̃ etiam vide quod no. Bal. in l. fi. j. qui ad li. procla. non li. Adde ꝙ not. Bart. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. in vlt. q. de acquir. pos. & Bald. in l. cum Papi. in ij. col. ī. eo.

❧ P. P A V. P.

¶ Primò quæro. Circa istam materiam reconuentionis no. primo, quòd reconuentio non habet locum in causa quæ desiderat celeritatẽ: vt per Roma. sing. dcccxv. incip. reconuentio. Itẽ quòd reconuentio nõ habeat locum coram arbitris iuris, vide Spec. tit. de recusat. §. effectus. ver. sed nunquid coram istis. Ro. singu. dcccxvij. incip. reconuentio. Item si per statutum sint deputati aliqui iudices qui habeant recognoscere de causis pauperum agẽtiũ, an si pauperes agant in ꝓpsos iudices possunt reconueniri, vide Bald. in c. j. in ij. col. de contro. uer. feud. & ibi etiam ꝙ nullus iniuriatus agens de iniuria vel de furto vel de alio malo potest reconueniri coram alio non suo iudice. Nunquid autẽ coram paribus curiæ habeat locum reconuentio in materia feud. vide Bald. in c. j. in §. fi. in iij. col. de prohib. feud. alie. per fed. & ibi etiam ponit iudex ꝙ est res conuentio quædam præiudicialis & ofiẽ tatiua, quædam secũdaria & simplex vt ibi per eum. Itẽ ꝙ reconuentio habeat locum corã iudice prorogato, vel cui maior vel æqualis se submisit, & ꝙ nõ coram arbitro: & de actione diuersitatis. & pro limitatione eius ꝙ dicitur de arbitris, vide Ias. in l. est receptum. in glo. fin. ff. de iurisdi. om. iud. Itẽ an si princeps dedisset iudicem alicui motu proprio, an tunc possit fieri reconuentio coram eo, vide Ias. per illum tex. ponderantem quòd non, in l. si quis iniquum. prope fi. ff. quòd quisque iur. Item quòd causa reconuentionis eadem instantia terminari debeat, qua causa conuentionis & eiusdem priuilegijs & prærogatiuis gaudeat, Vide I oã. de Dama. consil. xciij. in. vj. col. & ibi etiã per Bolog. in addi. in. ij. col. quod si clericus conueniat laicum coram iudice seculari, poterit coram eodem ipse clericus reconueniri, vide Areti. in c. si clerici. in. vij. col. extra, de iudi. & ibi late Decium. in iiij. char. Item qñ quis petit imponi perpetuũ silentium alicui super aliqua re: ꝙ procedatur solum

a ¶ Contra actorem. Not. an reus habeat necesse reconuenire actorem coram eodẽ iudice. Et vide Bal. in l. cum Papi. in ij. col. Aliqui habent in l. nemo. š. eodem. & limita per Bar. in proxi. col. & quod dixi in fine dictæ col. tenet tamen processus in ordinario, si non apponatur. nota ista ī. eo. in vlti. col.

b ¶ Terminabuntur. Adde quòd dicit Bald. in l. viro. solu. matri. ꝙ quando causa conuentionis, & reconuentionis, semper vniuntur in casu dictę l. viro, secundũ in

ſuper reconuentione. Vide Are.in c.in præſentia.in iij.col.de ꝓba. & ibi etiam Fel. in ij.col.Item vide in materia reconuentionis latè Maria. Soci, in tit,de mut.pet.vbi coram quo, & inter quos, & de quibus cauſis locum habeat, & multa alia. Itē an procedat reconuentio coram arbitro, vel arbitratore,& quomodo,vide Barba. conſilio iij,vol,iiij,in vlti, char.

a ¶ Criminali. Et hic per Bald. duo verba quæ indiſtinctè tenet.& Bald.in l.prima.in prin.qui accu. per Bar.Imo.& in l.is qui reus.ff.de public, iudi.

b ¶ Quærit gloſ Nota quòd actor cõuentus non poteſt recõuenire.Sed qd ſi actor impetrauit iudicem delegatum ſuper fundo reus reconuenit ipm ſuper domo : quo caſu vult etiam actor coram eodē iudice reconuenire ſuũ vinea, an audiatur? Et text, videtur ꝙ non.& ibi ita tenet Guli in l.j. ff. quod quiſque. iur. & Spec.in tit.de rep. §.fin verſic. nunquid poſim.& quod not, Imol.in authen,habita.Et hoc modo videtur mihi ꝙ ſit intelligendus tex.in d. l.fin.& no.glo.hic,& expreſsè Spec in titu. de reconuen. §. nunc dicamus.ver.ſi.

c ¶ Spoliatione.In interdicto ſpoliatorio, & in cauſa depoſiti, non habet locũ reconuentio : contrariũ videtur no.Bart.in l.naturaliter.§.nihil commune.in penul,q.ff,de acquir.poſſ.iuncto eo quod dicit text in l.j. vltra medium.j. quo. bo.& in l.ij.§.fi.ſ.vbi in rem acti. Adde ꝙ primã opi.tenet Spe. in titu.de reconuen.§. nũc videamus.in prĩ,

d ¶ Habeat locum.An iſta auẽ.habeat locũ in ordinario,& in delegato:licet Bald.in l. cùm Papinianus. in ij.col.aliqui habent in l.nemo.ſ. eod. in verſicu.quæro vtrũ perius antiquũ videtur velle ꝙ ſolùm habeat locum in delegato. Adde tamen quòd ſi talis delegatus fuiſſet datus de non conſenſu,non locũ habet iſta authẽ,ſecundum Bar.hic,ad fi,

e ¶ Sunt opi.Et cum opi.Hoſtj,cõtra Barto.& Inno.tenet gloſ, Ioan.Andr.in cle. ſæpe.de verbo.ſignifi.in verſic.exordio.ſecundum Ioã.Andr.in addit.Spec.in titu.de reconuen.verſic. quando fit recõuentio.non habet locum pruilegium prorogationis iuriſdictionis, contra Barto.hic:ſed do.Anto.& Imol.in ca.j.de mu.petit. tenent opi, Bar.hic:licet Io. Cal. de.teneat opi.Ioã.Andre.& vide Bald.hic, in v.col.

¶ Habet locum. Sed quid ſi reus confitetur delictum,an poſſit reconuenire actorem: vide Bald. in l.j, in fi.C.qui ad li.proclama.non lic.

¶ Summariis.Sed ꝙ non ſit locus recõuentioni, tenet Bald. in l.j.ſ.vbi cau. ſta.vbi idem dicit, quando vna cauſa eſſet preparatoria alterius.quod nota. Adde gloſſ.in cle.ſæpe de verborum ſign.& plenè per do. Anto.& Inno.in c.j. de mu.peti.& Bald. in l.naturaliter.§. nihil commune.in pe. q.de acquir.poſſeſ. & ibi per Imol.& quod not.Bald.in l.ſi fine.j. ad Trebel.

Iſtius aut.ratio meliùs j.declarabitur, Secundò quæro,†vtrũ poſsit actor recõuenire de cauſa criminali[a].Dicit gl.ꝙ ſic, eadē ratiõe,qua ſ.dixi de præiudiciali. Vide gl. ſuper ver,eundē.Pro declaratione iſtius q. eſt videndum,quia aut actor accuſauit criminaliter;& tunc an reus poſsit ipſum reaccuſare;eſt materia l.is qui reus.de publi. iudic.& j.qui accu.non poſ.l.neganda.Ad vnum tamen aduerte : quia tota illa materia loquitur,qñ quis accuſatorẽ reaccuſaret corã iudice ſuo ; ſed ſi per modũ reconuentionis vellet accuſatorem ſuũ accuſare coram iudice nõ ſuo, hoc nõ poſſet. Ratio quia actor illum iudicẽ nõ elegit,nec ſponte iuit ad eũ,imò quadam neceſsitate:ſcilicet propter maleficium,vel iniuriã ſibi factam:vt l.ij.§.ſed & ſi agant.ff.de iud. Vnde non eſt conueniẽs vt malignitas aduerſarij mei,propter quã cogor eũ accuſare, faciat vt ego poſsim recuſari corã iudice nõ cõpetenti:vt d.§.ſed & ſi agant. Quæ ratio ceſſat in eo,qui agit cõtra aliquẽ ex aliquo cõtractu celebrato ab ipſo agẽte, vel ipſius facto:ſic eo caſu quo accuſat,ceſſat ratio l. cùm Papi.quia ipſe accuſator iudicem nõ elegit ſpõte.Si verò agat actione ciuili deſcendẽte ex aliquo maleficio,vel facto conuenti,abſq; ſcientia vel conſenſu accuſatoris:tunc idẽ eadem ratione : vt d.§.ſed & ſi agãt. Quæ dicta ſunt tã in ciuili,quã in criminali,intellígo qñ actor cõueniret reum corã iudice ordinario.Si enim cõtra eũ iudicẽ delegatũ impetraret:tunc crederem ꝙ poſſet fieri recõuẽtio,per hãc aut.& in cor. vnde ſumit.& quia ſubeſt rõ, quia ipſe eũ elegit:& ceſſat rõ impedimenti,de qua loquitur §.ſed ſi agant.Si verò agit actor actione ciuili deſcendente ex ſuo facto, vel cõtractu:tũc ſi reus vult eũ recõuenire ciuiliter ; ſiue actio deſcendat ex crimine, ſiue non:poteſt indiſtinctè, per iſtas leges. Sed ſi ꝑ modũ recõuẽtionis velit eũ criminaliter accuſare,tunc ſi iudex ille, corã quo fit cõuẽtio,aliàs de illa cã criminali cognoſcere non poſſet,non fiat recõuẽtio : quia hoc eſt priuilegiũ cauſæ nõ perſonæ.Et hoc nõ poſſet fieri etiã vtraque parte volente:vt l. non diſtinguemus.§.Iulianus.ff. de arbitr. Sed ſi iudex poſsit cognoſcere de illa cauſa criminali:tũc vĩ ꝙ poſſet fieri recõuẽtio: ſicut poſſet fieri prorogatio, per l.j.ſ. vbi de cri,agi opor.Hoc etiã videt tenere Inn. tamen in hoc eſt aduertendũ.Nã cauſa criminalis habet iſtud priuilegiũ,vt ea pẽdente ſuperſedeat in qualibet ciuili:vt l.fi,ſ.de ordi.cog.Modo ſi quidẽ ille,qui reaccuſat per modum recõuentionis,vult vti hoc priuilegio,ꝙ interim ſup ciuili primo ꝓpoſita ſupſedeat,non poſſet cõuenire:quia hoc nõ patit natura cõuentionis,& recõuẽtionis,quæ eſt vt ſimul ꝓcedatur,& ſimul terminetur.Et qa per hoc præiudicaret actori cuius eſt priuilegiũ:vt qa prior appellauit,primò agat.Hoc tamen caſu non puto reũ conuẽtũ impediri,quin actorẽ accuſet corã iudiçe cõpetẽte alio;nec impediretur per exceptionẽ,quæ introducit ꝑ aut.hãc. Nam hæc aut.aufert reo ſuos iudices ideo, quia dat ſibi aliũ,ſ.hũc in caſu reconuẽtionis.Eo ergo caſu,quo nõ põt reconuenire, vel non poteſt ſine priuilegio,& præiudicio ſui iuris,vel ſuæ cauſæ;tunc non aufert iſta aut.iudices ſuos:vt hic manifeſtè colligitur ex tex.& in corpore,qui vult ꝙ reus tunc debeat ſuperſedere ; nec agat coram alio,quin ei liceat agere coram eodē : aliàs ſecus,vt probatur ff.eũ qui app.in prouin.
b debe.defen.l.pe.& j.dicam.Quærit glo. b
8 quid†ſi actor reconuentus velit reum per modum reconuentionis reconuenire? Gl. dicit ꝙ non poteſt;vt in ea habes.Idem tenent omnes Legiſtæ & Canoniſtæ.Quæ-
9 ro,vtrum†liceat actori in cauſa reconuentionis recuſare iudicem,coram quo reconuenitur? Quidam dicunt ꝙ ſic.Et ita intelligunt iſtam aut.gl.noſtri:ſed omnes doct. dicunt cõtrarium:quia poſtquam actor ſemel elegit eum, non poteſt eum recuſare: vt in l.cũ Papi.& in aut.offeratur.ſ.de lit. conte.Quã intellige,ꝙ actor non poteſt eũ recuſare priuilegio aliquo,qd eximat perſonam actoris ab illa iuriſdictione:ſed priuilegio cauſæ bene poteſt recuſare recõuẽtionem. Verbi gratia:Ille,qui agit de ſpo-
c liatione[c],& petit reſtitutionẽ,ſi recõuenia tur,põt opponere,ꝙ nõ põt recõueniri donec reſtituat: vt l.ſi quis ad ſe fundum.j. ad l.Iul.de vi.& extra,de or.cog.ca.cùm dilectus.&c.ſuper ſpoliatione. Idem in cauſa depoſiti leg.j.ſuprà depoſitio.Idem in cau-
10 ſa criminali: † qa accuſans criminaliter nõ poteſt interim recõueniri ſ.vt l.fi.de or.cog.In iſtis priuilegijs cauſæ excluditur reconuentio. Procedo vlterius ſecundũ ordi-
11 nem gl.Quæro,†vtrum iſta aut.habeat locum[d] in iudice ordi-
d nario,& delegato? Et dicunt quidam,ꝙ ſolũ loquitur in delegato:quia hic loquitur de recuſatione : & ordinarius recuſari non põt.Sed oẽs glo.& doc.dicunt ꝙ habet locũ tam in iudice ordinario,quàm in delegato;et licet iudex ordinarius recuſari non poſsit petitur tamen ꝙ alius ei aſſocietur;vt in aut.ſi verò contigerit.ſ.de iudi.Quærit gl.quomodo iſtæ cauſæ tractabũtur ſimul,& eadem ſententia terminabũtur.Dic vt dixi ſuprà
12 circa prin.& j.declarabo clariùs.Sed iuxta hoc quæro,†quãdo
e debet fieri iſta reconuẽtio? In hoc ſunt opi.[e] in gl.Quidã doc. dicunt ꝙ ab initio incontinenti,vt innuit tex.in iſta aut. & in corpore vnde ſumitur. Alij dicunt,ꝙ poteſt reconueniri quandocunque vſq; ad ſentẽtiam,vt dicimus in denunciatione,quæ fit venditori.Et iſtud vltimũ tenet Bart.de mu.petit.c.j.& dicit ꝙ eſt caſus extrà,de reſcri.in c.diſpendia.li.vj.Idem videtur tenere Inn.Ho.autem videtur tenere cõtrarium.Dicerem ſic: ratio reconuentionis,quæ facit pro reo contra actorem,eſt : qa actor illum elegit iudicem in agendo habeat illum in defendẽ-
f do.dicit tex.Sed iſta ratio habet locũ[f] quandocunq; pendente iudicio:ergo quandocunque pendente iudicio poſſum ipſum reconuenire.Sed huic obſtat natura conuentionis,& recõuentionis,quæ eſt,vt ſuprà dixi,vt ſimul tractetur,& eadẽ ſententia terminetur.Qũo ergo poſſunt ſimul tractari, & terminari; cũ lis prima iam ſit prope finẽ,& iſta incipit? Rñdeo,vt ſuprà dixi,ſ.ꝙ iſtud qd ſimul tractatur,erit in fauorẽ rei conueniẽtis. Aut igit vult reus reconuenire cũ ſuo priuilegio,vt ſimul tractẽtur,& ſimul terminẽtur;& hoc nõ põt niſi ab initio : vt hac aut.& in corpore vnde ſumit.Sed ſi eũ vult recõuenire,& non vti priuilegio:tunc poterit,nec eſt quid repugnet. Diceret fortè tunc magis cã conuẽtionis,quã recõuẽtionis.Et ideo In. in d.c.diſpẽdia.dicit ꝙ qñcũque pendẽte iudicio primo,agitur cõtra actorẽ per modũ cõuentionis & recõuẽtionis;& tunc dicatur cõuẽtio ſimplex,qñ omittit natura recõuẽtionis,q̃ eſt vt ſimul terminent.Sed pro tãto ego appello iſtã recõuẽtionẽ,qa aliàs iſte non eſſet cõpetens iudex,niſi propter recõuẽtionem.
13 Iuxta hoc quæro,†nunquid in cauſis ſummarijs[g] ſit locus re-
g conuentioni.Tex.vĩ ꝙ ſic,in l.ſed hæ.§.nõ ſolũ.ff. de ꝓcu. vbi dĩ, ꝙ etiã in cauſa dãni infecti,habet locũ reconuẽtio. Et conſtat,ꝙ cauſa dãni infecti ſit ſummaria : vt l.j.ff.de dam.infe.Inno.contra,& idẽ tenet Pet.& alle.l.j.ſuprà,vbi cau.ſta.Prætereà eſt

Pro concordia ad

uerte: in reconuentione debet procedi secundum formã conuentionis, & vna sententia terminari, quando agitur petitorio, & reconuenitur possessorio, vel econtra pro eadem re: intellige in illis casibus vbi in possessorijs requiritur lit. contesta. habetur per Barto. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acquiren. possess. Contrarium tamen alleg. in auth. & consequenter. iuncto eo, quod voluit ipse Barto. in l. j. C. quo. bono. & in l. fin. C. vbi in rẽ act. vbi voluit q̃ oĩa iudicia possessoria sint summaria. & ĩ extrauag. ad reprimendum. in verbo, summarie. Tu dic, Bart. non negat in dictis suis, in hac authẽ. si bene videat, tenet affirmatiuam tã in j colũ. ver. sciendum est igit. quã in pe. col. versi. iuxta hoc quæro. Et sic nõ meretur argui de cõtrarietate.

1 ¶ Appellationis. Sed quid si appelletur in causa cõuentionis prim: an possit iudex procedere in causa reconuentionis: Dic secundũ Innocen. quòd sic: in ca. cum nobis. de electio. & vtrũ in causa appellationis habet locum recõuẽtio, Cyn. videtur tenere q̃ in d. l. p hanc. in vj. q. Idẽ Inno. in c. j. de mun. pe. Pro hoc text. in l. ad cognitionẽ. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Sed Spec. in ti. de conuen. & recõ. §. nunc dicamus. Sed nunquid corã iudice restringit hoc dictũ in appellatiõe ab interlocutoria: secus in appellatione à diffinitiua. Sed tamen nõ respondet ad textũ. in l. ij. §. legatis. versic. et quoq̃. ff. de iudic. qui probat indistincte opi. primã. Sed Angel. in d. §. legatis. dat aliam limitationẽ ad hoc, & veram: nã debet secundum eũ, limitari nisi appellatio exerceat in domicilio appellationis: q̃a tũc cessat rõ d. §. legatis. q̃ no. vide Bald. in d. l. per hanc. in vi. co. & vide gl. in l. sed si restituat. ff. de iu. & Bald. in l. & sine. §. ad Tre.

b ¶ Clericus agens. Et hæc est communis q̃ clericus possit reconueniri: & tenet etiã gl. in c. j. de mu. peti. Sed aliqui, quos sequitur dom. Anto. in d. c. tenent contrariũ: & cũ cõmuni ibi trãsit do. Io. tacit etiam q̃ singula. not. Imo. in l. si eum hominẽ. de fideiusso. vbi instantia transit in clericum: etiam coram seculari: vno tamen casu posset clericũ conueniri indistinctè, quoties reconuentio fieret ex eodem negotio, & ventilatio esset connexa: secundum Bal. in authen. habita. in xiij. col. in ver. quæritur. Alij ibi inducũt ar. contra opi. Bar. sic: Recõuẽtio proceditur virtute conuentionis: fundatur enim super electione facta à iudice, vt patet in c. cuius in agendo. sed prorogatio non potest fieri de specie ad speciem penitus diuersam, sicut est iurisdictio clerici, & laici: vt patet xcv j. dist. & l. ij. §. j. ff. de iudic. ergo talis reconuentio fieri non potest. Confirmatur ista ratio ab ipsis: & quod non posset fieri expresse, non potest fieri tacitè: vt l. non intelligitur. §. fina. ff. de iure fisci. Sed aliquis clericus non potest expresse prorogare iurisdictionem in laicum: ergo nec tacitè. Sed huic rationi respondet Io. Cal. & alij, quòd ista ratio non concludit; quia sequeretur ista ratione vltima, quòd sicut clericus non potest expresse consentire in iudicem ecclesiasticum nõ suum: vt c. significasti. de for. cõpe. ita non possit conueniri coram non ecclesiastico. Hoc argum. est contra c. j. & ij. & ibi not. de mu. pe. Sed ab hac impugnatione defendit dom. Anton. dictam suam opinio. dicens quod illa prorogatio fit secundum naturam iuris: & tunc aliquid permittitur fieri tacitè, & in consequentiam, quod non permittitur fieri expresse: vt patet in d. capi. dilecti. de foro competen. Vnde dicit Bald. no. in l. nulli C. de iud. quod in conuentione cognoscit iudex in incidenti ad causam principalem, & contra naturam ipsius. nec principaliter, & expresse, nec tacitè, sed in consequentiã potest iurisdictio in alterum prorogari: vt patet in ca. tuam. de ord. cog. & in c. lator. qui filij sint legiti. Hoc autem est contra materiam iurisdictionis ecclesiasticæ, quod clericus subsit seculari iudici, vel qđ iudex secularis habeat talem iurisdictionem: maximè per rationem, quæ redditur xcv j. distinct. in c. deniq;. ergo nec tacitè in consequentiam potest ista iurisdictio prorogari. Tunc autem contra istam rationem, quæ est difficilis, dicas quod assumptum est falsum: quia licet subiectum, in quo est iurisdictionis verbi gratia: clericus nil prorsus pertinet ad iurisdictionem, seu iudicem temporalem: cùm tamen ipse dicatur esse temporalis, et secundum naturam suam non est bonum simile de causa spirituali, in qua habilitas ratione personæ, non faceret actũ prorsus contra naturam facientis, sicut inhabilitas materiæ, vt patet in l. is qui duos. in fi. & quod ibi Bar. ff. de lib. leg. & licet clericus non sit de iurisdictione iudicis secularis: tamen propter hoc ratione subiecti, non debet dici quod prorogatio, quę fit in iudicem secularem fit contra naturam iurisdictionis, sed contra priuilegium personæ, quæ nullo modo pertinet ad laicum. Sed per Bar. adducas nouam rationem: nam actor et reus sunt personæ connexæ: vnde quod statuit in vno, maximè vbi ratio est expressa in lege, extenditur ad alterum. l. fi. C. de fru. & li. exp. & tex. in auth. de exec. §. j. cogit reum inuitum agere coram eodem iudice: ne propter diuersitatem tribunalis lites implicentur, & non possint finiri. & hoc circunscripto omni consensu actoris, in persona ipsius, habet locum ratio prædicta: & cogitur in ius respondere: Cùm ergo lex generaliter dicat, q̃ agẽs tenetur respondere reconuenienti: ergo, &c. Adde quid iuris si clericus accusat laicum coram iudice laico, & accusatus ipsum clericum coram episcopo, q̃ falso fuit accusatus per clericum: an episcopus poterit inhibere iudici seculari ne interim procedat. Vide Fed. de Sen. cõsi. cxij. Et quod clericus poterit reconueniri coram laico, videtur tenere Spe. in tit. de conuen. & recon. §. j. ver. sed quid si laicus.

c ¶ Coram arbitris. Sed de iure ciuili habet locum reconuentio. l. non distinguemus. §. item si quis. in fin. iuncta gloss. in l. si de meis. ff de arbitr. & sicut non habet locum reconuentio, ita nec exceptio reconuentionis. Secus coram iudice delegato: vt per Bald. in l. neque. infrà, de compen. & in l. j. suprà, de arbitr. adde Bald. in l. si cum dies. §. quod si sorte. ff. de arbitr. vbi quod sicut non habet locum reconuentio, ita nec exceptio reconuentionis: aliàs compensationis. Adde quod hæc apostilla est falsa: nec credo eam fuisse Alexan. nam Bar. in l. non distinguemus, §. item si quis. idem tenet quod hic, & idem tenet Specu. in titu. de recon. §. in princip. reprobans opi. aliquorum tenentium quod coram arbitro electo ad omnes controuersias, sit locus reconuentioni.

d ☞ P. P A V. P. ¶ Duo vocabula. Vide Ias. in l. contra maiores. post prin. ff. de inoffi. testa.

a quid in causa appellationis [a] sit locus recõuẽtioni? Specu. tractat istam q. & c. Cy. ponit eã in l. p hanc. j. de tẽp. app. Breuiter omissis verbis eorũ, veritas est ista: q̃ quando ille, q appellauit, appellat de necessitate ꝓpter iniuriã, quã arbitratur sibi factam à iudice: & sic ipse sua sponte iudicẽ non elegit: nõ potest corã iudice appellationis reconueniri: sed debet in puincia sua apud suũ ordinariũ iudicẽ cõueniri, vt ff. eũ qui ap. in prouin. defen. d. l. j. & l. ij. §. ei quoq;. ff. de iu. Ex quo patet, q̃ ista auth. solũ impedit reũ agere corã alio iudice, q̃ dat sibi iudicẽ in causa reconuẽtionis: aliàs cessat ista exceptio. †Quæro, qd si reus cõuenit actorẽ corã alio iudice, contra formã huius authẽ. Respõdeo, si quidẽ corã iudice delegato, processus est ipso iure nullus.

17 †Si corã iudice ordinario processus est aliqs, nisi opponat: vt d. ca. dispendia. de rescri. li. vj. †Vtrobiq; tamen siue processus est nullus, siue quando opponit exceptio. reus vocãs actorẽ corã alio iudice condẽnat in expẽsis: vt d. c. dispẽdia. & ga temere eũ vocauit, & c. l. eũ qui temere. ff. de iu.

19 †Quæro, vtrũ clericus agẽs [b] cõtra laicũ b corã iudice laico possit recõueniri. Glo. in c. at si clerici. extra de iu. tenet q̃ sic. Quidã doct. iuris ciuilis, vt Pet. & Iac. But. tenẽt q̃ nõ: quia hoc nõ potest fieri p modũ prorogationis in c. si diligẽti. extra, de for. cõpe. & §. de epis. & cler. auth. statuimus. Breuiter puto cõtrarium, scilicet q̃ possit reconueniri. Nec ob. q̃ nõ potest fieri prorogatio: qa fateor, s. ab homine: sed à lege hoc fit, vt oẽ priuilegiũ, p q̃ psona subducitur, iurisdictionẽ tollat in cã recõuẽtionis: vt l. cũ Papi. & in corpore vnde sumit hæc auth. Nec ob. si dicas. ille est fauor totius cleri: qa fateor, eodem modo priuilegiũ, ne legati cõueniantur, est fauore publicæ vtilitatis: & tamen cessat in causa reconuentio

20 nis: vt d. §. sed & si agant. †Quæro, vtrum c corã arbitris [c] sit locus reconuẽtioni. Tex. est q̃ non, extra de arbi. c. cũ dilectus. quod est verum: quia tunc cessat ratio l. cũ Papi. Non enim actor illum arbitrum elegit magis quàm reus, imò vterque simul. Et ideo

21 †puto, q̃ si aliquis esset delegatus de cõsensu vtriusq; partis, coram illo delegato non esset locus reconuentioni eadem ratione, qua de arbitro §. dixi.

1 ☞ *Ante litem contestatam potest in aliquibus casibus appellari, & qui sint isti casus. & nu. 2.*

3 *Recusatio iudicis potest fieri quandoque post litem contestatam, si noua causa superuenit.*

4 *Nemo nisi princeps, potest committere causam remota appellatione à diffinitiua, sed bene ab interlocutoria.*

5 *Appellatio & recusatio iudicis, quando simul ponuntur: hinc appellatione remota ante litem contestatam etiã recusatio remoueri uidetur.*

6 *Si in literis delegationis remoueatur solum appellatio, non intelligatur remota recusatio.*

CVm solitũ. Ista est singularis lex, nec scio esse eã alibi. Breuiter dicit. 1 †Qñ duo vocabula [d] veniunt ad d determinationẽ eiusdẽ verbi, debẽt intelligi vt vniformiter operentur. h. d. Primò Imperator repetit illud, sup quo dubitat. Secũdò quorũdã ponit opi. Tertiò dat consiliũ. Scda ibi quidã putabãt. Tertia ibi: caueãt. No. q̃ dixi in summario. Idẽ habes in l. in testõ. §. de testa. mil. & de impub. & ali. sub. l. hæreditatem. & l. quãuis. de vulg. & pup. l. iam hoc iure. Dicit hic, caueat itaq;. Quæro, qua distinctione debent vti iudices? Glos. dicit, q̃ debet verbum appellationis accommodari post sniam: & verbũ refutationis, seu recusationis añ lit. cõte. Vide gl. super ver. sine certa. Vult ergo gl. ad hoc vt ista clausula aliqd operet, q̃ opponatur eo tẽpore, quo inducat aliqd contra ius cõmune: sed de iure communi post sententiã potest appellari: ergo post sententiã remoueatur appellatio ante lit. cõte. potest

Secunda Bartoli ſuper Codice.

☞ P. P A V. P.

8 ¶ Quid ſi in literis. Not.qđ imò remota appellatiõe nõ intelligĩ remota nullitas, qa ſunt diuerſæ. Vide Com.cõſi.xvij.& an remota appellatione & cõtradict.dicatur ſublata nullitas, vide Com.cõſi.lx.incip. in Chriſti noie.vbi etiã ponit an intelligat remota reductio in laudo:& q etiã ſi remoueatur appellatio nihilominus querelæ ſupplicatio poſsit dici de nullitate, vide Pract. Pap.in forma exc.ſentẽtiæ diffi.in ij.co. Itẽ q remota appellatio- 2
ne.nõ cẽſetur remota appellatio rõne euidentiſsimæ iniquitatis & q nõ videatur remota nullitas, vide Abb.cõſi.lv.in ij.parte, in ij.co. Item qđ remota app.nõ cẽſetur 3
remota querela vel ſupplicatio, vide Barba.in c.j.de of.dele.in ij.col. Iaſ.in auẽ.quæ ſupplicatio de p̃ci.imper.offer. Item remota appel.vel querela, non cenſetur remota nullitas. & quædam alia vide q Are.cõſil. lxxv.in pen.col.& in c.dilecto.i ix.q.de ap. Item an ſtatutum remouens appel.in aliqua cã, an cenſeatur ſolũ à diffinitiua non ab interlocutoria vel grauamine vide pau. 9
q ſic, in c.paſtoralis. in princ.in vj.quæſt. de appel. Itẽ an remota appellatione dicatur remota querela apud eũdem iudicem vide Alex.in l.fin.col. xj. ſ. de edicto diui Adria.tol.poſt Paul. de Caſt.ibi.

b ¶ Futuri temporis. Quando tractus futuri temporis ſpectet ad iudicem, vide nota.per Bar.& doct.in l.vbi autem.§.qui ſortem.ff.de verbo. obliga. Quid in fructib⁹ 6
futuris, vide Baldũ a
in l.j.ſi ſer. nupt.mu.

☞ P. P A V. P.

c ¶ Quanquam. Vide quæ habes ad Barto. in l.j.in fine. ff. de legat.ij.& in l.proinde. ff.ad l.Aquil.

☞ Pro ſaluatione Barto. in hac l.ij. & in quo videatur inuolutus vitio contradictionis, vide concordiã, quam poſui in l.j.ff. de eden.

d ¶ Sententia incerta. Quando valeat ſententia,& libellus incertus, vide etiam Inno.in c.fi.in gl.in ver. omni.de excel.prælat. 1
vide Innoc.in c.iij.de 2
lib.obli.

e ¶ Veterem. Idem tenet in l.ait prætor.§.j. ff.de re iudi. 3

f ¶ Intereſſe. Iudex 4

recuſare ante li.cõteſt.remoueaẽ recuſatio. iſta opi.nõ eſt vera:quia nullus iudex prẽter principẽ poteſt appellationẽ poſt ſententiã remouere: vt l.j.§.fi.ff.à qui.app.nõ li.Do.Rich.Malũ.intelligit totũ econtra, vt iudices remoueãt appellationẽ ante ſententiã,& recuſationẽ poſt lit.conte. Et eſt hæc diſtinctio:quã tenere debẽt iudices, ſecundũ eũ,vt hic:& hoc placet. Sed contra hoc oppo.expreſsio eius,qđ tacitè ineſt,nihil operaẽ:vt j.de fideiuſ.l.nõ rectè.& ff.de leg.j.l.iij.ſed iſtud eſt etiã tacitè,de iure cõi ergo &c.Sol.dicit Rich.fateor cõtrarium q nihil operatur:ſed fit cã dubitationis tollendæ:vt l.q mutuã.ff.man.& l.quæ dubitationis.ff.de reg.iu. Hoc non placet:qa vanũ eſſet cõſiliũ Principis hic.† & ideo dico q ante ſentẽtiã & etiã ante lit.cõte.qñque põt appellari: vtputa ſi iudex ꝓnũciauerit ſe eſſe,vel nõ eſſe iudicem:vt no.in auẽ.habita.ne fil. pro pa.& in caſu l.arbitror.ff.q ſatiſda. cog. & de mino.l.intra vtile. Item †recuſatio põt fieri qñq poſt lit.cõte.ſi noua cã ſupuenit:vt l.non diſtinguemus.§.cũ quidam.ff.de arb. Vnde cùm iudex remouet appellationẽ ante ſniam, iſta remotio operaẽ illis caſib⁹,in quibus poterat appellari:& cũ remouet recuſationẽ poſt lit.conteſt.operabitur ſecũdũ qđ dicemus de ordinario:vt ſ.de iud.auẽ.ſi verò contigerit. Et ſecũdũ hoc ſic opp.nemo† põt committere cãm appellatiõe remota, niſi Princeps:vt l. 4
j.§.fi.à qui.appel.nõ li. Rñ.verũ eſt remota appellatione à diffinitiua:ſed bene põt remoueri appellatio ab ĩterlocutoria. Et hic eſt caſus not.hic:& hoc ſentit gl.tua in fin. multum no.quã vide. Secundò quęro, †qñ iſta verba ſimul ponunẽ, qualiter intelligãtur ,put in prin.l.præſupponiẽ. In hoc ſunt opi. Quidã dicũt q ante lit.conte.nõ poterit recuſari. Et qđ hic dr̃ ĩ tex.q minimè vetitũ eſt,ſ.à lege & hoc tenuit Io.Alñ dicũt contra.& dicũt q dictis verbis nõ obſtãtibus poterit recuſari,per hunc tex.dũ dicit, quod minimè vetitum,&c. Ego teneo opi. Io.per rationẽ quã dixi in ſummario,ſ.qñ duo vocabula veniũt ad determinationem vnius verbi,debent intelligi vt vniformiter operentur. Sicut ergo appellatio eſt remota ante lit.conte.vt dixi:ita eodem modo recuſatio.† Quæro,qd ſi in literis [a] dele gationis remoueatur ſolũ appellatio an ex hoc videatur remota recuſatio? Gl.hic tenet q ſic. Alleg.extra,de app.c.ſuper eo.In cõtrarium facit j.ne lic.in vna ea.cau.l.j.in fi. Ibi loquitur quando remoueẽ à iure: hic quãdo ab homine. Contrariũ huius determinat gl.in d.l.j.§.fi.ff.à qui.app.non li. Et iſtam opi.ſequũtur communiter doc.quia quãdo ſunt duo iura ſeparata,remoto vno, non ſequiẽ remotio alterius:vt l.ſidonius. ff.de ſer.vrba.prædio.

De ſententijs,quæ ſine certa quantitate prolatæ ſunt. Rubrica.

☞ *Ius merè de futuro,non poteſt deduci in iudicium.*
Si ius eſt de præſenti habens dependentiam de futuro, uenit in iudicio quando actori nihil poteſt imputari.
Quid ſi ius eſt de præſenti propter intereſſe, quod ſperatur de futuro.
Quid ſi aliqđ ius de præſenti ſperatur recedere in futuro.

LEX I.

Vm iudicem. Valet ſententia de futuro,ſi depẽdeat à iure,qđ eſt de præſenti.h.d.ſecundum vl.lec.hic poſitam in gl.quæ eſt vera. Opp.& videtur,q curſus fu- b
turi temporis [b] non ſpectat ad iudicem: vt ff.de vſur.l.j.§.j. Huius timore ſunt in gl.quinq lec.quatuor primæ tendunt ad hoc,vt oſtendant iudicẽ pronũciaſſe de vſuris præteritis. Vlt.ad hoc tendit,vt ſi iudex pronũciauerit de futuris. Primæ quatuor lec.non habent dubitationem:ideo non proſequor eas.vide gl. Ad quintam lec.quam poſui vobis obſtat fortiter l.j.§.j.ff.de vſuris. Rñ. Quandoque nihil eſt, quod poſsit imputari creditori;vtputa,repeto ſortem,& facio quantũ poſſum in ea exigenda:tunc tractus futuri temporis,in quo currunt vſuræ,& inuito actore,ſpectat ad iudicẽ:vt hic. Quãdoq; eſt aliquid quod poteſt imputari creditori: vtputa, non curat ſortem habere,ſed vult q debitor condemnetur ſibi de futuro ad vſuras:& hoc non ſpectat ad iudicem, vt l.contraria. Op.de l.non quemadmodum.ff.de iu. Sol. Ea.quæ ſunt merè de futuro,non ſpectant ad iudicem,vt l.contraria: ſed ea, quæ ſunt de futuro,& habent dependentiam à iure de præſenti.& ſic loquitur hic. Nam ſors petebatur de præſenti:& ab iſto debito ſortis habet dependentiam vſurę:& hoc ſpectat ad iudicem & ita loquitur hęc lex. Cõtra hoc opp.de l.in lege Aquilia, ſi deletũ. 1
ff.ad l.Aqui. Huius timore debes ſcire breuiter, † q quandoq eſt ius mere de futuro:& hoc nõ poteſt deduci in iudicium: vt 2
d.l.non quemadmodũ. † Quandoque eſt ius de præſenti,quod habet dependentiam de futuro:& tunc diſtingue vt dixi: Aut poteſt actori aliquid imputari:& non venit in iudicio:vt l.j.§.j.ff.de vſu. Aut nihil poteſt ei imputari:& venit in iudicio: vt 3
hic,& l.j.de fideic.& l.malè agitur.de præſcri.xxx.an.† Quandoque eſt ius de præſenti,propter intereſſe, quod ſperatur de futuro:& tunc aut illud intereſſe ſperatur propter culpam: & loquitur l.in lege Aquilia,ſi deletum.ff.ad l.Aquil. Aut propter dolum:& loquitur l.locum.§.condemnatio. de tab. exhi. 4
† Quandoque eſt aliquod ius de præſenti,quod ſperatur recedere in futuro:& iſto caſu loquitur l.ſi ſeruus.in prin.de cond. fur. Iſtam materiam tetigi in d.l.locum.§.cõdemnatio.plenius in l.ſi finita.§.fi.cum l.ſeq.ff.de dam.infec.

1 ☞ *Quando proponitur actio uniuerſalis,uel generalis:tunc procedit petitio incerta,& ſententia incerta,ſed in executione certificatur. & nu.2.*
3 *In obligatione alternatiua,ſi electio eſt creditoris,debet dari libellus certus,& ſententia certa ſequi.*
4 *In ſimplici obligatione,quando procedat petitio incerta,& ſententia certa, & quando etiam ſententia incerta.*
5 *Sententia incerta habebit executionem paratam,facta liquidatione.*
6 *Et quomodo fiat liquidatio etiam in inſtrumentis non liquidis,quæ merentur executionem. & nu.5.*

LEX II.

c Quanquam pecuniæ. † Vbi petiẽ incertũ,valet ſnia. h.d. Vides ergo q ſnia incerta [d] valet. Contrariũ vi- d
des in l.pxi.& l.fi.Sol.gl.Qñq petitur incertum:& tũc valet ſnia incerta;vt hic. Sed ſi petiẽ certũ;& tũc debet ferri ſnia certa,per ſe,vel per relationẽ ad acta vt l.ſeq. Contra iſtud opp.Inſt.de act.§.curare. Huius timore gl.intrat hanc materiã e
veterẽ [e]. Quandoque† proponitur actio vniuerſalis, vt petitio 2
hæreditatis. Quandoque actio generalis,vt petitio tutelæ,vel neg.geſt.& in iſtis procedit petitio incerta,& ſententia incerta:ſed in executione certificatur. Ita tenet hic glo.mag.& plenius in l.j.in gl.mag.ff.de eden.& plenè p Inn.in c.cõquerẽte. in gl.pe.de offi.ord. Quandoque proponitur actio ſingularis; & iſta propriè eſt materia noſtra:& tunc aut obligatio erat alternatiua,aut ſimplex. Si eſt alternatiua,pcedit libellus,& petitio alternatiua & incerta,vt d.§.curare.& de verb.obl.l.eum 3
q certarũ.in fin. Qđ intellige,qñ erat electio debitoris.† Si eñ eſſet electio creditoris:cũ ſit in eius poteſtate,debet dare libellum certũ;& ſnia ſequitur certa: vt l.vbi.§.qui illud aut illud. de verb.oblig.† Quandoque obligatio eſt ſimplex. Et hic ad- 4
uerte: aliquando in libello non põt declarari certa quantitas, f
ſed poteſt declarari in ſentẽtia:vt cùm petitur intereſſe [f], quod intere

debet in ſentẽtijs taxare intereſſe. Adde l. cum propria. & ibi Bald. ſ. ſi quis all. vel ſibi idem dicit in fructibus.

a ¶ Intelligere. In his, & in vniuerſalibus vide etiã not. Bal. in l. filiũ. in xvij. col. j. verſic. vlterius quæritur. ſ. fa. erciſc per gloſ. & docto in §. j. de re iudi. & Innoc. in c. fi. & Bal. in l. iñ. in ij. col. de re iudi. & Inn. in c. fi. de exceſ. præla. Et adde q̃ valeat cõdẽnatio expẽſarum. etiam incerta, ſine reſeruatione taxationis, ſecũdum Bart. in l. terminato. verſic. venio ad quartũ. j. de fruct. & lit. expend. & ibi per Bart. q̃ tenet hoc eſſe verũ in omnibus acceſſorijs: & idem dicit in arbitro, & arbitratore.

b ¶ Practica hodie. Vide Bartol. in l. j. ff. de eden.

☞ P. PAV. P.

c ¶ Hæc ſentẽtia. Qđ ſententia incerta non valebit, niſi certificetur per relationẽ ad aliud. Vide Com. conſic. vij. in v. colum. & ſequẽ. & ibi in vj. colum. non dicit quod vbi ſententia eſt incerta ſuper eo de quo principaliter non diſputatur nõ vitiatur. Vide per eũ, & ſubtiliter loquitur et ibi etiam ponit quod recipit declarationem partis etiam quo ad ipſos expreſſe ſe non refert. & vide Comẽ. conſilio vigeſimo tertio in principio. Item vide etiam quod ſententia incerta quę nõ declaratur per relationem ad acta non valet, licet ſecus ſit ſi declaretur ex certificatione niſi in certis caſibus quos ad Bar to. habes in l. Paulus. la j. ff. de re iudica. & q̃ incertitudo vitiet ſentẽtiam, vide Feli. in ca. cum venerabilis. colũ. xvij. extra, de excep.

d ¶ Nota iſtum. Idem quod hic dicitur, qđ ſentẽtia lata per verba obſcura, debet declarari per verba probatoria, etiam ſi ad alia non fiat relatio expreſſe, debet intelligi, quando ſententia eſſet nulla ꝓpter obſcuritatem: niſi declaretur per ipſa acta probatoria. Sed vbi ſententia poteſt in ſe valere verba eius tũc debent ſtrictè intelligi per acta probatoria. Eſt tex. in lege j. ſ. ſi plu. vna ſente. & l. Paulus. la ij. ff. de re iudicata. quod tenementi. & vide Barto. in l. ait prætor. §. prĩo

intereſſe ſtat in æſtimatione iudicis, vt j. ti. j. l. j. tunc procedit libellus incertus, ſecundum verã opi. & tũc ſententia erit certa ſecundũ veram opi. no. per gl. in l. certi cõdictio. in prin. ff. ſi cer. pet. dicã j. ti. j. l. j. Quãdoque nõ põt declarari nec in petitiõe, nec in ſentẽtia: & tũc procedit libell⁹ incertus & ſententia incerta. Hic eſt caſus in l. noſtra. Nam debes hic intelligere [a] q̃ aliquis promiſerat indẽnitatẽ: & iam fiſc⁹ incurrerat aliquod damnũ, & maius damnũ poterat incurrere in futuro; vnde cũ non poſsit certificari id, quod dependet ex futuro, iudex pronũciabit de indẽnitate ſup futuro tẽpore; et hic pro prẽterito condẽnabitur: vt ſ. l. ꝓxima. Sed quæro, †quis eſt effect⁹ iſtius ſentẽtiæ incertæ? Rñ. q̃ habebit paratã executionẽ facta liquidatione, quefiet hoc modo: quia actor petet ſententiã executioni mãdari, in qua talis eſt cõdẽnatus ad indẽnitatẽ præſtandã. Ad probandũ q̃ ſit dãnificatus, faciet incõtinẽti articulos: nec eſt neceſſaria libelli oblatio, nec lit. cõteſta. & ſic procedetur ſummariè ſecundũ formam l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. de re iud. Sicut dicimus in ſimili, in ſentẽtia lata in iudicio vniuerſali, in qua eſt condẽnatus ad reſtituendũ hæreditatẽ ſimpliciter: quid autẽ ſit in hæreditate, in executione declarabitur. Et nota clarè gloſ. in d. l. j. de eden. †Et iſta eſt practica hodie [b] in partibus iſtis, q̃ inſtrumenta, quæ ſunt guarentigionata, vel cõfeſsionata, merent executionẽ, ſicut ſentẽtia diffinitiua. Si ergo eſt aliquod inſtrumentũ nõ liquidũ, peto executionẽ ſummarij, et facio articulos ad probandum id, ſecundum ea, quæ dicta ſunt ſ.

1 ☞ *Sententia quando fertur per relationem ad aliqua acta, ualet, ſi in illis continetur certa quantitas, non diſtinguendo quæ ſint illa acta. & nu. 2.*

3 *Sentẽtia ſimpliciter ꝓlata, ut condẽno te ad id, qđ debes, ualet. ſi certa quantitas reperiatur in actis ꝓbatorijs.*

LEX. III.

HAec ſententia. [c] † Sentẽtia, quæ non continet certum per ſe vel per relationẽ ad aliud, eſt ipſo iure nulla. h. d. Nota iſtum [d] ſi. huius legis pro declaratione gloſſarum hic poſitarum. Quæro in quibus actis debeat contineri certa quantitas, vt ſententia valeat. dicit gloſſ. in atteſtationibus, vel confeſsionibus. In contrarium videtur quòd ſufficiat cõtineri in libello: vt l. quid tamen. de arbit. & de re iudica. l. ait prætor. §. j. Solu. breuiter †quandoque ſententia fertur per relationem ad aliqua acta: tunc valet ſententia ſi in illis actis: ad quæ ſententia refertur, continetur certa quantitas, non habita diſtinctione, quæ ſint illa acta, vt l. contraria. † Quandoque ſententia profertur ſimpliciter, ſcilicet condemno te ad id quod debes: tunc eſt neceſſe quod certa quantitas reperiatur in actis probatorijs: vt in dictis teſtiũ, confeſsionibus vel inſtrumentis: nec ſufficeret contineri in actis aſſertorijs, vt libello, & petitionibus. ita loquitur hic glo.

2 ☞ *Etiam in dote non ualet ſententia incerta. & nu. 4.*

1 *Poteſt ferri alia ſententia, etiam antè, quàm pronuncietur de nullitate primæ.*

3 *Qui non appellat, confirmat ſententiam.*

e HAec ſententia [e] Sentẽtia nulla ratione incertitudinis, nõ impedit aliam fieri ſententiam. h. d.

1 †Nota, q̃ etiam in dote non valet ſentẽtia

2 incerta. †Secundò nota, q̃ poteſt ferri alia ſententia etiam antequam pronũcietur de nullitate primæ: vt hic, in fin. Et de hoc dixi in l. ſi vt proponis. ſ. quomodo & quando

3 iud. †Tertiò nota q̃ qui non appellat, confirmat ſententiam: vidiſtis in l. ab eo. ſ. quomodo & quando iud. Nota, q̃ dixi: quia alibi non reperies: ideo tene menti.

f Oppon. contra. hoc iudicium de dote [f] eſt iudicium vniuerſale, ſicut in petitione hæreditatis, & ſimilia. Ita probatur in l. quod dicitur. in prin. ff. de impen. ergo procedit libellus incertus, & ſententia incerta, ſicut in petitione hęreditatis. Et ita determinaui vobis ſol. mat. ſuper rub. Hic videtur caſus in contrarium. Solu. Hic fuit ſententia

4 omnino incerta. †Nã pronunciauit iudex, q̃ bona fide accepiſti, ſolue. ſi enim pronũciaſſet hoc modo, condemno te ad reſtitutionem dotis, quia cõſtat eam te habuiſſe: licet nõ declaretur quantitas, vel qualis eſſet dos, valeret ſententia, ſicut in petitione hæreditatis. Et quod hoc ſit verũ, videtur velle hic text. in eo quod dicit, quod petitio incerta procedit ſuper dote. Et ita intelligo hanc legem.

e ¶ Hæc ſentẽtia. Not. ex iſto text. ſecũdum Bald. q̃ iudex poteſt in ſua diffinitiua eſſe ſibi contrarius, ſi prima ſentẽtia ꝓ eũ lata erat nulla: q̃ eſt notã dum ſecũdum eum.

f ¶ Iudicium de dote. Procedit libellus generalis in dote: vide Barto. etiam in l. j. de edẽ. poſt gl. & vide ſ. eo. l. iij. & Bal. hic tenet cõtra Bar. quando res particularis eſt data in dotem.

De ſenten. quæ pro eo, quod intereſt, proferuntur. Rubrica.

Continua rubri. ad præcedentem hoc modo: ſuprà dictum eſt de ſententijs, quę ſine certa quantitate proferuntur. verum quia ſuper intereſſe profertur quandoq̃ ſentẽtia incerta: ideo ſubijcitur rubrica de ſententijs, quæ pro eo, quod intereſt. Iſta continuatio non eſt vera: quia ſuper intereſſe debet proferri ſententia certa: vt Inſtit. de act. §. curare. & dicemus j. iñ proceſſu materiæ. Debet ergo aliter continuari, & ſic dictum eſt ſ. de ſententijs in genere, & in ſpecie de ſententijs, quæ ſine certa quantitate: verùm quia in ferendis ſententijs ſuper intereſſe, conſueuerunt oriri plura dubia; ideo ponitur hic rubri. de ſententijs, quæ pro eo, quod interſt, proferuntur.

2 ☞ *Intereſſe ſingulare in caſibus, qui habent certam quantitatem, uel naturam, non poteſt excedere duplum communis, uel intereſſe conuenti, ubi non reperitur commune. & nu. 6. 7. & 20.*

3 *Qui ſint iſti caſus certi, & qui incerti.*

4 *Contractus illi dicuntur certi, qui habent certam quantitatem, uel naturam reſpectu ſui uel adiuncti.*

5 *Incerti dicuntur, qui non habent certam quantitatem, uel naturam reſpectu ſui uel adiuncti.*

8 *Intereſſe quid ſit: uide plures opiniones, & diuiſiones.*

9 *Intereſſe ſtrictè ſumptum, prout in materia huius legis, & ſecundùm Bar. eſt æſtimatio alicuius utilitatis non habitæ propter alicuius factum iniuſtum, uel ceſſationẽ iniuſtam.*

10 *Intereſſe eſt triplex, ſcilicet ſingulare, commune, & conuentum. & nu. 11.*

12 *Intereſſe ſingulare quando ſit affectionis tantùm, & quando ſit affectionis continentis utilitatem.*

13 *Intereſſe intrinſecum debet dici illud, quod eſt ipſa res, ſeu eius æſtimatio: & illud, quod eſt immediatè ex ipſa re.*

14 *Ea uerò quæ ueniunt occaſione rei, non ex ipſa re, debent dici extrinſecum.*

15 *Intereſſe intrinſecum, hoc eſt ipſius rei æſtimatio, ſemper uenit in iudicio.*

16 *Quid ſi intereſſe eſt ex ipſa re, ut fructus & partus.*

17 *Intereſſe extrinſecum quando agitur propter non factum: ſi ſequitur rem penes quẽcunque uadat, habetur ratio eius in iudicio.*

18 *Quid ſi non ſequitur rem penes quemcunque uadat.*

19 *Intereſſe extrinſecum, quando agitur propter malefactum ſcienter, uenit in iudicio. & quid ſi ignoranter.*

21 *Pœna legalis non poteſt excedere quadruplum. & quid in pœna conuentionali.*

22 *In intereſſe habetur ratio lucri, quod contingit circa ipſam rem: ut frumentum modo ualet &c.*

23 *Et idem in lucro, quod uenit extra rem, quando percipitur ſine alterius iniuria, & ſequatur rem penes quemcunque uadat.*

P. P A V. P.

a ¶ Cũ pro eo. Circa materiam intereſſe mercatoris ꝙ iuſtè petatur & ſtatutum poſsit illud æſtimare,vide Comẽ. cõſil. cxxxix. inci. Laicus. circa fi. Item nota ꝙ intereſſe lucri ceſſantis debet iudex æſtimare ex ſuo officio, ſecũdùm Barto.in l.j. C. de colleg. illici. li. xj.ad quod vide Iaſ. in l.iij.§.fi. in ij. colũ. ff. de eo quod certo loc, vbi etiã dicit ꝙ tale intereſſe probatur per cõiecturas et veriſimilitudines.

b ¶ Materiam. Et de materia huius l. vide Inno.in c.ſacro.de ſent.excõ.& hoc ſtatim alle.Bar. in ij.col. Jũ.in verſi. exẽplum; dediſti mihi damnũ. ibi ad rationẽ Iac. de Are.tũc cõcludit, an in cõtractu emptiõnis & vẽditionis veniat factũ? per Bart. in l. ſtipulationes nõ diuidũtur.xxij. colũ. de ver.obli. & in l.j. in penul.colũ.de act. emp.& in l.certi condictio. in principio. ſi certum peta.& vide not. per Bald. hic in xij.col.

c ¶ Fuerit aduocatus. hic locus non habet ſenſum:quare crederem legendũ, Fuerit euocatus pro legendo, vel vt aliqui antiqui codices habent fuerit aduocatus pro rege Angliæ, videꝙ totam hanc repeti. ingenti curą reſtituam:Alex,Loſæus,

24 *Si uerò non ſequitur rem penes quemcunque uadat, & in eo lucro natura rei plus operatur quàm hominis induſtria,eius ratio habetur.*

25 *Et ſi in eo lucro ut plurimum operatur induſtria, & ille, cui debebatur,non conſueuit mercari, non habetur ratio iſtius lucri.*

26 *Illud,quod dicitur,quòd intereſſe non poteſt excedere duplum,habet etiam locum in maleficijs.*

27 *Intereſſe uſque ad quam quantitatem poſsit aſcendere.*

28 *Qualiter intereſſe in iudicium deducatur.*

29 *Intereſſe cõuentũ probatur per inſtrumẽta,uel per teſtes.*

30 *Intereſſe commune probatur per teſtes, qui dicunt quòd res communiter tantum ualet, & quòd communiter cuiuſque intereſt tantum dictam rem habere.*

31 *Articulus pretij & intereſſe communis temporis præteriti,nõ debet referri ad unum diem,uel duos:ſed ad quãs plures in loco publico & conſueto.*

32 *Intereſſe ſingulare qualiter probetur.*

33 *Quomodo formetur articulus ſuper intereſſe ſingulari.*

LEX vnica.

a Vm pro eo. [a] Domini, hæc lex eſt vna de difficilioribus totius Codicis, & habet materiam[b] profundiſsimam, & longiſsimam. Diuiditur in partes quinq;. Primò ponit prooemium ſuum. Secundò ponit ſtatutum ſuum. Tertiò illud probat remouendo abſurdum. Quartò illud probat à ſimili. Quintò ponit duo alia dicta generalia ad alia præcedẽtia. Secunda ibi; ſancimus itaque. Tertia ibi;nedum. Quarta ibi;cùm ſcimus. Quinta ibi; & hoc non ſolum. Breuiter hoc intẽdit:† Prolixitates antiquæ circa intereſſe ceſſant per hanc l. & in caſibus certis venit intereſſe ſingulare vſq; ad duplum intereſſe cõis:in caſibus verò incertis venit in totum quod intereſt, & habetur ratio lucri, & damni. h. d. tota lex. Venio ad caſum in terminis:& aduertant iuuenes: quia hæc lex in prin.videtur facilis:ſed poſtea videtur difficilis,& expediri nõ poſſet hoc manè:expediam hoc ſero totam legem: ideo incipio per particulas. Et primò oppo.ꝙ infinitas tolleretur de do.except.l.purè. §.fin.Solu. Ibi loquitur ſeu tractatur de obligatione tollenda, quo caſu tolleretur infinitas:hic verò de obligatione inducenda. Iſtud brocardũ recitat hic Cy.& Dy. in l.ꝙ bona.§.fi.ff. de dam.infect.& ibi ego plenius examinaui:ideo hic non inſiſto.

b

† Venio ad ſecundam partem, & ex ea habes notare ꝙ in caſibus,qui habent certam quantitatẽ,vel naturã, intereſſe nõ poteſt excedere duplum. In caſibus verò incertis,præſtatur totũ intereſſe. † Venio ad contraria.antequã faciam aliqua, videamus qui ſunt caſus certi,& qui incerti Gl.dicit:Dicuntur certi ſecundũ quod ponuntur in l.certũ.ff.ſi cert.pet.vt puta ſi eſt in obligatione certa quantitas vel certa ſpecies:qñ certa quãtitas,dicitur habere certã quantitatẽ:qñ certa ſpecies, dicitur habere certã naturã.Iſtud non videtur verũ glo.noſtræ.Nam appellatione certæ quãtitatis,cõtinet certa ſpecies;vt l.quiſquis. ff.de leg.iij.& l.cũ ſtipulamur.de verb.obli.ideo glo.intelligit aliter;vt illi caſus dicantur cõtinere certã quãtitatẽ;in quibus venit certa quantitas, vel certa ſpecies. Vbi verò promittitur aliquid in genere,vt homo,vel equus; tunc dicatur habere certam naturam. Et hoc eſt quod tex.dicit,certam quantitatẽ vel naturam,vt hic.Et vide glo.no.in ver.certam quantitatem vel naturam.Incerti verò caſus ſunt,dicit gloſſ. quando in obligatione venit factum,vel non factum, quæ ſunt incerta: vt ff. de verb.obli.l.vbi autẽ.§.qui id quod.& ita dicit glo. in verbo,in aliꝭ autem caſibus.Ita etiam dicit Inno.in tit.de ſen.excom.in c.ſacro,vbi tractat materiam de intereſſe. Dyn.idẽ tenet quod iſta glo.in c.mora.de reg.iur.lib.vj. Quidam,vt domi. Franci. Acc.cùm ſemel fuerit aduocatus[c] pro rege Angliæ in ſtudio Toloſano,repetijt iſtam legem,& recitauit:& tenuit opin.patris ſui,prout iacet do.Iacob.de Rauẽ.qui erat ibi magnus doctor,in forma diſcipuli ſurrexit contra eum,& oppo.ſic. Iſtud dictũ gl.videtur cõtra tex,huius l.Nam text.dicit ꝙ cõtractus emptionis & vẽditionis,habent certã quãtitatẽ, vel naturam. Sed in actione empti venit factũ: vt l.ex empto.in prin.de act. emp.& l.ſi ſtipulatus.de vſuris: ergo falſum eſt dicere,ꝙ obligatio facti dicatur incerta cõtra hãc legẽ.Et iſtud retulit Petr. de Bel.perti. dũ in anno Iubileo veniret Romã ad indulgentiam,tanquam peregrinus,& Bono.repetijt iſtam l. Do.Cyn. etiã refert hic.vnde Iac.de Rau. in expoſitione iſtorum verborũ recedit ab opi.gl.& dicit ꝙ illi dicũtur caſus certi,q̃ habent intereſſe cõe: vt ſcribere mihi librum,facere mihi domũ, & ſimilia.Et illi dicũtur caſus incerti,qui no habent intereſſe commune,vel cõmunẽ æſtimationẽ;vt ire pro me Romã.Nam tantum poteſt mea intereſſe,ita ꝙ non alterius;ſed liber iſte, apud quẽcũq; eſſet,valeret tantũ.Pe.de Bel.perti.nõ ſtat in eius opi. quia dicit ꝙ loquitur ſine lege. Præterea ego reprobo ꝙ ipſe nõ dicit verũ aliter. nam poſsibile eſt ꝙ in cõtractu locationis & cõductiõis,ex parte cõducẽtis,nõ reperiatur eſtimatio cõis. Verbi gratia: cõduco operas tuas vt vadas pro me Romã pro centũ licet ex parte eius, qui locat operas, ſit certum quod debet habere cẽtum: ſi iſtud intereſſe habet certam quãtitatẽ ex parte cõducentis,non eſt certũ: quia fortè alterius nihil intereſt.vnde nõ reperit æſtimatio cõis:& ſic iſte cõtractus eſſet incertus ſecundũ eũ qđ eſt cõtra iſtũ tex.quare Pet.de Bel.perti. exponit iſta verba,vt dicimus ſic: Illi contractus dicuntur habere quãtitatẽ certã,vel naturã,in quib[9] hincinde oriť obligatio:& ſic cõtrahẽtes obligant̃ ꝓpter mutuã relationẽ:vt in emptione,vẽditiõe,& in aliꝭ cõtractibus. Cõtractus incerti dicũtur,in qbus cõtrahẽtes obligant̃ abſq; mutua relatiõe: vt promitto tibi ꝙ ſtipulationẽ ire Romã:licet iſte ꝓpriè nõ dicať cõtract[9],vt l.labeo.§.cõtractũ.de verb.ſig.& ideò Impator nõ repetit in cõtractibus:ſed dicit.in aliꝭ autẽ caſibus,&c. quia ille propriè nõ eſt cõtractus.Sed iſta opi.Pet.non videť vera. quid enim ſi ex vtraq; parte ꝓmittatur mutuò,vt puta,promitto prote ire Romã:& tũc tu ꝓmittis ꝙ me ire Pariſios? hic obligãtur cõtrahentes propter mutuã relationẽ:tamẽ certũ eſt ꝙ iſte cõtractus ex vtraq; parte cõtinet incertũ.Iac.de are. reprehendit gl.noſtrã ꝙ aliã rationẽ in prin.vbi dicit, ꝙ certa natura cõtinetur,qñ promittiť homo in genere qũo põt hæc eſſe vera, cũ hic tractet de ſingulari intereſſe, qđ nõ põt excedere duplũ intereſſe cõis in hoie debito in genere,intereſſe ſingulare nõ poteſt cadere:quia nõ eſt res ad quã habeã affectionẽ? Nã dicit Iac.de Are.in eo quod dicit gl.in cõtractibus incertis,ſto cũ ea.Cũ ergo dicit certã quãtitatẽ,vel naturã,dicit ipſe:intelligo vt dicamus certã quãtitatẽ,ſcilicet facto hois.vt domus,fundus, & ſimilia:vt l.quod in rerũ.§.ij.ff.de leg.j.Certã naturã.vt qñ debetur aliqua ſpecies quæ habet certitudinẽ à natura;vt homo, & æquus & ſimilia,quæ habẽt certã ſpeciẽ.Certè ab iſta obiectione põt defendi glo.noſtra.Nã qñ debeť homo in genere, videť deberi homo mediocris:vt ff.de leg.j.l.legato generaliter. Nã non eſt aliquod imaginatũ,in quo cadat affectio.Præterea,intereſſe ſingulare nõ eſt affectionis tantũ,ſed vtilitatis.vt j.dicã. Vnde in homine debito in genere nõ ſoluto, nõ põt cadere intereſſe ſingulare,hoc eſt aliqua vtilitas ſingularis deficiens,vt videbitis j. Alia fuit opi.do. Nicolai de Ma.qui dicit ſic:Illi dicuntur caſus certi qñ ab initio nõ venit in obligatione intereſſe: ſed ex poſtfacto venit in obligatione, vel condemnatione, propter moram:vel propter aliud:vt apparet in omnibus contractibus: vt hic. Vbi verò intereſſe ab initio debetur exemplum in delictis:dediſti mihi damnum: ſtatim teneris mihi ad intereſſe. Vel intuliſti mihi iniuriam,vel vim, & ſimilia;tũc illi caſus dicuntur cõtinere incertum, & ſunt incerti;vt dicebat ipſe. Iſta ſua opi.non eſt vera:nã duplũ non poteſt dici, vbi nõ reperitur ſimplum:vt l.in teſtamento.ff.de condi. & demon.l. quidam.§.ſi tibi.ff.de leg.j. ſed vbi debetur factum, non eſt illud ſimplex certum:ergo duplum non poteſt eſſe certum. Do. Iac.Butr.tenebat opin.Pet.do.Cy.tenet opi.gloſſ.noſtræ. Ad rationem Iaco.de Rauen.reſpondet ſic: In contractu emptionis,& venditionis,venit factum,dicit ipſe, verum eſt: ſed non eſt merum.eſt enim tale factum, quod vno momento expeditur, ſcilicet tradere. Gloſſa in l. noſtra loquitur de factis, quæ habent cauſam ſucceſsiuam:vt ire pro me Romam, & ſimilia.

Iſta

Iſta ſolutio,poſito ꝙ concludat in contractu emptionis, & venditionis:tamẽ in cõtractu locationis & conductionis nõ concludit. Nã in eo, qui locaſſet operas ſuas, ille debet factum,ꝙ habet cauſam ſucceſſiuam.Item ille,qui locauit fundũ, debet factum,ſcilicet patiẽtiam,id eſt pati : ſcilicet vti frui:vt l.ex cõducto.ff.loca.et ſic habet cauſam ſucceſsiuam.Quid dicemus? Dico ꝙ in contractu emptionis, & venditionis, defendendo gl. noſtrã aliter quam Cy. & ſic dicit Iac.de Rau.in cõtractu emptionis & venditionis venit factũ. Dico ꝙ nõ eſt verum ſimpliciter.Nam venditor tenet ad tradendum,& ad faciendũ emptorẽ dominum:& ſic eſt datio,ſi ipſe eſt dominus. Si nõ eſt dominus, debet trãsferre vſucapiendi conditionẽ,vt l.in conuentionalibus.in fi.ff.de ver.obl.ibi:cauſam bonorũ,&c. Et hoc etiam videtur tenere gl.mag.in l.certi cõdictio.in prin.ff.ſi cer.pet.vbi dicit,ꝙ in vẽditione,& emptione, nõ eſt factum merum. tamẽ iſta defenſio non ſufficit ad euadendũ de contractu emptionis,locationis, & cõductionis, vbi venit merum factum.

a Et ideo ego dico ſic,[a] gl. noſtra dicit verum,coniuncta tamen opi. Pet.hoc modo:

4 † Illi contractus dicũtur certi,qui habent certã quãtitatem, vel naturã reſpectu ſui, vel reſpectu adiuncti:et alij dicũtur incerti,qui non habẽt certã quantitatẽ,vel naturam reſpectu ſui, vel reſpectu adiũcti. Declaro iſtud : Reſpectu ſui,continet certam quãtitatem vel naturam:vt inexemplo gl. quando promittit certa quãtitas,vel certa ſpecies, in genere, vel in ſpecie reſpectu adiuncti,vt in cõtractibus reſpectiuis, vel correlatiuis. Verbi gratia, in locatione & cõductione, in emptione & vẽditione:licet enim factum, quod venit in contractu,ſit incertũ:tamen pretiũ ſeu merces eſt certa : & ideo tantum videtur illud factũ cõtrahẽtes æſtimare:vnde ratione adiuncti,

5 dicuntur cõtinere certũ.† Incerti dicũtur, qui nõ habẽt certam quantitatem,vel naturam, reſpectu ſui,vel adiuncti:vt quando promittitur ſimpliciter factum:vt ire pro me Romã. Vel etiã ſi promittatur ſimpliciter ex vtraq; parte:vt,promittis pro me ire Romam, ego promitto pro te ire Pariſios : quia nullum eſt adiunctum,cuius reſpectu certificentur:& ideo iſti contractus dicuntur incerti. Modò habes expeditum iſtum textum. Vlterius quæro pro declaratione tex.dicitur hic, du-

6 pli quantitatem minimè excedere, &c. † Quæro, ꝙ eſt iſtud ſimplum,cuius non poteſt excedere duplum? Gloſ.j.hic dicit quòd hic debet intelligi duplum, ſcilicet intereſſe communis: & vide gl.j.hic:ſed alibi in glo.ſuper ver.dupli.gl.ponit opin. Quidam,vt Pla. dicunt,ꝙ non poteſt excedere duplum pretij conuenti. Alij dicunt,nõ poteſt excedere duplum pretij communis,vt dictum eſt. Finaliter gl.determinat ꝙ non poteſt excedere,nec aliud,neque duplum pretij conuenti, neque communis. Et vide gl.vt intelligas quid iſta gl.dicat,dicas quod loquitur in diuerſis caſibus. Nam vbi reperitur intereſſe commune, non poteſt excedere duplum huius communis intereſſe:de intereſſe conuento non curatur eo caſu:quia illud poteſt excedere. Sed vbi nõ reperiretur intereſſe cõmune,ſed cõuentum:tunc nõ poſſet excedere duplum intereſſe cõuenti. Et ita debet intelligi iſta gl.aliàs diceret malè,vt in cõtrarijs dicam.

His expeditis veniamus ad aliqua cõtraria,p declaratione legis:poſtea intrabimus materiã. Op.dicit hic in caſibus,qui habẽt certã quãtitatẽ, venit intereſſe. Cõtra. imò nunq; ſuccedit obligatio intereſſe:ſed ſemper ipſa quantitas, vel ſpecies debita debet peti:vt l.ſi ſeruũ.§.fi.de verb.obl.et l.vbi autẽ.§.fi.e.ti. Iſtud tangit in gl.ſuper ver.cõtractibus.circa fi. Dicit ꝙ gl.debet intelligi,quãdo in obligatione eſt rẽ tradi:ſecus in contractib⁹ rem dari. quo caſu nõ ſuccedit obligatio ad intereſſe:ſed in cõtractibus,ſ.innominatis,ſic. Reaſſumã.j. tamẽ quantũ ad propoſitum dico etiam,vbi rem dari in obligatione, venit intereſſe non iure actionis, vel obligationis, ſed officio iudicis: vt l.vinum.ff.ſi certũ pet.& l. in hac.de tritico. Tangam infrã in illa quæſti.qualiter intereſſe in iudicium deducatur.Secundò oppo. & hic aduerte, & iſtæ oppo.quas formabo, tanguntur in gloſſ.ſuper ver.dupli.poſt princip. Oppon.igitur de l. ratio.aliàs,datio.§.ſi per venditorem.de act.empt. vbi quis tenetur quanti plurimi res fuerit. Duæ ſolu.dantur hic in gloſ. Prima quòd ibi ſubaudiatur,'dum tamen excedat duplum. Alij dicunt, quòd ibi loquitur de intereſſe cõmuni. quod totum eſt ſimplum : & ideo poteſt excedere pretium rei in multum : & iſta eſt vera. Ex qua ſolutione illud habes quod dixi

7 tibi in ij.q. †quòd intereſſe ſingulare non poteſt excedere duplum intereſſe conuenti : ſed quando non reperitur commune intereſſe,ſed cõuentũ tantũ.nã ipſum cõmune intereſſe põt

b excedere intereſſe cõuentũ.Opp.tertiò [b] de l.Iulianus.in prin. ff.de act.empt. Dicunt quidam,quòd ibi loquitur de intereſſe extra rem:quia poteſt excedere duplum:hic loquitur de intereſſe circa rem. Iſtud non placet glo.noſtræ.ſi eſt intereſſe circa rem, non poteſt excedere : multò minus extra rem : quia tar-

c dius venit,& in minori quantitate.& ideo gloſ. [c] ſoluit eodem modo quo præcedens cõtrarium:quia ibi loquitur de communi intereſſe, licet extra rem, quod totum eſt ſimplum. & ideo pretium poteſt excedere in multam quantitatem. & vide glo. ſuper ver.dupli,ibi:Item in eo,&c. Dices tu,quomodo in caſu l.Iulianus.loquitur de communi intereſſe imò in ſingulari pone exemplum:Emi à te tignum vitioſum,& poſui in domum: domus propter vitium tigni cecidit : Certè agam contra te ad totum intereſſe meum domus deſtructæ, quod excedit pretium tigni venditi in multam quantitatem. Illud eſt intereſſe ſingulare : quia alius,qui non emiſſet tignum, non fuiſſet paſſus : vel ſi emiſſet, non habebat domum iſtam, vel fuiſſet vius ad alium vſum.& ſic videtur quòd ibi loquitur de intereſſe ſingulari. Reſpondeo, gloſſ. videtur hic intelligere intereſſe ſingulare illud,quod venit propter aliquam qualitatem inhærentem perſonæ,tanquam ad aliam tranſire non poſſet. Verbi gratia : habui librum,in quo habui memoriam meam & poſui additiões de manu mea,& audiui in illo libro ; propter hoc liber iſte eſt mihi carior ſingulari æſtimatione,quæ non poſſet trãſire ad alium:non enim mea memoria poteſt eſſe alterius:et itudium meum factum in hoc libro,non poſſet eſſe alterius:vt l.j. §.ne autẽ.ſ.de cadu.tollẽ.& de duob.re.l.nemo eſt qui neſciat. Sed illud quod poteſt ad alium tranſire dicit intereſſe commune, vt in exemplo propoſito. Si enim domus, in qua illud tignum appoſui, non erat mea : illud idem damnum potuiſſet eſſe alterius:& ille alius,qui habuiſſet,fuiſſet paſſus idem damnum:ideo quia eſt tranſibile,dicitur commune intereſſe,& nõ ſingulare. Vlterius oppo.ad illud quod dixi,quòd venit inter-

d eſſe extra rem [d]. Contra de l.ſi ſterilis.§. cùm per venditorem. ff.de act.empt. Solu. aut intereſſe petitur propter malefcium: & venit intereſſe extra rem,vt dictum eſt ſ. quando tradidiſti mihi tignum vitioſum. Aut propter non factum : & tunc non venit intereſſe extra rem:vt d.§.cùm per venditorem. Item oppo.dixi ſ.ꝙ non debet excedere duplum,ſcilicet intereſſe communis:poteſt tamen excedere duplum,ſcilicet intereſſe conuẽti contra in l.cùm fundus vti optimus.ff.de euic.Sol. Dicebat Pla.ꝙ ibi intereſſe commune erat minus,quàm intereſſe conuentum,vel melius ſecundùm gloſ. non agitur actione ex empto ad intereſſe:ſed agitur de euictione ex ſtipulatione duplę, quæ refertur ad duplum pretij conuenti, vt ibi. Item oppo. de

e l.Titius [c].§.fi.cum l.leq.de act.empt.vbi dicitur ꝙ intereſſe nõ poteſt excedere duplum pretij conuenti. Sol. Dicunt quidam, ꝙ illa lex corrigitur per l.ſeq. quæ incip. idemq;. & Iulianus. quod placet mihi,quãdo traditio facta eſt à ſciente : ſed quãdo eſt facta ab ignorãte,nõ corrigitur : vt d.l.idemq;.& Iulianus. §.in omnibus. Dicendũ eſt ergo,ꝙ illa lex eo caſu cõtinet vnũ caſum ſingularẽ,& mirabilem : vt j.dicam in diſtinctione. Sumus expediti de prima parte circa cõtraria : modo venio ad q. & intro iſtam materiã,quã expedio per quinq; quæſtio.vt j.patebit. Primò quæro:qd ſit intereſſe. Secũdò,qualiter intereſſe diuidat. Tertiò,vſq; ad quã quãtitatẽ poſsit intereſſe aſcẽdere.

a ¶ Dico ſic. Op.Bart. in præmiſsis ad iſtũ text. Quid tamen de hoc ſentit Bald.vide per ipſum.in ij.& iij. colum.

b ¶ Oppo.tertio. Vide Bal.hic in vij.colũ.in ver.quarto opp.

c ¶ Gloſ.ſolu.Intereſſe ſingulare non poteſt excedere duplũ conuenti, intereſſe conuentũ, intereſſe conuẽti:& vide in prin. huius col.& j.proxi. in ver.item opp.dixi etiã latius j.eadẽ.l.in xj.col.in iij.q.princi. & per Bal.hic,in iij. col.in verſi.quæro vtrũ iſta ratio, &c.cũ ver.ſeq. intereſſe non tãtum intra rem, ſed extra rem,non poteſt excedere duplum.& vide in proxi. col.& Bal.hic in vij colũ.in ver.opp.& vide Bal. hic in vij.col.in ver. quanto.

d ¶ Extra rem. An veniat in conſideratione intereſſe extra rẽ, vide latius per iſtum j.eadẽ.l.in vij.col. & ix.Et an iſto caſu qñ res male traditur,intereſſe poſsit excedere triplũ,vide Baldũ in vij.col.et in vj.op.

e ¶ Lege,Titius. Vide j.in vij.colum.& aliter videtur illum textum intelligere Bal. hic in vij.col.in ver. ſexto oppo.

a ¶ Et quæro quotuplex, Quotuplex eſt intereſſe, cõcludit ſequendo opi. Dy.triplex,ſ.ſingulare, cõe & cõuẽtũ. Quomodo autẽ intelligatur ĩtereſſe ſingulare ab intereſſe cõmuni,vide Bal. ſ.ea.l. in fi.iĩ. col. Et quotuplex ſit intereſſe, vide hoc in prin.p Bal. & Bald. in l.traditio. in iĩ. q. ſ de act.empt. & ibi de quo intereſſe intelligatur, ſi in libello peto intereſſe.

b ¶ Pretium rei. Bald. hic in j.col. faluando gl.dicit ꝙ largo modo dicitur intereſſe, p eũdẽ in l.j.ſ. de his q à nõ do. Itẽ an expenſæ dicantur pretiũ, vide Bart. & ibi ſcripſi in l. quidã. ſ, quibus. de condi. & demonſtra. in ſ. quidam ita. & Bald. in l.terminato.ĩ. de fruct,& lit.expen.

Quartò,qualiter intereſſe in iudicium deducatur. Quintò & vltimò qualiter intereſſe probeť. †Ad primũ quid ſit intereſſe. Gloſ.dicit ꝙ intereſſe ſingulare, rei pretiũ eſt, ſecũdũ quoſdã. Nõ eſt bona diffinitio: quia nõ cõprehendit niſi intereſſe ſingulare. Vnde gl.dicit,intereſſe damnũ eſt emergens,& lucrum ceſſans,ex eo,ꝙ aliquid fieri ceſſatur,& vide Inn.in d.c.ſacro.de ſent. excom.vt ſ.dixi. Sed iſtam etiã diffinitionem ponit gloſ.in verbo,poſsibile. Iaco.de Rau.inſurgit contra iſtam diffinitionẽ ſic: Tu dicis ꝙ intereſſe eſt damnum;ergo qui petit intereſſe,petit damnũ;ego dabo damnũ quãtũ voles. præterea dũ gl.dicit,ex eo quod fieri ceſſatur,malè dicit: qa venit intereſſe qñꝙ ex eo quod fit, qđ fieri non debet. Vnde Iac.de Raue. ipſe diffinit aliter; & ſic dicendũ eſt ꝙ intereſſe ſecundũ Iac. de Raue.eſt æſtimatio dãni emergentis & lucri ceſſantis ex eo,ꝙ nõ fit,quod fieri debet,vel fit, qđ fieri non debet:vel nõ datur, quod dari debet, vel dať, qđ dari nõ debet. Iſta eſt diffinitio ſua. Doc. noſtri cõmuniter dicũt ꝙ diffinitio eſt bona. & Iac.de ra. bene dicit;tamẽ etiã gl.bene ſentit: & reprehẽſio Iac.eſt verbalis magis quã effectualis. Quod enim gl.dicit,Intereſſe eſt dãnũ emergẽs: ita locuta eſt ſecundũ cõem vſum,& modũ loquẽdi. Dicunt eñ hoies,emẽda,vel reſtitue dãnũ meũ: & intelligiť de æſtimatione dãni. Itẽ ex eo quod gl.dicit.ꝙ fieri ceſſať;comprehẽdit etiã illũ q facit, qđ facere nõ debet:qa faciẽdo qđ non debet,ceſſat facere qđ debet. Et ita tenet Cy.opi.gl. noſtræ declaratã p Iac.de Ra. Et ita tenet Iac.Butr.mihi videť, ꝙ nullus tetigit quod ſit intereſſe. Pro huius ergo declaratiõe debes ſcire,ꝙ ipſi dicunt,intereſſe eſt æſtimatio,&c.contra ego reperio quoddã intereſſe inæſtimabile;vt ff.ſol.mat.l.j. & ibi not.p gl. & l.nõ eſt ſingularis.de regu.iur. & l.liberta. Vnde iſta diffinitio nõ cõgruit cuilibet parti ſui diffiniti. Præterea, ipſi dicũt ꝙ intereſſe eſt æſtimatio dãni emergentis & lucri ceſſantis. Ego reperio totũ econuerſo, ꝙ dãnũ ceſſans,& lucrũ emergẽs,dicitur intereſſe. Exemplũ,hoſtis vel alius mihi dat dãnũ in fundo meo: & intereſt mea dãnũ nõ fuiſſe datũ:eſt intereſſe;vt Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.ſ.fi.l.ij.ff.e.ti. & legatum tibi relictũ dicit intereſſe:quia intereſt tua habere:vt l.ſi creditori.ff. de leg.j. & l.ſi fideiuſ. & ff.de leg.ij.ſi cui fundo. Pro huius declaratione ſcias,ꝙ eſt quoddam intereſſe in genere generaliſſimo,qđ diuidit in ſuas ſpecies,vel in genere ſubalterno. In gñe generaliſsimo intereſſe eſt iuſta alicuius vtilitas. & hoc ꝓbant oẽs ll.ſ.alleg.cõtra doc,& glo. & iſtud intereſſe ſubdiuidit;nã quoddã eſt intereſſe inæſtimabile:quoddã æſtimabile. Inæſtimabile intereſſe,eſt alicui⁹ iuſta vtilitas inæſtimabilis:vt ff. de his q dele.vel ef.l.j.ſ.ſed cũ liber.ſo.ma.l.j.de reg.iu.l. nõ eſt ſingularis.in fi. & l.libertas. Intereſſe etiã æſtimabile ſubdiuidit. Nã quoddã eſt nõ petibile, & quoddã eſt æſtimabile petibile. Intereſſe nõ petibile æſtimabile diffinitur ſic; Eſt iuſta alicui⁹ vtilitas æſtimabilis nõ petibilis, habita vel nõ habita, ſine alicuius facto iniuſto,vel ceſſatione iniuſta. Quare dixi alicuius vtilitas iuſta: qa ſi habes iniuſtã,non dicit ꝓprie cõtinere alicuius intereſſe;vt l.itaq; fullo.ff.de furt. Quare dixi æſtimabilis: Ad differẽtiã intereſſe inæſtimabilis: de quo dixi ſ. Non petibilis,dixi ad differentiã petibilis,de quo j.dicã. Habita,dixi,vt cõprehẽdã oẽs illos caſus in qb⁹ aliqs habet aliqd æſtimabile, qđ habere ſua intereſt. Vel nõ habita,dixi p l.Procul⁹.ff.de dã. infec.vbi obſcuranť lumina domus, vel auferť aqua putei mei: & ſic dãnificor,& perdo qđ mea intereſt habere: tñ hoc petere non poſſum;quia prouenit mihi abſq; alicuius facto, vel ceſſatione iniuſta;ideo nõ eſt intereſſe petibile. & de iſtis nõ loquit materia iſta.eſt quoddã aliud intereſſe æſtimabile: & iſtud põt accipi duob⁹ modis. Vno mõ largè: & tũc eſt iuſta alicui⁹ vtilitas petibilis,æſtimabilis,nõ habitũ ꝓpter alicui⁹ factũ iniuſtũ, vel ceſſationẽ iniuſtã. Ita diffinitio oĩa cõprehẽdit, vt euidenter patet. Hic tñ aduerte:qa aliqñ ſumitur intereſſe largè: vt ſi puto qñcũqꝫ rẽ mihi debitã:peto intereſſe meũ. Nã dicit l.ꝙ ſtipulationes ſunt factæ,vt qſqꝫ ſtipuleť qđ ſua intereſt: vt l.ſtipulatio iſta.ſ.alteri.de verb.obli. & Inſti.de inuti.ſtip.ſ.alteri. & de ver.obl.ſ.vlti. Vnde ſi ſtipulor librũ,ſtipulor qđ mea intereſt,vt eſt ille liber:ille ergo liber eſt intereſſe meũ largo modo. Itẽ ſi ſtipulor factũ, iſtud factũ eſt intereſſe meũ: & hoc modo hic nõ ſumiť. Secũdo modo ſumiť illud intereſſe ſtrictè,& prope in noſtra materia. & illud ſic diffiniť. †Intereſſe eſt ęſtimatio alicui⁹ vtilitatis nõ habitæ ꝓpter alicuius factũ iniuſtũ,vel ceſſationẽ iniuſtã. Ideo dico æſtimatio, vt differat à præcedẽti intereſſe,qđ reſpicit ipſam rẽ debitã ſeu factũ debitũ. Nã de intereſſe prout in quantitate deducitur,loquiť iſta tota materia. Iſtud eſt vtile ſcire ad diffinitionẽ. Ideo dixi æſtimatio vtilitatis nõ habitę: vt cõprehendã damnũ emergẽs, & lucrũ ceſſans,

10 His ergo viſis,venio ad ſecundã q. † & q̃ro quotuplex[a] ſit in-
a tereſſe. Glo.tua dicit,ꝙ triplex eſt,ſ.ſingulare,cõe, & cõuentũ. Et appellat ſingulare intereſſe,ſingulare pretiũ rei. Cõe intereſſe cõe pretiũ rei. Cõuẽtũ,pretiũ cõuẽtũ circa rẽ ex partiũ conuentione. & hoc tenet gl.alia ſuper verbo, dupli. Idẽ tenet gl. ff.de act.emp.l.j.circa prin. & fundat ſe per illũ tex.do.Iaco.de Rau.tenet contrariũ, ꝙ nõ ſit niſi vnicũ intereſſe: & iſtud etiã tenebaꝫ do.Iac.de butr. & do.Dy.diſputauit iſtã q.ſolenniter, & poſuit cũ multis ſolennibus rationibus illã diſputationẽ in c.mora.de reg.iur.li.vj. Quod ſit vnicũ intereſſe tantũ, probat primò ex hac lege,excedẽs,& exceſſum,nõ ſunt idẽ: ſed intereſſe nõ põt excedere duplũ æſtimationis cõis. ergo æſtimatio cõmunis nõ eſt intereſſe,vt hic. Inducitur eodem modo de act. emp.l.j. Dy.tenet cõtra gl.in vno,quod dicitur p glo. ꝙ pretiũ rei cõe,intereſſe: pretiũ cõuẽtũ eſt cõuentũ intereſſe; ſingulare intereſſe eſt,qđ ſingulariter intereſt. Sed falſum dicit Dy. Nã
b pretiũ rei[b] nõ eſt intereſſe. hoc probať in l. hæc verba quãti eã rẽ.ff.de verb.ſig. & l.j.ſ. cõſiderandũ.de tut. & ra.diſtr. & ff.de fur.l.in furti actione. Sed Dy.dicit ꝙ triplex eſt intereſſe. nam intereſſe æſtimatum ſingulariter,eſt ſingulare intereſſe; vt l.libertus qui.circa fi.de bo.li. Intereſſe æſtimatũ cõiter,eſt cõmune intereſſe;vt l.j.de act.empt. Intereſſe æſtimatum conuentione partiũ,vt quando partes conueniunt in certa quãtitate pro intereſſe,eſt conuentum intereſſe;vt l.fi.de præto.ſtipu. & procurator ad exhib.ſ.fi.rẽ ra.ha. Ita dicit Dy.Iac. But.vt dixi,tenebat opi. Vltramõ.ꝙ vnicũ ſit intereſſe. Nã intereſſe ſemper referť ad ꝑſonã actoris:vt de act.emp.l.j.ibi: emptoris rẽ habere intereſt,nõ venditoris. & ſic de ſingulari intereſſe loquiť. & de re i l.quaten⁹. ibi;cuiuſqꝫ,&c. Nota ibi;cuiuſqꝫ. nã in ꝑſona cuiuſqꝫ eſt ſingulare ĩtereſſe. & illud quod dixit Dy. ꝙ quãdo promittitur certa quantitas pro intereſſe conuentum: non eſt verum.probo reducendo in practicam; promiſiſti pro intereſſe cẽtum: ſi petam illa centum,quia mea intereſt, ſuccumbam; quia illud inſtrumentum promiſsionis non probat quòd mea interſit: ſed quòd pro intereſſe promiſſum eſt: vt l. ſtipulatio iſta.ſ.alteri.de verbo.obli. Inſti.de inuti.ſtipu.ſ.alteri.vbi dicitur ꝙ quando promittitur certa quantitas, non inſpicitur an interſit.vnde quantitas promiſſa pro intereſſe non eſt intereſſe,ſed promiſſa pro intereſſe. Ego dico quòd do.Dy.dicit veritatẽ & puram,ſi bene intellexiſtis diſtinctionem,quam ſ.dixi, quoddã eſt intereſſe largo modo ſumptum, quod cõprehendit illud quod debetur: & hoc modo nõ loquitur noſtra materia, nec dictũ Dy. Aliud eſt intereſſe, hoc eſt æſtimatio eius quod intereſt: & hoc modo hoc ſumitur intereſſe pro æſtimatione
11 eius, quod intereſt generaliter ſumendo. †Nunc ad propoſitum,illud quod intereſt,põt æſtimari ſingulariter, & eſt ſingulare intereſſe:& poteſt æſtimari communiter, & eſt commune intereſſe. Et de hoc eſt caſus.l.de act.emp.rectè intelligendo.dicit tex.ſi res vendita non tradatur ad id quod intereſt, agi poteſt. Sed dicet aliquis:ergo petetur ipſa res: quia ipſa res eſt illud quod intereſt. Reſponder ibi Iuriſcon. hic eſt quanti emptoris rem habere intereſt ſingulariter quod excedit qñꝙ pretiũ comune, quanti res valet, pretium conuentum vel quanti res empta eſt. Nunc ad rationes do.Ia.de Rau.dicit ipſe, intereſſe ſemper refertur ad perſonam actoris. Concedo:ſed perſona poteſt cõſiderari cõmuniter,tanquam quilibet, & poteſt cõſiderari ſingulariter propter aliquam ſingularem qualitatem inhærentem ſibi:tunc ſi cõſideretur communiter, erit intereſſe com

ſ: commune:vel ſingulare ſi ſingulariter. Ad illud quod dicitur de pecunia in §.alteri. vbi pecunia ꝓmiſſa pro intereſſe nõ eſt intereſſe: dico ꝙ pecunia ꝓmiſſa ꝓ intereſſe, nõ eſt intereſſe gñaliter ſumptũ:quia eſt aliquid diſtãs ab eo qđ erat promiſſum: ſed eſt æſtimatio illius intereſſe ꝓut hic ſumitur in materia nr̃a:ideo ſi illã quantitatẽ tãquã intereſſe peterẽ,ego vincerẽ. Vidimus ſ. ꝙ triplex erat intereſſe,ſ. ſingulare,
12 cõe,et conuentũ †Iuxta hoc quæro,vtrum intereſſe ſingulare ſit affectionis,vel vtilitatis. Et videtur ꝙ affectionis tantũ:vt l.libert°.in fi.de bo.lib.In contrariũ,ꝙ ſit vtilitatis,ſeu affectionis,cõtinẽtis vtilitatẽ:vt l.videamus.§.j.de in lit.iur. & ĩõ circa hoc dicas ſi q̃ris de intereſſe affectionis,& non vtilitatis:aut queris, vtrũ ex eo cõdẽnatio augeatur:& dic ꝙ non:vt l.ſi ſeruũ.ff. ad l. Aquil.& l.p̃tia rerũ.ad l.fal. Aut q̃ris,vtrũ actio deẽ,q̃ aliàs nõ dareẽ:& tunc in cõtractib° bonæ fideí daẽ:vt l.cũ ſeru°. ff.mã. In contractibus verò ſtricti iuris,regula eſt ꝙ nõ datur:vt l.fideiuſſores.ff.de pact. & ibi no.in quadã gl. Fallit,ſi minor ætas interueniat:vt l.ſi i empt.ff.de min. Si verò q̃ris de intereſſe affectiõis,quod cõtinet vtilitatem:& tũc actio daẽ,& cõdemnatio augeẽ: vt l.videam°.ff.de in lit.iur.& hac l.per totã l.Debet ergo hęc l.intelligi de intereſſe ſingulari, ꝙ cõtinet vtilitatẽ pecuniariam.

Itẽ q̃ro iuxta prædicta,vtrũ intereſſe diui datur in intrinſecũ & extrinſecũ,ſcu intra rem et extra rẽ:& certũ eſt ꝙ ſic:vt l.ſi ſteriles.§.cũ per vẽditorẽ.de ac.ẽpt.& gl.in multis partib° hoc dicit:et maximè hic ĩ gl.ſup
13 ver.duplí.Circa hoc eſt videndũ,†quid ſit
a intereſſe intra rẽ et extra rẽ. [a] Vltramõ.dicũt ꝙ illud dicit eſſe intra rẽ,qđ ſequit rem penes quẽcunq; vadat. Et ideo ſi ſeruus eſt hæres inſtitutus,tota hęreditas videtur intereſſe intrinſecũ:vt l. vẽditor.ff. de euí.& l.inde Neratí°.in prin. ad l.Aql. Sed ſi nõ ſequit rẽ penes quẽcũq; vadat, vt in tigno vitioſo, cuius errore domus emptoris perijt:& tunc dicet intereſſe extrinſecũ:vt l. Iul.in prin.de act.emp.Idẽ in lucro,qđ aliquis facit tãquã mercator:vt d.l. ſi ſterilis. §.cũ ꝑ venditorẽ.de act.emp.Sed dñí,illud intereſſe de ſeruo hęrede inſtituto,ꝑ gl.vocat extra rem,ſeu extrinſecũ:vt ff.de euic. l.venditor.& hic in gl.ſup ver.dupli.Dico ꝙ gl.noſtrę meli° loquanẽ.Cui°gratia debetis ſcire:ſicut dicim° in dictiõe ex,q̃ denotat cãm proximã: dictio verò ,ppter, & dictio ob, cauſam remotã:vt l. nõ dubiũ.ſ. de leg.& l.j.ſ.ſi ſer.exte.& l.eo tẽpore.circa fi.ff.de pecul.ita in propoſito.Intrinſecum intereſſe debet dici illud, qđ eſt ipſa res,ſeu eius æſtimatio:prout accipit in hoc
14 ti.Item illud, ꝙ eſt immediatè ex ipſa re vt fructus,& partus,et ſimilia. Ea verò †quę veniũt occaſione rei, nõ ex ipſa re debent dici extrinſecũ,ad ſimilitudinẽ eius,qđ dixi in dictione ob,& de dictiõe ,ppter:& ĩõ verũ dicit gl.ꝙ hæreditas ex qua ſeru° eſt hæres inſtitut°,eſt intereſſe extrinſecũ: qa nõ ex ea re,ſed occaſiõe rei cõtingit. Nec eſt verũ qđ dicũt Vltramõ.ꝙ ideo dicat extrinſecũ: qa ſequit rẽ penes quẽcũq; vadat.Nã ſeruitutes ſequunt rẽ penes quẽcũq; vadãt, tamẽ nõ dicunt in bonis:vt l.j.ff.de vſufru.leg.l.itẽ in bonis. de acq.rer.do. Hoc præmiſſo,videndũ eſt vtrum debeat haberi ratio in
b iudicio huius intereſſe extrinſeci [b]. Gl. quam modo legi tibi, dicit duo verba tantũ: Aut agit propter non factũ,aut propter malefactũ:vt vidiſtis:Doc.hoc minus perfectè examinãt.et eſt
15 in eo videre pallus valde difficilis. †Ideo dic,quoddam eſt intereſſe intrinſecũ,hic eſt ipſius rei æſtimatio:& iſta ſemper venit:vt l.ratio.§.ſi per venditorẽ.de act.emp.& l.vinũ.ſi cer.pet.
16 & l.in hac.de trit.† Quoddã eſt intereſſe ex ipſa re: vt fructus, & partus:& de hoc dic vt l.ſtipulatus.& l.videamus.per totã l. ff.de vſur.& in l.ſi filius.§.j.de ver.obl.vbi dixi.& l. ſi fundum
17 certo die.e.ti.† Quoddã eſt [c] intereſſe extrinſecũ : & ĩ hoc dic,
c aut agitur ,ppter non factũ [d] ,aut ,ppter malefactũ.Primo caſu,
d aut eſt tale intereſſe,ꝙ ſequitur rẽ penes quemcunq; vadat : & eius habetur ratio:vt l.pe.ſ.de his qui.vt indi.& facit d.l.vẽditor.ff.de euic.& l.inde Neratius.§.j.ff.ad l.Aquí. † Aut nõ ſequitur rẽ,penes quẽcũq; vadat:& tũc aut petit talis res, in qua non poteſt cadere affectio,ſeu intereſſe intrinſecũ : vt in pecunia,in qua non cadit affectio:& tũc venit intereſſe extrinſecũ: vt l.nũmis.de in lit.iur.& l.ij.aliàs iij.§.fi.de eo ꝙ cer.lo.l.ſi pœnã.de ver.ob.l.liber homo.§.fi.e.ti. Aut petit res,in qua poteſt cadere intereſſe intrinſecũ:& non habeẽ ratio intereſſe extrinſeci:vt d.l.ſi ſterilis.§.cũ per venditorẽ.de acti.emp. ꝙ tamẽ intellige ſecundũ diſtinctionẽ, quã.j. ponã in vltima parte,an in
19 intereſſe habeat ratio lucri,vel nõ. †Si verò agitur ,ppter malefactũ:& tũc aut fuit malefactũ ſciẽter,aut ignorãter. Si ſcienter,venit intereſſe extrinſecũ:vt l.Iulia.circa prin. & l.idẽq;.§. in omnibus.de act.emp. Si verò ignorãter:& tunc agitur contra aliquẽ,qa res eſt euicta.& iſto caſu venit intereſſe extrinſecũ,nõ tamẽ in totũ,ſed vſq; ad duplũ pretij cõuẽti : vt l. Titius. in fi.& l.ſeq.de act.emp.& eſt ſingularis caſus.Aut agitur propter aliud dãnũ,ex ipſa re emergẽs:& tũc aut loquimur in contractibus:ex quorũ natura cõſueuit trãsferri dominiũ:vel vſu capiendi cõditio:& tũc nõ venit intereſſe contra ignorantem: ſed agit quãto minoris:vt l.Iul.in prin.de act.emp.& ibi gl.dicit,fallit in vaſe vitioſo vẽdito:ſed in l.teneẽ.§.ſed ſi vas.eo.tit. dicit ꝙ debet ſeruari eadẽ diſtinctio. Et illã tenebat do.la.Bu. Si verò loqmur in cõtractibus , ex quorũ natura nõ trãsfertur
e dominiũ [e] : & tũc aut ille cõtractus celebrat gratia vtriuſq;, vt locatio:& tũc ſi tradat res inanimata,diſtinguitur.Aut res eſt, cuius cõditionẽ qs nõ poterat ,pbabiliter ignorare,vt cõditionẽ vaſis:& teneẽ etiã ignorãs ad intereſſe extrinſecũ. Aut probabiliter poterat ignorare:& tũc ſecus:vt l.ſed addes.§.j.ff. loca.Aut locat res animata,vt puta ſeruus : & nõ teneẽ intereſſe extrinſecũ,niſi fuerit ſciens:vt l.cũ in plures.§.ſeruũ.ff.loc.Ratio eſt in prõptu : qa rei animatæ vitiũ poteſt ,pbabiliter ignorari magis,quã alterius rei. Si verò contractus celebrat gratia alterius tantũ,ſ.gratia recipiẽtis, vt in cõmodato : tũc ſi tradat rẽ inanimatã,nõ teneẽ niſi fuerit ſciẽs : vt l.in reb°.§.itẽ q ſciẽs. ff.cõmo. Si verò tradat res animata,ignorãs teneẽ quaten°, vt damnũ emẽdet,vel ſeruũ pro noxa dimittat:vt l.pe.ff.cõmo.Si verò cõtrahit gratia dantis tantũ:vt in depoſito, & in mandato:& tũc ĩ depoſito dico teneri dãtẽ,ſiue fuerit ſciẽs,ſiue ignoran
f rans ad iſtud intereſſe extrinſecũ [f] :vt l.ſi ſeruus.§.ꝙ verò.ff.de fur.In mandato verò diſtingue:vt l.inter cauſas.§. ſi cũ ſeruus. ff.mã.Iuxta prędicta quæro,vtrũ iſtud intereſſe dicat ſingulare,vel cõe.circa hoc dic vt dixi ſ.circa cõtraria. Sumus expedíti de iſta ſecunda parte:venio ad tertiã particulã. Ex qua nota
20 †intereſſe nõ poteſt aſcendere in infinitũ. Cõtra de in lit.iu.l. videamus.§.j.vbi dicit,ꝙ in infinitũ iurat.Sol. Fateor ꝙ in infinitũ iurat,ſed iudex taxat ita ꝙ duplũ non excedat per hanc legem. Venio ad quartã particulã,ex qua no. ꝙ pœnæ ſunt in iure limitatæ.Contra.Inſti.de inuti.ſtipu.§.alteri.& l. ſtipulatio iſta.§.alteri.de ver.obli.Sol.Huius timore eſt hæc poſita gl.in
21 ver.,pferunt,quæ ponit opi.Finaliter gl.diſtinguit,ꝙ †pœna legalis nõ poteſt excludere quadruplũ.Pœna verò cõuẽtionalis aut ponit ꝑ verba multiplicatiua : vt duplũ,triplũ, quadruplũ, & ſimilia : & idẽ. Aut ꝑ noia ſimplicia:& tũc etiã in tantũ põt aſcẽdere,inquãtũ cõtrahẽtes voluerũt.vide gl.quę hoc dicit:& eſt clara. Vltramõ.reprobãt iſtã gl. quæ facit differentiã , vtrũ pœna apponat ꝑ nomina multiplicatiua,aut ꝑ nomina ſimplícia:qa dicũt,ꝙ eſt imponere legẽ ℣bis. Ego dico ſic breuiter, Aut iſta noia duplũ,triplũ,& ſimilia,referunt ad certã & taxatã quãtitatẽ:& tũc põt aſcẽdere pœna,inquãtũ voluerint contrahẽtes:qa eadẽ eſt rõ,ſicut qñ ,pferẽ ꝑ nomina ſimplicia : tãtũ

a ¶ Extra rem. Nota quomodo cognoſcatur intereſſe intra rẽ, ſeu intrinſecũ ab extrinſeco,& Bald. hic in xvij.colũ.in verſi. tertio oppo. & in xj. col. et ibi ponit quid differt intereſſe intrinſecum à qualitate intrinſeca. Ponit etiam ibi in ver.quæro igitur nunquid quod dicat intereſſe extrinſecum.qđ not.& vide.

b ¶ Extrinſeci. Vtrum debeat haberi ratio in iudicio intereſſe extrinſeci:adde quod not.ea.l. in iij.col.& per Bal.hic , in x.col.

c ¶ Quoddam eſt. Ex his quæ hic Bart. dicit, colligũ quidam moderni de prato, duo valde not. Quod l.liber homo.§. fi. hic alleg.non habet locũ in ſpecie debita , ſed ſolũ in quãtitate. Secundò pro l.ij.§. fi.de eo quod totus ille titulus nõ habet locũ, quando certa ſpecies eſſet certo loco reddenda:ſed ſolũ quando quãtitas.& ſic intereſſe ratione loci, nõ habet locũ in intereſſe extrinſeco in ſpecie : ſed ſolum in quantitate. quod no. And. Barb.

d ¶ Nõ factum. Adde l. nummis. de in lit. iur.& hic adde Bart. in l.ſi pœna.de verb. obli.& no.ettã Bald. in l. cũ allegas. in penul.col.ĩ.ſ. de vſuris. Vide Bald.hic , in ij. col.in ver.quero qua re glo.& Bar.in l. Iulianus.in princ.ij. colum.de act.emp.

e ¶ Transfertur dominiũ. Vide plenè Bart. in l.rebus.§.item qui. ff.commo.

☙ P. PAV. P.

f ¶ Intereſſe extrinſecum. Et ꝙ non habeatur ratio talis intereſſe extrinſeci , niſi in pecunia , non in frumento,vino, et ſimilibus , vide Iaſ. in l.nummis.col.j. ad fi. de in litem iur.& per hæc deciditur quæſtio de eo, qui erat debitor alicuius in corbes centum frumenti certo die, & quia non ſoluit creditor eo recidit de iure emphyt. quia non potuit eos ſoluere domino vt tenebatur, non poteſt tale intereſſe peti.

Secunda Bartoli ſuper Codice.

a ¶ Argu. huius l. vide glo. & Bart. in l. ſtipulatio iſta, ff. de verbo. oblig.

b ¶ Lucri. Vtrũ in intereſſe habeat ratio lucri, vide quod not. Bald. in l. fin. in prin. C. de furt. & per Bar. hic in v. co. ver. ſequitur glo. ſuper ver. veteres, Bart. in l. minimis. de in lit. iurã. & hoc etiam Bal. in xij. opp. adde quod Pet. de Anchar. in cle. j. de vſu. §. ſanè. refert q Ludo. ibi quærit, ſi quis teneat mihi dare centũ in termino, & nõ ſoluat: an damnũ emergẽs poſſum petere ratione moræ? Et dicit q ſic nõ aũt lucrum ceſſans. Subdit etiã domi. Pet. q imò etiã credit de lucro ceſſante, ſi talis erat mercator, q cũ pecunijs conſueuit negotiari: aliàs ſecus ſi perſona eſſet talis quæ retinuiſſet in arca. alle. not. per Cyn. in authẽ. ad hæc. C. de vſur. Tu vide nota. hic, & quando habeantur rationes lucri ceſſantis adeo q agi poſsit: vide per Bart. in l. ſi conſtante. §. quoties. ff. ſolut. matrimo. & vide caſum not. in l. ſocium qui ine. o. j. pro ſoc. q fortè non eſt alibi ſecundùm Imo. in l. inſulam. §. vſuras. ff. ſolu. mat. Ioan. Cald. in repet. c. nauiganti, in iij. colũ. de vſur. Et adde hic quæ habes in l. iij. §. Labeo. de acquirend. poſ. & vide l. ſi is. §. fina. vbi hæres. ff. de vſuris. adde vt per Ro. conſil. cj.

c ¶ In maleficijs. vtrũ in criminalibus & maleficijs intereſſe poſsit excedere duplum, facit quod no. Bal. hic, in vlti. colũ. in verſic. reſtat q̃rere.

d ¶ Quam quantitatẽ. Vſq; ad quam quantitatem intereſſe poſsit aſcẽdere, adde qđ no. iſtud §. in ead. l. in iij. colũ. ad hoc vide Bal. hic, in iij. col. & vide in verſi. quid ſi promitto. & verſic. quæro ſi centum.

e ¶ Ratio' differentiæ. Rationẽ differentiæ quare intereſſe non poſsit aſcendere duplum, in glo. ibi: continẽtibus certã quãtitatem, vel ſciẽtiam de quib' hic in text. in j. & ij. colũ. ſed in cõtra. cõtinẽtib. certã quãtitatẽ & naturam poteſt excedere.

f ¶ Officium iudicis. An intereſſe petatur per actionẽ, vel officiũ iudicis, adde qđ no. Bart. in l. ſtipulationes nõ diuidũtur. in x. & xj. op. de verbor. obligat. & vide

enim eſt dicere ſub pœna mille, quãtum ſi dicerẽ ſub pœna quintupli, cũ ducenta ſint promiſſa. Si verò iſta verba referuntur ad quãtitatẽ incertã: ſub pœna dupli, vel quadrupli, eius quod res plus valuerit, vel ſub pœna dupli, vel quadrupli; tunc intereſſe nõ poteſt excedere quadruplũ, ſecundũ q gl. dicit: imò fortè qđ plus eſt, non põt excedere duplũ. arg. huius l. quia fortè multũ vltra aſcẽderet, quã ſenſerint cõtrahentes. a ar. huj[9] l. [a] ibi: ne dũ in infinitũ, &c. Hũc articulum pleniùs examinaui in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de verb. oblig. Venio ad vltimã partẽ: dicit hic, q in intereſſe habeat rõ b lucri[b], cõtra l. ſi ſterilis. §. cũ per venditorẽ. ff. de act. emp. Gloſſ. dicit. q olim nõ habebat ratio lucri, niſi in qbuſdã caſib[9] ſpecialibus, q hic per gl. enumerãtur. Vltramon. reprehendũt iſtã gl. per tex. ibi; quia ex eo veteres, q intereſt ſtatuerunt quaſi dicat, q antiquitus in intereſſe habebat ratio lucri. Sed gl. poterat reſpõdere; iſtud olim in qbuſdã caſib[9]; hodie generaliter. Doct. no ſtri tenẽt cõiter circa hoc, q per hãc l. nõ ſit immutatũ de iure antiquo. Ideo Cyn. poſuit olim dictũ Pet. in iſta materia, ſecundũ qđ ipſe inuenit. Poſtea ſuperuenit Guli. de Cug. qui de hoc poſuit vnã diſtinctionem in l. ij. aliàs iij. in fi. ff. de eo qđ cer. loc. poſtea illam addidit Cy. de verbo ad verbum, licet de eo mentionẽ nõ faciat. Iac. de Are. etiã circa hoc poſuit vnã ſuã diſtinctionẽ. Ego autem viſis oĩbus in iſta materia, dico
22 ſic. Quoddam eſt lucrũ, q contingit circa ipſam rẽ: vt modò valet corbes frumenti decem, hinc ad quinq; menſes valebit xx. & iſtud lucrum de iure antiquo & de iure hodierno ſemper venit æſtimatione intereſſe: vt l. vinum. ff. ſi cer. peta. & l. in hac. de trit. & d. l. ratio. §. ſi p vẽditorẽ. de act. emp. Quoddã eſt lucrũ cõtingens ex re ipſa: vt partus & fructus: & de hoc nõ pertinet ad noſtrã materiã. Dic vt l. ſi ſtipulatus. & l. videamus. de vſu. & l. ſi filius. §. j. & qđ ibi
23 not. ff. de ver. obl. Quoddã † eſt lucrũ quod venit ex re: & tunc qñq; illud lucrũ venit cũ alterius iniuria: vt lucrũ vſurarũ vel vſu capionis; & nõ habetur ratio huius, nec de iure antiquo, nec de iure hodierno: vt l. ſi is q rẽ. §. fi. ff. de furt. & l. ſi quis vxori. §. pe. eo. tit. & ibi not. Aut nõ percipit cũ alteri[9] iniuria; & tũc aut illud lucrũ comitatur rẽ penes quẽcunq; vadat; & habet ratio eius tã de iure antiquo, quã de iure nouo, ſiue ſit iudicium bonæ fidei, ſiue ſit iudiciũ ſtricti iuris: vt d. l. vẽditor. de euict. & l. ſi quis vxori. §. pen. de furt. & l. inde Neratius. in prin. ad l. aquil. & l. pe. de his quib. vt indi.
24 † Quoddã eſt lucrũ, quod nõ ſequit rẽ penes quẽcunq; vadat, vt lucrũ quod percipitur ex mercãtia, vel ex alterius hominis induſtria. Et hic aduerte. nã quoddam eſt lucrũ, in quo natura rei plus operat, quã hominis induſtria; vt in lucro, quod percipit ex fundo, ſi colatur, & eius ratio habetur: vt l. ſi fundus. §. j. ff. loca. & l. ſi in lege. §. co
25 lonus. eo. tit. † Quoddã eſt lucrum. in quo induſtria vt plurimũ operatur: tũc qñq; illud lucrum eſt incertum: quia ille, cui debebatur, nõ cõſueuit mercari; & tunc non habetur rõ iſti[9] lucri: vt l. ſi ſterilis. §. cũ p venditorẽ, de act. emp. Si verò cõſueuit mercari: & ex eo quod ex alia ſua pecunia cõſueuit mercari, apparet quaſi pro certo, q ex ea lucratus fuiſſet: tunc habetur ratio lucri ei[9]: vt d. l. ij. aliàs iij. in fi. de eo quod cer loco. & ſic videt q iura antiqua ab iſto iure
26 in aliquo nõ diſcordãt. † Quæro iuxta prę dicta, vtrum illud, quod hac lege dicitur q intereſſe non poteſt excedere duplum, ha- c beat locũ in maleficijs[c]. Gloſ. hic tenet q ſic. Vna eſt glo. paruula, ſuper ver. caſibus. in prin. l. Alia gloſ. dicit idem ſuper verbo contractibus. circa medium. Contra iſtud videtur l. inficiando. §. j. ff. de furt. propter quam legẽ aliqui recedunt ab iſta glo. Tu dic iſtã glo. bene dicere, per generalitatẽ iſtius literæ. Nõ obſt. l. inficiãdo. §. j. ff. de fur. quia ibi non petitur intereſſe; ſed petitur pœna, quæ eſt vt ipſum intereſſe, etiam extra rẽ duplicetur: & etiã ſi eſt ſingulare, dũ tñ vtilitatẽ cõtineat; vt l. in furti. in prin. & qđ ibi not. de
27 fur. Nunc venio ad tertiam q. principalem, † & quæro vſq; ad d quã quãtitatẽ[d] intereſſe põt aſcẽdere. Iſtã q. tãgit gl. hic ſuper ver. dupli. Tu verò dicas latius, aut quæris de intereſſe conuẽto: & venit inquantũ eſt conuentum: vt l. fi. de præto. ſtipu. & de verb. obl. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. Aut queris de cõmuni: & tunc regulariter totũ venit: vt l. Iul. in prin. ff. de act. emp. Fallit in caſu ſingulari: vt l. Titius. in fi. cũ l. ſeq. eo. tit. vbi non ponit venire vltra duplũ pretij conuenti. Aut queris de intereſſe ſingulari; & tunc aut illud, qđ debetur cõtinet certã quãtitatẽ vel naturã reſpectu ſui vel adiuncti, & nõ aſcendit vltra duplũ intereſſe cõmunis vel intereſſe cõuenti, intelligẽdo in diuerſis caſibus vt dixi §. circa princ. ſecundæ partis. Aut non continet certã quantitatẽ vel naturã, reſpectu ſui nec reſpectu adiuncti: & venit intantũ inquãtũ illud fuerit: vt in verbo, in alijs. Quæ e ro circa hoc, quæ eſt ratio differentiæ[e]? Gl. tangit hic, ſup ver. damnũ. & ponit duas rationes. Prima eſt; quia in cõtractibus, qui habẽt certã quãtitatẽ vel naturam, faciliùs poteſt apparere ſimplum, quã in cõtractibus, qui cõtinent incertũ. & iſta ratio placet. Alia ratio ponitur: quia facilius eſt alicui facere, quã dare: & ideo plus grauatur. arg. l. hæ operæ. de ope. lib. Vide glo. ſuper ver. dãnũ. Iſta ratio ſecũda reprobat per doc. quia nõ procedit niſi in hominibus auaris, qui faciliùs ſuſtinerẽt omnẽ laborẽ q̃ darẽt aliqd de pecunia. nã de iure cõi & de natura, faciliùs eſt dare; quia omnis labor corporalis quantũcunq; paruus maior eſt aliqua datione pecuniaria. arg. l. in ſeruorũ. in fi. ff. de
28 pœnis. Venio ad quartam q. principalem, ſ. † qualiter intereſſe in iudiciũ deducatur. Cy. tangit hic, & in multis errat. Aduerte ergo, & primò eſt videndum, an deducatur in iudicium per f viam actionis, an per officium iudicis[f]? Et per hoc apparebit declarata glo. tua quæ ponitur hic ſuper ver. cõtractibus. circa fi. Et quædã gl. dicunt, q per officiũ iudicis: vt l. ſi quis ab alio. in fi. ff. de re iud. & l. cũ ſtipulatus ſim. §. fi. ff. de verb. obli. Dy. reprobat illam gl. in l. ſtipulationes nõ diuidũtur. ff. de ver. ob. & extra de re iud. lib. vj. in c. mora. Ideo gl. hic videtur dicere: Aut in obligatione eſt fieri: & intereſſe venit iure actionis: vt l. ſtipulationes nõ diuiduntur. §. Celſus. de ver. obl. l. ſi quis ſtipulatus ſit Stichum. §. fi. & l. quoties per aliũ. e. ti. & l. fi. ff. ſi qs in ius voc. nõ ierit. Aut in obligatione venit dari: & tũc ſi quidẽ in cõtractibus nominatis, intereſſe venit officio iudicis: vt l. promiſſor. de cõſti. pec. l. vinũ. ſi cer. pe. & l. ſi ſeruum. in fi. de verb. ob. Si ex cõtractibus innominatis, tũc venit intereſſe per viam actionis: vt hic in gl. per l. j. §. fi. ff. de re. permu. Aſsignat Cy. rationẽ: quia ſicut illi cõtractus innominati, nõ ſunt faciles in obligatione cõtrahenda: quia requiritur q impleãtur ab aliqua partiũ nec implentur ſolo cõſenſu, & ita de facili nõ cõtrahitur obligatio: ita nec de facili ſuſtinetur. Pet. cõtra. vt refert Cy. ſ. de re. permu. l. cum precibus. Sed veritas eſt illud, qđ dicit Cy. probatur in l. naturalis. §. j. ff. de preſcri. verb. Sed cõ- g tra prædicta oppo. etiã in obligatione dandi[g] ex contractibus nominatis, ſuccedit obligatio ad intereſſe: vt l. liber homo. in fine. ff. de verb. obli. glo. in l. Iulia. in mag. gloſſ. de actio. empt. dicit, Aut quis ſtipulatur dari ſibi; & non ſuccedit obligatio ad intereſſe. Aut ſtipulatur alteri. & ſuccedit obligatio ad intereſſe. Petrus aliter dicit, cuius opinion. recitaui in d. l. liber homo

omnino in l. j. ff. de act. empt. & quæ ibi Bart. & doct. in iij. colum.

g ¶ Obligatione dãdi. An in obligatione dandi ſuccedat obligatio ad intereſſe, p. Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur in xj. & xij. opp. cum ſeq. de verb. obli. per Bal. hic, in iij. col. in verſi. ſecundò quæritur. & in vij. colum. verſi. ſed oppo.

¶ Probetur. Vide Bal. hic in v. col. vers. quæro quomodo ꝓbetur interesse. cum sequē. Et adde in hac materia, ꝙ aliud est interesse, quod etiam contra non dolosum probatur per iuramētum: vt not. Bart. in l. j. in princip. in v. q. ff. quemad. te. ape. vide quod ibi scripsi. & per Bartol. hic in ix. colum.

¶ Temporis præteriti. Ad probandum valorem frumenti in præteritū. adde Bart. in l. ij. §. de rescin. ven.

¶ Vel ante tantum. Hæc verba in omnibus exemplaribus, quæ vidi tam scriptis, quā impressis habentur. Quæ tamē meo iudicio ex Bart. in legibus, quæ hic adducuntur, abradi debent Alex. Loseus.

¶ Actiones. Qualiter autem probetur lucrum cessans, vide Bald. hic in x. colū. in vers. sexto quæritur qualiter ꝓbet, &c.

¶ Sed qualiter. Nota de interesse singulari probādo per testes, adde Bartol. in l. nemo. in fin. de duo. re. & vide quod not. post Bart. in l. in hac. ff. de dam. infect. & dicit hic Bal. in x. colum. quod reddere debet testis causam, etiam non interrogatus. Facit quod not. Bart. in d. §. cum ita.

¶ Identitatem. Adde Bart. in l. ij. in vlti. col. s. de rescind. ven. & sequitur hic etiam Bal. in v. col. in vers. quæro qualiter probetur singulare interesse. Vide tamen eundem Bal. in x. col. in vj. q. in ver. pone.

¶ Ad duo. Et tenet Barto. hic, quod licet interesse sit probatū per vnum testē: non poterit deferri iuramentum.

¶ Procederet. Contrarium videtur sentire Bar. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duobus reis.

¶ Scire. Nota ꝙ licet non probetur directo: tamen iudex ex officio potest condemnare: quod bene nota & sic not. ꝙ vbi difficilis est probatio sufficit per coniecturas. Et ita allegat Bald. in authent. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. & Imol. & dicit Bal. in l. si quis in hoc genus. de epis. & cler. ꝙ tortura facta in camera, probatur per indicia & coniecturas. Imo alibi videtur dicere Bald. quod vbi est magna difficultas probationis, statur iuramēto: maxime si est parui ꝓij dicij secundū eū. in l. qui accusare. de edē. Et ad dictū Bart. bñ facit l. si id qđ ex Pāphila. §. fi. de leg. ij. & ibi Bar. & idē Bal. in l. traditio. ī. de actio. emp. vbi vide. & ibi dixi etiā ꝙ probatur interesse per coniecturas. vt not. Bal. in d. l. semper. ꝑ Bal. hic in x. col. in vers. sexto qualiter. vide tñ quod dicit Bal. hic, ī fin. in vltimis verbis & dixit Bald. in l. fi. ad fi. de fruct. & lit. expē. ꝙ interesse etiā fructuū, probat̄ per coniecturas prædictas. Adde per Fede. in consilio cxix. adde not. per Barto. per illum textum. in l. non ignoret. de fruct. & lit. expen. & text. & Barto. in l. si traditio. ī. de actio. empti. & Bald. ibi aliter loquitur. Adde quod per vnum testē de visu, & plures de auditu probatur metus, seu impressio, secundum Bal. consil. xlix. iij. lib.

¶ Iudex. Limita totum istum titulum, nisi esset captus suspectus de fuga. Ita dicit Alexand. vbi

homo. in fi. ff. de ver. ob. Et Cy. ibi refert in illa q. circa fi. de interesse intrinseco, et extrinseco. Ego dico ꝙ gl. tua dicit veritatē cuius occasione debes videre rationem. Quæ est ratio, ꝙ in obligatione facti succedit obligatio ad interesse, in obligatione dandi non. Dico tibi stipulationes sunt inuentæ: vt vnusquisq; stipuletur sibi, pro eo quod sua interest, modo in obligatione dandi, si promitto equum, interest tua habere equum simpliciter, quantum valet: & ideo illud sine dubio est in obligatione. sed si promisi tibi aliquid facere, fortè non interest tua, quātum illud factū valeat aut constaret: & ideo nō potes me præcisè cōpellere ad factū: quia sic cōpelleres me vltra quā interesset tua: ideo succedit obligatio ad interesse: quare dando tibi interesse liberor. Nūc ad propositum, si ego reperio obligatiouē dandi talē, in qua sit eadē ratio quæ in facto: succedit ibi obligatio ad interesse, sicut in obligatione faciēdi. Exē plū, vt si stipulatus sum alij dari: nō interest mea fortè in totū: fortè, quia nō sum debitor illius, nisi in modica quātitate: ideo succedit obligatio ad interesse: vt l. liber homo. in fin. Itē si stipulatus sum mutuari, & non mutuet̄. Nā licet mutuare sit dare: quia mutuū est: quod de meo fit tuū: vt l. ij. §. appellata. ff. si cer. pet. non tamē interest mea simpliciter, & in totum: ideo succedit obligatio ad interesse: vt l. si pœnā. de ver. ob. Et circa ista dic plenè: vt dixi in l. stipulationes nō diuidūtur. de ver. ob. Veniamus ad cōtraria secundæ partis. Iuxta præ dicta est videndū, quādo succedit obligatio ad interesse, an succedat statim post morā an expectet̄ interitus rei. Dic vt in d. l. stipulationes nō diuidunt̄. in v. & vj. q. Item esset videndū vtrū succedat obligatio ad interesse, ita ꝙ prima tollat̄, alʒ duret vtraq;. Et si duret, vtrū alternatiuè, vel copulatiuè, vel qūo? Dic vt d. l. stipulationes nō diuidunt̄. de ver. ob. in vij. q. Itē esset videndū, vtrū qs præcisè possit cōpelli ad factū. Istā q. tāgit hic gl. super ver. in alijs. & malè loquit̄. Dic vt d. l. stipulationes nō diuidunt̄. in vij. q. Itē esset videndū, qualiter super interesse formet̄ libellus. Istā q. ponit glo. ff. act. emp. l. j. in prin. & ibi ponit gl. triplicē formā libelli. & hoc ponit etiam in l. ij. §. item si in facto. de verbo. Ego plenissimè examinaui in l. stipulationes non diuidun tur. in ix. q. Modò restat videre de v. & vlt. q. f. qualiter est interesse probet̄ [a]? Circa ꝙ breuiter dic, † quoddam est interesse cōuentū: & istud ꝓbat̄ per instrumēta, vel per testes: vt l. fi. de p̄to. stip. † Quoddā est interesse cōmune: & istud ꝓbat̄ per testes qui dicūt ꝙ res cōmuniter tantū valet: et ꝙ cōmuniter cuiusq; interest, tātū dictā rem habere: vt l. ij. §. de rescin. ven. & ꝙ ibi not. Aduerte tñ ad duo, posito ꝙ nō faceres nisi articulū de cōmuni valore rei, ꝑ hoc non ꝓbares interesse directò, sed probares rei valorē seu p̄tiū, nā prætiū rei nō est interesse, vt dixi. Tamē ex hoc seq̄t̄ ꝓbatio interesse, qa si res cōmuniter valet: ergo cuiusq; cōiter tam interest eā habere. † Itē aduerte ad vnū: et videt̄ ꝙ si vis probare pretiū, vel interesse tpis p̄teriti, [b] nō debes te referre ad vnū diem, vel duos dies, sed ad quāplures. Et ideo si faceres articulū, ꝙ frumentū valuit isto anno, die primo Ianuarij tm̄: nō est ꝓbata intētio. Nō em̄ debet probari ex momento sed debes ponere in articulo, & ante, & post ꝑ plures dies, vel añ tm̄ [c]. Ista ꝓbant̄ in l. pretia rerū. §. nōnūquā. aliàs. §. nōnullā. ff. ad l. Fal. & ibi plenissimè. Item aduerte, ꝙ in articulo ponas etiam de loco publico, vbi talia cōsueuerunt vēdi: vt plenè dixi in d. l. pretia rerum. in prin. & in fi.

† Est etiā certū interesse singulare. Et hic est aduertēdū ꝙ qdā sunt casus, in quibus iurat̄ in litē, vt in actiōib⁹ [d] arbitrarijs, & in bonæ fidei cōtra dolosum: & tūc probatur per iuramentū in litē: vt l. in actionibus. de in lit. iur. cōtra nō dolosum: dic vt dicā. j. in alijs. Qñq; sunt actiōes [d] neq; arbitriæ, neq; bonæ fidei: & tūc qñq; venit̄ ad petitionē interesse ꝓpter cōceptā iudicis authoritatē: & idē: quia ꝓbat̄ interesse per iuramētū: vt ff. ne quis eū, qui in ius voc. l. pe. §. j. & l. qui restituere. in fi. de rei vend. Qñq; verò deuenit̄ ad interesse ex alia iusta causa: & tūc cōtra dolosum ꝓbat̄ per iuramētū: vt l. semp. §. in hoc interdicto. ff. ꝙ vi aut clā. & l. si qñ. j. vnde vi. Si verò agit̄ cōtra nō dolosum: tūc oportet ꝙ interesse verè probet̄, vt hac l. Sed qualiter [c] ꝓbat̄ gl. quę est hic, hoc nos docet in gl. sup ver. subtilitatē. & vide gl. istā. Gl. vult ꝙ dictū testis referat̄ ad homines, qui essent eiusdē cōditiōis, cuius est ille qui petit interesse: & sic sunt contestes & optimè dicit glo. Et habemus pro ea ratione nē not. in l. cōtinuus. §. cū ita de ver. ob. Sed si quilibet testis interrogat⁹, qūo scis? Rñ. qa tantū mea interesset, si essem illius cōditionis: tūc qlibet testis esset singularis in dicto suo, & qlibet deponeret de seipso. Debet ergo deponere in genere, de quolibet homine, qui esset illius conditionis, cuius ipse est. Iaco. tamen de Are. videtur dicere, ꝙ si quilibet testis deponeret de seipso, probatus esset articulus: nā propter identitatē [f] artis, videt̄ deponere de eodē: arg. l. nemo est q nesciat. de duob. re. Sed certè hoc nō placet mihi: quia illa lex, quæ dicit, ꝙ idētitas artis facit videri idem factum, non habet locū, nisi qñ inter cōtrahētes sic est actū: aliàs etiā eiusdē hominis factū, quantūcunq; simile, nō videt̄ idē: vt l. si non fortē. §. libertus. ff. de cōdi. inde. † Ideo aduerte, in ista materia ad duo [g] qñ formas articulū de interesse singulari: tunc referas te ad vtilitatem, non ad actionem tantū, hoc modo ꝙ considerata qualitate tui actoris, tibi vtile est habere dictū librū plus quā habere cētū. Nō enim ꝓcederet [h] articulus, q̄ diceret ꝙ nollet carere dicto libro pro centum: quia illud cōcludit in affectione, nō in vtilitate. Et istud interesse singulare ad hoc vt deducat̄ in condēnationē debet cōtinere vtilitatē, vt ī. dixi. Itē aduerte, qñ tu facis articulū sup interesse singulari, ꝙ tu facias articulū de interesse cōi, vt sic liqueat iudici ꝙ interesse singulare qđ petis, nō excludit duplum interesse cōis, vt hac l. Vltimò debes scire [i], ꝙ etiam si de interesse nil esset probatum directo: sed tamē ex aliquibus coniecturis, ex officio suo iudex perpenderet illud interesse: posset in isto interesse facere condemnationem. hoc tenet Cy. & hoc ꝓbat̄ hic in tex. in ver. in alijs autē casib⁹. Hoc probat̄ j. de fruc. & lit. expē. l. nō ignoret. & in fi. expressissimè in l. semper. §. in hoc interdicto. ff. quod vi aut clam.

Si à non competenti iudice iudicatum esse dicatur. Rubrica.

2 ☞ *Sententia lata à iudice, non super eo quod est sibi commissum, sed super alio quod pertinet ad causam, incidenter ualet.*

3 *Si uerò res est prorsus extranea: tunc iudex nō potest recognoscere, nisi per modum reconuentionis, uel prorogatæ iurisdictionis.*

k LEX I.

Iudex. [k] Continua Rubricam quia quandoque sententia est nulla propter defectum iudicis incompetentis; ideò de hoc hic ponit.

vide in l. cui iuriſdictio. de iur. om. Adde ſcdm Pau. de caſt. q ſi delegat̃ cauſa appellationis cõſetur delegata cauſa nullitatis ſententiæ; vt dicit not. Archid. in c. j. de capel. mo. lib. vj. ſup verbo, partiũ. nõ ſic econuerſo. Et prædicta habent locum in ſnia diffinitiua. Sed ſi appelletur ab interlocutoria, & cõmittatur alicui cauſa appellationis nõ cenſetur cõmiſſum negotiũ principale: niſi dicatur expreſsè. & ita dicit ſe vidiſſe ſeruari in Romana curia.

a ¶ Et in priuatorum. Inn. in c. per inquiſitionem. de elect. limitat q tenetur illi ſtare, niſi probet errorẽ. Ioan. Andre. limitat, iuriſdictio illius iudicis erat talis, quæ nõ poterat prorogari: aliàs ſecus in ti. de cõt. §. ſequit. verſ. quinto credo de iſta confeſsione. And. Barba.

b ¶ Cõfeſsione facta. Probatur in l. diuus. de cuſto. reo.

c ¶ Dicit gloſſa. Vide Barto. in l. cũ ſtipulatus ſim mihi à Proculo. de verb. obli. latius per Bar. in l. qui vltimo. de pœnis & hic adde ca. ſi cui. de ſent. excom. in vj.

d ¶ Paſtoralis. Et ibi per Inn. & Io. Andr. in c. præterea. eo. tit.

e ¶ Conſtitit. Adde Bald. poſt Bart. in l. j. C. de Iuſt. Cod. confir. q valet ſententia lata cõtra verũ intellectũ legis vel ſtatuti: & per eius obſcuritatẽ, vel varietatẽ. & qñ ſunt opiniões hincinde, vide Bald. in l. mãcipa. C. de ſer. quis fugi. & in l. pcib. in xiij. col. C. de imp. pub. vbi dicit, q nõ audet recedere ab vſita. docto. quia illos ſequitur poſt terga colligendo ſpicas. Et an opin. doc. excuſet iudicem, vide Bald. in cap. j. §. iudices. de pac. iura. firmã. Et q mens cõſulentis non debet attẽdi, vide Fede. in conſilio ccxxix. incip. Quod plus ſit ſeruanda opinio doctorũ antiquorum, qũ moder. vide cap. de quibus. xx. diſtin. & ibi no. q eſt verũ niſi dicta Modernorũ videant magis rõnabilia. xix. diſt. ita Anto. & vide qđ ibi dicit do. Abb. poſt do. Anto. in c. tua. de vſu. & in c. j. de conſti. Andre. Barba.

f ¶ Iudicem. Sed vtrũ iſta lex puniens corrumpentẽ habeat locũ in corrupto pretio. ſed etiam procedit q not. ſecundùm Domini, totus iſte titulus iſtud intendit. †Sententia à non ſuo iudice lata, eſt ipſo iure nulla. h. d. Opp. de l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. de ædil. edic. & ſ. de ordi. iudi. l. j. de iudi. l. quoties, Huius timore gl. dicit hic, †quãdo iudex iudicat ſuper alio, quã ſup eo, quod eſt ſibi cõmiſſum, eſt aduertẽdũ: quia qñq illud pertinet ad cauſam cõmiſſam incidẽter, vel per modum antecedẽtis vel per modum conſequentis & tũc iudex de iſtis poteſt pnunciare, vt cõtraria; & hoc eſt, quod vult hic text. dicere ibi, quàm q ad eam rẽ pertinet: ſufficiat enim, vt pertineat ad rẽ ſibi commiſſam. †Si verò eſt prorſus extranea: tunc iudex non poteſt cognoſcere, niſi in duobus caſibus per modum reconuentionis. vt l. cùm Papinianus. auſ. & conſequenter. ſ. tit. iij. Item per modum prorogatæ iuriſdictionis. vt l. ij. §. ſed ſi iudex. ſ. de iudi. & l. de qua re. §. j.

1 *Delegatus ſuper proprietate, nõ põt cognoſcere ſuper poſſ. niſi aliter de proprietate pronunciare non poſſet.*

LEX II.

Similitaris. Sub præcedenti ſummario cõtineẽ: & reuoco ĩ dubiũ. †An iudex delegatus ſub proprietate poſſet cognoſcere ſuper poſſeſsione. Inter glo. noſtros fuit contentio. Finaliter gloſſ. determinat, & bene, dic vt in glo. not.

1 *Litigantes coram non ſuo iudice credentes ipſum eſſe ſuum iudicem, prorogatio iuriſdictionis impeditur.*

2 *Confeſsio facta coram non ſuo iudice an ualeat.*

3 *Excommunicatus ab aliquo iudice ſi appellauit, an deſinat eſſe excommunicatus.*

Γ in priuatorum. [a] Sub eodem ſummario continetur. †Opp. litigando corã nõ ſuo iudice, videt prorogari iuriſdictio; vt l. ij. circa princi. ff. de iud. ergo valet ſententia. Solu. Intellige q hic litigabãt credentes ipſum eſſe ſuum iudicẽ: & ſic error impedit prorogationẽ, vt d. l. ij. Quæro † quid in confeſsione facta[b] coram nõ ſuo iudice: an valeat? De hoc habemus tex. in c. at ſi clerici. extra de iud. & dicit q nõ. glo. inducit hanc l. in arg. ad quæſtionẽ, †q ille qui eſt excõicatus ab aliquo iudice, & appellauit, deſinit eſſe excõicatus, quia per appellationẽ deſinit eſſe ſuº iudex: ſentẽtia ergo eũ non adſtringit; vt l. j. in fi. ad turp. Nec obſt. q dicit glo.[c] quod quidã dicũt, q ſnia excõicationis trahit ſecum executionẽ: & ideo nõ poteſt appellari: quia etiã ſentẽtia vltimi ſupplicij trahit ſecũ executionẽ: & tamen põt appellari & extinguitur effectus ſnię, ſ. quo ad ſtatũ: vt l. qui vltimo. ff. de pœ. Et ff. de iniuſt. teſta. l. ſi quis filio exhæredato. §. irritũ. de teſt. l. j. Iſta gl. dicit contra caſum, c. paſtoralis[d], extra de appel. Nõ obſt. q dicit glo. de ſententia vltimi ſupplicij. quæ trahit ſecũ executionem: ſicut ſententia executionis: quia natura eorum eſt diuerſa; quia ſentẽtia excommunicationis non eſt perpetua, ſed dicitur conditionalis, ſeu medicinalis: donec quis purget contumaciam, vel emendet offenſam: vt in c. cùm medicinalis. de ſentẽ. excom. lib. vj. Sed ſententia vltimi ſupplicij eſt perpetua: & mortalis: ideò facilius permittitur appellatio.

De pœna iudicis, qui malè iudicauit. Rub.

Continua vt in glo. Sicut rubrica habet duas partes; ita in text. ponũtur duæ leges. De ſecunda parte rubricæ loquitur l. j. & l. ij. loquitur de prima parte rubricæ; ſed authen. nouo iure. loquitur de vtraq; ideo legimus eam in fine.

1 ☞ *Aduerſario principali, põt dari pecunia, ut patiatur contra ſe ferri ſententiam, ſi litiget per calumniam.*

3 *Reus corrumpens iudicem, uel procuratorem actoris, amittit cauſam, ſicut econtra in actore.*

4 *Quando eã amittat ipſo iure & per ſentẽtiam. & nu. 6.*

5 *Sententia lata à iudice pecunia corrupto, non ualet: ſi uerò precibus, ualet.*

7 *Qualiter ſuccurratur ei, cuius aduocatus uel procurator eſt corruptus.*

8 *Quæ erit practica quando aduerſarius nõ principalis uel iudex fuit corruptus.*

9 *Si corrumpens deceßit ante latam ſententiam, non tranſibit hæc pœna in hæredes.*

LEX I.

e **Conſtitit.** [c] Hæc eſt lex ſubtilis & vtilis. Breuiter dicit. †Qui corrumpit

f iudicem[f], vel aduerſarium nõ principalem, perdit actionẽ. h. d. Nota q qui corrũpit iudicẽ vel aduerſarium non principalem, amittit cauſam.

g Opp. q idem ſit cauſa publica, & fiſcalis[g]. ergo hoc eſt ſuperfluum contra. §. quibus. in prima conſtitutione huius libri. Huius timore exponit gloſ. publica ciuitatis alicuius. Iſta expoſitio videtur contra l. eum qui vectigal. de verb. ſig. vbi publica dicitur propriè ciuitatis Roma. dic q hic publica ponitur impropriè. Vel dicũt quidã, publica ciuitatis Romanæ, quæ differt à fiſcali, poſtquã fuit translata poteſtas in principẽ. Aliud eſt Reſpublica Romanorũ, ſ. illius ciuitatis; aliud eſt res fiſcalis, ſ. totius Imperij: vel hic ponitur publica. id eſt, criminalis:

h tene quã vis. Vlterius opp.[h] †& videtur q licet dare aduerſa-

2 rio meo pecuniã: vt l. fratris. ſ. de tranſact. Duæ ſunt opi. in gl. Vna, q ibi loquitur de aduerſario principali: hic verò non loquitur de aduerſario principali, ſed de procuratore, vel aduocato, quem nõ licet corrumpere: ibi dabatur aduerſario principali. & iſta eſt veriſsima. Alia ponitur in fine vt diſtinguamus: Aut datur aduerſario, vt à lite recedat, & deſiſtat: & licet, vt in cõtrario. Aut vt patiatur ſe ſuccũbere: & nõ licet, vt hic: & vide gl. Eſt ne vera iſta ſolu. Azo. in ti. de collu. detegẽ. tenet q regulariter licet corrumpere aduerſariũ principalẽ. fallit in cauſa libertatis: vt in illo titulo, & tit. ad l. viſcel. Item fallit in cauſis popularibus: vt l. eum qui. §. in popularibus. de iureiur. Item fallit in cauſis ſpiritualibus; vt extra in tit. de collu. dete. in alijs caſibus licet aduerſarium corrumpere, vt patiatur contra ſe ferri ſententiã: imo debet iudex ferre ſententiã ſecundũ quod partes volunt. Tex. eſt in l. ſi cõuenerit. ff. de re iudic. & prædicta vera in ciuilibus, in criminalibus. j. tangã. Redeo ad ordinẽ & gl. opp. q aduerſario principali non licet dare, vt l. in ſumma. ff. de condi. inde. Solu. Illud, quod dixi, eſt verum ſecundũ gl. niſi aduerſarius litiget per calumniã: quia tũc ſibi nõ licet dare. & vide gl. iſta ſol. & cõtrariũ nihil ad hanc legẽ. Nam ſi quidem quæritur vtrum aduerſario liceat dare, ita q dans incidat in pœnam iſtius legis vel non: iſta lex nihil ad factum: quia & ſi aduerſarius litiget per calumniam, ego poſſum ſibi dare, nec habeor pro conuicto. Sed ſi quæratur quo ad effectum repetitionis, vtrum poſsit datum repeti vel non loquitur l. in ſumma. & ideo nihil ad propoſitum. Oppo. de l. tranſigere. ſ. de tranſact. Solu. glo. ibi loquitur in cauſis criminalibus, in quibus an dans habeatur pro conuicto: dic vt ibi dicemus: quia nunc non eſt noſtra materia. Et modò habetis expeditam primam gl. † Venio ad aliam gl. difficilem, & quæro:

3 hæc lex loquitur in actore corrumpente iudicem, vel procura-

i torem rei: quid in reo corrumpente[i] iudicem vel procuratorẽ actoris? Gloſſ. dicit idem: quia eadem eſt ratio: licet quidam contra. Et vide gloſſ. contrariam. Gloſ. habetis in l. & elegan-

ter. §.

Bal. in l. proxi. & qđ ſi corrũpat notariũ actorũ, dic idẽ ſecundũ Bal. in l. fin. j. eod.

¶ Et fiſcalis. Not. q differt Reſpõ. a fiſco, vide Bal. in l. fi. & Iacob. But. & Salic. in l. properandum. de iudi. & vide Bart. in rub. j. de iure fiſc. lib. x. in princ. & ibi ſcripſi poſt eum. ſ. qui p ſua iuriſdi. l. j. & Bal. hic in l. fin. & q not. Cy. in l. j.

¶ Vlterius oppo. An in ciuilib⁹ liceat corrumpere aduerſariũ vt patiat̃ cõtra ſe ferri ſentẽtiã: adde Bar. in l. j. §. ſed & cõſtitutio. ff. de calum.

¶ Reo corrumpente. De pœna rei hic corrumpẽtis iudicẽ.

vel procuratorẽ aduersarij vide Bar.in l. & generaliter.& in l. j.§.sed & constitutio. ff. de calum. & plenè per Imo.in l.diuus. ff. de re iudi.

¶ Ipso iure. Vtrum corrumpẽs iudicem, vel procuratorẽ, perdat causam ipso iure, vel per sententiã, adde Bar.in l.is qui delatorem.in prin.& in l. j.§.sed & constitutio. ff. de calum. & Imo. plenius in l. diuus de re iudi.

¶ Quæro qualiter. Adde no.in l.j.§.de aduo.diuer.iudi.

¶ De eo qui pretio. Et adde ꝙ error ex causa probabili, facit quòd iudex non tenetur in aliquo parti lesæ.gl.est no.x.q.iij. tesmerarium.

¶ Oppo.& uidetur. not.quòd si iudex interponat decretum actui ipso iure nullo, nõ facit litẽ suã, secũdũ Bal.in l.j.de tut.& ra.dist. vide tamen ꝙ no.Bal.in l. exigendi. iij.col.de proc.

¶ Religioni iudicantis.Hoc est verum. ni si illius sniæ facta esset executio:quo casu tenebitur etiam in toto interesse,& in tota estimatione litis, per id ꝙno.Bal.in l.obseruare.§.pficisci.in xxj. q. quod dixi in l. j. ff. de appella. posuit & Bal.in l. pe. in vltima col. §.de pac. quando iudex teneatur.si eius sententia est nulla.& vide.§. & ibi ita not. & vide Bal.& Bar.si iudex exceptionẽ admittat debite, vel indebite pronuntiat se iudicem competentẽ: an teneatur ad interesse totius causæ.Prædictis adde quod dicit Bar.in consi.incip. in quæstione præsenti considerandum. & per interlocutoriam ipso iure nullam.dicitur pars grauari, faltem de facto: & per appellationem ab ea causa deuoluitur ad superiorem.alleg. Ino.& Io.And.in c.dilecto de appella.& dixi §.quando sententia est nulla.vide Bald.in l.si vt proponis. in iij.col. quo. & quando iudex.Et adde hic quòd vbi sunt opin. non est recedendum ab opi. glo. saltem in consulendo & in iudicando.Et ob hoc dicit Bald.in l.j.de vulgari & pupilla.&ibi Imol.se sæpius consuluisse pro gl.& no.Ia. Butr. in l.j.§. qui pro sua iurisdictio.& Baldus hic in l. fina. & quod not. Cyn. in l.j. C.de act.& obli.in j. oppo. in fi. & Ange.

ter.§.pe.ff.de dolo.do.Iac.But.me audiente qñ legebat istã legẽ tenebat istã gl.dum legebat illã legẽ tenebat illã gl.Ego dico, ꝙ ista gl.est vera;& illa est falsa.Ratio est text.in l.eius q delatorẽ.ff.de iure fis.Et si dicis,ibi loquit̃ in causa fiscali fateor, quia idẽ est in fiscali qđ in priuata;vt hic in tex. l.senatus.eo.titu.Itẽ pro hoc est tex.in.l.ij. in fi.ff.de cõdi.ob tur.caus.vbi simpliciter dicitur quicunq; dederit pecuniam iudici amittat litẽ: nec distinguit:an sit actor vel
4 reus.† Secundò quęro dicit hic, amittat actionẽ:quæro,an perdat ipso iure,vel per sententiam.dicit glo.quando pecunia est data iudici,amittit actionẽ ipso iure per.l. venales.j.quando prouo.non est necess.qñ est data aduersario, dubitatur.vt j.dicam, Ista gl.dicit contra casum l.in.d.l.eius qui delatorẽ.ff.de iure fisci,& §.de iuramen.calum.auth.principales.in fi.Itẽ dicit contra rationem,quando lex loqtur per verba futuri temporis,amittat actionẽ,perdat causam,priuetur iure suo,& similia:semper intelligetur per sententiam. Dixi vobis in auth.qui semel.in fi.quo.& quãdo iudex. Tangit gl.in l.iubemus.§. œconomus.de sacrosan.eccl.& dixi in l.Imperator.de iure fis.hic tex.loquitur in verbo futuri temporis.s.amittat actionem:ergo &c.Nõ obstat.l.venales.quam glo.alle.ibi enim quæritur de viribus sentẽtiæ,an valeat vel nõ: hic verò quæritur de virib⁹ totius causæ. & ita tota distinctio, quæ hic ponitur in gloss.non facit aliquid ad questionem proposita. Quæro ergo:†quia gloss.hic tangit an sententia est lata per corruptelã an
5 valeat vel non.Gloss.respondet multũ bene. Aut iudex est corruptus pecunia:& non valet:vt l.venalis.aut precibus:& valet:vt l.seruo inuito.§.cùm prętor.ad Trebel. Si verò est corruptus procurator, vel aduocatus:tunc an sententia valeat:gl.hic se nõ firmat in l.j.de aduo. diuer. iudic.distinguit idem quod in iudice: aut corruptus pecunia,aut precibus:vt ibi diximus.
6 † Quæro quãdo datur pecunia procuratori, an quis amittat actionẽ ipso iure [a], vel per sententiam. Respondeo idem, quod quando datur iudici, vt hic in text. & d.l. eius qui delatorem.de iure fisci. † Quæro
7 qualiter [b] succurritur ei cuius aduocatus, vel procurator est corruptus.Gloss.hic distinguit, & bene:aut est corruptus procurator rei ita quod passus est se vinci;& tũc habet doli exceptionem:si conueniatur iudicati: & habet regressum contra procuratorem. Si verò est procurator actoris, qui est corruptus, & passus est aduersariũ absolui tũc actor potest agere actione prima.Et si excipientur de sententia,replicabitur de corruptione: habeat etiam exceptionem de dolo propter expensas:vt l. & eleganter.§.pen.ff.de dolo.& ibi posui plenius, & proprius istam materiã quàm hic & vlterius dixi, quod actionẽ amittat per sententiam.† Quæro quæ erit practica huius legis? Respondeo, potest esse duplex.
8 Vno mõ p modũ exceptionis: ꝙa si actor agit actione iudicati,vel petit executionẽ snię:re⁹ poterit excipere de corruptella:& tunc secuta hac sentẽtia, ꝙ actor est corruptor:tũc statim sequit̃ pœna à lege impo-

sita,ꝙ amittit actionẽ:vt l.j.§.j.ad Turpil. hic est tex.in d.l.eius qui delatorem.iudex tamen super crimine ꝓnunciat:vt ibi dixi. Secundus modus est per modum actionis. & hic est duplex. Vno modo ꝙ ego principaliter petã pronunciari,ꝙ ipse actionem amittat eo ꝙ corrupit aduersariũ vel iudicem.Secũdo modo in actore,in cuius perniciẽ iudex vel aduocatus erat corruptus. Nam agat prima actione sua.& ad probãdum,ꝙ reus debeat haberi pro cõuicto faciat probationẽ de corruptela.Ita debetis
9 intelligere hanc materiam,† Quæro, quid si corrumpens decesit ante latam sententiam:vtrum hæc pœna transibit ad hæredes. Text.est no.quòd non,in dicta l.eius. qui delatorem.ff.de iu.fis.

1 *Quantum ad pœnam iudicis,non fit distinctio, an sit corruptus pecunia,uel precibus.*
2 *Si iudex malè iudicat propter dolum,tenetur in totum.*
3 *Si propter imperitiam,tenebitur quantum religioni iudicantis uidebitur.*
4 *Si iudicauit expreßè contra causam legis difficilis,& obscuræ,punietur minus.*
5 *Si facilis & apertæ,punietur plus.*
6 *Si errauit in eo,in quo sunt opiniones in fortes, ꝙ quandoque seruatur una,& quandoque alia;tũc iudex excusatur.*

LEX II.

c **DE eo qui pretio.** Hæc lex loquitur de prima parte rubricæ.Opp.de l.seruo inuito.§.cũ prætor.ff.ad Treb.& quod tibi dixi.§.l.,pxi.qa differẽtia est, vtrũ pretio vel precib⁹ aliquis corrũpatur:sed hic dicitur,
1 ꝙ idẽ est:quare malè.† Solu.breuiter quantum ad hoc vt sentẽtia valeat bene distinguit,vtrum sit corruptus pecunia, vel precibus.quantũ verò ad pœnam iudicis,non habetur distinctio, vtrũ sit corruptus pretio,vel precibus:sed quantũ ad pœnã partis,an distinguatur vtrũ sit corruptus pretio,vel precibus: & dico ꝙ sic,nã qui corrumpit iudicẽ precibus,non reperit̃ quòd actionẽ amittat: imò cõtra.l.furti.§.pact⁹. ff.de his qui no.infa. Item oppo.& videt̃, ꝙ iudex aliter puniatur: vt ff.ad legẽ Iuliã repetun.per totũ.Huius timore dicit gl.ꝙ contra iudicem corruptum darẽtur plura remedia,quæ ponũtur hic,& l.j.ff.de calũ.
d Opp.& videtur [d] ꝙ iudex,qui malè iudicauit,tenetur inquantum religioni iudicantis videbitur, non in tota æstimatione litis,vt Insti.de obli.quæ ex quasi delic. in prin.& l.ex maleficijs.§.si iudex. de act. &
2 obli.& l.fi.ff.de var.& extraor.cog.† Sol. Quandoq; iudex iudicat malè,propter dolum:tunc tenetur in totum: vt hac l.& l.si
3 filiusfa.ff.de iudi.† Quandoq; iudex iudicat malè, ꝓpter imperitiã; & tunc tenebit̃
e quantũ reltgioni iudicãtis [e] videbitur: vt in cõtrario.Ista autẽ imperitia potest esse
4 duobus modis.† Vno modo,si iudicat expresse cõtra casum legis.& in hoc casu distingue,aut errauit in l.difficili, & obscura:& mitius punietur:aut in facili,& aperta:punietur plus:vt not.Instit.de obl. quæ
5 ex quasi deli. in prin. † Quandoque erauit in eo,in quo fuerũt opi.quia elegit malã opi.& tunc qñq; inter oẽs opin. est vna,

in l.ij.ff. de accusa. & Barto.in consi.incip. Andreolus & Ioan. Andr. in c.j.extra, de constit.& Innoc.in c. ne innitaris.eod. titu. Et dicit Bald. in l. ij. in prin.§. de sent.quæ sine cert. quantita. ꝙ in dubijs ordinaria opinio est tenenda.Et de materia vide per do. Abb. in ca. j.in ij. charta.de re iu.Et adde Bald.in c. j.§. iudices.de pa.iur.fir. Multa ponit in hac materia, vbi vide:& adde quòd in dubijs communis opinio est sequenda nisi notorie malè dicat, vel rationabiliter cõuinci possit.quòd iudex bonus acutissimi ingenij æstimabit, secundum Ioan.Andr.in ca.j. de consti. per c. capellanus. de feri. & ibi ad hoc Abb.Mod. alleg. l.j.C.de veter.iur.enucle. & quod not. Innoc. in c. cum specialis.de appel.quam partem tenere debet iudex,quando sunt opinio. hinc inde: quod dicit Bart. in l. quod Nerua. ff. depositi. in vij. col. & adde Bar. in l. cum prolatis. ff. de re iud.& latius per Bartol. in quæstione sua iudex per imperitiam. Adde ad hoc quod no.dixit Barto. quòd sentẽtia lata inter opiniones dubias, valet:& per appellationem rescinditur, si contrariam conscientiam iudex appellationis habeat. Ita dicit not. Bar.in l. tiij.§. hoc autem iudicium. in l.vltim.versi. ff. de dam. infect. Bene facit l.fi.& ibi glo.Bar. & Bald.ff.quod cum eo.& adde quod not. dicit in l. cum prolatis.post Innocen.in c. innitaris.de consti.& no. Moder. in l. si expresim.de appel. in fi.ij. char. Adde quæ no. Moder. & domi. Abb.in c.j.de re iudi. dicit Ioan. Andr.in c. capellanus. de ferijs per text. tamen tenet ibi gl. quòd ille, qui facit cõtra legis præceptum.in cuius intellectu sunt opi.nõ peccat imo excusatur ab omni culpa. qđ not. & hic adde Bald. in l. mãcipia.§.de ser. fugi. Et id quod dixi §.qđ sentẽtia lata inter opinio.dubias tenet. Dic quòd etiam tenet.etiã si post cõstitutionem fuerit declaratũ talẽ opinionẽ malam esse. Ita dicit Bal.in l.fi.ff. de iusti.& iure. Et dũ dixi opinio.sequendã, allego prio illud Catonis, Iudiciũ populi nunquã cõtempseris vnus.l. j. ff. de officio quæstio.in ver. si cre-

brior, apud veteres opi eſt. & in l.j. ff. de na.&l.athletas. §.j.ff. de his qui not. infa.c. in charitatis.xxvj.diſtin. c. de quibus. xx. diſ.c.quidam. de pœniten.& remiſ. & Innoc. in c. ne innitaris. de conſtit.gl.in c.j. de poſtula. prælat. in vj. Bal. in l.obſeruare.§. proficiſci.ff.de off. ꝓcon.& in d.l.athletas. & Ang.in l.cum prolatis.ff.de re iud. Et in dubio eſt tenẽda opi. per quam omne euitatur peccatum, clemẽ. exiui. de ver. ſig.c.iuuenis.de ſponſa.c.vnico. de ſcruti. Et dum §.dictum eſt, quôd tenenda eſt opinio glo. Adde quod de accuſ. dixit Bart. in l.j.ff.de cõcuſ.&ibi dixi poſt eum.& vide de communi opinione in cõ ſil. liij.& chart.cccl xvj.& etiam de limitatione communis opinio quando non ſit tenenda, vide in conſilio collegij Papin. Et adde quod licet Bart. in l.ambiguo.ff.de rebus dubijs.ꝙ quando vna lex habet plures lectu. non licet ſumere argu. ab ea, niſi ab alia lege vel opinione firmetur. tamẽ dixit Barto. in prima conſtitu. Codic. &c. in ver. item oppo. dicitur hic, cæteras, qđ iudex ſentẽtiando ſecundum opi. non dicitur cõtinere expreſſum iuris errorem. vide per eum.

P. PAV. P.

¶ Communiter approbatur. Qualiter iſtud procedat vide omnino multa quę habes addita in Bertachi.in verſic. commune.

¶ Nouo iure. Vide Bartolum in l. tranſactio.C.de tranſacti. & per illum textum, dicit Bartol. in l. tertia.§.fina.ff.de condi. ob turpem cauſam, & in l.non omnes.§. fina.ff.de re iudicata. & quod poteſt fieri ſtatutum valet,quod pœna remittatur conſocijs.

¶ Poſsit repeti. Et quid in teſtamento, vide Bartolum not. in l.prima. in principio.ff.de fal. adde gl. in l.ſecunda.ſupra eodem.

P. PAV. P.

¶ Non liceret repetere. In contrarium vide Iaſ. in l.j.in ſecunda columna.ff.de cõdictione ob turpem cauſam,vbi etiam ponit de eo quod dicit Bartol.in fine de promiſsione conſtet iuſtum iudicem,

quæ ab omnibus cõmuniter approbatur [a] & cõmuniter obſeruat: & tũc ſi elegit aliã opi.nõ bonã punietur eodẽ modo quo dictũ ſ.quia minimè ſunt immutanda,&c.vt l.minimè.ff.de legi. & l.ſi de interpretatione.ff.e.ti. Sí verò ſunt opi,ita fortes ꝙ quã doꝙ obſeruatur vna,& qñꝙ ſeruat alia,vt in materia, qua eſt materia compendioſæ facta per verbũ cõmune:tunc iudicem putarẽ excuſandũ,qa errauit errore probabili:imò ꝓpter opi.lex dicitur incerta:vt habuiſtis no.in prima cõſti.C.§.quibus. Et ꝓ hoc tunc facit quod not.in l.j.ſ.de iur.& fact.ign. Vltimò quærit gl.an iſtud,quod datum eſt iudici poſsit repeti: dicã ſtatim ſuper iſta auth.quæ ſequitur.

a *In delictis non eſt locus pœnitentiæ,niſi ſint occulta: ut facilius manifeſtentur.*

Periurium non poteſt argui, niſi iuramentum fuerit neceſſarium.

Qui dedit pecuniam iudici ut iudicaret pro ſe uel ut eum ſecundum iuſtitiam expediret,non poteſt eam de iure nouo repetere.

Quid ſi quis promiſit ſeruare iudicem indemnem tẽpore ſyndicatus,& non dedit,nec promiſit pecuniam.

b NOuo iure. [b] Diuiditur in duas partes prĩcipales. In prima loquit, qñ aliquis arguit iudicẽ de corruptela,& ꝓbat. Secũdò qñ arguit, & nõ ꝓbat. Secũda ibi:ſed ſi datũ. Prima ſubdiuiditur in duas partes:qa primò dat modũ arguẽdi. Secũdò,ponit corruptũ. Secũda ibi:ſed qui accepit. Secunda pars ſubdiuiditur in tres partes. Primò, ponit qualiter puniat ille,qui nõ ꝓbauit. Secũdò qualiter punia tur ille,qui ſacrm purgationis ſubire noluit. Tertiò,permittit partes poſt ſacramẽtum de nouo cõueniri. Partes videbitis in litera. Secunda ibi: Sed ſi perſona. Tertia ibi:ſed ſi quis litigãtium. Primò oppo. † ꝙ in delictis non ſit locus pœnitentiæ;vt de fur.l.qui ea mente. Sol. Fallit in caſu huius authen. vt iſta delicta ita occulta manifeſtentur facilius. Item oppo.dicitur hic cõfiſcatis bonis.contra de bo.dam. auth. bona damnatorum.& in aut.vnde ſumitur. vnde dicit gl.fallit hic. Tu dic ꝙ ibi loquitur in his,qui poſt ſententiam moriuntur:hic in alijs qui ſuperuiuunt poſt ſentẽtiam:vt j.dicam.& dixi in l.j.j.de bo.dam. Itẽ opp. dicitur hic,quod ille,qui probare non potuit,punitur cõtra.ff.ad Turpil.l.j.§.j. Solue vt in glo. Vltimò gloſ.oppo.& videtur †quod periuriũ non poſsit argui: vt l.j.ſ. de reb.cre. Sol. hic fallit in iſto iuramento neceſſario. Simile in l.admonẽdi.ff.de iureiur, Vltimò quæro, † vtrũ pecunia data iudici poſsit repeti [c]. Hoc examinat gl. in l.ij.in fi.ff.de cõdi.ob tur.cau. Tu dic tria verba,ſi loqueris de iure antiquo aut quis dedit pecuniã iudici,vt iudicaret pro ſe:& nõ põt repetere;qa etiã ex parte ſua verſatur turpitudo:vt l.ij. Si pecuniã dedit iudici,vt eũ ſecũdùm iuſtitiã expediret:tũc turpitudoverſatur ex parte iudicis:ſed ex parte dãtis,nõ,meritò repeti põt:vt l.penulti. ff.de condi.ob tur.cau. Sed ſi quæris de nouo iure:tunc nullo caſu habet iudici dare: vt in auf.vt litigantes iurent. circa princi. tunc nõ liceret repetere [d]: quia etiã ex parte ſua verſatur turpitudo. Hic dicitur. de-

dit,vel promiſit. † quæro,quid ſi non dedit vel promiſi pecuniã; ſed promiſi eum ſeruare indemnem [e] tempore ſyndicatus? Cogita tu de Digeſto nouo:quia hoc anno dixi & fortè in l. ſi quis vxori. §. ſi fugitiuũ. de fur.dixi;in l.ſi à reo.§.illud quod vulgò. ff.de fideiuſ.

Sententiam reſcindi non poſſe. Rubr.

Nemo poteſt proprio motu ſententiam ſuam reuocare,niſi ſit interlocutoria.

LEX I.

NEque ſuam. [f] †Sententia, per quã reſcinditur propria, vel prędeceſſoris,eſt ipſo iure nulla.h.d.Opp.ſuprà,ſi aduer.rem iudi.per totum de preci.Impe.offe.aut.quæ ſupplicatio. Dic † quod quandoque quis vult reuocare ſententiam proprio motu:& tunc non poteſt. Et ita loquitur hic:niſi ſit ſententia interlocutoria: vt l.poſt ſententiam.ſuprà,de ſenten.& ff. de re iudi.l. quod iuſsit. Sed ſi vult omnia reuocare, remedijs proditis à iure, poteſt. ſunt autem illa remedia, in integrum reſtitutio,ſupplicatio, & appellatio, & nullitas,& exceptionis obiectio. Et vide glo. quæ hic ponit notab.

Exceptio peremptoria poteſt opponi uſque ad ſententiam. & num.3.

Si omittatur,non propter hoc ſententia eſt nulla, niſi reſcindatur per appellationem,uel reſtitutionem.

Si oppoſui exceptionem,& in ea ſuccubui: an illud idem poſsim poſt in iudicio deducere,per modum actionis.

LEX II.

PEremptorias. [g] Exceptio peremptoria ſi non admittitur, ſententia non reſcinditur: [g] niſi reſtitutionis, vel appellationis remedio. hoc dicit iſta l. † Nota quòd exceptio peremptoria poteſt opponi vſque ad ſententiam. Not. quòd † ſi omittatur,propter hoc ſententia non eſt nulla, niſi reſcindatur per appellationẽ,vel reſtitutionem. Not.quod dixi in ſummario. Opp.de l.fi.j.de excep.de l.Põponius. §. rati.ff. de procu. Solu. Aliud in exceptiõe dilatoria,vt ibi:aliud in peremptoria,vt hic.quod dic vt plenè dicam in l. exceptionem.ſ. de proba. Secũdò oppo. [h] & videtur quod poſt didicita teſtificata non poſsit opponi exceptio: vt in auth. at qui ſemel.ſ.de teſti.Glo.fatetur:& hoc eſt verum in exceptione,quæ probatur in inſtrumento: ſed ſi deberet probari per teſtes,non admitteretur poſt didicita teſtificata.vide glo.Hæc gloſſ.non dicit verum: quia exceptio ſiue debeat probari per teſtes, ſiue per inſtrumenta, poteſt opponi poſt didicita teſtificata.Nec obſtat auth. ad qui ſemel. quia verum eſt, quod poſt didicita teſtificata non admittuntur teſtes ſuper eiſdem articulis,ſed in alijs ſic:quia non eſt ibi timor ſubornationis;vt dicam ibi. & l. per hanc infrà. de appellation. † Quæro, quid ſi oppoſui exceptionem, [i] & in ea ſuccubui;an illud idem poſsim poſt in iudicio deducere,per modum actionis? gloſ.& Cy. tangunt hic: ego dixi pleniùs in l.qui Romæ.§. duo fratres. ff.de verborum obligatio.

¶ Seruare indemnẽ. Tene menti ſingulariter dictum.quod iudex poteſt petere ſibi cauere.de indemnitate, propter ſyndicatum.vide Bal.in.l.j.ſ. de cõd.ob tur.cau.& ibi habes poſt Barto. remiſsiue.ff.de condictio.ob turpem cauſ. in l.prima.

¶ Neq; ſuam.Iſtuto titulum limita:ſecundum Innocen.in.c.ſacro.de ſenten.excom. & dixi poſt Bar.in.l. quod iuſsit.ff.de re iudi.Et limita quod ſententia, quæ eſt lata ex priuilegiatis prorationibus,nũquam tranſit in rem iudica. Ita dicit Angel. hic alleg.Innocen.in cap. tua nos.de cohabitatio.cleric. & mulier. Idem ſi lata ex præſumptione.l. ſi quis adulterij. infra.de adulte.Romanus ponderat eſſe caſum in l. admonendi.in iij.col. ff.de iureiuran.& ibi vide.Idem ſi ſit talis. quæ ſi ſeruaret, verteretur in periculum animæ. Gloſ. eſt ſingu.in.c.interr monaſterium de re iudi.& Roman.vbi.ſ.

¶ Reſcinditur. An ſententia poſsit reſcindi,vide in l.quod iuſsit.ff.de iudi.in princ. & in l.eleganter.§.ſi poſt.de condi.indebi.

¶ Secundo oppo.An exceptio peremptoria poſsit opponi poſt ſententiam,vide Bar. & ibi dixi in l.ſi duo. §.ſi quis iurauerit de iureiuran. vide Specu.in tit.de exceptio. & replica.§. dicto. verſicu. poſt ſententiam. cum ſequenti. & ad hũc poteſt opponi de l.ſi quæram? ff.de teſtib. vbi vide nota. Et quando debet opponi exceptio peremptoria, ibi vide. & nota. verbum per Barto.in l.preſcriptio.de except.Adde Pet.de Anchara.conſil.vj.vbi de exceptione inuẽtarij.& Paul. de Caſt.conſi.clxiij.

¶ Oppoſui exceptionem. Vide Bartol.in ſimili,per iſtum text. in l.properandum.in princip.ſ.de iudic & adde Bartol.in l.officium,de rei vendicatio.

P. PAV. P.

¶ Impetrata. An autem si lata sententia quæ transiuit in rem iudicatam petatur remissio,& princeps cõcedat sine tamẽ clausula non obstante, an valeat presuppositio, quod in suppositione fit significatiõ principi eam transiuisse in rem iudicatam, vide omnino quæ scripsi ad Bar in l.idẽ Vlpianus.§.fi.ff. dẽ excusatuto.

¶ Colono. De colono adde Bar.& Bal.in l. fructibus.ff.sol.matr. & Spe.idem sequitur in titu. de lo.§.postq̃. ver.quid si tibi locauit.alle.Bal.in d.l.fructus.i fi. & adde Bal. in l.si in addeunda. in repor. antiquis. & in l.si à domino.§.fin. de peti.hære.& Cy.in l. j.ã.proſoc.in fi.& qd ibi Bal.ĩ iij.q.& Inn. in c.tua nos.de deci.

¶ Scilicet actor. In hac materia vide Bar. plenissimè in repetitione.l. ex diuerso. de rei ven.& Bar.in l.apud Iul.§.fructus. de leg.j.cum concor.

¶ Non efficitur. Omnia tamẽ ista limita, & intelligẽ vt not. dixit Bar.in l.cũ mota. ff.de transact.

P. PAV. P.

¶ Instãtia adhuc durat. Vide Areti.in l.ij. ff. de duo.reis. Ias.in l. ij.col.pe.C.de edẽ. declara vt per Alexã.in d.l.ij.colũ.viij. & per Bar.in l.fi.ĩ.de litig.

¶ Vitiũ litigiosi. Intellige tamẽ vt not.p gl. & Bart.in l.j.ã.de præscript.long.temp.

¶ Quidã sunt. Vide Bar.in l.ij.& ibi no.ã. de edẽ. & limita hæc dicta,vt per Bar.in l. cũ mota.ã.de trãsact.

P. PAV. P.

¶ Efficiat malæ fidei. sequitur Are.in consi. cix.col.circa fi.

¶ Quæro vtrũ. Et vide bonã gl. in d.l.qui fi.§.fi.ff.devsur.p Barto.in l.ex diuerso.invlti.col.ff.de rei vẽ. vbi plenè quo ad fructº.

Pro cõcordia aduerte,ius declarandi sententiã obscuram, nõ trãsit ad successorẽ in officio.Bar.& Alexã. in l.inter stipulãtem. §.si Stichũ.ff.de verb. obl.allegatur Ang.in l.ex facto.ff de vulg. & pup.Bertac. in suo repertorio alleg. Bar. tenere contrarium in hac.l.terminato.& in l. ab executore. ff. de appel.alleg.Bald.in l. fi.ff.de leg Ange.in d. §.si Stichũ. vbi Io. de Imol.& Raph.& do. Alex. concordãt opi. & And.& Imo. in d. l.ab executore.vt prima opi. pcedat in interpretatione sententiæ latæ ex meravolã tate iudicis: vt si condẽnat in amputatione manus: qa non potest declarare successor, de qua manu sensit iudex quo casu debet intelligi de manu minus vtili. Alia aũt opi. procedit quando declaratio est fienda ex actis.

LEX III.

IMpetrata. [a] Nota qd p rescriptanon possunt rescindi sentẽtiæ iam latæ. Simile habetis in l.causas.ã. de transac. Et per hoc dico, quod est notandum, q̃ qñ fiũt statuta in ciuitate, et postea additur in fi. quod habet locũ in præteritis & præsentib⁹. & futuris: illud non extẽditur ad ea, quæ per sentẽtiam sunt determinata, per hãc l. & per similes. Plenè dixi in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.

De fructibus, & litium expensis. *Rubrica.*

¶ Continua vt in glossa.

☞ *Colonus qui pro fundo ei locato promisit reddere medietatem, non deducit expensas.*

LEX I.

HOc fructuum.

Not. quod fructus intelliguntur deductis expensis. †Quid dicam? Aliquis locauit fundum colono [b], & ille promisit reddere medietatem fructuũ: an colonus ante omnia deducat expensas? Hic videtur casus quod sic. Cõtrarium est veritas. Nam hoc videtur actum, vt illam medietatem fructuum habeat pro opere, & labore suo: vt l.cũ duobus.§.sin coeunda.ff.pro soc.& tangit hic per Iac. de Are. & in l.in fructus.ff.de rei ven.

☞ *Hæres uniuersalis succedit in mala fide defuncti.*

Lite contestata, si perempta est prima instantia, & initietur de nouo iudiciũ, possessor habetur tanquam in mala fide, etiam in nouo iudicio, & nu. 4.

Instantia perempta, qui effectus durent, & qui pereant?

Per litis contestationem an quis efficiatur malæ fidei quo ad omnia.

LEX II.

LItigator. Hæc est not. lex breuiter dicit: †Post litem contest. possessor tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis. Idem in hærede eius. hoc dicit. Not. ex hac l. quod dixi tibi in summario. Secundò not. †quod hæres vniuersalis succedit in malam fidem defuncti. Habes in l.cum hæres.de diuer.& temp. præscrip.& not.ã.de præscrip.long.tempo.l.j. Opp.de l.fructus.ff.de rei vendi. Solu. Ibi loquitur in eo qui semper fuit malæ fidei: hic in eo, qui ab initio fuit bonæ fidei: vnde post contestationem efficit malæ fidei. Secundò oppo. dicitur hic tenetur de fructibus quos ipse percipere potuisset. Contra imò de fructib⁹ quos percipere potuisset actor. vt l.si nauis.de rei vend. huius timore glos. exponit, hic percipere potuisset, scilicet actor [c] vt concordet cum contrario. Prout habes in litera, potuisses: procedit hæc glos. Sed si habes in text. potuisset: de necessitate intelligitur de reo nec glos. posset procedere. quid dicemus? Breuiter possumus dicere, quod quandoque aliquis est malæ fidei possessor verè: & tũc loquitur l.si nauis. Quandoque est possessor malæ fidei fictè, per lit. contesta. tunc loquitur hæc lex. quod satis placet. Facit ad prædicta. l.domum.ã.de rei vend. Mihi videtur quod debeat inspici, quod potuisset percipere reus sed ibi dicam. Item oppo.de l.in fideicommiss.in principio.ff.de vsur. Sol. dicit glo. fateor quòd intra quadrimestre tempus non tenetur de fructibus: & sic concordat cum contrario: vide gloss. Hoc, quod dicit de quadrimestri tẽpore, non habet locum in actione reali, de qua loquitur ista lex, tunc enim habet tẽpus officio iudicis: vt Instit.de offi.iudi. in princi.no.j.titu.ij.l.fin. Et ideo illud quod glo. dicit, excepto tempore quadrimestri: intelligas, excepto eo tempore, quod ei datur officio iudicis post sententiam. Ita debetis hoc intelligere. Opp. q̃ per contestationem non efficitur malæ fidei: vt l.si post acceptum.ff. de rei vendi. Solu. quantum ad fructus restituendos, efficitur [d] malæ fidei, vt hic. quãtum ad vsuras, & alia non efficitur [d] malæ fidei sine distinctione, quam dicam vobis incontinenti, vna quæstione præmissa. Quæro igitur prius, & hic aduerte multum†: lite contesta. perempta est instantia prima, pòst demum de nouo iudicatur super eadem re: vtrum habeatur tanquam malæ fidei possessor in nouo iudicio? Gloss. dicit quòd non. & vide glos. valde not. & sing. & est prima. Breuiter pro ista gl. facit. ff. iud. sol. l. cum lite mortua. In contrarium facit l. fiscus in q.ff.de iure fis. secũdum vnam lec. secũdum aliam non facit. Item contra istam gl. facit quod alibi determinatur, q̃ perẽpta instantia adhuc durat [e] vitium litigiosi [f] inductum per contestationem. Idem no. gl. in l. properandum. de iudi. §. liquidem. in gl. super ver. iudici. Idem tenet Inn. extra de testi. c. causam quæ. & istam partem ego puto veram. †Pro huius declaratione debetis scire, quod contestationis quidam sunt [g] effectus iam consummati & perfecti. Quidam sunt consummandi in futurum. Effectus perfecti quidam sunt, qui respiciunt ipsam causam: quidam respiciunt instantiam. Causam respiciunt, vt puta quòd efficiatur malæ fidei [h], & sic tenetur de fructibus: quòd res sit litigiosa, quòd præscriptio sit interrupta: & tunc etiam perempta iustantia duret effectus iam cõsummatus, per iura.ã.alleg.& ã.de præscrip.xxx.ann.l.cùm notissimi. per totam legem: maximè in §.sed & si quis. & in l.fi.eo.titu. Nam in alia causa, vel inter alias personas illa cõtestatio seu effectum non produceret: vt d.l.cùm notissimi.§.sed & si quis. & est casus in d.l.fiscus.in quæstio.de iur.fis.& secũdum verã lect. quã ibi tenui. quod probatur ratione: quia sicut sentẽtia diffinitiua non habet effectũ, si agatur ex alia causa vel inter alias personas: & ita contestatio facta ex vna causa vel ex vna persona: vt l.cum quæritur.ff.de execu.rei iud. Quidã sunt effectus, qui respiciũt instãtiam, vt non petantur cautiones post cõtest. q̃ non concedatur dilatio, cum si. vt l. Pomponius.§.rati.ff.de procur.& de proba.l.exceptio. Et isti effectus per consequentiam cõsummati, iam extinguũtur perempta instãtia: vt l.hos accusare.§.hoc beneficio.ff.de accu. Nec ob.ã.de procura.l.ita demũ. quia ibi non fuit perempta instãtia: sed fuit iudicatũ, & appellatũ, vt ibi patet. Quidã sunt effectus cõsummandi in futurũ, vt ex vigore cõtestationis perueniatur ad diffinitiuã. Isti effectus perimũtur perempta instãtia: vt l.cum lite.ff.iud.sol. †Quæro, vtrum [i] per contestationem quis efficiatur malæ fidei quo ad omnia. Distingue, Aut quæris quo ad fructus, aut quo ad periculum interitus, aut quo ad vsucapionem, vel præscriptionem. Primo casu, aut quo ad fructus faciendos suos: & non videtur malæ fidei: quia eodẽ modo facit suos post lit. contest. sicut prius, vt l.qui scit.§.j.& fi.de vsu.& de acqui.rerũ do. l.quæsitum. Aut quo ad hoc, an teneatur ad restitutionem fructuum: & eodem modo tenetur post lit. contest. ac si fuisset ab initio malæ fidei: vt hic, cũ si. habita in percipiendis illa distinctione, an potuerit pcipere reus vel actor, vt suprà dixi. Secundo casu, de periculo interitus: dic aut habuit iustam causam litigandi, vel non. dic vt lege illud.de petition.hæreditã. & de rei vendi.l.item si verberatum.§.fina, cum lege sequen. vbi no. Tertio casu, scilicet de vsucapione, & præscriptione, dic quòd præscriptionem longi temporis interrumpit: vt l.more. suprà, de rei vẽdicatione. Vsucapionem verò triennij interrumpit quo ad effectum, non ipso iure: vt l.si post acceptum. de rei vendica.

a ¶ Terminato. Vide Barto. in l. nam poſtea in §. ſi damnetur. ff. de iureiur. & Bar. in l. properandum. §. ſinautem. ſ. de iudic. & limita nota. per Angel. & Imol. in l. Paulus. la. ŕ. in j. col. ff. de re iudi. Vide Bar. ad illum tex. in l. j. §. fi. ff. ſi quis ius dicenti non obtem. Et de quibus expenſis iſta lex intelligatur, vide Bar. in l. j. §. fi. prope fi. ff. de alie. iudi. mu. eau. fac. poſt gl. vide in l. j. ſ. ſi quis ius dicen. non obtemper. & vide gloſſ. & Bartol. in l. properandum. §. fina. de iudi.

a ¶ Terminato. Et vide doct. in c. j. de plus peti. vbi dixi ad limitationem huius legis ſi ſtatutũ dixit quod victus condemnetur victori in expẽſis, ꝙ poterit peti condẽnatio expenſarum poſt latam ſententiam ſuper principali condemnatione ſtatuti, vide Bartol. in l. iŕj. §. ſi rem. de lega. iŕj. Ange. in authen. de exhiben. re. in princip. & vide plenè domin. Abb. in c. j. de ſequeſt. pro eo quòd hic dicit Barto, And. Barba.

b ¶ Venio ad quæſtiones. Adde ꝙ licet expenſæ, quæ debentur ratione victoriæ: non poſſunt peti lite finita, vt hic: quia debentur iudicis officio: ſecus tamen in his quæ debẽtur ratione cõtumaciæ: quia illæ petuntur actione in factũ. Ita tenẽt doc. per ea quæ habentur ibi in l. j. §. fi. ff. ſi quis ius dicen. Facit quod no. in l. iŕj. §. ſi rem. de legat. iŕj. vbi idem in expenſis conuentionalibus, & ſtatutariis.

c ¶ Practica eſt. Et de reſeruatione taxationis expenſarum, vide Bart. in l. ab executore. in princi. de appel. & per do. Ant. in c. j. de ſequeſt. poſ. & fru. & vide Bald. hic in prin. & idẽ quod hic in primo modo: expreſsè tenet Innoc. in fi. de do. & contu. & Bal. in addi. Specu. in titu. de ſen. in xiŕj. col. & Ang. in l. ſi homo. ff. de ré iudic. & quæ dixi poſt Imolã in l. Paulus. la. j. ff. de re iudicata.

d ¶ In glo. parua. Quæ voluit tenere: ſi iudex ſententiam dicat, pronuncio ſic. ſaluo eo ꝙ j. dicam. Itẽ dicit Spe. & Io. Andr. in titu. de ſenten. §. ſpecies. ver. quid ſi iudex pcepit, ꝙ tenet ſententia, condẽno te in centũ, niſi intra decẽ dies probaueris te ſoluiſſe: licet tutius ſit expectare, p c. ſuborta. de re iudic. per hoc quod not. dixit Barto. in l. quid tamen. §. idẽ ſi arbiter, & quę dixi poſt Bar. in l. ille à quo. §. ſi de teſtamẽto. ad Trebel. & in l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iudi. Et ad prędictã quæſtio. Spe. & Ioan. An. optime facit ꝙ no. gloſ. & ibi Barto. in l. obligationum ferè. §. cõditi. ff. de act. & obli. Idem ad no. per Bar. in l. iudex. poſtquã. prope fi. de re iudi. & quæ no. in §. curare. Inſti. de act. in fi. & quid in reſeruatione pœnæ, vide quod no. in then. interdicimus per Bal. ad fi. ſ. de epiſc. & cle. & hic per eum quid in reſeruatione fructuum. Adde an valeat ſententia lata ſub conditione. Pau. de Caſt. cõſil. xv. Bal. conſi. cccl xxv. lib. iŕj. Abb. conſi. lxxxiŕj. lib. j.

LEX III.

Reſeruatio expenſarum fit in ſententia, ſi iudex condemnet in expenſis, licet non taxet quantitatem.

Vel pronũciat poſſe peti expenſas in futurum & nu. 3.

Iudex ſi de aliquo caſu non cognouit, poteſt de illo nõ pronunciari. & nu. 3.

Poſt ſentẽtiam interlocutoriam, quæ totam litem dirimit, non durat petitio expenſarum.

Iudex ſi dicat, condemnamus in expenſis, reſeruata nobis taxatione, poterit eius ſucceſſor taxare.

Si talis declaratio reſeruatur iudici, ut priuatæ perſonæ, non poterit eius ſucceſſor taxare. & nu. 6.

Delegatus, qui poteſt exequi ſententiam, poteſt in ſententia ſibi reſeruare taxationem expenſarum.

Et mortuo legato, poterit delegans taxare.

Erminato. †Poſt diffinitiuã ſniam non eſt de expẽſis tractandum: niſi iudex hoc in ſnia reſeruauerit. h. d. Primo ponit dictum. Secũdo exceptionẽ. Tertio rationẽ. Partes patent in littera. Not. quod dixi in ſummario. Opp. j. qñ prouo. non eſt neceſ. l. fi. dicit gl. dico ꝙ non poteſt peti per actionẽ, vt hic: ſed officio iudicis ſic, vt in cõtrario. Iſta eſt falſa p l. iíj. ſ. depoſiti. quia officiũ iudicis non durat poſt ſniam. Vel dic ꝙ ibi negotiũ non erat finitum: quia erat appellatũ: & etiam hæc vera. Oppo. de. l. Paulus. ff. de re iudi. Sol. hæc intelligitur ſecundum illam: quia poteſt pronunciare eodem die de ſumptibus, vt ibi: nõ poſt, vt hic. Oppo. de. l. quod in diem. §. ſi rationem. ff. de cõpen. Reſpõ. poteſt oriri poſt ſententiam noua lis, quæ non attinet primæ: vt in cõtrario: hic verò prohibetur oriri ex natura primę litis. Venio ad quæſtiones † quæro qualiter fiat iſta reſeruatio. gl. ponit duos modos. Primus modus eſt, ꝙ cõdemnet in expenſis licet non taxet quantitatẽ. Secũdo, ꝙ ꝓnunciet poſſe peti expẽſas in futurum. Primus ꝙ cõdemnet in expẽſis, licet quantitatem nõ taxet, eſt indubitabilis. Nã cũ expenſæ certæ in iudicio non ſunt petitæ, poteſt ferri ſententia incerta in expẽſis: vt ſ. de ſen. quæ ſine cer. quanti. l. iŕj. & licet iudex non reſeruauerit ſibi taxationẽ, poſtea poteſt taxare, vt ibi dixi. cõis tamẽ practica eſt quod reſeruet ſibi taxationem. † Secũdus modus eſt, quãdo nõ condemnat, ſed reſeruat petitionẽ expenſarum, eſt dubitabilis. Pro gl. iſta facit l. modeſtinus. quam allegat. Facit etiã idẽ labeo. §. j. ff. fami ercíſ. & quod ibi not. in gl. parua. In contrarium facit: quia iudicis officium poſt ſentẽtiam extinguitur: vt l. iiij. ſ. depo. ergo non põt ſibi reſeruare petitionẽ, cùm nulla ſuperſit actio. Præterea iudex nõ poteſt ſentẽtiare pro parte. & pro parte non: vt in l. in hoc iudicio. fa. ercíſ. Sed hic pro parte ſentẽtia ſuper ſumptibus, nõ diffinit negotium ergo &c. Iſtam opi. tenet do. Cyn. & Inn. in c. finem litibus. extra. de dolo & contumacia. Debet ergo ſecundum eum in expenſis cõdemnare, & ſeruare ſibi taxationem. Sed ſi reſeruet ſibi petitionẽ, vel condemnationem, hoc non valet ſecundum eum. Ego puto quod gloſ. dicat veritatem. Primò per tex. huius legis vbi eſt caſus ibi niſi iudex. Præterea, hoc eſſe verum apparebit in reſpondendo ad contraria. Modo obſt. quod dicitur, iudicis officium nõ durat lata ſentẽtia: qa illud, quod erat in officio poſt iudicis ꝓnunciationẽ, incipit poſſe peti iure actiõis. Text. eſt in. l. ſi finita. §. eleganter de dã. infe. & hic eſt caſus in hac l. † Nõ ob. ꝙ iudex pro parte ꝓnunciat, & ꝓ parte nõ: quia illud eſt verum, qñ iudex cognouit de oĩbus, debet ꝓnunciare de omnibus: ſed ſi de aliquo caſu nõ cognouit, põt de illo non pronunciare: vt l. licet. ſ. de iu. ita hic plenè nõ cognouit de expenſis. Fateor tamẽ ꝙ prima practica eſt cõior, & ſeruetis eã. Quæro extra gl. vtrũ † poſt ſentẽtiã ĩterlocutoriã duret petitio expẽſarũ Rñdeo, ſi poſt illã ſperaẽ diffinitiua, & ſic durat officiũ iudicis, ſuper illa re vel cauſa ſemper poterit de expẽſis ꝓnũciare: & nõ eſt dubiũ. Sed ſi eſſet talis interlocutoria, quæ dirimeret totã litẽ: eſſet idẽ quod ĩ diffinitiua: vt l. poſt ſentẽtiã. ſ. de ſen. & interlocu. de hoc vide p Inn. in. c. ſæpe. extra de appel. Quæro † quid ſi iudex dicat condẽnamus in expẽſis reſeruata nobis taxatione. Quæro, an poterit taxare ſucceſſor eius. Dico ꝙ ſic. argu. ff. de iud. l. proponebatur. Sed contra hoc facit. ff. de rei ven. l. idem Põpo. ſcribit. §. frumentũ. in fi. vbi dicit, ꝙ declaratio volũtaria nõ trãſit ad hæredẽ: vt. l. ĩter ſtipulãtẽ. §. ſi Stichũ. & ꝙ ibi no. de ver. obl. So. Hæc declaratio reſeruatur iudici, nõ vt priuatæ pſonæ: ideo reſeruatur ſcilicet, quia idem iudex, & eadẽ dignitas: vt l. proponebatur. † Ibi verò nõ vt iudici, ſed vt priuatę pſonę: nec diſtingue, vtrũ reſeruauerit expreſſo ꝓprio nomine, vel nõ expreſſo, vel vtrũ prędecedat propriũ nomẽ, vel ſequatur: quia l. ſi cõis ſeruus. de ſtip. ſer. loquit, qñ diſpoſitio præcedit ſuper aliqua re, ſuper qua poteſt haberi reſpect ad pſonã, & ad officiũ. Sed ſi nõ põt haberi reſpectus, niſi ad officiũ tantũ: tũc illa diſtinctio nõ habet locũ: vt l. cum poſt. §. j. de admi. tut. † Quæro, iudex delegatus reſeruauit ſibi taxationẽ, vtrũ poſſit reſeruare. Itẽ an eo mortuo, poſſit taxare delegans. Ad primũ dico, ꝙ quidã eſt delegatus, qui poteſt exequi ſniam: & ille poteſt ſibi reſeruare taxationẽ, cum hoc veniãt in executione: vt dixi ſ. in l. ŋ. quæ ſentẽ. ſine certa quãtita. Sed ſi ei nõ cõpetit executio, nõ valet reſeruatio: & ſic illa verba debẽt intelligi reſeruata ſibi taxatiõe, hoc eſt, iuriſdictioni ſuæ. Sua emẽ iuriſdictio eſt vna & eadem cum iuriſdictione delegantis: vt l. j. §. qui mãdatã. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſd. & ideo delegãs poterit taxare poſtea. Sed ſi delegatus taxaret, illa taxatio nihil valeret: cùm taxatio expẽſarũ cõpetat ei, ad quem cõpetit executio de iure communi. Quãdo delegatus poſsit exequi, & qñ non: not. in l. à diuo Pio. in princip. in glo. mag. † Circa illud an eo mortuo delegans poſsit taxare? Iſtam quæſtionem diſputauit dominus Iacobus de Butrio. tamen ex prædictis

¶ Sentẽtiare pro parte. Ego puto qđ gloſ. contra. tenet ipſemet Bart. in l. Paulus. la. j. ff. de re iudi. & Bal. in auẽ. generaliter. in vi. col. & hic in princ. in fructibus limitat tñ, niſi non liqueret. Adde Inno. in c. fi. de dol. & contu. Et vide Bal. in l. iíj. ſ. de ſerẽ. quæ ſine certa quanti. & hic in iíj. co. Adde an iudex poſsit addere, vel mutare ſententiã, reſpectu expẽſarum. Roma. conſil. ccclxj. & Petr. de Ancha. conſi. clxxxij. Et an iudex poſsit ſibi aliquã reſeruationem facere: vide Pau. de Ca. conſilio ccclxxvij. Et an poſsit ſibi reſeruare declarationem, ſeu interpretationẽ ſuæ ſententiæ: vide eum in conſi. cccxviij.

¶ Duret petitio. Adde Bar. in l. ſancimus. ſ. de iudi. Et not. ꝙ licet iudex in interlocutoria non cõdemnet: tñ ſemper poteſt ante diffinitiuã ſniam. & vide ꝙ dicit Barto. in alia q. in l. fi. in prin. l. fi. de pig. ac. & ad hoc quod not. Abb. in ca. ex parte. in fin. extra. de reſcri. & Bal. in l. j. in fi. ff. ſi quis ius dic. non obtem. bene facit quod not. volun. Cy. in l. properandum. circa fi. ſ. de iudi. & cum Bar. huc poſt Inno. cõ cor. Spec. de except. ſ. viſo. verſi. aliud quoque. & per Arch. iŕj. q. j. certũ. & latius per doc. in l. eũ quẽ teneꝛe. de iud. Et cũ Inno. tranſit Bal. in l. propeꝛandũ. §. ſint autẽ alterutra. ſ. de iudi. & vide nota. an in expẽſis interlocutoriæ habeatur ratio nũquid habeat iuſtã cauſam vel non etiam de expẽſis interlocutoriæ, & de condemnatione. vide Bart. & Bal. in l. ſancimus. ſupra. de iudi.

¶ Quæro quid. Iſtud dictum eſt cõtra Hoſtien. & Ioan. Andr. in capit. nouit. de offi. leg. & Abbas ibi allegauit hoc contra eos. Andr. Barba.

¶ Ideo reſeruatur. Vide Bar. in d. l. ab executore. & Ang. & Imo. in l. inter ſtipulãtem. §. j. de verb. obli.

¶ Taxatio expenſarum. An autem arbitri poſsint reſeruare ſibi taxationẽ expenſarum, vide gl. ſingu. in l. quia arbiter. ff. de arbi.

a ¶ Non ignoret. Vide quod per istum tex. dicit singulariter. Cy. in l. j. §. post princip. vt quæ desunt aduo.

a ☞ P. P A V. P. ¶ Non ignoret. Contra actorem non prosequentem ad debita instãcia prouidet etiam statutum habes in xviij. statuto vbi etiã dispon̄itur quod condemnatur in damnis interesse & expensis reo fatigato & quod de iure communi deberet producere aliquod instrumentum vel aliquas exceptiones teneatur in expensis, vide Ias. in l. properandum. §. sinautem alterutra. in. vj. col. versi. secundo quæro C. de iudic. loquentem de ꝓductione instrumenti. de qua loquitur etiã Bald. in. c. except. in princip. de exceptio. de non opponente exceptionem loquitur text. in dicto capitu. except. & ibi Abba. & alij vide quæ dicit Feli. ibi in princip. de clerico differente opponere except. clericatus.

b ¶ Et videtur. Et vide Barto. in l. edita. in vlti. col. §. de eden. & vide Bartol. in l. properandum. §. & si quidem. §. de iudi.

c ¶ Probantur iudici. Adde quæ no. Bartol. post glos. in l. j. §. fina. circa fin. ff. si quis ius dicen. & clarius in l. j. de alien. iud. mut. causa fact. & in eum quẽ temere. ff. de iudic. & ad hoc quod no. Barto. in l. prima. in fine. §. de sentẽ. quæ pro eo quod interest. in l. cũ seruus. de verborum obli. cum cõcor. Et de materia expensarum vide gl. ij. q. j. in princ. & adde Barto. in l. ab executore. in vlti. ver. princip. ff. de appellation.

d ¶ Prolixitate. Per Fede. in consil. cxvij. incipien. nulli dubium. per Barto. in l. prima. §. fina. circa finem. ff. si quis ius dicen. non obtempe.

e ¶ Criminali. Et vide Ang. in l. si vacantia. in vlti. quæstio. de bo. vac. Et scias quod condemnatus in contumacia in causa criminali non tenetur parti ad interesse, ex tali sententia l. cũctos populos. post medium.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Quæro quando. vide omnino Feli. in capi. ad audientiam. in penul. char. ver. cogitabam. extra, de rescript. vbi per sex notabilia dicta comprobat istam decisionem quòd vbi aliquis in aliquo articulo succũbit, debet statim in expensis condemnari, non expectata sententia diffinitiua, etiã minor si non allegauerit: vt per Bartolũ hic. vide Baldum in l. sancimus. in quarto oppo. C. de feudis. & ibi Iaso. circa finem. & idem Iaso. in l. properandum. §. sinautem alterutra. in. vij. colum. vj. quæst. C. de iudic. & vide etiam quod dicit ibi in vij. quæst. vide Feli. in. c. ij. col. vlti. de libel. obla.

g ¶ Interlocutoria. Vtrum qui succumbit in interlocutoria, debeat condemnari in expensis, vide Barto. & Bald. in l. sciendum. ff. de re iudi. & quæ dixi. §. eo. l. termi nato. & in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. per do. Anto. in c. fi. in ij. col. vel in v. de do. & cõtu. & Salic. in l. properãdum. §. sinautem alterutra. An qñ actor cõtumax cõdẽnatur in expensis debeat citari ad audiendũ sñiam expensarũ, vide ꝙ dixi in l. sancimus. §. de iudic. & ibi per Cy. in xij. qõ. & c. Quid autem de alia mulcta, vide Bar. no. in l. j. circa fi. ff. si quis in ius vo. non ie. & in l. j. in fi. prin. ff. si quis ius dicẽ. non obtem. & pulchre. per Bar. in l. iij. §. si ad diem. ff. de re mili. & facit quod no. Ioan. An. in c. qñ. §. porro. super princi. magnæ gl. vt lit. nõn contest. In pœna autẽ excõmunicationis dicit ꝙ potest fieri contra contumacem, ex antiqua contumacia, sine noua citatione. Text. & ibi per doct. in c. j. de iudic. & dixi ante post Bart. in d. §. si ad diem. per Innoc. in c. si calũniã. de pœ. per Io. Andr. in c. finẽ litibus. de dolo & cõtu. & Bal. §. l. proxi. & tex. in c. cõstitutus. & in l. querelam. de procurat. & vide ad hoc quæ habes post Bart. in l. statuliberos. §. Stichus annua. ff. de statu libe.

¶ Vtrũ debeat. vide Cy. & Bal. in l. sancimus. §. de iudi. vbi tenet ꝙ nõ. & vide do. Ant. in c. j. de iud. vbi tenet ꝙ sic. vide qđ not. in c. querelam. & c. constitutus. de procur. vide domi. Abb. in d. c. j. de iudi. ibi allegauit Bar. hic. Ioan. de Imo. reducit ad cõcordiam. vide ibi omnino. And. Barb.

¶ Cùm quidam. & iste text. ibi, quoniam non est ibi seruãdum &c. qualiter seruãda facit ad not. q. de qua dixi post Barto. in l. si de meis. in princ. ff. de arbi. & adde. l. die sabbati. & ꝙ ibi Bar. & doct. §. de iudæ. c. ij. de mutu. peti. & facit ad not. Bal. in l. ea quidẽ. de accu. xvj. col. versi. item quæro, dicit statutum. Item secũdum vnã lec. facit ad quæstionem, de qua per Bald. & Cyn. in l. neque. & seq. §. de hære. instit. & de materia huius legis, vide Barto. & Bald. in l. properandum. §. primo. supra, de iudic.

☞ P. P A V. P. ¶ Cùm quidam. Regulam huius legis. ꝙ æqualitas sit seruanda in iudicijs, limita vt procedat quo ad personam actoris &

prædictis credo, quòd habeat modicũ dubium. Nam eadem est iurisdictio delegantis & delegati; vt §. dixi, & no. in l. vbi cœptum. ff. de iud. Facit suprà, de iudi. authẽ. ad hæc. Præterea, vt dixi, posito qđ nulla esset facta reseruatio, ad eum competit.

1 ☞ *Proponens aliquam exceptionem, uel replicationem dilatoriam, ut differatur iudicium, debet condemnari in expensis, & damnis, quæ probantur iudici.*

2 *In his uerò quæ non probantur iudici, ut in expẽsis factis in hospitio, uel aduocatis, seu notarijs: iudex ex officio suo condemnat, considerata quantitate postulatorum, & temporis prolixitate. & nu. 2.*

3 *In causa criminali uictus uictori condẽnatur in expẽsis.*

4 *Succũbẽs in interlocutoria cõdẽnatur uictori in expẽsis.*

5 *Actor contumax, quando condemnatur in expensis, an debeat citari ad audiendum sententiam expẽsarum.*

NOn ignoret. a Breuiter dicit †: contra actorẽ nõ ꝓsequentẽ, vel differẽtẽ, vel pẽdẽtẽ, ꝓferr̃ sentẽtia calumniæ damnorum, & expẽsarum. h. d. Not. quod habuisti in summario, quædam alia notabilia colligã prosequendo. Opp. §. de dila. auth. quod fieri. So. Ista debet intelligi secundum illam. Oppo. & videtur b quòd ille, qui nõ probat, eo ipso videatur calumniari: vt l. j. §. j. ff. ad Tur. So. Hoc debet intelligi, prout ibi no. Pro declaratione tex. quæro, quid vult dicere hic, considerata quantitate postulatorum, vel medio temporis interuallo †. Respondeo: nam quędam sunt expensæ quedã sunt damna, quæ probãtur iudici: & in illis sine dubio iudex condemnat †. Quædam sunt quæ non probantur iudici c, vt de qualibet mínima expẽsa, quã faciebat in hospitio ille, qui litigabat, non poterat docere. Item de qualibet pecunia, quam dat aduocatis, vel notarijs: tamen iudex ex officio suo considerata quantitate postulatorum, poterit considerare quantitatem, quantum potuit expendere in aduocatis. Item considerata prolixitate d temporis, poterit considerare quantum potuerit expendere in expensis: & tunc tantum condemnabit. Et vide tex. qui dicit, & tenementi quia notabilis casus est multum, & perpetuò not. Cùm dominus Iac. Butr. disputauit vnam quæstionem †, vtrum in causa criminali e victus victori condemnetur in expensis: determinauit quòd nõ. Inter alia inducebat hanc legem pro casu, vbi in criminali condemnatur quis de calumnia: non autẽ condemnatur quis ad expẽsas. & vide tex. qui dicit. Ego istam suam determinationẽ nõ teneo: vt plenè dixi ad Turpillia. l. prima. §. primo. Et est casus in contrarium infrà l. proxi. secundum vnam lecturam. Non obstat hæc lex: quia licet dicat condemnari de calumnia: non tamen denegat condemnationem expẽsarum. † Quæro quando f aliquis interlocutoria g succumbit: vtrum debeat condemnari in expẽsis. Videtur ꝙ non: quia victus victori condẽnatur in expensis: vt lege properandum. §. si quid. de iudic. quæ loquitur de vltima victoria, quæ fit post diffinitiuã sententiam. Contrarium dico casus est hic. ꝙ si aliquis est præsens & opponat vnam exceptionẽ, per quam lis differatur: si in illa exceptiõe succumbit, cõdemnatur in expẽsis. Casus est hic. Vltimò quæro, quãdo actor contumax. cõdẽnat̃ in expẽsis; vtrum † debeat h citari ad audiendam sentẽtiam expensarũ. Ego tetigi de hoc in simili, in auth. qui semel quomodo & quãdo iud. Doct. breuiter tenent sic. Aut prima citatio, in qua qs constituitur in contumacia, emanauit simpliciter, vt veniat ad defendendum: & tũc debet iterum citari: quia illa prima citatio non habuit suũ effectũ, nisi ad illud, ad ꝙ fuit citatus: vt l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. Sed si in citatiõe fuit dictũ, aliàs procederetur ad vlteriora: tunc non est necesse ꝙ citetur plus, postquam est admonitus. Tex. est in l. cõsentaneum, secũdum illum modum legẽdi. quem tibi dixi §. qũo & quando iud. De hoc per Innoc. in c. finẽ litibus. de dolo & contu. & hoc etiã Spec. tenet in tractatu de expensis.

1 ☞ *Restituto minore in ĩtegrũ, restituitur aduersarius.*

3 *Priuilegium respiciens litis ordinationem cõcessum uni, transit ad aduersarium. & nu. 2.*

4 *Quid si respiciat litis decisionem.*

5 *Hæres, qui ex priuilegio non potest intra tempora confectionis inuentarij conueniri à creditoribus, an possit alios conuenire.*

6 *In criminalibus, victus victori condemnatur in expensis.*

7 *Aduocatus, qui uicit in causa propria: an possit petere salarium, quod habuisset in simili causa.*

i VMquidam. i Secundum primã le. breuiter. h. d. † Priuilegiũ cõcessum sup litis expẽsis, porrigit̃ ad aduersariũ, ꝓpter æqualitatẽ seruandã in iudicijs. h. d. ſm secũdã lec. hoc intendit: victus victori condẽnatur in expensis quas fecit nõ in his, q̃ ex priuilegio remittuntur. h. d. hæc singularis l. nec habet cõtrariũ, secũdũ primã le. cõcordat j. de ꝓxi. sa. scri. l. in sacris. lib. xij. Circa hoc oppon. quia ex hoc sequitur ꝙ labor iudiciorũ nõ remunerabit̃ quod est iniquum. Gl. dicit, fateor ꝙ est iniquum ꝙ nõ remuneraretur labor iudiciorũ, tñ maior iniquitas esset facere contrarium: & ideo de duobus malis eligitur minus malum: vt. l. quoties. de re. iur. Itẽ oppo. Inst. de iure natu. gen. & ci. §. quod principi. vbi priuilegium nõ egredi tur personã. Tres so. dant̃ in glo. & quælibet mala. Prima, ꝙ hic priuilegium fuit cõcessum ad partis postulationẽ. in cõtrario secus. Ista est contra hãc legẽ, quæ loquit̃ de priuilegio cõcesso per legem, qđ cõstat nõ esse ad postulationẽ partis. Secũda est, ꝙ nõ egreditur personã, vt in contrarijs: nisi ad aduersariũ, vt hic. Ista solu. est falsa, per l. iij. §. hæc pœna. ff. quod quisq; iu. vbi trãsit ad quãlibet personã, nedũ ad aduersariũ. Tertia solu. est ꝙ priuilegium non transit ad alium: verũ est in præiudicium eius, cui conceditur: sed in præiudicium alterius: vt puta, iudicis, vel notarij quibus

rei,ſecus in teſtib⁹ & gl.& Io.And. in cle.j. verſi.in cõtrarium.de teſti. de quo vide Fel. in c.In noſtra.in tĵ.co lum.extra,de teſti. Itẽ amplia vt nõ ſolũ ꝓcedat in iudicib⁹, ſed etiã in arbitratorib⁹ vide Pau.de Ca. cõſ. ccxxvj.in ĵ.col.

a ¶ Priuilegiũ datum. Vtrũ priuilegiũ conceſſum vni ex legatorib⁹,tranſeat ad aliũ: & quid ſi ille,cui cõceſſum eſt à lege,nolet eo vti: & dic idẽ, vt per Bal. in l.ĵ.§.in quibus. de q̃ōſue. rec. feu.& vide Dy.in regula,ĩ iudicĵs nõ eſt. de reg.iur.in vj.&c.

b ¶ Merito. Vide Bart. in die ſabbat.ſ. de iudæ.& in l.fi.§.donec. ſ.de iure delibe. & vide Bal.in c.ſacramentũ.§.in quib⁹. de conſue.te feud. vide Dy. in regula,ꝙ ob gratiã.de reg.iur.lib.vj.

c ¶ Eadem cauſa. Cõtrariũ not.doc.in c.ĵ. de mu.pe. de quo per gl.etiam ibi ſed certe ibi nõ loquitur in de ciſorĵs.

d ¶ Inuẽtarĵ cõfectionis. Vide Bar.in l.fi.§. donec.ſ.de iure delib. & tex.& ibi Bar.in l. die ſabbati.ſ.de Iudę.

e ¶ Aduocatus. Vtrũ aduocatus in cauſa ꝓpria recuperet ſalariũ ſuæ aduocationis, ꝓ Bal.in addi.§pe. in ti. de ſen. pla. in xv.col.

f ¶ Aduocatum. Vide Gul.in l.ſi vero nõ remunerandi. in fine.ff. manda.

g ¶ Differat. qũo differt ſentẽtia à re iudicata,vide Bart. in l.j. ff.eo.

h ¶ Res iudicatæ. An poſsit ſnĩa pro parte valere, & pro parte non valere ſcilicet in qua eſt erratũ: adde Bar.ĩ l.j.ſ.ſi aduer. rem iudi.& in l.j.ſi tutor vĺ curator.& Bal. in l.j.ſ. de erro.calcu, vbi vide Alex. Adde Spe.& Io.And.in addi.in ti.de ſen.§.iuxta. ver.itẽ eſt nulla rõne quãtitatis.Fed. de Senis conſi.cxxviĵ.

i ¶ Si pecuniã. Hãc l. cũ glo.intelliige.quod per iſtos actus videt appellationi renũciatum,eſt verũ ſi iudex, à quo,iſtos caſus acceptauit:alias ſecus gl. eſt perpetuò menti tenẽda:& ibi do.Anto. in c.gratũ.de offic. de leg.ꝙ not.nec obliuiſcaris,rogo.

⁂ P. PAV. P.

k ¶ Subſpecie. Not.tñ ꝙ licet ſententia non poſsit retractari ꝓ inſtrumẽta nouiter reperta, poterit tñ peti reſtitutio ex clauſula generali aduerſus eã. vide Alexã. in conſil. lxxxiĵ.in ĵ.co, & cõ

debebant ſoluí iſtę ſportulæ ſic,vt hic. Iſta ſolutio eſt contra l.petendæ.in fi.de temp. in integr.reſti.vbi tranſit ad aduerſarium meũ in præiudiciũ eius, cui conceditur:& ſic nulla eſt bona. Quid dicemus? Solue ergo ꝙ cõtraria loquũtur in priuilegĵs,quæ reſpiciũt litis deciſionẽ:hic verò litis ordinationem vel eius executionẽ.do. Cy. reprobat iſtam ſol.per l.ſi iudex circũuento. ff.de mino.& ſ.de repu.quæ.fiunt in iudi. in integ. reſti.l.j.& ĵj.& ſi aduer. tranſac.l. j.& ĵj.† vbi priuilegiũ datum [a] minori,circa litis deciſionẽ datur aduerſario:qa reſtituto minore, reſtituitur aduerſarius. Sed puto hanc ſolutionẽ eſſe verã. Ad hoc reſpondeo,ꝙ ibi loquitur qñ verba priuilegĵj hoc ſonãt,& hoc volunt,vt tranſeat ad aduerſariũ. Cũ enim cõcedam tibi reſtitutionẽ in integrũ, reſtitutio nihil aliud eſt quàm in priſtinũ ſtatũ repoſitio:vt l.quod ſi minor.§. reſtitutio. de minori. meritò [b] tranſit ad aduerſarium:quia verba hoc volunt. Reaſſumo ergo breuiter,† Si quæris an priuilegium vni conceſſum,tranſeat ad alium;dicas ſic, Aut priuilegiũ reſpicit litis ordinationẽ ſeu executionẽ; & tranſit ad aduerſariũ:vt hic,& l.petẽdæ.de tẽp. in integ.reſti.† Aut reſpicit litis deciſionẽ:et tunc aut verba reſcripti hoc ſonãt, ꝙ ad alium tranſeat:& tũc ad alium tranſibit: vt in l.j.& l.ŋ.ſ.ſi aduer.tranſac.& l.j.ſ.de repu.quæ fiunt in iudi.in integ. reſti. & l.qđ ſi minor.§.reſtitutio.ff.de mino.& hac.l.in fine.prout loquit qñ eſt expreſſum. Si verò verba hoc non ſonãt:tũc aut priuilegiũ cõturbat ius iniquũ;& tunc diſtingue:aut priuilegium fuit conceſſum abſq; poſtulatione & ad alium non tranſibit: vt l.iĵ.in princi.ff.ꝙ quiſq; iur. Aut ad poſtulationẽ eius: & tũc aut tu quæris vtrũ tranſeat ad alium in eadẽ cauſa [c]:& non tranſibit niſi ad aduerſarium:vt d.l.ꝙ quiſq; iur. Aut in alia cauſa:& etiã tranſibit ad alium.d.l.iĵ. §.hæc pœna.Si verò non continet ius iniquum:tũc non trãſit ad alium nec egrediť perſonã:vt dicto.§.quod principi.vt l.iĵ.§. hæc pœna ꝙ quiſq; iur. Et hoc facit ad quę ſtionẽ.† Conceſſum eſt priuilegiũ hæredi, vt intra tẽpora inuẽtarĵ cõfectionis [d] non conueniatur à creditoribus an ipſe poſsit alios cõuenire.hæc lex eſt in ar.ꝙ non. Dicemus in l.ſcimus.§.illo.de iure delib. Tñ, vt iſta cõtraria ceſſent, gl. legit iſtã legem ſecũdo modo;ſecundum quã poſuit caſum qui eſt multũ notabilis & vide gl. Iſta lex eſt notabilis. Primò,ſecundũ hãc eſt caſus cõtra Iac.But.ꝙ† in criminalib⁹ victus victori cõdemnetur in expẽſis, quas fecit:qa tex.loquitur de criminali, & ciuili.de quo tetigi ſ.l.prox.&c.Item facit ad aliã quæſtionem. † Aduocatus [e] habuit cauſam ꝓpriam,& vicit: reus eſt condẽnatus in expẽſis;vtrũ debeat cõputare in expenſis ſalarium ſuum proprium,quod habuiſſet in ſimili cauſa? Iſte text.facit quod non: Dic vt dixi in l.ſtipulatus es.ff. de fideiuſſor. Item facit ad quæſtio.quòd ſi habui aduocatum [f] vel notarium gratis:quòd iſtas expenſas non poſſum recuperare ab aduerſario meo. De his dic vt ponit Specu.in titu. de expenſis.

De re iudicata. *Rubrica.*

1 ☞ *Sententia propriè dicitur res iudicans.*
2 *Illud quod eſt determinatum in ſententia,& ille effectus, dicitur res iudicata.*

Dictum eſt.ſ.de ſententĵs:ſequitur videre quãdo dicatur res iudicata & de eius authoritate. Ita dicit gloſ. Pro declaratione huius rubricę † habemus videre in quibus ſententia differat [g] à re iudicata. Canoniſtæ dicunt quòd res iudicata dicitur, poſtquam tranſiuit tempus datum ad appellandum:antè dicitur ſententia. Gl.tangit.ff.eo.l.j.& l.litigatoribus.j.de appella. Veritas eſt iſta: ſententia dicitur res iudicans propriè.† illud autem,quod eſt determinatum in ſententia,& effectus ille,dicitur res iudicata: ideo ponit hic rubrica de re iudic. quia dictum eſt ſ.de ſententia, & modis ſententiãdi:hic de effectu ipſius ſententiæ qui continetur in ea.

LEX I.

REbus. † Contra ſententiã poteſt opponi exceptio, quod petis inm tus habes.h.d.No.quod dixi in ſummario. Quęrit gl. qd ſi antè ſoluiſſes. & poſt ſolutionẽ res peruenit ad dominũ. Gl. reſpondit, & bene dicit: hic eſt caſus in l.in cõmodato.§.fin.ff.cõmoda. Habes de hoc per Dy.in c.poſſeſſor in q.v.de reg.iur. libro vj.gloſſa tua tãgit ſatis bene in l.ſi fullo.ff.de condi.ſine cauſa.

1 ☞ *Si in uno capitulo ſententiæ eſt expreſſus error,ualet ſententia in alijs capitulis.*
2 *Si uerò ſententia continet unum capitulum tantum:tunc in totum eſt nulla.*

LEX II.

h REs iudicatæ. [h] Oppo.de l.j.§.j.ff.quæ ſentẽ. ſine appel.re.Sol. Ibi loquitur quando fuit error in ſententia: hic non. Sed tunc
1 quæro,quando † eſt expreſſus error:an valeat ſentẽtia in eo,in quo non eſt erratum. Et gloſſ.videtur hic dicere ꝙ ſic,ar.j.de dona.l.ſancimus. Pro hac gloſſ. facit:quia ſententia poteſt valere in vno capitulo,& in alio nonvalere:vt l.Carmelia Pia.de iure patr.& l.quædam mulier.famil. erciſcun. Contrarium huius gloſſ.habemus in l.ſi.ff.de iuriſdictio. omnium iudic.Pro illa gloſ.facit.j.quando prouo.non eſt neceſ.l.certa. Quid dicemus? Veritas eſt iſta: Quandoque ſententia continet plura capitula:& tunc poteſt in vno capitulo valere,& in alio non valere:vt l.quædam mulier.& l.Carmelia Pia.& hoc
2 modo poteſt intelligi hæc glo.† Aut continet vnum capitulũ tantùm:& tunc in totum eſt nulla;quia poteſt valere pro parte:vt d.l.certa.j.quando prouoc.non eſt neceſ.& l.in hoc iudicio.fami.erciſ.Ita intelligitur gloſ.l.fina.ff.de iuriſdi.omnium iudi.Non obſtat.l.ſancimus.quam gloſ.hic allegat:nam loquitur in his,quæ diuidua ſunt:ſed ſententia licet contineat quantitatem diuiduam,ipſa tamen in ſe dicitur indiuiſa: vt in l.in hoc iudicio.fami.erciſ.

LEX III.

i SIpecuniam. [i] † Etiam ſi ſententia cõtinet pœnam,ſtandum eſt ei:niſi appelle-
1 tur.hoc dicit.

k SVb ſpecie. [k] Opp. de l.Imperatores.ff.e.Dicit glo.fallit in republica & in eccleſia
l & in pupillo.vt in gl.habes. Opp.de l.admonẽdi. [l] de iurẽiur. Sol.fallit ibi qñ ſnĩa eſt lata prætextu iuramẽti delati ſeu quod debet fieri in detectum probationum.Facit ad hoc quod habuiſtis in auth.nouo iure.in fi.ſ.de pœ.iud.qui ma.iu. & tene mẽti hanc ſo.licet gl. ponit aliam,quæ non eſt vera.

m DSolutionem. [m] † Qui petit dilationem ad ſoluẽdum, videtur approba-
1 re ſententiam.h.d.

ſi.cccxxxvj.in ĵj.col. & conſi.lxix. nor.iiĵ. volu.iiĵ.

1 ¶ Admonẽdi. Intellige,niſi per cõfeſsionẽ partis.quia tũc ꝓbatur cõtra ſniam. Iravidetur tenere & ſentire Inno.in c.quia plerũſq;.de immu.eccle.

⁂ P. PAV. P.

m ¶ Ad ſolutionẽ. Pro declaratione & limitatione huius.l. vide Alex.in l.iiĵ.§.ſi quis cõdemnatus.ff. de re iud. & nũquid etiam in hoc renũciaret nullitati.vide Alex. in d. l.iiĵ.§.condẽnatus. in v.col.verſi.tertio limita.ff.de re iud.Item de materia huius.l.vide latè Feli.in c.quod ad cõſultationẽ. in v. & vj.col.extra, de re iudi.Peruſ.in c.ſolicitudinẽ.col.v.verſi.ad p declaratio.de appel.

¶ Ad ſolutionem. Limita iſtã legẽ ꝓ Imo. in l.iiĵ.§.ſi qs condemnatus.ff.de re iudi. quæ tamen limitatio eſt cõtra gl.hic:& cõtra dñm Ang.& magiſcõmuniter omnes in c.quod ad cõſultationẽ. per illũ text. de re iudic. De quo vide no.per doc.in c.ſignificauerũt. de teſti. & in ca.ſollicitudinẽ.& quod ibi Inno. de appel.& do.Anto in ca. quærẽti. de offi.deleg. & do.de Rot.deciſio

ne ecclxxj.& circa iſtam legem adde quòd ſi quis videtur renunciare appellatio ni per talem petitionem dilationis ad ſoluendum:ſed an iſtud ſit verum quòd vi deatur per talem actum renũciare appellationi etiam interponendæ, & nondum interpoſitæ.Tenet hic q̃ ſic,ſecundum Inno.in ca.ſolicitudinem.de appella. & in ca.quod ad conſultationem. de re iudica. & in cap.ſignificauerunt.de teſta.& ibi Ioan.And.tenet q̃ ſo lum habeat locum in appellatione interpoſita. Sed contrarium tenuit domi. Pet.in l. cum ex ea.ff.de appel la. Item, intellige hãc legẽ ſi hæc dilatio petita fuiſſet ex certa ſcientia:ſecus ſi per errorem:vt l.ſed ſi quis.cũ ibi nota.ff.ſi quis cautio. Et idem in ſimilibus caſibus ſecũdum Baldum & Salicet ſi hic:& adde quæ dixi poſt Bart. in l.ſi quis ſeparatim. in fi. ff. de appel. Itẽ limita hanc legem; quando terminus ad ſoluendũ fuiſſet petitus poſt appellationem interpoſitã: ſecus ſi intra decẽ dies appellandi: qa tũc poterit bene appellari,ſecundum Innocẽ. in dicto c. q̃ ad conſultationem.Quod dictum nota. eſt ſecundum dominum Ant. in cap.gratum.ad finem.de offi. delegati. & notat Imo.in l.iij. §.ſi quis condemnatus.ff.de re iudica. Et an per obligationem cautionis de ſtãdo iuri, videatur appellationi renũciatum:dic quod non,in ca. cum veniſſent,de eo q̃ mit. in poſſeſſio.cauſa rei ſeruã.& vide aliquos caſus cumulatos per domi.Ant. in dicto c. gratum, per quos q̃s videtur appellationi renunciare & per Innocen.in dicto §.ſi q̃s condemnatus.Et per gloſſ. hic facit: quia vbicunque facio aliquid quod eſt incompatibile cum actu ſequenti vel præcedenti, videor renunciare illi actui, qui ſe non compatitur cum primo capitulo de mulcta.de præbendis. Bene facit quod no.Bartolus in lege naturaliter.§. nihil commune. & vide ibi in tertia columna.ff.de acquirenda poſſeſſione. Sed hic iſte terminus ſolu. non ſe compatitur cum appellatione, vel iure appellandi:ergo videor illi renunciare.& vide Hoſtien.in capitu. ſignificauerunt.de teſt.qui dicit quod ſi pendente appellatione intra tempus decem dierum,iudex dat mihi terminum:& ego accepto,quod videor renunciare facultati appellandi:& ſic concordat.De quo ſe remittit Abbas ad not. per Ioannem Andream in capitulo fina.de re iudicata.in ſexto. & adde dominum de Rota deciſione xlvij.Adde,& limita,ſecundum Innocentium vt refert Paul. de Caſtro hic,non habere etiam locum in eo,qui obtemperat ſententiæ excommunicationis latæ poſt appellationem : quia non cenſetur appellationi renunciaſſe. ſed cenſetur feciſſe ex ſcrupulo conſcientiæ & ad cautelam magis, quàm animo renunciandi.Vide quod habetur per Ioannem Andream in capitulo ſignificauerunt.de teſtib.de illo qui intra terminum appellandi à grauamine recipit aliquem terminum à iudice,ad ali quid aliud faciendum.an videatur acquieuiſſe. vide etiã quod nota.in capitulo gratum.de offi.deleg.per Moder. An ſoluens videatur ſententiam approbare,vide Ang.conſi.cccxiij.

1 ☞ Acta quæ fiunt coram iudice publicè, & palam, dicuntur publica.

2 Acta quæ fiunt in occulto, & ſecreto non faciunt fidẽ, niſi facta publicatione per pronunciationem iudicis.

3 Dicta teſtium non publicata corã iudice, qui eos examinauit, poterunt publicari ab eius ſucceſſore, non ab alio.

4 Acta ſcripta à notario coram iudice licet non ſint publicata per notarium, faciunt fidẽ coram eodem iudice.

5 Coram alio iudice non faciunt fidem, niſi habeant ſubſtitutionem: uel teſtimonium alicuius officialis poſiti ad acta publica cuſtodienda.

6 Publicatio actorum debet fieri parte præſente, uel legitimè citata.

7 In actis ſcriptis per notarium in curia, non requiritur præſentia teſtium.

1 ☞ Eſta. †Acta publica faciunt fidem, etiam mortuo iudice.hoc dicit. Pro declaratione huius legis quæro quomodo iſta acta publicentur ſeu in publica documenta redigantur:quod idem eſt. In gloſſ. duæ ſunt opiniones contrariæ.Eſt & tertia quæ eas reducit ad diſtinctionem. Hic aduerte quia eſt effectus vnius opinionis,quod acta dicantur publica eo ipſo,quod ſunt ſcripta à tabellione, coram iudice. & vide gloſſ. in prin. Alij dicunt quòd ita demũ dicuntur publica,ſi iudex mandat ipſa eſſe publica. dicẽdo ſic: viſis omnibus dictis actis,pronunciamus ipſa eſſe publica:vel mãdat notario,vt publicet.& vide gloſſ.primã. Tertia opinio eſt, q̃ eo ipſo quòd ſcripta ſunt à notario, nõ facta illa noua publicatione per ſententiam in iudicio,faciũt fidem coram eodẽ iudice,vel eius ſucceſſore: vt in prima opi.poſita in gloſſ. non coram alio: vt in ſecunda opi.& ſic reducũtur ad concordiam.Pro huius declaratione debes ſcire †q̃ quędam ſunt acta [a], quę fiunt coram iudice publicè,& palàm;& iſta non requirunt nouam publicationem. ſufficit enim quòd ſint ſcripta per notarium ad hoc deputatum.Item loquitur prima opi.hic poſita.Probatur in c.quoniam cõtra falſam. extra.de ꝓba.& ſ.de do.l.in do. † Quædã ſunt acta,quæ fiunt in occulto, & in ſecretò vt examinationes teſtium,quæ in ſecretò recipiũtur à iudice.& à notario ſcribũntur.& iſta non faciunt fidem niſi facta publicatione per pronunciationem iudicis. Ita loquitur hic,ſecũdum ſecundam lec.facit.ſ.de probat.auth.at qui ſemel. & quod no.per Inno.extra de teſt.c. Albericus. & in c.conſtitutus.& ita obſeruat conſuetudo. Modò habesvnum modum legendi, [b] puto tamẽ, quod † ſi dicta teſtium nõ ſunt publicata coram iudice, qui examinauit eos,poterunt publicari ab eius ſucceſſore, non autem ab alio vt ſuprà, in tertia opin. gloſſ.& extra de teſti.in ca.conſtitutus.Et hoc,prout tu intelligis hic publicationem de illa iudicis pronũciatione de qua ſuprà dixi,poſſet etiã intelligi de publicatione, hoc eſt, de ſubſcriptione notarij, quando ſuum ſignum apponit: & ſcribit ſe publicaſſe:ſi illo modo intelligimus [c], procedit tertia lec.hic poſita in gloſ.Nam † acta facta coram iudice, licet non ſint publicata per notarium,faciunt fidem coram eo, coram quo facta ſunt†:coram alio non facerent fidem,niſi haberẽt ſubſcriptionẽ, vel teſtimonium alicuius officialium.qui poſitus eſt ad acta publica cuſtodienda;vt ſ.de fide inſtru.aut.ad hæc.& omnia iſta procedunt,prout loquitur de actis factis in iudicio poſſet etiam intelligi hæc lex,prout loquitur de actis factis extra iudicium publicandis in iudicio:vt videtur ſentire gloſſ. dum allegat.l.publicatis. de teſt. tũc qualiter fiat illa publicatio,nõ dico hic.ſed dicam in d.l.publicati. & dicã in l.ij.ff. quẽadmodum teſt.aper. Innoc. extra, de teſti. in dicto c.Albericus.† Quæro de duobus. Primò quãdo fit publicatio,vtrum requiratur partis præſentia. [d] Gloſſ.hic videtur dicere,parte præſente, vel legitimè citata: vt l.ſi quãdo.ſ.de teſti. & l.nam ita diuus. ff.de adop.Item quærit glo.†vtrũ in actis ſcriptis per notarium in curia requiratur præſentia teſtium. Dicit gl. & bene quòd non [e];vt l.in dona.j.de do.

a ¶ Sunt acta.Vide Bar.in l.ij.ſ.de eden.& not.Bal.in l.in bonæ fidei. verſi. dubitatur de exemplo.de re.cred.& adde gl.& Bar.in l.ſolam.de teſti.& Bar. & quæ ibi dixi ſuprà,de ſen.l.prolatam.

b ¶ Legendi.Sed Barto.videtur tenere,quod à quocunque iudice poſsint publicari,vt ipſe not.in l.ſecunda.ff.iudic.ſolu.& illud eſt tenendum ſecundum Imol. in capi.cauſam. de teſti. ne probandi facultas anguſtetur.l. quoniã. ſ.de hære.

c ¶ Intelligimus. Adde tamen quod in caſu fidem faciunt atteſtationes ,etiam ſine publicatione. De quo vide Bartolum in authenti.ſi quis ab aliquo.ſuprà, de teſtibus.

d ¶ Partis præſentia. In publicatione teſtium requiritur preſentia partis: vide gloſſ. in l.ſolam ſuprà, de teſtamen. & Bald. in l. ſi quando. in ſecunda columna. hic allega. & Bald.hic, in prima colum.

e ¶ Quod non.Sed gl. in lege ſolam. ſuprà, de teſti.vult,quod in publicatione teſtium coram iudice, requiratur præſentia aliquorum teſtium. Sequitur Bald. in dicta l.iuriſiurandi. in fine. ſuprà,de teſti.& Bal. hic in ſecũda colum. & vide Abb. in c.coram.de teſt.

P. PAV. P.

f ¶ De executione rei iudicatæ. De duplici modo quomodo peti poteſt executio ſentẽtiæ vide Bartolum in l.penulti.de autho. tuto. vide Alexandr. in apoſtil

g ¶ Exceptio nullitatis.Vide eũ in l.quarta. §. condemnatum. de re iudica. an exceprio nullitatis impediat executionem ſententiæ:Itẽ nota,quod ſi peto plures res, & vnus confitetur aliquas & negat aliquas,quod de confeſſis ſtatim debet fieri executio.Bald in l. fina.C. qui ad lit. procla.non licet.

P. PAV. P.

h ¶ Not.ſecundò. Circa iſtam reg.quod ab executione ſeu præcepto executiuo nõ ſit regulariter inchoandum,quatuor limitationes vide ad eã per I.ſ. latè in l.ne quicquam.§.vbi decretũ. in l.ij.iij & iiij. col.ff. de offic. procon. Alexan.late in l.de pupillo.§.meminiſſe. de operis noui nuncia.vide Panormi.in cap.ij in xij.colum.extra de litis conteſta.Item nota quòd vbi proceditur ſine figura iudicij procedente conditione ſuper petitione quali, quali porrecta,poteſt iudex omiſſa ſententia incipere ad executionem. vide ſingul. Bald. in extrauagan.ad reprimendum.in verſicu.ſine figura.ad finem.ſequitur Natam in dicto cap.ſepe.in penul.char.in xxj.quæſtio.de verborum ſignificatio. referens ita tenere alios relatos per eum.Felin.in cap.ſanè.ad finem. de offic. delega. Item pro declaratione & limitatione regulæ,vide Feli.in cap.ij.ad finem.de offi.deleg.Item ad regul.vide Alexand. conſilio xlij.in prima colum.in quarto volumi. vbi vult eam etiam procedere ſi habent commiſsiones,diceret ſlico,conſequatur ius ſuum. per l.ſi quis.vbi Bartol.de poſsi.Sed aduerte quia Barto.in dicta l.ſi quis. quæ eſt l.final. vult contrarium in ſecundo dicto, in primo dicto videtur dicere vt dicit Alexan.Item aduerte quod ipſe Alexan.dicit contra limitationem quam dixi.ſ.al/

LEX I.

1 ☞ Nimis. †Exceptio nullitatis poteſt opponi in executione.hoc dicit. vel aliter †: Non eſt inchoãdum ab executione. h.d. Not. q̃ exceptio nullitatis [g] põt opponi poſt ſententiam.Simile in l.ſi cum nulla.ff.de re iudica.& ibi dixi. Not.ſecundò [h] q̃ non eſt inchoandum ab executione. Simile in d.l. ſi cum nulla.ff.de re iud.& j.cõmi. vel epiſtola.per totum.†Sed facit contra literas, quæ fiunt ſæpe in iſtis curijs Romanæ ec/

legãdo Bar. in verbo fine figura in ij.col.& vult lex idem esse in causis summarijs,si i petitione incipiat ab a executiõe: quia petat actor cogi & cõpelli.Itẽ an si qs actor petat simplr cogi aduersariũ, possit sustineri petitio,vide Feli.in c. examinata. in pe.col. extra de iudi.tenẽtem q̃ sic.post Ant.de Bu. & Bal.per eũ relatos. & est etiã decisio Pastor.in c.olim.in ij.colum. p̃ illũ text. extra de censi.vide Alex. in l.si nulla.ff.de re iudi. in rub.C.qui admit. & est cõis ista opi.cõtra. Bar.hic secũdum dec.in c.ij.col.ij.de off. dele.Itẽ q̃ vbi p̃cedit̃ sine figura iudicij,& q̃ vbi est clausula ius & iustitiã ministrari,nõ noceat incipere ab executione vide Are.in l.ij.§.priꝰ in ij.col. ad fi. de vul. & pup.etiã quãdo est clausula,ſ. vide Alex. post Imol.in l.cũ nulla.ff.de re iudi. vbi etiã alia. Itẽ q̃ etiã si cõuentũ sit inter partes vt p̃cedat executi pe nõ possit vide Alex.in l.alia.§.eleganter.in iij.col.ff.sol.matri. vbi respondit ad eã quæ no. in l.ij.j.de pig.& ad idem vide Cur.in trac.seq. quæstio.xxij.Mod.Bon.in l.nemo põt. de lega.j. vide quæ dicit Fel. in c.qñ.secus esse in arbitro & arbitratore.

a ¶ Grauatũ. Nota de clausula, si senseris te grauatũ.&c.per Moder.l.te Instit.de act. in §.curare.ſ. fi. Adde q̃ Bal.no. p illũ text. in l.defendẽte.ff.de auct.tut.tenet q̃ possit in appellatione,& p̃cepto de soluẽdo simpliciter facto:& hoc in exequendo sententiam latam.

b ¶ Formãt libellũ.vide Bal.in simili in l.si pacto.ſ.de pac. & ibi no.vide Instit. de act. §.j.sed do.Anto.in ca. examinata.dicit q̃ talis libellus sustinetur: qa tacite intelligitur cõdẽnari, ex quo aliter nõ põt peti cogi.l. cogi.de peti.hæred.q̃ etiã ibi videtur sequi Imo.Adde Bar.in l.si cũ nulla.de re iudi.& ibi dixi Bal.in l.cõuẽticula.C.de episco.& cle.& Bal.in j.consti. Codi.§.quibus. & in l.edita.& hic, & ĩ authẽ.dos data, in fi. de dona. ante nup. Et de clausula:peto cogi.vide in addi.Spe. in tit. de sen.vide Bald.in j. cõsti.Codi.in ij.col.ĩ versi.vlterius nota.

c ¶ Executionẽ. Snia habet executionẽ parata, in terris Marchiæ, & Ducatus, in quibus prius præcipit soluere antequã sententia detur:tamẽ addunt vnum verbum, scilicet si senseris te grauatum[a], compareas coram nobis. Vnde illæ literę habent vim cuiusdam citationis,& præceptum, q̃ ita continetur,est nullum.Et istã formam citandi tangit glos.in l.de pupillo.§.meminisse.de no. oper.nun.ff.& ibi dixi.† Itẽ nota cõtra eos,qui formant libellum[b], & concludunt aliquem cogi & compelli ad soluendum. nam iste libellus non procedit. Antequam enim cogatur, debet condemnari;& ideo libellus debet concludere, peto eum condemnari ad dandum, & soluendum & cogi,& compelli.Nam si peteres tantum cogi,& compelli,& non peteres condemnari istud non procederet. Puto etiã q̃ si quis in libello vteretur istis verbis, peto eum cogi & compelli, & ad prædicta condemnari: credo q̃ libellus sustineretur non obstante præposteratione. argu.ff.de hæredi.institu.l.talem. & l.nec enim.de solu.

☞ Stipulatio nouans sentẽtiam,non habet paratam executionem.

Pro executione sententiæ,competit officium iudicis.

LEX II.

Icausam. † Sententia habet paratam executionem,nisi sit nouata.hoc dicit.†Not. q̃ stipulatio nouãs sententiam,non habet paratam executionẽ[c]. Nota q̃ sententia habet paratam executionem.† Quæro,quid est illud q̃ habet paratam executionem:vtrum sit actio iudicati, quæ descendit ex sentẽtia: an sit officium iudicis, quod competit pro executione? Glos.in l.minor.xxv.an.cui fideicommissum.ff.de mino.videtur tenere q̃ sic. Idem in l.qui de inofficioso.ff.de inofficio.testa. In contrarium videtur l.j.in princip.ff.de eden.ibi:qua quis actione agere vult, eam prius edere debet.& de peti. hæred.l.item veniunt.§.idem rectè.vbi glo.tangit vnde deberet dari libellus, si intentaretur actio iudicati.Sed quando imploratur[d] officiũ iudicis: tunc non est necessarius libellus, nec ordo iudiciarius:vt l.qui restituere.de rei ven.ita loquitur hic,& ita dicit Spe. in titu.de execu.rei iudi.

LEX III.

ORdo rei. Si nõ reperiatur emptor pignoris fabitur creditori in solut m.h. l. An autem ista datio debeat in solutum fieri pro toto debito,an secũdum rei valorem? Glos.hic tangit,& plenius in l.à diuo Pio.§.si pignora.ff.de re iudica. vt ibi Barto.

STipendia. Simile habes in l.cõmodis. ff.de re iudi. Quæro,an idem sit in præbendis clericorum.[e] Gl. dicit q̃ sic.non allegat aliquid. Dic de hoc vt extra,de fideiuss.cap.ij.& iij.

ETiam nomen. De nomine debitoris dic vt l.à diuo Pio.§.sic quoque.de re iudi. & ſ.quando fiſ.vel priua.l.j.ij.& iij.

SI vt proponis. Pronunciatio executoris,non infirmat sententiam.hoc dicit. Opp.ſ.si contra ius vel vtilitatem publicam.l.& si non cognitio.vbi dicit tex. si nõ cognitio.sed executio mandetur, oportet inquirere de veritate precum.&c.Et sic videtur, quòd de omni negotio põt cognosci. Breuiter de intellectu illius literæ, & si non cognitio.[e] tangit glos.in dicta l.à diuo Pio.in princi. gl.magnæ.de re iudi.Et vide de hoc extra, de offi.& po.iud.dele.c.significasti.& melius in c.pastoralis.§.quia verò. vbi habes, an iudex datus ad exequendum possit de viribus sententiæ pronunciare.

2 *☞ Quando non potest fieri executio in re,fit in æstimatione.*

1 SI longis. † Mortua specie debita, fit executio in æstimatione.h.d.†Not. q̃ quando non potest fieri executio in re,fit executio in æstimatione,&c.

1 *☞ Si executores ultimarum uoluntatum cessant in executione per annum:tunc executio ex cõstitutione episcopi deuoluitur ad episcopum.*

2 *Si testator relinquit centum danda illis pauperibus, quos elegerit titius quem fecerit executorem suum: & titius cessauit per annum, poterit post annum eos cogere.*

EXecutorem. Ego allegaui istã legem semel in vna quæstione valde difficili.Dicit constitutio

1 episcopi,q̃ † si executores vltimarũ voluntatum cessant in executione per annũ:exe-

2 cutio deuoluitur ad episcopum. † Contingit,q̃ testator relinquit cẽtum danda pauperibus, quos elegerit Titius quem fecerit suum executorẽ: titius cessauit per annum: quæritur, an post annum possit eligere pauperes[f]. Videtur q̃ non,per constitutionẽ. Ego dicebam, q̃ aliud est officiũ exequendi aliud est officium eligẽdi pauperes. Officiũ exequendi bene aufertur ei post annum:electio verò non.quia non est de executione:quia alius est iudicans,alius est exequẽs, vt hic dicit tex.clarè. Quæro,an sit de iure cõmuni ei interdictũ post annum? Videtur casus ſ.cõmunia de lega.l.fi.§.sed & si quis. Contrarium tamẽ determinat text.in l.cum quidam.de leg.ij. vbi facultas eligẽdi psonas nõ perimit̃,donec qs nõ sit cõstitutus in mora,per contestationem.& de hac q.est ibi tex.

2 *☞ Quando agitur ad pecuniam,datur condemnato quadrimestre tempus ad soluendum.*

3 *Illud quadrimestre tempus non abbreuiatur per iudicem,nisi causa cognita.*

4 *Idem quando agitur ad speciem actione merè personali.& nu.5.*

5 *Si ad speciem agitur actione reali,condemnatus habet tempus ad soluẽdum arbitrio iudicis.& nume.4.*

6 *Idem quando agitur personali in rem scripta.*

7 *Idem in actione quod metus causa.*

8 *Quid si agatur actione mista.ut petitione hæreditatis.*

9 *Venditio pignoris intra quantum tempus fiat.*

1 ☞ OS,quos. † Post lapsum temporis, quod datur iudicatis,debent capi pignora, & distrahi.hoc dicit. Opponitur & videtur,quod confessus debeat condemnari: vt infrà de confes.l. prima.Solu.Dicit glos.q̃ dicit condemnari,referas ad cõiunctam personam:Dicam in d.l.j.Circa istam legem quæruntur

2 duo,quæ expediuntur in glo.† Quæro primò,quantum tẽpus habeat condemnatus ad soluendum.Secũdò quanto tempore

g debeat differri vẽditio[g] pignoris. Gl. quæ est hic mirabiliter loquit̃.Circa primũ dic aut agitur ad pecuniã,aut ad speciem. Ad pe-

ratã qũo intelligat̃,et in hac materia adde tex.no.& od ibi Bar. secundũ vnã lec.& in l.tale pactũ.§.qui q̃ uocauit.ff.de pact.& quod ibi no.Bar.in l. ij.ff.iud.sol.

d ¶ Quãdo imploratˇ. Adde quod no.Bald. in i.j.in ij.col.quando fiſ.vel priua.

¶ Stipẽdia clericorũ. Præbẽdæ clericorum nõ possunt adiudicari in solutũ vide l.cõmodis.ff.de re iudica. Sed cõtra hãc l.est ca sus in l.per hãc.C.de eroga.mili.lib.xij.sed intellige illam secundum istam.

e ¶ Eligere pauperes. Adde Bal.in l.captatorias.ſ.de testa.mil.

☞ Aduerte ĩ.quod not. I.ſan §.omnũ.Instit. de act.arguit Bart.in cõtrarietate in hac l. j de execu.rei iud.Sed pro saluãdo Bar.& in quo videat cõtrariari, vide cõcordiã quã posui ad l.& ex diuerso.§.j.ff.de rei vendi.

f ☞ ¶ Pro cõcordia. Aduerte : incõtinenti debet fieri executio, l. cut in actione reali,in actiõe personali in rẽ scriptam vt est actio q̃d me.cau.Ita Bar.alleg. in hac lege fi. Cõtrarius tñ innuitur in l. si cũ exceptione vers. quod si homo.ff.q̃d me.cã. Tu dic,Bar.in d.versi.q̃ si homo,loquitur in actiõe mere psonali. Prima aũt opi.loquit̃ de psonali in rem scripta. & hoc sol. voluit de directo ipse Bar.in hac l.fina. ideo rectè ponderari debent verba ipsius Bartol.

g ¶ Differri venditio.

Ad pe-

Quãtum tempus habeat cõdemnatus ad ſoluendũ, adde quod habet ſ. ti. j. l. ij. & qd ibi dixi, vt per Bald. hic in vlti. colũ. quæ ponit etiã q̃ in crimi nalibus & in obligato ad faciendũ. Spec. in titu. de dilatio. §. j. in verſi. executore. gl. & Innoc. in c. quæreti. de offi. deleg. Cyn. in l. j. ſ. de dilat. in verſi. ix. quid ſi quis fideiuſſit in cauſa crimi nali pro Titio, & cõdemnatus ſoluit incontinẽti: quia in criminalibus nõ habet locum quadrimeſtre poſtea agit cõtra Titium, & obtinuit: an Titius habeat quadrimeſtre vide Bald. in addi. Specu. in tit. de ſenten.

a ¶ De officio iudicis. Sed contrariũ tenuit gloſſ. in l. ij. 3. de fruc. & lit. expen. de quo ibi vide Bar.

b ¶ Quidam docto. Et no. q̃ ſi tempore executionis reus condẽnatur in aliquo vltra id, quod venit in prima ſententia, pro illa habet nouam dilationem, q̃ daſ iudicatis. Vide Bartol. in l. ſi cũ exceptione. §. quatenus. ff. quod met. cã. q̃ nota.

c ¶ Scripta. Cõtrarium tenet Bart. in l. ſi cum excepti. §. quod ſi homo. Vide Bal. in l. facultas. j. de iure fiſci.

d ¶ In gloſſ. Et ad limitationẽ hic dictorũ, vide q̃ habes in l. debitoribus. de re iudi.

e ¶ Venditio. Vide Baldũ. in l. ordo. ſ. eo. & ibi dixi. & hic adde Bald. in addi. Spec. in ti. de ſen. in ix. coſ.

f ¶ Eos qui. No. iſtum text. dum dicitur q̃ daſ quadrimeſtre, limitat Bald. in l. qm̃ nonnulli. j. de appel. quem ſequit̃ Roma. in l. j. §. qui præſens. de verbo. obliga. & ibi vide Alexã. Iſta iura dicẽtia q̃ datur quadrimeſtre, fallunt in agentibus actione in rem. gloſ. eſt ſing. in l. in fideicommiſſi. in gloſſ. ij. in fi. ff. de vſu. & latè dixi in l. debitoribus. poſt Bart. ff. de re iudi. Et ad id q̃ dixi, vide no. Inno. in c. quærendi. de offic. delegat. vbi omnino vide. Ad materiã huiꝰ quadrimeſtris tempo ris, ponit etiam plenè glo. Bart. & docto. in in l. fi. ſ. ti. proximo.

g ¶ Fruſtratorie. Per hoc Bald. multũ not. in l. ij. ſ. titu. j. dicit, q̃ ſi in ſententia apponitur terminus, & interim appelletur q̃ non currit terminus appellanti, licet deſiſtat, niſi appareat fruſtratorie appellatũ, & in mora. vide eum notabiliter.

h ¶ Tu dic. Vide Bald. hic, qui dicit q̃ talis vſura poteſt peti etiã hodie. & de iure diuino. Adde Bart. & Io. de Imo. in l. ſi inſulã. §. vſuras. ſolu. matri. Andre. Barb.

P. P A V. P.

i ¶ Si fuerit appellatũ fruſtratorie. vide Alexan. conſi. xcv. in iij. volu. in j. col. & cõſi. xcij. eo. vol. in ij. col. & conſil. ccccxxxvij. vbi etiã habes de oppoſi. Item nota quòd iſtud quadrimeſtre non daſ niſi p̃ſtita ſatisfactione. vide Franciſ. cõſi. cxxxti. & de materia quadrimeſtris, & an & qñ cõpetat, vide Felin. in c. quod ad conſultationẽ. in vij. colũ. extra de re iudic. & ibi etiã in l. ſeq. colũ. ponit an iudex poſsit arctare vel prorogare, & vide quatuor limitationes ad prædictam regul. de quadrimeſtri per Iaſo. in l. ſ. arrogator. in vlti. colũ. ff. de adop. & ibi etiam in præcedenti ponit q̃d ſi iudex iſtud quadrimeſtre ſtatutum ſtatuerit, an dicereſ terminus & dilatio leg. alis, an verò iudicialis, & effectus eſt magnus vt ibi per eum. Item ſex falle. vide q̃ Feli. in c. q̃ rẽtu. in j. colum. extra. de offi. deleg. An autẽ hoc quadrimeſtre habeat locũ qñ agit̃ ad aliquã ſpem, vide Aret. in l. continuus. §. illud. in iij. col. & ſeq. de verbo. oblig.

k ¶ Oppo. de l. cũ quidã. An p ſniam fiat nouatio, vide in l. j. de iudic.

l ¶ Fieri executio. An ſententia executioni mandetur contra fideiuſſorem ſine

Ad pecuniam, habet quadrimeſtre tẽpus: vt j. titu. j. l. ij. niſi per iudicem cauſa cognita abbreuietur. † non enim poteſt, niſi cauſa cognita; vt l. ij. ff. de re iudica. & l. iij. §. ſi quis condemnatus. † Si verò agitur ad ſpeciem: tũc aut agitur actione reali, aut perſonali, ſi reali, habet tempus arbitrio iudicis: vt inſti. de offi. [a] iud. i prin. Si perſonali, habet quadrimeſtre tempus: vt l. in fidei commiſſi. in prin. ff. de vſur. & quod met. cau. l. ſi cum exce. §. quod ſi homo. Hoc dicit prin. glo. iuncto fine ibi: hoc in ſimplici perſonali, &c. Contrarium huius videtur notari in d. §. quod ſi homo. Vnde quidam doct. [b] dicebãt q̃ vbicunq; agitur ad ſpeciẽ, poteſt fieri executio incontinenti. Sed hoc eſt contra l. in fideicommiſſi. in princ. de vſur. Et ideo, quando † agitur ad ſpeciẽ, dic aut agitur actione reali, & tene quod dictum eſt ſ. per glo. Aut agitur merè perſonali; & habet quadrimeſtre tempus: vt d. l. in fideicommiſſi. † Aut agitur perſonali ſcripta in rem, vt actione ad exhibendũ, quę eſt perſonalis in rẽ ſcripta: [c] vt l. de eo. in fi. melius in l. iij. §. eſt autem perſonalis. ff. ad exhibendum. tunc idem quod in reali; vt inſtitu. de offi. iudi. §. j. † Et idem dico in actione quod metus cauſa. nam & ipſa eſt in rem ſcripta: vt l. metum. §. fi. ff. quod met. cau. tũc habet tempus officio iudicis, ſicut in reali; vt d. l. ſi cum exceptionem. §. quod ſi homo. & quod ibi no. in glo. [d] melius quam hic. † Si verò agitur actione miſta, vt in petitione hæreditatis: tunc prout in ea venit vendicatio rerum, ſapit naturam realium: prout in ea veniunt perſonales præſtatiões, ſapit naturã perſonalium: vt l. hæreditatis. ſ. de peti. hæred. † Quæro. intra quantum tempus pignoris fit vẽditio [e]. Gloſ. dicit q̃ ſtatim poſt quadrimeſtre tempus. Et vide gloſ. quando pignus prætorium venditur ex diffinitiua. poſt lapſum quatuor menſium debent expectari duo alij menſes: vt l. debitoribus. ff. de re iudic. quæ clare dicit q̃ dantur duo menſes poſt lapſum primi termini: licet gloſ. dicat eam corrigi. j. titu. j. l. ij. ſed non eſt verum, vt ibi dicam. Quando verò vẽditio fit ex interlocutoria, dicam in l. cum proponas. de bon. autho. iudi. poſſ.

De vſuris rei iudicatæ. Rubrica.

Glo tua continuat: & ideo continua vt habes in ea: dictum eſt ſ. de excep. rei iudi. ſequitur videre de pœna imponenda moroſo, qui non ſoluit. Pœna enim ſibi imponitur: quia tenetur ad vſuras rei iudicatæ: ideo ponitur hic iſte titulus.

L E X I.

TS, qui bona. Breuiter dicit: qui † non paret ſententię intra tempus tenetur ad vſuras centeſimas. hoc dicit iſta lex breuiſſima.

L E X II.

Os, qui. [f] † Condemnatus ad ſoluendũ, habet quatuor menſes, à die ſententiæ primæ, ſi nõ fuerit appellatum; vel à die cõfirmationis, ſi fuerit appellatũ. h. d. Oppo. de l. debitoribus. ff. de re iud. Solu. Illa corrigitur per iſtam. Dicit gloſ. hoc non placet vt dixi ſ. titu. j. l. fina. Nam quoddam eſt tempus, quod datur ad ſoluendũ cõdemnato: & de iſto loquitur hic. Quoddam eſt datum ad vendendum pignora capta poſt primam dilationem: & de illo loquitur lex contraria. Oppo. ff. de app. negotiorum. de vſur. l. tutor. Dicit glo. ibi loquitur quãdo fruſtratorie [g] appellauit. Tu dic [h] & ibi loquitur de vſuris primæ actionis, quæ vſuræ currunt pendente iudicio primo, nec extinguũtur per ſententiam, à qua eſt appellatũ. Fateor tamen, q̃ illud quod glo. dicit, q̃ ſi fuerit appellatum fruſtratorie [i], quòd currunt vſuræ centeſimæ lapſis quatuor menſibus à die primæ ſententiæ: & intellige fruſtratorie: quando euidenter calumniosè appellauit per dictam regulam.

1 ☞ *Illud à quo remouet genus, & quælibet eius ſpecies.*
3 *Sententia nouat primam actionem, & interrumpit curſum vſurarum.*
4 *Nouatio tribus modis ſumitur. & qui ſint.*
5 *Exceptio cõpetens principali, porrigitur ad fideiuſſorẽ cõtra principalẽ, niſi perſonæ cohæreat. & n. 1 & 6.*
6 *Sententia lata contra principalem, mandatur executioni contra fideiuſſorem.*
7 *Fideiuſſor iudicatum ſolui, qui exactus eſt pro domino, habet executionem paratam contra dominum.*

L E X III.

Ancimus. Bona lex eſt: breuiter dicit: Quadrimeſtri † tẽpore elapſo, currunt vſuræ legitimæ ſortis tantũ & non vſurarum, & dilatio, quæ datur reo, prodeſt fideiuſſori. h. d. Diuiditur in duas partes principales. In prima dicit vſuras currere ſuper ſorte tantũ. In ſecunda dilationem porrigit ad fideiuſſorẽ. Secunda ibi: & cùm antiquitas. Item prima ſubdiuiditur: quia primò ponit dictũ. Secũdò probat per rationem à remotione generis. Tertiò per rationem à remotione abſurdi. Quartò per rationem à maiori. Quintò per rationem à nouatione. Partes videbitis in tex. Secũda ibi: cũ enim. Tertia ibi: ſi eñ ſine. Quarta ibi: ſi eñ ex iudicati. Quinta ibi: ſi enim nouatur. Not. ex prima particula, q̃ currũt vſuræ ſortis tm̃, 2 nõ vſurarũ. † Secũdò nota illud, à quo remoueſ genus, & quę- 3 libet eius ſpecies. Tertiò nota ex quinta particula, ſ. q̃ † ſniã nouat primã actionẽ, & interrũpit curſum vſurarũ. Venio ad k primũ dictum. Oppo. de l. cũ quidã [k]. §. in tacitò. ff. de vſuris. Solue vt j gl. Vlterius op. dicit̃ hic q̃ per ſniam nouat̃ prima actio. Cõtra. ff. de pig. l. grege. §. etiã. Veritas eſt, cõ q̃ ponit Cy. 4 in l. aliã. ff. de noua. & gl. & Cy. tangũt ſ. de iud. l. j. † q̃ nouatio aſſumit̃ tribus modis. Vno modo, primæ actionis in ſecũdum transfuſio. & de iſta loquit̃ ff. de noua. l. j. Secũdo modo accipit̃ nouatio, hoc eſt, nouæ qualitatis additio. & iſta fit per lit. cõte. vt l. aliã. ff. de noua. fit enim actio prima, perpetua, & tranſitoriaj hæredes: ſed no erit noua. Tertio modo accipit̃ nouatio, hoc eſt nouæ formę adiectio: & iſta fit p ſniam, nã adijcit̃ noua actio per ſniam. Item impedit primas vſuras per cẽteſimas: nõ tm̃ q̃ prima actio tollat̃. Ita loquit̃ hic. Venio ad ſecũdã partem 5 ex qua nota duo. Primò, † q̃ exceptio cõpetẽs principali, por- 6 rigit̃ ad fideiuſſorem. Secundò nota † q̃ ſententia lata contra principalẽ, mãdat̃ executiõi cõtra fideiuſſorẽ. Ad primũ op. ff. de exce. l. exce. Sol. Quod hic dicit̃, Fallit in exceptionibus cohærentibus perſonæ: vt l. cõtraria. Ad ſecundũ op. & videt̃ 7 q̃ contra fideiuſſorem l. nõ poſsit fieri executio, [l] cõtra quem nulla præceſsit inſtãtia, nec ſniã; vt j. qui. res iudi. nõ no. p totũ.

nouo processu.etiã omnia ista intellige,nisi sententia feratur contra principalem cõtumacem ex ficta confessione.quia nocet fideiussori,per no. per Bar.in lege cũ filius.de verb.obligat.

a ¶ Item inducebã vide glos.in l.fideiussor ff.de re iudi.

b ¶ Non procedat.Hic adde quæ habes in l. Paulus. la ij.ff.de re iudica.

c ¶ Secundo modo.p Bart.latius.l.iij.§.j.ff. de duob.reis.

d ¶ Verba sentẽtiæ.Vide Bart.in l.j.ŝ.de erro.calũ.& Barto.in l. Paulus. la ũ.ff.de re iudic. verba sentẽtiæ debent intelligi secũdum sequentia. vide tamen Bald.in l.fi.ŝ. communi diui.

☙ P. P A V. P.

d ¶ Verba sententiæ. Vide quæ habes in bertach.in versiculo, sentẽtia interpreta.& adde quod si iudex cõdemnet aliquẽ,sententia intelligitur sine die vel conditione:licet instrumẽtum vigore cuius profertur sententia contineat diem vel conditionem.vide Aret.in l.j. C.si ad libe.& ibi ẽt vide Sali.aliter distinguẽtẽ vide ad doctrinam.Bartol.hic eundem in l. Paulus.la. ij.ff.de re iud.vide Alexã.in l.miles §.decẽ. eo.titu.de re iudi.ista tamẽ reg.non procedit in snia ad iudicatoria iuris regalis,qa intelligitur pro rata domini competẽtis. l.iiij.§.si alter. ff. fini. regund. vbi Bald.& Floren.no.& Aret.in l.si separanti. §. quoties.ff.de acqrẽ.posse. Ioannes de Imola.& alios in prin.

e ¶ Super toto. Facit quod not.Bal.in l.pe. in ij.col.de sentẽ.quæ sine cert.quãti.& expresse Bal.in l.ij.in ij. columna.de re iudic.

f ¶ His præmissis.De intelligentia huius legis vide doct.in l.repetita . & quod ibi Bar.de fide instru.& vide Alexãd.in leg.j. C.de iudi.

g ¶ Si neque.Vide Barto.in leg . neque.ff.de cri.expil.hære.

h ¶ Oppon.quod frater.Idem tenet Bart. in leg.sæpe.in ij.& ff. de re iudic.& vide in leg.ij.in fine.supra de eden.

i ¶ Res inter alios.Per Inno. in ca. quamuis. de re iudi.

k ¶ Nõ valet.Idem de mandato de discutiẽdo de possessiõe secũdum Baldũ.qui dicit hãc esse singularem.

tit.& suprà tit.j.l.j.ff.de pig.l.grege.§.si cũ defensore.Sol.Odof.intelligit ista in fideiussore de iudicato soluendo: licet glo.loquatur simpliciter. Leges cõtrariæ loquũtur in fideiussore contractus, licet gl. pen. loquatur hic simpliciter.Ista materia.vtrũ executio fiat cõtra fideiussorem, est valde longa quam plenissimè tractaui in l.j.et in rubri.ff.iu.soluí.Tamen quantum ad propositum doct. dicunt:Aut loquimur in fideiussore contractus:& loquuntur cõtraria. Aut loquimur in fideiussore iudicatũ soluí:& loquitur hic.Et ꝙ iste text.loquatur de executione,quæ fiebat in fideiussorem patet ex eo ꝙ dicit statim, vt ibi dixi.

a Item inducebam [a] hanc l.ad aliud,ſ.† ꝙ fideiussor iudicatum soluí, qui exactus est 7 pro domino habet executionem paratam contra dominum nec habet necesse cõtra eum dare libellum in actione mãdati, nec procedere ordinate:vt hoc text. ibi statim pecunias,&c.Plenè vide in l.j.iud.so.Guliel.tangit hoc in l.ij.§.fin.cum l.seq.ff. qui satisda.cogantur.

Si plures vna sententia condemnati sunt. *Rubrica.*

Libellus,in quo cõueniuntur plures simul,et quilibet insolidũ, procedit si adijcitur ꝙ una solutio sufficiat.

1 *Illud,quod dicitur,quod debet pronunciari super toto, intelligitur super toto quod petitur: licet in sententia omitteretur aliqua qualitas.*

LEX I.

1 SI nõ singuli. † Plures simpliciter condemnari, intelliguntur in partes æquales: nisi aliud sit expressum.h.d. totus iste titulus.

Not.quod dixi in summario.Op.aut tu dicis quod libellus sic præcesset,quia petebantur centum simpliciter ab omnibus:& tunc non verũ:quia sententia debet cõformari libello: vt in l.vt fundus. cõmuni dí. & ideo nullũ dubiũ habet lex:quia sic petebatur.† Aut tu dicis,ꝙ dabatur libellus insolidum cõtra plures:& tunc videtur ꝙ libellus non procedat [b] & per consequens nec sentẽtia,vt ŝ.de fideiuss.tut.l.j.vbi dicit expressè ꝙ non procedit libellus quãdo cõueniunt fideiussores & tutores pupilli insolidũ.Sed posito quòd procedat libellus, adhuc videt ꝙ nõ valeat sentẽtia:quia pro parte tãtũ iudicauit,& pro parte nõ:nã cũ petebat à quolibet insolidũ,condemnauit quemlibet pro parte:ergo sentẽtia est nulla: vt not.suprà si aduer.rem iudi.l.j.Dico ꝙ potest intelligi duobus modis hæc lex. Vno modo, ꝙ petebant simpliciter centũ: &dubiũ facit in lege: quia vbi obligatio præcedit insolidum:ita & petitio et sentẽtia videbantur insolidum debere intelligi, c quod hac l.remouet. Secũdo modo [c] põt intelligi,quod conueniebãt plures simul, & quẽlibet insolidum:hoc adiecto, ꝙ vna solutio sufficiat.Iste libellus procedit:vt j. de duob.re.auth.hoc ita.& l. in executiõe. §.insolidũ,ff.de verb,ob.Habes in glo.no. quę dicit in leg.si mandato Titij.§.Paulus respondit. ff. mand. & tunc dubium facit d hic:quia videbatur ꝙ verba sententię [d] deberent intelligi secundũ verba petitionis. ꝙ hic remouetur. Nã verba sentẽtię debẽt intelligi secundũ se,& scdm quod ipsa im- 1 portant,non per relationem ad libellũ:nisi ad libellum expresse se referant:vt vidisti in l.fi.ŝ.de sen.quę sine cer.quãti.Non obstat l.j.de fideiuss.tut. quia fatetur ꝙ nõ possunt conueniri insolidum si exigantur.Ita loquitur ibi.Ita sentit ibi gl. paruula. Sed si adijcitur in petitione,quod vnius solutio sufficiat:bene procedit,vt dictum est.ŝ. Non obstat ꝙ pro parte pronunciatur, & pro parte non quia imo pronunciauit su- e per toto [e] in eo quod est petitum, licet illã qualitatem an insolidũ, vel pro parte,omi 3 serit.quod nota† quia illud, quod dicitur, quod debet pronunciari super toto:intelligatis super toto quod petitur. nec vitiatur sententia, si omitteretur pronunciatio super aliqua qualitate. quod tene f menti. His præmissis [f] venio ad gloss. Oppo. & videtur ꝙ sententia prosit condemnato,contra l.euidenter.ff. de except. rei iudic.Dicit gl.hic videtur condemnatus in parte,& in pte absolutus. Ista est falsa,vt not.in l.j.ŝ.si aduer.rem iudi.Vel dic, m ꝙ non prodest ei: quia adhuc prima actio durat insolidum: ideo sententia non tenet,nisi pro parte,si est vera.

LEX II.

QVoties. Opp.si vnus ex pluribus app.l.j.Solutio, Vnius appellatio prodest alijs, vt ibi not. tamen non nocet vni,nisi alter non sit soluendo.

Quibus res iudicata non nocet. *Rubrica.*

2 *Frater admittitur ad defensionem rei fratris sine mandato.*

3 *Sententia lata contra eum,præiudicat eidem fratri,si non uult habere ratum.*

4 *Quod tunc frater,qui litigauit,tenetur ex cautione de rato,si eam interposuit.*

LEX I.

1 g SI neque. † [g] Breuiter dicit totus iste titulus. Res iudicata contravnum,non nocet alijs siue sit cõiuncta persona, siue non, siue in causa ciuili,siue in criminali:siue sit in eadem causa.siue in 2 simili.h.d.totus iste titu. †Oppo. ꝙ frater [h] est persona, quæ h admittitur sine mandato:vt l.sed & hæ.ff.de procu.† Solu.Ex 3 hoc non sequitur, ꝙ sententia lata contra eum præiudicet,si 4 non vult hoc ratũ habere.Fateor tamen,ꝙ† ipse frater,qui litigauit teneatur ex cautione de rato,si eam interposuit.

LEX II.

i RES inter alios. [i] Opp.de l. Papinianus.§. fi. de inoffi.test.Gl.quæ est hic, dicit,quod est regula,quæ fallit in casibus,quos glo. ponit hic:quos vide. Do.Cyn.omnes casus speciales inducit per modum cuiusdam distinctionis valde longæ, quam omitto pro modo:licet ista distinctio egeret multis supplet ionibus.

Comminationes,epistolas,programmata. *Rubrica.*

Ista rubrica ponit summarium totius tituli: continua vt in gl.

LEX Vnica.

k IVdex. No.† ꝙ mandatum de mittendo aliquem [k] in possessionem, non præcedente causæ cognitione, non valet, vt hic: quod not. Dicemus in l.meminerint.j.vnde vi.quod tene menti.Hic non sunt alia.

l Si ex falsis [l] testimonijs,& instrumẽtis iudicatũ sit. *Rubri.*

LEX I.

m SI tabulas. [m] Hic totus tit.Breuiter hoc intendit:Sententia prætextu falsorũ instrumentorũ lata,rescinditur tribus concurrẽtibus, seu cõuenientibus:si falso sunt producta,& de falso non sit cognitũ,& propter illa falsa

P. PAV. P.

¶ Si ex falsis.Not.ꝙ licet testes pducti in causa probarent falsi,non tamẽ retractatur sentẽtia,nisi cõstaret quod iudex motus fuisset per illos,et qualiter istud procedat vide Feli.in cap. ter cætera.in ij.colũ. extra de re iudi. vide Iati° de materia qõo post sentẽtiam possit opponi exceptio falsitatis.& quid debeat probari,vide Feli.in c.licet causam.in xv. colũ.& pluribus seq. extra de probat.Item an sufficiat probare testẽ fuisse corruptũ, vide Feli.in ca.sicut. in vlti.column.extra de testib.Item ꝙ pendente cognitione tantis falsitatis obseruari debet sententia,vide Feli.in ca.acceptamus.in iij.colũ. extra de fide instru.

¶ Si tabulas. Adde Barto.in l.duus.ff.de re iudica.

falsa sit iudicatum.quod prodest ad tria.s. ad sententiã rescindẽdã, ad executionem impediendã,& ad solutũ repetẽdum.h.d. totus tit. Postea examinabim⁹ inde l.ad l.

a Oppo.[a] de fide instrumẽ.l.vlti.Solu.Ibi fuit de falso cognitũ in primo iudicio, hic nõ.Si ergo in primo iudicio est cognitum de falso,nõ nocet in alio: quod intellige si ad eũdem finẽ quæratur de falso, in eodẽ iudicio,iuxta ea, quæ notantur per Cyn. in l.peremptorias.ſ.ſent.rescind.non possſ. Habemus in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff. de verb.obli.Item oppo. Insti.qui ma.non pos.§.semel.Solut.ibi exponit causa falsa, idest, non vera.

1 ☞ *Sententia lata prætextu falsorum instrumentorũ, & sic rescindenda,non firmatur per appellationem.*

2 *Probato falso,sententia rescinditur per restitutionem in integrum.& quando id fallat.*

LEX II.

Si qui. Quæro. dicitur hic, & qui nõ prouocaue rũt. Quæro quid† si appellasset, an sntia firmaretur? Videtur qđ sic.ff.rem ra.ha.l.cũ minor.§.falsus. Cõtra rium est verũ,per l.expresim.ff. de appel. Nõ obstat.§.falsus.quia ibi sententia solũ deficiebat propter defectũ consensus: hic verò propter falsitatem instrumentorum.

†Quæro,probato falso,qualiter sentẽtia rescindatur.glo.hic dicit per restitutio nem in integrũ:vt l.diuus.de re iud. Fallit in casu ſ.si ex fal.alleg.l.j.Hoc, quod glos. dicit,[b] est verũ,quando sententia propter falsa instrumenta,est lata contra præsentem.Sed si esset lata contra absentem esset ipso iure nulla:vt l.si prætor.§. Marcellus. ſ.de iud.& ibi no.Istam materiã plenè exa minaui in d.l.diuus.ff.de re iudic.

b

1 ☞ *Non sufficit probare,testes dixisse falsum & illis at⁹ testationibus iudicem motum,ut sentẽtia rescindatur: si quis in positiõibus,uel in libello dixit testes falsum dixisse,pecunia corruptos.*

2 *Quando committens falsitatem in iudicio,perdat causam.*

LEX III.

Falsam. Circa istã legem est examinãdum vnũ, de quo est opi.†vtrũ sufficiat pbare testes dixisse falsum & illis attestationibus iudicẽ motũ,ad hoc vt rescindat sententia.Hic videtur quod sic: In contrarium [c] videtur, qp debeant probari duo:ſ.qp dixit falsum,& qp corruptus pecu nia;vt l.diuus.ff.de re iudic.aliàs non rescindatur sententia. & hoc tenuit Plac.Glo.videtur tenere contrarium,qp non requiratur qp iudex sit corruptus pecunia;quia idem est iuris in testi bus,& in instrumentis;sed in instrumentis non adhibetur illa distinctio an sit corruptus,vel non: ergo &c. Veritas est ista. quando aliquis se adstringit in positionibus suis,vel in libello quia dicit testes falsum dixisse corruptos pecunia. Certè si ad hoc se adstringit debet vtrunqp probare,alias non. Secus si ad hoc se nõ adstringit.Istud probatur extra,de proba.c.licet. Et ibi vide de hoc per Bart.& Innocen.Ego plenius in d.l.diuus.

c

2 †Oppon.qp qui [d] falsitatem committit in iudicio, perdit cau sam;vt ſ.de pœna iudi.qui ma.iudi.l.j.& ff.de iure fis.l.in fraudem.§.neque instrumenta.Sed hic dicitur,qp causa restauratur in pristinum statum.ergo malè.Breuiter quandoqp quis committit falsitatem circa acta iudiciaria falsificãdo & fraudãdo; & tunc perdit causam;vt d.l.in fraudem. Quandoqp committit falsitatem corrumpendo aduersarium vel iudicem; & tunc perdit causam;vt supra dc pœ.iud.qui ma.iu. Quandoqp committit fraudem circa testes,vel instrumenta,& tunc nõ perdit causam.Ita loquitur totus iste titulus.

d

1 ☞ *Exceptiones oppositæ post sententiam contra actionem primã,& aliæ quæ possunt incontinenti probari,impediunt executionem sententiæ.*

2 *Practica formandi exceptionem,contra executionem sententiæ.*

e f 1 g 2 g

Iudicati. Vides hic,quod ista exceptio [e] impedit executionem.Contra.ſ. de ordi. cog.l.fina.Solu.Breuiter, † quædam exceptiones [f] opponuntur post sententiam,non contra sententiã, sed cõtra actionem primam:& istæ impediunt executionem, vt l.prima.ſ.de iur.& fact.ignoran.& ibi dicam istud. Quædã exceptiones opponuntur post sententiam:contra ipsam sententiam,non cõtra actionem primã.& hic aduerte. Aut de illa exceptione liquet nullo alio probato extrinsecus:vt quia fuit prolata nulla præcedente instantia,vel fuit condemnatus dominus:vbi deberet condẽnari procurator, & similia:tunc etiã impeditur executio:vt l.j.ſ.de exec.rei iudic.& l.cum nulla.ff. de re iudic.Si verò requiritur alia probatio extrinsecus: tunc au ista probatio requirit altiorem indaginem; & tunc non impedit executionem,vt l.fin.ſ.de ordi.cog.& j.de fal.l.ij. & extra de in integ.restitu.c.auditis.aliàs cap.fuscitata.Si verò illa exceptio possit probari incontinenti,tunc impediretur executio.& hic est casus in l.nostra:nam hic loquitur quando iam in alio iudicio instrumenta erant prodita falsa, ita qp de falsitate probatio erat aperta,& manifesta.& vide text.qui dicit, quòd ista distinctio sit vera,probatur per rationem. Nam vos scitis, quòd in executione sententiæ adhibetur cognitio summaria: vt l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iudi. Sed in summarijs cognitionibus admittuntur exceptiones, quæ possunt probari incontinenti,non ista,quæ requirunt indaginem: vt l.iij.§. ibidem.ad exhi.& ad Trebel.l.ille à quo.§.si de testamento. & l.†à quo.in principio.vt in possesio.leg.ex hoc habes practicam [g] quando formas exceptionem contra executionem sententiæ: quia debes dicere,quam paratus sum incontinenti pbare.quod si non posset probare incontinenti, iudex posset eã respuere.quod not.& tene menti.

De confessis. *Rubrica.*

Continua vt in glos.Dictum est suprà,de verè condemnatis,sequitur videre de quasi condemnatis, qui dicantur confessi. Quærit glos.quomodo differt hic titulus, à titulo de interrogatorijs actionibus.Dicit glos.quod hic titulus habet locum post lit.contestat.ille titulus de interrogatorijs actionibus ante lit.contesta. Et vide glossam de hoc not.de interrogat.actio.super rubric.de procuratoribus.l.non solùm.in principio. Veritas est ista, quod hic titulus habet locum ante lit. contesta.& post:quia etiam nullo præcedente libello, vel litis contesta.fiunt cõfessiones,vt infrà videbitis.& differt ab illo: quia ibi de interrog.actio.quæ fiunt in iudicio ad litis ordinationem,hic de his quæ fiunt ad litis decisionem,dixi ff.eodem. super rubrica.

2 ☞ *A confessione sua facta in iudicio non potest quis recedere.*
3 *Confessio facta in iudicio habet executionem paratam.& nu.7.& 8.& 9.*
4 *Quando dicatur confessio in iure.& nu.7.*
5 *Quæ pertinent ad iurisdictionẽ uoluntariã iudicis:possunt in quolibet loco expediri.*
6 *Quid in his,quæ pertinent ad iurisdictionem contentiosam.*
7 *Confessio facta in iudicio prosequendo:an prosit confitenti.*
8 *Confessio incerta facta in iudicio meretur executionẽ in casibus,in quibus ualeat sententia incerta.*
9 *Confessio facta in iudicio,super eo,quod ius,uel natura respuit,non ualet.& nu.8.*
10 *Positioni iuris non tenetur quis respondere,ibi.& in causa capitali confessio sponta nea præiudicat.*
11 *In criminalibus,quando quis habetur pro iudicato.per confessionem non debet sequi sententia diffinitiua.*
12 *Idem in causa ciuili,quando confessio emanauit post litem contestatam.*
13 *Confessio facta in iudicio,in quibus æquiparetur sententiæ.& nu.6.*
Confessio adulti tenet,sed restituitur.
14 *Confessio tutoris,quando præiudicet pupillo.*
15 *Confessio facta in iudicio,debet poni in actis.*
16 *Quod confessio ualeat sine interrogatione.*
17 *Ad tales responsiones compellitur aduersarius officio iudicis.*
18 *Confessio facta coram iudice,an mandetur executioni per alium.*
19 *Si fiat coram iudice incompetenti,executionem non meretur.*
20 *Si fiat coram arbitro,ita præiudicat sicut coram iudice.*

a Oppo.ſ.idem dicit in l.diuus.ff.de re iudi.adde Bal.ind.l.vlti.in vj.colũ.& p hoc in l.ij.cum ibi not.j. de falsis.

b Gloss. dicit. Adde Bart.in l.nam postea. §.si minor. ff. de iureiuran. & hic adde Bald.j.eo. in l. fina.in vij.colũ. & Bar.in d. §.marcellus. & in l.j. ĩ.de aduoc.di.iudi. A D,D E quid iuris si testis corruptus dixerit verum Innoc. in cap.sicut.de testi.c. cum dilect. de dona. dicit quod sententia non tenet: sed in cap. cum causam.de proba.tenet contra. Adde gloss.in l.j.§.j.ff.de fal.cui conũge gloss. in l.damus.C. de fal. ponit quid iuris in dicto casu.Andr.Barb.

c In contrarium. An vt sententia rescindatur sufficit probare, testes falsum dixisse: an requiraẽ etiam qđ ꝓbeẽ, eos fuisse corruptos, per Bald.in l. fi.in j.col.j. eod.Adde Spec.& Io.And.in ti. de sentent.§. qualiter. verſic.itẽ oppo.& an tunc sententia retractetur vide in verſic. sequentibus. Et an si post terminum testes non possunt reprobari an iudex possit inquirere,vide Bartol. consil.xcix.

d Oppo quod qui.& scripsi post Imol. in d.l.j.de re iudi.

e Exceptio. An ista exceptio falsi impediat executionẽ,vide etiam Bal.in l.ij.cum ibi no.j.de fal.& Bal. in addi.Specu. de execu.sen.in iiij.col.

f Exceptiones. quæ exceptiones possunt oppon.in executione sententiæ, vide eũ in l.iij.§. condẽnatũ. de re iud.& vide eum in l.diuus.eo.titu.in fi.

g Practicam. Nota hanc practicam contra executionem sententiæ.

Secunda Bartoli super Codice.

LEX Vnica.

CONfessos. [a] Hæc est notabilis lex, & habet notabilem glos. Breuiter hoc intendit: † Confessus in iure, habet pro condēnato: & contra eū potest fieri executio. h.d. Iste text. habet duas partes, vt patet in summa. No. ꝙ confessus in iure habetur ꝑ condēnato. Simile in l.j.ff.eo. † No. quòd à cōfessione sua quis nō pōt recedere. ꝙ dicā in l.error.de iur. & fac.ign. & dixi ff.e.l.ij. † Tertio not. quod confessio habet executionem paratā. Ita dicit hic tex. & l.post rē ff.de re iudi. & l.debitoribus.e.ti. ꝙ not. & tene mēti. Et ꝑpter hoc in ciuitate ista, instrumenta confessionata [b] mādātur executioni, sicut sententiæ diffinitiuæ: [c] quia per statutū si sit cōfessio facta corā notario, videatur facta corā iudice: in Tuscia vocantur instrumēta guarētigionata. qđ no. Venio ad gl. siue est magna. Vides ꝙ gl. ponit regulā, & multas limitationes ad eā. Ego pro declaratione glos. formabo pro qualibet limitatione vnā oppositionē. Oppo. ꝙ confessio non præiudicet: vt l.si ex cautione. & l.ex contractibus.ſ.de nō nume.pec. vbi dicitur quod intra biennium pōt obij cere exceptionē nō nu.pec. licet fuerit confessus. Huius timore dicit glo. ꝙ hic debet intelligi cōfessus. ſ. in iudicio. Nam ibi loquitur de confessione extra iudicium, quę nō prodest ad obligādū, sed ad liberandū, dicit glo. Sed de hac cōfessione extra iudicium. nihil dicā hic. sed materia eius est in l.generaliter.de non num.pe. & ibi dicam. Tetigi in l.nō solū.§.si liberationis verba. de li.leg. iuxta hoc est videndū, † qñ dicat fieri cōfessio in iure. [d] Glo. hic dicit, in iure vbicunque sit iudex: vt ff. de interroga. actio. l.voluit.§. & ait. In cōtrariū videt. qđ iudex debeat seruare locū maiorū: vt l.cū sentētiā.ſ.de sentē. & l.pe.§.fi.ff.de iusti. & iur. Propter quod dic, & † quędā sunt, quę pertinēt ad iurisdictionē volūtariā. & ista possunt expediri in quolibet locovt l.ij.ff. de offi.procon. & le. & sic seruat in emācipationibus, & similibus casibus. † Quædā ꝓtinēt ad iurisdictionē cōtētiosam: & tunc si quidē debēt expediri summariè, etde plano, possunt expediri in quolibet loco: vt l. nec quicquā.§.de plano.ff.de offi.ꝓcon. & l.ij.§.dies.quis ordo in bon.pos. & ibi glo.

Quædā verò requirūt plenariā [e] causę cognitionē: tūc si quidē quod agitur pertinet ad litis ordinationē, pōt expediri in quolibet loco: vt d.l.voluit.§. ꝙ ait.de inter.acti. Si ꝓtinet ad litis decisionē, debet seruari locus maiorū: vt d.l.cum sententiā. ſ. de senten.cū simil. seruata distinctione, quā dixi in l.sivt proponis.la ij.quomodo, & quando iudex. & l.j.de sentē.ex breui.reci. † Istę ergo confessiones quæ pertinent ad litis decisionem, debent fieri in loco maiorum. Fallit ex causa quia propter qualitatē personæ potest mitti ad eam, vt respondeat. ff. de iureiuran.l.ad egregias. Modo habetis primum. Opp. de l.ætate.§.j.ff.de interro. actio. & suprà de probatio.l.exemplo. Dicit glo. intellige hoc, quando confessus est contra se: secus si pro se, vt in contrarijs. Hoc quod confessio facta pro se nō prosit fallit in casibus quando propter delictum aduersarij: vt l.si quando.j.vnde vi. Item qñ defertur iuramentū in litem, in casibus, [d] qui ponūtur in l.in actionibus.ſ.de in litē iuran. Item vbi defertur iuramentum in defectum probationis: vt l.admonendi.ff. de iureiur. & l.in bonæfidei.ſ.de iureiurā. Circa prædicta est videndum: quid si confessio contineat aliquid contra se & aliqd pro se, vtrum in eis quæ sunt contra se stetur, & in alijs non. Istum passum examinaui ibi in l. Aurelius.§.idem quæsijt.ff.de libe.leg.glos. tangit in l.si quidem.j.de excep. & ibi dicemus. Oppo. tertio de l.certum.ff.eo. Soluit gl. † ꝙ hoc debet intelligi, quando certū cōfessus est: aliàs si incer- [e] tum, cogitur ad certificandū, vt in contrario. Ego intelligo & in omnib⁹ casibus in quibus valeat sententia incerta, vt l.ij.ſ.de [f] sentē. quæ sine certa quātit. in illis valet cōfessio incerta: quia æquiparantur confessio & sententia. vt hic videtis: & eo modo meretur executionē cōfessio incerta, sicut sentētia incerta: & in executione declarabitur. Quid enim si esses confessus te esse hæredem Titij, & me possidere hæreditatem, quare non valet ista confessio, vel me gessisse negotia tua, per decem annos, & simi. Vlterius oppo. de l.confessionibus. & l.si is.ff.de interroga.actio. Soluit glos. [9] † quòd hic debet intelligi quod sit confessus id qđ ius, vel natura, non respuit: aliàs non valeret. vt in contrario. Ex qua glos. nota, quòd positionibus iuris non tenetur quis respondere: quia in eo responsio nihil releuat. Si enim ego responderem contra ius, nihil valeret: & secundum ius non releuat ponentem. No. de hoc in l.ij.ff.eodē. & ibi dixi. & est text. in l.ornamentorum.ff. de auro & arg.leg. Oppo. ff. ad legem Aquil. l. inde Neratius.§.fina. cum l.sequenti. & l.qui Stichum.ff.eodem. Huius timore, limitatur ista regula, quod hoc debet intelligi de eo, qui confitetur de eo, cuius nomine cum alio posset esse actum. Nam si ego essem confessus, me occidisse hominē viuentem, non valeret: quia huius nomine non potest esse actio cum alio. Sed si essem confessus me occidisse Titium, quem occidit Seius, ego tenerer: quia huius nomine cum alio posset esse actio. Opponi. ff. de quæstione. lege prima.§. diuus. & §. si quis vltro. Huius timore dicit glos. quod ibi debet intelligi confessus in causa, pecuniaria: nam in causa capitali confessio simplex non præiudicat, nisi perseueret. Ita [10] vult glos. † hic. Videte domini, quod hic dicit glos. quod in criminali non statur confessioni statim: esset verum si confessio esset extorta metu tormentorum, vt in contrario. Nam si confessio esset spontanea, statim ei staretur: vt infrà, de pœnis. l.cum reis. & tangitur per glos. vbi dixi. ff. de custo. reorum. l. j. & ibi vide. Veruntamen licet confessioni eius stetur, non tamen pro iudicato habebitur, nisi requiratur sententia, vt statim videbitis infrà dum loquar in criminalibus. Oppo. dicitur [f] hic, pro iudicato habebitur. [f] & sic innuit quod nō debet ferri alia sententia. contra. ff. eodem. l. certum. §. finali. & l. Iulia. Gl. [11] quæ est hic dicit optimè, quā menti tenebitis. † Quādoq; quis confitetur in criminalibus: & tunc sine dubio debet sequi sententia diffinitiua, aliàs non habetur pro iudicato, vel con- [12] demnato: vt l.si confessus. ff. de custod. reorum. † Aut in causa ciuili, & tunc aut confessio emanauit ante litis contestationem: quia nullo dato libello: & tunc habetur pro cōdemnato.

Et

---

a ¶ Confessos. Et de confessione erronea. vide Barto. in consil. cxxxj. incipi. in causa Ioā. Patrochij. Andr. Barba.

a ¶ Confessos. De differentia inter hunc ti. & titu. de interrog. actio. vide Bar. in rub. ff. eo. Et an confessio vnius noceat alij, vide Bar. in l.ij. suprà de eden. & docto. Quæ differentia sit inter cōfessum, & cōuictum, vide docto. & maximè Abb. in c. at si clerici. de iudic. & statutum faciens mentionem de confesso, intelligitur de spōte confesso. Ita dicit Bal. in l.ij. infrà quo. ap. vbi dicit, quod esset verū in materia actor ante: & statutum faciēs mentionem de confesso, similiter intelligitur de vero non de ficto. Ita notat dominus Anto. & alij, in cap. at si clerici. de iudi. & bene facit text. in l. quoniā. & quod ibi Bald. ff. de his qui not. infa. vbi dicit, ꝙ bannitus qui ex forma statuti habetur pro confesso non efficitur infamis. Et vide ꝙ singulariter tradidit Guil. in Specul. de confes. §. nunc videndum. cū concor. quas habes per Alexan. in l.ij.§. penulti. de eden. vbi dixit ꝙ quāuis cōfessio facta in vno iudicio, faciat probationem in alio, nunquam tamen hoc est verum si sit facta per procuratorem. recipit tamen dictum statutum interpretationē passiuam, vt habetur post Bar. in l.ij.j. quo. appel. Quādo autem statutum habens alium pro confesso, debes intelligere de confessione iudiciali, & solenni. secundum Bal. in leg. quoniam. in princip. commenti ff. de his qui not. infa. quod dixi tenendum. & scias quod ille, qui confitetur videt promittere dare, Bart. in l.ex facto, de heredi. institu. vide post Bartol. in l. Pub. §. fin. ff. depo.

b ¶ Instrumenta confessionata. Quæ est ratio ꝙ hodie instrumentum confessionatum habet executionem paratam de iure cōmuni, vide Bal. in l.j.ſ. de exec. rei iudic. in j. columna per Paul. de Eleaza. in commento capit. ex parte de confessio. circa penu. colum. & ibi etiam aliquid per dominum Anto. Ad de Paul. de Cast. consil. lxxiij.

P. PAV. P.

c ¶ Sententiæ diffini-

tiuæ. vide Bar. in l. cū huius. in fi. in prin. ff. de bo. au. iud. pos.

d ¶ Confessio in iure. Et quid fiat corā notario, vide gl. in Liubemus. ſ. de libe. caus. & quod not. Bart. in l. possessio. §. & si possessē. ff. de acquiren. possess. Sed quid si est facta coram arbitro? Petrus et Cy. hic cōcludunt ꝙ non dicatur facta in iudicio. Sed tu vide Bar. j. ea. l. in fi. qui videtur tenere contrarium, per Paul. de Eleaza. in c. ex parte. de confes.

e ¶ Plenariam. Tume lius per Bar. in l.iiij.§. hoc autem. in ij. & v. opp. de dam. infect.

f ¶ Habebitur. Ancōfessus habeatur pro cōdemnato, per Barto. in l. j. ff. eod. Idem tenet Innoc. in c. quærenti. de offic. deleg. ſ. quod in criminalib⁹ licet quis confitearetur, non mandatur executioni, nisi feratur sententia. Allega. l.si confessus. hic allega. & ij. q. j. ca. nos in quenquam. & cap. ficut. Secus in ciuili: vbi videtur velle ibi, dum dicit currit etiā confessio à die confessionis. ff. de confess. l. certum. Et dicit Innocent. in ca. qualiter. el ij. de accusa. quod si aliquis confitetur crimen in iudicio sine alio processu, ferretur sententia diffinitiua, quantuncunque pœna grauior imponi posset. Allegat. ſ. ad l. Aquil. l. proinde. de constitu. capit. ij. & ij. quæstio. j. capit. j. & ij. & vide glos. in capi. nos in quenquam. Ad materiam huius adde Bartol. suprà proxi. & an confessus possit appellare, vide post Bartolum in l. secunda, infrà, quo. appel. non recip. Adde an confessus habeatur pro condemnato. & quid si metu tormentorum, Petr. de Ancharra. consil. xxiij.

a ¶ Quærit glo. Vide Barto. in l. diuus. de cust. reo. per Pau. de Eleaza. in cap. ex parte. extra, eodem.

b ¶ Vtrum confessio. Vtrum confessio facta coram iudice mãdetur executioni per alium. Idem tenet Innocen. in cap. per inquisitionem. de electio. & Ioan. Andr. in titu. de confesso. §. sequitur. versicu. quinto non valet. in addi. Idem tenet domi. Feder. de Scalis disputando, & concludit quod vbicunque iurisdictio iudicis incompetentis, non potest prorogari per cõfitentem, ibi confessio facta est nulla. Sed vbi iurisdictio sua potest prorogari, confessio facta tenet. Quod dictum sequitur Ange. in l. prima ff. de confes. Dicit tamen Innocẽ. in dicto cap. q confessio clerici facta coram iudice seculari non valet, vt possit condemnari: tamen clericus tractus coram iudice incompetenti, poterit compelli ad confitendũ. quod quia prius fuit confessus. Hoc etiam sequitur Ange. in dicta l. j. & ibi ponit, quid talis confitens mortuus est. Alleg. Inno. in c. fi. de succes. ab intesta. Et istis adde singularem glo. in l. quid ergo. §. ex contemptu. ff. de in ius vocan. ad hoc alle. Angel & Imol. in l. infamẽ. ff. de public. iud. & dicit Lap. ad literã in ca. docet. de immu. eccle. q valet confessio facta in loco prohibito allega. quod scribit Archid. xxx. q. vlt. iudicantẽ. & But. de procura. c. auditis. quod est verum, si fit corã iudice non prohibito, secundũ not. per Inno. in d. ca. per inquisitionem. alias secus. d. cap. at si clerici. de iudi. Et secundum hoc tenet, q valet confessio à subdito facta corã suo iudice, licet extra territoriũ, quãuis processus alias non valeret. d. capit. decet. & adde Bart. & quæ ibi dixi ff. de cust. reorum. Et de cõfessiõe facta in ciuili, an præiudicet i criminali, vide Bartolum in l. ij. ff. vi bono. rapto. Adde Bald. in cõsi. aliquis cõfitetur corã iudice. dic q cõfessio facta coram in competẽti iudice valet, nõ quo ad condẽnationẽ, sed vt cogatur perseuerare. Allegat nouũ dictũ Inn. in c. cum super. de cõfessis. & i c. per inquisitionẽ. de electi. Pro quo alleg. Bal. in l. capite quinto. & ibi gl. de adulte. licet dicat in contrariũ. d. c. at si clerici. tamen tenet dictũ Innocẽ. Adde an confessio facta in iudicio nullo, absente parte valeat: Bald. consilio cxlix. ij. libr. Et an confessio facta super inepta inquisitione valeat, vide pulchrè Angel. consilio. clxxvij. Vnum tamen scias, quod vbi ex confessione alicuius mortui ante condemnationem, agi non potest contra eius hæredem: quod hoc non habet locum in famoso latrone: quia licet moriatur ante condemnationem: potest agi cõtra eius hæredes. Voluit Ioannes Andr. in additio. ad Specu. in titu. de accusatio. in ij. parte. §. j. ver. quid si latro.

¶ Quæro an sententia. Vide domi. Anto. & ibi dixi post alios in cap. præsentata de testa. Andr. Barb.

c ☞ P. PA V. P. ¶ Res inter alios acta. Limita istam regu. non procedere in sententia declaratoria, ius scilicet alicui competere. vide Roman. consilio cccxlvij. ad fi. Item q sententia inter aliòs lata probet inter omnes quòd sic fuit lata, vide Pau. cõsi. cccl xxxe in princ. Itẽ q sentntia lata inter alios suf ficiat in possessorio ad colonũ, vide Feli. in c. quãuis. & Ias. limitantẽ regu. plurib⁹ modis in l. j. in vlti. colũ. C. de eden. Item q testes recepti inter alios si sunt mortui, semiplenã probationẽ faciunt inter alios vide Iaso. in l. admonendi. in vi. chart. in iij. col. de iureiurã. in lectura, & in repe. in xxv. char. in j. colũ. vide aliqua in materia per Socin. in l. modestinus. ff. de execu. rei iudi. vide deci. consil. xliij. in vj. rubrica. ad fin. Itẽ quomodo sententia præiudicet tertio, qñ ipse fuit citatus, vide Alexã. in l. sæpe. in iij. colũ. ff. de re iudi. & in vij. colũ. & seq. quando sententia alteri præiudicet.

d ¶ Inter alios. Vide limitationẽ per Innoc. in c. quãuis. de re iudicata. & in l. sæpe. per docto. ff. eodẽ tit. vbi satis dixi. Gloss. in l. ij. §. de edend. dubitauit an acta facta in vno iudicio valeant i alio. & cõtra easdẽ personas, & cõtra diuersas. Et concludit quo ad qualequale præiudicium faciunt fidem in alio, non ad plenam probationẽ. Et quod qualequale præiudicium fiat. est casus in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiuran. maximè si persona in hoc secundo iudicio interueniens, fuit in primo. Idem si sit ratio connexitatis personarũ, vt in l. res hæreditarias. ff. de crim. inc. exspi. hæred. Pone ergo regulam in actis: & dic quod res inter alios acta, aliis non prodest, neque nocet. & l. j. §. qui. res iudic. non nocet in isto tit. Quẽ tamen intelligo in actis, post quæ in actis nulla est secuta sententia, quæ regulat ius dispositum: siue actio ex actis tñ non oriatur, vt est gloss. in l. & si possessori. §. penulti. ff. de iureiurã. præterquam in confessione in iuramento: vt de confessione est text. in l. proinde. §. j. ff. ad legem Aquil. & de iuramento in toto titu. de iureiuran. Vnde non bene fuit locutus Innocẽ. in d. c. causam quæ. de testi. dum voluit q qñ noceat sententia noceant acta: quia intelligo in actis, de quibus s. aut non æquiparando acta ipsi sniæ, sed referendo singula singulis: quã limita nõ habere locũ in l. sæpe. de re, iudica. vbi prior creditor patiens debitorem experiri, perdit iura sua ex actis factis per posteriorem. secundo limita, nisi sententia faciat ius. l. ingenuum. ff. de statu

Et ita loquitur hic. Aut post lit. contesta. tunc debet sequi sententia, vt in l. contraria. Item dicit glo. tua hic, & bene. Cõtra hoc videtur l. si debitor. de iudi. Solu. illud præceptũ quod ibi fit, non est sentẽtia diffinitiua: sed magis ad executionẽ pertinet, quàm ad condemnationẽ. Oppo. & videtur, q confessus non habeatur pro condemnato: vt ff. eod. vt l. certum. §. sed an. Solu. Intellige quando confessus erat maior. secus si minor: vt infra. Et hoc intellige in minore, scilicet in pupillo. † Nam confessio adulti tenet, sed restitueretur: vt d. l. certum. §. minorẽ. Et est hic vnus de casibus, in quo differt sentẽtia à confessione: quia sententia lata contra minorẽ indefensum, est ipso iure nulla: secus in cõfessione maioris. Rationem assignat Dyn. quia sentẽtia fertur in inuitum: confessio in violentum. Circa hoc tamen quidam sunt in contraria opi. vt Mar. Syl. Cyn. refert hic opi. Dy. & in l. clarum. de authori. præstan. & dixi in d. §. sed an. Oppo. iterum de ipso §. sed an. Solu. Ibi loquitur in confessione tutoris: hic in cõfessiõe principalis. † Istud habet magnum dubium, quando cõfessio tutoris, & curatoris, præiudicet domino.

Breuiter doct. videntur incidere in hãc sententiã. Si quidem confessio ista emanauit per modum voluntariæ iurisdictionis: quia fuit coram iudice tutor, curator vel procurator, & sponte confessus est: tunc nõ præiudicat domino: vt in §. sed an. Aut per modũ contentiosæ iurisdictionis: quia habebat necesse respondere positionibus, vel interrogationibus: tunc talis cõfessio præiudicat domino: vt l. non solũ. in princ. ff. de procur. Ita debet intelligi l. j. dixi latius in d. §. sed ad gl. dicit late. Oppo. de l. j. §. diuus. & §. si quod vltro. de quæstio. So. intellige quod hic fuit cõfessus spõte: secus si coacte, vt in contrario. Item opponi. de l. error. de iur. & fact. igno. & l. nõ fatetur. ff. eo. Sol. Dicit glo. hic quãdo confessus fuit sciẽter, secus si per errorẽ: vt in contrario, dicit gloss. Ad hoc oppo. quia error facti non potest reuocari post sentẽtiam: vt d. l. error. si confessus habetur pro iudicato incontinenti: ergo videtur quod talis confessio reuocari non possit. Solue vt dicam in d. l. error. Oppo. de l. certum. §. si quis absente. ff. eodem. Solu. intellige hic de confessione facta in iudicio parte præsente, alias non valeret. † Ideo sis memor facere poni semper confessionem in actis. Idem habes in l. fi. de interrogatoria actio. Opp. s. de lib. cau. l. interrogatam. & l. parentes. Solu. Intellige ibi quãdo cõfessio fit circa id circa quod quis non potest sibi præiudicare. Oppon. de l. ij. ff. de his quæ in frau. cred. Dicit glo. quod regula est vera, nisi fiat in fraudem. Certè ista limitatio non est necessaria: quia etiã tunc valet: sed reuocatur per Paulianam, vel Caluisianam actionem. Vltimò glos. ponit quosdam versus, qui omnia prædicta
16 comprehendunt. Quærit gl. os. † Vtrum confessio valeat sine interrogatione. Dic vt in ea. Casus est in l. si sine. de interroga.
17 actio. † Quærit gl. [a] quo iure possit cõ-
a pelli respondere. Gloss. dicit officio iudicis, & bene. Et de hoc dicemus in l. ij. §. qđ obseruari. de iura. calum. & vide gloss. & leges quas glo. allegat. Circa hoc quod dicitur hic, quòd confessio meretur execu-
18 tionem: † quæro vtrum confessio facta coram iudice mandetur executioni per aliũ. Breuiter idẽ quod in sententia dico: vt l. à diuo Pio. §. j. ff. de re iudica. & ibi de hoc.
19 Quæro, † vtrum confessio [b] facta coram
b iudice incõpetenti, mereatur executionẽ. Respond. q non, sicut nec sentẽtia: vt s. si à non cõpe. iudi. per totũ. & extra, de iudi. c.
20 at si clerici. Quæro, † an confessio facta corã arbitro præiudicet, sicut facta coram iudice. Pet. de Bel. perti. tenet q non: quia sententia arbitri non habet vim sententiæ: vt l. j. s. de arbi. ergo nec confessio. Cõtrarium hodie puto. Cum enim hodie est data vis sententiæ arbitri, quando est emologata. Item omnibus actis factis coram eo creditur: vt l. cum antea. s. de arbit. ergo & confessioni.

c *Res inter alios acta*[c]. *Rubrica.*

LEX I.

d INter alios. [d] Non egget sũma rio: quia rub. summat totum tit. Istũ tex. habuistis s. qui. res iudi. nõ nocet. Differt tñ hic titulus ab illo: qa ille loquitur de sententia tantùm: hic de omnibus actis.

De relationibus. Rubrica.

2 ☞ *Iudex post cõmissionẽ cõsilio sapiẽtis ex forma statuti, parte petẽte factã, si ante habitũ consiliũ pnunciet, sñia tenet, licet possit per appellationẽ rescindi.*

3 *Sapiens, cui committitur causa consulenda, non potest recipere nouas probationes.*

4 *Causa quando committitur consilio sapientis, debet formari punctus de consensu partium: & hoc debet apud acta apparere.*

5 *Sententia continens litis contestationem & alia acta, si lata est partibus præsentibus, & non reclamantibus, probat acta sic præcessisse.*

6 *Iudex quando facit aliquid parte præsente, cui displicet, debet contradicere, & facere poni in actis, parte præsente. & contradicente.*

7 *A relatione iudicis non appellatur: sed est contradictio quædam.*

hominum quatuor intervenientibus. Primo quod sit legitimus defensor: & hoc ab initio.l.cum non iusta.ff.de collusio.detegen.secundo in processu,quòd causam defendat.l.qui repudiauerit.in fine.ff.de inofficio.testamen. Tertiò in sententijs,quę ferantur verbis affirmatiuis.l.diui fratres.ff.de lib.cau. Quartò post sententiam, quòd non appareat collusio. Quintò limita in casibus,in quibus quis debet causam ab eo, pro quo sententia lata fuit:qa sentētia talis prodest. l.hæredes.§.idem scribit.ff.familiæ erciscū. & vide in lege si superatus.ff.de pignor. Sextò limita,si tractamus quod sententia noceat illi qui ex trāsuerso in iudicio comparuit pro interesse suo:vt lege à diuo pio §.si super rebus.ff.de re iudica.in l.si suspecta.ff.de inofficio.testamen. Septimò fallit in casu glo.in lege secunda.§.hæc pœna.ff.quod quisque iur. vbi quæ impetrauit ius iniquum contra vnum patietur retorsionē ab omnibus. Octauo limita:in materia feudali, in qua ex facto vasalli,dum modo fraudem non cōmittit, præiudicat domino scienti, vel ignoranti:vt in capitu.j.§.vasallus. vlti.si de feu.fue.controuer. inter do.& agn. Sed & hoc fallit in casu l. ij.supra de pact. Nono fallit in casu, quē ponit Cyn.in l.desiderium. supra depositi. vbi instrumētum inter Titium & Stichū probat,etiam contra Mar. Fallit decimò, in processu facto contra reū principalem: nam ex isto aperitur via contra fideiussorem.in §.primo.& in §.sed neque: in auth. de fideiusso.l.sancim. §.penul.supra ad Trebellia.in gl.Debitum autem principale debet probare contra fideiussorē.Aliter enim potuisset fideiussor condemnari:nisi fuisset fideiussor iudicij.l. fi.j.si aduer.rem iudi. vel nisi in patre condemnato in filio,in quem patrem fit executio in peculio:vt leg.si condemnatus. ff. de noxa.l.si filio.ff.solu.matri.latè per Dyn.& Bartol.in l.cum filius.de verbo. obliga. Vndecimò fallit in casibus,in quibus acta sunt facta cum procuratore & procurator ex aliqua iusta causa remotus est à iudicio.nam ista acta fidem faciūt contra dominum.l.in causæ.§.si ex parte. de procura. Quod singulariter limito, nisi remotus esset procurator ab instantia ratione suspicionis: quia tunc oporteret omnia de nouo actitari.l. quæ omnia. de procurat. Duodecimò fallit, vbi inquisitus confitetur furtum: nam ex hac confessione tenebitur etiam parti, cuius interest.dicit Inn.in c.cum oporteat, de causa Bald.in l.ij.C. de eden.& vide Ange.ff.de iurisdic.omnium iudi.in l.imperium. Tertiodecimo fallit in casu quo resultat confessio vera contra defunctum.Nam ista nocet hæredi,per casum singularem.ff.de iure fisci.l.eius qui delatorem.& per Bartol.& per eum in l.manifestè. §.de iureiurando.& singulariter limita habere locum in confessione resultante in vita conficientis. Si ante resultaret ficta confessio contra eum,qui se ipsum interfecit:& ficta confessio nocet hæredita.l.ij.& ibi per Bartol.qui testa.fa.pos.& vide Bal. in l.j. j. ne ex delic. defunc. Item fallit in casibus, in qbus prima causa.& acta inde facta,habent se ad secundam causam, & secunda acta:& quando absolutoria lata in prima parit exceptionem rei iudicatæ in alia. & iudicia sunt eiusdem naturæ,scilicet quia ciuilia omnia præiudicabitur.l.fundi.& l.fundum.ff.de exce.secus vbi causę sunt diuersi generis,puta vna ciuilis,& alia criminalis:fallit in casibus quos ponit.Bartol.in d.l.ij.de edendo.

LEX I.

a Si quis. [a] Iste titu. est satis bonus, & habet quandā bo. Gl. continuat vt habes in ead. diuiditur. Primò ponit quale sit officium b iudicis [b] facta relatione. Secundò quale sit officiū iudicis in ipsa relatiōe faciēda. Secūda ibi:sed nec ad nos. Breuiter hoc intēdit:† Facta relatione debet officiū iudicis cōquiescere:aliàs appellabit. Itē relatio debet fieri plenè: & examinatione eius facta cū partibus.h.d.no.hūc casum. Secūdò no. gl.positā [c] sup verbo,sententiā.† Dicit statutū qꝙ iudex debet cōmittere cām cōsilio sapientis,parte petēte: quid si post cōmissionē factam,ante habitū cōsilium,vult iudex pnunciare? Rñdeo,sentētia tenet,licet possit per appellationem rescindi. Casus est hic,secundū intellectū huius l. qꝙ perpetuo tene mēti. † No.ex hac l.qꝙ sapiens cui causa cōmittitur cōsulēda, nō pōt recipere novas ꝓbationes:nā ei debet mitti causa plene instructa,q̄ alia iteratiōe nō egeat. 4 Hic est casus in l.cū à nobis.§.de dil.† No. quādo cōmittitur cā cōsilio sapiētis,& formatur punctus, [d] debet hoc fieri de cōsensu partium:& hoc debet apparere apud acta. Sed si partes discordant in puncto, videbitis.j.l. proxi. Vlterius not. ad id, qꝙ ego dixi pluries:qꝙ† qñ in snia cōtinet lit.cō te.receptis cōfessionibus partiū, facta publicatione testiū,& iuramento de calūnia, & similia:si quidē snia est lata partib⁹ præsentibus, [e] & nō reclamātibus:dico qꝙ snia ista probat acta sic prȩcessisse. Hic est text. nisi pars cōtradicat:quia si displicet sibi,debet cōtradicere. aliàs cōsentire videtur, vt hic,& de hoc vide Cy. in auth.si quis in aliquo supra de eden.& qꝙ relatio fiat ita sum mariè narrando,videbitis j.eo.l.fi. De hoc per In. extra de offi.delega. c.cum in iure. & per eundem in c. quoniā contra falsam. f & no.in c.cū Ioannes, [f] extra de fide instr.

& per Cy.de nō nu.pe.l. si ex cautione. & l.cum aliquis.de iure deliber. & l. prædijs. ff.de lega. iij. & c. cum olim. extra de cen. Dixi de hoc de re iud.l.acta.in prin.tangitur per Cy.in auth. si quis in aliquos.§. de eden.& melius in l.emancipatione. de fid. instru. Dixi de hoc ff.de re iudica.l.acta.in g princi. Vltimò no. [g] qꝙ † quādo iudex facit 6 aliquid parte præsente [h], cui displicet, de- h bet contradicere. Ideo facias poni in actis, parte præsente & contradicente, aliàs innuit hic,qꝙ videatur consentire. quod perpetuo tene menti. Attamen in sententijs causarum diffinitiuis, & interlocutorijs, vbi appellationi locus est,non videtur cōsentire, nisi taceat per decem dies, vel aliū actum exprimat:vt l. Labeo. §. quomodo & quando iu.& §. de re iudic.l.ad solutio.

Venio ad apparatum. opp. qꝙ relatio non possit fieri:vt §.de peda.iudic.l.placet.Dicit glo.qꝙ ibi loquit in iudice delegato:hic in ordinario.tu dic,qꝙ ibi erat certè de iure: hic non. Et circa istam materiam, an relatio permittatur ei:distingue, vt hic in glo. 7 j.clara. † Quęro,vtrum à relatione [i] pos- i sit appellari? Glo.hic videtur dicere quòd sic: & istæ frustratoriæ dicuntur appellationes. Alij dicunt contra,quòd non est appellatio,sed cōtradictio quædam.Et istam tenent docto.Domi.Iaco.de Areti. & alij, not.in l.j.§.quæsitum.ff.de appella.

LEX II.

k [k] Vper delictis. [i] † Quando pars cō l tradicit puncto formato,iudex debet ei dare terminum ad allegādum quicquid vult contra illum punctū:& si iudex pronunciauerit non obstātibus allegationibus partis,& habēdum est consilium super hoc puncto perinde,ac si pars consentiret:vel ergo pars debet consentire, vel iudex super hoc pronūciare.& vide tex. qui dicit,quo not.pro practicis.

vide tex.not.& Bar.in l.ex illo.j.de appel.& Bart.in l.j.de appel.vbi quid in iūcte,an possit recipere novas probationes? Adde quod dictum Barto.hic dicentis qꝙ sententia lata pendente commissione consilij valet,limitatur,nisi statutum diceret quod iudex deberet sequi consilium secundū Bal.consilio cliij.tertio volu.qui allegat Bar.ita voluisse in l.si conuenerit.ff.de re iudica.& vide in dicto cōsi.quid si consultor intra certum terminum debet dare consilium,& tamen nō facit,sed elapso termino mittit iudici,& iudex pronūciat,an valeat sententia? intellige etiam dictum Bar.vt hic per Pau.de Castro.

¶ Punctus. Quando partes dissentiunt in puncto,qꝙ faciēdum est,vide in l.iusiurandum.& ad pecunias. §.si de qualitate.ff.de iureiurand. & in l.in venditione.§. fina.de bo.autho.iudi.possess. & Bartol.in l.j.§. de ven.inspi.

☙ P. P A V. P.

¶ Partibus præsentibus.vide Francis.consili.lxviij.in ij.colum. qū limita vt per eum ibi in pe.col.vide latè Barto.consili.xcvj. vide Spec.in ti.de sententia.ad fi.vide Cyno.in ca.in præsentia. extra de renuncia.qd autē de sententia lata à probatissimis viris vide Roma.consilio cccxxxiij.ad finem. Item quot requiruntur ad hoc vt acta ꝓsumātur.vide Paulū de castr.consi.iij.Item quod vbi sentētia est lata inter præsentes, præsumatur iudex habuisse iurisdict. vide Panor.in consi.lj.in j. colū.& ibi etiam in penul.col.quando dicatur factū antiquū quantū ad impugnādum sententiā de nullitate vel respectu ordinis,& quod quando antiquitas non releuat vbi defectus expresse probatur ad quod vide quæ habes ad Bart.in l.de vnoquoq.ff.de re iudi cata.& pro prædicta singulari limitatione

a ¶ Si quis. Quo casu licet contradicat:& licet non appellet,non sufficit no.In no. in ca.quod ad consultationem.in verbo,incipit.de.re iudi.

b ¶ Officium iudicis.vide quod scripsi in l.apertissimi §.de iudi.

c ¶ Positam.Adde Barto.in l.j.ff.nil nouari.& vide quæ not.in l.quia poterat:Ad Trebellia. & in l. ad principem.ff. de appella. & aduerte inquantum hic dicitur, quod iudex ferens sententiam, post quam causa est commissa consilio sapientis, valet per id.quod nota.Bartol.in l.j.§.si plures. ff. de exerci. Et in materia huius l.

quod in sententia de antiquo præsumantur omnia acta solenniter nisi probetur defectus,vide Pau.consi.l.in iij.colum.Franc.de Areti.consi.lxij.ad fi.Barto.in l.ij qui.j.de appellatio.vide Cepol.cautel.cxlviij.vide etiā quomodo & quando præsumatur citatio,& quid in sententia ab antiquo,& quid post lapsa ipsa tempora data ad appel.quæ habet Bar.in l.furioso.& in l.de vnoquoq.ff.de re iudi.& quæ dicitur sententia de antiquo vide Ias.in l.cùm aliquis.C.de iure deliberā.vbi generaliter ponit quando aliquid dicatur de antiquo.Ange.Aret.in l.fi.quando appellandū sit in pen.colum.Item quod post biennium præsumatur pro ea,vide Cal.in ea.j.in iiij.col.de mil.vasal.qui contu.est.Item quod si sentētia est lata præsentibus partibus pro ea præsumatur vt dicit hic Barto,vide Anto.consi.xxxij.Item circa illud quod dictum est de sententia de antiquo,vide omnino Barb.cōsil.xvij.in j. parte in vij.& viij.columna.Item quomodo credatur iudici dicenti visis actis,& quid si partes essent præsentes,& plura alia,vide per Feli.in c.quoniā contra falsam.in v.char.versi.quinta conclusio.

f ¶ c.cum Ioannes. Et vide Barto.in l.fi.ff.quando app.sit.

g ¶ Vltimo nota.Quid operetur practica,parte præsente non contradicente,limita vt per Bart.in l.Pomponius.§.rati.de procuratoribus.adde l.ne in arbitris.& ibi in fi.Bal.de arbi.post Bar.et vide Bar.in l.si separatim.ff.de appella.& qꝙ ibi dixi. Adde quando præsumitur pro processu & sententia.Ioan.And.in addit.ad Specu. in titu.de sententia.§.fi.versi.in summa.& sententia lata præsentibus partibus,& non contradicentibus,præsumitur lata à iudice habēte iurisdictionem secundum Ang.consi.cxcviij.Et an relatores debeant iurare:& an eorum, relationi sit standum,vide Bal.consi.ccccxxviij.iij.lib.

h ☙ P. P A V. P. ¶ Parte præsente, Vide multa per Iason.in repe.l.admonendi. in iij.char.in secunda & tertia col.de iureiuran.

i ¶ A relatione. Vide quæ dicit Bartol.in l.j.§.j.de appellationi.in l.fina.in fin.infrà eodem.

k ¶ Super delictis. Vide Barto.in authenti.si quis in aliquo.§.de edend.Et quando

Rela

& quibus casibus possit referre causam ad superiorem,secundum naturam huius tituli.vide nota.per Pet.& Bal.in l.ex legato.§.de legato.§.de legatis.& quod no. glo.& ibi Bal.in l.iudices.§.de iudi.

a ¶ Si quando. Vide quæ no.Bar.in l.acta.ff.de re iudic.

b ¶ Peruertitur ordo. Quãdo ordo peruertitur,an turbetur iudiciũ,vide quod not. supra commun. diuidund.& quod notat Bartolus in lege. edicta.§.de edend.in quæstione,an si non apponatur de cumulatione prohibita, &c. & licet hac lege dicatur quod peruersio ordinis possessorij ad petitorium, non reddit processum nullũ, sed iniustũ: istud est verum, nisi talis ordo sit transfusus in formam mendacij hominis: nam tunc vitiat processum.capit. cùm dilecti.ad finẽ. iuncta glo.in verbo, iuris ordo. Et hoc vult dominus Anto. & sequuntur doctores ibi post eum. & tenet hic Baldus per istam legem. Et hoc not.allegat Bartol.in l.fina.ff.si cer.pet.

c ¶ Appellatione Et vide quod hic dicit Baldus per istum textũ. quòd nil potest nouari, donec declaretur, an appellatio sit admittenda,sicut appellatione pendente.Adde l.constitutiones.et ibi docto.ff.eo.

d ¶ Nuncij. Adde casum in cap. figuificãte.de pigno.ita alleg. Barto.in l.cum filius. §.in hac.ff.de verbo. obliga.& in l.j.§.si ꝓcurator.& §.tutoris. ff.de manumis.

e ¶ Terminum. Istud est verum quod potest statuere terminũ si iudex appellationis defert. Si autem refert non potest proficere, & si proficit, nulliter agit.Dictum est singulare Innocẽ. in capitu. fina.de accusatio. & ita seruat curia.Specul.in titul. de appella.in secunda parte.in forma quæ incipit reuertẽdo.versic.sanctissimo. tenet contrarium : non tamen allegat Innocẽ. & tenet Dominicus de appel in vj.capit.j.

1 Sed quid si iudex à quo defert app.& statuit terminum ad se præsentandum corã iudice ad quẽ,& iudex ad quem statuat alium intra quem faceret sibi fidem qualiter se præsentaret coram iudice ad quem quid si intra secundũ terminum nõ fiat fides de præsentatione: an videatur appellatio deserta? Bald.hic tangit,& dixit ꝙ nõ poterit in tali casu iudex à quo,statim post terminum sententiã exe cutioni mandare, non obstante pendentia appellationis: adeo quod illa execu-

1 *Relatio iudicis debet continere breuiter totam seriẽ actorum postea mittantur acta.*

LEX III.

a SI quando.[a] Adde ibi: ratio. id est, rationabilis metus.quia in iure dubitat. Ibi: aut necessitas.quia sibi erat cõmissa causæ cognitio,sine sententia. glo.tua intelligit istam legẽ ꝙ debet mitti copia actorum,et etiam originalia.† Tu intellige quod relatio debet cõtinere breuiter totam seriem actorum, postea mittantur facta. facit ad hoc l.vlti.§.de preci.impe.offer.

De appellatio.& consulta. *Rubrica.*

LEX I.

1 PRius.[b] Breuiter dicit †Qñ peruertitur ordo vnius causæ ad aliam sententiam tenet:licet possit per appellationẽ rescindi. hoc dicit. Opp.quia imo videtur quòd sententia sit ipso iure nulla:vt l.prolatam.§.de sentent. Solu.hic peruertitur ordo vnius causæ ad aliam ibi vnius causæ ad seipsam.quod dic vt ibi.& huius legis casum ponit gl. quatuor modis.Tene tertiam lectu.

LEX II.

1 NOuum.† A sententia lata secundum consiliũ Principis,põt appellari.h.d. Hoc qualiter intelligat, glos.examinat hic. Ego examino pleni° in l.j.§.qlitum.ff.de app.Breuiter dicas: aut pars nõ consentit relationi:& potest appellari: vt §.eo.titu.l.j. Aut cõsentit relationi: & tũc aut vult appellare, quasi malè Imperator consuluerit,& non potest, vt l.j. quis & à quo. Aut quia dicit se habere aliquid de nouo,quod intẽdit probare:& potest, vt l. eos.§.eo.& l.per hanc.j.tit.j.

LEX III.

c 1 APpellatione.[c] † Appellatione interposita,iudicis officiũ conquiescit. h.d. Opp.l.Imperator. §.fi.ff.eodem.Sol. Quod hic dicitur,fallit in casibus qui ponuntur in gl.quam vide:quia clara est.

1 *Cum quis nominatur ad officium publicum authoritate & utilitate nominatio ualet,& põt appellari.*

SI ad scribatum. Opp. ff.qñ app.sit.l.j.§.solent.Sol.breuiter. † Quãdoq; quis nominatur ad officia publica authoritate,& vtilitate: & tũc si noiatio est facta secundũ ordinẽ debet appellari,vt hic: aliàs nominatio esset ipso iure nulla,vt j.eod.l.nominationes.& ff.eo.l.si constat.Sed si nominatur ad officium publicũ authoritate tm̃, sed vtilitate priuatum,vt tutela:& tunc debet se prius excusare,& à sentẽtia reprobatoria excusationis debet appellare,vt l.contraria.

2 *Casus emergens in persona nuncij, excusat dominum mittentem.*

3 *Iudex à quo appellatur debet statuere terminum appellanti intra quẽ compareat corã iudice appellatiõis, uel intra quem iter arripiat.*

4 *Quòd non possit ei statuere terminum ad prosequendam appellationem.*

5 *Terminus datus à iudice super eo quod spectat ad iurisdictionem alterius non ualet.*

6 *Minor si non est prosecutus appellationem coram quo debet petere restitutionem in integrum.*

RAtio. Breuiter dicit: † Si appellatio nõ fuit ꝓducta in termino, absq; culpa appellantis appellanti succurritur. h.d.hęc no.lex.Ex lege ista habetis primò
2 notare secundum glo.† ꝙ casus emergens
d in persona nuncij,[d] excusat dominũ mittentem.Simile habetis in l.cum matribus. §.qui petant tuto.& tene menti. Sed contra hoc oppo.de l.si procuratorem.§. si tutores.ff.man.Sol.ibi in persona nuncij nõ contingit casus:imò ex culpa sua hoc accidit: videtur enim dominus ipse negligere quando negligit nuncius eius,hic verò fuit casus fortuitus. Et aduerte ad vnum verbum ꝙ ad hoc ꝙ iste casus non noceat, oportet ꝙ probetur ꝙ isti nuncio successit taliter ꝙ comparuisset in termino, nisi fuisset propter casum:aliàs casus nõ excusaret eum.Habetis no.ff.de re iudic.l.pen.

Quęro secundò de quo tempore loquitur hic in ista lege. Quidã dicunt ꝙ loquitur de tẽpore.xxx.diẽrum quod datur ad petendum apostolos,vt j.eod.l.iudicibus. Alij dicũt ꝙ hic loquitur de tẽpore quod datur parti ad cõparẽdum corã iudice ap-
3 pellationis:& ista est vera. † Debes enim scire ꝙ iudex à quo appellatur, debet stae tuere terminum[e] appellanti intra quẽ cõpareat coram iudice appellationis, vt lege contraria.vel intra quẽ iter arripiat. extra
4 eo.c.personas.& c.seq.& c.oblati.† nõ autem posset statuere ad prosequendam appellationem,vt probatur in d.c. personas. & cap.seq.quod ꝓbatur per rationẽ quam statim dicam. Pone ergo ꝙ quãdo proponitur aliqua exceptio corã iudice seculari quæ debet remitti ad episcopũ: iudex coram quo opponitur,statuit terminum par
f ti,[f] ad comparendũ corã episcopo, & ad habendum probatam illã exceptionẽ intra decẽ dies,valet ne talis constitutio ter-
g mini? Certè inquantum[g] statuit terminũ ad comparendum coram eo valet, vt hic, & dictis iuribus.Inquantum statuit terminum ad exhibendum probatam exceptionem non valet:quia statuit id quod perti-
5 net ad alterius iurisdictionem. † Et sicut dispositio de re quæ confertur pro tempore,quo res non erat in bonis disponentis non valet,vt l.Stichus seruus meus.de manu.testa.ita terminus datus super eo quod
f spectat ad iurisdictionem alterius non valet.Cùm igitur probatio debeat fieri corã episcopo ad eũ spectat dare terminum ad probãdũ,& limitare tẽpus intra quod fiat
g probatio:sicut est dictum §.de termino ad prosequẽdã appellationẽ. quod tenebitis
6 menti. † Vltimò Iac.de Aret.inducit istã legẽ,ad quæstionẽ. Minor est læsus in eo

tio non reuocatur per titulum nil not.appella.pend. Dictum fuit Federi. de Sen. consilio xxvij.refert dominus Anto.in capitu.ex insinuatione. Puto tamen quod si ipse iudex à quo distulerit lapso termino exequi,pars tamen non obstante lapsu termini poterit fidem facere de introductione appellationis,& poterit impedire executionem, per not.per Baldum in l.si quis instituatur.de hæredib.instituen.

Et circa id quod hic dicit Bart. de iudice statuente erminum appellatori, vt compareat coram iudice ad quem: & etiam dum subdit de iudice seculari. & Barto. in l.secunda. ff. de regu.iur.Adde Ange.in l.j.§.sed si dubitetur. ff.de iudic.& per hoc not. habes cautelam, si appellatur à sententia tua, quod ita de facili poteris facere quòd appellatio remaneat deserta. Alia est quòd Apostolos petitos non tradas in continenti, licet respondeas te traditurum die penultima termini iuridici,hora puta duodecima,tũc si appellans dicta hora non comparet pro apostolis est deserta Cle.quamuis. de appella.& Bald.in l.iudicibus.infrà eodem. Item quod præfigat appellãti terminum, intra quem habeat se præsentare iudici ad quem apostolos delatorios,vel refutatorios obtinuit quòd si non fecerit, appellatio est deserta.text.est hic not.iuncta gloss. si tamen iudex à quo statuisset appellanti simpliciter terminũ: puta mẽsem integrũ, & terminum ad inchoandũ:tamen non sufficit intra terminũ accipere iter,sed oportet quòd se præsentet iudici ad quem appellauit.ca.cùm sit romana.& ibi no.extra eod.per domi. Anto. in ca.ex insinuatiõe. extra eo.quod sit officium iudicis ad quẽ appellat,vide in Spe. de senten.§. nunc tractemus.versicu.si iudice autem.cum ver. seq.& in titu.de app. §.de offic. versic.j.& versic. debes sententiam.& adde Barto. hic, & Bald.in l.appellat in vlti.colũ.§. eodẽ.& in l.ij.ff. de re iudic Et ad prædicta vide plenè do.Abba. in cap.personas.extra eod.Adde vt plenè ꝓ ipsum Alexand.in dicto c.personas. & Oldrad.consi.ij.

P. PAV. P.

1 ¶ Terminum parti. Vide omnino circa hoc Feli.in c. cùm sit romana.in j & ij.col. extra de appel.

g ¶ Inquantum. Idem tenet Bartol.in l.ij.ff. de re iud.& ibi vide Imo.& Ang.& Paulũ de Castr.in l. Titia. solu.matri.

P. PAV. P.

a ¶ Item not. Vide Feli. in c. cùm Ioannes. in vj. co. ad fi. cùm ſequen. extra de fide inſtrumen.

b ¶ Per papam. Vtrũ papa poſsit cauſam appellationis ab interlocutoria latã cõmittere iudici à quo & vide hic quæ dixi poſt Bald. & tenet Bal. hoc idem in diffinitiua: in interlocutoria verò poſſet alijs quàm etiam principi eidem committere.

c ¶ Iudex Inferior. Ad de Barto. in l. iij. in fi. de app. reci.

d ¶ Aduertatur. Vide Bald. adde Bartol. in l. j. §. pe. ff. eo. in verſic. quæro quod ſi compromiſi. & per Bald. hic.

e ¶ Quæro & intro glo. Et vide Barto. in l. j. §. libelli. ff. eod. & in l. cum apud. ff. iudi. fol. vbi tenet contrarium, quod dicit an iudex debet addere verbum: abſoluo vel condemno. vide Hoſti. & Ioan. Andr. & ibi plenè dixi in c. Ray. de teſt. Barba.

f ¶ Et intro glo. Adde quod no. Bal. per illũ tex. in l. cũ apud iud. ſol. Et ad iſtud facit, quia ſemper ſentẽtia ſuper cauſa appellationis neceſſario refertur ad primam ſentẽtiam, vt not. Bar. in l. j. ſ. de errore cal. & adde quod dicit Bar. ſuprà in authentic. ſi quis. de epiſc. aud. & ad confirmationem ſententiæ non debet ſibi vendicare locũ. ➧P. PAV. P.

f ¶ Tenent doctores. vide Feli. in c. cũ Ioannes. in vĳ. colũ. de fi. inſtr. Alexã. in l. in ſententia. ff. de re iud. circa fi. Feli. in c. cum cauſa coll. j. de re iud.

g ¶ Concurrerunt. Sed quid ſi poſt bienniũ & ſic decurſis fatalibus à die appellationis introductæ appareat ſententia lata contra primam; nũquid prima mandabitur executioni. Ho. q̃ nõ in c. relata extra. e. ſed Inn. niſi veritas probetur, vt hic. & adde per Mo. in leg. ſi expreſsim. in xv. charta. & dixit Bart. in d. l. ſi expreſsim. q̃ non ſemper videor pronunciare appellationem iuſtã infirmare primam ſententiam. Adde vt pulchre per Io. An. in addi. ad Specu. inti. de ſen. §. vt autem. ver. ĩ iudice. vbi refert quatuor opini. vbi tenet q̃ ſic. & ſequitur Bal. in c. ſtatuimus. quo tempo. mil. & glo. alle. Bal. in l. ĳ. C. vt lit. pen. q̃ per deſertionem appellatio

in quo eſt proſecutus appellationẽ: coram quo debet petere in integrũ reſtitutionẽ: an coram iudice ad quẽ, an coram iudice à quo? Si quidẽ minor appellauit, & non eſt proſecutus: iſta læſio contingit corã iudice ad quem: coram quo debet proſequutio fieri: ideo ipſe reſtituet. Caſus eſt in hac lege. Sed ſi minor non appellaſſet & vellet reſtitui ad appellandũ: tunc iſta læſio contingit coram iudice à quo. quia coram eo deberet appellari: ideo coram ipſo reſtitutionem in integrũ petet. Ego puto q̃ etiã coram ſuperiore poſsit peti reſtitutio hoc caſu, vt ſuprà ſi ſæpius in integrum reſtit. poſtu. l. j. vbi ille text. videtur hoc directo probare. Teneatis menti.

☞ *Modus ſententiandi in cauſa appellationis. & nu. 7.*

2 *Sententia lata in quibus caſibus primus iudex etiam cognoſcat.*

3 *Si ab interlocutoria appellatur non poteſt etiam Papa ſeu princeps ualidè remittere cauſam ad iudicem à quo, niſi diceret non obſtante tali lege.*

4 *Si appellans ab interlocutoria, an illa ſuccubuerit: tunc cognitio cauſæ principalis remittitur ad iudicem à quo.*

5 *Iudex à quo ſi ſucceſsit in locum iudicis ad quem fuit appellatum, ipſe non debet cognoſcere, ſed eam cognoſcendam delegare.*

6 *Iudex appellationis, licet non habeat neceſſe addere in ſententia: & ideo condemno uel abſoluo. tamen poteſt addere.*

7 *Si appellatio eſt deſerta, debet pronunciare appellationẽ fuiſſe deſertã: & ſic abſoluere ab obſeruatione iudicij.*

8 *Si actor in cauſa appellationis probauit illud quod non potuit probare in prima cauſa: poteſt pronuntiare primam ſententiam iniuſtam, reſpectu iuris partis, licet nulla fuerit iniquitas iudicis.*

9 *Si prima ſententia confirmatur expreſsè, agitur ex ſecunda confirmatione, & nu. 11.*

10 *Si tacitè ut per lapſum temporis agitur ex prima.*

11 *Iudex appellationis mandabit executioni ſententiam appellationis.*

EOs qui. Hæc lex habet quinque vel ſex partes. & per particulas legam. Prima pars breuiter dicit: † Iudex ad quẽ appellatur, debet de cauſa cognoſcere & iudicare: nõ autem eum ad primũ iudicem remittere. h. d. No. q̃ dixi in ſummario. Item † not. a modũ ſentẽtiandi in cauſa appellationis. Opp. ſuprà de iudi. auth. ad hæc. Sol. Ibi iudex delegatus remittit ad delegantem. nõ autẽ iudex ad quem remittit ad iudicem à quo. Item opponitur & videtur q̃ ipſe iudex qui iudicauit, debet de cauſa appellationis cognoſcere, vt l. præfecti ff. de minor. Solu. Ibi loquitur in cauſa reſtitutionis in integrũ, hic in cauſa appellationis. Ratio: quia in cauſa appellationis pars cõqueritur de iniquitate ſententiæ, vt l. j. in prin. ff. eo. in cauſa reſtitutionis inintegrũ de ſua facilitate conqueritur. Opp. de l. ſi præſes ſuprà quomodo & quando iudex. Solu. ibi loquitur de nullitate; hic verò de iniquitate ſententiæ per appellationem. † Et ſic videtis quòd habet tres caſus: quia quandoque quis de iniquitate ſententiæ conqueritur per appellationem: & tunc primus iudex non cognoſcet, vt hic. Quãdoque conqueritur de nullitate ſententię; tunc dic vt leg. ſi præſes. & leg. ſi vt proponis, ſuprà quomodo et quãdo iudex. Quãdoq̃ conqueritꝛ de ſui facilitate; & tũc ipſe idem iudex cognoſcit, vt l. prę fecti. de minor. Quæro, hic loquitur quando appellatur à diffinitiua: † quid ſi ab interlocutoria appellatur, vtrum poſsit remitti cauſa ad iudicem à quo? Gloſſ. quæ eſt hic, dicit

b quod poſsit fieri per Papam b vel Principem; tum quia hoc fecit de certa ſcientia; tum quia hæc lex non loquitur niſi de appellatione à diffinitiua: & vide gloſſ. Alĳ dicunt quod etiam ſi Papa vel Imperator faceret, non valeret, niſi diceret non obſtante talilege. argu. extra de reſcri. e. dilectus filius. el ij. quod placet ſatis per ea quę dixi vobis ſ. ſi contra ius vel vtili. public. l. fina. Et ſecundum hoc concluditur manifeſtè, quod de iure noſtro etiam in illis caſibus in quibus poteſt appellari ab inter-

c locutoria: iudex inferior c à principe non poteſt illã cauſam remittere ad iudicẽ primum. Quod intellige verum, ſ. q̃ cognitio illius cauſæ appellatiõis nõ põt remitti ad g

5 iudicẽ à quo. † Sed ſi pars appellans ab interlocutoria ſuccubuerit in illa: tunc cognitio cauſæ principalis remittitur ad illũ iudicem à quo fuit appellatũ, vt extra eod. h cap. vt debitus. & eodem tit. c. cum appellatio. &c. non ſolum libr. vj. Et colligitur

d ſi bene aduertatur d de iure noſtro ex l. in i

6 tra vtile. ff. de mino. † Secundò quæro quid ſi iudex à quo fuit appellatum, ſucceſsit in locum iudicis ad quem fuit appellatum? Certè ipſe non debet cognoſcere, ſed eam cognoſcendam delegare, vt l. prę-

e tor. ff. de iuriſdi. omnium iudic. ſ. de offi. acceſſo. l. fin. Ita dicit gloſſ. & bene. Quæro: & intro gl. c magnam † vtrum iudex

7 ad quem appellatur tempore quo fertur ſententia, debeat addere in ſententia: & ideo condẽno vel abſoluo. Quidam dicũt q̃ ſic: & arg. l. qui ex liberis. §. teſtamento. de bono. poſ. ſecũdũ tab. ff. de pact. l. tale pactũ, §. qui puocauit. Alĳ dicunt q̃ nil debet addi. Ita tenet glo. hic. l. chirographis. §. j. de admi. tut. Alĳ dicũt q̃ aut iudex pronũciauit cõfirmãdo ſententiã primã; & tunc non eſt neceſſe q̃ aliquid addatur. Aut pronũciauit cõtra primã ſententiã: & tũc ſiquidẽ prima ſentẽtia fuit condẽnatoria: & ipſe pronũciauit eã eſſe iniuſtã, ſatis eſt. Si verò fuit abſolutoria, & eã pronũciat eſſe iniuſtã, debet addere: et ideo cõdẽno reum: aliàs iſta ſentẽtia nõ cõtineret abſolutionẽ, vel cõdẽnationẽ: & nõ valeret, vt ſ. de ſen. l. præſes. Iſtã opi. ponit gl. in l. Offidius. ff. de leg. iĳ. Quid dicemus? Cõmuniter tenent doc-

f to. f quod etiã ſi nihil addat, ſententia valet: quia ſufficit q̃ in ea ſit verbũ cõdẽno, vel abſoluo, vel æquipollẽs, vt d. l. præſes. ſ. de ſen. & l. j. ff. de re iud. & l. in ſumma. eod. tit. Vnde quando ſententiã abſolutoriã pronunciat iniuſtã, idẽ eſt ac ſi pronunciaret reum condẽnandum eſſe, & eum condẽnaret. Declarat enim ipſum debitorẽ eſſe, vt l. ſi prætor. in princ. ff. de iudi. & l. quæro. in prin. ff. de edil. edi. & ſ. ex quib. cauſ. infa. irrog. l. ſi te expilaſſe. & l. in ratione. §. cum quidam. ad l. fal. Iſtas leges allegant docto. Pro hoc facit optimè. ſ. de iureiur. l. generaliter. §. iudex. & l. qui Romæ. §. pen. de ver. obli. & d. l. Offidius. ff. de leg. iĳ. Pro hoc videtur caſus hic, ibi: cũ ſuper omni cauſa &c. Ex eo enim quod dicit omni: apparet q̃ quæcunque ſententia proceſſerit, ſufficit iudicẽ appellationis pronũciare primã ſententiã iuſtã vel iniuſtã. Quęro an iudex appellationis poſsit addere in ſentẽtia: & ideo condẽno vel abſoluo. Rñ. ſic. tex. eſt expreſſus in l. cũ apud Sẽpronĩũ. ff. iud. ſol. & l. creditor. §. j. de ſol. Et hoc etiã eſt quod gl. tua dicit conſultius tñ fecerit &c.

8 † Quæro quid ſi tẽpore appellationis, g cõcurrerũt, ita q̃ ap-

g pellatio eſt deſerta, h an iudex appellationis habeat pronũcia-

h re. Gl. dicit q̃ non, imò eſt perinde ac ſi nõ fuerit appellatũ. Videte: gl. dicit verũ q̃ nõ eſt pronũciandũ diffinitiue, ſ. abſoluo vel condẽno, ſed debet pronũciare appellationẽ fuiſſe deſertã; & ſic abſoluere ab obſeruatione iudicij. Tex. habuiſtis ſ. quo-

9 modo & quãdo iudex. l. ſi ſpes. † Quæro qd ſi actor in prima

i cauſa non probauit; i & ſic contra eum bene fuit iudicatũ. In cauſa

nis ipſo iure tranſit ſententia in rem iudicatam. et ad id quod dicit Bald. vide eum in l. fi. in vlt. col. ſ. ſen. reſcind. non poſ. dicit tamẽ no. Bal. in ea lege. §. fi. q̃ deſerta appellatione cõdemnatio expenſarũ ſpectat ad iudicẽ ad quẽ. & adde q̃ iudex qui pronunciauit appellationẽ eſſe deſertam, non habet pronũciare ſup prima ſententia, videlicet bene iudicatum, ſecundũ Bal. in l. ante. in fi. ſ. quo ap. Et hic adde Bal. in l. furti. in prin. in verſi. venio ad tertium. ff. de infa.

¶ Adde an ſit neceſſe appellare ſuper deſertione appellatiõis, antequã mandeĩ executioni Bal. cõſ. l. j. v. ➧P. PAV. P.

h ¶ Eſt deſerta. Vide Alexand. conſil. ciĳ. vol. v. in prin.

i ¶ Nõ probauit. Vide Bal. in l. j. in princ. ĩ. eo. & latè per Moder. in l. j. ff. de re iudi. & ibi Ludouic. & l. in ſumma. eod. tit. & Bald. hic, et eſt gl. hic.

¶ Confirmat. An agatur ex ſententia confirmante, an ex confirmata: & generaliter an agatur ex confirmante, vel confirmato, vide plenè Bald. in l. ex placito. ſ. de rer. permu. Et ad hoc not. adde Bart. & doc. in l. j. ff. de re iudi. Adde quod Barto. dicit in l. j. in §. fi. in prin. ad Turpil.

☙ P. P A V. P. ¶ Non ex confirmato. Vide Alexan. in l. ſi quis priore, in pe. col. ff. ad Treb.

¶ Quis mãdabit. Vide Bartol. in l. à diuo pio. in iij. col. & ibi doc. de re iud. & Cy. hic adde Spe. & Ioã. And. in addi. in tit. de execu. ſenten. §. nunc dicendum, verſic. ſed pone quod iudex.

¶ Allegabo. Intelligas in his quæ fiunt poſt litem conteſtatam ſicut in his quæ ante, vide Barto. in l. ita demum. ſ. de procura. Et intellige iſtã legẽ quando habuit iuſtam cauſam ignorantię, ſecus ſi fuit in culpa, & non oppoſuit. Anto. de Butr. in c. ad audientiã. de reſcrip. alleg. Io. Andre.

¶ Scias tamen. Vide Bar. in l. iij. ff. de app. reci. & in l. per hanc. in prin. j. tit. j. & Bar. in l. ſocietatem. §. arbitrorũ, &c. in verſi. quæro vtrum arbitramẽtum poſsit detegi. ff. pro ſocio.

☙ P. P A V. P. ¶ In carcere. Et ſi nõ eſſet, debet poni pendente appellatione, vide Ioan. de Dam. conſil. j. in prin. dicẽs nõ adiri fideiuſſores etiã ſi tractaretur ſolum de pœna perpetui carceris. in alijs autẽ corporibus non eſt dubiũ, vt hic. & vide poſtea latius Bolo. in vrj. addit. & ibi etiã ponit remiſſiue quando appellatur ab interlocutoria ſuper captura carceris, & quãdo debeat detineri per iudicem ad quẽ vel à quo qui etiam ibi dicit ꝙ ſi extaret conſuetudo ꝙ poſsit interuenire per iudicem ad quẽ vel à quo, & quid ſi extaret cõſuetudo ꝙ poſsit interuenire fideiuſſor etiã vbi eſſet imponenda pœna mortis & deberet relaxari, & ibi etiam ꝙ ille qui ſemel aufugit de carcere nunquã venit relaxãdus datis etiã fideiuſſoribus licet aliàs veniſſet eis datis.

g ¶ Cum glo. Et adde ad hoc gl. not. in c. cũ cauſam. in gloſſ. j. de proba. & no. Ang. in auẽ. ſi quis in aliquo. vbi dicit ꝙ archiui publici fidẽ faciunt ad hæc: quia acta ex archiuis publicis notorium inducũt, ſecũdùm Inn. in c. ex inſinuatione. de app. & Bal. in l. ij. ſ. quomodo & quando iudex. & quod not. ipſe in l. geſta. ſ. de re iudic.

h ¶ Fieri coram notarijs. Barto. in l. ſi finita. §. Iulianus. & in dicta authenti. quæ ſupplicatio, ſed Bald. in d. l. ij. ſ. de eden. & in authenti. quæ ſupplicatio. videtur tenere contra. per l. inſtar. j. de iure fiſ. lib. x. & quod not. in c. quoniam. de prob. vbi Hoſt. dicit ſcripturam factam à notario, non habere vires, niſi ſit producta coram iudice. Ita: quia probatio eſt fienda iudici, non no. l. iubemus. de libera. cauſa. cum ſimi. adde glo. in l. hac conſultiſsima. §. pen. ſ. de teſta. Ange. in d. §. Iulianus. tenet contra Bartol. ſed Imo. ibi dicit, ꝙ relatio termini ſeruatur de conſuetudine, quod fit notario. & in hoc ſit vera opt. Bart. & tenet Bal. in l. præcipimus. j. de app. vbi Bartol. Sed ꝓductio inſtrumentorum fit cõtra iudicem. Fortè tamen ſecundum eum poteſt ſaluari dictũ Bart. ſi productio eſſet facta ab aduerſario, aduerſa parte pſente & conſentiente: aliàs fortè nõ ſufficeret productionem notario fieri. Facit quod not. in Spec. de inſtru. edit. §. reſtat. circa principium. Et ſimiliter fortè ſufficeret ꝓducere acta primæ cauſæ, coram notario iudicis appellationis: ex quo alias ſunt actitata inter ptes: & quia non facerent fidem: niſi vocata fuiſſet pars in exhibitione actorum, iuxta l. j. & ij. ſ. de rela. Et ſic poſſet intelligi iſte tex. de quo vide latius ibi per eũ, poſt Angel. Et adde Bart. in l. ij. circa fi. j. de iur. fiſ. lib. x. Facit ad hoc quod no. Bar. in l. multum de condi. & demonſ. & adde quod dicit Bal. in l. antea. §. ſinautem. per illum tex. ſ. de arbi. quod ſufficit conditionem notificari iudici, vel parti. qđ no. & adde Bald. in l. iij. in prin. ff. de iureſitur. & cum opin. hac tenet Bald. in l. præcipimus. j. eodẽ. & ibi etiã Bart. in §. ij. Sed contra Bar. hic videtur tenere Bal. in l. fiea. in ſecundo no. j. q accu. per text. qui videtur hoc probare bene in l. Sempronia. ff. de fur. & idem tex. & qđ ibi Barto. & Bal. in l. ſi quis ſe. j. de accu. & vide per Bal. in l. hac. conſultiſsima. §. ſi quis autẽ. de teſti. in fi. Bald. tamẽ hic in fi. tranſit cum Barto. concord. quod productio teſtium, & probationum, quæ nec poteſt fieri nec cauſa cognita ex parte citata. l. iudices. C. de fi. inſtr. l. ſi quando. C. de teſti. non poſſunt produci notario per alleg. pro iſta parte: ſed relatio nũcij & alia, quæ non requirunt cauſæ cognitionẽ fit per allegata in cõtrarium, Vide Alex. in l. ij. ſ. de eden.

i ¶ Hodie. An iudex poſsit iſtud tempus, ſcilicet decem dierũ datorum ad appellandum abbreuiare, vide eum in l. ſecunda. ff. de re iudica. & ibi docto. an poſsit reuocari, & intra quantum tempus, vide eum. & doct. in l. quamuis. ff. eodem. Intellige legem, hodie, quando appello ab actu momentaneo. ſecus

notarijs banchi.

1 Super his. †In cauſis capitalibus qui idoneos fideiuſſores non dat pẽdente appellatione detinetur in carcere f .hoc dicit. Nota quòd in cauſis capitalibus, quia non poteſt haberi idoneus fideiuſſor, quis detinetur in carcere. Et intelige hoc ꝙ detinetur in carcere ad petitionem iudicis, ad quem eſt appellatũ. Quod apparet: quia cauſa appellatiõis in iſtis cauſis capitalibus non poteſt agitari per aliũ: vt ff. an per alium cauſæ appel. re. l. j. Item apparet ex eo, ꝙ iudex appellationis debet mandare ſententiam executioni, vt dixi in princip. iſtius legis. Item not. ex hac l. cum
g glo. g ſua, quæ eſt ſuper verbo, & exempla.
1 †ꝙ originalia acta non debet dare iudex, ſed debet dare exempla. Ex quo not. quòd actis exemplatis, debet dari fides, dum tamen ſint exemplata authoritate iudicis, coram quo facta ſunt: & eis fidem ſua authoritate importat. Facit ſ. de fide inſtr. authẽ. ad hæc. Item not. ex hac l. cum glo. quæ eſt
3 ſuper verbo, ſcrinia. †ꝙ productio actorũ,
h & inſtrumentorum poteſt fieri h coram notarijs banchi. Facit ꝙ habuiſtis ſ. de preci. Impe. offer. auth. quæ ſupplicatio. j. titul. j. authen. appellatione.

1 Ne autem temere. †Qui fruſtratoriè appellauit, extra ordinẽ punietur. h. d. iſta lex. Quæro, quam pœnam ſuſtinebit. Dic vt in glo. Bar.

2 ☞ *Appellatio illo die, & iudice ſedente pro tribunali, poteſt interponi uiua uoce.*

3 *Poſt autem non appellatur, niſi in ſcriptis, & quid in interlocutoria.*

1 Si autem in iudicio. Breuiter dicit: †ad appellãdum in propria cauſa datur biduũ, in aliena triduum datur. h. d. No. ꝙ tempus appellandi in propria cauſa, eſt biduum, in alia triduum: licet hodie corrigatur: vt ſatim dicam. Item no. ꝙ †app. debet interponi in ſcriptis. quod apparet ex iſto tex. qui dicit appellatorios libellos. Oppo. contra hoc. ff. eo. l. j. §. fi. & l. ſeq. Sol. Ibi permittitur ꝙ appellet vuua voce, illo die, iudice ſe
2 dente pro tribunali. †poſt autem non licet
3 appellare, niſi in ſcriptis. Ab interlocutoria autẽ ſemper debet appellari in ſcriptis: vt in c. j. extra eo. tit. lib. vj.

1 ☞ *Abſens condemnatus qui non eſt uerè contumax põt appellare, & tẽpus appellandi currit à tẽpore ſciẽtiæ.*

i Hodie. i Hæc auẽ. corrigitur Op. ff. quãdo ap. ſit. l. j. §. dies. Dicit gl. ꝙ ibi dicitur à tempore ſententiæ: ſubaudi, & à
1 tempore ſcientiæ. †Vnde abſens condẽnatus qui non eſt verè contumax, poteſt appellare: & tempus appellandi currit à tempore ſcientiæ, vt hic, & dixi in l. ab eo. ſ. quomodo & quando iudex. i

2 ☞ *Iudex nõ debet dare originalia acta, ſed eorũ exẽpla. Actis exemplatis authoritate iudicis, coram quo facta ſunt, debet dari fides.*

3 *Productio actorum & inſtrumentorum, poteſt fieri corã*

ſi ab actu ſucceſsiuo,vide Barto.in l.inficiando.de fur.ff.Et an iſtud tempus poſsit conſenſu partium prorogari,Bar.hic q̃ nō,& in auth.ei qui.ſ.de tem.app.& Pau. de Leaza.& alij in clemen.quandiu.extra eo.& ſequitur Ro.& Pau. de caſt.in l.ij. ff.de re iudic.vide poſt Bar.in auth.ei qui.ſ.tit.j.

☞ P. P A V. P. ¶ Hodie.De materia decendij dati ad appel.vide latè Felin. in c. ad conſultatio-

☞ Si pars non petit apoſtolos intra tempus debitum,appellatio habetur pro deſerta.

nem.in vl.charta.ex- 2
tra de re iud. vide ali-
quid de materia in
aut. ei qui appellat.ĵ, 1
de tẽp.app.ad Barto,
in prin.Item q̃ tem-
pus appel. currat de
momẽto ad momen- 2
tũ, & idẽ de tempo-
re cõpromiſſi, vide
Bald.in l.fi.§. ij.ad fi.
C. commu. de legat.
quomodo autẽ fiat
iſta cõputatio de mo-
mento ad momẽtũ,
vide omnino Ioã. de
Dama,conſi. xciij.in 3
pen.& vlti.col. Item 4
q̃ licet de voluntate
currat de momento
ad momẽtum; tamẽ 5
ſecus eſt in anno da-
to ad proſequẽdum.
iura dicunt in annũ
à die interpoſitæ ap-
pellationis, quæ dic-
tio a,excludit illam
diem. ſecus in decen- c
dio dato ad appella-
tionem:quia iura di- 2
cunt q̃ currit à reci-
tatione ſententiæ, vt
eſt tex.in corpore,vi-
de Inn.in c. quod ad
cõſultationem. de re 3
iudic. Pro qua diuer
ſitate vide omnino
not.Abba.in cap. ſu-
per eodem. el ſecun-
do.colũ.iij. de appel.
& ſequit ibi Peruſi.
contra iſtam diuerſi
tatem videtur in ter-
minis noſtris text. in
l.ſecunda.§.biduum.
ff. quando appellan.
ſit. vbi dicit eſſe ap-
pellandum intra bi- d
duum à die ſenten-
tiæ : & tamen intel-
ligitur de momento
ad momentum, ſe-
cundum gloſſ. in §.
dies. & ibi Angelus
Areti. ponit verum
eſſe quod Angel. de e
Peruſ. in dicto §. bi-
duum. & in dicto §.
dies. tenuit quod de
iure Digeſtorum nõ
currat tempus ap-
pellationis de mo-
mento ad momentũ
per illum textum. ſe-
cus in decendio da-
to de iure nouo:quia
iura aliter loquun-
tur, vt ſ. dixi. Sed
Angel. Aretin. in di-
cto §. biduum.& in
dicto §. dies. illum
reprehendit poſt Ra
pha. Cuma. ſed opi-
nio Ange. Areti. vi-
detur verior,& Ale-
xan.in d.l. j.ſ. ſi quis
cautio.reprobat Bar
to. in d.§. ſexaginta,
& à veritate illius di

Apoſtolos. †Iudex debet dare apo ſtolos,etiam non peten ti[a], & cautio de rato, de exercẽda appella a tione,non interponitur.h. d. †Hoc eſt ve- 2 rum q̃ apoſtoli debent dari à iudice, etiam parte nõ petẽte : tamen ſi pars non peteret intra tempus debitum, appellatio habere- tur pro deſerta,vt ff.de lib.dimiſ.l.j.& j.eo. l.iudicibus.& ibi videbitis.

☞ Qui non appellat,uidetur conſentire.

Qui appellat debet probare ſe iuſtè appellaſſe.

Quis probabit de inſtantia primæ cauſæ.

Appellatione interpoſita omnia manent in eo ſtatu in quo erant ante latam ſententiam.

b ¶I qui ad ciuilia.[b] Breui- ter dicit: 1
†Electi ad munera publica autho-
ritatevel vtilitate,debẽt appellare:& ſuam
appellationẽ iuſtã oſtendere;aliàs videtur
cõſentire.h.d. No.q̃ ab iſtis electionibus[c]
ad officia debet appellari. Vidiſtis ſ.eo.l.ſi
ad ſcribatũ.†Secundò no. q̃ qui nõ appel- 2
lat,videtur cõſentire. Simile quomodo &
quãdo iudex.l.Labeo.ſ. de poſtulando.l.j.
†Tertiò no. q̃ ille qui appellat, debet pro- 3
bare ſe iuſtè appellaſſe,vt hic in fi. Oppo.j.
eo.l.nominationes. Sol.vt in gloſ.quia ibi
noiatio peccauit in forma:hic non. Opp.ſe
cundò in aut.de defen.ciui.§. interim. Sol.
vt in gl.Itẽ op.de l.j.§.ſolẽt.aliàs ſi quis tu-
tor.ff.quãdo appel.ſit.Sol.Hic loquitur in
munere publico authoritate, & vtilitate,
ibi loquit in eo quod eſt publicũ authorita
te tantũ,vt tutela, & cura. Reuoco in du-
bium quis debet probare[d] in cauſa appella d
tionis. Hic inter gl. noſtros fuit diſſenſio.
Tu verò breuiter dicas ſic: Q̃nq̃ quæritur
quis debet probare ſe iuſtè appellaſſe, hoc
eſt appellationẽ ritè interpoſitam eſſe con-
gruo loco & tempore,& apoſtolos petitos
eſſe,& ſimilia;& tunc ſine dubio[c] ille qui e
appellat,debet probare, vt l.litigatoribus.
& l.q̃m.j.e.& ſ.e.in l.eos. in prin. & §.pen.
4 †Q̃nq̃ quærit quis debet probare de in-
ſtantia cauſæ:& tunc aut altera pars tantũ
proſequit appellationẽ alio exiſtẽte cõtu-
mace:& ille debet ꝓbare iuſtitiã ꝓ ſe,q̃ pro
ſequitur appella.& vult ſnĩam,vt in aut.de
his qui ingre.ad ap.§.illud quoq;. & l. am-
pliorẽ.j.eo.ti. Q̃nq̃ vtraq̃ pars ꝓſequitur.
Et hic aduerte quædã eſt probatio quæ fit
per modũ abnegationis, verbi gratia,dico
latã ſententiã me nõ citato,nõ præcedente
cauſæ cognitione.hoc volo probare per in
ſpectionem actorũ: quia in eis non cõtine-
tur citatio, neq̃ terminus ad probandũ, &
ſic arg.l.fi.ſ.de reb.credi. Et iſto modo ei q
appellat incũbit ꝓbatio:iudex enim habet

mittens appellationem debet dare apoſtolos etiam non petenti,vt hic,non admit tens non debet dare,niſi petantur.Et an per dationem apoſtolorum ſimpliciter vi deatur iudex appellationi deferre,vide Bal.not.in l.iij.ſ.eo.in j.col.

b ¶ Hi qui. Vide old.in conſil.xvij.vbi decidit per iſtam legem q̃ ſi epiſcopus re- probat aliquem ne admittatur ad beneficium, non dicitur ſententia diffinitiua: ſed eſt certum repro- batorium. Allegauit hanc legem. & limi- ta in cap. conſtitutis. in glo.de appel.And. Barb.

b ¶ Hi qui ad ciuilia. Et ad hanc legẽ vide quæ dixi poſt Barto. in l. Imperatores. ff. de dona.& per Inno. in ca.j.de his quæ fi.à maio.parte ca.

c ¶ Electionibus. Vi de Barto.in d.l.ab eo. & in l.ij.ff. de iureiu.

d ¶ Debet ꝓbare. Cui incumbat onus pro- bãdi, in cauſa appel- lationis,vide Bartol. in l.fi.ff. ſi tut.ve.cu. app.& gl. & Bart.in l.j.ſi aduer. credit. & Inn.in c. bonæ.el.j.in gl.j.in verbo, ſumit. de electi. Et ſcias q̃ ſemper appellans vi detur ſuſtinere quaſi actor vices.in c.ſigni ficauerunt.& ibi no. de exceptio. & in c. conſtitutus.verſi. in ſuper.de elect.& not. in l.de pupillo.§.ſi ꝓ curator.ff.de opc. no- ui nuncia. Vide gloſ. in c. præſentia. de re nun. & in ca.quoniã contra.in verbo.præ ſumatur. & do. Ant. poſt gl.in c. cum ſpe ciali. §.j. de appel.& quid ibi in appellan te ab interlocutoria & hic adde Bal. in l. per hanc.ad fi.de tem po.app. Adde tamen q̃ ſi in arbitranis ap pellatur, incumbit onus probãdi appel lanti,vt colligitur ex no.per Innoc.in c.ad petitionem.& ibi do cto. de accuſ. ad quẽ ſe remittit Barto.in l. ij.in iij.col.de re iudi. & not.do. Abb.in c. q̃ ad cõſultationem. de re iud. Adde quid ſi appellatum ſit, nec ex actis apparet, q̃ iudex appellationẽ de tulerit, quid præiu- mendum ſi notarius atteſtetur. vide Petr. de Anchara.conſilio. ccxxv.

☞ P. PAV. P. ¶ Sine dubio. Vide Cano.in capi.in præ ſentia.de renunt.Spe cu.in titul. de ſenten tia.ad fi.

☞ P. PAV. P. f ¶ Probatur defectus. Vide quæ habes ad Bar. in l.de vnoquo que.ff.de re iud.quod licet in ſententia de antiquo præſumatur

[a] ſi pars non petit apoſtolos intra tempus debitum, appellatio habetur pro deſerta. Apoſtolos. †Iudex debet dare apoſtolos, etiam non petenti, & cautio de rato, de exercenda appellatione, non interponitur. h. d. †Hoc eſt verum q̃ apoſtoli debent dari à iudice, etiam parte non petente: tamen ſi pars non peteret intra tempus debitum, appellatio haberetur pro deſerta, vt ff. de lib. dimiſ. l. j. & j. eo. l. iudicibus. & ibi videbitis.

Qui non appellat, uidetur conſentire.

Qui appellat debet probare ſe iuſtè appellaſſe.

Quis probabit de inſtantia primæ cauſæ.

Appellatione interpoſita omnia manent in eo ſtatu in quo erant ante latam ſententiam.

[b] ¶I qui ad ciuilia. [b] Breuiter dicit: 1 †Electi ad munera publica authoritate vel vtilitate, debẽt appellare: & ſuam appellationẽ iuſtã oſtendere; aliàs videtur cõſentire. h. d. No. q̃ ab iſtis electionibus [c] ad officia debet appellari. Vidiſtis ſ. eo. l. ſi ad ſcribatũ. †Secundò no. q̃ qui nõ appellat, videtur cõſentire. Simile quomodo & quãdo iudex. l. Labeo. ſ. de poſtulando. l. j. †Tertiò no. q̃ ille qui appellat, debet probare ſe iuſtè appellaſſe, vt hic in fi. Oppo. j. eo. l. nominationes. Sol. vt in gloſ. quia ibi noiatio peccauit in forma: hic non. Opp. ſecundò in aut. de defen. ciui. §. interim. Sol. vt in gl. Itẽ op. de l. j. §. ſolẽt. aliàs ſi quis tutor. ff. quãdo appel. ſit. Sol. Hic loquitur in munere publico authoritate, & vtilitate, ibi loquit in eo quod eſt publicũ authoritate tantũ, vt tutela, & cura. Reuoco in dubium quis debet probare [d] in cauſa appellationis. Hic inter gl. noſtros fuit diſſenſio. Tu verò breuiter dicas ſic: Q̃nq̃ quæritur quis debet probare ſe iuſtè appellaſſe, hoc eſt appellationẽ ritè interpoſitam eſſe congruo loco & tempore, & apoſtolos petitos eſſe, & ſimilia; & tunc ſine dubio [c] ille qui appellat, debet probare, vt l. litigatoribus. & l. q̃m. j. e. & ſ. e. in l. eos. in prin. & §. pen. 4 †Q̃nq̃ quærit quis debet probare de inſtantia cauſæ: & tunc aut altera pars tantũ proſequit appellationẽ alio exiſtẽte cõtumace: & ille debet ꝓbare iuſtitiã ꝓ ſe, q̃ proſequitur appella. & vult ſnĩam, vt in aut. de his qui ingre. ad ap. §. illud quoq;. & l. ampliorẽ. j. eo. ti. Q̃nq̃ vtraq̃ pars ꝓſequitur. Et hic aduerte quædã eſt probatio quæ fit per modũ abnegationis, verbi gratia, dico latã ſententiã me nõ citato, nõ præcedente cauſæ cognitione. hoc volo probare per inſpectionem actorũ: quia in eis non cõtinetur citatio, neq̃ terminus ad probandũ, & ſic arg. l. fi. ſ. de reb. credi. Et iſto modo ei q appellat incũbit ꝓbatio: iudex enim habet

[c] citatio, ſi tamen ex inſpectione actorum apparet contrarium, tollitur illa præſumptio, & ſeruatur deciſio Paul. de Caſtr. conſi. l. iij. colum. & vide Franc. conſil. lxij. ad fi. & quæ habes ad Bart. in l. j. ſ. de rela. vide Felin. in c. quoniam contra. in v. char. verſi. limita vno modo.

[a] ¶ Non petenti. Sed videtur q̃ hodie apoſtoli debeant peti, in cle. quamuis. de app. & dixit Io. Andr. in nouel. in c. j. de appel. in vj. ſecundum Hoſtien. quod iudex ad-

[d] inſpicere acta. Et ſic not. q̃ licet preſumatur pro rectitudine proceſſus non apparẽtibus actis in ſcriptis: ſi tamẽ appareant acta, & reperiat ibi aliquod ſolenne defe- f ciſſe: tunc ex actis probatur defectus [f] ſolennitatis contra illam præſumptionem quæ erat pro actis: et de hoc habetur extra in c. j. de lit. conte. & pro his quæ not. Ioã. An. in c. cùm ad ſedẽ. de reſtit. ſpo. & in c. quoniam contra. de prob. j. e. l. ne cauſas. et c
g ſ. de eden. l. is apud quem. Si verò quæris [g] de probatione quæ fit directo per teſtes, & d
inſtrumenta: tunc ille habet probare in cauſa appellationis, qui habebat probare in prima, vt hac l. & ſ. eo. l. eos. §. j. & j. tit. j.
5 l. per hãc. † Nam interpoſita appellatione omnia manẽt in eo ſtatu, in quo erant ante latam ſententiã, vt ſ. e. l. appellatio. aliàs iij.

h ¶I contra. [h] Breuiter dicit: 1 †Si appellatio debito modo nõ eſt proſecuta pendente appellatione ſententia exe cutioni mandatur. h. d. Not. quod niſi quis oſtendat proſecutam appellationem debito tempore, ſententia à primo iudice poteſt mandari executioni.

¶ Dominus. Breuiter dicit: 1 †Dominus poteſt proſequi appellationem à procuratore interpoſitam. h. d. An ipſe procurator poſsit cauſa appellationis proſequi, videbitis plenè in l. inuitus. ſ. de procura. vbi eſt materia.

2 *☞ Actor datus ad litem non poteſt proſequi cauſam appellationis in eadem lite interpoſitam. Et quid ſi uelit proſequi. nu. 5.*

3 *Actor conſtituitur à tutore, ſeu curatore, iudice authorizante. & nu. 1.*

4 *Vel à iudice curatore poſtulante.*

i ¶I actor. [i] Breuiter dicit. † Ap- 1 pellationem interpoſitam ab actore curatoris: curator exequit, vel minor factus legitimus. h. d. hæc bona lex. Not. q̃ actor datur à curatore. Secundò no. † q̃ actor datus ad litem 2 non poteſt proſequi cauſam appellationis interpoſitam in eadem lite & eodẽ modo in procuratore. Quod dic vt dicemus plenè de procu. l. inuitus. Op. ad primum, & videtur q̃ actor detur à iudice, non à curatore, vt inſti. de cur. §. fi. & ff. de his qui no. infa. l. furti. §. mandati. Gl. fatetur cõtrariũ c & quod hic dicit à curatore. i. à iudice poſtulante curatore, & vide gl. q̃ not. perpetuò propter formã qua conſtituitur actor. 3 Tamẽ quicquid gl. dicat † veritas eſt q̃ duplex eſt forma conſtituendi actorẽ. Vna q̃ f conſtituatur à tutore ſeu curatore iudice authorizãte: ita loquitur hic, & ff. de tut. l. 4 ſolent. & l. neq̃. ſ. de proc. † Alia forma eſt

[e] ¶ Sine dubio. Vide Cano. in capi. in præſentia. de renunt. Specu. in titul. de ſententia. ad fi.

[f] ¶ Probatur defectus. Vide quæ habes ad Bar. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. quod licet in ſententia de antiquo præſumatur

[g] ¶ Quæris. Adde Bal. in l, proxi. & Ioan. Andr. in c. quoniam contra. de probat. ſu per gloſſ. fina.

[h] ¶ Si contra. Adde quod Angel. conſuluit eius conſil. cxxx.

[i] ¶ Si actor. Et adde cautelam quam dat Anto. de Butr. in c. dilecti. el. ij. de refeript.

quòd

vbi dicit, q̃ si lapsus est terminus decem dierum a die latæ interlocutoriæ, quod tu habes petere eam reuocare, si iudex nõ reuocat appellare ab hoc grauamine: quæ cautela videtur esse contra mentẽ Bar. in l.j.C.sent.rescin. non pos.

¶ Actor. Et de actore adde text.not. in l. item eorum. §. si ita. ff. quod cuiusq; uni. not. Adde an actor possit ad vnam litẽ dari ab vniuersitate & a tutore, vel curatore, plenè Ioã. Andr. in ti.de actore. §.illico.versic.actor ergo. An autem pro minore admittatur coniũcta persona ad agendum, vide per Ioan. post Spe.in ti.de coniuncta persona. §. j. versi. item is pro quo agit.

¶ Indigent. Notoria probatione non indigent: debent tamẽ allegari, vt not. gl.in cle.appellanti de appel.& dixi post Bar. in l.j.j. vt quæ desunt aduo. & voluit not. Bart.in l.j.ff.de exce. in vlt.col. & Imo.& Ant.in c.rj.vt lit.non contest. & qd sit manifestum & notoriũ. adde Bart.in l. hæredes palam. in princi. ff.de test., & d. §. qui pro rei.& vide auth. qui semel. Adde tamen, si exceptio est notoria iudicij, nunquam est necesse vt opponatur, sed æquitate suadente, iudex potest absoluere ex suo officio.l. fin.ff.de iu.not.gl.in l.vbi pactum.ſ. de transa. & ſ.de iudi l. properandum. §. sinautem. Si tamẽ iudex nõ vult, nõ arctatur. Alias si non esset notoriũ vt iudici debet opponi, vt l.rj.in prin. si quis cautio. vbi est text. Facit l.j.ſ.vt quę desunt aduoc. secũdùm Ang.in d.l.j.ff. de excep. dicit Bal.in l.j.in irj.colũ.quomodo & quando iudex. q̃ notorium non requirit oppositionẽ, sed allegationem. Potest tamen in notoriis ipse iudex supplere, vt no.Bal.in l. ea quidẽ. in xiirj.col.j. de accu. & in l.j.in fi.ſ.qui & aduer.quos. Adde tamen q̃ in notoriis requiritur citatio partis.rj.q.j. Deus omnipotẽs. vt habes post Bart.in l.j.§. nunciatio.in apostil. quæ incipit, q̃ glo.vult &c. de operis no. nuncia. & post Bald.in l.emptorem. ff. de actione empti. Adde vt per Oldra. consilio xvirj.

quòd cõstituatur à iudice curatore postulante: & ita loquitur Instí.de cur. in fi.cum si. Effectum autem istarũ formarũ, & materiam de isto actore, dic plenè in l.actor.ff. rem ra.hab. & habemus rubricam specialẽ ſ.de tuto. & cu.ad li.dã.l.j.q̃ no.in glo.nostra. Has formas tetigi ſ.de procu.l.neque.

3 †Quæro vtrum actor [a] possit causam appellationis prosequi si velit? Gloss.dicit q̃ potest, non vt actor, sed vt quilibet extraneus: vt vide gl.vlt. Ista gl.dicit veritatem, sed ad eius intellectum aduerte: aut hic minor sustinebat partes rei: & procedit sine dubio: quia quilibet est idoneus defensor, sine mandato cũ satisdatione: vt ff.de procura. l. minor. Sed si sustinebat iste minor partes actoris, oportet q̃ intelligamus q̃ iste actor erat coniuncta persona quæ poterat admitti sine mãdato: aliàs non procederet. Et secundum hoc habes hic solutionem illius quæstionis. de qua dubitari consueuit, an pro minore admittatur coniuncta persona ad agendum. videtur enim q̃ non: cùm ipse minor nõ sit legitima persona: ergo nec ille qui agit nomine eius, cùm nõ sit legitimus administrator. Glo. tamen videtur tenere contra hoc in l. tutor qui post. circa prin.de admi. tut. & ibi glossella. Iac.de Aret. & Cy. tangunt in l.exigendis.ſ.de procu. & ibi dicam.

2 ☞ *Differentia inter manifestum & notorium.*

1 b Clues. †Quæ manifesta sunt, probatiõe nõ indigẽt [b], h.d. Oppo.de l.nominationes.j. eo. Solu. Ibi non tenuit electio. Opp.de l.veteranus.j.quando prouoca.nõ est necess. Sol. Ibi speciale. Opp.de l.ea quidem.j.de accu. ibi aduertatis: quia est notabile. Dicit gloss. q̃ est differentia inter manifestum, & notorium. †Nam ea quæ sunt 2 notoria, probatione non indigent, vt l.contraria. Et quæ sunt manifesta, indigẽt probatione, vt hic. & vide glo. quam tene menti, & not. Ad prædicta facit quod no.in l.si verò pro condemnato. §. qui pro rei. ff. qui satisda.cogan. tamen ego [c] pro declaratione quæro quę differẽtia sit inter notorium & manifestum. De hoc in Specu. de noto. crimi. §. j. & §. iam de manifesto. Alij Canonistæ ponũt extra de coha. clerico. & mul. c. vestra. Domi. Cy. aliquid tangit in d.l.ea quidem. de accu. do. Iac. But. dicebat breuiter [d]. & hoc sufficit vobis, q̃ differẽtia inter notorium & manifestum, colligitur ex his quæ dicũtur in authen. qui semel. quomodo & qñ iud. Nam ea quæ nunquã habuerunt actum permanentem, nõ possunt transire in notoriũ: vt puta, vox præconis. Ea verò quæ habuerunt actum permanentem, vt edicta in albo proposita transeunt in notoriũ: & q̃ in platea sit forus, & similia. Sed q̃ sit præconizatum, non transit in notorium. In modo autem probandi differunt hæc, nam in notorio nõ est necesse q̃ probetur notorium esse. In manifesto debeo probare ipsum factum, quod dico manifestum, vt hic. Barto.

c Minimè. [c] †Condemnatus in ciuili, non debet in carcere detineri: secus in criminali, si fideiussores non habeat. h.d. Pro euidentia debes scire quòd in causis ciuilibus seu pecuniarijs, condemnatus non potest detineri in carceribus pro debito. j. qui bon. ced. post. l.j. Not. tex. facit etiam istud principiũ contra rectores terrarum qui faciunt appellantibus iniuriam ex eo quia appellãt. Videbitis in l. & in maioribus. j. eod. & q̃ ibi no. nota hanc legem.

2 ☞ *Postquàm causa est commissa consilio sapientis, iudex non debet admittere nouas probationes.*

1 E X illo tempore. †Lite pẽdente per appellationẽ vel consultationẽ non debet aliquid innouari, etiã ex rescripto Principis. h.d. Habes hic nouũ casum. Secũdũ lec. gl. lex post set intelligi etiã alio modo, & magis notabiliter: & breuiter dicit secundũ istã: Lite pendente per appellationem vel consultationem, nõ debet iudex admittere instrumenta, vel alia quæ coram eo producẽtur, sed iudici appellationis vel cõsultori, acta prima remittet. h.d. Et secundum hoc ha- 2 bes notare, q̃ postquam †causa est commis- f sa consilio sapientis [f], iudex non debet admittere nouas probationes: quod tenebis menti perpetuò. Sed quæro, quid si amiserit, & processerit, valebit ne? Vidistis ſ.tit. j.l.j. & dic vt ibi.

2 ☞ *Res iudicata dicitur intra decem dies, intra quos potest appellari in his in quibus sit executio ipso iure sine facto hominis. & nu. 4. & 5.*

3 *Donec iudex sedet pro tribunali, potest appellari viua uoce.*

4 *Differentia inter sententiam & rem iudicatam.*

1 g L Itigatoribus. †Statim lata sentẽtia potest viua voce [g] appellari. h. 2 d.No. istum text. †& sic innuit q̃ res iudicata dicitur intra decem dies, intra 3 quos potest appellari. h.d. †Op. dicitur hic illico. Contra, imò videtur q̃ possit appellari viua voce, donec iudex sedet pro tribunali, licet ad actus extraneos diuerterit, vt ff.de in integ.restit.l.diuus. Sol. secundum opin. Hug. quæ cõmuniter tenetur, ista lex supplebitur per cõtrarium, vt hic dicitur ibi, illico, ſ. iudice sedente pro tribunali: & hoc tenet gl.in l.rj.ff.eo. Quæro, an dicatur res iudicata intra illos decem dies, qui dantur ad appellandum. Hic videtur q̃ sic. Idem videtur velle gl.ff.de re iudi.l.j. Canonistę videntur dicere contrarium extra de re iudi.c.q̃ ad consultationem. dicitur enim sententiam transire in rem iudicatam, quãdo appellari nõ potest. Pro hoc videtur tex.in l.si fundus. §. si plures. ff.de pigno. Ego dixi vobis ſ.de re iud. super rub. †Differen- 4 tia est inter sententiam & rem iudicatam: nam sententia dicitur ille actus sententiandi. Res iudicata dicitur effectus sententiæ, 5 vt in toto titu.de re iudica. †Si ergo quæratur, an sententia habeat effectum intra decem dies, qui dantur ad appellandum. Respondetur. Quædam est executio quæ fit à iure, sine facto hominis, vt q̃ condẽnatus furti sit infamis, & similia: & tunc habet effectum incõtinenti, vt l.furti.in prin.ff.de his qui no.infa.ff.de pœn.l.q̃ ad statũ. & l. qui vlt. & ff.de iniust.testa. si quis filio exhæredato. §. irritum. Quædam sunt quæ requirunt executionẽ hominis: & quo ad illa nõ dicitur res iudicata: quia interim exe

¶ Tamen ego. Vide do. Anto. in cõtra. in c. in nostra in xxxvj. col. in princ. de cohab. cle. And. Barb.

¶ Dicebat breuiter Adde l. ab accu. §. nũciatores. ff. ad Turp. & ibi habes post eũ. & Bar. in l. de minore. §. tormẽta. in rj. co. ff. de quæst.

☙ P. P A V. P.

¶ Minimè. Vide ad Bart. in l. eos. §. super his. ſ. eo. titu.

¶ Consilio sapientis. Quãdo causa est cõmissa consilio sapientis, iudex non admittit nouas probationes, vide per Mod. & post Bart. in l. ad principem. ff. eod. & Bart. in l. in offerẽdis. j. eo. idẽ in grauamine secundùm Bar. in l. per hanc. in princ. j. titu. j.

☙ P. P A V. P.

¶ Consilio sapientis. Vide Bartol. in l.j. §. quæsitum. ſ. de app.

¶ Viua voce. Vide Bart. in l. inuitus. ſ. de procu. Sed qd si quis appellauit viua voce, post appellauit in scriptis: quæ appellatio teneat: vide Bart. in l. cum procura. §. si dominus. ff. de oper. no. nun. qui tenet q̃ prima tenet. De quo vide ibi per eum, & quæ dixi. Secunda fuit Ang. ibi contraria q̃ secũda teneat, & nõ prima, dũmodo vtraq; fuerit facta intra tempus appellandi. Mouet: quia re integra licitũ fuerit recedere à prima, & per secundam intelligitur recessum à prima. alleg. l. si quis libellos. ſ. eo. & hæc dicitur vera, quando vna sola sententia emanauit, sed iudex primò tulit interlocutoriam à qua ego appello: & sic per eã fui exemptus à iurisdictione sua, sed demum fert sentẽtiam diffinitiuam nõ propterea intelligor renunciasse appellationi ab interlocutoria. alle. no. per Io. Andr. post Innoc. in c. dilecto. ad fi. De hac, & pro hac opi. Ang. & posset allegari secundùm Imol. ibi, quod no. Bart. in d. §. si dominus. in vers. sed an personam appellantem. Et adde q̃ hanc opi. tenet d. Anto. in c. dilecto. de ap. Alia fuit opi. Ab. antiqui cum quo trãsit Ioan. And. in cap. bonæ. de app. sequũtur do. de Rota in suis antiquis decisionibus. decisi. ccccl xiij. q̃ vtraque appellatio teneat, & esset in potestate partis quã prosequi vellet. Et hæc opi. secun

dàm Innocẽ. in foro Canonico fortè ſeruatur in practica ꝓpter opin. doc. cano. & deciſiones Rotæ. in foro autẽ ciuili nõ libẽter diſcedunt aſſeſſores à Bart. tñ de iure etiã fortè verior eſt opi. Bar. per rõnẽ ſuã, & vide not. in c. bonæ. xxj. q. ij. c. Lotharij. & ꝑ do. Io. in d. §. ſi dñs. & ibi ſcripſi poſt Bar. & vide gloſſ. in cle. ſi ante. de appella. & hæc vera qñcunq; appellationes interponũtur ex interuallo. ſecus ſi eo dẽ tẽpore: quia tunc appellatio non eſſet niſi vna per no. ꝑ gl. & ibi dixi in l. ſi conuenerit. ff. de pignor. act. Et ita vẽ tranſire Imol. Adde tñ q; cũ opi. Ioan. And. & ſequacium vẽ tranſire Bal. in c. j. quo temp. mil. & in l. appellationes. j. e. & vide oĩno Lud. in d. l. ſi dñs. & in d. l. ſi qs libellos. & vide quæ dixi poſt Bar. ĩ d. l. ſi dñs. maximè ad fin. adde Pau. de ca. cõſil. xxv. q; tenet opi. Bar. in d. l. cũ ꝓcurator. & vide Bal. cõſi. cviij. lib.

a ¶ Qñ. Ad intellectum huius l. vide Barto. in l. j. ff. de lib. dimiſ. & Bartol. in l. eos. §. ſuper. eo. tit.

b ¶ Poteſt proſequi. No. appellationẽ eſſe deferẽdam, limita in caſibus not. per gl. in auth. de iudi. in §. noſtros. & intellige vt ꝑ Inno. in c. paſtoralis. de offi. dele. & vide j. quo. appel. l. j. vide omnino in l. ſciendum. de appel. recip.

☙ P. P A V. P.

c ¶ Licet epiſcopus. Adde ſimile qđ ſi in actis authoritas epi non ſufficeret, authoritas vicarij illo abſente, Ange. in l. adoptio nõ iure facta. ff. de adopt. ſic & licet eps extra dioceſim poſſit inſtituere poteſtatem, c. patronus. nõ iſtud poſſit vicarius. Bald. in l. ij. ff. de offi. proconſul.

d ¶ Sui vicarij. Si verò non poſſit appellari à ſententia Poteſtatis, poteſt tamen appellari à ſententia ſui vicarij. Adde quod not. Bart. in l. j. ff. qui & à qb. & ibi dixi.

e ¶ Ipſe punitur. Nota, quòd tantum punitur pricipalis rector quantum omnes alij quos ſecum habet: & hoc verum niſi officiales reſiſtant prætori. De hoc per Bal. in l. penulti. ĩ. de procurato. per ea quæ habentur in ca. j. de his quæ fi. à maio. par. ca. & vide Bart. latè in trac. repræſa. in vj.

cutioni mandari nõ poteſt: vt ff. nil no. appel. pen. l. j. & ibi not.

NE cauſas. †Breuiter dicit. Quæ retractationi non ſubiacent, diligenter ſunt agenda: & iudex qui conſultori omnia acta non miſerit, infamatur. h. d.

1 EOs etiam. †Breuiter dicit: A legato principis poteſt appellari. h. d.

1 SI apud. †Breuiter dicit: A prætore appellatur ad præfectum. h. d.

☞ *Qui nõ petit apoſtolos tẽpore debito, uel eos non præſentat iudici ad quem uidetur appellationem deferere. Item ſi non ueniat ad proſequendam appellationem.*

Quæ dicantur refutatoriæ preces.

QVoniam. [a] †Breuiter dicit: Si appellatio eſt deſerta propter apoſtolos nõ petitos, vel non præſentatos, vel propter proſecutionẽ omiſſam, ſnĩa executioni mandatur. h. d. †Not. ꝙ qui non petit apoſtolos debito tẽpore, vel eos non præſentat iudici ad quẽ videtur appellationẽ deferere: idem ſi non venit ad proſequendam appellationem tempore debito &c. Vidiſtis ſ. eod. l. præſes. Dicitur hic refutatoriæ preces &c. †Quæro, quæ dicuntur refutatoriæ preces. Quidam dicunt quòd intelligitur de ipſis apoſtolis. Alij dicunt quòd intelligitur de libello, qui datur ſuper proſecutione appellationis. Alij intelligunt de ipſa appellatione. Tene quam vis: quia non curo.

☞ *Licet epiſcopus eſſet priuilegiatus, ut à ſententia ſua nõ appelletur: tamẽ põt appellari à ſentẽtia ſui uicarij.*

Idem in Poteſtate & Capitaneo, ſi ex forma ſtatuti ab eius ſententia non poſſit appellari.

Pœna fruſtratoriè appellantis.

1 AProconſulibus. †A quolibet iudice excepto præfecto prætorio põt appellari: & ſi appellatio nõ recipitur, appellans poteſt proſequi [b], ac ſi recepta fuiſſet: ſi ſuccubuit puniatur: ſi obtinuerit, iudex mulctabit. h. d. iſta not. lex. †Not. ꝙ licet epiſcopus [c] eſſet priuilegiatus, ꝙ à ſua ſententia non appelletur: tamen poteſt appellari à ſentẽtia ſui vicarij. [d] Et vide tex. ibi: & his qui vice prę fectorum &c. Et vide gloſſ. †Idem dico in Poteſtate & Capitaneo, ſi diceretur in ſtatuto quòd à ſententia eius non poſſit appellari: tamen à ſententia eius vicarij poſſit appellari. Opponi. ff. à quib. appelatio. non licet l. j. Solu. Licet verum ſit quòd à quolibet iudice poſſit appellari: tamen fallit in caſibus qui ponuntur in hac gl. quam vide & not. Opponi. & videtur ꝙ ille qui fruſtratoriè appellauit, puniatur alia pœna, vt ſ. eo. l. eos. §. ne temere. Solu. †Quando; quis appellauit fruſtratoriè, & appellatio nõ recipitur: & tunc habet locum pœna huius legis. Quãdo; quis fruſtratoriè appellat, & appellatio recipitur: & habet locum l. eos. §. ne temere. Quando; quis appellat ab executione ſententiæ: & tunc habet locum pœna quę ponitur in l. ab executione. j. quo. app. non reci.

1 ET in maioribus. †A ſententia lata in qualibet ſumma, & in quacũ;

cauſa, poteſt appellari. hoc dicit.

2 ☞ *Appellatio quando interponitur à diffinitiua, iudex debet ei deferre.*

3 *Officiales quòd debeant reſiſtere rectori, quando malè facit: ſic & ſubditus prælato.*

1 QVoniam. † Si iudex appellationem à diffinitiua non recipit, ipſe punitur [e] tempore ſui ſyndicatus, & eius officialis. h. d.

2 †Not. ꝙ quando appellatio interponitur
f à diffinitiua: [f] iudex debet ei deferre: &
3 iam practicaui. †Nota, ꝙ officiales [g] de-
g bent reſiſtere actori, quando malè facit: ſicut & ſubditus prẽlato. Glo. ſignat quædã argu. contraria. & vide eam ibi. l. ſi quis id quod. §. doli. Sol. Non punitur illo edicto: quia requirit dolũ, ſed aliàs mulctabitur. arg. vi bo. rap. l. ij. §. hoc actione. & de pœnis. l. abſentem. in fin. Sed hæc conſtitutio non requirit dolũ. Sed contra. de ſan. epiſ. h §. j. Sol. bene debet eligi doctus, ita ꝙ non debeat doceri, vt ibi, ſed ſi eligitur indoctus, vel aliàs malè doctus, poteſt ſibi reſiſti. vt hic ſequitur in gloſſ. vt in l. quanquàm. Solu. not. per gl. in l. non videtur. §. qui iuſſu. de regu. iur. & per Dy. in c. quòd quis. extra de regu. iur. libr. vj.

1 IVdicibus. †Iudices debent appellationem recipere, et apoſtolos tradere: aliàs i
h mulctabuntur. [h] hoc dicit.

1 ☞ *Appellari poteſt ab iniquitate iudicis ex eo quòd nimis magnam mulctam impoſuit.*

1 IN in mulctis. Oppo. de l. ſi qua pœna. ff. k
de ver. ſig. Sol. † Aut quis vult appellare ab iniquitate iudicis: qa nimis magnam mulctam impoſuit, & poteſt, vt lege iſta. Aut ab iniquitate ſententiæ, & non poteſt, vt lege contraria.

i 1 CVm poſt. [i] †Breuitas cauſę, & itineris longinquitas, facit vt iudex appellationis
k cauſam in patria litigantium [k] delegare cogatur. h. d. Not. hanc legem: quia notabilis valde, nec minus vtilis.

1 NOminationes. Breuiter dicit † Ab electione inualida non eſt neceſſe appellare. hoc dicit.

2 ☞ *Appellans non poteſt pœnitere inquantum illa appellatio facit pro aduerſario.*

3 *Appellatio interpoſita facit pro appellato, in eo quod poteſt ea uti ut reſcindatur ſententia, ſi in aliquo eum læſit.*

4 *Et pro appellato etiam facit, quòd eo inuito appellans ab interlocutoria non poßit reuerti ad iudicem primum.*

1 SI quis libellos. † Qui appellat poteſt pœnitere. h. d. Duobus modis intelligit gloſſ. hanc legem. Primò quando vult pœnitere ſe totaliter appellaſſe.
1 Secundò quando vult pœnitere [l] ſe à tali iudice appellaſſe, & vult ad alium reuerti. quælibet lectur. eſt bona. Ad hanc lectu. oppo. extra eo. c. j. libr. vj. Solu. Appellans poteſt pœnitere inquantum appellatio fa
2 cit pro ſe. ita loquitur hic. † Sed inquan- l
tum iſta appellatio facit pro aduerſario, iſta pœnitentia non admittitur. Hic eſt caſus in contrario. et j. quando prouo. non
3 eſt neceſſ. l. ſi. † Appellatio autem facit pro aduerſa

q. & quæ dixi in l. j. ſ. quo app. non reci. in fin. & Bartol. in authenti. ſed omnino. in vij. col. ſ. ne vxor pro marito.

☙ P. P A V. P.

¶ A diffinitiua. Adde ꝙ idem eſt ſi ab interlocutoria. Vide Rom. cõſi. ccccj. circa prin.

☙ P. P A V. P.

¶ Officiales. Vide Alex. in conſil. j. in iij. col. in iij. volu. Laſ. in l. j. ad fi. ff. de offic. aſſeſſ. vbi dicit opus eſſet vt aſſeſſores proteſtentur ꝙ ipſi non conſentiant, nec ſatis eſſet in actis non apparere ꝙ ipſi conſenſerint.

¶ Mulctabuntur. Et dicit Io. An. in c. j. de app. in vj. in nouel. ꝙ iſta mulcta fuerit arbitraria, cũ nõ ſit determinata à iure, & vide ſ. e. l. quoniã iudices. et hic in l. à proconſulibus. ſ. e. & per Aret. ij. q. vj. Deciſus per glo. fin. tex. & ibi Bar. in l. Iul. ff. ad leg. Iul. de vi pub.

☙ P. P A V. P.

¶ Cum poſt. Vide etiam Bart. dicentem qplicet iſtud dicatur eſſe nouum dictum Petr. de Ancha. tñ eſt etiam dictum aliorũ.

¶ In patria litigantium. Et per hanc l. dicit Pet. de anc. in c. nõnulli. de reſcript. ꝙ licet ordinarius poſſit reddere ius ĩ qualibet parte ſuæ dioceſis. c. cum epiſcopus. de offi. or. li. vj tamen ſi de cauſa nimis parua vellet cognoſcere in loco nimis remoto à litigatoribus, poſſunt petere partes, vt cauſa committatur in loco magis propiquo eis ad hoc vt laboribus & expẽſis parcat. Et per hũc not. rex. & ij. q. vj. ad hæc. & per d. c. nonnulli. Et iſtud dicit eſſe nouum dictũ. & æquũ. & idẽ ipſe voluit in l. canonum ſtatuta. & in c. finẽ litibus. de do. & contu. & Bart. in l. mediterraneæ. j. de anno. & tri. li. x. & in l. ij. in iij. col. de re iu. & auditui ꝙ Pet. de anc. indiſtinctè dicit iudicem debere committere cauſam, ſiue ſit magna ſiue parua, & fuit originale dictũ Inn. in c. ſane. de fo. cõpe. et ibi reprehenditur. Adde ẽt Petr. de anc. in c. cum te conſulente. de offi. dele. & in c. j. de offic. iud. & in c. cum cauſam de teſti.

¶ Pœnitere. Vide Barto. in l. inuitus. de proc. ſ. in verſ. ad hãc lec. ibi, ſed inquanq; iſta appellatio. Sic ergo qñ appellãtis in

tereſt, nõ admittitur renunciatio appellationis: idem in alio caſu quando appellationem non detulit, ſi conſenſit appellare. Ita videt limitare hanc l. Inn. in c. ex parte. extra de reſcri. & ibi vide modum per quem quis videtur renũciare appellationi. & ibi not. gl. ij. & dixi in l. ſi ſeparatim. ff. eod. cp dixi, & quãdo etiam poſſit renunciare appellationi, vide in l. fi. §. ſin autem. j. tit. j. & in authẽ. ei qui. eo. tit. & not. Bal. in l. edita. in xiiij. col. in verſic. op. ſextò. ſ. de edend. & not. cp põt renunciari iudicio appellationis, extra autem nõ, niſi per pactum ſecũdũ Bal. not. in l. j. ſ. de pa. & iſtis adde Bal. in l. poſtquã. li. in vj. col. ſ. de pac. qui alle. iſtud dictum Inn. in c. ex parte. el j. de reſcrip. & ibi etiã vide Bal. an qs poſſit renũciare proteſtationi ſuæ inuito aduerſario: & ibi de multis ſimilibus. & not. cp appellatiõi in cauſa criminali quis nõ poteſt renunciare l. non tantùm. & ibi doc. ff. e. Not. Bald. in l. fi. ff. de neg. geſt. ſed Bart. videtur tenere contrarium in l. qui vlti. in fi. ff. de pœ. & cp in ciuili nõ poſſit renũciare inuito appellato, cui ex appellatione ius eſt quæſitũ. tenet Pet. de anch. in cle. j. de cau. poſſeſ. & ꝓprie. & ad Bar. vide Bal. in l. per hãc in fi. j. titu. j. & Ang. in l. j. ff. à qui. app. nõ lic. An autem poſſit renunciare appellatiõi, in præiudicium aliorum qui iuri poſſunt adhærere, vide Bar. in l. j. ad fi. j. ſi vnus ex pluribus. & de materia per d. Anto. in c. interpoſita. §. ille deniq;. de ap. & circa vlti. ver. hic addete tex. in l. j. §. fi rẽ. & ibi Bart. ff. de pœ. & cp ibi Bal. in l. ſi inſulam. in vj. q. de verb. oblig. Adde an recuſans iudicem poſt appellationẽ videatur renũciare appellationi, Old. conſi. cccij.

☞ P. P A V. P.

a ¶ In duobus. Vide Panor. in c. ex parte. in j. col. extra de reſc.

b ¶ Vicarij. A ſentẽtia vicarij nõ appellatur ad eum conſtituentem. facit. c. cũ ſit Roma. de appel. & in l. à procõſulibus. & ibi Bal. ſ. eod. Adde Cy. cp ibi Bald. in l. fi. & in authen. ſi quis. de epiſc. audiẽ. Et adde, & ſi alicui ſingulariter competit ex conſuetudine iuriſdictio in vno loco, ille dicitur iudex magis principalis, quàm ſuperior, ſecundũ Bal. ita referẽtem Archid. in c. j §. ad hæc. de pac. iur. firm. in ver. quæro. qũo iuriſdictio ſit in territorio. & in eo. vbi omnino vide & not. multum Io. mo. in c. ſi epiſcopus. de of. ord. & vide omnino, quæ dixi in l. iudicium ſoluitur. ff. de iudi. Alex.

¶ Quod ſi à duce auditores. Aſſeſſores, & auditores debent habere iuriſdictionẽ ordinariam. cp nota. Adde Barto. in l. j. in fin. ff. de offic. aſſeſ. & vide Bald. hic. quid autem in vicegerente, vide tex. no. & ibi Bart. in l. ij. ſ. de offic. eius q vic. al. Et dic, cp vicarius põt ſuã ſententiam exequi, dum habeat ordinariam: vt not. de offic. vica. ca. licet. in vj. & doc. in c. ſi quis. de foro compe. & eſt ordinarius ſecundũ glo. no. in c. Rom. in verbo, generaliter. extra eo. in vj. facit ad not. per Canoniſtas in c. pe. de offi. vic. & dicit Bal. in auth. ſed omnino. in v. colũ. ne vxor pro marito. qđ vicarius põt omnes cauſas mert imperij expedire, excepta cauſa ſanguinis.

a aduerſa parte in duobus[a]. Primò: quia ille contra quem appellatio eſt interpoſita, poteſt ea appellatione vti, vt reſcindatur ſententia, ſi in aliquo eum læſit, vt j. eod. l. ampliorem. in prin. & d. l. fi. j. quando prouo. non eſt neceſ. †Itẽ prodeſt in alio quando appellatur ab interlocutoria, requiritur cp totum ad iudicem deuoluatur ad quem eſt appellatum: & ſic renunciando appellationi appellans non poſſet reuerti ad iudicem primum inuito aduerſario, vt d. c. j. extra eo. tit. lib. vj. Vltimò Gul. de Cug. inducit ad q. ſi emphyteuta vendit rem inſcio domino: & eam reemit, vtrum incidat in l. fi. ſ. de iure emphy. Breuiter dicitur hic. Vide quendam tex. in l. ſequitur. §. idem Labeo. de vſucap. & dic vt ibi dixi.

2 ☞ *Cauſæ capitales debent diligentius examinari.*

1 ADdictos. †Damnatos ad mortẽ nemo poteſt vi eximere, ſed pro eis pmittitur appellare ad iudicẽ competentem. h. d. Iſtam legẽ habes de verbo ad verbum in l. addictos. ſ. de epiſ. audi. & per hanc l. & per l. nõ tantũ. ff. eo. tenent quidã cp poteſt mandari executioni intra decem dies ſententia capitalis. cp apparet: quia iſti ad iuſtitiam ducebantur intra tempora appellandi. Glo. tenet contrarium in l. qui vlti. ff. de pœnis. Item in ciuilibus hoc tenet expreſsè in l. j. in princi. nil no. ap. pen. Sed in ciuilibus non poteſt mandari executioni intra decem dies. multò magis in criminalibus, vbi cauſæ diligentiùs ſunt examinandæ, vt hic. & hoc tenet Spec. in titu. de execu. ſenten. Non obſtant iſtæ leges: quia vel eſt dicendum, cp iudex faciebat malè faciendo executionem ita repẽtè. Vel eſt dicendum cp hic renunciauerat appellationi, quæ renunciatio non nocet quo ad extraneos, vt d. l. non tantum. De quo dic vt dixi in d. l. qui vltimo. ff. de pœnis. †Item no. cp cauſæ capitales debent diligentiùs examinari, quàm aliæ.

1 SI quis. Breuiter dicit ſecũdũ lect. quam intendo tenere: †Ab iniqua ſententia põt appellari. Item propter iniuriã facti poteſt appellari, & in totũ iudicis iuriſdictio recuſari. h. d. ſecundũ lec. Pla. quæ eſt magis notabilis. Inquantũ hęc lex dicit cp ab iniurioſa ſentẽtia poteſt appellari, nõ habet dubitationem. Inquantum dicit cp ab iniuria facti poteſt appellari. Opp. iniuria illata vel tortura habita non poteſt appellatione tolli. vt l. verum. ff. de re iudi. & l. bello. §. factæ. de cap. & poſtli. reuer. Fruſtra ergo interponitur appellatio quæ interpoſita non releuat. Huius timore dicebat Io. lect. Pla. non eſſe veram: & ideo legebat iſtam l. alio modo vt primò dicat cp licitum eſt appellari à ſententia. & ſubdit cp appellatur ab iniuria ſibi illata, & facta in executione, vt j. quo appel. non reci. ab executione. Certè opi. Ioã. eſt vera in ſe: tamen non congruit bene literæ: ideo Placẽ. defendit opin. ſuã ſic: Fateor cp verbera & contumeliæ non poſſunt tolli per appellationem, nec interponitur appellatio, vt verbera tollantur, ſed per iſtam iniuriam tota iuriſdictio deuoluitur ad iudicem appellationis. Et iſta eius lectu. eſt vera probatur per l. j. ſ. ſi qua præd. po. Et iſtam tenet Gul. de Cug. in l. arbitro. ff. qui ſatiſd. cogã. Tene ergo menti hanc lectu. & vide glo. tuam notabilem.

2 ☞ *Si iudex denegat dare copiam actorũ, poteſt lite pendente adiri ſuperior.*

3 *Si quis petit reſcindi ſententiam uel inſtrumentum, & aduerſarius non uult exhibere: iudex debet pronunciare, quòd ſi aliquo tempore appareat ſentẽtia uel inſtrumentum, non poßit eo uti.*

SI appellationem.

1 †Si appellatio nõ recipitur, vel apoſtoli non dantur ad interponendã querimoniam: de hoc ſecundum diuerſitatẽ iudicum, diuerſa tempora ſtatuũtur. h. d. Opp. j. ti. j. auẽ. ei qui appel. Sol. hic non loquitur de tẽpore exercendę app. ſed de tempore exponendæ querimoniæ: quia apoſtoli non dantur, & exempla non exhibentur: & ſic accuſare iudicẽ, vt puniatur, ſecundum ea, quæ ponuntur in l. quoniam iudices. & l. iudicibus. ſ. eo. poteſt fieri demum intra tempora limitata. Quæro, dicitur hic, ad conueniendum aduerſarium:

2 quis eſt aduerſarius? Dicit gloſ. †cp iudex, quid denegat dare copiã actorũ, quo caſu lite pendente poteſt adiri ſuperior: vt lite penden. l. ij. Inno. de fide inſtru. c. G. perpetuus. ponit iſtam practicam.

3 †Si aliquis petit reſcindi ſententiam, vel aliquod inſtrumentũ, quod aduerſarius habeat: & aduerſarius non vult exhibere ſibi ſtatuto termino à iudice, quod iudex poteſt pronunciare, quòd ſi quo tempore illud inſtrumentum, vel alia appareat ſententia, non poſſit illo vti: & vide ibi Inno. & de hoc vide ſ. de eden. l. is apud quem

1 ☞ *Appellatur ad delegantem, à delegati ſententia, & numero 2.*

2 *Sententia uicarij lata, appellatur ad eum, ad quem appellaretur, ſi ipſe principalis ordinarius iudicaſſet.*

1 PRæcipimus. Hęc eſt lex ſatis faſtidioſa: quia nõ eſt inuſu. Breuiter dicit. †Si app. ad principem à ſententia ſpectabilium: cognoſcit præfectus, & quæſtor, & ſi à ſentẽtia clariſsimorum: præfectus tantùm, & à delegato appellatur ad delegantẽ. Et ſi princeps delegauerit nõ illuſtri: & à tali delegato appelletur, cognoſcit præfectus & quæſtor. Si verò ab illuſtri ſentẽtia appelletur, per cõſultationẽ principis, determinabitur in quo ſententię tempus inſpicitur, & idem ſi illuſtris non illuſtri adiungantur. h. d. Diuiditur in partes, & per partes legam. Primò loquitur quando appellatur à ſententia ſpectabilium, vſq; ibi: quod à duce. quam primo legam. Ex hoc habes notare primò quod dixi in ſummario. Secundò not. †cp licet à ſententia

2 delegati; appelletur ad delegantem vt j. videbitis: tamen à ſen-

b tentia vicarij[b] non appellatur ad eum, cuius eſt vicarius: ſed ad eum, ad quem appellaretur ſi ipſe principalis ordinarius iudicaſſet. hic eſt text. hic, & glo. ponit prout dicit, vicarijs eorum. & hoc modo poſſet intelligi illa lex difficilis. ff. quis & à quo appel. l. j. §. j. Decretiſtæ habent hodie caſum extra, de appel. c. Romana. lib. vj. & de conſuet. c. non putamus. lib. vj. quod tene menti perpetuo quia eſt notandum.

1 ☞ *Auditores principis, & ſummi pontificis, dicuntur habere iuriſdictionem ordinariam.*

2 *Idem de acceſſore Poteſtatis, & capitanei, ſecundum ſtatuta terrarum, licet de iure communi aliud eſſet.*

Quod ſi à duce. Hic loquitur quando appellatur à ſententia clariſsimorum iudicum:

1 quales ſunt præſides prouinciarum, & duces. Not. cp hic dicit

c de iure ordinario. Ex quo not. cp †iſti auditores[c] principis, &

P. P A V. P.

a ¶ Summi pontificis. Vide Feli. Rubri. de offic.delega.in ij.col. Bald.in l.fi. ſ. vbi ſenauel cla.

b ¶ Secundò not. Vide doc. in locis hic al leg.Sed quid de cauſa criminali? Dicunt quidam in authen. ſi quis litigantium. ꝙ iudex à quo:qa reus debet retineri in eius cuſtodia per l.eos.§. ſuper his. de app. ſed in contrarium eſt caſus in l.addictos. in fin.ſ.eod, qui probat expreſsè,quòd iudex ad quem. Andreas Barba.

c ¶ Mandat executioni. Quis mandat ſententiam executioni, an iudex principalis cauſæ,an appellationis, vide eum in l.à diuo pio. in ij. de re iudi. adde Bart. in d. §.qui prouocauit.& ibi plenè Bal. in rep. maximè per Can. in c.paſtoralis. de offic. dele.& Bald.in d.authē. ſi quis litigātiū. in fi.& facit ꝙ no.in d. l.à diuo pio. in §. ſententiā. & ibi doc. & adde Bal. in l. ij.ſ. de vſu.rei iudic.& in l.contra. ſ.e. Quid in cauſa criminali:vide Bald.in l.addictos.ſ. eo.vide authē.ſi quis litigantium. Et de materia per gl. Inno. doct.in c. paſtoralis. de offi.delega.§.præterea. per Bal. latè in d.§. qui prouocauit. & ibi etiam quid in criminali. Et dicunt do.de Rot. in ſuis de ciſi.cvij.ꝙ iudex datus in appellatione, elapſis fatalibus poteſt primam ſententiam confirmare. Et dicunt hoc tenere Innoc.in c.j.de conceſſ. præbē.vt innuit. qđ eſt not. ſi eſt verum, vide Bal.ſ.ea.l.

P. P A V. P.

d ¶ Cauetur ſtatuto. Vide Feli.in ca. quoniam Abb.in ij. col. de offi.deleg.in ij.col. Bald.in l.fi. ſ. vbi ſenа.vel clari.

e ¶ Doctor.Notabilis quæſtio facti de cauſa commiſſa non doctori qui cōſuluit factus doctor:& adde no,hic,ꝙ tempus debeat inſpici, vide Bal.in l.generaliter. ī v.col.de epiſc.& cle. de cauſa committenda canonico, q poſt commiſsionem renūciat canonicatui, an poſsit procedere: Et vide quod not.Bald. hic.& Bal.in l.humanitatis.in v.& vj.co. ſ.de impu.in ver. vl. oppo.

P. P A V. P.

f ¶ Cōiunctus eſt maiori. Vide omnino in iſta materia quæ

ſummi pontificis[a], dicuntur habere iuriſdictionem ordinariam. †Idem de aſſeſſore Poteſtatis, & capitanei, ſecundum ſtatuta terrarum:licet de iure communi in aſſeſſoribus aliud eſſet:vt habes in titu.de aſſeſſo. C.& ff.Barto.

1 ☞ *Productio iurium poteſt fieri coram notarijs,qui ſcribunt in cauſa.*

Ipſi autem notarij debent dare copiam partibus. 2

In his autem. Hic diſponit qui debent ſcribere in iſtis cauſis. Nota ex iſto §. ꝙ † productio iurium poteſt fieri coram notarijs, qui ſcribunt in cauſa,vt dixi ſ.ꝙ.l.eos.& auth.quæ ſupplicatio. de preci. Imper.offer. †Nota, quòd ipſi notarij debent dare copiam partibus.

☞ *Quis mandat executioni ſententiam à qua appellatur.*

Officiis. †No.ex iſto ver.duo notabilia ꝙ quando de eadem cauſa cognoſcunt duo iudices ꝙ mandare debeat ſententiam executioni qui eorum eſt maior.Secundò no.[b] ꝙ iudex ad quem appellatur,ſententiam mandat executioni[c], non iudex primus. Hic eſt tex.hic. Cy.tangit hoc in l.eos.ſ.eo.Gloſ.& Gul.tangunt in l.tale pactū.§.qui prouocauit.ff. de pact. †Breuiter quandoq; ſententia prima confirmatur : quia appellatio eſt deſerta propter curſum tēporis:& tunc iudex primus mandat ſententiam executioni,vt ſ.eod.l. ſi contra maiorem.& l.quoniam nonnulli. & j.titu.j.l.fi.§.penul. Quandoq; ſententia confirmatur per ſententiā iudicis : & tunc iudex appellationis exequitur. Hic eſt caſus hic in authenti.ſi quis litigantium.ſ. de epiſ.audien.& de iud.l.fi. hoc tenēt omnes doc. Quandoq; ſententia confirmatur per conſenſum partium : & tunc iudex appellatiōis exequitur, vt d.l.tale pactum.§. qui prouocauit.ſecundū Gul.de Cug.Gloſ. & Iac.Butr.dicebant ſe non videre rationem quare iudex primus nō debeat exequi ſententiam quando conſenſu partiū ab appellatione recedit, ſicut quādo per curſum fatalium appellatio confirmatur:arg.ſ. ea. l.ſi quis libellos. Non obſt.§.qui prouocauit:quia intelligitur ibi quando fuit appellatum à delegato ad delegantem:quo caſu etiam ſi appellatum nō eſſet delegatus ſententiam executioni mandaret, vt de re iu. l.à diuo pio.& ibi nota.& hæc ſatis placet. Ad vnum tamen aduerte, quia quandoq; iudex appellationis licet ſit maior in iuriſdictione : tamen quandoque eſt minor in potentia, ſicut vides hic in ciuitate iſta,iudex iuſtitię eſt minor in ciuitate iſta,quam ſit poteſtas & capitaneus:& tamen ſententia mandabitur executioni per officiales primi iudicis ad requiſitionem iudicis appellationis,vt ſ.de epiſ.aud.l.epiſcopale.

Hæc ſi. Hic loquitur quando à legato appellatur.

Huic ſaluberrimæ. Hic loquitur,quando Imperator cauſam delegauit non illuſtri.

1 ☞ *Si doctori occaſione ſalarij conſilij debet dari aureus pro cētenario,nō doctori uerò florenus Rhenenſis:& ſi cauſa cōmiſſa ſit nō doctori qui conſuluit factus doctor,an debeat habere aureū uel florenum? uide infrà.*

Sanè ſi illuſtrium. Suprà dictū eſt de ſpectabilibus & clariſsimis : hic loquitur quādo à ſententia illuſtriū appellatur. Nota hūc tex.valde ibi,licet ante &c.Fuit diſputata ſemel quædā queſtio Bononiæ.†Cauetur ſtatuto,[d] ꝙ ſalariū cōſultorum quod ſi ſit doctor[e] ꝙ habeat xij.denarios pro libra:ſi non ſit doctor, habeat octo denarios pro libra.Cōtingit ꝙ cauſa fuit commiſſa non doctori,qui conſuluit factus doctor.Quero,quale ſalariū debeat habere.Et videtur ꝙ debeat inſpici tēpus conſilij,vt hic.Breuiter aduerte ad me. Dic adiectiuū qđ regitur à verbo,ſignificat ſecūdū tēpus verbi,vt l.in delictis.§.ſi detracta.ff.de noxa. & de teſta.mili.l.Titius.In propoſito dico diligenter inſpicienda verba ſtatuti. Aut enim dicunt ſi doctor conſuluerit, ſit eius ſalariū tm̄:tūc qa iſtud ſubſtantiuū doctor regitur ab illo verbo cōſuluerit,ſufficit qđ de tempore conſilij ſit doctor:hic eſt caſus hic.Si verò ſtatutū dicit,ſi cauſa cōſulenda cōmittatur doctori ſit eius ſalariū tm̄:tunc quia dictio doctori, regitur ab illo verbo cōmittatur:tunc deber eſſe doctor tēpore cōmiſsionis:quia ſignificat ſecundū tēpus verbi,vt ſ.in legibus alleg. Si verò verba eſſent ambigua:tūc interpretaī ꝙ eis in benigniorē partem,vt habeant tanquam doctor.ar.huius l.& l.ij.§.Seio.ff.de mino.

1 ☞ *Si tibi eſt obligatus clericus,& laicus tali cauſa quæ debet coram iudice laico examinari,tunc occaſione clerici laicus coram epiſcopo conuenietur.*

Eodē obſeruādo. Not.hūc §. ex quo nota ꝙ † qui coniunctus eſt maiori[f] in indiuiduis gaudet priuilegio maiorum. Facit ad hoc.ff.quē ad.ſer.admi.l.ſi cōes.†Et pro hoc dico[g] ꝙ ſi tibi eſſet obligatus clericus & laicus tali cauſa,quæ debet coram iudice laico examinari:occaſione clerici laicus coram epiſcopo conueniretur.

2 ☞ *Ex idētitate ratiōis nūquā inducitur correctio legis.*

1 **Quicquid.** †Not.ꝙ non mutatur, quare ſtare ꝙhibetur? vt hic.& l.ſancimus.de teſta. Aduerte:qa hic dicit text.ꝙ nō mutaī ſpecialiter:& ſic requiriī ꝙ ſpāliter & ſpecificè mutet,ante quā dicaī,hoc videtur correctū. Secundū 2 † hoc videī caſus expreſſus eius qđ dixi in auī.quas actiōes.ſ.de ſac.ſan.eccle.vbi dixi quod ex idētitate rationis nunquā induci tur correctio l.vt dixi in l.ſi verò.§.de viro.ſol.mat.quod perpetuo tene menti.

EO caſu. Hic dicīt qn̄ appellatur à ſnīa lata ſup ſtatu curialiū, magiſter militū debet eſſe iudex.Et hoc ſit tibi pro ſummario.

2 ☞ *Quando iudex cōmittit cauſam conſulendā,eſt in arbitrio ſuo ponere in puncto opinionem ſuam uel non.*

3 *Conſultor quando examinat acta cauſæ commiſſæ non eſt neceſſaria præſentia partis aduerſæ.*

1 **Vbemus.** † Quando princeps ſuper aliqua cauſa conſulitur, ab eius conſiliarijs partibus præſentibus vel abſentibus cauſa examinatur, nec ab eorum conſultationibus appellatur.hoc dicit. Not.duo 2 ex hac lege. Primò † quod eſt in arbitrio iudicis,quando cauſam cōſulendam committit,ponere in puncto opi.ſuam,vel nō. Secundò

habes ad Barto.in l. ſolent.in ij.colū.ff.de ali & cibā.legat.vbi etiam Bar.tangit.

¶ Hoc dico. Adde Bal.in l.Gallus.§.ille caſus.de libe.& poſthu.cōtrarium tenuit Barto.in l.ſolent.ff.de alimentis legatis.Sed iſtud hic eſt verum: quia magis dignum trahit ad ſe minus dignū,vt hic,& in capi.quod in dubijs.de conſec.eccle.vel alta. Quid ſi qui cōueniat collegium licitum in quo ſunt clerici et laici.vide Barto.in l.fin. ff.de colle.il.Sed quid ſi duo ſunt clerici, vnus clericus,alter laicus,& diſcordant:an epiſcopus vel clericī eligat tertium. Dicit Guido de Su. quod alter ipſorum ſufficit. Alias.de excuſat. tuto.in l.iurſperitos. Ita dicit ipſe in l.prouidendū.ſ.de poſthu. Ita dicit ipſe Car.in ca.Ioannes.de teſt.qđ ſi clericus & laicus ſunt cōſtituti executores teſtamenti, iudex eorum erit iudex eccleſiaſticus. Itē vide Bar.in l.j.§.ſi quis in appellatione.ff. de appellat.Et ad materiā quid operetur miſtura, vide textū.l.ſi impubes.§. ſi pupillus. & in l.de bonis. circa prin.ff.ad Car. Facit l.quæritur.eod. titu.facit tex.in c.per tuas.de arbitr. Facit gloſ in l.quæ dotis.in verſic. expenſas ſolu. matri.quam Imo.reputat ſingu.ibi facit caſus not.& ibi gloſ. in l.fi.C.de muner.& hono. non continua. lib.xij.Facit quod dicit Bar.in l.ſi emancipati.ſ.de collatio. de duobus nepotibus, quorum vnus &c. Facit ꝙ dixit Baldꝰ in c.j. quib.mod.feu. amitt.facit quod dixit idē Ange.in l.Imperator.ff.de ſtat.ho. Facit quid dixit idē Ang.in l.ſi quis exargentarijs.ff.de edend. & Ludou.Romanꝰ conſilio.ccl.vbi dixit quod teſti reprobato, & vili adhibebitur plena fides propter adiūctionem alterius boni, & fide digni.Facit quod dixit Ludo.Roma.in l. arbitro.ff.qui ſatiſda. cog.Facit quod dixit Innocen.in capit.j.de reſcrip.& Inno.in capit.fin.Et vide quod voluit domi,Abb.in q.ſua incipi.Gandulphus.in xvij.colū.& do.Mar.de Matha.in no.ccxlvij.domi.Pet. de Ancha.in reperi. capitu. ea quæ.de regu.iur.in vj.& in prima parte q.principalis.facit quod ibidem

dixit Petr.de Ancha. in xvij. col. vbi dicit de vniuersitate scholarium, vbi sint permisti clerici. allegat Bart.in l.j.§. de colle. illici.& Bal. in auth. habita. C. ne fil. pro pat. facit quod dixit Bal.in l.præcipimus. in hoc ti. Facit quod dixit do. Cardi.in d. c.cùm Ioan. de testa. Facit q dixit Barto. in l.si is qui duos. de libe.lega. & Bal.in l. j.j.prosc. & vide in rubri. de succeſſ. edi. per Mod. qui ponũt multos casus. & facit quod dicit Barto. in l. cùm senatus. ff. de reb.dub.Adde qđ dictum testis vilis suppleatur per aliũ. Bald.consi. cxxxvij. iij.lib.

a ¶ In offerendis. Vide Alexand.in l.cùm quædam puella.ff.de iurisd.om.iudi.

b ¶ In causis. Adde Bart.il.qui tabulas. circa princ.ff. de fur. in vers.op. quod non valet ibi:non autem effectum exactionis. Hoc etiam facit ad statutum,& sic not. quod si debentur cẽtum pro libra consulatori inspicitur q petitur, non quod exigi potest per inopiã. quod tene menti. & facit tex. in authẽ.de litig.§. ad excludendas.& not. Bart. per istum tex.in l. pen.§. fi.ff.de iur.om.iud.licet litigans sit pauperiot petitore, vt hic.q est not.Tu videas per te Iacob. de Bel.hic.

P. P A V. P.

c ¶ Tenorem sententiæ. Sed quid si sententia contineat aliq quod factum & non quantitatem, q debeat ascendi. vide in l.ampliorem. §.fi. & quod ibi scripsi post Alexan.j.eo.

P. P A V. P.

d ¶ Tenorem instrumenti. Vide Mathe. nor.cxlv.

P. P A V P.

e ¶ Effectum exactionis. Adde circa ista statuta & multa similia Ias. in §. tripli. in j.not.Instit.de act. vbi de multis alijs ponit,& refert idem d.Ias.in §. actionum. in vj.char.in glosſ.in vers.communi diui. & tex.in l.ampliorẽ. j.eo.& quæ vbicũq dicit Bar.ad probandũ quod debeamus metiri ius ex persona& petitione actoris.

f ¶ Si quando.Quid si rex vel dux vel comes iudicat, an appellabitur ab ei' sententia,tanquam lata à rege vel a comite. & idem quod tenet

†Secundò no.q quando consultor examinat acta causæ commissæ, non est necessaria p̃sentia partis aduersæ. Siue ergo pars fuerit citata,siue non,nihil ad propositum; siue sit præsens siue non.

☞ Cũ quæritur quãta sit quantitas, inspicitur tenor sententiæ:nõ autẽ eius effectus,nec illud quod potest exigi.

Quando duo iudices ordinarij discordant, debent eligere tertium:& quid si proferant sententias dissonantes.

Quando causa examinatur in consistorio principis, dantur nouæ dilationes,nisi examinentur per modum consultationis.

IN offerendis.[a] Breuiter dicit. †In causis quæ sunt vsq ad decẽ libras auri, solum vnus iudex cognoscit in causis quæ sunt vsq ad xx. libr. principiũ nõ mutatur. In causis[b] quæ sunt vltra xx.lib.totũ auditorium Principis expectatur & ad appellationem introducendam est bienniũ cõstitutũ:& nouæ probationes recipiuntur.h.d.†Nota hic q quanta sit quantitas inspicitur secundum tenorem sententiæ[c] à qua appellatur. hoc facit imò determinat ad statuta huius ciuitatis & aliarum, dicit statutum q qui habet instrumentum à decem lib.ſ.debeat insinuare. modò aliquis habet instrumentum centum lib.non insinuat:opponitur sibi quod non valet. Respondet ipse,licet instrumentum sit de centum libr.fortè in patrimonio debitoris non sunt decem: & sic in effectu nõ est centum librarum, vt l.nam his.ff.de dolo. Certè per hanc legem respõdetur q debemus tenorem instrumenti[d] inspicere: non autem effectum exactionis[e].Hoc etiã facit ad statutum quod dicit q soluatur decimum, seu soluẽtur capita solidorum sex denariorum pro libra:q in estimatione inspicitur tenor instrumenti,seu tenor libelli,non inspecto effectu.Hoc est verum quãdo illud quod petitur est certum, sed quando estimatio esset incerta:dicam statim j.e. l.fi.in fi. †Secundò not. quòd quando duo iudices ordinarij discordant, debent eligere tertium, vt hic, sed si proferrent sententias dissonantes, quid iuris sit habes in l.inter pares.ff.de re iudica. †Vltimò nota,quòd quando causa examinatur in consistorio Principis,dantur nouæ dilationes, vt hic in fin.quod est verum si examinatur per modum appellationis, secus si per modum consultationis, vt de dilatio.l. cùm à nobis. Ita debet intelligi quod glosſ. no.ſ. eodem l. ne causas. Opponi. & videtur q alia tempora statuuntur, vt j. titul.j.l.ij. & iij.Solu.Hic loquitur de tempore appellationis introducendæ seu intimandæ:ibi loquitur de temporibus statutis ad alia, vt ibi dicemus.

☞ Si rex iudicat ut dux uel comes appellatur ad superiorem sibi in ducatu uel comitatu.

Episcopus uel clericus habens iurisdictionem à principe, si iudicat uigore illius iurisdictionis:an ab eo appelletur ad principem,& non ad papam.

SI quando.[f] †Si appellat' à duce, siue sit illustris, siue spectabilis solũ magister officiorũ cognoscit. & ī hoc corrigit l.præcipimus.h.d.†No.hãc legẽ[g] ex qua nota, q si rex iudicat vt dux vel vt comes,appellatur ad superiorem sibi in ducatu vel comitatu nõ inspecta regia dignitate:& videtur hic tex.illius quæstionis,Si aliquis †episcopus vel ali' clericus habeat feudum vel iurisdictionem à principe, & iudicat vigore illius iurisdictionis:q ab eo appellatur ad principem non ad papã. Hic est casus. Et hoc etiam tenent Canonistæ in c.j.de feud.Gloss.dicit aliter in c.fin.extra de delict.puer.& vide in c.Roma.extra de appel.lib.vj.in versi. debet.& hic est casus.Et ex hoc video q quando committuntur vni plures prouincię,in eo q iudicat vt rector vni' prouinciæ appellatur superior illius prouinciæ:& eodẽ modo in alia prouincia. Quod intellige verum quando vnus gerit duorum officium. secus si vnum officium vniretur alteri:aliàs confunderetur in altero: quia tũc illud q extinguitur nõ debet inspici.Et ita habes tex.in auẽ. vt iud.sine quo.suff.§.illud.& C.de metropo. Bery.l.j.& ibi not.& extra ne sede vacan. ca.j.& ista sunt notabilia ad multa:& tene menti,quia quotidie hæc fiunt.

☞ Iudex potest pro parte absente supplere de facto.

AMpliorem.[h] †Appellationẽ potest exercere tam appellãs quã appellat'.h.d. No.q dixi in summario.

†No.etiam q pro parte absente iudex põt supplere de facto.ibi:adimplere,&c.Et vide glosſ.quam no.& tene menti. Ego dico quod in causa appellationis non est specialiter imo est regula,vbicunq cõtra absentem potest peruenirì ad diffinitiuam sententiã, iudex pro eo potest supplere de facto. Hic est text.& ſ.quomo. & quando iud.authẽ. qui semel.ibi perquisita veritate.

☞ Aestimatio facta in principio litis pro soluenda decima non facit fidem in processu.

Sed cùm scimus. Breuiter dicit. † Si tempore sententiæ summa reperiat' maior quã prima facie videbatur,nõ impeditur iudex super toto pronũciare. h.d. notabilissim'. §.quem bene no. Tota die vides[i], q in ciuitatibus sunt iudices, qui possunt de causis cognoscere vsq ad certas summas quòd si illa causa prima facie non videatur excedere iurisdictionem iudicis, si postea reperiatur maior, potest super toto pronunciare,& sic videtur q ille iudex possit tunc cognoscere de illa summa:licet tẽpore sententiæ in ,pcessu,& post,appareat maior summa,& nõ posset cognoscere, quod nihilomin' potest cognoscere. Casum habes hic no.†Secundò no. casum ex hac lege quòd licet in prin. litis æstimatores ad æstimandum quantitatẽ litis propter soluendã decimam, q illa æstimatio non facit fidem in processu:sed debet examinari veritas. Casus est hic.quod perpetuò tene menti.

hic Barto.in l.j.§.ij.in fi.ff.eo.

¶ Nota hanc legem. Quod ab eo appellatur ad principem.& idem Bart. in d.l.j.§. ij.ad fi.ff.de appel. in vlti.q.in fin. & vide Barba.in l. si cum venerit. §. nulla. de pigno.actione.

¶ Ampliorem. Hic est casus in princ.huius legis multum singularis,quod si aliqs est condemnatus in quinq,& in alijs qnque absolutus: si iste talis appellat, quod iudex appellationis potest in alijs quinque condemnare, in quibus fuit absolutus in ipsius appellãtis præiudiciũ. quod tene mẽti perpetuò. & hoc dicit Baldus hic in princ.ad quod bene facit quod notat Innocẽ.in c. inter monasterium. de re iudi. & refert Bal. in l.fi. quando prouoc. non est necess. & ibi Bar.in l.fi.& clarius ibi Bald.ad fi.qui ad hoc alleg.istum text. Adde quod Io. And, in addi.ad Spe.in tit. de app. §. in quibus. versi. quid si victus. dicit Guid. de Suza. hic, quærere an beneficium huius l.cõpetat appellato,quãdo appellantem pœniteat & ab appellatione recedit. ibi causa breuitatis te remitto.

P. P A V. P.

¶ Ampliorẽ. Quid autem si lapsum est tempus appel. prosequi vide not.Abb.in c.ex parte. el ij. colũ. ij.extra de præscript. Item limita sin. vt q Albe. hic,nisi appellans accepisset sententiam quantum facit pro se, & inquãtum est contra se appellaret licet prout solet communiter fieri vide per eum. Item de materia huius l. vide latè Feli.in c.significauerunt.in iiij. co. extra de except. vbi ponit etiam de prædicta limitatione, vide Bar.in consi.cl. vide etiã omnino phili.in c.si duobus.in j. ij.iij.& iiij, col. extra de appel.Barba. in c. Raynutius.col. xliij. de testa.

¶ Sed cùm scimus.tota die vides. Hanc quæstionem decidit Bar.in l.si id. in prin. ff.de iur.om.iudic.& vide tu Bar.in l.in oferẽdis.in j.q.j.eo. qd cõtra, vide quæ dixi post Bart.in l.j.§.j.ff. de iur.om.iud. Quid autem si quæstio est super itinere esse aliquo, q à principio est inæstimabile qs cogno-

De temporibus appella. Rubrica.

LEX I.

SI quis. Breuiter dicit, tẽpus exercendæ appellationis interpositum à nominatione ad munera est duorum mensium à tempo-

cet.& not.Bar.hic & dicit Barto.in l.iiij.§. prætor.in fi.de dā.inſec.& ibi Ludo.in fi.

a ¶ Euidētia.Vide Barto. in auth.ei qui. & in auth.ſed his.ĵ.eo.

b ¶ L.qui ante.Et in l. item illa.de cōſtit.pe. Bal.in l.fi.qui admit. & Ludo.ibi.

c ¶ Citeť pars. An qñ impetrať à principe requirať ſcientia partis faciunt no.in l.fin. s.de leg:Et iſta videť tenere expreſſē Bald. in l.fin.vlti.colū.s.de fur.& hic expreſſē in l.fi.qui.res iu.& vide Pau.de Caſtr.in conſil.ij.& Bart.in l.Galſus.§.& qd ſi tantū. & Inno.in c.ex parte noſtra.& in ca.cū olim.de verbo.ſignifica & vide in l.ſi quis conſortiū.de fab.lib. x.Et intellige niſi ſit de plenitudine poteſtatis Principis,tollitur citatio ſecundum Hoſti. & alios in ca. noſtra.de procura.& vide ſi per viam gratiæ doc.in capitu.inter. & dicit Oldr.in conſil.ccxxij.circa fi. q qñ per reſcriptum cōfirmatur q de iure non tenuit,ſed qñ iuri cōi cōgruit,nō debet citari Ita dicit in præfato cōſil.in prin. alle.p parte nepotis ver.fi.ſententiæ. Primò allegat qđ quando priuilegium impetratur à principe, eſt a neceſſe qđ pars citeť. Vide per Cano.in ca. cū olim.de re iudi.& in cap.veſtra.de procur.& in c.inter quatuor.de ma.& obed. & per Bart.in l.ado. de adop.& per Bald. in l.fi.in vlt.col.C.de fru.& lit.expen.vt d. l.fin.quib.res iud.non noc.per Imo.in ca.cū dilecta.de confir.vti, vel inuti.

d ¶ Feriatam. Quādo dies termini cadit in 1
diē feriatā,vide Bart. & docto.in l.j.§.nunciatio.de ope.no.nun. et ibi latè de hoc per docto.& Imo.ibi dixi.Adde Bald.in l.j.s. de dilat.& in l.fina.ĵ. de fer.et in l.eos.§.ſin autem.in iij. colū.de appel.ibi etiā quid ſi die termini fuit impeditus.Et vide Baldū hic,quid ſi vltima dies inſtantiæ eſt feriata. Et iſta procedunt in dilatione iudiciali. Quid autem in legali vel ſtatutaria,vide Barto.in l.ſi pater.ĵ. quando prouo.& cum Barto.hic tranſit Imo.in ca.cupientes.§.quod ſi per viginti. de electio.in vj.per Bal.in l.ij.ff.ſi quis in ius voc. adde Ioan. Andr.in addit. ad Spec.in tit.de fer. §.j.verſi.pe.vbi dicit

re ſcientiæ.h.d. Oppo.s.titu.j.auť. hodie. Dicūt quidam quod hic eſt ſpecialè.quod nō videtur vērum:vt l.j.§.q in ſentētijs.ff. quando app.ſit.Dicas ergo q hic loquitur de tempore appellationis exercēdæ,ibi de tempore appellationis imponendæ. Sed contra hoc oppo.quia ad exercendā appellationē ſtatuitur maius tempus,vt j.eo.l.fi. §.illud.Solu.ſpeciale eſt in hoc caſu, vt ita modicum tempus ſtatuitur ad appellationem exercendam.

☞ *Quando parti datur dilatio octo dierum ad aliquid faciendum,tunc ſi in ultima die illud facit,non eſt neceſſaria citatio aduerſarij.*

2 *Priuilegium quādo impetratur à principe in his,quæ cauſæ cognitionem non requirunt,uel partem modice lædunt non debet pars citari.*

3 *Si dies termini cadit in diem feriatum:quando debeamus inſpicere præcedentem diem non feriatum.*

4 *Quando unus ſolus litigat,iudex poteſt ſupplere de facto pro parte.*

5 *Si iudex ſtatuit terminum unius menſis, de quot diebus intelligatur.*

LEX II.

TEmpora. †Breuiter dicit:Si appellatur ab ordinario:ad appellationis proſecutionem inchoandā primū fatale eſt ſex menſium, & dantur alia tria vnius menſis pro quolibet;& à principe pōt intra tres menſes reparatio poſtulari:nec ptis citatio requiriť.Si appellať à delegato,eadē ſunt fatalia reparatione accepta:ſed ſi appellatur à delegato illuſtris vel ſpectabilis, primū fatale eſt duorū menſiū cætera nō mutantur.Et ſi vltima dies cadit in feriatā,prēcedens inſpicitur,& fatalibus elapſis pro nō appellante habeť.h.d.hæc l.ad quā aduerte.Pro cuius declaratiōe & euidētia [a] ſcias q quoddā eſt tempus appellationis interponēdæ,de quo loquiť l.eos,in fi.& auť.hodie.s.tit.j.Quoddā eſt tēpus appellationis introducendæ ſeu producendæ;de illo loquitur l.in offerendis.s.titu.j.Quoddā eſt tempus inchoandi proceſſum ſuper appellatione;& de illo loquitur hæc lex, & l.cū anterioribus.ĵ.eo.vſq ad §.in his.licet glo. aliter intelligat. Quoddā eſt tēpus appellationis exercendæ,& finiendæ,de hoc loquitur in d.l.cū anterioribus.§.illud. Alia tēpora declarabo ſuper auť.† Primò nota q quādo datur dilatio parti octo dierū ad aliquid faciendum,ſi illud vult facere vlti madie termini,non debet facere citari aduerſariū:quia vltima dies termini eſt nota aduerſario.Sed ſi vellet facere intra terminum,non poſſet,niſi faceret partem citari: quia qua die compareat intra terminū,debet eſſe notum parti:vt probatur hac lege, & dixi vobis,de ver.obli.l.qui ante.[b] licet hæc lex quantū ad appellationem recipiat mutationē:vt j.eo.l.cum anterioribus.§.j. † Secundò not.q quando à principe impetratur priuilegiū,non eſt neceſſe q citetur pars.[c] quod eſt verū in his,quæ partē non lædūt,vel lædūt modicè ſeu cauſæ cognitionē non requirunt:vt l.ij.§.merito.& §. merito.& §.ſi quis à principe.ff.ne quid in lo.pu.de preca. Imperat.offer.l.quoties.& ita loquitur hic.In his verò,quæ cauſæ cognitionem requirunt,vel partem læderēt multum debet citari pars,vt l.ij.de nata.reſtitu.& de adoptio.l.nā ita diuus.No.ex §. illud.† q quādo dies termini cadit in diē feriatam[d] debemus inſpicere præcedentem diem nō feriatā. De hoc tangitur per Spe. in ti.de cita.§.j.ver. ītē excipitur q citatio. & de dila.§.j.verſi.ſed pone iudex.Nec tamen iudicio meo illum paſſum vſquequaque perfectè declarant.Poſſemus tamē breuiter ſic dicere. Quandoq ſtatuitur alicui [e] terminus in quo aliquid faciat. Quandoq ſtatuitur terminus intra quem aliquid faciat.Si ſtatuitur termin⁹ in quo, ſi illa dies cadat in feriatam diem,poteſt pars ſe præſentare:non vt procedat,ſed vt ſequenti die non feriata procedat:vt in c.veniēs.extra de accuſa. Sed ſi vellet,poteſt cōparere:ſi quidem compareret ad impediendū proceſſum fiendū contra eū ratione contumaciæ,tūc poteſt,ſed ad impediendū officiū iā cōſummatū propter cōtumaciā nō pōt:vt in c.cū dilecti. extra de dolo & cōtu. & d.c.veniēs.Si verò ſtatuitur terminus,intra quē veniat,tunc ſi cadit in diē feriatā feriis ſolennibus,inſpicitur præcedēs dies non feriata,vt hic.Sed ſi cadit in ferias repentinas, ſibi ſubuenitur:vt l.ſed & ſi per prętorē.§.ſi feriæ.qui.ex cau.maio.Dicere s tu:hæc lex nō loquitur de termino,intra quē:imò de termino,in quo:qm̄ vltima dies termini eſt fatalis;vt l.cū anteriorib⁹.§.j.j.eod. Reſpondeo,concedo q vltima dies termini eſt fatalis,quantū ad hoc vt poſsit procedere parte non citata,ſed ſi vult facere citari partē,tunc pōt intra tempus fatale.Ita loquit 5 hic:ita poteſt loqui j.l.proxi.† Vltimò not.q quando vnus ſolus litigat,iudex poteſt ſupplere de facto pro parte. Vidiſtis.s. ti.j.l.ampliorem.in princi. Vltimò poteſt induci hæc lex ad q. 6 †iudex ſtatuit terminū vnius menſis:de quot diebus intelligitur? Hæc lex facit q intelligitur de xxxj.diebus do. Io. Andr. mouet iſtam quæſtionem in cap.quam ſit.extra de electio.lib. vj. Et dicit quòd intelligitur de tot diebus,quot dies habet ille menſis, in quo terminus datur, vt quot dies deficiunt ex illo menſe, tot ſuppleantur ex alio menſe:dixi de verbo.ſignifi. l.ſi cum biſextus. Alia ponentur in l.fin.huius titu.vbi melius cadent.

quod ſi iuriſdictio delegati finit in die feriata, quod illa die poterit ſententiare,ſi non fuit in culpa. & vide Fede.cōſi.lxxv. officij. Adde de hoc vt per Pet.de Anch. conſi.xcviij.

e ¶ Vltimò. Allegauit iſtud do.Abb.in c.j. de fer. & vide quæ ibi dixi.And.Barbr.

2 ☞ *Per curſum omniū fataliū non datur reparatio,etiam ex iuſta cauſa impedimēti.*

3 *Statutum ſi dicit quod poteſtas debet aliquid facere in principio ſui officij, qualiter intelligatur principium.*

LEX III.

NEmo arbitretur. Iſta lex habet duas partes ſecundum verum intellectum. †Primò prohibet prorogare tempus initiandi proceſſum ſuper appellatione vltra tēpus ſtatutum s.l.proxima.Secundò dicit tempus appellationis introducendæ ſeu producendæ non debere ſpectari vſq ad finem. Et ſic primò loquitur de tempore initiandi proceſſum. Secundò loquitur de tempore appellationis producēdæ ſeu intimā- 2 dæ. Secunda ibi:ita vt. †Nota,ex iſto principio q per curſum omnium fatalium non datur reparatio,etiam ex iuſta cauſa impedimenti,vnde etiam per reſtitutionem in integr.non ſubuenitur,quod patet ex eo quod tex. dicit neq ſub prætextu quodam altero. Contra quod videtur q notatur in authen. ei qui appellat. Sed dic vt ibi dicam. Oppo.ad vltimum reſponſum: & videtur q ſufficiat venire in vltima die termini. vt j.eo.l. fi. §.& cum antea.Dicit glo.q iſte ver.continet conſil.non præceptum.Et dicit verum glo. ſi hæc lex intelligeretur in tempore conſtituto ad initiandū proceſſum ſuper appellatione. Sed veritas eſt q loquitur de tempore conſtituto ad appellationem intimandā ſeu producendam:& ideo debet produci ante medium illius termini conſtituti:vt s.tit.j.l. in offerendis. & j.e.l. fi.§.in his.Et ita tenebat Iac.but.& Iac.de Aret.† Vltimo [c] fa- 3
cit hic tex.ad q. Dicit ſtatutum q poteſtas debet aliquid facere in principio ſui officij:qualiter intelligitur principiū? Hæc lex præſtat argu. quod intelligitur in principio, hoc eſt, ante medium ſui officij,vt totū illud ante medium,dicatur in principio:argumen.pro hoc in glo.no.ff.ſi quis ius dic.non obtēp. l.j.in glo.mag.Dic plenè in l.iij.ff.de furt.

CVm anterioribus. Lex prima s. eo. per hāc l.corrigitur,& ſecūdum diuer

a ¶ Illud.Non conteſtata.Vtrum in cauſa appellationis requiratur litis conteſtatio: & adde quod Innocen.videtur tenere quòd non.in capi.Raynaldus. de teſt.in gloſſ.in verſicu.conteſt.& adde Barto.in l.ij.aliàs iij ff.de appel. Quid in appellatione ab interlocutoria.Sed quid ſi vna pars ſit præſens,& alia ſimiliter ſit præſens,licet ſit contumax in non parendo iuſſui iudicis iubentis litem cõteſtari.Dic quod ſimiliter non requiratur litem conteſtari: quia tunc haberi debet pro contumace: vt in capitul. cum olim. extra, de teſtib.& ibi not. per domi. Anto. & vide in ca.per tuas.de app. & cum Bart.hic concordat Bal.in l.ab eo. ſuprà, quomodo & quãdo iu.& Bernar. in c.per venerabilem. qui fil.ſint legi. Dicit tamen Bald.in l.j.ĩ.nelic.tert.prouoc. quod ſi partes de concordia proceſſerunt lite non conteſtata,valet proceſſus. Et hic adde Bal.in l.ſi ita.de materia.in princ.ĩ.de procur.& latè in authen. hoc ſacramentum hodie.ĩ.de iura cal. vbi omnino vide.& Bal. in authen. qui ſemel. in prin.in iiij.colũ.C. quo.& quan.iud. Add de an in cauſa appellationis procedatur litè non cõteſtata.Old. conſi.xij.

b ¶ Proſequendæ. Et an per ſolã libelli oblationem abſque citatione dicatur quis proſequi appellationem,vide in conſil.js Bar.in conſilio cliij. alias cxlvij.

c ¶ Sinautem. Adde quod pulchrè dicit Bal.in l.tale pactum. §.qui prouocauit. de pac.And.Barb.

d ¶ Sinautem partes. Renunciari. De materia vide aliqd per Bart.& doct.in ſimili in l.j.ĩ.de pacto. & adde quod no.domi. Anto.in c.ab excommunicato.de reſcript. ſecũdũ aliquos vult, quòd poſtquam appellatio eſt præſentata ſuperiori,non poſſunt partes illi renunciare:quod Imol.non credit. Vnde ſi ambæ partes cõſentiant arg.huius tex.& hoc ſaltem in cauſa prophana,ſecundum eum,forte dictum An.poſſet tolerari in cauſa beneficiali,in qua non poſſent in præiudicium ſuperioris.ar.eius quod habetur in c.cum nobis.de elec.& in c.bonæ.de poſtu prælato.in clem.quamuis.de electio. & in l.ſi quis libellos.de appel.

d ☞P,P A V.P.¶ Renunciari.Secus in reductione ad arbitrium boni viri,& quæ ſit ratio differentiæ,vide Ant.conſi.xxiiij.in iij.col.poſt prin.vide etiam Io. de dama.conſi.l.vbi etiam ponit de reductione.

e ☞ P. P A V. P.¶ Et qui appellat,Not.limitationem ad illud quod dicitur in hac authen.q̃ tempus decem dierum datum ad appel.non currit niſi a tempore ſententiæ,fallit in litigante per procuratorem qui fuit verus contumax quia currit tempus decem dierum à die ſententiæ.Ita do.Ant.& cæteri in ca.j.extra, de lite non conteſt.& late de materia decendij tractat Feli.de quo habes ad Bart.in auth. hodie.ĩ.de appel.

e ¶ Et qui appellat.Iſta authentica canonizata eſt ij.q.v.Quæro,an lapſo iſto biennio appellationis poſsit proſequi iſtam appellationem.Videtur q̃ non:quia in iudicijs,pares eſſe debent actor & reus.l,ſi.cum ſi.ĩ.de fruct.& lit.expen.Dic tamen, aut appellans non fuit appellationem proſecutus:& tunc etiam appellatus dicto tempore decurſo appellationẽ proſequi non poterit,etiam ſi appellans conſentiat. Hic eſt caſus in clemen. ſi appellationem. de appellatio. Aut appellans eſt proſecutus appellationem coram iudice, ad quem, licet ad finem non duxerit: & tunc peremptа inſtantia poterit appellatus inuito appellante proſequi appellationem.Ita habes tex.menti tenendum,ſecundum intellectum gl.ſed in c.ex parte.de reſcript.quam ſequitur ibi Ioan,An.& do.Ant.in c,fæpe.de appella. Do.de Ro.& Fede.in multis locis inuenies.& vide Bar.j.prox.de hoc per gloſſ.in l.ſi appellationem.de appella.& videtur tex,in capitu.ex parte.de reſcrip.& dixit Imo,no,in ca.

diuerſitatem locorũ:tempora primi fatalis mutãtur.h.d.iſtud principiũ in ſummario.

Et cùm anteà. Lex ij.ĩ.eo.corrigitur hic:& vltimus dies termini ſolũ,nõ intelligit̃ eſſe fatalis:ſed quatuor dies ante vltimũ, & quinque dies poſt intelligũtur eſſe fatales.h.d.

In his. Super tota hac lege habuiſtis de tempore conceſſo ad initiãdum proceſſum ſuper appellatiõe: hic loquitur de tempore conceſſo ad appellationẽ producendam,ſeu intimandum iudici.& corrigitur in aliquo l.in offerendis.ſuprà titu. j.§.hæc ſufficiant tibi pro ſummario.

2 ☞ *In cauſa appellationis interponitur exordium, etiam una parte abſente,quod fit per citationem.*

3 *In cauſa appellationis proceditur lite non cõteſtata,ſi pars eſt abſens.*

4 *Tempus proſequendæ appellationis,hodie currit à tempore interpoſitæ appellationis.*

Illud. Quandoque ſtatuitur terminus ad appellationem producẽdam, vt vidiſtis.ĩ.proxi.§.†Quandoq̃ appellatione producta ſtatuitur terminus ad proceſſum initiandum:vt hac.l.j.in prin.& §. j.Quandoq̃ proceſſu initiato ſtatuitur terminus ad exercendam appellationem, & complendum proceſſum ſuper appellatione:& de hoc loquitur hoc.§.q̃ ſufficit tibi ꝓ ſummario.†Not. ex hoc §.& in cauſa appellationis,interponitur exordium,etiã in vna parte abſente:q̃ fit per citationem partis. Vide gl.quæ eſt hic ſuper verbo, exordiũ. Videtur ergo q̃ citatio ſit initiũ in cauſa appellationis. Dixi ĩ.de in ius voc.ſuper rubri.†No.ſecundò,q̃ in cauſa appellationis proceditur lite non conteſt. [a] qđ eſt verum parte abſente:vt hic.ſed parte præſente in cauſa appellationis debet lis cõteſtari:quia hoc caſu non loquitur hic.Et videtur mihi quòd ſic, in ca.interpoſita. in fin. extra,de appel.& eſt tex.in l.j.ne li.in vna eademque cau.ter.prouo.& ibi per docto. †Vltimò nota q̃ per hanc legem videtur quòd tempus proſequẽdæ [b] appellationis currat à tempore inchoati proceſſus ſuper

a a

b b

4

ex parte.Not.quod impetrans ſuper cauſa appellationis dicitur eam proſequi & ſic facit pro eo,quod ſi quis præſentat proceſſum iudici appellationis,dicatur cœpiſſe proſequi quod nota.eſt propter ſtatuta quæ exigunt cœptam proſequutionem.& facit ca.dilectus.el.ij.de reſcript.ſecundum eum & dixi ſuprà,poſt Bartol. in rubric.de in ius voc.& facit text.& quod ibi Barto.ſuprà eadem.l.§.illud.& ad

appellatione,non à tẽpore interpoſitæ appellationis:licet de hoc ſint duæ opi.in gl. ſecundum iſta tempora:tamen hodie non eſt dubium,q̃ currit à tempore interpoſitę appellationis: vt in auẽ.ei qui appellat ſuprà eo.quam ſtatim legam.& in c.ſicut.de app.in cle.& quod ibi in glo.plenè no.per Io.And. Vlti.dicit hic gl.quòd aliud eſt in cauſa excuſationis tutoris,quàm in cauſa appellationis.Nam in cauſa appellationis ſtatim elapſo termino eſt perinde, ac ſi prouocatum non eſſet:in cauſa excuſationis ſecus:vbi ſequitur iuſſus iudicis: vt l,ſi is qui.de excu.tut.& ita dicit glo.Contrarium eſt veritas:vt ff.de admi.tu.l.quidam decedẽs.§.fi.& l.ſeq.& ſuprà de pericu.tu. l.ſi tutor petitus.

c Sinautem partes. [c] Hic eſt no-
1 ta.caſus.†Poteſt per pactũ futuræ appellationis renun-
d ciari [d].hoc dicit.No.quòd dixi in ſummario.Facit l.j.§.j.ff.à qui.appella.non lib.& hoc eſt verum: quia poſſunt tempora non mutari,& prorogari:ante iſta tempora:nõ poſſent:vt ſuprà iudi.leg.properandum.§. & ſi quidam &c.

1 ☞ *Tempus appellationis exercendæ,& etiam inchoandi proceſſum,hodie eſt annus,& ex cauſa biennium.*

2 *Appellatione deſerta per curſum temporis,prima ſententia remanet firma,& ex ea oritur actio.*

3 *Quando biennium,& ſic ſecundus terminus eſt datus ex iuſta cauſa ad appellationem exercẽdam,& in eo contingat impedimentum:dabitur aliud tempus impetrata reſtitutione,prout ibi.*

4 *Appellatus ſi faciat citari aduerſarium, poteſt proſequi cauſam,etiam ante finem biennij.& nu.7.*

5 *Contra contumacem nunquã proceditur,altera parte non inſtante.*

6 *Poſt primum annum non confirmatur ſententia,niſi biennium ſit elapſum.*

e ¶ Et qui appellat. [e] Iſta authẽtica rectè legitur ſuper hac lege vlti. loquitur enim de tpe exercẽdæ appellationis: & diuiditur in tres partes. Primò,quando cõparet appellans tantùm, vel vtraque pars.Secũdò, quando cõparet

intellectum huius authen, Quæro, video quòd per deſertionem appellationis,vel cauſæ, prima ſententia mandatur executioni, & videtur differens renunciare litis conteſta. & inſtãtiæ: vt not.gloſſ.in l.properandum.§. final. in verſicul.vigore.ſuprà de iudic.& not. Bartol.in l.poſtquam liti.in princip.infrà de pact.ſed vtrum perdat poſſeſsionem talis differens vel renuncians, gloſſ. eſt multum nota. & ſingul. quod non.in leg.ſciendum.§. ſi fundus. ſuprà qui ſatiſd.cog.ſecundum Bal.& Ange.ibi,licet Barto.ibi contra eum videatur improbare.

¶ Sed dubitatur vtrum tempus ſtatutum ad proſequendũ in cauſa diffinitiua per hanc authent.habeat locum in hac interlocutoria, dic q̃ ſic.text. eſt menti tenendus,ſecundũ multos in ca.cum ſit Romana.de appel.Et alii qui allegant cle.ſicut. de appella.Iſtud dicit domi.Anto. in ca. extra eo. in princip. & ad materiam huius authenti. & ad materiam quã not.Moder. in l.ſi expreſsim.in gl.præſcri. & circa iſtam authẽ. dicit Imol.in c.extra eo.& poſt eũ Ioã. Andre. quod ſi vnus appellat, non ſolum habet neceſſe intra annum cauſam appellationis ꝓſequi: imo habet neceſſe intra annum ipſum finire:niſi impediatur aliquo iuſto impedimento: quod tripliciter euenire poteſt. ¶ Primò ex parte iudicis, qui non poteſt, vel non vult in cauſa proce-

dere.Bald.in authen.ſi appella.infrà eodem.¶ Secundò ex parte aduerſarij,qui opponit multas exceptiones,vel petit, & obtinet multas dilationes, vel quia infirmus,non poteſt venire ad cauſam:nec in graui cauſa tenetur mittere procuratorem.ca.querelam.de procuratoribus.Tertiò ex parte ipſius appellantis impeditur propter ipſius inopiam,vel impotẽtiam:vt propter ipſius infirmitatem,& alium caſum fortuitum:& ſubdit quod poſtquàm appellationem cœpit proſequi, ſi per vnum diem tantùm fuerit impeditus quominus intra annum ſuper cauſam appellationis poſsit ferri ſententia,totus annus ipſo iure ſine beneficio reſtitutionis indulgetur.Ad hoc vltimum quod not.Barto.in leg.ſi ita ſtipulatus.la ij.in fine, de verborum obligationibus.& per Bald.hic & ad hanc authentic.facit clemen.ſicut.de appell.Et quanto tempore debeat eſſe impeditus de primo anno, vt habeat ſecundum,vide Bartol.in authentic.Item.infrà eodem.& per docto.latè in capitu. ex ratione.extra eodem.Et ibi,quid ſi in aliquo fuit negligens in primo anno. Et an tempus appellationis poſsit prorogari, vide quæ ſcripſi poſt Bartol.in l.properandum.ſuprà de iudicijs.Quibus adde quod Baldus de pace conſtan.in verbo conſenſu.dicit nota, quod poteſt prorogari tempus appellationis. Ad quod facit.C.de temporibus appe.l.vltima,ſecundum Odofred.etiam ſi in cauſa appellationis ventiletur priuilegium,vel ſpeciale ſtatutum principis: vt ſin dicto titulo de pace conſtan.quod eſt notan.ſecundum Baldum ibi.Et communiter dicitur quod tale tempus poteſt ſuſpendi per compromiſſum,vel aliter: de conſenſu partium,vt hic.& in authenti.ſi tamen.infra eodem.& quod ibi ſcripſi.& vide in ca. oblatæ.de appellatio.& clarius Ioan.And.in addi.Specu.in titu.de appella.§.nunc breuiter.Bald.in authen.hodie.ĩ.de appel.& hic,& per cle.appel. tenet quòd tempus interponendum non poſsit per partes prorogari.ſed per ſtatutum vel conſuetudinem.glo.ſin,ſecundum eum in l.ij.ĩ.ſi contrarius,vel vti.pu.tẽpus autem pro,

sequendi, bene potest per partes progari, secundum eum in d.l.fin.ff.eod. vide Bar. in l.iij.ff.de iudi. in viij.colum. C. si contra ius vel vti.public. quod per consuetudinem, & statutum potest tempus appellandi prorogari. quod rarò inuenies alibi, secundum ipsum. Ibi etiam dicit, quòd potest modificari istud tempus: adde Ioã. Andr. in spec. de iudic. deleg. §. restat. versic. sed nunquid. Et de hoc quando per cõsensum communem posit tempus appellationis prorogari, et iam statutarium, vide dom. Anto. in c. ex ratione. de appella. & Bald. hic, in authent. et qui. Barto. in l. cum anterioribus. §. fin. ff. eo. & ibi text. abi etiã Bald. & text. clemen. sicut appellationem. de appella. adde dum §. dicitur quod si per vnã diem fuerit impeditus, q̃ totus annus restituetur. Ang. consil. cccliij. vbi dicit, q̃ etiã si per horam fuerit impedit⁹; quia fortè iudex sedere debebat laturus sententiam propter tale impedimentum ineuitabile, est necesse intrare secundum annum. Et de hac materia vide pulchrè Oldrad. cõsi. lx. & clvij. Paul. de Castr. consil. xxj & consil. xxij. & quod voluit Ro. consi. ccxv.

℣ P. P A .V. P

a ¶ Ex iusta causa. Circa materiam huius impedimenti probandam, & quale impedimentum requiritur ad excusandum, vide Alexand. consil. cccxxxix. in vlti. col. vide Paul. consi. xxj. & consi. xxvij. circa fin. Item an probatione istius impedimẽti deferatur iuramentum in supplementum. vide Roma. q̃ non, fin. ccx. incipiẽ. tu scis, q̃ datur annus. Vide etiam circa materiam impedimenti quæ habes ad Bart. in l. senatusconsulto. de offic. præsid. vbi etiam habes an requiritur protestatio. Item alia in materia appella. quomodo dicatur desertа, & ex quibus causis succurratur, vide quæ habes in Bertac. in ver. appellatio deserta. & ibi etiam qs posit de causa desertionis cognoscere, & quomodo & quãdo, & ibi in princi. habet remissionem ad Feli. de hoc vltim. Item de impedimẽto facto iudicis quomodo succurratur, vide ad Barto. in authenti. Item ſ. eod. Item quale impedimentum requiratur, & an posit deferri iuramentum ad ipsum probandum & de protestatione quæ fieri debet, vide Ioan. de Dama. consil. j. in viij. & ij. colũ. cum addi. Bald. & Ioan. de Dama. ibi declarat quomodo procedat dictum Specu. qui dicebat quod sufficiebat iuramentum ad probandum impedimentum in causa appellationis. Item vide omnino Alexand. consilio clxiij. in penul. & vlti. colum. in ij. volu. Perus. latè in c. ex ratione. extra de appellat. in ij. co. & sequen. & in viij. & viij. ponit de impedimento ex facto iudicis, & per discursum de omnibus ... impedimentis, etiam in d. iij. columna. latè ponit, an probari posit impedimentum per iuramentum, & de prædictis omnibus, vide etiam Cardi. & Alexand. ibidem etiam vide Alexand. de protestatione fienda in tali impedimento, & quod pluries fieri debeat in consilio xxix. in j. parte, in secunda columna. & habes ad Bartolum in l. Titia. §. vsuras. de lega. ij. Perus. in d. §. capitu. ex ratione. vbi tenet quod opus est pluries protestari, & quod ex necessitate requiritur protestatio an sit necesse quod adeatur superior, vt cogat iudicem. vide ibi Perus. in xij. columna versi. sed vlterius aduerte. & pondera in hoc vlti. Alex. consil. lxxij. in iij. vol. in vlt. colũ. Item quomodo in impedito currat tempus in causa appel. vide Feli. in capitul. venerabilis. in ij. & iij. colum. de iudi. & ibi etiam an requiratur protestatio de impedimento. Item quando restitutio datur solum ad tantum tempus, quãtum fuit impedimentum, an cessante impedimento debeat peti restitutio in tãtum tempus, vide Areti. in §. rursus. in iiij. colũ. Instit. de actio. Itẽ q̃ in causa appell. licet ex impedimẽto iudicis non currat dies impedimenti vel absentiæ maximè si sunt vtiles, quòd tamẽ requiratur protestatio partis, in ill⁹ diebus facta iudici, vide Alex. consi. cxiij. vol. v. colum. ij. an autem in impedimento ex facto iudicis currat tẽpus in causa appel. vide Alex. q̃ non in primo Fatal. secus in secundo consi. lxxj. vol. v. col. vlti.

℣ P. P A V. P.

¶ Contra hoc oppo. An sufficiat appellã. incipere in termino prosequi post terminum, vide signanter Panor. in cap. ex parte. post med. extra de rescri.

¶ Non confirmatur. Per lapsum primi anni non confirmatur prima sententia. Ad⁹ de Barto. in l. j. in fin. ff. mil no. & Bald. in l. eos. in ij. colũ. in prin. ſ. citu. j. quos dam Canonistas in cap. ex ratione. extra eo.

¶ Si tamen. vide quæ scripsi in l. fin. §. sed & si quis. ſ. communia de lega.

℣ P. P A V. P.

¶ Si tamẽ. Quid autem si pẽdente lite in causa principali vel appel. ille pro quo lata erat sententia faciat simpliciter compromissum an dicat eo ipso renũciare sententiæ latæ, adeò q̃ non possit amplius ad eam redire, ita q̃ expresse sit renunciatum liti & sententiæ, videtur dicendum q̃ non, nisi expresse esset renunciatum vt dicit Alex. & Pau. de Cast. in l. cognita. C. de transact. Bal. in l. si diuersa. & ibi Ias. circa fin. C. eo. titu. de eo qui compromittit post rẽ iudicatã. Imo videretur q̃ posset redire ad primã litẽ, & eo ipso q̃ rediret, solueretur compromissum: iuxta l. si quis rẽ. ff. de arb. In cõtrarium tñ vide Bal. in l. eos. §. apostolos. circa fi. ſ. de app. & Alex. hic in apostil. inter tñ vide Bal. in l. eos. §. apostolos. circa fi. ſ. de app. & Alex. hic in apostil. inter

appellatus tantũ. Tertiò, qñ neuter, secunda ibi: appellatione cessante. Tertia ibi: neutro. †No. q̃ hodie tempus appellationis exercendæ & etiã inchoandi processum, est annus & ex causa biẽniũ. Secundò no. q̃ appellatione deserta per cursum temporis: prima sententia remanet firma, & ex ea oritur actio, vt dixi in l. eos. ſ. ti. j. & habes hoc in prima parte. & per partes expediamus. Oppon. & videt q̃ alia tempora dentur: vt ſ. e. l. ij. & l. fi. in prin. & §. j. Solu. Veritas est ista q̃ tempora, quæ olim dabantur ad appellationẽ producendam, de qua loquitur l. in offerendis. ſ. titu. j. & l. cũ anterioribus. §. ĩ his. & etiã tẽpora quę dabant ad processum initiandũ, super appellatione de quo loquit l. ij. & l. fi. in prin. & §. j. & ij. in hoc tit. Ista tempora sunt correcta per hanc aut. datur hodie annus, & ex causa biennĩũ ad appellationẽ producendam, ad inchoandũ processum super ea, & etiã ad finiendũ, vt hac aut. Sed in hoc hodie nõ est quæstio, q̃ tempus appellationis exercendæ de quo loquitur hæc aut. ĩcipit currere à tẽpore appellatiõis interpositæ: licet de hoc olim esset dubiũ; vt j. eo. l. fi. §. illud. & ibi not. in glo. Quæro. circa istam partem, †quid si intra biennium impediatur ex iusta causa [a]. Gl. dicit q̃ dabitur sibi aliud tempus, impetrata restitutiõe, ex clausula generali posita in l. j. ff. ex quib. cau. maior. & vide gloss. Contra istam determinationem videtur l. nemo. ſ. eod. vbi post cursum fataliũ, ex nulla causa potest concedi aliud tempus. Puto glo. bene dicere. Videbitis statim text. in aut. si appellatione. Respond. ad l. nemo. qñq̃ secundus terminus datur alicui, ad purgandum morã adhibitam in primo, absq̃ alia causa, solum ex miseratione legis: & tunc impedimentum contingens in illo secundo termino nõ est causa restitutionis. Hic est casus in l. nemo. hic est tex. no. in l. sancimus. circa fin. j. de fideiusso. vbi casus cõtingẽs intra tempus quo potest mora purgari, non prodest debitori. Quandoq̃ secũdus terminus datur ex iusta causa: tunc impedimentum in secundo cõtingens, est causa restitutionis. Ita loquitur ista gl. & aut. si appellatione. j. e. & hoc facit ad quæstio. sæpe occurrentem in hac ciuitate. Dicit statutum q̃ qui habet instrumentum testamenti, vel codicillorum, debeat illud insinuare intra primos sex mẽses anni, incipiendo in calendis Ianuarij. quid si factũ non fuerit, possit peti cassatio. saluo quòd si non fuerit petita quolibet anno. intra dictos sex menses possit peti insinuatio. Modò contingit q̃ in secundo semestri fuit impeditus aliquis insinuare propter defectum iudicis; vtrum illud tempus debeat sibi restitui. Videtur q̃ nõ. vnde secundus terminus dat sibi absq̃ aliqua causa ergo & c. vt ſ. dictũ est. In contrariũ facit: quia aliqua causa videt hic esse negligentia eius, qui cassari nõ petit. & de hoc cogitabitis studiosè. Venio ad secundã

4 partẽ. †Ex qua nota q̃ appellatione cessante põt appellatus venire, solum vltimo mense biennij, & prosequi causam suam.

b Contra hoc oppob. & videtur, q̃ possit venire incõtinenti: vt. ſ. qũo & quando iu. auth. qui semel. & ſ. eo. l. fi. §. illud. Huius timore quidam dicunt, quod cõtraria sunt vera: & istud. qđ hic dicitur de mense non ponitur taxatiuè, quasi inferiori tpe non liceat comparere. Non obstat auth. qui semel. quia aliud est tempus in causa principali, aliud in causa appellationis. Et ita pertransiuit Inn. in. c. ex ratione. circa fi. extra, e. ti. Mihi videt, salua meliori deliberatione, q̃ debeamus sic dicere. Aut appellatus vult venire ad prosequendam appellationẽ, non requisito reo, nisi fortè in curia, ad quam est appellatũ; & tunc non potest, nisi circa finem biennij, cùm mensis supereſt. Ita loquitur hic. Aut vult venire ad prosequendã appellationẽ: & vult reũ moneri personaliter, vel ad domũ suam, vt veniat ad procedendũ in cã: & optimè potest: vt ſ. eo. l. fin. §. illud. Venio ad fin. ex

5 quo nota quod neutra parte cõparẽte, rata remanet sententia. †Ex quo habes q̃ cõtra aliquẽ cõtumacẽ nunquã procedit altera parte nõ instãte: vt l. properandum. §. & si quidẽ, ſ. de iudi. l. ad perẽptoriũ. ff. eo. et ſ. qũo & qñ iu. authen. qui semel. Secundo b

6 nota †q̃ post primũ annum lapsum nõ con

c firmatur [c] sententia: nisi biennium sit elapsum, ibi: post secundum fatalẽ. &c. Vltimò scias † q̃ illud, qđ dixi, q̃ appellatus

7 põt venire solùm ad prosequendã appellatio. citato aduersario: lex non intelligit, c nisi ei denunciauerit, vel ei statuerit tempus secundùm formã c. sæpe. extra, eo. tit.

2 ☞ *Biennium datũ ad appellationem exercendam, incipit currere à die appellationis interpositæ.*

3 *Tempus appellationis prosequẽdæ, potest prorogari per compromissum,*

d 1 SI tamen. d †Nõ currit tẽpus ei, qui semper litigat etiam corã arbitro. h. d. Nota qđ hic dicit, causæ appellationis motæ, vel non motæ. d

2 †Ex quo apparet manifestè; quòd biennium incipit currere à die appellationis interpositæ, non à die inchoati processus: dixi suprà in proxima auth. Nota secũ-

3 do †quod tempus quo quis coram arbitro litigat, subducitur de medio. Et sic videt q̃ per pactũ cõtrahentiũ, possit prorogari

si sit compromissum in arbitratorem, est quædam transactio, quæ nihil aliud est proprie, quam transitus à lite. leg. j. de transact. Ideo sicut si fuisset facta transactio obstaret exceptio redeunti ad litem, & ad actionem, ita ergo eodem modo & facto compromisso in arbitratorem. In arbitro autem secus est, vt potes considerare ad no. in d. l. si causa cognita. Aduerte tamen quod talis renũciatio etiam si expresse esset facta non operatur aliquid nisi arbitratore arbitrante, eo autem non arbitrante quasi differretur cõditio sub qua fuit facta, & nihil præiudicat, secundum Bal. in l. si diuersa. C. de transact. vide Alexã. super hoc consi. xxij. in princip. & consi. cccxxx. ad fi. Fel. in capi. cum olim. ad fin. extra, de præscrip. Item de materia huius aũ. ꝙ per compromissum instãtia causæ appella. intellige si sit compromissum actualiter factum, secus si solum partes obtulissent se paratas facere, nondum tamen actualiter fecerunt, vide Alexand. consilio cccc xxxix. in secunda columna. ad fin. & seq. & consilio lxxj. volumi. v. & vide omnino latius de materia istius authenti. Perus. in ca. ex ratione. in ij. colum. & seq. extra de appel. vbi Felin. vide etiam Mathes. not. xxj.

a ¶ Prorogari tẽpus. Quando per pactum contrahentium possit prorogari instantia causæ appellationis, adde quæ dixi in dicta l. properãdum. & quæ not. docto. in capitu. venerabilis. de iudic. & do. Ioan. in l. Seius. ad legem Falci. dixit, ꝙ de iure Canonico non solũ per compromissum, vt hic: sed etiã per pactũ possit prorogari. in Cle. quandiu. de appel. & quod dictũ est ṡ. proxi. auth. vbi scripti. & not. Bald. in d. l. properandum. in ij. colũ. & ibi Bar. Quid autẽ si lata sententia & appellatione interposita, victus compromisit de causa principali, non de causa appellationis, an currat tempus: Vide nota. Bal. quod non, in leg. eos. §. apostolos. in fi. ṡ. de app. Quid autem, si pendente compromisso, appellationis, vult soluere pœnam compromissi, et reuerti ad appellationem: vel similiter lato laudo. Dic quod potest secundum glo. in cle. quãdiu. & Bal. in d. §. apostolos. & hoc quod intelligitur in arbitro, secus in arbitratore. Et quando partes possint prorogare tempus appellationis, vide Cyn. in authen. ei qui. ad fin. suprà eodem. & Bal. in l. Centurio. ad fi. ṡ. de vulg. & pup. & in authen. hodie. cum si. ṡ. de appel scripsi post Mod. in d. l. ij. in ij. char. de test. tut.

b ☙ P. P A V. P. ¶ Compromissum sic. Vide omnino de veritate istius Alexand. in l. properandum. in princip. in quarta columna. C. de iudic. Mathes. not. xxij. de quo suprà in princi. de instantia autem causæ principalis an possit prorogari, & quid si lata sententia de consensu partium tempus non currere, vide ad Bartol. in l. properandum. in princip. C. de iudic. Item sicut potest instantia causæ appel. suspendi, ita potest prorogari, vide Feli. quod sic, in capitu. de ratione. extra de appel. post princip ibi etiam quod opus quod taliter prorogans vel suspendens habeat speciale mandatum. Item quod instantia causæ, princip etiam prorogari vel suspendi possit per compromissum, tenet Barba. in capi. de causis. in j. col. de offi. dele.

¶ Item si appellatione. Vide Bartol. in l. j. ff. de libe. dimis. Et au de quod tempus fatale non currit impedito, propter inimicitias capitales saluo nisi potuerit p iudicem impetrare tolli impedimẽtum quod quandoque fieri potest iuxta not. in l. denunciatio, supra, de his qui ad eccles. consu. Et ita tenet Bald. & post eum Imol. arguitius tex. in l. quibus diebus. in princi. ff. de cond. & demon. Quanto tempore debet esse impeditus de primo anno, vt habeat secundum, vide quod dixi infra, in authentic. ei qui. in apostilla magna. vide ibi Bald. & Ange. & docto. in l. si ita stipulatus essem abs te. de verbo. oblig. Vide gl. in capitu. si electio. de elect. in vj.

☙ P. P A V. P. ¶ Impeditus. Vide Ang. cõsi. clxxxvj. in ci. ĩ pĩsupposita qõne.

¶ Stet per iudicẽ. Secundũ gl. in authẽ. de appel. ij. an hæc. & in l. j. & ibi per docto. ff. quando appel. sit. videtur tenere quod nõ sit opus restitutione: imò ipso iure tempora non currunt. contra glo. hic, quam videtur sequi Bartol. & malè. Et adde quod habetur per gloss. & doct. in l. arbitrio. §. cuius dolo. ff. de do. & quod dixi in l. fi. in prin. ṡ. de tẽp. in integ. resti. & Barto. in l. j. §. dies quando appellã. sit. Quid in tempore instantiæ principalis, dicit Bald. in d. l. properandum. §. finautem. C. de iudi. & hic Adde Cano. in ca. ex ratione. de ap. & contra Bartol. tenet hic Bal. in d. authẽ. at qui semel. in fin. de prob. quod si stat per iudicem, ꝙ testes non recipiantur, tunc debet suppleri dilatio. Et de hac materia plene per do. An. in capi. ex ratione. de appell. & per Imo. in l. fin. in ij. colum. ff. de re iud. & per domi. Anto. in c. j. de iud.

☙ P. P A V. P. ¶ Currat etiam tempus. Vide Alex. consi. cccexxxix. Pau. de ca. consi. xxij. in ij. col. Ant. de But. consi. lxiij. circa fi. vide suprà eo. Authen. ei qui.

c ¶ Item si appellatione[c]. Alias, Si appellatione. Ista authẽ. videtur manifestè cõtra auth. ei q appellat ṡ. eo. † vbi dicitur ꝙ datur annus, & ex cã bienniũ: hc verò dicitur ꝙ cõparere sufficiat in vltima die dilationis: & sic absq; alia cã videt ꝙ habeat bienniũ. Videte, ista authẽ. põt intelligi duobus modis. Vno modo, ꝙ intelligamus in nouissima inductarũ die, & intra dilationẽ nouissimè datã p authẽ. ei q appellat. Vel dicã in nouissima inductarũ die, id est, in nouissimo mense illius biennij in appellato: vt in auth. ei q appellat. quæ ponit in appellatore primi anni. Et secũdũ hoc apparebit soluta ista q̃stio. † Dicit in aut. ei q appellat. ꝙ datur annus, & ex cã bienniũ. quãto tpe debet esse impeditus[d] in primo anno, ad hoc vt habeat bienniũ? Rñdeo, & dicunt doc. ꝙ debet esse impeditus tato tpe, ꝙ si litẽ appellationis fuisset prosecutus illo tpe non potuisset finiri secus si in minori tpe, ar. l. si cũ exceptione. §. quod si hõ. ff. qd me. cau. & patet p casum l. q cõmeatus. ff. de re mili. et præsumit lex ꝙ ista cã potuerit intra mensem expediri, & finiri, vñ sufficit ꝙ p mẽsem fuerit in prima cã impeditus. argu. auth. ei q appellat. Et si dicis, qũo põt fieri: nonne fortè inducerent nouæ probationes ab vtraque parte vel testes reprobarent: Dicit In. ꝙ istæ causæ non extendũtur vt dic. c. ex rõne. extra, eo. ti. qd tene menti. Oppo. & † videt quòd licet stet per iudicẽ. [e] tamẽ tẽpus currit, sed datur restitutio: vt l. sed & si p prætorẽ §. ait prætor. qui. ex cau. ma. Sol. Fateor ꝙ sibi currat etiã tẽpus, [f] sed restituitur. Sed aduerte[g] ꝙ hæc restitutio dabitur nullo dato libello: sed incidenter dicit iudex, qa talis fuit impeditus facto nostro, ideo eũ præsentem, & petentẽ ad tale tempus restituimus. Probat extra, de offi. iud. c. vlti. Opp. ad hoc de l. properandũ[h]. §. fi. ṡ. de iu. Sol. Ibi loquit de tẽpore primæ instãtiæ, aduersus cursum cuius quis non restituit. Ratio, quia ibi licet pereat instãria nõ perit ius partis: sed in tẽpore appellationis perit instãtia & ius partis; merito restituit. † Vltimo quærit gl. quid si fuit impeditus per tertium. Dic vt in gl. & hic per Azo. in summa.

c

2 ☞ *Tempus appellationis interponẽdæ, hodie est x. dierũ.*
3 *Tẽpus petẽdorũ & cõcedẽdorũ apostolorũ est xxx. dierũ.*
4 *Tempus proponendæ querelæ, de iudice qui appellationem recipit & apostolos non dat.*
5 *Tempus comparendi coram iudice ad quem, & ad presentandum apostolos & acta primæ causæ.*
6 *Tempus inchoandi processum super appellatione.*
7 *Tempus appellationis exercendæ & finiendæ.*

1 ¶ Sed lis quæ. No. † quod in causis quæ debent examinari. etiã in cõsistorio principis non currit tẽpus. quod est verũ, si fuerit notũ principi: vt hic in glo. tua dicitur. Vltimò, videamus de temporibus[i] istis quæ dantur in causa appellationis. circa quod est sciendũ ꝙ multa sunt tẽpora †. Quoddã est tẽpus appellationis faciẽdæ, seu interponendæ, & illud erat olim biduũ, vel triduum: hodie decendium vt ṡ. titu. j. l. eos. & auth. hodie. † Item, erat tẽpus[j] petendorũ & concedendorũ apostolorũ: & illud erat xxx. dierũ: & illud hodie non[e] est immutatũ. ṡ. ti. j. l. eos. circa fi. & ff. de li. dimis. l. j. † Itẽ erat aliud tẽpus proponẽdæ querelæ de iudice q appellationẽ non recipit, & apostolos nõ dat, vt ṡ. ti. j. l. si appellationẽ. † Itẽ est aliud tps, qd datur ad comparendũ corã iudice ad quẽ appellat, & ad pñtãdũ apl'os, & acta priæ causæ. Et istud tẽpus erat olim duobus modis. Qñq; statuebat tps arbitrio iudicis ṡ. ti. j. l. pses ꝓuinciæ; & ibi no. & ĩ istis tporibus nihil est hodie inmutatũ. Qñq; statuebat tps a l. ad iducendũ appellationẽ: vt l. ĩ offerendis. ṡ. ti. j. et ṡ. e. l. fi. §. in his. † Itẽ est tps inchoãdi ꝓcessum sup appellatione: vt vidistis ĩ l. ij. & fi. ṡ. e. §. † Itẽ ẽ tps appellationis exercẽdæ, et finiendæ: de quo vidistis in l. fi. §. illud. Ista tpa hodie sunt mutata, ẽt ad ista datur annus hodie, & ex cã bienniũ, vt in auth. ei q. Qñq; dant maiora tpa ex cã: vt in auth. si tñ. & in auth. itẽ si appellatione. Sed in cã q̃ debet examinari in consistorio principis, tẽpus non currit: vt hac auth.

i

2 ☞ *Appellatione pendente, nil debet innouari per iudicem à quo est appellatum. Et in causa appellationis ab interlocutoria, iudicatur ex primis actis. nu. 3.*
4 *Capitulum nouum dicitur quod actionem uel exceptionẽ propositam non respicit, nec coadiuuat.*
5 *Causa appellationis mota, non possunt testes produci super eisdem capitulis, super quibus iam fuerunt recepti. Et super nouis articulis respicientibus actionem primam, produci possunt. nu. 6.*
Et ibi cur post apertura testiũ nõ admittatur ꝓbatio. n. 5.

f ¶ Currat etiam tempus. Vide Alex. consi. cccexxxix. Pau. de ca. consi. xxij. in ij. col. Ant. de But. consi. lxiij. circa fi. vide suprà eo. Authen. ei qui.

g ¶ Sed aduerte. Limita vt per Bartolum in leg. ita demum, suprà de procurat. vbi Alexan.

h ¶ Properandum. Vide glo. & Bal. in l. properandum. §. siue autem vtraque & vide ibi apostil.

i ¶ De temporibus. No. hic de temporibus omnibus appellationis vide Bart. in l. j. ff. de lib. dimis. Bar. in l. ij. ṡ. eo. ei aut. ei qui. ṡ. eo. in prin.

a ¶ Per hanc. Iſta l. non habet locum in appellatione ab interlocutoria, ſecundum Bald. in addi. Specu. facit cle. fi. de app. & cle. j. de re iudi. in verſicu. ſententias, Bar. videtur ſentire contrarium in l. eius qui. ff. de appel. recip. Et ad intellectum vide Ludouic. in l. admonendi. in iij. charta. & quod ibi dixi. ff. de iureiurand. & adde quod not. Baldus in l. generaliter. §. j. de rebus credito. & nota bene quod dicit Bald. in l. inuitus. in vlti. colum. ſ. de procur. ꝙ licet ius commune, vel ſtatutum dicat, ꝙ in cauſa nullitatis vel appell. non poſſint recipi nouæ probationes: iſtud intelligitur, niſi de nouo emergant ipſe dicit conſuluiſſe: quod reputat valde no. & no. quòd iſta l. habet locũ tã in cauſa nullitatis, ſicut appel. vt no. Bald. in l. j. j. quã. prouoc. in pe. colum. in verſi. iuxta prædicta quæro. Item adde ꝙ in cauſa appel. deduci acceſſoria poſſunt quæ non fuerũt deducta, ſecundum gloſſ. in d. §. de illo. in auth. de his qui ingrediuntur ad ap. inver. occur. & videtur textus in l. ampliorẽ. in ver. in refutatoriis, de app. Et ad intellec. huius vide Inno. & in d. c. conſti. el. ij. de app. & vide ad hãc l. Bal. in l. ita demũ. C. de p cur. limita ſin. iſtã l. p gl. in c. ad audientiã. de reſcrip. habere locum tantùm in probationibus, quas nõ potuit primò producere, ſecꝰ ſi primo potuiſſet producere & ibi ſumme not. illam gloſſ. Anto. de Butri, benefacit, gl. fi. in c. paſtoralis. de except. & vide Ange. de Are. in l. admonẽdi. de iureiu. ❧ P. P A V. P.

¶ Limita reg. huius l. vt procedat ſolùm in petitione corã primo iudice: ſecus ſi ius petens. vide Felin. in capi. ſignificauerunt. in iij. colũ. ad fi. extra de appella. Item limita ſolum procedere in his in quibus pars non fuit negligens in prima inſtantia, ſed forte non produxit ratione ignorãtiæ vel iuſti impedimẽti. Ita Anto. in c. ad audientiam el. ij. extra de reſcrip. & imo nõ procederet in his q̃ pars malitioſe diſtuliſſet ſecundum Panor. in c. j. extra, de exceptio. Io. Andr. & Hoſti. In c. cùm inter. extra, de except. ſuper quibus dictis vide Felin. oino cõcludentem contrariũ in c. ad audientiã. el. ij. in verſi. omiſſum. extra, de reſcrip. & in cap. inter monaſterium. in vij. colũ. extra. de re iud. verſi. non deductis. Item limita vt non procedat in his quæ oppoſuntur ante litẽ conteſtatam lita demũ. & ibi nota. C. de procura. facit quod dicit Bald. per illum text. in l. is qui ſe obtulit. in fin. ff. de rei ven. vide Alexand. conſilio xxxiij. in iij. volumi. & quòd etiam iſta reg. procedat in tortura omiſſa in cauſa principali, & poſsit etiam peti in cauſa app. vide Ioan. de dama. conſi. j. ad fi. cum addi. Bald. in fin. Item non habet locum in appellatione ab executione, vel in alia interlocutoria. vide Ioan. de dama, conſilio xxvj. in penul. colum. vide text. in d. ca. appellandi. de appel. Item in materia præditæ regu. vide latè Fel. in cap. cum Ioannes. in vij. colum. & duabus ſeq. de fide inſtrumen. vbi ampliat & limitat multiplici ter. Item an iſta exceptio procedat in exceptione relationis, vide & limita vt per Iaſo. in l. ita demum. C. de procu. in penulti. colũ. Item an exceptio malitioſe omiſſa in cauſa principali, poſsit opponi in cauſa appel. vide Socy. in l. is qui. ff. de exce. Item quod vbi exceptio malitioſe non fuit oppoſita in cauſa principali, non poſſit opponi in cauſa appella. vide Barba. conſil. xxxv. volu. ij. Item quòd in cauſa app. non poſsint opponi niſi cauſæ tendentes ad impugnandam ſententiam non aliæ: licet potuiſſent opponi ante ſententiam, puta exceptio compenſationis. vide Feli. in c. ſuborta. col. ij. de re iudica. allegat Bal. hic. & idem tenet Sal. hic. col. vlti.

b ¶ Exgrauatores. Exgrauatores non poſſunt recipere nouas probationes. Facit qd habetur in d. l. ex illo. ſ. ti. j.

❧ P. P A V. P.

c ¶ De iure canonico. Vide omnino Angel. conſi. cxlviij. incip. in quæſtione vertente. in ij. colum. & de veritate vide omnino quæ habes ad Barto. in authen. qui ſemel. C. de proba. in vlt col.

d ¶ Nouum capitulũ. Quod dicatur nouũ capitulum, & ꝙ antiquum, per Spec. de teſte. §. ſatis vtiliter. verſi. illud autem. no. doc. in c. fraternitatis. de teſtib. & Barto. in anth. q̃ ſemel. de proba. in pe. col. in ver. q̃ro vtrum teſtes ſuper eo ꝙ non dixerũt & dicitur nouum capitulum dummodo addatur aliqua qualitas primò capitulo. Tex. & ibi doct. in c. cùm olim. cauſam. vl. de reſcri.

e ¶ Cumulatio. An in cauſa appellationis poſsit fieri cumulatio, vide Bald. in l. ſi quis libellos. ſ. tit. j. in eo ꝙ dicit l. edita. ſ. de edẽ. habere locum in cauſa appellationis. & limita ꝙ eum vt ibi. & vide Imol. in ca. ij. de libel. obla. Adde vt per Roma. conſi. cccl. xx.

f ¶ Iacob. de Aret. Et

---

a ¶ Per hanc. [a] Iſta eſt notabilis l. valde. Et diuidit in tres partes. Primò ꝓmittit non propoſitũ proponi. Secundò nõ reprobatum probari. Tertiò rationẽ aſsignat. Secunda ibi: ſed & ſi qua. Tertia ibi: quo exercitatis. Breuiter dicit,

1 †In cauſa appellationis licet vtrique parti non propoſitum proponere: & non probatum probare, ſi actionem antiquam reſpiciat: aliàs ſecus. hoc dicit. Oppo. & vi-

2 detur † quòd poſt appellationem nil innouetur: vt ſ. titul. j. l. appellatione. ff. nil. no. appel. penden. l. j. Gloſſ. dicit, fallit hic. Tu dic quòd nil debet innouari appellatione pendente: ſcilicet per iudicem, à quo eſt appellatũ: ſed per iudicẽ, ad quem appellatũ

3 eſt, nihil prohibet. †Secundò oppo. extra, eo. c. appellanti. in Cle. Solu. Ibi loquitur, quãdo quis appellat ab intelocutoria, quo caſu debet iudicari ex primis actis: hic quãdo appellatur à diffinitiua. Ratio, ꝙa quãdo appellat ab interlocutoria, non appellat tantùm ab iniquitate ſententiæ, quantum à grauamine ſibi illato per iudicem. Et ideo dicit Decretalis, quòd in cauſa appellationis ab interlocutoria debet inferi iuſta cauſa grauaminis &c. de appella. c. j. lib. vj. Sed iudex non potuit grauare partem, niſi ex primis actis: meritò nouæ probationes non admittuntur. Ideo dicerem ꝙ per ſtatuta terrarum, in quibus quãdoq̃ conſtituuntur aliqui officiales, qui vocan-

b tur exgrauatores, [b] ꝙ tales officiales non poſſunt nouas probationes recipere: quia non ſunt poſiti niſi ad tollendum grauamen. reſpectu iudicis loquor, vt habuiſtis ſ. titu. j. l. eos. Opp. tertiò extra, de teſt. c. fraternitatis. vbi dicitur totum cõtrarium huius l. quod ſuper nouo capitulo poſſunt admitti nouæ probationes, non ſuper antiquo. Dicunt quidam, vt hic tangitur in prima glo. magna, in fi. ꝙ aliud eſt de iure

c Cano. [c] aliud de iure ciuili. Vel dic, ꝙ ibi appellat nouum capitulũ, nouam aſſertionem, quæ tamẽ reſpiciat actionẽ propoſitã. & ſic concordat cum iſta. Hoc ſatis placet, vt j. dicam. Venio ad quæſtiões & quæro primò. hic dicit, quod nõ ad nouũ cap.

4 &c. Pro declaratione l. †quæro quod dicatur nouũ capitulũ [d] & quod antiquum. In

d hoc ſunt multæ opi. Nam quidã nouũ capitulũ, & antiquũ recipiunt ex tẽpore, quidam ex re, quidã ex cauſa. Ex tempore, qa nouum capitulum dicit, ius nouiter acquiſitum: antiquum, ius quod competit tempore primæ cauſæ. Et addunt iſti ꝙ illud ius nouiter acquiſitum, in cauſa prima poterat proponi, in ſecunda non. qđ glo. non placet. & vide gloſ. iſta opi. meritò nõ placet glo. Nam ſi ius acquiritur de nouo, ex cauſa de præterito: & tunc poteſt deduci in primo iudicio: & eadem ratione in cã appellationis, vt habetur in l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. ff. de ædili. edic. & l. ſi rẽ. in fi. ff. de pig. act. & l. ſi mandauero. la picola. ff. manda. Si verò oritur ex cauſa noua: tunc non poteſt deduci in iudicio primo, nec in iudicio appellationis: vt l. non poteſt. ſ. de iud. & ideo iſta lect. quæ permittit iſtud nouũ capitulum produci in cauſa appellationis, non eſt in cauſa prima: non bene facit. Poteſt tamen hæc lectura aliter intelligi, vt illud quod dicit, ſed ante poteſt, &c. non intelligatur ante, hoc eſt, in primo iudicio: ſed intelligatur ante, ſcilicet ius quęſitum. quaſi dicat, ius ante quæſitũ poteſt in cauſa appellationis produci: ius poſteà quæſitum, non. Et iſto modo poteſt ſuſtineri iſta lectura, vt j. dicam. Alij intelligũt nouum capitulum, & antiquum ex re: vt puta, in primo iudicio petebam bouẽ, in cauſa appellationis volo petere equum. Vel ex parte rei primò excipiebat de boue, nunc excipit de equo: & iſtud dicatur nouum capitulum, quaſi de re noua. Sed ſi ſuper eadem re volo ius meum fundare ex nouis probationibus, poſſum. Et iſtam lecturam tenet hic gl. quæ lect. an ſit vera, dicam j. Alij dicunt nouum capitulum ex cauſa, & in cauſa appellationis poſſum producere nouas probationes, quæ tendũt ad probandũ illã cauſam, quę in primo iudicio fuit deducta. Secus ſi cauſa variaretur: quia tunc dicere tur nouum capitulũ: vt ſi primò dicebam furtum, nunc dico violentiam. Hoc nõ placet gl. Cũ enim reſpiciat eãdem rẽ, videtur

b pertinere ad capitulum antiquũ. Ita dicit gl. & tenet opi. ſecundam. Hoc nõ videtur verum. nam ſecundum veram opi. quam tenent omnes de iure nouo, & etiam de iure antiquo, poſt lit. conteſt. non licet actionẽ mutare: vt l. edita actio. ſ. de eden. & authẽ.

c qui ſemel. ſ. quo. & quan. iud. Sed ſecundũ iſtam opi. induceretur mutatio actionis: ergo &c. Sed ſuſtinẽdo gl. poſſemus dicere, ſicut in primo iudicio admitteretur cumu-

e latio [e], vt no. in d. l. edita actio. ita eadem ratione in cauſa appellationis. Ad quod reſpondeo, ꝙ quãdo fit cumulatio diuerſarũ

d actionum, oportet ꝙ fiat per nouũ libellũ: & ſic erit noua inſtantia: vt no. in l. non eſt nouũ. de act. empt. Et ſic licet fortè iſte nouus libellus poſsit dari corã iudice appellationis: tñ hoc nõ pertinet ad cõfirmãdam vel infirmandã ſniam primã, ſed ad nouam ſententiam cõſ: quendã. vnde iſta opi. non videtur vſquequaq̃ vera. Alij, vt Iacob. de

f Are. [f] dicunt ꝙ illud videtur nouũ capitulum, qñ ſententia lata ſuper primo, ſuper eo, quod de nouo proponitur, nõ parit exceptionem rei iudicatæ. Sed ſi pareret exceptionẽ rei iudicatæ, dicitur ex nouo capitulo pendere. l. & an eandem. §. actiones.

e ff. de excep. rei iudi. Et eſt ratio, dicit ipſe, ꝙ quando ſententia prima parit exceptionem rei iudicatæ in eo qđ ſecũdo proponitur lex, ſubuenit appellanti: quia ſibi parat præiudicium, quod non eſt neceſſe, qñ rei iudicatæ exceptio non paratur. Ita dicit Iacob. licet iſtud dictũ ſit ſatis rationabile, tñ non eſt verum: quia ego reperio ꝙ in iudicio cauſæ principalis, noua cã põt allegari, in qua ſentẽtia lata non parat præiudiciũ.

f Hoc

no.hic per nō.q.dō.Bar.in l.Iu'ianus.in fi.ibi:sed quid si condemnatus.de condi.& demon.quam indecisam reliquit.

a ☞P. P A V. P. ¶ Ex antiquis capitulis.Quomodo aliquid dicatur dependere ex alio,Vide Are.per illum tex.in l.si quis hæres.in prin.in ij.vol.ff.de acqui.hære.

b ¶ Nouæ probationes.Vtrum in causa appellationis possunt produci noui testes, & si repetantur possunt iterum iurare. Tex.est not.quòd sic, in fin.extra de test.& quod no.gl.in c.fin.ṡ. de testi.Facit l.qui bona.§.si quis stipulatus cum ibi not.ff.de dā.infec.& vide quæ dixi in j.repe.ff. de q̄stio.sed Bal.in authē. hoc sacramentum. ṡ. de iura. calum. tenet q̄ non requiratur nouum iuramētum,nec noua citatio. contra tenet in l.fi.vlt.col. ṡ. de test.& hic primā gl.in vl.col.& quādo fiunt nouæ probationes.Iuæ sit forma sententiæ in causa appellationis,vide p. Spec. in titu.de sen.diffi. & interlocutoria. §. nūc transeamus. versicul. quia talis,& vide q̄ nō. Bal in l.ij. in j.col. ṡ.de eden.& Bal.in l. eos.in princip.ṡ.tit. j. Abb.in ca.fraternitatis.de test.quod si testis producitur super talibus actis,quæ poterant sub primis cōprehendi,tunc nō vitiat:alias secus. Bald. in l. hæredes palam. §.sed si notā.in fi.col. ligit ibi arg.ad testes quando repetūtur vt declarent,non debent iurare.

c ¶ Tenet ibi gl Hoc limitant aliqui.retusi post Bart.in authē. qui semel.in ij. col.ṡ. de probat.secundum Iac.de Bel.& Bald.in c.j.quid sit inuestitura & vide Bart & in authen. qui semel. in prin.&c.

d ☞P. P A V. P. ¶ Quando prouocare. Adde circa istam rub.quod licet quando sententia est nulla non sit necesse appellari,vt per totum istum titul.potest tamen appellari à sententia nulla,& talis ap.est nullius vtilitatis vt plus operaretur, si ille cōtra quem est lata velit se tueri quādo conueniuntur ex sententia dicēdo eam nullā,vide Com. cōs. xliij.inci.ab arbitrali sententia.in ij.col.

e ¶ Latam sentētiam. vide do.Abb.in cap. inter monasteriū.vbi tenet opi.Bartol. licet do.Anto. contra. Vide quæ dixi pridie in consulendo in quadā causa Senis. Andre. Barba.

☞P. P A V. P.

e ¶ Latam sentētiam. Circa materiā huius l.vide Alexand.consilio xxxiij.incipi.viso themate.ad fin.& an ista reg. procedat siue in eadem instantia siue in diuersa,vide Francisc.consilio lxxij in ij.& iij.colū. Fel.in cap.inter monasterium.in vij.columna.& de pluribus sequen.vsque ad fin. extra,de re iudic.& aduerte quod sūt ibi tres columnæ scriptæ per errorem, Item

Hoc probo per l.si rem.§.fi.ff.de pign. act. coniuncta.l.si mater.§.eo.de exce.rei iudic.

Quid ergo dicemur? Breuiter ex parte actoris omnis articulus, & omnis actio vel intentio,quæ casum vel actionem proposi tam respicit,vel coadiuuat, dicitur pēdere ex antiquis capitulis [a] & illis cōiunctis,ad
‖ mittentur illæ nouæ probationes. Si verò actionem propositam non respicit,nec coadiuuat:tūc dicitur nouum capitulū.Idem dico ex parte rei: omnis exceptio, quæ actionem propositam respicit,dicitur pēdere ex veteribus;si actionem non respicit,dicam nouum capitulum.Et secundum modum istum possunt intelligi omnes opin. quæ sunt hic.Probatur ista opi.in l.vlti.ff. q̄ cum eo.& in l.Aemilius.ff.de mino. vbi sententia prima in causa appellationis potest confirmari ex nouis allegationibus,et nouis probationibus.Secundò est videndum:† hic dicitur quòd in causa appellatio
5 nis possunt fieri nouæ probationes. Quæro vtrum istæ nouæ probationes [b] possint
b fieri per testes.Et videtur q̄ sic:vt hic, & l. eos.§.j.ṡ.ti.j.In contrarium videtur in auᵗ. de testi.§.quoniamverò.vbi dicitur,q̄ post didicita testificata non possunt de nouo produci testes. Quidam dicūt,q̄ istæ leges corriguntur per illam auᵗ.& sic nō posset ibi fieri probatio per testes. Alij dicunt q̄ illa auᵗ.loquitur in causa principali:sed in causa appellationis possunt de nouo testes recipi,etiam super eisdē capitulis. Et istud tenet ibi gl. [c] & istud Vltramon.etiam tenent.Istud communiter tenēt doct. nostri. Nec ob.§.quoniam verò.Nam debetis scire,q̄ duplex est ratio, quare post aperturā testium non admittatur probatio. Primò timore subornationis. Secundò propter identitatem instantiæ.Nam in alia instantia possunt recipi:vt l.vl.ṡ.de testi.Sed causa appellationis est alia instātia à prima; vt l.ita demū.& ibi no.supra de procur. ergo &c. Videtis domini,tex.iuris canonici dicit directo contrarium in ca.fraternitatis. extra,de testib.& ideo starem illi decretali,vt dicamus sic.Aut testes producuntur super eisdem capitulis,super quibus iam fuerunt recepti:& nō possunt recipi: quia subest timor subornationis,sicut in causa
6 prima.Aut † quis vult recipere super nouis articulis respicientibus actionem primam: & tunc potest.Ita loquitur hic, & l. eos.§.j.supra ti.j.& in l.in offerendis.in fi. Non obstat quod dicit, & ex alia instātia: quia fateor q̄ in alia instantia possunt recipi volente parte.Ita loquitur, vlti.ṡ.de testi.non autē ea inuita, & sic loquitur quæstio nostra. Vel aliter,ibi loquitur,quando testes fuerūt examinati coram arbitro: hic quando fuerunt examinati coram iudice. Quo casu illa lex non habet locum, & te-

de ista materia quomodo & quando sententia contra sententiā sit nulla,vide Anto.consilio xxvij.incip.in dei nomine amen.visis præsentibus in j.colum.ante fin. & sequen.an autem sententia contra notarium sit ipso iure nulla vide omnino Feli.in cap.quoniam contra falsam.in xij.columna de proba.& incip.inter cæteras. in ij.char.verficu.sexta declaratio.de re iudic.Perus.in repet.c.dilecto.de appel.vis

tigi in l.gesta,suprà de re iudi. Non obstat quod pōt dici q̄ ad alium finem producuntur in prima causa,ad alium in secūda. Nā in prima producuntur,vt quis condemnetur,vel vt quis absoluatur.In secunda producuntur,vt sentētia confirmetur, vel infirmetur.ergo &c.vt in ca.veniēs.extra,de test.Nam respondeo,q̄ istud cōfirmare,vel infirmare,est æquipollens illi condemnare,vel absoluere: vt dixi suprà ti.j.l.eos.ergo ad eundem finem producentur. Possemus hic quęrere,an in causa appellationis sit locus reconuentioni.Dicam in auth. & consequenter.de sen.& interlocu.

d *Quando prouo.* [d] *non est necesse. Rubr.*

Continua vt in glossa.

2 ☞ *Si ex diuersis instantijs sequuntur diuersæ sententiæ, ualet ultima.*

3 *Sententia lata contra iusiurandum ualet.*

4 *Si feratur secunda sententia etiam concordans cum prima, à qua non fuit appellatum,non ualet.*

5 *Si pars,quæ scit sententiam esse latam pro se:petit iterum iudicari,& iudicatur contra se:non ualet secunda sententia.*

6 *Si egi contra Titium,& succubui,postea agit procurator meus.& obtinuit,quæ sententia ualeat.*

7 *Appellans à sententia nulla ex defectu consensus eam confirmat.*

8 *An procedat talis libellus, dico sententiam nullam,& si qua est,appello.*

9 *An iudex appellationis pronunciando malè appellatum, confirmet sententiam nullam.*

10 *Non potest iterum queri de nullitate,cum semel est super ea iudicatum,& quæsitum.*

11 *Si in causa appellationis non fuit dictum, neque quæsitum de nullitate:poterit de nullitate postea dici.*

12 *De nullitate sententiæ potest quæri duobus modis,scilicet per exceptionem & principalem petitionem.*

13 *Succumbens in exceptione nullitatis,non prohibetur postea ordinarie agere de nullitate per uiam principalis petitionis.*

14 *Quando principaliter petitur sententia pronunciari nulla,agitur officio iudicis.*

15 *De nullitate debet agi coram eodem iudice, qui iudicauit: & quando coram superiore.*

16 *Si datur libellus super nullitate,nec probat ille, qui agit, potest iudex nullitatis confirmare sententiam.*

17 *Et nouas probationes,& allegationes audire.*

18 *Et omnia intentata prætextu illius sententiæ reuocare.*

19 *Succumbens in una causa nullitatis,nō potest postea aliam prosequi,quando sententia fuit dicta simpliciter.*

20 *Victor potest principaliter agendo petere sententiam confirmari.*

21 *Sententiam latam potest iudex confirmare,quando in prima sententia non esset expressus error.*

LEX I.

e [L]Atam sentētiā. [e]

1 Breuiter dicit:Sentētia cōtra sentētiam lata, † est ipso iure nulla [f] & appellare nō f est necesse. hoc dicit. Primò, quæro exemplum huius legis.Glos.

de in eius tabula in quæstio.iij. quid autem si esset notorie in iusta, vide omnino Felin.in capitul.inter cæteras in penulti.& vlti.colum.vbi tamē refert Perus.in d.c.dile.in iv.q.tenere contrarium eius q̄ dicit esse Imol.bene aduerte et vide late Pau.de liaz.in v.qō.incip. in Christi noie.an sentētia reddatur nulla qñ notorie cōstat de eius iniquitate & iniustitia.vide Cur. consilio lix.in ix colum.Barb. consi.j.in ij.volu.in ij. col.Fel in c.quoniam contra falsam. in iij. char.ver.fallit secundo.extra de probatio. & quando est notorie iniqua,an sit nulla. & quòd secus sit qñ est manifestè iniusta;vide Bart.i c.si qñ de offi.delega.in j.col. quid autem de snia lata ex cā falsa, an sit nulla,vide latè Alex. in l.qui romæ.§. duo fratres.i x.col.& viij. char.de verb.oblig.in l.si is ad quē.de acqr. hær.Fel.in c.inter cæteras in ij.col.versi.secūda conclu.extra de reg.iur.Barba.consil. xxxvij.vol.iij. colū. penul.qui loquitur in laudo.Item q̄ regul. huius l.procedat etiā si de cōsensu partiū feratur secunda snīa.vide Ias. i l.si diuersa.in vlt.col.C.de transi.Itē vide ī materia q̄ sentētia cōtra snīam nō valeat, & quia secus si cōtra iuramentum vel trāsactionē.Ias. in l.nam & posteà. §. fi dānetur.in vlti.col ff. de iureiur.& ibi ad fi nē limitat reg.nō procedere quando sunt lapsi xxx.anni à tempore primæ snīæ ante secundam,& de snīa lata p tales testes probatū fuit si non,pbauit an sit nulla : vide Are.ī l.si is ad quē.in vlti.char.an aūt snīa lata contra tenorem instrumenti sup quo fundatur, sit nulla in c.inter cæteras. extra de re iud.Item de materia an sententia contra sententiam sit nulla in diuersa substantia,vide etiā late Barba.consi.v.vol.iij.

f ¶ Nulla.Et si sit lata ex cōsensu ptiū secunda snīa,secundum gl. & ibi Barto.in l.si diuersa.ṡ.de transact.& ibi vide per Bal.qd ī arbitro, & arbitratore, & quod notat Barto.in lege,acta.ff.de re iudi.Item istam legem intellige secundum Baldum nō. hic quando in prima sententia fuit apposita exceptio rei iudicatæ,& probata valet de prima sententia,aliàs secūda sentētia teneret.quod no.Itē prædicta fallūt in interlocutoria: quæ licet aliàs non possit corrigi:tamen ex cōsensu partium,vt no,

Bal. in d.l.ſi diuerſa. Et adde Bald. in l.ſi poſt ſententiam.ſ. de ſententia.& ibi quid in arbitro: & quod cõſenſus partium in hoc non operetur, tenet in l.j.ad fin.ſ.ſenten.reſcind.non poſſ. & multos alios caſus, in quibus valet ſententia contra ſententiã, ponit do. Anto. in ca.inter monaſteriũ.de re iudica.& per Lud.in d.l.admonendi. Et an poſsint ferri duæ ſententiæ ex eadem inſtantia, vel ex diuerſis vide quod dixi poſt Barto.in d.l.duobus.& qđ ſcripſi poſt Salice.in l.ſi cauſa.ſ.de trãſa.adde Paul.de Caſtr. conſi. xvij.in iij.colum.

P. P A V. P.

a ¶ Cum prima gloſſ. Vide Aret.in l.cum qui duobus.in j.colũ. de acquir.hæred.

b ¶ Quæro ecce. Si ille, pro quo eſt lata ſententia, petit pro ſe iterum iudicari,& contra ipſum fertur ſententia, an valeat? bene facit text. in l. ampliorem.in princ. & quod ibi dixi poſt Bart.ſ. titu.j. & vide qđ not. Bart.in l.poſt ſententiam. in j.colũ. de ſentẽ. adde vt per Fede.conſl.ccxliij.

c ¶ Circa primã. vtrũ ille,q̃ appellat a ſentẽtia nulla,illam confirmet in l.ſi expreſsim. de omnibus iſtis. & Bal.in l.ſi diuerſa. in ij.col.de tranſacti.& hic in ij.col.

d ¶ Circa ſecundam. An valeat libellus, ſi dico ſententiã nullã, & ſi qua eſt,appello: per Bald. in l.j.C.de furt.& vide Barto.in l.cum &.C.ſi aduerſus rẽ iudic.adde Oldra.conſi.xij.

e ¶ Agi querela. Adde Barto.in l.penulti. in fin.j.ſi aduer. rem iudic.& quod poſsit iudex appellationis reformare ſententiã,vide in l.cũ apud.& qđ ibi dixi,iud.ſol.

f ¶ Proſequi. Vtrum cauſa appellationis & nullitatis poſsint ſimul & ſemel proſequi,vide ſ. proximo. & Bart.in l.ſi expreſsim.adde Bald.conſi. cccl xx.iij.lib.

g ¶ Circa tertiam. An hoc exp̃ſſe facere poterit,vide iſtum in fi. l.& hic adde Bald.in ij.col. adde.Ioã.Andr. poſt Spec.in addi.ſ. §. vt aũt.verſ.vbi autẽ. vbi dicit Iac.de Are. dixiſſe iudicẽ appellationis debere ſic pronunciare: dico ſentẽtiam nullã & appellationẽ ex abundanti interpoſitam. & ita etiam dicit do.noſter Cy.in l.eos.ſ. de app.

ponit in rei vendicatione, vt quia primò hat iudicatũ rẽ non eſſe meã:ſecundò rem meã eſſe.& vide gloſſam & doct. Moder. reprobant iſtã gl. Nam ſententiæ tenent, ſi poſſunt coadiuuari aliqua ſubdiuiſione vt in §. quibus.ſ.in prima conſtitutione. Sed iſtæ ſentẽtiæ poſſunt coadiuuari hoc modo:quia res tẽpore primæ ſentẽtiæ non erat mea: tẽpore ſecundæ ſententiæ erat mea:& ſic non eſſent contrariæ ſententię. Iſta opi.non placet. Nam ſecundum quod ego intelligo,hæc lex debet intelligi:quãdo ex eadem inſtantia ſequuntur duæ ſentẽtiæ cõtrariæ:tũc non valet ſentẽtia vltima.& ita loquitur hic,& ideo rei vendicatione optimè procedit exemplum gloſ.,p̃ 2 poſitum.† Sed ſi ex diuerſis inſtantijs iequerentur diuerſæ ſententię, optimè valeret vltima:vt d.l.duobus. de exceptio. rei iudic.& habuiſtis not.ſi plures vna ſentẽtia.l.j. Vlterius quæro quæ eſt ratio q̃ ſecunda ſententia non valet. Dicit quidam quòd prima ſententia facit ius:ergo ſecunda ſententia videtur lata cõtra ius. Iſta eſt falſa ſecundum gloſſ.quia non eſt expreſſus error in ſentẽtia. Præterea extra.gloſſ. ſententia lata contra ius non redactum in corpore iuris,nõ eſt ipſo iure nulla: vt l.cũ prolatis.ff.de re iudi.ſed illa prima ſnia nõ erat redacta in corpore iuris;ergo &c. Dicunt ergo alij,q̃ iſta eſt ratio, vt ſit litiũ finis & in hoc reſident glo.noſtri. Certè nõ placet; quia eadem ratione ſentẽtia lata contra iuramentum non valeret; quod eſt falſum:vt j.dicam. Et eadem ratione ſentẽtia lata cõtra trãſactionẽ nõ valeret; quod eſt falſum: vt l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff. de condictio.indebi.cùm iuſiurandum. & tranſactio fuit introducta vt ſit litium finis,ſicut ſententia:vt l.j.ff. de iureiur. & ſ. de tranſactionibus.l.fratres. Quę eſt ergo ratio? Dico ſic. Lata ſententia iudex functus eſt officio ſuo:vt de re iud.l. iudex. & ſ.de ſentent. l. poſt ſententiam. Item lata prima ſententia,perempta eſt prima inſtãtia:vt l.Græcè.§.poſt litem.ff.de fideiuſſo. & l.cũ apud.ff.iudic.ſoluí.& ſ. de procur. l.inuitus. Vnde ſi fertur noua ſentẽtia,apparet quòd fertur ſine inſtantia non præcedente libello,non præcedente conteſtatione neq̃ aliquo actu.ergo &c.vt ſuprà de ſenten.l.prolatam. Sed ſi renouaretur noua inſtantia,valeret ſententia, vt dictũ eſt ſuprà. His præmiſsis oppo.ff.quæ ſenten.ſine appel.reſcin.l.j.in princ. Solu.Ibi erat dubiũ,an eſſet iudicatũ:hic non.† Secũdò oppo.de l.nã poſtea.§. dãnetur.ff.de iureiuran.Gloſſ.dicit,aliud in iureiurãdo, aliud in ſnia.Sed quæ eſt ratio? Dic quod ratio eſt,q̃ iuſiurandum ordinatur ad ſententiã:neq̃ perimit inſtantiã. Poteſt enim iudex condẽnare ad illud qđ eſt iuratũ: & ſic adhuc inſtãtia durat. Meritò ſi iudicat cõtra iuſiurandũ,valebit ſnia; ſed ſentẽtia nõ ordinatur ad ſentẽtiã;ſed inſtantiã perimit,& illi inſtãtiæ finẽ imponit. Ita debet intelligi hic. Quærit gloſ.† quid ſi ſecun- 4
da ſnia concordat cũ prima. Gloſſ.[a] videt hic tenere q̃ valeat ſecunda. & vide gloſſ. Docto.tenent contrariũ,qđ etiã teneo per rationẽ quã dixi ſuprà quia remanet ſecũcunda ſentẽtia lata ſine inſtãtia. Præterea

a

ſicut trãſactio facta poſt ſententiam non valet, vt l.eleganter. §.ſi poſt rem.ff.de condi.inde.eadem ratione ſentẽtia. Facit ad idem l.ſi quis ante.ff.de acqui.poſ. Facit quod dicimus, q̃ quis non poteſt decedere cum duobus teſtamentis; eadem ratione eadem lis,& idem dubium non poteſt habere duas ſententias, quæ imponerent finem. Illa tamen eſt tutiſsima ratio:quia inſtantia eſt perempta. Et per illam rationem mihi nõ placet diſtinctio Gul. An prima ſententia ſit condemnatoria, vel abſo- 5
lutoria:quia eſt eadẽ ratio.† Quæro,quid ſi pars, quæ ſcit ſententiam eſſe latam pro ſe,petit iterũ iudicari,& iudicatur contra ſe:an valeat? gl.in c.inter monaſterium.extra.de re iudi.videtur tenere q̃ valeat,& imputet ſibi,qui hoc petit. Contrariũ puto. Nam non poteſt conſenſu partium iuris ſolennitas tolli, q̃ non detur libellus,non conteſtetur lis,vel ſimilia:vt vidiſtis in auẽ.offeratur.de lit.conteſt. Sed vt dixi, iſta ſententia repe- b
ritur data,inſtantia non præcedente. ergo &c. Quæro,ecce[b] 6
ego † egi contra Titium, & ſuccubui: poſteà agit procurator meus,& obtinuit,quæ ſententia valet? Reſpõdeo,ex prædictis apparet,ſi quidem procurator egit intentando,aliàs inchoando nouam inſtantiam valet ſecunda ſententia etiam prima:ſed ſi egit ſuper prima inſtantia,erit ſecunda ſentẽtia ipſo iure nulla:quia inſtantia perempta eſt,vt dixi ſ. Venio ad aliam materiam,quæ tractatur hic ad explicandum gl.ſunt formãdæ tres 7
quæſtiones.† Prima,vtrum ille,qui appellat à ſententia nulla, eam confirmet. Secunda, vtrũ procedat talis libellus,dico ſententiam nullam,& ſi qua eſt,appello. Tertia,an iudex pronuncians malè appellatum,videatur confirmare primã ſententiam c
nullam. Et hæc omnia tractat hic gl.quã vide. Circa primam[c] partem,eſt clara reſponſio. Aut enim ſententia eſt nulla,ex defectu conſenſus:& per appellationem confirmatur: vt l.iij.§.j. ff.rem rat.ha. Aut eſt nulla per alium defectum: & per aliam appellationem non confirmatur: vt l.ſi expreſsim.ff.de appel. d
Circa ſecundam[d],† an valeat talis appellatio:dico ſententiam 8
nullam,&,ſi qua eſt,appello.reperio Innoc.variantem;nam in c.dilecto.extra de appel.dubitat in c.conſtitutus.de in integr. reſtitu.hoc aſſerit pro conſtanti,quòd procedit iſte libellus,& quòd ſuper vtroque tam ſuper nullitate,quàm ſuper iniquitate admittentur probationes ſimul & ſemel. Nec obſtat,ſi dicis, imò debet eligere:vt l.quòd in hæredem.§.eligere.ff.de tribu. & ſ.de fur.l.j. Ratio:quia illud eſt verum quando actor eſt certus. Sed ibi actor eſt incertus:neſcit enim qualiter ſuper nullitate probabit. Iſta ſua opin. videtur mihi contra caſum ſ.de inoffi.teſt.l.contra maiores.vbi donec pendet iudicium nullita- e
tis,non poteſt agi querela[e] inofficioſi: & hoc ratione contrarietatis. Quid ergo dicemus? Breuiter dico ſic: Aut quis dicit ſentẽtiam in vno capitulo iuſtam:& in alio iniquam & poteſt: vt l.Carmelia.de iure pat.& fami.erciſ.l.quædam mulier. Aut ſuper eodem capitulo dicit nullam,& ſi qua eſt,appellat:& dico quòd etiam tunc talis libellus procedit. Caſus eſt in d.c.cõſtitutus.extra,de in integ.reſtit.& probatur in d.l.contra maiores.intelligendo vt j.dicam. An autem ſimul & ſemel poſsit f
vtranque cauſam proſequi[f] & dare probationes ſuper vtraq̃? Dicendum eſt quòd ſi quidem cauſa appellationis,veniunt ex diuerſis fontibus: verbi gratia,dico ſententiam nullam ex defectu ſolennitatis,vel ex defectu iudicis,vel litigantis. Et eam dico iniquam reſpectu tenoris ſententiæ:tunc in proſecutione non poſſum mihi contrarius eſſe. Quid enim repugnat,reum fore minorem,& ego probo de iure meo. Et ita poteſt intelligi opinio Innocen.quam communis cõſuetudo obſeruat. Sed ſi cauſa appellationis,& nullitatis procedunt ex eiſdem fontibus, ita quod haberem neceſſe mihi contrariari in proceſſu: tunc debet procedi ſuper nullitate primò, & in appellatione tempus non curret,vt dicam in l.contra maiores.ſ.de inoffic. teſta. Nam ibi proſequendo querelã non poſſum mitti in poſſeſsionem hæreditatis aditæ:& ſic teſtamẽtum eſſet validum: vnde eſſem mihi cõtrarius. Conſuetudo hoc obſeruat:& iſtud g
teneatis. Circa tertiam[g],† an iudex appellationis pronũcian- 9
do malè appellatum confirmat ſententiam nullam? gloſſ. diſtinguit, an iudex inſeruit cauſam, quare pronunciauit malè appellatum;quia ſententia nulla:& non confirmat eam. Secus ſi ſimpliciter, vt hic habetis. Contrariam gloſſam habemus in lege, ſi expreſsim.ff.de appellationibus. Dynus dicit

quan-

quãdoque sic. Aut ille,qui appellauit, sciebat sententiam nullam: & confirmabitur: vt hic. Secus si ignorabat,vt habetis hic in gl.contraria. Et hanc opi.tangit Spe.in ti. de sen.§.iuxta. Sed hæc opin.non est vera. Nã consensus partis non põt validare sententiã,vt valeat sententia: bene tamen posset facere q̃ valeret vt pactum: vt l.ij.ſ.com mu.vtrí.iud. Simile dicemus in testamentis.vt l.non dubiũ.ſ.de testa. licet gl. videtur aliud notare in l.j.ſ.qui pro sua iurisdi. sed malè,vt ibi dicam. Facit quod no.in l.si diuersas.ſ.de trãsact. Vel aliter dicit Dyn. Aut in appellatione fuit deductum de nullitate: & videtur confirmare. Ita loquit̃ hic gl. aliàs secus: vt in gl.contraria. Et secundum hoc malè dixit ista glo.in eo qd̃ dicit, maximè si appellatur,&c. Ista opi.non videtur vera,qa in cã appellationis venit cã nullitatis,etiã si nõ dicatur: vt d.l.quædam mulier.famil.erciſc.l.Carmelia Pia.de iure patro. Vnde alij se referunt ad processum, Aut quis est prosecutus causam nullitatis: aut non. Breuiter videtur mihi dicendum, qñ sententia prima est nulla ipso iure,expresso errore in sententia: & tunc iudex appellationis nõ potest cõfirmare: quia esset idem error in secũda sententia, qui erat in prima: vt l.j.§.j.ff.quæ sent.sine app.rescin. & dixi vobis de errore calculi.l.j. Si verò erat nulla,alia cã: & tunc si quidẽ iudex dicat simpliciter appellationem non tenere, & pronũciauit malè appellatũ esse,nec adijciat,bñ appellatũ,seu rite, seu iustè iudicatum: tũc prima sententia nullo modo videtur confirmari: quia eius verba hoc non sonant: & verba sententiæ debẽt strictè intelligi,prout iacent: vt l.j.ſ.si plu.vna sent. & de li.cau.l.diui. & l.si à te.de exce.rei iudic. & sic ista glo.dicit malè simpliciter. Sed si adijceret iudex in sententia,pronuncio bene iudicatum & male appellatum: tunc bene videtur cõfirmare sentẽtiam, vt l.eos.ſ. de app. † Sed an antequam ille, qui appellauit,prohibeatur posteà dicere de nullitate? Rñd.si quidẽ dicit,dico sententiam nullam: & si qua est appello: prout ibi dicitur in gl.vel causam nullitatis expressè, psecutus est: tunc iterum de nullitate quæri non poterit,cũ semel sit iudicatũ, & quæsitum, vt l.ij.ſ.si ex fal.instr. & de fi.instr.l.fi. † Sed si de hoc non fuisset dictum,neq̃ positum, poterit de nullitate posteà dicere: arg.l.eũ qui.suprà de inof.test. Et habes de hoc hodie casum in c.j.de re iu.in cle. Nec obst. [a] si dicas,in appellatione venit nullitas, & si non exprimatur: quia dico q̃ venit incidẽter: & ea quæ incidenter veniunt in vno iudicio,si plenè non examinãtur,non nocent in alio: vt l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff. de re iu. & l.sed si ante.ff.de exce. & not.in l.pe.ff.de his qui sunt sui vel alie.iu. Et ista sufficiunt circa nullitates,quæ veniunt in appellationibus. Videndum est, quando de nullitate agitur principaliter. & est videndum qualiter practicatur hæc lex quomodo,& qua forma dicebat istam sentẽtiã nullã. † Rñdeo,de nullitate sentẽtiæ potest quæri duob⁹ modis. Vno modo per modũ exceptionis oppositæ cõtra executionem: & iste modus videbatur intentatus hic. qd̃ apparet ex responsione Principis, dum dicit,cuius rei probationem,si promptam habetis. Nam,vt dixi vobis in l.fi.supra si ex fal.instru.exceptio nullitatis tunc impedit executionẽ, quando quis est paratus probare incõtinenti. Ideo dixit hic Imperator, si prõptã &c. quasi dicat,ista exceptio exe- 13 cutionem non impediret. † Sed in ista exceptione,si reus succumberet, nõ prohiberetur posteà ordinariè agere de nullitate: & eodem modo dico,si actor succumberet, non prohiberetur posteà agere extraordinariè,& petere sententiam confirmari: vt l.à diuo Pio.ſ.si super rebus.ff.de re iudi. Secundo modo de nullitate cognoscitur,dato libello principaliter super hoc. Et illos duos modos scilicet exceptionem,& principalem petitionem: ponit gl.ff.quæ sen.sine app.rescin.l.j.circa prin.& secun- 14 dum hoc posset intelligi hæc lex. † Quæro ergo,quo iure agitur,quando principaliter petitur sententia pronunciari nulla? Inn.videtur dicere q̃ officium iudicis.extra,de officio iudicis. c.vlti.videtur probare ff.de fer.l.ij.§.j.&.j.eo.l.si pater tuus.& 15 hac lege secundum istam lect. Quæro secundò,coram † quo iudice debeat agi de nullitate. Dic q̃ coram ipso, qui iudicauit, vel coram superiore,secundum ea quæ dixi supra quomodo.et 16 quan.iud.l.si vt proponis. † Quæro quid si datur libellus [b] su- b per nullitate: nec probat ille qui agit,vtrum iudex possit confirmare sententiam,vel debeat simpliciter conuentum absolue re ab illa petitione. Inn.in c.cum contingat.extra,de offi.dele. in gl.magna.dicit,q̃ non potest confirmare sententiam ego di- 17 co,q̃ potest confirmare sententiam,etiã ex noua causa,† & põt nouas ꝓbationes,& nouas allegationes audire: sicut in cã appellatiõis. Hic est tex.si rectè inspiciatur in l.j.§.j.quæ sen.sine 18 app.rescin. † Item puto [c] q̃ sicut iudex appellationis omnia in- c tẽtata pẽdente appellatione ex suo officio reducit in pristinũ statum: vt l.chirographis.§.j.ff.de admi.tut. & ff.nil no.appel. d pen.per totum. Ita iudex nullitatis [d] põt omnia intentata prætextu illius sententiæ reuocare: vt l.absentem.j.de accu. Facit ad hoc extra de procu.c.ex insinuatione. & quod ibi no.per In- 19 no. † Quæro,vtrũ si prosecutus est vnam causam nullitatis, & succubuit: vtrũ possit posteà prosequi aliam. Quidam dicunt q̃ sic vt suprà.c.ex insinuatione. Mihi videtur dicendũ,q̃ causa nullitatis est finis causæ motæ super actione reali. Nam sicut dominium alterius rei non potest esse meum ex pluribus causis,diuersis temporibus concurrentibus: vt l.ij.§.ex pluribus. ff.de acqui.poss. Ita sententia non potest esse nulla,ex pluribus causis concurrentibus diuersis temporibus: quia quod est nullum,ex postfacto posteà validari non potest: vt ff.de iniu.rupt. & irri.test.l.nam & si.ver.post defectum. & ideo si quidem sententia fuit dicta simpliciter nulla,nec fuit expressa causa: licet tantum causam est prosecutus, præiudicatur sibi in omnibus. Secus si causam vnam tantum expressit in libello: vt dicimus in reali: vt l.si mater.§.j. & l. & an eandẽ.§.acti.de exce.rei iudi. 20 Quæro,vtrũ † si quidẽ condẽnatus põt dicere sententiam nullã principaliter agendo: ita victor posset principaliter agẽdo petere sententiã cõfirmari. Doct.decretorũ dicũt quod sic: & habent de hoc rubricã de confir.vti.vel inutil.quæ statim sequit̃ post ti.de app. & dicunt q̃ sicut victus appellat: ita victor potest petere sententiam confirmari. Satis hoc puto æquũ, vt victor petat sententiam confirmari,& victo contra victorem perpetuum silentium imponi. Pro hoc videtur expressum: vt lite penden.leg.fi. aliàs sequeretur iniquum. Nam si in exceptione quando petebatur executio reus obtinuerit: actor nullũ haberet remediũ: & sic summaria cognitio sibi præiudicaret, cõtra e legẽ à diuo Pio.§.si sup rebus [e] .ff.de re iud. Sed tũc est videdũ, 21 † vtrũ sniam nullã iudex posset cõfirmare. Rñ. vt ſ.dixi. si qdẽ in prima snia nõ esset expressus error,iudex posset confirmare eã: & haberet vim ex scda snia,nõ ex pria. De hoc ꝑ Decretistas in c.j.extra de cõfir.vti.vel inuti. De instrumẽtis autem venditionum,& alijs extraiudicialibus,qualiter petatur cassatio,dic vt l.si sub conditione.de in diem addictio.

diem proferre. §. stari. de arbitr. de quo vide post Bartol. in l.si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Item limita si pars in libello concluderet: si concluderet sibi iustitiam ministrari,& senten-

¶ Nec obstat. Adde cle.j.de iudi.& vide mod.in l.si expressim. & potissimè in vij.char.cum præcedenti.& cum Bartol. hic sequitur Petr. de Anchar.in dicta cle. j.& Baldus in lege.j. infrà, ne liceat tertio prouo.

¶ Datur libellus. Et iuxta hic no.per Barto.adde quod si corã iudice appellationis petitum est primam sententiam infirmari,si eam repetit confirmandã,poterit confirmare: etiã hoc non petito. & econtra si petitum fuit eam confirmari, & reperitur infirmanda, potest infirmari: vt not.Inno.c. cum contingat, de offi.dele.& est casus in capi.oblatæ. de appel.& qd̃ no.Bart. in l.cum aliud.in princi.iudi,fol.cum Cyn. & Bar.in l.si expressim.in fin.de appella. Fallit in casu, quem scripsi post Bar.j.c.in l.fi.& vide ibi.

¶ Item puto. Vtrum nullitate pẽdente possit innouari aliquid, ad hoc quod not.Bal. in l. appellatione. in fin.suprà,de appel.& Barto in l.iij.§. si seruus.ff.de acquir.poss. Adde tamen q̃ nullitate pendente,& etiã restitutione in integrũ præsumitur pro sententia. licet secus pendente appellatione: secundũ Specu.de proba.§.ij.versicu.negatiuam.cũ seq.sequitur Imol. Antoni. de Butri.in ca.quoniam contra. & adde not. per Angel. & Imol. in l.iiij.§. condemnatum. de re iudica. & ibi scripsi post Imol. & vide i l.iudex post quam.ff.de re iudica. adde qualiter intelligatur nil nouari &c. Federi.de Sen.consil. ccxxiij. Et an actu appellatione pendente,illa deserta confirmetur per Oldra.consil.ccxv. Et an qui nõ est prosecutus appellationem, possit redire ad nullitatem, vide An.cons.cclxvj.

☙ P. P A V. P.

d ¶ Iudex nullitatis. Vide Alexã. consil.ij. vol.iij.ad fi.

e ¶ Si super rebus. Et vide quæ ibi habet ad hoc dictum ibi: sed tunc est videndũ. vide eum in l.j.ff. de re iudi.

f ¶ Iure nulla. Limita hoc non habere locum in iudice delegato: quia si fert sententiam contra ius partis: non valet ipso iure. Dictum est Hostien.in ca.fin.de præbend. Item limita secundum Bartol. in l.

LEX II.

f SI cùm inter. Breuiter dicit: Sententia lata cõtra ius constitutionis, est ipso iure nulla [f]: secus si contra ius litigatoris.h.d.Op.de re iu.l.cũ prolatis. Dicunt quidã q̃ text.debet intelligi

tia ſit lata pro eo libellante,qui non habet ius:quia non videtur valere tanquam non conformis libello.quod an ſit verum,vide per Baldum.in l.finali. circa finē. ff.de iuſtit.& iure.vide quod habes per Modern.in capitu. primo.de officio delega.in v.columna.Item fallit ſi eſt lata contra notorium: quia tunc eſt nulla ipſo iure.Ita dicit Abb.in cap.ſuper.de offic.delega.& vide ibi per Moder.& Bald.in l.ciues.ſ.de appell.in princ.vide quod dixi in l.cum ꝓlatis. poſt Barto.hic allegata.et notat Bartol.in l.j.ſ. de erro.calcu. quibus adde quod ſententia lata expreſſo iuris error e, non tenet : vt hic:& hoc verum ſi ille error poteſt oculis legi, ſecꝰ ſi ex mẽte apparet error expreſſus. Ita ſingula. dicit Innocen. in ca.j. de offic.delega. Secũdo fallit, ſi fuit lata cõtra extrauagãtem, ſecundũ Barto.in d.l. cũ ꝓlatis.& Io.Mo. in reg.ignorãtia.Item eſt verũ,ſi ſit expreſſio iuris ſpeciaſr ſcripti,aliasꝫ id qđ noluit Inno.in c.cum ſpeciali.in prin.rj.col. de appel.& qđ no.in d.l.cũ ꝓlatis.Item fallit ſi eſt expreſsio iuris nõ faciẽtis ad cauſam.Ita volunt doct. in c.ꝓ tuas.de ſent.excom.Sed gl. videt tenere contrariũ in c.ſacro.eo.tit.in gl.rj. Itẽ fallit,ſi ſnia ſit lata ex pluribus cauſis,et in vna tantum ſit expreſſus error iuris ſecundum domi. Ant. in ca.per tuas.qui fil. ſint legit.ad qđ gloſſ. not.& quod ibi not. in l.ſi quis ad exhib. ff.de except.rei iudica.& prędicta ratio not.per doct.in c.ab excõmunicato. de reſcript. Item propter magnamvarietatẽ et obſcuritatem valet ſententia cõtra legẽ, ſecundum Bartolum in prœmio de nouo Codice compon. in princip. Adde quæ not.Bald.in l.error.in vlti. colum.ſ.de iuris & fact.ignorã.vbi etiam voluit, quod ſi ſit expreſſus error cõ ſilij ſapientis impetriti non valet ſententia, etiam ex conſenſu partium: & dum allegaui Innocẽ. in c. cum ſpeciali. Adde Imo.in d.l.cum prolatis & quod poſt eum ſcripſi: & quod dixi ſ.de iure dubio: vide domin. Anto. in ca.j. de cõſtitu.Et ad prædicta omnia vide domi. Anto.in c. ab excommunicato. de reſcript. & in d. ca.j.de re iudica.& ibi per Abb. de oibus iſtis. Item fallit ſi ſit expreſsio erroris iuris conſuetudinarij:vt ꝓ Cynum & Baldum hic. Et ad prædicta vide per Abba.in ca. inter cæteras de re iudica. & vide ꝓ Moder.in l.ſi expreſsim.in tribus primis chartis.ff.de appellationibus. & Imol. in lege,cum prolatis.& Barto.ibi.& vide gloſſ.j.& l.rj.appella.in gl.magna in fi.quæ

declarat no.quando dicatur error expreſſus:quia ſufficit quod ſit error iuris.inſpecta regula iuris:licet non inſpectis caſibus ſpecialibus.Et dum dixi ſententiam latam inter opiniones dubias tenere:dicas quod eſt verum, niſi per conſtitutionem fuerit poſteà declaratum,talem opinionem eſſe malam. Et cuius opinionis debet eſſe iudex,vide ſuprà de pœna iudicis.lege,de eo.

ſi iudex putabat ſe contra ius iudicare:aliàs ſecus.Del dic vt dicit gloſſ.ꝙ ibi non fuit expreſſus error.Iſta eſt bona ſolut.ad l.præſes.ff.de re iudica. Ad l.cũ prolatis. ſunt aliæ duæ ſolut.valde not.hic ſentẽtia lata fuit manifeſtè contra ius, ibi licet contra ius fuit lata non tamen manifeſtè:quia ibi erãt opi.Ita videtur ibi intelligere glo. & hic tex.videtur innuere. Vel aliter : hic contra ius inſertum in corpore iuris : ibi contra ius in corpore iuris non redactum. Tene quam vis. Oppo.de l.Seiæ egreſſæ. ff.de tuto.&curat.da.ab his.Dicit glo.falſit ibi : vnde ibi loquitur in decreto ipſius prætoris:hic in ſententia. Circa illud decretum dixi plenè in l.is cui bonis.de verbo.obliga.& ibi docto.tangunt.

LEX III.

SI vt proponis. Cauſa ꝑiudicialis impedit electionem ad munera.h.d.

QVm magiſtratus. †Nõ valet ſentẽtia cũ pluriũ delegatorũ,niſi oẽs ſentẽtient.h.d. 1
De iſta materia, vide plenè in l.Põponius ſcribit,ſi vni.ff.de re iud.&c.

CErta ratione. a †Impoſitio mulctæ vltra quam iudex poſsit, eſt ipſo iure nulla b. h.d. Quæro an annulletur tota ſentẽtia:an verò in ea parte,in qua modum exceſsit. Dic vt dixi in l.rei iudic.ſ.de re iudic. a 1 b

QVm non eo. Iſtam l.habuiſtis in l. ſi vt proponis,quomodo & quãdo iud. Breuiter dicit.Snia,quæ nõ fuit lata in termino peremptorio eſt ipſo iure nulli.

VEnales. c †Sententiæ latæ ꝑtio ſunt ipſo iure nullæ,ſecus ſi eſſent latæ gratia.h.d. c 1

☞ *Per officium iudicis,quod eſt ipſo iure nullum,tollitur quantum de facto proceßit.* 1

SI pater. Breuiter dicit:† Defectus ætatis facit nominationem ad munera ipſo iure nullã & vide gloſſ.& text.ꝙ per officium iudicis,quod eſt iure nullum,tollitur quantum de facto proceſsit.quod not. 1

VEteranis. Breuiter dicit. Veteranꝰ ſi eligitur ad munera, non tenet electio nec eſt appellare neceſſe.hoc d.

☞ *A taxatione expenſarum non poteſt appellari.* 2
Victo nõ appellãte,poteſt victor appellare pro ſumptibus. 3
Iudex qui omiſit condemnationem expenſarum petitam, tenetur parti. 4

OMnem. Breuiter dicit: † Si victus appellationẽ proſequitur victor non poteſt appellare,propter condemnationem expenſarum d omiſſam,ſed iudex pro eo iudicare debebat: idẽ ſi nõ proſequitur. h.d.No. quod dixi in ſummario.Secũdò not. ꝙ hic d

videtur caſus†ꝙ à taxatione expẽſarũ non poſsit appellari ibi,vel minus quam oportuerit, iuſſa eſt. Canoniſtæ tangunt iſtam quæſtionẽ,neſcio quid dicunt.hic videtur caſus.Circa principium quæro†quid ſi victus non appellauit:an victor poſsit appellare pro ſumptibus. Quidam dicunt quòd non:et dicunt quòd hic eſt caſus in hac l.ij. reſponſo.& ſic hanc legem intelligunt ꝙ in primo caſu victus appellauit. In ſecundo non : & ponitur hæc lect.in gl.paruula ſuper verbo, introducendæ. Iſta lect.videtur fuiſſe Hug.& tangitur in gloſſ.præcedenti;quæ per noſtros docto.non tenetur; imò videtur quòd tũc hic victor poſsit appellare:quia nullum aliud remedium ſibi remaneret,quo ſibi ſuccurratur in ſumptibus : vt l.terminato.de fruct.& lit.expenſ. Pro hoc videt caſus ſ.de vſu.l.in bonæ fidei. †Secundò quæro,an iudex, qui condemnationem expẽſarum omiſit, teneatur parti.Glo.hic tenet ꝙ ſic,in gl.parua ſuper ver.confiteatur.Hoc intellige verũ, ſi fuit petita cõdemnatio expẽſarũ:aliàs ſecus:vt l.iij.§.hoc autẽ iudicium.ff.de dam.infect. & ibi de hoc dixi:& ibi per Dyn. Tertiò quæro,in quo differat primum reſponſum à ſecundo reſpõſo. Rñdeo,tres ſunt lec.Prima,quia in primo caſu victus appellauit, & proſequitur : in ſecundo caſu appellauit & non proſequitur,& hanc vobis poſui.Secundò quòd in primo caſu appellauit:in ſecũdo non.iſtam vobis reprobaui. Tertia lect.eſt noſtrorum doct.ſatis notabilis,videlicet quòd in primo caſu victor volebat appellare:quia omiſit iudex condemnationem expenſarum.In ſecundo volebat appellare : quia omiſit condemnare reum in vna ex rebus petitis, vel in vno articulo:cùm petitio plures articulos contineret.Et reſpondetur ꝙ non poteſt : imò iudex ſuper toto cognoſcet.& ita intelligunt hic doctores. 2 3 4 d

Quorum appellationes nõ recipiuntur. Rub.

Continua vt in gloſſ.

☞ *Verus contumax dicitur,qui perſonaliter citatus non uenit in caſu huius legis.* 2
Iudex ſi cauſa non cognita,& partibus non citatis, & ſic incontinenti,reſpuat appellationẽ non põt appellari. 3

LEX I.

EIus qui. †Verus contumax nõ appellat.h.d.Op.de l.ab eo.ſ.quomodo et qñ iud.et l.& poſt. §.fi.ff.de iud.Sol.hic loquit in vero cõtumace: ibi in fi- 1
cto.†Et dicitur verus contumax ſecundũ iſtã glo.qui ꝑſonaliter citatus nõ venit.De hoc no.in l.ex conſenſu.in fi.ff.de app.& l. fi.ff.de in inte.reſti.plenè per Cy.in l.properandum.§.ſinautem.ſ.de iudi.Opp.de l. creditor.§.iuſſus.ff.de app.Sol.Ibi fuit cõ- 2

ſim.Et idem ſi actor appellauit ab vno capitulo:non poteſt reus appellans proſequi in articulo appellationis.Ad hoc ca.cordi.& c.cum ſit Romana.de appel.in

tumax

a ¶ Certa ratione.Et ſit videtur hic caſus pro glo.in cle.ij.de iure patro.vbi dicitur, ſi eſt datus modus procedendi,licet per ſtatutum nõ annulletur aliter fiat:tamen proceſſus eſt ipſo iure nullus,ſi modus egrediatur Facit in proxima.Et adde quòd ſententia lata per probationem à iure improbatam eſt ipſo iure nulla:vt in capi.ij. de purga.vul.per.Io. Andr.in ca.quoniam contra. de probat.ꝙ facit pro ſtatutis improbantibus cæteras probationes. Andre. Barb.

b ¶ Nulla. Vide Bart. in l.fin.de iuriſdi. omn. iud.Et ꝙ non valeat in ea parte, firmat Bald.in l.ſi ius.ſi adu- er.rem iudic.& vide eum in contrarium l.ij.ſ.de ſpor.

c ¶ Venales. Et ibi idem per illum text. no.Bart.in l.ſed ſi per prætorem.§. ait prætor.ff.ex qui cauſ.ma. & quod ſententiæ latæ dolo iudicis ſine pretio non ſint nullæ ipſo iure, videtur text.in l.ij ff.quod qiſque iur.Sed ibi ponderat Angel.vt refert Alexan.hanc legem. vide glo.& Bart.in l. j.ſ.de pœ.iud.qui male iudi.& in l.q.eo.tit. vbi vide.

d ¶ Expenſarum. An à taxatione expenſarum poſsit appellari, vide text.in l.ab executore.in princip. ff.de appella.De materia huius leg. vide Specu.in titul.de appel. §. in quibus autem caſibus.in verſi. licet victus.cum duobus verſic.ſeq.Et an ſi quis appellauit, a ſorte tantum, videatur appellaſſe ab expenſis, vide per Moder.in l. cum in vna. de appellatio.Sed ad hanc legem quæro, pone iudex condemnauit reum in ſorte, & in expenſis abſoluit, & reus acquieuit ſententiæ: ſed actor appellauit à ſententia expenſarum: nunquid in cauſa appellationis reus poterit conqueri de iniquitate ſententiæ ſortis.Gui. de Suza hic tenet quòd non:quia principale non recipit fomentum à ſuccceſſorio. l. nuda. de contrahẽ & commit. ſtipula.quod limita: ar.eorum quæ hic dicuntur in l.ſi expreſ

vj.ideo vterque appellet.c.Raynutius.& capit.Raynaldus.de te.Pet.de Ancha.in c.j.de cau poſ.& proprie.vbi etiam videtur tex.& vide Cyn.& Bar.in l.ſi quis libellos.ſ.de ap.& in l.ampliorem.eo.tit.contra prædicta tenet do.Anto.in c.cū Io. de fide inſtru.Adde quod not.Ioan.And.in addi.ad Spec.vbi ſ.dicit opi.Guid.de Suza.probari in ca.vno.de conſe.eccle.vel alta.lib.vj.

a ¶ Summatim. Nota q̄ modis dicatur cognoſci ſummarie:& ad intellectū iſtorū, & iſtius legis hic vide per Moder.in l.ex conſenſu. §. eum qui. circa prin.de app.& adde,& vide q̄d not. Bart. ad reprimen.in ver.ſummarie.

b ¶ Nō appellat.Et dicit Bal.in l.de ſtatu.ſ. alleg.quod in dubio iudex debet deferre appellationi.idem in iudicio debet iudex admittere articulos circa probationē, ſecundū Hoſti.in c.per tuas de teſt.Idē Bald. in l.properandum.§. ſinautem reus.

c ¶ Reſpuere. Iudex non poteſt reſpuere appellationem, niſi parte citata,& cauſa aperta.aliàs poteſt appellari.quod not.Bene facit quod nota. Bald.in l.de ſtatu.ff. ne de ſta.deb.& vide ſ.& oīno Bar.ī l.ſciēdū.de appel.reci. vbi cōtrariū. & vide q̄d notanter dicit Bal.in l.addictos.ſ.de epiſc. aud.& Inno.in cap.ſi quando.de offi.deleg. vbi ponit caſum,q̄d licet reſiſtere iudici. De quo per Bal.in l.j. in xj.col.ſ.vnde vi.p glo.in c.ſine culpa.de reg.iur in vj.etiam in l.facultas.et in l.p̄hibitū.j.de iure fiſc.lib. x.& l.qm̄.C.de app. poſt glo.in l.vt vim. ff.de iuſti.& iure.

d ¶ Obſeruare. In hac l.obſeruare.dicit pulchrū Bal.in materia an verus contumax appellat:de qua in l. ex cōſenſu.ff.de app. vbi vide,ſed iure Canonico dr̄ q̄ cōfeſſus tantū poteſt appellare.in ca.cū ſpeciale.§. porro.de appel.capit. eū ſit Roma.eo.titu. lib.vj.ſecus ſi eſt conuictus ante ſnīam,& confeſſus poſt: quia tunc nō denegat̄ appellatio.glo.eſt no.in l.nō tm̄.ff.de appella. Et iſta eſt canonizata.ij.q.v.ſunt quorōdā.et videī l.q ſnīam j.de pœn.per Spec.de materia in d.ti.de cōfeſ §.poſtremo.verſic. ſed nunqd.& in ti.de appell.§.rj.verſi.& an cōfeſſus ſpōte poſsit appellare. Dicit Bal. q̄ eſt factū. vide per eū in l.j.ſ.de lit.cōte. & in l.ſi debitori. de iuſti.& in l.ait prætor.§.permittit.ff.de min.aliàs Bal.in repertorio.Inn.dicit q̄ appellat̄ à p̄ceſſu facto in cōfeſſum & q̄ p̄ōt probari error in cauſa appellatiōis in verſi.appellatio in verſi.appellatur à multis.& vide no.per Bart.in l.non tantum de appellat.& latè per Ange.in repe.l.§.iuſſus.de appellatio.& vide Baldum no. in l.j.ſ.ne ex delic.defun.in vj.colum.Item iſtam legem limita per gloſſam not.& ibi dixi in l.non tantum.ff.de appellationi.& latè per Angelum in repetitio.l.fina.§.iuſſus.de appellatio.Et vide per Baldum notā in rubri.ſupra.ne ex delict.defuncto.in viij.col.Item iſtam legem limita per glo.no.in l.non tantum.ff.de appel & ibi dixi.Et quando confeſſus appellet,& quomodo,vide §.iſtum de appel.vt dixi.& Bal.hoc in l.j.in v.col.ſ.de confeſ.Sed an valeat ſtatutum,quod cōtumax ex ſola contumacia non conteſtando aliter de crimine poſsit condemnari ad mortem?dicit Specu.quod ſic,in titu.de fideiuſ.Idem dicit Ioan.And.in nouel.in capitulo,veritatis. in fin. de dolo & contuma. & ſequitur Bal.in c. j.§.iniuria. verſic.ſcu furtum. de pact.iur. fir.& vide Bal.in ca. j.ad finem.qui ſuc.tene.Et dixi in l.abſentem.de pœn. & vide Bal.in l.j.C.quomodo & quando iudex. per Lud.in l.lex Cornelia.ad Syllania.& Bal.in authē.ſed nouo iure.ſ.de ſeruis fugi Facit l.ſi ſeruus.ſ. de hisqui ad eccleſias confu Idē tenet Specu.& Ioan.And.in §. ſequitur.alleg.gloſ.in l.locorum.j.de omni agro deſer.& etiā firmat quod valeat deminus Nel.de ſancto Geminia.in ſuo opere bānitorū:& quod notat Bal.in l.rj.C.de aſſer.tol. & in Lomnes populi.& q̄ Bal. in rub.commo.in fi. Et habet locum iſta lex, etiam ſi aliquis ex forma ſtatuti habeatur pro confeſſo. Ita dicit Bal.in l.omnes populi.in xiiij.colum.ff.de iuſtic.& iure. Quid ſi ſtatuto cauetur,quod contumax in reſpondendo poſitionibus habeatur pro confeſſo & conuicto:an tunc poterit appellari. Vide Imol in l.ſi inſulam. xvj.colum.in verſic. quid autem ſi ſtatuto cauetur.j.de verborū obligat.

¶ Sed quæro. Dicit Bal no.in l.ſi.ſ.de q̄ba.quod in criminali ſi quis ſit ex vehemētibus indicijs tortus,& confiteatur,et non appellat. Secus ſi ex aliquibus indicijs nō grauibus fuit tortus, & confeſſus fuit. quod nota bene pro damnatione ex præſumptione iuris, & de iure non poteſt appellari Ita dicit nota.Bal.per illum tex. in l.ſi qui adulterij.j. de adulte.

¶ Nulli officialium. Et adde quod iſtam legem allegat gl.in l. ne diu.C.de pœnis. Et an officialis committens furtū in officio poſsit conueniri officio durante,vide Bald.in l.in.ſ.eodem modo.ff.naufra. cau. Bene facit l.darus.ff. ad leg.Iul.repetun.Et vide quod notatur authen.vt iud ſine quo ſuffragio.§.neceſsitatem,ibi no.quid in eo qui nō cōmittit in officio,nec officij cōtēplatione:dicit hic Guil.quod non poteſt de eo fundi cari:ſequitur Bal.per illum tex.C.vbi de ratiociniis agi oportet.quod habetur in l.ſi.ff.nau.caupo.

g ¶ Præſumitur.Refert,& ſequitur Pet.de Ancha.in c.Romana.§.contrahentes de foro compe.in vj.Reperio quod Specu.tenet contrarium in titu.de compe.iudi. ad §.ſequitur.verſi.nota allega.

h ¶ Abſtinendum.Vide do.Abb.in conſi.xxxj.And.Barba.

1 ☞ *Maleficium poteſt probari per inſtrumenta, Cofeßio facta metu tormētorū noeet,ſi in ea pſeueretur.*

tumax nō reſtituendo; hīc in nō veniēdo, quæ ſola cōtumacia punit̄,vt appellare nō poſsit.Et per.h.d.gl.q̄ cōtumax in nō iurando de calūnia poteſt appellare.Idem vidiſtis notatū in l.rj.§.ſinautē reus.ſ.de iur. cal.& in d.l.creditor.§.iuſſus. Oppo.dicit̄ hic,ſummatim [a] negotio perſcrutato,imò videt̄ q̄ debeat plenè cognoſci:vt ſupra de iudi.l.iudices.& l.properandū.§.j.eo.titu. Glo.ſoluit tribus modis.primo q̄ ſummatim ideo dicitur, quia vna pars eſt abſens. Vnde reſpectu abſentis dicit̄ ſummatim: reſpectu præſentis cognoſcitur plenè.Secundum iſtū modū loquendi,intellige gl. quæ eſt in l.Fulcini⁹.§.j.qui ex cau.in poſ. ea.vbi dicit,q̄ ad venditionē procedit̄ negotio ſummatim cognito. Intellige ſummatim reſpectu abſentis:quia reſpectu ei⁹ ſemper dicit̄ ſummatim;ſed reſpectu præſentis ſemper cognoſcitur plenè;vt videbitis in l.ſi.j.de bo.autho.iudi.poſ. Secundo modo ſoluit gl.q̄ hic erat cauſa,in qua ſufficiebat ſummaria cognitio:& vide gl. Et ex hoc habes q̄ in actiōibus,in quibus ſufficit ſummaria cognitio, verus contumax non appellat. [b] Tertio modo ſoluitur,q̄d debeat cognoſci plenariè,vt in contrarijs. Nec obſtat hic text.quia illud aduerbium ſummatim,reſpicit ſequētia.quaſi dicat,an appellatio recipi debeat vel nō, debet cognoſci ſummatim;ſed ſup negotio principali ſummatim nō cognoſcet. Ita lec.non placet gl.quia an appellatio ſit recipienda plenè debet examinari.Et vide gl.Ex hoc no.rogo,te.q̄ † iudex nō debet reſpuere [c] appellationē, niſi cauſa cognita:& ſic debet fieri partibus citatis,cōuocatis: vt l.in cauſæ.§.cauſa cognita.ff.de mino. Et propter hoc ſi iudex reſpuat appellationē, incontinēti ab iſta reiectiōe poſſet appellari.

a *Maleficium* — *inſtrumenta*] fuit confeſſus poſt ſententiam:vel ibi non fuit conuictus. Item opp.de leg.j.§.diuus. ff.de quæſtiōi.Sol.† Confeſsio facta metu tormētorū nō nocet,niſi in ea perſeueret. Iam debetis hoc intelligere. Quæro,vtrū hæc lex habeat locum in alijs caſibus, quā in his,qui enumerantur hic. Quidam dicunt quod non:quia cùm iſta lex ſit odioſa,& ſic reſtringenda,gloſſ.hic videtur tenere contrarium. & l.creditor.§.iuſſus.de appellat.& l.non tantum.eo.titu.Et iſtam partem credo veram,per l.abſtinendum.j. eo.titu.& ibi videbitis. Sed quæro.[c] ad quid poteſt appellare confeſſus. Reſpondeo,quod poterit reuocare confeſsionem in cauſa appellationis, ſi non reuocauit in prima:vt l.ij.de erro.aduoc.& not.in l.creditor.§.iuſſus.de appella.

b *Tertio modo* — *non appellat*] fuit conuictus poſt ſententiam:vel ibi non fuit confeſſus. Item opp.de leg.j.§.diuus. ff.de quæſtiōi.Sol.† Confeſsio facta metu tormētorū nō nocet,niſi in ea perſeueret. Iam debetis hoc intelligere. Quæro,vtrū hæc lex habeat locum in alijs caſibus, quā in his,qui enumerantur hic. Quidam dicunt quod non:quia cùm iſta lex ſit odioſa,& ſic reſtringenda,gloſſ.hic videtur tenere contrarium. & l.creditor.§.iuſſus.de appellat.& l.non tantum.eo.titu.Et iſtam partem credo veram,per l.abſtinendum.j. eo.titu.& ibi videbitis. Sed quæro.[c] ad quid poteſt appellare confeſſus. Reſpondeo,quod poterit reuocare confeſsionem in cauſa appellationis, ſi non reuocauit in prima:vt l.ij.de erro.aduoc.& not.in l.creditor.§.iuſſus.de appella.

c *appellationē, niſi cauſa cognita*] fuit confeſſus poſt ſententiam:vel ibi non fuit conuictus. Item opp.de leg.j.§.diuus. ff.de quæſtiōi.Sol.† Confeſsio facta metu tormētorū nō nocet,niſi in ea perſeueret. Iam debetis hoc intelligere. Quæro,vtrū hæc lex habeat locum in alijs caſibus, quā in his,qui enumerantur hic. Quidam dicunt quod non:quia cùm iſta lex ſit odioſa,& ſic reſtringenda,gloſſ.hic videtur tenere contrarium. & l.creditor.§.iuſſus.de appellat.& l.non tantum.eo.titu.Et iſtam partem credo veram,per l.abſtinendum.j. eo.titu.& ibi videbitis. Sed quæro.[c] ad quid poteſt appellare confeſſus. Reſpondeo,quod poterit reuocare confeſsionem in cauſa appellationis, ſi non reuocauit in prima:vt l.ij.de erro.aduoc.& not.in l.creditor.§.iuſſus.de appella.

LEX II.

Bſeruare.[d] Breuiter dicit. † Ad hoc vt quis non poſsit appellare,requiritur q̄d ſit conuictus,& ſponte confeſſus,ſi quod eorū defecerit appellatio admittitur. hoc dicit. Nota quod hic videtur eſſe caſus, quòd † maleficium poteſt probari per inſtrumenta. Iſtam quæſtionem diſputauit Iac.de Areti.quam Cy.ponit in leg.ſciant ſupra de proba.Dixi vobis hoc anno in lege in ſenatus.in princ.ad Tur.Opponi.de leg.conſtitutiones.ff.de appellati.& infrà de rapt.vir.l.j.Sol.Fallit in caſibus,in quibus cōdemnatus nullo modo appellat:qui ponuntur in illis legibus.Item op.de l.nō tantū.ff.de appellat.& ſupra de epiſ.audi. l.addictos.Solu.Ibi non fuit confeſſus;vel

d *Bſeruare*] Breuiter dicit. † Ad hoc vt quis non poſsit appellare,requiritur q̄d ſit conuictus,& ſponte confeſſus,ſi quod eorū defecerit appellatio admittitur. hoc dicit. Nota quod hic videtur eſſe caſus, quòd † maleficium poteſt probari per inſtrumenta. Iſtam quæſtionem diſputauit Iac.de Areti.quam Cy.ponit in leg.ſciant ſupra de proba.Dixi vobis hoc anno in lege in ſenatus.in princ.ad Tur.Opponi.de leg.conſtitutiones.ff.de appellati.& infrà de rapt.vir.l.j.Sol.Fallit in caſibus,in quibus cōdemnatus nullo modo appellat:qui ponuntur in illis legibus.Item op.de l.nō tantū.ff.de appellat.& ſupra de epiſ.audi. l.addictos.Solu.Ibi non fuit confeſſus;vel

3 *Confeſsio facta metu tormētorū nō nocet,niſi in ea perſeueret.*

LEX III.

f Vlli officialiū.[f] † Officialis alicuius iudicis,à ſententia contra eū data de delicto cōmiſſo in officio per eundem iudicem, ab illo iudice non appellat. ſecus ſi in alia cauſa fuit victus.hoc dicit. Hic fuit quæſtio, eſt ne verum indiſtinctè q̄d officialis condemnatus à ſyndico non appellat:quidā dicunt q̄ ſic,per hunc text. Ego reperio iſtam legem limitatam, primo q̄ hic loquitur quando eſt condemnatus criminaliter de delicto cōmiſſo in officio:& ita ſentit hic gl. Secūdo in eo,quòd hic dicitur,proprij iudicis,q̄d iſta lex non habet locum,niſi quando nuncius,vel notarius,vel aſſeſſor condemnatur ab illo iudice,cuius erat officialis.non enim præſumitur[g] q̄ iudex ferat contra eum iniquam ſententiam,niſi clarè reperiſſet delictum. Iſta fuit opi. Placen.quam Azo ponit hic in ſumma ſua.& gl.iuris Canonici intelligunt ita hanc l.ij.q.vj.c.ei qui.§.nulli quoque.vbi eſt canonizata iſta lex.

h Bſtinendum.[h] † Debitor publicus victus non appellat.hoc dicit. Quæro,quid velit dicere,dum dicit hic, publici aut priuati. Dicunt quidam,priuati,ſcilicet patrimonij Imperatoris.quidam alij dicunt,priuati,ſcilicet cuiuslibet. Sed tunc iſta lex videretur contra regulam in l.& in maioribus.ſ.de appel. Sed intellige hic confeſſos, id eſt, conuictos. & ſic non poterit appellare: vt dixi in l.obſeruare.ſ. eodem.

f *Nulli officialiū*] † Officialis alicuius iudicis,à ſententia contra eū data de delicto cōmiſſo in officio per eundem iudicem, ab illo iudice non appellat. ſecus ſi in alia cauſa fuit victus.hoc dicit. Hic fuit quæſtio, eſt ne verum indiſtinctè q̄d officialis condemnatus à ſyndico non appellat:quidā dicunt q̄ ſic,per hunc text. Ego reperio iſtam legem limitatam, primo q̄ hic loquitur quando eſt condemnatus criminaliter de delicto cōmiſſo in officio:& ita ſentit hic gl. Secūdo in eo,quòd hic dicitur,proprij iudicis,q̄d iſta lex non habet locum,niſi quando nuncius,vel notarius,vel aſſeſſor condemnatur ab illo iudice,cuius erat officialis.non enim præſumitur[g] q̄ iudex ferat contra eum iniquam ſententiam,niſi clarè reperiſſet delictum. Iſta fuit opi. Placen.quam Azo ponit hic in ſumma ſua.& gl.iuris Canonici intelligunt ita hanc l.ij.q.vj.c.ei qui.§.nulli quoque.vbi eſt canonizata iſta lex.

h *Abſtinendum*] † Debitor publicus victus non appellat.hoc dicit. Quæro,quid velit dicere,dum dicit hic, publici aut priuati. Dicunt quidam,priuati,ſcilicet patrimonij Imperatoris.quidam alij dicunt,priuati,ſcilicet cuiuslibet. Sed tunc iſta lex videretur contra regulam in l.& in maioribus.ſ.de appel. Sed intellige hic confeſſos, id eſt, conuictos. & ſic non poterit appellare: vt dixi in l.obſeruare.ſ. eodem.

2 ☞ *Ab interlocutoria,quæ ſertur poſt diffinitiuā ſententiam appellatur.*

3 *Si à captura perſonæ appellatur,debet captus pendente appellatione detineri.*

4 *Qualiter excedatur modus in exequendo.*

5 *Exceptio quādo pōt opponi poſt ſententiam,poteſt etiam*

opponi poſt quadrimeſtre tempus.

6 *Appellari poteſt ab eo, qui malè interpretatus fuit ſuam ſententiam.*

1 A B executione. †Ab executione non poteſt appellari, niſi excedatur modus in exequendo: & tunc res mobiles, & fructus rei mobilis ſequeſtrantur: & perperam appellãs punit. h.d. Opp.ſ.d app.l.& in maioribus. Sol. Dicit gl.ab executione facti nõ poteſt appellari. Ita eſt caſus hic. Sed ſi iudex, pnunciaret ſentẽtiam exequendã vel nõ: de hoc poſſet appellari. Ita loquitur lex cõtraria, & vide glo.j. Idem no. in l.ab executore.ff. de appell. Ex quo no. †quod ab interlocutoria, quæ fertur poſt diffinitiuam ſententiam, appellatur. Opp.ſ.de prohi.ſequeſt. pec.l.j. Solut. Hoc eſt ſpeciale. Item opp.ſ. de app.l.appellatione. Solue vt in glo.quã not.bene. Ex quo no. †q̃ ſi aliquis capitur propter debitum, & ab ipſa captura appellatur, non debet ſtatim relaxari [a]: ſed pendente appellatione, debet detineri: ſicut dicimus hic de alia re mobili, quæ debet poni in ſequeſtrum. Oppon. contra prædicta [b] de l. Imperatores. ff. de appel. Sol. Ibi timebatur de dilapidatione fructuũ: alias ſecus. Oppo. ad fi. & videt quod alia pœna puniatur: vt ſ. de appel. l. eos. §. ne temere. & l. iudicibus. eo. ti. Reſponde vt ibi dixi in d.l. iudicibus. †Quæro, qualiter excedatur modus in exequendo. Gloſſ. dicit quod poteſt eſſe reſpectu rei, in qua fit executio: reſpectu quantitatis, pro qua fit: reſpectu temporis, in quo fit: reſpectu cauſæ: quia erat exceptio, quæ poterat opponi in exceptione: vt patet ex gloſſ. Et no. ex hac gloſ. vnum †quod in caſibus, in quibus dixi poſſe exceptionẽ [c] opponi poſt ſentẽtiã, vt ſ. de iuris & facti ign. l.j. poteſt opponi etiam poſt quadrimeſtre tempus. Ita tenet hic gl. & mirabiliter ſuper verſic. excedat. circa medium. †Quæro, an ab eo, qui malè interpretatus fuit ſuam ſententiam, poſſit appellari. Dic vt in glo. & caſus eſt in l. ab executore. ff. eo. Dicitur hic, ſi appellat ab articulo. Quæro, quid appellatur hic articulus. Plures ſunt opin. inter alias eſt vna, & illã tene menti, quod articulum appellant interlocutoriam. Vnde appellans ab interlocutoria, perperam ſuccumbens, punietur pœna huius legis &c.

Q Vi ſquis. †Ne teſtamẽtum aperiatur, vel l. riptus hæres in poſſeſſionem mittatur, appellari nõ poteſt. h.d.

A quibus ſententijs interlocutorijs poſſit appellari.

A Nte. [d] †Ab interlocutoria appellari non poteſt. hoc dicit. Oppo. ff. de app, reci. l. ñ. qui ſatiſda. cog. l. arbitro. ſ. de app. l. ſi quis prouocatione. ff. de mino. l. intravtile, propter quas leges dicunt quidam, q̃ regula eſt q̃ poteſt appellari ab interlocutoria. Fallit hoc in iſtis iudicibus, qui hic nominantur. gl. noſtra tenet contrarium: & ad dictas leges reſpondet. Tu autem vt omnia complectaris, [e] dicas ſic. †Aut interlocutoria profertur poſt diffinitiuam ſentẽtiam: & poteſt appellari: vt habuiſtis no. ſ. eo. in l. ab executione. Aut profertur ante: & tũc aut nulla alia diffinitiua ſperatur: & poteſt appellari: vt l. ait prætor. §. permittitur. ff. de min. Aut ſperatur alia diffinitiua: & tũc aut grauamẽ illatũ ab interlocutoria non poteſt reprobari per appellationẽ à diffinitiua: & poteſt appellari: vt l. ij. ff. de app. reci. & qui ſatiſd. cog. l. arbitro. Aut poteſt reparari: & tũc aut eſt talis interlocutoria, quæ perimit totum negotium: & poterit appellari: vt l. intra vtile. ff. de mino. Aut totum negotium [f] non perimit: & appellari nõ poterit: vt hic, & l. ij. de epiſc. audien.

1 T publicarum. †Publicus debitor, manifeſtè conuictus, non appellat. hoc dicit.

Si pendente appellatione mors interuenerit. Rubrica.

Continua vt in gloſſa

L E X I.

1 T iam poſt. Breuiter dicit: †Inſtãtia cauſæ appellationis, ad hæredẽ tranſit. hoc dicit. Oppo. j. l. proxi. & l. ij. Sol. bi fuit appellatũ in cauſa criminali; hic in ciuili. De iſta materia qualiter inſtantia tranſeat ad hæredem, vel alium ſucceſſorem, dixi vobis plenè, in l. ſi cum hominem. ff. de fideiuſſo.

L E X II.

1 I us qui. Secundum lect. magis notabilem breuiter dicit. †Ab annotatione poteſt appellari: & appellatione pendẽte morte rei, pœna extinguitur. hoc dicit. Oppo. j. l. proxi. Sol. quãdoq̃ ab ipſa annotatione appellatur: & tunc habet locum iſta lex. quandoq̃ appellatur à ſententia lata ſuper crimine principali: & ita habet locum j. l. proxima. Quæro, qualiter fiebat iſta annotatio. Dic vt habes in gloſſa.

L E X III.

1 S I is qui. †Ademptio expreſſa bonorũ, morte appellantis nõ perimitur; ſecus in tacita. h. d. Circa hanc legem formo vnam quæſt. quid ſi in crimine, in quo venit tacita bonorũ ademptio iudex expreſſerit ademptionẽ bonorũ. Doc. Vltramontani tangunt iſtã quæſtionem, & dicunt q̃ tunc expreſsio nihil operatur: vt l. iij. ff. de leg. j. Eandẽ qõnem poſtea diſputauit do. Bartholucius de Pratis: non recordor quid determinauit: tamen contra iſtam determinationem videtur caſus in hac l. in fi. ibi: ſola capitis pœna, &c. Non ponitur ergo hic in fin. quãdo reus erat damnatus de crimine capitali, & bona non adempta: quo caſu nõ erat dubium tacitè ſequi ademptionẽ bonorũ: vt l. j. in fi. ſ. de bo. dam. & de bo. præſcrip. l. ij. Ad idẽ ff. e. l. j. vbi dicitur de damnato in metallũ, ſeu deportato. Breuiter dicerem ſic. Quãdoq̃ ademptio bonorũ exprimitur per eum modum, per quẽ ineit: vt puta, acceſſoriè, condemno eũ ad mortem, cum ademptione bonorũ: & tũc expreſsio nihil operatur: vt ff. de leg. j. l. ij. & j. de fideiuſ. l. non rectè. Quandoq̃ exprimitur per alium modum: vt puta, principaliter: videlicet, condemnamus eũ ad mortem, & bona adimimus: tunc expreſsio operatur. Hic eſt caſus hic. & l. j. ff. eod.

1 S I pater. Breuiter dicit. †Cauſa appellatiõis ſuper muneribus perſonalibus, morte finit. hoc dicit. Si verò fieret quæſtio Abbatiæ vel epiſcopatus, finitur morte Epiſcopi vel abbatis. tene menti.

g 1 Q Vamuis. [g] †Mortua ancilla, durat cauſa ppter peculiũ. hoc dicit. Simile habes in .vti que de rei vendi. Dic vt ibi.

h 1 I vnus. [h] Singularis lex, & habet duas partes. & h. dicit. †Vltra id tps, quod datur appellanti, hæres eius habet quatuor mẽſes. h.d. prima particula, q̃ eſt clariſsima. Secunda legit duobus modis. Vno modo ſecũdum glo. Alio modo ſm doc. magis not. ſm gl. breuiter dicit. Dicti quatuor menſes elapſo tpe, quod hæredibus dat ad deliberandũ, nõ currunt. h.d. ſecundũ aliquos, vel aliter, & breuiter. Hæres vltra tempus datũ ad deliberandũ per l. cũ antiquiores. habet quatuor menſes. h.d. ſecũdũ doct. Prima lect. videtur eſſe magis amica literæ: tamen tene menti ſecundam.

i *De his, qui propter metum iudicis non appellauerunt. Rubr.*

L E X.

---

a ¶ Relaxari. Si appellatur à captura, captus non relaxatur, ſed penes quẽ iudicẽ debet retineri taliscar cerstus, vide in l. j. & quod ibi dixi. ff. de cuſto. reo.

b ¶ Oppo. contra prædicta. Pœna appellãtis fruſtra per Bald. alias Barto. in l. i pro cõſulibus. ſ. de app.

c ¶ Exceptionẽ. Exceptio, q̃ poteſt apponi poſt iniam, poteſt ẽt opponi poſt quadrimeſtre, non tamen poſt executionem factã. in l. j. ff. de iuris & facti. igno. i contrario ſenſu & ibi Bald. & Bal. hic gloſ. vide.

d ¶ Pro cõcordia. Adiunte, ſententiã interlocutoria, quæ decidit quaſi totam cauſam de iure ciuili, patitur appellationem: licet tale grauamen poſſit reparari per appellationem à diffinitiua. Ita Barto. in hac l. ante, contrarium allegatur velle in l. ij. ff. de app. re. & in l. intra vtile. ff. de mino. Sol. vt per Bart. in d.l. intra. & ibi eſt ſpeciale propter illam interlocutoriam, que datur ſuper ætate. & facit ius quo ad omnes etiam in alijs cauſis. Vel ſolue ſecundũ notabilem diſtinctionem, de qua in hac l. ante.

e ¶ Ante. Iſtum tex. allegat Bald. notan. in l. ij. in vlti. col. quãdo fi. vel priuilegia ſententia lata ſuper executione non poteſt appellari. Barto. videtur tenere contrarium in l. à diuo. ff. de re iudi.

f ¶ Complectaris. His verbis ipſe vtitur in l. quod iuſſit. in ij. colum. ff. de re iudic.

g ¶ Totum negotium, Cõtrariũ tenet Bart. in l. j. circa princ. ff. de appella. & in d.l. intra vtile.

h ¶ Quãuis. Per iſtum tex. dicit. ſed in conſil. xj. quod in vſurariũ poteſt inquiri ad reſtitutionẽ vſurarum poſt mortẽ, adde in vſuris, an poſſit procedi per inquiſitionẽ, Bal. conſil. lxvj.

i ¶ Si vnus. Iſtud dictũ non videtur verum, p l. ſi. ſ. ſed quia quidã. ſ. de iu. del. he. de quo p Ange. & Imo. in l. vẽtre. de acquirẽ. hære. licet Bal. idẽ teneat hic. & vide per Bart. in d.l. cum antiquioribus.

k ¶ De his qui propter metũ &c. Ad declarationẽ huius titu. vide Bart. in l. ſi q ſepatim. de appel. Andr. Barba.

a ¶ Appellationem. Vtrum in casu huius legis debeat fieri appellatio coram iudice ad quē: licet de iudice à quo timeat. Mihi videtur qđ sic, per tex. in l. j. §. si quis ipsius. ff. qũ appel. sit per tex. in c. fi. de app.

b ¶ Si iudici. Et de materia huius legis vide Bar. in prin. in l. à sententia. ff. de appellat. Et ratio huius legis esse potest: quia cùm appellatio reducat rẽ in eum statũ in quo erat, litis contestatio saltẽ requiritur. quod est quid indiuiduum. & imo vnius appellatio prodest alijs per ea quæ dixit Bart. in l. ij. ff. de consor. eiusdem lit. Et adde not. in c. si vna sententia. de appel. Et ad materiam huius legis plenè per Baldum in l. si qui separatim. §. fi. ff. de appel.

¶ Vnum instrumentum. Adde Bart. in l. demonstra. in fi. prin. de condi. & demon.

¶ Vt concludas. Bene facit quod notat Bart. in l. inter stipulantem. §. j. in fine. de verb. obli.

¶ Cum de possessione. Ad istum tit. vide no. in l. j. ś. de bon. pos. secundum tabulas. in prin. Sed de iure Canonico videtur ꝙ in casu huius legis possit appellari. c. ex conquæstiõe. de resti. spolia. & in ca. significauerunt. de testibus & per Bal. hic. Et ad intellectum huius titu. vide omnino Barto. in l. fina. §. j. per illum tex. ff. de colla. & no. ita moder. in l. fi. §. iussus. ff. de appellat. vbi omnino vide qualiter, quomodo, & qñ hæc lex procedat. circa fi. Vtrum autem in hypothecaria possit appellari, quę auocat solam possessionem, dicat tamen qđ sic. Ita singulr voluit in l. j. Bar. de sol. & in l. j. j. eo. titu. Et de hac lege latissimè ꝑ Barto. in l. ij. de appel. rer. Adde an à possessorio momẽtaneo possit appellari Bal. cõsi. cccxxvj. ij. li. & cõsil. lxxxiij. j. lib. per Ab. consi. lv. ij. lib. Et an appellatio possit interponi à mero possessorio: & misto: & qđ dicatur merũ & mistum, per Baldũ consilio celxxx. iij. libro. & consilio cxxvj. eo. lib. & cõsil. cccxxiij. cum seq.

e ¶ Cum de possessione. Ad intellectum huius legis vide Barto. in leg. ij. de appellatio. reci. Et an habeat locum de iure Canonico, vide in cle. j. de sequest. pos. & fruc. & in capitulo secundo de rescript. glos. & alios in cap. cum ad sedẽ. de restitu. spolia. & in capitulo, significauerunt, de testamen. ij. qõ. vj. §. sunt quorum. Innoc. in ca. pen. de ope. no. nunc. Spec. in ti. de appel. § vj. cũ seq. vbi per Io. And. & limita hanc legẽ non habere locũ in hypothecaria. secũdum Bartolũ. in l. j. de Salui. interdi. licet solam possessionẽ auocet. l. si cũ venditor. ff. de euict. Et consului pridie in ciuitate Lucana super ista l. j. videlicet lata fuerat sententia in casu l. fin. ff. de rei ven. et quidem iniuste: quia ille, qui primo negauit, ante quã aduersarius grauareť onere probãdi, reuocauit suã primã negationem, & confessus est se possidere: fuit dubium. vtrũ potuit appellare: consului ꝙ sic, primo per elegãtem doctrinam Bart. in l. ij. C. de epi. audi. & quod hic dicit Bal. qñ euidenter est iniusta. et ođ nota hic Salyce. vide ibi in d. consi. And. Barb.

¶ Quæritur. secũdo. Vtrũ autẽ in interdicto ad exhiberdum possit appellari. Barto. in discursu, in l. fin. §. iussus. ff. de appel. ꝙ nõ. et inter hęc dicta. si quis condemnatus de possessiõe, secus si interesse propter possessionẽ. ita dicit ibi.

¶ Apparet. De hoc latius per Baldũ in l. post sententiam. vbi Bart. ś. de sen. & vide Lud. ĩ rub. de re iudi. & Bal. hic in pe. colũ.

¶ Quærit glo. Et cõsuluit pro ea Bart. in consi. Bart. de Tuder. Dicit tamen B. l. in l. in causæ. ff. de minor. quod si contra instrumentum non poterit opponi aliqua exceptio, non poterit postulari restitutio: qđ si statutum dicat, qđ minor xvij. ann. possit contrahere: an possit petere restitutionẽ. Vide hic, & Bal. in auẽ. si captiui. de episco. & cleri. & qđ not. Bal. in l. exigendi. in vlti. columna. ś. de procu. & Bal. in l. fin. ś. qui lega. personam. Et circa id quod in fi. quærit Barto. vide hic. Guil. de suza. Ad de an minor habilitatus per statutũ possit petere restitutionem in integrũ, vide Bar. consi. j.

¶ Si quis. ad materiã huius titu. vide Barto. in l. à sententia. in princip. in versiculo quęro quid si primus est. de appel. De materia huius legis nor. in c. dilecto. de appel. ij. quæstio. vj. omnes episcopi.

LEX I.

1 SI contra. † Præsumptio iusti timoris, cessat ĩ curia principis. h. d. Simile in l. nõ est verisimile. ff. quod met. cau.

LEX II.

1 HIs qui. † Qui omittit appellationem [a] absque iusto timore, acquiescit sententiæ. qui verò iustè timuit, protestatione de hoc tempore legitimè facta: ac si appellasset auditur. hoc dicit. No. ergo de virtute huius protestatiõis: quia facit haberi perinde ac si appellasset. Simile habetis in l. de pupillo. §. si quis ipsis de no. oper. nun. æqualiter iustus metus probetur, ibi plenè dixi, quando repetiui illum §.

Si vnus ex pluribus appellauerit. Rub.

2 ☞ *Quando fiat articulus, quod instrumentũ, super quo fuit facta condemnatio, de quo fit mentio in sententia: & instrumentum, quod hodie producitur, sit unum & idem.*

3 *Si fines, seu possessiones finium uarientur, fiat articulus ꝙ possessio, quæ hodie est posita intra tales fines, & possessio, quæ erat olim posita inter tales fines, est una & eadem. & nu. 1.*

4 *Idem in personis.*

LEX I

b 1 SI iudici. [b] † Causæ communitas, & defensionis paritas, facit vt sententia in causa appellationis data pro vno alijs prosit. hoc dicit. Tene menti istam legem ad practicã, quam habui aliàs. † Producitur vnum in- 2 c strumentum, [c] super quo iam fuit facta cõdemnatio: ego possum ibi facere articulũ, quod instrumentum illud, de quo fit mentio in sententia. & instrumentũ, quod hodie producitur, est vnũ & idẽ. Et vide text. simílem, quãdo † variantur fines seu possessiones finium ex cursu temporis: certè fiet 3 talis articulus, quòd possessio, quæ hodie est posita intra tales fines: & possessio, quę erat olim posita inter tales fines, est vna & eadẽ. quid repugnet certè nescio. Et ideo d ad hoc vt concludas, [d] facias positiones 4 tuas tales, quales dixi tibi. † & idem fit de persona. Quandoque concluditur quod aliquis est homicida. & tu vis eum defendere, quia ille occisus erat exbannitus. Et quãdoꝙ est variatio in nomine inter bannum & inquisitionem: facias positionem, quòd ille, qui vocatur in inquisitione, & ille, qui vocatus erat in banno, erat vna & eadem persona. quod nota, quia quotidie practicatur.

LEX II.

1 IN vna. Vides ergo † quòd licet appellatio facta ab vno prosit alteri: tamen restitutio facta vni, non prodest alteri quia datur fauore minoris ætatis.

Si de momentanea possessione fuerit appellatum. Rubrica.

1 ☞ *Possessio dicitur momentanea, quia momento est permansura penes hæredem.*

3 *Quòd ista lex habeat locum etiam in possessorio recuperandæ, & adipiscendæ possessionis.*

4 *Sententia lata super possessorio, est diffinitiua.*

5 *Sicut prohibita est appellatio in possessorio, an eodẽ modo sit prohibita in integrum restitutio.*

LEX Vnica.

e 1 CVm de possessi. [e] † A sententia lata super possessione non potest appellari, causa proprietatis integra remanente. hoc dicit. Quærit gl. quid vult dicere de possessione & eius momẽto. De f quo dic vt in gloss. Quæritur [f] secundò, 2 quare † dicitur momentanea. De quo dic vt in glo. & illa est vera: quia momento est permansura penes possidentem. His præmissis opp. ś. de appellatio. l. j. Solu. ibi appellatur ratione ordinis omissi: hic verò appellatur ratione sententiæ latæ super possessione. Oppo. ij. de l. & maioribus. ś. de appel. Sol. Speciale est hic. Opp. tertiò de l. fi quis in tantã. j. vnde vi. Sol. vbi possessorium habet in se causam proprietatis: merito potest appellari. Quæro primo, 3 † vtrũ hæc lex habeat locũ in omni possessorio, an tantũ retinẽdæ. Quidã dicebãt ꝙ f nõ habeat locũ, nisi in possessorio retinendæ. Veritas est ꝙ habeat locũ in possessorio recuperandæ, & adipiscẽdæ possessionis: vt ś. quorũ appel. non recipiũ. l. quisqs. & hac l. in fi. ibi: possessionis reformatione g &c. Ex quo tex. apparet [g] secundũ expositionẽ glo. ꝙ hęc lex habet locum, etiã cum de adipiscenda, vel recuperanda possessione agitur. † Quæro, vtrum sententia lata g 4 super possessorio, sit diffinitiua, vel interlocutoria. Quidam dicebant eã interlocutoriã. quod est falsum. Nam cũ in alia lis debeat cõtestari & ꝓcedi ordine iudiciario: h ex ea sequit sententia diffinitiua: vt l. incerti. j. de interdic. & Insti. de interdic. §. retinẽdæ. Et hoc tenet gl. tua hic, & in l. quod h iusit. de re iudica. Vltimo quærit glos. [h] 5 † an sicut, phibita est appellatio in possessorio, eodẽ modo sit prohibita in integrũ restitutio. Glo. arguit pro & contra multũ clare. Dic vt in ea.

Ne liceat in vna eademque causa tertio prouocare. Rubrica.

Rubrica ponit summarium tex. Sed vt latius comprehẽdas legem eius, dic quod hoc intendit.

2 ☞ *Supplicatio est prohibita in illis casibus, in quibus prohibita est appellatio.*

3 *In causa appellationis quando utraq; pars est præsens, debet lis contestari.*

4 *Victor potest iudicem delegatum impetrare ante diem appellanti præfixum à lege.*

5 *Qualiter intelligatur quòd non liceat tertiò prouocare.*

LEX vnica.

i 1 SI quis. [i] † Qui in duab9 appellatiõib9 succũbit, non poterit tertio prouocare, vel supplicare: & recusatio iudicis i numero ap- k pellationũ non computatur. h. d. Habetis 1 hic notare duo [k]. Primò, † ꝙ in illis casib9,

k ¶ Notare duo. Adde quod licet nõ liceat in vna causa tertio prouocare: tamẽ post duas sententias, minor potest petere in integrum rest. Ita Barto. in l. minor autem magistratus, §. j. in prin. ff. de mino.

a ¶ Intelligatur. Qualiter intelligiť nõ licere tertio prouocare, vide eũ in l.qđ iuſsit. in iij.col.ff.de re iudi. & vide quæ dixi in l.iiij.§. condẽnatũ. de re iudi.

b ¶ Cedere. Ad materiã huius tituli adde de authoritate Bald. quod habes recitatũ in l.ſi id quod.in artículo de illo, qui non poteſt ſoluere ꝓpter inopiam de iuriſdict. om.iudic.

P. P A V. P.

c ¶ Qui Bonis. An furpoſsit cedere bonis, vide Abba.in c.referente.not.v. extra de delict.puero.

d ¶ Inſtit.de actio. Adde Bar.in l.qui bonis. ff.e.& Bal.hic ĩ prin.

e ¶ Vera. Vide tñ ſingu.Bal.in rubrica.

f ¶ Peruenirí.Qñ fienda eſt ĩcarceratio, vide Bald.hic & in l.ij. ad ſi.§.de iur.& fact. ign. Quid tñ ſi facta fuit,tenetvt per Bar. in d.§.in ven.& vide Bald.§.in l.ordo.in vlti.colum.de exce.re iudic.vbi tenet idem ꝙ Bart.hic. Cõtrarium tenet do.Ioã.in d.§.in venditione. Adde qđ no.Bart.& doct.in l. alia.6.j fol.matri.

g ¶ Indicare. Quæro, an cedens bonis debeat indicare bona ſua ꝓ Bart.in l. pe.ff. eod.

h ¶ Si pẽ. Vide Ioan.de Imo.in d.l.ſi cõtẽdat. vbi vĩ tenere contra: nõ tñ facit mẽtionem de iſto text.ego dixi de hoc latè in c.ſinautẽ.de reſcrip.vbi hoc tenet do.Anto.& alij Moder.vide Ludoui. Ro.in cõſil.ccxlj.vbi allegauit iſtam. And. Barba.

i ¶ Executio in peculio. An ſententia lata cõtra filium exequať in peculio ꝓfectitio, vide in l.ſi finita.in §. fin.de vecti.per Bart. ff.de damno infec.ſed Bald. hic indiſtinctè vĩ tenere iſtam gloſſ.

k ¶ Cum ſolito. Vide Bart.in l.iiij.§.Cato. in vlti.q.de verb.obl. text.& ibi gloſ.Bart.

l ¶ Vtrũ debitor. Idẽ tenet Salice. hic, ſed Bal.aliter dicit.& ad de glo.hic. Et ad iſtã legẽ vide Ange. Imo. in l.alia. §. eleganter. fol.mat. Adde Rom. pulchrè conſil. cccxxxix. & ibi quid ſi per negligentiã deducta eſt electio ad debitorem.

in quibus prohibita eſt appellatio, & ſupplicatio. Secundò no.†ꝙ in cauſa appellationis, qñ vtraq; pars eſt præſens, debet lis cõteſtari: vt innuit hic text.ibi: ante litẽ cõte. Et ita intelligũt doct.hic.& allegaui tibi extra, de app.c. interpoſita.ibi per gl.

3

Oppo.de l.in offerẽdis.§.de ap.& in auť. de ap.§.illud.Sol. Ibi ſunt caſus ſpeciales, in quibus nõ licet niſi ſemel tantũ appellare: qñq; etiã nullo modo licet: vt vidiſtis §. quo.app.non recí.per totũ. Opp. ſecũdo, ꝙ in cauſa appellationis nõ requirať cõteſtatio: vt l.ſi.§.illud.de tẽpo.app. Sol. Illud verũ eſt, qñ vna pars eſt abſens: ſecus ſi vtraque pars eſt p̃ſens: vt hic. Vlterius op.† & vĩ ꝙ hic iudex nõ poſsit recuſarí. Aut eĩ impetrauit eũ victus: & recuſarí nõ poteſt. Aut impetrauit eũ victor. & nõ valet impetratio. Iſta diſtinctio ꝓbatur de lit. conte. auť. offerať. & extra de appella.c.ſæpe. Reſpõdet gl. ꝙ hic victor impetrauit. Nec ob.c.ſæpe. quia ibi iuit ad impetrandũ ante tp̃s ſtatutũ ab hoie: hic ante tp̃s à lege.

4

Vltimò quæro, qualiter intelligatur [a] ꝙ nõ liceat tertio ꝓuocare: ſcilicet ei, qui in cã appellationis ſuccubuit: ſed poſſet eſſe ꝙ ſuper diuerſis cauſis ab eiſdẽ partib⁹ interponerentur quatuor appellationes. Verbi gratia: actor ĩ prima obtinuit: reus appellauit, & obtinuit in cã appella. ſecundo appellauit actor, & iterum obtinuit. Tertiò appellauit reus & iterũ obtinuit. Quartò appellauit actor & iterum obtinuit: & tunc reus amplius appellare non poſſet: quia habet primam ſententiam, & duas appellationes contra ſe; ideo non licet à modo prouocare.

Qui bonis cedere [b] poſſunt. *Rubrica.*

Continua vt in gloſſ.

☞ Cedens bonis non poteſt poſtea de pòſt quæſitis conueniri, niſi inquantum facere poteſt.

Ceſſio bonorum poteſt fieri ante ſententiam.

Ad carcerationem perſonæ, non poteſt peruenirí niſi excuſsis prius omnibus bonis.

Pro debito quis ſeruus alterius effici non poteſt.

L E X I.

QVi bonis. [c] †Ceſsio bonorũ non liberat debitorẽ, ſed facit ne poſsit detrudí in carcerem. h.d. Dicit hic, ꝙ debitor non liberať per ceſsionem. Cõtra Inſti.de act. [d] §.fi.Sol. nõ liberať ipſo iure, vt hic ſed ope exceptionis, vt ibi.vide glo. Alibi gloſſa tenet quod liberetur ipſo iure à ciuili remanẽte naturali: vt lege, vbícunque.ff. de fideiuſſoribus. Hæc eſt vera [e], quicquid dicat ibi Dy. ꝓbatur ꝑ text. j.ti.j.l.iij. Opp.†ꝙ in alio ꝓfit ceſsio bonorũ: ſcilicet ne cõueniatur poſtea de poſt quæſitis, niſi inquantum facere poteſt: vt j.e.l.iij.& l.is qui bonis.ff.eo.Sol.fateor cõtrariũ: & qđ hic deficit ſuppletur per illas leges. †Opp.tertiò & videť ꝙ ceſsio poſsit fieri ante fnĩam: vt l.pe.ff.e.So.Fateor cõtrariũ: & hic ita debet intelligi iſte text. †Vlterius oppo.& videť quod ad carcerationẽ perſonæ non poſsit peruenirí [f], niſi excuſsis omnibus rebus, & iuribus & debitoribus: vt l.à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iudic. Sol. Fateor contrarium: & quãdo dicitur hic, ꝙ poteſt carcerarí. intelligo excuſsis prius omnibus bonis. Et ita tenet glo.expreſsè.ff.de ſuſpe.tut.l.iij.§.tutores qui. Opp. de l.ob æs.§.de act.& obli.Solu.glo.& bene, fateor ꝙ† pro debito quis ſeruus alterius effici non poteſt: ſed ille qui ponitur in carcere, non efficitur ſeruus, quia ſoluendo liberatur, & etiam cedendo bonis, vt hic vides, licet per ſtatuta Tuſciæ accidat contrarium. Vlterius quæro: an ille qui cedit bonis, debeat indicare [g] bona ſua. Cogita.

5

g

L E X II.

SI quantitatem. †Qui poteſt ſoluere creditoríbus, poteſt bonorum ceſsionem reuocare. h.d.

P Ropter. Propter onera ciuilia bonorum ceſsio nõ dimittitur. h.d. in ſumma.

☞ Si totus ſum in exceptione contra creditorem poſſem implorare officium iudicis, ut ſibi imponatur ſilentium.

SI pater. †[h] Propter debitum contractum in ciuili officio, admittiť ceſsio, quæ in bonis ſíj cedentis non præiudicat. h.d. † Ego ſum tutus exceptione contra te, volo impetrare à iudice, ꝙ creditori imponatur ſilentiũ ſuper illo debito in quo ſum tutus exceptione vt l. Aure.§.centum.de li.le.& l.ſi contendat.de fideiuſ. & eſt text. hic, ꝙ poſſum implorare officiũ iudicis, ne fiat mihi moleſta, vel inquietatio: & ſic imponatur ſibi ſilentium quod no.bene.

h

2

EGis Iuliæ. †Facta ceſsione bonorũ non poſſunt creditores bona propria authoritate tenere iure dominij: ſecus ſi data fuerũt in ſolutum. hoc dicit.

☞ An filiofam. cõdemnato poſsit fieri executio, durante patria poteſtate. & nu.t.

Vm & filij. †Filiuſſa. ſiue habeat caſtrẽſe peculium ſiue nõ, poteſt cedere bonis. hoc dicit. Nos habemus duas gloſ. quæ dicũt† ꝙ filiofami. condemnato, non poteſt fieri executio durante patria poteſtate: ſed poſtea differtur. Ita not.in l.iij.§.ſed vtrũ.de mino.& l.quod ſi minor.§.ſeruus.eo.ti. Illæ gloſſ. ſunt cõtra iſtũ text. quia ſiue filiusfa. habeat, ſiue non, põt fieri executio: quia poteſt cedere bonis, ſeu poni in carcerem, vt hic eſt caſus. Secundò habemus gloſſ. quæ videtur velle ꝙ in peculio ꝓfectitio nõ poſsit fieri executio. Ita no. Inſt. de noxa.§.fi.& l. & ſi condemnatus.de noxali.& ita ſentit hic glo. contrarium tenet gloſſ. in l.ſi filio. la ij.ff.ſolu.ma. Sol. Veritas eſt iſta: Aut filius eſt condemnatus, & defenſus, ita ꝙ in iudicio quaſi contraxit, & tunc poteſt fieri executio in peculio [i]. Ita loquitur gloſ. in l.ſi filio. Probatur in l.iij.§.idem ſcribitur.de pecu. Aut fuit condẽnatus, vt contumax: & tunc ſecus. Ita loquitur hæc glo. & aliæ §.alleg. De hoc dixi plenius in omnibus iſtis legibus. & l.ſi dubitet.§.filius.de fideiuſſo.

2

1

2

☞ An debitor poſsit cedere bonis, ſi creditores uolũt ſibi dare inducias qnquẽnales.

Vm ſolito. [k] †An detur dilatio vel admittat ceſsio, ſtatur maiori parti creditorum, inſpecto cumulo debiti, vel numero perſonarũ ꝙ ſi vtriuſq; eſt paritas, ſententia benignior mittitur. h.d. †Quæro, vtrum debitor [l] poſsit cedere bonis ſi vult, nõ obſtante quòd creditores volunt concedere dilationem quin quennalem. Hic tex. videtur quòd nõ, dum dicit in principio quòd electio datur creditoribus. Azo hic videť tenere in Summa, ꝙ iſta electio datur creditoribus ab ipſo debitore ſi vult, non aliter: & etiam tenebat Fran. Accur. §.eo.l. legis. in prin. Nam legis beneficio ſtatutum eſt, ꝙ admittetur ceſsio bonorum: & ſic beneficium eſt ampliandum.

k

1

2

1

De bonis autho. iudi poſsid. *Rubrica.*

Continua vt in gloſſa.

L E X I.

IN bonis. Hic eſt notabilis caſus. Breuiter dicit. † Qui debẽt habere legata à defuncto hærede, præferuntur legatarijs ab eo. hoc dicit. Oppo. ad legem Falcid. auť. ſed cum teſtator. vbi hæres tenetur ad vniuerſa legata. Sol. Illud hodie eſt verum, ſi inuentarium fecit: vt ibi.

1

L E X II.

Eſt

a ¶ Impediat. Et pro hoc est casus vnicus sed Angel.in l.item si vnus.in princip.ff.de arb.de quo vide quæ scripsi post Bart.in l. vir bonus.ff.iudic.so lu & Ang.hic.& no ta latius Bar.in l.pe nul.per illum tex.qui bo.cede.pos.

b ¶ Debeat regri. Nota ex istis dari primũ decretum contra hæreditatem iacentem: secũdum vero decretum non datur, nisi dato curatore bonis. Adde Bar.in l.si quis instituatur.in fine.de hære instit.& in l.si diu.quibus ex cau.in pos.ea.

¶ Ad primũ decretum. Qualiter perueniatur ad primũ decretum contra debitorẽ: vide in l.si finita.§.Iulia.de dã.infec.

¶ Constare iudici. Per Barto.in d.l.Fulcinius.§.ij.per Bar.in l.ij.vbi in rem actio. ſ.per do.Ant.in capi. quoniã.§.quod si sem per.& §.sinautem,vt lit.non contest.idem Bal.in l.iij.ſ.de procura.adde Bal.in c.contingit in xiij.colũ.& de do.& contu.

¶ Perueniatur.Intra quãtum tempus perueniatur ad secũdum decretum vide Bart. post text.& glos.ibi in verbo.mox.& in l.à diuo Pio.§.in venditione.de re iudi.& Bal.in l.ordo.de execu.rei iudic.ver.quæro nunquid.& Bald. hic post Iaco.But.tenet idem quod Bart. hic adde Barto.in l.si finita.§. Iulian.in xj. col.de dam.infec.

¶ Et qui iurat.Ad limitationẽ huius authen.vide Barto.in l. j.ff.ex quibus cau.in pos.ea.

¶ Recuperat possessionem.vide Bartolũ in l.properandum.§. sinautẽ reus.ſ.de iudi.& in quib⁹ bonis debet fieri missio,an in ꝛpetita vel quo modo:vide quod no. Bal.post glos.in l.ij. in fi.ſ.de procurat.& quod legitur in capi. quoniam frequenter. vt lit.non conteſt.& gl.no.in l.Fulcinius. §.item videamus.quibus ex cau.in pos.ea. Et limita vt per Alexand.in j.colũ.in l.de die.§.tutor.qui satisd. cogã. Et quid in minore reuocante tenustam,vide Barto.in l. si finita.§.fina.cum l. seq.de dam.infec.

ST iurisdictionis.

†Creditores defuncti etiam impetrant separationem bonorũ, si fidem hæredis non sunt secuti.h.d.

☞ *Qui cedit bonis tutus est exceptione.*
Exceptio cessionis bonorum impedit litis contestationem.

LEX. III.

EX contractu.

† qui cedit bonis ex antè gesto,nõ potest conueniri,nisi de eo,qđ postea superlucratus est deducto ne egeat.h.d.Ex hac lege not.duo. Primo qđ † qui cedit bonis, tutus est exceptione: vt vidistis.ſ.titu.l.j.& sic malè dicit glos.in l. vbicunq;.ff.de fideius.quæ dicit q; tollitur ciuilis,& remanet naturalis.Secundo not. quod hic tex.videtur innuere†q; exceptio cessionis bonorum impediat[a] litis cõtest. quod apparet eo quod dicit,cõtra iuris rationem conuenies:& ex eo quod dicit, an tunc demum iterato possis desiderare conuentionẽ quasi dicat,antè,non potest conuenire:& sic actum cõuentionis impedit. De quo dixi in l.iiij.ff.eo.alio anno quando legi.

a

IN ciuile.

† Non debet cogi vnus ex creditoribus bona suscipere,& alijs satisfacere.hoc dicit.

☞ *Quomodo dicantur bona defuncti uacare.*
Quando peruenitur ad secundum decretum in bonis defuncti non habentis hæredem,datur curator bonis.

SI bona.

† Si mortuus non habet hæredem creditores in possessionem mittuntur.h. d.Hic dicit:si bona defuncti vacare constiterit.† quomodo constabit bona defuncti vacare? Respondebẽt regri hi,qui successuri erant:vt l.j.de suc.edi.de cura.bon. dan.l.j.& l.si diu.quib.ex cau.in pos.ea. Et debent requiri nominatim hi,quibus proxima causa successionis contingit:vt l.j.§. pe.ff.de vent.inspi.& debet eis statui terminus ad adeundã,vel repudiandam hæreditatem,non minus centum dierum:vt l.j. & l.seq.ff.de iure delib.& tũc si nullus apparet,videt constare q; bona vacẽt. Ita videtur dicere gl.nostra ad Trebellia.l.sanci mus.§.j.Sed an fiscus debeat requiri;[b] hęc lex si bene aduertatur, videtur velle quod nõ,dicit enim,& hæc à fisco nõ agnoscantur. Et sic non apparet quod fiscus teneatur probare fisco quod constet:sed sufficit quod non agnoscat.Ista procedunt quantum ad primum decretum. † Ad secũdum autem decretum in bonis defuncti, qualiter poterit peruenirí.cum non latitet. Respondeo,dabitur curator bonis,qui vẽdet pro satisfaciẽdis creditoribus: vt de curato.bon.dan.l.j.& l.fi.de priuile.cre.& l.ab hostibus.in prin.qui.ex cau.ma.

b

☞ *Petitio ista,peto mihi bona dari in solutum,nõ procedit.*

PRo debito.

†Creditores hypothecarij præferunt chirographarijs;nec possunt bona vendicare,sed possessionem & venditionem debent impetrare hoc dicit.† No.hanc legem notabilem,quòd ista petitio, peto mihi bona dari insolutum, non procedit.Item nota quod dixi in summario.

SI vxor tua.

† Pro ea parte,qua creditor succedit debitori,extinguitur actio: pro residuo possunt hæredes conueniri.h.d.

IN possessionem.

† Missus in possessionem ex primo decreto,nũquã præscribit.h.d.

☞ *Qualiter perueniatur ad primum decretum.*
Quòd debeat procedere peremptorium,antequam ad primum decretũ perueniatur.
Antequam interponatur,sufficit probatio debiti per iuramentum.
Sed ad secundum decretum,requiritur probatio per testes uel instrumenta.
Antequam perueniatur ad secundum decretum,debet transire tẽpus arbitrio iudicis.
Ad interponendum decretum,ille est iudex competens,qui habet merum, uel mistum imperium.
Hodie fit missio per mensuram debiti declarati.

VM proponas.

† Cõtra debitorẽ latitantẽ, pcedit ad missionẽ in posse. postea ad vẽditionem hoc dicit.Primo quæro,† qualiter perueniatur ad primum decretum[c]. Dicit gl.hic,quod detur libellus contra debitorem.& vide gl.ñ.Istud quod dicitur, detur libellus,practicatur duobus modis. Vno modo,q; detur libellus super actione principali;& reus citet,vt veniat respõsurus:& eo existente contumace,datur possessio ex primo decreto.Secundo modo practicatur,q; reus citatur,q; veniat responsurus de iure tali:& eo existente cõtumace,tunc detur libellus,in quo narretur,q; cum reus sępius fuerit citatus,& extitit cõtumax,petatur interponi primum decretũ. Et istã practicam ponit Specu. Tu serua fori consuetudinem. Secundo quæro,† quot citationes debent prędcedere antequã peruenias ad primũ decretũ? Rñ.debet citari peremptorie:vt l.ad peremptorium.ff.de iud.Ita tenet gl.in l.si finita.§.Iul.de dam.infec. Tertio quæro,dicitur hic,eum debitorem tuum esse constat: † qualiter debeat cõstare iudici[d],de debito añquã interponat primum decretũ.Glo.h.d.summatim habita cognitione. Videtur q; quidã intellígunt per iuramentũ calumniæ,& not.gl.in auẽ.de exhi.& introdu.reis.§.suscepto. Veritas est,q; quãtũ ad primũ decretum credo q; sufficiat probatio debiti per iuramẽtum,cũ faciat modicũ præiudiciũ.Ita loquitur d.gl.ar.l.thesaurus.ff.ad exhi.† Quantũ vero ad secũdũ decretum, requiritur probatio per testes,vel instrumenta,vt videbitis j.l.proxi.ideo potest dici tunc summatim,quia fit parte absente;& ita loquit gl.in l.Fulcinius.§.j.ff.eo.Quæro,dicit hic tẽpore aũt trãsacto peruenitur ad secundũ decretũ.† Quæro quantũ tẽpus debet trãsire,antequã peruenias[e] ad secundũ decretũ Gl.ponit opi. finaliter dicit q; arbitrio iudicis obseruabit:& istud obseruat cõmuniter,quãdo tẽpora nõ sunt per statuta limitata.† Quęro,quis est iudex competens ad interponendũ decretũ? Respõdeo,ille,qui habet merũ,vel mistũ imperiũ:vt l.iubere cauere. de iurisdi.om.iudic.de damno infecto.l.iiij.§.duas.† Quæro, quorum bonorũ fit missio.Glo.dicit,in omnibus bonis:hodie per mensuram debiti declarati;quam statim vide.

c d e

☞ *Iudex ordinarius solus,habet ptãtẽ citãdi re ipsa:hoc est facere capi psonaliter.*
Missione facta non recuperat reus possessionem,nisi refectis expensis,& præstita satisdatione.
Missio hodie fit secundum mensuram debiti declarati, examinato prius summatim negotio.
Reus ueniens semper auditur.antequam sit interpositum secundum decretum.

ET qui iurat.

[f] Ista auẽ.est posita hic,vt determinet, & corrigat in aliquo leges,antiquas.Nota hic,† q; iudex ordinarí⁹ sol⁹,habet potestatem citandi re ipsa:hoc est,facere capi personaliter Secũdo nota † quod quis nõ recuperat possessionẽ,[g] nisi refectis expensis,& præstita satisdatione. Tertio nota qđ † secundũ istam auẽ.fit missio secundũ mensurã debiti declarati.dicit hic,examinato negotio,qualiter examinat. gl.dicit, summatim.quod intellige vt dixi ſ.l.proxima. Quæro vtrum fiat missio pro quãtitate debiti declarati,& non vltra. Gl.hic dicit.& bene,quod etiam pro maiori quantitate fit missio,habita consideratione expensarum factarum,& fiendarum.ideo text.dicit declarati debiti. † Quæro intra quantum tempus iste veniens debet audiri.Breuiter,quicquid dicat glo.dico qđ semper auditur antequã sit interpositum secundũ decretum: vt l.si finita.§.non autem.de dam.infec.

f g

☞ *Si sunt plures creditores an uno misso in possessionem,cæteri missi intelligan-*

a ¶ Sinautem. Ex iſto §.not.q̃ corporalis tenuta poteſt cedi.q̃d no.& eſt hic in fi.d.l. in ver.ceſsionis.

b ¶ Potior fiſco.vtrum mulier, eſt potior fiſco dic q̃ ſic, ſi loquimur in dote conſtante matrimonio, cum nõ ſit dña,nec poſſeſſionẽ habeat nec poteſt impedire mulier publicationem bonorũ,ẽt quãtũ ad dotẽ. l.ſi marito. in princi. ff.ſol.mat.& tunc cũ hodie ſit domina dotis ipſa mulier,q̃ l.in reb.ſ. de iur.dot.ipſa poterit impedire publicationẽ bonorum Alleg.not.in l,fin. de bon.va.lib. x. & q̃d habet ī l.ob maritorũ.ſ.ne vxor pro ma. & in l.ſi qs poſt hac, ſ.de bon.pſcri. & q̃d nota.& legit hic. Ita videt velle Angel.& do.Ioã.in d.l.ſi marito.& vide quod not. Bart.in l.j ff. ſol.mat. in vno tñ eſt potior mulier: puta ſi reperiretur inſtrumentũ fiſci,& mulieris: præſumitur prius factũ inſtrm mulieris, ſecũ dũ Bal.in d.l.dotis, ſ. de iure dot.

c ¶ Quæro igitur. Et adde q̃ habet priuilegium dotis,nec pro debito viri vel vxoris,poſsit in eam fieri executio:vt no. Bart. in l, adiuo Pio.§. exequãtur.de re iudic.& Bald.in l. ob maritorum.in fine.

tur.& nunc.2.

1 CVm apud. Hæc eſt notabilis lex. †Si vnus ex creditoribus mittat in poſſeſsionẽ ex primo decreto, eius miſsio ,pdeſt oĩbus creditoribus, alijs præſentib⁹,intra biẽniũ veniẽtibus,& debitũ oſtẽdentibus,& expẽſas ,p̃ rata reficiẽtibus.h.d.Nota q̃ poſſeſsio data vni,,pdeſt cæteris,ita q̃ alij nouo decreto opus non habent:ſed poſſunt vti primo oſtenſo debito.& expenſis refectis:quod eſt notãdũ.

†Opp.de l.j.& ij.j.qui po.in pign.habẽ. Glo.hic tãgit,& eſt materia multũ difficilis.Gloſ.& doctores diſtinguunt inter pignus prætoriũ,& cõuentionale.In pigno re cõuentionali procedit regula,qui prior eſt tempore,potior eſt in iure. In pignore prætorio diſtinguitur:aut ſunt eiuſdẽ titulí,aut diuerſorum titulorũ.Et no.in l.ſi finita.§.ſi plures.de damno infect. & l.cum vnus.ff.eodem.& ff.qui pot.in pig.habe.l. ſi & iure.per Dy.in c.qui prior.de reg.iur. lib.vj.Ego conſueui aliter dicere.Nam in creditorib⁹ hoc eſt,quod in vno immiſſo, ſtatim alij videntur immiſsi ; vt l.qui autẽ. §.ſciendũ.ff.de his quæ in fraud. credi.Cũ igitur omnes eodẽ tẽpore videntur immiſsi,non eſt mirum,ſi non habet locũ regula, qui prior eſt tẽpore : quia nullus eſt prior altero.Sed ſi eſſet dare prioritatẽ,& poſterioritatẽ:q̃ prior eẽt ttpe potior eſſet ī iure vt l.ſi & iure.ff.qui potiores ī pignore habeant.Pleniſsimè dixi ī l.cũ vnus.de bonis auth.iudi.poſsi.Fortè dicam vobis in ti.q̃ pot.in pigno.haben. Quæro,an hæc lex habeat locum hodie.quando fit mentio ,p̃ menſura debiti declarati.Gloſ.hic in quadam ſolu.videtur tenere q̃ non, ſuper verbo,commoditatis. Contrarium videtur per gl.ff.e.l.cũ vnus.& illa verior:quid enim ſi bona nõ eſſent tot,quot ſufficerent primo creditorí? Dic vt plenè dicetur.

2 ☞ *De pecunia redacta ex uenditione facta ex ſecundo decreto,debet creditoribus ſatisfieri,abſque alio proceſſu facta fide de debito.*

3 *Ad ſecundum decretum requiritur probatio per teſtes,uel inſtrumenta.*

a 1 SInautem. [a] Breuiter dicit.†Si miſſus ex primo decreto ad venditionẽ ꝙuenerit,debet primò ſibi ſatisfieri,& reſiduum deponere,vt creditoribus poſtea venien
2 tibus,& debitum oſtendentibus ſatisfiat.h.d. Nota†q̃ de pecunia redacta ex venditione facta ex ſecũdo decreto,debet creditoribus ſatisfieri abſq; alio ,pceſſu,facta fide de debito: & in hoc prodeſt ſibi primum,& ſecundũ decretum interpoſitũ ad
3 petitionem aliorum creditorum. Secundò nota† ad ſecundũ decretũ requiritur plena probatio per teſtes,vel inſtrumenta, vt probatur hic,in hoc tex.dum dicit,debiti cautionẽ oſtendat vt ſ.l.proxi.dum dicit,certum faciat,&c.

1 VT autem. †Vt ceſſet fraus,debet de depoſito & vendi tione fieri ſcriptura cum ſolẽnitate hac lege expreſſa.hoc dicit.Hoc quod dicitur de iſto modo, hodie non ſeruatur.

De priuilegio fiſci. *Rubrica.*

4 ☞ *Petens reuocari tenutam,de aliquibus bonis per alium poſſeßis,quæ aſſerit eſſe ſua,debet illud probare.*

LEX I.

1 b BOna. †Mulier in rebus ,p̃rijs eſt potior fiſco[c],creditore etiam niſi ex cauſa principali.hoc dicit. Oppo.de l.ſatis.j.in quib.cau.
2 pign.ta.contra.Solu.Aliud in rebus dotalibus mulieris ; aliud in propriꝭs. † Vltimò not.dicit gl.quod ille qui petit reuocari tenutã de aliquibus bonis,quæ aſſerit eſſe ſua,debet illud probare:& vide gloſſ.ab eo,in cuius bonis facta eſt miſsio.Secus ſi poſsiderentur ab eo,qui petit reuocari illud.Ita not.in l.ob maritorum,ne vxor pro marito.& l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iudi.& ibi dixi.

LEX II.

1 QVamuis. †Mulier in dote,& fiſcus,paribus paſſibus ambulant:vt qui prior eſt tempore,potior ſit in iure.

LEX III.

1 SI cùm pecuniam. †Fiſcus præfertur omnibus creditoribus hypothecam non habentibus.hoc dicit.Nota quod dixi in ſummario.

1 SI debitor. †Obligatio:& priuilegium fiſci,nõ extenditur ad bona debitoris ante vendita.h.d. No. quod dixi in ſummario.quod intelligitur verum,niſi eſſent ante vẽdita in fraudem; vt j.de iure fiſci.l.j.lib. x.

1 PEcunia. †Fiſcus põt reuocare pecuniã,alij creditori ſolutã,ſine vſuris.Pe.dicit qualiter pecunia vni creditori ſoluta reuocetur: habes plenè in l.pupillus.ff.de his quæ in frau.credi.& l.ſi non expedierit.§.j.de bo.auth.iud.poſ.l.deferre de iure fiſci.

VM patrem. †Fiſccus alienata reuocat p̃ ſuũ debitorem,cauſa dotis conſtituẽdæ.hoc dicit.

1 SI inte. †Priuilegiũ fiſci,poteſt transferri per ceſſionem.hoc dicit. Sed quæro.quæ eſt ratio quod priuilegiũ pupilli non trãsferat̃ per ceſsionem:vt l.ſi ex pluribus.de admi.tuto.& priuilegium fiſci ſic.Dicam j.l.proxima.

De priuilegijs dotis. *Rubrica.*

Continua rubricam vt in gloſ. Quærit gl.circa rubricam, ſicut dos habet priuilegia multa:quædã inter perſonales actiones:quædam inter hypothecarias,de quo priuilegio loquatur hic. Gloſ.dicit q̃ loquitur de priuilegio,quod habet inter perſonales actiões : de alio verò quod habet inter hypothecarias loquitur j.qui po.in pigno.habe.l.aſsiduis.

2 ☞ *Priuilegium quod datur ratione perſonæ,tranſit ad ſuos hæredes deſcendentes, non extr..neos.& nu.1.*

3 *In realibus actionibus hypothecarijs præfertur ille creditor, qui eſt prior tempore.*

4 *In tanta tamen hypothecaria præfertur dos.*
Quid de priuilegijs perſonalibus, & quòd æſtimentur ex cauſa, non ex tempore.

5 *Priuilegium dotis an competat ipſi actioni de dote,an mulieri.*

6 *An poſsit transferri.per ceſsionem dotis.& nu.8.*

7 *Priuilegium pupilli in actione tutelæ ad hæredes proprios ipſius pupilli nõ tranſit.*

LEX Vnica.

1 SCire debes. †Priuilegiũ quod datur ratione perſonæ ad hæ-
2 des nõ trãſit.Ad hoc allegatur.† Oppon.j.qui po.in pig.ha.l.aſsiduis.§.exce.& l.etiã.in principio.ſol.matri.Solu. glo. nõ tranſit ad hæredes extraneos,vt hic.ſecus ſi ad ſuos, vt ī cõtrario: & intelligũtur ſui,hoc eſt,deſcẽdentes ex ſe, quoniam mulier ſuum hæredẽ nõ poteſt habere,ideo quia nõ habet in poteſtate filiũ.Modò glo.intrat hic materiam valde magnam, in qua
3 non inſiſto plenè: quia tenerem vos nimis. †Quæro primò, quid in realib⁹ actionibus:hoc eſt,in hypothecarijs, quis creditor præferatur.Glo.dicit hic,ibi eſt regula, qui prior eſt tẽpo-
4 re,potior eſt in iure:†tñ fallit in tacita hypothecaria, cui præfertur dos:vt d.l.aſsiduis.qui po.in pig.haben. Quæro ſecundò,quid de priuilegijs perſonalib⁹.Glo.dicit,quod priuilegia perſonalia æſtimant̃ ex cauſa,nõ ex tempore. De hoc hic per glo.& ff.de priuil. credi.l.priuilegia.& ibi per glo. & per Dy.
5 de reg.iur.c.qui prior.lib.vj. †Quæro igitur. [c] vtrum priuile-
c gium dotis competat ipſi actioni de dote,an mulieri.Et quod competat

competat ipſi actiõi,ſeu ipſi doti, facit iſta rubrica.quæ dicit,de priuilegio dotis:non dicit,de priuilegio mulieris.Idem videtur ſupra de rei vxo.actio.leg.j.§.et vt plenius ibi:ita & in huiuſmodi actiõe damus. &c. Pro hoc facit ff.ſolu.ma.leg.j.in princ.vbi dicit,doti;cauſa pręcipua eſt,non dicit aliquid de muliere.In contrariũ videtur tex. etiam huius legis ibi: quo mulieres vtuntur.ff.de priuile.credi.l.dabimus.Inſtit.de actio.§.fuerat. Iſtæ leges videntur velle ꝙ iſtud priuilegium competat ipſi mulieri, non actioni.Breuiter,vt cõſueui dicere latius ff.ſo.ma.l.j.& dic breuiter:Dos habet multa priuilegia: inter cætera habet duo priuilegia,quę dantur ipſi mulieri.Vnum eſt priuilegiũ perſonale,vt præferẽ in perſonalibus.Ita loquitur hic, & l.dabim⁹.de priui.cre.Aliud priuilegium eſt,qđ præferatur in hypothecarijs habẽtibus tacitã:et iſtud ſimiliter datur ipſi mulieri: vt l.aſſiduis.qui.po.in pig.hab.& in d.§.fuerat.Et iſta priuilegia cũ dentur perſonæ,ad hęredes nõ tranſeunt.Et iſta loquitur hic.Habet alia priuilegia,ꝙ habeat hypothecam,non dico priuilegiatam,ſed dico hypothecam ſimpliciter:& iſtud datur ipſi actiõi: vt l.j.§.& vt plenius.de rei vxo.act.Et iſtud priuilegiũ tranſit ad quẽcunq; actio trãſit.Itẽ habet priuilegia,alia quæ nõ curo examinare hic.† Quæro,vtrum priuilegium dotis poſsit transferri [a] per ceſsionem dotis. Videt ꝙ non:quia non ſunt tranſmiſsibilia ad hæredes,non fiunt ceſsibilia:vt l.ex pluribus.de admi.tu.Sed priuilegiũ dotis nõ tranſit ad hæredes:vt hic:ergo nec ad ceſsionarium.In contrarium facit:quia mulier & fiſcus paribus paſsibus ambulãt: vt ſ.ti.j.l.ij.ſed priuilegium fiſci trãsfertur per ceſsionẽ:vt ſ.ti. j.l.fi.ergo &c.Breuiter quicquid Cyn.ibi dicat,antequã veniã ad ſolutionẽ qõnis oportet vos ſcire,primo† vtrum priuilegiũ pupilli in actiõe tutelæ trãſeat ad hæredes.gl.in l.dabimus.§.j. de priui.cre.& in d.l.ex pluribus.ff.de admi.tu.tenet ꝙ tranſit ad hæredes ſuos,nõ ad extraneos,ſicut priuilegiũ dotis, quos reprehẽdit Iaco.de Aret.per l.nõ ſolum.§.ſi puellæ.de ri.nup. Præterea ꝓbo alia rõne.Priuilegiũ dotis tranſit ad hæredes [b] ſuos,ſ.eiuſdẽ matrimonij,ſecũdum verã opi.vt l.aſſiduis.§.excep.j.qui po.in pig.ha.& ibi dicã.Si ergo eſſent hæredes ſui,ſ. creditoris tantũ,& nõ debitoris,ad eos nõ trãſiret priuilegiũ. merito ergo priuilegiũ pupilli in actiõe tutelæ ad hæredes proprios ipſius pupilli nõ debet trãſire. Hoc prẽmiſſo,ꝓ ſolutiõe qõnis primò dico ſic:ꝙ quædã ſunt priuilegia, quæ nõ trãſeũt ad ſuos hæredes,neq; ad extraneos:& illa nõ pñt cedi:vt d.l.ex pluribus.Quædã ſunt priuilegia quę trãſeũt ad hæredẽ ſuũ,& nõ ad extraneũ,& tunc ſi quidẽ ceſsio fiat ex voluntate,tũc tale priuilegium non tranſit.ar.de hoc in l.peto.§.prędium.ff.de leg.† Et quod dicimus in operis libertorũ,quę nõ poſſunt cedi ex voluntate,ſed ex neceſsitate ſic:vt l.patronus qui operas & l.ſi libertus artẽ.de ope.lib.no.in l.ſi nõ ſortẽ.§.libertus. de condi.inde.ff.eſſet quærendũ nũquid ecõtra:vtrũ omnia,quæ ſunt tranſmiſsibilia ad hæredem,ſint ceſsibilia.Dic vt dixi in l.ſi ſtipulatus fuerim,in prin.de verb.obli.

De reuocandis his,quæ in fraudem creditorum. *Rubrica.*

Continua vt in gloſ.& colligitur continuatio clarius infrà ea.l.ignoti.& ibi videbitis.

1 ☞ *Ad actiones reuocatorias peruenitur demum,bonis principalis excußis.*

LEX I.

1 SI hæres. Breuiter dicit ſecundum communem modum legendi.† Ad eum,in quem res in fraudem ſunt alienatæ, peruenitur demum bonis principalis excuſsis. hoc dicit. 2 † Nota quòd ad actiones reuocatorias peruenitur demum,bonis principalis excuſsis.Contra hoc opp.& videtur ꝙ diſcuſsio non ſit neceſſaria,niſi cũ agitur hypothecaria cõtra extraneos poſſeſſores:vt j.de pig.auf.hoc ſi debitor. Gloſ.dicit quod hic fit diſcuſsio ex voluntate,non ex neceſsitate,quando fraus fit ex propoſito:ſed ſi re ipſa:tunc ex neceſsitate fit diſcuſsio.Non alle.aliquid.& vide gloſ.Doct. Vltramon.reprehẽdũt iſtam gl.& dicunt ꝙ de iure antiquo qñ agebatur reuocatoria ſemper p̃cedere debebat diſcuſsio: [c] vt hic, & j.e.l.ignoti.& l.ait prætor.§.j.ff.eo.Pro declaratione huius dico,ꝙ hæc lex debet intelligi duob⁹ modis. Primo,ꝙ hic creditores hæreditarij fuerũt ſecuti fidẽ hæredis,vel aliàs nolunt impetrare bonorũ ſeparationẽ,ſed volũt agere reuocatoria:& tũc ꝓcedit tex.iſte plane:et eſt vera opi. Vltramõ.Secũdo modo põt intelligi,ꝙ vbi creditores hęreditarij volũt facere reuocationẽ per edictũ de ſeparatiõibus:nõ ſecuta,aliàs ſecuta forma illi⁹ ti.de his quæ in frau.cre.& tũc nõ eſt neceſſaria diſcuſsio:vt l.j.in prin.& §.j.ff.de ſepa.& l.ſi creditores.eo.ti. In caſu tamen non eſſet diſcuſsio neceſſaria;vt l.pe.ff.de ſepara.& iſto modo intelligendo poſſet procedere glo.noſtra.

LEX II.

1 SI ſucceſsione. Breuiter dicit.† Ea,quę ſunt data in dotem,ſi nõ ſunt obligata,neq; in fraudem data,à creditoribus non reuocantur.h.d. Nota hanc legem,quam intellige vt optime declarat text.in l.fi.§.j.ff.eo.

LEX III.

1 SI paterna. † Filius nõ hæres,pro debitis patris cõueniri nõ poteſt.hoc dicit.iſta lex. quod not.

d FIlios. [d] Hæres nõ auditur allegãdo turpitudinẽ defuncti.h.d. Opp.ꝙ etiã ipſemet,qui alienauit, poſsit reuocare:quia fictitia,et imaginaria venditio,nõ erit vẽditio:vt l.emptor.de aqua plu.arcen & de re.iu.l.imaginaria.& ſ.plus valere ꝙ agitur.per totũ tit Sol. Quãdoq; quis dicit alienationẽ non eſſe veram,ſed fictit tam,et imaginariã, & iſtud põt optime allegari:vt lege cõtraria.Quãdoq; qs cõfitet alienationẽ eſſe verã,ſed factã in fraudẽ alterius:& tũc ipſe e qui fecit:vel hæres eius,hoc allegare non põt [e]:vt eſt tex.hic.

1 ☞ *Quando agitur actione reuocatoria contra mulierem,in bonis in dotem datis in fraudem creditorum,non requiritur ſcientia fraudis.*

1 IGnoti. † Bonis principalis excuſsis, reuocatur à poſſeſſoribus,titulo oneroſo ſi fraudẽ participauerint.Si titulo lucratiuo: fraudis participatio nõ requiritur.h.d.& hæc lex eſt ſummariũ totius titu.Quęrit 2 glo.hic,† vtrum ad reuocandũ data in dotem ſcientia requiratur.Et reſpõdet gl.ꝙ nõ:quia eſt titulus oneroſus:vt l.ex promiſsiõe.de act.& obli.Certè hic debes intelligere ꝙ eſt titulus oneroſus viro:vir enim habet dotẽ pro oneribus matrimonij ſupportandis:vt l.pro oneribus.ſ.de iure dot.ſed mulieri dicitur titulus lucratiuus:vt l.fi.ſ.de iure dot.Textus probat optime in l.fi.§.j.ff.eo.hic non ſunt alia.

1 IActu. Iſta lex legitur duob⁹ modis.Secundũ primam lectu.et veram breuiter hoc intendit. 1 † Contra debitorem,qui in fraudem creditoris eſt liberatus,datur reuocatoria in quantum facere poteſt,quæ cum actione prima eiuſdem ſit naturæ.hoc dicit.ſecundum verum intellectum.Oppo.& videtur quod iſte liberatus debeat conueniri inſolidum:quia ad eum in totũ peruenit liberatio: vt l. quęrebaẽ.ff.ad legem fal.Solu.Intellige hoc,quod hic debitor tenebatur ab ipſo initio ea actione,quæ erat huius naturæ. Et eodem modo dic de eo quod hic dicit,intra annum:quia actio prima erat annalis:aliàs de eo,quod ad eum peruenit,conueniretur perpetuo.Alio modo legitur,ꝙ hoc nõ nocet fraudatori,ſed agitur contra ipſum debitorem liberatum. Sed iſta lect. nõ placet mihi:nam ipſe,qui in fraudem alios liberauit,nõ habet beneficium ceſsionis bonorũ:imo pœnas carceris patitur: vt l.vlti.§.fi.ff.eo.ſecundum verum intellectum.& no.per Cy. Inſtit.de actio.§.idem ſi quis in fraudem.

Finis lib.ſeptimi. Sequitur Octauus.

a ¶ Transferri.Vtrum priuilegiũ dotis trãſferatur per ceſsionẽ, vide Bartol.& Imol. in l.poſt dotem.circa fi.ff.ſol.matrimo. qui aliter ſentit quã hic: etiã plenè in iij.colũ. & vide late Barto.in l.j.ſolu.matr.

b ¶ Ad hæredes.Priuilegium dotis tranſit ad hæredes filios eiuſdem matrimonij,vide Bart.Bal.Ange.& omnes in l.etiam. in princip.ff.ſolu.matri. & docto. in l.ſi.cum procuratore.de re iudi.& etiam tenet ibi Barto.in ea.l.in princi.& Bal.in iij.col.in rubri.Bar.& Bald.in d.l.aſſiduis.

c ¶ Diſcuſsio.In reuocatoria requirebatur excuſsio olim,& hodie,vide Bal.in l.j.ſ.ſi in fraudem patroni.

d ¶ Filios.Et ad iſtam legem vide Barto.in leg.j.ſ.ſi in fraudẽ pa.

e ¶ Allegare non poteſt. Et quando quis poſsit allegare turpitudinem eius, cuius eſt hæres:adde Bar.in Iuſiurandum.§. procurator.in iij.colũ.ff. de iureiuran.vbi etiã ponit quo ad hanc legem. Adde quæ ibi poſui poſt Bartol.& Alexan.

6 a

7

b

8

De interdictis. *Rubrica.*

Continua vt in gloss.

2 ☞ *Ne radices arboris officiant, potest agi utili actione descendente ex edicto de arboribus cædendis.*

3 *Quãdo quis possit destruere illud, quod requiescit uel protendit in suo.*

b ¶ Rami arborum. In hac materia vide quę dixi in l.j.ff.de arbor. cæ. post Barto.

b ¶ Extra gloss. Vide Barto. in l.j.§.nuncia. tio.ff.de oper.no.nũc.

c ¶ Euenit. Adde Bart. in dicta l.j.§.nuncias tio.& in l.j.in princi. & quod ibi dixi.ff.de arbor.cæ.& Cyn.& Bald.hic.

LEX I.

c a Vm proponas. †Interdicta ne rami arborum [a] noceant per identitatem rationis extenduntur, ne earum radices officiant. hoc dicit ista notabilis lex. Oppo. glos.& videtur quòd ista arbor debeat euelli conditione l.fina.ff.fin.regund. Solut. Intellige ꝙ hæc arbor erat plantata secundum legem,& non contra illam legẽ. Tunc opp. quod legitimè factum est, pœnam nõ meretur: vt l. Gracchus.j.de adulte. Sol. Fateor quod ipsa plãtatio, quæ fuit facta legitimè, non punitur: sed si radices excrescant,& noceant fundamentis; illud est, quod iudicis officium ad æquitatẽ redigit
a per hanc legem. †Quæro, qua actione hoc fiat. Hic sunt plures opi. in glo. illa est vera, quod potest agi vtili actione, descendẽte ex edicto de arboribus cædendis extẽso ad radices ꝓpter
b identitatem rationis, per hanc legem. Extra glos. oppo. [b] &
3 videtur ꝙ nõ sit necesse ꝙ agatur isto interdicto: †imo quis sua authoritate potest destruere illud, quod requiescit in suo: vt l. si vitem.§.si ad ianuam.ff.quod vi aut clam.& l.quẽadmodũ.§. si protectum.ad l.Aquiliam. Breuiter, quandoꝙ quis aliquid immittit in suo à se possesso, tamẽ contra ius mihi debitum: tũc habeo necesse recurrere ad interdictum quod vi aut clam, aut de oper.no.nun. Quandoꝙ quis ædificat in suo,& protendit in meo à me possesso. si quidem in meo nõ requiescit, recurrẽdum est ad interdicta. Ita loquitur tit.de arbo.cæd.& d.§.si ꝓtectum. Si verò in meo requiescit, si quidem hoc euenit naturaliter, vt in radicibus: recurrendum est ad illud vtile interdictũ.
c Ita loquit hic. Si verò euenit [c] opere manufacto, tũc nõ habet quis necesse recurrere ad iudicẽ: sed potest sua authoritate destruere: vt d.§.si protectum.& d.l.si vitem.§.si ad ianuã; vt not. in d.l.de pupillo.§.meminisse.de ope.no.nun.

LEX II.

1 R Ræses. †Iudex contra eum, qui nõ est de suo foro, cognitionem non habet. h.d. De hoc dic vt dixi si à non compe.iudi.l.j.

2 ☞ *Ratio cõtrarietatis facit ut iudicia petitorij,& possessorij, simul nõ admittant.*

3 *Ratio ordinis facit ut possessorium præferatur.*

4 *Quot sunt actiones, quæ competunt pro retinenda possessione.*

5 *Regulæ interdictorum.*

LEX III.

1 I Ncerti. †Si petitorium,& possessoriũ, simul intententur, debet causa possessiõis prius terminari, vt petitorij quæstio ordinetur. h.d. Primò ponit dictum. Secundò eius declarationẽ. Tertiò rationẽ. Quartò respondet ad tacitam obiectionem. Secũda ibi: competentibus. Tertia ibi: vt ex hoc. Quarta ibi: interdicta autem. Oppo. de l.cum fundum.§.fina.ff.de vi & vi.arma. vbi simul & semel agitatur quæstio possessionis & ꝓprietatis. Huius timore sunt tres opinio. in hac materia. Vna est Ioan. Azo. & Hu. Alia est Mar.& gloss. Tertia est Pet. de Bella perti. Primi dicunt fatendo, ꝙ nullum possessorium cõcurrat cum petitorio. Nec obstat lex contraria; quia ibi fuit renunciatum petitorio. Sed hoc est contra text. illum, qui dicit, pendente. Alij dicunt, sustinentes eandem opi. ꝙ pendẽte petitorio potest intẽtari possessoriũ: sed non econtra. Ista non habet rationem. Prima istarum opi. videtur contra l.naturaliter.§.nihil cõmune.ff.de acquiren.possess. Ipsi respondent ad illã legem multis modis, de quibus ponuntur hic duo. Primo, ꝙ ibi inceperat agere petitorio, ignorans se possidere. Ista est diuinatio: vel dicunt, ꝙ ibi fuerat victus super possessorio: & ista est diuinatio. Vnde Mar. quem sequitur glo.& ista est veritas, dicit, ꝙ possessoriũ retinendæ, non currit cum petitorio. ita loquitur hic. Ratio, quia esset sibi contrarius: qui enim vendicat rem, dicit aduersarium possidere: qui verò agit interdicto retinẽdæ, asserit se possidere: & sic esset sibi contrarius: idcirco nõ potest simul intentare vtrũq; : vt hic,& l.ordinarij.s.de rei ven. in l.si de vi. ff.de iudi.& si occurreret, ꝙ ista duo iudicia proponerẽtur diuersis respectibus, ita ꝙ nõ esset contrarietas, valde bene concurrerent. Verbi gratia: ago cõtra te rei vendicatione,& dico te tenere vel possidere naturaliter tantum demum ago interdicto vti possidetis: quia cum possideam ciuiliter, certè bene possum: quia non est cõtrarietas: vt d.§.nihil commune. Ista tenet glo. in l.clam possidere.§.qui ad nundinas. eodem ti.& hoc videtur approbatum hodie extra.de causa poss.& propriè.c.pastoralis. Sed contra hoc opp. secundum istos, petitorium,& possessorium, nõ concurrunt ratione contrarietatis: sed text.
2 hic dicit. †ꝙ hoc est ratione ordinis: hoc etiam dicit in d.l.ordinarij.Solu. Ratio contrarietatis facit, vt ista duo iudicia simul
3 non admittantur, vt dictum est. †Ratio ordinis facit vt possessoriũ præferat. Ita loquit hic: & ista est vera. Tertia fuit opinio Pet. ꝙ omne possessorium cõcurrat cum petitorio: nec aliqua lex dicit contrarium:& si quam reperies, nõ erit lex. vt refert Cyn. quãdo ciui.ac.crimi.præiu. Nam non dicit ꝙ hoc sit ex necessitate, sed ex voluntate: si enim vellet in se assumere onus probandi, posset agere petitorio & possessorio. Sed hic ideo agitur possessorio: quia non vult in se suscipere onus probandi in petitorio. Si enim vellet, nulla lege reperitur contrarium. Sed certè ego reperio ꝙ non possint concurrere in casibus obstantibus, omnibus regulis impedientibus cumulationem. Primò ego reperio ꝙ petitorium & possessorium electione tolluntur; vt l.fina.s̃.de codicil. Idem reperio ꝙ petitorium & possessorium quandoque sunt contraria: vt dixi s̃.secũdum glo.& actiones contrariæ non possunt simul proponi. Item reperio, ꝙ absolutoria nata in vno, quandoq; parit exceptionem rei iudicatæ in alio; vt l.ij.§.quidam.ff.eo.& per Dy. in regula, qui ad agendum.de reg.iur.lib.vj.vnde concursus non admittitur:& ideo tene opi. glos. Opp. de l.j.§.interdictum autem. ff.vti possi. Respon. possidenti non datur aliqua actio. verum
4 est nisi illud interdictum. †Quæro, quot sunt actiones, quæ competũt pro retinenda possessione. Dic vt in glos. Quæro, in quibus casibus habet locum hæc lex. istud examinatur in duabus gl. primis positis in hac lege. quod ego examinabo plenè in d.l.naturaliter.§.nihil cõmune. per tres combinationes, quas ibi facio:& dic vt ibi. Quærit glo. quid si ago petitorio tantum, an possim cogi ꝙ agam possessorio? Dic vt in glossa.

Quærit glo. vtrum absolutoria lata in petitorio, pariat exceptionem rei iudicatæ in possessorio? Gl. hic dicit multũ bene.

Quæro, an hoc sit semper verum. Dyn. examinat in d.c.qui ad agendum. licet in multis deficiat. Sed dic, vt plenè dixi in d.
5 §.nihil commune. †Vltimò ponit gloss. regulas interdictorum. vide eas.

1 S I quis. †Ab initio debet actor suas actiones proponere. hoc dicit. Hæc lex allegat quod quis debet in libello actionem exprimere. De hoc dicam in l.edita actio. suprà de edend.& per gloss. ff.de eden.l.prima.circa principium.

Quorum bonorum. *Rubrica.*

Dictum est s̃.de interdictis in genere: sequitur videre in specie: ideo primo ponit de interdicto quorũ bonorum: quod est vniuersale,& adipiscendæ possessionis. Quæro, quare dicat quorum bonorum? Glo. ad hoc respondet, & bene. Quærit glo. in quo differt hoc interdictũ à petitione hæreditatis:& in quo cõueniũt? Dicã statim in l.j. quia glo. plenè hic nõ tradit.

2 ☞ *Probatio filiationis probatur præsumptiuè, secũdùm formam l.filiũ.de qua ibi.*

3 *Si filius est in quasi possessione filiationis, non habet necesse probare se filium: sed aduersarius debet probare contrarium.*

4 *Bonorum possessio potest dari nemine petẽte, parte nõ citata,& causa summariè cognita.*

5 *In bonorum possessione contra tabu. non sunt plenæ probationes.*

6 *Neque in interdicto quorum bonorum: sed in petitione hæreditatis sic.& nu.10.*

7 *Interdictũ quorum bonorum, in quo differat à petitione hæreditatis.& numero.8.*

vsq;

usque ad fin. legis.

8 *Interdictum quorum bonorum, est stricti iuris.*

9 *In hoc interdicto petit quis se constitui possessorem.*

11 *Quòd detur ad corporalia tantùm.*

12 *Et datur solum pro rebus, quas defunctus possidebat.*

13 *A sententia lata in isto interdicto non appellatur.*

14 *Interdictum quorum bonorum est generale.*

15 *Quod detur contra eum, qui titulo non possidet.*

LEX I.

Hereditatem.

1 †Qui habet bonorũ possessionẽ, non possidet: ideo ꝓ adipiscenda possessione debet istud interdictum ꝓponere, & de suo iure docere. h.d. Opp. hic innuitur ꝙ hoc interdictũ datur ad hęreditatẽ. Sed contra, hæreditas est ius incorporale; & hoc interdictũ non datur ad incorporalia: vt l.ij.ff.e. Exponit gl. hæreditatẽ, id est. possessionẽ rerum hæreditariarum.

Opp. secundò, & videtur ꝙ filius prætéritus rũpat testamentũ ipso iure: vt l. Gallus. & l.fi.ff.de libe. & posthu. Solu. Ibi loquitur in filio suo præterito; hic in emancipato. Opp. dicitur hic, ꝙ quis debet probare filiũ. † Cõtra. probatio filiationis est impossibilis: vt l. Lucius. ff. de cõdi. & demon. Sol. Dico, ꝙ est impossibile probari verè sed ꝓbatur præsumptiuè, ꝑm formam l. filiũ. ff. de his q̃ sunt sui vel alie. iur. Audiui tñ do. Iac. dicẽtem, ꝙ erat casus, in quo filiatio posset verè ꝓbari: vt puta, vir et vxor fuerunt incarcerati, & recluſi per annum, & duo steterunt ad custodiam; nam illi poterunt testificari de veritate, ꝙ filius ibi natus, est filius illius viri: quia alius non intrauit, nec ingredi potuisset, q̃n ipſi vidissent. quod satis placet. †Item oppo. & videtur, ꝙ quis filius præsumatur: & non habet necesse se ꝓbari filium: sed aduersarius debet probare cõtrariũ: vt l. non nudis. & l. nõ epistolis. & quod ibi not. ſ. de proba. Sol. Hic filius non erat in quasi possessione filiationis; aliàs præsumeretur filius, vt in contrarijs. Et ideo cauti aduocati faciũt duos articulos. In vno dicũt ipsum esse filium: in alio ꝙ est in possessiõe filiationis, ꝙ sic habebatur, sic reputabatur, sic tractabatur: sic est vnũ de proprietate. Aliud est de quasi possessiõe: vt l.j.ſ.ij.ff.de quęstio.

Oppo. acta facta [a] in vno iudicio, faciunt fidẽ in alio, inter easdẽ personas, vt not. in l. ís apud quem. ſ. de edẽ. Sed iste in primo iudicio, quãdo petit bonorũ possessionem contra tab. probauit se filiũ: ergo in hoc secũdo nõ habet probare necesse. Sol. Quídam dicunt ꝙ in hoc secundo iudicio probat se tũc probasse. Glo. dicit, ꝙ imò habet necesse ꝓbare plenè: nec obstat quod probauit in primo: q̃a illa probatio nõ fuit facta in figura iudicij, lite cum alio contesta, sed causa nõ plene cognita: vt l. seruus. de bono. pos. & de leg. præstã. l. filium. ſ. si quis. vide gl. Ista gl. videtur contra. l. iij. ſ. si causa cognita. ff. de bono. possess. vbi dicitur quòd bono. poſſ. datur causa cognita: ergo parte citata. & l. in causæ. ſ. causa cognita. ff. de mino. Sol. Quidã hoc fatẽtur: & istud videtur tenere Rof. in tit. de bon. possess. & in titu. de bono. poſſ. contra tab.

4 Eius opi. † ego non teneo, per l. seruus. ff. de bono. possess. vbi dicitur ꝙ bono. possess. potest dari nemine petẽte ergo multo magis parte non citata. Non obstat quod dícitur, datur causa cognita; q̃a intelligo causę cognitionẽ fieri ad informationem iudícis: vt plenè dixi in d. ſ. causa cognita. vbi plenè examinaui. Sed cũ hodie non sit necesse quod bo. possess. petatur, sed agnoſcatur; vt l. fi. ſ. qui admi. ad bono. poſſ. domi. Iac. Butri. dicebat ꝙ triplex est actus. Primus enim est agnitio bono. possess. contra tabn. secũdum formam d. l. fi. & per hunc, testamentũ non rumpitur: sed cõsequitur

5 quis ius rumpendi. † Secundus actus, est ius, quod petatur per contra tabu. testamentum rumpi, dato líbello, líte contestata, sicut in querela: vt l. filio. ſ. j. ff. de inoff. testa. & ſ. de col. l. vt liberis. tamẽ in hoc iudicio non fient plenæ

b probationes; non quia fieri ſperãtur [b] in interdicto quorũ bonorum, vel in petitione hæreditatis. ita loquitur hæc lex. Tertius actus est, interdictũ, seu iudicium quorũ bonorũ vel petítio hæreditatis. & de hoc loquitur hic. Dico, hoc non placet:

6 †quia in interdicto quorum bonorũ, plenæ probationes non requiruntur, imò fit cognitio summaria: vt hic nota. in gl. ij. & j. dicam. Dico ergo quod per solã agnitionẽ factã corã iudice, rũpitur testamentũ ſi agnoſcẽs habeat ius rũpendí. quod examinabit̃ postea in interdicto quorũ bonorũ summariè, & in peti. hęre. plenariè: & ita loquitur hic. Habes de hoc textũ expreſſum. ſ. de cur. fur. l. fi. ſ. ij. Opp. sentẽtia lata super filiatione facit ius vt l. j. ſ. fi. de líb. agn. & ff. de statu homi. l. ingenuũ. cùm ergo in primo iudicio fuerit pronunciatũ super filiatione: ergo &c. Sol. Dicit gl. ꝙ in primo ludicio nõ fuerit pronũciatũ super filiatione. Vel dic melius ꝙ illæ leges loquuntur q̃n est pronunciatũ líte agitata, à cõtradictore legítimo, aliàs non facit ius; vt l. cũ nõ iuſto. ff. de collu. detegẽ. sed hic in primo iudí

7 cio cõtradictor nõ fuit. ergo &c. † Quæro, in quo differat [c] hoc

c interdictũ à petitione hæreditatis. Gl. hoc tangit super rubri. sed non plenè. Tu dic pleniùs ꝙ differãt in origine. Nam petítio hæreditatis, est ciuilis inducta à Senatu: vt l. vlti. ſ. de peti. hære. & l. item veniunt. ſ. præter hæc. ff. eo. tit. Istud interdictũ est de iure prętorio; vt. l. i. ff. eo. Et ex hoc sequit̃ alia differẽtia; q̃a hæreditatis petitio directa datur hæredi de iure ciuili. Vtílis datur hæredi de iure prætorio. In interdicto econuerſo: q̃a directũ datur hæredi de iure prætorio, vtile datur hęredi de iure ciuili. Itẽ differũt in natura. Nã petitio hæreditatis est bonę

8 fidei. vt Insti. de act. ſ. actionũ. & ſ. de peti. hæred. l. fi. † Istud interdictũ est stricti iuris. Itẽ differũt in modo proponẽdi. Nã petitio hæredit. q̃s petit se ꝓnũciari hæredẽ: vt l. licet. ff. de peti.

9 hære. † In hoc iudicio, seu interdicto, quis se petit possessorem

10 cõstitui. vel possessionẽ sibi tradi: vt hic, & l. j. ff. eo. † Itẽ differunt in modo pronũciandi: nam in hoc interdicto fit summa-

d ria cognitio. [d] Ita tenet gl. hic, in prin. quã vide. Et istud est maioris vtilitatis, quã sit in hoc interdicto: nã in peti. hære. requirũtur ꝓbationes veræ, & líquidæ: in isto interdicto sufficerẽt ꝓbationes non ita claræ: q̃a semiplenæ vel præsumptiuæ concluderẽt. Et est ratio, q̃a cũ ista causa sit modici præiudicij, q̃a venit retractãda in petitorio: meritò admittitur summaria cognitio, & semiplena probatio. arg. l. iij. ſ. ibidem. ff. ad exhi. Fa

e cit ad hoc quod videbitis. j. tit. ij. l. momẽtariæ. Sed cõtra [e] hoc videt̃ quod hic dicit̃ in gl. mag. ibi tu dic ꝙ plenè, & non ꝓbar. Et sic videtur velle ꝙ requirat̃ plena ꝓbatio. In hac ergo cadẽ lege videtur gl. sibi cõtradicere: nã in secũda gl. dicit summatim: hic dicit plenè. Intellige illud q̃d hic dicit̃ plenè, nõ ꝙ req-ratur plena ꝓbatio omnino, sicut in petitione hæreditatis; sed ideo hoc dicit, vt ostẽdat probationes factas, cùm agnouit bonorũ possessio. non sufficere. Pro cuius declaratione potes dicere tria verba: scilicet ꝙ quædam est ꝓbatio legis, debilis, nec plena; vt illa, quæ fit parte absente, nec citata, nec in figura iudicij; & illa fit cùm petebatur bonorũ possess. olim coram iudice: licet hodie sufficiat agnitio tm̃. Quædã est alia ꝓbatio summaria: & fit parte citata, & líte cõtestata: & ista fit in hoc interdicto, quæ põt dici plena respectu illi⁹, quæ fit parte nõ citata.

riter requiratur probatio plena, tamẽ vbi concurrit fauor probantis, & modicum præiudicium sufficit iuramentum. l. tertia. ſ. duæ. ad Carbo. Itẽ bene nota quòd istud interdictum est vtile: vt notat Bar. in l. fi. ſ. de edicto diui Adria. dum ponit differẽtias inter remedium illius legis, & hoc interdictum.

e ¶ Sed contra. vide

1 ¶ Acta facta. An ante agnitionem bonorum possessionis requiratur citatio partis: & an per solam agnitionem bonorum contra tabul. si testamentum rumpatur? Bald. in rubri. qui admit. itij. q. & Barto. in d. ſ. si causa cognita. & in l. illud. in princi. ff. de contra tabu.

b ¶ Fieri ſperãtur. Adde Bal. in l. fina. in penul. col. ſ. vnde legitimi. & vbi non reperitur speciale interdictum adipiscẽdo, datur remedium. de quo per Cy. in l. si nulla. ſ. de acquirẽ. possess. vbi omnino vide.

c ¶ Differat. Aduerte ꝙ istud interdictum fit adipiscendæ, non datur hæredi, qui semel possidet res hæreditarias: & dixit tex. institu. de interdic. in ſ. adipiscendæ. & no. gloss. in cap. secundo. de cõfessi. in vj. quod debet intelligi quando possidet post aditam hæreditatem: se-2 cus si ante: tunc enim ipse non possidet vt hæres, sed vt alius: q̃a non debet sibi hoc nocere. argumen. in l. delictis. de noxal. & idẽ in remedio. l. prima. C. de edict. diui Adri. tollen. Et ad hoc vide Institu. de act. ſ actionum. circa fin. & hoc est dictum Mathe. no tabi. lxxtij.

d ¶ Summaria cognitio. Not. quòd in iudicijs possessorijs, & vbi agitur de leui præ-3 iudicio, in causis summarijs, sufficit semiplena ꝓbatio per famam, vel per vnũ testem. Ad de Bartol. in l. ij. ſ. fin. suprà. vbi in rem actio. & in l. de minore. ſ. tormẽta. de quæstio. in quæstione de effectu famæ, licet ipsemet in l. admonẽdi. in vlti. charta. & in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, summariè. videa-a tur aliter dicere. Vide quod habetur in capit. præterea. de ſponſa. in cap. super eodẽ. de eo qui cogno. consanguí. vxo. ſuæ. & vtrum in iudicijs possessorijs ꝓcedatur ordinariè, vide Baldum in l. j. in princi. infrà, de ser. in verſi. in text. ibi. more solito. & vide Bartol. in extrauagan. ad reprimẽdum in verbo ſummariè. Et quod no. do. Ioan. in c. j. in ij. colũ. de lit. contest. & Bart. in ſ. nihil commune. in xvij. colum. Et hic adde Barto. in l. j. ff. e. & dixit Bal. in l. præſcriptione. in xiij. col. ſ. si contra ius vel vti. pu-blí. quòd licet regula

quod habetur in l.ñ, C.vbi in rē actio. qa alleg. Bartol. contrarius in hoc.

a ¶ Opp.de regula.vbi hic gl.dicit melius. Nota q̄ in interdicto adipiscēdæ possessionis, admittit exceptio dominij, si incontinenti vult probare & idem Bar.hic. & vide in d. l.si idē.hic alle. in glo. & Imol.in d.l,si soce. §.Lucius.ff.fol. matr.

b ¶ Exceptio. An ī possessorijs habeat locū exceptio, dolo facis: adde Bal.post gl. in l. j.in prin.ff.eo.

c ¶ Rectè. Quid in foro conscientiæ, vide gl. in l.vt vim.de iust.& iur.Innoc.in c.si verò. el j.de sen.excō.an lis ceat clericis.glo.xxiij. q.j.in fi.& quod not. in c.cum volūtate. de sen.excom.

d ¶ Se defendere. Nota, q̄ quando possidenti pro possessione licitū sit vim vi repellere.et vide quod j.proxi.sequitur.& Bald. hic in

Ita loquitur gl.mag.hic. Quædam est alia p̄batio plenior, vt quæ fit parte citata, & p̄bationib⁹ ad liquidū exquisitis: & istud fit in petitione hæreditatis. Itē differūt in effectu: quia petitio hæreditatis datur ad
11 corporalia,& ad incorporalia:†interdictū verò ad corporalia tantū;vt l.ij.ff.eo. Item differūt secūdum quosdā:quia petitio hæreditatis datur pro omnib⁹ reb⁹, quas defunctus etiā nō possidebat seu detinebat: vt l.& non tantū.in princ.ff.de peti.hære.
12 †Sed hoc interdictū non datur, nisi pro rebus quas defunctus possidebat:vt j.l.pxi. quod non placet per tex.in l.j.in prin.ff.e. in eo quod dicit de bonis quæ important etiā res,quas quis non possidebat. vt l.ij.§. hac actione.ff.vi bo.rap.& not. in l.rem in
13 bonis.de acqui.re.do.†Itē differūt, quia à sententia lata in petitione hæreditatis appellatur;in isto interdicto non appellatur; quia est quodāmodo quæstio mōmētaneę
14 possessionis. † Quæro,in quo concordāt? Respōdeo,in duobus modis. Primo, quia
15 vtrunq; est generale. † Item quia vtrunq; datur contra eum qui titulo non possidet: si tamen nihil est vsucaptum vel præscriptum: quæ verba qualiter intelligantur, dic vt not.in l.j.§.j.ff.eo.

LEX II.

Si ex edicto. Qui habet bonorum possessionem,debet intentare hoc interdictum,vt constituatur possessor.h.d. Per hanc legem dicunt quidam, quod interdictum illud non habet locum;nisi pro rebus quas possidebat defunctus:sed aliter est veritas.vt dixi suprà.l.proxima.

2 ☞ *In doli exceptione habet locum ista regula,dolo facis,quia petis quod restituturus es:si aliquis est paratus illam incontinenti probare.*

LEX III.

1 Constat. Hæc est notabilis lex.† Exceptio dominij quæ requirit altiorē indaginē, non obstat agēti interdicto adipiscēdæ possessiōis: sed ei debet per iudicē reseruari.h.d. Oppo.de regu
2 la[a],dolo facis.ff.de dolo excep.& de regu.iur.in.vj.c.dolo.Dicunt quidā,q̄ illa regula nō habet locū.in pos.Ita no.gl.in l.j.j. tit.j.& ibi dicam.hic gl.dicit melius†q̄ in doli exceptione ha
3 bet locū illa exceptio,dolo facis,si aliquis est paratus incontinenti p̄bare,secus si illa exceptio requirit altiorem indaginē: quia tūc reseruatur.Ita loquit hic:& hoc p̄bat tex.hic manifestè;vt omnib⁹ frustrationib⁹,&c.quasi dicat, reiectis omnib⁹, quæ dilationē inducerent,& frustratoriam.Ideo no.bene hāc legē.Pro hoc facit quod no.ff.de iud.l.si de vi.& §.de edic.diui Adria.tol.l.fin.Facit l,si is,à quo,in principio,vt in pos.leg. & quod dicam in l.j.j.titu.proximo.

Quorum legatorum. *Rubrica.*

Dictum est §.de interdicto adipiscendæ possessionis, quod est generale,sequitur de alio interdicto adipiscendæ possessionis,quod est singulare;& denominatur à principio interdicti, scilicet quorum legatorum.

2 ☞ *Hæredis assensus ante aditam hæreditatem non impedit interdictum,quorum legatorum.*

3 *Legatarius si accipiat sua authoritate possessionem rei legatæ uacantem.non amittit ius suum.*

4 *Regula,dolo facis &c.non habet locum in interdicto recuperandæ possessionis.*

5 *Quid in interdicto adipiscendæ possessionis,& in interdicto retinendæ.*

LEX Vnica.

1 Haeredi. †Hæres contra legatarium possidētem habet hoc interdictum, vt sibi possessionem restituat,vt possit Falcidiam retinere.h.d. Opp.& videtur q̄ hoc interdictū competat etiam succedentibus ab intestato; vt ff.quando dies leg.cedat.l.fina.& l.j.§.ad eos. ad legem Falcidiam. Solut. fateor, & quod hic deficit suppletur per illam.

2 †Opp.hic innuitur,quòd hæredis consensus impedit hoc interdictum.Contra.ff.eo.l.j.§.quod ait.Solu. Fateor quòd hæredis consensus,post aditam hæreditatem impedit,secus si ante:vt in contrario.Oppo.de l.j.§.si quis ex morte.ff.eod. Solu. Aliud in donatione causa mortis, quàm in legatis, & fideicōmissis.Ratio ibi patet. Opponitur,&
3 videtur†quòd legatarius accipiēdo possessionem sua authoritate, amisit ius suum; vt ŝ.de lega.l.non dubium.Solut.Si legatarius accepit possessionem sua authoritate:post eam apprehensam per hæredem, perdit ius suum;vt in cōtrario.Secus si acceperit eāvacantem. Ita loquitur hic. Opponi.non est dubium quòd lex Falcidia resecat legata in totum:vt l.j.in princ.ff.ad legem Falcidiam. Malè ergo facit hæres,qui vult reuocare totam possessionem, vt retineat partem;reuocat enim quod restituturus est: & sic
4 obstat†exceptio[b],dolo facis.Gl.dicit quòd illa regula non ha
b bet locum in possessorijs.Idem tenet gl.in l.si quis conductionis.ŝ.loca.&.ff.de vi & vi.ar.l.j.§.qui autem à me.Dic q̄ in interdicto recuperandæ possessionis, non habet locum regula, dolo facis:quia spoliatus ante omnia debet restitui:vt l.si quis ad se fundum.j.ad legem Iuliam.de vi.no.in l.j.in princi.ff.de
5 vi & vi arma.†In interdicto verò adipiscendæ possessionis,est distinguendum:aut ille,qui opponit,est paratus p̄bare incontinenti:aut non.Habuistis ŝ.proxi.& ibi dixi.In interdicto verò retinendæ:dic vt l.si de fundo.§.fina.de acquirenda possessione.& plenius in l.naturaliter.§.nihil commune.eodem tit. & ibi per me.

Vnde vi. *Rubrica.*

Dictum est suprà,de interdicto adipiscendæ possessionis: sequitur videre de interdicto recuperandæ.

2 ☞ *Vnicuique licet se defendere non solum personam,sed etiam res.& nu.7.*

3 *Iniustè possidens quòd eum,qui uim incontinenti infert, non potest ui repellere. & numero 1.*

4 *Si precariò possidens denegat rem restituere,potest statim per uim repelli.*

5 *Si quis clàm occupauit possessionem uacantem,non licet sibi uim inferri.*

6 *Si uerò non uacantem occupauit,potest dominus reuersus uim inferre.*

7 *In quo consistat moderamen inculpatæ tutelæ.& nu.9.*

8 *Si ab aliqua personali iniuria aliter euadere non possum,nisi solùm à morte per fugam,possum tunc resistendo alium occidere.*

10 *Quando dicatur percussio facta ad defensionem,& quando ad uindictam.*

11 *Si quis me expulit,& ego eum expuli ex interuallo: tunc dolus cum dolo non compensatur.*

12 *Propter plura maleficia commissa in una rixa. potest fieri una inquisitio de omnibus,& una denunciatio quasi unum factum reputetur.*

13 *Recuperans possessionem suam incontinenti,per uim ab eo qui uim intulit, non punitur.*

LEX I.

c 1 Recte. c †Pro defendendis rebus, licet vim
d vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ.h.d. Not. q̄ licet vim vi repellere.
2 Not.q̄†licet vnicuiq; se defendere[d], nō solùm personam,sed etiam res;vt ff.ad legem Aquil.l. scientiam.§.qui cùm aliter. Oppo.quòd etiam posidenti non rectè,licet vim vi repellere: vt l.j.§.qui autem me.ff.eo.tit.Gl.hic ponit multas solutiones,quarum quædam sunt veræ: & pro earum declaratione dic.Aut quis possidet iustè quo ad omnes: & sine dubio licet vim vi repellere quo ad
3 defensionem;vt hic,& ff.eodem.l.prima.§.vim vi.†Aut possidet iniustè quo ad eum,qui vim infert;& tunc aut infertur incontinenti;& non licet resistere;vt l.tertia.§.cum igitur.ff.eo. Aut ex interuallo:& licet resistere: vt l.prima.qui autē à me. ff.eodem. Aut vis infertur ab alio,à quo iniustè non possidet; & tunc indistinctè licet resistere;vt l.prima.in fine.ff.vti possidet.& lege sequenti.eodem titu. Ex hoc habes expeditam primam glossam excepto vno verbo,quod tibi recitabo per quæstiones.Opp.l.scientiam.§.qui cum aliter.ad leg.Aquil. Solu. Licet vim repellere ad defensionē, vt hic: non ad vindictā, vt
4 in contrario. † His præmissis venio ad quæstiones: & quæro,vtrum

princi. adde q̄ ſi ſola pars poſſeſsionis eſt occupata, inuaſa ratione reſidui ſemper poſſum totum recuperare: vt no. Bald. in l. data opera. in vlti. col. j. qui accu. & ibi etiam quid ſi naturalis tantum eſt inuaſa. & quod proxime ſequitur.

100 Pro concordia aduerte: perſona vilis inſultata ab aliquo habens facultatē fugiendi, & non aufugiat, & ſe defendendo occidat inſultatorem, non punitur. Bart. hic in hac l. prima. Sed al leg. contradicere in l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure. Tu dic, licet videatur contrarius, tamē non eſt, eo quia in dicta l. vt vim. ſe refert ad not. per eum in hac l. prima. Velvt vim. diſtinguit in eo qui timet verecūdiā: vt ille non puniatur. ita intelligitur hic. Si autem non timet procedat quod dicit in dicta l. vt vim. Præterea in dicta l. vt vim, non loquitur de perſona virili. Panor. ita ſenſit in ca. olim. de reſtitu. ſpo. Sed opi. illam q̄ indiſtinctē non teneatur fugere, tenet do. Iaſo. in dicta l. vt vim. quā probat multis authoritatibus, & bene.

a ¶ Repellere. Vtrū qui poſsidet clā, vel precario, poſsit vim vi repellere. per Barto. in l. prima. §. interdictū. hic allegata. & de poſſidente vi, vide Bart. ſuprà ea. l. in princip. Et an liceat clandeſtinum poſſeſſorem ex interuallo repellere, vide Barto. & Bal. in l. ſi quis ad ſe fundū ad legē Iul. de vi. Sed quid ſi detinet non clam, ſed ab alto: an poſsit expelli à poſſeſſione, vide Bal. in l. ij. §. ſi neceſſarius. ſi vē, nomine. & vide omnino poſt gloſſ. & docto. in capi. ſignifi caſti. in ij. quinterno in l. ſi. de homi. el grā de. per Modernos.

b ¶ Precario. vide Bal. in diſputatione ſua, quæ incipit, accuſatus de vi turbatiua. in iij. colum. & Bald. in l. ſi quis ad ſe fundum. in verſicul. opp. quarto infrà, ad legē Iul. de vi. & vide Ange. in l. à diuo Pio. §. ſi poſt edictum. ff. de re iudi. & Ro. in l. clam. §. qui ad nundinas. de acqui. poſſeſ.

c ¶ Contingit in fure. Quæres furtiua poteſt a fure auferri: ad de l. ſi quis in ſeruitute. ff. de fur. & ibi vide per gloſſ. & Bart. & gloſſ. in l. ſi quis intentione. in gloſſ. magna. j. eod. alleg. gloſſ. primam quādo licet ſine iud. ſe vindic. & dictum gloſſ. ibi ſequitur Bald. in l. ſi quis in tantam. ſeptima columna. & etiam Bartolus.

d ¶ Ita fortis. Adde Bal. in l. furē. ff. de fica. & in l. vt vim. vbi ponit cautelam quod dicat quod clamauit.

e ¶ Niſi occidam. Cōtrarium tenet Bar. in l. vt vim. ff. de iuſti. & iur. Sed cum opi. Bar. tenet Gemi. & Pet. de Anch. in cle. j. de homi. cum periculum ſit in fugiendo, propter caſuram & timorem. & ibi vide gl. & gl. in c. ſuſcepimus. de homi. & Bal. hic alleg. in fi. & Bal. in l. j. in iij. col. ſ. de ædil. act. per doc. in c. olim. el j. de reſt. ſpo. & Bal. in c. Ray. Adde pulchrū cōſiliū Bal. vbi ponit qñ quis teneatur fugere: & qñ quid dicat fieri incontinēti, cōſi. ccxj. iij. lib. & per eundem cōſi. ccccxxx. j. volu. in quibus conſiliis videbis claritatem iſtarum apoſtil. in hac materia,

ro vtrum ille, q̄ poſsidet, vi, clam, vel precariò, poſsit vim vi repellere. [a] Gl. quæ hic eſt, videtur dicere q̄ non. Et vide gl. j. alibi tenet iſtud expreſsè, q̄ qui poſsidet, vi, clā, vel precario, poſsit vim vi repellere, vt l. j. §. interdictū aūt. ff. vti poſ. Inſti. de interdi. §. retinendæ. quas gl. Dy. reprehēdit: quia nulla lege reperitur cautum. Et ita hic pertrāſit Cy. mihi videtur q̄ in eo, q̄ poſsidet precario, [b] nō eſt dubiū: nam eo ipſo q̄ mihi denegat reſtituere, videtur me ſpoliare: & ideo poſſum eū ſtatim repellere: vt l. cū fundū. ff. eo. & l. j. §. ſiue aūt. ff. eo. & quod ibi no. & l. clam poſsidere. §. qui ad nundinas. & l. ſeq. de acqui. poſ. & hoc etiā dicti docto. ſentiunt ſed †in eo q̄ poſsidet clam, eſt aduertendū. Quando q̄ quis occupauit poſſeſsionē clam vacantem: tunc non licet ſibi vim inferri: & ſic poſſet reſiſtere: vt l. ſequitur. §. item ſi occupaueris. ff. de vſucapionibus. † Quando q̄ quis occupauit poſſeſsionem non vocantē clā tunc quandoque per occupationem priuat dominū naturali tantum: tunc dominus reuerſus, ſi nō admittatur, poteſt inferre vim: nec licet ſibi reſiſtere. Ratio, quia qui eū nō admittit, videtur tunc ſibi facere vim in ciuili: vt d. §. qui ad nundinas. & l. ſeq. Ità intelligo gl. in §. interdictū. & in §. retinēdæ. Quando q̄ per occupationē clandeſtinā quis occupat poſſeſsionē naturalē & ciuilē, quod cōtingit in fure [c], q̄ accepit rem mobilē: & tūc licet inferre ſibi violentiā: & pōt ab eo resauferri: nec licet ſibi reſiſtere. Hic eſt caſus in l. iij. ff. de fur. & l. ità q̄. ff. ad leg. aql. Venio ad gl. magnā videt hic q̄ licet vim vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ. † Quæro, in quo conſtat illud moderamen. Gl. hic dicit, circa tria. Primò circa modū. Secūdò circa tps. Tertiò circa cām. Primo modo, ſi inferē vis cū armis, debet reſiſtere cum armis. Subdit tamen gloſ. in fi. multū notabiliter, q̄ ſi inferens erat ita fortis [d], q̄ plus poterat cū pugno quā ego cū enſe: tūc licet me etiā cū enſe tueri: vt l. j. §. vim vi. ff. eo. & l. vt vim. de iuſt. & iure. Ego circa hoc breuiter do regulā, quā ponit tex. in l. ſcientiā. §. q̄ cū aliter. ff. ad leg. aquil. vt dicat tunc fieri cū moderamine, qñ aliter ſe tueri non poterat. Et intelligo aliter ſe tueri. ſ. ab iniuria. Hoc ꝓbo ſic: Pro defenſione rerū, mihi licet hominē occidere, ſi aliter mihi res ſalua eſſe non pōt: vt l. ità q̄. ff. ad leg. aql. & ad leg. Cor. de ſicar. l. furē. Sed oīs iniuria corporalis maior eſt quauis reali: vt l. in ſeruorū in fi. de pœ. Si igit ab iniuria corporali me aliter defende

f ¶ Defenſionem. Quid ſi accuſatus de homicidio dicat quod ad ſui defenſionem occidit, & ita probat per teſtes: an videatur ſufficiēs excuſatio? Dic quod non: ſed requiritur quod dicat, ad neceſſariam ſui defenſionem: alias non probat. Dictum eſt ſingulare Bald. in l. prima. ſuprà, de confeſſ. Hoc allegat Ludo. not. xxix. Et vide quod in hac materia pulchre, & notabiliter conſuluit Bald. in conſil. quod incipit, Maſsiolus. Habeo conſilium Barto. quod incipit, quidam Maſsiolus in l. fina. in vltima chart. qui ſi ā quæſtionē ponit. Vide etiam plenè quod ſequitur Bald. in l. ſollam. in penul. colum. de teſt. videlicet quod ſi teſtis dicat quod fecit ad ſui defenſionē: probat, ſi non fuit interrogatus de cauſa ſcientiæ. Et de hoc videtur text. in cap. primo. §. ij qs vero. & c. de pace tenend. & vide omnino Bald. in l. ſollam. de teſtib. in octauo colum. & in l. ſi quando. eodem titul. & Petr. de Anchar. in clemen. i. de homi. per Bald. & Flor. in dicta l. ſcientiam. & l. quēadmodum. §. ſi quis. ad legem Aquil. Et ibi Bal. & facit l. ſcientiam. §. qui cū aliter, eo. titu.

g ¶ Incontinēti. Quando dicatur incōtinenti, per Bal. circa prin. qui idē videtur tenere. Cyn. & Bald. in l. cum antiquitas. ſ. de teſt. dicit q̄ antequā ad actus extraneos ſi uertat, per doctores in c. olim. el. j. de reſtitu. ſpolia.

h ¶ Percutiat. An quis debeat expectare vt percutiatur, per docto. in ca. olim. el. j. de reſtit. ſpol. vbi de hac materia. Et idem no. in l. iij. §. qui armati. hic alleg. & eſt text in l. iij. ſ. quando hic. ſine iudic. ſe vendi. & in l. multas. de libe. cau. et quæ ibi ſcribūtur. & Bal. hic.

i ¶ Secūdum dubium. Quando dicatur fieri ad defenſam, & quādo ad vindictam, vide Bal. in l. iij. per illū tex. j. de fica.

k ¶ Tertium moderamen. vide Barto. in d. §. tabernarius. gloſſ. in ca. ſignificaſti. de homi. & Salic. in l. ij. j. de ſicar.

l ¶ Doctrina. Adde, quod dicit Bal. in c. j. in prin. de pace teren. quod ille non præſumitur defenſor niſi probet. tex. ibi. Subdit tamen, quod qui excedit moderamen defendendo ſe, punitur de exceſſu: & ſic mutius. Alleg. Ioan. And. in nouella. c. ſignificaſti. de pœni. & remiſ. Et ſic videtur inferri ex hoc dicto quod ſi defendo me: & habeo aliam facultatem vulnerandi defendentem me: tamen vltra vulnus quod ſibi intuli, ſi eum etiam occidi: non debeo puniri de occiſo, ſed mitius. Et hoc clarè determinat Ioan. Andr. in addition. ad Specul. in rubric. de homi. & ibi refert Vbertum de Bobio hanc quæſtionem diſputaſſe, & tenuiſſe, quod non teneatur per l. Gracchus. in fi. de adulte. & ca. olim. el primo. de reſti. ſpo. & pro opi. Io. And. & ad prædicta videtur text. expreſſus in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. imperator. de adul. quē tenet menti. Adde Ludo. in l. cum mulier. in xxviij. col. ff. ſol. mat. & in ſing. ſuo quarto. & ſic punitur arbitrio iudicantis. & idem videtur dicere Pal. in c. j. §. ſi quis vero. de pac. iura. fir. in l. ſi. el primo. vide tū omnino Bal. in l. j. quæ ſit lon. conſue. j. & q̄ Bar. in l. iij. §. ſi. de aqua.

¶ Et ad prædicta facit quod no. Barto. in l. diuus. maximè circa fi. de ſicar. & hanc q. format etiã Bald. in repet. huius l. in ix. q. alle. d. l. ſi adulterium. Et adde hic, quod dixi ſtatim in fi. huius legis poſt Bart. ſecundum Pet. de Anchar. & quod quis puniatur de exceſſu pœna mortis, eſt text. & ibi Bald. in l. j. ĩ. de emen. ſer. & vide Bald. in l. vt vim. & gloſſ. in c. ſignificaſti. el. ij. de homici. & Salic. in l. ij. ĩ. de ſicar. Innoc. in c. ſi vero. el. ĩ. de ſenten. excom. & Bald. & Flo. in d. l. ſcientiam. Petr. de Anchar. in cle. j. de homici. poſt gl. ibi. & dicit ꝙ probata aggreſſura, & inſultu ſi inſultatus incontinenti percutit, ſemper nõ præſumitur ad defenſionem Ita no. in c. ſignificaſti. de homi. & in d. §. tabernarius. & Cyn. hic ſecundum eum dicit, quod inſpicienda eſt conditio perſonarum & inſultantis & inſultãti, vt modo ad defenſionẽ, modo ad vltionẽ præſumere debeamus. Et hoc tenet Bald. hic ſecundum eum. & glo. in d. clem. j. idem ſenſit ibi: per circunſtantias. Vbi autẽ de circunſtantijs non apparet, probato inſultu cum armis, maximè ſecuta pcuſsione poſt inſultum, quicquid incontinenti durante rixa inſultatus egit percutiendo aggreſſorem, præſumitur ad defenſionem. & ſic credit ĩtellexiſſe gloſſatorem. & quod no. xij. q. j. in ſum. Quid iuris ſi quis moderamen excedat, non ex ꝓpoſito? Dicit quod a non tenetur. Secus ergo ſi ex propoſito & tunc credo quod non teneatur. niſi de exceſſu: vt eſt caſus no. in c. olim. de reſti. ſpo. 2 Petr. de Anchara. Et de hoc vltimo exceſſu, adde ꝙ dixi poſt Bartol. ſ. in hac lege. Item adde Bartol. hic Inno. in c. olim. in gl. 1 inuoluit. de reſti. ſpol. & in iſta materia vide Barto. in conſi. Vanutius. Bald. in l. prima. ſ. quando licet ſine iudi. ſe vindi. Et ad 2 primum dictum vide Bald. in l. j. infrà. de ſicar. & ibi text. in l. quacunq; §. j. ad legẽ Aqui. & c. Si pfodiẽs. ibi glo. in ver. legibus ſecularibus de homi. & gl. xxij. q. j. in ſum. & Bart. & Bal. in l. ſi ex plagis. §. j. ad legẽ Aquil. & d. l. quacunq;. & Bal. in l. multis. de libe. cau. & in l. vt

Gl. tua dicit, ꝙ nõ; ſecus quãdo fit incontinenti. vide eã. † Ex iſta gl. no. iſtud verbũ, 12 ꝙ quãdo ilico violẽtia infertur: quaſi vnũ factũ reputatur. & ex hoc apparet, ꝙ ſi plura maleficia committãtur inter aliquos in vna rixa, ꝙ contra ambos poteſt fieri vna inquiſitio, & vna denũciatio, de omnibus delictis, quaſi vnũ factũ reputetur: licet de omnibus puniatur: vt ff. de iniur. l. prætor. §. ſi mihi plures. & l. libellorũ. §. quod ſi libelli. ff. de accu. & quod ibi no. ad Turpil. l. j. §. ſi plura. Itẽ ex hac gl. aduerte: quia cũ ſecunda violentia fit ex interuallo, ſecũda dicitur cõfirmare primã violentiam. quod dic, vt dicemus in d. l. ſi quis ad ſe fundum. 13 ĩ. ad l. Iul. de vi. † Quando verò fit incontinenti, non dicitur dolus cum dolo cõpenſari: quia ille qui reſiſtit, & poſſeſsionẽ ſuã incontinenti recuperauit: facit l. permittẽte. & ſic non cõmittit dolum: & ſolus primus venit puniendus. Facit quod videbitis. j. de excep. l. licet.

LEX II.

VI pulſos. Hoc interdictum eſt annale, & non datur cõtra hæredes: niſi quatenus ad eos peruenit. h. d. Oppo. de. l. j. in fi. ff. eo. Sol. De eo quod peruenit, datur perpetuò: de eo, quod non peruenit, datur intra annũ. Oppo. de l. licet. ĩ. de excep. Sol. Ibi excipiendo: hic agẽdo. Opp. ſ. ne ex delict. defun. l. j. Sol. Ibi lis erat cõteſtata cum defuncto: hic non.

LEX III.

AVthoritatẽ. Per reſcriptũ principis violenta poſſeſsio non confirmatur. h. d. Extra gl. op. illud, quod modicè lædit aduerſarium, rectè poteſt impetrari: vt l. quoties. de preci. Impe. offe. Sed hic per reſcriptum ſolum auferebatur interdictum, quod eſt momentaneæ poſſeſsionis: & ſic modicum lædit: vt ſ. ſi de mo. poſ. fue. ap. l. j. ergo poteſt concedi. Sol. Illud eſt in odiũ violenti. Et tene menti iſtam legem: quia ſi aliquis occupat aliquam terram, vel poſſeſsionẽ per vim, & facit ſibi poſtea à ſuo ſuperiore concedi: non prodeſt a ſibi, quin ſpoliatus ſit reſtituẽdus: & fortè cõceſsio nõ valet. quod vidi iam: vt C. de fun. pat. l. ij. vel de fund. rei pri. non recordor vbi.

☞ Si res intereat eo modo penes inuaſorem, quo eſſet interitura penes poſſeſſorẽ, tenetur inuaſor de interitu.

SI de poſſeſsione. Expellens † alium de poſſeſsione, poteſt accuſari criminaliter, & cõueniri ciuiliter hoc interdicto. & teneẽ de fructibus perceptis. & percipiendis. h. d. †Gloſ. hic quærit b, quid ſi res intereat eo modo penes inuaſorem, quo eſſet interitura penes poſſeſſorem, quid releuet. Gl. reſpondet quod tenetur de interitu: vt ff. eo. l. penultima. & l. ſi vi à me. & ſuprà quod metus cauſ. l. j. & ff. eo. l. j. §. rectiſsimè. Sed contra hoc facit ff. quod metus cauſa. l. ſi cum exceptione. §. quod ſi homo. Solu. ibi ideo, quia tenebatur ad triplum ideo releuabitur, vt non teneatur de interitu. Item contra hoc oppo. de l. j. §. qui autem. ff. eo. vbi dicitur ꝙ prędo non tenetur, niſi ad id quod haberet poſſeſſor: ſed ſubaudi ibi: & ad aliquid plus: vt gl. mirabiliter dicit.

NUaſor. Hic eſt aduertendum, hucuſque tractauit Imperator materiam interdicti vnde vi. In hac lege ſequen. ponũtur aliquæ conſtitutiones cõtra violẽtos: nec pertinent ad interdictum vnde vi, ſed habent materiam ſeparatam: & ſunt conſtitutiones multum notabiles, vtiles, & ſingulares: ideo aduerte bene, ꝙ hæc lex legitur duobus modis: & ſecundum verã lect. breuiter. hoc dicit. Qui inuadit rem poſſeſſam ab alio, prædictarũ legum pœna punitur: qui inuadit poſſeſsionem vacãtem, ad eius reſtitutionem ex hac cõſtitutione tenetur. h. d. gl. mag. quæ eſt hic, fuit additio & libri antiqui non debent eam habere. Opp. à diuiſione, ꝙ iure veteri hæc lex non procedat: quia cõtra inuaſorem nulla pœna erat ſtatuta per interdictũ: & ſi qua erat, non erat legitima, ſed de iure prætorio. Item finis non procedit: quia patitur pœnam, qui occupat poſſeſsionem vacantem: vt ĩ. eo. l. fi. Huius timore hæc lex legi b tur tribus modis principaliter. Primò, ꝙ tota loquatur de iure antiquo: & ſecundũ hoc in fi. agetur ad poſſeſsionem rei vend. Alij dicunt ꝙ tota loquatur de iure nouo principium, ſecundum l. ſi quis in tantam. finis ſecundum legem cum quærebatur. ĩ. eod. & quod ibi dicitur de pœna, eſt ideo, quia actor hoc petebat: ſed hic actor nullã pœnam petebat. Tertia lect. eſt, & iſtã te- c ne: quia eſt magis notabilis quam principium, loquitur ſecundum iura antiqua: finis eſt conſtitutio noua. Nam cõdictione ex lege iſta, inuaſor poſſeſsionis vacãtis cogitur ad reſtitutionẽ. Dices tu, ad quid eſt bona hæc conſtitutio? videtur ꝙ ad nihil. Nam iſta conſtitutio cõpetit domino, propter eius incuriam vel errorem, quãdo loca vacabant. Vnde habet probare ſe dominum neceſſariò, & poſſeſsionẽ vacantẽ ab eo. Iſtud enim ſufficeret in rei vendicatione: quia probando ſe dominum obtineret? Reſpondeo, in hoc poſſeſſorio proceditur magis ſummariè: nec requiruntur probationes ita liquidæ, ſicut in rei vẽdicatione, vt dixi ſ. tit. ij. l. j. & j. eo. l. proxi. & l. momẽtaneæ. Item videtur ꝙ hæc conſtitutio ſit c inutilis, per l. vlti. ĩ. eo. Reſpondeo illa loquitur quando quis dolosè occupauit poſſeſsionem vacantem: hic quando non dolosè: & iſte eſt verus, & ſanus intellectus iſtius conſtitutionis.

vim. de iuſti. & iure. Adde ad hoc qđ not. dixit Bar. in l. vt vim. in fi. verbis.

¶ An ſi poteras fugere, & nõ fugiſti, vtrũ tenearis? Et diſtinguit aliud in Piſano, ꝙ nõ teneatur, ſi non fugit: qa timet verecundã: aliud in Florentino q eſt vilis, & nõ timet verecũdã: qa ipſe tenetur. Et hanc opi. refert tenuiſſe Cyn. hic. Adde vt per Bal. cõſi. lxjs proximè alleg.

¶ Nõ prodeſt. Not. ꝙ a tenẽs aliquã terrã per vim, licet eam poſtea impetret à ſuperiore, non tenet. quod not. cõtra magnũ Guid. & idẽ Bal. hic facit ĩ l. j. ĩ. de fun. li. lib. xj & l. ij. ĩ. de fun. pat. Vide tñ Salice. & Flo. in l. vniuerſis. ſ. de pœ. Impe. offe. & Bal. in l. j. i prin. j. de Carbo. edic. & Inn. in rub. de ver. obli. in penul. col.

¶ Gl. hic quærit. Quid b veniat in hoc interdicto, adde ꝙ etiã iſta cauſa poſſeſsionis eſt priuilegiata, etiam in hac reſtitutione dãnorũ. Tex. eſt ſingularis ſecundũ Io. And. in l. ſi qs ad ſe. j. ad legem Iul. de vi. & ibi Bart. in prin.

¶ Meminerint. Vide c Bar. in cõſi. incip. miſſus in poſſeſsionẽ. & vide do. Pet. in conſi. cxvij. videlicet ꝙ poſſeſſor non poteſt ſua poſſeſsione priuari p iudicẽ: etiã ſi ſit citat⁹ per gñale proclama, per l. fi. C. commi. vel epiſc. & ingrediẽs authoritate iudicis incidit in pœnã huius cõſtitutionis: debuit etiã poſſeſſor inquiri. & citari: arg. l. j. ff. de ven. inſpt. Adde Inno. pro iſta lege in c. cum nomini. de cõceſ. præbẽ. & pro materia huius legis vide Bar. in conſi. incipiãt q. verente, coram capitaneo.

¶ Meminerint. Ad

2 ☞ *Qui authoritate ſuperioris temere impetrata poſſeßionem inuadit, debet omni ſuo iure priuari.*

3 *Si iudex non iuſtè iudicauit, & iuris ordine non ſeruato, qui illam poſſeßionem ingreditur, punitur hac conſtitutione.*

4 *Quod iudex legitimè facit, uidetur facere pars.*

5 *Citatio quantum ad primum decretum, poteſt incipere à procuratore.*

6 *Executio quando fit in eadem re, de qua eſt iudicatũ, non requiritur citatio partis.*

7 *Si quis ingreditur poſſeßionem ſua authoritate, ex iuſta permißione iudicis, non incidit in conſtitutionem huius legis.*

8 *Si per executionem iniuſtam ei traderetur, quomodo ſuccurratur expulſo.*

9 *Forma libelli contra eum, qui authoritate ſuperioris temere impetrata poſſeßionem intrauit.*

10 *Delictum tutoris, uel curatoris ab initio delinquentis, nocet pupillo.*

11 *Quæ ſit forma libelli, quando tutor, uel curator deliquit, prout in hac lege.*

12 *In poſſeſſorijs recuperandis, non habet locum exceptio dominij.*

13 *Conditio ex hac lege quando ſit perſonalis, & quando in rem ſcriptam.*

1 c MEminerint. † c Si authoritate reſcripti iniuſti, vel iniuſtæ ſententiæ, quis poſſeſsionem

intellectum huius legis, vide Imo.in l.à diuo.§.in ven.in pe.col. de re iudi.

Pro concordia aduerte, qñ violentiam fecit tutor animo colludendi, vendicat sibi locum ista lex, meminerint. secundum Bar.hic contrarius tamen allegat in l.j.§.si quis procurator. ff.si quis ius dic.non obstem.Solu. secundum ipsum Bar.si bene videatur concorditer dicit vbiq; vnum, & idem, sed plus & clarius loquitur in hac l. meminerint.nam verum dicit in d.§.si qs procurator.Sed quando tutor colludat cũ aduersario, prætudicat pupillo quia etiã aduersarius est in dolo.& ex dolo suo non debet commodum reportare. Et ita dicit ipse Barto.hic, in l.meminerint.dum oppo. & soluit secundum Rof.quia colludium fuit factum inter se ipsum, non cum aduersario.Sic ergo clarè solue.Aut collusio fuit facta cum aduersario,& per prædicta non fiet prætudiciũ: nec habet locũ dispositio huius legis: & ita procedant dicta in d.§.si procurator. Aut dicta collusio fuit facta cũ ipso tutore solũ,& ꝓcedant dicta in hac l.meminerint.

a ¶ Vera in se. Sed si princeps rescribat talem esse mittendum in possessionẽ, tamen nõ debet propria authoritate ingredi: fortius hic Bald.in prin. & adde l.j.si p vim. vel alio modo.& quę ibi notantur, vide Barto.in l.à diuo.§.in venditione.ff.de re iudicata.

b ¶ Sua authoritate. Si iudex dicit in sententia q̃ liceat actori ingredi possessionẽ propria authoritate: an absq; alia citatione possit facere actor hic per Bartol. post glosſ.j. l.proxi. in.iij. parte.& Bartol.post gl.in d.l.in fi.in versi. sed pone,&c.

c ¶ Procuratore. Et q̃ citatio possit incipere à procuratore, vide tex.q̃ ibi Bal.in l. cum clericis.ſ.de episco.& cleric.& quod no.Bar.eo.tit.in auth. item nulla communitas. Paul. de Elea.in cle.causam.de ele.per illũ dicit primo citandum dominum si reperitur in prouincia alias citetur procurator, si dimisit, quem dimittere tenet maxime post citationem. de his qui matri.ac-

sionem ingreditur suo iure priuatur:& de licto tũ administratoris nõ nocet minori: sed ipse punitur: & spoliatus iniustè authoritate iudicis ante omnia est restituendus.h. d.Diuiditur in duas partes. Primò qñ quis suo iure inuasit. Secũdò qñ administrauit nomine alterius. Secũda ibi: sinaũt. Et prima parte not.† q̃ q authoritate superioris temere impetrata possessionẽ inuadit, debet omni suo iure priuari. Alia notabilia colligũtur in ꝓsecutione materię, licet gl. nõ bene tetigerit. Sed dñs Rof. cõmentauit,& glossauit oẽs constitutiones contra violẽtos: vt habetis per eũ:& bene. Oppo. ad istud principiũ, dicit cõueniẽdos dños locorum esse,&c. Si erat dñs, ad quid poterat ipse cõueniri? Videt q̃ nihil: quia ipse posset à quolibet aliovẽdicare: vt l.in rem. de rei vẽ.ergo multò magis detinere. Huius timore exponit glos.dominos.ſ.putatiuos. Vel dic dominos.i.possessores, præsumũtur enim domini ex eo q̃ possident secundũ Pla. Vel dic poterat cõueniri hypothecaria, vel publiciana, in realib⁹, vel personalibus actionib⁹ nõ curo. His præmissis quæro, quid cõtinebat istud rescriptum vel sentẽtia, de quo hic fit mẽtio. Tres opi. sunt in gl. Prima, q̃ cõtinebat aliquid pertinens ad litis ordinationẽ. Secũda, q̃ continebat aliquid pertinẽs ad litis decisionẽ. Tertia, q̃ cõtinebat aliquid pertinẽs ad litis executionẽ. Ad primũ dico, q̃ rescriptũ cõtinebat litis delegationẽ iudici: vt qa cõmittebat alicui iudici, vt de eo cognosceret: vel citabatur pars, vt ad iudicium veniret. Vide gl. super verbo, vulgato. Hoc nõ placet: quia cũ tale rescriptũ, seu snia, de occupatione possessionis nihil dicat: ista iniuria nõ oriebat ex eis, sed ex malitia occupãtis. & sic isto casu hæc lex nõ videt log: sed habet locũ cõstitutio sequens. Secũdo dicit, q̃ cõtinebat aliquid pertinẽs ad litis decisionẽ: vt puta, dicebat in rescripto illi esse possessionẽ restituendã, vel illũ habere iustã causam. vide gl. Istã secundã lec. videtur velle tenere gl.j.hic posita in positione casus. Hoc idẽ tenet in l.miles.§.iudicati.ff.de re iud. Sed licet ista lect. possit esse vera in se: [a] non tñ puto q̃ sit necessaria: nã licet quis habeat ius, si ingredit authoritate sua punit per edictũ diui Marci: vt l.extat.quod met.cau. Vnde ista cõstitutio non fuisset necessaria. Est ergo tertius modus legẽdi, q̃ hic continebat in snia, q̃ liceret ei ingredi possessionẽ sua authoritate: [b] tamẽ hoc facere non debet parte non citata: aliàs hac cõstitutione tenet. Hic est vera lect. quæ colligit ex eo quod j. sequit in gl. quid si iudex, vel imperator, &c. Sed cõtra hanc lec. opp. Iustè possidet, qui authore prætore possidet: vt l.iustè.de acq. poss. Respõ. Illud est verũ, qñ iudex iustè interponit authoritatẽ suã parte citata negotio legitimè discusso.& ita debet itelligi opi. Hug. hic posita.† Si autẽ iustè non iudicauit, & iuris ordine non seruato, qui illam possessionẽ ingreditur: punitur hac constitutione. Ita no. in l. pxi. in gl. mag. in quæstionibus, quæ fiũt super tẽpore. & ista est vera, quam omnes tenent. facit ad hoc ſ. cõmi. vel epis. l.fi.& antepe. Opp. pars potest cõcedere licẽtiam ingrediendi sua authoritate: vt j. de pigno. l.iij. † Sed quod facit iudex videt facere pars vt l.si ob causam. j. de euic.& l.j.si in causam iudi. & de pign. act. l. eleganter. in prin. ergo &c. Sol. quod facit iudex videtur facere pars: verũ est, si facit legitimè sed hic non fecit legitimè: quia fecit parte non citata: ergo &c. vt suprà cõmi. vel epis. l.fi.& antepe. Quæro, dicitur hic, dominos locorũ esse conueniendos: & si non reperiunt procuratorem, & actorem esse conueniendos, aliàs quærendos. Vtrũ hoc sit verum indistinctè, videlicet q̃ primò dñs debet citari, & in subsidiũ procurator.† An verò citatio possit à ꝓcuratore[c] incipere: tex. videtur dicere q̃ sic: vt l.j. circa prin. ff. de libe. agn. In cõtrariũ videtur ſ. de procu. l. eũ qui res. & ibi tangitur per doc. tutior est practica, q̃ citatio incipiat à domino: vt hic vides. Gl. hoc no. in c. causam quæ. extra de dolo & cõtu. tñ puto q̃ sufficiat[d] si citatio incipiat à procuratore, quantũ ad primũ decretũ: quantum verò ad secundũ decretũ, quod affert præiudiciũ, non sufficeret. Casus est in l. hoc amplius. §. fi. & l. seq. ff. de dam. infect. Quæro, dicitur[e] hic actores &c. de quo actore loquit. Quidã intelligũt hic in persona, quæ cõstituebat actorẽ, vt in vniuersitate, vel tutore, vel curatore, qui actorem relinquant. alij intelligũt in actore, vel castaldione. tene quam vis, non curo: quia vtraq; est bona. Procedo vlterius: dicitur hic, ad insinuãdas sententias. quæro, qd est hoc dicere. gl. hic dicit in positione casus, q̃ isti procuratores & actores, requirũtur in hoc vt notificent domino Rof. dat huic legi aliam lect. mirabilem, & notabilẽ: dicit q̃ qñ sententia insinuatur, hoc est, corã iudice ꝓducitur, & petitur mãdari executioni: debet citari pars, dominus, vel ꝓcurator eius: aliàs si fieret executio parte nõ citata incideret in hanc constitutionẽ. Ita dicit ipse quod est notandũ. Cy. in l. ab executione. ſ. quo. appel. non reci. dicitur idẽ quod in executione debet pars requiri. Inno. contra de appel. c. ex ratione. vbi dicit, q̃ in executione non est citanda pars. Ego hoc pono multum latè in l. à diuo Pio. §. in vẽditione. ff. de re iudi. Et † veritas est ista: quia si executio fit in alio, quàm in eo, de quo est iudicatum: quia quis est condẽnatus in pecunia, & pro pecunia capiunt res aliæ: vel pro vna re, quæ fortè non reperitur capiatur alia: tũc cognitio debet ibi adhiberi secundũ formam l. à diuo Pio. §. in vẽditione. ff. de re iud. meritò pars citabitur. sed si fiet executio in illa eadẽ re de qua snia lata est: tunc non requirit q̃ citetur pars. ita intelligo dictũ Innoc. quia non potest lædi. † Hoc præmisso[f], qñ quis ingreditur possessionẽ suã authoritate et permissione iudicis exequẽtis. Si quidẽ hoc faciebat licitè: quia pars nõ debebat requiri, nõ incidit in hãc cõstitutionẽ: vt l.iustè.de acqui.pos. † Sed si iudex faciebat iniustè: tũc incidit in hãc cõstitutionẽ, ſm lec. Rof. notabilem: & hoc est verũ si authoritate sua ingredit. sed si per executorẽ sibi traderet nõ haberet locum hæc cõstitutio, sed deberet huic expulso succurri p appellationẽ, scdm formã l. ab executiõe. ſ. quo. appel. nõ reci.† Vltimò quæro qualiter formabitur libellus in hoc princ. Rñdeo, tu debes narrare qũo ille authoritate rescripti, vel sentẽtiæ impetratæ temere intrauit possessionẽ tuã, te non citato, vel requisito, vel ꝓcuratore tuo: quare petit eũ priuari oĩ iure qd̃ habebat in illa re seu p illa re. non em̃ est priuat⁹ ipso iure. sed debet priuari per snìam. Venio ad scdam partẽ[g] hui⁹ l.& opp.† q̃ delictũ tutoris, vel curatoris noceat

cu.pos.c.j.de procu.e. j.Pet.de Anch.ibi sequitur opi.Bar.sing.

d ¶ Quod sufficiat. Add de quod idem voluit Bal.Ang.& Sali.in l. eum qui ſ.de ꝓcu.& Bar.in l.solent. ad fin. ff.de ali.lega.in l.quãquis.in vlt.col.ff.de dã. infec.& Bal.in l.item ait.in prin.ff.ex quib. cau.ma.& Pet.de Ancha.in d.l.causam. de elec. & do.Anto.in c. causam. de dol. & cõtu.licet Paul.de Elea. in d.clemen. causam. dicat hoc esse verũ, si dominus fuit absens: aliàs secus. & idẽ sequitur ibi do. Cardi. & Fulg.in d.l.eũ qui. & Host.in d.cap.causam.de do.& cõtu.& Bal.in l.j.ver.sed qũo ſ.de sen. & vide omnino Alex.in d.l.eum qui.& vide Angel.in auc.de hære. & fal.§. hinc nobis.& Imo.in l.si finita.§. Iulianus. ff.de dam.infect.

e ¶ Quæro dicitur. Ad de Bart.in l.solẽt.ff.de ali.& cib.leg.& vide tex.& Bald.in l.j.ſ.de iur.& fac.ign.& Nico.de Neap.in l.defendente.ff.de autho. tuto.& quæ plenè notaui ad Bald.in l.si causam.ſ.de execu. rei iudi.& ad Bar.in l.à diuo Pio.§. in vẽditore de re iud. And.Barb.

f ¶ Hoc præmisso. Adde quæ not.Bart.in l. j.si per vim vel alio modo,& quæ not.docto.in l.iuste. de acq. pos.& vide supra etiã in tertia lec.sed cõtra hanc l.j.in hoc facit c. ad petitionẽ.de accu. sed Sali.hic saluando gl.aliter loquitur. & vide moder. Instit.de acti. in §. quadrupli. antepe.charta ad l.oc lege Iulia.

g ¶ Secundam partem. vltra ista, & quæ no. Bar.in l.j.§.si procur. circa fin.ff. si quis ius dicẽ, nõ obtem. Adde

quod dixit Specul. in ſi. de contro. §. fi. in fi. ꝙ licet minor non cõpareat purgãdo contumaciam ſui adminiſtratoris: tamẽ non poterit ex illa contumacia ei indici vel ꝑ debito capi. Ad quod l. neque impuberes. et quod ibi doct. maxime per Ange. ff. de in ius voc.

¶ Item expenſæ quæ imponuntur ratione cõtumaciæ veræ ceſſabunt: tunc in perſona minoris, niſi eſſet doli capax. quin poſſit mulctari: ſed veniret reſtituẽdus vt no. in Specu. & not. in dicta l. neque. ſed ex cõtumacia ipſius tutoris, & amicorũ & cognatorum, de quibus a fit mentio in l. hoc autem. §. & quod not. in l. apud Iul. ff. ex quib. cau. in poſ. ea. & in l. ſi minor. ff. de bo. autho. iud. poſſ. poſſit ꝑueniri ad miſsionem in poſſeſsionẽ ex primo decreto, in bonis minoris. ad quod vide quod notant Moder. inſti. de actio. §. fi. & Ange. l. nemo carcerem. adde Bal. cõſil. liij. ij. volu. Abb. cõſi. xxix. & xlvij. ij. lib.

a ¶ Ego dico. Contra videtur tenere Bal. in l. j. §. ſi procurator. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp.

☞ P. P A V. P.

b ¶ Si quis. Limita vt ꝑ Fel. in c. nihil. col. ij. extra de præſcri.

c ¶ Eã reſtituet. Concordat c. placuit. vj. q. vj. ſed Innocen. in ca. olim. de reſt. ſpo. limitat ſing. videlicet qñ qs non põt habere rẽ ſuã furto ſubtractam, vel vi: qa tunc põt illam vel equiualẽtem propria authoritate accipere. Pro quo eſt gl. ſingu. in c. ius gentium. ij. diſt. Facit ꝙ no. Ioan. andr. in capi. olim. de do. & contu. gloſſ. in l. nullus. ſ. de iudic. niſi ex illo forte orietur ſcandalum: ſecundum Innocen. in d. c. olim. ex quo infertur, quod ſtatutum loquens de furto, non habebit locum in caſu furto. Facit in ſimili qd conſuluit. Ray. cuidam ſcholari, qui luſerat librum in domo alterius, vt alium alliceret ad ludendũ: & librum ſubtrahere fecit, accuſatus fuit de furto: dicit illum non teneri furto: per text. fin. a. in l. j. §. j. verſicu. furtum factum domi. ff. de aleato. ſed hæc lex non habet locum de iure Canonico ſecundum Bald. in in prooe. feud. & docto. in c. j. de dolo & contu. maxime Iaco. minori: vt l. Polla. ſ. de his qui. vt indi. Sol. hic ab ipſo initio deliquit: vñ nomine pupilli nõ põt dici eſſe factũ: quia delictũ nõ venit in adminiſtratiõe: vt l. ſi procurator, ff. de cõdi. indeb. ibi aũt ab initio agebat legitimè: & ſic nomine pupilli factũ dicit: ꝙ tñ pleniùs dic vt ibi dicã. Opp. dicitur hic, ſinaũt habito plerũq; colludio, &c. Innuit ergo ꝙ tutor, vel curator colludẽdo cũ altera ꝑte poſſeſsionem inuaſit. & ſic alia ps dolũ particípauit: ergo de dolo nõ põt cõqueri, nec habere condictionẽ ex hac lege, vt ſ. de tranſa. l. cũ donationis alias l. trãſactione finita. Huiꝰ timore dicit Rof. ꝙ hic fuit habitũ colludiũ inter ſeipſum, nõ cum aduerſario. Puto ꝙ ipſe bñ ſentiat, Nã hic text. dicit ſinaũt habito plerunq; colludio &c. No. ꝙ dicit plerũq; q. d. qñq; fit colludiũ nõ interueniẽte parte. Ex hoc ego dico a ꝙ ad eſſe iſtius cõſtitutionis nõ regrit ꝙ probetur ꝙ tutor, vel curator cũ aduerſario colluſerit. Sed hoc timens Imperator hanc cõſtitutionẽ facit. Et hoc etiã ſentit gl. hic, quæ dicit idẽ ſi bona fide, ſecun-
11 dum Pil. † Quæro, qualiter formabit libellus in ſecũda parte huius legis? Reſpõdeo, vna eſt accuſatio crialis contra tutorẽ vel curatorẽ hoc facientem: & iſta poteſt cõpetere pupillo, in cuius læſionẽ hoc factum dicetur. Item poſſet cõpetere ſpoliato, qui ex hoc dicit læſus. Alia eſt actio ciuilis. ſ. cõdictio ex l. iſta, quæ datur contra ipſum pupillũ, ad quẽ peruenit poſſeſsio
12 vt poſſeſsionẽ reſtituat: † Circa hoc quæro vtrũ cõtra agentẽ condictione ex hac lege ad poſſeſsionẽ poſsit opponi exceptio dominij. Reſpõdet quod nõ poſsit, per regulam generalẽ, quod in poſſeſsionis recuperandæ non habet locũ exceptio dominij: quia ſpoliatus ante oĩa eſt reſtituẽdus: vt l. ſi quis ad ſe fundũ. j. ad leg. Iul. de vi. & l. j. circa prin. & ibi no. ff. e. Secundò per tex. huius legis vbi dicit, illico quidem poſſeſſio ei, à quo eſt ablata, reddatur. Ex eo qd dicit, illico, apparet quod quæſtio dominij, vl exceptio, dolo facis, nõ habet locũ. Etiã hoc ſentit gl. quæ eſt ſup verbo, reddatur. In eo quod dicit, ſaluo iure pupilli in vẽdi
13 cãdo: ergo illud ius debet reſeruari. † Quæro, vtrũ cõdictio ex hac lege ſit perſonalis vel in rem ſcripta. Reſpondeo, inquãtum condictio ex hac lege datur ad pœnã. hoc eſt. ꝙ quis ſuo iure priuet, vel tutor punia tur, eſt perſonalis ſine dubio. Inquantũ da tur ad recuperandum poſſeſsionem, videt quod ſit ſcripta in rem. Quod apparet: qa datur contra pupillum, ad quem peruenit poſſeſsio facto tutoris: licet non dicat hoc facere tutorio nomine. Pro hoc facit regula quæ eſt ꝙ interdicta oĩa ſunt in rẽ ſcripta: vt l. ij. §. pe. ff. de interdi. hoc autem relinquitur ſub dubio.

☞ *Audacia in bona parte poſita laudatur: & permittitur: in mala parte damnatur.*

Qualiter maſculinum concipiat fœmininum, & nu. 4.

Fœmina, quæ poſſeſsionẽ rei alienæ inuaſit, punitur cõſtitutione huius legis. ſi uerò rei ſuæ, an poſsit prætendere ignorantiam iſtius iuris ibi. & nu. 6, & 16.

Idem in hermaphrodito.

Idem in milite & ruſtico.

Idem in adulto & pupillo, niſi ſit proximus infantiæ, & delinquat committendo.

8 Nec talis minor reſtituitur, ſi dolo inuaſit.

9 An patronus inuadẽs teneatur liberto hac cõſtitutione.

10 Filius & libertus qui inuadunt, tenentur patri & patrono conſtitutione legis.

11 An dominus teneatur cõſtitutione huius legis de facto ſerui, uel pater de facto filij.

12 Quando alienatio rei eſt prohibita fauore perſonæ alienantis: tunc non eſt prohibita propter delictum.

13 Furioſus, & mente captus inuaſor, non tenetur conſtitutione huius legis.

14 Quid de adulto.

15 Si Abbas, prælatus, tutor, uel monachus inuaſit, non tenetur eccleſia, nec collegium, neque pupillus, niſi factum fuerit communicato conſilio.

16 Si credens me poſsidere inuaſi poſſeſsionem alterius, non teneor hac conſtitutione.

Quid ſi te reuertentem ad tuam poſſeſsionem non admiſi.

17 Magiſtratus inuaſor non tenetur, niſi fecerit tanquam priuatus.

18 Cõſtitutio huius legis habet etiã locũ in rebus mobilibus.

19 An habeat locum in iuribus incorporalibus in uſufructuario, emphyteuta, & ſimilibus.

20 Si inuado rem, quam alij cõmodaui, uel apud alium depoſui, non teneor, niſi interuerſa erat poſſeſsio.

21 Si furi furanti rem meam abſtulerim, nõ teneor, niſi iam ad locum deſtinatum peruenerit.

22 Si occupaui equum tuum, quem poſsidebas, teneor conſtitutione huius legis.

23 Si unus habet poſſeſsionem, alter detentationem & alius proprietatem, dabitur condictio ex iſta lege poſsidenti tantùm.

24 Si inuaſi rem, ut habeã pro pignore, uel in ſolutum, habet locum iſta lex, niſi lege, uel pacto permittente inuaſi.

25 Debitor auferens rem creditori eã poſsidenti tenetur hac conſtitutione.

26 Quo tempore habeat locum conſtitutio huius legis, & an etiam poſt ſententiam.

27 Poſſeſſor clandeſtinus tenetur hac conſtitutione.

28 Inuaſor qui incidit in pœnam huius legis, perdit dominiũ rei per ſententiam.

29 Quòd acquiratur ſpoliato.

30 Forma libelli contra inuaſorem poſſeſsionis rei ſuæ apud alium conſtitutæ.

31 Inuaſor rei alienæ eam reſtituit, & in æſtimatione proprietatis eius rei condemnatur.

32 Si eſt expulſus fructuarius tantùm uel proprietarius tantùm, quid æſtimabitur.

33 Si inuado rem communem mihi alteri ſocio poſsidenti, quomodo tenear.

34 Si deijcio eum, qui poſsidet uſumfructum meum, perdo ius uſusfructus, & deiecto applicatur.

b ¶ Si quis in tantã. Hæc eſt
1 lex multũ famoſa †: Qui poſſeſſionem rei ſuæ apud alium con
c ſtitutæ inuaſerit, eã reſtituet c, & dominio priuabit. Si verò rẽ aliena inuaſit, eã reſtituit, & in æſtimatione cõdẽnat. h. d. Gl. diuidit hanc legem in quinq; partes. Tu verò diuidas in duas partes principales. Prima loquitur quãdo quis inuaſit poſſeſsionem rei ſuæ. Secunda quando inuaſit poſſeſsionem rei alienæ. Secunda ibi: ſi verò alienarum. Item prima ſubdiuiditur. Primò loquitur de perſona inuadẽte. Secũdò de re inuaſa. Tertiò de tempore inuaſionis. Quartò de pœna inuadẽtis, ſecundũ gl. & bene. Partes patent per gl. Notabilia ſunt
2 ſatis clara. † Oppo. hic damnatur audacia. Contra, imò videtur ꝙ audacia ꝑmittatur & laudetur: vt l. Gallus. §. vidẽdũ. de libe. & poſth. Sol. Quãdoq; audacia ponit ĩ bona parte, vt qñ fit ſup bono. ita loquit ibi. Qñq; ponit in mala parte. vt qñ fit ſup delicto. ita loquit hic. Opp. dicitur hic, furoris audaciam. & ſic innuitur quòd furor punitur. Cõtra l. diuus. ff. de off. præſi. & l.

infans

But. ad qd bñ facit c. ſuam. de pœn. & not. Barto. in d. §. Cato. de ver. ob. & ibi. ꝑ Alex. cũ concor. in iij. limitatiõe. Item fallit qñ per metum compuli debitorẽ meum condemnatum per iudicem ſoluere: nec incido in pœnam l. extraquo caſu text. ſing. & ibi dicit Alb. ff. quod metus cauſa in l. fina. §. fina. licet glo. ibi dicat quod tenetur pœna edicti diui Marci: tamẽ illam reprobat Oldr. cũ fecerit iudice permittente. Et ad materiam huius l. vide de nota. per Innocen. in ca. cùm dilectus. de ordine cog. & hanc legẽ limita, niſi ex præſumptione aliqua licentia quis ingreſſus fuerit poſſeſsionẽ, tãquam ſuam, ſecundũ Baldum in authen. licentia. in ſecunda colum. & hic per gloſſ. in authen. habita. Et an habeat locum in rebus eccleſiaſticis: ꝑ gloſſ. & docto. in c. j. de dolo & contu. a. & formam libelli vide in Specu. de reſtit. ſpol. §. j. verſicu. quantum eſt &c. & ſuprà, per Barto. in hac l. ad tex. ibi: ante eventum iudicis ſubdit Innoc. maxime ſi poſt ſententiam: vt hic, & dixit glo. ſuper verbo, eventum. & vide Barto. j. in tertia parte. vnde dicit ꝙ ſi vẽditor occupauit ſibi rem per ſententiam adiudicatam, priuatè iure ſuo: & idem in omni ſententia. In incorporalibus verò vbi nil corporalis attingitur, vt electio, & iuriſdictio, & ſimilia ſtatim lata ſententia actor poteſt ingredi poſſeſsionẽ, ſecundum Innocent. in ca. cum noſtris. de conceſ. præben. quod aſſumpſit Bal. in l. ſra ditionibus. ſ. de pact. & in l. j. in fi. communia vtriuſq; iud. & in l. quoties. ſ. de rei ven. Sed an hæc lex habeat locũ contra expulſionẽ: qui incontinenti fuit expulſus, vide in l. poſſeſsionẽ. ff. de vi & vi ar. & in l. ſi quis ad ſe fundum. j. ad leg. Iul. de vi. Io. hanc legem limita in caſu huius legis, ſi cõſtiterit. ſ. fi. reg. & ibi not. gl. hic magna. Iſẽ limita vbi quis impetraſſet contra debentem: ſecus ſi cõtra nõ debentem: quia punitur in quadruplũ: & cadit à iure ſuo, auth. & omni no. & ibi gl. & Bal. ſ. ne vxor pro mari. vbi in fine dicit ꝙ à pœna priuatiõis excuſat error, ꝑ gl. in authẽ. habita, adde ꝙ

hæc lex habet locũ in occupãte ſeruũ ſuũ q ſe pro libero gerebat. ſecũdũ Guid.de Suz. hic.quem ſequit & refert Ioã.And.in addi. ad Spe.in tit.de reſtit. ſpo.§.j.ver.q tñ.Et an habeat locũ in mulie re, colono, depoſitario,& ſequeſtro,vide per Io.And.in d.addi.

a ¶ Apud fiſcũ. De dictiõe apud & penes, adde etiã glo. & Bar. de dictiõe penes,l j. in prin.de lib.& exh.

b ¶ Aufert rẽ. Qui aufert rẽ,priuatur omni iure,ꝙ habet in re.vide Bar.in l.ſi qs in pe. col.C.ad le.Iul. de vi.

c ¶ Quæro qd de milite.Bar.putat nõ habere locũ hãc legẽ forte põt dici verũ, niſi ruſticꝰ eſſet ſagax:vt ſunt ruſtici Bononiẽ. l.athlete.§.de ruſticis. ff.de excu.tuto. Idẽ in milite: ſi eſt doctor, vel ſi fuit ſcholaris in iure,iuxta not. ꝑ Bar. in l.j.ſ.de iur. & facti ign.& forte indiſtincte põt dici qd tenet: quia debuit cõſulere peritiores. iuxta not. ꝑ Bal.in l.iuris ignorãtia.ſ.qui admit.Andre.Barba.

b ¶ De milite. An error iuris excuſet militem& ruſticũ ab hac pœna:in fi. huius col. vide poſt gl. adde gl. in l.regula. in prin.ff. de iu.& fac.ign. & ꝑ hoc videtur dici poſſe in fœmina.cuiuscõtrariũ tñ dictũ eſt ſ. Et ad iſta vide Bald. in q.accuſatus de vi turbatiua.in xxiij.colum. & quæ ſcripſi poſt Ludo. in l.iuſte. ff.de acqui.poſ.

d ¶ Quæro, qd de pupillo.Vide quod notat in l.excipiũtur.ff. ad Syl. & Bal. hic tñ gl.in c.j.de do. & con tu.tenet indiſtincte ꝙ hæc lex nõ habet locũ in minore. d.Ioan. ibi tranſit opi.Bart.inter Legiſtas.& gl.ibi. & etiã dic, ꝙ non habet locũ in eccleſiaſticis. And.Barba.

d ¶ De pupillo.An pupillus & adultus excuſentur à delicto iſto: & adde qd not.Bart. in l.is cui bonis . de ver.obl. Sed ꝙ minores reſtituãtur aduerſus hãc pœnã & etiã eccleſia, tenet gl. in c. j.de do.& contu.quæ incipit,argumẽtũ. & quod not.Bal.in l.accuſatus de vi turbatiua.in q.v.cũ ſequẽti. & Rom. in l.iuſte. de acqui.poſ.& ibi poſt eum ſcripſi.

e ¶ De ꝓdigo. An ꝓdigus obligetur ex delicto.Et tangit Bartol. in l.ſi curatorem habens.Alex.

infans.ad leg.Cor.de ſica.Sol.Expone hic furoris,id eſt temeritatis.Nõ enim erat ita furioſus,ꝙ intellectu careret:ſed erat furioſus.i.ſuperbus,& furibũdus in malo. Oppo.dicitur hic apud fiſcũ [a],vel apud homines.contra illud dicit apud me quod à me tenetur:vt l.penes.ff.de ver.ſig.Sed rẽ immobilẽ non dicit quis poſſe tenere ꝓpriè: quia nõ põt teneri manibus. ergo videtur ꝙ iſta lex nõ habet locũ in rebꝰ immobilibus.qđ eſt cõtra caſum Inſti.vi bon. rap.§. pe. vbi habemus iſtã legẽ magis clarã quã hic.So.ꝙ hic dicitur apud,intellige vel penes:& ſic rẽ mobilẽ,vel immobilẽ cõprehẽdit.Ponitur ergo hic apud largè, & impropriè. Opp.dicitur hic,ꝙ quis priuatur dominio.Cõtra.ff.vti poſ.l.ſi duo.§.fi.qđ me. cau.l.ſi mulier.§.q poſſeſſionẽ. Sol. Qñꝙ quis cõmittit violẽtiã expulſiuã,ſeu ablatiuã:& tunc habet locũ pœna huius legis. Qñꝙ quis cõmittit violẽtiã cõpulſiuã: & tũc habet locum pœna quæ eſt ex edicto, ꝙ me.cau.vt l.ſi mulier.§.qui poſſeſſionẽ. ff.ꝙ me.cau.Qñꝙ quis cõmittit violentiã turbatiuã:tunc habet locũ l.ſi duo. in fi.ff. vti poſ.quia cũ illud ſit minus delictũ,non punitur niſi circa poſſeſſionẽ. Sumus expediti de omnibus glo.paruis & de princ. gl.magnæ. Opp.de l.qui vas.in prin.ff.de fur.& iſta oppoſitio fit in gl.magna in fin. ſecũdæ partis.Gl.dat hic & ibi, plures ſol.

b Veritas eſt iſta:ille q aufert rẽ, [b] priuat oĩ iure ꝙ habet in re.Ita loquit hic : non autẽ ꝑdit actionẽ furti, quæ dabit ad duplũ vel quadruplũ. Illa em̃ nõ dat ad rẽ, neq; ꝓ re, ſed ad penã.Ita loquit lex cõtraria. Modò habetis expedita oĩa contraria in l.noſtra. Veniamus ad q.& gl.tua diuidit ſeipſam: et ideo nõ eſt neceſſe ꝙ diuidat alio modo. & ſecundũ quod fuit diuiſus tex.iſta gloſ. quærit primò de ꝑſona,ſecundò de rebus: ideo primò quæro de perſonis.Dicit hic,ſi quis.Quæro,qd de fœmina,an teneat hac cõſtitutione.Gl.dicit ꝙ ſic.de verb. ſig.l.j. an maſculinũ genus concipiat fœmininũ. Dy.& Iac.de Aret. ponũt in l.j.ff.de verb. ſig.do.Cy.ponit in l.quicũq;.ſ.de ſer.fugi. & ideo non curo hic multũ inſiſtere. † Sed dicam ſolũ quãtũ ad præſens expedit, ꝙ ſi quidẽ tractamꝰ de fauore,maſculinũ cõcipit fœmininũ:vt l.ſi quis ita.ff.de teſta. tu. Si tractamus de odio:aut proferẽ ab hoie: & non cõcipit fœmininũ:vt l.j.§.quare de ven.in poſ.mit. Si profertur à lege : & tũc aut odiũ eſt rationabile:& cõprehẽdit fœmininũ.Ita loquitur hic,& l.ſi qs id quod. de iuriſ.om.iu.facit de neg.geſt.l.iij. Si verò tractamus de odio irrationabili,vt ꝙ qs ex facto alterius puniatur:tunc ſecus:vt j. ad leg.Iul.maie.l.qſquis.§.ad filias. Et iſta ſunt vera,qñ proferũtur in materia indifferẽti quæ cõgruit maſculino, & fœmininо. Nã ſi cõgruit maſculino tm̃,non eſt dubiũ ꝙ nõ cõtinetur mulier:vt in officio tutelę, procuratoris iudicãdi,& ſimilia:vt l.fœminæ.de reg.iur. Prædicta vera, niſi aliud de mẽte proferentis appareat. Iſta ſunt multũ

4 notabilia. † Sed dubitatur qualiter maſculinum concipiat fœmininũ:vtrũ hoc ſit ex ꝓpria ſignificatione,vel ex interpretatione extenſiua.gl.in l.j.de verb.ſign. dicit ꝙ eſt ex interpretatione extenſiua.Ita etiam Dy.ibidem.& Cy.in d.l.quicunq;.Idem dicebat do.Iac.Butr. hic.Ego autem dico ſic.Nos habemus quædam nomina merè maſculina:exẽplum,vt laborator,fructuarius:tunc maſculinũ prolatum eo caſu non cõcipit fœmininum ex extenſione:vt l. pronunciatio.in princ.de ver.ſig.in eo quod dicit,porrigitur. quaſi dicat extẽditur per nos.Quãdoq; habemus quoddã nomen cõmune.vt homo:tunc ſine dubio cõprehendit maſculinum & fœmininũ ex propria ſignificatione ; vt l.hominis.de verb.ſig.Habemus quædam quæ ſunt ſigna.vt quis,quiſquis, quicquid,quicũque,& ſimilia:iſta ſigna de ſe nihil important, niſi ratione adiuncti.Aut ergo iſtud ſignũ profertur cũ adiuncto maſculino,aut cũ adiuncto nomine cõi, aut ſimpliciter. Si cum adiuncto maſculino:eſt idẽ ꝙ dixi de maſculino, vt porrigatur ad fœmininũ ex interpretatione. Si cũ adiũcto nomine cõmuni,ex propria ſignificatiõe cõplectitur maſculinũ & fœmininũ.Iſtud probatur in l.quiſquis.dever.ſig.Quãdoq; profertus ſimpliciter:vt fuit in caſu legis noſtræ.ſi quis in tãtam. & tũc in dubio recipit determinationẽ à nomine cõi : vt cũ dico,ſi quis.ſ.homo.& ſic de propria ſignificatione;vt l.j.de ver. ſign.in eo quod dicit cõplectitur,quod ſignificat ꝙ natura vocabuli hoc cõprehendatur,non extẽſione.Ita dicit tex.clarè in

5 l.ſi quis id quod.de iuriſ.om.iu.† Quæro,quid de hermaphrodito? Dico amodo non eſt quæſtio:quia ſiue incaleſcat in ſexu

6 maſculino,ſiue in ſexu fœmineo cõprehendit hac l.† Quæro,

c quid de milite [c],& ruſtico? Dicit gloſſ.ꝙ hac lege tenẽtur nec poſſunt prætẽdere ignorantiã:quia inuadere eſt contra ius naturale:vt l.venia.ſ.de in ius voc. Ita dicit gl. & Roſ. & do.Iaſ. ſequẽdo eã dicit,ꝙ inuadere poſſeſſionem rei alienæ, eſt cõtra ius naturale,& procedit gl.noſtra:ſed inuadere poſ.rei ſuæ,& credere ſibi hoc licere:nõ eſt cõtra ius.qđ apparet:qa nõ puniebat ante legẽ iſtã:vt Inſti.vi bo.rap.§.pe. & ſic milites, & ruſtici,q poſſunt ius ignorare,ꝑbatis ꝓſumptionibꝰ,ex quibꝰ iſta iura ignorãtia præſumeret,excuſant, vel excuſari deberẽt ab

7 hac cõſtitutione.& idẽ in muliere.† Quæro,quid de pupillo [d]

d & adulto? Gl.dicit,ſi quidẽ eſt ꝓximus infantiæ,non tenet,qa talis ætas qđ videt ignorat:vt l.j.in prin.de fal.mo.poſteaverò tenet:vt l.impuberẽ.de fur.nec reſtituit : vt l.ſi ex cauſa.§.nũc videndũ.de mino.Ita dicit gloſ.Roſ.hic,& etiã Iac.de Are. & etiã Iac.But.intelligũt iſtã gl.dicere verũ in delicto, qđ cõmittit cõmittẽdo,ſeu faciẽdo.Si verò delictũ,cõmittit omittendo ſeu negligẽdo tũc minor.xviij.annis excuſat:vt in auth.ſi captiui.ſ.de epiſ.& cle.qđ eſt notandũ.† Itẽ qđ gl.hic dicit, ꝙ minor

8 nõ reſtituit:intellige qñ inuaſit dolo,ſed inuaſit credens ſibi licere:tũc haberet reſtitutionẽ in integrũ:vt l.j.ſ.ſi aduer.delic.

9 † Quæro,an patronus inuadẽs teneat liberto hac cõſtitutiõe. Dicit gl.ꝙ nõ,qa infamat ſaltẽ de facto. Tu dic, aut agit cõtra eũ,quaſi dolo occupauerit & verũ dicit gl.aut quaſi occupauerit culpa,credẽs ſibi licere:tũc cũ nulla infamia cõtineat de iu-

10 re nec de facto,dabit cõtra patrẽ & patronũ. † Quæro, qđ eccõ uerſo an patri & patrono detur cõtra filiũ & libertũ.Gl. ꝙ ſic

11 & bene.ff.de fur.l.ſi qs vxori.§.ſed ſi filius.Quæro,† an dñs teneat de facto ſerui,vel pater de facto filij. Gl. dicit ꝙ dñs tenet tm̃ noxaliter,pater de peculio,non in eo quod ad eũ peruenit. In eo quod hic dicitur,ꝙ pater hic tenet de peculio,an ſit verũ etiã de peculio aduẽtitio? Iac.de Are.dicit hic,ꝙ ſi filius inuaſerit rem ſuã aduentitij peculij,ꝙ priuat proprietate.Nec obſt.l. cũ nõ ſolũ.§.filijs.ſ.de bo.quę lib.vbi videt ꝙ filius nõ põt alienare:quia hic nõ alienat filius,ſed lex.ar.ad hoc in l.iij. in fi.cũ l.ſeq.ff.de re.eorũ.Ego fui tantæ audaciæ,ꝙ cõſului contrariũ

12 in q.de facto. † Debes enim ſcire,ꝙ qñꝙ alienatio prohibetur fauore perſonæ alienãtis:& tũc alienatio quæ fit delinquẽdo, non eſt ꝓhibita. Ratio : quia propter ſuũ delictũ perdit fauorẽ ſeu priuilegiũ ſuũ.& ita loquit quod ſ.dixi, de minore delinquente qui hac cõſtitutione punitur:quia eius fauore alienatio ꝓhibita non fauore alterius. Qñꝙ alienatio ꝓhibita eſt in fauorẽ alterius:tũc etiã delinquẽdo quis nõ alienat. Hoc probat in muliere,quæ non põt alienare dotẽ,cũ etiã hoc ſpectet ad fauorẽ tertij:tũc etiã delinquẽdo,dos nõ publicatur, niſi in

13 aliquibꝰ caſibꝰ;vt l.qnq;.ff.de bo.dã.hic etiã caſus eſt in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.de dam.infec. & ibi dixi pleniſsimè. &

14 in l.Statius.§.fina.ff.de iure fiſc. † Quæro quid de furioſo, &

e de mente capto.Dic vt in gloſſ. † Quæro quid de prodigo [e].

Hęc eſt notabilis.q.quã neſcio alibi.gl.hic dicit,ꝙ videtur nõ teneri.vide gl.Eam reprobant omnes doc.cõmuniter.Primò reprobant eam dñs Frã.Accur.Iac.But.Iac. de Are. & Cyn. & omnes.Nam prodigus æquiparatur pupillo,& adulto:vt l.ſi curator.ſ.de in integ.reſti.expreſsius in l.certi condictio.§.idem quæri.ff.ſi cer.peta.ſicut ergo pupillus,& adultus delinquẽdo alienant,ita ipſe,pdigus. Cùm enim ſit interdicta alienatio ſibi fauore eius de hoc dixi
15 in l.cui bonis.de verb.obli.† Quæro,quid
a de Abbate[a],prælato,tutore,monacho, & ſimi.gl.dicit non teneri eccleſiã,vel collegium:niſi factũ fuerit cõmunicato cõſilio: vt habetis in ea.In eo,ꝙ dicit de monacho: dic idẽ quod dixi ſ.de ſeruo. In eo ꝙ dicit de Abbate,& tutore faciente ſine conſilio capituli,vel pupilli,dicit verũ. In eo quod dicit,factũ eſt cõmunicato cõſilio omniũ. Intramus in aliam quæſtionẽ,vtrũ vniuerſitas poſsit delinquere, & ſi deliquat, qualiter puniatur. Doct. hic, aliquid ponunt. Ego pleniſsimè in l.aut facta.§.fi.ff.de pœ-
16 nis.† Quæro,quid ſi credens[b] me poſſide
b re,inuaſi poſſeſsionem alterius.gl.dicit,ꝙ non teneor; quia neminẽ ſua poſſeſsione priuare volui:vt habes in ea.Sciendum eſt ergo circa hoc,ꝙ ad hoc, vt hæc cõſtitutio locum habeat, requiritur ꝙ quis inuadat poſſeſsionem;& habeat animũ inuadendi poſſeſsionẽ alterius, vtrum autẽ credat ſibi licere ſiue ſciat ſibi non licere,tenet. dic vt inſti.eo.§.pe. Quæro,quid ſi reuertentem te ad tuam poſſeſsionem non admiſi. Itẽ,quid ſi poſtquã fui ingreſſus,tu ſuſpicatus fuiſti te poſſe repelli?dic vt in gloſſ.
17 † Quæro,quid de magiſtratu, [c] qui ingre
c ditur poſſeſsionẽ alterius. gl. dicit ꝙ non tenetur,niſi fecerit vltra officiũ, tanquam priuatus:tamẽ ſi alius hoc facit authoritate magiſtratus,habuiſtis ſ.l.proxi.& j.dicam.Sumus expediti de prima parte gl.venio ad ſecũdam minus difficilem ſuper re-
18 bus.† Quæro,an habeat locũ in rebus im-
mobilibus,tex.dicit ꝙ ſic.inſti. vi bo.rap.
19 §.pen.† Quæro,an habeat locum in iuri-
bus incorporalibus. Hic aduerte. quædã ſunt iura incorporalia,ppter quæ nõ poſſidetur res in qua habetur illud ius:ſed dicitur haberi quaſi poſſeſsio illius iuris:tũc cùm iſtæ verè poſsideantur,non poteſt habere locum directa cõditio ex hac cõſtitutione:vt l,quoties.ff.de ſerui. Quædã ſunt iura.ppter quæ poſsidetur ipſa res in qua habetur iſtud ius, Exẽplum in vſufructu: nam vſufructuarius naturaliter poſsidet;
d emphyteuta,ſuperficiarius & ſimiles,[d] poſ-
ſident fundum in quo habent iſta iura:tũc ſi poſſeſsio inuadatur non eſt dubiũ,ꝙ habeat locum hæc cõſtitutio directa,ſeu pœna eius.& vide gl.quæ hoc valde notabiliter dicit. Quæro,quãdo iſti qui habẽt iſta iura in re,inuadunt poſſeſsionẽ,vtrum puniantur tanꝙ domini inuadentes: an tan-
20 quam non domini? dic vt in gl.† Quærit
gl. quid ſi inuado rem, quam alij commodaui, vel apud alium depoſui? dic vt in gl.
21 † Quid ſi furi furãti rem meã abſtulerim.
e an tenear?dic vt in gl. Quærit gl. pone,quod extraneus[e] abſtulit alicui rem,quam ſibi cõmodaueram vel depoſueram?dic
22 vt in gloſſa.† Quærit gloſ,quid ſi equum tuum quem dimiſiſti in paſcuis, ego occupaui? Breuiter, aut poſsidebas: & teneor hac cõſtitutione,aut poſſeſsio illius equi eratvacũs,& ha-
23 bet locũ condictio ex l.vltima.j.eo. † Quærit gl.quid ſi vnus habet poſſeſsionẽ,alter detentionem,alter proprietatẽ, cui dabitur condictio ex lege iſta? Certè poſsidenti tantùm;vt nicdi-
24 citur. † Quæro,quid ſi inuaſor nõ habet ius in re,ſed erat ſibi debita res:an ei dabitur condictio? gl.dicit ꝙ ſic,etiam licet ha-
f beat locum edictum diui Marci.Prædicta[f] vera niſi inuaſerit
25 lege,vel pacto permittẽte.& vide gloſſam. Quærit gl. † quid ſi debitor remanſerat creditori? Certè tenetur hac conſtitutione,ſi creditor poſsidebat rem.Sumus expediti de ſecũda parte veniamus ad tertiam partem de tẽpore. Quæro, dicitur hic
g ante aduentum[g] iudicialis arbitrij. † Quæro,quãdo habet lo-
26 cum hæc conſtitutio.breuiter,propter multa tene menti hoc.
Iſta lex habet locũ, ſiue aliquis inuaſit antequã eſſet lis mota; ſiue poſt eam motam lite pẽdente:ſiue etiam ea finita, dum tamen iniuſtè inuadat.Circa quod,gloſſa dicit tria verba notabilia multum. Quãdoꝙ nulla præcedit ſententia, ꝙ liceat inuadere:& habet locũ iſta lex ſine dubio.Quandoꝙ præcedit ſententia,ꝙ inuadere liceat:tũc ſi quidẽ ſententia fuit iuſtè lata,& rectè, nulla conſtitutio puniens locũ habet.Si verò nulla præceſsit ſnia rectè lata tũc habet locũ cõſtitutio l.meminerint.ſ.
27 eo.& iſta eſt veriſsima opi.quã dixi ſup l.meminerint.† Quæro,an hæc lex locũ habeat in poſſeſſore clãdeſtino. Gl. dicit ꝙ ſic:& dic vt in ea. Sumus expediti de tertia parte gl. venio ad
28 quartã.† Dicitur hic,dominiũ rei amittat. Quæro,an ipſo iure,vel per ſnĩam. Breuiter per ſnĩam quod apparet:quia dicit, amittat,non dicit amittit, vel amiſerit:& ſic non vtitur verbo præſentis, vel præteriti tẽporis. Ita loquitur hic. Quod dic vt dixi in l.iubemus.§.ſanè.verſi.œconomus.ſ.de ſacroſan.eccle. Et no.gl.& doctrinã quã ponit,& ibi dixi pleniſsimè in l.Im-
29 perator.de iur.fiſ.† Extra vl.quæro cui acquiratur, Gl. hic innuit ꝙ ſpoliato.Idẽ tenet Kog.& omnes.Pro quo facit l.ti.ff. de lit.& quod no.in d.l.iubem[9].§.ſanè.facit etiã ad hoc ſ.de le-
30 ga.l.pe.† Et ex hoc habes qualiter debes formare libellũ [h] in
h hac prima parte huius legis.Nam debes petere vt condemnetur,& ꝙ tibi poſſeſsionẽ reſtituat,& ꝙ dñio ſuo priuetur &
31 tibi adiudicetur.† Quæro dicitur hic, ꝙ inuaſor rei alienæ cõdemnatur,vt reſtituat poſſeſsionẽ.& in æſtimatione. Quæro, quid æſtimabitur,vtrũ poſſeſsio,an proprietas? Gloſſ. dicit ꝙ
32 proprietas.† Quæro,quid ſi eſt expulſus fructuarius tantum, vel proprietarius tantũ,quid æſtimabitur? Gl.diſtinguit:Aut ego expuli vnũ,credens totũ ius habere: & teneor in totũ:qa expellẽdo vnũ,videor expellere vtrũq;.Aut habui ſolũ animũ expellendi vnũ tantùm:& tantũ illum videor expellere,& illi tantũ teneor. Et ſic ex gl.habes ꝙ expulſo vſufructuario tantùm,nõ videaẽ expelli,pprietarius:& ecõuerſo.Cõtrariã gl.habetis.ff.vſufruc.quẽadmo.ca.l.j.in fi.& de vi & vi ar.l.iij.§.vti
frui.& illæ gl.ſunt veræ.Non obſt.l.iij.§.quod ſi ſeruus.ff.de acqui.poſ.& aliæ,quæ hic allegãtur in glo. qa ibi loquitur,qñ expellitur colonus:tunc enim certũ eſt,ꝙ videẽ expulſus dñs: quia colonus poſsidebat pro dño, & eius contẽplatione: vt l. peregrè.§.quibus.de acquir.poſ.ſed vſusfructuarius habet ſuã naturalem cõtemplatione ſui,non cõtemplatione domini:& dñs habet ciuilem ſui cõtemplatione tantũ; ideo vno expulſo non videẽ alter expelli.dño autẽ expulſo nõ eſt dubiũ,ꝙ non videtur expelli colonus, vel vſufructuarius: vt d.§.quib[9].Ex his cõcluditur,ꝙ ſi expellaẽ dñs tantũ,vel vſufructuarius tan-
33 tùm,ipſi ſoli cõpetit cõdictio ex hac lege,non alteri.† Quæro
i quid ſi inuadã rem cõem[i] mihi,& alteri. Dic vt in gl. † Quæ-
34 rit gl.quid ſi aliquis poſsidet vſumfructũ meũ & ego eũ dejcíam debeo ne perdere ius vſusfructus:& cui applicabitur,an dño proprietatis,an expulſo? Gl. dicit,ꝙ dño proprietatis applicabitur vſusfructus:expulſo,æſtimatio dabiẽ. Tu dic quod dño proprietatis nihil applicabiẽ;quia aduerſus eũ nõ eſt delictum cõmiſſum. Et ſi dicis,qualiter hic priuatur iure ſuo, cùm nõ poſsit trãsferri in aliũ niſi in dñm proprietatis? Rñdeo,licet ſecũdum formã l.vſusfructus.ff.ſol.mat. Cætera dic vt in gl.

i ☞ *Contra uiolentos proceditur ſummatim,& non obſtante aliqua exceptione, & ſine libello.*

MOmentaneæ Aliàs, Momentariæ. tu debes ſcire, ꝙ præcedentes conſtitu-

a ¶ Abbate.in eo.qđ dicit de Abbate, & niſi ratum habuerit vt no.glo.in ca.cùm dilecti.de ordi.cogni. in iij.gl.tangit etiam in l.iubemus.ſ.de ſacroſan. eccleſ.in vlti. gl.& ibi Bar.

b ¶ Credens . ad hoc vide gloſ.& quæ dicta ſunt in princip.ſ. poſt Barto.& gloſ.& Barto.in l.ſequitur §. ſi fundũ.ff.de vſuſca. Et quod dixi ſ.i prin. huius l. & an hæc l. habeat locum ſi tu me expuliſti; & ego te incontinenti expuli:an tu & ego incidamus in hãc pœnam, vide gloſſ.in l.ſi quis ad ſe fundum & ibi Barto.in vlti.colum. C.ad l.Iul.de vi.

c ¶ De magiſtratu. Circa iſtam partem quæro, vtrum habeat locum in rebus eccleſiaſticis,vel minorũ, & vide quæ ſ.dixi.in princip.huius legis.

d ¶ Superficiarius, & ſimiles. Quidam in feudo, vide Bald.in l. pe.ſ.ſi à non compe. iudi.

e ¶ Extraneus abſtulit. Vide.Barto.in l.iij. §.Nerua.ff.de acqren. poſ.& ibi docto.

f ¶ Predicta vera.Vis de in.l.cum creditor. ff.de fur.

g ¶ Ante aduentum. Et vnũ ſcias, ꝙ ſi qs aufert mihi rẽ meam & alteri dat, poteſt abſq; partis citatione reuocari . ſecundum Inno in ca.quæ relam . de elect. dicit Spe.contra in titu de primo decreto. § .reſtat.verſi.quid.ad qđ vide, quæ dixi poſt Bar.in.l.de vno quoque.de re iudi.

h ¶ Libellum.De libello in interdicto vnde vi, qualiter libellus formetur ex ſententia, vide quod not.Bald. in l.pen.de ſenten.qug ſi. cert.quan.& in.§. quadrupli. Inſtitu.de interdi.& per Specu. in tit.de reſtit.ſpolia. §.j.& Bal.hic in prin.

i ¶ Rem communem. Adde per docto.in l. ſi quis poſt hac.infrà de bo. præſcript . & per Ludo.in l.ſi finita. § .ſi de vectigalibus.de damn.infect. Ad hoc vide not. q. Bald. in l.antiquitas. ſ. de vſufructu . dixi poſt Bartol.in.l. Statius. § . Cornelio.ff.de iure.fiſ.per Bal.hic in viij.colum.& Bal.in l.j. ſ . de oper. libert. per Angel.& Imol in l.eorum.de damno infecto.

a ¶ Si quando.Hanc l.limita no.vt per Ludo.in dicta l.admonendi.de iureiuran.in vij.char.Et vtrum ista lex locum habeat in damno dato pro furto: satisfacit hæc lex quod sic.Ad hoc etiam l.damni.la §.ff.de dam.infect.& ibi not.& ibi per Ludouic.& Bald.tenuit in l.nauta.§.fina.per illum text.nau.caup.In contrarium tenet Barto.in l.si res.§.de ordi.cogni.& Innoc.in c.fina.adde quæ super hac lege statim scripsi. Item hæc lex non habet locum vbi crimin aliter agitur: vt not inter vos luit Bartolus in l.fina li.ff.de in litem iu.vide tamen quod scripsi. Item habet locũ quod ageretur cõtra denudantem: secus si contra tertium vt not.Bartolus videtur velle per illum text. in l. prima. quando ex facto tutoris.& satis sentit Bartol.hic, saltem in ratione sui dicti,in vltima quæstio.quæ incipit,quæro,dicit statutum: & quod notant doctor. in l.j.§.de senten.quæ pro eo quod interest. ¶ Item habet locum quando damnum est datum dolo: secus si culpa est lata per id quod not. glossa per Bart.hic,in dicto versicu. quero statutum. & d.l.semper. Et per hoc not. quod si damnum esset datũ in omittẽdo.non staretur iuramento damnum passi.adde ad hoc ꝙ habetur in l.argentarius.§ cum autem. ff.de edend. hæc lex non haberet locum per not.per Bart. hic in versic. & quia maius delictũ est in cõmittendo, quam in omittendo, secundũ not.in l.si mora. solu. matrimo.Facit quod legitur,& notatur in l.diuus. ad Syllania. Et licet hic dicatur, quod stetur iuramento damnum passi:dubium est, an possit per iuramentum probari contrarium per reum.de quo per Angelum.in l.qui bona. §.qui dãni. & de damno infect.& ad prædicta vide not.ꝙ Ludo.in l.damnum.quæ est l.iij.de dam.infect. Item ꝓcedit hæc lex secundũ aliquos quãdo iurans esset persona honesta.argumen. l. nõ omnes. §. à Barbaris. de re milita.& Lud.in l.damni.Item adde quod creditur personæ dignæ,absque iuramẽto, vt epi scopo,in casu huius l.absq; iuramento,secundum Inno.in c.nuper.de senten. excõmu.c.j.xj.q.j.& ibi glo. ¶ Huic subdo quæstionem no.dominus territorij promisit quibusdam mercatoribus,in suo territorio deprædatis,soluere omnem quantitatem,quæ probabiẽ deberi ab ipsis robatoribus,iub pœna dupli:probatur ꝙ robaria fuit facta de certis rebus,sed eorum æstimatio non ꝓbatur aliter quam per iurm,& tñ secuta est cõdemnatio cõtra dñm in pœnã in centũ,quã cõdemnationem dñs nõ soluit:quæriẽ an dñs teneaẽ.Et Bal.in l.j.§.conuenticula. de pa.iur. fir.arguit pro & contra,finaliter decidit quod non,quia de pœna nil fuit cogitatum,nec iudicatum.fi.de condict.indeb.l.fin.§.fi.& per alia multa,de quibus vbi vide per eum notabiliter Barto.in l.solet.ad fi.de ali.& cibaria.lega.& videtur quòd hæc lex non procederet,ꝙ si aliquis lucrũ perdiderit:quia varia sunt.l. Proculus. de damno infect.Pro hoc ꝙ not.Barto.& docto.in l.non amplius.§.j.de lega.j.Itẽ hanc l.intellige,secundum docto.habita consideratione ad qualitatem, & conditionem personæ spoliatæ iurãtis:vt si robatus sit rusticus,nõ est credendum quod habuerit libros in domo.Item ad intellectum & limitationem huius l. vide not. Bald.in l.eos.ad fi.ff.nau.cau.sta.Item limita nisi iudex audiret ipsum velle deiectate.quo casu non iurabit,secundum Bal.in l.j.C.si aduer.li. ¶ Item habet locum hæc lex in furto ꝓsumpto,vt patet ex notatis per Ange.in l.si quis. Adde ꝙ licet ista l.ꝓprie loquatur in violentia expulsiua,& ablatiua,tñ doct.extendũt ad turbatiuã & alium ꝙsum secũdũ doct.Imo.dixit Bal,alibi,quòd habet locũ in furto in l.hac edictali.§.iniuriam.verſi.furtum.de pa.iura.fir.facit etiam ꝙ ipse no.in d. §.conuenticula.& gl.iij.q.iiij in fi.videtur extendere istam l.ad omnes violẽtias.de quo vide ibi.& vide ꝙ §.dixi & adde Inn.& Io.An.in d.c.fi.quod me.cau.& glos. fin.in c.dilecti.de foro compe.& quod no.Bal.in l.qui accusare.§.de eden.& in l.j. §.quod metus cau.Et posset in hac l.quæri,quid si lex vel statutum disponunt debere credi, de damno dato,vsque ad certam summã iuramento creditoris,vtrũ iudex possit sequi non iuramentum, si inuestigando apparet id ꝙ iuratum est nõ esse verum.Et Iac.de are. per illum tex.in l.qui bona.§.qui damni.dicit ꝙ hoc iudex põt. Et videtur velle Cy. & docto.hic.Si autẽ statutum diceret credendum esse relationi saltuarij: iudex nil aliud inuestigabit, secundum Angel.in d. §.qui damni.Fatetur tamen, quòd damnũ patiens ex tali inuestigatione saltuarij poterit reuocare cõtractum, si eius relationem falsam docuerit. alleg.no.per Iaco.Butriga.in l.j.§. si aduer. lib.Et pro do Iaco de Aret.facit ꝙ no. Iaco. Butr.& Bald. in l.j.§. de re iudic.vbi dicit, ꝙ si statutũ dicat,stetur dicto officialis,est verum, nisi probetur contrarium Facit ꝙ no.Io.an.post Inno.in ca.quia propter §. illud.de elect vbi dicit ꝙ licet impedimentũ periurantis probari possit,probatio tamẽ in contrarium admittitur.& ꝙ iudex potest postea perquirere.an sit verum Item ꝓ hoc facit ꝙ notat Bart.in l.si cui §.ijdẽ. de accusa.& ꝙ ibi dix post Bart.vbi allegaut c.ij.i ver.affecta ta.de tẽp.ordi.lib. vj. ¶ Item pro eo facit ꝙ no.Bal. in l.contra ne ãtem. ad l.Aquil. & Bald.in d.l.j.si adꝛuer.li.& ꝙ not.Bald. in l.si tutor.§.de peri. tu.licet Bald.in locis prælegatis videatur tenere cõtrarium arg.l.j.§. de reb.cred. & arg.l.fi.de in lit. iur. De qua materia etiam per Angel.in l. qui restituere. de rei ven.latissimè reliqua per Imo.in d.§.qui dãni.& ibi videtur firmare quòd regulariter impeditur duobus casibus,s. in casu quem ponit Iac.de Are.& in casu,quem ponit Ang.ꝙ pars semper possit probare contrarium.Fallit tñ aliquo casu,de quo ibi per eũ. Tamen videtur limitandũ,nisi statutũ haberet iuramentũ pro plenaria probatione,quo casu probatio in contrarium non admittitur,secundũ gl no.in cle.j.de proba. ¶ Itẽ similiter,nisi statutum vellet oĩmodo fidẽ iuramẽto adhiberi,secũdũ gl.no.in cle.j.de fo.cõp.Aliàs autem ꝓcedat id.quod tenet do.Io.Pro quo optimè facit l.magis puto.§.ne passim.de re. ecc.vbi semper etiã iudex inquiret de veritate.Si autem dicat statutũ,ꝙ stetur conscientiæ alicuius,an admittatur probatio in cõtrariũ,videtur casus ꝙ sic,in causa nimis præiudicialis.in cle.j.de iure patro.Secus si non sit nimis præiudicialis.est gl. in c.statutum.§.assessorem.de rescrip.in vj.quas gl.ita videtur intelligere Bald. in l.j.§.de iureiuran.& in l.nemo.§.de fur. ¶ Item ista faciunt ad illud quod dixi post Bar.in l.si is à quo.ff.vt in pos.leg.Et circa id quod dixi §.de çonscientia, vide not. Insti.de act.§.sed istæ.Adde quòd Bal.in c.j.in prin.si de inuesti.lis oriatur.dicit ibi in tex.in ver.credatur.tamen potest reprobari:vt per Butr.in l.j.ff.de re iu.& ideo facit secundum eum ad statutum,ꝙ credatur iuramento alicuius. Poterit tamen quæri de periurio,nisi statutum figat pedem,& noluit vltra inquiri.Alleg.no. per mod.in d.l.j.si aduer.li.& vide l.semel.& quòd ibi per doct.j.de re mil.libro xij.& gl.no.& quòd ibi habetur in l.fi.de in lit.iuran.Sed adde Sali.in l.ca quidẽ §.de accu.& Bal.in l.ait prætor.in princip.ff.de iureiuran.& quod no.Bar.in l.contra negantem,ad fi.ad legem Aquil.vbi per aspectum iudicis potest probari cõtrarium,

tiones,& sequẽtes,excepta hac lege & sequen.tractant de modis agendi cõtra violentos:& de modis puniendi eos.hæc lex tractat de modo procedendi: lex verò sequens de modo probandi. Hæc constitutio legitur in princ.duobus modis.Primo modo,quod loquatur quando cõtra possessorem tantum commissa est violentia. secundo quod loquatur in quolibet interdicto.secundum primum h.d.† Violentia commissa contra possessorem non semper punitur accusatus lege Iulia.de vi publica, vel priuata sed quando ciuiliter agitur per interdictum, in quo proceditur summariè, & sine inscriptione & spoliatus ante omnia est restituẽdus.hoc dicit. Oppo. & videtur quod causa possessionis nõ sit momentanea,quia aufert dominium,vt suprà l.proxima.Solut.quando agitur cõdictione ex lege præcedenti,non est iudicium momentaneæ possessionis,imò proprietatis.Sed hic loquitur quando agitur interdicto vnde vi. Sed nunc oppon.extra glos.si magnum est commodum possidendi, vt instit. de interdict.§.retinendæ.ergo &c.Respondeo,quod dicitur momentaneæ,intelligas aptitudine, quia possessio est apta modico tempore apud possidentem esse, si moueretur quæstio de proprietate ab eo, qui haberet ius, licet actu quandoque multo tempore duret. Opp. ad id quod dicit text.non semper pertinet ad vim publicam,vel priuatam. Nam omnis vis,aut sit cum armis,aut sine armis: & sic aut est publica,aut est priuata. ergo semper pertinet ad vim publicam,vel priuatam.Glos.huius timore dicit,ꝙ nõ semper pertinet ad vim publicam.s. quia qñq; ad priuatam.Item nõ semper pertinet ad priuatã,quia quandoq; ad publicam.Istud dicit glo.j.ibi in fin. Vel aliter expone illud quod dicitur,momentaneæ possessionis,scilicet vnde vi:& quod sequitur, non semper ad vim publicamvel priuatam pertinet expone.i.nõ semp expedit per accusationem criminalem:vt l.Iul. de vi publi. vel priuat.sed quãdoq; expeditur ciuiliter per interdictum: & tunc exponitur mox. id est,sine inscriptione.& ista lec. tangitur in seq.qõ.& hoc videt sentire Rofr.& hoc ponebat expresse do.Iaco.Butr.quod placet. Secundo modo legitur, & secundum istam lect.breuiter dicit.Causa momentaneæ possessionis non semper habet originem à vi:& semper debeat agitari mox id est sine inscriptione,hoc dicit, & ibi interdictũ in genere,accipe pro interdicto adipiscendæ,vel recuperãdæ possessionis ibi, vel priuatam,quia quandoque habet locũ vbi nulla commissa est vis, vt interdicto adipiscendæ, vel retinendæ possessionis.
2 † Modò secundum vtranq; lec.quæro,quid est hoc dictũ,mox audiri.Certè ,put intelligit primo mõ in interdicto recuperandæ pos.intelligitur mox,hoc est,nõ obstãte aliqua exceptione:qa spoliatus ante oĩa est restituendus.Itẽ procedit summatim. Prout intelligitur secundo modo in interdicto adipiscendæ vel retinẽdæ possessionis, intelligitur mox,i.summatim: quia non admittitur aliqua exceptio quæ requirat altiorem indaginẽ:vt dixi vobis plenè §.quorum bo.l.j.& vide gl.ad idẽ facit §.e.l.meminerint.in eo quod dicit illico. Quæro, quid est hoc dictum sine inscriptione.Certè põt intelligi sine libello, quia secundum iura antiqua libellus non requirebat. vel põt sine inscriptione,id est,quo ad pœnam talionis,se non habet necesse inscribere.

2 ☞ *Practica in modo iurandi de æstimatione rei contra violentos.*

3 *Statutum disponit, quòd vicinia teneatur ad res furatas scholari declarandas sacramento scholaris probabitur furtum per familiares,& socios.& nu.5.*

4 *Statutum si disponit quod villa,in qua fuit aliquis derobatus,teneatur emendare,probata derobatione:stetur de æstimatione rerum iuramento derobati.*

a SI quando. a Suprà in l.proxima habuistis de modo & ordine procedendi. hic habes de modo et ordine probandi,& breuiter.h.d.† Difficultas probationis,& odium delinquentis, facit vt admittatur probatio per iuramentũ actoris. h.d.Simile habes extra quod me.cau.c.fin. Opp.iuramẽtum in litem non habet locũ, nisi in actionibus arbitrariis,& bonæ fidei, vt l.in actionibus.de in lit.iur.ergo hic nõ habet locum.Sol.Ibi loquitur de iuramento in litẽ,quod est affectionis:hic loquitur

1

Et iſtis adde not. per Bald. in l. j. §. de reb. credi. & dicit Bald. in rubr. §. de proba. in j. col. quod ſecundū rei euidentiā pōt probari in cōtrariū: & prædictis adde Bald. in l. j. §. de peri. tu. & Angel. in l. qui vaſal. in prin. ff. de fur. & Bal. j. l. diuus. ff. de teſt. mili. Adde Abb. in c. proposuiſti. per illū text. de proba. iuncta glo. & dicit ſimpliciter quòd omnis diſpoſitio qua cauetur ſtare iuramēto alterius, intelligitur niſi probetur cōtrarium. & no. quòd Papa non pōt facere quod ſtetur dicto partis contra aduerſarium. iij. qō. vij. c. indicas. Et ſi ſtatutum dicit, quòd i cauſis damnorum datorū, ſtetur iuramento: & ſi aliqd incidit in cauſa, determinetur per iuramentū. Bald. in l. j. §. de reb. cred. & debet intelligi quòd ſtetur iuramento, vbi non poteſt aliter probari: & ſic in ſubſidium. glo. in ca. ſtatutum. de reſcript. libro vj. §. j.

a ¶ Dicit ſtatutum. Vide quod not. Bal. in l. j. §. de reb. cre. Et pro hoc vide gloſſ. in l. ſemper. §. hoc interdicto. qd vi aut clā. & quod no. docto. in l. j. §. de ſentē. quæ pro eo quod intereſt. & no. Bar. in d. §. hoc interdictum. ſequitur. Bal. hic, & Ioan. An. in d. c. j. de rapto.

¶ Item hanc legem limita, quo ad probationem damni. ſecus quo ad fundandam iuriſdictionem iudicis, ſecundum Bald. in l. præſcriptione. in x. colum. ſi contra ius vel vti. in l. j. §. de rebus cre. Ioā. Andr. in c. j. de foro competen. in vj.

b ¶ Probatur furtum. Adde Bar. in l. ſi quis de iuramento veritatis. Ita ſentit gl. ibi, & bene, quod apparet ex iſto tex. cū dicit æſtimationem rerum, quas perdidit: &c. † Ex hoc habes colligere practicam in mō iurādi. Nō enim debet quis iurare, ꝙ pro tanto noluit perdidiſſe illas res, ſed debet iurare tantum in veritate eſſe æſtimationem rerum: & ſic iudex debet deferre, &c. Oppo. & videtur ꝙ hic poſt latam ſentētiā ſuper violentia agitur ad æſtimationē dāni: vt in nuit principiū tex. dum dicit, ſi qñ &c. Itē in eo quod dicit, deinde. & ſic eſt contra l. iiij. §. depoſiti. Sol. duobus modis, vel dicas ꝙ hic totum veniebat in vno iudicio, quia petebatur per interdictum vnde vi, reſtitutio poſſeſſionis, & rerum perditarū, ſecundum formā l. j. in prin. ff. vnde vi. & tūc qđ hic dicit, inde &c, denotat quēdam ordinē inter principale, & acceſſoriū. quaſi dicat principaliter agebaꝫ de vi, ſecūdariò de rebus. & hoc modo cōcordabit cū cōtrario. Secūdo pōt intelligi: quia primò fuit actū condictione ex hac l. ſi qs in tātā. vel interdicto vnde vi. & de reb' aljs immobilibus perditis nihil fuit dictū certè ſi poſteà agebatur nouo iudicio vi bo. rap. vel cōdictione furtiua, vel cōdictione certi vel ſine cauſa, fiat probatio, ſecundū quod hic dicitur. Nec obſt. l. iiij. §. depoſiti. quia ibi non cōpetebat actio, ſed debebat peti iudicis officio mercenario. Opp. ſecundò ꝙ hæc lex non poſsit procedere. Aut enim qs petebat res; & non poteſt fieri condemnatio in æſtimatione: vt l. fi. §. de fideicō. lib. & l. vt fundus, cōi diui. Aut quis petebat æſtimationē & tunc petebat id, ad quod actio non competebat: vt l. ſi ſeruū. §, fi. de ver. ob. vnde debebat ſequi abſolutio. do. Roſ. pro ſoluendo iſtud contrarium inuoluit ſe multū. Ego breuiter dico, ꝙ hæc lex procedit quolibet modo. Nam ſi peto rem, poteſt fieri cōdemnatio in æſtimatione, ſi res nō reperitur: vt l. Iul. ff. de cōſe. no. in l. fi. ff. quæ ſen. ſine appel. reſcin. Item dico, ꝙ poteſt peti æſtimatio, ſi res iſtæ ablatæ, ſunt peremptæ, vel nō apparent. Nec obſtat l. ſi ſeruū. §. fi. de verbo. obli. quia ibi erat in obligatione rē dari; hic erat in obligatione rem reſtitui: in qua re perempta pōt peti æſtimatio: vt l. in re furtiua. ff. de condi. fur. Poteſt etiam cōdici res: vt l. j. §. ꝙ me. cau. & ibi dicā. Iſtum paſſum examinaui plenè in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de verb. ob. puto etiā, ꝙ poſsit dari libellus alternatiuè hoc modo, peto ipſum cōdēnari ad rē, vel ſi res non appareat, ad eius æſtimationē. arg. eius quod no. de act. empt. l. j. in prin. gl. magnæ. & l. ij. §. itē ſi in facto. de verb. obli. & dixi in d. l. ſtipulationes nō diuidūtur. Itē opp. actor debet probare intentionem ſuam, nec ei defertur iuramētum, niſi qñ ſemiplenè probauit: vt l. in bonæ fidei. §. de iureiu. & ff. de iureiur. l. admonēdi. Sol. Dicit gl. hic, & bene. Speciale eſt in odium delinquentis, propter difficultatem probationis. Ex hoc quod dicit ſpeciale in odium delinquentis, apparet manifeſtè, ꝙ prius debet de delicto conſtare. Ita firmat Bar. in c. dilecti. in glo. fi. extra, de fo. cōpe. vbi vide, ſ. ꝙ vis fuerit facta: tunc de æſtimatione defertur iuramentū. Ita loquit hic. quod apparet ex prin. dū dicit, ſi vis fuerit patefacta. Ex hoc apparet arg. † ſtatutū Bononienſe dicit, ꝙ ſi factū fuerit ſcholari furtū, ꝙ vicinia teneaꝫ ad res ſibi ablatas, declarādas ſacramēto ſcholaris. Certè oportet prius cōſtare furtū factū eſſe: deinde deueniaꝫ ad ſacramentum ſcholaris. Hic eſt tex. pro hoc tex. ff. quod me. cau. l. ſi cum exceptione. §. in hac. extra quod me. cau. c. fi. Sed qualiter, ꝓbatur furtum factū, dicā ſtatim in ſequen. q. † Quæro, dicit ſtatutum [a] in ciuitate iſta, ꝙ ſi aliquis fuerit derobatus in comitatu, villa, vel caſtro, ꝙ villa, vel caſtrum, in quo fit delictū, teneatur emendare. De modo probandi, ſtatutū nihil diſponit. vnde derobatus venit ad curiā, & probat ſe derobatum per teſtes: an de quātitate, & æſtimatione rerū, ſtetur iuramento eius? Gl. in d. l. in actionibus. de in lit. iurā. & in l. in bonæ fidei. ſuprà de iureiu. videtur velle ꝙ ſic in eo quod dicit ꝙ ratio huius legis eſt propter difficultatē probationum: quæ difficultas habet locū etiā in caſu propoſito. Gl. hic videtur contrariū dicere in eo qđ dicit, ꝙ ratio eſt difficultas probationis & odiū deliquentis. & vide gl. ſuper verbo, manifeſtet. Sed hic villa, vel cōe, non conuenitur ex ſuo delicto, vel dolo; ſed ex quaſi delicto: vt l. ex male ſi. §. is quoque. de act. & ob. Ergo cōtra eam non defertur iuramentū. Pro hoc videt tex. in l. j. ff. qñ ex facto tuto. & idē ibi tenet Dy. idē Iac. Bu. & Cy. et oēs doc. Qualiter ergo tūc probabitur quātitas, & æſtimatio rerū ablatarū? Certè doct. dicūt, & oēs concordant, ꝙ ꝓbabitur eo mō, quo poterit, p familiā & ſocios ſuos; quia aliter non admitterent ar. ſuprà de repu. l. cōſenſu. & l. de ſubmerſis. & l. quoties. de naufra. li. xj. Itē probatur per alias coniecturas: quia viſus eſt deponere in hoſpitio in valiſia, ſeu fardello, tot res aſſumere tantam pecuniā, & ſimilia & iſtæ probationes iudicis arbitrio relinquūtur: arg. l. iij. §. idē diuus. ff. de teſti. & habitis iſtis præſumptionibus, in defectum probationū, poterit deferri iuramentū, per l. in bonæ fidei. & p
5 l. admonendi. ff. de iureiu. nō ex vigore huius legis. † Eodē mō
b dico de eo quod ſuprà dixi de furto: qualiter ꝓbatur furtum[b] ſcholaris? certè per familiares, & ſocios, qui de nocte ſentierūt furem, & qui viderūt res tales in domo: & poſtea nō reperiūt, & inuenerunt murū fractū, vel oſtium ruptum. & alia ſimilia.

2 ☞ *Qualiter debet formari petitio in caſu huius legis.*

3 *In iſto iudicio debet actor probare ſe rem locaſſe, vel precario conceſſiſſe & reū contumacem fuiſſe in reſtituendo.*

4 *An reus poſsit opponere exceptionem dominij, & nu. 1.*

5 *Contra hæredes conductoris, ſcientes rem conductam, datur cōdictio ex iſta lege.*

1 NOnabre. Breuiter dicit: † Qui poſſeſsionem alieno, noīe tenēt, ſi in ea reſtituēda vſq; ad ſententiā fuerūt negligētes & cōtumaces, ad reſtitutionē eius & ad æſtimationē, cōdictiōe ex hac legē cōdēnabuntur. h. d. Similē cōſtitutionē habetis in l. cōductores. §. locati. Circa hāc legē quæro, dī hic, ſi aliquam cām habent, quare non reſtituant. Quæro, quæ poſsit eſſe cauſa iuſta non reſtituēdi. Dicunt quidam, fortè quia conductor erat dñs: & iſtā opi. probant per hunc text. qui dicit. poſſeſsionem rerū ſuarum, &c. Gl. dicit cōtra: per l. ſi quis cōductionis. §. loca. vbi cōductor non poteſt referre quæſtionem dominij. Certè gl. dicit verum, ſi ageretur condictione ex lege illa. Sed ſi ageretur actione locati: tūc non dicit verū: vt l. qui rem. ſuprà loca. & l. q rem. ff. depo. Dat ergo gl. alias cauſas, ſi tēpus cōductionis non erat finitum vel fecerat expenſas vtiles, & neceſſarias: vt l. colonus. l. cū fundū, de vi. & vi arm. leg. pe. ff. loca. Quæro in quantum tempus debet quis eſſe in contumacia: vt teneatur condictione ex lege iſta. Dicunt quidam vſque ad lit. conte. Alij dicunt vſque ad ſentētiam. Hæc vera. probatur ex fine l. ibi vbique ad definitiuā ſententiam. Sed tunc quæro qualiter practicatur iſta lex. Nā ante ſententiā non poteſt agi ad pœnā huius legis: quia non eſt cōmiſſa: poſt ſniam agit fruſtra: quia ſemel eſt iudicatum. Quidā dicunt ꝙ proponitur cōdictio ex l. ſi qs cōductio. §. loca. vel agitur actione locati, ſi ille fuit contumax vſq; ad ſententiam: tunc iudex officio ſuo condēnabit in æſtimatione. Secundū opinionem Io. hoc probatur ex duabus glo. quas vide, vna ſuper ver. ordine. alia ſuper verſ. recuperātibus. Iſta lect. non placet: quia ex hac lect. oritur còndictio: vt l. j. ff. de cōdi. ex leg. & ſic per ſe principalis eſt actio, & non venit in officio iudicis mercenario: vt leg. non poteſt. ff. de iudic. Vnde alij dicūt ꝙ fiat duplex ꝓceſſus. In vno petaꝫ reſtitutio rerū, in alio petaꝫ æſtimatio. Et hæc op. tāgitur. §. loca. l. cōductores. Sicut dicimus in actionibus arbitrarijs: vt l. ſi cū exceptione. §. in hac. ff. quod me. cau. Iſta ſnīa: licet poſsit eſſe vera in ſe: tamen non placet mihi, vt illud quod poſſet fieri per vnum iudicium deducatur in duo iudicia; vt l. dominus teſtamento. ff. de condic. inde. Prætereà hæc lex videtur velle contrarium dum dicit, examinatione vera. & vide gl. ſuper verbo, ordine. in fin. &

nota

no.hanc prædictam &c.Ibi causa vna cum ipsa re: & sic videtur quòd totum simul expeditur. †Quæ ergo erit practica[a]? Gloss.ponit hic,& ſ.loca.l.conductores. Dicit glos.proponetur cõditionaliter hoc modo:peto talem mihi condemnari ad restitutionem rei:& si fuerit contumax vsq; ad sententiam, peto eum condemnari ad æstimationem ipsius rei,cũ ipsa re.Et vide gloss.super ver.ordine.in fin.Et not.hanc practicam valde sing.Similem practicam ponit gloss.in l.j.in princ.de act. emp.& l. ij.§.item si in facto.de verborum oblig.& eodem modo dicit Guli.de Cug. q̃ possit dictari libellus in arbitrarijs actiõibus: & fertur vna tantum sententia:vt ipse no.in l.si cum exceptione.§.hæc autem actio.ff. quod met.cau.Hoc ꝑdest ad multa,& maximè,dicit statutum in ciuitate nostra, q̃ qui prouocauerit ad diuisionem, & alius negauerit,cadat à iure suo. Certè hoc debet conditionaliter in libello proponi: & sic venit in vna sentẽtia. Viso qualiter debet formari petitio, † videam[9] qd debeat probari in isto iudicio. Respondeo,q̃ quis debet probare se rem locasse, vel cõcessisse precariò, & reum cõtumacem fuisse in restituendo vsq; ad sententiam: nec habet necesse probare se esse dominum: quia eo ipso q̃ locauit,præsumitur dominus,sicut ille qui possidet,præsumitur dominus: vt j.de agric.& cens.l.litibus.& l.quidam in suo.in fi.& quod ibi not.ff.de cõdi.institu. & l.ij.& iij.ſ.de prob.† Quæro,an reus possit opponere[b] exceptionem dominij. Ego dixi vobis ſ. Aut intentatur condictio l. si quis conductionis.aut intentatur actio locati,vt ſ.dixi. †Quæro,vtrum cõdictio ex ista lege,detur contrà conductoris hæredes. Text. habes quòd sic,in d.l. si quis conductionis.ſ.loca.Tamen ad vnum aduerte:quia illud est verum,si hæres sciuerit rem conductam:si enim ignorauit, non tenetur condictione ex hac lege:quoniam iustam habet causam ignorantiæ:vt l. qui in alterius.de regul.iur.ff.si habet iustam causam ergo &c. Vt hic tex. cum nulla sibimet,&c. Vltimò quæro,in quo differt hæc constitutio ab alijs.Dic vt in glos.

a ¶ Erit practica. Not. sing.practicam libellum procedere conditionaliter.Bene facit quod not.Barto.in l. si constãte.§. quoties. ff.solu.matrimo.in fi. & quod ibi dixi.Ad de bald.in l. quod tẽpore.in iij.colum.ſ.de testa.mil.quæ not.ad materiam condemnationis. & not. Bartol. in l.qui de inofficioso testa.& per Bald. hic, & hic per Bald. adde Barto.in l.si cũ. §.hæc actio. ff. quod met.causa.

b ¶ Possit opponere. Not.q̃ eo q̃ quis locat, præsumitur dominus. Bene facit vltra hic alleg. in l.Titia.ff.de solu.& quod ibi not.& not.in l.ad probationem.ſ. loca.

c ¶ Ita q̃ dicatur. Verius videt quod not. Bart.in d.§.itẽ si occupaueris per id qđ dicimus in clandestina possessione, quæ non est vitiosa licet ab alio naturaliter fuerit possessa.l.furtum. §.fundi. ff. de vsuca. cum.l.seq.

3 ¶ Cum quærebatur. Ad hanc l. vide nota. Guli. de Suza.in l.si cut.in pe.colũ.de acquiren.poss. & plenè per do. Anto.in c.ſæpe.de restit.spol.

d ¶ Possessio vacua. Qualiter probet possessionem vacantem esse,vide Ange.in l.si vacan. de bonis vacan. adde secundum Ioannem And.in addi.ad Specu.tit. de restitu.spol.ver.ostauũ. q̃ possessio vacãs videtur possessio hæreditatis vacantis, vacua autem quæ animo detinetur.

4 b

5

18 *Si ingressus possessionem talis rei alienæ uacantem alteri uendat,quanto tempore præscribatur.*

c CVm quærebatur.[c] Hac est no.lex,breuiter dicit. † Qui occupat possessionem rei alienæ vacantem,ad eam restituendam condictione ex hac lege tenetur,quæ xxx. annis finitur.h.d. Primò ponit quæstionẽ & rationẽ dubitationis.Secũdò ponit determinationẽ.Tertiò rñdet ad rationem, quæ posset fieri cõtra.Quartò suã determinationẽ probat per simile.Quintò ponit vnã limitationem.Secunda ibi:nos.Tertia ibi:ridiculum.Quarta ibi:cum talis.Quinta ibi;his videlicet.No.primò q̃ dicitur in summario.†No.secundò quod suũ non est,debet quis præsumere esse alienum:alia verò sunt clara.Ad hanc legem op.& videtur q̃ sit superflua,per l.inuasor. ſ.eo.Sol.Dicunt quidam,quòd ista tota loquitur de iure antiquo,vt ibi dixi.Tu dic q̃ l.inuasor.in fi.est cõstitutio noua,contra eum,qui occupauit possessionem vacantẽ.& differt ab ista in duobus.Primò,quia ibi nulla imponebatur pœna:hic sic,vt ibi dicam.Itẽ ibi loquitur de inuasore sine dolo: hic de eo,qui inuadit dolosè,vt ibi dicam.Venio ad primum,recito glo.magnã per tres q.Et primò quæro,quæ dicatur possessio vacua[d]. Secundò quæro,qualiter perdatur possessio alicuius ignoranter.Tertiò quæro,vtrum sit aliqua differentia inter possessionem vacuam,& vacantem;quæ omnia dic vt in gl.Antequam intrem alias gl.†quæro,quid si possessio ciuilis retineatur animo,naturalis perdatur:vtrum pro naturali occupata habeat locum condictio ex hac lege. Videtur q̃ non.Nam glo.hic intelligit vacuam,quæ neque corpore,neque animo retinetur; sed ista retinetur saltẽ animo.ergo &c.Sol.Si nos teneremus opi. Azo.q̃ vna tantũ sit possessio,tunc condictio ex hac lege non haberet locum,q̃ illa retinetur animo.Si teneremus opi.Io.& veram,q̃ possessiones sunt plures:tunc haberet locũ condictio ex lege ista:quia licet ciuilis retineatur animo naturalis nullo modo retinebatur: & ideo pro naturali occupata competeret ista constitutio.Et ista sunt multum vtilia:quia si nõ crederes te posse probare habuisse possessionem tempore expulsionis, vel ingressus illius,intentabis condictionẽ ex hac lege, in qua sufficeret te probare ante possedisse:licet tunc non possideas. Quæro,& nũc intro gl.secundam.†quare non habet locũ interdictũ vnde vi:an in casu huius legis glo.dicit q̃ illud requirit violentiã fieri personæ:vt l.j.§.interdictum.ff.eo.† Quæro, quare non competit interdictũ,quod vi aut clam.Dicit glo.quia nihil fuit factũ,vel ædificatũ in solo,sed inuasit.†Quæro, quare non habet locum condictio l.si quis in tantam.Certè quia requirit vim fieri personæ.†Quæro,quare non habet locũ actio vi bonorum raptorum.Dicit gl.eadẽ ratione quia vim requirit fieri personæ,& quia nõ est res mobilis.et vide gl.iij.Innuit ergo gl.ista hãc legẽ non habere locum si inuadatur possessio rei mobilis. Ros.tenet cõtra: quia rei mobilis possessio potest esse vacans,sicut immobilis:vt l.si rem mobilem.de acqui.pos. Item,quia lex,dicit generaliter possessionẽ rerum, vel alienas res:& appellatio rei cõtinet etiam mobiles:vt l.j.si cer.pe.& l. rei appellatione.de ver.sig.Hoc etiam tenebat Iac.But.& hoc etiam placet,per text.in fin.qui adducit similitudinem furti. †Quæro,vtrũ si aliquis occupauit possessionẽ vacantẽ,res efficiatur vitiosa,ita q̃ dicatur[e] furtiua,vel vi possessa.Gl.dicit q̃ non:& vide gl.super verb.prædonem.Huius cõtrarium dicit gl.in d.§.q̃ autẽ.Insti.de vsuca.& l.sequitur.§.itẽ si occupaueris.ff.de vsuc.Doc.cõmuniter sequuntur istam gl.Mihi videtur sic dicendũ. Vos videtis q̃ hæc lex æquiparat prouisionem huius legis ad actionẽ furti:quæro modò,vtrum res vacans occupata efficiatur furtiua. Leges volunt istud:quia si quidem à domino nunquam fuit possessa vt quia erat hæreditaria, non cõmittatur furtum:vt l.hæreditariæ.ff.de fur.Si verò à domino iam fuerit possessa:tamen tempore occupationis non possidebatur: habet locum actio furti vt l.falsus.§.si iactum.ff.de fur.& l.qua ratione.§.fi.ff.de acquir.re.do.ita in proposito dico.si res immobilis fuit occupata,quæ tamen anteà fuit possessa per dominum,efficietur vitiosa,vitio quasi violentiæ, per l. istam,secus si à domino nunquam fuerit possessa. Ita intelligo legem istam. Quæro,dicitur hic generali iurisdictione ea teneri,&c.quæ est ista generalis iurisdictio.Dicunt quidã quòd

2 ☞ *Quod suum non est,debet quis præsumere esse alienum.*

3 *Possessione ciuili animo retenta,si naturalis perdatur,an pro naturali occupata habeat locum condictio ex hac lege.*

4 *Contra occupantem possessionem rei alienæ uacantem,non habet locum interdictum unde ui.*

5 *Nec interdictum quod ui aut clàm.*

6 *Neque condictio l.si quis in tantam.*

7 *Nec etiam actio ui bonorum raptorum.& quare.*

8 *Res immobilis uacans occupata,quæ tamen antea fuit per dominum possessa,efficitur uitiosa.*

9 *Inuasor rei alienæ uacantis,credens iustis rationibus rem esse suam,non tenetur hac constitutione.*

10 *Inuasor si occupat possessionem rei hæreditariæ ante aditam hæreditatem,nõ tenetur condictione ex hac lege.*

11 *In condictione ex ista lege potest opponi exceptio dominij : & debet incontinenti probari.*

12 *Si ab eo qui uacantem intrauit,cœpit uacare possessio,& alius ingreditur,restituetur ei,à quo secundò uacauit.*

13 *Si tunc primus,& secundus possessor,simul uenirent,præfertur qui docet de dominio.*

14 *Qui possessionem rei alienæ uacantem occupauit,& postea eam perdit tenetur condictione ex hac lege.*

15 *Condictio ex hac lege ad hoc ut habeat locũ,requiritur dolus uerus,uel præsumptus.*

16 *Mala fides inuasoris talis rei alienæ uacantis quæ præsumitur,per hanc legẽ,non potest opponi:nisi à ueteri domino uel ueteri possessore.*

17 *Nec potest allegari nisi intra xxx.annos.*

a ¶ Credebat. Adde gloſſ.Bart.& doct.in l.ſi quis in tantam.ſ. eodem.

b ¶ Iſta lex.In quo differat iſta lex à l.inuaſor.ſ.eo.adde Bartol. in l.improba.ſ.de acquir.poſſ.& in princ. huius legis.

c ¶ Dices tu. Vide remedium quod ponit Cyn.in l.ſi nulla.ſ. de acqui.poſ.

d ¶ Ex iſta.gloſ. Adde Bart. in l j.ſ.quorum leg.Sed cõtra prædicta iſtud dictũ Bart. eſt valde ſingulare. & vide ſimile & pulchrius dictum Inn.in c.ij.de in integr.reſtit. & do.Aƀb.in c.ſi diligenti.de præſcrip.& ibi tranſit cum iſto dicto.Ego autẽ limito iſtud dictũ procedere in mala fide præſumpta. & hoc probat iſte text. Et videtur ſentire hoc Bartol.Ita conſulo nunc apud Rhegium,vide quæ remiſi in l. Celſus. ff. de vſucap. ad Bart.& ibi Lud.Roma. Tu pondera.cap. ij.de præſcript. ſi hic colligi poſsit. Vide quæ ibi dixi. & vide do.Anto.in c.conſultationibus. de iureſpat. vbi refert illud dictum Inn.& ſequitur And.Barb.

e ¶ Præſumptio malæ fidei.Imol. in lege. Celſus.de vſuca.& in c.fin.de præſcript.Sali. hic ſimpliciter in hoc dicto,& in ſeq.dicit idem quod Bart.

f ¶ Allegatio. Vide Ludo. in l. Celſus. ff. de vſuca.Pro iſto dicto Bartol.hic eſt dictum Innoc.in capit. ij.de in integr.reſtitu. vbi dicit quod ſi qs dicat ius eligẽdi ſpectare ad ſe,ſuccũbit: quia contra eum eſt ius commune: & ſic præſumitur in mala fide: niſi per diuturnitatem tẽporis probaret : illud ius ſibi competere:quia tunc diuturnitas temporis purgat illam malam fidem. De quo dicto facit feſtum do. Anto.in ca.conſultationibus.& ibi Ab. de iure patro. &c. ſi diligenti.de præſcrip. Vide etiam quæ dicit Anto.in ca.penul. de dona.vbi in ſimili quærit, an contrahens cum eo qui põt reſtitui, habeat titul. præſcribẽdæ.vide ibi per Imolam & alios modernio.

g ¶ Triginta annorũ. Nota. quod propter curſum xxx. an.quis præſumatur retro bonæ fidei,vide Bart. in l.ſuper longi.de præſcri.long.temp. Imol. in c.fina.de præſcrip. impugnat Bartol.hic

tenetur pœna poſita in l.ſi quis in tantam. ſuprà eo.Ita intelligit Roff. & ita format hic libellum. Alij dicunt ꝙ habet locũ pœna poſita in l.inuaſor.ſ.eo.Certè ibi nulla eſt pœna contra poſſeſſionis vacantis inuaſorem. Alij dicũt ꝙ hic loquitur de pœna,quæ erat ſtatuta per interdictum vnde vi: de qua loquitur ſ.l.iij.vt teneaẽ de fructibus,& omni cauſa. Et iſtam tenebat do. Ia.Butr.per hunc text.in l.duobus. Primò in eo quod dicit generali interdictione teneri:quæ pro reſtituenda poſſeſſione,quaſi dicat ad aliam pœnam, quæ imponebatur pro amiſsione iuris ſui: vel de æſtimatione,per l.ſi quis in tantam. ad illam non teneatur.Item in eo quod dicit, veteribus legibus:quaſi dicat,non loquimur de pœna,quæ imponitur per nouas conſtitutiones,ſed per veteres leges. † Quæro quid ſi
9 iſte inuaſor credebat [a] poſſeſſionem eſſe
a ſuam.Gl.dicit quòd tunc non tenetur hac cõſtitutione:quia requirit dolum.Pro cuius euidẽtia debes ſcire quatuor caſus.Qñque aliquis ſcit poſſeſſionem vacantẽ eſſe alienam,& ſcit cuius eſt:& tunc habet locum hæc conſtitutio ſine dubio.Quandoque ſcit poſſeſſionem eſſe alienam,& ignorat cuius ſit:& idem:quia habet locum hęc conſtitutio.Quandoque credit rẽ eſſe ſuã: & tunc ſi quidem mouetur iniuſtis rationibus,lex iſta præſumit dolum,vti apparet ibi,dum dicit:ridiculum etenim eſt dicere. & ſic tenebitur hac conſtitutione,in qua ſufficit dolus præſumptus. Sinautem credebat eſſe ſuã iuſtis rationibus, tamen non erat ſua,non habet locum hæc conſtitutio ſed tenebitur conſtitutione l.inuaſor.in fi. ſ.eo.ſ. ſolum ad reſtitutionẽ poſſeſſionis.
10 † Quæro,vtrum iſta lex [b] habeat locum in
b poſſeſſione hæreditaria occupata. Glo.dicit ꝙ non,quaſi illa in nullius bonis eſt vt de re.diu.l.j.§.j.Et hæc conſtitutio requirit,ꝙ ſit res aliena:vt patet in prin.dum dicit vacuã poſſeſſionẽ abſentiũ.& ibi: alienas res,&c.Contra no.inſti.de vſu.§.quod autem cõmuniter tenetur.Ita videtur mihi dicendum,ꝙ ſi quidem poſſeſsio rei hæreditariæ fuit occupata poſt aditã hæreditatem,& ſic dominiũ iam erat quaſi quæſitum hæredi;vt l.cũ hæredes.de acqui.poſſ. habet condictionem ex lege iſta : quia occupatur poſſeſsio vacans rei alienæ. Sed ſi occuparetur ante aditam hæreditatem: nõ haberet locum hæc lex.Dices tu [c] : nonne
c poſteà aditione ſecuta,fingitur retro fuiſſe dominus:vt l.hæres quoque.ff.de acqui, hær.& l.ſi ex re,in fi.de ſtip.ſer,Ergo ſemper videtur occupata res aliena.Reſpõdeo quòd fingitur eſſe dominus retro : hoc eſt, per fictionem.& ſic in hac lege non ſuffi-
11 cit l.iiij.§.hæc verba.ff.de neg.geſt. † Quęro,quid ſi res erat ſua propria, ſed vacans ab alio, vtrum habet locum hæc conſtitutio.Gl.dicit,quòd non habeat locum;quia res non eſt aliena. Quod eſt verum,ſi eſt paratus probare de dominio ineontinenti.aliàs ſecus. Vide gl.ſuper verſ.per ignorantiam.Innuit iſta glo.quando quis intentat cõdictionem ex lege iſta,debet probare rẽ eſſe ſuam,quod innuitur in tex,dum dicit alienas res vel poſ.&c.Et in princ.dum dicit poſſ. abſentium. quod eſt verum, cum iſta ꝓbatio fit præſumptiuè, eoipſo ꝙ probat ſe ante poſſediſſe:vt hic innuit text.dicit,alienas res vel poſ.&c.Et in princ.dum dicit poſ.abſentium &c.Item habes ex iſta
d gl. [d] quòd contra cõdictionem ex lege iſta poteſt opponi exceptio dominij,ſi eſt paratus probare incontinenti.Contra hoc videtur.Nam iſta condictio eſt recuperandę poſſeſsionis,& eſt introducta ad ſimilitudinem interdicti vnde vi.ſed in illo interdicto non poteſt opponi exceptio dominij : vt §.e.l.momentaneæ.& ſ.ti.j.l.j.ergo nec hic.Solu.Fateor quòd eſt introducta ad ſimilitudinẽ interdicti vnde vi,contra eum, qui occupauit res alienas. Tamen hic primo debet conſtare,ꝙ ſit aliena;meritò poteſt reus probare eſſe ſuam,vt ex hoc concludat non eſſe alienam.vel poſſemus dicere ſuſtinẽdo iſtã gl.ꝙ nõ habet ſimilitudinẽ cum interdicto vnde vi,per omnia.Nã iſta habetur ad inſtar adipiſcendæ poſſeſsionis,quam ipſe ſua culpa perdide-
12 rat,non per ingreſſum huius rei. † Quærit gl.quid ſi ab eo, qui primo vacuam,ſeu vacantem poſſeſsionẽ ingreſſus eſt : poſteà de nouo vacare cœpit,& alius ingreditur:vtrum per iſtum nouum ingredientem debeat reſtitui poſſeſsio primo, an ſecundo.Gl.dicit ꝙ ſecundo,per l.cũ à te.ff.e.& l.j.§.qui autem me.
13 quod certe eſt verũ, † niſi ſimul & ſemel venirent primus & ſecundus,cõtra hunc poſſeſſorẽ tertium:tunc ille præfertur, qui
14 doceret de dominio.ar.l.bona fides.ff.depoſiti. † Quærit gloſ. quid ſi ille,qui occupauit vacantẽ poſſeſsionẽ,eã poſteà perdidit,an teneatur cõdictione ex hac lege.Certè credo ꝙ ſic,ſiue ipſe habeat actionem contra alium,ſiue non ar.l.j.§.rectiſsimè.
15 ff.eo. † Quærit gl.vtrum ad hoc ꝙ habeat locum condictio ex hac lege,requiraẽ dolus:gl.dicit ꝙ ſic,vt patet ex hac lege,dum dicit,oẽs autẽ ſcire,&c. Ex eo ꝙ exemplificat de furto,qđ intelligo verũ de dolo vero,vel præſumpto,vt ſuprà dixi.Sed quantum ad conſtitutionem l.inuaſor.ſ.e.dolus nõ requiritur. Sed contra prædicta opp.vno modo,& hic aduerte:dixi ꝙ hæc lex præſumit dolum in ingrediente poſſeſsionem vacantem. non ne hoc eſt cõtra l.pe.de euic.vbi bona fides præſumitur,niſi probetur mala:vt l.ſi fundũ.ſ.de rei ven. Dico ꝙ in quolibet poſſeſſore cum titulo,præſumitur bona fides, niſi probetur contrarium,vt in contrario.Sed in poſſeſſore ſine titulo, præſumitur
16 mala fides.Ita loquitur hic † quæ præſumptio malę fidei [e] non
e poteſt opponi,niſi à veteri domino,vel à veteri poſſeſſore per hanc l.Vnde alius non poſſet hoc dicere,tu poſsides mala fide:
17 vt ex hac lege colligitur. † Item iſta allegatio [f] malæ fidei præ-
f ſumpta per hanc legem non poteſt allegari, niſi intra xxx.an. vt hac lege,in fi.Illud enim qđ hæc lex præſumit ab initio ingredientem poſſeſsionem vacantem eſſe malæ fidei tollitur
g per curſum xxx.an. [g] ex tunc enim præſumeretur retro bonæ fidei ipſum poſſeſſorem fuiſſe:& ceſſat hæc lex,& omnis eius
18 præſumptio.Ita intelligo l.iſtam. Vlt.gl.iſta quærit,quid † ſi talis ingreſſus poſſeſsionem vendiderat alteri, quanto tempore præſcribit.Gl.dicit x.vel xx.an.quia poſsidet titu.hodie verò aliter ſecundum auc.malæ fidei,ſuprà de præſcr.xxx.an.in iſta lege non ſunt pro nunc alia.

& Imol.in lege.Celſus. de vſucapt.Idem dicit quod Salic. Diſces ſecus , ſi conſtet de mala fide. & ita dicit velle Bartol. hic Bal.videtur tenere contra. Adde Raph.in l. ſequitur.ſ.ſi vnam.in fi.ff.de vſucap.

Si per vim vel alio modo. *Rubrica.*

Rubrica iſta ſecundum glo.incipit tractare quædam circa interdictum retinẽdæ poſſeſsionis.& hoc innuit gl.rubr.dum dicit,turbata ſit poſſeſsio.quod pertinet ad interdictum retinendæ poſ.ſed.l.j.videtur reſpicere interdictum recuperandæ poſſeſsiõis prima facie,niſi aliter exponas,vt ibi videbitis.Potes ergo dicere ſic,ꝙ totus titulus loquatur de violentia turbatiua;& ita exponas l.j.& ij.Potes etiam exponere,ꝙ prima lex loquatur de violentia expulſiua,ſecunda de violentia turbatiua:& tunc exponas rub.ſi per vim vel alio modo,ſcilicet ablata ſit poſſeſsio vel alio modo abſentis turbata ſit poſſeſsio.& ſic l.j.loquitur de prima parte rubricę:lex ſecunda loquitur de ſecunda parte rubricæ.

2 *In cauſa momentaneæ poſſeſsionis admittitur quis,ſine mandato etiam ſeruus.& nume.1.*

3 *Agẽti interdicto recuperãdæ poſſeßionis,non obſtat exceptio dominij ſed miſcetur.*

4 *Creditor ab ſens,qui cadit à poſſeßione,habet beneficium huius legis.*

Seruus

¶ Non obſtat. Vide Bartol. in l. ij. in fin. §. quod me. cau.

¶ In prin. Vide eum in l. à diuo. §. ſi ſuper. de re iudi.

¶ Iſtæ perſonæ. Adde glo. & doc. omnes in l. fi. §. qui le. perſo.

¶ Hic caſum. An agenti interdicto vti poſſidetis obſtet exceptio dominij, adde eum, & ibi doct. in l. ſi de eo. §. fi. ff. de acq. poſ. & in l. naturaliter. §. nihil. eo. ti.

¶ Quæro vtrum. Vide Bar. in l. j. xx. qõ. de ope. no. nun.

¶ Nec imperiale. Sed ad hanc l. vide quod no. Imol. in l. cum diui. de priui. poſt prin. in gloſſ. portauerunt. vbi allegat hanc l. & Bar. in l. fin. de edi. diui Adria. tol. in verſi. extra glo.

¶ Differt hæc lex. Vide ꝙ legitur & no. in l. j. in princi. ſi mulier ventris nomine.

5 *Seruus in caſibus iſtius legis iurat de calumnia.*
6 *De defendendo non debet cauere.*
7 *Sed de rato ſic.*
8 *Quid de pupillo.*
9 *Si illi, qui in caſibus iſtius legis agunt, ſine mandato amiſerunt, non præiudicant domino, ſideiuſſores tamen dare tenentur.*
10 *Quòd tales perſonæ non poſſint intentare condictionem l. ſi quis in tantam.*
11 *Agenti interdicto retinendæ poſſeßionis non obijcitur exceptio dominij.*
Libellus in caſibus iſtius legis debet formari nomine abſentium.

LEX I.

1 IVdices. † Abſens ſpoliatus ante oĩa eſt reſtituẽdus, & ad hãc cauſam omnis admittitur, etiã ſi non habet mandatũ: & ſi fuerit ſeruus, & abſens, reuerſus audietur curſu temporis nõ obſtante, & cauſa proprietatis ordinariè agitabit. h. d. ibi: abſentiũ. ſ. agentium pro abſentibus. Et ita exponebat Franciſ. Accur. in tex. ibi: ablata eſt. id eſt, poſſeſsione reſtituta in priſtinum ſtatum. In text. ibi: litigium de proprietate.

2 † Not. ꝙ in cauſa momentaneæ poſſeſsionis admittitur quis ſine mãdato. No. quòd admittitur ſeruus. No. ex iſto fi. ꝙ † agẽti interdicto recuperãdæ poſſeſsionis non obſtat [a] exceptio dominij. Ita vides hic in fin. ſed debet poſteà reſeruari: & ſic ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus. Opp. de l. ſi pupilli. §. videamus. de neg. geſt. Solu. Speciale eſt in cauſa momentaneæ poſſeſsionis. Opp. & videtur ꝙ ſeruus in iudicio eſſe non poſsit: vt l. ſeruus. C. de iudi. Solu. Speciale eſt hic. Gloſ. quærit hic, de his, qui ſunt expulſi de poſſeſsione. quæro quid de alijs, qui nõ ſunt expulſi, vtrum pro abſente admittantur. Gl. dicit ꝙ ſic. & bene: licet in princi. [b] l. loquatur generaliter. ar. l. regula. §. & licet. ff. de iur. & fac. igno. † Quæro, vtrum creditor qui cadit à poſſeſsione, habeat beneficium huius legis. Reſpõdeo ꝙ ſic, habet etiam beneficiũ l. vlti. de præto. pig.

† Quæro, an iſtis caſibus ſeruus iuret de calumnia. Reſpõ. ſic.

6 quia cum admittitur ad agẽdum: ergo &c. Sed quæro, † an debeat cauere de defendendo. Gl. dicit quòd nõ, per hanc l. in fi. ibi: ſeruato, &c. Quæro, an † debeat cauere de rato. Glo. noſtra dicit quòd ſic: vt in cõiuncta perſona dicimus: vt l. ſed & hæ. de procura. & hoc omnes tenent. † Quæro, quid de pupillo. Gl. dicit ꝙ idẽ & bene per l. momentaneæ. §. qui leg. perſo. Quæro quid † ſi iſti amiſerunt: vtrum præiudicent domino. Gl. & bene, dicit ꝙ nõ in hoc caſu, tamen ideiuſſores tenentur. Quęro,

10 † vtrum iſtæ perſonæ [c] poſsint intẽtare cõdictionẽ ex l. ſi quis in tantam. ſ. ti. j. Reſpõ. non: quia illa habet cauſam proprietatis. Prædicta omnia procedunt, prout hic intelligitur de iudicio retinendæ poſſeſsionis, vt videtur velle glo. ſuper rubri. & tunc tex. in princi. l. qui dicit, cuiuslibet rei poſſeſsione priuati ſunt: intelligas rei poſſeſsione. i. cõmodo poſsidendi: quia propter turbationẽ nõ poteſt colligere fructus. Vel aliter dicas ꝙ ſunt priuati poſſeſsione, ſ. naturali tantum, & remanet ciuilis, quæ turbatur per detẽtionẽ naturaliter, vt dicã ſtatim j. ti. j. Et

11 ſic exponas totã iſtam legẽ. † Et ſecundum hanc legẽ habes hic

d caſum [d], ꝙ agẽti interdicto retinẽdæ poſſeſsionis nõ obijcitur exceptio dominij, cõtra id ꝙ no. Di. in ca. qui ad agẽdum. de re. iu. li. vj. dixi in l. ſi de eo. in fi. de acqr. poſ. l. naturaliter. §. nihil.

e e. ti. Quæro, vtrum [e] ex iſta lege introducatur noua l. cõdictio. Rñ. ꝙ non, ſed per hanc legem legitimantur perſonæ agentiũ, vt poſsint abſentium nomine expediri actionibus abſentibus competentibus: & ſic apparet ꝙ debebit formari libellus nomine abſentium. & hoc ſentit hic gl. ſuper ver. perſonas. & innuit totus tex. ſi bene aduertatur.

LEX II.

f NEc imperiale. [f] Nec ex reſcripto principis, nec ex iudicis ſententia, debet quis alterius poſſeſsionem parte nõ citata turbare. h. d.

Quæro, quid continebat iſtud reſcriptũ Principis, vel ſententia iudicis. Glo. reſpõdet tribus modis, & bene. tene quam vis. Vel continebat aliquid cõpetens ad litis ordinationẽ, vel ad litis deciſionem, vel ad litis executionem, non curo, vt dixi

g vobis. ſ. ti. j. l. meminerint. Quæro, in quo differt hæc lex [g] ab illa l. meminerint. Breuiter hæc eſt veritas: licet doc. nõ ponãt, per illã prouideẽ ſpoliato indebitè iudicis authoritate, vt poſſeſsio ſibi reſtituaẽ, per hanc legem prouidetur, qui non eſt ſpoliatus poſſeſsione ſed turbaẽ in poſſeſsione ſua authoritate reſcripti, vel iudicis indebitè tamen: vt hoc ei non obſit in iudicio retinendæ poſſeſsionis. quod tenemẽti. Hic nõ ſunt alia.

Vti poßidetis. *Rubrica.*

Circa hanc rub. quæro, in quo differt interdictum vti poſſidetis, ab interdicto vtrobi. Gl. j. huius legis hoc tangit, dicẽs ꝙ illud competit pro rebus mobilibus, hoc pro rebus immobilibus. & annectit rationem: quia mobilia propriè non poſsidẽtur. quod tene mẽti, propter ſtatuta terrarum, quæ loquuntur de inuaſoribus, tamen cõſueui tenere contrarium in l. j. in princip. de acquir. poſſeſ. vbi Dyn. tangit.

LEX vnica.

VTi poſsidetis. Hæc lex ſolebat ſcholaribus eſſe multum terribilis. & ſecundũ lec. glo. hæc lex diuiditur in duas partes. Prima ponit de natura interdicti vti poſſidetis. Secunda ponit de officio iudicis in cauſa proprietatis. Secunda ibi: ac ſatiſdationis. & ſecundum hanc

1 breuiter dicit: † Si plures iuſtè poſsidẽt, per hoc interdictum prohibentur inuicem vim inferre: & in cauſa proprietatis, qui non ſatiſdat, poſſeſsione rei priuatur. h. d. ſecundũ gl. Vel dic, ſecundũ lect. Iac. de Are. ꝙ primò loquitur de natura interdicti vti poſsidetis. Secũdò loquitur de officio iudicis in interdicto vti poſsidetis. Secunda ibi, ac ſatiſdationis. ſecundũ quam

2 lect. breuiter hoc intendit: † Si plures iuſtè poſsident, pro hoc interdicto prohibentur publicè vim inferre, & de hoc cogunt ſatiſdare: aliàs poſſeſsione priuantur, donec de proprietate cognoſcatur. h. d. Venio ad caſum in terminis ſecundum gloſſ. forma caſum in vno ĩterrogante Imperatorẽ hoc modo: Ego ſum proprietarius & poſsideo ciuiliter fundum, alius eſt fructuarius, & poſsidet naturaliter: ipſe turbat me in ciuili mea: quæro quo remedio mihi ſuccurratur, ſeu conſulatur contra eum. Reſpõdet Imperator, rector prouinciæ prohibet vim fieri, quò minus poſsideatis fundum, ſicuti enim poſsidetis alter ab altero, non vi, non clam, non precariò. quaſi dicat, tu poſsides naturaliter, ille ciuiliter. h. d. ſecundum veram lectu.

2 *In rebus incorporalibus habet locum interdictum uti poßidetis utile, non directum.*
3 *Interdicto uti poßidetis requiritur, quòd quis poßideat tempore litis conteſtatæ.*
4 *Interdictum uti poßidetis, quomodo mihi competat contra eum qui poßidet.*
5 *Et quomodo contra eum qui clam poßidet.*
6 *Et quomodo contra eum, qui precariò poßidet.*
Si tu ingreßus es clam poſſeßionem Titij abſentis, & ego poſtea eam ingredior clã, non acquiro naturalem.
7 *In interdicto uti poßidetis, qualiter debeat formari libellus.*
8 *Et qualiter formabitur ſententia.*
9 *Si aliquis habet in fundo uſumfructum, & alius uſum, an uterque poßideat.*
10 *Feudatarius, qui facit alium feudatarium, non poßidet.*
11 *Qualiter retineatur naturalis poſſeßio.*
12 *Si ego poßideo naturaliter, tu ciuiliter, & tertius ingreditur: quis poßideat.*

Ac ſatiſdationis. Pone hic caſum, ſecundum gloſſ.

1 † Ego ago cõtra eum, qui me turbabat, rei vendicatione, ipſe non vult ſatiſdare de iudicato ſoluendo, quod erit officium iudicis contra eum? Reſpondet Imperator, iubebit rector prouinciæ ſatiſdare de iudicato ſoluendo: vel ſi non vult ſatiſdare, transfert poſſeſsionem in actorem, vel fiet de poſſeſſore petitor, vt ſic de proprietate cognoſcatur. h. d. ſecundum Iac. de Aret. In prima parte non mutatur caſus. In ſecunda ſic, in qua pone hoc modo ſecundum eum: Domine Imperator, vos dicitis quòd rector prouinciæ vim fieri prohibebit per interdictum vti poſsideris: ille aduer

farius,meus est ita maledict⁹ homo, ꝙ etiã post sententiã me turbauit: quod ergo erit officium iudicis in hoc interdicto, vt non me turbet decreto? Respondet Imperator, rector faciet de hoc præstari satisdationẽ, scilicet non turbando in futuro: & si nolit satisdare,auferẽ sibi possessio:& ideo transfertur ad te:et sic fiet de possessore petitor: & hoc modo cognoscetur de proprietate, hoc dicit.secundum Iac.de Are.& melius quàm gl.& magis not.licet hæc lectura, sit magis bona in illo vltimo versi, & licet in se sit vera:tamen hodie corrigitur:vt gl. dicit.& ibi dicã.Teneas ergo lec.Iac.de Are, quam ipse probat.ar.harũ legum & l.egi. suprà,si serui.vendi.Ego do tibi casum ff. de iti.actuque pri.l.iij.§.in hoc interdicto de aqua quoti.& æsti.l.pe,Expedito text, veniam ad apparatum nostrum,quem breuiter expediam, & bene. Opp.tu posuisti casum in vno interrogante, contra loquitur Imperator in plurali [a], vti possidetis sic & lex. Ergo videtur ꝙ fuerint plures interrogantes.Huius timore hæc lex legitur tribus modis. Vno modo, quòd vnus interrogabat:tamen qa in interrogatione fiebat mentio de duobus; ideo Imperator dirigit sermonem ad duos. Exemplum in proprietario, & fructuario, vt ſ.dixi, Alij dicunt eodem modo,tamen variant exemplum:& ponunt in duobus possidentibus pro parte, tamen eodem genere possidendi:& etiam ista lect.posset esse vera, & bona. Tertij dicunt quòd hic loquitur in plurali vni tãtùm,& loquitur ei:& facit causa honoris.Hoc nõ placet:ideo ꝙ Imperator summo pontifici loquitur in singulari,vt in epistola,inter claras:& in epistola,victor.de sum.tri.& fid.catho.Præterea, vos videtis ꝙ mos Romanorum adhuc est hodie loqui etiam cardinalibus in singulari,ſ.tu. Alij volẽtes hoc ꝙ vni tãtùm respondeat:dicunt ꝙ hæc verba,vti possidetis,ponuntur materialiter quasi dicat, rector prouinciæ vim fieri prohibebit,vti possidetis.i.per interdictũ vti possidetis.Sed hæc non est vera,per illud quod j.dicitur in tex.nec precario possidetis.quod verbum non ponitur materialiter. Teneas ergo primam vel secundam: & expositiones, quæ fuerunt in gl.optimè adaptantur ad illam. Expedita prima gl.venio ad secundam gl.dicitur hic in tex.fundũ. imò videtur ꝙ nõ habeat locum,nisi pro ædibus:vt ff.e.l.j.in prin.Solu.quod ibi dixit,in ædibus:dixit causa exempli. Oppo.de l.j. §.j.ff.e.Sol.Speciale est his in cloaca:ꝙ pro illa non cõpetat interdictũ: quia propositum est interdictum speciale de cloacis.

[a] In plurali. Imperator scribit summo põti.in singulari.ad qđ solennis glo.quam alle.hic Bal.quam vide in l.j.in prin.de superficie.

[b] Habeat locum. Et adde Bald.hic,in iij. col.& adde quod habetur per glo.& Bar. in l.j.in princip.ff.eodem.

[c] Requiratur. Adde Bartol.in l.j.§.finali, ff.eod.quod si probet se ante possedisse, vide Bal.hic,in vlti. colum.

[d] Possideat. Et not. mirabile : quia licet non possum expulsorem meum ex interuallo expellere: tamẽ impune possum eum turbare. quod bene no.& no.Barto.in dicta l.j.§.ñ.ff.eo.& qđ ibi dixi.& Bal. dicit in iiij colum.sequitur etiam hic.

[e] Dicit Azo. Adde gl.& Bar.in l.si duo, in prin.ff.eo.

[f] Habet vim interdicti. Adde Bartol.in l. j. §. interdictum in iij col.ff.eo.& Bald. in vj.col.Adde Barto. in l.clam possidere §. qui ad nundinas. in fi.ff.de acqui.pos.

[g] Satisdare. Qui possidet immobilia, &

Venio ad recitandam istam materiã per quæstiones.† Quæro, an hoc interdictum habeat locum[b] pro rebus incorporalibus. Old.dicit ꝙ sic,vtile,nõ directũ:vt l.sicuti.§.Aristo.§.si ser.vẽdi.Ratio,quia nõ possidentur propriè:vt l.seruus.§.incorporales.ff.de acqui,re.do.Ita dicit gl.hic,& bene:quod tamẽ latius examinaui in l.j.in princ.ff.e.vbi examinaui pro quibus rebus competat hoc interdictum,vide hanc gl.† Quæro, dicitur hic, vti possidetis,&c. Quæro quo tempore requiratur[c], ꝙ qs possideat in hoc interdicto.Gl.dicit quòd tempore lit.cõte.vt inſti.de interdi.§.hodie.& vide gl.Modò venio ad gl,mag.dicitur hic,cum ab altero nec vi,nec clam, nec precario possidetis, quæro exempla istorum.do.Azo multum laborauit in ponendo ista exempla hic.& gl.hic ponit.& do,Inn.dicit, nescio breuiter quare. Azo tantum laborauit:quia vi possidet à me, qui clam possessionẽ meã ingreditur:precariò possidet à me, qui à me precario rogauit.Parcat mihi do.Inn.ipse nõ inspexit intellectũ Azo.quia do.Azo habuit de necessitate laborare.nã interdictum vti possidetis datur possidẽti:vt l.j.§.hoc interdictũ ff.eo.Sed si aliquis possideat[d] à me clã, vi, vel precariò, fecũdũ exẽpla In.ego nõ possideo:igitur ego agẽdo nõ possum vincere in hoc interdicto:qa nõ possideo.ideo Azo iuit quærendo exempla,vt alius possideat à me vi,clã,vel precario, & ego possidcã vt possim in hoc interdicto obtinere ideo sunt factæ istæ gl.Sed ad vnũ aduerte,ꝙ istæ gl.quæ hic ponunt, nõ respiciũt tex.directè sed respiciũt materiã.Nã tex.loquit de iustitia actoris,ꝙ actor ipse possideat non vi,non clã, non precario ab aduersario.Et respiciẽdo tex.optimè procedũt exempla.Inno, quia ad hoc vt possessor obtineat agẽdo hoc interdicto, est necesse ꝙ ipse non possideat à me vi,clam,vel precario ab aduersario.Si enim ipse possideat à me vi,clam, vel precario, & ego molestarem eum,& turbarem in illa possessione,ipse cõtra me non posset vincere in hoc interdicto,quod est mirabile. Licet enim quis me vi,clam,vel precario,expulit de fundo: ego non possum eum expellere ex interuallo:possum tamen inquietare & turbare eũ in possessione:& ipse non poterit contra me vincere interdicto vti possidetis:quia à me possidet vi,clã,vel precario.& vide glo.super ver.precario quæ videtur hoc velle;& hoc etiam videtur velle gl.in l.j.in fi.cum l.seq.ff.e.& ibi dixi, secundum do.Azo.& istæ gl.respiciunt iustitiam vel iniustitiam ex parte rei:quia ponit pro cõstanti ꝙ actor possideat iustè,reus iniustè ab aduersario. Quæro, quomodo istud possit procedere:tractant istæ tres gl.† Quæro ergo, quomodo possit hoc esse ꝙ aduersarius possideat à me vi, clam, vel precario, & ꝙ competat mihi interdictum:nam si ipse possidet,ego non possideo.Huius timore dicit Azo[e], Dico ꝙ aduersarius meus non possidet,sed turbat me in possessione mea vi:qa in hoc interdicto non requiritur ꝙ quis se asserat possidere, sufficit qđ me turbet;vt l.si duo.§.si vicinus.ff.e.Secundò verò ponit exẽplum de vi.quod est multum subtile,in eo,qui ingreditur tanquam fructuarius,protestans ꝙ animum habeat possidendi naturaliter.de quo dic vt in gl.Et aduerte ad me.hoc est mirabile in casu isto,ꝙ interdicto vti possidetis,licet sit interdictum retinendæ possessionis:tamen habet vim interdicti[f] recuperandæ possessionis.Non enim potes à turbatione desistere,nisi mihi restituas naturalem,quam abstulisti:quia per retentionẽ illius naturalis turbas me in mea ciuili : vt l.clã possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acquir.pos.& l.naturaliter.§.nihil commune.e.ti.Gl.ponit hic tibi vnum aliud exemplum, & vide,istud exemplum non videtur bonum:quia ex quo non suspicor me posse repelli,non amisi possessionem : & sic nõ habemus quod quæris,ꝙ aduersarius possideat à me vi.Alij dicunt,ꝙ duo possunt insolidum possidere.& secundũ hoc exẽplum est clarum. Certè istud exemplum nõ est bonum:quia duo insolidum non possunt inuicem possidere,eodem genere possidẽdi: vt l.iij.§. ex contrario.de acqui.pos.ideo non insisto. † Venio ad aliã gl. quæ ponit exemplum de clã,qũo põt quis clã possidere à me. Certè exemplũ est clarũ,si iui ad nũdinas:& tu ingrederis possessionẽ meam clam,me absente:tu acquiris naturalem:vt leg. clã possidere.§.qui ad nũdinas.de acqui.pos.Alij dicunt,quod turbat me clam licet non possideat,& istud exemplũ in se procedit,sed primum exemplum est verum.Sed contra hoc op.Si clam ingrederis possessionem,voco te ad iudiciũ,tu venis: certè tu desinis possidere:quia non es in fundo,nec in eius conspectu.ergo &c.Huius timore dicunt quidam,ꝙ interdictum debet reddi in fundo.Tu dic ꝙ ille,qui habet naturalẽ tantũ vadens ad iudicium eã retinet : vt l.iij.§.vnde vi.de vi & vi.ar.& no.in l.j.in gl.mag.de acq.pos.Quęro circa hoc,si tu ingressus es clam possessionẽ meam absentis,& ego eã postea ingredior clam,an naturalem acquiro? Gl.dicit ꝙ nõ,& bene:quia retinetur naturalis animo tm̃.Sed quæro an occasione illius naturalis cõpetat interdictũ vñ vi.Gl.dicit ꝙ nõ;& bene:quia ab initio nõ est nata,nec postea nascit̃.† Venio ad gl.super vers.precario.qũo põt esse ꝙ qs possideat p̃cario à me,& cõpetat hoc interdictũ.Glo.sup hoc ponit exẽplũ clarè:qa cõcessi p̃cario alicui, vt possideret naturaliter tm̃.si enim cõcessissem vtrãq;, tũc nõ cõpeteret mihi hoc interdictũ. Restat mõ qualiter sṅia in hoc interdicto debeat formari:verũ qa sṅia dependet à libello ideo prius videndũ est qualiter sit formãdus libellus:quia hoc venit in examinatiõe secũdæ partis:ideo venio ad secundã partẽ,ad quã ſm lec.gl.opp.q̃ possidet immobilia,nõ cogit̃ satisdare[g] ; vt l.sciẽdum.ff.qui satisd.cog.sed hic possidet immobilia,ergo &c.Gl.dicit,ꝙ hic loquitur de satisdatione iudicatũ solui, lex cõtraria loquitur de satisdatione de iudicio sisti.Certè domini

[a] Venio ad recitandam istam materiã per quæstiones.† Quæro, an hoc interdictum habeat locum[b] pro rebus incorporalibus. Old.dicit ꝙ sic,vtile,nõ directũ:vt l.sicuti.§.Aristo.§.si ser.vẽdi.Ratio,quia nõ possidentur propriè:vt l.seruus.§.incorporales.ff.de acqui,re.do.Ita dicit gl.hic,& bene:quod tamẽ latius examinaui in l.j.in princ.ff.e.vbi examinaui pro quibus rebus competat hoc interdictum,vide hanc gl.† Quæro, dicitur hic, vti possidetis,&c. Quæro quo tempore requiratur[c], ꝙ qs possideat in hoc interdicto.Gl.dicit quòd tempore lit.cõte.vt inſti.de interdi.§.hodie.& vide gl.Modò venio ad gl,mag.dicitur hic,cum ab altero nec vi,nec clam, nec precario possidetis, quæro exempla istorum.do.Azo multum laborauit in ponendo ista exempla hic.& gl.hic ponit.& do,Inn.dicit, nescio breuiter quare. Azo tantum laborauit:quia vi possidet à me, qui clam possessionẽ meã ingreditur:precariò possidet à me, qui à me precario rogauit.Parcat mihi do.Inn.ipse nõ inspexit intellectũ Azo.quia do.Azo habuit de necessitate laborare.nã interdictum vti possidetis datur possidẽti:vt l.j.§.hoc interdictũ ff.eo.Sed si aliquis possideat[d] à me clã, vi, vel precariò, fecũdũ exẽpla In.ego nõ possideo:igitur ego agẽdo nõ possum vincere in hoc interdicto:qa nõ possideo.ideo Azo iuit quærendo exempla,vt alius possideat à me vi,clã,vel precario, & ego possidcã vt possim in hoc interdicto obtinere ideo sunt factæ istæ gl.Sed ad vnũ aduerte,ꝙ istæ gl.quæ hic ponunt, nõ respiciũt tex.directè sed respiciũt materiã.Nã tex.loquit de iustitia actoris,ꝙ actor ipse possideat non vi,non clã, non precario ab aduersario.Et respiciẽdo tex.optimè procedũt exempla.Inno, quia ad hoc vt possessor obtineat agẽdo hoc interdicto, est necesse ꝙ ipse non possideat à me vi,clam,vel precario ab aduersario.Si enim ipse possideat à me vi,clam, vel precario, & ego molestarem eum,& turbarem in illa possessione,ipse cõtra me non posset vincere in hoc interdicto,quod est mirabile. Licet enim quis me vi,clam,vel precario,expulit de fundo: ego non possum eum expellere ex interuallo:possum tamen inquietare & turbare eũ in possessione:& ipse non poterit contra me vincere interdicto vti possidetis:quia à me possidet vi,clã,vel precario.& vide glo.super ver.precario quæ videtur hoc velle;& hoc etiam videtur velle gl.in l.j.in fi.cum l.seq.ff.e.& ibi dixi, secundum do.Azo.& istæ gl.respiciunt iustitiam vel iniustitiam ex parte rei:quia ponit pro cõstanti ꝙ actor possideat iustè,reus iniustè ab aduersario. Quæro, quomodo istud possit procedere:tractant istæ tres gl.† Quæro ergo, quomodo possit hoc esse ꝙ aduersarius possideat à me vi, clam, vel precario, & ꝙ competat mihi interdictum:nam si ipse possidet,ego non possideo.Huius timore dicit Azo[e], Dico ꝙ aduersarius meus non possidet,sed turbat me in possessione mea vi:qa in hoc interdicto non requiritur ꝙ quis se asserat possidere, sufficit qđ me turbet;vt l.si duo.§.si vicinus.ff.e.Secundò verò ponit exẽplum de vi.quod est multum subtile,in eo,qui ingreditur tanquam fructuarius,protestans ꝙ animum habeat possidendi naturaliter.de quo dic vt in gl.Et aduerte ad me.hoc est mirabile in casu isto,ꝙ interdicto vti possidetis,licet sit interdictum retinendæ possessionis:tamen habet vim interdicti[f] recuperandæ possessionis.Non enim potes à turbatione desistere,nisi mihi restituas naturalem,quam abstulisti:quia per retentionẽ illius naturalis turbas me in mea ciuili : vt l.clã possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acquir.pos.& l.naturaliter.§.nihil commune.e.ti.Gl.ponit hic tibi vnum aliud exemplum, & vide,istud exemplum non videtur bonum:quia ex quo non suspicor me posse repelli,non amisi possessionem : & sic nõ habemus quod quæris,ꝙ aduersarius possideat à me vi.Alij dicunt,ꝙ duo possunt insolidum possidere.& secundũ hoc exẽplum est clarum. Certè istud exemplum nõ est bonum:quia duo insolidum non possunt inuicem possidere,eodem genere possidẽdi: vt l.iij.§. ex contrario.de acqui.pos.ideo non insisto. † Venio ad aliã gl. quæ ponit exemplum de clã,qũo põt quis clã possidere à me. Certè exemplũ est clarũ,si iui ad nũdinas:& tu ingrederis possessionẽ meam clam,me absente:tu acquiris naturalem:vt leg. clã possidere.§.qui ad nũdinas.de acqui.pos.Alij dicunt,quod turbat me clam licet non possideat,& istud exemplũ in se procedit,sed primum exemplum est verum.Sed contra hoc op.Si clam ingrederis possessionem,voco te ad iudiciũ,tu venis: certè tu desinis possidere:quia non es in fundo,nec in eius conspectu.ergo &c.Huius timore dicunt quidam,ꝙ interdictum debet reddi in fundo.Tu dic ꝙ ille,qui habet naturalẽ tantũ vadens ad iudicium eã retinet : vt l.iij.§.vnde vi.de vi & vi.ar.& no.in l.j.in gl.mag.de acq.pos.Quęro circa hoc,si tu ingressus es clam possessionẽ meam absentis,& ego eã postea ingredior clam,an naturalem acquiro? Gl.dicit ꝙ nõ,& bene:quia retinetur naturalis animo tm̃.Sed quæro an occasione illius naturalis cõpetat interdictũ vñ vi.Gl.dicit ꝙ nõ;& bene:quia ab initio nõ est nata,nec postea nascit̃.† Venio ad gl.super vers.precario.qũo põt esse ꝙ qs possideat p̃cario à me,& cõpetat hoc interdictũ.Glo.sup hoc ponit exẽplũ clarè:qa cõcessi p̃cario alicui, vt possideret naturaliter tm̃.si enim cõcessissem vtrãq;, tũc nõ cõpeteret mihi hoc interdictũ. Restat mõ qualiter sṅia in hoc interdicto debeat formari:verũ qa sṅia dependet à libello ideo prius videndũ est qualiter sit formãdus libellus:quia hoc venit in examinatiõe secũdæ partis:ideo venio ad secundã partẽ,ad quã ſm lec.gl.opp.q̃ possidet immobilia,nõ cogit̃ satisdare[g] ; vt l.sciẽdum.ff.qui satisd.cog.sed hic possidet immobilia,ergo &c.Gl.dicit,ꝙ hic loquitur de satisdatione iudicatũ solui, lex cõtraria loquitur de satisdatione de iudicio sisti.Certè domini

ista lec.

qualiter intelligatur ꝙ posidens immobilia non teneatur satisdare: adde Bartol.in l.sciendum.in princi. Bal.hic in fi.dicit,nõ decido eo casu: quia glo.in d.§.quidã. non videtur hoc tenere, sed imò glo.in l.Iulia, in fi.eo.titu. expresse contrarium tenet.

a ¶ Formari libellus. Libellus vti possidetis, vide in Specu.de cau. pos. §. permitto. ver.& scias.& Bart. in l.j. §.interdictum. ff.eodem.

b ¶ Formabitur sentẽtia. Qualiter formet sententia vti possideatis adde Bart.in l.si duo ff.eod.& aliquas formas huius sententiæ, Vide Bald. in l.j.ĩ.de sen.quæ sin.cert. qua. sed in hoc interdicto vti possidetis,an interponatur primum decretum,vide Cyn. hic circa fin. & nota. Barto.in l.si prius. in vlti.qõ.de oper. nouiñ.Et Bal.in authẽ.ei q.de bo.auth.tu. poss.

c ¶ Quia iniustè non possidet.In hoc est gl. singu.secundum Bal. in l.cùm Papinianus. ĩ.de sentẽ. & facit ad ea quæ dixi post Bartol.in l.ij. §. si publico.ff.de adulte. & in l.si à te.§.j.ff.de excep. rei iud.hic per Bal.in pen.colum.

d ¶ Argu.in l.j. Sic no. ꝙ in casu huius interdicti admittuntur articuli,& probatiões, de dominio, pro quo omninovide Bart.in l.si de eo.§.fi.de acqr. poss. Et de articulis in hoc interdicto vide Inno.de renũ.in c. super.& ꝙ not.Bart. in l. ordinarij. de rei vend.& ibi dicit Bal. in v.colũ.id ꝙ Barto. hic,videlicet,quòd in hoc interdicto admittitur ꝓbatio proprietatis.& Bald.hic in fine nota.

e ¶ Quærit gloss.Adde glos.& Bar.in l.iij.§. ex contrario. & de acqui.poss. & istã gl. not.Bal.in authẽ.nisi rogati. in iij colum. ad Trebel.

f ¶ Totæ tabulæ.Qñ legatarius petit sibi exhiberi protocollũ testamenti per Bart. in l.argẽtarius. §.j.

ista lec.nõ est vera in se.Nã si ille possidet immobilia, non satisdat vbi possidet alia, quã ea pro quibus cõuenitur:vt l.de die.§. quidam.ff.qui satis.cog.licet gl. videat̃ aliter tenere in d.l.sciendũ.in prin. Præterea hic erat dubium,an posideret, vnde etiã de satisdatione de iudicio sisti posset intelligi hic,sed prout intelligit̃ de satisdatione iudicatum solui. Oppo.Insti. de satis. §.sed hodie.dicit gl.fateor ꝙ hodie corrigitur finis,quia hodie nemo suo nomine cõuẽtus cogit̃ satisdare iudicatũ solui. Licet hoc sit verũ in se,tamẽ lec.Ia. de Aret. magis placet:quia magis vtilis, & secũdũ illã hæc lex remanet incorrecta.† Ex qua lect.habes qualiter debeat formari libellus [a] in hoc interdicto.Nã tu debes petere ꝙ te non molestet,& ꝙ à turbatione, & à molestatione desistat, & ꝙ non caueat de non molestando te in futurũ:& ꝙ præstet interesse molestationis præteritæ. Prima duo probant̃ hac lege, & in legibus allegatis,ad probandũ hanc lec.Ia.de Are. vltimũ de interesse probatur in l.si duo. §. fi. ff.eod. †Hoc præmisso veniamus ad sentẽtiam,qualiter formabitur sententia [b] in hoc interdicto.Glos.quæ incipit, sed qualiter formabit sententiam,iudex multum se inuoluit.Hic aduerte.quandoq; constat actorẽ tm̃ possidere iustè,reum nullo modo.vel iniustè,ab aduersario ipse debet obtinere,& reus debet condemnari ad oia q̃ ĩ.dixi debere cõtineri in libello. Quãdoque constat actorem possidere iniustè ab aduersario:tunc reus absoluet̃ simpliciter: nõ enim potest actor vincere in hoc iudicio,neq; reus potest vincere,vt actor in alio condemnet̃:quia non possidet,vt ĩ.dixi tangitur in gl.præce. Quãdoq; constat reum tantũ possidere:& tũc si quidẽ iniustè ab aduersario.actor succumbit, qa non possidet reus:tamen in nullo cõdemnabitur,quia iniustè nõ possidet [c] ab actore. Si verò reus possidet iustè,vel iniustè, nõ ab aduersario:tunc ipse absoluet̃,& actor cõdemnabitur sibi ad illa tria.quæ dixi debere contineri in petitione,etiam si nõ sit petitum per reũ. Ratio: quia istud iudicium est duplex,quilibet est actor,& reus: vt d. l.si defunctus.in fi.ff. de procur.& l.sed cũ ambo.ff.de iudi.Et hoc videt̃ velle gl.tua præcedens,in vlt.q.quã format ibi.& vide eã.Non obst.de iureiur.l.sed & si possessori.in princ.quia illud est iudiciũ simplex, istud duplex.Ita tenebat Franc. Accur.et bene:licet quidã Vltramonta.dicant contra. Quandoq; constat vtrunq; possidere, tunc liquidem possidẽt iustè,vt puta vnus est proprietarius,alius fructuarius. vel vsuarius,vel emphyteuta, vel fructuarius: iudex ꝓnunciabit vtrunq; esse potiorem in possessione sua:& ꝙ de hoc caueatur,& interesse molestationis præteritæ præstet̃: vt hac l.in prin.& l.si duo. in prin.ff. eo.si vnus possidet iustè,& alter iniustè,non ab aduersario. Si verò vn⁹ possidet iustè,alter iniustè ab aduersario:ille, qui iniustè possidet,cõdemnabitur ad ea,quæ dixi ĩ.in libello debere cõtineri.Et prædicta vera,qñ constat vtrunq; possidere diuerso genere possidendi,vt vnus ciuiliter,& alter naturaliter vt dixi.Si verò vterq; probauit se possidere eodẽ genere possidendi,est aduertendum:aut vnus probat de antiquiori possessione quã alius:& ille vincit,quia possessio alterius præsumit vitiosa.Tex.est in c.licet.extra,de proba.Si verò vterque probat de eodem tẽpore:tunc siquidẽ vna pars habeat idoneiores testes,illa vincit:vt l.ob carmen.§.fi.ff.de testib.Sed si probationes essent hincinde æquales:tunc dicit Ia.de Are.si quidem vnus probat de titulo,alius non,ille præferẽ,qui de titulo probat.argumen.in l.j.[d] & l.vlti.de edi.diui Adri.tol.& d.c.licet. extra,de prob.& isto casu solo reperio quòd allegatio dominij prodest in interdicto vti possidetis:aliàs secus,vt vidistis ĩ.ti.j. l.j.Si verò neuter probat de tit.vel vterque probat:de hoc sunt opi.hic in gl.Quidam dicunt ꝙ iudex habet pronunciare, vti possidetis,ita possideatis.Quam opi.gl.reprobat:quia hęc sententia est incerta.De hoc tangit gl.in l.ait prętor.§.j.de re iud. Alij dicunt ꝙ iudex debet abstinere à iudicando:sed debet sequestrare possessionẽ,ne partes veniant ad arma,& rixas.Ego consueui dicere,quòd primò iudex debet pronunciare vtrũq; esse possessorẽ pro parte dimidia,pro indiuiso. Nam cũ vterq; pariter,siue æqualiter possideat,facient ibi partes per concursum:vt l.si finita.§.cũ autẽ.de dã.infe.sicut etiã dicimus in coniunctis:vt l.re coniuncti.de lega.ij. Restat hic vt examinemus vltimã partem gl.hic positã.† Quæro primò,aliquis habet in fundo vsumfructum,alius habet vsum:quæro vtrũ vterq; possideat. Videtur ꝙ nõ:quia cũ fructuarius habeat naturalẽ:ergo vsuarius eã habere nõ põt:vt l.iij.§.ex cõtrario.de acquir.pos. In cõtrarium videtur,& sicut vsuarius habet hoc interdictum: vt l.fi.ff.e.ergo vsufruarius possidet.Gl.fatetur ꝙ vterq; possidet,sed non insolidum:sed quilibet pro parte.& vide gl.Istud, quod gl.dicit,nõ insolidũ,sed pro parte:non placet mihi. Nam pars incerta ratione loci,& ratione quotę,nõ potest possidere: vt l.iij.§.incertam.de acqui.pos.& l.locus.e.ti.& l.emp.de vsuca.pro emp.sed pars vsuarij est incerta ratione loci:quia omnis pars pro indiuisa est incerta ratione loci: vt l.Mæuius.§.duobus.ff.de lega.ij.Itẽ ratione quotæ pars vsuarij est incerta:vt l. vsus pars.de vsu & habi.Nam pro vsu meo plus volui vno tẽpore,quàm alio:ideo dico ꝙ vterq; possidet insolidum naturaliter,diuerso tamen iure.vnde illud,ꝙ gl.hic subdit, vel nõ eodem iure,&c.istud est verum.† Quærit gl.quid si feudatarius facit alium feudatarium,vtrum iste feudatarius primus possideat.Gl.dicit ꝙ non,sed possidet dominus, & tertius feudatarius tantum naturaliter:& vide gl. †Quærit gl.qualiter retineatur naturalis possessio.Gl.dicit,donec qs est in fundo, vel in cõspectu.Plenius dic vt ff.de acqui.pos.l.j.in gl.mag.& dic vt ibi.† Vltimo quærit gl. [e] Quid si ego possideo naturaliter, & tu ciuiliter,tertius ingreditur:quis possideat.Dicit gl.ꝙ tertius possidet,quando vsufructuarius deponit animum possidendi.Ego verò,qui consueui tenere ꝙ triplex est possessio,dico ꝙ iste tertius possidet,etiam antequam iste vsufructuarius deponat animum possidendi:vt dixi in d.l.j.de acqui.pos.& l. clam possidere.§.qui ad nundinas.eo.ti.&c.

De tabulis exhibendis. *Rubrica.*

Dictum est ĩ.de interdictis adipiscendæ,recuperandæ,& retinendæ possessionis.Sunt quædam alia interdicta exhibitoria:ideo de his ponit.Ita potes continuare istam rubricam.

1 ☞ *Legatarius potest petere hoc interdicto sibi exhiberi illam particulam testamenti,quæ pro se facit.*

3 *Viuo pupillo non possunt peti tabulæ testamenti pupilli.*

LEX vnica.

1 SI in potestate.† Post mortem pupilli tabulæ pupillares postulantur exhiberi,hoc interdicto.hoc dicit.† Opp. & videtur ꝙ legatarijs detur hoc interdictum: vt l.iij.§.solent.ff.eo.Solu.Concedo istud quod dicit gl.vnde hic subaudi maximè.Tu dic aut quis vult petere quòd exhibeantur totæ tabulæ [f],& totum testamentũ, & hæc non potest facere,nisi hæres ita loquitur hic.Sed si vult petere sibi exhiberi illã particulã,quæ pro se facit:tũc potest quilibet legatarius:vt ff.de eden.l.argentarius.§.j.Oppo.& videtur ꝙ debeat agi ex edicto,quemad.testa.ape.ff.quemad. testa. ape.l. j.in princip.Huius timore gl.intrat in illam materiam,quæ sit differentia inter hoc interdictum,& illud edictum, & actionẽ ad exhibendũ:& vide gl.tuã,quæ est clara.Quærit gl.† vtrum viuo pupillo possint peti tabulæ testamenti pupilli. Text.hic

innuit q nõ, & eſt verũ, ar.l.ij,§.planè.alʼs, interdũ.ff.de vul.& pup. Quæro, ego peto mihi exhiberi tabulas pupillares: opponit̃ mihi q ille, qui fecit illas ſubſtitutiões, nõ habebat filios in poteſtate: an iſta exceptio exhibitionem tabularum impediat? Hic innuit tex.q ſic. hoc autẽ an ſit verum, qualiter procedat, dixi ff.e.l.j.

g ¶ Aliqua caſtra. Si commune Peruſij tenet caſtra ciuitatis, & ciuitas Caſtellæ vult repetere: an debeat agere contra caſtra vel Cõmune Peruſij, adde Barto.in l. deinde ait prætor. §. hoc autem.ff.eo.& in l.j.§.j.ff.de rei ven.

b ¶ Poteſt agi. Et vi; de Bar.in l.j.ff.eo.

c ¶ Cõpetat. De materia hic tacta vide in l.j.ff.eo.vbi plene per Barto.

d ¶ A ſententia lata. Et vide Bart.in l.j.ff. eodem.

De liberis exhibendis. Rubrica.

Iſtud eſt interdictum exhibitoriũ, &c.

2 *☞ Ciuitas, quæ uult repetere aliqua ſua caſtra, quæ tenentur ab alia ciuitate, contra quem diriget libellum.*

LEX I.

1 SI vt proponis. † Si inter patrem & filium eſt cõtẽtio de poteſtate propter res, hoc interdicto expeditur.h.d.Opp.& videtur q officio iudicis debeat expediri iſta cauſa; vt ff.e.l.ij.§.hoc autem. Huius timore gl.ponit hic vnam diſtinctionem, quam tamen latius ponit in l.j.per hanc ff.de rei vendicatio. Finaliter tota virtus eius conſiſtit in hoc, q interdictum dicitur quaſi inter duos redditum de re tertia. Si igitur eſt cõtentio inter patrẽ & filium de ſeipſo filio, nõ habet locum interdictum; quia nõ eſt de re tertia. Sed ſi eſt contentio propter aliud, vt puta propter hæreditatem: & tunc recurritur ad interdictum. Hic eſt caſus hic, vt l.pe.ff.e. Idem ſi filius poſsideatur ab alio inuitus, poteſt eſſe contentio inter me & illum de filio meo: & tunc recurremus ad interdictum: quia eſt inter duos cõtẽtio de tertia re. Secus ſi ſpõte ſua retinetur. Et hoc eſt, quod vult dicere tota iſta
2 gl.quam vide. † Vlti.no. iſtam gl.& leges, quas allegat ad vnã
a quæſtionẽ. Ciuitas iſta detinet aliqua caſtra [a] ciuitatis Caſtellæ, ciuitas Caſtellæ vult repetere, contra quem diriget libellũ. Diriget ne libellum contra illa caſtra, vel contra cõmune Peruſij. Materia iſta eſt arg.q debemus hic diſtinguere, aut illa caſtra detinentur ab aliquo voluntarie aut non, aut à nemine, prout hic diſtinguitur.

LEX III.

b SI ad inſtar. Breuiter dicit ſecundum iſtam gl. Ad ſimilitudinem huius interdicti, poteſt agi [b] de vxore exhibenda.h.d.Gl.vt hic vides, intelligit hanc legem de illo interdicto de vxore exhibenda: vt dicitur in l.j.§.fina.& l.ſeq.eo.titu. ſed hic, vt videtis in tex. nulla fit mentio de vxore: vnde fortè non erat vxor, ſed erat concubina. Qualiter ergo tunc ponemus caſum in ſcholari habente concubinam, quæ fuit &c.& tunc hæc lex faciet mentionem de ſecunda parte rubricæ, ſed prima lect. eſt magis clara.

De precario & Saluiano interdicto. Rubrica.

2 *☞ Quomodo differt Saluianum interdictum ab hypothecaria.*

LEX I.

1 SI te non. Breuiter dicit. † Pro pignore vẽdito cõtra emptorẽ, non cõpetit interdictũ Saluianũ directũ; ſed ad hypothecariam actionẽ eſt recurrendum.h.d. Op.ff.e.l.j. vbi cõtra actorẽ datur hoc interdictũ. Sol. Fateor de hoc interdicto vtili, vt ibi; nõ directo, vt hic. Sed tũc inſtatur, cũ oĩa interdicta ſint ſcripta in rẽ, vt l.j.§. pe.de interdic. videtur q iſtud interdictũ directum debeat dari contra quẽlibet poſſeſſorem. Gloſ. hic videtur fateri q ſit in rẽ, & ad cõtraria nõ rñdet. Vñ ſuſtinẽdo gl. debemus dicere q hypothecaria eſt qd acceſſoriũ ad actionẽ pſonalẽ; & ſicut perſonalẽ ſequit̃ fundum, ita hoc interdictũ non ſequitur fundũ. Vel aliter, & melius dico, quòd iſtud interdictum non eſt ſcriptum in rem: ideo directum non datur contra tertium poſſeſſorem. Quæro, an hoc interdictum competat [c] pro alijs rebus quàm pro rebus coloni, & ſic an detur locatori fundi vrbani, vel creditori. Certè de hoc eſt contentio. Certè credo quod ſic. Caſus eſt hic in eo quod dicit debitor tuus, & ſic ſimpliciter: & in fin. dum dicit, quæ ad exemplum eius inſtituitur, &c.

c

2 † Quæro, quid differt hoc interdictum Saluianum ab actione hypothecaria. Gl.mirabiliter loquitur & dicit q differt in natura. Item in modo probandi. Natura differt quia iſtud interdictum eſt poſſeſſoriũ, ſed hypothecaria eſt petitoriũ iudiciũ. Et vide gl.in fi.licet hypothecaria nudam poſſeſsionẽ auocet tamen dicitur petitoriũ iudicium. Ratio, quia ſicut rei vendicatio auocat poſſeſsionẽ ratione dominij: ita hypothecaria auocat poſſeſsionem ratione hypothecæ, de qua debet conſtare: &
d ſic eſt petitorium iudicium. Vnde à ſententia lata [d] ſuper hypothecaria appellatur: ſed hoc interdictum eſt poſſeſſoreum, cũ in eo nõ habeat dicere rem eſſe obligatã ſed poſſeſſam ab eo qui obligauerat. Et ex hoc inſurgit alia quæſtio: qd habetis ꝓbare in hypothecaria? Gl.dicit q debet probare obligantem tempore obligationis eſſe dominum. Gl.dicit aliter in l.cũ res.j.ſi alires pig.dat.ſit.& ibi dicam, & l.rem alienam.ff.de pig.actio.

LEX II.

HAbitantis. Contra hæredes eius qui rogauit, competit interdictum de precario. hoc dicit.

De pignoribus. Rubrica.

Rubrica iſta poteſt continuari duobus modis: Vidiſtis ſuprà de Saluiano interdicto, vbi mentio fit de pignore: ideo merito ſubnectitur hic rubr.de pign. Vel ſic: Dictum eſt ſuprà de obligationibus principalioribus et etiam dicitur j.in pluribus partibus: ſed quia principalibus obligationibus accedunt pignora, idcirco ſubnectitur rub.de pignoribus, &c.

2 *☞ Pignus, licet minus ualeat quàm ſit pecunia debita, non tamen præiudicatur creditori.*

LEX I.

1 DEbitor. † Licet debitor cedat pignori non tñ liberatur.h.d.No.q licet debitor velit cedere pignori, q nõ ideo liberatur: vt
2 hic; Ad idem ſupra de act.& ob.l.aduerſus. † Et ex hoc habetis aliud inferre, q licet pignus minus valeret, quã eſſet pecunia debita, nõ tñ præiudicatur creditori: vt l.creditor.ff.ſi cer.peta.& ibi nota.licet Veneti ſeruent contrarium, vt dicit gl. Hic non ſunt alia.

LEX II.

1 VAmuis. † Habens ſpecialem hypothecam, ac etiam generalem, nõ recurrit ad generalem in præiudiciũ ſecũdi creditoris, ſi ſpecialis ſibi ſufficiat ad debitũ.h.d.Not.quod dixi in ſummario. Op.dicitur hic q iſte creditor primus non põt proſequi quæcunque pignora velit. Contra ff.de diſtra.pig.l.creditoris arbitrio. Solu. Dicunt quidam q iſta lex loquitur de rigore: hæc de æquitate. Vel verius, ibi erat vnus creditor tantùm: hic plures. Sed contra iſtam ſol.inſtatur de l.qui generaliter.in princ. ff.qui po.in pig.hab.vbi indiſtinctè primus præfertur ſecũdo. Sol. Ibi tam primus creditor, quàm etiã ſecundus, habebat generalem hypothecam: tamen hic primus creditor habebat ſpecialem hypothecam & generalem. & ideo ſi poteſt ſatisfieri ex ſpeciali, non recurritur ad generalem in præiudicium ſecundi creditoris. Sed contra prædicta inſtatur: & videtur q indiſtinctè ſecundus non ſolùm ſit potior, ſed ſolus in tali hypotheca. Vnde op.de prædicta l.qui generaliter.in fi.pro cuius ſol. breuiter ſic dicas, q quandoque eſt vnus ſolus creditor habẽs plura bona hypothecata: & tunc proſequi poteſt quæcunque velit. Ita intelligitur præallegata l.creditoribus.ff.de diſt.pig. Si verò ſunt plures creditores: tunc aut primus habet tantæm generalem hypothecam, & ſecundus etiam generalem tantũ: & primus præfertur. Ita intelligitur præallegata l.qui generaliter.in prin. Aut primus habet ſpecialem, ac etiam generalem, & ſecundus alteram tãtùm: & tunc aut habet eas purè, aut ſub conditione. Si purè, tunc licet de rigore iuris poſsit proſequi quancunque hypothecam velit, tamen de æquitate non; & ita intelligitur lex noſtra. Si verò habet ſpecialem hypothecã purè, & generalẽ ſub cõditione, videlicet, ſi nõ poſsit ſibi ſatisfieri ex ſpeciali: tunc ſufficiente ſibi ſpeciali hypotheca, ſecũdus creditor nõ ſolùm eſt potior, ſed etiam eſt ſolus in illa hypotheca.

Et ita

Et ita debet intelligi prę allegata l.qui generaliter.in fi.secundum Iac.But. Modò pro declaratione legis nostræ, & gl.quæro,quid si primus creditor, vel alia extranea persona,possidet ista pignora,nũquid habeat locum ista lex? Breuiter habetis dicere quod sic.Nam eadem est ratio, & per consequens debet esse eadem iuris dispositio.arg.l.illud.ad l.Aquil.& l.milites.argu.de re mili.cum suis similibus.

a ¶ Secundũ Dyn.An si creditor ingreditur possessionem rei sibi obligatæ, præsumat in dubio hoc facere causa sui iuris conseruandi,Adde Bald.in d.l.in possessionẽ. & Barto.in d.l.cũ creditor.& cum glos.allega.in materia Bald.ſ. e.l.j.in v.col.in princ.

b ¶ Determinationẽ. Non valet pactũ debitoris dantis licentiam creditori ingrediendi eo inuito.Adde Bar.in l.alia.§.eleganter.solu.matr.

c ¶ Successorem. Aut est corruptus,aut male dicit. Nam in isto casu naturalis et ciuilis est apud creditorem:licet debitor interuertat, & priuet creditorem naturali: tñ propter naturalẽ remanentẽ penes eũ, debet posse ingredi. Etiam dicit Bart.hic ſ.proxi.dũ alleg.l.clã possidere.& ita tenet Bartol.infra in tertia quæstione princi.Cogita, quia fortè est verius quod hic dicitur:quia si per talem alienationem priuatur ciuili & naturali: vt nota.in l.peregre. §.quibus.de acquirẽ. pos.ergo nimirum si amisit possessionem non potest propria authoritate ingredi: nisi faceret inconuenienti,per ea quæ no. in d.l.cum fundũ. de vi & vi arma.

d ¶ Debitor alienet. Adde quod idem tenet Barto.in repe.huius l.in fine.v.q.principali.in ver.sed pone quod debitor. quem sequitur hic Salic.in contrarium tamẽ tenet Bart.in l.interdũ. §.fin.a.ff.de acquiren. possef.& in l.Celsus. iij.col.in ver.sed pone quod debitor. ff. deviuca.quem ibi sequitur Imol.& communiter omnes. qđ verius est.

1 † Creditor secũdũ formã pacti,sua authoritate,& sine iudice potest ingredi possessionẽ rei sibi obligatæ:vrbanius tñ fit cum iudice.h.d. Not.† ꝙ pactũ,per quod datur licentia creditori de ingrediẽdo possessionẽ rei sibi obligatæ,tenet & valet.Secũdò habetis notare,quòd † creditor faciens secundũ pactũ,nõ dicitur inferre vim. Tertiò habetis notare † ꝙ licet qđ possit fieri sine iudice,vrbanius tñ fit cum iudice;quãuis si fiat sine iudice,nõ punitur,vt hic colligitur,in l.iij.§.non perpetuæ.ff.de sepul. vio. Modò opp.dicitur hic quod creditor ingrediens possessionem rei sibi obligatæ, non infert vim.Contra,in l.possessionem. infrà ad l.Iulia.de vi pub.vel priu.vbi tex. expresse dicit,contra.Sol.hic per pactum data fuit creditori licentia ingrediẽdi possessionem:& tamen ideo dicitur vim committere,quia fit secundum pactum.in lege contraria nullum pactum fuit appositum. Sed contra istam solu.instatur de l.cũ creditor.ff.de fur.vbi indistinctè creditor ingrediens possessionem non dicitur cõmittere vim.Sol.Dicas secundum Dyn.[a] qđ quandoꝙ creditor ingreditur possessionem rei sibi obligatæ, causa sui iuris conseruãdi;vt puta,quia pactum præcesserat: & tunc non dicitur inferre vim,vt hic, Quandoꝙ ingreditur possessionẽ causa iniuriãdi alĩ;& tũc habet locũ l.ĩ possessionẽ.j.ad l.Iul.de vi pu.vel pri.Quandoꝙ dubitat.& in casu dubio præsumitur creditorẽ magis ingredi gratia sui iuris cõseruandi,quàm causa inferendi alĩ iniuriam.& isto casu loquitur l.cum creditor.ff.de fur.secundum Dyn.arg.l.meritò.& quod ibi not.ff.pro solu. Modò pro declaratione legis nostræ quærit glos.† 5 debitor dedit licentiam creditori ingrediendi possessionẽ sua authoritate:creditor vult ingredi:debitor resistit: nunquid creditor dicit vim inferre? Primò videt ꝙ nõ dicatur vim inferre,neque debitor possit resistere,cum semel pactum sibi placuerit.argu.l.in diem.ff.de aqua plu.arcen.& l.sicut,§. de actio.& oblig.cum simi.In contraria opin.fuit Mar.& pro eo facit l,non est singularis.ff.de regu.iur.Ad idem l.æquissimum.in princi.de vsufru.Glo.approbat primam partem.Sed b contra determinationem [b] glos.l.posset instari de l.colonus,& l.cum fundum.ff.de vi & vi ar,quare secundũ do.Iac.dicas sic; Nam quandoꝙ debitor facit pactũ creditori,vt etiam eo inuito creditor ingredi possessionem possit; & istud pactum non valet:vt l.conuenire.ff. de pact.do.l.si vnus.§. illud.ff. de pact. Quãdoꝙ debitor facit pactũ creditori simpliciter, vt possit ingredi possess.authoritate sua:& tunc per istud pactũ videtur agi,vt creditor etiã non citato nec requisito debitore ingrediat quo casu si creditor ingrediat possessionẽ iusta causa adeptus est: quia secundũ formã pacti, & non dicitur inferre vim, & si vellet creditorẽ expellere,non posset:quia rectè possidet:vt l.j. §.vnde vi.& isto casu est vera opi.hic posita. Quãdoꝙ creditor vult ingredi possessionẽ cõtra omnimodã voluntatẽ debitoris resistẽtis:& tũc non potest imò dicitur inferre vim. Sicut aliàs dicimus in colono. nã colonus mutãdo voluntatẽ priuat dñm possessione,licet dñs possideat:vt in præallega.l.colonus, & l. 6 cum fundũ.ff.de vi & vi ar.secundũ Iac.But. †Item quærit gl. j.circa mediũ:ecce debitor in instrumento dedit licentiã creditori ingrediendi possessionẽ authoritate propria: postea eam alienauit: nũquid creditor poterit ingredi possidente emptore? Glos.nostra hic determinat ꝙ sit,per l. Titius.de ser.expor. Contra determinationem gl. posset instari;quia istud pactum, qñ datur licentia creditori ingrediendi, nõ tribuit aliquod ius reale neꝙ personale;sed quandã licentiam concedit.Imo plus: quia posito ꝙ aliquod ius personale tribueret,tamen actio personalis,siue ius personale,nõ intenditur cõtra singularem succ cessorem [c]; vt l.j.§.si hæres.ff.ad Treb.& l. si fideicommissum. §.tractatum.ff.de iudi. Quid dicemus? Dicas secundùm Iacob. Butr.& sunt optima verba;quia quandoꝙ debitor facit pactũ creditori solum dando sibi licentiam ingrediendi: & tũc sicut resistendo creditori volenti ingredi, dicitur mutare voluntatem, vt dixi in præcedenti quæstione: ita & alienando. Quo casu est dicendum idem in debitore,ꝙ in colono;quia colonus mutando voluntatem priuat dominum possessione;vt præalleg.l.colonus. & l.cũ fundũ. & sic creditor ratiõe possessionis non poterit ingredi,nec etiam ratione pacti;quia nõ afficit singularem successorem, vt prædixi. Quandoꝙ debitor non solum facit prædictum pactum,sed constituit se possidere nomine creditoris, per ꝙ ipse creditor videtur possidere: vt l.quædam mulier.ff.de rei vendi.& l.ꝙ meo.ff.de acquirẽ.pos. Et in isto casu dices,vt præcedenti mẽbro,secundùm Iac.Bu.Quandoꝙ debitor impetrat possessionem precario ab ipso creditore,& creditor sibi concedit: & tunc an nulla possessio est trãslata in debitorem precario rogantem,ꝙ fieri potest: vt l.certè. §.ij.ff.de preca.Et in isto casu etiam dicas vt in præced.Quandoꝙ in debitorem precario rogantẽ solum naturalis possessio est translata,ꝙ præsumitur in dubio;vt l.& habet. §.eũ qui. & d ibi no.ff.de preca.Et isto casu si debitor alienet [d] in emptorem, transit solum naturalis pos.quam debitor habebat:& sic creditor ratiõe ciuilis poterit ingredi illam pos.nisi sit repulsus, vel suspicetur se posse repelli.arg.l.clam possidere.§. qui ad nundinas.ff.de acquir.pos.Quandoꝙ in debitorem precario rogantem.omnis pos.est trãslata,ꝙ fieri potest:vt l.in rebus.§.j.ff. de preca.& no.in præalle. l.& habet.§.eum qui.eo.tit.& isto casu creditor poterit ingredi poss. rei sibi obligatæ. & ab emptore possessæ.Primò ratione pos.non,quia nullam habet.vt prædixi.Secundò ratione pacti non:quia pactum istud nõ afficit singularem successorem:vt præalleg.l.fideicommissum.§. tractatum.ff.de iudi.& in l.eum.ſ.de actio.& oblig.

LEX. III.

Creditores. Ista est optima lex, & habet optimam glos.quã vide,& signa.

1 ☞ *Creditor ingrediens uel occupans rem debitoris sua authoritate, dicitur committere uim.*

2 *Dictio debet,quandoque exponitur pro potest, & recipit limitationem de urbanitate.& nu.3.*

3 *Quod fit contra urbanitatem,uel ciuilitatem,quæ non sunt præcepta,sed consilia, non punitur.*

4 *Tutor,uel pupillus, cum eius authoritate fit data licẽtia creditori ingrediendi eius authoritate,quando ualeat.*

5 *Quid in alijs personis, & in casibus,in quibus translatio possessionis esset prohibita ratione personæ,uel rei.*

6 *In rebus ecclesiæ potest creditor uigore talis conuentionis ingredi, si ualida conuentio præcesserit.*

7 *Vel nisi res essent sacratæ.*

8 *Talis licentia ingrediendi propria authoritate, potest concipi in ultima uoluntate.*

9 *Et tam in alijs contractibus,quàm in pignore,talis conuentio,& licentia ualeat.*

10 *Constituens se creditoris nomine possidere,ut eius conductor transfert in eum & naturalem,& ciuilem possessionem.*

11 *Si uerò constituat se eius precario nomine possidere, transfert in eum ciuilem possessionem tantum retenta naturali:& tunc debet adijci quòd licet ingredi &c.*

a ¶ Ingreditur. Et tene mẽti ꝓpetuò qđ licẽtia de ingrediendo poſſeſsionẽ in bonis viđeť hypothecata, ſecundũ Bal. hic ſingulariter in fi.

b ¶ Verbũ debet. nota hic de verbo debet, an importet neceſsitatẽ, no. j.l. ſolet. hic alle. in gloſ. Adde glo. in verbo, debeat hic in cle. j. de ſta. mona. & legitur & not. in c. j. de ſpon. impube. xxv. q. j. confidimus. in gl. quod aũt. in verbo, ſolet. vide Bart. in l. j. ſ. quomodo & qñ iudex. nec ſemper verbũ, debet, importat neceſsitatẽ, ſed aliqñ honeſtatẽ; vt probatur in c. intelleximus, de iud.

c ¶ Dictio poteſt. An verbũ, poteſt, importet neceſsitatẽ, adde quod not. in l. j. ff. de iniuſto teſta.

d Pro cõcordia aduerte ꝙ ingredi põt propria authoritate poſſeſsionẽ dñs rei emphyteutæ præſuppoſita ipſa caducitate emphyteuſis ipſo emphyteuta cõtradicẽte. Ita do. Ias. in l. ij. ſ. expediẽdo gl. in ver. repellere. col. ij. C. de iure emphyte. alleg. Bart. tenere in l, certa form i. C. vt in poſ. leg. Cõtra alleg. Bar. tenere in d. l. ij. & cõtra principiũ diſtinctionis, vbi tenet negatiuam & ibi alle. Barto. contrariari in hac repeti. l. creditores in iij. q. princi. in verſi. & prædicta vera &c. qñ in inſtrumẽto inueſtiturę adeſt conſtitutum, vel precarium poſitũ in pacto de ingrediẽdo bona debitoris propria authoritate: qa ſaltẽ ciuilis poſſeſsio eſt penes creditorẽ: ideo incõtinenti poſſet propria authoritate: quia dicitur poti⁹ defenſio, quã occupatio, tanquã ſpoliatus ab illa ciuili ſaltẽ poſſeſsiõe quem habet, poſſe incõtinẽti vim vi repellere: vt cõtingit in ſimili in l. cum fundum. ff. de vi & vi arma. vbi ample per docto. & ſic in duobus viderur contraria: ſed quia aptas accommodat ipſe ſolutiões in d. l. ij. ideò dicendum vt ibi per eũ qui valde ſubtiliter, & copioſè loquitur poſt Imo. in c. potuit. de loc. Alia etiã poſſet colligi ſolutio vt in apoſtil. do. Alex, ad Bart. in d. l. ij.

13 *Pactum quòd licet creditori non ſolùm ingredi poſſeſsionem, ſed etiam in ſolutum accipere ſua authoritate, an ualeat.*

14 *Tale ius intrandi, & retinendi poſſeſsionem propria authoritate, non competit ante debitum liquidum, ſeu in notorium deductum.*

15 *Liquidatio debiti fit parte citata ſolenniter libello dato, & lite conteſtata.*

16 *Remedium quod creditor ex pacto poßit ingredi poſſeſsionem, negotio non liquidato.*

17 *An tunc poßit creditor ingredi ante moram ſuper obligatione principali.*

18 *Per talem conuentionem licet debitor reſiſtat ſolo uerbo, poteſt creditor ingredi: niſi debitor offerat debitum. & nu. 19.*

19 *Si de facto reſiſtit, & conſtituit ſe creditoris nomine poßidere, poteſt creditor per uim ingredi, iudex poteſt committere parti ut ingrediatur ſine ui.*

20 *Per talem conuentionem ingrediendi propria authoritate, poteſt creditor ingredi clàm, ſeu debitore ignorãte.*

21 *An tale ius poßit exerceri contra uniuerſalem ſucceſſorem.*

22 *An contra ſingularem ſucceſſorem & an ſine iudice dicatur debitum liquidum contra eũ, ſicut erat contra principalem. & nu. 24.*

23 *Quando iſtud ius exequendi imploratur à iudice contra ſingularem ſucceſſorẽ, an debeat fieri nouus proceſſus.*

25 *An poßit adhiberi remedium, quòd indiſtincte contra ſucceſſorem habentem cauſam à debitore poßit exerceri talis conuentio.*

26 *Quando ex urbanitate aditur iudex in caſu conuentionis de qua in hac lege an debeat pars citari, libellus dari, & ordinariè procedi.*

27 *Si in inſtrumento fuit tantùm data licentia de ingrediẽdo tũc neceſſarius erit libellus ad acqſitionẽ poſſeſsionis.*

28 *Quando creditor implorat officium manus militaris contra debitorem, qui armata manu reſiſtit, debet præcedere ſummaria cognitio.*

29 *Cùm iudicis officium imploratur, ut declaretur iuſtũ pretium rei, expeditur res ſummatim cauſa cognita, & quomodo eligantur æſtimatores. & nu. 13.*

¶ Creditores. Hæc habet materiã quotidianam, & malè explicatã: & ideo placuit mihi aliqualiter eã contingere. Et primò ponã lect. gl. communem, & eam explicabo. Poſtea ponam lect. meam nouam. Tertiò ponam alias. Vltimò ponã materiam per quæſtio. Hæc lex diuiditur in duas partes. Primò, ponit qd poteſt facere creditor qui pactus eſt ingrediendo ſecundum iuris rigorem. Secundò ponit quid debet facere de vrbanitate. Secunda ibi: attamen. & breuiter hoc intendit, Creditor ſi ex pacto poſſeſsionem ingreditur [a] ſine iudice: non tamen vim committit: ſed vrbanius facit ſi cum iudice. hoc dicit cum gloſſ. Ad euidentiam præmitte, quòd †creditor ingrediens, vel occupans rem debitoris ſua authoritate, dicitur committere vim. & incidit in edictum diui Marci, in l. extat. ff. quod met. cauſa. Hoc præmiſſo pone caſum per te, & collige notabilia: ſed quòd ex pacto licet ingredi poſſ. vt hic, & l. pen. de pignor. actio. & l. qui ratiario. ſ. illo. eod. titu. Secundò not. †quòd dictio debet, exponitur pro poteſt, vt l. obſeruare. de officio proconſu. circa finem. & in concord. ibi poſitis. Tertiò nota, quòd dictio debet recipit limitationem de vrbanitate. Oppon. & dicitur ꝙ hæc lex ſibi inuicem contradicat. nam in princip. dicit, ꝙ licitè poteſt ſine iudice; & hoc probant cõcor. poſitæ in gloſſ. ſed in fi. dicitur quòd hoc debet facere cum vrbanitate, vel iudicis authoritate: & ſic innuit, ꝙ non licet facere ſine iudice. Solu. gloſ. duobus modis. †Primo, vt exponatur dictio debet, id eſt. Poteſt. Secundo, vt determinetur dictio debet, ex vrbanitate. Sed cõtra hoc op. ꝙ ſol. iſta nõ procedat, nã hoc verbũ debet, importat neceſsitatẽ: vt l. prætor. in princ. ff. de edẽ. & l. j. ſ. ꝙ quiſq; iur. ff. de ver. ſig. l. debitor. Ad huius

b declarationẽ diſtingue, aut hoc verbum debet [b], ponitur affirmatiuè, aut negatiuè: vt non debet. Primo caſu, aut diſpoſitio reſpicit fauorem eius, ad quem refertur hoc verbum debet; & tunc exponitur, id eſt, poteſt: vt ff. de offic. procon. l. obſeruare. ſ. fi. de interro. act. l. qui interrogatur. Aut nõ reſpicit fauorem ipſius: & tunc ſi importat neceſsitatem, reſultat prauus intellectus, ſeu alterius legis contradictio; & tunc ponitur debet, pro poteſt. vel determinatur cum hac dictione ex vrbanitate: vt l. ſi quis ſeruum. ſ. ſi inter. ff. de lega. ij. & de iud. l. & poſt edictum. circa princi. Aut non reſultat prauus intellectus, ſeu contradictio l. & tũc ſtat propriè & neceſsitatem importat: vt d. l. prætor. de eden. & in cõcor. ibi allegatis. Secũdo caſu, quando ponitur negatiuè; & tunc importat neceſsitatem: vt l. non debet. ff. de dolo. & de regu. iur. l. non debet. Fallit vbi ſic intelligendo, reſultat iuris contrarietas: quia tunc determinatur, non debet, ſ. ex vrbanitate, vel honeſtate: vt ff. de offic. procon. l. ſolet. ſ. ſicut. Tertiò contra hoc oppo. ꝙ iſta expoſitio non tollit con

c trarium. Nam dictio poteſt [c], importat neceſsitatem, ſicut dictio debet; & ponitur poteſt pro debet: vt ſ. ſine cenſu, vel reli. aut. ſed & periculũ. Sol. Regula eſt ꝙ dictio poteſt, non importat neceſsitatem: vt l. ſæpe. de offi. præſi. & de iudi. l. non quicquid. Fallit in quibuſdã caſibus notatis in d. l. obſeruare. ſ. fin. Cùm ergo aſſumitur hæc dictio debet, pro poteſt: intelligitur ſecundũ ſuã propriam naturam, & regularem, vt neceſsitatem non importet: vt voluit hic ſentire gloſ. De ſignificatione tamen huius verbi poteſt, non dico: quia eſſet nimis longum: nec eſt de noſtra materia. Dixi vobis, anno. in dicta l. ſæpe. Oppo. quartò ad aliam exceptionem, prout exponitur hic: debet, ex

4 vrbanitate. †Contra, nam quod fit contra vrbanitatem, vel ciuilitatẽ, venit puniendum, vt ff. de leg. l. j. & ij. & hic non punitur, ſi fiat inciuiliter, & ſine iudice; ergo &c. Solu. Sicut in ſacra pagina quædam ſunt præcepta, in quibus contra faciens peccat mortaliter, vt in non dilectione proximi, & ſimi. Quędam ſunt conſilia, vt illud: vende omnia quæ habes, & da pauperibus: in illis contra faciens non tenetur. Ita in iure ciuili, ſi quis facit contra ciuilitatem, & vrbanitatem, quæ non ſint præcepta, ſed conſilia, non punitur, vt hic: quia illud de ingrediendo cum iudice, eſt conſilium, nõ præceptum. Sic ff. de ſolu. l. ſi ſtipulatus ſum. ſ. j. & de re. eo. l. ſi pupillorũ. ſ. ſi pupillus. ff. de rei ven. l. is qui. Si verò quis facit contra ciuilitatẽ, ſeu vrbanitatem, quæ ſunt præcepta: tunc punitur: vt d. l. j. & ij. de legibus. Tamen quandoq; punitur ordinariè, ſi pœna ordinaria eſt ſtatuta: quandoq; & extraordinariè. arg. l. at ſi quis. ſ. idem Labeo. ff. de relig. & l. fi. in fi. ff. quod me. cau. licet ibi gl. ſimpliciter alleg. Non eſt ergo verum dictum gloſ. quæ indefinite dicit quòd inciuiliter factum non punitur, & hoc ſuſtinent lect. glo. Dices ergo ꝙ hic ponitur debet, id eſt, põt, & hoc propter euitandam cõtrarietatẽ legũ. Sed ego oſtendo, ꝙ hæc l. poteſt legi propriè, prout iacet: & ſic dicta expoſitio non eſt neceſſaria, & non debet fieri. lego ergo eam alio modo, & ſic vos ſcitis, ꝙ eſt differentia inter eum, qui poſſidet, ſiue eſt in poſſeſsione, & eũ, qui intrat poſ. vt l. iij. ſ. fi. ff. de acqr. poſ. & ex qui. cau. in poſ. ea. l. cũ legati. & l. ij. in prin. pro hærede. Item aliud cõſequitur, qui intrat poſ. & aliud qui poſſidet, ſiue poſſeſsionem acquirit: vt l. is cui. in prin. & ſ. qui legatorũ. ff. vt in poſſeſ. leg. Hoc præmiſſo pone caſum ſic: Conuentũ eſt inter creditorẽ, & debitorẽ: vt liceat creditori ingredi poſ. authoritate ſua, nõ ſoluta pecunia creditor ingreſſus eſt: quæro nunquid incidat in

☞ edictũ diui Marci, & ingrediens poſ. committat vim. Reſpõ. ꝙ non facit vim. Secundò quęritur an ex vigore talis pacti poſſit poſſidere & poſſeſsionem ſibi acquirere. Reſpõ. ꝙ hoc non debeat fieri ſine iudicis authoritate: & hęc eſt vera ſi ponas pręceſsiſſe ſimplex pactum de ingrediendo: & plana eſt lectu. & ratio eius eſt, quia hoc non venit in pactum: quia fuit ſolum actum ingrediendo poſſeſsionem. Probatur hæc caſus poſitio expreſsè per l. ſi quis ante. ff. de acquiren. poſſeſ. & hoc nouum tenemenți. Lectu. tamen glo. in ſe poteſt eſſe vera, ſi ponamus conuentionem præceſsiſſe de vtroq; ſ. de ingrediendo. & poſ.

acqui.

acquí.hoc faciunt notarij hodie, qui dicũt in inſtrumento.quam poſ.ingrediendi, & accipiẽdi,& retinendi ſua authoritate &c. ꝙ bene aduertas,rogo te. Nunc venio ad materiam legis noſtrę,quã examinabo per quinq; quæſtiões principales. Primò quæro de perſonis debitorũ hoc promittentiũ. Secundò de forma ſeu modo conſtituendi tale ius ingrediendi. Tertiò de tempore, quãdo incipiat competere effectualiter tale ius. Quartò quæro,cõtra quas perſonas cõpetat. Quintò de officio iudicis,quando ad hoc aditur:de quo tangitur in fi.glo.noſtræ. Primò ergo quæro, †quid ſi tutor vel pupillus eius authoritate,dat hanc licentiã creditori:videtur quòd nõ valeat:quia pupillus poſſeſ.animo perdere non poteſt. vt l.pupillus.de acqui.re.do.& l.poſſeſ.de acquiren.poſſeſ. Hoc videtur magis expreſſum in l.magis puto.§. j.de reb.eor. Econtra videtur ꝙ valeat:quia poteſt transferre poſſeſsionẽ:vt l.ij.§.ſi à pupillo.ff. pro empto. Rñdeo,aut creditor vult vti pacto,tamẽ ad executionem iuris realis,ſ.ipſius pignoris: & tunc ſi pignoris conſtitutio valuit, valet iſtud pactum:vt ff.de reb.eo.l. ſi pupillorum.§.j. Aut non valuit:& tunc nõ valet pactum:vt j.titu.ij.l.curator. & l.cùm principalis.ff.de reg.iu. Aut creditor vult vti pacto ad executionem iuris perſonalis: & tunc aut fit pactum cum creditore, ꝙ liceat ingredi tãtum:& valet:quia conditio perſonę pupilli non eſt impedimento:vt l. apud Iuli.in princ.& §.ſequen.ex qui. cau. in poſ.ea Aut fit pactum ꝙ liceat ingredi, & poſſeſsionẽ adipiſci,& retineri: & tunc quantum ad res, quæ ſeruari non poſſunt, valet: quia res quæ ſeruari nõ poſſunt,per tutorem alienari valent:vt l.lex quæ tutores.ſ.de admini.tuto. ſed quantum ad alias res,non valet ſine iudicis decreto:ſua volũtate non poteſt poſſeſsionem in aliũ tranſferre: vt d.l.pupillus. & l. magis puto. §.j. de reb.eor.Nec obſt.l.ij.§. ſi à pupillo. quia ibi debet intelligi quòd poſ. erat penes emptorem. Vel loquitur in re mobili,cuius alienatio ſecundum
6 illa tempora non erat prohibita. †Quod
a modò dico in pupillo[a] idem dico in omnibus perſonis, & in omni caſu, in quo translatio poſſeſsionis eſſet prohibita, vel
7 ratione perſonæ,vel ratione rei. †Quæro,quid in rebus eccleſiæ, an creditor poterit ingredi vigore talis conuentionis. Innocen.not.quòd non: extra de foro competen.c.verum.& ibi per eũ:not.quòd non licet ingredi ſine authoritate iudicis eccleſiaſtici. Nam cùm ſemel dominium rei translatum ſit in eccleſiam,ſanctum ſanctorum eſt Domino: & in eam committitur ſacrilegium.argumen.xij.quæſtio.ij.nulli liceat.&c.j. Sed
b Hoſtien.dicit contra hoc[b] per c.cum dilecti.de dolo.in quo reſidet Ioan.Andr.in d.c.verum.& hoc credo,ſi valida conuentio præceſsit:vt ſuprà de epiſcop.& cleri.l.ſi quis curialis.& facit: quia executio iuridica excuſat à ſacrilegio: vt l.quanquã. in princip.de aqua plu.arc. Ad quod facit quod not.per Dyn. in d.l.ſi pupillorum. §.j. vbi dicitur quod creditor poteſt vendere res eccleſiæ:non ſeruatis ſolennitatibus,quæ aliàs requi-
8 runtur. †Prædicta vera, niſi res eſſent conſecratæ vel ſimilia: vt in c.ſemel Deo dedicatum.de re.iur.lib.vj.Secundò princi-
c paliter[c] quæro circa modũ conſtituẽdi †an talis poteſtas cõſti-
9 tuendi concipi poſsit in vltima voluntate. Breuiter dico quòd ſic in contractu:ergo in teſtamẽto:vt l.ſeruum filij.§. eũ qui.ff. de leg.j.& maximè cum ex vltima voluntate, trãsfertur dominium recta via:vt l.à Titio.ff.de fur.& hæc opi.probatur.ff.de pig.act.l.nõ eſt mirũ.& de ali.& ci.le.l.Lucius. & eſt caſus expreſſus.ff.de leg.ij.l.Titia cũ teſtamẽto.§.j. ſecundũ tertiã lect.

10 Iuxta prædicta † quæro,an in aliis contractibus quã in pigno re,valeat talis conuentio? Breuiter dico ꝙ ſic:vt l.Titius.ff.de ſer.expor.& ſ.ſi ſeruus extero.l.j.& ij.& ii manci.fu.ita alie.l.j. Et ſic illud pactum eſt vtile,tã in pignore,vt hic,quã in aliis cõtractibus:aliàs occupans poſſeſ.ſua authoritate eſſet prædo.vt ff.de acquirẽ.poſ.l.ſi ex ſtipulatione.& ſ.de acquir.poſ.nec ex
11 vera. Itẽ quæro,† qd ſi in inſtrumẽto[d] pignoris apponatur qđ
d conſtituit ſe creditoris vel emptoris noĩe poſsidere,velut eius cõductor,ſeu precario nomine ipſius,& adiciat.hanc l.ꝙ licet ingredi & adipiſci poſſ.ſua authoritate: aut alia pacta: an valeant,& quid operentur? Rñ.Primo caſu,qñ conſtituit ſe alieno nomine poſsidere velut cõductor, trãtulit in aliũ omnem poſ.quæ erat apud cõſtituentẽ:vt l.ꝙ meo.& l.re pignoris.ff. de acqui.poſ.& l.ſi pignus.de pig.act.& l.quædã mulier.ff.de rei vendi.& iſto caſu illa adiectio,quòd liceat mihi ingredi & adipiſci poſſeſsionẽ, modicũ operetur,cũ iam poſ.habeam,ſed poſſet operari talis adiectio.ſi cõtingeret ꝙ talis cõſtituẽs interuerteret poſ.creditori,quia tunc fortè illud pactũ remanet ꝙ liceat ingredi,& adipiſci ſua authoritate:vt l.j.in iij.q.prin
12 cipali dicã.† Secundo caſu,quando cõſtituit ſe precario noĩe poſsidere:& tũc etiã valet talis cõuentio.l.ꝙ meo.ff.de acqui. poſ.& operatur hoc ꝙ ciuilis poſ.videatur transferri in creditorẽ,ſeu aliũ cõtrahentem:naturalis autẽ remanet penes illum qui conſtituit ſe precario nomine poſsidere. & hoc in dubio vbi aliud non eſt actum:vt l.habeat.§.j.ff.de preca.ibi nota.& hoc tenebat Iac.Butr.in terminis noſtris:& tunc illa adiectio, ꝙ liceat ingredi,operatur ſuum effectũ per illã naturalẽ. Vlte
13 rius iuxta prædicta quæro† vtrũ illa cõuentio poſsit vltra extendi,vt non ſolum liceat creditori ingredi, & adipiſci, & re-
e tinere poſſeſsio.ſed etiã liceat ſibi in ſolutum accipere[e]. Breuiter iſta materia expeditur j.de pact.pign.l.j.per glo.& doct. ideo ſic diſtingue:quia aut tale pactum apponitur inter debitorem,& eum qui factus eſt creditor,& pro debitore fidẽ ſuã adſtrinxit:aut cum alio creditore. Primo caſu valet:vt ff.de contrahen.emp.l.ſi.in princi.Secundo caſu,aut auditur,vt habeat in ſolutum pro debito,aut qđ habeat emptum pro iuſto pretio.Primo caſu,aut pactum ab initio apponitur,& non valet ſecundũ Pet.vt l.j.j.de pact.pigno.& l.quãuis.in prin.aliàs Callipodus.ff.de ſolu. Aut ex poſt facto,& ab interuallo:& valet:vt l.Titius.ff.de pig.act.& j.eo.l.cũ dominã. Sicut enim poteſt dare inſolutum purè:ita ſub conditione; quia ceſſat ratio quæ eſſet tempore contractus,vt no.per Cy.in d.l.j. Si vero ſit pactum ꝙ habeat in ſolutum:aut ꝙ ſit empta iuſto pretio,valet:vt l.ſi fundus.§.fi.ff.eodem not.in d.l.j.de pact.pign. Quod autem ſit iuſtum pretium,intelligitur arbitrio boni vi-
f ri,hoc eſt iudicis[f]:vt l.cõtinuus.§.cũ ita.ff.de verbo.obliga.& expreſſum in caſu iſto.j.de iure do.impe.l.fi.in fi.quod eſt mirabile,aliàs rei pretium quod cõmittitur tertij,nõ valet: vt l.ſi merces.in prin.ff.loc:hic verò valet fauore creditoris ꝙ eſt notandum.& hoc explico j.in v.quæſtio. Iuxta prædicta,apponunt quidam creditores propter præmiſſa tale pactũ:Tu obligas mihi bona tua:& vt eligant vnam rem, faciunt eam æſtimari per iudicem, quod eſt valde vtile:& eſt pulchra cautela. Et aduerte:quia non confertur in poteſtate ipſius pretium,ſed res vt not.l.in vendentis.ſupra,de contrahen.emp.& l.in perſonam.§.generaliter.ff.de regulis iuris. Tertiò principaliter
14 † quæro,de tempore,ſcilicet quãdo incipit effectualiter com-
g petere tale ius[g] intrãdi,& retinendi propria authoritate,quia iſta lex loquitur quando debitum eſt liquidum tempore contractus ex partium conuentione:ponc quod nõ fuit liquidum ex partium conuentione: vt ecce, promiſiſti mihi non venire contra aliquã promiſsionem ſub pœna mille, pro quibus obligaſti mihi omnia bona tua: & adiecta clauſula iſtius legis; nunc ego reperio te veniſſe contra: an potero ingredi poſſeſsionem;an debeo petere quod poſt hoc liquidetur à iudice? Et videtur quod nõ requiratur iudicis liquidatio: vt lege prima. & ſecũda,de ſer.expor. Ecõtra quod ſic;vt l.j.ſ.ſi man.ita fue, alie. Reſpondeo ſic. Quandoque liquidatur debitum tempore contractus;vt loquitur lex noſtra. Quandoque debitum tẽpore cõtractus non liquidatur;ſed in notorium deducitur per ipſum exercitium, ita quòd intentio actoris eſt fundata, niſi per aduerſarium probetur aliud;vt quando capio in ipſo loco

a ¶ In pup.Imo.in d.l. §.ſi à pupillo. tenet ſecus gl.ibi: ſecunda ſolutione, & melius.
b ¶ Hoſti.dicit contra hoc.not.in c. verũ tenuit contrarium. & cõmuniter ſequũtur ibi docto.facit l.ſi qs curialis. & quod ibi no.Bal.C.de epiſc.& cler.& Bal.in l. nemi nem.ſ. de ſacroſanct. eccle.Cũ Bar. tranſit domi.Anto. & Imo. in c.verum.
c ¶ Secundò principaliter.Adde Bald.in l. 5 legis. qui bon.cedere poſ.
d ¶ In inſtrumẽto.Vide Bart.in l. interdũ. ff de acqui.poſ. & vide Bal.in l. quiſquis. vide doc. & Bar.ibi.
e ¶ In ſolutum accipere.Et vide Bart. in l. Titius.j. alle. de pig. act.& latius in l.quãuis.alias,Callipodi?. de ſol.& ꝙ no.Bald. in l.legis.qui bo. ced. poſ. & quid in dote vide Bald.in l.ij. ſi in cau.iudi.pigno.
f ¶ Iudicis. Et vide Bart.in l.ff.j.de pact. pig.& j.in fi.huius l. & in l. quãuis. alias. Callipodius. de ſolu. de practica j.vide & not. ꝙ licet pretium poſsit cõmitti in arbitrium tamen fallit in caſu l. ſi fundus.§. ff.eo.allega.hic. & adde Bal. poſt in l.in ementis.de contrahẽ. emptio.& Bald.in l. ſi fundus.§.fi.
g ¶ Cõpetere tale ius. Et an requiratur liquidatio, vide Bart. in l.j.ff.ſi ſer.vend.& in l.ij.in verſi. quæro vtrum dominus. de iure emphyt.& adde Bal.in l. per diuerſas. ſ.manda in x.q.

in quo prohibitum eſt morari: & tunc non requiritur liquidatio iudicis: vt l.j. ſi mãci. ita fue. alien. Ita intelligo iſtud ꝙ non erãt notoriũ ancillã proſtitutã: aliàs poſsit abducere ſine iudicis authoritate: vt ff. de cõtrahen. empt. l. ſi quis ſub hac. Si enim non præceſsit aliqua liquidatio iudicis vel partis, non video qualiter poſsit ſuſtineri iſta lex. Facit ſ. de execu. rei iudi. l. j. ff. de re iudi. l. ſi cũ nulla. Hoc etiã videmus in cõpenſatione, ſi quis ſua authoritate cõpenſat qđ ſibi debeť, cũ eo, quod ipſe debet tamẽ hoc non habet locũ, niſi in debito liquido; vt l. ſi. §. de cõpen. & ſic hæreditatis aditio non poteſt fieri, ſi dubiteť de viribus teſtamẽti; vt ff. de acqui. hære. l. ſed & ſi de ſua. & l. cũ falſum. eo. titu. †Sed qualiter liquidabitur hic? Rñdeo, parte citata ſolenniter, libello dato, & lite conteſta. vt ff. de mino. l. in cauſæ. & l. iudices. ſ. de iud. & aut. offeratur. ſ. de lit. cõteſt. Sed an †poſsit adhiberi remediũ ꝙ poſsit ingredi poſ. negotio nõ liquidato. Rñd. ſic, vt dicat expreſsè in conuentione, & liceat ingredi poſ. & eam retinere ante declarationẽ ſeu liqdationẽ pro dicta quantitate, ſeu ꝑ alia, qua apparebit ipſum debitorẽ debere ex cauſa prędicta: & ſecũdũ hoc poterit ante liquidationẽ ingredi. Sed an talis ingreſſus habeat effectum, qui apparebit ex ſentẽtia iudicis poſtea ſequẽti. arg. pro hoc. j. de pact, pig. l. ij. Et pro hoc facit; quia omnia prædicta, quæ in pignore apponuntur, valent, niſi reperiantur pro hibita: vt j. de iur. do. impe. l. ti. §. j. †Itẽ quęro, quãdo debitũ eſt liquidatum, an poſsit quis ingredi non præcedente mora ſuper obligatione principali. Videtur ꝙ non, ſed requiriť ꝙ mora præcedat; aliàs hypotheca vel mora non haberet effectum: vt l. debitores. j. eo. & ibi not. In cõtrarium no. ff. e. l. quæſitũ. in prin. Reſpõdeo. Aut ſubeſt cauſa, quia fortè dubitat debitorem receſsurum: & poteſt ingredi ante morã: vt d. l. quęſitũ. Aut nõ ſubeſt cauſa, & nõ põt, niſi præcedente mora; vt d. l. debitores. j. eo. & ff. quib. mod. pign. vel hypo. ſol. l. ſoluitur. §. j. & not. in d. l. quæſitũ. & ideo vt hoc impedimentum tollatur, debet apponi in cõtractu ex nunc, id eſt ipſo die celebrati cõtractus dedit licentiam. Quartò principaliter quæro, contra quas perſonas quæritur iſtud ius. & primo videamus †vtrum poſsit exerceri[a] cõtra ipſum debitorẽ reſiſtentem. Azo ꝙ nõ. Io. contra, per multas leges hic alleg. quæ bene faciũt. Iac. butr. tenet opi. Azo. nã quis nõ poteſt ingredi poſſeſsionẽ quã colonus poſsidet; vt l. colonus. & l. cũ fundũ. ff. de vi & vi arma. Sed hoc eſt in colono, qui nullo modo poſſidet; ergo multò magis in debitore, qui poſsidet omnimodo. Præterea, aut dices ꝙ pactum dedit ius perſonale, & nõ eſt verum: quia nõ naſcitur actio ex pacto. Aut dices ꝙ reale, & malè: quia non conſtituitur ius in re; ſed ius intrandi in rem propter licẽtiam & voluntatẽ debitoris; quia voluntate ceſſante, ceſſat licẽtia: arg. l. interdum. §. fi. de acqui. poſ. & ſic nõ obſtat l. in cõmo. §. ſicut. ff. cõmo. & l. ſicut. ſ. de act. & obli. quia iſtud eſt verum, quãdo aduerſario eſt ius quæſitum; ſed hic nullum erat ius quæſitum, nec reale, nec perſonale, vt dictum eſt. Non obſt. leges allegatæ per gl. quia in eis erat ius quæſitũ in re: vel dubitabatur de voluntate debitoris. Iſta ſunt verba ſua, quæ mihi non placent: nam tale pactum incontinenti appoſitum veſtitur cohærentia contractus: vt ſ. de pactis. l. legem. & in l. bonæ fidei. Ponamus enim te ſtipulatum eſſe, vt fit hodie communiter in omnibus inſtrumentis emptionis: & per hoc ero obligatus ad patiẽtiam, ad patiendũ te re vti, vel rem ingredi. Si igitur contrauenio, teneor ad intereſſe vel ad pœnam: vt l. quoties. §. fi. & l. pe. de ſerui. l. corruptionẽ. ſ. de vſufr. & quod ibi no. & ſic patet ꝙ eſt cõtracta obligatio perſonalis. Præterea, licet tale pactum non cõſtituat ius in re: tamẽ eſt executiuũ iuris realis: & in pacto executiuo quis obligatus nõ poteſt cõtrauenire, ſicut nec in ipſa obligatione; vt l. aliud. ff. de ſol. Prętereà nõ poteſt dici ꝙ in legibus allegatis in gl. duret volũtas debitoris: vt l. de acceſsio. in fi. ff. de diuer. & temp. præſcr. cum illud ius vẽdẽdi, ſit quoddã executiuũ: & ſic nõ obſt. l. colonus. & l. cũ fundũ, quia cũ ante colonus interuertit poſ. dñs nõ poteſt ex interuallo poſtea ſua authoritate auferre; licet habeat ius ad recuperandũ poſſeſsionẽ non tamẽ habet ius executiuũ illius iuris, nec authoritate legis, nec conuentione preambula; & ideo oportet ꝙ agat; ſed in caſu noſtro creditor habet ius pe tendi: & habet ius executiuum iuris. Tene ergo ꝙ talis licẽtia non tollatur per reuocationẽ, per d. l. aliud. ff. de ſol. & per alle
b gata in gloſſ. Non tamen credo[b] ꝙ debitore reſiſtente de facto poſsit creditor violẽter ingredi, & armata manu: hæc enim eſſet cauſa mortis, tumultus & rixæ. Nam manu priuati nõ hoc poteſt induci: vt l. non eſt ſingularis. ff. de reg. iur. & l. conueni re. ff. de pac. do. & l. ſi vnus. §. pacta quæ turpẽ. ff. de pact. Iſtud enim operatur ſolum iſta cõuentio, vt debitore contradicente ſolo verbo poſsit ingredi creditor ſua authoritate; & hoc eſt quod vult dicere hæc lex; ꝙ licet aliàs ſola prohibitio faciat videri vim fieri: vt l. j. §. quid ſit vi. ff. quod vi aut clam. tamẽ per hanc conuentionẽ excuſatur, vt vim facere nõ videatur: vt hic dicit tex, ad quod probandum induco in teſtẽ do. Odof. in alia materia: vt ibi latius. Vos ſcitis ꝙ eſt queſtio, vtrum iudex poſſit cõmittere parti, vt ingrediatur poſſeſsionẽ ſua authoritate; & videtur tenere ꝙ ſic: vt ſ. vnde vi. l. meminerint. quod tenet Iac. de Are. per multas leges: & ibi not. & per Cy. Alibi tenet gl. cõtrariũ in l. iuſto. de acqui. poſ. quod tenet Dy. per l. nõ ſingulis. de regu. iur. & idem tenet Iac. de Rauẽ. & Pet. per l. miſſi opinatores. j. de exact. tribu. lib. x. & not. per Cy. in l. fi. ſi per vim vel alio modo. Do. Odof. dicit ſic: Aut iudex vult cõmittere parti, vt ingrediatur per vim, etiam ſi reperiret reſiſtẽtem; & nõ poteſt vt d. l. non eſt ſingulis. & d. l. miſſi opinatores. j. de exac. trib. Aut ꝙ ingrediatur ſine vi: & põt; vt no. in d. l. meminerint. cum ſi. allegatis per Iaco. de Are. Ita ergo in propoſito cũ licentia iudicis & partis æquiparantur: vt ſ. de pig. act. l. pe.
c & eſt gl. no. Inſti. de lib. §. multis. Et prædicta vera[c] qñ†in in-
19 ſtrumẽto fuit pactũ de ingrediendo ſua authoritate. Sed ſi fuerit additũ plus, ſ. ꝙ debitor conſtituit ſe creditoris nomine poſſidere, vel precariò poſsidere; tũc qa apud creditorẽ eſt vtraq; poſ. vel ſaltem ciuilis, vt dictum eſt, ſi debitor reſiſteret, faceret vim, & ſpoliaret eũ: & ideo poſſet ipſe incõtinẽti ꝑ vim ingredi. Erit ergo magis defenſio, quã occupatio, vt not. in ſimili in l. cũ fundũ. ff. de vi & vi ar. Facit ff. e. ti. l. poſſeſsionẽ. Itẽ quę dixi de probatiõe ſimplici ſolo verbo, intelligo niſi ex iuſta cauſa ipſe prohibeat, vt puta, quia debitum offertur, vel alia iuſta cauſa, vt l. debi. ven. pi. impe. nõ poſ. l. ij. ſ. vnde vi. l. nõ ab re. ff. de vi & vi ar. l. colon⁹. Diſtingue ergo ſic: Aut debitor reſiſtit ex iuſta cauſa, aut ſine iuſta cauſa; & tũc aut reſiſtit ſolo verbo: & nil operatur talis cõtradictio. Aut reſiſtit facto; & tunc aut conſtituit ſe creditoris nomine poſsidere: & tunc põt creditor per vim ingredi. Aut ſolũ dedit licentiã ingrediẽdi: & tunc de
20 bitore reſiſtẽte non põt ingredi, vt ex prædictis patet. Sed†an à vitio clãdeſtinitatis excuſat talis cõuẽtio, vt ſic poſſet ingredi debitore ignorante: an requiratur eius ſcientia? Videtur ꝙ ſciẽtia requiratur: vt ff. ſi ſer. vẽ. l. ſi à te. Ecõtra videtur ꝙ non: vt hac l. cũ ſimi. Hoc tãgit Spec. in ti. de emp. & vẽ. §. j. ſuper illo ver. quã accipiẽdi &c. Mihi autẽ videtur ꝙ ſi excuſet à vitio violentiæ qđ maius eſt: ꝙ apparet. qa afficit rẽ; vt not. in l. vitia. ſ. de acq. poſ. multò magis excuſet à vitio clandeſtinitatis. Pro hoc tex. ff. de fur. l. cum creditor. cũ gl. nam ibi loquitur quãdo quis aufert. ꝙ patet ex tit. in quo eſt poſita: vt no. in ſimili. ff. de condict. inde. l. fi. in prin. Facit de in diem addi. l. Imperator. in fi. Nõ obſt. l. ſi à te. quia illa verba cõcedo tibi in ædes meas immittere, eſt ſolùm conceſsio iuris illius ſeruitutis. Non autem conceſsit licentiam accipiendi poſſeſ. vel dum ibi dicit ſcienti.
21 ſubaudi, maximè. Si alio modo intelligeres, conuentio iſtius le
d gis nihil operaretur: vt ſ. de acquiren. poſſeſsio. l. ij. †Quid in
e ſucceſſore[d] vniuerſali vtrum contra eum poſsit exerceri[e] ius iſtius

a ¶ Exerceri. Vide Barto. in l. j. in penul. col. ſ. eo. in lect. no. in hac repetitione. & Barto. in l. alia. §. eleganter. fol. mat. & in l. j. ver. quæro vtrũ. de iure emph. plenè per Sali. in l. poſſeſsionem. j. ad leg. Iul. de vi.

b ¶ Non tñ credo. Adde Barto. in l. Alia. §. elegãter. ſolu. marr. in l. iuſte. de acquir. poſ.

c ¶ Et prædicta vera. Si debitor dedit licẽtiam de ingrediẽdo, & conſtituit ſe creditoris nomine poſsidere, põt ingredi etiã debitore reſiſtẽte, & ꝑ vim: qa magis eſt defenſio, quàm occupatio. Vide Bar. ſ. eo. j. in iñ. colũ. & dum Bar. hic dicit vel ſaltẽ ciuilis dicit, ꝙ videtur tenere cõtrariũ ipſemet in l. ij. in ver. quæro vtrum dñs. de iure emphy. Pro concordia vide Imol. in c. fi. in vlti. col. de locat. & adde quæ habes in l. ſi ex ſtipu. ff. de acqui. poſ.

d ¶ Quid in ſucceſſore. Vide plenè ꝑ do. Petr. in conſi. cxxvij. & in c. quia V. de iudi. & in c. cũ dilecti. j. de donat. & allega. Bart. ſibi contrarius in l. Celſus. in iij. col. de vſuca. And. Barb.

e ¶ Poſsit exerceri. adde ꝙ Bald. in c. j. §. ſi quis verò. de pac. iur. fir. dicit, quod ſi mortuus eſt ille, cui data eſt licentia per pactũ ingrediendi propria authoritate, ꝙ tranſit ad hæredem: quia iſtud pactum nõ eſt priuilegium, ſed ius commune. not. ff. de pign. actio. l. ſatiario. Item tranſit in ſingulare ſucceſſorem:

vt puta, quia sit cessum: nam cedi potest. Ita dicit Barto. in l. j. §. viusfructuarius. ff. de ope. no. nun.

a ¶ Singularē successorem. An possit fieri executio contra tertium possessorem, an vero contra non alienantem, adde Bal. in l. si quis missum. in. §. iudex. de dā. infec. & ibi dixi. & late per d. Ant. in c. qa. de iudi.

b ¶ Do doctrinam. Idē tenet Bald. in l. à diuo Pio. §. si super. de re iudica.

Pro concordia aduerte, quidam debitor obligauit Sempronio omnia bona sua, & constituit se eius nomine precario possidere: & sic presumitur sibi retinuisse corporalem possessionē tantum in dubio: sed contingit, qđ postea debitor idem alteri vendidit & tradidit vnam de suis rebus: an ex hoc sit priuatus Sempronius sua ciuili possessione: Barto. videtur sentire quod sic in l. Celsus. versic. sed pone qđ debitor. ff. de vsucap. Contrarius tamen allegatur hic versi. sed pone qđ debitor. tu dic, Bart. in d. l. Celsus. non loquitur de vera traditione in singularē successorem, sed quando debitor seu venditor constituit se eius nomine possidere: & casus essent valde diuersi: quia si nullo modo possidet constituens, nullam transfert, per ea, quæ habētur in l. quod meo. ff. de acquirē. pos. Si autem omnem possessionem haberet: venditor: tunc vtranque transferret, & fieret præiudicium Sempronio. Sed si tātum naturalem habet venditor, et Sempronius ciuilem, vt in casu p posito: certè vbique cōcorditer, tenet Barto. quod Sempronio non geratur præiudicium: quia sine animo suo non potest priuari sua possessione: ideo de facto intrare posset propria authoritate: intellige tamen secundum distinctiones, de quibus hic.

c ¶ Si vero tale. Pro quo bene facit quod singu. no. Bal. in l. per diuersas. §. mandat. in x. q. & adde Bart. per illum text. in l. is cui. §. in possessione. ff. vt pos. leg. glo. & domi. Anto. in capi. quia. de iudi.

d ¶ Aduerte tamen. Ego consului Parmę quod Bartol. hic non dicit, qđ instrumentum non liquidū cōtra principalem, possit liquidari contra particularem successorē pendente executione. vide in illo cōsil. & de ista practica Iac. But. vt cōstitutio precarij operetur effectū, in d. l. fin. C. de acquir. pos. vide Bal. in l. j. C. de reuo. his quæ in fraud. cred. & in d. l. fi. Iac. Butri. in authē. hoc si debitor. C. de pigno. & in l. fi. & in l. fimili. & in l. extus. ff. de acqui. pos. & in l. ij. §. hæc actio. ff. vi bon. rapto. & sīr hic ego in illo cōsil. reprobatum

istius conuentionis? Respondeo, aut est hæres eiusdem conditionis, cuius est defunctus: & tunc idem: vt l. hęredem. & l. quod ipsis. de reg. iur. Aut est alterius conditionis: quia fortè iste est pupillus vel ecclesia: & tunc est dubium, per ea quæ dixi §. in j. q. principali. tamen ratione huius solutionis collige per ea quæ no. Cy. §. de sac. san. ecclē. aut. quas actiones. in v. q. † Item dubitatur, quid de successore singulari, cui debitor alienauit, vel ad eum possessio aliqua peruenit, an contra eū possit exerceri talis conuentio. gl. dicit q̄ sic, per l. Titius. de ser. expē. Itē per rationē q̄ ius pignoris est in rē vt j. eo. l. pignoris. Itē istud pactum est executiuum illius talis iuris: ergo &c. hoc tenet Pe. & Cy. & Spe. in tit. de pig. §. j. ver. itē quid si debitor. Alij sunt in cōtraria opi. vt Mar. antiquus glo. per l. eum. de act. & ob. & idē Rofr. in ti. de edi. di. Adri. tol. qa tale pactū nō afficit rē, sed pſonam: vt l. fi. ff. de cōtrahē. empt. & §. de condi. obtur. cau. l. ea lege. & idē tenet Iac. But. ad l. Titius. rñ. q̄ ibi loquit in casu speciali. Iac. de bel. disputauit istā q. & determinat idē q̄ tale pactū est pſonale, & non afficit rem: vt dictis legibus, & l. domum. de ser. & de alie. iud. mu. cau. facta. l. ij. §. opus. & cō. prę di. l. vēdi. in prin. & q̄ ibi no. & ad Trebel. l. j. §. si hæres. ad l. Titius. rñ. q̄ ibi erat tale pactū q̄ operat in resolutione contractus, & translatione dominij manu iniecta: vt l. si quis sub hoc pacto. de cōtrahē. emp. & §. de ser. expor. l. j. & ij. no. in l. traditionibus. §. de pac. & ideo, quia habet cōtinuū ius in re, afficit rē, & trāsit ad singularē successorē: secus in hoc pacto: qa nō habet ius. hæc rñ. nō placet. Nā si ille qui non habet ius in re, sed habiturus manu armata potest legis conuentionem exercere cōtra tertium possessorē: multo magis creditor, qui ante habet ius in re. item sicut tale pactum est executiuū iuris pignoris: ita in l. Titius. illud pactum manumissionis est executiuū præcedentis obligationis de seruo exportando, vel non prostituēdo. Quid ergo dicemus? In ista q. mihi videt considerandū qđ ex isto pacto de ingrediendo oritur primò quædā actio personalis, qua debitor tenetur ad patientiā: vt §. dixi: & ista nō transit cōtra singularē successorē, & ita loquūtur oēs leges §. allegatæ. Itē ex isto pacto orit quoddā ius, qđ est executiuum præcedētis obligatiōis: & facit ipsam obligationē habere paratā executionē, secundū volūtatē creditoris: vt hic, in fi. † Sicut ex sententia oritur actio iudicati, vel in factū, itē officiū iudicis, qđ habet paratā executionem: vt l. minor xxv. ann. cui fideicommissum. ff. de mi. & §. de exec. rei iudi. l. ij. Et ita potestas ingrediendi, quæ cōpetit creditori. ex conuentione æquiparat illi potestati, & licentiæ sibi datæ per iudicē: vt §. de pigno. act. l. pe. & §. sol. ma. l. dotis. & j. si in cau. iudi. l. j.

Videamus ergo, an istud ius exequendi, seu executiuū q̄ imploratur à iudice, transeat ad singularem successorē, vt contra eū possit impetrari executio: an debeat fieri contra eum nouus processus: & post hoc videamus de isto iure exequēdi, quod venit ex conuentione. Circa hoc autem reperio quod Cynus dicit, quòd aliquando alienatio est facta cū dolo: tunc cōtra singu

a larē successorem [a] potest fieri executio: vt §. vt pos. leg. l. certa. & ff. vt in pos. leg. l. si legatorū. & l. is cui. §. qui in pos. & not. p eū. §. de alie. iu. mu. cau. fac. l. j. in ix. q. Istud nō placet mihi simpliciter: quia cōtra l. j. §. necessario. ff. si vē. no. mu. Præterea. prius debet agi reuocatoria; vt instit. de act. §. itē si qs in fraudē. Circa hoc igit talē do doctri-

b nā [b]. Aut quęrit de iure executiuo pſonalis aut realis. Primo casu aut loqmur in cōtractibus: & non transit executio cōtra singularē successorem nō reuocata alienatione: vt d. §. itē, si qs. Instit. de act. Aut in vltimis voluntatibus: & tūc aut alienatio fuit facta dolo, & transit cōtra singularem successorem: vt d. l. certa. & l. si legatorū. Aut sine dolo: & non transit contra eū: vt l. fi. ff. vt in pos. leg. Secūdo casu, qñ quęritur de executione iuris realis: aut tūc ille tertius possessor nō habet causam ab eo, contra quē principaliter orit ius exequēdi: & tūc cōtra eū transit: vt l. sæpe. in fi. ff. de re iudi. & §. qui. res iud. nō noc. l. j. & ij. Aut habet causam ab eo: & tūc aut tale ius exequēdi erat in esse, productū antequā trāsiret ad istū tertiū possessorē: vel qa iā erat lata snia. aut erat in actu producēdi, quia pendebat litigiū: aut non erat in esse, nec erat in actu producendi; quia lis incœpta non erat. Primo casu, transit ius exequēdi: vt l. si superatus. §. j. ff. de pig. & de excu. rei iudi. l. si mater. §. fi. & l. iudicatæ. §. fi. Secundo casu, aut per talem actum res fuit facta inalienabilis: vt quia erat quæstio de dñio: & sic erat res litigiosa; & tunc cōtra talē successorem transit ius exequēdi: vt j. de litig. l. ij. & sic nō erat necesse vt intētaretur cōdictio ex illa lege pro re reddenda: licet hoc posset fieri, si quis vellet. & ita intelligo gl. ibi positam. Aut erat in actu producendi: & tunc non obstante tali litigio poterat alienari: quia erat quæstio in hypothecaria: & tūc non trāsit ius exequēdi, sed erat opus cōtra successorē nouo processu: vt aut. de liti. §. ad hæc posita. j. eo. aut. hoc ita. secūdū solutio nē Rof. positā in ea. aut. hoc ita si debitor. Tertio casu, ius exequēdi procedēs ex snia, nō transit cōtra talem successorē: vt l. si mater. §. fi. & l. iudica. §. fi. de exce. re. iudi. prædicta vera, nisi in vltima voluntate, in qua distingue. Aut cū dolo, aut sine dolo: vt §. dixi. Hoc verū, nisi per suā scientiā, vel patientiā præiudicaret sibi verus possessor. vt l. sæpe. §. j. de re iudi. & q̄ no. j. eo. l. præses. Hoc præmisso, venio ad quæstionē propositā, & dico q̄ si dictum pactum fuit appositum ad executionem obligationis personalis, non potest exerceri contra singularem successorem, nisi alienatione facta in fraudem rescilla. vt instit. de act. §. item si quis in fraudem. & ideo cum pactū, de quo loquitur l. Titius. de ser. expor. & de cōtrahen. emp. l. si quis sub hac. hanc alienationem ipso iure rescindere: tale pactum, seu legis conuentio potest exerceri contra quemlibet successorem, nec est necesse quod rescindatur à iudice, cum rescindatur à lege: vt ff. de condi. insti. l. quæ sub conditione. §. fi. Ad hoc facit quod dixi. §. per Iacob. de Bel. Vel possumus sic dicere, quod ibi sunt

c casus speciales secundùm Iacob. butri. Si vero tale [c] pactum apponitur ad executionem iuris realis vt in executione pignoris: tunc aut ille tertius possessor non habet causam à debitore: & contra eum non transit tale ius exequendi: vt dicta l. sæpe. in fine. & hæc glos. quæ dicit, vel alio modo possessio est apud alium, non bene dicit. Si verò habet causam à debitore; tunc si debitum in ipso instrumento non fuit liquidatū, & sic trāsit ad alium: contra eum non potest exerceri lex conuentionis, vt dictum est. Sed si debitum tempore cōtractus fuit liquidatum, & sic ius exequendi fuit in esse productum: & tunc trāsit in singularem successorem: vt dicta l. si superatus. §. j. cum similibus. & ista glos. quæ in hoc bene dicit. † Aduerte tamen [d],

d quia contra ipsum debitorē potest exerceri istius l. conuentio sine iudice: quia omnia sunt liquidata: sed contra istum tertiū possessorem non est ita liquidum: quia potest esse dubium, an habeat causam vel non. Hoc ergo debebit coram iudice liquidari, & summariè: sicut dicemus in l. à diuo Pio. §. si super rebus. de re iudic. quo liquidato poterit ingredi sua authoritate.

ni illam in creditore. Vide ibi, quia eſt ſubtile. Andr. Barba.

a ¶ Sola detẽtio. Vide Bart. hic in lect. not. in repeti. iij. q. an hoc pactũ poſsit exerceri contra ſingularem ſucceſſorẽ: vbi videtur tenere iſtam primam partem. & vide ſ. ea. l. in v. col.

b ¶ Denũciatur. Adde qđ idẽ tenet Iac. But. & Bar. in lect. huius l. ſ. & etiam Sal. licet Barto. in l. interdũ. in fi de acquir. poſ. & in l. Celſus. in iij. colũ. verſi. ſed pone q debitor. ff. de vſuca. teneat cõtrarium, quẽ ibi ſequitur Imola, & communiter oẽs, & eſt verius.

c ¶ Iudex debet. Not. q idem videtur tenere Bald. in l. ij. in x. q. ſ. de ſer. In contrariũ facit q dixit Inno. in c. quia propter. in gl. illud aũt. de elec. vbi dicit q ſi facio citare aliquẽ, quẽ nõ oporteat citari, non eſt expectãdus, cogita. qđ tñ differt, ſed cũ Bart. hic videtur tenere Bald. in l. j. ſ. de execu. rei iu. in j. col. per docto. in §. actionũ. Inſti. de ac. & add. de Bald. in l. ij. in iij. col. ſ. de iur. emp. vbi dicit, q requirit parẽtis citatio ſi adit iudex, licet propria auctoritate fieri poſsit p l. meminerint. pro quo vide Bald. in l. nec quicquam. §. vbi decretũ. in vj. col. de offi. procõ. adde Bar. i l. j. §. ſatiſdatũ. quo. legat. & Bart. in l. iij. §. fi. de contra tab.

d ¶ Dari libellus. Vbi proceditur ſummariè, nõ datur libellus. Adde qđ not. Bal. in auth. offeratur. & legit & no. in cle. ſæpe Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in verbo ſummariè, & qđ ſcriptum eſt §. tripli. Inſti. de act. & Bart. in l. ne quicquam. §. de plano. de offi. proconſ. & omnino vide q no. Spe. in ti. de lib. ob. §. reſtat. verſi. ſed dicit. tamen dicit Inno. in c. nouit. de iudi. q licet interdũ ordo ſõlẽnis non requiritur: non tñ viciat ſi ſeruetur: vt not. Bar. hic j. pxi. in xiij. colũ. in ver. idẽ tenet Spe. in tit. ſi verò pro ſtatutis volentibus, q inſtrumentũ habeat executionẽ paratam ſine libello: quia itelligitur ſi producãtur inſtrumenta in ſcriptis, ſi probẽtur per teſtes. Ita ſequitur Paul. de Caſt. in l. teſtium. alleg. in l. nullum. ſ. de teſti. & vide quod no. Barto. in

Puto etiã q ſufficeret hoc eſſe manifeſtũ q à debitore habeat cauſam: vt l. emptor. de act. emp. Sed cõtra pdicta poſſet qs inſtare: Locator habet immiſſa & illata tacitè obligata & ea põt ſua authoritate includere; vt ff. de dã. infe. l. vtiq;. & ff. in qui. cau. pig. ta. contra. l. licet. Ecce ergo q ius executiuum erat in eſſe productũ: tñ ſi illę res perueniũt ad tertiũ habentẽ cauſam à debitore, nõ poſſum iure executiuo vti: ſed debeo agere hypothecaria, vel interdicto Saluiano: vt ff. de Sal. inter. l. j. & ſ. de ſal. interdi. l. j. & ibi no. Sol. Illud ius exequẽdi tua authoritate eſt limitatũ certo loco: vt includant, donec ſunt in domo. & ideo ſi extrahuntur de domo, ceſſat dictum ius. Si verò eſſent in domo tanq; alienatæ & traditæ, adhuc poſſet exerceri dictum ius includendi, per ea quę dicta ſunt. †Sed an poſsit adhiberi remediũ q indiſtinctè contra ſucceſſorẽ habẽtẽ cauſam à debitore poſſet exerceri talis l. conuentio vel fieri executio ex ſentẽtia lata cõtra debitorẽ, poſito q idem ius executiuũ nõ fuerit in eſſe productũ tẽpore alienationis. Credo q ſic in cõtractu pignoris hoc modo, ſ. q adiiciat in alienatione q debitor promittat dictã rẽ nõ vendere: tũc etiam vẽditio facta nõ valet, vt l. ſi creditor. §. fi. de diſtr. pig. & cõtra ſucceſſorẽ tranſit ius executiuũ, ſicut dixi in re litigioſa facta inalienabili; qa alienatiõe reſciſſa per iudicẽ, põt fieri executio cõtra ſingularẽ ſucceſſorẽ: vt d. §. itẽ ſi qs in fraudẽ, ergo hic in alienatione reſciſſa per legẽ, arg. ff. de condic. inſt. l. quæ ſub cõditione, §. fi. Sed pone q debitor nõ ſolùm dedit licentiam ingrediẽdi: ſed cõſtituit ſe creditoris nomine poſsidere ſimpliciter, vel precario; an ex hoc tribuatur creditori plus iuris cõtra ſingularem poſſeſſorẽ? Rñ. ſic: & multũ bene. Aut eñ ex hoc creditor ſibi acquiſiuit poſſeſſionẽ ciuilẽ, & naturalẽ. qa ſimpliciter debitor conſtituit ſe creditoris nomine poſsidere, ita q ſola detentio [a] remanet penes debitorẽ: & tunc ſi creditor tradidit alteri priuat creditorẽ poſſeſſione: & põt eã recuperare. l. ex liberis. de acqr. poſ. & ideo creditor poteſt ingredi ſua authoritate, etiã per vim inuenerit reſiſtentiã: quia magis eſſet defenſio quàm occupatio; vt l. cũ fundum. & q ibi no. ff. de vi & vi ar. ſupra dictum eſt in iij. q. principali. Si verò apud creditorem eſt ſola ciuilis, q eſt in dubio, quãdo cõſtituit ſe p̃cario nomine poſſidere, vt ſ. dixi in ij. q. principali: tunc debitor tradendo alteri, vel ſi denũciatur [b] nõ priuat creditorem poſſeſſione ciuili; quia per ſe ſtat nec cohæret naturali: vt ff. de vi & vi ar. in l. ſi de fundo, & q ibi not. de acquir. poſ. l. peregre. & quod ibi no. & ideo occaſione ſuæ ciuilis poſſeſſionem poſſet etiã ingredi per vim, ſi reperiret reſiſtẽtiam, vt dictum eſt: & illud tenebat Iac. Butr. q eſt notandũ. †Quintò principaliter eſt videndum de officio iudicis, qñ ad hoc aditur: de quo tangitur in fin. noſtræ legis. Et primò, cum iudex aditur ex vrbanitate, an debeat pars citari, libellus dari, & ordinariè proceđi, vel nõ. Glo. in l. meminerint. ſ. vñ vi. videtur tenere q etiam ſine citatione iudex poſſet cõcedere licentiam, vt ibi patet in j. gl. circa fi. Alia glo. videtur tenere contrarium, ſ. q requiratur libell⁹, & procedatur ordinariè; vt ſ, de iur. emphy. l. ij. in princi. gloſ. magnæ. Alij, vt Iac. de Bel. qui diſputauit iſtã quæſtionem ſic diſtinguũt. Aut iudex mittit creditorem in poſſeſſionem reo non citato; & miſſus in ſuo iure debet tueri: argu. q met. cau. l. fi. §. fi. & ne vis fiat ei. l. ſi quis miſſus. in prin. & ſic põt procedere glo. l. meminerint. & de re iudi. l. à diuo Pio. §. ſi ſuper reb⁹. Aut iudex facit partem citari, q eſt prudentius & rationabile; vt l. nam ita diuus. ff. de adop, & ſ. ſi minor ſe ab hæred. abſti. authenti. ſi omnes. ſi per vim, vel alio modo. l. ij. & tunc ſi confitetur, non offertur libellus. ff. ad legẽ Aqui. l. proinde. §. fi. & de iud. l. ſi debitori. & no. in l. j. C. de lit. conteſta. Si verò debitor contradicit, allegando ſolutionem, vel aliud obijciendo; quo probato repellit agentem; credo illic libellum neceſſarium; vt in authen. offeratur. de lit. conteſta. & per alia iura ad hoc allegata. Ita ſunt verba ſua, de omnibus rationibus faciam mentionem j. ſingulariter reſpondendo. Mihi autem videtur, quod in propoſito data licentia per iudicem parte non citata, nihil operetur, nec dari debuerit; vt l, nam ita diuus. ff. de re iudic. l. de vnoquoque.

c cum ſimilib. Sicut nec iudex debet [c] mandare ſententiam executioni, niſi parte citata ad opponendum: quare non debet fieri executio. Multæ enim exceptiones poſſunt opponi poſt ſententiam: vt l. prima. ſ. de iur. & fact. ignoran. & hoc nota. per Cyn. quo appell, non recip. l. ab executore. De hoc eſt caſus in l. meminerint. ſ. vnde vi. ibi: ad inſinuandum ſententias, &c. ſecundum lectu. Odoffred. vt patet in libello ſuo in l. illa: ſi tamen iudex fecerit, nihil operatur: ſed perinde eſt, ac ſi debitor ſua authoritate intrauerit: & ideo per iudicem poſtea parte citata erit confirmandus in poſſeſſione; vt l. tertia. §. miſſum. ff. ad Carbo. & ſ. de Carbo. edict. l. prima. ſecundum lect. Roffre. & ſic etiam hic dicit Iacob. prædictus. Sed ſi ſua authoritate non potuiſſet ingredi, & ingreſſus fuiſſet authoritate iudicis: & ſic in pœnam à iure poſitam incidiſſet: vt l. meminerint. reprobata gloſſ. ibi poſita, vt ibi dixi; & not. in l. ſi quis in tantam. ſuprà vnde vi. ſuper ſecundo membro. Dicit verum Iaco. ſine dubio. Super tertio autem membro credo quòd non dicit verum: nec debet dari libellus [d], ſed debet procedi ſummariè; ſicut cùm fit executio rei iudicatæ: vt l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. & l. minor xxv. anno. cui fideicommiſſum. ff. de minorib. & quod hoc ſit verum, probo: quia illud ius exequendi ex conuentione & iudicis authoritate æquiparantur. ſ. de pignor. actio. l. penult. & ſ. ſolu. matrimo. l. dotis. Præterea, in omni iure quod oritur ex ſententia arbitri proceditur ſummariè; & ſic ex ſententia iudicis: vt dicta l. à diuo Pio. in princip. ergo & hic cum oritur ex conuentione: vt ff. de iureiurand. l. prima. & l. iuſiurandum quod ex conuentione. Præterea, licet ex iureiurando oriatur ius exequendi, vt fiat ſummariè, ſicut ex ſententia: vt l. ſecunda. ff. de iureiuran. & l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi cum de hæreditate. eodem titu. ergo idem hic in iſto iure exequendi, quod oritur ex conuentione. Pro hoc facit ff. de pact. l. tale pactum. §. qui prouocauit. & hoc videtur dementẽ Roffred. in dicto titul. de edict. diui Marci. verſic. item quęritur an illud. & verſicu. ſequen. hoc idem tenet Specul. de iure emphyteu. §. nunc aliqua. verſicul. xlix. Prædicta intelligo vera, ſi de tali conuentione de ingrediendo apparet publicum inſtrumentum: ex cuius inſpectione iudici deducitur ad notitiam: ſed ſi de tali conuentione apparet per teſtes, tunc debet dari libellus, & lis conteſtari; quoniam aliter non poſſunt recipi teſtes: vt extra, vt lit. non conteſta. c. quoniam frequenter. & ſuprà de teſtibus. authentic. ſed & ſi quis ab aliquo. cum ſua gloſſa. Ad hoc etiam facit quod notat in glo. ſuprà, de edi. diui Adria. tollen. l. finali. & in l. ſecunda, ſuprà de iur. emphy. Sed fateor quod poteſt, ſi vult, dare libellum, & procedere

e ordinariè [e]: vt ibi not. non tamen cogitur, vt dixi. Et ſic intelligit Specul. in dicto verſicu. xlix. Secundò quia à colono, vel inquilino interuerſa poſſeſſione, non licet domino eum ſine libello eijcere: vt ff. de vi & vi arma. l. colonus. & lege, cum fundum.

l. ſi. in vj. col. in verſi. vlterius procedo. de edi. diui. Adria. Bald. in l. generali. ad fin. de ſac. ſanct. eccle. & quod ibi dixi poſt Bar. in l. pe. j. de pœn. p Bar. no. in l. fin. in j. & ij. col. j. de fideiuſ. & in l. j. ſ. vt in poſſ. lega.

e ¶ Procedere ordinariè. Et ſic not. q vbi procedendũ eſt ſummariè licet procedatur ordinariè, tenet proceſſus. not. Bal. in l. quod fauore. ĩ. de lega. & ibi dixi.

fundum. Ratio, est vt dixi [a] in iiij.q.principali. Tertiò, quia impedientem me vti possessione mea possum authoritate mea ipm prohibere [b] vt ff.ad legẽ Aquil.l.quemadmodum.§.j. & l.fi.§. si ad ianuam. quod vi aut clam.& tamẽ si authoritate iudicis peto, debet offerri libellus: vt ſ.vti possi.l.j. sed ibi ius illud nõ potest fieri manifestum ex instrumenti inspectione: nec tale ius est liquidatum ex partiũ cõuentione. Quartò, quia hypothecaria nuda possessione auocatur: vt l.si cũ venditor.in prin.ff. de euic. & tamen ibi offertur libellus: vt in auth. offeratur.de lit.contest. ergo & hic: sed illud quãdo hypotheca tantũ fuit constituta super pacto executionis, & ideo apparet ꝙ præcedat: vt l.j.ſ.de excu.rei iud. hic loquitur quãdo ius executiuũ fuit in pacto constitutum. Quintò quod colonum, & inquilinum, nõ soluentem licet propria authoritate expellere: vt ſ.loc.l.ædẽ. & l.emptorẽ. de dã.infec.l.vtiq;. Sed quando fit per iudicem, offertur libellus: vt ſ.de loca.l.conductore. & ſ.vnde vi.l.nõ ab re. Sed illud verum, quãdo vult agere cõdictione ex legibus illis præallegatis: sed si vellet implorare simplicem expulsionem, posset per officium iudicis summariè, vt ſ.dixi in emphyteusi. Sextò, per le.de pupillo.§. qui opus. aliàs, sub lege, non solum.ff.de no. ope. nũ. l.j.§.necesse.ff.si ventr.no.mul.in poss.mis. sed ex illis non potest liquere iudici ex instrumenti inspectione: nec est liquidatum ex partium cõuentione. Septimò, quia vbi apparet legitimus contradictor, debet offerri libellus: vt l.fi.ſ.de edi.diui.Adri.tol. Sed hic debitor, vel alius habens causam ab eo, non potest esse legitimus contradictor; licet ipse vel alius author ius exequendi concesserit: ideo proceditur summariè. Octauò, quia quando officium iudicis petitur, offertur libellus: vt ff.quis ordo in bono.pos.serue.l.ij. §.dies. Facit quod not. Institu.de actio.in rubri.vel in princip. Sed illud est verum in officio iudicis, quod aliàs imploratur in executione: vt dicta l.à diuo pio.§.super rebus. Nonò, quia iudex iudicando non seruat formam conuentionis: vt l. qualem.ff.de arbit. ℨol.per ea quæ not.in l.conuenerit.ff.de re iudica. Decimò, quia si stipulor per fundum tuum ire, agere licere, vel habere licere, vel quòd liceat: si prohibeas, debet dari libellus: vt l.stipulatio ista.§.j. & §.si quis ita.de verb.obliga. & C.de vsufruct.l.corruptionem. Sed ad hoc respondeo vt dixi ſ.in iiij.quæst.principali.versicu.sed an à vitio. Vel si intelligas quòd ibi volebat agere ad interesse prohibitionis, est responsio quòd quantitas non erat liquidata in instrumẽto, nec ex partium conuentione. † Quid si de ingrediendo tantũ fuit data licentia in instrumento? & sic propter acquisitionem possessionis ad iudicem venit de necessitate: vt hac l. secundum lecturam meam: vtrum tunc necessarius erit libellus? Certè cùm illud ius executiuum acquisitionis possessionis, non sit actum ex partium conuentione ad hoc vt oriatur, debet præcedere libellus, & litis contesta. vt in authen. offeratur. & ſ.de senten.l.prolatam. Sicut videmus quòd ille, qui habet naturalem possessionem, debet agere contra eum, qui habet ciuilem rei vendicationem: multò magis hic: quia per ingressum habet solùm detentionem: vt l.iij.§.primo.ff.ad exhiben. & de vsufruct.l.cuiuscunque.§.primo. & not.de rei vendi. super rub. de acquiren.possessio.l.Pomponius.§.si is qui precario. vt sprà, vbi in rem act.l.secunda. Dubitari posset, † cùm creditor inuenit debitorem armata manu resistentem: an creditor implorando officium manus militaris debeat offerre libellum? Quod videtur: quia tale ius ingrediendi violenter, non fuit ortum extra iudicium ex pacto, vt dictum est: ergo videtur quòd debeat præcedere sententia, vt dictum est: credo tamen quod debeat præcedere summaria cognitio, quia ius executiuum est ortum extra iudicium: auxilium manus militaris est coadiuuatiuum illius iuris executiui: nec est per se ius: vt ff.ne fiat ei.l.si quis missum.de rei vendi.l.qui restituere. Iuxta præmissa [c] quæro, † an cùm iudicis officiũ imploratur, vt declaret istud pretium rei, debet offerri libellus, & ordinariè procedi: de quo dixi ſ.in ij.q.prin.ver.vlterius. de quo loquitur l.vlti.§. j.j.de iu.do.impe. Breuiter dico ꝙ libellus non est necessarius: sed res expeditur causa summatim cognita; quia non petitur cõtra partẽ aliquid: sed solùm res æstimari petitur: ergo offertur libellus: sicut quãdo petitur dari tutor: vt l.diuus.qui petitut. & no.in Spec.de offi.iud.§.iudicis officiũ.ver.porro. Præterea, ꝙ hæc res æstimetur, est quoddam ius executiuum personalis obligationis, per quod quis consequitur quod sibi debetur: vt ſ.de executi.rei iudi.l.ordo. & l.fin.si in cau.in l.ij. sed in isto iure executiuo, nõ offertur libellus, vt ſ.dixi: ergo &c. Erit igitur ordo, ꝙ pars citet, si velit aliquid opponere, ꝙ non debuit fieri ista executio: & si habita cognitione summaria nil iustũ contradictionis ostendat: tunc iudex faciat partes eligere duos bonos æstimatores: vt ſ.de secun.nup.l.hac edictali.§. is illud. vel ipse iudex eligat: vt in auth.de non alie.§.ꝙ autem vnde sumitur auth.si quas ruinas.ſ.de sacrosan.eccle. & eos faciat iurare de æstimatione tantũ legaliter fienda: vt dictis legibus patet. & ſ.de fid.instr.l.comparationes. licet quædã gl.videantur velle ꝙ tales personæ non debeant iurare. & not.ſ.de testi.l.iusiurandum. & ff.de ven.inspi.l.j.circa prin.super versi. vel duæ. & malæ, per dictas leges. Et tunc iudex secundũ eorũ æstimationem faciet declarationem. Sed si ex conuentione in possessionem rei ingrediatur, & iudicis sententia: dicetur ne pignus prætorium, vel conuentionale? Rofred.in d.titu.diui Marci.dicit ꝙ est conuentionale: argu.ff.de noua.l.si ita fuero stipulatus.§.fin. Cum enim iudex non det pignus, sed tantum confirmet eum seu exequatur. In contrarium facit ꝙ dicitur tutorem confirmatum esse datiuum: vt ff.de test.tut.l.iure nostro.in fi. & no.per Dy.super rub.de confir.tuto. per Cy.de cõfir.tut.l.ij. tamen puto Rofred.bene dicere; & illud, ꝙ de tutore dicitur, est: quia tutoris datio fuit inualida. Ad ꝙ facit ff.si cer.pet.l.certi condictio.§.quoniam. & hoc est vtile scire propter ea, quæ notantur per Dy.in c.qui prior.de reg.iur.lib.vj. Deo gratias. Amen. Repetita per me Bartolũ de Saxoferrato minimum inter legũ doctores, in felicissima ciuitate Perusij, anno domini M.cccxlv. die Mercurij vltimo mensis Martij. Laus Deo, saluatori nostro.

[a] Ratio vt dixi. Vide Barto.in l.ædẽ.C. locati.

[b] Prohibere. Nota ꝙ impedietẽ me vti possessione mea, possum propria authoritate ipsum ꝓhibere. Adde latius per Bar.in l.j.§.nũciatto. de oper.no.nũ. quod limita, nisi esset dubium ꝙ fieret resistẽtia, secundũ Bart.ſ.e. l.per regulã.l. non est singularis. de re. iur. & ꝙ eũ in l.iuste possidet.de acqui.pos. & latè.ſ.e.l.in lectura.

[c] Iuxta præmissa. Quæro practicã, qñ quis facit rẽ æstimari, vide Barto. in l.ne quicquam.§. vbi decretũ.ff.de offi.pcon. & Bal.in authẽ offeratur. & Bal.in l.j.§. fi.de var. & extraor. cog. & quod ibi dixi. Itẽ vbi agitur officio iudicis pro exhibitiõe reuerentiæ nõ requirit libellus. Tex. est, & ibi Bal.in l.ne quicquã.§. de plano. de offic.procõ. Barto. in l. ab hostibus. §. sed ꝙ simpliciter. q. ex caus. mato. & qd no. Bal.in auth. contra qui in iiij colũ. in ver.quæro quo iure. de nõ nu pe vbi etiã in fi. & ſ.in prin. huius l.in v.q. per totũ.

17 ex partium conuentione.

18 prà, vbi in rem act.l.secunda.

1 VM te pecuniam. † Necessitas rei familiaris, non est iusta causa rescindendi pignoris contractum. hoc dicit.

2 ☞ *Sententia contra debitorem lata non præiudicat creditori, si appareat de collusione debitoris. & nu.1.*

3 *Præscriptio currens contra debitorem nocet creditori.*

1 PRæses. † Collusio debitoris, vel præscriptio, quæ contra eũ cucurrit, non nocet creditori ius
2 suum prosequenti. h.d. † No. ꝙ sententia contra debitorem lata nõ præiudicat creditori, si appareat de collusione debitoris. hoc primo. Secundò no. ꝙ præscriptio † currens cõtra
3 debitorẽ, non nocet creditori, vt hic. Modo opp. dicitur hic, ꝙ sententia lata contra debitorem non nocet creditori. Contra, imò videtur ꝙ debeat nocere creditori. Vnde opponitur de l. si superatus.§.fi.ff.eo.ti. Sol. Ibi debitor primò fuit victꝰ: postea obligauit rem creditori: vnde creditor non potest habere plus iuris, quàm ipse debitor. & ita intelligatur contrariũ. Sed contra prædicta instatur de præallegata. l. si superatus. in prin. Sol. Ibi lis erat agitata per ipsum debitorem ignorante creditore: ꝙ ideo non præiudicat creditori: hic autem erat agitata sciente creditore: quo casu regulariter sibi præiudicat, nisi in istis duobus casibus: vt hic, & l.sæpe.§.sed scientibus. ff. de re iudi. Signetis glo. circa fi. quæ colligit ista verba.

1 IN summa. † Expensas necessarias ob bonum publicum factas à creditore, potest creditor à debitore repetere. hoc dicit. Not. ꝙ dixi in summario. Quæro quo ad declarationem legis nostræ, quid de colono, qui fecit istas expensas, nunquid poterit repetere. Textus videtur dicere quòd sic, argumẽ. l. ediles. ff. de via pu-

a ¶ Pones hũc ca. Vide gl.& Bart.in l.j.ſ. de ſer.fugi.& in alijs partibus huius gloſ.

b ¶ Non tollitur. Vide Bald.& Angel.circa hoc in d.l. j. C. ſi aduer.credi.

c ¶ Vide per Dyn. Et ibi Bart.ſed Bar. hic tenet hanc opi. gloſſ. quã Barto. reprobat.

d ¶ Debitores. Intelligit tamen ſecundum l.iij.j. de noua. & declarat Bar.i l.minor. j.quæ res pig.da.poſ.

e ¶ Debitorẽ. Intelligitur ſcdm l.iij.j.de noua.& declarat Bart. in l.neceſſariò.ff.quæ res pig.oblig.poſſ.

f ¶ Ex pecunia. Res empta ex pecunia mea nõ eſt mihi obligata.Faciunt ad hoc no.per Bart.in l.ſi cũ dotẽ.§.fi.ff.ſol. matr. tñ ſi bona fuerint generaliter hypothecata præfert illa in iſta re l.fi.& in authẽ.ibi poſita.j.q po. in pig. hab.habẽt tñ priuilegiũ, licet perſonales actiones:vt no. gloſ. & Bar.in d.l.huc adde tñ gl.in auth.quõquo iure alias ſed noua iure.p illũ text.de act.& oblig.tenet q̃ ſi res empta ex pecunia mea,quę fuit mutuata. ad hoc quod nota. de quo p Bart. in l.interdum. ff. qui po.in pig.habe.

blic. Sed quid de vſufructuario:dicatis:vt l.hactenus.& qd ibi no.ff.de vſufr.& quod no.per Dy.in l.quæro.ff.de vſufruc.lega.

1 ☞ *Per alienationem legalem non tollitur ius pignoris ſed per præſcriptionem ſic.*

b VSucapio. Hæc lex legit duobus modis in gl.primo modo legitur,licet ſit ſecundus modus in gl. videlicet q̃ aliqs vſucapiens rem alienam obligauit eam mihi ante perfectam vſucapionem: poſtea facta eſt vſucapio:& ſecundum iſtũ modũ pones hunc caſum [a], Titius poſsidebat aliquã rem mobilem Sempronij bona fide: vſucapiebat poſtea eam pignorauit:& perfecta eſt vſucapio:quid erit de iure pignoris? Certè confirmatur:quia vſucapio non extinguit ius pignoris. Iſte intellectus licet in ſe ſit verus,tamen non applaudit huic literæ:quare gl.in princ.ponit caſum in quatuor perſonis:vt habetis in gl.& ſecundum iſtũ intellectũ not. † q̃ per alienationem legalem non tollitur [b] ius pignoris: vt l.alienationis verbo.ff.de verb,ſig.Modò contra iſtũ tex.oppo.dicitur hic q̃ vſucapio non tollit ius pignoris. Contra de l.j. &.ij.ſ.ſi aduer, ere,Sol.ibi loquitur in præſcriptiõe:hic in vſucapione. Ratio diuerſitatis eſt: quia in præſcriptione oſtenditur maior negligentia eius,cõtra quẽ præſcribitur,quã in vſucapione: quia maius tempus requiritur in ea,quàm in vſucapione: vt hic,& ibi nota. Item opp.de l.& quæ nondũ.§.quod dicit. ff.eod.vbi creditor debet probare rẽ fuiſſe in bonis debitoris:quod nõ poterit probare hic: q̃ res eſt vſucapta. quare malè. Solu.dicit q̃ creditor debet probare rem fuiſſe in bonis debitoris tempore contractus,vt ibi: nõ autem requiritur q̃ probet rem eſſe in bonis debitoris tẽpore quo agit. & ita debet intelligi hæc lex. Vlterius inſtatur, & videtur q̃ hic ſumus in circulo & ſaltabello quod oſtẽdo creditori p vſucapionem non præiudicatur,vt hic: & creditor poterit per hypothecariam auocare rem ab vſucaptore:& per cõſequens debitor occaſione pignoris debitũ ſoluẽdo poterit eandẽ rẽ auocare à creditore;& per cõſequens vſucaptor dñs effectus rei vẽdicatione,eandem rem auocabit à debitore:& iterum debitor ab eodem vſucaptore: & ſic ſumus in circulo, quod eſt contra l.dñs teſtamẽto.ff.de cõdi.inde.§.fi.ff.qui pot.in pign.l. Claudius. Quid dicemus? Gloſſ.dat hic duo,vel tria remedia.Dicit gl.& remedium erit iſtud ad euitãdum iſtum circulum,q̃ debitor faciat ſibi cedi à creditore ius,quod habet in re aduerſus vſucaptorem.Iſtud remedium non videtur bonum: quia aut tu dicis q̃ cedat actio perſonalis:& hoc eſt falſum:quia eidẽ contra eundem nõ poteſt cedi. Aut tu dicis q̃ cedatur hypothecaria,& hoc eſt falſum:quia iſta hypothecaria eſt extincta perſonali actione,per ſolutionẽ. De quo vide per Dy. [c] in l. fideiuſſoribus.ff.de fideiuſſo.quare gloſſ.dat aliud remedium,videlicet quòd creditor cedat debitori ius retẽtionis, quod habet ex ſententia lata inter vſucaptorem, & ipſum creditorem.hoc eſt falſum quia poſtquã vſucaptor reſtituit vigore ſentẽtiæ creditori illam rem, nullum ius remanet contra eum ex ſententia, quare gloſ.dat aliud remediũ videlicet quod debitor dimittat creditori,& det eidẽ in ſolutũ iſtam rem pignoratã. Iſtud etiã videtur falſum:quia vſucaptor hanc eandem rem ab eodẽ creditore adhuc poterit aduocare rei vendicatione,niſi dicat ſecũdum dñm Iac. det ſibi in ſolutum, & remaneat ſibi ius ſaluum pignoris, quo caſu vſucaptor non poterit rem illam auocare niſi debitum ſoluat,ſecundum dominum Iac. Vel dic,q̃ etiam circulus iſte tollitur per ſolutionem factã eidem creditori ab ipſo debitore, per quam ſolutionem tollitur omnis obligatio: vt Inſti.quib.mod.tol.obl.in prin.& per conſequens actio tam perſonalis quàm hypothecaria: & ſic creditor amodo per hypothecariam non poterit auocare.& ita debet intelligi ſecundum dominum Iac.Item quæritur,nunquid lex iſta habeat locum,etiam ſi res mobilis ſit vſucapta per ſpaciũ decẽnij.Placẽ. dicebat q̃ non:quia res mobiles triennio vſucapiuntur,nõ decennio.Breuiter tu dicas contrarium:& teneas opi.glo. vt no. in l.j.ſ.ſi aduer.credi.& hic.

a

c

c

QVamuis. †Licet debitor ſit condemnatus, ſi non ſoluit,non tollitur ius pignoris.h.d.

1 SI dominium. †Fructus computantur in ſortẽ, & extenuant debitum.h.d. Not. quod dixi in ſummario.

2 ☞ *Creditor ſi uult uendere pignus debet debitori denunciare.*

d DEbitores. [d] †Creditor poteſt proſequi ius pignoris licet debitori non ſit denunciandũ vt ſoluat,h.d.Not.q̃ dixi in ſummario.Opp. de l.ſi cõuenerit.& q̃ ibi no.ff.de pig.act.& l.fi.de iure do.impe.Sol.Quandoq̃ creditor vult tantum ius pignoris proſequi:& tunc denũciatio nõ eſt neceſſaria, ſecundũ formã: vt hic.† Quandoq̃ creditor vult pignus vẽdere:& tunc denũciatio eſt neceſſaria,ſecundũ formã dictæ l.fi.de iure dot.impe. & no.in præallegata.l.ſi conuenerit. Quandoq̃ creditor vult conſtituere debitorem in mora:& tunc denunciatio eſt neceſſaria,niſi dies eſſet appoſita:vt l.magnam.j.de cõtrahen.& cõmit.ſtip.& l.ſi ex legati cauſa.ff.de verb.oblig.

2 ☞ *Pignus debet reddi hæredi,licet in inſtrumento non fiat mentio hæredis.*

1 SI vxor. †Licet de pignore inſtrumentum non ſit confectum: nihilò minus creditor habet plenũ ius.h.d. Iſta litera licet inſtrumẽto ei⁹, & cætera;põt intelligi duobus modis vno modo prout dixi in ſummario. † Alio modo q̃ licet in inſtrumento non fiat mẽtio hæredis,tamen hæredi pignus eſt reddendum:vt dixit glo. ſed magis eſt notabilis:vt l.ſi pactum.ff.de proba.

1 VIm dominam. †Debitor creditori poteſt cedere omne ius,quod habet in pignore:niſi obſtet ratio ætatis.h.d.

1 DIſtractis. †In electione creditoris eſt agere actione perſonali cõtra debitorem,vel hypothecaria contra poſſeſſorem pignoris.h.d.No.quod dixi in ſummario. Oppo.de l.Moſchis.ff.de iure fiſci.vbi videtur quòd primò debet agi vel cõueniri perſonali actione obligatus.Solu.Ibi loquit in tacita hypotheca hic in expreſſa. Sed cõtra iſtã ſol.inſtatur de §.neq̃.in auth.de fideiuſ.collat.j. quam habetis j.in auth.hoc ſi debitor.Sol.Domini iſta iura corrigũtur per illum §.ſed neq̃.Sed contra iſtam ſolu. inſtatur de §.ad hoc.in auth.de liti.vbi videtur q̃ inſtiſtinctè poſſum agere contra quẽcunq̃ ego velim.Solu. Dic q̃ illa auth. loquitur in caſu ſpeciali & hanc ſol.ſequitur gloſſ. in fi.j.eodem. auth.hoc ſi debitor.& hæc eſt vera ſecundum noſtros docto.

2 ☞ *Factum debitoris non nocet creditori,in iure pignoris.*

c DEbitorem. [e] †Alienatio facta per debitorem nõ præiudicat creditori vtẽti iure pignoris.h.d.No.† q̃ factũ debitoris nõ nocet creditori in iure pignoris:vt hic.Sed oppo.in auth. hoc ſi debitor.j.e. vbi fit deterior cõditio creditoris per alienationẽ. Sol.circa ius pignoris nullũ fit præiudiciũ creditori,vt hic,ſed circa ordinem conueniendi ſic.& ita loquitur lex contraria.

1 ET ſi frater †Mutuãs alienam pecuniam ſuo nomine,quærit ſibi ius pignoris,& non domino pecuniæ,h.d.Barto.

1 ☞ *Res empta ex pecunia pupilli,eſt ei obligata.*

f QVamuis. †Res empta ex pecunia [f] mutuata, non eſt obligata;niſi de hoc ſpecialiter,vel generaliter cõuenerit.h.d. Not. quod dixi in ſummario. Opp.dicitur hic,q̃ res empta ex pecunia mutuata,non eſt obligata.Contra de l.idemq̃.in princi.ff. quæ potio.in pig.hab.Solu.eſt dare regulam,& inſtantiam à regula;hæc eſt regula,quòd res empta ex pecunia non eſt obligata. Fallit ſi ematur ex pecunia pupilli;vt in cõtrario;ſicut & alias videtis in emptione,quę fit ex pecunia pupilli,& aliarum perſonarum, de quibus habetis in l.ſi vt proponis. §. de rei vendi. de quo dic vt ibi not.per Cy.

1 ☞ *Pignoratitia actio eſt perſonalis: & quid de hypothecaria.*

RIgnoris. Opp. ꝙ non [a] sit realis: sed videtur personalis: quia oritur ex contractu: vt insti. quib. mo. re contrahi. obli. §. fi. quod non est de natura realis: vt in §. omnium. Insti. de act. Sol. † Aut loquimur de pignoratitia actione: & illa est personalis: vt in contrario. Aut loquimur de hypothecaria: & illa est realis, vt hic. Sed cõtra istam sol. instatur, & videtur ꝙ etiam hypothecaria sit personalis, quia oritur ex pacto: vt l. si tibi decẽ. §. de pigno re. ff. de pac. quare malè. Sol. dicas ꝙ hypothecariæ actiõis duæ sunt causæ. Vna mediata: vt puta, pactum vel confessio: & de hac loquitur prælleg. §. de pignore. Alia est causa immediata, quæ erat in hypothecaria actione: vt puta, ius quod constituitur in pignore ex pacto: & secundum hoc etiam hypothecaria est realis: quia oritur ex iure, quod quis habet in re, sicut aliæ reales: vt in dicto §. omnium. & quod ibi not. per glos. & Dy.

a ¶ Opp. ꝙ nõ sit realis. An hypothecaria & pignoratitia sunt ĩ rem, vel in personam & quomodo, vide nota. per Bar. in §. tertiũ. in proœ. Digestorũ. & quod hypothecaria nihil habet specialiter, est tex. in l. fi. §. si vnus ex plurib⁹. quẽ ibi ad hoc ponderat Bal. contra gl. in d. §. de pignore.

b ¶ Persecutione. hic vide not. in auth. matri & auiæ. & auẽ. hoc si debitor. quædam tractantur per Mod. Institu. de actio. §. itẽ si quis in fraudem.

c ¶ Hypothecaria. Ad istud contrariũ vide Bar. §. e. l. distractis.

a *Si creditor amisit pignus, an debitor debeat probare culpam, uel ipse casum fortuitum.*

SIcut vim. † Creditor tenetur de dolo, & lata culpa, & leui: non de casu fortuito. h. d. Not. ꝙ dixi in summario. Quæro, de qua culpa debeat intelligi l. nostra. Breuiter dicatis, ꝙ debet intelligi de lata culpa, & leui, non de leuissima: cùm sit cõtractus, qui gratia vtriusque cõtrahitur: vt insti. qui. mo. re cõtra. ob. §. fi. De quo dic, vt ibi, vt est bona gl. Itẽ quæritur † ecce, ami sit creditor pignus: debet ne ipse ꝓbare amisisse per casum fortuitum, an debitor debet ꝓbare dolum vel culpam? Vnde gl. hic remittit ad ea, quæ not. in l. si creditor. de pig. act. Vnde circa hanc quæst. gl. nostræ variãt. Gl. in l. si quis ex argẽtarijs. §. fi. ff. de eden. dicit. ꝙ debitor primò debet probare dolum vel culpã creditoris intercessisse: & si creditor vult postea probare casum fortuitũ, admittitur, & excusatur. Et intelligũt istum tex. ꝙ sit casus specialis in argentario. Et ita etiã notat gl. in l. si quis fundum. §. Imperator. ff. loca. circa prin. tit. Gul. de Cu. d. l. si quis ex argentarijs. §. fin. reprobat istam gl. per rationem istam: quia si ꝓbaretur dolus, vel culpa creditoris: ad quid ꝓdesset creditorem postea probare casum fortuitũ? Certè ad nihil. Quare dicas vt no. & melius Instit. quib. mod. re contrah. oblig. §. fi. vbi est bona gl. & in l. si creditor. s. de pig. act. & istã gl. communiter approbant doctores.

Non debet quis cogi inuitus agere.

Oblatio, consignatio, & depositio tantum operatur, quantum ipsa solutio.

CReditor. † Oblatio, consignatio, & depositio debiti sufficiunt ad hoc vt possit agi pignoratitia. h. d. No. ꝙ † qs nõ debet cogi inuit⁹ agere, vt hic. Secũdò not. ꝙ † tantũ operatur obligatio, consignatio, & depositio, quantum ipsa solutio: vt hic, &c.

1 REs obligatas. † Extraneus soluẽs debitum pro alio, non quærit sibi ius pignoris: sed solùm repetere potest. h. d. Not. ꝙ licet aliquis soluat pro alio debitũ, non quęrit sibi ius pignoris: vt hic. Sed op. dicitur quòd hic propter solutionẽ nõ quærit sibi ius in pignore. Cõtra dictum §. contra autem creditor. Instit. quib. alie. li. vel non. vbi dicit quòd acquirit dominium: hic autem dicitur contrarium: quare malè. Solu. Aut aliquis soluit creditori debitum pignus emendo ab eo: & tũc acquiritur sibi dominium. Ita intelligatur lex contraria qđ intellige si pignus vẽdatur secundum formã legis: vt habetis in l. fin. de iur. domi. impe. & no. in l. si conuenerit. ff. de pignorat. actione. Opp. & videtur, quòd iste soluẽs non habeat actionẽ ad repetendum quod soluit: vnde oppo. de l. j. in principio. ff. quibus modis pignoratitia vel hypothecaria soluitur. Solut. Aut iste soluens possidet pignus: tunc non habet actionẽ, sed ipsum pignus retinere põt pro eo quod soluit. Et ita intelligatur lex contraria. Aut ipsum non possidet: & tunc datur sibi actio: ita intelligit hic. Sed quæro iuxta hoc, quæ actio sibi datur ad repetendũ. Breuiter dicatis, ꝙ aut debitor principaliter sibi hoc mandauit vt solueret: & tunc debebit actionẽ mandati ad repetẽdum: aliàs habebit actionẽ negotio. gesto. vt in l. ij. ff. man. Insti. eod. ti. §. j.

1 SEcundus creditor. † Secundus creditor offerẽs debitũ primo creditori, confirmat sibi pignus pro eo ꝙ soluitur, & etiam in vsuris: non pro vsurarum vsuris. Not. quod dixi in summario.

2 *Pignus si contrahitur non solum cõsensu, sed etiam traditione: si remittitur, non tollitur ipso iure, sed per executionem.*

1 MAior. † Sicut pignus nuda conuentione contrahitur: ita nuda cõuentione remittitur. h. d. No. ꝙ pignus remittitur seu tollitur nuda cõuentione: vt hic. Cõtra legem nostrã instatur: dicitur hic, ꝙ per remissionẽ ius pignoris tollitur ipso iure. Contra: imò videtur quod per exceptionem: vnde oppo. de l. si tibi decem. §. de pignore. ff. de pac. vbi dicitur quod tollitur per exceptionẽ. Sol. Aut pignus cõtrahitur nõ solũ cõsensu, sed etiam traditione, & tũc per remissionẽ non tollitur ipso iure, sed per exceptionẽ: vt in cõtrario. Aut cõtrahitur solo cõsensu: & tũc cõsensu cõtrario dissoluitur ipso iure. Sed contra istã solutionẽ instatur de l. debitũ. j. de remis. pig. Sol. ibi remissio fuit inutilis. Sed contra istã sol. instatur de l. j. §. j. q. mo. pig. vel hypo. solui. Sol. Quãtũ ad præsens dicatis duo verba †: qñq; pignus cõtrahit nõ solũ cõsensu, sed etiã traditione, & tũc si remittitur, tollitur per exceptionẽ, vt d. §. de pignore. secũdo respõso. Quãdoq; cõtrahitur solo cõsensu, & tũc ꝑm do. Iac. Bu. aut fuit exꝓssa remissio pignoris: & per remissionẽ tollit ipso iure, vt hic. Aut non fuit expressa pignoris remissio, sed tacita: vt quia remittitur debitũ, & tũc aut ista remissio est vtilis: aut inutilis. si est vtilis de hoc dic vt not. in d. §. de pignore. Si verò est inutilis, aut est eadẽ causa vitiandi tam remissionẽ debiti, quàm remissionem pignoris: & tũc ytraque vitiatur: & ita loquitur l. debitũ. de remis. pigno. Aut est eadem causa vitiandi: & tunc habet locum l. j. §. j. qui. mod. pig. vel hypo. solui. Et dic plenè de hac materia vt d. l. si tibi decem. s. de pigno. per gl. & doct. ff. de pac.

2 *Hypothecaria non potest intentari contra possessores bonorum, antequam sit actum personali. & nu. 1.*

3 *Et si debitor est absens, fertur quædam interlocutoria contra eum, tanquam contra contumacem: & fiet executio bonorum ipsius.*

4 *Contra fideiussorem possidentem potest creditor agere, quacunque actione uelit, tam reali, quàm personali.*

5 *Qualiter intelligatur actum cum reo, ut postea agatur contra possessores.*

6 *Qualiter fiat excussio bonorum rei principalis.*

7 *An sit necesse quòd iudex pronunciet excussionem legitimè fore factam.*

8 *Si fuit actum hypothecaria contra possessores bonorum. non conuẽto primo reo principali, nec facta excussione, ualebit processus & sententia.*

b ¶ Erlecutionè. [b] † In electione creditoris est agere personali, vel hypothecaria: quod est verum debitore possidente: possidente autem extraneo oportet ꝙ primò agatur contra reum, & fideiussores. h. d. cum authen. hic posita. Not. ꝙ hypothecaria [c] non potest intentari contra extraneum possessorẽ, nisi primò agatur contra eum, & fideiussores, & fiat excussio bonorũ, vt hic: quo facto potest agi contra possessores bonorũ debitoris: & vltimò cõtra possessores bonorũ fideiussorum, vt hic videbitis. Opp. † dicitur hic ꝙ hypothecaria nõ potest intentari contra possessores bonorũ, antequam sit actum personali. Contra de §. ad hoc autẽ. in authen. de liti. colla. viij. & de authen. hoc ita. s. eo. tit. Sol. Dixerunt quidã ꝙ hæc corrigitur per illã: quia illa est vltima. Ista sol. est falsa: quia ꝙ non immutatur. quare stare prohibetur: vt l. sancimus. s. de testa. Quare dixerunt alij quod in lege contraria possessor habet causam à debitore, & ideo sicut ipse debitor poterat conueniri quacũq; actione: ita & possessor causam ab eo habẽs. Ista solutio est falsa per l. apud Celsum. §. de authoris. & §. si quis autem ex causa legati. ff. de doli exceptio. Quare dixerunt alij, ꝙ ista intelligitur secundùm illam, & illa secundùm istam. Ista sol. est dicere contra tex. illius legis. Quare dixerunt alij, ꝙ aut loquimur de tacita hypotheca, aut de expressa. Primo casu habet locum authen. nostra hic posita. Secũdo casu, habet locum lex cõtra

a ¶ Quid dicemus. Si pendente hypothecaria contra debitorem fiat alienatio, non requiritur expreſsio ad de Bal. hic in princip. & in d.l.j. ver. quæro quid ſi debitor. ſ. quæ in fraudem credit. & a quod notat Bal. de litig. authẽ. litigioſa. in fin. & not. ad intellectum huius authent. ſiue tertius poſſeſſor habeat titulum inuadidũ & ab extraneo, & non habentem ius alienandi ſiue non vt eſt nota. & ibi Bal. in l. rei. de diſtra. pign. & quod not. hic gloſſ. in princi. & adde quòd eſt dare caſum ſingularẽ, in quo in rei vendicatione requiritur excuſsio: vt in caſu authen. contra & ibi Bald. in princip. ſ. ad Trebel.

b ¶ Potero agere. Si debitor eſt abſens an requiratur excuſsio, vt agat cõtra tertios poſſeſſores: ſed Iacob. de Aret. in tracta. excuſsionum. in fine. indiſtinctè tenet gloſſ. de quo tractatu Bartol. hic facit mentionem in quæſtio. qualiter fiat excuſsio facta de cõmiſsione: & iſtam gloſſ. etiam ſimpliciter ſequitur hic Barto. Adde quid ſi pendẽte iudicio reus principalis cœpit abeſſe. Bald. conſil. cccixij. libro. iij.

c ¶ Agetur cõtra eum. Sed quid ſi ſunt duo rei obligati inſolidũ, & actum eſt contra vnum: & eſt facta excuſsio realis, & perſonalis: an agi poſsit cõtra tertium poſſeſſorem rerum, nõ excuſſo alio obligato inſolidum. facit ad hoc. l. ij. infrà. de conuenien. fiſ. debi. libro. x. & ibi hanc quæſtionem formit Bar. & plus non dicit, nec decidit. Vide Inſtitu. de actio. ſ. item ſi quis in fraudẽ. & Barto. in authenti. ſed hodie. in princi. de act. & obli.

d ¶ De fideiuſſore. Vide not. per Bart. in l. mulier. ff. qui pot. in pigno. habean. & in l. Moſchis. ff. de iure fiſ. & dicit Bart. in d. l. mulier. quod ſi ſunt duo rei, contra vnum poteſt agi hypothecaria, antequam contra alium ſit actum perſonali.

e ¶ Quæro quaſi fiat. Qualiter fiat excuſſio in authen. ſed hodie. de act. & obl. per Bart. & Bal. in l. à diuo. ſ. in vend. de re iudi. & ſubdit Bal. in d. auẽ. quod etiã pro forma fit excuſsio: vel ſi vadit talis iudicando in pſonali, quæro qñ fiat excuſsio, vide Bart. in l. duobus. in penul. q. de duobus reis. Bal. plenè in l. ij. qñ fiſcus vel priuatus.

f ¶ Pronunciet. Numquid in excuſsione ſit ſententia neceſſaria, adde Bar. & quæ ibi ſcripſi in l ſtipulatio, ſ. habet. de noui oper. nun. & latè inſtit. de actio. ſ. item ſi quis in fraudẽ. Adde Roma. conſi. ccxj.

g ¶ Actum fuit. Adde Bal. in auẽ. cõtra. ſ. ad Treb. in fi. per Bar. in d. l. prolatã. in princi. no. gl. & ibi Bart. l. ij. ſ. cõmuni diuid. & l. ſi verò mancipiũ. ſ. j. de euict. & conſulunt Ang. per predicta. & in terminis ſequitur Bart. in l. conuenticulam in iij. col. de epiſ. & cle. Sed idẽ Bal. in l. j. ſ. cõmuni diuidẽ. poſt Bar. ibi dicit tamen quòd eſt neceſſe actori poſt litem cõteſtatam excuſsionẽ facere, vel docere de inopia principalis: ſed quod ſemp in qualibet exceptione excuſſionis, & ordinis, ſit neceſſe quòd opponatur ante lit. conteſt. tenet Bald. in l. exceptionẽ. in vj col. de proba. excuſsio facta pẽdente iudicio retrotrahitur. tenet Bal. in l. teſtamẽto. ſ. de teſt. quod intelligo ſecundum no. per eum in d. l. communi diuidundo. & vide Bar. ĩ l. exceptionem. ff. de except. Paul. de Ca. in l. fi. ff. ſi cer. pet. tenet quòd executio ſententiæ poſsit opponi.

l. ¶ Super hypothecis. Et hanc legẽ qualiter declarat Bal. in l. in rebus. ij. colũ. ſ. de ibre dot. Et ad hãc legẽ cũ auth. ibi poſita, adde quod legitur & notatur per gl. & Bar. in l. quid ergo. de priuile. cred. & in l. licet. C. q pot. in pig. habean.

¶ Secũdo not. Adde quod no. in l Macedoniani. alias, ſi nautẽ. ſ. ad Maced. & Bart. in l. ſi ventri ſ fi. in fiff. de priuileg. credi.

3 b bitor eſt abſens: nũquid potero agere[b] cõtra poſſeſſorem bonorum? Gl. determinat hic indiſtinctè quòd ſic: ſicut & aliàs diximus in fideiuſſore: vt in authen. de fideiuſſo. ſ. j. collatio. j. Tu verò ſecundũ Iaco. Butri. limita iſtã glo. ſic, videlicet quòd etiã ſit neceſſe agi cõtra principalẽ debitorem abſentem, non adeò, vt diffinitiua feratur contra eũ, quia fieri non poſsit, quia lit. non conteſt. ſed bene agetur cõtra eũ:[c] & feretur quædã interlocutoria cõtra eum, tãquã contra contumacem: & fiet diſcuſsio bonorum ipſius: arg. l. præſenti. ſ. j. & ij. ſ. de his q̃ ad eccle. confu. Vlterius quæro: dicitur hic quòd contra debitorẽ poſsidẽtẽ, poteſt creditor agere quacunque actione velit. † Quæro,

4 d quid de fideiuſſore:[d] nunquid contra fideiuſſorem poſsidẽtẽ poterit creditor agere quacunq; actiõe velit? Quidam dixerunt quòd nõ: & ita no. gl. in corpore authen. vnde ſumitur. Gl. hic. & melius, ſecundum noſtros doc. tenet contrarium, quod idem ſit in fideiuſſore poſsidente, quod in reo principali. Et hãc approbat do. Iaco. hic, & rectè: vnde ordo cõueniendi ſecundũ glo. & noſtros doc. eſt, quod agatur primò cõtra reum principalem reali, & perſonali actione, & poſtea cõtra poſsidentẽ reali vel perſonali: & poſtea agetur contra poſſeſſores bonorũ rei principalis. Vltimò peruenit ad poſſeſſores bonorũ fideiuſſoris: & iſte ordo rectè colligitur ex dicto ſ. ſed neque. Itẽ extra gl. † quæro: dicitur hic, quod non

5 debet agi cõtra poſſeſſores, donec perſonali actum ſit cũ reo: quæro qualiter actum. Breuiter eſt dicendum, quod debet intelligi cum effectu, adeo quòd reus ſit cõdemnatus: ar. l. ignoti. ſ. de his quæ in frau. cre. & in l. j. C. de decu. lib. x. & arg. in l. j. in fin. ff. quod quiſq; iur. quod intellige ſi reus ſit præſens, adeo quod diffinitiua poſsit ferri contra eum. Aliàs dic vt dixi ſ. in quæſtio. quid ſi debitor ſit abſens. † Quæro:

6 e dicitur hic quòd debet fieri excuſsio bonorũ rei principalis: quæro qualiter fiat.[e] Breuiter. iſtud qualiter fit colligitur ex l. præſenti. ſ. j. & ſ. ſicubi. de his qui ad eccl. confu. inter alios modos ſm Iaco. de Aret. eſt, q̃ fit diſcuſsio bonorũ per nuncium publicum, cui referenti iudex credat: vt l. magis puto. ſ. ne tamen. ff. de rebus eorum. & argu. l. ea quidem. de accuſa. Cautela tamen eſt ſecundum eum, quòd mittantur duo nuncij: quia in ore duorum ſtat omne verbum: argu. in authenti. de teſtibus. in prin f cip. Sunt & alij modi, de quibus dic vt no. per eum in tracta. ſuo. Item quæro, † nun-

7 f quid ſit neceſſe, quòd iudex pronunciet[f] excuſsionem legitimè fore factam. Iacob. de Aret. tenet quòd ſic, argumẽ. l. tutores. quæ eſt quinta. ff. de confirmatio. tuto. ibi: idoneis pronunciatis, &c. Iacob. Butriga. hic tenet quòd non debet pronũciari, neque poſſet: quia cum ſit actum cõtra reum principalem: quomodo ex iſto pceſſu ferretur ſententia in præiudicium poſſeſſoris bonorum: quia nihil habent inuicem commune. Vnde cõcludit ipſe, quod pronunciatio non debet fieri. argumẽ. in l. ſancimus. ſ. j. & ibi bona gloſ. ſ. ad Trebellia. multùm tamen facit contra hanc opinio. l. non tactùm. ſ. ſenatus. ff. de fideicommiſſ.

8 g liber. Quæro, † pone, actum fuit[g] hypothecaria cõtra poſſeſſores bonorum, non conuento primo reo principali neque exceſsione facta: nunquid valebit proceſſus & ſententia? Videtur quod non: quia peruertitur ordo contra l. prolatam. ſuprà, de ſenten. & interlocu. omnium iudicum. In contrarium videtur l. j. ſ. de appellatio. & hæc vltima vera, ſecundum Iacob. de Are. Non obſtat contrarium: quia aut peruertitur ordo vnius cauſæ ad ſeipſam: & dico quòd talis peruerſio ordinis annullat ſententiam: vt dicta l. prolatam. Aut peruertitur ordo vnius cauſæ ad alteram: & tũc talis peruerſio non vitiat proceſſum, vel ſententiã ipſo iure. Et ita debet intelligi præallegata. l. j. ſ. de appel. Alia dic vt dixi in d. ſ. ſed neque.

1 SEruo.† Extincto pignore non extinguitur obligatio perſonalis. hoc dicit.

2 ☞ *Cum agitur contra extraneum furem, illud quod cõſequitur creditor, ultra debitum ſuũ reddit debitori.*

1 SItibi.† Creditor poteſt agere actione furti, cõtra furem ratione rei pignoratæ. h. d. Not. q̃ dixi in ſummario. qd eſt verum, q̃ poteſt agere actione furti, ſi- i ue cõtra furem extraneũ, ſiue cõtra ipſum

2 debitorem ſubtrahentem. † Sed eſt differentia: quia cum agitur cõtra extraneum furem, illud, quod cõſequitur vltra debitũ ſuũ, reddit debitori: aliàs ſi ageret contra ipſum debitorem, nihil ſibi reſtitueret: vt l. creditor. ff. de fur.

2 ☞ *Lex non trahit ſe ad cauſas finitas.*

h SVper hypothecis.† Creditor, cui obligata ſunt omnia bona à debitore, habet etiam obligatam militiã ex pecunia ſua emptam, verè vel præſumptiuè. hoc dicit. Quod eſt verum, ſi ad hoc pecunia ſit mutuata. h. d. cum authenti. hic poſita. Et diuiditur iſta lex in tres partes. Nam primò dicit, de militia empta filijs, vel cognatis. In ſecunda dicit, de militia empta extraneis. In tertia parte quandam determinationem ponit, ſeu limitationem præcedentium. Secunda ibi: quod ita obtinere ſancimus. Tertia ibi, circa finẽ, quod ſci- i licet in futuris. Nota quod dixi in ſummario. Secundò nota differentiam inter primum caſum, & ſecundum: quia, vt dixi, ſi emitur militia filijs, vel extraneis, non eſt neceſſe creditori

a ¶ Tacitè. Tamẽ non idem operatur ac si esset specialiter alleg. vt est text. in l. prima. C. de ser. pign. da. ma. licet in pupillo sit sec⁹: quia res empta ex pecunia pupilli, est ei tacitè obligata, & specialiter. Text⁹ est ibi not. in l. si tutor. §. de seruo pign. da. ma. ad hanc legem de tacita hypotheca fisci, vide not. in l. rescripti. & ī prin. ff. de pac. & Bar. in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fis. vbi post eum. Itẽ adde casum, in quo etiam cõtrahi- a tur tacita hypotheca: videlicet si res est empta ex pecunia vsuraria, vt no. Bal. in l. tutor. §. de serui. pig. dat. ma.

b ¶ Quamuis. Et circa glos. ij. hic, quæ voluit alle. l. simile. ff. ad municipi. per quã legem dicitur quod nulla ciuitas præter Romanã, habet hypothecariam regulariter ī bonis ciuiũ pro datiis præstãdis, & tributis. l. ij. C. de iur. Reipubli. li. xj. & ideo expedit quod ciuitas prouideat vt trãseat res cum onere soluendi collectas cõmuni: & potest facere. arg. l. Antiochẽsiũ. ff. de priuile. cred. §. fi. ad muni. l. munerum. c

c ¶ Satis notum. Nota casum, in quo tenetur vxor pro marito. vide Bar. in l. j. ff. solu. matri.

d ¶ Secundo no. Quando inuecta, & illata sint tacitè hypotheca ta vide plenè Bal. in l. certi iuris. §. locati.

e ¶ Retinere. An & quando possum vnã rem retinere pro alio quo mihi debito? & quid de scriptore, vide casum in quo habet locũ retẽtio, p gl. & Bal. in l. ij. §. fi antiqui. cre. Et de hac materia plenè per Iac. de Bel. in l. j. infrà etiam ob chiro. pecu.

f ¶ Si mater. Idem voluit Specul. in titu. de tut. §. nunc dicẽdum. versic. si transit. Vbi idem tenet. idem tenent hic Bald. Salice. & Raph. & ita nunc consulo. Andre. Barbat.

g ¶ Procurator, An procurator generalis possit rem pignorare, vide. j. co.

tori, quòd probet ex pecunia sua militiam fuisse emptam. In secundo casu non præsumitur. Tertiò nota † quod lex non trahit se ad causas finitas: vt l. penultima. §. de transactio. & suprà, de sacrosanct. eccl. l. penultima.

In quibus causis pignus tacitè contrahatur. *Rubrica.*

LEX I.

VNiuersa. † Bona debentis soluere tributa, vel contrahentis cum fisco, tacitè [a] sunt obligata fisco. hoc dicit, cũ lege sequenti.

LEX II.

QVamuis. [b] † Fructus rei obligatæ, tacitè sunt obligati: sed res ex pretio fructuũ empta, non est obligata. hoc dicit. Et nota quod dixi in summario. Cõtra secundam partẽ summarij opponitur. de l. si & rem. ff. de peti. hæredi. Gl. non soluit. Dic quòd speciale est in vniuersali iudicio: vt in petitione hæreditatis. & ita not. in l. contraria. Sed contra istam solu. instatur de l. mater, suprà, de rei vendica. Solu. Secundum Iaco. dic, & ibi est speciale vt habeatur recursus ad pretium re peremptа, vel præscripta. De quo dic plenè vt ibi solet notari per doctores.

SAtis notũ. † Bona dotalia sunt tacitè obligata p administratione primipilarij, excussis tamen prius facultatibus primipili. hoc dicit. Nota q̃ licet regulariter bona dotalia non possint obligari propter debitum mariti: fallit tamen in casu isto: vt habetis ff. ne vxor pro mari. per totum, &c.

☞ *Pignora obligantur tacitè locatori, si inuecta sunt: aliàs secus. & nu. 1.*

Creditor non potest retinere rem debitori sibi non obligatam prætextu debiti.

Nisi peruenit ad eam de uoluntate debitoris eo animo, ut aliquod ius constitueretur in ea re.

Scriptor pro mercede sua, & pro expensis quas fecit in scriptura sua, potest retinere quinternos.

SI non inducta. Ista est bona lex. † Licet inuecta, & illata sint tacitè obligata locatori pro pensione: tamen si non ostendantur esse inuecta, & illata, locator non potest ea retinere prætextu pensionis. h. d. Not. q̃ † pignora obligantur tacitè locatori, si inuecta sunt: aliàs non. Secũdò nota [d] q̃ † creditor non potest retinere rem debitoris sibi nõ obligatã prætextu debiti. Modò opp. iste tex. videtur velle cõcludere, quod ea quæ sunt illata in fundo, tacitè sunt obligata locatori pro pensione, cõtra dictã l. debitor. ff. de pigno. vbi debitor induxit in fundo mancipia: & tamẽ non sunt obligata. Sol. Aut illud, quod induxit in fundum, vel in domum, induxit ibi perpetuò permãsurum: & tunc tacitè obligatur locatori. Et ita potest intelligi hic à contrario sensu: vt l. ij. ff. eod. titu. Aut non inducitur ibi perpetuò mansurũ: & tũc non est tacitè obligatum locatori. Itẽ instatur de l. certi. §. loca. vbi ita demũ sunt obligata locatori, si sciebat ea esse inducta. Sol. Hęc lex determinatur secundũ illã: quia ita demum ea, quæ induc- e cũtur in prædio rustico, sunt obligata locatori, si locator sciat: aliàs non. Secus in prædio vrbano: vt ibi not. Instit. de act. §. itẽ Seruiana. Et quæ sit ratio diuersitatis, dic vt in vtraq̃ earum not. Item opp. dicitur hic q̃ creditor non potest retinére rem debitoris, prætextu debiti. Contra de l. si non sortem. §. si centum. ff. de condi. indeb. Sol. Aut res debitoris peruenit ad creditorem, de volũtate ipsius debitoris: aut non. Primo casu, potest eam retinere [c] pro debito suo. Et ita intelligitur lex contraria. Secũdo casu non. Et ita intelligitur hęc lex. Sed contra istã solu. instatur de l. prætextu. quæ est l. fi. §. cõmo. vbi pueni res ad creditorẽ, de volũtate debitoris: & tamẽ non potest eam retinere. Sol. Aut res peruenit ad creditorẽ hoc animo, vt constituatur ei ius in re: & tũc creditor potest eam retinere. Et ita intelligũtur ea, quæ dixi in §. si centũ. & quod ibi no. Aut non peruenit hoc animo vt aliquod ius ei cõstitueretur in re: & tũc non potest eam retinere. & ita intelligatur præalleg. l. fi. §. cõmo. Sed cõtra istam solu. instatur d. l. in rebus. §. possunt. ff. cõmo. Breuiter pro horũ solu. dicas duo verba: nam quãdoq̃ res debitoris peruenit ad creditorẽ sine volũtate ipsius: & tũc creditor non potest eã retinere pro debito. & ita intelligitur hic.

4 † Quãdoq̃ peruenit ad creditorẽ de volũtate ipsius debitoris: & tunc aut hoc animo vt creditori aliquod ius constitueretur in ea re: & tunc creditor potest eam retinere pro debito. & ita loquitur præalle. l. si non sortẽ. §. si centum. de cõdi. indeb. Aut peruenit eo animo, vt creditori non cõstitueretur aliquod ius in re: & tũc aut vult rem istam retinere propter expensas, quas fecit in ea: & dico q̃ potest. Ita debet intelligi. l. in reb⁹. §. possunt. ff. cõmo. Aut vult eã retinere propter aliud debitũ: & dico q̃ non potest. Ita debet intelligi præalle. l. fi. §. cõmo. secundum Iac. de Are. Vel dic vt ibi plenè not. per Cy. & valẽt prædicta ad q. de scriptore † q̃ scriptor pro mercede sua, & pro expensis, quas fecit in scriptura sua, possit retinere quinternos: vt no. in d. l. si non sortem. §. si centum. ff. de condi. indeb. & in d. l. in rebus. §. possunt. ff. commo.

2 ☞ *Tutela quæ defertur matri est legitima.*

f 1 SI mater. [f] † Si mater pupilli ad secunda vota transiẽs non petierit eidẽ tutorem, & quod ex administratione debeat, nõ soluerit: bona mariti pro hoc tacitè sunt obligata. h. d. Ista lex est 2 notabilis. quã no. Et nota primò quod dixi in summario. † Secundò not. quod tutela, quæ defert matri est legitima. De quo plenè per gl. doc. in auẽ. matri & auiæ. §. qñ muli. tute. offi. fun. pos. Itẽ not. casum specialem, in quo propter debitum vxoris obligantur bona mariti. sic econuerso. Videbitis gl. §. eo. l. satis. contra regulam generalem. §. ne vxor pro mari.

1 VAncimus. † Iura loquẽtia de reb⁹ inuectis, & illatis tacitè obligatis locatori, sunt cõmunia in omni loco. h. d. Quid sit territoriũ, habetis in l. pupillus. §. territorium. ff. de ver. sig.

Si aliena res pignori data sit. *Rubrica.*

LEX I.

g 1 PRocurator. [g] † Res nõ potest obligari per procuratorem non habentem speciale mandatum, vel generale cum libera: nisi fortè dominus eam consuetus erat obligare, vel nisi pecunia in rem domini sit versa. h. d. cum omnibus glosis. Opp. dicitur hic, quod procurator non potest cõstituere ius in pignore. Cõtra de l. procurator cui generaliter libera. ff. de procur. Solu. Aut procurator habet speciale mandatum, aut generale, cum libera: & tunc constituit ius in re vt in contrario, secus si non habet speciale mãdatum, vel generale cum libera: & ita loquitur hic. Sed contra istam solu. instatur de l. vel vniuersorum. ff. de pig. act. Solu. Ibi paterfami. erat consuetus eam pignorare: & ideo si tales res per procuratorem pignorentur, bene constituitur ius in re. Ita tollitur contrarium.

LEX II.

SI probaueris. † Res aliena nõ poteſt alij obligari, ſine cõſenſu dñi: niſi de fraude dñi appareat. h.d. Quærit glo. quis debet probare iſtam machinationẽ, ſeu fraudẽ. Breuiter debet pbare ille, qui allegat: vt in l. in exceptionibus. & l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba.

LEX III.

CVrator. † Adminiſtrator alicuius, rẽ dñi pignorãs, non cõſtituit ius in re: niſi appareat, pecuniã eſſe verſam in vtilitatẽ dñi. hoc primò. Itẽ filiꝰ nõ põt obligare rem patris, eo viuente. h.d. cũ l. ſeq. Super le. quærit gl. qd in emãcipato: ij. dicit idẽ & bene. Ratio dubitatiõis erat: qa filius viuẽte patre eſt dñs, & poſt mortem patris cõtinuatur dominiũ: nec deeſt ſibi viuente patre, niſi ſola adminiſtratio: vt l. in ſuis. ff. de libe. & poſthu. ideo videbatur ꝙ poſſet etiam viuẽte patre, rem patris pignorare: hoc tñ remouet hac lege.

☞ *Quando in hypothecaria habeat neceſſe creditor probaret rem fuiſſe in bonis debitoris, tempore obligationis: uel eum tunc poſſediſſe bona fide, & probare titulum debitoris, & nu. 5.*

An res aliena poßit obligari efficaciter.

Et quid ſi dominus rei ſuccedat eidem debitori.

CVm res. Iſta ẽ optima lex, & tractat optimã materiam. & breuiter dicit: † Si res quæ non fuit in bonis debitoris tẽpore obligationis, incipiat poſtea eſſe in bonis debitoris. cõfirmat pignus vtiliter. h.d. Nota ꝙ ſi debitori rem alienã obligãti ſuperueniat ius in re, ꝙ pdeſt creditori quãtum ad vtilitatẽ hypothecariã: vt hic. † Ex quo habetis inferre aliud, qđ ad hoc vt directa hypothecaria cõpetat, requiritur rem fuiſſe in bonis debitoris, tempore obligationis: vt l. & quæ nondũ. §. ꝙ dicitur. ff. de pig. Opp. ꝙ † res aliena poſſit obligari efficaciter. vnde opp. de l. iij. §. cùm ex cauſa. ff. qui po. in pig. hab. Sol. In lege cõtraria debitor obligãs habebat ius ad rem: ideo poterat eã obligare. & ita intelligit cõtrarium. Item opp. j. ſi pig. da. ſit l. j. & quaſi per totũ. Itẽ oppo. de l. grege. §. ij. ff. de pig. Sol. ibi in lege contraria debitor obligãs, habebat ius in re: & ideo poterit obligare. Sed contra prædictã ſolu. inſtatur: & videtur, quòd indiſtinctè etiam vbi debitor non habet ius ad rem neꝙ in re, & tamen poſſit obligare rem alienam. Vnde oppo. de l. ſi fundus. §. aliena. ff. de pign. Sol. Ibi res aliena fuit obligata per debitorem hoc modo cum ſua eſſet: quo caſu valet obligatio re poſtea ſua effecta. Sed cõtra iſtam ſolu. inſtatur, & videtur quod etiam vbi debitor obligat rem alienam, etiam ſine prædicto modo, tamen valet obligatio. vnde opp. de l. j. in prin. ff. de pign. Sol. Dicatis duo verba: Quandoque debitor obligat rem alienam, in qua habet ius: & tunc eam põt efficaciter obligare: vt j. ſi pignus pig. da. ſit. per totum. & in l. grege. §. ij. de pigno. Quandoque debitor obligat rem, ad quam petendã ſibi cõpetit actio. & iſto caſu valet etiam talis obligatio: vt l. iij. §. j. qui pot. in pig. ha. Quandoq; debitor obligat rem in qua non habet ius, nec actionẽ ad eam petẽdam: & tũc aut obligat eam hac cõditione; cùm ſua fuerit, & obligatio valet, vt l. ſi fundus. §. aliena. ff. de pig. Aut obligat eã ſimpliciter: tũc aut creditor ſcit eam eſſe alienam: & tunc creditori non datur actio ad eam rem: ſed conceditur ei retentio: vt l. j. in prin. ff. de pigno. & dic vt ibi not. Aut creditor ignorabat rem eſſe alienam: & tũc dicas ſecundum dominum Iacob. Butr. ꝙ aut eſt effectus dominus ipſe debitor, qui rem alienam pignorauit, & tunc cõfirmatur pignus vtiliter ipſi creditori, & datur ei vtilis hypothecaria, vt hic: nam inuenitur debitor, & dominus rei obligare, qui de pignore cõueniri eſſe eadem perſona. † Si verò ipſe debitor non efficiatur dominus: ſed dominus rei ſuccedat eidem debitori: tunc habet locum l. rem alienam. in ſecũdo caſu. ff. de pig. act. & dic vt ibi not. Modo per iſta verba habetis intellectum huius legis, & l. rem alienam. quæ eſt ſatis difficilis. Itẽ oppo. † dicitur hic, ꝙ ſi debitori ſupueniat ius in re, ꝙ datur vtilis hypothecaria creditori. Opp. & videtur quod iſtud non ꝓcedat: quia creditor habet neceſſe probare rem fuiſſe in bonis debitoris, tempore obligationis, vt l. quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pign. In caſu noſtro hoc non poterit probare quia tẽpore obligationis res erat aliena: vt dicit tex. quare male. Quid dicemus? Dicit gl. quod debitor poſsidebat rem iſtam tempore obligationis bona fide. quod ſufficit: vt l. bonorũ. §. in bonis. ff. de verb. ſigni. & ſi creditor probat, hoc ſatis eſt. & ita cõcludit gl. hic circa medium gl. magnæ. quam nota & ſigna bene. Pro declaratione huius quæro, & reuoco in dubium, quid habet neceſſe probare creditor in hypothecaria actione. Glo. hic cõcludit, ꝙ ſufficiat creditori, ſi pbet ipſum poſſediſſe rem tempore obligationis bona fide, & cum iuſto titulo. Iſtam gl. habetis in l. rem alienam. ff. de pigno. actio. Aliam gl. habetis, quæ videtur dicere quod creditor debeat probare debitorem fuiſſe dominum rei obligatæ, tempore obligationis. Iſtam gl. habetis in §. item Seruiana. Inſti. de act. Simile no. gl. ſ. de Salui. interdi. l. j. Similiter no. in §. interdictum. Inſtit. de interdic. Idem videtur notaſſe gl. in §. illud. in auẽ. de trien. & ſemiſ. col. iij. Quid dicemus? Dy. in præalleg. §. item Seruiana. reprobat iſtas vltimas gl. quæ dicunt debere probari dominium. & reprobat eas per l. bonorum. §. in bonis. ff. de ver. ſig. do. Cy. approbat prædictas gl. & intelligit eas in caſu quando creditor agit hypothecaria directa: & dicit non eſſe bonũ conſilium, ꝙ agatur directa: quia habebit neceſſe dominium probare. Probat iſtum intellectũ per l. qui filios. j. titu. pxi. circa fi. ibi: de bonis ſuis, &c. quod verbũ, ſuis, denotat dominium: vt l. ſolum. §. meum. ff. de rei ven. Præterea, res dicitur eſſe in bonis noſtris pro qua actionem habemus, vt l. rem in bonis. de acqui. rer. do. Sed ſi debitor non fuiſſet dominus, per conſequẽs actionẽ nõ habuiſſet. Et ex hoc concludit ipſe, ꝙ in hypothecaria directo creditor debet probare dominiũ debitoris. Certè, ſi quis vellet defendere opi. Dy. credo quod poſſet: per l. ſeruos. ff. de leg. iij. Quare poteſtis dicere quod aut creditor agit contra principalem debitorẽ hypothecaria actione, aut contra extraneum. Si contra principalem debitorem, habet locum gl. noſtra quæ eſt hic, quod ſufficiat creditori ꝓbare quod debitor poſſederit bona fide, cum debitor ſibi nõ poſſet referre quæſtionẽ alicuius iuris. Aut creditor agit cõtra extraneũ poſſeſſorẽ hypothecaria: & tũc cõcederẽ ꝙ do. Cy. hic bene dicat, videlicet ꝙ aut iſte extraneus poſſeſſor habet cãm ab ipſo debitore, & lucratiuã: & tũc ſit idẽ in ipſo, ꝙ in principali debitore. & habet locũ etiã gl. quæ eſt hic. Secꝰ ſi haberet oneroſam: ar. l. apud Celſum. §. authori. ff. de do. exce. Aut extraneus poſſeſſor nõ habet cãm ab ipſo debitore, & tũc habet locũ gl. quę eſt in d. l. rẽ alienã. ff. de pig. ac. quia oportebit ꝙ creditor probet debitorẽ tempore obligationis poſſediſſe bona fide, & etiã oportebit ꝓbare titulum debitoris, vt ibi no. & dic quod not. per Dy. in d. §. itẽ Seruiana. & qũo fuerunt verba gl. in l. ante omnia. ff. de proba.

1 ☞ *In obligatione non cadunt niſi ea, quæ ſunt in bonis debitoris.*

1 QVæ prædium. † Obligans rẽ alienã, nõ præiudicat dño, & cõtraria pignoratitia tenet. h.d. No. ꝙ dixi in ſummario. Cõcordat l. ſi quis in pignore. §. j. ff. de pig. ac.

2 Modo opp. † dicitur hic. in obligatione nõ cedũt niſi ea quæ ſunt in bonis debitoris, cõtra, ſeruitus ruſticorum prædiorum, dicit lex quod non eſt in bonis, neꝙ extra bona: vt l. j. ff. de vſufr. leg. & tamen cedit in obligatione, vt l. ſed an viæ. ff. de pigno. Rationem ſpecialitatis dic vt ibi.

Tutor

a ¶ Si probaueris. Aduerte iſtũ text. dũ requirit fraudẽ: qa Bar. in l. quæ dotis. ſol. matri. ſubaudit maximè quod not. quia aliter non bene intelligeres iſtã materiã. Et qd ſi obligaui rem alienã, & tradidi: an poſsit ille, cui fuit illa res tradita, præſcribere iuri hypothecę? Bal. ꝙ nõ, in l. ſi quando. C. ad Velleia.

b ¶ Cõfirmat pignus. Sed ſi dominiũ rei pignoratæ ſupuenit debitori, confirmat pignus: plene per Bart. in l. j. ff. de pigno. & vide in ead. l.

c ¶ Res aliena. Quãdo res aliena obligari poſſit, vide Bal. not. in l. mater. in i. colũ. de rei ven. & vide not. in l. ij. de pign. act. & quæ ibi dixi poſt Bar. in l. j. §. j. ff. de pign. Quid autẽ ſi debitor in re obligata non habeat niſi poſſeſsionẽ, an veniat in obligatiõe: ad de quod ſi talis res ſine vitio poſtea deueniat ad alium creditorem, ad quẽ habeam regreſſum: vide Cy. & Salice. hic, & quæ not. Bart. in l. rem alienam. in antepe. col. ff. de pig. act. Adde meę lius de quæſtio. hic tacta. per Alex. Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de ſolut. §. j. verſic. ſed pone.

d ¶ Probare creditor. Quid habet probare creditor in hypothecaria, vide Cy. Bald. & Bar. in l. de rebus. ſ. de dona. ante nup.

e ¶ Extraneus poſſeſſor. Quod verũ intelligę notabiliter. vt in l. de rebus. ſ. de donat. ante nup. & c. ſi quilibet poſſeſſor vellet ſe tueri: ꝙ nota. Sed aduerte: quia Bar. in l. rẽ alienã. ff. de pign. act. tenet cõtrarium eius quod hic dicit lex ꝙ habenti titulũ lucratiuum à debitore, ſit opus ꝓbare de domino debitoris.

2 ¶ Omnino necessaria. In generali obligatione nõ veniunt panni, lecti, & supellectilia. Vide Bald. in l. certi. ſ. loc. & vide quod notat Bal. hic.

b ¶ Fit mentio. Vide de hoc per Cy. in l. certi. ſ. loc. in quinta quæstio. & expresse Pet. in l. seruum filij. §. eum qui. de lega. j. & distinguit, an habere debeat tanquã hæreditatem? & sic ius vniuersale: an generaliter bona, &c. quo casu procedit l. Caius. &c. de quo vide Cy. hic.

c ¶ Nomen quoque. Ad hanc legem vide l. Caius. de legatis secundo.

d ¶ Modo habetis. Vide Bald. in l. si cũ emptor. ff. de pact. plene Bald. in l. j. C. de actio. & oblig. in nona colum. in versicu. quinto quæritur. cum versiculo sequenti.

e ¶ Cõtra. Vide Barto. in l. iij. ſ. quod metus causa.

f ¶ Vnde oppo. Vide pro eo quod hic dicitur, Bart. in consilio ccxliij. incipiẽ. tres casus. Andreas Barba.

1 ☞ *Tutor si rem pupilli obliget, & pecuniam in vtilitatem pupilli non conuertat, non valet obligatio.*

2 *Pupillus factus maior, potest approbare contractum per tutorem factum, qui de iure non valebat.*

SI in rem, † Tutor, procurator, vel alius administrator, obligando rẽ dominorum, eis non præiudicant, nisi postea consensus dominorum accedat: vel nisi de sciẽtia eorum probetur. hoc dicit. cum l. sequẽti. Nota ex istis legibus quod si tutor rem pupilli obliget & pecuniam in vtilitatem pupilli non conuertat, quod obligatio non valet, vt hic. Item nota † quod pupillus factus maior, potest approbare cõtractum per tutorem factum, qui de iure non valebat: vt hic.

Quæ res pignori obligari possunt, vel non: & qualiter pignus contrahatur. Rubr.

Rubrica nostra potest continuari hoc ordine. Dictum est suprà, de pignor. sed quia quædam res reperiuntur, quæ obligari, seu pignorari non possunt: ideo subnectitur hæc rubrica: quæ res pigno. obliga. possunt, vel non: & qualiter.

☞ *Generale quo ad genus, non tantum operatur, quantum speciale quo ad speciem in his, quæ quis specialiter non esset concessurus, vel obligaturus.*

3 *Suscipiens in se omne periculum, videtur suscipere periculum contingens ex dolo, vel culpa, non casum fortuitum,*

4 *In generali obligatione non veniunt supellectilia necessaria.*

1 ALumnos. † In generali obligatione non veniunt ea, quæ quis non esset speciaLiter obligaturus. hoc dicit. Nota quod dixi in sum-
2 mario. Modò oppo. & videtur † quòd tantum debeat operari generale quo ad genus, quantum speciale quo ad speciem. Vnde oppo. de l. si duo. de administratione tuto. & l. si chorus. ff. de lega. iij. & l. omnes. de præscriptio. triginta ann. hic autem dicitur cõtra: quare malè. Sol. secundùm Dynum. & dic, quòd dicta regula non procedit in his, quæ quis specialiter non esset concessurus, vel obligaturus: quia in casu isto non operatur tantum speciale quo ad speciem, quantum generale quo ad genus, nec econuerso: vt l. obligatione. in principio. ff. de pigno. Et dic vt not. per Dyn. in capi. generali. extra, de regulis iuris. libro sexto. Ista lex inducitur per glos. in argu. ad quæst. de casibus fortuitis †, quòd si aliquis suscipiat in se omne periculum,
3 quòd ipse videtur in se suscipere periculum contingens ex dolo, vel culpa præcedente: non autem videtur in se suscipere periculum casus fortuiti. argu. huius legis, & in dicta l. obligatione. ff. de pignoribus, & not. per glos. & docto. in l. si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. De quo dic vt not. per glos. & docto. ibidem.
4 Item inducitur in ar. ad quæst. † quòd licet aliquis obliget omnia bona sua, non videtur obligare supellectilia omnino neces-
a saria [a], & ea, quæ nullo modo esset specialiter obligaturus: vt puta panni, lecti, & alia supellectilia, sine quibus viuere non possumus: imò si creditor ad ista ageret, malè ageret, secundum Iacobum Butr. quia non posset: & ex hoc fiunt statuta, quòd talia possunt pignorari.

2 ☞ *Si episcopus debet habere bona omnium clericorum decedentium in certis parochijs: & reperiatur quòd clericus habeat instrumentum, in quo est obligatus Titius, tamen extra ciuitatem: non pertinebit ad episcopum illud instrumentum.*

LEX II.

1 CVm constet. † Obligato instrumẽto: videntur obligata ea, de quibus in in-
b strumento fit mentio [b]. hoc dicit. Nota quod dixi in
2 summario. Ista lex inducitur in arg. ad quæst. † Consuetudo est in ciuitate, quòd episcopus debeat habere bona omniũ clericorũ in ciuitate decedẽtiũ, in certis parochijs episcopo deputatis: modò quidã clericus instrm habebat, in quo Titius erat eidẽ obligatus & tamen Titius erat obligatus alibi extra ciuitatem: nunquid illud nomen Titij erit episcopi. Inducitur hic lex quòd sic: cùm reperiatur instrumentum esse in ciuitate. Tu verò secũdum Pet. tene contrarium, per. l. Caius. ff. de leg. ij. vbi est casus.

1 ☞ *Cum vniuersitate, res religiosa cadit in obligatione.*

LEX III.

SI monumento. Res religiosa non cadit in obligatione. h. d. Nota quod dixi in summario. Iuxta hoc oppo. de l. monumentorũ. ſ. de relig. & sump. fune. Sol. Aut tu quæris, nunquid istud monumentum, aut ipsa res religiosa, possit obligari: & dicas quod non, vt hic. Aut tu quæris, nunquid possit obligari ius auferendi mortuum in sepulchro: & istud bene potest obligari: vt lege contraria. Sed contra istam solut. instatur de l. in modicis. ff. de
1 contrahen. emp. Sol. † Cũ vniuersitate res religiosa cadit in obligatione: Secus in venditione: vt in contrario: Sed specialiter, & per se, non potest obligari, vt hic. Et facit ad prædicta l. j. ff. de fun. do. cum similibus.

2 ☞ *Debitor debitoris mei potest conueniri à me, dummodo primò nõ soluisset debitori meo, ante certiorationem sibi à me factam. & nu. 4.*

3 *Nomina debitorum veniunt in obligatione tam generali quàm speciali: & an in tacita obligatione.*

4 *Actio directa, quæ competit debitori creditoris, contra debitorem suum est vtilis penes ipsum creditorem creditoris. & nu. 6.*

5 *Debitor debitoris mei si tenetur ad speciem, & ego eam exigam, debeo tenere loco pignoris: sed si debet quantitatem, eam compensabo.*

7 *Debitor debitoris mei si sciat nomen suum mihi esse obligatum, licet ipsum non certiorauit: non tamen licitè potest creditori suo soluere.*

8 *Quando ago contra nomen debitoris mei debitoris, non est necessaria excussio debitoris mei.*

9 *Qualiter formabitur libellus contra nomen debitoris mei debitoris.*

10 *Creditor si agit contra nomen debitoris, & creditor creditoris, etiam agit contra illud nomen: præfertur creditor creditoris.*

c ¶ NOmen quoque. [c] Ista est bona lex. † No-
1 men debitoris ante denunciationem factã sibi à creditore sui creditoris, potest soluere suo creditori: post denunciationem autem factam non po-
2 test soluere: sed exigi potest vtili actione. hoc dicit. † Nota debitor debitoris mei potest conueniri à me: dummodo primò non soluisset debitori meo, vt hic: & hoc est verum ante certioration nem sibi à me factam. Si autem certioraſſem, creditori suo solue
3 re nõ potest: vt hic habetis not. † Secundo nota quod nomina debitorum, veniunt in obligatione tam generali quam speciali. An autem veniant in tacita obligatione, vide quod not. ſ. de hæred. act. l. hæredem. Tertio habetis notare † quod actio directa, quæ competit debitori creditoris contra debitorem suum, est vti
d lis penes ipsum creditorem creditoris: vt hic. Modò habetis [d] nota. contra legem nostram opponere: dicitur hic, quod debitor debitoris mei ante certiorationẽ à me sibi factã põt debitori meo
e soluere. Contra [e] imò videtur quod possit soluere, quãtumcũq;
f sibi non denunciauerim. Vnde oppo. [f] de l. iij. j. de noua. Solu. hæc lex suppletur per illam: quia siue per creditorem creditoris sit facta denunciatio, siue lis sit cõtestata, siue pars debiti soluta, debitor non potest soluere suo creditori. & ita intelligitur contra
5 rium. Item oppon. † & videtur quod creditor creditoris non possit istud nomen exigere: sed debet ipsum tenere loco pignoris. Vnde oppo. de l. grege. §. cum pignori. ff. de pign. & l. si conuenerit. ff. de pign. act. Solu. Aut istud nomen debet speciem, aut quantitatem. Primo casu creditor tenebit pignora: secundo casu compensabit cum debitore suo. Vlterius oppo. liberatio est species alienationis: vt Instit. qui. alie. licet vel non. §. nunc admonendi. Sed alienando debitor non potest præiudicare creditori: vt l. debitores. ſ. de pign. ergo nec liberando: hic autem dicitur contrarium: quare malè. Solu. Differentia est inter pignora corporalia, & incorporalia. vt nomina debitorum: quia in primo casu per debitorem alienantem non præiudicatur creditori, cum res corporales appareant: secus in incorporalibus, quæ nõ
6 apparent. † Modò pro declaratione legis nostræ quæro quæ sunt istæ vtiles actiones. Glos. nostra hic, & in l. grege. §. cum pignori. ff. de pign. dicit quod est vtilis hypothecaria. Ista opi. est falsa: quia hypothecaria possessionem auocat: vt l. si cum vẽditor. in princip. ff. de euict. & in omnibus non est possessio, quia sunt incorporalia: sequitur quod in hypothecaria non habet lo-

a ¶ Quærit glo.in caſu l. Titiæ.ĩ.de noua. an ſufficiat ſola ſcientia debitoris? Adde plene Barto.in l.facta.§.ſi hæres. ff. ad Trebel. & Bal.in dicta l.iĩ.§.de nouat.

b ¶ Nomen debitoris. Vide Inſti.de actio. in §.item Seruiana. habẽs nomẽ debitoris obligatum an debeat facere excuſsionem? et vide. Bal.in l. hæredẽ.s. de hær. act.& ibi dicit,ꝙ requiraꝫ excuſsio,niſi directæ actiones eſſent ceſſæ.& idẽ voluit in l.ij.in ĩj.colũ. quãdo fiſ.vel pri.& Bal.hic contra opi. Bar.& hic p Iacob. de Bel. per Bar.in l. ſi cõuenerit.ff.de pigno.act. Adde Spe. de ꝓcu.§. ſequitur. verſ.quid ſi mihi.& in tit.de obli.& ſol. §.nunc aliqua.verſi. ſed qd ecce.Roma. conſi.ccccxvj.

c ¶ Quis p̃fertur. An habẽs vtilẽ p̃feratur habenti directã? & vide Bar.in l.iĩ.§.de donat.

d ¶ Qui filios. Vide quid not.in c.reſcripto.de iureiur.

e ¶ Si qs. Vide ꝙ per hãc legẽ pulchre cõcludit Bar.in l.ſi ſtipulatus fuero illud. de verb.obli.

f ¶ Diſpoſitio gñalis. Sed an tacita hypotheca cõprehendat futura,vide in l.iĩj. & ibi per Bald.s.de priui.fiſ.& gl.hic in fi.Et qñ diſpõ trahatur ad præſentia & futura,vide no.Bal. poſt Barto.in l.fi.in pen. colũ.s.de pact. Quid ſi cedo bonis: an intelligatur de futuris? Bal.ꝙ non,in l. pe.s. qui bo.cede. poſ.Quid ſi cedo actionem, vide in l. hæredem. ff. mand. Et de materia vide in l.damni.§.is qui. ff.de damno ĩfecto.

g ¶ Sĩgularia. Et ſic no.dr̃iã eẽ ĩter gñale,& vſe:adde not.ĩ c.ex lr̃is. de iur. pa. Bal. in l. a iudice.s. de iudic. & melius in l.ſcire debemus.ĩ prin.poſt gl.et Bar. & doct.ff.de verb. oblig.

h ¶ Quãdoqꝫ a principio.Facit ad notab. q.Dyn.& Bar.in l. ſi mihi & tibi.§. fin. de leg.j. & hic adde Bar.in l.j.in prin.ff. de pig.

i ¶ Item quęro. Et ex his poteſt inferri ſi mulier dat oĩa bona ſua in dotem, ꝙ non veniant bona quæſita: ſed ſtat in dubio, ſi ſtatutũ dicit, prout eſt Bononię,ꝙ omnino confectis dotalibus inſtrumentis ipſo iurę cum. Quare teneas aliam opin.gloſſ.vide licet quod iſtæ vtiles actiões ſunt,quę erãt directę penes debitorem,qui obligauit nomẽ.Item quæro,dicitur hic: certior à te factus,&c. †Quærit gloſſ.[a] hic:quid ſi iſte ſciebat nomen ſuum obligatum eſſe mihi, tñ ego ipſum nõ certioraui: nunquid licitè poſsit ſoluere creditori ſuo? Glo.noſtra hic tenet ꝙ ſic:qa oportet quod denũciatio ſibi oĩno fiat à creditore creditoris.alle . gl.l.debitores.s.de pig.Certè domini,illa lex.nihil ad rhombum:quia loquitur de voluntate, ſeu vrbanitate,vt vidiſtis ibidem:quare dicatis,et melius,quod denunciatio nõ ſit neceſſaria ſciẽti.ar.l.j.in fi.ff.de act.emp.& ibi no.& melius in l.fi.ff.de tranſac. & ſolet notari in l.emptor.j.de euict. Item quæro.ecce †debitor meus obligauit mihi nomen debitoris[b].ago contra iſtud nomen: opponitur mihi quod nõ fuit facta excuſsio: quę ritur quid iuris? Dixerunt quidam, quod etiã in nominibus requiritur excuſsio principalis debitoris:quia lex generaliter loquitur:vt in auth.hoc ita .s.de pig.& in corpore vnde ſumitur.Et ad idem l.non prius .s. quando fiſc.vel priua.& hæc opin.videtur tutior. Iac.de Are.& do.Iaco.Butri.hic tenent,ꝙ in nominibus non ſit neceſſaria excuſsio:quia ius nominis dicitur reſidere penes ipſum principalem debitorem:quo caſu quando debitor principalis habet res hypothecatas,non eſt neceſſaria excuſsio: vt videbitis in authen.hoc ita.& maximè dicit ipſe,nõ eſt neceſſaria excuſsio,ſi agat actione vtili,quæ penes debitorem erat directa: qa excuſsio,ſecũ dũ eũ,habet locũ ſolum in hypothecaria. Et hãc vltimã partẽ credo veram.Sed iſtud vltimũ,ꝙ ipſe dicit quod excuſsio ſolũ habeat locum in hypothecaria,credo quod nõ ſit verum:quia etiam habet locũ in alijs actionibus,puta in reuocatorijs:vt l.j.& ij.& ibi not. s . de his quæ in fraud.credi. †Quæro, qualiter formabitur libellus contra nomen.Habetis glo.in.l. hæredẽ.s.de hær.act.Item quæro: ecce debitor meus obligauit mihi nomẽ debitoris: agit ipſe contra illud nomen , & etiam ego ago:quis præfertur[c]? Breuiter dicas,†quod ego creditor, qui ago vtili:quia quantumcunqꝫ habens vtilem,habeat cauſam ab habente directam,præfertur habẽs vtilem: vt l.j.§.qui ſuperficiem.ff.de ſuperfi. Præterea videtur caſus in l.ſi conuenerit.in princip. s. de pig.act.

1 **Pem eorum.** † Præmiũ quod datur athletæ,non poterit obligari . h. d. Nota quod dixi in ſummario.

Pignorãs liberum hominem, debet puniri.

Pater filium obligare poteſt propter famem.

d **Vi filios.** [d]†Res,quæ non ſunt in bonis noſtris non poſſunt obligari.h.d.Nota quod dixi in ſummario. Oppo. de l. ſenatus.§.fina.ff.de leg.j.Solu.Caſus ſpecialis eſt ibi:& dic vt ibi not.per gloſſ.Dyn . Itẽ oppo.dicitur hic quod non poteſt obligari niſi illud,quod eſt in bonis noſtris. Contra de l.ſed an viæ.ff.de pig.Sol.dic vt dixi in l. quæ prædium.s.titu.j. †Item oppo.quod videtur quod pignorans liberum hominẽ debeat puniri. Vnde oppo.de.§.quia vero & huiuſmodi.in auth.vt nulli iud.colũ . ix. Sol. Iſta limitatur per illã:qa nõ poteſt obligari,vt hic:ſed ſi obligetur , punitur: vt ibi.

1 †Quærit glo.nunquid poſsit quis filiũ obligare propter famem? Et tenet quod ſic Itẽ dicit in l.ij.s.de pa.qui fi.diſtr.

2 *Ex conuentione inſtrumenta fundi non poſſunt pignorari.*

3 *Et an iſta lex habeat locum in omnibus fundis.*

1 **Xecutores.** † Deputati ad agricultu- k
ram non poſſunt capi pignori,h.d. cum l.ſeq.contrafacientes puniuntur. h.d. in auth.agricultores,hic poſita. Et differt prima à ſecunda:quia prima loquitur de pignore capto ex præcepto iudicis: ſecunda loquitur de pignore conuentionali. Quæ
2 rit glo.in l.executores.† nunquid conuentionaliter poſſunt iſta inſtrumenta fundi capi? Gloſſ.noſtra,& bene,determinat quod non,per l.pignorum,quę ſequitur. Ad idẽ in auth.nullũ credentem agricolę. §.j.Quęro,iſta lex loquitur de prædijs tributarijs. Et dicit text.ex quo tributorum illatio redardetur:quid de alijs prædijs? Videtur
3 †quòd non habeat locum iſta , per rationem quam aſsignat text.Vos habetis dicere contra, quod lex iſta habeat locũ in alijs prædijs,quia ineſt alia ratio,videlicet neſterilitas fructuum,&c.arg.l.j.§.de eo opere.ff.de aqua pluuia. arc. & iſta ratio vrget in alijs prædijs.

intelligãtur omnia immobilia mulieris in dotem data: an iſto caſu veniant bona quæſita . do. Flo. diſputat iſtud dubium: & incipit diſputatio , mulier viduata. & concludit ꝙ nec iſto caſu veniãt. And.Barb.

¶ Nunquid veniũt futura. Vide Bald. & Arge.in l.ſtipulatio hoc modo. ff. de ver.obli.& Bal. in l.j.§.fi. cum l.ſeq. ff. pro ſoc.in recollectis antiquis, & ibi vide tex.& glo. in verbo,interuenire.& vide Ludo.in l. ĩj. §. incertam. ff. de acquir.poſſeſ. & vide Ang.in conſi. clxxviĩj. incipiẽ.in Dei nomine & ſuæ matris : & prædictis inſtrumentis, &c. & vide Bal.in l.ſi quis argentũ.§. ſed & ſi quidem.C. de donat. & vide Raph.in l. qđ meo. in prin.ff.eo. & vide Imol.& Ro.in l.

2 *Voluntas contrahentium debet magis inſpici, quàm verba.*

3 *Diſpoſitio generalis trahitur non ſolum ad præſentia, ſed etiam ad futura.*

4 *Si debitor in obligatione omnium bonorum ſuorum in ea conſtituit ſe creditoris nomine poſsidere: an veniant futura.*

e 1 **Si quis.** [e]† Appellatiõe rerum,vel bonorum in obligatione deductorum,continentur præſentia & futura.hoc dicit.iſta eſt not.lex.No.quod dixi in ſummario. Secundò not.quod voluntas contrahentium debet magis inſpici,quàm verba,vt hic. Tertiò nota † quod diſpoſitio
2 f generalis [f]trahitur nõ ſolũ ad præſentia,ſed etiã ad futura:vt hic videtis. Oppon.dicitur hic quod in obligatione nõ ſolum veniunt præſentia,ſed etiam futura.Contra,de l.ſi ita ff.de au. & argen.lega.Solu.Dicit gloſſ.ibi loquitur in legato , vel donatione, per quam dominium transfertur:& ſic eſt magnum præiudiciũ:
3 &ideo illa diſpoſitio †non trahitur ad futura. Hic loquitur in obligatione pignoris,quod non eſt magnum præiudicium:& iõ comprehendit futura.& ita intelligitur contrarium. Sed contra iſtam ſolutionem inſtatur de l.ſi ſeruitus.ff.de ſeruit.vrba. præd. & de l.tertia. in princip.ff. pro ſoc. Quare dicatis duo verba ſecundum Petrum quod quædam ſunt vniuerſalia:& in iſtis non ſolum inſpicitur tempus præſens , ſed etiam omne futurum incrementum cõſideratur:& de iſtis loquitur l. peculium.ff.de legatis ĩj.& l.grege.ff.de legatis primo. Quædam ſunt ſingula-
g ria [g] : & in iſtis ſolum inſpicitur tempus præſens,niſi poſtea fortè aliud accedat per alluuionem:vt l.item ſi fundi. §. primo . de vſufru. Quædam ſunt generalia: & in iſtis quandoqꝫ à princi-
h pio[h] poteſt inſpici quantum præiudicium ſit futurum , & tunc non ſolum comprehenduntur præſentia,ſed etiam futura: & de hoc loquitur prędalleg.l.ſi ſeruitus.de ſeruitu.vrba.prædio. Quãdoqꝫ à principio non poteſt inſpici quantum præiudicium ſit futurum:tunc aut loquimur in obligatione pignoris : & tunc veniunt prędentia & futura,vt hic.aut loquimur in translatione dominĩj:& tunc regulariter non veniunt futura. Ita debet intelligi prædalleg.l.ſi ita.de auro & argen.legat.niſi natura contractus aliud induceret : vt in ſocietate. Et de hoc loquitur l.iĩj.in prin-
4 cipio.ff.pro ſocio. Item †quæro[i] : debitor obligauit omnia bo-
i na ſua,& dicit ſic : ſub obligatione omnium bonorum ſuorum, quæ conſtituit ſe creditoris nomine poſsidere : nunquid veniũt
k futura [k]? Dixerunt quidam quòd ſic per iſtam legem. Quidam dixerunt quod non:quia cum non poſsideantur futura tempore obligationis non poteſt ſe conſtituere poſsidere ea,quæ nõ habebat

habebat. Dominus Iacobus videtur hic inclinare in istam sentẽtiam, videlicet quòd per istum modum comprehendantur futura: cùm non sit magnum præiudicium in iure pignoris: vt hic no. in gl. Tamen contra istam opinionem. facit quod nota. in l. quamuis. §. j. de acqui. possess. & ibi gl. quã videbitis per vos.

Qui potiores in pig. habean. Rub.

Rubrica nostra continuatur ad præcedentia hoc ordine: Dictum est suprà, de pignoribus: verùm quia quãdoque ad idem pignus plures creditores cõcurrunt, & dubitatur quis sit potior: idcirco subnectitur hæc rubrica, qui potiores in pignor. habeantur.

Tantum ualet consignatio, & depositio, quãtum ipsa solutio.

Creditor secundus, soluendo priori debitum, confirmat sibi pignus.

Et econtra potest primus debitor offerre secundo.

Nec primus creditor potest ad hoc compelli.

LEX I.

QVi pignus. † Secundus creditor soluens priori, vel consignans, & deponẽs id, quod ei debetur, in locum prioris succedit, & cõfirmatur sibi pignus. h.d. Nota † q tantum valet consignatio, & depositio, quãtum ipsa solutio. Secundò nota † quòd secũdus creditor soluendo priori debitum, confirmat sibi pignus. Modò pro declaratione legis nostræ quæro: dicitur hic quòd secundus creditor potest offerre primo †: sed quid econuerso, nunquid primus potest offerre secũdo. Breuiter habetis dicere quòd sic. Videtur text. in l. Paulus. §. qui pignoris. ff. quibus modis pigno. vel hypo. sol. † Sed iuxta hoc quæro, nunquid primus possit ad hoc compelli. Breuiter text. non. j. eod. l. prior quidem creditor.

Qualiter intelligatur qui prior est tempore, potior est in iure.

Et quæ sit differentia inter pignus prætorium, & cõuentionale. & nu. 1.

LEX II.

SI decreto. † Cùm plures creditores concurrunt circa idem pignus prætorium, & sunt diuersorũ titulorum: qui prior est tempore, potior est in iure. h.d. Habetis notare quod dixi in summario. Modò opp. dicitur hic q in pignore prætorio, qui prior est tẽpore, potior est in iure. Contra; imò videtur q creditores debent cõcurrere. vt l. fi. §. de bo. auth. iudi. possid. l. is cui. §. si plures. & §. qui prior. ff. vt in posses. lega. Sol. Aut creditores sunt eiusdem tituli: & tunc concurrunt: & ita intelligatur contrarium. Aut sunt diuersorum titulorum: & tũc qui prior est tẽpore potior est in iure: ita intelligatur hic. Sed contra [a] istam solu. instatur, & videtur q indistinctè qui prior est tempore, potior est in iure: vt l. si fundum. & diuersis. j. eo. Sol. Dic quòd in lege contraria loquitur de pignore conuentionali. Sed contra istam solutionem instatur de l. licet. & authentica ibi posita. j. eo. Pro quorum solutione dicas ad præsens duo verba. Nam quandoque plures creditores prætendunt ius in pignore cõuentionali: & hic est nota re regulam, & instãtiam à regula. † Regula est, q qui prior est tẽpore, potior est iure. Fallit l. licet. & in auth. ibi posita. j. e. & in casibus ibi no. in l. diuersis. j. e. Quandoque plures creditores prætendũt ius in pignore prætorio: & tũc aut sunt eiusdẽ tituli: & tũc cõcurrunt: vt l. fi. §. de bo. auth. iud. pos. l. is cui. §. si plures. & §. qui prior. ff. vt in pos. lega. Si verò sunt diuersorũ tit. tũc qui prior est tempore, potior est in iure: vt hic. Quandoq; quidã creditores prætendunt in pignore cõuentionali: quidã in prætorio: & tunc habet locũ l. si postquam. §. vt in pos. lega. Et de materia huius legis dic vt plenè no. q Dy. in c. qui prior. extra, de regu. iu. lib. vj. Quærit glo. nostra † quæ sit differentia inter pignus prætorium, & iudiciale: dic vt no. hic per glo. quam signa: & in rub. de præt. pig. vide per me aliam differentiam in l. a diuo pio. §. si super rebus. ff. de re iudi.

Reipublicæ appellatio, etiã refertur ad aliam ciuitatem, quàm ad Romanam.

LEX III.

VTrum rempublicam. † Habẽs ius pignoris in re pfert [b] agẽti pſonali actiõe. h.d. Nota quod dixi in summario. † Secũdò no. q appellatio Reipublicæ etiã refert ad aliã ciuitatẽ, quàm ad Romanam, vt hic. Sed cõtra istud vltimum opp. de l. eum qui vectigal. de verb. signi. Sol. secundùm gl. dic q Respublica propriè sumẽdo, intelligit de Republica Romanorum. Impropriæ aũt qñq; sumitur pro qualibet alia ciuitate: vt hic. Vel dic quod hoc cdntingit ratione adiuncti: quia ad verbũ Reipublicæ adiũgitur hic Heliopolitanorum: secus si indistinctè profertur: vt d. l. eum qui vectigal. & ibi plenè no. per Dyn.

SI fundum. Qui prior est tẽpore, potior est in iure. h.d. cum l. diuersis. j. eo. Cõtra l. diuersis. opp. de l. licet. & auth. item possessor. aliàs, si prior. j. eo. Sol. Casus est specialis in lege cõtraria. Itẽ opp. de l. interdũ. ff. eo. tit. Sol. ibi etiam est casus specialis. Item opp. de l. scripturas. j. eo. Sol. secũdùm glo. & ibi est casus specialis. Vnde habetis notare regulam, & instantiam à regula. Regula. est: hoc fallit in casibus legis cõtrarię. & ideo signa gl. hic positam, quæ enumerat casus.

PRior. † Prior creditor non habet necesse offerre secundo: sed secundus offerens primo confirmat sibi pignus. hoc dicit.

IGeneraliter. † Habens causam à primo creditore: non potest inquietare. hoc dicit ista lex.

An ille, ex cuius pecunia res emitur, habeat priuilegiũ inter personales actiões.

Si debitor primò obligauit mihi omnia bona sua deinde eadem obligauit Sempronio: & post acquisiuit bona: quis præferatur.

LIcet. [c] Ista est optima lex, & in summa hoc dicit. † Licet regulariter qui prior est tpe, potior est in iure; tñ si ex pecunia creditoris secundi sit res empta, & eidẽ specialiter obligata: secundus est potior. Nota. qđ dixi in summario. Opp. dr̃ hic q res cõparata ex pecunia creditoris, est ei obligata. Cõtra de l. cũjus. §. in q. cau. pig. tac. cõtrah. Sol. Aut ex pacto res empta obligat: & tũc habet locũ lex nostra. Aut nõ sit aliquod pactũ: & tũc habet locũ lex cõtraria. Sed cõtra istã sol. instatur, & opp. de l. interdũ. ff. eo. ti. Sol. Ibi est casus specialis: vt ibi no. & no. in l. diuersis. j. e. Quæro p declaratione legis nostræ † nũqd ille, ex cuius pecunia [d] res emitur habeat priuilegiũ inter actiões pſonales. Quidam dixerũt q nõ, p l. pcuratoris. §. planè. ff. de tribut. Ioan. hie fuit cõtra opi. tñ nihil allegat, dicẽs q debet habere priuilegiũ inter pſonales actiões. Hãc opi. tenet Iac. But. per l. quod quis. ff. de priuile. cred. Quæro: ecce mutuaui Sempronio centũ & obligauit mihi oĩa bona sua. Itẽ Titius mutuauit eidẽ cẽtũ & etiã obligauit oĩa bona sua: postea Sẽpronius debitor acquisiuit plura bona: quæro in istis bonis postea acquisitis q̃s sit potior. Primò videt q potior sit ille, q prior est tẽpore: vt l. si fundum. §. eo. & l. diuersis. j. eo. In contrariũ videtur l. si is qui. ff. de iure fis. Quid dicemus? Gl. in l. idẽ q̃. §. fi. ff. eo. dicit, q isti creditores debent cõcurrere: & est speciale in fisco q præferatur: vt d. l. si is qui. Iaco. de Aret. per l. istam tenet cõtrarium: & dicit, q casus est hic: & verum dicit viso meo: quia vos videtis q

---

a Si pignus hoc modo. ff. de verb. obli. & vide Ang. in l. j. in prin. j. de pig. & vide omnino Baldũ in rubri. de contrahen. emp. in xxj. q. & vide Alex. in l. tri. §. incertum. ff. de acquiren. possessione.

a ¶ Sed contra. Vide Bal. in l. cum vnus. ff. de bo. autho. iu. pos.

b ¶ Præfertur. Idem tenet in l. a diuo pio. ff. de re iudi.

c ¶ Licet. Hãc legẽ vide multipliciter limitatam per glo. in authen. vt exa. instã. do. Adde inquantũ Bar. formaq. de debitore qui se successiue duobus obligauit, & postea bona acquisiuit: quis præferatur. Spec. in ti. de obl. & sol. §. j. versic. sed quid. & Io. and. ibi cum limitatione ibi per me posita, scilicet q prior creditor præfertur secundo in rebus postea acquisitis, nisi secundus sit priuilegiatus, & primus non. Ita limitat Bald. dictum Iacob. de Aret. eius consil. cccl xxxix. j. lib.

P. PAV. P

c ¶ Licet. Vide Lancelot. Dec. in l. creditor. la. j. ff. si certum petat.

d ¶ Cuius pecunia. Si res emitur ex pecunia mea, habeo priuilegium inter personales. Barto. tamen in dicta l. quod quis. non bene firmat ibi in fine, dum voluit hoc forte in priuilegio nauis emptæ esse, & nõ aliarum rerum: & in alio casu quo hoc sit verum limitatur ibi p gl. & Bar. si specialiter ad hoc sit mutuata. Item si mutuata est gratis: alias secus. Et adde l. qui in naue. eodem titu. & l. fina. & authen. ibi posita. ẽ. de pignori. Sed Ludoui. de vrbe in l. si cum dotem. §. fina. li. soluto matrimonio tenet etiam quod si datur pecunia vt res ematur, dominus pecuniæ non habet priuilegium, per l. procuratoris. §. plane. de tribu. & vide quæ dixi post Bart. in l. quamuis. la iij. ẽ. de pigno. Cogita per authenti. quo iure. j. eodem. vbi gloss. tenet quod talis mutuans vt res emantur habet tacitam hypothecam.

hic tractatur de bonis poſtea acquiſitis: & dicit ꝙ ſecundus creditor eſt potior: ſi res fuit empta ex pecunia ſua, & eidē ſpecialiter obligata: quaſi velit dicere, ꝙ ſi ſpecialiter nō fuiſſet obligata iſta res poſtea acqſita, ꝙ nō eſſet potior ſecundus, imò primus eſſet potior; & ſic nō cōcurrūt: vt dicit gl. imo qui prior eſt tēpore, potior eſt in iure. Facit optimè l.ſi.in prin.ff.eo.pro opi. Iac. cōtra gl. intelligēdo tex. vt iacet. Præterea cōuētio eſt illa, quæ acquirit ius in pignore, nō acquiſitio ipſi⁹ rei: vt l.j.ff.de pig.ac. Vnde debet inſpici cōuentio, tanꝯ princi palior: nec debet inſpici acqſitio rei: & ſic cōcluditur ſecundū eū, qui prior eſſet etiā in poſtea quæſitis debeat præferri ſecūdo: & credo ꝙ ſit ipſa veritas. Tex. eſt hic, &c.

2 ☞ *Allegans contraria non debet audiri.*
Mendax punitur in translatione poſſeſsionis.
4 *Prior creditor negās rem eius eſſe, à quo cauſam habuit, & uolens incontinenti probare de proprietate eius, non debet audiri ante translationem poſſeßionis in alium factam. & nu. 1.*
5 *Sed in alia inſtantia translatione poſſeßionis facta in aliū creditorem, poteſt dicere ſe eſſe potiorem.*
6 *Et translatio poſſeßionis fit per officium iudicis in ſecundum creditorem.*

a ISta auth. ponit aliū caſum ſpecialem, in quo prior tpe nō eſt prior iure. Breuiter dicit. †Poſſeſſor. potior creditor negās rem eſſe eius à quo cauſam habet, & poſtea allegans rem eſſe potiorem tēpore, cōtra ſecundū creditorē non auditur: imò poſſeſsione priuat. h.d. No. ꝙ dixi in ſummario, Secundò nota † ꝙ allegās cōtraria, nō debet audiri; vt hic, & l.j.ſ.de fur. cū ſi. Tertiò nota. †ꝙ mēdax punitur in trāslatione poſſeſsionis, vt hic in tex. Ad idē l.ſi. ff.de rei vē. Modò pro declaratiōe noſtræ aut. †quærit glo. vtrū iſte primus creditor volēs incōtinēti ꝓbare de ꝓprietate eius, nūquid debet audiri? Primo videtur ꝙ ſic, quia dolo videtur facere ſecūdus creditor, petēdo rem quā haberet neceſſe reſtituere priori creditori: vt l.dolo.ff.de do. except. In cōtrariū determinat gl. noſtra, & bene ſecundū noſtros doc. quia in iſto poſſeſſorio non habet locū regula, dolo facis. Ratio eſt: quia hic nulla eſſet pœna mēdacij, ſi non transferretur poſſeſsio in ſecūdū creditorem. Nam tunc non habet locū regula[b], dolo facis: licet in alijs poſſeſſorijs adipiſcendæ poſſeſsionis habet locum: vt plenè ſolet notari, per Dy. in c. qui ad agēdū. extra, de reg. iur. lib. vj. & per dñm meum pleniùs in l. incerti. ſ. de interdic. & l. naturaliter. §. nihil commune. de acquiren. poſ. †Quærit gl. ecce creditor primus negauit rem fuiſſe debitoris, à quo cauſam habet: poſtea vult dicere ſe eſſe potiorem in alia inſtātia[c] iudicij, facta trāslatiōe poſſeſsionis in ſecundū creditorē: nūquid pōt? Videtur ꝙ nō, quia eſt ſibi cōtrarius & ꝓ cōſequēs repellēdus: vt d.l.j.j. de furt. In cōtrarium determinat gl. noſtra hic, quā ſigna, dicēs, ꝙ in alia inſtantia hoc poteſt facere primus creditor. ar. l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffi. teſt. vbi contrarietas circa diuerſa tolerat. Et vide glo. ſi. ibi: ſed nūquid, &c. quam no. Et ſic concludit iſta gl. ꝙ etiā in agitatis intra eaſdem perſonas, non præiudicat in alio iudicio. Cuius contrariū ſolet notari in l. is apud quē. h ſ. de eden. & ibi plenè per doct. Et ſimilem gl. habetis & clariorem in §. illud in auth. de triente & ſemiſ. in princ. gloſſ. magnæ.

6 †Quæro, quo iure fiat trāslatio poſſeſsionis[d]. Dic ꝙ fiat per officiū iudicis. vt not. in d. §. illud. in gl. magna.

1 EOs qui. †Habēs ius reale, præfert habēti priuilegiū ꝓſonale. h.d. gl. Hic enumerat certas perſonas, quæ habēt priuilegia ꝓſonalia: & quæ ſint iſtæ ꝓſonæ: & qs ꝓferatur in priuilegijs ꝓſonalibus, dic vt plenè no. per glo.[e] & Dy. in l. priuilegia. ff. de priuileg. cred.

2 ☞ *Creditor non poteſt excludere uxorē debitoris ſoluto matrimonio à iure pignoris, niſi offerat ſibi dotem.*
3 *Conſtante autem matrimonio, nec offerre dotem, nec uxor excludere poteſt.*

1 VMtibi. †Secūdus creditor nō offerēs, vel nō ſoluēs priori creditori debitū ſuū, eidē in aliquo nō ꝓiudicat, h.d. Nota ꝙ dixi in ſummario. Secūdò nota[f] ꝙ †creditor nō pōt excludere vxorem
2 debitoris à iure pignoris, niſi offerat ſibi dotē: vt hic: ſed hoc eſt verū ſoluto matri-
3 monio. hic apparet in tex. Sed †quæro, nūqd creditores mariti cōſtāte matrimonio poſsint occupare bona mariti, ꝓ iure crediti, volētes offerre dotē vxori. Certè nō, qa adhuc actio de dote nō cōpetit neꝙ eſt caſus, in quo dos poſſet ſolui cōſtāte matrimonio: ſed ſoluto matrimonio bona mariti creditores poſſunt occupare, offerentes dotem vxori: vt hic, ſecūdum Iac. de Aret. quod perpetuò tene menti.

2 ☞ *Scriptura, ex qua fit comparatio, debet habere ſubſcriptionem trium teſtium.*
3 *Subſcriptio trium teſtium, non eſt neceſſaria in ſcriptura, ad quam probandum fit comparatio, ſed præſentia eorum ſic. quando debitor ſcripſit.*
4 *Soli cōparationi omnino non creditur, & teſtibus de ſcriptura deponentibus omnino non creditur.*
5 *Scriptura cōtinens ſubſcriptionē partium, & à debitore cōfeſſata, probat cōtra ipſum debitorē: nō cōtra alias perſonas, niſi habeat ſubſcriptionem trium teſtium.*
6 *Aut priuata ſcriptura probet.*

g 1 SCripturas. [g] †Breuiter dicit ſm Iac. But. Si debitor debitū neget, & ſcripturam fateatur, [h] præiudicat ſibi, & ſcriptura ꝓbat cōtra eum: nō autem præiudicat alijs, vt puta creditoribus hypothecā prætēdentibus: niſi fortè haberet ſubſcriptionē trium teſtiū. hoc dicit. Et ad euidentiam nota quòd quandoqꝫ debitor confitetur ſcripturam, & debitum; & iſte caſus non eſt dubius. Quandoqꝫ debitor fatetur debitum, ſed non ſcripturā, & de hoc non eſt curandum, niſi in caſu fortè, in quo ſcriptura eſſet de ſolennitate: vt l. contrahitur. ff. de pignoribus. Quandoque debitor fatetur ſcripturam, ſed non debitum: & tunc habet locum lex noſtra.

Quandoque debitor negat tam ſcripturam quàm debitum: & iſto caſu habet locum authenti. ſi quis vult caute. hic poſita. Item deberis ſcire ad euidentiam, ꝙ eſt
1 quædam ſcriptura, † ex qua fit cōparatio: & iſta

a ¶ Item poſſeſſor. De huius intellectu vide Barto. in l. ſi aliena. in princip. ſoluto matri. Facit bonus text. in c. vaſallus. ſi de feu. fuc. controuer. quod not. & vide ad not. quæſtio. per Cyn. Ray. & Imo. in l. Titiæ ſi non nupſerit, de condict. & demonſtra.

b ¶ Regula. In caſu huius legis not. habet locum clauſula dolo facis petere quod intus habes. Adde Bartol. in l. final. ff. de rei vendica.

c ¶ Alia inſtātia. Not glo. ꝙ ſi ſum cōfeſſus in vno iudicio vnum, poſſum contrariū dicere in alio iudicio ad alium effectū. Ita allegat iſtam Ang. in corpore in l. ij. §. hoc edicto. in fi. ff. de vi bon. rapt. vide tamen quę notat Bal. in authen. nouo iure, j. de pœna iudi. & quæ not. in l. diuus. de cuſto. reo. cū materia. Et pro eo qđ dixi, eſt apertum dictum Innocē. vbi fortius dicit, in cap. mulieres. de iureiurand. Quod dictum refert Bald. in authen. contra in vlti. colum. de non numerata pecunia. in cap. ſi creditoribus. in princ. §. de fer. pig. da. manu. præ dictis adde tex. gloſſ. & Bald. in l. penul. de inge. manu. Et ꝓ iſta gloſſ. allegatur tex. in l. Aurelius. §. final. de libe. & lega. & vide Bal. in l. is apud quē. in vltima colū. & qđ ibi dixi. & Bartol. ix dicto §. ſed nec impuberis. & vide Alexan. in l. magiſtratibus. in tertia colum. ff. de iuriſdictione omniū iudicum.

d ¶ Translatio poſſeſsionis. Adde in ſimil. Bartol. in l. j. in fi. §. de plus peti.

e ¶ Per gloſſ. Et quantum gloſ. mentionem facit de ſpō. vide gloſ. & Bartol. in d. l. j. de priuile. credi. & quod no. gloſſ. & Bart. in d. l. priuilegia. ff. de priuileg. credi.

f ¶ Secundò no. Adde Barto. in l. ſi conſtante. in vij. q. principalis quæſtiōis. vbi fortius dicit poſt Cyn. hic: licet illud cōmuniter reprobetur non tamen videtur hic reprobari. Et vide Bal. in l. vbi adhuc. in tertia col. ſ. de iur. dot. & Angel. & Imol. in l. j. in ſeptima col. ff. ſoluto matri. & vide glo. ſi conſtante. & quod ibi dixi. Adde quod Bald. conſil. cclxxij. j. lib. ſequitur hic Iaco. de Aret.

g ¶ Scripturas. Vide per hæc dom. Ludo. Ro. in cōſ. cexcix. Andreas Barb.

h ¶ Et ſcriptura fateatur. Et dū hic text. requirit ſubſcriptionē virorū, quid ſi eſſent fœminæ? videtur dicendum ꝙ ſit idē, per id quod no. Bal. in ca. licet vniuerſas. de reſcri. dum dicit illum text. qui loquitur in teſtibus videri extendi ad fœminas: ſecus in ſtatutis, quod pendet ex hoc, an maſculinū cōcipiat fœmininū: de hoc in l. j. ff. de verbo. ſigni. no. tex. hic quod ſcriptura facta à tabellione, ſi non continet ſolennia, vel tabellio non eſt rogatus in forma tabellionis, dicit ſcriptura priuata. Ita no. Bal. in l. fin. §. ſi cer. pet. per iſtum tex. & idem Bal. in rubr. ff. de fide inſtru. in fin. quartæ col. Et ibi etiam an in dubio præſumatur rogatus vt tabellio. & hoc in vtſic. item debetis ſcire ſcripturam, ex qua fit cōparatio, debere habere ſubſcriptionem trium teſtium: ſed ſcriptura, ad quā probandam fit comparatio, non requirit ſubſcriptionem teſtium, ſed oportet teſtes in ea deſcriptos ſuperuiuere, & deponere quod fuerint præſentes. Et ad hoc vltimū adde Bal dum in authē. ſed nouo. in ſeptima colum. ſi certū peta. & quod ibi dixi. & Bartol. in ea l. in fin. vbi allegat gloſſ. in §. ſi quis igitur in authen. de fide inſtru. Sed vide authen. hic poſitam. & ibi Bal. qui fortè videtur tenere cōtrarium. Sed dicit quod poteſt per alios nō ſcriptos, licet ſubſcripti ſint mortui, & loquit in ſcriptura. & vide in lege comparationes. quod Bartol. in authentic. at ſi contractus. in principio. eodem titulo. & Bald. in dicta lege comparationes. in tertia columna. probatur in authentica hic poſita. Et quid ſi in caſu huius legis ſcriptura nō habet ſubſcriptionem à teſtibus approbatis: an habeat locum hæc lex. & de intellectu eius. vide Paulum de Caſtro in conſil. cccxc. Ad materiam huius legis. vide Baldū conſilio cxxiij. & plenè conſilio clxvij. per Roma. conſilio cclij. & cclxxij. An autem ſi fit ſtatutum, quod publicum inſtrumentum præualeat chirographo ſubſcripto tribus teſtibus, vide Bal. conſil. lv. j. lib.

a ¶ Creditur. Testibus omnino de scriptura deponentibus nō creditur. Adde Barto. in authen. at si contractus. ſ. de fide instru. Bald. in authen. ſi verò. ſ. ſi cer. pet.

b ¶ Non creditur. Adde Bald. in authen. & ſi contractus. de fide instru. & ibi tex.

a ¶ Se cognoscere. Ad euidentiam testes qui se subscribunt in his scripturis, deponunt se recognoscere subscriptionē, vel fuisse præsentes, quando debitor se subscripsit: aliàs ſi super scripto, testes soli sufficerent. & adde Barto. in authentic. & ſi contractus. de fide instrum. & idem dicit glo. hic posita: & quod nota. Bald. in authenti. sed nouo iure. in ij. & iij. col. ſi cert. pe. quod dixi post Bar. in l. nuda.

c ¶ Quare dicas. Distinctio, an & quia scriptura priuata probet, ſi est sine causa vel cū causa: & ꝙ requiratur causa, tenet gl. & Bald. in d. l. nostra. & Barto. in l. nuda ratio. Bald. hic per istum text. in verſic. cauſis.

d ¶ Priuata scriptura. Contrariū tenet Abbas in ca. ij. de fide instru. licet domi. Anto. concordet cum Bart.

e ¶ Non habet. Contrarium tenet Barto. in l. nuda ratio. dixi ibi latius per Bart. in authen. at ſi contractus.

f ¶ Inducit. Contrariū tenet Barto. in d. l. ad monendi. vbi dicit ꝙ talis scriptura nō facit semiplenam probationem.

g ¶ Si quis vult. Pro cuius intellectu vide Barto. in l. cum probatis. ff. de re iud. in fi.

h ¶ Afsiduis. De materia huius legis vide Ange. de Are. in §. fuerat. Institut. de actio. An Ista lex habeat locū vt mulier præferatur in hypothecaria in augmento dotis, vide Paul. de Caſtro in consilio cccxcij. Pro saluando Barto. in hac l. fina. qui pot. in pigno. & in quo videatur inuolui vitio contrarietatis, vide concordiam ad l. ij. §. fina. ff. de priuile. credit.

k ¶ Pro quæstione. Vide Barto. in l. maritū. in fin. ff. ſolu. matrim. & Bart. ſ. ea. in fi.

l ¶ Subuenitur in dotibus. Ratione priuilegij dotis, per Bald. in rubrica de priuile. dotal.

m ¶ Quæro à quo tempore. De hoc latiſsimè per do. Ioannem. in capit. ex literis, de pignori.

& ista debet habere subscriptionem trium testium. † Et est alia scriptura, ad quam ꝓbandum fit comparatio: & in ista non est omnino de necessitate subscriptio trium testiū: sed sufficit ꝙ testes superuiuant, & deponant se fuisse præsentes, quando debitor scripsit scripturam illam. Item debetis scire ad euidentiā, ꝙ testibus de scriptura deponentibus non omnino creditur: [a] quia faciliter possunt errare. † Item cōparationi soli, omnino non creditur: [b] quia quandoq; mutatio calami, atramenti, &c. inducunt diuersitatem scripturæ: vt in authen. de instru. cau. & fide. §. j. col. vj. Et de his habetis bonam glo. in §. ſi quis igitur. de instru. cau. & fid. vnde sumitur hæc authen. & vide glo. ibi quæ incipit, ſi ago depositi. Item debetis scire ad euidentiam, ꝙ testes, qui se subscribunt in istis scripturis non deponūt de veritate rei: vtrum fuerit verum quod in scriptura deductum est, an non: quia sufficerent duo testes in hoc casu. vt l. vbi numerus. ff. de testi. no. in d. §. ſi quis igitur. sed deponunt se cognoscere [c] subscriptiones suas, vel fuisse p̄sentes quādo debitor scripsit: vt no. in dicto. §. ſi quis.

Nota primò quod dixi in summario. Secundò nota magis distinctè, † quòd ſi debitor ꝓpria manu subscribat, licet testes nō sint subscripti: tamen ſi talis scriptura habet subscriptionem partium, & à debitore sit confessata, contra ipsum debitorem ꝓbat: non tamen probat contra alias personas, niſi habeat subscriptionem trium testium: vt hic habetis in fine. Et ratio huius vltimi posset esse: quia ſi talis scriptura probaret contra extraneos, de facili debitor posset præponere posteriorem creditorem priori: quod esset absurdum. Oppon. modò dicitur hic ꝙ ista talis scriptura habet suum robur: cōtra de l. instrumenta. ſ. de ꝓba. Quid dicemus? Dixerunt quidam, inter quos fuit Plac. ꝙ ista lex nō poterat intelligi, & erat fatua: quia contra omnia iura de Mundo. Ista solu. est falsa: quia cùm Imperator habeat omnia iura in pectore suo, non est veriſimile quòd statuat contra ius, quare alij, vt Io. intellexerunt istā legē: qñ creditores plures vigore talis scripturæ priuatæ petunt se mitti in possessionē bonorum debitoris: quo casu audiūtur contra ipsum debitorē: ſed cōtra alios bona debitoris possidentes non audiuntur. Ita intellexit Ioā. Iste intellectus nullo modo applaudit literę: quare dicas [d] secundū glo. ꝙ ista talis scriptura à debitore cōfecta habens subscriptionē partium, vel alterius earū, vt puta, debitoris, & sic confeſſata à debitore, vel aliter probata, vt per testes, ꝙ sit scriptura debitoris: certè talis scriptura probat cōtra ipsum debitorē: quia nō potest venire cōtra confeſsionem suā. Et ita debet intelligi hæc lex. & sic soluitur contrariū de l. instrumēta. ſ. de ꝓba. Sed cōtra solu. instatur de præallegato §. ſi quis igit. in fi. in auth. de instru. cau. & fid. col. vj. Pro cuius solutione breuiter sic dicas: & fuerūt ista verba Iac. de Bel. in præalle. l. instrumēto. & idē quodāmodo videbatur sentire domi. meus in l. admonendi. ff. de iureiuran. † Vnde cū quæritur, nūquid priuata scriptura probet. Respō. Aut priuata scriptura est sine causa, aut cū causa. ſi est sine causa, nō habet locū: vt l. cū de indebito. §. fi. ff. de proba. & quod ibi no. per gl. in l. generaliter. ſ. de non nu. pec. & dic vt ibi per Cy. secundū Iac. de Aret. & in l. ij. §. circa. ff. de doli exce. Si verò priuata scriptura [e] est cùm causa: tūc dicas ꝙ aut est cōfeſsata per debitorē, aut per testes probata ꝙ debitor scripsit: & tūc talis scriptura probat. Ita debet intelligi hæc lex, vt not. hic, & in d. §. ſi quis igit. de instr. cau. & ibi est bona gl. quæ incipit, ſi ago depositi. & dic vt ibi. Si verò talis scriptura est negata: tūc aut habet subscriptionē trium testiū, qui superuiuant, & deponāt super subscriptionibus suis, vel deponant ꝙ debitor dictā scripturam scripsit, & fuerunt præsentes: & tūc talis scriptura probat, coadiuuante cōparatione tamē: vt no. in d. §. ſi quis igitur. Si verò non habet [f] subscriptionē trium testiū: habet tamē subscriptionē partium secundū formā huius legis: tūc ſi confiteatur, probat. Ita debet intelligi lex nostra. Si verò nō habet subscriptionem trium testiū, neq; partium: tūc semiplenā ꝓbationem inducit [g]. Ita debet intelligi gl. quæ est in l. admonēdi. ff. de iureiur. & glo. quam habetis in l. in bonæ fidei. ſ. de iureiur.

h § Iquis vult. [h] Istam authen. recitaui tibi suprà, in l. ſcripturas.

2 ☞ *An priuilegium huius legis debeat dari filijs eiusdem matrimonij, an etiam alterius: & nn. 12.*

3 *Mulier pro dote habet tacitā hypothecā & priuilegiatā, ut præferatur alijs. & n. 1.*

4 *Non debemus vnum altare discooperire, & aliud cooperire.*

5 *Mulier habet tacitam hypothecam à tempore dotis datæ uel promiſſæ.*

6 *An mulier præferatur omnibus creditoribus & omnibus hypothecis.*

7 *Et habet istud priuilegiū in bonis ſoceri, ſi ipſe recepit dotem, uel in instrumento cōfeſſus est eam recepiſſe. & nu. 11.*

8 *An habeat locum tacita hypotheca in rebus quæsitis per hæredem.*

9 *Bona hæredis non ueniunt in generali obligatione defuncti.*

10 *Priuilegium huius legis habet etiam locum in matrimonio putatiuo: & competit etiam ſponſæ.*

i 1 ASſiduis. [i] † Mulier habet priuilegiū, tam in personali actione, q̄ in reali, vt præponatur creditoribus prioribus tempore, tacitā hypothecā habentibus: & hoc est verū, niſi aliàs dos præcedat. Item hoc est verū in dote, non in donatione ꝓpter nuptias. h. d. Et diuiditur in quinq; partes principales: nam in prima parte ponit quaſdā rationes tam cōpulſiuas q̄ finales, quæ dederūt occasionē legis condendæ. In secūda parte ponit statutū fuum, & quaſdā rationes annectit. In tertia parte ponit quādā exceptionem à ſuo ſtatuto. In quarta ponit aliud dictū & eius deciſionem, limitādo prædicta. In quinta, & vltima, ponit quandā limitationē temporis. Secunda ibi: ad hęc omnia. Tertia ibi: exceptis. Quarta ibi: hæc autem circa finem. Quinta ibi: quam legē. No. tex. ibi: contra omnes, &c. & etiā ibi priuilegio tēporis vallati, &c. quod facit cōtra opi. gl. quæ dicit ꝙ prefertur habētibus tacitā, nō expreſſam per Iac. de are. qui dicit ꝙ præfertur omnibus habētibus etiā expreſſam: & pro eo facit iſte
2 tex. No. text. ibi: anterioris matrimonij filijs, &c. † Pro quæ-
k ſtione [k] vtrum iſtud priuilegium debeat dari filijs eiusdem matrimonij, vel alteri [9]. Facit iſte tex. quòd debeat dari filijs eiuſdem matrimonij. Pro hoc facit gl. in l. ſciendum. de re iud. Sed alia glo. dicit ꝙ habeat locum etiam in filijs alterius matrimonij: vt dicit glo. in l. etiam. ff. ſol. matri. Videbitis in lege nostra
1 rationem, quare ſubuenitur in dotibus. [l] † Nota ꝙ mulier ha-
3 bet hypothecā tacitam: & hoc erat ante, per l. j. §. vt plenius. ſ. de rei vxo. act. ſed iſtam tacitam habet priuilegiatam, vt præferatur alijs: & hoc habet per legem iſtam. Tertiò not. §. exceptis. † ꝙ non debemus vnum altare diſcooperire, & aliud cooperire, Nam videtis, quòd ſi ſunt duæ dotes, non fauetur magis vni quàm alteri: ſed qui prior est tempore, &c. Hoc præmiſſo opp. hęc lex innuit, ꝙ mulier poſsidebat dotem. Contra, imò & vir: vt l. j. ſ. pro dote. & l. Pomponius. §. in dotē. ff. de acquirē. poſ. ſo. hic impropriè dicitur mulier poſsidere. Venio
5 ad q. † quæro à quo tempore [m] mulier habeat tacitam hypothe-
m cam. Glo. dicit, ꝙ à tempore dotis datæ. Vltramon. dicunt, ꝙ à tempore cōtracti matrimonij. arg. d. l. cū oportet. in fi. ſ. de bo. quæ lib. Videte: vtitas est illa, ꝙ à tpe dotis datę ſubaudi. vel, ꝓmiſſæ cōtrahit̄ iſta tacita hypotheca. Iſtud probat̄ ff. eo. l. j. vnde ſi tpe matrimonij dos fuerit promiſſa, tunc contrahitur iſta hypotheca; ſecus ſi tūc nō fuit promiſſa, ſed postea ꝓmittatur.

a ¶ Matrimonio putatiuo. An iſtud priuilegium habeat locũ in matrimonio putatiuo, vel etiam ſponſo. De primo adde gl. & Bal. in l. j. in fi. ff. de condic. ob cauſam. & Bal. hic & text. & gl. & Bar. in l. ſi cum dotem. §. fi. ff. ſol. mat. & vide Bart. in l. ij. ff. de priuile. credi.

b ¶ In inſtrumẽto. Vide ad hoc quæ habẽtur per doctos in c. ex literis. de pigno. vide Bal. in l. eum aliquis. ff. de iure deliber. vide Ange. Inſtit. de actio. §. fuerat.

c ¶ Hic tex. An hæc gl. ſit vera, vide Ang. & Imol. in l. j. ff. ſolu. matrim. & in l. diuerſis. ff. e. & in l. fi. ff. de ſpõ. & id quod not. Bart. in l. Titia. de verbo. obli. & do. Car. in ca. ex literis de pign. Et aduerte; qd̃ licet hic teneat priuilegiũ in dote, vt pferatur mulier anterioribus creditoribus, etiam habeat locũ in dote cõfeſſata, quando ſunt elapſa tempora opponendi exceptionẽ dotis nõ numeratæ. Adde tamẽ, in practica, q̃ licet ſint elapſa tempora contra maritum confitentẽ dotem ſi modo creditores habuerũt iuſtam ignorantiam dictæ dotis confeſſatæ, poſſunt petere reſtitutionem ex clauſula generali: & ſic opponere exceptionem nõ numeratæ dotis l. pe. coniuncta gl. l. in contractibus de non nume. pecu. & gloſſ. ibi in verbo, petituros. iuncta gloſſ. in l. ſicut. de præſcrip. xxx. ann. & quod ibi Bart. & ſimiliter in quantum vult hic Bar. quod ſi maritus confeſſus eſt dotem, & renunciauit exceptioni nõ numeratæ dotis ſuppoſita valetudine renũciationis vt quia ſit firmata iuramento: quod habebit mulier priuilegium iſtius legis. Sed certe videtur quod iſta renunciatio mariti non habet præiudicare creditori, quominus intra tẽpora legitima poſsit opponi exceptio non numeratæ dotis dicta leg. penul. iuncta leg. ſi vnus. §. ante omnia. cum concor. ff. de pact. quam in ſimili bene conſidera: quia dicta Bartol. nõ tranſeunt ſine ſcrupulo magno. Et ad iſtã gloſ. adde Bal. in leg. generaliter. de nõ numera. pecun. in verſicu. nũc venio ad queſtionem. & facit in ſimili glo. & ibi Bald.

Quæro, & modo intro gl. mag. hic poſitã † vtrum mulier præferatur omnibus creditoribus, & omnib⁹ hypothecis. Triplex eſt opi. vna, q̃ præferatur omnibus habentibus expreſſam vel tacitam. Alia eſt quod præferatur omnibus habẽtibus tacitã hypothecã: ſecus in eo qui habet pignus conſtitutum ex traditione. Tertij dicũt, q̃ mulier præfertur omnibus habẽtibus tacitã: ſecus in habẽtibus expreſſam. Et iſtã opi. tertiã approbat gl. noſtra, & cõmunis conſuetudo eã tenet: vnde iudicare cõtra conſuetudinẽ, & qd̃ ſemper habuit certã interpretationẽ, eſt malũ: vt l. minimè. ff. de leg. Dicũt tamen Vltramon. q̃ prima opin. de iure eſt verior: vt Inſtitu. de act. §. fuerat. & probatur per rationes poſitas in hac lege.

7 † Quærit gl. an huiuſmodi priuilegiũ habeat locum in bonis ſoceri, ſi ipſe ſocer receperit dotem. Et dicit q̃ ſic: vt d. l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. ff. ſol. matrimo.

8 † Quæro, an habeat locũ tacita hypotheca in rebus queſitis per hæredem, etiam ex rebus defuncti. Glo. tua determinat quod non, & bene. quã no. Et no. † q̃ bona hæredis nõveniunt in generali obligatione defuncti. Illud tamẽ quod glo. dicit, de bonis quæſitis ex re viri: intellige de fructibus induſtrialibus; ſecus de fructibus naturalibus: vt l. iij. §. in quib. cau. pig. taci. contra.

10 Quæro, † an iſtud idem priuilegium competat pro matrimonio putatiuo [a] vel an cõpetat etiã ſponſæ. gl. tenet q̃ ſit idem in l. iij. & iiij. ff. de priuileg. credi. Quæro, circa legẽ noſtrã: et eſt no. queſtio: dicitur hic in text. ſi tamen re ipſa fuerint patri mariti datæ, quæro † ſi in inſtrumẽto [b] dotis cõtinetur confeſsio nõ numeratio: an pro tali dote confeſſata habeat locũ tacita hypotheca, cũ priuilegijs iſtius legis. Hic text. [c] cum ſua gl. videtur velle q̃ non. Vide glo. ſuper verbo datæ. facit pro hac gloſſ. quod dixi vobis in l. per diuerſas, & l. ab Anaſtaſio. §. manda. cõmuniter obſeruatur cõtra: vt intelligamus idem eſſe in dote confeſſata: ſi tamen ſit renunciatũ exceptioni nõ numeratæ pecuniæ, vel ſit elapſum tẽpus. Pro hoc optimè facit quod habuiſtis notandum §. de dote caut. non nu. l. j. quod enim hic dicitur [d], quod nõ habeat locum dote confeſſata; debet intelligi ex virtute exceptionis non numeratæ dotis, quã poteſt opponere quilibet conuentus, cuius intereſt: vt l. pen. ſupra de non nume. pecu. Et ita intelligit gl. tua hanc legem & aliã quæ ſimili modo loquitur j. de bon. dan. l. ſi quis poſt hac. circa prin. Nõ ergo habet mulier neceſſe probare numerationẽ, niſi quando contra eam poteſt excipi de non numerata pecunia. Quæro: dicitur hic, exceptis † vtrum iſtud priuilegium tranſeat ad filios mulieris cuiuſcunque matrimonij. De hoc gl. variant: nam in l. etiã. aliàs. ex diuerſo, ff. ſol. mat. videtur dicere q̃ trãſeat ad filios cuiuſcũque matrimonij. Pro hoc videtur text. in auth. ſi quid. ſuper hac l. In contrarium tenet gloſſ. in l. ſciendum. ff. de re iudi. Pro qua videtur tex. in iſto §. exceptis. ibi: filij anteriores matrimonij. & iſtam partẽ tenent communiter doc. Non obſtat auth. ſi quid. quia expone de ſobole, quæ ex eodem matrimonio deſcendat.

vide auth. quo iure &c.

De his qui priorum creditorum loco ſuccedunt. *Rubrica.*

LEX I.

c d e f

NOn omni modo, c † Extraneus, ex cuius pecunia debitor liberatur, in locum prioris creditoris ſuccedit, ſi hoc pacto tradidit, verè eius pecunia ad creditorem peruenit, vel ipſa recta via creditori p debitore ſoluit. hoc dicit cum l. ſeq. Gloſſ. hic tractat iſtam materiam qualiter quis ſuccedat in locum prioris creditoris: & ponit vnam ſuam diſtinctionem, quam ponit de verbo ad verbum in l. Ariſto. quæ res pigno. obli. poſ. Quærit gloſſ. vnam quæſtionem, quæ eſt de apicibus iuris: hoc eſt, de ſubtilitatibus iuris, modici tamen effectus. Quæro vtrum hypotheca, quæ competit huic, qui ſuccedit in locum primi, ſit eadem cum prima vel alia. vide gloſſam.

Si antiquior creditor pignus vendiderit. *Rubrica.*

LEX I.

1 SI vendidiſſet. † Venditio facta per primum creditorẽ, non poteſt per ſequẽtes retractari: ſecus ſi ipſi creditori primo pignora ſunt vendita, vel in ſolutum data. hoc dicit.

Si communis res pignori data ſit. *Rubr.*

LEX vnica.

1 d ERater. † Obligatio vnius ex cõfortibus, alijs nõ præiudicat. hoc dicit.

De prætorio pignore. *Rubrica.*

LEX I.

f g ¶ Hic dicitur. Ex hoc dicto Barto. ſequitur quod mulier non habet neceſſe probare numerationẽ dotis, pro qua opin. Bartol. videtur glo. no. in l. j. C. de dotis cauſa in verbo facit, in principio.

SI prætorium. f Vide gl. que incipit, ſed qualiter. Dic vt dixi tibi ff. de re iudic. l. à diuo Pio. §. ſic quoque.

LEX II.

1 VEteris. † Qui habet prætoriũ pignus, habet ius vendendi, & retinendi. hoc dicit.

Si in cauſa iudic. pignus captum ſit. *Rub.*

LEX I.

1 REs ob cauſam. † Nota. quod facit iudex, videntur facere partes. hoc dicit.

Si pignus pignori datum ſit. *Rubrica.*

LEX I.

1 g ETiam. † Pignus poteſt dari pignori: & qui habet pignoris vſumfructum [g], non poteſt alienare proprietatem: ſecus in eo, qui habet pignoris proprietatem.

LEX. II.

Si cred

in l. neque ſupra de compenſa. Et quãdo dos cõfeſſata habeat priuilegia dotis veræ, vide Bal. in rubri. de priuileg. dot. in iij. col. & vide etiã quid ſi ſit renũciatũ exceptioni nõ numeratæ dotis, an teneat? de quo p. Bart. & p. Bal. & etiam per Bald. in l. pecuniæ. j. de ſol. & Imo. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de verbo. obligatio. Paul. de Caſtr. in l. ſi marito. in princip. ff. ſol. matri. ſimpliciter tranſit cum Bar. hic. Et de veritate huius gloſ. vide etiã Barto. in l. pen. ff. de iure deliber. An illud, quod dicit in dote data, habeat locũ in promiſſa, vide Alexan. in l. ſed hoc. ff. de regu. iuris. Adde quod Bal. vos luit idem quod Bart. hic q̃ qñ eſt renũciatum exceptioni non numeratæ dotis, qd̃ dos cõfeſſata habeat idẽ priuilegiũ quod numerata: quia dicit, quod conſuetudo ſic ſe habet, eius conſil. cccxxxix. j. libro. vbi etiam voluit qd̃ ſi ſit prim⁹ creditor habẽs expreſſam hypothecam bonorũ, & mulier tacitã, q̃ in quæſitis poſt vtranque obligationem præferatur mulier. Et ad hanc apoſtillam vide de Petr. de Anchara. conſil. cccviij.

¶ Non omni modo. Vide de omnibus latiſsimè Bar. poſt gloſ. in l. Ariſto. ff. quæ res pig. obli. poſ.

¶ Si prætoriũ. Adde Bartol. in l. finali. in principio. de don. An poſsit prætorium pignus, & conuentionale, in vna eadẽque cauſa cõcurrere. Cy. & Fran. Tigri. in l. cũ debitores. de iudic. quod fic. & ibi etiam Alex. vbi etiam vide effectum reſultante ex hoc.

E ¶ Vſumfructũ. Quãdo dominus poſſet obligare formalem vſumfructum, hic late notatur. & eſt ſubtilis quæſtio, & notabilis. Vide Barto. lum in l. ſi is, qui. §. finali. ff. de pigno. Et adde ad intellectum huius tituli, quod pignus pro pignore dari non poteſt vltra tertiam, ratione infinitatis euitandæ.

ſed Spec.in titu.de pignori.§.j.verſic.ſed pone pignus.alias eſt,ſed cum pignus:alias eſt,ſi cum iudex.Et ſequitur Ludo.in l.qui bona.§.fi.de dam.infec.quod not.quia limitat totum hunc titulum.Et allegat Spec.l.fideicommiſſa.§.ſi quis decem.de leg.iij.&c.c. cũ ĩ multis.de reſcriptis.licet Ange.in l.ij.huius tit.contrarium tenet.Et quid ſi nomen debitoris pignori dare velit, an poſsit? Gloſſ. no.& ibi Bal.quod ſic,in l.ſi inſolutum. cum l.ſeq.ſ.de actionibus & obligationibus.Et iſta gloſſ. eſt in dicta l.ſi creditore.in prin.

a ¶Si probaueris. Ad gloſ.hic vide Barto. & omnino dictum Alex.in l.ſi tibi decem.ff. de pigno. & C.de pactis.

b ¶Si eo tẽpore. Nota hic de citatiõe generali. Adde caſum, & quod ibi not.in l. ergo.ex quibus cau. maio.l.decẽ.de verbo.oblig.l. facultas. ſ.de iure fiſ.libro x. Bartol.in extrauag. a ad reprimendum.ſuper ver. edictũ. Innoc.in c.per venerabilem.qui fi.ſint legiti.& quod not.in authẽ.ad hæc.ſ.ſi vt ſe ab hære.abſti.Ioan. de Imo. in l.qui ante calẽdas.de verbo.oblig.& dicta l. decem. Adde Bart. in l. ſi quis inſtituitur hæres. §. item ſi additionem.ff.de hæredi.inſtit.vbi dicit ꝙ quando creditores agunt cõtra bona hæreditaria, debet citari ille,qui tenet primum locum defuncti. Et adde Bald.in l.non ita diuus.ff.de adop.et ibi dicit,quorũ illi ſunt citandi, qui poſſunt contradicere,vel cõ- d ſentire.alias nõ. Add. de Bald.in l.ſi deſerta.ſ.ſi ob pu.pen.& quod ibi not.in cap. licet epiſcopus . de præben.in vj.Et de iſta citatione generali, vide Bartol.in l.j.ĩ.de iure domi.impe.Do.Anto.in capit. j. de iudic. vide quod no.do.Car.in 1 c. cum. de vſu. vide Angel.in l. nam ita diuus. ff. de adopti. Andr.Barb. 1

c ¶Vtrũ citatio. Nota de modo citandi generaliter: & vide Bald.in l.ſi curator. ſ. de iure deliber.& 2 Bart.& Bald.in authen.ſi omnes.ſ.ſi vt ſe ab hæred.abſti.& Barto.in l.hæc autẽ. §.j.ex quibus cau.in poſſeſ.ea.

d ¶Exemplum ſi facio. per Bald.in authen.ſed cum teſtator.ad leg.Falcid. Bald.in l.fi.in prin.ff.de iure delibe.& facit quod not.per Inno.adde Bal.in l.ab eo.in vlt.col.ĩ.quomodo & quando iudex. Bar.in ex.ad reprimendum.in ver.petendam.in fi.Bald. Ang.& Imo.in l.decem.de verb.oblig.& adde Bald.in l.neque natales.ſ.de proba. vbi dicit,quod citatio per proclama generale facit plenam fidem,etiam cõtra eos,qui non ſunt citati,ſi illi non erant citandi. Vide cap.cum in tua.qui ma.accu.poſ Et voluit Bald.ad literam in l.ſi.in x.col. C.de edic.diui Adri. tol.vbi quarto quæritur,an aliquis ſit citandus? vbi concludit ꝙ quãdo alicui præiudicatur,& præiudicatur nominatim,quod tunc eſt nominatus citandus:& declarat præiudicari nominatim,quando aliquis poſsidet,per d. l.ſi deſerta.ſi propter pub.penſi. Iſte tex.hic in fi.videtur contra auth.& qui iurat.de ho.aut.iud.poſ. Tamẽ vide Bar.in l.fi.in finalibus verbis.ſ.de edic diui. Et iſtis adde not. Bar. ĩ d.l.decẽ.de ver.obli. Et quid operet iſta citatio generalis,vide no. Bal.in l.ij.in fi.vij.col.cũ ſeq.ſi ex noxa.cau.aga.& dicit ſolenniter do. Pet.de Anch.& doc.in c.fi.in fi.de elec.in vj.quod verũ eſt,ꝙ ſufficit citatio generalis,vbi aduerſarius nõ eſt certus:aliud ſecũdũ eos, ſi de facili potuiſſet certiorari. & Imol. dicit ſe cõſuluiſſe,ꝙ tenuta data,nõ ſpecialiter citato detẽtore, nõ valet:quia de facili non potuit ſciri. Alleg. auth.ſi oẽs.ſ. vt ſe ab hęr.abſt. Vide bonũ tex.in materia in c.fi.de elect. lib.vj. Adde videndũ Bal.cõſ.cccxij.ij. vol.& j.vol.cõſ.ccclv.Rom. cõſi.ccccx.

e ¶Solita. Not.ſingularẽ caſum in materia donationis oĩm bonorũ,& ꝙ valeat dicta dõatio,ſaltem præſentibus,nõ aũt in futuris:eſt text.in l.ſancimus.poſt prĩ. j. de dona. vbi licet donari nõ poſsit vltra legitimũ modũ ſine inſinuatiõe:valet tñ donatio vſque ad legitimã quantitatẽ.Ita in caſu propoſito. Item ne vtile per inutile vitietur. Et iſtã partem vide Ang.tenentẽ in conſi.ſuis per illũ tex.in cõſi.licet cõmuniter opin.Bar.& omniũ ſit in cõtrarium. Et ratio huius tex.fuit: quia creditor cõſentit alienatiõi:ſibi ergo imputet. Quod ſingulariter, & perpetuo tene mẽti.Itẽ per Angel.facit l.& peculiũ.§.j.ff. de peculio lega.

ADDE ꝙ etiam Angel. conſuluit ꝙ nec valet in præſentibus,eius cõſi.clxxix.illud quod alleg. do. Alex.eſt.c.vj.

f ¶Res exiuerit. Sed poſtea hic diſtinguẽ do declarat totũ iſtũ titulum,qñ creditor videat remiſiſſe ius pignoris, ſi debitor vendidit,vel pignorauit vni obligatũ creditori. & adde Barto.in d.l.ſicut.§. nõ videtur. & ibi latius,& Bar.in l.ſi fine.in x.col.ſ.ad Velleia.Et de tacẽte ponit Bart.in l.non fatetur.de confeſ.Item intelligas ratiõe cõtentionis, ꝙ remittat ius ſuũ præſens, & tacens.l.ſi ſeruus cõmunis. de do. inter vir.& vxorẽ.Et in propoſito firmat Lud.in l.quæ dotis. in vl.char.poſt Bar. ff.ſol.ma.& dũ dicit,ꝙ ibi fauore religionis.auth.ſi ſciẽte.alias incipit,ſi ſeruus.de epiſ.& cler.canonizata iij.diſt.ſeruus.Itẽ fallit,ſecũdũ eũ,ſi tacẽs nõ contradicit receptioni aduerſus eũ factæ,ad cauſandũ ſui iuris exceptionẽ. Glo.eſt reputata ſingularis in l.ſi fideiuſſor.in prin.& ibi doc.qui ſatiſ.cog. & ſimilis in l.fi.§.itẽ ſi.ff.nau.cau.ſtab. Facit l.cũ plures.§.locator.ff.loc.per Imo.De hoc vltimo in l.nõ ſolũ.§.morte.ff.de ope.no.nũ.Et dicta limitatio per d.l.ſeruus cõis.forte nõ eſt vera:quia ibi res donabatur, ſi taceo,videor præiudicare mihi in dñio:quia de natura donatiõis eſt,ꝙ transferatur dñiũ:ſed in caſu nr̃o ſi nõ das & taceo:nõ obſtãte rõne p̃dicta nõ vr̃ remittere ius pignoris:qa hoc nõ agebat:nec erat de natura h̃uius cõtractus. Ad de videndũ Bal.cõſi.cclxxiiij.ij.vol.inci.ĩ Chriſti noſe,pũctus ſup quo q̃rit.

De remiſsione pignorum. *Rubrica.*

LEX I.

SI creditor. † Hanc legem inter alias allego,quod hypothecaria poteſt cedi,ſine perſonali:quia, vt videtis, pignus poteſt dari pignori.h.d.

SI te manumiſſum. † Præſentia creditoris tẽpore manumiſsionis inducit remiſsionem pignoris.hoc dicit. 1

LEX II.

SI probaueris. [a] † Præſentia cũ cõſenſu tempore venditionis,inducit remiſsionem pignoris:ſecus ſi ignorauit,hoc dicit.cum l.ſeq. a 1

¶ An citatio generalis ſufficiat per edicta, vel per proclama. 2

SI eo tempore. [b] Hæc eſt bõa l. † ſi præcedat monitio iudicis,præſentia cum taciturnitate inducit pignoris rẽmiſsionem.h.d. Quæro, & reuoco in dubium, † vtrum citatio [c] generalis ſuffiçiat per edicta,vel proclama,vt dicat,quicunq; putat ſua intereſſe,veniat ad defendendum talem rem. Reſpõdeo,ſi quidem eſt aliquis,cuius interſit,prius debet citari ille nominatim:vt l.j.§.penult.de ventre inſpicien. Sed quando fit aliquis actus, qui principaliter contra aliquem non dirigitur. Exemplum ſi facio [d] inuentariũ,vel exemplum in lege noſtra,quando vẽditur pignus:venditur enim principaliter contra debitorem, conſequenter contra alios creditores:tũc poteſt citari per proclama vt hic. Facit ad hoc ff.ſi cui plus quàm per legem Falci.l.j.§.cum dicitur. Facit quod not.per Inno.extra,de maio.& obed.c.fi. & de procurat.c.in noſtra. b c d 1

REDITRICEM. † Qui redit inſtrumentũ debiti,remittit pignus h.d.

SI hypothecas. † Præſens, & tacens,quando filius vendit,videtur remittere pignus.hoc dicit. 2

¶ Si res pignorata alienetur, aut impignoretur, & perueniat in dominio debitoris: an pignus reintegretur.

SOLITA. [e] Hæc eſt ſingularis lex:& q̃ neſciret hanc l.ſemper reſpõderet contra hunc caſum. † Si res,in qua ſemel remiſſum eſt pignus,de nouo in dñio debitoris peruenerit, pignus non reintegratur generalis obligationis vigore.h.d. Oppo.de l.ſicut.§.ſuperuacuum.ff.quib.mod. pig. vel hypo ſol.Glo.dat multas ſol.Iſta eſt vera, f ꝙ ibi erat dubiũ,an res exiuerit [f] de bonis debitoris,an non:hic erat certum,ꝙ bona 2 debitoris exiuerat:† & ideo vt tibi liqueat plenè materia huius tituli,diſtingue:aut pignus alienatur,aut impignoratur. Si alienatur:tunc aut per modũ manumiſsionis: & tunc præſentia cũ taciturnitate inducit pignoris remiſsionẽ:vt ſ.eo.l.j. Aut per alium modũ:& tũc aut alienatur à fiſco,aut à priuato. Primo caſu ſola præſentia cũ taciturnitate inducit remiſsionẽ:vt ſ.eo.l.ſi hypothecas. Aut ab alio:& tunc aut præceſsit monitio facta à iudice,ꝙ creditores adeſſent:& idem:vt ſ.eo.l.ſi eo tempore. Aut talis monitio nõ præceſsit:& tũc aut facta eſt creditore ignorãte:& ſine dubio ius pignoris non tollitur:vt ſ.eo.l.iij.& ſ. eo.l.iij.& ſ.de pig.l.debitorẽ. Aut eo ſciẽte & tacẽte:& idẽ:quia ſcit ius ſuũ vbiq; durare:vt l.ſicut.§.nõ videt.ff.quib.mo.pig. vel hypo.ſol. Aut expreſsè conſenſit: & tũc aut res nõ exiuit bona debitoris:& tũc durat pignus:vt l.volũtate.in prĩn.quibus mo.pig.vel hyp.ſol. Aut exiuit, & poſtea reuerſa eſt:& tũc aut reuerſa eſt ex eadem cauſa,ex qua exiuit:& idẽ:vt d.l.voluntate.in prin.& §.fin. Aut verò ex alia cauſa: tũc pignus non reintegratur:vt hac l.Fuit enim ab initio ſolutũ:vt ſ.eo.l.ij.& l.cũ te. Si verò dubitatur an bona debitoris exiuerit,vel nõ:tũc ex eo ꝙ debitor ſemp poſſideat, præſumitur nõ exiuiſſe:& per cõſequẽs pignus durare:vt l.ſicut.§.ſuperuacuum.quib.mod.pig.vel hyp.ſol. Secũdo caſu,qñ pignus alteri pignoratur:aut creditor alius tacuit,& ſibi nõ præiudicat:vt d.l.ſicut.§.non videtur.quib.mod.pig.vel hyp.ſol. Aut expreſsè cõſenſit:& tũc aut certũ quo animo conſenſerit.ſi animo remittẽdi vel nõ remittẽdi ius ſuum, & ſtamus certo:vt l.creditor.§.ſi tecũ.ff.q po.in pig.hab. Aut de aĩo nõ conſtat:& tũc erat mulier:& videtur remittere ius pignoris quo ad illũ ſecũdũ creditorẽ tãtũ.arg.l.iubemus.ſ.ad Velleia. Aut erat maſculus:et tunc ſibi præiudicat quo ad oẽs:vt l. Paulus.qui.mod.pig.vel hyp.ſol. Modò habetis expeditũ iſtũ paſſum,quem non expediui tibi in l.quæ dotis.ff.ſol.mat.

Etiam ob chirographariã pecuniã. Rub.

LEX VNICA.

Transcribed by Google

a ¶ Pignus. Hæc l. nō habet locū i debito vſurario. Adde glo. & Bal. i d. l. per retētionem. nec etiā habet locum in debito nauli. l. pignus. et ibi Bal. s. de pigno.

b ¶ Opp. & videtur. Item fallit odio pœnæ. Ita ſingulariter dixit Bal. per illum tex. in l. pignoribus. C. de vſu. quæ bene not. Andr. Barba.

c ¶ Si reſiduum. Vide Barto. in conſi. cxxxv. inci. literas mag. veſtræ. Andr. Barba.

d ¶ Pro modico legato. An pro modico debito poſsit vendi res magni valoris, vide tamen in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. & & facit ad hoc quod no. Bart. in l. iſ. §. de neg. geſt. & in d. leg. Iulianus. §. offerri. ff. act. emp. et Bart. in l. creditori. allega. in glo. Adde ſecūdum Bal. q̄ ob æs alienū, res pupilli magni p̄ tiſ vendi non poteſt pro modico debito, ſi alia res erat, q̄ poſ 1
ſet vendi ad cōcur
rentem quantitatē,
vel quaſi: aut nō po
terat aliter ſatisfieri,
nec erat alia res: et il
la pro parte vēdi nō
poterat: et tunc totū 1
valet: arg. l. ſi ſpōſus
ſpōſæ. §. generaliter.
& ff. de do. iter vir.
l. fin. C. de bo. auth.
iudi. poſ. aliter vēdi
non valet, etiā ſi de-
cretum iudicis inter 2
ueniat. Ita voluit ip-
ſe Bal. conſi. lx. iſ.
vol.

e ¶ Si ſunt. Vide Bal. in l. iſ. ſupra ſi aduer. 1
rem pigno.

f ¶ Specialis lex. Vid c
quæ not. Bart. in le.
iſ. i. de iure fiſci.

g ¶ Intelligere. Adde gl. no. in l. ſi paternā & ibi Bald. in fi. s. ad Velleia. 1

h ¶ Actio quidē. Vi de qđ not. Bart. in l. hæredem ſupra, de hære. act. & Bar. in l. Moſchis. ff. de iure 1
fiſci. d

a †Per nouationē pignus extinguit niſi fuerit repetitum. Item pignus poteſt retineri etiā ob chirographariam pecuniam, contra principalem debitorem: ſecus cōtra debitorē aliud debitum offerentē. h. d. hæc not. & ſingularis lex. Oppo. et videtur[b] q̄ ea, quæ inſunt in prima obligatiōe, intelligātur repetita in ſequenti, q̄ fit animo nouandi: vt l. aliam. ff. de noua. Solue vt ibi. Opp. q̄ ob chirographariā pecuniā, pignus nō poſsit retineri: vt l. per retentionem. s. de vſur. Sol. Diſtingue, aut pignus fuit obligatum pro certa quātitate expreſsē, hoc acto vt pro alia non retineatur, & nō poterit retineri: vt ibi ſcd̄m vnā ſol. hic poſitam. Aut hoc nō fuit actum, ſed obligatio fuit facta ſimpliciter: & tunc aut pecunia, propter quam quis vult retinere, eſt debita naturaliter tantum: & non poteſt retineri: vt d. l. per retētionem. Aut eſt debita etiā ciuiliter: & tunc aut eſt vſura: & nō poteſt retineri odio vſurarū: vt lege cōtraria. Aut ē ſors & tunc ſecus, vt hic. Facit ff. de pig. act. l. ſolutū. §. ſi in ſortem. Cætera dic vt in gl..

De diſtractione pignorum. *Rubri.*

An quando executor uendit fundum, debet notificari hæredi. 1

LEX. II.

b Reditor.[a] Notabilis eſt iſta lex, et mē tī tenēda†. Antequā pignus vendatur, debet moneri debitor: cui tenebitur creditor, in eo q̄ fraudem cōmiſerit. h. d. Allegabā tibi hanc legem in repeti. l. alio. de ali. et ci. leg. & inter alia quæſiui, †vtrum quando executor vēdidit fūdū, debeat notificari hæredi. Et videtur hic text. quod ſic. Dic vt ibi dixi.

c Reſiduum.†[c] Implorari poteſt arbiter. ad calculandam rationem inter debitorē et creditorem. h. d. Vide gl. quæ incipit, ſi autem &c. de qua feci determinationē in l. acceptam. s. de vſuris.

Executor, an pro modico legato poſsit uendere magnā poſſeſsionem. 1

d Vandiu. Vide glo. finalem huius legis ibi, ſed ſi plura &c. Quæro† vtrum executor q̄ modico legato[d] poſsit vendere magnā poſſeſsionem. Dic vt in gl. & in l. pe. ſupra quando decre. opus non eſt. & dicit q̄ poteſt ponere manum ad quam rem velit: tamen glo. hic videtur aliter dicere, quod hic vt d. l. alio. de ali. et ciba. leg.

Debitorem venditionem pignorum impedire non poſſe. *Rub.*

e Si ſunt.†[e] Prohibitio debitoris in teſtamento, vel inter viuos, non impedit pignoris alienationem. idem ſi non totum debitū offeratur. hoc dicit hæc lex.

Si vendito pignore agatur. *Rubrica.*

LEX. I.

f Præſes prouinciæ.[f] Hęc eſt ſpecialis lex†: ſi creditor in diſtrahēdo pignore dolum committit, debitori contra ipſum actio competit, & in ſubſidium contra emptorem dolo participantem. hoc dicit.

Opp. & videtur q̄ venditio non valuerit: vt j. l. proxi. Huius timore gl. diſtinguit tres caſus: aut creditor non habebat ius vēdendi, aut habebat. Et ſi habebat: aut nō fuit in dolo, aut fuit in dolo ipſe tantū, aut ipſe & emptor. Et dic vt in glo. Circa hāc
1 legem quæro, †qua actione poteſt agere iſte debitor, cuius res eſt vendita contra ipſum creditorem. Gloſ. quæ eſt hic, dicit pignoratitia actione. Vide glo. ſuper verbo, iubebit. Iſta glo. procedit clare, quando creditor vendidit pignus, quod ſibi fuit traditum: nam obligatio iſta, ex qua oritur pignoratitia cōtra creditorem, contrahitur re: vt inſtit. quib. mod. re cōtrahi. obli. Sed ſi creditor vendidit hypothecam ſibi traditam, quod facere poteſt: vt s. ti. ij. l. hypothecis: tūc non poteſt habere locū pignoratitia, quæ nō eſt cōtracta de neceſsitate: ergo agendū erit actione de dolo. Quæro, qua actione agit iſte debitor contra emptorem dolū participantē. Gl. ponit opin. Quidā dicūt, interdicto fraudatorio: quod glo. reprehendit: quia hodie habet locū Pauliana ex ti. de his quæ in frau. credi. Puto q̄ habeat locū fraudatorium interdictū, Nam edictum de his, quæ in fraudē creditorum, habet locū, quando quis vēdit rem ſuā in fraudem alterius, nō ſuam propriam, & ideo habet locū interdictū fraudatorium: de quo licet tit. expreſſum nō habeamus, tamē facit tex. mentionem de illo in l. pupilli. in prin. de ſol. & l. ſi poſtulante. in princ. ff. ad Trebel. licet improprie ibi ponatur: & ideo bene fecit Jo. qui in arbore ſua fecit ſpecialē tit. de interdicto fraudatorio. Dixi de hoc in d. l. pupilli. Sed quæro, quid cōcludam in hoc interdicto. Dico q̄ hic ante omnia debet præcedere diſcuſsio ī bonis creditoris alienātis: vt hic, in prin. Sicut dicimus quādo agitur illo edicto, de his quæ in frau. credit. vt l. ij. & l. ignoti. de his quæ in frau. credi. qua diſcuſsione facta petam vt perinde cogatur mihi ad illam rem reſtituendam, ac ſi venditio per creditorē facta nō eſſet: vt dicitur in ſimili Inſti. de actio. §. item ſi quis in fraudem. & probatur in fi. huius legis.

De luitione pignoris. *Rubrica.*

LEX II.

g Ntelligere.[g] Licet tollatur actio perſonalis: tamen durat hypothecaria. h. d. Quomodo hoc poſſet eſſe, q̄ ſublato principali remanet acceſſoriū? Cy. hic tractat & facit vnam longam filateriam: & hæc eſt not. lex.

Si vnus ex pluribus hæredibus creditoris, vel debitoris. *Rub.*

Concluſio libelli in actione hypothecaria qualiter formetur. 1

LEX II.

h Ctio quidem.[h] In hac lege fi. q̄ro, †qualiter debeat fieri concluſio in hypothecaria. Hic videtur tex. q̄ debet alternatiue concludi, vel vt debitū ſoluat, vel poſſeſsionem cedat, ſeu poſſeſsionē reſtituat creditori: quia natura hypothecariæ eſt, vt nudā poſſeſsionē aduocet: vt l. ſi cū vēditor. §. j. de euic. Illud autē q̄ poſſeſſor debitum ſoluendo poteſt retinere rē, nō eſt ex natura hypothecarię: ſed ex quadā poteſtate poſſeſſori cōceſſa: vt l. mulier. ff. qui pot. in pign. habe. & quib. mod. pig. vel hypo. ſol. l. Paulus. ideo cōſultius eſt, q̄ concludatur iſto modo: peto eū mihi condēnari ad tradendū mihi poſſeſsionē dictæ rei retinendā in cauſam pignoris pro prædicta quantitate, donec mihi integre ſatisfiet. Si tamen formaretur libellus: prout hac lege in fi. dicitur: non reprobarem eum.

Si pignoris conuentionem, numeratio ſecuta non ſit. *Rubri.*

LEX I.

Ipecuniam.[i] Iſtam legē habuiſtis de verbo ad verbum. s. de non nume. pecu. & ibi multa dixi.

De iure

De iure dominij impetrando. Rubrica.

LEX I.

DOminij.[a] Nota istã legem cõtra eos,q faciũt cõcedi licẽtiã[b] à iudicibus nuncijs citandi omnes suos debitores: qd nõ valet,nisi debitorũ nomina exprimantur.h.d.loco summarij.

LEX II.

SI creditor.[c] Per vnũ actũ contrariũ recedit à priuilegio l.h.d.De materia huiꝰ legis habẽt plenè per docto.in l.volũtariæ.§.de excu.tuto. & in c.cùm accessissent.de constitutionibus.

LEX III.

VEtustissimam.[d] Antiqua obseruatione sublata debitor monea tur,vt certo tempore soluat, quo elapso à principe dominium impetratur,postꝯ impetrationem, debitor intra biennium audietur,& res legitimè æstimabitur,vt si qs vltra habet,restituat,& quod minus acceperit,consequatur.h.d. Not.quòd anteꝯ pignus vendatur à creditore,debet præcedere denunciatio[e]: & post denunciationem debet labi biennium, anteꝯ vendatur.Item no.qualiter ius dominij impetratur,& cum quanta solennitate:sed hoc nõ seruatur secundum statuta Italiæ. Vltimò not.de æstimatione fienda per iudicẽ: dixi in l.ij.§.de rescind.vendi.

De pactis pignorum. Rubrica.

1 ☞ *Pactum legis cõmissoriæ,etiã in pignoribus est quod fit per uerba directa.*
Simile est illi quod fit per uerba obliqua.

LEX I.

QVi pactus.[f] Ad euidẽtiam istius legis debetis scire, quòd si in contractu emptionis & venditionis, dicitur pactum legis commissoriæ: quando fit per verba directa: vt puta res sit inempta. Ea verò pacta,quæ fiunt per verba obliqua,vel inflexa,vt res reuertatur,restituat, &c. Ista non dicuntur pacta legis commissorię sed pacta similia illi pacto legis commissoriæ, vt vidistis in l.j.& l.commissoriæ.§. de pactis.inter empto.& vendito.& not.in l.j. ff.de dona.Item eodem † modo in pigno-
1 re,illud dicitur pactum legis commissoriæ,quod est factum per verba directa: vt puta, si debitor ad diem non soluerit: pignus sit creditoris: sed si fieret per verba obliqua: vt puta q pignus detur in solutum creditori;aut debitor ꝓmisit se dare in solutum;tunc nõ est pactum legis commissorię sed similie illi pacto legis commissoriæ: ista l.j.quæ breuiter dicit;Pactũ simile pacto legis commissoriæ in pignoribus nihil operatur.h.d. Materiam huius legis dicam j.eodem.l.fin.

1 ☞ *Pactum,quod si pignus non luatur cedat in solutũ apposítum incontinenti non ualet secus ex interuallo,et in l,quoniam.in fi.infrà.eodem.*

LEX II.

SI fundi.[g] Cessante cã pignoris pignꝰ debet redi.h.d.vel aliter,Pactũ legis cõmissoriæ vel aliud simile,ex pacto post facto[f] in pignoribꝰ nõ reprobat. h.d. Quærit gl.qd si actũ fuerit vt re empta euicta retineat ab emptore eodemq; creditore loco primi an valeat? Glo. dicit q sic: & sic potest intelligi hic,& hoc etiã secundo modo summaui tibi. Sed contra hoc oppo.nonne hoc est pactum legis commissoriæ,vel ei simile vt pignus retineatur?

1 †Respondeo illud pactum hic fuit appositum ex interuallo:ideo non reprobatur vt l.Titius.ff.de pig.act.& ś.de pig.l.cũ domi nam.Dixi vobis in l.quãuis,alias incipit, Callipodius.ff.de sol.Ratio huiꝰ est, quia tempore,quo contrahitur debitum, debitor faceret quicquid creditor vellet in mũdo,vt haberet pecuniam: ideo lex voluit q non valeret tale pactum, vt pignus haberetur in solutum pro debito: sed quãdo ex postfacto debitor facit creditori tale pactum;tũc cessat ratio:ideo valet. Et etiã ista ratio probatur j.l.proxi. Ita debetis intelligere hanc materiam.

1 ☞ *Cautela fœneratorum contra dispositionem huius legis,uide ibi:quidam.*

LEX III.

QVoniam.[h] Pactum legis cõmissoriç,in pignoribus reprobatur[g]. h.d. Oppon. de l.si quis in cõscribendo.ś. de pact.Solu. Speciale est in isto pacto legis cõmissoriç, ꝓpter deceptionẽ quã cõtinet,vt patet ex prin.huius legis,& dixi ś.l.pxi. Opp.de l.si fundꝰ[h].§.fi.ff.de pig.Sol.Aut opponit pactũ,q debito non soluto ad tps,pignus fit tuũ ꝓ debito.Istud est pactũ legis commissoriæ,quod reprobat hic.Aut apponit pactũ q debito nõ soluto,pignꝰ sit tibi emptũ iusto ptio: & istud non est pactũ legis cõmissoriæ:& in eo cessat ois captio, & deceptio.& valet:vt d.l.si fundꝰ.§.fi.& debet æstimari p iudicẽ:vt vidistis.ś.ti.j.l.fi.in fi.

1 Quidã tñ †cauti fœneratores Boñ.[i] ex
i cõsilio suorum antiquorum doctorum, & aduocatorum faciebant fieri instrumentum isto modo.Si pecuniã ad tempus non solues,sit fundus mihi emptꝰ iusto pretio: declarando arbitrio talis,& talis, quos ex nũc eligimꝰ ĩ arbitratores,& bonos viros, & tenementi:quia est pulchrũ consilium.

---

a ¶ Dominij.Vide do.Anto.in c.j.de iudi.& ibi Io.de Imo.& ibi dixi.& vide Bart. in l.j.ĵ.de exhib.reis.And. Barba.

b ¶ Licentiam.No.de generali licentia nuncio citandi.Adde quod not. Bart.in l.qui autem.§.fin.de consti.pecu.& Bar.in l.ij.in addi.& ibi latè dixi.

c ¶ Receditur à priuilegio.Probatur in l.j.in fi.ff.de consti.pecu.

d ¶ Vetustissimam. limitat Angel.in l.debitoribus.ff. de re iudic.hæc lex loquitur in fœneratore, & vsus fœnerator nõ potest vendere,nisi elapso biennio: secus in alio creditore: quia si iteruenerit tacita monitio potest vendi.al leg.l.si conuenerit.ff. de pig.actio.

e ¶ Denunciatio.Qualiter hæc lex procedat, vide Angelũ.& Imol.in l.si finita.§. postea autem.ff.de damno infec. post Bart. & §.Iuli.in vj. col.ea. l.& Ange. & Imo.in l.debitoribus.

f ¶ Postfacto. Et post factum pactum legis cõmissoriæ ex postfacto valet.Et vide Baldum in c.j.de feu. da. in vicem legis commissoriæ. & Bart.ĵ.l. proxima.

g ¶ Reprobatur. Sed nunquid consuetudo contra hanc l.valeat? Bald.q non in l.ij. q̃ sit longa consuetudo. & Bald.in c.j.de feu. dato in vicem legis cõmissoriæ. dixit q si pignoro tibi hanc rem,& si nõ luo intra mẽsem,nõ possit amplius lui. An istud fit pãctum legis cõmissoriæ? dicit quod sic, dic vt ibi. & pone plures q.in hac materia & Bal.in l.fi.ś. de contrahẽ.emp. & vide quæ dicit in l.j. ff. de l. commisso.& addit Bar.ĩ l. quamuis. aliãs, Callipodius.de solu.Sed pone, fœnerator mutuauit mihi re vera centum, pro quibus ego faciam chartam venditionis cuiusdã domus, hoc pacto quod ego promitto reemere hanc domum post quinquennium,& nõ ante.Adde Bald.notabiliter in l.ij.ś.de pact. inter em. & vend.& Cyn.in l.j.ś.de prob. & Bal.in l.emptione. in princip.& ibi Barto.ś.plus valere quod agitur. Et vide in simili no. Bartolum in rubri.de vsu.& calũ. ij.q.incipiente vsurarius emit.& vide Baldum in l.ij.ś. plus valere quod agitur. Et adde quæ dixi post Bald.in l.ij. ś.de iure emphy.Sed quid si rẽ valentem centũ vendo pro quinquaginta pacto appositio,q si non solueres vsq; ad talem diem soluas cẽtum,vel iustum pretium:dic quòd ista non est vsura, sed augmentatio pretij, argumen.l.si pecunia fœnoris.§.fina.de vsur.Ita tenet notabiliter Bal.in capit.j. qualiter dos propriè priuetur,quod tene menti,secundum eum. & vide eum ibi,qui ponit etiam alias quæstiones in materia:& contra istos fœneratores, qui etiã tẽpore contractus mutui,faciunt fieri procuratorem ad confitendum, & transigendum,vide Bald.in authen.hoc ius.in v.columna.ff.de sacrosan.eccle.& l.si per impressionem,per illum tex.ś.quod metus cau.& quod dixi in l.cum plures.de sacrosanctis ecclesijs.& qua actione rescindatur contractus factus in fraudem vsurarum.Vide Baldum in l.fina.ś.de pigno.actio.& ibi etiam,an fructus in hoc contractu fœneratitio scilicet in vẽditione extenuant sortem.Et quod not glosſ.in ca. ad nostram.de empt. & vend.& dicit Bal. in l.frustra.C.ad Velleian.q; ex prædictis natione præcedenti, præsumitur contractus vsurarius. vide ibi.& quid de his q mutuant pecuniam debitoribus, cũ hoc q̃ cogãt eos vt emãt fundum, vel nomen debitoris in solutum. vide Bald. in l. cum allegas.in j.colum.in verſic. modo quæro etiam.& de eo qui ꝓmisit soluere decem, si quinque soluit intra mensem: an elapso mense possit cogi ad decem, vel ad quinq; tantum:quasi præsumatur fraus:& de fraude vsurarij q facit confiteri debitorem coram episcopo instrumẽtum esse de vero capitali. Vide Bald.in l.j.ś.de colusiõ detegẽda.Quid si promisit reddere intra mensem mutuũ: alias voluit quòd licitum esset accipere pecuniam mutuo à tertio,quam soluere pro missisti. Vide Baldũ in l.etiam. in ij. colũ. ś.de execu.rei iudica. Et an donatio vsurarum perceptarũ quæ fuit fœneratori præsumatur colorata,vide Baldum in l. ab Anastasio. & Bal.& Angel.& Imo. in l.si marito.§.j.soluto matrimonio.Et de vsurario, qui confessus est habuisse centum de vsuris, & de alijs facit quietationem, an illa pro q. ibus est facta quietatio possunt repeti per debitorem: & de multis fraudibus fœneratorum,vide per Ioannem And. in c.ex literis.de iureiurand.& in cap.nostram. de emptio.& vendi.Quid ſ̃ p mille emi a Titio reditũ aliquem annuatim: an sit vsura? Vide Bal.in l.j.in x.col.C. de his quæ pœnæ nomine.Fede.etiam in cõsil.vlti.f.ccciij.

A D D E quæ posui in prooemio Codic.Et adde an priuilegio inducto p hanc legem possit renunciari? & vide docto. in c.si diligenti.de for. competẽ.Et maximè do. Maria.Socin.ibi glosſ.j.versi.circa tertium.

h ¶ Opponitur de l.si fundus.Ad glo.fi.hic vide Bartol.Imol. & Pau.de ca.in l.qui Romæ.in princ.de verb.oblig.Et an valeat hoc pactum, q̃ liceat creditori a seipso accipere in solutum,vide plenè Barto.in l.ij.in repetitio.in ij.quæst.princ.C.de pigno.

i ¶ Fœneratores Bonoñ.Per Bal.in l.ij.in vlti.q.de pign.& Bal. in l.in vendentis in ij.col.adde Bar.in d.l.si fundus.

Item illud quod dixi, q̃ pactum legis commiſſoriæ non valet ab initio, ſecus eſt ex poſtfacto: vt dixi ſ. proxi. quod perpetuò tene menti. Iam reprobaui vnum conſiliũ, per ea quæ ſ. dicta ſunt.

De exceptione ſeu præſcriptione. *Rubri.*

LEX V.

LIcet vnde vi. Quæ annalia ſunt ad agendum, perpetua ſunt [a] ad excipiendum, hoc dicit. Glo. ponit hic caſum multis modis. Tu pone caſum, ſecũdũ vltimam lectu. Quæro, exempla huius legis. Gloſ. ponit primum exemplum. quod dic vt in ea: quam vide Gloſ. vt videtis, reprobat iſtam poſitionẽ: quia cum tibi nullum detur interdictũ: ergo mihi nulla detur exceptio. Ab hac obiectione poſſumus tueri hanc lectu. q̃ licet non ſit interdictum poſſeſſorium: habet tamen rei vendicationem: ſed tamen illa lect. non placet propter aliud, Nam per l. ſi quis in tantã. ſ. vnde vi. quis non perdit dominiũ ipſo iure, ſed demum lata ſentẽtia: ergo ante latã ſententiam quis nõ haberet exceptionem ex vigore huius legis: ſicut dicimus in ſimili in reſtitutione in integrum: vt l. nec non. §. exemplo, ex quib. cau. maio. et l. exceptiones. in fi. de except. Præterea fortè l. ſi quis in tantam non habet locum, quãdo recuperata fuit poſſeſsio incontinẽti: quia nunquã fuit amiſſa: quia ſaltem ciuilis fuit retenta in animo, vt tangitur per gloſ. in l. qui poſſeſsionem. ff. vnde vi. Tangam vobis in l. ſi quis ad ſe fundũ. j. ad l. Iuli. de vi. legit gl. alijs duobus modis, quæ duæ lect. ſunt idem: diuerſificãtur tamen in hoc: qa ſecundũ vnam lectu. ſunt tres perſonæ: ſecundum aliam duæ perſonæ, Et vide gloſ. hic, an ſit verũ q̃ ſecunda violẽtia primam abſorbet, tam in duabus quã in tribus perſonis; dicam in l. ſi quis ad ſe fundum. Ponit ergo gl. caſum quarto modo, quam vide. Iſta vltima ſatis poteſt ſuſtineri.

☞ *Replicatio limitatur ſecundum naturam actionis.*

SI pactum. Iſta lex legitur in glo. pluribus modis. Vno modo q̃ loquatur, quando exceptio oriẽ ex pacto. Alio modo loquitur, quando ex pacto oritur replicatio: prout loquitur de exceptione, verè nõ eſt dubiũ q̃ eſt perpetua [b]: vt l. purè. in fi. ff. de doli excep. ſupra l. pxima. Si vero nõ eſſet vere exceptio, ſed ideo exceptio, qa actio exemplum in exceptione compẽſationis: tunc eatenus duraret exceptio, quatenus duraret actio: vt l. quæcunque. de compenſa. Prout hanc legem intelligimus in replicatione: dicendum eſt l. debere intelligi, quando actio eſt perpetua: tunc enim replicatio eſt perpetua. † Nam replicatio limitatur ſecundum naturam actionis, vt lege quæſitum. §. fi. de pec. no. in l. exceptio. ff. de exceptio.

☞ *Quòd quis excipiendo non uideatur fateri intentionem aduerſarij.*

Quis debet probare promiſſionem factam purè: & quando poſſit confeſſio pro parte acceptari.

SI quidem. Hæc eſt pulchra lex, & ponit pulchram practicam, & ponit tria dicta. Primò quando reus pro conſtanti de intentione actoris diffidit. Secundò, quando pro conſtanti de ea confidit: ſed ſe exceptione munitum aſſerit. Tertiò, quando de intentione actoris dubitat: & hoc ſufficit tibi pro ſummario. Secunda ibi: ſi verò. Tertia ibi: nam ſi. & habet iſta lex duas gl. & vnam gloſſ. magnam, quæ eſt additio. Oppo. dicitur hic, quando quis dubitat de mente, vel de intentione actoris, innuit q̃d poteſt reſpondere, dubito. Cõtra, imo quis [f] cogitur reſpondere per certum: vt l. certũ. in prin. de confeſ. Solut. Quidam intelligunt hic: quando fit interrogatio de facto alieno. Quæro, † nunquid excipiendo videatur quis cõfiteri [c] intentionem aduerſarij. Glo. mouet hic: & videt tenere quod niſi præcedat negatio, per oppoſitionem exceptionis videatur confeſſata intentio. Idem Dyn. in c. exceptionẽ obijciẽs. de regu. iur. lib. vj. Gl. tenet contrarium in l. nõ vtiq; ff. de excep. & l. nemo. de regu. iur. & illas tenent Canoniſtæ: & ego illas etiam teneo de iure noſtro: vt plenè dixi tibi in. l. non vtique. Quæro, † quid ſi cõfiteor me promiſiſſe tibi ſub conditione: an mihi incumbat onus probandi conditionis adiectionem: an vero tu debeas probare [d] promiſsionem factam pure? Glo. hic diſputat, finaliter diſtinguit, bene, & recte intelligẽdo, Aut ego cõfiteor promiſsionẽ ſub conditione ſimul & ſemel: & tunc actor non poteſt de iſta mea confeſsione partem approbare, & partẽ reprobare: vt puta dicendo, accipio hoc quod promiſiſti: hoc nego ſub conditione. Si vero ego dicerem, confiteor q̃ promiſi centum pure: tamẽ feciſti mihi poſtea pactũ de non petendo conditionis euentum: quia tunc iſti ſunt duo articuli, poteſt vnũ approbare, & aliũ reprobare: vt l. Publia. §. fi. ff. depoſi.

SI quis aduocatus. Exceptio dilatoria debet opponi añ litẽ conteſta. h. d. Hoc eſt verũ, niſi exceptio dilatoria ſuperueniat poſt lit. conte. vt l. ij. ſ. de conſor. eiuſdem litis.

PRæſcriptiones. [e] Hæc lex ſeipſam ſummat. Quomodo intelligis tu in principio? Quidam intelligunt in principio, hoc eſt, ante litem conteſta. Tu intelligas in principio; ſcilicet antequam ſit factus aliquis actus, per quem videatur in iudicem conſentire: vt extra, de re iudi. c. inter monaſterium, licet quidam intelligant in principio: hoc eſt ante lit. conteſtat. Sed tu intellige vt ſ. plenè dixi in l. quidã conſulebant. de re iudic. & ideo ſis cautus; quia ſi tu opponeres primo exceptionem cõtra libellum, vel procuratorem, non poſſes poſtea opponere exceptionem iudicis incompetentis: quia videris eum dicere iudicem competentem ad cognoſcendum, & pronunciandum, ſuper dictis exceptionibus. & ideo iſta exceptio de incompetẽti iudice debet permitti.

De litigioſis. *Rubrica.*

LEX II.

LIte. [f] Per litis conteſtationẽ res fit litigioſa, & actio non poteſt in alium transferri. [g] hoc dicit. Super hac l. eſt authenti. litigioſa. quæ in aliquo corrigit legẽ iſtã, quãdo agitur actione reali, in qua efficit res litigioſa per ſolam conuentionẽ. In perſonali autem nihil

a ¶ Perpetua ſunt. Per Bart. in l. ij. ff. eodem. & Per Bal. & An. in l. ſi quis de præſcript. Ioan. And. & Bald. in authen. ei qui. de tẽp. appel. in verſi. primo quæro nunquid ſententia. Et huic legi ſimilis eſt lex illa in vna lect. & ibi vide quid de replicatione.

b ¶ Eſt ppetua. Quid in duplicatione. in d. l. j. per Baldum in l. ij. ff. eod. vbi per glo. & Barto.

c ¶ Confiteri. An excipiens videatur fateri: adde quod dicit Bal. in l. age. ſ. de trãſact. per illum tex. qd̃ opponẽdo exceptionẽ trãſactionis, quis non videtur cõfiteri debitum. Et vide per not. gloſſ. & Bar. in l. ſi filiũ. ff. de liber. cau. Dicit Iacob. Butri. & Bald. in l. cum Papinianus. in ij. colũ. Alij habẽt in l. nemo. ſ. de ſenten. quod opponẽs compenſationem, videtur debitum fateri. Probatur practica in gloſ. dum dicit, qd̃ debet præcedere negatio per tex. in ca. extenore. de teſtibus. Et an illud, quod hic dicitur habet locum in replicatione, Bart. in l. ſi expreſsim. circa princi. ff. de appel. Adde an apponens cõpenſationẽ videatur fateri debitũ Ro. conſi. lxxxvij.

d ¶ Debeas probare. An confeſsio poſsit pro parte acceptari, & pro parte refutari, vide Barto. in lege Aurelius. §. penulti. de liber. leg. vide Inſtitu. de act. §. item ſi quis poſtulante. Et vide Cynũ. pulchre poſt glo. in l. prima. ſ. de dona. ante nup. & in l. ij. ſ. de confeſsis. in princip. ij. colum. & Bald. hic. & in addit. Spec. in tit. de confeſ. in ij. col. in verſi. confiteor hominem. Archi. in ca. ij. de confeſ. in vj. & Baldũ in l. j. §. ego. de ædili. edict. & in l. cũ mulier ſol. matri. vbi limitat iſta non procedere in criminali. Adde tu ad dicta Bart. hic cõcor. quas ponit Alex. de Imola. in conſilio. cxxxij. colum. vij. v. vol. & ibi quod dicitur hic de vno capitulo, quod nõ poteſt pro parte acceptari: intelligit procedere etiam in pluribus capitulis cõnexis: ſecus ſi ſunt plura capitula ſeparata, per dictam legem Publia. ff. de poſiti.

e ¶ Præſcriptiões. Vide quæ dixi de materia huius legis in l. exceptio. de except. poſt Bar. ſ. Not. hanc cautelam, quando debet opponi incompetentis iudicis exceptio: & facit iſta lex ad id, quod nota. Bald. in l. quod placuit. ſ. de excuſat. vetera. q̃ ſi lex, vel ſtatutũ dicit aliquem non poſſe compelli, debet intelligi: tunc demũ, cum vitur ſuis defenſionibus: alias poteſt compelli vbi hoc eſt ante litem. Bart. in l. ſi conuenerit. de iuriſd. om. iudicum.

f ¶ Lite. Quãdo dicatur res litigioſa, vide Bar. in l. fin. ff. eod. vbi aliter loquitur quàm hic, & in l. quãquam. §. Iulia. hic alle. & ibi vide do. Ioã. de Imol. & in capitu. cum M. de conſtitu. Ange. hic tenet q̃ ſola actio, de qua contenditur, fit litigioſa: non autem res, de qua contenditur. Et ita debet intelligi lex ſequens. Et al legat Flo. Innocen. in dicto capit. cum M. & vide etiam gloſſ. & quod ibi net. in c. j. de confir. vti. vel inutil. maxime quando mouetur quæſtio ſuper poſſeſsione: quia res non fit litigioſa, ſed ipſa poſſeſsio ſic, vt ibi plene no. & in c. citra. el j. vt lite pen den. vide Bald. in l. j. & ij. ſ. commu. diuid. dun. And. Barba.

g ¶ Trãsferri. Et dum iſtis legibus cauetur,

rem litigioſam alienari non poſſe hoc limita, niſi res eſſent tẽpore perituræ. l. alienationes. ff. famil. erciſc. quod eſt not. Idẽ dicas in reliquis rebus ſeq̃ſtratis, quas poterit vendere ſequeſter, & pretium ſuccedit loco talium rerum. bonus eſt text. in l. fin. de requir. reis. & Bar. in l. intereſſe. de acquir. poſſ. Bald. ſingu. in l. ſi oleũ. ff. de dolo. qui allegat l. fin. ff. de requir. reis. & in l. litibus. j. de agri. & cenſi. lib. xj. & per aliquos in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. facit ad hoc l. diuus. de peti. hæred. vtrum poſſint obligari: dicas quòd non: vt not. gloſ. Cy. & Bal. in l. j. ſ. communi diui. & ibi per Bald. an de ipſis poſſit fieri cõpromiſſum, & diuiſio de conſenſu partium: & vide quod not. Bart. in l. j. in fin. ff. eodẽ. vbi ponit an poſſit obligari. Pro huius ergo declaratione ibi miſta, vide etiam Bal. in authen. de litigioſis. §. j. & ibi etiam quid de confeſſoria, & negatoria, et de vſufructu. & ibi. Barto.

a ¶ Actione miſta. Vide quæ dixi poſt Bartolum in l. j. ff. eod. & not. Bart. & doc. in l. j. 3. cõi diuid. & ibi per Bal. in rj. colum. vbi plenè ponit. Item an eodem libello, & ex eadem inſtantia poſſit agi contra illũ, in quẽ eſt facta alienatio de quo j. e. l. fin. Et ꝙ in perſonali nõ cõtrahit vitium litigioſi. Ang. & Bald. hic. authẽ. litigioſa. ſecundũ Inno. in c. eccleſia. vt lit. pen. Idem dicit Bald. in l. non ſolũ. in lectura antiqua, de in integr. reſtitu. ꝙ ſi ego ſum accuſat⁹ ex tali crimine ex quo veniant bona publicanda, & alienã. pendente accuſatione: tamen nõ incidãt illæ res in vitiũ litigioſi: licet fiſcus debeat illa reuocare, ſecundũ ea, quæ habentur in l. poſt contractum. ff. de don. Item ſi inter duos eſt cõtentio de deponenda, & vnus moriatur: nihilo minus dicitur res litigioſa. Baldus in l. lites. §. de libe. cauſa. ſi vnus moriatur. Bald. dicit nihilominus.

b ¶ Res litigioſa non poteſt alienari. Limita non habere locum in alienatione, quæ fit in fiſcum. Textus eſt in l. ſi conſtante. 6. fina. ff. ſolu. matri. Et ibi per Imo.

c ¶ Pœna litigioſi.

nihil immutat: quia adhuc hodie requiritur litis conteſtatio. Pro huius ergo declaratione, quia gloſ. noſtræ non bene declarant, dic. Aut agitur actione reali, aut perſonali, aut miſta. Si reali, aut in ea principaliter contenditur de dominio, vel quaſi: & efficitur res litigioſa per ſimplicem conuentionem: vt hac authẽ. idem puto de ipſa actione reali eadem ratione. Aut non contenditur de dominio, ſed de alio iure principaliter: vt in confeſſoria, negatoria, & hypothecaria: & tunc res non efficitur litigioſa: vt in authentic. eodem. §. ad hæc. Efficitur tamen litigioſa ipſa actione per litis conteſtationem. Si verò agitur actione perſonali: tunc res nunquam efficitur litigioſa: vt not. in l. quãquam. §. j. de aqua pluuia. arcenda. ſed fit litigioſa ipſa actio per lit. conteſt. vt hac l. ij. Si verò agitur a
a ctione miſta: [a] tunc aut eſt actio vniuerſalis, aut ſingularis. Si actio vniuerſalis, tũc & olim & hodie efficitur litigioſa res, & actio per ſolam controuerſiam: vt l. diuus. ff. de peti. hæred. & l. alienationes. familiæ erciſcun. Si verò eſt actio particularis: & tũc efficitur litigioſa res, & actio demum per litis conteſtationem, vt l. j. ſ. communi diui. & ibi vidiſtis. Quid autem habeat operari vitium litigioſi, videbitis j. eo l. fi.

QVicũque. Si legatur res, vel actio litigioſa, debetur litis æſtimatio litigio apud hæredem remanente. hoc dicit. Hoc eſt hodie immutatum per authen. nunc ſi hæres. quam vide.

Sententia lata contra reum principalem, mandatur executioni, contra cum, qui rem litigioſam emit.

CEnſemus. Contractus habitus ſuper re litigioſa eſt nullus, & qui ad eũ ſcienter acceſſerit, legitimè punietur exceptis quibuſdã caſibus hac lege expreſsis. h. d. Oppo. & videtur quod res
b litigioſa poſſit alienari [b]: vt l. j. ſ. de præſc. longi tempo. Sol. Debetis ſcire, quod pœ
c na litigioſi [c] de iure antiquo, non erat alia pœna, niſi quod poſſidens habebat exceptionem, & ex illo contractu habito ſuper re litigioſa non poterat cõueniri: vt l. ij. ff. de litigio. erat etiam alia pœna, quod res litigioſa non poterat præſcribi: vt dicta l. j. ſ. de præſcriptione longi temporis. Ho
d die verò [d] eſt additum, vt contractus habitus ſuper re litigioſa, ſit ipſo iure nullus: vt hic. Quod eſt verum lite pendẽte. vt hic expreſsè dicit tex. ſi lis non penderet, quia peremptа eſſet inſtãtia: licet duret vitium litigioſi, tamen venditio non impeditur, & contractus non annullatur: vt dicta l. j. ſ. de præſcript. long. temp. Item eſt additum hodie de pœna, quæ imponitur ei, qui ad contractum litigioſum accedit, vel acceſsit: vt hic dicitur. Secundò opp. ad fin. l. noſtræ, & videtur quod res litigioſa non poſsit legari: vt ſ. l. proxi. Sol. lex præ
cedens per iſtum finem corrigitur: vt hic finis corrigitur per authen. nunc ſi hæres.

Quæro, dicitur hic, quod ille qui emit, cogitur redimere rem: quæro qua actione. Gloſſ. dicit, condictione ex lege iſta. Ego
e autem dico [e] per legem iſtam eſſe introdu
f ctum † quod ſententia lata contra ipſum principalem reum, poteſt mandari executioni cõtra eum, qui rem litigioſam emit. Et hoc vult dicere tex. iſte, ſi rectè inſpicia
tur, quod clarius probo in repetitione l. creditores. ſ. de pign. Vlterius quæro, dicitur hic quod emptor, quãdo fuerit ignorans reddit rem, recuperat pretium cũ ter
d tia parte: an venditor, qui fuerit ſciens, puniatur in plus. Quidã quod non: quia hoc hac lege non exprimitur: ergo &c. & hoc puto verum. Quæro, qua actione aget emptor contra venditorẽ, & venditor contra emptorem. Dicit glo. & dicit verum, ꝙ condictione ex hac lege, vel actione in factum. Hanc glo. intellige eo caſu, quando vterq; non participat dolum: nam tunc vnus non poſſet agere contra alium: vt l. viro atque vxore. ff. ſolu. mat. Et facit ſic ad
e quæſtionem de duobus contrahentibus, quorum neuter ſoluit: de quo dixi in l. cũ
f mulier. ff. ſol. mat. Quæro, ad iſtud [f] ſimplũ, quod fiſco debet applicari quis aget. Dicit glo. quilibet admittetur ad agendũ. Vide gloſſ. & eſt nota. & ea, quæ not. de popu. ac. ſuper rubric. & ibi dixi tibi. & de priua. delict. l. fina.

De contrahenda & committenda ſtipulatione. Rubrica.

LEX I

g
DIcet. Etiam ſi ſit ſcriptura priuata, faciens mentionem de promiſsiõe, in dubio intelligit [g] per ſtipulationem. hoc dicit. Qualiter probabitur quod inter præſentes. Gloſſ. dicit, quod in dubio præſumitur. Vide gloſ. & tene menti in fine. Materiam huius legis plenè examino in l. g ſciendum. de verb. obliga. & ſ. de vſu. l. j. et quod ibi not. & ibi dixi.

LEX II.

SI filiæ. Qui ſtipulat filio ſuo, quærit ſibi. hoc dicit.

LEX III.

SI cũ pecuniã tuam. Alteri ſtipulari nemo poteſt, & h qui pecuniam alterius exigit, negotiorum geſtorum actione tenetur. h. d.

SEcundum. Qui ſtipulatur dare cui velit, ſibi ſtipulari videtur. hoc dicit.

NVda. Hæc lex eſt difficilis: Quando ſtipulatio pœnalis incipit à præcedenti cõuentione nuda tunc committitur, cum ſuper prima lis fuerit conteſtata. hoc dicit ſecundum vnam lect. vel cum fuerit conteſtata ſuper iſta actione pœnali. hoc dicit, ſecundum aliam lect. Opp. ſtipulatio pœnalis non poteſt cõmitti, niſi præcedat mora: vt l. ſi penum. ff. quando dies lega. ced. & l. ita ſtipulatus. ff. eo. ſed hic non poteſt præcedere mora: quia eius, quod in promiſsione nuda venit, non eſt petitio: ergo nec mora: [h] vt ff. eo. l. ſi pupillus. Sol. dicunt quidã, ꝙ eſt verum, ꝙ non poteſt quis eſſe in mora in naturali obligatione, quãtũ ad illud quod in obligatione deuenit: ſed cõtum ad alia ſic, vt quo ad ſtipulationẽ pœnalẽ: vt hic. Iſtud eſt cõtra caſum l. lecta. §. ſed cũ ſortis. ff. ſi cer. pe. Propter qđ gl. tua hic dicit, & bene, ꝙ hæc ſtipulatio pœna lis nõ cõmittit ex mora: ſed ex cõditionis euẽtu. Per litis cõteſtationẽ videt exiſtere cõditio pœnalis ſtipulatiõis. Cõtra hoc opp. ſine actiõe nemo experitur: vt l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de ne. geſt. Sed de eo quod venit in pactiõe nuda, nulla eſt actio: ergo &c. nõ poteſt ergo lis cõteſtari. So. dicit gl. ꝙ hic fuit

Quæ pœna erit contra alienantẽ rem litigioſam, adde Bart. in l. j. in princ. de iure fiſci. Facit qđ not. in l. Pomponius. §. cũ quis. ff. de acqui poſſ. §. ſequenti.

d ¶ Hodie verò. Vide Ang. in authen. de litig. circa finem prin. quo ad ipſum litigantem, vt vlterius præſcribi non poſsit d. l. j. de præſcriptio. longi tempo. & melius declarat. Ange. in l. j §. j. ff. de litig. Nam per tale vitium litigioſi, perpetuatur actio in xxx. annos. l. fina. de præſcrip. xxx. anno.

e ¶ Ego autem dico. Adde iſtam limitationem, ad doctrinã traditam in l. ſæpe. de re iudicata. & vide per Bar. in l. creditores in vij. co. in inp. q. principali. in verſicu. iudicamus. Nam ius exequendi. & ad idẽ Salice. in l. v. ſ. cõmu. diui. & Barto. in l. j. ff. eo. & Angel. in authẽ. de litig. in princ. De hoc, & de materia huius tituli, vide bonam gloſſ. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. el. j. vt lite pendente, & in clemen. j. vt lite pendente.

¶ Quæro ad iſtud. Vide do. Ioan. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. el j. de cõſti. & ibi vide, in quo Inno. diſcrepat cũ Barto. Andre, Barba.

g ¶ Licet intelligitur. Per hanc legem dicit Bald. in l. ſi ex prestio. ſi cert. pet. ꝙ quãdo conſtat eſſe pactũ nudũ, non nouat obligationẽ: alias vigore inſtrumenti publici, ſemper præſumitur ſtipulatio. Vide Barto. in l. Titia. §. fi. de verbo. oblig.

h ¶ Mora. Hoc idẽ tenetin l. ſi pacto quo pœnam. & in l. ſtipulatio iſta. §. vlti. per illum tex. de verb. obl.

a ¶ Vestit præcedentem conuentionem. An pœnalis stipulatio vestiat præcedẽtem nudam conuentionem? De quo per Bar. in l. lecta. in ij. col. de verbo. oblig. & vide Bar. in l. si pacto quo pœnam. s. de pact.

b ¶ Magnã. Vide Bar. in l. si ex legati causa de verb. obli. per Bar. in d. l. si pacto quo pœnã supra de pact. Vide quæ dixi in l. Mutian. aliàs, mandati. post Bar. ff. de cõdi. & demon. Et hoc intellige, vt per Bartol. in d. l. ita stipulatus. in ver. secundo principaliter. & versicu. quarto vidẽdum. Et ad hanc legem vide Paul. de Castr. consilio xcvj. & Roma. in rubr. de arbi. Et dum dicitur in hac lege quod dies interpellat pro homine, adde qđ hoc est verum in dicta cita. vt est glo. menti tenenda, & Imol. ibi in l. si mora. soluto matrimo. & in c. posuit. de locat. in l. ij. s. de iure emphy. quam tene menti, secũdum illam glo. quæ etiam probat illam esse in tempore adiecto misserationis gratia: vt est tempus, an ad testationem dotis. Ita ergo per lapsum illi⁹ a constituitur in mora, vt voluit illa notabilis glos. sicut per lapsum cuiuslibet tẽporis. Item regula huius legis fallit in die parua, s. in qua fit impossibile expediri. Ita dicit Bald. per illum text. in l. si mihi & tibi. §. j. de leg. j. Quod nota. esse intelligendum secundum not. in l. cõtinuus. §. illud. de verbo. obligation. Itẽ quod hic dicitur de die, hoc etiam locum habet in hora, secundum Bal. in l. j. C. ne lice. tertio prouo. qui allegat legẽ, quam non inueni. Item nõ habet locum ista lex in die incerta: vt promitto cum eris legitimæ ætatis secundũ Bal. in l. si pacto quo pœnã. in ij. colum. s. de pact. licet videatur loqui aliter Bald. in dicta l. pacto quo pœnam. in q. colum. & etiam in pen. colũ. Et quod dixi de die incerta, vide Bar. in l. ita stipulatus. de verb. obliga. & quod dixi de die tacita, ad de quæstionem simile in l. si duo. §. fina. de constit. pecu. in ij. q. & no. Bar. in rubri. s. de constitu. pecu. & Bart. in d. l. ita stipulatus. in xxxij. colũ. Sed de hac materia singulariter per Cyn. & Bal. in l. fi. in §. j. s. de iure dotium. Et de die tacita est text. in leg. quoties in die. iuncta leg. sequen. & ibi Bart. & Imol. de verbo. oblig.

P. PAV. P.

b ¶ Magnam. Vide Iaso. & Soci. in l. si mihi & tibi. §. j. in ij. not. ff. de leg. j. & in l. vinũ. colum. v. ff. si cert. pet.

lis contestata de facto super eo, quod deuenit in conuẽtione nuda. Alij dicũt; & ista opi. Vltramon. qꝑ non requiratur contestatio: sed dicunt, quãdo præcedit vestita stipulatio, committitur per interpellationẽ quia omnis promissio simpliciter facta habet in se istam cõditionem. s. qꝑ detur cum petiero: vt l. si decẽ cum petiero. ff. de verb. obli. ergo per simplicem petitionem extra iudicium committitur stipulatio pœnalis. Nec obst. tex. qui facit hic mentionẽ de litis contestatione, quia hoc facit vt ostẽdat pœnam esse commissam impurgabiliter. Dy. in c. non est in mora. de regu. iur. in vj. videtur tenere vtranque opin. Ego teneo opi. Vltramõ, vt plenissimè examinabo in l. ita stipulatus. ff. de verb. obli. in xij. colũ. Quæro, vtrum pœnalis stipulatio nouet præcedentem? Dic vt ibi dixi. Vlti. nota qꝑ pœnalis stipulatio non vestit præcedẽtem conuentionem[a] nudam. Ratio: quia cum pœnalis stipulatio sit accessoria ad primã non est æquum quod accessorium vestiat principale.

Crupulosam. Siue post mortẽ suã cum morietur, siue prius quã morietur, quis fuerit stipulatus, valet stipulatio. hoc dicit.

b Magnam.[b] Dies interpellat pro homine. & vbi est dies, & pœna non admittit moræ purgatio. hoc dicit secundum lect. quã ego teneo. Hanc materiam plenè dic vt l. si insulam. ff. de verb. obli. & glo. in leg. & si post tres. ff. si quis cau.

c Veteris.[c] Promissio dandi, vel faciẽdi simpliciter concepta porrigitur ad ꝓmissoris hæredes; idem si conferatur post mortem promissoris. h. d. cum l. seq. Oppo. de l. centesimis. §. j. ff. eo. Sol. quædam sunt facta, quę cohærent meræ personæ: & illa non transeunt ad hæredes: vt ibi. & l. j. §. ne autem. de cadu. tollen. Quædam sunt facta, quæ meræ personæ non cohærent, sed possunt per alium expediri: et istorũ obligatio trãsit ad hæredes. Ita loquitur hic. Cõtra hoc oppo. nunquam factum vnius videtur factum alterius: vt l. si nõ sortem. §. libertus. ff. de condi. inde. Solu. factum vnius, nã videtur factum alterius verè, vel fictè. Hæc autem fictio habet locum primo, quando hoc agitur expresse: vt l. nemo est qui nescíat de duo. reis. & ibi not. Secundo, quãdo confertur factum alterius in tẽpus mortis: quia tunc videtur actum tacitè, qꝑ hęres faciat: vt l. fin. huius ti. Tertio, quando ille, qui facere promisit, aliquo modo legitimo impeditur, vt morte, vel alio modo: vt hac l. & l. de pollicitationibus. ff. de polli. Prædicta vera, nisi esset electa industria certæ personæ: vt l. inter artifices. ff. de sol.

d Optimam.[d] Verba enunciatiua in contractibus prolata, probationem inter ipsos

c ¶ Veteris. Vide Bar. in l. si sic. la grande. de verb. obli.

d ¶ Optimam. Et vide pro intellectu huius legis, Innocen. & alios in c. cum in iure de offic. deleg. And. Barb.

d ¶ Optimam. Vide Lancil. Dec. authen. si quis in aliquo, in fi. C. de eden. & ibi Iaſ. colum. vlti. versi. vltra Barto.

hæredes inducunt, donec contrarium doceatur. hoc dicit. Nota illud, quod dixi in summario, quod talia verba enunciatiua fidem faciunt inter contrahentes. quod facit ad fines plebanatus. Dicit glos. quam vidistis s. de iure deliber. in l. cum aliquis. ff. de leg. iij. l. prędijs. §. Titio. Secundo nota ex hac lege, quòd dies, & locus, debeant
e inseri in instrumento[e].

De inutilibus stipulationibus. Rubrica.

LEX I.

EX stipulatione.

Pupillus non potest obligari sine authoritate tutoris hoc dicit. Vtrum pupillus obligetur naturaliter, vel non: glos. tangit hic. Dic plene vt l. j. ff. de nouatio.

LEX II.

f Ibera.[f] Stipulatio pœnalis non valet in matrimonijs. hoc dicit.

LEX III.

Tinter. Inter absentes nõ potest contrahi stipulatio, nec alteri stipulari. Item quando petitur interesse, admittitur petitio incerta, certificanda per sententiam. h. d. Signa tex. in fin. ibi: ob incertæ actionis &c. De quo videbitis in l. certi condictio. ff. si cer. pet.

De duobus reis stipulandi. Rubrica.

LEX I.

Reditor. Hic habes authenticã, quæ ponit qualiter cõstituãtur duo rei. Hanc legem, & authenticam commentaui. e Sic est vtilissima repetitio. h. d.

1 ☞ *In modo constituendi duos reos, quòd hodie nil sit immutatum.*
2 *Duo rei debendi qualiter constituantur.*
3 *Duo rei credendi qualiter constituantur.*
4 *In obligatione, quæ re cõtrahitur ad diuidua, ut est in mutuo, an constituantur duo rei.*
5 *Lex quomodo fingat super impoßibili.*
6 *In depoßito, & commodato, an poßint constitui duo rei.*
7 *In obligatione continẽte aliquid indiuiduum obligatione, & solutione: an & quando constituantur duo rei.*
8 *Duo rei obligatione facti qualiter constituantur. Et quomodo duo rei credendi.*
9 *Qui obligantur acceſſorie, an & quando teneantur inſolidum, & ſint duo rei debendi.*
10 *Plures gerentes aliquod officium, uel aliquam administrationem, qualiter obligentur, & ſint duo rei debendi.*
11 *Si ex pluribus mercatoribus, unus contrahat, an quilibet teneatur inſolidum, & ſint duo rei.*
12 *Inſtitor, & exercitor poſſunt conueniri ex eorum contractibus: item proponens, & quilibet eorum inſolidum, an dicantur duo rei inſolidum, quòd non, ſed unus tenetur principaliter, alter acceſſorie.*
13 *Plures domini, qui ex facto unius ſerui tenentur inſolidum de peculio, an teneantur ut duo rei.*
14 *Quæ diuerſitas impediat, conſtitutionem duorum reorum.*

d ¶ Optimam. Limita vt probatur in auth. si quis in aliquo. ad fin. ff. de eden. Item limita, nisi principaliter tractaretur de enunciatione, vt probatur in capit. illud. & ibi Anto. de Butri. de præsump. & Bald. in lege ad probationẽ. De hoc est glo. hic in versicu. seruus. Et vide ad hanc l. Bald. in l. cum aliquis. de iure deliberan. vbi limitat hæc dicta. Item dũ hic dicitur. qꝑ potest probari absentia, dicas qꝑ testes debent deponere hoc modo, quòd viderunt illum in tali loco commorari, ita quòd per interuallum temporis quo eum viderunt, non potuisset ire ad locum, de quo fit mẽtio in instrumẽto. Ita dicit Ioã. And. vt ibi refert Abbas in ca. ex tenore. de testi. & dicit Baldus ibi. qꝑ hoc posset probari post dicta testificata, secundum doctrinam docto, ibi etiam dicit elici practicam ex illo cap. in princi. vide Barto. in l. sciendũ. in j. colum. de ver. obli. & in authẽ. si quis in aliquo. s. de edẽdo. Et ad hanc legem vide nota. per Innocent. in c. cum in iure. de offi. deleg. & in c. quonã contra. de probat. & glos. super verbo. & personas. vide Bald. in authent. si quis in aliquo. & ibi dicta post eum. & vide ad hoc dicta Bar. in l. gerit. de acqui. hæred.

e ¶ In instrumẽto. An dies & locus debeat inseri in instrumento adde Bar. in l. lecta in fi. si cer. pet. & in l. de pupillo. §. qui nũciat. de ope. no. nun.

f ¶ Libera. Stipulatio dolo mala valet etiã, ope tamen exceptionis si rescindatur. limita nisi fauore dotis: quia tunc dolus dans causam stipulationi, vitiat ipso iure, in l. si cum mulier. & ibi Imol. ff. sol. matri. Itẽ limita nisi dolus daret causam distractui appositio super contractu stricti iuris: quia licet tunc ille distractus sit stricti iuris: tamẽ sumit naturam bonæ fidei, vt probatur in l. sub pœxtu. & ibi Bart. s. de trãsactio. Itẽ limita, nisi esset apposita super cõtractu bonæ fidei. Gl. est in l. si qs cũ aliter. & ibi vide de verb. obli.

15 *Si plures cum pluribus fecerunt pacem ſub pœna, & unus fuit offenſus: an omnes de illa parte poterunt inſolidum agere contra omnes de illa parte inſolidum ubi quod non ſunt duo rei credendi, nec debendi.*
16 *Quando plures tenentur ex delicto inſolidum, non ſunt correi.*
17 *Si plures tenentur ex quaſi maleficio, quod non ſunt proprie duo rei: licet quodammodo ſunt plures tutores.*
18 *Pater & filius, an ſint duo rei credendi, quando filius acquiſiuit obligationem, & actionem, ex cauſa peculij profectitij.*
19 *Plures rei debendi ſunt, qui eidem debent uere, uel fictè ex eadem cauſa principaliter & ex uoluntate eorum.*
20 *Plures rei credendi ſunt, quando pluribus inſolidum deberetur eidem uerè, uel fictè ex una eademque cauſa principaliter, ex uoluntate.*
21 *Plures rei debendi poſſunt ſimul conueniri.*
22 *Vno & eodem libello quando plures poſſunt conueniri, & etiam agere.*
23 *Creditor quando poſuit unum ex pluribus in ſolidum obligatis conuenire: & ſic, Qui ſunt illi, qui habent beneficium diuiſionis. & nu. 28.*
24 *In duobus reis credendi, hodie nihil eſt innouatum. & nu. 26.*
25 *An hodie aliquid ſit innouatum, quando plures rei inſolidum conueniuntur uno, uel diuerſis libellis.*
27 *Vnus ex duobus reis credendi, poteſt agere procuratorio nomine alterius.*
28 *Cui incumbat onus probandi alterum ex correis eſſe ſoluendo, altero per actorem conuento.*
29 *Si ad unum ex correis peruenit tota quantitas, an alius poſit petere quod ille prius excutiatur.*
30 *Vt beneficium diuiſionis competat, qualiter intelligantur præſentes, uel abſentes correi, & quomodo probetur præſentia uel abſentia.*
31 *Altero ex correis non datur tempus contradicendi inſtantiæ, ſicut fideiuſſori.*
32 *Quando unus ex reis eſt præſens & ſoluendo, ſed non poteſt conueniri, quid agendũ ſit circa beneficium diuiſionis.*
33 *Beneficio diuiſionis poteſt renunciari.*
34 *Agens contra unum ex correis debẽdi, licet non poſit cogi cauere de rato pro altero correo credẽdi, caueat tamẽ de defendẽdo debitorẽ, ſi ab altero correo cõuenietur.*
35 *Solutio facta alteri ex correis credendi, an tollat alteri actionem.*
36 *Vno ex correis debendi totum ſoluente, alius liberatur in totum.*
37 *Solutione partis facta ab altero, an uideatur facta diuiſio.*
38 *Vnus ex correis credendi, recipiendo partem ab uno ex correis debendi, præiudicat alteri correo.*
39 *Acceptilatio facta ab uno ex reis credendi, an præiudicet alteri, & proſit alteri ex reis debendi, quod ſic. Liberatio facta ab uno correorum credendi nocet alteri.*
40 *Acceptilatio ſi eſt facta uni, cum pacto quod ſibi tantum proſit: tũc non prodeſt alijs.*
41 *Petitio facta ab uno reorum credendi, quando proſit alijs.*
42 *Si poſt litem conteſtatam factam ab uno reorum credendi, inſtantia cauſæ perijt, an remanebit inſtantia communis utrique reorum credendi.*
43 *Sententia lata pro uno ex reis debendi, an proſit alijs.*
44 *Sententia condemnatoria lata contra unum ex reis debendi, quod nocet alteri.*
45 *Sententia lata pro uno ex correis credendi, aut contra unum, nocet & prodeſt alijs.*
46 *Iuramentum factum per unum ex correis, quando proſit, uel noceat alijs.*
47 *Iuramentum datum per unum ex reis debendi, quando nocet correo.*
48 *Iuramentum delatum ab uno ex reis credendi, an noceat alteri.*
49 *Pactum factum uni ex correis debendi, quando proſit alijs.*
50 Ratio diuerſitatis inter pactum, & acceptilationem.
51 *Factum ab uno ex correis quod noceat alteri, quantum ad interrumpendam præſcriptionem quo ad alium.*
52 *Pactum factum ab uno ex reis credendi, quando proſit uel noceat alteri.*
53 *Nouatio unius ex reis debendi, quando proſit alijs: & quid in reis credendi.*
54 *Si unus ex duobus reis credendi, ex contractu iuriſgentium liberat reum per ſtipulationem, & acceptilationem ſubſequentem, an alteri reo præiudicet.*
55 *Nouatio facta per delegationem per unum ex reis credendi, uel debendi: quando alijs proſit uel noceat.*
56 *Ceſſio facta ab uno ex reis credendi, uel debendi, quando proſit, uel noceat alteri.*
57 *Confeſſio facta per unum, tam ex reis debendi: quàm credendi, quãdo noceat alijs, uel quando proſit.*
58 *Ex ſucceſſione alterius correorum, quando obligatio extinguatur.*
59 *Mora unius ex correis, quando noceat uel proſit.*
60 *Si creditor fuit in mora recipiendi ab uno ex reis debendi: qui obtulit pecuniam petitam, quæ poſtea perempta eſt, an alteri proſit.*
61 *Mora unius reorum credendi nocet alteri.*
62 *Factum unius correorum credendi, conſtituens debitorem in mora prodeſt alteri.*
63 *Creditor ſi fuit in mora, uno ex reis offerente, & creditor interpellauit alium reum: qui non obtulit, an per hoc uideatur purgata mora.*
64 *Culpa unius correorum, quando alteri noceat.*
65 *Reſciſſio facta in perſonam unius correorum: quando alteri noceat.*
66 *Exceptio competens uni ex correis debendi, quando porrigatur ad alterum.*
67 *Duo rei debendi, an uideantur inuicem fideiubere, & nu. 69.*
68 *Ex fideiuſſione duplex contrahitur obligatio, una uerbis, & altera conſenſu.*
Fideiuſſor poteſt intelligi largè, & ſtrictè.
70 *Qua actione ille correus, qui ſoluit repetat.*
71 *Si unus ex pluribus tutoribus, curatoribus, uel adminiſtratoribus ciuitatis ſoluit, qualiter ab alio repetat.*
72 *Quid in pluribus depoſitarijs: uel commodatarijs, qui in obligatione ſecundaria, quæ ratione doli contrahitur, tenentur, eſt idem quod in pluribus tutoribus.*
73 *Si unus ex duobus reis debendi ſuo iuramento liberat alium, ab eo non repetit.*
74 *Correus, qui fuit liberatus acceptilatione, quando poſſit ab illo, qui eſt liberatus, repetere.*
75 *Correus damnificatus culpa alterius poteſt ab eo repetere.*
76 *Correus credendi, quando ab altero correo, qui ſolutionem recepit, repetere poteſt, & qua actione.*
77 *Quando unus ex reis credendi, aliquem liberauit facto ſuo: an alter ab eo repetere poſſit.*
78 *Actio, quæ cedi debet uni ex correis, quando, quo iure: & inquantum cedi debeat, remiſſiuè.*

HOcita. Hæc auẽ. diuiditur in duas partes. Prima loquitur qualiter plures rei debẽdi debeant cõueniri. Secunda, qualiter vni correorum contra aliũ ſubueniatur. Breuiter hoc intẽdit. Creditor poteſt debitũ ab vno ex correis exigere, & exacto contra alium ſuccurritur. h.d. Pone caſum in terminis ad auẽ. quæ tractat ſimiliter de modo cõſtituendi duos reos, & etiã de modo exigendi. Et diuiditur hæc authen. in duas partes principales. Primò loquitur quando eſt actum, vt teneãtur inſolidum, vel ſubeſt inopia, vel abſentia. Secundò loquitur, quando non eſt actum: nec ſubeſt inopia, vel abſentia. Secunda ibi: ſinautem. Et iſtas partes potes ſubdiuidere in alias particulas: vt patet per ſe: & authen. nõ eget ſummario: quia ſummata eſt: & ſumma eius eſt duarum columnarum, quæ ſunt in corpore authẽ. eo. col. vij. vnde hæc ſumitur. Ex his ergo primò nota qualiter duo rei conſtituantur. De hoc ſolum in auth. dicitur. Secundò qualiter exigantur: & de hoc tangitur in l. j. j. reſponſo. & in authenti. eodem. Tertiò, qualiter exacto contra correum ſuccurratur: de hoc l. j. ij. reſpon. Opp. primò ad l. & videtur ꝙ inter correos debeat diuidi actio; vt ff. de admi. tut. l. ſi plures. de tu. & ra. di. l. j. §. nunc tractemus. Solu. illud in duobus reis: qui inciderũt in obligationem ex neceſsitate, vt tutor, vel curator hic quando ex voluntate. Secũdò opp. quod idẽ ſit quando ex voluntate: vt l. fi. ſ. de conſti. pecu. & ff. de fideiuſ. l. inter eos: & d. l. j. §. nunc tractemus. Solu. ibi in duobus reis non principaliter obligatis. Tertiò, contra prædictam ſolu. oppo. ꝙ etiam fideiuſſores nõ habẽt beneficium diuiſionis, vt l. fi. ff. rem pupil. ſal. fo. Solu. Fallit in pluribus fideiuſſoribus datis ab vno tutore, & curatore: & ratio ibi patet. Iſta tria contraria, licet hanc legem reſpiciant, tamen ponuntur in gloſſ. vlti. huius authent. Quartò oppo. & videtur quod duo rei habeant ex conuentione beneficium diuiſionis: vt in hac auth. & in corpore vnde ſumitur. Sol. Fateor ꝙ in hoc iura antiqua corrigantur per auth. iſtam, ad ipſam ergo auth. accedamus. Quintò oppo. dicitur in auth. quod requiritur quod ſpecialiter agatur, ꝙ vnuſquiſque teneatur inſolidum. Contra: quia etiam per alia verba poſſunt conſtitui duo rei: vt Inſti. eod. §. j. Sol. dicunt quidam quod iura antiqua per iſtam auẽ. non ſolum ſunt correcta in modo exigendi, vt ſ. dixi. ſed etiam in modo conſtituendi: quia olim ſufficiebat quod diceretur, ꝙ eſſent duo rei: vt ff. eo. l. reos. §. cùm in tabulis. vel alia verba æquipollentia: vt inſti. eo. §. j. Sed hodie eſt neceſſarium quod expreſſe dicatur, quod teneantur inſolidum, vt hic. Et hoc videtur tenuiſſe Dy. & Iacob. de Aret. Alij dicunt contra, †quod in modo conſtituendi nil immutatur. Et quod hic dicitur, ſi agatur expreſsè, intelligunt per hęc verba aut æquipollentia. & ſic ceſſant contraria. Et hæc ſatis patẽt. Inſtitu. eo. §. j. primo reſpon. & §. cùm in tabulis. & tenet gloſ. huius auth. & in corpore vnde ſumitur. in princi. & in d. §. cùm in tabulis. Et hoc tenet hic Iac. de Are. Cy. Iaco. de Bel. Iac. But. Ray. de For. & omnes, quibus aſſentio. & in quo fiat mutatio per iura noua. j. in quolibet paſſu dicam. Sextò oppo. & videtur, quod aliter datur terminus præſenti ad eum præſentandum: vt in auẽ. præſente. j. eo. titu. Sol. Ibi in fideiuſſore principali: hic in duobus particularibus. arg. j. tit. j. l. ſancimus, coniuncta l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio. His ergo viſis, veniamus ad materiã iſtam. Quęro primò, qualiter conſtituãtur duo rei debendi. Secundò, qualiter exigant. Tertiò, an factum vnius proſit vel noceat alteri. Quartò, qualiter vni contra alterum correorum ſuccurritur: & hic examinabitur qualiter: & an fideiubere videantur inuicem. vel non. Primò igitur †principaliter quæritur, qualiter conſtituantur duo rei de-

bendi,& credendi: & iſta quæſtio habet multas acceſſorias. Et primò videamus, quando in obligatione eſt aliquod indiuiduum: & ſcias quòd obligatio contrahitur verbis, conſenſu, vel teſtamento: quæ quantum ad hoc æquipollent: vt ff. eod. l. eandem. in prin. Primò de reis debendi, qui principaliter obligantur. In iſtis ſic diſtingue: aut eſt actum expreſsè, vt teneant in ſolidum: & ſunt duo rei, vt hic. Aut non eſt actum expreſsè: & tunc aut obligauerunt ſe, aut teſtator obligauit eos alternatiuè: & ſunt duo rei: vt ſ. de cõſti. pec. auth. ſi quando. ff. de leg. j. l. ſi ex toto. §. j. & not. ff. eod. ti. l. ſiue. Aut copulatiuè: & tunc aut ſunt duo actus promittendi, & duæ rerum expreſsiones: vt tu promittis mihi codicẽ, & Titius promittit mihi Digeſtum: & tunc aut nõ appoſuit verbũ, eundem: & ſunt duo. Aut non appoſuit: & nõ ſunt duo rei, ſed ſunt duæ obligationes diuerſarum ſummarum. Secus ſi appoſuit: vt Inſti. eo. in princ. & §. duo. & de ſtipu. ſer. l. ſi ex re. §. ſi ipſi. & l. ſi ſeruus communis ſic ſtipulatus ſit. & in gloſſ. j. huius authẽ. Aut fuit vnus actus promittendi, & duæ rerum expreſsiones: vt ego decem, & Titius decem promittimus tibi. & erunt duo rei debendi. arg. ff. de verb. obl. l. ſtipulatio iſta. §. eũ qui. quia ſemper vnicũ actum promittendi videntur intelligere de eiſdem decem. Aut eſt vnus promittendi, & vna rei expreſsio: & tunc aut eſt appoſitum per nomen diſtributiuũ quilibet, quod de ſui natura cuilibet attribuit rem inſolidum: vel aliud ſimile: tunc etiã erunt duo rei debendi: vt l. ſi pluribus. in princi. & ibi not. leg. j. Aut tale diſtributiuum adiectum non eſt: ſed ſimpliciter dictum, tu & Titius promittis mihi centum: & tunc ſi quidem eſt actum quòd teneãtur inſolidum, vel quòd ſint duo rei: tunc erunt duo rei: aliàs quilibet tenetur in parte: vt hic, & d. l. reos. §. cùm in tabulis. Sed an de his ſit aliquid innouatum per iura Authen. glo. in l. ſecunda. ff. eodem. dicit quod ſic: & tangitur in dicto §. cùm in tabulis. & ibi non firmat aliud: & Azo in Summa huius titu. & ff. mand. l. ſi mandato Titj. §. Paulus. el iij. & l. creditor. §. duobus. eodem titu. Et hoc videtur tenere Iacob. de Aret. in dicta l. ſecunda. ff. eod. ſcilicet quòd hodie eſt neceſſe, quod exprimatur inſolidum per hanc legem: nec ſufficit quod ſint duo rei, niſi exprimatur inſolidum, per hanc authen. Sed gloſſ. in corpore eod. tit. ſuper verſic. ſuſtinere. tenet quod in modo conſtituendi nihil ſit innouatum: vt inſtit. de fideiuſ. §. ſi plures. tangitur in gloſſa. in dicto §. cùm in tabulis. Et hoc tenet Dyn. & Cyn. & Iacob. de Bel. & omnes Moderni, quod placet. Siue ergo expreſsè, ſiue tacitè agatur, ſatis eſt: vt patet ex diſtinctione præcedenti. Quod tenet gloſſ. j. huius authen. Ad idem facit, quando contrahitur obligatio alternatiuè, licet inſolidum non exprimatur: tamen ſufficit: vt dicta auth. ſi quando. præallega. Præterea, idem eſt dicere, quod ſint duo rei exprimere inſolidum: vt §. cùm in tabulis. & l. eandem. eo. titu. in hoc nihil eſt innouatum per iura auth. Secundo †quæro de duobus reis credendi, qualiter conſtituãtur. Et circa prę dicta dic. Aut eſt actum quod ſint duo rei credendi; & non eſt dubium. Aut non eſt actum: & tunc aut diſpoſitio eſt collata in eorum perſona alternatiuè, aut copulatiuè. Primo caſu, aut vni eorum tantùm poteſt acquiri obligatio, & alter habetur vt adiectus: & non erunt duo rei credendi. ff. de conſtitu. pecu. l. ſed. & ſi filio. §. primo. & l. prima. §. ſi fructuarius. j. de ſtip. ſeruo. Aut vtrique poteſt acquiri: & tunc aut electio fuit collata in perſonam voluntate debitoris: & valet: & erunt duo rei credendi: vt de lega. ij. l. ſi Titio aut Seio. Aut non fuit collata in poteſtate debitoris: & tunc de iure antiquo vitiabitur ſtipulatio: vt dicta l. j. ſi fructuarius. de ſtipula. ſeruo. Sed hodie valet, & alternatiua reſoluitur in cõiunctam: vt l. cùm quidam. ſ. de verbo. ſigni. quæ loquitur tam in contractibus inter viuos, ꝙ in vltimis voluntatibus: vt ibi cũ ſimilibus. Vnde erit dicendũ idem quod ſtatim dicam de copulatiua. Prædicta vera quando diſpoſitio confertur in perſonam vtriuſq; æqualiter; aliàs ſi tãtùm vnus ſtipularetur ſibi vel alteri, ſemper ille alius haberetur vt adiectus: vt l. eum qui. §. ſi qui ſibi. de verbo. obli. Fallit in cauſa l. Caius. ff. ſolu. matri. quod dic vt ibi. Secundo caſu, quãdo diſpoſitio cõfertur copulatiuè: tunc diſtingue per omnia, vt ſ. dixi circa duos reos debendi: licet hic ſit aliqua differentia inter duos reos debendi per eaſdem ll. & in hoc etiam
4 nihil eſt innouatum per iura Aut. Tertiò quæro, †quid in obligatione, quæ re contrahitur ad diuidua, vt tantundem reddatur in genere, vt in mutuo, an poſsint conſtitui duo rei. Et videtur quod ſic, vt ſ. ſi cert. petat. l. ſi non ſinguli. vt j. eod. l. propter. Contrarium tenent Dyn. Marti. Sil. & Rayn. dicentes ꝙ ante poſſent cadere ſydera de cœlo, quã obligatio quę re contrahitur, trahatur vltra quam peruenerit, vt l. ſi tibi. in princi. ff. de pactis. Et reſpondent ad leges contrarias, ꝙ ibi fuerunt cõſtituti duo rei verbis, & non re. Communiter omnes tenẽt contrarium, per legem eandem. in princi. ff. de duobus reis. & per l. ſi non ſinguli. & per l. propter mutuam. Ad contrarium reſpondeo, quod ſi vni numeratur aliorum voluntatè, omnibus numeratum videtur iuris fictione: vt not. per gloſ. in dict. l. ſi non ſinguli. præallegata. Sed contra hoc inſtatur, Id, ꝙ eſt impoſsibile per naturam, non poteſt fieri per legem. vt l. ſi pater. in fi. ff. de adoptioni. l. qui ad certum. ff. loca. Sed impoſsibile eſt ſecundum naturam, eandem pecuniam peruenire ad plures inſolidum: ergo non poteſt fingi. Huius timore dicit Pet. ꝙ non fingitur ad plures peruenisſe inſolidum, ſed ad ſingulos peruenit in veritate: & ſic non naſcuntur plures obligationes, ſed vna, quæ tenet plures homines, ſicut vnus funis ligat plures boues. Et hoc tenet Cyn. in d. l. ſi non ſinguli. & l. propter mutuam. Hoc non placet: quia licet in pluribus reis ſit obligatio reſpectu eiuſdem effectus, quia ſufficit vna exactio, vt ff. eo. l. iij. in fi. tamen in veritate ſunt plures obligationes, & quilibet tenetur propria obligatione, vt ff. e. l. eandem, §. fi. & l. ſi reus. de fideiuſ. l. generaliter. Tene ſol. gl. quod fingitur pecuniam ad quemlibet peruenisſe pro ſolido. Nec obit,
5 quod dicitur: Lex nõ fingit ſuper impoſsibili; quia verum eſt ſuper eo quod eſt impoſsibile in genere; vt quod filius ſit antiquior patre. Sed ſi in genere eſt poſsibile, licet ſit impoſsibile in his terminis, quibus loquimur: tũc lex fingit. Exemplum impoſsibile eſt ꝙ ille, qui eſt filius Titj, ſit filius meus, tamen quia in genere eſt poſsibile ꝙ habeam vnum filium talem, & eius ætatis, poteſt fingi per ius quod talis ſit filius meus, vt d. l. ſi pater. cum ſeq. de adopt. Sicut etiam impoſsibile eſt quod ille qui fuit apud hoſtes, ſemper fuerit in ciuitate; & tamen lex poteſt fingere, & fingit ſic in alijs pluribus; ita hic poſsibile eſt in genere ſuo quod talis pecunia peruenerit ad te, & ad me: ideo poteſt induci per fictionem. Licet enim in caſu, in quo ſumus ſcilicet donec pecunia eſt apud vnum, impoſsibile ſit eſſe apud alium: & ita ego dixi in l. ſi quis pro emptore. ff. de vſucapionibus. Vel aliter impoſsibile eſt quod eadem pecunia perueniat ad plures inſolidum, & remaneat in effectu; ſed bene poteſt peruenire ad plures, & quod remaneat apud vnum in effectu; ita per iſtam ſignificationem fingitur, & inducitur vt omnes teneantur inſolidum, tamen non in effectu: quia vna exactio ſufficit. Concludo ergo ꝙ duo rei debendi poſſunt inſimul conſtitui, ſi hoc agatur ſine aliqua ſtipulatione: ſicut dictum eſt in alijs obligationibus, dico idem in duobus reis credendi per d. l. ſi non ſinguli. ſ. ſi cert. peta. & l. cum te. Quartò
6 quæro. †quid in obligatione, quæ re cõtrahitur, vt eadem ſpecies reddatur, vt in depoſito, commodato, & ſimilibus. Reſpõ. debes ſcire, quod ex hoc contractu naſcuntur duæ obligationes. Vna primitiua ad rei reſtitutionem: alia ſecundaria ratione doli, vel culpæ commiſſæ in re. Aut ergo quæris de illa prima obligatione ad rem reſtituendam: & tunc ita demum conſtituuntur duo rei debendi; ſi hoc actum eſt, vt ſ. loca. l. ſi diuiſa. aliàs quilibet tenetur pro parte: arg. ff. commo. l. iij. §. hęres. & depoſiti. l. ſi duo. licet quãdoq; quilibet pro parte teneatur; & ſic eſt diuidua obligatio quo ad obligationem: tamen vnus ſoluendo partem non liberatur, & ſic eſt indiuidua quo ad ſolutionẽ, vt d. l. ſi duo. ff. depo. Et de hoc plenè dixi in l. eadem. §. Cato. de verb. obli. licet contra hoc dicat gl. ſed neſcit quid dicat. ff. depoſi. l. j. §. ſi apud duos. Si verò quæris de obligatione, quæ ratione doli vel culpę contrahitur; tunc aut eſt actum quod ſint duo rei: & ſunt. Aut non eſt actũ: tunc aut vnus tantùm contrahit, & cõmittit dolum vel culpam: & ille ſolus tenetur inſolidum. Aut omnes: & tũc tenentur tanquam rei: vt d. l. j. §. ſi apud duos. & d. l. ſi vt cer. §. ſi duobus. in fi. ff. cõmoda. & d. l. ſi duo. depoſi. & hoc de reis debendi. Rei verò credendi in tali obligatione; non conſtituuntur; niſi hoc agatur, vt d. l.
7 ſi duo. ff. depoſiti. Quintò quæro, † quid ſi in obligatione venit

venit aliquid quod ſit indiuiduum, quo ad obligationẽ & ſolutionem, vt via iter, actus, & quid ſimile. Reſpon. gloſſ. quæ eſt in l. reos, §. cùm in tabulis. ff. eo. quod olim in his conſtituebantur duo rei, etiam ſi nõ exprimeretur, hodie autẽ per auſ. eſt aliter in indiuiduis, quã in diuiduis. Doc. Moderni reprobant illam gl. quia per ius auſ. nihil eſt innouatũ in modo conſtituendi, ſed in modo exigendi: quia introducitur beneficiũ diuiſionis: vt dictum eſt. Vnde ſicut generaliter olim indiuidui plures tenebantur inſolidum, & ſi non ſit dictum: ita & hodie, & in hoc oẽs concordant. Sed an ſint duo rei, eſt opin. Iac. de bel. in auth. eo. ti. & tenet quod ſint duo rei, putãs fortè quod ſemper quando plures tenerentur inſolidũ, dicantur correi. Pet. & Cy. contra in hac auth. quia dicunt quod non ſunt duo correi, licet inſolidum teneantur: & hoc puto verum. Primò per caſum l. rem hęreditariam. ff. de euic. Secundò per glo. ff. de ver. obli. l. ij. §. ſi tamẽ hominẽ. Tertiò per rationẽ, in duobus reis credendi, ſi vnus egit lite conteſta. alius nõ poteſt agere. ff. e. l. ex duobus. Sed in his, qui habẽt actionem inſolidum, ex natura indiuiduí, vno agente alius põt agere: vt ff. de verb. obl. l. ij. §. ex his. ergo non ſunt duo rei. Plus dico quod etiam ſi expreſsè eſſet dictum quod inſolidum tenerentur, non eſſent duo rei: quia eſſet exprimere ea, quæ tacitè inſunt. Sed debet ſic exprimi, quod animo conſtituendi duos reos ſic promittũt. prædicta probantur j. de fideiuſſo. l. non rectè. & hoc probatur per multa iura, quæ in correis loquũtur. quando factum vnius alteri noceat, vel non, vt j. eo. l. j. in fi. & in alijs, de quibus j. dicam, ꝙ tunc locũ habebit. Præterea poſito ꝙ expreſsè eſſet dictum, eſſent duo rei; & tunc nõ haberet locũ beneficiũ diuiſionis: quia in iſtis indiuiduis diuiſio corrũpit ſtipulationẽ. ff. de verb. ob. l. ſtipulationes non diuiduntur. Vnde duo rei omnino nõ cõſtituuntur. Et idem dico in duobus reis credendi: vt d. l. ij. §. ex his. & facit de ſer. ruſt. prędl. via cõſtitui. in fi. Sextò
3 quæro, †qualiter conſtituantur duo rei in obligatione facti. Dico quando in obligatione habetur reſpectus ad opus factũ: ita quod eſt explicabile per aliũ, vt l. cõtinuus. §. ſi ab eod. ff. de ver. obl. & illo caſu ſine dubio poterũt conſtitui duo rei debendi: vt hic. Caſus eſt in l. nemo eſt qui neſciat. ff. eo. ſecundũ Iac. de Are. Quando habetur reſpectus ad ipſum fieri, & perſonæ induſtriam, & tunc aut promittẽtes ſunt eiuſdẽ peritiæ: & poſſunt conſtitui duo rei: quia idem videtur vtriuſque: vt d. l. nemo eſt qui neſciat. ſecundùm lect. gloſ. Aut ſunt diuerſæ peritiæ: & tũc non poſſunt conſtitui duo rei debendi: quia factum vnius videtur diuerſum eſſe à facto alterius, ſecundũ mentem & fictionẽ: & diuerſitas rei quæ impedit diuidere, impedit cõſtitutionem duorum reorũ: vt ff. eo. l. ſi id quod. in fi. tamẽ vno ſoluente de æquitate, liberatur alter ope exceptionis: vt d. l. ſi id quod. in fin. Poteſt ergo fieri conſtitutio duorum reorũ in obligatione facti, cùm hoc agatur nõ aliter: vt ſ. dictum eſt in alijs. Circa verò correos credendi dicas, aut in obligatione venit tale pactum factum, quod concernit perſonam ſtipulantis: vt promitto tibi ſeruire in camera, vel in menſa, vel curare te ab infirmitate, & ſimilia: & in iſtis, quia in perſona diuerſorũ diuerſa ſunt facta, & non poſſunt conſtitui duo rei credendi. vel debendi. ff. eod. l. ſi id quod. in princi. coniuncta l. ſeruus. §. fi. cum l. ſeq. de oper. libe. Aut non concernit perſonam ſtipulantis: & tunc aut vtriuſꝙ rei credendi æqualiter intereſt inſolidum: vt promitto tibi & Seio ſcribere librum: & poſſunt cõſtitui duo rei credendi: vt l. nemo eſt qui neſciat. ff. eod. Aut nõ intereſt ęqualiter vtriuſque inſolidum, vt promitto tibi facere domũ in fundo vnius correorum: & tunc non poſſunt conſtitui duo rei ſtipulandi inſolidum; quia in perſona vnius, cuius non eſt fundus non valet ſtipulatio: vt l. qui inſulam. ff. de ver. obl. & de hoc loquitur. d. l. ſi id ꝙ, ſecundũ ſecundam lectu. Ex his patet, intellectus. l. nemo, ff. eo. quia ex his, quæ ibi ſunt ſcri
9 pta, non eſt bene declarata. Septimò quæro, †quid de his, qui obligantur acceſſoriè. Iſta quæſtio habet duo puncta. Primò vtrũ teneantur inſolidũ, etiam ſi non exprimat. Secũdo, poſito quod inſolidum teneãtur, vtrũ ſint duo correi, ſiue duo rei debendi. Circa primum dico, quod quando obligantur acceſſoriè plures pro aliquo alienam obligationẽ principaliter ſuſcipientes & illo modo non tenentur inſolidum niſi ſit actũ: vt ſ. ad Velle. l. ſi paternã. & ibi no. & idẽ no. ff. de fideiuſ. l. ſi Titi⁹. Quandoque obligãtur pro vno conſtituendo plures; & tunc idem: quia quilibet tenetur pro parte; niſi ſit dictũ ꝙ quilibet teneatur inſolidum, vel obligauerit ſe alternatiuè, vt ſ. de conſti. pec. auth. ſi quando. Quãdoꝙ aliqui obligantur pro aliquo fideiubendo: tunc quilibet tenetur inſolidũ, etiam ſi non ſit dictum. Inſti. de ſideiuſ. §. ſi plures. & j. tit. j. l. non rectè. Quandoque plures nõ obligantur pro alio mandato: tunc diuerſæ ſunt gloſ. Prima eſt. ff. mandati. l. ſi mandato Titij. §. Paulus reſpondit. el iij. qui videtur velle quod hodie requiratur, ꝙ expreſsè agatur. Expreſsius dicit l. creditor. §. duobus. eo. tit. contrariũ, ſcilicet quod in mandatarijs non ſit aliud innouatum hodie, tenet gloſ. ff. quod iuſſu. l. fi. & id puto verius, per id quod not. in d. §. ſi plures. Inſti. de fideiuſ. & d. l. non rectè. j. tit. j. & hoc tenent docto. ꝙ per auth. nil eſt innouatum in modo conſtituendi, vt ſ. dictum eſt. Venio ad ſecundũ, & quæro, quæ eſt ratio diuerſitatis inter prædictos caſus. Credo quod primo caſu, qñ principaliter obligationem alterius ſuſcipiũt, ſi hoc agatur ꝙ teneatur inſolidum: tunc ſunt duo rei, vt d. l. ſi paternam. & ꝙ ibi nota. Quod videtur expreſſum ff. ad Velleia. l. vir vxori. §. fi. cum l. ſeq. In his verò, qui ſe conſtituunt pro alio ſoluturos, non obligantur inſolidũ; niſi agatur: vel alternatiuè promitãt: & tunc an dicantur duo rei: dic vt ſtatim dicam in duobus fideiuſſoribus, & mandatoribus; quia eadem eſt ratio, vt l. fin. ſ. de conſtit. pecu. In duobus verò, fideiuſſoribus. & mandatoribus, licet teneantur inſolidũ, & ſi non ſit dictũ: & licet dicãtur fideiuſſores. ff. de fideiuſſo. l. ſi Titius. non tamen ſunt duo rei debẽdi: vt patet ex diuerſitate nominũ, & titulorũ. Nã ſi idem eſſent, quare feciſſet per ſe titulum de duobus reis. à titu. de fideiuſ. & mandato. Secundò patet ex l. proxi. ſ. coniuncta l. vt fideiuſ. ff. de fideiuſ. Præterea, licet factum vnius correi alteri noceat, vt l. pe. ff. eo. non tamen factum vnius fideiuſſoris nocet alteri: ſed ſolum ſibi ſuiſque ſucceſſoribus, vt l. ſi ſeruum. §. nunc videamus. & ibi not. de verbo. obli. Ad hoc ergo vt iura duorum correorum habeant locum inter ſe, neceſſe eſt ꝙ hoc expreſsè agatur, ꝙ tanquã duo rei intercedant: vt expreſsè habetur in d. l. vir vxori. §. fi. & l. ſeq. Plus dico, ꝙ ſi expreſsè agatur, ꝙ inſolidum teneatur hoc caſu non ſufficeret ad conſtitutionem duorum reorum: quia eſſet expreſsio eorum, quæ tacitè inſunt, vt j. tit. j. l. non rectè. Eſt ergo neceſſe ꝙ tanquã duo rei promittãt: & hoc de pluribus reis debendi: plures verò rei
10 credendi acceſſoriè non cadunt. Octauò quæro, †quid in pluribus gerentibus aliquod officium, vel aliquam adminiſtrationem; dixi in repet. l. j. §. ſi plures. de exer. nunc quæro qualiter obligentur. Circa quod dico ꝙ aliquãdo plures gerũt aliquod negotium ſponte, nullo præcedente mandato: & tunc dico ꝙ non tenentur inſolidum: ſed prout quiſque geſſerit: vt l. cùm alicui. in fi. ff. de neg. geſt. & quod no. in gl. Quandoꝙ præceſſit aliquod mandatum à lege vel ab homine: & tunc; aut adminiſtratio, vel officiũ, ꝙ geſſerunt, eſt publicum authoritate & vtilitate; aut eſt priuatum vtilitate, & publicũ authoritate; aut priuatum authoritate, & publicum vtilitate; aut eſt priuatum authoritate & vtilitate ſimul. Primo caſu quilibet tenetur inſolidum: vt l. Imperator. ff. ad munici. & l. in magiſtratibus. ff. de magiſt. conuen. & ſunt duo rei debendi, ſed non per omnia vt l. ſi pupillus. ff. de admi. tut. Et hoc dico ſiue ſit adminiſtrator ordinarius, ſiue delegatus. arg. l. ex facto. ff. de neg. geſt. & ſ. de magiſt. conuen. l. fi. & quod ibi no. in vl. gl. licet interdum ſit aliqua differentia inter illam materiam, quã tractaui in d. §. ſi plures. Secundo caſu, quãdo eſt publicũ authoritate munus ſed vtilitate priuatũ: tũc idẽ, quia quilibet tenetur inſolidum: & ſunt duo rei debendi: ſed non per omnia, vt d. l. ſi pupillus. de adminiſtra. tut. & l. j. §. nunc tractemus. ff. de tutel, & ra. diſt. & de admi. tu. l. ij. cum ſimi. Et ꝙ dico de tutore, idem in curatore, & in actoribus ab eiſdem ordinandis, vt l. ex facto. in fin. de nego. geſt. Tertio caſu, quando adminiſtratio eſt priuata authoritate & vtilitate, & tunc aut ſunt exercitores, aut inſtitores: & quia omnis adminiſtratio dicitur eis mandata inſolidum, credo eos teneri in ſolidũ, & eſſe duos reos, licet non per omnia: vt d. l. j. §. ſi plures. de exerci. cũ ſua glo. quæ eos comparat tutoribus: vt l. ſi pupillus. de admi. tu. Aut loquimur in plu

ribus procuratoribus:& tũc àut fuerũt facti inſolidũ, & erunt duo rei,ſicut tutores:vt l.creditor.§.duobus.ff.mã.& quod ibi no.in prin.gl.& ibi eſt verus intellectus illius §.qa officiũ erat eis cõmiſſum inſolidum: ſed erat dubium, qualiter obligatio, quæ cõtrahitur occaſione doli vel culpæ,cõmittaſ:& dic inſolidum.Nam ſi intelligeremus ꝙ eſſet actũ ꝙ inſolidum tenerẽtur:nullũ eſſet dubiũ illius §.nec eſt in hoc aliquid innouatum per iura Aut.licet gl.aliter dicat,& malè,quia in modo conſtituẽdi nil innouatur,vt pluries dictum eſt: quia in regula eſt,ꝙ qui inſolidũ poſſunt adminiſtrare,inſolidũ teneanſ:vt l. ſi plures.de cur.bo.dã. Si verò adminiſtratio nõ fuit cõmiſſa inſolidum:& tũc vnus nõ poteſt agere ſine alio: & ꝙlibet tenebitur de ſuo tantùm facto,nec erũt duo rei.argu.l.cùm alicui.in fi.de neg.geſt.l.ſi tamẽ plures.ff.de exerci.in prin.& hoc de reis debendi. Plures verò reos credendi non aduerto poſſe contrahi: quia quilibet ageret pro ſuo intereſſe. †Nonò quæro, plures
1 mercatores gerũt vnã mercantiã, vel vnã negotiationẽ: an ex cõtractu vnius quilibet teneaſ inſolidũ,& quilibet poſsit agere,& an ſint duo rei.Pet.& Io.dicũt ꝙ ſic. & Cy. ſequitur eos. ſ.ſi cer.pet.l.cũ te.ad ſimilitudinẽ tutorũ,& magiſtratuũ.Certè malè dicit,& cõtra caſum l.ſi tamẽ plures.in prin.ff.de exer. Tu dic ꝙ aliquãdo à pluribus agitur eadẽ negotiatio, quæ decerniſ ex publico:& tunc fateor ꝙ ſunt duo rei actiuè & paſsiuè:vt l.ſi vnus.in prin.ff.de pact.& l.ſi duo.ff.de arbi.& l.idem in duobus.ff.de pact. vbi loquitur de pluribus argentarijs quibus officiũ decernebaſ ex publico.ff.de edẽ.l.ſi quis ex argentarijs.vt no.l.quædã.§.nummularios.ff.eo.tit. Facit quod dicitur de magi.cõue.l.magiſtratus.ff.de loc. pu.fruẽ.l.j. vbi vterque ſociorum inſolidum habet actionem. Si verò talis negotiatio fuerit propria voluntate aſſumpta, nõ ex publico:& tũc aut plures gerunt iſtam negotiationem,& mercãtiam,aut adminiſtrationẽ,per ſuum inſtitorẽ,vel exercitorem, qui in vulgari appellãtur factores: & quilibet eorũ tenetur inſolidũ inſtitoria,ſeu exercitoria:vt ff.de exerci.l.j.in fi.cum l. ſeq.& de inſtitoria.l.habebat.§.fi.& l.ſeq.& ſatis arbitror eos eſſe duos reos debendi,quo ad idem & eandem obligationẽ:nã vtrunꝙ teneri cõſtat,& eos eſſe obligatos:vt l.j.§.fi.aliàs pen. de exerci.& ſic talis actio eſt natiua,nõ datiua.Itẽ ſentẽtia lata ꝓ vno, prodeſt alteri:vt d.§.pe.Itẽ puto ꝙ l.fi.j.eo.habeat locum in eis per illam rationẽ,ne in plures &c.vt l.ij.de exerci.Dico ꝙ ſunt duo rei debendi: duo verò rei credẽdi iſto modo omnino non cõſtituũtur:qa ex cõtractu exercitoris,vel inſtitoris,non quæritur actio niſi ceſſa,aut niſi in iubſidium.l.j.in fi.& l.ſeq. ff. de inſtito.& l.ſi eum.§.j.de exerci. Si verò talẽ negotiationẽ, vel mercantiá gerunt per ſeipſos:tunc aut ambo ſimul:& quilibet tenetur pro portione,quã habet in negotiatione: vt l.ſi tamen plures.in princ.de exerci.Aut exercent ſeparatim, puta ſi duo ſint ſocij,vnus exercet Peruſij,alter exercet Florentiæ,& tunc quilibet teneſ inſolidũ. Videnſ eñ inuicẽ eſſe in ſocietate prepoſiti:arg.l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pe. & C. de fabricẽ.l. iure prouiſum.lib.xj.l.traditio.§.fi.ff.de acq.re.do.Pro hoc facit illa rõ nõ in plures.qđ tenet Iac.de Aret. in d.l. ſi tñ plures.
2 in prin.ff.de exer.licet gl.l.j.in fi.eo.ti.variet.Decimò†quęro, inſtitor & exercitor,poſſunt conueniri ex eorum cõtractibus. Item præponẽs, & quilibet eorũ inſolidũ an dicantur duo rei inſolidum. Videtur ꝙ ſic, vt l.j.§.pe.de exerci.Cõtrarium puto verius,ꝙ vnꝰ teneatur principaliter, alter acceſſoriè:& ideo magis ipſos comparamus fideiuſſori & principali: vt in patre & filio.l.cũ filius.in prin.de verb.obli. Conſtat autem fideiuſſorem,& principalem non eſſe duos reos:vt not.de ſolu.l.cùm quis.§.ſi quis pro reo.& quod not.per docto.j.eo.l.fi. Vndeci-
3 mò†quæro, plures domini ex facto vnius ſerui inſolidum tenentur de peculio: vt ff.de pecu.l.& ancillarum.§. ſi quis cum ſeruo.cũ ſi.an teneantur vt duo rei? Breuiter dicerem, ꝙ quando quilibet teneretur inſolidum:aut teneretur ratione peculij quod eſt penes ſeruum tantũ,vel in loco cõmuni: aut reſpectu peculij quod eſt penes ſe tantùm:vt ff.de peculio.l. ſi noxali.§. fin.cum l.ſeq.Primo caſu,dicerẽ eos eſſe duos reos:quia ad idẽ & eodẽ reſpectu tenentur,aut eadẽ obligatione, ſicut duo rei: ſicut dixi §.in pluribus præponẽtibus inſtitorẽ.Secundo caſu dico eos nõ eſſe duos reos:quia in ſingulis perſonis proprium eſt per ſe peculiũ:ergo &c.vt l.ſi id quod.ff.e.Itẽ quia actio de peculio habet naturã actionis realis,vt l.quæſitũ.in prin.ff.de pec.no.per Cy.ſ.ꝙ cũ eo.l.dominũ.& ſic quilibet videſ per ſe
4 teneri inſolidũ ad rem diuerſam. Duodecimò quæro † gratia huius,quæ diuerſitas impediat cõſtitutionẽ duorũ reorũ.Circa quod dico,ꝙ qñꝙ eſt diuerſitas in obligatione cõtracta tẽpore.quia vnus obligatur vno tẽpore, alius alio:& tũc aut eſt diuerſitas modici tẽporis:& nõ impedit cõſtitutionẽ duorum reorũ;vt l.duos.§.fi.ff.eo. Aut interuenit interuallũ lõgum:& tũc aut fuerũt duo ſimul ĩterrogati,vel interrogauerũt,& vnꝰ ſtatim:alter ex interuallo reſp.vel alteri ex interuallo reſponſum eſt.& vitiaſ conſtitutio duorũ reorũ debẽdi,et credẽdi.l.ſi exduobꝰ in prin.ff.e. Aut ſeparatim quilibet fuit interrogatꝰ, & quilibet interrogauit:& ſic ſeparati rñſum eſt ex interuallo reſpectu præcedentis obligationis,ſed incontinenti reſpectu factæ interrogationis:& tũc aut in ſequẽti obligatiõe fuit habita mẽtio primæ vel expreſſè,hoc acto ꝙ eſſent duo rei,& nõ impeditur cõſtitutio duorum reorum,vt l.ij.in prin.ff.eo. Facit l.Modeſtinus.ff.de ſol.Aut in ſecunda obligatione non fuit facta mentio primæ:tunc non erunt duo rei:vt inſti.eodẽ. §.j.Quãdoꝙ eſt diuerſitas in obligationis forma,vt puta ego emi,& ex cauſa emptionis pretium promiſi:alius promiſit idẽ pretiũ per ſtipulationẽ,cùm ipſe nõ emeret:& tũc vitiaſ conſtitutio duorũ reorũ:qa oẽs leges, quæ loquuntur de duobus reis,dicunt ꝙ conſtituuntur ex ſtipulatione,vel ex alio cõtractu:vt l.j.& ij.& l.eandem.in prin.ff.eo.probaſ.ff.de in rẽ ver. l.ſi pro patre.in §.fin.vbi pater,qui obligatur per iuſſum,& filius qui obligatur ex mutuo,non ſunt duo rei.Et hæc concluſio patet in principali,& fideiuſſore, qui non ſunt duo rei, vt dictum eſt:quia ex diuerſis obligationibus tenẽtur. Præterea ex diuerſitate formæ obligationis inducitſ diuerſitas cauſæ.vt patet in exemplo præmiſſo:ſed diuerſitas cauſæ impedit conſtitutionem duorũ reorũ,vt ſtatim dicam,ergo &c.Non obſt. l.reos.in princi.ff.eo.vbi dicitur diuerſis actionibus:quod expone vt ibi dicã. Qñꝙ eſt diuerſitas in obligationis ſubſtantia:quia licet in eadẽ forma promittant,vnus tñ obligaſ ciuiliter & naturaliter,et alter naturaliter tm̃:tũc nõ impeditur cõſtitutio duorũ reorũ;vt l.ſi ex duobus.§.fi.ff.e.Qñꝙ eſt diuerſitas in obligationis cauſa:qa licet eadẽ quãtitas ſit promiſſa, tñ cauſa obligationis aliter reſpicit vnũ,quã alium,& iſto caſu irritatur cõſtitutio duorũ reorũ.l.qui ſeruũ.ff.de interrogato. act.& ibi gl.magna.& ff.eo.l.ſi id qđ:prout ibi loquitur de dote.Qñꝙ eſt diuerſitas in re,quę in obligationẽ deducitſ;& tũc vitiaſ conſtitutio.l.ſi id ꝙ ff.eo.Qñꝙ eſt diuerſitas in qualitate.& eſt hic aduertendum:quia aut talis quantitas ſuperuenit poſt conſtitutionẽ duorum reorum inde factã;& non vitiatur. vt l.eandem.§.ſed ſi quis.ij.reſpon.ff.eodẽ. Aut iſta diuerſitas fuit in prin.& tunc aut impoſsibile eſt talẽ diuerſitatẽ reduci ad paritatẽ & vitiatur cõſtitutio duorũ reorũ,vt d.§.ſed ſi qs. j.reſpon. Aut põt reduci ad paritatẽ;vt ſi eſt diuerſitas tẽporis vel conſtitutionis,vel loci:nam in quolibet prædictorũ poſsibile eſt venire tempus, quo quilibet teneatur æqualiter,& nõ vitiatur conſtitutio duorũ reorũ;vt l.ex duobus.la j.& l.eãdẽ. §.fi.ff.eo.& Inſti.eo.§.fi.Et ſi dicas,quæ eſt ratio quare diuerſitates impediunt conſtitutionẽ duorũ reorũ? Rñ.licet in veritate obligationes duorũ reorũ ſint plures.l.eam.in prin.alſ. §.fi.ff.eo.& l.reos.& l.ſi reus.e.ti.l.generaliter.de hdeiuſ.Inſt. eod.§.j.tñ leges volũt quod habeant tantũ effectũ vnius.vnde de iure ciuili nõ admittuntur:quia eſſet tanta diuerſitas,ꝙ ius poſſet fingere,quod loco vnius haberentur,tũc impediret cõſtitutio,vt ff.eo.l.nemo.Sed põt dici,ſicut diuerſitas qualitatis in die,vel in conditione vitiat ſtipulationem,vt ff.de verborũ oblig.l.j.§.ſi quis ſimpliciter,quare non vitiat conſtitutionem duorũ reorũ? Rñ.ꝙ ibi loquitur in ſtipulatione,quæ ſecũdum veritatẽ,& ſecundũ fictionẽ eſt vna. Vnde diuerſitas qualitatis non recipitur:arg.l.eum cui ædes.ff.de vſuca.Hic ſunt plures obligationes veræ,licet vna in effectu,& ideo poteſt diuerſas qualitates recipere: vt lege.rerum miſtura.ff.de vſucapio.
5 Tertiodecimò † quæro,plures fecerunt pacem cum pluribus, & promiſerunt quilibet inſolidũ ſe inuicẽ non offendere,ſub pœna centum librarum.vnus fuit offenſus, an omnes de illa parte

parte offendentis possunt conueniri insolidum, vt rei debẽdi? Vidi quosdã, qui reputãt se multa scire, tenentes ꝙ sic. s. ꝙ oẽs de parte offensi possunt agere, & oẽs de parte offendentis conueniri. Sed hoc est falsum. Nam prout in obligatione venit nõ offendere: cohæret personæ cuilibet stipulantis, & promittentis. Alia enim est offensio in persona vnius, alia in persona alterius: & sic non sunt duo rei actiuè, & passiuè: quia est diuersitas in re: vt l. si id quod. ff. eo. Si verò istam obligationẽ respicimus, prout potest cõtineri pœna: & tunc idẽ: quia resultat diuersitas causæ. nam ei, qui est offensus, debetur dicta pœna suo nomine: & suæ offensionis causa, aliàs verò non debetur noïe offensionis alienæ; seu alieno noïe, & sic vitiat cõstitutio duorum correorũ: vt d. l. si id quod. ff. eod. Si verò istã obligationẽ respicimus, prout continet pœnã: non est correus alius: sed alij sunt plures, nisi obligatio pœnalis ex vna offensa esset cuilibet, & à quolibet facta insolidũ: vnde possunt esse correi inter se: qa nõ resultat diuersitas causę, nã quilibet debet, & cuilibet debeẽ offensa aliena. Dico ergo, ꝙ si pœnalis stipulatio fuerit simpliciter adiecta, ꝙ intelligat secundũ materiam præcedẽtis obligationis, vt quilibet videatur promisisse ꝓ sua offensa decẽ, tñ cuilibet videẽ esse promissum pro òffensa facta in sua persona tantũ. arg. de vsu. l. si stipulatus. & ff. de leg. j. l. si legati serui. & de dam. infect. l. dãnũ infecti quidã. & de verb. ob. l. inter stipulantẽ. in prin. in glo. Si verò in stipulatione fuerit expressum ꝙ pro vna offensa sit promissa pœna cuilibet insolidum actiuè, & passiuè: tunc dico ꝙ non sunt duo correi, per ea, quæ dicta sunt: & de rigore vno soluente, alius remanet obligatus & si vni solueretur: alteri remaneret actio: sed de æquitate obstat exceptio: vt d. l. si id quod in fi. ff. eo. Quartodecimo †quæro si plures sunt. qui ex delicto tenentur insolidum cuilibet an sint correi? Respond. nõ quia non tenẽtur insolidũ. Quod apparet: quia vnus soluẽs nõ liberat aliũ: vt l. si id quod. §. fi. de iurisd. om. iud. & l. itẽ Mela. §. si plures. ff. ad l. Aquil. & s. de cõdi. fur. l. j. & ideo nõ põt dici vna effectu. quod reqrit natura correorũ. Item sententia lata pro vno, non prodest alteri regulariter: vt d. l. denunciasse. §. fi. ff. de adulte. Quintodecimo quæro. †quid si plures tenẽtur ex quasi maleficio, an sint correi? Istud est dubiũ, & videẽ ꝙ nõ, quia quilibet tenetur pro parte, vt l. fi. §. si plures. & ibi no. ff. nau. cau. stab. & no. per gl. Instit. de obl. quæ ex quasi male. §. pen. In contrariũ videẽ ꝙ sic. ff. de his qui deie. vel effu. l. j. in fi. & l. seq. & quod no. ff. de actio. & oblig. l. ex maleficijs. in §. hæres. & §. is quoꝙ. in vlti. gloss. Quid dicemus? Dic ꝙ non sunt propriè. & omnino duo rei: sed quodam modo sicut plures tutores sunt, etiã quasi duo rei, sed non per omnia, vt dixi s. in viij. q. Quod apparet: quia sicut illi tenẽtur insolidũ ex quadã necessitate legali: sic & isti ex quasi maleficio: vt d. l. j. in fin. de his quæ deie. vel effu. Item sicut in illis est beneficium ordinis, vt primo cõueniatur tam gerens quã non gerẽs: ita & in istis, qui tenẽtur ex quasi maleficio, vt prius cõueniatur faciẽs, quã alius: vt l. si verò. §. interdũ. de his qui deie. vel effu. & no. ff. eo. ti. l. ij. Itẽ sicut inter illos vnus soluẽs habet contra alios beneficium vtilis actionis, ita inter istos: vt ff. de his qui deie. vel effu. l. si verò. §. cùm autẽ. ff. nau. cau. sta. l. fi. §. si plures. & ibi no. & quod no. Insti. de obl. quæ ex quasi male. §. fi. Itẽ sicut inter illos habet locũ beneficiũ diuisionis, ita inter istos: quia tantũ teneant pro parte oppositio beneficio diuisionis, sed ipso iure tenẽtur insolidũ, vt d. l. j. §. fi. licet nostri doct. non dicant hoc. nec declarent. Itẽ apparet ꝙ vnius solutio libe
18 rat alium: vt d. l. j. §. fin. cùm l. seq. Sextodecimo quæro, †filius acquisiuit obligationẽ & actionẽ ex causa peculij profectitij, & sic etiã hodie acquiritẽ patri, licet apud filiũ remaneat naturalis: an pater & filius erũt duo rei credẽdi? Et hic videẽ quod sic: quia quãquã apud vnũ ciuilis, & apud aliũ est naturalis: videẽ tñ idẽ, & ex eadẽ causa: ideo nõ impediẽ constitutio duorũ reorũ: vt l. si ex duobus. §. fi. ff. eo. Et hoc tenet glo. ff. de condi. inde. l. frater à fratre. in j. gl. mag. Hoc etiã videẽ velle tex. ff. de pac. l. si vnus. in prin. Contrariũ puto ꝙ non sint correi. Primo quia hic est diuersitas in causa: nã filio debeẽ ex suo contractu, & debetur patri ex dispositione legali. Præterea si essent duo correi, debitores possent filio soluere patre prohibente: arg. ff. de solu. l. verò procuratori. §. j. & in l. aliud. sed filio nõ posset soluí patre vetãte: vt l. quod seruus. ff. depositi. & ff. de solu. l. si quis seruo. ergo &c. Præterea apparet ꝙ pactũ filij, vel iuliurãdum delatũ ab eo, patri non nocet: vt ff. de pac. l. contra iuris. §. fi. & ff. de iureiur. in l. quanto magis. cũ si. ꝙ secus est in duob⁹ reis: vt j. dicam. Non obst. ergo. l. frater à fratre, quia ibi est dictio quasi, quæ est nota improprietas. Idẽ dico in l. si vnus. vbi filius & pater æquiparantur duobus reis credẽdi: quia vtrique potest soluí ante prohibitionẽ patris, nõ tamẽ sunt duo rei, sed magis æquiparo eos cedenti, & cessionario: vt l. ij. j. de donat.
Decimoseptimo & vltimo, circa præmissa concludendo dicas
19 duas regulas. Prima est, ꝙ sint plures rei credendi †quãdo plures insolidũ debẽt idẽverè, vel fictè, ex eadẽ causa principaliter, & ex voluntate eorũ. Expone hãc regulam plures insolidum. Dixi insolidũ: quia secus si pro parte: vt l. reos. §. cùm in tabulis. ff. eo. Et hoc vult dicere hæc authẽtica. vt s. Dixi idem quia secus si diuersum, vt dixi s. in xij. q. principali. Dixi ex eadem causa: quia secus in accessorijs: vt s. dixi in vij. q. Ex voluntate, ideo dixi: quia si sunt ex necessitate, nõ sunt propriè duo rei vt dixi s. in viij. q. vel plures ex quasi maleficio: vt s. in xv. q. vel ex natura rei: quia indiuidua: vt s. in qõ. Secunda regula est.
20 †plures rei credẽdi sunt, qñ pluribus insolidũ deberetur idem verè, vel fictè, ex vna eadẽ ꝙ causa principaliter ex voluntate. Principaliter dixi, quia secus si vni principaliter, alijs ex consequentia, vt s. dixi in xj. quæstio. & s. in proxi. quæstio. Cæ
21 tera verò sunt expedita s. †De secundo verò, qualiter exigantur, & agant, est videndũ. Et primò quæro, an plures rei debendi possunt simul conueniri. Ad quod dicas, ꝙ quãdoꝙ vult qs plures reos conuenire. & quẽlibet pro parte virili: & tunc sine dubio potest: vt l. iij. §. j. cùm si. ibi no. ff. eo. Est autem dubium, an in diuersis libellis possit hoc fieri, an verò vno, & eodem libello: puto ꝙ tam diuersis libellis quàm vno, & videtur colligi. ff. de appel. l. si qui separatim. in prin. & §. j. & hac auth. hoc ita. Et idẽ dico de duobus reis credẽdi: quia quilibet põt agere pro parte: vt probatur ex §. fi. d. l. iij. & etiã probatur per æquiparationẽ, quã facit l. ij. ff. eod. quæ sic potest intelligi: & dic vt probatur ex fin. dictæ l. iij. Et puto ꝙ eodem libello siue diuersis. argu. eorum, quæ dicta sunt in reis debendi: & facit optimè j. de accu. l. si accusatoribus. & quod ibi not. Quandoque quis vult conuenire plures reos debendi, & quẽlibet insolidum. Et hic est aduertendũ, si quidẽ volo vos cõuenire simul, & eodem libello, protestando ꝙ vna solutio sufficiat: possum: vt hac auẽ. hoc ita. & in corpore vnde sumitur. & probaẽ s. si plu. vna sen. fue. condẽ. l. j. vbi innuit ꝙ potuit eos iudex cõdemnare in vna sententia insolidum: ergo si erat petitum: quia sententia debet esse conformis libello. ff. de re iudic. l, Paulus. ff. man. l. si mandato Tit ij. §. Paulus rñ. Et hoc etiã tenet gl. & idẽ dicit Dy. de leg. ij. l. si pluribus. ff. cõmo. l. iij. §. j. per Iac. de Aret. Et pro hoc facit ff. de verb. obli. l. in executione. §. insolidum. Si verò vult eos conuenire insolidũ, non facta protestatione, & vna solutio sufficiat vel similibus verbis appositis, quę habẽt vim prędictę protestationis tunc talis libellus non debet admitti: vt s. de fideiuss. tut. l. j. & no. per glo. super verbo agi. quæ exponit ita ꝙ exigi quasi dicat: secus si diceret ꝙ vna solutio sufficiat. Et eodem modo credo etiam duos reos credendi posse agere eadem ratione. Facit prædicta l. si accusatoribus. j. de accusa. Sed con
22 tra †prædicta op. de aqua plu. arc. l. s. iter. §. Cassius. vbi dicitur ꝙ plures non possunt vno & eodem libello cõueniri: nec agere: sed debent separatim. rñ. quia licet ibi permittat agi separatim, non tamen prohibet agi simul, si consentiãt: imò poterunt arg. ad hoc. ff. de noui ope. nuncia. l. stipulatio. in §. fi, & probaẽ ff. fam. erc. l. hæredes. in §. si inter me. Itẽ facit quod no, per Cy. s. si cer. pe. l. eo ꝙ licet in eo ꝙ ibi dicit diuersis actionibus, fortè non bene dicit: arg. ff. de act. emp. l. non est nouum. cũ sua gl. Quandoꝙ quis vult conuenire plures insolidum separatim, & in diuersis libellis: tunc si quidẽ simul & eodẽ tpe cõtra plures porrigit libellũ, seu libellos: puto debere dici idẽ, ꝙ quãdo vno libello. argu. d. l. s. iter. §. Cassius. Fateor tamen, ꝙ ad petitionẽ partis aduersæ, possit agens cõpelli eos cõuenire in vno libello, & eos diuersis instantijs non molestare. arg. d. l. nõ est. ff. de act. emp. & de leg. j. l. huiusmodi. §. fi. Si verò primo datus est vnus libellus, secundo offertur alius: tunc si quidem loquí-

mur in pluribus reis credendi, post litis contestationē ab vno alius non auditur: vt l. ex duobus. ff. eo. & ibi dicemus. Si verò in reis debendi, in hoc ego reperio opi. Nam glo. in auth. eo. circa fi. dicit ꝙ vno conuento nō potest alius conueniri pendente iudicio. Idem dicit Azo in summa huius titu. Dy. verò in l. iij. ff. eodem. dicit, ꝙ glos. dicit verum, pendente causa principali per l. quoties. in §. si creditor. ff. de pecul. secus pendente causa appellationis: vt l. creditor. in princ. ff. manda. Iaco. de Aret. videtur tenere contra gl. per d. l. creditor. §. alleg. Ego puto eum bene dicere, cùm inter causam principalem & appellationem non possit reddi ratio diuersitatis. Non obst. l. quoties. in §. si creditor. in princi. quia ibi non loquitur in duobus reis, secundùm ea, quæ dixi in xj. q. his, quorum electio vnius & sine exactione liberat aliū mero iure: ideo interim aliū non potest conuenire: vt ff. de pecu. l. ex duobus. præallega. quæ æquitas non habet locū, nisi lata sententia, & facta executione contra vnū, cùm peculium semper possit crescere: vt l. quæsitum. in princi. ff. de pecul. sed nos loquimur in duobus reis, in quibus vnius electio non liberat alium mero iure: vt no. ff. e. l. ij. & l. iiij. ideo vno conuento alius potest conueniri: vt d. l. creditor. in prin. §. man. †Secundò quæro, quid si vnum tantùm ex duobus insolidum vult conuenire, ita quòd non alium. Breuiter dico. Quidam sunt qui sunt propriè duo rei, vt plures tutores, & plures negotiantes, & alij similes, de quibus §. in viij. q. dixi: & isti de iure antiquo habent beneficium diuisionis: vt legibus vulgaribus, & de his non loquor. Quidam sunt quodam modo duo rei: vt quando pluribus vna res commodatur, vel deponitur: vel loquimur de obligatione secundaria, quæ contrahitur ratione dolí, vel culpæ. vt dixi §. in proxi. principali, in qō. iij. & isti non habent beneficium diuisionis, secundùm Iaco. de Bel. quia lege non cauetur contrariū: & de his nō loquimur. Sunt & alij, qui sunt duo rei verè & propriè: & de his loquimur & constat quòd de iure Digestorum, & Codicis, creditor poterat cōuenire vnum insolidum per iura Digestorum: vt in hac l. j. & ff. eodem l. iij. §. j. §. loc. l. si diuisa. cùm similib. Sed an hoc sit hodie immutatum per ius Auth. & per hanc auth. est videndum. Dico ergo aut plures rei debendi sunt constituti ex contractu celebrato cum vno, vt plures domini ex cōtractu vnius institoris, vel exercitoris: vt dixi §. in q. xj. & tunc nihil est immutatum, & remanet firma ratio. l. si tamen plures. ff. de exerci. Nam hæc authē. in corpore vnde sumitur, loquitur propriè de duobus reis constitutis ex contractu celebrato cum pluribus. Aut plures rei sunt ex cōtractu cum pluribus celebrato, vt regulariter fit: & tunc aut in obligatione erat aliquod indiuiduum, & per ius auth. nihil est innouatum: quia diuisio corrumpit stipulationem: vt l. stipulationes nō diuidūtur. de verbo. obli. & hæc auth. loquitur in his quæ sunt diuidua: licet glo. ff. eodem. l. reos. §. cùm in tabulis. dicat contra, & malè: vt dixi §. in v. q. Aut in obligatione venit aliquod diuiduum: & tunc per iura auth. est immutatum: vt hodie, si vnus insolidum conuenitur, ꝙ habeat beneficiū diuisionis: nisi alius sit absens, vel inops: vt in hac auth. quod est verū, quando per constitutionem duorum reorum, alternatiua fideiussio interuenit: aliàs puto, ꝙ de iure antiquo nihil sit derogatū, vt j. dicam. vnde per istā auth. solū in modo exigendi est mutatū: non in modo constituē
24 di. †Tertiò quæro, quid in pluribus reis credēdi. Respon. per ius auth. in eis nil reperitur innouatum. Et hoc tenet gl. in auth.
25 eodem. circa fin. †Quartò quæro, an in his casibus vbi plures rei conueniuntur insolidum simul, vno vel diuersis libellis, sit aliquid innouatum? Dico quod sic. Nam olim non reperiebatur prohibitio: licet processus esset simul inchoatus, contra vnum procedere, & contra alium supersedere: imò permissum: vt l. non idcirco. ff. de iudic. Hodie verò dico ꝙ ad partis petitionem communiter negotiū debet examinari, & communiter terminari: vt hac auth. & in corpore vnde sumitur. Et puto ꝙ si aliter fertur sententia quā per appellationem, rescindetur: arg. ff. quæ sent. sine appel. rescin. l. j. in fi. & sic est immutatum in modo procedendi. Sed olim poterāt plures rei per sententiam insolidum condemnari: & per consequens poterat fieri executio contra quemlibet insolidum: hodie verò puto, ꝙ si essent sic insolidū cōdemnati, in tēpore executionis fieret examinatio facultatis vtriusq: & si alter nō erit solu. ēdo fiet executio contra alium: & hoc vult dicere text. in corpore ibi, vbi substātiæ eorum qualitas examinabitur: ꝙ est per sniam, vt ibi patet ex ordine literæ. Dices ergo, Beneficiū diuisionis potest opponi post sententiā: cōtra, per l. fideiussor. in fi. j. ti. j. & quod ibi no. ꝙ Dy. ff. de fideiuss. l. si dubitet. & per Cyn. in d. l. fideiussor. & in l. exceptionē. in vlti. q. §. de probat. dico ꝙ in casu isto qñ plures cōueniuntur simul, hoc acto ꝙ vna solutio sufficiat: est verum quod ego dixi: nec est necesse ꝙ tunc talis exceptio opponatur: quia tunc de diuisione faciēda, prout quilibet soluendo est, videtur agi tā ab actore quā à reo. cùm lex sic disponit: sed qñ fit cōuentio insolidum simpliciter, imputet sibi, qui exceptionem non opponit: In hoc exemplo est aduertendum, ꝙ si actor vult aliquem ex duobus reis separatim cōuenire: est locus beneficio diuisionis pēdēte ꝓcessu: si insolidū cōiter, tūc est locus bñficio diuisionis: proceſsu finito tēpore executiōis;
26 & ita loquitur auth. in §. pe. † Quintò quæro, quid in pluribus reis credēdi. Certè in his nihil reperitur innouatū, nec in modo constituendi, nec in modo exigendi. Ita no. in authen. eodē §. fi. in vlti. gl. in eo quod dicit. l. ex duobus. ff. eo. non est correcta. †
27 Sed quæro, an vnus ex reis credendi possit facere procuratorē aliū? Gl. dicit ꝙ nō, in l. licet. §. porro. ff. de procur. Contrariū puto, s. ꝙ vnus possit agere procuratorio noie alterius: vt ff. de sol. l. si duo rei. & gl. contraria alleg. nō fundat se bona
28 lege, si bene aduertatur. † Sextò quæro, dixi beneficium diuisionis habere locum inter correos, si alij sint soluendo: cui incumbat onus probandi: an actori vnum soluendo non esse, vel reo opponenti illum esse soluēdo. Et non insisto in allegatis. Dico enim quòd quoddam est beneficium diuisionis de iure antiquo ex epistola diui Adriani, quod competit fideiussoribus: vt insti. de fideiuss. in §. si plures. de constitu. pecu. l. fin. & j. ti. j. l. iij. & l. fideiussor. cū simi, & isto exēplo beneficium diuisionis habent tutores, & curatores, & similes, vt dicit tex. in l. j. §. nunc tractemus. in princi. ff. de tute. & ra. dist. Et in isto beneficio diuisionis est aduertendū: quia siquidē soluendo sunt omnes, & hoc constare pōt, cōpetit beneficium diuisionis. Sed si constat quod nō sunt soluēdo, cessat tale beneficiū: vt dictis legibus. Sed si dubitetur: tunc ille, qui petit diuisionē, auditur si velit alium conuenire suo periculo. Et de hoc dic vt habes in d. l. si dubitetur. ff. de fideiusso. & sic ille, qui petit diuisionē debet ostendere alium esse soluendo, vel grauatur illa satisdatione. Est aliud beneficium, quod veniet ex hac constitutione noua, de duobus reis, & hic videtur quod in causa dubij reus non possit conueniri, nisi pro parte: vt in auth. eo. §. j. & glos. super verbo interim. & sic videtur hodie qđ sit onus creditoris: quod non possit agere contra vnum insolidū, nisi facta discussione, alius reperiatur non soluēdo. Ratio hæc est: quia videntur inuicem fideiubere. Quòd intellige, vt infrà dicam in quadam quæstione principali: & ideo vnus non debet conueniri pro parte alterius, nisi alio discusso, vt in authē. de fideiuss. §. j. j. ti. j. auth. præsente. Quod aūt ad exēplū illius beneficij concessi fideiussoribus, sit concessum duobus reis: apparet ex authē. eo. in prin. Qualiter autē dicantur inuicē fideiubere, infrà dicam,
29 † Septimò quæro, pone ꝙ ad vnū ex correis quenit tota quātitas, vtrū alius possit petere ꝙ ille pri⁹ excutiatur. Rñ. si quidem hoc fuerit actum ab initio cū creditore, vt ad vnū tantùm perueniat pecunia, & alius esset fideiussor, veruntamē obligauit se principaliter, vt corre⁹: & tunc sine dubio posset hoc petere per tex. in auth. de fideiuss. §. j. j. ti. aut præsente. Si verò non fuit actum cum creditore, sed tantùm inter eos: tunc videtur prima facie quod factum eorum non præiudicet creditori: vt in authen. eo. §. si verò minus idonei. ibi nullum sustinebit dānum finaliter tamen dico, quod si alter correus ostendit hoc, scilicet hanc totam pecuniam ad alium peruenisse, seu negotia ad alium totaliter pertinere, & petit aliū discuti ipsius periculo, quod actor cogitur hoc facere: vt lege vnde quærit in prin. ff. cōm. vbi est casus: prout est in litera cōueniri. Pro hoc facit, ꝙ tutor, qui gerit, prius conuenitur, quā nō gerens: quia ad eū negotiū principaliter spectat. Sed cōtra prędicta facit: quia qñ vnus tenet alio excusso, nō sunt duo correi: vt l. decem. de verb. obli. Sed id verū est, si ipsa obligatio in illā cōditionem differatur, hic verò obligatio est pura, sed executio est dilata. Item facit ff. de cur. bo. dā. l. j. in fi. Sed dico quod illa l. debet intelligi

secund

secundum istam, nisi alius, ad quem principaliter non spectet, petat per eum conueniri suo periculo: arg.d.l.vnde quæritur.
30 ff.commo. †Octauò quæro, dixi q̃ ad hoc vt beneficium diuisionis locum habeat, requiritur q̃ omnes sint præsentes: qualiter debeat intelligi, & qualiter debet constare de præsentia & absentia. Aduertatis: vt ego iam dixi suprà, istud beneficium diuisiõis est introductũ ad exemplum illius beneficij, q̃ datur per aut.de fideiuss. Sed gl.in auth.de fideiuss.§.j. intelligit præsentes, scilicet si sint in eodẽ territorio, ita q̃ facilè possint citari. Et aduerte q̃ gl.intelligit de eodẽ territorio, s.eiusdẽ ciuitatis: secus si essent eiusdẽ prouinciæ: vt sub eodem præside diuersarum ciuitatum: vt ibi patet. Et q̃ tenent doc.etiam tex.ibi videtur exprimere, acerbũ est creditori mittere alicubi &c. Sed eo casu, quo sunt eiusdẽ territorij, puto q̃ ad hoc q̃ contra vnũ tantùm procedi possit, debeat præcedere solennis excussio de persona, sicut dictum est de rebus, vt citetur: & si nõ venit, mittatur familia ad capiendum & conducendum eum: & si retulit eum ipsum nõ posse habere, tunc procedatur contra vnum
31 tantũ. Ita videtur colligi ex auth.eo.§.pe. †Nonò quæro, vtrũ vni correo sit dandum tempus contradicendi instantiæ, sicut fideiussori. Glo.tenet hic q̃ non: vt j.tit.j.auth.præsente. & in
32 auth.eo.§.si minus idonei. †Decimò quæro, quid si aliquis ex correis est soluendo, & præsens, sed non potest conueniri. Rñ. quando q̃ non potest conueniri propter defectum prohibitionis in persona ipsius: vt quia minor nõ habens tutorem, vel curatorẽ: & opus esset ire alio loco, vel debeat dari cũ inquisitione, & sic cũ magno labore, habebitur pro absente.argu.eius q̃ not.in auth.de fideiuss.in §.j.in glo.quæ incipit, quid si pignus. & quia sicut imminet periculum extra territoriũ pro petendo debito, ita pro petendo tutore: vt C.qui pet.tut.l.cùm à matribus. Quando q̃ nõ potest cõueniri propter defectũ iuris, q̃ est penes actorẽ: vt quia alter correus tenetur naturaliter tantùm: vel est restitutus, vel impetrauit rescriptũ Principis, q̃ nõ posset conueniri vel similia: & sic non est ius agendi, nec etiã speratur: tunc si quidẽ alius correus hoc ab initio sciuit, vel scire debuit, cessat beneficium diuisionis, per l.si Titius.in princi.ff. de fideiuss. Sic intelligatur l.si ex duobus.§.j.ff. eo. Si verò nec sciuit, nec scire debuit: tũc videtur Cy.tenere hic, q̃ habeat beneficium diuisionis, per d.l.si Titius.ij.respon. Contrarium credo: quia illud beneficium factum est ad exemplum beneficij, q̃ datur fideiussoribus: quia pro parte, pro qua videtur pro alio fideiubere. Primò debet alter cõueniri, vt dictum est: sed fideiussori illud beneficium ordinis nõ cõpeteret: siue ponas principalem tantũ teneri naturaliter: vt ff.de fideiuss.l. Marcellus: vbi hoc expressè per Dy. siue principaliter sit restitutus in integrum: vt l.j. & ij.C.de fideiuss.mino. & ff.de procu.l.minor. si ue q̃ impetrauerit rescriptum: vt ff.q̃ quisq̃ iur.l.iij.§. si is pro quo. Non obstat.l.si Titius. quia aliud in beneficio diuisionis, quod competit fideiussori, vt ibi no. quia potest habere regressum contra principalem: & ideo est minus periculum. in casu nostro secus, arg.eius quod not.in d.l.ij.ŝ.de fideiuss.mino. Sed si poneres in casu l.si Titius. principalẽ solum naturaliter teneri, tunc inuestiga rationẽ: & prædicta sunt vera, nisi facto creditoris hoc acciderit: tũc enim secus esset: quia actor correo præiudicare non posset: vt ff.de admi.tut.l.si pupillus. & de solu.l. Stichum.§.pen. Quando q̃ non potest conueniri de præsenti, sed spes est q̃ possit conueniri de futuro: vt quia alter ex correis promisit in diẽ, vel sub cõditione, alter purè: isto casu, etiã de iure antiquo ille, qui promittit purè, potest statim insolidũ conueniri: vt insti.eo.§.fi.& ff.eo.l.ex duobus.la j. Quod videtur tenere gl.ff.de fideiuss.l.si plures.in prin. Sed glo.in authẽ. ista format quæstionem, & non soluit. Dy.in d.l.ex duobus.in prin.dicit, q̃ hodie nõ potest conueniri insolidum, propter beneficium diuisionis.arg.l.plures.in prin.ff.de fideiuss. q̃ Cy.videtur sequi: & fortè contrarium est veritas: nã, vt ego dixi, tũc beneficium huius auth.habet locum cùm videntur inuicem fideiubere: sed ille, qui promisit purè, non potest videri fideiubere pro eo, qui promisit in diem, vel sub conditione: vt l. Græcè.
33 §.illud.ff.de fideiuss. † Vndecimò quæro, an huic beneficio possit renunciari. Glo. & doc.dicunt q̃ sic: quia licitum est vnicuique renunciare iuri suo, per regulam generalem, quilibet licitum est &c. Ita not.insti.eo.§.fi.& in aut.eo.§.j. Et aduerte tamen: quia notarij dicunt in instrumentis, quòd renunciauit beneficio nouarum constitutionum de fideiussoribus, & de pluribus reis debendi. Et bene dicunt. Non enim est solum beneficium diuisionis: sed etiam illud, scilicet vt fiat summariè causæ examinatio, vt dictum est suprà, Illud autem, quod apponitur de fideiussoribus, fit ad cautelam per illam opinionẽ, an vi-
34 deantur fideiubere. †Duodecimò quæro, an vnus ex correis conuentus possit petere ab agente caueri correum credendi rẽ ratam habere? Gl.tenet q̃ non.ff.sol.mat.l.ij.in fi.glo. magnæ, quod tractant doc.in hac aut.aduerte tamẽ solicitè, q̃ licet cautio de rato, nõ possit peti: tenetur tamen cauere defendẽdo debitorẽ, si conuenitur ab alio correo credendi, vt l.fideicõmissa. §.plerunq̃.in fi.ff.de leg.iij.quod est notandũ. Tertiò principaliter est quærendum, an factũ vnius correi prosit, vel noceat alteri correo debẽdi, vel credẽdi. Et hic aduertẽdũ est circa multa. Primo circa solutionẽ. Secũdo de acceptilatione. Tertio de petitione. Quarto de sentẽtia. Quinto de iuramẽto. Sexto de pacto. Septimo de nouatione. Octauo de cessiõe. Nono de cõfessione. Decimo de successiõe insolidũ. Vndecimo de mora. Duodecimo de culpa. Tertiodecimo de rescisione. De quolibet istorum est videndũ, tam ex parte reorũ debẽdi, quàm credendi. In primis ergo quæro, †an solutio facta vni ex correis
35 credẽdi tollat alteri actionẽ? Et dic, si solutio est facta vni integre, tollitur actio alteri, vt l.ij.& iij.in fi.ff.eo.de pact.l. si vnus. in prin.de noua.l.si rem.§.si duo. cum similibus. & hoc si solutio est facta sibi, vel eius legitimo procuratori. Si verò negotiorum gestori, dic vt l.si quis offerenti.in fi.ff.de solu. Si verò pars tantùm fuerit soluta, tunc posset dubitari: nã sicut litis cõtestatio præiudicat alteri correo in totum, vt j.dicam: ita etiam perceptio.arg.l.iij.de noua. Tamen cõtrariũ est veritas, quod si apparet pro parte vni soluta, alia pars potest alteri solui: vt qui hominem.§.j.ff.de solu. Ergo apparet quod alteri nõ erat perempta actio.argu.ff.de verbo.oblig.l.si duo rei. Et illud argumentum, quod partis perceptio æquiparatur litis contestationi, nõ est verum in materia nostra: vt probatur in l. cum decem.in prin.ff.de solu.coniuncta l. si quis stipulatus fuerit de-
36 cem in melle.eo.tit. Sed videamus †de reis debẽdi, & hoc certum est q̃ solutio facta ab vno, de tota quantitate, liberat aliũ
37 correum, vt d.l.ij.& iij.eo.ti. Sed an solutione partis †facta ab alio videatur facta diuisio, ita quod quilibet à domino debeat conueniri viriliter iure exceptionis pacti. Dic, aut erant duo rei tales, qui non habebant beneficium diuisionis, & tunc recipiẽdo solutionem partis ab vno, videtur diuidere: ita quòd per alios iure exceptionis pacti debes viriliter cõueniri, vt l.si creditores.ŝ.de pact. Fallit fauore legati, vt de leg.j.l.si ex toto.§. j.in fi.§. Aut sunt tales personæ, quæ habent beneficium diuisionis: & tunc aut vnus exprimit q̃ soluit pro parte sua specialiter: & tunc ipse solus liberatur, pro eo quod soluit, ipso iure pro residuo, ope exceptionis, vt ff.de solu.l.in his.§.j.& l.quoties vnus. & ibi de hoc per Iac.de Aret.in sol.l.ex iudicatum.ŝ. iudic.sol.sed cæteri remanent insolidum obligati. Aut soluit simpliciter, non exprimendo pro parte sua, & tunc recipiendo partis solutionem de rigore iuris non videor diuidere: & sic in residuum possum quemlibet insolidum conuenire: sed de æquitate iuris, ille solus potest opponere exceptionem beneficij diuisionis, & sic illa solutio primo facta sibi proficiat, vt l. inter eos.§.j.ff. de fideiussorib. licet enim ibi loquatur in fideiussore: tamẽ idem ius & eadem ratio est hodie in duobus reis habentibus beneficium diuisionis. Ratio est: nam vbi non habent beneficium diuisionis, creditor nõ tenebitur recipere partem: vt l.planè.ff.famil.erciscun.& l.tutor.§.Lucius.ff.de vsuris. Vnde si recipit partem, videtur creditor ex liberalitate facere. sic inducitur pacti exceptio: sed in eo, qui recipit ab vno eorum qui habent beneficium diuisionis, hoc dici non potest: quia facit ex necessitate: cùm in necessitate nemo liberalis existat: &c, vt in l.fideicommis.§.si rem.ff.de leg.iij.& de adimen. lega.l.rem legatam. Et hoc tenebat Oldr. Quod autem ex necessitate tenebatur recipere. habes tex.& glos.in l.in his.§.j ff. de sol.& l.ex iudicatum.ff.iudic.sol. Sed posses dicere, quis est effectus huius, cùm etiam primo casu de æquitate sibi proficiat? Respon. quando ipso iure per partem receptam fit diuisio tunc si alij efficiuntur postea non soluendo, non præiudi-

cat primo soluẽti:vt l.inter eos.§.cũ inter.de fideiuſ. Sed quando per receptionem partis non fit diuiſio ipſo iure:tunc illa æquitas ita demũ habet locũ,ſi in illo tẽpore,quo conueniuntur cæteri,ſint ſoluendo:vt d.l.inter.§.j.ff.de fideiuſſo. præiudicat ergo ſoluenti, ſi poſt ſolutionem alij efficiantur non ſoluẽdo.

38 Iuxta prædicta quæro,†verum eſt quòd vnus creditor recipiẽdo partem ab vno ex correis debendi, præiudicat ſibijpſi: ſed an alteri correo credendi præiudicet. Dico quòd ex tali partis receptione inducitur pacti exceptio: nam ſicut idem eſt in eodem caſu, quo pactum vnius præiudicat alteri correo credendi:ita eo caſu præiudicat talis partis receptio.

39 †Secundò quæro,vtrum acceptilatio facta ab vno correorum credendi,alteri præiudicet:& facta vni ex reis debendi alteri proſit. Gloſſ.videtur diſtinguere an ſint ſocij, vel nõ, per l.& per iuſiurãdum.§.fi.de accept.& de noua.l.ſi rem.§.ſi duo.in gloſ. ſuper verbo, ferè.& ff.eo.l.ij. Alia gloſſ. videtur indiſtinctè dicere, ꝙ vnius acceptilatio alteri noceat:vt ff.de pact.l.ſi vnus.circa fi.j.gloſſ. magnæ.& de ſolu.l.qui hominẽ.§.fi.& ibi gloſ.& hæc eſt ipſa veritas. Nam ꝙ acceptilatio facta vni correorum debẽdi, proſit alteri,etiã ſi nõ ſit ſocius,hoc exprimitur de libe. leg.l.iij.§. nunc de effectu.Facit de accep.l.ſi ex pluribus.& ibi etiam videtur expreſſum. Item dico ꝙ liberatio facta ab vno correorũ credendi,noceat alteri,etiam non ſocio eadem ratione, quę eſt in reis debendi:cùm in hoc æquiparentur.vt l.ij.ff.eod. quia l. & per iuſiurandũ.§.fi.de accep.generaliter loquitur.& quia l. ſi rẽ.§.ſi duo. de noua æquiparat poteſtatẽ vnius rei credendi, circa litis conteſtationẽ,& acceptilationem:ſed per litis conteſtationẽ vnius præiudicatur alteri, etiam nõ ſocio, vt expreſsè habes l.fideicommiſſa.§.plerũq;.ff. de leg.iij. Et ideo dico ego, ꝙ quantum ad hoc idẽ eſt acceptilatio, & ſolutio, per d.l.ſi ex pluribus.de accep. Et prædicta ſunt vera,qñ nouatio interponitur ſuper obligatione iuris ciuilis.Si verò iuris gentium: dicam in vij.q.Si verò acceptilatio facta eſt vni pro parte ſua tãtùm:certè alij pro illa parte non prodeſt, neq; nocet, vt ſ.dictũ eſt de ſolutione.& videtur caſus in l. ſi ex duobus.iudic. ſoluí.

40 Item quæro †ſi acceptilatio eſt facta vni inſolidum,hoc acto, ꝙ tantùm ſibi & non alij proſit:an hoc pactũ ad aliũ impediat porrigi effectũ ſuũ? Gloſ.tenet ꝙ ſic,in l.& per iuſiurandũ.§. ſi legatorũ.ff.de accep.Ad quod facit ff.de libe.leg.l. ſi quis reũ. Præterea,idem videmus in ſolutione: nã ſi vnus hoc acto ſoluit,ꝙ pro parte ſua tantũ ſoluit:alter nõ liberatur:vt l. Modeſtinus.ff.de ſol.& hoc tenet Dy. Circa hoc tamẽ eſſet plenius, clarius,&vtilius videndum:quia paſſus ſubtilis eſt,ſi bene in-

41 ſpiciatur. †Tertiò quæro, de petitione: vt ſi quid petatur ab vno reorũ credẽdi, vtrũ hoc alijs proſit. Et ſi quidẽ fuit petitio ſimpliciter facta,ita ꝙ ad litis cõteſtationem non eſt peruentũ: facta ab vno poſſet alijs prodeſſe quo ad interruptionem præſcriptionis:vt j.eo.l.fin. Si verò eſt proceſſum ad litis conteſtationẽ: & tunc ſi quidẽ eſt facta conteſtatio ſuper toto debito: lex videtur velle ꝙ ille, qui conteſtatur litẽ, totum debitũ ſibi præoccupet,ita ꝙ alij ſolui non poteſt: vt l.ex duobus. la ij. ff. eod. Sed ad intellectum illius legis ibi in gloſſ. dubitatur, nec per docto.declaratur:nam ſecundũ Azo. ibi loquitur quando non erant ſocij: ſecus ſi eſſent ſocij. quæ opinio eſt mirabilis, reſpectu aliarum gloſſa. quòd plus præiudicet illi, qui non eſt ſocius, quàm illi, qui eſt ſocius. quod videtur contra omnes alias gloſſ. allegatas: & ſ.tetigi,& j.dicam. Alij dicunt, quòd ibi vnus ſolus egit, & ſuccubuit: & licet iſtud ſit verum in ſe: tamen quantum ad illam legem diuinare eſt. Dico ergo ſimpliciter reſpondendum quod per ſolam conteſtationẽ factam ab vno correorum credendi,ille ſibi totum debitum præoccupauit,ſiue ſint ſocij,ſiue non:vt ff.de leg.iij.l.fideicommiſſa.in §.plerunq;.in fi.vbi expreſſum eſt.Si verò alter ex reis credendi, partem tantùm petierit, litem conteſtando, pro ſua parte tantùm ſibi præoccupat:vt ff.eod.l.iij.in fin.& quod ſuprà dictum eſt in acceptilationibus, & ſolutionibus. Ex parte verò reorum debendi,ſi ab vno petatur,vtrum proſit creditori quo ad conſtituendum alios in mora, infrà dicam. Sed an alijs reis debendi proſit, vt de toto debito petitione facta ab vno alter reus debendi ſit liberatus: text.in l.ſecunda.ff.eodem videtur dicere quòd ſic,& ff.de euictio.l.ſi per imprudentiam.in §.fin. ſed tex.j.tit.j.l.fi.dicit contrarium. Glo. dat plures ſolutiones. vna eſt:aut quis petit in iudicio:aut extra.Iſta ſol.not.in d.l.ij. ff.eo.quæ ſolutio eſt contra l.fin.j.titulo.j. Alij dicunt in l.ij.ff. eo.petijt animo nouãdi.quod non placet:qa cũ petitur ab vno ex correis debẽdi,agitur cõtra eum ex ſua propria obligatione:ſed nouatio,quæ fit lite conteſtata,fit cùm vnus litem conteſtatur contra alium,ex obligatione, quam alterius nomine ſuſcepit:vt ff.de noua lege delegare. Alia ſolutio eſt,& illa cõtinet veritatem, quod petitione facta ab vno & exactione alter liberatur,vt d.l.ij.ſecus in petitione tantum facta vt j.ti.j.l. fin.Facit ff.de his qui deie.vel effu.l.perceptione.& depoſi.l.j. §.ſi apud duos.Si verò apud vnum ex reis debendi pars tantũ petitur,an per partis petitionẽ videatur eſſe facta diuiſio? Gl. in l.creditores.ſ.de pac.videtur dicere ꝙ ſic: vt l.ſi per imprudentiam.§.fi. Veritas eſt,ꝙ aut vnũ conuenio pro parte:& nõ videor diuidere,vt l.ſi ex toto.§.j.de leg.j.et j.titu.j.l.reos.Aut omnes pro parte conuenio:& videor diuidere,vt j.titu.j.liberum.Intelligo autem de petitione,quæ fit lite conteſtata vt patet in d.l.liberum.Sed quid ſi vnus reorũ credẽdi egit & reus fuit cõtumax,propter quod miſſus eſt in poſſeſsionem ex primo decreto:an videatur ex hoc ſibi debitũ præoccupaſſe,cùm

42 hic non interuenit litis conteſtatio. Cogitetis. Item quid †ſi poſt litis conteſtationem ab vno inſtantia cauſę perijt triẽnio: an remanebit actio communis vtriq; reorum credendi? quod videtur:quia perempta inſtantia perit litis conteſtatio,& eius omnis effectus:vt l.cum lite mota.ff.iud.ſol.Facit optimè glo. in l.ij.de fruc.& lit.expen.in gl.Contrariũ credo,nam notum eſt quod inſtantia perẽpta perimitur litis cõteſtatio, & omnis eius effectus non perfectus,ſed perficiendus in futurũ.ſ.ſecuta ſententia,effectus autem iam cõſummatus & perfectus, vt interruptio præſcriptionis, vel vitiũ rei litigioſæ iſta durant vt determinatur ſ.de iud.in l.properãdum.in §.ſi quidem in gloſ. quæ incipit.i.vt nõ teneatur.Nec ob.gl.ſ.de fruc.& lit.expen. quia illa non dicit verum, ſed hic effectus acquiſitus per litis cõteſtationem eſt iam perfectus,ergo &c. Sed an per litis conteſtationem factam coram arbitro,vnus ex reis debendi inſolidum ſibi totũ debitũ præoccupet? Dic ꝙ nõ,vt l.ſi duo.ff.de arbi.Nã ibi ſententia lata contra vnũ,non impedit aliũ agere, qui ſocius non eſt,ſed litem ſibi præoccupando alter omnino repelleret.Et hoc ꝓcedit de iure antiquo:hodie ſecus in arbitro ſine pœna electo:vt l.cũ antea.§.pe.ſ.de arb. Quartò quæ-

43 ro,† quid de ſententia,& an primò ſententia lata pro vno ex reis debendi alijs proficiat? Tu dic,aut ſententia lata eſt ſuper facto,quaſi non ſit debitum,vel quaſi nõ fuerit cõtractum.aut ſuper iure:vt in perſona vnius,qui non potuit obligari,aut dubitatur.Primo caſu indiſtincte ſentẽtia lata ꝓ vno,alteri prodeſt:ſiue ſint ſocij,ſiue nõ.Et hoc argu.legũ dicẽtiũ ꝙ ſnia lata pro fideiuſſore ꝓdeſt reo principali,licet fideiuſſor nõ interſit vt l.duobus.§.à fideiuſſore.ff.de iureiurã.& de fideiuſ.l.amiſſi.§.fin.Secũdo caſu,aut quaſi perſona ipſo iure non teneatur, & non prodeſt alteri:quia nõ ſunt duo rei,arg.l.ſi ex duobus. in prin.ff.eo.Aut quaſi teneatur:tamen eſt tutus aliqua exceptione,vel teneat ſaltẽ naturaliter:vel non ꝓbauit creditor:& tũc aut ſunt ſocij,& abſolutoria lata pro vno prodeſt alij.Aut non ſunt ſocij:& tunc non prodeſt:vt ff.rem ra.habe.l.j. Facit ff.de arbi.l.ſi duo.Et ſic debet intelligi qđ no.Iac.de are.in l.ij. ff.eo.vbi iſta tetigit.Aut dubitatur:& tunc in dubio videt lata abſolutoria;quia actor nõ probauit:& rectè inſpiciẽdo colligitur exemplum in l.Iulianus.in princip.ff.de conditi.inde. & l.procurator ad exhib.ff.rem ratam habe.de exceptio.rei iudica.l.& an eandem.in §.j.alias.l.ſequẽ.licet aliud in iureiurã-

44 do:vt dicam.j.in proxima quæſtio.†Secundò eſt videndum, vtrum ſententia condemnatoria lata contra vnum ex correis debendi,alteri prẽiudicet? Et dico indiſtincte quod nõ;vt colligitur in l.fi.j.tit.j.vbi ſententia lata contra vnum,nõ mandat executioni contra aliũ,ſed contra eũ remanet integra actio:& ſic opus eſt nouo proceſſu:& ſic abſolutoria aliqñ prodeſt:condẽnatoria nunquã nocet.Similiter habes ſ.ſi ſer.ven.l.loci cor-

45 pus,§.ſi fundus.& l.ſi de cõi.eo.tit.† Tertiò eſt videndũ de reis credendi:& hic indiſtincte dico,ꝙ lata ſententia pro vno ſiue contra vnũ,indiſtincte nocet alijs;cùm per litis cõteſtationem præoccupauerit debitũ ille agens,ſiue ſit ſocius,ſiue non,vt l. fideicõmiſſa.§.plerunq;.ff.de le.iij.l.ex duobus.ff.eo.ergo &c.

Dice

Dices tu:istud est contra casum l.si duo.ff.de arbit.vbi sententia lata contra vnum de reis credendi,nocet alij ita demũ, si socius est:sed ibi dico in sententia arbitri illud est, ex qua nulla oritur actio:vt C.de arbi.l.j.& litis contestatio facta coram arbitro non habet illum effectum,de quo dixi ſ.proxi.q.sed solum ius,scilicet quod oritur ex cõpromisso:de quo dicã.j.in vj.

46 q.†Quintò ex ordine quæro, de iureiurando. & hic videtur quodam modo idem dicendũ,quod in sententia; nã primò videndum est de iuramẽto delato vni ex correis debendi,qui iurauit se non teneri,an alteri prosit? Et dic aut fuit iuratũ super facto, quasi non sit debitum: & indistinctè alteri prodest, siue sint socij, siue non arg.d.l.duobus.& ibi not.in §.à fideiussore. aliàs j.ff.de iureiu. Aut super iure quasi persona iurãtis non teneatur:& tunc iuramentũ alteri prodest,si sint socij:aliàs secus vt d.l.duobus.§.ex duobus. Aut dubitatur,vtrum sit delatum super iure,vel super facto:& tunc in dubio videtur delatũ merè super facto,& non super iure:vt l.fin.de iureiu.& hoc tenet gl.in l.duobus.§.j.de iureiur.& ff.qua.re.act.non da.l.j.§.si fideiussor. Et si dicas,quare secus in sententia,vbi non videtur iudicatum super facto: vt ſ.proxi.q.dictum est? Respon.quia iuramentum habet vim solutionis:quod secus est in sententia.

47 Et hoc videtur de intentione glo.ſ.alle.†Secundò est videndum, quid si vnus ex correis debendi actori detulit iusiurandum,an correo noceat? Dico ꝙ nõ, vt dixi ſ.in sentẽtia:vt l.iij. §.pe.ff.de iureiu.l.nã postea.cũ l.seq.eo.ti.Illud est verũ, quantum ad actionẽ,quæ oritur ex iureiurãdo:sed quãtũ ad præscriptionẽ interrũpendã,alteri correo nocebit:vt j.e.l.fi.coniuncta

48 l.nam posteà.§.si is qui tẽporali.ff.de iureiu.†Tertiò est videndum de iureiurãdo delato ab vno ex correis credẽdi,vtrũ alteri noceat? Et dico ꝙ nocet alteri indistinctè, siue sint socij, siue non:nã cũ iuramẽtum habeat vim solutionis,aliàs litis cõtestationis,vt d.§.si is qui tpali.& per litis contestationẽ alteri præiudicatur:vt dictũ est in l.fideicõmissa.§.plerunque.de lega.iij. ergo &c.sic loquitur l.duobus.in prin.ff.de iureiu.& glo.hoc sentit in l.si vnus.in princ.ff.de pact.& sic gl.in d.l.de duobus.

49 quę distinguit,siue sint socij,siue non:loquitur malè. † Sextò principaliter quæro de pacto,an pactum factum vni ex correis debendi,prosit alijs correis. Et cõis doct.opi.est,ꝙ pactũ vnius prosit alteri,si socij sunt: aliàs secꝰ. Ita no.in d.l.idẽ in duobus. ff.de pac.vbi tex.contrarius videt in leg.eandẽ.in §.j.ff.e.& ff. de arbi.l.si duo.de li.leg.l.iij.§.nunc de effectu. Sed certè text. in d.l.eandẽ.§.j.videt requirere duo,ſ.ꝙ sint socij,& cõis culpa interueniat. Idẽ gl.in d.§.nunc de effectu.videt sentire idẽ, qñ non sunt socij. Vñ ꝑ declarãdo isto passu,primo oportet videre qualiter intelligãtur iura,quæ dicũt,si sunt socij,vel non: de qua societate hic intelligatur. De hoc sunt multæ glo. Vna est ff.ad Velle.l.vir vxori.§.fi.in glo.mag.quæ dicit ꝙ licet cõiter cõtrahant,& in cões vsus accipiãt: nõ tñ dicũtur socij. Alia gl. ibi sequẽs dicit,ꝙ ita demũ sunt socij,si hoc actũ est:aliàs,secus. Alia gl.est in l.si duo.ff.si qs cau.quę dicit,siue sint socij omniũ bonorũ siue eiusdẽ obligatiõis. Certè inquãtũ d.gl.dicũt de socijs omniũ bonorũ,bene loquuntur:sed inquantum dicunt de societate eiusdẽ litis,vel eiusdẽ obligatiõis,etiã bñ dicũt:sed debes intelligere hoc acto,ꝙ oẽ cõmodũ & incõmodũ ꝓueniens ex illa lite,vel obligatiõe sit cõe:& tũc sunt socij:vt ff.ꝙ soc.l.si vnus ex socijs.in prin.Ita tenet Ia.de Are.in l.eãdẽ.§.j.ff.e.& l. si duo rei.Hoc præmisso dico,ꝙ pactũ factũ vni ex reis prodest alteri,si & inquantũ continet interesse eius,cui pactũ factũ est secundum regulam positã ff.de pac.l.& hæredi.§.fi.& hoc siue sint socij,siue nõ. Declaro primò in non socijs:factũ est vni pactum de non petendo,si alter cõuẽtus est,& exactus ab eo ipse habet regressum contra eum,cui pactũ est factũ in totum:quia forte tota pecunia ad eũ peruenit,vt in partẽ:si pars tantũ pecuniæ peruenit ad eũ eatenus,sibi pactum proderit:quia eatenus interest eius,cui pactũ est. Et hoc tenet gl.in d.l.iij.§.nunc de effectu.de lib.leg. Sed si sint socij:tunc idem,si alter conuentus non esset habiturus regressum cõtra illum cui pactũ factũ est: vtputa,si ex propria culpa cõuenitur:tũc pactũ factũ vni, non prodest alteri:secus si esset habiturus regressum per actionem pro socio:vtputa,quia ex cõi culpa cõuenit. Et hoc est qđ dicit in d.l.eãdẽ.§.j.ff.e.si socij sunt:& cõis culpa interceſſerit.quasi dicat,secus si ex propria culpa cõueniat. Ad vnũ tñ aduerte, ꝙ eo casu,quo socius cõtra socium est habiturus regressum:tũc pactum factũ vni,prodest insolidũ alteri in solutione:& hoc differt à nõ socijs. Ad cuius intellectũ pone exẽplũ:Sũt duo socij in viginti:facio vni pactũ:certè nõ potero aliũ cõuenire in decem:quia si ille ipsa decem solueret,quinque repeteret à socio, cui factũ est pactũ. Eodẽ modo si vnũ tantùm denariũ repeterẽ, illius partẽ repeteret ab eo,cui est factũ pactum:& ideo qa non põt taliter cõueniri,qn inquietet ille,cui factũ est pactum ideo pactũ sibi prodest insolidũ:& hoc vult dicere,si bñ aduertatur. ff.de arbi.l.si duo.in prin.,put legitur in duobus reis debẽdi.facit ff.si quis cau.l.si duo.in prin.& quod ibi no. Sed cõtra prædicta opp.de l.si ex duobus.in prin.ff.de neg.gest.quæ cõtradicit in duobus. Primò quod denũciatio vnius ex socijs nõ prodest alteri:hic secus in pacto. Sed certè licet ibi sint socij:tamen non erant correi:qa quilibet pro parte sua tenebat:ideo vnius denunciatio impedit pro parte tantũ actionẽ correi:sed hic loquitur,cũ essent insolidũ obligati,vt rei,& socij:tunc pactũ factum vni simpliciter solidã obligationẽ respicit, cũ insolidũ teneatur:ideo alij prodest,cũ pacisc̃tis interest, vt dictũ est. Sed si poneres pactũ esse factum vni,pro parte sua tm̃:tũc fateor ꝙ alijs nõ proficeret:quia esset eadẽ ratio quæ est in d.l.si ex duobus. Secundò opp.etiã ad illud quod dixi ꝙ si aliquis pro parte dimidia cõuenitur,habet recursum contra alium,cui pactũ factum est sic:quia hoc vr̃ contra d.l.si ex duobus.& qđ ibi no.in vlt.gl. Sed certè gl.in illa l.dicit ꝙ illa lex non põt habere locũ in socijs omnium bonorũ:& ideo inquantũ hic loquitur in socijs omniũ bonorũ,illa lex non obst.sed inquantũ loquitur in socijs eiusdẽ obligatiõis,illa lex cõtradicit. Sed fortè illa gl.nõ bene loquitur:quia ille tex,dicit,ꝙ ille,qui ꝓhibuit,nõ debuit dãnũ pati ex persona alterius:nõ autẽ dicit,ꝙ ex persona alterius lucretur. Sed si alius cõicaret sibi lucrum veniẽs ex gestione,& illud qđ soluit gestori non recuperet,iam hic lucraretur. Sed posito ꝙ illa gl.verũ dicat:Rñdeo, ꝙ legis prohibitio habet vim solutionis pro parte prohibentis tantũ:hic verò pactũ vim solutionis nõ habet.vt no.in l.si vnus.in §.sed si generali. ff.de pac. Ratio:qnia cũ nil pro sua parte videatur soluisse ille, cui factum est pactũ,alter cõuentus ab altero repeteret. Habemus ergo ex prædictis,ꝙ quandoq; sunt socij,& non correi:& ita loquitur l.si ex duobus,Quandoq; sunt correi,& non socij, & ita loquitur gl.l.iij.§.nunc de effectu.ff.de lib.lega.vt ſ.dixi. Quandoq; sunt duo socij,& correi:& tũc aut pactũ factum est vni pro parte sua tantũ:& alius põt pro parte sua cõueniri: ar.d.l.si ex duobus. Aut fit simpliciter:& tũc dic vt ſ.dixi. Sed

50 quæro quæ † est ratio diuersitatis inter pactũ, & acceptilationem. Rñsio patet qa acceptilatio habet vim solutionis. Itẽ quæ est rõ:quare distinguitur aliter in snĩa,& iuramẽto,& aliter in pacto. Dico ꝙ ratio est:quia snĩa & iuramentũ declarant debitum nõ subesse:secus in pacto. Itẽ iuramẽtũ habet vim solutionis,vt dixi. Vidimus an pactum factũ reo debendi, prosit alteri.

51 †Sed quæro,an factũ ab vno noceat alteri. Dico ꝙ quantum ad interrumpendam præscriptionem alteri nocet:vt j.eo.l.fin. quo ad alia non reperio ꝙ debeat nocere.ergo &c.vt l.si vnus.

52 §.ante omnia.ff.de pact.Supereſt vt†videamus de reis credendi,an pactum vnius prosit,vel noceat alteri? Et hic est aduertendum:quia quædam sunt pacta,quæ totaliter obligationem perimunt pristinam,vt acceptilatio:& de hoc dictũ est. Quædam sunt pacta,quæ totaliter pristinã obligationẽ non tollũt, vt pactũ de non petẽdo. Itẽ pactum de cõstituta pecu.l.itẽ illa. in §.fi.de cõsti.pec. Quædã sunt pacta,quæ licet obligationẽ totaliter perimãt: tñ reliquiæ remanẽt:vt nouatio.nã noua obligatio loco primæ cõstituit:& ista duo genera pactorũ quantum ad ꝓpositũ videnť esse eiusdẽ naturę:& vr̃ qđ vnius pactũ alteri nõ noceat:vt ff.de pac.& l.si vnus.in prin. In cõtrariũ vr̃ ꝙ noceat,vt ff.de consti.pec.leg.idẽ est.& de noua.l.si rem.§.si duo. Gl.in d.l.si vnus.ponit aliquas solutiones.quæ continent meram diuinationẽ:sed in d.§.si duo.ponit alias solutiões, inter quas ponit hanc,Aut sunt socij;& pactũ vnius, & nouatio nocet alteri. Ita loquitur §.si duo. Aut nõ sunt socij:& tũc non nocet. Ita loquitur lex,si vnius.& hoc tenet. Dy. Certè ista solutio est directè contra casum legis,vnus in prin.vbi expressè loquitur in socijs. Sed gl.nititur rñdere:sed nõ potest euadere sine magna violentia. Vnde Gul.de Cu.dicit totũ cõtrarium,

Aut ſunt ſocij:& pactũ,& nouatio vnius alteri non nocet.Idẽ in nouatione:vt d.l.ſi vnus.Aut nõ ſunt ſocij:& pactũ, & nouatio vnius alteri nocet:vt d.§.ſi duo.Ratio huius eſt,qñ ſunt ſocij,debitũ eſt cõmune.vnde vnus nõ põt paciſci in præiudiciũ alterius.Sed qñ non ſunt ſocij,debitũ eſt cuiuſq; proprium. & vnuſquiſq; põt facere quicquid ipſe vult,neq; in aliquo alteri tenet.Pro hoc eſt tex.ff.ad l.Fal.l.in lege Falcidia hoc eſſe ſeruandũ.tenet etiã hoc Iaco.de Bel.in aut.de duo.re.in corpore.Et iſtã opi.puto verã.Do.glo.quæ hoc diſtinguit, & allegat,& dicit hãc fuiſſe opi.Azo.ff.eo.l. ex duobus. licet ipſe aliter dicat.Dico ergo aliter ſic,& latius,Aut ſunt duo rei credendi,ex cauſa oneroſa,quia vendiderũt,vel mutuauerũt, vel alio ſimili modo:aut ſunt correi ex cauſa merè lucratiua:vt puta,ex cauſa legati,vel donationis.Primo caſu,pactũ vnius non nocet alteri:quia debitũ non eſt vniuſcuiuſq; pprium,ſed magis cõmune,ſi pecunia ab vtroq; cõiter præceſſerit. Caſus eſt in d.l.ſi vnus.in prin.ff.de pact.prout glo.intelligit in ſocieta te nõ conuentionali:vt not.in d.§.ſi duo. Fateor tñ ſi pecunia ab vno tantũ profecta eſſet,q; pactum vnius alteri noceret: qa verè debitum eſt vniuſcuiuſq; proprium: vt ff.ad Maced.l.ſed Iulianus.§.nõ ſolùm.& §.ſeq.Secũdo caſu dic: Aut ſunt ſocij, aut nõ,vt ſ.dixi:& ſecundũ iſtã diſtinctionẽ debet intelligi.ff. ad Velleia.l.quamuis.in §.quanq;.& quod ibi not.in glo. Sed hoc videt contra l.ſi duo.de arbit.ſed ſtatim apparebit ſolutio. Eſt & aliud genus pactorũ,per qđ primo obligatio nullo modo perimitur, ſed perſonæ paciſcentiũ obligant ad pœnã,ſi qs peteret:nã ſi arbiter vetuit non petere,ius primũ inconcuſſum remanet ſine alicuius exceptionis obſtaculo:vt l.j.ſ.de arbitr. ſed petens incidit in pœnã,iſto caſu,ſi vnus ex reis credẽdi promiſit,& vetitũ eſt petere:altero petente incidit in pœnam,ſi ſoci ſunt:vt d.l.ſi duo.aliàs ſecus.Dicetis vos quę eſt ratio q; hic factum vnius,qui eſt ſocius,magis præiudicet,q; ſi nõ eſt ſoci⁹: cùm ſuprà proximè dixerim cõtrariũ in pacto? Rñd.ille qui cõ promiſit,nõ fuerat in culpa:geſsit enim negotia communia ea diligentia,qua gerebat ſua:vt l. ſocius.ff.pro ſocio. Vnde ſi alter ſocius peteret quicquid exigeret,deberet paciſcenti cõmunicare:& ſic ſi petit nomine eius,videtur petere ad eius vtilitatem:meritò in pœnã incidit.Et hoc dicit text.in d.l.ſi duo. ſed in pacto pot culpa paciſcẽtis imputari,cũ debitorem liberauit: ideo alius ſocius pot pro parte ſua agere: nec repellitur pacti exceptione:quia illud qđ exigit,nõ deberet cõicare paciſcenti ſocio,ppter ei⁹ culpã:& ſic nõ videt agi noie paciſcẽtis. Sed ſi deberet cõicare paciſcẽti:dico q; obſtat pacti exceptio, per d. l.ſi duo.ſi qs cau.& l.ſi duo.in prin.ff.eo.& ibi eſt caſus: & iſta
53 ſunt ſubtilia,& de mente iuris ꝓcedunt. †Septimò quæro de nouatione:& primò de reis debendi:& tunc dic,Aut vnus paciſcit animo nouãdi,& liberãdi aliũ:tũc non eſt dubiũ q; alteri prodeſt:qa hoc poſſet qlibet extraneus:vt l.ſi Stichũ.§.ſi. ff.de noua.de ſol.l.ſi debitor tuus.Aut vnus paciſcitur animo nouãdi obligationẽ.qua ipſe tm̃ tenetur,hoc expreſſo,q; ad aliũ nõ porrigat:& tũc alius nõ liberat:qa idẽ cõtingit in ſolutione:vt ff.manda.l.Papinianus.& ff.de ſo.l.Modeſtinus.& ibi no.per Dy.Item in acceptilatiõe idẽ cõtingit,vt dictũ eſt.Aut ſimpliciter animo nouãdi paciſcit:& tũc dico q; vterq; liberatur: vt ff.ad Velleia.l.ſi pro vno.& no.eo.titu.l.quãuis.in §. quãq;.in pluribus reis credendi,an ſi vnus ſtipulat animo nouandi:quã
54 tunc alteri noceat.ſ.dictum eſt.†Sed vnũ circa hoc põt dubitari,quare acceptilatio vni ꝓdeſt indiſtinctè,& non alteri, ſed in nouatione diſtinguit,cũ nouatio habeat vim ſolutionis: vt d.l.ſi rem de nouatio.Cogita p̃ te.Sed pone,q; duo erãt rei credendi ex cõtractu iuriſgentiũ,vnus liberauit reũ ſtipulationẽ & ſubſequentẽ acceptilationẽ:an alteri reo præiudicet? Et dico q; ſtipulatio noua nõ preiudicat,ſm ea quæ dicta ſunt.Item acceptilatio in eo q; per nouationẽ nõ perimitur valet iure pacti,nõ iure acceptilationis:vt ff.de acceptil.l. ſi acceptolatum. Sed pactũ non præiudicat ſimpliciter,vt dictũ eſt,&c. Eſt ergo in qõne,an hoc pactũ,qđ ex acceptilatione reſultat, habeat eandẽ vim,quã habet acceptilatio in præiudiciũ rei? Et videt q; ſic,in l.& p̃ iuſiurandum.in §.& ſi fideiuſſori.ff.de acceptilatio.Contrarium dico per d.l.ſi accepto.&.ff.de pac.l.ſi vnus.§. pen.Nec obſtat.§.& ſi fideiuſſori. qa ibi fideiuſſor tenebatur verbis:qa aliter teneri non põt ideo in eius pſonã tenuit acceptilatio.Nã meritò porrigitur ad reũ,licet reus non teneat:ſed hic pro illa parte,quæ remanet nouata,in nullius pſona valuit
55 ipſo iure acceptilatio.†Sed qđ de nouatione,quæ fit per acceptilationem? Reſpõdeo,ſiue vnus ex reis credẽdi delegauerit, ſiue vnus ex reis credẽdi fuerit delegatus: dico idẽ per omnia, quod eſt in vera acceptilatione & ſolutione: vt d.l.ſi rem.§.ſi duo.ver.alioquin.de nouatio.ſoluit enim,qui delegat:vt ff.ad Velleia.l.quãuis.§.interdũ.ff.mẽd.l.inter cauſas.§.abeſſe.Item per hãc delegationẽ liberatur quis à creditore ſuo totaliter:ſicut ille q ſoluit,& cui accepto fertur:nec põt vti exceptiõe contra eum,cui delegatur:vt d.l.doli mali exceptio.ff.de noua.ſed de nouatione quãdo paciſcitur eidẽ,cui primò tenebatur,hoc non cõtingit.Facit ff.de noua.l.aliã.& l.qui id quod.in prin.et
56 §.ſi.ff.de dona.†Octauò quæro de ceſsione.Circa quod dicas: Aut ceſsio fit reo debẽdi,cõtra quẽ fit eo conſentiente:& tunc idẽ qđ in delegatione dictũ eſt:vt d.l.ſi rem.§.ſi.ibi:nuptu.ipſa ſecundũ vnũ intellectũ. Aut eo non cõſentiente,& tunc aut fit ſuo correo,& ipſe correus,cui ceditur,ipſa ceſsione eſt liberatus.Caſus eſt ſingularis ff.de leg.ij.l.qui duos.& de lib.leg.l.ſi is qui duos.Aut fit ceſsio extraneo:& tunc quæſtio eſt hic duplex cõſiderãda.Prima ex parte reorũ credẽdi: vt ſi vnus cedit actionẽ ſine alio,ceſsionarius eſt loco cedentis: & ſic inter eos erit locus iuri præoccupationis,ſolutionis recipiẽdæ,ſicut primò.l.quod ipſis.& l.hæredem.ff.de reg.iur.& l.minor.in fi.de procu.Secũdò ex parte reorum debendi:vt ſi contra vnum fiat ceſsio,alter non liberatur,ſicut nec petitione facta ab vno nec procuratore cõſtituto:vt j.ti.j.l.ſi.tamen ſi cedẽs exiret ab eo, contra quẽ facta nõ eſt ceſsio,ſe onerat,qa alius iam liberatur:
57 vt l.qui duos.de leg.ij.†Nonò quæro de confeſsione,an vnius confeſsio proſit alijs, vel noceat? Et circa reos debendi dic, q; vnius confeſsio poteſt alteri nocere quo ad interrũpendã præſcriptionem:vt j.e.l.ſi.Prodeſſe autem nõ poteſt: & ſic nec petitio,nec ſentẽtia cõdẽnatoria:vt ſ.dictũ eſt.Circa reos credendi dic:Aut vnus ex correis credẽdi exegit confeſsionem à reo debendi:vel ipſe reo confeſsionẽ facit ad ipſius liberationem. Primo caſu,ſi qđ in iudicio alteri nocet:cũ enim cõfeſsio habeat vim ſentẽtiæ:vt ſ.de confeſ.l.j.appropriat ſibi totũ debitum multò magis quã p̃ litis conteſtationẽ.Si verò extra iudicium:tũc alteri correo nihil præiudicat:cũ talis cõfeſsio ſolam probationẽ inducat:vt l.Publia.in fi.ff.depoſi.prodeſt tamen ad præſcriptionẽ interrumpendã:vt j.eo.l.ſi.Secũdo caſu dico q; talis confeſsio habet vim pacti de non petendo: vt l.tale pactum.in prin.ff.de pact.& ff.de ſolu.l.ſi ex pluribus.in prin.&
58 ideo ea,quæ dixi in pacto:eodẽ modo nũc dico.†Decimò quæro,de ſucceſsione.Et hic eſt aduertendũ,an vnus ex reis debẽdi ſuccedat alteri reo debendi:vel vnus ex reis credendi alteri reo credẽdi:& tũc neutra obligatio extinguitur:ſed in vtriuſque perſona vtraq; obligatio durat:vt l.ſi reus.ff.eo.& de fideiuſſo.l.generaliter.& l.ſi reus.ff.de ſolu.l.ſi duo rei.Aut creditor,qui ſoluendo erat ſolus ſuccedit vni ex reis debendi: & ſic eſt caſus in l.Vranius.ff.de fideiuſ.Ex qua colligitur talis diſtinctio,Aut illi rei ex cauſa oneroſa debendi erant ſocij:& ab alio cui non eſt ſucceſſum,poteſt ſolum pro parte peti: vt ibi patet.Aut non erãt ſocij: & tunc ab alio correo poteſt creditor petere debitum ſolidum:vt ibidem in tex.patet.Aut quæritur de æquitate inſpecto obſtaculo exceptionis: & tunc aut fuerunt conſtituti duo rei ex cauſa oneroſa: quia fuit eis mutuatum,aut ex cauſa lucratiua:quia ex mera liberalitate promiſerunt vt duo rei.Primo caſu dic aut ad correum, cui creditor ſucceſsit,peruenit pecunia mutuata in totũ,vel in partem: & eatenus creditor agens exceptione repellitur per has rationes.Primò,quia ex parte non poteſt cedere actionem contra ſeipſum:ergo &c.vt l.Stichum.§.penulti.ff.de ſolu.& not.per gloſſ.in dicta l.Vranius.de fideiuſ.Secundò, quia ſi exegiſſet, teneretur illi exacto pro parte illa,vt hac l.j.& ibi no,& ibi dicam.vnde dolo facit, qui petit,&c.Si verò ad alium reum, cui ſucceſsit,nil peruenit:tunc in nulla parte obeſt exceptio: cùm cauſa dandæ exceptionis non ſubſit. Secundo caſu, quando ex mera cauſa lucratiua, idem: quia in nulla parte exceptione repellitur:cùm nulla cauſa dandę exceptionis ſubſit:vt l.in lege Falcidia hoc eſſe ſeruandum.ff.ad legem Falci. Idem puto ſi vnus ex pluribus reis debendi ſuccedat illi creditori: quia

ſolus

solus erat. Nam in modo petendi ab altero idem iuris est quod suprà dixi: Aut vnus reus debendi, qui solus erat, successit vni correorum credendi: & tunc idem ꝙ alter correus potest ab eo partem petere, si sunt socij: vel si non sunt socij, petet partẽ quæ ab eo profecta est: vel si ex mera liberalitate fuerunt constituti duo rei credendi, alter potest totum petere. arg. eorum, quæ suprà dicta sunt. & ff. solu. ma. l. si socer. in prin. Item si vnus reorum credendi successit vni reo debendi, qui socij erant, eadem ratione. Aut vnus ex pluribus reis credẽdi successit vni ex pluribus reis debendi, vel econtra: & tunc quid iuris sit, habes ex prædictis. Sed circa hoc posset dubitari: nam successio pro solutione est: vt l. Stichum. §. aliquando. ff. de sol. & l. si debitori creditor. ff. de fideiu. sed per solutionem vnius: vterque liberatur, vt dictum est: ergo &c. Sol. patet ex prædictis, quæ dixi in l. si quis pro emptore. in vlt. q. ff. de vsu. & tangitur per gl. in d.
59 l. si socer. sol, ma. & in d. l. vrānius. de fideiuſ. † Vndecimò quæro de mora, an vnius mora alteri noceat vel prosit? Et primò videamus de reis debẽdi: & circa hoc est magna disceptatio in gl. Nam in l. mora. in §. fi. ff. de vsur. dicit ꝙ non noceat. Sed gl. j. eo. l. fi. & ff. e. l. pe. videtur dicere contra. & in qualibet earum gl. variant. Vnde dicit, aut quæris vtrum noceat quo ad impediendum cursum præscriptionis contra creditorẽ: & nocet, sicut si vtrique esset facta interpellatio: vt j. e. l. fi. Aut quæris vtrum noceat quo ad hoc, vt quilibet teneatur de interitu vel ad vsuras: & tunc aut sunt socij, & nocet: vt ff. eo. l. pe. aliàs non nocet: vt l. mora. §. fi. de vsur. Ita tenet glo. in l. in condemnatione. §. vnicuique. de reg. iu. Idem tenet Dy. in c. mora in fi. de reg. iu. libr. vj. Ratio est: quia sicut pactum vnius alteri
60 prodest: ita mora vnius alteri nocet. † Sed iuxta p̃dicta quæro, quid si creditor fuit in mora recipiendi ab vno ex reis debẽdi, qui obtulit pecuniam petitam, quæ posteà perempta est: an alteri hoc prosit? Credo quòd sic indistinctè: quia quolibet alio extraneo offerente prodesset: vt j. de ca. & postli. reuer. & l. cùm postliminij. & ff. de solu. l. qui decem. §. si cùm mihi Stichum. ibi: quemadmodum. Facit quod not. j. de solu. l. obsigna.
61 † Est etiam videndum circa reos credendi, an vnius mora alteri noceat. Dico quòd sic indistinctè: cùm enim quilibet posset solutionem recipere: vt l. si vnus. in prin. ff. de pact. l. si rem. §. si duo. ff. de manu. & mora eius, qui potuit solutionem recipere: nocet ei, ad quem res pertinet: posito quòd ille nullum ius haberet in re, sed sit nudus minister: vt l. si per te. ſ. de vsu. ff. de ac. & obli. l. traiectitiæ. in princi. glo. multò magis in casu nostro.
62 † Sed nunquid mora vnius alteri prosit, id est nunquid factum vnius correorum credendi constituens debitorẽ in mora, prosit alij vel non? Respon. quòd sic. Sed quid si mora esset facta vni ex correis credendi, vtrum alteri prosit? Et tenet quòd sic, quantum ad interruptionem præscriptionis: vt j. eo. l. fi. Credo quòd quo ad perpetuandam actionem, correus teneatur de interitu: quia idem esset in quolibet extraneo interpellante: vt ff. de vsur. l. si quis solutioni. & quod no. ff. de ver. ob. l. si seruũ.
63 §. nunc videamus. † Item iuxta prædicta quæro: pone creditor primò fuit in mora vno ex duobus reis offerente. Secundò creditor interpellauit alium reum, qui non obtulit. an per hoc videatur purgata mora creditoris? Quo ad primum, dico ꝙ non:
64 vt l. mora. ij. respon. ff. de ver. ob. † Duodecimò quæro de culpa, an culpa vnius alteri noceat. Circa qđ dicas ꝙ aut duo rei constituuntur in contractu, in quo obligatio committitur ratione culpæ ad interesse: & tunc vnius culpa alteri nocet: sicut vnus ex facto alterius tenetur: vt ſ. loca. l. si diuisa. & l. eũdem. §. fi. e. Aut constituuntur duo rei ad aliquam speciem ad quam statim committitur obligatio, sed ratione culpæ perpetuatur: quia de interruptione tenetur: & tũc idem quod dixi suprà in mora: vt l. pe. ff. e. & ibi est casus secundum vnam lect. Et prędicta sunt vera, vbi culpa esset commissa in his, de quibus suprà
65 specialiter dictum est: quia tunc dic vt suprà dixi. † Tertiodecimò quæro de rescisione, vtrũ rescisio facta in persona vnius rei, alteri noceat, vt puta, duo rei erant liberati: ista liberatio rescinditur in persona vnius: an alij noceat? Dic, aut liberatio rescinditur in persona illius, cui facta est principaliter: & alteri nocet: vt ff. ad Vell. l. si pro vno. & ff. de his quæ in fraud. credi. l. fi. in prin. Idem si ab initio in eius persona ipso iure non valuit: vt l. si sponsus. §. j. ff. de donat. inter virum & vxorem. Et prædicta puto vera, nisi iste actus, per quem liberatio contingit, dolo creditoris intercesserit: ar. l. si Titius. ff. de fidei. de solu. l. qui res. circa princi. Si verò rescisio contigerit in persona eius, ad quem liberatio porrigitur, per quandam consequentiam: tunc alteri non nocet: vt d. l. si sponsus. §. j. & de li. leg. l. si
66 is qui duos. & quod ibi nota. † Quartodecimò quæro, & vltimò generaliter de qualibet exceptione, vtrum exceptio competens vni ex reis debendi, porrigatur ad alium. De exceptionibus loquor, de quibus ſ. non est dictũ specialiter. Et dic, aut exceptio est merè personalis: & tũc ad alium non porrigatur, sicut nec ad fideiussores porrigitur: vt ff. de exce. l. exceptio. cũ simi. Aut sunt aliæ exceptiones, quæ ad fideiussores porriguntur: & tunc aut fuit color quæsitus, quia in veritate fideiussor erat: & non erat correus: & ad eum non porrigitur: vt l. si mulier. §. pe. ff. ad Velle. Aut non fuit color quæsitus: & tunc aut erant socij: & vnius exceptio porrigitur ad aliũ: vt l. si duo rei. ff. e. Aut non erant socij: tũc si quidem obligauerunt se ex causa onerosa: quia mutuò acceperunt: & tunc eatenus competit exceptio alteri, quatenus ad eum, cui sine dubio exceptio competit, peruenit de pecunia: vt d. l. sed Iulianus. §. item si duos. ff. ad Mace. Si verò obligarunt se ex mera liberalitate: tunc exceptio vni competens non prodest alteri, si non sunt socij: vt d. l. si duo. ff. eo. l. si ex duobus. §. j. Quartò principaliter est videndum, qualiter vni contra alium succurrat: & primò circa duos
67 reos debendi. Ad † quod inuestigandum est, an videantur inuicem fideiubere. Ista quæstio tangitur hic, & ff. eo. in multis locis. & in l. vir vxori. in fin. ff. ad Velleia. & de fideiuſ. l. Vrannius. Et fuit magna controuersia olim, & hodie. Mar. Sil. tenet quòd videntur inuicem fideiubere. Ioan. contra, scilicet quòd non videntur, nisi sint socij. Azo distinguit vt no. plenè in d. l. vir vxori. & ibi gloſſ. tenet opi. Azo. in authen. eo. in princip. sed gloſſ. tenet opinionem Ioan. Sed contra omnes oppo. fideiussor non obligatur nisi verbis: vt infrà tit. j. l. blanditus. ff. de verbor. obliga. l. v. §. satisacceptio. & mand. l. si hæreditatem. §. fin. Sed duo possunt rei constitui sine verbis: vt infrà eodem. l. propter. ff. eod. l. eandem. ergo non videntur fideiubere inuicem. Dyn. tenet opin. Azo. & ad istam rationem respondet, quòd illa ratio concludit in fideiussore expresso: secus in tacito. Pe. & Iaco. de Are. & Dyn. sequendo eos dicunt quòd duo rei nullo modo videntur inuicem fideiubere. nam in duobus reis quilibet debet se obligare in solidum: nec attenditur ad quem pecunia peruenit principaliter: vt infrà eo. l. propter. suprà si cer. pet. l. si non singuli. sed secundum eos, qui dicunt eos inuicem fideiubere hoc non esset: ergo &c. Præterea, non reperitur iure Digestorum nec Codicis. quòd duo rei habeant beneficium diuisionis: ergo &c. Itẽ hoc lege nulla cauetur quòd videantur fideiubere. In hoc resident Cyn. hic post multa verba. Vides ergo quòd ex prædictis omnibus nullam habes claritatem. Quid dicemus? Iac. de Bel. disputauit istam quæstionem, & posuit eam in authen. eo. & ibi melius attigit veritatem, quàm aliquis: tamen multũ obscurè loquitur. Tu ergo clariùs, & meliùs dicas, ad declarationem huius materiæ: & scire
68 debes † ꝙ ex fideiussione contrahitur duplex obligatio. Vna, qua fideiussor obligatur creditori: & illa semper contrahitur verbis, vt ſ. dixi: et talis semper habet beneficium diuisionis: vt j. ti. j. auc. præsente. nec agit beneficio auth. de duo. re. & iste est ꝓpriè fideiussor respectu creditoris. Est & alia obligatio, quæ contrahitur inter reum, & fideiussorẽ: & ista contrahitur consensu: nam reus videtur mandare fideiussori ꝙ soluat: vt l. inde bitam. ff. de condi. inde. Et de hoc loquitur titu. manda. & illo modo consideratur fideiussor respectu ipsius debitoris. Itẽ fideiussor potest intelligi strictè, qui alienæ obligationi accedit: vt ff. de fideiuſ. l. j. & l. fideiussor. Potest etiam accipi largè oĩs, qui est obligatus pro negotio, quod ad alium spectat nõ ad se: & illo modo sumitur in tit. ad Velle. & ſ. ad Velle. l. j. Si ergo
69 † quæritur, an duo rei videantur inuicem fideiubere. Dic aut quæris vtrũ dicantur inuicẽ fideiussores respectu creditoris: et dico ꝙ sic in duobus casibus tantùm, ſ. si hoc est actũ expressè: vt ff. e. l. reos. vel est color quęsitus, vt ff. ad Macedo. sed in l. sed & Iulianus. §. j. Sed in istis duobus casibus habent beneficium diuisionis de fideiussoribus: nec esset necesse beneficium de duobus reis. Extra istos duos casus non videntur fideiubere

inuicē reſpectu creditoris. Hoc dicit glo. in l. ſed Iulianus, §. j. Et hoc modo intelligo, verū dicunt Vltramōtani. Aut quæris vtrum videantur inuicem fideiubere quo ad actionem dandā inter reos, & aſſumendo fideiuſſorem largè: tunc aut duo rei ſunt conſtituti ex mera voluntate, & liberalitate; & tunc verum dicit Ioan. q̄ videntur inuicē fideiubere, ſi ſunt ſocij: aliàs non: vt in l. in lege Falcidia hoc eſſe ſeruandum. ff. ad legem Falcid. Aut non ex mera liberalitate: puta quia pecuniam, quā promiſerunt, receperunt: tunc vera eſt opinio Azoñ. quia eatenus videntur fideiubere alter pro altero, quatenus in veritate negotium ad alterum pertinet: vt d. l. vir vxori. ad Velleia. & ibi not. de in rē verſo. l. ſi pro patre. §. fi. & ad Maced. l. ſed Iulianus. §. item ſi duos. & in iſtis duobus caſibus nō habet beneficium de fideiuſſoribus, ſed habent beneficiū aut. de duobus reis. quia expreſsè inducuntur in iſto caſu, quando talis alternatiua fideiuſsio inducitur, vt dixi ſ. in q. ij. principali. Et prædicta ſuntvera in duobus reis, qui obligantur expreſsè; ſed in his, qui obligantur tacitè, vt plures tutores, illi non ſunt propriè fideiuſſores: tamen iure antiquo cōueniebantur exemplo fideiuſſorum: vt l. j. §. nunc tractemus. de tutel. & rat. diſtrah. Ex his apparet tibi veritas huius materiæ. Secūdò quæro: qa
70 hac l. j. dicitur in tex. † q̄ ſi vn⁹ ſoluit, ab altero repetit; quæro qua actione repetat: & an hoc verū ſit indiſtinctè: tamē quicquid dicat, hæc eſt veritas. Aut duo rei obligantur ex mera liberalitate: & tunc aut ſunt ſocij: & vnus ſoluēs repetit ab alio actione pro ſocio. Aut non ſunt ſocij: & nullo modo repetit; vt d. l. in lege Falci. hoc eſſe ſeruādū. ad l. Fal. Aut nō obligantur ex mera liberalitate. & tunc aut totū negotiū pertinet ad ſoluentē, vt puta: quia tota pecunia peruenit ad eū, vel alio modo: & ille nihil repetit. Aut negotiū pertinet ad aliū: & tūc ab alio repetit eatenus, quatenus ad ipſum pertinet: & ſic in totū vel in partem, vt hac l. j. & ff. de exercito. l. nec quicq̄ de inſtituto. l. habebat. §. fi. & l. ſeq. Sed qua actione aget hic eſt aduertendū. Aut plures obligauerunt ſe ex ꝓpria conuentione: & ſic vnus præſente alio: & habet locū actio mādati: vt l. ſi remunerādi. §. ſi paſſus. & l. qui patitur. ff. mād. de verb. obli. l. Iulianus. §. j. Aut vnus obligat altero abſente: & pōt cōtingere, vt ſ. dixi in vij. qō. principali, & ſequenti qōne: & tunc aut ſunt ſocij: & repetet alter ab altero actiōe ꝓ ſocio: vt d. l. nec quicq̄ de exerci. Aut non ſunt ſocij: & tūc nō habent beneficiū diuiſionis: & ſic negotiū nō poterat expediri pro parte; & tūc aut debitū fuit cōtractū ratiōe alicui⁹ rei corporalis, ita q̄ cadit in iudiciū cōi diuidundo & tunc repetit cōi diuidundo actiōe: vt l. habebat. in §. fi. de inſt. Aut fuit cōtractū debitū ſimpliciter: vt quia pecuniā acceptā diuiſerūt: & quilibet cōuertit in ſuos vſus: & tūc habet locū cōdictio ex hac l. cū nō ſit cautū quo nomine actionis agat. Si verò habebāt beneficiū diuiſiōis, & ſic negotiū poterat expediri pro parte: & tunc habet locū actio nego. geſt. & eodē modo pōt intelligi hæc glo. arg. ff. de nego. geſt. l. ſi cōes. ff. fa. ercis. l. hæredes. §. ſi vnus cū ſimil. & ſecundū hanc diſtinctionē debet intelligi l. ſi in rem. ſ. ſi cert. pet. & q̄d
71 no. ſ. loc. l. ſi diuiſa. † Tertiò quæro, quid de pluribus tutoribus, curatoribus, & adminiſtratoribus ciuitatis. ſi vnus ſoluit qualiter petet ab altero. Dic vt no. plenè in l. j. §. nunc tractemus. ff. de tute. & ra. diſtra. ſ. de trāſac. l. j. ff. de neg. geſt. l. ex fa-
72 cto. ff. ad muni. l. Imperator. §. fi. cū l. ſeq. † Quartò quæro, q̄d in pluribus depoſitarijs, & commodatarijs, qui in obligatione ſecundaria, quæ cōtrahitur ratione doli, vel culpæ, tenentur. vt duo rei. Iacob. de Bel. dicit q̄ vnus ſoluēs nō habet actionē, niſi ſibi cedatur; vt l. vnde quæritur. ff. cōmod. Ratio eſt: quia lege cautū non reperitur. Contrariū dico; quia in his eſt, ſicut in pluribus tutoribus, qui in hoc æquiparantur: vt ff. depoſi. l.
73 j. §. ſi apud duos. ibi, dū dicit, exemplo duorū tutorum. † Quintò quæro, pone q̄ vnus ex duobus reis ſuo iuramento liberat alium, an ab alio poterit repetere tanq̄ ſi ſoluiſſet. Videtur q̄ ſic: quia iuramentū habet vim ſolutionis. Cōtrariū dicit gl. &
74 bene, in l. duob⁹. § fideiuſſo. de iureiurā. & dic vt ibi. † Sextò quæro, an ille, cui facta eſt acceptilatio, poſsit ab alio, quem liberauit repetere, ſicut ſi ſoluiſſet. q̄d videtur: quia acceptilatio habet vim ſolutionis, vt dictū eſt. Tu diſtingue, aut fuit ei acceptolatū cauſa remunerationis, aut nō: vt l. idemq̄. in fi. cū
75 l. ſeq. ff. manda. † Septimò quæro, quid ſi vni⁹ culpa fuit alter ex correis damnificatus: an ille damnificatus poſsit petere. Dico q̄ ſic: vt d. l. j. §. nunc tractemus. de tu. & ra. diſ. ff. depo. l. j. in
76 fin. §. ſi apud duos. & dixi. ſ. in q. proxi. † Octauò quæro, quid ſi in pluribus reis credendi vnus recipit ſolutionē, an alter poſsit repetere ab eo, & qua actione. Gloſ. videtur dicere, q̄ petere poteſt actione negotiorū geſtorū, vt ff. de cōdi. indeb. l. frater à fratre. circa prin. gl. magnæ. Idem no. ff. de lega. ij. l. ſi Titio aut Seio. Alibi dicit gl. q̄ ita demum eſt cōmunicandum, ſi ſunt ſocij: vt no. ff. de ſol. l. qui hominē. §. j. & ſic eſt falſa gl. in l. ſi Titio aut Seio. ff. de lega. ij. & vide tex. in l. in lege Falc. hoc eſſe ſeruandum. ff. ad l. Fal. Diſtingue, aut ſunt plures rei credendi ex cauſa merè lucratiua: & tunc alter alteri quod exigit cōmunicare non tenetur, niſi ſint ſocij: vt d. l. in lege Falci. hoc eſſe ſeruandū. & quod no. in d. l. qui hominem. §. j. Aut ſunt cōſtituti ex cauſa onerosa: & tunc aut negotiū verè ſpectat ad eum, qui ſolutionē recipit in totū: vt quia tota pecunia ſua fuit mutuata & tunc alter ab altero nihil repetet. ar. l. ſed Iulianus. ff. ad Macedo. §. non ſolum. & §. ſeq. Aut negotiū ſpectat ad alium, cui non eſt ſolutum in totum, vel in partem: & iſte quantū ad eum ſpectat, repetet ab alio: vt l. ſi in re cōmuni. ff. de noxali. & per regulam poſitam ff. ſi cer. pe. l. ſi me & Titium. Et quia duo rei debendi, & credendi æquiparantur: vt ff. e. l. ij. ſed in reis debēdi hoc eſt: vt in hac l. & ſ. proxi. dictum eſt, ergo &c. & dic vt etiam ſtatim probabitur clarius. Sed qua actione repetet, dubitatur: Aut ſunt ſocij: & repetet actione pro ſocio. Aut non ſocij: & tunc aut tale debitū eſt contractum aliter, quā de re cōi: & tūc aut fuerūt cōſtituti duo rei credendi ſimul, & vnus altero præſente: & locū habet actio mādati: quia patior te ſtipulari ex re mea, videor mandare vt ad meam vtilitatē ſtipuleris: vt l. ſi mulier. ff. de iure dot. Facit q̄d no. ff. ſol. mat. l. quæ dotis. & eo. ti. l. poſt dotem. ſecundū vnam lect. Aut fuerunt conſtituti duo rei credendi in abſentia: quia vnus ſub memoria alterius ſtipulatur, etiam ex interuallo, vt ff. e. l. iij. & dixi. ſ. in j. q. prin. in xij. q. & tunc puto competere act. neg. geſt. et ſic intelligitur gl. l. frater à fratre. ff. de condi. inde. ar. ff. de neg. geſt. l. pen. Facit de ver. ob. l. Iulianus. §. qui fundum. & inſti. de ver. obli. §. ſi
77 quis alij. & quod ibi not. † Nonò quæro, quid ſi vnus ex reis credendi, ex facto ſuo aliquem liberauit: vt puta, acceptilatione, vel quoquo alio modo: an alter poſsit ab altero repetere? Reſpond. ſic, eo modo, ac ſi ſolutionem recepiſſet, per hunc tex. & optime ff. de iur. do. l. vir ab eo. Gloſſ. hoc expreſſe dicit in l. ſi vnus. ff. de pact. in princi. ſuper verbo, nouare. quæ dicit
78 vnum non poſſe nouare, quin ſocio teneatur. † Vltimò eſt videndum de actione, quæ habet cedi vni ex correis debendi: an & quando, & quo iure, & inquantum cedi debeat: & quid ſi cedi non poteſt: & multa alia, quæ gloſſ. tangit hic, & ſuprà, de tranſact. & l. prima. & ibi per Cy. & ff. mand. l. Papinianus. de ſolu. l. Modeſtinus. & ibi per Dyn. & infrà titul. j. l. cùm alter. ℞ ibi per Cy. quæ omnia omitto: quia longa eſt repetitio per ſe repetita.

a Vmquidam. [a] Interpellatio vnius ex reis promittendi prodeſt, & nocet omnibus correis. h. d. hæc ſingularis lex.

De fideiuſſoribus & mandatoribus. *Rubrica.*

1 ☞ *An quando bona publicantur, debitor liberetur?*
2 *Exceptio adhærens rei, quòd competit etiam fideiuſſori.*

LEX I.

b SI Liſias. [b] Publicatio bonorum debitoris, fideiuſſorem non liberat. h. d. Oppo. exceptio, quæ cōpetit principali, cōpetit fideiuſſori: vt l. defenſiones. ſ. de exce. Hic dicitur cōtrariū, quare malè. Sol. Dicit gl. illa regula loquit in exceptionibus, quæ cōpetunt integro manēte ſtatu: ſed hic ſtatus eius eſt mutat⁹: ergo &c. Iſta ſol. non placet. Dicendū eſt ergo vt ſtatim di-
1 cam. † Quæro, quādo bona publicantur, an debitor liberetur. De hoc habemus gl. cōtrarias. Glo. enim hic dicit q̄ liberatur ope exceptionis: vide eam, quæ eſt prima in fi. Alibi dicit gl. quòd liberatur à ciuili & remanet naturalis: vt l. vbicūq̄. ff. de fideiuſ.

a ¶ Cùm quidam. Vide Bart. in l. eum qui. §. fin. ff. de ſolu. & in l. duobus. ff. eo.

b ¶ Si Liſias. De iſta materia dic p eū i l. ſi verò. & i l. de die. qui ſatiſ. cog. verſi. ſ. ro an q̄ bona. vtrum bo-

Alibi

nis publicatis libere tur debitor ab obligatione. Quid autem in exbannito, an liberetur fideiussor, vide Bart. in l. si verò. qui satisd. cog. in versic. not. quod obligatio. hoc tenuit Bartol. & ibi tenet in l. si marito in princi. ff. solu. matri.

a ¶ Non rectè. Per authen. præsente. quam auth. alle. Bartol. in l. hoc iure. ff. de ver. ob. & in l. iij. §. si quis. ff. quod quisque iuris.

b ¶ In auth. præsente. De materia huius authē. & limitatione ad eam vide per Bart. in l. Marcellus. ad fin. ff. eod. & ibi post eum. & Bar. & text. & gl. in l. decem. de verbo. obl't. Et adde ad materiam huius authen. §. nos autem. de fideiuss. in glo. no. de promissore si dicatis, & obligo me tanquam principalem. de quo per Barto. in consilijs suis in consilio quod incipit, si Titius. Et adde ad hanc authen. dictum Bald. in l. ij. §. de except. rei iud. De quo no. per Alex. in l. qui vsumfructum. ff. de ver. ob. et vide Barto. & ibi not. in l. iij. §. si is. p quo. circa fi. ff. quod quisque iuris.

c ¶ Intelliguntur insolidum. No. per Barto. plenè in lege reos. de duo. re.

d ¶ Nouatione. Plenè in l. alia. ff. de noua.

e ¶ Cùm alter. Et istū tex. limita non habere locum in fideiussore, qui tacitè obligatur: vt puta, in præsentia dixi alicui, do tibi fideiussorem: & ille præsens taceat & consentiat: quia tacite obligatur. Ita limitat istum tex. Imol. in l. ij. §. fin. ff. solu. matri. Ad quod insuper vide tex. in l. cùm ostendimus. §. fi. ff. de fideiuss. tu. Secus in obligatione mandatoria. l. Lucius. ff. eod. Item fallit in casu An. qñ citaretur fideiussor in iudicio. l. cùm ostendimus. §. fina. de fide. tut. & ibi Bartol. & Bal. hic adde gloss. in l. si hæreditatem. ff. mand. Pro qua dicit Bald. in l. multum. C. si quis alteri vel sibi. quod non potest fieri pro nuncijs.

f ¶ Blanditus. Vide Bart. in l. fi. si cert. pet. et limita. ibi per Lud. & per Alexand. in l. v §. stipulatio. de ver. obli.

P. PAV. P.

g ¶ Si Barsatorē. Vide Ias. post Alexand. in l. j. in princi. col. xxij. ad fi. ff. de acqui. poss.

h ¶ Vel inuenire. Nota de verb. inuenitur q intelligatur cū effectu. qđ facit ad q. an si debeť p̄miū capiēti, an debeatur capiēti, sed tenere nō valēti. & Moder. maxime Ang. in l. j. §. hæc autē verba. ff. qđ qlque in ris. q dicit q non obstat, q debebit habere prēmiū, q id qđ habeť in l. si post mortē. in fi. de cōtrat. & in l. j. §. si sic. ff. de postul. quod no. Angel. in d. §. hæc aũt verb. Bald. respō. hic videtur tenere primā opi. Adde quod Bar. no. in leg. j. in princ. ff. de acquir. pos. & in l. licet. ī. de acquir. possef. & ideo dicit Bal. in l. item Lapilli. in fin. ff. de re. diuis. q si statuto cauestur, q mulier inuenta cū perlis puniať: non possit puniri, nisi apprehendatur. Vide tamē quod dixi post Bar. in l. j. & vide Ange. in auť. de san. episc. §. reuerendissimos. & Bal. hic & vide ī. de per. bon. fubl. l. j. et ibi vide aliqua de verbo comprehensus, & inuentus. Et de verbo inuctus. adde Bartol. in l. nunquam nuda. ff. de acquirend. re. do. & hoc quod Bar. hic dicit. Pau. de cast. in l. sed et si filio. ff. de consti. pecu. ff. de condi. sine cau. Ad quod pondera gl. ibi super ver. inuenerit.

¶ Sancimus. Non est alibi, & procedit etiã in criminali. no. Spec. in tit. de armis. §. fina. versi. sed quid si fideiussor. Cōtrarium dī tenere Gul. in l. pen. in prin. ff. de pub. iud. Sed ibi Imol. in vij. chart. tenet primam opi. & glo. parua hic, & gl. in l. iij. ff. de cust. reo. & ibi, q possit huic legi renunciari, dicit Bal. ī l. q crimen. in xij. q. qui accusare, & hæc lex procedit etiam si iuramentum interuenerit. Addе dicta in hac lege quæ consuluit Pau. de ca. consi. clxviij.

¶ Est speciale. Vide Barto. in l. si insulam. de verb. obli. vj. q. & Bar. in auth. ei qui. de temp. app. in princip. in pulchra q. de qua hic per Bal.

¶ Si fideiussor. Vide Bar. in l. si ita stipulatus. in ij. op. de verb. obli.

¶ In cā publica. Adde quod not. Bartol. in l. j. in fin. ff. iudic. solui.

¶ Aut fideiusit in scriptis. Dicit Bal. in l. j. §. fin. ff. q satisf. cog. in lec. antiqua: q si qs promisit non respectu litis, sed respectu iudicis, vel ptis facere istā promissionē de re

Alibi dicunt gl. q liberatur à ciuili & naturali: vt l. si debitori. ff. eo. Dubitat alibi, nec determinat aliquid in l. vl. de duo. reis. Veritas est, q liberatur ab vtraque obligatione: non q obligatio tollatur, sed in fiscū tanquam in successorem transferatur: vt d. l. si debitori. & ibi not. Solummodo ergo persona ab obligatione eximitur, obligatione remanēte firma. Per hoc cessant contraria: nam †quod dicitur, q exceptiones, quæ competunt reo, fideiussori etiam competūt: verum est in exceptionibus rei cohærentibus: vt l. exceptiones. ff. de exce. Sed ista non est huiusmodi: ergo &c.

LEX II.

CReditori. Fideiussori soluēti, tenetur creditor cedere actionem personalem, & hypothecariam. h. d.

Fideiussores idonei habent beneficium diuisionis, ex epistola Diui Adriani.

Plures fideiussores simpliciter accepti intelliguntur insolidum.

Expressio eorum quæ tacitè insunt, nihil operatur.

LEX III.

NOnrectè. a Expressio eorum, quę tacitè insunt, nihil operatur. h. d. & ad hoc quotidie allegať. Quatuor habes hic notanda. Primò, q est in potestate creditoris eligere fideiussorem, vel debitorem: hoc tamē recipit correctionem, vel limitationem per auť. præsente b. †Secundò no. q fideiussores idonei habent beneficium diuisionis, ex epistola diui Adriani. † Tertiò no. q plures fideiussores simpliciter accepti intelliguntur insolidum c: vt Inst. e. §. si plures. secus in plursibus principalibus: vt l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duo reis. Item secus in his, qui intercederēt obligationem, in se principaliter assumendo: vt no. ī. ad Velleia. l. si paternam. † Vlt. nota quòd expresio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur, vt plenè habuistis in l. iij. ff. de leg. j.

NOuatione. d In stipulatiõe nouāte, non intelligitur repetitus fideiussor in dubio. h. d.

VRe nostro. Istam legē habuistis in l. nõ rectè. & ibi no. ī. eo.

SI pater. Subscriptio, quā quis facit vt testis, non obligat eum vt fideiussorem. h. d.

SI creditor. Qui non seruat fines mandati, non habet actionem mandati. h. d.

FIdeiussor. Nota hanc legem ibi: ante condemnationem. Ex ordine innuit, q exceptio diuisionis sit peremptoria: & sic posset opponi quandocunque ante sentētiam: dic vt l. si dubitet. ff. de fideiusso. & ibi per Dyn.

VM alter. e Fideiussori soluenti debet cedi actio contra principalem, et contra fideiussores.

BLanditus. f Vides ergo q obligatio fideiussoris semp cōtrahitur ẏbis: vt hic, et l. v. §. satisfacere. ff. de ẏ. ob. & īsti. eo. §. fi. &c.

Stante statuto, quòd inuentus cum armis puniatur in decem, non dicitur quis inuentus, nisi sit captus.

g SI Barlatorē. g Inuētus dicitur qui psonaliter capitur. †Not. ergo q verbū inuētus, vel inuenire h, nō verificatur in solo aspectu, sed apprehēsionē requirit. De hoc in l. j. in princ. ff. de acqui. pos. & l. nūquā. §. thesaurus. de acquirend. re. do. Et per hoc dicimus, q si statutum dicit: si quis inuentus fuerit cum armis, &c. si non est captus, non dicitur inuentus: quia non sufficit sola visio sine captione, &c.

LIberū fuit. Ex diuisiõe actionis, quā creditor inter fideiussores sponte facit, exceptio pacti fideiussoribus cõpetit. h. d. Istam legem, & l. reos infrà declaraui vobis. in l. si creditores. ī. de pact.

REos. Electio non nocet creditori, quin ad alium possit redire. h. d. hęc lex: secus in diuisione. vt suprà leg. proxima.

Ei, qui promisit exhibere, post moram commissam, datur spatium sex mensium, ad eam purgandam.

Promittens alium defendere, non liberatur exhibēdo personam.

Casus eueniens intra tempus concessum ad moræ purgationem, debitori non prodest.

i SAncimus. i Ista lex est singularis multum. Qui promittit aliū exhibere ad tēpus, finito tpe põt intra sex menses moram purgare eum exhibendo, vel eū idoneè defendēdo: quo tpe elapso non auditur. Item, casus superueniēs intra tps primū, liberat p̄missorē, secus si eueniat ītra tps ad moræ purgationē cōcessum. h. d. hæc no. lex. No. ex lege ista, †q post moram cōmissam datur spatium sex mensiū, ad eā purgandam: qđ est speciale k hic, in eo qui p̄misit alium exhibere; secus si promisisset exhibere seipsum: vt l. si post tres. ff. si quis cau. †No. q iste, qui promisit alium defendere, non liberatur exhibendo personam. † Tertiò not. q casus eueniens intra tempus concessum ad moræ purgationem, debitori non prodest. quod est notabilissimum.

l SI fideiussor. l Hęc est singularis lex. Qui alium in iudicio sisti promisit sine scriptis: si is negligitur intra cursum quatuor mensium liberatur. h. d. primò. Item m in causa publica m promissio in dubio intelligitur in scriptis facta; secus in causa priuata. h. d. hæc lex. Opp. & videtur quòd fideiussor de iudicio sisti teneatur vsque ad sententiam: vt l. Græcè. §. & post litem. ff. eo. Sol. Dic tria verba: quandoque quis promittit aliquē exhibere intra certū tps: & tunc habet locū lex proxi. Quandoque promittit aliquis aliquem exhibere, vel sistere simpliciter: tūc aut promittit hoc, cū nulla lis esset in qua eius psona requirebat sed alia cā: aut hoc promittit in litē, sed litis occasione. Primo casu, aut fideiusit in scriptis n: & tunc aut in causa publica: & idē. Aut in cā priuata: & liberatur per cursum quatuor mēsiū: vt in hac lege. Si verò fideiusit in litē seu litis occasione: tūc si quidē actor differret negligit litē; tūc idē qđ dixi

præſentando, perpetuò teneꝛ. Allega l. ſi quis vxori. §. ſi fugitiuum. ff. de fur. vbi hoc non probatur. et Bart. ibi contrarium videtur velle.

a ¶ Generaliter. Et ſi ſit facta miſsio in oia bona alterius, eſt tex. & ibi Barto. in l. hæredes. §. quod ſi. ff. eo. vbi poſt. Bart. in princip. concor. gloſſ. in l. nõ ſolùm. §. morte. ff. de oper. no. nun. quæ allegat iſtũ textum.

b ¶ Delegatio. Hanc legem limita vt in l. ſi nõ ſortẽ, de condi. inde. viꝛ. colũ. & vide qđ dixi in princi. l. ij. fol. mat. & Bal. ibi limitat hanc, niſi creditor fuiſſet certioratꝰ; ſed Imo. econtra.

c ¶ Si delegatio. Iſtam legẽ intellige, quãdo apud eũ, q̃ ceſsit, aliquid remanet, puta actiones directæ. ſecus quando nihil remanet: & quia cedẽs habebat vtiles. Ita intelligit hũc tex. Bart. ĩ l. lex aſſe. ff. ad Treb. Qualiter aũt hæc denunciatio debeat fieri creditori p̃ ceſsionarium, vide Bart. in l. j. in princ. in xj. q. de operis no. nun. & hic vide Bal. in l. iij, ſ. qđ met. cauſa, Iſtã legem limita ſecũdum Bal. non habere locum in conceſsione facta ex vltima volũtate, qñ tunc: nullus cedẽs poterit agere cõtra debitorem, per text. in l. ſi pecuniam. de legat. j. Nam ibi debitor depoſitarius cõdemnatus fuit de reſtituendo debitũ depoſitum extraneo: nam teſtator ceſsit iura ſua Titio contra depoſitariũ: & hæres cogitur cedere actionem Titio contra depoſitariũ l. ſi ſeruus. §. margaritam. ff. depoſi. tñ ibi nullo caſu hæres cedens agere poterit contra debitorẽ: imò exceptiõe repellitur: vt ibi per Ange. Not. ſecundũ Bal. ibi, q̃ dicit, q̃ omnis cedens non põt agere: qa debitor fuit gravat⁹ de reſtituendo? ſecus ſi ab ipſo debitore fuiſſet primũ legatum. et nõ fideicommiſſum. Ita dicit volẽdo limitare hanc limitationem: dicit tamẽ q̃ dictũ Bal. erat mentẽ tenendũ. Et hãc legem limita per Bal. in l. j. in pe. col. in verſic. ſecundò quæro, quid ſi p̃curator. 3. quando prouoc. & ibi vtrum ſententia lata contra dominũ p̃ debitorẽ abſit ceſsionario. Et hãc legẽ in eo, videlicet qñ denunciatũ eſt ne ſoluat, limitat procedere in tribus caſi, ſ. qñ promiſsio facta non fuit litis occaſione. Si verò nõ negligit, ſed litem proſequitur: tunc tenetur exhibere reũ, vſq; ad ſententiam: vt d. l. Græcè. §. & poſt litem. ff. e. quæ perpetuò tenementi.

a Generaliter. Per electionẽ vnius nõ liberatur alius reus, vel fideiuſſor vel correus, vel cõfideiuſſor: & quod poteſt fieri per pactũ, poteſt fieri per legem. hoc dicit.

De nouationibus & legatio. *Rubrica.*

LEX I.

b Delegatio. Delegatio debitoris nõ poteſt fieri, niſi conſciẽte debitore: ſecus in nominis venditione. h. d.

☞ *Debitor uidetur quodam modo ſeruus creditoris.*

1 2 *Si concurrat ille, qui habet directas, & ille qui habet utiles: quis præferatur.*

LEX III.

c Si delegatio. Hæc ẽ ſingularis, & multũ nota. lex apud eũ, qui mãdauit, ſeu ceſsit actiões, remanẽt directæ: & ideo ei poteſt ſolui, niſi in tribꝰ caſibus hic expreſsis. h. d. Nota iſtos tres caſus in quibus impeditur ſolutio, quã debitor vellet facere cedenti. Materiã huius legis examinaui multum profundè in l. facta. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. Nota ibi text. quali à cliente &c. q̃ † debitor videt quodam modo ſeruus creditoris. vide gloſſ. & ſimile habes not. in l. fideicom. §. ſi rem. ff. de lega. iij. Quærit gl. qđ ſi cõcurrat † ille q̃ habet directas, & ille q̃ habet vtiles, qs p̃ferẽ? Glo. videt dicere q̃ ille q̃ habet directas. qđ eſt cõtra iſtũ tex. quia prius præfertur ille qui habet vtiles, niſi denũciet &c. Ideo diſtingue. Quandoq; actio directa et vtilis tendunt ad eundẽ effectum: qñq; actio vtilis & directa tendunt ad diuerſos effectus, ſeu contrarios. Si tendunt ad cõtrarios effectus: tunc vtilis præfertur directæ. Exemplũ in vtili quæ præfertur directæ quę competit domino contra quem facta eſt præſcriptio, vt l. ſi quis emptionis. ſ. de præſcript. xxx. ann. Directo enim ſibi adinuicem aduerſantẽ. Qñq; directa & vtilis tendunt ad eundẽ effectũ, vt in caſu noſtro: directa quæ competit cedenti: & vtilis quæ competit ceſsionario ad vnum & eũdem effectũ cõpetunt: tunc aut ille qui habet vtilem, habet cauſam ab eo qui habet directã; vtilis præfertur directæ. hic eſt caſus hic. aut nõ habet cãm ab eo: & tunc aut directa cõpetit ei, ad quem negotiũ principaliter ſpectat. vtilis verò competit ei ad quẽ ſpectat p̃ quandã cõſequentiã, & ecõuerſo. Primo caſu directa p̃ferẽ vtili, vt l. qua ratione. §. literæ, de acqui. re. do. & ibi no. & l. j. de lo. pu. fru. Secundo caſu vtilis præfertur directæ, vt l. in cauſæ, in fi. de p̃cu. Tertio caſu principali quando vtilis & directa reſpiciũt diuerſos effectus: tũc nulla alteri præfertur, ſed quælibet ſuum effectum proſequitur. Exẽplũ in directa quæ competit domino, & vtili quæ competit emphyteutæ, feudatario, & ſimilibus. Nã dominus præfertur in vendicatione ſui dominij directi: & emphyteuta præfertur in vẽdicatione ſui dominij vtilis, vt ff. ſi ager. vec. vel emphyt. pe. per totum. & ff. de ſuperfi. l. j.

1 ☞ *Quando procurator eſt factus ad pecuniam recipiendam, ſi confiteatur ſibi ſolutam eſſe, non ſequitur abſolutio, ſed requiritur uera ſolutio.*

d Non abſtulit. Qui eſt factus procurator ad recipiendam pecuniam alio modo liberare non poteſt. h. d. no. l. † Not. q̃ quãdo procurator eſt factus ad pecuniã recipiendam non ſufficit ſi cõfiteatur ſibi ſolutam eſſe, ſed requiritur vera ſolutio, vt ſequatur abſolutio. Aliud enim eſt confiteri ſe recepiſſe: & ideo ſcias q̃ in inſtrumento dicatur, habuit, & recepit, vel verè dedit, & numerauit.

e Nouationum. Hodie nouatio in dubio non intelligitur facta, niſi ſpecialiter exprimatur. h. d. Materiam iſtã dic vt dixi in l. qui vſumfructum. ff. de verbo. obli. in l. pe. aliàs ij. ff. de noua. vbi tractaui de materia iſtius nouationis voluntariæ quæ fit per ſtipulationem æquè principalem. Qualiter autem mouetur per ſtipulationem pœnalem, dixi in l. ita ſtipulatus. de ver. obl. & Cyn. hic tractat, & non dicit vnum bonum verbum in iſta materia.

De ſolutionibus & liberationibus. *Rubr.*

LEX VIII.

f Vſuras. Tenementi iſtũ tex. q̃ quis nõ poteſt cogi quod debet in vno loco, ſoluere in alio, niſi ex cauſa. Cauſas autem enumerat gl. quam vide.

Inquiſitio. In generali ſermone non continetur perſona loquentis. h. d.

d Vm pro pecunia. Nõ debet quis petere id cuius cõtrarium non eſſet poſtulaturus. h. d.

De acceptilationibus. *Rubrica.*

LEX I.

Iam tibi. Pupillus cũ authoritate tutoris, poteſt p̃ acceptilationẽ liberari. h. d.

e Idonationis. Per Aquilianã ſtipulationẽ, & acceptilatione inſequutam omnis tollitur obligatio, niſi per reſtitutionem reſtauretur. h. d. hæc lex.

De euictionibus. *Rubrica.*

1 ☞ *An ſumptus quos facit emptor in lite à uenditore illos recuperet.*

LEX I.

f Emptor. Vẽditor hæreditatis nõ tenetur euictione rerum ſingulariũ, niſi ſpecialiter ſe ad hoc aſtrinxit. hoc dicit hæc nota. lex, & eſt mentẽ tenenda.

Circa

bus: ſcilicet in depoſitario, in poſſeſsiõe in quilini, in ſalario ſoluẽdo: vt in aut. ſed iã. & ibi Bal. ſ. depoſiti. Et quid ſi ceſsionarius præuenit, tñ fuit reſtitutus: an poſsit ceđẽs agere? Bal. q̃ nõ l. iij. ſ. mãd. & etiã limita hãc legẽ nõ p̃ cedere ĩ eo, q̃ trãſtulit vtilẽ actionẽ in rem; quia niſi interueniat traditio, non enumeratur directa; ſecꝰ in perſonali. l. cũ tibi. & Bal. ſ. de hæredi. vend. dic. Itẽ limita vt in l. in prouinciali. §. fi. de ope. nouit nunc. Fallit etiam hæc lex, qñ negotium re ipſa pertinet ad ceſsionariũ. l. ſi poſt cõſtitutam. & ibi Ange. ff. de conſti. pecu. nã tunc præferẽ vtilis directæ: vt ibi. Et dũ dicit hic, partis perceptio, & litis cõteſtatio æquiparant: limita per Barto. in l. qui hominẽ. §. j. ff. de ſolu. cum concordan. Icẽ adde, qđ in iſtis tribus præferẽ ceſsionarius cedẽdi, niſi ceſsio fuiſſet facta ob cãm, quæ non fuiſſet impleta. l. pacto ſucceſſorũ. ſ. de pact. & ibi no. Bald. & dicit ibi Sali. quod eſt ſingularis limitatio ad hanc legẽ. Quid ſi iuraui ſoluere Titio, & Titius ſucceſsit Seio: an ſi non ſoluo ſim periurus? Vide Bart. in l. ſed ſi in hac. ff. de in ius vocan. in prin. & not. quòd iſti tres caſus non habent locum in vtili actione in rem, ſecũdum Bal. in l. qui tibi. C. de hære. vel actio. ven.

¶ Non abſtulit. De iſto. tex. vide Bar. in l. iij. ſol. ma. Adde Bart. in l. iij. ff. ſi cer. pe. ang. in l. nã & nocere. ff. de pac. & Bal. & Ang. ĩ l. ij. §. j. C. de acq. poſ. aſs de qua. p̃ſc. ibi materiã iſtã dic. & dic q̃ habes p̃ Imol. in l. iij. §. ſi ex cõuẽtione. ff. de re iudi. adde ad hãc l. Bal. cõſi. ceciij. lib. j.

¶ Nouationũ. Circa iſtã nouationem vide Lu. Ro. ĩ cõſi. cxix. & ĩ cõſ. ccix. & Bar. ĩ cõ. ccxliij. ici. tertius, p̃mittit mihi illud qđ aſs debet dici qđ nõ eſt nouatio, ſed eſt fideiuſsio. allegauit l. ſi de nouat. viđ ibi bar. And. Barb.

P. P A V. P.

¶ Nouationũ. an iſta lex habeat locũ ĩ delegatione, vide Iaſi. l. ſingularia. col. xv. ad med. ff. ſi cer. pe.

¶ Vſuras. Hanc l. alle. Barto. in l. v. §. fi. ff. de ver. ob & vide quod no. dixi poſt Barto. in l. j. ff. de eo quod cer. lo. & Bal. hic.

a ¶ Venditore recuperet. Quãdo venditor teneatur ad expensas emptori, in causa euictionis. addit tamen quod lite pendente emptor non potest petere sumptus à vẽditore, secũdũ Bal. in l. cum testamento. ſ. de testa. manu. ꝙ verum tenendo opi. huius gl. & gl. ſ. d. l. cum testamento. sed Bart. hic reprobat: ideo forte non procederet sententia Baldi.

b ¶ Qui rem. Probatur in l. j. §. si stipulatus. de præto. stip.

c ¶ Non dubitatur. In materia euictiõis vide Lu. Ro in consilio ccxlvij. An. Barb.

d ¶ Emptor. Adde Bartol. in l. qui absentem de procu. & adde qđ etiã qui recipit rẽ insoluendum debet denunciare l. libera. vbi gl. & Bart. supra de sen. addo an debeat habere dilationem ad denunciandum. Io An. in tracta. de dilati. in addi. in prin. & ꝙ vẽditori scienti litẽ motam sit denunciandũ, tenet Ioan. And. in ad di. ad Spec. in titu. de emp. & ven. §. fin. vbi allegat tex. in fi. in l. si parentes. j. eo.

e ¶ Quærit. Iosi. Vide mod. in c. fin. de emp. & vendi

f ¶ Notificatio. Idem tenet Spe. de empt. & ven. §. fi in fi.

g ¶ Si ob causam. Adde Bar. ad hanc l. ne minerint. in ij. colũ. ſ. vnde vi. Nota. quod facit iudex pars facere videt. Limita per l. à diuo Pio. §. si emptor. de re iudicata. & quod ibi habetur nam in proposito ibi licet pars non possit recedere à contractu venditionis: tamen iudex potest. Secundo & magis propriè ad hãc limitationem secũdum Baldum in l. instar. de iure fisc. libro x. & per Angel. in repeti. §. ex nõ scripto. Instit. de iure natura in x. columna. vbi tenet ꝙ tunc factum iudicis reputetur factum partis, quando illud claudicatur sub administratione iurisdictionis: aliàs secus. quod not. Item ad istam adde quod notat Bald. in l. ordo & suprà dixi in versic. modò quæro. de execut. rei iudica. & adde quod dixi secundum Angel. addendo Bal. hic per istum textum, qui etiam limitat in facto iudicis, qui certè processit. & facit ad not. quæstio. Bald. in l. j. in ij. columna in versic. & hoc facit ad quæstionem. suprà si

†Circa hanc legem glo. quærit vnam quæstionem, vtrũ sumptus quos emptor facit in lite, à venditore recuperet [a]. Breuiter de emptore hæreditatis, si quidẽ facit expensas in lite rei singularis illos sumptus non repetit, vt hic. sed si faceret expensas in litem vniuersalis hęreditatis, vel emptor rei singularis faceret expensas in lite dictæ rei: tunc est dubium. Finaliter glo. determinat hic, ꝙ si quidem potest agi pro re principali ad interesse: puta quia euictio est sequuta: tunc repetit etiam sumptus. Si autem non posset agi: quia euictio non est sequuta: tunc non potest repetere sumptus, vt j. eodem. l. si status. in fin. hoc est verum, nisi sint promissæ, vt leg. venditores. ff. de verb. obli. Ego ibi examinaui hunc articulum, & teneo contra istam glo. videlicet ꝙ sumptus posset repetere: primò per id not. in leg. stipulatio ista habere licere. in glos. magna. vbi dicitur ꝙ ista stipulatio ad expensas committitur: sed venditor tenetur emptori habere liceret, vt l. emptor. in fin. ff. de act. empt. ergo &c. Præterea, venditor tenetur statim mota lite emptorem defendere. ff. eod. l. si plus vel minus. §. mota q. Sed ille qui tenetur ad aliquem defendendum, si non defendit, tenetur ad interesse, vt l. cùm quærebatur. iudica. solut. ergo &c. Et ex hoc apparet responsum ad omnia quæ gl. hic dicit. Nam fateor quòd non agitur tanquam re euicta, sed agitur tanquam defensione non facta ad interesse. Itẽ non potest dicere quòd emptor gesserit negotium suum: imò gessit negotiũ venditoris cùm ipse teneatur defendere. Non obst. infra eo. l. si status. vt ibi dicam. & plenius dic vt dixi in lege, vẽditores. de verbo. obli.

LEX II.

QVoniam. Donator non tenetur de euictione nisi promiserit. h. d. Quærit gl. hic, & distinguit vtrum donator teneatur de euictione. quam vide, & no. Similem glos. habes in l. Ari. ff. de do. & dic vt ibi.

LEX III.

b QVirem. [b] Antequam res euincatur nõ potest emptor contra venditorem habere regressum. h. d. hoc verum nisi in casibus. quod dic vt in gl.

SI prædium. Datio in solutum similis est emptioni, & simili modo de euictione agitur, h. d. vt vidistis in l. libera. suprà de senten.

EX his prædijs. Hæc est bõa lex, & menti tenenda antequam res tradatur, vel pretium soluatur, potest emptor petere, vt pignoris obligatio dissoluatur. h. d. & est bona lex.

c NOn dubitatur [c]. In contractu emptiõis debet euictio, etiã si non promittat. h. d. & bonũ casum habet multũ.

AVtore. Sufficit ꝙ denũcietur principali, licet fideiussor ignorauerit. h. d. hæc bona lex.

☞ *Venditor scienti litem motam est denunciandum.*

d EMptor. [d] †Emptor de euictione non agit si non denunciauit, vel contumax fuit: vel si per iniuriam iudicis cõdẽnatur. h. d. Quæ-
e rit gl. [e] nunquid si vẽditor sciuit, an ei debeat denunciari. Gl. hic videt dicere quòd non. Idẽ in c. eũ q certus. de reg. iu. li. vj. Dixi tibi hoc anno cõtrariũ: nã in denunciatione q̃ cõtinet nudã notificationẽ, pcedit illa regula eũ q certus &c. vt l. j. in fin. ff. de act. emp. de peti. hære. l. itẽ veniunt. §. petitam. Sed ista denunciatio cõtinet aliquid, s. inuitationẽ ad aliquid faciendum, s. ꝙ veniat ad defendẽdũ, seu qđ liti assistat, vt j. l. j. §. de pericu. & cõmo. rei vendi. & ibi dixi.
f & §. e. l. si parẽtes. & l. empti. vnde requiritur ista notificatio [f], vt l. denũciasse. ff. de adul. Licet enim sciam litem esse motam: tamen ego nescio si tu velis ꝙ veniam ad defendendum, vel ad assistendum liti: fortè tu confidis tantum de re. quod sufficit.

SI controuersia. Si fit denũciatio, & res euincitur, de euictione agitur: secus si non euincatur. h. d.

SI fines agri. Quod per actionem finiũ regundorũ euincitur, in actione ex empto pro euictione venit: secus si nõ euincatur, sed ex alia causa per iudicem adiudicetur. h. d.

EXceptione. Quem de euictione tenet actio, etiam tanquã fideiussorem eundem agentẽ repellit exceptio. h. d. Nota secus in hærede fideiussoris: vt videbitis j. eo. l. fi.

SIue. Etiam antequam res euincatur potest ad interesse agi si hoc agatur. h. d.

g SI ob causam. [g] Si vẽditio fiat à iudice pars obligatur de euictiõe: & ideo eam agẽtẽ repellit exceptio. h. d. No. qđ iudex facit pars facere videt. Simile vidistis ſ. si in cau. iudi. l. j.

SIue possessio. Quẽ de euictione tenet actio, tanꝯ hæredẽ principalis eũdẽ agentem repellit exceptio. h. d. Secus est in hærede fideiussoris: vt j. eo. l. fi.

VPer empti. Re euicta agitur de euictione ad interesse pretij, fructuum, vel meliorationum. h. d.

SI cùm quæstio. Re euicta per sententiam agitur ad interesse; secus si sponte restitueretur.

SI status. Si emptor succubuerit, regressum de euictiõe habet: secus si obtinuerit. h. d. Qđ hic dicit ad vẽditorẽ nõ posse reuerti qñ obtinuerit: nõ intelligas actiõe ex empto, quasi res sit euicta sed actione ex empto, quasi res nõ sit defensa: sicut dixi ſ. eo. l. j.

SI obligata. Emptoris præscriptio, prodest venditori. h. d.

h SI parentes. Re euicta agit̃ de euictiõe, etiã cõtra vẽditoris hr̃des [h], nec ex eorũ pſona põt in integrũ restitutio impetrari. h. d. Nota tex. ibi: nec vobis vt defendatis &c. Ad illud, qđ dixi in l. emptor. ſ. e. ti. modum denunciandi dicam vobis j. l. proxi.

i EMpti. Etiã si post lõgũ tps res euincat̃: de euictiõe agit̃, si fuit legitiè denũciatũ. h. d. Circa legẽ nostrã quæro de forma [i] huius denũciationis, quã emptor debet facere vẽditori. Rñ. Priò debes facere vẽditorẽ certũ, qñ lis est mota sibi: vt ſ. e. l. si cũ qõ. & iõ puto ꝙ debeas sibi ostẽdere libellũ publicũ, & ei copiã dimittere, aliàs eñ ipse nõ reddit̃ certus ꝙ lis mota fuerit: quare enim ipse hoc tibi credere debet: qa certioratiõe facta debes ei denũciare, vel ꝓtestari ꝙ veniat ad defendẽdũ. Ista aũt verba potes, qb⁹ verbis vis cõponere vel secundũ formã l. j. ſ. de peri. et cõm. rei vẽ. vel secũdũ formã legis p̃cedẽtis vel ſm formã huius l. j. eo. l. cũ successores.

VMtibi. Ex stipulatione de indemnitate potest agi: cùm id pro quo res est obligata, fuerit solutum. h. d.

ne & venditione, & cle.cauſam de electio. quod not.Barto.ibi dixi poſt Imolã in l.q.in fin.ſoluto matrimo.Et de hac forma vide Bald.in l.ſi cum quæſtio.ſ.eod. & ibi tenet cõtra Bart.& ibi Barto.Facit quod not.Bar.in l.j.in xj. quæſtione.de pperjs no.nuncia.& vide Bald.in l.libera.in vlti.columna.ſ.de ſentent. & Bartol. in l.qui alienam.ſ.de procura.& Bald.in l.emptor,ſ.eod.vbi tenet contra Bartol. ibi. Et hic adde pulchrè Ange.& Imo.in ſ.cùm ex cauſa.de verborum obligat.Cùm Bart.cõcordat Ange, & Imo.in l.executiones.§.inſolidũ,de verbo.obliga.

a ¶ Idoneè. Vide in l.à diuo Pio.§.ſi poſt.de re iudic. Nota q̃ vbi imminet euictio in limine contractus: debet præſtari fideiuſſor.adde quod notat Barto in l.habitationem. §.fin per vſum tex.de peric.& commo.rei vendi.& quæ dixi per ipſa iura in l.commodare.cum ſequen.ff.commo, poſt Bartolum. Si autem venditor ſciuiſſet rẽ eſſe alienam inconteſtanti poteſt ante euictionem conueniri. Textus eſt ſingularis in l.ſeruus quem. in fine. de act.empt. & glan in l.in.s.eod. & Bald poſt Barto. in l.j §.ſtipulanto de præſto.ſtipu & ibi etiam ponit omnes caſus in quibus cauetur de euictione.& vide noc. quæſtio. per Bald.in l.fami.hercis.j.s.famil. erciſcun.quando euictio venit à patre,an ego tenear ſi tamen renunciio in limine contractus. Colligee ex notatis per Barto. alias Bald. in l.j.ſ.de bon. mater & vide ibi Baldum qui ponit, an ſi non offeratur fideiuſſor in caſu huius legis emptor teneatur ad vſuras pretij non ſoluti & quid dicit noca. Adde vt per Ioan. And.in addit.ad Specu.in titu. de emptione & venditione. §. fina.prima addicio. Et an ſi via ſit obuiandi fraudibus,de quibus in hac lege, vide Ioannem Andre. eodem titulo, prælleg.am §.primo verſic. primo autem an addat.incipiẽ facile ergo erit.

b ¶ Si fundũ. Vide in l.empror.§. fina. de actionem.empt. & gloſſ. Angelus Barroli. doctorum ibi tamẽtur circundæ & gloſſ.& Baldus l. non dubitatur.s.eo.& hic.

c ¶ Non ex eo. De hoc per gloſ. & Innoc.in cap.vigilanti. de præſcripe.& hic quando non habet titulum re propriam a iure ſecundum Barto.non lege, quemadmodũ. ſupra de agri.& cen ſi.dixi.

d ¶ Tanquam tutor. Nota q̃ tutor vel procurator non tenetur de euictione.& vide

CVm ſucceſſores.

Re euicta agitur de euictione ſi fuit denunciatum,vel non potuit reperiri,cui denunciaretur.h.d.

a SI poſt. Quãdo euictio immineti limine cõtract⁹ emptor non cogitur ad ſoluẽdũ pretiũ,niſi ſibi caueat idoneè. [a] Hoc dicit hæc no.lex.Opp.ff.e.l.emptori. vbi venditor nõ tenetur cauere de euictione.Sol.hoc eſt verũ,niſi in limine cõtract⁹ euictio immineat. Quæro, vtrum debeat præſtari ſatiſdatio pro illa euictione quæ ex illa cauſa tm̃ immineat:an generaliter? Glo.hoc nõ firmat.Finaliter doctores videntur velle q̃ generaliter per l.fin.de reſcin.vend.& tene menti hanc leg. Ex hac enim lege ſunt factæ mille malitiæ:nã ſupponit emptor quendam qui litem mouit, vt poſsit habere fideiuſſorẽ de euictione: quid enim tunc fiet, quando venditor fecit hoc fieri malitioſè ab emptore. Certè compellitur emptor iurare,q̃ per calumniam non facit ſibi mouere litem, & eodẽ modo compellitur iurare ille qui eam mouet.vt §.depoſiti.l.j.

SI quis tibi. Re perempta nõ timet vẽditor periculum euictionis.h.d.

b SI fundum. [b] Qui emit rem alienam ſciẽter, nõ habet regreſſum de euictione, etiam ad pretium: ſecus ſi ignorãter. h.d.

EMptori. Emptor poteſt ſe defendere, etiam ex iuribus venditoris.h.d.

SI permutationis. In cõtractu permutationis re euicta denunciatione ſolenniter facta agitur de euictione.hoc dicit.

c NOn ex eo. [c] Bona fides p̃ſumitur,niſi probetur cõtrariũ.h.d. De hoc dic vt in l.cũ quærebatur.vnde vi.

HAeredem. Quem de euictione tenet actio, vt fideiuſſoris hæredem eum agentẽ non repellit exceptio.h.d. hæc ſingularis l.Et eſt caſus quem neſcio alibi. Rationẽ autem huius legis inueſtiga per te. Tangitur per gl.ff.de leg.j.l.& quidem.

Creditorem euictionem pignoris non debere. *Rubrica.*

☞ *Vendens rem mutuã tutor vel curator licet non teneatur ac euictione: tenetur tñ ſe offerre alium legitimũ.*

LEX I.

VM iure. Qui vendit rem iure creditoris,ad hoc tenetur vt doceat ſe creditorem, alius poſſorem: aliter de euictione non tenetur,niſi expreſsè promiſerit, vel iſtum tex.no.Bar.in l.fi.§.& ſi præfatam.ſ.de iu.deli.licet aliqui dicant ipſum non bene dixiſſe,& adde Bar.in l.procurator qui pro euictione.ff.de procu.& in l.j.ff. de prætor.ſtipu.

e ¶ Si filium. Et de intellectu huius l.& gloſſ.vide Bar.in l.ij.ſ.ſi aduersum iud.& in l.poſt mortem.ff.de adop.An Iudæi & Saraceni habeant filios in poteſtate, vide poſt Bartol. in l. item in poteſtate.ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iu.& qualiter p̃ berur patria poteſtas vide Bald.in l.vnica.ff. ſol.ma.

f ¶ Mater lactare. Nota quòd mater cogitur lactare filium vſque ad triennium.Ad de quid legitur in cap. fina.de conuerſ.in fidel.& in l.j.ſ.de inf. Fallit niſi mater eſſet ita nobilis, cui eſſet verecundia: arg.l. nepos proculo. ff. de verborum ſignificat. vel quia eſſet pauper cula:quia veller lactare extraneos cauſa lucri.ſed & ſi hæredis eras, cum ibi ſcriptis ad exhiben. & quod ibi dicitur, intelligas etiam patre invito.lege. vlt. in princip. cum glo. in verſicul.iuſta cauſa.de liberis exhibendis vide per Mo der.in l.ſi cum dotẽ.§. ſi autem in fœuiſsimo.in text.ibi, omnẽ talem mulieri &c.vbi habes nota quòd mater de dote tenetur alere filium.quod not.& Bald.in l.alimenta.ſ.de neceſſ. & gloſſam in vnic. nomine.& Bald.in & Bald.in l.ſi & ſi. §. primo.ff. ad exhi. vbi hãc limitat qd mater non tenetur propter inopiam & neceſsitatem laboris du.& Bartolum in l. alimen.& in l.ſi mater.ff.de inſp.agn.

¶ Cum ex adop. Et iſta l. & ſ. admonemus. & ſ. ſet in cau. allegantur in gloſſ. dicentur filium datum in adoptionem non emancipato, non poſſe patri legitimo & naturali ab inteſtato ſuccedere. ſunt correcta per authen. de nupt. ab initio ſ. fin. ſine ſuis poſſibus. ſine ſuis poteſtatibus. & ſic ſenſerunt. & notant Mart. de Mart. tract. ſuo de legit. ab inteſt. in prin. & in part. prin. capitali & tenet Bal. in vnic. cod. quæ ſit conſtituta filio in cau. ex ſumio ad principium ff. in fin.

¶ Nocentius eſt. Adde Bart. in l.ſi ex facto.ff. de adopt.

¶ Nec enim. Adde Bald. in l.ſi filius.ff. de collat. & dotis.

P. P. A. V. P.

¶ Nec enim. Vide Ia. de Pot. in rubr. de gratis reſtitutis. & ca. ea ratione.

SI filium. [e] Libertas à patria poteſtate præſcribitur longo tempore.hoc dicit. in ſummario.

NEc filium. Contra negãtem ſe filiũ eſt impoſita pœna per ſenatuſcõ.& ſunt introductæ actiones prætiu diciales:& pater cogitur alere filium maiorem triennio:minorem autem triennio cogitur mater lactare [f],hoc dicit.

f

De adoptionibus. *Rubrica.*

LEX X.

g CVm in adop. [g] Datus in adoptionem alicui ex aſcendentibus eis ſolis ex teſtamẽto.et ab inteſtato,ſuccedit vt ſuus: datus verò extraneo ex teſtamento capit quantum ei relinquitur. & non vltra: ab inteſtato ſuccedit vt ſuus ſuccedit etiam patri naturali. Item per emancipationem omnia iura adoptionis tolluntur. h.d.tota iſta lex.

g

De emancipationibus liberorum. Rubrica.

i ☞ *Creatus notarius ab una ciuitate poteſt ubique conficere inſtrumenta.*

LEX I.

SIlex. Hic eſt bonus caſus. Qui habet iuriſdictionẽ ex lege municipali, põt eã exercere inter volentes,etiã nõ ſubditos, & vires habebit apud oẽs.h.d.Tene menti hanc legem.†No.ar.q̃ notarius creatus [h] authoritate communi vnius ciuitatis poteſt facere inſtrumẽta in alia ciuitate quæ vires habebũt in omni loco.Facit etiam q̃ ſi forenſis facit hic teſtamenta ſecundũ formã ſtatuti huius ciuitatis q̃ valeant. Facit etiam ad multa alia quæ examino plenè in repe.l. cunctos populos.de ſum.tri.& fide catho.

i

h

i NEc auus. [i] Nota quòd beneficia non concedũtur cum alterius iniuria,vt l.q.§.merito.ff.ne quid in lo.publ. Quæro vtrum in caſibus illis in quibus poteſt pater cogi emãcipare filiũ.an eiſdẽ caſibus econuerſo cogatur

cogatur filius retinere vel recipere emancipationem. Gl. hic tenet ꝙ non. Idē in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. generaliter. In contrarium videtur tex. in l. quidam cū filium. ff. de verb. obli. & ibi dixi.

☞ *An infans posit legitimari.*

a IVbemus. Parentes possunt emancipare filios absentes impetrato rescripto principis, & eorū accedente cōsensu: nisi essent infantes quorum cōsensus requiritur. h. d. hæc bona lex. Et fui interrogatus [a] à quodam magno aduocato de Tuscia de tali quæstione. † Bastardus infans fuit legitimatus, nūquid valeat talis legitimatio, cū eius consensus non interuenerit? Videtur quòd non, nisi eorum interueniat consensus, vt in auth. qui. mo. na. effi. sui. §. illud tamen. Ego respondi quòd illud debet intelligi secundum determinationem huius legis, nisi sit infans: per istum tex. quem not. bene & signa, & tene menti.

De ingratis liberis. Rubrica.

LEX Vnica.

Filios. Filij si sunt ingrati, reuocantur in patriam potestatem. hoc dicit.

De postliminio reuersis, redemptis ab hostibus. Rubrica.

LEX III.

Vm cognatos.

Nota ꝙ quando dubitatur, an aliquis sit viuus vel mortuus, non potest adiri hereditas, sed interim datur curator bonis. Idem dicit l. seq. scilicet dum dubitatur, an viuat aliqs, vel sit mortuus: nihil interim potest fieri. De quo in l. ab hostibus. ex quib. cau. ma.

b NEc nos. [b] Hæreditas de cuius morte dubitatur, non potest adiri. quod not. &c.

Vm & postliminij. Glo. in l. obligationē. §. de solu. quærit vtrum oblatio & positio facta ab alio non à debitore, liberet debitorem. Glo. non determinat. Habetis casum hic ꝙ sic. vt l. qui decem. §. j. ff. de sol.

c Liber captus. [c] Nota hunc casum, & videt mihi ꝙ Gul. de cu. inter alia alle. hāc legem, ꝙ si pater soluit pecuniam pro redimēdo filio capto à latrunculis, videtur ꝙ post mortem patris fratres possunt computare in portionem suam. Hæc lex facit ꝙ nō. Gul. tractat in l. frater à fratre. ff. de cōdi. inde. Sed si pater soluisset condemnationem pro filio delinquente: tunc puto ꝙ esset aliquid. vt plenè dixi in l. Stichus. ff. de pecu. leg.

Quæ sit longa consuetudo. Rubrica.

1 ☞ *Populus Roma. an hodie posit facere legē generalē, adscriptā, & expressam.*
2 *Debemus sequi ꝙ populus romanus facit ex certa scientia, consuetudinē inducendo.*
3 *Argumentum de pacto ad statutum, vel consuetudinem quomodo procedat.*
4 *Consuetudo quid sit.*
5 *Differentia inter legem communem, & consuetudinem.*
6 *Quæ sit differentia inter consuetudinem, & legem municipalem.*
7 *Si est factum statutum de casu deciso per consuetudinem, quo iure agendum erit pro illo casu, an consuetudinis, an statuti.*
8 *Si quis proposuit consuetudinem ex consuetudine, & non probauit consuetudinē, sed statutum vel econtra: an obtineat.*
9 *Differentia inter consuetudinem & stylum.*
10 *Quæ sit differentia inter consuetudinem & mores.*
11 *Consuetudo & præscriptio quomodo differant.*
12 *Requisita ad inducendam consuetudinem.*
Binus actus dicitur frequens.
13 *Consensus totius populi vel maioris partis, requiritur ad consuetudinem inducēdam.*
Vsus mulierum, quando inducat consuetudinem.
14 *Consensus totius populi vel maioris partis, quomodo colligitur.*
15 *Temporis diuturnitas requiritur vt inducatur consuetudo.*
16 *Tempus diuturnum siue longum, quod dicatur.*
17 *Quare tempus diuturnum requiratur ad inducendam consuetudinem.*
18 *Certa pars populi ciuitatis potest ex sua parte consuetudinem inducere.*
19 *In consuetudine inducenda, an requiratur actus iudiciarius, quòd non.*
20 *Consuetudo quòd posit induci sine contradictione.*
21 *Consuetudo an induci posit per errorem.*
22 *Per consensum coactum, an inducatur consuetudo.*
23 *Si iudex iudicauit plures contra legem præsente maiori parte populi, & longū tempus sit elapsum: an consuetudo sit inducta inter omnes.*
24 *Consuetudo an inducatur ex sententijs quæ non sunt mandatæ executioni, & longū tempus sit elapsum à tempore pronunciationis earum.*
25 *Ex sententia arbitrorum quando inducatur consuetudo.*
26 *Sententiæ latæ inter non subditos, quando posint consuetudinem inducere.*
27 *Per sententias rescissas quando consuetudo induci posit.*
28 *Consuetudo inducta qualiter in iudicio deducatur.*
29 *Consuetudo quando debeat in libello allegari.*
30 *Consuetudo probatur per duos testes.*
31 *Qualiter debeat probari consuetudo.*
32 *Testes probantes consuetudinem, quomodo deponere debeant.*
33 *Iudex non debet supplere defectum probationis in uim agendi, nec in uim excipiēdi.*
34 *Quando pro consuetudine, quandoque fuit iudicatum, quandoque contra: an ex prioribus sententijs erit inducta consuetudo.*
35 *Si ad probandū consuetudinē producunt quatuor testes, quorū duo deponūt sic actū, A. & B. præsentibus, alij P. & R. præsentibus. quòd non probatur consuetudo.*
36 *Si bis contra legem est iudicatum præsente maiori parte populi: tamen reperitur quòd aliquis contradixit, an consuetudo erit inducta quòd sic.*
37 *Consuetudo quando liget infantes & furiosos.*
38 *Clerici quando ligentur consuetudine laicorum.*
Clericus agēs contra laicum in foro temporali quo ad litem ordinandam, seruat consuetudinem, & statutum laicorum.
39 *Stante diuersitate consuetudinis actoris, iudicis, & rei, quæ erit seruanda.*
40 *Si populus utitur contra consuetudinem: an erit interrupta.*
41 *Statutum vel consuetudo ciuitatis quādo uendicet sibi locū in castris sibi subiectis.*
42 *Consuetudo ciuitatis, an habeat locum in castris ciuitati unitis.*
43 *Si euenit casus similis pro parte legis scriptæ, & pro parte contraria consuetudine: quod ius attendatur.*
44 *Quando utrunque simile procedit pariter per omnia.*
45 *Consuetudo, quando sit seruanda, & quando non.*

LEX II.

Onsuetudinis. In repetit. huius legis infrà scriptū ordinem seruabo: quia primò continuabo materiam ad præcedentia, & sic secundum Azo. in summa. Dictum est suprà de iure scripto, sequitur videre de iure non scripto. arg. institu. de iure natu. §. constat. ideo ponit hic hanc rub. ar. de iur. natu. §. ex non scripto. Instit. Secundò diuido legem in duas partes: in quarum prima Imperator consuetudinis authoritatem extollit. In secunda eam limitat & restringit. Secunda ibi, verum. Tertiò, sic summa secundum Azo. Ioā. & glo. Cōsuetudo specialis certi loci in eo loco vincit legē cōmunē: & generalis generaliter: nō autē specialis generaliter in quolibet loco. Venio ad quartum, scilicet ad casum in terminis quē ponas in genere: & in nube, & ī qualibet parte. Lege per teipsum: quia facilis est. Venio ad quintum, scilicet ad notabilia: quæ duo colligas per teipsum, vt §. patet in diuisione legis, et in casu summario. Venio ad sextū, scilicet ad materiā huius legis quę est subtilis, & profunda, & prolixa, sed eam quā cōmodius potero, reducā ad cōpendiū. Et primò expediā apparatū huius legis per decem cōtraria, & quandam quæstionē in ea formatā infrà tractabo. Demū veniā ad materiam prolixiorē huius legis: & eā per quæstiones expediā. Vltimò distinguendo, in ea concludā: & ero breuiter expeditus. Et certè apparat⁹ exponit finē huius legis trib⁹ modis: teneas quā vis. Primò verò legē sic exponas: Consuetudinis vsusque longæui, id est cōsuetudinis inductæ ab vsu longæuo, tanquā à causa mediata, & remota, vt j. dicam, secundū Petr. Et sic patet ꝙ prima gl. hui⁹ legis quæ fuit Irne. est falsa. ibi, verū, id est pro sed. Itē ibi in fi. aut legē. expone legē, scilicet cōmunem generaliter, id est consuetudo generalis certi loci, secundū Azo. & gl. Alias duas expositiones, quæ sunt in apparatu, vide per teipsum: quia sunt claræ. Oppo. gloss. primo loco de principio huius legis ad finē. Ad quod respōdet primò secundū Bulg. ꝙ principiū asserat in genere: finis in specie vetet: & sic deroget principio nō abroget. arg. ff. de verb. signi. l. derogatur: quod

¶ Interrogatus. hanc l. alleg. Bar. in l. imperium. in primo gradu misti imperij. ff. de iur. om. iud. in ver. & fui interrogatus. et ad Bar. hic adde Bald. in cōsi. suo inci. præsupponitur quod dictus comes Sabaudiæ. adde Ang. de Are. Insti. de ado. §. fi. & hic adde Bart. in l. inuiti. ff. de his qui sunt sui vel ali. iu. per An. in disp. a sua. nobilis quidā genere. & Flo. de sanct. Pe. in quadā disputatione. per Bald. hic. & Bal. in auē. præterea. de nat. li. et no. casum in quo quis potest legitimari sine cōsensu suo. Adde bonum casum etiā in quo filius inuitus potest legitimari, ſ. in casu quo filius occultet in arcā suam cōcubinā, quā pater suus vellet in vxorem ducere text. in auth. quib. mo. na. effi. legi. §. licet adde An. ficu. cōsi. lvj. nū. li.

b ¶ Nec nos. Vide Barto. in l. j. suprà de pac. & vide quod nota Bal. in l. aut qui rem supra. de sac. san. ecclc.

c ¶ Liber captus. Est. singu. secundùm Bal. in l. alimēta suprà de nego. gest. Quid in fratre, vide Barto. in authent. si captiui C. de epis. & cle. & hāc l. not. B ld. in d. l. alimenta. ꝙ si mater redimat filium & protestetur quod nō intendit donare: contrarium tenet in authen. si captiui.

non eſt bene tutũ,cũ debeamus correctionem legũ particulari
ter,& generaliter euitare,vt l.præcipimus.in fi.ſ.de appell. &
in authen.quib.mod.nat.effi.ſui.§.tribus.colla.vij.cum ſimili.
ſm Io.ſecundum hanc contradicimus,vt patet ff.ad Tertul.l.
j.§.qui operas.ergo malè.quare glo.ſoluit ſecũdo modo, vide-
licet q̃ principiũ legis loquatur de cõſuetudine quæ eſt ſecũ-
dum leges:finis verò de illa quæ eſt contra legẽ. Quæ ſolutio
nõ eſt bene tuta,cũ tota iſta lex loquatur vniformiter de eadẽ
cõſuetudine,vt patet ex aduerſatiua,& cõtinuatiua ibi,verum
&c.argu.ff.de lega.j.l.apud Iulianũ.§.fin.& de teſta.l.hæredes
palã.ſ.ſed & ſi notã.& quod not.ff.de dolo.l.ij.circa principiũ.
Quare glo.ſoluit tertio modo ſm Ioan.quod principiũ loqui
tur de cõſuetudine generali quæ generaliter vincit leges, vel
de ſpeciali quæ ſpecialiter. Finis verò de ſpeciali quæ nõ vin-
cit generaliter,facit quod ſtatim dicã in ſolutione ſequẽtis cõ-
trarij. Secundò oppo.glo.ad finẽ huius legis, de l.de qbus.in fi.
ff.de legi. Sol.multis modis. Primo ſecundũ Plac.q̃ d.l.de qui-
bus.loquitur ſecundũ tempora antiqua ſecundum quę popu-
lus Romanus poterat facere legẽ generalẽ: ergo & cõſuetudi
nẽ generalẽ cõtrariã legi:& illam cõtrariã legẽ tollentem.hæc
lex loquitur ſm tempora moderna,ſecundũ quæ populus Ro-
manus nõ põt legem generalẽ facere:ergo nec cõſuetudinem
contrariã illã vincentẽ. Ad hoc ſ.de vete.iur.enucl.l.j.§.cũ eẽ
& de legi.l.fi.Inſti.de iure nat.§.ſed quod principi.& ff.de orl.
iur.l.ij.§.nouiſsimè.& de conſtit.prin.l.j.in princ. Quod non
videtur bene dictum:quia ſecundũ hoc d.l.de quibus.eſſet de-
rogatũ,ſeu abrogatũ per l.ſeq.quod in caſu dubij dicere nõ de
bemus,vt dixi in ſolu.contrarij præcedentis. Præterea, Guli.
de Cug.in dicta lege de quibus.illud impugnat:& aliter fate-
tur quod in principem translata poteſtas condendi legem ex-
preſſam,& ſcriptam:non autem cõſuetudinariam,quæ in eum
nõ potuit transferri,cùm procedat ex tacito conſenſu.argum.
ff.ad Trebel.l.ſi patroni §.qui fideicommiſſariam: & ſic dicit
hodie populũ Romanũ poſſe facere cõſuetudinem generalẽ,
cùm poteſtas ipſius legis conſuetudinariæ inducendæ non ſit
translata in principem.& ſecundũ hoc d.l.de quibus.hodie re
manet in ſuo ſtatu.†quod placet Mart.Sili.vbi dicit hodie po
pulum Romanum legem poſſe facere generalẽ,ſcriptã, & ex-
preſſam,de quo hic non inſiſto:quoniam plenè eſt tractatũ in
l.fin.ſ.de legit.& conſtitutio. Sed contra prædicta inſtatur:
nam non debemus ſequi quod populus Romanus fecit.ſ.vten
do moribus contra legem,ſed quod facere debeat,ſcilicet vtẽ-
do lege communi,vt lege penulti.ff.de iuſtitia & iure. & l.ſed
licet.ff.de officio præſidis. Sed gloſſ.ibi,& Inſtit.de ſatisda.§.
fin.ſic reſpõdit,& bene,videlicet quod non debemus ſequi il-
lud quod populus Romanus facit perperàm,& erroneè, vt in
contrarijs. & l.quod nõ ratione.ff.de legi.†Sed bene ſequi de-
bemus illud quod populus Romanus ex certa ſciẽtia fecit cõ-
ſuetudinem inducẽdo,vt in dicta l.de quibus. Ratio quia Ro
ma eſt cõmunis patria.ff.ad muni.l.Roma.& eſt caput Mun-
di:& ſic aliæ ciuitates debent ſequi ipſius conſuetudinẽ:nõ au
tem ipſa aliarum ciuitatum,vt d.§.fin.Inſtitu.de ſatisdat.& l.j.
§.ij.& §.ſed & ſi quę.C.de vet.iur.enu.vnde illud vulgare,Ro-
ma caput Mundi,tenet orbis frena rotundi.Facit quod notat
Innocen.extra de conſuet.c.penulti.& de conſtitu.c. cùm ac-
ceſſiſſent.quare gloſſ.ſecundo modo ſoluit dictum contrariũ,
ſecundum Martinum,videlicet quod dicta l.de quibus loque-
batur de lege municipali ſpeciali,lex iſta de cõmuni quæ eſt
validior,vt in authen.de non alien.§.quia verò veriſimile. &
ff.de teſtam.milit.l.eius militis.§.militia.ff.de act.& obligat.l.
in honorarijs.verſic.ſed cùm reſciſſa.quæ ſolutio eſt falſa:quia
dicta l.de quibus.loquitur expreſsè in lege cõmuni & genera-
li. Quare glo.ſoluit tertio modo,ſecundum quoſdam quod di
cta l.de quibus.loquitur in legibus in quibus poteſt derogari
per pactum,hic in illis quibus nõ poteſt.de quibus caſibus ple
nè nota,ſ.de pactis.l. penulti.ff.eodẽ. l.pactum. Ratio pro eis
† quia conſuetudo æquiparatur pacto: quia vtrunq̃ procedit
ex conſenſu populi,vt dicta l.de quibus.& ff.de pactis.l.prima
in princi. Pro illa æquiparatiõe facit,quod nota.j.de decre.de-
curio.ſuper rub.libro x. Sed contrarium not.de reg.iur.l. neq̃
pignus.§.priuato.& l.nec ex prætorio.eodem tit.vbi Iacob.de
Aret.ſic dicit quod aut ſtatutum,ſiue conſuetudo eſt cõtra ius
naturale,vel gentium:& tunc dicta parificatio procedit: & ſic
intelligitur gloſſ.dictæ rubri. Aut eſt contra ius ciuile: & tũc
ſecus:imò plus poſsit ſtatutum vniuerſitatis quàm pactum,vt
in alijs glo.Sed oppo.in hoc vltimo membro de l.Anthioceñ.
ff.de priui.credit.Sol.Ibi lex municipalis in ſui forma, non eſt
contraria iuri alterius,ſeu legi communi,aliàs ſecus, vt ibi di-
xi.Secundò oppo.de l.fin.ff.de colleg.illic.Solu.Ibi ſtatutum
vniuerſitatis eſt expreſsè reprobatum per legem ſeu pactum:
hic ſecus vt ibi dixi:arg.de ſacroſanc.eccl.authen. caſſa. & qd
ibi dicam. Vel dic quod dicta æquiparatio procedit cæteris pa
ribus,videlicet quod idem poſsit ſtatutũ,ſiue conſuetudo vni
uerſitatis,quod eius pactum,& non plus,vt dicit glo.rubri.ſed
cæteris non paribus,nõ procedit:imò plus poteſt ſtatutum,ſi-
ue conſuetudo vniuerſitatis,quàm pactũ priuatorũ.Ita loqui-
tur alia glo.ff.de reg.iur.l.neque pignus.§.priuatorum.quæ ſo
lu.impugnatur per gloſſ.quæ dicit quod plus poteſt conſuetu
do quàm pactum.quod patet:quia pactum nõ ligat furioſum,
propter defectum ſenſus,vt.ff.locati.l.qui ad certum.cum ſimi
libus. Conſuetudo autem maioris partis ſic:argum. ff.ad mu-
nici.l.quod maior.ſed dic,vt ſ.dixi proximè.& facit quod in-
frà dicam.Ioan.verò dicit quod prædicta parificatio, & dicta
regula procedit in electionibus,& in his quæ ſingulorũ pdeſ-
ſent vtilitatibus,videlicet ad hoc vt vniuerſitas poſsit conue-
niri,requiritur vt maior pars faciat contractũ,vel obligationẽ
aliquam,non autẽ vt aliquis obligetur ignorans,vt conuenia-
tur ſingulariter.etiam ſubdit quod hæc conſuetudo patrimo-
nio ſingulorũ detrahit,& aliquando obligat.quod facere non
põt pars maior:nam ſi millies conſentiat pars maior,vt ego ali
cui tenear,non propter hoc tenebor.Sed contra hoc opponi-
tur quod conſuetudo vniuerſalis poteſt iuri priuatorũ detra-
here & derogare.vt ff.communia prædio.l.vẽditor.§.ſi cõſtat.
& no.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.l.ij.§. primo. Sol.Il-
lud cõtingit propter publicam vtilitatẽ: & quia ille priuatus
ſeruatur indẽnis,ſcilicet quia ſoluitur ſibi pretiũ ſuorũ lapidũ
ex quo colligitur eius tacitus conſenſus,ſecundum Innoc.ex-
tra de conſue.c.j.ſecundum Ioan.etiam prædictis obſtat.ff.qd
quiſque iuris.l.j.& quod ibi no.Solut. quod ibi inducitur ex-
ceptio,vt patet in exemplis ibi notatis: & ſic præſupponitur
exceptio hic & actio,vt hic,& in exemplo Ioan.argu.ff.ſi cer-
tum petatur.l.eius qui in prouincia.§.quas verò.& de actio.et
obliga.l.Arriani.Nec obſtat quod not.in dicto §.j.in gl.quod
ſcit &c.in quæſtionibus ibi formatis:quia illud eſt propter au
thoritatem ſententiæ:arg.ff.de iudic.l.ſi prætor.in prin. & de
pigno.l.ſi fundus.§.ſi pluris.& manda.l.ſi fideiuſ.§.in omnib⁹.
ff.ad Trebellianum.l.ſeruo inuito.§.cũ prætor.ff. de regu.iur.
l.res iudicata. Quare gl.ſoluit quarto modo ſecundũ alios,vi-
delicet quod ibi lex ſcripta non erat roborata conſuetudine,
hic ſic:arg.ſ.quando licet ab emptio.diſce.l.j.& ij.quæ ſolutio
nõ placet:quia diuinare eſt. Quare glo.ſoluit alio modo,ſcili-
cet quod ibi bona conſuetudo,hic mala. Quæ ſolutio non va-
let,tum quia ſecundum ea hæc lex non haberet dubium: tum
quia talis conſuetudo nõ eſt conſuetudo,vt in authen.vt nulli
iudi.§.primo.contra l.quod Labeo.ff.ad Carbo.tum quia quę
libet conſuetudo rationabilis præſumitur in dubio ex mori-
bus viuentiũ comprobata,vt ſ.eo.l.j.& d.l.de quibus.& d.§.ex
non ſcripto. Quare gl.ſoluit alio modo, ſcilicet quod ibi po-
pulus Romanus ex certa ſcientia,vtitur cõtra l.hiç ignorans.
ſed glo.damnat eam.ne ſit melioris cõditionis populus delin-
quens quàm non delinquẽs,vt l.nõ ſolum.ff.de noxal. cũ ſimi.
Quare glo.ſoluit ſeptimo modo ſecundũ Ioan.& Azo. vide-
licet quod ibi eſt conſuetudo generalis populi Romani: &
ſic generaliter vincit,hic de ſpeciali alicuius loci: quæ licet in
eo loco ſpecialiter vincat legem,vt dicta l. vẽditor.§. ſi cõſtat.
& de adminiſtra.tuto.l.ſi ſine hærede.§. Lucius.nõ tamen ge-
neraliter vincit,vt hic. Alij ſoluunt octauo modo quod hæc
lex loquatur de lege repugnante,& reſiſtente cõſuetudini,&
ratione naturali contraria conſuetudini.quæ conſuetudo tol-
lere nõ poteſt,vt j.dicam.quæ ſolutio non placet:quia diuina-
re eſt. Secundò oppo.glo.de l.ij.§.diuus.ff.de ſepul.vio.Solu.
Ibi lex ſequitur conſuetudinẽ,in l.de quibus.præcedit eã. Sed
contra iſtam ſol.debet inſtari de l.fi.ſ.de teſta.& extra de con-
ſuet.ca.j.libe.vj.Solu.Secũdum Moder.in §.diuus apparet ex

forma

forma dictæ legis,latorem eius ſciuiſſe conſuetudinem præce-
dere,in contrarijs non.Ioan.Mon.aliter ſoluit in dicto c.j.vi-
delicet quod in dicto §.diuus.erat lex inuenta ratione publicę
vtilitatis:& ideo tollit conſuetudinem præcedentem,alias ſe-
cus,vt in cõtrarijs vt recitat Cy.circa finẽ huius materiæ.Ber.
aliter ſoluit.extra de fide inſtrumen.capitu.paſtorali. Aliter
Archidia.& Ioan.Andre.in dicto c.j.de quibus ſol.non cure-
mus,ſed ipſis Canoniſtis relinquamus.Sed ego ſic ſoluo quod
in dicto §.diuus.conſuetudo præcedens erat contra legem:vn
de lex ſequens de facili trahit eam ad ſuam naturam:arg.ff.de
liberis & poſth.l.filius à patre.§.filiusfami.de pactis.l.ſi vnus.
§.pactus verſic.quod & in ſpecie.In contrario ſcilicet in dicto
capitu.erat præter legem:& ſic fortior,vt in dicto §.quia verò
veriſimile.in authen.de non alie.cum ſimili.Nec huic ſolutio-
ni obſtat dicta l.fin.ſ.de teſta.quia vel illud ſpeciale in ruſtico
vel tollit conſuetudinem præcedentem,vt dicto §.diuus.non
futuram vt dicta l.fi.& ibi dixi:arg.ſ.de teſtamen.l.iubemus.
in fine cum ſimilibus.ff.ad legem Falci.l.Titia.& quod nota.
ſupra de fideicommiſſ.l.cùm virum.Quarto opponit gloſſ.de
l.eos.§.penultimo.ſupra de vſuris.Et ſoluit:quia ibi conſuetu
do erat expreſsè reprobata per legem,vt dicta l.de quibus.ar-
gumen.ſupra de ſacroſan.eccle.authentic.caſſa.de furtis. au-
then.nauigia.& communia de ſucceſ.auth.omnes peregri.ff.
ad legem Rhod.de iactu.l.deprecatio.Quinto oppo.gloſ.de l.
quod non ratione.ff.de legi.Solutio. In l.de quibus fuit con-
ſuetudo inducta ex certa ſcientia populi:& ſic eſt regularis.in
leg.quod non ratione.per errorem:& ſic irregularis eſt. quod
infra in quæſtionibus latius declarabo.Sexto oppo.glo.quod
populus vtendo contraria lege ex certa ſcientia delinquit, &
punitur extraordinaria pœna:vt leg.ſanctio legum.ff.de pœ-
nis.ergo talis conſenſus irrationabilis non debet producere
rationabilem conſuetudinem,vt in authen. vt nul.iudi.§.pri-
mo.ad quod reſpondet glo.quod hoc procedit ex præſumpta
ſcientia & conſenſu Imperatoris,& non ex errore. Non curo
de hoc:quia ipſe præſumitur ſcire, & ſciuiſſe, vel poteſtatem
inducendi conſuetudinem populo concedere,vt lege omniũ.
ſupra de teſtamen.& ſic conſenſiſſe præſumitur conſuetudinẽ
tanto tempore patiendo:argumen.ff.de verborum ſignificat.
leg.alienationis.in princip. Ad hoc optimè facit lex ſequens.
ſecundum vnum intellectum.& ff.de exercit.leg.prima.§.ma
giſtrum.& ff.loca.leg.cum in plures.§.locator.Septimo oppo
ni.de leg.obligationum fere.§.placet.ff.de actioni.& obligat.
Solutio ſecundum Ioan.Mona.extra de conſuetudi.ſuper ru
brica.libro ſexto.ſcilicet, quod ibi conſenſu priuatorum.hic
vniuerſitatis,lapſu temporis confirmatur.Item oppo.de capi.
ſuper eo.extra,de cogna.ſpiri.Sol.Ibi erat conſuetudo contra
legem:hic prẽter legem,vel ſolue vt ſ.in ſol.ſecundi contrarij.
4 l.de quibus.Deinde venio ad quæſtiões.Primo quæro,† quid
ſit conſuetudo.Et reſpondet Azo in ſumma huius titu.& di-
cit quod conſuetudo eſt ius non ſcriptum,diuturnitate popu-
li moribus comprobatum. Ad hoc d.l.de quibus.§.inueterа-
ta.& d.§.ex non ſcripto.Iaco.de Are.reprehendit iſtam diffini
tionem,tum quia ponit in ſua diffinitione verba ſuperflua,dũ
dicit quod conſuetudo eſt ius non ſcriptum,dicẽs q̃ illa verba
ſunt ſuperflua:quia de eſſe conſuetudinis eſt eſſe nõ ſcriptum.
quod j.dicam.Item reprehendit eam de inſufficiẽtia,videlicet
minus ſufficienter dixiſſe.ſicut alias Scæuola reprehendit cõ-
ſilium Galli in l.Gallus.§.j.ij.& iij.de lib.& poſth.& ipſam ſic
diffinit.Conſuetudo eſt ius moribus,vel vſibus totius populi,
vel maioris partis initiatum,continuatum,& conſtitutum,ha
bens legis authoritatem.Quæ ſingula Cyn.probat in lect.ſed
non laborat in eius recitatiõe,quia fateor ei quod hæc diffini-
tio eſt plenior & perfectior,quàm diffinitio Azo.quo ad ver-
ba.ſed deficit ſolum in vno, videlicet quod omiſerit non ſcri-
ptum,quod Pet.eius diſcipulus ponit in ea,ad differentiam iu
ris ſcripti.Sed certè excuſo.Azo.& bene dico,quod diffinitio
ſua eſt perfecta,dum dicit quod conſuetudo eſt ius.quod ver-
bum habet includere omnia eſſentialia conſuetudinis,nec cõ-
ſuetudo erit dicenda,ea,quæ imperfecta:& ſic non erit ius.ar.
ſ.de leg.l.humanũ.& de Iuſt.Codi.cõfir.in prin.& ad Sylla.l.
pe.Nã nullũ dicitur eſſe perfectũ,niſi ex omnib⁹ ſuis partibus
conſtet,vt l.cũ ſimi.de ori.iur.Hoc ꝓbat etiã ex diffinitiõe iu-
ris:vt ff.de iuſti.& iure l.j.§.ius cũ ſua gl.Hoc probatur etiam:
quia illud cõprobatũ ſignificat tẽpus perfectũ,& legitime con
ſummatum:vt ff.quod quiſq; iur.l.j.§.hæc autem verba,& §.fi.
& arg.ne quis eum,qui in ius voc.l.pe.§.docere.cum ſimi.Sed
oppo.contra Azo.quia conſuetudo videtur factum,& nõ ius:
vt extra,de cõſti.c.j.lib.vj.& d.l.de quibus.Nam quid intereſt,
ſuffragio populus voluntatem ſuã declaret,à rebus ipſis,et fa-
ctis.&c.Solu.Ibi cõſideratur conſuetudo,prout eſt in fieri:hic
prout eſt in facto eſſe.quæ ſolutio nõ eſt bona:quia in contra-
rijs conſuetudo cõſideratur prout eſt in facto non prout eſt in
fieri vt ibi patet.Quare Cy.aliter ſoluit quod ibi loquitur re-
ſpectiue.ſ.reſpectu iuris ſcripti.quod patet in dictis iuribus.
Et ratio eſt quia hic verſatur magis factũ ſcilicet mores popu
li,& frequẽtia vſus et diuturnitas tẽporis:vt ibi patet in d.l.de
5 quibus.Facit quod j.dicã,& quod no.in d.l.,pxi.† Secũdo q̃ro
quæ ſit differẽtia inter l.cõmunẽ,et cõſuetudinẽ.Cõmunis eſt
reſponſio,q̃ ſit tanta differẽtia,quanta inter ſcriptũ & nõ ſcri-
ptũ:qa ſcriptũ eſt de eſſe legis:nõ ſcriptũ de eſſe cõſuetudinis,
vt inſti.de iure naturali.§.cõſtat.& §.ex non ſcripto.& dicta l.
de quibus,et l.imo.eo.ti.Petrus hoc impugnat:qa dicit q̃ ſcri-
ptũ nõ eſt de eſſe.l.nec ẽt nõ ſcriptũ de eſſe cõſuetudinis.Dicit
ergo,q̃ tãta,eſt differẽtia inter ea, quantũ inter expreſſum,&
tacitũ,ſic intelligũt dicta iura.Certe hoc vltimũ dictũ Petr.re-
probo:& primũ approbo:& dico q̃ ſcriptũ eſt de eſſe.l.vt not.
ff.de leg.j.ſi de interpretatiõe.& ſ.de legi.l.j.& ibi hoc appro-
bauí contra Pet.& per conſequens nõ ſcriptum eſt de eſſe cõ-
ſuetudinis:vt patet ſ.in proxi.q.ſecundũ diffinitionem Azo.
& per conſequens,non eſt vera etiã ſecunda differentia quam
6 aſsignat Pet.Tertio quæro,quæ † ſit differẽtia inter cõſuetu-
dinẽ,& l.municipalẽ.Certe Pet.reſpondet idẽ,quod in q.pro-
xi.præcedẽte.& ego reſpondeo idẽ per omnia.quod placet:qa
iſta retinet ſemper ſuũ nomen,et appellat cõſuetudo,illa etiã
nomẽ ſuũ.& appellatur lex ſpecialis:vt patet inſti.de iur.nat.
§.ius.& §.ex nõ ſcripto.& ff.de iuſti.& iur.l.omnes populi.&
quod cuiuſq; vniuer.no.l.itẽ eorũ.in prin.de mune.& hono.l.
j.§.pe.& ibi not.& de iur.immu.l.ſemper.§.legem.et de decre.
7 ab ordi.fa.l.fin.cum ſi.Iuxta hoc quæro:† pone q̃ vniuerſitas
facit l.municipalẽ,ſeu ſtatutũ de caſu deciſo per conſuetudinẽ
quo iure agẽdũ erit ꝑ illo caſu:Seruãt quidã,q̃ actor poſsit eli
gere quo iure agere velit:vtrũ cõdictiõe ex cõſuetudine an ex
l.municipali.dic ex municipali.arg.ff.de le.l.nõ eſt nouũ.& de
le.j.ſi mihi & tibi.§.fi.q̃ll.nihil faciũt qa ibi loquit in volũtati-
bus nõ ſe cõpatiẽtibus.ar.l.ſed & poſteriores.ff.de legi.& ibi
no.Pet.hoc impugnat dicẽs,q̃ ſolũ debet agi cõdictione ex cõ
ſuetudine,quæ primitus illã obligationẽ induxit,cùm ſit ſub-
ſidiaria:vt ff.de cõdit.ex lege.l.j.& probatur per ſimile.Certũ
eſt,q̃ vbi donatio fit nudo pacto,agendum eſt condictione ex
l.vt j.de dona.l.ſi quis argentũ.& l.fi.cum ſimi.Cuius opi.mi-
hi placet.& ratio eſt:quia cõſuetudo diſponit,ſtatutum ſequẽs
confirmat ipſum diſpoſitum vt j.l.proxi.& ideo cum ipſa con
ſuetudo fuerit per ſe valida ab initio,ſuperueniẽdo ſtatutum
nihil addit circa formã agendi:vt l.ex verbis.& quod ibi no.ſ.
de dona.inter vi.& vxo.Nec obſt.ff.de verbo.ſignifi.l.lege ob
uenire.quia imo concordat:quia.l.xij.tab.quæ cõfirmat teſta-
mentarias ſucceſsiones nil addit circa formã agẽdi.Quod pa-
tet:quia hæres inſtitutus ageret actione ex teſtamento,nõ cõ-
dictione ex illa.l.patet idem in l.cornelia.quę cõfirmat ſucceſ-
ſionem defuncti in captiuitate hoſtium,ex teſtamẽto,& ab in
teſtato:vt ff.de teſta.l.lege.de vulgari & pupilla.l.lex Cornel.
& de ca.l.pater inſtituto.cũ ſua materia.Nec obſtat.ff.ad Tre-
bel.l.ſi quis priore & inſti.qb.mod.te.infir.§.poſteriore.& ibi
ſunt volũtates incompatibiles,& vltima reuocatoria primæ,
de ſui natura,niſi ĩ milite,vt ff.de teſt.mili.l.quærebatur.& de
iniuſt.teſta.l.cum in ſecundo.& l.j.& ij.& quod ibi no.hic ve-
8 ro ſic:vt ſ.patet.Iuxta hoc quæro,† pone quod quidam propo
ſuit condictionem ex conſuetudine,non probauit conſuetudi
nem,ſed ſtatutum,vel econtra:nunquid debet obtinere. Bre-
uiter,tenet Gul.quod non,& bene:quia ius probatum nõ fuit
deductum in iudicium:quare &c.vt l.ſi ex teſtamẽto.& l.ſi cũ
teſtamento argẽtum.in prin.& l.& an eadem.§.actiones.ff.de
except.rei iudi.Et ſic ſententia & proceſſus non eſſent libello
cõformes:quod eſſe debet,vt l.fund⁹.ff.commu.diui. Ad hoc.

inducitur in argumen.ff.de aqua quoti.& æſti.l.j.§.quæſitum. & de itin.actuq; pri.l.iij.§.pen.coniuncta l.apparet.§.ſi quis.eo. tit.Debet ergo iudex abſoluere cõuentum propter petitionẽ actoris ineptam,ſeruato ſibi iure proponendi aptã.vt ff.ſi mẽ. fal.mo.dix.l.j.§.j.de pact.dota.l.Beblius.in fi.Nec obſtat.ff.de noxa.l,in delictis.§.ſi detracta.quia hic variatur modus agendi ſubſtantialis & intrinſecus,ibi non,ſed qualitas intrinſeca, vt ibi no.q; plene ſcripſi.ſ.de eden.l. edita. †Deinde quæro, quæ ſit differentia inter conſuetudinẽ & ſtylum? Reſpondet Pet.q; de ſtylo nõ habemus in iure ſcripto. Fateor verum hoc explicitè,implicite ſic.Ego dico differentiã eſſe talem: quia cõ ſuetudo inducitur per actus iudiciarios,& exẽpla, vt infra dicã: & ſtylus ſolum per actus iudiciarios eorum quæ in iudicio ver ſantur,vt patet.ff.de ſtatulib.l.Labeo.in princ.de var.& extra or.cog.l.j.§.in honorarijs.& de rei vendi.l.quod ſi poſſeſſor.in fi.& de proba.l.circa.in fi.& quod ibi not. †Deinde quæro, quæ ſit differentia inter conſuetudinẽ,& mores.Ad quod reſpondent doct.& Iaco.de Aret.quod hæc eſt differentia: quia mores ſunt cauſæ producentes conſuetudinem:cõſuetudo vero cauſatũ.Probatur in lege,de quibus.§.inueterata.& per dictum §.ex nõ ſcripto.& ſ.l.proxi.& ideo damnat gl.j. hic,quæ fuit Io.vt ſ.dixi.Sed Pet.cõtra:quia dicit quod mores nõ ſunt cauſa cõſuetudinis productiua,ſed conſenſus populi, vt dicta l.de quibus.& l.ſed & ea.Et dicit q; differentia eſt:quia mores ſonant in factũ,cõſuetudo in ius,ſed hoc nõ eſt bene dictũ per omnia:quia conſuetudo ſecundũ quod ſonat in factũ, non eſt ius,vt ſ.dixi.& ſoluunt communiter noſtri doct. Iac.de Aret. q; ipſi concluſerunt cauſam mediatam & remotã,ſed Pet.cauſam proximam,& immediatã,quæ potius debet attendi q; remota.Sed cũ vtraq; ſecundum ſui naturam veniat attẽdenda, vt ff.de dolo.l.cum quis.& quod ibi not.& de acquir. poſ.l.iij. §.ex pluribus.de excep.rei iud.l.& an eandẽ.l.cum de hoc.de reg.iur.l.non vt ex pluribus. †Deinde quæro quæ ſit differẽtia inter cõſuetudinẽ,& præſcriptionẽ? Hic Pet.& Cy. dicunt infinita verba,& ſuperflua:quare breuiter dic q; hæc eſt differẽtia: quia cõſuetudo eſt ius diſponẽs ex cõſenſu totius populi,& maioris partis vniuerſitatis conſtitutum,vt patet in dicta l.de quibus,& d.§.ex non ſcripto. præſcriptio vero eſt ius diſpoſitum quo quæruntur iura formata,vt directa,& ſimilia ex conſenſu ſingulari inductum,vt patet ſ.de præſcr.long. temp. cum ſeq.tit.vſq; ad tit.quomodo & qñ iud.& ff.de vſuca.cum titu.ſeq.vſq; ad tit.de re iud.& de ver.ſig.l.alienationis.Et hac ratione conſuetudo præiudicat alijs:quia in ea cõſentiunt ſinguli tanq; vniuerſi,vt d.l.de quibus.& d.§.ex non ſcripto.& ſ. l.proxi.de ædi.priua.l.an in totum.argu.ff.ad municip.l.quod maior.ff.de reg.iur.l.aliud.§.refertur.At præſcriptio inter alios non præiudicat alij,vt l.ſi quis emptionis.in princ.de præſcrip.xxx.anno.& ff.de vſuſca.l.naturaliter.Ratio:quia cõſentiunt in ea tanq; ſinguli,nõ tanq; vniuerſi.Facit quod no. Dy. extra de reg.iur.c.quod omnes tangit.lib.vj. †Deinde quæro quot requirunt ad conſuetudinẽ inducendã. Reſpondetur cõmuniter per docto.quod requiritur frequentia actus. Item conſenſus totius populi,vel maioris partis. Vnde dicunt q; requiritur frequens actus qui dicitur binus actus,vt ſ.de epiſco. audiẽ.l.iij.in fi.ſm Azo.Iaco.But.hoc impugnat dicens, q; binus actus non dicitur frequens:argum.ff.de leg.l.nam ad ea.et l.nam vt ait.& in auth.vt ma.debi.& cre.§.quia vero. Iaco.de Are.defendit Azo.nõ per d.l.iij.de epiſ.audi. ſed per §.fi.in authen.de defen.ciui.& l.cũ alijs.de cura.fur.& ff.de teſti.l.iij.§. fi. Bene facit in auẽ.quomodo oportet epiſ.§.j.ver.&dũ ex frequenti. Reſpõ.ad dictum §.quia vero.in auẽ.vt ſine phi.ma.debi.& cre.&c.q; ibi loquitur ſpecta multitudine mulierũ quaſi infinitarum,quæ deierabant:& ideo binus actus iuramenti à quibuſdam mulieribus ſeruandus,inſpecta tanta multitudine mulierum aliarum,non dicitur ibi frequens.Pet. verò quẽ ſequitur hic Cy. dicit q; actus frequẽs,propter ſe nõ eſt neceſſarius ad conſuetudinem inducendam,ſed per vſum colligimus tantum conſenſum:ideo dicitur frequens non pro tanto,quin ſine frequentia poſsit eſſe,vt hic,& in l.j.& ij.& in d.l. de quibus.de ædi.pri.l.an in totum.Non ob.d.l.iij.de epiſ.audi. quia ibi conſuetudo ſumitur pro aſſuefactione, quæ eſt facti, nõ iuris. Vnde concludo quod frequens actus non requiritur de ſe, ad conſuetudinem inducendam,ſed propter hoc requiritur q; plerunq; per vnum actum non bene colligitur conſenſus populi.Nec ob.ff.de legi.l.nã ad ea.quia ibi loquitur de his quæ cõtingunt contra,ſeu præter naturam, vt ff.ſi pars hære.peta. l.antiqui.& ſ.de leg.hære.l.ſi maior.patet per ea quæ no.codẽ titu.l.ex his.Item opp.cõtra opi.Azo.ff.ad l.Aquil.l.itẽ Mela.in princ.vbi conſuetudo & frequentia actuum ponunturvt ſpecies ſeparatæ:& ſic non ſunt idem,vt ff.pro emp.l.j.§.ſeparata.de acquiren.poſ.l.naturaliter.§.nihil.d lega.iij.l.ſi quid.§. j.Fateor quod non ſunt idem,ſed differunt tanq; cauſa & cauſatum: & hæc reſpicit frequentem actum, & tanq; cauſatum, quod reſpicit conſuetudinem.Et facit quod ſ.dixi differentiã aſsignando inter mores & conſuetudinem.Gloſ.tenet cõtrarium in l.de quibus.videlicet quod nunquam ſufficit vnus actus ad conſuetudinem inducendam. Ratio: quia lex dicit q; conſuetudinem inducit frequẽtia actuum,vt l.j.ſ.eo. & d.l.an in totum.& ſ.de vete.iu.enu.l.j.§.ſed & ſi quæ leges probãt q; non inducatur vno actu.& l.nam ad ea.& l.nã vt ait. Nec ob. q; in certis non cadit coniectura.vt l.continuus.§.cùm ita.ff.de verb.obli.& ff.de auro & arg.lega.l.pediculis.§.argento. Reſpon.q; fictio legis tollit cõtrarium:quia populus non videtur cõſenſiſſe,niſi frequenter illum actum exerceat,per iura ſ.allegata:quia vna præſumptio tollit aliã:arg.ff.de in integ. reſtit. l.diuus.cum ſimili.Et pro hoc facit q; ſumus in verbis legis tractantis de iuris rigore,à quo non debet recedi:quæ dicunt expreſſe conſuetudinẽ induci à frequentia actuum,à quibus non debet recedi,vt l.j.§.ſi is qui nauẽ.ff.de exerc.& ff.qui & à qui. l.qui proſpexit.cum ſim.Hoſtien.verò prout recitat Arch.extra de cõſtitu.c.j.lib.vj.& Marti.Silima.in l. de quibus. tenet quod nõ ſit expreſſe determinatum per legem, quot actus requirantur ad cõſuetudinẽ inducendam,quod hoc arbitrio iudicis cõmittatur,vt l.prima.in fi.ff.de iure delib.& de effract.l. j.§.expilatores.quod eſt tutius.quod etiã tenet Gul. de Cugn. in l.de quibus.quia poſsibile eſt q; ex vno actu colligit cõſenſus populi:puta ſi quis ſuper viam publicam habeat põtem,vt ff.ne quid in loco publico.l.ij.§.tractatum.& de flu.l.fi. Poteſt etiam eſſe poſsibile,quod non colligatur ex vno actu, vt puta ſi via erat ſecreta,& pauci incedebãt per eã:arg.ff.quod vi aut clam.l.ſemper.§.annus.& de ritu nup.l.palam.in prin.ff.eo.ti. l.ſed & ea.argu.ff.de ope.no.nun.l.ſtipulatio.§.opus.Sed opinio Azo.& glo.& ſequacium in iudicio communiter obſeruatur. †Deinde quæritur quorũ cõſenſus requiritur ad inducendam cõſuetudinem? Certè cõſenſus totius populi, vel maioris partis,vt dixi.Quod intelligunt docto.de populo habẽte habilem conſenſum ad legem,vel conſuetudinem inducendam.Et propter hoc excludimus dementes& furioſos,vt.ff.e. l.ij.& de offic. præſidis.l.diuus.Item minores xxv.an. quia in lege condenda non habent perfectum ſuffragium. argu.ff.de mu.& ho.l.ad rem publicã.de decur.l.ſpurij.§.j.Item mulieres: quia nec earum cõſenſus requiritur in lege condẽda.ff.eo.l.ij' ibi,virorum prudẽtium &c.ergo nec in conſuetudine:ar.à pari,vt dicta l.de quibus.Fatemur tamẽ quod ſi mulieres frequẽter ſunt vſæ inter ſe aliquo actu cõtra legẽ diuturno tempore. Verbi gratia quod primogenitæ ſuccedant in totum:illa cõſuetudo inter eas debet ſeruari,nõ tam ex cõſenſu earum, quã ex conſenſu totius populi,ſeu maioris partis: quia ſic patiẽdo videtur tacitè conſentire:arg.dicta l.de quibus.& l.quod maior.cum ſimi.vt in contrario de l.de quibus. †Deinde quæritur,quomodo colligitur conſenſus populi,ſeu maioris partis? Reſpond.quod ex accidentia facti, videlicet quod præſentes erant quãdo dos fuit adiudicata vni marito ſecundum conſuetudinem,vt no.ſ.ſolu.ma.l.duos à patre. Item q; fuerunt præſentes quando fuerunt adiudicata omnia.& alij.Nam cũ agitur de cõſuetudine inducenda,quæ reſpicit vtilitatem publicam,præſentes videntur tacitè conſentire: argu.ff.ad munici. lege ſecũda.& expreſsè in d.l.an in totum.de ædi.priu.Sed his obſtat:quia alij non poterant illis ſententijs contradicere:quia non intererat eorum:arg.ff.de appel.l.à ſententia. cum ſimili. ergo tacendo non videtur tacitè conſentire:arg.ff. de reg.iur. l.eius eſt nolle.& de re iudica.l.ſæpe.§.ſed ſciẽtibus. & not.de pig.act.l.Caius.cum ſimi. Reſpõ.ſi de iure cõtradicere nõ poterant,de facto tamen debebãt,ne conſentientes videantur,vt

ff.de

ff.de cur.l.ſpuriſ.§.pater.cum ſimi.Guliel.verò aliter ſoluit in l.de quibus videlicet, quod contrarium loquitur in conſenſu neceſſario,& ſtatim obligatorio,vt patet in dicta l.ſæpe.§.ſed ſcientibus.ſed hic non agitur de conſenſu obligatorio, ſed ex proceſſu temporis,quaſi ex conſenſu complacentiæ,& ſic non obſ.Solu.pe.verior eſt:quia ſaltem ab initio potuerunt,& debuerunt contradicere de facto, ne tacendo videantur conſen-
15 tire tacitè,vt dixi.† Tertiò in conſuetudine inducenda,requiritur diuturnitas temporis: vt ff.eodem. ex leg.diuturna. & leg.de quibus.§.inueterata. & Inſtit. de iure natura. §.ex non
16 ſcripto. & ſuprà leg.proxi. & in hac lege. †Iuxta hoc quæro quid dicatur tempus diuturnum, ſiue longum, de quo ſuprà in rubrica? Reſpon. dicunt quidam quod tantum tempus cuius non extat memoria: vt dicta leg.de quibus.§. inueterata.& de aqua quoti. & æſti. leg. hoc iure.§. ductus aquæ. Dicunt quidam Azo. dixiſſe decem annis inter præſentes. & viginti inter abſentes.Et hoc innuit rubrica huius titu.ff.qui & à qui.leg.ſi cum fideicommiſſa.§.Ariſto. & ſuprà de preſcrip. long.tempt.in rubric. Iſta ſententia placet omnibus inquantum dixit Azo ꝙ longum tempus requiritur, ſed inquantum dicit ꝙ decem anni inter præſentes, & viginti inter abſentes, dicatur longum tempus,eis diſplicet:quia illud verum in preſcriptione, ſed in conſuetudine eſt vnũ tẽpus vniforme, ſ.decẽ anni inter præſentes, & abſentes xx. Ratio: quia præſcriptio currit ex negligentia non petẽtium,vt l.pe.in fi.ſuprà de ann. excep.Sed cõſtat ꝙ magis eſt negligens præſens quàm abſens ideo &c.Sed in conſuetudine non requiritur diuturnitas temporis, propter maiorem,vel minorem negligentiam alicuius, ad hoc vt conſtet de illorum animo, & conſenſu qui ſunt vſi tali actu. & hoc poteſt conſtare diuturnitate longi temporis inter præſentes & abſentes: vt legibus ſupradictis, & ſemper ſufficiet dictum tempus. Ratio: quia cõſenſus tacitus maioris partis populi tacentis per decennium,præiudicat minori parti expreſsè contradicenti per l.quod maior cum ſi.ff.ad municip. Multò fortius abſenti & ignoto, vt de regulis iuris.l. qui poteſt inuitis.Nec obſtat.ff.de arbit. l.ſi in tres. & lege ſicuti. quia ibi agitur de iure priuato, quod comperit ſingulari, vt ſingulari:hic de publico,quod tanquam vniuerſis.Facit quod tangit in cap.quod omnes tangit.de regu.iur.lib.vj. Sed prædicta certè ſunt vera de iure. Nam Marti. Sil.in prædicta leg. de quibus excuſat Azo. & dicit ꝙ mentiuntur illi qui dicunt eum dixiſſe quod diuturnum tẽpus dicatur decem annorũ inter præſentes,& viginti inter abſentes. Dicit enim ꝙ nunquã hoc dixit,ſed bene dixit ꝙ cũ ſufficiãt decẽ anni multò fortius ſufficiant ad ipſam inducendam xx.xxx.vel xl.vt not.ſ.in rubri.& ponitur per eum hoc in ſumma in d.l. de quibus. Ad hoc opp.ꝙ cũ mores populi inducant conſuetudinẽ,vt dictum eſt nõ ſufficit longum tempus, ſed longiſsimũ, cuius nõ extat memoria:cùm tales mores habẽt cauſam diſcontinuã, vt ff.de ſerui.l.ſeruitutes prædiorum ruſticorũ.& quod ibi not. Et ad hoc reſpõdet Gulel.in l.ingenuum.ff.de ſtatu ho. ꝙ ibi mores ſunt cauſa remota & mediata conſuetudinis:& conſenſus populi eſt cauſa proxima & immediata, vt ſ.dixi. qui habet cauſam continuã, niſi cõtrarium probetur:vt ff.de proba.l. quinquaginta.de vſuca.l.nunquã.§.ſi ſeruus.& de acqui.poſſ.l.ſi is qui animo. & quod ibi not.qui debet attendi potiùs quã dicti mores qui ſunt cauſa remota & mediata.arg.ff.de dolo.l.cùm quis.& quod ibi no.de acqui.poſſ.l.iij.§.ex pluribus.& de exc.
17 rei iud.l.cũ de hoc. †Iuxta hoc quęro,quare requiritur tẽpus diuturnum in conſuetudine inducenda,nõ autem in lege, vt l. de quibus.& Inſti.de iure natura.§.lex.& §.ex nõ ſcripto & ſ. de legi.l.humanum.& l.fi.Reſpõ. ꝙ lex habet conſenſum expreſsiuè:& ideo non requiritur alia coniectura,vt l. cõtinuus. §.cùm ita.ff.de verb.obli.ſed conſuetudo requirit tacitũ:ergo diuturnitas temporis neceſſaria eſt, vt apparet ex cõſenſu populi,& eius perſeuerantia.Nam ante lapſum temporis nõ præſumitur cum effectu voluiſſe recedere à lege ſcripta:arg.ſuprà ad Velleianum.l.ſi mulier.& authen.ſiue à me.Iuxta hoc quę-
18 ro,† an certa pars populi ciuitatis poſſet ex ſua parte cõſuetudinẽ inducere? Gul.in l.ingenuũ.ff.de ſtatu.ho.vbi reaſſumit materiã cõſuetudinis,quã omiſit in l.de quibus.tenet ꝙ ſic,per §.deinde cũ eſſet.ff.de orig.iuris.& hoc ff.de iuſt.& iu.l. pe.in prin.de mune.& ho.l.vt gradatim.§. & ſi.l.ff.de offi. procon. & leg.l.obſeruare.§.j.verſic.magni.Item cũ tota ciuitas poſsit quo ad totũ,& pars quo ad partem.arg.l.quæ de tota.ff.de rei vendi.& de admini.tut.l.ſi duo.Item quia pars populi cẽſetur in hoc tãquã populus per ſe:arg.ad hoc ff.de leg.j.l.planè.§.ff. Itẽ:quia illi parti poteſt legatũ relinqui:ergo cenſetur vniuerſitas & collegium legitimũ,& aptum ad legẽ, & cõſuetudinẽ inducendam. vt ff.de lega.j.l.ſi quis à filio.§.ſi patri. & de reb.
19 dub.l.cũ ſenatus.& de col.illici.l.iij.in princi. †Deinde quęritur,an in conſuetudine inducenda requiratur actus iudiciarius,ſcilicet ꝙ fuerit in iudicio iudicatũ.Et certè quidã dicunt ꝙ ſic,vt l.proxi.& de ædi.pri.l.an in totum.ff.eo.l. cùm de conſuetudine.& l.nam Imperator.Sed certè gl.pe.& omnes doct. dicunt oppoſitũ.Ratio:quia cõſuetudo inducitur per tacitum conſenſum populi,vt ſ.ſæpius eſt oſtenſum. qui poteſt colligi & declarari,etiam per actus extraiudiciarios,ſicut per iudiciarios, vt d.l. de quibus. & l.diuturna. & l.nam Imperator. & l. ſed & ea.concordat Gul.& Mar.Sil.in d.l.de quibus.et alleg. Gul.de Cu.ff.de lega.j.l.ſi ſeruus plurium.§.fi.de leg.iij.l.nummis.& de fun.inſtru.l.cùm de lanionis.§.aſinam. & de reg.iur. l.ſemper in ſtipulationibus. & ſ.de veteri iur.enuc.l.j.§.ſed & ſi quis.Reſpondetur ad leges in contrariũ alleg. quia denotãt accidentiam facti:ergo alia ſimilia extraiudicialia ſuper eadẽ ratione ęquitatis formata,non excludunt. ff. de vi & vi arma. l.j.§.quod vulgo.& de dam.infect.l. dãni infecti ſtipulatio per
20 tinet.cũ ſimi.† Decimoſextò quæro,an ſine contradictione conſuetudo poſsit induci. Videtur quod non.ff.eo.l.cũ de cõſuetudine.Ecõtra ꝙ ſic:quia ſine cõtradictione inducitur lex, vt ff.eo.l.j.ergo & cõſuetudo.arg.à pari,vt d.l.de quib⁹.Quicquid dicat Iac.de Are.Pet.eius diſcipulus dicit ſic, ꝙ ſine contradictione bene inducit cõſuetudo,quantũ ad hoc vt omnes alij ſimiles in caſibus ſimilib⁹ poſsint vti alijs inuitis: & ſic actiuè:quia conſuetudo nõ differt à lege,niſi vt interſcriptũ, & non ſcriptum, ſeu expreſſum & tacitũ:ergo &c.vt d.l.de quibus.& quantum ad hoc alij cõpellantur vti tali actu, ſi vti noluerint:& ſic paſsiuè:& tunc nõ niſi contradictio fuerit:& illi acquieuerint,ſeu obtẽperauerint:nam tunc ſtatim incipit præſcribere aduerſarius contra obtẽperantem. Vnde ſi aliquis eſt ſolitus ire ad molẽdinum meum:poſtea nolit venire ad mazinandum, nõ poſſum ex vi præſcriptionis ipſum cõpellere:niſi cùm ſemel ire nollet:eo contradicente, ipſum compuli:vt eat, et ille obtẽperauerit:nam tũc incipio pręſcribere contra eum: argu.ff.de ſer.vrba. prædio.l. qui luminibus.Et ſic intelligũt ff.eo.l. diuturna.& l.ſequẽ.Ego teneo indiſtincte quòd inducatur conſuetudo ſine contradictione, ſecũdum omnem effectum actiuè & paſsiuè. Ratio:quia ſemper iuſſus maioris partis populi præiudicat minori contradicenti, vel non,vt dict.l. quod maior.ff.ad municip.& de reg.iur.l.alius.§.j. Non ergo debet requiri eorum contradictio quæ nullum poteſt effectũ producere,vt l.dotem.ff.ſol.matri.& quod ibi not.ff. ad Velleia.l.quãdo.§.fi.videtur expreſſum in auth.de defen.ciui.§.fi. verſic.nullo reluctante.Non obſtat argu.Petr.de d.l.j.&.ij.& d.l.qui luminibus.quia loquũtur in præſcriptione,quę eſt mi-
21 noris authoritatis quã cõſuetudo,vt ſ.dixi.xij.q.† Decimoſeptimò quæro,an conſuetudo poſsit induci per errorem. Dicas breuiter ſecundum Iac.de Aret.& Pe.quod etiã hic declarabo, videlicet quod refert:quia aut quæris an cõſuetudo per errorem poſsit induci contra legem:& dictum eſt ꝙ non. Ratio eſt:quia populus ſic vtitur credẽs legẽ ſic dicere, & ad eius obſeruantiam:ergo nõ dicitur velle eam tollere:ar.ff. de leg.j. l.legata inutiliter.& de adi.lega.l.legata.ff. de cõdi. & demõ. l.cùm tale.§.fi.Aut præter legem,& tunc ipſi diſtingunt.Aut ipſi erant in cauſa impulſiua:& tunc ſic.Aut in cauſa finali:& tunc non.arg.ff.de don.in l.ij.§.fi.cum l.ſequent.& de condit. & demonſtra.l.cũ tale.§.falſam.& quod dixi.ſ.de epiſc.& cleri.l.generaliter.& per Dyn.extra de regu.iur.in c.decet. li.vj. Ego in hoc membro ſic dico:Aut populus erat in facto:& nõ inducitur conſuetudo præter legem:quia nullus eſt cõſenſus, vt ff.de iuriſdic. omnium iudicũ.l. ſi per errorem.de aqua plu. arcen.l.ſed hoc ita.cum ſimili. Aut in iure:& tunc non inducitur cõſuetudo generaliter,videlicet: quia nõ trahitur ad alios caſus ſimiles & perſonas.& ff.eo.l.quod non ratione.& quod

ſbi not. Concludo igitur hanc legem procedere ſolùm in conſuetudine regulari, ex certa ſcientia populi inducta, vt ſ. l. pro
22 xi. & l. de quibus. Facit quod not. docto. ſ. eod. l. j. †Decimo octauò quæro, an per conſenſum coactum conſuetudo inducatur? Reſpondeo, ſecundum omnes docto. q̃ aut populus fuit coactus per priuatum; & tunc non. arg. ff. qui & à quib. l. ſi priuatus. Aut fuit coactus per iudicẽ; & tunc aut per ipſum exercentẽ iuriſdictionem; & in vim iuriſdictionis circa illos caſus: & tunc ſic, vt ff. eo. l. nam Imperator. & l. cùm de cõſuetudine. Ratio: quia tunc voluntas iudicis repræſentat voluntatẽ partis, vt ſ. de euictio. l. ſi ob cauſam. & ſ. ſi in cau. iud. l. j. ff. de euictio. l. ſi plus. §. primo. & quod not. ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hæc verba. Aut ſi fuerunt coacti per iudicem tanquam priuatũ: & tũc non: quia tunc vt priuatus debet cenſeri: argu. j. de iur. fiſci. l. p
23 hibitum. li. x. & de meta. l. deuotum. li. xij. & facit quod no. ff. de iuſti. & iur. l. non videtur. §. qui iuſſu. & per Dy. extra eo. ti. c. quod quis mandato. lib. vj. †Decimononò quæro, ſi iudex pluries iudicauit contra legem præſente maiore parte populi, & longum tempus ſit elapſum: an conſuetudo regularis inter omnes ſit inducta? Et dicendum eſt q̃ ſic, vt ff. eo. l. diuturna. cum l. ſeq. Sed cõtra prædicta inſtat pluribus rationibus, & fortiſsimè. Primò: quia illæ ſniæ inter alios latæ, alijs nõ debẽt præiudicare, vt l. ſæpe. ff. de re iudi. & ſ. res inter alios acta. per totum, cum ſimi. Ad quod reſpõdent quidam q̃ tales ſentẽtiæ non nocent alijs in vim rei iudicatæ. vt ibi: ſed cõſenſus maioris partis populi præſentis, & tacẽtis, colligitur per illas: & ex hoc reſultat cõſuetudo quæ p̃ lege habetur in illis: vnde præiudicat, vt in legibus pro hac parte inductis. Secundò inſtatur q̃ illæ ſententiæ fuerunt latę contra legem: & ſic nullæ. ff. de appel. l. ſi expreſsim. & quæ ſen. ſine appel. reſcin. l. j. §. item cùm contra ſacras. & ſ. quando prouo. non eſt neceſſ. l. ij. ergo &c. & l. nam & ſi ſub conditiõe. ver. poſt defe. ff. de iniuſt. teſt. Ad hoc reſpondet q̃ ſententiæ ſunt nullæ de ſe: & ideo quantum eſt de ſe inducunt effectum nullum virtute ſentẽtiæ, vt in contrarijs, ſed quia per eas colligitur tacitus conſenſus populi, vel maioris partis præſentis tacentis, per hoc inducitur conſuetudo: & inde habet effectum. Tertiò inſtatur contra: quia talis conſuetudo quæ eſt contra legem, ipſam legem impugnat: quare nõ poteſt lex nominari vel conſuetudo rationabilis appellari: arg. ff. de mino. l. auxilium. in fi. cũ ſi. Ad quod reſpondet Iac. de Ra. q̃ verum eſt q̃ offendens vnam legem, non iuuat̃ lege eadem, vt ibi: aliàs ſic, vt hic. Quæ ſol. eſt falſa: quia in d. l. auxilium. minor offendit vnã legem, ſcilicet de adulterio: & tamen nõ iuuatur beneficio alterius, ſcilicet de minoribus. Pet. reprobat expreſsè per l. filio. §. ſi ignominioſam. ff. de ritu nup. Quare ſol. ſecundò modo q̃ hic populus committit in legem authoritate legis: ibi ſecus. Quæ ſol. nõ placuit Petr. quia non eſt veriſimile q̃ leges conſentiant q̃ deſtruantur per cõtrariam cõſuetudinem. Non ergo veriſimile eſt q̃ velint deſtructionẽ ſui. Accedat ad hoc. ff. de bon. eo. l. j. & quod not. ff. quod met. cau. l. iſti quidem. in fi. de verb. ſig. l. liberorum. in fi. legis. Sed certè dicta ſol. poſſet defendi per dictam ſolu. quã ſ. dedi, per l. ſanctio legum. ff. de pœ. videlicet q̃ princeps videt hoc velle & cõſentire, qui eſt lex animata in terris: vt in auẗ. de cõſue. §. fin. & in auẗ. de inceſt. nup. §. dubitatum. & facit quod no. Archi. extra de præb. c. cũ de beneficio. lib. vj. Pet. aliter ſol tit q̃ ipſa conſuetudo ſumit effectum, non à lege quam impugnat, ſed à cõſenſu populi ſicut lex ipſa: & ideo p̃ lege ſeruat̃. Guliel. in d. l. de quibus. aliter reſpondet ad præcedens cõtrarium, videlicet quod ibi fuit error expreſſus in ſententijs: ideo ſunt nullæ, hic non: & ſic ſunt aliquæ, vt l. ſ. allega. quando prouo. non eſt ne. Vel aliter: & ſic, videlicet q̃ illud argu. concludit, vbi eſſet vna ſentẽtia, hic duæ, quæ cum longinquitate tẽporis hoc poſſunt, quod per ſe ſolas nõ poſſunt. argu. ff. de ſer. ruſt. præd. l. per fundũ. & communia præd. l. fi, ſed certè in iſtis duabus legibus actus fuit ab initio validus de ſe, reſpectu concedentis: hic ſimpliciter nullus. Hæc ſol. nõ eſt bene tuta: quare teneas aliam ſolu. quam dedi primo, ſcilicet per Pet. & alios docto. Item contra prædicta inſtatur: quia conſuetudo requirit conſenſum, vt l. de quibus. ſed iudicium caret conſenſu, & redditur in inuitum, vt l. inter ſtipulãtem. §. j. ff. de ver. obli. Ad quod ego reſpõdeo, q̃ iſte conſenſus ſaltem coactus: argu. ff. quod met. cau. l. ſi mulier. §. penul. quia videtur volũtarius, poſtq̃ pars victa non appellauit. vt l. j. ſ. de poſtu. ſ. ſi ſæpius in integ. reſti. pe. l. j. & de app. l. hi qui ad ciuilia. Vel aliter nõ eſt conſenſus voluntarius, reſpectu victi per ſententiã, ſed reſpectu aliorum qui fuerunt præſentes in iudicio, & tacentes, bene fuit voluntarius. vt dixi ſ. arg. ff. ad municip. l. ij. & de decur. l. ſpurij. §. pater. Vel aliter, licet ab initio fuerit cõſenſus coact̃; tamen per taciturnitatem ſequentem & patientiam, coactum cõſenſum tranſtulit in voluntarium: argu. ſ. quod met. cauſa. l. ij. & hoc cum diuturnitate temporis videtur operari: argumẽ. ſ. de teſta. l. ſancimus. cum ſim. Deinde & cõtra prædicta oppo. de l. nemo. ſ. de ſen. & interlo. om. iud. Solue vt ibi no. & ſ. eod. in rub. & d. l. de quibus. videlicet q̃ nõ ſequimur exempla aliarum ſententiarũ, aliorũ iudicum: vt ibi: ſed quia per ipſas colligitur cõſenſus maioris partis populi præſentis & tacentis, ex quo inducitur conſuetudo, ſequimur illam conſuetudinem, & pro lege eam ſeruamus, & ſic ſecundum illam iudica-
24 mus. ſic econtra. ff. de vſur. l. cùm de in rem verſo. †Vigeſimò iuxta hoc quæro, an conſuetudo inducatur ex ſententijs quæ non ſunt mandatæ executioni, ſi à tempore pronũciationis earum longum tempus ſit elapſum. Breuiter Gul. tenet, & bene q̃ ſic: quia ceſſatio executionis non contingit ex defectu iuris, ſed partis, quæ executionem debet petere ſecũdum formam l. à diuo pio. §. j. ff. de re iudi. Nam per illas ſententias, ſatis eſt cõſenſus populi declaratus, licet victor eis vſus non ſit: & ſic iſtæ reducunt effectum: arg. ff. quod quiſq̃ iur. l. iij. in princip. & quia ſola ſententia debet ſpectari, vt ff. de pœn. l. qui vltimo. & l. quod ad ſtatum. & ff. de iniuſt. teſt. l. ſi quis filio exhæredato. §. irritum. quæ leges nihil faciunt: quia loquuntur in ſentẽtijs quæ trahũt ſecum executionem ipſo iure: & in eis apparet, vt not. in d. l. qui vltimo. Sed tamen eius opinio eſt vera, vt patet ſ. l. j. & de edi. priua. l. an in totũ. & ff. eo. l. nam Imperator. & l. cùm de conſuetudine. quæ loquuntur ſimpliciter de ſententia diffinitiua, vt ff. de re iud. l. quod iuſſit. in fin. & quando appel. ſit. l. j. §. quod in ſentẽtijs. & ſic ſufficit condemnatio vel abſolutio, vel æquipollẽs abſq̃ alia executione, vt ff. de re iudi. l. ait prætor. & l. in ſumma. C. de ſenten. & interlo. om. iudi. l. præſes. & quod ibi no. & facit quod no. ff. quod quiſq̃ iur. l. j. §. qui magiſtratum. & concord. Mart. Sil. in dicta l. de quibus. eo ſaluo q̃ ſi victus contra quem petitur executio, contradiceret, & eã non patitur: & ſic non perſeueraret eius cõſenſus: & ſic res nõ tranſit in conſenſum, ſed diſſenſum: & ſic eſſet conſuetudo interrupta: quia non dicitur factum quod nõ durat, vt l. ſi pro patre. §. verſum. ff. de in rem verſo. & quod cuiuſq̃ vniuer. l. itẽ eorum. §. actor. cum ſimi. & nihil eſt actũ, donec aliud ſupereſt ad agendum, vt l. pe. ſ. ad Syllania. & de emend. Codi. in princip.
25 †Vigeſimoprimò quæro, an ex ſententia arbitrorũ inducatur conſuetudo. Reſpodet Gul. q̃ aut ſunt tales ſententiæ quę merentur executionem: puta quia compromiſſum factum eſt ſine pœna, & à partibus emologatũ tacitè, vel expreſsè: & tũc ſicut ſententiæ iudicum, vt ſ. de arbitris. l. cùm antea. Dic tamẽ quod requiruntur plures ſententiæ q̃ iudicum: quia ſententia iudicis eſt maioris authoritatis quàm ſententia arbitri, vt ff. de his qui no. infa. in l. quid ergo. §. ex compromiſſo. & patet ff. ſi quis ius di. non obtẽ. l. j. in princ. de iudi. l. ij. §. fi. & quod no. de arbi. l. non ex omnibus. in princi. & probatur. ff. de re iud. l. ait prætor. in princ. & de verb. ſig. l. notionem. in princ. Numerus autem dictarum ſententiarum dictum effectum producẽtium iudicis arbitrio relinquitur cùm non ſit determinatum à lege, vt l. j. in fi. ff. de iure deli. Et facit qđ ſ. dixi in illa q. quot actus ſunt neceſſarij ad conſuetudinem inducendam. Aut ſunt tales ſententiæ quæ non merentur executionẽ: puta quia compromiſſum factum eſt cum pœna, vt ſ. de arb. l. j. & auẗ. decernim⁹. & in corpore vnde ſumitur. & ff. de arbi. l. ij. & tunc non inducitur conſuetudo. Ratio eſt: quia tales ſentẽtiæ non ligãt eos, inter quos ferũtur expreſsè. Ergo nec alios tacitè: arg. ff. loca. l. qui ad certum. de bo. auth. iud. poſ. l. cùm vnus. §. j. de ſer. ruſt. præd. l. item. §. qui habet. cum ſim. Facit quod no. in d. l. ait prætor. in princ. ff. de re iud. & ſ. de iudæ. l. iudæi. †Vigeſimoſecundò quæro, an ſententiæ latæ inter nõ ſubditos, poſſunt conſuetudinem inducere. Reſpõdeo breuiter, cõſuetudinem quæ ſpectat ad ordinationẽ iudicij ſic: quia illa quæ verſant̃ in locum

cum iudicij debent attendi,vt ff.de teſti.l.ij.§.fin.illa verò quæ ſpectant ad deciſionem litis non:quia illa non debent ſpectari ſecundũ locum iudicij,ſed quæ verſantur in loco cõtractus,vt
27 ff.de euict.l.ſi fundus.& de vſur.l.j.no.ſ.l.proxi.† Vigeſimo tertio quæro,an per ſententias reſciſſas poſsit induci conſuetudo. Reſpondet Gulel.in dicta l.ingenuũ.ff.de ſta.homi.vbi perficit illam materiam: ꝙ aut ſunt reſciſſæ per appellationẽ: & tunc non:quia finguntur à principio non fuiſſe latæ, vt l.j. in fi.ff.ad Turpil.& de pœ.l.ij.§.fi.Aut ſunt reſciſſæ per reſtitutionem in integrum:& tũc reſtitutio cõceditur propter vitium proceſſus:puta quia dicatur malè iudicatum:arg.ff.de re iudic.l.diuus.& qui ſatisdare cogan.l.quoties vitioſè.& de re iud.l.iiij.§.cõdemnatum.Aut reſtitutio conceditur,non propter vitium proceſſus,ſed propter fauorem perſonæ minoris vel alterius:& tunc ſic.Ratio:quia tunc licet non remaneant ſententiæ quo ad eum:remanet tamen quo ad alios:argumen. ſ.ſi vnus ex pluri.app.l.j.& ij.licet enim ille faciat reſcindi ſententiã prædictã,remanet tamẽ conſenſus populi, ex quo cõſenſu inducitur cõſuetudo ſicut patet in ſimili:videlicet ꝙ reſciſſa totaliter ſentẽtia apud quoſdam:remanet tamen apud alios eius effectus quo ad cautionẽ de rato,vt ff.rẽ ra.ha.l.cũ minor
28 in prin.& in repe.l.Stichũ.§.qđ vulgo.ff.de ſolut.† Vigeſimo quarto quæro,qualiter conſuetudo inducta in iudicio proponatur.Dicit Pe.ꝙ quãdoque p modũ exceptionis. Verbi gratia:ſi cõſuetudo ſit ꝙ venditor nõ teneatur cauere emptori de vitijs,& morbis,ſi hoc emptor petat à venditore,venditor excipit de conſuetudine:ar.ff.de pac.l.paciſci. Quandoq; in vim actionis realis.verbi gratia,ſi eſt conſuetudo de modo ſuccedẽdi ꝙ primogenitus ſit hæres,ipſe proponat petitionẽ hæreditatis quæ eſt in rem authoritate talis conſuetudinis quæ facit eum dominum,& hæredẽ admitti ad ipſam vniuerſitatem. Item rei vendicatio ad ſingulas res,vt ff.de peti.hær.l.ſed & ſi. §.antepe.& de rei vendic.l.j.in prin.& l.ſi ager.& de bo.poſſe. l.j.ij.& iij.de acqui.poſ.l.cũ hæredes.in princi.non autẽ proponit condictionem ex ipſa cõſuetudine:ſicut patet in ſimili. Nã lex Cornelia facit quem hæredem bonorum alicuius in captiuitate defuncti ex ſua fictione:non tamen proponitur condictio ex illa lege.ſed per dictas actiões reales:vt ff.de teſt.l.lege Cornelia.de vulga.& pupilla.l.lex Cornelia.cum ſimi.de capti.l.patre inſtituto.Quandoq; proponitur per modum actionis perſonalis:puta condictione ex dicta conſuetudine,ſcilicet quando cõſuetudo diſponit de iure perſonali.verbi gratia: vt quis compellatur vẽdere rem ſuam.ff.communia prædi.l.venditor.§.ſi conſtat. Nam proponetur contra eum condictio ex dicta conſuetudine.arg.ff.de condi.ex lege.l.j. Quandoq; poteſt proponi per officium iudicis.verbi gratia: ſi conſuetudo permittit minores vſque ad triginta annos petere reſtitutionẽ in integrum.proponit enim in minori ætate iſtam conſuetudinem per officium iudicis.arg.ff.de mino.l.quod ſi minor.§.ſi. Guliel.de Cu.in præcedenti mẽbro dãnat Petr.in eo,& bene: qa nõ debet proponi condictio ex cõſuetudine,q̃ eſt ſubſidiaria:vt ff.de cõdi.ex lege.l.j.ſed ꝓponi debet actio ex empto:vt ſic ex illo cõtractu formã accipiẽte,ex cõſuetudine agat:ita qđ in libello fiat mẽtio de illa:ſicut patet in ſimili,qñ iurat forma liter in iudicio:vt ff.de iureiu.leg.ſi duo patroni.§.Marcell⁹. & §.ſi quis iurauerit. Quare in prædicto mẽbro ſic dicit ipſe, & verius,quòd aut conſuetudo iſta cadit in nomen, ſiue ſpeciem,aut formam alicuius contractus:& tunc agendum eſt actione ex eo contractu recipiente formam ab illa conſuetudine vt ſemper de illa mentio fiat.Aut non cadit in formam alicuius contractus:vt puta,ſi ſit conſuetudo, quod qui intrauit vineam alicuius,ſoluat domino quinque:& tunc proponi debet condictio ex ipſa conſuetudine.argumen.leg.ſi duo patroni.§.Marcellus.& §.ſi quis intrauerit.de condic.ex lege.leg.j.
29 & ſuprà de reb.credi.leg.actori. Vigeſimoquinto quæro,† an in libello oporteat conſuetudinẽ allegare. Breuiter quicquid dicant doc.moderni,ego ſic dico,quòd aut conſuetudo eſt notoria:& tunc non oportet eam allegare, ſicut nec probare.ff. argumen.de actio.empt.l.emptorem.in princip.& qui ſatisda cogan.l.ſi verò.§.j.& infra de accuſat.l.ea quidem.Facit quod no.ſ.de appellatio.l.ciues & incolæ. Aut conſuetudo non eſt notoria:& tunc aut eſt contra legem; & tunc debet allegari. Ratio eſt:quia intentio aduerſarij fundata eſt de iure communi:& ideo niſi opponeretur in libello: aduerſarius non poſſet eſſe inſtructus,an debeat cedere,vel contẽdere. quod fieri debet:vt l.j.in princi.ff.de eden.Ceſſante igitur ratione,ergo & ipſum dictum.arg.ff.de iure patro.l.adigere.§.quamuis.& de re mil.l.miles.in prin.Facit l.edita.cum ſua materia.ſ.de eden. ſemper tamen debet probari,quãdo non eſt notoria,per eum, qui eã allegat:vt ſ.eo.l.j.& ratio ibi not. Vigeſimoſexto quæ-
30 ro,† quot teſtes probent conſuetudinẽ. Reſpondeo,ſaltẽ duo. ff.de teſti.l.vbi numerus.& l.iij.§.j.quod ibi nota.& cõcor.gl.
31 in l.de quibus.ſ.de legi. Vigeſimoſeptimo quæro,† qualiter debeat iſta conſuetudo probari.Et dicit Pet.ꝙ ſemiplenè:non autem plenè.nã iudex recipiet teſtes in abſentia aduerſarij: & ſe ab ipſis informabit,& ſecundum illam informationem iudicabit:ſicut quando allegatur ſibi ius ſcriptum ad informationem ſui,non fit alia probatio ſibi,ſed ipſe ſolus:de hoc inſpicit libellũ ſuũ. Dicit enim ꝙ quædã in iudicio principaliter proponuntur,ad concluſionem probandam, & illa debent plenè probari:quædam non principaliter:& in eis ſufficit probatio ſemiplena:ſicut patet in eo,qui proponit confeſſoriã pro ſeruitute reali.Proponit enim principaliter ſeruitutẽ ſibi deberi;ſe cũdariò verò ſe dominũ dominantis fundi, vt ff.commu.prædio.l.j.Et iſtud primum debet probari plenè:ſecundũ ſemiplenè.ff.ſi ſerui.vendi.l.ſicuti.§.ſed ſi quęratur.& ſi vſusfru.pet.l. vti fruí.in princ.& quod ibi no.& ff.de probatio.l.circa.& de excep.l.ſed ſi ante.Aliud exemplum ponit in eo,qui petit hæreditatẽ diuidi familiæ erciſcundæ iudicio.Nam principaliter allegat communionem,& illam debet probare plenè,ſecũdario ſe dominũ:& illud ſufficit ſemiplenè ꝓbare, puta per poſſeſſionis probationẽ,vt ff.faml.erciſcun.lege prima quæ probatio nõ ſufficit,niſi dominium in iudicio principaliter propo natur:vt not.ſuprà,de probat.l.ſecunda.& l.ꝓprietatis.& l.cũ res.ſic & in conſuetudine prædicta.Ego teneo cõtrarium,ſcilicet quod debeat plenè probari:& ſic probat l.j.huius tit.Dicit enim quod cõſuetudo debet probari cauſa cognita.Intelligitur ergo plenè:vt ſ.de iud.l.iudices.Non obſtat prima ratio Pe.quia loquitur in iure ſcripto,hic in non ſcripto.Facit ſ.eo. l.j.& quod ibi not.Item non obſtat ſecunda, quia loquitur in ſecundario:ibi in principali,ſcilicet in cõſuetudine,ſuper qua concludens principaliter fundatur:vt patet ſuprà in l.j.in fi.et nõ obſtat.l.circa.& l.ſed ſi ante.cũ ſimi.vt in eis patet. Vigeſi-
32 mooctauo quæro:† quid deponent teſtes inducti ad conſuetudinem probandam.Certè dicit Azo hic,in Summa,& gloſ.in rubri.d.l.de quibus.quod triplex eſt modus.Primusvidelicet, quod perpetuò ſit obtentum,ſine cõtradictione.Secundus eſt modus,quod teſtes deponãt,quòd libelli querimoniarum nõ fuerunt recepti.Tertius modus eſt,quod teſtes deponãt quod fuerit bis obtentum in contradictorio iudicio. Pone exemplũ de primo,quando vicinus alicuius facit pontẽ ſupra viam publicam,& alius vicinus proponit querelam de ipſo,iudex non admiſit libellum querimoniæ,ſed reiecit:& tũc colligitur tacitus conſenſus populi:quia iſta repulſio tantũ operatur,quãtum ſi expreſſe fuerit iudicatum conſuetudinem eſſe.arg.ff.de neg.geſt.l.ſi autem.§.fi.& de compen.l.quod in diem.§.j. Item quod dicit Azo.quod fuit obtentũ in contradictorio iudicio, voluit dicere,quod vnus allegabat conſuetudinem in iudicio, alius negabat iudicatum fuiſſe ſecundum cõſuetudinem:vt ff. eodem.l.cum de cõſuetudine.Iſti modi reprobantur per Iaco. Baldui.& meritò:quia iſta ſentẽtia inter alios lata,regulariter nõ ꝓiudicat alijs:vt l.ſæpe.ff.de re iud.& ſ.res inter alios acta. per totum.cum ſimi.Item poteſt eſſe,ꝙ in hoc actu etiam bino, nõ fuit cõſenſus,etiam decimæ partis populi,nec diuturnitas tẽporis interceſsit:quæ omnia in conſuetudine inducenda requiruntur:vt ſæpius ſ.dixi.Marti.de Fano,et Mart.Sil.& ſequaces eorum voluerũt Azo.hoc modo defendere, ꝙ illa ſententia,per quam iudex in contradictorio iudicio pronunciat eſſe conſuetudinem,non inducit eam,ſed probat eam inductam,et declarat. Simile ff.de rei vẽdicatione l.& ex diuerſo.§.primo. & infrà ſi ſerui.vend.l.ſicuti.§.ſed ſi quæratur.& dicunt quod hæc ſententia facit ius inter omnes,ſicut in alijs publicis iudicijs:niſi probetur de præuaricatione priorum:vt ff.de iureiur. l.eum qui.§.in popularibus,& de præuaricator.l.iij.& de accu

ſa.l.ſi cui.§.iſdem.cum ſimilibus. Item quando libelli querimoniarum ſunt repulſi,per hoc non inducitur cõſuetudo: ſed probatur inducta,& adeò notoria,quod libelli querimoniarũ ſunt reiecti. Et hoc modo defendunt Azo. & glo. Sed prædicta defenſio nõ videtur bona:quia poſito ꝙ dicta ſententia ſit declaratoria,& dicta reiectio querimoniarum ſit actus cõſuetudinis; tamen alijs non debet præiudicare,vt dixi:argum.ff. de iureiuran.l.nam poſtea.§.fina.& l.ſed & ſi poſſeſſoria.§.fin. & l.ſequen.& plenè ſcripſi ſ.quibus res iudic.non noc.l. ſecunda. Præterea,ille modus non eſt modus probandi notorium conſuetudinis:quia non probat notorium actus permanẽtis, nec actus interpellati,circa ipſam conſuetudinem intrinſecus. Facit quod dixi infrà de accuſationi.l.ea quidem. quare Gul. de cu.ſic dicit,in dicta l.de quibus.& bene,quod aut dicta ſentẽtia fuit lata cum cõtradictore legitimo:puta cũ ſyndico vniuerſitatis:& tunc inducit conſuetudinem,ſeu inductam ꝓbat inter omnes,& ſic poteſt ſaluari opinio Azo.& gloſſ.vt in dicta lege cũ de conſuetudine. Aut non fuit lata cum contradictore legitimo;& tunc ſecus. Ita loquitur opinio Iacob.Petr. & ſequacium.argu.ff.de collu.dete.l.cum non iuſto.& ſi quis ingenu.eſſe dica.l.prima. Et facit quod plenè dixi in dicta l. ſecunda.ſuprà quibus res iu.nõ noc.& de liberis agnoſcend.l. prima.§.fin. Breuiter ego dico quod teſtes deponũt tria,& dicunt,ſcilicet vſum populi,& frequentiã vſus,& temporis diuturnitatem:vt probatũ eſt ſ.plenè. Verbi gratia. Reducamus ad practicam,volo probare quod hæc eſt conſuetudo: ſecundum opinionem Mart.no.ſuprà ſolu.matrimo.l.dos à patre.et multis alijs glo.quod ſi vxor decedat in matrimonio,exiſtẽtibus liberis,quod maritus lucretur dotem, & ad eam probandam produco teſtes.iudex interrogat teſtes,nũquid viderunt vnquam vti quod maritus fuerit lucratus dotem prædictã.Dicunt quod ſic.Item quærit iudex,quid vidiſtis de hoc? Ipſi dicunt,vidimus ſemel iudicatum pro marito præſentibus tot inter duos. Item vidimus alia vice ſic iudicatum eſſe inter alios duos tot præſentibus. Item alia vice tot præſentibus, qui faciũt maiorem partem populi:& tunc iudex vltra procedet,& quæret,quot anni ſunt quod vidiſtis prædicta? Ipſi reſpondebunt,decem anni.ecce habemus conſuetudinem probatam, vt patet ex præmiſſis:& ideo iudex ꝓnunciabit conſuetudinem eſſe quod vxore ĩ matrimonio defuncta,extãtibus liberis, maritus debeat lucrari dotẽ. Veruntamen dicunt quidam docto. quod ſi teſtes deponũt quod ſic viderunt iudicari; & interrogati quot præſentibus,& quibus,dicũt ſe neſcire:quod iudex debet æſtimare quot poſſunt fuiſſe præſentes dictis ſententijs, conſiderando quot in iudicio,& tempore ſententiæ conſueuerunt eſſe præſentes communiter,& frequenter: & ſi inueniat eos eſſe maiorem partem populi,habebit cõſuetudinẽ eſſe probatam;argumen.ſ.l.j.quæ dicit quod frequentia inſpicitur.id eſt,frequenter ſolet accidere,quod tot homines reperiũtur in loco,in quo illud eſt actum.Item cùm hoc liquidè probari nõ poteſt,ſtandum eſt coniecturis:vt l.nõ omnes.§.à barbaris.ff. de re mili.quod non puto verum;quoniam:vt ſ.dixi, cõſuetudo poteſt allegari per viam exceptionis:& tunc excipiens, eã clarè, & plenè,debet probare,vt ſuprà dixi & ff.de probat.l.in exceptiõibus.& de excep.l.j.Item per modum officij iudicis: & tunc etiam illam proponens,plenè debet illam probare: vt ff.de iureiurã.l.nam poſtea.§.ſi minor.cum ſimilibus. Aut per modum actionis realis:& tũc idem:vt l.fin.ſuprà de rei vend. Aut per modum actionis perſonalis:& tunc idem:vt l.qui ac-
33 cuſare.ſ.de edẽ.c.cum ſimili.† Et ſic iudex nõ debet ſupplere defectum probationis in vim agendi:vt not.ſuprà vt quæ deſunt aduo.par.iud.ſupple.l.j.& ff.de offi.præſi.l.illicitas.§. veritas.nec in vim excipiendi:vt no.in l.fi.ff.de petitio.hæredita. Nec obſtat §.à barbaris.quia ibi erat difficilior probatio, quã hic:quare ſufficit præſumptio,& cõiectura ibi;hic non. Quod patet:quia lex requirit probationem:vt ſuprà l.j. & ad veram probationem,nõ autem ad coniecturam & præſumptionem: debet referri:vt ff.de conditio.& demonſtr.l.Lucius.ſuprà de probatio.in rubr.vbi probatio,& præſumptio, ponuntur tanquam ſpecies differentes,& diſtinctæ:argumen.ff.pro empt.l. ſecunda.§.ſeparata.& quod not.ff.de legatis primo.l.ij. quod puto verum,quando teſtes dicunt ſe ignorare numerum præſentium:ſed ſi de illo deponunt,& dicunt ſe illos non cognouiſſe,ſi quidem erat probatio facilis,propter modicum numerum populi:tunc idem,ratiõibus iam dictis. Si verò difficilis, teneo cum Pet.per d.§.à Barbaris propter fragilitatẽ memoriæ:vt ſuprà de vete.iure enuclean.l.ij.in princ.ff.de acquiren. poſſ.l.peregre.in principi.& quia propria nomina hominum probabiliter ignorantur:vt l.ſi quis in fundi vocabulo.in prin
34 cip.ff.de legatis primo. Vigeſimononoꝙ quæro, quid ſi quandoque fuit iudicatum pro conſuetudine, quandoque contra: an ex ſententijs prioribus conſuetudo erit inducta. Quod gl. tangit in dicta l.cùm de cõſuetudine.ff.eodem. Et certè Guli. in dicta l.de quibus.ff.eodem.ſic reſpondet:quod aut populus cùm ſciuit eſſe iudicatum contra cõſuetudinem, tacuit,& nõ contradixit,ſeu magiſtratus ipſum populum regens: & tunc conſuetudo ſit interrupta, etiam per vnam ſententiam contrariam:argumen.ff.de vſucap.l.vſucapio.& l.naturaliter.& in authen. quibus modis nat.effic.ſui.§.ſi quis ergo.collat.vij. Debebat enim magiſtratus populi,cùm hoc ſciebat,illi ſentẽtiæ,quæ erat contraria conſuetudini,contradicere: & ideo ſi tacuit,eius taciturnitas præiudicat populo,ſicut ſi ipſe populus tacuiſſet;vt ff.ad municipa.l.municipes.de regu.iur. aliud. §.refertur.& de condi.& demonſtra.l.municipibus. & l.an in totum.ſ.de ædi.priua.vbi eſt hoc expreſſum. Vnde dicti magiſtratus ſcientes,& tacentes,non cõtradicentes debent puniri per ſuperiorem.argumen.ff.de admi.re.ad ci.perti.l.iij.& ſeq. Aut cùm ſciuerint, contradixerunt illi ſententiæ,dicẽtes iniquè pronunciatum,& ſimilia verba;tunc per illam ſentẽtiam non erit conſuetudo interrupta:cùm apparet cõtinuatio primæ voluntatis:alioquin propter nouum,& vltimum conſenſum,cenſeretur interrupta,arg.ff.de lega.iij.l.fideicõmiſſa.§.ſi rem.arg.d.l.ſpurij.§.pater.ff.de decu.Nam cõſenſus in ſententiam aufert perſeuerantiã cõtinuati cõſenſus in prima.ar.ff.de neg.ge.l.Neſennius. de reli.l.at ſi quis.§.plericꝙ.& de acquirẽ. hæred.l.ꝓ hærede.& de leg.j.l.ſi mihi & tibi.§.in legatis.de lega.iij.ſi quis.in prin.teſtamẽti.Et cũ iſta determinatiõe debet intelligi gl.d.l.cùm de cõſuetudine. Trigeſimo quæro,iuxta
35 hoc,† quid erit ſi ad probandũ cõſuetudinem producãtur quatuor teſtes,quorũ duo deponũt ꝙ ſemel viderũt ſic actum tot præſentibus,alij duo deponunt alia die ſic actum præſentibus alijs:an erit cõſuetudo probata? Quidam magni doct.tenẽt ꝙ ſic:& inducunt glo.Ioan.poſitã.ff.de teſt.l.ob carmẽ.§. ſi teſtes.inducunt etiam pro ſe.l.arbiter.ff.de ꝓba.de aqua plu.arcen.l.ij.§.idem Labeo ait. Alij tenẽt cõtra,ꝙ iſti teſtes ſunt ſingulares:quia non cõcordant in eodem facto. quod requiritur ad eſſe conſuetudinis:licet concordẽt in aliquo actu particulari:ergo eam non probant. Facit quod no.ſ.qui nume.tut.l.j. Ad hoc extra,de teſti.c.tã literis.qđ ego teneo. Ratio,prout ſ.dixi in conſuetudine probanda requiritur, non ſolum vſus, & actus populi,ſed eorum frequentia. Iſti ergo teſtes licet probent vſum & actum populi,& in eo cõcordẽt:non tamen probant eius frequentiam quod patet:quia deponũt de pluralitate diuerſorum actuum:non autem de frequentia eiuſdem. Et per hoc patet reſpõſio ad gloſſam Ioan.& ad leges in contrarium adductas;quoniam ipſi teſtes concordant in actu, de quo principaliter agitur:& de eius eſſentia tractat,ſcilicet de depoſitione,& de memoria temporis:& ideo ſi duo concordãt circa actum vnum,ille actus eſt bene probatus;hic non deponũt de frequentia eiuſdem.quod in conſuetudine requiritur: vt ſuprà probaui.ſed de pluralitate diuerſorum actuum, prout patet.ergo conſuetudinem nõ probant, cùm deficiant in probatione vnius eorum,quæ requiruntur in ipſa inducenda,quę ſunt tria,vt ſupra oſtẽdi.ergo deficit probatio in toto: vt ff.de tranſactioni.l.cùm hi.§.ſi prætor.de itine. actuque priuat.l.iij. §.hoc autem.cum ſimilibus. Et hoc modo ponendo caſum dicta glo.Io.in dicta l.ob carmen poteſt ſaluari, videlicet ꝙ ſunt quatuor teſtes,& duo probant,& deponũt ꝙ viderũt me poſſidere vno menſe.& alij duo alio menſe:verum quia Ioan.aliter ponit exemplũ ibi,ſcilicet ꝙ teſtes erãt ſingulares, ſcilicet ꝙ vnus depoſuit ſe vidiſſe vno mẽſe,alius alio menſe,& ſic de ſingulis:idcirco illam glo.damnaui.quod dic vt ibi ſcripſi;arg. ſ.de teſtib.l.iuriſiurãdi.§.ſimili modo.& quod nota.in dicta l. prima.qui num.tut. Et eodem modo pone caſum in d.l.ſi arbi-

ter.&

ter.& d.§.idẽ Labeo.videlicet ꝙ fuerunt quatuor teſtes, & ſin guli duo deponuut de eodem actu, & in eo concordant. tunc enim ſinguli duo ſuum actum probabũt vt l.vbi numerus.ff. de teſt.Secus ſi ſeparatim,videlicet vnus de vno actu,alius de alio:tunc enim deficeret probatio,vt prædixi. Ad quod facit, ꝙ no.in Spe.de teſti.§.j.ver.ſed pone egi.& in ti.de inquiſi.§.j. ver.quid ſi vnus teſtis.& §.nunc videndũ.ver.de pœna.& ver. ſeq.& in tit.de teſte.§.iam de interrogatorijs.ver.ſed nunquid in tit.de noto.crimi.§.fama.ver.quid ſi teſtes. Facit quod dixi
36 ſuprà de eman.libe.l.j.ſuper probatione vera cõcordat Marti. Sili.in d.l.de quibus. Trigeſimoprimò quæro, † quid ſi iudex iudicauit bis contra legem præſente maiori parte populi,repe ritur tamen ꝙ aliquis contradixit,an cõſuetudo erit inducta? Iac.de Are.& Pet.tenent quod ſic:quia cõtradictio vnius ma≠ iori parti populi non obſtat:vt l.quod maior.ff.ad muni. & de reg.iur.l.aliud.§.refertur.Et facit quod dixi in quæſtione illa, videlicet an ſine cõtradictione conſuetudo poſsit induci. Nec obſtat.ff.de ſerui.ruſti.l.per fundum.& commu.prædio.l.rece ptum.quia ibi conſentiunt vt ſinguli iure priuato, hic vt vni≠ uerſi iure publico.Facit quod not.Dy.in c.quod omnes tãgit. extra de regu.iur.lib.vj.& quod ſ.dixi in quæſtione illa,vide≠ licet quantum tempus requiratur ad conſuetudinem indu≠ cendam.Sed Gul.de Cug.in l.ingenuum.de ſtatu hominum. ſic diſtinxit: quia aut conſuetudo iuducitur per legem, vt in vſibus feudorum: & in illis contradictio nihil operatur.Aut contra legem:& tunc ſic:argu.in auth.de defen.ciuita.§.ſi.ibi nullo reluctante &c.argu.pro hoc. quia conſuetudo ſecunda eſt debilior quàm prima: vt.ſ.ad Velleia.l.antiquæ.& quod ibi no.in auth.de non ali.§.quia verò veriſimile.& ff.de teſta. mili.l.eius militis.§.militia.Sed præcedens opin.mihi placet, per leges prædictas.Non obſtat §.ſi.de defen.ciuita.quia illud ſpeciale odio criminis ambitus:vt ff.ad legẽ Iul.de ambi.l.j.& quod ibi nota.Item non obſtat ſecũda ratio:quia hic quælibet conſuetudo cenſetur vniformis, propter idẽtitatem rationis. quæ eſt in d.l.quod maior.& l.aliud.§.j.quæ rationis identitas
37 hic ceſſat. Trigeſimoſecũdò quæro.†an cõſuetudo liget infan tes,& furioſos? Certè gl.tenet hic ꝙ ſic:quia lex ſcripta eos li≠ gat:vt l.diuus.ff.de offi.præſi.& ad l.Pompeiam.de parricid.l. pen.§.ſi.ergo & cõſuetudo non ſcripta,propter paritatem cau ſæ potentiæ, & effectus vt d.l.de quibus. Non obſtat.l.qui ad certũ.ff.loc.vt hic no.videlicet,quia ibi loquitur in cõtractib⁹ priuatorũ,ex eorũ conſenſu ſolummodo inducẽdis hic in con ſuetudine publica,cõſenſu maioris partis populi,ad hoc habi≠ lis inducta.Facit quod ſ.dixi in quæſt.illa,ſcilicet,quorũ con≠ ſenſu requiritur in cõſuetudine inducẽda.Licet ergo iſti con≠ ſentire nõ poſsint,tñ propter habiliũ cõſenſum ligãtur:quorũ cõſenſus ſcilicet habilium hic requiritur, non autẽ inhabiliũ, §.argu.ff.de mune.& hono.l.ad rempublicã. & l.vt gradatim. & ſi lege.& quod not.ff.de ope.no.nun.l.j.§.nũciatio. Gul.ve rò in d.l.ingenuum.ſic diſtinguit in minoribus. Aut eſt talis actus,in quo minores admittuntur vt maiores;vt in matrimo nio,& in donatione ꝓpter nuptias:vt Inſti.de nuptijs.in prin. & no.ſ.de mino.l.ait prætor.§.j.& tunc ſic.verbi gratia, dicat cõſuetudo ꝙ vxore defuncta in matrimonio ſine liberis, mari tus lucretur dotem,talis cõſuetudo ligabit etiã minores: quia vniuerſitas maiorũ,quæ induxit eam ſolùm debet attẽdi:vt ff. quod cuiuſcꝙ vni.not.l.ſicut.§.j.de in ius voc.l.ſed ſi hac.§.qui manumittitur.& de rer.diui.l.in tantum.§.vniuerſitatis.& ar. ff.de leg.l.ſeruis legatis.§.quibus.& quia facit ad hoc lex ſcri≠ pta.l.Aemilius.ff.de mino.& ff.ex quib.cau. in poſ.ea.l.apud Iulianum.in prin.ergo & eos hoc caſu licet cõſuetudo non ſcri pta,propter paritatem cauſæ potẽtię & effectus:vt d.l.de qui≠ bus.Facit quod ſ.proximę dixi. Aut eſt talis, in quo minores non admittũtur vt maiores verbi gratia,eſt conſuetudo ꝙ nul lus põt petere vẽditiones rerũ reſcindi,occaſione minoris prę tij dimidia iuſti prætij,& certè minor tali cõſuetudine non li≠ gatur,propter reſtitutionẽ: vt ff.de mino.l.j.& arg.ad hoc ff. de mune.& hon.l.vt gradatim.§.& ſi lege.Sed multum obſtat ſibi.ff.de admi.tuto.l.ſi ſine hærede.§.Lucius. Sed reſpondeo, ꝙ ibi fuit inducta conſuetudo ſpecialiter,& expreſsim in per≠ ſonis minorum: hic non. Vel ibi non contraxerat minor, ſed maior,cui ipſe ſucceſsit.arg.d.l.Aemili⁹.& l.apud Iul. in prin ci. Martinus Sili.in l.de quibus.in princi.tenet præcedentem
38 opi.Pet.& gloſſæ. Trigeſimotertiò quæro, † an conſuetudo liget clericos.Pet.ꝙ non.quia clerici & laici ſunt diuerſi popu li.ꝙ patet:quia habent diuerſos iudices. arg.ff.de offi. aſſeſ.l.ſi eadem.vnde clerici non habent cõmune cum actibus plebeio rum.ſ.de epiſ.& cle.l.placet.& de teſt.l.conſulta. Itẽ quia cleri ci ſunt maiores cꝫ laici:vt ſ.de ſum.tri.l.iij.ergo non ligãtur eo rum conſuetudine,& ſtatutis,niſi conſenſerint, ar.ff.de origi. iur.l.ij.§.deinde cùm eſſet.& Inſti.de iure natu.§.plebiſcitum. Contrarium no.ff.de poſthu.l.ex ea.Sed Inno. tenet primum extra,de conſti.c.quæ in eccleſiarum.& c.eccleſia ſanctæ Ma≠ riæ.& per Gul.in d.l.ex ea.Et cõtra iſtos eſt communis opi. ꝙ ſi clericus agit contra laicum in foro tẽporali,ꝙ ſeruetur con≠ ſuetudo & ſtatutũ populi,quod eſt ad litem ordinandã: aliàs non.Et ſic intelligitur ſecundùm quoſdam extra,de fo:cõpet. ca.ꝙ clericis.de iureiuran.c.j.& ij.quę no.Hoſt.in Summa,de conſuetudine.Facit quod dixi.ſ.de epiſcopa. audien.l.epiſco≠
39 pale.per Gul.Trigeſimoquartò quæro,†quid ſi alia conſuetu do eſt in foro actoris,alia in foro iudicij: alia in foro rei: quæ debeat ſeruari? Reſpondeo:diſtingue vt no.Odoffr.l.ſ.proxi. videlicet quod aut ſpectat ad litis ordinationem: & ſeruatur illa,quę eſt in foro iudicij. Aut ad litis deciſionem: & tũc illa, quæ eſt in foro contractus:vel in loco contractus vt l.j.in prin ci.ff.de vſur.de euict.l.ſi fundus. Nec obſtat.ſ.de emanc.lib.l. j.quia ibi in actu iudiciali,& contractus idem eſt:hic in diuer≠
40 ſis,vt ibi dixi. Trigeſimoquintò quæro,†quid ſi populus vti tur contra cõſuetudinem:an erit interrupta. Certè gloſſa ma≠ gna hic diſtinguit in fine. Tu dicas latius ſecundũ Martinum Sili.& alios Modernos in lege de quib⁹.videlicet,quod ſi po pulus poſt conſuetudinẽ præſcriptam per errorem vtitur con tra illam,non interrumpit illam:quia non habet animum eam tollendi.argu.ff.eo.lege quod non ratione.& idem de iuriſdi ctione omnium iudicum.lege ſi per errorem. & ſuprà de iuris & facti ignorantia.lege non idcirco. Si verò ex certa ſcientia venit contra legem,non ſimpliciter,ſed legem condendo con trariam,tollit eam: vt.ff.de ſepulchro violato.l.iij.§.diuus. Si verò ſimpliciter ex certa ſcientia vtitur cõtra eam non legem condendo:ſi quidem ille vſus eſt ſufficiens ad nouam conſue≠ tudinem contrariam inducendam,quod qualiter contingit ex præmiſsis apparet,tunc tollit eam:argu.ff.de regul.iur.l.nihil tam naturale.& de ſolution.lege prout quiſque.& Inſtitutis. de iure natura.gentium & ciuili.§.penultimo.Si verò ille non ſit vſus ſufficiens ad contrariam conſuetudinem inducẽdam, non tollit eam legitimè præſcriptam. argumen.ff.de pactis.l. ſi vnus.§.pactus.verſiculo.ſed ſi pactum.Secus in principe:vt in authentica.vt omnes obedien.iudi.prouin.§.arripiat colla≠ tione ſexta.ſed non præſcriptam,nam talis vſus contra ius po puli bene interrumperet:vt hic nota.& de regu.iur.l.nemo.§.
41 temporalis. Trigeſimoſextò quæro,†an ſtatutum, vel conſue tudo ciuitatis vendicet ſibi locum in caſtris ſibi ſubiectis. Cer tè gloſſa in dicta l.ex ea.ff.de poſtu.tenet quod ſic. Et videtur caſus Inſtitu.de ſatiſda.§.fina.Guliel.authen.in dicta lege in≠ genuum.ſic diſtinguit,quod aut illud caſtrum in illo caſu ha≠ bebat conſuetudinem ſeu legem ſpecialem,quod poteſt:vt di≠ xi ſuprà in quæſtione,an pars populi ciuitatis poſsit ſibi con≠ ſuetudinem facere:tunc non:quia debet conſuetudo ſua ſerua ri,vt ſuprà dixi ibi. Aut tempore conſuetudinis ciuitatis illud caſtrum de illo caſu non habebat legem,ſed conſuetudinẽ ſpe cialem,& aut illud caſtrum erat de diſtrictu,& iuriſdictione il lius ciuitatis,& tunc ſic.arg.ſ.de epiſco.& cler.l.nulli.& de na turalib.libe.l.ſi quis.& ff.ad municip.l.qui ex vico. Aut illud caſtrum non eſt de diſtrictu & iuriſdictione illius ciuitatis:& tunc non:cùm habet ſuos fines, ad quos ſuæ ciuitatis conſue≠ tudo extendere nequit.argu.ff.de acquirend. rerum dominio. lege in agris.Ad hoc ſuprà de officio præfect. prætorio Afri≠ cæ. lege in nomine Domini. in princip. in prima columna. & infrà de fun.limi.lege quicunque. libro vndecimo. & facit.ff. de lega.iij.l.prædijs.§.penul.in fi.de fundo inſtru.l.Seiæ.§.Ty rannæ.l.prædia.in fine. argu.ff.de damno infecto.l.ſi finita.§. ex hoc edicto.hoc in caſtris ciuitati ſubiectis, tempore dictæ
42 conſuetudinis. Trigeſimoſeptimò quæro, † quid in caſtris poſtea ſibi vnitis. Tenet Guliel.quod ſi dicta vnio vel tranſ≠

latio ſit facta per principem:tunc ſic:quia facta perfectè videtur:& ideo ſecundùm ciuitatis conſuetudinem debet regulari.arg.de excu.tut.l.idem Vlpianus.§.fi.& de re iud.l.quidam conſulebant.& ſuprà,de nup.l.Imperialis.Nam quod iuris eſt in principali,idem iuris debet eſſe in eius adiuncto.ff.de pact. dota.l.inter.§.cùm inter.& ſ.de dona.ante nup.l.fin.circa medium.l.ad hoc etiam.ff.de hære.inſti.l.liber homo.§.Titius. & ad Trebel.l.Papinianus.Ad quod facit optimè in aut, vt iudi. ſine quoquo ſuffrag.§.illud.& ff.de iudi.l.inſulæ Italiæ. & de excuſ.tuto.l.non tantùm.§.Illyrienſibus. & facit quod not.C. de Metropol.l.j.lib.xj.Aut per alium præterquam per principem eſt facta vnio:& tunc refert:quia aut caſtrum tranſiuit in diſtrictum & iuriſdictionẽ ciuitatis:& tunc idem.Aut non:& tunc non,per ea quæ dixi ſuprà,in pxi.q.& dixi ſ.de iure do.l. etiã.& tractaui in dicta l.ſi finita.§.ex hoc edicto. Trigeſimo-
43 octauo quæro de quæſtione ardua †:quid ſi emergit caſus nõ deciſus lege ſcripta,nec cõſuetudine:& eſt ſimilis legi ſcriptæ pro vna parte:& ſimilis conſuetudini pro alia cõtraria;quæro quid iuris:verbi gratia:quæro an emphyteuta habeat, vel habere debeat incrementum alluuionis? à ſimili facit lex ꝙ ſic: quia fructuarius debet habere ff.de vſufruc.l.item ſi fundi.§.j. Simile cõſuetudini facit ꝙ non:quia vaſallus non debet habere:vt x.colꝰ.in tit.de controuer.inueſt.§.ſi quis de manſo. dicit Mar.Sili.ꝙ ſimile conſuetudini debet ſpectari:quia magis eſt ſimile,cùm vtile habet dominiũ ſicut vaſallus:fructuarius autem non habet dominium directum,nec vtile.Gul. enim contrarium dicit:ꝙ ſimilis lex debet ſpectari:quia ſimile cõſuetudinis procedit per locum à ſimili:lex procedit per locum à maiori,quod eſt fortiusvt no.in l.j.ſ.de neg.geſt.Trigeſimonono
44 quæro.†quid ſi vtrũq; ſimile procedit pariter per omnia. verbi gratia,quæritur an emphyteuta debeat habere ita incremẽtum alluuionis? ſimile legis facit ꝙ ſic: quia ſuperficiarius debet habere.Simile conſuetudinis facit ꝙ non:quia vaſallus nõ debet habere.Reſpõdeo,ſimile legis debet ſpectari.Ratio: qa iſta cõſuetudo eſt cõtra legem:& ideo ad cauſam ſimilem non extenditur. arg.ff.eo.l.quod non ratione. & quod ſuprà dixi,
45 †Vltimò,quicquid doct.in hac materia ſcribunt,diſtinguendo ſic concludo ꝙ aut conſuetudo eſt contra legem,aut prꝛeter legem:in ſecundo caſu cõſtat eam debere ſeruari, per l.j.ſ.e.& de ædi. priua.l.an in totum. & in d.l.de quibus. in j.reſponſo, Primo caſu,aut cõſuetudo eſt cõtra ius naturale:& non debet ſeruari:vt Inſti.de iu.nat.§.ſed naturalia.& de legi. ag. tute.§. fi.& ſ.de cap.dimi.l.eas. Aut cõtra legẽ diuinam:& idem facit quod not.ff.de conſti.princip.l.j.in princ.& ſ.ſi contra ius vel vti.publ.l.fi.de vſur.auth.ad hæc. Aut contra ius gentium:& idẽ:vt d.§.ſed naturalia.cũ ſimi.niſi ex cauſa: vt ff.cõmu.prædio.l.vẽditor.§.ſi cõſtat. Aut eſt cõtra ius ciuile:& tunc aut eſt expreſsè reprobata ꝙ legẽ:& nõ valet;vt ſ.de vſur.l.eos.§.pen. & de ſacroſan.eccl.auth.caſſa.de fur.auth.nauigia cõia de ſucceſ.auth.omnes peregrini.& ff.ad le.Rho.de iac.l.deprecatio. ſecundũ vnã lec.& in auth.vt nulli iud.§.nulli verò.Aut non: & tũc aut eſt inducta per cõſenſum erroneum cõtra legem:& tũc nõ valet,vt ſ.dixi in illa q.an per cõſenſum erroneũ cõſuetudo poſſet induci aut ex certa ſciẽtia: & tũc aut præcedit legẽ:& tunc qdã diſtinguũt,ꝙ aut apparet ex tenore dictę legis eius latorẽ ſenſiſſe vel ſciuiſſe cõſuetudinem localem: & tollit ipſam:vt ff.de ſepul.vio.l.iñ.§.diuus.Aut nõ:& tũc nõ,ſed illa lex ſuccũbit,vt extra,de cõſti.c.j.li.vj.& ſ.de teſta.l.fi.Ego aũt ſic dicovt ſ.dixi in opp.iij,ꝙ aut dicta cõſuetudo eſt cõtra legẽ: & lex ſequẽs cõtraria illi cõſuetudini tollit eã:vt d.§.diuꝰ.Aut præter legẽ:& tũc nõ,ſed lex ſuccũbit ibi:vt d.c.j.extra, de cõſti.& l.fi.ſ.de teſt.& in autꝰ.de nõ alie.§.qaverò veriſimile.cũ ſimi. Aut cõſuetudo eſt gñalis:& vincit legẽ generaliter:vt d.l. de quibꝰ.Aut eſt ſpecialis,& localis,& vincit eã ſpecialiter in eo loco,vt hic,in prin.ſecundũ vnã lec.& ff.cõia prædi.l.vẽditor.§.ſi conſtat.& de admi.tut.l.ſi ſine hærede.§.Lucius. & de polli.l.Imperatores.in fi.non generaliter in omni loco:vt in fine huius legis,ſecundùm vnam lect.& veram, vt ſ.dixi in ſol, primi & ſecundi contrarij:& ſic eſt finis iſtius repetitionis.

De donationibus. *Rubrica.*

LEX I.

a EMptionũ. [a] Qui donat inſtrumẽta emptionũ,videt donare res emptas.h.d. Tene mẽti hãc legẽ & ſimiles notatas in gl. ꝙ q tradit inſtrm,videtur tradere illud ꝙ cõtinetur in eo: quod allegabo tibi cùm ſumes conuentum in ſermone.

LEX II.

INominis. Cùm actio ceditur:debitoris cõſenſus non requiritur.h.d.

LEX III.

Spem. Spes poteſt cedi,hoc dicit.

SIfunctiones. Gl.legit hanc legem duobus modis. Primo modo, ſolutio
b tributorũ[b] non probat aliquem eſſe dñm.h.d.

SIdonatio. Verbum, dono, in vltimis voluntatibus, fideicommiſſum inducit, etiam parte abſente.hoc dicit.

Nec ambigi. Donatio,quæ incipit à traditione, poteſt perfici inter abſentes.h.d.

GEnſualis. Hæc eſt bona lex,& mẽti tenẽda. Idẽ etiam de ſequẽti breuiter dicit. Aſſignatio in cẽſum[c] non præiudicat domino non cõſen
c tienti:ſed ſi conſenſerit,vel ipſe pro alijs aſſignauerit,videtur donare:niſi probet contrarium.hoc dicit cum l.ſeq.

LEgem,quam. Vt pactum donationis impleatur,ex ſtipulatione,vel præſcriptis verbis agitur.hoc dicit.

Nemo. Nemo videtur donare, de quo nõ cogitauit.hoc dicit.

Nec ignorans. Donatio collata in filiũ in poteſtate non valet:ſecus in emancipatũ.h.d.

Cùm de bonis. Donatio facta in filium emancipatum,valet.hoc dicit.

Portionem. Pars pro indiuiſo poteſt donari.hoc dicit.

Si aliquid. Breuitas epiſtolæ nõ vitiat donationes.hoc dicit hæc lex.

Si filius. Nemo dat quod non habet.hoc dicit.

Aeris alieni. Aes alienum non ſequitur fundum,ſed ſucceſſorem vniuerſalem.h.d.

LIue. Filio emãcipato poteſt donari:facta donatio filio in poteſtate per emancipationẽ cũ pacifica poſſeſsione.poſtea cõfirmaꝰ.hoc dicit hæc bona lex.

Si donationis. Actio furti iam facti ciuilis, poteſt remitti.hoc dicit.

Si auia. Mulier poteſt donare extraneis,etiam res ab eius parentibus habitas.hoc dicit.

Vice. Alius poteſt pro donante ſubſcribere.hoc dicit.

COnſtante. Mulier non poteſt donare dotẽ cõſtante matrimonio.hoc dicit. Secũdò dicit gl.quod ſpem actiõis de dote poteſt donare. Vide gloſ.& ſigna eam bene.

a VMres. Vt pactũ donationis impleatur, agitur præſcriptis verbis.hoc dicit.

SIea,quæ. Res à me donata, poteſt mihi donari.hoc dicit.

b SIpatri. Donatio facta ab eo, cui non ſucceſsi,nihil mihi præiudicat.hoc dicit.

DOnatio. Hæc lex tota loquitur quando actum eſt,vt donatio fiat in ſcriptis.Secũ
c dũ gl.omnis donatio requirit inſinuationem ſecundùm quod leges præcipiunt,ſi licet ſi quantitatem taxatam excedat.

DOnatio. Donationes in ſcriptis debent fieri forma hac lege conceſſa. hoc dicit.

Vide

¶ Emptionum.Iſtam legẽ declara,& intelligite,vt habes per Alexan.in l.unj.in prin.de acqui.poſ.vide Bald. in l.fi.qñ fiſc. vel priua.& ad hãc legẽ vide Bal.in l.ab emptione.in iij.col.ff.de pac.

¶ Tributorum.Solutio tributorũ nõ probat dominiũ:vide tamen Bal.in authen. ſi quis.de natu. libe. & l.ſi pater,& ibi Bart. ſ.de act.emp.

¶ Cenſum.Iſta donatio non requirit inſinuationem, ſecũdum Bal.in l.illud.in pe.colum.de ſacroſan. eccl. & adde l.cùm quis. ſecundum Bar.ibi,de acquir.re.do.

Vide gl. quæ est hic, super verbo cognominata. Nota ex hac l. q donatio causa mortis debet ĩsinuari [a]. Secũdò not. q donatio licet non sit facta simpliciter: tñ debet insinuari, si excedat quãtitatẽ. Quod no. qa videtur hoc contra gl. quæ est in l. Aquilius. ff. eo. Vos videtis in plurib⁹ legibus huius tituli, & in iure fit in pluribus locis mẽtio insinuationis. Quid enim est donatiõis insinuatio [b]? Certè q fiat in actis corã iudice, vt hic videbitis, & in l. sancimus. j. eo. & Azo. in summa huius tituli.

LAta. [c] Aliàs Data. Donatio quę debet fieri in scriptis, debet fieri modis præallegatis. etiã si fiat in coniunctam personam. h.d. Et tenet menti ver. gesta. in fi. quia est notabilis casus. Vbicunque igitur fiat in actis donatio, non est curandum.

QVisquis. [d] Rei donatæ detinens vsumfructum, rem videtur tradere. h.d. Not. q quotidie occurrit, & est notabilis casus.

IN extraneos. Extraneis, & ignotis potest donari. h.d.

IN hac. Donatio in vrbe debet insinuari corã magistro cẽsus, in alijs apud pręsides prouinciarũ: vel defensores ciuitatũ. h.d. Nota hũc tex. Quæro an in donatione quæ insinuatur, requiratur aliqua causæ cognitio: debet ne aliquis citari [e]? Dico q non, sed solũ acta requirũtur: vt per ea donatoris voluntas cõprobetur: vt hic dicit notabilis textus.

IN donationibus. In actis iudicialib⁹ nõ sunt necessarij testes [f]. h.d. tene mẽti istã legem.

SEcundum. Donatiões in vrbe debent insinuari coram magistro cẽsus: & non corã alio, contra faciẽtes legitimè puniuntur. hoc dicit.

ILlam subtilem. Hæc ẽ bona lex. Mãdatũ ꝓcuratoris in rẽ suã seu actoris concessio morte mãdatoris cedẽtis nõ extinguitur [g]. Et ꝓcurator in rem suã ante litẽ cõtest. & post, põt aliũ constituere. h.d. no. De primo dic vt dixi in l. j. ſ. de act. & obl. De secũdo dic vt vidisti. ſ. de ꝓcur. l. neq. & l. quod quis.

SAncimus. [h] Donatio vsque ad trecentos aureos insinuatiõe [i] nõ eget: vltra debet insinuari nisi esset donatio imperialis, vel facta ad pias causas, quæ vsque ad quingẽtos aureos ab insinuatione est libera. h.d.

NE autem. Hic est bonus casus, & sequẽs, vbi propter immensam donationem communio rei indu [l] citur, licet domino maioris partis pretium offerre, & totum possidere. Aliàs diuiditur, si est diuidua. Si verò indiuidua, in dominum maioris partis transfertur prædicta potestas. hoc dicit.

[f] *Clausula, quod tot intelligũtur donationes, quot res, quid operetur.*

SI quis. Hic est bonus casus. In donationibus, quæ diuersis tempo [k] ribus celebrantur, cuiuslibet quantitas [k] [a] per se contẽplatur. h.d. Quæro, †circa hãc [m] legẽ de illa clausula, quæ cõsueuit apponi in donationibus. tot intelliguntur esse donationes, quot sunt res: vtrũ valeat. Certè non, quia hoc solum debet inspici, vtrum eodem tempore sint factæ, vel non: vt ex hac lege, & gl. manifestè colligitur.

[g] *Qui promittit decem annua, intelligitur promittere in uita sua.*

[a] *Et an legibus de insinuatione loquentibus possit renunciari.*

SI quis autem. Donatio annua ĩ vita cõtrahẽtium collata, pro quolibet anno videtur vna per se separata: secus si ad hæredes extẽdatur. [l] h.d. Nota istũ tex. [l] ibi: sinautẽ etiã hęredẽ [a] &c. q †ille, qui promittit decẽ annua, intelligatur in vita sua, nisi de hæredib⁹ expresse fiat mentio. Licet contrarium videatur velle glo. in l. si Stichum. ſ. stipulatio. ff. de verbo. obliga. vbi dixi tibi. Quæro, vtrum [2] †istis legibus. quæ de insinuatione donationum loquuntur, possit renunciari. Breuiter respondeo, non: nam legibus, quę inducunt certam formam in constituendis actibus hominum, renunciari non potest: vt ff. de pact. l. ius publicum. & l. nemo potest. ff. de lega. j.

[m] SI quis argentum. [m] Qui donat argentum potest illud tradere in materia, & specie, & in pecunia signata. hoc dicit. Vide glos. super ver. æstimatione. quam vide. & not. de qua materia feci tibi quasi vnam repetitionem, in l. Paulus. ff. de solu.

[n] SEd & si quis. [n] Si donatur res, vt vniuersitas, & interueniat traditio vera, vel ficta, donatio dicitur esse perfecta, si interueniat stipulatio, ad perficiendum cõpellitur: si simplex conuentio huius legis authoritate, vt perficiat compellitur. hoc dicit.

---

a ¶ Insinuari. Donatio causa mortis non insinuatur: sed est econtra in l. fi. j. de donat. causa mor. & gl. in l. j. j. eo. & Bar. in d. l. fi. j. eo. & quod no. Bal. in authen. ex testamento. in ij. col. de colla.

b ¶ Insinuatio. Quid est insinuatio, adde Bal. in auẽ. si omnes. si vt se ab hære. absti. Bar. in l. Modestinus. ff. eo. & Bal. in l. illud. dè sacrosan. eccle.

c ¶ Lata. Vide ad hãc legẽ quod no. Bart. in l. post contractum. in ij. col. ff. eo.

d ¶ Quisqs. & ad hanc l. vide quæ habes in l. ij. in prin. de acq. pos. fallit vbi requirit vera traditio, & vbi esset suspicio fraudis, secundũ Bal. in l. j. ĩ. de vsufr. Sed quid cõtra an per retẽtionẽ proprietatis videretur facta traditio vsusfructus, seu vtilis dominij, dic q non. l. iij. ſ. dare. ff. de vsufruc. & no. Bal. c. j qd fit inuestitura. & in princ. vt hic.

e ¶ Citari. In insinuatione non debet pars citari. vide Barto. in l. Modestinus. ff. e. Bal. in l. j. ſ. illud. de temp. app. & in l. j. in princ. ĩ. de li. cõte. & in l. j. et ij. qñ li. prin. da. melio⁹ in l. illud. ĩ. de sac. san. eccle. & in auẽ. eo de cursum. ĩ. de don. ante nupt. & idem firmat Bal. in l. fi. ſ. fi. de iur. do. Adde, an notarius possit insinuare donationem: & an iudicis requiratur authoritas, vel decretũ, Bal. consi. ccciij. j. lib.

f ¶ Testes. Idem tenet Spe. in ti. de instr. edi. ſ. restat. ver. sed cũ literis. Et hoc obseruat ĩ practica, sed cõsidera propter text. in l. post mortẽ. ff. de adopt. & hanc l. intellige fin. dicit gl. in auẽ. de hære. & fal. ſ. si verò absit. Quãdoque q nõ requirãtur subscriptiones testiũ: sed nomina eorũ quod no. ex no. p gl. in c. qm̃ contra. & ibi vide domi. & hic Cy. & Bal. & Bar. in l. si ꝓcurator. de cõdi. ob cau. dicit hic verũ, nisi vtroq; cõsentiente. quod no. in l. falsus. ĩ. de fur. & vide gl. & doct. in l. gesta. ĩ. de re iud. & Bal. in auẽ. sed hodie nouo. in pe. col. ĩ. si cer. pet. & Bart. in rub. de fi. instru. in ij. eo. vide Bal. in l. illud. ĩ. de sa. san. ecc. ĩ ij. co.

g ¶ Extinguitur. vide oino l. fi. in prin. ff. eo. & no. p Bart. in l. ij. ſ. sed si qs. ff. de don. Sed an possit reuocari expresse Bal. in l. j. in vj. col. de act. & obl. ĩ. tenet q nõ: nisi trib⁹ casib⁹, in quib⁹ in l. ij. ĩ. de noua. alle. gl. in l. fi. cut. ſ. si procurator. ff. qui. mod. pign. vel hypo. Sol. Vide ibi Bal. in l. j. in ij. & ij. q. & adde quod Pet. & Cy. in l. si quidem. suprà, de actio. & oblig. per illum tex. volunt, quòd mandatum in rem suam morte finiatur &c. hic erat cessio, non mandatum. Vide Bald. ibi & adde quod si cedens actionem iniuriarum, decedit re integra, finitur cessio, secundum Bal. in l. fi. ĩ. de hære. ven.

h ✠ P. P A V. P. ¶ Sancimus. vide quæst. tactam per Ias. in l. licet inter col. fi. ver. secundo habes. C. de pact.

i ¶ Insinuatione. Sed quid si quis donat vltra quantitatem hic à lege taxatam, cum aliquo onere adiecto, quod in effectu transit valorem quãtitatis vltra istam summam: vtrum egeat talis donatio insinuatione? Et dicit idem Bald. per illum text. quod non, in l. sed si hæc. ſ. cuidam. de condictio. & demonstratio. & ibi sequitur Imol.

k ¶ Quantitas. Nota & per Barto. in l. rectè Sabinus. Et de hac materia not. Specul. de dona. & in titu. de instru. edi. ſ. porro. versicu. donatio autem. vbi sentit contrarium. Sed Ioan. Andr. ibi non sequitur eum & vide etiam ad prædicta ibi Ioan. Andr. & adde Specu. de dona. ſ. j. super ver. quod dã. vbi ponit aliqua notabilia.

l ¶ Tex. An promissio annua transeat ad hæredem, vide Barto. in dicto ſ. stipulatio & ibi doct. & vide Bar. in l. si idem. in princi. de iurisdi. om. iudi. in ver. quæro. vtrũ isti is legibus possit renunciari insinuationi, vide Bart. in l. Modestinus. ff. eo. & quod not. in l. si qs in cõscribendo. ĩ. de pact. & quod ibi Barto.

m ¶ Si quis argentum. Sed hæc lex nõ habet locum in præsumpta donatione vt oriatur actio, secundum Bal. in l. si pacto quo pœna. suprà, de pactis. & Angel. in l. iuris gentium. ſ. igitur nuda. ff. de pact. videtur velle Bartol. in l. iuris gentium. ſ. quinimo. & l. hactenus. ſ. primo. de consti. pecu.

n ¶ Sed & si quis. Et licet Bartolus dicat, quòd donatio solo cõsensu ꝓficitur: vt institu. eo. ſ. aliæ autem, tamen bene ad hoc ne ab alio possit vel alteri obligari requiritur traditio vera, ad hoc vt dicatur perfecta. Ita dicit not. Bartol. in l. j. ſ. de iure fisci. per l. fina, ſ. Lucius. ff. de donat. quod est menti tenendum secundũ ipsum, & vide quod notat Imol. in l. Aquilius. ff. eodem. Et an habeat locum in donatione ante nuptias, vide gl. & Baldũ in lege prima. suprà donatio. ante nupt. An iste text. habet locum si factũ promittat pacto nudo. vide Bartolum. & ibi Alexandrum in l. iuris gẽtium. ff. de pactis. Et an habeat locum in pacto declinando, vide in eadem lege. ſ. primo. Vide aliquas limitationes p Bartolum in ſ. quinimo. & in lege si vxnus. ſ. pactus. circa medium. & in omnibus Alexand. an habeat locum in donatione causa mortis: glossa est quod sic, in lege cùm pater. ſ. Mæuio. de legatis secundo. adde Imolam, in lege, qui in potestate. in principio. ff. de testamen. vbi allegat glossam in dicto ſ. Mæuio. de legatis secundo. & tenet Baldus in lege si donationis. suprà de contrahenda emptione. Et an habeat locum in factis, vide Baldum in lege cùm virum. suprà de fideicommiss. Et an habeat locum in donatione remuneratiua? Bartolus incidenter in lege iuris gentium. in vltima columna in ſ. quinimo. tenet quod non. Contrarium tenet ibi Alexander, vbi vide. & dum hic loquitur de ista ficta traditione, vide quid sit reseruatio proprietatis, an dicatur ficta traditio? per Alexandrum, in lege tertia. in principio. de acquirenda possessione.

SI quis pro redẽptione[a]. Donatio quæ fit in redemptionem captiuorũ, inſinuatione non eget: & ille, qui hoc officium ſuſcepit, ad ipſum expellẽdum cõpellitur. Item in donationibus quas magiſtri militũ cõferunt in milites: & in his quæ donantur in reparatione domus combuſtæ: & quòd in caſibus prædictis pecunia ſic expẽſa iuramento probatur, & donationes hodie, vſque ad quingẽtos aureos inſinuatione nõ indigent. h.d. No. tex. ibi: ſed tantummodo ſacramentum præſtare. pro iſtis executoribus vltimarum voluntatum, qui debẽt iurare ſe dictam quãtitatẽ in pijs cauſis expendiſſe.

De donationibus quæ ſub modo, vel conditione, vel ex certo tẽpore cõficiũtur. Rub.

LEX I.

SI doceas. Si pactum donatiõis non ſeruatur[b], poteſt res actione vtili vendicari, & cõdictione ob cauſam agi. h.d. Opp. q̃ imò detur alia actio. ſcilicet pſcriptis verbis: vt. ſ. ti. j. cùm res. So. Fateor, q̃ omnes iſtæ tres actiones concurrunt. Sed contra hoc opponitur: qa nemo condicit rem ſuam, prẽterquàm à fure: vt l. fina. ff. vſufru. quemadmo. ca. ſed hic datur rei vendicatio, & cõdictio. ergo malè. Sol. Iſta vẽdicatio[c] †, quæ datur hic, datur vtilis fauore alimentorũ ſecundùm glo. hic poſitam. vnde non poteſt dici propriè res mea: meritò mihi cõceditur condictio vtilis: ergo vendicatio vtilis bene cõcurrit cũ condictione: ſecus in directa. De hac materia plenè dic vt l. j. ff. de dona.

LEX II.

SI prædiorum. Valet pactum q̃d poſt certum tẽpus res ad donantem reuertatur. hoc dicit.

LEX III.

QVoties. Ex pacto appoſito traditioni rei meę, alteri etiã extraneo, & eius hęredibus, actio poteſt quæri[d]. h.d. hic eſt bonus caſus, Tene menti. Eſt ergo vnus de caſibus, in quibus alteri per alterum quæritur actio. Simile vidiſtis. ſ. ad exhib. l. penulti.

PErfecta donatio. Poſt perfectã donationẽ non poteſt ei conditio adijci inuito donatario. hoc dicit.

SI quid. Non refert q̃d ex æq̃pollentibus fiat. h.d.

De reuocandis donationibus. Rubrica.

LEX I.

ET ſi perfectis. Donatio facta in libertum, ex leui ingratitudine reuocatur[e] p patronum; ſecus in hæredibus eius. h.d.

LEX II.

SI apud. Licet inſtrumenta donationis ſint ſubtracta: propterea nõ reuocatur donatio. hoc dicit.

LEX III.

POſſeſſionem. Sola pœnitẽtia donationem non reuocat. h.d.

CVm profiteàris. Ex cã turpitudinis donationis, nõ reuocatur donatio. h.d.

SI donationem. Nõ debet donatio reſcindi per reſcriptũ. hoc dicit.

VElles necne. Quando mulier donat, pſentia mariti vel filiorum non requiritur. hoc dicit.

Omnes pœnæ quæ habent locum in ſecundò nubentibus, habent etiam locum in non honeſtè viuentibus.

HIs ſolis. [f] Donatio facta ĩ filios ex cauſa ingratitudinis, reuocat̃ à matre quæ ad ſecũdas nuptias non trãſmittit. h.d. Vel aliter. donatio facta filio vitioſo non tenet. h.d. hæc lex. Not. primò ex hac lege qua donatio ex cauſa ingratitudinis reuocatur non proſequitur fundum: ſed datur cõtra ipſum donatariũ. Item nota † q̃ omnes[g] pœnæ ſtatutæ contra ſecundò nubentes, habẽt locum in his, qui non honeſtè viuunt. quod tene menti perpetuò; quia ſæpe allegatur.

SI vnquam. [h] Hæc eſt ſingularis & notabilis l. Donatio habet tacitam cõditionem, ſi donator liberos non ſuſceperit: ideo natis liberis reuocatur. h.d. Idẽ intelligit glo. & cuilibet extraneo ſi fuerit donatum. Et dicit gloſſ. quòd reddit ipſo iure; vel condicitur poſſeſſio. Et materiam huius legis & multas alias quæſtiones circa hoc dixi plenè in l. Titia. ſ. Imperator. ff. de legatis. ij.

DOnationes. Donatio facta in liberos, non reuocatur, niſi ex cauſa ingratitudinis. hoc dicit.

GEneraliter. [i] Donatio reuocatur ex cauſis hac lege inſertis. Sed ſi non reuocat donator; eius hæres reuocare non poteſt. hoc dicit.

De donationibus cauſa mortis. Rubrica.

LEX I.

SI donatione. Donatio cauſa mortis poteſt per fideicõmiſſum ſubſtitui. h.d. De hoc plenè in l. j. & ij. eodem titu. ff. & ibi per Dyn. & ibi dixi.

LEX II.

INteſta. Poteſt mulier cauſa mortis donando facere alium ſtipulari dotem ſuã ſalua Falcidia, ſeu legitima, quæ liberis eius debetur. hoc dicit.

CVm de mortis. Donatio cauſa mortis accedit vltimæ voluntati; & inſinuatione nõ eget, ſi q̃nq; teſtes legitimè interueniãt. h.d. Per iſtã legẽ puto correctã l. donatio. C. de dona. quæ videtur requirere quod in donatione cauſa mortis fiat inſinuatio.

Finis libri octaui. Sequitur nonus.

Qui accuſare non poſſunt. Rubrica.

Glo. ponit quæ perſonæ non poſſunt accuſare, quam vide' & nota & ſigna.

LEX I.

PRius eſt. Quando duo crimina intentantur, quorum vnum eſt præiudiciale ad aliud, ſuper grauiori proceditur[k], hoc dicit.

Secun-

---

a ¶ Si quis pro redemptione. Vide Ludoui. Roma. conſi. lxxxiiij. incip. in cauſa nobilis vbi pulchre loquitur q̃n res probat̃ per iuramẽtum. Vtrũ autẽ q̃n res eſt difficilis ad probandũ, debet hoc allegari, & ideo ꝓbatur per iuramentum: vide eundẽ Lud. Ro. in cõſi. lxxv. incip. paceer reuerende. Andre. Barba.

a ¶ Si quis pro redemptione. In ſ. ibi donatio, limitavt dixi j. de actio. ſ. in bonæ fidei in pen. char. per Bald. in l. nulli. ſ. de epiſc. & cler. Bar. in l. diuus. ff. ſi cui plus, quàm per legem Falci.

b ¶ Non ſeruat. Et hãc legẽ nota. allegat Bal. in l. ea lege. ſ. de cons dic. ob cau. & vide in l. qui abſenti. ſ. j. poſt Bar. ff. de acqui. poſſ. Adde de hac lege Ioã. And. in addi. ad Spec. in titu. de inſtru. edit. ſ. porro. in ſecũda additio.

c ¶ Iſta vẽdicatio. Addequod notat Bar. in l. ſi mortis. de donat. cauſa mortis.

d ¶ Actio põt quæri. Et facit ad quæſtionem, de qua per Bar. in l. qui Romæ. ſ. Statius. de ver. obl. Et ibi vide Alexan.

e ¶ Reuocatur. Et ad materiã huius tituli, q̃n reuocatur donatio. quid de fructib⁹? Gloſ. no. in l. generaliter. ſ. ſi quis. ff. de fidei com. liber.

f ¶ His ſolis. Nota ſingularem caſum ſecũdum dñm meum in l. donatiões. ſ. ſpecies. ff. de dona. q̃ donatio non reuocatur ꝓpter ingratitudinẽ ſi maſter tranſiuerit ad ſecũdas nuptias niſi in caſu aut̃. hic poſitæ. And. Barba.

g ¶ Item nota q̃ oẽs. Adde text. de hoc, & ibi do. Abb. in c. vxoratus. de conuer. coniuga. & vide gloſſ. in aut̃. ſacramẽtum. ĩ. q̃n mulier off. tut. & tex. in l. ſi. eo. tit. & in aut̃. de reſti. & ea quæ parit in xj. mẽſe. Domi. Per. de Anch. in ca. ex parte. de appellatio. Andr. Barba.

h ¶ Si vnquã. Vide Ludo. Rom. in cõſi. xxv. pro iſta lege, inci. pro deciſione eorũ. & in cõſi. clxvj. vbi latè tenuit, q̃ non videtur quis renunciare beneficio huius, per iuramẽtum, & pulchre alleẓauit. Vide, quia alle. Io. An. ĩ addi. Spe. in titu. de donatio. adde ad Bar. Andre. Barb.

P. P A V. P.

h ¶ Si vnquam. Vide latè Iaſo. in l. ex hoc iure. col. antepenulti. ff. de iuſti. & iure. Deci. conſi. xx. contrariũ tenet Soc. cõſi. ccxcv. co. iij. an beneficio huius poſſit renũciare, vide Iaſ. in l. pen. col. iij. verſi. hunc etiã videmus. C. de pact.

P. P A V. P.

¶ Generaliter. An valeat pactũ q̃ non poſſit reuocari donatio prætextu ingratitudinis, vide Iaſ. in l. ſi. co. vj. verſic. ex iſta. doct. Bal. C. de pact.

¶ Proceditur. Et nota ad iſtum text. q̃ illi, qui accuſauerũt nõ poſſunt officiũ iudicis implorare, vt proceedatur ad inquiſitionẽ, ac ſi ipſi eſſent procuratores inquiſitionis. Ita dicit Bal. in l. j. C. ſi tutor non geſ. Item nota quod qui accuſare nõ poſſunt, non poſſunt eſſe denũciatores. Ita inquit Barto. in l. diuus. ff. de cuſto. reorum. vbi vide de materia denunciationis.

a ¶ Possit tutor. Dic vt latius per Bartol. in l.ñ.ff.de accu.

b ¶ Qui crimen. Vide quæ dixi in l. accusare.ff. de accusat. post Bart. & adde casum nota.in quo debet accusator se inscribere, & personam legitimare,secundum dominũ Antonium in titulo de accusa. & vide in l.fin.supra eodem. Et adde quod in multis casibus post mortem quis potest accusari, de quibus Institu. de hæred. quæ ab intesta.§.per contrarium. quæro an accusator mortui debeat se inscribere ad pœnã talionis:sicut accusator viui: vt in hac gloss. habes arg.nona quæstio.secunda. capitul. sanè.§.si forte. quæ apud aliquos est canonizata. ad §.per contrarium.qui tenet qđ sic.& alleg.Bald. hic in iij.colum.

c ¶ Accusationem.Vide in l.qui destitit. & ibi Bartol.ff.ad Turpilia.an ille, qui desistit à ciuili,possit criminaliter accusari.

d ¶ Nõ auditur.Et adde eum in l.secunda. ff.de re iudica.& in l. secunda.de eden.& in l.edita.in tertia colũ. eodem titu.& in l.de die. qui satisdare cogantur.

e ¶ c. Abbate. Vbi est iste casus quòd monachus.vide Specula. in titu. de inquisito.§.fi nali.

f ¶ Declinabat forũ. Aliam cautelam adde vt dixi post Bart. in l.si quis sub condi tione.ff. de condi. institu. & hic adde Imo. in l.penulti.§. ad crimen. in octaua charta.ff.de public. iudic. & ibi Barto.in sexta colum. & Bald. in l. reos.infra eodem. & in l. ab administratione.suprà,de leg. ad de Angelum consilio xxxvij.

g ¶ Si accusatoribus. Adde Bartolum in l. si plures.ff.cod.& vi

Secũdum vnam lectu.innuit quod sententia lata in vno iudicio, parat præiudicium in alio.Contra.ff.de publi.iudi.l.is,qui re⁹. Solu. Huius timore sunt plures lectu.Tu tene hic quintam lectu.quæ est Azonis vt hic.Ista duo iudicia erant inuicem præiudicialia, & in lege contraria secus. Istam materiam examina plenè vt ibi dixi.

1 ☞ *Tutor potest semper accusare tutorio nomine.*

2 *Cautela,quando tutor accusat aliquem,quod dicat in accusatione,talis tutor:nec adijciat:tutorio nomine.*

SI cautiones. Si tutor ad vtilitatẽ pupilli,accusat suo noĩe ꝓprio, debet se inscribere.h.d. Per hãc legem dicũt gl. nostri, & aduocati cõmuniter quod tutor vel curator nõ potest alieno nomine accusare. Hoc intelligo verũ, nisi in casibus,in quibus ad prosequẽdum crimen admittitur procurator, prout plenè not.in l.seruum quoque.§.publicè.ff.de procura.Ego tamen puto, † quod semper possit tutor [a] accusare tutorio nomine:vt l.polla.ſ.de his qui.vt indig.sed inscribere se ad pœnam talionis,hoc non potest tutorio nomine: & hoc est,quod ista lex dicit.

a

2 Cautela tamẽ est, † quod quando tutor accusat aliquem,dicat in accusatiõe,talis tutor.nec adjiciat,tutorio nomine: nam tũc intelligeret eo modo quo potest: vt l.post mortem.§.j.ff.quando ex fac.tuto.

LEX III.

b QVi crimen. [b] Accusatio sine inscriptiõe, non admittitur:& accusator cõtumax extra ordinẽ, & in expẽsis punietur. h.d.Hic videtur esse casus quod in criminalibus victus victori cõdemnatur in expẽsis.Quod dic vt dixi vobis in l.nõ ignoret.ſ.de fruc.& lit.expẽ. Item hic videtur casus, quod in eadem instantia possit deduci ciuilis petitio & criminalis. nam hic vides:quia punitur extra ordinẽ, & istud est criminale.Item punitur in expensis, & istud est iudicium ciuile.de hoc dicam vobis in l.si quis ad se fundum.j.ad le.Iul.

VXor tua. Mulier põt accusare, si suã vel suorũ iniuriam ꝓsequatur: nisi sit alius,ad quem magis principaliter negotium pertinet.h.d.cum l.seq. Nota quod dixi in summario.

c ACcusationem. [c] Qui semel desistit,non admittitur iterũ ad accusandum.h.d.

d SIea. Qui tempore statuto à iudice non accusat, vel accusationẽ non prosequitur: postea nõ auditur. [d] h.d.hæc bona lex.Nota hanc l.quam plenè examinaui, & dixi in l.Titia.ff.de accusa.

NOn prohibetur. Miles potest accusare, si suam vel suorũ prosequatur iniuriam.h.d.

1 ☞ *Qui vult admitti ut ciuis,debet probare se ciuem:parte etiam citata.*

NOn ignorat. Non debet quis admitti vt talis,nisi prius ꝓbet se talem.h.

2 d.Tene mẽti hanc legẽ, & multùm not. ad infinita. Sæpe † dicunt statuta, quod si ciuis admittatur ad aliquod,& non alius:ante omnia debet se probare esse talem, Tamen puto quod hæc probatio fiat citata parte.

SI crimen Etiam qui suorum iniuriam persequitur se debet inscribere.h.d.

DAta opera. Incendiarij l.Cornelia de sicar.puniuntur.hoc dicit.

DE crimine. Qui regulariter accusare nõ potest,ad accusandum non admittitur nisi prius examinetur,an crimen, quod accusat. ad casus exceptuatos pertineat.h.d.

SI magnum. Frater non potest accusare fratrem vel pater filium, de crimine grauiori,si suam iniuriam non prosequitur. hoc dicit.cum l.sequen.

VMrationibus. Qui habet duos accusatos tertium accusare nõ potest: nisi suã iniuriam prosequatur. hoc dicit. Idẽ in l.hos accusare.ff.eo.

INiquum. Nutritus non potest suum nutritorẽ accusare,nisi suam iniuriam prosequatur.hoc dicit.

SI sororem. Frater fratrem, seu sororem potest de leui crimine accusare.h.d.

NEganda. Hæc est propriè materia l.is qui reus. ff.de publ.iud.& breuiter dicit: Accusatus non potest accusatorem suum reaccusare de pari crimine,vel minori,prius quàm sit absolutus, nisi suã prosequatur iniuriam:poterit tamen accusationem proponere, nõ vt super ea procedatur,sed vt supersedeatur, donec causa prima finiatur.h.d. Materiã huius legis plenissimè habes in text. & gl.& ego vlterius dixi in l.is qui reus.ff.de publi.iudi.

1 ☞ *Familiaris quando accusare possit dominum domus.*

2 *Monachus quando accusat Abbatem.*

SI quis. Persona domestica non potest dominum domus accusare,nisi in crimine læsæ maiestatis.h.d.hæc notabilis lex. Nota hanc legem, quod familiaris † non potest accusare domiuum domua quod intellige verũ,nisi suã vel suorũ iniuriam prosequatur. Et iste casus † qđ monachus nõ põt accusare Abbatem. In contrariũ videtur dicere.c.Abbate. [e] de ver.sig.dic vt ibi.

SI liberti. Liberti non possunt accusare patronos. hoc dicit ista lex.

De accusationibus, & inscriptionibus. Rubrica.

LEX I.

LOs,qui. Qui effodit terminos,extra ordinem punitur.h.d.hæc lex.

1 ☞ *Si sit statutum,quod quicunque declinauerit forum possit impunè offendi:cautela est si est filiusfamilias,quod pater comparcat pro suo interesse.*

LEX II.

SI cuidam. Hæc est notabilis lex.Pro suo ĩteresse admittit qs ad defendẽdũ aliũ in crimine capitali.h.d. Per hãc legẽ practicabat in ciuitate ista.dicit hic statutũ † ꝙ qcũq; declinauerit forũ,possit impunè offendi vel occidi. Adhibeat talis cautela, quod si accusabat filiusfamilias,pater ꝓ suo interesse declinabat forũ [f] pro filio,& sic nõ incidebat in statutũ fili⁹:eodẽ modo si delinquebat monachus,Abbas pro suo interesse declinabat forũ:postea cõtra istas fraudes,fuit per statutũ prouisum.

1

f

RE os. In capitali crimine admittitur ꝓcurator ad allegãdas causas absentiæ.h.d.plenè in l.seruum quoque.§.publicè.ff.de ꝓcu.& ego dixi in repe.l.penul.§.ad crimen.ff.de publi.iudi.

g SI accusatoribus. [g] Absolutoria lata accusatorib⁹ absentibus, non per cõtumaciã est ipso iure nulla.h.d. Opp.qđ plures nõ admittũtur ad accusandũ vnum: sed nisi vnus tantùm.l.hi tñ.§.fi.& l.si plures.ff.eo.Breuiter plures solu.dãtur illa est vera,ꝙ hic nõ fuit oppositũ de plurib⁹: nam si fuisset oppositũ de plurib⁹,fuisset elect⁹ vnus. qđ tene menti.

NOn ideo minus. Delinquẽs ꝓpter mãdatũ alterius nõ excusatur.h.d. Hic veniret examinãda materia,de mãdatore ꝓ suo fore

de quod per iſtã gloſ ſam in hoc do. Barto. not. in l. prima. in fin. C. de fur.

a ¶ Abſentẽ. Vide Barto. in l. iĵ. ſ. eodem. & in l. quidam conſulebant. de re iudi.

b ¶ Procedi. Vbi in notoriĵs procedatur per inquiſitionem, & de modo procedendi in notoriĵs, vide p Specu. de noto. §. j. & plene per Ang. in l. ſi vacantia. poſt medium. & in ca. ad noſtram. de iureiur. per Anto. & ibi per eum quẽritur, an ſit neceſſariũ probari notorium. & quomodo probetur. & multa pulchra ibi. Vide quod dixi in l. iĵ. §. ſi publico. in tertia col. de adul. quod not. Bald. in l. accuſaturus. ad Turpil. Et quãdo dicatur crimẽ notoriũ, vide Innoc. no. in cap. ſi. de coha. cleri. & mulie. & ibi plenè de materia. & Bal. in l. accuſatorem. ff. ad Turpil. & Bal. hic. Adde qualiter ꝓcedatur ſuper notorio, Oldrad. conſilio xxxvĵ.

c ¶ Accuſari. Et vide, an quis poſsit à pluribus condemnari. Barto. in l. ſepulchri. ff. de ſepul. vio.

d ¶ Secundum dictum. Quid ſi ex forma ſtatuti ille qui percuſsit aliquem, debet amittere manum, cũ qua percuſsit: & quid ſi cum eadẽ manu percuſsit duos vterque vult accuſare: qs præferatur, & vide plene per Iacob. de Bel. in diſput. & in l. j. infra, vt intra certum tempus. vbi illa ratio in criminalibus habeat locum cumulatio, ad de quędam in l. libellorum. & l. ſequen. de accuſa. & Bartol. late in dicta l. ſenatus. ff. eodem. in l. ſi quis homicidiĵ. infra eodem. ver. & ideo ſi aliquis inſultat, vel ſi quis faciat inſultum & percuſsionẽ, punitur tanquam de vno actu ſolo. Et ita cauſam intelligẽdam dixit domi. Ioan. poſt Bald. in l. diuortio. ff. ſoluto matrimo. de cuius intellectu ibi vide & i l. fructus. eo. titu. & Bart. & Bal. in l. nunquam plura. eodẽ titu. in v. col. in verſic. ſecundo poteſt exemplum. Et quod dixi an præſumatur incontinẽti, vide Imol. & Bal. in dicta l. diuortio. Et adde ad materiam, vbi habes in l. & ſi. ff. de adul. & adde dictum Bart. in l. capite quinto. in fi. eo. titu. Adde ꝙ voluit Ioan. Andr. in addi. ad Specul. in titu. de inquiſi. §. viſa, alĵs, nũc tractamus de eo, qui in aliquo loco aliquem cepit, & liĵ gauit, ſi per plura loca duxit ad certum locum & eũ ſpoliauit, in quo loco ſit formãda inquiſitio, ſtante ſtatuto quòd inquiſitio debeat formari in loco delicti.

& inſtigatore. Dixi in l. non ſolùm. §. ſi mandato. & §. procul. ff. de iniurĵs. Materiam verò de auxilio, & fauore, tractauivobis in l. in actione. §. ope. ff. de fur.

a ABſentem. Abſens non poteſt damnari de crimine capitali, & ſi fuit dãnatus ſententia eſt nulla: quæ re tractabitur per eundem, vel per ſuperiorẽ. hoc dicit. De materia nullitatis, dixi vobis in lege prima. ſuprà quando prouoca. non eſt ueceſſa.

b EA quidem. In notoriĵs poteſt ꝓ inquiſitionem procedi ſed in nõ notoriĵs quis non punitur, niſi fuerit citatus, vel accuſatus. hoc dicit. Et exponas ita text. vbi nũciantur, tanquàm notoria, vt patet ex ſequenti reſponſo. & ff. ad Turpillianũ l. ab accuſatione. §. nunciatores. & ſic intelligit gloſſ. ff. de adulte. l. ſecunda. §. ſi publico. & etiam Dyn. in text. vbi poſſet perpendi procedendo per inquiſitionem. ex officio ad denunciationem officialis. Item ibi in tex. deſpici. quaſi dicat in non notoriĵs, non proceditur per inquiſitionem, ſed per accuſationem: & hoc innuit verbum, accuſatio, ſecundùm prædictum modum legendi. & hoc modo intelligitur communiter iſta lex. ſed dominus Nicol. Mata. intelligit quando officialis denunciat cauſam, poteſt procedi per inquiſitionem: vt in prima parte huius legis & probatur infra titu. iĵ. l. prima. & infra, de decurio, libro xij. l. prima. ff. de cuſtod. reorum. l. diuus. Vnde ſi officialis illam denunciationem non produxerit, in notorium probando: tunc ille denunciatus abſoluetur, vt hic, in ſecunda parte huius legis. & dicta l. ab accuſatione. §. nũciatores. ff. ad Turpilianum. Et quod textus dicit hic, accuſatus: expone, id eſt denunciatus. Hanc autẽ materiam, quando poſsit per inquiſitionem procedi pleniſsimè dixi in lege ſecunda. §. ſi publico. ff. de adulteriĵs.

SI quis ſe. Accuſatio debet porrigi corã præſide, nõ coram officialibus. hoc dicit in ſumma.

c QVi de crimine. Iſta ẽ notabilis lex. Breuiter dicit: accuſatus, de eodem crimine non poteſt iterum accuſari[c]. de alio tamen crimine non poterit iterum accuſari; etiam ſi ex eodem facto deſcendat: nec debet ſuper vno pronunciari, donec ſuper alio fuerit plenè cognitum. hoc dicit. Diuiditur in duas partes. Primò, ponit vtrum liceat accuſari. Secundò qualiter debeat procedi. Secunda ibi: iudex autem. Iterum prima ſubdiuiditur: quia primò loquitur quando accuſatur de eodem crimine. Secundò, quando de diuerſis habentibus originem ex eodem facto. Secunda ibi: ſi tamen. vbi eſt caſus ſingularis. Ad euidentiam ſcias tu iuuenis, quòd quandoque ex vno facto oriuntur plura crimina. exemplum in eo qui cognouit ſuam conſanguineam nuptam: iſte enim commiſit adulterium: quia in nuptam. Item inceſtum: quia in conſanguineam ſuam. Hoc præmiſſo caſus in terminis eſt clarus. Opponi. ad primam partem dict. l. ſi quis homicidiĵ. infra eodem. Solu. Fateor quòd regula eſt hic quod accuſatus de eodem, iterum non accuſatur: fallit in caſibus, quos dic vt in gloſſ. quam vide & nota. Venio ad ſecundum dictum[d]. Opponitur & videtur quòd quando plura crimina deſcendunt ex eodem facto, non poſsit accuſari, niſi de vno: vt l. ſenatus. ff. eodem. prout ibi exemplum ponitur de parricidio, & homicidio. Solu. quandoque eſt vnum factum, vnus titulus criminis, & plures agendi formæ: & tunc vna tantùm lege poteſt accuſari: vt dicta lege ſenatus. ſecundum aliquas lecturas. Verbi gratia: ille qui facit homicidium, poteſt accuſari lege Cornelia, de ſicariĵs, & ex forma ſtatuti huius legis, tunc vna tantùm punietur pœna: vt dicta lege ſenatus. Quandoque eſt vnum factum, & plures tituli criminis: & habẽt ſe ſicut genus & ſpecies: & tunc accuſatus de vno, non poteſt accuſari de alio: vt dicta lege ſenatus. ſecundum quod ibi loquitur de homicidio & parricidio: vt lege prætor edixit. §. primo. de iniurĵs. Si verò habent ſe ſicut excedentia, & exceſſa: tunc vtroque poteſt puniri: non tamen poteſt ſimul accuſari de vtroque ab eodem: ſed ab alio ſic: vt hic, & l. ſi adulterium cum inceſtu. ff. de adulter. Sed quæ eſt ratio huius? Reſpondeo, quando ſunt duo iudicia, quorum abſolutoria lata in vno poteſt parere exceptionem rei iudicatæ in alio: non admittitur concurſus: vt l. fundi. & l. fundum. ff. de excep. & illa eſt ratio, quare non admittitur concurſus ciuilis, & criminalis, deſcẽdentium ex eodem: quia abſolutoria lata in vno, poteſt parere exceptionem rei iudicatæ in alio, ſi pronuncietur. ſuper facto. Idem tenet Dy. in c. nullus pluribus. de regu. iur. lib. vj. Idem in propoſito, quando ex eodem facto deſcendunt, ſi eſſent eædem perſonæ accuſatoris, & accuſati, abſolutoria lata in vno, poſſet parere exceptionẽ rei iudicatæ in alio: ideo idem ad accuſandum nõ admittitur: quæ ratio ceſſat alio accuſante. Dices tu: ſed quæ eſt ratio, qđ iudex non poteſt ſententiare ſuper vno, niſi pleniſsimè diſcuſſo alio, vt hic dicitur in vltima parte? Reſpon. in iſtis cauſis capitalibus debet iudex inquirere veritatem: & etiam pro parte offenſa, ſi ipſa non opponat: vt l. j. §. fina. de quæſtio. & l. ſi non defendatur. ff. de pœn. vnde poſsibile eſſet, quod ex defenſionibus factis in vno iudicio, apparet iudici quod in alio reus non eſt culpabilis. vnde eſſet verecundia iudici & parti in iuſtitia. ſi in vno condemnatur, & in alio abſoluitur: ideo de vtroque debet eſſe cognitum, antequam iudicetur. Et de iſto membro, quando ex vno facto oriuntur plura crimina dic vt dihi plenè in dicta l. ſenatus. Quandoque ſunt plura facta & plures tituli criminis, & plures modi agendi: tunc ſi quidẽ omnia illa facta tendunt ad eundẽ finem: non punitur niſi tanquam de vno: vt l. illud ff. ad leg. Aquil. & ideo ſi aliquis inſultauit, & percuſsit, non punitur de inſultu: quoniam ad hunc finem fecit inſultum, vt percuteret. Et gloſ. tua hoc notabiliter tenet quã vide, & ſigna, ſuper verbo, plurima. Si verò illa plura facta non tendunt ad eundem finem, ſed ad diuerſa: tũc non de vno, ſed de quolibet punietur: vt l. nunquã plura. ff. de priua. delict. & ibi pleniſsimè dixi. Venio ad finem: dicitur hic, quod ſuper duobus criminibus cognoſcitur ſimul. Contra. ff. de cuſtodia reorum. l. ſecunda. §. fina. Solu. Dicit gl. fateor, donec ſuper vno arctatur, non poteſt ſup alio arctari: vt lege contraria, Sed c†m erit expeditus de reſponſione, quã tenetur facere ſuper vno: tunc reſpondebit ſuper alio. Hoc gl. tua dicit ita ſuper verbo, vtroque. Et ſi quis vellet hãc legem repetere, eſſent hinc tractandæ tres materiæ. Primò, vtrum ille, qui habet vnam cauſam coram vno iudice, poſsit citari corã alio iudice in alia cauſa. Quod dic vt dixi in l. contra pupillum. §. is qui ad maius. ff. de re iud. Secundò, vtrum ille, qui eſt recõmẽdatus in carceribus ex vna cauſa, poſsit ibi recommendari ex alia. De quo dic plenè, vt in l. iĵ. §. fi. de cuſto. reo. Tertiò an recõmendatus in carcerib⁹ iniuſtè, poſsit ibi recõmẽdari ex alia iuſta cauſa. ꝙ dic vt in q. illa, quã diſputaui, quæ incipit Lap.

Vltimo

a ¶ Se inscribere. Vide etiam Bart. in l. edita. in iij. col. ꝛ. de eden. & in l. transigere. de transac. in prin. & vide Bal. in l. sed & si. ff. de in ius vocan.

b ¶ Non seruatur. An accusator debeat stringi in carceribus, vide Salic. in l. militis. ꝛ. de accu. Barto. in l. penul. §. ad crimen. in prin. ij. col. ff. de publi. iudi. vide Bartol. in l. qui sine. ff. de quæstio.

c ¶ Si miles. Pro hoc qđ no. Bar. in l. siqs. in fi. de serui. not. in ç. cũ non ab hoste. de iud.

d ¶ Spatium statuit. Et de isto termino cõparendi in criminalib⁹, vide Bald. in auc. offeratur. de lit. cõtesta. in vj. col. & vide id qđ dixi. in l. j post Bar. ff. de custo. reo.

e ¶ Præcedẽte. Nõ petitur, nisi iudice ꝓmittẽte. Dicebat tũ dñs Ant. quẽ sequitur ibi do. Iac. in c. j. de iudic. quod si apparet. ita⁹ tionẽ destinatã: & relationẽ nuncij, præsumitur licentiã iudicis de citãdo præcessisse. l. sciẽdũ. de verb. obli. & vide Bart. in l. j. §. cura. circa fi. de offic. præfe. vr. & quod dixi post Bar. in l. j. ff. de in ius voc. & quod dixi post Bar. in l. q nomine. ff. de falsis. vbi Bar. & Bal. in d. l. sciẽdum. in pe. col. & ibi plen⁹ per Lud. & ibi per Ange. in repeti. in xj. col. Sed illa l. loquitur in solennitate intrinseca, ista in extrinseca: sicut in actionibus dicitur, ꝙ sniala lata nõ præsumit lata in scriptis: vt notat Bart. in l. statutis. de sen. ex breuic. reci. & de hoc vide ꝑ Ange. in repe. l. sciẽdum. in x. col. Et no. ꝙ non sufficit generalis commissio facta nũcio de citando, & idẽ tenuit do. Ant. in c. j. de iudi. sed Imol. dicit qđ dubitabat: qa lex hic allegata hoc nõ ꝓbat: quia loquit̃ in citatione, scilicet qñ creditor petit sibi assignari in solutũ bona debitoris sui ꝓ debito: & sic non bene ꝓbat. Vnde videtur qđ remaneam⁹ in regula, quod tantũ valet generale quoad genus, quãtum speciale quo ad speciẽ, iuxta no. in c. si sacerdos. de off. ordi. & in l. si duo. ff. de admi. tut. Et ita dicit do. Io. ibi & not. Insti. de act. §. quadrupli. et ibi bonus text. & bene, & latius ꝑ Mod. in l. ex cõsensu. §. eum qui. ff. de app. Et vide Bar. in l. j. ꝛ. de iurę dot. in prin. & in l. qui autẽ. §. fi. ff. de cõsti. pec. per Bal. in l. si quãdo. ad fi. ꝛ. de consti. pec. in xj. & xiij. q. ibi cõcordat Inno. cũ Cy. quod Bal. allegat in c. j. de iud. Tex. est in l. properandum. §. & si quidẽ. ꝛ. de iud. in versi. iudicib⁹ autẽ res suas referãtibus. vbi patet, qđ qñ reus vult citare actorẽ, vt feratur sentẽtia in fine instãtiæ: iudex debet sup hoc cognoscere, & sibi impartiri licentiã. & sic patet quod qñ in cõmissione requiritur causæ cognitio, requiritur specialis cõmissio in citatione verbali. Si verò non requiritur causæ cognitio in cõmissione, tantũ sufficit gñalis cõmissio. Ita Bal. in d. l. si qñ. & licet ipse nihil alleget: potest allegari ratio, videlicet quod tantũ valet generale quo ad genus &c. vt suprà dictũ est. Pro quo põt adduci tex. & Ang. in l. ij. C. de spor. Dicitur enim ibi quod nũcius, cui fit à principio cõmissa citatio in aliqua causa, potest idem semper citare vsq; ad finẽ causæ. & sic patet qđ vna deputatio generalis, licet nõ fiat particularis cõmissio, sufficit. Secundo, pro hoc potest adduci tex. in aut̃ libellum. de lite contestata. vbi patet quod executor deputatus in causa, potest recipere cautionẽ. seu promissionẽ nomine partis absq; alia speciali cõmissione. Si ergo potest hoc tanquã persona publica, ex gñali cõmissione

Vltima gl. reassumit omnia, & distinguit. quod dic vt in ea.

QVi explicandi. Ista est bona lex & habet pulchrã materiam. Breuiter dicit. qui alicui certam promittit⁷ sententiam, licet iudicem non corrumpat, tanquam corruptor punitur. h. d. Audiui dubium, pone quòd ille, qui iudicem corrumperet, nullo modo puniretur: vt puta, in capitali: licet enim reis redimere sanguinem suum, etiam corrumpendo: vt l. j. in fi. de bo. eo. & l. pe. ff. de præuarica. & habuimus in. l. trãsigere. ꝛ. de transact. Qualiter punietur iste, qui promisit hoc ei facere? videtur quòd nullo modo: quia tex. hic dicit, quòd punietur perinde, ac puniretur principalis corruptor, sed principalis corruptor nullo modo puniretur: ergo nec ipse. cogitabitis: qa de facto fuit Tuderti.

SI quis homicidii. Absolutus nõ põt iterũ accusari de eodẽ crimine: nisi de prævaricatione primi doceatur: de alio verò crimine poterit accusari. h. d.

SInguli. Hic est bonus casus. Non debet literis, vel relationib⁹ publicis ꝑsonarũ credi, sed rei veritas reqri. h. d. qđ no. Facit qđ delictum nõ ꝓbat̃ per instrumentum. Idem habes in l. diuus. ff. de custo. reo. Dixi plenè in l. senatus. ff. ad Turpil. &c.

IN causis. Non debet ꝓcedi sup crimine, nisi certa & clara ꝓcesserit accusatio. aliàs iudex punitur. hoc dicit. Glo. Ponit qualiter accusatio debet formari. Ego circa hoc feci vnam magnam lectionem in l. libellorum. ff. eo. & dic vt ibi. Ex hac gl. colligitur quantum tempus est quod fuerunt factæ istæ gloss.

ACcusationis. Accusator debet se inscribere [a], & detineri sicut accusat⁹, donec causa examinet̃: & q torquet̃ non debet interrogari de sociis. h. d. Istud, quod accusator, & accusat⁹ simul detineantur: hoc de consuetudine non seruatur, [b] nisi accusatus accusaret statim accusatorem suum de falsa, & calũnio

sibi facta à iudice, quia hoc non requirit vllam causæ cognitionem: & est de pertinentibus ad executionẽ causæ: cur non eo modo potest similiter citare virtute generalis cõmissionis: sicut dixit Bal. obseruari Florẽtiæ, & in Hispania. Tertio hoc cõfirmatur, quia sicut ex generali cõmissione, quæ fit notarijs actorum, notarius potest accipere productionẽ libelli absq; eo quod ibi sit iudex: quia illa productio potest fieri de plano & die feriata. l. miles §. sexaginta. ff. de adulte. & probant not. in l. præcipim⁹. in princ. & ibi ponit Bald. de app. ita videtur nuncius virtute generalis cõmissionis posse citare. Nec obst. tex. in l. omnes. §. nihilominus. de epis. & cler. & l. cũ clericis. eo. tit. quia debes scire, quod qñ nũ ciusdatur simpliciter ab vno iudice, vel ꝓ vna causa, vel pro oĩbus, nõ videt̃ ꝙ hoc sibi dari mãdatum intelligi de citando: & ideo requirit̃ quod post particulariter deputetur ad citãdum. Ita dicitur in d. l. j. de spor. Hæc solutio simpliciter videt̃ approbata pro idonea, qa possit committi citatio: & ne detur in officio sibi cõmisso: sed cõtra prædicta fortiter facit, quia secũdũ Gof. in lege cum clericis. §. memorat. C. de epis. & cler. iudex priꝰ quàm cõmittat citationẽ, debet videre petitionẽ actoris, vt iudicet super matrimonio, vtrũ calumniose cõpetat: nã si esset in euidẽti calumnia, posset eũ statim repellere, vel sic libell⁹ esset ineptus. l. q cũ maior. §. si qñ. ff. de bo. liber. alias de ope. liber. & ibi not. in l. j. ff. de offi. assess. Si ergo requirit̃ saltẽ hec instructio, priùs quàm iudex cõmittat citationẽ, non videtur quod nũcius possit. Sed respondet̃ ex his, quæ habes post Bartolũ in l. si finita. §. Iulianus. ꝛ. de dam. infe. in articulo ĩ quo quæritur, an est necessariũ quod ꝓcedat lis bellus. De quo ꝙ Frãcis. de Aret. in c. j. de iudi. An pars teneat̃ credere nuncio dicẽti se habere cõmissionẽ, vide in locis. ꝛ. in principio, apost. alleg. & ꝙ Imol. in l. ex cõsensu. §. eum qui. in ij. co. ff. de app. Adde an per relationẽ nuncij præsumatur de cõmissione iudicis. & quid si non præcessit cõmissio, vide Roma. consi. cccxcvij. per Bal. an præsumatur de commissione, consi. cxviij. volu. j.

a ¶ Se inscribere. Vide etiam Bart. in l. j. ꝛ. de iurę dot. in prin. & in l. qui autẽ. §. fi. ff. de cõsti. pec. per Bal. in l. si quãdo. ad fi. ꝛ. de consti. pec. in xj. & xiij. q. ibi cõcordat Inno. cũ Cy. quod Bal. allegat in c. j. de iud. Tex. est in l. properandum. §. & si quidẽ. ꝛ. de iud. in versi. iudicib⁹ autẽ res suas referãtibus. vbi patet, qđ qñ reus vult citare actorẽ, vt feratur sentẽtia in fine instãtiæ: iudex debet sup hoc cognoscere, & sibi impartiri licentiã. & sic patet quod qñ in cõmissione requiritur causæ cognitio, requiritur specialis cõmissio in citatione verbali. Si verò non requiritur causæ cognitio in cõmissione, tantũ sufficit gñalis cõmissio. Ita Bal. in d. l. si qñ. & licet ipse nihil alleget: potest allegari ratio, videlicet quod tantũ valet generale quo ad genus &c. vt suprà dictũ est. Pro quo põt adduci tex. & Ang. in l. ij. C. de spor. Dicitur enim ibi quod nũcius, cui fit à principio cõmissa citatio in aliqua causa, potest idem semper citare vsq; ad finẽ causæ. & sic patet qđ vna deputatio generalis, licet nõ fiat particularis cõmissio, sufficit. Secundo, pro hoc potest adduci tex. in aut̃ libellum. de lite contestata. vbi patet quod executor deputatus in causa, potest recipere cautionẽ. seu promissionẽ nomine partis absq; alia speciali cõmissione. Si ergo potest hoc tanquã persona publica, ex gñali cõmissione

De exhibendis, & transmittendis reis. Rubrica.

1 ☞ *Iudex secularis capit clericum delinquentem, & eum retinet, ut remittat ad episcopum.*

LEX I.

c SImiles. ¶ Si miles cõmisit delictum, ad magistrum militũ remittet̃. h. d. No. argumẽtũ: † ꝙ licet iudex secularis non possit cognoscere de crimine commisso per clericum potest tamen eum capere, & detinere, vt remittat ad episcopum suum.

LEX II.

NVllus. Reus debet carcerari non autem ligari, nisi conuincatur: & venientibus ex longinquo, triginta dierum spatium [d] statuit. h. d.

d

1 ☞ *Citatio realis, uel personalis, non potest fieri, nisi iudex hoc permiserit.*

2 *Repertus in flagranti crimine potest capi, etiam sine licentia iudicis.*

LEX III.

NEminem. Nullus debet citari. nisi mãdato iudicis præcedente. [c] h. d. Not. † ꝙ nulla põt fieri citatio realis, vel personalis, nisi iudex hoc ꝓmiserit. [f] ꝙ est verũ. Facit ꝛ. de episcopis & cle. lege cum clericis. & l. omnes quod tenet Innoc. nisi esset [g] nuncius generalis constitutus ad faciendas citationes: vt probatur per eũ extra, de proba. c. quoniam contra falsam. ꝙ non videtur verũ: quia ista generalis commissio, nihil releuat vt l. j. ꝛ. de iure do. impet. In casibus tamen non est † necesse, ꝙ iudex hoc committat: quia hoc committit lex: vt quando quis in flagranti crimine reperitur: vt l. raptores. ꝛ. de epis. audi. j. de rapt. virgi. l. j. ff. de fur. l. si quis in seruitute. in fi. & l. interdum. §. qui furem. eo. titu. j. de malefi. & mathe. l. fi. ff. de adul. l. capite quinto. & quod ibi notatur.

c

f ¶ Permiserit. Hoc probatur: quia ad capturam personæ, siue sumus in iudicio ciuili, siue in criminali, non procedi potest nisi præcedat cause cognitio de iure ciuili. Colligitur manifestè ex his, quæ habẽtur in l. nemo carcerem. de exac. tribu. lib. x. De iudicio criminali ponit singulariter Io. And. in c. si dominus. de sen. excõ. quẽ sequitur Bar. in l. quod euitãdi. in fi. ꝛ. de condi. ob tur. cau. Sed ista causæ cognitio non potest pertinere ad nunciũ qui est merus executor: vt l. si vt proponis. de excu. rei iud. ergo non poterit citare. Ad idẽ facit optimè: quia in causa capturæ nuncius debet habere speciale mandatum: vt l. non solum. §. fi. cum l. seq. ff. de procu. & consuluit Bar. in consi. incip. cõmune Gualdi. Fran. de Are. in c. j. de iudi. Abb. hic, & adde Bal. in d. l. communi diui. sufficit probari, vt post Bart. in d. l. qui nomine. de fal. vt dicas habere commissionem.

g ¶ Nisi esset. Adde Bar. in d. l. j. in prin. ꝛ. de iu. do. Et vide Io. de Imo. in c. j. de iudic. vbi dubitat, an istud dictũ sit verum, vide ibi do. Ant. & ibi dixit Bal. in l. si quã⁹ do. C. de test. And. Barba.

LEX I.

IN quacunque.

Siue per accuſationẽ,ſiue p̃ inquiſitionem procedatur, cauſa debet celeriter exa-
minari,& non debet differ-
ri:& interim [r]eus in carcerib⁹ poſitus non debet iniuriari, nec in locis tenebroſis de die poni, nec alias iniurias pati.h.d. Facit iſte text.ibi:ad finem ad primum ſolis or-
tum, &c. de mane vtrum dicatur dies vel nox. & dixi tibi in l.aut facta.§. ad tẽpus. ff.de pœnis.vbi dixi,vtrum mane, & ſero, ſit de die vel de nocte.

LEX II.

a Si quis. [a] Si qs de crimine cõ-
uincitur, debet apud tribunal duci vt crimen cõfitea-
tur,& certũ appareat.h.d. Vtrũ qui ſemel confeſſus eſt crimen ſponte, de-
beat illud iterum confiteri.Gl.tangit hic. Dixi plenè in l.j.ff.eo.

LEX III.

b QVoniam vnum. [b] Car-
cer vbi ponũtur homines,debet eſſe ſeparatus à carcere mulierum. h.d.Super hac lege in authent. nouo iure. quam habetis §.de offi.diuer.iud.l.j.quam nunc ſtatim vide,& nota.

c ADcõmẽtariẽſem. [c] Si carcerat⁹ aufugit, cuſtos prin-
cipalis pœna qua ille debebat pu-
niri,punietur: nec exhibẽdo ſuum fami-
liarẽ liberatur. Sed cuſtode principali ex neceſsitate abſente,idem ſeruabitur de eo cui commiſit officium.hoc dicit.

d DE his quos. [d] Carcerati de-
bẽt puniri vel relaxari, & qd de his ſi intra tri-
ginta dies iudicibus debet nun-
ciari: pœna contra facientibus imminen-
te.hoc dicit.

De priuatis carceribus inhibendis. Rub.

☞ *Detinens hominem liberum per uiginti horas, com-
mittit priuatum carcerem.*

Diocæſis appellatione continetur ciuitas.

LEX Vnica.

e VBemus. [e] Non licet homines in priuatis tenere carcerib⁹, & de hoc poteſt per inquiſi-
tionem ꝓcedi, & iudex ne-
gligens punietur: & reus huius criminis pœna læſæ maieſtatis punietur. hoc dicit. † Quando autem quis dicatur committe-
re priuatum carcerem,detinẽdo hominem liberum; certè ſi detinet eum per viginti horas,punit vt l.capite quinto.ff.de adult. quod plenè dic,vt ibi dixi. Nota etiam† ex hac lege,in princi.quòd appellatione dioe-
ceſis continetur ciuitas:dicit ex Aegypti ca,dioeceſi. Continet enim totam Aegy-
ptum,& ciuitatẽ Aegypti. In contrarium videtur extra,de reſcrip.c.Rodulphus.

Si reus vel accuſator mortuus fuerit. Rubrica.

☞ *Plures de eodem crimine poſſunt ſimul accuſari.*

LEX I.

f SI Marcellus. [f] Per mortem vnius accuſati, nõ extinguitur accuſatio [g] quo ad aliũ de eodẽ crie accuſatũ.h.d.Not.ex hac lege,† plures de eodẽ crimine poſſunt ſi-
mul accuſari,ſecũdum veram opinionem: vt l.inter liberas.§.fina.ff.de adulter.Item mandans & faciens [h] poſſunt ſimul accuſa-
ri de eodẽ crimine.quod dic, vt.l.nihil.ff. de adulte.& hic tangitur per Cy.quod no-
ta & tene menti.

LEX II.

i IIis quem. Mortuo accuſato, etiam liberatur accuſator.h.d.

LEX III.

k IVt proponis. Licet mortuus ſit qui de fal-
ſo inſtrumento accuſabatur, poteſt tamen accuſari,qui eo vtitur.h.d.

l DEfunctis. Defuncto reo extinguitur accuſatio, niſi ſeipſum occiderit.h.d.

m IIquis cum. Si pendente appellatione, à ſen-
tentia,in qua tacitè venit bonorũ ademptio,reus,vel accuſator deceſſerit, pœna extin-
guit:ſed ſi bona adimant,expreſsè durat cauſa ꝓpter quam bona adimuntur:qd habuiſtis in l.iij.ſi pen. appel.mors interue.&c.

Si quis imperatori maledixerit. Rubrica.

1 ☞ *Minæ ex perſonis hominum timendæ ſunt.*

LEX Vnica.

n IIquis. Qui maledixit Imperatori, eſt ad ipſum remittendus: vt ex perſona eius, qui dicit æſtimetur [g], nec eſt ab alio pu-
niendus.hoc dicit.Nota tex.ibi:vt ex† perſo-
nis hominum dicta penſemus. Vnde qualiter ſint metuẽdæ,ex pſonis hominũ ſunt conſide-
randæ.Habuiſtis in l.metum.ſuprà,quod metus cauſa.

Ad legem Iuliam maieſtatis. Rubrica.

LEX I.

o IIam ex alijs. Qui contra legem iudicat, in legem Iul.maie.non inci-
dit.hoc dicit.

LEX II.

p ALienam. Qui iuramentum præſtitum non ob-
ſeruat,in hanc legem non incidit. hoc dicit.

1 ☞ *Vnus teſtis eſt ſufficiens indicium ad torturam.*

2 *Vnum indicium bonum,eſt ſufficiens ad torturam: & non requiruntur plura.*

LEX III.

q IIquis alicui. Ex hac lege accuſati torquent, nec aliquo priuilegio excuſant. Idẽ in accuſatore,& cõſocijs.h.d. Vide gl.ſuper verbo, conuictus. Ex hac gl.not.duo.† Primò,ꝙ vnus teſtis facit indi-
cium ſufficiẽs ad torturã. Vidiſtis in l.in bonæ fidei.§.de iure-
iur.& ff.eo.ti.in l.admonẽdi. Secũdò no.ꝙ licet† cõmuniter o-
mnes leges loquãtur in plurali,& dicãt pręcedẽtibus indicijs: tamẽ ſufficit vnum bonũ indicium,& ſic tenet gl.tua: quã vi-
de & not.De iſtis indicijs dixi plenè in l.fi.ff.de quæſtio.

r NVllus. Poteſt quis ſuum priuilegium allegare, ne torqueat: præter quàm in crimine læſæ ma-
ieſtatis.h.d.hæc lex notabiliſsima.

1 ☞ *Stante ſtatuto,quod quicunque præſtiterit auxilium uel fauorem alicui exban-
nito,pro proditione ſub pœna:ſi aliquis procurat,quod aliquis bannitus pro pro-
ditione rebanniatur;incidit in pœnam.*

s QViſquis. [i] Qui ꝓditionẽ fecerint,vel tractaue-
rint cõtra principem,vel eos, qui ſibi aſsiſtũt,puniunt morte & publicatione bonorũ. & eorũ filij non ſunt capaces hæreditatũ,vel legatorũ, nec ad

---

a [a] Si quis. Vide Butri. hic,q dicit ad hoc vt confeſsio valeat poſt torturam, eſt neceſſe quod ſit intermedius dies vnus, & nox vna: vide tamen hic. And.Barb.

b [b] Carcere mulierũ. De muliere carcerãda, vide Bal. in l.j.ff. qui ſatisda.cogan.

c [c] Puniet. Nota glo. quæ eſt hic, quã multum reputat Bal.not. in l.iij. in fine.§.de fis de inſtru.

d [d] Homines. Quid autem ſi detineat mulierem ex cauſa libidinis: an teneatur pœna priuati carceris: vide Bar.in l.verum.de fur.& vide Bart.in l. ij.ff.de verb.ſig.

e [e] Extinguitur accuſatio. In materia huius legis.& titu. vide ſingulariter quæſtionẽ quã poſui poſt Bart. in l.ex iudiciorum.ff. de accu.

f [f] Mãdans & faciẽs. No.mãdans & faciẽs poſſunt ſimul accuſari.l.minoribꝰ.§. de his quibus vt indig. per Bar.in l.hos accuſare. § lege.& l.nihil.§.fin. ff.de accuſa.

g [g] Aeſtimetur. Qualiter iniuriæ ſint cõſiderandæ,vide ad iſtum tex. quod no.Bar.in l. Turpi.ff.de leg.j.

h [h] Accuſati torquentur. Vide Bar.in l.j.§. ad quæſtionem.ff. de quæſtionibus.

i [i] Quiſquis. Ponderanda ſi adduci poſſet ad queſtionẽ,tetigit Bal. in l.j in prin.ff.de ver. obl.de ꝓhibito loqui cum bãnito: an ſit ꝓhibitum ſibi mittere nunciũ vel literas: Et certè nõ facit, qa hic loquitur de dãte fauorem: vt habetur in l. poſt legatũ.§.j. amittere. & ibi Bart.ff.de his qui. vt indig. Sed pondera ad iſtud dictũ Bar.ꝙ petẽs rebãniri proditorẽ videt præſtare fauorẽ ꝓditori,quod ſtatutũ denegat: & licet lex canonica,phibeat loqui cũ bannito,intelligit quo ad cõmercia, & quoad ſuffragia,& ſimilia: vt rubore perfuſus veniat ad veritatem eccleſiæ.Si ergo eccleſia iſta diſponit, vt reducat ad obediẽtiã: multo fortius permittit vt cũ eo loquatur: ad finẽ reducẽdi eũ ex eo,qa punit⁹ ꝓfectò erat de inobediẽtia, & illa excõicatio inſe quit eũ quocunq; vadat. Sed in pœtore patriæ eſt ſecus: qa licet ſit bãnitus, nõ tñ eſt punitus de ꝓditio-

ne,petendo quod ſibi remittat pœna,eſt cõtra publicũ bonũ: qa lex vult maleficos puniri.l.ita vulneratꝰ.ff. ad l.aquil.And.Bar.

i [i] Quiſquis. Ad hanc legẽ vide Bar.in l.cõſtitutionibꝰ.ff.de app. qualiter debeat intelligi hæc lex,vide quæ dicã ĵ.in fi. huius tit.

k P. P A V. P.

l [l] Quiſqs. Ad materiã iſtius l.vide Soci. cõſi.cclxxix. vol.ij.& conſi.xxxij.volu.j.

m [m] Quiſquis. Ad hanc legẽ vide Bar.in l.cõſtitutionibꝰ.ff.de app. qualiter debeat intelligi hæc lex,vide quæ dicã ĵ.in fi. huius tit.

n P. P A V. P.

o [o] Quiſqs. Ad materiã iſtius l.vide Soci. cõſi.cclxxix. vol.ij.& conſi.xxxij.volu.j.

a ¶ Testimonium. Vide Bar. in l. iurisiurandi. in fi. in v. col. ff. de iureiur.

b ¶ Maternis. Vide Barto. latè in l. in furti. §. ope. ff. de iur. sed an ferens testimonium pro ipso videatur dare opem: vide Barto. not. in l. post legatum. §. si verò. in fine. ff. de his quibus vt indignis. Et ad istum textum, vide quod notat Angelus in l. iij. §. primo. ff. quod quisque iuris.

c ¶ Hoc dicit. Limita istam legem tantum procedere vbi crimẽ est attẽtatum specialiter in personã Principis, vt Imperatoris, aut principis: sed vbi peccatum esset in alijs capitulis l. Iu. maiesta. de quibus gloss. j. rj. & iij. ff. eod. quod tunc non habet locum pœna, de qua hic, sed habet locum pœna l. amissione. §. qui deficiũt. ff. de capi. dimi. Item limitauit hãc l. Pau. de Leaza. in cle. pastoralis. de re iudica. Ioan. Andre. in c. statutum. de rescrip. in vj. in nouella. Pro quibus optimè facit glo. in l. j. in versi. hostis principalis. j. de bon. libe. alias eorum ff. ad l. Iul. maiest. Tu vide Bar. in extraua. ad reprimẽdũ. §. qui sint rebelles. in versi. rebellando. & quod not. Barto. in l iij. ẽ. de manu. vin. & an habeat locum in alia ciuitate quam ea, vide gl. & Bar. in l. j. ff. eo. Et adde quod nõ subditus, non incidit in crimen læsæ maiestatis. sed Bald. in l. iij. ẽ. de fal. mone. de proditore populi. ita incidit in hoc crimen sicut ꝓditor principis. l. fin. & ibi Bald. in l. fi. j. de aboli. & vide hic Salice. & vide in c. j. vt lit. non contest. & circa materiam huius legis quærit. an filius condemnatus in crimine læsæ maie. priuetur beneficio eccle siastico iam quæsito: & videtur ꝙ sic: cùm talis filius sit infamis, vt hic: sed infamia nondum rejcit à dignitate, sed remouet aliam quæsita. l. infamia. C. de decur. libr. x. Et si dicis, ꝙ iudex secularis non potest priuare quẽ beneficio ecclesiastico, vt no. docto. in l. j. de pœnis? respõdeo secundum l. cum probatio. & ibi gloss. ff. de proba. quæ dicit, delictum tuum te punit, non ego: & sic non punit iudex secularis eum principaliter, sed in cõsequentiã. Tamen in cõtrarium est glo. singu. xxvj. dist. satis peruersum. quod est verum, si est crimen læsæ maiestatis temporalis. secus si diuinæ & spiritualis: quia tunc priuatur: vt in c. rj. de schismaticis. & in c. quicunq; de hæreti. in vj. ꝙ tene

nec ad testimonium [a], honores, vel officia admittũtur, filiæ ex hęreditate paterna nihil capere possunt: ex bonis verò maternis [b] legitimã tantum capere possunt, vxores eorũ dotes recuperant; & idẽ in consocijs participibus dicti criminis. Sed ꝙ proditionem reuelauerit, venia dignus erit. h. d. [c] Et primò facit ad q. quam habui de facto in hac ciuitate. †Statutũ est hic, ꝙ quicunq; præstiterit auxiliũ vel fauorẽ alicui exbannito, pro proditione huius cõis, puniat certa pœna. Modò quidã de hac ciuitate procurabat ꝙ do. Petrus de Spole, qui erat exbannitus vt proditor huius cõmunis rebãtretur: quęrebatur vtrũ incideret in istã legẽ tanquã pręstãs cõsiliũ, & fauorem exbannito pro proditione. Quidã Canonistæ dicebãt ꝙ non, per decretales quæ dicũt ꝙ licet nõ sit alicui licitũ cõmunicare cũ aliquo excõmunicato: hoc est verum, nisi pro eo recõciliando eum audiat: ita in proposito ille, qui procurabat ꝙ rebannire tur, faciebat vt recõciliaret eum huic communi: & sic nõ incidebat in legem. Ego dicebam ꝙ hic erat casus in contrariũ, ibi: de nicq; iubemus etiã, &c. Non obstat quod dicitur de excõmunicatiõe quia sentẽtia excõmunicationis est medicinalis, non mortalis, vt in c. cum medicinalis, extra de sententia excõ. lib. vj. Nunquã enim aliquis excommunicatur, vt perpetuò sit condemnatus: sed vt ab inobedientia desistat: bannũ verò, ꝙ datur hodie secundũ statuta terrarum est mortale, & elapso termino banni, non daretur sibi venia comparenti, & venienti ad mandata: ideo nõ est ratio eadem quod sæpissime accidit, specialiter hic.

MEminisse. De crimine læsę maiestatis potest post mortem rei inquiri, hoc dicit ista lex notabilis.

MArtianus. Post mortẽ rei. de hoc crimine potest quæri vt eiꝰ dãnetur memoria, & bona successoribus auferantur, & alienationes factæ à die commissi criminis rescindantur. hoc dicit ista lex. Et nota ꝙ dixi in summario. & tene perpetuò menti.

Ad legem Iul. de adul. & stupro. Rubric.

LEX I.

PVblico. Vxores non possunt accusare viros de toro violato. secus econuerso. h. d.

d GRacchus. [d] Maritꝰ, & eiꝰ filius possunt adulterum vilem inuentũ impunè occidere [c]: sed si nõ erat vilis, mitius punietur. h. d. Tene menti istam legẽ. No. quod legitimè factum est, pœnã nõ meretur, Nota quod licitè possunt filij in istis obedire patri, etiam in atrocioribus executionibus legitimè tamen factis.

e ILquondam. Vide authen. quæ tractat de remissione criminis, & nota eã.

menti post apostillam. Vide Old. consi. xliij. vbi plenè de materia, & an spolianꝫtes nuncios apostolicos dicantur committere crimen lætæ maiestatis, vide Rom. consilio cccl xv. & inquantum Barto. in fi. dicit quòd bannum hodiernũ est mortale, vide Pau. de Castro consi. xxij. quãdo dicatur cõmitti crimen læsæ maiestatis vide Bald. consi. cxxxij. lib. j. Petr. de Ancha. consil. cclxxvij. & ibi qualiterꝫtestes debeant cõcludere, & an contra Papam, vel legatum delatere, dicatur cõmitti crimen læsæ maiestatis.

P. P A V. P.

d ¶ Gracchus. Vide Ia. co. de Bel. de quæstio. col. xxxj. & Felt. in c. dilecti filij. colũ. vij. de except.

e ¶ Occidere. Peccat tamen. xxxij. q. rj. c. admonere. & in c. inter hoc.

f ¶ Peruenirí. Vide Bart. in l, contra pupillum. ff. de re iudic. & vide no. gl. hic singulaliter. Ad idem dixit singulariter Innoc. in c. quia ꝓpter. de elec. ꝙ vbicunque per statutum quis teneꝫ comparere personaliter. si per procuratorem comparet: qui procurator fuit admissus tenet processus. & etiam probatio facit ad l. si maritus. ẽ. prescriptione cũ ibi no. ff. eo.

g ¶ Quærit glo. de hoc vide Bart. & q̃ ibi dixit gl. ff. l. pe. §. ad crimen. in. de pub. iudi. & allegat in l. ita demum. ẽ de procurato.

h ¶ Quoniam. Vide hic singulare dictũ, qñ maritus accusat vxorẽ de adulterio, & postea remisit accusationem, & mulier non cõtinuat adulterium, an possit iterũ accusari de adulterio. vide hic not. per eum & ad Barosum hic facit quod no. Bart. in l. amplius non po. ff. rẽ ra. hãbe. & Bart. in l. ti. §. fi. de eo per quẽ fact. erit. & ibi alle. hunc text.

i ¶ Ita nobis. facit ista l. ad materiã, de qua per Bar. in l. j in prin. ff. si quis ius dicent. non obtemp.

k ¶ Quæ adulterium. Vide istam leg. alleg. ꝑ gl. in c. tanta. de sponso. & ibi doct. in ca. si Christus. de iureiuran. & in ca. à craputa. de vi. & ho. cleric. ibi omnino. & vide Lud. Rom. consil. cclxxxiij. an ꝓpter adulteriũ perditur dos? Andr. Barba.

l ¶ Quæ adulterium. Quærit gl. vbi quærit ꝙ lo. vtrum cũ meretrice siue sit nupta siue non sit licitũ adulteriũ. vide Cyn. in l. j. ẽ. de rap. virgin. in addi. sed Bartol. in l. fi vxor. in princ. ff. eod. alleg. in gloss. videtur tenere gloss. hic vide Bald. ẽ. eo l. si mulier.

m ¶ Quamuis. Caius appellationis ab accusatione adulterij

a Testimonium. Vide Bar. in l. iurisiurandi. in fi. in v. col. ff. de iureiur.

b Maternis. Vide Barto. latè in l. in furti. §. ope. ff. de iur. sed an ferens testimonium pro ipso videatur dare opem: vide Barto. not. in l. post legatum. §. si verò. in fine. ff. de his quibus vt indignis. Et ad istum textum, vide quod notat Angelus in l. iij. §. primo. ff. quod quisque iuris.

c Hoc dicit. Limita istam legem tantum procedere vbi crimẽ est attẽtatum specialiter in personã Principis, vt Imperatoris, aut principis: sed vbi peccatum esset in alijs capitulis l. Iu. maiesta. de quibus gloss. j. rj. & iij. ff. eod. quod tunc non habet locum pœna, de qua hic, sed habet locum pœna l. amissione. §. qui deficiũt. ff. de capi. dimi. Item limitauit hãc l. Pau. de Leaza. in cle. pastoralis. de re iudica. Ioan. Andre. in c. statutum. de rescrip. in vj. in nouella. Pro quibus optimè facit glo. in l. j. in versi. hostis principalis. j. de bon. libe. alias eorum ff. ad l. Iul. maiest. Tu vide Bar. in extraua. ad reprimẽdũ. §. qui sint rebelles. in versi. rebellando. & quod not. Barto. in l iij. ẽ. de manu. vin. & an habeat locum in alia ciuitate quam ea, vide gl. & Bar. in l. j. ff. eo. Et adde quod nõ subditus, non incidit in crimen læsæ maiestatis. sed Bald. in l. iij. ẽ. de fal. mone. de proditore populi. ita incidit in hoc crimen sicut ꝓditor principis. l. fin. & ibi Bald. in l. fi. j. de aboli. & vide hic Salice. & vide in c. j. vt lit. non contest. & circa materiam huius legis quærit. an filius condemnatus in crimine læsæ maie. priuetur beneficio ecclesiastico iam quæsito: & videtur ꝙ sic: cùm talis filius sit infamis, vt hic: sed infamia nondum rejcit à dignitate, sed remouet aliam quæsita. l. infamia. C. de decur. libr. x. Et si dicis, ꝙ iudex secularis non potest priuare quẽ beneficio ecclesiastico, vt no. docto. in l. j. de pœnis? respõdeo secundum l. cum probatio. & ibi gloss. ff. de proba. quæ dicit, delictum tuum te punit, non ego: & sic non punit iudex secularis eum principaliter, sed in cõsequentiã. Tamen in cõtrarium est glo. singu. xxvj. dist. satis peruersum. quod est verum, si est crimen læsæ maiestatis temporalis. secus si diuinæ & spiritualis: quia tunc priuatur: vt in c. rj. de schismaticis. & in c. quicunq; de hæreti. in vj. ꝙ tene

de qua tractatur in auth. qua in prouincia. vbi de crimine agi oportet. & ego dixi in l. si cui. §. fin. de accusa.

f QVamuis. Accusatore absente, post crimẽ liquidatũ põt ad snĩam diffiniti uram pueniri. [f] Quærit glo. [g] hic

g licet ad crimẽ publici iudicij prosequẽdũ, nõ admittat pcurator: qd si nõ fuerit oppositũ an valeat ꝓcessus? Glo. hic videt dicere ꝙ sic: quã vide & not. sup verbo, præsentiam. Quod dic vt hic dixi. ff. de publi. iudic: l. pen. §. ad crimen.

h QVoniam. [h] Qui nõ põt accusare de crimine nõ põt excipere de eodẽ ad aliquẽ puniendũ. hoc dicit hæc notabilis lex.

i ITa nobis. [i] Hic enumerat, quæ exceptiones possunt obijci accusanti de adulterio. Nota ꝙ hæc lex statuit posse tantũ certas exceptiones obijci: & per hoc excludũtur aliæ exceptiones legitimæ in corpore

i iuris inclusæ: vt hac glos. & ideo† per hoc doct. inducũt hãc legẽ in arg. ꝙ licet statuto caueat, ꝙ cõtra instrumentũ nõ possint opponi nisi certę exceptiones: ꝙ per illud statutũ nõ excludant aliæ legitimæ. ꝙ nõ puto vsquequaq; verũ. Quod dic vt plenissimè dixi in l. j. §. j. ff. quod vi aut clam.

i ☞ *Cum meretrice nupta, non committitur adulterium.*

k QVæ adulteriũ. [k] Dña à caupone põt de adulterio accusari. secus de familia, quæ hospitibus

i seruit. h. d. †Quærit glo. [l] vtrũ cũ meretrí-

l ce nupta possit cõmitti adulteriũ. Glo. dicit ꝙ sic. Quidam vltramontani dicunt cõtrarium, & fortè melius.

i ☞ *Crimen remanet publicum, licet auferatur facultas accusandi omnibus, restringendo ad certas personas tantũ.*

m QVãuis. [m] Accusare de adulterio licet marito, & alijs coniunctis personis nõ extraneis.

i h. d. Oppo. & videtur quod quilibet de populo admittatur ad accusandum. Vnde videtur obstare. ff. eo. l. ij. §. fin. & l. seq. So. dicit glo. ista lex loquiꝫ, qñ isti propinqui non extant. Docto. moderni dicunt, ꝙ illa lex corrigit̃ per istam. Et ista opinio plus placet, per rationem positam in hac l. vide licet ne liceat extraneis fœdare connubia.

i Secundum quam lect. †habes, ꝙ licet per formã statuti auferatur facultas accusandi de publico crimine omnibus, & restringatur ad certas personas tantum nihilominus remanet crimen publicum. De hoc dixi vobis ĩ l. j. ff. de pub. iudi. Vltimò habetis in fi. qd̃ pœna adulterij est pœna mortis. Opp. ff. de quæstio. l. si quis viduã. Solue vt ibi not. Et ibi dixi vobis, secundum ista tempora, pœna mortis in muliere est aliter constituta, ideo vide auth. sed hodie vnde de iure communi pœna in masculo non est immutata, sed in fœmina sic; vt ẽ. in authen. Habetis hic aliam authen. quæ loquitur de quadam pœna quę infertur ei,

Secunda Bartoli ſuper Codice.

notantur xxxij. quæſtio.vj.in ſumma. & in ca.intelleximus. in fin.extra,eo.vbi vltimo habetis.Et de iſta pœna adulterij adde etiam Bal. in l.Clau-dius.de his qui,vt indig.pœna etiam adulterij.ꝙ mulier perdat dotem,vt hic videtur quod in bonis paraphernalibus:dic ſecundum glo.ſingu.in ca. plerunque. de dona. inter vir. & vxo. & vide in l.ex conſenſu. ſuprà,de repu.Sed an dicta glo.ſit vera, dixi poſt Imol.in l.cùm mulier.in ij. colū. ff. ſol.mat.Quæ autem ſit pœna ſtupri, vide no.Bal.in l. raptores. §.de epiſcop.& cle.Et quando mulier committat adulteriū cum inceſtu, & puniatur vide in l.ſi adulteriū cum inceſtu.in princ, vbi gl.in l.inter libe-ras.ff.e.Et de iſtis pœnis vide plenè per Iacob.de Bel.in l.raptores.

a ¶ Gladio punitur.Vide in authen. vt non luxurientur cōtra naturam.xxiij. quæſtio. ij.hic quanquam.vbi etiam dicitur de crimine,quod committitur cū brutis. Quid in Iudæo,vide in c. in archiepiſcopatu, de rap.Quid in muliere agente vt vir, vide cō. in l.fœdiſſima. §. e.de raptoribus.aliàs. ff.eo.de adul.

b ¶ Poterit cōdemnari.Adde quod Ludo. Ro.dicit hic eſſe caſum,quòd ſentētia ex præſumptione prolata nunquam trāſit in rem iudicatā,imò continuo retractari poteſt:de quo, & de iſtis ſimilibus ſententijs vide quæ habes hic poſt Cyn. & aduerte quod præſumptio violenta quæ ſecundum ius dicitur habere vim plenæ probationis in cauſa ciuili, non ſufficit ad plenam probationem in cauſa criminali. no.doct.in ca.afferte. & in c.quia veriſimile.de præſum. videlicet de nudo cum nuda,ſolo cum ſola.De quo in c.literis.de præſum.quia habet vim plenæ probationis in cauſa ciuili ſeparationis matrimonij, non ſufficeret ſola in criminali ad condēnandum de ſtupro. Facit l.ſi autem.§.de proba. & quod not.Bart.in fi.ſuprà de iureiur.ſecus quando eſt præſumptio violenta approbata à iure, etiam quoad criminalē cauſam:qa tūc ſola ſufficit.l.quæ ibi not.fa. eſt authē.ſi quis cum hic, & ibi not, ſuprà

quem maritus habet ſuſpectum de adulterio vxoris ſuæ,quæ incipit,ſi quis ei.

CVm vir. Iſta non conſueuit legi:quia de ea loqui non eſt honeſtum. Breuiter dicit: Crimen Sodomiæ vltore gladio punitur [a].h.d.

☞ *Nomen rei,quando dicatur receptum inter reos.*

ADulterij. Habeo iſtam legem multum claram; quia probat vnā meam opinionem,de qua eſt caſus hic.Breuiter dicit. In qōne adulterij exceptiones friuolæ reprobātur:exceptiones legitimæ, quæ proceſſum reſpiciunt, primò examinātur,poſteà de crimine cognoſcitur.h.d. †Per iſtam legem ego dico manifeſtè probari opinionem meam:ꝙ tunc dicitur nomen rei receptum inter reos,quando facta examinatione ſuper omnibus exceptionibus dilatorijs reſpicientibus proceſſum iudex pronunciauit ſuper accuſatione procedendum eſſe;vnde ante lit.conteſta.poteſt dici nomē receptum inter reos,ſcilicet per illam pronunciationem;meritò hoc poteſt fieri reo abſente:vt vidiſtis.ſ.eod.l.adulteram.licet gloſſ.aliter dicat.Dixi tibi in l.is qui reus.de publi.iudi.& tunc non allegaui tibi hanc legem,ſed heri tantum addidi; & ideo tene menti.

SI hi qui adulterij. Alias Si adult.Si abſolutus ab adulterio,pximitatis prætextu: poſteà cum ea matrimonium contrahat,ex hoc iuris,& de iure videtur naſci præſumptio;ex qua de primo adulterio de quo fuit abſolutus,poterit condemnari [b].h.d.hæc ſingularis lex,quod tene mēti.Opp.nemo ex præſumptionibus eſt condemnandus; vt l.abſentem.ff.de pœ.Sol.Ibi loquitur de præſumptione hominis;hic de præſumptione iuris,& de iure.Op.poſtquàm quis eſt abſolutus,non poteſt condemnari,niſi doceatur de præuaricatione:vt l.ſi quis homicidij.de accu.& l.iij.ff.de præua.Sol.Specialis caſus eſt hic.Simile vidiſtis ſuprà de re, cre,& de iureiu.l,ſi.

☞ *Qui ex adulterio iniuriantur,iniuriantur etiam ex ſtupro commiſſo in uiduitate.*

SI mulier Maritus quondā poteſt accuſare de ſtupro,quod cōmittitur in vxore,quam repudiauerit. hoc dicit hæc bona lex.Opponitur,cùm iſtud ſit crimen publicum, quilibet poteſt accuſare: quid ergo mirum,ſi maritus admittit. Dicit glo.quòd maritus quondam præfertur quia magis offenditur.Ex hac lege no.† ꝙ ille qui offenditur de adulterio conſtante matrimonio,ille offenditur ex ſtupro viduitate durante.Hoc eſt vtile ſcire ad probandum quandoque inimicitias: nam ita iniuriantur cōſanguinei viri iam defuncti ex ſtupro,quod committitur in viduam,ſicut ſi duraret matrimonium.

LIbertatem. Sicut libertas ſeruorum intra duos menſes à die diuortij impeditur;ita intra duos menſes à die matrimonij ſoluti per mortem.h.d.

Si quis eam,cuius tutor fuerit corruperit. *Rubrica.*

LEX Vnica.

STutor. Qui ſuam pupillam corrumpit deportatur, bonis omnibus publicatis. hoc dicit hæc bona lex.

De mulieribus,quæ ſeruis proprijs ſe iunxerunt. *Rubrica.*

LEX Vnica.

SIqua. Quæ ſeruo ,pprio ſe iūgit,morte punitur:& omnes ad denūcian dum admittuntur:filij ex tali coniunctione nati, inſuceſſibiles habeantur.h.d.

c *Ad legem Iuliam de vi publica vel priuata.* *Rubrica.*

LEX II.

c TVtoris. [c] Quādo pars quota bonorū deuenit ad aliquē ex diſpoſitiōe legali, intelligitur cū onere debitorum.h,d.Opp. ff. de iure do.l.mulier. §. de hær,vel actio.ven.l.ij.Sol.Ibi bona veniūt. ad aliquem ex contractu;hic ex diſpoſitione l.Fallit in caſu l.j.ſupra de hær.ven. vbi fauore fiſci etiam quando bona vadunt ad aliquem ex cōtractu,intelligitur cum oneribus debitorum. De hoc in l.iij.§.cum ex cauſa.ff.de iure fiſ.vbi de hoc dixi,& plenè dixi de hoc.ff.de bo.poſ.l.j.in prin.

d

e

LEX III.

SIconfidis. Si maſcul[a], vel fœmina includatur,violentia committitur: & pœna huius legis punitur.h.d.

1 ☞ *Iniuria facta perſonæ,quando dicatur crimē publicū.*

SIcriminis. Hæc eſt bona lex,& facit ad intellectum multorū. Violentia commiſſa circa res,etiam hominibus nō coactis, hac lege punitur.Iniuria commiſſa circa perſonas ita demum hac lege punitur,ſi coadunatis hominibus facta fuerit.h.d.No. ergo [d] ꝙ † iniuria facta perſonæ ita demum cadit in crimen publicum l.Iuliæ de vi,ſi fiat coadunatis hominibus:aliàs eſt priuata:vt l.iniuriarum.infra de iniurijs.Homines autem coadunatos in hac materia intellige, etiam ſi coadunauit vnū: vt l.ij.§. iij.ff.vi bono.rapto.quod tene menti.

d

1 ☞ *Faciens uno tempore uim,occupationem,& homicidium,non punitur de quolibet:ſed unum eſt delictum aggrauatum.*

2 *Si in uiolentia interueniunt uerbera,& homicidia,maleficium perſonæ eius, qui fuit author uiolentiæ,aggrauat tantum,& quomodo tenebuntur alij.*

3 *Coadunatus ad aliquam uim faciendam,ſi ibi perdit arma, quando poſſit recuperare à coadunante,& qua actione.*

QVoniam. Hæc eſt bona lex.Si tēpore violentiæ,ex parte inferētis, vel defendentis homo aliquis moriatur,inferens vim pœna mortis punit,& appellare nō licet.h.d.hæc no.lex.† Nota ꝙ [e] ſi aliquis iuit ad occupandum caſtrū,vel palatiū alterius, & in occupatione aliquē percuſſerit,vel occiderit: non debet puniri duabus legibus,hoc eſt tāquā violētiā inferēs, & occupationē faciēs,& tāquā faciēs homicidiū,& vulnerās,ſed totū eſt vnum

1

e

eo.Et de probatione adulterij qualiter fiat dic quod per præſumptionem.Ita per Bar. in d.l.ij.§.fin.in fin.ff. e.Et vnum not.quod dicit Abb.in d.capit. vbicūque iudex mouit animum ſuum ad ſententiandū ex præſumptione, debet illum exprimere in ſententia,alias iudex appellationis,& cui de hoc non conſtat, videlicet an iuſtè fuerit motus,& nō conſtat ex actis, poterit retractare ſententiam alleg.no.per Innoc. in c.quoniam.§. de probā.& in ca.in præſentia.eo.titu.& de præſumptione violenta, vide glo.in l.fi.ſuprà, arbi.tut.

¶ Tutoris. Vtrum creditores vniuſterritorij, agant contra fiſcum alterius territorij, tanquam contra hæredes debitoris cōdēnati ad mortem & publicationē, vide hic per Bald. & per eum An.& Imo, in l.ex facto. de hære. in fi.Adde tu Bal.con fi.lv.lib.j.& ibi an fiſcus ſit primo excutiendus antequam extranei poſſeſſores & an habeātur loco hæredis.

¶ No.ergo,Vide ramen in l.ij ff.ad l.Iuliam de vi pri. Alexand.

¶ Nota quod.Et no, ad qđ teneatur corporalis,& coadunator ſocietatis, & an teneatur proſocijs,vide Bartol.in l.ſi quis non homine, vi bo. rapt.& gloſſ.hic.Et quis dicatur corporalis,vide Bal.in l.j.in ij.ca.ſuprà de ſer.fu. Adde Bald. conſilio cxxx. & cxxxvj. libro j.

est vnũ delictum, scilicet violentia aggrauatum per istas qualitates: scilicet ꝙ in ea sunt commissa verba, neces, & similia: vt hic tex. vides no. quem millies alle. & ideo rogo teneas menti. Secũdò no. † quòd istæ qualitates, s. neces. & verba, in hac violẽtia interuenientes, aggrauant maleficium intãtum in persona eius, q̃ fuit principalis, & author huius violentiæ. Ita vides hic in tex. qui vim facere &c. alij aũt hoies coadunati ad hoc, nõ tenent nisi de violentia simpliciter, vt hic innuitur: & tenebũtur etiã de eo qd̃ ipsi personaliter fecerunt vt probatur in l. ij. §. si quis non ipse coegerit, sed inter coactos fuerit. ff. vi bono. rapto. Op. & videtur ꝙ nõ debet puniri quis vltra q̃ habuerit propositũ delinquẽdi. Contra in l. qui iniuriæ. ff. de fur. Sol. de hoc dic plenè vt dixi vobis in l. diuus. ff. ad legẽ Corn. de sica. † Quærit glo. [a] vtrũ ille, qui coadunatus ad aliquam violentiam inferendam, si ibi perdit arma, vel alias res vtrum possit recuperare ab eo, qui eum coadunauit ex stipulatione, vel actione mandati. Sol. Dic quod non: quia iste contractus est super re turpi: vt l. si remunerãdi. §. rei turpis. ff. mã. Hoc intellige verum, quando quis fuit coadunatus ad aliquã vim illicitam, secus si ad licitam: vt ad aliquem defendendum, & similia: quia tunc esset licita. Quod tene menti perpetuò, rogo te.

a ¶ Quærit glo. Vide Inn. in ca. sicut. de iureiuran. & quod dixi in l. j. ff. ad legẽ. Rhodiã de iactu. & Bald. in l. fideiuſſor. §. manda. Facit quod nota. Bal. in l. si seruus communis. §. ꝙ verò. de fur. & Specu. de iudi. in §. speciali. in fin. & per domi. Ant. in cap. olim. el. j. de restit. spo. in v. q. Alex.

b ¶ Si quis ad se fundum. Hanc legẽ multipliciter, & notabiliter limita, vt per Innocen. in ca. constitutus. de fil. presbyter. & dixi in l. naturaliter. §. nihil commune. de acquiren. possess. & vide oĩno in quæstio. j. in sum. Et ex hac lect. habes not. ꝙ cã possessionis etiam est priuilegiata quo ad petitionem restitutionũ dãnorũ cunctorũ expoliati: licet spoliatus etiam incontinenti recuperauerit, nõ tenetur ad possessionẽ: secus si recuperauit ex interuallo, & secundo spoliatus recuperauit incontinenti à primo spoliante: quia cum secundus spoliatus incontinenti recuperans recuperauerit legitime non tenetur ad damna vltimo lata: & non est alibi. & vide suprà, proxi. colũ. & in vlti.

c ¶ Si verò agit. Ade Barto. in l. naturaliter. §. nihil cõe. in v. combinatione. de acquiren. pos. Barto. in l. ordinarij. in v. qõ. & vlti. ff. de rei vend.

d ¶ Cõpensari violentia. An vna violentia cum alia compensetur, & quo ad quid, adde glo. & Bartol. in l. qui possessionem. de vi & vi arma.

e ¶ In vetustis exemplaribus non lego verba hæc tria. quæ debet esse. Et melius, iudicio meo, si sensum verborũ præcedentium perscrute-

1 *Causa restitutionis quod sit priuilegiata.*

2 *Spoliatus qd̃ ante oĩa restituatur, quomodo intelligatur.*

3 *Prima violentia quando absorbeatur per secundam, & sic dolus cum dolo compensetur.*

4 *Probationes factæ de violentia in causa ciuili, an faciant fidem in criminali. remißiue.*

5 *Ejectus de possessione si eam recuperat incontinenti, non definit usucapere.*

6 *Expulsus si recuperat incontinenti possessionem: non incidit in l. si quis in tantam.*

7 *Spoliatus omnibus bonis, non potest ab alio accusari antequam restituatur.*

8 *Si aliquis est accusatus de violẽtia crialiter, & de violentia cõstat, officio iudicis poterit fieri restitutio possessiõis.*

b SI quis ad se fundũ. [b] Ista est subtilis lex, & breuiter dicit. Spoliatus debet ciuiliter agere, vel criminaliter accusare: sed si sua authoritate per vim recuperauerit, secũdo spoliatus, ante omnia est restituendus: & spolians legitime punietur. h. d. Primò ponit quid habet facere spoliatus. Secũdò ponit quid ei immineat si iuris ordinem prætermiserit. Secunda ibi: qd̃ si omissa. Opp. ꝙ liceat expulso, sua authoritate recuperare: vt l. j. §. vim vi. de vi & vi arma. & l. iij. §. cũ igit̃. & š. vnde vi. l. j. Huius timore lec. huius legis variatur duobus modis. Vno modo, ꝙ hic non licet recuperare scilicet ex interuallo, sed incontinenti sic, vt in contrario. Et ista est cõmunis lec. quã glo. sequitur. Alij dicunt, vt Io. in fi. gl. ꝙ hic loquitur q̃n incõtinẽti sua authoritate possessionẽ recuperauit. Et quod dicitur in text. possessionis iura reparantur, s. quo ad damna, quæ passus est ab alio, qui violentiã inferebat, vide istã

1 gl. in fi. Ex hac lege habes notare † ꝙ causa restitutionis est priuilegiata, siue agatur ad recuperandam possessionẽ, siue agatur ad damna, quæ quis passus est violentia, licet possessionem effectualiter non perdiderit. & est priuilegiata in hoc, quod ante omnia debet examinari ista causa restitutionis. Qualiter autem intelligat̃ istud ante oĩa j. dicam. Et debet intelligi lec. ista quod hic agebat ad dãna, ille contra quem adhibita fuit violẽtia: qui recuperauit incontinenti contra eum, qui intulit violentiam. Secundò econtra, cum legitime fecerit, non posse agi ad damna, quæ aduersarius passus est: quia quod legitime factum est pœnam non meretur: vt l. Gracchus. š. de adult. Istam casus positionem tene mẽti. quia puto eã esse verã, nec scio eã alibi. Alia lect. & cõior est: q̃a hic expulit ex interuallo: & sic non faciebat legitimè: tunc enim spoliatus secũdo ante oĩa debet restitui. Sed tunc ad hoc oppo. quia huic expulso licet agere ciuiliter, vel accusare criminaliter, prout vult: vt hac l. in princ. & q̃n ci. ac. cri. præiu. l. j. Solu. dicit gl. fateor, ꝙ expulsus habet electionẽ accusare criminaliter, vel agere ciuiliter interdicto, pro recuperanda possessione. Sed hic loquitur q̃n eligit expulsus agere interdicto: quo casu ante omnia restituitur. Veniendum est ergo. † quid est hoc dictũ ante omnia, quod hic dicit tex. glo. dicit ante oĩa restituitur. i. antequã q̃ratur quis sit dñs: vel ante oĩa. i. anteq̃ quæraẽ de crimine in modũ accusationis & sic pertransit etiã doc. Mihi videt̃ ꝙ nos debemus intelligere text. put iacet simpliciter ante omnia. Pro huius euidentia debes scire ꝙ q̃n ꝙ spoliatus agit petens restitutionem possessionis: quãdoq̃ agit petens restitutione damnorũ. Primo casu causa restitutionis ante omnia est tractanda, vt hic dicit text. intantum, vt super nulla alia re à suo spoliatore possit cõueniri, nisi super illa spoliatione. hic est casus extra de ord. cog. c. super spoliatione. & sic debemus istum text. intelligere. Si verò

c agit [c] petens damna isto casu, ista causa debet ante omnia retractari: nec posset super dñio ipsius, vel alia causa reconueniri: vt hic secũdũ lec. Io. nec tñ reconueniri posset de alia spoliatione: vt in c. ij. extra de ordi. co. Et hoc si secũda cã spoliatiõis per quã agitur ad recuperandã possessionẽ rei, de qua quis est spoliatus, proponitur in modum reconuentionis. sed si proponeretur in modũ exceptionis. tunc impediret primũ iudicium super damno: & spoliatus ante omnia deberet restitui: & donec restituat̃, causa super dãnis non deberet agi, vt d. c. ij. Item priuilegiata est cã restitutionis in hoc, quod ille, qui est spoliatus, si obijciatur ei de dominio spoliantis, ista exceptio non debet examinari in iusto iudicio: sed ante oĩa est restituendus, vt hic secundum qd̃ glo. intelligit, vt vidistis in l. momentaneæ. š. vnde vi. & š. si per vim vel alio modo. l. j. Intellige si cõtra hanc exceptionẽ de dominio replicet̃: secus si petens restitutionem pateret̃ super illa exceptione procedi: vt extra, de resti. spol. c. j. quod probatur de iure nostro. Sicut eĩm se habet exceptio ad actionem: ita se habet replicatio ad exceptionem, vt l. ij. de excep. Sed si exceptio non obijciatur, non impedit̃ actio, eadẽ ratione si non obijciat̃ replicatio, non impeditur exceptio. Facit suprà. de adulte. lege, quoniam Alexandrum. Institu. de repli. per totum. Quandoq̃ spoliatus à spoliatore conuenitur, non curo qua actione, nec ad quid, dum tñ non conueniatur super alia spoliatione: tũc ipse poterit excipere cõtra spoliatorẽ suũ, ꝙ nõ põt cõueniri, donec ipse restituatur. Et hoc est quòd hic text. dicit ante oĩa violẽtiæ cãm &c. Probat̃ in d. c. extra de or. cogn. Si verò de spoliatiõe agit̃ criminaliter: tunc alia q̃ ciuilis nõ poterit proponi, nõ ꝓpter priuilegiũ spoliatiõis, sed ꝓpter priuilegiũ generale cuiuslibet causæ criminalis, q̃ nõ patit̃ secum ciuilẽ cõcurrere, ne ei fiat præiudiciũ: vt š. de or. cog. l. fin. Itẽ op. dr̃ hic, ꝙ quẽri debet q̃s ad quẽ venit possessio. Cõtra iã ꝙ certo ꝓposuerat violẽtiã esse cõmissam: q̃re ergo de hoc q̃ritur. Sol. debet exponi intulit, i. intulisse dr̃: & ista est vera. Vel dicebat̃ ꝙ ex aliqua cã potuit facere, & licite: tunc ista põt esse bona. Sumus expediti de prima gl. magna, venio ad sequentẽ.

3 Op. dol° † cũ dolo cõpẽsat̃: vt l. fi. §. sed si stipl'o. ff. de eo, per quẽ fac. erit. & de dolo. l. si duo. Sed ego expuli expulsorẽ meum, vr̃

d ꝙ debeat cõpẽsari violẽtia, [d] quã feci sibi, cũ violẽtia, quam fecit mihi. Gl. hic dicit aliud ĩ illo gñali, dol° cũ dolo &c. nõ dicit plus. Sed in l. j. in fi. gl. mag. š. vñ vi. Rñ. ꝙ ideo nõ cõpensat̃ dolus cum dolo hic: q̃a videnẽ esse cõmissa circa diuersa. Alia est eĩm vis facta vno tẽpore, alia facta alio. Sed contra hoc vr̃ ff. ꝙ vi aut clã. l. si alius. §. bellissimè. Gl. hic dicit aliud ĩ interdicto vi aut clã, vt ibi, aliud in interdicto vñ vi: vt hic. Pet. hoc non placet: nam posito ꝙ dolus cũ dolo cõpensẽt̃, saltẽ vnũ debitũ cũ alio debito debet cõpẽsari. Si ergo ꝓ violẽtiã, quã intulisti mihi, es effectus meus debitor in centũ, & in illa possessione: & consimiliter ego per illã, quã intuli tibi, econuerso, & secundo adhibui: sum effectus tuus debitor in centum, & in illa possessione: agitur debet vnum debitũ cum alio compensari. Præterea dicit ipse, non est ratio diuersitatis, quæ debet esse

e [e] itẽr istud interdictum vnde vi, & interdictum quod vi aut clam,

ris.Alex.Loſæus.

a ¶ Vi expulſiua. Et ita hanc legem intelligе in vi ablatiua, vel expulſiua,ſicut in compulſiua, vt dicit Barto.per illum text. ff.de cõd.ob tur. cau, vel iſta lex non habet locum, ſi agatur peritorio.not. Bartol. in l.ij.in fi.ſ.quod metus cau.

b ¶ Verum dicit glof. Et vide gloſſ.Bartol, in l.qui poſſ.de vi & vi arma.& Barto. in l. iij. §. ex contrario. in vj.

c ¶ C.frequens.lib.vj, Adde Bart.in l.ſi te.ſ. de iur.deliberan.

d ¶ Raptores. Hanc l. maxime,in verſic.vt hic pone. intellige ſecundum textum valde no.Inſt.de pub.iudi. §. item lex Iul. de adulter.in §. finautẽ. In iſtis vide Mathe. in ſuis dictis, dicto xcix.& Bald. hic. Et an iſte titulus habeat locum in rapiẽte meretricem per vim,& cum ea coeunte, vide text.notabilem in l.verum.la ij. de furtis.& ibi Barto.Et de hac materia vide Bal. in l.raptores.de epiſc, & cle. Adde ad materiam huius legis, Barba conſi.lxij.libr. ij.in §. oportet. quæro, dicit lex vel ſtatutum, quod rapiens mulierem puniatur: modo vir rapuit mulierem, vel ſponſam vel vxorem, de luspanari.Dic quod nõ, ſecundum Bal. in l.in ambigua. ff. de lega, quia iſte eſſet intellectus vitioſus & lex debet eſſe ſancta, immaculata: & ſic debet eſſe eius interpretatio. l. cæteræ. §.j. ff. fami.erciſcund. quod not.Et hanc l.vide,& not.Bald.in l.ſi quis non dicam rapere. in vlti.colum.de epiſ.& cle.& gloſſ. ibi ſuper verbo, ſponſam. quæ non eſt alibi, ſecundum Angel. De quo per Bald.in d.leg. raptores. Vide quod habes in tract.viola. in verſi.caſt.& ho.& vide quod habes in l.ſed ſi eximendi. in princ.ff.ne quis eum qui in ius.

e ¶ Si virgis. Et vide Bald.in l.illud.in fin. ff.de iniur.

f ¶ An præſumatur. Per Bart.in l.fin.ff.ad l.Cor.de fica.

g ¶ Corrigere.Et quibus liceat corrigere vide tex.in c.voluntate. de ſenten.excommuni.

h ¶ Dicatur iuuenis. Quis dicatur iuuenis & quis ſenior. de vtroque in d.l.non aliter.§.j.

quare? quod ergo hic dicit, ꝙ ante omnia eſt reſtituẽdus:eſt verum in eo,in quo paſſus eſſet maius damnum: & ſic per cõpenſationem non eſſet ſublatum. Doc. Vltramon.tenent gl.noſtram:vt Iac.de Are.Iac. But.& alij.Non obſtat quod dicitur,quòd dolus cum dolo compenſatur,vel debitum cum debito compenſatur:vt hic gl.optimè ſentit:illud eſt verum,quãdo ſecundus dolus,vel ſecundum debitum,ſeu delictũ non abſorbet,& extenuat primum.Sed hic ſecunda violentia abſorbet,& conſumit primam:ideo de prima nõ poteſt obijci: & ſic non poteſt dici,dolus cum dolo compenſetur,vel violentia cum violentia: quia prima violentia eſt conſumpta.Nec etiam poteſt dici debitum cum debito compenſari: quia primũ debitũ eſt ſublatũ:vt ſ.vnde vi, l.ſi quis in tãtam.& l.extat. ff.ꝙ me.cau.& vide gl.ſic intelligo glo.ſuper verbo, quid. Pro cuius euidẽtia debes ſcire ꝙ per l.ſi qs in tantam.& per l.extat.ille, qui ſecundo intulit violentiã,perdit omne ius,quod habebat iure,vel ad rem,ſeu pro illa re: ſed ſi habebat aliud ius extra rem illam,licet forte illius rei occaſione:illud non perdit:vt l. qui vas.in prin.ff.de fur.Qui enim abſtulit rem ſibi ſubtractam,licet perdat ſibi cõdictionem furtiuam,quæ datur ad rem, nõ perdit actionem furti,quæ datur ad duplũ, vel quadruplum,quod eſt extra rem. Modò ad propoſitum,ſecunda violentia abſorbet primam,quatenus ad primam violentiam poterat agi ad recuperãdum rem:ſed quatenus poterat agi ad certa damna,et ſic extra rem, propter ſecundam violentiam, non conſumitur prima: vt d.l.qui vas.Eadem ratione credo,ꝙ accuſatio criminalis, quæ oritur ex prima violentia,non conſumitur per ſecundam:quia illa accuſatio nõ eſt ius in re,nec ad rem,nec pro re.Et ſic gl. quæ hic videtur velle,ꝙ per ſecundam tollatur prima,etiam quo ad actionem criminalem, non videtur ꝙ dicat verum.Vide gl.licet tamen dixerit quod prima violentia non conſumitur quãtum ad damna, & ad aliud intereſſe:tamen in hoc ſecundo iudicio,in quo petitur poſſeſſiõis reſtitutio, de illo primo non poterit quæri:quia cauſa reſtitutionis habet priuilegium, vt ante omnia &c.niſi agat ſuper alia ſpoliatione poſſeſſionis non conſumpta per ſecũdam vim,vt ſ.dixi.Cauſa ergo,ꝓ quã petitur reſtitutio poſſeſſionis eſt magis priuilegiata,quã cã,per quã petitur reſtitutio dãnatorum & intereſſe per vim:vt patet in d.c. ij.de ordi.cog.Non obſtat l.ſi alius.§.belliſſimè.ꝙ vi aut clam.Nam vna vis inquietatiua nõ conſumit aliã.Non enim quis priuatur iure ſuo,ꝓpter vim inquietatiuã: ſecus in vi expulſiua [a], de qua hic loquit. Sumus expediti de gl.quodam modo, reſtant alia quærenda in glo.Primò quæro vtrum †probationes factæ de violẽtia in ciuili,fidem faciãt in criminali. Gl.hic dicit ꝙ non: quam vide,et ſigna per ver.deſtinatus.De quo plenè dic vt doc.tãgunt in l.j.qñ ci.ac. præiu.cri. Ego pleniſsimè in l.ij. §.j.ff. vi bo.rapto, Venio ad vlti.gl.vbi quærit aliquas quæſtiones.Quærit glo.† quid ſi ejiciar de poſſeſſione,& recuperẽ tamẽ in cõtinẽti:an deſinam vſucapere? Et glo. dicit

a

4

5

b ꝙ nõ:quã vide. Verũ dicit gl. [b] iſta: ꝙa ille,qui recuperauit in continenti, non amiſit poſſeſſionem ciuilem: vt l. ij, §.eũ igitur. & ibi not. de vi & vi ar. merito nõ deſinit vſucapere: licet gloſa. videat aliud dicere: vt in l. qui poſſeſſionẽ.ff. de vi & vi

6 arma.et malè, † Quero, ſi expulſus recuperauit in continenti poſſeſſionem,an habeat locũ pœna.l.ſi quis in tantã.ſ.vnde vi, Gloſa,hic dicit ꝙ nõ. Iſta quæſtio põt intelligi duobus modis. Primò, an ego qui incontinẽti ꝓ vim recuperaui,inciderim in l. ſi quis in tãtã. Et tunc abſq; dubio glo. dicit ꝙ non bene:ꝙa legitimè feci:ergo &c.vt l.Gracchus.ſ. de adul.Itẽ põt intelligi, an ille, qui per vim me expulit, & fuit ipſe incontinẽti expulſus,incidit in l.ſi quis in tãtam.Et licet gl.hic dicere videatur ꝙ non:contrariũ tamen videtur dicere d.l.qui poſſeſſionẽ. de vi & vi ar.ſ.de excep.l.licet.Secundũ vnã lec.puto ꝙ nõ incidat in l. ſi quis intantã. quia cũ iſte deiectus poſſeſſionẽ non perdiderit,quia ciuilẽ retinuit:nõ põt dici expulſus.& inquãtũ ad actionem ciuilẽ nõ ſufficit conatus,niſi habuerit effectũ vt lege vulgaris.§.q furti.ff.de fur.Circa legẽ noſtrã extra gl. quæro,vidiſtis ꝙ exceptio ſpoliationis poteſt obijci ipſi ſpoliatori,vt an reſtitutionẽ de nullo audiatur agẽs, ꝓ hãc l.& ꝓca,

7 prædictum. † Quero,an extraneo poſſet obijci hec exceptio. Breuiter de iure ciuili hoc nõ reperio:de iure canonico bene reperitur quod ſpoliatus omnibus bonis non põt ab alio criminaliter accuſari,donec reſtituat: vt extra,de teſti.ſpo.c.fre-

c quens [c].lib.vj.† Quero,quãdo aliquis eſt accuſatus de violen-

8 tia criminaliter,et de violẽtia cõſtat :an ex virtute,eiuſdẽ iudicij poſsit fieri reſtitutio poſſeſſionis. Certè non, vigore actionis principaliter intentatæ vt l.interdum.ff.de publi.iudi, ſed per officium iudicis ex quadam æquitate ſic.Ita tenent hic docto,Quod dic vt dixi in l.interdum.§.qui furem.ff.de fur.& l. defuncto.de pub.iud.

SEruos. Serui violentiam committentes vltimo ſupplicio puniũtur:ſi ex præcepto domini fecerunt,in metallum damnantur:aliæ perſonæ viles ſi violentiam committunt,legitimè puniũtur;punitur & iudex,qui de hoc crimine iudicare neglexerit.h.d.

OMnibus. Habere gentem armigeram coadunatam,eſt crimen publicum legis Iuliæ de vi:de quo etiam poteſt per inquiſitionem procedi.h.d.iſta lex.

De raptu uirginum. *Rubrica.*

LEX Vnica.

d RAptores. [d] Hãc legem habuiſtis de verbo ad verbum ſuprà de epiſ.aud.l.raptores. ideo dic vt ibi.

De emendatione ſeruorum. *Rubrica.*

1 ☞ *Si uulneratus ſuperuixit poſt uulnus illatum per multos dies,& poſtea mortuus eſt,an præſumatur mortuus ex uulnere.*

LEX Vnica.

e SI virgis. [e] Dominus percutiens ſeruum, etiã ſi ex percuſsione mortuus fuerit,nõ punitur:niſi occidẽdi animo hoc fecerit.h.d.Habetis hic gl.ſuper verbo, depulſa.quam no. multum †ad quæſtionem de eo,qui percuſsit aliquẽ,

1 qui poſtea per plures menſes poſt mortuus eſt ex vulnere: an

f præſumatur [f] mortuus ex vulnere.Breuiter diſtingue, an poſt triduum ſuperuixerit,vel ambulauerit vel non.Habent decretaliſtæ ſuper hoc caſum extra,de homi,non recordor in quo capi.& dixi hoc anno Digeſto nouo.

De emendatione propinquorum. *Rubrica.*

1 ☞ *Iuuenis quis dicatur,ut corrigi poßit à maiori.*

LEX Vnica.

UN corrigendis. Parentibus,& conſanguineis antiquioribꝰ

g licet corrigere [g] iuuenes,& eos corrigendo per-

1 cutere,dum tamen moderatè,nec cum atrocitate faciãt.h.d. Quis dicatur †iuuenis [h], qui poteſt

h corrigi.dicunt quidam minor decem ann.dummodo corrigẽs ſit antiquior eo:vt l.non aliter.§.j.ff.de l.iij. do. Richar. Malũ. intelligebat hoc de minore xxv.an.nam abinde intra poteſt ſe regere arbitrio ſuo:vt ff.de mino.l.j.

Ad legem

Ad legem corneliam de siccarijs. Rubr.

Qui dicit dolo non feciſſe homicidium, punitur niſi dolum probet non fuiſſe.

LEX I.

FRater veſter. Qui aliquem abſque dolo occiderit, pœna homicidij non tenetur. h.d. Not. † q̃ ille qui dicit ſe feciſſe homicidium ſed non dolo, debet probare [a] quod dolo nõ fecerit, hoc autẽ probabit ex qualitate ictus, & ex his quæ inter eos ꝓcedebãt: vt j.eo.l.eum qui. Facit j.de iureiurando.l.ſi non conuitij.

LEX II.

b SI qui. [b] Licet vnicuiq; ad ſuam defenſionẽ occidere agreſſorem, vel eum volentẽ percutere & etiam eum volentem derobare. h.d. cum tribus legibus ſequentibus.

VM qui. Homicidium caſu commiſſum, non punitur.

Statutum dicens, ſi aliquis occiderit non uerificatur in eo qui percutit animo occidendi, ſi non occiderit.

c SI qui. [c] Qui ad actum occidendi peruenerit, licet nõ occiderit, nã legis Corneliæ de ſicarijs punitur, ac ſi occiderit. h.d. Hoc verũ eſt: quia illa verba legis Corneliæ de ſicarijs hoc patiunt̃, vt l.j. ff.eo. licet † ſtatuta ciuitatis dicant, ſi quis occiderit &c. nõ verificant̃ in eo, qui licet aĩo occidendi percuſſerit, nõ tñ occidit: ideo tunc nõ punit̃ ex illo ſtatuto. Quod tene menti perpetuò.

De mathematicis, & maleficis, & ſimilibus. Rubrica.

Diſſoluens fœdus non punitur.

LEX IIII.

EOrum. Iſte tex. facit cõtra dictum beati Thomæ, q̃ reprobat iſtas incantationes; ſed poteſt loqui de foro conſcientiæ: hic loquitur de foro ciuili, vt non puniatur. Quæſitum † fuit à me vtrũ iſte, qui diſſoluit iſtas malitias, debeat puniri. Dixi q̃d non. & eſt caſus hic.

NEmo. Punitur diuinator, & qui diuinatores cõſulunt. h.d.

d QVicunque. [d] Iſta l. facit ad qõnem, vtrum liceat occidere exbannitũ, qui ducitur ad curiã. Dic plenè vt dixi in l.iij. in fi. ff. ad l. Cornel. de ſica.

De ſepulchro violato. Rubrica.

Si per ſtatutum imponatur pœna pecuniaria pro homicidio, an ſit ſublata pœna legis corneliæ.

LEX III.

QVi ſepulchra. Not. q̃ licet per legem nouam impo natur aliqua pœna noua pecuniaria reo. non ꝓpter hoc tollitur antiqua [e] lex, quæ imponit pœnam corporalem; & per hoc dico, quòd † ſi ſtatutum pro homicidio imponat pœnam pecuniariam non propterea tollitur pœna legis Corneliæ de ſicarijs tamen ſi quis condemnatur vigore ſtatuti, quod imponit pœnam pecuniariam, tollitur condemnatio quæ reſultabat ex l. Cor. de ſica. quia ſenatus voluit ne quis ob idem crimẽ duabus legib⁹ fiat reus l. ſenatus. ff. de acc.

SEd neque ante. [g] Proximiores & cognati defuncti non poſſunt cogi vocari ad iudiciũ. h.d. Per legem hanc defendi quandam mulierem, quæ prohibebatur filio ſuccedere: quia non petijt filio tutorem [f].

Ad legem Corneliam de falſis. Rubrica.

LEX I.

SI partus. Accuſatio matris propter ætatem filij non differtur. h.d. Gl. quærit vtrum ſentẽtia de partu ſuppoſito, lata contra matrem, præiudicet filio. Determinat q̃ non. & bene. Dic vt in gl.

LEX II.

SAtis aperte. Si crimẽ falſi gratia differendæ executionis obijcitur, non impeditur executio. h.d. Di g xi plenè [g] de materia in l. fina. ſ. ſi ex fal. inſtrumen.

LEX III.

LIcet. Non videtur ſcripturã approbare, qui eã falſam ignorat. h.d.

EAlſi. Habeo iſtam legem pro notabili, quando iniuria principaliter matrimoniũ reſpicit, filius non põt accuſare parentem, etiã ſi ſuã proſequatur iniuriam. h.d.

1 *Practica interrogandi patrem, an uelit uti teſtibus, et eorũ teſtationibus: & de effectu dictæ interrogationis.*

2 *Qui dicit ſe non uſurum aliquo inſtrumento, ex hoc arguitur inſtrumentum falſum.*

3 *Cautela ut aduocatus partis, contra quam teſtis aliquid falſo dixerit interroget partem.*

SI falſos. Faciẽs falſum inſtrumẽtũ, nõ releuatur à pœna, ſi eo ꝓfiteat̃ ſe nõ vſurum ſecus in eo: qui ex ſolo vſu [h] in pœnã incidit. h.d. Tene mẽti. Per hãc [i] legem practicant † Aduocati, q̃ qñ teſtes à patre producti reperiunt̃ dixiſſe aliq̃d falſum publicatis atteſtationibus, q̃d faciunt partem illã interrogare, an velit vti illis teſtibus, et eorũ atteſtationibus, & ſi dicit pars: ego dico me nolle vti dicto talis teſtis: intelligit̃ excuſatus à pœna falſi ſecus ſi ipſa illum teſtẽ induxiſſet ad probandũ aliq̃d falſum: q̃a articulus de ſe continebat falſitatẽ tunc enim incideret in falſum, ex eo, q̃ eum ad hoc ſcienter produxerit, & fecit eũ dicere falſum teſtimonium: ſecus ſi ſuper aliquibus incidẽtibus teſtis falſum dixiſſet: tunc enim pars, quem ad hoc eum nõ produxit, poteſt litem renunciare. Not. etiam quod † quando aliquis dicit ſe non vſurum aliquo inſtrumento: illud inſtrumentũ habetur vt falſum: vt habuiſtis. ſ. de fide inſtru. l. ſi aduerſarius. Item eſt conſilium ex hac l. † quod aduocatus partis, contra quem teſtis aliquid falſo dixerit, faciat requiri partem ſi vult vti illis atteſtationibus: ſi enim ſe dicat vti velle poterit partem vna cum teſte accuſare de falſo.

a ¶ Debet probare. Vide Bart. in l.j. ſ. de dolo. & de materia ad de bonum text. in l. Cornelia. ff. eodem, & not. Bart. in l. vt vim. ff. de iuſti. & iur. in fi. primæ col. Sed Bald. hic eam reſtringit, videlicet ſi concurrant aliæ qualitates, & pſumptiones: puta etiã genus inſtrumẽti, cũ quo percuſſit.

b ¶ Is, qui. Canoniza ta eſt de pœn. diſt. j. in princ. & facit ad not. in l. qui ea mente. Et ad hoc adde Bartolũ in l. damni. ſ. Sabi. de dam. infect. & Bart. in l.j. ſ. diuus. ff. eo. & Bald. ſi quis non dicã rapere. in iij. colũ. ſ. de epiſco. & cle. & Bald. ſi l. ſi fugitiui. ſ. de ſer. fugit. & Angel. in l.j. ſ.j. ff. quod quiſque iur. vbi hoc limitat: & per Cynum hic, et per Bart. in capitu. j. ſ. iniuria. in vlti. colũ. de pac. iur. fir.

c ¶ Is qui. vide Bartol. in l.j. ff. de extraordi. crim. & ĩ l.j. ſ. diuus. ff. eod. & vide Archi. xvij. qõ. ij. ſi ergo. per Hoſtien. in ſumma de pœn. ¶. in quibus. Ioã. Andre. in regula. de pœnis. in mercurialibus. per eum in capit. perpetuæ. de elect. in vj. in quella. Bald. in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugiti. & in l. arboribus. ſ. Iulia. de vſufru. & in l. data. in ij. col. ſ. qui accuſa. & in l. qui ante operas. ff. de infami. alias. ſ. & vide domi. Anto. in c. de eo qui mitt. in poſſeſ. cau. rei ſeruan. & vide Spec. in ti. de accuſa. ver. quid ſi primo. & vide Bal. ĩ c.j. ĩ ſ. ĩ iur. ĩ vlt. col. de pa. iu. fir. adde huic legi qd̃ pulchrè conſuluit Ange. conſil. xiij.

d ¶ Quicunq;. Hæc l. eſt ſingularis ſecũdũ Bald. in l. ij. ff. qui. ad li. procla. nõ licet Adde quod not. Bartol. in l. tiij. ff. ad l. Iuli. de vi priua. Adde Bart. in l. ſi victum. ff. de re iudic. Adde Oldrad. conſi. cxx.

e ¶ Tollitur antiqua. Quod lex noua imponens pœnam non tollit antiquam pœnam corporalẽ, bene facit text. in l. ſinautẽ aliquis in verſic. eum enim gemini tramites. ſ. de iur. delib. Et vide Cyn. & not. per Barto. in l.j. ff. vi bon. rapt. & ibi dixi. Adde vt per Specu. in ti. de pœna temere litigan. & ibi Io. And. in vlti. addi. & Bart. & Spec. in titu. de actio. ſ.j. circa princ.

f ¶ Filio tutorem. Not. pro excuſatione mulieris nõ petẽtis tutorem filio quia nõ currit tẽpus de quo hic Vide gl. & l. ij. ſ. conſeſtim. ad Tertu. & ibi Bar. de hoc tit.

g ¶ Dixi plenè. Vide eum in l. iiij. ſ. condẽna. de re iudi. & vide ad hanc materiã cũ ibi no. per Cyn. id q̃ not. Bald. in l. ſi quis teſtium. ſ. de teſti. vide text. & ibi Bart. in l. fi. ff. de procu.

h ¶ Ex ſolo vſu. Not. de eo, qui vtitur falſis teſtibus, vel inſtrumẽtis, ſed ſi non vteris niſi vno inſtrumento: cum proteſtatione: quod non intendis eo vti: ſi eſt falſum: ego tibi dixi quod erat falſum, & aſſignaui tibi cauſas falſitatis, poſtea quaſi in fine cauſæ vis deſiſtere. Dico quod non euitas pœnã falſi, ſecundum Gãdinũ in tract. malefi. in tit. de falſarijs. & fal. q̃a qui certioratus eſt ſtatim non deſiſtẽs, non curauit dolo. l. iij. ff. de libe. & poſthu. Secus ſi inſtrumentum probet̃, tamẽ non falſum, ſecũdm l. vis eius aliàs l. iubemus. ſ. de probatio. Et iſtis addeBart. in lege, ſi aduerſarius. ſ. de fide inſtru. Et omnibus iſtis, de quibus hic per Bartolum, adde multũ not. Bart. alias Bal. in l. fi. in vlti. col. ſ. ſi ex falcid. inſtru. in duabus qõnibus. & omnino Bart. in l. diuus. la ij ff. eo. & ſi qs producit teſtes falſos ſciente aduerſario & non contradicẽte, nõ committit falſum. l. de tutela. & ibi Fulgo. ſ. de in integrum reſtitu. quid ſi inſtrumentũ eſt falſum, ſed nõ ſi eo, in quo eſt vis qõ. an vtens eo ſcienter puniat̃? Vide Ioã. And. in addi. Spec. in ti. de inſtr. edi. poſtremo. alias. ¶. ſe. in addi. q̃ incipit huic dicto. itẽ tenet q̃ ſic; Adde an ſi ſtet ſtatutũ: q̃d̃ vtens falſo inſtro puniatur: an punieẽt qui eo vtit̃ per ꝓcuratorẽ? vide Ro. cõſi. clv. & de cõburente, cancellante vel incidente aliquam ſcripturam, vide Bal. cõſi. ccxxxiij. vol. Falſum inſtrm an dicat̃, ſi notarius dicit in præſentia talis deponẽtis confeſſus eſt Titius; & reuera nullũ factũ eſt depoſitũ: vide Bald. conſil. xxiij. iij. volu. & qualiter teneatur producens falſos teſtes ſuper veris capitulis, vide Cal. conſil. ccciiij. lib. j.

P. P A V. P.

¶ Per hanc. Vide Felin. in ca. præſentium

col.iij.ver.tertia concluſio.extra de teſtib.

a ¶ Querela. Vide no.in c.licet cauſam.de proba.& in c.cum venera.de exc.in gl.fi. & ibi per Io.And.& Specu.in titu.de ſenten.prola.§.quoniam.ver.& no.ſecundũ canones.& dum dicitur hic,quòd actiones criminales xx.ann.tolluntur. hoc videtur procedere quantum ad pœnam imponendam:ſed quo ad declarandam iam impoſitã non tolluntur.ca.ſi quis exigentibus.in fi.de præſcr. in vj. ſecundum do. Petr.de Ancha.quod bene not.& adde tamen quod executiones iſtarum ſententiarũ,quæ ſunt iuris Romanæ eccleſiæ, durãt centum annis, ſecundum Bal.in l.fi.in pe. colũ.de ſacroſanct.eccleſ.& ibi nunquam fiat contra Angel.no. deciſionẽ.Adde ꝙ in pœnis ſpiritualibus nulla currit præſcriptio,ſecundum Bald. in d.l.fi.in fi.in penul. colũ.in xix. col.ſ.qui accu.& Specu ibi,& ſ.& Ange.in l.diuus. b ff.de re iud.Sed quæro. quanto tempore durat accuſatio, quo ad effectum publicationis bonorum. Dic quod quinquẽnio tãtum.caſus eſt mirabilis,ſecundum Angel. in lege cognitio.ff.ad Sylla. quod intellige ſecunda accuſatione finita : nã poteſt agere fiſcus contra hæredem damnati actione ciuili,petitione hæreditatis.l.j.ſ.de hisq. vt indig.& durat per decem annos. l. Caius.ff.ad Syl.& ad d. l. in cognitione. vide gloſſ.hic.& tene mẽti dictum Specu.in titu.de ſen.§.reſta. verſicul.ſi verò el j. vbi tenet quod querela falſi non limitatur. xxx. ann. vt dicitur hic : ſed durat perpetuò in caſibus ibi no. & per Angel.in l. diuus.ff.de re iudi.quod doc.in c.licet.de ꝓba.

b ¶ Ad inquiſitionem. Vtrum iuri inquirendi præſcribatur xx. ann.adde quod Ang. in l.ſi vacantia.in fin. 1 Hanc gl.reprobat per l. filiusfa. §. veterani. 2 de procur.& dicitur ita audiuiſſe à Barto. facit l.quos prohibet. ff.de poſth adde text. & glo.in l.falſi. ſuprà eo.& vide Alex. in l. ita demum.ſ.de procur.& vide Bal.in repe.l.cùm mulier.in fi. ſolut.matrimo.Adde an ſublato iure querelãdi ſit ſublatum ius inquirendi,Pe.de Ancha.conſi.cxc.

c ¶ Officium iudicis. d Vide Bal.in l.properandum.in pe.& vlt.colum.in princip.ſ. de iudic.Et cum Iac. But.& Bar.hic trãſit Innocen.in l.diuus.§. fi.ff.de re iudic. Vide do.Alexan.in l.ita demũ.§.j.ſuprà, de procura.

d ¶ Doloſe fecerit. Ad de Barto.& quod ibi dixi in l.prima.§.non autem.ff.ſi quis teſta.liber.eſſe iuſ.fuer. non tamen in dubio præſumitur commiſiſſe falſum faciendo,vt dixi poſt Bartol.in l.ſi quis obrepſerit.ff.eodem.Item adde quod no.Bal.in l.cùm donationis.ſ.de tranſact.& idem dicit Bal.in l.fi.ſ.ad legem Aquil.quod probato damno,ſatis eſt probata culpa dantis damnum.

Exceptio falſi quanto tempore tollatur.
Officium iudicis,per quod inquiritur quanto tempore tollatur.

a QVerela.[a] Hęc eſt notabilis et ſingularis lex. Accuſationes criminales temporalibus præſcriptionibus non tolluntur. h.d. Vel ſic,Accuſatiões criminales regulariter viginti annis tolluntur.h.d.No.tex. ibi ferè, quod dicit propter quædam, quæ minori tempore tolluntur.Gl.tua circa hanc legẽ quærit,quanto† tempore tollitur exceptio falſi;rñ.ꝙ quæ ſunt tẽporalia ad agẽdũ,perpetua ſunt ad excipiẽdũ.vt l.licet.ſ.de excep.& ff.de doli.exce.l.purè.in fi. Quæro, cum de falſo poſſit procedi ad inquiſitionem [b] vt l.nullum.ff.de teſti.& l.pe.ſuprà de proba.† Quanto tempore tollatur officiũ iudicis,per quod inquiritur.Gl.hic videtur dicere,xxx.an. Vide gl.j,in fi. Quod officium iudicis tollatur xxx.an.habuiſtis tex.cum glo.in l.ſicut,ſ.de præſcript. xxx, vel xl.anno.tamen in caſu propoſito arbitror gl.noſtram nõ dicere verum.Nam officium iudicis [c] inquirentis ſuccedit loco accuſationis:vt extra,de accu.c.qualiter et quando.Sicut ergo accuſatio tollitur xx. an.vt hic:ita eodem modo iudicis officiũ. Prætereà.tex.hic generaliter loquit. quærela enim falſi eſt:ſiue de hoc querelam facit pars,ſiue ipſemet iudex. Etiam vidiſti iſtam quæſtio de facto:& dixi illud idem, quod dixi modò hic.Ego puto ꝙ ſi à ſtatuto ſtatuatur tempus certum ad accuſandũ, quod vltra illud tẽpus non poterit inquiri.licet gl.hic videatur innuere contrariũ, vt hic vides.quod perpetuò tene menti.

EVm qui. Intellige hoc verum eſſe in eo,q ſubtrahit teſtamẽtum;in eo verò,qui ſubtrahit aliud inſtrumẽtum,non habet locum pœna falſi;niſi ex actis publicis ſubtraheret;vt l.Paulus.ĩ princi.ff.eo.

Cautela,quod quando accuſatur de falſo,dicatur ſciẽter & doloſè.
Falſum accipitur tribus modis.

NEc exemplum. Hæc eſt bona lex.Falſum nõ cõmittit ſine dolo.h.d. Vnde per hãc l.memẽtote ſemper,qñ facitis†accuſationem de falſo,vt dicatis,ſciẽter falsè, & doloſè.verum tamen eo ipſo quod tamen accuſas eum de falſo, videris dicere doloſè: quoniam aliter nõ eſt falſum punibile. Vñ natura verbi prolati,qui eũ de falſo petit puniri, hoc includit quod doloſè fecerit [d]. Et ideo pro huius declaratione debes ſcire † ꝙ falſum accipitur tribus modis [e]. Vno modo largè,& largiſsimè:& hoc modo omne quod non verum, eſt falſum, ſecundum Dialecticos:vt leg.ſi is qui ducenta.§.vtrum. ff. de rebus dub. Alio modo accipitur falſum non ita largè: & hoc eſt omnis immutatio veritatis:vt in authen.de inſtru. cau. & fid.§.j.& hoc etiam modo non dicitur punibile falſum.nam ſecundũ hoc,omne mẽdacium eſſet falſum, quod non eſt verum: vt l.ſi quid ſit falſum.ff. eod. Tertio modo ſumitur falſum,ſicut illud,quod incidit in aliquod capitul.legis Corn.de falſis, quod patet.ff.ad l.Cor.de falſis per totum. Hoc f probatur in d.l.quod ſi falſum.Ita debetis intelligere hanc legem.

Statur dicto notarij ſuper ſcriptura, quòd fuerit per ipſum confecta,quando de hoc dubitatur.
Tempus commiſſi delicti inſpicitur in modo procedendi.

f QVi quis decurio. [f] Dignitas ſuperueniens non excuſat notariũ à torſ tura,in quæſtione falſi,vbi expedit.Itẽ per notarium fides ſcripturæ imponitur. hoc h dicit.No.hũc finem†quem intellige,quòd 1 g ſcriptura notarij [g] probetur per ipſum ſolum notarium,quando habet debitam formam, ſcilicet teſtes, & alia: & ſolum dubitatur an ſit ſcriptura notarij. Ita intelligit Richar. Malumb.& ita etiam videtur h ſentire iſta glo.No.etiam [h] quòd† licet ſu- 2 peruenerit dignitas, tamen quantum ad modum procedẽdi inſpicitur tempus quo eſt commiſſum maleficium. Dixi in l.j.ff. de pœnis.

VBi falſi. In quæſtione falſi, vtrique parti incũbit onus probandi,& eius pœna eſt pœna mortis,vel deportationis.hoc dicit.

Falſitas commiſſa debet alicui nocere, ut quis in pœnam falſi incidat.
Falſitas ut puniatur,ſufficit quòd noceat quo ad ſemiplenam probationem,vel aliquale indicium.
Teſtis deponens non iuratus,vel die feriata,an poſſit de falſo condemnari.remiſſiuè.

AMus. Quocunque modo falſum committatur poteſt de eo ciuiliter,& criminaliter agi.h.d.hæc lex cũ ſeq.Not. tex. ibi rationes priuatas. Vide glo. ſuper verbo.Ex hac glo.cum tex.nota duo. †Primò ad hoc vt quis incidat in pœnam falſi, requiritur ꝙ illud falſum, quod fecit, ali- 1 cui noceat [i]. Secundò nota quòd ſufficit 2 quòd noceat † quo ad ſemiplenam probationem,vel ad aliquale indicium:vt hic vides. Quod facit ad quæſtionem † vtrũ teſtis,qui depoſuit non iuratus,vel die feriato,ita quòd non valeat eius dictum poſsit i condemnari de falſo. De quo plenè dic vt l.ſi quis legatum.in princi.ff.eo.quod tenemenți,&c.

De his qui ſibi adſcribunt in teſtamento [k]. *Rubrica.*

LEX I.

1 QVanquam. [l] Noꝛex hoc titu.ꝙ notarius nõ põt cõficere inſtrumẽtũ ad ſui vtilitatẽ.quod tene mẽti. k

De falſa moneta. *Rubrica.* l

e ¶ Tribus modis. Quot modis dicatur falſum, adde tamen ꝙ quaſi falſum nõ reputat dolum.l.diuus.§.j.& ibi Bart.ff.eod. & vide in d.l.quid ſit falſum.

f ¶ Si qs decurio. Vide qđ in materia huius l.d xi poſt Bar.in l.impuberi.§.j.de fal. & qđ no.Bar.ĩ l.vniuerſas.hic alleg.in gl.

g ¶ Scriptura notarij. Not.qñ notarius poſſit torqueri, ſi dicit ſe amiſiſſe protocollũ: vide Bald.in rubr.de fi.inſtr.in iij.col. verſi.quæro,dixi &c.

h ¶ No.etiam.Adde ꝙ Bal.de pac.Cõſtã.in verſi.in noĩe Chriſti. dicit,quòd ſi anciani alicuius ciuitatis iurauerunt tenere aliquã credentiã, & aliquis eorũ reuelat in dãnũ cõmunitatis,ꝙ debet ab officio remoueri: & quandocũque imponitur hæc pœna removendi durante officio poteſt agi de crimine.Nam ſi expectaremus finẽ officij, tieret amotio:vt ſ.ad legem Iul.repet.l. iubemus.Quæ autem dicatur credentia, dixi in l.Lucius.de fideiuſ. Et ad prædicta bene facit text. not. & ibi Bald.in capit.j.quib. mod.feu.amit.

i ¶ Noceat.adde quòd licet non noceat, ſufficit quod potuerat nocere.l.ſi falſo.ſuprà. eodem.& in l.qui veluti.ſ.eod.& hic adde text.& ibi Bartol. in l.j.§.in rationibus.ff. eodem.& vide Bald. in addi.Specu.in titu. de exec.ſent.in iiij.col. vide Imol.in l.ſecunda.§.j.ff.quem ad. teſta.ape.adde ꝙ Paul. de Caſtr. conſilio cj. conſuluit per hanc gloſ. quod falſificans poſtes libri ſui priuati, non ſit puniendus.Cui adde de falſificãte priuatam ſcripturam.Bal. conſilio cxxiij.lib.j.

P. P A V. P.

¶ Alicui noceat. vide Soci. conſilio ciij. & conſilio.ſeq.Paul. de Caſt.conſil.clj.colum.j.Alexan. cõſilio lxxix.colum.final. & conſilio lxxviij.volu. j.Gand.in tract. malefic.in rubric.de falſ. col.fi.Fel.in ca.j.colũ. ij.verſi.fallit ſecundò extra de præſcri.

¶ Et vide conſi. Bar. incipiens quidã filiuſfa. presbyter, adſcripſit ſuo patri legatũ, notarius exiſtẽs vide pro iſto ri.And.Bar.

¶ Quãquam. Adde

Barto. in l.filius.§.sequens, & in l. si pater.in fi.ff.de fal.

a ¶ Si quis.Hæc lex est notabilis : ideo ad multa signatur, maxime ad id,quod no. Bart.in l.j.de fabr.li, xij. Sed an alchimista puniat, vide Andre.de Iser.Bald.in c. j.quæ sint regalia,& ibi etiã refert Oldra. cõsuluisse quia si expẽditur tm̃ pro tãto, & tale pro tali, sine alijs falsificatiõibus, nõ punit. & vide in c. quanto. de iureiur.

b ¶ Vt vnius. Bart.in l.qui iurasse. in prin. ff.de iureiu.allegat l. fi.huius ti. cõiuncta.l. merito.ff.pro socio.

c ¶ Rem familiarem. Qñ actio ciuilis descendẽs ex delicto dicat̃ ꝓsequi rẽ familiarẽ & qñ vindictã, ꝑ Bar.in l.v.ff. de iniu.

d ¶ Sol.qñ ciuilis.Qñ actio ciuilis concurrat cũ criminali, vide ꝑ Bart.in l.ij.circa prin.ff.vi bo.rapt.& in l.pen.ff. de calum. & vide casum no. in l.j.§.de iu. ꝑ Bal. vbi quid iuris si pari pœna applicetur fisco, & pars parti,an possit cumulari? per Saly.in l.si qs ad se fundũ.§.ad l.Iul.de vi.

e ¶ Causam exercere. Per glo. & Bar.in d. §.ad crimen.

f ¶ Hac l. habetis. Per Bar.in l.ij.de pub.iu.

g ¶ Quando imponitur.Et vide per hanc l.dixi in l.j. ad fin. ad Turpil.

h ¶ Alia corpalis.Qualiter loquat̃ Bar. in l. penul.§.ad crimen.

i ¶ Tene menti. Vide Bartol.in l.j.ff.si quis ius dicen.

k ¶ Cũ absente. Adde l.j.& ibi Barto.ff.eo. ibi Bald.

LEX II.

a SI quis. * Nota tex. istius l.in fi.dicit ꝙ ętas pupillorum quicquid videt ignorat. Item nota ex gloss. ꝙ ille potest cudere monetam, qui habet ex priuilegio principis: & fortè illud priuilegium concessum priuatis non valeret, sed solum concessum communibus, ideo illi de Fisco,qui faciunt cudi florenos,non possunt.

Ad legem Iuliam repetundarum. Rubri.

LEX vnica.

b TVnius. b Vides ergo quomodo tenentur iudices pro officialibus suis, vel pro familia sua. Dixi tibi ſ. de assessori,in l.si post depositam. Dic vt ibi:& l.cum si exhibuissent.ff.de publi.quod nota.

Quando ciuilis actio criminali præiudicet. Rubrica.

1 ☞ *Actio criminalis quæ dicatur,& quæ actio ciuilis.*
2 *Actio ciuilis ex delicto quando dicitur prosequi rem familiarem, quando æstimationem damni, & quando uindictam.*
3 *Quando actio ciuilis,& criminalis competunt alicui:quibus casibus possit eligẽdo ciuilẽ præiudicare criminali.*
4 *Actio ciuilis & criminalis,quando possint simul & semel eodem libello intentari.*
5 *Actione ciuili intentata, quando possit postea criminalis intentari,uel econtra.*

LEX vnica.

APlerisque. Diuiditur in duas ptes. Primò ponit vnum dictum.Secundò illud exemplificat per multa exempla alia.Secunda ibi:sic deniq;. & breuiter hoc intendit: Quando ex vno facto oritur criminalis,& ciuilis actio,quę prosequitur rẽ familiarem, põt actor intentare vtranq; nõ simul,sed vnã post aliam.h. d. Ad euidẽtiam huius l. debes scire, tu iuuenis,ꝙ actio criminalis †dicit̃ illa,per quã venit applicandum aliquid fisco, vel vindicta in corpus, ita quod parti nihil applicatur. Actio ciuilis dicitur illa per quem aliquid petitur applicari parti ; vt ff.de sepul.vio.l.ij.& quod ibi
2 not.Item debes scire†ꝙ actio ciuilis,quæ ex delicto descendit,
c quandoq; dicitur prosequi rem familiarem[c], quod est secundum veram opi.quando agitur ad æstimationem alicuius damni,vel interesse:licet illud duplicetur,vel quadruplicetur. non curo. Exemplum in actiõe furti:nã in actione furti duplicatur æstimatio rei,vel interesse.Item in actione legis Aquilię,& simili,qñq; prosequitur vindictam,vt quãdo cõpetit ad æstimationẽ iniurię:vt in actione iniuriarũ,vel sepulchri violati:licet enim ille,qui recepit alapam, nullum passus sit damnũ, tamen agit iniuriarum ad vindictã iniuriæ suæ. Hoc præmisso,venio ad casum. In hoc principio oppon.& videtur ꝙ vna electione electa nõ possit redire ad aliã : vt l.prætor edixit.§.j.ff.de iniu.
d Sol.Quando ciuilis[d] & criminalis competit ad vindictã,tunc vna electa nõ potest redire ad aliam, vt ibi sed quando vna cõpetit ad vindictã,alia prosequitur rẽ familiarem : tunc lex nostra procedit.Sed contra hoc opp.ff. de publi.iudi.l.interdum. Sol.Hæc est vera,licet vtraq; possit intentari ; tamen nõ simul: sed post vnam intentatã,potest redire ad aliam. Tria ergo ha-
3 bes†in summa colligere ex lege ista, & ex ista materia. Primò quando est in electione actoris quem eligat prius , ciuilem, an criminalem, vt hic. quod est verum,præterquam in lege Cornel.de sicar.& in actione iniuriarum. Non enim debet prætor permittere vt prius proponatur actio iniuriarũ , per quã præiudicaretur legi Corneliæ de sicarijs:vt l.prætor edixit.§.j.ff. de iniur.secũdum Ia.de Are.licet gl.ibi aliter intelligat. Item prædicta sunt vera,quando duo iudicia mouentur ab eodem: secus si vnũ ab vno,aliud ab alio.Tunc enim nõ est locus electioni,sed præfert̃ actio criminalis.Et ista est materia l.fin.ſ.de ord.iu.Itẽ ꝓdicta sunt vera,qñ criminalis & ciuilis proponuntur per se principaliter,sec⁹ si vna principaliter,alia incidẽter: tunc ista est materia l.j.& ij.ſ.de ordi.iu.ſ.de adul.qm̃ Alexã. & ad l.fla.de pla.l.præses. Secundo habetis notare ex l.ista.
4 & ex eo qđ † dixi ſ.in solutione cõtrariorũ,ꝙ ciuilis qđ criminalis nõ põt intẽtari simul et semel in eodẽ libello , qđ intellige verũ,qñ vtrũq; petit̃,vt per modũ actionis principaliter intentatę:sed si aliquis accusatur criminaliter,per iudicis officiũ petit̃ restõ rei:ex ęquitate posset hoc fieri:vt l.interdũ.§.qui furẽ.ff.de fur.& l.ij.§.si dican̄.ff.fini.reg.Dixi plenè in l.defuncto.§.j.ff.de publi.iudi.† Tertio no.ꝙ post intentatũ vnum ex
5 istis iudicijs,põt aliud intẽtari. Quod intellige verũ,si primũ iudicium sit finitũ abolitione,vel sentẽtia condemnatoria:sed si esset finitũ per sententiam absolutoriam,tunc fuit opi.inter Pla.et gl.nostras.Dy.tñ in c.nullus pluribus.extra,de reg.iur, lib.vj.& idem omnes doct.moderni videntur distinguere,aut absolutoria est lata super facto:& parit exceptionẽ rei iudicatæ in alio.Aut super iure:& tunc secus. Quod dic vt plenissimè istam materiam tractaui in l.ij.§.j.ff.vi bono.rapto.

De iniurijs. Rubrica.

LEX V.

SI non conuitij. Hęc est bona lex & docto-res vltramontani repetierunt hanc legem.

DOminum. An in actione iniuriarum habeatur ratio dãni:et qualiter est materia huius l.non tamen dico hic quia tempus non patitur.

1 ☞ *In casu criminali procurator admittitur pro persona illustri.*
2 *Procurator nõ admittitur ubi pro delicto imponitur pœna pecuniaria:uel corporalis alternatiue.*
3 *Sententia quando non potest cadere in procuratorem,profertur in dominum licet absentem.*

SI quando. Hęc est notabilis lex Personę illustres,siue agãt , siue cõueniant̃ act.
e iniuriarũ ciuiliter:põt causam exercere[e] ꝑ ꝓcuratorem ipsi tñ se inscribẽt,& in eos fertur sententia.h.d.
1 Primò † ex hac lege habetis[f] ꝙ ad crimen priuati iudicij ꝓse-
f quendũ,nõ admittitur ꝓcurator regulariter. Fallit in illustribus personis.vt hic videtis:& sic l.pe.§.ad crimen.ff.de publi. iudi.quæ dicit nõ admitti procuratorẽ de crimine publici iudicij prosequẽdũ,suppletur per istã.Secũdò no.ꝙ licet in cau-
g sis criminalib⁹ procurator admittitur,qñ imponit̃[g] pœna relegationis,vel intra relegationẽ , vt plenè no.in l.seruũ quoq;
2 §.publice.ff.de procu.tamen†qñ imponit̃ pecuniaria,vel rele-
h gationis.seu alia corporalis[h] alternatiue:tũc nõ admittit̃ procurator.Hic est casus hic,coniuncta l.fi.ff.eo.Nam pro iniuria imponitur pœna relegationis,vel fustiũ castigatio:& tamẽ nõ admittitur ꝓcurator regulariter vt hic videtis:quia quotidie occurrit in statutis,& sic eo ipso ꝙ possibile est ex delicto seq pœnam maiorem relegatione,non admittitur procurator.vel aliquã afflictiuã pœnã in corpore non potest exercere procu-
3 rator:vt hic,coniuncta l.fi.ff.eo.† No.vltimo ꝙ quando sententia nõ potest cadere in procuratorem,proferẽ in dominũ,licet absentem.ꝙ plenè habuistis ſ.de procur.l.nihil.& l.j.ſ.de sen.

De famosis libellis. Rubrica.

LEX Vnica.

SI quis. Hic vide ꝙ hic puniũtur minus consocij,& partícipes quã ipsi principales. De quo hic per Cyn.& ego plenissimè in l.is qui opẽ.ff.de fur.

De his qui latrones occultauerunt. Rubrica.

i FOs qui. Not.hanc legẽ & tene mẽti:[i] quotidie cõtingit,& tot⁹ iste tit.practicat̃ plenissime.

De requirendis reis. Rubrica.

k CVm absente. [k] Hęc ẽ no.l.et tot⁹ iste ti.et no. fi.ex hac l.habes ꝙ si exbãnitus

a ¶ Nota.lex. Facit q̃ abſens cõdemnatus, non efficiatur infamis.de quo per Spe. in tit.pe ſent.§.j. ver. qd de iſtis.& p Bar. in l. ictus fuſtium.ff. de infa.

b ¶ Torquendi.Idẽ in doctore,vt not. Bar. to.in l.j.de aduoc.diuer.iu.& Cy.hic. vide per Cyn. in l. iiij. ad l.Iuliã.maieſta.& gloſſ. Idem in homine decrepitæ ætatis. l.iij.§. igitur. ad Sylan. An autem miles pro debito poſsit capi,vide Bald.in l.j.in fine.qui bon. ce. poſ. Et quid in milite noſtri temporis,vide in tract.de qõ. per Bar. Pau.de Leaza. in ca. grauis.de depo. vide Bart.in c.ij.de ſer. fugi.& Iac. de Bel. per Salt.in l.j.ſ.de iur.& fac.ign. & ibi ſcripſi poſt Cy. Item clericus nõ põt torqueri niſi ſit infamatus:& vide Anto. de Butri. & quaſi omnes in d. c. de depoſito. Item impubes leuius torquetur, gloſſ. eſt, & quod ibi notat Bald. in l. ſi quilibet. aliàs in l.cum ſecundis tabulis.ff.de his qui.vt indi. vide Barto.in l. de minore. in princi. ff.de quæſt.& vnam differẽtiam inter clericũ & militẽ, vide per Abb.in cap. j. de cle.ægro.

c ¶ Abolitio. Ad intellectum huius legis. vide Bartol.in l. tranſigere. in fine. iij. col.ſ. de tranſact. & dixi in l.j. circa prin. ff. de iniur. Facit qd̃ dixi in l. libellorum. §.fina.ff.de accuſa.& Bart. in l. ſi maritus. §. ſi negauerit. ff. de adult. Et quotuplex ſit abolitio, nota.ij. q.j.c.prohibentur.

d ¶ Fallaciter. Nota ex iſto text. ibi reorum conſenſu, quod in criminalibus iudex non debet ſequi reorum conſenſum. Secus in ciuilibus: vt l. ſi negauerit. ff. de adul.aliàs l.ſi conuenerit.ff.de re iudic. Et quotuplex ſit abolitio.no.in l.ſi conuenerit. Et ibi per Bartol.ff.de re iudic. Tex. eſt ſingu.quem alleg.glo.in l. qui accuſare.ſ.de eden. Vide text.& ibi Bart.in l.vbi ſ.de fal.& vide hic Iac.de Bel.

e ¶ Nouerint. Et qualis ſit & quanta inſtãtia criminalis: vide Archi.in c. felicis. de pœ.in vj. & gl.iij. q.iij.de iud.Et qd̃ de iudice inquirente, vide Bal.in l. properandũ.in prin.ſ. de iudi. & Cy.hic,& qd̃ no. Bar.in l.querela.ſ. de

morítur íntra tempus bãni,vires banni totaliter euaneſcunt.h.d.

QVicunque. Not.q̃ de iure communi bannitus, etiã elapſo termino bãni non habetur pro cõfeſſo, licet ſecundum iſta ſtatuta ciuitatum Italiæ ſeruetur contrarium. Dixi in l.diuus.§. ſic & diuus Pius.de cuſto.reo.

INpecuniariis. Sola citatio & libelli oblatio in cauſis pecuniarijs non infamat:in criminalibus
1 infamat de facto. h. d. hæc tota nota.lex[a]. Not.quod dixi in ſummario. Veruntamen gl.tua intelligit,q̃ etiam quando accuſatio ciuilis eſt propoſita, quæ infamat de facto, quod videtur contra mentem huius legis: quia ſecundum gloſ.nulla eſſet differentia inter ciuilem,& criminalem,quodvidetur velle iſte textus.

De quæſtionibus. *Rubrica.*

b MIlites. Not, q̃ milites nõ ſunt torquendi[b] etiã indicijs præcedentibus. Ego ſemel dicebam,cũvnus poteſtas miles vocatus eſſet ad ſyndicatum, & probaretur delictum cõtra eum per indicia, volebant ſyndici eum ponere ad torturam: dixi q̃ non poterant: vt hic,& j.eo.l.diuo Marco.

SEruos. Argumentum eſt l. iſta q̃ familiaris quõdam non poſsit teſtificari pro domino.qd̃ dixi in l.j.§. diuus.e.ti.

De abolitionibus. *Rubrica.*

Abolitio non conceditur,niſi cauſa cognita.
Iudex ſuper accuſatione,licet accuſator rei renunciet,poteſt ueritatem perquirere.
Iudex ex officio poteſt producere teſtes ad ueritatem inquirendam.

c ABolitio. [c]Nota ex hac l. tr. †Primò, q̃ abolitio nõ conceditur, niſi cauſa cognita. Hoc videbitis plenius.j.
2 proxi. †Secundò nota q̃ licet pars accuſationi renũtiet,tñ iudex pro officio ſuo,põt perquirere veritatẽ ſuper ipſa accuſatione vt delictũ puniat. Et per hoc ego dicebam in qõne,quã ſemel diſputaui:q̃ licet accuſator nõ producat teſtes, iudex tamen poteſt ex officio ſuo teſtes producere ad inquirẽdam veritatẽ. Hoc plenè dixi in illa q.quæ incipit,iudex maleficiorum quam poſui in repeti.quam feci de l.iiij.§.hoc aũt iudiciũ. ff.de dam.infect. Dixi in l.ſi non defendantur.ff.de pœ.& l.ſi.de quæſtio.

d PAllaciter. [d]Not.hũc tex.ibi: ſinautem teſtibus. qui eſt ſingularis, qui ponit melius delicta, in quibus ex vtraq; parte requiritur probatio,quàm alius de mundo.

Vt criminalibus quæſtio intra certum tempus terminetur. *Rubrica.*

Inſtantia peremptæ, ſupereſt officium iudicis ad condemnandum partem in expenſis.
Pœna à iure impoſita,ſi non cadit in certam perſonam, alteratur,& imponitur alia.
Iudex poteſt dare partibus inuitis dilationem.

e NOuerint. [e]Nota ex l. iſta primò, q̃ †finito tempore inſtãtiæ: adhuc ſupereſt iudicis officium
1 ad condemnandũ partẽ in expenſis. Vide text. ibi quo &c. vidiſtis in l. properandum.§.illo.§.de iudi. & j.l.proxi.
2 †Secundò no. q̃ quando pœna quæ à iure imponitur,non cadit in certam perſonam, poteſt alterari,& imponi alia. Text.eſt expreſſus in l.hos accuſare.§.omnibus.in fin. ff.de accuſa. Tertiò no. q̃ quando iudici vi debitur,ipſe poteſt partes vrgere,vt cauſas in iudicis notionem deducant,& ſic poteſt
3 †dare partibus inuitis dilationem. de hoc tetigi ſ.de dila.l.j. Gloſſ.inducit hanc l. ad quęſtionem an infamis poſsit infamari,vel excommunicatus iterum excõmunicari. h De hoc vide in vlti.gl.extra de iudi. nõ recordor in quo c.eſt in c.ita quorundam.

Ad ſenatuſconſul. Turpil. *Rubrica.*

LEX III.

f QVamuis. [f]R emiſsio criminis non infringitur ſide non ſeruata.h.d.hæc no.l. De hoc dixi in l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pact.

SIflumina. Not.hic gl.quis dicatur proſequi ſuã, vel ſuorum iniuriam:& eſt glo.j. huius l.quam tene menti perpetuò. De hoc habes text.ff. de accu.l.j.

De calumniatoribus. *Rubrica.*

LEX I.

QAlumnia. Hæc eſt not.l. domini, iſtud eſt verum,quando tractatur de punienda calumnia,per officiũ iudicis.Secus ſi tractetur de ea puniẽda, per viam accuſationis principaliter propoſitæ.Ita tenet gloſſ.

De pœnis. *Rubrica.*

LEX I.

g SEruus. [g]Hæc eſt bona l.facit ad quæſtionẽ. Dãnata eſt ciuitas, q̃ muri eius deſtruãtur. Certè nõ ſufficit,niſi perpetuò ſtent deſtructi, per l. iſtã.Ita dicunt doc.dixi plenè vobis.ff.eo.l.fine prefinito.Circa quod vide quod no.extra de conſti.c.ex literis.

NE diu. Hęc eſt ſing.l.& ponit vnum caſum, in quo contra abſentem peruenitur ad condemnationem in crimine capitali.

SAncimus. Not,iſtam l.quæ facit ad ſtatuta ciuitatis Florentiæ,quę dicunt q̃ conſortes de domo teneantur pro crimine commiſſo ab vno de domo.

OMnes. Tempus quo quis ſtat in carcere,in exilio computatur.h.d.ſecundum vnam lectu. Vel aliter: Qui tempus cõpleuit in exilio, poſtea carcerari non debet.h.d.iſta lex.

De bonis proſcriptorum vel damnatorum. *Rubrica.*

LEX I.

h SEruorum. [h]Argumentum q̃ ſi procurator alicuius damnatur ad mortem, debet differri executio,donec domino reddat rationem. Facit ff.de le.j.l.ſeruo legato.§.penulti.ibi not.per Dyn.

SI filius. Hic eſt no. caſus vbi peculium caſtrenſe non publicatur. Quid autem de aduentitio an proprietas publicetur, dixi plenè in l. ſi finita. §.ſi de vectigal.de dam.infect.

SI quis intra. Hæc lex docet qualiter res in inuentario debeant ſcribi. h. d. quam legem vide & tene menti.

fal. in ver. tertio nota.vide Barto.in l.de pupillo.§. ſi plurib⁹. de oper.no.nuncia.

¶ Quamuis. Vide q̃ qui eſt ſolitus facere falſas accuſationes, vltra pœnam de qua hic, punitur abſciſſione linguæ. Bal. in l.data opera.ij. col. ſ. qui accuſ.

¶ Seruus. Adde text. & ibi Barto.in l.fine præfini.ff.eodem.Ratio huiꝰ legis eſt per l.intantum. §. vni.ff. de rer.diuiſio. quę eſt nota. vide Bartol. in l.ſi qui adulteri.ſ. de adulte.adde quæ voluit Ange.

¶ Seruorum. Adde Bart.in l.ſi. de publi. iudi.& in l. ſi ſeruus.

a ¶ Si quis. Per hanc legem vide omnino Angel.l.ſi marito. in princi. ff. ſolu.matri. & ibi adde Paul.de Caſt.& vide glo.hic, & Cy.in prin.

b ¶ Recuperat bona. Limita,niſi bona eſſent in alium translata: quia non videtur reſtitutio ad illa. Ita dicit Bart.limitando iſtam legem in l.Gallus.§.quid ſi tantum. in fi.vi.col.ff.de libe. & poſthu.quod intelligit Barto.ibi in j.q. eſſe idē, quod in hac lege ſi ſit reſtitutus per commune.ibi vide poſt Barto. & ibi dixit Ang.quod nullo modo etiam recuperat fructus perceptos ex bonis,etiam non alienatis: vt eſt tex.ſingularis ſecundum Ange.ibi in authen.idem de Neſtorianis.C.de hæred.& idem tenuit Bald.in ca.domino guerram. in titu.hic finitur lex Corradi.vtrum reſtitutio poſsit expreſſē concedi, quo ad bona alienata: vide aliqd per Bal.in l.Gallus. §. & quid ſi tantum.de lib.et poſthu. & Barto.in l.quicūque.C.de fide inſtru. & iu.ha.fi.libr.x.per Bald.de pa.Conſtan. in ver.pe.cum ſeq.

☞ Pro concordia. Aduerte.dubitatum fuit per aliquos, an per ſtatutum factum per illos, qui recognoſcunt ſuperiorē, poſſit infamia irrogari, vel etiam remitti.& Bartol. allegatur per aliquos quod non.in lege infamem.in fi.ff. de publi.iudi.ſed contra quod ſic, allegatur Barto.in lege prima.§. de qua re.ff.de poſthu.& in hac l.fina.Tu dic, debet intelligi Bart.in d.l.infamem.ſecundum diſtinctionem, quā fecit in hac l.fina.& in d.§.de qua re.ſ.q non poſsit quando infamia iducitur per ius commune,& ſic vbi nō poteſt diſponere: ſec⁹ ſi inducatur per aliud ſtatutum, vbi poteſt diſponere. Ita intelligatur in d.§.de qua re.& in hac l.fi. & videtur quaſi eodem ore loqui.

c ¶ Quandoq; Imperator reſtituit. Nota differentiam inter indulgentiam,& reſtitutionem. Et adde quod aliud eſt,quem principem liberari à pœna, ſeu indulgere ei pœnam, & aliud ipſum reſtituere:quia primo caſu nō recuperat bona, ſecundo ſic:vt hic,& de generali abſolutione.l.pe. & fi.iuncta l.j. & ff. eo. Et idem tenet do, Ioan.in l.ſi marito.in prin.ff.ſol.ma. & vi de omnino Bart.in l. j.§.ſi quis vltima. ff. de quæſ. & quod ibi dixi. Quid ſi notarius fuit depoſit⁹ ab officio:vide Bald. in l. nihil. de manumiſ. Et nota differētiam inter indulgentiam, & reſtitutionem, vi de Bald. & Imol.in l.liber homo.§. ſi hæres. de hæredib.inſti.

a ¶ Si quis. [a] Hæc eſt bona lex & notabilis, & nota iſtam legem in eo quod dicit corporaliter tradidiſſe docuerit, quod intellige vt dixi in l.aſsiduis.§.qui po.in pig.hab. Nota quod mulieribus,& alijs debētibus recipere,debet ſolui ſtatim,non ſeruato ordine iudiciario. Dic vt dixi in l.res.ff.de iure fiſc. Tertiò no.quod hæc lex habet locū in rebus donatis poſt cōmiſſum crimen. Glo. tāgit in l.res.§.de do.inter vir.& vxo. Ego pleniſsimè dixi in l.poſt contractum.ff.de donatio.

De ſententiam paſsis & reſtit. Rubrica.

LEX I.

b ¶ Vm ſalutatus. Quando ille, qui eſt dānatus,reſtituit, recuperat bona.[b] & famam:niſi aliud ſit expreſſum ſpecialiter in reſtitutione. ſed ſi ei eſt conceſſa indulgentia, ſolum pœna remittitur. nam non recuperat bona, niſi aliud ſit expreſſum in indulgentia.hoc dicit.vſq; ad fi.niſi quod variantur termini. Materiam harū legum tractabo.j.eo.l.fin.

1 ☞ *Patre deportato reſtituto,filius quando reincidat in eius poteſtatem.*

2 *Filio in poteſtate datur tutor ꝓpter malos mores patris.*
Patri dilapidanti bona filij,quando interdicatur adminiſtratio bonorum filij.

3 *Pater mortua uxore ſi incipit malè uti ſubſtantia,an filius habeat remedium,l.ubi adhuc.remiſſiuè.*
Pater improbatæ uitæ,non poteſt filio impuberi ſubſtituere pupillariter.

4 *Reſtitutio tantum reſtituit,inquantum id, aduerſus quod reſtitutio petitur abſtulit.*

5 *Teſtamentum filij patre reſtituto,non tamen reuerſo, non ualet.*
Quis dicitur reſtitutus,etiam ſi ad eius notitiam reſtitutio non perueniat.

6 *Teſtamentum filij,qui mortuus eſt antequam reſtituatur pater,patre reſtituto,an extinguatur. & nu.8.*

7 *Bannitus reſtitutus an recuperet bona alienata.*

9 *Teſtamentum filij capti ab hoſtibus, an extinguatur, ſi filius deceſsit antequam pater reuertatur.*

10 *Electio,quæ retrotrahitur,nō requirit duo extrema habilia,in his,quæ fingit per quandam conſequentiam.*

11 *Statuto ſtante quòd banniti rebanniantur,iſtud rebānire habetur pro reſtitutione.*

12 *Statutum quando poſsit famam reſtituere.*

¶ N quæſtione. Lex noſtra eſt difficilis. Primò ponit vnā quæſtionem.Secundò ponit aliam.ex cuius determinatione apparet ſolutio primæ. Tertiò ponit aliā. Quartò ponit aliā,quęſtionem. Quintò & vltimò ponit vnā cōcluſionem vniuerſalē ad prędictia.Secūda ibi,remotis.Tertia ibi,ita tamen. Quarta ibi,qbus. Quinta ibi,ideòq; tantū. Breuiter hoc intendit; Vltima volūtas filij facta patre exiſtente in deportatione, irritatur patre reſtituto: quia in eius reincidit poteſtatem. Secus in contractibus inter viuos:& tutelæ datio euaneſcit,ſi pater habuerit bonos mores:aliàs ſecus;& quod abſtulit deportatio,hoc reſtituit reſtitutio.hoc dicit.Prima particula legitur tribus modis; pone caſum ſecundū lect.Ioā.loquitur de teſtamēto facto per filium,patre exiſtēte in deportatione.aliàs lect.examinabo circa cōtraria ibi;feciſſet.ſubaudi dubitatur an reſtituatur. Reſpondet q nō: quia reincidit in poteſtatem; vt patet in q. ſeq. Sequitur, remotis Vlpiani. Ad euidentiam huius ſecundæ partis præmitte, quādo teſtator reincidit in alterius poteſtatē, teſtamentum euaneſcit,vt Inſtit.quib.mod.teſta. infir.§. alio. Hoc præmiſſo forma caſum ſic: Ad determinationē præcedentis quæſtionis, eſt neceſſe q ſciamus, vtrum patre reſtituto filius reincidit in poteſtatē. Ad quod reſpondet Imperator q ſic remotis opin. Ex hoc apparet ſolutio quæſtionis propoſitæ, q teſtamentum filij irritatur.vide literam. Sequitur ita tamē vt geſta.In hac tertia parte,ſic forma caſum: Vidi q teſtamentū irritatur;quid de cōtractibus inter viuos factis à filio,illo medio tempore? Reſpondet Imperator q illi cōtractus nō irritantur,ſi filius erat maior ætate; quia pro certo, illo medio tempore filius erat ſui iuris. Nec eſt dicendū q ſtat⁹ eius eſſet in pēdēti,illo medio tēpore: ſed ſi filij eſſent minores tūc poſſunt irritari de iure ex beneficio,q cōcedet minoribus. h.d.vide literā. Sequit,quibus &c. & iſta quarta pars eſt clara. Sequitur,ideoq; tantū. Hic incipit quinta particula,quę eſt clara. Ad primā partē oppo.q ibi quæſtio, quæ poſita eſt de teſtō nō ſoluit,quare malè cōtra primā cōſtitutionē C.§. quibus. Huius timore legit iſtud principiū trib⁹ modis. Vno modo,quod hic loquit de teſtamēto facto p filiū, poſt reuerſionē patris: & iſta lec,tāgit in iij.gl.paruula,& fuit additio: vnde libri antiq nō debēt eā habere: & eſt ſup verb.remanente. Secundū iſtam lec.apparet ſolutio manifeſta:quia teſtamentū factū ab eo, qui eſt in poteſtate alteri⁹,nō valet,vt l.q in poteſtate.ff.de teſta.& l.pe.ſ.q teſta.fac.poſ. Hæc lec. nō placet. Primo,quia nō habet dubiū. Secūdo:qa tot⁹ tex.q ſequit,vī dubitare de his, quæ fecit filius illo medio tpe,quo pater erat deportatus. Præterea,videt cōtra text.hic,q dicit.feciſſet. qđ eſt tēporis præteriti pluſquā perfecti,& tex.ibi dū dicit, remeante:q eſt tēporis præſentis.ergo innuit,quod cū pater reuertebat, erat factū teſtamētū, & illa lec.eſt verior. Sed adhuc remanet contrariū:qa iſta quęſtio nō videt ſolui in tex. In hoc ſunt duæ opin. Vna fuit Irner. & Cy.qui dixerūt q rñdet ibi: ita tñ vt geſta,&c. Et ſecūdum hoc qō ſoluit,q patre reſtituto,teſtamētū remanet validū. Iſta opinio nō eſt vera,qa teſtatore reuertēte in patriā poteſtatē teſtamentū extinguit,vt Inſti.qui.mod.teſta.infir.§.alio.& ſ.dixi. Præterea,nō poteſt dici,q in verſi.ita tamen.ſoluat hæc qō. Nā ibi dicit, geſta p filiū,ſed verba geſſerūt, nō pertinēt ad ius teſtandi:vt l.verba contraxerunt,de verb.ſig.ff. Vnde ſuperuenit opi.Io. Teutonici,qui teſtamētū dixit irritū:& ſic ad quæſtionē propoſitā racitè rñdetur per ſolutionē ſecundæ quęſtionis,dum dicit,q reincidit in poteſtate,vt ſ. dixi:ponēdo caſum & iſta lect.eſt vera. Ad ſecundam particulā opp.q filius nō reincidat in poteſtatē,vt ſ,eo.l.in inſulā.Sol. Ibi: fuit cōceſſa indulgētia hic reſtitutio, Sed cōtra hoc op. de vltima parte hui⁹ l,ibi ideoq; tantū ad reſtitutionē indulgentia valeat.Gl.exponit ibi,indulgētia.id eſt,in integrū reſtitutio. Vel dic,q vtrūq; expreſsit ibi Imperator,ſcilicet indulgeo reſtituēdo te in integrum,vel indulgeo & reſtituo.† Et pro huius declaratione dicas,quādoq; Imperator cōcedit ſimpliciter indulgentiā:tūc filius in poteſtatē nō reincidit.vt j.e.l.in inſulā. Quādoq; concedit indulgētiā cū aliquo adiūcto:& tūc eatenus vltra indulgētiam extenditur,quatenus adiunctū importat, vt ſ.eo.l. pater.

c ¶ Quandoq; imperator reſtituit[c]: tunc aut cōcedit reſtitutionē ſimpliciter:& omnia reſtituta videtur,vt ſ.eo.l.j. Aut reſtituit cū limitatione:& eatenus reſtringitur reſtitutio, quatenus importat limitatio,vt ſ.eo.l.iij. Quādoq; Imperator concedit indulgentiā,& reſtitutionē:tūc omnia videntur reſtituta, vt hac l.niſi aliud ſit expreſſum. Venio ad tertiā partē: dicit hic q filius erat ſui iuris,& ſtatus eius nō erat in pēdenti.cōtra.Inſt.q. mo.ius pa.po.ſol.§.ſi ab hoſtib⁹. Sol. Dico q ſtatus filij nō pōt eſſe in pendēti,reſpectu præſentis ſtatus,qa vel eſt ſui iuris vel in poteſtate:ſed reſpectu eius q euenire pōt, in eſſe in pendēti. Nam poteſt eſſe dubiū vtrū pater captus ab hoſtibus reuertatur vel non. Vtrū autē aliud poſsit eſſe in pēdenti, & qualiter,

Secunda Bartoli super Codice.

a ¶ Est in pendenti. Non inspicitur illud, quod euenire potest de iure speciali, vide Bar. in d.l.iij. in prin.

b ¶ Filius in potestate. Et similiter non potest habere curatorem. l. mater filio. de cõditio. & demonstratio. quod est verum propriè: sed respectu rerum, quandoq; sic, si illud non quæratur patri. l. fina. §. finautem patre. ff. de bonis quæ libe. allegat & not. Ioannes in dicta l. mater. vtrum autem istis casibus teneatur reddere rationem, vide Bartolum in l. si superstite. ff. de dolo. & in l. filiæ. in penultri. colum. fami. erciscun. Quid de filio emancipato? dic vt in casu l. filius. de inofficio. testamen. ibi non erat tutor. secundum Bal. item limita per Bal. in auth. incestas. ff. de incestis nu. & quod dixi hic post Bal.

c ¶ Dilapidaret. Pater dissipator non est legitimus administrator. vide Bartol. in l. ij. §. quod si in patris. ff. sol. matrimo. & in l. Imperator. ff. ad Trebel. latè per Imo. post Bart. in l. si constante. in princ. in iij. q. prin. solu. matri. & ibi dixi post Bart. & adde Barto. in l. cum oportet. §. nõ autem. ff. de bon. quæ liber. Idem si pater non expendit, vbi opus est secũdũ Bal. hic. ad fi. Quid si dissipat bona propria, vide singu. Bart. in l. ij. ff. si qd in frau. patr. Et probat iste text. q luxurioso & dissipatori interdicitur bonis, sicut prodigo. Ita dicit Bal. in l. ea lege. in fi. ff. de condi. ob turpẽ causam. Bene facit l. mulieri. in prin. ff. de cur. fur. d in.

¶ Pro cõcordia. Aduerte, restitutio etiã absenti, & ignoranti, tribuit ius incontinenti, facta ipsa restitutione, secũdũ Bart. hic, in ver. quæro qd si filius, &c. Sed do. Alex. in l. qui absenti. ff. de acquiren. pos. allegat Bar. sibi contradicere in l. fin. ff. de constit. princ. & non soluit. Tu dic q; nõ fit restitutio ex mera liberalitate Principis, alio non concurrente: & procedat secunda opinio. vt suadet natura illius tit. de consti. princip. & ita dicatur quædam indulgentia. Aut aliquid concurrit: puta quia fortè Princeps restituit, quia videbat præcedentem sententiam iniustam: & voluit ex tunc sibi quæri ius: & ita procedat prima opin. ff. relata. Et ista vocatur propriè restitutio. Vel etiam posset fieri differentia ad instantiam partis: & procedat prima opi. An verò ex motu proprio: & procedat secunda. arg. not. in c. si motu proprio. de præben. lib. vj.

d ¶ Pro declaratione, vtrum bannitus restitutus, recuperet bona alienata per fiscũ Et adde quod not. in l. Gallus. §. & quid si tantum. & sequitur addi. Ioan. Andr. in. l. si marito. in principio. ff. solu. matrimo. Et vide Barto. in dicto §. & quid si tantum. in vlti. colum. & quod ibi Bald. & Imol. in fin. & Barto. in l. j. §. si quis vltro. ff. de quæstio. & vide quod ibi dixi per Canoni. in c. quamuis. de rescript. in vj. vbi bonus text. & glosi. per Bartol. hic per Iacob. de Belui. in sua disputa. quam ponit hic post l. fallaciter. de abolition. per Bald. in l. sed si hac. §. sed si per pœnam. ff. de in ius vocando. & in l. lata. supra de appellationib. Sed quid si damnatus in exilium, si ex gratia reuersus sit, vtrũ poterit conueniri à creditoribus: & clarũ est qd aliquo deportato, & bonis publicatis, liberatur ab obligatione. l. si debitori. & l. vbicunque. & ibi not. ff. de fideiussso. & not. in l. j. C. de fidei com. & in l. si marito. determinauit, quod sicut nud⁹ exulauit: ita nudus reuertatur, per l. tutelas. §. si libertate. ff. de capit. dimi. Vnde sequitur q; nõ est cõuentendus a creditoribus, & est liberatus. & sic loquũtur: quia oia bona sunt publicata. Quod verum erit, nisi retinetur ad bona: quia tunc non erit liberatus, per l. j. & ij. ff. eo. & hanc not. & addit quod Bartol. in l. quicunque. de fide instrumen. & iur. hast. fis. libr. x. Et concludit quod restitutio banniti non potest trahi ad bona alienata, si fiat restitutio ob priuatam vtilitatẽ: secus si ob publicam. l. item si verberatum. de rei ven. & l. Lucius. de euic. l. ij. §. deniq;. ff. de iniur. & c. cum omnes. & cap. quæ in ecclesiarum. de constitu. Facit glos. quæ incipit & iste. in l. fallaciter. de aboli. Et ita repertio consultum per collegium Florentinorum: & incipit, q. talis est, an ciuitas possit restituere bannitum &c. Et an bãnitus possit recuperare bona, in quibus habet solam detentationem. Et quid si bannitus ante bannum possidebat bona mea, quæ post bãnũ acquisiuit: an ipse rebannitus recuperet, vide gl. & Bal. in l. pe. ff. de repu. Quid si patre existẽte bannito, vel deportato, filius interim acquisiuit aduentitia, & postea pater restitutus est: an habeat vsumfructum in ad-

dic vt l. vsusfructus. ff. de stip. ser. & l. fi. cõmu. prædio. Venio ad quartã particulam: hic dicit q; filio deportati datur tutor. contra in l. mutuo. §. fi. ff. de tut. Solu. ibi loquitur in filio eius qui erat captus ab hostibus cui non põt dari tutor: quia status eius est a in pẽdenti[a] respectu eius q; euenire potest de iure cõmuni, scilicet, si pater reuertatur ab hostibus, vel non: hic loquit in filio deportati, cuius status nõ dicitur esse in pendenti: quia pater eius nõ potest reuerti nisi ex speciali priuilegio, & speciali iure scilicet priuilegio Principis: qa in his quæ fiũt ex priuilegio Principis, vel de iure speciali, non debet considerari q; euenire potest: vt l. iiij. §. j. ff. de fideicom. lib. Item cum nõ possit fieri nisi per vnum, s. principem, reputatur impossibile: vt l. apud Iulianum. §. 2 j. alias l. idem Iul. §. fi. ff. de leg. j. †Oppo. dicitur hic, q; si pater nõ habet bonos mores, remanet tutor datus ei. Contra: ille, qui est in potestate, non potest habere tutorem: vt Insti. de tutel. in princi. sed iste filius reincidit in potestatem: ergo &c. Sol. Hic est casus singularissimus, in quo filiꝰ in potestate[b] habet tutorem: nec credo q; sit alibi & b hoc est propter duo. Primo, quia tutor fuit sibi datus tempore, quo potuit sibi tutor dari. Item quia pater non habet bonos mores, & dissipat bona filij. Sed si primum tãtum interuenerit, tutelæ datio euanescit, vt hic dicitur: secus si secũdum tantũ: quia pater bona filij dilapidaret[c]: si quidem dilapidatio est talis quæ non impedit quin filius possit recuperare, dum erit à patria potestate liberatus: puta, quia vẽdidit possessiones suas, quas postea filius poterit vendicare: tunc propter hoc patri administratio non interdicitur: vt l. j. §. de bon. mat. Sed si dilapidatio esset talis, cõtra quam filio nõ posset esse consultum: vt si in bonis filij essset pecunia, quam consumit: vel pateretur domos & prędia filij destrui, vel vendi, vel annullari: tunc aufertur ei administratio: & daretur curator bonis filij, si esset filius minor. ar. huius l. & l. Imperator. ff. ad Trebel. & l. si cũ dotem. §. eo autem tempore. ff. sol. matr. Facit §. de bo. quæ lib. l. fi. §. finautem patre, †Et hic tetigi quandam quæ- 3 stionẽ, quã posui in repetitione l. si cõstante. in prin. ff. sol. mat. cùm quæritur an mortua vxore si pater incipit malè vti substantia sui filij, habeat remedium l. vbi adhuc. & l. constante. Dic vt ibi. Per hunc etiam not. text, dico in materia pupillaris substitutionis, q; si pater nõ habet bonos mores, sed est improbatæ vitæ, non potest filio pupillariter substituere. Si enim ei denegatur pupillaris administratio in vita, quę est minor: multò magis denegabitur sibi ne ei faciat testamentum in morte. Dic vt ibi dixi in l. ij. de vulga. & pup. Venio ad vltimã 4 partẽ ex qua nota q; †semper restitutio tantum restituit, quantũ id, aduersus quod restitutio petitur, abstulit. Facit ad hoc ff. de procura l. qui proprio. §. item quæritur. & quod ibi not. Nõ habetis hic alia circa contraria. Venio ad quæstiones. quæro quid si filius fecit testamẽtũ, postq; pater est reuersus. Rñdeo nõ valet ab ipso initio: vt §. dixi. † Quæro, qd si filiꝰ fecit testamẽtũ post- 5 quã pater est restitutus, anteq; tñ reuertat. Rñ. q; non valet: quia statim ipso patre restituto recuperat ciuitatẽ, & filius reincidit in suã potestatem. Sicut enim sententia deportationis secũ trahit executionem in adimendo: vt l. quidã. ff. de pœn. ita restitutio trahit secũ executionẽ in restituẽdo: vt §. eo. l. iij. in fi. Et puto q; ille, qui sic restituitur, statim etiã anteq; ad eiꝰ notitiã peruenias, sit restitutꝰ: sicut dicimus in libertate data per testatorẽ: vt l. eius q; in prouincia. 6 §. fi. ff. si cer. pe. †Quæro, quid si filius, q; fecit testamentũ, moriatur anteq; pater restituat: demũ pater restituit, an testamẽtũ extinguatur. Gl. dicit q; nõ extinguitur, nisi in aduentitijs quo ad vsumfructum: vide gl. iiij. ĩ fi. & etiã gl. aliã magnã, quę incipit qd de testõ. Ex eo, qd glo. dicit, præterq; in vsufructu: videt velle q; talis filij testm in pfectitijs nullo modo valeat: qa ĩ eis est eadẽ ratio: q; in vsufructu aduẽtitiorũ. Cõtra riũ gl. huius videt velle alia gl. in l. Gallus. in §. & quid si tantũ. in fi. gl. mag. ff. de lib. d & posthu. Primo p declaratiõe[d] huius gl. & qõnis habemꝰ videre qd dictũ est in hac 7 l. & ş. in pluribꝰ legibꝰ, s. †q; deportatus restitutus recuperat bona: an hoc sit verũ in bonis q; sunt alienata. Ista quæstio est multũ vtilis, & quotidiana, propter exbannitos, q; toto die restituuntur: an recuperẽt bona alienata. Certè casus videtur q; nõ: qa ille q; emit à fisco, nullo modo põt inqetari: vt l. bene à zenone. ş. de quadri. præscri. Et idẽ vr in ciuitate alienãte. Nã cõstat q; ciuitas interim dũ ille erat exbãnitus, legitimè possidebat bona, & legitimè vẽdidit, & habebatur interim tanquã hęres: vt l. tutoris. ş. ad l. Iul. de vi. Sed ille, q; emit ad hærede, vel saltẽ à bonæ fidei possessore, nõ potest inquietari: vt l. sed & si lege. §. item si res distraxit. de peti. hære. ergo &c. Istud verum puto, q; bona non possit recuperare à possessoribus, sed debet recuperare à fisco, quatenus est locupletior effectus, sicut dicimus in bonæ fidei possessore hæreditatis: vt in d. §. itẽ si res distraxit. Bona verò, quę in eadẽ causa remanẽt nõ alienata, ista recuperat per restitutionẽ: vt hac l. in fi. & ş. eo. 8 l. j. †Hoc præmisso ad quęstionẽ propositã dico q; in bonis castrensibus, vel quasi, sine dubio non irritatur testamẽtum filij, quia etiam si viueret in potestate posset testari. In aduentitijs verò, quæ ipsi filio obuenerunt post patris deportationẽ similiter nõ irritatur testamẽtum: quia per deportationem pater illa aduentitia non perdidit, sed non acquisiuit: & aduersus non acquisita restitutio non porrigitur. Ita potest intelligi gl. in dicta l. Gallus. §. & quid si tantũ. in fi. glossæ, maximè cùm restitutio nõ fingatur retro, vt j. dicam. Si verò sunt aduentitia, quæ erant quæsita ante deportationẽ, vel profectitia: tunc si quidem per testamentum

mentum ſunt translata in alium iure hæreditario,& pater reuerſus recuperat:quia illa non videntur alienata,ſed videntur remanere in eadem cauſa, in qua primo erāt: cùm hæres ille ſuccedat in locum primi.Si verò erant alienata alio titulo, tunc puto quòd iſte reuerſus non poſsit recuperare, per ea quę dicta ſunt ſupra:quia reſtitutio, ad bona alienata non porrigitur.Ita intelligo hanc materiam. Iacob. de Aret. verò dicit indiſtinctè, quòd iſta lex nullo modo habeat locū in profectitijs quia in eis nullo modo valeret contractus, nec vltima voluntas : ſed tota loquitur in aduentitijs, quod patet ex eo quod dicit j. de gubernatione aduentitiorum, & de adminiſtratione patris. Allegat in argumen.l.ſi is.§. fin. ff. de iure dotium. quod non placet, argu. eorum quæ ſuprà dixi de hærede bonæ fidei poſſeſſore hæreditatis.non obſtat d.l.ſi is.ſi bene inſpicias. †Quæro, quid de filio 9
capto ab hoſtibus, ſi teſtamentum fecit, & deceſsit antequam pater reuertatur, an teſtamentum patre reuerſo rumpatur. Gloſ. dicit quod ſic. Nam patre reuerſo fingitur ſemper fuiſſe in poteſtate. Secus ſi patre reſtituto : quia non fingitur retro ſemper filius fuiſſe in poteſtate : ſed reincidit in poteſtatem patris,& tunc reſtitutione cōceſſa.Ita tenet glo.in dicta l. Gallus.§.& quid ſi tantum. Petrus contra nam fictio poſtliminij, & aliæ fictiones ſimiles, quæ retrotrahuntur,requiruntur duo extrema habilia, quorum ſi quod deficit, ceſſat fictio. Exemplum ſi ſeruus moritur hæreditate iacente,& poſtea hæreditas adeatur : non poteſt fingi ſeruum fuiſſe legatarij à die mortis:quia non eſt:vt l.huic ſcripturæ.ff. ad leg. Aquil.Facit pro Petr.l. cùm quis.§.fi.ff.de verb.obl.& l.quoties.de noua. Vnde cum filius hic ſit mortuus, nō poteſt fingi ęp retro fuerit in poteſtate. Et multi tenent iſtud dictum Pet.& habent ipſum pro notabili multum,Ego dico ęp eſt falſum in caſu quęſtionis propoſitæ.Primò,per tex,in l.pen.ff.de ſuis & legi.Secūdò,per rationem:& hoc pono in l.ſi is,qui pro 10
emptore.de vſucap. Nam dictū Pet. †eſt verum,in his,in quibus fictio principaliter fingit:vt patrem reuerſum ſemper fuiſſe in ciuitate. Nam ſi pater eſſet mortuus, iſta fictio non poſſet habere locum.Sed in his,quæ fictio fingit per quandam conſequentiam:ilia regula,quæ requirit duo extrema habilia,nō eſt vera. Exemplum, fictio poſtliminij fingit principaliter reuerſum ſemper fuiſſe in ciuitate;vt l.retro.& l.poſtliminij.ff.de captī. Ad hoc incidenter,& conſequenter venit quod filius ſemper fingatur fuiſſe ſuus.& ſimilia:vt l.cum duę.ff.de captiuis, Sed in his,quæ acceſſoriè finguntur,non requiruntur habilia; ſed ſufficit quod ſint extrema habilia in principali. Caſus eſt not.in l.j.ff.de captiuis. & ſic eſt vera opinio gl.noſtræ.Circa
11 hanc legem reſtat †quærere vnum:Ciuitas ſtatuit quod banniti rebanniantur:an iſtud rebannire,habeat vim indulgētiæ, an vim reſtitutionis?Cy.tangit,& dicit fortè habet vim reſtitutionis.do.Iaco.diſputauit iſtam quæſtionem.& determinauit,ęp haberet vim reſtitutionis propter duas rationes. Prima quando vnum eſt præparatorium alterius, diſpoſitio, quæ fit ſuper præparatorio porrigitur ad id,cuius eſt pręparatorium; vt l.clauibus.ff.de contrahen.empt.l.j.ſ.de donat.Facit de his, quæ in teſtamen.deben.l.cancellauerat.ſed cancellatio banni, ſeu rebbannitio eſt pręparatorium ad reſtitutionem:ergo &c.
Ad hoc etiam facit,quia beneficia ſunt latiſsimè interpretan-
a da:vt l.fin.ff.de conſti.prin.Breuiter dico [a] quod de hoc eſt caſus,quod verba dubia debent intelligi,quod ſonēt reſtitutionem magis,quàm indulgentiam:vt l.j.§.fin.ff.de quæſtio.vbi iſta verba Principis,facias gratiam decreti,ſeu ſententiæ,intelliguntur,hoc eſt reſtituas:nec habentur pro indulgentia ſimplici.Idem ergo cum factum eſt ſtatutū,vt banniti rebannian-
b tur:quia iſtud rebanniri [b],habetur pro reſtitutione.Iuxta hoc
12 inſurgit dubium,†cum per reſtitutionem reſtituatur fama,vt
c hac l.& ſ.eo.l.j.vtrū per ſtatuta ciuitatis [c] poſsit fama reſtitui? Tex.videtur quod non,in l.j.§.penul.ff.de poſtu.vbi Imperator,& Senatus reſtituit famam.Breuiter,ſi infamia eſſet irrogata de iure communi,fateor ęp ſtatutum nō poſsit reſtituere: vt d.§.penul.Sed ſi infamia eſſet irrogata ex forma ſtatuti,vel ex proceſſu habito ſecundum formam ſtatuti,non de iure cōmuni,tunc puto quod per ſtatuta poſsit fama reſtitui. Quam enim poteſtatem habet Princeps in his,quæ ſunt de iure communi,eandem videtur habere populus in his,quæ ſunt ex forma ſtatuti;vt l.omnes populi.ff.de iuſti.& iure.& l.nihil tam, ff.de regu.iur.& ff.de ſolu.l.prout quiſque,&c.

Ex caſtigatione domini Alexandri Loſæi Auiliani Iuriſconſul.clariſsimi.

FINIS.

Scrutinium quaternionum.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt. Omnes ſunt quaterniones, dempto tt.ternione,

Lugduni,

Excudebat Claudius Seruanius.

uentitijs:Bald.in authenti. excipitur. C. de bo.quæ lib. dicit, ęp pro hoc nota. per Guliel. in v. colū. in verſi. quæro quid de filio. ſi filius captus ab hoſtibus fecit teſtamentum,& deceſſit ante patrē reuerſum,an ipſo reuenięte rumpatur teſtamentū:adde Bart. in l.ſi is qui pro emptore.in vj.col.in ver.ſecūdus caſus. & Bal. idem tenet hic.

a ¶ Breuiter dico.Contrarium videtur tenere Bal.in l.ſi adem ptis.ſ. eo. Et adde ęp Bald.in l.penult.ſ.de capti. videtur tenere idem quod Bart. hic per illum tex.

b ¶ Iſtud rebanniri.Et vide Bal. in l.non ſolum.§.fi. ff.de procu. & Bar.in l.j.§.ſi quis vltro. de quæſtio. & Bald. hic, ad finem. Et hic adde Bal.in l. ſi qua pœna,ad finē. de his, q ſunt ſui vel alie.iur.

c ¶ Statuta ciuitatis. Vtrum per ſtatuta ciuitatis poſsit fama reſtitui.adde Bartol. in d.l.j.§.penult.& l. infamē. & quod ibi dixi.ff.de pub.iud. & vide quod not.Bald. in l.generalis,ſ.eo.

36